Kifuliiru

Fuliiru: Ibibiriya: Igambo lya Rurema mu ndeto ye'kifuliiru (Bible)

Kifuliiru

Fuliiru: Ibibiriya: Igambo lya Rurema mu ndeto ye'kifuliiru (Bible)

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fuliiru

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2025-05-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files dated 2 May 2025
871cddeb-c358-58e1-a46a-1b6006a51f3b

Contents

Ndondeko 1
Kulyoka 66
Balaawi 119
Muharuuro 156
Bukengeeze 206
Yoshwa 253
Batwi be'maaja 283
Ruuti 313
1 Samweri 318
2 Samweri 357
1 Baami 391
2 Baami 431
1 Kutondobola 469
2 Kutondobola 508
Hizira 554
Nehemiya 567
Hesiteeri 587
Hayubu 597
Zaburi 643
Migani 764
Mwigiriza 797
Lwimbo Lwija 808
Hisaaya 817
Yeremiya 905
Kimombo 983
Hezekyeri 993
Danyeri 1055
Hosheya 1074
Yuheeri 1089
Hamoosi 1095
Hobadiya 1106
Yona 1108
Mika 1111
Nahumu 1119
Habakuki 1123
Sefaniya 1128
Hagayi 1132
Zakariya 1135
Malaki 1147
Mataayo 1151
Mariko 1200
Luka 1231
Yohana 1283
Mikolezi 1320
Barumi 1368
1 Bakorindo 1390
2 Bakorindo 1410
Bagalatiya 1423
Bahefeso 1431
Bafiripi 1438

Bakolosaayi 1443
1 Batesaloniki 1448
2 Batesaloniki 1453
1 Timoteyo 1456
2 Timoteyo 1462
Tiito 1467
Firimooni 1470
Baheburaniya 1472
Yakobo 1488
1 Peturu 1494
2 Peturu 1500
1 Yohana 1504
2 Yohana 1509
3 Yohana 1510
Yuda 1511
Bwigule 1513

Ikitaabo kye'
Ndondeko
Indangiriro

Yiki kitaabo kikayandikwa na Musa, kinayerekiini ngiisi kwo Rurema akabumba byoshi íbiri ho, kiri na balya bandu ba mbere, Hadamu na Heeva. Yabo bombi, ikyanya bakagira ikyaha imbere lya Rurema, abandu ábakayiji butwa, banabihuuka bweneene. Kyanatuma Rurema agabindikira ikihugo kyoshi no'mwijulire gwa'miiji, anakiza naaho Nuhu na beene wage, kuguma ne'bitugwa ne'nyamiishwa, ku njira ya'mashuba mahamu.

Ha nyuma, Rurema anatoola Hiburahimu kwo ye gaaba yishe wa'bandu baage, Abahisiraheeri. Na ku njira yo'yo Hiburahimu, Rurema anagashaanira na'bandi booshi ba mu kihugo. Anakoleesa kiri na'bandu ba mwi'kondo lya Hiburahimu, kuli kudeta umwana wage wa Hisake, na mwijukulu wage wa Yakobo, kuguma na bagala Yakobo ikumi na babiri. Ku mbeka ye'kitaabo, yabo beene Hiburahimu banagendi shumbika i Miisiri.

Mu yiki kitaabo kye'Ndondeko, ubugira kingi, umwana wa kabiri ye kakuzibwa ukuhima umukulu. Ku mugani, kundu Kahini ye wâli fula, haliko Rurema akakuza mulumuna wage wa Seeti. Na kundu Yafeti ye wâli fula, anakuza mulumuna wage wa Sheemu. Kwo na kwokwo, anakuza na Hisake ukuhima mukulu wage wa Hishimaheeri; anakuza Yakobo ukuhima mukulu wage wa Hesahu; anakuza Yuda bo na Yusefu ukuhima bakulu baabo; anakuza Hifurahimu ukuhima mukulu wage wa Manaasi. Yibyo biyerekiini kwo Rurema ali mu kuzania nga ngiisi kwo asiimiri, buzira kukundirira.

Muziizi muguma gwi'sikamiro guli mu Ndondeko 1.1: «Ku ndondeko, Rurema akabumba igulu ne'kihugo.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indondeko ya byoshi íbiri mu kihugo (1.1–11.1-9)
b) Hiburahimu (11.10–20.18)
c) Hisake (21–26)
d) Yakobo (27–37)
e) Yusefu (37–50)

Imyazi yo'kubumbwa kwe'kihugo

(1.1–2.3)

Rurema abumba igulu ne'kihugo

1 Ku ndondeko, Rurema akabumba igulu ne'kihugo.
2 Ikihugo kyâli riiri kimaata, kitanâli riiri ne'njusho yoshi. Ikihulu namudidi kyâli yidisiri hi'gulu lya'mabenga ga'miiji. No'mutima gwa Rurema gwâli kizi leera hi'gulu lyago.
3 Rurema anakyula: «Umulengeerwe gube ho.*» Kwokwo, umulengeerwe gwanayami ba ho.
4 Rurema anabona kwo guli mwija, anaguhandula ne'kihulu.
5 Yugwo mulengeerwe, Rurema anaguyinika iziina Bukiiri. Ne'kihulu, anakiyinika iziina Bushigi. Akabigingwe kanalenga, bwanakya shesheezi. Yulwo lwo lukaba lusiku lwa mbere.
6 Rurema anashubi kyula: «Ha kati ka'miiji, habe ikyanyaanya, gira kihandule amiiji ágali hi'gulu, na ágali haashi.»
7 Kwokwo, kirya kyanyaanya kyanaba ho. Yago miiji gombi, kyanagahandula. Maguma ganasigala hi'gulu mu kyanyaanya. Na'gandi ganabeera mwi'dako lyakyo.
8 Yikyo kyanyaanya, Rurema anakiyinika iziina Igulu. Akabigingwe kanalenga, bwanakya shesheezi. Lwo lukaba lusiku lwa kabiri.
9 Rurema anashubi kyula: «Amiiji ágali mwi'dako, gayigushe haguma, halinde haboneke áhayumiri.» Kwanaba kwo bigaaba.
10 Áhayumiri, Rurema anahayinika iziina Idaho. Na ha'miiji gakayigusha, anahayinika iziina Nyaaja. Ikyanya Rurema akagira kwokwo, anabona kwo biri biija.
11 Rurema anashubi kyula: «Idaho limeze imbuto za ngiisi mulala. Imbuto nguma zikizi ba ne'ndete. Habe ne'biti byo'kutongeka kwe'bitumbwe íbiri mwe'ndete, halinde zikizi meza ibindi.» Kwanaba kwo bigaaba.

---

* **1:3 1.3** 2 Bakorindo 4.6.

12 Lirya idaho lyanameza ngiisi mulala gwe'mbuto íziri ne'ndete. Lyanameza na ngiisi
biti íbiri mu tongeka kwe'bitumbwe íbiri mwe'ndete, halinde byanakizi meza ibindi.
Yizo mbuto, na yibyo biti byoshi, iri Rurema akayusa ukubibumba, anabona kwo biri
biija.
13 Akabigingwe kanalenga, bwanakya shesheezi. Lwo lukaba lusiku lwa kashatu.
14 Rurema anashubi kyula: «Kwi'gulu, kukizi ba imirengeerwe, gira ikizi handula
ubukiiri no'bushigi. Iyo mirengeerwe ikizi ba kalangikizo ko'kuyerekana ibyanya
bye'siku ngulu, na bye'mirege-rege, na bye'myaka.
15 Iyo mirengeerwe íri kwi'gulu, ikizi tanguulira ikihugo.» Kwanaba kwo bigaaba.
16 Akatee gira imirengeerwe mihamu. Muguma guli mu kizi tanguula bweneene mu
bukiiri. Ugwabo guli mu kizi moleka bushigi. Na kwakundi, anagira ne'ndonde.
17 Iyo mirengeerwe yoshi, íbikatuma Rurema akagibiika kwi'gulu, gira ikizi tanguulira
ikihugo.
18 Ee! Ikizi tanguula ubukiiri, ikizi moleka na bushigi. Kwokwo, ikizi handula
umulengeerwe ne'kihulu. Iyo mirengeerwe, iri Rurema akayusa ukugibumba, anabona
kwo iri miija.
19 Akabigingwe kanalenga, bwanakya shesheezi. Lwo lukaba lusiku lwa kana.
20 Rurema anashubi kyula: «Mu nyaaja, muvubuke ngiisi mulala gwe'fwi, kwo ziri
ngumaana. Na mu kyanyaanya, mukizi purumuka utunyuni.»
21 Kwokwo, mu nyaaja, Rurema analema mwo babitaatalwe be'fwi. Analema na
ngiisi bindi biremwa byoshi, byanakizi yoleka-yoleka mwo. Yibyo biremwa biri mu
kizi vubuka mwo, ukukulikirana ne'milala yabyo. Analema ne'milala yoshi yo'tunyuni.
Yibyo byoshi, ikyanya Rurema akayusa ukubibumba, anabona kwo biri biija.
22 Yibyo byoshi, Rurema anabigashaanira, anabwira ifwi, ti: «Mukizi butana, halinde
muyushuuke, munakwire mu nyaaja. No'tunyuni natwo, tuluguuke mu kihugo.»
23 Akabigingwe kanalenga, bwanakya shesheezi. Lwo lukaba lusiku lwa kataanu.
24 Rurema anashubi kyula: «Ikihugo kiyijule mwo ngiisi mulala gwe'biremwa,
binakizi butana, ngiisi mulala kwagwo-kwagwo. Haboneke ibitugwa, ne'bizimu, na íbiri
mu yibulula, kiri ne'nyamiishwa.» Kwanaba kwo bigaaba.
25 Iyo milala yoshi ye'nyamiishwa, na ye'bitugwa, na ye'bizimu, na ya íbiri mu
yibulula, Rurema ye kabibumba. Ne'ri akayusa ukubibumba, anabona kwo biri biija.
26 Ha nyuma, Rurema anashubi kyula: «Tubumbage abandu, babe nga ngiisi kwo tuli,
halinde batushushe. Babe batwali be'kihugo na íbikiri mwo byoshi, nge'fwi, no'tunyuni,
ne'bitugwa, ne'bizimu, na íbiri mu yibulula.»
27 Kwokwo, Rurema anabumba abandu ku njusho yage.
Akababumba mushosi no'mukazi.†
Ku yeyo njusho yage, kwo akababumba.
28 Yabo bandu, iri Rurema akayusa ukubabumba, anabagashaanira mu kubabwira:
«Mukizi buta, munayushuuke, halinde mukwire mu mahanga gooshi. Munabe
mwe batwali baago, na'be'fwi, na bo'tunyuni, na'ba ngiisi kiremwa kyoshi íkiri
mwo'bugumaana, kinabe kiri mu genda kwi'daho.»
29 Rurema anashubi deta: «Mu kihugo, ngiisi mbuto íri ne'ndete, na ngiisi kiti íkiri
mu tongeka kwe'bitumbwe, namùheereza byo. Yibyo byoshi, byo byokulya biinyu.
30 «Haliko inyamiishwa zooshi, ne'bitugwa byoshi, byohe bigakizi liisa ibyasi. Kiri
no'tunyuni, na íbiri mu yibulula, na ngiisi kindi kiremwa kyoshi kigumaana, nabyo
bigakizi liisa ibyasi.» Kwanaba kwo bigaaba.
31 Yibyo byoshi, iri Rurema akayusa ukubibumba, anabona kwo biri biija. Akabig-
ingwe kanalenga, bwanakya shesheezi. Lwo lukaba lusiku lwa kalindatu.

2

1 Igulu ne'kihugo, na byoshi íbiri mwo, kwokwo kwo Rurema akabirema.
2 Ne'ri akayusagya ukulema byoshi, ku lusiku lwa kalinda analuhuuka.*
3 Mukuba, âli mali yusa ukulema byoshi, kyanatuma agataluula yulwo lusiku lwa
kalinda mu zaabo, analugashaanira.

Imyazi ya Hadamu

(2.4–5.32)

Rurema agira indalo ye'Hedeni

4 Igulu ne'kihugo, ikyanya bikalemwa, kwoku kwo bikaba. Ikyanya Nahano Rurema
akabirema,

† **1:27 1.27** Mataayo 19.4; Mariko 10.6. * **2:2 2.2** Baheburaniya 4.4.

5 mu kihugo, ndaayo mbuto íyâli zaazi mera, ndaanakyo kindu kiri ne'kiguma íkyâli
zaazi ba ho. Mukuba, Nahano Rurema atâli zaazi niesa invula. Hatanâli riiri umundu
wo'kulima idaho.
6 Kundu kwokwo, mwi'daho mwanakizi shyoka utudota, twanakizi linywisa lyoshi.
7 Mu luvu, mwo Nahano Rurema akabumba umushosi, anamúfuuhira umuuka mu
mazuulu. Uyo mushosi, anaba kiremwa kigumaana.†
8 Ha nyuma, Nahano Rurema anabyala indalo i Hedeni, uluhande lwe'sheere,
anagibiika mwo'yo mundu.
9 Rurema anamezagya ngiisi milala ye'biti. Byâli buyahiri, byanâli hiiti ibitumbwe
binunu. Mwomwo, mwâli riiri ne'kiti kyo'kuleeta ubulamu, kiri ne'kiti kyo'kumenyeesa
abandu amiija na'mabi.
10 Mwi'yo ndalo, mwâli riiri no'lwiji, lwanâli kizi ginywisa. Imunda lwâli kizi hingira,
lwanabereka mwe'nyiiji zina.
11 Ulwiji lwa mbere luli mu buuzibwa Pishooni. Lwo luzungulusiri mu kihugo kyoshi
kye'Havila. Yikyo kihugo, kiri mwe'nooro.
12 Na kwakundi, muli no'mubadu úguli mu detwa bedola. Muli na'mabuye miija,
ágali mu detwa honikisi.
13 Ulwiji lwa kabiri luli mu buuzibwa Gihooni. Luzungulusiri mu kihugo kyoshi
kye'Kuushi.
14 Ulwiji lwa kashatu luli mu buuzibwa Tigire. Luli mu hingira uluhande lwe'sheere
lwe'kihugo kye'Hasuriya. Ulwiji lwa kana luli mu buuzibwa Hefuraati.
15 Na íbitumiri Nahano Rurema akabiika uyo mushosi mu ndalo ye'Hedeni, gira akizi
gilima, anakizi gilanga.
16 Nahano Rurema anamúbwira kwokuno: «Mwi'yi ndalo, uhangwirwi ukukizi lya
ibitumbwe bye'biti byoshi.
17 Si ibitumbwe bye'kiti kyo'kumenyeesa amiija na'mabi, utakolwagwa kwo wabilya.
Ulusiku lwo ugabilya kwo, ku kasiisa ugaafwa.»
18 Ha nyuma, Nahano Rurema anayidesa: «Uyu mushosi, butali bwija kwo atuulage
yenyene. Ngamúgirira umutabaazi.»
19 Kwokwo, Nahano Rurema anayabiira uluvu, analema mwo ngiisi mulala
gwe'nyamiishwa, na gwo'tunyuni, útuli mu balala mu kyanyaanya. Anabileetera
umushosi, gira alole ngiisi kwo agabiyinika amaziina. Yibyo biremwa byoshi, ngiisi
maziina go akabiyinika, ganaba go maziina gaabyo.
20 Kwokwo, ibitugwa byoshi, ne'nyamiishwa zooshi, no'tunyuni twoshi, uyo mushosi
ye kabiyinika amaziina. Si ku luhande lwage, hatâli zaazi boneka umutabaazi
úmukwiriiri.
21 Kwokwo, uyo mushosi, Nahano Rurema anamúbiika mwi'ro lya'kahondo-hondo.
Ne'ri akaba aki huniiri, Nahano Rurema anamúlyosa mwo'lubavu luguma, ana-
hashubaania ne'minyofu.
22 Lulya lubavu, Nahano Rurema analubumba mwo'mukazi. Ne'kyanya akamúleeta
imunda umushosi,
23 mbu amúbonage, ti:
«Yonago! Uyu, ali ivuha lya mu mavuha gaani,
anali munyofu gwa mu minyofu yani.
Bwo alyosibwa mu mushosi,
kyo kitumiri agakizi buuzibwa Mukazi.»
24 Ku yukwo, umushosi agaasiga yishe na nyina, anayibiike ku mukaage. Na bombi,
banabe bakola magala maguma.‡
25 Uyo mushosi bo na mukaage, bombi bâli riiri bukondwe, batanâli kizi gwatwa
ne'shoni.

3

Hadamu na Heeva bagira ikyaha

1 Mu nyamiishwa zooshi zo Nahano Rurema akabumba, umujoka gwo gwâli riiri
mulyalya. Yugwo mujoka, gwanayiji bwira umukazi kwokuno: «Ewe! Ngiisi kiti íkiri
mwi'no ndalo, ka Rurema akadeta kwo mutakizi lya ku bitumbwe byakyo?»
2 Uyo mukazi, ti: «Ibitumbwe bye'biti byoshi íbiri mwi'no ndalo, tuhangwirwi ukukizi
bilya.

† **2:7 2.7** 1 Bakorindo 15.45. ‡ **2:24 2.24** Mataayo 19.5; Mariko 10.6-7; 1 Bakorindo 6.16; Bahefeso 5.31.

3 Si akadeta naaho kwe'bitumbwe bye'kiti íkiri ha kati kaayo, byoki tutakolwe
kwo twabilya kwo. Kiri no'kukihuma kwo, tutahangwirwi. Mango twakihuma kwo,
tugaafwa.»
4 Gulya mujoka, ti: «Aahabi! Mutagaafwa.
5 Íbitumiri Rurema akadeta kwokwo, bwo ayiji kwo mango mwalya ku bitumbwe
byakyo, amasu giinyu gagahumuuka. Munabe nga Rurema, mu kukizi menya amiija
na'mabi.»
6 Uyo mukazi, anabona kwe'bitumbwe bya kirya kiti bibuyahiri bweneene, anabona
kwo byanganuna mu kanwa. Na kwakundi, byanganabaleetera ubumenyi. Nguye, ku
yibyo bitumbwe, anadotola kiguma, anakilya kwo. Na bwo âli riiri na yiba, kyanatuma
agamúfumbadika kyo, naye analya.
7 Lyeryo yabo bombi, amasu gaabo ganayami humuuka, banayibona kwo bali
bukondwe. Kyanatuma bagayihangira ibibabi bye'kiti kyo'mutiini, banabikenyera.
8 Mwi'yo ndalo, iri hakaba kakola kabigingwe, uyo mushosi bo na mukaage
banayuvwa ishwagala za Nahano Rurema. Iri bakayuvwa kwokwo, banayami gendi
yifulika mu biti, gira atababone.
9 Kundu kwokwo, Nahano Rurema anamúhamagala, ti: «Ulyagagi hayi?»
10 Na wa naye, ti: «Nayuvwa ishwagala zaawe hano mu ndalo, nanayoboha, bwo
ngola bukondwe. Kwokwo, nanayibisha.»
11 Rurema, ti: «Nyandagi keera úwakubwira kwo ukola bukondwe? Kirya kiti kyo
n'gakulahiza kwo, ka keera walya ku bitumbwe byakyo?»
12 Na wa naye, ti: «E waliha, ulya mukazi ye ukandeetera, ye wambeereza ikitumbwe,
nanalya.»
13 Nahano Rurema anabuuza umukazi: «Maki gano wagira?» Naye, ti: «Gulya mujoka
gwo gwandeba, nanalya.»

Rurema ahana umujoka, na Hadamu bo na mukaage

14 Gulya mujoka, Nahano Rurema anagubwira:
«Bwo wagira kwoku, we koli daasirwi ukuhima ibitugwa byoshi, ne'nyamiishwa zooshi.
Ukola ugakizi gendeesa ibunda isiku zaawe zooshi,
unakola ugakizi lya uluvu.
15 Mwe no'yu mukazi, ngolaga ngabiika ubugoma ha kati kiinyu,
kiri na ha kati ke'kibusi kyawe ne'kye'mwage.
Agakizi kufutira kwi'twe.
Naawe, unakizi múkomera ku kasiizira.»
16 Uyo mukazi, Rurema anabuli múbwira:
«Mu kubuta, ngakizi kuyushuulira umukero,
unakizi buta abaana ku bulyanirwe.
Ugakizi yifwija yibalo.
Ye gaanaba mutwali wawe.»
17 Ha nyuma, Rurema anabwira Hadamu:
«N'gakulahiza kwo utalye ku yiki kiti.
Kundu kwokwo, wasimbaha mukaawe, wanalya ku bitumbwe byakyo.
Ku yukwo, idaho likoli daasirwi hi'gulu lyawe.
Kwokwo, isiku zaawe zooshi ukola ugakizi yitubanula kwi'daho,
halinde ulonge ibyokulya.
18 Hi'gulu lyawe, idaho likola ligakizi meza imigenge, ne'mihanda-njovu.
Kundu kwokwo, ugakizi yimbula, byo ugaalya.
19 Mu kulonga ibyokulya, ugakizi shaha ikyuya,
halinde ukuhisa ku kyanya ugagalukira mwi'daho.
Mukuba, mwi'daho mwo ukalyosibwa,
munali mwo ugashubi galukira.»
20 Hadamu, (kuli kudeta: mundu), anayinika mukaage iziina Heeva,* bwo ye nyina
wa'bandu booshi.
21 Hadamu bo na mukaage, Nahano Rurema anabagirira ibyambalwa mu mbu,
anabayambika byo.

Rurema ayimula Hadamu na Heeva mu ndalo

22 Nahano Rurema anashubi deta: «Bwo'mundu akoli sobanukiirwi na'miija na'mabi,
akola nga muguma witu. Aahago! Tumúhangirire, atayiji kengeera alya ibitumbwe
bye'kiti kyo'bulamu. Mukuba, mango akilya, lyo agaalama imyaka ne'myakuula.»

---

* **3:20 3.20** *Heeva* Mu kiheburaniya, yiri iziina, liri mu yuvwikana nga «bugumaana».

23 Kwokwo, Rurema anayami yimula Hadamu mu ndalo ye'Hedeni, gira akizi gendi
lima idaho. Lyo na lyeryo, akabumbwa mwo.
24 Ha nyuma, Rurema anabiika bamakerubi† uluhande lwe'sheere lwe'ndalo. Anabiika
ne'ngooti íri mu kyemula nga mbigi zo'muliro. Iyo ngooti, yâli kizi langa injira
yo'kugenda iwa kirya kiti kyo'bulamu.

4

Kahini na Habeeri

1 Hadamu anamenyana na mukaage Heeva. Ne'kyanya Heeva akaheeka inda, anabuta
Kahini, anadeta: «Keera nabuta umwana wo'butabana ku butabaazi bwa Nahano.»
2 Ha nyuma, Heeva anashubi buta mulumuna wa Kahini, ye Habeeri. Uyo Habeeri,
âli riiri mutuuzi we'bibuzi. Na Kahini, âli riiri mulimi.
3 Isiku, iri zikalengerana, Kahini anatangira Nahano ku mimbu yage, libe ituulo.
4 Habeeri naye, mu bibuzi byage, anayabiira mwo íbishishiri, íbikatangi butwa,
anabitangira Nahano, libe ituulo.
Nahano anasimiisibwa na Habeeri ni'tuulo lyage.*
5 Si atanasimiisibwa na Kahini yehe, ni'tuulo lyage. Ku yukwo, uyo Kahini, umutima
gwage gwanakizi hiira. Kiri na'malanga gaage, ganaba gakoli zizibiiri.
6 Nahano anabuuzagya Kahini: «Kituma kiki umutima gwawe gwasiriira? Na kituma
kiki ukoli zizibiiri?
7 Aaho! Iri wangakizi kola amiija, ka utangayemeererwa? Halikago, iri wangalahira,
ikyaha kikoli kuyiteziri ha mulyango, kinali mu kuyifwija. Kundu kwokwo, ukwaniini
ukihime.»
8 Lusiku luguma, Kahini anabwira mulumuna wage wa Habeeri, ti: «Ewe! Tugendi
tanduula imbingiro.» Yabo bombi, iri bakaba keera bahikaga yo, lyeryo Kahini
anabirigisha mulumuna wage, anayami múyita.†
9 Ha nyuma, uyo Kahini, Nahano anamúbuuza: «E Kahini, mulumuna wawe wa
Habeeri alyagagi hayi?» Na wa naye, ti: «Ndayiji! Ka nie mulaazi wage?»
10 Nahano anashubi múbuuza: «E Kahini, makagi gano wagira? Umuko gwa
mulumuna wawe, si nguyuvwiti ngi'zu lyo'mundu úgweti ugandakira ukulyoka
mwi'daho.
11 «Si keera wayiyitira mulumuna wawe! Ni'daho, keera lyayanuuka, mu kuyakiira
umuko gwage. Buno, ukoli daasirwi, unakola ugayimulwa kwi'daho.
12 Ikyanya ugakizi lirima, utagaki shubi yeza. Si ukola ugaaba mundu wo'kukizi jeba-
jeba mu kihugo, iri unakizi yangaara.»
13 Uyo Kahini, mbu ayuvwagwe kwokwo, ti: «Yikyo kihano kyo wambeereza,
ndangakihasha. Kinzidohiiri bweneene.
14 Lolaga! Buno keera wambavya kwi'daho, ndaganaki boneka imbere lyawe. Ngola
ngaaba naaho wa kukizi genda ngayangaara mu kihugo. Ngiisi mundu úwangambona,
agayami nyita.»
15 Nahano, ti: «Nanga! Ngiisi úgakuyita, agaahanwa ubugira kalinda.» Haaho,
Nahano anabiika Kahini kwa'kalangikizo, gira ngiisi úgamúbona, atamúyite.
16 Kahini anashaaga imbere lya Nahano, anagendi tuula mu kihugo kye'Noodi,
uluhande lwe'sheere lwe'Hedeni.

Aba mu kibusi kya Kahini

17 Kahini anamenyana na mukaage. Ne'ri akaheeka inda, anabuta Hinoki. Ha nyuma,
Kahini anayubaka akaaya, anakayinika iziina lya mugala wage wa Hinoki.
18 Hinoki naye, anabuta Hiraadi. Hiraadi naye, anabuta Mehuyaheeri. Mehuyaheeri
naye, anabuta Metushaheeri. Metushaheeri naye, anabuta Laameke.
19 Uyo Laameke, anayanga abakazi babiri. Muguma, ye Haada. No'wabo ye Siila.
20 Uyo Haada, anabuta Yabaali. Na Yabaali, ye yishe wa booshi ábatuuziri mu
maheema, banali batuuzi.
21 Mulumuna wage, ye Yubaali. Yubaali naye, ye yishe wa booshi ábali mu lasa
imiteera-teera, kiri ne'nzeeze.
22 Siila naye, anabuta Tubaali-Kahini. Uyo Tubaali-Kahini, ye mutuzi we'byugi
bye'miringa, na bye'byuma. Na mwali wage, ye Nahama.
23 Uyo Laameke, anabwira bakaage:
«E Haada mwe na Siila, mundegage amatwiri.

---

† **3:24 3.24** *bamakerubi* Biremwa bye'bingisho-ngisho. Bishushiri inyamiishwa íhiiti ibyubi, binahiiti itwe nga lya mundu. * **4:4 4.4** Baheburaniya 11.4. † **4:8 4.8** Luka 11.51.

E bakazi baani, ngiisi byo ngamùbwira, mubiyuvwirize.
Niehe, ikyanya umundu akangomeeresa, nanayami múyita.
Ee! Ikyanya umusore gukandema, nanaguyita.
24 Aahago! Iri Kahini agayihoolerwa ubugira kalinda,
niehe Laameke ngayihoolerwa ubugira makumi galinda na bulinda.»

Seeti agomboola Habeeri

25 Hadamu anashubi menyana na mukaage Heeva. Ne'ri akashubi heeka inda, anabuta umwana wo'butabana, anamúyinika iziina Seeti.‡ Anadeta: «Rurema keera angashaanira, mu kushubi mbeereza ugundi mwana, abe kigombo kya Habeeri. Mukuba, Habeeri, Kahini keera akamúyita.»
26 Seeti naye, anabuta umwana wo'butabana, anamúyinika iziina Hinoshi.
Ukulyokera ku yikyo kyanya, abandu banatondeera ukukizi shenga kwi'ziina lya Nahano.

5

Ukutondeerera ku Hadamu, halinde ku Nuhu

1 Yuku, kwo kutondobolwa kwa'bandu ba mwi'kondo lya Hadamu. Ikyanya Rurema akabumba abandu, akababumba ku njusho yage.
2 Akababumba mushosi no'mukazi, anabagashaanira. Ku kyanya akababumba, anabayinika iziina Bandu.
3 Hadamu, iri akaba akola ne'myaka igana na makumi gashatu, anabuta umwana we'njusho yage. Uyo mwana âli múshushiri, anamúyinika iziina Seeti.
4 Ikyanya Hadamu akaba keera abuta Seeti, analama igindi myaka magana galimunaana. Mwi'yo myaka, anabuta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
5 Hadamu, iri akalama imyaka magana galimwenda na makumi gashatu, anafwa.
6 Uyo Seeti, iri akaba akola ne'myaka igana ni'taanu, anabuta Hinoshi.
7 Ha nyuma lyo'kumúbuta, analama igindi myaka magana galimunaana ni'rinda. Mwi'yo myaka, anabuta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
8 Seeti naye, iri akalama imyaka magana galimwenda ni'kumi ni'biri, anafwa.
9 Uyo Hinoshi, iri akaba akola ne'myaka makumi galimwenda, anabuta Kenaani.
10 Ha nyuma lyo'kumúbuta, analama igindi myaka magana galimunaana ni'kumi ni'taanu. Mwi'yo myaka, anabuta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
11 Hinoshi naye, iri akalama imyaka magana galimwenda ni'taanu, anafwa.
12 Uyo Kenaani, iri akaba akola ne'myaka makumi galinda, anabuta Mahalaleeri.
13 Ha nyuma lyo'kumúbuta, analama igindi myaka magana galimunaana na makumi gana. Mwi'yo myaka, anabuta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
14 Kenaani naye, iri akahisa imyaka magana galimwenda ni'kumi, anafwa.
15 Uyo Mahalaleeri, iri akaba akola ne'myaka makumi galindatu ni'taanu, anabuta Yareedi.
16 Ha nyuma lyo'kumúbuta, analama igindi myaka magana galimunaana na makumi gashatu. Mwi'yo myaka, anabuta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
17 Mahalaleeri naye, iri akalama imyaka magana galimunaana na makumi galimwenda ni'taanu, anafwa.
18 Uyo Yareedi, iri akaba akola ne'myaka igana na makumi galindatu ni'biri, anabuta Hinoki.
19 Ha nyuma lyo'kumúbuta, analama igindi myaka magana galimunaana. Mwi'yo myaka, anabuta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
20 Yareedi naye, iri akalama imyaka magana galimwenda na makumi galindatu ni'biri, anafwa.
21 Uyo Hinoki, iri akaba akola ne'myaka makumi galindatu ni'taanu, anabuta Metuseela.
22 Ha nyuma lyo'kumúbuta, analama igindi myaka magana gashatu. Mwi'yo myaka, Hinoki âli tuuziri ne'ngoome na Rurema. Anabuta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
23 Hinoki, analama imyaka magana gashatu na makumi galindatu ni'taanu.
24 Na bwo âli tuuziri ne'ngoome na Rurema, lusiku luguma Rurema anamútwala, atanakiboneka.
25 Uyo Metuseela, iri akaba akola ne'myaka igana na makumi galimunaana ni'rinda, anabuta Laameke.

‡ **4:25 4.25** *Seeti* Mu kiheburaniya, yiri iziina liri mu yuvwikana nga «Rurema ambeereza».

26 Ha nyuma lyo'kumúbuta, analama igindi myaka magana galinda na makumi galimunaana ni'biri. Mwi'yo myaka, anabuta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
27 Metuseela naye, iri akalama imyaka magana galimwenda na makumi galindatu na mwenda, anafwa.
28 Uyo Laameke, iri akaba akola ne'myaka igana na makumi galimunaana ni'biri, anabuta umwana wo'butabana.
29 Anamúyinika iziina Nuhu. Anadeta: «Nahano keera adaaka idaho, kyo kitumiri tukola mu liyitubanula kwo. Kundu kwokwo, uyu mwana, ye gakizi tuholeeza.»
30 Ha nyuma lyo'kubuta Nuhu, Laameke analama igindi myaka magana gataanu na makumi galimwenda ni'taanu. Mwi'yo myaka, anabuta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
31 Laameke naye, iri akalama imyaka magana galinda na makumi galinda ni'rinda, anafwa.
32 Uyo Nuhu, iri akaba akola ne'myaka magana gataanu, anabuta Sheemu, na Haamu, na Yafeti.

Imyazi ya Nuhu

6

(6.1–11.32)

Amabi ga'bandu gayagaza Rurema

1 Ikyanya abandu bakatondeera ukuyushuuka mu kihugo, banakizi buta abanyere.
2 Yabo banyere, abaana ba Rurema banababona kwo banonosiri bweneene, banatoola mwo ngiisi bo basiimiri, banabayanga.
3 Kyanatuma Nahano agayidesa kwokuno: «Umutima gwani, gutagayama guli mu hagana na'bandu, banalyagagi ba kufwa. Buno, imyaka yabo yo'kulama, ikola igaaba igana na makumi gabiri naaho.»
4 Mu yizo siku, kiri na ha nyuma lyazo, hâli riiri ibihagange bya'bandu mu kihugo. Yibyo bihagange, yabo baana ba Rurema, bâli kizi bibuta ku yabo banyere ba'bandu. Yaho keera, yibyo bihagange byo byâli riiri ndwani, byo byanâli lumbuusiri bweneene.
5 Nahano anabona ngiisi kwa'bandu bakoli bihuusiri mu kihugo, na ngiisi kwo bâli kizi looza naaho ukugira ibikoleere.
6 Kyanatuma agavunika umutima, anajengeerwa. Ne'ri hakatama, anayishuhiza mbu biki íbikatuma agabumba yaba bandu mu kihugo.
7 Kwokwo, Nahano anadeta: «Balya bandu, kundu nie kababumba, halikago ngola ngabaminika. Kiri ne'nyamiishwa zooshi, nazo ngaziminika, kuguma ne'biremwa íbiri mu yibulula, no'tunyuni twa mu kyanyaanya. Mukuba, ngola mu yishuhiza, mbu biki íbikatuma ngabilema.»
8 Nuhu naaho, ye wâli kizi simiisa Nahano.

Rurema abwira Nuhu kwo ayubake amashuba

9 Abandu ba mu mbaga ya Nuhu, umwazi gwabo gwo gwoguno: Ku kyanya kyage, yehe naaho, ye wâli kwaniini imbere lya Rurema, ndaanabwo buhube bwo âli hiiti. Âli tuuziri ne'ngoome nyiija na Rurema.
10 Nuhu akabuta abaana bo'butabana bashatu: Sheemu, na Haamu, na Yafeti.
11 Rurema anabona ngiisi kwa'bandu bakoli bihuusiri bweneene, na ngiisi kwo bakola mu yitana.
12 Na bwo bâli koli bihuusiri, kyanatuma ngiisi mundu agakizi yifunda mu bikoleere nga kwo âli loziizi.
13 Kwokwo, Rurema anabwira Nuhu: «Lolaga! Bwa'bandu bakola mu yitana, keera natwa uluhango kwo ngola ngabaminika booshi. Ku kasiisa ngola ngabaminika, kuguma ne'kihugo.
14 «Ku yukwo, ugendi kuba ibiti bikomu, unayubake mwo nangungubanga wa'mashuba. Yago mashuba, ugabiike mwe'bisiika, unagahembe ubulungu mu nda ne'mugongo.
15 Ugayubake kwokuno: Mu bula-bula bwago, zibe meetere igana na makumi gashatu na zishatu. Na mu matambi, zibe meetere makumi gabiri na zibiri. No'mujuuja, zibe meetere ikumi na zishatu.
16 «Yago mashuba, ugayubakage mwa'handu hashatu áhashoneriini kwo. Mu butambi buguma, usige mwo'mulyango. Mwidako lya'katwe, hasigwe akaazo ke'kitolo kye'meetere.

17 «Yuvwa! Nienyene, ngaleeta umwijulire gwa'miiji mu kihugo. Kwokwo, lyo
ngaminika ibiremwa byoshi íbiri mwi'dako li'zuuba. Byoshi íbiri mu kihugo, bigayami
hera ngana.
18 Si wehe, tuganywana ikihango. Kwokwo, ugayingira mu mashuba mwe na
mukaawe, na bagala baawe, kiri na bali-kazi baawe.
19 «Uyingize na mwe'biremwa bibiri-bibiri, ikishosi ne'kikazi, halinde mweshi
mukire.
20 Mu yibyo biremwa, mugaaba ngiisi mulala gwo'tunyuni, na gwe'nyamiishwa,
no'gwa íbiri mu yibulula. Yibyo byoshi, bigakuyijira bibiri-bibiri, ikishosi ne'kikazi,
gira ukabikize.
21 Kwokwo, uyabiirage ngiisi mulala gwe'byokulya, kibe kihinda kiinyu, kiri ne'kya
yibyo biremwa.»
22 Yibyo byoshi, Nuhu anabigira nga kwo Rurema akamúbwira.

7

Umwijulire gwa'miiji gwabindikira ibiremwa byoshi

1 Ha nyuma, Nahano anashubi bwira Nuhu: «Bwobuno, uyingirage mu mashuba,
ne'mbaga yawe yoshi. Mukuba, mu bandu booshi ba kino kibusi, wehe naaho, we
mbwini kwo ukwaniini imbere lyani.
2 «Uyingize mwo ngiisi mulala gwe'bitugwa. Ne'bitugwa íbyangatangwa ituulo,
uyingize birinda-birinda, ibishosi ne'bikazi. Na íbitangatangwa ituulo, ne'nyamiishwa,
uyingize kiguma-kiguma, ikishosi ne'kikazi.
3 «Na mu ngiisi mulala gwo'tunyuni, uyabiire mwo tulinda-tulinda, ihihazi,
ne'hidaabwa, gira lye'yo milala yoshi ye'bitugwa, na ye'nyamiishwa, na yo'tunyuni,
ikasigale mu kihugo.
4 «Ha nyuma lye'siku zirinda, nganiesa invula mu kihugo. Iyo nvula, igaamala isiku
makumi gana, ubushigi ni'zuuba, iri mu nia. Leero, ngiisi kiremwa kyoshi kyo n'galema,
ngakiminika.»
5 Yibyo byoshi byo Nahano akabwira Nuhu, Nuhu anabigira.
6 Ikyanya umwijulire gukayija mu kihugo, Nuhu âli kola ne'myaka magana galindatu.
7 Kwokwo, Nuhu anayingira mu mashuba na mukaage, na bagala baage, na bali-kazi
baage, gira lyo bafuuka umwijulire.
8-9 Birya biremwa byoshi, ibishosi ne'bikazi, byanakizi yijira Nuhu ha mashuba, gira
nabyo biyingire mwo, nga kwo Rurema âli mali gwanwa amúbwira. Hâli riiri ibitugwa
íbyangatangwa ituulo, na íbitangalitangwa. Hâli riiri ne'nyamiishwa, no'tunyuni,
ne'bindi biremwa byoshi.
10 Zirya siku zirinda, iri zikaba keera zalenga, gulya mwijulire gwanayija mu kihugo.
11 Ikyanya Nuhu âli mali hisa imyaka magana galindatu, mu siku ikumi na zirinda
zo'mwezi gwa kabiri, yugwo mwijulire gwanayija. Ku lwolwo lusiku, ishyoko zooshi za
mu kuzimu, zanabira mwa'miiji. Kiri na mwi'gulu, invula yanavwulumuka!
12 Iyo nvula, yanamala isiku makumi gana, ubushigi ni'zuuba, ítahumba.
13 Ikyanya Nuhu akayingira mu mashuba, âli riiri na mukaage, na bagala baage kwo
bali bashatu, Sheemu, na Haamu, na Yafeti, na bali-kazi baage bashatu.
14 Bakayingira mwo na ngiisi mulala gwe'bitugwa, na gwe'nyamiishwa, na
gwo'tunyuni, na ngiisi mulala gwe'biremwa byoshi íbiri mu yibulula.
15 Yibyo biremwa byoshi, bikayijira Nuhu, byanakizi yingira mu mashuba, bibiri-
bibiri.
16 Mu kati kaabyo, mu ngiisi mulala mwâli riiri, ikishosi ne'kikazi, nga kwo Rurema
âli mali gwanwa abwira Nuhu. Ha nyuma, Nahano yenyene anahamika ulwivi.
17 Mu yizo siku makumi gana ze'nvula, amiiji gâli kizi genderera ukuheema, halinde
ganakizi zamuula amashuba, ganatondeera ukuleremba.
18 Galya miiji, ganagenderera ukukizi heema, ganayushuuka bweneene, halinde
amashuba ganakizi leremba ku miiji.
19 Ganashubi genderera ukuheema mu kihugo, halinde utunywangi-nywangi
twe'migazi twoshi twanabindikirwa.
20 Ne'kyanya ikabindikirwa, galya miiji ganagenderera ukuheema, halinde ukuhisa
ingingwe ye'meetere zirinda hi'gulu lyayo.
21 Mu yizo siku, ngiisi biremwa íbiri mu genda kwi'daho, byanayami fwa. Kuli kudeta,
íbiri mu yibulula, no'tunyuni, ne'bitugwa, ne'nyamiishwa, kiri na'bandu booshi.
22 Ibiremwa íbituuziri i bulambo bikafwa byoshi-byoshi.

23 Kwokwo, kwo Rurema akaminika ngiisi biremwa bya mu kihugo, ukutondeerera ku
bandu, na ku nyamiishwa, na ku biremwa íbiri mu yibulula, halinde no'tunyuni. Nuhu
naaho ye kakira, na ngiisi byo akayingirana mu mashuba.
24 Yugwo mwijulire, gukamala isiku igana na makumi gataanu,* gubindikiiri ikihugo.

8

Amiiji gakama

1 Gulya mwijulire, ikyanya gukahisa isiku igana na makumi gataanu, Rurema âli
ki kengiiri Nuhu, ne'bitugwa byoshi, ne'nyamiishwa zooshi, nga kwo byâli riiri mu
mashuba. Kyanatuma Rurema agalungika imbuusi, yanahuusa bweneene mu kihugo,
halinde amiiji ganatondeera ukuyema.
2 Ku yikyo kyanya, ishyoko za mu kuzimu, zanayigalwa. Kiri ni'gulu lyanashwekwa,
halinde iyo invula yanahumba lwoshi.
3 Amiiji ganakizi genda gali mu yema. Na ku mbeka ya yizo siku igana na makumi
gataanu, ganayema ingingwe.
4 Iri hakaba mu siku ikumi na zirinda zo'mwezi gwa kalinda, uyo nangungubanga
wa'mashuba anayikira ku mugazi muguma gwa mu kihugo kye'Hararaati.
5 Yago miiji, ganagenderera ukukizi yema bwija-bwija, halinde ku mwezi gwi'kumi.
Na ku lusiku lwa mbere lwa gwogwo mwezi, amarango ganashubi boneka.
6 Ha nyuma lye'siku makumi gana, Nuhu anayigula kalya kaazo ko akagira ku
mashuba,
7 anatuma namujongo. Uyo namujongo, anabalala, anakizi yihunguula-hunguula,
halinde ikyanya amiiji gakaba keera gakama mu kihugo.
8 Ha nyuma, Nuhu anatuma ingunde nayo, gira amenye iri amiiji keera gayema lwoshi
kwi'daho.
9 Halikago, bwa'miiji gâli ki riiri kwi'daho, iyo ngunde yanabula ho igaatwa,
yanagalukira imunda Nuhu. Nuhu anagitega ukuboko, anashubi giyingiza mu mashuba.
10 Iyo ngunde, Nuhu analindirira izindi isiku zirinda, anashubi gituma.
11 Iri hakaba kabigingwe, iyo ngunde yanagalukira imunda Nuhu. Yanayija ihiiti ihyasi
hibishi hyo'muzehituuni mu mulomo. Haaho, Nuhu anayami menya kwa'miiji keera
gakama.
12 Nuhu analindirira izindi isiku zirinda, anashubi tuma irya ngunde. Si leero, itanaki
shubi múgalukira.
13 Ikyanya Nuhu akahisa imyaka magana galindatu na muguma, ku lusiku lwa mbere
lwo'mwezi gwa mbere, yago miiji gâli mali kama mu kihugo kyoshi. Ne'kyanya Nuhu
akatumbuula akatwe ka'mashuba, anabona kwi'daho lyoshi likoli kamuusiri.
14 Na ku lusiku lwa makumi gabiri na zirinda lwo'mwezi gwa kabiri, idaho lyanaba
keera lyakamuuka lwoshi.
15 Kwokwo, Rurema anabwira Nuhu:
16 «Uhulukage mu mashuba, mwe na mukaawe, na bagala baawe, na bali-kazi baawe.
17 Uhuluse ne'biremwa byoshi byo muliriinwi: utunyuni, ne'nyamiishwa, na íbiri mu
yibulula byoshi. Birya byoshi, bikizi shubi butana, binaluguuke, halinde binakwire mu
kihugo kyoshi.»
18 Kwokwo, Nuhu anahuluka mu mashuba, na mukaage, na bagala baage na bali-kazi
baage.
19 Birya biremwa byoshi nabyo, byanahuluka mwo, mulala muguma-muguma.
Inyamiishwa zooshi, no'tunyuni twoshi, ne'biremwa byoshi íbiri mu yibulula, na ngiisi
kindu íkiri mu genda kwi'daho.

Nuhu asimiisa Rurema ni'tuulo lyo'kusiriiza

20 Ha nyuma, Nuhu anayubakira Nahano akatanda. Anayabiira ku bizira kashembo
mu bitugwa na mu tunyuni, anabitangira Rurema hi'gulu lyako, gabe matuulo
go'kusiriiza.
21 Yago matuulo, ikyanya Nahano akayuvwa umushiiriri gwago, gwanamúsimiisa,
anayidesa kwokuno: «Buno, ndâye ki daake idaho, mbu bwa'bandu bambubira. Na
kundu imitono yabo ituula-tuula mibi ukulyokera ubwanuke bwabo, ndâye ki shereeze
kandi ibiremwa byoshi, nga ngiisi kwo n'gagira.
22 Ku kyanya kyoshi ikihugo kigaaba kikiri ho,
hagayama hali ikyanya kyo'kubyala, na kyo'kuyimbula.

---

* **7:24 7.24** Yugwo muharuuro gwa yizo siku, gutonderiiri ku lusiku invula ikatondeera ukunia. Kiri ha nyuma lya yizo siku, amiiji ga yugwo mwijulire gakaba gatazi kama.

Hanabe ne'kyanya kye'mbeho, na ki'duutu.
Hanabe ne'kyanya kye'kikamo, na kye'mbondo.
Hanabe ne'kyanya kyo'bushigi, na ki'zuuba.»

9

Rurema anywana ikihango na Nuhu

1 Ha nyuma, Rurema anagashaanira Nuhu, bo na bagala baage, anababwira kwokuno:
«Mukizi buta bayisho, na banyoko, halinde muyushuuke, munakwire mu mahanga
gooshi.
2 «Ukulyokera buno, inyamiishwa zooshi za mu kihugo zikola zigakizi mùyoboha,
kiri no'tunyuni twoshi twa mu kyanyaanya, ne'biremwa byoshi íbiri mu yibulula, ne'fwi
zooshi za mu nyaaja. Yibyo byoshi, mwe mugaaba no'bushobozi hi'gulu lyabyo.
3 «Ubwa mbere, nâli kizi mùheereza ishogo nzobeera naaho.* Halikago buno, ngiisi
biremwa byoshi íbiri mu genda, bikola bigaaba byokulya biinyu.
4 «Kundu kwokwo, mutakolwe kwo mwakizi lya inyama íkiri mwo'muko. Mukuba,
mu muko, mwo muli ubugumaana.
5 Ku kasiisa, ikyanya umuko gwinyu gugayoneka, ngagulihiisa. Ngagulihiisa ne'mwa
ngiisi nyamiishwa. Ngiisi mundu, ngamúlihiisa umuko gwo'wabo.
6 Ngiisi úgayona umuko,
uyo naye, ugwe'mwage gugayonwa.
Mukuba, abandu booshi, n'gababumba ku njusho yani.
7 «Kwokwo, mukizi buta bayisho, na banyoko, halinde muyushuuke, munabe
munakwire mu mahanga gooshi, munagayondoloke mwo.»
8 Ha nyuma, Rurema anashubi bwira Nuhu, na bagala baage kwokuno:
9 «Yuvwagwi! Nienyene ngola nganywana ikihango na niinyu. Yikyo kihango,
ngakigira kiri na'bandu be'bibusi biinyu ábagaki butwa.
10 Na bwo mukalyoka ne'biremwa mu mashuba, ngakigira twe nabyo kwakundi. Kuli
kudeta utunyuni, ne'bitugwa, ne'nyamiishwa zooshi, na ngiisi kindi kiremwa íkiri mu
kihugo.
11 «Yikyo kihango, kyo kyekino: Ndâye ki shereeze íkiyimbwa kiremwa ku njira
yo'mwijulire. Hatanâye ki be ugundi mwijulire gwo'kushereeza ikihugo.»
12 Rurema anashubi deta: «Kino kihango kyo ngola mu gira na niinyu, ne'biremwa
byoshi byo muliriinwi, kigayama kiri ho ku bibusi byoshi íbyâye ki yije. Na'kalangikizo
kaakyo, ko kaaka:
13 Ngola ngabiika umukuruzi mu bibungu. Yugwo mukuruzi, ko kagaaba kalangikizo
ke'kihango kyo ngaagira ne'kihugo.
14 «Ngiisi kyanya ngaleeta ibibungu mu kyanyaanya, no'mukuruzi gunabiboneke
mwo,
15 lyo ngakizi kengeera ikihango kyo n'ganywana na niinyu na ngiisi milala
ye'biremwa. Ndanâye ki koleese amiiji, mbu gashubi shereeza ibiremwa byoshi.
16 «Keera nanywana ikihango kye'myaka ne'myakuula. Kwokwo, ikyanya umukuruzi
gugakizi boneka mu bibungu, ngakizi gubona. Haaho kirya kihango, na nyami
kikengeera. Mukuba, n'gakigira na ngiisi mulala gwe'biremwa íbiri mu kihugo.»
17 Rurema anashubi bwira Nuhu: «Kaako, ko kalangikizo ke'kihango kyo n'gagira
ne'biremwa byoshi íbiri mu kihugo.»

Haamu, ateeza Nuhu ishoni

18 Bagala Nuhu, bâli Sheemu, na Haamu, na Yafeti. (Uyo Haamu, ye kayiji ba yishe wa
Kaanani.) Yabo bashatu, bo bakalyoka mu mashuba,
19 bo banali bashokuluza ba'bandu booshi ábakashabukira mu kihugo.
20 Nuhu âli riiri mulimi, anatondeera ukubyala ibiti bye'mizabibu.
21 Ha nyuma, ikyanya akanywa idivaayi, analaluka, anagwejera mwi'heema lyage,
akola bukondwe.
22 Mugala wage wa Haamu (yishe wa Kaanani), iri akabona ngiisi kwo yishe akola
bukondwe, anayami gendi ganuulira beene wabo, Sheemu na Yafeti, bwo bâli ki riiri ha
mbuga.
23 Haliko, Sheemu na Yafeti boohe, banayabiira umulondo, banaguyitumbika mu
bitugo. Banagenda kifudeete, iri banalola ulundi luhande, gira batabone ubukondwe
bwa yishe, banamúbwika.

---

* **9:3 9.3** Ndondeko 1.29.

24 Nuhu, iri indalwe ikamúlyoka mwo, anayiji menya ngiisi kwo mugala wage
wo'muzibo amúgirira,
25 anamúdaaka kwokuno:
«Kaanani, adaakwe!
Ye kola úgaaba muja wa'bakulu baage.
26 Ee! Kaanani abaagage muja wa Sheemu. Haliko, Sheemu yehe, Nahano Rurema wage
ahuuzibwe.
27 Yafeti naye, Rurema amúyushuulire ikihugo.
Anakizi tuula mu shumbi za Sheemu.
Si Kaanani yehe, ayamage ali muja wabo.»
28 Yugwo mwijulire, iri gukaba keera gwalenga, Nuhu anashubi lama igindi myaka
magana gashatu na makumi gataanu.
29 Imyaka yoshi yo Nuhu akalama mu kihugo, yâli hisiri magana galimwenda na
makumi gataanu. Ha nyuma, anafwa.

10

Abandu bakwira mu mahanga gooshi

1 Abandu ba mu mbaga ya Sheemu, na Yafeti, na Haamu, bagala Nuhu, umwazi gwabo
gwo gwoguno. Ikyanya gulya mwijulire gukamala, nabo banakizi buta abaana. Abandu
ba mu makondo gaabo, bo baaba:
2 Bagala Yafeti, bâli Gomeeri, na Magoogi, na Madaayi, na Yavaani, na Tubaali, na
Mesheki, na Tiraasi.
3 Na bagala Gomeeri, bâli Hashikenaazi, na Rifaati, na Togarima.
4 Na bagala Yavaani, bâli Herisha, na Tarasisi, na Kitimu, na Rodanimu.
5 Mu yabo baana ba Yavaani, mwo mukalyoka abandu ábakashabukira mu tulira,
ngiisi bandu mu kihugo kyabo, ukukulikirana na'makondo gaabo, ne'ndeto zaabo,
ne'milala yabo.
6 Bagala Haamu, nabo bâli Kuushi, na Misirayimu, na Puuti, na Kaanani.
7 Na bagala Kuushi, bâli Seeba, na Havila, na Sabuta, na Rama, na Sabuteka. Rama
naye, anabuta Sheeba, na Dedaani.
8 Uyo Kuushi, ye kabuta na Nimuroodi. Uyo Nimuroodi, ye wâli kikalage bweneene
mu ndwani za mu kihugo.
9 Kyâli kikalage kiri na mu kuhiiva. Kyo kitumiri biri mu detwa kwokuno: «Ukizi ba
nga Nimuroodi. Mukuba, mu bashosi booshi, ye wâli kikalage mu kuhiiva imbere lya
Nahano.»
10 Mu kihugo kye'Shinaari, utwaya two akatee twala, tuli i Babeeri, ne'Hereki,
ne'Hakaadi, ne'Kaline.
11 Ne'ri akalyoka yaho, anabungira mu poroveesi ye'Hasuriya, anayubaka ya'kaaya
ke'Ninaawi, na'ke'Rehobooti-Hiri, na'ke'Kaala,
12 na'ke'Reseeni, ko kali ha kati ke'Ninaawi na'kaaya kahamu ke'Kaala.
13 Misirayimu ye shokuluza wa'Baluudi, na'Bahanami, na'Balehabi, na'Banafutuhi,
14 na'Bapaturushi, na'Bakafutori, na'Bakasiluhi. (Mu yabo Bakasiluhi, mwa'Bafirisiti
bakalyoka.)
15 Kaanani ye kabuta Sidooni, ifula yage, anabuta na Heeti.
16 Ye na shokuluza wa'Bayebuusi, na'Bahamoori, na'Bagirigaashi,
17 na'Bahivi, na'Bahariki, na'Basiini,
18 na'Baharwadi, na'Bazemaari, na'Bahamaati.
Ha nyuma, yabo bandu bo'mulala gwa'Bakaanani banashaabuka.
19 Imbibi ze'kihugo kyabo, zâli lyokiiri i Sidooni, uluhande lwe'Geraari, halinde i Gaza.
Kyanashubi tondeerera uluhande lwe'Soodoma, ne'Gomora, ne'Hadima, ne'Seboyimu,
halinde ukuhisa i Lasha.
20 Yabo booshi, bo ba mu kibusi kya Haamu, ngiisi bandu mu bihugo byabo,
ukukulikirana na'makondo gaabo, ne'ndeto zaabo, ne'milala yabo.
21 Sheemu, mukulu wa Yafeti, ye shokuluza wa'Bahebeeri booshi.
22 Bagala Sheemu, bâli Helamu, na Hashuuri, na Haripakisadi, na Luudi, na Haraamu.
23 Bagala Haraamu nabo, bâli Huuzi, na Huuli, na Geteeri, na Mashi.
24 Haripakisadi naye, anabuta Sheela. Na Sheela anabuta Hebeeri.
25 Hebeeri naye, anabuta abaana babiri. Ifula, anagiyinika iziina Peregi, (kuli kudeta:
kuyihandulana kwo). Mukuba, ku kyanya kyage, abandu bakashaabuka mu kihugo.
Mulumuna wage, ye wâli Yokitaani.
26 Uyo Yokitaani, akabuta Halimodadi, na Sherefu, na Hazarimaweti, na Yera,

27 na Hadoramu, na Huzaali, na Dikira,
28 na Hobaali, na Habimaheeri, na Sheeba,
29 na Hofiiri, na Havila, na Yobaabu. Yabo booshi, bâli bagala Yokitaani.
30 Ikihugo kyabo, kyâli tonderiiri i Mesha, uluhande lwe'Sefara, halinde ukuhisa mu migazi ye'sheere.
31 Yabo booshi, kyo kibusi kya Sheemu, ngiisi bandu mu bihugo byabo, ukukulikirana na'makondo gaabo, ne'ndeto zaabo, ne'milala yabo.
32 Yabo bandu booshi, yo milala íkalyoka mu kibusi kya'baana ba Nuhu, ukukulikirana na'makondo gaabo, ngiisi bandu mu kihugo kyabo. Ha nyuma lyo'mwijulire, abandu banakwira mu mahanga gooshi, ku njira ya bagala Nuhu.

11

Abandu bayubaka ulwingo lwe'Babeeri

1 Mu mahanga gooshi, abandu bâli kizi deta indeto nguma naaho. Kwokwo, amagambo gaabo gooshi, gâli riiri go maguma.
2 Yabo bandu, iri bakasheguukira uluhande lwe'sheere, banabona indekeera ya mu kihugo kye'Shinaari, banagendi gituula mwo.
3 Iri hakatama, yabo bandu banasalizania, ti: «Mugire tukizi bumba amatafaari, tunagayokye, halinde gahye bwija.» (Mu yizo siku, amatafaari go bâli kizi koleesa ahandu ha'mabuye. Na'kabulimbo, kâli kizi kola nge'shima.)
4 Ha nyuma, banashubi ganuuzania, ti: «Mugirage tuyubake akaaya, kanabe kali no'lwingo úlugaahika halinde kwi'gulu. Kwokwo, lyo nyiitu tukizi menyeekana, tutanaki shaabukire mu mahanga gooshi.»
5 Yako kaaya, ikyanya yabo bandu bâli kizi kayubaka, kuguma no'lwingo, Nahano anamanuka, gira ayiji bilola.
6 Ne'ri akabibona, anadeta: «Bano bandu, bali mulala muguma, banali mu deta indeto nguma, kyo kitumiri keera batondeera ukugira kwoku. Kiri na ngiisi bindi byo bagalooza ukugira, ndaabyo íbigaki bahangirira.
7 Aaho! Mugirage tumanuke, gira tugendi shobania indeto yabo, halinde batakizi ki yuvwanwa.»
8 Iri Nahano akagira kwokwo, balya bandu banaleka ukukayubaka, anayami bashabulira mu mahanga gooshi.
9 Kyo kikatuma yako kaaya kakabuuzibwa Babeeri.* Mukuba, haaho ho Nahano akashobaniza indeto ya'bandu booshi, anabashabulira hooshi mu mahanga.

Ikibusi kya Sheemu halinde ukuhisa ku Teera

10 Abandu ba mu mbaga ya Sheemu, umwazi gwabo gwoguno: Gulya mwijulire, iri gukahisa imyaka ibiri gukamiri, Sheemu anaba akola ne'myaka igana, anabuta Haripakisadi.
11 Ne'ri akamúbuta, anashubi lama igindi myaka magana gataanu. Anashubi buta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
12 Haripakisadi, iri akaba akola ne'myaka makumi gashatu ni'taanu, anabuta Sheela.
13 Ne'ri akamúbuta, anashubi lama igindi myaka magana gana ni'shatu. Anashubi buta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
14 Sheela, iri akaba akola ne'myaka makumi gashatu, anabuta Hebeeri.
15 Ne'ri akamúbuta, analama igindi myaka magana gana ni'shatu. Anabuta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
16 Hebeeri, iri akaba akola ne'myaka makumi gashatu ni'na, anabuta Peregi.
17 Ne'ri akamúbuta, anashubi lama igindi myaka magana gana na makumi gashatu. Anabuta abandi baana bo'butabana, na bo'bunyere.
18 Peregi, iri akaba akola ne'myaka makumi gashatu, anabuta Reehu.
19 Ne'ri akamúbuta, anashubi lama igindi myaka magana gabiri na mwenda. Anabuta abandi baana bo'butabana na bo'bunyere.
20 Reehu, iri akaba akola ne'myaka makumi gashatu ni'biri, anabuta Serugi.
21 Ne'ri akamúbuta, anashubi lama igindi myaka magana gabiri ni'rinda. Anabuta abandi baana bo'butabana na bo'bunyere.
22 Serugi, iri akaba akola ne'myaka makumi gashatu, anabuta Nahoori.
23 Ne'ri akamúbuta, anashubi lama igindi myaka magana gabiri. Anabuta abandi baana bo'butabana na bo'bunyere.
24 Nahoori, iri akaba akola ne'myaka makumi gabiri na mwenda, anabuta Teera.

---

* **11:9 11.9** *Babeeri* Mu kiheburaniya, yiri iziina liri mu yuvwikana nga «kushobania».

25 Ne'ri akamúbuta, anashubi lama igindi myaka igana ni'kumi na mwenda. Anabuta
abandi baana bo'butabana na bo'bunyere.
26 Teera, iri akaba akola ne'myaka makumi galinda, anabuta Hiburamu, na Nahoori,
na Harani.

Aba mwi'kondo lya Teera

27 Abandu ba mu mbaga ya Teera, umwazi gwabo gwoguno: Teera ye kabuta
Hiburamu, na Nahoori, na Harani. Harani naye, anabuta Luutu.
28 Uyo Harani, akafwira i Huuri, mu kihugo kya'Bakalidaayo, munali mwo akabutirwa.
Ku yikyo kyanya, yishe Teera âli ki riiri ho.
29 Uyo Harani, akasiga abanyere babiri, Mirika na Hisika. Nahoori na Hiburamu,
bombi banayanga. Nahoori anayanga uyo Mirika munyere wa mwene wabo. Hiburamu
naye, anayanga Sarayi.
30 Halikago, Sarayi atanabuta, bwo âli gumbiri.
31 Teera anayabiira mugala wage wa Hiburamu, na mwali-kazi wage wa Sarayi, muka
Hiburamu, na mwijukulu wage wa Luutu mugala Harani. Kwo bali booshi, banalyoka i
Huuri, mu kihugo kya'Bakalidaayo, banashokola injira, halinde mu kihugo kye'Kaanani.
Haliko, iri bakahika mu poroveesi ye'Harani, banatee beera mwo.
32 Ikyanya bâli ki riiri i Harani, Teera anaba akoli hiiti imyaka magana gabiri ni'taanu,
anafwira yo.

Imyazi ya Hiburamu

12

(12.1–25.1)

Rurema ahamagala Hiburamu

1 Nahano anabwira Hiburamu kwokuno: «Ushaagage mu kino kihugo kyawe. Usige
mwa'bandu bo muyimbanwa umulala, na'ba mu mbaga ya yisho, unagende mu kihugo
kyo ngakuyereka.*
2 Ngakugira ubaagage mulala úguhimbiri,
na ngizi kugashaanira.
Iziina lyawe, ngakizi lilumbuusa.
Hi'gulu lyawe, ngakizi gashaanira kiri na'bandi.
3 Ngiisi ábagakizi kugashaanira, naani ngakizi bagashaanira.
Haliko, ngiisi ábagakizi kudaaka, naani ngakizi badaaka.
Hi'gulu lyawe, imilala yoshi mu kihugo igagashaanirwa.†»
4 Ikyanya Nahano akabwira Hiburamu kwokwo, analyoka i Harani, na Luutu
anamúyibiika kwo. Ku yikyo kyanya, Hiburamu âli kola ne'myaka makumi galinda
ni'taanu.
5 Kwokwo, Hiburamu anayabiira mukaage Sarayi, na Luutu mugala wa mwene wabo
Harani. Anayabiira na'baja baage bo akagula iyo munda i Harani, ne'bindu byoshi byo
akalonga yo. Yibyo byoshi, anabigendana mu kihugo kye'Kaanani.
Iri Hiburamu ne'yo mbaga yage bakahika i Kaanani,
6 banakizi lenga mwo, halinde banahika ha ngaaja-malungu ye'kiti kye'Moore, hoofi
na'kaaya ke'Shekemu. Ku yikyo kyanya, Abakaanani bo bâli riiri beene ikihugo.
7 Iri Hiburamu akaba akolaga yaho, Nahano anamúhulukira kwo, anamúbwira: «Kino
kihugo, ngakiheereza abandu ba mwi'kondo lyawe.‡»
Uyo Hiburamu, mbu ayuvwe kwokwo, anayami yubakira Nahano akatanda
ko'kusiriigiza kwa'matuulo.
8 Ha nyuma, Hiburamu analyoka yaho, anateramira mu mbande za mu migazi,
uluhande lwe'sheere lwe'Beteeri. Anashinga iheema lyage ha kati ka'kaaya Beteeri,
ákali uluhande lwe'muga, na'ke'Hayi, ákali ulwe'sheere. Iyo munda nayo, anashubi
yubakira Nahano ya'kandi katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, iri anamúyivuga.
9 Iri hakatama, Hiburamu anashubi shokola injira yo'kumanukira mu mbande
ze'Negebu.

Hiburamu abeesha

10 Ku yikyo kyanya, mu kihugo kye'Kaanani, mwanagunuuza umwena mukayu.
Kyanatuma Hiburamu agashokola injira yo'kumanukira mu kihugo kye'Miisiri, gira atee
gendi shumbika yo.

---

* **12:1 12.1** Mikolezi 7.3. † **12:3 12.3** Ndondeko 18.18; 22.18; Bagalatiya 3.8. ‡ **12:7 12.7** Bagalatiya 3.16.

11 Ne'ri akaba akola bu yegeera i Miisiri, anabwira mukaage Sarayi, ti: «E mukaanie,
mbwinagi kwo unonosiri bweneene.
12 Aaho! Mango Abamiisiri bakubona, bagaadeta: “Mukaage uyu.” Banayami nyita.
Si wehe, banakuleke.
13 Ku yukwo, ukababwire kwo uli mwali wani, gira lyo bakangirire amiija hi'gulu
lyawe, na mbe nalonga ukukira.»
14 Hiburamu, ikyanya akahika i Miisiri, abatuulaga baayo banabona kwo Sarayi
anonosiri ngana.
15 Abambali ba Faraho nabo, mbu bamúbonage, banayami gendi múhuuza imunda
Faraho, anatuma kwo bagendi múleetera ye.
Ikyanya Sarayi akatwalwa i bwami,
16 mwami we'Miisiri anagirira Hiburamu amiija hi'gulu lya mukaage. Anamúheereza
ibibuzi, ne'mbene, ne'ngaavu, na bapunda, inviizi na'mabuguma, ne'ngamiya, kiri
na'baja, na'baja-kazi.
17 Kundu kwokwo, Sarayi âli ki riiri muka Hiburamu. Ne'kyanya akatwalwa imunda
Faraho, yayebe! Nahano anayami lwaza Faraho, na'bandu booshi ba mu kajumiro.
18 Kyanatuma Faraho agatumira Hiburamu. Ne'ri akahika, anamúbuuza: «Makagi
gano wagira? Kituma kiki utakambwira kwo Sarayi ali mukaawe?
19 Si ukandeba, mbu ali mwali wawe! Kyanatuma ndaloozi múyanga. Lola, mukaawe
uyu! Muyami njagiraga yaha.»
20 Faraho anayami kyula kwa'bandu baage bashendekeze Hiburamu, bo na mukaage,
kiri ne'bindu byoshi byo âli hiiti.

13

1 Hiburamu anashaaga i Miisiri, bo na mukaage, ne'bindu byabo byoshi, banashubi
galukira i Negebu. Na Luutu, anagenderera ukumúyibiika kwo.

Hiburamu na Luutu bayihandulana kwo

2 Hiburamu âli kola ne'bitugwa bingi bweneene, kiri ne'nooro nyingi, ne'harija. Âli
kola mugale bweneene.
3 Hiburamu analyoka yaho i Negebu, anakizi genda ali mu sheguula, halinde mu kaaya
ke'Beteeri. Anahika haahalya ho âli shiiziri iheema lyage, ha kati ke'Beteeri ne'Hayi.
4 Hanali hâli mali gwanwa ayubakira Nahano akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo,
iri anamúyikumba.
5 Luutu na Hiburamu, bâli kizi gendanwa. Uyo Luutu naye, âli koli hiiti inguuli
ze'bibuzi, na ze'mbene, na ze'ngaavu. Anâli koli hiiti na'maheema mingi.
6 Emwe! Ibindu byabo, kâli kola kandaharuurwa, halinde bitanaki ziga kwo
bashumbike kuguma. Kiri ne'ndagiriro zâli mali niiha.
7 Iri hakatama, imbamba zanavyuka ha kati ka'bangere ba Hiburamu na'ba Luutu. (Ku
yikyo kyanya, Abakaanani na'Bapereesi, bo bâli riiri batuulaga ba mu yikyo kihugo.)
8 Iyo mbamba, yanatuma Hiburamu agabwira Luutu: «Si twembi twe baguma!
Bitanakwiriiri kwo habe imbamba ha kati kiitu, kandi iri ha kati ka'bangere biitu.
9 Langiiza imbere lyawe, kwe'kihugo kiyajabusiri. Aahago! Leka tuyihandulane kwo.
Iri wangagenda ilumosho, niehe ngagenda ilulyo. Kandi iri wagenda ilulyo, niehe
ngagenda ilumosho.»
10 Luutu, analangiiza-langiiza yizo mbande zooshi. Ne'ri akalangiiza indekeera yoshi
ya ku lwiji Yorodaani, anabona kwo yâli kizi nywisibwa, nga kwokulya kwe'ndalo ya
Nahano. Yanâli riiri nge'kihugo kye'Miisiri, mu mbande za mu kaaya ke'Sowari. (Yibyo,
bikakoleka ku kyanya Nahano atâli zaazi shereeza akaaya ke'Soodoma na'ke'Gomora.)
11 Kwokwo, Luutu anayitoolera indekeera yoshi ya ku lwiji Yorodaani, uluhande
lwe'sheere, hanaba ho agagendi shumbika. Ikyanya yabo bombi bakayihandulana kwo,
12 Hiburamu anasigala mu kihugo kye'Kaanani. Haliko, Luutu yehe, anagendi tuula
hoofi no'twaya twa mwi'yo ndekeera, anashinga iheema lyage ha butambi lya'kaaya
ke'Soodoma.
13 Ne'yo munda i Soodoma, abandu baayo bâli riiri banangora-mabi, banâli koli
bihuusiri bweneene imbere lya Nahano.

Nahano alagaania Hiburamu ikihugo

14 Iri Luutu akaba keera ayishaaza ku Hiburamu, Nahano anayiji bwira Hiburamu
kwokuno: «Yinamula amasu, unalangiize imbande zooshi.
15 Yaga malambo gooshi go ubwinagi, ngamùheereza go lwoshi-lwoshi. Ngagaheereza
kiri ne'kibusi kyawe íkigaki yija.

16 Aba mu kibusi kyawe, ngabaluza, babe kandaharuurwa nga luvu kwi'daho. Nga
kwo'lukungu kwi'daho lutangaharuurwa, kwo nabo bâye be kandaharuurwa.
17 Ku yukwo, uyimukage! Ugende ugalenga-lenga mu mbande zooshi za mu kino
kihugo, bwo kyo ngakuheereza.»
18 Kwokwo, Hiburamu anashinguula amaheema gaage, anagendi tuula i Heburooni,
hoofi ne'ngaaja-malungu ze'biti bye'Mamure. Ne'ri akahika ho, anahayubakira Nahano
akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo.

14

Hiburamu afuusa Luutu

1 Ku kyekyo kyanya, mwami Hamuraferi we'Shinaari, na mwami Haryoki
we'Helasaari, na mwami Kedorilahomeeri we'Helamu, na mwami Tidaali we'Gohimu,
2 yabo baami kwo bali bana, bakagendi lwisa Beera mwami we'Soodoma, na
Birisha mwami we'Gomora, na Shinaabu mwami we'Hadima, na Shemebeeri mwami
we'Seboyimu, na mwami we'Beela (kuli kudeta: Sowari).
3 Yabo baami booshi kwo bali bataanu, bakabiika abasirikaani baabo kuguma, banayiji
balunda mu ndekeera ye'Sidimu (kuli kudeta: Nyaaja yo'Muunyu).
4 Yabo baami, mwami Kedorilahomeeri âli bakandamiiri, halinde ukuhisa ku myaka
ikumi ni'biri. Haliko, ku mwaka úgugira ikumi ni'shatu, banamúyihindulira.
5 Mu mwaka gwi'kumi ni'na, uyo mwami Kedorilahomeeri, na'baabo
ábakamútabaala, banagendi teera Abarefahimu iyo munda i Hashitereeti-Karinahimu,
na'Bazuuzi i Haamu, na'Bahemi i Sawe-Kiryatayimu, banabahima booshi.
6 Banahima kwakundi na'Bahoori, ku migazi ye'Seyiri, halinde i Heriparaani, ku lubibi
lwi'shamba.
7 Ha nyuma, banagaluka, banahika i Henimishipati (kuli kudeta: i Kadeeshi).
Banagwata ikihugo kyoshi kya'Bahamareki, ne'kya'Bahamoori, ábâli tuuziri i Hasasoni-
Tamaari.
8 Haaho, ulya mwami we'Soodoma, na we'Gomora, na we'Hadima, na we'Seboyimu,
na we'Beela (kuli kudeta: Sowari), banayitundira mu ndekeera ye'Sidimu,
9 banalwisa Kedorilahomeeri mwami we'Helamu, na Tidaali mwami we'Gohimu, na
Hamuraferi mwami we'Shinaari, na Haryoki mwami we'Helasaari. Yabo baami kwo
bali bana, bo bakateerwa na yabo baabo bataanu.
10 Iyo ndekeera ye'Sidimu, yâli yijwiri mwa'mahya ágâli mwa'kabulimbo. Kwokwo,
ikyanya mwami we'Soodoma na we'Gomora bakapuumuka, baguma baabo, banagayi-
lasha mwo. Abandi banapuumukira mu migazi.
11 Lyeryo, balya baami bana ábakahima, banashahula ibindu byoshi bya mu kaaya
ke'Soodoma na mu ke'Gomora, banatwala ne'bihinda bye'byokulya.
12 Banatwala kiri na Luutu, mugala wa mwene wabo Hiburamu, na birya bindu byage
byoshi, bwo naye âli tuuziri yaho i Soodoma.
13 Mu yiryo izibo, mundu muguma naaho ye kafuuka, anagendi menyeesa Hiburamu
umwazi. (Ku yikyo kyanya, Umuheburaniya Hiburamu âli koli tuuziri hoofi ne'ngaaja-
malungu ze'biti bya Mamure, Umuhamoori. Mamure âli riiri mwene wabo na
Heshikooli, na Haneeri. Yabo kwo bali bashatu, bâli yibiisiri ku Hiburamu.)
14 Ikyanya Hiburamu akayuvwa kwo'mwana wa mwene wabo atwalwa imbohe,
anayimuka na'bashosi ba mu nyumba yage. Bâli hisiri magana gashatu ni'kumi na
munaana, na booshi bâli riiri ndwani. Banagenda balandiriziizi yabo bagoma, halinde
banahika mu kaaya ke'Daani.
15 Ne'ri bakayirirwa, Hiburamu anagabura abandu baage mwe'biso-biso. Lyeryo,
banayami teera abagoma, mu kubatubiira, anabahima. Anabapuumuka kwo, halinde i
Hoba, uluhande lwe'mbembe lwe'Damasiki.
16 Irya minyago yoshi, Hiburamu anagifuusa. Anafuusa no'yo Luutu, umwana wa
mwene wabo, ne'bindu byage byoshi, kiri na'bakazi, na'bandi bandu.
17 Ikyanya Hiburamu akaba keera ahima umwami Kedorilahomeeri, na'baabo
baami ábakamútabaala, anagaluka. Mwami we'Soodoma anagendi músanganira mu
ndekeera ye'Sawe (kuli kudeta: mu ndekeera ya Mwami).
18 Haaho, hanayija Merikisedeeki, mwami we'Saleemu, âli mugingi wa Rurema úli
hi'gulu lya byoshi. Uyo Merikisedeeki, analeeta umukate ne'divaayi,
19 anagashaanira Hiburamu kwokuno:
«Rurema úli hi'gulu lya byoshi, ye kalema igulu ne'kihugo.
Kwokwo, akizi kugashaanira.
20 Na bwo ali hi'gulu lya byoshi, akizi huuzibwa.

Mukuba, ye wabiika abagoma baawe mu maboko gaawe.»
Hiburamu anayabiira ku bindu byo akafuusa, anaheereza Merikisedeeki ikihande ki'kumi kyabyo.
21 Mwami we'Soodoma, anabwira Hiburamu: «Yibi bindu byoshi, ubibeerane. Yaba bandu baani, babe bo ugambeereza naaho.»
22 Halikago, Hiburamu anamúshuvya: «Keera nabiika indahiro imbere lya Nahano Rurema, ulya úkalema igulu ne'kihugo, anali hi'gulu lya byoshi.
23 Kwokwo, ndaakyo kindu kyawe kyo ngayabiira, kundu yangaba nuzi naaho, kandi iri higozi hyo'kushweka ibiraato. Mukuba ndaloziizi kwo ulongage ukukizi yihaya kwo we kangaza.
24 Kwokwo, ndaakyo kindu kyo ngayabiira. Ngeeka naaho, ngiisi bye'yi misore yani ikalya, no'mutuli gwa yaba bo tushubanwa: Haneeri, na Heshikooli, na Mamure. Baabo naaho, bo bagahaabwa ngiisi íbibakwaniini.»

15

Rurema anywana ikihango na Hiburamu

1 Ha nyuma, Nahano anayijira Hiburamu mu mabone, anamúbwira kwokuno:
«E Hiburamu, utakizi yoboha.
Nie siribo yawe. Na byo ngakuhemba, biri tiita.»
2 Kundu Rurema akadeta kwokwo, haliko Hiburamu anamúbuuza: «E Rurema Nahamwitu, iyo mbembo yawe, bikagi byo igangirira, ndanagweti mwana? Si Heryezeeri ye gayiji mbyana, anali kinyamahanga kye'Damasiki.
3 Bwo ndaalyo ibuta lyo ukambeereza, byaboneka kwo'mukozi úwabutirwa mu nyumba yani, ye kola úgayiji mbyana.»
4 Nahano, ti: «Nanga! Uyo mundu, atali ye gakuhyana. Si umwana ye ugayibutira, yeki ye gayiji kuhyana.»
5 Rurema anahulukiza Hiburamu ha mbuga, anamúbwira: «Legamira kwi'gulu. Uharuure indonde íziri kwo, iri wangahasha. Kwoku kwa'bandu be'kibusi kyawe bagaaba kandaharuurwa.* »
6 Birya byo Rurema akabwira Hiburamu, Hiburamu anabiyemeera, kyanatuma Nahano agamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage.†
7 Rurema anashubi múbwira: «Niehe, nie Nahano. Nie kakulyosa i Huuri, mu kihugo kya'Bakalidaayo, gira nguheereze kino kihugo, bube buhyane bwawe.»
8 Hiburamu, ti: «E Nahano Rurema, kino kihugo, kutagi kwo ngaamenya akasiisa kwo nie gayiji kihyana?»
9 Nahano anamúshuvya: «Undeeterage inyana, ne'shaashi ye'mbene, ne'kipanga. Byoshi, bibe bye'myaka ishatu-ishatu. Undeetere ni'humba, ne'kyana kye'ngunde.»
10 Yibyo byoshi, Hiburamu anamúleetera byo. Ngiisi kiguma, anakizi kibunduula mwo kubiri. Anabitengeka mwe'miziizi ibiri, halinde byanakizi lolana. Haliko, utunyuni twohe, atakatubera mwo kubiri.
11 Iyo mitumba yoshi, banyunda banakizi yiji gira mbu bagiyivwime kwo, haliko, Hiburamu anakizi bayimula.
12 Izuuba, iri likaba likola ligasooka, Hiburamu ngana, iro lyanamúlemba. Ikihulu kya namudidi, kyanamúyizingira kwo, anatondeera ukuyoboha.
13 Nahano anamúbwira: «Umenyage ku kasiisa, kwa'bandu be'kibusi kyawe bagagendi shumbika mu kihugo kye'mahanga. Banabe baja, banahise ye'myaka magana gana bagweti bagalibuzibwa bweneene.
14 Na kundu basheebuja baabo bangabakoleesa ku kahaati, haliko ku mbeka ngabahana. Ha nyuma, abandu baawe banalyoke mwo, bakola na'kanyamwala ke'bindu.‡
15 «Wehe, ugaalama imyaka mingi, ukabuli gwana bashokuluza baawe mu kati ko'mutuula, unaziikwe.
16 Abandu ba mwi'kondo lyawe, ngayiji bagalulira mu kino kihugo, ku kibusi kyabo kya kana. Mukuba, amabi ga'Bahamoori gatazi leeza ulugero. Ndangalunguli bayimula mwo.»
17 Izuuba, iri likaba keera lyasooka, ne'kihulu kyanaba kikoli yidisiri, hanaboneka ikirugu íkiri mwo'muliro, ne'kimole. Yibyo byombi, byanakizi shashaata-shashaata ha kati ka yizo nyama.

---

* **15:5 15.5** Barumi 4.18. † **15:6 15.6** Barumi 4.3; Bagalatiya 3.6; Yakobo 2.23. ‡ **15:14 15.14** Mikolezi 7.7.

18 Ku lwolwo lusiku, Nahano ananywana ikihango bo na Hiburamu, anamúbwira:
«Kino kihugo, ngakiheereza abandu ba mwi'kondo lyawe. Kigatondeerera ku lwiji úluli
uluhande lwe'sheere lwe'kihugo kye'Miisiri, halinde ukuhisa ku lwiji luhamu Hefuraati.
19 Ngabaheereza kiri ne'kihugo kya'Bakeeni, ne'kya'Bakenezi, ne'kya'Bakadimooni,
20 ne'kya'Bahiti, ne'kya'Bapereesi, ne'kya'Barefahimu,
21 ne'kya'Bahamoori, ne'kya'Bakaanani, ne'kya'Bagirigaashi, ne'kya'Bayebuusi.»

16

Hagaari na Hishimaheeri

1 Ku yikyo kyanya, Sarayi, muka Hiburamu, atâli busiri. Anâli hiiti umuja-kazi
we'Miisiri, iziina lyage Hagaari.
2 Lusiku luguma, Sarayi anabwira Hiburamu: «E yibanie, ubwinagi kwo Nahano
anyimiri ibuta. Aaho! Nakuyinginga we kongwa, ugendi laala imwo'yu muja-kazi
Hagaari. Ngeeka nangakoli yubaka imbaga ku njira yage.» Lirya idoli lya Sarayi,
Hiburamu analiyemeera.
3 Kwokwo Hiburamu, Sarayi anamúheereza umuja-kazi Hagaari, abe mukaage. Ku
yikyo kyanya, Hiburamu âli mali hisa imyaka ikumi atuuziri mu kihugo kye'Kaanani.
4 Ikyanya Hiburamu akalaala imwo'yo Hagaari, Hagaari anaheeka inda. Ne'ri
akamenya kwo akoli giheesiri, anatondeera ukukizi gayiriza nabuja.
5 Kyanatuma Sarayi agabwira Hiburamu: «Uyu muja-kazi, si nie kakuheereza ye.
Halikago, bwo akoli heesiri inda, atakiri mu mbona kwo nie nabuja. Ngiisi mabi gooshi
go ali mu ngirira, we koli gabetwiri. Kwokwo, twembi, Nahano ye gatuhambuula.»
6 Hiburamu naye, ti: «Uyu muja-kazi, alyagagi mu maboko gaawe. Aaho! Ngiisi byo
utoniri hi'gulu lyage, ubigire.» Ukushaagira ku lwolwo lusiku, Sarayi anakizi libuza
Hagaari bweneene, halinde Hagaari anamútibita.
7 Iri Hagaari akaba akola mwi'shamba, ha butambi lya'kadota, umuganda wa Nahano
anamúhulukira kwo. (Yako kadota, kâli riiri ku njira yo'kugenda i Shuuri.)
8 Uyo muganda anamúbuuza: «E Hagaari, si ulyagagi muja-kazi wa Sarayi! Aaho!
Hayi ho ulyosiri? Na hayi ho uli mu genda?» Hagaari, ti: «E nahamwitu, ngola mu
tibita nyaama-buja Sarayi.»
9 Ulya muganda wa Nahano, ti: «Nanga! Galukira imunda nyoko-buja, unakizi
músimbaha.
10 Abandu ba mwi'kondo lyawe, ngabaluza bweneene, halinde babe kandaharuurwa.»
11 Ha nyuma, uyo muganda wa Nahano anashubi múbwira:
«Lolaga! Iyo nda yo uhiiti,
ugagibuta mwo'mwana wo'butabana.
Uyo mwana, ugamúyinika iziina Hishimaheeri.
Na bwo ukola mu lira hi'gulu lya'malibu, Nahano keera akakuyuvwa.
12 Uyo Hishimaheeri, agaaba nga punda wa mu kishuka,
halinde analwise ngiisi mundu.
Na ngiisi mundu naye, agakizi múlwisa.
Agayihandula ku beene wabo booshi,
anagendi tuula yenyene.»
13 Uyo Hagaari, ikyanya Nahano akamúganuuza kwokwo, anayidesa: «Si keera
nabonaga Rurema, na ngiri ho.» Kyanatuma agamúyinika iziina: «Wehe, we mbwini.»
14 Kwokwo, ha kati ke'Kadeeshi ne'Bereedi hatuula ikirigo íkiri mu buuzibwa Lahayi-
Rohi, (kuli kudeta: kirigo kyo'lya útuula ho, anali mu mbona).
15 Iri hakatama, Hagaari anabutira Hiburamu umwana wo'butabana. Hiburamu
anamúyinika iziina Hishimaheeri.
16 Ne'kyanya Hagaari akabuta, Hiburamu âli kola ne'myaka makumi galimunaana na
ndatu.

17

Hiburamu atenguula abandu baage

1 Hiburamu, ikyanya akahisagya imyaka makumi galimwenda na mwenda, Nahano
anashubi múhulukira kwo, anamúbwira: «E Hiburamu, nie Rurema wo'bushobozi
bwoshi. Aaho! Ukizi nzimbaha, iri unakizi yama utungiini imbere lyani.
2 Naani, nganywana ikihango na naawe, ninaluze abandu ba mwi'kondo lyawe.»
3 Ikyanya Hiburamu akayuvwa kwokwo, anayami fukama, anahisa amalanga haashi,
mu kusimbaha Rurema. Rurema anashubi múbwira:

4 «Yikyo kihango kyo nanywana na naawe, kyo kyekino: Ukola ugaaba yishe we'milala
mingi.
5 Na bwo ugaaba yishe wayo, ukulyokera zeene, utagaki buuzibwa Hiburamu, (kuli
kudeta: daata wo'kuhuuzibwa). Si ukola ugakizi buuzibwa Hiburahimu, (kuli kudeta:
yishe we'milala mingi*).
6 Kwokwo, ngakuheereza ibuta, mwi'kondo lyawe, munalyoke imilala mingi, kiri
na'baami.
7 «Yiki kihango kyo ngola mu nywana na naawe, ngakinywana kiri na'bandu ba
mwi'kondo lyawe, halinde ku bibusi byabo byoshi íbyâye ki yije, halinde imyaka
ne'myakuula. Ngaaba Rurema wawe wenyene, kiri na wa'bandu ba mwi'kondo lyawe.
8 «Kino kihugo kye'Kaanani, kundu ukituuziri mwo nga kinyamahanga,
ngamùheereza kyo, mwe na'bandu ba mwi'kondo lyawe. Kino kihugo kyoshi kigaaba
kye'mwinyu, halinde imyaka ne'myakuula, na nyame ndi Rurema winyu.»
9 Ha nyuma, Rurema anashubi bwira Hiburahimu: «Kino kihango kyani, ukizi
kisimbaha. Kiri na'bandu ba mwi'kondo lyawe, nabo bakizi kisimbaha, halinde ku
bibusi byabo byoshi.
10 Mwehe mweshi, kwokuno kwo mukwaniini mukizi nzimbaha: Ngiisi úyimbwa
mushosi mu kati kiinyu, akwiriiri akizi tenguulwa.
11 Kwokwo, mu kukerwa ikikoba, lyo mugakizi yerekana ikihango kyo twanywana.
12-13 «Kwokwo, ngiisi mwana mwanuke wo'butabana, ikyanya agaaba ahisagya
isiku munaana, mukizi mútenguula. Munakizi tenguula na ngiisi batabana ba'baja
ábakabutirwa mu nyumba ziinyu. Kiri na'baja bo mukagula i mahanga, nabo
mubatenguule. Yako kalangikizo ko mugaagira ku myego yinyu, kagayerekana ikihango
kyani kye'myaka ne'myakuula.
14 Ngiisi mushosi úgalahira ukutenguulwa, agaaba keera ahongola ikihango kyani.
Umundu mwene uyo, akwaniini atwibwe mu kati kiinyu.»

Rurema alagaania Hiburahimu umwana

15 Rurema anashubi bwira Hiburahimu, ti: «Ku luhande lwa mukaawe Sarayi,
ukulyokera zeene, naye atagaki detwa Sarayi. Si akola agakizi detwa Saara.
16 Uyo Saara, ngamúgashaanira, anakubutire umwana wo'butabana. Kwokwo,
lyo agaaba nyina we'milala mingi. Mu nda yage, mwo mugalyoka kiri na'baami
be'mahanga.»
17 Lyeryo, Hiburahimu anafukama, anahisa amalanga haashi, anayidesa, ti: «Ka naani
nangaki buta, nie mushaaja we'myaka igana? Kiri na Saara naye, ka angaki hisa
umwana haashi? Si akola mugiikulu we'myaka makumi galimwenda!»
18 Anadeta: «E Nahano, nga byangaziga, Hishimaheeri abe ye yamiri agashaniirwi.»
19 Na wa Rurema, ti: «Nanga! Mukaawe Saara agaki kubutira umwana wo'butabana.
Ni'ziina lyage, ye gaaba Hisake, (kuli kudeta: ayishesa). Uyo Hisake, ye gayiji kwiza
ikihango kyani, imwa'bandu ba mwi'kondo lyage. Na yikyo kihango, kigaaba kye'myaka
ne'myakuula.
20 «Na ku luhande lwa Hishimaheeri, keera nayuvwa amahuuno gaawe hi'gulu lyage.
Naye kwakundi, ngamúgashaanira, anabute abaana bingi. Yabo baana, ngabaluza.
Hishimaheeri ye gayiji ba yishe wa'batwali ikumi na babiri, anayiji ba shokuluza
wo'mulala úguhimbiri.
21 «Si ikihango kyani kyohe, kigaaba ku Hisake naaho. No'yo Hisake, Saara
agakubutira ye, mu kyanya íkiri nga kyekino, ku gundi mwaka.»
22 Ikyanya Rurema akayusa ukuganuuza Hiburahimu, anamúsiga yaho.
23 Hiburahimu anayami gendi yabiira mugala wage wa Hishimaheeri, na'baja booshi
ábakabutirwa mu nyumba yage, kiri na ngiisi bo akagula i mahanga. Yabo booshi,
anabatenguula ku lwolwo lusiku, nga kwo Rurema akamúbwira.
24 Hiburahimu, ikyanya akatenguulwa, âli kola ne'myaka makumi galimwenda na
mwenda.
25 Hishimaheeri naye, âli kola ne'myaka ikumi ni'shatu.
26 Hiburahimu, bo na mugala wage wa Hishimaheeri, bakatenguulwa ku lwolwo
lusiku,
27 na'bashosi booshi ábakabutirwa mu nyumba yage, na ngiisi bo akagula i mahanga.

18

Saara akola agalonga umwana

* **17:5 17.5** Barumi 4.17.

1 Nahano anahulukira ku Hiburahimu, hoofi ne'ngaaja-malungu ze'biti i Mamure. Ku
kyanya kya'kalenge-renge, Hiburahimu âli bwatiiri ha mulyango gwi'heema lyage.
2 Masaasa atabukwa, iri akayinamula amasu, anabona abandu bashatu, bakoli
yimaaziri yaho. Kyanatuma agayimuka, anakwabadukira imunda bali, gira agendi
basanganira.
Ne'ri akahika ho, anayinama ku lushaagwa,
3 anadeta: «E Banahamwitu, nie mukozi winyu, namùyinginga, mutambambale.
4 Ngatee mùkaraba ku magulu, mukabuli luhuuka mwi'dako lye'kiti.
5 Si ndi mukozi winyu! Na bwo mwalenga hoofi na ha mwani, mwangatee
luhuuka. Muleke ndee mùkolera ibyokulya, gira mushaluuke, halinde lyo mulonga imisi
yo'kugenderera no'lugeezi lwinyu.» Nabo, ti: «Bwija! Ngiisi byo wadeta, tee bigirage.»
6 Hiburahimu anakwabadukira mwi'heema, anabwira mukaage: «E Saara, banguka,
uyabiire indaala zishatu zo'mushyano mwija, ugukande, unaguyokye mwe'bitumbula.»
7 Anashubi kwabadukira áhali ingaavu zaage, anatoola mwe'nyana ídehiri. Anagisiki-
iriza umukozi wage muguma. Uyo mukozi duba-duba ngana, anagibaaga, anagideeka.
8 Iri ikahya, Hiburahimu anayabiira amakaavwe, na'mata, na zirya nyama, anabiz-
imaana abageezi. Ku kyanya bakaba bakola mu lya, Hiburahimu anayimanga ha
butambi lyabo, mwi'dako lye'kiti.
9 Yabo bageezi, banabuuza Hiburahimu: «E Hiburahimu, mukaawe Saara ali hayagi?»
Hiburahimu, ti: «Ali yumu mwi'heema.»
10 Muguma wabo, ti: «Ku kasiisa, ku kyanya íkiri nga kyekino, ku gundi mwaka,
ngagwana mukaawe wa Saara akoli hiiti umwana wo'butabana.*» Ku yikyo kyanya,
Saara âli yimaaziri mwi'heema ha nyuma lyo'lwivi, ali mu bayuvwiriza.
11 Hiburahimu bo na Saara, bâli kola bashaaja bweneene. Na Saara atâli kizi ki genda
mu lwa'bakazi.
12 Kyanatuma Saara agayishesa, ti: «Si ngola mugiikulu! Kiri na yibanie, keera
ashaaja. Aahago! Ka ngiri na'marara ga mushosi?»
13 Nahano anabuuza Hiburahimu: «Kituma kikagi Saara asheka, iri anayibuuza:
"Ka'kasiisa, kwo nangaki buta mu buno bugiikulu bwani?"»
14 Nahano anashubi deta: «Aahago! Ka hali igambo íritashobokiini imwa Nahano?
Si ndaalyo! Kwokwo, ikyanya ngagaluka ku kyanya íkiri nga kino, ku gundi mwaka,
Saara agaaba akoli hiiti umwana wo'butabana.»
15 Uyo Saara, anayoboha, kyanatuma agabeesha, ti: «E waliha, ndasheka.» Nahano
anamúbeshuuza, ti: «Kundu walahira, si washeka.»

Hiburahimu ataaniza abandu be'Soodoma

16 Yabo bandu, ikyanya bâli kola bagalyoka yaho, Hiburahimu anabaherekeza. Ne'ri
bakahika ho bâli kola mu langiiza akaaya ke'Soodoma,
17 Nahano anayisaliza, ti: «Ka mbishe Hiburahimu byo njungisiri?
18 Si ye gaaba yishe wo'mulala úguhimbiri, gunasikamiri. Hi'gulu lyage, imilala yoshi
mu kihugo igagashaanirwa.†
19 N'gamútoola, gira akizi yigiriza abaana baage, na'ba mwi'kondo lyage, bakizi
simbaha imaaja zaani. Kwokwo, lyo baba bandu bemeera, banabe bali mu ngira
íbikwaniini imbere lyani. Naani, na mbakwigize imihango yani.»
20 Haaho, Nahano anadeta: «Nyuvwiti ikimombo mu kaaya ke'Soodoma, na mu
ke'Gomora. Mukuba, ibyaha byabo keera byaleeza ulugero bweneene.
21 Na buno, ngola ngamanukira yo, gira ngendi yibonera iri yaga malira gakulikiriini
ne'mikolezi yabo. Kwokwo, lyo ngalonga ukumenya bwija.»
22 Kwokwo, mu yabo bageezi, babiri banashokola injira yo'kugenda i Soodoma. Haliko,
Nahano, anasigala ayimaaziri bo na Hiburahimu.
23 Iri hakatama, Hiburahimu anayegeera Nahano, anamúbuuza: «Mu bandu
ábakwaniini na ábatakwaniini, ka biri ukuli, kwo ugayami basiviza haguma?
24 «Tudete nga mu kaaya mwangaboneka nga bandu makumi gataanu ábakwaniini.
Hi'gulu lyabo, ka utagakejeerera akaaya kooshi, unaleke ukukashereeza?
25 Nanga! Utangayita ábakwaniini, na ábatakwaniini. Bitanganaziga kwo
ábayimaaziri mu kuli, bahanirwe kuguma na banangora-mabi. Si we mutwi we'maaja
wa mu kihugo kyoshi, unali mu zitwa mu kati ko'kuli.»
26 Nahano anamúshuvya: «Mu kaaya ke'Soodoma, iri nangagwana mwa'bandu
makumi gataanu ábakwaniini, ngakejeerera akaaya kooshi hi'gulu lyabo.»

---

* **18:10 18.10-14** Barumi 9.9. † **18:18 18.18** Ndondeko 12.3; 22.18; Bagalatiya 3.8.

27 Hiburahimu anashubi deta: «Ndi lukungu, na ndi munyota-kiiko. Kundu kwokwo,
nayihangaana ukuganuuza Nahamwitu.
28 E Nahano, iri batangaki hika makumi gataanu, haliko munabonekage abandu
makumi gana na bataanu ábakwaniini, ka ugashereeza yako kaaya, mbu bwo babula
abandu bataanu?»
Nahano naye, ti: «Nanga! Yako kaaya, iri mwangaboneka abandu makumi gana na
bataanu ábakwaniini, ndangaki kashereeza.»
29 Hiburahimu, ti: «Ngeeka mwangaboneka abandu makumi gana.» Nahano naye, ti:
«Hi'gulu lya yabo bandu makumi gana ábakwaniini, ndangaki kashereeza.»
30 Hiburahimu anamúyinginga, ti: «E Nahamwitu, utayagalwe. Namu shubi deta.
Ngeeka mwangaboneka abandu makumi gashatu ábakwaniini.» Nahano, ti: «Mu yako
kaaya, iri mwangaboneka abandu makumi gashatu ábakwaniini, ndangaki kashereeza.»
31 Hiburahimu anashubi deta: «Ngiri mu yihangaana ukuganuuza Nahamwitu.
Ngeeka mwangaboneka abandu makumi gabiri ábakwaniini?» Nahano, ti: «Mu yako
kaaya, iri mwangaboneka abandu makumi gabiri ábakwaniini, ndangaki kashereeza.»
32 Mu kuheza, Hiburahimu anadeta: «E Nahamwitu, nakuyinginga bweneene,
utayagalwe. Ngola ngaadeta lindi liguma naaho. Ngeeka mwangaboneka abandu
ikumi ábakwaniini. Aahago! Kuti kwo wangagira?» Nahano, ti: «Mu yako kaaya, iri
mwangaboneka abandu ikumi ábakwaniini, ndangaki kashereeza.»
33 Iri Nahano akayusa ukuganuuza Hiburahimu, anayigendera. Hiburahimu naye,
anagalukira i kaaya.

19

Ibihigo bya'bandu be'Soodoma

1 Iri hakaba kabigingwe, balya baganda babiri banayingira mu kaaya ke'Soodoma,
banagwana Luutu abwatiiri kwi'rembo lyako. Iri akabalangiiza, anayimuka, anagendi
basanganira, anayinama mu kubalamusa ku lushaagwa.
2 Anadeta: «E banahamwitu, nie mukozi winyu, muyegerere mu nyumba yani. Mutee
leeza amiiji ku magulu, munalaale mwo. Shesheezi, munagendererage no'lugeezi.»
Kundu Luutu akabayegereza, haliko banatee lahira, ti: «Tugalaala ha mbuga, ha kati
ka kano kaaya.»
3 Luutu anakizi bayinginga bweneene. Ne'ri hakatama, banayemeera, banayingira mu
mwage. Luutu anabakolera ibyokulya, anayokya imikate mizira saama, anabazimaana,
banasheega.
4 Halikago, ku kyanya kya'miiza, abashosi booshi ba mu mbande zooshi ze'Soodoma,
banasokanana inyumba ya Luutu, kutondeerera ku misore, halinde ku bashaaja.
5 Yabo bashosi, banahamagala, ti: «E Luutu, balya bashosi ábayingira mu mwawe,
balyagagi hayi? Ubahuluse! Tuloziizi tubashulehe.»
6 Luutu anahuluka, anayami hamika ulwivi,
7 anababwira: «E badaata, mwe mukongwa! Yaba bandu, mutakolwe mbu
mubakolere kwe'bihigo.
8 Lolagi! Mbiitagi banyere baani babiri hano, batazindi menyana na'bashosi. Aaho!
Mumbanguule nimùheereze bo, mubagirire ngiisi kwo muloziizi. Haliko bano bashosi
ábali muno, hatagirage ibala lyo mwangabahigulira kwo. Si nie bazatiiri!»
9 Na wa nabo, ti: «Hafe, tuhinjuse! Si ulyagagi kinyamahanga. Aahago! Ka akola mu
yigira mutwi we'maaja? Bwobunago wehe, twamu kukolera kwe'bikoleere, ukuhima
ngiisi kwo tushuba tugaagira yabo bageezi baawe.» Lyeryo, banasindikira Luutu,
banagira mbu bahambiri hongola ulwivi.
10 Lyeryo ngana, balya bageezi banagolola amaboko, banayami bululira Luutu mu
nyumba, banahamika ulwivi.
11 Balya bashosi booshi, abakulu na'baanuke, yabo baganda banabahumaaza,
batanaki bone umulyango.

Luutu ahuluka mu kaaya ke'Soodoma

12 Balya bandu babiri banabuuza: «E Luutu, ka uhiitagi ugundi mundu mu kano
kaaya? Ngeeka muli bagala baawe, kandi iri banyere baawe, kandi iri bakwi baawe,
kandi iri bandi bandu bo muyimbanwa kwo. Iri bangaba bali mwo, uvwaruke,
ubahuluse duba.
13 Si abandu ba mu kano kaaya, keera balegwa bweneene imbere lya Nahano. Yukwo
kulegwa, akoli kuyuvwiti. Na buno, atutuma, mbu tuyiji kashereeza.»

14 Uyo Luutu, âli na'bakwi, ábâli koli fundisiri banyere baage, anagendi bakengula,
ti: «Nahano akola agashereeza kano kaaya. Mugire mukalyokage mwo duba.» Yikyo
kitambira kya Luutu, iri bakakiyuvwa banakibona naaho nga kya'malyogo.
15 Iri hakaba shesheezi kare-kare, balya baganda banashubi yinginga Luutu, ti: «Kano
kaaya, si kagayiji hanwa. Aahago! Vwaruka, uyabiire mukaawe, na banyere baawe
bombi, gira mutayiji shereezibwa.»
16 Kundu Luutu akavwebeeba, haliko Nahano anamúyuvwirwa indengeerwa. Balya
baganda, banagwatira Luutu na mukaage ku maboko, na banyere baage bombi,
banabatwala inyuma lya'kaaya.
17 Ne'ri bakaba bakola inyuma lyako, muganda muguma anababwira: «Mutibitage
muyikize. Mutakebagane, hatanagire ho mugayimanga mwi'yi ndekeera. Si mutibitire
mu migazi, mutayiji kengeera mwashereera.»
18 Luutu, ti: «E Nahamwitu, we kongwa!
19 Ndi mukozi wawe. Keera nanalonga ulukogo imbere lyawe, halinde wangejeerera,
wanangiza. Kundu kwokwo, imigazi iri hala bweneene. Hali ikyanya nangakengeera
nashereezibwa mu njira, na nvwire mwo.
20 Lolaga! Haliira, hali ihyaya hiniini, hyo'mundu angakirira mwo. Mumbanguule
hibe hyo ngatibitira mwo.»
21 Uyo muganda, ti: «Ee! Nayemeera. Yihyo hyaya hyo wadeta, ndagaki hishereeza.
22 Haliko, uvwarukage, uhitibitire mwo. Ndangalunguli gira igambo lyoshi, índazi
bona kwo wahihika mwo.» Kyanatuma yako kaaya kagabuuzibwa Sowari.*

I Soodoma ne'Gomora byashereezibwa

23 Ikyanya izuuba likaba keera lyahuluka, Luutu naye anaba keera ahika mu kaaya
ke'Sowari.
24 Lyeryo ngana mwi'gulu, Nahano anatibulira imbigi zo'muliro mu kaaya ke'Soodoma
na mu ke'Gomora.
25 Yutwo twaya twombi, anatujigiivya, ne'ndekeera yoshi, na'batuulaga baamwo
booshi, kiri ne'mbuto zooshi.
26 Ku kyekyo kyanya, muka Luutu anakebagana, anayami hinduka mugina
gwo'muunyu.
27 Iri bukakya shesheezi kare-kare, Hiburahimu anashubi gendi yimanga haahalya ho
bâli yimaaziri na Nahano.
28 Analangiiza uluhande lwe'Soodoma ne'Gomora, na mu ndekeera yoshi. Anabona
ikyusi kingi, kiri nga kya kiberekaana, kiri mu tuuma ku bwingi.
29 Rurema, ikyanya akajigiivya yutwo twaya twa mu ndekeera, akakengeera Hibu-
rahimu. Kiri na Luutu kwakundi, kundu âli tuuziri i Soodoma, haliko atanafwa.

Ingomooko ya'Bamohabu, na'Bahamooni

30 Luutu, âli yobohiri ukutuula mu kaaya ke'Sowari, kyanatuma agalyoka mwo, na
banyere baage bombi, anagendi tuula mu migazi, mu lwala.
31 Lusiku luguma, munyere wage wo'lubere anabwira umuzibo: «Si daata keera
ashaaja! Ne'no munda twayiji tuula, ndaaye mushosi wo'kutuyanga, nga kwo bali mu
kizi gira ahandi hooshi.
32 Aaho! Tulaluse daata, gira atugwejere. Kwokwo, lyo tulonga abaana, halinde ikibusi
kiitu kilonge ukugenderera.»
33 Mu bwobwo bushigi, ikyanya bakalalusagya yishe, ulya wo'lubere anamenyana na
yishe. Kundu kwokwo, yishe atakamenya ikyanya munyere wage akayiji gwejera, kandi
iri ikyanya akahuluka.
34 Ne'ri bukakya, uyo munyere wo'lubere anashubi bwira mulumuna wage: «Bigingo
bushigi, namenyana na daata. Aahago! Zeene tushubi múlalusa, gira naawe ugende
akugwejere. Kwokwo, lyo tugalonga abaana. Na ku njira yage, ikibusi kiitu kinalonge
ukugenderera.»
35 Mu bwobwo bushigi, ikyanya bakashubi lalusa yishe, ulya munyere wo'muzibo naye
anagendi menyana na yishe. Kundu kwokwo, yishe atakamenya ikyanya uyo munyere
wage akayiji gwejera, kandi iri ikyanya akahuluka.
36 Balya banyere Luutu, bombi banaheeka inda.
37 Ulya munyere wage wo'lubere, anabuta umwana wo'butabana, anamúyinika iziina
Mohabu (kuli kudeta: ye abuta na yishe). Yoyo, ye shokuluza wa'Bamohabu, halinde
zeene.

---

* **19:22 19.22** *Sowari* Mu kiheburaniya, yiri iziina liri mu yuvwikana nga «hiniini».

38 Munyere wage wo'muzibo, naye anabuta umwana wo'butabana, anamúyinika
iziina Beni-Hami, (kuli kudeta: mwana we'mbaga yani). Yoyo naye, ye shokuluza
wa'Bahamooni, halinde zeene.

20

Hiburahimu ateba Habimereki

1 Hiburahimu analyoka yaho i Mamure, anagenderera imbande ze'kisaka.
Anashumbika ha kati ke'Kadeeshi, ne'Shuuri. Ha nyuma, anagendi bwatala siku ngerwa
i Geraari.
2 Ne'ri akaba akola iyo munda, anashubi beesha, mbu mukaage Saara alyagagi mwali
wage. Kyanatuma mwami Habimereki we'Geraari agaatuma kwo bagendi múleetera
Saara. Ne'ri bakamúleeta, anamúnyaga.
3 Kundu kwokwo, Rurema anayijira Habimereki bushigi mu birooto, anamúbwira: «E
Habimereki, leero ulwawe lwahikaga. Uyu mukazi wayanga, si ahiiti yiba!»
4 Habimereki atâli zaazi menyana na Saara. Kyanatuma agashuvya: «E Nahamwitu,
twe na'bandu baani, ka ugatuyita, ndaanago mahube go twagira?
5 Si Hiburahimu yenyene ye wadeta kwo'yu mukazi alyagagi mwali wage! Saara naye,
anandeba kwo Hiburahimu ali mushija wage. Ngiisi byo nagira, ndabigiriirira. E waliha,
amaboko gaani, gali shululu.»
6 Rurema anashubi múbwira: «Yikyo kyaha, nyiji kwo utakigiriirira. Nienyene,
nie wakubuza kwo utagire ikyaha imbere lyani, kyanatuma ndakuhanguula kwo
umúyegeere.
7 «Kwokwo buno, umúgalulirage imunda yiba. Yiba ali muleevi. Kwokwo,
agakuhuunira, halinde unalonge ukulama. Si iri wangayumya umutima, ku kasiisa
ugaafwa, mwe na'bandu ba mu nyumba yawe booshi.»
8 Shesheezi kare-kare, Habimereki anavyuka, anakuumania abakulu booshi ba mu
bwami bwage. Ne'ri akabalotololera ngiisi byo akabona, nabo banayami gwatwa
ne'kyoba bweneene.
9 Haaho, Habimereki anatumira Hiburahimu. Ne'ri akahika, anamúbuuza: «E
Hiburahimu, makagi gano watugirira? N'gakuhubira biki, halinde ungirire yiri ibala,
twe na'bandu ba mu bwami bwani? Yibyo bitalaalwe wagira,
10 nyandagi úwakushimya kwo ubigire?»
11 Hiburahimu, ti: «Ibyatuma nagira kwokwo, bwo n'gatona kwo mu kano kaaya,
ku kasiisa ndaaye úsimbahiri Rurema. Nanayoboha kwo muganyita, lyo mulonga
ukuyanga mukaanie.
12 «Kuguma na yibyo, ku kasiisa alyagagi mwali wani, bwo yishe, ye na daata. Si
bamaawe, bo babiri. Kwokwo, n'gamúyanga abe mukaanie.
13 Ikyanya Rurema akambwira kwo njaage imwitu, na ngendi tuula i mahanga,
nanayinginga mukaanie kwo ngiisi ho tugakizi lenga hooshi, akizi nyereka kwo
anguuziri, mu kukizi deta kwo ndi mushija wage.»
14 Haaho, Habimereki anagalulira Hiburahimu mukaage Saara. Anamúbiika
kwe'bibuzi, ne'mbene, ne'ngaavu, na'baja, na'baja-kazi.
15 Anashubi bwira Hiburahimu: «Kino kihugo kyoshi, kiri kye'mwani. Aaho! Utoolage
ngiisi ho uloziizi, habe ho ugatuula.»
16 Ha nyuma, Habimereki anabwira Saara: «Lolaga! Bwobuno, naheereza mushija
wawe ibingorongoro kihumbi, mu kuyereka yutu tumasi twoshi kwo utahiiti ubuhube.
Kwokwo, ndaabyo wangaki shembwa kwo.»
17-18 Mukuba, uyo Saara, ikyanya akatwalwa imwa Habimereki, kyanatuma Nahano
agayami hangika ibuta lya'bakazi booshi ba mu nyumba yage, bwo Saara âli kola muka
Hiburahimu. Haliko, Hiburahimu akahuuna Rurema, anakiza Habimereki, na mukaage,
kiri na'baja-kazi baage, halinde banashubi longa ukubuta.

21

Hisake abutwa

1 Nahano anakengeera Saara, anamúgirira nga ngiisi kwo akamúlagaania.
2 Kundu Hiburahimu âli kola mushaaja wa bweneene, halikago, mukaage Saara
anaheeka inda, anamúbutira umwana wo'butabana. Bikakoleka ku kyekirya kyanya
Rurema âli mali gwanwa amúbwira.
3 Uyo mwana, Hiburahimu anamúyinika iziina Hisake.
4 Ne'kyanya Hisake akahisa isiku munaana abusirwi, Hiburahimu anamútenguula,
nga kwo Rurema akamúbwira.

5 Ku yikyo kyanya, Hiburahimu âli kola ne'myaka igana.
6 Saara anadeta: «Rurema anjambaaza ngana. Na ngiisi úgayuvwa yugu mwazi, naye
tugashambaalira kuguma.
7 Nyandagi úwangaki bwiziri Hiburahimu kwo naani ngaki yoza? Kundu kwokwo
buno, keera namúbutira umwana wo'butabana wa mu bushaaja bwage.»
8 Hisake anagenderera ukukula. No'lusiku akalyosibwa kwi'beere, Hiburahimu
anamúgirira ulusiku lukulu bweneene.

Hagaari na Hishimaheeri bayimulwa

9 Lusiku luguma, Saara anabona kwo Hishimaheeri ali mu honyoleza Hisake. (Uyo
Hishimaheeri, ye Hiburahimu akabuta ku Hagaari, Umumiisiri-kazi.)
10 Kyanatuma Saara agayiji bwira Hiburahimu: «Uyu muja-kazi, umúyimulage,
no'mwana wage.* Si uyu mwana, atâye hyane kuguma na mugala wani wa Hisake.»
11 Hiburahimu, mbu ayuvwe kwokwo, anajengeerwa, bwo Hishimaheeri naye âli riiri
mugala wage.
12 Ku yikyo kyanya, Rurema anamúbwira: «E Hiburahimu, utajengeerwe hi'gulu
lyo'yu mwana, kandi iri hi'gulu lyo'yu muja-kazi. Ngiisi byo Saara agakubwira,
ubiyuvwe. Mukuba, mwi'kondo lya Hisake, mwo mugalyoka abandu be'kibusi kyawe.†
13 Si ku biloziri uyo mwana, bwo ali gundi mugala wawe, ngamúgira abe yishe
wo'mulala úguhimbiri.»
14 Iri hakaba shesheezi kare-kare, Hiburahimu anaboha indanda, anafukumulira
na'magoloovi mu ludaha úlukahangwa mu luhu, anabibetuza Hagaari ku bitugo. Ne'ri
akamúheerezagya umwana wage, anamúyimula. Hagaari anagenda akola mu jeba-
jeba mwi'shamba lye'Beeri-Sheba.
15 Ikyanya galya magoloovi gakamala, Hagaari anasiga ajanda mugala wage mwi'dako
lye'kishungu-shungu.
16 Anagendi yisunga nga ku meetere igana, iri anayidesa: «Yayewe! Uyu mwana
wani, ndaloziizi ukubona kwo agaafwa.» Ikyanya âli koli jondamiri yaho, anatulikira
mu malira.
17 Uyo mwana naye, anatondeera ukulira. Iri Rurema akayuvwa kwokwo, umuganda
wage analyoka mwi'gulu, anamúbuuza: «E Hagaari, biki íbyaba? Utayobohe! Rurema
keera ayuvwa izu lyo'mwana haliira ali.
18 Aaho! Yimuka, ugendi yabiira umwana, unamútengetere. Ngaki múgira abe yishe
wo'mulala úguhimbiri.»
19 Lyeryo, Rurema anayigula Hagaari amasu, anabona ikirigo kya'miiji. Kwokwo,
anayabiira lulya ludaha, anagendi vwoma mwa'magoloovi, anayiji gaheereza mugala
wage.
20 Uyo mwana, Rurema anagenderera ukumúlanga. Ne'kyanya akakula, anagendi
tuula mwi'shamba, anaba kikalage mu kufwora umuheto.
21 Ne'ri akaba akoli tuuziri mwi'shamba lye'Paraani, nyina anamúyangira umunyere
wo'Mumiisiri.

Hiburahimu anywana ikihango na Habimereki

22 Ku yikyo kyanya, Habimereki anagendera Hiburahimu, ali na Fikooli, umukulu
wa'basirikaani baage, banamúbwira: «E Hiburahimu, mu byoshi byo uli mu kola,
Rurema muyamiinwi.
23 Aaho! Zeene hano, ubiikage indahiro kwi'ziina lya Rurema, kwo utâye ndebe,
utanâye tebe na'baana baani, kandi iri abandu ba mwi'kondo lyani. Nga kwokulya
n'gakugirira amiija, na naawe kwakundi ukizi gangirira, mwe na'bandu ba kino kihugo
kyo utuuziri mwo nga kinyamahanga.»
24 Hiburahimu naye, ti: «Ee! Iyo ndahiro, nagibiika.»
25 Ku kyekyo kyanya, Hiburahimu anayerekeza Habimereki, hi'gulu lye'kirigo
kya'bakozi ba Habimereki bakamúnyaga.
26 Haliko, Habimereki anamúshuvya: «Ngiisi úkagira kwokwo, ndamúyiji. Si
wenyene utazindi mbwira hi'gulu lyabyo! Zeene kwo kukiri kuyuvwa.»
27 Haaho, Hiburahimu anayabiira ibibuzi, ne'ngaavu, anabiheereza Habimereki,
bananywana ikihango.
28 Hiburahimu anahandula ibishaashi birinda bye'bibuzi.
29 Habimereki anamúbuuza: «Kituma kikagi wahandula yibi bishaashi kwoku?»
30 Hiburahimu, ti: «Yibi bishaashi, nakuheereza byo na'maboko gaani nienyene, bube
bumasi, kwo nie kahumba kino kirigo.»

---

* **21:10 21.10** Bagalatiya 4.30. † **21:12 21.12** Barumi 9.7; Baheburaniya 11.17-18.

31 Kyanatuma kigabuuzibwa Beeri-Sheba.‡ Mukuba, ho bakabikirana indahiro.
32 Ikyanya bakaba keera banywanana ikihango yaho i Beeri-Sheba, Habimereki
anagalukira mu kihugo kye'Bufirisiti, bo na Fikooli, umukulu wa'basirikaani baage.
33 Haaho i Beeri-Sheba, Hiburahimu anabyala he'kivumu. Anahuuna kwi'ziina lya
Nahano, anali ye Rurema we'myaka ne'myakuula.
34 Hiburahimu anahisa imyaka mingi, ashumbisiri mu kihugo kye'Bufirisiti nga
kinyamahanga.

22

Rurema abwira Hiburahimu kwo atange Hisake

1 Iri hakalenga isiku, Rurema anayiji lola ngiisi kwo Hiburahimu amúlangaliiri,
anamúbwira: «E Hiburahimu!» Anamúyakula, ti: «E waliha, nguteziri amatwiri.»
2 Rurema anamúbwira: «Yabiira mugala wawe wa Hisake, kundu ali kininga,
unamúkuuziri. Mugendanwe mu poroveesi ye'Moriya. Ne'yo munda, ugendi mútanga
ituulo lyo'kusiriiza. Yukwo kumútanga, kube ku mugazi gwo ngakuyereka.»
3 Hiburahimu, mbu bukye shesheezi kare-kare, anayami vyuka, analingikania punda
wage. Mu bakozi baage, anayabiira mwo babiri, anayabiira na mugala wage wa Hisake.
Ne'ri akasheenya ishaali hi'gulu lyo'kugendi tanga ituulo lyo'kusiriiza, anashokola injira
yo'kugenda imunda Rurema akamúyereka.
4 Ku lusiku úlugira izishatu, Hiburahimu analegamira, analangiiza halya handu ku
hala,
5 anabwira abakozi baage: «Musigalage hano no'yu punda. Twe na mugala wani,
twamu genda iriira munda, gira tugendi yikumba Rurema, tukabuli galukira hano.»
6 Hiburahimu anayabiira ishaali zo'kusiriigiza kwi'tuulo, anazibetuza mugala wage
wa Hisake. Yehe, anafumbata umuliro na'kahamba. Kwokwo, bombi, banagenderera
no'lugeezi.
7 Iri bakaba bakiri mu njira, Hisake anabuuzagya yishe: «E daata!» Naye, ti: «E
mwana wani, nguteziri amatwiri.» Hisake, ti: «Maki gano? Ishaali no'muliro, byebino
tuhiiti. Aahago! Ikyanabuzi kyo'kutanga ituulo, kiri hayi?»
8 Hiburahimu, ti: «Rurema yenyene ye gayiheereza ikyanabuzi kyo'kutanga ituulo.»
Yabo bombi, banagenderera no'lugeezi.
9 Iri bakahika ho Rurema akayereka Hiburahimu, Hiburahimu anayubaka ha'katanda,
anakashasha kwo zirya shaali. Ha nyuma, anabuli kona mugala wage wa Hisake,
anamúgwejeza ku katanda, hi'gulu lye'shaali,
10 anayomolaga akahamba, gira amútongeere.
11 Lyeryo-lyeryo mwi'gulu, umuganda wa Nahano anamúhamagala kwi'zu lihamu
kwokuno: «E Hiburahimu, Hiburahimu!» Anayitaba, ti: «E waliha, nguteziri amatwiri.»
12 Uyo muganda, ti: «Utaki kolwe kwo wakolera umwana kwi'bala. Buno, keera
nabona kwo usimbahiri Rurema. Mukuba, uyu mwana wawe we'kininga, utashiginya
ukumútanga, libe ituulo.»
13 Hiburahimu, mbu ayinamulage amalanga, anayami bona ikipanga. Amahembe
gaakyo, gâli hangatiiri mu kizigi-zigi. Kwokwo, anakwabaduka, anakireeta, anakitanga
ituulo lyo'kusiriiza, kyanagomboola mugala wage.
14 Yaho handu, Hiburahimu anahayinika iziina «Nahano agayiheereza». Kyo kitumiri
halinde zeene, hali mu detwa: «Nahano yenyene agayiheereza ku mugazi gwage.»
15 Ulya muganda wa Nahano, anashubi hamagala Hiburahimu ukulyoka mwi'gulu, ti:
16 «Nahano adeta kwokuno: "Utanyima mugala wawe, kundu alyagagi kininga, haliko
keera wamúndangira. Ku yukwo, nabiika indahiro kwi'ziina lyani,
17 kwo ngakugashaanira bweneene. Ngakizi luza abaana baawe, babaagage katundu
nga ndonde kwi'gulu, na nga mushenyu úguli ku nyaaja.* Yabo bandu ba mwi'kondo
lyawe, bagagaaza utwaya twa'bagoma baabo.
18 Bwo wanzimbaha, imilala yoshi mu kihugo igakizi gashaanirwa ku njira yabo.†"»
19 Uyo Hiburahimu, anagalukira ho akasiga abakozi baage. Booshi, banataahira i
Beeri-Sheba, imunda âli tuuziri.

Aba mwi'kondo lya Nahoori

20 Iri hakalenga isiku, Hiburahimu anayiji bwirwa, ti: «Mirika naye keera abutira
mwene winyu wa Nahoori abaana bo'butabana.

‡ **21:31 21.31** *Beeri-Sheba* Mu kiheburaniya, yiri iziina liri mu yuvwikana nga «kirigo kye'bishaashi birinda», kandi iri «kirigo kye'ndahiro». * **22:17 22.17** Baheburaniya 6.14. † **22:18 22.18** Ndondeko 12.3; 18.18; 22.3, 10; 26.5; Bagalatiya 3.8-9, 16, 18.

21 Ifula, ye Huuzi. Na úgamúlonda, ye Buuzi. Hanakulikire Kemweri, yishe wa Haraamu,
22 na Kesedi, na Haazo, na Piridaashi, na Yidirafu, na Betweri.»
23 Uyo Betweri, ye kabuta Rebeka. Yabo baana munaana, bo Mirika akabutira Nahoori, mwene wabo Hiburahimu.
24 Rehuma, muka Nahoori we'mbuga, naye akamúbutira abandi baana: Teba, na Gahamu, na Tahashi, na Maka.

23

Hiburahimu agula ho agaziika Saara

1 Saara akahisa imyaka igana na makumi gabiri ni'rinda alamiri.
2 Ha nyuma, anafwira i Kiryati-Hariba (kuli kudeta: i Heburooni) mu kihugo kye'Kaanani. Hiburahimu anamúlirira ku kimombo, anamúgandaara.
3 Ha nyuma, Hiburahimu anatee siga ikirunda, anagendi ganuuza Abahiti, ti:
4 «Bwo nimùtuuziri mwo nga kinyamahanga, munguliikize ahandu ho ngaziika mukaanie.»
5 Yabo Bahiti, ti:
6 «E nahamwitu, ututegage amatwiri. Mu kati kiitu, we musholezi kikalage kya Rurema. Uyisebere! Ngiisi shinda yo ugasiima, mube mwo ugaziika mukaawe. Mu kati kiitu, ndaaye mundu úwangakuyima ho ugamúziika.»
7 Hiburahimu anayimuka, anayinama ku lushaagwa imbere lya'Bahiti booshi,
8 anababwira: «Iri mwangambanguula kwo nziikage mukaanie, namùyinginga, mumbwirire Hefurooni mugala Shohaari
9 kwo anguliikize lirya itongo lyage lye'Makepela. Liri mwe'shinda íkabaajwa mu lwala, ku lubibi lwe'ndalo yage. Mumúyinginge alinguliikize ku kishingo íkikwaniini imbere liinyu, gira habaagage ho ngakizi ziikira be'mbaga yani.»
10 Uyo Hefurooni yenyene, âli bwatiiragi na'baabo Bahiti. Na bwo booshi bâli kuumaniri kwi'rembo lya'kaaya, anashuvya Hiburahimu imbere lyabo, ti:
11 «Nanga, e nahamwitu! Nakuyinginga, undege amatwiri. Kwokwo, tuli imbere lya bano biitu, nakuheereza itongo, kiri ne'shinda íri mwo, gira ugendi ziika mwo'mugoli.»
12 Hiburahimu anashubi yinama ku lushaagwa imbere lya yabo beene akaaya.
13 Iri booshi bakaba baki mútezíri amatwiri, anabwira Hefurooni, ti: «Nakuyinginga, unyuvwirize! Itongo lyawe, ngaligula ku kishingo íkikwaniini. Yibi bindu, we kongwa, ubinyabiirire, gira ndonge ukuliziikira mwo mukaanie.»
14 Hefurooni, ti: «E nahamwitu,
15 yiri itongo lyangagula ishekeri magana gana naaho. Haliko ha kati kiitu, bikagi byo zangatugirira? Ugendage naaho, uziike umugoli.»
16 Ikyanya Hiburahimu na Hefurooni bakayemerezania ku yizo shekeri magana gana imbere lya balya Bahiti, Hiburahimu anamúharuurira zo. (Yizo shekeri, kyo kyâli riiri kigero kya'badandaza bâli kizi koleesa mu zirya siku.)
17 Kwokwo, banasikiiriza Hiburahimu itongo lya Hefurooni iyo munda i Makepela, hoofi ne'Mamure, kuguma ne'shinda ya mu lwala, kiri ne'biti byoshi.
18 Yabo Bahiti booshi, banaba tumasi, bwo bâli kuumaniri kwi'rembo lya'kaaya.
19 Kwokwo, Hiburahimu anaziika mukaage Saara mu shinda ya mwi'tongo lye'Makepela, hoofi ne'Mamure (kuli kudeta: i Heburooni) mu kihugo kye'Kaanani.
20 Lirya itongo, kuguma ne'shinda íyâli riiri mwo, Abahiti bo bakabiguliikiza Hiburahimu, habe ho agakizi ziikira abandu baage.

24

Hiburahimu ayangira mugala wage wa Hisake

1 Hiburahimu âli kola mushaaja bweneene. Na Nahano âli múgashaniiri bweneene, mu kati ka byoshi.
2 Anâli riiri no'mukozi wage muguma, úwâli kuliiri abaabo booshi, anali ye wâli yimangiiri ibindu byage.
Uyo mukozi, lusiku luguma Hiburahimu anamúbwira: «Ubiikage ukuboko mwi'dako lye'kibero kyani.*
3 Na kwi'ziina lya Nahano Rurema, ulya úkalema igulu ne'kihugo, ushiikize kwo utâye loogeze mugala wani wa Hisake umukazi mu banyere ba mu kino kihugo kye'Kaanani. Kundu ngoli tuuziri hano,

* **24:2 24.2** *Ubiikage ukuboko mwi'dako lye'kibero* kuli kubiika indahiro, mu kushiikiza lwoshi.

4 haliko, ugendi múloogeza ye mu kihugo kyo n'gakomooka mwo. Kinabe kya mu
bandu bi'kondo lyani.»
5 Uyo mukozi, ti: «E waliha, hali ikyanya umunyere angalahira kwo atagayisunga hala
ne'mwabo. Aahago! Iri angalahira kwokwo, ka ngwaniini ngalulire mugala wawe mu
kihugo kyo ukakomooka mwo?»
6 Hiburahimu, ti: «Nanga! Utakolwe kwo wamúgalulira mwo.
7 Si Nahano Rurema, ulya úkalema igulu, keera akandyosa mu kihugo kyo
n'gakomooka mwo, na mu bandu ba mwi'kondo lyani. Anambwira mu kushiikiza,
ti: "Kino kihugo, ngakiheereza abandu ba mu kibusi kyawe." Ye na yoyo Rurema, ye
gakutumira umuganda wage akurongoore, halinde ulongere mugala wani umukazi iyo
munda.
8 No'yo mukazi, iri angayami shiikiza kwo mutayijanwe, lyoki indahiro yo ugambi-
ikira, ugaaba wagiyifwongooza mwo. Si utakolwe kwo wagalulira mugala wani iyo
munda!»
9 Uyo mukozi, iri akayuvwa kwokwo, anabiika ukuboko kwage mwi'dako lye'kibero
kya nahamwabo, mu kushiikiza kwo agamúsimbaha.
10 Lyeryo, uyo mukozi analola mu ngamiya za nahamwabo, anayabiira mwi'kumi.
Anayabiira ne'bindi bindu bingi bye'kishingo bya nahamwabo. Ha nyuma, anashokola
injira yo'kugenda i Haraamu, mu kihugo kye'Mezopotamiya, ho Nahoori âli ki tuuziri.
11 Uyo mukozi, mbu ahikage kwi'hulukiro lya'kaaya, anabona he'kirigo, anahavyagiza
ingamiya. Kâli kola kabigingwe, kyo kyanya abakazi bâli kizi yiji vwoma.
12 Lyeryo, anahuuna, ti: «E Nahano Rurema wa nahamwitu Hiburahimu!
Nakuyinginga, ukolerage umukozi wawe Hiburahimu amiija, mu kundabaala zeene,
halinde ngendukirwe mu luno lugeezi.
13 Buno ngola ha kino kirigo. Na'banyere ba mu kano kaaya bakola mu yiji vwoma.
14 Aahago! Mu kati kaabo, ngiisi ye ngabwira kwo atuule akabindi kaage, ninywe
amiiji, ananjuvye, ti: "Gaagano, unywe kwo." Anashubi deta, ti: "Kiri ne'ngamiya
zaawe, ngazinywesa", yoyo, abe ye mukazi ye watoolera umukozi wawe Hisake. Kwi'yo
njira, lyo ngaaba na'kasiisa kwo wakolera nahamwitu Hiburahimu amiija.»
15 Iri akaba atazi yusa ukuhuuna Rurema, haaho-haaho, hanahulukira munyere
muguma, iziina lyage ye Rebeka, abetwiri akabindi. Uyo Rebeka, âli riiri munyere
Betweri, anâli riiri mwijukulu Nahoori na Mirika. Na Nahoori âli riiri mwene wabo
Hiburahimu.
16 Uyo Rebeka, âli nonosiri ngana, atanâli zaazi menyana no'mushosi. Kwokwo,
anamanukira iwa kirya kirigo, anavwoma. Ha nyuma, anabuli betula akabindi kaage,
anashokola injira.
17 Mbu abe akola mu taaha, ulya mukozi wa Hiburahimu anamúyitanga, ti: «We
kongwa, umbeereze ku miiji, ngutuule nga miguuti inga.»
18 Na wa naye: «E waliha, gaagano, unywe.» Yako kabindi, anakashonoola ku kitugo,
anakahengeka mu kumúnywesa.
19 Ulya munyere, iri akayusa ukumúnywesa, anashubi deta: «Kiri na yizi ngamiya
zaawe, ngazivwomera, halinde nazo zishoolage.»
20 Ha butambi lye'kirigo, hâli riiri umuvuli. Uyo munyere anagufukumulira mwo
ágâli sigiiri mu kabindi. Haaho-haaho, anashubi lindimukira yo, anakizi vwomera yizo
ngamiya, halinde zooshi zanashoola.
21 Ikyanya akaba akiri mu kita-kita, ulya mukozi anakizi múyitegeereza, buzira
kudeta kiri ni'gambo, iri anayibuuza, ti: «Ka Nahano keera ashuvya amahuuno gaani,
kandi iri nanga?»
22 Iri ingamiya zaage zikaba keera zayusa ukushoola, anayami fumbadika umunyere
imbete ye'nooro. Yâli hiiti ubuzito nga bwa garama† ndatu. Anashubi múfumbadika
ne'bikomo bibiri bye'nooro. Na ngiisi kiguma, kyâli hiiti ubuzito ingingwe ye garama
igana.
23 Anamúbuuza: «Ewe! Ulyagagi munyere nyandi? Twe na bano, ka tugalonga
ahandu ho tugalaala mu mwinyu?»
24 Rebeka, ti: «Ndi munyere Betweri. Na shokulu, ye Nahoori. Na mugaaka, ye Mirika.
25 Ha mwitu, halyagagi ikyaliri kingi kyo'kuyajira yizi ngamiya zaawe. Hali na
byo'kuziyahirira. Kiri na niinyu, hali ho mugalaala.»
26 Ulya mukozi anafukama, anayikumba Nahano, ti:
27 «E Nahano Rurema wa nahamwitu Hiburahimu, kongwa bweneene, bwo ukayami
yereka Hiburahimu ubwija bwawe. Ikyanya ukamúlagaania igambo, wanamúyereka

† **24:22 24.22** *garama* Yiri igambo, lilyosiri mu ndeto ye'kifaransa «gramme».

kwo utali mu hinduka hi'gulu lyalyo. E Nahano, mu luno lugeezi lwani, wayami
ndongoora, halinde mu bandu ba mu nyumba ya nahamwitu.»
28 Rebeka, anayami kwabadukira imunda nyina. Birya byoshi íbyakoleka, anagendi
múganuulira byo.
29 Rebeka âli hiiti mushija wage, iziina lyage ye Labaani. Uyo Labaani, anayami tibitira
iwa kirya kirigo, gira abone uyo mushosi.
30 Mukuba, âli mali bona imbete ne'bikomo ku maboko ga mwali wage, akanayuvwa
amagambo gaage, nga kwo Rebeka âli mali baganuulira.
Lyeryo, Labaani anakwabadukira imunda uyo mushosi, anamúgwanana aki yi-
maaziri yaho ha kirigo, kuguma ne'ngamiya zaage.
31 Anayami múbwira: «Nahano keera akugashaanira. Aaho! Utaki shubi yisunga. Si
uyegererage imwitu. Keera nalingikania inyumba yo ugahanda mwo, kiri na ho yizi
ngamiya zaawe zigalaala.»
32 Uyo mukozi, anagendi yingira mu nyumba. Imiteekerwa yoshi íyâli ku ngamiya,
banagishonoola, banaziyahirira. Uyo mukozi, na'baabo bo bâli yijiinwi, banabaheereza
amiiji go'kuleeza ku magulu.
33 Ha nyuma, banabazimaana. Haliko, uyo mukozi anadeta: «Niehe, ndaahyo
nangabiika ku kanwa, índazi deta íbyandeeta.» Na wa Labaani, ti: «Bidete!»
34 Ulya mushosi, ti: «Ndi mukozi wa Hiburahimu.
35 No'yo Hiburahimu, Rurema keera akamúgashaanira, anakola mugale bweneene.
Keera Nahano akamúheereza inguuli ze'bibuzi, na ze'mbene, na ze'ngaavu, kiri
ne'nguuli ze'ngamiya, ne'za bapunda. Na kwakundi, keera akalonga inooro nyingi,
ne'harija, kuguma na'bakozi, abashosi na'bakazi.
36 «Muka nahamwitu, iziina lyage ye wâli Saara. Mu bugiikulu bwage, akamúbutira
umwana wo'butabana, ye Hisake. No'yo mwana, ye nahamwitu akasikiiriza ibindu
byage byoshi.
37 Nahamwitu, kundu atuuziri mu kihugo kye'Kaanani, haliko akambikiisa indahiro
kwo ndaloogeze Hisake umukazi mu banyere be'yo munda.
38 Akangomeereza kwo ngendi múloogeza ye mu mulala gwage, anabe wa mwi'kondo
lyage.
39 «Nanamúbuuza: "Uyo munyere, iri angalahira kwo tutayijanwe, kuti ngaagira?"
40 «Naye, ti: "Nahano ayamiri ali mu ndongoora. Na buno, agakulungikira umuganda
wage, halinde ugenduukirwe mu lugeezi lwawe. Uloogeze mugala wani umukazi, mu
mulala gwani, na mwi'kondo lyani, unamúndeetere hano.
41 Haliko, mango wahika yo, batanakuheereze ye, ino ndahiro yo ugambiikira, ugaaba
wagiyifwongooza mwo. Unabe wayikiza ni'daaki lyani."
42 «Zeene, iri naaba ngola ha kirigo, nanahuuna Rurema, ti: "E Nahano Rurema
wa nahamwitu Hiburahimu, mu luno lugeezi, nakuyinginga undabaalage, gira ngen-
duukirwe.
43 Buno, ngola hano. Ngiisi munyere úgayiji vwoma, ninamúbwire: 'We kongwa,
umbeereze ku miiji ágali mu kabindi, ngutiire nga miguuti inga',
44 naye ananjuvye, ti: 'Gaagano, unywe. Kiri ne'ngamiya zaawe, ngazivwomera', yoyo
abe ye mukazi watoolera mugala nahamwitu."
45 «Iri naaba ndaziyusa ukuhuuna Rurema, haaho-haaho Rebeka anambulukira kwo,
abetwiri akabindi. Anayami yikira ha kirigo, anavwoma. Nanamúbwira: "We kongwa!
Mbeereza amagoloovi ninywe."
46 Lyeryo, anayami tuula kalya kabindi kaage haashi, anambwira: "E nahamwitu,
gaagano, unywe. Kiri na yizi ngamiya zaawe, nazo ngazivwomera." Kwokwo,
nananywa, ananywesa ne'ngamiya.
47 «Ne'ri namúbuuza kwo alyagagi munyere nyandi, ananjuvya kwo ali munyere
Betweri, mwijukulu Nahoori bo na Mirika. Haaho-haaho, nanamúyambika imbete
kwi'zuulu, nanamúyambika ne'bikomo ku maboko.
48 «Nanafukama mu kuyikumba Nahano Rurema wa nahamwitu Hiburahimu. Na
íbitumiri n'gamúyivuga, bwo akandongoora mu luno lugeezi lwani, anandungaania
imwo'munyere wa mwi'kondo lya nahamwitu Hiburahimu.
49 «Aahago! Mumbwirage, iri muloziizi ukutwanira nahamwitu. Kandi iri nanga,
mumbwire ku bweranyange.»
50 Labaani, bo na Betweri banadeta: «Lino igambo, keera twabona kwo lyashaaga
imwa Nahano yenyene. Ndaalyo lindi twangaki deta.
51 Rebeka, yoyo yaho, ha mbere lyawe. Umúyabiire, mugendanwe. Abaagage mwali-
kazi wa nahamwinyu, nga kwo Nahano keera akyula.»

52 Umukozi wa Hiburahimu, mbu ayuvwage kwokwo, anafukama mu kuyikumba
Nahano.
53 Anahambuula ibindu íbikatulwa mu harija, na mu nooro, kuguma ne'byambalwa.
Yibyo byoshi, anabifumbadika Rebeka. Mushija wa Rebeka, bo na nyina, nabo
anabaheereza ibindi bindu bye'kishingo.
54 Ha nyuma, uyo mukozi, kuguma na ábâli múherekeziizi, banazimaanwa. Ne'ri
bakayusa ukulya, banagendi gwejera.
Shesheezi kare-kare, ulya mukozi, mbu avyuke, ti: «Mumbanguulage, ngalukire
imwa nahamwitu.»
55 Haliko, mushija wa Rebeka, bo na nyina, ti: «Ulekage Rebeka, tutee múyalika nga
siku ikumi, mukabuli gendanwa.»
56 Uyo mukozi, ti: «Nahano keera agashaanira ulugeezi lwani. Aahago! Mutaki
njibirize. Mundeke, ngalukire imwa nahamwitu.»
57 Na wa nabo, ti: «Tuhamagale munyere witu yenyene, gira tumúbuuze.»
58 Ne'ri bakamúhamagala, banamúbuuza: «E Rebeka, ka ugagenda no'yu mushosi?»
Naye, ti: «Ee, ngagenda.»
59 Kwokwo, Rebeka, kuguma no'mukazi úwâli kizi múlera, no'lya mukozi, kiri na ábâli
múherekeziizi, booshi banahanguulwa kwo bagendage.
60 Bashija ba Rebeka, banamúfuuhira amate, ti:
«E mwali witu, Rurema akugire ubaagage nyina we'binoono ne'binoono,
halinde abandu ba mwi'kondo lyawe, bagaaze utwaya twa'bagoma baabo.»
61 Uyo Rebeka anayilingikania, kuguma no'tushooshole twage, banashona ku ngamiya,
banakulikira umukozi. Booshi banashokola injira.
62 Ku kyekyo kyanya, Hisake âli mali shaaga ha kirigo Lahayi-Rohi, anagendi shumbika
i Negebu.
63 Lusiku luguma kabigingwe, anagenda mu ndagiriro, ali mu yitoneesa. Lyeryo,
analangiiza ingamiya zikola mu yija imunda ali.
64 Rebeka naye, mbu alangiize, anabona Hisake. Kyanatuma agayami shonooka ku
ngamiya,
65 anabuuza uyo mukozi: «Uliira mushosi mu ndagiriro úli mu yiji tusanganira, ye
nyandi?» Naye, ti: «Uliira, ye nahamwitu Hisake.» Lyeryo, Rebeka anayami yabiira
ikitambala kyage, anakiyibwika ku malanga.
66 Iri bakahika áhali Hisake, umukozi anatondeera ukumútondobolera ngiisi byo
akagira.
67 Hisake, mbu ayuvwagwe kwokwo, anahisa Rebeka mwi'heema, lirya lye'mwa nyina
Saara. Rebeka anaba mukaage. Hisake anaba amúkuuziri bweneene. Kwokwo, kwo
akaholeera mu bufuuvi bwo'kusigwa na nyina.

25

Abaana be'mwa Hiburahimu, bo na Ketura

1 Hiburahimu anashubi yanga ugundi mukazi, ye Ketura.
2 Ketura, anamúbutira Zimuraani, na Yokishaani, na Medaani, na Midyani, na
Hishibaaki, na Shuwa.
3 Yokishaani naye, anabuta Sheeba, na Dedaani. Dedaani naye anabuta Abahashuuri,
na'Baletuushi, na'Balehumi.
4 Midyani naye, anabuta Hefa, na Hefeeri, na Hinoki, na Habida, na Herida. Yabo
booshi, bâli ba mwi'kondo lya Ketura.
5 Hiburahimu anasikiiriza Hisake ibindu byage byoshi, gira akabihyane.
6 Si abaana ba'bandi bakaage, ku kyanya âli ki riiri ho, anatee bagabira ibye'mwabo,
abuli bahandula ku mugala wage wa Hisake, anabatuma hala mu mahanga go'luhande
lwe'sheere.

Hiburahimu afwa

7 Hiburahimu akalama imyaka igana na makumi galinda ni'taanu.
8 Iyo myaka yoshi, âli kizi gashaanirwa. Ha nyuma, anafwa, anagwana bashokuluza
baage.
9 Bagala baage, Hisake na Hishimaheeri, banamúziika mu shinda ye'Makepela,
uluhande lwe'sheere lwe'Mamure, mwi'tongo lye'mwa Hefurooni mugala Shohaari,
Umuhiti.
10 Yiryo itongo, Hiburahimu âli mali gwanwa aligula imwa'Bahiti. Haaho ho
Hiburahimu na mukaage Saara bakaziikwa.

11 Ikyanya Hiburahimu akaba keera afwa, Hisake anatuula ha butambi lye'Kirigo
Lahayi-Rohi, Rurema anakizi múgashaanira.

Aba mwi'kondo lya Hishimaheeri

12 Abandu ba mu mbaga ya Hishimaheeri mugala Hiburahimu, umwazi gwabo gwo
gwogu: Hiburahimu, akabuta Hishimaheeri ku Hagaari, Umumiisiri-kazi. Âli riiri muja-
kazi wa Saara.
13 Na'maziina ga'baana ba Hishimaheeri, ukukulikirana na kwo bakabutwa, go gaaga:
Ifula, Nebayoti. Hanakulikira Kedaari, na Hadibeeri, na Mibusamu,
14 na Mishima, na Duma, na Masa,
15 na Hadaadi, na Tema, na Yeturi, na Nafisi, na Kedema.
16 Baabo, bo bagala Hishimaheeri ikumi na babiri. Ngiisi muguma wabo, âli riiri
mutwali wo'mulala gwage. Utwaya twabo, tuhamu no'tuniini, twâli kizi detwa ku
maziina gaabo.
17 Hishimaheeri akalama imyaka igana na makumi gashatu ni'rinda. Iri lukalamuka,
anagwana bashokuluza baage.
18 Beene Hishimaheeri, bâli tuuziri ha kati ke'Havila ne'Shuuri. Yako kaaya ke'Shuuri,
kali hoofi ne'Miisiri, uluhande lwe'Hasuriya. Yabo booshi, bâli yihandwiri ku beene
wabo, beene Hiburahimu.

Imyazi ya Hisake

(25.19–28.9)

Aba mwi'kondo lya Hisake

19 Abandu ba mu mbaga ya Hisake mugala Hiburahimu, umwazi gwabo gwo gwogu:
20 Hisake, iri akaba akola ne'myaka makumi gana, anayanga Rebeka, mwali
wa Labaani, anâli munyere Betweri wa'Baharaamu. Bâli tuuziri mu kihugo
kye'Mezopotamiya.
21 Na bwo Rebeka âli gumbiragi, kyanatuma Hisake agamúhuunira imwa Nahano.
Galya mahuuno gaage, Nahano anagashuvya, Rebeka anaheeka inda.
22 Iyo nda, yâli riiri ya mahasha. Na mu kati kaayo, abaana bombi banakizi
shomborozania, kyanatuma Rebeka agatondeera ukuzimula, ti: «Maki gano ágamba
kwo?» Anahuuna Nahano.
23 Naye, anamúshuvya:
«Mu nda yawe, mulyagagi imilala ibiri.
Iyo milala yombi, igayiji yihandulana kwo.
Mulala muguma, gugayiji ba ne'misi bweneene ukuhima ugwabo.
Ngulwe, ye gakizi kolera Butooto.*»
24 Rebeka, ikyanya akabuta, anabuta amahasha.
25 Ngulwe akabutwa ali mudukula. Amagala gaage gooshi, gâli yijwiri ibikarakara,
kyanatuma bagamúyinika Hesahu.†
26 Butooto, ikyanya akabutwa, anayija agwasiri Hesahu ku kasiizira, kyanatuma
bagamúyinika Yakobo. Ikyanya Hesahu na Yakobo bakabutwa, yishe Hisake âli kola
ne'myaka makumi galindatu.

Hesahu aguliisa ubungulwe bwage

27 Yabo batabana bombi, banakula. Hesahu âli komiiri ukugenda mu kishuka, anayiji
ba kikalage mu kuhiiva. Si Yakobo yehe, âli riiri mutuudu, anâli kombiiri imikolwa ya
ha kaaya.
28 Hisake âli kuuziri inyama ze'nyamiishwa, kyanatuma agakizi kundirira Hesahu. Si
Rebeka yehe, anakunda Yakobo.
29 Lusiku luguma, iri Yakobo akaba akola mu deeka ingoole, Hesahu analyoka i
ruhiiviro, akoli jagabusiri ni'shali.
30 Anadeta: «E Yakobo, we kongwa! Ishali likola bu nyita. Aaho! Umbanguulage
ndye ku yibi byokulya byawe íbidukumbusiri, gira bimbembuule.» (Kyo kikatuma
bagamúyinika iziina Hedoomu, kuli kudeta: mudukula).
31 Yakobo anamúshuvya: «Utee mbekuulira ubungulwe bwawe.»
32 Naye, ti: «Si ishali likola bu nyita! Aahago! Ubungulwe bwani, biki bwangaki
ngirira?»
33 Yakobo, ti: «Tee biikage indahiro.» Iyo ndahiro, Hesahu anamúbiikira yo. Kwokwo,
kwo Hesahu akaguliisa ubungulwe bwage.

---

* **25:23 25.23** Barumi 9.11-12. † **25:25 25.25** *Hesahu* Mu kiheburaniya, yiri iziina, liri mu yuvwikana ngi'gambo «bikarakara».

34 Ha nyuma, Yakobo anaheereza Hesahu ku mukate, na ku zirya ngoole. Ne'ri Hesahu
akayusa ukubilya no'kunywa, anayigendera. Kwokwo, kwo âli gayiriziizi ubungulwe
bwage.

26

Hisake ateba Habimereki

1 Iri hakalenga isiku, mu kihugo mwanashubi teera umwena. (Gutali gulya
úgukateera abandu ku kyanya kya Hiburahimu.) Yugwo mwena, gwanatuma Hisake
agabungira i Geraari, mu kihugo kya Habimereki, mwami wa'Bafirisiti.
2 Yaho i Geraari, Nahano anahulukira ku Hisake, anamúbwira: «Ulekage ukugenda i
Miisiri. Si utuule mu kihugo kyo ngakubwira.
3 Kyekino kihugo, kyo ugakizi tuula mwo. Tugayamanwa, na ngizi kugashaanira.
«Na gulya muhango gwo n'gaheereza yisho Hiburahimu, gwo na naawe ngakukwi-
giza. Kwokwo, yibi bihugo byoshi, ngamùheereza byo, mwe na'bandu ba mwi'kondo
lyawe.
4 Aba mwi'kondo lyawe, bagaluguuka nga ndonde kwi'gulu, na mbaheereze yibi
bihugo byoshi. Na ku njira yabo, imilala yoshi igakizi gashaanirwa.*
5 Mukuba, Hiburahimu akasimbaha imaaja zaani, nga ngiisi kwo n'gakyula.»
6 Iri Hisake akayuvwa kwokwo, anatee beera haaho i Geraari.
7 Abandu ba mu kihugo kye'Geraari, iri bakabuuza Hisake hi'gulu lya mukaage,
anabashuvya: «Uyu, ali mwali wani.» Akayoboha ukudeta kwo ali mukaage, bwo
Rebeka âli nonosiri bweneene. Âli yobohiri kwa'batuulaga be'yo munda bagakengeera
bamúyita.
8 Ulya Habimereki, mwami wa'Bafirisiti, ikyanya âli mali tuula yaho siku nyingi,
analingulira mu kaazo, anabona Hisake na Rebeka bagweti bagahoberana.
9 Kyanatuma agatumira Hisake, anamúbuuza: «Si ukambwira kwo Rebeka ali mwali
wawe? Kiziga ali mukaawe!»
Hisake, ti: «N'gayoboha kwo hi'gulu lyage, nangakengeera nayitwa.»
10 Uyo Habimereki, anamúbwira: «Maki gano watugirira? Si mu bano bandu
baani, hali úwangashulehiri mukaawe buzira kuyoboha, unakengeere watuyingiza mu
buhube bweneene.»
11 Uyo Habimereki anayerekeza abandu baage, ti: «Ngiisi úgaahuma ku Hisake, kandi
iri ku mukaage, agayami yitwa.»
12 Nahano anakizi gashaanira Hisake. Yugwo mwaka, iri akabyala imbuto zaage mu
kihugo, anabeerwa, anayimbula ubugira kali igana.
13 Ibindu byage byanayushuuka ingingwe, anaba mugale bweneene.
14 Âli riiri mutuuzi we'ngaavu, na we'bibuzi bingi. Âli hiiti na'baja bingi, halinde
Abafirisiti banakizi múyuvwirwa uluugi.
15 Ku kyanya Hiburahimu âli ki riiri ho, abakozi baage bakahumba ibirigo. Haliko, ku
kyanya kya Hisake, yabo Bafirisiti banakizi yiji bifulira.
16 Kwokwo, Habimereki anabwira Hisake: «Lola ngiisi kwo ukola ne'misi ukutuhima.
Aaho! Utulyokerage mu kino kihugo kiitu.»
17 Kwokwo, Hisake analyoka yaho, anagendi shumbika mu ndekeera ye'Geraari.
18 Birya birigo bya'bakozi ba Hiburahimu bakahumba ku kyanya âli ki riiri ho, ikyanya
Abafirisiti bakabifulira, Hisake anakizi shubi bitoboolola. Ngiisi kwo yishe akabiyinika
amaziina, anakizi bibuuza gaago-gaago.
19 Lusiku luguma, mwi'yo ndekeera ye'Geraari, abakozi ba Hisake banahumba
mwe'kirigo, banabona kwo kyazununuka mwa'miiji.
20 Haliko, abangere ba mwi'yo ndekeera, na'be'mwa Hisake, banakizi kihambanwa,
ti: «Si miiji giitu, yaga!» Yikyo kirigo, Hisake anakiyinika iziina Heseki, (kuli kudeta:
milongwe). Mukuba, abangere be'Geraari na'be'mwage bakakihambanwa.
21 Ha nyuma, yabo bakozi ba Hisake banagendi humba ikindi kirigo. Nakyo kwakundi,
banashubi kihambirira. Hisake anakiyinika iziina Sitina, (kuli kudeta: bushombani).
22 Hisake anashubi lyoka yaho, anagendi humba ikindi kirigo. Si kyohe, batanaki
kihambirira. Yikyo kirigo, anakiyinika iziina Rehobooti, (kuli kudeta: ndaraara).
Anadeta: «Nahano leero atuheereza ino ndaraara, hanali ho twamu gangaaza.»
23 Ha nyuma, Hisake analyoka yaho, anagenda i Beeri-Sheba.
24 Mu bwobwo bushigi, Nahano anamúhulukira kwo, anamúbwira: «Niehe, nie
Rurema wa yisho Hiburahimu. Kwokwo, tuyamiinwi, utayobohe. Bwo Hiburahimu

* **26:4 26.4** Mikolezi 3.25.

âli riiri mukozi wani, kyo kitumiri naawe ngakizi kugashaanira. Na ngizi luza abandu
ba mwi'kondo lyawe.»
25 Iyo munda i Beeri-Sheba, Hisake anayubaka ya'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo,
anayikumba Nahano, anahashinga amaheema gaage. Abakozi baage, banahumba
he'kindi kirigo.
26 Habimereki analyoka i Geraari, ali kuguma no'muhanuuzi wage Ahuzaati, na
Fikooli, umukulu wa'basirikaani. Banayijira Hisake.
27 Hisake anababuuza: «E bagoma baani, bikagi mwayiji gira leero? Si keera
mukanyimula imwinyu!»
28 Nabo, ti: «Keera tukabona ku bweranyange kwo Nahano muyamiinwi. Tukoli
bwini kwo buli bwija tubeeranwe mu kati ko'mutuula. Aahago! Tubikirane indahiro,
tunanywane ikihango.
29 Ubiikage indahiro kwo utâye tugirire buligo, bwo nyiitu, ndaabwo twakugirira.
Tukakukolera amiija, mu kukuleka ugendage no'mutuula. Na buno, Nahano aku-
gashaniiri.»
30 Kwokwo, Hisake anabagirira ulusiku lukulu, banalya, bananywa.
31 Ne'ri bukakya shesheezi kare-kare, banabikirana indahiro. Ha nyuma, Hisake
anabaherekeza, banasezerana mu kati ko'mutuula.
32 Lwolwo lusiku, abakozi ba Hisake, banayiji múmenyeesa kwo kirya kirigo kyo
bashuba mu toboolola, kyayija mwa'miiji.
33 Kirya kirigo, Hisake anakiyinika iziina Shiiba, (kuli kudeta: ndahiro). Halinde zeene,
yako kaaya kali mu buuzibwa Beeri-Sheba.

Hesahu ayanga Yoditi na Basemati

34 Hesahu, iri akahisa imyaka makumi gana, anayanga abanyere babiri ba'Bahiti,
Yoditi munyere Beeri, na Basemati munyere Helooni.
35 Yabo bakazi bombi, banakizi jengeeza bweneene Hisake na Rebeka.

27

Yakobo ateba yishe

1 Ikyanya Hisake âli kola mushaaja, amasu gaage gâli mali humaala, atanakizi ki bona.
Lusiku luguma, anahamagala Hesahu, ifula yage, anamúbwira: «E mwana wani!» Naye,
ti: «E waliha, nguteziri amatwiri.»
2 Na wa Hisake, ti: «Ubwinagi kwo buno keera nashaaja. No'lusiku lwo ngafwira kwo,
ndaluyiji.
3 Aaho! Uyabiirage ibyugi byawe, umuheto, ne'myambi, unagende mu kishuka, gira
ugendi mbiivira inyamiishwa. Ne'kyanya ugataahana inyama,
4 uyiji ngolera kwe'byokulya íbiheshiri. Undeekere ngiisi byo ndi mu siima, gira
mbilye, mbuli kugashaanira, índazi fwa.»
5 Haaho, Hesahu anagenda iwa kuhiiva. Si ikyanya Hisake âli kiri mu ganuulira
mugala wage wa Hesahu, kiziga Rebeka abayuvwa.
6 Uyo Rebeka anasigali hamagala mugala wage wa Yakobo, anamúbwira: «Mukulu
wawe wa Hesahu, nayuvwa kwo yisho ashuba mu múbwira:
7 "Ugendi mbiivira. Ne'nyamiishwa yo ugayita, uyiji gingolera kwe'byokulya, gira
ngugashaanire imbere lya Nahano, índazi fwa."
8 «E mwana wani, undegage amatwiri. Ngiisi byo ngakubwira, ubigire.
9 Bwobuno, ugende mu lulya lukuuli lwe'mbene, undeetere mwe'byanahene bibiri
íbishishiri. Ngayiji kolera yisho ibyokulya, ngiisi byo ali mu siima.
10 Ha nyuma, wenyene ukamútwalire byo, gira abilye, anakugashaanire, átazi fwa.»
11 Yakobo, ti: «E maashi maawe, mukulu wani wa Hesahu, si amagala gooshi gayijwiri
kwe'bikarakara. Si niehe, ndaabyo ngweti!
12 Hali ikyanya daata angakengeera ammamaata kwo, anayiji bona kwo ndi mu
múlyogooza. Na ho nangagashaniirwi, na mbe nayikululira idaaki.»
13 Nyina naye, ti: «E mwana wani, yiri idaaki, leka lingwe kwo. Ngiisi kwo bigaaba
kwoshi, unyuvwe. Ugendi ndeetera birya byanahene naaho.»
14 Yakobo anakwabaduka, anabileetera nyina. Ne'ri akabibaaga, anabigira
mwe'byokulya íbiheshiri, nga kwo Hisake asiimiri.
15 Rebeka, mbu ayuse, anayingira mu nyumba, anayabiira mwe'byambalwa
byo'mulimbo bye'mwa mugala wage umukulu Hesahu. Yibyo byambalwa, anabiyam-
bika Yakobo mugala wage umuto.
16 Zirya mbu ze'byanahene nazo, anaziyabiira, anaziyambika Yakobo ku maboko, na
mwi'gosi.

17 Ha nyuma, anayabiira yibyo byokulya íbiheshiri, anayabiira no'mukate gwo
akagira, anabiheereza Yakobo.
18 Uyo Yakobo, anayingira úmuli yishe, anamúbwira: «E daata!» Na wa yishe, ti: «E
mwana wani, ndyagagi hano. Wehe we nyandi?»
19 Yakobo, anabeesha, ti: «Nie Hesahu, ifula yawe. Keera nakola nga kwo wambwira.
Uvyukage, utee lya ku nyamiishwa yo nayita, unabuli ngashaanira.»
20 Hisake, ti: «E mwana, kutagi kwo byaba leero, halinde kino kyanya keera wayita
inyamiishwa?» Na wa Yakobo, ti: «Nahano Rurema wawe, angashaanira.»
21 Hisake anamúbwira: «E mwana wani, yegeera hano. Ngumamaate, lyo nimenya
ku kasiisa, iri we mwana wani Hesahu, kandi iri nanga.»
22 Yakobo anayegeera yishe. Ne'ri yishe akamúmamaata, anadeta: «Izu, liri lya
Yakobo, haliko, amaboko gali ge'mwa Hesahu.»
23 Uyo Yakobo, âli koli yambiiti imbu ku maboko. Na bwo âli kola nga mukulu wage
wa Hesahu, kyanatuma yishe agamúgashaanira.
24 Yishe anashubi múbuuza: «Ka biri ukuli kwo we mugala wani Hesahu?» Naye, ti:
«Ee! Nie yehe.»
25 Yishe anamúbwira: «E mwana wani, njumbirizagya ibyokulya, mbilye, gira
ngugashaanire.» Lyeryo, Yakobo anamúshumbiriza byo, analya. Anamúheereza
ne'divaayi, ananywa.
26 Haaho, Hisake anamúbwira: «E mwana wani, nyegeera, umboobere.»
27 Yakobo anayegeera, anahoobera yishe. Ikyanya Hisake akayuvwa ubwehe úbuli ku
mirondo yage, anamúgashaanira, ti:
«Ubwehe bwo'mwana wani,
bulyagagi nga muhongolo gwe'ndalo, yo Nahano agashaniiri.
28 Aaho! Rurema akizi kumanulira ikimi kya mwi'gulu,
anakuheereze idaho íriri mwe'nagiira.
Ukizi yeza ingano ne'divaayi ku bwingi.
29 Abandu be'gindi milala, bakizi kukolera.
Ne'bibusi byoshi, bikizi kufukamira ku lushaagwa.
Ube mutwali wa beene winyu,
na'balumuna baawe, bakizi kufukamira.
Ngiisi úgakudaaka, naye akizi daakwa.
Na ngiisi úgakugashaanira, naye akizi gashaanirwa.»

Hesahu naye ahuuna kwo agashaanirwe

30 Hisake, mbu ayuse ukugashaanira Yakobo, Yakobo anayami lyoka yaho ali. Lyeryo,
Hesahu naye anaba keera alyoka iwa kuhiiva,
31 anabaza ibyokulya binunu, anabitundira yishe, ti: «E daata, uvyukage, utee lya
inyama ze'nyamiishwa, gira ungashaanire.»
32 Yishe anamúbuuza: «Wehe we nyandagi?» Anamúshuvya: «Nie Hesahu, ifula
yawe.»
33 Uyo Hisake, anatondeera ukulenga mwo'musisi bweneene, anadeta: «Aahago!
Nyandi ulya úwandeetera inyama ze'nyamiishwa ku kyanya utazi yija? Si keera
nazilya! Na buno, keera nayusa ukumúgashaanira. Ee! Agashaanirwa ngana-ngana!»
34 Hesahu, mbu ayuvwagwe kwo yishe adeta, anajengeerwa, anatulikira mu luhanga,
anabwira yishe: «E maashi daata, nakuyinginga, we kongwa, naani ungashaanirage!»
35 Haliko, Hisake anamúshuvya: «Mulumuna wawe, anyijira ku bulyalya. Ye keera
nagashaanira ahandu haawe.»
36 Hesahu, ti: «Yayewe! Kyo kikatuma agayinikwa iziina Yakobo.* Keera akayabiira
ubukulu bwani ubugira kabiri, ku njira yo'kubeesha. Ubwa mbere, akayabiira
ubungulwe bwani. Na buno kandi, keera ayabiira ne'migashani yani.»
Ha nyuma, anabuuza yishe: «E daata, ka ndaagwo mugashani gwo wanzigira?»
37 Yishe, ti: «Ulya Yakobo, keera namúgira abe mutwali wawe. Na beene wabo booshi,
keera namúsikiiriza bo, babe bakozi baage. Namúheereza ingano ne'divaayi. E mwana
wani, bikagi kandi byo ngaki kugirira?»
38 Hesahu naye, ti: «E daata, ka utangambeereza kiri no'mugashani muguma naaho?
Maashi, naani, ungashaanire!» Haaho, Hesahu anashubi tulikira mu malira.
39 Hisake anamúbwira:
«Akaaya kaawe, kagaaba hala ni'daho íriri ne'nagiira,
kanabe hala ne'kimi kya mwi'gulu.

* **27:36 27.36** *Yakobo* Mu kiheburaniya, yiri iziina liri mu yuvwikana ngi'gambo «kabeesha», kandi iri «kasiizira». Ndondeko 25.26.

40 Na kundu ugakizi ramba ku ngooti,
haliko ugakizi kolera mulumuna wawe.
Kundu kwokwo, ikyanya ugamúyihindulira,
lyoki ugaaba wayishwekuula mu butwali bwage.»
41 Bwo Hisake akagashaanira Yakobo, kyanatuma Hesahu agabiikira Yakobo inziikira,
anahiga, ti: «Daata, kukola kufwa yuku. Ikyanya tugayusa ikigandaaro kyage, lyo
ngayita mulumuna wani.»
42 Yizo shungi za Hesahu, Rebeka anazimenya. Kwokwo, anahamagala Yakobo,
anamúbwira: «E mwana wani, uyiyeke! Mukulu wawe wa Hesahu keera ahiga kwo
agakuyita.
43 «Aahago, e mwana wani! Ugirage ngiisi kwo ngakubwira. Yimuka, utibitire i
Harani, imwa mwizo wawe wa Labaani.
44 Ubeere yeyo, halinde uburaakari bwa mukulu wawe buhoohe.
45 «Ikyanya yubwo buraakari bwage bugahooha, agayibagira amahube go
ukamúkolera. Haaho, nangutumire umundu, ayiji kuyabiira. Mukuba, ndaloziizi
nimùteere mwembi ku mulege-rege muguma.»

Yakobo apuumukira imwa Labaani

46 Uyo Rebeka, anagendi bwira Hisake: «Ewe! Yaba bali-kazi baawe ba'Bahiti,
keera bakambahaza bweneene. Aahago! Iri Yakobo naye angayiji yangira mu Bahiti,
nangakengeera navunika umutima lwoshi.»

28

1 Hisake anahamagala Yakobo, gira amúlage, anamúkomeereza: «E mwana wani,
utakolwe kwo wayanga mu banyere ba mu kino kihugo kye'Kaanani.
2 Si ugendage mu nyumba ya shokulu wawe wa Betweri, ulya úkabuta nyoko. Atuuziri
mu kihugo kye'Mezopotamiya. Ne'yo munda, mu banyere ba mwizo wawe wa Labaani,
uyangage mwo muguma.
3 «Rurema wo'bushobozi bwoshi, akizi kugashaanira. Ubute yisho, ubute nyoko!
Uyushuukage, halinde ube shokuluza wa'bandu be'milala mingi.
4 «Kino kihugo, Rurema keera akakiheereza Hiburahimu. Na ngiisi kwo âli kizi
gashaanira Hiburahimu, na naawe kube kwo agakizi kugashaanira, mwe na'bandu
be'kibusi kyawe. Kundu utuuziri mu kino kihugo nga kinyamahanga, ukalongage
ukukigaaza.»
5 Kwokwo, kwo Hisake akatuma Yakobo mu kihugo kye'Mezopotamiya, gira agendi
tuula imwa mwizo wage wa Labaani mugala Betweri, Umuharaamu. (Uyo Labaani, ye
wâli riiri mushija wa Rebeka. Rebeka naye, ye wâli riiri nyina wa Hesahu na Yakobo.)

Hesahu ayanga umukazi wa kashatu

6 Hesahu âli koli yiji kwo Hisake keera akagashaanira Yakobo, na kwo keera
akamútuma mu kihugo kye'Mezopotamiya, kwo agendi loogeza yo'mukazi. Âli yiji
na kwe'kyanya Hisake akagashaanira Yakobo, anamúkomeereza kwo atakolwe kwo
ayanga mu banyere ba mu kihugo kye'Kaanani.
7 Anamenya na ngiisi kwo Yakobo akasimbaha yishe na nyina, anagenda mu kihugo
kye'Mezopotamiya.
8 Lyeryo, Hesahu anayami sobanukirwa kwo yabo banyere be'Kaanani batasimisiizi
yishe.
9 Anayami genda imwa Hishimaheeri mugala Hiburahimu, anayanga munyere wage
wa Mahalati, mwali wa Nebayoti wo'muzibo. Anamúbiika ku yabo bandi bakaage.

Imyazi ya Yakobo

(28.10–36.43)

Yakobo aloota ibirooto

10 Kwokwo, Yakobo analyoka i Beeri-Sheba, gira agende i Harani.
11 Iri akahika mu njira, anayirirwa, kyanatuma agatoola ibuye, analishegama.
12 Ne'kyanya âli koli huniiri, anabona mu birooto kwo'lwingo luyimaaziri kwi'daho.
Ni'twe lyalwo, lihumiri kwi'gulu. Ku lulya lwingo, anabona abaganda ba Rurema,
bagweti bagalumanuka kwo, iri banashubi luterama kwo.
13 Nahano anayimanga ha butambi lya Yakobo, anamúbwira kwokuno: «Niehe, nie
Nahano Rurema wa shokulu wawe Hiburahimu. Nie na Rurema wa yisho Hisake. Lino
idaho lyo ugwejiiri kwo, ngakuheereza lyo, mwe na'bandu be'kibusi kyawe.

14 Yabo bandu, banaluguuke, banabaagage kandaharuurwa nga mushenyu, halinde banakwire imbande zooshi ze'kihugo. Hi'gulu lyawe, na hi'gulu lya'bandu ba mu kibusi kyawe, imilala yoshi ya mu kihugo igagashaanirwa.
15 «Yuvwagwa! Tuyamiinwi. Ngiisi ho ugagenda, ngakizi kushuutira. Ha nyuma, na njubi kugalulira mu kino kihugo. Ndâye kujandirire. Ne'mihango yoshi yo n'gakulagaania, ngagikwiza.»
16 Yakobo mbu asisimuke, anadeta: «Ku kasiisa, Nahano alyagagi hano, ndanashubi yiji.»
17 Anashubi deta: «Hano handu, keera handeera ikyoba bweneene. Ku kasiisa, hano iri nyumba ya Rurema. Gunalyagagi nga mulyango gwo'kugenda mwi'gulu.»
18 Shesheezi kare-kare, Yakobo anavyuka, anayabiira lirya ibuye lyo atáshegamiri kwo, analishinga, analitaluula, mu kuliyonera kwa'mavuta.
19 Yaho handu, anahayinika iziina Beteeri (kuli kudeta: nyumba ya Rurema). Haliko, mu siku ízikalenga, yako kaaya kâli kizi buuzibwa Luuzi.
20 Uyo Yakobo, anabiika indahiro, analagaania Rurema kwokuno: «E Rurema, kwoku ngola mu luno lugeezi. Aaho! Tukizi yamanwa. Ukizi ndanga, unakizi mbeereza byo ngaalya, unakizi na nyambika.
21 «E Nahano, iri wangangirira kwokwo, halinde na ngalukire imwa daata ku mutuula, kwokwo lyo ugaaba Rurema wani.
22 Yiri ibuye lyo nashinga yaha nga nguliro, ligaaba nyumba yawe. Na ku bindu byoshi byo ugangashaanira, ngakizi kutangira kwe'kihande kiguma ki'kumi.»

29

Yakobo ahika imwa Labaani

1 Yakobo, anagenderera no'lugeezi, anahulukira mu bihugo íbiri uluhande lwe'sheere.
2 Ne'ri akalangiiza, anabona ikirigo mu ndagiriro. Haaho ha'bangere bâli kizi leeta ibibuzi biyiji shyola. Na ku yikyo kyanya, ha butambi lyakyo, hâli vyagiiri inguuli zishatu ze'bibuzi. Haliko, kyâli koli tumbikiirwi ni'buye lihamu.
3 Ikyanya yibyo bitugwa byoshi byâli kizi ba keera byakuumana ha kirigo, abangere banakizi kitumbuula kwi'buye, babuli bivwomera, halinde bishyolage. Ha nyuma, banashubi kitumbikira.
4 Yabo bangere, Yakobo anababuuza: «E beene witu, hayi mwalyoka?» Nabo, ti: «Twalyoka i Harani.»
5 Anashubi babuuza: «Ka muyijagi Labaani, mwijukulu Nahoori?» Nabo, ti: «Ee! Tumúyiji.»
6 Yakobo, ti: «Ka ali mugumaana?» Na wa nabo, ti: «Ee! Langiiza kiri na munyere wage wa Laheeri. Yoliira asholiiri ibibuzi.»
7 Yakobo, ti: «Lolagi! Kakiri kalenge-renge, kitazi ba kyanya kyo'kubiika ibibuzi mu lugo. Aaho! Mubiheereze amiiji bishyole, munashubi bigalulira mu ndagiriro.»
8 Nabo, ti: «Tutangabiheereza amiiji, ne'bindi byoshi tutazi bikuumania. Ni'buye íritumbikiiri ikirigo, tukwaniini tutee litumbuula.»
9 Yakobo, mbu abe akiri mu ganuula na yabo bangere, Laheeri anahikira ho, ali ne'bibuzi bya yishe, bwo ye wâli riiri mungere wabyo.
10 Yakobo, mbu abonage muvyala wage wa Laheeri munyere Labaani, kuguma ne'bibuzi byo'yo mwizo wage, anayami genda ha kirigo. Anatumbuula lirya ibuye, anavwomera ibitugwa amiiji.
11 Ha nyuma, ananyunyuguta Laheeri, anayami yitulikania mu malira.
12 Yakobo anamenyeesa Laheeri kwo alyagagi wa mu mbaga ya yishe, kwo anali mugala Rebeka. Lyeryo, Laheeri anayami tibitira i kaaya, anagendi ganuulira yishe.
13 Labaani, mbu ayuvwagwe imyazi hi'gulu lya mwihwa wage wa Yakobo, anayami gendi músanganira, anamúhoobera iri anamúnyunyuguta, anamúyegereza mu mwage. Yakobo anatondeera ukuganuulira mwizo wage amagambo gooshi ágakakoleka.
14 Ha nyuma, Labaani anamúbwira: «Ku kasiisa, uli wa mu mbaga yani, tunali muko muguma.» Kwokwo, Yakobo anamala umwezi gwoshi, ashumbisiri ha mwa mwizo wage.

Yakobo ayanga Leya na Laheeri

15 Lusiku luguma, Labaani anabwira Yakobo: «E mwihwa wani, kundu ulyagagi wa mu mbaga yani, utangakizi ngolera ku busha. Aaho! Umbwire ngiisi byo ngakizi kuhemba.»
16 Labaani âli hiiti banyere baage babiri. Umukulu ye Leya. No'muto ye Laheeri.

17 Uyo Leya, âli riiri wa miryezi. Si Laheeri yehe, âli nonosiri. Ne'kikebe kyage kyâli
mu simiisania.
18 Yakobo anamúvunikira, kyanatuma agabwira Labaani: «Ngakukolera imyaka
irinda, gira lyo nyanga Laheeri, munyere wawe umuto.»
19 Na wa Labaani, ti: «Uyu Laheeri, ho nangamúgondeesa no'muhalashongo,
bulyagagi bwija ube we gamúgonda, tunatuulanwe.»
20 Kwokwo, Yakobo anakolera Labaani iyo myaka irinda, gira lyo ayanga Laheeri.
Halikago, bwo'yo Yakobo âli vunikiiri Laheeri bweneene, anabona kwe'yo myaka irinda,
iri nga siku ngerwa naaho.
21 Ha nyuma, Yakobo anabwira Labaani: «Irya myaka yo ukambwira kwo ngole, keera
n'gagikwiza. Aaho! Umbeerezagye mukaanie.»
22 Kwokwo, Labaani, analaalika abandu booshi, anagira ubugeni.
23 Iri hikaba hikola hihuuna-huuna, ulya Labaani analungika munyere wage umukulu
Leya, imwa Yakobo. Yakobo anamúhisa.
24 Uyo Leya, Labaani anamúheereza umuja-kazi Ziripa, gira akizi gendi múkolera.
25 Iri bukakya, Yakobo anakanguka, mu kubona kwo ahisa Leya. Kyanatuma agayami
gendi buuza Labaani: «E mwizo, makagi gano? Ka ndakakukolera, gira lyo nyanga
Laheeri? Aaho! Kituma kikagi wambindurania umukazi?»
26 Na wa Labaani, ti: «Invuukira yitu, itatuhangwiri kwo tugondeese umuto,
no'mukulu akiri ho.
27 Utee mala isiku zirinda umúyalisiri. Ha nyuma, tukabuli kuheereza mulumuna
wage wa Laheeri. Halikago, ugashubi ngolera igindi myaka irinda.»
28 Yiryo igambo, Yakobo analiyemeera. Iri akahisagya yizo siku zirinda ayalisiri Leya,
Labaani anamúlungikira na Laheeri munyere wage umuto.
29 Uyo Laheeri, Labaani anamúheereza umuja-kazi Biriha, gira akizi gendi múkolera.
30 Kwokwo, Yakobo anahisa Laheeri naye, anashubi kolera mwizo wage wa Labaani
igindi myaka irinda. Ulya Laheeri, anaba ye nakiriri.

Abaana bo Yakobo akabuta

31 Nahano, iri akabona kwo Leya akorora, anamúheereza ibuta. Si Laheeri yehe,
anagumba.
32 Ikyanya Leya akaheeka inda, anabuta umwana wo'butabana, anamúyinika iziina
Rubeni, (kuli kudeta: langiiza umwana). Anadeta: «Keera Nahano abona amalibu gaani.
Leero, yibanie akola agangunda.»
33 Uyo Leya, anashubi heeka inda, anabuta ugundi mwana wo'butabana. Uyo mwana,
anamúyinika iziina Simyoni,* anadeta: «Nahano akayuvwa ngiisi kwo n'gakorora,
anambeereza kandi ugundi mwana wo'butabana.»
34 Uyo Leya, anashubi heeka igindi nda, anabuta ugundi mwana wo'butabana. Uyo
mwana, anamúyinika iziina Laawi,† ti: «Leero buno, ngaaba nakiriri. Si keera
namúbutira abaana bashatu bo'butabana.»
35 Yolya Leya kandi, anashubi heeka igindi nda, anabuta ugundi mwana wo'butabana.
Uyo mwana, anamúyinika iziina Yuda,‡ ti: «Leero, ngola ngayivuga Nahano.» Ha
nyuma, Leya, ibuta lyanatee yimanga.

30

1 Laheeri, iri akabona kwo atabuta na Yakobo, anatondeera ukuyuvwirwa mukulu
wage wa Leya uluugi. Kyanatuma agabwira Yakobo: «Ewe! Naani, umbutage kwo.
Kútali kwokwo, ngaafwa.»
2 Yakobo anamúrakarira, ti: «Ka nie Rurema? Si ye kakuyima ibuta!»
3 Laheeri, ti: «Aaho! Umuja-kazi wani Biriha, yoyu. Umúyangage, gira akizi mbutira
abaana. Na ku njira yage, naani ngalonge abaana.»
4 Kwokwo, Laheeri anasikiiriza Yakobo umuja-kazi wage Biriha, abaagage mukaage.
Ne'ri Yakobo akamúyanga,
5 Biriha anaheeka inda, anamúbutira umwana wo'butabana.
6 Ulya Laheeri, ti: «Leero, Rurema ayuvwa amalira gaani. Keera andwira ulubaaja,
mu kumbeereza naani umwana wo'butabana.» Kyanatuma agamúyinika iziina Daani,
(kuli kudeta: atwa ulubaaja).
7 Uyo Biriha, anashubi heeka inda, anabutira Yakobo umwana wa kabiri wo'butabana.

---

* **29:33 29.33** *Simyoni* Mu kiheburaniya, yiri iziina, liri mu yuvwikana nga «ayuvwa». † **29:34 29.34** *Laawi* Mu kiheburaniya, yiri iziina, liri mu yuvwikana nga «akola agangunda bweneene». ‡ **29:35 29.35** *Yuda* Mu kiheburaniya, yiri iziina, liri mu yuvwikana nga «ngayivuga».

8 Laheeri anadeta: «Twakukurana na mukulu wani, nanamúhima.» Uyo mwana,
anamúyinika iziina Nafutaali, (kuli kudeta: twakubana imihuku).
9 Uyo Leya, iri akabona kwo atakiri mu buta, anayabiira Ziripa, umuja-kazi wage,
anamúheereza Yakobo, gira amúyange.
10 Uyo Ziripa, anabutira Yakobo umwana wo'butabana.
11 Leya anadeta: «Maana zino!» Kyanatuma agayinika uyo mwana iziina Gaadi, (kuli
kudeta: maana nyiija).
12 Uyo Ziripa, umuja-kazi wa Leya, anashubi butira Yakobo umwana wa kabiri
wo'butabana.
13 Leya anashubi deta: «Emwe, buhiirwa! Buno, abiitu bakazi bakola bagakizi deta
kwo ndi muhiirwa.» Kyanatuma agamúyinika iziina Hasheeri.*
14 Ikyanya kyo'kugesha ingano iri kikahika, Rubeni anagenda iwa ndalo, analeeta
yo'ruvuto, analuheereza nyina, Leya. Haliko, Laheeri anabwira Leya: «We kongwa!
Umbeereze ku yulu ruvuto lwa mugala wawe.»
15 Ulya Leya, ti: «Ewe! Ka utazi sirwa, ukunnyaga yibanie? Aahago! Ka ukoli loziizi
kwo nguheereze kiri no'ruvuto lwa mugala wani?»
Laheeri, ti: «Iri wangambeereza ku yulu ruvuto lwa mugala wawe, zeene Yakobo
agalaala mu mwawe.»
16 Kabigingwe, iri Yakobo akafuluka, Leya anagendi múyitanga, anamúbwira:
«Zeene, ukwaniini ulaale mu mwani, bwo nakulonga mu kutanga uruvuto lwa mugala
wani.» Bwobwo bushigi, Yakobo analaala mwo.
17 Amahuuno ga Leya, Rurema anagayuvwa. Leya anashubi heeka inda, anabutira
Yakobo umwana wa kataanu wo'butabana.
18 Leya anadeta: «Bwo n'gaheereza yibanie umuja-kazi wani, Rurema keera kandi
ambemba.» Kyanatuma uyo mwana, agamúyinika iziina Hisakaari.
19 Uyo Leya anashubi heeka inda, anabutira Yakobo umwana wa kalindatu
wo'butabana,
20 anadeta: «Keera Rurema ambemba bwija. Na buno, yibanie akola agakizi
nzimbaha, bwo keera namúbutira abaana balindatu bo'butabana.» Uyo mwana,
anamúyinika iziina Zabulooni.
21 Na mu kuheza, anabuta umwana wo'bunyere, anamúyinika iziina Dina.
22 Ha nyuma, Laheeri naye, Rurema anamúkengeera. Anashuvya amahuuno gaage,
mu kumúheereza ibuta.
23 Ikyanya uyo Laheeri akaheeka inda, anabuta umwana wo'butabana, anadeta:
«Leero, Rurema andyosa ishoni.»
24 Uyo mwana, anamúyinika iziina Yusefu,† ti: «Nahano anyushuulage ugundi mwana
wo'butabana.»

Yakobo agala

25 Laheeri, iri akaba keera abuta Yusefu, Yakobo anabwira Labaani: «E mwizo,
umbanguulage ngalukire i kaaya, mu kihugo kiitu.
26 Umbeereze bakaanie, na'baana baani. Si keera n'gabalonga mu kukukolera.
Wenyene uyiji-yiji ngiisi byo ukalonga mu mukolwa gwani. Kwokwo, umbanguulage,
mbataahane.»
27 Haliko Labaani anashuvya: «Nakuyinginga, we kongwa, utee bwatala. Imbuko
zambwira kwo hi'gulu lyawe, kyo kitumiri Nahano akangashaanira.
28 Umbwirage ngiisi byo ngakuhemba, na ngizi kuheereza byo.»
29 Yakobo, ti: «Wenyene uyiji ngiisi kwo nâli kizi kukolera. Ikyanya nâli kizi langa
ibitugwa byawe, uyiji-yiji ngiisi kwo bikayolola.
30 Si ikyanya ndâli zaazi yija, ibindu byawe byâli keehiri. Halikago, ukulyokera ho
n'gayingirira mu mwawe, Nahano anakugashaanira, byanaluguuka. Aaho! Kyanya
kikagi kyo ngakolera iyani mbaga?»
31 Na wa Labaani, ti: «Bikagi byo namu kuheereza?» Yakobo, ti: «Ndaabyo byo
ugambeereza. Haliko, iri wangangirira byo ngakubwira, ngashubi kuragirira, na njubi
kuya-kuya ibitugwa byawe.
32 «Aahago! Zeene, umbanguule nyingire mu bitugwa byawe, nyobore mwo ngiisi
kibuzi kye'bikeba-bikeba, na ngiisi kyo'mukara, kuguma na ngiisi mbene yo'muyezi,
kandi iri ye'bihuuga. Byebyo, byo bigaaba bihembo byani.

---

* **30:13 30.13** *Hasheeri* Mu kiheburaniya, yiri iziina, kuli kudeta: buhiirwa. † **30:24 30.24** *Yusefu* Mu kiheburaniya, yiri iziina liri mu yuvwikana nga «anyushuule».

33 «Ha nyuma, yibyo bihembo byani, ikyanya ugayiji bitanduula, lyo ugaamenya ku kasiisa kwo ndi mu deta ukuli. Mu bitugwa byani, ngiisi mbene ítagaaba yo'muyezi, kandi iri bihuuga, na ngiisi kibuzi íkitagaaba kyo'mukara, lyo ugaamenya kwo nakizimba.»
34 Uyo Labaani, ti: «Bwija! Ngiisi byo wadeta, nabiyemeera.»
35 Gwogwo mulege-rege, ulya Labaani yenyene anayilala mu bitugwa, anayobora mwe'bihebe byoshi bye'bihuuga, kandi iri bye'miyezi, na'mabuguma gooshi ge'bihuuga kandi iri ge'miyezi, ne'bibuzi byoshi byo'mukara. Yibyo byoshi, anabisikiiriza bagala baage.
36 Ha nyuma, uyo Labaani na bagala baage, banabitwala hala na Yakobo, ahandu ho'lugeezi lwe'siku zishatu. Ibitugwa bya Labaani íbikasigala, Yakobo anasigala ali mu bilanga.
37 Uyo Yakobo, anatema ingoni mbishi, ku matavi ge'kiti kyo'mulubuna, na ku kiti kye'loozi, na ku kiti kyo'mwaramooni. Anaziyubula bikeba-bikeba, zanakizi ba ne'bilabike byeru.
38 Ku kyanya ibitugwa byâli kizi yiji shyola mu muvuli, Yakobo âli kizi yabiira zirya ngoni zo akayubula, anazilambike mu miiji ágali mu muvuli, imbere lye'bitugwa. Mukuba, ikyanya ibitugwa byâli kizi yiji shyola, byâli kizi yami linda.
39 Ikyanya byâli kizi ba imbere lya yizo ngoni, lyo byanâli kizi yami yima. Kwokwo, yibyo bitugwa byanakizi buta ibyanahene bye'bihuuga, kandi iri byo'muyezi, ne'byanabuzi bye'bikeba-bikeba.
40 Yakobo anayobora ibibuzi mu mbene. Ne'kyanya kyo'kuyima, Yakobo âli kizi yimiisa ibitugwa bya Labaani ku bipanga bye'bikeba-bikeba, na byo'mukara. Kwi'yo njira, byâli kizi buta ibyanabuzi bye'bikeba-bikeba, na byo'mukara. Kwokwo, ibitugwa byage byanagenderera ukuyushuuka, anakizi bihandula ku bitugwa bya Labaani.
41 Ibitugwa íbishishiri, ikyanya byâli kizi linda, uyo Yakobo anabiikage zirya ngoni mu muvuli gwo byâli kizi shyolera mwo, gira biyimire imbere lyazo.
42 Haliko, ku bitugwa bye'mijambiira, atâli kizi zibiika. Kwokwo, Labaani anaba ye gakizi ba ne'bitugwa byo'mujambiira, na Yakobo anakizi ba na íbishishiri.
43 Iri hakatama, Yakobo anayiji ba mugale bweneene. Âli riiri ne'nguuli ze'bibuzi, na ze'mbene, ne'za bapunda, na ze'ngamiya, kuguma na'baja, kiri na'baja-kazi.

31

Yakobo atoloka mwizo wage

1 Yakobo anayuvwa umwazi, kwo bagala Labaani bagweti bagayidodomba: «Si ibindu byoshi bya daata, muvyala witu wa Yakobo keera abigaaza! Na buno, akola mugale bweneene.»
2 Yakobo anabona kwo Labaani atakiri mu múshagalukira nga kwo âli kizi gira ubwa mbere.
3 Ha nyuma, Nahano anabwira Yakobo kwokuno: «Ugalukirage mu kihugo kya bashokuluza baawe, na mu mbaga yawe, bwo tuyamiinwi.»
4 Kwokwo, Yakobo anatumira bakaage, Laheeri na Leya, kwo bamúgwane mu ndagiriro, ho âli gishiri.
5 Ne'ri bakahika, anababwira: «Nabona kwo mwizo wani atakiri mu njagalukira nga kwo âli kizi gira. Kundu kwokwo, Rurema wa daata, tuyamiinwi.
6 Muyiji kwo mwizo wani, n'gamúkolera ne'misi yani yoshi.
7 Halikago, keera andeba mu kuhindurania ikihembo kyani ubugira kali ikumi. Kundu kwokwo, Rurema atakamúhanguula kwo angomeerese.
8 «Mwizo, iri angadesiri: "Ibitugwa byo'muyezi, byo bigaaba kihembo kyawe", kwokwo ibitugwa byoshi, binayami buta imiyezi. Ne'ri angadesiri: "Ibitugwa bye'bihuuga, byo bigaaba kihembo kyawe", haaho ibitugwa byoshi, binayami buta ibihuuga.
9 Kwokwo, kwo Rurema akayabiira ibitugwa bya mwizo, anabimbeereza.
10 «Ikyanya ibitugwa byâli kizi linda, nanaloota. Mu yibyo birooto, nanabona kwe'kyanya ibihebe biri mu yimya, byoshi biri bye'bihuuga, na bye'miyezi, ne'bipanga bye'bikeba-bikeba.
11 Na mu byebyo birooto, umuganda wa Rurema anambamagala: "E Yakobo!" Nanamúyitaba: "E waliha, nguteziri amatwiri."
12 «Anambwira: "Langiiza! Ibihebe bikola mu yimya bye'bihuuga, na bye'miyezi, ne'bipanga bye'bikeba-bikeba. Na íbyatuma nagira kwoku, bwo nabona ngiisi byo Labaani ali mu kugirira.

13 Niehe, nie Rurema úkakuhulukira kwo i Beteeri, halya ukashinga lirya ibuye,
wanaliyonera kwa'mavuta, mu kulitaluula. Ho ukanambiikira indahiro. Na buno,
uyami yimuka mu kino kihugo, unagalukire mu kihugo kyo ukabutirwa mwo.”»
14 Uyo Laheeri, bo na Leya, banashuvya Yakobo: «Twehe, mu nyumba ya daata,
ndaahyo twangaki hyana mwo.
15 Keera akatugondeesa, analya bindu byoshi. Kyo kitumiri akoli tubwinagi naaho nga
binyamahanga.
16 Ibindu byoshi byo Rurema akayabiira daata, bishuba bindu biitu, twe na'baana
biitu. Aaho! Ngiisi byo Rurema akubwira, ubigirage.»
17 Kwokwo, Yakobo anayilingikania, anashonia bagala baage na bakaage ku ngamiya.
18 Anayabiira ibitugwa byage byoshi, kuguma ne'bindi byoshi byo akalonga i
Mezopotamiya, anabitwala. Anashokola injira yo'kugalukira mu kihugo kye'Kaanani,
imunda yishe Hisake.
19 Ne'kyanya Labaani akagendi kema ibibuzi byage ubwoya, Laheeri analonga ubulyo
bwo'kumúzimba imigisi yage.
20 Kwokwo, kwo'yo Yakobo akateba Labaani, anayami yongoloka, buzira
kumúseezera,
21 anapuumukana ibindu byage byoshi, anajabuka ulwiji Hefuraati, anashonga iwa
migazi ye'Giryadi.

Labaani alandiriza Yakobo

22 Yakobo, iri akaba keera agira isiku zishatu akoli geeziri, Labaani anabwirwa kwo
Yakobo apuumuka.
23 Kwokwo, Labaani anakuumania beene wabo, banalandiriza Yakobo. Ha nyuma
lye'siku zirinda, banamúhumaanana mu migazi ye'Giryadi.
24 Halikago mu bushigi, Rurema anayijira Labaani, Umuharaamu, mu birooto,
anamúbwira: «Uloleekeze bwija. Utakolwe kwo wabwira Yakobo igambo kiri
ne'liguma, liba libi, kandi iri liija.»
25 Kwokwo, Labaani anahumaanana Yakobo mu migazi ye'Giryadi, ho Yakobo âli
mali gwanwa ashinga iheema. Labaani naye, bo na beene wabo, nabo banashinga
mwa'maheema gaabo.
26 Uyo Labaani anabwira Yakobo: «Ewe! Maki gano wangirira? Si wandeba,
wanaleeta banyere baani nga ábagwatwa imbira mwi'zibo!
27 Kituma kikagi ukanyongoloka, wanandeba? Si utakammenyeesa, gira nguseezere
mu kati ko'bushambaale, mu kukulakiza ingoma, ne'nanga.
28 Utakambeereza ikyanya kyo'kuseezera banyere baani, kandi iri bijukulu baani, mbu
mbanyunyugute. Mu kugira kwokwo, ukahwijikala ngana-ngana!
29 «Mbiitagi ubushobozi bwo'kukugira buligo. Haliko, mu bushigi bwa bigingo,
Rurema wa yisho Hisake ambwira: “Uloleekeze bwija, utakolwe kwo wabwira Yakobo
igambo kiri ne'liguma, liba libi, kandi iri liija.”
30 Nyiji kwo ukoli kumbwiri yisho bweneene, kyo kikatuma ukayongoloka. Kundu
kwokwo, kituma kikagi ukagenda wazimba imigisi yani?»
31 Yakobo, ti: «N'gatona kwo wanganyaga bakaanie.
32 Halikago, ku biloziri imigisi yawe, ngiisi ye ugagwana úgihiiti, ayami yitwa ngana.
Imbere lya bano beene winyu, ulolage bwija mwi'yi miteekerwa, iri hangaba halyagagi
kindu kyawe kyo ngweti. Ne'ri wangakibona ukiyabiire, we nakyo.» (Ku yikyo kyanya,
Yakobo atâli yiji kwo Laheeri akayija azimba imigisi ya Labaani.)
33 Kwokwo, Labaani analooza imigisi yage mwi'heema lya Yakobo, na mwi'heema lya
Leya, na mu lya balya baja-kazi bombi, atanagibona.
Iri akahuluka mwi'heema lya Leya, anagendi yingira mu lya Laheeri.
34 Uyo Laheeri, ye kanyomboola iyo migisi. Âli gibishiri i'dako lye'byajo byo bali mu
bwatala kwo ku ngamiya. Iyo migisi, anagibwatala kwo. Labaani, anagilooza-looza
mwi'heema lyoshi, atanagibona.
35 Uyo Laheeri, anabwira yishe: «E daata, ungejeerere! Utayagalwe, ndaakwo
nangayimanga imbere lyawe, bwo ndi mu lwa'bakazi.» Kwokwo, kwo Labaani âli kizi
looza iyo migisi yage, atanagibona.
36 Haaho, Yakobo anaraakara, analongooza Labaani, ti: «Aaho! Buhube bukagi nagira,
halinde uyije undambiriziizi kwo mwene yuku?
37 Buno, bwo keera wagukumula imiteekerwa yani yoshi, kindu kiki kye'mwawe
kyo wagigwana mwo? Ukiyerekanage imbere lya beene witu na beene winyu, gira
batuhambuule.

38 «Si tukahisa imyaka makumi gabiri, tutuliinwi. Na mwi'yo myaka yoshi, ndaayo
mbene yawe, kandi iri kibuzi, íkikasholola. Na mu buso bwawe, ndaalwo lusiku lwo
n'gakulyalyania mwe'kipanga.
39 Ndaanalwo lusiku kiri no'luguma, lwo n'gakuleetera ibitetereza bye'bitugwa byawe,
mbu byaliibwa ne'nyamiishwa. Haliko, nienyene nâli kizi kuliha byo. Ikitugwa íkyâli
kizi zimbwa mu bushigi, kandi iri mwi'zuuba, wâli kizi kindihiisa.
40 «Mwi'zuuba, nâli kizi yitubanula. Na mu bushigi, nâli kizi kayuula, halinde na
mbule iro.
41 N'gahisa imyaka makumi gabiri nduuziri mu mwawe. N'gatee kukolera imyaka
ikumi ni'na, mu kugonda banyere baawe bombi. Ne'myaka ndatu, ndi mungere
we'bitugwa byawe. Kundu kwokwo, ukahindurania ibihembo byani ubugira kali ikumi.
42 «Rurema, ye Rurema wa shokulu Hiburahimu. Kiri na daata Hisake, âli kizi
múyoboha. Aahago! Átaki nyuvwirwe indengeerwa, ku kasiisa wâli ugandeka ndaahe
maboko mamaata. Haliko, anabona amalibu gaani, ne'mikolwa yo nâli kizi kola
na'maboko gaani. Kyo kyatuma mu bushigi bwa bigingo, akukambira.»
43 Labaani, ti: «Yaba bakaawe, balyagagi baana baani. Na yaba baana baabo, nabo bali
be'mwani. Kiri na yibi bitugwa, biri bye'mwani. Yibi byoshi byo ubwini, biri bye'mwani.
Haliko, ukulyokera zeene, ku yaba banyere baani, na ku yaba bijukulu baani, ndaalyo
ngi shobwiri ukugira.
44 Buno, ugirage tunywane ikihango. Yikyo kihango, bube bumasi ha kati kiitu
twembi.»
45 Kwokwo, Yakobo analengeza ibuye liguma, analishinga nga nguliro yo'bukengeeze.
46 Anabwira beene wabo: «Mukuumanie agandi mabuye.» Ne'ri bakagakuumania,
banagalunda yaho. Gaago mabuye, go bakanaliira kwe'byokulya.
47 Yikyo kilundo, Labaani anakiyinika iziina Yegaari-Sahaduta (kuli kudeta: kilundo
kyo'kukengeezania). Yakobo anakiyinika iziina Galeedi.
48 Uyo Labaani anabwira Yakobo: «Kino kilundo kya'mabuye, zeene bulyagagi bumasi
ha kati kiitu.» Kwokwo, banakiyinika iziina Galeedi.
49 Banakiyinika ni'ziina Misipa, (kuli kudeta: kalaliizi). Mukuba, Labaani akadeta:
«Amasu ga Nahano gakizi tuyama kwo, kiri na ku kyanya tutakiri kuguma.
50 Banyere baani, iri wangabalibuza, kandi iri ubahalika, kwokwo umenyage kwo mu
kati kiitu, ndaako kandi kamasi, átali Rurema yenyene.»
51 Uyo Labaani anashubi bwira Yakobo: «Lolaga kino kilundo kya'mabuye, ne'yi
nguliro nashinga. Nabishinga ha kati kiitu.
52 Kino kilundo, ne'yi nguliro, bulyagagi bumasi, keera nanabibiika kwe'ndahiro, kwo
ndâye ki gibalale, mbu nyiji kuteera. Na naawe kwakundi, utâye ki gibalale, mbu uyiji
ndeera.
53 Kwokwo, Rurema wa Hiburahimu, na wa Nahoori,* bakizi tuhambuula.»
Kwokwo, uyo Yakobo anabiika indahiro kwi'ziina lya Rurema. Anali ye yishe Hisake
âli kizi yoboha.
54 Ha nyuma, Yakobo anahatangira ituulo, anahamagala beene wabo, kwo bayiji
shangiira ibyokulya. Ne'ri bakaba keera bayusa ukulya, banalaala ho.

32

1 Shesheezi kare-kare, Labaani anavyuka, anagenda áhali abijukulu, na banyere
baage. Ne'ri akabanyunyuguta, anabaseezera, abuli taaha.

Yakobo ayilingikania ukuhumaanana na Hesahu

2 Yakobo naye, anashokola injira yo'kugenda mu kihugo kyo akabutirwa mwo. Ne'ri
akaba akola mu lugeezi, anahulukirwa kwo na'baganda ba Rurema.
3 Mbu ababonage, anadeta: «Ku kasiisa, hano iri ishumbi ya Rurema.» Kyanatuma
yaho handu, agahayinika iziina Mahanayimu, (kuli kudeta: ishumbi zibiri).
4 Yakobo anatee tuma abandu imwa mukulu wage wa Hesahu, mu kaaya ke'Seyiri,
mu kihugo kye'Hedoomu.
5 Yabo bandu, anagenda abakomeereza, ti: «Mugendi bwira nahamwitu Hesahu
kwokuno: “Umukozi wawe Yakobo, atutuma ti: N'gatibitira imwa mwizo witu wa
Labaani, nanatuula yo isiku nyingi. Na buno, ngola mu galuka.
6 Ngoli hiitagi ubuso bwe'ngaavu, na úbwa bapunda, ne'nguuli ze'bibuzi, na ze'mbene.
Mbiiti na'baja, kiri na'baja-kazi. E nahamwitu, íbyatuma nakutumira yabo bandu, gira
bagwanwe bakumenyeesa kwo ngola mu njira, halinde ukanyegereze bwija.”»

---

* **31:53 31.53** *Nahoori* Uyu Nahoori ye mwene wabo na Hiburahimu. Ndondeko 11.26Ye na shokulu wa Labaani. Ndondeko 24.24-29.

7 Ikyanya Yakobo akabatuma, banagenda. Ne'ri bakagaluka, banabwira Yakobo:
«Twahika imwa mukulu wawe wa Hesahu. Naye buno, akoli hiiti abashosi magana
gana bo'kuyiji kusanganira.»
8 Yakobo, mbu ayuvwagwe kwokwo, anatondeera ukujuguma. Abandu bo bâli
ririinwi, anababera mwo biso bibiri. Anahandula ne'bibuzi, ne'bindi bitugwa, kiri
ne'ngamiya.
9 Mukuba, akatona, ti: «Hesahu, iri angayiji teera ikiso kiguma, anakisivye, ikindi
kikafuuke.»
10 Ha nyuma, Yakobo anahuuna, ti: «E Rurema wa shokulu Hiburahimu, we na
Rurema wa daata Hisake! E Nahano, we kambwira: "Galukira mu kihugo kyawe, na
mu beene winyu. Ngakizi kutabaala."
11 «Kwokwo, ndi mukozi wawe. Keera ukanyereka amiija mu kuyemeerana. Yibyo
byoshi, ndabikwaniini, kiri ne'hiniini. Ikyanya n'gajabuka ulwiji Yorodaani, ndaakyo
kindu nâli fumbiiti, ha nyuma lye'ngoni naaho. Si mu kugaluka, ngoli hiiti ibiso bibiri.
12 «Ku yukwo nakuyinginga, ungizagye mu maboko ga mukulu wani Hesahu. Mukuba,
ngoli yobohiri kwo agayiji ndeera, ananyite na bakaanie, kiri na'baana.
13 Kundu kwokwo, ukandagaania kwo ugakizi ndabaala. Wanadeta kwa'bandu ba
mwi'kondo lyani, bagaaba kandaharuurwa, nga mushenyu úguli ku nyaaja.»
14 Yubwo bushigi, Yakobo analaala yaho. Na mu bitugwa byage, anahandula mwo byo
agatengula mukulu wage wa Hesahu.
15 Mu mbene, anayabiira mwa'mabuguma magana gabiri, ne'bihebe makumi gabiri.
Na mu bibuzi, anayabiira mwa'mabuguma magana gabiri, ne'bipanga makumi gabiri.
16 Mu ngamiya, anayabiira mwa'mabuguma makumi gashatu, ágali mu yoza. Na mu
ngaavu, anayabiira mwa'mabuguma makumi gana, ne'shuuli ikumi. Na mu bapunda,
anayabiira mwa'mabuguma makumi gabiri, ne'fiizi ikumi.
17 Yibyo byoshi, anabisikiiriza abakozi baage, ngiisi muguma ne'kiso kyage, anabab-
wira: «Mugwanwe imbere lyani, munakizi genda ndambulira.»
18 Umukozi úwâli sholiiri ubuso bwa mbere, Yakobo anamúkomeereza, ti: «Ikyanya
mugagwanana na mukulu wani wa Hesahu, anakubuuze: "Ulyagagi mukozi wa nyandi?
Unali mu genda hayi? Na yibi bitugwa byo usholiiri, biri bye'mwa nyandi?"
19 Unamúshuvye: "E nahamwitu Hesahu, bino bitugwa byo njoliiri, biryagagi
byo'mukozi wawe Yakobo, binali byo akutengula. Na yenyene atushalagiiri."»
20 Anakomeereza kandi ábâli sholiiri ubuso bwa kabiri, no'bwa kashatu, kuguma
na'bandi booshi ábâli sholiiri. Anababwira: «Ikyanya mugagwanana na nahamwitu
Hesahu, mukamúbwire gaago-gaago magambo.
21 Ne'ngingwe ya byoshi, mugamúbwira: "Umukozi wawe Yakobo, atushalagiiri."»
Mukuba, Yakobo âli toniri, ti: «Nga nangatee mútumira ulutengu, lwangagwanwa
lwamúhoohya. Kwokwo, ikyanya tugabonaana amasu ku gandi, ngeeka anganyakiira.»
22 Kwokwo, birya bindu byoshi byanagwanwa imbere. Haliko Yakobo yenyene,
analaala haaho mu shumbi lyage.

Yakobo akukurana na Rurema

23-24 Bwobwo bushigi, Yakobo anavyuka, anayabiira bakaage bombi, na balya baja-kazi
bombi, na'baana baage ikumi na muguma, kuguma ne'bindu byage byoshi, anabajabula
mu kyambu kye'Yaboki.
25 Si yehe, anasigala.
Yaho i kajabo, hanayija mundu muguma. Uyo mundu, anakizi kukurana na Yakobo,
halinde ku lukula.
26 Mbu abonage kwo ayabirwa ukumúkuba, anamúhuma kwi'higi, lyanahiguka.
27 Iri hakatama, uyo mundu anamúbwira: «Keera bwatejuukana. Undiikage, maashi,
gira ngende.» Haliko, Yakobo, ti: «Nanga! Ndagakuliika, útazi ngashaanira.»
28 Uyo mundu, ti: «Iziina lyawe we nyandi?» Yakobo, ti: «Nie Yakobo!»
29 Uyo mundu, ti: «Utagakizi ki buuzibwa Yakobo. Si we kola Hisiraheeri, (kuli
kudeta: akukurana na Rurema). Mukuba keera wakukurana na Rurema, kiri na'bandu,
wanabahima.»
30 Uyo Yakobo, ti: «E Nahamwitu, nakuyinginga, umbwirage iziina lyawe.» Haliko,
uyo mundu, ti: «Kituma kiki wambuuza iziina lyani?» Ha nyuma, uyo mundu
anagashaanira Yakobo.
31 Yaho handu, Yakobo anahayinika iziina Penweri, (kuli kudeta: malanga ga Rurema),
iri anadeta: «Nabona Rurema masu ku gandi, ndanafwa.»
32 Uyo Yakobo, ikyanya akaba akola mu lyoka yaho i Penweri, izuuba lyanatunduuka.
Anakizi genda akola mu kunira, bwi'higi likahiguka.

33 Kyo kitumiri halinde zeene, Abahisiraheeri batali mu lya inyama yi'kunyu, bwo'lya
mundu akahuma Yakobo kwi'higi.

33

Yakobo ahumaanana na Hesahu

1 Iri Yakobo akayinamula amasu, anabona Hesahu agweti agayija, alyagagi na balya
bashosi baage magana gana. Lyeryo, anayami sikiiriza Leya abaana baage, na Laheeri
abe'mwage. Na'baja-kazi bombi, babeere haabo.
2 Yabo baja-kazi bombi, na'baana baabo, anababiika imbere. Anakulikiza kwo Leya,
na'baana baage. No'buzinda, anakulikiza kwo Laheeri, na mugala wage wa Yusefu.
3 Haliko Yakobo yenyene, anagenda imbere lyabo. Ne'ri akaba akola bu hika
hoofi lyo'lya mukulu wage, anafukama ubugira kalinda, iri anahisa amalanga haashi.
Kwokwo, kwo akamúheereza ulushaagwa.
4 Halikago, Hesahu anakwabaduka, anagendi músanganira. Ne'ri akahika ho ali,
anamúhoobera, anamúnyunyuguta. Bombi, banayami tulikira mu malira.
5 Uyo Hesahu, iri akayinamula amasu, anabona abakazi na'baana, anabuuza Yakobo:
«Banyandi yaba muliriinwi?» Yakobo, ti: «Yaba, bali baana bo Rurema akambeereza
ku lukogo lwage.»
6 Ha nyuma, balya baja-kazi bo na'baana baabo, banayegeera Hesahu, banayinama
mu kumúheereza ulushaagwa.
7 Leya na'baana baage, nabo banayegeera, banayinama imbere lyage. Buzinda,
Laheeri na mugala wage wa Yusefu, banayija. Nabo, banayinama imbere lyage.
8 Lyeryo, Hesahu anabuuza: «Aaho! Bulya buso bwoshi bwo nagwana mu njira,
bulyagagi bwa biki?» Yakobo, ti: «E mukulu wani, yibyo, nakuheereza byo, lyo unyakiira
bwija.»
9 Hesahu, ti: «E mulumuna wani, si ngoli hiiti ibindu bingi. Ubeerane ibindu byawe.»
10 Yakobo, ti: «Iri wangaba wangejeerera mu kati ko'kuli, nakuyinginga, unyabiirirage
yulwo lutengu. Ee! Bwo wanyakiira ku mutima úgushenguusiri, ukubona amalanga
gaawe naaho, kuli ngo'kubona amalanga ga Rurema yenyene.
11 E mukulu wani, bino nakuleetera, nakuyinginga, we kongwa, ubinyabiirire. Si
kiri na naani kwakundi, Rurema keera akangashaanira, na ngoli hiiti ibindu bingi.»
Kwokwo, kwo Yakobo akalembereza Hesahu, halinde anabiyabiira.
12 Ha nyuma, Hesahu anabwira Yakobo: «E yaga, tutaahage, ndagaki kusiga.»
13 Yakobo naye, ti: «E nahamwitu, ubwinagi kwo yaba baana bo mbiiti, tukiri tuboojo.
Ne'bitugwa byo njoliiri, bikiri mu yoza. Ngwaniini ngizi bilanga. Yibi bitugwa, iri
nangabitwala kangubi-ngubi, byangakengeera byayami mala ku lusiku luguma.
14 Nakuyinginga, we kongwa, ugwanwe. Niehe ngayija ndi mu yitonda, ukukulikirana
no'lugeezi lwe'bitugwa na'baana, halinde ku kyanya ngaahika iyo munda imwawe, mu
kihugo kye'Seyiri.»
15 Hesahu, ti: «Bwangabiiri buhiirwa ngusigire ku bano bandu baani.» Haliko Yakobo,
ti: «E nahamwitu, nanga, ndaalyo igoorwa. Bwo wanyakiira bwija, keera umutima
gwayika mu nda.»
16 Uyo Hesahu, ku gwogwo mulege-rege, anagalukira i Seyiri.
17 Haliko Yakobo yehe, anagenda i Sukooti, anayubaka ye'nyumba ne'biraaro. Kyo
kitumiri yaho handu, Yakobo akahayinika iziina Sukooti, (kuli kudeta: biraaro).

Yakobo agendi tuula hoofi ne'Shekemu

18 Ikyanya Yakobo akalyoka mu kihugo kye'Mezopotamiya, anahika i Kaanani mu kati
ko'mutuula. Anashumbika hoofi na'kaaya ke'Shekemu.
19 Yaho handu ho akashumbika, akahagula imwa beene Hamoori, yishe wa Shekemu,
ku bingorongoro bye'harija igana.
20 Anahayubaka akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, anahayinika iziina «El, Rurema
wa Hisiraheeri».

34

Simooni na Laawi bayihoolera mwali wabo

1 Lusiku luguma, Dina munyere Yakobo na Leya, anazaatira abakazi balebe, ba mu
kihugo kye'Kaanani.
2 Umutwali wa yikyo kihugo, ye wâli Hamoori, Umuhivi. Na mugala wage, ye wâli
Shekemu.
Uyo Shekemu, iri akabona ngiisi kwo Dina anonosiri bweneene, anayami múbimbiira,
anamúshuleha ku misi.

3 Na bwo'yo Shekemu âli múvunikiiri bweneene, kyanatuma agatondeera
ukumúlevya.
4 Iri hakatama, anagendi ganuuza Hamoori, ti: «E daata, maashi! Uyu munyere,
nakuyinginga, ugendi múngondera.»
5 Yakobo analonga umwazi, kwo Shekemu keera amúshereegeza munyere wage wa
Dina. Kundu kwokwo, anahulika, halinde ku kyanya abagala bakataaha. Mukuba, bâli
ki riiri i bungere.
6 Uyo Hamoori, yishe wa Shekemu, anagendi ganuuza Yakobo.
7 Ku kyekyo kyanya, yabo bagala Yakobo banaba keera bafuluka, bakola ha kaaya.
Balya bagala baage, mbu bayuvwe ngiisi íbyakoleka, imitima yanasiriira, banaraakara
bweneene. Mukuba, ngiisi kwo Shekemu akagira, mu kushuleha munyere Yakobo, mu
Bahisiraheeri byâli teeziri ishoni. Kyâli riiri kizira bweneene.
8 Uyo Hamoori anayiji babwira: «Mugala wani wa Shekemu avunikiiri munyere
winyu. Namùyinginga, mumúyemeerere amúyange.
9 Mulekage tukizi yangirana. Tukizi yanga banyere biinyu. Niinyu, munakizi yanga
abe'mwitu.
10 Kino kihugo, kikola kye'mwinyu. Mukituulage mwo, iri munakidandaliza mwo.
Munabe na'giinyu matongo.»
11 Ha nyuma, uyo Shekemu yenyene anayiji bwira yishe wa Dina, na bashija baage:
«Namùyinginga munyakiire bwija. Ngiisi byo mugambuuna, ngabitanga.
12 Mumbwire ngiisi ngondo yo muloziizi ku'yu munyere. Ngagitanga, gira
nimúyange.»
13 Bwo'yo Shekemu âli mali teerera mwali wabo wa Dina ulushaagwa, balya baana ba
Yakobo banabashuvya ku bulyalya, ti:
14 «Igambo mwene yiri, tutangaligira. Munyere witu, tutangamúyangiisa no'mushosi
útakatenguulwa. Ukugira kwoku, bituteeziri ishoni.
15 «Aahago! Twangayuvwanwa naaho, iri ngiisi úyimbwa mushosi mu kati kiinyu,
angaba nga twehe mu kutenguulwa.
16 Lyoki, twangayemeera mukizi yanga banyere biitu. Na nyiitu, tunakizi yanga
banyere biinyu, tunatuulanwe, tunabe twe baguma.
17 Halikago, iri mutangayemeera kwo mutenguulwe, tugahulusa mwali witu, tu-
namútaahane.»
18 Uyo Hamoori na mugala wage wa Shekemu, ikyanya bakayuvwa kwokwo,
banasiima.
19 Shekemu, âli kizi simbahwa bweneene mu mwabo. Kwokwo, batanatinda, banagira
nga ngiisi kwo bakababwira, bwo âli vunikiiri bweneene munyere Yakobo.
20 Uyo Hamoori na mugala wage wa Shekemu, banagenda kwi'rembo lya'kaaya
kaabo,* banabwira abaabo booshi:
21 «Uyu Yakobo, na'baana baage, bali biira biitu. Bwe'kihugo kiitu kiyajabusiri,
tubaleke tutuulanwe, batuule mwo ku butoge, halinde tunakizi yangirana.
22 «Haliko, tutangatuulanwa, tunabe twe baguma, tútazi yemeera kwo ngiisi úyimbwa
mushosi mu kati kiitu atee tenguulwa, nga kwo nabo bakola batenguule.
23 Aahago! Iri twayemeera, birya bitugwa byabo bigaaba bye'mwitu, kuguma ne'bindi
byabo byoshi.»
24 Yabo bashosi booshi ábâli kuumaniri yaho kwi'rembo, banayemerezania na
Hamoori na Shekemu, booshi banatenguulwa.
25 Iri hakalenga isiku zishatu, balya bashosi booshi bâli ki yuvwiti ubulyanirwe.
Haaho, bashija ba Dina babiri, Simyoni na Laawi, bagala Yakobo, banagwa ku byugi,
banayingira mu yako kaaya luto-luto. Ne'kyanya bâli riiri mwo, banayami yita abashosi
booshi.
26 Kiri Hamoori na mugala wage wa Shekemu, nabo banabayita. Ha nyuma,
banayingira mu nyumba ya Shekemu, banahulusa mwo mwali wabo wa Dina,
banamútaahana.
27 Abandi bagala Yakobo, iri bakayingira i Shekemu, banagwana ibirunda. Banagenda
bagazunguluka mu kaaya, mu kushahula ibindu. Mukuba, mu yako kaaya, mwo mwali
wabo akashereegezibwa.
28 Banasholera ibibuzi, ne'mbene, ne'ngaavu, na bapunda, na ngiisi kindu kyoshi
íkyâli riiri mwo. Kiri na byoshi íbyâli riiri mu mbingiro, nabyo banagendi bishamba.

---

* **34:20 34.20** *kwi'rembo lya'kaaya* Ha'bandu bali mu kuumana mu kuganuula íbyakoleka mu kaaya, ho banâli kizi twira ne'maaja. Ndondeko 19.1.

29 Byoshi, banabitaahana. Kiri na'bakazi booshi, na'baana, banabatwala imbohe,
kuguma ne'bindi byoshi bya mu nyumba.
30 Yakobo, mbu abonage kwokwo, anabwira Simyoni na Laawi: «Lolagi! Keera
mwangululira umwama. Keera mwayagaza abatuulaga ba mu kino kihugo, Abakaanani
na'Bapereesi. Yaba bandu, hali ikyanya bangakoli yibiika kuguma, banayiji ndeera. Na
bwo ndahiiti abandu bingi, na ngengeere naminikirwa kuguma ne'mbaga yani.»
31 Yabo bagala baage, ti: «Ewe! Ulya mutabana, ka ahangwirwi ukugira mwali witu
nga mushule?»

35

Yakobo ayimukira i Beteeri

1 Lusiku luguma, Rurema anabwira Yakobo kwokuno: «Nie Rurema úkakuhulukira
kwo, ikyanya wâli kizi tibita mukulu wawe wa Hesahu. Aaho! Uyibiikage ibiringiini,
gira ugendi tuula i Beteeri, unanyubakire ya'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo.»
2 Uyo Yakobo, anabwira abandu be'mbaga yage, na ngiisi bo bâli ririinwi: «Ngiisi
migisi ye'mahanga yo muhiiti, mugikabulire. Muyiyeruusagye, munahogole ibyam-
balwa biinyu, munayambale ibindi.
3 Kwokwo, tugendage i Beteeri, gira ngendi yubakira Rurema akatanda ko'kusiriigiza
kwa'matuulo. Mukuba, Rurema ye wâli kizi ndabaala mu siku za'makuba gaani. Ye
wanâli kizi ndongoora ngiisi ho nâli kizi genda.»
4 Kwokwo, yabo bandu banakuumania ngiisi migisi ye'mahanga yo bâli hiiti, kuguma
na'mahereeni go bâli yambiiti ku matwiri. Yibyo byoshi, iri bakabiheereza Yakobo,
anabiziika mwi'dako lye'kiti kyo'mwalooni, íkyâli riiri hoofi na'kaaya ke'Shekemu.
5 Yakobo na bagala baage, iri bakaba bakola mu lugeezi, Rurema anakizi yobohya
abatuulaga ba mu twaya twe'butambi, halinde banaleka ukukizi balandiriza.
6 Uyo Yakobo, na'bandu baage booshi, banahika i Luuzi, (kuli kudeta: i Beteeri), mu
kihugo kye'Kaanani.
7 Iri bakahika yo, anayubaka akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, anahayinika iziina,
Rurema we'Beteeri.* Mukuba, haaho ho Rurema akayiyerekana imwage, ikyanya âli kizi
tibita mukulu wage wa Hesahu.
8 Ikyanya bâli koli tuuziri yaho, umulezi wa Rebeka, iziina lyage ye Deboora,
anafwa. Anaziikwa mwi'dako lye'kiti kyo'mwalooni, uluhande lwe'kisaka lwe'Beteeri.
Kyanatuma yaho handu, Yakobo agahayinika iziina Mwalooni gwe'Kimombo.
9 Yakobo, iri akaba akoli lyosiri mu kihugo kye'Mezopotamiya, Rurema anashubi
múhulukira kwo, anamúgashaanira, ti:
10 «Iziina lyawe, we Yakobo. Haliko, utagakizi ki buuzibwa kandi mu yiryo iziina. Si
buno, iziina lyawe, we kola Hisiraheeri.» Kwokwo, kwo Rurema akamúyinika iziina
lihyahya.
11 Rurema anashubi múbwira: «Nie Rurema wo'bushobozi bwoshi. Kwokwo, ubute
yisho, ubute nyoko, munayushuuke. Mukuba, mwi'kondo lyawe, mwo mugalyoka
umulala úguhimbiri, kuguma ne'gindi milala mingi, kiri na'baami.
12 Ikihugo kyo n'gaheereza Hiburahimu, bo na Hisake, kyo na naawe nakuheereza,
mwe na'bandu ba mu kibusi kyawe.»
13 Ikyanya Rurema akayusa ukuganuuza Yakobo, anamúsiga yaho.
14 Yaho handu, Yakobo anahashinga ibuye lyo'bukengeeze. Mukuba, ho Rurema
akamúganuuliza. Analitaluula, mu kuliyonera kwe'divaayi na'mavuta.
15 Kwokwo, yaho handu, Yakobo anahayinika iziina Beteeri.

Laheeri afwa mu kubuta Binyamiini

16 Ha nyuma, Yakobo ne'mbaga yage banalyoka i Beteeri. Ne'ri bakaba batazi hika i
Hefurata, uyo Laheeri, inda yanamúkoma, anayuvwa umukero, analyanirwa bweneene.
17 Ne'kyanya akaba akola mu buta, umuhumbwa wage anamúbwira: «Uyihe ikise.
Wabuta kandi umwana wo'butabana.»
18 Laheeri, iri akaba akola mu hamba, anayinika uyo mwana iziina Benooni, (kuli
kudeta: umwana ye nabuta ku malibu). Haliko yishe, anamúyinika iziina Binyamiini,
(kuli kudeta: umwana wo'kuboko kwani kwe'lulyo.†)
19 Iri hakatama, ulya Laheeri, umutima gwanaderuuka, anaziikwa ku njira íri mu
genda i Hefurata (yo Betereheemu ku zeene).

---

* **35:7 35.7** *Rurema we'Beteeri* Mu ndeto ye'kiheburaniya, ali mu detwa El-Bethel. † **35:18 35.18** Zaburi 137.5; 110.5; Mataayo 25.36.

20 Na ku shinda yage, Yakobo anashinga kwi'buye. Kiri na zeene, yiryo ibuye likiri mu
yerekana ho Laheeri akaziikwa.
21 Uyo Yakobo anagenderera kandi no'lugeezi. Ne'ri akaba keera atambuka i
Megidaari-Hedeeri, anashumbika.
22 Ikyanya Hisiraheeri akaba akoli tuuziri yaho, mugala wage wa Rubeni anamenyana
na nyina wage Biriha, anâli muja-kazi wa Laheeri. Yugwo mwazi, ikyanya Hisiraheeri
akagumenya, anabona buligo bweneene.

Bagala Yakobo ikumi na babiri

Yakobo âli hiiti abaana bo'butabana ikumi na babiri.
23 Bagala Leya, amaziina gaabo go gaaga: Ifula ya Yakobo, ye Rubeni. Na úgamúlonda,
ali Simyoni, na Laawi, na Yuda, na Hisakaari, na Zabulooni.
24 Bagala Laheeri, nabo amaziina gaabo go gaaga: Yusefu na Binyamiini.
25 Bagala Biriha, umuja-kazi wa Laheeri, nabo amaziina gaabo go gaaga: Daani na
Nafutaali.
26 Bagala Ziripa, umuja-kazi wa Leya, nabo amaziina gaabo go gaaga: Gaadi na
Hasheeri. Yaba baana booshi, Yakobo akababutira mu kihugo kye'Mezopotamiya.

Hisake afwa

27 Yakobo anagalukira imunda yishe Hisake, i Mamure, hoofi na'kaaya ke'Kiryati-
Hariba (kanali mu buuzibwa Heburooni). Haaho, ho Hiburahimu na Hisake bâli tuuziri
nga binyamahanga.
28-29 Uyo Hisake, âli kola mushaaja bweneene. Ne'ri akahisa imyaka igana na makumi
galimunaana, anafwa, anagwana bashokulu baage. Bagala baage, Hesahu na Yakobo,
banamúziika.

36

Hesahu agendi tuula i Seyiri

1 Abandu ba mu mbaga ya Hesahu (ye nali mu buuzibwa Hedoomu), umwazi gwabo
gwo gwogu:
2-3 Hesahu akayanga abakazi ba mu kihugo kye'Kaanani, hâli Haada, na Oholibama,
na Basemati. Haada âli riiri munyere Helooni, Umuhiti. Oholibama naye, âli riiri
munyere Hana, anâli riiri mwijukulu Sibyoni, Umuhivi. Basemati naye, âli riiri munyere
Hishimaheeri, mwali wa Nebayoti.
4 Hesahu, anabuta Herifaazi ku Haada. Anabuta na Rehuweri ku Basemati.
5 Na ku Oholibama, anabuta Yehushi, na Yalamu, na Koora. Yabo, bo baana bo Hesahu
akabutira mu kihugo kye'Kaanani.
6 Ha nyuma, Hesahu anayabiira bakaage, na bagala baage, na banyere baage, na'bandi
booshi ba mu nyumba yage. Anayabiira ne'ngaavu zaage, ne'bindi bitugwa byage
byoshi, na ngiisi bindi byo akatwira mu kihugo kye'Kaanani. Anabungira mwi'hanga
íriri hala na mulumuna wage wa Yakobo.
7 Na íbikatuma Hesahu agaagira kwokwo, bwe'bitugwa byabo byâli mali luguuka
bweneene, kuguma ne'bindi bindu byabo. Kwokwo, ikihugo kyo bâli tuuziri mwo,
kyanabaniihira, halinde batanaki shobola ukutuulanwa.
8 Kwokwo, Hesahu (irindi iziina lyage Hedoomu) anagendi tuula mu migazi ya mu
kihugo kye'Seyiri.

Aba mu kibusi kya Hesahu

9 Abandu ba mu mbaga ya Hesahu, umwazi gwabo gwo gwogu: Hesahu, ye shokuluza
wa'Bahedoomu, abatuulaga ba mu migazi ye'kihugo kye'Seyiri. Guno gwo muharuuro
gwa'bandu ba mu kibusi kyage:
10 Akabuta Herifaazi ku mukaage Haada. Anabuta na Rehuweri, ku mukaage
Basemati.
11 Uyo Herifaazi, bagala baage naye, bâli Temaani, na Homaari, na Sefo, na Gatamu,
na Kenaazi.
12 Uyo Herifaazi, âli hiiti ugundi mukazi we'mbuga, iziina lyage Timuna. Anamúbuta
kwo'mwana wo'butabana, iziina lyage Hamareki. Yabo booshi, bali bijukulu Hesahu ku
mukaage Haada.
13 Rehuweri naye, bagala baage, bâli Nahati, na Zeera, na Shaama, na Miiza. Yabo
booshi, bali bijukulu Hesahu ku mukaage Basemati.
14 Oholibama munyere Hana, mwijukulu Sibyoni, akabutira Hesahu abatabana
bashatu. Hali Yehushi, na Yalamu, na Koora.

15 Abaana ba Hesahu, kiri na bijukulu baage, banayiji ba batwali be'milala yage. Hâli
Herifaazi, ifula ya Hesahu. Na'ba mwi'kondo lyage, hali Temaani, na Homaari, na Sefo,
na Kenaazi,
16 na Koora, na Gatamu, na Hamareki. Ngiisi muguma wabo, ye wâli riiri mutwali
wo'mulala gwage, nga ngiisi kwo bâli tuuziri mu kihugo kye'Hedoomu.
17 Aba mwi'kondo lya Rehuweri mugala Hesahu, bijukulu Basemati, hali Nahati, na
Zeera, na Shaama, na Miiza. Ngiisi muguma wabo, ye wâli riiri mutwali wo'mulala
gwage, nga ngiisi kwo bâli tuuziri mu kihugo kye'Hedoomu.
18 Na'ba mwi'kondo lya Oholibama munyere Hana, muka Hesahu, hali Yehushi, na
Yalamu, na Koora. Ngiisi muguma wabo, ye wâli riiri mutwali wo'mulala gwage. Yabo,
bâli riiri bagala Oholibama munyere Hana.
19 Yabo booshi, bo bandu ba mu kibusi kya Hesahu. Ne'rindi iziina lyage, Hedoomu.
Ngiisi muguma wabo, ye wâli riiri mutwali wo'mulala gwage.

Aba mwi'kondo lya Seyiri

20-21 Abatuulaga ba mbere ba mu kihugo kye'Hedoomu, bâli riiri bandu be'kibusi
kya Seyiri, wa mu mulala gwa'Bahoori. Abatwali baabo, hâli Lotaani, na Shobaali, na
Sibyoni, na Hana, na Dishooni, na Hezeeri, na Dishaani.
22 Bagala Lotaani, hali Hoori, na Hemani. Mwali wa Lotaani, ye Timuna.
23 Bagala Shobaali nabo, bâli Halwani, na Manahati, na Hebaali, na Sefo, na Honamu.
24 Bagala Sibyoni nabo, bâli Haya, na Hana. Uyo Hana, ikyanya âli ragiiri bapunda ba
yishe Sibyoni mwi'shamba, anahulukira ku masuuza.
25 Abaana ba Hana nabo, bâli Dishooni, na mwali wage wa Oholibama.
26 Bagala Dishooni nabo, bâli Hemudaani, na Heshibaani, na Hitirani, na Keraani.
27 Bagala Hezeeri nabo, bâli Birihaani, na Zawani, na Hakani.
28 Bagala Dishaani nabo, bâli Huuzi, na Harani.
29 Bano bo batwali ba mu mulala gwa'Bahoori. Lotaani, na Shobaali, na Sibyoni, na
Hana,
30 na Dishooni, na Hezeeri, na Dishaani. Yaho mu kihugo kye'Seyiri, ngiisi muguma
wabo, ye wâli riiri mutwali wo'mulala gwabo.

Abaami ba mu kihugo kye'Hedoomu

31 Ikyanya abaami batâli zaazi twala mu Bahisiraheeri, mu kihugo kye'Hedoomu
mwohe, bâli kola mu twala.
32 Mu yabo baami, muli Beela mugala Behoori, ye wâli twaziri mwo. Uyo Beela âli
tuuziri mu kaaya kahamu Dinihaba.
33 Beela, iri akashaaja, Yobaabu mugala Zeera, wa mu kaaya ke'Bosira, anayima
ahandu haage.
34 Yobaabu naye, iri akashaaja, Hushamu wa mu kihugo kya'Batemaani, anayima
ahandu haage.
35 Hushamu naye, iri akashaaja, Hadaadi mugala Bedaadi, anayima ahandu haage.
Uyo Hadaadi âli tuuziri mu kaaya kahamu Haviti. Uyo Hadaadi, ye kalwisa Abamidyani
mu kihugo kya'Bamohabu, anabasinda.
36 Hadaadi naye, iri akashaaja, Samula wa mu kaaya ke'Masireka, anayima ahandu
haage.
37 Samula naye, iri akashaaja, Sahuli wa mu kaaya ke'Rehobooti, ákali hoofi no'lwiji,
anayima ahandu haage.
38 Sahuli naye, iri akashaaja, Baali-Hanaani mugala Hakiboori, anayima ahandu haage.
39 Baali-Hanaani mugala Hakiboori naye, iri akashaaja, Hadaari anayima ahandu
haage. Uyo Baali-Hanaani âli tuuziri mu kaaya kahamu ke'Pahu. Mukaage, âli kizi
buuzibwa Mehetabeeri munyere Matireedi. Uyo Matireedi, âli riiri munyere Mezahaba.
40 Yaga maziina gooshi, gali ga'batwali ba mu kibusi kya Hesahu, ukukulikirana
ne'milala yabo, no'twaya twabo. Hâli riiri Timuna, na Haliva, na Yeteti,
41 na Oholibama, na Hela, na Pinooni,
42 na Kenaazi, na Temaani, na Mibusaari,
43 na Magidyeri, na Hiraamu. Yabo, bo batwali be'milala íkalyoka mwi'kondo lya
shokuluza Hedoomu, (kuli kudeta: Hesahu). Yabo booshi, bakatondobolwa kwokwo,
ukukulikirana no'twaya two bâli tuuziri mwo.

No'yo Hesahu, ye shokuluza wa'Bahedoomu booshi.

Imyazi ya Yusefu

37

(37.1–50.26)

1 Yakobo anagenderera ukutuula mu kihugo kye'Kaanani. Munali mwo yishe naye âli
tuuziri.

Ibirooto bya Yusefu

2 Abandu ba mu mbaga ya Yakobo, umwazi gwabo gwo gwogu: Yusefu, iri akaba akola
musore we'myaka ikumi ni'rinda, anakizi gendi ragira ibitugwa kuguma na bakulu
baage, bagala Biriha na Ziripa, bamuka yishe. Balya bakulu baage, ikyanya bâli kizi
gira amahimba mabi, Yusefu anakizi yiji gaganuulira yishe.
3 Bwo Yakobo akabuta Yusefu mu bushaaja bwage, âli múkuuziri bweneene, ukuhima
abandi baana baage booshi, kyanatuma agahangira Yusefu ikooti lyo'mulimbo.
4 Yabo bakulu baage, iri bakabona ngiisi kwo yishe akuuziri Yusefu ukubahima,
banatondeera ukumúshomba, halinde batanakizi ki múdesa bwija.
5 Bushigi buguma, Yusefu analoota. Yibyo birooto, anagendi bilotoloolera yabo bakulu
baage. Mbu babiyuvwe, banakaviiriza ukumúshomba.
6 Mukuba, akababwira: «E balya, ngiisi byo naloota, muleke nimùlotololere byo.
7 Nabona kwo tweshi tushuba mu gesha mu ndalo, twanakizi shweka ibiiro. Lyeryo,
ikiiro kye'mwani kyanayinamuka, kyanajingirira. Ibiiro bye'mwinyu byohe, byanayiji
kizunguluka, byanakizi kiyinamira.»
8 Balya bakulu baage, banamúbuuza: «Ka mwangayuvwa ibala? Ka uloziizi
ukutubwira kwo we gaaba mwami witu?»
Yusefu, ikyanya âli kizi loota, anakizi deta byo aloota, kyanatuma yabo bakulu baage
bagakaviiriza ukumúshomba.
9 Uyo Yusefu, anashubi loota kandi, anashubi balotololera, ti: «Yuvwi! Keera
kandi naloota. Leero nabona izuuba, no'mwezi, ne'ndonde ikumi na nguma, bigweti
bigayinama imbere lyani.»
10 Yibyo birooto bizinda, Yusefu anabibwira kiri na yishe, na bakulu baage. Yishe
anamúmamira, ti: «E maashi uyu mwana, birooto biki yibyo waloota? Aahago! Niehe
na nyoko, kiri na bakulu baawe, ka tugayiji kufukamira?»
11 Balya bakulu baage, banamúyuvwirwa uluugi. Kundu kwokwo, yishe yehe anakizi
biyitoneesa kwo.

Beene wabo Yusefu, bamúguliisa

12 Lusiku luguma, yabo bakulu ba Yusefu, banagendi gisha ne'bitugwa bya yishe, hoofi
ne'Shekemu.
13 Ne'ri hakalenga isiku, Yakobo anabwira Yusefu: «Nga kwo uyiji, bakulu baawe
bakagendi gisha i Shekemu. Na buno, ngola ngakutuma yo, ugendi batanduula.» Yusefu
naye, ti: «E daata, ngagenda.»
14 Yishe anamúbwira: «Ikyanya ugagendi lola bakulu baawe ne'bitugwa, umenye iri
bangaba bali bagumaana. Ha nyuma, ukabuli galuka, uyiji mbwira.» Ikyanya Yakobo
akatuma Yusefu, Yusefu anashaaga mu ndekeera ye'Heburooni.
Uyo Yusefu, iri akayegeera i Shekemu,
15 mundu muguma anamúhulukira kwo, anabona kwo akola mu zumba-zumba mu
ndagiriro, anamúbuuza: «Ewe! Biki byo uli mu looza?»
16 Yusefu, ti: «Ndi mu looza bakulu baani. Nakuyinginga, umbwirage ho baragiiri.»
17 Uyo mundu, ti: «Keera bakalyoka hano. N'gayuvwa bali mu deta kwo bagagendi
gisha i Dotaani.» Kyanatuma Yusefu agakulikira yabo bakulu baage, anabagwanana iyo
munda i Dotaani.
18 Ikyanya Yusefu âli ki riiri hala, yabo bakulu baage banamúlangiiza, ali hwiti-hwiti!
Ne'ri akaba atazi bayegeera, banagira igambi lyo'kumúyita.
19 Banabwirana: «Langiizi, she-birooto ayija!
20 Aahago! Mugire tumúyite. Ne'kirunda kyage, tukilashe mu kirimbi-rimbi.
Tugagendi bwira yishe kwe'nyamiishwa ndangi yamújanganula. Leero birya birooto
byage, tukalolage ngiisi kwo bigaaba.»
21 Yago magambo, iri mukulu wabo wa Rubeni akagayuvwa, analooza ubulyo
bwo'kufuusa Yusefu mu maboko gaabo, anabwira yabo balumuna baage: «Nanga,
maashi! Mutakolwe kwo mwamúyita,
22 mutayiji kengeera mwayona umuko gwage. Ho mwangamúkomeeresa, lubi-lubi
munamútibulire mu kino kirimbi-rimbi íkiri hano mwi'shamba.» Na íbikatuma Rubeni
agaadeta kwokwo, bwo âli loziizi ukukiza Yusefu mu maboko gaabo, gira akashubi longa
ubulyo bwo'kumúgalulira imunda yishe.

23 Uyo Yusefu, mbu ahikage áhali balya bakulu baage, banayami múhogola lirya kooti
lyage lyo'mulimbo,
24 banamúbirigisha, biri! Banayami mútibulira mu kirimbi-rimbi, kizira miiji.
25 Yabo bakulu ba Yusefu, iri bakaba bakoli bwatiiri ha byokulya, mbu bayinamule
amasu, banabona ikiso kya'Bahishimaheeri ábalyosiri i Giryadi, bali mu balamira i
Miisiri. Ingamiya zaabo, zâli heesiri umubadu, ne'zeeri, na'manemane.*
26 Lyeryo, Yuda anabwira beene wabo: «E balya, mango twayita mulumuna witu,
tunafulire umuko gwage, bikagi tugaaba twayunguka?
27 Ho twangamúyita, giri tumúguliise imwa bano Bahishimaheeri. E maashi, si ali
mulumuna witu, tunali ba muko muguma.» Ikyanya Yuda akadeta kwokwo, beene wabo
banayemeera.
28 Yabo badandaza be'Midyani, iri bakahikaga yaho, yabo bakulu ba Yusefu ba-
namúlyosa mu kirimbi-rimbi, banamúguliisa ku kishingo kye'bingorongoro makumi
gabiri. Kwokwo, banatwala Yusefu i Miisiri.
29 Uyo Rubeni, ikyanya akagalukira iwa kirya kirimbi-rimbi, anagwana Yusefu atakiri
mwo, kyanatuma agayami daatula ibyambalwa byage ku mwizingeerwe.
30 Anagalukira imunda balumuna baage, iri anayamiza, ti: «Ala nie! Mulumuna witu
Yusefu atakiri mu kirimbi-rimbi. Hayagi niehe ngataahira?»
31 Yabo bakulu baage, banatongeera ikihebe, banadabika ikooti lyage mu muko.
32 Ne'ri bakalitwala imunda yishe, banadeta: «E daata, lino ikooti, twalitoola.
Uliyitegeereze bwija, ulole iri lyangaba lya mugala wawe.»
33 Yishe, mbu alihenandule, anayami limenya, anayamiza: «Yoo! Lino ikooti liri
lye'mwa mugala wani. Inyamiishwa keera yamúlya. Ku kasiisa, Yusefu aliibwa.»
34 Uyo Yakobo anayami daatula ibyambalwa byage ku mwizingeerwe. Anayambala
ibyambalwa bye'kigandaaro, anamala isiku nyingi ali mu mushiibo gwo'yo mugala
wage.
35 Uyo Yakobo, bagala baage booshi, kiri na banyere baage, banakizi yiji gira mbu
bamúholeeze. Haliko, analahira ukuholeera, anadeta: «Ndeki maashi! Ngagenderera
ukugandaara mugala wani, halinde ku kyanya ngamúgwana i kuzimu.» Kwokwo, kwo
yishe âli kizi múlirira.
36 Balya Bamidyani, iri bakahika i Miisiri, banaguliisa Yusefu imwo'mukulu muguma,
iziina lyage Potifaari. Potifaari, âli riiri muguma wa mu batwali ba Faraho, anâli mukulu
wa'basirikaani ábâli kizi múlanga.

38

Yuda na mwali-kazi wage Tamaari

1 Ku yikyo kyanya, Yuda anayihandula ku beene wabo, anagendi tuula bo na mundu
muguma wa mu kaaya ke'Hadulaamu, iziina lyage Hiira.
2 Ikyanya Yuda âli koli tuuziri iyo munda, anabona munyere Shuwa, wa mu mulala
gwa'Bakaanani, anamúyanga.
3 Uyo mukaage anaheeka inda, anabuta umwana wo'butabana. Yuda anamúyinika
iziina Heeri.
4 Mukaage anashubi heeka inda, anabuta ugundi mwana wo'butabana, anamúyinika
iziina Honani.
5 Ha nyuma, anashubi buta kandi umwana wo'butabana, anamúyinika iziina Sheela.
Uyo Sheela, ikyanya akabutwa, Yuda âli koli tuuziri i Kezibu.
6 Uyo Heeri, ifula ya Yuda, iri akaviruuka, Yuda anamúgondera munyere muguma,
iziina lyage Tamaari.
7 Haliko, Heeri âli riiri na'mahimba mabi imbere lya Nahano, kyanatuma Nahano
agamúyita.
8 Kwokwo, Yuda anabwira Honani: «Umukazi úwasiga mukulu wawe, umúhyanage,
gira ukizi múbutira abaana, nga kwo bikwaniini.»
9 Uyo mukazi, Honani anamúhyana. Kundu kwokwo, âli yiji-yiji kwa'baana batagaaba
be'mwage, kyanatuma ikyanya âli kizi múgwejera, anakizi yonera haashi, gira atabutire
umuhisi abaana.
10 Yibyo bihigo byage, byanayagaza Nahano, kyanatuma naye, agamúyita.
11 Yuda anabwira mwali-kazi wage wa Tamaari: «E maawe, bwo ndaaye úgakuyanga,
ugendi beera ha mwinyu, halinde ukuhisa ku kyanya mugala wani wa Sheela
agaviruuka.» Na íbikatuma Yuda agaadeta kwokwo, bwo âli toniri kwo ngeeka Sheela

* **37:25 37.25** *umubadu, ne'zeeri, na'manemane* Yibi, biri bindu byo muhongolo. Abamiisiri bâli kizi bikoleesa nga muti gwo'kushiiga ibirunda, gira bitabole.

naye, angakoli yiji fwa, nga kwo bakulu baage bakafwa. Kwokwo, uyo Tamaari anagalukira imwa yishe.
12 Isiku iri zikalenga, muka Yuda, ulya munyere Shuwa, naye anafwa. Yuda, iri akaba keera alyoka mu kigandaaro, anamanukira i Timuna, imwa ábâli kizi kema ibibuzi byage ubwoya. Ku yikyo kyanya, âli riiri kuguma na mwira wage wa Hiira, wa mu kaaya ke'Hadulaamu.
13 Uyo Tamaari, anabwirwa kwo shevyala akola mu njira yo'kugenda i Timuna, gira agendi kema ibibuzi byage ubwoya.
14 Kwokwo, anahogola ibyambalwa byo'bunamufwiri, anayambala ibindi-bindi, anayitumbika ikitambala, gira ayibishe. Haaho, anagendi bwatala kwi'rembo lya'kaaya ke'Henayimu. (Yako kaaya kali ku njira yo'kugenda i Timuna.) Na íbikatuma agaagira kwokwo, bwo akabona kwo kundu Sheela âli mali viruuka, haliko Yuda atakaki múyemeerera kwo Sheela amúhyane.
15 Uyo Tamaari, âli ki yitumbisiri ikitambala ku malanga. Kwokwo, Yuda, mbu amúbonage, anatona kwo ali mukazi mushule.
16 Kwokwo, buzira kumenya kwo ali mwali-kazi wage, anamúyegeera, anamúbwira: «Ewe! Ndoziizi tugendi laalanwa.» Tamaari anamúbuuza: «Aahago! Iri nangayemeera, biki byo ugambeereza?»
17 Yuda, ti: «Mu bitugwa byani, ngakuheereza ikyanahene kiguma.» Tamaari, ti: «Utee mbeereza ingwati íganyemeeza kwo ugandeetera kyo.»
18 Yuda, ti: «Ngwati nyiki yo usiimiri nguheereze?» Naye, ti: «Umbeerezagye iyo imbete, kuguma no'mugozi gwayo, kiri ne'yo ngoni yo ufumbiiti.» Lyeryo, Yuda anamúfumbadika byo. Ne'kyanya akagendi bakamenyana, anamúheesa inda.
19 Uyo Tamaari, iri akagalukira i kaaya, anahogola yikyo kitambala kyo âli yitumbisiri i malanga, anashubi yambala irya mirondo yo'bunamufwiri.
20 Yuda anatuma ulya mwira wage wa Hiira, mbu atwalire ulya mukazi ikyanahene, gira amúgalulire irya ngwati yo akamúsigira. Haliko, iri Hiira akamúloozagya, atanamúbona.
21 Kyanatuma agabuuza abatuulaga be'yo munda i Henayimu: «Ulya mukazi mushule úshuba ku njira, ali hayi?» Nabo, ti: «Ewe! Mu kano kaaya, ndaaye mukazi mushule útuula mwo.»
22 Kwokwo, Hiira anagalukira imunda Yuda, anamúbwira: «Ndaaye nabona. Kiri na'batuulaga baamwo, bambwira kwo mu yako kaaya kaabo, mutazindi ba umukazi mushule.»
23 Yuda anadeta: «Wenyene wabona ngiisi kwo namútumira ikyanahene, haliko, utaki múbona. Aaho! Lekaga abeerane yibyo bindu, gira atayiji kengeera atubonia ishoni.»
24 Iri hakalenga nga myezi ishatu, uyo Yuda anayiji bwirwa kwo mwali-kazi wage wa Tamaari akola mushule. Na kwo mu bulya bushule bwage, keera aheeka inda. Yuda anayami twa uluhango, ti: «Ulya Tamaari, mumúhulukize imbuga, munamúyokye, afwe!»
25 Iri bakaba bakola mu múhalamulira imbuga, Tamaari anatuma indumwa imunda shevyala, ti: «Mwene bino bindu, ye kambeesa inda. Aaho! Nakuyinginga, ugirage ubulyo bwoshi, umenye mwene iyi mbete, kuguma no'mugozi gwayo, ne'yi ngoni.»
26 Yibyo bindu, Yuda anayami bimenya, anadeta: «Ala nie! Ku kasiisa, Tamaari ye riiri no'kuli ukumbima. Mukuba, ndakaki yemeera kwo ahyanwe na mugala wani Sheela.» Ukulyokera yulwo lusiku, Yuda atanaki menyana na Tamaari.
27 Tamaari, iri ikihe kyo'kubuta kikahika, banayiji bona kwe'nda yage iri mwa'mahasha.
28 Ne'ri akaba akola mu buta, umwana muguma anahulusa ukuboko. Umuhumbwa anakushwekera kwe'higozi hidukula, anadeta: «Uyu, ye ngulwe.»
29 Haliko, uyo mwana anashubi galulira ukuboko mu nda. Haaho-haaho, butooto anaba ye gatee butwa. Ulya muhumbwa, ti: «Maki gano? Si wayiberera injira ku misi!» Kyanatuma uyo mwana, agayinikwa iziina Pereesi.
30 Ha nyuma, ulya mulumuna wage úwâli koli hiiti hirya higozi hidukula ku kuboko, naye anabutwa, banamúyinika iziina Zeera.

39

Rurema agashaanira Potifaari, hi'gulu lya Yusefu

1 Balya Bahishimaheeri, banatwala Yusefu mu kihugo kye'Miisiri, banamúguliisa imwo'mutwali muguma wo'Mumiisiri, iziina lyage Potifaari. Potifaari, âli riiri muguma wa mu batwali ba Faraho. Ye wanâli riiri mukulu wa'balaliizi baage.

2 Yaho i Miisiri, Yusefu anatuula mu nyumba ya nahamwabo, Potifaari. Nahano bâli
yamiinwi, anakizi múgenduusa.
3 Uyo Potifaari, naye âli bwini ngiisi kwo Nahano bâli yamiinwi, na ngiisi kwo âli kizi
múgenduusa mu kati ka byoshi.
4 Iri hakatama, Potifaari anamúshambaalira bweneene, anamúkoleesa nga mulem-
berezi wage. Anamúkuza, halinde Yusefu anayimangira inyumba yage yoshi, kiri na
byoshi byo âli hiiti.
5 Ukulyokera ku kyanya uyo Potifaari akagira Yusefu abe mwimangizi we'nyumba
yage, na we'bindu byage byoshi, Nahano anakizi gigashaanira bweneene. Imigashani
yage, yanaboneka yumwo mu nyumba, kiri na mu ndalo.
6 Kyanatuma ulya Potifaari, agabiika Yusefu abe mutwali wa ngiisi byoshi byo âli hiiti.
Ndaabyo byo âli kizi lola, ha nyuma lyo'kutoola ngiisi byo agaalya naaho.

Yusefu abesherwa kwo ashuleha

Yugwo musore Yusefu, gwâli nonosiri bweneene, anâli kizi simiisa mu masu.
7 Iri hakalenga isiku, muka nahamwabo anatondeera ukukizi múyeruza, anakizi
múbwira kwo amúgwejere.
8 Kundu kwokwo, Yusefu analahira: «Nanga, maashi! Mwi'no nyumba, nahamwitu
keera akambiika nyimangire ibindu byage byoshi, atanakiri mu yilibuza hi'gulu lyabyo.
9 Muno mu mwage, ndaaye gundi únguliiri. Ndaanakyo kindu kyo ambuziizi kwo,
útali wehe, naaho, bwo uli mukaage. Aaho! Kutagi byanganzigira kwo ngire ibikoleere
mwene yibi? Si nangaba nahubira kiri na Rurema yenyene.»
10 Ulya mukazi, ngiisi lusiku anakizi múlyeryega-lyeryega kwo amúshulehe. Si
Yusefu anakizi lahira kwo bitangaziga. Kiri no'kumúyegeera, âli kizi lahira.
11 Lusiku luguma, Yusefu anayingira mu nyumba, gira akolage umukolwa gwage, nga
kwo âli komiiri. Yikyo kyanya, ndaaye gundi mukozi úwâli riiri mwo.
12 Kwokwo, ulya kokobola wo'mukazi anamúgwatira ku kyambalwa kyage,
anamúbwira: «E Yusefu, leero haahano, ungwejerage.»
Ulya Yusefu, anayami yifuushula mu maboko gaage, anapumukira imbuga. Uyo
mukazi anasigalana ikooti lyage mu maboko.
13 Mbu abonage kwokwo,
14 anayami hamagala abandi bakozi ba mu mwage, ti: «Lolagi! Si uyu muja
Muheburaniya ye tukaleeterwa, keera anyeruza, ananyijira mbu angwejere. Kundu
kwokwo, nayami banda akaluulu.
15 Ne'ri ayuvwa kwokwo, anayami siga anjandira yiki kyambalwa kyage, anapu-
umukira imbuga.»
16 Uyo mukazi, anasingula kirya kyambalwa, halinde ku kyanya yiba akataahira kwo.
17 Ulya yiba, mbu ahikage, mukaage anayami múhikiza kwo'mwazi, ti: «E mushosi
wani, uyu muja Muheburaniya ye ukatuleetera, leero ayiji nyeruza.
18 Halikago, nayamiza, nanayami múnyugutula guno mulondo, anapumukira im-
buga.»
19 Potifaari, mbu ayuvwagwe kwokwo, ti: «Gahembwa ulwibo!» Anayami raakara,
20 anagwatiisa Yusefu, anakyula kwo bamúlashe mu nyumba ye'mbohe, ngiisi
mwa'bandi bashwekwa ba mwami bâli riiri.

Yusefu mu nyumba ye'mbohe

Yusefu, ikyanya âli kola mu nyumba ye'mbohe,
21 Nahano, bâli yamiinwi, anakizi múgashaanira. Iri hakatama, anamúgira abe
mutoni imunda umukulu we'yo nyumba.
22 Ulya mukulu anabiika Yusefu akizi yimangira abaabo bashwekwa booshi. Ngiisi
íbyâli kizi koleka mwo, Yusefu ye wâli kizi bihanguula.
23 Uyo mukulu, bwo âli mali sikiiriza Yusefu imikolwa yoshi, ndaabyo byo âli kizi ki
yilibuza kwo. Mukuba, Nahano âli yamiri na Yusefu, anakizi múgenduusa mu kati ka
byoshi.

40

1 Iri hakalenga isiku, bakulu babiri bo'kukizi kolera mwami we'Miisiri, ba-
namúhubira. Muguma, ye wâli yimangiiri abakozi bo'kukizi heereza mwami ibiny-
webwa. No'wabo, âli yimangiiri bo'kukizi múyokera imikate.
2 Uyo mwami, iri akabona ngiisi kwo bamúhubira, anabona buligo,
3 anabalasha bombi mu nyumba ye'mbohe. Munali mwo Yusefu naye âli koli
shwekiirwi.

4 Ulya mukulu wo'kukizi langa mwami, anatoola Yusefu, kwo ye gakizi batanduula.
Yabo bashwekwa bombi, banabeera mwomwo.

Yusefu asobaanura ibirooto bya'baabo bashwekwa

Iri hakashubi lenga isiku,
5 bushigi buguma, mwi'yo nyumba ye'mbohe, uyo wo'kuheereza mwami ibinywebwa,
no'lya wo'kukizi múyokera imikate, ngiisi muguma analoota ibyage-byage birooto.
6 Shesheezi, ikyanya Yusefu akazindukiri gendi batanduula, anagwana bombi bashen-
gusiri,
7 anababwira: «Biki ibyaba zeene? Si amalanga giinyu gakoli zizibiiri!»
8 Nabo, ti: «Twe no'witu, twaloota ibirooto. Si ndaaye wo'kutusobanulira byo.»
Uyo Yusefu, ti: «Ukusobaanura ibirooto, gulyagagi mukolwa gwa Rurema. Aaho!
Mubindotoloolere.»
9 Ulya wo'kuheereza mwami ibinywebwa, analotoloolera Yusefu ibirooto byage, ti:
«Mu birooto byani, nabona umuzabibu imbere lyani,
10 gushuba na'matavi gashatu. Mbu gutondeerage ukushoga, lyeryo gwanayami yasa
akaaso, halinde gwanaleeta imihuli íhiiri.
11 Na bwo njubi fumbiiti urusoozo lwa Faraho, nanayabiira irya mizabibu, nanakizi
gikamatulira mu rusoozo, nanamúfumbasa lwo.»
12 Yusefu, ti: «Isobaanuro lye'birooto byawe, lyo lyeri: Yago matavi gashatu, ziryagagi
siku zishatu.
13 Mu yizo siku, Faraho agakushwekuula, anashubi kugalulira ku mukolwa gwawe.
Ugakizi shubi múheereza urusoozo, nga ngiisi kwo wâli tuula umúheereza lwo, ku
kyanya wâli ki riiri mukozi wage.
14 «Aaho! Nakuyinginga, we kongwa, ikyanya ugagenduukirwa, naani ukangengeere.
Ubwirage Faraho ngiisi kwo ngola, halinde naani ndonge ukuhuluka mwi'no nyumba.
15 Si n'gashaazibwa ku misi mu kihugo kya'Baheburaniya. Kiri na hano i Miisiri,
ndaabyo n'gagira, íbyangatuma ngashwekwa.»
16 Ulya mukulu wo'kukizi yokera mwami imikate, anabona ngiisi kwe'sobaanuro lyo
babwira uwabo lyamúshambaaza. Kyanatuma naye, agabwira Yusefu: «Kiri na naani,
halyagagi ibirooto byo naloota. Nabona kwo njubi betwiri ibitiri bishatu bye'mikate
17 kwi'twe lyani. Mu kitiri íkishuba hi'gulu lye'byabo, mushuba imikate ya kwingi-
kwingi yo'kuheereza mwami. Haliko, utunyuni twanakizi yiji gijojomola.»
18 Yusefu, ti: «Isobaanuro lye'birooto byawe, lyo lyeri: Birya bitiri bishatu, ziryagagi
siku zishatu.
19 Mu yizo siku, Faraho agakutola itwe, unamanikwe ku kiti. Utunyuni, tunakizi yiji
jojomola amagala gaawe.»
20 Ulusiku úlugira izishatu, lwo lwâli riiri lusiku lukulu lwo'kukengeera ukubutwa
kwa Faraho. Kwokwo, Faraho anagirira abatwali baage booshi ulusiku lukulu. Mwi'rya
nyumba ye'mbohe, anahulusa ulya mwimangizi wo'kukizi heereza mwami ibinywebwa,
kuguma no'lya wo'kukizi yokera mwami imikate. Anabayimangika imbere lya'batwali.
21 Ulya mwimangizi wo'kukizi múfumbasa ikinywebwa, anamúgalulira mu mukolwa,
gira akizi shubi múheereza urusoozo.
22 Halikago, uyo uwabo yehe, anamúmanika ku kiti, nga kwokulya Yusefu âli mali
gwanwa amúsobaanulira.
23 Kundu kwokwo, uyo mwimangizi wo'kukizi heereza mwami ibinywebwa, atanaki
kengeera Yusefu, si anayami múyibagira lwoshi.

41

Faraho aloota ibirooto

1 Iri hakalenga imyaka ibiri, Faraho naye analoota, anabona kwo ayimaaziri ku
ngombe yo'lwiji Niire.
2 Mu kati kaalwo, anabona kwo mwayogoroka ingaavu zirinda nyiija, zinashishiri.
Yizo ngaavu, zanatondeera ukuliisa mu lujaga.
3 Ha nyuma lyazo, mwanashubi yogoroka izindi ngaavu zirinda, zo'mujambiira. Yizo
zindi, zanayimanga ku ngombe yo'lwiji, ha butambi lya zirya zaabo nyiija.
4 Zirya ngaavu zirinda zo'mujambiira, zanayami mirangusa zirya zaabo. Lyeryo,
Faraho anasisimuka mwi'ro.
5 Iri akashubi hunira, anashubi loota. Anabona imihuli irinda miija íjoojesiri, iri
kwi'sina liguma.
6 Ha nyuma, anashubi bona igindi mihuli irinda, ífumiri. Iyo mihuli, imbuusi ngayu
yanahuusa mwi'shamba, uluhande lwe'sheere, yanayumaguka.

7 Irya mihuli íyâli fumiri, yanayami mirangusa irya íjoojesiri. Faraho anashubi
sisimuka, anayami menya kwo bishuba birooto.
8 Iri bukakya shesheezi kare-kare, mwami anagwatwa ne'ndaania, kyanatuma aga-
tumira abanamaleere booshi ba mu kihugo kye'Miisiri, kuguma na'banabwitegeereze
booshi. Birya birooto, ikyanya akabalotololera byo, ndaaye kiri no'muguma wabo
úkashobola ukumúbwira umugeeza gwabyo.
9 Lyeryo, ulya mwimangizi wo'kukizi heereza Faraho ibinywebwa, anamúbwira: «E
nahamwitu, zeene, lyo nakengeera amahube gaani.
10 Niehe no'lya mwimangizi wo'kukizi kuyokera imikate, ku kyanya ukaturakarira,
ukayami tulasha mu nyumba ye'mbohe. Ku kyekyo kyanya, ulya mukulu wa'basirikaani
âli kizi tulaliira.
11 «Bushigi buguma, tukaloota. Ngiisi muguma witu akaloota byage-byage.
12 Mwomwo, mwâli riiri musore muguma Muheburaniya. Âli riiri mukozi wo'mukulu
wa'basirikaani bo'kukulaliira. Naye, twâli ririinwi mwi'yo nyumba ye'mbohe. E
nahamwitu, iri tukamúlotololera byo, anayami tusobaanulira byo, ngiisi muguma witu
ukukulikirana na kwo aloota.
13 Na ngiisi kwo akabisobaanura, kwokwo kwo bikanaba. Niehe, nanagalulirwa mu
mukolwa gwani. Si uwitu, yehe anamanikwa ku kiti.»

Yusefu asobaanura ibirooto bya Faraho

14 Buzira kutindirira, mwami anayami kyula kwo Yusefu aleetwe. Kyanatuma
bagayami múhulusa mu nyumba ye'mbohe, banamúbega, banamúyambika ibyam-
balwa byo'mulimbo. Ha nyuma, analeetwa imbere lya Faraho.
15 Iri Faraho akamúbona, anamúbwira: «Naloota ibirooto. Si ndaaye úwahasha
ukubinzobaanulira. Keera nayuvwa ngiisi kwo bagweti bagakuhuuza, kwe'kyanya bali
mu kulotololera, uli mu yami bisobaanura.»
16 Uyo Yusefu anashuvya mwami: «Nienyene ndangahasha. Haliko Rurema
ashobwiri. Ye gakulimbulira ibirooto byawe.»
17 Lyeryo, uyo mwami anamúbwira: «Mu birooto byani, nâli yimaaziri ku ngombe
yo'lwiji Niire.
18 Nanabona ingaavu zirinda nyiija, ízishishiri, zayogoroka mu lwiji, zanatondeera
ukuliisa mu lujaga.
19 Ha nyuma, nanashubi bona izindi ngaavu zirinda, zo'mujambiira. Nazo zanayo-
goroka mu lwolwo lwiji. Emwe! Mu kino kihugo kye'Miisiri, ndazindi bona ingaavu
mbi mwene yizo.
20 «Yizo ngaavu zirinda zo'mujambiira, zanayami mirangusa zirya zaabo ízishishiri.
21 Na kundu zikazimirangusa, ndaaye mundu úwangamenyiri. Si zikayama naaho
zijambiri. Lyeryo, nanayami sisimuka.
22 «Ha nyuma, nanashubi loota, nanabona imihuli irinda ye'ngano miija, inajoojesiri,
iri kwi'sina liguma.
23 Ha nyuma lyayo, nanashubi bona igindi mihuli irinda ye'ngano ífumiri. Iyo mihuli,
imbuusi ngayu yanashaaga mwi'shamba, uluhande lwe'sheere, yanagiyumagusa.
24 «Lyeryo ngana, iyo mihuli ífumiri, yanayami mirangusa irya yabo miija. Kundu
n'gabilotoloolera abanamaleere, si ndaaye kiri no'muguma úkahasha ukubinzobaan-
ulira.»
25 Uyo Yusefu, anabwira Faraho: «E mwami, yibi birooto byawe kwo biryagagi
byombi, biri no'mugeeza muguma naaho. Rurema, aloziizi ukukuyigulira amagambo
go akola agaagira buno.
26 «E waliha, zirya ngaavu zirinda ízishishiri, iryagagi myaka irinda. Ne'rya mihuli
irinda miija, iri yeyo myaka irinda. Yibi birooto, umugeeza gwabyo guli muguma naaho.
27 Zirya ngaavu zirinda zo'mujambiira, iryagagi myaka irinda yo'mwena. Ne'rya
mihuli irinda ífumiri, nayo idesiri hi'gulu lya yeyo myaka.
28 «E mwami, nga kwo keera nakubwira, Rurema keera akuyigulira amagambo go
akola agaagira buno.
29 Mu kino kihugo kyoshi kye'Miisiri, mukola mugaahisa imyaka irinda muli mu yeza
bweneene.
30 Ha nyuma, hanayijage imyaka irinda yo'mwena, gunagunuuze mu kihugo kyoshi.
Kwi'rya myaka mizinda, irya mimbu mingi igayibagirwa lwoshi.
31 E waliha, haaho, irya myaka irinda ye'byokulya bingi itagaki kengeerwa.
32 «Yibyo birooto, bwo bikagalukirwa mwo ubugira kabiri, biyerekiini kwo Rurema
keera atwa uluhango, ataganaki tindiriza, mu kubikwiza.

33 «Ku yukwo, e mwami! Ukwaniini utoolage umundu úli no'bumenyi, anali mwitegeereza. Uyo mundu, umúheereze umukolwa gwo'kurongoora kino kihugo kyoshi kye'Miisiri.
34 «Na kwakundi, e mwami! Mu kino kihugo, mwi'yi myaka irinda ye'mimbu, utoolage abimangizi, unababwire kwo bakizi kuumania ikihande kiguma kya kataanu kye'mimbu yoshi.
35 «Yabo bimangizi, ubabwirage kwo mwi'yo myaka irinda ye'mimbu, mu ngiisi kaaya bakuumanie ibihinda bye'ngano ku bwingi, banabilange. E mwami, iyo ngano, wenyene ube we gagiyimangira.
36 Yibyo byokulya, kibaagage kihinda kyo'kukizi langa ikihugo kye'Miisiri, gira gulya mwena gwe'gindi myaka irinda, gutakisivye.»

Yusefu ayimikwa, abe mukulu

37 Yiri ihano, ikyanya akalitanga, Faraho analisiima bweneene, kuguma na'batwali booshi ba mu bwami bwage.
38 Anayami deta: «E bagingi, uyu mundu, ali mwo'mutima gwa Rurema. Aahago! Ka twangaki longa ugundi úli nga ye?»
39 Uyo mwami, analola ku Yusefu, anamúbwira: «Ewe! Yaga gooshi, Rurema ye wakuyigulira go. Tutaki bwini ugundi úli no'bumenyi, anali mwitegeereza, nga we.
40 Aahago! Bwobuno, we kola úgayimangira ikihugo kyani. Abandu baani booshi, bagaaba mwi'dako lyo'butwali bwawe. Niehe naaho, nie gakukulira, bwo nie bwatiiri ku kitumbi kyo'bwami.
41 Mu kihugo kyoshi kye'Miisiri, nakuyimika ube mutwali wakyo.»
42 Haaho, Faraho anahogola imbete yage ya'kamangu ku munwe, anagiyambika Yusefu. Anamúyambika ne'byambalwa byo'mulimbo bye'kitaani, kuguma no'mugufu gwe'nooro mwi'gosi.
43 Anamúshonia mwi'gaare lyage li'zibo, lirya lye'mwa ikirindirizi kyage. Abalemberezi banagenda imbere lyage, iri banabanda akabuuli, ti: «Heerezi Yusefu injira, alenge! Heerezi Yusefu injira, alenge.» Kwokwo, kwo Faraho akayimika Yusefu, abe mutwali mu kihugo kyoshi kye'Miisiri.
44 Faraho anashubi bwira Yusefu kwokuno: «Bwo nie Faraho, buno nakyula: Mu kino kihugo kyoshi kye'Miisiri, hatagire umundu úgaagira igambo lyoshi, buzira buhanguule bwawe.»
45 Uyo Faraho, anayinika Yusefu iziina lye'kimiisiri Safenati-Paneya. Anamúgondera Hasinaati munyere Potifeera, umugingi we'Honi.
Kwokwo, Yusefu anatondeera ukukizi genda agatanduula ikihugo kyoshi kye'Miisiri.
46 Ikyanya akatondeera ukukolera mwami we'Miisiri, âli kola ne'myaka makumi gashatu. Kwokwo, analyoka imwa mwami, anagenda agatanduula ikihugo kyoshi.
47 Mwi'rya myaka irinda ye'mimbu mingi, yizo ndalo ze'Miisiri zanahemba bweneene.
48 Kwokwo, Yusefu analunda ibyokulya ku bwingi. Mu twaya twoshi, anabiika mwe'bihinda byabyo. Yibyo bihinda, byâli riiri mu ndalo ízâli riiri hoofi na ngiisi kaaya.
49 Yibyo bihinda bye'ngano, anabiyubasa ku bwingi, yanaluguuka nga mushenyu ku nyaaja, halinde abandu batanahasha ukuharuura ulugero lwayo.
50 Yugwo mwena, ikyanya gutazi teera, Yusefu âli koli busiri abaana babiri ku mukaage Hasinaati.
51 Mugala wage we'fula, anamúyinika iziina Manaasi,* ti: «Rurema keera anyibagiza amalibu gaani gooshi, anyibagiza kiri ne'mbaga ya daata.»
52 Mugala wage wa kabiri, anamúyinika iziina Hifurahimu,† ti: «Rurema keera ambeereza ibuta mu kihugo kyo nalibuukira mwo.»
53 Yumwo mu Miisiri, irya myaka irinda ye'mimbu yanahinjuka.
54 Imyaka irinda yo'mwena yanatondeera, nga kwokulya Yusefu âli mali gwanwa adeta. Yugwo mwena, gwanateera kiri na'gandi mahanga gooshi. Haliko mu kihugo kye'Miisiri, mwohe mwâli ki riiri ibyokulya.
55 Abatuulaga be'Miisiri, ikyanya bakatondeera ukushalika, banakizi tibitira imunda Faraho, kwo abaheereze ibyokulya. Haliko, Faraho anakizi babwira: «Mugendage imwa Yusefu. Na ngiisi kwo agamùbwira, kunabe kwo mugaagira.»
56 Hooshi mu kihugo, gulya mwena gwanagunuuza ngana, kyanatuma Yusefu agahanguula kwe'bihinda byoshi bya mu twaya biyigulwe, anakizi guliikiza Abamiisiri ibyokulya.

---

* **41:51 41.51** *Manaasi* Mu kiheburaniya, yiri iziina, liri mu yuvwikana ngi'gambo «bwibagizi». † **41:52 41.52** *Hifurahimu* Mu kiheburaniya, yiri iziina liri mu yuvwikana ngi'gambo «Ambeereza ibuta».

57 Na bwo'mwena gukagunuuza mu mahanga gooshi, abandu ukulyoka mu ngiisi
mahanga, banakizi yija i Miisiri, gira bagule ingano imunda Yusefu.

42

Yakobo atuma bagala baage i Miisiri

1 Yakobo anayuvwa kwo mu kihugo kye'Miisiri mukiri ingano, anabwira bagala baage:
«E baana baani, kituma kiki mubwatiiri, munali mu lolana-lolana kwo?
2 Si keera nayuvwa kwo mu kihugo kye'Miisiri muli ingano. Aahago! Niinyu mugendi
tusumira yo, tutayiji kengeera twafwa no'mwena.»
3 Yabo bakulu ba Yusefu kwo bâli ikumi, booshi banagenda i Miisiri, gira bagendi gula
ye'ngano.
4 Si Binyamiini yehe, yishe atanasiima kwo amútume yo. Mukuba, âli mulumuna wa
Yusefu, na yishe âli yobohiri kwo angakoli gendi komeereka.
5 Yabo bagala Yakobo, banayiji suma ingano i Miisiri, kuguma na'bandi booshi.
Mukuba, mu kihugo kye'Kaanani, yugwo mwena gwâli kola mu gunuuza ngana-ngana.

Yusefu ageza bakulu baage

6 Mu kihugo kye'Miisiri, Yusefu ye wâli kola mutwali mwi'dako lya Faraho. Ye wanâli
kizi guliisa mwe'ngano ku bandu booshi. Kwokwo, yabo beene wabo, iri bakahika,
banafukama imbere lyage, banahisa amalanga haashi.
7 Yusefu, mbu ababonage, anayami bamenya. Haliko, anayigira nga útabayiji,
anatondeera ukubamamira, ti: «Mwehe, hayagi mwalyoka?» Nabo, ti: «E waliha,
twalyoka mu kihugo kye'Kaanani, gira tuyiji suma.»
8 Yusefu, kundu akamenya bakulu baage, haliko boohe, batâli ki múyiji.
9 Birya birooto byo akaloota hi'gulu lyabo, anayami bikengeera, kyanatuma agababwira: «Nanga! Mweshi muli bagahirizi. Mwayiji gahiriza kino kihugo kiitu, gira
mulonge ukumenya ubukaholwe bwakyo.»
10 Yabo bakulu baage, ti: «Nanga, e nahamwitu! Twehe, tuli bakozi baawe. Twayiji
suma naaho.
11 Kwo utubwini tweshi, tuli twe baguma. Tutalyagagi bagahirizi, si tuli bandu
bo'kuli.»
12 Yusefu anakaviiriza ukubabwira: «Nanga, mwabeesha. Mukola mu yija mu kino
kihugo kiitu, gira mukigandiize, mumenye ubukaholwe bwakyo.»
13 Nabo, ti: «Nanga, e waliha! Kundu tulyosiri i Kaanani, haliko tuli bakozi baawe.
Tweshi, tukabutwa na daata muguma. Twâli riiri misore ikumi ni'biri, haliko umuzibo
gwitu, gwasigala na daata. No'gundi mulumuna witu, keera akafwa.»
14 Uyo Yusefu anashubi bamamira, ti: «Biri nga kwo keera nadeta. Muli bagahirizi.
15 Buno, ngola ngamùgera. Nashiikiza kwi'ziina lya Faraho, mwami we'Miisiri. Uyo
gundi mulumuna winyu, mútazi múleeta hano, mutagahalyoka.
16 Muguma winyu, ayami gendi múleeta. Na'bandi booshi basigale hano, bashwesirwi. Lyoki yibyo mwadeta, lyo tugalonga ukumenya akasiisa kaabyo. Ne'ri
byangaboneka kwo mwabeesha, nashiikiza kwi'ziina lya Faraho, mwami we'Miisiri, kwo
muli bagahirizi.»
17 Lyeryo ngana, uyo Yusefu anayami balasha mu nyumba ye'mbohe, banabeera mwo
isiku zishatu.
18 Ku lusiku úlugira izishatu, Yusefu anashubi babwira: «Niehe, nyamiri nzimbahiri
Rurema. Aaho! Yuvwagwi ngiisi kwo mwangagira, lyo mulonga ukutuula ho.
19 Iri mwangaba muli bandu bo'kuli, muguma winyu asigalage hano ali mushweke.
Abandi batwalire imbaga ziinyu ingano, bwo zikoli shalisiri.
20 Si ulya mulumuna winyu, mukamúndeetere, halinde lyo nimenya kwa'magambo
giinyu gali go'kuli. Iri mwangagira kwokwo, mutagaki yitwa.» Yabo bakulu baage,
banagira nga kwo akababwira.
21 Ha nyuma, banabwirizania: «Ku kasiisa, tukahubira mulumuna witu. E balya, si
tukabona kwo âli koli shengusiri mu mutima gwage, anakizi tuyigonga. Kundu kwokwo,
tutanamútwaza. Buno nyiitu tukola mu zeezirya ndaanya.»
22 Rubeni anababwira: «Ka ndakamùhanuula kwo tutagire mulumuna witu buligo?
Halikago mutakanyuvwa. Na buno, tukola mu hanwa hi'gulu lyo'muko gwage.»
23 Yabo bakulu ba Yusefu, batâli yiji kwo abayuvwiti. Mukuba, ikyanya âli kizi
baganuuza, ha kati kaabo, hâli kizi biikwa wo'kukizi basobanulira.
24 Haaho, Yusefu anabayihandula kwo, anagendi lira. Iri akayusa ukulira, anagalukira
ho bali. Lyeryo, anayabiira Simyoni mu kati kaabo, anayami múfunda mu nyumba
ye'mbohe, mu masu gaabo.

Bakulu ba Yusefu bagalukira i Kaanani

25 Uyo Yusefu, anakyula kwo ngiisi muguma wabo, ubusuuzu bwage buyijuzibwe
mwe'ngano. Na zirya fwaranga za ngiisi muguma, zibiikwe mu busuuzu bwage.
Anashubi kyula kwo babahambirage ne'ndanda. Yibyo byoshi, banabagirira byo.
26 Yago masuuzu gaabo kwo gâli kola mwe'ngano, banagashoneza ku bapunda baabo,
banataaha.
27 Iri bakahika ho bâli kizi handa, muguma wabo anashwekuula ubusuuzu, gira
aheereze punda wage ibyokulya. Yehee! Anagwana ifwaranga zaage ziri mbiike ha
kanwa ko'busuuzu bwage.
28 Anabwira abaabo: «E balya, niehe, izaani fwaranga bazingalulira. Zeezino,
nazigwana ha kanwa ko'busuuzu.»
Yabo baabo, mbu bayuvwagwe kwokwo, banashenguka. Banakizi lolana-lolana kwo,
iri banalenga mwo'musisi, banabuuzania: «Maki gano Rurema atugirira?»
29 Iri bakaba keera bahika mu kihugo kye'Kaanani, áhali yishe Yakobo, ba-
namúganuulira ngiisi íbyabakoleka kwo, ti:
30 «E daata, umutwali wa mu kihugo kye'Miisiri akatumamira bweneene, anatukeeka
kwo ngeeka twagendi gahiriza ikihugo kyabo.
31 «Haliko twanamúshuvya: "E waliha, twehe tutali bagahirizi. Si tuli bandu bo'kuli!
32 Tuli baana ba daata muguma. Tukabutwa misore ikumi ni'biri. Mulumuna witu
muguma, keera akafwa. Na wo'muzibo, ye sigiiri na daata mu kihugo kye'Kaanani."
33 «Lyeryo, ulya mutwali anatubwira: "Íbiganyereka kwo muli bandu bo'kuli,
muguma winyu asigalage hano, na mwe bandi mweshi mugalukire i kaaya. Bwe'mbaga
ziinyu zikoli shalisiri, mubatwalire ingano.
34 «"Si ulya mulumuna winyu, mukamúndeetere. Kwokwo, lyo ngaamenya kwo
mutali bagahirizi, si muli bandu bo'kuli. Mango mwamúhisa, lyo ngashwekuula uno,
munahanguulwe kwo mukizi yiji dandaliza hano."»
35 Yabo bakulu ba Yusefu, iri bakaba bakola mu fukumula ingano mu masuuzu, yee!
Ngiisi muguma wabo anagwanana izaage fwaranga zagalukira mu busuuzu bwage. Iri
bakazibona, kwo bali booshi na yishe, banatondeera ukuyoboha.
36 Haaho, Yakobo anabwira bagala baage kwokuno: «Ka muloziizi ukummalira
abaana? Yusefu na Simyoni batakiri ho. Na buno mukoli loziizi ukutwala Binyamiini
naye. Ala nie! Si yaga malibu gooshi, galyagagi kwi'twe lyani!»
37 Lyeryo, Rubeni anabwira yishe: «E daata, uyu Binyamiini, iri ndangamúgalukana,
unayami yita yaba bagala baani bombi. Nakuyinginga, we kongwa, unyemeere kwo
ngamúgalukana.»
38 Haliko Yakobo, ti: «Umwana wani, mutangamúndwala. Mukulu wage keera
akafwa. Na buno, uno ye koli sigiiri yenyene naaho. Aahago! Si mubwini kwo ngola
mushaaja bweneene! Uyu mwana wani, iri angakoli gendi komeerekera mu njira,
umukuume guganyita, kunabaagage hi'gulu liinyu.»

43

Beene Yakobo, bashubi genda i Miisiri

1 Mu kihugo kye'Kaanani, yugwo mwena gwanagenderera ukugunuuza.
2 Irya ngano yo bagala Yakobo bakagula i Miisiri, yâli kola bu mala. Kwokwo, Yakobo
anababwira: «E baana baani, mushubi galukira i Miisiri, gira mugendi looza byo
tugaalya.»
3 Haliko, Yuda anashuvya yishe: «E daata, ulya mutwali akatubwira ku bweranyange:
"Mulumuna winyu, iri mutangamúleeta, mutakolwe kwo mwaboneka mu masu gaani."
4 «Aaho! Iri wangahanguula kwo tugendage na Binyamiini, lyoki tugagendi kugulira
ibyokulya.
5 Haliko, iri wanganana, nyiitu, ndaaho tugagenda. Ulya mutwali, akatubwiririra:
"Mulumuna winyu, iri mutangamúleeta, mutakolwe kwo mwaboneka mu masu
gaani."»
6 Hisiraheeri, ti: «Aahago! Kuti kuno mugandibuza, mu kuyami bwira ulya mutwali
kwo muki hiiti ugundi mulumuna winyu?»
7 Na wa nabo, ti: «Akatugaaha bweneene, gira alonge ukumenya ngiisi kwo tuli, kiri
ne'mbaga yitu. Anatubuuza: "Ka yisho akiri ho? Ka hakiri ugundi mulumuna winyu ye
muki gweti?" Yibyo bibuuzo byage, twanabishuvya. Aaho! Ka twâli yiji kwo agatubwira
kwo tutwalage mulumuna witu?»

8 Lyeryo, Yuda anashubi múbwira: «E daata, uyu mulumuna witu, uleke nimútwale.
Ee maashi, ayimukage, tugendanwe. Iri tutangamútwala, ishali ligatulambuula tweshi,
kiri na yaba baana biitu.
9 Kwoku nienyene, nayitanga mbe ngwati yo'yu mugala wawe. E waliha, niehe, nie
ugamúbuuza. Iri ndangakugalukirana ye, halinde ushubi múbona, wangakizi deta
halinde imyaka ne'myakuula kwo nie wakuhubira.
10 Aahago! Tútakibe ngana twatinda, nga keera twagalukira yo ubugira kabiri.»
11 Lyeryo, yishe anababwira: «Bwo biri kwokwo, muyabiirage ku bindu biija bya
mu kino kihugo kiitu, munabihambe mu ndaha ziinyu, munabitwalire uyo mutwali,
lube lutengu. Mumútwalire ku buuki, na'mavuta maniini go'mushishi, no'mubadu,
na'manemane, ne'kungu, ne'loozi.
12 «Na ku fwaranga zo mwâli twaziri, muyushuule kwe'zindi íziri nga zo. Zirya
fwaranga ízikagalulwa mu masuuzu giinyu, mukwaniini muzigalulage. Hali ikyanya
angaba akatagalwa mu kumùgalulira zo.
13 «Uyu mulumuna winyu, mugendanwe imwo'yo mutwali.
14 Rurema wo'bushobozi bwoshi amùtabaalage, gira amùyuvwirwe indengeerwa.
Amùshwekuulire mwene winyu wa Simyoni, munagalukage mweshi kuguma na
Binyamiini. Ne'ri abaana baani booshi bagamberera, bibaagage kwokwo.»

Yusefu agirira beene wabo ulusiku lukulu

15 Yabo bagala Yakobo, banayabiira yulwo lutengu, kuguma na zirya fwaranga za
mbere, banayushuula na kwe'zindi íziri nga zo, banatwala na mulumuna wabo wa
Binyamiini, banagenda i Miisiri.
Ne'ri bakahika yo, banayiyerekana imunda Yusefu.
16 Yusefu, mbu abonage Binyamiini ali kuguma na bakulu baage, anabwira umukozi
wage: «Yaba bageezi, ubatwale i kaaya. Ugendi yabiira ikitugwa kiguma, unakibaage,
unakideeke. Ku kyanya kya'kalenge-renge, tugayiji shangiira ibyokulya twe nabo.»
17 Uyo mukozi, anagendi gira nga ngiisi kwo abwirwa, anatwala yabo bakulu ba Yusefu
imwage.
18 Ne'ri bakaba bakola mu twalwa, imitima yabo yanajajuka, banatondeera ukubuuza-
nia: «E balya, zirya fwaranga ízikagalulwa mu masuuzu giitu, ziryagagi nga zo zatuma
twatwalwa imwage. Buno akoli loziizi ukutushweka, gira alonge ubulyo bwo'kutunyaga
bapunda biitu, anatugire tube baja baage.»
19 Iri bakahika ha kisimba-lyango kye'nyumba ya Yusefu, banayegeera umukozi wage,
banamúbwira:
20 «E nahamwitu, twakuyinginga utukejeerere. Ku lulya lugeezi lwitu lwa mbere,
ikyanya tukayiji gula ibyokulya hano,
21 tukahika ha'bageezi bali mu handa. Ne'ri tukashwekuula amasuuzu giitu,
twanakanguka ngana mu kubona ngiisi muguma witu, izaage fwaranga ziri mbiike ha
kanwa ko'busuuzu bwage, buzira kuhala mwo. Aaho! Buno, twazireeta.
22 Yizo fwaranga, tutayiji nyandagi úkazibiika mu masuuzu giitu. Na kwakundi,
twaleeta ne'zindi zo'kugula mwe'bindi byokulya.»
23 Ulya mukozi anababwira: «Mutuuzagye, mutanayobohe. Rurema winyu, ye na
Rurema wa yisho. Yehe Rurema, ye kazibiika mu masuuzu giinyu. Zirya fwaranga ziinyu
ze'byokulya, keera n'gaziyakiira.» Lyeryo, anashwekuula mwene wabo wa Simyoni.
24 Uyo mukozi, anabatwala mu mwa Yusefu, anabaheereza amiiji go'kuleeza ku
magulu, anayahirira na bapunda baabo.
25 Na bwo bâli mali gwanwa babwirwa kwo bagayiji shangiira ibyokulya na Yusefu,
kyanatuma bagagwanwa balingikania ulutengu, gira bamúheereze lwo. Mukuba, âli
agaahika ku kyanya kya'kalenge-renge.
26 Uyo Yusefu, iri akataaha, banamúheereza yulwo lutengu. Lyeryo, booshi
banafukama imbere lyage, banahisa amalanga haashi.
27 Yusefu anababuuza: «Ka mukiri bagumaana? Mukadeta kwo muki hiiti yisho.
Aahago! Ka naye akiri mugumaana? Ka anakiri ho?»
28 Na wa nabo, ti: «Daata alyagagi mukozi wawe. Akiri mugumaana, anakiri ho.»
Banashubi yinama kandi mu kumúheereza ulushaagwa.
29 Uyo Yusefu, mbu alambuulage amasu, anabona mulumuna wage wa Binyamiini,
ye babutanwa, anabuuza: «Uyu, ka ye mulumuna winyu ye mukambwira?» Anabwira
uyo mulumuna wage: «E mwana wani, Rurema akizi kugashaanira.»
30 Lyeryo Yusefu, anayami gwatwa ne'ngumbu nyingi hi'gulu lyo'yo mulumuna
wage. Na bwo âli kola ne'kifufu, kyanatuma agayimuka, anayingira mu kindi kisiika,
anatondeera ukulira.

31 Iri akayusa ukulira, analeeza amiiji i malanga, anayiyungumania. Anahuluka mu
kisiika, anadeta: «Muleetage ibyokulya.»
32 Iri bakabireeta, banamúbiikira haage-haage. Na beene wabo nabo, banababiikira
haabo-haabo. Kiri na'Bamiisiri ábâli laalisirwi na Yusefu, nabo banabiikirwa haabo-
haabo. Mukuba, Abamiisiri, bâli kizi neena ukushangiira na'Baheburaniya, mbu bwo
bâli riiri kizira.
33 Yabo bakulu ba Yusefu, banababwataza imbere lyage, ukukulikirana na kwo bâli
londiini mu kubutwa, ukutondeerera ku we'fula, halinde ku wo'muzibo. Ikyanya
bakabona kwokwo, banakizi lolana-lolana kwo, banasoomwerwa bweneene.
34 Yusefu, anakyula kwa'bakozi baage bakizi lyosa ku byokulya íbyâli ku kashasha
kaage, bakizi bitwala áhali bakulu baage. Si Binyamiini yehe, bakamúheereza
ibyokulya ubugira kataanu, ukuhima abaabo. Yabo booshi, bananywa idivaayi,
banashagaluka.

44

Yusefu ashubi geza beene wabo

1 Ha nyuma, Yusefu anabwira umwimangizi we'nyumba yage: «Yaba bandu, mu
masuuzu gaabo, uhambage mwe'ngano yo ngiisi mundu angagala. Ne'fwaranga za ngiisi
muguma wabo, unakizi zibiika ha kanwa ko'busuuzu bwage.
2 Mu busuuzu bwo'lya wo'muzibo, uhambe mwe'fwaranga zaage, uhambage na
mwo'rukuzo lwani, lulya úlukatulwa mu harija.» Uyo mwimangizi, mbu ayuvwe ngiisi
kwo nahamwabo amúbwira, anagendi bigira.
3 Iri bukatejuukana, bakulu ba Yusefu banahanguulwa kwo bataahage na bapunda
baabo.
4 Ne'ri bakaba batazi hika hala na'kaaya, Yusefu anabwira ulya mwimangizi:
«Vwaruka, ukulikire baliira bandu. Mango wabaduuka, unababuuze: "Si nahamwitu
amùgirira amiija. Aahago! Kituma kiki mwamúgalulira ubuligo?
5 Makagi gano? Si mwayija mwazimba urusoozo lwage, lunali lwo ali mu nywera kwo.
Anali mu kizi lukoleesa mu kulagula. Ibala lino mwagira."»
6 Uyo mwimangizi anayami genda abalandiriziizi. Ne'ri akabaduuka, anabakanukira
ku gaago-gaago magambo.
7 Nabo, ti: «E nahamwitu, ikyanya watubwira yaga magambo, wakuura ku biki? Si
tulyagagi bakozi baawe! Ibala mwene yiryo, bitangaziga kwo tuligire.
8 «Zirya fwaranga, ikyanya tukazigwana ziri njwekere mu tunwa twa'masuuzu
giitu, ka utaki kengiiri kwo tukagira? Si ikyanya tukalyoka mu kihugo kye'Kaanani,
tukakugalulira zo. Aaho! Ka ubwinagi kwo twangashubi zimba iharija, kandi iri inooro,
mu nyumba ya nahamwinyu?
9 Yulwo rukuzo, iri wangalulonga mu busuuzu bwa muguma witu, unayami múyita.
Na twe bandi tweshi, tunabaagage baja baawe.»
10 Uyo mwimangizi, ti: «Bwija! Bibaagage nga kwo mwadeta. Buno, ngiisi ye
ngagwana ahiiti yulwo rukuzo, yoyo ye gaaba muja wani. Si mwe bandi mweshi,
munasigale bazira buhube.»
11 Lyeryo, ngiisi muguma wabo anashonoola ubusuuzu bwage ku mulindi, anabush-
wekuula.
12 Uyo mukozi anatondeera ukukwabula mu masuuzu gooshi, mu kutondeerera ku
bwe'fula, halinde ku bwo'muzibo. Ne'ri akahikaga ku busuuzu bwa Binyamiini, lulya
rukuzo lwanaboneka mwo.
13 Lyeryo, yabo bakulu baage banatibaalirwa, banayami daatula ibyambalwa byabo.
Ngiisi muguma wabo, anashubi shoneza ubusuuzu bwage ku punda wage, banashubi
galukira mu kaaya.

Yuda abulanira Binyamiini

14 Ku kyanya Yuda na beene wabo bakagalukira imwa Yusefu, Yusefu âli ki riiri
mu nyumba yage. Ne'ri bakamúgwana mwo, banamúfukamira mu kuhisa amalanga
haashi.
15 Yusefu anabamamira: «Makagi gano mwagira? Ka mutashubi yiji kwo'mundu úli
nga niehe ashobwiri ukulagula?»
16 Yuda anamúshuvya: «E nahamwitu, ndaalyo igambo lyo twangaki deta imbere
lyawe. Si Rurema keera ayerekana amahube giitu ku bweranyange. Aahago! Bwo'yu
ye wagwanwa ali na yulu rukuzo lwawe, tweshi tukola tugaaba baja baawe.»
17 Na wa naye, ti: «Ukugira kwokwo, kutagaaziga. Ndangayami mùgira mweshi
mube baja baani. Si yoyu naaho ye wagwanwa ali no'rukuzo lwani. Ku yukwo, yehe

ye gaanaba muja wani. Mwe bandi mweshi, mugalukirage imunda yisho mu kati
ko'mutuula.»
18 Yuda anayegeera Yusefu, anamúbwira: «E nahamwitu, ungejeerere bweneene.
Nakuyinginga, we kongwa, umbanguulage, nguganuuze ku magambo magerwa. Kundu
we kola nga Faraho yenyene, haliko utambone ubuligo.
19 Tuli bakozi baawe. Ne'kyanya twâli riiri hano, ukatubuuza: "Ka muki hiiti yisho,
kandi iri ugundi mulumuna winyu?"
20 «Twanayemeera, ti: "Daata akiri ho, si akola mushaaja bweneene. Tunaki hiiti
ugundi mulumuna witu wo'muzibo, ye daata akabuta mu bushaaja bwage. Uyo
mulumuna witu, âli riiri na mukulu wage ye bakabutanwa ku nyina muguma. Haliko,
uyo mukulu wage, keera akafwa. Ku yukwo, uyu mulumuna wage naaho, ye koli sigiiri
mu mwabo, ye na daata akoli biisiri kwo'mutima."
21 «Ku kirya kihe, ukatubwira kwo tugendi kuleetera ye, gira uyiji múyibonera.
22 Twanakubwira: "Uyo, atangalyoka áhali yishe. Ne'ri angahalyoka, hali ikyanya
yishe angayami fwa."
23 «Naawe wanatubwira: "Uyo mulumuna winyu, iri mutangayijanwa, mutatami
boneka imbere lyani."
24 Kwokwo, ikyanya tukagalukira imunda daata, umukozi wawe, tukamúganuulira
byoshi byo ukatubwira.
25 «Ha nyuma, anatubwira: "Mushubi galuka, mugendi gula ibindi byokulya."
26 Haliko twanamúshuvya: "Bitagaaziga kwo tugende yo, buzira kugenda na
mulumuna witu. Si ulya mutwali akayami shiikiza kwe'ri tutangamúleeta, tutatami
boneka imbere lyage."
27 «Daata, umukozi wawe, akatubwira: "Muyiji kwo mukaanie wa Laheeri,
n'gamúbuta kwa'baana babiri naaho.
28 Na mu yabo bombi, muguma atakiri ho. Nyiji ku kasiisa kwo akajanganulwa
ne'nyamiishwa. No'kulyokera ku yikyo kyanya, ndakaki shubi múbona.
29 Uyu gundi, iri mwangamútwala, anakengeere agendi longa ye'maana mbi, mugaaba
mwanyingiza mu kati ko'mwizingeerwe, na ngufwane, bwo ngola mushaaja."
30 «Ku yukwo, e nahamwitu! Iri nangagalukira imunda daata, umukozi wawe, buzira
uyu mutabana, bwangaba buhanya ngana. Si ubugumaana bwa daata, bukoli yegamiiri
ku yugu musore.
31 E nahamwitu, iri tutangamúgalukana, daata agayami fwa, tunabe twe twamúyita
no'mukuume, bwo akola mushaaja.
32 «Ne'ngingwe, nienyene n'gayitanga mbe ngwati imunda daata, hi'gulu lya yugu mu-
sore. N'gamúbwira: "Iri ndangakugalukirana ye, halinde ushubi múbona, wangakizi
ndya umulizi halinde imyaka ne'myakuula kwo nie wakuhubira."
33 «E nahamwitu, nakuyinginga, ulekage mbe nie gasigala ahandu ho'yu mutabana.
Mbe nie gaaba muja wawe. Si uyu mutabana, umúhanguule agaluke na bakulu baage.
34 Buzira yugu musore, ndashobwiri ukugalukira imunda daata. Ndanaloziizi mbone
ngiisi kwo daata agalibuuka no'mukuume.»

45

Yusefu ayimenyeesa imwa beene wabo

1 Yusefu atanaki bona ubulyo bwo'kuyihangirira imbere lya'Bamiisiri, kyanatuma
agayami bahamuliza booshi, ti: «Hulukagi, mweshi!» Ne'ri bakahuluka, ndaaye
muhalashongo úwâli ki sigiiri mwo.
Haahago, Yusefu anayimenyeesa imunda bakulu baage.
2 Anatondeera ukubululuka bweneene. Kyanatuma Abamiisiri kwo bâli imbuga
bagamúyuvwa. Umwazi gwanamenyeekana kiri ne'bwami.
3 Ulya Yusefu anabwira bakulu baage: «Nie Yusefu! Ka daata akiri ho?» Yabo bakulu
baage, iri bakayuvwa kwokwo, yoo, banahinyanyala, banabula byo bagamúshuvya.
4 Yusefu anashubi babwira: «Namùyinginga, munyegeerage.» Ne'ri bakamúyegeera,
anababwira: «Nie yolya mulumuna winyu wa Yusefu. Ikyanya mukanguliisa,
nanaleetwa hano i Miisiri.
5 Halikago buno, mutaki jengeerwe, mbu bwo mukanguliisa. Mutanaki be
no'luhahalizi. Si Rurema yenyene ye kalooza kwo munguliise, gira ngwanwe hano,
halinde na nyiji mùkiza.
6 «Mu kino kihugo, tuki ryagagi mu mwaka gwa kabiri naaho gwo'mwena. Haki sigiiri
igindi myaka itaanu. Na mwi'yo myaka, ndaaye úgaki lima mbu ayeze.

7 Rurema yenyene ye kagwanwa andeeta mu kino kihugo, bwo âli loziizi ukumùkiza
ku njira ye'kisoomeza, halinde lyo mwe ne'mbaga ziinyu mukalongage ukuba ho.
8 «Mutali mwe mukandeeta ino munda. Si Rurema yenyene ye kandeeta yo. Ye
kanangira mbe mukulu imunda mwami we'Miisiri. Uyo mwami, akambiika mbe
mwimangizi we'bindu bya mu nyumba yage, na mbe mutwali kiri na mu kihugo kyoshi
kye'Miisiri.
9 «Kwokwo, muvwarukage. Mugendi bwira daata kwo mugala wage wa Yusefu
adeta kwokuno: "Rurema keera akanyimika mbe mutwali we'kihugo kyoshi kye'Miisiri.
Mutaki tinde. Muvwaruke, muyije duba.
10 Ugayiji beera hoofi lyani, mu kihugo kye'Gosheni. Tuganabeera na bagala baawe,
na bijukulu baawe. Uleetage ne'bitugwa byawe, kiri ne'bindi bindu byoshi byo uhiiti.
11 «"Yaho i Gosheni, ngakutunga, mwe ne'mbaga yawe, kiri ne'bitugwa byawe,
mutayiji kengeera mwakekerera. Hatanagirage ikindu kyawe kyoshi íkigaahala.
Mukuba, haki sigiiri igindi myaka itaanu yo'mwena."»
12 Yusefu anashubi babwira: «Bwo ngweti ngamùganuuza, mwenyene keera
mwanyibonera. Kiri na mulumuna wani wa Binyamiini, naye keera ambona kwo nie
Yusefu.
13 Aahago! Mugendi ganuulira daata kwo ndi mutwali mu kihugo kye'Miisiri.
Mumúganuulire na ngiisi kwo mwenyene mwayibonera. Munavwarukage,
mumúndeetere.»
14 Lyeryo, Yusefu anayimuka, anahoobera mulumuna wage wa Binyamiini. Bombi
banayami tulikira mu malira.
15 Ha nyuma, anakizi hooberana na bakulu baage, iri analira. Yabo bakulu baage,
banabuli tondeera ukumúganuuza.

Faraho atumira Yakobo

16 Yugwo mwazi gwa'bakulu ba Yusefu, iri gukahikira mwami Faraho mu kajumiro,
gwanamúshambaaza ngana, kuguma na'batwali booshi ba mu bwami bwage.
17 Kyanatuma mwami agabwira Yusefu: «Ubwirage bakulu baawe, kwo ngiisi
muguma aheese punda wage umuteekerwa, banagalukire i Kaanani.
18 Bagendi ndeetera yisho, kuguma ne'mbaga zaabo. Mu kino kihugo kye'Miisiri,
ngayiji babiika ahandu hiija, halinde batuule bwija mu kihugo kyani.
19 «Unababwire kwakundi, kwo batwalage na'magaare go'kubululwa, gira bakaleete
mwo yishe, na bakaabo, kiri na'baana baabo baanuke.
20 Mubabwire, kwo batayishuhize hi'gulu lye'bindu byabo. Si ngiisi biija mu kihugo
kye'Miisiri, ngakizi baheereza byo.»
21 Ikyanya bagala Yakobo bakayuvwa kwokwo, banasimbaha. Yusefu anabaheereza
amagaare go'kubululwa, nga kwo mwami akakyula. Anakyula kwo babatekerere
ne'ndanda.
22 Ngiisi muguma wabo, Yusefu akamúheereza ikyambalwa kihyahya. Haliko
Binyamiini yehe, anamúheereza ibyambalwa bihyahya bitaanu, kuguma ne'fwaranga
magana gashatu.
23 Anatumira na yishe ngiisi íbyangamútabaala mu lugeezi. Akamútumira bapunda
ikumi ábâli heesiri ibindu biija bya mu kihugo kye'Miisiri, na'mabuguma ikumi ga
bapunda ágâli heesiri ingano ne'mikate, ne'zindi ndanda.
24 Kwokwo, Yusefu anasezerana na yabo bakulu baage. Ne'ri bakaba bakola
bagayimuka, anabahanuula kwokuno: «E beene witu, leero, mutagende mugalongoola.»
25 Yabo bakulu baage, banalyoka yaho i Miisiri, banagalukira mu kihugo kyabo
kye'Kaanani, imwa yishe Yakobo.
26 Ne'ri bakahika áhali yishe, banamúbwira: «E daata, ka uli no'mwazi? Yusefu aki
ba ho. Ye na koli ba mutwali mu kihugo kyoshi kye'Miisiri.»
Yishe mbu ayuvwagwe kwokwo, atanabayemeera. Ibiswasi byanatumuuka mwi'twe.
27 Kundu kwokwo, banatondeera ukumúganuulira amagambo gooshi go Yusefu
akabatuma. Ne'kyanya akabona amagaare go Yusefu akamútumira, mbu gayiji
múyabiira, haaho umutima gwage gwanayika mu nda.
28 Anadeta: «Bwo'mwana wani Yusefu aki ba ho, ndaakikwo kundi. Namuyami genda
yo ngana, gira ngendi múbona, índazi fwa.»

46

Yakobo ne'mbaga yage, bagenda i Miisiri

1 Yakobo anahamba indundu ne'ngegere, anashokola injira yo'kugenda i Miisiri. Ne'ri
akahika i Beeri-Sheba, anatanga amatuulo imwa Rurema wa yishe Hisake.

2 Iri hakaba bushigi, Rurema anamúganuuza ku njira ya'mabone, ti: «E Yakobo, e
Yakobo!» Na wa naye, ti: «E waliha, ndi hano!»
3 Rurema anamúbwira: «Nie Rurema wawe, kiri na wa yisho. Aaho! Utayobohage
ukugenda i Miisiri. Si iyo munda, ngakugira ube mulala úguhimbiri.
4 Ikyanya ugagenda yo, tugagendanwa. Na ha nyuma kandi, tunashubi galukanwa.
Ne'kyanya ugaafwa, Yusefu ye gakufuba.»
5 Kwokwo, Yakobo analyoka yaho i Beeri-Sheba. Bagala baage, banamúshoneza mu
galya magaare ga mwami we'Miisiri. Anatwalwa na'bali-kazi, na'baana baabo.
6 Banatwala ne'bitugwa byabo, kuguma ne'bindi byoshi byo bakatwa mu kihugo
kye'Kaanani. Ku yikyo kyanya, akagendanwa na'ba mwi'kondo lyage booshi,
7 (kuli kudeta: bagala baage, na banyere baage, kiri na bijukulu baage, abanyere
na'batabana).

Aba mwi'kondo lya Yakobo

8 Yabo bagala Hisiraheeri, bo bakagendanwa i Miisiri, kiri na'baana baabo, amaziina
gaabo, go gaaga: Rubeni ye wâli riiri fula.
9 Bagala Rubeni, bâli Hinoki, na Paalu, na Hesirooni, na Karimi.
10 Simyoni naye, bagala baage bâli Yemweri, na Yamini, na Ohadi, na Yakiini, na
Shohaari, na Sahuli. Uyo Sahuli, akamúbuta ku Mukaanani-kazi.
11 Laawi naye, bagala baage bâli Girishooni, na Kohaati, na Meraari.
12 Yuda naye, bagala baage bâli Heeri, na Honani, na Sheela, na Pereesi, na Zeera. Si
Heeri na Honani bakafwira mu kihugo kye'Kaanani. Bagala Pereesi naye, bâli Hesirooni
na Hamuli.
13 Hisakaari naye, bagala baage bâli Toola, na Puuva, na Yashubu, na Shimurooni.
14 Zabulooni naye, bagala baage bâli Sereedi, na Helooni, na Yahireeri.
15 Yabo booshi, bo baana Yakobo akabuta ku Leya, mu kihugo kye'Mezopotamiya.
Akabuta na munyere wage wa Dina. Yabo baana, booshi bâli hisiri bandu makumi
gashatu na bashatu.
16 Gaadi naye, bagala baage bâli Zifyoni, na Haagi, na Shuuni, na Hezibooni, na Heeri,
na Haroodi, na Hareeri.
17 Hasheeri naye, bagala baage bâli Himuna, na Hishiva, na Hishivi, na Beriya, na mwali
wabo wa Seera. Bagala Beriya nabo, Hebeeri, na Malikyeri.
18 Yabo, bo baana Yakobo akabuta ku Ziripa, ulya muja-kazi ye Labaani akaheereza
munyere wage wa Leya. Abandu booshi bo Ziripa akabutira Yakobo, bâli riiri ikumi na
ndatu.
19 Yakobo, akabuta abatabana babiri ku mukaage Laheeri. Yusefu na Binyamiini.
20 Yusefu naye, ikyanya âli kola mu kihugo kye'Miisiri, akabuta abatabana babiri,
Manaasi na Hifurahimu. Yabo batabana, akababuta ku Hasinaati munyere Potifeera.
No'yo Potifeera, âli riiri mugingi wa'kaaya ke'Honi.
21 Binyamiini naye, bagala baage, bâli Beela, na Bekeeri, na Hashibeeri, na Gera, na
Namaani, na Hehi, na Roshi, na Mupimu, na Hupimu, na Haridi.
22 Yabo bo baana ikumi na bana, bo Yakobo akabuta ku Laheeri.
23 Daani naye, mugala wage ye Hushimu.
24 Nafutaali naye, bagala baage, bâli Yahizeeri, na Guuni, na Yezeeri, na Shireemu.
25 Yabo, bo baana balinda, bo Yakobo akabuta ku Biriha, ulya muja-kazi ye Labaani
akaheereza munyere wage wa Laheeri.
26 Abandu ba mwi'kondo lya Yakobo, ngiisi bo akabungana mu kihugo kye'Miisiri,
booshi bâli hisiri makumi galindatu na ndatu, buzira kuharuura abali-kazi.
27 Ne'yo munda i Miisiri, Yusefu âli mali gwanwa abutira ya'batabana babiri. Kwokwo,
ikyanya abandu booshi be'mbaga ya Yakobo bakagenda i Miisiri, bâli hisiri bandu
makumi galinda.

Yakobo ahika i Miisiri

28 Uyo Yakobo, anatee tuma Yuda imunda Yusefu, kwo agwanwe amenya injira
yo'kugenda i Gosheni. Ne'kyanya Yakobo ne'mbaga yage bakahika yo,
29 Yusefu analingikania igaare lyage lyo'kubululwa ne'fwarasi, anagenda yo, gira
agendi sanganira yishe. Yusefu, mbu amúbonage, anamúhoobera. Yusefu, anamala
ikyanya kingi amúhobiiri, iri analira.
30 Uyo Yakobo, anamúbwira: «E mwana wani, keera nakuyibonera. Buno, lyo ngi
yemeera kwo ukiri ho. Kundu nangakoli fwa zeene, umutima gwani gukoli yisiri mu
nda.»

31 Uyo Yusefu, anabwira bakulu baage, na'bandu ba mu mbaga ya yishe: «E beene witu, ngola ngagendi menyeesa Faraho, kwo keera mwalyoka mu kihugo kye'Kaanani. Na buno mukola hano.
32 Na njubi múmenyeesa kwo mutuula batuuzi. Mwayija ne'mbene, ne'bibuzi, ne'ngaavu, ne'ndundu, ne'ngegere.
33 «Ku yukwo, iri mwami angamùhamagala, anamùbuuze mbu bikagi byo mukizi kola,
34 munamúshuvye: "E nahamwitu, tuli bakozi baawe! Ukulyokera ubwanuke bwitu halinde zeene, umukolwa gwitu, gutuula gwa butuuzi. E waliha, yubwo butuuzi bwitu, bulyokiiri mu bashokuluza biitu."
«Ikyanya mugashuvya kwokwo, lyo agamùhanguula kwo mutuule haahano i Gosheni. Na íbyatuma namùbwira kwokwo, bwo nyiji kwa'Bamiisiri bali mu kizi neena abangere bweneene.»

47

1 Yusefu, anagendi bwira Faraho: «E mwami! Daata, na beene witu, keera balyoka mu kihugo kye'Kaanani, bali kuguma ne'bibuzi byabo, ne'mbene, ne'ngaavu, ne'ndundu, ne'ngegere. Na buno, bakoli tuuziri i Gosheni.»
2 Ha nyuma, mu yabo bakulu baage, Yusefu anayabiira mwo bataanu, anagendi bayerekana imunda mwami.
3 Mwami, mbu ababonage, anababuuza: «Biki byo mukizi kola?» Nabo, ti: «E waliha, tulyagagi bakozi baawe. Umukolwa gwitu, guba gwa kuragira ibitugwa. Yugwo mukolwa, gwo na bashokuluza biitu nabo bâli kizi gira.
4 Tuli bakozi baawe. Twayija, gira tutuule hano mu kino kihugo kyawe nga babunga. Mukuba, mu kihugo kye'Kaanani, ndaakizo ndagiriro ízikiri mwo. Si umwena gukola mu gunuuza. Kwokwo, e nahamwitu, utuhanguulage, we kongwa, tutuule i Gosheni.»
5 Faraho anabwira Yusefu: «Yisho na bakulu baawe, we gabayubasa.
6 Mu kino kihugo kyoshi kye'Miisiri, we kola mutwali mwo. Aahago! Utoole ahandu hiija ho ugababiika. Wangabalekiiri kiri na haaho i Gosheni. Mu kati kaabo, iri wangabona mwe'bikalage bya'bashosi, banabe bayiji umukolwa gwo'kuragira, ubabiike babe bimangizi be'bitugwa byani.»
7 Ha nyuma, Yusefu anayerekana yishe Yakobo imunda mwami. Yakobo, iri akahika, anamúgashaanira.
8 Haaho, mwami anamúbuuza: «Ewe! Ukoli hiiti imyaka inga?»
9 Yakobo, ti: «Imyaka yo ngoli hiiti mu kuno kujeba-jeba kwani, ikola myaka igana na makumi gashatu. Iyo myaka, iryagagi migerwa naaho, inayijwiri mwa'malibu. Na kwakundi, ndazi hika ku myaka ya bashokuluza baani, kundu nabo bâli kizi jeba-jeba.»
10 Haaho, Yakobo anashubi múgashaanira, anamúsiga yaho.
11 Mu yikyo kihugo kye'Miisiri, Yusefu anayubasa mwo yishe, kiri na bakulu baage. Anabaheereza ahandu hiija ho'kutuula, hoofi na'kaaya, nga kwokulya mwami âli mali gwanwa akyula.
12 Na yaho i Rameseesi, Yusefu anakizi lungikira yishe ibyokulya, anakizi bilungikira kiri na bakulu baage, na'bandi booshi ba mu nyumba ya yishe, ukukulikirana na'magoorwa ga ngiisi mbaga.

Yusefu atabaalana mu mwena

13 Mu yikyo kihugo kyoshi kye'Miisiri, ibyokulya byâli ki bulisiri, halinde umwena gwanagenderera ukugunuuza mwo. Abandu baamwo, kiri na'bandu be'Kaanani, banatondeera ukujamba.
14 Yusefu, ikyanya akaguliisa irya ngano, anakuumania ifwaranga zooshi za'bandu be'Miisiri, ne'za'bandu be'Kaanani. Yizo fwaranga, anakizi zitwala imwa Faraho.
15 Abandu be'Miisiri kuguma na'be'Kaanani, iri fwaranga zikabamalira, Abamiisiri booshi banagendi bwira Yusefu: «Kwokuno, tutaki hiiti kiri no'lusumuuni. Utuheereze byo tugaalya, e waliha! Ne'ri wangatuyima byo, tugayiji lambuukira mu masu gaawe.»
16 Yusefu, ti: «Bwe'fwaranga ziinyu keera zamala, mundeeterage ibitugwa biinyu, gira tukizi bikaburania ne'byokulya.»
17 Kwokwo, yabo bandu banakizi mútwalira ifwarasi, ne'ngaavu, ne'bibuzi, ne'mbene, na bapunda. Ikyanya âli kizi biyabiira, anabaheereze byo bagaalya. Yibyo byokulya, umwaka gwoshi gwanamala Yusefu ali mu bikaburania ne'bitugwa.
18 Yugwo mwaka, iri gukamala, banashubi múyijira, ti: «E nahamwitu, ndaahyo twangakubisha. Tutaki hiiti kiri na íhiteerwa ku shinda. Ifwaranga ziitu, ne'bitugwa

biitu byoshi, we koli bihiiti. Si byo tukoli sigiriini naaho, galyagagi magala giitu, ne'ndalo ziitu.
19 «E nahamwitu, ka buli bwija kwe'ndalo ziitu zisibage, tunalambuukire mu masu gaawe? Kwokwo buno, ugulage amatongo giitu. Kiri na twenyene, utugulage, halinde tugendi ba baja ba mwami we'Miisiri. Kizima tulonge byo tugaalya. Byo ugatuheereza naaho, ziri imbuto zo tugabyala, gira tutayiji fwa. Kiri ni'daho liitu nalyo, litayiji kengeera lyaginiinuka.»
20 Hi'gulu lya yugwo mwena, kyanatuma ngiisi Mumiisiri agaguliisa indalo yage. Yusefu anakizi zigulira mwami we'Miisiri, halinde ikihugo kyoshi kye'Miisiri kyanaba bikola bindu bya mwami.
21 Abandu be'mbande zooshi ze'Miisiri, Yusefu anabagira babe baja ba mwami wayo.
22 Halikago, amatongo ga'bagingi boohe, atanagahuma kwo. Mukuba, yabo bagingi, mwami âli biisiri ulubaaja hi'gulu lyabo, kwo bakizi longa umusheego. Kwokwo, bwo bâli rambiri ku musheego, kyanatuma amatongo gaabo, batakagaguliisa.
23 Yusefu anabwira abandu: «Mwehe ne'ndalo ziinyu, keera namùgula, mube baja ba mwami. Aahago! Imbuto zino, mugendi byala.
24 Haliko, ikyanya mugayimbula, mugaagira imituli itaanu. Umutuli muguma, munaguleete i bwami. Ne'gindi mituli ina, mugagisingula nga mbuto ziinyu, na nga byokulya biinyu, mwe na'baana biinyu.»
25 Banamúshuvya: «E nahamwitu, watukiza ngana-ngana! Bwo watugirira amiija, tukola tugaaba baja ba Faraho.»
26 Yusefu anabiika ulubaaja mu kihugo kye'Miisiri, kwo ngiisi Mumiisiri yeshi, ku mwimbu gwage, akwaniini akizi tangira Faraho umutuli muguma gwa kataanu. Yulwo lubaaja, lunakiri ho, halinde zeene. Si amatongo ga'bagingi naaho, go gatakaba bindu bya Faraho.

Yakobo alaga Yusefu

27 Abahisiraheeri banatuula yaho i Gosheni, mu kihugo kye'Miisiri. Banakizi butira mwo, halinde banayushuuka bweneene, banatwira na mwe'bindu bingi.
28 Yakobo akahisa imyaka ikumi ni'rinda atuuziri mu kihugo kye'Miisiri. Ne'myaka yage yoshi yo akalama, yâli riiri igana na makumi gana ni'rinda.
29 Uyo Yakobo, iri akaba akola agaafwa, anatumira mugala wage wa Yusefu, anamúbwira: «Iri wangaba unguuziri, nakuyinginga ubiikage ukuboko kwawe hano mwi'dako lye'kibero kyani,* unandagaanie kwo utaganziika mu kino kihugo kye'Miisiri. We kongwa! Yiri igambo, ulingirire mu kati ko'lushaagwa.
30 Ikyanya ngaafwa, unjaaze hano i Miisiri, unagendi nziika ha butambi lya bashokuluza baani.» Yusefu naye, ti: «E daata, yibyo wambwira, ngabigira.»
31 Yakobo anashubi deta: «Umbiikirage indahiro.» Kwokwo, Yusefu anamúbiikira yo. Hisiraheeri anayinika itwe iwa mushego.

48

Yakobo agashaanira bagala Yusefu

1 Iri hakalenga isiku, Yusefu anabwirwa kwo yishe, ubulwazi bwamúkayira. Lyeryo, anayami yabiira bagala baage bombi, Manaasi na Hifurahimu, banagendi mútanduula.
2 Ne'ri bakahika, Yakobo anabwirwa, ti: «Mugala wawe wa Yusefu, ayiji kutanduula.» Kwokwo, Yakobo anayihangaana, anavyuka, anabwatala ku miino ge'ngingo.
3 Uyo Yakobo, anabwira mugala wage wa Yusefu: «Rurema wo'bushobozi bwoshi, akambulukira kwo i Luuzi,* mu kihugo kye'Kaanani, anangashaanira, ti:
4 "Ngola ngakuheereza ibuta, na nguluze, halinde unabe shokuluza wa'bandu bo'mulala úguhimbiri. Abandu ba mwi'kondo lyawe, bagahyana kino kihugo, halinde imyaka ne'myakuula."
5 «Ku kyanya ndâli zaazi yija hano i Miisiri, yaba bagala baawe bombi, Hifurahimu na Manaasi, ukagwanwa wababutira hano. Kwokwo, ngabaharuura nga baana baani, nga kwo Rubeni na Simyoni nabo, bali be'mwani.
6 Ngiisi bandi baana bo ugaabuta ha nyuma, booki bagaaba be'mwawe. Ne'kyanya bakulu baabo bagahyana mu kihugo, lyo nabo bagalonga ubwabo buhyane.
7 «Ikyanya nâli kizi lyoka i Mezopotamiya, n'gajengeerwa bweneene, bwo nyoko Laheeri akafwira mu njira, mu kihugo kye'Kaanani. Ku yikyo kyanya, twâli kola

---

* **47:29 47.29** *ubiikage ukuboko kwawe hano mwi'dako lye'kibero* Kuli kubiika indahiro, mu kushiikiza lwoshi.
* **48:3 48.3** *Luuzi* Kandi iri «Beteeri».

hoofi ne'Hefurata. Nanamúziikira ku butambi bwe'njira yo'kugenda i Hefurata (yo Betereheemu ku zeene).»
8 Hisiraheeri, mbu abonage abaana ba Yusefu, anabuuza: «Banyandi yaba?»
9 Na wa Yusefu, ti: «E daata, bagala baani, yaba. Rurema akabambeereza ino munda.»
Yishe, ti: «Bayegeze hano, we kongwa, gira mbagashaanire.»
10 Hisiraheeri, amasu gaage gâli kola mwo'lundanda hi'gulu lyo'bushaaja, atanâli kizi ki bona bwija. Kwokwo, Yusefu anayegeza bagala baage áhali yishe. Yishe anabahoobera, anabanyunyuguta.
11 Anabwira Yusefu: «E mwana wani, yaho kare, ndâli ki hiiti umulangaaliro gwoshi, kwo nangaki shubi kubanda kwi'su. Kundu kwokwo, Rurema akoli ngashaaniri bweneene. Keera nanabona kiri na'baana baawe.»
12 Ha nyuma, uyo Yusefu analyosa bagala baage ku madwi ga shokulu wabo, anayinama, anahisa amalanga haashi.
13 Yusefu anashubi yabiira yabo bagala baage bombi, anagwata Hifurahimu no'kuboko kwage kwe'lulyo, anamúbiika uluhande lwo'lumosho lwa Hisiraheeri. Naye Manaasi, anamúgwata no'kuboko kwo'lumosho, anamúbiika uluhande lwe'lulyo lwa Hisiraheeri. Ha nyuma, anabatundira yishe Hisiraheeri.
14 Haliko, Yakobo anashobeka amaboko gaage. Ukuboko kwe'lulyo, anakugololera kwi'twe lya Hifurahimu, anali ye wâli riiri muto. No'kuboko kwo'lumosho, anakugololera kwi'twe lya Manaasi, ye wâli riiri fula.
15 Yakobo, anagashaanira Yusefu, ti:
«Bashokulu baani, Hiburahimu na Hisake, bâli tuuziri ne'ngoome nyiija na Rurema.
Uyo Rurema, ye na yoyo úyamiragi ali mu ndongoora halinde zeene.
16 Umuganda wage, anakizi ngiza mu mabi gooshi.
Kwokwo, iyi misore nayo, akizi gigashaanira.
Bakizi buuzibwa kwi'ziina lyani, na ku maziina ga bashokulu baani, Hiburahimu na Hisake.
Banakizi yushuuka bweneene mu kihugo.»
17 Uyo Yusefu, mbu abonage kwo yishe abiika ukuboko kwe'lulyo kwi'twe lya Hifurahimu, atanasiima. Anagira mbu akulyose ku lya Hifurahimu, gira akubiike ku lye'mwa Manaasi.
18 Anabwira yishe: «E daata, utagire kwokwo. Ifula yani, yo yeyi hano. Nakuyinginga, ubiike ukuboko kwawe kwe'lulyo kwi'twe lyage.»
19 Haliko, yishe analahira: «E mwana wani, nanga, ngoli yiji kwokwo. Abaana ba Manaasi nabo, bagaaba mulala úguhimbiri. Si mulumuna wage ye gamúkulira. Na'ba mwi'kondo lyage, bo bagakomooka mwe'milala mingi.»
20 Ku lwolwo lusiku, Yakobo anabagashaanira, ti:
«Amaziina giinyu, Abahisiraheeri bagakizi gakoleesa mu kugashaanirana.
Bagakizi deta: "Rurema akizi kugirira amiija, nga kwo akagirira Hifurahimu na Manaasi."»
Kwokwo, kwo Yakobo akasimbahiisa Hifurahimu ukuhima Manaasi.
21 Ha nyuma, Yakobo anabwira Yusefu: «Lolaga, e mwana wani! Ngola ngaafwa. Kundu kwokwo, Rurema, mugayamanwa, anashubi mùgalulira mu kihugo kya bashokuluza biinyu.
22 Si wehe, nga mutwali wa'bakulu baawe, nakugabira ikihugo kye'Shekemu, kirya kihugo kyo n'ganyaga Abahamoori ku ngooti, na ku muheto.»

49

Yakobo agashaanira bagala baage booshi

1 Ha nyuma, Yakobo anatumira bagala baage booshi, anababwira: «Mweshi mukumanage. Ngamùmenyeesa íbigamùkoleka kwo, mu siku ízigayija.
2 E baana baani, mukumanage, mundege amatwiri.
Munyuvwirize, nie yisho Hisiraheeri.
3 E Rubeni, we fula yani.
We na misi yani, bwo we katangi butwa.
Kwokwo, balumuna baawe booshi, we basumbiri ulushaagwa ne'misi.
4 Kundu kwokwo, ulyagagi nga migezi mikayu íri mu golomba.
Si mu kushonera ku ngingo yani na muguma mu bakanie, ukambonia ishoni.
Ku yukwo, utagaki kulira abiinyu.

5 «Simyoni bo na Laawi, bali kikulu ne'kilumuna.

Bakakoleesa ibyugi byabo mu kuyitana.
6 Ku yukwo, ndâye ki yibiike mu magambi gaabo.
Kiri ne'mihumaanano yabo, ndâye ki giyingire mwo.
Si bakaminika abandu ku buraakari bwabo,
banatema ishuuli ikisi, mu kuyishesa naaho.
7 Yubwo buraakari bwabo, bwâli leeziragi ulugero. Kwokwo, mbudaasiri.
Ee! Ubute bwabo, nabudaaka ngana-ngana, bwo butali mwe'ndengeerwa.
Aba mu bibusi byabo, ngabashabulira mu kihugo kya Hisiraheeri,
babe mijande-mijande.

8 «E Yuda, beene winyu bagakizi kuhuuza, banakizi kufukamira.
Abagoma baawe nabo, ugakizi bakandamira.
9 E mugala wani wa Yuda, ulyagagi nga mwana we'ndare,
keera úwavwajagira byo alonga i ruhiiviro, anashubi galukira mwi'bundo.
Ulyagagi nga ndare íshubi jujamiri, inakoli gwejiiri.
Aahago! Nyandi úwangaki givyula?
10 Abayuda bayamiragi bali ne'ngoni ye'kyami.
Itaganalyoka mu magulu ga mwami wabo,
halinde ukuhisa ku kyanya ulya úgikwaniini agaahika.
Yehe, ibinyamahanga byoshi bigakizi músimbaha.
11 Agakizi shwekera punda wage ku mulandira gwo'muzabibu.
Umwana wo'yo punda, agakizi múshwekera ku kitombo kyagwo.
Aganakizi fula ibyambalwa byage mu divaayi.
Ne'kooti lyage, agalifuliisa umuko gwe'mizabibu,
12 halinde amasu gaage ganadukumbuke bweneene.
Amiino gaage nago, gagakizi ba meeru pepeepe ukuhima amata.

13 «Zabulooni, agatuula ku butambi bwe'nyaaja.
Amashuba, ganakizi yezeka ho.
Ulubibi lwe'kihugo kyage, lugahekera ku kye'Sidooni.

14 «Hisakaari, ali nga kihagange kya punda,
úkoli gwejiiragi ha kati ke'miteekerwa ibiri.
15 Abwinagi kwo yaho ho ali mu luhuukira, hali hiija,
na kwe'kihugo kisimisiizi.
Kyanatuma agaagoka, gira iyo miteekerwa, agiheekage.
Na mu kugiheeka, anabe muja wo'kukola ku kahaati.

16 «Daani agakizi twala abandu baage,
nga kwe'gindi milala ituula igira.
17 Uyo Daani, agaaba nga mujoka úguli ku njira,
na nga kihoma íkiteziri ku butambi bwe'njira.
Kinakizi komera ifwarasi ku birenge,
halinde úgishoniiri kwo, anadeedeke umugongo haashi.

18 «E Nahano, ndangaliiri kwo we gangiza.

19 «Gaadi, kundu agateerwa na'biitani,
haliko ye gabahima, anabashindibuke kwo.

20 «Hasheeri, ikihugo kyage kigayera bweneene.
Yibyo byokulya byage, bigakizi liibwa na'baami.

21 «Nafutaali, alyagagi nga kasa ákali no'butoge,
kanali mu buta abaana ábanonosiri.

22 «Yusefu alyagagi nga kitombo íkiri ha butambi lye'shyoko, kinajoojesiri bweneene.
Amatavi gaakyo, gali mu yajabuka, halinde ganasooke ikyogo.
23 Abagoma baage, kundu bagweti bagamùlwisa ne'miheto,
iri banamúshomboroza mu kumúlasha imyambi,
24 haliko, akayama afumbiiti umuheto gwage.
Na'maboko gaage ganayama gayanguhiri.

Ali mu longa ubushobozi imwa Rurema wa Yakobo.
Mukuba Rurema, ye kikalage kyo'mungere, ye na Lwala lwa'Bahisiraheeri.
25 Rurema wa yisho, ye gakizi kutabaala.
Ye Rurema wo'bushobozi bwoshi, ye ganakizi kugashaanira.
Kwokwo, ugakizi longa invula ukulyoka mwi'gulu.
No'tudota, tunakizi bira mu kuzimu.
Ugakizi buta abaana bingi.
Kiri ne'bitugwa, binayolole.
26 Imigashani yo wahaabwa na yisho, ihimiri imigashani ye'migazi íyamiri ho.
Inahimiri na byoshi íbigiri kwo.
Iyo migashani yoshi, ikizi beera kwi'twe lya Yusefu, na ku kashanga-mutwe kaage.
Mukuba, akuliiri bakulu baage booshi.

27 «Binyamiini, alyagagi nga mulunga mulangi.
Shesheezi, guli mu zindukiri vwajagira ngiisi byo gwalonga i ruhiiviro.
Na'kabigingwe, gunagabure imisigala.»
28 Yabo booshi, yo milala ikumi ni'biri ya'Bahisiraheeri. Ne'kyanya yishe Yakobo akabagashaanira, gaago go magambo go âli kizi babwira. Akagashaanira ngiisi muguma, nga kwo bimúkwaniini.

Yakobo afwa
29 Ha nyuma, Yakobo anakomeereza yabo bagala baage kwokuno: «E baana baani, ngola ngagwana bashokulu. Aaho! Mukanziikage ngiisi ho bashokulu bakaziikwa, mu shinda íri mu lwala, mu ndalo ya Hefurooni, Umuhiti.
30 «Iyo shinda, iri mu ndalo ye'Makepela, hoofi ne'Mamure, mu kihugo kye'Kaanani. Hiburahimu ye kahagula imwa Hefurooni, Umuhiti, gira habe ho agakizi ziikira beene wage.
31 «Haaho, ho Hiburahimu na mukaage Saara nabo bakaziikirwa. Kiri na Hisake na mukaage Rebeka, nabo ho bakaziikirwa. Kiri na Leya naye, haaho ho n'gamúziikira.
32 Iyo ndalo, ne'yo shinda íri mwo, akabigula imwa'Bahiti.»
33 Yakobo, mbu ayusagye ukulaga bagala baage, anashubi yilambika ku ngingo, anayami fwa, anagwana bashokulu.

50

Yakobo agendi ziikwa
1 Uyo Yusefu, ikyanya yishe akafwa, anayami yilambika ku kirunda kyage. Anakizi múlirira, iri anamúnyunyuguta.
2-3 Ha nyuma, Yusefu anabwira abafumu ábâli kizi múkolera, kwo bayiji shiiga ikirunda kya yishe umuti, gira kitabole. Yabo bafumu, banamala isiku makumi gana bagweti bagakishiiga kwo'muti, nga kwe'migeeza yabo yâli riiri. Balya Bamiisiri, banahisa isiku makumi galinda bajondamiri, bali mu kigandaaro kya Yakobo.
4 Yizo siku ze'kigandaaro, iri zikamala, Yusefu anabwira abandu ba mu mbaga ya Faraho: «Mwe bakongwa! Namùyinginga, mugendi mbwirira Faraho
5 kwo daata akasiga ambikiisa indahiro, ti: "Ngola bu fwa. Kwokwo, ukagendi nziika mu shinda yo n'gahumba, mu kihugo kye'Kaanani." Ukukulikirana ni'ragi, nayinginga mwami ambanguule kwo ngendi ziika daata, na njubi galuka.»
6 Faraho, anatuma ishuvyo imunda Yusefu, ti: «Ugendi ziika yisho, nga kwo akasiga akubikiisa indahiro.»
7 Kwokwo, Yusefu anagendi ziika yishe. Abakozi booshi ba Faraho, na'balemberezi baage, na'bashaaja ba mu yikyo kihugo, banagenda bamúherekeziizi.
8 Na kwakundi, anagenda ne'mbaga yage, na beene wabo, na'bandi bandu ba mu mbaga ya yishe. Ábakasigala yaho i Gosheni, bali baana naaho, kuguma ne'bitugwa.
9 Mu Miisiri, mwâli riiri abasirikaani ba mwami. Bâli kizi gendera mu magaare go'kukizi bululwa ne'fwarasi. Nabo banagenda babaherekeziizi. Yabo booshi, bâli riiri katundu.
10 Ikyanya bakalyoka i Miisiri, banahika ha kajabo ko'lwiji Yorodaani. Na yaho, hâli riiri ikiyeluuliro kye'ngano, kyâli kizi buuzibwa Hataadi. Yaho, banajongama, iri banalira ku mwizingeerwe. Yusefu anamala he'siku zirinda, ali mu kigandaaro kya yishe.
11 Abakaanani, kwo bâli riiri batuulaga ba yaho, iri bakabona ngiisi kwa'bandu babiika ikigandaaro ha yikyo kiyeluuliro, banakizi yibuuza: «E balya, kino kigandaaro

kya'Bamiisiri, si kiryagagi kya kahebuuza!» Kyanatuma yaho ha kajabo ko'lwiji
Yorodaani, hagayinikwa iziina Habeeri-Miisiri, (kuli kudeta: kigandaaro kya'Bamiisiri).
12 Yabo bagala Yakobo, kwokwo kwo bakagirira yishe, nga kwo âli mali gwanwa
abakomeereza.
13 Banatwala ikirunda kyage mu kihugo kye'Kaanani, banagendi múziika mu shinda
ya mu ndalo ye'Makepela, hoofi ne'Mamure. Iyo shinda, Hiburahimu ye kagigula imwa
Hefurooni, Umuhiti, gira habe ho agakizi ziikira beene wage.
14 Yusefu, iri akaba keera aziika yishe, anashubi galukira i Miisiri, na bakulu baage,
na'bandu booshi kwo bâli múherekeziizi.

Yusefu amala indaania za beene wabo

15 Balya beene wabo Yusefu, iri bakabona kwo yishe keera afwa, banahanuusania,
ti: «Ala twe! Kwokuno daata afwa, ka Yusefu atakola agatuyihindulira? Bulya buligo
bwoshi bwo tukamúgirira, ka atagaki yihoola hi'gulu lyabwo?»
16 Kyanatuma bagatumira Yusefu indumwa ídesiri kwokuno: «E nahamwitu, ku
kyanya yisho âli kola mu laga, akasiga adeta:
17 "Mubwirage Yusefu kwo namúyinginga maashi, akejeerere beene wabo ku mahube
gooshi go bakamúgirira." Aaho! Nyiitu, tulyagagi bakozi ba Rurema wa yisho. Ku
yukwo, twakuyinginga bweneene, utukejeerere ku mahube go tukakugirira.»
Iyo ndumwa, iri ikahikira Yusefu, anagwatwa ne'kifufu, anatondeera ukulira.
18 Ha nyuma, yabo beene wabo boonyene banamúgendera, banafukama imbere
lyage, banadeta: «E Nahamwitu, tukola baja baawe.»
19 Haliko Yusefu anabashuvya: «Nanga, mutayobohe! Ka nie Rurema, mbu
nimùhane?
20 Mwâli shungisiri ukungira buligo. Kundu kwokwo, yubwo buligo, Rurema âli
shungisiri ukubuyerekana mwa'miija. Âli loziizi ukukiza abandu bingi, nga kwo mukoli
bwinagi.
21 Kwokwo, mutakizi ki yoboha. Mwehe na'baana biinyu, ngakizi mùheereza
ibyokulya.» Yabo beene wabo, iri bakayuvwa kwokwo, banaholeera.

Yusefu afwa

22 Yusefu ne'mbaga ya yishe, banagenderera ukutuula iyo munda i Miisiri. Yusefu
akalama imyaka igana ni'kumi.
23 Anagashaanirwa ukubona abaana be'mwa Hifurahimu, halinde ku bajukuluza. Na
kwakundi, abaana ba mwijukulu wage wa Makiiri mugala Manaasi, ye kabalera.
24 Iri hakatama, Yusefu anabwira beene wabo: «Ngola bu fwa. Kundu kwokwo,
Rurema agakizi mùtabaala. Yehe, ye gamùlyosa mu kino kihugo, anamùtwale mu
kihugo kyo akalagaania Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo.
25 Aahago! Mumbiikire indahiro, kwe'kyanya Rurema agayiji mùguluula, mukataa-
hane imigongolo yani.»
26 Kwokwo, iri Yusefu akaba akola ne'myaka igana ni'kumi, anashaaja. Ikirunda
kyage, banakishiiga kwo'muti, gira kitabole. Banakilambika mu kajumba, iyo munda
i Miisiri.

Ikitaabo kyo'
Kulyoka
Indangiriro

Yiki kitaabo, kikayandikwa na Musa, kinayerekiini ngiisi kwo Rurema akaluza Abahisiraheeri i Miisiri, banayiji ba mulala úguhimbiri. Ha nyuma, mwami we'Miisiri anatondeera ukubalibuza bweneene mu kubakoleesa ku kahaati. Kundu kwokwo, Rurema anakoleesa Musa mu kugira ibitangaaza bya kwingi-kwingi, halinde banalyoka yo, banayingira mwi'shamba.

Ikyanya Abahisiraheeri bâli koli shumbisiri mwi'shamba, Rurema anababwira kwo bamúyubakire iheema lye'mihumaanano, habe ho agakizi yiyerekana. Haaho mwi'shamba, anababiikira ulusiku lukulu lwe'Pasaka, anabaheereza zirya maaja ikumi, kuguma ne'zindi maaja nyingi.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Kulyoka 14.13-14: «Musa anabashuvya: “Mutayobohe, si mutuuze. Zeene lyo na zeene, mugaabona ngiisi kwo Nahano agamùkiza. Yaba Bamiisiri bo mubwini buno, mutâye ki babone. Nahano yenyene agamùlwira. Kwokwo, mukwiriiri mutuuze naaho.”»

Íbiri mwo, ku bwofi

a) Rurema akoleesa Musa, mu kushaaza Abahisiraheeri i Miisiri (1.1–6.27)
b) Rurema agira ibitangaaza ikumi mu Bamiisiri, mu kubalibuza (6.28–11.10)
c) Rurema abiikira Abahisiraheeri Ipasaka, banashaaga i Miisiri (12.1–13.16)
d) Rurema ajabusa Abahisiraheeri Inyaaja Ndukula (13.17–15.21)
e) Abahisiraheeri babalama mwi'shamba, halinde banahika i Sinaayi (15.1–18.1)
f) Abahisiraheeri bagenda i Sinaayi, bananywana ikihango na Rurema (19.1–20.21)
g) Rurema aheereza Abahisiraheeri imaaja, gira bakizi tuula bwija (20.22–24.18)
h) Iheema lya Rurema (25.1–40.38)

Abahisiraheeri balibuzibwa bweneene i Miisiri

1 Ikyanya Yakobo akagendi tuula i Miisiri, anagenda na bagala baage. Na'maziina gaabo, go gaaga:
2 Rubeni, na Simyoni, na Laawi, na Yuda,
3 na Hisakaari, na Zabulooni, na Binyamiini,
4 na Daani, na Nafutaali, na Gaadi, na Hasheeri. Yabo bagala baage, ngiisi muguma wabo âli riiri ne'mbaga yage.
5 Abandu be'kibusi kya Yakobo, booshi bâli hisiri bandu makumi galinda. Yusefu yehe, âli koli tuuziri mu kihugo kye'Miisiri.
6 Iri hakatama, uyo Yusefu anafwa. Beene wabo booshi ba mu yikyo kibusi, nabo banafwa.
7 Kundu kwokwo, Abahisiraheeri banagenderera ukukizi buta, banaluguuka bweneene, halinde banakwira hooshi mu kihugo kye'Miisiri.
8 Yaho i Miisiri, iri hakalenga imyaka mingi, ugundi mwami anayima, atanâli yiji umwazi gwa Yusefu.
9 Uyo gundi mwami anabwiraga abandu baage: «Lolagi ngiisi kwa'Bahisiraheeri bakola kanyegete. Hali ikyanya tutangaki bahasha.
10 Aaho! Tuyengehe! Mukuba, iri hangayimuka izibo, hali ikyanya yaba bandu bangayibiika ku bagoma biitu, banakengeere batulwisa. No'buzinda, banayiji tibita ikihugo kiitu. Ku yukwo, tuloozagye ubulyo bwo'kubahangirira, halinde bataki yushuuke.»
11 Balya Bamiisiri, bâli kizi libuza Abahisiraheeri bweneene. Banababiikira abimangizi balangi, gira bakizi bakoleesa ku kahaati. Mwami we'Miisiri, anabayubakiisa utwaya two'kukizi biikira mwe'bihinda, (kuli kudeta: i Pitomu ne'Rameseesi).
12 Balya Bahisiraheeri, kundu bâli kandamiirwi bweneene, si bâli genderiiri naaho ukubuta, iri banayushuuka, halinde banakwira mu kihugo. Kyanatuma balya Bamiisiri bagakizi bayoboha bweneene,
13 banagenderera ukukizi bavindagaza.
14 Banakizi bakoleesa ngana, buzira kubakejeerera. Ne'ri hakazindaga, yabo Bahisiraheeri banakizi humba ibumba lyo'kukizi bumba amatafaari. Banakizi gira ne'gindi mikolwa mingi ya mu ndalo. Bâli koli tuuziri mu makuba ngana-ngana, iri banakizi yitubanula bweneene.

Faraho alooza ukuyita abaana bo'butabana ba'Baheburaniya

15 Mu yabo Baheburaniya, mwâli riiri abahumbwa babiri, Shifira na Puwa. Yabo bombi, bo bâli kizi butiisa.

Lusiku luguma, mwami anababwira:

16 «Ikyanya abakazi ba'Baheburaniya bagakizi yiji buta, mukakizi loleekeza bwija umwana úwabutwa. Iri angaba ali wa bunyere, munamúleke. Halikago, iri angaba ali wa butabana, munayami múfumba umuuka.»

17 Kundu mwami akadeta kwokwo, haliko balya bahumbwa bâli simbahiri Rurema, batanamútwaza. Kiri na'baana batabana, banakizi baleka.

18 Iri hakatama, uyo mwami anabatumira, anababuuza: «E bahumbwa, makagi gano mwagira? Kituma kiki mwalekeerera abaana bo'butabana?»

19 Nabo, ti: «E mwami, balya Baheburaniya-kazi, biri bihagarusi bweneene. Ikyanya umuhumbwa ali mu ba atazi hika, bali mu gwanwa keera bayibutiisa boonyene. Boohe, batali mu tinda nga'Bamiisiri-kazi.»

20 Yabo bahumbwa, Rurema anakizi bagashaanira. Na'Bahisiraheeri banakaviiriza ukuyushuuka, halinde banaba ne'misi bweneene.

21 Yabo bahumbwa, bwo bâli simbahiri Rurema, kyanatuma nabo, agabayushuulira imbaga zaabo.

22 Iri hakazinda, uyo mwami anakyula, ti: «Abaheburaniya, ikyanya bagabutaga abaana bo'butabana, ndaakwo kundi. Muyami balasha mu lwiji Niire. Si abaana bo'bunyere boohe, mukizi baleka.»

2

Musa abutwa

1 Hâli riiri Mulaawi muguma úkahisa umukazi wa mu mulala gwage.

2 Uyo mukazi anaheeka inda, anabuta umwana wo'butabana. Na bwo'yo mwana âli riiri mwija bweneene, kyanatuma agaamala imyezi ishatu ali mu múbishiiriza.

3 Iri hakazinda, anabula ubulyo bwo'kushubi múbisha. Kyanatuma agayabiira ikitiri íkikalukwa mu kaliri, anakihembeza kwo'bulungu.

Iri akayusagya, anakigwejeza mwo'yo mwana, anagendi kitereka mu masanga, mu lwiji Niire.

4 Uyo mwana, mwali wage âli bishamiri hoofi lyage, gira abone ngiisi íbigamúkoleka kwo.

5 Masaasa atabukwa, umuluzi-nyere wa Faraho anamanukira ku lwiji Niire, gira agendi yikaraba. Âli geeziri na'balemberezi baage.

Ikyanya bakalenga ku ngombe yo'lwiji, uyo muluzi-nyere anabona ikitiri kibishirwi mu byasi, anabwira umulemberezi muguma kwo agendi kireeta.

6 Uyo muluzi-nyere, mbu akitumbuule, anagwana muli umwana wa'kalenge, agweti agaalira. Anamúyuvwirwa indengeerwa, anadeta: «Uyu mwana, ali Muheburaniya.»

7 Haaho-haaho, ulya mwali wo'yo mwana anahulukira ho, anayami bwira uyo muluzi-nyere: «E waliha, uyu mwana, ka ngendi kuloogeza umulezi mu Baheburaniya-kazi, gira akizi kuyogeza ye?»

8 Naye, ti: «Genda!» Kwokwo, anayami gendi leeta nyina wo'yo mwana.

9 Ulya muluzi-nyere anamúbwira: «Uyabiirage uyu mwana, ukizi múyoza. Ngakuhemba.» Kwokwo, uyo nyaama anatwala umwana imwage, anagendi múlera.

10 Uyo nyaama, iri akabona kwo'mwana keera akula, anamútwala imwo'yo muluzi-nyere. Ne'ri akamúyabiira, anaba mwana wage, anamúyinika iziina Musa, mu kudeta: «N'gamútoola mu lwiji.*»

Musa atibitira i Midyani

11 Iri hakalenga imyaka, Musa anaba akola mushosi. Lusiku luguma, anagendi tanduula beene wabo Abaheburaniya, anabona ngiisi kwa'Bamiisiri bali mu bakoleesa ku kahaati. Anabona mwene wabo muguma, agweti agashulikwa no'Mumiisiri.

12 Musa anatee lola uluhande no'lundi. Ne'ri akabona kwo ndaaye umúbwini, anayami yita ulya Mumiisiri, anamúfulika mu mushenyu.

13 Iri bukakya, Musa anashubi hulukira ku Baheburaniya babiri ábali mu lwa. Ikyanya akabona kwo muguma wabo ye wahubira uwabo, anamúbwira: «Maki gano! Si mwe baguma! Kituma kiki uli mu shulika uwinyu?»

---

* **2:10 2.10** *Musa* Mu ndeto ye'kiheburaniya, yiri iziina liri mu yuvwikana nga «ukulyosa».

14 Na wa naye, ti: «Shaaga! Nyandagi úkakubiika kwo ube mutwali witu, unabe
mutwi we'maaja ziitu? Ka naani, uloziizi ukunyita, nga kwo wayita ulya Mumiisiri?†»
Lyeryo, Musa anatondeera ukuyoboha, anayitoneesa, ti: «Ehee! Ngiisi byo nagira,
kiziga keera byamenyeekana.»
15 Mwami we'Miisiri, iri akayuvwa ngiisi kwo Musa agira, anagira mbu amúyite.
Kyanatuma Musa agapumukira mu kihugo kye'Midyani, gira agendi tuula mwo. Ne'ri
akahika yo, anabwatala ha kirigo.
16 Iyo munda i Midyani, yâli riiri umugingi muguma úwâli hiiti abanyere balinda.
Ikyanya Musa âli kola ha kirigo, yabo banyere banayiji vwomera ibitugwa bya yishe,
banayijuza amiiji mu mivuli, gira bishyole.
17 Haaho, hanayija abandi bangere, banagira mbu babayimule yaho. Musa anayami
yimuka, anabahaliza, anabatabaala mu kubashyoleekeza ibitugwa.
18 Yabo banyere, iri bakataaha, yishe Rehuweri anababuuza: «E baana, si leero
mwataaha buki bwini!»
19 Na wa nabo, ti: «Ikyanya tutákola mu vwomera ibitugwa, hanayija Mumiisiri
muguma, anatukiza mu maboko ga'biitu bangere. Na kwakundi, anatushyoleekeza
ibitugwa.»
20 Yishe, ti: «Hayi ali? Kituma kiki mwamúsiga? Mugendi múhamagala, gira naye
ayiji lya ibyokulya.»
21 Iri Musa akahika mu nyumba yo'yo mushosi, anayemeera ukutuula mwo. Ha
nyuma, uyo mushosi anayabiira munyere wage wa Zipoora, anamúheereza ye, abe
mukaage.
22 Uyo Zipoora, ikyanya akabuta umwana wo'butabana, Musa anamúyinika iziina
Girishoomu, (kuli kudeta: úkatibitira hala). Anadeta: «Ngola mubunga mu kihugo
kye'mahanga.»

Amalira ga'Bahisiraheeri, gahikira Rurema

23 Isiku, iri zikalengerana, uyo mwami we'Miisiri anashaaja. Yabo Bahisiraheeri,
banagenderera ukukizi libuuka mu buja bwabo, banakizi gongeera bweneene.
Iri hakatama, yago malira gaabo ganahika mwi'gulu imwa Rurema.
24 Ne'ri akagayuvwa, anakengeera kirya kihango kyo akagira na bashokuluza baabo,
Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo.
25 Ikyanya akabona ngiisi kwo bagweti bagalibuuka bweneene, anabayuvwirwa
indengeerwa.

3

Rurema ahamagala Musa mu kishungu-shungu

1 Lusiku luguma, Musa âli ragiiri imbene ne'bibuzi bye'mwa Yeturo shevyala,
umugingi we'Midyani. Ne'ri akabitambusa ubuterere, anahika i Horebu (kuli kudeta:
mugazi gwa Rurema).
2 Uyo Musa, ikyanya âli kola yaho, anayami hulukirwa kwo no'muganda wa Nahano.
Uyo muganda âli riiri mu kishungu-shungu íkyâli kizi gulumira kwe'mbigi. Yikyo
kishungu-shungu, kundu kyâli genderiiri ukukizi gulumira, si kitanasingooka. Iri Musa
akabona kwokwo,
3 anayidesa, ti: «Kitangaaza yiki! Leka ndee gendi kiyitegeereza bwija, mbone
íbitumiri kitali mu singooka.»
4 Iri Nahano akabona kwo Musa akola mu yegeera yikyo kishungu-shungu, izu lyage
lyanakilyoka mwo, ti: «E Musa, e Musa!» Musa, ti: «E waliha, ndi hano.»
5 Nahano anamúbwira kwokuno: «Utayegeere hano. Uhogolage ibiraato byawe, bwo
yaho uyimaaziri, hali handu hataluule.
6 Nie Rurema wa bashokuluza baawe, Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo.*» Musa,
mbu ayuvwe kwokwo, anayami bwikira amalanga gaage, bwo akayoboha ukulola ku
Rurema.
7 Nahano anashubi múbwira: «Abandu baani, bakola mu libuuka bweneene mu
kihugo kye'Miisiri. Basheebuja baabo, bali mu balibuza ku kahaati. Yago malibu
gaabo gooshi, ngabwini, na nyuvwiti na ngiisi kwo bagweti bagaalira. Na buno, ngweti
ngabahahalira.
8 «Kwokwo, ngolaga ngabalyosa mu maboko ga'Bamiisiri, na mu kihugo kyabo,
halinde na mbatwale mu kihugo kiija. Kirya kindi kihugo, kiri kihamu, kinayeziri

† **2:14 2.14** Mikolezi 7.28. * **3:6 3.6** Mataayo 22.32; Mariko 12.26; Luka 20.37; Mikolezi 7.32, 34.

mwa'mata no'buuki. Si buno, kikiri mwa'Bakaanani, na'Bahiti, na'Bahamoori,
na'Bapereesi, na'Bahivi, na'Bayebuusi.
9 «Yago malibu ga'Bahisiraheeri, keera gayuvwikana mu matwiri gaani, nanabona
ngiisi kwa'Bamiisiri bagweti bagabavindagaza bweneene.
10 Kwokwo buno, namu kutuma imunda Faraho, gira ugendi ndyokeza abandu baani
mu kihugo kye'Miisiri. Mukuba, yabo Bahisiraheeri, bo bali bandu baani.»
11 Musa anabuuza Rurema: «Aaho! Niehe, ndi nga nyandi? Na kuti kwo nangagenda
imwa mwami we'Miisiri, ninayami lyosa Abahisiraheeri mu kihugo kyage?»
12 Rurema anamúshuvya: «Tugayamanwa! Na íbigakuyemeeza kwo nie wakutuma,
byo byebi: Ugalyosa Abahisiraheeri mu kihugo kye'Miisiri, unabaleete ku gwoguno
mugazi, gira bayiji nyikumbira kwo.»
13 Musa anashubi múbuuza: «E Nahamwitu, iri nangagenda imunda Abahisiraheeri,
na mbabwire mbu: "Rurema wa bashokuluza biinyu anduma imwinyu", hali ikyanya
bagambuuza: "Uyo Rurema wawe, iziina lyage ye nyandi?" Aaho! Kuti kwo
ngabashuvya?»
14 Rurema, ti: «Iziina lyani, "Niehe Nie Yamiri ho.[†]" Ku yukwo, ubwire Abahisiraheeri
kwokuno: "Ulya Úyamiri ho, ye wanduma,
15 anali ye Nahano Rurema wa bashokuluza biinyu, Hiburahimu, na Hisake, na
Yakobo." Mu bibusi biinyu byoshi, lyeryo iziina, lyo ngakizi kengeerwa mwo. Liyamiri
liri lye'mwani, halinde imyaka ne'myakuula.
16 «Kwokwo, ugendi kuumania abashaaja ba'Bahisiraheeri, unababwire: "Nahano
Rurema wa bashokuluza biinyu, Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo, keera ambulukira
kwo, anambwira: Nabona ngiisi kwo mugweti mugalibuuka mu kino kihugo kye'Miisiri.
Na buno, ngola ngayiji mùtabaala.
17 Keera n'gamùlagaania kwo ngamùlyosa mu malibu giinyu, halinde na mmùtwale
mu kihugo íkiyeziri mwa'mata no'buuki. Kundu kwokwo buno, yikyo kihugo kikiri
kya'Bakaanani, na'Bahiti, na'Bahamoori, na'Bapereesi, na'Bahivi, na'Bayebuusi."
18 «Yabo bashaaja ba'Bahisiraheeri, mango wababwira kwokwo, bagakuyuvwiriza.
Ha nyuma, munagendanwe imwa mwami we'Miisiri, munamúbwire: "Buno, Nahano
Rurema wa'Baheburaniya, atuhulukira kwo. Ku yukwo, utuhanguulage tugire ulugeezi
lwe'siku zishatu mwi'shamba, gira tugendi tanga ituulo imwa Rurema witu."
19 «Uyo mwami we'Miisiri, nyiji kwo atagamùhanguula kwo mugende, índazi
múlambuulira kwo'kuboko kwani kwo'bushobozi.
20 Ikyanya ngahaniiriza ikihugo kyage, ngakoleesa ukuboko kwani kwo'bushobozi,
mu kukizi gira ibitangaaza bya kwingi-kwingi mu kati kaabo. Ha nyuma, uyo mwami
akabuli mùleka mugendage.
21 «Kiri na'Bamiisiri nabo, ngamùsimiisa imwabo. Kwokwo, ngiisi Muheburaniya-
kazi, ikyanya agalyoka mwo, atagalyoka maboko mamaata.
22 Si ngiisi mukazi, akwaniini ahuune umutuulani wage wo'Mumiisiri, kandi iri
Mumiisiri-kazi útuuziri mu nyumba yage, kwo amúheereze ibirugu íbikatulwa mu
harija, na mu nooro, amúhuune ne'byambalwa. Kwokwo, kwo mugayambika abaana
biinyu, abanyere na'batabana. Kwi'yo njira, kwo mugalonga ibindu bya'Bamiisiri.»

4

Musa alonga ubushobozi bwo'kugira ibitangaaza

1 Musa anashubi bwira Nahano: «Hali ikyanya Abahisiraheeri batagandwaza,
batananyuvwe, banadetage: "Nanga! Nahano atakakuhulukira kwo." Aaho! Kuti kwo
ngababwira?»
2 Nahano anamúshuvya: «Biki byo ufumbiiti?» Musa, ti: «Ngoni.»
3 Rurema, ti: «Ugikabule haashi.» Musa, mbu agikabulage ho, lyeryo irya ngoni
yanayami hinduka mujoka. Musa anakanguka, anayami galuka kifudeete.
4 Nahano anashubi múbwira: «Lambuula ukuboko kwawe. Yugu mujoka, ugugwatire
ku mukira.» Musa analambuula ukuboko, anaguzezeera. Haaho-haaho, gwanashubi
hinduka ngoni.
5 Nahano anashubi deta: «Ugire yiki kitangaaza, halinde Abahisiraheeri bayemeere
kwo nie wakuhulukira kwo. Nie Rurema wa bashokuluza baabo, Hiburahimu, na
Hisake, na Yakobo.»
6 Nahano anashubi múbwira: «Buno, ubiike ukuboko kwawe mu kwaha.» Musa
anakubiika mwo. Ne'ri akagira mbu akulyose mwo, anabona kwo kukola no'mubembe,
kunakola kweru, pepeepe!

[†] **3:14 3.14** Yohana 13.19.

7 Rurema anashubi múbwira: «Yukwo kuboko kwawe, ukushubize mu kwaha.»
Musa anakushubiza mwo. Ne'ri akashubi kulyosa mwo, anabona kwo'mubembe keera
gwanyogoka. Amagala gaage, ganashubi ba nga kwo gâli tuuziri.
8 Nahano anadeta: «Yabo Bahisiraheeri, iri wangagira yikyo kisoomeza imbere
lyabo, haliko batanakuyemeere, umenye kwe'kyanya ugaboneesa ikya kabiri, lyoki lyo
bagakuyemeera.
9 Kundu kwokwo, yibi bisoomeza byombi, hali ikyanya batangabiyemeera, batanat-
waze amagambo gaawe. Lyeryo, ushamate amiiji mu lwiji Niire, unagafuke áhayumiri.
Yago miiji, gagayami hinduka muko.»
10 Kundu Nahano akadeta kwokwo, haliko Musa anashubi múbwira: «E Nahamwitu,
ungejeerere! Uyiji-yiji kwo'kulyokera keera, ululimi lwani luli luzito, na ndi mu kizi
kukumiza.»
11 Nahano anamúshuvya: «Nyandi úkabumba akanwa ko'mundu? Na nyandagi úli
mu gira umundu abe kimeme, kandi iri bitwitwi? Na kandi, nyandi úli mu múgira akizi
bona, kandi iri abe mbumi? Yibyo byoshi, ka ndali nie ndi mu bigira?
12 Aaho! Genda naaho. Yikyo kikukumizi, ngakilyosa mu kanwa kaawe, na nguyigirize
ngiisi byo ugaadeta.»
13 Uyo Musa anashubi deta: «E Nahano, nakuyinginga, maashi, ungejeerere. Ulungike
yo'gundi.»
14 Iri Musa akadetaga kwokwo, Nahano anamúrakarira: «Mwene winyu wa Harooni,
kutagi? Si nyiji kwo ali mu rongorora mu kudeta, anali Mulaawi. Na buno, akola agayiji
kusanganira. Ikyanya agakubona, umutima gwage gugashambaala.
15 Ugatee kizi ganuula na Harooni, unakizi múbwira ngiisi byo agaadeta. Ngakizi
mùrongoora mwembi. Na ngizi mùyigiriza byo mugakizi gira, na byo mugakizi deta.
16 Harooni ye gakizi deta ahandu haawe, mu kukizi ganuula na'Bahisiraheeri. Naawe,
we gaaba nga Rurema wage.
17 Ku yukwo, iyo ingoni yo ufumbiiti, ukizi gigendana, ikabe yo ugakizi koleesa mu
kugira ibisoomeza.»

Musa agalukira i Miisiri

18 Iri Rurema akayusa ukuganuuza Musa, Musa anagalukira imwa Yeturo, shevyala,
anamúbwira: «Nakuyinginga, we kongwa, umbanguule ngalukire i Miisiri, gira ngendi
lola, iri beene witu bakiba ho.» Na wa shevyala, ti: «E mwana wani, ugendage
no'mutuula.»
19 Ikyanya Musa atazi lyoka mu kihugo kye'Midyani, Nahano anamúbwira: «E Musa,
ugalukirage mu kihugo kye'Miisiri. Mukuba, balya booshi ábâli kizi looza kwo bakuyite,
keera bakafwa.»
20 Kwokwo, Musa anayabiira mukaage, na bagala baage bombi, anabashoneza ku
bapunda. Anashokola injira yo'kugalukira i Miisiri, akoli fumbiiti irya ngoni ya Rurema.
21 Nahano anashubi bwira Musa: «Lola! Ikyanya ugagalukira mu kihugo kye'Miisiri,
ugendage imwa mwami wabo. Na ngiisi bitangaaza byo keera nakushoboleesa, ukizi
bigira imbere lyage. Kundu kwokwo, ngakizi kayisa umutima gwage, atanamùhanguule
kwo mugende.
22 «Kwokwo, ukamúbwire, ti: "Nahano, akyula kwokuno: Hisiraheeri ye mwana
wani, anali ye fula yani.
23 Keera nanakubwira kwo umúhanguule, gira agendi nyikumba. Halikago, walahira
kwo atagende. Kwokwo buno, ngayita mugala wawe we'fula."»
24 Iri Musa akaba akiri mwi'yo njira yo'kugenda i Miisiri, anahika ha'bageezi bali mu
handa. Haaho, Nahano anamúhulukira kwo, anagira mbu amúyite.
25 Mukaage Zipoora, mbu abonage kwokwo, anakwabaduka, anatoola ibuye lyugi,
anayami tenguula mwo mugala wage. Ha nyuma, anayabiira ikikoba, anagendi kileeza
ku magulu ga yiba, anamúbwira: «Uli yibanie, unakoli shiizirwi umuko.»
26 Iri Rurema akabona kwokwo, analeka Musa, atanaki múyita. (Mukuba, ikyanya
Zipoora akadeta: «Uli yibanie, unakoli shiizirwi umuko», kuli kudeta hi'gulu
lyo'kutenguulwa.)
27 Ku yikyo kyanya, Nahano âli mali gwanwa ahulukira ku Harooni, anamúbwira:
«Ugende mwi'shamba, ugendi gwanana na Musa.» Kwokwo, Harooni anagenda mwo,
anagwanana na Musa ku mugazi gwa Rurema, anamúhoobera.
28 Musa, anamúganuulira ngiisi kwo Nahano akamúbwira, anamúmenyeesa
kwakundi ne'bisoomeza byoshi byo agakizi kola.
29 Yabo bombi, banagendi kuumania abashaaja booshi ba'Bahisiraheeri.

30 Harooni anabaganuulira amagambo gooshi go Nahano atuma Musa. Ikyanya Musa
âli riiri imbere lya'Bahisiraheeri booshi, anagira birya bisoomeza.
31 Yabo Bahisiraheeri, iri bakabibona, banayemeera. Ne'ri bakayuvwa ngiisi kwo
Nahano keera abahahalira mu makuba gaabo, booshi banayinika amatwe gaabo haashi,
banamúyikumba.

5

Musa na Harooni baganuuza Faraho

1 Ha nyuma, Musa na Harooni banagendaga imwa Faraho, banamúbwira: «E mwami,
Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akyula kwokuno: "Uleke abandu baani bagendi
ngirira ulusiku lukulu mwi'shamba."»
2 Mwami naye, ti: «Uyo Nahano winyu, ali nga nyandi? Na kituma kiki
nangamúyuvwiriza? Nanga, ndamúyiji. Ndanganahanguula Abahisiraheeri kwo
bagende.»
3 Musa na Harooni, ti: «Rurema wa'Baheburaniya, keera akatuhulukira kwo. Ku
yukwo, twakuyinginga maashi, utuleke tugire ulugeezi lwe'siku zishatu mwi'shamba,
gira tugendi tanga ituulo imwa Rurema Nahamwitu. Iri tutangagira kwokwo, hali
ikyanya angatuyita ku kiija, kandi iri ku ngooti.»
4 Uyo mwami, ti: «E Musa mwe na Harooni, kituma kiki mugweti mugalooza
ukuyolohya abandu mu mikolwa yabo? Mugigalukire mwo.
5 Yabo biinyu, si bali bingi bweneene. Na buno, mukola mu looza kwo bajande
imikolwa.»

Abahisiraheeri balibuzibwa mu kubumba amatafaari

6 Ku lwolwo lusiku, Faraho anakyula, mu kubwira basheebuja, na'bandi bimangizi, ti:
7 «Yabo bandu, ukulyokera zeene, mutakizi ki baleetera ubukere bwo'kubumba
mwa'matafaari. Haliko, mubabwire kwo bakizi gendi buyitemera boonyene.
8 Si balyagagi boolo! Kyo kitumiri bagweti bagaalira, ti: "Utuleke tugendi tanga ituulo
imwa Rurema witu." Nanga! Umuharuuro gwa'matafaari, guyame gwogulya-gwogulya.
Hatanagire kiri ni'tafaari írigaahala.
9 Yaba bandu, mugendi bayushuulira imikolwa. Bakizi koleereza, halinde batwikire
ku yaga magambo go'kuhenderezania.»
10 Kwokwo, yabo basheebuja, kiri na'bandi ábâli yimangiiri yabo Baheburaniya,
banagendi babwira: «Yuvwagwi! Mwami akyula kwo atagakizi ki mùheereza ubukere.
11 Si mukizi genda mugabuyiloogeza mwenyene. Haliko, umuharuuro gwa'matafaari,
gugayama guli gwogulya-gwogulya.»
12 Yabo Baheburaniya, iri bakayuvwa kwokwo, banayami yilagala mu bukere, gira
balonge ukubumba mwa'matafaari.
13 Balya bimangizi, banakizi bahidika, ti: «Ngiisi lusiku, mukwiriiri mukizi hisa
gwogulya-gwogulya muharuuro gwa'matafaari, nga kwo mwâli kizi gira ku kyanya
mushuba mu leeterwa ubukere.»
14 Yabo bimangizi ba'Bamiisiri banakizi himbula abaabo bimangizi ba'Bahisiraheeri,
iri banababwira: «Kituma kiki mutakiri mu gira umukolwa gwinyu bwija? Umuharuuro
gwo mukabwirwa, mukizi guhisa.»
15 Iri hakatama, yabo bakulu ba'Bahisiraheeri, banagendera mwami, banamútakira:
«Si tuli bakozi baawe! Aaho! Kituma kiki uki gweti ugatulibuza?
16 E mwami, kundu tuli mu bumba amatafaari, haliko tutakiri mu longa ubukere. Na
badaata-buja, kundu bo bagweti bagatuhimbula, haliko boonyene bo batuhubiiri.»
17 Mwami naye, ti: «Huliki! Si mweshi mulyagagi boolo! Kyo kitumiri mugweti
mugadaada, mbu: "Utuleke tugendi tangira Nahano witu ituulo."
18 Kwokwo buno, mugalukirage mu mukolwa. Mukizi bumba amatafaari, gaagalya-
gaagalya go mukabwirwa. Na mwenyene mukizi yitemera ubukere.»
19 Balya bimangizi ba'Bahisiraheeri banabona kwo keera bayingira mu makuba.
Mukuba, bakabwirwa: «Ngiisi lusiku, umuharuuro gwa'matafaari gutahale.»
20 Ne'ri bakalyoka imwo'yo mwami, banagwanana Musa na Harooni, bagweti
bagabalindirira,
21 banababwira: «Kwo muli mwembi, Nahano amùhaniirize. Si mwe mwatuma
tukola kyagaza i bwami, kiri na mu bakulu baayo. Mwe mwamúfumbasa ingooti, gira
atuminike.»

Musa atakira Rurema

22 Ikyanya Musa akayuvwa kwokwo, anagalukira imunda Nahano, anamúbwira: «E
Nahano, kituma kiki wagirira balya bandu buligo? Aaho! Ka kyo kyatuma wanduma?
23 Lolaga! Keera nagenda imwa mwami we'Miisiri kwi'ziina lyawe, twanaganuula twe
naye. No'kulyokera lulya lusiku, akoli gweti agalibuza abandu baawe ingingwe. Si utazi
baguluula, kiri ne'hiniini!»

6

1 Nahano anabwira Musa: «Uyo mwami we'Miisiri, ugaki bona ngiisi kwo
ngamúgirira. Mukuba, ngakoleesa ubushobozi bwani bwa'kahebuuza, halinde
amùhanguule mugende. Bulya bushobozi bwani, ikyanya agabubona, agayami
mùyimula mu kihugo kyage.»

Rurema abwira Musa kwo ye gaguluula Abahisiraheeri

2 Rurema anashubi deta: «E Musa, niehe, nie Nahano.
3 Nie wâli kizi hulukira ku Hiburahimu, na ku Hisake, na ku Yakobo, mu kuyiyerekana
kwo ndi Rurema wo'bushobozi bwoshi. Kundu kwokwo, yiryo iziina lyani lya Nahano,
ndakabamenyeesa lyo.
4 Ne'kyanya bâli tuuziri mu kihugo kye'Kaanani nga binyamahanga, twananywana
ikihango, nanababwira kwo ngabaheereza kyo.
5 Na buno, kundu Abamiisiri bagweti bagabakoleesa mu buja, haliko keera nayuvwa
ngiisi kwo bagweti bagagongeera bweneene. Na buno, ngi kengiiri kirya kihango kyo
tukanywana.
6 «Ku yukwo, ubwirage Abahisiraheeri kwokuno: "Niehe, nie Nahano! Ngamùlyosa
mu buja bwa'Bamiisiri, mutaganaki bakolera. Ngamùguluula no'kuboko kwani
kwo'bushobozi. Ne'kyanya ngakizi bahana, ngakizi bagira mwe'bitangaaza bya
kahebuuza.
7 Kwokwo, mugayama muli bandu baani. Naani, na mbe Rurema winyu. Haaho lyo
mugaamenya kwo nie Nahano, Rurema winyu, na kwo nie kamùlyosa mu buja i Miisiri.
8 Yikyo kihugo, n'gakilagaania Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo, mu kubabiikira
indahiro. Na niinyu, ngaki mùheereza kyo, kibe na kye'mwinyu. Niehe, nie Nahano."»
9 Yago magambo gooshi, Musa anagendi gaganuulira Abahisiraheeri. Kundu kwokwo,
batanamútwaza. Mukuba, imitima yabo yâli koli hanamiri, bwo bâli kandamiirwi
bweneene mu buja bukayu.
10 Ha nyuma, Nahano anashubi bwira Musa:
11 «Ugendage imwa Faraho, unagendi múbwira kwo ahanguule Abahisiraheeri
balyoke mu kihugo kyage.»
12 Haliko Musa anashuvya: «E maashi, Nahano, yabo Bahisiraheeri batakiri mu
ndwaza. Kutagi kwo Faraho agaki nyuvwiriza? Na kwakundi, ndali mu twisa mu
kudeta.»
13 Kundu kwokwo, Nahano anabwira Musa na Harooni kwo bagendage naaho imwa
Faraho, mwami we'Miisiri, anababwira kwo bagendi lyosa Abahisiraheeri mu kihugo
kyage.

Bashokuluza ba Musa na Harooni

14 Yabo Bahisiraheeri, bashokuluza be'mbaga zaabo, bo baaba: Rubeni, ye wâli riiri
fula ya'Bahisiraheeri. Na bagala baage, Hinoki, na Paalu, na Hesirooni, na Karimi. Yabo,
bo bâli riiri bashokuluza ba'makondo ga Rubeni.
15 Bagala Simyoni nabo, Yemweri, na Yamini, na Ohadi, na Yakiini, na Shohaari, na
Sahuli. Uyo Sahuli, akabutwa ku Mukaanani-kazi. Yabo nabo, bo bâli riiri bashokuluza
ba'makondo ga Simyoni.
16 Bagala Laawi, nga kwo bâli yandisirwi mu kitaabo: Girishooni, na Kohaati, na
Meraari. Uyo Laawi, akalama imyaka igana na makumi gashatu ni'rinda.
17 Uyo Girishooni naye, ye yishe wa Libuuni na Shimeyi. Yabo bombi, bo bashokuluza
ba'makondo gaabo.
18 Uyo Kohaati, bagala baage bo baaba: Hamuramu, na Hishaari, na Heburooni, na
Huzyeri. Uyo Kohaati, akalama imyaka igana na makumi gashatu ni'shatu.
19 Uyo Meraari naye, bagala baage bo baaba: Maali, na Muushi. Yabo booshi, bo
bashokuluza ba'makondo ga'Balaawi.
20 Uyo Hamuramu anayanga nashengi Yokebeedi. Uyo Yokebeedi anamúbutira
Harooni na Musa. Uyo Hamuramu akalama imyaka igana na makumi gashatu ni'rinda.
21 Uyo Hishaari, bagala baage bo baaba: Koora, na Nefegi, na Zikiri.
22 Na Huzyeri naye, bagala baage bo baaba: Mishaheeri, na Herizafaani, na Sitiri.

23 Uyo Harooni anayanga Herisheeba munyere Haminadabu, anali ye mwali wa
Nasooni. Uyo Herisheeba anamúbutira Nadabu, na Habihu, na Heryazaari, na
Hitamaari.
24 Uyo Koora naye, bagala baage, Hasiri, na Herikana, na Habyasafu. Yabo, bo
bashokuluza ba'makondo ge'mwa Koora.
25 Heryazaari mugala Harooni, anayanga mu banyere Putyeri. Anamúbuta
kwo'mwana wo'butabana Finehaasi. Yabo, bo bashokuluza ba'makondo ga'Balaawi.
26 Harooni na Musa, baabo bo Nahano akabwira: «Mulyose Abahisiraheeri mu kihugo
kye'Miisiri. Ne'kyanya mugabalyosa mwo, bakizi genda ndeeko-ndeeko.»
27 Musa na Harooni, bo banâli kizi ganuuza Faraho, mwami we'Miisiri, kwo
bahanguulwe ukulyosa Abahisiraheeri mu kihugo kyage.
28 Ku lwolwo lusiku Nahano akaganuula na Musa mu kihugo kye'Miisiri,
29 anamúbwira: «Niehe, nie Nahano. Ngiisi magambo go nakubwira, ugendi
gaganuulira Faraho, mwami we'Miisiri.»
30 Uyo Musa ye kanabwira Nahano: «Niehe, ndali mu twisa mu kudeta. Aaho! Kutagi
kwo mwami we'Miisiri anganyuvwiriza?»

7

Ingoni ya Harooni yahinduka mujoka

1 Iri hakatama, Nahano anabwira Musa: «Yuvwagwa! Namu kugira ube nga Rurema
imwa mwami we'Miisiri. Na mukulu wawe wa Harooni, agakizi deta ahandu haawe.
2 Ngiisi go ngakubwira, gabe go agakizi deta. Mukulu wawe wa Harooni, akwaniini
abwire Faraho kwo ahanguule Abahisiraheeri balyoke mu kihugo kyage.
3 Na kundu ngakizi yushuula ibyereso bye'bitangaaza i Miisiri, si umutima gwo'yo
mwami, ngagenderera ukuguyumuusa.
4 Na kundu atagakutwaza, haliko ngalyosa abandu baani Abahisiraheeri, mu kihugo
kyage.
5 Ne'kyanya yabo Bamiisiri bagaabona ngiisi kwo nalyosa Abahisiraheeri mu kihugo
kyabo, lyeryo lyo bagaamenya kwo nie Nahano.»
6 Ngiisi kwo Nahano akabwira Musa na Harooni, kwo na kwokwo bakanagira.
7 Ku kyanya bakaganuuza Faraho, Musa âli kola ne'myaka makumi galimunaana.
Mukulu wage wa Harooni, naye âli kola ne'myaka makumi galimunaana ni'shatu.
8 Nahano anabwira Musa na Harooni kwokuno:
9 «Faraho agamùbwira kwo mumúyereke ikitangaaza. Haaho, ubwire Harooni kwo
akabule ingoni haashi imbere lyage, inayami hinduka mujoka.»
10 Kwokwo, Musa na Harooni banagenda imwa Faraho, banagira nga ngiisi kwo
Nahano akababwira. Ne'ri Harooni akakabulaga ingoni yage haashi imbere lya Faraho
na'batwali baage, irya ngoni yanayami hinduka mujoka.
11 Lyeryo, Faraho anatumira abitegeereza baage, na'banamaleere. Yabo banamaleere,
banagira nga kwokulya Musa na Harooni bagira. Si boohe, bakabigira ku njira
ya'maleere gaabo.
12 Ngiisi muguma wabo, anakizi kabula ingoni yage haashi, inayami hinduka mujoka.
Kundu kwokwo, yizo ngoni zaabo, ingoni ya Harooni yanakizi zimirangusa.
13 Ulya mwami, anagenderera ukuyumuusa umutima gwage, atanabatwaza, nga kwo
Nahano âli mali gwanwa adeta.

Ikihano kya mbere: Amiiji gahinduka muko

14 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa: «Faraho keera ayumuusa umutima gwage, mu
kulahira kwa'Bahisiraheeri batalyoke mu kihugo kyage.
15 Aaho! Uzindukage ha lwiji Niire, gira ulindirire Faraho ku kyanya naye agazinduka
ho. Ikyanya ugaaba umúlindiriiri, ube ufumbiiti irya ngoni íkahinduka mujoka.
16 «Ne'ri wangamúgwana ho, unamúbwire: "Nahano Rurema wa'Baheburaniya, ye
wanduma, ti: Ulekage abandu baani, bagendi nyikumbira mwi'shamba." Si halinde
buno, utandwaziizi.
17 Ku yukwo, Nahano adeta kwo ukola ugamúmenya kwo ye Nahano kwi'no njira:
Ino ngoni yo nvumbiiti, ikyanya ngagishulika mu lwiji Niire, amiiji gaalwo gagayami
hinduka muko.
18 Ifwi zooshi íziri mwo, zigayami fwa. Na'miiji gaalwo, ganabe ni'siko libi, halinde
bitanaki zige kwa'Bamiisiri bakizi ganywa.»
19 Nahano anashubi bwira Musa: «Iyo ngoni ya Harooni, umúbwire kwo agigolole ku
miiji gooshi ágali mu Miisiri: ku nyiiji, na ku migenda, na ku birigo, na ku gandi miiji

gooshi. Yago miiji gooshi, gagayami hinduka muko naaho-naaho, kiri na ágali mu birugu bibaaje mu biti, na mu mabuye. Yugwo muko gugayami kwira mu kihugo kyoshi.»
20 Ikyanya Nahano akabwira Musa na Harooni kwokwo, banagendi bigira. Harooni anabangula ingoni yage imbere lya Faraho, ne'mbere lya'batwali baage, anagishulika mu lwiji Niire. Lyeryo, galya miiji gooshi ganayami hinduka muko.
21 Kyanatuma ifwi zooshi za mu lwiji zigaafwa. Yago miiji ganakizi baya isiko libi. Abamiisiri batanashobola ukuganywa. Yugwo muko, gwanayijula hooshi mu kihugo.
22 Yabo banamaleere be'Miisiri, banashubi koleesa amaleere gaabo. Nabo banahindula amiiji gabe muko. Kyanatuma mwami agayumya umutima gwage, atanaki yuvwiriza Musa na Harooni, nga kwo Nahano âli mali gwanwa adeta.
23 Mwami anagalukira mu kajumiro. Yibyo byoshi, kundu bikakoleka, atanabitwaza.
24 Yago miiji go'lwiji, Abamiisiri batâli kizi ki ganywa. Kyanatuma bagakizi fuluula ku butambi bwalwo, mu kukizi looza amagoloovi.
25 Yulwo lwiji Niire, iri Nahano akaba keera alushereeza, hanatee lenga isiku zirinda.

Ikihano kya kabiri: Bakere

26 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa: «Ugendi bwira Faraho kwo nakyula kwokuno: “Uhanguulage abandu baani, bagendi nyikumba.
27 Ne'ri wangabalahirira, ngayijuza ikihugo kyawe kyoshi mwo bakere.
28 Yabo bakere, bagayijula mu lwiji Niire, banakizi yihandalika kiri na mu kajumiro kaawe. Banakizi bodokera mu bisiika byawe, halinde na ku ngingo. Banayihandalike na mu nyumba za'batwali baawe. Banakizi simbukira ku bandu baawe booshi, banayifunde kiri na mu bideekero biinyu, na ku njyo zo muli mu shyera kwo.
29 Kiri na wenyene, yabo bakere bagakizi kubodokera kwo. Banakizi bodokera na ku batwali baawe, na ku bindi byoshi mu kihugo.”»

8

1 Nahano anashubi bwira Musa: «Ubwire Harooni kwo abangulire ingoni yage iwa nyiji, ne'wa ngera, ne'wa birigo. Mu yago miiji gooshi, mugayulubuka bakere, banakwire hooshi mu kihugo.»
2 Uyo Harooni, iri akabangulira ingoni yage iwa miiji, bakere banayami yulubuka mwo, banakwira mu kihugo kyoshi, nywe!
3 Kundu kwokwo, yabo banamaleere be'Miisiri banakoleesa amaleere gaabo, mu kugira kyekyo-kyekyo kitangaaza, banayulubula abandi bakere.
4 Kwokwo, Faraho anatumira Musa na Harooni, anababwira: «Muyingingage Nahano maashi, anjaagize yaba bakere mu mwani, kiri na mu bandu baani. Leero, ngola ngamùhanguula, mugendi mútangira ituulo.»
5 Musa, ti: «E mwami, umbwire ulusiku lwo nangakuhuunira imwa Rurema, we na'batwali baawe, na'bandi bandu baawe. Ngamúhuuna asivye bakere booshi ba mu nyumba ziinyu. Si ábali mu lwiji Niire boohe, agabasiga.»
6 Faraho, ti: «Umúhuune kusheezi.»
Musa, ti: «Bigaaba nga kwo wadeta, halinde lyo ulonga ukumenya kwo ndaaye gundi úyumiini na Rurema Nahamwitu.
7 Yabo bakere, bagalyoka mu mwawe, ne'mwa batwali baawe, kiri ne'mwa'bandi bandu baawe. Bagasigala naaho mu lwiji Niire.»
8 Iri Musa na Harooni bakalyoka imunda Faraho, Musa anagendi takira Nahano kwo yabo bakere, abalyosagye.
9 Ikyanya Musa akahuuna kwokwo, Nahano anashaaza balya bakere booshi, halinde banayami fwa mu nyumba, ne'mbuga, kiri na mu ndalo.
10 Yabo bakere, banalundwa, halinde ikihugo kyoshi kyanabaya isiko libi.
11 Iri Faraho akabona kwe'kihugo kyage kyaluhuuka, anashubi yumuusa umutima gwage, atanaki twaza Musa na Harooni. Bikakoleka nga kwokulya Nahano âli mali gwanwa adeta.
12 Ha nyuma, Nahano anashubi bwira Musa: «Ubwirage Harooni kwo abangule ingoni, anagishulike haashi. Haaho, ulukungu lwa mu kihugo kyoshi kye'Miisiri lugayami hinduka nda.»
13 Kwokwo, kwo bakanagira. Ikyanya Harooni akashulika ingoni haashi, ulukungu lwanayami hinduka nda. Yizo nda, zanakizi nyegeeta ku bandu, kiri na ku bitugwa. Lulya lukungu lwoshi lwa mu kihugo kye'Miisiri, lukahinduka nda naaho-naaho.
14 Abanamaleere be'Miisiri, iri bakagira mbu nabo bahindule ulukungu lube nda, batanashobola. Yizo nda, zanakaviiriza ukukizi nyegeeta ku bandu, kiri na ku bitugwa.

15 Yabo banamaleere banabwira Faraho: «Yibi leero, Rurema ye wabikola.» Kundu
kwokwo, ulya mwami anagenderera ukuyumuusa umutima gwage, atanatwaza Musa
na Harooni. Bikaba nga kwokulya Nahano âli mali gwanwa adeta.

Ikihano kya kana: Isaazi

16 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa: «Uzinduke ha lwiji Niire, gira ulindirire Faraho
ku kyanya naye agazinduka ho. Umúbwire kwo Nahano akyula kwokuno: "Uhanguule
abandu baani, bagendi nyikumba."
17 Ne'ri wangalahira, ngaatuma ulumamo lwe'saazi mu nyumba yawe, na mu nyumba
za'batwali baawe, kiri na mu za'bandi bandu baawe booshi. Inyumba ziinyu, zigayijula
mwe'saazi. Yizo saazi, zigakizi nyegeeta, kiri na haashi.
18 «Si ku lwolwo lusiku, abandu baani ábatuuziri i Gosheni boohe, ngabagirira kwabo-
kwabo, ndaanazo saazi ízigaafina yo. Kwokwo, lyo ugaamenya kwo nie Nahano, na kwo
ngoli tuuziri mu kino kihugo.
19 Ku yukwo, abandu baani, ngabakolera ku yabo-yabo njira, na'Bamiisiri ku gindi-
gindi. Yikyo kitangaaza, kigakoleka kusheezi.»
20 Kwokwo, kwo Nahano akagira. Lulya lumamo lwe'saazi, lwanakizi guumuka mu
kihugo kyoshi kye'Miisiri, halinde lwanakizi yihandalika mu kajumiro, na mu nyumba
za'batwali, kiri na'handi hooshi mu kihugo. Yizo saazi, zanashereeza ngana-ngana.
21 Uyo Faraho, anashubi tumira Musa na Harooni, anababwira: «Gendagi! Mwan-
gakoli tangira Rurema winyu ituulo. Si mukizi litangira mwomuno mu kihugo
kye'Miisiri.»
22 Musa, ti: «Yibyo wadeta, bitagaaziga. Ikyanya tugakizi gendi tangira Rurema
Nahamwitu amatuulo, gatagakizi simiisa Abamiisiri. Ne'ri twangabayagaza kwokwo,
hali ikyanya bangakengeera batulasha amabuye.
23 Ku yukwo, tukwaniini tugire ulugeezi lwe'siku zishatu mwi'shamba, gira tugendi
tangira Rurema Nahamwitu ituulo, nga kwo akatuhamuliza.»
24 Iri hakatama, uyo Faraho anadeta: «Leero, ngola ngamùhanguula mugendi tangira
Rurema Nahamwinyu amatuulo mwi'shamba. Si mutayikondeere bweneene! Na buno
naani, mumbuunire imwage.»
25 Musa, ti: «Ikyanya ngalyoka hano, ngayami gendi huuna Nahano. Na kusheezi,
yulu lumamo lwe'saazi úluli mu nyumba yawe lugaguumuka, kiri na úluli mu batwali
baawe, na mu bandi bandu baawe. Si leero utaki shubi tuteba, mbu unashubi hangirira
Abahisiraheeri batagendi tangira Nahano amatuulo.»
26 Musa, iri akahulukaga mwi'yo nyumba ya Faraho, anagendi huuna Nahano.
27 Ne'kyanya akahuuna, Nahano anamúshuvya. Kwokwo, zirya saazi zooshi
zanashaaga mu kajumiro, na mu nyumba za'batwali, kiri na mu nyumba za'bandi
bandu. Ndaalwo kiri no'luguma úlukasigala.
28 Kundu kwokwo, ulya Faraho anashubi yumuusa umutima gwage, atanaki hanguula
Abahisiraheeri kwo bagende.

9

Ikihano kya kataanu: Ikiija mu bitugwa

1 Ha nyuma, Nahano anashubi bwira Musa: «Nakutuma, ugendi bwira Faraho kwo
Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akyula kwokuno: "Uhanguule abandu baani bagendi
nyikumba."
2 Ne'ri wangabalahirira kwo batagende, unagenderere ukubahangirira,
3 ngamùhana. Ibitugwa biinyu mu biraaro, ngabiyingiza mwa'kafunya, kiri na mu
fwarasi, na bapunda, ne'ngamiya, ne'ngaavu, ne'mbene, ne'bibuzi.
4 «Si ngabiika ulubibi ha kati ke'bitugwa bya'Bahisiraheeri, ne'bya'Bamiisiri. Mukuba,
mu bitugwa bya'Bahisiraheeri boohe, ndaakyo kiri ne'kiguma íkigakinduka.»
5 Yikyo kihano, Nahano anashungika ulusiku lwo agakikoleesa kwo, anadeta: «Yiri
igambo lyo nashungika hi'gulu lye'kihugo kye'Miisiri, kusheezi lyo ngaligira.»
6 Iri bukakya, Nahano anagira nga kwo ashungika. Birya bitugwa byoshi bya'Bamiisiri,
byanayami kinduka. Haliko ibitugwa bya'Bahisiraheeri byohe, ndaakyo kiri ne'kiguma
íkikafwa.
7 Mwami anatuma abandu, bagendi buuza hi'gulu lye'bitugwa bya'Bahisiraheeri.
Ne'ri bakagaluka, banadeta: «Imwabo, ndaakyo kitugwa, kiri ne'kiguma, íkyafwa.»
Kundu kwokwo, ulya mwami anakaviiriza ukuyumuusa umutima, atanaki hanguula
Abahisiraheeri kwo bagende.

Ikihano kya kalindatu: Ibirole

8 Ha nyuma, Nahano anashubi bwira Musa na Harooni: «Mugendage ha kiiko,
munashamate umunyota-kiiko. Yugwo munyota-kiiko, Musa agugendane imbere lya
Faraho, agutumuulire hi'gulu.
9 Ikyanya agaagira kwokwo, gugakwira mu kihugo kyoshi kye'Miisiri, gunameze
ibirole ku bandu, kiri na ku bitugwa. Yibyo birole, bigakizi dunduuka mwe'bihando.»
10 Kwokwo, Musa na Harooni banagenda ha kiiko, banayabiira umunyota-kiiko,
banagugendana imwa Faraho. Ne'ri bakahika imbere lyage, Musa anagutumuulira
hi'gulu. Lyeryo, abandu banayami gwatwa ne'birole. Kiri ne'bitugwa, byanalibuuka
bweneene.
11 Balya banamaleere, leero batanahasha kiri no'kuyimanga imbere lya Musa.
Mukuba, nabo bâli gwasirwi ne'birole, bo na'baabo Bamiisiri booshi.
12 Kundu kwokwo, Nahano anagenderera ukuyumuusa umutima gwa Faraho. Kyana-
tuma ikyanya Musa na Harooni bakagendi ganuuza Faraho, atanabatwaza, nga kwo
Nahano âli mali gwanwa abwira Musa.

Ikihano kya kalinda: Ulugungu

13 Nahano anashubi bwira Musa: «Kusheezi, uzindukage imwa mwami we'Miisiri,
umúbwire kwo nie Nahano Rurema wa'Baheburaniya, na ngweti ngakyula kwokuno:
"Uleke abandu baani bagendi nyikumba.
14 Buzira kwokwo, ngola ngakuhaniiriza, mwe na'batwali baawe, na'bandi bandu
baawe, lyo umenya kwo hano mu kihugo, ndaaye gundi Rurema úli ho. Ndaanaye ye
twangageranwa.
15 Wehe na'bandu baawe, njuba ngamùbiika mwe'kiija, halinde ninamùsivye mu
kihugo.
16 Na íbikatuma n'gakuyimika, gira lyo nyerekana ubushobozi bwani, halinde li'ziina
lyani likizi lumbuuka mu mahanga gooshi.
17 «"Si uki genderiiri ukuhangirira abandu baani, utanabahanguula kwo bagende.
18 Kwokwo, kusheezi, ku kihe nga kino, nganiesa ulugungu lwa'kahebuuza mu
kino kihugo kyawe kye'Miisiri. Yulwo lugungu, ukulyokera ho kino kihugo kyawe
kikabumbirwa halinde zeene, lutazindi nia mwene kwokwo.
19 Ku yukwo, ibitugwa byawe, na ngiisi kindu kyawe íkiri mu mbingiro, ubitumire
biyije i kaaya. Yulwo lugungu, luganiera ku ngiisi mundu úli mu mbingiro, na ku ngiisi
kitugwa íkiri mu kishuka, kiri na ku ngiisi mundu úgaaba úkiri imbuga. Yibyo byoshi,
bigayami fwa."»
20 Yago magambo ga Nahano, abatwali baguma ba Faraho banatondeera ukugayoboha,
banayami gendi leeta abaja baabo, ne'bitugwa byabo, banabayingiza mu nyumba.
21 Haliko abandi, kundu Nahano akabakengula, batanamútwaza. Boohe, bakalekera
ibitugwa mu mbingiro, kuguma na'baja baabo.
22 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa: «Ugololage ukuboko kwawe mu kyanyaanya,
halinde ulugungu lunie hooshi mu Miisiri. Yulwo lugungu, luganiera ku ngiisi mundu,
na ku ngiisi kitugwa, kiri na ku mbuto íziri mu ndalo.»
23 Ikyanya Musa akashongaga ingoni yage hi'gulu, lyeryo mu kihugo kyoshi kye'Miisiri,
Nahano ananiesa mwo'lugungu bweneene. Mwanakizi yuvwikana ne'mikungulo. Mu
kihugo, imilavyo yanakizi lavya hooshi. Kwokwo, kwo Nahano akaniesa ulukungu mu
kihugo kye'Miisiri.
24 Ikyanya yulwo lugungu lukania, mwâli kizi lavya imilavyo mikayu. Ulugungu
mwene yulwo, he'kihugo kye'Miisiri kikatondeerera, ndaaye Mumiisiri úwâli zindi
lubona.
25 Mu kihugo kyoshi kye'Miisiri, iyo nvula yo'lugungu yanahooja-hooja ngiisi kindu
mu ndalo, halinde imbuto zooshi yanazikoonera haashi. Kiri ne'biti, yanabikunyula.
Yanania ku bandu, kiri na ku bitugwa.
26 Haliko, mu kihugo kye'Gosheni kyohe, itakania. Mukuba, yaho ha'Bahisiraheeri
bâli tuuziri.
27 Uyo Faraho anayami tumira Musa na Harooni, anababwira: «Buno leero nagira
ikyaha. Nahano ye mwene ukuli. Si niehe na'bandu baani, twe twahuba.
28 Kwokwo, muhuunage Nahano, ayimangike iyi nvula yo'lugungu, ne'yi mikungulo.
Si keera byaleeza ulugero! Leero, ngamùleka mulyoke mu kino kihugo, ndagaki
mùhangirira kwo muyame mwo.»
29 Musa naye, ti: «Ikyanya ngaahika inyuma lya'kaaya, ngagolola amaboko gaani
hi'gulu, mu kuhuuna Nahano. Haaho, lye'mikungulo igayami yimanga. Kiri no'lugungu
nalwo, lugaaba ndaakilwo. Kwokwo, lyo ugalonga ukumenya kwe'kihugo kiri kya
Nahano.

30 Kundu kwokwo, ngi yiji kwo mwe na'batwali baawe, mutatwaziizi Nahano Rurema.»
31 (Ikitaani no'bulo, byoshi byâli mali shereera, bwo'bulo bwâli kola mu sanura, ne'kitaani kyâli kola kaaso.
32 Haliko, ingano ne'zindi mbuto íziri nga byo, byohe bitakashereezibwa, bwo biri mu sanura makeereza.)
33 Musa analyoka yumwo mu kajumiro. Ne'ri akahika inyuma lya'kaaya, anabiika amaboko hi'gulu mu kuhuuna Nahano. Lyeryo, irya mikungulo na lulya lugungu byanamala, shee! Kiri ne'nvula, yanahumba.
34 Ulya Faraho, iri akabonaga kwe'yo mikungulo ne'yo nvula yo'lugungu keera byalenga, anashubi gira ikyaha, bo na'batwali baage, banashubi yumuusa imitima yabo.
35 Bikaba kwokwo, bwo Faraho âli riiri munakisiitu, anashubi lahira kwa'Bahisiraheeri batagende. Bikaba nga kwokulya Nahano âli mali gwanwa abwira Musa.

10

Ikihano kyo'munaana: Inzige

1 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa: «Ugendage imunda Faraho. Mukuba, umutima gwage, ne'ya'batwali baage, nie kagiyumuusa, halinde lyo ndonga ukuyerekana yibi byereso bye'kitangaaza mu kati kaabo.
2 Kwokwo, lyo mugayiji ganuulira abaana biinyu, kiri na bijukulu biinyu, ngiisi kwo nâli kizi shekeereza Abamiisiri. Ee! Nâli kizi yerekana ibyereso bye'kitangaaza mu kati kaabo. Kwokwo, lyo mugaamenya kwo nie Nahano.»
3 Kwokwo, Musa na Harooni banagenda imwa Faraho, banamúbwira: «E mwami, Nahano Rurema wa'Baheburaniya, akyula kwokuno: "Ugaahisa halinde mangoki, ugweti ugalahira ukuyibiika haashi imbere lyani? Uleke abandu baani bagendage, gira bagendi nyikumba.
4 Ne'ri wangalahira mbu batagende, kusheezi ngaatuma inzige mu kino kihugo kyawe.
5 Yizo nzige, ikyanya zigazuuka mwi'daho, litagaki boneka. Zigakizi lya ngiisi íbikasigwa ne'rya nvula yo'lugungu. Kiri ne'biti íbikola mu mina, hatagasigala kiri ne'kitombo.
6 Yizo nzige, zigayihandalika mu tujumiro, na mu nyumba za'batwali baawe, na mu za'bandi Bamiisiri booshi. Ukulyokera ho bashokuluza biinyu bakabutirwa halinde zeene, inzige mwene yizo, zitazindi boneka."»
Musa, iri akaba keera alyoka imwa mwami,
7 yabo bagingi banahanuusa mwami: «E maashi, mwami, uyu mundu agagenderera ukutulibuza halinde mangoki? Ka utabwini kwo kino kihugo kiitu keera kyasherebera? Aaho! Uhanguule yaba bandu, bagendi yikumba Rurema Nahamwabo.»
8 Kyanatuma mwami we'Miisiri agatumira Musa na Harooni, anababwira: «Mugendi kolera Rurema Nahamwinyu. Si namu tee mùbuuza: Banyandi bo mugagendanwa?»
9 Musa anamúshuvya: «Tugagenda tweshi, imisore na'bashaaja, na'baana biitu, abanyere na'batabana. Tunagende ne'bitugwa biitu, imbene, ne'ngaavu. Mukuba, tukwaniini tugirire Nahano ulusiku lukulu.»
10 Uyo Faraho naye, ti: «Iri nangamùleka kwo mugende na bakiinyu, kiri na'baana, ka lyo Nahano agamùgashaanira? Nanga, maashi! Ngoli bwini kwo yizi shungi ziinyu, ziri mwo'bulyalya.
11 Yibyo byoshi, bitagaaziga. Abashosi naaho, babe bo bagagendi yikumba Nahano. Si byebyo byo mushuba mu mbuuna.»
Lyeryo, Musa na Harooni banayami halamulirwa imbuga, mu kuyimulwa imbere lya mwami.
12 Nahano anashubi bwira Musa: «Ulambuule ukuboko kwawe ku kihugo kye'Miisiri, gira inzige ziyije, zinakizi lya imbuto zooshi íziri mu ndalo. Zikizi lya ngiisi íbikasigwa ne'rya nvula yo'lugungu.»
13 Kwokwo, Musa anashubi lengeza ingoni yage, anagishonga hi'gulu lye'kihugo kye'Miisiri. Lyeryo, Nahano analeeta ikihuhuuta ukulyoka uluhande lwe'sheere, kyanahuusa ubushigi ni'zuuba.
Iri bukakya, yikyo kihugo kyoshi kyanateerwa ne'nzige.
14 Yizo nzige, zanashabukira mu kihugo kyoshi kye'Miisiri, zanatwa ngiisi handu. Ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa, inzige mwene yizo zitazindi boneka. Na kwakundi, zitanâye ki boneke.

15 Yizo nzige, bwo zâli riiri kanyegete, kyanatuma idaho lyoshi ligayidika mwe'kihulu.
Ibyasi byoshi, ne'bitumbwe byoshi íbikasigwa ne'rya nvula yo'lugungu, zirya nzige
zanabilya. Mu yikyo kihugo kyoshi, ndaakyo kitumbwe, kiri ne'hyasi hibishi,
íhikasigala mwo.
16 Uyo Faraho, iri akabonaga kwokwo, anayami tumira Musa na Harooni, anababwira:
«Keera nagira ikyaha bweneene imbere lya Rurema Nahamwinyu, kiri ne'mbere liinyu.
17 Ku yukwo, namùyinginga, mungejereere irindi liguma, maashi! Mumbuunire
ulukogo imwa Rurema Nahamwinyu, gira andyokeze yiri ibala.»
18 Musa, iri akahuluka imwa Faraho, anagendi huuna Nahano.
19 Lyeryo, Nahano anahulusa ikihuhuuta kikayu uluhande lwe'muga, kyanabalaza
zirya nzige zooshi, kyanagendi zifuka mu Nyaaja Ndukula. Mu kihugo kyoshi, ndaalwo
kiri no'luguma úlukasigala.
20 Kundu kwokwo, Nahano anagenderera ukuyumuusa umutima gwa Faraho, atanaki
shubi bahanguula kwo bagende.

Ikihano kyo'mwenda: Ikihulu

21 Nahano anashubi bwira Musa: «Ugolole ukuboko kwawe mu kyanyaanya,
halinde ikihulu kya namudidi kiyidike mu Miisiri. Na yikyo kihulu, ndaaye mundu
úwangashobola kiri no'kukibubuuta mwo.»
22 Musa, mbu ashonge ukuboko kwage hi'gulu, lyeryo ngana ikihulu kya namudidi
kyanayami yidika mu kihugo kyoshi kye'Miisiri, kyanamala mwe'siku zishatu.
23 Mu yizo siku zishatu, ndaaye mundu úwâli kizi bona uwabo, ndaanaye úkalyoka
ho âli. Haliko Abahisiraheeri boohe, ngiisi ho bâli tuuziri, bâli riiri mu mulengeerwe.
24 Uyo Faraho anahamagala Musa, anamúbwira: «Mugendage, maashi! Mugendi
yikumba Nahano. Kiri na bakiinyu, na'baana biinyu, mwangagendanwa. Si musige
naaho ibitugwa biinyu.»
25 Musa anamúshuvya: «Nanga! Ukwaniini utuhanguule, tugende ne'bitugwa biitu,
halinde tulonge ukugendi tangira Rurema Nahamwitu amatuulo go'kusiriiza, na'gandi
matuulo.
26 Ee! Ibitugwa biitu byoshi, tukwiriiri tubitwale, tutanganasiga kiri ne'kiguma.
Mukuba, tukwiriiri tutange biguma, bisiriizibwe mu kuyikumba Rurema Nahamwitu.
Ikyanya tutazi hika yo, tutangamenya kitugwa kihi kyo tugamútangira ituulo.»
27 Ulya Faraho, Nahano anakaviiriza ukumúyumuusa umutima, atanaki hanguula
Abahisiraheeri kwo bagende.
28 Lyeryo, Faraho anayimula Musa, mu kumúnaakira: «Njaaga mu masu! Utakolwe
mbu ushubi galukira hano imbere lyani. Mango washubi yiji bona amalanga gaani,
ngakuyita.»
29 Musa naye, ti: «Ee! Biri nga kwo wadeta. Naani, utagaki shubi mbona hano ha
mwawe.»

11

Rurema adeta kwo agayita ifula za'Bamiisiri

1 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa: «Uyu Faraho, kuguma ne'kihugo kyage
kye'Miisiri, haki sigiiri ikindi kihano kiguma naaho. Ha nyuma lyakyo, agamùhanguula
kwo mugendage. Ne'kyanya agamùhanguula, leero kugaaba kwa lwoshi.
2 Ku yukwo, ubwire Abahisiraheeri kwo ngiisi muguma wabo, abashosi na'bakazi,
bahuune abatuulani baabo ibirugu íbikatulwa mu harija, na mu nooro.»
3 Kwokwo, mu yikyo kihugo kye'Miisiri, Nahano anadundula mwa'Bahisiraheeri
bweneene, halinde kiri na'batwali ba mu bwami bwa Faraho, na'bandi bandu, booshi
banatondeera ukukizi kunda Musa.
4 Musa anagendi bwira Faraho kwo Nahano akyula kwokuno: «Zeene, nga ku kahola-
masiga, ngalenga mu kihugo kyoshi kye'Miisiri.
5 Ku yikyo kyanya, ifula zooshi ze'Miisiri, zigaafwa. Yukwo kuyitwa, kugatondeerera
ku fula yawe, we mwami, halinde ukuhisa ku fula yo'muja-kazi úli mu shya ku lushyo.
Kiri ne'bitugwa íbikatangi butwa, nabyo bigaafwa.
6 Mu kihugo kyoshi kye'Miisiri, mugaaba ikimombo. Ne'kimombo mwene yikyo,
kitazindi ba ho, kitanâye ki be ho.
7 «Haliko, Abahisiraheeri boohe, ndaako kiri na'kabwa ákagabamokera, kandi iri
kamokera ikitugwa kyabo. Kwokwo, lyo mugaamenya kwo nie Nahano, na kwo mbiisiri
ulubibi ha kati kiinyu na'Bahisiraheeri.»

8 Musa anashubiza, ti: «Abatwali baawe booshi, bagayija imbere lyani, banan-
vukamire, iri banadeta: “Ugendage, maashi! Ugende na booshi bo muliriinwi.” Lyeryo,
lyo ngalyoka mwo.»
Musa anayami kuuduka imbere lya Faraho, akoli rakiiri bweneene.
9 Nahano âli mali gwanwa abwira Musa: «Uyo Faraho, atagakutwaza, kinatume
ibitangaaza byani bigakizi yushuuka i Miisiri.»
10 Yibyo bitangaaza byoshi, kundu Musa na Harooni bâli kizi bigira imbere lya
Faraho, haliko Nahano anakizi yumuusa umutima gwage. Uyo Faraho, atanahanguula
Abahisiraheeri kwo balyoke mu kihugo kyage.

12

Ipasaka

1 Musa na Harooni, ikyanya bakaba bakiri mu kihugo kye'Miisiri, Nahano anababwira:
2 «Imwinyu, guno mwezi, gwo gugaaba mwezi gwa mbere gwo'mwaka.
3 «Mubwire Abahisiraheeri booshi, kwo mu siku ikumi za guno mwezi, ngiisi mbaga
iyabiire ikyanabuzi kiguma-kiguma.
4 Iyo mbaga, iri yangaba itagakimala, iyibiike kuguma ne'mbaga yo'mutuulani. Mukizi
haruura abandu, munagere inyama ze'kyanabuzi, ukukulikirana na ngiisi kwo'mundu
angalya.
5 Ikitugwa kyo mugatoola, kibe kipanga kyo'mwaka muguma, kinabe kizira kashembo.
Yikyo kitugwa, kyangaba kiri kyanabuzi, kandi iri kyanahene.
6 «Yibyo bitugwa, mukizi bilanga, halinde ku siku ikumi na zina zo'mwezi. Ku lwolwo
lusiku, Abahisiraheeri bakwiriiri babibaage, ku kyanya kya'kabigingwe.
7 Ikyanya bagabibaaga, bakayabiire ku muko gwabyo, banaguhembeze ku mitondo
ye'miryango ye'nyumba zo bagabiliira mwo, banagubiike, na ku bihamambiro.
8 «Yizo nyama, baziyokye mu bwobwo bushigi, banaziliire imikate mizira saama,
banalye na'kalaaja.
9 Si mutazilye mbishi, mutanazideeke. Haliko, muziyokye. Muyokye itwe, ne'bya mu
nda, ne'birenge.
10 Hatagirage inyama yo mugaasiga halinde shesheezi. Iri hali íyasigala, mugijigiivye.
11 «Ikyanya mugaazilya, mube mukoli kenyiiri, nga mukola mugagenda. Munabe
mukoli yambiiti ibiraato, munafumbiiti ne'ngoni. Yizo nyama, mugazishulula-shulula,
bwo iri Pasaka ya Nahano.
12 «Mu bwobwo bushigi, ngalenga mu kihugo kye'Miisiri, na nyite mwe'fula zooshi,
ziba za bandu, kandi iri ze'bitugwa. Nie Nahano, ngaahana imizimu yoshi ye'Miisiri.
13 Yugwo muko, gugaaba kalangikizo ko'kuyerekana kwo muli mu nyumba. Ne'kyanya
ngagubona, na nyami bambala.* Mwehe, ikyanya ngaahana i Miisiri, ndaakyo kihano
íkigamùhuma kwo.
14 Yulwo lusiku, lugayami ba lwo'bukengeeze imwinyu, luganakizi ba lusiku lukulu
lwa Nahano. Mugakizi lusimbaha imyaka ne'myakuula, halinde ku bibusi biinyu byoshi
íbigaki yija.

Ulusiku lukulu lwe'mikate mizira saama

15 «Muhisagye isiku zirinda mugweti mugaalya imikate mizira saama. No'lusiku lwa
mbere lwa yizo zirinda, muhulusagye isaama yoshi mu nyumba ziinyu. Mu yizo siku,
ngiisi yeshi úgaalya umukate úguli mwe'saama, akwiriiri atwibwe mu Bahisiraheeri.
16 Ku lusiku lwa mbere, mube no'muhumaanano mutaluule. Na ku lusiku lwa kalinda,
mube no'gundi. Mu yizo siku zombi, hatagirage umukolwa gwo mugaagira, gútali
gwo'kulingaania ibyokulya naaho.
17 «Yulu lusiku lukulu lwe'mikate mizira saama, mugakizi lusimbaha. Mukuba,
lwolwo lusiku, lwo n'gamùshaaza kwo i Miisiri, ndeeko-ndeeko. Yulwo lusiku, abandu
be'bibusi biinyu byoshi, bagakizi lusimbaha, halinde imyaka ne'myakuula.
18 «Iyo mikate mizira saama, mugatondeera ukugilya mu kabigingwe ko'lusiku
lwi'kumi na zina zo'mwezi gwa mbere, halinde ukuhisa ku kabigingwe ke'siku makumi
gabiri na luguma za gwogwo mwezi.
19 Mu yizo siku zirinda, hatagire mundu úgaki ba ne'saama mu nyumba yage,
kundu angaba mwene akaaya, kandi iri kinyamahanga. Ngiisi úgaalya ibyokulya íbiri
mwe'saama, akwiriiri atwibwe mu Bahisiraheeri.

---

* **12:13 12.13** *kubambala:* Mu kiheburaniya, igambo «pasaka», umugeeza gwalyo: kubambala.

20 Iri mwangalya ibyokulya íbiri mwe'saama, mugaaba mwalya umuziro, kundu
mwangaba mutuuziri hayi. Kwokwo, mu yizo siku, imikate yo mugakizi lya, ibe mizira
saama.»
21 Haaho, Musa anakuumania abashaaja booshi ba'Bahisiraheeri, anababwira: «Ngiisi
muguma winyu, ukukulikirana ne'mbaga yage, atoolage ikyanabuzi, anakibaage ku
lusiku lukulu lwe'Pasaka.
22 Umuko gwakyo, munagubiike mu mutanga. Munayabiire ibyasi bye'hisopo,
munakizi bijabika mwo. Gulya muko, munagushangire ku mitondo na ku bihamam-
biro bye'miryango ye'nyumba ziinyu. Bushigi bwa yulwo lusiku, hatagire mundu
úgahulukira imbuga, bútazi kya.
23 «Nahano agakizi lenga mu kino kihugo, mu kuyita Abamiisiri. Haliko mwehe,
agaabona imiko ku mitondo ye'nyumba ziinyu, na ku bihamambiro byazo, anakizi
mùhinjuka. Hi'gulu lye'yo miko, atagahanguula umuganda wage wo'kuminika kwo
ayingire mu nyumba ziinyu, mbu amùyite.
24 «Yago magambo go namùbwira, mukizi gasimbaha. Yulwo lubaaja, lugaaba
lwe'mwinyu, na lwa'bandu be'bibusi biinyu, halinde imyaka ne'myakuula.
25 Yulwo lusiku, ikyanya mugayingira mu kihugo kyo Nahano agamùheereza ku
muhango, mukwiriiri mukizi lukulikira.
26 «Ne'kyanya abaana biinyu bâye mùbuuze: "Yulu lusiku lukulu, umugeeza gwalwo
biri biki?"
27 Mugakizi bashuvya: "Yiki kitugwa, liri ituulo lye'Pasaka, lyo tuli mu tanga imwa
Nahano. Mukuba, ikyanya Nahano akayita Abamiisiri mu kihugo kyabo, anahinjuka ku
nyumba ziitu twe Bahisiraheeri."»
Ikyanya Musa akayusa ukudeta, lyeryo Abahisiraheeri banayinika amatwe halinde
haashi, banayikumba Nahano.
28 Yibyo byoshi byo Nahano akabwira Musa na Harooni, Abahisiraheeri banagendi
bigira.

Ikihano ki'kumi: Ukuyitwa kwe'fula za'Bamiisiri

29 Iri kakaba kahola-masiga, Nahano anayita ifula zooshi za mu kirya kihugo
kye'Miisiri. Zirya fula zo akayita, zikatondeerera ku fula ya mwami, kundu âli kizi
bwatala ku kitumbi kye'kyami. Zanahisa na ku fula za ábâli lashirwi mu nyumba
ze'mbohe. Kiri ne'bitugwa, akayita ibyana byabyo bya mbere.
30 Mu bwobwo bushigi, uyo mwami na'batwali baage booshi, kiri na'bandi bandu
baage, banavyuka. Ndaayo kiri ne'nyumba nguma ítakafwa mwo'mundu. Kyanatuma
mu kirya kihugo kyoshi kye'Miisiri, mugayijula ikimombo kya kahebuuza.
31 Mu bwobwo bushigi, uyo Faraho anahamagala Musa na Harooni, anababwira:
«Yimukagi! Mwe na'biinyu Bahisiraheeri, mulyokage mu bandu baani. Mugendi
yikumba Nahano, nga ngiisi kwo mukambuuna.
32 Ne'kyanya mugagenda, mutwale kiri ne'bitugwa biinyu. Kiri na naani, mukakizi
mbuunira, halinde Rurema angashaanire.»
33 Balya Bamiisiri, banatondeera ukukunguula Abahisiraheeri kwo balyokage yaho
duba, banakizi deta: «Iri mutangashaaga hano, tweshi tugaahera.»
34 Yabo Bahisiraheeri, banayabiira amalobe gaabo go bakalingaania buzira saama,
kuguma ne'birugu byabo byo'kulingaaniza mwe'mikate. Yibyo byoshi, banabiboha,
banabibiika ha lutugo.
35 Banagira nga kwo Musa âli mali gwanwa ababwira, mu kuhuuna Abamiisiri ibirugu
íbikatulwa mu harija, na mu nooro. Banabahuuna kiri ne'byambalwa.
36 Nahano anagira Abamiisiri bakunde Abahisiraheeri. Ne'kyanya bakahuuna
Abamiisiri yibyo bindu, banakizi baheereza byo. Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bakalonga
ibindu byabo.

Abahisiraheeri babunguuka

37 Lyeryo, Abahisiraheeri banalyokaga i Rameseesi, banagenda halinde i Sukooti. Bâli
hisiri nga bashosi bihumbi magana galindatu, buzira kuharuura abakazi na'baana.
38 Bâli riiri kuguma na'bandi bandu bingi ábakagenda babakulikiiri. Bâli sholiiri
inguuli ze'bitugwa, ibibuzi ne'ngaavu.
39 Ikyanya Abahisiraheeri bakalyoka i Miisiri, bâli kola ne'ngungu, kyanatuma
bataki teekera indanda. Si bakatwala naaho galya malobe mazira saama, gira bakizi
galingaania mwe'bitumbula bizira saama.
40 Imyaka yoshi ya'Bahisiraheeri bakabeera mu kihugo kye'Miisiri, yâli hisiri myaka
magana gana na makumi gashatu.

41 Ku lwolwo lusiku lwo'kuhisa imyaka magana gana na makumi gashatu, abandu
booshi ba Nahano bakalyoka mu kihugo kye'Miisiri, ngiisi bandu mu ndeeko yabo.
42 Mu bwobwo bushigi, Nahano akalaliira, mu kulyosa Abahisiraheeri mu kihugo
kye'Miisiri. Kyo kitumiri Abahisiraheeri booshi bakwaniini bakizi bukengeera, banakizi
simbaha Nahano, halinde ukuhisa mu bibusi byoshi.

Íbikwaniini ku Pasaka

43 Nahano anabwira Musa na Harooni: «Ikyanya mugakizi lya ibyokulya bye'Pasaka,
imaaja zo'kukulikira zo zeezi: Ngiisi útali Muhisiraheeri, atakolwe kwo akizi bilya.
44 Haliko umuja ye mukagula, anabe keera mwamútenguula, yeki ahangwirwi ukukizi
bilya kwo.
45 Si ikinyamahanga, na úli mu kolerana hi'gulu lyo'kuhembwa boohe, batakwiriiri
ukukizi bilya kwo.
46 «Ikyanabuzi kye'Pasaka, kigakizi liibirwa mu nyumba nguma. Inyama zaakyo,
zigaliibirwa mwomwo. Hatanagire kiri ne'nyama nguma ígahulusibwa, mbu itwalwe
imbuga. Na'mavuha gaayo, hatagire kiri ne'liguma lyago írigavunwa.†
47 Yulwo lusiku lukulu, Abahisiraheeri booshi bakwiriiri bakizi lushambaalira.
48 «Ngiisi yeshi útali Muhisiraheeri ye mutuliinwi, iri angasiima kwo naye musham-
baalire kuguma ku lusiku lukulu lwe'Pasaka ya Nahano, akwiriiri atee tenguula abashosi
booshi ba mu nyumba yage. Lyoki uyo mundu akabuli haruurwa kwo naye akola
mutuulaga, anahanguulwe kwo naye alye mwi'yo ngoome. Si ngiisi útazi tenguulwa,
yehe atakolwe mbu abilye kwo.
49 Yulwo lubaaja, luloziri booshi, aba Muhisiraheeri nirizina, kandi iri binyamahanga
íbituuziri mu kati kiinyu.»
50 Yulwo lubaaja, ikyanya Nahano akalubwira Musa na Harooni, Abahisiraheeri
booshi banakizi lusimbaha.
51 Ku lwolwo lusiku, Nahano akalyosa Abahisiraheeri mu kihugo kye'Miisiri, ndeeko-
ndeeko.

13

Ifula zayeruusibwa

1 Nahano anashubi bwira Musa.
2 «Undaluulire ifula zooshi za'Bahisiraheeri. Mukuba, ngiisi fula yo'Muhisiraheeri,
kiri ne'bitugwa íbyabutwa ubwa mbere, byoshi biri bindu byani.*»
3 Musa anabwira Abahisiraheeri: «Yulu lusiku lukulu, mukizi lukengeera. Mukuba,
ku lwolwo lusiku, lyo mukashaaga mu buja, mwanalyoka mu kihugo kye'Miisiri.
Nahano akamùlyosa i Miisiri ku bushobozi bwage. (Mukengeere, kwo íbiri mwe'saama,
mutakolwe kwo mwabilya.)
4 «Ulusiku lwa zeene, mu mwezi úguli mu detwa Habibu, lyo mugweti mugalyoka i
Miisiri.
5 Ku yukwo, lwolu lusiku, mu mwezi nga gwoguno, mukwiriiri mukizi lukengeera.
Mukizi lukengeera ku kyanya Nahano agamùhisa mu kihugo kyo akalagaania bashoku-
luza biinyu, ikihugo íkiyeziri mwa'mata, no'buuki. Yikyo kihugo, kikiri kya'Bakaanani,
na'Bahiti, na'Bahamoori, na'Bahivi, na'Bayebuusi.
6 Mugaamala isiku zirinda mugweti mugaalya imikate mizira saama. Na ku lusiku
lwa kalinda, mugaagira ulusiku lukulu hi'gulu lyo'kushambaalira Nahano.
7 «Mu yizo siku zirinda, mugakizi lya imikate mizira saama. Si mikate íri mwe'saama
yohe, hatagire igaboneka mu kati kiinyu, kiri na mu kihugo kiinyu kyoshi.
8 «Ku lwolwo lusiku, mugakizi ganuulira abaana biinyu ngiisi kwo Nahano
akamùgirira mu kumùlyosa mu kihugo kye'Miisiri.
9 Yulwo lusiku, kigaaba kimenyeeso kyo'kukizi mùkengeeza. Yikyo kimenyeeso,
kigaaba nga kibiisirwi ku maboko giinyu, na ku malanga giinyu. Kwokwo, mukizi
kengeera ukudeta amigirizo ga Nahano. Mukuba, akamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri
ku bushobozi bwage bwa'kahebuuza.
10 Kwokwo, yulwo lusiku, mukwiriiri mukizi lusimbaha ngiisi mwaka, ku gwogwo
mwezi.»

Ishungi hi'gulu lye'fula

11-12 Musa anagenderera ukubwira abandu: «Ikyanya Nahano agamùhisa mu kihugo
kye'Kaanani, anamùheereze kyo, mukwiriiri mukizi mútangira abaana biinyu be'fula

† **12:46 12.46** Zaburi 34.20; Yohana 19.36. * **13:2 13.2** Luka 2.23.

bo'butabana. Biri nga kwo keera akabiika indahiro imbere lya bashokuluza biinyu. Kiri
ne'byana bya mbere bye'bitugwa biinyu, bigaaba biri bindu byage.†
13 Haliko umwana wa mbere wa punda, ugamúguluula ne'kyanabuzi. Ne'ri
utangamúguluula, umúyite, mu kumúnyoola igosi. Na mu bagala baawe, ngiisi fula,
ugiguluule.
14 «Mu siku ízigayija, iri umwana wawe angakubuuza hi'gulu lya yiri igambo,
unamúshuvye: "Nahano akakoleesa ubushobozi bwage bwa'kahebuuza, mu kutulyosa
mu buja bwe'kihugo kye'Miisiri.
15 Mukuba, ikyanya Faraho akatuhangirira ku bukayu, mbu tutalyokage mu kihugo
kyage, Nahano anayita ifula zooshi za mu Miisiri, ziba za'bandu kandi iri ze'bitugwa.
Kyo kitumiri ngweti ngatangira Nahano ituulo lye'byana bya mbere bye'bitugwa byani.
Si ifula ya mu mbaga yani, ndi mu giguluula."
16 «Yiri igambo, ligakizi ba nga kimenyeeso ku maboko gaawe, kiri na ku malanga
gaawe. Ligaaba nga kihunika kyo'kukengeeza kwo Nahano akatulyosa mu kihugo
kye'Miisiri ku bushobozi bwage bwa'kahebuuza.»

Inguliro ye'kibungu na yo'muliro

17 Ikyanya Faraho akahanguula Abahisiraheeri kwo bagende, Rurema atanabaleeza
mu njira ya mu kihugo kye'Bufirisiti, kundu yo yâli nyoofi. Mukuba, Rurema akadeta:
«Yaba bandu, iri izibo lyangabakayira, hali ikyanya bangahindula imitono yabo,
banagalukire i Miisiri.»
18 Ku yukwo, anabaleeza mu njira yo'kusooka mwi'shamba, irya íleeziri iwa Nyaaja
Ndukula. Kundu kwokwo, ikyanya bakalyoka mu kihugo kye'Miisiri, bâli kola ibiringiini
ukugira izibo.
19 Ku yikyo kyanya, Musa anatwala ne'migongolo ya Yusefu. Mukuba, Yusefu âli
mali gwanwa abikiisa Abahisiraheeri indahiro, ti: «Ku kyanya Rurema agamùtabaala,
anamùlyose mu kino kihugo, mukwiriiri mutwale ne'migongolo yani.»
20 Kwokwo, iri Abahisiraheeri bakalyoka i Sukooti, banashumbika i Hetamu, ha
butambi li'shamba.
21 Ku kyanya kya mwi'zuuba, Nahano âli kizi shokola injira, ali mu nguliro ye'kibungu.
Ne'kyanya kya bushigi, âli kizi ba mu nguliro yo'muliro, gira ikizi bamolekera. Kwokwo,
banalonga ukugenderera no'lugeezi lwabo, muba mwi'zuuba, kandi iri mu bushigi.
22 Iyo nguliro yo'muliro, na yikyo kibungu, byâli yamiri bibasholiiri mwi'zuuba, na
mu bushigi.

14

Abahisiraheeri bajabuka Inyaaja Ndukula

1 Iri hakatama, Nahano anadeta:
2 «E Musa, ubwire Abahisiraheeri kwo bagalukire inyuma, bashumbike hoofi lye'Pi-
Hahirooti, iwa Nyaaja Ndukula. (Yaho, hali ha kati ka'kaaya Migidoli ne'yo nyaaja, ha
mbere lya'Baali-Sefooni.)
3 «Kwokwo, lyo Faraho ayihenda, mbu: "Ishamba likoli bahamiiri, kyo kitumiri
bagweti bagalidalamba-dalamba mwo".
4 Ngashubi yumuusa umutima gwa Faraho, halinde anamùbingirize. Kundu kwokwo,
ngamúshereeza, kuguma na'basirikaani baage, halinde lyo ndonga ubulangashane.
Kwokwo, lya'Bamiisiri bagaamenya kwo nie Nahano.» Rurema, mbu ayuse ukudeta
kwokwo, Abahisiraheeri banagakulikira inyuma.
5 Uyo mwami we'Miisiri, iri akayuvwa kwa'Bahisiraheeri bamútibita, anayishuhiza,
kuguma na'batwali baage, banadeta: «E balya, makagi gano twagira? Si twaleka
Abahisiraheeri bagendage, bataganaki tukolera!»
6 Lyeryo, analingikania igaare lyage li'zibo, kuguma na'basirikaani baage.
7 Anatwala na'gandi magaare miija magana galindatu, ágali mu kunguza izibo.
Anatwala na'gandi magaare mingi gi'zibo, kuguma na'basirikaani bo'kukizi garongoora.
8 Yabo Bahisiraheeri bakalyoka i Miisiri, bagweti bagayikangaata. Na bwo Nahano âli
mali yumuusa umutima gwa Faraho, anamúgira kwo abakulikire.
9 Abamiisiri banagendaga bakulikiiri Abahisiraheeri, bali ne'fwarasi zaabo, kuguma
na ábâli kizi zigendera kwo. Bâli riiri na'magaare gi'zibo, kiri na ábali mu gendera ku
fwarasi. Banababingiriza, banabahumaana ho bâli shumbisiri ku butambi bwe'nyaaja,
hoofi ne'Pi-Hahirooti, mu kulola i Baali-Sefooni.

---

† **13:11-12 13.11-12** Luka 2.23.

10 Yabo Bahisiraheeri, mbu bayinamulage amasu, banalangiiza ulya mwami
we'Miisiri, na'basirikaani baage, keera babayegeera. Banashenguka bweneene, bana-
tondeeza ukulirira Nahano kwi'zu lihamu.
11 Balya Bahisiraheeri, banatondeera ukulongooza Musa: «Ewe! Kituma kiki
watuleeta hano? Ka mbu bwo mu Miisiri, ndaazo shinda ízâli riiri mwo? Aaho! Maki
gano watugirira, mu kutuleeta hano? Si tugayiji herera mwi'shamba!
12 Ikyanya twâli ki riiri i Miisiri, ka tutakakubwira-bwira kwo utusige yo, gira
tugenderere ukukizi kolera Abamiisiri? Ee! Kulya twâli kizi bakolera, kwo kukulu
ukuhima kuno twamu yiji herera mwi'shamba.»
13 Musa anabashuvya: «Mutayobohe, si mutuuze. Zeene lyo na zeene, mugaabona
ngiisi kwo Nahano agamùkiza. Yaba Bamiisiri bo mubwini buno, mutâye ki babone.
14 Nahano yenyene agamùlwira. Kwokwo, mukwiriiri mutuuze naaho.»
15 Lyeryo, Nahano anabwira Musa: «Kituma kikagi Abahisiraheeri bagweti
bagandirira? Ubabwire kwo bagenderere no'lugeezi.
16 Iyo ngoni yo ufumbiiti, ugishonge ku nyaaja, gira ibunduuke mwo kubiri. Kwokwo,
lya'Bahisiraheeri bagalonga ubulyo bwo'kulenga áhakamiri.
17 «Yaba Bamiisiri, ngagenderera ukuyumuusa imitima yabo, halinde bamùkulikire
mwi'yi nyaaja. Haaho, ngashereeza uyu mwami, na'basirikaani baage, na ábali mu
gendera ku fwarasi, kiri na'magaare gaabo gi'zibo. Kwokwo, lyo ngahuuzibwa.
18 Ee! Ikyanya ngashereeza uyu mwami we'Miisiri kuguma na'magaare gaage gi'zibo,
kiri na ábali mu gendera ku fwarasi, lyo ngalonga ukuhuuzibwa bweneene. Lyeryo,
lya'Bamiisiri bagaamenya kwo nie Nahano.»
19 Haaho, umuganda wa Rurema úwâli kizi rongoora Abahisiraheeri, anagalukira
inyuma lyabo. Kiri ne'rya nguliro ye'kibungu nayo, yanashaaga imbere lyabo,
yanagendi beera inyuma.
20 Kirya kibungu kyanakizi siika Abamiisiri na'Bahisiraheeri. Mu bushigi bwoshi,
kyanakizi molekera Abahisiraheeri. Si Abamiisiri boohe, kyanakizi bateera ikihulu.
Yibyo biso byombi, bitanayegeerana.
21 Ha nyuma, Musa anagololera ukuboko kwage ku nyaaja. Nahano analeeta
ikihuhuuta ukulyoka uluhande lwe'sheere, kyanakizi huusa bukayu, halinde shesheezi.
Irya nyaaja yanabunduuka mwo kubiri, halinde haashi hanakama.
22 Ne'kyanya Abahisiraheeri bakayingira áhashuba amiiji, banahajabuka hakoli
kamiri, banakizi lenga ha kati ke'bikombo bibiri bya'miiji.
23 Balya Bamiisiri, iri bakabona kwokwo, banayami genda babakulikiiri mu nyaaja.
Bâli riiri kuguma ne'fwarasi zaabo, na'magaare gaabo gi'zibo, na balya booshi ábali mu
gendera ku fwarasi.
24 Nahano âli ki riiri mwi'rya nguliro yo'muliro, na mu yikyo kibungu.
Iri hakaba ku mutwezi, Nahano anabonaga abasirikaani booshi ba'Bamiisiri, anayami
babuligania.
25 Yago magaare, Nahano anakizi hangatiiza amapine gaago. Kyanatuma gagakizi
genda ku makayu, banatondeeza ukuyamiza: «E balya, yaba Bahisiraheeri, tubatibite.
Si Nahano yenyene agweti agabalwira!»
26 Nahano anabwira Musa: «Ushubi gololera ukuboko kwawe kwi'yi nyaaja, halinde
amiiji gashubi shubaana. Kwokwo, lyo gagayami bindikira Abamiisiri, kuguma
na'magaare gaabo, kiri na ábali mu gendera ku fwarasi.»
27 Kwokwo, Musa anagololera ukuboko kwage kwi'yo nyaaja. Ne'ri hakaba shesheezi
kare-kare, yanashubi shubaana, nga kwo yâli tuula.
Balya Bamiisiri, banakizi gira mbu batibite mu nyaaja. Haliko Nahano anakizi shubi
batundira mwo.
28 Galya miiji, ganayami bindikira amagaare gaabo gi'zibo, kuguma na ábâli kizi
gendera ku fwarasi. Kundu abasirikaani ba Faraho bâli kulikiiri Abahisiraheeri, haliko
balya booshi banakamira mwomwo mu nyaaja. Ndaanaye kiri no'muguma wabo
úkafuuka.
29 Haliko Abahisiraheeri boohe, bâli mali jabuka áhakamiri mu kati ke'nyaaja, ha kati
ke'bikombo bibiri bya'miiji.
30 Yulwo lusiku, lyo Nahano akakiza Abahisiraheeri mu maboko ga'Bamiisiri.
Ubuzinda, balya Bahisiraheeri banayiji bona ibirunda bya'Bamiisiri bilambamiri ku
butambi bwe'nyaaja.
31 Balya Bahisiraheeri, iri bakabona ngiisi kwo Nahano akakoleesa ubushobozi bwage,
mu kubindikira Abamiisiri, banamúyoboha, banamúbiika kwo'mulangaaliro. Kiri na
Musa, umukozi wage, naye kwakundi, banamúbiika kwo'mulangaaliro.

15

Ulwimbo lwa Musa

1 Lyeryo Musa, na'baabo Bahisiraheeri booshi, banayimbira Nahano yulu lwimbo:
«Ngayimbira Nahano, bwo ye kwaniini ukuhuuzibwa bweneene.
Ifwarasi na ábali mu zigendera kwo, keera abakamiza mu nyaaja.

2 «Nahano ye misi yani.
Ye nganakizi yimbira inyimbo zo'bwivuge.
Yehe ye Rurema wani, ye na Rurema wa daata.
Kwokwo, ngakizi múyivuga, na ngizi múhuuza.
3 Nahano ye ndwani.
Ee! Iziina lyage, ye Nahano.

4 «Nahano keera abindikira abasirikaani ba Faraho mu Nyaaja Ndukula.
Booshi na'bakulu baabo bakamira mwo, kuguma na'magaare.
5 Ee! Amabenga ga'miiji keera gababindikira,
banaholobera ngi'buye, halinde banakamira mu nyaaja.

6 «E Nahano, ukuboko kwawe kwe'lulyo, keera kwakola ku misi ya kahebuuza.
Na ku njira yakwo, keera wasivya abagoma baawe.
7 Ku bushobozi bwawe bwa'kahebuuza, watindimaza abagoma baawe.
Na ku buraakari bwawe, uli mu bajigiivya nga byula.
8 Umuuka gukalyoka mu mazuulu gaawe, amiiji ganayihonga haguma.
Imidunda, yanayimanga nga bikombo.
Amabenga ga mu nyaaja, ganayuma.
9 Uyo mugoma ashuba mu yihaya, ti: "Ngabakulikira, halinde mbabindike.
Na ngabe ne'bindu byabo, halinde inyoota imale.
Ee! Tugayomola ingooti ziitu, halinde tunabaminike na'maboko giitu."
10 Kundu bakadeta kwokwo, wanafuuha umuuka, inyaaja yanababwikira.
Banaholobera mwo nga kyuma kyo'rusasi, amiiji ganababindikira.

11 «E Nahano, mu biri mu yikumbwa, nyandi úli nga wehe?
Nyandi úli mwo'bweru bwa'kahebuuza?
Nyandi úli mu yobohwa mu bulangashane?
Nyandi úli mu gira ibitangaaza mwene yibi?
12 Ikyanya ukagolola ukuboko kwawe kwe'lulyo,
ikihugo kyanamira abagoma biitu.

13 «Urukundo lwawe, lutahiiti imbeka.
Na ku njira yalwo, ugarongoora abandu baawe.
Keera wabaguluula.
Na ku bushobozi bwawe, ugabahisa ahandu haawe heeru.
14 Ikyanya ibinyamahanga bigayuvwa, bigajuguma, binafololokwe.
Abafirisiti bagagwatwa no'lushunguti.
15 Abatwali be'Hedoomu, bagayoboha bweneene.
Abatungwa be'Mohabu, bagalenga mwe'kinyukura.
Abatuulaga booshi be'Kaanani, imitima yabo igashenguka.
16 Bagagwatwa ne'kyoba, no'lushunguti.
Yabo bandu, ikyanya bagaabona ubushobozi bwawe,
bagaaba munyerere ngi'buye,
halinde abandu baawe balenge. Mukuba, keera wabaguluula.
17 E Nahano, ugabaleeta, bayiji tuula ku mugazi gwawe.
Yaho handu, ho wenyene ugatuula.
Haaho, ho ukabiika inyumba yawe nyeeru.
Ukanagiyubaka na'maboko gaawe.
18 E Nahano, uyamiri uli mu twala, halinde imyaka ne'myakuula.»
19 Kwokwo, iri abasirikaani ba Faraho bakayitundira mu nyaaja, bali na'magaare gi'zibo go'kukululwa ne'fwarasi, na ábâli kizi zigendera kwo, haaho-haaho Nahano anashubaania inyaaja, yanababindikira booshi. Si Abahisiraheeri boohe, bâli mali lenga mu nyaaja, áhakamiri.
20 Lyeryo, umuleevi Miryamu, mwali wa Harooni, anayabiira iminjegere. Abaabo bakazi, nabo banamúgombera ne'gindi, banatondeera ukukina.

21 Miryamu anatondeera ukubayimbira:
«Muyimbire Nahano, úli mu kizi huuzibwa bweneene.
Ifwarasi na ábâli kizi zigendera kwo, abakamiza mu nyaaja.»

Amiiji malulu

22 Ikyanya Musa akalyosa Abahisiraheeri he'yo Nyaaja Ndukula, anabarongoora halinde mwi'shamba lye'Shuuri. Banahisa isiku zishatu, bali mu lyeryo ishamba, ndaanago miiji go bakalonga.
23 Ne'ri bakahika áhali mu buuzibwa Mara, banagwana ha'miiji. Haliko, gâli riiri malulu, kyanatuma batagaganywa. (Kyo kikatuma yaho handu hali mu buuzibwa Mara, kuli kudeta: bululu.)
24 Balya bandu, ikyanya bakabulirwa na'miiji, booshi kuguma banatondeera ukuyidodombera Musa, ti: «Ewe! Bikagi leero byo tugaanywa?»
25 Ikyanya Musa akatabaaza Nahano, anamúyereka itavi lye'kiti. Lirya itavi, Musa analiyabiira. Ne'ri akalitibulira mu miiji, ganayami luluuka.
Iri Abahisiraheeri bakaba bakiri i Mara, Nahano anabaheereza imaaja, bamenye ngiisi kwo akakyula.
26 Anadeta: «Niehe nie Nahano, Rurema winyu. Na ndi nie mu mùkiza. Kwokwo, iri mwangakizi yuvwiriza izu lyani ku bwitonde, ndagamùleetera ikiija, kundu n'gakireetera Abamiisiri. Ku yukwo, ikyanya ngakizi mùbwira igambo, mukwiriiri mukizi ndega amatwiri, munakizi gira íbikwaniini imbere lyani. Imaaja zaani, mukizi zisimbaha, nga ngiisi kwo nakyula.»
27 Ha nyuma, Abahisiraheeri banahika i Herimu. Na yaho, hâli riiri utudota ikumi na tubiri, kuguma ne'bigazi makumi galinda, banashumbika hoofi na'miiji.

16

Imana ne'ngwale

1 Ha nyuma, Abahisiraheeri booshi banalyoka yaho i Herimu, banagenderera bwija-bwija, halinde banahika mwi'shamba lye'Siini, ha kati ke'Herimu, no'mugazi Sinaayi. Kuli kudeta kwo bakamala umwezi gwoshi, ukushaagira ku lusiku lwo bakayimuka kwo mu kihugo kye'Miisiri, halinde ukuhika i Siini.
2 Yabo Bahisiraheeri, ikyanya bâli riiri mwi'shamba, booshi banakizi yidodombera Musa na Harooni, ti:
3 «Bwangabiiri bwija, Nahano atuyitire mu kihugo kye'Miisiri. Iyo munda, twâli riiri ne'birugu íbiyijwiri inyama, twanâli kizi lya ngiisi byo tuloziizi. Si buno, mukatuleeta mu yiri ishamba, gira tweshi tuyiji herera mwo ni'shali.»
4 Kwokwo, Nahano anabwira Musa: «Yaba bandu, ngabatibulira imikate ukulyoka mwi'gulu. Ngiisi shesheezi, bagakizi toola imikate yo bagaalya ku lwolwo lusiku.* Kwokwo, lyo ngabagera, ndonge ukumenya iri bangakulikira imaaja zaani, kandi iri nanga.
5 Haliko, ku lusiku lwa kalindatu, bakizi kuumania ibyokulya byo bagaalya ku siku zibiri.»
6-7 Musa na Harooni, banabwira Abahisiraheeri booshi: «Nahano, akoli yuvwiti ngiisi kwo mugweti mugamúyidodombera. Aaho! Kabigingwe, lyo mugaamenya kwo yenyene ye kamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri. Na kusheezi shesheezi, mugaabona ubulangashane bwage. Si twehe tuli nga banyandi, halinde mwangakizi tuyidodombera?
8 «Mu kabigingwe, Nahano agamùheereza inyama, munazilye. Na shesheezi, anamùheereze ne'mikate, halinde mukizi lya, munahaagage. Mukuba, akoli yuvwiti ngiisi kwo mugweti mugamúyidodombera. Ee! Tutali twe mugweti mugayidodombera. Si twenyene tutali kindu. Haliko, mugweti mugayidodombera Nahano yenyene.»
9 Ha nyuma, Musa anabwira Harooni: «Balya Bahisiraheeri, ubabwirage booshi kwo bakuumane imbere lya Nahano. Irya midodombo yabo, keera agiyuvwa.»
10 Balya Bahisiraheeri booshi, iri Harooni akaba aki gweti agabaganuulira, banalangiiza mwi'shamba, banabona ubulangashane bwa Nahano mu bibungu.
11 Nahano anabwira Musa:
12 «Keera nayuvwa ngiisi kwo bagweti bagayidodomba. Ku yukwo, ubabwire kwo kabigingwe, bagaalya inyama. Na shesheezi bagaalya imikate, halinde banahaage. Haaho, lyo mugaamenya kwo nie Nahano, Rurema winyu.»

---

* **16:4 16.4** Zaburi 78.24; Yohana 6.31.

13 Iri kakaba kakola kabigingwe, yaho bâli shumbisiri, hanayija inguuli ze'ngware.
Yizo ngware, zanabwikira hooshi ho bâli shumbisiri. Ne'ri hakaba shesheezi, indara
yanagwa yaho hooshi.
14 Irya ndara, iri ikatamuruka yaho mwi'shamba, hanaboneka ibindu byeru bihwah-
watule, biri nga mikate.
15 Abahisiraheeri, mbu babone kwokwo, banasoomerwa, banabuuzania: «Biki yibi?»
Mukuba, batâli biyiji.
Musa anababwira: «Yugu, guli mukate gwo Nahano amùheereza, gira mukizi longa
byo mugaalya.»
16 Nahano akahamuliza, ti: «Ngiisi muguma winyu akizi kuumania ibyokulya nga
kwo aloziizi. Ngiisi muguma mu mbaga yinyu, mukizi kuumania ibilo bibiri-bibiri.»
17 Yabo Bahisiraheeri, ngiisi byo bakabwirwa, banabikulikira. Baguma baabo,
banakizi kuumania bingi. Na'bandi, banakizi kuumania biniini.
18 Kundu kwokwo, ikyanya bakabibiika ku lugero, ngiisi úkakuumania bingi,
bitakataluka ulugero. Na ngiisi úkakuumania biniini naye, ndaabyo byo akaniihirwa
kwo. Mukuba, ngiisi mundu âli kizi kuumania íbimúkwiriiri.
19 Kwokwo, Musa anababwira: «Birya byokulya, hatagire mundu úgabilaaza kwo.»
20 Kundu Musa akabakengula kwokwo, haliko baguma baabo batanamútwaza.
Yabo bandu, banabilaaza kwo, banayiji gwana keera byabola, binakola mu shaaga
mwe'mivuuzi. Yabo bandu, Musa anabarakarira bweneene.
21 Kwokwo, ngiisi shesheezi, ngiisi mundu âli kizi kuumania ibyokulya, ukukulikirana
ni'goorwa lyage. Ne'kyanya izuuba lyâli kizi ba keera lyadaruula, binajongoloke.
22 Ku ngiisi lusiku lwa kalindatu, yabo Bahisiraheeri bâli kizi kuumania ubugira kabiri.
Kuli kudeta kwo ngiisi mundu âli kizi kuumania ibilo bina-bina. Yibyo byoshi byo bâli
kizi gira, abashaaja ba'Bahisiraheeri banagendere Musa, banamúganuulire byo.
23 Musa anabashuvya: «Ulubaaja lwa Nahano lwo lwolu: Kusheezi, luli lusiku
lwo'kuluhuuka. Mukuba, iri Sabaato, lunatalwirwi imwa Nahano. Ku yukwo, ibyokulya
biinyu, mugendi bideeka, kandi iri kubihyusa. Na íbigasigala, mubibiike, mukabilye
kusheezi.»
24 Kwokwo, yibyo byokulya, banabisiga halinde shesheezi, nga kwo Musa akababwira.
Ne'ri bukakya, banabigwana bitazi gaga, bitanazi ba mwe'mivuuzi.
25 Musa anashubi babwira: «Yibyo byokulya íbyalaala, mubilye. Mukuba, zeene, iri
Sabaato ya Nahano, ndaanabyo byokulya byo mugalonga imbuga.
26 Yibi byokulya, mugakizi bikuumania mu siku ndatu. Haliko ulusiku lwa kalinda,
mutagakizi bilonga, bwo luli Sabaato ya Nahano.»
27 Kundu Musa akadeta kwokwo, haliko ku lusiku lwa kalinda, bandu baguma
banahuluka, gira bagendi looza ibyokulya, batanabilonga.
28 Haaho, Nahano anabwira Musa: «Zirya maaja zaani, na'mategeko gaazo, mugakizi
bihaasa-haasa kwo halinde mangoki?
29 Aaho! Mumenye bwija, kwo nie Nahano. Nie kamùheereza ulusiku lwe'Sabaato.
Kyo kitumiri ngiisi lusiku lwa kalindatu ndi mu mùheereza ibyokulya bye'siku zibiri.
Ngiisi mundu akwiriiri akizi beera mu nyumba yage, atakizi huluka mwo.»
30 Kwokwo, ku ngiisi lusiku lwa kalinda, abandu banakizi luhuuka.
31 Yibyo byokulya, Abahisiraheeri banabiyinika iziina Mana, (kuli kudeta: biki yibi?)
Byâli riiri nga mbuto za'mahemba meeru. Byanâli kizi moteera nga mukate muhembeze
kwo'buuki.
32 Musa anashubi babwira: «Ulubaaja lwo Nahano amùheereza, lwo lwolu: Iyo mana,
muyabiire ibilo bibiri, munabisingule, bukizi ba bukengeeze imwa'bandu be'bibusi
biinyu íbigaki yija. Kwokwo, abaana ba mu makondo giinyu, bakizi bona ibyokulya
byo nâli kizi mùyigusa mwo mwi'shamba, ku kyanya nâli mali mùlyosa mu kihugo
kye'Miisiri.»
33 Ha nyuma, Musa anabwira Harooni: «Uyabiire urukuzo, unabiike mwe'bilo bibiri
bye'mana. Yulwo rukuzo lwe'mana, unalubiike imbere lya Nahano, lunasingulwe,
hi'gulu lyo'kukengeeza abaana biinyu ábagaki yija.»
34 Yago magambo go Nahano akabwira Musa, Harooni, anagagira. Anabiika imana
mu Kajumba ke'Kihango, gira ikizi langwa mwo. 35 Abahisiraheeri, bakamala imyaka
makumi gana bagweti bagaalya imana, halinde ukuhisa ku kyanya bakahika mu kihugo
kye'Kaanani. Mukuba, mu Kaanani, mwo bakashubi gwana ibindi byokulya.
36 (Ulugero lwo bâli kizi koleesa mu kugera imana, lwâli kizi yingira nga mwe'bilo
bibiri.)

17

Ulwala lwahuluka mwa'magoloovi
(Muharuuro 20.1-13)

1 Abahisiraheeri booshi, banalyoka yaho mwi'shamba lye'Siini, banakizi genda
bagalenga handi-handi, nga kwo Nahano âli kizi barongoora. Ne'ri bakahika i Refidimu,
banatee shumbika yo. Yaho i Refidimu, ndaago magoloovi go bakagwana ho,
2 kyanatuma bagashubi yidodombera Musa, ti: «Utuheereze amagoloovi.»
Musa naye, ti: «Biki twafwana? Si mugweti mugaageza Nahano yenyene.»
3 Yabo booshi bâli koli nyotiirwi bweneene, kyanatuma bagagenderera ukuyi-
dodombera Musa: «Si ukatulyosa mu kihugo kye'Miisiri, lyo uyiji tuyitira ino munda
ne'nyoota. Kiri na'baana biitu, ne'bitugwa biitu, byoshi bigaafwa ngana.»
4 Musa anatakira Nahano: «Yaba bandu, kuti kwo ngabagira? Si bakola baganyita mu
kundasha amabuye!»
5 Nahano, ti: «Uyabiire yerya ngoni yo ukashulika ku lwiji Niire. Unashokole injira
na'bashaaja baguma, na'bandu banakushalagire.
6 Lolaga! Nienyene ngagwanwa ngoli yimaaziri imbere lyawe, ku lwala lwe'Horebu.
Mango wahika ku yulwo lwala, unalushulike kwe'ngoni. Haaho, lunashyoke mwa'miiji,
halinde abandu booshi bananywe.» Ngiisi kwo Rurema akadeta, Musa anakugira,
imbere lya'bashaaja ba'Bahisiraheeri.
7 Yaho handu, Musa anahayinika iziina i Masa ne'Meriba, (kuli kudeta: magezo
ne'milongwe). Mukuba, yabo Bahisiraheeri bakahambanwa, banageza Nahano, ti: «Ka
Nahano tuyamiinwi, kandi iri nanga?»

Abahisiraheeri balwa na'Bahamareki

8 Yaho i Refidimu, Abahisiraheeri banayiji teerwa na'Bahamareki.
9 Kwokwo, Musa anabwira Yoshwa: «Mu bano bandu bo tugweti, utoole mwo bashosi
baguma, gira ugendi lwisa Abahamareki. Naani kusheezi, ngagendi yimanga kwi'rango
lye'higangazi, na mbe nvumbiiti irya ngoni ya Rurema.»
10 Ikyanya Musa akabwira Yoshwa kwokwo, Yoshwa anagendi kugira, anagendi
lwisa Abahamareki. Ku kyekyo kyanya, Musa, na Harooni, na Huuri, banazamuukira
kwi'rango lye'higangazi.
11 Ulya Musa, ikyanya âli kizi biika amaboko hi'gulu, yabo Bahisiraheeri banakizi hima
Abahamareki. Haliko, ikyanya âli kizi gayisa haashi, yabo Bahamareki bo bâli kizi hima.
12 Iri Musa akamala ikyanya abiisiri amaboko gaage hi'gulu, anakanga. Kyanatuma
Harooni na Huuri bagatoola ibuye, banalireeta ngiisi ho ali, analibwatala kwo.
Ha nyuma, yabo bombi banalengeza amaboko gaage. Muguma anashiga kwe'lulyo,
no'gundi kwe'lumosho. Musa anayama abiisiri amaboko gaage hi'gulu, halinde ikyanya
izuuba likasooka.
13 Kwokwo, kwo Yoshwa na'basirikaani baage, bakalonga ukuhooja-hooja Aba-
hamareki ne'ngooti.
14 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa: «Yiri igambo, uliyandike mu kitaabo, gira
Abahisiraheeri bakizi likengeera. Unabwire Yoshwa kwo yabo Bahamareki, nâye
baminike lwoshi.»
15 Kwokwo, Musa anayubaka akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, anakayinika iziina
«Nahano, yi'Rembera Lyani».
16 Anadeta: «Amaboko gakagololwa ku kitumbi kya Nahano. Na buno, Nahano agakizi
yama ali mu lwisa Abahamareki mu bibusi byoshi.»

18

Yeturo agendi lamusa Musa

1 Shevyala Musa, iziina lyage Yeturo, umugingi we'Midyani, anayuvwa ngiisi kwo
Rurema akatabaala Musa, na'Bahisiraheeri booshi, mu kubalyosa mu kihugo kye'Miisiri.
2 Ku yikyo kyanya, Musa âli mali gwanwa atuma mukaage wa Zipoora, na'bagala
bombi, kwo bagendi tuula ha mwo'yo Yeturo.
3 Ifula, yâli kizi buuzibwa Girishoomu, bwo Musa akadeta: «N'gatibitira mu kihugo
kye'mahanga.»
4 Na úgamúlonda, âli kizi buuzibwa Heryezeeri, bwo Musa akadeta: «Rurema wa
bashokuluza baani ye kandabaala, anangiza mu maboko ga Faraho.»
5 Uyo Yeturo, banayijanwa na munyere wage, muka Musa, na bagala baabo bombi,
halinde mwi'shamba, ho Musa âli shumbisiri, hanâli hoofi no'mugazi gwa Rurema.

6 Kwokwo, Yeturo anatuma indumwa imunda Musa, ti: «Nie shovyala, ngweti ngayija
iyo munda uli. Tuli kuguma na mukaawe, na bagala biinyu bombi.»
7 Kwokwo, Musa anayimuka, gira agendi músanganira. Ne'ri akahikaga ho
ali, anayinama, mu kumúheereza ulushaagwa, anamúnyunyuguta. Iri bakayusa
ukulamusania, banayingira mwi'heema.
8 Musa anaganuulira shevyala ngiisi kwo Nahano akagira, mu kukiza Abahisiraheeri
mu maboko ga Faraho, kiri na'bandi Bamiisiri booshi. Anamúlibuukira na galya
makuba gooshi go bakalonga mu lugeezi, na ngiisi kwo Rurema akabakiza mwo.
9 Uyo Yeturo, iri akayuvwa ngiisi kwo Nahano akatabaala Abahisiraheeri, mu kubakiza
mu maboko ga'Bamiisiri, anashambaala ngana.
10 Anadeta: «Nahano ahuuzibwe! Keera akamùkiza mu maboko go'yo mwami Faraho,
na mu ga'bandi Bamiisiri booshi.
11 Buno ngoli yiji kwo Nahano ye sumbiri íbiri mu yikumbwa byoshi. Mukuba, kundu
yabo Bamiisiri bâli kizi libuza Abahisiraheeri bweneene ku kanyaaro, haliko ubuzinda
akabaguluula mu maboko gaabo.»
12 Lyeryo, uyo Yeturo anatangira Rurema ituulo lyo'kusiriiza, kuguma na'gandi
matuulo. Harooni, kuguma na'bashaaja ba'Bahisiraheeri, banayiji shangiira ibyokulya
bo na Yeturo, bali imbere lya Rurema.

Abatwi be'maaja batoolwa
(Bukengeeze 1.9-18)

13 Iri bukakya, Musa anabwatala ku kitumbi kyo'kutwira kwe'maaja. Abandu banakizi
múzunguluka, ukulyokera shesheezi halinde kabigingwe, gira bayuvwe ngiisi kwo
agabatwira imaaja.
14 Uyo Yeturo, iri akabonaga ngiisi kwo Musa agirira Abahisiraheeri, anamúbuuza:
«Ewe! Kituma kikagi uli mu twa imaaja za'bandu kwoku? Si ubwatiiri wenyene,
na'bandu bakuzungulusiri, ukulyokera shesheezi halinde kabigingwe.»
15 Musa, ti: «Yabo bandu, íbitumiri bagweti baganyijira, gira bamenye ngiisi byo
Rurema aloziizi.
16 Ikyanya bali mu hambanwa, bali mu kizi nyijira, gira ngizi bahambuula. Na ndi
mu kizi bayigiriza imaaja za Rurema, bamenye ngiisi kwo akakyula.»
17 Ulya Yeturo anahanuula mukwi wage, ti: «E mwana wani, yibi byo ugweti ugaagira,
bitali biija.
18 Yugu mukolwa gwo'kurongoora abandu, guli muzito bweneene, utanganagugira
wenyene. Kwoku ugweti ugayiyumya, iri unayumya kiri na yaba bandu.
19 Leka nguhanuule, halinde Rurema yenyene mukizi yamanwa.
«Wehe, umukolwa gwawe gubaagage gwa kukizi yimangira abandu imbere lya
Rurema, no'kukizi múleetera amagoorwa gaabo.
20 Unakizi bayigiriza imaaja zaage, bamenye ngiisi kwo akakyula. Unakizi bayerekeza
na ngiisi kwo bangatuula, na ngiisi kwo bangakizi gira.
21 «Haliko ku gindi mikolwa, mu yaba bandu booshi, utoolage mwo ábakwaniini,
banabe basimbahiri Rurema, batanabe bo'kutulirwa. Yabo bandu, uheereze baguma
ubutwali bwo'kuyimangira abandu kihumbi-kihumbi, na'bandi abandu igana-igana,
kandi iri bandu makumi gataanu-gataanu, kandi iri bandu ikumi-kumi.
22 Yabo, babe bo bagakizi twira abandu imaaja. Ngiisi maaja ízigakizi bavwarukira,
babe bo bagakizi zitwa. Haliko, ízangabakayira, banakuleetere zo.
«Kwokwo, lyo naawe imikolwa ígakuyanguhira, bwo mugaaba mukola mu
tabaalanwa.
23 Iri wangagira kwokwo, nga kwo Rurema yenyene aloziizi, lyo utagayiluhya. Na
yaba bandu nabo, lyo bangakizi taaha imitima ikoli yisiri mu nda.»
24 Musa, yiryo ihano lya shevyala, analiyuvwa bwija, analisimbaha.
25 Mu Bahisiraheeri, anatoola mwa'bandu ábakwaniini. Baguma, anabaheereza
ubutwali bwo'kukizi rongoora abandu kihumbi-kihumbi. Na'bandi, igana-igana.
Na'bandi, makumi gataanu-gataanu. Na'bandi, ikumi-kumi.
26 Yabo bandu, banaba bo bagakizi twa imaaja za'bandu ngiisi kyanya. Ikyanya
zâli kizi bakayira, banazitwalire Musa. Haliko, ikyanya zabavwarukira, banazitwe
boonyene.
27 Ha nyuma, Musa anasezerana na shevyala. Shevyala, anataaha.

19

Abahisiraheeri ku mugazi Sinaayi

1-2 Abahisiraheeri banayimuka yaho i Refidimu. Ne'ri bakahisa imyezi ibiri bashaaziri
mu kihugo kye'Miisiri, banahika mwi'shamba lye'Sinaayi, banashumbika mwi'dako
lyo'mugazi.
3 Haaho, Musa anateramira ku mugazi, gira ahuumanane na Rurema. Nahano
anamúbwira: «Yabo Bahisiraheeri, kwo bali ba mwi'kondo lya Yakobo, ugendi babwira
kwokuno:
4 “Mwenyene, keera mukabona ngiisi kwo n'gagirira Abamiisiri. Ne'kyanya
n'gamùleeta hano, nâli kizi mùleeta nga kwo nyunda ali mu twala abaana baage ku
byubi.
5 «“Na buno, iri mwangakizi nzimbaha lwoshi, munabe musimbahiri ne'kihango
kyani, lyo mugaaba bandu baani. Mukuba mu mahanga gooshi, mwe n'gatoola. Yago
mahanga gooshi, kundu gali ge'mwani,
6 haliko mwehe mwe mugaaba mulala mutaluule, munabe muli bagingi mu bwami
bwani.” Byebyo, byo ugagendi bwira Abahisiraheeri.»
7 Iri Musa akashubi manuka, anatumira abashaaja ba'Bahisiraheeri, anabaganuulira
ngiisi byo Nahano amúbwira.
8 Yabo bandu, banadumeereza kinaliguma, ti: «Yibyo byoshi byo Nahano adeta,
tugakizi bigira.» Yiryo ishuvyo lyabo, Musa analitwalira Nahano.
9 Nahano anashubi bwira Musa: «Ngakuyijira mu kibungu íkiyidisiri bweneene,
gira lya'bandu bakizi yuvwa ngiisi kwo nakubwira. Kwokwo, lyo bagakizi kubiika
kwo'mulangaaliro isiku zooshi.» Ha nyuma, ngiisi bya'bandu bakadeta, Musa anabi-
ganuulira Nahano.
10 Nahano anashubi múbwira: «Zeene na kusheezi, ugendi yeruusa abandu, unakizi
fuliisa ibyambalwa byabo.
11 Na úbugaakya, bayibiikage ibiringiini. Mukuba, ku lwolwo lusiku lwe'zishatu,
ngamanukira ku guno mugazi Sinaayi, imbere lya booshi.
12 «Ku yugu mugazi, ushingire abandu imbibi, unababwire kwo bakizi yilanga.
Hatagirage mundu úgaguterama kwo, kandi iri aguhuma kwo. Ngiisi úgaguhuma kwo,
agayami yitwa.
13 Ikyanya agaguhuma kwo, mukamúyitiise na'mabuye, kandi iri ne'myambi. Kundu
angaba mundu, kandi iri kitugwa, agaaba ataki kwiriiri ukuba ho. Kiri no'kuguyegeera,
abandu baguyegeere naaho, ku kyanya ikibuga kigaaba keera kyadihirizibwa.»
14 Kwokwo, ikyanya Musa akaba keera amanuka ku mugazi, anagenda imunda yabo
bandu, anabayeruusa, banafula ne'byambalwa byabo.
15 Ha nyuma, anababwira: «Mweshi muyilingikanie, halinde mube ibiringiini ku
lusiku úlugira izishatu. Hatanagire mushosi úgayegeera mukaage.»
16 Ku lusiku úlugira izishatu shesheezi, ku gwogwo mugazi, kwanayidika ikibungu,
nywe! Imikungulo ne'milavyo byanakungula bweneene. Ne'kibuga kyanadihiriza.
Yiryo izu, ikyanya likadeta, lyanaleeza abandu booshi mwe'kinyukura.
17 Haaho, Musa anagenda arongwiri abandu booshi ho bagayimanga mwi'dako
lyo'mugazi, gira bagwanane na Rurema.
18 Gulya mugazi Sinaayi, Nahano anagumanukira kwo, ali mu kati ko'muliro.
Gwanakizi zinga kwe'kyusi, kyananungeera hi'gulu, nga kya kiberekaana. Umugazi
gwoshi, gwanakizi jugumba bweneene.
19 Izu lye'kibuga, iri likakaviiriza ukulongeera, Musa anaganuuza Rurema. Rurema
anakizi múshuvya ni'zu íriri nga lya mikungulo.
20 Nahano anayikira ku mugazi Sinaayi, anahamagala Musa yaho kwi'rango lyagwo.
Kwokwo, Musa anaterama.
21 Nahano anabwira Musa: «Manuka, ugendagi yerekeza yaba bandu, batayiji mbona.
Mukuba, iri bangayihalangira, mbu bayiji mbona, haaho, lya'bingi baabo bagayami fwa.
22 «Kiri na'bagingi, kundu bo bali mu nyegeera, haliko bakwiriiri bayiyeruuse. Ne'ri
batangayiyeruusa, ngabahana.»
23 Musa naye, ti: «E Nahano, yaba bandu batangaterama ku guno mugazi, bwo guli
mweru. Si wenyene keera watukengula kwo tugusoose kwe'mbibi.»
24 Nahano anamúshuvya: «Manukaga! Ne'kyanya ugashubi galuka, uyije na Harooni.
Haliko abagingi na'bandi booshi boohe, utabahanguule kwo bajabuke ulubibi mbu
bayije ino munda ndi. Iri bangagira kwokwo, ngabahana.»
25 Kwokwo, Musa analindimuka ku mugazi, anagendi ganuulira Abahisiraheeri ngiisi
kwo Nahano amútuma.

20

Imaaja ikumi
(Bukengeeze 5.1-21)

1 Rurema anadeta kwokuno:
2 «Niehe, nie Nahano Rurema wawe. Nie kakulyosa mu buja, mu kihugo kye'Miisiri.
3 Kwokwo, hatagire ibindi byo ugakizi yikumba. Si mbe nie ugakizi yikumba naaho.
4 «Utakizi yigirira imigisi, iba ya njusho ya íbiri kwi'gulu, kandi iri ya íbiri hano mu kihugo, kandi iri ya íbiri mu miiji.
5 Iyo migisi, utakizi kolwa mbu ugifukamire, kandi iri ugiyikumbe. Mukuba, niehe nie Nahano Rurema wawe, na ndi munaluugi. Iri abandu banganjomba, banakizi gira ibyaha, ndi mu haniiriza abaana baabo, halinde ku kibusi kya kashatu, kiri na ku kya kana.
6 Kundu kwokwo, ikyanya abandu bali mu ba banguuziri, banabe banzimbahiri, ndi mu kizi bagirira amiija, halinde ku bibusi bihumbi ne'bihumbi.
7 «Iziina lya Nahano, Rurema wawe, utakizi lilyogooza. Mukuba, ngiisi úgakizi lilyogooza, agaharuurwa kwo ali munamahube.
8 «Utakizi yibagira ukutaluula ulusiku lwe'Sabaato.
9 Imikolwa yawe yoshi, ukizi gikola mu siku ndatu.
10 Si ulusiku lwa kalinda lwohe, iri Sabaato ya Nahano Rurema wawe. Ku yulwo lusiku, hatagire hyo ugaakola, aba wenyene, kandi iri mugala wawe, kandi iri munyere wawe, kandi iri muja wawe, kandi iri muja-kazi wawe, kandi iri kitugwa kyawe, kandi iri kinyamahanga íkiri mu mwawe.
11 Mu yizo siku ndatu, mwo Nahano akabumba igulu, ne'kihugo, ne'nyaaja, na byoshi íbibiri mwo. Si ulusiku lwa kalinda, iri lukahika, analuhuuka. Ku yukwo, analugashaanira, analutaluula.
12 «Ukizi simbaha yisho na nyoko, lyo ulonga ukuramba isiku nyingi hano mu kihugo kyo Nahano Rurema wawe akuhiiri.*
13 «Utakizi yitana.†
14 «Utakizi shuleha.‡
15 «Utakizi zimba.
16 «Utakizi bangaaniza umutuulani wawe.
17 «Utakizi yifwija inyumba yo'mutuulani wawe. Utanakizi yifwija mukaage, kandi iri muja wage, kandi iri muja-kazi wage, kandi iri ngaavu yage, kandi iri punda wage. Hatagirage ikindi kindu kyage kyoshi kyo ugakizi yifwija.»
18 Ku yugwo mugazi, abandu banakizi yuvwa imikungulo, banayuvwa ne'kibuga. Ne'kyanya bakakizi bona ibiryamu ne'kyusi kiguziiziri kwo, booshi banatondeera ukukwanga hi'gulu lye'kyoba.
Kyanatuma yabo bandu bagagendi yisunga hala.
19 Banabwira Musa: «Ube we gakizi tuganuulira. Nyiitu, tugakizi kutega amatwiri. Si Rurema atakizi ba ye gatuganuuza. Mukuba, iri Rurema angakizi tuganuuza, hali ikyanya twangayami fwa.»
20 Musa anabashuvya: «Mutakizi yoboha. Íbitumiri Rurema akayija, gira ayiji mùgera. Kwokwo, muyame muli mu músimbaha isiku zooshi, halinde mutakizi ki kola ibyaha.»
21 Lyeryo, Musa anayegeera kirya kibungu kyo Rurema âli riiri mwo. Haliko abandi booshi, banayisunga hala.

Ulubaaja hi'gulu lya'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo

22 Nahano anabwira Musa: «Ubwire Abahisiraheeri kwokuno: “Keera mwayibonera mwenyene ngiisi kwo namùganuuza ukulyoka mwi'gulu.
23 Kwokwo, hataki gire ibindi byo'kuyikumbwa byo mugakizi simbaha. Mutanakizi yitulira imigisi mu nooro, kandi iri mu harija.
24 «“Munyubakire akatanda ne'bidaka, munakizi kandangira kwi'tuulo lye'bibuzi, na lye'mbene, na lye'ngaavu. Yago matuulo, gakizi ba go'kusiriiza lwoshi, na go'kuyerekana ingoome. Na ngiisi ho ngakizi yiyerekana, ho na haaho, ngakizi yiji mùgashaanirira.
25 «“Ne'ri mwanganyubakira akatanda na'mabuye, mutakolwe kwo mwagabaaja. Mukuba, iri mwangagabaaja, iri mwakayulubaza.

---

* **20:12 20.12** Balaawi 20.9; Bukengeeze 5.16; Mataayo 15.4; Mariko 7.10; 10.19; Luka 18.20. † **20:13 20.13** Bukengeeze 5.17-19, 21; Mataayo 5.21; Yakobo 2.11. ‡ **20:14 20.14** Mataayo 5.27; Yakobo 2.11.

26 Yako katanda kaani, mutakizi kabiika kwo'bushonero, abandu batayiji kengeera
babona ubukondwe bwo úkashoniiri kwo.”»

21

Ulubaaja hi'gulu lya'baja
(Bukengeeze 15.12-18)

1 «Imaaja za'Bahisiraheeri bagakizi kulikira zo zeezi:
2 Iri wangagula umuja Muheburaniya, akwaniini ahise imyaka ndatu, agweti
agakukolera. Haliko ku mwaka gwa kalinda, unamúhanguule ataahe. Ndaabyo bindu
byo agakuheereza.
3 «Iri wangaba ukamúgula akiri mushumba, umúleke agende yenyene. Haliko, iri
akayija akoli yaziri, umúleke agende na mukaage.
4 «Sheebuja, iri akamúgondera umukazi, uyo mukazi anamúbutira abaana banyere
kandi iri batabana, uyo mukazi, na'baana baage, bagaaba bindu byo'yo sheebuja.
Kwokwo, uyo muja anagende ali yenyene.
5 «Haliko, hali ikyanya umuja angadeta kwo asiimiri sheebuja, asiimiri na mukaage
na'baana baage. Anadete kwo ataloziizi ukulyoka mu buja.
6 Kwokwo, sheebuja atee mútwala imbere lya Rurema, banagende ha mulyango, kandi
iri ha kisimba-lyango. Anakoleese ikyuma kishongole, mu kutula umuja wage ukutwiri.
Lyoki, ulya muja agayama ali mu kolera uyo sheebuja isiku zooshi.
7 «Umundu, iri angaguliisa munyere wage abe muja, uyo munyere atangashubi
shwekuulwa, nga kwa'baja bashosi bali mu shwekuulwa.
8 «Iri sheebuja angamúgula kwo agaaba mukaage, haliko atanaki músimiise, uyo
sheebuja atangamúguliisa mu binyamahanga. Si akwiriiri aleke mwene ye amúguluule.
Buzira kwokwo, agaaba ahongola ikihango.
9 «Ne'ri sheebuja angagondera mugala wage umuja-kazi, akwiriiri akizi múgirira nga
munyere wage.
10 Uyo mushosi, iri angayanga umukazi wa kabiri, akwiriiri akizi sumira uyo mukaage
wa mbere, anakizi múyambika, iri banakizi menyana bo naye.
11 Yago magambo gashatu, iri uyo mushosi atangamúgirira go, umukazi anayigendere,
atakwaniini ukutangisibwa kindu kyoshi.

Imaaja hi'gulu lyo'bwitani

12 «Iri umundu angashulika uwabo, anamúyite, akwiriiri naye ayitwe.
13 «Haliko, hali ikyanya angayita uwabo buzira kugiriirira. Si Rurema anabe ye
kabilooza. Haaho, uyo mundu akwiriiri atibitire mu kaaya ko ngatoola.
14 «Haliko, iri umundu angashomba uwabo, anamúyite mu kugiriirira, uyo nakuyi-
tana, kundu angatibitira ha katanda kaani, mugendi múlyosa ho, munayami múyita.
15 «Umundu, iri angashulika yishe, kandi iri nyina, akwiriiri ayitwe.
16 «Umundu, iri angabirigisha uwabo, mbu lyo agendi múguliisa, kandi iri amúgire
muja wage, naye akwiriiri ayitwe.
17 «Umundu, iri angadaaka yishe, kandi iri nyina, naye akwiriiri ayitwe.*
18 «Abandu babiri, hali ikyanya bangalongoola. Muguma analashe uwabo ibuye, kandi
iri amúshulika ikifune, haliko atanamúyite. Uyo úwashulikwa anagendi lwala.
19 Na mu kutandaluka, anakizi gendera ku ngoni. Kwokwo, uyo wabo úkamúshulika,
akwiriiri akogwe. Haliko, agamúliha yizo siku zo amala alwaziri, anagenderere
ukumúbukiisa, halinde akire lwoshi.
20 «Umundu, iri angatoola ingoni, anashulike umuja wage, kandi iri muja-kazi wage,
anayami múyita, uyo akwiriiri ahanwe.
21 Haliko uyo muja, kandi iri muja-kazi, iri angahisa ulusiku luguma kandi iri zibiri
akiri mugumaana, uyo nahamwabo atangaki hanwa, bwo'yo muja, ali bindu byage.
22 «Iri abashosi bangalwa, banakengeere bakomeeresa umukazi úli ne'nda, iyo nda
inashalamuke buzira kumúleetera agandi magoorwa, uyo úwamúkomeresa akwiriiri
ukuliha ngiisi bindu byo yiba wo'yo mukazi agahuuna, nga kwa'batungwa bagakyula.
23 Haliko iri angafwa, akwaniini naye ayitwe.
24 Ee! Mugalihiisa isu ku lindi, ne'liino ku lindi, no'kuboko ku kundi, no'kugulu ku
kundi.†
25 Úwayokania, naye ayokibwe. Mugalihiisa uluguma ku lundi, ne'kifune ku kindi.

---

* **21:17 21.17** Balaawi 20.9; Mataayo 15.4; Mariko 7.10.

† **21:24 21.24** Balaawi 24.20; Bukengeeze 19.21; Mataayo 5.38.

26 «Umuja kandi iri muja-kazi, iri nahamwabo angamúshulika, anamúbere isu, uyo
nahamwabo akwiriiri ukumúhanguula agende lwoshi. Atagashubi kolera nahamwabo,
bwo keera amúbera isu.
27 Ne'ri angamúshulika, anamúkuule iriino, akwiriiri kwakundi amúhanguule
agende lwoshi, hi'gulu lya yiryo liino lyage.

Imaaja zo'kulogezania umutuula

28 «Ishuuli, iri yangatumita umundu, inamúyite, iyo ngaavu ikwiriiri iyitwe ku
mabuye. Ne'nyama yayo, italiibwe. Mwene iyo ngaavu atagahanwa.
29 «Haliko iyo ngaavu, hali ikyanya yangaba iri mu tumitana, na'bandu banayiji
yerekeza mwene yo. Kundu kwokwo, atanagishweke, inakengeere yatumita umushosi
kandi iri mukazi, anafwe. Kwokwo, iyo ngaavu iyitwe mu kulashwa amabuye. Kiri na
mwene yo, naye ayitwe.
30 Kundu kwokwo, iri uyo mundu angahuunwa ibindu hi'gulu lyo'kuguluula ubulamu
bwage, akwiriiri atange ngiisi byo agahuunwa.
31 «Ishuuli, iri yangatumita umwana, yulwo lubaaja lutwibwe nga kwo yulwo lundi
lwatwibwa.
32 «Ishuuli, iri yangatumita umuja, kandi iri muja-kazi, uyo mwene ishuuli akwiriiri
ukuliha mwene uyo muja ibingorongoro makumi gashatu. Ne'yo ngaavu, inayitwe mu
kulashwa amabuye.
33 «Hali ikyanya umundu angahumba ikishimo atanakifulire, munayiji tibukira punda,
kandi iri ngaavu.
34 Kwokwo, uyo mwene kishimo akwiriiri alihe mwene ngaavu, kandi iri punda. Leero
yugwo mutumba, anabe ye gagusigalana.
35 «Ishuuli, iri yangatumita ishuuli yo'gundi, inagiyite, iyo shuuli íyayita iyabo
iguliisibwe. Na yizo fwaranga, bazigabaane na mwene yo íyayitwa. Ne'fwaranga zo
balonga kwi'yo íyafwa, bashubi zigabaana.
36 Haliko iyo shuuli, iri yangaba ishuba mu tumita-tumita izaabo, na mwene yo
atanagishweke, akwiriiri alihe ingaavu ku gindi. Leero, yugwo mutumba, gugaaba guli
gwe'mwage.

Ulubaaja hi'gulu lyo'muzimba

37 «Umuzimba, iri angazimba ingaavu, kandi iri ikibuzi, anakibaage, kandi iri
akiguliisa, uyo akwiriiri agalulire mwene ingaavu izindi zitaanu, kandi iri mwene kibuzi
ibindi bina.

22

1 «Umuzimba, iri angagwatwa agweti agaabera inyumba, anayitwe, úwamúyita,
ndaakyo kyaha kyo agaaba agira.
2 Haliko, iri agwatwa mwi'zuuba, anayitwe, uyo nakuyitana, agaaba keera ayona
umuko. Umuzimba akwiriiri alihe byo azimba. Ne'ri angaba ndaabyo ahiiti, akwiriiri
aguliisibwe abe muja.
3 «Umuzimba, iri bangagwana ahiiti ingaavu yo azimba, kandi iri punda, kandi iri
kibuzi, binabe bikiri bigumaana, akwiriiri alihe ibitugwa bibiri.
4 «Umundu, iri angayoneekeza uwabo indalo ye'mizabibu, akwiriiri alihe umwimbu
gwage mwija, kandi iri indalo yage ye'mizabibu.
5 «Umundu, iri angayokya ikishuka, umuliro gunalande, gunagendi boyola ibiiro
bye'ngano, kandi iri ingano yo'gundi mundu ítazi yimbulwa, halinde gunajigiivye iyo
ndalo yoshi, uyo mundu akwiriiri abirihe.
6 «Hali ikyanya umundu angabikiisa uwabo ifwaranga kandi iri ibindi bindu. Yibyo
bindu, iri byangayiji zimbwa, banagwate nakubizimba, akwiriiri abirihe ubugira kabiri.
7 Haliko, iri atangagwatwa, uyo úkabibikiisibwa akwiriiri agende imbere lya Rurema,
mu kuyerekana akasiisa kwo atabibisha uwabo.
8 «Hali ikyanya abandu bangahambanwa hi'gulu lye'ngaavu, kandi iri punda, kandi iri
kibuzi, kandi iri kyambalwa, kandi iri kindi kindu kyoshi íkikateereka. Ngiisi muguma
anadete kwo kiri kye'mwage. Yabo ábahambanwa bombi, baleetwe imbere lya Rurema.
Kwokwo, ngiisi ye Rurema agayerekana kwo kirya kindu kitali kye'mwage, akwiriiri
akilihe ubugira kabiri.
9 «Hali ikyanya umundu angabiisa uwabo punda, kandi iri ngaavu, kandi iri kibuzi,
kandi iri kindi kitugwa kyoshi. Yikyo kitugwa, iri kyangafwa, kandi iri kivunika, kandi
iri kizimbwa buzira bumasi,
10 yabo bombi bagabiika indahiro zaabo imbere lya Nahano. Yizo ndahiro zinabatwire
ulubaaja. Kwokwo, uyo nakubiisania agayemeera iyo ndahiro, atanalihiise uwabo.

11 Haliko, iri kyangazimbirwa ha mwage, akwiriiri akilihe uyo nakumúbiisa.
12 Yikyo kitugwa, iri kyangaliibwa ne'nyamiishwa, atwale ibitetereza byakyo imwa
mwene kyo, bube bumasi. Ndaahyo hyoshi hyo angaliha uyo wabo ku kitugwa
íkyaliibwa ne'nyamiishwa.
13 «Hali ikyanya umundu angagendi tiiza ikitugwa kyo'wabo, kinamúkomerekere
kwo, kandi iri kimúfwira kwo. Uyo mwene kyo, anabe atali ho. Uyo úwakitiiza, buli
bwija akilihe.
14 Haliko iri kyangafwa, anabe ali ho, uyo úkagendi kitiiza, iri ndaahyo hyoshi
hyo agaaliha. Ne'ri kyangaba kya kutiiza, mwene kyo agayemeera naaho ngiisi kwo
bakalagaana no'wabo.

Imaaja ízikulikiriini kwa'bandu bangatuula

15 «Umuhyakazi útazi yangwa, iri umundu angamútiza, anamúshulehe, akwiriiri
amúgonde.
16 Ne'ri yishe wo'yo munyere angalahira kwo'yo mundu atamúgonde, uyo
úwamúshuleha akwiriiri alihe uyo munyere ifwaranga ízikwiriiri, bwo keera
amúshereeza.
17 «Umukazi mulozi, mutamúleke kwo atuule ho.
18 «Umundu, iri angashuleha ikitugwa, akwiriiri ayitwe.
19 «Umundu, iri angatangira imigisi ituulo, iri agayiriza Nahano. Uyo mundu,
akwiriiri ayitwe.
20 «Mutakizi libuza ikinyamahanga, kandi iri kumúvindagaza. Si na niinyu mwâli
riiri binyamahanga mu kihugo kye'Miisiri.
21 Na kwakundi, mutakizi libuza namufwiri, kandi iri ifuuvi.
22 Iri mwangabalibuza, banandakire, ku kasiisa ngayuvwa amalira gaabo,
23 ninamùrakarire, ninamùyitiise ku ngooti. Yabo bakiinyu, bagaaba bakola
banamufwiri. Na'baana biinyu, banabe zikola fuuvi.
24 «Umundu wani umukeni, iri wangamúkaaba ifwaranga, utakizi ba nga
umúkaabiri, utanakizi múhuuna ubunguke.
25 Iri wangatwala umulondo gwo'winyu, mbu gube ngwati, ukwiriiri umúgalulire
gwo, izuuba lítazi sooka.
26 Si ndaagwo gundi ahiiti gwo'kuyibwika. Aaho! Biki bindi byo utoniri kwo
agayibwika bushigi? Ne'ri angandirira, ngamúyuvwa, bwo ndi munalukogo.
27 «Utatuke Rurema. Utanadaake útwaziri abandu baawe.
28 «Ikyanya muhiiti ikihande ki'kumi kye'mimbu yinyu, na kye'divaayi yinyu,
utatindirize ukubitanga. Kiri ne'fula ziinyu zo'butabana, mugazimbeereza.*
29 Mukizi gira kwokwo na ku ngaavu ya mbere ukubutwa, kiri na ku byanabuzi biinyu.
«Yabo baana be'bitugwa, muleke batee mala isiku zirinda bali ku banyina. Haliko, ku
lusiku úlugira umunaana, munabandangire.
30 «Bwo muli mu ba bandu baani bataluule, mutakizi lya inyama ye'kitugwa íkyayitwa
ne'nyamiishwa. Si yizo nyama, mukizi zitobera utubwa.

23

Imaaja zo'kuli, na zo'lukogo

1 «Utakizi beesha. Utanakizi tabaala umunabyaha, mu kukizi mútangira ubumasi
bwe'bibeesha.
2 «Kundu abandu bingi bangakizi yifunda mu mabi, utabakulikire mu go. Ne'kyanya
mugakizi tanga ubumasi imbere lya'bandu, mutakizi shovya ukuli, mu kukulikira
ibibeesha bya'bandu bingi.
3 «Ikyanya abakeni bagakizi kuleetera ulubaaja, utakizi bakundirira, mbu bwo bali
bakeni.
4 «Umugoma wawe, iri angateera ingaavu yage, kandi iri punda, unagitoole, uyami
múleetera yo.
5 Hali ikyanya umundu angaba akushombiri, anabetuze punda wage umuteekerwa
muzito. Uyo punda, iri wangamúgwana keera agwa mwi'dako lyagwo, utamúlekere ye,
mbu uyigendere. Haliko, umútabaale mu kumúvyula.
6 «Umukeni, iri angalegwa, anabe ali no'kuli, utamúhengekere ulubaaja lwage.
7 «Umundu, iri angabeesha mu kulegana, utakolwe mbu umúyibiike kwo. Utayite
umuzira buhube, anabe akwaniini. Iri wangagira kwokwo, niehe ndagaki kukoga.

---

* **22:28 22.28** Mikolezi 23.5.

8 «Utayemeere ukutulirwa. Si ikitulire, kiri mu humaaza amasu, kinatume amagambo
go'mundu úkwaniini gagahengekwa.
9 «Mutakizi libuza ikinyamahanga. Si muyiji-yiji amagoorwa gaakyo, bwo niinyu
mwâli riiri binyamahanga mu kihugo kye'Miisiri.

Umwaka gwa kalinda

10 «Ukizi hisa imyaka ndatu uli mu lima, unayimbule imimbu yawe.
11 Si mu mwaka gwa kalinda, ulekage ukuhinga. Kwokwo, lya'bakeni biinyu balonga
byo bagaalya, kiri ne'nyamiishwa kwakundi.
12 «Ukizi hisa siku ndatu uli mu kola. Haliko, ulusiku lwa kalinda, unaluhuuke.
Kwokwo, lye'ngaavu yawe na punda wawe bikizi luhuuka, kiri no'muja úkabutwa mu
mwawe, ne'kinyamahanga. Yabo booshi, banabe bali mu longa imisi mihyahya.
13 «Yaga magambo gooshi go nakubwira, ukizi gira umwete gwo'kugasimbaha.
Utakolwe mbu utabaaze imizimu. Kiri na'maziina gaayo, gatahuluke mu kanwa kaawe.

Isiku ngulu zishatu
(Kulyoka 34.18-26; Bukengeeze 16.1-17)

14 «Mukizi ngirira isiku ngulu zishatu ku mwaka, hi'gulu lyo'kunyereka ulushaagwa.
15 Ubwa mbere, mukizi shambaalira ulusiku lukulu lwe'mikate mizira saama, nga kwo
keera n'gamùbwira. Muhise isiku zirinda, muli mu lya imikate mizira saama. Yizo siku,
zigaaba mu mwezi gwa Habibu. Mukuba, mu gwogwo mwezi, lyo mukalyoka i Miisiri.
Mu yizo siku, hatagire mundu úgayija imbere lyani maboko mamaata.
16 «Mukizi shambaalira no'lusiku lukulu lwo'kutomola imimbu yinyu. Ubuzinda,
munashambaalire no'lusiku lukulu lwo'kukuumania imimbu, ku kyanya mugaaba keera
mwagiyimbula.*
17 Kwokwo, abashosi booshi bakizi kuumana imbere lya Nahano wo'Bushobozi
ubugira kashatu ku mwaka.
18 «Ikyanya ugakizi ndangira ituulo lye'kitugwa, utakizi litanga kuguma ne'mikate íri
mwe'saama. Na'majuji gaakyo, mutakizi galaaza halinde shesheezi.
19 «Ikyanya muli mu yimbula, mutangage itomola imwa Nahano, Rurema winyu.
«Na kwakundi, mutadeekere ikyanabuzi, kandi iri kyanahene, mu mata ga nyina.

Umuhango ne'maaja

20 «Lolaga! Ngweti ngaatuma umuganda imbere liinyu, gira akizi mùlanga mu njira,
halinde amùhise ho n'gamùlingaaniza.
21 Ikyanya agamùbwira amagambo, mukizi múyuvwiriza, munamúsimbahe. Mutak-
izi huna imbere lyage. Mukuba, iri mwangahuna, atagamùkejeerera. Si namútuma
kwi'ziina lyani.
22 Uyo muganda, iri mwangamúyuvwa ku bwigenderezi, munagire ngiisi byo
ngamùbwira, lyo ngayigira mbe mugoma wa'bagoma biinyu. Na ngiisi ábagweti
bagamùgaya, naani, ngakizi bagaya.
23 «Uyo muganda wani agakizi mùrongoora, halinde anamùhise mu kihugo
kya'Bahamoori, na'Bahiti, na'Bapereesi, na'Bakaanani, na'Bahivi, na'Bayebuusi. Yabo
booshi, ngabaminika.
24 Mutafukame imbere lye'migisi yabo, mbu mugiyikumbe. Mutanakizi gikolera.
Mutanakolwe mbu muyige byo bali mu gira. Haliko mubaminike lwoshi. Na'mabuye
gaabo go bataluula, mugavungule-vungule.
25 «Mukizi ngolera naaho, bwo nie Nahano, Rurema winyu. Kwokwo, lyo ngakizi
gashaanira indalo ziinyu, kiri na'miiji giinyu. Na ndyose amalwazi mu kati kiinyu.
26 Mu kihugo kiinyu, ndaaye mukazi úgaki shalamukwa. Ndaanaye úgakizi gumba.
Muganalama isiku nyingi.
27 «Ngakizi gwanwa nabiika ikihuume kyani imbere liinyu, halinde kikizi jaajula
imitima ya'bandu bo mugagwana yo. Ngabiika abagoma biinyu mwe'kyoba, halinde
banamùtibite.
28 Nganagwanwa natuma injuki imbere liinyu, gira ziyimule Abahivi, na'Bakaanani,
na'Bahiti.
29 Yabo booshi, ndagabayimula ku mwaka muguma, gira lye'kihugo kitasigale kimaata.
Iri nangayami bayimula, lye'nyamiishwa zigaluguuka, zinayiji mùhima imisi.
30 Kwokwo, ngakizi balyosa bwija-bwija, halinde ku kyanya mugaaba keera
mwaluguuka mu kihugo, munakihyane.

---

* **23:16 23.16** *ulusiku lukulu lwo'kukuumania imimbu* kandi iri ulusiku lukulu lwe'bitunda.

31 «Ulubibi lwe'kihugo kiinyu, lugatondeerera ku Nyaaja Ndukula, halinde ukuhisa
ku Nyaaja Mediterane. Na kandi, lugalyokera mwi'shamba, halinde ukuhisa ku lwiji
Hefuraati. Ngabiika beene ikihugo mu maboko giinyu, munabayimule mwo.
32 «Mutakolwe kwo mwanywana ikihango mwe nabo, kandi iri ne'mizimu yabo.
33 Yabo bandu, mutanaleke kwo mutuulanwe mu kihugo kiinyu. Iri mwangatuulanwa,
bagaatuma mugakizi gira ibyaha imbere lyani. Ne'ri mwangayikumba imigisi yabo,
igaaba mitego yo'kumùgwasa.»

24

Ikihango kyasisibwa

1 Nahano anabwira Musa: «Uyijage imunda ndi ku mugazi, mwe na Harooni, na
Nadabu, na Habihu, kiri na'bashaaja makumi galinda ba'Bahisiraheeri. Yabo booshi,
bagayisunga hala, mu kunyikumba.
2 Wehe naaho we ganyegeera. Si yabo bandi batanyegeere. Kiri na'bandi
Bahisiraheeri, hatagire úgaashona ku mugazi, mbu akukulikire.»
3 Yago magambo, ikyanya Nahano akagabwira Musa, naye anagendi gabwira abandu
booshi, anababwira ne'maaja zooshi. Iri bakayuvwa, banamúshuvya kinaliguma, ti:
«Ngiisi byo Nahano adeta, byo tuganakizi gira.»
4 Kwokwo, ikyanya Nahano akabwira Musa yibyo byoshi, anabiyandika.
Iri bukakya shesheezi, anavyuka, anayubaka akatanda mwi'dako lyo'mugazi.
Anashinga inguliro ikumi na zibiri, ízikabaajwa mu mabuye, ukukulikirana ne'milala
ikumi ni'biri ya'Bahisiraheeri.
5 Ha nyuma, anatuma imisore ya'Bahisiraheeri, kwo bagendi tangira Nahano ituulo
lyo'kusiriiza, kuguma ne'shuuli mbaage, gira libe ituulo lyo'kuyerekana ingoome.
6 Yibyo bitugwa, ikyanya bakabitongeera, Musa anayabiira ku muko gwabyo,
anagubiika mu mitanga. Ugundi, anagushangira ku yako katanda.
7 Ha nyuma, anayabiira Ikitaabo kye'Kihango kya Nahano, anakisoma imbere
lya'bandu. Ne'ri bakayuvwa, banadeta: «E waliha, ngiisi byo Nahano adeta, tugakizi
bigira. Tuganakizi bisimbaha.»
8 Yugwo muko, Musa anaguyabiira, anagushangira-shangira ku yabo bandu, anabab-
wira: «Yugu muko, guli gwe'kihango kyo mwanywana na Nahano,* ukukulikirana na
yaga magambo gooshi.»
9 Ha nyuma, Musa na Harooni, na Nadabu, na Habihu, na'bashaaja makumi galinda
ba'Bahisiraheeri, banateramira ku mugazi,
10 banagendi bona Rurema wa'Bahisiraheeri. Mwidako lya'magulu ga Rurema,
mukaboneka íkiri nga njira íkagirwa na'mabuye ge'kishingo ga namukungumo. Yikyo
kindu, kyâli kizi keyengana nga kyanyaanya.
11 Kundu yabo bimangizi ba'Bahisiraheeri bakabona Rurema, ndaaye ye akashereeza.
Kwokwo, banalya imbere lyage, iri bananywa.

Musa ku mugazi Sinaayi

12 Nahano anabwira Musa: «Uzamuukire ino munda ku mugazi, unabeere haahano,
halinde nguheereze amabuye mabaaje, ámayandike kwe'Maaja na'mategeko. Ha
nyuma, lyo ugabiyigiriza Abahisiraheeri.»
13 Kwokwo Musa, kuguma no'mukozi wage Yoshwa, bombi banazamuukira ku mugazi
gwa Rurema.
14 Musa anabwira yabo bashaaja: «Mutulindirire hano, halinde ikyanya tugagaluka.
Ne'ri mwangaba muhiiti igoorwa lyo'kuhambuulwa, twamùsigira Harooni na Huuri.»
15 Ikyanya Musa akazamuukira ku mugazi Sinaayi, ikibungu kyanayami guzinga kwo.
16 Ubulangashane bwa Nahano bwanagushonookera kwo. Yikyo kibungu, kyanahisa
isiku ndatu kiguyidisiri kwo. Ku lusiku úlugira izirinda, Nahano anahamagala Musa
mu kibungu.
17 Abahisiraheeri, ikyanya bâli kizi langiiza bulya bulangashane kwi'rango lyo'mugazi,
bwanaboneka nga muliro gwo'kusingoola bweneene.
18 Lyeryo, Musa anateramira ku mugazi, anayingira mu kirya kibungu, anamala
mwe'siku makumi gana, ubushigi ni'zuuba.

25

Ituulo hi'gulu li'heema lye'mihumaanano
(Kulyoka 35.4-9)

---

* **24:8 24.8** Baheburaniya 9.20.

1 Nahano anashubi bwira Musa:
2 «Ubwire Abahisiraheeri kwo bangumanize amatuulo, gakizi tangwa ku mutima
úgushenguusiri.
3 Yago matuulo, go gaagano: inooro, ne'harija, ne'miringa.
4 Uyakiire ne'nuzi zi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula. Uyakiire
ne'mirondo ye'kitaani, kiri no'bwoya bwe'mbene,
5 ne'mbu ze'bipanga ízikashiigwa ibara lidukula. Uyakiire ne'mbu ngomu, ne'biti
bya'kasiya.
6 Uyakiire ne'bitoro byo'kubiika mu matara, na'malaasi go'kufusha mu mavuta
go'kushiiga ku byataluulwa, no'mubadu gwo'muhongolo mwija.
7 Uyakiire na'mabuye ge'honikisi, na'gandi go'kulimbiisa ikangaata lyo'mugingi,
ne'shaho yo agakizi yambala ha kifuba.
8 «Na kwakundi, Abahisiraheeri bangirire Ahandu Heeru, gira tutuulanwe.
9 Yaho handu kuguma ne'birugu byaho, ugabigira nga ngiisi kwo ngakuyereka.

Akajumba ke'Kihango
(Kulyoka 37.1-9)

10 «Ubwire Abahisiraheeri kwo bangirire akajumba mu biti bya'kasiya. Yako kajumba,
kabe ke'sendimeetere igana ni'kumi, ku sendimeetere makumi galindatu na ndatu.
Ne'kimango kyako, zibe sendimeetere makumi galindatu na ndatu.
11 «Yako kajumba, ukabugiirize kwe'nooro muguuhya, mu nda ne'mugongo, unaka-
soose kwe'mihiro ye'nooro.
12 Ukagirire imbete zina. Na ngiisi kigingi, ukihogeke kwe'mbete, zibiri-zibiri ku ngiisi
luhande.
13 Mugire ibiti bibiri bila bya'kasiya, unabishiige kwe'nooro.
14 Yibyo biti, ubihogeke mu yizo mbete, hi'gulu lyo'kukizi betulira kwo kalya kajumba.
15 Yibyo biti, biyame mwomwo, bitanakizi lyosibwa.
16 Ikyanya mugayusa yako kajumba, mukabiike mwo galya mabuye mabaaje
ge'kihango go ngakuheereza.
17 «Na mwi'rya nooro muguuhya, utule mwo'mutumbikizo gwo'lukogo. Yugwo mu-
tumbikizo, gube gwe'sendimeetere igana ni'kumi, ku sendimeetere makumi galindatu
na ndatu.
18 «Na kwakundi, uyabiire inooro, unatule mwe'bindu bibiri íbiri nga makerubi,
unabibiike ku mbeka zombi za yugwo mutumbikizo.
19 Makerubi muguma, umúbiike ku mbeka nguma, no'gundi ku gindi. Yabo bombi,
ubananike ku mutumbikizo, kibe kindu kiguma.
20 Yabo bamakerubi, bagayajuula ibyubi byabo, halinde binasokanane yugwo mu-
tumbikizo. Amalanga gaabo, gakizi gulola kwo.
21 Mu yako kajumba, ubiike mwo yago mabuye mabaaje ge'kihango go ngakuheereza,
mukabuli katereka kwo yugwo mutumbikizo.
22 Yaho ha kati ka bamakerubi ábakangariiri ku mutumbikizo gwo'lukogo, ho tugakizi
gwanana. Tunaganuule, na nguheereze amategeko gooshi hi'gulu lya'Bahisiraheeri.

Akashasha ke'mikate yo'kutangwa imwa Nahano
(Kulyoka 37.10-16)

23 «Uyabiire ibiti bya'kasiya, unalingaanie mwa'kashasha. Yako kashasha, kabe
ne'sendimeetere makumi galimunaana na munaana, ku sendimeetere makumi gana
na zina. Ne'kimango, kibe kye'sendimeetere makumi galindatu na ndatu.
24 Yako kashasha, ukabugiirize kwe'nooro muguuhya. Kiri na ku mihiro yako,
ukubugiirize inooro.
25 Ha nyuma, unakasoose kwo'lupahwa lwe'sendimeetere munaana. Nalwo, un-
alubugiirize kwe'nooro.
26 «Yako kashasha, unakagirire imbete zina ze'nooro. Na ngiisi mbete, ugibiike ku
ngiisi kagongo ka'magulu kwo gali gana.
27 Yizo mbete, zibiikwe hoofi na lulya lupahwa úluli mu kingira akajumba, gira zikabe
zo bagakizi hogeka mwe'biti byo'kukabetulira kwo.
28 Ubaaje ibiti bibiri bila bya'kasiya, unabibugiirize kwe'nooro. Binabe byo mugakizi
betulira kwa'kashasha.
29 Na ku íbiloziri ibikolanwa bya ku yako kashasha, ubilingaanie mu nooro muguuhya:
nga'masahaani, ne'bikombe, ne'karabo, ne'birembe byo'kukizi fukira mwa'matuulo
ge'divaayi.
30 Yako kashasha, ukizi kabiika kwe'mikate. Ne'yo mikate, igakizi yama iri imbere
lyani.

Ikiterekero kya'matara
(Kulyoka 37.17-24)

31 «Ulingaanie ne'kiterekero kya'matara, mu nooro muguuhya. Byoshi bibe bi-
nanisirwi, binabe nga kindu kiguma, kuli kudeta ikigingi kyakyo, na'matavi gaakyo,
ne'bikombe byakyo, no'tufundo twakyo, no'twaso twakyo.
32 «Yikyo kiterekero, kigabiikwa kwa'matavi galindatu. Luhande luguma, kinanikwe
kwa'matavi gashatu. No'lundi, kinanikwe kwa'gandi gashatu.
33 Ngiisi itavi ligakizi hogekwa kwe'bikombe bishatu íbiri nga twaso twe'loozi. Ngiisi
kiguma kigakizi hogekwa mu tufundo twakyo, na mu twaso twakyo.
34 Yikyo kiterekero, kigabiikwa kwe'bikombe bina íbiri nga loozi, kuguma no'tufundo
twabyo no'twaso twabyo.
35 «Ngiisi ha'matavi gabiri gagakizi gwanana ku kiterekero, habiikwe akafundo.
36 Yutwo tufundo, na yago matavi, byoshi bibe kindu kiguma. Yikyo kiterekero kitulwe
mu nooro muguuhya.
37 «Na kwakundi, ugaatula itara liguma-liguma, unalibiike ku ngiisi itavi kwo gali
galinda, gira gakizi mùmolekera.
38 Imbaazi zaalyo, ne'birugu byalyo, ubitule mu nooro muguuhya.
39 «Ikyanya ugaatula yikyo kiterekero ne'birugu byakyo, ugakoleesa ibilo makumi
gashatu na bitaanu bye'nooro muguuhya.
40 Kwokwo, usise bwija, halinde ulingaanie byoshi, ukukulikirana na ngiisi kwo
nagwanwa nakuyereka ku mugazi.

26

Ngiisi kwi'heema lye'mihumaanano ligalinganizibwa
(Kulyoka 36.8-38)

1 «Ikyanya ugalingaania iheema lye'mihumaanano, ukoleese imirondo ikumi ye'nuzi
ze'kitaani, na yo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula.
Unagilimbiise ne'bishushanio bya bamakerubi.
2 Ngiisi mulondo, gube gwe'meetere ikumi na zibiri, ku meetere zibiri. Iyo mirondo
yoshi, ibe no'lugero luguma.
3 «Uhangire imirondo itaanu kuguma, halinde ibe mulondo muguma. Ne'kihande kya
kabiri, uhangire igindi taanu kuguma.
4 Kwi'kano lya ngiisi mulondo gwe'mbeka, uhangire kwe'minaganizo yi'bara lya
namukungumo.
5 Ushweke iminaganizo makumi gataanu ku mbeka ye'kihande kiguma, unashweke
igindi makumi gataanu ku kyabo. Iyo migozi yoshi, ikizi lolana.
6 «Uyabiire inooro, unatule mwe'ndoboro makumi gataanu zo'kunanika iyo mirondo
ibiri kuguma, halinde iheema lye'mihumaanano, kibe kindu kiguma naaho.
7 «Muyabiire ubwoya bwe'mbene, unaluke mwe'mirondo ikumi na muguma
yo'kubwikira kwi'heema.
8 Ngiisi mulondo, gube ne'meetere ikumi na zishatu, ku zibiri. Iyo mirondo yoshi kwo
iri ikumi na muguma, igaaba na lwolwo lugero luguma.
9 Uhangire imirondo itaanu kuguma. Ne'mirondo ndatu ísigiiri, nayo ugihangire
kuguma. Yugu mulondo gwa kalindatu, gwohe, ugugonye mwo kubiri imbere li'heema.
10 «Ha nyuma, kwi'rya mirondo itaanu, ushwekere iminaganizo makumi gataanu
kwi'kano lyo'mulondo gwe'mbeka. Na kwi'rya gindi ndatu, ushwekere igindi mina-
ganizo makumi gataanu kwi'kano lyo'mulondo gwa mbere.
11 Uyabiire imiringa, unatule mwe'ndoboro makumi gataanu, unazikoleese mu
kushwekera kwe'minaganizo ye'yo mirondo ibiri, gira iyo mirondo yombi kibe kindu
kiguma.
12 «Yugwo mulondo gwo'kubwikira kwi'heema, ugunaganie mu kuguyajuulira inyuma
lyalyo.
13 Ibihande bye'mirondo íbigalembeera mu matambi gi'heema, ubigonye-gonye,
unabileke bikizi lembeera imbande zooshi zi'heema, hi'gulu lyo'kukizi libwikira.
14 «Ulingaanie ne'kihunika mu mbu ze'bipanga, zinabe njiige ibara lidukula, ne'kindi
mu mbu ngomu, unabiyajuulire hi'gulu.
15 «Uyabiire ibiti bya'kasiya, unalingaanie mwe'miganda yo'kuyimangika iheema.
16 Ngiisi muganda, gugakizi ba ne'meetere zina, ku sendimeetere makumi galindatu
na ndatu.
17 Iyo miganda yoshi, igaaba ne'mishigo ibiri-ibiri, yo'kukizi gisikamya.

18 «Iyo miganda yi'heema lye'mihumaanano, ugilingaanie kwokuno: Ku luhande
lwe'kisaka, ulingaanie imiganda makumi gabiri.
19 Ulingaanie ne'biterekero byayo makumi gana bye'harija. Ukizi biika ibiterekero
bibiri mwi'dako lya ngiisi muganda, bikizi gwata imishigo yagwo yombi.
20 Uluhande lwe'mbembe lwi'heema nalwo, ululingaanize igindi miganda makumi
gabiri.
21 Ulingaanie ne'biterekero makumi gana bye'harija. Ku ngiisi muganda, ukizi tereka
bibiri-bibiri.
22 «Imuga (yo ne'nyuma li'heema), ulingaanie ye'gindi miganda ndatu.
23 Unalingaanie ne'gindi ibiri ku ngiisi kagongo ke'nyuma.
24 Iyo miganda yombi iliikane mwi'dako. Si hi'gulu ishwekerwe kuguma, mu
kukoleesa imbete. Bibe kwokwo, ku ngiisi kagongo.
25 Kwokwo, ku mbeka yi'heema, kugabeera imiganda munaana. Ibiterekero byayo,
bigaaba ikumi na ndatu, binabe bikatulwa mu harija. Mwidako lya ngiisi muganda,
hakizi biikwa ibiterekero bibiri-bibiri.
26 «Ulingaanie ne'nzizi mu biti bya'kasiya. Ngiisi luhande lube inzizi zitaanu, zikizi
sikamya imiganda yi'heema. Uluhande luguma lugakizi yabiira inzizi zitaanu.
27 No'lundi zindi zitaanu. No'luhande lwe'muga (yo ne'nyuma li'heema), nalwo
lugayabiira inzizi zitaanu.
28 Uluzizi lwa ha kati ke'miganda, luhulukaane uluhande no'lundi lwi'heema.
29 Iyo miganda yoshi, ugibugiirize kwe'nooro, unatule ne'mbete ze'nooro,
ízigaginaniiza ku nzizi. Yizo nzizi nazo, uzibugiirize kwe'nooro.
30 Kwokwo, keera nakuyereka hano ku mugazi ngiisi kwo ugayubaka iheema
lye'mihumaanano. Aaho! Kubaagage kwo ugakizi kulikira.
31 «Ulingaanie ugundi mulondo mu nuzi ze'kitaani, na zo'bwoya bwi'bara lya
namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, gunamanikwe mu kati ki'heema.
Unagulimbiise ne'bishushanio bya bamakerubi.
32 Yugwo mulondo, ugushweke ku nguliro zina ze'biti bya'kasiya. Ukoleese indoboro
ízikatulwa mu nooro. Yizo nguliro, uzibugiirize kwe'nooro, unazitereke ku biterekero
bina, íbikatulwa mu harija.
33 Yizo ndoboro, zibe zo ugashwekera kwo'mulondo. Unasingulage Akajumba
ke'Kihango ha nyuma lya yugwo mulondo. Yugwo mulondo, gwo gugahandula Ahandu
Heeru na'Handu Heeru bweneene.
34 «Lyeryo, utumbike gulya mutumbikizo ku Kajumba ke'Kihango, hanali handu
ho'kulonga ulukogo.
35 Ha nyuma, uyabiire kalya kashasha ke'mikate, unakabiike halya Handu Heeru,
uluhande lwe'mbembe. Kirya kiterekero kya'matara nakyo, kinabiikwe ulwe'kisaka,
ikajabo kaako.
36 «Ha nyuma, ulingaanie ugundi mulondo mukomu mu nuzi ze'kitaani, na
zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, gunamanikwe
ha mulyango gwi'heema. Yugwo mulondo, ugulimbiise bwija,
37 unagumanike ku nguliro zitaanu, mu biti bya'kasiya. Unazibugiirize kwe'nooro.
Yizo nguliro, uzibiike kwe'biterekero bitaanu, binabe bikatulwa mu miringa.

27

Akatanda ko'kutangira kwa'matuulo

1 «Uyabiire ibiti bya'kasiya, unalingaanie mwa'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo.
Yako katanda, kabe ne'mbande zina íziyumiini. Kwokwo, ngiisi luhande lube
ne'meetere zibiri ne'kitolo. Ikimango nakyo, ibe meetere nguma ne'kitolo.
2 Ku ngiisi kagongo, ukuneneke íkiri ngi'hembe. Ha nyuma, kooshi unakabugiirize
kwe'miringa.
3 «Ulingaanie ne'birugu bya kwingi-kwingi mu miringa. Ulingaanie ne'birugu
byo'kubiikira umunyota-kiiko, ne'mbahwa zo'kushamata, ne'nzoozo zo'kubiikira
umuko, ne'kanya, ne'sheetezo.
4 «Ha nyuma, mu yeyo miringa, unalingaanie akayungiro. Na ku ngiisi kagongo kaako,
unanike kwe'mbete, ízikatulwa mu miringa.
5 Yako kayungiro, ukabiike mu kati ka'katanda, kanagwate ku matambi gaako.
Kahikire mu kati-kati ke'kimango kya'katanda.
6 «Ha nyuma, unayabiirage ibiti bibiri bila bya'kasiya, unabibugiirize kwe'miringa.
7 Yibyo biti, byo bagakizi betulira kwa'katanda. Ubishogeke mu mbete íziri mu
matambi gaako.

8 Yako katanda kagirwe mu biti, na mu nda yako, mube ubukunda. Ngiisi kwo
nakuyereka hano ku mugazi, kube kwo ugakalingaania.

Ukulingaania ulubuga lwi'heema
(Kulyoka 38.9-20)

9 «Yiryo iheema lye'mihumaanano, ulisoose ulubuga, lunazitirwe ne'mirondo
ye'kitaani. Imirondo yo'luhande lwe'kisaka, igaaba ne'meetere makumi gataanu.*
10 Inashwekerwe ku nguliro makumi gabiri, ízikatulwa mu miringa. Ngiisi nguliro,
inaterekwe ku biterekero bye'miringa. Si indoboro ne'nzuuma byo'kushwekerwa ku
nguliro, byohe bitulwe mu harija.
11 «Imbembe yi'heema, izitirwe na mwene gwogwo mulondo gwe'meetere makumi
gataanu. Yugwo mulondo gunashwekerwe ku nguliro makumi gabiri, na ku biterekero
bye'miringa. Si indoboro, ne'nzuuma, byo'kushwekerwa ku nguliro, byohe bitulwe mu
harija.
12 «Imuga yalyo, ibiikwe mwene gwogwo mulondo. Si gwohe, gube ne'meetere
makumi gabiri na zibiri, gunashwekerwe ku nguliro ikumi. Yizo nguliro, ziterekwe
ku biterekero ikumi.
13 «Isheere, ulubuga lube ne'meetere makumi gabiri na zitaanu. Yulwo luhande, lwo
mugabiika umulyango.
14 Yugwo mulondo gwo'luhande lwe'mulyango, gube ne'meetere zirinda,
ne'sendimeetere makumi gataanu. Hanabe inguliro zishatu, ne'biterekero byazo
bishatu.
15 «No'lundi luhande lwe'mulyango nalwo, umulondo gube ne'meetere zirinda,
ne'sendimeetere makumi gataanu. Hanabe inguliro zishatu, ne'biterekero byazo
bishatu.
16 Umulyango gwo'kuyingira mu lubuga, gubiikwe kwo'mulondo gwe'nuzi ze'kitaani,
na zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula. Yugwo
mulondo, gugaaba gwe'meetere mwenda, gunalimbiisibwe bwija, gunashwekerwe ku
nguliro zina, ndereke ku biterekero byazo bina.
17 «Yizo nguliro zooshi za mu lubuga, zinanirizibwe ne'nzuuma kuguma ne'ndoboro,
íbikatulwa mu harija. Zinajingirizibwe ku biterekero, íbikatulwa mu miringa.
18 «Yulwo lubuga, lube ne'meetere makumi gana na zina, ku meetere makumi gabiri
na zibiri. Ne'kimango, zibe meetere zibiri ne'kitolo. Imirondo yoshi mishwekere kwo,
ihangwe mu nuzi ngomu ze'kitaani. Ne'biterekero bitulwe mu miringa.
19 «Ku yiryo iheema lye'mihumaanano, ngiisi kindi kindu íkigakoleesibwa kwo, kiri
ne'mbambo, bitulwe mu miringa. Bibe kwokwo, kiri na mu lubuga.

Amatara
(Balaawi 24.1-4)

20 «Ubwire Abahisiraheeri kwo bakizi leeta amavuta miija ge'mizehituuni, gira
amatara gakizi yama gayasiri.
21 Yago matara gabiikwe mwi'heema lye'mihumaanano, imbere lyo'mulondo
gwo'kusiika Akajumba ke'Kihango. Harooni na'bagala bakizi gayasa imbere lyani,
ukulyokera kabigingwe halinde shesheezi. Yulwo lubaaja, Abahisiraheeri bagayama
balusimbahiri halinde ku bibusi byabo byoshi.

28

Ibyambalwa bya'bagingi

1 «E Musa, mu kati ka'Bahisiraheeri booshi, uhandulage mwene winyu wa Harooni,
gira akuyegeere. Akizi ngolera umukolwa gwo'bugingi, kuguma na'bagala: Nadabu, na
Habihu, na Heryazaari, na Hitamaari.
2 «Uyo Harooni, umúhangire imirondo mitaluule, inakizi yerekana kwo ali mu-
nalushaagwa.
3 Iyo mirondo, ubwire banaluganda ábali no'buhinga, kwo bo bagagihanga. Yoyo
Harooni, ye gayimikwa angolere nga mugingi.
4 «Imirondo yo bagamúhangira, yo yeyi: ishaho nzonere ha kifuba, ni'kangaata,
ni'kooti, ni'kanju, no'mulondo gwo'kusoosa kwi'twe, no'mukaba. Iyo mirondo mitalu-
ule, mwene winyu wa Harooni, kiri na bagala baage, babe bo bagakizi giyambala, gira
lyo bakizi ngolera umukolwa gwo'bugingi.

* **27:9 27.9** Hali ibindi bitaabo íbikolesiizi igindi-gindi miharuuro.

5 Iyo mirondo, banaluganda bagiluke mu nuzi zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo,
na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, na mu nuzi ze'kitaani, na mu nooro.

Ikangaata lyo'mugingi

6 «Ikangaata, lilukwe mu nuzi ze'kitaani, na mu nuzi zo'bwoya bwi'bara lya
namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, na mu nooro.
7 Hakizi ba ne'bihogo bibiri, byo'kukizi lishwekera ha kitugo.
8 Umukaba gwalyo, bagulingaanie kwakundi mu nuzi ze'kitaani, na mu zo'bwoya
bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, na mu nooro. Ba-
naguhangire kwi'kangaata, halinde kibe kindu kiguma naaho.
9 «Ha nyuma, unayabiire amabuye gabiri miija ge'honikisi, unagahokoorore, mu
kugayandika kwa'maziina ga bagala Hisiraheeri.
10 Kwi'buye lya mbere, uyandike kwa'maziina ndatu. Na ku lya kabiri, uyandike
kwa'gandi ndatu. Yago maziina, gayandikwe ukukulikirana na kwo balondiini ku
mabutwa.
11 Mu kugayandika, ukizi gahokoorora nga kwokulya bali mu hokoorora akamangu.
Ha nyuma, unananike kwe'migwaso ye'nooro.
12 Yago mabuye kwo gali gombi, unagahogeke mu birya bihogo bi'kangaata. Ko
kagaaba kalangikizo ko'kukengeeza irya milala ikumi ni'biri ya'Bahisiraheeri. Yago
maziina, Harooni akizi gayambala ku bitugo byage, mu kuyija imbere lyani.
13 «Iyo migwaso, ikizi tulwa mu nooro.
14 Ha nyuma, unaluke imigufu ibiri mu nooro muguuhya, ibe nga mugozi. Kwokwo,
iyo migufu ne'rya migwaso, ubinanike kuguma.

Ishaho yo'kuhambuulana mwo
(Kulyoka 39.8-21)

15 «Ha nyuma, ulingaanie ishaho yo'kuhambuulana mwo. Iyo shaho, ihangwe nga
kwo bakahanga ikangaata, mu nuzi ze'kitaani, na mu nuzi zo'bwoya bwi'bara lya
namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, na mu nooro.
16 Iyo shaho, ugigonye mwo kubiri. Ngiisi luhande lube ne'sendimeetere makumi
gabiri na zibiri.
17 «Iyo ishaho, unagilimbiise ne'miziizi ina ya'mabuye ágabuyahiri. Mu muziizi gwa
mbere, mubiikwe ibuye lye'saridwane, na lye'topaazi, na lye'hemeroode.
18 Mu muziizi gwa kabiri munabiikwe ibuye lye'sikaribukile, na lye'safiiri, na
lye'dyama.
19 Mu muziizi gwa kashatu, munagende ibuye lye'yasito, na lye'karinaline, na
lye'hametisito.
20 Mu muziizi gwa kana munagende ibuye lye'kirisolite, na lye'honikisi, na lye'yasipi.
Yago gooshi, gananikwe kwe'migwaso íkatulwa mu nooro.
21 «Yago mabuye gooshi, umuharuuro gwago, gabe ikumi na gabiri. Ganahokoororwe
kwa'maziina ge'milala ikumi ni'biri ya'Bahisiraheeri. Ngiisi ibuye, libe kwa'kamangu
ko'mulala muguma-muguma.
22 «Iyo shaho, ugilukire imigufu ibiri mu nooro muguuhya.
23 Unagitulire ne'mbete zibiri mu nooro. Yizo mbete, unazishwekere ku tusongo-songo
twombi twe'lugulu twe'rya shaho.
24 Iyo migufu, ugihogeke mu zirya mbete zombi.
25 Amatwe gombi ge'migufu, ugananike kwi'rya migwaso yombi íri kwe'bihogo,
halinde ishaho ikizi ba ku kikaraza.
26 «Ha nyuma, unashubi tula izindi mbete zibiri mu nooro, unazinanike imbande
zombi zi'dako ku shaho. Zinanikirwe mu nda, ahandu áhaloziri kwi'kangaata.
27 Unashubi tula izindi mbete zibiri mu nooro, unazinanike ku tusongo-songo twi'dako
twe'bihogo byombi íbiri kwi'kangaata, ngiisi ho'mukaba guleeziri.
28 Iyo shaho uginanike kwi'kangaata, mu kugishwekera ku mbete ne'migozi íkalukwa
mu nuzi zi'bara lya namukungumo. Kwokwo, lyo itatere, si iyame igwatiriiri umugozi
gwi'kangaata.
29 «Iyo shaho yo'kuhambuulana mwo, inayandisirwi kwa'maziina ge'milala ikumi
ni'biri ya'Bahisiraheeri, ikyanya Harooni agakizi giyambala ha kifuba, anayingire
Ahandu Heeru, ngakizi kengeera abandu baani.
30 Iyo shaho, ku kyanya Harooni agakizi yija imbere lyani, amabuye go'kuhambuulana
mwo, gakizi ginagana kwo ha kifuba. Kwi'yo njira, agakizi yami sobanukirwa ne'shungi
zaani, ku luhande lwa'Bahisiraheeri.

Ibindi byambalwa byo'mugingi
(Kulyoka 39.22-31)

31 «Ha nyuma, uhange ikooti li'bara lya namukungumo. Yiryo ikooti, umugingi agakizi liyambalira i'dako li'kangaata.
32 Ulisige kwo'butule ha kati, gira akizi leeza mwi'twe. Yubwo butule, ububiike kwe'kindi kitubiko, lyo butabereke.
33 «Unayabiire inuzi zi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, unagire mwo íbishushiri ibitumbwe bya'makomamanga. Yiryo ikooti, ikano lyalyo li'dako, ulilimbiise ne'minaganizo. Ne'yo minaganizo, ugishwekere kwo birya íbiri nga bitumbwe bya'makomamanga. Ha kati ka ngiisi makomamanga, uhabiike imbegere ízikatulwa mu nooro.
34 Yizo mbegere, na yago makomamanga, ubibiike-biike kwokwo, halinde usoose ikano lyoshi.
35 «Yiryo ikooti, Harooni akizi liyambala mu kugira umukolwa gwage gwo'bugingi. Ikyanya agakizi yingira Ahandu Heeru, imbere lya Nahano, kiri na mu kuhuluka, yizo mbegere zigakizi laka. Kwokwo, lyo atakengeere afwira yo.
36 «Ha nyuma, unalingaanie ubungeni-ngeni mu nooro muguuhya, unabuhokoorore nga kwo bangagira akamangu, mu kuyandika kwo gano magambo: "Biri bitaluule imwa Nahano."
37 Yubwo bungeni-ngeni, ubushwekere kwe'hirondo hi'bara lya namukungumo, unahishwekere ku mulondo gwo'kusoosa kwi'twe, uluhande lwe'mbere.
38 Harooni akizi buyambala ha malanga gaage. Kwokwo, kwo agakizi ba abetwiri amahube ga'Bahisiraheeri, anayiji ndangira ituulo mu kubahuunira ulukogo. Na kwi'yo njira, nie Nahano na ndonge ukukoga amahube gaabo.
39 «Uyo Harooni, umúhangire ikanju no'mulondo gwo'kusoosa kwi'twe mu kitaani, unamúlukire na mwo'mukaba gwo'mulimbo.
40 «Bagala baage nabo, ubahangire amakanju, ne'mikaba, ne'ngofeera. Ikyanya bagakizi biyambala, lya'bandu bagakizi baheereza ulushaagwa, banakizi basiima.
41 Yibyo byambalwa, ubiyambike mwene winyu wa Harooni, kiri na bagala baage. Ha nyuma, unabanjiigire amavuta mu kubayimika, gira bakizi ngolera umukolwa gwo'bugingi.
42 «Ubahangire kwakundi no'tubutura mu nuzi ze'kitaani. Yutwo, two bagakizi bisha mwo'bukondwe bwabo.
43 Ngiisi kyanya bagakizi yingira mwi'heema lye'mihumaanano, kandi iri kuyegeera akatanda gira bagire imikolwa yo'bugingi Ahandu Heeru, bakizi biyambala byoshi. Kwokwo, lyo batayiji kengeera bayifunda mu bitali nga byo, banafwe. Yulwo lubaaja, lugayama ho imwa Harooni, kiri na imwe'bibusi byage, halinde imyaka ne'myakuula.

29

Ngiisi kwa'bagingi bagayimikwa

1 «Ikyanya mugakizi yimika abagingi, mukizi gira kwokuno: Ukizi yabiira ishuuli, ne'bipanga bibiri bizira kashembo.
2 Uyabiire no'mushyano mulembu gwe'ngano, unaguyokye mwe'mikate mizira saama, ne'bitumbula ne'galeeti bizira saama, bifushe mwa'mavuta.
3 Iyo mikate yoshi, unagibiike mu kitiri kiguma, unagindangire, kuguma ne'yo shuuli, na yibyo bipanga byombi.
4 «Lyeryo, Harooni na'bagala, ubahise ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano, unabashukire ho.
5 Wámali yusa, uyabiire birya byambalwa byo'bugingi, unabiyambike Harooni. Umúyambike ikanju, ni'kooti, ni'kangaata, ne'shaho. Umúshweke na gulya mukaba úguli kwi'kangaata.
6 Umúsoose na gulya mulondo kwi'twe, ukabuli gunanika kwa'kalangikizo i malanga, ko'kubonesa kwo akola mutaluule.
7 «Ha nyuma, uyabiire galya mavuta go'kushiiga ku byataluulwa, unagashiige Harooni mwi'twe.
8 Abagala nabo, ubayegeze, unabayambike amakanju.
9 Unabashweke imikaba mu bibuno, unabasoose imirondo ya kwi'twe. Kwokwo, kwo Harooni na'bagala, bagayimikwa babe bagingi. Na yubwo bugingi bwabo, bugaaba bwe'myaka ne'myakuula.
10 «Lyeryo, ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano, uleete he'rya shuuli. Harooni na'bagala, banagibiike amaboko mu ruhanga.

11 Unagitongeerere ho, imbere lya Nahano.
12 Umuko gwayo, unakizi guleeza mwo'munwe, iri unaguhembeza ku tugongo
twa'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo. Na ngiisi úgugasigala, uguyoonere mwi'dako
lye'biterekero bya'katanda.
13 «Yaho ku katanda, usiriigize kwo'lusha úlubwisiri ibijogombe, ni'rembe lyo'budiku,
ne'fiko zombi, kiri ne'binyule byazo.
14 Si inyama ígasigala kwi'yo shuuli, ugiyabiire, unagendi giyokera imbuga
lye'shumbi, kuguma no'luhu lwayo, kiri na'mashe gaayo. Yiryo, lyo ligaaba ituulo
lyo'kukogwa ibyaha biinyu.
15 «Ha nyuma, mu yibyo bipanga byombi, muyabiire kiguma. Unabwire Harooni
na'bagala kwo bakibiike kwa'maboko mu ruhanga,
16 unakitongeere. No'muko gwakyo, ugushangire ku mbande zooshi za'katanda.
17 Yikyo kipanga, ukitenge mihoole-mihoole, unashuke ibya mu nda byakyo,
ne'birenge, unabifushe kuguma ni'twe, ne'bindi bitondola.
18 Ha nyuma, yikyo kipanga kyoshi, ukiyokere Nahano ku katanda. Yiryo ituulo,
umushiiriri gwalyo guganjambaaza ngana-ngana! Niehe nie Nahano.
19 «Uyabiire kirya kindi kipanga. Harooni na'bagala banakibiike kwa'maboko mu
ruhanga.
20 Naawe unakitongeere. Umuko gwakyo, unaguyabiire kwo, unagushiige Harooni
na'bagala ku kutwiri kwe'lulyo, na ku kingumwe-ngumwe kyo'kuboko kwe'lulyo, na
kwi'no lihamu lyo'kugulu kwe'lulyo. Umuko úgugasigala, unagushangire imbande
zooshi za'katanda.
21 «Ha nyuma, uyabiire ku muko úguli ku katanda, unayabiire na ku mavuta
go'kushiiga ku byataluulwa, unabishangire ku byambalwa bya Harooni, na ku
bya'bagala. Kwokwo, lyo Harooni agaaba keera ataluulwa imwani, na'bagala, kiri
ne'byambalwa byabo.
22 «Ha nyuma, ku kirya kipanga, uyabiire ibinyule, no'mukira, ne'ndambalalo,
ni'rembe, ne'fiko zombi, kuguma ne'binyule íbiziri kwo, ne'kisingiira kye'lulyo. (Yikyo
kipanga, kinabe kyo kitaluule.)
23 «Mu kirya kitiri kye'mikate mizira saama íkyatangwa imbere lyani, uyabiire
mwo'mukate muguma, ne'kitumbula kiguma mu bikakalangwa na'mavuta, ne'galeeti.
24 Yibyo byoshi, unabifumbase Harooni na'bagala. Unababwire kwo babilengeze
imbere lyani mu kubindangira. Niehe, nie Nahano.
25 Yibyo byoshi, unashubi biyabiira, unabisiriigize ku katanda, ku lirya lindi
ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Niehe, nie Nahano. Yago matuulo, umushiiriri gwago
gunanjambaaze bweneene.
26 «Ha nyuma, yikyo kipanga kyo wayimika mwo Harooni, uyabiire umushaya
gwakyo, unagulengeze imbere lyani. Yiryo ituulo, gwo gugaaba mutuli gwawe.
27 «Ikyanya Harooni na'bagala bagayimikwa, uyabiire gulya mushaya gwe'kipanga
íkyâli mali tangwa, kiri ne'nyama ye'kisingiira kye'lulyo, unabilengeze imbere lyani mu
kubindangira.
28 Yibyo bitondola, ngiisi kyanya Abahisiraheeri bagakizi ndangira amatuulo
go'kuyerekana ingoome, bagakizi bilyosa, banabiheereze Harooni na'bagala. Yago, go
matuulo go bagakizi ndangira.
29 «Ikyanya umugingi Harooni agashaaja, ibyambalwa byage bitaluule bihaabwe
bagala baage, babe bo bagakizi biyambala mu kuyimikwa.
30 Ngiisi úgakizi yimikwa mu bagala baage, kwo ye mugingi ahandu ha yishe,
agakizi biyambikwa ku siku zirinda. Anakizi biyingirana mwi'heema lye'mihumaanano,
anangolere Ahandu Heeru.
31 «Inyama za kirya kipanga kitaluule, uzideekere Ahandu Heeru.
32 Ha nyuma, unaheereze Harooni na'bagala, baziliire ha mulyango gwi'heema
lye'mihumaanano, kuguma ne'rya mikate íkasigala mu kitiri.
33 Ikyanya bagayimikwa, yibyo íbikatangwa hi'gulu lyo'kukogwa ibyaha, boohe naaho
bo bagaabilya. Si ndaaye gundi úhangwirwi ukubilya kwo. Bigaaba bikola bitaluule.
34 Ngiisi inyama íyangalaala, kandi iri mikate, bikola bitaluule. Ku yukwo, bitaki
liibwe, si bisiriizibwe mu muliro.
35 «Kwokwo, kwo ugakizi girira Harooni, na'bagala, ukukulikirana na ngiisi byo
nakutegeka. Bagaahisa isiku zirinda, bagweti bagataluulwa.
36 Ngiisi lusiku, hakizi tangwa ishuuli, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Kwokwo, lyo
ugakizi yeruusa akatanda, unakataluule, mu kukashiiga kwa'mavuta.
37 Muhise isiku zirinda, mugweti mugakayeruusa. Ha nyuma, yako katanda kagaaba
kakola kataluule. Kiri na ngiisi íkigakahika kwo, nakyo kigaaba kikola kitaluule.

Ituulo lyo'kusiriiza lwoshi ngiisi lusiku
(Muharuuro 28.1-8)

38 «Yako katanda, mukizi katangira-tangira kwa'matuulo go'kusiriiza lwoshi ngiisi lusiku. Mukizi tanga ibyana-buzi bibiri byo'mwaka muguma.
39 Kiguma kikizi tangwa ku mukyo. Ne'kyabo kinatangwe kabigingwe.
40 Yikyo kyanabuzi kya mbere, ikyanya ugakizi kitanga, ukizi tanga ne'bilo bishatu byo'mushyano mulembu, gunabe mufushe mwe'litiri nguma ne'kitolo ya'mavuta mayunguule bwija. Munatange ni'rengo liguma lye'divaayi. Yago go gagakizi ba matuulo ge'divaayi.
41 «Ne'kyanya mugakizi tanga kirya kibuzi kya'kabigingwe, ukizi tanga ni'tuulo lyo'mushyano, na lye'kinywebwa, nga byebirya íbyatangwa ku mukyo. Umushiiriri gwa yago matuulo, gugakizi njambaaza. Niehe, nie Nahano.
42 Yago matuulo go'kusiriiza, gakizi tangwa imbere lyani, halinde ku bibusi biinyu byoshi. Gagakizi tangirwa imbere lyo'mulyango gwi'heema lye'mihumaanano. Haaho, ho nienyene ngakizi mùgwana, ninamùganuulize ho. Niehe, nie Nahano.
43 «Haaho ho ngakizi gwanana Abahisiraheeri. Ubulangashane bwani, bunahayeruuse, hakizi ba heeru.
44 Emwe! Iheema lye'mihumaanano, kiri na'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, ngabiyeruusa, bikizi ba byeru. Kiri Harooni na'bagala, ngabataluula, gira bakizi ngolera umukolwa gwo'bugingi.
45 Ngola ngatuula mu Bahisiraheeri, na mbe ndi Rurema wabo.
46 Kwokwo, lyo bagaamenya kwo nie Nahano, Rurema wabo. Niehe, nie kabalyosa mu kihugo kye'Miisiri, gira nyiji tuula mu kati kaabo. Niehe, nie Nahano, Rurema wabo.

30

Akatanda ko'kuyokera kwo'mubadu
(Kulyoka 37.25-28)

1 «Ulingaanie akatanda ko'kuyokera kwo'mubadu. Yako katanda, ukagire mu biti bya'kasiya.
2 Ne'mbande zaako kwo ziri zina ziyumaane, sendimeetere makumi gataanu ku makumi gataanu. Ne'kimango, kigaaba kye'meetere nguma. Utugongo twako, tukwiriiri tunaniirane na'katanda koonyene, kinabe kindu kiguma.
3 «Yako katanda kooshi, ukabugiirize kwe'nooro muguuhya. Ugibugiirize ku luhande lwa hi'gulu, na mu mbande zooshi, na ku tugongo, unasoose na ku mihiro.
4 Yako katanda, ukalingaanize ne'mbete zibiri mu nooro. Uzinanike imbande zombi, zinabe ziri mu lolana. Yizo mbete, zinanikwe mwi'dako lye'mihiro, bwo zo zigakizi koleesibwa mu kushogeka mwe'biti byo'kukabetulira kwo.
5 Yibyo biti, bikwaniini bibaajwe mu kiti kya'kasiya, binabugirizibwe kwe'nooro.
6 «Yako katanda, kakizi biikwa imbere lyo'mulondo úguhandwiri Akajumba ke'Kihango. Kuli kudeta imbere lyo'mutumbikizo gwo'kuleeta ulukogo. Haaho, ho ngakizi kugwanana.
7 Yaho ku katanda, ikyanya Harooni agakizi gendi tanduula amatara ngiisi lusiku, akizi yokera kwo'mubadu gwo'muhongolo mwija.
8 Ne'kyanya agakizi gendi yasa amatara kabigingwe, ashubi guyokera kwo. Yago matuulo, mukizi gayokya ngiisi lusiku, buzira kuluha, halinde ku bibusi biinyu byoshi.
9 Yako katanda, hatagire ulusiku lwo mugayokera kwo'gundi-gundi mubadu, kandi iri mutangira kwa'matuulo go'kusiriiza lwoshi, kandi iri ge'ngano. Mutanakolwe mbu muyonere kwa'matuulo ge'divaayi.
10 Harooni agakizi kayeruusa liguma naaho ku mwaka, mu kuyonera umuko ku tugongo twako, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Yukwo kukayeruusa, kugakizi koleka liguma naaho ku mwaka, halinde ku bibusi biinyu byoshi. Kali kataluule bweneene imwani. Niehe, nie Nahano.»

Íbiri mu tangwa mwi'heema lye'mihumaanano

11 Ha nyuma, Nahano anashubi bwira Musa:
12 «Ikyanya ugaharuura Abahisiraheeri booshi, ngiisi muguma wabo akwiriiri andangire ituulo. Kwokwo, ikyanya mugakizi baharuura, mutakengeere mwalonga ikiija.
13 «Ngiisi Muhisiraheeri úgaharuurwa, akwiriiri atange ikingorongoro kye'garama zitaanu ze'harija, ukukulikirana ne'kigero kyo bali mu koleesa mwi'heema lye'mihumaanano. Yiryo, liri ituulo lyo agaaba andangira.

14 Yiryo ituulo, likizi tangwa na ngiisi muguma winyu, ukulyokera ku mundu
we'myaka makumi gabiri.
15 Ne'kyanya mugakizi lindangira, umugale atagire mbu asumburuse ku yizo garama
zitaanu ze'harija. No'mukeni atazinihye kwo. Yiryo, liri ituulo, liri lya kukogwa ibyaha.
16 Yibyo bindu, ukizi biyakiira mu Bahisiraheeri. Unabikoleese ku mikolwa ya
mwi'heema lye'mihumaanano. Kwokwo, lyo mugakizi yikengeeza imwa Nahano,
halinde mulonge ukuguluulwa.»

Umutanga gwo'kuyikarabira mwo

17 Nahano anashubi bwira Musa:
18 «Ulingaanie umutanga gwo'kuyikarabira mwo. Yugwo mutanga, gutulwe
mu miringa, kuguma ne'kiterekero kyagwo. Ha nyuma, unagubiike ha kati
ki'heema lye'mihumaanano, na'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo. Unagudugumulire
mwa'miiji.
19 Yago miiji, Harooni na bagala baage bakizi gakoleesa, mu kuyikaraba amaboko
na'magulu.
20 Ikyanya bagakizi yingira mwi'heema lye'mihumaanano, bakizi gayikaraba, kiri
ne'kyanya bagakizi yegeera ha katanda, mu kundangira amatuulo go'kusiriiza. Bakizi
gira kwokwo, gira batayiji kengeera bafwa.
21 Bakwiriiri bakizi tee yikaraba amaboko na'magulu, batayiji kengeera bafwa. Yulwo
lubaaja luyame ho, ukulyokera ku Harooni, halinde ku bibusi byabo byoshi.»

Amavuta go'kuyonera ku byataluulwa

22 Ha nyuma, Nahano anashubi bwira Musa:
23 «Ukizi yabiira amavuta go'muhongolo mwija, nge'bilo ndatu bya manemane, ne'bilo
bishatu byo'mudalasiini, ne'bilo bishatu byo'lusheke,
24 ne'bilo bitaanu bye'gindi mbiriri yo'mudalasiini. Yibyo bigero byoshi, bikizi
hwanwa no'muharuuro gwe'kigero kyo bali mu koleesa mwi'heema lye'mihumaanano.
Ukizi yabiira ne'litiri zina za'mavuta go'muzehituuni.
25 Yibyo byoshi, ukizi bifusha, gabe mavuta go'kushiiga ku byataluulwa, ganakizi ba
no'muhongolo mwija.
26 Yago mavuta, ukizi gashiiga kwi'heema lye'mihumaanano, na ku Kajumba
ke'Kihango, mu kubitaluula.
27 Ukizi gashiiga na ku kashasha, na ku birugu byako, kiri na ku kiterekero kya'matara,
na ku birugu byakyo, na ku katanda ko'kuyokera kwo'mubadu.
28 Ukizi gashiiga na ku katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, na ku birugu byako byoshi,
kiri na ku mutanga kuguma ne'kiterekero kyagwo.
29 Yibyo byoshi, bikizi taluulwa, halinde binabe byeru bweneene. Kwokwo, na ngiisi
íkigakizi bihika kwo, nakyo kigaaba kikola kitaluule.
30 «Yago mavuta, unagashiige Harooni kuguma na'bagala, gira bakizi ngolera
umukolwa gwo'bugingi.
31 Ubwire Abahisiraheeri: "Yago mavuta, gayame ga kukizi shiigwa ku byataluulwa,
halinde ku bibusi byoshi.
32 Haliko, hatagire úgagashiiga ku magala go'gundi mundu yeshi. Mutanâye gayenge,
mbu mugakoleese mu mikolwa yinyu mwenyene. Mukuba, yaga mavuta gagayama-
yama gali mataluule. Kiri na niinyu, mukizi gaharuura kwokwo.
33 Amavuta mwene yago, ngiisi úgagalingaania, kandi iri agashiiga ugundi-gundi
mundu útali mugingi, uyo akwiriiri atwibwe mu Bahisiraheeri."»

Ngiisi kwo'mubadu gugalinganizibwa

34 Nahano anashubi bwira Musa: «Ugire ibigero íbiyumiini bya bino bindu: amakama
ge'natafi, na ge'shekereeti, na ge'keribena, no'mubadu.
35 Yibyo byoshi, ukizi bilingaania mwo'mubadu, nga kwokulya bali mu lingaania
amalaasi. Unalunge mwo'muunyu, gira kikabe kindu kyeru, íkyataluulwa.
36 Yibyo byoshi, binashyebwe, bibe mushyano mulembu. Kwokwo, bigakizi
koleesibwa mwi'heema lye'mihumaanano. Bikizi koleesibwa imbere lya'Kajumba
ke'Kihango. Mukuba, ho ngakizi kugwanana. Yugwo mubadu, gugaaba mutaluule
bweneene imwinyu.
37 Mutakolwe mbu muguyenge hi'gulu liinyu mwenyene. Si gugakizi taluulwa imwani.
38 Ngiisi úgaakolwa kwo alingaania umubadu mwene yugwo, mbu lyo gukizi
músimiisa, uyo akwaniini atwibwe mu Bahisiraheeri.»

31

Nahano atoola banaluganda babiri

1 Nahano anashubi bwira Musa:
2 «Yuvwiriza! Keera natoola Bezaleeri mugala Uri, mwijukulu Huuri wo'mulala
gwa'Bayuda.
3 Namúyijuza mwo'Mutima gwani, gira abe naluganda, anabe no'bwenge bwo'kukizi
gira imikolwa ya kwingi-kwingi.
4 Âli kizi yerekana íbisimisiizi amasu, mu kubitula mu nooro, na mu harija, na mu
miringa.
5 Agaahasha ukukizi baaja amabuye go'kukizi limbiisa, anakizi na baaja ibiti. Emwe!
Agaaba naluganda ku ngiisi njira.
6 «Keera nabiika na Oholyabu mugala Ahisamaki wo'mulala gwa Daani. Uyo ye
gakizi mútabaala. Natoola na'bandi banaluganda. Kwokwo, ngiisi kwo nakuhuuna
ibikolanwa, bo bagakizi bilingaania.
7 «Bagalingaania iheema lye'mihumaanano, na'Kajumba ke'Kihango, kuguma
no'mutumbikizo gwako, kiri ne'bindi birugu byoshi bya mu yiryo iheema.
8 Banalingaanie na'kashasha, ne'birugu byako, ne'kiterekero kya'matara íkyatulwa
mu nooro, ne'birugu byakyo, na'katanda ko'kuyokera kwo'mubadu.
9 Banalingaanie na'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, kuguma ne'birugu byako.
Banalingaanie no'mutanga, ne'kiterekero kyagwo.
10 Banalingaanie ne'byambalwa bitaluule byo'mugingiHarooni, kiri ne'bya bagala
baage. Yibyo byambalwa, byo bagakizi yambala, mu kukola imikolwa yo'bugingi.
11 Bagakizi yenga na'mavuta, kuguma no'mubadu gwo'muhongolo mwija. Yugwo
mubadu gugakizi koleesibwa Ahandu Heeru. Biganalingaanibwa nga ngiisi kwo keera
nakuyereka.»

Imaaja hi'gulu lye'Sabaato

12 Nahano anashubi bwira Musa:
13 «Ubwire Abahisiraheeri kwokuno: "Ulusiku lwani lwe'Sabaato, mukizi lusimbaha.
Yulwo lusiku, kali kalangikizo ha kati kaani na niinyu, halinde ukuhisa ku bibusi
byoshi. Ikyanya mugalusimbaha, lyo mugayerekana kwo nie Nahano, na kwo ngweti
ngamùyeruusa.
14 Kwokwo, mukizi lusimbaha, bwo luli lutaluule. Umundu, iri angalugayiriza,
akwiriiri ayitwe. Na ngiisi úgalukola kwo, akwiriiri atwibwe mu bandu baage.
15 Mukizi hisa isiku ndatu, mugweti mugaakola. Si ulusiku lwa kalinda lwohe, luli
lutaluule imwa Nahano. Kwokwo, mukizi luluhuuka kwo. Ngiisi úgalukola kwo,
akwiriiri ayitwe.
16 Yulwo lusiku lwe'Sabaato, Abahisiraheeri bakwiriiri bakizi lusimbaha, halinde
imyaka ne'myakuula. Kwokwo, kwo bagakizi simbahiisa Ikihango.
17 Yulwo lusiku, kagaaba kalangikizo mu kati kaani na'Bahisiraheeri, halinde
imyakuula. Nie Nahano, n'gahisa isiku ndatu ngweti ngabumba igulu ne'kihugo. Si
ku lusiku lwa kalinda lwohe, n'galeka umukolwa, nanaluhuuka."»
18 Nahano, iri akayusa ukuganuuza Musa yaho ku mugazi Sinaayi, anamúheereza
galya mabuye gabiri mabaaje. Yago mabuye, go Rurema akayandika kwo zirya maaja
no'kuboko kwage yenyene.

32

Harooni agirira Abahisiraheeri umugisi gwe'shuuli

1 Ikyanya Abahisiraheeri bakabona kwo Musa atinda bweneene ku mugazi, banaku-
umanira Harooni, banamúbwira: «Ewe! Kundu Musa akatushaaza i Miisiri, si tutaki
yiji íbyamúkoleka kwo. Aaho! Utugirire ngana imigisi, gira ikizi turongoora.* »
2 Harooni, ti: «Aaho! Mushaaze amahereeni ge'nooro ágali ku matwiri ga bakiinyu.
Mushaaze kiri na ágali ku ga bagala biinyu, na ku ga banyere biinyu. Yibyo byoshi,
munabindeetere.»
3 Kwokwo yago mahereeni, yabo bandu booshi banagashaaza, banagaheereza
Harooni.
4 Anagayakiira, anagajongolola, anagatula mwo'mugisi gwe'nyana.
Lyeryo, balya Bahisiraheeri booshi banayamiza kiranga, ti: «E balya, lolagi Rurema
witu! Yoyu, ye katulyosa mu kihugo kye'Miisiri.»

---

* **32:1 32.1** Mikolezi 7.40.

5 Uyo Harooni, mbu abonage kwokwo, anayubaka akatanda imbere lyayo, anadeta
kwi'zu lihamu: «Kusheezi, tugashambaalira ulusiku lukulu lwa Nahano.»
6 Kwokwo, iri bukakya shesheezi kare-kare, balya bandu banazindukiri tanga amatu-
ulo go'kusiriiza, na go'kuyerekana ingoome. Balya booshi banabwatala, banatondeera
ukuvwajagira, iri bananywa bweneene. Ha nyuma, banayimuka, banatondeera ukukina
bwalaafwe, mu kugira íbitali nga byo.†
7 Haaho, Nahano anabwira Musa: «Manuka duba! Si yabo bandu baawe, balya
ukalyosa i Miisiri, nabona kwo keera babihuuka bweneene.
8 Kundu n'gabayerekeza injira yo'kutuula, halikago keera bagihusha. Keera ba-
jongolola inooro, banagitula mwo'mugisi gwe'nyana. Yugwo mugisi, bakola mu
gufukamira, iri banagutangira amatuulo. Bagweti bagaadeta: "E balya, lolagi Rurema
witu! Yoyu, ye katulyosa mu kihugo kye'Miisiri."
9 «Yaba bandu, mbayiji-yiji kwo bali mindagabika.
10 Aaho! Keera bandaakaza. Undeke mbaminike ngana, n'gabuli gira ikibusi kyawe
kikizi ba mulala úguhimbiri.»
11 Ulya Musa, kundu Nahano Rurema wage akadeta kwokwo, haliko anamúyinginga
kwo aholeere, anadeta: «E Nahamwitu, yaba bandu baawe, si wenyene we kabalyosa
i Miisiri ku bukalage bwawe, mu kati ko'bushobozi bwingi. Aaho! Kituma kiki ukoli
gweti ugabarakarira?
12 «Si hali ikyanya Abamiisiri bangadeta: "Ehee! Ikyanya Rurema akabahulusa mu
kihugo kiitu, kwâli riiri mu mujina naaho. Na íbikatuma agabalyosa mwo, gira agendi
baminikira mu migazi, banahere."
«E Nahamwitu, utakolwe mbu ubarakarire. Yubwo buhanya bwo ushungisiri hi'gulu
lyabo, ubuleke.
13 Ukengeere abakozi baawe, Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo. Si keera mukany-
wana ikihango! Na wenyene ukashiikiza, ti: "Abandu ba mu kibusi kyawe, ngabaluza,
halinde babe bingi nga ndonde kwi'gulu. Kino kihugo kyoshi, ngabaheereza kyo,
kinayame buhyane bwabo, halinde imyakuula."»
14 Kwokwo yubwo buhanya, kundu Nahano âli mali bushungikira abandu baage,
haliko atanaki bukoleesa.
15 Ha nyuma, Musa anamanuka ku mugazi, atengetiiri galya mabuye gabiri mabaaje
ge'kihango. Gâli yandisirwi kwe'maaja za Rurema uluhande no'lundi.
16 Anali Rurema yenyene ye kaziyandika kwo.
17 Iri Yoshwa akayuvwa ngiisi kwa'bandu bagweti bagaagira akalugi, anabwira Musa:
«Si mu shumbi, muli ulubi bweneene. Nyuvwiti nga luli lubi lwi'zibo.»
18 Na wa Musa, ti:
«Yiri izu, litali nga lya'bandu ábahima,
litanali nga lya'bandu ábahimwa.
Si nyuvwiti nga'mazu ga'bandu ábagweti bagayimba.»
19 Iri bakayegeera ishumbi, Musa anabonaga gulya mugisi gwe'nyana, anabona ngiisi
kwa'bandu bagweti bagagukinira bwalaafwe. Lyeryo, anayami raakara bweneene.
Galya mabuye mabaaje gombi, anagashangula haashi, ganavungukira mwi'dako
lyo'mugazi.
20 Lyeryo, anayabiira gulya mugisi, anaguduulika kwo'muliro, anagujigiivya, halinde
gwanaba lukungu. Yulwo lukungu, analufusha mwa'magoloovi, anaganywesa Abahisir-
aheeri ku misi.
21 Lyeryo, Musa anabwira Harooni: «Ewe! Kuti kwo yaba bandu bakakugira, halinde
ubayingize mu kino kihuume kye'kyaha?»
22 Harooni, ti: «E nahamwitu, nakuyinginga, utambone buligo. Yaba bandu, wenyene
uyiji ngiisi kwo bali mu yami vujuuka mu byaha.
23 Bakayiji mbwira: "Ulya mushosi Musa, kundu ye katulyosa i Miisiri, haliko buno,
tutayiji íbyamúkoleka kwo. Aaho! Leka, utugirire byo'kuyikumbwa, bikizi ba byo
bigaturongoora."
24 «Nanababwira: "Ngiisi úgweti imbete ze'nooro, azihogole." Yabo bandu,
banazindeetera, nanabikabulira mu muliro. Haaho mu muliro, mwanayami huluka
yugu mugisi.»

Ikihano

25 Musa anabona ngiisi kwo yabo bandu bakoli yidulumbisiri mu bitalaalwe. Mukuba,
Harooni akabaleka bakizi gira ngiisi kwo baloziizi. Kyo kitumiri abagoma bâli koli gweti
bagabahonyoleza.

† **32:6 32.6** 1 Bakorindo 10.7.

26 Uyo Musa anagenda kwi'rembo lye'shumbi, anateera umulaga, ti: «Ngiisi yeshi úli
uluhande lwa Nahano, anyegeere.» Lyeryo, beene Laawi booshi, banamúkumanira.
27 Haaho, Musa anababwira: «Nahano, Rurema wa'Bahisiraheeri akyula kwokuno:
“Ngiisi muguma winyu, ayambale ingooti yage mu kibuno, munayilale mu shumbi.
Muyingirire mu mulyango muguma, munahulukaane mu gundi. Ngiisi muguma winyu
atondeere ukuyitana, kundu nakuyitwa angaba ali mwene wabo, kandi iri mwira wage,
kandi iri mutuulani wage.”»
28 Ulya Musa, mbu akyulage kwokwo, yabo beene Laawi, banamúsimbaha. Ku lwolwo
lusiku, banayita abandu nga bihumbi bishatu.
29 Ha nyuma, Musa anababwira: «Zeene mutashiginia ukuyiyitira abaana biinyu, kiri
na beene winyu. Kwokwo buno, mukola bataluule ku mikolwa ya Nahano. Zeene, keera
Nahano amùgashaanira.»

Musa ahuunira Abahisiraheeri ulukogo

30 Iri bukashubi kya, Musa anabwira abandu: «Si keera mwagira ikyaha bweneene.
Kwokwo buno, namu zamuukira ku mugazi, imunda Nahano. Hali ikyanya angakoli
mùkejeerera.»
31 Kwokwo, Musa anagalukira imunda Nahano, anamúbwira: «Yoho wee! Balya
bandu, keera bagira ikyaha bweneene mu kuyitulira imigisi mu nooro.
32 Kundu kwokwo, ubakejeerere maashi! Ne'ri wangalahira ukubakoga,
nakuyinginga, uhotole iziina lyani mu kitaabo kyawe kyo'bulamu.»
33 Nahano anamúshuvya: «Nanga, ma! Ngiisi úgaaba keera akola ikyaha, yeki
yi'ziina lyage ligahotolwa mu kitaabo kyani.
34 Bwobuno, ugendi rongoora abandu ngiisi ho n'gakuyereka. Umuganda wani,
agakizi kurongoora. Kundu kwokwo, nabonaga kwo yaba bandu keera bagira ikyaha
bweneene. Kwokwo, hakiri ulusiku lwo nâye ki bahaniirize.»
35 Ha nyuma, Nahano anahana yabo bandu, mu kubabiika mwe'kiija. Mukuba,
ikyanya bakayikumba irya nyana, lyo bakayifunda mu kyaha bweneene.

33

Rurema alahira kwo atagaki genda na'Bahisiraheeri

1 Nahano anabwira Musa: «Yimukaga yaha, mwe na yaba bandu bo mwalyokanwa
i Miisiri, munayingire mu kihugo kyo n'galagaania Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo.
Mukuba, yikyo kihugo, n'gababwira kwo ngakiheereza abandu be'kibusi kyabo.
2 «Ngalungika umuganda imbere liinyu, anamùyimulire Abakaanani, na'Bahamoori,
na'Bahiti, na'Bapereesi, na'Bahivi, na'Bayebuusi.
3 Mugendi yingira mu kihugo, kwo kiyeziri mwa'mata no'buuki. Kundu kwokwo,
niehe tutagagendanwa, bwo muli mindagabika. Iri twangagendanwa, hali ikyanya
nangakengeera namùminikira mu njira.»
4 Yago magambo malangi, iri yabo bandu bakagayuvwa, banatondeera ukulira ku
kimombo. Ndaanaye úkayilimbiisa ne'nooro.
5 Na íbitumiri bakagira kwokwo, bwo Nahano âli mali gwanwa abwira Musa, ti:
«Yabo Bahisiraheeri, ubabwire kwo bali mindagabika, banali banduuvwa. Ne'ri
twangagendanwa, hali ikyanya nangayami baminika kinaliguma. Ku yukwo, ngiisi byo
muyirimbisiizi mwo, mubihogole. Ha nyuma, lyo ngaamenya ngiisi kwo ngamùgirira.»
6 Kwokwo, yabo Bahisiraheeri banashaaza inooro zo'kuyilimbiisa mwo, batanaki
ziyambala.

Iheema lyo'kukuumanira

7 Musa âli kizi yabiira iheema lye'mihumaanano, analishinge inyuma lye'shumbi
ya'Bahisiraheeri, hala hiniini. Banaliyinika iziina heema lye'mihumaanano. Ngiisi
úwâli kizi looza ukuhanuusa Nahano, âli kizi genda inyuma lya'kaaya, mwi'heema
lye'mihumaanano.
8 Ngiisi kyanya Musa âli kizi genda mu lirya heema, abandu booshi bâli kizi yimanga
ha miryango ye'shumbi zaabo. Banakizi langiiza Musa, halinde ku kyanya agaaba keera
aliyingira mwo.
9 Ikyanya Musa âli kizi yingira yumwo mwi'heema, inguliro ye'kibungu yâli kizi
shonooka, inabeere ha mulyango. Lyeryo, Nahano anatondeere ukumúganuuza.
10 Irya nguliro ye'kibungu, ikyanya abandu bâli kizi gibona ha mulyango gwi'heema,
bâli kizi yimanga, ngiisi mundu ha mulyango gwi'shumbi lyage, bagweti bagayikumba
Nahano.

11 Nahano âli kizi ganuuza Musa masu ku gandi, nga kwo'mundu ali mu ganuula
no'wabo. Ha nyuma, Musa anakizi galukira mu shumbi. Si umusore Yoshwa mugala
Nuuni, yehe atâli lyosiri mu lirya heema.

Ubulangashane bwa Nahano

12 Musa anabwira Nahano: «Lolaga! Uli mu mbwira kwo ngizi rongoora yaba bandu.
Haliko utazi nyereka umundu ye watuma kwo andabaale. Wanadeta kwo uyiji-yiji iziina
lyani, na kwo unyemeriiri.
13 Aaho! Iri wangaba unyemeriiri, ummenyeese injira zaawe, gira ndonge ukuku-
menya, na ngusimiise. E waliha, ukengeere kwo yaba bandu bali be'mwawe.»
14 Nahano anamúshuvya: «Nienyene, tugakizi gendanwa, na nguluhuuse.»
15 Musa, ti: «Iri utangayemeera kwo tugendanwe, utakolwe kwo watuyimusa hano.
16 Ee! Iri utangayemeera kwo tugendanwe, kutagi kwa'bandu bagaamenya kwo
ngusimisiizi? Na kuti kwo bangamenya kwo tutali nga'bandi bandu booshi ba mu
mahanga?»
17 Nahano, ti: «Nyiji iziina lyawe, unali mu nzimiisa. Ku yukwo, ngiisi byo wambuuna,
ngabigira.»
18 Na wa Musa, ti: «Nakuyinginga, unyereke ubulangashane bwawe.»
19 Nahano, ti: «Ubwija bwani bwoshi, ngola ngabuyerekana imwawe. Na ngumeny-
eese iziina lyani, kwo nie Nahano. Ngiisi ye ndoziizi ukukejeerera, ndi mu múkejeerera.
Na ngiisi ye ndoziizi ukuyuvwirwa indengeerwa, ndi mu múyuvwirwa zo.*
20 Si amalanga gaani, utâye gabone. Ndaaye úwangambona amalanga, mbu anashubi
ba ho.»
21 Nahano anashubi deta: «Lolaga! Hano ha butambi lyani, hali ulwala. Uyimange
ha butambi lyalwo.
22 Ikyanya ubulangashane bwani bugalenga, ngakubisha mu kati kaalwo. Ukuboko
kwani, kunakubwikire, halinde ukuhisa ku kyanya ngaaba keera nalenga.
23 Kwokwo, ugaabona umugongo gwani naaho, si amalanga gaani goohe, gatâye
boneke.»

34

Musa abaaja amabuye mahyahya

1 Nahano anabwira Musa: «Ewe! Ulingaanie amabuye gabiri mabaaje, nga gaagalya
ga mbere, gira ngayandike kwo gaagalya magambo. Mukuba, galya ga mbere, keera
wagashangula haashi.
2 Kusheezi shesheezi, uyibiike ibiringiini. Uzindukiri zamuukira ku mugazi Sinaayi,
unandindirire ho.
3 Hatanagire umundu úgakushalagira ku mugazi, hatanabe úgagulabuka kwo.
Hatagirage kiri ne'kitugwa kiguma íkigaragira hoofi lyagwo, kiba kibuzi, kandi iri
mbene, kandi iri ngaavu.»
4 Ikyanya Nahano akabwira Musa kwokwo, Musa anasimbaha. Analingaania amabuye
gabiri mabaaje, nga gaagalya ga mbere, anazindukiri gazamuukana ku mugazi Sinaayi.
5 Yaho ku mugazi, Nahano anashonooka mu kibungu, anayimanga hoofi na Musa,
anayideta iziina lyage, ti: «Nahano.»
6 Lyeryo, analenga imbere lya Musa, anashubi deta: «Niehe, nie Nahano, na ndi
nie Rurema. Nyijwiri ulukogo ne'ndengeerwa. Ndi mwigenderezi, na ndi mu kizi gira
amiija, na ndi mwemeera.
7 Ndi mu kundana halinde ukuhisa ku bibusi binoono ne'binoono. Na ndi mu koga
ubuligo, no'buhuni, ne'byaha. Kundu kwokwo, ndangaleka ukuhana banangora-mabi.
Ngiisi úgaakolwa mbu agire ikyaha, ngakiyihoola, halinde ukuhisa ku baana baage, na
ku bijukulu, na mbise kiri na ku kibusi kya kashatu, kandi iri kya kana.»
8 Lyeryo, Musa anayami yinama, anahisa amalanga haashi, mu kuyikumba Nahano,
9 anadeta: «E Nahano, iri nangaba keera nalonga ulukogo imbere lyawe,
nakuyinginga, uyije tugendanwe. Kundu yabo bandu balyagagi banduuvwa, haliko
ukoge ubuligo bwabo, kiri ne'byaha byabo. Unatuyakiirage nga bandu baawe.»

Nahano anywana ikihango na'Bahisiraheeri
(Kulyoka 23.14-19; Bukengeeze 7.1-5; 16.1-17)

10 Nahano anashubi bwira Musa: «Twembi, tukola tuganywana ikihango, na ngizi
gira ibisoomeza imbere liinyu mweshi. Yibyo bisoomeza, ndaago gandi mahanga go

* **33:19 33.19** Barumi 9.15.

byâli kizi koleka mwo. Niehe, nie Nahano. Ibisoomeza byo ngamùkolera mweshi, yabo bandi bagabibona kwo biri bya kahebuuza.
11 «Kwokwo, ngiisi byo nakukomeereza zeene, ukizi bisimbaha. Ngakuyimulira Abahamoori, na'Bakaanani, na'Bahiti, na'Bapereesi, na'Bahivi, na'Bayebuusi.
12 Kirya kihugo kyo mukola mugayingira mwo, mulole bwija. Mutakolwe kwo mwanywana ikihango na'bandu baamwo. Mukuba, yabo bandu, hali ikyanya bangayiji mùgwasa nga mutego.
13 Ngiisi kwo mugaagira naaho, muhongolage ututanda twabo. Na'mabuye gaabo mataluule, mugavungule-vungule. Kiri ne'nguliro zo bamanisiri hi'gulu lyo'mugisi gwabo Hasheera, muyami zihooja-hooja.
14 «Hatagirage ibindi byo mugakizi yikumba. Mukuba, niehe nie Nahano, na ndi mu buuzibwa Munaluugi. Ndi Rurema wo'luugi.
15 Kwokwo, ngiisi ábatuuziri mu kirya kihugo kyabo, hatagire kihango kyo muganywana mwe nabo. Mukuba, imigisi yabo, ikyanya bali mu giyikumba, banagitangire amatuulo, niinyu bangamùlaalika. Munakengeere mwalya ku yago matuulo gaabo.
16 «Yabo bagala biinyu, hali ikyanya bangabayangira. Ne'kyanya bakaabo bagakizi yikumba imigisi yabo, nabo iri baganakizi giyikumba.
17 «Mutakolwe kwo mwayitulira imigisi mu byuma.
18 «Ulusiku lukulu lwe'mikate mizira saama, mukizi lusimbaha. Mukizi hisa isiku zirinda, mugweti mugaalya imikate mizira saama, nga kwo n'gamùkomeereza. Mukizi gira kwokwo mu mwezi gwa Habibu. Mukuba, mu gwogwo mwezi, lyo mukalyoka i Miisiri.
19 «Ifula ziinyu zooshi, zigaaba ze'mwani. Kiri ne'bitugwa biinyu, íbyabutwa ubwa mbere bigaaba bye'mwani, iba shuuli, kandi iri kipanga, kandi iri kihebe.
20 Si mu bapunda, byohe bikizi guluulwa ne'kyanabuzi. Kutáli kwokwo, munamútongeerage. Ku biloziri ifula ziinyu mwenyene, mukwiriiri mukizi ziguluula kwakundi.
«Hatagirage umundu mu kati kiinyu, úgakizi yija imbere lyani, ali maboko mamaata.
21 «Mukizi hisa isiku ndatu mugweti mugaakola. Si ulusiku lwa kalinda lwohe, mukizi luhuuka, kundu kyangaba kiri kyanya kyo'kulima, kandi iri kyo'kuyimbula.
22 «Ku ndondeko yo'kugesha ingano, mukizi shambaalira ulusiku lukulu lwa'mayinga. Na ku mbeka yo'mwaka, mukizi shambaalira ulusiku lukulu lwe'mimbu.
23 «Niehe, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri. Kwokwo, ku ngiisi mwaka, abashosi booshi bakwiriiri bakizi kuumana ubugira kashatu imbere lyani.
24 Ne'ri mwangakuumana imbere lyani ubugira kashatu ku mwaka, ngamùyimulira ibinyamahanga, ndaakyo kinyamahanga íkigakizi yifwija ikihugo kiinyu. Kiri ne'mbibi ziinyu, ngazihamya.
25 «Ikyanya mugakizi ndangira ituulo lye'kitugwa, mutakizi litanga kuguma ne'mikate íri mwe'saama. Kiri ni'tuulo lyo'lusiku lukulu lwe'Pasaka, mutakizi lilaaza halinde shesheezi.
26 «Niehe nie Nahano, Rurema winyu. Kwokwo, mukizi yija mu nyumba yani, muli ni'tomola lye'mimbu yinyu.
«Mutakolwe kwo mwakizi deekera inyama ye'kyanahene mu mata ga nyina.»
27 Nahano anashubi bwira Musa: «Keera twanywana ikihango twembi, na'Bahisiraheeri kwakundi. Kwokwo yago magambo, mugayandikage.»
28 Musa akahisa isiku makumi gana ali kuguma na Nahano, atali mu lya, atanali mu nywa. Ku yikyo kyanya, anayabiira galya mabuye gabiri mabaaje, anagayandika kwe'maaja ikumi. Yizo maaja, zâli kizi yerekana ikihango. Ni'ziina lyazo, Imaaja Ikumi.

Musa agalukira iwa shumbi

29 Galya mabuye, Musa anagamanukana ku mugazi Sinaayi. Ku yikyo kyanya, amalanga gaage gâli gweti gagakeyengana bweneene, bwo akalyoki ganuula na Rurema. Haliko yenyene, atâli yiji kwo gakeyengiini.
30 Na bwa'malanga gaage gâli keyengiini, kyanatuma Harooni na'Bahisiraheeri booshi, bagakanguka, batanaki múyegeera.
31 Kundu kwokwo, Musa anabahamagala. Kwokwo, Harooni, na'batwali baabo booshi, banamúyegeera, anabaganuuza.
32 Ha nyuma, Abahisiraheeri booshi babuli guumukira ho âli. Na ngiisi maaja zo Nahano akayija amútekerera ku mugazi Sinaayi, anabaganuulira zo.
33 Ikyanya Musa akayusa ukubaganuulira, anayabiira ikitambala, anakiyibwika i malanga.

34 Haliko ikyanya âli kizi gendi ganuuza Nahano mwi'heema, âli kizi kishaaza,
halinde ukuhisa ku kyanya agashubi huluka. Ne'ri âli kizi huluka, anakizi ganuulira
Abahisiraheeri ngiisi byo akabwirwa.
35 Ku yikyo kyanya, Abahisiraheeri bâli kizi bona kwa'malanga gaage gakeyengiini.
Kyanatuma Musa agashubi gatumbikira ne'kitambala, halinde ku kyanya agashubi
gendi ganuuza Rurema.

IHEEMA LYE'MIHUMAANANO LYAYUBAKWA

35

Tukizi simbaha Isabaato

1 Ikyanya Musa akakuumania Abahisiraheeri booshi, anababwira: «Imaaja zo Nahano
amùbwira kwo mukizi simbaha, zo zeezi:
2 Mu ngiisi iyinga, muli isiku ndatu zo mukwiriiri mukizi kola mwo. Si ulusiku lwa
kalinda lwohe, lukola lusiku lwe'Sabaato. Yulwo lusiku, luli lutaluule imwa Nahano.
Ngiisi mundu úgalukola kwo, akwiriiri ayitwe.
3 Yulwo lusiku lwe'Sabaato, mutakwiriiri kiri no'kutwana umuliro mu nyumba
ziinyu.»

Abahisiraheeri batanga íbigayubaka iheema
(Kulyoka 25.1-9)

4 Yabo Bahisiraheeri booshi, Musa anagenderera ukubabwira ngiisi igambo lyo
Nahano abahamuliziizi ukugira:
5 «Mu bindu biinyu, mukuumanie byo mugaheereza Nahano. Ngiisi mundu,
amútangire ku mutima úgushenguusiri. Amútangire inooro, ne'harija, ne'miringa.
6 Amútangire ne'nuzi zi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula,
ne'mirondo ye'kitaani, no'bwoya bwe'mbene.
7 Amútangire ne'mbu ze'bipanga ízikashiigwa ibara lidukula, ne'zindi mbu ngomu,
ne'biti bya'kasiya.
8 Amútangire ne'bitoro byo'kubiika mu matara, na'malaasi go'kufusha mu mavuta
go'kushiiga ku byataluulwa, no'mubadu gwo'muhongolo mwija.
9 Amútangire na'mabuye ge'honikisi, na'gandi go'kulimbiisa ikangaata lyo'mugingi,
galimbiise ne'shaho yo agakizi yambala ha kifuba.

Ibirugu bya mwi'heema lye'mihumaanano
(Kulyoka 39.32-43)

10 «Ngiisi banaluganda bo muliriinwi, bayiji lingaaniza Nahano ngiisi byo
akatukomeereza.
11 Balingaanie iheema lye'mihumaanano, na byo'kulibwikira, ne'ndoboro,
ne'miganda, ne'biti bye'nzizi, ne'nguliro zooshi zo'kuliyimangika, kuguma ne'biterekero
byazo.
12 «Balingaanie na'Kajumba lye'Kihango, ne'biti byo'kukabetulira kwo,
no'mutumbikizo gwo'lukogo no'mulondo gwo'kusiika Ahandu Heeru bweneene.
13 «Banalingaanie na'kashasha, kuguma ne'biti byo'kukabetulira kwo, ne'birugu
byako byoshi, ne'mikate yo'kutangwa imwa Nahano.
14 «Banalingaanie ne'kiterekero kya'matara, kuguma ne'birugu byalyo byoshi,
nga'matara goonyene, ne'bitoro byago.
15 «Banalingaanie na'katanda ko'kuyokera kwo'mubadu, ne'biti byako, na'mavuta
go'kuyishiiga, no'mubadu, no'mulondo gwo'kusiika ha mulyango gwi'heema
lye'mihumaanano.
16 «Banalingaanie na'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, kuguma na'kayungiro
ko'mulinga, kiri ne'biti byako, kuguma ne'bindi birugu byako byoshi, no'mutanga,
ne'kiterekero kyagwo.
17 «Banalingaanie ne'mirondo yo'kuzungulusa ulubuga, ne'nguliro, ne'biterekero
byazo, no'mulondo gwa ha mulyango gwo'lubuga.
18 «Banalingaanie ne'mbambo zi'heema lye'mihumaanano, kiri na yo'lubuga,
kuguma ne'migozi yalyo.
19 «Banalingaanie ne'mirondo íkahangwa bwija yo'kukoleesa Ahandu Heeru. Kuli
kudeta imirondo mitaluule yo'mugingiHarooni, kiri na yo bagala baage bagakizi
yambala ikyanya bagakizi kola.»

Abandu batanga amatuulo gaabo

20 Yabo Bahisiraheeri banalyoka imbere lya Musa.

21 Ngiisi muguma anatangira Nahano ulushangi, nga kwo akasiima mu mutima gwage.
Bakatanga hi'gulu lyo'kumúyubakira iheema lye'mihumaanano, na hi'gulu lye'gindi
mikolwa yage yoshi. Banatanga na hi'gulu lye'mirondo mitaluule.
22 Kwokwo, ngiisi ábâli no'mutima mwija, abashosi na'bakazi, banayiji tanga imbete
za ku matwiri, ne'za ku minwe. Banatanga ne'bikomo, na ngiisi bindi byo'kuyilimbiisa
mwo. Ngiisi mundu anatangira Nahano ikindu íkikatulwa mu nooro.
23 Ngiisi muguma akatanga nga kwo âli hiiti, nge'nuzi zo'bwoya bwi'bara lya na-
mukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, ne'nuzi ze'kitaani, no'bwoya bwe'mbene,
ne'mbu ndukula ze'bibuzi, ne'zindi mbu.
24 Ngiisi úwâli shobwiri, akatangira Nahano iharija, kandi iri miringa. Na ngiisi úwâli
hiiti ibiti bya'kasiya, naye akazitanga.
25 Ngiisi mukazi úwâli yiji ukuluka, analeeta byo akaluka mu nuzi ze'kitaani, na
zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula.
26 Ngiisi mukazi úwâli hiiti umutima mwija, anabe ayiji ukuzinga ubwoya bwe'mbene,
banagira kwokwo.
27 Abatwali banaleeta amabuye ge'honikisi, na'gandi go'kulimbiisa mwi'kangaata
lyo'mugingi, kiri ne'shaho nzonere kwo ha kifuba.
28 Banaleeta na'mavuta ge'mizehituuni, gira bakizi gakoleesa mu matara, na mu kukizi
yishiiga. Banaleeta no'mubadu go'muhongolo mwija.
29 Kwokwo, Abahisiraheeri bâli gweti bagashenguukira ukutanga hi'gulu lye'mikolwa
ya Nahano, nga kwo Nahano âli mali gwanwa abwira Musa. Mu bashosi na mu bakazi,
ngiisi kwo bâli loziizi, kwo bakanatangira Nahano amatuulo.

Bezaleeri na Oholyabu
(Kulyoka 31.1-11)

30 Musa anabwira Abahisiraheeri: «Yuvwirizi! Keera Nahano akatoola Bezaleeri
mugala Uri, mwijukulu Huuri, wo'mulala gwa'Bayuda.
31 Anamúyijuza mwo'Mutima gwage, halinde anaba naluganda, wo'bwenge
no'bumenyi. Bezaleeri akolaga muhinga we'mikolwa ya kwingi-kwingi.
32 Agakizi yerekana íbisimisiizi amasu, mu kubitula mu nooro, na mu harija, na mu
miringa.
33 Anakizi baaja amabuye go'kukizi limbiisa, kiri ne'biti. Ye gakizi yerekana ubulenga
bwa ngiisi mukolwa.
34 «Nahano, anamúbiika kwo Oholyabu mugala Ahisamaki wo'mulala gwa Daani. Uyo
Oholyabu naye, keera akamúheereza ikigabi kyo'kukizi yigiriza abandi banaluganda.
35 Anababiika mwo'bulenga bwo'kukizi kola imikolwa ya kwingi-kwingi, nga
yo'kubaaja amabuye miija, na yo'kulaba, na yo'kuluka imirondo mu nuzi zo'bwoya
bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, na yo'kulimbiisa imirondo
mu nuzi ze'kitaani. Emwe! Bâli no'bulenga bwa kwingi-kwingi.

36

1 «Kwokwo, kwo Bezaleeri na Oholyabu bahaabirwi imikolwa yo'kuyubaka iheema
lye'mihumaanano, ukukulikirana na kwo Nahano akadeta kwo batondeerage ukukola.
Bagatabaalanwa na ngiisi yeshi ye Nahano akaheereza ubuhinga no'bwenge bwo'kukola
mwo.»

Amatuulo gatangwa ku bwingi

2 Kwokwo, Musa anahamagala Bezaleeri, na Oholyabu, na ngiisi úkagashaanirwa
ubuhinga na Nahano, anabe keera akayemeera ukuyiji kola.
3 Yabo booshi, Musa anabaheereza birya byoshi bya'Bahisiraheeri bakatanga ku
bulooze bwabo, hi'gulu lyo'kulingaania iheema lye'mihumaanano. Ngiisi lusiku, abandu
bâli kizi genderera ukutanga ulushangi lwabo ku mutima úgushenguusiri.
4 Iri hakaba, abahinga booshi ábâli kizi kola imikolwa ya kwingi-kwingi hi'gulu
li'heema lye'mihumaanano, banatee siga imikolwa yabo, banagendera Musa,
5 banamúmenyeesa kwokuno: «Ukukulikirana na ngiisi kwo Nahano akatubwira,
ibindu keera íbyatangwa, bikola katundu bweneene. Bikoli leeziri ulugero.»
6 Kyanatuma Musa agakyula: «Hataki gire mundu yeshi, aba mushosi kandi iri
mukazi, úgaki tanga ibindu hi'gulu li'heema lye'mihumaanano.» Yago magambo gaage,
ganakwira mu shumbi. Kwokwo, kwa'bandu bakabuzibwa, batanakizi ki bitanga.
7 Mukuba, ngiisi byo bâli mali tanga, byâli koli shobwiri. Ne'bindi, byanasigala kwo.

Abahinga balingaania iheema lye'mihumaanano
(Kulyoka 26.1-37)

8 Abahinga banalingaania iheema lye'mihumaanano mu mirondo ikumi ye'nuzi
ze'kitaani, na yo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula.
Iyo mirondo, banagilimbiisa ne'bishushanio bya bamakerubi.
9 Kwo iri yoshi, yâli no'lugero luguma, lwe'meetere ikumi na zibiri, ku meetere zibiri-
zibiri.
10 Bakatee nanika imirondo itaanu kuguma, mu kugira ikihande kiguma. Banagira
kwokwo-kwokwo na kwi'rya gindi itaanu.
11 Kwi'kano lya ngiisi mulondo gwe'mbeka, kwâli hangiirwi iminaganizo yi'bara lya
namukungumo.
12 Ku mulondo gwa mbere, na ku gwa kabiri, banashwekera kwe'minaganizo makumi
gataanu-gataanu. Iyo minaganizo yoshi, yanakizi lolana.
13 Ha nyuma, banayabiira inooro, banazitula mwe'ndoboro makumi gataanu, ba-
nazishwekera kwe'migozi yo'kuhumaananania iyo mirondo ibiri. Kwokwo, yiryo iheema,
lyanaba kikola kindu kiguma naaho.
14 Ha nyuma, banayabiira ubwoya bwe'mbene, banaluka mwe'mirondo ikumi na
muguma yo'kubwikira kwi'heema lye'mihumaano.
15 Iyo mirondo kwo iri ikumi na muguma, yâli riiri no'lugero luguma, lwe'meetere
ikumi na zishatu, ku zibiri.
16 Kwokwo mwi'yo mirondo, anahangira itaanu kuguma, ne'gindi ndatu nayo kuguma.
17 Ha nyuma, kwi'rya mirondo itaanu, anashwekera iminaganizo makumi gataanu
kwi'kano lyo'mulondo gwe'mbeka. Na kwi'rya gindi ndatu, anashwekera igindi
minaganizo makumi gataanu kwi'kano lyo'mulondo gwa mbere.
18 Banalingaania ne'ndoboro ze'miringa makumi gataanu, banananika yibyo bihande
bibiri bye'mirondo, halinde byanaba kikola kindu kiguma.
19 Na kwakundi, banalingaania ikihunika mu mbu ze'bipanga, njiige ibara lidukula,
ne'kindi mu mbu ngomu, banabiyajuulira hi'gulu.
20 Banakoleesa ibiti bya'kasiya, mu kulingaania imiganda yo'kuyimangika iheema.
21 Ngiisi muganda gwâli no'bula bwe'meetere zina, ku sendimeetere makumi
galindatu na ndatu,
22 gwanâli hiiti imishigo ibiri yo'kugusikamya mu biterekero.
23 Iyo miganda, banashinga makumi gabiri uluhande lwe'kisaka lwi'heema.
24 Banagitereka ku biterekero makumi gana bye'harija. Ngiisi muganda, banagutereka
ku biterekero bibiri, bikizi gwata imishigo yagwo yombi.
25 No'luhande lwe'mbembe, banalingaania ye'gindi miganda makumi gabiri.
26 Banagitereka ku biterekero byayo makumi gana bye'harija. Ngiisi muganda,
banagutereka ku biterekero bibiri, mu kugujingiriza ne'rya mishigo.
27 Uluhande lwe'muga lwi'heema, banalingaania imiganda ndatu.
28 Banalingaania kwakundi ne'miganda ibiri ye'butambi li'heema, mu tugongo
twe'nyuma.
29 Idako, iyo miganda yombi yâli likiini. Haliko hi'gulu, yanashwekerwa kuguma
mu kukoleesa imbete. Kwokwo, kwo bakalingaania iyo miganda ibiri yo'tugongo
two'luhande lwe'muga.
30 Kwokwo, imuga, yanaba ne'miganda munaana, ne'biterekero byayo byâli riiri ikumi
na ndatu. Yibyo biterekero, bikatulwa mu harija. Mwidako lya ngiisi muganda, mwâli
kizi biikwa ibiterekero bibiri-bibiri.
31 Banayabiira ibiti bya'kasiya, banabibaaja mwe'nzizi, gira zikizi gwata imiganda
yi'heema. Uluhande luguma lwâli kizi yabiira inzizi zitaanu,
32 no'lundi zindi zitaanu. Kiri no'luhande lwe'nyuma li'heema, (uluhande lwe'muga),
nalwo lwâli riiri izindi zitaanu.
33 Uluzizi lwa ha kati ke'nguliro zooshi, banaluhulukaania uluhande no'lundi
lwi'heema.
34 Iyo miganda yoshi, kiri ne'nzizi zooshi, banazibugiiriza kwe'nooro. Banatula
ne'mbete ze'nooro, banazinanika ne'nzizi. Yizo nzizi kwakundi, banazibugiiriza
kwe'nooro.
35 Banagira umulondo gwa ha kati-kati ki'heema, mu nuzi ze'kitaani, na mu
zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula. Anagulimbiisa
ne'bishushanio bya bamakerubi.
36 Yugwo mulondo, banagushwekera ku nguliro zina ze'biti bya'kasiya, banazibugii-
riza kwe'nooro. Banazitereka ku biterekero bina, íbikatulwa mu harija.
37 Umulyango gwi'heema, banagulingaaniza umulondo mu nuzi ze'kitaani, na mu nuzi
zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula.

38 Yugwo mulondo gwanashwekerwa ku nguliro zitaanu mbugiirize kwe'nooro.
Banazibiika kwe'ndoboro, banatula ne'biterekero bitaanu bye'miringa.

37

Bezaleeri alingaania Akajumba ke'Kihango
(Kulyoka 25.10-22)

1 Bezaleeri analingaania Akajumba ke'Kihango mu biti bya'kasiya. Yako Kajumba,
kâli ne'meetere nguma ne'sendimeetere ikumi, ku sendimeetere makumi galindatu na
ndatu. Ne'kimango, nakyo zâli sendimeetere makumi galindatu na ndatu.
2 Yako Kajumba, anakabugiiriza kwe'nooro muguuhya, i mugongo, kiri na munda.
Anakazungulusa ne'mihiro ye'nooro.
3 Ha nyuma, analingaania imbete zina ze'nooro, anazibiika ku tugongo twako.
Luhande luguma akabiika ye'mbete zibiri, no'lundi izindi zibiri.
4 Analingaania ne'biti bila bya'kasiya, anabibugiiriza kwe'nooro.
5 Yibyo biti, anabishogeka mu yizo imbete ze'mbande zombi za'Kajumba, hi'gulu
lyo'kukizi kabetulira kwo.
6 Yako Kajumba, anakalingaaniza umutumbikizo gwo'lukogo, mu nooro muguuhya.
Yugwo mutumbikizo, gwâli ne'meetere nguma ne'sendimeetere ikumi, ku sendimeetere
makumi galindatu na ndatu.
7 Yugwo mutumbikizo, ku mihiro yagwo, anakulingaania bamakerubi babiri. Yabo
bamakerubi, bakatulwa mu nooro muguuhya.
8 Anabiika makerubi muguma ku mbeka nguma, no'gundi ku gindi. Yabo bombi,
kyanaba kiri kindu kiguma no'mutumbikizo.
9 Yabo bamakerubi, bâli kizi lolana kwo, banakizi lola na ku mutumbikizo. Ibyubi
byabo, byâli yajabusiri, byanabwikira umutumbikizo.

Bezaleeri alingaania akashasha ko'kubiika kwe'mikate
(Kulyoka 25.23-30)

10 Bezaleeri analingaania na'kashasha mu biti bya'kasiya. Yako kashasha, kâli
ne'sendimeetere makumi galimunaana na munaana, ku sendimeetere makumi gana
na zina. Ne'kimango kyâli ne'sendimeetere makumi galindatu na ndatu.
11 Yako kashasha, anakabugiiriza kwe'nooro muguuhya, anakazungulusa ne'mihiro
ye'nooro.
12 Mu matambi, anazungulusa na mwo'lupahwa lwe'sendimeetere munaana,
analubugiiriza kwe'nooro.
13 Anatula ne'mbete zina mu nooro, anazinanika ku ngiisi kagongo kwo tuli tuna, hoofi
na'magulu gaako.
14 Yizo mbete zâli biisirwi hoofi na yulwo lupahwa lwa mu matambi. Zo zâli kizi
gwatiriza yibyo biti bila byo'kukabetulira kwo.
15 Analingaania ibindi biti bibiri mu kasiya, byo'kukabetulira kwo, anabibugiiriza
kwe'nooro.
16 Analingaania ne'birugu bya'kashasha mu nooro muguuhya. Akalingaania amasa-
haani, ne'bikombe, ne'birembe, ne'karabo zo'kubiikira mwa'matuulo ge'divaayi.

Bezaleeri alingaania ikiterekero kya'matara
(Kulyoka 25.31-40)

17 Analingaania ikiterekero kya'matara mu nooro muguuhya. Akatula amagulu
gaakyo, kiri ne'bikombe byakyo, no'tufundo twakyo, no'twaso twakyo. Yibyo byoshi
byanaba kindu kiguma.
18 Yikyo kiterekero, kyâli hiiti amatavi galindatu. Matavi gashatu gâli yajabusiri
luhande luguma. Na'gandi gashatu, gâli yajabusiri ulundi.
19 Mu ngiisi itavi, mwâli kizi hogekwa ibikombe bishatu íbiri nga twaso twe'loozi. Na
ngiisi kikombe kyâli kizi hogekwa mu tufundo twakyo, na mu twaso twakyo.
20 Na ku kiterekero kyonyene, kwâli biisirwi ibikombe bina íbiri nga loozi, kuguma
no'tufundo twabyo, no'twaso twabyo.
21 Ngiisi ha'matavi gabiri gâli kizi gwanana ku kiterekero, hâli kizi ba akafundo.
Kwokwo, utufundo twoshi twâli riiri tushatu.
22 Utufundo na'matavi, byâli riiri kindu kiguma na yikyo kiterekero, bikanatulwa mu
nooro muguuhya.
23 Anakoleesa inooro muguuhya, mu kulingaania amatara galinda, ne'mbaazi zaago,
ne'birugu byago.

24 Kwokwo, yikyo kiterekero kya'matara, kuguma ne'birugu byakyo, byoshi bikatulwa
mu bilo makumi gashatu na bitaanu bye'nooro muguuhya.

Bezaleeri alingaania akatanda ko'kuyokera kwo'mubadu
(Kulyoka 30.1-5)

25 Bezaleeri anayabiira ibiti bya'kasiya, anazilingaania mwa'katanda ko'kuyokera
kwo'mubadu. Yako katanda, imbande zaako kwo ziri zina zâli yumiini, sendimeetere
makumi gataanu, ku sendimeetere makumi gataanu. Ne'kimango kyâli kye'meetere
nguma. Utugongo twako twe'lugulu, twâli naniriini na'katanda koonyene, kyanaba
kindu kiguma.
26 Yako katanda kooshi, anakabugiiriza kwe'nooro muguuhya. Akabugiiriza ku
luhande lwa hi'gulu, na mu mbande zooshi, na ku tugongo twako, anazungulusa na
ku mihiro.
27 Mwidako lye'yo mihiro, analingaania mwe'mbete zibiri-zibiri ze'nooro, uluhande
no'lundi. Yizo mbete, zo bâli kizi shogeka mwe'biti byo'kukabetulira kwo.
28 Analingaania ibiti bila bibiri bya'kasiya, anabibugiiriza kwe'nooro.
29 Analingaaniza na'bagingi amavuta go'kushiiga ku byataluulwa, kiri no'mubadu
mutaluule gwo'muhongolo mwija. Yago mavuta, gakayengwa na naluganda.

38

Akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, no'mutanga gwe'miringa
(Kulyoka 27.1-8; 30.18)

1 Bezaleeri anayabiira ibiti bya'kasiya, analingaania mwa'katanda ko'kusiriigiza
kwa'matuulo. Yako katanda, imbande zaako zooshi zâli yumiini. Kwokwo, ngiisi
luhande lwâli ne'meetere zibiri ne'kitolo. Ikimango nakyo, yâli meetere nguma
ne'kitolo.
2 Ku ngiisi kagongo kwo twâli tuna, kwâli nenesirwi íkiri ngi'hembe. Yago mahembe,
anagananika ku katanda, halinde kyanaba kindu kiguma naaho. Yako katanda,
anakabugiiriza kwo'mulinga.
3 Anayabiira imiringa, anagitula mwe'birugu byoshi bya'katanda, nge'shefuriya,
ne'mbahwa zo'kushamata, ne'nzoozo zo'kubiikira umuko, ne'kanya, ne'sheetezo.
4 Mu yeyo miringa, analingaania akayungiro, anakabiika mwi'dako lye'mihiro, mu
kati-kati ka'katanda.
5 Mu yeyo miringa, anatula mwe'mbete zina, anazinanika ku matambi ga'kayungiro,
gira bakizi hogeka mwe'biti byo'kukabetulira kwo.
6 Anabaaja ibiti bila mu kasiya, anabibugiiriza kwo'mulinga.
7 Yibyo biti, anabishogeka mu yizo imbete, gira bakizi kabetulira kwo. Yako katanda
kakagirwa mu biti, na mu nda yako, mwâli muhokole.
8 Hâli riiri abakazi ábâli kizi kola ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano.
Anayabiira ibilolero byabo íbikatulwa mu miringa, anabijongolola, anabitula
mwo'mutanga muhamu, kiri ne'kiterekero kyagwo.

Uluzitiro lwi'heema lye'mihumaanano
(Kulyoka 27.9-19)

9 Yiryo iheema lye'mihumaanano, analizungulusa ulubuga, mu kukoleesa imirondo
ye'kitaani. Umulondo gwe'kisaka, gwâli ne'meetere makumi gataanu.
10 Yugwo mulondo, anagushwekera ku nguliro makumi gabiri. Ngiisi nguliro yâli
teresirwi ku kiterekero kyo'mulinga. Si indoboro zaazo ne'nzuuma, byohe bikatulwa
mu harija.
11 Umulondo gwe'mbembe, gwâli ne'meetere makumi gataanu. Nagwo, gukashwek-
erwa ku nguliro zaagwo makumi gabiri ze'miringa. Indoboro zaazo, kiri ne'nzuuma,
byohe bikatulwa mu harija.
12 Umulondo gwe'muga, gwâli ne'meetere makumi gabiri na zibiri. Nagwo, gukash-
wekerwa ku nguliro ikumi, ne'biterekero ikumi. Indoboro zaazo, kiri ne'nzuuma, byohe
bikatulwa mu harija.
13 Umulondo gwe'sheere, gwâli ne'meetere makumi gabiri na zitaanu.
14 Umulyango gwo'luzitiro, gwâli biisirwi uluhande lwe'sheere, gwanâli ne'meetere
zirinda, ne'sendimeetere makumi gataanu. Umulondo gwagwo, gwâli kizi biikwa ku
nguliro zishatu, ne'biterekero byazo bishatu.
15 Umulondo gwe'zindi mbande, nagwo gwâli ne'meetere zirinda, ne'sendimeetere
makumi gataanu. Yugwo mulondo, gwâli manisirwi ku nguliro zishatu, ne'biterekero
byazo bishatu.

16 Ulubuga lwoshi lwi'heema lukagirwa mu mirondo íkalukwa mu nuzi ze'kitaani.
17 Ngiisi nguliro yâli ne'kiterekero kyayo íkikatulwa mu miringa. Indoboro zaazo, ne'nzuuma, byohe bikatulwa mu harija. Kiri ne'misumaari yo'kumanika imirondo, nayo ikatulwa mu harija.
18 Umulondo ya ha mulyango, gukalukwa mu nuzi ze'kitaani na mu nuzi zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula. Yugwo mulondo, gwâli ne'meetere mwenda. Ne'kimango, zâli meetere zibiri, nge'mirondo yo'lubuga.
19 Yugwo mulondo gwa ha mulyango, gwâli manisirwi ku nguliro zina ne'biterekero byazo bina íbikatulwa mu miringa. Indoboro zaagwo, ne'nzuuma, kiri ne'misumaari, bikatulwa mu harija.
20 Imbambo zi'heema, kiri na ze'mirondo yo'lubuga, zooshi zikatulwa mu miringa.
21 Kuno kwo kutondobolwa kwe'birugu byoshi íbikakoleesibwa mu kuyubaka iheema lye'mihumaanano, lyo bakabiika mwa'Mabuye ge'Kihango. Yibyo birugu byoshi, Musa akabwira Abalaawi kwo babiyandike, ku njira ya Hitamaari mugala wo'mugingiHarooni.
22 Bezaleeri (mugala Uri, ye na mwijukulu Huuri, wo'mulala gwa'Bayuda) ye wâli yimangiiri umukolwa gwoshi, nga kwo Nahano akabwira Musa.
23 Âli kizi tabaalwa na Oholyabu (mugala Ahisamaki, wo'mulala gwa Daani.) Uyo Oholyabu, âli riiri muhinga wo'kukizi limbiisa, na wo'kugira ibishushanio, na wo'kulaba. Kiri no'mulondo úgukalukwa mu nuzi ze'kitaani, ye wâli riiri naluganda wo'kukizi gulimbiisa ne'nuzi zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula.
24 Ikyanya Abahisiraheeri bakayubaka iheema lye'mihumaanano, inooro zooshi zo bakatangira Nahano, zâli ne'bilo magana galimunaana na makumi galinda na birinda, ne'garama magana gashatu.
25 Ne'harija zo bakakoleesa, zâli ne'bilo bihumbi bishatu ni'kumi na birinda, ne'garama magana galinda na makumi gataanu.
26 Ikyanya bakaharuura ngiisi mushosi ukulyokera ku myaka makumi gabiri, banahisa abandu bihumbi magana galindatu na bishatu, na magana gataanu na makumi gataanu. Ngiisi muguma wabo, anatanga ulwage lushangi lwe'garama zitaanu ze'harija.
27 Yibyo biterekero igana, byo bâli kizi biika mwo yizo nguliro. Na yizo nguliro zo bâli kizi naganikira kwe'mirondo yi'heema lyonyene, kiri na yo'luzitiro lwalyo. Kwokwo, yibyo biterekero, bakabitula mu bilo bihumbi bishatu bye'harija. Kuli kudeta ku ngiisi kiterekero, bâli kizi koleesa ibilo makumi gashatu.
28 Mu bilo ikumi na birinda, ne'garama magana galinda na makumi gataanu bya yeyo harija, banatula mwe'ndoboro, banagibugiiriza na ku njembe ze'nguliro, banagilingaania na mwe'migozi.
29 Imiringa ya'Bahisiraheeri bakatangira Nahano, yâli ne'bilo bihumbi bibiri na magana gana na makumi gabiri na bitaanu.
30 Iyo miringa, bakagikoleesa mu kutula ibiterekero byo'mulyango gwi'heema lye'mihumaanano. Banagikoleesa na mu kulingaania akatanda, kuguma na'kayungiro kaako, ne'bindi birugu byako byoshi.
31 Banalingaania na mwe'biterekero byo'luzitiro lwo'lubuga, na byo'lwivi lwa ha mulyango gwalwo, kiri na mwe'mbambo zooshi zi'heema lye'mihumaanano, na zo'luzitiro.

39

Ibyambalwa bya'bagingi
(Kulyoka 28.1-14)

1 Ukukulikirana na kwo Nahano âli mali gwanwa abwira Musa, bakahangira Harooni imirondo mitaluule, anakizi giyambala mu kukola Ahandu Heeru. Iyo mirondo ikahangwa mu nuzi za namukungumo, na ze'kituku-tuku, ne'ndukula.

Ikangaata

2 Bakahangira Harooni ikangaata mu nuzi ze'kitaani, na mu nuzi zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, na mu nooro.
3 Iyo nooro, naluganda ye kagijongolola, anagihwahwatula mu kugira mwe'nuzi. Ha nyuma, analilimbiisa ne'nuzi ze'kitaani, na zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula.
4 Yiryo ikangaata, lyâli kwe'bihogo bibiri byo'kushwekera kwe'rya mikaba ha bitugo.

5 Iyo mikaba ikalukwa mu nuzi ze'kitaani, na zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo,
na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, na mu nooro. Ikanahangirwa kwi'kangaata, nga kwo
Nahano âli mali gwanwa abwira Musa.
6 Ha nyuma, banalingikania amabuye ge'honikisi, banagananika ku migwaso
ye'nooro. Banagahokoorora kwa'maziina ikumi na gabiri ga bagala Hisiraheeri, nga
kwokulya umundu angahokoorora ku kamangu.
7 Banagira nga kwo Nahano âli mali gwanwa abwira Musa, mu kugashwek-
era ku bihogo bi'kangaata, gira Nahano akizi kengeerera kwe'milala ikumi ni'biri
ya'Bahisiraheeri.

Ishaho nzonere ha kifuba
(Kulyoka 28.15-30)

8 Yabo banaluganda, bakakoleesa ubuhinga, mu kulingaania ishaho ya ha kifuba, nga
kwo bakalingaania ikangaata. Iyo shaho, banagihanga mu nuzi ze'kitaani, na mu nuzi
zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula, na mu nooro.
9 Iyo shaho, imbande zaayo zooshi ziyumiini, ze'sendimeetere makumi gabiri na zibiri.
Yanâli ngonye mwo kubiri.
10 Iyo shaho, yâli leeziri mwe'miziizi ina ya'mabuye ágakeyengiini. Umuziizi gwa
mbere gwâli riiri mwi'buye lye'saridwane, na lye'topaazi, na lye'hemeroode.
11 Umuziizi gwa kabiri gwâli riiri mwi'buye lye'sikaribukile, na lye'safiiri, na
lye'dyama.
12 Umuziizi gwa kashatu, gwâli riiri mwi'buye lye'yasito, na lye'karinaline, na
lye'hametisito.
13 Umuziizi gwa kana, gwâli riiri mwi'buye lye'kirisolite, na lye'honikisi, na lye'yasipi.
Yago mabuye gooshi, gakananikwa ku migwaso íkatulwa mu nooro.
14 Yago mabuye, kwo gâli riiri ikumi na gabiri, ngiisi liguma lyâli yandisirwi kwi'ziina
lya ngiisi mugala Hisiraheeri. Gâli mahokoorore nga kwo bali mu hokoorora akamangu.
15 Kwi'yo shaho, banahangira kwe'migufu ye'nooro muguuhya.
16 Banatula ne'mbete zibiri, babuli zibiika ku tusongo-songo twi'kano lye'shaho.
17 Iyo migufu yombi ye'nooro, banagihogeka mu yizo mbete ze'shaho ya ha kifuba.
18 Amatwe gombi ge'migufu, banagashwekera kwi'rya migwaso yombi íri kwe'bihogo,
halinde ishaho yanakizi ba ku kikaraza.
19 Banatula ne'mbete zibiri mu nooro, banazinanika imbande zombi zi'dako ku shaho.
Zanananikirwa mu nda, ahandu áhaloziri kwi'kangaata.
20 Banatula izindi mbete zibiri mu nooro, banazibiika imbere ku tusongo-songo
twi'dako twe'bihogo byombi íbiri kwi'kangaata, ngiisi ho'mukaba guleeziri.
21 Iyo shaho, banaginanika kwi'kangaata mu kugishwekera ku mbete ne'rya migozi
íkalukwa mu nuzi zi'bara lya namukungumo. Kwokwo, lyo itatere, si iyame igwatiriiri
umugozi gwi'kangaata. Byoshi bikagirwa, nga kwo Nahano akagwanwa abwira Musa.

Ibindi byambalwa byo'bugingi
(Kulyoka 28.31-43)

22 Yiryo ikangaata, naluganda anahanga ikooti li'bara lya namukungumo, gira Harooni
akizi liyambalira kwo.
23 Yiryo ikooti, lyâli kizi siga ubutule bwo'kuleeza mwi'twe. Yubwo butule, bâli
buzungulusiizi kwe'kindi kitubiko, lyo butabereke.
24 Ikano li'dako lyâli lilimbiise ne'bishushanio bya'makomamanga. Bikanagirwa
mu nuzi ze'kitaani, na mu zo'bwoya bwi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku,
ne'lidukula.
25 Ha nyuma, banalingaania imbegere mu nooro. Yizo mbegere zanakizi biikwa ha
kati-kati ka'makomamanga.
26 Kwokwo, yizo mbegere na yago makomamanga, byanakizi londana. Banabizungu-
lusa kwi'kano lyoshi lya yiryo ikooti, nga kwo Nahano akagwanwa abwira Musa.
27 Banahangira Harooni na bagala baage ibyambalwa mu nuzi ze'kitaani.
28 Mu gwogwo mulondo gwe'kitaani, banalingaania mwo'mulondo gwo'kusoosa
kwi'twe, ne'ngofeera, no'tubutura.
29 Kiri no'mukaba, gukalukwa mu nuzi ze'kitaani, na mu nuzi zo'bwoya bwi'bara lya
namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula. Kwokwo, kwo bakagira byoshi, nga
kwo Nahano akagwanwa abwira Musa.
30 Ha nyuma, banamúgirira ulushembe mu nooro muguuhya. Banaluyandika kwo
kwokuno: «Biri bitaluule imwa Nahano.» Bakayandika, nga kwo bali mu hokoorora
akamangu.

31 Yulwo lushembe, banakoleesa umugozi gwa namukungumo, mu kulushwekera ku
mirondo ya kwi'twe. Bikagirwa nga kwo Nahano âli mali gwanwa abwira Musa.

Musa agendi tanduula umukolwa
(Kulyoka 35.10-19)

32 Imikolwa yoshi yi'heema lye'mihumaanano, kwokwo, kwo ikayuta. Abahisiraheeri
bakagira byoshi nga ngiisi kwo Nahano akagwanwa abwira Musa.
33 Kwokwo, banaleetera Musa iheema lye'mihumaanano, kuguma ne'birugu byalyo
byoshi, nge'ndoboro, ne'miganda, ne'biti bye'nzizi, ne'nguliro, ne'biterekero byalyo.
34 Banamúleetera no'mutumbikizo úgukagirwa mu mbu ze'bipanga, zinashiizirwi
ibara lidukula. Hâli riiri ne'zindi mbu ngomu. Hâli riiri no'mulondo gwo'kusiika
Ahandu Heeru Bweneene.
35 Hâli riiri na'Kajumba ke'Kihango, ne'biti byo'kukabetulira kwo, no'mutumbikizo
gwo'lukogo.
36 Hâli riiri na'kashasha, kuguma ne'birugu byako byoshi, kiri ne'mikate iyâli kizi
tangwa imwa Rurema.
37 Hâli riiri ne'kiterekero kya'matara íkikatulwa mu nooro muguuhya. Hâli riiri
na'matara gaakyo, kiri ne'bindi birugu byago, ne'bitoro.
38 Hâli riiri na'katanda ke'nooro muguuhya, na'mavuta go'kuyishiiga, no'mubadu
gwo'muhongolo mwija, no'mulondo gwo'kusiika ha mulyango gwi'heema.
39 Hâli riiri na'katanda ákakatulwa mu miringa, kuguma na'kayungiro kaako
ke'miringa, ne'biti byako, ne'bindi birugu byako. Hâli riiri no'mutanga, ne'kiterekero
kyagwo.
40 Hâli riiri ne'mirondo yo'kuzungulusa ulubuga, kuguma ne'nguliro zaalwo,
ne'biterekero byazo, no'mulondo gwa ha mulyango gwalwo. Hâli riiri ne'migozi yalwo
kuguma ne'mbambo zaalwo. Hâli riiri ne'bindi birugu bi'heema lye'mihumaanano.
41 Hâli riiri ne'mirondo íkahangwa bwija, hi'gulu lye'mikolwa ya'Handu Heeru.
Kuli kudeta imirondo mitaluule yo'mugingiHarooni, kiri ne'mirondo yo bagala baage
bagakizi yambala ku kyanya bagaagira imikolwa yo'bugingi.
42 Abahisiraheeri bakagira byoshi, nga ngiisi kwo Nahano âli mali gwanwa abwira
Musa.
43 Musa anatanduula ngiisi mukolwa, anabona kwa'bandu keera bagira byoshi, nga
kwo Nahano akagwanwa adeta. Kwokwo, Musa anabagashaanira.

40

Abahisiraheeri bashinga iheema lye'mihumaanano

1 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa:
2 «Lirya iheema lye'mihumaanano, ulishingage umwezi gwa mbere, mu lusiku lwa
mbere.
3 Ikyanya mugaagira kwokwo, mulibiike mwo kalya Kajumba ke'Kihango. Ha nyuma,
unakasiike, mu kumanika umulondo.
4 Mu yiryo iheema, utereke mwa'kashasha, kuguma ne'birugu byako. Ukabuli yingiza
mwo kirya kiterekero, unakinanike kwa'matara.
5 Unabuli biika mwo kalya katanda ko'kuyokera kwo'mubadu, kalya ákakatulwa
mu nooro. Kakizi beera imbere lya'Kajumba ke'Kihango. Ha nyuma, ha mulyango
gwi'heema lye'mihumaanano, uhabiike gulya mulondo.
6 «Imbere lyo'mulyango gwo'kuyingira mwi'heema lye'mihumaanano, ubiike mwo
kalya katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo.
7 Ha kati ki'heema lye'mihumaanano, na'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, ubiike
ho'mutanga gwo'kuyikarabira mwo, unaguyijuze mwa'miiji.
8 «Yiryo iheema, ulubuga lwalyo luzitire, unabiike ne'mirondo ha mulyango.
9 «Ha nyuma, yiryo iheema kuguma ne'birugu byalyo byoshi, ubishiige kwa'mavuta.
Kwokwo, lyo ugaaba wabitaluula imwani, halinde bikizi yama biri bitaluule.
10 «Ha nyuma kandi, ukataluule akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, kuguma
ne'birugu byako byoshi. Ubishiige kwa'mavuta, halinde bibe bikola bitaluule lwoshi-
lwoshi.
11 Kiri no'mutanga gwo'kuyikarabira mwo, ne'kiterekero kyagwo, nabyo ubitaluule.
12 «Ha nyuma, uleetage Harooni na bagala baage, bayije ha mulyango gwi'heema
lye'mihumaanano, unabakarabe na'miiji.
13 Ubuli yambika Harooni birya byambalwa bitaluule. Unamúshiige amavuta mu
kumútaluula, halinde abe mugingi wo'kukizi ngolera.
14 «Uhamagale na bagala baage. Nabo, unabayambike galya makanju gaabo.

15 Nabo, unabashiige amavuta, nga ngiisi kwo wagashiiga yishe, gira lyo bakizi ngolera
mu bugingi. Yukwo kubashiiga amavuta, kwo kugababiika mu mukolwa gwo'bugingi
bwe'myaka ne'myakuula, halinde mu bibusi byabo byoshi.»
16 Yibyo byoshi, Musa anabigira, nga ngiisi kwo Nahano akamútegeka.
17 Iri bakahisagya umwaka muguma bakoli lyosiri i Miisiri, mu lusiku lwa mbere
lwo'mwezi gwa mbere, banataluula yiryo iheema.
18 Ikyanya Musa akatondeera ukulishinga, anatereka ibiterekero byalyo, anashinga
ibiti, anabiika inzizi, anashinga ne'nguliro.
19 Ha nyuma, Musa anayajuulira gulya mulondo kwi'heema, gwanalibwikira, nga kwo
Nahano akagwanwa amúbwira.
20 Anatwala galya mabuye gabiri mabaaje ágakahokoororwa kwe'maaja, anagabiika
mu Kajumba Kataluule. Anayabiira birya biti byo'kubetulira kwa'Kajumba, anabifunda
mu zirya mbete zaako, anakatumbikira kwo'mutumbikizo gwo'lukogo.
21 Ha nyuma, yako Kajumba ke'Kihango, Musa anakayingiza mwi'heema, anamanika
gulya mulondo gwo'kukasiika, nga ngiisi kwo Nahano akagwanwa amúbwira.
22 Mu kati ki'heema, uluhande lwe'mbembe, anabiika akatanda imbuga lyo'mulondo.
23 Anakatereka kwe'mikate iyâli kizi tangwa imwa Nahano, nga ngiisi kwo Nahano âli
mali gwanwa amúbwira.
24 Mwomwo mu lirya iheema, anabiika mwe'kiterekero kya'matara. Kikabiikwa i
kajabo ka'kashasha, uluhande lwe'kisaka lwi'heema.
25 Anabuli yasa amatara imbere lya Nahano, nga ngiisi kwo Nahano akagwanwa
amúbwira.
26 Mwomwo mwi'heema, imbere lyo'mulondo, anabiika mwo kalya katanda ke'nooro
ko'kuyokera kwo'mubadu.
27 Anakayokera kwo'mubadu gwo'muhongolo mwija, nga ngiisi kwo Nahano âli mali
gwanwa amúbwira.
28 Ha mulyango gwo'kuyingira mwi'heema, anahamanika umulondo.
29 Haaho ha mulyango, anahatereka akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, anakatan-
gira kwi'tuulo lyo'kusiriiza lwoshi, kiri na'matuulo go'mushyano, nga ngiisi kwo Nahano
âli mali gwanwa amúbwira.
30 Ha kati ka lirya iheema na'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, anahatereka
umutanga gwo'kuyikarabira mwo. Anabuli biika mwa'miiji go'kuyikaraba.
31 Kwokwo, Musa na Harooni, kiri na bagala baage, booshi banakizi gukoleesa, mu
kuyikarabira mwa'maboko na'magulu.
32 Ngiisi kyanya bâli kizi yingira mwi'heema, kandi iri bayegeera kalya katanda, bâli
kizi yikaraba, nga ngiisi kwo Nahano âli mali gwanwa abwira Musa.
33 Iri hakazinda, Musa anazungulusa yiryo iheema, kiri na'katanda, uluzitiro. Anabuli
biika umulondo ha mulyango gwalwo. Kwokwo, kwo Musa akakwiza imikolwa yoshi.

Ubulangashane bwa Rurema
(Muharuuro 9.15-23)

34 Lyeryo, yiryo iheema lye'mihumaanano lyanayijula mwo'bulangashane bwa
Nahano.
35 Musa, atanashobola ukuliyingira mwo, bwe'kibungu kyâli mali shonookera
kwi'heema, no'bulangashane bwa Nahano, bwanaliyijula mwo.
36 Yabo Bahisiraheeri, ikyanya bâli kizi balama, ikibungu kyâli kizi tee nunga, banabuli
shokola injira.
37 Haliko yikyo kibungu, ikyanya kitazi nunga, bâli kizi lindirira haaho, halinde ku
kyanya kiganunga.
38 Ikyanya kya mwi'zuuba, ngiisi ho bâli kizi genda, yikyo kibungu kya Nahano kyâli
kizi beera hi'gulu li'heema. Na mu bushigi, kyâli kizi boneka nga muliro.

Ikitaabo kya'
Balaawi
Indangiriro

Yiki kitaabo, kikayandikwa na Musa, kinayerekiini ngiisi kwa'Bahisiraheeri bakwaniini ukukizi tuula imbere lya Rurema mu kati ko'bweru. Kwokwo, akabayereka isiku ngulu ndebe zo bagakizi simbaha, anabayereka kiri na'matuulo go bagakizi mútangira. Na kwakundi, anabayereka ngiisi kwo bakwaniini bakizi yiyeka ne'kyeye.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Balaawi 11.45: «Nie Nahamwinyu! Nie kamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri, gira lyo mba Rurema winyu. Ku yukwo, mukizi ba beeru, nga kwo naani ndi mweru.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Rurema abiikira Abahisiraheeri amatuulo gataanu mahamu (1–7)
b) Ukuyimikwa kwa Harooni, na'bagala, no'kukola kwabo (8–10)
c) Ukuyiyeruusa na íbiri na'kashembo (11–15)
d) Ulusiku lwo'kuyiyeruusa kwo ku ngiisi mwaka (16)
e) Ngiisi kwa'Bahisiraheeri bagakizi tuula ku njira nyeeru (17–27)

Amatuulo go'kusiriiza lwoshi

1 Ikyanya Nahano âli riiri mwi'heema lye'mihumaanano, anahamagala Musa, anamútuma
2 kwo agendi menyeesa Abahisiraheeri kwokuno: «Mu kati kiinyu, iri hangaba umundu úloziizi ukutangira Nahano ikitugwa libe ituulo lyo'kusiriiza, angakitoola mu ngaavu, kandi iri mu bibuzi, kandi iri mu mbene.
3 «Yiryo ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, iri yangaba ngaavu, ikwaniini ibe shuuli, inabe nzira kashembo. Anagisholere halinde ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano. Kwokwo, lyo Nahano amúyemeera.
4 «Mu kutanga yiryo ituulo lye'kitugwa, uyo mundu alambike ukuboko mu ruhanga lwakyo. Mango agira kwokwo, Nahano agayemeera kwo kyafwa hi'gulu lyage, anamúkoge ibyaha byage.
5 Haaho, akitongeerere imbere li'heema lye'mihumaanano. Umuko gwakyo, abagingi bagala Harooni, bagaguyabiira, banagushangire imbande zooshi za'katanda ákali ha mulyango gwi'heema.
6 Haaho, akihonie uluhu, abuli kitenga bitolo-bitolo.
7 «Yabo bagingi bagashasha ishaali, banayase umuliro.
8 Banayabiirage irya mihoole, kuguma ni'twe, no'lusha, banabilambike ku zirya shaali.
9 Halikago, ubula ne'birenge, byohe bigatee shukwa. Yibyo byoshi, umugingi anabisiriigize ku katanda, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Kwokwo, umushiiriri gwalyo, gunasimiise Nahano.
10 «Yiryo ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, iri lyangaba kiri kibuzi kandi iri mbene, kikwaniini kibe kipanga, kandi iri kihebe, kinabe kizira kashembo.
11 Yikyo kitugwa, uyo mundu akitongeerere imbere li'heema lye'mihumaanano, uluhande lwe'mbembe lwa'katanda. No'muko gwakyo, abagingi, bagala Harooni, bagushangire ku katanda, imbande zaako zooshi.
12 Haaho yikyo kitugwa, akitole-tole, anashaaze itwe, no'lusha. Yibyo byoshi, umugingi muguma anabibiike ku shaali ízikoli yasiri.
13 Halikago, ubula ne'birenge, byohe bikwaniini bitee shukwa. Yibyo byoshi, umugingi agabisiriiza, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Kwokwo, umushiiriri gwalyo gunasimiise Nahano.
14 «Yiryo ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, iri lyangaba kali kanyuni, likwaniini libe ihumba, kandi iri mutungulu gwe'ngunde.
15 Yako kanyuni, umugingi agakaleeta ku katanda, anakanyole itwe. Agatee yona umuko gwako, guhingire mu matambi ga'katanda, akabuli kasiriiza.
16 Yako kanyuni, agagwanwa akaduutula akafooge, anakakabule isheere ya'katanda, ngiisi ho'munyota-kiiko guli mu biikwa.
17 Anabuli kagwatira ku byubi, anakagabaanule. Haliko, atagayami kalungulula. Ha nyuma, anakasirigiize ku katanda, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Kwokwo, umushiiriri gwalyo, gunasimiise Nahano.

2

Amatuulo go'mushyano

1 «Ikyanya ugatangira Nahano ituulo lyo'mushyano, gube mulembu. Uguyoonere
mwa'mavuta, unagufushe mwo'mubadu.
2 Haaho, uguleetere abagingi, beene Harooni. Yugwo mushyano, mugingi
muguma agushamate kwe'fune nguma, anagusiriigize ku katanda. Yiryo ituulo,
liri lyo'bukengeeze, liganasiriizibwa lwoshi. Ikyanya Nahano agayuvwa umushiiriri
gwalyo, agasiima.
3 «Yiryo ituulo lyo'mushyano, umutuli úgugasigala, guli gwe'mwa Harooni na bagala
baage. Mu matuulo go'kusiriiza gooshi ágali mu tangwa imwa Nahano, yiryo lyo
litaluule bweneene.
4 «Ituulo lyawe lyo'mushyano, iri lyangaba lya kuyokera mu kiyokero, libe lya
bitumbula kandi iri galeeti, bikaate mu mushyano mulembu na muzira saama, gunabe
gubushirwi mwa'mavuta.
5 «Yiryo ituulo, iri lyangaba lya kukalangirwa ku mibangala, likwiriiri libe lya
mushyano mulembu, mufushe mwa'mavuta, haliko muzira saama.
6 Bagalikoojola-koojola, banashubi liyonera kwa'mavuta. Yiryo ituulo, liri lya
mushyano.
7 «Yiryo ituulo lyo'mushyano, iri lyangaba lya kukalangira mu nyungu, likwiriiri libe
lya mushyano mulembu, mufushe mwa'mavuta.
8 Ulileete imwa Nahano, unalisikiirize umugingi, gira alitwale ku katanda.
9 Uyo mugingi agayabiira umutuli gwo'kukengeezania, anagusiriize, libe ituulo
lyo'kusiriiza. Ikyanya ligasiriizibwa, umushiiriri gwalyo gugasimiisa Nahano.
10 «Yiryo ituulo, umutuli úgugasigala, gugahaabwa Harooni na bagala baage.
Mu matuulo go'kusiriiza gooshi ágali mu tangwa imwa Nahano, yiryo lyo litaluule
bweneene.
11 «Ikyanya ugatangira Nahano amatuulo go'mushyano, utakolwe kwo wagufusha
mwe'saama. Bwo guli gwi'tuulo lyo'kusiriiza, bitahangwirwi ukugufusha mwe'saama
kandi iri buuki.
12 «Ikyanya ugaleetera Nahano itomola, utagaliyokera ku katanda, mbu lyo liba
no'mushiiriri mwija imbere lya Nahano.
13 «Ikyanya ugatanga ituulo lyo'mushyano, ukizi lilunga mwo'muunyu.* Utakolwe
kwo wayibagira ukulilunga. Mukuba, yugwo muunyu, guli mu kengeeza ikihango kyo
Rurema akanywana na niinyu.
14 «Iri wangatangira Nahano itomola lyo'mushyano, ukizi tee kalanga imihuli, ukabuli
gijiga.
15 Yiryo ituulo lyo'mushyano, ukizi tee lifuka mwa'mavuta, unabiike kwo'mubadu.
16 Umugingi agayabiira mwo umutuli gwo'kukengeezania, anagusiriize kuguma na
yugwo mubadu gwoshi, gutangirwe Nahano libe ituulo lyo'kusiriiza.

3

Amatuulo go'kuleeta umutuula

1 «Hali ikyanya umundu angatanga ingaavu, libe ituulo lyo'kuyerekana ingoome. Iyo
ngaavu, yangaba shuuli kandi iri nyana, haliko, ikwaniini ibe nzira kashembo.
2 Yikyo kitugwa, akilambike ukuboko mu ruhanga, anakitongeerere ha mulyango
gwi'heema lye'mihumaanano. Umuko gwakyo, abagingi, bagala Harooni, bagaguyonera
imbande zooshi za'katanda.
3 «Umugingi muguma, anasikiirize ikitolo kyakyo imwa Nahano, kibe kitaluule. Mu
kati kaabyo, muli ulusha lwoshi úlubwisiri ibijogombe,
4 ne'fiko zombi, ne'binyule byazo, kuguma ni'rembe lyo'budiku.
5 Yibyo byoshi, abagingi banabibiike ku katanda, ku zirya zindi nyama ízibiisirwi ku
shaali. Yiryo, liri ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Ikyanya Nahano agayuvwa umushiiriri
gwalyo, agasiima.
6 «Yiryo ituulo lyo'kuyerekana ingoome, iri wangalilyosa mu bibuzi byawe, kandi iri
mu mbene, igaaba shaashi, kandi iri kipanga, kandi iri kihebe. Haliko, kikwaniini kibe
kizira kashembo.
7-8 «Yiryo ituulo, iri lyangaba kyanabuzi, ukitwale imbere li'heema lye'mihumaanano,
unakilambike ukuboko mu ruhanga, unakitongeere. Umuko gwakyo, bagala Harooni
bagagushangira imbande zooshi za'katanda.

---

* **2:13 2.13** Mariko 9.49.

9 Umugingi, agayabiira ibinyule byakyo, anabiyegeze imbere lya Nahano,
anamúsikiirize byo. Mu yibyo binyule, muli umukira gwoshi, ukutolerwa hoofi
ni'vuha lyo'mugongo, kuguma no'lusha lwoshi úlubwisiri ibijogombe no'lutoolero,
10 na zirya fiko zombi ne'binyule byazo, kuguma ni'rembe lyo'budiku. Yibyo byoshi
agabibiika kuguma ne'fiko,
11 anabisiriigize ku katanda, gira bitangwe imwa Nahano.
12 «Yiryo ituulo, iri lyangaba iri mbene, ugitwale imbere li'heema lye'mihumaanano.
13 Ulambike ukuboko mu ruhanga lwayo, unagitongeere. Abagingi, bagala Harooni,
bagashangira umuko gwayo imbande zooshi za'katanda.
14 «Iyo mituli, umugingi agagishegeza imbere lya Nahano, iri anagisiriiza. Luli lusha
lwoshi úlubwisiri ibijogombe no'lutoolero,
15 na zirya fiko zombi, ne'binyule byazo, ni'rembe lyo'budiku.
16 Yibyo byoshi, bishaazibwe kuguma ne'fiko. Umugingi, agabisiriigiza ku katanda.
Yiryo ituulo, biri byokulya bitaluule. Yibyo binyule byoshi, biri bitaluule imwa Nahano.
Umushiiriri gwabyo gugamúsimiisa.
17 «Kwokwo, mutahangwirwi ukukizi lya ulusha, kandi iri ukulya umuko. Yulu
lubaaja, luli lwe'myaka ne'myakuula. Mukwaniini mukizi lusimbaha ku bibusi byoshi,
ngiisi ho mugakizi tuula.»

4

Amatuulo go'kukogwa ibyaha

1 Nahano anashubi bwira Musa,
2 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Hali ikyanya umundu angakengeera
agira ikyaha mu kutagalwa. Yikyo kyaha, kinabe kilahiziibwi ne'maaja za Nahano.
Lolagi ngiisi kwo'mundu akwiriiri ukugira:

a. Ikyanya umugingi mukulu ye wayifunda mu byaha

3 «Ku mugani, umugingi mukulu, iri angaba ye wakola ibyaha, iri ahubiisa abandu
booshi. Ku yukwo, akwiriiri atangire Nahano ishuuli nzira kashembo, libe ituulo
lyo'kukogwa ibyaha byage. Yiryo ituulo, likwaniini.
4 Iyo shuuli, agisholere halinde ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano. Agagil-
ambika kwo'kuboko kwage mu ruhanga, anagitongeerere yaho imbere lya Nahano.
5 «Uyo mugingi, ayabiire umuko, anagutwale mwi'heema lye'mihumaanano.
6 Ha nyuma, anagudobeke mwo'munwe, anagushangire ku mulondo úgusiisiri
Ikisiika Kyeru Bweneene, ku luhande lwagwo úlubonesiri. Akizi gira kwokwo imbere
lya Nahano, ubugira kalinda.
7 «Ugundi muko, anagubuge ku tugongo twa'katanda ka mwi'heema
lye'mihumaanano, kalya ko'kuyokera kwo'mubadu. Na úgugasigala, anaguyonere ku
biterekero bya'katanda ka ha mulyango gwi'heema, kalya ko'kusiriigiza kwa'matuulo.
8 «Ha nyuma, anayabiire birya binyule, kuli kudeta ulusha,
9 ne'fiko zombi, ne'binyule byazo, ni'rembe lyo'budiku. Yibyo byoshi, banabilyokeze
kuguma.
10 Ikyanya bali mu tanga ishuuli kwo libe ituulo lyo'kuyerekana ingoome, yibyo
binyule, bali mu kizi bishaaza, lyo'mugingi mukulu abiyokere ku katanda ko'kusiriigiza
kwa'matuulo.
11-12 «Halikago, íbyasigala kwi'yo shuuli, akwaniini abihulukane imbuga lye'shumbi.
Kuli kudeta uluhu, ne'minyofu, na purungu, ne'birenge, ne'bijogombe, na'mashe.
Agagendi bibiika áhayerusiibwi, ngiisi ho'munyota-kiiko guli mu yonerwa, anabiyokere
ku shaali. Byoshi, abisiriigize ku ndundo yo'munyota-kiiko.

b. Ikyanya abandu booshi bo bayifunda mu byaha

13 «Ku mugani Abahisiraheeri booshi, iri bangaba bahubira ulubaaja lwa Nahano,
buzira kugiriirira. Kundu kwokwo, bagaaba baki luhubiiri.
14 Ikyanya bagasobanukirwa kwo bahuba, bakwiriiri batangire Rurema ishuuli, libe
ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Iyo shuuli, bagisholere halinde hi'heema lye'mihumaanano.
15 Abashaaja baabo, bakwaniini bagilambike kwa'maboko mu ruhanga, banagi-
tongeerere imbere lya Nahano.
16 «Umuko gwe'yo shuuli, ulya mugingi mukulu, atee twala muniini mwi'heema
lye'mihumaanano.
17 Anagudobeke mwo'munwe, anagushangire ku mulondo úgusiisiri Ikisiika Kyeru
Bweneene, ku luhande lwagwo úlubonesiri. Akizi gira kwokwo imbere lya Nahano,
ubugira kalinda.

18 «Ugundi muko, anagubuge ku tugongo twa'katanda ka mwi'heema
lye'mihumaanano, kalya ko'kuyokera kwo'mubadu. Na úgugasigala, aguyonere ku
biterekero bya'katanda ka ha mulyango gwi'heema, kalya ko'kusiriigiza kwa'matuulo.
19 «Ha nyuma, anayabiire birya binyule, anabiyokere ku katanda.
20 «Iyo shuuli, agigire nga kwokulya akagira irya yabo, mu kukogwa ibyaha
byage. Kwokwo, kwo'yo mugingi mukulu agayeruusa Abahisiraheeri booshi, halinde
banakogwe ibyaha, banashubi kwanana imbere lya Rurema.
21 «Íbyasigala kwi'yo shuuli, uyo mugingi akwiriiri abihulukane imbuga lye'shumbi,
anagendi biduulika kwo'muliro, nga kwo akagira irya yabo yo akatanga ituulo
lyo'kukogwa ibyaha byage. Kwokwo, yiryo ituulo ligakizi tangwa, gira lya'Bahisiraheeri
booshi balonga ukukogwa.

c. Ikyanya umutwali ye wayifunda mu byaha

22 «Ku mugani, umushaaja wa'kaaya, iri angaba ahubira ulubaaja luguma lwa Rurema
Nahamwabo, buzira kugiriirira. Kundu kwokwo, agaaba aki luhubiiri.
23 «Ikyanya agasobanukirwa ne'kyaha kyage, akwaniini atange ituulo lye'kihebe,
kinabe kizira kashembo.
24 Agakilambika kwo'kuboko mu ruhanga, anakitongeerere ho bali mu tongeerera
amatuulo go'kusiriiza imbere lya Nahano. Yiryo, liri ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
25 «Umuko gwa yikyo kihebe, umugingi agagudobeka mwo'munwe, anagushangire
ku katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo. Na úgugasigala, anaguyonere ku biterekero
byako.
26 Ibinyule, anabiyokere ku katanda, nga kwokulya bali mu gira ituulo lyo'kukogwa
ibyaha. Mu kugira kwokwo, umugingi agaaba ayeruusa ikyaha kyo'yo mutwali, halinde
akogwe ibyaha byage, anashubi kwanana imbere lya Rurema.

d. Ikyanya abagunda bo bayifunda mu byaha

27 «Ku mugani, abagunda iri bangaba bahubira ulubaaja luguma lwa Nahano, buzira
kugiriirira. Kundu kwokwo, bagaaba baki luhubiiri.
28 «Ikyanya bagasobanukirwa kwo bagira ikyaha, bagaleeta imbene nzira kashembo,
ibe ituulo lyo'kukogwa ibyaha byabo.
29 Bagagilambika kwa'maboko mu ruhanga, banagitongeerere ho bali mu tongeerera
ibitugwa íbyatangwa ituulo.
30 «Umuko gwe'yo mbene, umugingi agagudobeka mwo'munwe, anagubuge ku
tugongo twa'katanda. Na úgugasigala, aguyonere ku biterekero byako.
31 «Ibinyule bigashaazibwa nga kwokulya bali mu gira kwi'tuulo lyo'kuyerekana
ingoome. Umugingi anabiyokye, lyo'mushiiriri gwabyo gusimiisa Nahano. Mu kugira
kwokwo, umugingi agaaba ayeruusa yabo bandu, halinde bakogwe, banashubi kwanana
imbere lya Rurema.
32 «Yabo bandu, iri bangasiima ukutanga ikibuzi, bakwiriiri baleete ikishaashi kizira
kashembo, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
33 Banakilambike kwa'maboko mu ruhanga, banakitongeerere ngiisi ho bali mu
tongeerera ibitugwa íbyatangwa imwa Nahano.
34 «Yikyo kishaashi, umuko gwakyo, umugingi agagudobeka mwo'munwe, anagubuge
ku tugongo twa'katanda. Na úgugasigala, akwaniini aguyonere ku biterekero byako.
35 Ibinyule byoshi, bakwiriiri babishaaze, nga kwokulya bali mu gira ku kibuzi
kyo'kutangwa hi'gulu lyo'kuyerekana ingoome. Umugingi agabiyokera ku katanda
kuguma na'gandi matuulo ágali mu tangwa imwa Nahano. Kwokwo, kwo agaaba
ayeruusa yabo bandu, halinde bakogwe ibyaha byabo, banashubi kwanana imbere lya
Rurema.

5

e. Imigani ye'byaha birebe íbibonesiri-bonesiri

1 «Ku mugani, umundu angahamagalwa na'batwi be'maaja kwo ayiji tanga ubumasi
bwi'gambo lyo akabona, kandi iri lyo akayuvwa. Iri angalahira kwo atagagendi budeta,
yayewe imwage. Agaharuurwa kwo ye wagira ikyaha, anayiji hanwa hi'gulu lyakyo.
2 «Kandi iri tudete kwo umundu angahuma ku kindu kyo'muziro, nga mutumba
gwe'kitugwa, kandi iri gwe'nyamiishwa, kandi iri gwa íbiri mu yibulula. Yikyo kyaha,
kundu angaba atakigiriirira, haliko agaaba ayiyulubaza, anahanwe.
3 «Kandi iri, hali ikyanya angakengeera ahuma ku kindu kyo'muziro, anabe atayiji
kwo akihuma kwo. Kundu kwokwo, iri angayiji menyaga, akwaniini ayami yemeera
kwo akoli yulubiiri.

4 «Hali ne'kyanya angahwijikala, mu kubiika indahiro kwo agaagira igambo lirebe.
Iyo ndahiro, yangalola kwi'gambo liija, kandi iri libi. Yiryo igambo, kundu agayiji
liyibagira, haliko agaki hanwa hi'gulu lyalyo.
5 «Amagambo mwene yago gooshi, ikyanya umundu agayiji menya kwo agahuba kwo,
akwiriiri ayemeere ikyaha kyage.
6 Yikyo kyaha, mu kugira kwo akikogwe, akwiriiri aleete ishaashi ye'kibuzi, kandi iri
ye'mbene. Umugingi anagitange imbere lya Nahano, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha
byage, halinde anashubi kwanana imbere lya Nahano.

f. Ikyanya umukeni ye wayifunda mu byaha

7 «Umundu, iri angaba aloziizi ukutanga ituulo lyo'kukogwa ibyaha byage, anabe
atahiiti ubulyo bwo'kutanga ikibuzi, kandi iri mbene, ahangwirwi ukuleetera Nahano
amahumba gabiri, kandi iri mitungulu ibiri ye'ngunde. Akanyuni kaguma kagatangwa,
libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha byage. Akaabo, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi.
8 «Yutwo tunyuni, atutwalire umugingi. Uyo mugingi naye, agatee tanga kalya kanyuni
ka mbere, hi'gulu lyo'kukogwa ibyaha. Agakanyola igosi, haliko, atagayami kasingula
itwe lwoshi.
9 «Yako kanyuni, umuko gwako, agaguyabiira kwo, anagubuge mu matambi
ga'katanda. Úgugasigala, aguyonere ku biterekero byako. Kwokwo yiryo, li'tuulo
lyo'kukogwa ibyaha.
10 «Ha nyuma, uyo mundu abuli tangaga kalya kandi kanyuni, libe ituulo lyo'kusiriiza
lwoshi, nga kwo keera byayandikwa hano. Kwokwo, kwo'mugingi agamúyeruusa mu
kulyosa ikyaha kyo akagira. Rurema anamúkoge, halinde anashubi kwanana imbere
lyage.
11 «Ne'ri umundu angaba atahiiti ubulyo bwo'kugula yago mahumba gombi, kandi
iri iyo mitungulu yombi ye'ngunde, aleetage ikilo kiguma kyo'mushyano mwija, libe
ituulo lyo'kukogwa ibyaha byage. Yugwo mushyano, bwo liri ituulo lyo'kukogwa ibyaha,
atakolwe kwo agufusha mwa'mavuta, kandi iri agubiika mwo'mubadu.
12 «Yugwo mushyano, agutwalire umugingi. Ulya mugingi agagushamata kwe'fune
nguma, ibe yo'kukengeezania, anaguyokere ku katanda, kuguma na'gandi matuulo ágali
mu siriizibwa hi'gulu lya Nahano. Yiryo, liri ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
13 «Yibyo byoshi, ikyanya umugingi agakizi bigira, iri ayeruusa ngiisi úli mu ba
agira ikyaha. Uyo mundu, Rurema anamúkoge, anashubi kwanana imbere lyage.
Umushyano úgwasigala, gugaaba gwo'mugingi, nga kwokulya biri mu ba ku matuulo
go'mushyano.»

g. Ituulo lyo'kuhyula

14 Nahano anashubi bwira Musa kwokuno:
15 «Hali ikyanya umundu angakengeera ahubira Nahano, mu kuleka ukumútangira
íbimúkwaniini. Akwaniini alole mu bibuzi byage, analeetere Nahano ikipanga kiguma,
kinabe kizira kashembo. Kandi iri aleete iharija ízangaatwa ikipanga, ukukulikirana
no'lugero úluli mu koleesibwa Ahandu Heeru. Yikyo kitugwa, akitangage, libe ituulo
lyo'kuhyula.
16 «Uyo mundu, bwo ataki tanga ngiisi byo ashuba agatanga, akwaniini abitangage,
anayushuule kwe'kihande kiguma kya kataanu. Yibyo byoshi, anabisikiirize umugingi.
Haaho, umugingi anamúyeruuse, mu kutanga kirya kipanga, libe ituulo lyo'kuhyula.
Kwokwo, kwo uyo mundu agaakogwa ibyaha byage, anashubi kwanana imbere lya
Rurema.
17 «Hali ikyanya umundu angahubira ulubaaja lwa Nahano. Na kundu atashubi yiji
kwo aluhubiiri, haliko agaki hanwa hi'gulu lyalwo.
18 «Iri byangaba kwokwo, akwaniini alole mu bibuzi byage, analeetere umugingi
ikipanga, kinabe kizira kashembo. Kandi iri agula íkiri ne'kishingo kyakyo. Haaho,
lyo'mugingi agamúyeruusa, halinde anakogwe ibyaha byage, anashubi kwanana
imbere lya Rurema.
19 Yiryo, liri ituulo lyo'kuhyula, bwo ashuba munamahube imbere lya Nahano.»
20 Nahano anashubi bwira Musa:
21 «Hali ikyanya umundu angasikirizibwa ikindu, mbu akilange. Haliko anayiji beesha
hi'gulu lyakyo, kandi iri angaba akizimba, kandi iri akiyitiiza, kandi iri akilyalyania.
Haaho agaaba keera ahuba imbere lya Nahano.
22 Kandi iri angamútoolera ikindu, analahire kwo atakibona. Kandi iri angabiika
indahiro ye'bibeesha. Kandi iri angagira ikindi kyaha íkishushiri na yibyo byabo.

23 «Iri angaba agira ikyaha mwene yibyo, akwaniini ukuhanwa. Haaho, yikyo kindu,
akwiriiri akigalulire ulya mutuulani, kiba akakizimba, kandi iri akamúgunga kyo ku
misi, kandi iri akakibikiisibwa, kandi iri akakitoola.
24 Ngiisi kindu kyo akabiikira kwe'ndahiro ye'bibeesha, akwiriiri akigalule. Na
kwakundi, akiyushuule kwe'kihande kiguma kya kataanu kye'kishingo kyakyo. Ku
lwolwo lusiku, akwaniini aleete ikitugwa kyo'kutangwa ituulo lyo'kuhyula.
25 Yikyo kitugwa, kibe kipanga, kinabe kizira kashembo, kinabe kandi ne'kishingo
íkikwaniini.
26 «Mango agira kwokwo, umugingi agamúyeruusa imbere lya Nahano. Ngiisi kyaha
kyo agaaba agira, agakikogwa, anabe akoli kwaniini imbere lya Rurema.»

6

Amategeko hi'gulu lya'bagingi

a. Amatuulo go'kusiriiza lwoshi ku ngiisi lusiku

1 Nahano anashubi bwira Musa kwo amenyeese
2 Harooni na bagala baage kwokuno, hi'gulu li'tuulo lyo'kusiriiza lwoshi: «Yiryo
ituulo, likwaniini lilaale yaho ku katanda, halinde shesheezi. No'muliro, guyame
guyasiri.
3 Umugingi akwaniini ayambale imirondo yage yo'bugingi mihange mu nuzi
ze'kitaani, analyose umunyota-kiiko ku katanda, anagubiike ha butambi lyako.
4 «Ha nyuma, anashubi hogola imirondo yage yo'bugingi, anashubi yambala imirondo
ya ngiisi lusiku, akabuli hulukiza umunyota-kiiko inyuma lye'shumbi, áhayerusiibwi.
5 «Umuliro gukwaniini gukizi yama guyasiri ku katanda. Ngiisi shesheezi, umugingi
akwaniini akizi shuuvya ishaali, anabiike ikitugwa ki'tuulo lyo'kusiriiza lwoshi hi'gulu
lyazo. Abuli yokya ibinyule bya'matuulo go'kuyerekana ingoome.
6 Yugwo muliro, gukwaniini gukizi yaka ku katanda, utanakolwe kwo waguleka
guzime.

b. Ituulo lyo'mushyano

7 «Imaaja íziloziri ituulo lyo'mushyano zo zeezino: Yiryo ituulo, bagala Harooni bo
bakwaniini ukukizi litwala ku katanda, imbere lya Nahano.
8 Yiryo ituulo, umugingi muguma agalishamata kwe'fune nguma yo'mushyano
mufushe mwa'mavuta, kuguma no'mubadu gwalyo gwoshi. Yugwo mutuli gwi'tuulo,
agaguyokera ku katanda, gube gwo'kukengeezania. Ikyanya Nahano agayuvwa
umushiiriri gwalyo, agasiima.
9 «Umushyano úgugasigala, Harooni na'bagala, bagaagulya. Kundu kwokwo,
gukwaniini guyokibwe buzira kugufusha mwe'saama. Yiryo ituulo, bakwaniini baliliire
mu lubuga lwi'heema lye'mihumaanano, ngiisi áhatalwirwi.
10 «Yugwo mushyano, batakolwe mbu baguyokere kuguma ne'saama. Yugwo mutuli,
Nahano akagutaluulira abagingi, ku matuulo go bali mu mútangira ku muliro. Kwokwo,
yugwo mutuli gukoli talwirwi bweneene imwa Nahano, ngi'tuulo lyo'kukogwa ibyaha,
kandi iri lyo'kuhyula. Yago matuulo, go gali mu tangwa imwa Nahano.
11 Kwokwo, abashosi be'kibusi kya Harooni naaho, bo bahangwirwi ukugalya
kwo. Gaganayama gali ge'mwabo, halinde imyaka ne'myakuula. Ku yukwo, ngiisi
úgagahuma kwo, naye agaaba atalwirwi imwa Nahano.»
12 Nahano anashubi bwira Musa:
13 «Harooni na bagala baage, ulusiku lwo bagataluulwa kwo, bakwiriiri batangire
Nahano ikilo kiguma kyo'mushyano mulembu. Batange ikihande kiguma shesheezi,
ne'kindi kiguma kabigingwe.
14 Yugwo mushyano, gugakandirwa kuguma na'mavuta, ni'robe linayokerwe ku
mubangala. Ha nyuma, likwaniini litengwe-tengwe, likabuli tangwa imwa Nahano.
Ikyanya Nahano agayuvwa umushiiriri gwalyo, agasiima.
15 «Mu bagingi ba mu kibusi kya Harooni, ikyanya muguma wabo agayimikwa abe
mugingi mukulu, akwaniini akizi tanga lyeryo-lyeryo ituulo. Yiryo ituulo, liri lye'mwa
Nahano, linakwaniini likizi siriizibwa lwoshi. Yulu lubaaja, lugayama ho imyaka
ne'myakuula.
16 Ngiisi matuulo ge'mushyano, gakwaniini gasiriizibwe lwoshi. Ndaahyo kiri na hino
íhigagaliibwa kwo.»

c. Ituulo lyo'kukogwa ibyaha

17-18 Ku biloziri amatuulo go'kukogwa ibyaha, Nahano anabwira Musa kwo amenyeese
Harooni na bagala baage kwokuno: «Ikitugwa íkiri mu tangwa, kwo libe ituulo

lyo'kukogwa ibyaha, kiri mu ba kitaluule bweneene imwa Nahano. Kwokwo, kigatongeererwa imbere lyage, haahalya ho bali mu tongeerera ibindi bitugwa byo'kutangwa ituulo.
19 «Yiryo ituulo, ikyanya umugingi agalitanga, agaliriira Ahandu Heeru, mu lubuga lwi'heema lye'mihumaanano.
20 Yiryo ituulo, ngiisi úgalihuma kwo, aba mundu kandi iri kindu, iri naye akola mutaluule. Umuko gwakyo, iri gwangatonyera ku mulondo, yugwo mulondo gugaaba gukoli yulubiiri, gukwaniini gufulirwe Ahandu Heeru.
21 «Iyo nyama, iri yangadeekerwa mu kibya, kikwaniini kiyami vungulwa. Haliko, iri yangadeekerwa mu nyungu yo'mulinga, bagiseene, banagileeze mwa'miiji.
22 Iyo nyama, igaaba ikola ndaluule bweneene imwa Rurema. Kyo kitumiri, ngiisi mushosi wa mu kibusi kya Harooni, ahangwirwi kwo agilye kwo.
23 «Halikago, yiryo ituulo, iri umuko gwalyo gwangaleetwa mwi'heema lye'mihumaanano, gunakoleesibwe mu kuyeruusa Ahandu Heeru, litangaliibwa. Si likwaniini liyami lashwa mu muliro, linasingooke.

7

d. Agandi mategeko ku biloziri amatuulo go'kuhyula

1 «Ituulo lyo'kuhyula, liri litaluule bweneene imwa Rurema. Imaaja zaalyo, zo zeezino:
2 Ikitugwa, iri kyangatangwa ituulo lyo'kuhyula, kikwaniini kitongeererwe ha'gandi matuulo gali mu tongeererwa. Umuko gwakyo, umugingi anagushangire imbande zooshi za'katanda.
3 «Ibitondola byoshi bye'binyule, anabitange ku katanda. Kuli kudeta ulusha úlubwisiri umukira, no'lusha úlubwisiri ibya mu nda,
4 ne'fiko zombi, kuguma ne'kinyule íkizibwisiri, ni'rembe lyo'budiku. Yibyo byoshi, bigayami lyosibwa kuguma ne'fiko.
5 Umugingianabisiriigize Nahano ku katanda. Yiryo, liri ituulo lyo'kuhyula.
6 «Yiryo ituulo, inyama zaalyo, ngiisi mushosi wa mwi'kondo lya'bagingi angazilya kwo. Bakwaniini baziliire áhataluule mu handu heeru ha Nahano. Mukuba, yizo nyama ziri ndaluule bweneene imwage.
7 «Imaaja ízíloziri ituulo lyo'kuhyula, zo nguma ne'maaja ízíloziri ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Yiryo ituulo, umugingi ali mu litanga hi'gulu lyo'kuyeruusa abandu. Yehe naaho, ye hangwirwi kwo azilye kwo.

e. Umutuli gwo'mugingi

8 «Ikyanya umugingi ali mu tanga ikitugwa kyo'kusiriiza lwoshi, ahangwirwi ayabiire uluhu lwakyo.
9 Na ngiisi ituulo lyoshi lyo'mushyano, ikyanya baliyokera ku makala, kandi iri ku mubangala, kandi iri ku kikalangiro, ligakizi ba lyo'mugingi úwalitanga.
10 Agandi matuulo go'mushyano, ngiisi mugingi akwaniini alonge kwo ugwage mutuli. Muhangwirwi mukizi gagira mu mushyano muumu, kandi iri mufushe mwa'mavuta.

f. Amatuulo go'kuyerekana ingoome

11 «Hali na'matuulo go'kuyerekana ingoome. Yago matuulo, gali mu tangwa imwa Nahano. Imaaja zaago, zo zeezino:
12 Yiryo ituulo, iri wangalitanga mu kudeta kongwa, wangatanga ikitugwa kyo'kusiriiza, unakiyushuule kwe'kitumbula kizira saama, kinabe kifushe mwa'mavuta, kandi iri igaleeti nvushe mwa'mavuta, kuguma ne'bindi bitumbula íbyagirwa mu mushyano mulembu, gunabe mubushe naaho mwa'mavuta.
13 «Yiryo ituulo lyo'kutanga kongwa, bali mu lileeta kuguma ni'tuulo lye'bitumbula íbiri mwe'saama.
14 Ku ngiisi ituulo, mumbeereze ikitumbula, kiguma-kiguma. Ibindi, umugingi agabiyabiira, bibe bye'mwage. Uyo mugingi, ye na yolya úkashangira umuko ku mbande za'katanda.
15 «Yiryo ituulo lyo'kuyerekana ingoome, ikyanya liri mu tangwa hi'gulu lyo'kudeta kongwa imwa Rurema, inyama zaalyo zikwaniini ziliibwe lwolwo lusiku. Emwe! Ndaahyo kiri na íhiteerwa ku shinda hyo bagalaaza.
16 «Hali ikyanya ituulo lyangatangwa, nga kwo'mundu aloziizi, kandi iri hi'gulu lyo'kukwiza byo akalagaania. Haaho, umutuli muguma gugaliibwa lwolwo lusiku. Haliko íbigasigala, byangaliibwa úbugaakya.

17 Iyo nyama, nga yangashubi hisa ku lusiku úlugira izishatu, lyoki bakwiriiri
bagilashe ku muliro.
18 «Aahago! Yiryo ituulo, hanabaagage umundu úwalya ku nyama zaalyo ku yulwo
lusiku úlugira izishatu, Nahano atagaki múkoga. Ni'tuulo lyage, litagaki ba na'kamaro.
Mukuba, iyo nyama, igaaba ikola kizira. Ne'ri wangagilya, ugaahanwa ngana.
19 Na kwakundi, inyama iri zangakengeera zayileeza ku kindu íkiri no'muziro, iri
zitagaki liibwa. Muyami zilasha mu muliro.
«Yizo nyama zi'tuulo, mu kuzilya, ukwiriiri utee yiyeruusa.
20 Iri wangaba utazi yiyeruusa, unakengeere walya ku nyama zi'tuulo lyo'kuyerekana
ingoome, zinabe zatangwa imwa Nahano, ugayami twibwa mu Bahisiraheeri.
21 Ugatwibwa mwo kwakundi, iri wangalya iyo nyama yo'kuyerekana ingoome, unabe
keera wahuma ku mundu úyulubiiri, kandi iri ku kitugwa íkiri na'kashembo, kandi iri
ku kindi kyagaza kyoshi.»

Imaaja íziloziri abandu booshi

22 Nahano anashubi bwira Musa,
23 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Mutakolwe kwo mwalya ibinyule
bye'bitugwa, biba bya ngaavu, kandi iri bya bibuzi, kandi iri bya mbene.
24 Mutanakizi lya ulusha lwe'kitugwa íkyatumba, kandi iri íkyaliibwa ne'nyamiishwa.
Yulwo lusha, mwangalukoleesa ku gindi-gindi mikolwa.
25 Umundu mulebe, iri angalya ulusha lwe'kitugwa kyo'kusiriigiza Nahano, akwiriiri
ayami twibwa mu Bahisiraheeri.
26 «Ngiisi ho mugagendi tuula, hatagire úgakizi lya umuko gwa'kanyuni, kandi iri
gwe'kitugwa.
27 Ngiisi úgakizi gulya, agayami twibwa mu Bahisiraheeri.»

Umutuli gwa'bagingi

28 Nahano anashubi bwira Musa,
29 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Iri wangatanga ituulo lyo'kuyerekana
ingoome, utee heereza Nahano umutuli úgumúkwaniini.
30 Yibyo íbiri mu ba bitaluule imwa Nahano, kuli kudeta ulusha kuguma no'mushaya,
ubileete wenyene imwo'mugingi. Gulya mushaya, ugulengeze imbere lya Nahano mu
kugutanga.
31 Yulwo lusha, umugingi agalusiriigiza ku katanda. Halikago, umushaya gwohe, guli
gwe'mwa Harooni, na'bandu be'kibusi kyage.
32 «Yikyo kitugwa, muyabiire ikisingiira kyakyo kye'lulyo, munakisikiirize umugingi,
kibe kye'mwage.
33 Agakizi kihaabwa, bwo ye mu twala umuko ku katanda, ye nali mu siriiza ibitondola
byakyo bye'binyule.
34 E Bahisiraheeri, mu yago matuulo go'kuyerekana ingoome, keera nakyula
kwo'mushaya ne'kisingiira kye'lulyo, mukizi biheereza umugingi Harooni na'bandu
be'kibusi kyage, bwo biyamiri bitalwirwi imwabo.»
35 Iyo mituli, igakizi komoolwa ku yago matuulo go'kusiriiza nga kwo gatangwa imwa
Nahano. Iyamiri iri ye'mwa Harooni na'bandu be'kibusi kyage, ukulyokera ku kyanya
bakahandulwa, kwo babe bagingi bo'kukolera Nahano.
36 Iyo mituli, ukulyokera ku lusiku bakayimikwa kwo, Nahano akayami komeereza
Abahisiraheeri, kwo bakizi baheereza yo. Yulwo lubaaja, luganayama ho imyaka
ne'myakuula.
37 Yizo maaja zooshi, ziloziri amatuulo go'kusiriiza, na go'mushyano, na go'kukogwa
ibyaha, na go'kuhyula, na ágali mu tangwa mu kuyimika abagingi, na go'kuyerekana
ingoome.
38 Yizo maaja, Nahano akaziheereza Musa ku mugazi Sinaayi, mwi'shamba, ku kyanya
akakomeereza Abahisiraheeri kwo bamútangire amatuulo.

8

Harooni ayimikwa, kuguma na'bagala
(Kulyoka 29.1-37)

1 Nahano anashubi bwira Musa kwokuno:
2 «Undeetere Harooni na bagala baage, unatumire imirondo yabo mitaluule,
na'mavuta go'kuyimika. Uleete ne'shuuli, ibe ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Unaleete
ne'bipanga bibiri, ne'kitiri kye'mikate mizira saama.

3 Unakuumanie Abahisiraheeri booshi, bakuumanire ha mulyango gwi'heema
lye'mihumaanano.»
4 Musa anasimbaha Nahano, anakuumania Abahisiraheeri booshi imbere
lyo'mulyango gwalyo,
5 anababwira: «Tuli hano, gira tukoleese ngiisi byo Nahano atukomeereza.»
6 Kwokwo, Musa anayabiira Harooni na bagala baage, anabakaraba.
7 Anayambika Harooni ikanju, analishweka no'mukaba. Anamúyambika ni'kooti,
abuli múyambika ikangaata hi'gulu, analishwekera mu kibuno no'mukaba gwalyo
mulimbiise.
8 Anamúhagasa ishaho ha kifuba, muli amabuye gabiri: ibuye lye'Hurimu na
lye'Tumimu.
9 Anamúyambika no'mulondo gwo'kusoosa kwi'twe, gunali kwa'kalangikizo ke'nooro
i malanga, ko'kubonesa kwo akola mutaluule. Kwokwo, kwo akagira nga kwo Nahano
akamúkomereza.
10 Ha nyuma, Musa anayabiira amavuta go'kushiiga ku byataluulwa, anagashiiga ku
lirya iheema lye'mihumaanano, kuguma na byoshi íbyâli riiri mwo.
11 Yago mavuta, anakizi gashiiga ku katanda ne'bigingi byako ubugira kalinda mu
kukataluula. Anakizi gashiiga na ku birugu byoshi bya mwi'heema lye'mihumaanano,
kiri na ku mutanga gwo'kubishukira mwo, ne'kiterekero kyagwo.
12 Yago mavuta, Musa anagashiiga na mwi'twe lya Harooni, gira amútaluule imwa
Nahano.
13 Ha nyuma, Musa anabwira bagala Harooni kwo bamúyegeere. Nabo, anabayam-
bika imirondo yabo, anabashweka imikaba mu bibuno, anabasoosa ne'mirondo ya
kwi'twe, nga kwo Nahano akamúkomereza.
14 Haaho, Musa analeeta irya ngaavu yo'kutanga ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Harooni
na bagala baage, banagibiika kwa'maboko mu ruhanga.
15 Ikyanya Musa akaba keera agitongeera, anakizi leeza umunwe mu muko, iri
anaguhembeza ku tugongo twa'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, gira akayeruuse.
Na úgukasigala, anaguyonera mwi'dako lye'biterekero bya'katanda. Mu kugira
kwokwo, lyo akakataluula, gira kakizi tangirwa kwa'matuulo go'kukogwa ibyaha.
16 Ulusha úlubwisiri ibijogombe, Musa analuyabiira. Anayabiira kiri ni'rembe
lyo'budiku, ne'fiko zombi, kiri ne'binyule byazo. Yibyo byoshi, anabisiriigiza ku katanda.
17 Inyama íkasigala kwi'yo shuuli: uluhu, ne'minyofu, na'mashe, anabitwala inyuma
lye'shumbi, anabiduulika kwo'muliro, nga kwo Nahano akamúkomereza.
18 Haaho, Musa anashubi leeta ikipanga, gira kitangwe libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi.
Harooni na bagala baage, banakibiika kwa'maboko mu ruhanga.
19 Ne'ri Musa akakitongeera, anashangira umuko gwakyo ku katanda, imbande zaako
zooshi.
20 Yikyo kipanga, anakitenga mihoole-mihoole, abuli siriiza itwe lyakyo, ne'binyule
byakyo.
21 Ne'ri akashuka ibya mu nda, ne'birenge, anabisiriigiza nabyo ku katanda kuguma
ne'gindi mihoole, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, nga kwo Nahano akamúkomereza.
Yiryo ituulo, umushiiriri gwalyo gwanasimiisa Nahano.
22 Mu kuheza, Musa analeeta kirya kyabo kipanga, íkigayerekana kwo'mugingi
akola agayingira mu mukolwa. Yikyo nakyo, Harooni na bagala baage, banakibiika
kwa'maboko mu ruhanga.
23 Ne'ri Musa akakitongeera, anashiiga Harooni umuko gwakyo, ku rusongo
lwo'kutwiri kwe'lulyo, na ku kingumwe-ngumwe kyo'kuboko kwe'lulyo, na kwi'no
lihamu lye'lulyo.
24 Haaho, Musa anahamagala bagala Harooni. Ngiisi muguma wabo, anamúshiiga
yugwo muko ku rusongo lwo'kutwiri kwe'lulyo, na ku kingumwe-ngumwe kyo'kuboko
kwe'lulyo, na kwi'no lihamu lye'lulyo. Úgukasigala, anagushangira ku katanda kooshi.
25 Yikyo kipanga, Musa anayabiira ibinyule byakyo, kuguma no'lusha úlubwikiiri
umukira, no'lusha úlubwikiiri ibijogombe, ni'rembe lyo'budiku, ne'fiko zombi kuguma
ne'binyule íbiziri kwo, ne'kisingiira kye'lulyo.
26 Na mu kitiri kye'mikate mizira saama, kwo kyâli kizi biikwa imbere lya Nahano,
anayabiira mwe'kitumbula kizira saama, ne'kindi kitumbula kibushe mwa'mavuta,
ne'galeeti. Yibyo byoshi anabiyushuula kwo birya binyule ne'kisingiira kye'lulyo.
27 Yibyo byoshi, Musa anabifumbasa Harooni na bagala baage, banabiyabiira,
banabishagania hi'gulu mu kubitangira Nahano.

28 Yago matuulo gooshi, Musa anashubi gayabiira mu maboko gaabo, anagasiriigiza ku
katanda, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Yiryo ituulo, likayerekana kwo'mugingi keera
ayingira mu mukolwa. Umushiiriri gwalyo, gwanasimiisa Nahano.
29 Gulya mushaya, Musa anagulengeza imbere lya Nahano, mu kuyerekana kwo guli
gwe'mwage. Kwokwo, kwo Nahano akamúkomereza.
30 Ha nyuma, Musa anayabiira amavuta go'kuyimika, kuguma no'muko úgwâli ku
katanda, anabishangira ku Harooni, na ku byambalwa byage. Anashubi bishangira na
ku bagala baage, na ku byambalwa byabo. Kwokwo, kwo Musa akataluula Harooni, na
bagala baage, kiri ne'byambalwa byabo, bibe bya Nahano.
31 Musa anabwiraga Harooni na bagala baage kwokuno: «Zirya nyama za'matuulo,
muzideekere ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano. Munaziliire haaho ha
mulyango, kuguma ne'mikate íkagirwa hi'gulu lya yulu lusiku lukulu. Mugire nga kwo
n'gamùkomeereza.
32 Ngiisi nyama kandi iri imikate íyasigala, bikwiriiri bijigivibwe.
33 «Mukwaniini muhise isiku zirinda, muli haaho ha mulyango gwi'heema
lye'mihumaanano. Mutagahalyoka, yizo siku zirinda zo mugayimikwa kwo zítazi mala.
34 Yibi twagira zeene, Nahano ye katukomeereza byo, gira lyo mukizi yeruusibwa,
munabe mukoli tungiini imbere lyage.
35 Ee! Muhisagye zeezo siku zirinda, ubushigi ni'zuuba, muli haaho ha mulyango
gwa yiryo iheema. Ne'ri mwangalahira, mbu mutagaagira kwokwo, ukufwa, mugaafwa.
Kwokwo, kwo Nahano akangomeereza.»
36 Yibyo byoshi byo Nahano akakomeereza Harooni na bagala baage ku njira ya Musa,
banakizi bisimbaha.

9

Harooni na'bagala bayingira mu mukolwa

1 Ku lusiku úlugira umunaana, Musa anahamagala Harooni, na bagala baage,
na'bashaaja ba'Bahisiraheeri.
2 Anabwira Harooni: «Uyabiirage ishuuli, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Uyabiire
ne'kipanga, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Yibyo bitugwa byombi, bibe bizira
kashembo. Kwokwo, ubitange ituulo imbere lya Nahano.
3 «Ha nyuma, unabwire Abahisiraheeri kwo bayabiire ikihebe, libe ituulo lyo'kukogwa
ibyaha. Bayabiire ne'nyana nguma, ne'kyanabuzi kiguma, gabe matuulo go'kusiriiza
lwoshi. Yibyo byombi, bibe bikoli hisiizi umwaka, binabe bizira kashembo.
4 «Ubwire Abahisiraheeri, na kwo bayabiire ishuuli nguma ne'kipanga kiguma,
banabitangire Nahano ituulo lyo'kuyerekana ingoome. Yiryo ituulo, ligatangwa
kuguma ni'tuulo lyo'mushyano mukandire mwa'mavuta. Kwokwo zeene, lyo Nahano
agamùhulukira kwo.»
5 Yibyo byoshi, Abahisiraheeri banabireeta imbere li'heema lye'mihumaanano, nga
kwo Musa akababwira. Booshi banayiji yimanga imbere lya Nahano.
6 Musa anababwira: «Yibi byoshi, Nahano ye kamùbwira kwo mubigirage, gira
lyo'bulangashane bwage bumùboneka mwo.»
7 Musa anabwira Harooni: «Yijaga ha katanda, utange ituulo lyo'kukogwa ibyaha
byawe, ne'bya'Bahisiraheeri booshi. Mu kugira kwokwo, lyo ugayiyeruusa, unabe
wabayeruusa booshi. Ha nyuma, unatangage ituulo lye'mwawe lyo'kusiriiza lwoshi,
na'matuulo gaabo gooshi, nga kwo Nahano akakukomeereza.»
8 Kwokwo, Harooni anayegeera akatanda, anatongeera irya nyana, libe ituulo
lyo'kukogwa ibyaha byage.
9 Umuko gwayo, abagala banamúleetera gwo, anagudobeka mwo'munwe, anagu-
tonyeza ku tugongo twa'katanda. Na úgukasigala, anaguyonera ku biterekero byako.
10 Yiryo ituulo lyo'kukogwa ibyaha, anayabiira ibinyule, ne'fiko, ni'rembe lyo'budiku.
Yibyo byoshi, anabisiriigiza ku katanda, nga kwo Nahano akakomeereza Musa.
11 Haliko, inyama no'luhu, anagendi biduulika ku muliro, inyuma lye'shumbi.
12 Ha nyuma, Harooni anatongeera kirya kipanga, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi.
Umuko gwakyo, bagala baage banamúleetera gwo, anagushangira ku katanda, imbande
zooshi.
13 Banabuli múleetera purungu, ne'mihoole. Yibyo byoshi, anabiyokera ku katanda.
14 Ibya mu nda ne'birenge, anatee bishuka, abuli bisiriigiza kuguma ne'yo mihoole.
15 Ha nyuma, Harooni analeeta irya mbene ya'bandu. Iri akagitongeera, anagitanga
libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha byabo, nga kwo akagira kwi'rya nyana, mu kukogwa
ibyaha byage.

16 Abuli leeta yiryo ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, analitanga ukukulikirana no'lubaaja.
17 Anatanga na'matuulo go'mushyano, mu kushamata ifune nguma, anagusiriigiza ku katanda, kuguma ni'tuulo íriri mu tangwa ngiisi shesheezi.
18 Na kwakundi, anashubi tongeera ishuuli ne'kipanga bya'bandu bakatanga ituulo lyo'kuyerekana ingoome. Umuko gwabyo, bagala baage banamúleetera gwo, anagushangira ku katanda, imbande zaako zooshi.
19 Anayabiira ibinyule bye'yo shuuli, ne'bya yikyo kipanga, kuli kudeta ibinyule íbiri ku mukira, no'lusha úlubwikiiri ibijogombe, ne'fiko, ni'rembe lyo'budiku.
20 Yibyo byoshi, Harooni anabilambika ku mishaya, anabisiriigiza ku katanda.
21 Haaho, Harooni analengeza imishaya yombi, ne'kisingiira kye'lulyo anabishagania hi'gulu mu kubitangira Nahano. Kwokwo, kwo Musa akabakomeereza.
22 Ha nyuma, Harooni anagololera yabo bandu kwa'maboko, mu kubagashaanira. Mukuba, âli mali yusa ukutanga amatuulo go'kukogwa ibyaha, na go'kusiriiza, na go'kuyerekana ingoome. Kwokwo, analyoka ha katanda.
23 Musa na Harooni banayingiraga mu lirya iheema lye'mihumaanano. Ne'ri bakahuluka mwo, banashubi gashaanira abandu. Haaho-haaho, ubulangashane bwa Nahano bwanayami tanguula imbere lya'bandu booshi.
24 Yaho Rurema âli riiri, hanayami huluka umuliro, gwi! Gwanayami jigiivya lirya ituulo lyo'kusiriiza, gwanajigiivya ne'binyule íbyâli riiri ku katanda.
Balya bandu booshi, iri bakabona kwokwo, banabanda akabuuli ku bushambaale, awi yiyi yiyi! Banagwa buubi imbere lya Nahano.

10

Nadabu, bo na Habihu, bagira ikyaha

1 Nadabu bo na Habihu, bagala Harooni, bakayabiira isheetezo zaabo, banazibiika kwa'makala ágayasiri, banagafuka kwo'mubadu, gira batangire Nahano ituulo. Haliko yibyo bakagira, batâli hangwirwi ukubigira, nga kwo Musa âli mali babwira.
2 Lyeryo, ku kyanya baki gweti bagaagira mbu batangire Nahano ituulo, anayami batibulira kwo'muliro, gwanabajigiivya.
3 Iri Musa akabona kwokwo, anabwira Harooni: «Yiri igambo, Nahano keera akagwanwa atumenyeesa lyo, ikyanya akadeta kwokuno:
"Ngiisi ábagakizi nyegeera,
bakwaniini bamenye kwo nie Rurema mutaluule.
Na ndi nie gakizi gingikwa
imbere lya'bandu booshi."»
Harooni, iri akayuvwa kwokwo, anaba shee!
4 Musa anatumira Mishaheeri, na Herizafaani, bagala Huzyeri, yishe wage Harooni, anababwira kwo bayabiire ibirunda bya beene wabo, babishaaze Ahandu Heeru, banabitwale inyuma lye'shumbi.
5 Na yibyo birunda, byâli ki yambiiti imirondo yo'bugingi. Yabo bombi, banabitwala inyuma lye'shumbi, nga kwo Musa akabakomeereza.
6 Musa anashubi bwira Harooni na'bagala bombi, Heryazaari na Hitamaari kwokuno: «Mutashovye imishaku yinyu mu kugandaara, mutanadaatule imirondo yinyu. Iri mwangagira kwokwo, mugaraakaza Nahano, na niinyu kwakundi mugayami fwa, mwe na'Bahisiraheeri booshi. Bwo Nahano ayita yabo bombi ku muliro, mulekere abiinyu Bahisiraheeri, babe bo bangabagandaara.
7 Mutakolwe kwo mwabalala umulyango gwi'heema lye'mihumaanano. Iri mwangalyoka ho, mugayami fwa. Mukuba, keera mukataluulwa ku mukolwa gwa Nahano, mu kushiigwa amavuta.»
Yago magambo ga Musa, Harooni na bagala baage, banagasimbaha.

Imaaja ízidesiri hi'gulu lye'bilalusa

8 Nahano anashubi bwira Harooni, kwokuno:
9 «Mwe na'bandu be'kibusi kyawe, ikyanya mugakizi yingira mwi'heema lye'mihumaanano, mutakizi genda mwanywa idivaayi, kandi iri kindi kilalusa kyoshi. Iri mwangagira kwokwo, mugaafwa. Yulu lubaaja, mukizi yama mulusimbahiri, mwe na'bandu be'bibusi biinyu.
10 Mukuba mukwaniini mukizi sobanukirwa na íbitaluule, ne'bye'kyeye. Musobanukirwe kwakundi na íbiyulubiiri, na íbiri byeru.
11 Na kwakundi, mukwaniini mukizi yigiriza Abahisiraheeri imaaja zooshi zo n'gabaheereza ku njira ya Musa.»

Umutuli gwa'bagingi ku matuulo ágatangwa

12 Musa anashubi bwira Harooni, na'bagala bombi ábâli sigiiri, Heryazaari na
Hitamaari, kwokuno: «Ikyanya amatuulo go'mushyano gagaaba keera gatangwa imwa
Nahano, mwangayabiira umushyano úgusigiiri, muguliire haaho ha katanda. Haliko
iyo mikate, usise kwo ndaayo saama ígiri mwo. Iyo mikate, iri mu ba ikola mitaluule
bweneene imwa Rurema.
13 Kwokwo, mukwaniini mukizi giliira ahandu hataluule. E Harooni, yugwo mutuli
gwa íbyatangwa imwa Nahano, guli gwe'mwinyu, mwe na'bashosi be'kibusi kyawe.
Kwokwo, kwo Rurema akambwira.
14 «Ku yukwo, mwe na'baana baawe bo'butabana na bo'bunyere, muhangwirwi
ukukizi lya umushaya, ne'kisingiira, bwo bitálengezibwa imbere lya Nahano. Haliko,
mukizi biliira áhataluule. Abahisiraheeri bo bakabitanga, libe ituulo lyo'kuyerekana
ingoome. Ku yukwo mwe mubihaabirwi.
15 Yugwo mushaya na yikyo kisingiira, mukwaniini mukizi bishagania hi'gulu mu
kubitangira Nahano, kiri ne'binyule íbigasiriizibwa ku katanda. Yibyo bigaaba
bye'mwinyu, mwe na'bandu be'kibusi kyawe, nga kwo Nahano keera akakyula.»
16 Musa anabuuza ngiisi kwo bakoleesa kirya kihebe íkyatangwa hi'gulu lyo'kukogwa
ibyaha bya'bandu. Ne'ri akabwirwa kwo kikasiriizibwa, anayami rakarira Heryazaari
na Hitamaari, balya bagala Harooni ábâli sigiiri, anabakanukira, ti:
17 «Iyo mbene, kituma kiki mutakagiliira Ahandu Heeru? Si bikola byokulya bitaluule
imwa Rurema. Yikyo kitugwa, mwe mukakihaabwa, gira Abahisiraheeri bakogwe
ibyaha byabo, banayeruusibwe, halinde banashubi kwanana imbere lya Nahano.
18 Halikago mwehe, umuko gwakyo, mutakagutwala halya handu heeru. Iyo mbene,
mushubi kwaniini mugiliire áhataluule, nga kwo n'gamùbwira.»
19 Harooni, ti: «Zeene, yaba bagala baani batanga ituulo lyo'kukogwa ibyaha, ni'tuulo
lyo'kusiriiza lwoshi. Kundu kwokwo, niehe n'gayiji hulukirwa ne'kihuume kye'nguuke.
Aahago! Ulusiku mwene luno, iri nangalya inyama ye'kitugwa íkyatangwa ituulo
lyo'kukogwa ibyaha, ka Nahano angasiima?»
20 Musa mbu ayuvwagwe kwokwo, umutima gwage gwanayika mu nda.

11

Ibitugwa bizira kashembo na íbiri na'kashembo
(Bukengeeze 14.3-21)

1 Nahano anashubi bwira Musa bo na Harooni,
2 kwo bamenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Mu bitugwa íbiri mu kihugo, mwan-
galya naaho
3 íbiri ne'binogosho, na íbiri ne'ngaranoobe, binabe biri mu shubi galula mu kunoza.
4 Haliko, ibitugwa bye'binogosho biyigabwiri mwo kubiri naaho, bitanali mu shubi
galula mu kunoza, mutakolwe kwo mwakizi bilya. Kwakundi, mutakolwe kwo mwakizi
lya íbiri mu galula naaho, si ibinogosho bitayigabwiri mwo kubiri. Nge'ngamiya, iri mu
galula, si itahiiti ibinogosho.
5 Mukumbi naye, ali mu galula, si atahiiti ibinogosho.
6 Ulukwavu nalwo, luli mu galula, si lutahiiti ibinogosho.
7 Ingulube nayo, ibinogosho byayo biyigabwiri mwo kubiri, si itali mu shubi galula.
8 Yibyo bitugwa byoshi, kiri kizira imwinyu. Ibitugwa mwene yibyo, mutakizi lya
inyama zaabyo. Mutanakolwe kwo mwakizi huma ku mitumba yabyo.
9 «Mu biremwa byoshi íbituuziri mu miiji, gaba ga nyaaja kandi iri nyiiji, muhang-
wirwi ukukizi lya naaho íbihiiti imigaara, na'magamba.
10 Haliko, iri byangaba bibuziri imigaara, kandi iri amagamba, mutakolwe kwo
mwakizi bilya.
11 Yibyo biremwa, bikizi ba kizira imwinyu. Mutakolwe kwo mwalya iminyofu yabyo,
kandi iri ukuhuma ku mitumba yabyo.
12 Ngiisi íkituuziri mu miiji, kinabe kibuziri imigaara kandi iri amagamba, kiri kizira
ngana-ngana.
13 «Na kwakundi, utunyuni twingi kiri kizira imwinyu. Ku yukwo, mutakolwe kwo
mwalya ingukuma, ne'furukombe, na nyunda,
14 nakasare, ne'milala ye'bikozi,
15 ne'milala ya bajongo,
16 ne'hotirishe, na nabiribiri, na'kamanda, ne'milala yoshi yo'tushuuta,
17 na nafufulu, ne'kyugu, na'mashiiji,
18 ne'gindi milala ya nafufulu, na mwari, na muderi,

19 na'kabangarara, ne'milala yoshi ye'koyi-koyi, ne'hudi-hudi, na najoojo.
20 «Ibizimu byoshi íbigweti amashala, binabe biri mu gendera ku migende ndatu, kiri kizira imwinyu.
21 Haliko, hali ibindi bizimu íbigweti amashala, biri mu gendera ku migere mila-mila iri binasimbuka-simbuka kwi'daho. Yibyo byoki, mwangabilya.
22 Ee! Byebyo, byo muhangwirwi ukukizi lya, na ngiisi milala ye'nzige, na ye'seenene, ne'ya'mahaazi.
23 Si ibindi byoshi íbiri mu yibulula, imwinyu kiri kizira.

Íbiri mu yulubazania

24 «Ibitugwa biguma, iri mwangahuma ku mitumba yabyo, mugaaba mukoli yulubiiri halinde kabigingwe.
25 Iyo mitumba, iri mwangagibetula, mukwiriiri mufule imirondo yinyu. Mukuba, mugaaba mukoli yulubiiri halinde kabigingwe.
26 «Aahago! Ibitugwa íbiri mu yulubazania byo byebi: Hali ibitugwa íbihiiti ibinogosho, haliko bitagabulikiini mwo kubiri. Kandi iri kyangaba kitali mu kizi galula. Ikitugwa mwene yikyo, ngiisi úgakihuma kwo, agaaba akoli yulubiiri.
27 «Hali ne'bitugwa íbiri na'magulu gana, haliko binabe biri mu kizi finiisa ibigasha. Imitumba yabyo, ngiisi úgagihuma kwo, agaaba ayulubiiri halinde kabigingwe.
28 Iyo mitumba, iri umundu angagibetula, akwaniini afule imirondo yage. Mukuba, agaaba akoli yulubiiri halinde kabigingwe.
29 «Mu biri mu yibulula, íbiyulubiiri byo byebi: Ifukwe, ne'mbeba, na ngiisi milala ye'mishalabira,
30 ne'bibulubulu, ne'mishalabira ye'bikeba-bikeba, ne'mishalabira ye'byasi bibishi, ne'mbulu, no'tuvutaale.
31 Yibyo byoshi, biyulubiiri imwinyu. Ne'mitumba yabyo, ngiisi ugagihuma kwo, agaaba akoli yulubiiri, halinde kabigingwe.
32 «Mu biri mu yibulula, hali ikyanya umutumba gwakyo gwangatibukira ku kindu kirebe, kiba kirugu íkikabaajwa mu kiti, kandi iri ku mulondo, kandi iri ku luhu, kandi iri ku busuuzu. Yikyo kirugu, kundu kyangaba kiri mu kizi koleesibwa kuti, kikwiriiri kishukwe. Kigaaba kikoli yulubiiri halinde kabigingwe.
33 «Mu biri mu yibulula, iri umutumba gwakyo gwangatibukira ku kirugu ki'bumba, iri byoshi íbikiri mwo, bikoli yulubiiri. Ne'kirugu kyonyene, kikwiriiri kihoojwe-hoojwe.
34 Yikyo kirugu, iri bangakifukumula mwa'magoloovi, banagayonere ku byokulya, yibyo byokulya, bigayami ba bikoli yulubiiri. Kiri na ngiisi kinywebwa íkiri mwo, nakyo kigayami yulubala.
35 «Mu biri mu yibulula, iri umutumba gwabyo gwangatibukira ku kindu kirebe, iri kikoli yulubiiri. Kundu kyangaba kiyokero, kandi iri masiga, muyami kihooja-hooja, bwo kikoli yulubiiri.
36 «Haliko, yugwo mutumba, iri gwangatibukira mu shyoko, kandi iri mu kirigo, amiiji gagaaba gakiri meeru. Si umutumba gwonyene, ngiisi úgaguhuma kwo, agaaba akoli yulubiiri.
37 «Yugwo mutumba, iri gwangatibukira mu mbuto mubyaziri, zigaaba zikiri nyeeru.
38 Haliko, iri gwangatibukira ku mbuto njabike, yizo mbuto zigaaba zikoli yulubiiri.
39 «Ikitugwa, kundu wangahanguulwa kwo ukilye, haliko kinatumbe, umutumba gwakyo, ngiisi úgaguhuma kwo, agaaba akoli yulubiiri halinde kabigingwe.
40 Inyama zaakyo, ngiisi úgaazilya kwo, kandi iri azibetula, akwiriiri afule imirondo yage. Agaaba akoli yulubiiri halinde kabigingwe.
41 «Ngiisi kiremwa íkiri mu yibulula, mutakolwe mbu mukilye, bwo kiri kizira.
42 Kwokwo, muleke ukukizi kilya, kundu kyangaba kiri mu genda na'magulu gana, kandi iri ge'ngingwe.
43 Ngiisi íbiri mu yibulula, mutakolwe kwo mwayiyulubaza hi'gulu lyabyo. Mutaleke kwo bimùdwakaze.
44 «Nie Nahano, Rurema winyu. Kwokwo, muyitaluule, munabe beeru, nga kwo naani ndi mweru. Mutakolwe kwo mwayiyulubaza hi'gulu lya ngiisi íkiri mu yibulula.
45 Nie Nahamwinyu! Nie kamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri, gira lyo mba Rurema winyu. Ku yukwo, mukizi ba beeru, nga kwo naani ndi mweru.
46 «Yago mategeko gooshi, galoziri ibitugwa, no'tunyuni, ne'biremwa íbituuziri mu miiji, na íbiri mu yibulula.
47 Ku njira yago, mugakizi sobanukirwa na íbiyulubiiri, na íbiri byeru. Munabe mukoli yiji bwija íbyangaliibwa, na íbitangaliibwa.»

12

Ukuyeruusa abakazi ha nyuma lyo'kubuta

1 Nahano anashubi bwira Musa,
2 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Umukazi, iri angaheeka inda, anagibute
mwo'mwana wo'butabana, agaaba akoli yulubiiri, halinde ku siku zirinda, nga kwo ali
mu ba ayulubiiri ku kyanya ahonerwa.
3 No'yo mwana, mu lusiku úlugira umunaana, atenguulwe.
4 «Uyo maawe, agaaba akoli yulubiiri hi'gulu lyo'kuhonerwa. Kwokwo, agashubi
leeza izindi siku makumi gashatu na zishatu, abuli yeruusibwa. Yizo siku zítazi lenga,
atagaahuma ku kindu kyoshi kitaluule. Na kandi, atayingire Ahandu Heeru.
5 «Uyo maawe, iri angaba abuta umwana wo'bunyere, agaahisa amayinga gabiri akoli
yulubiiri, nga kwo ali mu ba ayulubiiri ku kyanya ahonerwa. Uyo maawe, agashubi
leeza izindi siku makumi galindatu na ndatu, abuli yeruusibwa.
6 «Uyo maawe, ikyanya ali mu ba keera abuta umwana mutabana kandi iri munyere,
ne'siku zaage zo'kuyeruusibwa zinabe keera zamala, agagendi bona umugingi ha
mulyango gwi'heema lye'mihumaanano. Agatwala ikyanabuzi kyo'mwaka muguma,
gira kitangwe libe ituulo lyo'kusiriiza. Anatwale no'mutungulu gwe'ngunde, kandi iri
ihumba liguma, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
7 «Yago matuulo, umugingi agagatanga imbere lya Nahano, gira uyo maawe alonge
ukuyeruusibwa. Lyeryo, agaaba akoli yerusiibwi ukukulikirana no'muko úgukahuluka
mu kubuta kwage. Gaago go mategeko ágaloziri umukazi úwabuta umwana mutabana,
kandi iri munyere.
8 «Ulya maawe, iri atangashobola ukutanga ikyanabuzi, akwaniini aleete amahumba
gabiri, kandi iri mitungulu ibiri ye'ngunde.* Kanyuni kaguma, kagatangwa libe ituulo
lyo'kusiriiza lwoshi. Akaabo, umugingi agakatanga libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Uyo
maawe, ikyanya agagirirwa kwokwo, lyo agashubi ba mweru.»

13

Ulubaaja hi'gulu lyo'mubembe

1 Nahano anashubi bwira Musa bo na Harooni kwokuno:
2 «Hali ikyanya umundu angaba ali ne'kivimba, kandi iri luhere, kandi iri bishek-
era. Ne'ri byangaboneka nga mubembe, kwokwo, uyo mundu akwaniini aleetwe
imwo'mugingi Harooni, kandi iri imwa muguma wa mu baana baage.
3 «Amagala go'yo mundu, umugingi agagaloleekeza. Ikyanya umushaku keera
gwahinduka nvwi, no'bulwazi bunaboneke kwo bukoli tonderiiri ku kikoba kya'magala
gaage, kwokwo, iri guli mubembe. Haaho, umugingi akwaniini amenyeesanie kwo'yo
mundu akola kizira.
4 «Halikago kirya kihute, iri kyangaba kiri kyeru naaho, kinabe kitayingiiri bweneene
mu kikoba, no'mushaku gunabe gutazi hinduka nvwi, umugingi agabwira uyo mulwazi
kwo atee hisa isiku zirinda ali haage-haage.
5 «Yago magala gaage, ku lusiku úlugira izirinda, umugingi agashubi galoleekeza.
Ne'ri angabona kwo gatahindusiri, no'bulwazi butazi yajabuka, agashubi bwira
umulwazi kwo abeere haage-haage, halinde kwi'yinga lya kabiri.
6 «Ha nyuma lya yiryo lindi iyinga, umugingi agashubi múloleekeza buhyahya. Yikyo
kilabike, iri kyanganyota, kinabe kitaki yajabusiri ku magala, umugingi anadete kwo'yo
mundu akoli yeruusiri, na kwo lushuba luhere naaho. Uyo mundu, agafula imirondo
yage, anabe akoli yeruusiri.
7 «Halikago yikyo kilabike, iri uyo mundu angakiyerekana imwo'mugingi, anadetwe
kwo akoli yeruusiri, haliko ha nyuma kinayajabuke ku magala gooshi, uyo mundu,
agashubi galukira imwo'mugingi.
8 «Umugingi agashubi múloleekeza. Ne'ri angabona kwo lulya luhere keera
lwakwira amagala gooshi, lyoki umugingi agamúbwira kwo akoli yulubiiri, bwo akola
no'mubembe.
9 «Umundu, iri angagwatwa no'bulwazi bukayu ku magala, akwiriiri agendi lolwa
no'mugingi.
10 Umugingi anamúloleekeze. Ngeeka angabona kwo ku magala kuli ikivimba kyeru,
ne'bikarakara byaho binabe keera byayeluluka, kinabe kihando kibishi.

---

* **12:8 12.8** Luka 2.24.

11 Kuli kudeta kwo'yo mundu, amagala gaage gayamiri galwaziri. Uyo mundu,
umugingi agamenyeesania kwo akoli yulubiiri. Na bwo akoli bonesiri kwo akoli
yulubiiri, atagaki múhandula kwo abeere haage-haage.
12 «Yugwo mubembe, umugingi angabona kwo keera gwadunduula amagala gooshi,
ukutondeerera kwi'twe halinde ku magulu.
13 Kwokwo, agamenyeesania kwo'yo mundu akoli yeruusiri, bwa'magala gaage
gahinduka meeru-meeru.
14 «Halikago uyo mundu, ikyanya amagala gaage gangaboneka kwe'kihando kibishi,
iri akoli yulubiiri.
15 Uyo mugingi, iri angabona yikyo kihando kwo kiri kibishi, akwaniini ayami
menyeesania kwo'yo mundu akoli yulubiiri. Mukuba, ikihando kibishi kiri mu
yulubazania, binaboneke kwo akola no'mubembe.
16 «Yikyo kihando, iri kyangashubi yuma, kinahinduke kyeru-kyeru, nga kwa'magala
gali, uyo mundu akwaniini ashubi galukira imwo'mugingi.
17 Uyo mugingi, agashubi múloleekeza. Ne'ri angabona kwo yikyo kihando
kyahinduka kyeru-kyeru, kwokwo, agamenyeesania kwo'yo mundu akoli yeruusiri.
18 «Umundu, iri angaba akagwatwa ni'hute, linabe keera likakira,
19 haliko, áhashuba ihute hanahinduke kivimba kyeru, kandi iri kishekera kidukula,
akwiriiri agendi hayereka umugingi.
20 «Uyo mugingi, ikyanya keera ahaloleekeza, ngeeka angabona kwo hahobosiri,
ne'bikarakara byaho keera byayeluluka. Kwokwo, agamenyeesania kwo'yo mundu akoli
yulubiiri. Yiryo ihute, linabe keera lyahinduka mubembe.
21 «Haliko, iri umugingi angaloleekeza uyo mundu, anabonage kwe'bikarakara bitazi
yeluluka, hatanahobosiri, hanabe havuvubiiri, kwokwo, umugingi agatee múhandula
ukuhisa ku siku zirinda.
22 Yugwo mubembe, iri gwangakwira amagala gooshi, kwokwo, umugingi agameny-
eesania kwo'yo mundu akoli yulubiiri. Bigaboneka kwo akola no'mubembe.
23 «Halikago, iri yaho handu hangaba hatazi yajabuka, kwokwo, igaaba nvigo naaho.
Umugingi, anamenyeesanie kwo'yo mundu akoli yeruusiri.
24 «Iri umundu angakengeera ahiira ku magala hanadukule, kandi iri hayeruuka,
25 haaho, umugingi akwaniini ahaloleekeze. Mango abona kwe'bikarakara byaho
keera byayeluluka, hanahobosiri, lyo agaamenya kwo'yo mundu ahiiti umubembe. Uyo
mugingi, akwaniini amenyeesanie kwo'yo mundu akoli yulubiiri.
26 «Haliko, iri umugingi angabona kwe'bikarakara bitazi yeluluka, hanabe hataho-
bosiri, haliko hanabe havuvubiiri, kwokwo, agatee handula uyo mundu ukuhisa ku siku
zirinda ali haage-haage.
27 «Ku lusiku lwa kalinda, umugingi agashubi múloleekeza. Ne'ri angabona kwo
keera hayajabuka, agamenyeesania kwo'yo mundu akoli yulubiiri. Bigaboneka kwo
akola no'mubembe.
28 «Haliko, iri yaho akahiira hangaba hatazi yajabuka, iri yikyo kivimba kyaleetwa
naaho na yukwo kuhiira. Kwokwo, umugingi agamenyeesania kwo ali mugumaana.
29 «Umundu, aba mushosi kandi iri mukazi, iri angaba ne'kihando mwi'twe, kandi iri
ku kaledu,
30 umugingi akwaniini akilole. Iri angabona kwo hahobosiri, na kwo'mushaku gwaho
guyariiri, gunahumbatiiri, agamenyeesania kwo'yo mundu akoli yulubiiri. Mukuba,
akola no'mubembe mwi'twe, kandi iri ku kaledu.
31 «Umugingi, iri angabona kwo hatahobosiri, no'mushaku gunabe gutayariiri,
kwokwo, akwaniini ahandule uyo mundu ukuhisa ku siku zirinda.
32 «Kirya kihando, ku lusiku úlugira izirinda, umugingi akwaniini ashubi kiloleekeza.
Iri angagwana kitazi yenguula, no'mushaku gunabe gutazi yarara, hatanahobosiri,
33 lyoki uyo mundu akwaniini abegwe umushaku gwage gwoshi. Haliko, áhali yibyo
bihere, hatagamwebwa. Uyo mugingi, anashubi múhandula ukuhisa isiku zirinda.
34 «Ku lusiku úlugira izirinda, umugingi agashubi loleekeza kirya kihere. Ne'ri
angabona kwo kitazi yajabuka, kinabe kitayisiri mu magala, agamenyeesania kwo'yo
mundu akoli yeruusiri. Uyo mundu, akwaniini afule ibyambalwa byage, bwo ali
mugumaana.
35 «Uyo mundu, ikyanya ayeruusibwa, iri yibyo bihere byangatondeera ukuyajabuka,
36 umugingi agamúloleekeza. Ne'ri angabona kwo byayajabuka, bitagaki huuna
kwo'mugingi ashubi lola iri umushaku guyariiri. Uyo mundu, agaaba akoli yulubiiri.
37 «Haliko, iri umugingi angabona kwo birya bihere bitagaluka, na'handu haabyo,
umushaku mwiru gunahamere, kwokwo, ibihando bigaaba keera byakira. Umugingi
anamenyeesanie kwo'yo mundu akola mugumaana.

38 «Umundu yeshi, aba mushosi kandi iri mukazi, iri angaboneka kwo ali ne'bikwishi
ku magala gaage,
39 umugingi agamúloleekeza. Ne'ri angabona kwo lyo bikiri mu tondeera, yibyo
bigaaba luhere naaho. No'yo mundu anabe akiri mugumaana.
40 «Umushosi, iri angaba akola no'luhala, ali mweru, bwo ali no'luhala naaho.
41 Yulwo luhala, lwangaba keera lwasooka itwe lyoshi. Kundu kwokwo, agaaba akiri
mweru.
42 «Halikago, iri lwangaboneka mwe'hilabike hidukula, haba ha kashanga-mutwe,
kandi iri ha ngoto, yihyo hilabike, hiyerekiini ubulwazi bwo'mubembe.
43 Umugingi agamúloleekeza mu luhala lwoshi. Ngeeka angabona kwo yihyo hilabike
hikoli heemiri, binaboneke nga mubembe úguyajabusiri.
44 Kwokwo, ulya mundu agaaba akoli hiiti ubulwazi bwo'mubembe, anabe akoli
yulubiiri. Umugingi, akwaniini amenyeesanie kwo'yo mundu akoli yulubiiri, bwo ahiiti
ubulwazi mwi'twe lyage.
45 «Ngiisi úkoli lwaziri umubembe, akwiriiri akizi yambala ubusanganira, atanakizi
shanuza umushaku. Anakizi bwikira na'kanwa kaage, anakizi genda agabanda akashiba
kwokuno: "Ngoli yulubiiri, ngoli yulubiiri."
46 Abandu mwene yabo, ikyanya bagaaba bali na yugwo mubembe, bagaaba bakoli
yulubiiri. Na bwo bayulubiiri, bagatuula na'baabo balwazi inyuma lye'shumbi.*
47 «Hali ikyanya umubembe gwangayulubaza ikyambalwa kihange mu nuzi zo'bwoya,
kandi iri mu ze'kitaani.
48 (Yikyo kyambalwa, kyangaba kikahangwa, kandi iri kikalukwa). Gwangayulubaza
kiri no'luhu, kandi iri ngiisi kindu íkikahangwa mu lwo.
49 Yikyo kyambalwa, iri kyangaboneka kwe'hilabike íhiri ni'bara lye'byasi bibishi,
kandi iri lidukula, iri kigaaba kikola no'muziro. Mukwaniini mugendi kiyereka
umugingi.
50 «Umugingi, ikyanya agaaba keera aloleekeza yihyo hilabike, agatee biika yikyo
kyambalwa ha butambi ukuhisa isiku zirinda.
51 «Yikyo kyambalwa, ku lusiku úlugira izirinda, agashubi kiloleekeza. Iri yihyo
hilabike hyangayajabuka, yikyo kyambalwa, kandi iri yulwo luhu, bigaaba bikoli
yulubiiri, binakola no'muziro.
52 Kwokwo, bwo kikola muziro, umugingi akwaniini akiyokye, halinde kisingooke
lwoshi.
53 «Haliko, iri uyo mugingi angakiloleekeza, anabone kwo hirya hilabike hitayajabuka
ku kyambalwa,
54 agahanguula kwo kifulwe, kinashubi hisa izindi isiku zirinda, kibiisirwi ha butambi.
55 «Yizo siku, iri zangamala, yikyo kyambalwa, agashubi kiloleekeza. Ne'ri angagwana
hirya hilabike, kundu hitayajabuka, haliko hikihiiti lyeryo ibara, muba munda, kandi
iri i mugongo, iri yikyo kyambalwa kiki yulubiiri, kinakwiriiri kisingoolwe lwoshi.
56 «Yikyo kyambalwa, bwo bagaaba keera bakifula, no'yo mugingi anabonage kwo
lirya ibara lyafwifwitira, agaakera halya handu áhali hirya hilabike.
57 «Na kwakundi, yihyo hilabike, iri hyangashubi yiji boneka mu kyambalwa
íkyalukwa, kandi iri mu mirondo, kandi iri mu kindi kindu íkigizirwi mu luhu, kwokwo,
yugwo mubembe gugaaba keera gwakiyahukira. Haaho, yikyo kyambalwa kikwiriiri
kisingoolwe.
58 «Haliko, yikyo kyambalwa, ha nyuma lyo'kukifula, yihyo hilabike hinanyote,
kishubi fulwa ubwa kabiri kikabuli ba kikoli yeruusiri.
59 «Yizo maaja, zo ziyerekiini ngiisi kwo mugaagira hi'gulu lye'miziro. Mukuba,
hali ikyanya imiziro yangayingira mu kyambalwa kihange mu nuzi zo'bwoya, kandi
iri ze'kitaani, kandi iri mu ngiisi íbiri mu girwa mu luhu. Kwokwo, lyo mugalonga
ukumenya, iri bikoli yulubiiri, kandi iri biki yeruusiri.»

14

Ukuyeruusibwa kwo'munamubembe

1 Nahano anabwira Musa kwokuno:
2 «Umundu, iri angaba ashubi lwaziri umubembe, anabe keera akira, akwiriiri atee
twalwa imwo'mugingi,* halinde alonge ukuyeruusibwa.
3 «Uyo mugingi, anagendi múlolera inyuma lye'shumbi. Ne'ri angabona
kwo'mubembe keera gwakira,

* **13:46 13.45-46** Mataayo 8.4. * **14:2 14.2-31** Mataayo 8.4.

4 anamúyeruuse. Mu kugira kwokwo, agatumira utunyuni tubiri tuzira kashembo,
tunabe tukiri tugumaana. Banaleete ne'kitolo kye'kiti kyo'mwerezi, no'bwoya budukula,
ni'tavi lye'hisopo.
5 Anababwire kwo babaagire kanyuni kaguma mu nyungu yi'bumba íri
mwa'magoloovi, ganabe gavwomerwa ha shyoko.
6 Mu muko gwako, anatibulire mwo akaabo kagumaana, kuguma na kirya kitolo
kyo'mwerezi, na bulya bwoya budukula, na lirya itavi lye'hisopo.
7 Yugwo muko, anagushangire ubugira kalinda ku'lya mundu úgayeruusibwa
umubembe, abuli deta kwo akoli yerusiibwi. Kalya kanyuni kagumaana nako, anabuli
kalikuula kapurumukire mu kishuka.
8 «Ha nyuma, uyo mundu anafulage ibyambalwa byage, anamwese no'mushaku,
anayikarabe. Lyeryo lyo agaaba akoli yeruusiri, anabe ahangwirwi ukugalukira mu
shumbi, haliko agatee hisa isiku zirinda akiri inyuma li'heema lyage.
9 «Ku lusiku úlugira izirinda, anashubi begwa umushaku, no'lwanwa, kiri ne'bisike
byage. Na kwakundi, anafule ibyambalwa, anayikarabe. Lyeryo lyo agaaba akoli
yeruusiri.
10 «Ku lusiku lwo'munaana, uyo mundu agaleeta ibipanga bibiri bizira kashembo,
ne'kishaashi kyo'mwaka. Yibyo byoshi, bikwaniini bibe bizira kashembo, analeete
ni'tuulo lye'bilo bishatu byo'mushyano mulembu, gunabe mufushe mwa'mavuta,
kuguma ne'kitolo kiguma kye'litiri ya'mavuta.
11 «Uyo mundu, umugingi anamúleete imbere lya Nahano, kuguma na'matuulo go
aleeta, hoofi no'mulyango gwi'heema lye'mihumaanano.
12 «Uyo mugingi, agayabiira ikipanga kiguma, kuguma na galya mavuta,
anamútangire byo, libe ituulo lyo'kuhyula. Anabilengeze imbere lya Nahano, mu
kuyerekana kwo biri bye'mwage.
13 «Yikyo kyanabuzi, anakitongeerere áhataluule, ngiisi ho bali mu kizi tongeerera
ibitugwa íbyatangwa ituulo lyo'kuhyula, kandi iri lyo'kusiriiza lwoshi. Yiryo itu-
ulo lyo'kuhyula, na lyo'kukogwa ibyaha, byombi bigaaba bitalwirwi imwa Rurema.
Kwokwo, bigaaba byo'mugingi.
14 «Yikyo kitugwa, umuko gwakyo, umugingi agaguyabiira kwo, anagulabe ulya
mundu ku rusongo lwo'kutwiri kwe'lulyo, na ku kingumwe-ngumwe kyo'kuboko
kwe'lulyo, na kwi'no lihamu lyo'kugulu kwe'lulyo, gira alonge ukuyeruusibwa.
15 Anayabiire amavuta maniini, anayitoonyeze go mu kigasha kyo'lumosho.
16 Yago mavuta, agagadobeka mwo'munwe muguma gwo'kuboko kwe'lulyo, ana-
gashangire ubugira kalinda, imbere lya Nahano.
17 «Amavuta ágasigala mu kigasha, agaalaba maniini ku rusongo lwo'kutwiri kwage
kwe'lulyo, na ku kingumwe-ngumwe kyo'kuboko kwage kwe'lulyo, na kwi'no lihamu
lyo'kugulu kwage kwe'lulyo, halya ho atámali gwanwa alaba gulya muko gwe'kibuzi.
18 Ngiisi mavuta ágagaaba gasigala mu kigasha, anamúshiige go mwi'twe. Kwokwo,
kwo agamúyeruusa imbere lya Nahano.
19 «Ha nyuma, umugingi agamútangira ituulo lyo'kukogwa ibyaha byage,
anamúyeruuse, halinde anashubi ba mweru imbere lyage. Ha nyuma, akabuli tongeera
kirya kindi kyanabuzi kyo'kusiriiza lwoshi.
20 Yikyo kyanabuzi agakitanga ku katanda, kuguma na lirya ituulo lyo'mushyano.
Kwokwo, kwo agamúyeruusa, mu kuyerekana kwo keera akira. Uyo mundu, anabe
akoli yeruusiri ngana-ngana.

Ukuyeruusibwa kwo'munamubembe mukeni

21 «Umundu, iri angaba ali mukeni, anabe atashobwiri ukutanga yibyo bindu byoshi,
ahangwirwi ukuleeta ikipanga kiguma naaho, libe ituulo lyo'kuhyula. Agakilengeza
imbere lya Nahano, gira alonge ukuyeruusibwa. Na kwakundi, analeete ne'kilo kiguma
kyo'mushyano mulembu, gunabe mufushe mwa'mavuta, kuguma ne'kitolo kye'litiri
ya'mavuta.
22 Anashubi yabiira na'mahumba gabiri, kandi iri mitungulu ibiri ye'ngunde ukuku-
likirana na kwo ashobwiri. Ihumba liguma, ligaaba ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
Ne'lyabo, linabe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi.
23 «Yibyo bindu, ku lusiku lwo'munaana, agabitwalira umugingi ha mulyango
gwi'heema lye'mihumaanano, gira lyo alonga ukuyeruusibwa imbere lya Nahano.
24 «Kirya kipanga, umugingi agakiyabiira, kuguma na galya mavuta, anabilengeze
imbere lya Nahano, mu kuyerekana kwo biri bye'mwage.

25 Ha nyuma, anakitongeere. Umuko gwakyo, anaguyabiire kwo, anagulabe ulya
mundu ku rusongo lwo'kutwiri kwe'lulyo, na ku kingumwe-ngumwe kyo'kuboko
kwe'lulyo, na kwi'no lihamu lyo'kugulu kwage kwe'lulyo.
26 «Yago mavuta, anagafuke mu kigasha kyage kyo'lumusho.
27 Anakizi galeeza mwo'munwe gwo'kuboko kwe'lulyo, anagashangire ubugira
kalinda, imbere lya Nahano.
28 Amavuta ágasigala mu kigasha, agaalaba maniini ku rusongo lyo'kutwiri kwe'lulyo,
na ku kingumwe-ngumwe kyo'kuboko kwe'lulyo, na kwi'no lihamu lyo'kugulu
kwe'lulyo, halya ho âli mali gwanwa alaba gulya muko gwe'kibuzi.
29 Ngiisi mavuta ágagaaba gasigala mu kigasha, anamúshiige go mwi'twe. Mu kugira
kwokwo, agaaba amúyeruusa imbere lya Nahano.
30 «Ha nyuma, uyo mugingi anatange yago mahumba gombi, kandi iri iyo mitungulu
yombi ye'ngunde, ukukulikirana na kwo ashobwiri.
31 Ihumba liguma, ligatangwa, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Ne'lyabo, ligasiriiz-
ibwa. Yutwo tunyuni, tugatangwa kuguma ni'tuulo lyo'mushyano. Mu kugira kwokwo,
lyo agaaba amúyeruusa imbere lya Nahano.
32 «Uyo úshuba no'mubembe, iri angaba atashobwiri ukutanga amatuulo
go'kumúyeruusa, kwokwo kwo bagamúyeruusa.»

Akalangikizo ko'mubembe ku nyumba

33 Nahano anabwira Musa na Harooni kwokuno:
34 «Ngolaga ngamùheereza ikihugo kye'Kaanani. Ne'kyanya mugakiyingira mwo,
gira mukihyane, hali ikyanya nangabiika umubembe ku kibambaazi kye'nyumba ndebe.
35 Haaho, mwene inyumba, akwiriiri agendi bwira umugingi: "Mu nyumba, n'gabona
mwo íhiri nga mubembe."
36 Iyo nyumba, umugingi átazi giloleekeza mwo, agahulusa ibindu byoshi íbiri mwo,
gira bitayiji detwa kwo bikoli yulubiiri. Ha nyuma, anayingire mwo, gira agitanduule.
37 «Yihyo íhiri nga mubembe, umugingi agahiloleekeza bwija. Ne'ri hyangabonesa
ibara lye'byasi bibishi, kandi iri lidukula, hinaboneke kwo hinywengeriiri mu kibam-
baazi,
38 lyeryo, agayami huluka, anagihamike ukuhisa ku siku zirinda.
39 «Ku lusiku úlugira izirinda, agashubi galuka, ayiji loleekeza buhyahya. Yihyo íhiri
nga mubembe, iri hyangayenguula ikibambaazi kyoshi,
40 agakyula kwa'mabuye go hyahika kwo, gashaazibwe, ganalashwe inyuma lya'kaaya.
41 «Mwi'yo nyumba, bagahwalula ho bakaseemania. Yibyo bahwalula, banabiku-
umanie, banagendi biyonera inyuma lya'kaaya, ngiisi áhali ijolera.
42 Galya mabuye go bahongola, banashubi gagomboola na'gandi. Ne'nyumba yoshi,
inashubi semanibwa.
43 «Ikyanya bagaaba keera bayusa ukushaaza galya mabuye, banabe keera bashubi
haseemania, hali ikyanya yihyo íhiri nga mubembe hyangashubi boneka.
44 Kinatume umugingi agashubi yiji hiloleekeza. Ne'ri kwangaba hyashubi kwira
iyo nyumba, kuli kudeta kwo yugwo mubembe gutakamala. Iyo nyumba, igaaba ikoli
yulubiiri.
45 Ikwiriiri ihongolwe. Amabuye gaayo, ne'biti, no'bulongo, byoshi bikumbululwe,
binagendi yonerwa inyuma lya'kaaya.
46 «Iyo nyumba, ku kyanya ihamisirwi, iri umundu angayingira mwo, agaaba akoli
yulubiiri halinde kabigingwe.
47 Ne'ri umundu angalaala mwo, kandi iri aliira mwe'kindu kirebe, akwiriiri afule
ibyambalwa byage.
48 «Iyo nyumba, ikyanya bagashubi gibuguulula, umugingi agayiji gitanduula. Ne'ri
angabona kwo hirya íhiri nga mubembe hitaki shubi boneka, kwokwo, agamenyeesa
kwo'muziro keera gwamala, inyumba ikola nyeeru.
49 «Iyo nyumba, mu kugiyeruusa, umugingi agayabiira utunyuni tubiri, kuguma
ne'kitolo kye'kiti kyo'mwerezi, no'bwoya budukula, ni'tavi lye'hisopo.
50 Akanyuni kaguma, agakabaagira mu nyungu yi'bumba íri mwa'magoloovi, ganabe
gavwomerwa ha shyoko.
51 Yako kanyuni, umuko gwako, agagutibulira mwo kirya kitolo kyo'mwerezi, na lirya
itavi lye'hisopo, na bulya bwoya budukula, na kalya kanyuni kagumaana. Yugwo muko,
anagushangire kwi'yo nyumba ubugira kalinda.
52 «Iyo nyumba, kwokwo kwo agagimala mwo'muziro.
53 Kalya kanyuni kagumaana, anakaliike kapurumukire mu kishuka. Iyo nyumba,
kwokwo kwo agagiyeruusa.»

54 Kwokwo, kwo tuli mu tanduula ngiisi bulwazi úbuli ku magala, ngo'lubandu,
55-56 kandi iri kirole, kandi iri ihute kandi iri kishekera, kandi iri íbiloziri ibilabike ku
kyambalwa, kandi iri ku nyumba.
57 Ukutanduula mwene yukwo, kugayerekana ikyanya umundu ayeruusiri, kandi iri
ayulubiiri. Kiri ne'kindu kirebe, kwo na kwokwo. Yago migirizo, gali mu lola ku malwazi
ga ku magala, kiri no'muziro.

15

Ukuyulubazibwa na íbiri mu lyoka mu magala

1 Nahano anashubi bwira Musa na Harooni kwo
2 bamenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Ikyanya umushosi ali mu shuubala amasira,
iri akoli yulubiiri.
3 Yago masira, ikyanya gagakizi múlyoka mwo, kandi iri gamúyishwekera mwo, iri
akoli yulubiiri.
4 «Kiri ne'ngingo, na ngiisi byo ali mu bwatala kwo, nabyo bigaaba bikoli yulubiiri.
5 Iyo ngingo, iri umundu angagihuma kwo, akwiriiri afule ibyambalwa byage,
anayikarabe. Mukuba, agaaba akoli yulubiiri, halinde kabigingwe.
6 «Uyo mushosi, ikyanya ashuubala amasira, ikitumbi kyo atábwatiiri kwo, ngiisi
gundi úgakibwatala kwo, akwiriiri afule ibyambalwa byage anayikarabe. Mukuba,
agaaba akoli yulubiiri halinde kabigingwe.
7 Uyo mushosi mulwazi, ngiisi úwangamúhuma kwo, naye akwiriiri afule ibyambalwa
byage, anayikarabe. Mukuba, agaaba akoli yulubiiri halinde kabigingwe.
8 «Uyo mushosi mulwazi, iri angakengeera atwira ku gundi mundu, uyo atwira kwo
akwiriiri afule ibyambalwa byage, anayikarabe. Mukuba, agaaba akoli yulubiiri halinde
kabigingwe.
9 «Uyo mulwazi, iri angakengeera abwatala ku kyajo kya ngiisi kitugwa kyo'kugendera
kwo, yikyo kyajo nakyo kigaaba kikoli yulubiiri.
10 Uyo mundu, ngiisi kindu kyo agabwatala kwo, ngiisi úgayiji kihuma kwo, agaaba
akoli yulubiiri halinde kabigingwe. Akwaniini afule ibyambalwa byage, anayikarabe.
Mukuba, agaaba akoli yulubiiri halinde kabigingwe.
11 «Uyo mulwazi, átazi yikaraba amaboko gaage, iri angahuma ku mundu, uyo ahuma
kwo, akwaniini afule imirondo yage, anayikarabe. Mukuba agaaba akoli yulubiiri
halinde kabigingwe.
12 «Uyo mulwazi, iri angahuma ku kirugu ki'bumba, yikyo kirugu kikwiriiri
kipwamuulwe. Na ngiisi kirugu íkyabaajwa mu kiti, kikwiriiri kishukwe na'miiji.
13 «Umulwazi úshuba mu shuubala amasira, ikyanya gakama, agatee lindirira isiku
zirinda, hi'gulu lyo'kuyiyeruusa. Kwokwo, agaaba akira lwoshi. Akwaniini afule
ibyambalwa byage, anayikarabe amiiji maduutu, anabe akoli yeruusiri.
14 «Uyo mushosi, ku lusiku lwo'munaana, akwaniini agendi leeta amahumba gabiri,
kandi iri imitungulu ibiri ye'ngunde, anabitwale imbere lya Nahano, ha mulyango
gwi'heema lye'mihumaanano, anabisikiirize umugingi.
15 Yago mahumba, umugingi agatanga liguma hi'gulu lyo'kukogwa ibyaha. Ne'lyabo,
libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Mu kugira kwokwo, uyo mundu úshuba mu shuubala
amasira, umugingi agaaba keera amúyeruusa imbere lya Nahano.
16 «Umushosi, iri angakengeera ayihwana kwo, akwiriiri akarabe amagala gooshi.
Mukuba, agaaba akoli yulubiiri halinde kabigingwe.
17 Yibyo ayihwana kwo, iri byangakwira ku mulondo, kandi iri ku luhu, bikwiriiri
bifulwe. Mukuba, bigaaba bikoli yulubiiri halinde kabigingwe.
18 «Umushosi, iri angamenyana no'mukazi, bombi bakwiriiri bayikarabe. Mukuba,
bagaaba bakoli yulubiiri halinde kabigingwe.
19 «Umukazi, ikyanya ali mu honerwa, agaahisa isiku zirinda ayulubiiri. Iri umundu
agamúhuma kwo, naye agaaba akoli yulubiiri halinde kabigingwe.
20 Uyo mukazi, ku kyanya ali mu honerwa, ngiisi kyo agabwatala kwo, kandi iri
kugwejera kwo, kigaaba kikoli yulubiiri.
21 «Uyo mukazi, iri umundu angahuma ku ngingo yage, akwiriiri afule ibyambalwa
byage, anayikarabe. Mukuba, agaaba akoli yulubiiri halinde kabigingwe.
22 «Uyo mukazi, iri umundu angahuma ku kindu kyo ashubi bwatiiri kwo, akwiriiri
afule ibyambalwa byage, anayikarabe. Mukuba, agaaba akoli yulubiiri halinde
kabigingwe.
23 Ne'ri angahuma ku ngingo, kandi iri ku ngiisi bindi byo akabwatala kwo, agashiiba
akoli yulubiiri halinde kabigingwe.

24 «Uyo mukazi, iri angagwejerwa, no'muko gwage gunakengeerage gwatoonyera
ku'yo mushosi, uyo mushosi agaaba akoli yulubiiri halinde ukuhisa ku siku zirinda.
Ne'ngingo yo agaaba ali mu gwejera kwo, nayo igaaba ikoli yulubiiri.
25 «Hali ikyanya umukazi angaleeza isiku zaage zo'kuhonerwa, kandi iri angahonerwa
ku siku zo atali mu honerwa kwo. Kuli kudeta kwo akoli lwaziri umududu. Ku yikyo
kyanya kyoshi umuko gugaaba guli mu toonya, agaaba akoli yulubiiri.
26 Ku yikyo kyanya agaaba ayihandwiri, ikyajo kyage ne'kitumbi kyage, byombi
bigaaba biyulubiiri.
27 «Yibyo bindu byoshi, iri umundu angabihuma kwo, agaaba akoli yulubiiri.
Akwiriiri afule ibyambalwa byage, anayikarabe. Mukuba, agaaba akoli yulubiiri halinde
kabigingwe.
28 «Uyo mukazi, iri umuko gwage gwangakama, akwiriiri alindirire isiku zirinda. Ha
nyuma, agaaba akoli yeruusiri.
29 «Ku lusiku lwo'munaana, agayabiira amahumba gabiri, kandi iri mitungulu ibiri
ye'ngunde, anabisikiirize umugingi ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano.
30 Yago mahumba, umugingi agatanga liguma libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
Ne'lyabo, liri lyo'kusiriiza lwoshi. Umugingi, mu kugira kwokwo, lyo agamúyeruusa
imbere lya Nahano. No'yo mukazi, kundu âli kizi honerwa, haliko agaaba akoli
yeruusiri.
31 «Kwokwo, kwo mugakizi langa Abahisiraheeri, gira batakizi yulubala. Buzira
kwokwo, hali ikyanya bangayami fwa. Ikyanya bali mu ba bakoli yulubiiri, bangayu-
lubaza kiri ni'heema lyani Litaluule íriteresirwi mu kati kaabo.»
32 Yulwo lubaaja, luloziri umushosi úli mu shuubala amasira, no'mushosi úli mu
yihwana kwo, halinde anayulubale.
33 Luloziri kiri no'mukazi úhoniirwi, na ngiisi mushosi úli mu shuubala amasira
kandi iri mukazi úli no'mududu. Luloziri kiri no'mushosi úli mu menyana no'mukazi
úyulubiiri.

16

Ulusiku lwo'kuyiyeruusa kwo

1 Balya bagala Harooni babiri, ikyanya bakayegeera Nahano mu bulyo úbutali nga
bwo, banayami fwa.
2 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa kwokuno: «Ubwire mukulu wawe wa Harooni
atakizi kolwa kwo ataluka gulya mulondo úguli mu handula Ahandu Heeru bweneene,
áhali kalya Kajumba ke'Kihango, no'mutumbikizo gwako. Yaho handu, atakizi hayingira
ngiisi kyanya kyo aloziizi. Mukuba, haaho ho ngakizi yiyerekana mu kati ke'bibungu,
ku yugwo mutumbikizo gwo'lukogo. Ne'ri atangasimbaha, ukufwa, agaafwa.
3 «Ikyanya Harooni agakizi yingira halya handu heeru, akizi kulikira imaaja ku
bwitonde. Akwaniini atee leeta ishuuli ye'njuuke libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha, aleete
ne'kipanga libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi.
4 Atee kizi karaba amagala gooshi, anabuli yambala ibyambalwa bitaluule bye'kitaani.
Kuli kudeta ikanju, na'kabutura, no'mukaba, anayambale no'mulondo gwo'kusoosa
kwi'twe.
5 Abahisiraheeri bagakizi múleetera ibihebe bibiri, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha,
banamúleetere ne'kipanga kiguma libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi.
6 «Iyo shuuli, Harooni agagitanga libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha byage, halinde alonge
ukuyiyeruusa, kuguma ne'mbaga yage, banabe bakoli yeruusiri imbere lya Nahano.
7 «Yibyo bihebe byombi, agabitwala ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano,
anabitangire Nahano.
8 Agabigirira ikibare, gira amenye kihebe kihi íkigatangwa imwa Nahano, na kihi
íkigatwalwa imwa Hazazeeri.
9 Kirya kihebe íkigayegukira Nahano, agakitanga libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
10 Haliko kirya kyabo, kigaleetwa imbere lya Nahano kikiri kigumaana. Ha nyuma,
kikabuli yimulirwa imwa Hazazeeri mwi'shamba, gira abandu ba Rurema balonge
ukuyeruusibwa imbere lyage.
11 «Harooni agatee tanga ishuuli, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha byage, na bye'mbaga
yage, gira balonge ukuyeruusibwa imbere lya Nahano.
12 «Ha nyuma, anayingire mwi'heema lye'mihumaanano, áhali akatanda. Agaaba
afumbiiti isheetezo, anagiyijuze mwo'muliro. Anashamate ifune zibiri zo'mubadu
mushye bwija, anabitwale mu kisiika íkisiisirwi no'mulondo.

13 «Yugwo mubadu, anaguleete imbere lya Nahano, anagubiike ku yugwo muliro.
Haaho, hanatutumuke ikyusi, kinabwikire umutumbikizo gwa'Kajumba ákali mwo
galya mabuye ge'kihango. Umugingi, iri angagira kwokwo, atagaafwa.
14 «Umuko gwe'yo shuuli, umugingi agagudobeka mwo'munwe, anagushangire ku
mutumbikizo gwa'Kajumba, uluhande lwe'mbembe, abuli gushangira imbere lyako
ubugira kalinda.
15 «Ha nyuma, Harooni akwaniini atongeerage kirya kihebe kya mbere, libe ituulo
lyo'kukogwa ibyaha bya'bandu booshi. Umuko gwakyo, anaguyingirane Ahandu Heeru
bweneene, anakizi gushangira ku mutumbikizo gwa'Kajumba, ne'mbere lyako, nga kwo
akagira ku muko gwe'rya shuuli.
16 Mu kugira kwokwo, lyo agayeruusa halya handu heeru, kuguma ni'heema lyoshi
lye'mihumaanano. Mukuba, Abahisiraheeri bali mu kizi yiyulubaza, iri banahuna
imbere lya Rurema.
17 «Ikyanya Harooni agakizi yeruusa kirya Kisiika Kyeru Bweneene, ndaaye gundi
úhangwirwi ukuyingira mwo. Ku yukwo, akwaniini atee yiyeruusa yenyene, anayeru-
use ne'mbaga yage, na'bandi Bahisiraheeri booshi, halinde banabe bakoli kwaniini
imbere lya Nahano.
18 «Ha nyuma, Harooni anashaage mwi'heema lye'mihumaanano, gira agendi yeruusa
akatanda ákali imbere lyalyo. Mu kukayeruusa, agayabiira ku muko gwe'rya shuuli, na
ku gwa kirya kihebe, anagubuge ku tugongo twoshi twa'katanda.
19 Yugwo muko, agagudobeka mwo'munwe, anagushangire ubugira kalinda ku
katanda. Kwokwo, kwo agakayeruusa. Mukuba, Abahisiraheeri bagaaba keera
bakakayulubaza.
20 «Ikyanya Harooni agaaba keera ayeruusagya halya handu heeru, ni'heema
lye'mihumaanano, na'katanda, lyeryo lyo agatanga kirya kihebe íkikiri kigumaana.
21 Yikyo kihebe, Harooni agakibiika kwa'maboko gombi mu ruhanga, anakizi kiton-
dobolera kwe'byaha byoshi bya'Bahisiraheeri, na'mahube gaabo, no'buhuni bwabo.
Kwokwo, kwo agalyosa yibyo byaha mu bandu, anabibiike ku mbene. Ha nyuma,
umundu útoozirwi, agakiyimula kigende mwi'shamba.
22 Kwokwo, yikyo kihebe, ikyanya kigayidungeera mwi'shamba, kigatwala mwe'byaha
byoshi bya'bandu.
23 «Ha nyuma, Harooni anagalukire mwi'heema lye'mihumaanano. Anamuhogolere
birya byambalwa byo atáyambiiti Ahandu Heeru bweneene, anabisige mwo.
24 Anatee yikarabira áhataluule, abuli yambala ibyambalwa bya ngiisi lusiku.
Anahulukage, gira agendi tanga ituulo lyo'kusiriiza lwoshi hi'gulu lyage yenyene,
ne'lindi hi'gulu lya'Bahisiraheeri. Mu kugira kwokwo, lyo agayiyeruusa, na'bandi
booshi, banabe bakoli yeruusiri imbere lya Nahano.
25 Na kwakundi, akwaniini asiriize birya binyule bye'bitugwa íbyatangwa gabe
matuulo go'kukogwa ibyaha.
26 «Ulya gundi mundu úkayimula kirya kihebe kigende mwi'shamba lya Hazazeeri,
bigamúhuuna kwo atee fula ibyambalwa byage, anayikarabe. Abuli hanguulwa
ukuyingira mu shumbi.
27 «Irya shuuli na kirya kihebe, bikwaniini bitwalwe inyuma lye'shumbi. Yibyo
bitugwa, byo byebirya íbikatangwa ituulo lyo'kukogwa ibyaha, gira abandu babe bakoli
yeruusiri. No'muko gwabyo, Harooni anabe âli mali guyingirana Ahandu Heeru. Imbu
zaabyo, ne'minyofu, na'mashe, byoshi binasiriizibwe.
28 Umundu úgabisiriiza, akwiriiri afule ibyambalwa byage, anayikarabe, átazi
galukira mu shumbi.
29 «Ulusiku lwi'kumi lwo'mwezi gwa kalinda, mwe ne'binyamahanga íbimùtuuziri
mwo, mukizi shiiba muyishalisiizi. Ndaanayo mikolwa yo mugakizi kola. Luno lubaaja,
lugakizi yama ho.
30 Ku lwolwo lusiku, mugakizi tangirwa amatuulo hi'gulu lyo'kumùyeruusa imbere
lya Nahano, munabe mukoli tungiini.
31 Yulwo lusiku, mugakizi luluhuuka kwo, iri munayishalisa. Luno lubaaja, lugayama
ho.
32 «Uyo mugingi mukulu Harooni, agagomboolwa no'gundi mugingi. Naye, agakizi
tanga amatuulo hi'gulu lyo'kuyeruusa. Agakizi ba ayambiiti ibyambalwa bitaluule
bye'kitaani.
33 Anabe ali mu yeruusa halya Handu Heeru bweneene, na lirya heema
lye'mihumaanano, na kalya katanda, na balya bagingi, kuguma na'bandi Bahisiraheeri
booshi.

34 «Mu ngiisi mwaka, mugakizi yeruusa Abahisiraheeri liguma, iri munalyosa ibyaha
byabo, halinde banabe bakoli kwaniini imbere lya Nahano. Luno lubaaja, lugayama
ho.»
Yibyo byoshi byo Nahano akakomeereza Musa, Musa anabikulikiriza.

17

Ulubaaja ku biloziri umuko

1 Nahano anashubi bwira Musa,
2 kwo amenyeese Harooni, na bagala, na'Bahisiraheeri booshi, kwokuno:
3 «Ngiisi úyimbwa Muhisiraheeri, hali ikyanya agatanga ituulo, mu kubaaga ingaavu,
kandi iri kyanabuzi, kandi iri mbene. Yikyo kitugwa, atakwaniini akibaagire mu
shumbi, kandi iri ha nyuma lyayo.
4 Haliko, akizi kibaagira ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano. Buzira
kwokwo, uyo mundu agaharuurwa kwo ali munamahube, ngo'mundu úwayona umuko
gwo'wabo. Uyo, alyagagi mwitani, anakwiriiri atwibwe mu Bahisiraheeri.
5 «Yulu lubaaja, akalimbi kaalwo, kwa'Bahisiraheeri bakizi twala ibitugwa imunda
umugingi ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano, lyo alonga ukutangira Nahano
amatuulo go'kuyerekana ingoome. Si buno, yago matuulo, yabo Bahisiraheeri bali mu
kizi gabaagira mu mbingiro.
6 Ikyanya abitwala áhali iheema lye'mihumaanano, lyo'mugingi agalonga ukushangira
umuko ku katanda ákali ha mulyango gwalyo. Anayokye ne'rya mituli ye'binyule,
halinde umushiiriri gunasimiise Nahano.
7 «Abahisiraheeri batwikirage ukukizi tanga ituulo imwe'mizimu íri ne'njusho
ye'bihebe. Si mu kugira kwokwo, bataki ba bemeera imwani. Luno lubaaja,
Abahisiraheeri bagaluyamana halinde mu bibusi byabo byoshi.
8 «Ushubi bamenyeesa kwo ngiisi Muhisiraheeri, kandi iri kinyamahanga
íkimùtuuziri mwo, iri kyangalooza ukutanga ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, kandi iri irindi-
rindi ituulo,
9 akwiriiri alileete ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano, gira Nahano abe ye
galitangirwa. Buzira kwokwo, uyo mundu akwiriiri atwibwe mu Bahisiraheeri.
10 «Ngiisi Muhisiraheeri nirizina, kandi iri kinyamahanga íkimùtuuziri mwo, iri
angalya umuko, ngamúrakarira, ninamútwe mu Bahisiraheeri.
11 Mukuba, ubugumaana bwe'kiremwa, buli mu muko. Yugwo muko, keera
namùyereka ngiisi kwo mugakizi gutanga ku katanda, mu kukogwa ibyaha biinyu.
Yugwo muko, gwo guli mwo'bugumaana, gwo gunali mu mùyeruusa.
12 Kyo kitumiri n'gamùkomeereza kwokuno: "Mutâye nywe umuko, aba mundu úli
mu kati kiinyu, kandi iri binyamahanga íbimùtuuziri mwo."
13 «Hali ikyanya Umuhisiraheeri kandi iri kinyamahanga íkimùtuuziri mwo, anga-
gendi hiiva, anayije ayita inyamiishwa íhangwirwi ukuliibwa, kandi iri kanyuni. Umuko
gwabyo, akwiriiri aguyonere kwi'daho, anagufulire.
14 Mukuba, mu muko gwe'kiremwa, mwo muli ubugumaana. Kyo kitumiri n'gabwira
Abahisiraheeri kwokuno: "Mutâye lye umuko gwe'kiremwa kyoshi. Mukuba, mu muko
gwakyo, mwo muli ubugumaana. Yugwo muko, ngiisi úgaagunywa kwo, agatwibwa
mu Bahisiraheeri."
15 «Na kwakundi, ngiisi Muhisiraheeri nirizina, kandi iri ikinyamahanga mu byo mu-
tuliinwi, iri angalya íkyatumba, kandi iri ikitugwa íkyayitwa ne'nyamiishwa, akwiriiri
afule ibyambalwa byage, anayikarabe. Agashiiba ayulubiiri halinde kabigingwe, akabuli
yeruuka.
16 «Halikago uyo mundu, iri atangafula ibyambalwa byage, anabe atayikarabiri, bwo
agira ikyaha, agaaba ayikululira umwama.»

18

Ukudwakala hi'gulu lyo'bushule bulebe

1 Nahano anabwira Musa,
2 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Niehe, nie Nahano Rurema winyu.
3 Kundu mwâli tuuziri mu kihugo kye'Miisiri, na kundu n'gamùleeta mu kihugo
kye'Kaanani, haliko yibyo bihugo, mutakolwe kwo mwayiga ingesho za'bandu baamwo.
4 Si mwehe, mukizi simbaha imaaja zaani, na'mategeko gaani. Mukuba, nie Nahano
Rurema winyu.
5 Yizo maaja zaani na'mategeko gaani, ikyanya mugakizi bisimbaha, lyo mugalonga
ukulama. Niehe, nie Nahano.

6 «Utakizi gira mbu ugwejere no'mukazi wa mu mbaga yawe. Niehe, nie Nahano.
7 «Utasambane nyoko. Iri wangagira kwokwo, ugaaba wateerera yisho ulushaagwa. Bwo ali nyoko, utamúgwejere.
8 «Utanateerere yisho ulushaagwa, mu kugwejera muguma mu bakaage.
9 «Hatagirage úgagwejera mwali wage, ye yishe akabuta, kandi iri ye nyina akabuta. Biri kwokwo, kundu angaba akalererwa handi-handi.
10 «Hatagirage úgasambana mwijukulu wage, aba munyere wa mugala wawe, kandi iri wa munyere wawe. Iri wangamúsambana, ugaaba wayiteerera ulushaagwa wenyene.
11 «Hatagirage úgasambana mwali wage ye muka yishe akabuta. Si uyo naye, ali mwali wawe!
12 «Hatagirage úgagwejera nashengi. Uyo, ali mwali wa yisho.
13 «Hatagirage úgasambana mwene wabo nyina. Si uyo, ali mukulu wa nyoko, kandi iri mulumuna wage.
14 «Utanateerere yisho wawe ulushaagwa, mu kugwejera mukaage. Si uyo, ali nyoko.
15 «Hatagirage úgagwejera mwali-kazi wage. Si uyo, ali muka mugala wawe.
16 «Hatagirage úgasambana muka mukulu wage. Si mu kugira kwokwo, ugaaba wateerera mukulu wawe ulushaagwa, unabe wamúhubira.
17 «Utanagwejere umukazi, mbu unashubi sambana munyere wage, kandi iri mwijukulu wage, aba mwijukulu ku mugala wage kandi iri ku munyere wage. Si yabo, bo baguma! Iri wangabagirira mwene yukwo, ziri shoni ngana-ngana.
18 «Ikyanya mukaawe akiri ho, utakolwe kwo wayanga mulumuna wage. Mu kugira kwokwo, ugakengeera wavyula imirongwe.
19 «Utanagwejere no'mukazi, ikyanya ahoniirwi. Si ku yikyo kyanya, akoli yulubiiri.
20 «Hatagirage úgasambana muka umutuulani wage. Mutayiji kengeera wayiyulubaza.
21 «Hatanagire úgatanga umwana wage, mbu libe ituulo lyo'kusiriiza imwo'muzimu Moleki. Nga wangagira kwokwo, ugaaba wangayiriza. Niehe, nie Nahano Rurema wawe.
22 «Hatanagire úgasambana uwabo mushosi, nga kwo angagwejera umukazi. Ukugira kwokwo, kiri kyagaza ngana-ngana.
23 «Hatagirage úgasambana ne'kitugwa. Mu kugira kwokwo, iri mwayiyulubaza. Kiri no'mukazi, atakolwe kwo ahigulire ku kitugwa. Kiri kyagaza bweneene.
24 «Yibyo bihigo byoshi byo nadeta hano, mutakolwe mbu muyidwakaze mu kubigira. Si abandu bo ngweti ngamùyimulira imbere liinyu, bagweti bagayiyulubaza mwene kwokwo.
25 Kyo kitumiri ikihugo kyabo, kikoli yulubiiri. Na buno, ngweti ngakihana. Kiri na'batuulaga baamwo, kigabashala, balyoke imbere lyani.
26 «E Bahisiraheeri, yibi bihigo byoshi, mwe ne'binyamahanga íbimùtuuziri mwo, mukwiriiri mubitwikire kwo, munakizi simbaha imaaja zaani, na'mategeko gaani.
27 Yibyo bihigo byoshi, abatuulaga ba mu kihugo kyo ngamùheereza boohe, bâli kizi bigira, halinde ikihugo kyabo kikoli yulubiiri.
28 «Aahago! Yikyo kihugo, mutashubi kiyulubaza, kitakengeere niinyu kyamùshala, nga kwo kikashala abandu ábâli kituuziri mwo.
29 Ngiisi ábagakizi yifunda mu byaha mwene kwokwo, bagakizi twibwa mu Bahisiraheeri.
30 «Yizi maaja zaani, mukizi zisimbaha. Mutanakizi yiyulubaza, mu kukizi kulikira ingesho mbi za'bandu ábakatanga imbere liinyu mu kino kihugo. Niehe, nie Nahano Rurema winyu.»

19

Imaaja ndebe

1 Nahano anabwira Musa
2 kwo amenyeese Abahisiraheeri booshi kwokuno: «Niehe ndi mweru. Ku yukwo niinyu, mukizi ba beeru.
3 Ngiisi muguma winyu, akwiriiri akizi simbaha yishe na nyina, anakizi simbaha ne'siku zaani ze'Sabaato. Nie Nahano Rurema winyu.
4 «Mutakizi yitulira imigisi mu byuma, mutanakizi giyikumba. Nie Nahano Rurema winyu.
5 «Ikyanya mugakizi ndangira ikitugwa, libe ituulo lyo'kuyerekana ingoome, mukizi litanga ku njira íkwaniini, gira lilonge ukuyemeerwa.

6 Yikyo kitugwa, inyama zaakyo zikwiriiri ziliibwe lwolwo lusiku, kandi iri kusheezi.
Halikago, ngiisi ízigasigala halinde ku lusiku úlugira izishatu, zikwiriiri zisiriizibwe.
7 Yizo nyama, iri zangaliibwa ku úlugira izishatu, zigaaba zikoli yulubiiri, ndanganaki
ziyemeera.
8 Ngiisi úgaazilya kwo, agaaba ayulubaza ikindu kyo nienyene nataluula. Ku yukwo,
agatwibwa mu Bahisiraheeri.
9 «Ikyanya mugakizi yimbula umwimbu gwe'ngano mu kihugo kiinyu, mutayimbulize
bweneene, halinde ukuhisa ku mbeka ye'ndalo. Na kwakundi, mutakizi shubi galukira
inyuma, mbu mukuumanie imisigala.
10 Kiri ne'mimbu ye'mizabibu, mutakizi galukira ukutoola imihuli yo mwayibagira,
kandi iri íyatibukira haashi. Yibyo byoshi, mugakizi bisigira abakeni, kuguma
ne'binyamahanga byo mukoli tuliinwi. Nie Nahano Rurema winyu.
11 «Mutakizi zimba. Mutanakizi tebana. Mutanakizi lyalyania.
12 Mutanakizi ndeeza ishoni, mu kubiika iziina lyani kwe'ndahiro ze'bibeesha. Niehe,
nie Nahano.
13 «Mutakizi libuzania, kandi iri kuzimbana. Abakozi biinyu, mutakizi laalana
imbembo zaabo halinde shesheezi.
14 «Mutakizi daaka babitwitwi. Kiri ne'mbumi, mutakizi zisiitaza. Haliko, mukizi
yoboha Rurema winyu. Niehe, nie Nahano.
15 «Ikyanya mugakizi twa imaaja, mutakizi zishobania, mbu lyo mukizi kundirira
abakeni, kandi iri abanalushaagwa. Halikago, mukizi zitwa ku njira íkwaniini.
16 «Mutakizi genda mugagambana. Mutanafunde umutuulani winyu, ho agaasiga itwe
lyage. Niehe, nie Nahano.
17 «Mwene winyu, iri angakuhubira, utabiike umujina mu mutima gwawe. Halikago,
ugendi múyerekeza, utayiji kengeera wayibetuza ibyaha byage.
18 «Mutakolwe kwo mwayihoola abiinyu Bahisiraheeri. Mutanakizi babiikira inzigo.
Haliko, mukizi kundana, nga kwo muyikuuziri mwenyene. Niehe, nie Nahano.*
19 «Mukizi simbaha imaaja zaani. Mu bitugwa biinyu, mutakizi yimiisa ibitugwa
bye'milala ibiri. Kiri ne'ndalo ziinyu, mutabyale mwe'mbuto ze'milala ibiri.
Ne'byambalwa biinyu, mutayambale íbikalukwa mu milala ibiri ye'nuzi.
20 «Hali ikyanya umuja-kazi angaba afundikwa no'mushosi, haliko anabe atâli zaazi
guluulwa, kandi iri kushwekuulwa. Kwokwo, iri ugundi mushosi angamúsambana,
akwaniini ahyule. Haliko, yabo bombi batayitwe. Mukuba, uyo mukazi atâli zaazi
shwekuulwa.
21 Uyo mushosi akwiriiri atwale ikipanga ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano,
libe ituulo lyo'kuhyula.
22 Uyo mundu, umugingiagamúnywaniisa imbere lya Nahano, ku njira
yo'kumútangira yikyo kipanga. Kwokwo, kwe'kyaha kyage kigaakogwa.
23 «Ikyanya mugayingira mu kihugo kye'Kaanani, mugabyala imilala mingi ye'biti
bye'bitumbwe. Yibyo bitumbwe, mugatee hisa imyaka ishatu muli mu biharuura nga
biyulubiiri.
24 Ku mwaka gwa kana, mugabindangira, iri munakizi nyivuga.
25 Na ku mwaka gwa kataanu, lyoki lyo mwangakoli tondeera ukubilya. Iri
mwangakizi gira kwokwo, imimbu yinyu igakizi hemba ngana-ngana. Nie Nahano
Rurema winyu.
26 «Mutakizi lya inyama, ikyanya ikiri no'muko. Na kwakundi, mutakizi laguza,
mutanakizi logana.
27 «Umushaku ku mwatwe giinyu, mutakizi gumwesa ikitapwa. No'lwanwa lwinyu,
mutakizi lumwa mu mbengere.
28 «Ikyanya mugagandaara úwafwa, mutakizi yibejanga-bejanga hi'gulu lyage. Mu-
tanakizi yishala ishalo. Niehe, nie Nahano.
29 «Munyere wawe, utamúmalire ulushaagwa, mu kumúshimya kwo abe mushule.
Iri wangamúshimya kwokwo, abandu booshi ba mu kihugo, bagayiji músambana,
anahimbuke bweneene.
30 «Mukizi simbaha isiku zaani ze'Sabaato. Ni'heema lyani lye'mihumaanano, mukizi
lisimbaha. Niehe, nie Nahano.
31 «Mutakizi gendi laguza imwe'mizimu. Mutanakizi hanuusa abafwiri, mutayiji
kengeera mwayiyulubaza. Nie Nahano Rurema winyu.†

---

* **19:18 19.18** Mataayo 5.43; 19.19; 22.39; Mariko 12.1; Luka 10.27. † **19:31 19.31** Bukengeeze 18.11; 1 Samweri 28.3; 2 Baami 23.4; Hisaaya 8.19.

32 «Ikyanya umushaaja agayija, mukizi múheereza ulushaagwa, mu kuyimuka imbere
lyage. Na kwakundi, mukizi simbaha Rurema winyu. Niehe, nie Nahano.
33 «Ikyanya ibinyamahanga bigayiji tuula mu kihugo kiinyu, utakizi bigirira buligo.
34 Si mukizi bakunda nga beene winyu, nga kwo muyikuuziri mwenyene. Mukengeere
kwo niinyu mwâli riiri binyamahanga mu kihugo kye'Miisiri. Nie Nahano Rurema
winyu.
35 «Ikyanya mugakizi gera ubula-bula, no'buzito, kandi iri íbiyijwiri, mutakizi koleesa
ingero ze'bibeesha.
36 Haliko, mukwiriiri mukizi koleesa ibigerero íbikwaniini, no'buzito úbukwaniini,
ne'ndambo ízikwaniini. Nie kamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri. Na ndi nie Nahano
Rurema winyu.
37 «Yizi maaja zaani zooshi, kuguma na'mategeko gaani, mukwiriiri mukizi bisimbaha.
Niehe, nie Nahano.»

20

Ngiisi kwa'bandu bangahanwa

1 Nahano anabwira Musa,
2 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Umuhisiraheeri, iri angatanga umwana
wage, libe ituulo lyo'kusiriigiza umuzimu Moleki, uyo mundu akwiriiri ayami yitwa.
Abatuulaga bamúyite, mu kumúlasha amabuye. Yulwo lubaaja ludesiri hi'gulu
lya'Bahisiraheeri booshi, kiri ne'binyamahanga byo mutuliinwi.
3 Si mu baana baabo, ikyanya bali mu tanga muguma, libe ituulo lyo'kusiriigiza
umuzimu Moleki, lyo bali mu yulubaza iheema lyani Litaluule, banabe bagayiriza iziina
lyani. Haaho, lyo nienyene ngabaheereza ingoto, ninayami batwa mu Bahisiraheeri.
4 «Ulya mundu wo'kutanga umwana wage imwa Moleki, hali ikyanya abatuulaga
bangamúkejeerera, banaleke ukumúyita.
5 Haaho, lyo nienyene, ngabahindukira, kuguma ne'mbaga zaabo, na mbatwe mu
Bahisiraheeri. Mukuba, ikyanya bali mu ba bagweti bagayikumba umuzimu Moleki,
iri batakiri bemeera imwani.
6 «Yabo bandu, iri bangakizi gendi laguza, kandi iri bagendi hanuusa abafwiri,
ngabahindukira, na mbatwe mu Bahisiraheeri.
7 «Ku yukwo, muyitaluule, munabe beeru. Nie Nahano Rurema winyu.

Ibihigo íbiri mu leeta gobwe-gobwe

8 «Mukizi simbaha imaaja zaani zooshi. Mukuba, nie Nahano. Nie gweti ngakizi
mùyeruusa.
9 «Umundu yeshi, iri angadaaka yishe kandi iri nyina, akwiriiri ayitwe. Bwo adaaka
ababusi baage, umuko gwage gugaaba kwi'twe lyage.*
10 «Umushosi, iri angasambana muka uwabo, yabo bombi, bakwiriiri bayitwe.
11 «Umwana, iri angashuleha muka yishe, agaaba ateerera yishe ulushaagwa. Yabo
bombi, bwo bashulehana, bakwiriiri bayitwe. Umuko gwabo, gugaaba ku matwe gaabo.
12 «Umushosi, iri angashuleha umwali-kazi, yabo bombi bakwiriiri bayitwe. Mukuba,
bagira ibitalaalwe. Umuko gwabo, gugaaba ku matwe gaabo.
13 «Umushosi, iri angahigulira ku'wabo mushosi, nga kwo angashuleha umukazi, yabo
bombi bali mu ba keera bahigula, bakwiriiri bayitwe. Umuko gwabo, gugaaba ku matwe
gaabo.
14 «Umushosi, iri angayanga umunyere, anashubi yanga na nyina, agaaba ahigula.
Uyo mushosi, na yabo bakazi bombi, bakwiriiri basiriizibwe, bakiri bagumaana.
Kwokwo, kwo mugaaba mwashaaza amabi mu kati kiinyu.
15 «Umushosi, iri angahigulira ku kitugwa, akwiriiri ayitwe. Yikyo kitugwa nakyo,
kikwiriiri kiyitwe.
16 «Umukazi naye, iri angahigula ku kitugwa, akwiriiri ayitwe. Na yikyo kitugwa,
kikwiriiri kiyitwe. Umuko gwo'yo mukazi, gugaaba kwi'twe lyage, na gwe'kitugwa,
gugaaba kwi'twe lyakyo.
17 «Umushosi, iri angayanga mwali wage, umunyere wa yishe, kandi iri wa nyina,
agaaba ashuleha. Yiryo igambo liri mu leeta ishoni bweneene. Ku yukwo, bakwiriiri
bahanirwe ha bweruula, mu kutwibwa mu beene wabo. Bwo'yo mushosi ali mu ba
keera ateeza mwali wage ishoni, akwaniini ukuhanwa.

---

* **20:9 20.9** Kulyoka 20.12; 21.17; Bukengeeze 5.16; Mariko 7.10.

18 «Umushosi, iri angamenyana no'mukazi úkoli honiirwi, bombi bakwiriiri bahandulwe mu Bahisiraheeri. Ku bwenge bayemerezania, mu kuyereka ishyoko yo'muko gwage.
19 «Utakolwe kwo washuleha mu banyoko wawe, kandi iri mu banyoko-shengi. Umushosi, mu kugira kwokwo, agaaba abonia mwene wabo ishoni. Yabo bombi, bagaahanwa.
20 «Ngo'mundu angagwejera muka mwizo wage, agaaba ateerera mwizo wage ulushaagwa. Yabo bombi, bwo bahigula, bagaahanwa hi'gulu lya yikyo kyaha kyabo, bagaanafwa bátabuta.
21 «Umushosi, nga angayanga muka mwene wabo, agaaba agira íbitali nga byo. Uyo mwene wabo, amúgayiriza ngana. Yabo bombi, bagaafwa bátabuta.
22 «Imaaja zaani zooshi, mukwiriri mukizi zisimbaha, munakizi kulikira ngiisi kwo ndi mu mùtegeka. Buzira kwokwo, kundu n'gamùheereza ikihugo, haliko kigayiji mùshala.
23 «Mutakolwe mbu mukulikire ingesho ze'milala yo nagwanwa namùyimulira. Si bagweti bagaagira íbiri mu teezania ishoni. Kyo kyatuma mbashombiri bweneene.
24 «Haliko mwehe, keera n'gamùlagaania kwo mwe mugahyana ikihugo kyabo. Ee! Nie namùheereza kyo, kibe kye'mwinyu. Yikyo kihugo kiyeziri mwa'mata no'buuki.
«Nie Nahano Rurema winyu. Keera n'gamùhandula ku gindi milala.
25 Kyo kitumiri mukwiriiri musobanukirwe ne'bitugwa íbiyulubiiri, ne'byeru. Kiri no'tunyuni, na íbiri mu yibulula, kwo na kwokwo. Kyo kitumiri keera n'gabihandula, gira lyo mukizi longa ukumenya ngiisi íbiri na'kashembo.
26 «Nie Nahano, ndi mweru. Kwokwo, niinyu, mukizi ba beeru. Mukuba, n'gamùhandula ku gindi milala, gira lyo muba be'mwani.
27 «Umushosi kandi iri mukazi, iri angakizi lagula ne'mizimu, kandi iri ahanuusa abafwiri, akwiriiri ayitwe mu kulashwa amabuye. Umuko gwage, gugaaba kwi'twe lyage yenyene.»

21

Imaaja ízíloziri uburambe bwo'bugingi

1 Nahano anabwira Musa, kwo amenyeese abagingi, bagala Harooni, kwokuno: «Umugingi atahangwirwi ukuyiyulubaza, mu kuhuma ku kirunda kyo'mundu wi'kondo lyage.
2 Ngeeka kibe naaho kirunda kyo'mundu wa mu mbaga yage. Kuli kudeta ikirunda kya nyina, kandi iri kya yishe, kandi iri kya mugala wage, kandi iri kya munyere wage, kandi iri kya mwene wabo,
3 kandi iri kya mwali wage útazindi yangwa. (Mukuba, uyo mwali wage, atakayingira mu mbaga yo'gundi mundu.) Yabo, iri bangafwa, booki, angayiyulubaza hi'gulu lyabo.
4 Haliko atangayiyulubaza hi'gulu lyo'mundu, mbu bwo ali we'mbaga yage ku njira yo'kuyanga.
5 «Abagingi, mu kigandaaro, batahangwirwi ukumwebwa akahala, kandi iri ukumwa ulwanwa mu mbengere, kandi iri kuyishaakira.
6 Bakwaniini bayitaluule imwa Rurema wabo, banakizi músimbaha, mu kukizi gingika iziina lyage. Mukuba boohe, bo bali mu ndeetera amatuulo go'kusiriiza. Yago matuulo, byo byokulya íbiri mu tangwa imwani. Ku yukwo, bakwiriiri bakizi ba beeru.
7 «Abagingi, bali mu ba bakoli talwirwi imwa Rurema wabo. Ku yukwo, batahangwirwi ukuyanga umukazi mushule, kandi iri úkahuluka imwa yiba.
8 Yabo bagingi, mukwaniini mukizi baharuura kwo bali bandu beeru. Mukuba, bo bali mu ndangira ibyokulya. Niehe Nahano ndi mweru, na ndi mu mùyeruusa. Ku yukwo yabo bagingi nabo, mubaharuure kwo bali bataluule.
9 «Umunyere wo'mugingi, iri angayiteerera ulushaagwa mu kuyiyingiza mu busambani, iri abonia yishe ishoni. Umunyere mwene uyo, akwiriiri asiriizibwe akiri mugumaana.
10 «Umugingi mukulu, ye kuliiri abaabo booshi. Ulusiku akabiikwa mu mukolwa, akataluulwa mu kuyonerwa amavuta mwi'twe, anayambikwa ibyambalwa bitaluule. Kyo kitumiri atahangwirwi ukukizi shovya umushaku gwage, atanahangwirwi ukukizi daatula ibyambalwa byage,
11 kandi iri kuyegeera ikirunda. Kiri ne'kyanya yishe kandi iri nyina afwa, atakwiriiri ukuyiyulubaza hi'gulu lyabo.

12 Atanahangwirwi kwo alyoke Ahandu Heeru, mbu lyo agendi lola ikirunda. Mukuba,
ali mu ba keera ayeruusibwa ku njira yo'kushiigwa amavuta ga Rurema wage. Niehe,
nie Nahano.
13 «Umugingi mukulu, akwiriiri ayange naaho úkiri munyere.
14 Atakwiriiri kwo ayange namufwiri, kandi iri umukazi úkahuluka imwa yiba, kandi
iri umushule. Akwiriiri ukuyanga naaho umuhyakazi wa mwi'kondo lyage.
15 Kwokwo, lya'bandu be'kibusi kyage bakizi ba bataluule. Uyo mugingi mukulu, nie
ndi mu mútaluula. Niehe, nie Nahano.»

Íbyangabuza umundu kwo atakole umukolwa gwo'bugingi

16 Nahano anabwira Musa,
17 kwo amenyeese Harooni kwokuno: «Mu bibusi byawe íbigaki yija, ndaaye
mwana wawe we'kirema, úhangwirwi ukuyegeera akatanda, mbu andangire ituulo
lye'byokulya,
18 iba mbumi, kandi iri uluzingo, kandi iri wa'malanga magonye-gonye, kandi iri
we'kirumbu kila ku kyabo,
19 kandi iri úli mu shunuka, kandi iri wo'kuboko kuguma,
20 kandi iri we'fumbi, kandi iri we'kitirimo kyofi ukuhima ulugero, kandi iri
we'miryezi, kandi iri mulwazi we'kikoba, kandi iri mubata.
21 «Yabo ba mu kibusi kyawe ábalemahiri, ndaaye kiri no'muguma úhangwirwi
ukuyegeera akatanda mbu andangire ituulo lye'byokulya. Yubwo bulema bwage, bwo
butumiri atahangwirwi ukugira imikolwa yo'bugingi.
22 «Uyo mundu úlemahiri, angalya ku byo bali mu ndangira ku katanda, kiri na ku
bindi byokulya byo bali mu kizi ndaluula, nga kwa'bandi bali mu birya.
23 Halikago, hi'gulu lya yubwo bulema bwage, atakolwe kwo ayegeera ha mulondo
úguli mu siika Ikisiika Kyeru Bweneene, kandi iri ha kalya katanda. Atakolwe kwo
ayulubaza Ahandu haani Heeru. Nie Nahano, nie mu mùtaluulira abagingi.»
24 Yago gooshi, Musa anagaganuulira Harooni, na bagala baage, na'bandi Bahisiraheeri
booshi.

22

Imaaja ízihangwiri ukulya amatuulo ágatangwa imwa Rurema

1 Nahano anabwira Musa kwokuno:
2 «Ubwire Harooni na'bagala, kwa'matuulo Abahisiraheeri bagakizi ndangira, gali
mataluule imwani. Ku yukwo, bakizi gasimbaha, lyo bayerekana kwo basimbahiri iziina
lyani. Niehe, nie Nahano.
3 «Mu bibusi íbigaki yija, umundu we'mbaga ya'bagingi, nga angaba akoli yulubiiri,
anabe aki gweti agayegeera amatuulo ga'Bahisiraheeri bakataluula hi'gulu lyani, uyo
mundu akwaniini alahizibwe atakizi ki ngolera. Niehe, nie Nahano.
4 «Na kwakundi, ndaaye mugingi úhangwirwi ukulya ku matuulo mataluule imwa
Rurema, ku kyanya ayahukiirwi no'mubembe, kandi iri ali mu shuubala amasira, kandi
iri akayiyulubaza mu kuhuma ku kirunda, kandi iri ayihwana kwo,
5 kandi iri akahuma ikiremwa kiniini kyo'muziro, kandi iri akahuma ku mundu
úyulubiiri ku njira ndebe.
6 Uyo mundu, agashiiba ayulubiiri halinde kabigingwe. Atanahangwirwi kwo alye ku
byokulya byo bataluula imwa Rurema, átazi yikaraba.
7 Ikyanya izuuba ligasooka, lyo agaaba keera ayeruuka. Lyoki, anabuli lya ku yago
matuulo. Mukuba, byebyo, byo byokulya byage.
8 «Umugingi, atakwiriiri ukukizi lya inyama ye'kitugwa íkyatumba, kandi iri
íkyayitwa ne'nyamiishwa. Yizo nyama, iri angazilya kwo, angakengeera ayiyulubaza.
Niehe, nie Nahano.
9 «Yizo maaja zooshi, iri abagingi bangazisimbaha, nga kwo nabakomeereza, bata-
gayikululira umwama. Iri bangayitonda mu mukolwa gwabo, batagaafwa. Niehe, nie
Nahano. Nie mu bayeruusa.
10 «Abandu ba mwi'kondo lya'bagingi naaho bo bahangwirwi ukulya ibyokulya
íbikataluulwa imwa Rurema. Si umugeezi úwalaalira umugingi, kandi iri abakozi
baage, boohe batahangwirwi kwo babilye kwo.
11 «Uyo mugingi, iri angaba keera akagula umuja, uyo muja yeki ahangwirwi ukulya
ku byokulya bitaluule imwo'mugingi. Kiri na'baana bo'yo muja nabo, bahangwirwi
ukukizi birya kwo.
12 «Munyere wo'yo mugingi, iri angayangwa no'mushosi útali mugingi, ataki
hangwirwi ukukizi lya amatuulo mataluule imwa Rurema.

13 Halikago, hali ikyanya angaba akola namufwiri, kandi iri akayimulwa na yiba,
anabe atabusiri, anagalukire imwa yishe. Iri yishe angamúbeerana nga ku kyanya atâli
zaazi yangwa, lyoki, angashubi kizi lya ku byokulya bya yishe. Mukuba, yibyo byokulya,
abandu ba mu mbaga yo'mugingi naaho, bo bahangwirwi ukukizi birya kwo.
14 «Yibyo byokulya bitaluule, ngo'gundi mundu angatagalwa, anabilye kwo, akwaniini
agalulire umugingi ikishingo kyo'mutuli gwo akatwala. Na mu kukigalula, akiyushuule
kwo'mutuli muguma gwa kataanu.
15 «Ikyanya Abahisiraheeri bali mu tanga amatuulo mataluule imwa Nahano, abagingi
batakwaniini ukugaharuura nga byokulya bya ngiisi lusiku.
16 Batahanguule kwa'bandi bandu bakizi birya kwo. Yabo bagingi, iri bangahanguula
ábatali bo, kwo bakizi birya kwo, bagaaba bababetuza ubuhube. Banabe bakoli
kwaniini ukubigalula ne'fwaranga. Niehe, nie Nahano. Nie mu bayeruusa.»

Imaaja mu kutoola ibitugwa byo'kutanga

17 Nahano anashubi bwira Musa,
18 kwo amenyeese Harooni na bagala baage, na'bandi Bahisiraheeri booshi, kwokuno:
«Yizi maaja, ziloziri Abahisiraheeri nirizina, kuguma ne'binyamahanga íbimùtuuziri
mwo. Hali ikyanya mwangandangira ituulo lye'kitugwa kyo'kusiriiza, liba lya kukwiza
byo mukalagaania Rurema, kandi iri lya kwo'mundu aloziizi.
19 Yikyo kitugwa, yangaba iri shuuli, kandi iri kipanga, kandi iri kihebe. Na kandi,
kibe kizira kashembo. Lyoki, yiryo ituulo, ngaliyemeera.
20 Si mutakwiriiri ukundangira ikitugwa íkiri na'kashembo. Mukuba,
ndagamùyemeerera kyo.
21 «Iri mwangandeetera ituulo lyo'kuyerekana ingoome, yiryo ituulo kibe kitugwa
kizira kashembo, iba shuuli, kandi iri kibuzi, kandi iri mbene. Yiryo ituulo, lyangaba
lya kukwiza byo mukalagaania Rurema, kandi iri lya kwo'mundu aloziizi.
22 Kwokwo, mutakolwe mbu muyiji ndangira ikitugwa kyo'kusiriiza ku katanda,
kinahumiri, kandi iri kilemahiri, kandi iri kivunisiri, kandi iri kiri ne'bishekera, kandi
iri kiri mu huluka amasira, kandi iri kiri mu yikwaraashura.
23 Yikyo kitugwa, iri kyangaba no'kugulu kula no'kwofi, kyangatangwa ngi'tuulo lyo
muloziizi ukutanga mwenyene. Haliko, kitakwiriiri ukutangwa hi'gulu lyo'kukwiza
indahiro.
24 «Yikyo kitugwa, kitabe kikasayulwa, kuba kututwa amahuura, kandi iri kugalyosa,
kandi iri kuganongola. Ikyanya mugaaba keera mwahika mu kihugo kiinyu, ituulo
mwene yiryo, mutakizi litanga.
25 «Na kwakundi, ibitugwa mwene yibyo, mutakolwe kwo mwabiyabiira mu binyama-
hanga, mbu muyiji bindangira amatuulo. Nie Rurema winyu. Ibitugwa mwene yibyo,
ndangabiyemeera. Mukuba, biri na'kashembo, binali no'bulema.»
26 Nahano anashubi bwira Musa kwokuno:
27 «Inyana kandi iri kyanabuzi, kandi iri kyanahene, iri kyangabutwa, kikwaniini
kibeere na nyina halinde ku siku zirinda. Haliko, ukulyokera ku lusiku úlugira
umunaana, nayemeera kwo mwangakoli kindangira ituulo lyo'kusiriiza.
28 Kundu kwokwo, mutatongeere ingaavu, kandi iri kibuzi, kandi iri mbene lusiku
luguma no'mwana wayo.
29 «Ikyanya mugakizi ndeetera ituulo mu kundangira kongwa, mugakizi litanga ku
njira yo ligayemeerwa kwo.
30 Yikyo kitugwa, mukwiriiri mulye inyama zaakyo lwolwo lusiku. Hatanagire inyama
yo mugalaaza. Niehe, nie Nahano.
31 «Yizi maaja zaani zooshi, mukwaniini mukizi zisimbaha. Niehe, nie Nahano.
32 Mwe Bahisiraheeri, ngayiyerekana mu kati kiinyu kwo ndi Rurema mweru. Nie
Nahano, nie mu mùyeruusa. Ku yukwo, mukizi simbaha iziina lyani.
33 Íbikatuma n'gamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri, gira lyo mba Rurema winyu. Niehe,
nie Nahano.»

23

1 Nahano anabwira Musa kwokuno:
2 «Umenyeese Abahisiraheeri isiku ngulu zo bagakizi kulikira. Yizo siku, mukwaniini
mukizi kuumana, gira munyikumbe. Isiku zo n'gashungika zo zeezino:

Isabaato

3 «Mu ngiisi iyinga, muli isiku ndatu zo muhangwirwi ukukola mwo. Haliko, ulusiku
lwa kalinda, lwohe luli lwe'Sabaato. Yulwo lusiku, mukwaniini mukizi luluhuuka kwo,

munakizi kuumana imbere lyani. Yulwo lusiku lwe'Sabaato, muleke ukukizi lukola kwo.
Haliko, mukizi lundaluulira, ngiisi ho mugaaba mutuuziri.
4 «Hali ne'zindi siku ngulu za Nahano zo mukwaniini ukukizi kuumana kwo, munakizi
menyeesa ikyanya zigakizi koleka kwo.

Ulusiku lwe'Pasaka, na lwe'mikate mizira saama
(Muharuuro 28.16-25)

5 «Ulusiku lukulu lwe'Pasaka, mukizi lutondeera kabigingwe ko'lusiku lwi'kumi na
zina, zo'mwezi gwa mbere.
6 «Ubugaakya bwalwo, ku lusiku lwi'kumi na zitaanu za gwogwo mwezi, muga-
tondeera ukunjambaalira isiku ngulu ze'mikate mizira saama, munahise isiku zirinda
mugweti mugaagilya.
7 Yiryo iyinga, ulusiku lwa mbere, ube no'muhumaanano mutaluule. Ku yulwo lusiku,
hatagirage umukolwa gwo mugaagira.
8 Ngiisi lusiku lwa mu yiryo iyinga, mugakizi ndangira ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Na
ku lusiku lwa kalinda, munashubi kuumana hi'gulu lyani. Yulwo lusiku, mutakolwe
mbu mukizi lukola kwo.»

Ulusiku lukulu lwo'mubega gwa mbere

9 Nahano anabwira Musa,
10 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Ikihugo kyo ngamùheereza, ikyanya
mugakiyingira mwo, mugatondeera ukuyimbula. Ikyanya mugatomola, umubega gwa
mbere, mukwaniini mugutwalire umugingi.
11 Uyo mugingi agagulengeza imbere lyani mu kugundangira, ulusiku úlugakulikira
lwe'Sabaato, gira ndonge ukumùyemeera.
12 «Ku lwolwo lusiku, mukwaniini ukunziriigiza ituulo lye'kyanabuzi. Yikyo
kyanabuzi, kibe kizira kashembo, kinabe kikola no'mwaka.
13 Kuguma na yibyo, munandangire ni'tuulo lye'bilo bibiri byo'mushyano mulembu,
gunabe mufushe mwa'mavuta. Yugwo mushyano, ikyanya mugagusiriiza, umushiiriri
gwagwo guganzimiisa. Mugatanga ni'tuulo lye'litiri lye'divaayi.
14 Yugwo mubega, ikyanya mutazi gundeetera ngi'tuulo, mutahangwirwi ukulya ku
mwimbu gwinyu, guba mubishi, kandi iri mukalange, kandi iri mukate muyokye. Luno
lubaaja, mukwiriiri mukizi lusimbaha, ngiisi ho mugaaba mutuuziri.

Ulusiku lukulu lwe'mimbu
(Muharuuro 28.26-31; Bukengeeze 16.9-12)

15 «Galya matuulo go'mubega gwa mbere, ukulyokera ku Sabaato yo mukagatanga
kwo mu kugalengeza, muharuure amayinga galinda hungu-hungu.
16 Ku siku makumi gataanu, ulusiku úlugakulikira lwe'Sabaato ya kalinda, lwo lusiku
mugashubi ndangira itomola lye'ngano mbyahya.
17 Ku yulwo lusiku, ngiisi mbaga igayiji ndangira imikate ibiri mu kugilengeza imbere
lyani. Ngiisi mukate, gugalinganizibwa mu bilo bibiri byo'mushyano mulembu, gunabe
mufushe mwe'saama. Yiryo ituulo, mugalinjaagiza mu matomola giinyu ge'ngano.
18 «Lirya ituulo lye'mikate, mulitange kuguma ne'shuuli nguma, ne'bipanga bibiri,
ne'byanabuzi birinda bizira kashembo, binabe byo'mwaka muguma. Yibyo bitugwa,
mubindangire libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, kuguma na'matuulo go'mushyano, na
ge'kinywebwa. Umushiiriri gwago, guganzimiisa ngana-ngana.
19 «Mugashubi tanga ne'kihebe kiguma libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Munatange
ne'bipanga bibiri byo'mwaka muguma, libe ituulo lyo'kuyerekana ingoome.
20 Birya byanabuzi bibiri, umugingi agabilengeza imbere lya Nahano, kuguma ne'rya
mikate, mu kuyerekana itomola lye'mimbu yinyu. Yago matuulo, bwo gali mataluule,
gagaaba naaho ga'bagingi.
21 «Ku lwolwo lusiku, mugakuumana imbere lyani, hatagirage úgalukola kwo. Yulwo
lubaaja, mukwiriiri mukizi lusimbaha, mu bibusi biinyu byoshi, ngiisi ho mugaaba
mushumbisiri.
22 «Ikyanya mugakizi yimbula, mutakizi hererekeza. Mutanakizi shubi galukira
inyuma, mbu mukuumanie imisigala. Si iyo misigala, mugakizi gisigira abakeni
ne'binyamahanga byo mutuliinwi. Nie Nahano Rurema winyu.»

Ulusiku lwo'kukengeera umwaka muhyahya
(Muharuuro 29.1-6)

23 Nahano anashubi bwira Musa,

24 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Ulusiku lwa mbere lwo'mwezi gwa
kalinda, mugakizi luhuuka. Mugakizi lukengeezania mu kulasa ikibuga, gira muyiji
kuumana hi'gulu lyani.
25 Ku yulwo lusiku, hatagirage úgaakola. Si mugandangira amatuulo go'kusiriiza.»

Ulusiku lukulu lwo'kukogwa ibyaha
(Muharuuro 29.7-11)

26 Nahano anashubi bwira Musa kwokuno:
27 «Mu siku ikumi za gwogwo mwezi gwa kalinda, mugakuumana hi'gulu lyani, iri
munayishalisa, munandangire ituulo lyo'kusiriiza.
28 «Ku lwolwo lusiku, hatagirage umukolwa gwo mugaagira. Mukuba, luli lusiku
lwo'kuyiyeruusa, halinde munabe mukoli kwaniini imbere lyani. Nie Rurema Na-
hamwinyu.
29 «Ku yulwo lusiku, ngiisi útagayishalisa, akwiriiri atwibwe lwoshi mu Bahisiraheeri.
30-31 Yulwo lusiku, ngiisi úgaagira mbu alukole kwo, nienyene ngayami múyita mu
Bahisiraheeri. Yulwo lusiku, hatagirage úgalukola kwo. Luno lubaaja, mukwiriiri
mukizi lusimbaha, mu bibusi biinyu byoshi, ngiisi ho mugaaba mutuuziri.
32 Yulwo lusiku, mugaluluhuuka kwo nga kwo muli mu luhuuka ku lwe'Sabaato.
Haliko, ku yulwo lusiku, muyishalise. Mugakizi lutondeera kabigingwe, mu siku
mwenda za gwogwo mwezi, halinde kabigingwe ka úbugaakya.»

Ulusiku lukulu lwe'bitunda
(Muharuuro 29.12-39; Bukengeeze 16.13-17)

33 Nahano anashubi bwira Musa,
34 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Ukulyokera ku lusiku lwi'kumi
na zitaanu za gwogwo mwezi gwa kalinda, mugakizi hisa isiku zirinda mugweti
muganjambaalira ulusiku lukulu lwe'bitunda.
35 «Ulusiku lwa mbere, mugakuumana hi'gulu lyani, hatanagire byo mugaakola.
36 Ngiisi lusiku lwa mu yiryo iyinga, mugakizi ndangira ituulo lyo'kusiriiza. Ku lusiku
lwo'munaana, mugashubi kuumana hi'gulu lyani, munashubi ndangira irindi ituulo
lyo'kusiriiza. Ee! Yulwo lusiku luli lutaluule, hatanagire byo mugalukola kwo.
37 «Yizo siku, zo siku ngulu zo Nahano akabiika. Mukizi zikuumana kwo ngiisi mwaka,
iri munakizi ndangira amatuulo go'kusiriiza lwoshi. Mugakizi ndangira ibitugwa,
na'matuulo ge'mushyano, na'matuulo ge'divaayi, ngiisi ituulo ku lusiku lwalyo.
38 Yago matuulo, gali mu yushuulwa ku galya go muli mu ndangira ulusiku
lwe'Sabaato, na'matuulo go muli mu ndangira mu kukwiza byo mukandagaania, kiri
na'gandi go muloziizi ukundangira.
39 «Kwokwo, yizo siku ngulu ze'bitunda, mukengeere kwo ziri mu tondeera ulusiku
lwi'kumi na zitaanu zo'mwezi gwa kalinda, ku kyanya mwayusa ukuyimbula. Muk-
waniini mukizi njambaalira isiku zirinda. Ulusiku lwa mbere na lwo'munaana, zo siku
zo'kuluhuuka kwo.
40 «Ku lusiku lwa mbere, mugakuumana na'matavi ge'biti bye'bigazi, na'matavi ágali
ne'bihunda bingi, na'gandi matavi ge'biti íbiri mu mera ha butambi lyo'lwiji. Ha nyuma,
munakizi hisa isiku zirinda mugweti mugashambaala bweneene imbere lyani.
41 Yizo siku ngulu, mugakizi zinjambaalira kwo ngiisi mwaka. Zigakizi mala iyinga
lyoshi, mu mwezi gwa kalinda. Luno lubaaja, mukwiriiri mukizi lusimbaha.
42 E Bahisiraheeri, mweshi mugakizi hisa isiku zirinda mushumbisiri mu bitunda,
43 gira lye'bibusi biinyu bimenye kwo n'galyosa bashokuluza biinyu mu kihugo
kye'Miisiri, nanabashumbikiisa mu bitunda. Nie Nahano Rurema winyu.»
44 Kwokwo, kwo Musa akamenyeesa Abahisiraheeri hi'gulu lye'siku ngulu zo Nahano
akakyula za mu ngiisi mwaka.

24

Amatara ne'mikate

1 Nahano anabwira Musa,
2 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Mundeetere amavuta miija
ge'mizehituuni, gira amatara gakizi yama gayasiri.
3 Yago matara, gabiikwe mwi'heema lye'mihumaanano, imbere lyo'mulondo
gwo'kusiika Akajumba ke'Kihango. Harooni agakizi gayasa imbere lyani, ukulyokera
kabigingwe halinde shesheezi. Yulwo lubaaja, lugayama lusimbahirwi halinde mu
bibusi byoshi.

4 Yago matara, gagaterekwa ku kiterekero íkikatulwa mu nooro muguuhya. Harooni
akwaniini akizi gayasa imbere lyani ngiisi bushigi.
5 «Uyabiire umushyano mulembu, unaguyokye mwe'bitumbula ikumi na bibiri. Na
ngiisi kiguma kigirwe mu bihande bibiri-bibiri bye'heefa.
6 Iyo mikate, ukizi gilambika ku kashasha ke'nooro muguuhya. Ugitengeke
mwe'miziizi ibiri, mikate ndatu-ndatu ku ngiisi muziizi.
7 Na ku ngiisi muziizi, ukizi biika umubadu muguuhya, unagunyokere, ho mwan-
ganyokera umukate, mu kukizi ngengeera.
8 «Iyo mikate, ngiisi lusiku lwe'Sabaato, Harooni agakizi gitengeka imbere lya Nahano.
Kwokwo, lya'Bahisiraheeri bakizi yama bali mu kengeera ikihango.
9 Iyo mikate, Harooni na'bandu be'kibusi kyage naaho bo bahangwirwi ukukizi gilya,
banagiliire áhataluule. Mukuba, iyo mikate yonyene, iri mitaluule imwani. Iyo mikate,
ngabaheereza yo, kwo ikizi ba ye'mwabo halinde imyaka ne'myakuula.»

Umundu úkadaaka Rurema, ahanwa

10 Lusiku luguma mu shumbi, hanaba imbamba ha kati ka'Bahisiraheeri babiri.
Muguma wabo, yishe âli riiri Mumiisiri, haliko nyina âli Muhisiraheeri.
11 Uyo maawe, iziina lyage Selomiti, munyere Dibiri wa mu mulala gwa Daani. Yugwo
musore, gwanatondeera ukutuka Rurema. Kyanatuma abandu bagagutwala imunda
Musa,
12 banagubiika mu mbohe, mu kulindirira Nahano yenyene abayereke ngiisi kwo
bagagugira.
13 Iri hakatama, Nahano anabwira Musa:
14 «Yugwo musore, uguhuluse inyuma lye'shumbi. Balya booshi ábakayuvwa ngiisi
kwo agweti agadaaka iziina lyani, balambikage amaboko gaabo kwi'twe lyage. Ha
nyuma, Abahisiraheeri booshi, bamúyite mu kumúlasha amabuye.
15 «Yabo Bahisiraheeri, ubamenyeese ulubaaja kwokuno: "Ngiisi úgadaaka Rurema
wabo, agaahanwa ngana.
16 Ee! Ngiisi úgatuka Nahano, akwiriiri ayitwe. Abahisiraheeri booshi bagamúyita,
mu kumúlasha amabuye, aba mutuulaga, kandi iri kinyamahanga. Ndaakwo kundi!
Ngiisi úgagayiriza iziina lya Rurema, agayitwa.
17 «"Ngiisi úgayita uwabo, akwiriiri naye ayitwe.
18 Ne'ri angayita ikitugwa kyo'wabo, akwiriiri akigomboole ne'kindi.
19 «"Umundu, iri angakomeresania, akwiriiri naye akomeresibwe mwene lwolwo
luguma:
20 ivuha kwi'vuha, ni'su kwi'su, ne'liino ku liino. Ngiisi buligo bwo'mundu agakolera
uwabo, naye agabugalulirwa.
21 «"Ngiisi úgayita ikitugwa, akwiriiri akigomboole. Halikago, ngiisi úgayita uwabo,
yehe akwiriiri ayitwe.
22 «"Yulwo lubaaja, lugakizi lola Abahisiraheeri nirizina, kiri ne'binyamahanga byo
mutuliinwi. Nie Nahano Rurema winyu."»
23 Iri Musa akayusa ukudeta kwokwo, ulya mundu úkadaaka Nahano, banamútwala
inyuma lye'shumbi, banamúyitiisa mu kumúvurumika amabuye. Kwokwo, kwo
bakagira, nga ngiisi kwo Nahano akabwira Musa.

25

Umwaka gwo'kuluhuusa idaho
(Bukengeeze 15.1-11)

1 Ikyanya Musa âli riiri ku mugazi Sinaayi, Nahano anamúbwira,
2 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Kirya kihugo kyo ngamùheereza,
ikyanya mugaaba keera mwakiyingira mwo, mugakizi kileka kiluhuuke. Kwokwo, kwo
mugakizi nzimbahiisa.
3 Mugakizi hisa imyaka ndatu, mugweti mugabyala imbuto mu ndalo. Ku yikyo
kyanya, munakizi hahuulira imizabibu yinyu, iri munakizi yimbula.
4 «Halikago, umwaka gwa kalinda gwohe, indalo zikwaniini ziluhuuke. Yugwo
mwaka, gwataluulwa gube gwe'Sabaato imwani. Hatagirage kindu kyo mugabyala,
mutanakizi hahuulira imizabibu yinyu.
5 Ha nyuma lyo'mwimbu muzinda, ikisimbwe kyoshi, mutakiyimbule. Na kundu
imihuli ye'mizabibu igaaba yayera ku yikyo kyanya, hatagirage úgagidootola. Si yugwo
mwaka, gugaaba gwa kuluhuusa idaho.

6 «Kundu kwokwo, yugwo mwaka, mugakizi lya ngiisi bi'daho lyameza. Mugakizi birya, mwe na'baja biinyu, na'baja-kazi, na'bakozi bo muli mu hemba, kiri ne'binyamahanga byo mutuliinwi.
7 Yutwo tumereera, kiri ne'bitugwa biinyu bigakizi tulya, kuguma ne'nyamiishwa kwakundi.

Umwaka gwo'Bushambaale

8 «Iyo myaka yo'kuluhuuka, mugakizi giharuura ubugira kalinda, kuli kudeta imyaka makumi gana na mwenda.
9 Kwokwo, mu siku ikumi zo'mwezi gwa kalinda, mugadihiriza ikibuga mu kihugo kyoshi. Yulwo lusiku, lwo lugaaba lusiku luhamu lwo'kuyiyeruusa.
10 «Umwaka gwa makumi gataanu, mukizi gutaluula imwani. Munamenyeese kwa'baja booshi ba mu kihugo bashwekuulwe. Yugwo mwaka, gugaaba gwo'bushambaale. Ngiisi muguma winyu, agagalukira mu matongo ga bashokuluza baage, gira ashubi gatuula mwo.
11 «Yugwo mwaka gwa makumi gataanu, mugakizi gushambaalira. Ee! Gube gwo'bushambaale. Ku yugwo mwaka, mutakizi ki byala imbuto. Na kundu imbuto igaaba yamera yonyene, mutagendi giyimbula. Kiri ne'mizabibu, yo mutahahuulira, mutadootole imihuli yayo.
12 Yugwo mwaka, guli gwo'bushambaale, munakwaniini mukizi gutaluula imwa Rurema. Ibyokulya biinyu, mugakizi lya naaho íbyamera byonyene mu ndalo.
13 «Yugwo mwaka gwo'Bushambaale, ngiisi muguma winyu agagalukira amatongo ga bashokuluza baage, anagahyane.
14 Iri wangagulira uwinyu itongo, kandi iri wamúguliikiza lyo, utamúgunge.
15 Iri wangaligula, ikishingo kigakulikirana ne'myaka íkalenga, ukushaagira ku mwaka muzinda gwo'mwaka gwo'Bushambaale. Kigakulikira kwakundi imyaka yo'mwimbu íyasigala ukuhikira ku gundi mwaka gwo'Bushambaale.
16 «Imyaka íki sigiiri, iri yangaluguuka, ikishingo nakyo kinayushuuke. Kandi iri iyo myaka, iri yanganiiha, ikishingo nakyo kinaniihe. Kwokwo, mu kuguliisa, ikishingo kigakulikirana no'muharuuro gwe'mimbu ígaguliisibwa.
17 «Mutakizi gungana. Haliko, mukizi nyoboha, nie Nahano Rurema winyu.
18 Iri mwangaba muloziizi ukutuula ku butoge, mukizi simbaha imaaja zaani, munakizi kulikiriza ngiisi kwo namùtegeka.
19 Haaho, lye'daho igaameza imimbu ngana-ngana, munakizi lya, munayigute, munatuule buzira mbuzi-mbuzi.
20 «Hali ikyanya mwangakizi yibuuza: "Aaho! Mu mwaka gwa kalinda, bikagi byo tugaalya, tutanaki hangwirwi ukubyala kandi iri kuyimbula?"
21 Yuvwagwi! Mu mwaka gwa kalindatu, ngamùgashaanira bweneene, halinde ikihugo kinatange imimbu ígamùhisa ku myaka ishatu.
22 Mu mwaka gwo'munaana, ikyanya mugaaba mukiri mu byala imbuto ziinyu, mugaaba muki gweti mugaalya irya mimbu yo'mwaka gwa kalindatu. Kiri na mu mwaka gwo'mwenda, mugaaba mukiri mu lya gwogwo mwimbu gwo'mwaka gwa kalindatu.

Ubuhanguule bwo'kuguluula amatongo

23 «Mutakolwe kwo mwakizi guliisa amatongo lwoshi. Si amatongo gooshi, gali ge'mwani. Muli nga binyamahanga naaho, munakoli shumbisiri mu kihugo ku kyanya kiniini.
24 Kyo kitumiri, ikyanya mugakizi gula amatongo, mukwaniini mukizi biika imaaja kwe'kyanya umundu agagaguliisa, alonge ubulyo bwo'kushubi gagula.
25 «Tudete ngo'winyu Muhisiraheeri angakena, anaguliise itongo lyage liguma. Haaho, mwene wabo wa hoofi akwaniini aliguluule.
26 Ulya mukeni, kundu angaba atahiiti mwene wabo wo'kuliguluula, halikago, hali ikyanya yenyene angayiji longa ubulyo bwo'kuliguluula.
27 Kwokwo, ahangwirwi kwo aliguluule. Mu kuliguluula, agatee haruura ibindu bye'myaka keera íyalenga ukulyokera ho akaliguliikiza. Na byo agagalulira uwabo, bikwiriiri bihwanwe ne'myaka íkoli sigiiri ukuhisa ku mwaka gwo'Bushambaale.* Kwokwo yiryo itongo, linashubi galukira nalyo.
28 «Haliko, iri atangashobola ukuliguluula, ligasigala mu maboko go'lya úkaligula, halinde ukuhisa ku gundi mwaka gwo'Bushambaale. Ku yugwo gundi mwaka, yiryo itongo ligalulirwe ulya mundu úkaliguliisa.

* **25:27 25.27** *umwaka gwo'Bushambaale*: lusiku lukulu lwo'kuhisa imyaka makumi gataanu.

29 «Tudete ngo'mundu angaguliisa inyumba yage íri mu kaaya kazitire. Uyo mundu,
iri angagiguluula, kube naaho ku mwaka muguma ukulyokera ikyanya akagiguliisa.
30 Haliko, iyo nyumba, nga itangaguluulwa mu yugwo mwaka muguma, igayama iri
yo'yo úwagigula. Kiri mu mwaka gwo'Bushambaale, batâye gigalule.
31 «Haliko, inyumba za mu bishoola, bwo zitali nzitire, zoohe, zigaaba nga'matongo.
Yizo nyumba, zangagomboolwa ku ngiisi kyanya. Na mu mwaka gwo'Bushambaale,
zikwiriiri zigalulirwe beene zo.
32 «Kuguma na yibyo, Abalaawi boohe, inyumba íziri mu twaya twabo, bahangwirwi
ukuziguluula ku kyanya kyoshi.
33 Na kwakundi, kundu umundu angaba akagula nguma yazo, haliko mu mwaka
gwo'Bushambaale, iyo nyumba ikwiriiri igalukire mwene yo. Mukuba, mu Bahisira-
heeri, abagingi bagweti zeezo nyumba naaho mu twaya two batuuziri mwo.
34 Amatongo ágazungulusiri utwaya twabo, gatakwiriiri kwo gaguliisibwe. Yago
matongo, gagayama buli buhyane bwabo.

Ukukizi kaaba abakeni

35 «Uwinyu Muhisiraheeri, iri angakena, anabe atashobwiri ukuyitabaala, ukwiri-
iri ukizi mútabaala, nga kwo wangatabaala ikinyamahanga, kandi iri mubalama
úshumbisiri mu kihugo kiinyu.
36 Uyo mukeni, utakolwe mbu wamúyungukira kwo. Haliko, ukizi yerekana kwo
unzimbahiri, mu kumúhanguula kwo mutuulanwe.
37 «Ikyanya wamúkaaba ifwaranga, utasare mbu akizi kuyungula. Ikyanya
wamúheereza ibyokulya, utasare kwo angakuyungula.
38 Nie n'gamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri, nanamùheereza ikihugo kye'Kaanani, gira
lyo mba Nahano Rurema winyu.
39 «Uwinyu Muhisiraheeri, iri angakekerera, anayiji yiguliisa imwawe, utakolwe kwo
wakizi múkoleesa ku kahaati nga muja.
40 Haliko, umúyabiire nga mukozi wo'kuhembwa, kandi iri nga mubalama útuuziri
mu mwawe. Agakizi kukolera naaho, halinde ku mwaka gwo'Bushambaale.
41 «Uyo winyu, ku yugwo mwaka, umúbwire kwo angataaha, na'baana baage.
Anagalukire mu mbaga yage, anagendi hyana itongo lya bashokuluza baage.
42 Abahisiraheeri, nie kabalyosa mu kihugo kye'Miisiri, banali bakozi baani. Ku
yukwo, batakwiriiri bakizi guliisibwa, nga kwo bali mu guliisa abaja.
43 Utakizi bakoleesa ku kahaati. Haliko, ukizi nzimbaha.
44 «Iri wangalooza abaja, kandi iri baja-kazi, ugendi bagulira mu mahanga.
45 Wangabagulira kiri na mu baana be'binyamahanga bo mutuliinwi, kiri na'ba mu
makondo gaabo. Yabo booki, bangaba bindu byawe.
46 «Yabo baja, mugayiji basigira abaana biinyu, gira bakayame bali buhyane bwabo.
Yabo, ugayama ubalaaziri nga baja baawe. Si abiinyu Bahisiraheeri, nanga! Hatagirage
kiri no'muguma, ye mugakizi koleesa nga muja.
47 «Tudete nge'kinyamahanga kyangayiji mùgalira mwo, kandi iri mubalama.
Uwinyu Muhisiraheeri, anakene, anagendi yiguliisa imwa yikyo kinyamahanga, kandi
iri imwo'mundu we'mbaga yage.
48 Kundu uyo uwinyu angaba keera ayiguliisa, haliko angaki guluulwa.
49 Angashubi guluulwa na mwizo wage, kandi iri muvyala wage, kandi iri mwene
wabo wa hoofi-hoofi.
«Uyo mundu, iri angaba ali no'bushobozi, angashubi yiguluula kiri na yenyene.
50 Akwaniini aheereze sheebuja ifwaranga ízisigiiri ukukulikirana no'mukolwa gwo
angagira halinde ukuhisa ku mwaka gwo'Bushambaale.
51 Umuharuuro gwe'myaka isigiiri halinde ukuhisa ku mwaka gwo'Bushambaale, iri
gwangaluguuka, agagalula ikimaanye íkiri tiita kye'kishingo kyo akagulwa.
52 Halikago, iyo myaka ísigiiri, iri yangaba iri miniini, anamúlihe ifwaranga niini,
ukukulikirana ne'yo myaka.
53 «Yabo ábakoli ba bakozi, yikyo kinyamahanga kikwaniini kikizi bakoleesa nga
mukozi wo'kuhembwa. Mutaleke ikinyamahanga kwo kikizi koleesa uwinyu Muhisira-
heeri ku kahaati.
54 «Yugwo mwaka gwo'Bushambaale, iri gwangahika, hanabe hali Umuhisiraheeri
útazi guluulwa, akwiriiri ahaabwe ubushwekuule, na'baana baage.
55 «Nie kalyosa Abahisiraheeri mu kihugo kye'Miisiri. Bali bandu baani, banali bakozi
baani. Nie Nahano Rurema winyu.

26

Imigashani hi'gulu lyo'kusimbaha Rurema
(Bukengeeze 7.12-24; 28.1-14)

1 «Mutayigirire imigisi. Mutanayiterekere imigisi hi'gulu lyo'kukengeera imizimu.
Hatagirage imigisi yo mugakizi yikumba. Nie Nahano Rurema winyu.
2 «Mukizi simbaha ulusiku lwe'Sabaato, munakizi heereza Ahandu haani Heeru
ulushaagwa. Niehe, nie Nahano.
3 «Nga mwangakizi kulikira imaaja zaani, munakizi zisimbaha,
4 ngamùniekeza invula ku kyanya íkikwaniini, halinde ikihugo kilonge ukuyera
bweneene. Kiri ne'biti binatongeke.
5 «Ikyanya muli mu gesha ingano, kigagenderera, halinde ku kyanya kyo'kuyimbula
imizabibu. Ne'kyanya kyo'kuyimbula imizabibu kinagenderere, halinde ku kyanya
kyo'kushubi byala imbuto. Mugakizi longa ibyokulya bya namwingye, munatuule mu
kati ko'butoge.
6 «Ngamùleetera umutuula, munakizi gwejera buzira kuyikanga-kanga. Ni-
namùyimulire inyamiishwa ndangi. Kiri na'bagoma, batagakizi yiji mùteera.
7 Yabo bagoma biinyu, mugakizi bayimula, munabaminike ku ngooti.
8 Kundu abagoma bangaba bali igana, haliko Abahisiraheeri bataanu naaho, baga-
batibita kwo. Ne'ri abagoma bangaba bali bihumbi ikumi, Abahisiraheeri igana naaho,
bagabatibita kwo. Yabo bagoma, mugabaminika ku ngooti.
9 «Ngakizi mùkejeerera, na ngizi mùgashaanira, halinde mulonge abaana bingi.
Kirya kihango kyo n'ganywana na niinyu, ngakizi kikwiza.
10 Mugayeza ngana-ngana, ukuhisa ku kyanya mugaaba muki gweti mugaalya
imimbu ya kare. Mugahikiira ukushaaza byo mukasingula kare, gira lyo mulonga ho
mugalangira imimbu mihyahya.
11 «Ngayiji shumbika mu kati kiinyu, ndanâye mùheereze ingoto.
12 Ngakizi mùzaatira-zaatira. Nie ngaaba Rurema winyu. Niinyu munabe bandu
baani.
13 Nie Nahano Rurema winyu. Nie n'gamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri, gira mutaki
be baja. Kundu bâli kizi mùyambika ibyuma mu magosi, haliko keera n'gabitwisa,
mwanalonga ukukizi genda muganooka-nooka.

Amadaaki hi'gulu lyo'kugayiriza Rurema
(Bukengeeze 28.15-68)

14 «Halikago, hali ikyanya mutagandega amatwiri. Yizi maaja zooshi, munabe mutaki
zikulikiiri.
15 Munabe mukola mu hongola ikihango kyani, mu kugayiriza imaaja zaani,
munashombe byo namùtegeka.
16 «Aaho! Yuvwagwi ngiisi kwo ngamùhaniiriza: Ngakizi mùleetera amalibu.
Ne'kyanya mugashuushirwa, amasu giinyu gagahumaala, halinde munajambe ngana-
ngana. Kundu mugakizi byala imbuto mu ndalo, zitagamùgenduukira. Mukuba
abagoma biinyu, bo bagakizi zirya.
17 Nienyene, ngamùhana, halinde abagoma biinyu bagakizi mùhima. Na kundu
abagoma biinyu bamùshombiri, haliko bo bagakizi mùtwala. Munayami tibita, kiri
na ku kyanya ndaaye úmùyimwiri.
18 «Na kundu mugaaba keera mwahanwa, si mugaaba mukiri banduuvwa. Hi'gulu
lye'byaha biinyu, ngamùyushuulira ikihano ubugira kalinda.
19 Kundu mugaaba mukiri mu yikangaata, haliko ngamùhaniiriza. Ngahangika
invula, mu kugira igulu libe likomu nga kyuma. Ne'kihugo kiinyu, mu kubula invula,
kigayumaguka nga miringa.
20 Mugakizi yitubanula ku busha. Indalo ziinyu zitagayera ihiteerwa ku shinda. Kiri
ne'biti, bitagatongeka.
21 «Ha nyuma, iri mwangagenderera ukumbigiiriza, iri munabihuuka imbere lyani,
ngashubi mùyushuulira ikihano ubugira kalinda.
22 Ngahamuliza inyamiishwa ndangi mu kati kiinyu, zinalye abaana biinyu, zinasivye
ne'bitugwa biinyu. Emwe! Umuharuuro gwinyu, gugakizi niiha, halinde injira ziinyu
zinashake.
23 «Iri mwangalonga yibyo bihano, munabe muki genderiiri ukumbaga,
24 bwo mugaaba muki gweti mugayifunda mu byaha, ngashubi mùhaniiriza ubugira
kandi kalinda.

25 Na ku bwenge mugaaba muhongwiri ikihango kyani, ngamùtibulira mwi'zibo.
Na kundu mwangagira mbu mugendi yibisha mu twaya, haliko ngamùmwagulira
mwe'kiija, gira mumale, munabiikwe mu maboko ga'bagoma biinyu.
26 «Ngamùyima ibyokulya. Abakazi ikumi, bagakizi koleesa ikiyokero kiguma naaho,
mu kuyokya imikate. Na mu kumùhakira, bagakizi mùheereza utukoojoka tuniniini.
Kwokwo, kundu mugakizi lya, halikago mutagayuvwa kwo mwashaluuka.
27 «Iri mwangalonga yibyo bihano, munabe muki genderiiri ukundahira,
28 ngashubi mùhana kandi ku buraakari bwani. Bwo mugaaba muki gweti mugaagira
ibyaha, ngashubi mùhaniiriza ubugira kalinda.
29 Mugahikiira ukulya abaana bo muyibutira.
30 Bwo ngaaba ngoli mùjinikiiri, ngamùsheregeza ho mugweti mugayikumbira
imizimu. Kiri no'tutanda two muli mu giyokera kwo'mubadu, ngatuhongola. Ibirunda
biinyu, ngabilasha ku migisi yinyu ífwiri namunyogo.
31 «Utwaya twinyu tuhamu, ngatujigiivya. Na ho mugweti mugayikumbira imigisi,
ngahahindula libe ishamba. Na kundu mugakizi ndangira amatuulo go'kusiriiza,
imishiiriri yago itaganzimiisa.
32 Ngasivya ikihugo kiinyu ngana-ngana. Ikyanya abagoma bagayiji kituula mwo,
bagahuumirwa.
33 Ngamùshabulira mu mahanga. Na nyiji mùminika ku ngooti. Utwaya twinyu,
tugahongolwa, halinde ikihugo kiinyu, kinasigale kimaata.
34 «No'buzinda, mugaaba mukola mu maboko ga'bagoma biinyu. Haaho, lye'kihugo
kiinyu kigaaba kikola kimaata, kinabe kikoli luhuusiri. Lyoki, lye'kihugo kiinyu
kigaluhuuka, kinalongage isiku zaakyo ze'Sabaato.
35 Ku kyanya kigaaba kikola kimaata, lyo kigalonga ukuluhuuka, halinde lyo
kigomboola birya byanya byoshi byo kishuba kigaluhuuka, ku kyanya mwâli ki tuuziri
mwo.
36 «Mu kati kiinyu, ngiisi ábagaaba bakiri kitwe-kibona mu bihugo bya'bagoma
biinyu, ngababiika mwo'lushunguti. Kiri ne'hyasi íhigaaba higweti higayehuulwa
ne'mbuusi, higayami bakanga. Bagatibita ngo'mundu úgweti úgatibita indwani. Na
kundu ndaaye úbayimwiri, haliko bagakizi gwa.
37 Kundu ndaaye úmùyimwiri, mwenyene mugakangukana ngana-ngana, nga ábali
mu kizi tibita abagoma. Munabe mutaki shobwiri ukugagika na'bagoma biinyu.
38 «Na mu kuheza, mugafwira yeyo munda mu mahanga, munaziikwe mu bagoma
biinyu.
39 Iyo munda i mahanga, ngiisi ábagasigala yo, bagarohokera yo ngana-ngana. Yibyo
byoshi, bigaaba hi'gulu lye'byaha biinyu, kiri na hi'gulu lye'byaha bya bashokuluza
biinyu.

Rurema agakengeera ikihango kyage

40 «Hali ikyanya abandu baani bagayiji yilega ibyaha byabo, kiri ne'bya bashokuluza
baabo. Banayemeerage kwo bakambubira bweneene, na kwo bâli kizi haasa-haasa
imbere lyani.
41 Hali ikyanya bagasobanukirwa na íbikatuma n'gabayihindulira, na mbahise i
mahanga mu kihugo kya'bagoma baabo. Banabe bakoli yibiisiri haashi imbere lyani,
banayemeere kwo bakambubira.
42 «Haaho, ngakengeera ikihango kyo n'ganywana na Yakobo, na Hisake, na
Hiburahimu. Na njubi kengeera na kirya kihugo kyo n'gabalagaania.
43 «Yikyo kihugo, ikyanya kikiri kimaata, kikwaniini kishambaale nga kwo kikoli
luhuusiri. Ku yikyo kyanya, bagayemeera ukuhanwa, mbu bwo bâli shombiri imaaja
zaani, banalahira ukuzisimbaha.
44 «Kundu kwokwo, ku kyanya bagaaba bali iyo munda i mahanga, mu ki-
hugo kya'bagoma baabo, ndagaaba mbakabuliiri lwoshi-lwoshi. Nanga! Ndagan-
abashombereza, mbu mbahemukire, kandi iri mbu mbongole ikihango kyo tukanywana
twe nabo. Niehe, nie Nahano Rurema wabo.
45 «Yikyo kihango, ngakizi kikengeera. Mukuba, n'gakinywana na bashokuluza baabo,
ikyanya n'gabalyosa mu kihugo kye'Miisiri, mu masu ge'gindi milala, gira lyo mba
Rurema wabo. Niehe, nie Nahano.»
46 Yizo maaja, kuguma na'mategeko, na'mahano, yibi byoshi, Nahano akabiheereza
Musa yaho ku mugazi Sinaayi. Kwokwo, kwo akabiika ingoome ha kati kaage
na'Bahisiraheeri.

27

Imaaja hi'gulu lya íbyatangwa

1 Nahano anabwira Musa,
2 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Hali ikyanya umundu angalagaania
Nahano kwo agamútangira umundu, mu kutanga ifwaranga ízikulikiriini ne'kishingo
kyo'yo mundu.
3 Yikyo kishingo kyo kyekino: Umushosi we'myaka makumi gabiri halinde ukuhisa ku
myaka makumi galindatu, agagomboolwa ne'bingorongoro makumi gataanu bye'harija,
ukukulikirana no'lugero úluli mu koleesibwa Ahandu Heeru.
4 Ikishingo kyo'mukazi wa yeyo myaka, biri bingorongoro makumi gashatu.
5 «Umwana mutabana we'myaka itaanu halinde ukuhisa ku makumi gabiri, agagom-
boolwa ne'bingorongoro makumi gabiri. No'munyere wa yeyo myaka, agagomboolwa
ne'bingorongoro ikumi.
6 «Umwana wo'mwezi muguma halinde ukuhisa ku myaka itaanu, umutabana
agagomboolwa ne'bingorongoro bitaanu. No'munyere, agagomboolwa ne'bingorongoro
bishatu.
7 «Umushosi we'myaka ingingwe ya makumi galindatu, agagomboolwa
ne'bingorongoro ikumi na bitaanu. No'mukazi, agagomboolwa ne'bingorongoro
ikumi.
8 «Halikago, iri wangaba uli mukeni, utanashobole ukuliha ifwaranga ízihuunirwi,
ulya mundu ye uloziizi ukutanga, ugamútwalira umugingi. Umugingi agaagera
ikishingo kyage, ukukulikirana no'bushobozi bwawe.
9 «Iri wangaba walagaania Nahano ikitugwa, yikyo kitugwa kigaaba kikola kitaluule,
10 utanahangwirwi kwo ukikaburanie ne'kindi. Kuli kudeta, utangakaburania
íkishishiri ku kibi, kandi iri ikibi ku kishishiri. Umundu, iri angakikaburania ne'kindi,
yibyo bitugwa byombi, bikwaniini bitangwe imwa Nahano.
11 «Hali ikyanya wangaba walagaania Nahano ikitugwa kyo'muziro. Kundu kwokwo,
ikitugwa mwene yikyo, utahangwirwi ukukitanga imwage. Kwokwo, mwene kyo
agakileeta imwo'mugingi.
12 Umugingi, anayikeeke ikishingo kyakyo, ukukulikirana nga kwo kishishiri, kandi iri
kibihiiri. Ngiisi kwo agakyula, kwo na kwoshi kwokwo.
13 Halikago yikyo kitugwa, iri wangalooza ukukiguluula, ukwaniini utange kyekyo
kishingo kyo'mugingi adeta, kuguma ne'kihande kiguma kya kataanu.
14 «Umundu, iri angataluula inyumba yage imwa Nahano, umugingi agayiji yikeeka
ikishingo kyayo. Ngiisi kwo agaaba akyula, kwo bigaanaba.
15 Halikago, mwene yo, iri angalooza ukugiguluula, akwaniini atangage kyekyo
kishingo umugingi adeta, kuguma ne'kihande kiguma kya kataanu kyakyo.
16 «Umundu, iri angataluula indalo yage nguma imwa Nahano, ikishingo kyayo
kigaagerwa ukukulikirana no'bwija bwe'mbuto ízigayimbuka mwo. Ku ngiisi bilo
makumi gabiri byo'bulo, agakizi tanga ibingorongoro makumi gataanu.
17 «Iyo ndalo, iri yangaba yataluulwa mu mwaka gwo'Bushambaale, ikishingo kyayo
kigayumaana nga ngiisi kwo'mugingi agaaba akyula.
18 Halikago, iri yangayiji taluulwa ha nyuma lya yugwo mwaka, umugingi
agakyula ikishingo kyayo ukukulikirana ne'myaka ísigiiri mu kuhisa ku gundi mwaka
gwo'Bushambaale.
19 Mwene yo ndalo, iri angalooza ukugiguluula ku kirya kishingo kyo'mugingi adeta,
agayushuula ikihande kiguma kya kataanu, gira ishubi múyegukira.
20 «Halikago, iri umundu angaba ataloziizi ukugiguluula, anabe keera agiguliikiza
ugundi mundu, kwokwo atahangwirwi ukushubi giguluula.
21 Iyo ndalo, mu mwaka gwo'Bushambaale, igataluulwa imwa Nahano, inabaagage
bikola bindu bya'bagingi lwoshi.
22 «Hali ikyanya umundu angagula indalo, anagitaluule imwa Nahano. Haliko inabe
itali ye'mwabo.
23 Kwokwo, umugingi agakyula ikishingo kyayo, ukukulikirana ne'myaka ísigiiri
ukuhisa ku mwaka gwo'Bushambaale. Uyo mundu, agaaliha ikishingo kyayo lwolwo
lusiku. Yibyo bindu, binataluulwe imwa Nahano.
24 Halikago, mu mwaka gwo'Bushambaale, iyo ndalo igalulirwe mwene yo, ulya
úkagihyana.
25 «Ngiisi byo balagaania Nahano, ikishingo kyabyo kigagererwa ku fwaranga ízíri
mu kola Ahandu Heeru. Ikingorongoro kiguma kye'harija kiri no'buzito bwe'garama
ikumi.

Amatuulo ga kwingi-kwingi

26 «Ikitugwa, íkyabutwa ubwa mbere, kikola kya Nahano. Umundu atangashubi
kitaluula imwage kandi. Mukuba, ngiisi íkiri mu butwa kya mbere, kikola kya Nahano,
iba nyana, kandi iri kyanahene, kandi iri kyanabuzi.
27 «Haliko, iri kyangabutwa kya mbere mu bitugwa íbiri no'muziro, mwene kyo
akwiriiri akiguluule mu kuyushuula ikihande kiguma kya kataanu ku kishingo umugingi
agaaba akishingirira. Ne'ri atangakiguluula, umugingi ahangwirwi ukukiguliikiza
ugundi ku kishingo kyo agaabona.
28 «Kundu kwokwo, iri umundu angayami taluula ikindu lwoshi imwa Nahano, aba
mundu, kandi iri kitugwa, kandi iri ndalo yo akahyana, kitakwiriiri kwo kishubi
guluulwa, kandi iri kiguliisibwa. Ngiisi íbyataluulwa lwoshi imwa Nahano, iri kikola
kitaluule mene-mene. Kiganayama kiri kye'mwa Nahano isiku zooshi.
29 «Umundu, iri angataluulwa kwo agayitwa, uyo atangaki guluulwa, si akwiriiri
ayitwe naaho.
30 «Mukwaniini mukizi taluulira Nahano ikihande kiguma ki'kumi kye'mimbu, na
kye'bitumbwe. Kiri kye'mwa Nahano, kinakwaniini kitaluulwe imwage.
31 Yikyo kihande kiguma ki'kumi, iri wangalooza ukukiguluula, ugaaliha abagingi
ikishingo kyalyo, unayushuule ikihande kiguma kya kataanu.
32 «Ku biloziri ingaavu, ne'bibuzi, ne'mbene, mukwaniini ukutaluula ikitugwa kiguma
kwi'kumi, imwa Nahano.
33 Mu yibyo bitugwa, mwene byo atahangwirwi ukutoola, mbu kirebe kyo kiija, kandi
iri kyo kibi. Halikago, iri angagira mbu akaburanie ikitugwa ne'kindi, yibyo byombi,
bigaharuurwa nga bigataluulwa imwa Nahano. Mu yibyo byombi, ndaakyo kyo angaki
guluula.»
34 Yizo zo maaja Nahano akaheereza Musa ku mugazi Sinaayi, gira azimenyeese
Abahisiraheeri.

Ikitaabo kyo'
Muharuuro
Indangiriro

Yiki kitaabo, kikayandikwa na Musa, kinayerekiini ngiisi kwa'bakulu ba'Bahisiraheeri bakatee gendi gahiriza ikihugo kye'Kaanani, banagwana mwa'bandu bahamu bweneene, banayoboha ukuyingira mwo. Kyanatuma bagashubi mala imyaka makumi gana, bagweti bagajeba-jeba mwi'shamba.

Yiki kitaabo, iziina lyakyo lilyosiri ku byanya bibiri bya'Bahisiraheeri bakaharuurwa kwo. Ubwa mbere, Musa akatee baharuriisa ku kyanya akabalyosa ku mugazi Sinaayi. Ha nyuma lye'myaka makumi gana, anashubi baharuriisa mu kihugo kye'Mohabu, ku kyanya bâli kola bagagendi yingira mu kihugo kyabo kye'Kaanani.

Balya Bahisiraheeri, kundu bâli riiri boolo-boolo, banakizi tenguha Rurema, haliko yehe anayama ali mwemeera. Kiri no'mukozi wage Musa, naye âli yamiri ali mwemeera.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Muharuuro 14.28-29: «Ku yukwo, ugendi babwira: "Nga kwo ndyagagi mugumaana, amagambo go mugweti mugaadeta, go na gaago ngamùgirira. Yabo booshi, bwo bakanyidodombera hano mwi'shamba, mwomwo mwo baganafwira, ukulyokera ku mushosi we'myaka makumi gabiri, nga kwo bakaharuurwa."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Abahisiraheeri bayilingikania ukushaaga i Sinaayi, mu kuyingira i Kaanani (1.1–10.10)
b) Abahisiraheeri balyoka i Sinaayi, banalola i Kadeeshi (10.11–12.16)
c) Abahisiraheeri i Kadeeshi (13.1–20.1-13)
d) Abahisiraheeri balyoka i Kadeeshi, banagenda i Mohabu (20.14–21.35)
e) Abahisiraheeri mu ndekeera ye'Mohabu (22–36)

Umuharuuro gwa mbere gwa'Bahisiraheeri

1 Ikyanya Abahisiraheeri bakahisa imyaka ibiri bashaaziri i Miisiri, bâli shumbisiri mwi'shamba lye'Sinaayi. Mu lusiku lwa mbere lwo'mwezi gwa kabiri, Nahano anaganuuza Musa mwi'heema lye'mihumaanano, anamúbwira kwokuno:

2 «Mwe na Harooni, mukwiriiri muharuurage Abahisiraheeri booshi, ukukulikirana na'makondo gaabo, ne'mbaga zaabo, munayandike ni'ziina lya ngiisi mushosi.

3 Mutondeerere ku bashosi ábahisiizi imyaka makumi gabiri ne'ngingwe, banabe bashobwiri ukugenda mwi'zibo.

4 Iyo miharuuro, mu ngiisi mulala, umwimangizi muguma-muguma we'mbaga agakizi mùtabaala.

5 Amaziina gaabo go gaaga:
Wo'mulala gwa Rubeni, hali Herizuuri mugala Shedeeri.
6 Na wo'mulala gwa Simyoni, hali Shelumyeri mugala Shuri-Shadayi.
7 Na wo'mulala gwa Yuda, hali Nasooni mugala Haminadabu.
8 Na wo'mulala gwa Hisakaari, hali Netaneeri mugala Swari.
9 Na wo'mulala gwa Zabulooni, hali Heryabu mugala Helooni.
10 Na wo'mulala gwa Hifurahimu mugala Yusefu, hali Herishama mugala Hamihudi.
Na wo'mulala gwa Manaasi mugala Yusefu, hali Gamalyeri mugala Pedashuri.
11 Na wo'mulala gwa Binyamiini, hali Habidaani mugala Gidyoni.
12 Na wo'mulala gwa Daani, hali Ahyezeeri mugala Hamishadayi.
13 Na wo'mulala gwa Hasheeri, hali Pagweri mugala Hokarani.
14 Na wo'mulala gwa Gaadi, hali Heryasafu mugala Deweri.
15 Na wo'mulala gwa Nafutaali, hali Ahira mugala Henani.»

16 Yabo bashosi, bo bakatoolwa kwo bayimangire imilala yabo, nga kwo yâli gabulikiini yaho kare.

17 Yabo kwo bâli ikumi na babiri, Musa bo na Harooni banabayabiira,

18 banakuumania Abahisiraheeri booshi ku lusiku lwa mbere lwo'mwezi gwa kabiri. Lyeryo, abandu bakaharuurwa, ukukulikirana na'makondo gaabo, ne'mbaga zaabo. Ngiisi bashosi ábâli hiiti imyaka makumi gabiri ne'ngingwe, banayandikwa, ngiisi muguma mwi'ziina lyage.

19 Kwokwo, ikyanya bâli koli shumbisiri yaho mwi'shamba lye'Sinaayi, Musa anaharuura abandu, nga ngiisi kwo Nahano akamúbwira.

20 Mu ngiisi mulala gwa'Bahisiraheeri, abandu bakaharuurwa ikondo kwi'kondo,
ne'mbaga ku mbaga. Banayandika amaziina ga'bashosi booshi, ukutondeerera ku
myaka makumi gabiri ne'ngingwe, kwo bâli shobwiri ukulwa mwi'zibo. Umuharuuro
gwabo, gwo gwoguno:
21 Abandu bo'mulala gwa Rubeni, ifula ya Yakobo, bâli bihumbi makumi gana na ndatu
na magana gataanu.
22-23 Na bo'mulala gwa Simyoni, bâli bihumbi makumi gataanu na mwenda na magana
gashatu.
24-25 Na bo'mulala gwa Gaadi, bâli bihumbi makumi gana na bitaanu na magana
galindatu na makumi gataanu.
26-27 Na bo'mulala gwa Yuda, bâli bihumbi makumi galinda na bina na magana
galindatu.
28-29 Na bo'mulala gwa Hisakaari, bâli bihumbi makumi gataanu na bina na magana
gana.
30-31 Na bo'mulala gwa Zabulooni, bâli bihumbi makumi gataanu na birinda na magana
gana.
32-33 Na bo'mulala gwa Hifurahimu mugala Yusefu, bâli bihumbi makumi gana na
magana gataanu.
34-35 Na bo'mulala gwa Manaasi mugala Yusefu, bâli bihumbi makumi gashatu na bibiri
na magana gabiri.
36-37 Na bo'mulala gwa Binyamiini, bâli bihumbi makumi gashatu na bitaanu na magana
gana.
38-39 Na bo'mulala gwa Daani, bâli bihumbi makumi galindatu na bibiri na magana
galinda.
40-41 Na bo'mulala gwa Hasheeri, bâli bihumbi makumi gana na kiguma na magana
gataanu.
42-43 Na bo'mulala gwa Nafutaali, bâli bihumbi makumi gataanu na bishatu na magana
gana.
44 Kwokwo, kwo Musa na Harooni, na balya bimangizi baabo ikumi na babiri,
bakaharuura abashosi ba'Bahisiraheeri, ngiisi muguma mu mbaga yabo.
45 Balya bashosi ábâli hisiizi imyaka makumi gabiri ne'ngingwe, banabe bashobwiri
ukulwa mwi'zibo, ikyanya bakaharuurwa ukukulikirana ne'mbaga zaabo,
46 bâli hisiri bashosi bihumbi magana galindatu na bishatu na magana gataanu na
makumi gataanu.

Umukolwa gwo'bwite gwo'mulala gwa Laawi

47 Imbaga zo'mulala gwa Laawi, zoohe, zitakaharuurwa,
48 bwo Nahano akagwanwa abwira Musa, kwokuno:
49 «Abandu be'kibusi kya Laawi, utabaharuurire kuguma na'baabo Bahisiraheeri.
50 Si ubabiikage bakizi laliira iheema lisingule mwa'mabuye ge'Kihango, kuguma na
ngiisi bindi birugu byamwo. Yiryo iheema, bo bagakizi likola mwo, bo baganakizi
libetula kuguma ne'birugu byalyo.
«Ne'kyanya mugaaba mukoli shumbisiri, boohe bo bagashinga amaheema gaabo ha
butambi lyalyo.
51 Ne'kyanya mugayimuka, bo bagalishinguula. Ne'kyanya mugashubi shumbika, bo
bagashubi lishinga. Lirya iheema, ngiisi mundu útalyagagi Mulaawi, iri angaliyegeera,
ayami yitwa.
52 «Abandi Bahisiraheeri, bagakizi shumbika buso-buso, ngiisi imbaga mwi'dako
li'rembera lyabo.
53 Haliko Abalaawi boohe, bakwiriiri bakizi shinga amaheema gaabo ha butambi
li'heema lye'mihumaanano, gira ndayiji kengeera narakarira Abahisiraheeri. Yabo
Balaawi, bo baganakizi lihahalira.»
54 Balya Bahisiraheeri, ngiisi byo Nahano âli bwiziri Musa, banakizi bigira.

2

Imilala yatengekwa ngiisi kwo igashumbika

1 Nahano anabwira Musa bo na Harooni kwokuno:
2 «Ikyanya Abahisiraheeri bagakizi ba bagashumbika, ngiisi mulala gukwiriiri
gubiikwe ahandu haagwo, hoofi ni'rembera lyagwo. Bagaaba basokaniini lirya iheema
lye'mihumaanano, si bagayisumbura hiniini.
3 «Uluhande lwe'sheere, hagakizi shumbika beene Yuda, bayiguziri áhali irembera
lyabo. Umwimangizi wabo, ali Nasooni mugala Haminadabu.

4 Na'bashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi galinda na bina na magana galindatu.
5 «Ha butambi lyabo, hagakizi shumbika beene Hisakaari. Umwimangizi wabo, ali
Netaneeri mugala Swari.
6 Na'bashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi gataanu na bina na magana gana.
7 «Ha butambi lyabo kandi, hagakizi shumbika beene Zabulooni. Umwimangizi wabo,
ali Heryabu mugala Helooni.
8 Na'bashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi gataanu na birinda na magana gana.
9 «Kwokwo, abashosi ábagashumbika uluhande lwa beene Yuda, bahisiri ibihumbi
igana na makumi galimunaana na ndatu na magana gana. Ikyanya Abahisiraheeri
bagakizi sheguula, iyo milala ishatu yo igakizi shokola injira.
10 «Uluhande lwe'kisaka, hagakizi shumbika beene Rubeni, bayiguziri áhali irembera
lyabo. Umwimangizi wabo, ali Herishuri mugala Shedweri.
11 Abashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi gana na ndatu na magana gataanu.
12 «Ha butambi lyabo, hagakizi shumbika beene Simyoni. Umwimangizi wabo, ali
Shelumyeri mugala Shuri-Shadayi.
13 Abashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi gataanu na mwenda na magana gashatu.
14 «Ha butambi lyabo kandi, hagakizi shumbika beene Gaadi. Umwimangizi wabo, ali
Heryasafu mugala Rehuweri.
15 Abashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi gana na bitaanu na magana galindatu
na makumi gataanu.
16 «Kwokwo, abashosi booshi ábagashumbika uluhande lwa beene Rubeni
na'batuulani baabo, bahisiri bihumbi igana na makumi gataanu na kiguma na magana
gana na makumi gataanu. Iyo milala ishatu, yo igakizi shalagira beene Yuda na'baabo.
17 «Ha nyuma, beene Laawi bagahulukana lirya iheema lye'mihumaanano. Ahandu
haabo, hagakizi beera ha kati-kati ka'baabo. Nabo mu kuyimuka, bagakizi kulikirana
na ngiisi kwo bali mu kizi shumbika. Ngiisi mulala, gugaaba guyiguziri áhali irembera
lyagwo.
18 «Uluhande lwe'muga, hagakizi shumbika beene Hifurahimu, bayiguziri áhali
irembera lyabo. Umwimangizi wabo, ali Herishama mugala Hamihudi.
19 Abashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi gana na magana gataanu.
20 «Ha butambi lyabo, hagakizi shumbika beene Manaasi. Umwimangizi wabo, ali
Gamalyeri mugala Pedashuri.
21 Abashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi gashatu na bibiri na magana gabiri.
22 «Ha butambi lyabo kandi, hagakizi shumbika beene Binyamiini. Umwimangizi
wabo, ali Habidaani mugala Gidyoni.
23 Abashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi gashatu na bitaanu na magana gana.
24 «Kwokwo, abashosi booshi ábagashumbika uluhande lwa beene Hifurahimu
na'batuulani baabo, bahisiri bihumbi igana na munaana ni'gana. Mu lugeezi, iyo milala
ishatu, yo igakizi shalagira beene Laawi.
25 «Uluhande lwe'mbembe, hagakizi shumbika beene Daani, bayiguziri áhali irem-
bera lyabo. Umwimangizi wabo, ali Ahyezeeri mugala Hamishadayi.
26 Abashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi galindatu na bibiri na magana galinda.
27 «Ha butambi lyabo, hagakizi shumbika beene Hasheeri. Umwimangizi wabo, ali
Pagweri mugala Hokarani.
28 Abashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi gana na kiguma na magana gataanu.
29 «Ha butambi lyabo kandi, hagakizi shumbika beene Nafutaali. Umwimangizi wabo,
ali Ahira mugala Henani.
30 Abashosi baabo, bahisiri bihumbi makumi gataanu na bishatu na magana gana.
31 «Kwokwo, abashosi booshi ábagashumbika uluhande lwa beene Daani
na'batuulani baabo, bahisiri bihumbi igana na makumi gataanu na birinda na magana
galindatu. Mu lugeezi, iyo milala ishatu, yo igakizi lyoka ubuzinda, iyiguziri áhali
irembera lyabo.»
32 Yabo Bahisiraheeri, kwokwo kwo bakaharuurwa, ukukulikirana na ngiisi kwo bâli
kizi shumbika, kuguma ne'milala yabo. Booshi kuguma, bâli hisiri bihumbi magana
galindatu na bishatu na magana gataanu na makumi gataanu.
33 Haliko, ikyanya yabo Bahisiraheeri bakaharuurwa, beene Laawi batâli bali mwo,
nga kwo Nahano akagwanwa abwira Musa.
34 Balya Bahisiraheeri, ngiisi byo Nahano akagwanwa abwira Musa, bakabigira. Ngiisi
mulala, gwâli kizi shumbika ha butambi li'rembera lyabo. Kiri no'kukizi huluka mu
shumbi, kwo ngiisi mundu âli kizi gira, kuguma ne'mbaga yabo, no'mulala gwabo.

3

Imikolwa ya Bagala Harooni

1 Hano, hagatondobolwa imyazi ye'mbaga ya Harooni bo na Musa, ku kyanya Nahano
akaganuuza Musa ku mugazi Sinaayi.
2 Harooni âli gweti abagala bana. Ifula, ye Nadabu. Na ábagamúkulikira, hâli Habihu,
na Heryazaari, na Hitamaari.
3 Yabo bagala, bo bakataluulwa, kwo bakizi kola umukolwa gwo'bugingi.
4 Halikago, Nadabu bo na Habihu, ikyanya bakaba bakiri mwi'shamba lye'Sinaayi,
bakatangira Nahano ituulo ku njira ítali nga yo, banayami yitwa imbere lyage. Yabo
bombi, batâli hiiti abaana. Kwokwo, ikyanya Harooni âli ki riiri ho, Heryazaari na
Hitamaari, bo bakasigali kola bo naye, ku mukolwa gwo'bugingi.

Abalaawi batoolwa kwo bakizi tabaala abagingi

5 Nahano anabwira Musa kwokuno:
6 «Utumirage beene Laawi, unabaleete imunda Harooni, gira bakizi mútabaala mu
mikolwa yage.
7 Bo bagakizi beera hoofi ni'heema lye'mihumaanano, bagweti bagakolera Harooni,
kiri na'bandi Bahisiraheeri booshi.
8 Banakizi langa ibikolanwa byalyo byoshi. Ku njira yo'kukola mu lirya iheema, lyo
bagakizi kolera Abahisiraheeri.
9 «Yabo beene Laawi, ugabasikiiriza Harooni na bagala baage. Mu Bahisiraheeri
booshi, bo bakoli talwirwi imwage.
10 Utaluule Harooni na bagala baage, halinde balonge ukukizi gira imikolwa yabo
yo'bugingi. Si iri hangaba halyagagi ugundi mundu úgayegeera yiryo iheema, emwe!
Agayami yitwa.»
11 Nahano anashubi bwira Musa kwokuno:
12 «Lola! Keera n'gatoola beene Laawi, kwo bakizi gomboola ifula za'Bahisiraheeri
booshi. Aaho! Abalaawi balyagagi be'mwani.
13 Kiri ne'fula zooshi, nazo ziri ze'mwani. Ikyanya mwâli riiri i Miisiri, n'gayita
ifula zooshi za'Bamiisiri, nanayami yitaluulira ifula zooshi za'Bahisiraheeri, kwo zibe
ze'mwani, ziba mu bandu, kandi iri mu bitugwa. Niehe nie Nahano.*»

Abalaawi baharuurwa

14 Haaho mwi'shamba lye'Sinaayi, Nahano anashubi bwira Musa kwokuno:
15 «Uharuurage beene Laawi booshi, ukukulikirana na'makondo gaabo, ne'mbaga
zaabo. Uharuure abatabana booshi ábakoli hisiizi umwezi muguma ne'ngingwe.»
16 Yago magambo ga Nahano, Musa anagasimbaha, anabaharuura booshi.
17 Laawi âli gweti abagala bashatu, amaziina gaabo, go gaaga: Girishooni, na Kohaati,
na Meraari.
18 Uyo Girishooni, abandu ba mwi'kondo lyage, bâli Libuuni na Shimeyi.
19 Uyo Kohaati naye, abandu ba mwi'kondo lyage, bâli Hamuramu, na Hishaari, na
Heburooni, na Huzyeri.
20 Uyo Meraari naye, abandu ba mwi'kondo lyage, bâli Maali na Muushi. Yabo booshi,
bâli riiri beene Laawi, ukukulikirana na'makondo gaabo.
21 Ulya Girishooni, ye shyoko ya beene Libuuni, na beene Shimeyi.
22 Umuharuuro gwabo, ukutondeerera ku mundu wo'mwezi muguma
no'kugenderera, bâli bashosi bihumbi birinda na magana gataanu.
23 Yabo beene Girishooni, bo bakashumbika uluhande lwe'muga lwi'heema
lye'mihumaanano.
24 Umwimangizi wa'makondo gaabo, âli Heryasafu mugala Layeri.
25 Galya makondo gombi, umukolwa gwabo, gwâli gwo'kukizi langa iheema
lye'mihumaanano, kuguma na byoshi íbyâli kizi libwikira, kiri no'mulondo úgwâli kizi
siika Ahandu Heeru,
26 ne'mirondo íyâli zungulusiri ulubuga kuguma na'katanda. Bâli kizi langa ne'migozi,
na ngiisi birugu byoshi íbyâli loziri lirya iheema.
27 Ulya Kohaati, ye shyoko ya'Bahamuramu, na beene Hishaari, na beene Heburooni,
na beene Huzyeri.
28 Umuharuuro gwabo, ukutondeerera ku mundu wo'mwezi muguma
no'kugenderera, bâli bashosi bihumbi munaana na magana galindatu. Umukolwa
gwabo, bâli kizi kola Ahandu Heeru.

---

* **3:13 3.13** Luka 10.32.

29 Yabo beene Kohaati, bâli kizi shumbika uluhande lwe'kisaka lwi'heema
lye'mihumaanano.
30 Umwimangizi wa beene Kohaati, âli riiri Herizafaani mugala Huzyeri.
31 Yabo beene Kohaati, bâli kizi langa Akajumba ke'Kihango, na'kashasha,
ne'kiterekero kya'matara, no'tutanda, na ngiisi birugu bya'bagingi bâli kizi koleesa
mwi'heema, kiri ne'mirondo yo'kulisiika.
32 Umwimangizi mukulu wa beene Laawi, âli Heryazaari mugala umugingiHarooni.
Ye kabiikwa kwo akizi yimangira abakozi ba'Handu Heeru.
33 Uyo Meraari, ye shyoko ya beene Maali, na beene Muushi.
34 Umuharuuro gwabo, ukutondeerera ku mundu wo'mwezi muguma
no'kugenderera, bâli bashosi bihumbi ndatu na magana gabiri.
35 Umwimangizi mukulu wa'makondo gaabo, âli Shuryeri mugala Habihahiri. Yabo
beene Meraari, bâli kizi shumbika uluhande lwe'mbembe lwi'heema lye'mihumaanano,
36 banâli kizi langa ibiti byo'kulishiga, ne'nzuuma zaalyo, ne'nguliro, ne'biterekero,
na ngiisi birugu mwene yibyo.
37 Na kwakundi, bâli kizi yimangira imirondo yo'kusiika ulubuga, kuguma
ne'biterekero byalwo, ne'mbambo, ne'migozi yalwo.
38 Musa na Harooni, na bagala Haaroni boohe, bâli kizi shumbika imbere li'heema
lye'mihumaanano. Hâli riiri uluhande lwe'sheere, hi'zuuba lyâli kizi tunduukira.
Imikolwa yabo, bâli kizi kolera Abahisiraheeri, mu kuyimangira Ahandu Heeru. Ngiisi
mundu úwâli kizi liyegeera, âli kwiriiri ayami yitwa.
39 Kwokwo, kwo Musa bo na Harooni bakaharuura Abalaawi booshi, ukukulikirana
ne'mbaga zaabo, nga kwo Nahano âli mali gwanwa ababwira. Umuharuuro gwabo,
ukutondeerera ku mundu wo'mwezi muguma no'kugenderera, bâli bashosi bihumbi
makumi gabiri na bibiri.

Abalaawi bagomboola ifula

40 Nahano anashubi bwira Musa kwokuno: «Balya Bahisiraheeri, ugendi
haruura abatabana booshi be'fula, ukutondeerera ku mwana wo'mwezi muguma
no'kugenderera. Ukulikirize na'maziina gaabo.
41 Yabo Balaawi, ubahandulage babe be'mwani, nie Nahano, ahandu ha'batabana
be'fula ba mu Bahisiraheeri. Na kwakundi, uhandule ne'bitugwa bya beene Laawi,
bibe bye'mwani, ho mwangayabiira ifula ze'bitugwa bya'Bahisiraheeri.»
42 Kwokwo, Musa anaharuura ifula zooshi za'Bahisiraheeri, nga kwo Nahano
akamúbwira.
43 No'muharuuro gwabo, bâli bashosi bihumbi makumi gabiri na bibiri na magana
gabiri na makumi galinda na bashatu.
44 Nahano anashubi bwira Musa kwokuno:
45 «Uhandule beene Laawi booshi babe be'mwani, ho wangayabiira ifula
za'Bahisiraheeri. Na kwakundi, uhandule ibitugwa bya beene Laawi, ho wangayabiira
ifula ze'bitugwa bya'Bahisiraheeri. Balya beene Laawi, balyagagi be'mwani. Niehe, nie
Nahano.
46 «Umuharuuro gwe'fula za'Bahisiraheeri, gutalusiri umuharuuro gwa beene Laawi.
Hali abandu magana gabiri na makumi galinda na bashatu, ábaki sigiiri.
47 Ku yukwo, ku yabo batabana magana gabiri na makumi galinda na bashatu,
ukuumanie ibingorongoro bitaanu-bitaanu ku ngiisi muguma wabo. Ukoleese ulugero
úluli mu koleesibwa Ahandu Heeru, lube lwe'garama ikumi.
48 Yabo bandu magana gabiri na makumi galinda na bashatu, ngiisi harija ízigatangwa
hi'gulu lyabo, uziheereze Harooni na bagala baage.»
49 Kwokwo, Musa anakuumania zirya fwaranga ízâli kizi tangwa hi'gulu lyo'kuguluula
balya ábakayushuuka.
50 Imwe'fula zooshi za'Bahisiraheeri, anakuumania ibingorongoro kihumbi na ma-
gana gashatu na makumi galindatu na zitaanu, ukukulikirana no'lugero úluli mu
koleesibwa Ahandu Heeru.
51 Yizo harija, anazisikiiriza Harooni na bagala baage, nga kwo Nahano akamúbwira.

4

Imikolwa ya be'kibusi kya Kohaati

1 Nahano anabwira Musa na Harooni kwokuno:
2 «Mu yabo beene Laawi, muharuure be'kibusi kya Kohaati, ukukulikirana ne'mbaga
zaabo, na'makondo gaabo.

3 Muharuure abashosi booshi, kutondeerera ku myaka makumi gashatu halinde ku
makumi gataanu, bakizi kola ku mikolwa ya mwi'heema lye'mihumaanano.
4 Yabo beene Kohaati, bagayimangira ibindu íbikoli talwirwi mwi'heema.
5 «Ikyanya Abahisiraheeri bagakizi sheguula, Harooni na bagala baage bakwiriiri
bayingire mu lirya iheema, banashonoole umulondo úgusiisiri Ikisiika Kyeru Bweneene.
Yugwo mulondo, bagubwikire ku kalya Kajumba ke'Kihango.
6 Banayabiire uluhu lukomu, banalubwikire hi'gulu lyagwo, bakabuli bwikira
kwe'kihunika kya namukungumo. Na mu kuheza, babuli shogeka birya biti
byo'kukabetulira kwo.
7 «Yikyo kihunika kya namukungumo, banashubi kireeza ku kashasha ko'kutangira
kwe'mikate íyataluulwa imwa Nahano. Hi'gulu lyakyo, banabiike amasahaani,
ne'bikombe, ne'birembe, ne'karabo zo'kubiikira ituulo lye'divaayi. Irya mikate íyamiri-
yamiri ku kashasha, igakizi yama ibiisirwi kwo.
8 Kwokwo, birya birugu byoshi, banabwikire kwe'kihunika kidukula, babuli leeza
kwo'luhu lukomu. Ha nyuma, banashogeke birya biti byo'kukabetulira.
9 «Ha nyuma, banayabiire ikindi kihunika kya namukungumo, banatumbikire
mwe'kiterekero kya'matara, kuguma na'matara, ne'birugu byago, ne'mikasi yakyo,
ne'suniya zaakyo, na ngiisi makarabo go'kusingula mwa'mavuta.
10 Yibyo byoshi, bagabisingulira mu luhu lukomu, babuli bibiika ku kipoyo
kyo'kubibetulira kwo.
11 «Na kwakundi, banayaje ikihunika kya namukungumo ku katanda ke'nooro,
banakatumbikire kwo'luhu lukomu, babuli shogeka birya biti byo'kukabetulira kwo.
12 «Ibirugu byoshi byo'kukolera mwo Ahandu Heeru, babikuumanie, banabibohe mu
kihunika kya namukungumo, banashubi bibwikira kwo'luhu lukomu, bakabuli bibiika
ku kipoyo kyo'kubibetulira kwo.
13 «Kalya katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, batee kashaaza kwo'munyota-kiiko,
banakaleeze kwe'kihunika kye'kituku-tuku,
14 babuli katereka kwe'birugu byoshi íbiri mu koleesibwa mu kutanga amatuulo
go'kusiriiza. Kuli kudeta, isheetezo, ne'kanya, ne'mbahwa zo'kushamata, ne'nzoozo
zo'kubiikira umuko. Ha nyuma, banabibwikire no'luhu lukomu, babuli shogeka birya
biti byo'kukabetulira kwo.
15 «Ikyanya Harooni na'bagala bagaaba keera babwikira halya handu heeru kuguma
ne'birugu byaho byoshi, kwo biri bitaluule, lya'Bahisiraheeri bagayibiika ibiringiini
ukuyimuka. Kwokwo, beene Kohaati bayingirage, gira babibetule. Haliko, batahang-
wirwi ukubihuma kwo. Buzira kwokwo, ukufwa, bagaafwa nyene. Balya bandu,
umukolwa gwabo, kuli betula ibirugu byoshi bitaluule bya mu lirya iheema.
16 «Heryazaari mugala umugingi Harooni, ye gaaba mwimangizi mukulu wi'heema
lye'mihumaanano, kuguma ne'birugu bitaluule byamwo byoshi, kuli kudeta amavuta
gi'tara, no'mubadu gwo'muhongolo mwija, ne'ngano íri mu tangwa ngiisi lusiku,
na'mavuta go'kushiiga abagingi, na ngiisi bindi íbitalwirwi imwa Nahano.»
17 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa na Harooni kwokuno:
18 «Mutalekage kwo beene Kohaati baminikwe mu Balaawi.
19 Si ikyanya bagakizi yegeera birya birugu bitaluule, balongage ukutuula ho,
batanayami yitwa. Kwokwo, Harooni na bagala baage babayingirane mwi'heema,
banayerekage beene Kohaati ngiisi mukolwa gwo bakwiriiri ukukizi gira.
20 Halikago, balya beene Kohaati batakolwe kwo balola ku birya bindu bitaluule. Iri
bangabilola kwo, ukufwa, bagayami fwa.»

Imikolwa ya be'kibusi kya Girishooni

21 Nahano anashubi bwira Musa kwokuno:
22 «Uharuurage beene Girishooni, ukukulikirana ne'mbaga zaabo, na'makondo gaabo.
23 Uharuure abashosi booshi kutondeerera ku myaka makumi gashatu, halinde ku
makumi gataanu, bakizi kola ku mikolwa ya mwi'heema lye'mihumaanano.
24 Yabo beene Girishooni, imikolwa yabo,
25 iri ya kubetula imirondo yo'kubwikira iheema lye'mihumaanano, kuguma
ni'heema lye'mihumaanano lyonyene, no'mutumbikizo gwalyo, na lulya luhu lukomu
lwo'kulibwikira. Na kwakundi, bakwiriiri bakizi betula imirondo ya ha mulyango
gwalyo,
26 ne'mirondo yo'luzitiro lwa lirya iheema na'katanda, ne'mirondo yo'kusiika
umulyango gwo'lubuga lwalyo, kuguma ne'migozi, na ngiisi bindi birugu byamwo.
Birya byoshi, balya Bagirishooni, bo bagakizi biyimangira.

27 «Yabo Bagirishooni, Harooni na bagala baage, bakwaniini bakizi tanduula imikolwa
yabo, banababwire na ngiisi kwo bagakizi betula.
28 Yeyo, yo mikolwa yabo mwi'heema lye'mihumaanano. Hitamaari mugala umugingi
Harooni, ye gakizi bayimangira.

Imikolwa ya be'kibusi kya Meraari

29 «Na kwakundi, uharuurage Abalaawi ba mwi'kondo lya Meraari, ukukulikirana
ne'mbaga zaabo, na'makondo gaabo.
30 Uharuure abashosi booshi kutondeerera ku myaka makumi gashatu, halinde ku
makumi gataanu, bakizi kola ku mikolwa ya mwi'heema lye'mihumaanano.
31 Yabo nabo, imikolwa yabo, iri ya kubetula ibiti byo'kumanikira kwi'heema
lye'mihumaanano, ne'nzizi, ne'nguliro, ne'biterekero byalyo.
32 Na kwakundi, bakizi betula ne'nguliro ízizungulusiri ulubuga, ne'biterekero byazo,
ne'mbambo, ne'migozi, na ngiisi bindi byoshi íbiri mu koleesibwa kwo. Ngiisi mundu,
umúyerekage ngiisi byo akwiriiri ukubetula.
33 Yugwo, gwo mukolwa gwo beene Meraari bagakizi gira mwi'heema
lye'mihumaanano. Hitamaari mugala umugingiHarooni, ye gakizi bayimangira.»

Umuharuuro gwa'Balaawi ábâli kizi kola

34 Kwokwo, Musa na Harooni, na'bandi bimangizi ba'Bahisiraheeri, banaharuura
beene Kohaati, ukukulikirana ne'mbaga zaabo, na'makondo gaabo.
35 Bakaharuura abashosi booshi kutondeerera ku myaka makumi gashatu, halinde
ku makumi gataanu, banabe bayemeriirwi ukukizi kola ku mikolwa ya mwi'heema
lye'mihumaanano.
36 Yabo bashosi booshi, bâli hisiri bihumbi bibiri na magana galinda na makumi
gataanu.
37 Yugwo, gwo muharuuro gwa beene Kohaati, kwo bâli bayemeriirwi ukukizi kola ku
mikolwa ya mwi'heema lye'mihumaanano. Musa na Harooni, bo bakabaharuura, nga
kwo Nahano akabwira Musa.
38 Na kwakundi, banashubi haruura beene Girishooni, ukukulikirana ne'mbaga zaabo,
na'makondo gaabo.
39 Bakaharuura abashosi booshi kutondeerera ku myaka makumi gashatu, halinde
ku makumi gataanu, banabe bayemeriirwi ukukizi kola ku mikolwa ya mwi'heema
lye'mihumaanano.
40 Yabo bashosi booshi, bâli hisiri bihumbi bibiri na magana galindatu na makumi
gashatu.
41 Gwogwo gwo muharuuro gwa beene Girishooni, ábâli yemiirwi ukukizi kola
mwi'heema lye'mihumaanano. Musa na Harooni bo bakabaharuura, nga kwo Nahano
akabwira Musa.
42 Na kwakundi, banaharuura beene Meraari, ukukulikirana ne'mbaga zaabo,
na'makondo gaabo.
43 Bakaharuura abashosi booshi kutondeerera ku myaka makumi gashatu, halinde
ku makumi gataanu, banabe bayemeriirwi ukukizi kola ku mikolwa ya mwi'heema
lye'mihumaanano.
44 Yabo bashosi booshi, bâli hisiri bihumbi bishatu na magana gabiri.
45 Gwogwo, gwo muharuuro gwa beene Meraari. Musa na Harooni bo bakabaharuura,
nga kwo Nahano akabwira Musa.
46 Kwokwo, Musa na Harooni, na'bimangizi ba'Bahisiraheeri, banaharuura beene
Laawi booshi, ukukulikirana ne'mbaga zaabo, na'makondo gaabo.
47 Bakaharuura abashosi booshi kutondeerera ku myaka makumi gashatu, halinde
ku makumi gataanu, banabe bayemeriirwi kukizi kola ku mikolwa ya mwi'heema
lye'mihumaanano, no'kulibetula.
48 Yabo bashosi booshi, bâli hisiri bihumbi munaana na magana gataanu na makumi
galimunaana.
49 Na ngiisi muguma wabo akaharuurwa, anahaabwa ugwage mukolwa, anayerekwa
na byo akwiriiri ukukizi betula, nga kwo Nahano akagwanwa abwira Musa.

5

Abahisiraheeri bayimula abanakashembo

1 Nahano anashubi bwira Musa,

2 kwo agendi bwira Abahisiraheeri kwokuno: «Ngiisi úgweti umubembe, bakwiriiri
bamúyimule mu shumbi. Bayimule na ngiisi úli mu shuubala amasira, na ngiisi
úwayiyulubaza mu kuhuma ku kirunda.
3 Yulu lubaaja, lugaakola ku bashosi, kiri na ku bakazi. Mukizi bayimula, gira
batakengeere bayulubaza ishumbi lyo nduuziri mwo.»
4 Galya magambo go Nahano akabwira Musa, Abahisiraheeri banagasimbaha. Yabo
balwazi, banakizi yimulirwa inyuma lye'shumbi.

Ukuhyula

5 Nahano anashubi bwira Musa,
6 kwo abwire Abahisiraheeri kwokuno: «Ngiisi mundu, aba mushosi kandi iri mukazi,
iri angahubira uwabo, agaaba agira ikyaha imbere lya Nahano yenyene.
7 Yikyo kyaha kyo akahubira uwabo, akwiriiri akiyilege. Na íbyagahyula, akwiriiri
abiyushuule kwe'kihande kiguma kya kataanu.
8 «Haliko, ulya nakuhubirwa, iri angaba akoli fwiri, anabe atahiiti mwene wabo wa
hoofi úwangayakiira birya bindu, lyoki lyo bigaaba bye'mwani nie Nahano. Kwokwo,
akwaniini abiheereze abagingi. Na kwakundi, akwiriiri atangage ne'kipanga, libe ituulo
lyo'kukogwa ibyaha. Kwokwo, lyo agayeruusibwa, anakogwe imbere lya Nahano.
9 «Abahisiraheeri, ikyanya bagakizi tanga ituulo, bakwaniini balitwalire umugingi,
linabe likola lye'mwage.
10 Yago matuulo ágatangwa imwa'bagingi, gagaaba gakola ge'mwabo.»

Amagambo ga'bashosi ábagweti bagakeeka bakaabo

11 Nahano anashubi bwira Musa,
12 kwo abwire Abahisiraheeri kwokuno: «Tudete ngo'mukazi angaba atakiri mwe-
meera imwa yiba,
13 anagendi shulehwa no'gundi mushosi. Haliko, yiba anabe atayiji. Kundu kwokwo,
uyo mukazi agaaba akoli yulubiiri, kundu ndaaye úwabona ngiisi kwo bamúshuleha,
ndaanaye úwamúgwata.
14 «Hali ikyanya yiba angagwatwa no'luugi, anakeeke mukaage kwo ngeeka alyagagi
mushule, anabe aloziizi ukumenya inooka iri mukaage akoli yulubiiri, kandi iri nanga.
15 Kwokwo, uyo mushosi akwiriiri atwale mukaage imbere lyo'mugingi. Akwiriiri
atwale ni'tuulo hi'gulu lyage. Yiryo ituulo, ligaaba litiri zibiri zo'mushyano gwo'bulo,
muzira kubushwa mwa'mavuta, kandi iri mubadu. Yiryo ituulo ligatangwa no'yo
munaluugi, gira alonge ukumenya iri mukaage amúhubiiri, kandi iri nanga.
16 «Uyo mukazi, umugingi agayiji múyimangika imbere lya Nahano,
17 anayabiire amagoloovi meeru mu kabindi, anagafuke mwo'luvu lwa mwi'heema
lye'mihumaanano.
18 Ulya mukazi, ikyanya umugingi agamúyimangika imbere lya Nahano,
agamúshwekuula umushaku, anamúfumbase lirya ituulo lyo'kuyerekana kwo'luugi
lwa yiba luli lwo'kuli. Umugingi naye anabe afumbiiti galya magoloovi malulu, ágali
mu leeta idaaki imwo'muhubi.
19 «Ulya mugingi, anabikiise uyo mukazi indahiro mu kudeta: "Iri wangaba
utayiyulubaziizi mu kushulehwa no'gundi mushosi, unabe ukiri mwemeera imwa
yibalo, yaga magoloovi malulu, idaaki lyamwo litakuyahukire.
20 «"Halikago, iri wangaba utakiri mwemeera imwa yibalo, unabe keera wayiyulubaza
mu kushulehwa no'gundi mushosi,
21 Nahano akuhaniirize. Ibunda lyawe liheemage, unagumbe. Abandu bakizi
kudaaka, iri banakunegura lwoshi.
22 Gano magoloovi go'kuleeta idaaki, gayingirage mwi'bunda lyawe, linaheeme,
halinde ganakugumbiise."
«Uyo umukazi, ikyanya agayuvwa kwokwo, akwaniini adumeereze, ti: "Ee! Bibe
kwokwo."
23 «Galya magambo ga'madaaki, umugingi akwaniini agayandike mu kitaabo kibung-
irize. Na mu kugashaaza mu kitaabo, agadobeke mu galya magoloovi malulu.
24 Anaganywese uyo mukazi, kwo gali mu leeterana idaaki. Iri angaba ahubiiri yiba,
yago magoloovi gagayami múlwaza.
25 «Na lirya ituulo lyo'kuyerekana uluugi, uyo mugingi analiyabiire mu maboko go'lya
mukazi, analitange imbere lya Nahano, abuli libiika ku katanda.
26 Lyeryo, anayabiire ikigasha kiguma kyo'mushyano, gube mutuli gwo'bukengeeze,
anagusiriigize ku katanda. Ha nyuma, galya magoloovi, anaganywese ulya mukazi.

27 Iri angaba keera akahubira yiba mu kumenyana no'gundi mushosi, anabe akoli
yiyulubaziizi, yago magoloovi, gagamúheemya ibunda, anagumbe. Ni'ziina lyage, mu
bandu baage, ligahinduka iziina li'daaki.
28 «Halikago, uyo mukazi, iri angaba atayiyulubaziizi, agaaba ali shululu, anakizi
longa ukubuta.
29 «Lwolwo, lwo lubaaja hi'gulu lyo'mundu úkoli yuvwiti uluugi. Ngiisi mukazi
úyazirwi, iri angahubira yiba anayidwakaze, kwokwo kwo agamúgira.
30 Banganagira kwokulya, iri umushosi angagwatwa no'luugi hi'gulu lya mukaage.
Uyo mukazi, yiba agamútwala imbere lya Nahano, umugingi anakoleese ngiisi
kwo'lubaaja ludesiri.
31 Kwi'yo njira, yiba atagaaba no'buhube. Si mukaage, iri angaba ahubiri, agalibuuka
bweneene hi'gulu lyo'buhube bwage.»

6

Amategeko hi'gulu lyo'kubiika indahiro

1 Nahano anashubi bwira Musa
2 kwo abwire Abahisiraheeri kwokuno: «Umundu, aba mushosi kandi iri mukazi, iri
angayitaluula imwani nie Nahano, agaaba akola Mutaluule.
3 Uyo mundu, atakizi ki nywa idivaayi, kandi iri ikindi kilalusa kwo kikaba kwoshi.
Atakizi nywa no'mutobo gwo'muzabibu, kandi iri imizabibu yonyene, kiri ne'mizabibu
myumu.*
4 «Ikyanya ali mu ba akiri Mutaluule, hatagire ikindu íkilyosiri mu muzabibu, kyo
agaanywa. Kiri no'lubuto lwagwo kandi iri kyula kyagwo, atakizi ki lya.
5 Na kwakundi, ku kyanya ayitanga imwa Rurema nga Mutaluule, atâye begwe
umushaku. Ee! Bwo ali mu ba akoli talwirwi imwa Nahano, atakwaniini ukubegwa
umushaku gwage. Si ikyanya agaaba keera akwiza byo alagaania, lyoki, angagumwesa.
6 «Na kwakundi, yikyo kyanya agaaba akoli talwirwi imwa Nahano, atagire mbu
ayegeere ikirunda.
7 Yikyo kirunda, kundu kyangabiiri kya yishe, kandi iri kya nyina, kandi iri kya
mwene wabo, kandi iri kya mwali wage, atakwaniini ukukihuma kwo, atayiji kengeera
ayiyulubaza. Umushaku úguli kwi'twe lyage, guyerekiini kwo akoli talwirwi imwa
Nahano.
8 Kwokwo, ikyanya agaaba akiri Mutaluule, ayilangage, mukuba agaaba aki talwirwi
imwage.
9 «Iri ugundi angakengeera afwira ha butambi lyo'yo Mutaluule, gulya mushaku gwage
gugaaba gukoli yulubiiri. Kwokwo, akwaniini ahise isiku zirinda agweti agayiyeruusa,
akabuli yimwesa.
10 «Ku lusiku úlugira umunaana, akwiriiri agendage ha mulyango gwi'heema
lye'mihumaanano, ahitiiri umugingi amahumba gabiri, kandi iri byana bibiri
bye'ngunde.
11 Uyo mugingi agatanga akanyuni kaguma kabaagage ituulo lyo'kukogwa ibyaha
byage. Akandi kanyuni, anakatange libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Kwokwo, kwo
agayiyeruusa, hi'gulu lyo'buhube bwo akagira mu kuhuma kirya kirunda. Lwolwo
lusiku, agashubi yitanga abe Mutaluule, anashubi leka umushaku gwage gulaahe kandi.
12 Isiku zo âli haruriirwi mbu ayitaaziri imwa Nahano, zitagaki haruurwa. Si agaaba
keera ayiyulubaza ku kyanya âli koli talwirwi imwage. Isiku zo agakizi yitanga imwa
Nahano, bagatondeera ukuziharuura buhyahya. Aganatanga ikyanabuzi kye'kipanga
kiguma kyo'mwaka muguma libe ituulo lyo'kuhyula.
13 «Lwolwo, lwo lubaaja úululoziri Umutaluule. Ikyanya agaaba keera ayusa
ukuyitaluula imwa Nahano, agagenda ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano,†
14 anatangire Nahano ibitugwa bishatu bizira kashembo. Agatanga ikyanabuzi
kye'kipanga kiguma kyo'mwaka muguma, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Anatange
ne'shaashi nguma ye'kyanabuzi kyo'mwaka muguma, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
Anatange ne'kipanga kiguma, libe ituulo lyo'kuyerekana ingoome.
15 Na kwakundi, anatange ikitiri íkiyijwiri imikate mizira saama, ne'bitumbula
íbikagirwa mu mushyano mulembu, gunabe mufushe mwa'mavuta, ne'galeeti nzira
saama, inali nvushe mwa'mavuta. Agakizi tanga na'matuulo go'mushyano, na
ge'binywebwa.

---

* **6:3 6.3** Luka 1.15. † **6:13 6.13-21** Mikolezi 21.23-24.

16 «Yago matuulo gooshi, umugingi agatee gandangira, nie Nahano. Agatee tanga
ituulo lyo'kukogwa ibyaha, kuguma ni'tuulo lyo'kusiriiza lwoshi.
17 Ha nyuma, ayite kirya kipanga, anakitange libe ituulo lyo'kuyerekana ingoome.
Haaho, atange na kirya kitiri kye'mikate mizira saama, kuguma ni'tuulo lyo'mushyano,
ni'tuulo lye'divaayi.
18 «Ku yikyo kyanya, ulya Mutaluule akwaniini agende ha mulyango gwi'heema
lye'mihumaanano, anabegwe umushaku gwage gwo âli mali taluula imwa Nahano,
anagulashe ku muliro, ngiisi ho ali mu yokera ituulo lyo'kuyerekana ingoome.
19 «Ulya Mutaluule, iri angayusa ukubegwa umushaku gwage, umugingi agayabiira
akalambwe ka kirya kipanga, anamúheereze ko. Na kwakundi, agayabiira umukate
mu kitiri, ne'bitumbula bizira saama, anamúfumbase byo.
20 Birya byoshi, uyo umugingi anabilengeze imbere lyani mu kubindangira nie
Nahano. Byoshi, bwo bikoli talwirwi, bigaaba bikola bye'mwage. Ha nyuma lya yibyo
byoshi, ulya Mutaluule agaaba ahangwirwi ukushubi nywa idivaayi.
21 «Lwolwo, lwo lubaaja úluloziri Umutaluule. Bwo agaaba akoli talwirwi imwani,
akwaniini ukundangira amatuulo. Ne'ri angaba aloziizi ukutanga ibye'ngingwe,
akwaniini akwize indagaano zaage, ukukulikirana no'lubaaja lwo'kuyiyeruusa kwage.»

Ngiisi kwa'bagingi bagakizi gashaanira abandu

22 Nahano anabwira Musa,
23 kwo agendi bwira Harooni na bagala baage kwokuno: «Mu kukizi gashaanira
Abahisiraheeri, mukizi deta kwokuno:
24 “Nahano akizi mùgashaanira, anakizi mùlanga.
25 Akizi mùgirira bwija,
iri anakizi mùyuvwirwa indengeerwa.
26 Nahano akizi mùloleekeza, iri anamùleetera umutuula.”
27 «Harooni na bagala baage, ikyanya bagakizi gashaanira Abahisiraheeri mwene
yuku, kwokwo kwo naani ngaaba keera nabagashaanira.»

7

Amatuulo ágatangwa na'bimangizi

1 Ulusiku Musa akayusa ukushinga iheema lye'mihumaanano, analitaluula imwa
Nahano mu kulishiiga kwa'mavuta. Anataluula kiri ne'birugu byalyo byoshi, kuguma
na'katanda, ne'birugu byako.
2 Ha nyuma, abimangizi be'milala ya'Bahisiraheeri, banayegeera ukutanga amatuulo,
banali bo baabalya ábakaharuura abandu.
3 Banayija hi'heema lye'mihumaanano, bagweti bagaleetera Nahano amagaare
galindatu go'kubululwa, ágâli tumbikiirwi, kuguma ne'shuuli ikumi na zibiri. (Ngiisi
bimangizi babiri bakateekera igaare liguma-liguma. Na ngiisi mwimangizi, akaleeta
ishuuli nguma-nguma ye'mwage.)
4 Nahano anabwira Musa kwokuno:
5 «Yago matuulo gaabo, ugayakiirage. Yago magaare, na yizo shuuli, ukizi bikoleesa
ku mikolwa yi'heema lye'mihumaanano. Ugabiheereza beene Laawi, bikizi batabaala
mu mikolwa yabo.»
6 Kwokwo, yago magaare, Musa anagayabiira, kuguma na yizo shuuli, anabiheereza
Abalaawi.
7 Beene Girishooni, anabaheereza amagaare gabiri ne'shuuli zina, ukukulikirana
ne'mikolwa yabo.
8 Beene Meraari, anabaheereza amagaare gana ne'shuuli munaana, ukukulikirana
ne'mikolwa yabo. Hitamaari mugala umugingiHarooni, anaba ye gakizi shungika
imikolwa yabyo.
9 Halikago, ku luhande lwa beene Kohaati, Musa atakabaheereza kiri igaare liguma,
kandi iri ishuuli nguma. Mukuba boohe, imikolwa yabo, bâli kizi betula ibikolanwa
byeruusibwa ku bitugo byabo boonyene.
10 Ku kyanya akatanda kakataluulwa mu kushiigwa kwa'mavuta, abimangizi ba-
natanga amatuulo imbere lyako.
11 Nahano anabwira Musa kwokuno: «Yako katanda, mu kukandaluulira, ngiisi
mwimangizi agakizi yija, muguma-muguma ku lwage lusiku, gira ayiji tanga iryage
ituulo.»
12-83 Iyo milala, kwo yâli ikumi ni'biri, ngiisi kirongoozi kyâli kizi tanga gaago-gaago
matuulo.

Isahaani nguma-nguma íkatulwa mu bilo bishatu bye'harija, ne'garama magana gabiri na makumi gataanu. No'mutanga muguma-muguma úgukatulwa mu kilo kiguma kye'harija ne'garama magana galinda na makumi gataanu. Yibyo, bikulikiriini ne'ngerero za mwi'heema lye'mihumaanano. Yizo sahaani ne'yo mitanga, byoshi byâli yijwiri mwa'matuulo go'mushyano mulembu, mufushe mwa'mavuta. Na kwakundi, hâli isahaani nguma-nguma íkatulwa mu garama igana ni'kumi, ze'nooro, yanâli yijwiri mwo'mubadu.

Ngiisi muguma wabo akatanga ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, shuuli nguma-nguma ye'njuuke, ne'kipanga kiguma-kiguma, ne'kyanabuzi kyo'mwaka muguma, kiguma-kiguma. Hâli ni'tuulo lyo'kukogwa ibyaha, kihebe kiguma-kiguma, ni'tuulo lyo'kuyerekana ingoome shuuli zibiri-zibiri, ne'bipanga bitaanu-bitaanu, ne'bibuzi bitaanu-bitaanu byo'mwaka muguma.

Yabo bimangizi, bâli kulikiriini kwokuno:

Ulusiku lwa mbere, hâli Nasooni mugala Haminadabu, wo'mulala gwa Yuda.
Ulusiku lwa kabiri, hâli Netaneeri mugala Swari, wo'mulala gwa Hisakaari.
Ulusiku lwa kashatu, hâli Heryabu mugala Helooni, wo'mulala gwa Zabulooni.
Ulusiku lwa kana, hâli Herizuuri mugala Shedeeri, wo'mulala gwa Rubeni.
Ulusiku lwa kataanu, hâli Shelumyeri mugala Shuri-Shadayi, wo'mulala gwa Simyoni.
Ulusiku lwa kalindatu, hâli Heryasafu mugala Deweri, wo'mulala gwa Gaadi.
Ulusiku lwa kalinda, hâli Herishama mugala Hamihudi, wo'mulala gwa Hifurahimu.
Ulusiku lwo'munaana, hâli Gamalyeri mugala Pedashuri, wo'mulala gwa Manaasi.
Ulusiku lwo'mwenda, hâli Habidaani mugala Gidyoni, wo'mulala gwa Binyamiini.
Ulusiku lwi'kumi, hâli Ahyezeeri mugala Hamishadayi, wo'mulala gwa Daani.
Ulusiku lwi'kumi na luguma, hâli Pagweri mugala Hokarani, wo'mulala gwa Hasheeri.
Ulusiku lwi'kumi na zibiri, hâli Ahira mugala Henani, wo'mulala gwa Nafutaali.

84 Yabo bimangizi, amatuulo go bakatanga ku lulya lusiku lukulu, mu kutaluula akatanda, umuharuuro gwo gwoguno: Isahaani ízikatulwa mu harija ikumi na zibiri, ne'nzoozo ze'harija, zo'kubiika mwo'muko ikumi na zibiri, ne'bikombe íbikatulwa mu nooro ikumi na bibiri.

85 Ngiisi sahaani ye'harija, yâli gweti ubuzito bwe'bilo bishatu ne'garama magana gabiri na makumi gataanu. Na ngiisi kirembe, kyâli gweti ubuzito bwe'kilo kiguma ne'garama magana galinda na makumi gataanu. Yibyo birugu byoshi, byâli gweti ubuzito bwe'bilo makumi gabiri na bina, ukukulikirana ne'ngerero za mwi'heema lye'mihumaanano.

86 Tulya turaaye ikumi na tubiri útukatulwa mu nooro, twâli yijwiri umubadu. Na ngiisi kaguma kâli no'buzito bwe'garama igana ukukulikirana ne'ngerero za mwi'heema lye'mihumaanano. Twoshi haguma, twâli gweti ubuzito bwe'garama kihumbi na magana gabiri.

87 Ibitugwa byoshi íbikatangwa, gabe matuulo go'kusiriiza lwoshi, umuharuuro gwabyo, zâli shuuli ikumi na zibiri, ne'bipanga ikumi na bibiri, ne'bipanga bito byo'mwaka muguma ikumi na bibiri. Hanâli amatuulo go'mushyano, ne'bihebe ikumi na bibiri íbikaleetwa bi'tuulo lyo'kukogwa ibyaha.

88 Ku biloziri amatuulo go'kuyerekana ingoome, bakaleeta ishuuli makumi gabiri na zina, ne'bipanga makumi galindatu, ne'bihebe makumi galindatu, ne'bipanga bito byo'mwaka muguma makumi galindatu. Yago matuulo go bakataluula, banagatanga ku katanda.

89 Ku kyanya kyoshi Musa âli kizi yingira mwi'heema lye'mihumaanano gira aganuule na Nahano, âli kizi yuvwa izu lyage. Lirya izu, lyâli kizi shaaga ha kati ka balya bamakerubi babiri ábakatulwa mu nooro. Bâli teresirwi ku Kajumba ke'Kihango. Ee! Ku yeyo njira, kwo Nahano âli kizi múganuuza.

8

Ikiterekero kya'matara ga'handu heeru

1 Nahano anabwira Musa,
2 kwo abwire Harooni kwokuno: «Ikyanya ugabiika galya matara galinda ku kiterekero, ugatereke, halinde gakizi molekera uluhande lwe'mbere.»
3 Harooni, anasimbaha, anagatereka bwija, gira gakizi molekera uluhande lwe'mbere, nga kwo Nahano akagwanwa abwira Musa.
4 Yikyo kiterekero, kikatulwa mu nooro ukulyokera kwi'dako halinde ku mikombo. Kikatulwa ku bulenga, nga kwo Nahano akagwanwa ayereka Musa.*

* **8:4 8.1-4** Kulyoka 25.31-40; 37.7-24.

Abalaawi bataluulwa imwa Rurema

5 Nahano, anashubi bwira Musa kwokuno:
6 «Bwobuno, uhandulage Abalaawi ku baabo Bahisiraheeri, unabayeruuse.
7 Ha nyuma, unabashangire kwa'miiji, unababwire bayimwe ibyoya byoshi ku magala,
banafule ne'byambalwa byabo, halinde baboneke kwo bakoli yerusiibwi lwoshi.
8 «Unababwire kwo bayabiire ishuuli nguma ye'njuuke, kuguma ni'tuulo
lyo'mushyano mulembu, gunabe mufushe mwa'mavuta. Naawe, unayabiirage igindi
shuuli ye'njuuke, unagitange, gira lyo bakogwa ibyaha byabo.
9 Ha nyuma, unakuumanie Abahisiraheeri booshi, unabayereke Abalaawi imbere
li'heema lye'mihumaanano.
10 Yabo Balaawi, ikyanya ugaaba keera wabaleeta imbere lyani, Abahisiraheeri
bakwaniini bababiike kwa'maboko.
11 Haaho, Harooni anabiike yabo Balaawi imbere lyani, libe ituulo íryatangwa
na'Bahisiraheeri. Balya Balaawi, bakabuli tondeera ukungolera.
12 «Kwokwo, yabo Balaawi, banalambike amaboko gaabo ku mbanga za zirya shuuli
zombi. Nguma igatangwa, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Ne'yabo, libe ituulo
lyo'kusiriiza lwoshi, gira Abalaawi bayeruusibwe, banabe bakoli tungiini imbere lyani,
nie Nahano.
13 «Haaho yabo Balaawi, ubayimangike imbere lya Harooni na bagala baage,
unalengeze amaboko, mu kubatanga imbere lyani.
14 Kwokwo, kwo ugahandula Abalaawi ku bandi Bahisiraheeri, halinde babe
be'mwani.
15 «Yabo Balaawi, ikyanya ugaaba keera wabayeruusa, unabe keera wabahandula
babe be'mwani, lyo bangakoli yingiraga mwi'heema lye'mihumaanano, banakizi
ngolera mwo.
16 «Yabo Balaawi, mu baabo Bahisiraheeri, bakataluulwa kwo babe be'mwani ngana-
ngana. Keera n'gatoola Abalaawi booshi, bakizi ba be'mwani, ho nangayabiira ifula
za'Bahisiraheeri.
17 Mukuba mu Bahisiraheeri, ifula zooshi ziri ze'mwani, baba bandu, kandi iri
bitugwa. Yizo fula zaabo, n'gazibambala ku lulya lusiku n'gaminika ifula zooshi mu
kihugo kye'Miisiri.†
18 «Halikago, ho nangáyabiiri yizo fula za'Bahisiraheeri, nanayabiira Abalaawi, kwo
bazigomboole.
19 Mu Bahisiraheeri booshi, keera nataluula Abalaawi kwo bakizi tabaala Harooni
na bagala baage. Baganakizi kola mwi'heema lye'mihumaanano, ahandu ha'baabo
Bahisiraheeri. Bo baganakizi tanga amatuulo hi'gulu lyabo, gira ikyanya yabo
Bahisiraheeri bagayegeera Ahandu Heeru, batayiji hanwa.»
20 Kwokwo, Musa na Harooni, na'Bahisiraheeri booshi, banataluula Abalaawi imwa
Nahano, nga ngiisi kwo Nahano akabwira Musa.
21 Abalaawi banayiyeruusa, banafula ne'byambalwa byabo. Ha nyuma, Harooni
anabaleeta imbere lya Nahano, babe ngi'tuulo lyo'kulengezibwa imwage. Na kwakundi,
anabayeruusa, gira lyo batungaana.
22 Ha nyuma, yabo Balaawi banatondeera umukolwa gwabo mwi'heema
lye'mihumaanano, banakizi tabaala Harooni na bagala baage. Kwokwo, kwo bâli
kizi koleesa Abalaawi, nga ngiisi kwo Nahano akayereka Musa.
23 Nahano anashubi bwira Musa kwokuno:
24 «Abalaawi bakwiriiri bakizi gira kwokuno: Mu Balaawi, kutondeerera ku
we'myaka makumi gabiri ni'taanu ne'ngingwe, bakwaniini bakizi kola mwi'heema
lye'mihumaanano.
25 Ne'kyanya bagaahisa imyaka makumi gataanu, bakwaniini baleke umukolwa,
bataki shubi kola.
26 Bangagenderera ukukizi tabaala abaabo Balaawi mwi'heema lye'mihumaanano, si
bataki hangwirwi ukukolera mwo'mukolwa boonyene. Kwokwo, kwo ukwaniini ukukizi
tegekera Abalaawi imikolwa yabo.»

9

Ipasaka ya kabiri

1 Ikyanya Abahisiraheeri bakahisa umwaka gwoshi bashaaziri mu kihugo kye'Miisiri,
mu mwezi gwa mbere gwo'mwaka gwa kabiri, Nahano anaganuuza Musa mwi'shamba
lye'Sinaayi kwokuno:

† **8:17 8.17** Kulyoka 13.2.

2 «Ubwire Abahisiraheeri kwo bashambaalire ulusiku lukulu lwe'Pasaka ku kyanya
íkikashungikwa.
3 Yikyo kyanya, kali kabigingwe ke'siku ikumi na zina za gwoguno mwezi. Na mu
kulushambaalira, bakwaniini bakizi simbaha ngiisi byo n'gababwira.»
4 Iri Nahano akadeta kwokwo, Musa anabwira Abahisiraheeri kwo bashambaalire
ulusiku lukulu lwe'Pasaka.
5 Kwokwo, banalushambaalira yaho mwi'shamba lye'Sinaayi, kabigingwe ko'lusiku
lwi'kumi na zina zo'mwezi gwa mbere. Bakagira nga ngiisi kwo Nahano akabwira Musa.
6 Haliko yulwo lusiku, Abahisiraheeri baguma batâli kwiriiri ukulushambaalira, bwo
bâli koli yulubiiri hi'gulu lyo'kuhuma ku kirunda. Lwolwo lusiku, banagendera Musa
na Harooni,
7 banabwira Musa: «Tukahuma ku kirunda, tunakoli yulubiiri. Kundu kwokwo,
kituma kikagi tulahiziibwi kwo tutatangire Nahano amatuulo kuguma na'biitu Bahisir-
aheeri ku kyanya kyo akashungika?»
8 Na wa Musa, ti: «Mutee ndindira. Ngagendi ganuuza Nahano hi'gulu liinyu.»
9 Nahano anabwira Musa,
10 kwo abwire Abahisiraheeri kwokuno: «Tudete nga muguma winyu, kandi iri
muguma we'mbaga yinyu, angadwakala mu kuhuma ku kirunda, kandi iri angaba
abalamiiri hala ku kyanya kye'Pasaka. Kundu kwokwo, mukwaniini mushambaalire
Ipasaka yani, nie Nahano.
11 «Haliko, mugishambaalire mu mwezi gwa kabiri, kabigingwe mu zeezo siku ikumi
na zina. Kirya kyanabuzi, mugakiliira kaako kalaaja, na yeyo mikate mizira saama.
12 Hatanagire ibyokulya byayo byo mugalaaza, halinde shesheezi. Yikyo kitugwa,
mutanakolwe kwo mwavuna kiri ni'vuha lyakyo liguma.* Lulya lusiku lwe'Pasaka, mu
kulushambaalira, mukizi kulikiriza gaago mategeko gaalwo.
13 «Haliko, iri hangaba hali umundu úyiyerusiizi, anabe atabalamiri, uyo, iri
atangalya Ipasaka, agatwibwa ngana mu Bahisiraheeri. Iri atangandangira ituulo ku
kyanya íkishungisirwi, yenyene agayibetuza ikihano kye'byaha byage.
14 «Ibinyamahanga íbimùtuuziri mwo, iri byangasiima kwo nabyo bishambaalire
ulusiku lukulu lwani lwe'Pasaka, bikwiriiri bikulikirize yerya migeeza, na zeezirya
maaja zaayo. Yizo maaja, zo zeezirya ízigweti zigaakola ku binyamahanga, nga kwo
zituula ziri mu kola ne'mwinyu kwakundi.»

Ikibungu kyazinga iheema lye'mihumaanano
(Kulyoka 40.34-38)

15 Ku lusiku iheema lye'mihumaanano likashingwa, ikibungu kyanajooka, kyanalib-
wikira. Mu bushigi, yikyo kibungu kyanaboneka nga nguliro yo'muliro, kyanamoleka
kwokwo halinde ku mukyo.
16 Ukulyokera ku lulya lusiku, mwi'zuuba, yikyo kibungu kyâli kizi bwikira iheema.
Na mu bushigi, kyanakizi boneka nga ngulumira yo'muliro.
17 Yikyo kibungu, ikyanya kyâli kizi nunga, lyeryo Abahisiraheeri banayami hongola
ishumbi yabo, banakikulikire. Na ngiisi ho kyâli kizi gendi yimanga, ho na haaho nabo
bâli kizi shubi shinga ishumbi yabo.
18 Kwokwo, Abahisiraheeri bâli kizi yimuka ku burongoozi bwa Nahano. Na ku
bwobwo burongoozi bwage, bâli kizi shubi shinga amaheema gaabo mu shumbi. Yikyo
kibungu, ikyanya kyâli kizi beera hi'gulu li'heema, abandu banakizi shumbika haaho.
19 Ikyanya kiguma, yikyo kibungu kyâli kizi tinda hi'gulu li'heema. Kundu kwokwo,
Abahisiraheeri batanalunguli yimuka yaho. Si bâli kizi simbaha Nahano.
20 Ikindi kyanya, yikyo kibungu kinabeere hi'gulu li'heema siku ngerwa naaho.
Kwokwo, ku burongoozi bwa Nahano, bâli kizi shinga amaheema gaabo mu shumbi.
Na ku bwobwo burongoozi bwage, banashubi kizi yimuka.
21 Ikindi kyanya, yikyo kibungu kyâli kizi beera hi'gulu li'heema ukutondeerera
kabigingwe halinde shesheezi naaho. Kundu kwokwo, guba mulege-rege kandi iri
bushigi, ikyanya kyâli kizi nunga, nabo lyo bâli kizi hongola ishumbi, banabunge.
22 Kirya kibungu, hali ikyanya kyâli kizi beera kwi'heema siku zibiri, kandi iri mwezi
muguma, kiri umwaka gwoshi. Ku yikyo kyanya, Abahisiraheeri bâli kwiriiri bakizi
beera haaho, batanasheguuke. Halikago, iri kyangánuuziri, lyo bâli kizi genda.
23 Ku burongoozi bwa Nahano, lyo bâli kizi shumbika. Na ku bwobwo burongoozi
bwage, banashubi kizi lyoka ho bashumbisiri. Kwokwo, kwo bâli kizi simbaha ngiisi
kwo Nahano akabwira Musa.

---

* **9:12 9.12** Kulyoka 12.46; Zaburi 34.20; Yohana 19.36.

10

1 Nahano anabwira Musa kwokuno:
2 «Uyabiirage iharija, unagitule mwe'bibuga bibiri. Yibyo bibuga, mukizi bidihiriza
mu kuhamagala abandu. Na kandi, mukizi bidihiriza, mu kuyerekana kwo bakola
bagabungiisa ishumbi.
3 «Yibyo bibuga, ikyanya byombi bigadihirizibwa kinaliguma, kuli kudeta kwa'bandu
booshi bagakizi kuumana imbere lyawe, ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano.
4 «Haliko, iri mwangalasa kiguma naaho, kuli kudeta kwa'bimangizi ba'Bahisiraheeri
naaho bo bagayiji kuumana imbere lyawe.
5 «Yibyo bibuga, ikyanya mugabidihiriza, haaho booshi ábashumbisiri uluhande
lwe'sheere, bakwaniini batondeerage ulugeezi.
6 Ne'kyanya mugashubi bidihiriza, kuli kudeta kwa'bandu bo'luhande lwe'kisaka,
nabo banatondeere ukugenda. Yukwo kudihirizibwa kwe'bibuga, kugakizi yerekana
kwo bayimuke.
7 «Ikyanya mugakizi dihiriza ibibuga, mbu mukuumanie abandu, bikizi laka mu lindi-
lindi izu.
8 «Yibyo bibuga, bagala Harooni naaho (kuli kudeta: abagingi), bo bakwaniini ukukizi
bidihiriza. Yulu lubaaja, lugayama ho, mu bibusi biinyu byoshi.
9 «Ne'kyanya mugaaba keera mwayingira mu kirya kihugo kiinyu, na'bagoma
biinyu banayiji mùteera, muyami dihiriza ibibuga mu kukengulana. Lyeryo, Rurema
Nahamwinyu agamùkengeera, anamùkize mu maboko gaabo.
10 «Na kwakundi, mukizi bidihiriza ku byanya kyo'bushambaale, nga ku siku ngulu
ze'mbaluko ye'myezi, na ku zindi siku ziinyu ngulu. Ne'kyanya mugakizi tanga ituulo
lyo'kusiriiza lwoshi, kandi iri lyo'kuyerekana ingoome, yibyo bibuga bigakizi ngengeeza
kwo keera twanywana ikihango. Niehe, nie Nahano Rurema winyu.»

Abahisiraheeri balyoka i Sinaayi

11 Abahisiraheeri, bâli mali hisa umwaka muguma, no'mwezi muguma, ne'siku
makumi gabiri, balyosiri i Miisiri. Ku lwolwo lusiku, ikibungu íkyâli riiri hi'gulu
li'heema lye'Kihango, kyananunga.
12 Haaho, yabo Bahisiraheeri banayimuka mwi'shamba lye'Sinaayi, banagenderera,
halinde kirya kibungu kyanagendi yikira mwi'shamba lye'Paraani.
13 Yukwo kubungiisibwa kwi'shumbi, kwo kwâli riiri kwa mbere, anali Nahano ye
kahamuliza Musa kwo babunge.
14 Ibiso bya beene Yuda byo bikatangi genda, bali mwi'dako li'rembera lyabo. Nasooni
mugala Haminadabu, ye wâli barongwiri.
15 Na beene Hisakaari, Netaneeri mugala Swari, ye wâli barongwiri.
16 Na beene Zabulooni, Heryabu mugala Helooni, ye wâli barongwiri.
17 Haaho, banashinguula iheema lye'mihumaanano. Yiryo iheema, beene Girishooni,
na beene Meraari, bo bâli kizi libetula. Kwokwo, nabo banashokola injira.
18 Ibiso bya beene Rubeni, byanakulikira, bali mwi'dako li'rembera lyabo. Herizuuri
mugala Shedeeri, ye wâli barongwiri.
19 Na beene Simyoni, Shelumyeri mugala Shuri-Shadayi, ye wâli barongwiri.
20 Na beene Gaadi, Heryasafu mugala Deweri, ye wâli barongwiri.
21 Banakulikirwa na beene Kohaati. Yabo beene Kohaati, bo bâli betwiri ibirugu
bitaluule. Ne'kyanya bâli kizi hika mu shumbi lihyahya, banakizi gwana iheema
lye'mihumaanano keera lyashubi shingwa.
22 Ibiso bya beene Hifurahimu, byanakulikira, bali mwi'dako li'rembera lyabo.
Herishama mugala Hamihudi, ye wâli barongwiri.
23 Na beene Manaasi, Gamalyeri mugala Pedashuri, ye wâli barongwiri.
24 Na beene Binyamiini, Habidaani mugala Gidyoni, ye wâli barongwiri.
25 Ne'ri hakatama, ibiso bya beene Daani byanakulikira, bali mwi'dako li'rembera
lyabo. Bâli kizi genda inyuma lya'bandi booshi, bwo bo bâli balaliizi ba'baabo.
Ahyezeeri mugala Hamishadayi, ye wâli barongwiri.
26 Na beene Hasheeri, Pagweri mugala Hokarani, ye wâli barongwiri.
27 Na beene Nafutaali, Ahira mugala Henani, ye wâli barongwiri.
28 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bâli kizi kulikirana, mu kulyoka ho batáshumbisiri.
29 Musa, shevyala ye wâli Rehuweri, Umumidyani. Na Hobaabu, ye wâli mugala wage.
Kwokwo, Musa anabwira ulya muramu wage: «Lolaga! Buno tugweti tugagenda ngiisi
ho Nahano akatubwira kwo agatuheereza. Aaho! Yija tugendanwe. Tugakizi kugirira
bwija. Si nyiitu, Rurema akatulagaania kwo agatugirira amiija!»

30 Hobaabu anashuvya: «Nanga, e waliha! Tutangagendanwa. Si niehe, ngagalukira
mu kihugo kiitu, na mu bandu biitu.»
31 Musa anamúyinginga: «Utatusige, maashi! Si wehe, ukoli yiji ngiisi ho
twangashumbika mwi'shamba. Kwokwo, wangaba we masu giitu.
32 Iri twangagendanwa, ngiisi biija byo Nahano agakizi tuheereza, naawe, tugakizi
bishangiira.»
33 Kwokwo, yabo bandu banalyoka ku mugazi gwa Nahano i Sinaayi, banahisa isiku
zishatu, bagweti bagagenda. Akajumba ke'Kihango, kanakizi genda imbere lyabo, gira
kakizi baloogeza ho bagashubi shumbika.
34 Ikyanya bakalyoka mu lirya shumbi, ikibungu kya Nahano kyâli kizi barongoora
mwi'zuuba.
35 Ngiisi kyanya akajumba kâli kizi tondeera ulugeezi, Musa anadete: «E Nahano,
yimukaga! Abagoma baawe, bagwanwe keera bashaabuka. Banagwanwe bapuumuka
imbere lyawe.»
36 Ne'kyanya kirya kibungu kyâli kizi yimanga, Musa anadete: «E Nahano Rurema,
ugalukirage Abahisiraheeri, kwo bali kandaharuurwa.»

11

1 Abahisiraheeri, banayuvwa kwo keera bahaha, kyanatuma bagakizi yidodombera
Nahano. Iyo midodombo yabo, iri Nahano akagiyuvwa, anabarakarira bweneene.
Kyanatuma agabatulagiza mwe'nguba, yanayami jigiivya uluhande luguma lwe'shumbi.
2 Balya Bahisiraheeri, mbu babone kwokwo, banatondeera ukutakira Musa. Lyeryo,
Musa naye anatakira Nahano bweneene. Gulya muliro gwanahota.
3 Kwokwo, yaho handu, banahayinika iziina Tabeera. Mukuba, ho'muliro gwa
Nahano, gukabajigiivya mwo.

Musa atoola abashaaja makumi galinda

4 Mu yabo Bahisiraheeri, mwâli riiri ibinyamahanga biguma, byanatondeera ukusara
ibindi byokulya. Kyanatuma Abahisiraheeri bagashubi gira akamburugu, ti: «Ewe! Nga
byangashobosiri, utuheereze inyama, tulye.
5 Ikyanya twâli riiri i Miisiri, twâli kizi vwajagira ifwi, ne'myungu, ne'pasiteeke,
ne'pwaro, ne'bitungulu, ne'bitungulu-sumu.
6 Halikago buno, tutakiri mu hesherwa. Ndaabyo byokulya byo tukiri mu longa, ítali
yeno mana naaho.»
7 Iyo mana, yâli riiri mbuto niini, íyâli shushiri amasike.
8 Abandu bâli kizi genda bagagitoola, banayiji gishya ku lushyo, kandi iri bagihuula
mu kishakulo. Ha nyuma, banagideeke, banagigire mwe'bitumbula. Iyo mana, yâli kizi
ba no'mwihulo nga gwa íbyakalangwa na'mavuta go'muzehituuni.
9 Yaho mu shumbi, ikyanya ikimi kyâli kizi yikira mwo'bushigi, ne'mana nayo inakizi
yika.
10 Musa anayuvwa ngiisi kwa'bandu ba mu ngiisi mbaga bagweti bagalira-lira ha
miryango ya'maheema gaabo. Yukwo kulira, kwanaraakaza Nahano bweneene. Kiri
na Musa, anayagalwa.
11 Kwokwo, Musa anabwira Nahano: «Si ndi mukozi wawe! Aahago! Kituma kiki
wambigulira kwoku? Kutagi kwo nakuyagaza, halinde umbetuze amalibu ga yaba
booshi?
12 Yaba bandu, ndali nie kababuta. Ndanali nie yishe. Aahago! Kituma kiki ugweti
ugambwira kwo ngizi yama mbaheesiri, nga kwo'mulezi ali mu heeka umwana. Mbu
na mbahise mu kihugo kyo ukaheereza bashokuluza baabo, mu kubabiikira indahiro.
13 «Yaka kanyegete ka'bandu, hayagi ho nangalongera inyama zo'kubayigusa? Si
bagweti bagandakira, ti: "E maashi, utuheereze inyama, tulye."
14 Yaba bandu booshi, nienyene ndangahasha ukukizi bahahalira. Si mbwinagi kwo
binzidohiiri bweneene.
15 Iri wangakizi ndibuza kwokwo, nakuhuuna we kongwa we, bwangabiiri bwija
uyami nyita ngana. Utaki ndekere mu yubu buhanya.»
16 Ikyanya Musa akadeta kwokwo, Nahano anamúshuvya: «Mu yabo Bahisiraheeri,
utoolage mwa'bashaaja makumi galinda, balya ábayijikiini kwo biri birongoozi mu
baabo, banabe bali bakulu. Yabo bashaaja, ubaleetage mwi'heema lye'mihumaanano,
gira bayimange ha butambi lyawe.
17 Lyeryo, ngamùshonooka mwo, ninamùganuuze. Umutima gwo n'gakuheereza,
nabo ngabaheereza gwo. Kwokwo nabo, banakizi kutabaala, halinde lyo yubu
burongoozi butakizi kuzidohera.

18 «Yabo bandu, ubabwire: “Si mugweti mugabululuka, ti: Nga byangashobosiri, utuheereze inyama, tulye. Ikyanya twâli tuuziri i Miisiri, kwo kukulu ku mwene yuku.”
«“Aaho! Buno, Nahano keera amùyuvwa. Kwokwo, muyiyeruusagye, munayiringikanie. Mukuba, kusheezi Nahano akola agamùherezagya inyama. Yizo nyama, munaziyihaguule.
19 Ne'kyanya mugakizi zirya, lutagaaba lusiku luguma, kandi iri zibiri, kandi iri zitaanu, kandi iri makumi gabiri.
20 Si mugaahisa umwezi gwoshi, mugweti mugaazilya. Haaho, imiraazi yazo, igakizi mùhuluka i mazuulu, halinde zinamùneke. Kundu Nahano ali hano mu kati kiinyu, haliko keera mwamúlahira. Munagweti mugatulagulira imbere lyage, ti: E balya, kituma kikagi tukalyoka i Miisiri.”»
21 Musa anashuvya: «E Nahano, yaba bandu, bali mwa'basirikaani bihumbi magana galindatu. Unagweti ugambwira kwo mbaheereze inyama zo bagaalya umwezi gwoshi.
22 Aahago! Kundu twangabaaga inguuli nyingi ze'bibuzi na ze'ngaavu, ka byangabayigusa? Na kundu twangabadubira ifwi zooshi za mu nyaaja, ka zangabakwira?»
23 Nahano, ti: «E Musa, ko'bushobozi bwani keera bukaniiha kwo? Buno ukola ugaabona iri igambo lyani liri lyo'kuli, kandi iri nanga.»
24 Kwokwo, Musa anagendi menyeesa abandu ngiisi byo Nahano akamúbwira. Anakuumania balya bashaaja makumi galinda, anabayimangika, halinde banazunguluka iheema.
25 Lyeryo Nahano anashonookaga mu bibungu, anaganuula na Musa. Gwogwo mutima úgwâli riiri mu Musa, anabaheereza gwo. Yabo bashaaja, iri gukabayingira mwo, banatondeera ukutanga ububeevi. Haliko, bulya buleevi, bwâli riiri bwa yiryo liguma naaho.
26 Mu yabo bashaaja, babiri baabo, Heridaadi na Medaadi, bakasigala mu shumbi, batanagenda iwi'heema. Kundu kwokwo, ikyanya Umutima gukayijira abaabo, nabo gwanabayijira. Kwokwo, nabo, banatanga ububeevi mu shumbi.
27 Musore muguma gwanatibita, gwanabwira Musa: «Ewe! Heridaadi na Medaadi, haliira mu shumbi, bagweti bagatanga ububeevi.»
28 Lyeryo, Yoshwa mugala Nuuni, anabwira Musa: «E nahamwitu, ubabuze, maashi!» (Uyo Yoshwa, ye wâli kizi tabaala Musa, ukulyokera ubusore bwage.)
29 Musa, ti: «Ka wanyuvwirwa uluugi? Bwangabiiri bwija, nga bandu booshi bangabiiri baleevi, gira Nahano abaheereze Umutima gwage.»
30 Ha nyuma, Musa na yabo bashaaja, banagalukira iwa shumbi.

Nahano aleeta ingware

31 Ha nyuma, Nahano analeetaga ikihuhuuta kingi. Yikyo kihuhuuta, kyanahuusa bweneene ku nyaaja, kyanabalaza ulukuuli lwe'ngware, halinde zanagendi honera mu mbande zooshi ze'shumbi. Yizo ngware, ikyanya zikayilunda yo, zanahisa nga meetere nguma ye'kimango. Zanakwira hooshi-hooshi, ahandu ho'mundu angagenda ulusiku lwoshi.
32 Abandu banahisa umulege-rege gwoshi, kiri no'bushigi, bagweti bagagendi zigwata. Yizo ngware, ngiisi mundu anayilundira ibitiri bihamu ikumi. Ha nyuma, banakizi zitala.
33 Zirya nyama, ikyanya bâli ki gweti bagazikaaja, banaba batazi zimira, haaho Nahano anabarakarira bweneene, anabatibulira mwe'kiija.
34 Kyanatuma yaho handu, bagahayinika iziina Kiburooti-Hatava. Mukuba, ho bakaziikira abanamiiru booshi.
35 Ha nyuma, banalyoka yaho i Kiburooti-Hatava, banahika i Haserooti, banashumbika yo.

12

Miryamu ahanwa

1 Ha nyuma, Miryamu bo na Harooni banatondeera ukuyidodombera Musa, mbu bwo Musa akayanga Umuhendyopiya-kazi.
2 Kwo bali bombi, banadeta: «E balya, ka Nahano agweti agaganuula na Musa naaho? Si na nyiitu agweti agatuganuuza!» Ikyanya bakadeta kwokwo, Nahano anabiyuvwa.
3 (Uyo Musa, âli riiri mutuudu bweneene, ukuhima abandi bandu booshi ba mu kihugo.)
4 Lyeryo, Nahano anabwira Musa na Harooni na Miryamu: «Kwo muli bashatu, mugendage halinde iwi'heema lye'mihumaanano.» Ne'ri bakahika,

5 Nahano anashonooka mu bibungu, anayimanga ha mulyango gwi'heema, anahamagala Harooni na Miryamu.
Ne'ri bakayegeera,
6 anababwira: «Mutegage amatwiri. Mu kati kiinyu, iri nangabona mwo'muleevi, ndi mu koleesa amabone, mu kuyimenyeesa imwage. Na ndi mu múganuuza ku njira ye'birooto.
7 Halikago, umukozi wani Musa, kutali kwokwo imwage. Yehe, ali mu ba mwemeera mu kukizi langa byoshi mu nyumba yani.
8 Kyo kitumiri ngweti ngamúganuuza masu ku gandi, iri ninamúganuulira amagambo ku bweranyange, kutanali ku sakuuzo. Agweti agambona nga ngiisi kwo ndi. Aahago! Bwo ali mukozi wani, kituma kikagi mutayobohiri ukumúgamba?»
9 Lyeryo, Nahano anabarakarira, anayigendera.
10 Ikyanya ikibungu kikalyoka kwi'heema, ulya Miryamu anayiji boneka kwo keera adunduuka kwo'mubembe. Harooni, mbu amúkebagane, yoo, anabona kwo Miryamu keera abemba.
11 Kyanatuma Harooni agayinginga Musa: «E nahamwitu, kino kyaha, twakigira mu kati ko'buhwija. Ku yukwo, utatuhaniirize, maashi!
12 Utalekeerere Miryamu nga mundu úkabutwa akoli fwiri. Si uluhande luguma lwa'magala gaage, lukoli boziri.»
13 Kwokwo, Musa anatakira Nahano: «E Rurema, we kongwa umúkizagye.»
14 Nahano anabwira Musa kwokuno: «Yishe, nga angamúfuhiiri amate ha malanga, ka atangahisiizi isiku zirinda, ahiiti ishoni? Aahago! Umúhulukize imbuga lye'shumbi, anamale ye'siku zirinda. Ha nyuma, unamúhanguule kwo ashubi galukira mu shumbi.»
15 Kwokwo, uyo Miryamu anayimulwa mu shumbi, anahisa isiku zirinda, ali imbuga. Abandu batanaki lyoka yaho, halinde ukuhisa ku kyanya akagalukira kandi mu shumbi.
16 Ha nyuma, abandu banayimuka yaho i Haserooti, banagendi shumbika mwi'shamba lye'Paraani.

13

Musa alungika abagahirizi
(Bukengeeze 1.19-28)

1 Nahano anabwira Musa kwokuno:
2 «Utumage abandu, bagendi gahiriza ikihugo kye'Kaanani. Yikyo kihugo, ngakiheereza abandu baani Abahisiraheeri. Mu ngiisi mulala, ulungike mwe'kirongoozi kiguma-kiguma.»
3 Kwokwo, Musa anatuma abagahirizi ukulyoka yaho mwi'shamba lye'Paraani. Yabo bagahirizi booshi, bâli riiri bakulu ba'Bahisiraheeri.
4-15 Na'maziina gaabo, go gaaga:
Mu beene Rubeni, hâli Shamuwa mugala Zakuri.
Na mu beene Simyoni, hâli Shafaati mugala Hoori.
Na mu beene Yuda, hâli Kalebu mugala Yefune.
Na mu beene Hisakaari, hâli Higaari mugala Yusefu.
Na mu beene Hifurahimu, hâli Hosheya mugala Nuuni.
Na mu beene Binyamiini, hâli Paliti mugala Raafu.
Na mu beene Zabulooni, hâli Gadyeri mugala Soodi.
Na mu beene Manaasi, kwo'kudeta beene Yusefu, hâli Gaadi mugala Suusi.
Na mu beene Daani, hâli Hamyeri mugala Gemali.
Na mu beene Hasheeri, hâli Setuuri mugala Mikaheeri.
Na mu beene Nafutaali, hâli Nabi mugala Wofiisi.
Na mu beene Gaadi, hâli Gehuweri mugala Maki.
16 Yabo bo bakulu ba'Bahisiraheeri, Musa akatuma, kwo bagendi gahiriza ikihugo kye'Kaanani. (Hosheya mugala Nuuni, Musa akamúyinika iziina lya Yoshwa.)
17 Yabo bagahirizi booshi, ikyanya Musa akabatuma, anababwira: «Muzamukirage iriira munda i Negebu, munahike mu migazi.
18 Mugendi yitegeereza ngiisi kwe'kihugo kiri. Munalangiize iri abandu baamwo bali bihagarusi, kandi iri nanga. Munalole kwakundi, iri bangaba bali katundu, kandi iri bagerwa.
19 Ikihugo kyabo, ka kiri kiija, kandi iri kibi? No'twaya twakyo, kuti tuli? Ka tuzungulusirwi ne'nzitiro ngomu, kandi iri nanga?

20 Yikyo kihugo, ka kihiiti inagiira, kandi iri ndaayo? Ka hali ibiti, kandi iri ndaabyo?
Ikyanya mugagaluka, mugire umwete gwo'kugalukana ne'mimbu.» (Yikyo kyanya,
imizabibu yâli koli tondiiri ukuyera.)
21 Kwokwo, yabo bagahirizi banazamuuka, banagendi gahiriza ikihugo, ukulyokera
mwi'shamba lye'Siini, halinde i Rehobu, mu njira yo'kugenda i Hamaati.
22 Banalenga mu Negebu, banagenderera halinde i Heburooni. Iri bakahika ho,
banagwana beene Ahimaanu, na Shesayi, na Talimaayi. Yabo, bo bakakomooka ku
Hanaaki. (Yako kaaya ke'Heburooni, kakahisa imyaka irinda kayubasirwi, ku kyanya
akaaya ke'Sowani, ka mu kihugo kye'Miisiri, kakatondeera ukuyubakwa.)
23 Yabo bandu, iri bakahika mu ndekeera ye'Heshikooli, banatema itavi lyo'muzabibu
íryâli hembiri bweneene. Banalishwekera ku kiti kyo'kubetulira, gira abandu babiri
bakizi libetula. Banatwala ne'bitumbwe bya'makoma-manga, na byo'mutiini.
24 Yaho handu, íbikatuma bagahahamagala Heshikooli, bwa'Bahisiraheeri bakahag-
wana lirya itavi, banalitema.
25 Yabo bagahirizi, iri bakahisa isiku makumi gana bagweti bagagahiriza ikihugo,
26 banagalukira mwi'shamba lye'Paraani, imunda Musa na Harooni, kiri na'bandi
Bahisiraheeri booshi, kwo bâli shumbisiri i Kadeeshi. Banaganuulira booshi ngiisi byo
bakabona mu kihugo, banabayereka ne'mbuto zaakyo.
27 Banabwira Musa: «Yikyo kihugo kyo utátutumiri mwo, twakiyingira mwo,
twanabona kwo kiyeziri mwa'mata, no'buuki. Ne'mbuto zaamwo, zeezino.
28 Si abatuulaga baamwo, yehee! Balyagagi bihagarusi bweneene. No'twaya twabo,
tudediiri, tunali tuhamu. Iyo munda, tukabona kiri na'Bahanaaki.
29 «Ha Negebu, hatuuziri Abahamareki. Na mu migazi, mutuuziri Abahiti,
na'Bayebuusi, na'Bahamoori. Na ku Nyaaja Mediterane, kutuuziri Abakaanani. Baabo,
batuuziri na ha butambi lyo'lwiji Yorodaani.»
30 Balya Bahisiraheeri kwo bâli yimaaziragi imbere lya Musa, banatondeera ukuyi-
dodomba. Lyeryo, Kalebu anagira mbu abahoohye, ti: «Nanga, maashi! Kiriira kihugo,
tuyami gendi kigwata. Tugaahasha ma!»
31 Balya baabo bagahirizi, banalahira: «Aahabi! Tutangagendi bateera. Si balyagagi
bihagarusi bweneene, ukutuhima.»
32 Balya bagahirizi, banalumbuusa ibibeesha mu Bahisiraheeri, ti: «Kirya kihugo,
ikyanya tukakigahiriza, twanabona kwo ngiisi ábatuuziri mwo, kigweti kigaabalya.
Ne'ri tukalola abandu baakyo, twanabona kwo bali bifigisi bweneene.
33 E maashi, tukabona ibihagarusi bya'Bahanaaki. Twehe imbere lyabo, tushuba mu
yibonekera nga tuhaazi. Nabo kwakundi, kwokwo kwo bashuba mu tubona.»

14

Abahisiraheeri bashubi yidodomba

1 Lwolwo lusiku mu bushigi, yabo Bahisiraheeri booshi banatondeera ukubululuka ku
kimombo.
2 Yabo booshi kuguma, banakizi yidodombera Musa na Harooni, ti: «Bwangabiiri
bwija tukamire i Miisiri, kandi iri, tukamire haahano mwi'shamba.
3 Aahago! Kituma kiki Nahano atuleeta hano? Si tugagendi malira mwi'zibo! Na
ku luhande lwa bakiitu na'baana biitu boohe, bagagendi gwatwa imbira. E balya, ka
tutangashubi galukira i Miisiri? Ka kutali kwo kukulu?»
4 Haaho, banatondeera ukuhanuusania, ti: «Tutoolage ikindi kirongoozi, gira tushubi
galukira i Miisiri.»
5 Lyeryo, Musa na Harooni banagwa buubi imbere lya'Bahisiraheeri booshi.
6 Yoshwa mugala Nuuni, na Kalebu mugala Yefune, nabo bâli riiri mu yabo bagahirizi.
Yabo bombi, banadaatula imirondo yabo.
7 Yabo bombi, banabwira Abahisiraheeri: «Ikyanya tukagendi gahiriza ikihugo,
twanabona kwo kiri kiija ngana.
8 Iri twangasimiisa Nahano, agaturongoora mu kati kaakyo, anatuheereze kyo. Emwe!
Mu kirya kihugo, kiyeziri mwa'mata, no'buuki.
9 Byo ngamùhuuna naaho, mutakolwe mbu muhune imbere lyage. Balya batuulaga
baamwo, mutabayobohe. Si tugakizi bamira, nga shogo. Ngiisi byo bashuba mu
yegamira kwo, bitakiri ho. Si twehe, Nahano tuyamiinwi. Kwokwo, mutaki bayobohe.»
10 Yabo bombi, iri bakadeta kwokwo, balya Bahisiraheeri booshi banatondeera
ukudeta: «E balya, tuyami bavurumika amabuye.» Lyeryo, ubulangashane bwa Nahano
bwanaboneka hi'gulu li'heema lye'mihumaanano, imbere lya'Bahisiraheeri booshi.

Musa ahuunira abandu ulukogo

11 Haahago, Nahano anabwira Musa: «Balya bandu, bagakizi ngayiriza halinde
mangoki? Ka batâye mbiike kwo'mulangaaliro? Si nâli kizi gira ibitangaaza bya kwingi-
kwingi mu kati kaabo.
12 Halikago buno, ngola ngabatibulira mwe'kiija, kinabaminike. Si wehe, ngakuvyula
mwo'gundi mulala muhamu, úgubahimiri imisi.»
13 Ulya Musa, ti: «E Nahano, si ukakoleesa ubushobozi bwawe, mu kubalyosa mu
kihugo kye'Miisiri. Ne'ri wangabaminika, Abamiisiri bagayuvwa.
14 Lyeryo, banayami menyeesa abatuulaga ba mu kino kihugo. Mukuba, yabo
batuulaga, keera bakalonga imyazi kwo uli kuguma na nyiitu. E Nahano, bayuvwiti kwo
uli mu boneka masu ku gandi. Bayuvwiti na kwe'kibungu kyawe kiri mu beera hi'gulu
liitu, na kwo ku kyanya ki'zuuba, ugweti ugatanga imbere líitu mu nguliro ye'kibungu.
Na bushigi, ugweti ugatutanga mu nguliro yo'muliro.
15 «Kwokwo, yaba Bahisiraheeri, iri wangayami bayitaga, ibinyamahanga bigayuvwa,
binadete:
16 “Nahano keera akamalira abandu baage mwi'shamba. E balya, si ayabiirwi
no'kubahisa mu kihugo kyo akabalagaania ku ndahiro.”
17 «Kwokwo e Nahano, utuyerekage ubushobozi bwawe, nga kwo ukatulagaania, ti:
18 “Nahano atali mu raakara mulindi-mulindi. Si ali munandengeerwa nyingi. Ali
mu koga ibyaha, kiri no'buhuni. Kundu kwokwo, ngiisi ábali na'mahube, atali mu
balekeerera. Si ikyanya abandu bagweti bagahuba, ali mu hana abaana baabo, kiri
na bijukulu baabo, halinde ukuhisa ku kibusi kya kashatu, ne'kya kana.”
19 E Nahano, yaba bandu, wâli kizi bakejeerera, ukulyokera ikyanya bakalyoka i
Miisiri, halinde buno. Ku yukwo, bwo uhiiti urukundo lwingi, ushubi bakoga ibyaha
byabo kandi.»
20 Nahano anamúshuvya: «Ukubakoga, nangabakoga, nga kwo wambuuna.
21 Haliko, nga kwo ndyagagi mugumaana, na nga kwe'kihugo kyoshi kiyijwiragi
mwo'bulangashane bwani,
22 ndaaye kiri no'muguma wabo úgayingira mu kiriira kihugo. Yabo bandu, si keera
bakabona ubulangashane bwani, na ngiisi kwo nâli kizi gira ibisoomeza mu Miisiri, kiri
na mwi'shamba. Kundu kwokwo, bagenderiiri ukukizi ngayiriza, iri banangeza ubugira
kingi.
23 Kwokwo, ndaaye kiri no'muguma wabo úgaabona ikihugo kyo n'galagaania
bashokuluza baabo, mu kubiika indahiro. Bwo bagweti bagangayiriza, ndaaye kiri
no'muguma wabo úgakibona.
24 «Haliko, umukozi wani Kalebu, yehe atali nga'baabo. Si agweti aganzimbaha ku
mutima gwage gwoshi. Kwokwo, kiriira kihugo, ngamúyingiza mwo. Na'ba mwi'kondo
lyage, banayiji kihyana.
25 «Abahamareki na'Bakaanani, batuuziri mu ndekeera. Ku yukwo, kusheezi
mugalukage inyuma, munakulikire injira íri mu lenga mwi'shamba, halinde iwa Nyaaja
Ndukula.»
26 Ha nyuma, Nahano anabuuza Musa na Harooni:
27 «Bano banangora-mabi, bagagenderera ukunyidodombera halinde mangoki? Si
keera n'gayuvwa midodombo yabo.
28 Ku yukwo, ugendi babwira: “Nga kwo ndyagagi mugumaana, amagambo go
mugweti mugaadeta, go na gaago ngamùgirira.
29 Yabo booshi, bwo bakanyidodombera hano mwi'shamba, mwomwo, mwo
baganafwira, ukulyokera ku mushosi we'myaka makumi gabiri, nga kwo bakaharu-
urwa.
30 Mu kati kiinyu, ndaaye úgayingira mu kihugo kyo n'gamùheereza mu kubiika
indahiro, átali Kalebu mugala Yefune naaho, na Yoshwa mugala Nuuni.
31 «“Mwadeta kwa'baana biinyu bagagendi gwatwa imbira. Nanga! Si boohe, bo
ngayingiza mu kiriira kihugo. Balya baana, bagakizi kishambaalira, kundu mwe babusi
baabo mukakilahira.
32 Mwehe, mu lyerino ishamba, mwo mugaherera.
33 «“Yabo baana biinyu, bagaahisa imyaka makumi gana, bagweti bagajeba-jeba
mwi'shamba, halinde ku kyanya mweshi mugaaba keera mwafwira mwo. Na íbitumiri
bagakizi libuuka kwokwo, bwo mutâli riiri bemeera imwani.
34 «“Balya bagahirizi, ikyanya bâli kizi gahiriza ikihugo, bakahisa isiku makumi gana.
Kwo na kwokwo, mugaahisa yeyo myaka makumi gana, mugweti mugalibuuka hi'gulu
lye'byaha biinyu. Ne'kyanya mugalibuuka, lyo mugayiji menya kwo ngola mugoma
winyu.

35 Nie Nahano, keera nakyula. Si mweshi mukayibiika kuguma mu kukizi ndahira.
Kwokwo, ku kasiisa yibyo byoshi, ngamùgirira byo. Mweshi mugamalira mwomuno
mwi'shamba. Ndaanakwo kundi.”»
36 Balya bandu bo Musa âli tumiri kwo bagendi gahiriza kirya kihugo, bo bakayiji
tuma Abahisiraheeri booshi bagayidodombera Nahano.
37 Yabo bagahirizi, bwo bakaleeta imishahu ye'bibeesha, Nahano anabaminika.
38 Mu bandu ábâli geeziri iwa kugahiriza ikihugo, hali Yoshwa mugala Nuuni, na
Kalebu mugala Yefune naaho, bo bakasigala.

Ikiteero kya mbere
(Bukengeeze 1.40-46)

39 Ikyanya Musa akaganuulira Abahisiraheeri ngiisi byo Rurema adesiri, banakizi
bululuka ku kimombo.
40 Ne'ri bukakya, banavyuka kare-kare, banazamuukira mu migazi, iri banadeta:
«E waliha, twayemeera maashi, kwo tugiziri ibyaha. Kundu kwokwo buno, tukolaga
tugagendi gwata ngiisi ho Nahano akatulagaania.»
41 Musa, ti: «Nanga! Amategeko ga Nahano, si mukagabambala! Kwokwo,
mugayabirwa ngana.
42 Mutakolwe kwo mwazamuukira mu migazi, maashi! Bwo Nahano atakiri kuguma
na niinyu, abagoma biinyu bagayiji mùmalira yo.
43 Bwo keera mukajanda Nahano Rurema, mutagaki yamanwa mwe naye. Si
Abahamareki na'Bakaanani bakola bagayiji mùlwisa, banamùminike ku ngooti.»
44 Kundu Musa akadeta kwokwo, halikago yabo Bahisiraheeri banayumuusa imitima
yabo, banazamuukira mwi'yo migazi. Si Musa yehe, akasigala mu shumbi. Kiri
na'Kajumba ke'Kihango kya Nahano, nako kakasigala mwo.
45 Yabo Bahisiraheeri, iri bakahika mwi'yo migazi, lyeryo balya Bahamareki
na'Bakaanani banamanuka, gira bayiji balwisa. Ne'ri bakabateera, banabatibita kwo,
halinde mu kaaya ke'Horima.

15

Imaaja hi'gulu lya'matuulo

1 Nahano anaganuuza Musa,
2 kwo abwire Abahisiraheeri kwokuno: «Mwâye tuule mu kihugo kyo nimùhiiri.
3 Ne'kyanya mugaaba mukoli kituuziri mwo, mukakizi nzimiisa, ku njira yo'mushiiriri
gwe'bitugwa byo mugandangira. Yago matuulo, gagakizi shaaga mu nguuli ze'bitugwa
biinyu. Bikizi ba kwokwo, iba ku matuulo go'kusiriiza lwoshi, kandi iri ku go'kukwiza
byo mukandagaania, kandi iri ku ágatangwa nga kwo'mundu aloziizi, kandi iri ku
ge'byanya bye'siku ngulu ziinyu.
4 «Kwokwo, ngiisi úgaleetera Nahano ituulo, akizi múleetera ne'litiri nguma
yo'mushyano mulembu, kuguma ne'litiri nguma ya'mavuta.
5 Na kwakundi, ikyanya mugatanga ituulo lye'kyanabuzi, mulingaanie ilitiri nguma
ye'divaayi.
6 «Ne'kyanya mugakizi tanga ituulo lye'kipanga, utwalage ibilo bibiri byo'mushyano
mufushe mwe'litiri nguma ne'kitolo ya'mavuta.
7 Munatange ne'litiri nguma ne'kitolo ye'divaayi. Yago matuulo, ikyanya muga-
gatanga, umushiiriri gwago gugakizi simiisa Nahano.
8 «Hali ikyanya mugakizi tangira Nahano ishuuli, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, gira
likwize ngiisi byo mukalagaania, kandi iri libe ituulo lyo'kuyerekana ingoome.
9 Iyo shuuli, mukizi gitanga kuguma ni'tuulo lye'bilo bishatu byo'mushyano, ne'litiri
zibiri za'mavuta.
10 Na kandi, muleetage ilitiri zibiri ze'divaayi. Yago matuulo, ikyanya mugagatanga,
umushiiriri gwago gugakizi simiisa Nahano.
11 «Ikyanya mugakizi tanga ituulo lye'shuuli, kandi iri lye'kipanga, kandi iri
lye'kihebe, hali amategeko go mukwaniini ukukulikira.
12 Ku ngiisi ituulo lyo mugatanga, mukizi gira kwokuno:
13 Ngiisi úyimbwa Muhisiraheeri nirizina, ikyanya agakizi tanga ituulo lyo'kusiriiza,
akwiriiri akulikire yizi maaja. Yago matuulo, ikyanya agagatanga, umushiiriri gwago
gugakizi simiisa Nahano.
14 «Mu kati kiinyu, iri mwangaba muli ikinyamahanga, kinabe kiloziizi kwo nakyo
kitange ituulo, kikwaniini kikizi gira nga kwokulya niinyu mugweti mugaagira. Yago
matuulo, ikyanya kigagatanga, umushiiriri gwago gugakizi simiisa Nahano.

15 «Yizo maaja, zigayama ho, halinde ku bibusi byoshi íbigaki yija. Kwokwo, mwehe,
kuguma ne'binyamahanga íbimùtuuziri mwo, mweshi mugakizi kulikira zeezo-zeezo
maaja, imbere lya Nahano.
16 Mwe na yibyo binyamahanga, mukwaniini ukukizi kulikira gaago-gaago mategeko.»
17 Nahano anaganuuza Musa,
18 kwo abwire Abahisiraheeri na kwokuno: «Ikyanya mugayingira mu kihugo kyo
ngamùrongoora mwo,
19 ngiisi kyanya mugakizi lya ibitumbwe byamwo, mutee kizi ndomoza.
20 Ikyanya mugakizi shya umushyano, mutee ndomoza mu kutanga umukate, libe
ituulo lya mu biyeluuliro biinyu.
21 Yiryo ituulo, mu bibusi biinyu byoshi íbigaki yija, mukizi lindangira.
22 «Yizo maaja zo n'gaheereza Musa, hali ikyanya mugahubira nguma zaazo, buzira
kugiriirira.
23 Tudetage kwo baguma mu bibusi biinyu batangakulikira byoshi byo n'gabwira
Musa.
24 Iri umundu angagira ikyaha buzira kugiriirira, na'bandi Bahisiraheeri batashubi
yiji kwo akigira, kwokwo, yabo booshi batangage ishuuli nguma. Ikyanya bagag-
isiriiza, umushiiriri gwayo, gugasimiisa Nahano. Haaho-haaho, banatange ni'tuulo
lyo'mushyano, na lye'kinywebwa, nga kwe'maaja zidesiri. Batange ne'kihebe kiguma,
libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
25 Bwo yikyo kyaha kitali kya kugiriirira, banabe keera baleeta amatuulo gaabo
go'kusiriiza imbere lya Nahano, kuguma ni'tuulo lyo'kukogwa ibyaha byabo, kwokwo
umugingi ye gabanywaniisa na Rurema halinde banakogwe.
26 Yabo Bahisiraheeri, kuguma ne'binyamahanga byo batuliinwi, booshi bakayikul-
ulira umwama. Kwokwo, na booshi bagaakogwa.
27 «Iri umundu muguma naaho angagira ikyaha buzira kugiriirira, akwiriiri atange
ishaashi ye'mbene yo'mwaka muguma, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
28 Bwo'yo mundu akagira ikyaha buzira kugiriirira, umugingi agamúnywaniisa
kuguma na Nahano, halinde anakogwe.
29 Yulwo lubaaja, ludesiri hi'gulu lya ngiisi úkagira ikyaha buzira kugiriirira, aba
Muhisiraheeri nirizina, kandi iri ikinyamahanga kyo mutuliinwi.
30 «Haliko, ngiisi úgaaba agweti agaagira ikyaha mu kugiriirira, yehe agaaba atuka
Nahano, aba Muhisiraheeri nirizina, kandi iri kinyamahanga, uyo mundu, akwiriiri
atwibwe mu bandu ba Nahano.
31 Mukuba, agaaba alahira Igambo lya Nahano, anabe ahongwiri ne'maaja zaage. Uyo
mundu, agaaba ayikululira umwama, anakwaniini atwibwe mu Bahisiraheeri.»

Umundu ahongola ulubaaja lwe'Sabaato

32 Ikyanya Abahisiraheeri bâli ki riiri mwi'shamba, banabona umundu muguma
agweti agasheenya ku lusiku lwe'Sabaato.
33 Uyo mundu, banamútwala imbere lya Musa na Harooni, na'Bahisiraheeri booshi.
34 Banatee múbiika mu nyumba ye'mbohe, bwo batâli yiji ngiisi kwo bakwaniini
ukumúgira.
35 Haaho, Nahano anabwira Musa kwokuno: «Uyo mundu, akwaniini ayitwe.
Abahisiraheeri booshi, bamútwalage inyuma lye'shumbi, banamúyitire yo, mu
kumúlasha amabuye.»
36 Lyeryo, balya bandu banamúhalamulira inyuma lye'shumbi, banakizi múvurumika
kwa'mabuye, halinde anafwa. Kwokwo, kwo Nahano akabwira Musa.

Iminaganizo ku makano ge'mirondo

37 Nahano anaganuuza Musa,
38 kwo abwire Abahisiraheeri kwokuno: «Abandu bakizi biika iminaganizo ku
makano ge'mirondo yabo. Iyo minaganizo, mukizi ginanika ne'nuzi ya namukungumo.
Yulu lubaaja, lugayama ho mu bibusi byoshi íbigaki yija.
39 «Iyo minaganizo, ikyanya mugagibona, mugakizi kengeera imaaja zooshi za
Nahano. Mukizi zisimbaha, buzira kukizi yifwija íbibishirwi mu mitima yinyu
mwenyene, kandi iri mu masu giinyu.
40 Kwokwo, lyo mugakengeera ukusimbaha imaaja zaani zooshi, halinde munabe
bandu baani bataluule.
41 Nie Nahano Rurema winyu. Nie kamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri, gira lyo mba
Rurema winyu. Niehe, nie Nahano Rurema winyu.»

16

Koora, na Datani, na Habiraamu bahuna

1 Mu Balaawi, mwâli riiri mugala Hishaari, mwijukulu Kohaati, iziina lyage ye Koora.
Uyo Koora, lusiku luguma akahuna imbere lya Musa. Anayibiika ku Datani bo na
Habiraamu, bagala Heryabu, ba mu mulala gwa Rubeni, anayibiika na ku Honi mugala
Pereeti.
2 Yabo booshi, banayibiika kuguma na'baabo bakulu magana gabiri na makumi
gataanu, ábâli yijikiini mu Bahisiraheeri kwo bo bimangizi.
3 Yabo booshi, banayiguga imbere lya Musa na Harooni, banababwira: «Keera
mwakavya. Si Abahisiraheeri booshi balyagagi bataluule! Ngiisi muguma wabo, Nahano
bayamiinwi. Aahago! Kutagi mwehe mugweti mugayikuza, ukuhima abandi bandu
booshi ba Nahano?»
4 Uyo Musa, mbu ayuvwagwe kwokwo, anayami gwa buubi.
5 Haaho, anabwira Koora na'bakulikizi baage booshi: «Kusheezi shesheezi, Nahano
agayerekana ngiisi ábali be'mwage,* banabe bakoli talwirwi imwage. Yabo bataluule,
anabahanguule kwo bayimange imbere lyage, kwo ali mweru.
6 Aahago! Wehe Koora, mwe na yaba bakulikizi baawe, kusheezi ngiisi muguma winyu
aleete isheetezo,
7 munagibiike kwa'makala ágayasiri, munagafuke kwo'mubadu. Kwokwo, lyo
tugaabona ngiisi ye Nahano atooziri, kwo abe mutaluule. Si niinyu mwe Balaawi, keera
mwakavya.»
8 Musa anashubi bwira Koora: «E Balaawi, mundegage amatwiri.
9 Rurema wa'Bahisiraheeri, keera akamùtaluula mu biinyu Bahisiraheeri booshi,
anamùgira mukizi múyegeera, iri munamúkolera mwi'heema lyage Litaluule. Mu-
nakizi yimanga imbere lya'Bahisiraheeri, munabakolere. Aaho! Bikagi bindi byo muki
loziizi?
10 Si Rurema keera akamùyegeza imwage, mwe na'biinyu Balaawi booshi. Ka mukoli
loziizi kiri no'mukolwa gwo'bugingi?
11 Kwokwo, atali Harooni ye mugweti mugayidodombera. Si mwe na'bakulikizi biinyu,
mugweti mugalahira Nahano yenyene.»
12 Lyeryo, Musa anabwira Datani, na Habiraamu bagala Heryabu, kwo bayije.
Halikago, banalahira, ti:
13 «Ewe! Si ukatulyosa i Miisiri, yanâli yeziri amata no'buuki. Na buno, ukoli loziizi
ukutumalira hano mwi'shamba. Aaho! Ka uloziizi ukutuvindagaza ku kahaati.
14 Na kwakundi, utazi tuhisa mu kihugo íkiyeziri mwa'mata no'buuki. Tutanazi hyana
amatongo, kandi iri indalo ze'mizabibu. Aahago! Ka ugagenderera ukutuhendereza?
Nanga! Twehe, tutagayija.»
15 Musa, mbu ayuvwagwe kwokwo, anaraakara bweneene, anabwira Nahano:
«Utayakiire amatuulo gaabo. Si mu kati kaabo, ndaaye ye nzindi nyaga kiri punda
wage. Ndaanaye muguma wabo ye nzindi hubira.»
16 Kwokwo, Musa anabwira Koora: «E Koora, mwe na'bakulikizi baawe! Muyijage
imbere lya Nahano kusheezi. Kiri na Harooni naye, agaaba ali ho.
17 Ngiisi muguma winyu, ayijage ne'sheetezo yage, anagibiike mwo'mubadu. Iyo
sheetezo, anagitwale imbere lya Nahano. Kwokwo, yizo sheetezo zooshi, zigaaba
magana gabiri na makumi gataanu. Harooni naye, agaleeta iye'mwage.»
18 Kwokwo, ngiisi muguma wabo anayabiira isheetezo yage, anagibiika mwa'makala
ágayasiri, kuguma no'mubadu. Ha nyuma, banagendi yimanga ha mulyango gwi'heema
lye'mihumaanano, balyagagi kuguma na Musa na Harooni.
19 Koora anakuumania abakulikizi baage booshi ha mulyango gwa lirya iheema, gira
bahagane na yabo bombi.
Lyeryo ngana, ubulangashane bwa Nahano bwanayami batanguulira booshi.
20 Nahano anabwira Musa na Harooni:
21 «Mwembi, muyihandulage ku yaba bandu, gira ndonge ubulyo bwo'kuyami
baminika kinaliguma.»
22 Haliko, Musa na Harooni banagwa buubi, banayamiza, ti: «E Rurema, si we mu
tuma abandu booshi bali bagumaana! Aahago! Ka ugayami rakarira abandu booshi,
anali mundu muguma naaho ye kakuhubira?»
23 Nahano naye, ti:
24 «E Musa, ubwire abandu booshi kwo balyokage ha butambi lya'maheema ga Koora,
na'ga Datani, na'ga Habiraamu.»

---

* **16:5 16.5** 2 Timoteyo 2.19.

25 Musa anakwabadukira ha mwa Datani na Habiraamu. Na'bashaaja ba'Bahisiraheeri
banagenda bamúkulikiiri.
26 Musa, mbu ahikage yaho, anakengula abandi bandu booshi, ti: «Yaba bandu,
muyami lyoka ha gano maheema gaabo. Mukuba bakola banangora-mabi. Hatanagire
kiri ne'kindu kiguma kyabo kyo mugahuma kwo. Mutayiji kengeera mwashereezibwa
mwe nabo. Si boohe, ibyaha byabo bigabamala.»
27 Kwokwo, balya bandu banalyoka hoofi na'maheema ga Koora, na'ga Datani, na
ge'mwa Habiraamu. Haaho, Datani na Habiraamu banahuluka mu maheema gaabo,
banayimanga ha miryango bali kuguma na bakaabo, na'baana baabo, kiri no'tulenge
twabo.
28 Musa anabwira Abahisiraheeri: «Bwobuno, mumenyage kwo Nahano ye kanduma
ngire yibi. Si kutali ku bulooze bwani.
29 Yaba bandu, iri bangafwa nga kwa'bandi bali mu fwa, iri atali Nahano ye kanduma.
30 Halikago, iri Nahano angagira igambo lihyahya, mu kuyigula idaho, linabamire
bakiri bagumaana, kuguma ne'bindu byabo byoshi, haaho lyo mugaamenya kwo yaba
bandu bashuba mu gayiriza Nahano.»
31 Uyo Musa, mbu ayusagye ukudeta kwokwo, lyeryo, idaho lyanayami yiguka.
32 Ikishimo, kyanamira Datani na Habiraamu, kuguma ne'mbaga zaabo. Kyanamira
na balya bandi bahuni ba Koora, kuguma ne'bindu byabo.
33 Yabo booshi, bakaholobera i kuzimu bakiri bagumaana, kuguma ne'bindu byabo
byoshi. Ha nyuma kandi, yiryo idaho lyanashubi babwikira. Kwokwo, kwo
bakaminikwa, batanaki boneka.
34 Abahisiraheeri booshi ábâli yimaaziri ha butambi lyabo, mbu bayuvwe ngiisi kwo
bagweti bagabululuka, banayami tibita, iri banadeta: «E balya, tushaagage, gira nyiitu,
idaho litayiji tumira.»
35 Haaho, balya bandu magana gabiri na makumi gataanu ábâli fumbiiti imibadu mu
sheetezo, Nahano anayami batibulira kwo'muliro, gwanabajigiivya booshi.

17

Isheetezo

1 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa kwokuno:
2 «Zirya sheetezo, ubwire Heryazaari mugala umugingi Harooni, kwo agendi
zikondoola mu muliro. Na'makala ágaziri mwo, agendi gayonera hala. Mukuba, yizo
sheetezo, ziri ndaluule.
3 «Yizo sheetezo, beene zo keera bayitwa hi'gulu lye'byaha byabo. Na bwo
bakazikoleesa imbere lya Nahano, zikolaga ndaluule. Ku yukwo, Heryazaari azitulage
mwo'mutumbikizo gwa'kashasha. Kwokwo, yugwo mutumbikizo, gugaaba kalangikizo
ko'kukengeeza Abahisiraheeri.
4 «Yizo sheetezo kwo zikatulwa mu miringa, uyo mugingi Heryazaari, anaziyabiira,
anazitula mwo'mutumbikizo gwa'kashasha. (Yizo sheetezo, zâli riiri za balya bandu
ábakajigiivibwa.)
5 Akagira nga kwo Nahano âli mali múyereka ku njira ya Musa. Kwokwo, Rurema
anakengeeza yabo Bahisiraheeri kwo ndaaye úhangwirwi ukuyokera Nahano umubadu,
átali umugingi wa mwi'kondo lya Harooni. Iri ugundi mundu angagira mbu aguyokye,
agashereezibwa naye, nga kwokulya kwa Koora na'bakulikizi baage.»

Harooni akiza abandu

6 Iri bukakya, yabo Bahisiraheeri booshi banayidodombera Musa na Harooni, ti:
«Emwe! Si keera mwayitiisa abandu ba Nahano!»
7 Yabo Bahisiraheeri, banashololokera Musa na Harooni mu kubayihindulira. Haliko,
iri bakakebagana iwi'heema lye'mihumaanano, banabona ikibungu kyalizinga kwo. Mu
yikyo kibungu, banabona ubulangashane bwa Nahano.
8 Haaho, Musa na Harooni banagendi yimanga imbere lya lirya iheema
lye'mihumaanano.
9 Nahano anabwira Musa kwokuno:
10 «E Musa, uyihandule ku yaba bandu. Mukuba, buno, ngola ngabashereeza.»
Musa na Harooni, banagwa buubi.
11 Musa anayami bwira Harooni: «Yabiiraga isheetezo yawe, unagibiike kwo'mubadu,
kuguma no'muliro ukushaaga ha kashasha. Unagivwarukane imunda yabo bandu, gira
ubanywaniise na Nahano. Ubanguke! Mukuba, Nahano akoli barakariiri. Si kiija keera
kyatondeera ukubayingira mwo!»

12 Harooni anagira nga kwo Musa akamúbwira. Anayabiira isheetezo yage,
anagiyokera kwo'mubadu, anagiyingirana úmuli balya Bahisiraheeri, gira abanywaniise
na Rurema. Mukuba, kirya kiija kyâli mali bayingira mwo.
13 Harooni anayimanga ha kati ke'birunda, na ábakiri bagumaana, halinde yikyo kiija
kyanamala.
14 Kundu kwokwo, kyanayita abandu bihumbi ikumi na bina na magana galinda,
buzira kuharuura balya bahuni ábâli mali fwa bo na Koora.
15 Ikyanya ikiija kikamala, Harooni anagalukira áhali Musa, ha mulyango gwi'heema
lye'mihumaanano.

Ingoni ya Harooni

16 Ha nyuma, Nahano anabwira Musa kwokuno:
17 «Ubwire Abahisiraheeri kwo bakuleetere ingoni ikumi na zibiri. Yizo ngoni, ngiisi
mukulu wo'mulala aleete ingoni nguma-nguma. Na ku ngiisi ngoni, uyandike iziina lya
mwene yo.
18 Ne'ngoni ya'Balaawi, ugiyandike kwi'ziina lya Harooni. Kwokwo, ngiisi úyimangiiri
umulala, agaaba ne'ngoni nguma-nguma.
19 Yizo ngoni zooshi, uziyabiire, unazitwale mwi'heema, imbere lye'mihumaanano,
unazilambike imbere lya'Kajumba ke'Kihango. Haaho, ho tugagwanana twembi.
20 Kwokwo, ngiisi ye ngaaba natoola, ingoni yage igaashoga. Kwi'yo njira, lyo
ngaamala imidodombo ya'Bahisiraheeri hi'gulu liinyu.»
21 Kwokwo, Musa anaganuuza Abahisiraheeri booshi, na'bimangizi baabo. Yabo
bimangizi, banamúheereza ingoni zaabo, ukukulikirana ne'milala yabo, kwo yâli ikumi
ni'biri. Iyo ngoni ya Harooni nayo, yâli ziriiri mwo.
22 Zirya ngoni zooshi, Musa anazibiika imbere lya Nahano, mwi'heema lyage
lye'Kihango.
23 Iri bukakya, Musa anagendi yingira mu lirya iheema. Ne'ri akahikaga mwo,
anagwana irya ngoni ya Harooni keera yashoga, inakola na'kafundo. Yako kafundo,
kanaleeta akaaso. Na mu yako kaaso mwanalyoka ibitumbwe íbikoli hiiri, binashushiini
ne'loozi. Ee! Iyo ngoni, yâli riiri ya beene Laawi.
24 Haaho, Musa analyosa yizo ngoni imbere lya Nahano, anazileeta imbere
lya'Bahisiraheeri. Ngiisi mukulu, anayabiira iye'mwage.
25 Nahano anabwira Musa kwokuno: «Irya ngoni ya Harooni, ugigalukane, unagibiike
imbere lya'Kajumba ke'Kihango. Iyo ngoni, igakizi langwa, bube bumasi imwa'bahuni.
Kwokwo, kwe'midodombo yabo igaamala, halinde batanashubi yitwa.»
26 Ngiisi kwo Nahano akabwira Musa, kwo akanagira.
27 Balya Bahisiraheeri banayiji bwira Musa: «Keera twahera, maashi! Tweshi
twamala.
28 Ngiisi úli mu yegeera iheema lya Nahano, si ali mu yami fwa. Aaho! Ka tumalage
tweshi?»

18

1 Ha nyuma, Nahano anabwira Harooni: «Mwe na bagala baawe, kuguma na'ba
mu mbaga yawe, ikyanya iheema lye'mihumaanano ligahubirwa, mwe mugabetula
umwama. Kiri ne'kyanya abagingi bagayiji legwa, mwe bigaalola.
2 Ikyanya mwe na bagala baawe mugakizi kola imbere li'heema lye'mihumaanano,
uleetage na'biinyu Balaawi, gira bakizi mùtabaala.
3 «Yabo beene winyu, ikyanya bagakizi gira imikolwa ya mu lirya iheema, bakizi
yibiika mwi'dako lyawe. Kundu kwokwo, batahangwirwi ukuhuma ku birugu bya
mwi'heema, batanayegeere ha kashasha. Iri bangabihuma kwo, mweshi mugayami fwa.
4 Si imikolwa yoshi yo'kukizi lingaania lirya iheema lye'mihumaanano, mube mugweti
mugagikola kuguma. Ne'kyanya ugakizi kola mwi'heema Litatuule, hatagirage ugundi
mundu úgakizi kuyegeera.
5 «Kwokwo, mwehe mwenyene, mwe mugakizi kola imikolwa ya mwi'heema
lye'mihumaanano, kiri na ha kashasha. Kwokwo, lyo'buraakari bwani butashubi
tibukira ku Bahisiraheeri.
6 Mu Bahisiraheeri booshi, keera n'gatoola beene winyu Abalaawi, gira bataluulwe,
lyo bakizi ngolera mwi'heema lye'mihumaanano.
7 «Haliko wehe, e Harooni, kuguma na bagala baawe, mwe mugakizi ngirira
imikolwa yo'bugingi, mu kukunga íbiri ha kashasha, kiri na íbiri imbere lye'Kisiika
Kyeru Bweneene. Kwokwo, yugu mukolwa gwinyu, namùheereza gwo. Nakuheereza

ne'kigabi kyo'kukizi kola mwo'mukolwa gwa'bagingi. Ngiisi gundi úwangayegeera iheema lye'mihumaanano, akwaniini ayami yitwa.»

Umutuli gwa'bagingi

8 Nahano anashubi bwira Harooni kwokuno: «Amatuulo gooshi ga'Bahisiraheeri bagakizi ndeetera, we nabiikaga, ukizi galola. Kwo bagweti bagagambeereza gooshi mataluule, naani namùheereza go, mwe na'baana baawe. Yago matuulo, gagayama gali ge'mwinyu.
9 Ngiisi matuulo ágatali go'kusiriiza lwoshi, gagakizi ba ge'mwinyu. Kuli kudeta amatuulo go'mushyano, na go'kukogwa ibyaha, na go'kuhyula. Ngiisi bindu bya'bandu bagakizi ndangira ituulo litaluule, bigakizi ba bye'mwawe, mwe na'baana baawe.
10 Yibyo byokulya, bwo biri bitaluule, mukizi birya. Si abashosi naaho, bo bagakizi birya.
11 «Na kwakundi, ngiisi bindi bya'Bahisiraheeri bagakizi ndangira ituulo mu kubishagania, nabyo bigakizi ba bye'mwawe mwe na bagala baawe, na banyere baawe. Kwokwo, ngiisi mundu wa mu mbaga yawe úkoli yeruusiri, ahangwirwi ukukizi birya kwo.
12 «Kwokwo, namùheereza ngiisi mimbu miija ya'Bahisiraheeri bagakizi ndangira mu kundomoza, nga'mavuta, ne'divaayi, ne'ngano.
13 Ngiisi mimbu yabo yo bagakizi ndomoza, igakizi ba ye'mwawe. Yizo mbuto, ngiisi mundu wa mu mbaga yawe útayulubiiri angakizi zilya kwo.
14 Kwokwo, mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, ngiisi byo bagakizi taluula imwa Nahano, iri na niinyu, bikola bye'mwinyu.
15 «Ikyanya Abahisiraheeri bagakizi ndangira ifula zaabo, na niinyu zigakizi ba ze'mwinyu, ziba fula za'bandu, kandi iri ze'bitugwa. Haliko, yizo fula za'bandu, zikwaniini zikizi guluulwa. Ne'bitugwa biinyu íbyabutwa ubwa mbere, iri byangaba biri na'kashembo, nabyo bikwaniini bikizi guluulwa.
16 Byangaguluulwa ku kyanya biki hiiti umwezi muguma. Ne'kishingo kyo'kubiguluula, biri bingorongoro bitaanu bye'harija, ukukulikirana na ngiisi kwe'harija iri mu gerwa Ahandu Heeru.
17 «Halikago, ikitugwa íkyabutwa ubwa mbere, ziba shuuli, kandi iri bibuzi, kandi iri mbene, byohe, bitagakizi guluulwa. Si biryagagi bitaluule. Kwokwo, uyabiirage umuko gwabyo, unakizi gushangira ku kashasha. Ne'binyule byabyo, ukizi biyokya. Ikyanya ugakizi bisiriiza, umushiiriri gwabyo gugakizi simiisa Nahano.
18 Yibyo bitugwa, inyama zaabyo zigaaba ze'mwinyu: umushaya ne'kisingiira kye'lulyo, nga kwo biri mu lengezibwa imbere lya Nahano.
19 «Kwokwo, ngiisi matuulo mataluule ga'Bahisiraheeri bagakizi ndangira, naawe nakuheereza go, mwe na bagala baawe, kiri na banyere baawe. Kiri ne'kihango ha kati kiitu twembi, kigaaba na ku bandu ba mwi'kondo lyawe. Yikyo kihango, kitanâye hongolwe.»
20 Ha nyuma, Nahano anashubi bwira Harooni: «Kundu abiinyu Bahisiraheeri bagahyana íbiri mu kirya kihugo, haliko mwehe, mwe bagingi, ndaabyo mugahyana. Ndaagwo mutuli mugalonga mwo. Si mu Bahisiraheeri, niehe, nie gaaba mutuli gwawe, nie gaanaba buhyane bwawe.

Umutuli gwa'Balaawi

21 «Ku luhande lwa'Balaawi, ikyanya bagakizi gira umukolwa gwa mwi'heema lye'mihumaanano, ngakizi baheereza ngiisi kihande ki'kumi kya'Bahisiraheeri bagakizi ndangira. Yikyo kihande ki'kumi, bwo bugaaba buhyane bwabo.
22 «No'kulyokera buno, abandi Bahisiraheeri batakwaniini ukukizi yegeera iheema lye'mihumaanano. Ne'ri bangaliyegeera, iri bayikululira umwama, gunabakwegere ulufu.
23 Ku yukwo, Abalaawi naaho bo bagakizi kola mwi'heema lye'mihumaanano. Ne'ri abandu bangagira amahube hi'gulu lyalyo, Abalaawi bo bagakizi gabetula. Yulu lubaaja lugayama ho, halinde mu bibusi biinyu byoshi.
«Abalaawi, mu kihugo kye'Hisiraheeri, ndaakyo kindu bagahyana mwo.
24 Si ikyanya Abahisiraheeri bagakizi tanga ikihande kiguma ki'kumi, ngakizi baheereza kyo. Kyo kikatuma n'gadeta, kwo mu baabo Bahisiraheeri, Abalaawi boohe, ndaabwo buhyane bwo bagalonga.»

Ikihande kiguma kya'Balaawi

25 Nahano anabwira Musa,

26 kwo amenyeese Abalaawi kwokuno: «Ikyanya Abahisiraheeri bagakizi tangira
Nahano ikihande kiguma ki'kumi, mwe mugakizi kihaabwa, kibe mutuli gwinyu.
Ne'kyanya mugakizi kihaabwa, niinyu mugakizi tanga ikihande ki'kumi kye'mwinyu,
gakizi ba go matuulo ge'mwinyu.
27 Yibyo byo mugakizi tanga, bigakizi haruurwa nga gaago matuulo ga'Bahisiraheeri
bali mu tanga ku mimbu yabo.
28 Kwokwo, mukizi ndangira ikihande ki'kumi ku byo mugakizi yakiira mu Bahisira-
heeri. Yikyo ki'kumi kiinyu, mugakizi kiheereza umugingiHarooni.
29 Ku ngiisi byo mugakizi yakiira, muheereze Nahano íbiri biija, bibe bitaluule
imwage.»
30 Nahano anashubi bwira Musa, kwo amenyeese Abalaawi na kwokuno: «Ikyanya
mugakizi nzikiiriza yikyo kihande ki'kumi íkisimisiizi, ngakizi kiharuura nga
íkyashaaga ha kiyeluuliro kiinyu, kandi iri ha kikandiro kiinyu.
31 Birya bihande mwenda íbigasigala, mwe ne'mbaga ziinyu, mwangakizi biliira
ngiisi ho muloziizi. Bigakizi ba byo bihembo biinyu, hi'gulu lyo'mukolwa gwo mugweti
mugagirira mwi'heema lye'mihumaanano.
32 «Ne'ri mwangaba keera mwatanga íbiri biija imwani, ndaagwo mwama gwo
mugakizi yikululira. Mukuba, iri mwangaba mutahubiiri amatuulo mataluule, muta-
gayitwa hi'gulu lyago.»

19

Ukulingaania amiiji go'kuyeruusa

1 Nahano anashubi bwira Musa na Harooni:
2 «Hali ulundi lubaaja lwo ngamùbwira. Ugendi menyeesa Abahisiraheeri kwo
bakuleetere inyana yi'gaajo. Iyo nyana ibe iri nzira kashembo, inabe itazindi limiisibwa.
3 Iyo nyana, mugiheereze umugingi Heryazaari, agitwale áhayerusiibwi inyuma
lye'shumbi, munabuli gitongeerera imbere lyage.
4 «Haaho umugingi Heryazaari analeeze umunwe mu muko gwayo, anagushangire
ubugira kalinda imbere li'heema lye'mihumaanano.
5 Inyama zaayo, zisiriizibwe imbere lyage, kiri no'luhu, no'muko, na'mashe.
6 Lyeryo, umugingi anayabiire ihitolo hye'kiti kyo'mwerezi, kuguma ni'tavi lye'hisopo,
ne'nuzi ndukula, anabilashe byoshi ngiisi he'yo nyana igweti igasiriigizibwa.
7 «Ha nyuma, umugingi akwaniini afulage ibyambalwa byage, anayikarabe, akabuli
yingira mu shumbi. Kundu kwokwo, agaaba aki yulubiiri, halinde kabigingwe.
8 Ulya mundu úkasiriiza iyo nyana, naye kwakundi afule ibyambalwa byage,
anayikarabe, bwo naye agaaba ayulubiiri halinde kabigingwe.
9 «Ugundi mundu úkoli yerusiibwi, agashamata umunyota-kiiko gwe'yo nyana,
anagendi gubiika áhayerusiibwi, inyuma lye'shumbi. Yugwo munyota-kiiko, gunakizi
langwa ho bwija. Ha nyuma, Abahisiraheeri banakizi gutobera mu miiji go'kuyeruusa.
Yiryo, liri ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
10 Yugwo munyota-kiiko gwe'yo nyana, umundu úgagushamata, akwaniini naye
afulage ibyambalwa byage. Naye kwakundi, agaaba akoli yulubiiri halinde kabigingwe.
Yulu lubaaja, lugayama mu Bahisiraheeri booshi, kiri na mu binyamahanga byo
batuliinwi.

Ulubaaja hi'gulu lyo'kuyeruusibwa

11 «Ngiisi úgaahuma ku kirunda, agaaba akoli yulubiiri, halinde ukuhisa isiku zirinda.
12 Mu yizo siku, ulusiku úlugira izishatu, no'lugira izirinda, uyo mundu akwaniini
ayiyeruuse na galya miiji. Kwokwo, lyo agaaba akoli yeruusiri. Haliko, iri atangayiyeru-
usa ku lusiku úlugira izishatu, na ku lugira izirinda, iri agayama aki yulubiiri.
13 Ngiisi úwahuma ku kirunda, anabe atagendi yiyeruusa, agaaba ayulubaza iheema
lya Nahano. Uyo mundu, akwaniini atwibwe mu baabo Bahisiraheeri. Bwo
atakayeruusibwa na galya miiji, anayamage aki yulubiiri.
14 «Umundu, nga angafwira mwi'heema, abandu bakwaniini ukukulikira yulu
lubaaja: Ngiisi úwangayingira mwo, kandi iri úwagwanwa mwo, booshi bagaaba bakoli
yulubiiri, halinde ukuhisa ku siku zirinda.
15 Yaho mwi'heema, ngiisi kirugu íkigaaba kitatumbikiirwi, nakyo kigaaba kikoli
yulubiiri.
16 «Iri umundu angaba akola imbuga, anahumage ku kirunda kya úwayitwa, kandi
iri kya úwafwa yenyene, uyo mundu agaaba akoli yulubiiri, halinde ukuhisa ku siku
zirinda. Bigaaba kwokwo, kiri na ku mundu úwahuma imigongolo yo'mundu, kandi iri
ishinda.

17 «Umundu mwene uyo, iri angalooza ukuyiyeruusa, mukwaniini muyabiire
umunyota-kiiko gwa galya matuulo go'kukogwa ibyaha. Yugwo munyota-kiiko, mugu-
fuke mu nyungu, munagutobe na'miiji meeru.
18 Kwokwo, ngiisi úyeruusiri, ayabiire ihitavi hye'hisopo, anahireeze mu yago miiji,
anagashangire kwi'heema, na ku birugu íbiriri mwo, kiri na ku bandu ábali mwo.
Akabuli gashangira na ku'lya mundu úhumiri ku migongolo, kandi iri úhumiri ku
shinda, kandi iri ku mundu úkayitwa, kandi iri ku kirunda kya úkafwa yenyene.
19 Ku lusiku úlugira izishatu, no'lugira izirinda, ngiisi úkoli yeruusiri, akwaniini
ashangirage yago miiji ku úkoli yulubiiri. Na mu yizo siku zirinda, amúyeruuse. Uyo
úshubi yulubiiri, akwaniini afulage ibyambalwa byage, anayikarabe. Na ku kyanya
kya'kabigingwe, agaaba akoli yeruusiri.
20 «Iri umundu angayiyulubaza, atanayiyeruuse, akwaniini atwibwe mu baabo
Bahisiraheeri. Mukuba, agaaba keera ayulubaza iheema lya Nahano. Bwo
atakashangirwa kwa'miiji go'kuyeruusa, agayama aki yulubiiri.
21 «Yulwo, lulyagagi lubaaja úlugayama ho. Ngiisi úgakizi shangira amiiji
go'kuyeruusa, akwaniini akizi fula ibyambalwa byage. Ngiisi úgakizi huma mu yago
miiji, agaaba akoli yulubiiri, halinde ukuhisa kabigingwe.
22 Uyo mundu úkoli yulubiiri, ngiisi byo agahuma kwo, bigaaba nabyo keera
byayulubala. Na ngiisi úgamúhuma kwo, naye agaaba akoli yulubiiri, halinde
kabigingwe.»

20

Amiiji ge'Meriba

1 Mu mwezi gwa mbere, Abahisiraheeri booshi bâli mali hika mwi'shamba lye'Siini,
banashumbika i Kadeeshi. Ikyanya bâli kola ho, Miryamu anafwa, banamúziika.
2 Yaho bâli shumbisiri, ndaago miiji ágâli riiri ho. Kwokwo, abandu banazunguluka
Musa na Harooni,
3 iri banalongooza Musa: «Ikyanya beene witu bakayitwa imbere li'heema lya Nahano,
bwangábiiragi bwija tufwire kuguma.
4 Aahago! Kituma kiki mwatuleeta hano mwi'shamba? Ka mbu lyo tuyiji herera mwo,
kuguma ne'bitugwa biitu?
5 Kituma kiki mukatulyosa i Miisiri, mwanatuleeta mu gano malibu? Si hano
ndaayo ngano, ndaanayo mitiini, ndaanayo mizabibu, kandi iri makomamanga. Kiri
na'magoloovi, ndaago.»
6 Musa na Harooni banalyoka áhali yabo bandu, banagendi yimanga ha mulyango
gwi'heema lye'mihumaanano, banagwa buubi imbere lya Nahano. Ne'ri bakaba
balyagagi yaho, lyeryo, ubulangashane bwage bwanabatanguulira.
7 Nahano anabwira Musa:
8 «Uyabiirage ingoni yawe. Mwe na mukulu wawe wa Harooni, mukuumanie
yaba bandu. Mango baba bakoli kumaniri imbere lyawe, unabwire luliira lwala
kwo lushyokage mwa'miiji. Haaho, amiiji gagalyoka mu lwala, halinde yaba booshi
banalonge ukuganywa, kuguma ne'bitugwa byabo.»
9 Kwokwo, Musa anayabiira irya ngoni, imbere lya Nahano.
10 Musa na Harooni, banakuumania balya booshi imbere lyo'lwala. Musa anabab-
wiririra: «E bahuni, munyuvwirizagye. Ka muloziizi tumùlyokeze amiiji mu yulu
lwala?»
11 Lyeryo Musa anabangula ukuboko, anashulika irya ngoni ubugira kabiri ku lwala,
amiiji ganayami lushyoka mwo. Yabo booshi, bananywa kuguma ne'bitugwa byabo.
12 Haliko, Nahano anabwira Musa na Harooni kwokuno: «Si mutambiisiri
kwo'mulangaaliro, mutananzimbahiri imbere lya'Bahisiraheeri! Kwokwo, mutakiri
mwe mugabahisa mu kihugo kyo ngabaheereza.»
13 Yaho handu, hali mu detwa Amiiji ge'Meriba. Mukuba, haaho, ha'Bahisiraheeri
bakahambanwa na Nahano, kundu âli mali yerekana ubulangashane bwage mu kati
kaabo.

Mwami we'Hedoomu ahangirira Abahisiraheeri

14 Ikyanya Abahisiraheeri bâli ki riiri i Kadeeshi, Musa anatumira mwami
we'Hedoomu indumwa, ti: «E mwami, twehe tuli beene winyu, Abahisiraheeri. Ku
yukwo, utuyuvwirize. Amalibu gooshi go tukalonga, ugayiji-yiji.
15 Bashokuluza biitu bakagenda i Miisiri. Ne'yo munda, tukahisa imyaka mingi
tutuuziri yo. Balya Bamiisiri bâli kizi libuza bashokuluza biitu, kiri na nyiitu kwakundi.

16 Haliko, ikyanya tukatakira Nahano mu kumúlirira, anatuyuvwa, anatutumira
umuganda wage, gira ayiji tulyosa i Miisiri. Na buno, tukolaga hano i Kadeeshi, mu
kaaya ákabibikiinwi ne'kihugo kyawe.
17 «Ku yukwo, twakuyinginga, we kongwa, utulekage tulenge mu kihugo kyawe.
Ikyanya tugalenga mwo, ndaayo ndalo yo tugashereeza, kiri ze'mizabibu. Tu-
taganayegeera ibirigo biinyu, mbu tuvwome mwa'magoloovi. Mu lugeezi lwitu,
tugakulikira injira ya namuhirye naaho, buzira kubambala ilulyo kandi iri ilumosho,
halinde tunahulukaane ikihugo.»
18 Ulya mwami we'Hedoomu, analahira: «Nanga! Iri mwangalenga mu kihugo kyani,
ngayami mùlwisa ne'ngooti.»
19 Abahisiraheeri banamúshuvya: «Tugayilengera ku njira ya namuhirye naaho.
Ne'ri twanganywa ku miiji giinyu, twe ne'bitugwa biitu, tugagaliha. Byo twakuhuuna
naaho, utuhanguule tulenge. Ndaakyo kindi kyo tukuloziizi kwo.»
20 Ulya mwami we'Hedoomu anashubi shuvya: «Nanga! Mutahangwirwi ukulenga
hano.» Lyeryo, ibihagange bingi bya'Bahedoomu byanayija, gira biyiji balwisa.
21 Na bwo yabo Bahedoomu batakabahanguula kwo balenge mu kihugo kyabo,
kyanatuma Abahisiraheeri batagalenga mwo, banalooza igindi-gindi njira.

Harooni afwa

22 Abahisiraheeri booshi, banayimuka yaho i Kadeeshi, banagenda halinde ku mugazi
Hoori.
23 Yaho i Hoori hâli ku lubibi lwe'kihugo kye'Hedoomu.
Kwokwo, Nahano anabwira Musa na Harooni:
24 «Mukulu wawe wa Harooni akola agaafwa, agwane bashokuluza baage. Na
íbitumiri atagayingira mu kihugo kyo n'gaheereza Abahisiraheeri, bwo mwembi
mukangayiriza i Meriba.
25 Kwokwo, uyabiirage Harooni na mugala wage wa Heryazaari, munateramanwe ku
mugazi Hoori.
26 Mango mwahika ho, unamúhogole ibyambalwa byage byo'bugingi, unabiyambike
mugala wage Heryazaari. Mukuba, haaho, ho Harooni agafwira.»
27 Musa anagira nga ngiisi kwo Nahano amúbwira. Kwo bali bashatu, banateramira
ku mugazi, na'Bahisiraheeri booshi bababwini.
28 Iri bakahika kwi'rango, Musa anahogola Harooni ibyambalwa, anabiyambika
mugala wage wa Heryazaari. Haaho kwi'rango, ho uyo Harooni akafwira.
Ha nyuma, Musa na Heryazaari banamanuka.
29 Yabo Bahisiraheeri booshi, iri bakabwirwa kwo Harooni keera afwa, banahisa isiku
makumi gashatu, bagweti bagamúgandaara.

21

Abahisiraheeri bahima Abakaanani

1 Mwami we'Kaanani âli kizi buuzibwa Haraadi. Uyo mwami, âli tuuziri i Negebu.
Ne'ri akayuvwa kwa'Bahisiraheeri bagweti bagayija mu njira yo'kugenda i Hatarimu,
anayiji bateera, anagwata baguma baabo imbira.
2 Lyeryo, yabo Bahisiraheeri banabiika indahiro imbere lya Nahano, ti: «Yaba bandu,
iri wangababiika mu maboko giitu, tugasivya utwaya twabo twoshi.»
3 Ikyanya bakahuuna Nahano kwokwo, anabayuvwa. Yabo Bakaanani, anababiika mu
maboko gaabo. Kwokwo, Abahisiraheeri banabasivya lwoshi-lwoshi, kuguma no'twaya
twabo. Kyanatuma yaho handu hagakizi buuzibwa Horima, kuli kudeta: bushereeze.

Musa atula umujoka gwo'mulinga

4 Abahisiraheeri banalyoka yaho ku mugazi Hoori, banashokola injira yo'kugenda iwa
Nyaaja Ndukula, gira lyo babambala ikihugo kye'Hedoomu. Haliko, ikyanya bâli ki riiri
mu njira, abandu banavunika umutima.
5 Yabo bandu, banatondeera ukuyidodombera Rurema, kiri na Musa, ti: «Emwe!
Si ukatulyosa i Miisiri, gira tuyiji herera mu lino ishamba! Hano, ndaahyo hyokulya,
ndaanahyo tugaanywa. Si kino kyokulya kiri kyagaza imwitu, keera kyanatuneka.»
6 Iri Nahano akayuvwa kwokwo, anatuma imijoka mu kati kaabo. Iyo mijoka, yâli
na'manjoka-njoka, yanakizi bakoma bweneene, halinde abingi baabo banafwa.
7 Kyanatuma yabo bandu bagagendera Musa, banamúbwira: «Ikyanya tukayi-
dodombera Nahano, kiri na naawe, tukakuhubira bweneene. Kwokwo, utuhunirage
imwa Nahano, gira iyo mijoka, atulyokeze yo.» Musa mbu ayuvwe kwokwo,
anabahuunira ulukogo.

8 Nahano anabwira Musa: «Utee tula umujoka mu mulinga, unagumanike ku kiti.
Kwokwo, ngiisi úgakizi komwa ne'mijoka, iri angagulangiiza kwo, lyo agaakira.»
9 Musa anayabiira umulinga, anatula mwo'mujoka.* Gulya mujoka, anagumanika ku
kiti. Kwokwo, ngiisi úwâli kizi komwa no'mujoka, anakizi langiiza ku gulya mujoka
gwo'mulinga, anakire.

Abahisiraheeri bagenda i Mohabu

10 Abahisiraheeri banalyoka yaho, banagendi shumbika i Hobooti.
11 Banashubi lyoka i Hobooti, banagendi shumbika i Hiye-Habariimu, uluhande
lwe'sheere mwi'shamba lye'Mohabu.
12 Ne'kyanya bakalyokaga yaho, banagendi shumbika mu kabanda ke'Zereedi.
13 Iri bakalyoka yaho, banagendi shumbika ha butambi lwo'lwiji Harinooni. Yulwo
lwiji, luli mu hingira mu lubibi lwe'kihugo kye'Mohabu, ne'kya'Bahamoori.
14 Kyo kitumiri biri biyandike mu Kitaabo kya'Mazibo ga Nahano, hi'gulu lya'kaaya
ke'Wahebu ka mu kihugo kye'Suufa, na hi'gulu lyo'lwiji Harinooni,
15 ne'migenda yalwo ítabisiri halinde mu kaaya ke'Hari, na ku mbibi ze'Mohabu.
16 Abahisiraheeri, iri bakalyoka yaho, banashokola injira, halinde i Beeri. (Na yaho
i Beeri, ho Nahano akabwirira Musa kwo akuumanie Abahisiraheeri booshi, gira
abaheereze amiiji.)
17 Yaho i Beeri, Abahisiraheeri banayimba yulu lwimbo:
«E Kirigo, ushyokage mwa'miiji. Ukizi gayimbira.
18 Kino kirigo, abatwali biitu, bo bakakihumba.
Ee! Kikahumbwa na'bimangizi biitu, iri banafumbiiti ingoni zaabo zo'butwali.»
Kwokwo, banalyoka yaho mwi'shamba, banagenda i Matana.
19 Ne'ri bakalyoka i Matana, banagenda i Nahalyeri. Ne'ri bakalyoka i Nahalyeri,
banagenda i Bamooti.
20 Ne'ri bakalyoka i Bamooti, banagenda mu kabanda ákahisiri mu kihugo
kye'Mohabu. Na yaho, iri umundu, angazamuukira mwi'rango lye'Pisiga, anayami
langiiza hala bweneene mwi'shamba.

Abahisiraheeri bahima Sihooni, na Hoogi

21 Mwami wa'Bahamoori âli kizi buuzibwa Sihooni. Uyo Sihooni, Abahisiraheeri
banamútumira indumwa:
22 «Utuhanguule tulengage mu kihugo kyawe. Ikyanya tugalenga mwo, tugabambala
imbingiro zaawe, kiri ne'ndalo zaawe ze'mizabibu. Ndaanago miiji go tugaanywa mu
birigo byawe. Si mu lugeezi lwitu, tugakulikira injira ya namuhirye naaho, halinde
tuhulukaane ikihugo kyawe.»
23 Uyo mwami Sihooni, analahira kwa'Bahisiraheeri batalenge mu kihugo kyage,
anakuumania abasirikaani baage booshi, anabatwala i Yahasa. Yaho mwi'shamba, ulya
mwami, anagendi bateera.
24 Uyo mwami, iri akayiji lwisa Abahisiraheeri, banamúyita ne'ngooti. Bananyaga
ikihugo kyage, ukulyokera ku lwiji Harinooni, halinde ku lwiji Yaboki.
Abahisiraheeri banagenderera, halinde mu kihugo kya'Bahamooni. Haliko, iri
bakahika ho, banagwana ulubibi lwakyo ludediiri bweneene.
25 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bakanyaga yutwo twaya twoshi twa'Bahamoori, ba-
natutuula mwo. Mu kati kaatwo, mwâli riiri twe'Heshibooni, kuguma no'twaya twayo
tuniini.
26 Yako kaaya ke'Heshibooni, kâli riiri kaaya ka Sihooni, mwami wa'Bahamoori. Ubwa
mbere, ye katee lwisa mwami we'Mohabu, anamúnyaga ikihugo kyage kyoshi, halinde
ku lwiji Harinooni.
27 Kyo kitumiri abimbi biitu bali mu yimba, ti:
Muyiji yubakulula akaaya ke'Heshibooni.
Kalyagagi kaaya ke'mwa Sihooni. Kwokwo, kashakululwe.
28 Umuliro, gukalyoka i Heshibooni, wa gwi!
Imbigi zaagwo, zikalyoka mu kaaya ka Sihooni.
Yugwo muliro, gwanasiriiza akaaya ke'Hari, mu Mohabu,
gwanajigiivya abakulu be'migazi ye'Harinooni.
29 E bandu be'Mohabu, yayewe imwinyu.
Kundu mulyagagi bandu bo'mugisi Kemooshi, haliko keera mukashereezibwa.
Bagala biinyu, keera mukabaleka babe bo'kukizi tibita-tibita.
Banyere biinyu, keera mwabajandirira,

---

* **21:9 21.9** Yohana 3.14.

bagendi gwatwa imbira na Sihooni, mwami wa'Bahamoori.
30 Kundu kwokwo, balya booshi, twehe buno keera twabashereeza,
ukulyokera i Heshibooni, halinde i Dibooni.
Keera tukabaminika, ukulyokera i Nashimu halinde i Noofa, ne'Medeba.
31 Yabo Bahisiraheeri banayiji tuula mu kihugo kya'Bahamoori.
32 Ha nyuma, Musa anatuma abagahirizi mu kaaya ke'Yazeeri. Yako kaaya nako, banakagwata mbira, kuguma no'twaya twako tuniini. Kwokwo, kwo bakayimula mwa'Bahamoori.
33 Haaho, Abahisiraheeri banahinduka, banashokola injira yo'kulola i Bashaani. Mwami Hoogi we'Bashaani, anayimuka na'basirikaani baage, anagendi bateera i Hedireyi.
34 Kundu kwokwo, Nahano anabwira Musa: «Uyo mwami Hoogi, utamúyobohe. Keera namúbiika mu maboko gaawe, kuguma na'basirikaani baage booshi, kiri ne'kihugo kyage. Ugamúgira nga kwo ukagira mwami Sihooni, wa'Bahamoori, úwâli tuuziri i Heshibooni.»
35 Ehee! Yabo Bahisiraheeri banayita ulya mwami Hoogi, na'basirikaani baage booshi. Ndaaye kiri no'muguma úkatoloboka. Abahisiraheeri, banayiji tuula mu kihugo kyage.

22

Mwami we'Mohabu atumira umunamaleere Balaamu

1 Abahisiraheeri banashubi yimuka, banagendi shumbika mu ndekeera ze'Mohabu, uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani. Yaho, hali mu lolana na'kaaya ke'Yeriko.
2 Mwami Balaaki mugala Zipoori, âli yiji-yiji ngiisi kwa'Bahisiraheeri bâli mali girira Abahamoori,
3 anâli koli shengusiri, kuguma na'bandu baage booshi. Ee! Balya Bamohabu, bâli gweti bagalenga mwe'kinyukura. Na íbikabayobohya, bwa'Bahisiraheeri bâli riiri bingi bweneene.
4 Yabo Bamohabu banabwira abashaaja be'Midyani: «E balya, yaka kanyegete ka'bandu bagweti bagalabika abatuulani biitu, nga kwe'shuuli iri mu vwajagira ubwasi mu ndagiriro.»
Uyo Balaaki, bwo âli kola mwami we'Mohabu,
5 anatumaga indumwa imunda umunamaleere Balaamu mugala Behoori. Âli tuuziri i Petoori, hoofi lyo'lwiji Hefuraati. Uyo mwami anabwira Balaamu kwokuno:
«E waliha, hali akanyegete ka'bandu ábalyosiri i Miisiri. Yabo bandu, bakoli kwiziri mu mahanga gooshi. Buno naani, keera bakahiga kwo bagaanyaga kino kihugo kyani.
6 «We kongwa we, undabaale! Yaba bandu, uyiji bandaakira, bwo balyagagi bihagarusi bweneene ukumbima. Iri wangabadaaka, ngeeka lyo nangahasha ukubahima, na mbayimule mu kihugo kyani. Nyiji-nyiji kwo ngiisi ye uli mu gashaanira, iri akoli gashaniirwi. Na ngiisi ye uli mu daaka, iri akoli daasirwi.»
7 Yabo bakulu be'Mohabu na'be'Midyani, banalyoka yaho, bafumbiiti imbuli, gira bagitwalire Balaamu. Ne'ri bakahika imunda ali, banamúganuulira ngiisi byo Balaaki akabatuma.
8 Uyo Balaamu anababwira: «Mutee laalaga hano. Kusheezi ngaaba keera nalonga ishuvyo imwa Nahano. Ngiisi kwo agambwira, kwo na niinyu, ngamùbwira.» Kwokwo, yabo batwali be'Mohabu banalaala yaho.
9 Bushigi, Rurema anayijira uyo Balaamu, anamúbuuza: «Ewe! Yaba bandu bo muliriinwi, balyagagi banyandi?»
10 Balaamu, ti: «E Rurema, yaba bandu, Balaaki mugala Zipoori, ye wabandumira, ti:
11 “Hali akanyegete ka'bandu ábalyosiri i Miisiri, keera banakwira ahandu hooshi. Buno, we kongwa we, ubandaakire! Ngeeka nangalonga ubulyo bwo'kubalwisa, na mbayimule.”»
12 Rurema anamúbwira: «E Balaamu, utakolwe mbu mugendanwe, bwa'Bahisiraheeri bakoli gashaniirwi. Ku yukwo, utashubi gendi badaaka.»
13 Iri bukakya shesheezi, Balaamu anabwira yabo batwali ba mwami Balaaki: «Mugalukage mu kihugo kiinyu. Si Nahano alahiiri kwo tutagendanwe.»
14 Yabo batwali be'Mohabu banayimuka, banagalukira imunda Balaaki, banamúbwira: «E mwami, Balaamu alahira kwo tutayijanwe.»
15 Uyo Balaaki anatuma abandi batwali. Boohe, bâli riiri bingi ukuhima balya ba mbere, banali bo bâli hiiti ulushaagwa bweneene.
16 Yabo nabo, iri bakahika imunda Balaamu, banamúbwira: «Balaaki mugala Zipoori adesiri kwokuno: “Hatagirage igambo írigakubuza kwo utayije imwani.

17 Ngakubulika ibindu íbiri tiita. Ngiisi byo ugambuuna, byo nganakuheereza. Ku
yukwo, uyiji ndaakira yaba bandu, maashi!”»
18 Haliko balya bandu, iri bakahika, Balaamu anabashuvya: «Kundu Balaaki angam-
beziizi akajumiro kaage, kanabe kayijwiri mwe'harija ne'nooro, niehe ndangahongola
igambo lyoshi lyo Nahano Rurema wani ambwira, liba lihamu, kandi iri liniini.
19 Kwokwo, niinyu mulaalage hano, halinde ndonge ukumenya iri Nahano aganyushu-
ulira irindi igambo.»
20 Mu bwobwo bushigi, Rurema anayijira Balaamu, anamúbwira: «Yaba bandu, bwo
bayiji kuyabiira, mugendanwe. Haliko, ukizi gira naaho ngiisi byo ngakubwira.»
21 Iri bukakya shesheezi kare-kare, Balaamu anayabiira punda wage, banagendanwa.

Punda wa Balaamu adeta

22 Uyo Balaamu, ikyanya akagendaga na yabo batwali, Rurema anaraakara bweneene.
Kyanatuma umuganda wage agagendi múyitanga mu njira, gira amúhangirire.
Balaamu âli bwatiiri ku punda wage, akulikiirwi na'bakozi baage babiri.
23 Uyo punda mbu alangiize, anabona ulya muganda wa Nahano ayimaaziri mu njira,
ayomwiri ingooti. Ehee! Uyo punda anayami shaaga mu njira, anayahuka mu ndalo.
Balaamu anamúshulika, gira agalukire mu njira.
24 Ulya muganda wa Nahano anashubi bayitanga ha mbere. Anayimanga he'njira
ifindiini ha kati ke'byogo bye'ndalo ze'mizabibu.
25 Ulya punda mbu ashubi múbona, anayihega ku kyogo, anakifyedekania kwo'kugulu
kwa Balaamu, kyanatuma Balaamu agashubi múshulika.
26 Ulya muganda wa Nahano anashubi yegeera ha mbere, anayimanga áhafindiini
bweneene. Ndaanaho ho'mundu angabambala, iba ilulyo kandi iri ilumosho.
27 Uyo punda, mbu ashubi bona ulya muganda, leero anagwejera haashi. Balaamu
anashubi raakara, anamúhimbula bukayu ne'ngoni.
28 Lyeryo uyo punda, Nahano anamúyigula akanwa. Ulya punda, anatondeera
ukudeta: «E Balaamu, maashi, bikagi nagira, halinde wanjulika ubugira kashatu?»
29 Balaamu naye, ti: «Si ugweti ugangayiriza, mbu ndi muhwija. Nga nangabiiri
ne'ngooti, nangakutongiiri.»
30 Ulya punda, ti: «Ewe! Ka ndali nie yolya punda wawe? Si nyamiragi ndi mu
kizi kuheeka halinde zeene? Aahago! Ka hali ulundi lusiku lwo n'gakugirira kwoku?»
Balaamu anamúshuvya: «Nanga!»
31 Lyeryo, Nahano anayigulaga amasu go'yo Balaamu, anabona ulya muganda wa
Nahano, akoli yimaaziri ha kati ke'njira, ayomwiri ingooti. Leero, Balaamu anayami
shonooka, anagwa buubi.
32 Ulya muganda, anamúbuuza: «Ewe! Kituma kiki washulika uyu punda wawe
ubugira kashatu? Si nakuyijira, gira nyiji kuhangirira. Si yulu lugeezi lwawe, luli lwa
buhwija!
33 Uyu punda wawe ashuba mu mbona, ananyiyeke ubugira kashatu. Átaki nyiyeke,
nga keera nakuyita. Haliko yehe, nangamúlesiri mugumaana.»
34 Uyo Balaamu, ti: «E waliha, keera n'gagira ikyaha bweneene. Ndanashubi yiji kwo
uyimaaziri mu njira, mbu lyo umbangirira. Buno, bwo utasimiisibwa na luno lugeezi
lwani, ngola ngagalukira i kaaya.»
35 Uyo muganda, ti: «Nanga! Mugendanwe na yaba bandu. Haliko, ugendi deta
naaho, ngiisi byo ngakubwira.» Kwokwo, Balaamu anagenderera na yabo batwali ba
Balaaki.
36 Mwami Balaaki mbu ayuvwe kwo Balaamu akola mu njira, anayami gendi
músanganira. Banagwanana mu kaaya ke'Hari. Yako kaaya, kâli riiri ku ngombe
yo'lwiji Harinooni, ku lubibi lwe'Mohabu.
37 Uyo munamaleere Balaamu, mbu ahikage, Balaaki anamúbuuza: «Ewe! Ikyanya
nakutumira, kituma kiki utayami yija? Ka utoniragi kwo ndahiiti ubushobozi
bwo'kukuhemba?»
38 Balaamu anamúshuvya: «E waliha, nie yono, ngola hano. Kundu kwokwo,
ndahangwirwi ukudeta amagambo, nga kwo ndoziizi nienyene. Nangadeta naaho ngiisi
byo Rurema agambwira.»
39 Lyeryo, Balaamu na Balaaki banagendanwa mu kaaya ke'Kiryati-Huzooti.
40 Iri bakahika mwo, Balaaki anatanga ituulo lye'shuuli, ne'bipanga. Yago matuulo,
anagaheereza kwo Balaamu, na yabo bashaaja bo bâli ririinwi.
41 Iri bukakya, mwami Balaaki anatwala Balaamu, banazamuukira i Bamooti-Baali.
Uyo Balaamu anabona ya'Bahisiraheeri baguma-baguma.

23

Balaamu agashaanira Abahisiraheeri

1 Uyo Balaamu anabwira Balaaki: «E mwami, unyubakire ututanda tulinda. Mango
wayusa, unandeetere ishuuli zirinda, ne'bipanga birinda.»
2 Mwami Balaaki anagira nga kwo'yo Balaamu amúbwira. Ku ngiisi katanda, banakizi
biika kwe'shuuli nguma-nguma, ne'kipanga kiguma-kiguma.
3 Haaho, Balaamu anabwira Balaaki: «Usigalage ubwatiiri hano ha'matuulo gaawe.
Hali ikyanya Nahano angakoli nyijira. Na ngiisi byo aganyereka, byebyo, byo ngayiji
kubwira.»
Balaamu anazamuuka, halinde anahika áhayiheriiri kwi'rango.
4 Ne'ri akaba akola yaho, Rurema anamúhulukira kwo. Balaamu anamúbwira:
«Keera nayubaka ututanda tulinda, na ku ngiisi katanda nabiika kwi'tuulo lye'shuuli
nguma-nguma, ne'kipanga kiguma-kiguma.»
5 Nahano anamúbwira ngiisi byo agaadeta, ti: «E Balaamu, ugalukire imunda Balaaki,
unamúbwire ngiisi kwo nakubwira.»
6 Kwokwo, Balaamu anagaluka, anagwanana Balaaki aki yimaaziri ha butambi li'tuulo
lyo'kusiriiza. Na'batwali booshi be'Mohabu bâli riiri ho.
7 Ulya Balaamu anatangaga yubu buleevi:
«Mwami Balaaki andumira, njaage i Haraamu, na nyije hano.
Ee! Bwo ye mwami we'Mohabu, andumira ukulyoka mu migazi ye'sheere.
Anambwira: "Yijaga, undaakire beene Yakobo.
Ee! Uyiji daaka Abahisiraheeri."
8 Aahago! Kuti kwo ngabadaaka, na Rurema atabadaasiri?
Kuti kwo nangabatwira ulubaaja, na Nahano atabatwiriiri lwo?
9 Kwo nyimaaziri hano mu maala, kwi'rango, mbabwini.
Ngweti ngabalangiriza hano ku mugazi.
Balya bandu, bahandwirwi ne'gindi milala, banatuuziri boonyene.
10 Yaba beene Yakobo, si balyagagi kanyegete nga mushenyu.
Aaho! Nyandi úwangaki baharuura?
Nyandi úwangaharuura kiri ne'kihande kyabo kiguma kya kana?
Bwangaba bwija, nvwe nga boohe mu kati ko'kuli.
Ee! Kwokwo kwo kwangaba kwija.»
11 Uyo Balaamu, lyeryo mwami Balaaki anamúnaakira: «Maki gano wagiraga?
Nakuleeta hano, kwo uyiji daaka abagoma baani. Si ho wangabadaasiri, keera
wabagashaanira.»
12 Uyo Balaamu, ti: «E waliha, si mbangwirwi naaho ukudeta ngiisi byo Nahano
ambwiziri!»

Balaamu atanga ubuleevi bwa kabiri

13 Ha nyuma, mwami Balaaki anashubi bwira Balaamu: «Uyije tugendanwe ahandi,
ngiisi ho wangashobola ukubona ikimaanye kyabo naaho, si batali booshi. Leero,
unabandaakire.»
14 Lyeryo, Balaaki anatwala Balaamu mu ndalo ye'Sofiimu, kwi'rango lye'Pisiga. Yaho
kwakundi, anahayubaka ututanda tulinda. Ku ngiisi katanda, anakizi tanga kwi'tuulo
lye'shuuli nguma-nguma, ne'kipanga kiguma-kiguma.
15 Balaamu anabwira Balaaki: «E mwami, utee sigala hano ha'matuulo gaawe. Niehe,
ngagenda haliira, gira ngendi gwanana na Nahano.»
16 Uyo Balaamu, iri akahikaga ho, banagwanana na Nahano. Anamúheereza
indumwa, anabuli múbwira: «Ugalukire imunda Balaaki. Ino indumwa, umúbwire
yo.»
17 Kwokwo, Balaamu anagalukira imunda Balaaki, anagwana aki yimaaziri ha yago
matuulo gaage, ali kuguma na'batwali be'Mohabu. Balaaki anamúbuuza: «Aahago!
Biki byo Nahano akubwira?»
18 Ulya Balaamu anatanga ubuleevi kwokuno:
«E Balaaki mugala Zipoori! Yinamuka, undege amatwiri.
19 Rurema atali nga mundu, mbu abeeshe.
Atanali nga mundu mbu ayishuhize.
Ngiisi byo agweti agaadeta, ali mu bigira.
Na ngiisi byo ali mu lagaania, ali mu bikola.
20 Lolaga! Keera Rurema ambwira kwo ngizi bagashaanira.
Na bwo yenyene keera akabagashaanira, ndangaki bihindula.
21 Mu beene Yakobo, ndaabwo buligo bwo mbabwini kwo.

Yabo Bahisiraheeri, ndaago magoorwa go bagalonga.
Nahano Rurema wabo, batuliinwi.
Keera abamenyeesa kwo ye mwami wabo.
22 Rurema keera akabalyosa i Miisiri,
anahiitagi imisi nga ya mbogo.
23 Beene Yakobo, ndaalyo idaaki íryangabahuma kwo.
Ndaanabwo bulozi úbwangaba ne'misi hi'gulu lyabo.
Buno, abandu bagakizi deta hi'gulu lya'Bahisiraheeri, ti:
“Rurema keera akabagirira ibisoomeza bya kahebuuza.”
24 Emwe! Bakoli yimaaziri nga ndare ngazi.
Banakoli sikamiri nga ndare njosi.
Bali nga ndare, bwo batagahunira,
halinde batee vwajagira ku byo bayita,
banabe keera banywa ku muko gwabyo.»
25 Uyo mwami Balaaki anayami bwira Balaamu: «Iri utangashobola ukubadaaka, ulekage ukubagashaanira.»
26 Balaamu anamúshuvya: «Ka ndakakubwira kwo ngiisi byo Nahano agambwira, byebyo byo nganagira?»
27 Mwami Balaaki anashubi múbwira: «Uyije ngutwale ahandi. Ngeeka ho Rurema angayemeera undaakire yaba bandu.»
28 Kwokwo, Balaaki anatwala Balaamu mwi'rango lyo'mugazi Pehoori. Yaho, umundu ali mu yami langiiza hala mwi'shamba.
29 Balaamu anashubi múbwira: «Unyubakire ututanda tulinda, unandeetere ishuuli zirinda, ne'bipanga birinda.»
30 Balaaki anagira nga kwo amúbwira. Ku ngiisi katanda, anakizi tanga ituulo lye'shuuli nguma-nguma, ne'kipanga kiguma-kiguma.

24

1 Leero, umunamaleere Balaamu anabona kwo Nahano asiimiri naaho ukugashaanira Abahisiraheeri. Kwokwo, atanaki shubi gendi lagula, nga kwo âli kizi gira. Anakizi langiiza naaho mwi'shamba.
2 Ne'ri akalangiiza, anabona ishumbi za'Bahisiraheeri. Ngiisi mulala, gwâli na'handu haagwo. Ha nyuma, Umutima gwa Rurema gwanamúyijira,
3 anatangaga ubuleevi kwokuno:
«Balaamu mugala Behoori, akayigulirwa ubuleevi, anabubona ne'nooka.
Yubwo buleevi bwage, abubwini ku bweranyange.
4 Yubwo buleevi, buli bwo'mundu úkayuvwa amagambo ga Rurema.
Ikyanya Rurema wo'bushobozi bwoshi akanyereka amabone,
amasu gaani ganayigulwa, nanagwa haashi mu kumúyikumba.
5 E beene Yakobo, amaheema giinyu, ganonosiri ngana-ngana!
Ishumbi ziinyu, zisimisiizi amasu bweneene.
6 Yizo shumbi ziyajabusiri nge'biti bingi bye'bigazi.
Ziri nga ndalo íziri ku ngombe yo'lwiji.
Ziri nge'biti bye'myerezi byo Nahano akabyala.
Zinali nge'biti bye'myerezi, ímeziri hoofi lyo'lwiji.
7 Abahisiraheeri bagakizi ba na'miiji mingi.
Kiri na'baana baabo, bagakizi longa amiiji nga ngiisi kwo basiimiri.
Mwami wabo, agaaba mukulu bweneene ukuhima Hagagi.
Ubwami bwage, bugalumbuuka hooshi.
8 Rurema akabashaaza i Miisiri.
Na buno, balyagagi bikalage, nga mbogo.
Ngiisi milala íbashombiri, bali mu gimirangusa.
Amavuha ge'yo milala, banagavungule-vungule,
banakizi batumita ne'myambi.
9 Bali mu ba bayibishiri, mu kubunda haashi nga ndare.
Aahago! Nyandi úwangagira mbu abavyule?
Ngiisi ábagagashaanira Abahisiraheeri, nabo bakizi gashaanirwa.
Si ngiisi ábagabadaaka boohe, bagakizi daakwa.»
10 Ulya mwami Balaaki, mbu ayuvwagwe kwokwo, anayami rakarira Balaamu bweneene. Anayami yishumata ku buraakari, ti: «Si n'gakutumira kwo uyiji daaka abagoma baani. Haliko buno, keera wabagashaanira ubugira kashatu.

11 Aaho! Uyigenderage, ugalukire i kaaya. N'gakulagaania kwo ngakuhemba bwija
ngana. Si Nahano ataloziizi mbu ubilonge.»
12 Balaamu anamúshuvya: «E Balaaki, ka utaki kengiiri ngiisi kwo n'gabwira
indumwa zaawe?
13 Si n'gababwira: "Kundu angambeereza akajumiro kaage, kanabe kayijwiri
mwe'harija, ne'nooro, haliko ndaalyo igambo lyo nangagira ha lwani nienyene, liba
liija, kandi iri libi. Ngaadeta naaho ngiisi byo Nahano agambwira. Ee! Byebyo byo
ngaadeta."
14 «Kwokwo buno, namu galukira mu bandu baani. Haliko, ku kyanya ndazi galuka,
ngatee gwanwa nakubwira ngiisi byo yaba bandu bagagirira abandu baawe, mu siku
ízigayija.»
15 Lyeryo, Balaamu anatanga yubu bundi buleevi kwokuno:
«Yubu, bulyagagi buleevi bwa Balaamu mugala Behoori.
Yubu buleevi, mbubwini ku bweranyange.
16 Nyuvwiti amagambo ga Rurema.
Keera anammenyeesa hi'gulu lyabo, anali Rurema úli Hi'gulu lya Byoshi.
Ngweti ngaabona amabone ukulyoka Rurema wo'bushobozi bwoshi.
Na ngweti ngayami fukama imbere lyage, buzira kuziba amasu.
17 Nimúbwini, haliko bitazi ba bwobuno.
Si nimúbwini ku siku ízâye yije.
Mu beene Yakobo, mugahuluka indonde.
Mu beene Hisiraheeri, mugahuluka umwami.
Agakizi vungula-vungula abandu be'Mohabu,
anakizi bera utuhanga twa beene Seeti.
18 Abahedoomu bagaahimwa, kuguma na'Baseyiri.
Na'bandi bandu banayiji tuula mu kihugo kyabo.
Haliko, beene Hisiraheeri boohe, bagakizi longa ubuhimi.
19 Mu yabo beene Yakobo, mugayima umutwali.
Kundu hali ábagafuuka mu twaya, haliko uyo mutwali agabashereeza.»
20 Ha nyuma, Balaamu analangiiza Abahamareki, anatanga ubuleevi hi'gulu lyabo, ti:
«Abahamareki bâli hiiti imisi ukuhima abandi booshi.
Kundu kwokwo, ukuheza kwabo, bagaminikwa ngana.»
21 Haaho, Balaamu analangiiza Abakeeni, anatanga ubuleevi hi'gulu lyabo kwokuno:
«E Bakeeni, utwaya twinyu tusikamiragi.
Tuli nga ngisha ízibiisirwi hi'gulu ku nyaala.
22 Kundu kwokwo, Abahashuuri bagayiji mùgwata imbira,
halinde munashereezibwe.»
23 Ha nyuma, umunamaleere Balaamu anashubi tanga ubuleevi kwokuno:
«Yibyo byoshi, ikyanya Rurema agabigira, nyandagi úgaaba úkiri ho?
24 Amashuba gagalyoka i Kitimu,
ganayiji teera i Hashuuri ne'Hebeeri.
Kundu kwokwo, mu kugaluka, nabo bagashereezibwa lwoshi.»
25 Uyo Balaamu, ikyanya akayusa ukutanga amaleevi, anagalukira i kaaya. Mwami
Balaaki, naye anataaha.

25

Abahisiraheeri bayilala mu migisi

1 Abahisiraheeri, ikyanya bâli shumbisiri i Shitimu, abashosi banatondeera ukukizi
shuleha abakazi be'Mohabu.
2 Yabo bakazi banakizi laalika Abahisiraheeri kwo nabo bayiji bona ngiisi kwo
bagweti bagatangira imigisi yabo amatuulo. Kyanatuma balya Bahisiraheeri bagakizi
yiji yikumba irya migisi, iri banavwagarara kuguma ha byokulya.
3 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bakatondeera ukuyikumba umuzimu Baali we'Pehoori,
halinde Nahano anabarakarira.
4 Nahano anabwira Musa kwokuno: «Abimangizi booshi ba'Bahisiraheeri, uyerekane
ku bweranyange ngiisi kwo bagweti bagaagira, unabayitire imbere lyani. Kwokwo,
lyo'buraakari bwani buhooha.»
5 Musa anabwira abatwi be'maaja ba'Bahisiraheeri: «Mu kati kiinyu, mulolage keera
úwayibiika ku muzimu Baali we'Pehoori, unayami múyitiisa.»
6 Ku kyekyo kyanya, Umuhisiraheeri muguma, anafundaga Umumidyani-kazi mu
shumbi lyage. Ikyanya akagira kwokwo, kwâli riiri ku bweranyange imbere lya

Musa, na'bandi Bahisiraheeri booshi. Na yikyo kyanya, Abahisiraheeri bâli gweti bagaliruukira ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano.
7 Finehaasi mugala Heryazaari, mwijukulu wo'mugingiHarooni, mbu abonage kwokwo, anayami lyoka mu muhumaanano gwa'Bahisiraheeri afumbiiti itumu.
8 Anagenda akulikiiri ulya Muhisiraheeri, halinde mwi'heema. Ne'ri akababona, anayami batumitira bombi mu nda. Itumu lyanahulukaana mu Muhisiraheeri, halinde mu mukazi.
Lyeryo, kirya kiija íkyâli mali minika Abahisiraheeri, kyanayimanga.
9 Haliko, ábakayitwa na yikyo kiija, bâli hisiri bandu bihumbi makumi gabiri na bina.
10 Nahano anabwira Musa kwokuno:
11 «Kundu njubi rakariiri Abahisiraheeri, haliko keera nahooha, hi'gulu lya Finehaasi mugala Heryazaari, mwijukulu umugingi Harooni. Mu Bahisiraheeri booshi, ye fitiirwi, kwo ngizi ba nie gayikumbwa naaho. Kyanatuma ndaki bashereeza.»
12 Ku yukwo, uyo Finehaasi, umúbwire kwo nganywana ikihango kyo'mutuula twe naye.
13 Yikyo kihango, kuli kudeta kwo yehe ne'bibusi byage, bagayama bali bagingi, halinde imyaka ne'myakuula. Mukuba, yehe, ye kalooza kwo Rurema wage alongage ulushaagwa, keera ananywaniisa Abahisiraheeri.
14 Uyo Muhisiraheeri úkayitwa kuguma no'lya Mumidyani-kazi, iziina lyage ye Zimuri mugala Saalu. Uyo Saalu, âli riiri mwimangizi wa mu mbaga nguma ya Simyoni.
15 No'yo Mumidyani-kazi, iziina lyage ye Kozibi, munyere Suuri. Uyo Suuri, âli riiri muguma wa mu batwali be'Midyani.
16 Nahano anashubi bwira Musa:
17 «Balya Bamidyani, ugendi bateera, unabaminike.
18 Mukuba, hi'gulu lyo'bulyalya bwabo, bakamùyihindulira, banaba bagoma biinyu. Yabo Bamidyani bakamùhenda, kwo mukizi yikumba umugisi gwabo Pehoori. Na kwakundi, bo bakatuma Abahisiraheeri bingi bagateerwa ne'kiija i Pehoori, ku kyanya ulya munyere wabo Kozibi akayitwa.»

26

Abahisiraheeri bashubi haruurwa ubwa kabiri

1 Ikyanya Nahano akamala kirya kiija mu Bahisiraheeri, anabwira Musa na Heryazaari mugala umugingiHarooni:
2 «Yaba Bahisiraheeri booshi, mubaharuurage, ukukulikirana ne'mbaga zaabo. Ha nyuma, utondobole abashosi booshi, kutondeerera ku myaka makumi gabiri ne'ngingwe. Mukuba, bo bangaba basirikaani.»
3 Ku yikyo kyanya, Abahisiraheeri booshi bâli shumbisiri mu ndekeera ze'Mohabu, ha butambi lyo'lwiji Yorodaani, i kajabo ke'Yeriko. Kwokwo, Musa bo no'mugingi Heryazaari, banamenyeesa abakulu ba'Bahisiraheeri ngiisi kwo bagaharuura abandu, ti:
4 «Mukizi haruura abashosi, kutondeerera ku myaka makumi gabiri ne'ngingwe, nga kwo Nahano keera akabwira Musa.» Abahisiraheeri ábakashaaga i Miisiri, umuharuuro gwabo gwo gwogu:
5 Rubeni, ye fula ya Yakobo. Beene Rubeni, bo baaba: Hinoki, ye yishe wa'Bahinoki. Paalu naye, ye yishe wa'Bapaalu.
6 Hesirooni naye, ye yishe wa'Bahesirooni. Karimi naye, ye yishe wa'Bakarimi.
7 Yabo booshi, bo beene Rubeni. No'muharuuro gwabo gwâli riiri bandu bihumbi makumi gana na bishatu na magana galinda na makumi gashatu.
8 Uyo Paalu, mugala wage ye wâli Heryabu.
9 Heryabu naye, bagala baage bâli Nemweri, na Datani, na Habiraamu. Datani na Habiraamu, bâli bo baabalya bimangizi ábakahuna imbere lya Musa na Harooni. Ikyanya bakayibiika ku Koora, lyo bakahuna imbere lya Nahano.
10 Ku yikyo kyanya, idaho likayiguka, lyanabamira, kuguma na Koora na'bakulikizi baage. Ku kyekyo kyanya, abandi bandu magana gabiri na makumi gataanu banajigimba no'muliro. Yukwo kujigimba kwabo, kanaba kalangikizo ko'kukizi kengula abandu.
11 Si abaana ba Koora boohe, batakafwa.
12 Beene Simyoni bo baaba: Nemweri, ye yishe wa'Banemweri. Yamini naye, ye yishe wa'Bayamini. Yakiini naye, ye yishe wa'Bayakiini.
13 Zeera naye, ye yishe wa'Bazeera. Sahuli naye, ye yishe wa'Basahuli.

14 Yabo booshi, bali beene Simyoni. Umuharuuro gwa'bashosi baabo, bâli riiri
bihumbi makumi gabiri na bibiri na magana gabiri.
15 Beene Gaadi bo baaba: Sefooni, ye yishe wa'Basefooni. Haagi naye, ye yishe
wa'Bahaagi. Shuuni naye, ye yishe wa'Bashuuni.
16 Hoziini naye, ye yishe wa'Bahoziini. Heeri naye, ye yishe wa'Baheeri.
17 Haroodi naye, ye yishe wa'Baharoodi. Hareeri naye, ye yishe wa'Bahareeri.
18 Yabo booshi, bali beene Gaadi. Umuharuuro gwa'bashosi baabo, bâli riiri bihumbi
makumi gana na magana gataanu.
19 Mu beene Yuda, hâli riiri mugala wage wa Heeri, na Honani. Haliko, yabo bombi
bakafwira i Kaanani.
20 Kwokwo, beene Yuda bo baaba: Sheela, ye yishe wa'Basheela. Pereesi naye, ye
yishe wa'Bapereesi. Zeera naye, ye yishe wa'Bazeera.
21 Uyo Pereesi, aba mwi'kondo lyage, bâli: Hesirooni, ye yishe wa'Bahesirooni. Hamuli
naye, ye yishe wa'Bahamuli.
22 Yabo booshi, bâli beene Yuda. Umuharuuro gwa'bashosi bâli riiri bihumbi makumi
galinda na ndatu na magana gataanu.
23 Beene Hisakaari, bo baaba: Toola, ye yishe wa'Batoola. Puuva naye, ye yishe
wa'Bapuuva.
24 Yashubu naye, ye yishe wa'Bayashubu. Shimurooni naye, ye yishe
wa'Bashimurooni.
25 Yabo booshi, bâli beene Hisakaari. Umuharuuro gwa'bashosi, bâli riiri bihumbi
makumi galindatu na bina na magana gashatu.
26 Beene Zabulooni, bo baaba: Sereedi, ye yishe wa'Basereedi. Helooni naye, ye yishe
wa'Baheloni. Yahireeri naye, ye yishe wa'Bayahireeri.
27 Yabo booshi, bâli beene Zabulooni. Umuharuuro gwa'bashosi, bâli riiri bihumbi
makumi galindatu na magana gataanu.
28 Imilala íkalyoka mu Yusefu, yo yeyi: Manaasi na Hifurahimu.
29 Beene Manaasi bo baaba: Makiiri, ye yishe wa'Bamakiiri. (Uyo Makiiri ye yishe wa
Giryadi.) Uyo Giryadi, ye yishe wa'Bagiryadi.
30 Hyezeeri naye, ye yishe wa'Bahyezeeri. Hereki naye, ye yishe wa'Bahereki.
31 Hasiryeri naye, ye yishe wa'Bahasiryeri. Shekemu naye, ye yishe wa'Bashekemu.
32 Shemida naye, ye yishe wa'Bashemida. Hefeeri naye, ye yishe wa'Bahefeeri.
33 Selofehadi mugala Hefeeri, ndaaye mugala wage, bwo atakabuta abaana batabana.
Si akabuta abaana banyere naaho. Na'maziina gaabo, hali Maala, na Nuhu, na Hogula,
na Mirika, na Tiriza.
34 Yabo booshi, bâli beene Manaasi. Umuharuuro gwa'bashosi, bâli riiri bihumbi
makumi gataanu na bibiri na magana galinda.
35 Beene Hifurahimu, bo baaba: Shuteela, ye yishe wa'Bashuteela. Bekeeri naye, ye
yishe wa'Babekeeri. Tahaani naye, ye yishe wa'Batahaani.
36 Uyo Shuteela akabuta Herani. Herani naye ye yishe wa'Baherani.
37 Yabo booshi, bâli beene Hifurahimu. Umuharuuro gwa'bashosi, bâli riiri bihumbi
makumi gashatu na bibiri na magana gataanu. Iyo milala yoshi ikalyoka mu Yusefu.
38 Beene Binyamiini, bo baaba: Beela, ye yishe wa'Babeela. Hashibeeri naye, ye yishe
wa'Bahashibeeri. Ahiraamu naye, ye yishe wa'Bahiraamu.
39 Shofamu naye, ye yishe wa'Bashofamu. Hufaamu naye, ye yishe wa'Bahufaamu.
40 Uyo Beela, akabuta Haridi na Namaani. Haridi, ye yishe wa'Baharidi. Namaani
naye, ye yishe wa'Banamaani.
41 Yabo booshi, bâli beene Binyamiini. Abashosi bâli riiri bihumbi makumi gana na
bitaanu na magana galindatu.
42 Beene Daani, bo baaba: Shuhamu ye yishe wa'Bashuhamu.
43 Yabo Badaani booshi, bâli Bashuhamu. Umuharuuro gwa'bashosi, bâli riiri bihumbi
makumi galindatu na bina na magana gana.
44 Beene Hasheeri, bo baaba: Himuna, ye yishe wa'Bahimuna. Hishivi naye, ye yishe
wa'Bahishivi. Beriya naye, ye yishe wa'Baberiya.
45 Uyo Beriya ye yishe wa Hebeeri na Malikyeri. Hebeeri naye, ye yishe wa'Bahebeeri.
Malikyeri naye, ye yishe wa'Bamalikyeri.
46 Uyo Hasheeri, âli hiiti umunyere, ye Seera.
47 Yabo booshi, bâli beene Hasheeri. Umuharuuro gwa'bashosi, bâli riiri bihumbi
makumi gataanu na bishatu na magana gana.
48 Beene Nafutaali, bo baaba: Yahizeeri ye yishe wa'Bayahizeeri. Guuni naye, ye yishe
wa'Baguuni.
49 Yezeeri naye, ye yishe wa'Bayezeeri. Shireemu naye, ye yishe wa'Bashireemu.

50 Yabo booshi, bâli beene Nafutaali. Umuharuuro gwa'bashosi, bâli riiri bihumbi
makumi gana na bitaanu na magana gana.
51 Yabo bashosi booshi ba'Bahisiraheeri, bâli hisiri bihumbi magana galindatu na
kiguma na magana galinda na makumi gashatu.
52 Ikyanya bakayusa ukubaharuura, Nahano anabwira Musa kwokuno:
53 «Kirya kihugo, ngabaheereza kyo, bube buhyane bwabo. Na mu kukigaba, ukizi
kulikira umuharuuro gwa ngiisi mulala.
54 Umulala úguhimbiri, gugahaabwa buhyane buhamu. No'mulala muniini, gu-
nahaabwe ubuniini. Ngiisi mulala gugaaba no'bwagwo buhyane, ukukulikirana
no'muharuuro gwa'bandu baabo.
55 Kundu kwokwo, mu kugaba ikihugo, bagakoleesa ikibare. Ngiisi bandu bagakizi
hyana, ukukulikirana na'maziina ga bashokuluza baabo.
56 Ee! Bakizi koleesa ikibare, mu kugabira imilala mihamu, ne'miniini.»
57 Beene Laawi, bo baaba: Girishooni, ye yishe wa'Bagirishooni. Kohaati naye, ye
yishe wa'Bakohaati. Meraari naye, ye yishe wa'Bameraari.
58 Hâli riiri ne'gindi milala, nayo iri ya'Balaawi: Umulala gwa'Balibuuni. No'mulala
gwa'Baheburooni. No'mulala gwa'Bamaali. No'mulala gwa'Bamuushi. No'mulala
gwa'Bakoora. Uyo Kohaati, ye yishe wa Hamuramu.
59 Uyo Hamuramu, mukaage ye wâli Yokebeedi. Uyo Yokebeedi, âli munyere
Laawi, akanabutirwa i Miisiri. Uyo Yokebeedi, akabutira Hamuramu abaana babiri
bo'butabana, no'muguma wo'bunyere. Yabo bagala, bâli Harooni na Musa. Na mwali
wabo, ye wâli Miryamu.
60 Harooni, akabuta abaana bana bo'butabana: Nadabu, na Habihu, na Heryazaari,
na Hitamaari.
61 Si Nadabu na Habihu boohe, ikyanya bakatangaga ituulo lyo'kusiriiza ku njira
ítakwaniini imbere lya Nahano, banayami fwa.
62 Abaana bo'butabana ba'Balaawi, kutondeerera ku mwezi muguma, ne'ngingwe,
bâli riiri bihumbi makumi gabiri na bishatu. Yabo beene Laawi, ikyanya abaabo
Bahisiraheeri bakaharuurwa, boohe batakaharuurirwa kuguma na'baabo. Mukuba
boohe, ndaabwo buhyane bakalonga.
63 Yabo booshi, bo bashosi bo Musa no'mugingi Heryazaari bakaharuura, mu tubanda
twe'Mohabu. (Yutwo tubanda, twâli riiri ku ngombe yo'lwiji Yorodaani, hoofi na'kaaya
ke'Yeriko.)
64 Mu yabo bandu ábakaharuurwa ubuzinda, ndaaye kiri no'muguma úkasigala ku
balya ábakatee haruurwa na Musa no'mugingi Harooni mwi'shamba lye'Sinaayi. Ee!
Balya ba mbere, ndaaye kiri no'muguma wabo úkasigala.
65 Si Nahano âli mali gwanwa ababwira kwo booshi bagaherera mwi'shamba.
Kwokwo, ndaaye kiri no'muguma úkasigala, átali Kalebu mugala Yefune, na Yoshwa
mugala Nuuni.

27

Banyere Selofehadi bahyana ibindu

1 Hâli riiri mushosi muguma, iziina lyage ye Selofehadi. Uyo Selofehadi akabuta
abanyere naaho-naaho: Maala, na Nuhu, na Hogula, na Mirika, na Tiriza. Selofehadi
âli riiri mugala Hefeeri, mwijukulu Giryadi. Giryadi naye, âli riiri mugala Makiiri,
mwijukulu Manaasi. Yabo booshi, bâli riiri beene Manaasi mugala Yusefu.
2 Yabo banyere banagenda iwi'heema lye'mihumaanano, banayimanga imbere lya
Musa, no'mugingi Heryazaari, na'bimangizi ba'Bahisiraheeri, banadeta:
3 «Daata akafwira mwi'shamba. Kundu kwokwo, atakayitwa kuguma na beene Koora,
balya ábakahuna imbere lya Nahano. Si yehe akafwa hi'gulu lye'byaha byage, ndaanaye
mwana mutabana ye akasiga.
4 Aaho! Ki'ziina lya daata ligateerekaga mu mbaga yage, mbu bwo atabuta umwana
wo'butabana? Nanga, maashi! Nyiitu, tuhaabwe ubwitu buhyane, nga'bandi beene
witu.»
5 Yago magambo gaabo, Musa anagatwala imunda Nahano.
6 Nahano anamúshuvya:
7 «Ngiisi byo banyere Selofehadi badeta, biri byo'kuli. Kwokwo, utasisiitwe. Si
ubaheereze ubwabo buhyane, nga'bandi beene wabo yishe.
8 «Kwokwo, umenyeese Abahisiraheeri: “Iri umundu angafwa, atanasige umwana
wo'butabana, ibindu byage bikwaniini bihyanwe na banyere baage.

9 Ne'ri angaba atahiiti kiri no'mwana munyere, ubiheereze beene wabo, babe bo
bagabihyana.
10 Ne'ri beene wabo abashosi bangaba ndaabo, bakulu ba yishe kandi iri balumuna
ba yishe, babe bo bagabihyana.
11 Ne'ri yabo bayishe wage nabo bangaba ndaabo, ibindu byage bihaabwe mwene
wabo wa hoofi-hoofi, abe ye gabihyana. Umenyage bwija kwo yulu lubaaja, Abahisira-
heeri booshi bakwaniini bakizi lukulikira, nga kwo n'gabwira Musa.”»

Yoshwa ye garongoora Abahisiraheeri

12 Lusiku luguma, Nahano anabwira Musa kwokuno: «Uzamuukage ku guno mugazi
gwe'Habariimu, gira ulangiize ikihugo kyo ngaheereza Abahisiraheeri.
13 Ikyanya ugaaba keera wakilangiiza, naawe lyo ugaafwa. Ee! Lyo ugagwana
bashokuluza baawe, nga kwo mukulu wawe wa Harooni naye keera akabagwana.
14 Si mwembi mukahuna imbere lyani, yaho i Meriba-Kadeeshi, mwi'shamba lye'Siini.
Mukuba, ikyanya Abahisiraheeri bakandongooza, mbwa'magoloovi ndaago, mwembi
mwanalahira ukubayereka ubulangashane bwani.»
15 Uyo Musa, ti:
16 «E Nahano, Rurema, we yiji íbiri mu mitima ya'bandu. Ku yukwo, nakuyinginga
utoolage umundu wo'kurongoora yaba bandu.
17 Uyo mundu, abe ye gakizi genda imbere lyabo. Ye ganakizi barongoora mwi'zibo.
We kongwa we! Batasigwe nga bibuzi bizira mungere.»
18 Nahano anamúshuvya: «E Musa, uyabiire Yoshwa mugala Nuuni, unamúgololere
kwa'maboko. Mukuba, yehe, ye riiri mwo'Mutima gwani.
19 Umúyimangike imbere lyo'mugingi Heryazaari, ne'mbere lya'Bahisiraheeri booshi,
unamúyimike imbere lyabo.
20 Uyo Yoshwa, umúheereze na ku bushobozi bwawe, gira Abahisiraheeri booshi
bakizi músimbaha.
21 «Uyo Yoshwa, ikyanya agalooza ukumenya ngiisi kwo Rurema aloziizi, agakizi
yimanga imbere lyo'mugingi Heryazaari. Heryazaari agakizi koleesa ibuye liguma
íriri mu buuzibwa Hurimu, gira lyo alonga ukumenya ngiisi kwo Nahano alozi-
izi. Kwokwo, Yoshwa na'Bahisiraheeri booshi, bagaamenya ikyanya kyo'kuhuluka,
ne'kyanya kyo'kuyingira.»
22 Ikyanya Nahano akabwira Musa kwokwo, Musa anabigira. Anayabiiraga Yoshwa,
anamúyimangika imbere lyo'mugingi Heryazaari, ne'mbere lyo'muhumaanano gwoshi
gwa'Bahisiraheeri.
23 Haaho, Musa anamúgololera kwa'maboko, mu kumúyimika. Bikaba nga kwo
Nahano âli mali gwanwa abwira Musa.

28

Ulubaaja hi'gulu lya'matuulo go'kusiriiza ngiisi lusiku

1 Nahano anashubi menyeesa Musa,
2 kwo abwire Abahisiraheeri kwokuno: «Mukizi ndangira amatuulo go'kusiriiza, gira
umushiiriri gukizi nzimiisa. Yago matuulo, mukizi gatanga ku kyanya íkikwaniini.
3 «Ngiisi lusiku, mukizi ndangira yaga matuulo: ibyana-buzi bibiri byo'mwaka
muguma, binabe bizira kashembo.
4 Ikipanga kiguma, kikizi tangwa shesheezi, ne'kyabo kabigingwe.
5 Ngiisi kyanabuzi, kigakizi tangwa kuguma ne'bilo bishatu byo'mushyano, gunabe
mufushe mwe'litiri nguma ne'kitolo ya'mavuta mayunguule bwija.
6 Yiryo ituulo lyo'kusiriiza lwoshi ngiisi lusiku, lyo lyerirya bakandangira ku mugazi
Sinaayi. Umushiiriri gwalyo, gugakizi nzimiisa.
7 «Ku kyanabuzi íkiri mu tangwa shesheezi, mukizi tanga ne'litiri nguma ye'divaayi,
munakizi ginyonera ku katanda, ákali hi'heema lyani.
8 Ikyanabuzi kya kabiri, mukizi kitanga kabigingwe, kuguma na lirya ituulo
lyo'mushyano na lye'kinywebwa. Yago matuulo ga'kabigingwe, nago gali go'kusiriiza.
No'mushiiriri gwago, gugakizi nzimiisa.

Amatuulo go'kutangwa ku lusiku lwe'Sabaato

9 «Ulusiku lwe'Sabaato, mukizi tanga ibipanga bibiri byo'mwaka muguma, binabe
bizira kashembo. Munatange ne'litiri zina zo'mushyano mulembu, gunabe mufushe
mwa'mavuta go'muzehituuni. Munatange ne'binywebwa.

10 Byebyo, li'tuulo lyo'kusiriiza ku ngiisi Sabaato. Na kwakundi, munakizi tanga
ni'tuulo lyo'kusiriiza ngiisi lusiku kuguma ne'binywebwa byo bali mu kizi yonera ku
katanda.

Amatuulo ga ngiisi mwezi

11 «Mu lusiku lwa mbere lwa ngiisi mwezi, mukizi tangira Nahano agandi matuulo
go'kusiriiza lwoshi. Kuli kudeta ishuuli zibiri, ne'kipanga kiguma, ne'byanabuzi birinda
byo'mwaka muguma. Yibyo byoshi, bibaagage bizira kashembo.
12 Ngiisi shuuli, mukizi gitanga, iri kwe'litiri ndatu-ndatu zo'mushyano mulembu,
gunabe mufushe mwa'mavuta. Na ku ngiisi kipanga, zikizi ba litiri zina.
13 Na ku ngiisi kyanabuzi, zikizi ba litiri zibiri-zibiri. Galya matuulo go'kusiriiza
lwoshi, umushiiriri gwago gugakizi nzimiisa.
14 «Na kwakundi, ku ngiisi ituulo, mukizi tanga ikinywebwa. Ku ngiisi shuuli, zibe
litiri zibiri-zibiri ze'divaayi. Na ku kipanga, ibe litiri nguma ne'kitolo. Na ku ngiisi
kyanabuzi, ibe litiri nguma. Yago matuulo, mukizi gatanga mu mwaka gwoshi, ku ngiisi
lusiku lwa mbere lwo'mwezi.
15 Ku lwolwo lusiku, mutangage ne'kihebe, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha biinyu.
(Yago matuulo, gagaaba kuguma na galya go'kusiriiza lwoshi, na ge'binywebwa.)

Amatuulo go'kutangwa ku lusiku lwe'Pasaka

16 «Ulusiku lukulu lwe'Pasaka ya Nahano, mukizi lushambaalira mu siku ikumi na
zina zo'mwezi gwa mbere.
17 No'kutondeerera ku siku ikumi na zitaanu za gwogwo mwezi, muhisagye isiku
zirinda mugweti mugaalya imikate mizira saama.
18 Yulwo lusiku lwa mbere, ube no'muhumaanano mutaluule. Hatagirage umukolwa
gwo mugaagira.
19 «Nie Nahano! Kwokwo, mugandeetera amatuulo go'kusiriiza lwoshi, kuli kudeta
ishuuli zibiri, ne'kipanga kiguma, ne'byanabuzi birinda byo'mwaka muguma. Yibyo
byoshi, bibaagage bizira kashembo.
20 Ku ngiisi shuuli, mutange ilitiri ndatu-ndatu zo'mushyano, mufushe mwa'mavuta
go'muzehituuni. Na ku kipanga, mutange ilitiri zina.
21 Na ku ngiisi kyanabuzi, mutange ilitiri zibiri-zibiri.
22 Mutangage ne'kihebe kiguma, libe ituulo lyo'kuhyula, halinde munabe mukoli
tungiini imbere lyani.
23 Yaga matuulo, mugayushuule ku lirya ituulo lyo muli mu gatanga ngiisi shesheezi.
24 «Mu zirya siku ngulu zirinda, ngiisi lusiku, mugakizi ndangira ibyokulya. Umushi-
iriri gwabyo, gugakizi nzimiisa. Ku yibyo byokulya, mukizi tanga na lirya ituulo
lyo'kusiriiza ngiisi lusiku, kuguma ne'kinywebwa.
25 Nie Nahano! Kwokwo, ku lusiku úlugira izirinda, mugashubi kuumana hi'gulu
lyo'kunyikumba. Hatagirage umukolwa gwo mugaagira.

Amatuulo go'kutangwa ku lusiku lukulu lwa'mayinga

26 «Niehe, nie Nahano. Kwokwo, ulusiku lukulu lwa'mayinga, mugakizi ndeetera
itomola lye'ngano mbyahya. Ku lwolwo lusiku, munakuumane hi'gulu lyo'kunyikumba.
Hatagirage umukolwa gwo mugaagira.
27 «Ku lwolwo lusiku, mundangire ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, ishuuli zibiri, ne'kipanga
kiguma, ne'byanabuzi birinda byo'mwaka muguma. Yibyo byoshi, umushiiriri gwabyo
guganzimiisa.
28 Ku ngiisi shuuli, mugandangira ilitiri ndatu-ndatu zo'mushyano mufushe
mwa'mavuta go'muzehituuni. Na ku kipanga, mugandangira ilitiri zina.
29 Na ku ngiisi kyanabuzi, zibe litiri zibiri-zibiri.
30 «Na kwakundi, mutangage ituulo lye'kihebe. Yikyo kihebe, mukisiriize hi'gulu
lyo'kukogwa ibyaha biinyu, halinde munabe mukoli tungiini imbere lyani.
31 Yago matuulo gooshi, kuguma na'matuulo ge'divaayi, mukizi gatanga, kuguma
na galya matuulo go'kusiriiza ngiisi lusiku, kuguma na'matuulo go'mushyano. Birya
bitugwa byoshi byo mugatanga, bibaagage bizira kashembo.

29

Amatuulo go'kutangwa ku lusiku lukulu lwo'kukengeera umwaka muhyahya

1 «Ngiisi mwaka, mu lusiku luguma lwo'mwezi gwa kalinda, mukizi kuumana hi'gulu
lyo'kunyikumba, nie Nahano. Ku yulwo lusiku, hatagire umukolwa gwo mugaagira. Si
lwo lusiku lwo'kudihiriza ibibuga.

2 «Yulwo lusiku, mundangire ituulo lye'shuuli nguma, ne'kipanga kiguma,
ne'byanabuzi birinda byo'mwaka muguma. Byoshi bibaagage bizira kashembo. Ikyanya
mugabisiriiza, umushiiriri gwabyo guganzimiisa.
3 Iyo shuuli, mukizi gitanga kuguma ne'litiri ndatu zo'mushyano mufushe
mwa'mavuta go'muzehituuni. Na ku kipanga, mutangage ilitiri zina.
4 Na ku ngiisi kyanabuzi, mukizi tanga ilitiri zibiri-zibiri.
5 «Na kwakundi, mutangage ikihebe, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha biinyu, halinde
munabe mukoli tungiini imbere lyani.
6 Yago matuulo, ikyanya mugakizi gandangira, umushiiriri gwago guganzimiisa. Na
kwakundi, mutangage ne'ngano ne'binywebwa. Yago matuulo, mukizi gatanga, kuguma
na galya gandi ágali mu tangwa ngiisi lusiku, na ku ngiisi mwezi.

Amatuulo go'kutangwa ku lusiku lukulu lwo'kuyiyeruusa kwo

7 «Ngiisi mwaka, mukizi kuumana mu siku ikumi zo'mwezi gwa kalinda, hi'gulu
lyo'kunyikumba. Ku yulwo lusiku, muyishalise, hatanagire umukolwa gwo mugaagira.
8 «Ku lwolwo lusiku, mundangire ituulo lye'shuuli zibiri, ne'kipanga kiguma,
ne'byanabuzi birinda byo'mwaka muguma. Byoshi bibaagage bizira kashembo. Ikyanya
mugabisiriiza, umushiiriri gwabyo guganzimiisa.
9 Iyo shuuli, mugitangage kuguma ne'litiri ndatu zo'mushyano mufushe mwa'mavuta
go'muzehituuni. Na ku kipanga, mutange ilitiri zina.
10 Na ku ngiisi kyanabuzi, mutange ilitiri zibiri-zibiri.
11 «Na kwakundi, mutange ikihebe, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha biinyu. Yago
matuulo gooshi, mukizi gandangira, kuguma na lirya ituulo lyo'kusiriiza ngiisi lusiku,
na galya matuulo go'mushyano, na ge'kinywebwa.

Amatuulo go'kutangwa ku lusiku lukulu lwe'bitunda

12 «Ha nyuma lye'siku zitaanu, mu gwogwo mwezi gwa kalinda, mu siku ikumi na
zitaanu, mukizi kuumana hi'gulu lyo'kunyikumba nie Nahano. Ndaanagwo mukolwa
gwo mugaagira. Munahisagye isiku zirinda mugweti muganjambaalira.
13 Mu yizo siku, mu lusiku lwa mbere, mundangire ishuuli ikumi na zishatu ze'njuuke,
ne'bipanga bibiri, ne'byanabuzi ikumi na bina byo'mwaka muguma. Yibyo byoshi, bibe
bizira kashembo. Ikyanya mugabisiriiza, umushiiriri gwabyo guganzimiisa.
14 «Ngiisi shuuli, ikyanya mugakizi gitanga, muyushuule kwe'litiri ndatu-ndatu
zo'mushyano mufushe mwa'mavuta go'muzehituuni. Na ku ngiisi kipanga, mutangage
ilitiri zina-zina.
15 Na ku ngiisi kyanabuzi, mutange ilitiri zibiri-zibiri.
16 «Na kwakundi, mutangage ne'kihebe kiguma, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha
biinyu. Yago matuulo gooshi, ikyanya mugagandangira, muyushuule kwa'matuulo ágali
mu tangwa ngiisi lusiku, kuguma na'matuulo go'mushyano, na ge'binywebwa.
17 «Mu zeezo siku ngulu zirinda, ku lusiku úlugira izibiri, mutangage ishuuli ikumi
na zibiri, ne'bipanga bibiri, ne'byanabuzi ikumi na bina byo'mwaka muguma. Byoshi
bibe bizira kashembo.
18 Ku ngiisi ituulo, iba shuuli, kandi iri kipanga, kandi iri kyanabuzi, mukizi yushuula
kwi'tuulo lyo'mushyano, na lye'kinywebwa nga kwe'maaja zidesiri.
19 «Na kwakundi, mutangage ikihebe, libe ituulo lyo'kusiriiza, hi'gulu lyo'kukogwa
ibyaha biinyu. Yago matuulo gooshi, ikyanya mugagandangira, muyushuule
kwa'matuulo ágali mu tangwa ngiisi lusiku, kuguma na'matuulo go'mushyano, na
ge'binywebwa.
20 «Ku lusiku úlugira izishatu, mutangage ishuuli ikumi na nguma, ne'bipanga bibiri,
ne'byanabuzi ikumi na bina byo'mwaka muguma. Byoshi bibe bizira kashembo.
21 Ku ngiisi ituulo, iba shuuli kandi iri kipanga kandi iri kyanabuzi, mukizi liyushuula
kwi'tuulo lyo'mushyano, na lye'binywebwa, nga kwe'maaja zidesiri.
22 «Na kwakundi, mutangage ikihebe kyo'kusiriiza, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha
biinyu. Yago matuulo gooshi, ikyanya mugagandangira, muyushuule kwa'matuulo ágali
mu tangwa ngiisi lusiku, kuguma na lye'ngano, na lye'binywebwa.
23 «Ku lusiku úlugira izina, mutangage ishuuli ikumi, ne'bipanga bibiri, ne'byanabuzi
ikumi na bina byo'mwaka muguma. Byoshi bibe bizira kashembo.
24 Yago matuulo, gagatangwa kuguma ni'tuulo lyo'mushyano, na lye'kinywebwa, nga
kwe'maaja zidesiri.
25 «Na kwakundi, mutangage ikihebe kyo'kusiriiza, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha
biinyu. Yago matuulo gooshi, ikyanya mugagandangira, muyushuule kwa'matuulo ágali
mu tangwa ngiisi lusiku, kuguma na'matuulo go'mushyano, na ge'binywebwa.

26 «Ku lusiku úlugira izitaanu, mutangage ishuuli mwenda, ne'bipanga bibiri,
ne'byanabuzi ikumi na bina byo'mwaka muguma. Byoshi bibe bizira kashembo.
27 Ku ngiisi ituulo, iba shuuli kandi iri kipanga, kandi iri kyanabuzi, muyushuule
kwi'tuulo lyo'mushyano, na lye'binywebwa, nga kwe'maaja zidesiri.
28 «Na kwakundi, mutangage ikihebe, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha biinyu. Yago
matuulo gooshi, ikyanya mugagandangira, muyushuule kwa'matuulo ágali mu tangwa
ngiisi lusiku, kuguma na'matuulo go'mushyano, na ge'binywebwa.
29 «Ku lusiku úlugira indatu, mutangage ishuuli munaana, ne'bipanga bibiri,
ne'byanabuzi ikumi na bina byo'mwaka muguma. Byoshi bibe bizira kashembo.
30 Kwi'tuulo lya ngiisi shuuli, ne'rya ngiisi kipanga, ne'rya ngiisi kyanabuzi, muyushu-
uule ituulo lyo'mushyano, na lye'binywebwa, nga kwe'maaja zidesiri.
31 «Na kwakundi, mutangage ikihebe, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha biinyu. Yago
matuulo gooshi, ikyanya mugagandangira, muyushuule kwa'matuulo ágali mu tangwa
ngiisi lusiku, kuguma na'matuulo go'mushyano, na ge'binywebwa.
32 «Ku lusiku úlugira izirinda, mutangage ishuuli zirinda, ne'bipanga bibiri,
ne'byanabuzi ikumi na bina byo'mwaka muguma. Byoshi bibe bizira kashembo.
33 Kwi'tuulo lya ngiisi shuuli, ne'rya ngiisi kipanga, ne'rya ngiisi kyanabuzi, muyushu-
uule ituulo lyo'mushyano, na lye'binywebwa, nga kwe'maaja zidesiri.
34 «Na kwakundi, mutangage ne'kihebe libe ituulo lyo'kusiriiza, hi'gulu lyo'kukogwa
ibyaha biinyu. Yago matuulo gooshi, ikyanya mugagandangira, muyushuule
kwa'matuulo ágali mu tangwa ngiisi lusiku, kuguma na'matuulo go'mushyano, na
ge'binywebwa.
35 «Ku lusiku úlugira umunaana, muyusagye umuhumaanano, mu kunyikumba, nie
Nahano. Ku yulwo lusiku, hatagire umukolwa gwo mugaakola.
36 Mutangage ibitugwa, libe ituulo. Kuli kudeta, ishuuli nguma, ne'kipanga kiguma,
ne'byanabuzi birinda byo'mwaka muguma. Byoshi bibe bizira kashembo. Ikyanya
mugabisiriiza, umushiiriri gwabyo guganzimiisa.
37 «Ku yago matuulo ge'shuuli, na ge'kipanga, na ge'kyanabuzi, muyushuule kwi'tuulo
lyo'mushyano, na lye'binywebwa, nga kwe'maaja zidesiri.
38 «Na kwakundi, mutangage ne'kihebe, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha biinyu. Yago
matuulo gooshi, ikyanya mugagandangira, muyushuule kwa'matuulo ágali mu tangwa
ngiisi lusiku, kuguma na'matuulo go'mushyano, na ge'binywebwa.
39 «Nie Nahano! Ku siku ziinyu ngulu zo'mwaka, mukizi ndangira amatuulo
go'kusiriiza, na ge'mimbu, na ge'binywebwa, na go'kuyerekana ingoome. Mugakizi
tanga na'gandi matuulo nga kwo umundu aloziizi, kuguma na'matuulo go'kukwiza
indagaano.»

30

1 Galya magambo gooshi go Nahano akamenyeesa Musa, Musa naye anagendi gabwira
Abahisiraheeri.

Imaaja ku biloziri amatuulo go'kukwiza indagaano

2 Ha nyuma, Musa anashubi kuumania abimangizi be'milala ya'Bahisiraheeri,
anababwira kwo Nahano akyula kwokuno:
3 «Tudetage ngo'mushosi angabiika indahiro imwa Nahano, kandi iri amúbwira kwo
agaagira igambo lirebe. Irya ndahiro, atakwiriiri kwo agihongole. Si akwiriiri agirage
nga ngiisi kwo akalagaania.
4 «Tudetage ngo'munyere angaba aki tuuziri ha mwabo, anabiike indahiro imwa
Nahano, kandi iri alagaania kwo agaagira igambo lirebe.
5 Yishe anabe ayuvwiti kwokwo, si anayihulikire buzira kumúbuza. Kwokwo, uyo
munyere, ngiisi byo akalagaania mu kubiika indahiro, akwiriiri abikolage. Akwiriiri
ukukwiza indagaano yage.
6 «Halikago iyo ndagaano, iri yishe angagiyuvwa, anamúbuze, ehee! Iyo ndagaano
itaki gwasiri, bwo yishe atakagiyemeera. Kwokwo, Nahano agamúkoga ngana.
7 «Tudetage ngo'munyere angakengeera abiika indahiro mulindi-mulindi, kandi iri
alagaania ukugira igambo lirebe, mu kutagalwa. Ha nyuma, anayiji yangwa.
8 Iyo ndahiro, yiba, iri angayiji yuvwa hi'gulu lyayo, anayihulikire buzira kumúbuza,
iri igaaba iriiri-riiri kwo.
9 Halikago yiba, iri angagiyuvwa, anamúbuze, ehee! Iyo ndagaano íyagirwa mulindi-
mulindi, iri itaki gwasiri. Nahano agamúkoga ngana.
10 «Iyo ndahiro, tudetage nga namufwiri, kandi iri umukazi úwahuluka imwa yiba,
ye wagibiika, kwoki akwiriiri akwize ngiisi byo akalagaania.

11 «Tudetage ngo'mukazi muyange ye wabiika indahiro, kandi iri alagaania ukugira igambo lirebe.
12 Kwokwo, yiba, iri angayuvwa, anayihulikire buzira kumúbuza, ngiisi byo akalagaania mu kubiika indahiro, bigaaba biki riiri-riiri kwo.
13 «Halikago, ngiisi byo akalagaania mu kubiika indahiro, ulusiku yabiikwa, yiba anamúbuze, kwokwo igaaba itaki gwasiri. Nahano agamúkoga ngana, bwo yiba agihongola.
14 «Ku yukwo, ku biloziri umukazi muyange, iri angalagaania igambo mu kubiika indahiro, yiba ahangwirwi ukugiyemeera kandi iri kugilahira.
15 Haliko, ulusiku agibiika, na yiba atanayami gilahira, kwokwo agaaba naye agiyemeera.
16 Uyo yiba, iri angayiji gilahira ha nyuma lyo'lusiku luguma, agaaba ndaabyo agira. Akwiriiri ahanirizibwe ngana.»
17 Yago go mahano go Nahano akabwira Musa, ku biloziri umushosi úyaziri bo na mukaage, kandi iri íbiloziri yishe wo'mwana wo'bunyere úkiri mu nyumba.

31

Abahisiraheeri bateera Abamidyani

1 Nahano anabwira Musa kwokuno:
2 «Genda, uminikage Abamidyani, gira uyihoolere Abahisiraheeri. Mukuba, bakahubiisa Abahisiraheeri, halinde nabo banakizi yikumba imigisi. Ikyanya ugaaba keera wabaminika, lyo ugaafwa, unagwane bashokuluza baawe.»
3 Kyanatuma Musa agabwira abandu: «Mutoolage abashosi baguma, munabaheereze isiribo, gira bagendi lwisa Abamidyani. Kwokwo Nahano, mumúyihoolere bo.
4 Ku yukwo, ngiisi mulala gutume abandu kihumbi-kihumbi bagendi kunguza izibo.»
5 Kwokwo, ngiisi mulala gwanatoola abandu kihumbi. Booshi haguma, banaba basirikaani bihumbi ikumi na bibiri.
6 Ikyanya Musa akabalungika mwi'zibo, Finehaasi mugala umugingi Heryazaari, anaba ye gabarongoora. Anatwala ibikolanwa bitaluule, kuguma ne'bibuga byo'kumenyeesania kwi'zibo lyatondeera.
7 Kwokwo, banateera Abamidyani, nga kwo Nahano akagwanwa abwira Musa, banaminika abashosi baabo booshi-booshi.
8 Na mu bakafwa, mwâli riiri abaami bataanu: Hevi, na Rekemu, na Suuri, na Huuri, na Reba. Na kwakundi, bakayita Balaamu mugala Behoori ku ngooti.
9 Yabo basirikaani ba'Bahisiraheeri, banatwala Abamidyani-kazi imbohe, kuguma na'baana. Banashahula ibitugwa byabo byoshi, ne'bindi bindu.
10 Utwaya twabo twoshi, banatuduulika kwo'muliro, kiri na ngiisi ho bâli kizi shumbika.
11 Banatwala abandu, kuguma ne'bitugwa byabo, ne'bindi bindu byabo.
12 Yizo mbohe, banayiji zisikiiriza Musa, bo no'mugingi Heryazaari, kiri na'Bahisiraheeri booshi. Bakabaleetera na birya bitugwa byoshi, kuguma ne'bindi bindu. Yikyo kyanya, Abahisiraheeri bâli koli shumbisiri mu ndekeera ye'Mohabu, ku ngombe yo'lwiji Yorodaani, ha kajabo ke'Yeriko.
13 Musa, no'mugingi Heryazaari, na'bimangizi ba'bandu, banahuluka mu shumbi, gira bagendi basanganira.
14 Haliko, ikyanya bakalyoka mwi'zibo, Musa yehe, anarakarira abakulu ábâli yimangiiri ikiso kya'basirikaani kihumbi na ki'gana.
15 Anababuuza: «Kituma kikagi abakazi booshi, mwabasiga kitwe-kibona?
16 Si bali baabalya ábâli kizi hanuulwa na Balaamu ku mugazi Pehoori, banahubiisa Abahisiraheeri, halinde banayihindulira Nahano. Bo na baabalya ábakatuma yabo bandu ba Nahano bagaminikwa ku kiija.
17 «Aahago! Yaba batabana booshi, mubayitage. Muyite na ngiisi mukazi keera úkamenyana no'mushosi.
18 Si abanyere ábatazindi menyana no'mushosi, booki mubaleke balame. Yabo, muhangwirwi ukubayanga.
19 «Mu kati kiinyu, ngiisi ábakayitana, kandi iri bakahuma ku kirunda, bakwaniini bahisagye isiku zirinda bali inyuma lye'shumbi. Ku lusiku úlugira izishatu no'lugira izirinda, muyiyeruuse, mwe na ngiisi bakazi bo mwaleeta imbohe.
20 Na kwakundi, mukwaniini muyeruuse ibyambalwa biinyu, na ngiisi íbikagirwa mu mbu, kandi iri mu bwoya bwe'mbene, kandi iri íbikabaajwa mu biti.»

21 Ha nyuma, umugingi Heryazaari anabwira abasirikaani ábâli geeziri mwi'zibo:
«Nahano akabwira Musa kwokuno:
22 “Ngiisi íbikatulwa mu nooro, kandi iri mu harija, kandi iri mu miringa, kandi iri
mu byuma, kandi iri mu manzanza, kandi iri mu masasi,
23 kuli kudeta byoshi íbitali mu singoolwa, bikwiriiri biyeruusibwe mu kuleezibwa
kwo'muliro. Na kwakundi, bikwiriiri bishubi shukwa na'miiji go'kuyeruusa. Haliko,
ngiisi íbyangasingoolwa mu muliro, byohe bishukwe naaho na'miiji.
24 Ku lusiku úlugira izirinda, mukwiriiri mufulage ibyambalwa biinyu, halinde
munabe mukoli yeruusiri. Ha nyuma, munabe mukoli hangwirwi ukushubi yingira mu
shumbi.”»

Iminyago yagabwa

25 Nahano anabwira Musa kwokuno:
26 «Mwe no'mugingi Heryazaari, kuguma na'bimangizi ba'bandu, muharuurage
abandu ábakagwatwa imbohe, ne'gindi minyago yoshi, kiri ne'bitugwa.
27 Iyo minyago, ugigabe mwe'mituli ibiri. Mutuli muguma, ugugabire abasirikaani
ábashuba mwi'zibo. No'gundi, ugugabire abandu.
28 «Ku mutuli gwa'basirikaani, mutee shaaza ugwa Nahano. Kuli kudeta, ku ngiisi
bandu magana gataanu, mugahandula umundu muguma. Kugaaba kwokwo, na mu
ngaavu, na mu bapunda, na mu bibuzi, kiri na mu mbene.
29 Yugwo mutuli gwe'mwani úgushaaziri ku basirikaani, uguheereze umugingi
Heryazaari.
30 «Na ku mutuli úguhaabirwi abandu, ku ngiisi makumi gataanu, ushaazagye
kiguma-kiguma, mu bandu, na mu ngaavu, na mu bapunda, na mu bibuzi, kiri na
mu mbene. Yibyo, unabiheereze Abalaawi, kwo bagweti bagaakola mwi'heema lya
Nahano.»
31 Kwokwo, Musa no'mugingi Heryazaari banagira ngiisi kwo Nahano akabwira Musa.
32 Ku minyago ya'basirikaani bakayabiira, hâli sigiiri ibibuzi ne'mbene bihumbi
magana galindatu na makumi galinda na bitaanu,
33 ne'ngaavu bihumbi makumi galinda na bibiri,
34 na bapunda bihumbi makumi galindatu na kiguma,
35 na'banyere ábatakamenyana no'mushosi, bihumbi makumi gashatu na bibiri.
36 Balya basirikaani ábali kizi lwa mwi'zibo, banahaabwa ikitoolo. Kuli kudeta kwo
bâli haabirwi ibibuzi bihumbi magana gashatu na makumi gashatu na birinda,
37 banatangira Nahano ibibuzi magana galindatu na makumi galinda na bitaanu.
38 Na mu ngaavu bâli haabirwi ibihumbi makumi gashatu na ndatu, banatangira
Nahano ingaavu makumi galinda na zibiri.
39 Na mu bapunda bâli haabirwi ibihumbi makumi gashatu na magana gataanu,
banatangira Nahano bapunda makumi galindatu na muguma.
40 Na mu bandu bâli haabirwi ibihumbi ikumi na ndatu, banatangira Nahano abandu
makumi gashatu na babiri.
41 Gulya mutuli gwe'mwa Nahano, Musa anaguheereza umugingi Heryazaari, nga kwo
Nahano akamúbwira.
42 Kwokwo, Musa anahandula ikihande kya'bandu na kirya kihande kya'basirikaani.
43 Abandu banalonga ibibuzi kuguma ne'mbene bihumbi magana gashatu na makumi
gashatu na birinda,
44 ne'ngaavu bihumbi makumi gashatu na ndatu,
45 na bapunda bihumbi makumi gashatu na magana gataanu,
46 na'banyere ábatazindi menyana na'bashosi, bihumbi ikumi na ndatu.
47 Ku mutuli gwa'bandu bakalonga, Musa anakizi shaaza kiguma-kiguma ku makumi
gataanu, mu bandu, na mu bitugwa, anabiheereza Abalaawi, kwo bâli kizi kola mu
nyumba ya Nahano. Yago magambo gooshi, Musa âli kizi gakola nga kwo Nahano
akamúbwira.
48 Abakulu ba'basirikaani, kuguma ne'birongoozi bya'basirikaani kihumbi, na bi'gana,
banagendi bona Musa,
49 banamúbwira: «Twe bakozi baawe, keera twaharuura abasirikaani bo tuli mu
rongoora. Emwe! Ndaaye úwahala, kiri no'muguma.
50 Kwokwo, ngiisi muguma witu, mu minyago yo akalonga, aleeteraga Nahano
ituulo lye'bindu íbikatulwa mu nooro, nge'migufu, ne'bikomo, ne'mbete, na'mahereeni,
ne'ngolo. Na íbitumiri twagira kwokwo, gira lyo tulonge ukuyeruusibwa, tunanywani-
isibwe na Nahano.»

51 Kwokwo, birya bindu byoshi íbikatulwa mu nooro, Musa no'mugingi Heryazaari,
banabiyakiira.
52 Yabo bakulu ábâli yimangiiri abasirikaani kihumbi, na ábâli yimangiiri igana, yibyo
byo bindu bakatengula Nahano. Byâli no'buzito bwe'bilo igana na makumi galinda.
53 Igindi minyago, yabo basirikaani banagendi gisingula imwabo.
54 Kwokwo, ikyanya yabo bakulu bakaheereza Musa no'mugingi Heryazaari yizo
ndengu zooshi ze'nooro, banabisingula mwi'heema lye'mihumaanano, gira bikengeeze
Nahano kwa'Bahisiraheeri balyagagi bandu baage.

32

Imilala miguma yatuula isheere ye'Yorodaani

1 Beene Rubeni na beene Gaadi, bâli gweti ibitugwa bingi ngana-ngana. Iri bakabona
kwe'kihugo kye'Yazeeri na kye'Giryadi bikwaniini ku bitugwa byabo,
2 banagendi bona Musa, no'mugingi Heryazaari, na'bandi bimangizi, banababwira
kwokuno:
3-4 «Twe bakozi baawe, tuli batuuzi. Na Nahano keera akaheereza Abahisiraheeri
ikihugo kiija ku ndagiriro. Yikyo kihugo kizungulusirwi na'kaaya ke'Hatarooti,
na'ke'Dibooni, na'ke'Yazeeri, na'ke'Nimura, na'ke'Heshibooni, na'ke'Heryale,
na'ke'Sebamu, na'ke'Nebo, na'ke'Behoni.
5 Ku yukwo, yikyo kihugo, utuheereze kyo, kibe kyo tugahyana. Twehe, uleke tutatami
jabuka ulwiji Yorodaani.»
6 Musa anabashuvya: «Kutagi kwo beene winyu bagagenda mwi'zibo, na mwehe
munabe musigiiri hano?
7 Si mugabavuna indege, batanaki jabukire mu kihugo kyo Nahano akabaheereza?
8 Kiri na bashokuluza biinyu, kwokwo kwo bakagira, ikyanya n'gabatuma ukulyoka i
Kadeeshi-Barineya, kwo bagendi gahiriza ikihugo.
9 Ikyanya bakahikaga mu ndekeera ye'Heshikooli, banabona ikihugo. Haliko, iri
bakagaluka banavuna beene wabo imitima, halinde batanaki yingira mu kihugo kyo
Nahano âli mali gwanwa abaheereza.
10 «Lwolwo lusiku, Nahano anabarakarira, anakyula kwokuno:
11 "Ku kasiisa, kirya kihugo kyo n'galagaania Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo, mu
bandu booshi bo n'gakiza ukulyoka i Miisiri, ndaaye kiri no'muguma we'myaka makumi
gabiri ne'ngingwe, úgakibona. Mukuba, bakahuna ngana imbere lyani.
12 Si Kalebu mugala Yefune wo'mulala gwa'Bakenezi, bo na Yoshwa mugala Nuuni,
boohe bo bakanzimbaha, buzira kusisiitwa."
13 «Yabo Bahisiraheeri, kwokwo kwo Nahano akabarakarira, anabaleka bakizi genda
bagayangaara mwi'shamba halinde ukuhisa imyaka makumi gana. Yikyo kibusi kyoshi
íkikahubira Nahano, kyanahera.
14 Na buno, niinyu mukolaga mu yingira mu gaago mahube ga bashokuluza biinyu. E
banakuhambwa, si muloziizi kwo Nahano ashubi rakarira Abahisiraheeri!
15 Muno mwi'shamba, iri mwangamúyihindulira, naye agashubi mùyihindulira.
Kwokwo, ukushereera kwa yaba bandu kugaaba kwi'twe liinyu.»
16 Balya beene Rubeni, na beene Gaadi, banayegeera Musa, banamúbwira: «Leka
tutee yubakira bakiitu na'baana biitu utwaya tukomu. Ne'bitugwa biitu, tubiyubakire
ibiraaro.
17 Yabo baana, bagabeera mwomwo mu twaya tuzitire, gira balongage ukukizi
yisiikira na'bandu ábatuuziri mu kino kihugo. Ha nyuma, nyiitu tugagwata isiribo,
tunashokolage injira kuguma na'biitu Bahisiraheeri, gira tubatabaale ukugwata ikyabo
kihugo.
18 «Tutagataaha, tútazi bona kwa'Bahisiraheeri booshi balonga agaabo matongo.
19 Yaho i kajabo, imuga yo'lwiji Yorodaani, ndaalyo itongo lyo tugahyana yo. Twehe,
ubwitu buhyane bugaaba kaakano kajabo ke'sheere yo'lwiji Yorodaani.»
20 Uyo Musa, ti: «Yago mwadeta, mugagirage. Mukwiriiri musimbahe byo Nahano
adeta, munahagate isiribo ziinyu.
21 Munajabuke ulwiji Yorodaani, iri munalwisa abagoma, halinde ikyanya Nahano
agaaba keera amùyimulira bo.
22 Kirya kihugo, ikyanya Nahano agaaba keera amùtabaala ukukigwata, lyoki
mwangagaluka. Mukuba, mugaaba keera mwayusa umukolwa gwinyu imbere lya
Nahano, ne'mbere lya beene winyu Abahisiraheeri. Haaho, lyo mwangahyana kino
kihugo, kibe kye'mwinyu.

23 «E balya, yaga magambo giinyu, iri mwangaleka ukugakoleesa, mugaaba mwagira
ikyaha imbere lya Nahano. Munamenye ku kasiisa kwo yikyo kyaha, mugahanirizibwa
hi'gulu lyakyo.
24 Aaho! Buno, mugendi yubakira imbaga ziinyu utwaya, munagirire ibitugwa biinyu
ingo. Halikago, ngiisi byo mugweti mugalagaania, mutayibagire ukubikwiza.»
25 Yabo beene Gaadi na beene Rubeni, banashuvya Musa kwokuno: «E nahamwitu,
twe bakozi baawe. Ngiisi byo watubwira, tugabigira.
26 Bakiitu, na'baana biitu boohe, bagasigala mu tuno twaya twe'Giryadi, kuguma
ne'bitugwa biitu.
27 E Nahamwitu, twehe tulyagagi bakozi baawe. Kwokwo, nga ngiisi kwo wadeta, twe
beeshu tweshi, tugahagata isiribo, tunagendi lwa hi'gulu lya Nahano.»
28 Kwokwo, uyo mugingi Heryazaari, bo na Yoshwa mugala Nuuni, kiri na'bandi
bimangizi ba'Bahisiraheeri,
29 Musa anababwira: «Balya beene Gaadi na beene Rubeni, bakola ibiringiini
kwi'zibo. Aaho! Iri bangajabuka ulwiji Yorodaani, bagweti bagamùtabaala ukugendi
gwata ikihugo imbere lya Nahano, mango mwayusa, mubaheereze nabo kye'Giryadi
bubaagage bwo buhyane bwabo.
30 Halikago, iri batangahagata ibilwaniiso mbu bajabuke ukumùgwasa, lyoki nabo
bagalonga ubwabo buhyane kuguma na niinyu mu kihugo kye'Kaanani mwonyene.»
31 Beene Gaadi na beene Rubeni, ti: «E nahamwitu, tulyagagi bakozi baawe. Ngiisi
kwo Nahano atubwira, tugakugira.
32 Tugajabuka ulwiji Yorodaani, tuhagasiri ibilwaniiso biitu, tunagendi lwa hi'gulu
lya Nahano. Si twehe, amatongo giitu, gagaaba lwoluno luhande lwe'sheere yo'lwiji
Yorodaani.»
33 Kwokwo, yabo beene Gaadi, na beene Rubeni, ne'kimaanye kya beene Manaasi
mugala Yusefu, Musa anabaheereza yibyo bihugo bye'sheere. Kuli kudeta ikihugo kya
mwami Sihooni we'Hamoori, ne'kya mwami Hoogi we'Bashaani, no'twaya twamwo
tuhamu, kuguma na'matongo ágâli tuzungulusiri.
34 Yabo beene Gaadi, banayubakulula akaaya ke'Dibooni na'ke'Hatarooti,
na'ke'Haroweri,
35 na'ke'Hatarooti-Shofani, na'ke'Yazeeri, na'ke'Yogibeha,
36 na'ke'Beeti-Nimura, na'ke'Beeti-Harani. Yutwo twaya twoshi twâli tuzitire. Kiri
ne'biraaro byabo, byâli yubakiirwi ingo.
37 Beene Rubeni, nabo banayubakulula akaaya ke'Heshibooni, na'ke'Heryale,
na'ke'Kiryatayimu,
38 na'ke'Nebo, na'ke'Baali-Mehoni, na'ke'Shibima. Twaya tuguma-tuguma, banakizi
tuhindula amaziina gaatwo.
39 Ikihugo kye'Giryadi, beene Makiiri mugala Manaasi, bo bakakiteera, banakigwata
mbira, banayimula Abahamoori ábâli kituuziri mwo.
40 Yikyo kihugo, Musa anabaheereza kyo, banakituula mwo.
41 Utundi twaya twe'Giryadi, Yahiiri ugundi mugala Manaasi, anatugwata, anatuyinika
iziina lyage.
42 Ku yikyo kyanya, mundu muguma iziina lyage Noba, anagendi gwata akaaya
ke'Kenati, kuguma no'twaya tuniini útwâli kazungulusiri. Naye anakayinika iziina
lyage, Noba.

33

Ngiisi kwa'Bahisiraheeri bakagenda mu kulyoka i Miisiri

1 Ku kyanya Abahisiraheeri bakalyoka i Miisiri, bakarongoorwa na Musa bo na
Harooni. Indambo zo bâli kizi kulikira, ziri nyandike hano hi'fwo.
2 Nahano anabwira Musa kwo ayandikage ngiisi ho bâli kizi shumbika, na ngiisi ho
bâli kizi lenga.
3 Mu siku ikumi na zitaanu zo'mwezi gwa mbere, ulusiku úlukakulikira Ipasaka
ya mbere, Abahisiraheeri banayimuka mu kaaya ke'Rameseesi, mu masu ga'Bamiisiri
booshi.
4 Balya Bamiisiri, bâli ki gweti bagaziika ifula zaabo zo Nahano akayita mu bushigi.
Kwokwo, kwo Nahano akayerekana ku bushobozi, kwe'migisi ye'Miisiri iryagagi ya
bibeesha.
5 Yabo Bahisiraheeri, iri bakayimuka i Rameseesi, banagendi shumbika i Sukooti.
6 Ne'ri bakayimuka i Sukooti, banagendi shumbika i Hetamu, ha butambi li'shamba.

7 Ne'ri bakayimuka yaho i Hetamu, banagalukira i Pi-Hahirooti, áhali mu langiiza i
Baali-Sefooni, banagendi shumbika hoofi lye'Migidoli.
8 Ne'ri bakayimuka i Pi-Hahirooti, banajabuka Inyaaja Ndukula, banayingira
mwi'shamba. Ne'ri hakalenga isiku zishatu bagweti bagagenda mwi'shamba
lye'Hetamu, banagendi shumbika i Mara.
9 Ne'ri bakayimuka yaho i Mara, banagendi shumbika i Herimu. Yaho, banahag-
wana ishyoko ikumi na zibiri, ne'biti bye'bigazi makumi galinda.
10 Ne'ri bakayimuka i Herimu, banagendi shumbika hoofi ne'Nyaaja Ndukula.
11 Ne'ri bakayimuka ha Nyaaja Ndukula, banagendi shumbika mwi'shamba lye'Siini.
12 Ne'ri bakayimuka mwi'shamba lye'Siini, banagendi shumbika i Dofeka.
13 Ne'ri bakayimuka i Dofeka, banagendi shumbika i Halushi.
14 Ne'ri bakayimuka i Halushi, banagendi shumbika i Refidimu.
15 Ne'ri bakayimuka i Refidimu, banagendi shumbika mwi'shamba lye'Sinaayi.
16 Ne'ri bakayimuka mwi'shamba lye'Sinaayi, banagendi shumbika i Kiburooti-
Hatava.
17 Ne'ri bakayimuka i Kiburooti-Hatava, banagendi shumbika i Haserooti.
18 Ne'ri bakayimuka i Haserooti, banagendi shumbika i Ritema.
19 Ne'ri bakayimuka i Ritema, banagendi shumbika i Rimooni-Pereesi.
20 Ne'ri bakayimuka i Rimooni-Pereesi, banagendi shumbika i Ribuna.
21 Ne'ri bakayimuka i Ribuna, banagendi shumbika i Risa.
22 Ne'ri bakayimuka i Risa, banagendi shumbika i Kehelata.
23 Ne'ri bakayimuka i Kehelata, banagendi shumbika i Sheferi.
24 Ne'ri bakayimuka i Sheferi, banagendi shumbika i Harada.
25 Ne'ri bakayimuka i Harada, banagendi shumbika i Makeheloti.
26 Ne'ri bakayimuka i Makeheloti, banagendi shumbika i Tahati.
27 Ne'ri bakayimuka i Tahati, banagendi shumbika i Terashi.
28 Ne'ri bakayimuka i Terashi, banagendi shumbika i Mitika.
29 Ne'ri bakayimuka i Mitika, banagendi shumbika i Hashemona.
30 Ne'ri bakayimuka i Hashemona, banagendi shumbika i Mosheroti.
31 Ne'ri bakayimuka i Mosheroti, banagendi shumbika i Bene-Yakani.
32 Ne'ri bakayimuka i Bene-Yakani, banagendi shumbika i Hoori-Hagidigadi.
33 Ne'ri bakayimuka i Hoori-Hagidigadi, banagendi shumbika i Yotibata.
34 Ne'ri bakayimuka i Yotibata, banagendi shumbika i Haburona.
35 Ne'ri bakayimuka i Haburona, banagendi shumbika i Hezyoni-Gebeeri.
36 Ne'ri bakayimuka i Hezyoni-Gebeeri, banagendi shumbika i Kadeeshi,
mwi'shamba lye'Siini.
37 Ne'ri bakayimuka i Kadeeshi, banagendi shumbika ku mugazi Hoori, ku lubibi
lwe'kihugo kye'Hedoomu.
38 Ikyanya bakaba bakoli shumbisiri yaho mwi'dako lyo'mugazi Hoori, Nahano
anabwira umugingi Harooni kwo azamuukirage mwi'rango. Harooni anasimbaha,
anagendi fwira haaho. Lwâli lusiku lwa mbere lwo'mwezi gwa kataanu, ukukwiza
imyaka makumi gana Abahisiraheeri bashaaziri i Miisiri.
39 Ku yikyo kyanya, Harooni akafwa, âli kola ne'myaka igana na makumi gabiri
ni'shatu.
40 Mwami we'Haraadi, Umukaanani, âli tuuziri mu kaaya ke'Negebu, anabwirwa
kwa'Bahisiraheeri bayija.
41 Abahisiraheeri banayimuka yaho i Hoori, banagendi shumbika i Salimona.
42 Ne'ri bakayimuka i Salimona, banagendi shumbika i Punoni.
43 Ne'ri bakayimuka i Punoni, banagendi shumbika i Hobooti.
44 Ne'ri bakayimuka i Hobooti, banagendi shumbika i Hiye-Habariimu, ku lubibi
ne'Mohabu.
45 Ne'ri bakayimuka i Hiye-Habariimu, banagendi shumbika i Dibooni-Gaadi.
46 Ne'ri bakayimuka i Dibooni-Gaadi, banagendi shumbika i Halimooni-
Dibilatahimu.
47 Ne'ri bakayimuka i Halimooni-Dibilatahimu, banagendi shumbika isheere
ye'migazi Habariimu, íri mu lolana no'mugazi Nebo.
48 Ne'ri bakayimuka mu migazi ye'Habariimu, banagendi shumbika mu ndekeera
ye'Mohabu, ku ngombe yo'lwiji Yorodaani, áhali mu langiiza i Yeriko.
49 Yaho mwi'yo ndekeera ye'Mohabu, banashumbika ku ngombe yo'lwiji Yorodaani,
ha kati ke'Beeti-Yeshimooti ne'Habeeri-Shitimu.

Nahano akyula kwe'kihugo kigaburwe

50 Yabo Bahisiraheeri bâli shumbisiri ku ngombe yo'lwiji Yorodaani, mu ndekeera
ye'Mohabu áhali mu lola i Yeriko. Haaho, Nahano anamenyeesa Musa,
51 kwo abwire Abahisiraheeri kwokuno: «Ikyanya mugajabuka ulwiji Yorodaani mu
kuyingira i Kaanani,
52 ngiisi bandu bo mugagwana mwo, mukwiriiri mubayimule. Imigisi yabo yo
bakabaaja mu mabuye, kuguma ne'migisi yo bakajongolola mu byuma, mukizi
bihongola, kuguma ne'mbeero zo'kuyikumbira imizimu yabo.
53 «Yikyo kihugo, mukigwatage, munakituule mwo. Mukuba, keera n'gamùheereza
kyo, kinakola kye'mwinyu.
54 «Yikyo kihugo, ikyanya imilala ya'Bahisiraheeri igakigabaana, igataara ikibare
ukukulikirana na'makondo giinyu. Umulala gwa'bandu bingi, gwo gugahaabwa
ubuhyane buhamu. No'mulala gwa'bandu bagerwa, nabo bagahaabwa ubuhyane
buniini. Kwokwo, ngiisi mulala gukwiriiri guyemeere ubuhyane úbugaguyegukira.
55 «Halikago, abatuulaga ba mu yikyo kihugo, iri mwangaleka ukubayimula,
bagamùgoora ngana-ngana. Ngiisi bandu bo mugaaba mwasiga, bagamùlibuza nga
migenge ígweti ígamùshita mu masu, na mu mbavu. Bagakizi yiji mùsokanana,
banamùteere mu twaya two mutuuziri mwo.
56 Haaho, ngiisi kwo nâli ngabahana, mwe ngola ngaahana kwo.»

34

Imbibi ze'kihugo kyo'muhango

1 Nahano anamenyeesa Musa,
2 kwo abwire Abahisiraheeri kwokuno: «Mukolaga mugayingira mu kihugo
kye'Kaanani. Yikyo kihugo, ngamùheereza kyo, kibe kye'mwinyu. Imbibi zaakyo zo
zeezino:
3 Uluhande lwe'kisaka, lugatondeerera kwi'shamba lye'Siini, hoofi no'lubibi
lwe'kihugo kye'Hedoomu. No'luhande lwe'sheere, lugatondeerera ikisaka kye'Nyaaja
yo'Muunyu.
4 Lunanyooke, lunazamuuke i Hakarabiimu, lunalenge mwi'shamba lye'Siini, lunagen-
derere ikisaka, halinde i Kadeeshi-Barineya. Ukulyokera yaho, lunanyookere i Hazaari-
Hadaari halinde i Hazimooni.
5 Ukulyoka yaho i Hazimooni, lunashubi hinduuka, halinde ku lwiji lwe'Miisiri,
lunahekere ku Nyaaja Mediterane.
6 «Iyo Nyaaja Mediterane, yo igaaba lubibi lwinyu lwe'muga.
7 «Uluhande lwe'mbembe, lugatondeerera ku Nyaaja Mediterane, halinde ku mugazi
Hoori.
8 Ukushaagira yaho, lunagenderere i Lebo-Hamaati, halinde i Zedadi.
9 Lunagenderere kandi i Zifurooni, halinde i Hazaari-Henani. Lwolwo, lwo lugaaba
lubibi lwinyu lwe'mbembe.
10 «Ulubibi lwinyu lwe'sheere, lugatondeerera i Hazaari-Henani, halinde i Shefamu.
11 Ukulyokera yaho, lunayikire i Ribila, isheere ye'Hayini. Ha nyuma, lunanyookere
ku mudulumuko úguli isheere ye'nyaaja ye'Galilaaya.
12 Lunamanuke, mu kukulikira ulwiji Yorodaani, halinde ku Nyaaja yo'Muunyu.
Zeezo, zo mbibi ze'kihugo kiinyu.»
13 Musa anabwira Abahisiraheeri na kwokuno: «Kyekino, kyo kihugo Nahano akadeta
kwo mukigabaane ku milala mwenda ne'kitolo, mu kutaara ikibare.
14 Si beene Rubeni, na beene Gaadi, ne'kimaanye kya beene Manaasi boohe, keera
bakalonga ubwabo buhyane.
15 Kwo iri milala ibiri ne'kitolo, ikalonga agaabo matongo uluhande lwe'sheere yo'lwiji
Yorodaani, ha kajabo ke'Yeriko.»

Heryazaari bo na Yoshwa, bayimangira ukugaba ikihugo

16 Nahano anashubi bwira Musa kwokuno:
17 «Umugingi Heryazaari, na Yoshwa mugala Nuuni, bo bagagabulira abandu
amatongo.
18 Mu ngiisi mulala, uyabiirage umwimangizi muguma-muguma, gira abatabaale.
19 Amaziina gaabo, go gaaga:
Wo'mulala gwa Yuda, hali Kalebu mugala Yefune,
20 Na wo'mulala gwa Simyoni, hali Semweri mugala Hamihudi.
21 Na wo'mulala gwa Binyamiini, hali Heridaadi mugala Kisiloni.
22 Na wo'mulala gwa Daani, hali Buuki mugala Yogiri.
23 Na wo'mulala gwa Manaasi mugala Yusefu, hali Hanyeri mugala Hefodi.

24 Na wo'mulala gwa Hifurahimu mugala Yusefu, hali Kemweri mugala Shifutani.
25 Na wo'mulala gwa Zabulooni, hali Herizafaani mugala Parinaki.
26 Na wo'mulala gwa Hisakaari, hali Perityeri mugala Hazaani.
27 Na wo'mulala gwa Hasheeri, hali Ahihudi mugala Shelomi.
28 Na wo'mulala gwa Nafutaali, hali Pedaheri mugala Hamihudi.»
29 Baabo, bo bashosi Nahano akatoola, gira bagaburire Abahisiraheeri ikihugo kye'Kaanani.

35

Utwaya twa'Balaawi twataluulwa

1 Halya mu ndekeera ye'Mohabu, hoofi no'lwiji Yorodaani, ha kajabo ke'Yeriko, Nahano anabwira Musa kwokuno:
2 «Ubwire Abahisiraheeri kwo mu matongo go bahaabirwi, batoolage mwo'twaya, banatuheereze beene wabo Abalaawi, mube mwo nabo bagatuula.
3 Yutwo twaya, Abalaawi bagatutuula mwo, banalongage ne'ndagiriro ze'ngaavu zaabo, ne'bindi bitugwa byabo.
4 «Yizo ndagiriro zo mugaheereza Abalaawi, ku ngiisi luhande mugabaharuurira imeetere magana gataanu ukulyokera ku nzitiro za'kaaya.
5 Ubuyajabuke bwoshi bwa yizo ndagiriro, zigaaba meetere kihumbi ngiisi luhande lwa'kaaya: Isheere, ne'kisaka, ne'muga, ne'mbembe. Akaaya koonyene, kagasigala ha kati-kati.
6 «Yabo Balaawi bagahaabwa utwaya tulindatu, two bagakizi tibitira mwo. Ngiisi úwakengeera ayita umundu mu kutagalwa, akwaniini akizi tibitira mu kaguma kaatwo. Na kwakundi, bagashubi baheereza utundi twaya makumi gana na tubiri.
7 Yutwo twaya twoshi kuguma, tugaaba makumi gana na munaana. Ngiisi kaaya, kagaaba kazungulusirwi ne'ndagiriro.
8 Ngiisi mulala gugakizi tanga utwaya ukukulikirana no'buhamu bwagwo. Umulala úguhimbiri, gwo gugatanga utwaya twingi. No'mulala úgukeehiri, gugatanga utwaya tugerwa naaho.»

Utwaya two kutibitira mwo
(Bukengeeze 19.1-13; Yoshwa 20.1-9)

9 Nahano anashubi menyeesa Musa,
10 kwo abwire Abahisiraheeri kwokuno: «Ikyanya mugajabuka ulwiji Yorodaani, mu kuyingira mu kihugo kye'Kaanani,
11 mutoolage utwaya two'kukizi tibitira mwo. Kwokwo, ngiisi úgaaba úwayita umundu mu kutagalwa, alonge ukutibitira mwo.
12 Yutwo twaya, tugaaba handu ho'kutibitira, gira ulya nakuyitana alonge ukuyiyeka úgaagira mbu ayihoole nakufwa. Nakuyitana atagayitwa átazi twirwa ulubaaja ne'naama ya'Bahisiraheeri.
13 «Mwehe mwenyene, muyitaluulire utwaya tulindatu two'kukizi tibitira mwo.
14 Twaya tushatu, tugaaba uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani. No'tundi tushatu, tugaaba imuga mu kihugo kye'Kaanani.
15 Yutwo twaya, tugaaba twa kusiikira Abahisiraheeri, kiri ne'binyamahanga íbimùtuuziri mwo, na'bandi bandu, baba beene kihugo, kandi iri ibinyamahanga naaho. Ngiisi úgaaba úyitana mu kutagalwa, akwiriiri atibitire mu kaaya kaguma kaatwo.
16 «Halikago, ngiisi úgayita uwabo mu kumútimba ikyuma, agaaba akola mwitani. Uyo yehe, akwiriiri ayitwe nyene.
17 Ne'ri umundu angayita uwabo mu kumúlasha amabuye, naye agaaba akola mwitani. Akwiriiri ayitwe.
18 Ne'ri umundu angayita uwabo mu kumúlasha ikiti, naye agaaba akolaga mwitani. Naye, akwiriiri ayitwe.
19 Ulya nakuyitwa, mwene wabo wa hoofi-hoofi, ye kwiriiri ukumúyihoola. Ikyanya agahumaanana no'lya nakuyitana, akwiriiri naye amúyite.
20 «Tudetage ngo'mundu mulebe angaba ashombiri uwabo, anakengeere amúsindikira, kandi iri amúlasha ikindu, anayami fwa. Ulya nakusindikirana, naye agaaba akola mwitani.
21 Kandi iri uyo mundu anabe ashombiri uwabo, anamúshulike ikifune, halinde anayami fwa. Uyo nakushulikana naye, agaaba akola mwitani. Ulya nakuyihoola, iri angahumaanana no'lya nakuyitana, akwiriiri ayami múyita nyene.
22 «Halikago, tushubi deta kwo'mundu mulebe anakengeere asindikira uwabo, kútali ku njira yo'bushombani. Kandi iri akengeera amúlasha ikindu, buzira kugiriirira.

23 Kandi iri mundu mulebe angaba atashubi shombiri uwabo, anakengeere
amútibulira kwi'buye mu kutagalwa, anayami fwa.
24 «Uyo nakuyitana, inaama ya mu kaaya, igaatwa ulubaaja ha kati kaage na'bandu
be'mbaga ya nakuyitwa. Bagakizi kulikira imaaja.
25 Iyo naama, igakingira nakuyitana mu maboko ga ábaloziizi ukuyihoola nakuyitwa.
Ha nyuma, inamúgalulire mu kalya kaaya ko akatibitira mwo. Agatuula mwomwo,
halinde ukuhisa ku lusiku umugingi mukulu agaafwa.
26 «Halikago, uyo nakuyitana, hali ikyanya agahuluka mu yako kaaya,
27 nakuyihoola anamúgwanane. Haaho, iri angamúyita, atagaki haruurirwa kwo ali
mwitani.
28 Kyo kitumiri nakuyitana akwiriiri atuule mwomwo mu kaaya, halinde ulya mugingi
mukulu afwagage. Ne'kyanya agaaba keera afwa, lyoki, nakuyitana angakoli taaha.
29 «Yizi maaja, mugakizi zikulikiriza hooshi ho mugatuula, halinde ku bibusi biinyu
byoshi.
30 «Ngiisi yeshi úgayita uwabo, iri hangaboneka utumasi, emwe! Naye agayitwa.
Haliko, mutakolwe kwo mwayita umundu ku bumasi bwo'mundu muguma naaho.
31 «Ku luhande lwa nakuyitana, mutakizi lya ikitulire mbu lyo mumúlikuula. Ngiisi
úwayitana, akwiriiri naye ayitwe.
32 «No'mundu úwatibitira mu kaaya ko'butibitiro, mutakolwe mbu muyemeere
ukubulikwa mbu lyo mumúlikuula. Si mulindirire umugingi mukulu atee fwa.
33 «Mutaleke kwo muyulubaze ikihugo kiinyu, mu kuleka abandu bakizi yitana.
Ne'kyanya umundu ayitwa, injira yo'kukiyeruusa naaho, idaho liyakiire umuko gwo'lya
nakuyitana.
34 Ikihugo kyo mutuuziri mwo, mutakizi kiyulubaza mu kuyitana. Si naani nduuziri
mu kati kiinyu. Ee! Nie Nahano, nduuziri mu Bahisiraheeri.»

36

Abaana bo'bunyere bahaabwa ubwabo buhyane

1 Abimangizi bi'kondo lya Giryadi, banayiji ganuuza Musa na'bandi bimangizi
ba'Bahisiraheeri. (Uyo Giryadi, âli riiri mugala Makiiri, mwijukulu Manaasi. Manaasi
naye, âli riiri mugala Yusefu).
2 Yabo bakulu ba'Bagiryadi banayiji bwira Musa kwokuno: «E nahamwitu, Nahano
akakubwira kwo ugabulire imilala ya'Bahisiraheeri ikihugo, mu kutaara ikibare.
Anakubwira kwi'tongo lya mwene witu wa Selofehadi, uliheereze banyere baage.
3 «Aahago! Yabo banyere, hali ikyanya bangakengeera bayangwa na'Bahisiraheeri
be'gindi milala. Kwokwo, ikimaanye ki'tongo lye'mwabo, kigayegukira mu milala yo
bagagendi yangwa mwo. Kwi'yo njira, iriitu itongo lyo tukahaabwa mu kutaara ikibare,
ligakeeha.
4 Na kwakundi, umwaka gwo'bukengeeze mu Bahisiraheeri, mango guhika, itongo
lyabo ligagendi haruurirwa iyo munda mu milala yo bakagendi yangwa mwo. Yubwo
buhyane bwa bashokuluza biitu, tunabuteere.»
5 Yabo Bagiryadi, Musa anababwira ku burongoozi bwa Nahano kwokuno: «Yaba
bandu bo'mulala gwa Yusefu, badesiragi ukuli.
6 Ku biloziri banyere Selofehadi, Nahano adetaga kwokuno: "Yabo banyere bahang-
wirwi ukuyangwa na ngiisi ye basiima. Haliko, balya bayiba babe balyosiri mu gwogwo
mulala gwabo.
7 Kwokwo, mu Bahisiraheeri, ndaalyo itongo lyo'mulala mulebe írigagendi yegukira
ugundi mulala. Ngiisi Muhisiraheeri agayama ali kwi'tongo lyo'mulala gwage.
8 Ngiisi munyere úwahyana itongo mu mulala gwa'Bahisiraheeri, akwiriiri ayangwe
no'mushosi wa mu gwogwo mulala gwabo. Kwokwo, ngiisi mulala gwa'Bahisiraheeri,
gugayama guli kwi'tongo lyo bakasigirwa na bashokuluza baabo.
9 Ku kasiisa, ndaalyo itongo lyo'mulala mulebe írikwaniini ukuyegukira ugundi
mulala. Ngiisi mulala, gugayamana amatongo go bakasigirwa na bashokuluza baabo."»
10 Ngiisi kwo Nahano akabwira Musa, kwo na kwokwo balya banyere Selofehadi
bakagira.
11 Yabo banyere kwo bali bataanu: Maala, na Tiriza, na Hogula, na Mirika, na Nuhu,
banayangwa na bashija baabo ba mu mbaga ya yishe.
12 Yabo bayiba, bâli riiri ba mu lyeryo ikondo lya Manaasi mugala Yusefu. Kwokwo,
ubuhyane bwabo bwanayama buli mu mulala gwa yishe.

13 Zeezo zo maaja, na gaago go mategeko, byo Nahano akaheereza Abahisiraheeri ku
njira ya Musa. Musa anabamenyeesa byo, ho bâli shumbisiri mu ndekeera ye'Mohabu,
i kajabo ko'lwiji Yorodaani, áhali mu langiiza i Yeriko.

Ikitaabo kyo'
Bukengeeze bwe'maaja

Yiki kitaabo kikayandikwa na Musa, na ku mbeka, ugundi ye kakiyukiriza. Kinayerekiini ngiisi kwo Musa akalaga Abahisiraheeeri. Igambo *Bukengeeze bwe'Maaja* lilyosiri mu magambo go Musa akababwira, mu kubakengeeza ngiisi kwo Rurema akabatabaala ku njira ya kahebuuza. Kinayerekiini na ngiisi kwo bakwaniini ukukizi múbiika kwo'bwemeere, gira bakizi longa ukugashaanirwa.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Bukengeeze bwe'maaja 6.4-5: «E Bahisiraheeri, muyuvwagwe! Nahano, Rurema witu, ali muguma naaho, ndaanaye gundi. Kwokwo, mukizi múkunda ku mutima gwinyu gwoshi, na ku nzaliro ziinyu zooshi, na ku misi yinyu yoshi.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ukukengeeza ngiisi kwa'Bahisiraheeri bâli kizi jeba-jeba mwi'shamba (1.1–4.43)
b) Imaaja íziri mu kihango kya'Bahisiraheeri bakanywana na Rurema (4.44–26.19)
c) Musa ayereka Abahisiraheeri imigashani ya kwingi-kwingi, kiri na'madaaki (27–30)
d) Yoshwa ye gagomboola Musa (31–34)

AMAGAMBO GA MBERE GA MUSA

(1–4)

1 Kino kitaabo, kiyerekiini ngiisi kwo Musa akabwira Abahisiraheeri, ikyanya bâli ki riiri mwi'shamba, uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani. Ku yikyo kyanya, bâli ki shumbisiri mu ndekeera, hoofi na'kaaya ke'Sufu, ha kati ko'twaya tulebe. Luhande luguma, hali akaaya ke'Paraani. No'lundi, hali akaaya ke'Tofeeri, kuguma na'ke'Labaani, na'ke'Haserooti, na'ke'Dizahabu.
2 (Ukushaaga ku mugazi Horebu, halinde i Kadeeshi-Barineya, kuli mu mala isiku ikumi na luguma, iri wangalenga mu kihugo kye'migazi ye'Seyiri.)
3 Abahisiraheeri bâli mali hisa imyaka makumi gana, balyosiri i Miisiri. Mu lusiku lwa mbere lwo'mwezi gwi'kumi na muguma, Musa anababwira ngiisi kwo Nahano akamúkomereza kwo ababwire.
4 Ku yikyo kyanya, Musa âli mali hima mwami Sihooni wa'Bahamoori, wa mu kaaya ke'Heshibooni. Âli mali hima na mwami Hoogi we'Bashaani, wa mu kaaya ke'Hashitarooti, no'wa mu kaaya ke'Hedireyi.

Musa akengeeza abandu imihango ya Rurema

5 Yabo Bahisiraheeri, ikyanya bâli ki riiri uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani, mu kihugo kye'Mohabu, Musa anatondeera ukubamenyeesa imaaja za Rurema,
6 ti: «Ikyanya twâli ki riiri ku mugazi Horebu, Nahano Rurema witu, akatubwira kwokuno: "Keera mwamala ikyanya kingi mushumbisiri hoofi na guno mugazi.
7 Aaho! Buno, mulyokage hano, mugende mu kihugo kye'migazi ya'Bahamoori, na mu batuulani baabo booshi ba'Bakaanani. Mulenge mu ndekeera ye'Yorodaani, na mu migazi ye'Negebu, na mu tubanda twayo, kiri na ku ngombe ye'Nyaaja Mediterane. Munagenderere mu migazi ye'Lebanooni, halinde ku lwiji luhamu Hefuraati.
8 «"Lolagi! Kiriira kihugo, keera namùheereza kyo. Ngahwe! Mugendi kigwata. Nie Nahano. Kirya kihugo, keera n'gakyula kwo ngakiheereza bashokuluza biinyu Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo, na'bandu be'bibusi byabo."»

Musa abiika abimangizi ba'Bahisiraheeri

9 Musa anashubi bwira abandu: «Ikyanya twâli ki riiri ku mugazi Sinaayi, n'gamùbwira kwokuno: "E balya, nienyene, ndashobwiri ukumùrongoora.
10 Mukuba, Nahano, Rurema winyu, keera akamùluza, halinde mukola kanyegete, nga ndonde kwi'gulu.
11 Nahano, Rurema wa bashokuluza biinyu, amùyushuule ubugira kali kihumbi. Anakizi mùgashaanira ngana-ngana, nga kwo akamùlagaania.
12 Kwokwo, nienyene, ndangahasha ukumùhahala ku makayu giinyu, na ku makuba giinyu, kandi iri kumùhambuula ku milongwe yinyu.
13 Ku yukwo, mu ngiisi mulala, mutoolage mwa'bandu bitegeereza, banabe no'bumenyi, banabe basimbahirwi. Yabo, ngababiika babe bimangizi biinyu."
14 «Lyeryo, mwananjuvya, ti: "Ee! Yibyo watubwira, biri biija."

15 «Kwokwo, kwo n'gayabiira birya birongoozi mu kati kiinyu. Bali bitegeereza,
banasimbahirwi. Baguma baabo, nanababiika babe bimangizi ba'bandu kihumbi-
kihumbi. Abandi, bayimangire abandu igana-igana. Na'bandi, bayimangire abandu
makumi gataanu-gataanu. Na'bandi, bayimangire abandu ikumi-kumi. Kwokwo mu
ngiisi mulala, nanatoola mwa'bandi bo'kukizi mùtanduula.
16 «Ku kyekyo kyanya, nanahanuula na'batwi be'maaja: "Ikyanya mugakizi leeterwa
imaaja, mukizi zitwa ku njira íkwaniini, ziba za beene winyu kandi iri ze'binyamahanga
íbimùtuuziri mwo.
17 Yizo maaja, mu kuzitwa, hatabe ye mugakundirira, aba mundasumbwa, kandi iri
mugunda. Si booshi, mukizi bayuvwiriza buzira ndoola. Mutanakizi kangwa ne'njusho
yo'mundu. Haliko, mukwiriiri mukizi twa imaaja kwi'ziina lya Rurema. Ulubaaja lulebe,
iri lwangamùkayira, munanyijire, gira naani mbayuvwirize.
18 Ku kyekyo kyanya, lyo ngamùyereka ngiisi kwo mukwaniini ukugira."

Abahisiraheeri balebe bagendi gahiriza ikihugo
(Muharuuro 13.1-33)

19 «Ukukulikirana na ngiisi kwo Nahano, Rurema witu âli mali tukyulira, twanay-
imukaga yaho ku mugazi Horebu. Mwenyene mukayibonera ngiisi kwo tukalenga
mu'lya namuhirye wi'shamba, lyanâli kizi tuhahaza bweneene. Twanashokola injira,
halinde mu migazi ya'Bahamoori, twanahika i Kadeeshi-Barineya.
20 Ku yikyo kyanya, nanamùbwira: "Buno keera mwahika hoofi ne'migazi
ya'Bahamoori. Ikihugo kyabo, Nahano, Rurema witu, keera akatuheereza kyo.
21 Aaho! Lolagi ikihugo yiki kiri imbere liinyu, keera amùheereza kyo. Ku yukwo,
mugendi kigwata, nga kwo Nahano, Rurema wa bashokuluza biinyu akamùbwira.
Mutayobohe, si musikame."
22 «Kwokwo, mweshi mwanayija imunda ndi, mwanambwira: "Tutee lungika
abandu, gira bagwanwe bagahiriza ikihugo. Ha nyuma, banayiji tumenyeesa injira yo
tugazamuuka mwo. Batuyereke no'twaya two tugayingirira mwo."
23 «Iyo mitono yinyu, yananzimiisa. Kwokwo, mu kati kiinyu, nanatoola mwa'bandu
ikumi na babiri, muguma-muguma wa mu ngiisi mulala.
24 Yabo bandu, banagenda mu migazi, banahika mu ndekeera ye'Heshikooli, banagi-
gahiriza.
25 Banayabiira ye'bitumbwe biguma, banatuleetera byo, banatumenyeesa, ti: "Ikihugo
kyo Nahano, Rurema witu atuheereza, kiri kiija ngana-ngana."
26 «Kundu bakadeta kwokwo, haliko mwanalahira kwo mutagakiyingira mwo.
Mwanahuna, mu kugayiriza amagambo ga Nahano, Rurema winyu.
27 Yaho mu maheema giinyu, mwanakizi múkyokola, ti: "E balya, si Nahano
atushombiri! Kyo kyatuma atulyosa mu kihugo kye'Miisiri, gira ayiji tubiika mu maboko
ga'Bahamoori, batuminike.
28 Aaho! Kutagi kandi kwo twangashobola ukuyingira mwo? Si beene witu keera
batuvuna indege, mu kutubwira: Ka mwangabona? Abatuulaga ba mu kirya kihugo,
bali bihagarusi, banali bifigisi ukutuhima. Kiri no'twaya twabo, natwo tuli tuhamu.
Inzitiro zaatwo, zishuumiri halinde ku bibungu. Twanabona kiri na'bandu bahamu
bweneene, Abahanaaki."
29 «Kundu kwokwo, nanamùbwira: "E balya, mutashenguke, mutanabayobohe."
30 Si Nahano, Rurema winyu ali mu genda imbere liinyu. Yenyene agamùlwira, nga
kwokulya akamùgirira irya munda i Miisiri,
31 kiri ne'rya munda mwi'shamba. Mu lugeezi lwinyu, mukayibonera ngiisi kwo
akamùtengetera, nga kwo'mushosi ali mu tengetera umwana wage. Ne'ri hakatama,
mwanahika hano.
32-33 «Nahano âli kizi gwanwa imbere liinyu, gira amùloogeze ngiisi ho mu-
gashumbika. Bushigi, âli kizi gwanwa mu nguliro yo'muliro, gira akizi mùmolekera
ho mugakizi lenga. Kiri na mwi'zuuba, âli kizi boneka mu kibungu. Kundu mukabona
yago gooshi, haliko mutanabiika Nahano kwo'mulangaaliro.
34 «Irya midodombo yinyu, iri Nahano akagiyuvwa, anaraakara, ti:
35 "Yiki kibusi, si kibihuusiri! Kwokwo, nashiikiza kwo ndaaye kiri no'muguma winyu,
úgayingira mu kihugo kiija kyo n'galagaania bashokuluza biinyu.
36 Haliko Kalebu mugala Yefune, yeki agakibona. Nganamúhereeza kyo, kibe
kye'mwage, kuguma na'be'kibusi kyage. Ngiisi ho agaafina, ngamúheereza ho.
Mukuba, akangulikira ku mutima gwage gwoshi."
37 «Hi'gulu liinyu, kiri na naani, nie Musa, Nahano anandakarira kwakundi.
Anambwira: "E Musa, kiri na naawe, utâye yingire mu kirya kihugo.

38 Haliko, umutabaazi wawe Yoshwa mugala Nuuni, yeki ye gakiyingira mwo.
Kwokwo, umúhe ikise. Mukuba, yikyo kihugo, ye garongoora balya Bahisiraheeri kwo
bakigwate."
39 «Ha nyuma, Nahano anatubwira tweshi kwokuno: "Si mwadeta kwa'baana biinyu
bagatwalwa imbohe! Naani namùbwira kwo zeene, yabo baana baki toohiri, batanazi
sobanukirwa na'mabi, kandi iri miija. Kundu kwokwo boohe, bo bagayingira mu kihugo.
Na mbaheereze kyo, bakihyane.
40 Halikago mwehe, muhindukage, munagalukire mwi'shamba. Mugwate injira
yo'kugenda iwa Nyaaja Ndukula."
41 «Ku lwolwo lusiku, mwâli toniri kwo bigavwaruka ukugendi teera abandu be'yo
migazi, kyanatuma mugambwira: "Ku kasiisa, twahubira Nahano. Kundu kwokwo
buno, twamu gendi lwa, nga kwo Nahano, Rurema witu keera akatukomeereza." Ngiisi
muguma winyu anayabiira isiribo zaage.
42 «Lyeryo, Nahano anambwira: "Nanga! Ubwire yaba bandu, kwo batagendi lwa. Si
tutaki tuliinwi! Ne'ri bangagenda, bagaahimwa naaho na'bagoma baabo."
43 «Kundu n'gamùkengula kwokwo, si mutakanyuvwa. Kiri na'magambo ga Nahano,
mutakagatwaza. Mwanahaasa naaho, kwo mugendi yingira mwi'yo migazi.
44 «Ne'ri mukayingira mwo, Abahamoori, abatuulaga baamwo, banamùshindibuka
kwo, nga kwokulya kwe'njuki. Banamùfutira-futira iyo munda i Seyiri, ba-
namùlandiriza halinde i Horima.
45 «Ikyanya mukagalukaga, mwanatakira Nahano bweneene, iri munaliruuka. Kundu
kwokwo, anamùhindulira ingoto, atanamùtwaza.
46 Mwanahisa isiku nyingi, mushumbisiri iyo munda i Kadeeshi.

2

Abahisiraheeri bayubuuba mwi'shamba

1 «Ha nyuma, twanashubi hinduka, twanadalamba mwi'shamba. Twanagwata injira
yo'kugenda iwa Nyaaja Ndukula, nga kwo Nahano akambwira. Twanahisa isiku nyingi,
tugweti tugayubuuba-yubuuba mu migazi ye'Seyiri.
2 «Iri hakatama, Nahano anambwira:
3 "Keera mwayubuuba-yubuuba bweneene mwi'yi migazi. Aaho! Mugendage
uluhande lwe'mbembe.
4 Ukomeereze Abahisiraheeri kwokuno: Mukola mugatambuka ikihugo kye'Seyiri.
Yikyo kihugo, kyo beene winyu be'kibusi kya Hesahu batuuziri mwo. Yabo bandu,
bagamùyoboha. Kundu kwokwo, muloleekeze bwija.
5 Mutakolwe kwo mwabalwisa. Mukuba, keera n'gabaheereza ikihugo mu migazi
ye'Seyiri. Si mwehe, ndagamùheereza kyo, mbu bube buhyane bwinyu. Ndan-
ganamùhereeza kiri na ho mwangabiika ulushando luguma.
6 Ne'ri mwangalonga ibyokulya imwabo, kandi iri magoloovi, mukwiriiri mubigule."
7 «Mukengeere ngiisi kwo Nahano, Rurema winyu akamùgashaanira mu byoshi byo
mwâli kizi gira. Ne'kyanya mwâli kizi yubuuba-yubuuba mu'yo namuhirye wi'shamba,
âli kizi mùlanga. Mwi'yi myaka makumi gana, mwanaba muyamiinwi. Ndaanahyo
íhiteerwa ku shinda hyo mukabula.
8 «Kwokwo, kwo tukayiyeka yabo beene Hesahu, abatuulaga be'Seyiri. Twanayiyeka
kwakundi irya njira ye'ndekeera yo'lwiji Yorodaani, kiri na'kaaya ke'Helati,
na'ke'Hezyoni-Gebeeri. Ha nyuma, twanahinduuka, twanakulikira injira yo'kulenga
mwi'shamba lye'Mohabu.
9 «Haaho, Nahano anambwira: "Yabo bandu be'Mohabu, utabahalalire, utanabalwise.
Si ndaabwo buhyane bwo ngamùheereza mu kihugo kyabo. Ikihugo kye'Hari, keera
n'gakiheereza beene Luutu, bube buhyane bwabo."»
10 (Yaho kare, ikihugo kye'Hari kyâli tuuzirwi mwa'Bahemi. Yabo bandu, bâli
bihagarusi, banâli riiri bifigisi nga'Bahanaaki.
11 Igindi milala, yâli kizi tona kwo bali Barefahimu, nga'Bahanaaki. Haliko
Abamohabu bâli kizi bahamagala Bahemi.
12 Yikyo kihugo kye'Seyiri, yaho kare kyâli tuuzirwi mwa'Bahoori. Haliko beene
Hesahu, banabayimula mwo, banabaminika, banaba bo bagakituula mwo. Kwokwo,
kwa'Bahisiraheeri nabo bakayiji gira, mu kugwata ikihugo kyo Nahano akabaheereza,
kwo kibe kye'mwabo.)
13 «Nahano anatukomeereza kwokuno: "Buno, muyimukage, mujabuke ulwiji
Zereedi." Ne'kyanya tukalujabuka,

14 twâli mali hisa imyaka makumi gashatu na munaana, ho tukalyokera i Kadeeshi-
Barineya, halinde twajabuka ulwiji Zereedi. Ku yikyo kyanya, booshi ábâli lyosiri i
Miisiri, be'kiimo kyo'kugenda mwi'zibo, bâli mali fwa, nga kwo Nahano âli mali gwanwa
abiika indahiro.
15 Yenyene, ye kagira kwokwo, gira booshi baherere haaho mu shumbi.
16 «Yabo bandu booshi, iri bakaba keera bafwa,
17 Nahano anambwira:
18 "Buno mukolaga mugajabuka ulubibi lwe'Mohabu, mu kulenga mu kihugo kye'Hari.
19 Mukabuli hika mu kihugo kya'Bahamooni. Yabo nabo, mutabahalalire, mutanabal-
wise. Mukuba, ndaabwo buhyane bwo ngamùheereza mu beene Hamooni. Mukuba,
yikyo kihugo, keera n'gakiheereza beene Luutu, kwo kibe kye'mwabo."»
20 (Yikyo kihugo nakyo, kyâli yijikiini kwo kiri kya'Barefahimu. Mukuba, yaho keera,
bo bâli tuuziri iyo munda. Haliko, Abahamooni bâli kizi bahamagala Bazamuzuumi.
21 Yabo bandu, bâli luguusiri bweneene, banâli bihagarusi. Emwe! Bâli bifigisi
nga'Bahanaaki. Haliko, Nahano akabaminika imbere lya'Bahamooni. Ikyanya Aba-
hamooni bakahika mwo, banabayimula, banatuula mwo.
22 Nahano akagira nga kwo akagirira beene Hesahu, abatuulaga be'Seyiri. Mukuba,
ikyanya bakahika iyo munda, anaminika Abahoori imbere lyabo, bananyaga ikihugo
kyabo, banakituula mwo halinde zeene.
23 Abahava nabo, kare bâli tuuziri mu twaya twe'Gaza. Haliko, Abakafutori banalyoka
mu kalira ke'Kereete. Ne'ri bakabaminika, banatuula ahandu haabo.)

Abahisiraheeri bahima mwami Sihooni
(Muharuuro 21.21-30)

24 «Ha nyuma, Nahano anambwira: "Muyimuke, munajabuke ulwiji Harinooni. Lo-
laga! Keera nabiika Umuhamoori Sihooni, mwami we'Heshibooni, mu maboko gaawe,
kuguma ne'kihugo kyage kyoshi. Kwokwo, mukiteere, munatondeere ukukigwata.
25 Ukulyokera zeene, ngatondeera ukubiika ikyoba mu mahanga gooshi, gira bakizi
mùyoboha, banakizi juguma imbere liinyu. Ikyanya bagayuvwa imyazi yinyu,
banashenguke, banalenge mwo'musisi."
26 «Kwokwo, iri tukaba tukola yaho mwi'shamba lye'Kedemooti, nanalungika in-
dumwa imwa mwami Sihooni we'Heshibooni, yo'kumúhuuna umutuula, ti:
27 "Utuhanguule tulenge mu kihugo kyawe. Tugayami lungushuka, buzira kulangiiza
ilulyo, kandi iri ilumosho.
28 Ne'byokulya byo tugaalya, kiri na'magoloovi go tugaanywa, tugabigula. We kongwa
we! Utuhanguulage tulenge naaho mu kihugo kyawe.
29 Kiri na beene Hesahu ábatuuziri i Seyiri, keera bakatuhanguula, twanalenga mu
kihugo kyabo. Abamohabu ábatuuziri i Hari, nabo bakatuhanguula, twanalenga mwo.
Ewe! Tugalungushuka, halinde tujabuke ulwiji Yorodaani, tunayingire mu kihugo kyo
Nahano, Rurema witu atuheereza."
30 «Ulya mwami Sihooni we'Heshibooni, Nahano Rurema winyu akamúgira abe
nduvwa, analahira. Na bwo akayumuusa umutima gwage, kyanatuma tugakigwata,
twanakigaaza halinde buno.
31 «Nahano anambwira: "Yuvwagwa! Ukulyokera buno, nabiika mwami Sihooni mu
maboko gaawe, kuguma ne'kihugo kyage. Aaho! Mutondeerage ukukigwata."
32 «Ha nyuma, Sihooni na'basirikaani baage booshi, banayiji tulwikiza hoofi na'kaaya
ke'Yahasa.
33 «Kwokwo uyo Sihooni, Nahano, Rurema witu, anatuhimira ye, halinde
twanamúminika kuguma na bagala baage, kiri na'basirikaani baage booshi.
34 Lyeryo, twanayami gwata utwaya twage imbira. Yutwo twoshi, twanatuminika
lwoshi-lwoshi, twanayita mwa'bashosi, na'bakazi, kiri na'baana. Emwe! Ndaabo bandu
bo tukasiga.
35 «Ngiisi byo tukatwala naaho, biri bitugwa, ne'gindi minyago yo tukagwanana mu
twaya.
36 Kwokwo, kwo tukahasha ukuhima utwaya twoshi, ukutondeerera mu kaaya
Haroweri, ákali ku ngombe yo'lwiji Harinooni, na'kandi kaaya ákali mwi'yo ndekeera,
halinde mu kihugo kye'Giryadi. Utwaya twabo twoshi, Nahano, Rurema witu akatubiika
mu maboko giitu.
37 «Si ikihugo kya'Bahamooni kyohe, tutakakiyegeera. Kuli kudeta ikihugo íkiri ku
ngombe yo'lwiji Yaboki, kuguma no'twaya twa mu migazi. Mukuba, yutwo tundi twaya,
Nahano, Rurema witu akatubuza, kwo tutatuteere.

3

Abahisiraheeri bahima mwami Hoogi
(Muharuuro 21.31-35)

1 «Ha nyuma, twanazamuuka, twanakulikira injira yo'kugenda mu kihugo
kye'Bashaani. Mwami wakyo, Hoogi, kuguma na'basirikaani baage, banayiji tuyitangiira
hoofi lye'Hedireyi, gira batulwise.
2 Haliko, Nahano anambwira: "Uyo mwami Hoogi, utamúyobohe. Keera namúbiika
mu maboko gaawe, kuguma na'basirikaani baage booshi, kiri ne'kihugo kyage.
Ugamúgira nga kwo ukagira mwami Sihooni wa'Bahamoori, úwâli tuuziri i Heshibooni."
3 «Kwokwo, kwo Nahano, Rurema witu akatuhimira mwami Hoogi we'Bashaani,
na'basirikaani baage. Twanabaminika, tutanasiga kiri we'kitwe-kibona.
4 Twanayami gwata imbira utwaya twage twoshi. Ndaako kiri na kaguma
ákakatuhaga. Utwaya twoshi two tukagwata imbira, twâli riiri makumi galindatu.
Yutwo twaya, twâli twa mu kihugo kye'Harigobu. Na Hoogi we'Bashaani ye wâli twaziri
yo.
5 «Yutwo twaya twoshi, twâli zitiirwi bweneene. Inzitiro zaatwo, zâli shuumiri. Kiri
ne'nyiivi zaatwo, zâli kizi hamikwa ne'nyigaliro. Hâli riiri kwakundi utwaya tuniini
twingi, útutâli tuzitire.
6 Ngiisi handu, tukahasivya, mu kukizi yita abashosi na'bakazi, kiri na'baana, nga kwo
tukagira mu twaya twa mwami Sihooni we'Heshibooni.
7 Si ibitugwa, kuguma ne'bindu byo tukagwana mu twaya, byohe tukabishahula.

Musa abunduula ikihugo kye'Giryadi

8 «Ku yikyo kyanya, twanagwata ikihugo kya balya baami babiri ba'Bahamoori, ábâli
tuuziri i kajabo ko'lwiji Yorodaani, ha kati ko'lwiji Harinooni no'mugazi Herimooni.
9 (Yugwo mugazi Herimooni, Abasidooni bali mu guhamagala Siryoni. Si Abahamoori
boohe, bali mu guhamagala Seniiri.)
10 Tukagwata imbira utwaya twoshi twa mu migazi. Twanagwata kiri ne'kihugo kyoshi
kye'Giryadi, na kye'Bashaani, halinde i Saleka ne'Hedireyi. Yutu twaya twombi, twâli
twe'mwa mwami Hoogi we'Bashaani.»
11 (Mwami Hoogi, ye wâli ki sigiiri mu Barefahimu. Ingingo yage, ikatulwa mu byuma.
Yanâli ne'meetere zina, ku meetere hoofi zibiri. Iyo ngingo halinde zeene, ikiri mu kaaya
kahamu ka'Bahamooni, i Raba.)

Imilala íyâli tuuziri uluhande lwe'sheere ye'Yorodaani
(Muharuuro 32.1-42)

12 «Kwokwo, kwo tukagwata kirya kihugo kyoshi íkiri uluhande lwe'mbembe
lwa'kaaya ke'Haroweri, ku ngombe yo'lwiji Harinooni. Yikyo kimaanye kya mu migazi
ye'Giryadi, kuguma no'twaya twayo, nanakiheereza beene Rubeni, na beene Gaadi.
13 Ha nyuma, nanaheereza ikihande kya beene Manaasi ikimaanye kye'sheere, íkyâli
sigiiri ku Giryadi, kuguma ne'Bashaani yoshi, ngiisi ho'yo Hoogi âli twaziri. Ikihugo
kyoshi kye'Harigobu, na kye'Bashaani, biri mu hamagalwa kihugo kya'Barefahimu.
14 «Beene Yahiiri mugala Manaasi, banayabiira ikihugo kyoshi kye'Harigobu, mu
Bashaani, halinde ku lubibi lwe'Geshuuri, no'lwa'Bamakaati. Yaho handu, banakizi
habuuza twaya twa Yahiiri. Halinde zeene, tukiri mu buuzibwa ku lyeryo iziina.
15 Beene Makiiri, ugundi mugala Manaasi, nabo n'gabaheereza ikihugo kye'Giryadi.
16 «Beene Rubeni, na beene Gaadi, n'gabaheereza ikihugo kyoshi íkiri ha kati
ke'Giryadi ne'Harinooni. Ulubibi lwabo lwe'kisaka luli lulya lwiji Harinooni, lunagen-
derere halinde ku lwiji Yaboki, hanali ho babibikiinwi ne'kihugo kya'Bahamooni.
17 Imuga, ulubibi lukulikiiri indekeera yo'lwiji Yorodaani, ha kati ke'nyaaja
ye'Galilaaya, ne'Nyaaja yo'Muunyu, halinde uluhande lwe'sheere, mwi'dako lyo'mugazi
Pisiga.
18 «Ku yikyo kyanya, nanamùkomeereza: "Nahano, Rurema winyu, keera
akamùheereza kino kihugo íkiri uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani. Buno, mwe
bikalage bye'ndwani mweshi, mujabukage imbere lya beene winyu, muli ne'bilwaniiso
biinyu.
19 Si bakiinyu, na'baana, kuguma ne'bitugwa boohe, bagasigala mu twaya two
n'gamùheereza. Nyiiji kwo muli ne'bitugwa katundu.
20 Kwokwo, mutee tabaala beene winyu, halinde ukuhisa ku kyanya nabo, Nahano aga-
baluhuusa, nga kwo keera akamùluhuusa. Bagatee gwata ikihugo kyo Nahano, Rurema
witu abaheereza uluhande lwe'muga lwo'lwiji Yorodaani. Ha nyuma, munagalukage
mu kino kihugo kyo n'gamùheereza."

21 «Ku kyekyo kyanya, nanakomeereza Yoshwa: “Keera wayibonera ngiisi kwo Nahano
Rurema wawe akayita balya baami babiri ba'Bahamoori. Kwo na kwokwo, kwo
aganagira na'baami be'kihugo kyo mugajabukira mwo, i kajabo ke'Yorodaani.
22 Abandu be'yo munda, mutakizi bayoboha. Si Nahano yenyene, ye gamùlwira.”

Musa akalahirirwa ukuyingira i Kaanani

23 «Ku yikyo kyanya, nanahuuna Nahano, ti:
24 “E Nahano wo'bushobozi bwoshi, ndi mukozi wawe. Keera ukatondeera ukun-
yereka ubukalage bwawe, no'bushobozi bwawe. Na mu bindi íbiri mu yikumbwa
mwi'gulu, kandi iri mu kihugo, ndaabyo íbyangahasha ukugira amagambo mahamu
ga'kahebuuza nga go ugweti ugaagira.
25 Kwokwo, nakuyinginga, we kongwa, uleke njabuke ulwiji Yorodaani, naani mbone
yikyo kihugo kiija. Mbone kiri ne'migazi miija, kuguma ne'migazi ye'Lebanooni.”
26 «Haliko, mwe mukatuma Nahano akandakarira, atanandwaza. Si akambwira: “E
Musa, yiri igambo, utaki shubi ndesa hi'gulu lyalyo.
27 Zamuukiraga kwi'rango lyo'mugazi Pisiga. Unabande amasu uluhande lwe'muga,
na lwe'mbembe, na lwe'kisaka, na lwe'sheere. Yaho hooshi, uhaloleekeze bwija. Haliko
yulu lwiji Yorodaani lwo ubwini, utâye lujabuke.
28 «“Kwokwo, utegaanurage Yoshwa. Umúhe ikise, unamúsikamye. Yehe, ye kola
úgarongoora yabo bandu, halinde bajabuke ulwiji Yorodaani. Yikyo kihugo kyo ugaaba
wabona, ye gakigabulira Abahisiraheeri, halinde kibe kye'mwabo.”
29 Kwokwo, twanabeera mu ndekeera, hoofi lye'Beeti-Pehoori.

4

Musa abwira abandu kwo basimbahe imaaja za Rurema

1 «E Bahisiraheeri, buno muyuvwirize imaaja zo ngola ngamùyigiriza. Mukizi
zisimbaha, gira lyo mulonga ukulama, munahyane ikihugo kyo Nahano, Rurema wa
bashokuluza biinyu, agweti agamùheereza.
2 Imaaja zo ngamùheereza, zilyosiri imwa Nahano, Rurema winyu. Ku yukwo,
hatagire igambo lyo mugayushuula. Hatanagire lyo mugashaaza. Si yizo maaja zooshi,
mukizi zisimbaha.
3 «Mwenyene keera mukayibonera ngiisi kwo Nahano akagirira umuzimu Baali-
Pehoori. Mu kati kiinyu, ngiisi ábakaguyikumba, Nahano, Rurema winyu akayami
baminika.
4 Haliko, ngiisi ábâli kizi kulikira Nahano, bakiri ho halinde zeene.
5 «Lolagi! Ngweti ngamùyigiriza imaaja zooshi, nga kwo Nahano, Rurema wani
akangomeereza. Kwokwo, ikyanya mugaaba keera mwayingira mu kihugo kyo
mugagendi hyana, mukizi zisimbaha zooshi.
6 Iri mwangakizi zikulikiriza, ibinyamahanga bigamùbona kwo muli bitegeereza, na
kwo musobanukiirwi. Ku yukwo, ikyanya nabo bagaziyuvwa, bagaadeta: “Ku kasiisa,
yugu mulala muhamu, guli na'bandu bitegeereza, banasobanukiirwi.”
7 «Ngiisi kyanya tuli mu tabaaza Nahano, Rurema witu, ku kasiisa ali mu tuyegeera.
Aaho! Mu milala íhimbiri, ka hali ugundi mulala, gwo ye bali mu yikumba abayegiiri?
Aahabi!
8 Yizo maaja zo ngweti ngamùyigiriza zeene, zikwaniini. Mu milala yoshi íhimbiri,
ndaagwo úguli ne'maaja mwene yizo.

Rurema ayiyerekana ku mugazi Horebu

9 «Aahago! Muloleekeze bwija. Galya magambo go mukayibonera, mutakolwe kwo
mwagayibagira. Ikyanya mugaaba mukiri ho, hatagire ulusiku gagalyoka mu mitono
yinyu. Si mukizi gaganuulira abaana biinyu, kiri na bijukulu biinyu.
10 «Mukizi kengeera lulya lusiku lwo mwâli yimaaziri imbere lya Nahano, Rurema
winyu, ku mugazi Horebu. Ku yikyo kyanya, akambwira: “Mungumanize yabo bandu,
gira mbabwire imaaja zaani. Kwokwo, lyo bagayiga ukukizi nyoboha hano mu kihugo.
Yizo maaja, kiri na'baana baabo, bakizi ziyigirizania.”
11 «Ku lwolwo lusiku, mwanayegeera, mwanayimanga mwi'dako lyo'mugazi. Yugwo
mugazi gwanatondeera ukuyaka kwo'muliro. Imbigi zaagwo zâli kizi hika halinde
kwi'gulu. Hanaba ne'kihulu namudidi, kiri ne'kibungu kizito.
12 «Ha nyuma, mu kati ka yugwo muliro, Nahano anamùganuuza, mwanayuvwa
amagambo gaage. Haliko yenyene, mutanamúbona. Ngiisi byo mukayuvwa naaho, liri
izu lyage.

13 «Anamùmenyeesa ikihango kyo mukanywana. Anamùkomeereza kwo mukizi
kisimbaha, mu kukulikiriza zirya maaja ikumi. Ziri zeezirya zo akayandika ku mabuye
gabiri mabaaje.
14 Ku kyekyo kyanya, Nahano anangomeereza kwakundi kwo mbayigirize imaaja
ne'migeeza. Kwokwo, mango mwahika mu kihugo kyo mugagendi hyana, mukwiriiri
mukizi bisimbaha.

Tutakizi yikumba imigisi

15 «Lolagi! Mukizi yilanga. Ikyanya Nahano akamùganuuza iriira munda ku mugazi
Horebu, mu gulya muliro, mutakabona ngiisi kwo ashushiri.
16 Ku yukwo, mutayiyulubaze maashi, mbu muyibaajire imigisi. Si iyo migisi yoshi,
iri ye'bibeesha, iba ishushiini na'bashosi, kandi iri na'bakazi,
17 kandi iri ne'nyamiishwa, kandi iri no'tunyuni,
18 kandi iri na íbiri mu yibulula kwi'daho, kandi iri ne'fwi.
19 Ikyanya mugakizi lola hi'gulu, munabone izuuba, no'mwezi, ne'ndonde, ne'bindi
biremwa bya kwi'gulu, mutakolwe mbu mukizi biyikumba, kandi iri kukizi bifukamira.
Yibyo byoshi, Nahano, Rurema winyu akalekera igindi milala, mbu ibe yo igakizi
biyikumba.
20 «Mwehe, ikyanya mwâli tuuziri iyo munda i Miisiri, mwâli libuusiri, nga muduba
gwo'kutula mwe'kyuma. Kundu kwokwo, Nahano akamùyabiira, anamùlyosa yo,
anamùgira mube bandu baage, nga kwo mukola zeene.
21 «Kundu kwokwo, mwanaraakaza Nahano, Rurema winyu, kyanatuma agashi-
ikiza kwo ndâye jabuke ulwiji Yorodaani, ndanâye yingire mu kihugo kiija kyo
agamùheereza, kwo mukihyane.
22 Aaho! Niehe ngafwira mu kyekino kihugo, ndanâye jabuke ulwiji Yorodaani. Si
mwehe, mwe mukolaga mugalujabuka, gira mugendi hyana kirya kihugo kiija.
23-24 «Kwokwo, muyilange, mutayibagire ikihango kyo Nahano akanywana na niinyu.
Hatanagire úgayibaajira imigisi mu kindu kyoshi íkiyimbwa kyagaza imwa Nahano. Si
ukugira kwokwo, keera Rurema akamùlahiza! Alyagagi Nahano wo'luugi bweneene,
anali mu jigiivya ngo'muliro.
25 «Ikyanya mugaaba mukoli tuuziri mu kihugo isiku nyingi, munakilonge
mwa'baana, na'bijukulu, mutakolwe kwo mwabihuuka, mbu muyibaajire imigisi.
Mutayiji kengeera mwaraakaza Nahano, mu kugira ibala mwene yiri imbere lyage.
26 «Ngweti ngamùkengula. Mweshi, kundu mugagendi hyana ikihugo íkiri i kajabo
ko'lwiji Yorodaani, haliko mugashubi shaazibwa mwo. Mutagaahisa isiku nyingi,
mukirambiri mwo. Si mugaminikwa mweshi. Igulu ne'kihugo bigambeera tumasi.
27 «Nahano agamùshabulira mu mahanga. Ne'yo munda, mugasigala bagerwa naaho.
28 Munakizi yikumba ye'migisi, kundu abandu bakagibaaja naaho mu biti, na mu
mabuye. Iyo migisi, itanashobwiri ukubona, kandi iri kuyuvwa. Itanali mu lya, itanali
mu bayiza.
29 «Kundu kwokwo, ikyanya mugaaba mukola yo, iri mwangalooza Nahano, Rurema
winyu, ku mutima gwinyu gwoshi, na ku nzaliro ziinyu zooshi, ku kasiisa mugamúlonga.
30 Mwe bakongwa mwe! Yaga malibu gooshi go namùbwira, iri gangayiji mùgwata,
munabe mugweti mugalibuuka, haaho mukakengeere ukugalukira Nahano, munakizi
músimbaha.
31 Mukuba, Nahano, Rurema winyu ayijwiri urukundo. Atâye mùsige, atanâye
mùshereeze, atanâye yibagire ikihango kyo akanywana na bashokuluza biinyu.

Rurema ataluula Abahisiraheeri

32 «Kwokwo, mukizi yitoneesa ku byâli kizi koleka yaho kare, ku kyanya mutazi
butwa. Munayibuuze ku lusiku lwo Rurema akatondeera ukubumba abandu mu kihugo.
Aaho! Hooshi mu kihugo, ka hali ugundi úli mu yikumbwa, anabe akagira nga kwo
Rurema akamùgirira. Ka keera likayuvwikana? Si liri lya kahebuuza!
33 Ndaabo bandu ábakayuvwa izu lya Rurema, ligweti ligabadesa ukulyoka mu muliro.
Haliko mwehe, mukaliyuvwa, mwanaba mukiri ho.
34 «Ka hangayimbwa ugundi úli mu yikumbwa, úkashaaza umulala gwage mu buja
bwo'gundi mulala? Si ndaaye! Haliko, Nahano, Rurema winyu, yehe akamùgirira
kwokwo mu masu giinyu. Âli gweti agalibuza Abamiisiri. Si mwehe, anamùkolera
amagambo mahamu ku bukalage bwage. Gali ga kahebuuza, ganasomeziizi bweneene.
35 «Yago magambo, mwehe mukagashaanirwa ukugabona. Kwokwo, lyo mulonga
ukusobanukirwa kwo Nahano ye Rurema, na kwo ndaaye gundi úwangayikumbwa.

36 Akadetera yaho mwi'gulu, lyo alonga ukumùyigiriza. Hano mu kihugo,
anamùyereka umuliro gwage muhamu. Na mu gwogwo muliro, mwanayuvwa kwo
agweti agaadeta.
37 Nahano âli kuuziri bashokuluza biinyu, kyo kitumiri akamùtoola, mwe'bibusi
byabo. Yehe yenyene, ye kamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri, ku bushobozi bwage
bwa'kahebuuza.
38 Na buno, akola agamùyimulira imilala íhimbiri, inali ne'misi ukumùhima. Akola
agamùyingiza mu kihugo kyabo, halinde bube buhyane bwinyu. Kwo keera byanaba
buhyane bwinyu.
39 «Ku yukwo, mukengeere zeene, munasingulage mu mitima yinyu, kwo Nahano ye
Rurema úli mwi'gulu, ye na tuuziri mu kihugo. Ndaaye gundi úli ho.
40 Ku yukwo, mukizi simbaha imaaja zaage, na'mategeko gaage, nga ngiisi kwo
ngweti ngamùheereza byo zeene. Kwokwo, lyo mwe ne'bibusi biinyu mugenduukirwa,
munalonge ukulama isiku nyingi mu kihugo kyo Nahano, Rurema winyu agweti
agamùheereza, kibe kye'mwinyu imyaka ne'myakuula.»

Musa ataluula utwaya two'kukizi tibitira mwo

41 Musa anataluula utwaya tushatu, uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani.
42 Yutwo twaya, twanaba twa kukizi tibitira mwo. Iri umundu angaba ayita uwabo
mu kutagalwa, anabe atashubi múshombiri, uyo nakuyitana, mu kuyikiza, ahangwirwi
kwo atibitire mu kaaya kaguma kaatwo.
43 Akaaya kataluule ku beene Rubeni, kali ke'Bezeeri, mu ndekeera yi'shamba. Na
ákataluule ku beene Gaadi, kali kaaya ke'Ramooti-Giryadi. Na ákataluule ku beene
Manaasi, kali kaaya ke'Golani, mu kihugo kye'Bashaani.

AMAGAMBO GA KABIRI GA MUSA

Indangiro ye'maaja za Rurema

44 Yizi, zo maaja Musa akaheereza Abahisiraheeri.
45 Ikyanya bakalyoka i Miisiri, Musa anababwira kwo bakizi simbaha iyi migeeza,
na'mategeko, ne'maaja.
46 Ku yikyo kyanya, banaba bakola uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani, mu
ndekeera íriiri imbere lye'Beeti-Pehoori, mu kihugo kya mwami Sihooni wa'Bahamoori.
Uyo Sihooni, âli tuuziri mu kaaya ke'Heshibooni. Kundu kwokwo, Musa
na'Bahisiraheeri, ikyanya bakalyoka i Miisiri, banamúhima.
47 Bananyaga ikihugo kyage, kuguma ne'kihugo kya mwami Hoogi we'Bashaani. Yabo
baami bombi ba'Bahamoori, bâli twaziri uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani.
48 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bakayabiira ikihugo kyage. Kitonderiiri mu kaaya
ke'Haroweri, ákali ku ngombe yo'lwiji Harinooni, halinde ku mugazi Sayuni, kuli kudeta
i Herimooni.
49 Mu yikyo kihugo, mwâli riiri indekeera yo'lwiji Yorodaani, inahekiiri ku Nyaaja
yo'Muunyu, íriiri mwi'dako lyo'mugazi Pisiga.

5

Imaaja ikumi za Rurema
(Kulyoka 20.1-17)

1 Musa anahamagala Abahisiraheeri booshi, anababwira: «E Bahisiraheeri, muyu-
vwirize imaaja, na'mategeko, byo ngola ngamùyigiriza zeene. Mubiyigage, munayi-
hangaane mu kukizi bisimbaha.
2 «Tweshi na Nahano Rurema witu, keera tukanywana ikihango yaho ku mugazi
Horebu.
3 Yikyo kihango, atakakinywana naaho na bashokuluza biitu. Si akakinywana na
nyiitu kwakundi, twe tukiri bagumaana zeene.
4 Yaho ku mugazi, Nahano akamùganuuza mu kati ko'muliro, malanga ku gandi.
5 (Ku yikyo kyanya, niehe n'gayimanga ha kati kiinyu na Nahano, nanakizi
mùmenyeesa ngiisi byo akadeta. Mukuba, ikyanya gulya muliro gukayaka,
gwanamùyobohya, mutanaki looza kwo mushone ku mugazi.) Kwokwo, Nahano
anadeta:
6 “Niehe nie Nahano, Rurema wawe. Nie kakulyosa mu buja, mu kihugo kye'Miisiri.
7 Kwokwo, hatagire ibindi byo ugakizi yikumba. Si mbe nie ugakizi yikumba naaho.
8 Utakizi yigirira imigisi, iba ya njusho ya íbiri kwi'gulu, kandi iri íbiri hano mu kihugo,
kandi iri íbiri mu miiji.

9 Iyo migisi, utakizi kolwa mbu ugifukamire, kandi iri ugiyikumbe. Mukuba, niehe,
nie Nahano, Rurema wawe, na ndi munaluugi. Iri abandu banganjomba, banakizi gira
ibyaha, ndi mu haniiriza abaana baabo halinde ku kibusi kya kashatu, kiri na ku kya
kana.
10 Kundu kwokwo, ikyanya abandu bali mu ba banguuziri, banabe banzimbahiri, ndi
mu kizi bagirira amiija, halinde ku bibusi bihumbi ne'bihumbi.
11 Iziina lya Nahano, Rurema wawe, utakizi lilyogooza. Mukuba, ngiisi úgakizi
lilyogooza, agaharuurwa kwo ali munamahube.
12 Ukizi kengeera ukutaluula ulusiku lwe'Sabaato imwani, nie Nahano, Rurema wawe.
Kwokwo kwo n'gakukomeereza.
13 Imikolwa yawe yoshi, ukizi gikola mu siku ndatu.
14 Si ulusiku lwa kalinda lwohe, iri Sabaato ya Nahano, Rurema wawe. Ku yulwo
lusiku, hatagire hyo ugaakola, aba wenyene kandi iri mugala wawe, kandi iri munyere
wawe, kandi iri muja wawe, kandi iri muja-kazi wawe, kandi iri ngaavu yawe, kandi iri
punda wawe, kandi iri ikindi kitugwa kyawe kyoshi, kandi iri kinyamahanga íkiri mu
mwawe. Mukuba, abaja baawe na'baja-kazi baawe, nabo bakwaniini ukuluhuuka.
15 Utakizi yibagira kwo naawe wâli riiri muja mu kihugo kye'Miisiri. Nie Nahano,
Rurema wawe, nanakulyosa yo ku bushobozi bwani bwa'kahebuuza. Kyo kitumiri nie
Nahano, Rurema wawe, nakukomeereza kwo ukizi simbaha ulusiku lwe'sabaato.
16 Ukizi simbaha yisho na nyoko. Kwokwo, lyo ugalonga ukuramba isiku nyingi hano
mu kihugo kyo nie Nahano, Rurema wawe nguhiiri, lyo unalonga ukugenduukirwa
mwo.*
17 Utakizi yitana.
18 Utakizi shuleha.
19 Utakizi zimba.
20 Utanakizi bangaaniza umutuulani wawe.
21 Utanakizi yifwija muka mutuulani wawe, kandi iri inyumba yage, kandi iri indalo
yage, kandi iri umuja wage, kandi iri umuja-kazi wage, kandi iri ngaavu yage, kandi
iri punda wage. Hatagirage ikindi kindu kyage kyoshi kyo ugakizi yifwija.†"
22 «Yizo maaja, ikyanya Nahano akamùbwira zo, akadeta kwi'zu lihamu. Yiryo izu,
likalyoka mu muliro, na mu kirya kyusi, na mu kihulu namudidi. Ikyanya mwâli
kuumaniri mwi'dako lya gulya mugazi, anamùhamagala mweshi. Ndaalwo lundi
lubaaja lwo akaziyushuula kwo. Ha nyuma, anaziyandika ku mabuye gabiri mabaaje,
anazimbeereza.»

Musa aba mutungwa wa Rurema
(Kulyoka 20.18-21)

23 «Ikyanya mukayuvwa lirya izu lya mu kihulu, gulya mugazi gwanaba gugweti
gugagulumira kwo'muliro, haaho, abimangizi biinyu, na'bashaaja biinyu, bananyijira.
24 Banambwira: "Yuvwiriza! Nahano, Rurema witu, keera atuyereka ubulangashane
bwage, no'bukalage bwage. Twanayuvwa ni'zu lyage ukulyoka mu muliro. Zeene,
twayibonera ku bweranyange, kwo agweti agaganuula na'bandu, banakiri ho.
25 «"Halikago buno, guno muliro mukayu gugatusingoola, tunafwe. Iri twangashubi
yuvwa izu lya Nahano, Rurema witu, ku kasiisa tugaafwa.
26 Mukuba, ndaaye úkayuvwa izu lya Rurema úli mugumaana, anabe akiri ho. Kundu
kwokwo, twehe keera twaliyiyuvwirwa.
27 Kwokwo, wehe, we gagendi yuvwiriza ngiisi byo Nahano, Rurema witu, agaadeta.
Na byo agaadeta, uyiji tuganuulira byo. Nyiitu, tugakuyuvwiriza, tunabisimbahe."
28 «Yago magambo, ikyanya mukagambwira, Nahano anagayuvwa, anambwira:
"Ngiisi byo yaba bandu bakubwira, keera nabiyuvwa. Na byoshi byo badeta, biri biija.
29 Nyifwijiri nge'mitima yabo yangayama iri mu nzimbaha, inabe ikulikiriziizi imaaja
zaani. Kwokwo, lyo bagaaba bahiirwa, kuguma na'baana baabo, halinde imyaka
ne'myakuula.
30 «"Kwokwo, gendaga ubabwire kwo bagalukire mu maheema gaabo.
31 Haliko wehe, ukizi mbeera haahano hoofi, lyo ngubwira amategeko, kuguma
ne'maaja zaani zooshi, ne'migeeza. Ne'kyanya bagayingira mu kihugo kyo ngaba-
heereza, bakizi bikulikiriza."
32 «Mukizi yihangaana, mu kukizi gira nga kwo Nahano, Rurema winyu akamùbwira.
Mutayahuke, mbu mugende ilulyo, kandi iri ilumusho.

---

* **5:16 5.16-20** Mataayo 15.4; Mariko 10.19; Luka 18.20; Kulyoka 20.12-16. † **5:21 5.21** Barumi 7.7; Kulyoka 20.17.

33 Si mukizi kulikira injira zooshi zo akamùyereka, halinde lyo mulonga ukugen-
duukirwa, munatuule siku nyingi mu kihugo kyo mugagendi gwata.»

6

Ukizi kunda Nahano, Rurema wawe

1 «Gano, go mategeko kuguma ne'maaja, ne'migeeza, byo Nahano Rurema winyu,
akambwira kwo mbayigirize. Mango mwahikaga mu kihugo kyo mugagendi hyana,
aloziizi kwo mukizi bisimbaha.
2 Ee! Mukizi simbaha Nahano, Rurema winyu, mwe na'baana biinyu, kiri na bijukulu
biinyu. Iri mwangakizi simbaha imaaja zaage, kuguma na yago mategeko, lyo mugakizi
lama iri munagenduukirwa.
3 «E Bahisiraheeri, maashi, gano gooshi, mukizi fiitirwa mu kugasimbaha. Kwokwo,
lyo mugagenduukirwa, munayushuuke bweneene mu kirya kihugo íkiyeziri mwa'mata
no'buuki. Mukuba, kwo Nahano, Rurema wa bashokuluza biinyu, akamùlagaania.
4 «E Bahisiraheeri, muyuvwagwe! Nahano, Rurema witu, ali muguma naaho,
ndaanaye gundi.
5 Kwokwo, mukizi múkunda ku mutima gwinyu gwoshi, na ku nzaliro ziinyu zooshi,
na ku misi yinyu yoshi.*
6 «Imaaja zo namùkomeereza zeene, muzisingule mu mitima yinyu.
7 Munakizi zikomeereza abaana biinyu. Mukizi zideta ku kyanya mugakizi ba mukoli
bwatiiri mu mwinyu, na ku kyanya mugakizi ba muli mu genda, na ku kyanya mugakizi
ba mugwejiiri, na ku kyanya mugakizi ba mwavyuka.
8 Na hi'gulu lyo'kuzikengeera, muzishwekere ku maboko, munaziyambale ha fita
za'malanga giinyu.
9 Munaziyandike kiri na ku bihamambiro bye'nyumba ziinyu, na ku nyiivi zo'twaya
twinyu.»

Abahisiraheeri bahanuulwa kwo batayibagire Rurema

10 «Nahano, Rurema winyu akalagaania bashokuluza biinyu, Hiburahimu, na Hisake,
na Yakobo, kwo agabaheereza ikihugo. Kwokwo, ikyanya agaaba keera amùyingiza
mwo, mugagwana muli utwaya tuhamu, tunali twija. Yutwo twaya, mutali mwe
mukatuyubaka.
11 Mugagwana ne'nyumba íziyijwiri mwe'bindu biija, mutanali mwe mukabiku-
umania. Mugagwana kiri ne'birigo byo mutakahumba, ne'ndalo ze'mizabibu, na
ze'mizehituuni zo mutakabyala. Aaho! Ikyanya mugaaba keera mwalya, munayigute,
12 mukizi ba masu. Hatagirage úgayibagira Nahano. Mukuba, ye kamùlyosa mu buja
mu kihugo kye'Miisiri.
13 «Mukizi simbaha Nahano. Yehe naaho, abe ye mugakizi kolera. Ne'kyanya mugakizi
biika indahiro, kube naaho kwi'ziina lyage.†
14 Mutakizi kulikira ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa na'gandi mahanga.
15 Mukuba, Nahano, Rurema winyu atuuziri mu kati kiinyu, anali munaluugi
bweneene. Mutakolwe mbu mumúraakaze. Si angakengeera amùzimiiza mu kihugo!
16 «Mutakizi geza Nahano, Rurema winyu nga kwo mukamúgeza iyo munda i Masa.‡
17 Mukizi simbaha amategeko gaage, ne'maaja zaage, ne'migeeza yage. Mukuba
yenyene, ye kamùheereza byoshi.
18 Mukizi gira íbitungiini, na íbigamúsimiisa. Kwokwo, lyo mulonga ukugen-
duukirwa. Munalonge ukuhyana kirya kihugo kiija kyo Nahano akalagaania bashoku-
luza biinyu.
19 Mugayimula abagoma biinyu, nga kwo Nahano akamùlagaania.
20 «Mu siku íziri mu yija, bagala biinyu bangakizi mùbuuza: "Aaho! Kituma kiki
Nahano, Rurema witu, akamùkomeereza yaga migirizo, na yizi maaja, ne'yi migeeza?"
21 «Haaho, mukakizi bashuvya: "Twâli riiri baja ba mwami we'Miisiri. Haliko,
Nahano anakoleesa ubukalage bwage, mu kutuhulusa mu kihugo kyage.
22 Uyo mwami, akamúyogogoza kuguma ne'mbaga yage, kiri na'bandu be'kihugo
kyage. Emwe! Akatuyereka amagambo ga'kahebuuza, ganatuhuumira.
23 «"Haliko yumwo mu Miisiri, twehe Nahano anatuhulusa mwo, gira atuleete mu
kihugo kyo akalagaania bashokuluza biitu.

---

* **6:5 6.4-5** Mataayo 22.37; Mariko 12.29-30; Luka 10.27. † **6:13 6.13** Mataayo 4.10; Luka 4.8. ‡ **6:16 6.16** Mataayo 4.7; Luka 4.12.

24 Kyo kitumiri akatukomeereza kwo tukizi simbaha yaga mahano gooshi, mu
kumúyoboha. Kwokwo, lyo tugayama tugendukiirwi, tunabe tukiri ho, nga kwokuno
zeene.
25 Kwokwo, yizo maaja zooshi, iri twangakizi zikulikira nga kwo akatukomeereza, ku
kasiisa agatuharuura kwo tukoli kwaniini imbere lyage.”»

7

Abahisiraheeri bataluulwa imwa Nahano
(Kulyoka 34.11-16)

1 «Nahano, Rurema winyu, ikyanya agamùhisa mu kihugo kyo mukola mugagendi
gwata, agamùyimulira imilala irinda íhimbiri, inagweti imisi ukumùhima, nga'Bahiti,
na'Bagirigaashi, na'Bahamoori, na'Bakaanani, na'Bapereesi, na'Bahivi, na'Bayebuusi.
2 «Ikyanya agababiika mu maboko giinyu, munabe keera mwabahima, mukwiriiri
muyami basivya lwoshi-lwoshi. Hatanagire bo muganywana ikihango, mutanabake-
jeerere.
3 «Mutanakolwe mbu mukizi yangirana. Mutabayangiikize banyere biinyu, mutan-
abayangire.
4 Ne'ri mwangakizi yangirana, yabo baana biinyu, bagabahabura, halinde batanaki
kulikire Nahano, banakizi yikumba imigisi. Kwokwo, mugakengeera mwaraakaza
Nahano, anayami mùminika.
5 «Yibyo binyamahanga, mukizi bigira kwokuno: Ututanda twabo two'kutangira
kwa'matuulo, mutuhooje-hooje. Na'mabuye gaabo go bakataluula imwe'migisi yabo,
mugavungule-vungule. Munahongolage kiri ne'nguliro zo'muzimu gwabo Hasheera.
Munaduulike imigisi yabo kwo'muliro.
6 Mwehe, muli mulala mutaluule imwa Nahano, Rurema winyu. Mu bandu booshi ba
mu mahanga, mwehe mwe akatoola, kwo mukizi ba mulala gwage gwa yenyene.
7 «Na íbitumiri Nahano akamùkunda, anamùtoola, kutali mbu bwenge mwe
muluguusiri ukuhima abandi. Aahabi! Si mu gindi milala, mwe mutoohiri!
8 Haliko, Nahano amùkuuziri naaho. Kwokwo, ali mu simbaha indahiro yo akabiikira
bashokuluza biinyu. Kyo kitumiri akakoleesa ubushobozi bwage bwa'kahebuuza, mu
kumùshaaza mu buja mu kihugo kye'Miisiri, anamùguluula mu bushobozi bwa mwami
we'Miisiri.
9 «Ku yukwo, mumenye kwo Nahano naaho, ye Rurema wo'kuli. Ikyanya abandu bali
mu ba bamúsimbahiri, kuguma ne'maaja zaage, naye ali mu ba asimbahiri ikihango
kyage mu kati ko'rukundo, halinde ukuhisa ku bibusi kihumbi.
10 Haliko ikyanya abandu bali mu ba bamúshombiri, ali mu yami bahaniiriza, mu
kubayita.
11 Ku yukwo, mukizi yilanga, halinde mukizi simbaha amategeko, ne'maaja,
ne'migeeza, nga kwo ngweti ngamùheereza byo zeene.»

Ikihugo kiija kyo'kuhyana
(Bukengeeze 28.1-14)

12 «Iri mwangakizi simbaha yizi maaja, munakizi gira umwete gwo'kuzikulikiriza,
haaho lyo Nahano, Rurema winyu, agasimbaha ikihango kyo mukanywana, nga kwo
akalagaania bashokuluza biinyu.
13 Anakizi mùkunda, iri anakizi mùgashaanira, halinde munakizi yushuuka.
Agamùheereza ibuta, anakizi joojeesa indalo ziinyu, halinde mulonge ingano nyiija,
ne'divaayi, kiri na'mavuta. Anakizi yololeesa ingaavu ziinyu, ne'bibuzi, ne'mbene.
14 «Agakizi mùgashaanira ukuhima igindi milala yoshi. Mu kati kiinyu, ndaaye
mushosi, kandi iri mukazi, úgagumba. Ndaanakyo kitugwa íkitagayima.
15 Na kundu mwâli kizi longa ikiija kikayu i Miisiri, haliko Nahano agamùlyokeza
amalwazi gooshi, atanahanguule kwo gakizi mùteera. Si yikyo kiija, agakizi kibiika ku
ngiisi ábagaaba bamùshombiri.
16 «Ngiisi mulala gwo Nahano agabiika mu maboko giinyu, mukwaniini muyami
gusivya. Mutanakolwe kwo mwaguyuvwirwa indengeerwa. Mutanakizi yikumba
imigisi yabo. Mukuba, iri mwangakizi giyikumba, mugaaba mwagwatwa mu mutego.
17 «Hali ikyanya mwangayidesa, ti: “Yaba bandu, si biri bikalage ukutuhima. Aaho!
Kutagi kwo tugaahasha ukubayimula?”
18 «Mutabayobohe! Mukengeere ngiisi kwo Nahano, Rurema winyu akagira mwami
we'Miisiri, kuguma na'bandu baage booshi.

19 Mukayibonera ngiisi kwo akabayogogoza, ku njira ye'bisoomeza. Ne'kyanya
akamùshaaza mu kihugo kye'Miisiri, akayerekana ubushobozi bwage, mu kati
ko'bukalage. Kwo na kwokwo, kwo agakizi shereeza imilala yoshi yo muki yobohiri.
20 «Na kwakundi, agalungika ibibugu mu kati kaabo. Kwi'yo njira, kundu bangaba
babishamiri, haliko bigababishuula, binabaminike lwoshi.
21 Ku yukwo, mutabayobohe, bwo Nahano, Rurema winyu muyamiinwi. Ye Rurema
mukulu, anali wa kahebuuza.
22 «Iyo milala yoshi, Nahano agamùyimulira yo bwija-bwija. Mutanahanguulwe mbu
muyami gisivya lwoshi kinaliguma. Iri mwangagira kwokwo, inyamiishwa zigakengeera
zayushuuka, zinamùteere.
23 «Kundu kwokwo, Nahano, Rurema winyu agabiika yabo bandu mu maboko giinyu,
anababiike mwe'kinyukura, halinde banahere.
24 Kiri na'baami baabo, anababiike mu maboko giinyu. Emwe! Mugabamala lwoshi,
halinde banayibagirwe. Ndaaye kiri no'muguma wabo úgaki yigingika imbere liinyu.
Si mugabaminika lwoshi-lwoshi.
25 «Imigisi yabo, mugirage mugijigiivye. Kundu yangaba ibugiriziibwi kwe'harija,
kandi iri kwe'nooro, mutagire mbu mugiyifwije. Mutanakolwe mbu mugibeerane.
Mango mwagira kwokwo, mugaaba mwayigwasa mu mutego. Ukugira kwokwo, kiri
kyagaza bweneene imwa Nahano, Rurema winyu.
26 «Mutakolwe kwo mwabiika ibyagaza mu nyumba ziinyu. Kútali kwokwo,
mugayami shereezibwa, haguma ne'yo migisi. Birya byagaza, muyame mubigayiri
lwoshi. Bikizi shereezibwa ngana-ngana.»

8

1 «Yizi maaja zooshi, ngweti ngamùheereza zo zeene. Kwokwo, mukizi zikulikira
bwija, halinde munabe muli bagumaana, munaluguuke. Munayingire mu kihugo kyo
Nahano akalagaania bashokuluza biinyu, munakigwate.
2 «Mukengeerage ngiisi kwo Nahano, Rurema winyu, akahisa imyaka makumi gana,
agweti agamùrongoora mwi'shamba. Akalooza kwo mube batuudu. Anamùgeza,
halinde alonge ukumenya íbiri mu mitima yinyu, iri mugasimbaha imaaja zaage, kandi
iri nanga.
3 Akatee mùleka mukizi libuuka, munashalike. Ha nyuma, anamùheereza imana,
gira mukizi lya. Yibyo byokulya, mutâli biyiji, kiri na bashokuluza biinyu. Na íbitumiri
Nahano akagira kwokwo, gira lyo alonga ukumùyigiriza kwo bitalyagagi byo'mundu ali
mu lya naaho, byo bitumiri ali mu ba mugumaana. Si angalama naaho, ku magambo
ágalyosiri imwa Rurema.*
4 «Mwi'yo myaka makumi gana, ibyambalwa biinyu bitakahula. Kiri na'magulu giinyu
gatakaheema.
5 Mumenye naaho, kwo Nahano, Rurema winyu aloziizi ukumùhanuula, nga
kwokulya umushosi ali mu hanuula umwana wage.
6 Kwokwo, mukizi simbaha imaaja zaage, iri munakizi múheereza ulushaagwa.
7 «Buno Nahano, Rurema winyu akola agamùleeta mu kihugo kiija. Mu yikyo kihugo,
muli inyiiji, muli ne'shyoko nyingi za'miiji. Yago miiji, gali mu zununuka mu kuzimu,
ganakizi hinga mu migazi, kiri na mu ndekeera.
8 Mu yikyo kihugo, muli mu yera ingano, no'bulo, kiri ne'mizabibu, ne'mitiini,
na'makomamanga. Muyeziri kiri na'mavuta ge'mizehituuni, no'buuki.
9 «Iyo munda, mutagabula ye'mikate, mutagananiihirwa na kindu kyoshi-kyoshi.
Amabuye gaayo, gali mafushe mwe'byuma. Na mu migazi yamwo, mugakizi humba
mwe'miringa.
10 Ikyanya mugaaba keera mwalya, munabe mukoli jeberiiri mu kihugo kiija kyo
Nahano akamùheereza, haaho, mukizi tanga kongwa imwage.»

Tutakizi yibagira Nahano

11 «Mutakolwe mbu muyibagire Nahano, Rurema winyu. Zeene namùheereza
amategeko gaage, ne'maaja zaage, ne'migeeza yage. Yibyo byoshi, mutakolwe mbu
mukizi bihaasa-haasa kwo.
12 Mugakizi lya no'kuyiguta. Munayubake inyumba nyiija, munazituule mwo.
13 Ingaavu ziinyu, ne'bibuzi, ne'mbene binayolole. Munabe ne'nooro nyingi, ne'harija,
halinde byoshi byo muhiiti binayushuuke.
14 Ku yikyo kyanya, hatagire úgakizi yikangaata. Mutanayibagire Nahano, Rurema
winyu. Mukuba, yehe naaho ye kamùlyosa mu buja mu kihugo kye'Miisiri.

* **8:3 8.3** Mataayo 4.4; Luka 4.4.

15 «Ikyanya mukayingira mu'lya namuhirye wi'shamba, mwanagwana amiiji ndaago,
mwanahuumirwa, mwanahambiri hola ne'nyoota. Mwanagwana na mwe'mijoka
yo'kukomana, kiri no'tumini. Kundu kwokwo, Nahano akamùhulukiza amiiji mu lwala.
16 Mu lyeryo ishamba, anamùliisa imana. Iyo mana, kiri na bashokuluza biinyu
batakagimenya. Akamùyereka amakayu, gira alonge ukumùgeza, halinde akabuli longa
ukumùgirira amiija.
17 «Kwokwo, mutakolwe kwo mwayidesa, ti: "Si tukayigaza ku misi yitu twenyene!"
18 Nanga maashi! Mukengeere kwo Nahano, Rurema winyu, ye mu mùshoboleesa
ukugala. Na kirya kihango kyo akanywana na bashokuluza biinyu, akiri mu kisimbaha
halinde zeene.
19 «Iri mwangamúyibagira, munabe mukulikiiri ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa, iri
munabifukamira, zeene namùkengula kwokuno: "Ukushereezibwa, ku kasiisa mugaki
shereezibwa."
20 Iri mutangasimbaha Nahano, Rurema winyu, mugashereezibwa nga ngiisi kwo
Nahano akashereeza igindi milala imbere liinyu.»

9

Abahisiraheeri nabo batakwaniini imbere lya Rurema

1 «E Bahisiraheeri, yuvwirizi! Buno, mukolaga mugajabuka ulwiji Yorodaani.
Munagendi yimula abandu be'milala mingi íhimbiri, banali bikalage ukumùhima. Kiri
no'twaya twabo, inzitiro zaatwo zishuumiri halinde kwi'gulu.
2 Yabo bandu bali bifigisi, banali bikalage. Baguma baabo bali Bahanaaki. Keera
mukayuvwa kwo bali mu deta: "Nyandi úwangayibanga beene Hanaaki?"
3 Kundu kwokwo, mumenye zeene kwo Nahano Rurema winyu, ye mu gwanwa imbere
liinyu. Ali nga muliro úguli mu jigiivya. Kwokwo, agamùhimira bo, anabazimiize.
Mugabayimula, munayami basivya, nga kwo Nahano keera akamùlagaania.
4 «Ikyanya Nahano, Rurema winyu agaaba keera amùyimulira bo, mutakolwe kwo
mwadeta, mbu: "Íbitumiri Nahano akayemeera kwo tugwate kino kihugo, bwo
tukwaniini." E balya, nanga! Si íbitumiri akamùyimulira bo, ku bwenge boohe bâli
bihuusiri.
5 Yikyo kihugo, iri mwangakigwata, kutali kudeta mbu bwo muli bandu ábakwaniini,
kandi iri mbu muli bandu bo'kuli. Aahabi! Haliko, mumenye kwo Nahano
agamùyimulira bo, ku bwenge bâli bihuusiri, na bwo aloziizi ukusimbahiisa indahiro
yo akanywana na bashokuluza biinyu, Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo.
6 Ngiisi byo mugaamenya byo byebi: Yiki kihugo kiija, iri Nahano agamùheereza kyo,
mukihyane, kutali mbu bwo mwe mukwaniini. Si muli mindagabika!
7 «Mukengeere kwo halya mwi'shamba, mwâli kizi yagaza Nahano, Rurema winyu.
Yiryo igambo, mutaliyibagire. Ukulyokera ku lusiku lwo mukalyoka mu kihugo
kye'Miisiri, halinde ho mwahikira hano, mwâli kizi yihindulira Nahano.
8 «Ku mugazi gwe'Horebu, mukaraakaza Nahano bweneene, halinde analoozi
mùminika.
9 N'gazamuuka ku mugazi, gira ngendi yakiira amabuye gabiri mabaaje ágâli
yandisirwi kwa'magambo ge'kihango kyo mukanywana na Nahano. Nanahisa isiku
makumi gana, bushigi ni'zuuba, ndi haaho ku mugazi. Ku yikyo kyanya, ndaahyo
íhiteerwa ku shinda hyo n'galeeza ku kanwa.
10 «Nahano Rurema, ikyanya akayusa ukuyandika imaaja zooshi no'munwe gwage
ku galya mabuye gabiri mabaaje, anagambeereza. Yizo maaja, zo zeezirya akamùbwira
mu muliro, ikyanya mweshi mwâli kuumaniri halya ku mugazi.
11 Ikyanya n'gahisa yizo siku makumi gana, ubushigi ni'zuuba, ndi ku mugazi, Nahano
akambeereza yago mabuye gabiri mabaaje, go âli yandisiri kwa'magambo ge'kihango.
12 «Ha nyuma, anambwira: "Yimukaga, uyami manuka. Abandu baawe bo ukalyosa i
Miisiri, si keera bahuna. Kundu n'gabayereka injira yo'kutuula mwo, haliko buno keera
bagisiga. Haliibwi! Keera banayitulira umugisi."
13 «Nahano anashubi mbwira: "Yaba bandu, nababona naaho, kwo bali mindagabika.
14 Undeke nyami baminika, gira bataki kengeerwe mu kihugo. Ee ma! Ha nyuma, na
ngugire mwo'gundi mulala úguhimbiri, gunaluguuke ukubahima."
15 «Ikyanya gulya mugazi gwâli ki yasiri kwo'muliro, nanagumanuka kwo. Nâli
tengetiiri galya mabuye gabiri mabaaje ágâli yandisirwi kwe'kihango.
16 Iri n'galoleekeza, nanabona ku kasiisa kwo keera mukahubira Nahano, Rurema
winyu, mu kuyitulira umugisi gwe'nyana mu byuma. Kundu Nahano akamùyereka
injira, haliko, mwanayami gisiga.

17 Kundu nâli tengetiiragi galya mabuye gabiri mabaaje, haliko nanayami gashangula
haashi, ganavunguka mu masu giinyu.
18 «Ha nyuma, nanashubi yubama imbere lya Nahano. Nanashubi habeera
kandi izindi siku makumi gana, ubushigi ni'zuuba. Ndaahyo íhiteerwa ku
shinda hyo n'galeeza ku kanwa. Mukuba, mwâli mali hubira Nahano bweneene.
Mwanamúraakaza, mu kugira íbitali nga byo.
19 Emwe! Akaraakara ngana, halinde analoozi gira mbu amùminike. Kwokwo, nana-
tondeera ukujuguma, nanatondeera ukumùhuunira imwa Nahano, halinde ananyuvwa.
20 «Ku yikyo kyanya, Nahano akarakarira kiri na Harooni. Âli loozi múyita, haliko
naye, nanamúhuunira.
21 Lyeryo, nanayabiira gulya mugisi gwe'nyana gwo mukayitulira, gunali gwo
gukamùhubiisa, nanaguduulika kwo'muliro. Ha nyuma, nanaguvungula-vungula,
nanagujiga halinde gwanaba nga lukungu, nanagukabula mu lwiji úlwâli kizi hinga
ku mugazi.
22 «Na kwakundi, ikyanya mwâli riiri i Tabeera, kiri ne'Masa, ne'Kiburooti-Hatava,
mwanashubi raakaza Nahano.
23 «Iri mukaba mushumbisiri i Kadeeshi-Barineya, Nahano âli loziizi ukumùlungika
i Kaanani. Kwokwo, akamùbwira: "Jabukagi! Ngola ngamùheereza ikihugo,
mugendi kigwata." Haliko, ikyanya Nahano, Rurema winyu akamúbwira kwokwo,
mutanamútwaza. Mutakamúbiika kwo'mulangaaliro, mutanâli kizi músimbaha.
24 Mwehe, nyamiri nimùyiji kwo muli mu ba mindagabika.
25 «Ikyanya Nahano akadeta kwo akola agamùshereeza, nanayubama imbere lyage
isiku makumi gana, ubushigi ni'zuuba.
26 Nanamúhuuna, ti: E Nahano wo'bushobozi bwoshi, utayite yaba bandu, maashi!
Si balyagagi be'mwawe wenyene. We kabaguluula ku bukalage bwawe buhamu,
wanabalyosa mu kihugo kye'Miisiri.
27 Ukengeere abakozi baawe, Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo. Aaho! Kundu yaba
bandu bayumuusa imitima yabo, si utabahaniirize. Utanalole ngiisi kwo bakuhagika,
utanalole kiri ne'byaha byabo.
28 We katushaaza i Miisiri. Aaho! Utaleke kwa'bandu be'yo munda bakizi tuhonyoleza,
ti: "Kundu Nahano akabalagaania kwo agabayingiza mu kihugo, halikago atanahasha.
Ehee! Si abashombiri naaho! Íbitumiri agabatwala mwi'shamba, gira lyo akabayitire
mwo."
29 Kundu kwokwo, E Nahano, Abahisiraheeri balyagagi bandu baawe wenyene. We
kabaguluula ku bukalage bwawe buhamu, na ku bushobozi bwawe.»

10

Musa ashubi gendi yakiira imaaja ikumi
(Kulyoka 34.1-10)

1 «Ku yikyo kyanya, Nahano akambwira: "Ewe! Ulingaanie amabuye gabiri mabaaje
nga galya ga mbere, unalingaanie na'kajumba ke'mbahwa. Ha nyuma, unashubi
ngwana hano ku mugazi.
2 Yago mabuye, naani ngashubi gayandika kwo gaagalya magambo ágâli yandisirwi
ku galya go ukavungula. Ha nyuma, unagasingule mu kalya kajumba."
3 «Kwokwo, nanalingaania akajumba mu biti bya'kasiya. Nanalingaania na'mabuye
gabiri mabaaje, nga gaagalya ga mbere, nanagazamuukana ku mugazi.
4 Yago mabuye, Nahano anagayabiira, anagayandika kwo gaagalya-gaagalya magambo
ga mbere. Kwokwo, anashubi gambeereza gakoli yandisirwi kwe'maaja ikumi, ngiisi zo
akamùganuulira mu muliro, ku lulya lusiku mwâli kuumaniri mwi'dako lyo'mugazi.
5 «Ha nyuma, nanamanuka ku mugazi, nanasingula yago mabuye mu kalya kajumba.
Ganabeera mwomwo, ukukulikirana na kwo Nahano akambwira.»
6 (Abahisiraheeri bakalyoka ha birigo bya Bene-Yakani, banahanda i Musara. Haaho
ho Harooni akafwira, ho akanaziikirwa. Mugala wage wa Heryazaari, anayimikwa
ahandu haage, anaba ye mugingi.
7 Ukulyokera yaho, Abahisiraheeri banagendi shumbika i Gudigoda. Ne'ri bakalyoka
yaho, banagenda i Yotibata, mu magagaja ágali mwe'nyiiji nyingi.
8 Ku yikyo kyanya, Nahano akataluula abandu bo'mulala gwa Laawi, kwo bo bagakizi
betula Akajumba ke'Kihango. Banakizi kola imbere lya Nahano, banakizi gashaanira
abandu kwi'ziina lyage. Yugwo mukolwa, bagenderiiri ukukizi gukola halinde zeene.

9 Kwokwo, ikyanya Abahisiraheeri bakagaba ikihugo kyo bakahyana, ndaakyo
kimaanye kya'Balaawi bakalonga. Si ubuhyane bwabo, ali Nahano, Rurema winyu, nga
kwo keera akababwira.)
10 «N'gahisa isiku makumi gana, ubushigi ni'zuuba, ndi ku mugazi, nga kwokulya kwa
mbere. Ku yikyo kyanya kandi, Nahano anayuvwa amahuuno gaani, anayemeera kwo
atagaki mùshereeza.
11 Anambwira: "Manukaga, ugendi rongoora abandu mu njira. Keera n'gabiikira
bashokuluza baabo indahiro, kwo ngabaheereza ikihugo. Aaho! Mugendi kigwata."»

Tukizi simbaha Rurema

12 «Na buno, e Bahisiraheeri! Biki byo Nahano, Rurema winyu, amùloziizi kwo?
Aloziizi kwo mukizi músimbaha, munabe mumúkulikiiri, munabe mumúkuuziri,
munakizi múkolera ku mutima gwinyu gwoshi, na ku nzaliro ziinyu zooshi.
13 Munakizi simbaha amategeko gaage, kiri ne'maaja zaage. Na íbitumiri ngamùbwira
kwokwo, gira lyo mulonga ukugenduukirwa.
14 «Nahano, Rurema winyu, ye twaziri igulu. Atwaziri ne'kihugo, na íbikiri mwo
byoshi.
15 Yaho kare, akayibiika ku bashokuluza biinyu naaho, anabakunda. Na buno,
mwe'bibusi byabo, keera akamùtoola mu gindi milala. Kwo na kwokwo, bibonekeriiri.
16 «Ku yukwo, muyiyeruusagye, mutanakizi ki haasa-haasa.
17 Mukuba, Nahano, ye Rurema úli hi'gulu lya íbiri mu yikumbwa byoshi. Ye na
Nahano hi'gulu lya banahano booshi. Ali Rurema mukulu, anali ye kikalage, anali wa
kahebuuza. Atali mu gira indoola, atanali mu tulirwa.
18 «Ali mu buulanira ifuuvi, na banamufwiri. Akuuziri kiri ne'binyamahanga
kwakundi. Ali mu baliisa, no'kukizi bayambika.
19 Kwokwo, mukizi kunda ibinyamahanga, bwo niinyu kwakundi mwâli riiri
ibinyamahanga mu kihugo kye'Miisiri.
20 «Mukizi simbaha Nahano, Rurema winyu, munakizi múkolera, mumúyibiike kwo.
Ne'kyanya mugakizi biika indahiro, kukizi ba kwi'ziina lyage.
21 Yehe, ye kwaniini ukukizi yimbirwa. Mukuba, ali Rurema winyu. Ye kamùgirira
ibitangaaza bya kahebuuza, binali bya kujugumya, nga kwo mwenyene mukayibonera.
22 «Bashokuluza biinyu, ikyanya bakagenda i Miisiri, bâli riiri bandu makumi galinda
naaho. Haliko buno, Nahano, Rurema winyu keera akamùluza, munakola bandu
kandaharuurwa, nga ndonde kwi'gulu.»

11

Ukukizi kunda Nahano

1 «Nahano, ye Rurema winyu. Kwokwo, mukizi múkunda, munakizi simbaha imaaja
zaage, ne'migeeza yage, na'mategeko gaage.
2 Yuvwagwi! Abaana biinyu batakayuvwa ngiisi kwo Nahano âli kizi mùhanuula,
batakanayibonera ubukulu bwage, no'bukalage bwage, no'bushobozi bwage.
3 Batakanayibonera ibisoomeza byo akagira i Miisiri, imwa mwami wayo, kandi iri
imwa'bandu baage booshi,
4 kiri ne'mwa basirikaani baage, ne'fwarasi zaabo, na'magaare gaabo gi'zibo.
Ne'kyanya balya basirikaani bâli gweti bagamùbingiriza, amiiji ge'Nyaaja Ndukula
ganayami babindikira. Kwokwo, kwo bakayami hera lwoshi.
5 «Na kwakundi, batali baana biinyu ábakayibonera ngiisi kwo akamùhahalira
mwi'shamba, halinde mwanahika hano.
6 Si akayami yashuula idaho, lyanabindikira Datani, na Habiraamu, bagala Heryabu,
mwene Rubeni. Yiryo idaho, lyanabamira imbere lya'Bahisiraheeri booshi. Likamira
kiri ne'mbaga zaabo, na'maheema gaabo, na booshi ábâli bayibiisiri kwo.
7 Emwe! Birya bitangaaza byoshi, ikyanya Nahano âli kizi bigira, mwehe mwenyene
mukabiyibonera.»

Ikihugo íkiri mu langwa na Nahano

8 «Ku yukwo, yizi maaja zooshi zo ngweti ngamùkomeereza zeene, mukizi zisimbaha.
Kwokwo, lyo mulonga ubushobozi bwo'kuyingira mu kihugo, munakigwate. Mukuba,
kirya kihugo, bwo buhyane bwinyu,
9 bwo Nahano akakyula kwo agakiheereza bashokuluza biinyu, kiri na'bandu
be'bibusi byabo. Kwokwo, mugaahisa ikyanya kila, mukituuziri mwo.
«Kirya kihugo, kiyeziri mwa'mata, no'buuki.

10 Yikyo kihugo, kyo mugweti mugagendi hyana, kitali nge'kihugo kye'Miisiri, kirya
kyo mukalyoka mwo. Mukuba, iyo munda i Miisiri, mwâli kizi byala ingano,
binamùhuune kwo mukizi zinywisa, nga kwo wanganywisa indalo ye'shogo.
11 «Haliko, ikyanya mugagendi jabuka ulwiji Yorodaani, lyo mugahyana ikihugo íkiri
mwe'migazi, ne'ndekeera. Yikyo kihugo, kyohe kiri mu longa invula ukulyoka mwi'gulu.
12 Kiri kihugo kyo Nahamwinyu yenyene agweti agahahala. Amasu gaage, gali mu kizi
kilola-lola kwo, ukulyokera ku ndangiro yo'mwaka, halinde ku mbeka yagwo.
13 «Nahano, Rurema winyu amùbwiziri kwo mukizi simbaha imaaja zaage, munabe
mumúkuuziri, iri munamúkolera ku mutima gwinyu gwoshi, na ku nzaliro ziinyu
zooshi.
14 Iri mwangagira kwokwo, lyo agamùniekeza invula ku kyanya kyayo. Agakizi
mùniekeza invula ya mahona-nvula, na yo'lushaama, halinde munalonge imimbu miija
ye'ngano, na ye'divaayi, kuguma na ya'mavuta.
15 Aganamùmegeza ubwasi mu ndagiriro ziinyu, halinde mulonge ukuyahirira
ingaavu ziinyu. Kiri na mwenyene, mugakizi lya, munakizi yiguta.
16 «Kwokwo, mukizi ba masu! Hatagirage úgatebeka, mbu ajande Rurema, anabe
akola mu kolera ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa, kandi iri kubiyikumba.
17 Iri mwangakolwa mbu mukizi gira kwokwo, ku kasiisa Nahano agamùrakarira,
anashweke igulu, halinde invula inahangame. Kundu Nahano amùheziizi kino kihugo
kiija, haliko kigagubuuka, munazimiirire mwo.
18 «Imaaja zo ngweti ngamùbwira, muzisingule mu mitima yinyu, kiri na mu nzaliro
ziinyu. Mutanakizi ziyibagira. Si mukizi zishwekera ku maboko, na ku fita za'malanga
giinyu.
19 Mukizi ziyigiriza abaana biinyu. Mukizi zideta ku kyanya mugakizi ba mukoli
bwatiiri mu mwinyu, na ku kyanya mugakizi ba muli mu genda, na ku kyanya mugakizi
ba mugwejiiri, na ku kyanya mugakizi ba mwavyuka.
20 Mukizi ziyandika ku bihamambiro bye'nyiivi ziinyu, kiri na ku nyiivi zo'twaya
twinyu.
21 Kwokwo, lyo mwe na'baana biinyu, mugalonga ukulama isiku nyingi mu kihugo
kyo Nahano akashiikiza kwo agaheereza bashokuluza biinyu. Ee ma! Mugakiramba
mwo, ku kyanya kyoshi igulu liki yanuusiri hi'gulu lye'kihugo.
22 «Bwo ngweti ngamùheereza yizi maaja, mukizi gira umwete bweneene, mu
kuzisimbaha. Mukizi kunda Nahano, Rurema winyu. Munakizi múkulikira mu kati
ka byoshi. Munakizi múyibiika kwo.
23 Iri mwangagira kwokwo, Nahano agamùyimulira irya milala yoshi íhimbiri, kundu
imùhimiri imisi, halinde munahyane ikihugo kyabo.
24 «Ngiisi ho mugaafina, hagaaba ha mwinyu. Ikihugo kiinyu, imbibi zaakyo
zo zeezi: Ikisaka kigatondeerera kwi'shamba. Ne'mbembe, kigahekera ku migazi
ye'Lebanooni. Ne'sheere kigatondeerera ku lwiji luhamu Hefuraati, kinagenderere
uluhande lwe'muga, kinahekere ku Nyaaja Mediterane.
25 Ndaaye mundu yeshi úgaahasha ukumùhangirira. Mu yikyo kihugo, ngiisi ho
mugakizi lenga, Nahano agakizi biika abandu mwe'kinyukura, te-te-te-te, gira bakizi
mùyoboha, nga kwo keera akamùlagaania.
26 «Yuvwirizi! Zeene, namùhuuna mutoole ha kati ke'migashani ni'daaki.
27 Mukuba, ngweti ngamùheereza imaaja za Nahano, Rurema winyu. Ne'ri
mwangakizi zisimbaha, mugakizi gashaanirwa.
28 Haliko, iri mwangazigayiriza, munahabuke, mu kukizi yikumba imigisi yo mu-
tashubi yiji, mugaaba mukoli daasirwi.
29 «Ikyanya Nahano, Rurema winyu agaaba keera amùhisa mu kihugo kyo mugagendi
hyana, mukwaniini mugendi yimangira kwi'rango lyo'mugazi Gerizimu, munadete
amagambo ge'migashani. Haliko, amagambo gi'daaki goohe, munagendi gadetera
kwi'rango lyo'mugazi Hebaali.
30 (Nga kwo muyiji, iyo migazi yombi, iri i kajabo ko'lwiji Yorodaani. Iri hoofi ne'biti bi-
hamu bye'Moore, uluhande lwe'muga, ku njira íri mu genda mu kihugo kya'Bakaanani,
balya ábatuuziri mu ndekeera yo'lwiji Yorodaani, uluhande lwe'Girigaali.)
31 «Buno, mukola mugajabukaga ulwiji Yorodaani, munagendi yingira mu kihugo kyo
Nahano amùheereza, halinde munakihyane. Aaho! Mugendi kigwata, munakituule
mwo.
32 Ne'kyanya mugaaba keera mwakigwata, mufiitirwe mu kukizi simbaha ngiisi kwo
Rurema ali mu kyula, ne'maaja zaage zooshi. Ee! Gaago, go ngweti ngabiika imbere
liinyu zeene.»

AMATEGEKO GA NAHANO

12

Ahandu ho'kuyikumbira Nahano

1 «Nahano, Rurema wa bashokuluza biinyu, agamùheereza ikihugo, munagendi
kihyana. Aaho! Mukizi simbaha imaaja zaage, ne'migeeza yage, iri munabikulikiriza
isiku zooshi zo mugaaba mukituuziri mwo.
2 «Baliira bandu bali mu yikumbira imigisi yabo mu mbeero. Aaho! Yizo mbeero,
muzishereeze lwoshi, ziba ziri ku migazi mila, kandi iri ku tugangazi, kandi iri mwi'dako
lye'biti íbiri ne'bihunda.
3 Ututanda twabo two'kutangira kwa'matuulo, mutuhongolage. Na'mabuye go
batalwiri imwe'migisi yabo, mugahooje-hooje. Ne'nguliro za gulya muzimu Hasheera,
mukizi zijigiivya. Imigisi yabo yoshi, mugisandaaze, halinde amaziina gaayo gataki
kengeerwe.
4 Ne'kyanya mugakizi yikumba Nahano, mutakolwe mbu mukizi kulikira injira yo bali
mu yikumba mwe'migisi yabo.
5 «Si mwehe, mugendi looza ngiisi ho Nahano, Rurema winyu agatoola mu milala
yinyu yoshi, hanabe ho abiisiri iziina lyage, ho anatuuziri. Haaho ho mugakizi
múyikumbira.
6 Iyo munda, yo mugakizi twala amatuulo giinyu go'kusiriiza, kuguma na'gandi
matuulo. Munakizi twala na ye'kihande ki'kumi kye'mimbu yinyu, na'gandi matuulo go
muli mu tanga nga kwo muloziizi. Munatange na'matuulo go'kukwiza byo mwalagaania
Nahano. Munakizi leeta ifula zooshi, ziba za ngaavu, kandi iri za bibuzi, kandi iri za
mbene.
7 Haaho, mwe na'bandu be'mbaga ziinyu, mugakizi shangiira ibyokulya bitaluule, iri
munashambaala. Mukuba, Nahano agaaba amùgashaniiri ku byoshi byo mugaagira.
8 «Kundu zeene tukiri mu gira nga ngiisi kwo tuloziizi, haliko, kutali kwo mukwaniini
ukukizi gira.
9 Buno, mutazi yingira mu kihugo kyo Nahano, Rurema winyu amùheereza, kwo
muluhuuke mwo.
10 Haliko ha nyuma hiniini, mugajabuka ulwiji Yorodaani, munakituule mwo. Na
kundu abagoma biinyu bagaaba bamùsokaniini, Nahano agamùhaliza bo, halinde
munalonge ukutuula mu butoge.
11 «Nahano agaki toola ho agakizi yikumbirwa. Yaho handu, ikyanya mugak-
izi hayingira, mukizi leeta ngiisi byo ngweti ngamùbwira: amatuulo go'kusiriiza,
ne'kihande ki'kumi, na'matuulo ágatangwa nga kwo'mundu aloziizi, na go'kukwiza
byo mwalagaania Nahano.
12 Halya handu, mukizi hashambaalira, mwe na bagala biinyu, na banyere biinyu,
kiri na'bakozi biinyu, abashosi na'bakazi. Munashambaalire kuguma na'Balaawi
ábamùtuuziri mwo, bwo boohe ndaabyo bagalonga ku buhyane bwinyu.
13 «Kwokwo, muyilangage. Ikyanya mugakizi tanga amatuulo giinyu go'kusiriiza,
bitakizi ba bwalaafwe.
14 Si mukizi gatangira naaho ngiisi ho Nahano agatoola. Mu milala yinyu, gakizi
tangirwa mu muguma gwayo. Mwe bakongwa mwe! Haaho naaho ho mugakizi tangira
ngiisi byo namùbwira.
15 «Kundu kwokwo, mu bitugwa byo Nahano agamùheereza, ngiisi ho mugaaba
mutuuziri, muhangwirwi ukubibaaga, munalye inyama zaabyo, nga kwo musiimiri.
Mweshi, ábakoli yiyerusiizi, na ábatazi yiyeruusa, muhangwirwi ukuzishangiira nga
kwo muli mu shangiira akasa kandi iri nzobe. Yubwo buli bugashaane bwo Rurema
amùheziizi.
16 Haliko, mu bitugwa byoshi byo mugabaaga, hatagire úgaalya umuko gwabyo. Si
yugwo muko, muguyonere haashi, nga kwo muli mu yona amiiji.
17 «Ngiisi ho mugaaba mutuuziri, ikyanya mugaaba mwataluula ikihande ki'kumi,
kwo mukitangire Rurema, mutakolwe kwo mwakilya kwo imwinyu, kiba kye'ngano,
kandi iri kye'divaayi, kandi iri kya'mavuta. Kwo na kwokwo biba byatangwa itomola
mu ngaavu ziinyu, kandi iri mu bibuzi biinyu, kiri na mu mbene ziinyu, kandi iri gaba
matuulo go'kukwiza byo mwalagaania, kandi iri go muli mu tanga nga kwo muloziizi,
kandi iri go'lushangi.
18 Yibyo byoshi, mukwaniini mukizi biliira naaho, halya handu heeru, ho Nahano
agaaba keera atoola. Mugabilya mwe na bagala biinyu, na banyere biinyu, na'bakozi

biinyu, abashosi na'bakazi, kiri na'Balaawi ábatuuziri mu twaya twinyu. Ngiisi byo mugaagira, mukizi bigira mu kushambaalira imbere lya Nahano, Rurema winyu.
19 Munakizi ba makengwa. Ku kyanya kyoshi kyo mugatuula mu kihugo kiinyu, hatagire úgagayiriza Abalaawi.
20 «Kwokwo, ikyanya Nahano agafinduula ikihugo kiinyu, nga ngiisi kwo akamùlagaania, munabe muyifwijiri ukulya inyama, mukizi zilya naaho, nga kwo muloziizi.
21 «Haliko, hali ikyanya mwangaba mutuuziri hala na ho Nahano agatoola, kwo ho agakizi yikumbirwa. Iri kwangaba kwokwo, muhangwirwi ukubaaga ingaavu zo Nahano agaaba amùheereza, kandi iri bibuzi, kandi iri mbene. Yizo nyama, mugaziliira mu twaya twinyu nga kwo muloziizi, ukukulikirana na kwo n'gamùkomeereza.
22 Mweshi, ábakoli yiyerusiizi, na ábatazi yiyeruusa, muhangwirwi ukuzishangiira nga kwo muli mu shangiira akasa kandi iri nzobe.
23 «Kundu kwokwo, hatagire úgaalya umuko. Mukuba, mu muko mwo muli ubugumaana. Ku yukwo, ngiisi íbiri mwo'bugumaana, mutakizi bilya kuguma ne'nyama.
24 Kwokwo, mutakizi lya umuko, si mukizi guyonera haashi, nga kwokulya kwa'miiji.
25 Hatagirage úgaalya umuko, lyo mugashaanirwa kuguma ne'bibusi biinyu. Kwokwo, kwo mugaaba mwagira íbitungiini imbere lya Nahano.
26 «Iri wangaba watanga ikitugwa imwa Nahano, kandi iri keera wakitaluula imwage, haaho, unakitwale mu kaaya ko Nahano agaaba atooziri.
27 Ku biloziri amatuulo go'kusiriiza, kwo gatangwe ku katanda ka Nahano, mukizi tanga inyama kuguma no'muko. Mukizi yabiira umuko, munaguyonere ha butambi lya'katanda ka Nahano. Si inyama yohe, mwangagilya.
28 «Yago magambo gooshi go namùbwira buno, mufiitirwe mu kukizi gasimbaha, lyo mugaaba mugendukiirwi, kuguma na'baana biinyu. Emwe! Mugaaba mwagira íbitungiini, binabe bisimisiizi Nahano, Rurema winyu.»

Tutakizi yikumba imigisi

29 «Kirya kihugo, ikyanya mugagendi kiteera, munabe keera mwakigwata, Nahano, Rurema winyu agamùminikira abandu baamwo. Kundu bo beene kyo, mugabayimula, munakituule mwo.
30 Yabo bandu, ikyanya bagaaba keera bayimulwa imbere liinyu, mukizi ba masu. Mutayifundage mu mitego, mu kukizi bayigaania. Mutanakizi yibuuza: “Yaba bandu boohe, kuti kwo bali mu kizi yikumba imigisi yabo? Leka nyiitu tukizi gira kwokwo.”
31 «Mwehe, ikyanya mugakizi yikumba Nahano, mutakizi yigaania yabo bandi. Mukuba, ikyanya bali mu yikumba imigisi yabo, bali mu kizi yifunda mu bikoleere, halinde banayagaze Nahano bweneene. Yabo banakuhambwa, mu kuhoza imizimu yabo, bali mu siriiza kiri na bagala baabo na banyere baabo, mbu batangwe nga matuulo.»

13

1 «Mukizi ba masu. Yibi byoshi byo ngweti ngamùkomeereza, mukizi bisimbaha. Hatanagire igambo lyo mugayushuula, kandi iri lyo mugahotola.»

Tutakizi kulikira ábali mu yikumba imigisi

2 «Hali ikyanya umuleevi, kandi iri umunabirooto angayiji yimanga mu kati kiinyu, anamùbwire kwo agaagira ibitangaaza, kandi iri ibisoomeza birebe.
3 Yago magambo gaage, iri gangakoleka nga ngiisi kwo akagwanwa adeta, hali ikyanya angakengeera amùbwira: “Aaho! Tukulikirage imigisi, tunakizi giyikumba.” (Si iyo migisi munabe mutagiyiji.)
4 Iri bangadeta kwokwo, hatagire úgabayuvwiriza. Mukuba, Nahano, Rurema winyu agabakoleesa mu kumùgeza, gira amenye iri mumúkuuziri ku mutima gwinyu gwoshi, na ku nzaliro ziinyu zooshi.
5 «Si Nahano naaho, abe ye mugakizi kulikira, anabe ye mugakizi yoboha. Imaaja zaage naaho, zibe zo mugakizi kania, iri munazisimbaha. Yehe naaho, abe ye mugakizi kolera, anabe ye mugayibiika kwo.
6 Uyo muleevi, kandi iri uyo munabirooto yehe, akwiriiri ayitwe. Mukuba, agaaba keera amùyigiriza kwo muyihindulire Nahano, Rurema winyu. No'yo Rurema ye kamùguluula mu buja, mu kihugo kye'Miisiri. Uyo mundu, agaaba aloziizi ukumùhabura, gira musige injira yo Nahano, Rurema winyu akamùyereka. Aaho! Mukizi shaaza amabi mu kati kiinyu.

7 «Hali ikyanya muguma we'mbaga yinyu angayiji kuhendereza ku bumbishwa, ti:
“Ewe! Gira tugendi hoza.” Uyo, hali ikyanya angaba ali mwene winyu ye mubutanwa,
kandi iri mugala wawe, kandi iri munyere wawe, kandi iri mukaawe, kandi iri mwira
wawe wa vyuka-ngwejere. Si iyo migisi, mutagiyiji! Kiri na bashokuluza biinyu, batâli
giyiji.
8 Iyo migisi, iri ya'bandu ábamùzungulusiri, baba bali batuulani, kandi iri ábatuuziri
hala. Bangaba balyosiri uluhande no'lundi lwe'kihugo.
9 «Kwokwo uyo mundu, utakolwe mbu umúyemeere. Kiri no'kumúyuvwiriza,
utamúyuvwirize. Utanamúkejeerere, kandi iri kumúhaliza.
10 Si uyami múyita ngana! Ne'kyanya agayitwa, we gaaba wa mbere ukutee múlasha
amabuye. Ha nyuma, abandi bandu babuli múlasha go.
11 Ku yukwo, uyo mutebani, ayitwe mu kulashwa amabuye. Mukuba, akagira mbu
amùhandule ku Nahano, anali ye Rurema úkamùlyosa mu buja mu kihugo kye'Miisiri.
12 Iri mwangamúyita, Abahisiraheeri booshi bagayuvwa, banayami gwatwa ne'kyoba.
Batanaki shubi gira ibala mwene yiryo.
13 «Yuvwi kandi íbyangakengeera byamùhikira. Mu kaaya kaguma mu two Nahano
amùheereza,
14 hali ikyanya mwangayuvwa kwo mukola utufwa-busha, tunagweti tugahabura
abaabo, ti: “Leka tugendi yikumba ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa.” Na yibyo ibindi
íbiri mu yikumbwa, mutabiyiji.
15 «Iri bangadeta kwokwo, mutee gendi buuza, mu kugahiriza, na mu kubuliriza ku
bwitonde. Ne'ri mwangamenya inooka kwi'gambo lye'kyagaza keera lyakoleka mu kati
kiinyu,
16 ku kasiisa, mukwaniini muyami yita abandu booshi ba mu yako kaaya. Munayite
kiri ne'bitugwa byoshi, halinde munayami kasivya, kuguma na byoshi íbikali mwo.
17 Mukuumanie ibindu byoshi, munabilunde ha'bandu bali mu kuumanira,
munabiyokye kuguma na'kaaya kooshi. Yibyo bindu, bibe ngì'tuulo lyo'kusiriiza imwa
Nahano, Rurema winyu. Yako kaaya, kagayama biguuka halinde imyakuula. Katanâye
ki shubi yubakululwa.
18 Yibyo bindu, mubisiriize lwoshi-lwoshi. Hatagirage kindu kyo mugatwala.
«Kwokwo, kwo'buraakari bwa Nahano bugahooha, anamùyuvwirwe indengeerwa,
halinde anamùgirire amiija. Anashubi mùluza, nga ngiisi kwo akalagaania bashokuluza
biinyu.
19 Ku yukwo, mukwiriiri mukizi simbaha Nahano, Rurema winyu. Imaaja zaage zooshi
zo ngweti ngamùheereza zeene, mukizi zisimbaha. Munakizi gira íbikwaniini imbere
lyage.»

14

Imigeeza ye'kigandaaro yalahirwa

1 «Mwehe, mukola bandu ba Nahano, Rurema winyu. Ku yukwo, iri mwangakizi
ba mu kigandaaro, mutakizi yishaakira. Mutanakwiriiri ukukizi begwa umushaku i
malanga.
2 Mukuba, keera mukataluulwa imwa Nahano, Rurema winyu. Mu bandu ba'mahanga
gooshi, mwehe mwe Nahano akatoola, kwo mube bindu byage yenyene.»

Ibitugwa íbyangaliibwa
(Balaawi 11.1-47)

3 «Ngiisi byokulya byo Nahano ali mu neena, mutakolwe kwo mwakizi bilya.
4 Ibitugwa byo mukwiriiri ukukizi lya naaho, byo byebi: ingaavu, ne'kibuzi, ne'mbene,
5 ne'nzobe, na'kasa, ne'kongooni, ne'mbene ya mu kishuka, na'kasa ko'muyezi,
na'kasa ke'nduku, ne'mbongo.
6 Muhangwirwi ukukizi lya ngiisi kitugwa kye'binogosho biyigabwiri mwo kubiri,
kinabe kiri mu shubi galula mu kunoza.
7 «Haliko, mutakwiriiri ukulya ingamiya, kandi iri ulukwavu, kandi iri mukumbi.
Mukuba, kundu biri mu shubi galula mu kunoza, si ibinogosho byazo bitayigabwiri
mwo kubiri. Imwinyu, yibyo bitugwa biri na'kashembo.
8 Ingulube nazo, ziri na'kashembo. Mukuba, kundu ibinogosho byazo biyigabwiri
mwo kubiri, si zitali mu shubi galula mu kunoza. Ibitugwa mwene yibyo, mutakizi lya
inyama zaabyo. Mutanakolwe kwo mwakizi huma ku mitumba yabyo.
9 «Mu biremwa byoshi íbituuziri mu miiji, muhangwirwi ukukizi lya íbihiiti imigaara,
na'magamba.

10 Haliko, iri byangaba bibuziri imigaara na'magamba, mutakolwe kwo mwakizi bilya.
Yibyo biremwa, bikizi ba kizira imwinyu.
11 «Muhangwirwi ukukizi lya utunyuni tuzira kashembo.
12 Haliko, mutahangwirwi ukukizi lya ingukuma, ne'furukombe, na nyunda,
13 kandi iri kashuuta, kandi iri nakasare, kandi iri igindi milala ya kwingi-kwingi
yo'tushuuta.
14 Mutakizi lya ne'milala yoshi ya bahungwe,
15 kandi iri hotiriishe, kandi iri lungubata, kandi iri ishiivya, kandi iri imilala
ye'shengerezi.
16 Mutanakizi lya nafufulu, kandi iri namugooli-gooli, kandi iri majimba,
17 kandi iri mwari, kandi iri umusambi, kandi iri namuloba-fwi.
18 Na kandi, mutakizi lya akalembe-lembe, kandi iri imilala ye'misambi, kandi iri
imizomera, kandi iri najoojo.
19 «Ibizimu byoshi íbigweti amashala, biri na'kashembo imwinyu. Kwokwo, mutakizi
birya.
20 Si mwangakizi lya íbitali na'kashembo.
21 «Iri mwagwana umutumba gwe'kitugwa keera íkyafwa, mutakolwe mbu mugulye.
Haliko mwangaguheereza umugeni úmùtuuziri mwo, kandi iri mwangagiguliikiza
ikinyamahanga. Na kwakundi, mutahangwirwi ukudeekera ikyanahene mu mata ga
nyina. Mwehe, mukola bandu bataluule imwa Nahano, Rurema winyu.»

Imaaja hi'gulu lye'kihande ki'kumi

22 «Ngiisi mwaka, mukwaniini ukukizi handula ikihande ki'kumi ku byo mwalonga
byoshi.
23 Nahano agaki toola ho agakizi yikumbirwa. Yaho handu, ikyanya mugahahika, mu-
gakizi liira ho yikyo kihande ki'kumi kye'ngano yinyu, na kye'divaayi, na kya'mavuta.
Munakizi liira na he'bitugwa biinyu ibya mbere ukubutwa, nge'ngaavu, ne'bibuzi,
ne'mbene. Mu kukizi gira kwokwo, lyo mugayiga ukukizi yoboha Nahano, Rurema
winyu.
24 «Hali ikyanya yaho handu ho Nahano atoola, hangaba hala ne'mwinyu. Na Nahano
anabe amùheereza imimbu mingi, halinde mutangatwala ikihande ki'kumi kyoshi
imwage.
25 Kwokwo, muguliise yikyo kihande ki'kumi kye'yo mimbu. Ne'fwaranga zo
mwagilonga kwo, munazitwale yaho handu ho Nahano agaaba keera atoola.
26 Ikyanya mugaahika ho, muyabiire yizo fwaranga, munazigule mwo ngiisi
íkyamùsimiisa, nge'ngaavu, kandi iri kibuzi, kandi iri mbene, kandi iri idivaayi, kandi
iri ikindi kinywebwa kilalusa. Yibyo byoshi, mukizi biliira haaho imbere lya Nahano,
Rurema winyu, iri munashagaluka, mwe na'bandu be'mbaga ziinyu.
27 «Bwa'Balaawi bamùtuuziri mwo, mutakizi bayibagira. Mukuba boohe, ndaagwo
gwabo mutuli gwo bahiiti mu kati kiinyu. Ndaabyo bakahyana.
28 Ku mbeka ya ngiisi myaka ishatu, mukizi handula ikihande ki'kumi kye'mimbu
yinyu yoshi, munakisingule mu bihinda bya mu twaya twinyu.
29 Kwokwo, lya'Balaawi bagakizi bilya kwo, halinde banayigute. Mukuba, Abalaawi,
ndaabwo buhyane bwo bahiiti mu kati kiinyu. Kiri na'bandi ábagoozirwi nabo,
babilye kwo, nge'binyamahanga íbimùtuuziri mwo, ne'fuuvi, na banamufwiri. Iri
mwangahaana kwokwo, lyo Nahano, Rurema winyu agamùgashaanira mu kati ka
byoshi.»

15

Muhotole imyenda ku ngiisi myaka irinda
(Balaawi 25.1-7)

1 «Ku ngiisi mwaka gwa kalinda, ku mbeka, iri hangaba hali úhiiti imyenda, anabe
akwiriiri ukumùyishula, mumúkoge yo.
2 Mukuba, Nahano yenyene ali mu menyeesa kwe'kyanya kyo'kuhotola imyenda keera
kyahika. Kwokwo, ngiisi úkakaaba uwabo Muhisiraheeri, ataki kolwe kwo ashubi
múyishuza.
3 Ikinyamahanga, yeki wangamúhuuna kwo akuyishule. Haliko imyenda ya beene
winyu, mukwaniini mugihotole.
4 «Mu kati kiinyu, mutagaboneka umukeni. Mukuba, Nahano, Rurema winyu,
agamùheereza ikihugo bube buhyane bwinyu, halinde anakizi mùgashaanira.
5 Ee! Iri mwangakizi músimbaha, munakizi gira umwete gwo'kukulikiriza imaaja
zooshi zo namùheereza zeene, lyo mugakizi gashaanirwa kwokwo.

6 Nahano agakizi mùgashaanira, nga kwo keera akamùlagaania. Kinatume igindi
milala igakizi yiji mùkaaba ifwaranga. Si mwehe, mutagakizi gendi gikaaba. Na
kwakundi, mugakizi yimangira imilala mingi. Si mwi'yo milala, ndaagwo úgugayiji
mùyimangira.
7 «Mu twaya twa mu kihugo kyo Nahano agamùheereza, iri mwangakengeera mwaba
umukeni mu beene winyu, mutamúbeere bagugu, mutanamúyumuukize umutima.
8 Haliko, mukizi múgololera amaboko. Na ngiisi byo agaaba abuziri, mukizi múkaaba
ku mutima úgushenguusiri.
9 «Mukizi ba masu. Hatagirage úgaaba ne'nzaliro mbi, ti: "Si umwaka gwa kalinda
gwo'kuhotola imyenda guli hoofi! Ku yukwo, ndagamúkaaba." Nanga! Uyo mwene
winyu mukeni, mutamúlole ne'kisuure, mbu lyo hataki gire hyo mugamúheereza. Iri
mwangagira kwokwo, angakengeera amùlega imwa Nahano, munaboneke kwo muli
banamahube.
10 Si mwehe, mukizi haana ku mutima úgushenguusiri, na buzira kuyidodomba.
Kwokwo, kwo Nahano, Rurema winyu agakizi mùgashaanira mu mikolwa yinyu yoshi,
na mu byoshi byo mugaagira.
11 «Mu kihugo kyawe, abakeni bagakizi yama ho. Kwokwo, namùhamuliza kwo
mukizi gololera abakeni amaboko, kiri na banakahuku bo mutuliinwi.»

Abaja Baheburaniya, mukizi bashwekuula
(Kulyoka 21.1-11)

12 «Hali ikyanya mwene winyu, Umuheburaniya kandi iri Umuheburaniya-kazi,
angayiguliisa imwawe, anahise imyaka ndatu agweti agakukolera nga muja. Kwokwo,
umwaka gwa kalinda, iri gwangahika, ukwiriiri umúhanguule ataahe.
13 Ne'kyanya ugamúshwekuula, utamúleke kwo agende maboko mamaata.
14 Haliko, umútengule ku mutima úgushenguusiri. Mukuba, Nahano, Rurema winyu
agaaba keera akugashaanira ku bibuzi, na ku mbene, na ku ngano, na ku divaayi.
15 Mukengeere kwo niinyu mwâli riiri baja iriira munda i Miisiri, na Nahano
akamùguluula. Kyo kitumiri zeene, namùkomeereza luno lubaaja.
16 «Haliko, hali ikyanya uyo muja wawe angaba akusiimiri mwe ne'mbaga yawe,
anabe arambiri bwija mu mwawe. Anayiji kubwira: "E waliha, ndaloziizi ukushaaga
mu mwawe."
17 Kwokwo, uyabiirage umushito, unamútule ukutwiri mu kukunanika ku kihamam-
biro kyo'lwivi. Lyoki, agayama ali muja wawe isiku zaage zooshi. Kiri ne'mwo muja-kazi
wawe, ugaagira kwokwo-kwokwo.
18 «Ikyanya ugashwekuula umuja wawe, utabe na'mahiizi. Si ali mu ba keera
akakukolera imyaka ndatu! Ne'yo mikolwa, ihiiti ikishingo ubugira kabiri, ukuhima
umukolwa gwo wangalonga kwe'mbembo. Kwokwo, umúshwekuulage, lyo Nahano,
Rurema wawe, akizi kugashaanira mu byoshi byo ugaagira.»

Íbyatangi butwa mu bitugwa

19 «Mu bitugwa byawe, íbyatangi butwa byoshi, ukwaniini ukukizi bitangira Nahano,
Rurema wawe, iba mu ngaavu zaawe, kandi iri mu bibuzi byawe, kandi iri mu mbene.
Ingaavu íyatangi butwa, utagikoleese. Kiri ne'kibuzi íkyatangi butwa, utakikeme
ubwoya.
20 Si yibyo bitugwa, ngiisi mwaka, mwe ne'mbaga yawe, ukizi biliira imbere lya
Nahano, Rurema wawe, mu kaaya ko agaaba atooziri.
21 «Haliko, mu yibyo bitugwa, iri kiguma kyangaba kilemahiri, kandi iri kiri mbuuta,
kandi iri bundi-bundi bulema úbulenguusiri, utakitange ituulo lyo'kusiriigiza Nahano,
Rurema wawe.
22 Ikitugwa mwene yikyo, ukizi kiliira ha mwawe. Mweshi, ábakoli yiyerusiizi, na
ábatazi yiyeruusa, muhangwirwi ukuzishangiira nga kwo muli mu shangiira akasa
kandi iri nzobe.
23 «Kundu kwokwo, utakolwe mbu ulye umuko gwakyo. Si uguyoonere haashi, nga
kwo uli mu yona amiiji.»

16

Ulusiku lukulu lwe'Pasaka
(Kulyoka 12.1-20)

1 «Ulusiku lukulu lwe'Pasaka, mukizi lushambaalira mu mwezi gwa Habibu. Kwokwo,
lyo mugakizi simbaha Nahano, Rurema winyu. Mukuba, mu gwogwo mwezi, lyo
akamùlyosa i Miisiri, mu bushigi.

2 «Mu bibuzi biinyu, kandi iri mu ngaavu, muyabiirage ikitugwa kiguma, munakitange, libe ituulo lye'Pasaka. Nahano agaki toola ho agakizi yikumbirwa. Yaho handu, ho mugakisiriigiza.
3 Inyama za yikyo kitugwa, mugakizi ziliira imikate mizira saama. Iyo mikate, muhise isiku zirinda mugweti mugaagilya. Kwokwo, lyo mugakengeera ngiisi kwo mukalyoka i Miisiri ku ngungu. Isiku ziinyu zooshi, mukizi kengeera ngiisi kwo mukalyoka i Miisiri.
4 Mu yizo siku zirinda, mu kihugo kiinyu kyoshi, hatagirage isaama ígaboneka mu nyumba ziinyu. Na kwakundi, yizo nyama zo mwatanga ituulo ulusiku lwa mbere bushigi, zitabeere mu nyumba ziinyu halinde shesheezi.
5 «Nahano, Rurema winyu, kundu agamùheereza utwaya twingi, haliko hatabe ho mugamútangira amatuulo ge'Pasaka.
6 Si mukizi gatangira naaho mu kaaya ko Nahano agaki toola kwo akizi yikumbirwa mwo. Yago matuulo, mukizi gatanga kabigingwe, ikyanya izuuba ligaaba likola mu sooka. Ganatangwe ku lwolwo lusiku lwo mukalyoka kwo i Miisiri.
7 Yikyo kitugwa, mukizi kideekera ngiisi ho Nahano agaaba atooziri. Úbugaakya, munagalukire mu shumbi ziinyu.
8 «Muhise siku ndatu, mugweti mugaalya imikate mizira saama. Si ku lusiku úlugira izirinda lwohe, mukizi kuumana hi'gulu lyo'kuyikumba Nahano, Rurema winyu. Ku yulwo lusiku, ndaagwo mukolwa gwo mugaagira.»

Ulusiku lukulu lwe'mimbu
(Kulyoka 34.22)

9 «Ku ndondeko yo'kugesha ingano, muharuure amayinga galinda.
10 Yago mayinga, iri gangahika, munagirage ulusiku lukulu lwe'mimbu, mu kusimbahiisa Nahano, Rurema winyu. Mutange amatuulo, nga kwo umundu aloziizi, ukukulikirana na kwo Nahano agaaba amùgashaanira.
11 Nahano agaki toola ho agakizi yikumbirwa, hanabe ho mugagendi shambaalira, mwe na bagala biinyu, na banyere biinyu, na'bakozi biinyu, abashosi na'bakazi. Mushambaalire kuguma na'Balaawi ábatuuziri mu twaya twinyu, ne'binyamahanga íbikamùbungira kwo. Mushambaalire kuguma ne'fuuvi, na banamufwiri ábamùtuuziri mwo.
12 Mukengeere kwo niinyu mwâli riiri baja i Miisiri. Yizi maaja, mukizi gira umwete gwo'kuzikulikiriza bwija.»

Ulusiku lukulu lwe'bitunda
(Balaawi 23.33-43; Muharuuro 29.12-39)

13 «Ikyanya mugaaba mwayusa ukuyeluula ingano no'kukanda imizabibu, munagirage isiku ngulu ze'bitunda. Yizo siku, zihise isiku zirinda.
14 Yizo siku, mukizi zishambaalira, mwe na bagala biinyu, na banyere biinyu, na'bakozi biinyu, abashosi na'bakazi. Mushambaalire kuguma na'Balaawi ábatuuziri mu twaya twinyu, ne'binyamahanga íbikamùbungira kwo. Mushambaalire kuguma ne'fuuvi, na banamufwiri ábamùtuuziri mwo.
15 Mugende mu kaaya ko Nahano agaaba atooziri, munahise isiku zirinda, mugweti mugamúshambaalira. Mukuba, Nahano, Rurema winyu agaaba keera amùheereza imimbu ku bwingi, anabe keera amúgashaanira mu byoshi byo mwagira. Ku yukwo, mukizi shambaala ngana ku mutima gwinyu gwoshi.
16 «Ubugira kashatu ku mwaka, abashosi booshi bagakizi genda imbere lya Nahano, Rurema winyu mu kaaya ko agaaba atooziri. Bagende ku kyanya kye'siku ngulu ze'mikate mizira saama, na ku siku ngulu ze'mimbu, na ku siku ngulu ze'bitunda. Ku yibyo byanya, hatagire umushosi úgagenda Ahandu Heeru maboko mamaata.
17 Haliko, ngiisi muguma winyu, agakizi twala amatuulo, ukukulikirana na ngiisi kwo Nahano agaaba amúgashaanira.»

Amategeko hi'gulu lya'batwi be'maaja

18 «Mu twaya twoshi two Nahano, Rurema winyu agamùheereza, mutoole abatwi be'maaja, na'bandi bakulu, gira bakizi kola mu milala yinyu yoshi. Yabo batwi be'maaja, bagakizi twira abandu imaaja ku njira íkwaniini.
19 Mutakizi hengeka imaaja. Hatanagire indoola yo mugakizi gira mu bandu. Mutanakolwe kwo mwayakiira ikitulire. Mukuba, ikitulire kiri mu humaaza abitegeereza, halinde abandu ábakwiriiri banakengeere bahengeka imaaja.
20 Mukizi kulikiriza íbiri byo'kuli, halinde lyo mulonga ukulama, munahyane ikihugo kyo Nahano agamùheereza.»

Íbilahize mu mihumaanano ya'bemeezi

21 «Ikyanya mugayubakira Nahano, Rurema winyu akatanda ko'kutangira
kwa'matuulo, mutakolwe kwo mwashinga inguliro yo'muzimu Hasheera ha butambi
lyako.
22 Mutanayimangike amabuye mataluule, mbu mugayikumbe. Si ukugira mwene
kwokwo, biri mu yagaza Nahano, Rurema winyu!»

17

1 «Ikyanya mugakizi tangira Nahano, Rurema winyu ingaavu yo'kusiriiza, kandi iri
ikibuzi, mukizi ba masu. Yiryo ituulo litabe na'kashembo, kandi iri kirema. Ikyanya
ugamútangira ituulo libi mwene yiryo, iri wamúyagaza bweneene.
2 «Ikyanya mugaaba mutuuziri mu twaya two Nahano amùheereza, hali ikyanya
umushosi, kandi iri mukazi angahigula imbere lya Nahano. Uyo mundu, anabe
atasimbahiri ikihango kyo mukanywana na Nahano, Rurema winyu.
3 Anakizi gendi yikumba ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa, iri anabifukamira. Anabe
agweti agayikumba izuuba, no'mwezi, ne'ndonde, anabe ali mu haasa-haasa ku
buhanuuzi bwa Nahano.
4 «Ikyanya mugayuvwa kwa'magambo mwene yago gagweti gagaadetwa, mukwiriiri
mugaahe abandu bwija. Ne'ri mwangalonga akasiisa kwo yiryo ibala keera lyakoleka
mu Bahisiraheeri,
5 haaho uyo úwalikola, aba mushosi kandi iri mukazi, akwiriiri atwalwe kwi'rembo
lya'kaaya. Ha nyuma, munayami múyitiisa, mu kumúlasha amabuye.
6 Kundu kwokwo, uyo mundu atangatwirwa ulubaaja lwo'kuyitwa, hátazi boneka
utumasi tubiri, kandi iri tushatu. Atangayitwa ku kamasi ko'mundu muguma naaho.
7 Yabo bandu ábatanga akamasi, bo baganatondeeza ukumúyita. Ha nyuma, abandi
nabo banakulikirize. Kwi'yo njira, lyo mugaaba mwalyosa amabi mu kati kiinyu.*»

Ukutwira imaaja Ahandu Heeru

8 «Hali ikyanya imaaja zigahikira abatwi be'maaja, batanahashe ukuzitwa nga kwo
bikwaniini. Ku mugani, umundu mulebe angashulikwa, kandi iri akomeresibwa, kandi
iri ayitwa, kandi iri alegwa ku bindu birebe. Iri byangaba kwokwo, mugayimuka,
munagende ngiisi ho Nahano, Rurema winyu agaaba atooziri.
9 Munagendere abagingi ba'Balaawi, no'mutwi we'maaja úgweti úgaakola ku yikyo
kyanya. Yabo, bo bagamùyereka ngiisi kwo mugaatwa imaaja mwene yizo.
10 Ikyanya mukola yaho, banabe keera bamùyerekeza, niinyu mugaagira nga kwo
batwa uluhango. Mukizi fiitirwa mu kugira nga ngiisi kwo bagaaba bamùbwira.
11 Ikyanya bagamùyerekeza, banabe keera batwa uluhango, mukizi bikulikiriza. Mwe
bakongwa mwe! Mutakolwe kwo mwabambala ngiisi byo bamùbwira.
12 «Ne'ri umundu angayikangaata, anabe atasimbahiri umutwi we'maaja, kandi iri
umugingi úwabiikwa kwo akizi kolera Nahano, Rurema winyu, uyo mundu, ku kasiisa,
akwiriiri ayitwe. Kwokwo, kwo mugaaba mwamala amabi mu Bahisiraheeri.
13 Mango mumúhana, Abahisiraheeri booshi bagayuvwa, banatondeere ukuyoboha.
Kwokwo, batanaki shubi yikangaata.»

Amategeko hi'gulu lya mwami

14 «Ikyanya mugaaba keera mwayingira mu kihugo kyo Nahano, Rurema winyu
agamùheereza, munabe keera mwakigwata, munakoli kituuziri mwo, haaho hali
ikyanya mwangadeta: "Leka tuyimike umwami, abe ye gakizi turongoora. Kwokwo,
lyo tukizi tuula nge'gindi milala ítuzungulusiri."
15 Iri mwangagira kwokwo, mugire umwete gwoshi gwo'kuyimika umundu ye
Nahano ayitoolera. Uyo mundu, abe muguma winyu, Muhisiraheeri. Mutakolwe kwo
mwayimika ikinyamahanga, kiziga atanali mwene winyu.
16 «Na kwakundi, uyo mwami winyu, atagire mbu ayikuumanize akanyegete
ke'fwarasi. Atanalungike abandu i Miisiri, mbu bagendi gulira ye'zindi fwarasi. Si
Nahano keera akamùbwira: "I mushubo itagalukirwa."
17 «Na kwakundi, mwami atakwiriiri ukuyanga abakazi bingi-bingi. Iri angagira
kwokwo, yabo bakazi bangakengeera bamúhubiisa. Atanakwiriiri kwo ayilundire
iharija, kandi iri inooro, ku bwingi.
18 «Uyo mwami, ikyanya agaaba keera ayimikwa, akwaniini ayakiire zirya maaja
za'bagingi ba'Balaawi bagaaba basingwiri, anaziyiyandikire yenyene.

---

* **17:7 17.7** 19.13; 21.21; 24.7; 1 Bakorindo 5.12-13.

19 «Yizo maaja, agaziyamana isiku zooshi, anakizi zisoma mu burambe bwage bwoshi.
Kwokwo, lyo agalonga ukukizi simbaha Nahano, Rurema wage. Ee! Akizi músimbaha,
kiri na ku magambo gooshi ge'maaja, nga kwo Rurema ali mu kyula.
20 «Uyo mwami, atakwaniini ukuyiharuura kwo ye himiri abandu baage. Kiri na yizo
maaja, atakwaniini ukukizi zibambala. Kwokwo, lyo yenyene na'bandu be'kibusi kyage,
bagalonga ukuhisa isiku nyingi, bagweti bagatwala Abahisiraheeri.»

18

Umutuli gwa'balaawi

1 «Abalaawi booshi, kiri na'bagingi mu kati kaabo, ndaabwo buhyane bwo bagalonga
mu baabo Bahisiraheeri. Si boohe bagakizi lya umutuli gwa'matuulo go'kusiriiza, ngiisi
kwo gali mu tangwa imwa Nahano. Byebyo, bwo buhyane bwabo.
2 Yabo Balaawi, ndaabwo bundi buhyane bwo bagalonga. Nahano ye gaaba buhyane
bwabo, nga kwo keera akabalagaania.
3 «Yabo bagingi, bakwiriiri bakizi longa ku matuulo go'kuyerekana ingoome,
nge'shuuli, kandi iri bibuzi. Ku yibyo bitugwa, mukizi baheereza umushaya, ne'migeka,
no'lutoolero.
4 Munakizi batomoza ku mimbu yinyu ye'ngano, na ye'divaayi, na ya'mavuta, kiri na
ku bwoya bwe'bibuzi byo mugaaba mwakema.
5 Mukuba, mu milala yinyu yoshi, Nahano, Rurema winyu akatoola beene Laawi, kwo
bo bagakizi múkolera nga bagingi, halinde imyakuula.
6 «Hali ikyanya Umulaawi angasiima ukushaaga mu kaaya ko atuuziri mwo,
anabungire ngiisi ho Nahano atoola.
7 Iri kwangaba kwokwo, ahangwirwi ukukolera Nahano, Rurema wage iyo munda,
nga kwa'bandi Balaawi bagweti bagamúkolera yo.
8 Hali ikyanya Abalaawi baguma bagaaba keera baguliisa ibindu byabo, banabe bakola
ne'fwaranga. Haliko, hanabe abandi ábatazihiiti. Kundu kwokwo, kwo bali booshi,
ikyanya bagagendi kola ahandu ho'kuyikumbira Rurema, bagakizi longa ku byebyo-
byebyo byokulya, nga kwa'bandu babitanga imwa Rurema.»

Tutayige ingesho ze'mahanga

9 «Ikyanya mugaahika mu kihugo kyo Nahano, Rurema winyu amùheereza, mu-
takolwe kwo mwayiga amahimba mabi ge'milala ye'yo munda. Si kiri kyagaza!
10 Mwe bakongwa mwe! Mu kati kiinyu, mutayuvwikane kwo hali úwatanga mugala
wage, kandi iri munyere wage, libe ituulo lyo'kusiriiza. Hatanagire úgakizi gira ibya
maleere, kandi iri byo'bulaguza, kandi iri bye'mbuko, kandi iri byo'bufumu,
11 kandi iri byo'bulozi, kandi iri ukukuluuza imizimu ne'bisigo, kandi iri
wo'kuganuuza imizuuka.
12 Amagambo mwene yago, ngiisi booshi ábangagagira, iri bayagaza bweneene
Nahano Rurema winyu. Kyo kitumiri, ikyanya mugaahika mu kirya kihugo, agagwanwa
amùyimulira abatuulaga baamwo.
13 Haliko mwehe, mukwaniini muyitange ku mutima gwoshi imwa Nahano, Rurema
winyu.
14 «Yabo bandu bo mugayimula mu kihugo kyabo, bo bali mu yuvwiriza ábali
mu gira imbuko, na ábagweti bagalaguza. Haliko mwehe, Nahano, Rurema winyu
atamùhangwiri kwo mukizi gira kwokwo.»

Umuhango gwo'kuhaabwa umuleevi

15 «Nahano, Rurema winyu agamùtumira umuleevi úli nga nie, anabe alyosiri mu
kati kiinyu. Yehe, mukwaniini mukizi múyuvwiriza.*
16 Kwokwo, kwo mukahuuna Nahano, ku lulya lusiku lwo mwâli kuumaniri i Horebu.
Mukadeta kwokuno: "Tutaki loziizi ukushubi yiyuvwirwa izu lya Nahano, Rurema
witu. Tutanaki loziizi ukushubi bona yikyo kihuume kyo'muliro. Iri atangabishaaza,
si tugaafwa."
17 «Nahano anambwira: "Yibi byo badeta, biri ukuli.
18 Ngabayimangikira umuleevi úli nga we, anabe ali muguma wabo. Ngamúbiika
mwa'magambo gaani, halinde anakizi mùbwira byoshi byo ngamúkomeereza.
19 Uyo muleevi, agakizi deta kwi'ziina lyani. Ne'ri hangaba umundu útatwaziizi
amagambo gaage, niehe nienyene ngamúhana.

* **18:15 18.15, 18-19** Mikolezi 3.22; 7.37.

20 «"Haliko uyo muleevi, ngeeka angagira mbu adete kwi'ziina lyani, na nienyene
ndamútumiri. Kandi iri ageregeza ukudeta kwi'ziina lye'bindi íbiri mu yikumbwa.
Kwokwo, uyo umuleevi, akwiriiri ayitwe."
21 «Ngeeka mwangayibuuza: "Aaho! Kutagi kwo tugaamenya iri amagambo galyosiri
imwa Nahano?"
22 Yuvwirizi bwija. Umuleevi, iri angadeta kwi'ziina lya Nahano, na'magambo gaage
gatanakoleke, kwokwo iri gatalyosiri imwa Nahano. Si agaaba adeta mu kuyihalangira.
Umuleevi mwene uyo, atamùkange.»

19

Utwaya two'butibitiro
(Muharuuro 35.9-34; Yoshwa 20.1-9)

1 «Nahano, Rurema winyu agatee sivya imilala miguma, anamùheereze ikihugo
kyabo. Ikyanya mugaaba keera mwabayimula, mugendi tuula mu twaya twabo, kiri
na mu nyumba zaabo.
2 Yikyo kihugo, mutee kibunduula mwo bishatu. Na mu ngiisi kiguma, mugataluula
mwa'kaaya kaguma-kaguma.
3 Munayubake ne'njira zo'kukizi lenga mwo. Kwokwo, ngiisi úgakengeera ayita
umundu, alonge ubulyo bwo'kukatibitira mwo.
4 «Mu yutwo twaya, iri umundu angatibitira mu kaguma, mbu lyo ayikize, mutee lola
yaga magambo: Úwayitana buzira kugiriirira, anabe atashubi shombiri nakufwa.
5 «Ku mugani, hali ikyanya umundu angagendi sheenya no'wabo mu kishuka. Na
mu kutola ulushaali, anakengeere alengeza isheenyo, haliko inayami hunguruka mu
muhini, inayitimbe ku'yo wabo, anayami fwa. Uyo nakuyitana angayami tibitira mu
kaaya kaguma mu yutwo, gira ayikize.
6 Buzira kwokwo, ulya nakuyihoolera nakufwa, bwo arakiiri, hali ikyanya anga-
landiriza ulya nakuyitana. Yutwo twaya, iri twangaba tuli hala, angahambiri múyita.
Kiziga, uyo wabo anabe ayitana buzira kugiriirira. Kwokwo, atakwiriiri ukuyitwa, bwo
atashubi shombiri uwabo.
7 Kyo kitumiri namùkomeereza kwo muhandule yutwo twaya tushatu, tube
two'kukizi tibitira mwo.
8-9 «Imaaja zooshi zo ngweti ngamùyigiriza zeene, mukizi zisimbaha. Mukizi kunda
Nahano, Rurema winyu, munakizi kulikira ngiisi byo aloziizi. Iri mwangagira kwokwo,
agamùyushuulira ikihugo, anamùheereze ikihugo kyoshi kyo akalagaania bashokuluza
biinyu. Ku yukwo, ku tulya twaya tushatu twa mbere two'kukizi tibitira mwo,
muyushuule kwo'tundi tushatu.
10 Iri mwangagira kwokwo, ndaaye mundu muzira mahube úgayitirwa mu kihugo
kyo Nahano agamùheereza, bube buhyane bwinyu. Si iri mutangagira kwokwo, mwe
mugabuuzibwa umuko gwa banakufwa.
11 «Tudete kwo'mundu angaba ashombiri umutuulani, anagendi mútegeera ha
kabisho, anamúsimbire kwo, anamúyite. Haaho, anatibitire mu kaaya kaguma mu
two.
12 Kundu kwokwo, abashaaja ba mu kaaya ko alyoka mwo, bagalungika umundu,
halinde bamúgalule. Kwokwo, banamúsikiirize mu maboko ga nakuyihoola, abe ye
gamúyita.
13 Uyo mundu, mumúyitage, halinde abandu baleke ukukizi yita abaabo bazira
mahube. Kwokwo, lyo mugagenduukirwa.»

Ukulanga imbibi za'matongo

14 «Mu kihugo kyo Nahano, Rurema winyu agamùheereza kibe kye'mwinyu, muga-
longa mwa'matongo. Yago matongo giinyu, mubiike amabuye, gira gakizi yerekana
imbibi zaago. Na yago mabuye, ikyanya mugaaba keera mwahisa imyaka mingi
mutuuziri mwo, mutakolwe kwo mwagalyosa, gakanabiikwa ho kare.»

Utumasi

15 «Ikyanya umundu agaaba ayitana, kandi iri agira ikindi kyaha kirebe, ubumasi
bwo'mundu muguma naaho, butangayerekana kwo akwiriiri ukutwirwa ulubaaja
lwo'kuhanwa. Si akasiisa ki'gambo, kayerekwe ku bumasi bwa'bandu babiri kandi iri
bashatu.*
16 «Iri akamasi ke'bibeesha kangayiji lega umundu ku buhube bulebe,

* **19:15 19.15** Mataayo 18.16.

17 yabo ábahambanwa bombi bakwaniini bagendi yimanga halya handu heeru ha
Nahano. Kwokwo, ngiisi íbyabaleeta, banabiganuulire abagingi, kuguma na'batwi
be'maaja, nga kwo bagaaba bakola mu mukolwa gwabo.
18 «Yabo batwi be'maaja bakwiriiri bagahirize yago magambo bwija, gira baga-
sobanukirwe inooka. Kwokwo, úwalega uwabo, iri angayiji boneka kwo amúbeeshera,
na kwo amúhalanga mu kumúlega,
19 mumúgirire nga kwo atámali shungika ukugirira mwene wabo. Kwokwo, lyo
mugaaba mwalyosa amabi ha kati kiinyu.
20 «Ngiisi byo mwagira, abandi bagabiyuvwa, banatondeere ukuyoboha ukukizi gira
amabi mwene yago.
21 Mutamúyuvwirwe indengeerwa. Iri hangaba hali úwayitana, naye ayitwe.
Mugalihiisa isu ku lindi, ne'liino ku lindi, no'kuboko ku kundi, no'kugulu ku kundi.»

20

Amategeko hi'gulu lya'mazibo

1 «Hali ikyanya mwangagendi lwisa abagoma biinyu, munabone kwe'fwarasi zaabo
zihimiri ize'mwinyu. Kiri na'magaare gaabo, na'basirikaani, nabyo byo bihimiri
ibye'mwinyu. Kundu kwokwo, mutagire mbu muyobohe. Si Nahano, Rurema winyu
keera akamùlyosa i Miisiri, munaki ririinwi!
2 «Kwokwo, ikyanya mugaaba mugagendi bateera, umugingi atee yimanga imbere
lya'basirikaani, anababwire:
3 “E basirikaani ba'Bahisiraheeri, munyuvwirize. Zeene mugagendi teera abagoma
biinyu. Aaho! Mutatwike indege, mutanayobohe. Mutanakanguke, kandi iri
kushenguka imbere lyabo.
4 Si Nahano, Rurema winyu muyamiinwi! Ye gagwanwa amùlwikiza abagoma biinyu,
anamùhimire.”
5 «Ha nyuma, ibirongoozi bya'basirikaani bigababwira kwokuno: “Mu kati kiinyu, ka
hali umundu úwayubaka inyumba mbyahya, anabe atazi gihanda mwo? Uyo ataahe!
Buzira kwokwo, angakengeera agendi fwira mwi'zibo, ugundi anabe ye gayiji gihanda
mwo.
6 «“Kandi iri, ka hali úkabyala umuzabibu, atanazi gutomoza? Uyo naye ataahe!
Buzira kwokwo, angakengeera agendi fwira mwi'zibo, ugundi anabe ye gayiji giyimbula.
7 «“Mu kati kiinyu, ka hali keera úwafundika, anabe atazi hisa? Uyo naye ataahe.
Buzira kwokwo, angakengeera agendi fwira mwi'zibo, ugundi anabe ye gayiji hisa iyo
shasha yage.”
8 «Yibyo birongoozi bya'basirikaani, banashubi deta: “Mu kati kiinyu, ka hali keera
úwatwika indege? Uyo naye ataahe, atakengeere avuna abaabo umutima.”
9 Ikyanya yabo bakulu bagaaba keera bayusa ukudeta kwokwo, bakwaniini babiike
abimangizi ba'basirikaani.
10 «Ikyanya mugagendi teera akaaya kalebe, mutee hamagala abatuulaga baamwo,
munayuvwanwe.
11 Iri bangayemeera, banamùyigulire inyiivi za'kaaya, lyo yabo booshi bagakizi
mùkolera nga baja.
12 «Haliko, iri bangalahira, banahige kwo bagamùlwisa, haaho, musookanane akaaya
kaabo, gira mukagwate.
13 Nahano, Rurema winyu agakabiika mu maboko giinyu. Mu yako kaaya, munayami
yita abashosi booshi.
14 Si abakazi, na'baana, kuguma ne'bitugwa, na byoshi íbiri mu kaaya, muhangwirwi
ukubitwala nga minyago yinyu, yo Nahano, Rurema winyu amùheereza. Yibyo bindu
bya'bagoma biinyu, mugakizi bikoleesa nga kwo mùloziizi.
15 Kwokwo, kwo mugakizi gira ku twaya twoshi útuli hala, tunabe tutali mu kihugo
kyo mugagendi hyana.
16 «Haliko, mu kihugo kyo Nahano amùheereza, mu twaya twakyo, mutakolwe kwo
mwasiga kiri we'kitwe-kibona.
17 Si muyami minika Abahiti, na'Bahamoori, na'Bakaanani, na'Bapereesi, na'Bahivi,
na'Bayebuusi, nga kwo Nahano keera akamùbwira.
18 Buzira kwokwo, hali ikyanya bangamùyereka ngiisi kwo bali mu gira ibikoleere mu
kuhoza, munayiji kengeera mwagira ikyagaza imbere lya Nahano, Rurema winyu.

19 «Ikyanya mugagendi teera akaaya kalebe, munabe keera mwahisa isiku nyingi
mukasokaniini, mutakolwe kwo mwashereeza ibiti bye'bitumbwe. Mutanakizi kuun-
yula banaludakwe baabyo. Si mwangaki lya ibitumbwe. Ikiti kitali nga mundu kwo
mugendi múlwisa.
20 «Haliko, ibindi-bindi biti íbitali ne'bitumbwe, byohe mwangakizi bitema, munakizi
bikoleesa mu kubishendeka ku ngo za'kaaya, halinde kayihongoleke haashi.»

21

Umwitani útamenyeekana

1 «Ikyanya mugaaba mukola mu kihugo kyo Nahano, Rurema winyu agamùheereza,
hali ikyanya mwangagwana ikirunda kyo'mundu mwi'shamba, mutanamenye
úwamúyita.
2 Kwokwo, abashaaja ba mu kaaya, kiri na'batwi biinyu be'maaja, bagendi gera
ubuyajabuke, ukutondeerera ngiisi he'kirunda kiri, halinde ku twaya twa hoofi.
3 Banalole akaaya ákali hoofi na kirya kirunda. Haaho, banayabiire inyana ítazindi
limiisibwa.
4 Iyo nyana, banagitwale hoofi ne'ndekeera ítazindi hingwa mwo, itanazindi byalwa
mwe'mbuto, inabe iri mwo'lwiji. Yaho mwi'yo ndekeera, bayabiire irya nyana,
banagisingule igosi.
5 «Ku yikyo kyanya, abagingi bi'kondo lya Laawi bayegeere. Mukuba, Nahano,
Rurema winyu keera akabatoola, bakizi múkolera, banakizi gashanirana kwi'ziina
lyage. Bo banakwiriiri ukukizi hambuula ábahambanwa, na ábali mu lwa, kiri na
ábakomeresania.
6 «Abashaaja booshi ba mu kaaya, bagayikarabira amaboko kwi'rya nyana,
7 banadete: "Twehe, tutali twe tukayita uyu mundu. Kiri na nakuyitana, tutamúyiji.
8 E Nahano, kwokwo, keera wakiza abandu baawe, Abahisiraheeri, uyemeere ino
nyana ibe ye gaafwa. Utanabetuze abandu baawe umuko gwo'yu mundu muzira
buhube." Haaho yubwo bwitani, Nahano agabakoga bwo.
9 «Iri mwangagira kwokwo, mutagaki betuzibwa umuko gwa nakuyitwa. Munabe
muli mu gira íbitungiini imbere lya Nahano.»

Ukuyanga umukazi úwagwatwa imbira

10 «Hali ikyanya mwangagendi teera abagoma biinyu, Nahano, Rurema winyu
anamùhimire bo, munabagwate mwo imbira.
11 Na mu yabo bandu, muguma winyu anabone mwo'munyere únonosiri,
anamúsiime, anasare kwo amúyange.
12 Kwokwo, angamúleeta mu mwage. Uyo umukazi akwiriiri ayibege itwe, anayitenge
kiri ne'nyuunu.
13 Ataki kwiriiri ukuyambala ibyambalwa bye'mbohe, si atuulage mu mwo'yo
mushosi. Agaamala umwezi hungu-hungu, agweti agalirira yishe, na nyina. Ha nyuma,
uyo mushosi abuli múyibiika kwo, anamúyangage, halinde abe mukaage wa lwoshi.
14 «Haliko uyo mushosi, iri atangaki ba na'marara gaage, amúleke agende ngiisi ho
aloziizi. Ataki hangwirwi kwo amúguliise, kandi iri amúgire nga muja, bwo ali mu ba
keera amúteeza ishoni.
15 «Hali ne'kyanya umushosi angaba agweti abakazi babiri. Muguma, anabe
nakiriri, no'wabo anabe nakororo. Aaho! Ngiisi mukazi, anabe amúbusiri kwa'baana
bo'butabana. Haliko ifula, anabe mugala wa nakororo.
16 «Kwokwo, ikyanya kyo agagabulira abaana baage ibindu, bube buhyane bwabo,
umutuli gwe'fula, atahangwirwi ukuguheereza umutabana wa nakiriri. Iri angagira
kwokwo, agaaba ahubira ifula, kundu nyina ali nakororo.
17 Haliko, akwiriiri ayemeere mugala nakororo kwo ye fula. Anakwiriiri amúheereze
umutuli gwe'bindu ubugira kabiri, nga kwo bimúkwiriiri. Mukuba, ali fula yage,
anakwiriiri umutuli gwo'bufula.»

Abaana ábayihindulira ababusi

18 «Hali ikyanya umushosi angaba ali no'mwana muhuni, anali mundagabika. Uyo
mwana, ikyanya yishe na nyina bali mu múhanuula, atali mu bayuvwa.
19 Kwokwo uyo mwana, ababusi baage bakwiriiri bamúgwate, banamútwale
imwa'bashaaja ba'kaaya, gira bamútwire ulubaaja.
20 Badete kwokuno: "Lolagi! Uyu mugala witu ahuna, anali mundagabika. Atali mu
tuyuvwa, si ali mu shiiba agalaluka, anali mu yifunda mu bitalaalwe."

21 Haaho, abashosi booshi ba mu kaaya bagamúyita mu kumúlasha amabuye.
Kwokwo, kwo mugaaba mwamala amabi mu kati kiinyu. Kiri na'Bahisiraheeri booshi
bagayuvwa ngiisi íbyakoleka, banatondeere ukuyoboha.»

Ikirunda kya úwamanikwa

22 «Hali ne'kyanya umushosi angatwirwa ulubaaja lwo'kuyitwa, ukukulikirana
no'bwitani bwage, anayitwe. Ne'kirunda kyage, kinamanikwe ku kiti.*
23 «Kundu kwokwo, yikyo kirunda kyage kitalaale yaho ku kiti. Si mukwiriiri muyami
kiziika lwolwo lusiku. Mukuba, ngiisi úwamanikwa, ali mu ba keera alonga idaaki
imwa Rurema. Kwokwo, bwo Nahano, Rurema winyu keera amùheereza ikihugo kwo
mukihyane, mutayiji kengeera mwakiyulubaza.»

22

Tukizi simbaha ibindu byo'mutuulani

1 «Hali ikyanya wangabona ingaavu ya mwene winyu Umuhisiraheeri, kandi iri kibuzi
kyage, kikoli habusiri. Yikyo kitugwa, utakolwe kwo waleka kibeere yaho. Si ukwiriiri
ukigalulire imwa mwene kyo.
2 Uyo mwene winyu, iri angaba atuuziri hala, kandi iri utamúyiji, ukwiriiri utee langa
yikyo kitugwa mu mwawe. Kigabeera mwomwo, halinde ikyanya mwene kyo agayiji
kilooza, ukabuli músikiiriza kyo.
3 Ugakizi gira kwokwo, na ku punda wage, na ku mulondo gwage, na ku ngiisi kindu
kyo agaaba ateera. Utaleke ukumúlangira kyo.
4 «Na kwakundi, iri wangagwana punda wa mwene winyu agandaarira ku njira,
kandi iri ngaavu yage. We kongwa we! Yikyo kitugwa, utakilekeerere. Si ukwiriiri
ukukitabaala.»

Agandi mategeko

5 «E balya, umukazi atagire mbu akizi yambala ibyambalwa byo'mushosi. Umushosi
naye, atakolwe kwo akizi yambala ibyambalwa byo'mukazi. Ngiisi úgakizi gira kwokwo,
ali mu ba ayagaza Nahano, Rurema winyu.
6 «Hali ikyanya wangaba uli mu njira, unabone ingisha ku kiti, kandi iri haashi.
Mwi'yo ngisha, unagwane ihinyuni higweti higalaalira amagi gaahyo, kandi iri higweti
higabundira utwananyuni twahyo. Yihyo hinyuni, utagire mbu uhiyabiire, kuguma
no'twananyuni.
7 Ngiisi byo ukwaniini ukugira naaho, utwale utwananyuni, haliko unalikuule nyina.
Kwokwo, lyo ugalonga ukulama isiku nyingi, unabe ugendukiirwi.
8 «Ikyanya ugayubaka inyumba mbyahya, ukasoose ikigo mu matambi ga'katwe.
Kwokwo, iri umundu angayiji tibuka kwi'yo nyumba, utakengeere wabetuzibwa umuko
gwage.
9 «Ikyanya ugabyala imizabibu, utakolwe kwo wagifusha mwe'zindi mbuto. Iri
wangagifusha mwe'zindi, umenye bwija kwe'mimbu yoshi igayami yulubala.
10 «Ne'kyanya ugaaba uli mu lima, ishuuli na punda, utakolwe kwo wabishwekera
kuguma.
11 «Ikyanya ugayambala imirondo, utayambale ímihange mu nuzi zo'bwoya kuguma
na ze'kitaani.
12 «Umulondo gwo ugakizi yambala, ukizi gushwekera iminaganizo ku makano
gaagwo kwo gali gana.»

Imiziro ku luhande lwa'bakazi

13 «Tudete ngo'mushosi angahisa umukazi, anamúgwejere, ha nyuma anatondeere
ukumúshemya.
14 Uyo mushosi anamútyoze, kiri no'kumúbangaaniza, ti: "E balya, n'gahisa uyu
mukazi, halikago, iri n'gamúmenya, nanagwana keera agwejerwa no'gundi."
15 «Kwokwo, yishe wo'yo mukazi bo na nyina, bakwiriiri bagendere abashaaja
ba'kaaya, banabayereke utulangikizo kwo'munyere wabo atâli zaazi gwejerwa no'gundi
mushosi.
16 Yishe agabwira yabo bashaaja: "Uyu, ali munyere wani. N'gamúyangiisa no'yu
mutaama. Haliko, yoyo akoli gweti agamúkoroza.
17 «"Kyo kitumiri keera amúteeza urubanda, ti: Ndaki múgwana akiri munyere.
Aaho! Lolagi akalangikizo ákayerekiini kwo âli munyere." Kwokwo, yabo babusi bak-
wiriiri bayajuule ikyajo íkikatonyera kwo'muko. Abashaaja banayibonere umulondo

* **21:22 21.22-23** Yohana 18.32.

gwo akayambala, ku kyanya bakamenyana na yiba mu bushigi bwa mbere, ha nyuma
lyo'kuhisania.
18 «Haaho uyo mushosi, balya bashaaja bagamúgwatiisa, gira bamúhane.
19 Na bwo'yo mushosi akateeza umunyere wo'Muhisiraheeri urubanda, akwiriiri
ahyule, mu kuheereza shevyala ibingorongoro igana.* Na kwakundi, akwiriiri abeere
na mukaage halinde ikyanya agaafwa.
20 «Haliko, hali ikyanya uyo mushosi angaboneka kwo adeta ukuli, hatanaboneke
akalangikizo kwo'yo mukazi âli ki riiri munyere.
21 Kwokwo, bagayami twala uyo mukazi ha mulyango gwe'nyumba ya yishe. Haaho,
abashosi ba mu kaaya banamúyite, mu kumúlasha amabuye. Mukuba, agaaba keera
agira ibala mu Bahisiraheeri, bwo âli kizi sambana, anaki tuuziri mu mwa yishe.
Kwokwo, kwo mukwaniini ukulyosa amabi mu kati kiinyu.
22 «E balya, hali ikyanya mwangagwata umushosi agweti agashuleha muka uwabo.
Ndaakwo kundi! Bombi bakwiriiri bayami yitwa. Kwokwo, kwo mugakizi shaaza amabi
mu Bahisiraheeri.
23 «Mu kaaya kalebe, hali ikyanya umushosi angagwana umuhyakazi keera
afundikwa, anamúshulehe.
24 Emwe! Yabo bombi, mugayami bahalamulira kwi'rembo lya'kaaya, munabayite mu
kubalasha amabuye. Uyo munyere, íbitumiri agayitwa, bwo atayamiza, anashuba mu
kaaya. Na íbitumiri uyo mushosi agayitwa, bwo akayulubaza ishasha yo'wabo.
25 «Haliko, iri umushosi angagwana umuhyakazi úkola mufundike mu mbingiro,
anamúbimbiire, anamúshulehe, kwokwo uyo mushosi akwiriiri ayitwe.
26 Si uyo munyere yehe, mutakolwe kwo mwamúhuma kwo. Ndaabwo buhube
bwo agira, úbwangatuma agayitwa. Yago magambo, gashushiini no'mundu
úwangasimbukira ku'wabo, anayami múyita.
27 Kwo na kwokwo, kwo'yo mushosi agwanana iyo shasha mu mbingiro. Uyo muhya-
kazi, kundu angayamiziizi, ndaaye úshuba úgayiji múfuusa.
28 «Hali ne'kyanya umushosi angagwana umuhyakazi útazindi menyana no'mushosi,
anabe atazi fundikwa. Anamúbimbiire, anamúshulehe, haliko banabagwate imbira.
29 Kwokwo, bwo keera ayulubaza uyo muhya-kazi, akwaniini atange ibingorongoro
makumi gataanu bye'harija imwa yishe, anayami múyabiira abe mukaage. Atanâye
hanguulwe kwo amúyimule.»

23

1 «Hatagirage umushosi úgayanga akashambala ka yishe, gira atayiji kengeera
ayulubaza yishe bweneene.»

Ukuhandulwa ku bandu ba Nahano

2 «Umushosi, iri bangaba keera bamúsayula, kandi iri bamúnongola ubwage bushosi,
atahangwirwi ukukizi yingira mu muhumaanano gwa'bandu ba Nahano.
3 «Umwana we'kizira,* naye atahangwirwi ukukizi yingira mu muhumaanano
gwa'bandu ba Nahano. Kiri na'baana baage, halinde ikibusi kyage ki'kumi batahang-
wirwi ukukizi yingira mwo.
4 «Abahamooni, na'Bamohabu, nabo batahangwirwi ukukizi yingira mu muhu-
maanano gwa'bandu ba Nahano. Kiri na'baana baabo, halinde ikibusi kyabo ki'kumi,
nabo batahangwirwi ukukizi yingira mwo.
5 Mukuba, ikyanya mwâli kizi lyoka i Miisiri, batakayiji músanganira ne'byokulya,
kandi iri magoloovi. Si bakamùtumira umunamaleere Balaamu mugala Behoori,
umutuulaga wa mu kaaya ke'Petoori, mu kihugo kye'Mezopotamiya. Uyo Balaamu,
banamúbulika, mbu ayiji mùdaaka.
6 Kundu kwokwo, Nahano, Rurema winyu atanamúyuvwa. Yago magambo
ga'madaaki, anagahinduula gabe go'kumùgashaanira, bwo amùkuuziri.
7 Kwokwo, munyuvwirize. Irya milala yombi, mutakolwe kwo mwanywana ikihango
mwe nabo.
8 «Haliko Abahedoomu boohe, utakizi baneena, bwo bali beene winyu. Kiri
na'Bamiisiri nabo, utakizi baneena. Mukuba, mukatuula mu kihugo kyabo nga
binyamahanga.
9 Yabo Bamiisiri bo mukayijanwa ukulyoka imwabo, ikibusi kyabo kya kashatu,
bahangwirwi ukukizi yingira mu muhumaanano gwa'bandu ba Nahano.»

---

* **22:19 22.19** *ibingorongoro igana* Zâli riiri ubugira kabiri, ifwaranga ze'ngondo. * **23:3 23.3** *Umwana we'kizira* Ali mwana wa'babusi ábatayangana ku njira íkwaniini.

Ukuyeruusibwa kwi'shumbi

10 «Ikyanya mugakizi gendi lwisa abagoma biinyu, mutakizi yulubaza ho
mushumbisiri.
11 Ku mugani, iri muguma mu basirikaani biinyu angayiyulubaza bushigi mu
kuyihwana kwo, akwiriiri ahuluke mu shumbi, atanaki lunguli galuka.
12 Kabigingwe, akwiriiri ayikarabe, abuli galukira mu shumbi, mu hihwehwerwe.
13 «Ukwiriiri ukuyubaka umuhanda ibutambi lye'shumbi, habe ho mugakizi
yitabaalira.
14 Yaho mu shumbi, ukwiriiri ukizi ba ne'fuka, gira ngiisi musirikaani úgakizi
gendi yitabaala, alonge ubulyo bwo'kuhumba ho agabiika imyanda. Anabe no'bulyo
bwo'kushubi gifulira.
15 Kwokwo, ishumbi yinyu ikwiriiri ikizi ba handu heruusibwa. Mukuba, Nahano,
Rurema winyu ali mu gilenga mwo mu kumùlanga, iri anamùhimira abagoma biinyu.
Ne'ri angayiji bona íbitali nga byo, atangaki shubi mùbeera hoofi.»

Mukizi kingira umuja úwamùtibitira mwo

16 «Umuja, iri angatibita sheebuja, halinde mu kihugo kiinyu, mutakolwe kwo
mwashubi múgalulira imwa sheebuja.
17 Si mumúleke mutuulanwe. Ye gatoola akaaya ka asiimiri ukubeera mwo. Utakolwe
kwo wakizi múlibuza.»

Ibala lyo'kushuleherana mu mbeero

18 «Hatagirage Umuhisiraheeri, kandi iri Muhisiraheeri-kazi, úgakizi shiiba mu
luheero lwe'migisi, mbu anakizi shulehana mwo.
19 Kiri ne'mbembo íyahaabwa umushosi kandi iri umukazi úli mu shulehana mwene
kwokwo, utakolwe kwo wagileeta mu nyumba ya Nahano, kundu zangaba za kukwiza
byo mwalagaania imwage. Si abandu mwene yabo, bali mu múyagaza bweneene!»

Ingaaba ízilahiziibwi

20 «Hali ikyanya wangakaaba uwinyu Muhisiraheeri ifwaranga, kandi iri byokulya,
kandi iri ikindi kindu. We kongwa we! Mu kuyishula, utakolwe kwo wamúbwira kwo
akuyungule.
21 Yukwo kuyungulwa, kwoki wangakuhuuna ikinyamahanga. Si uwinyu Muhisir-
aheeri, nanga! Si kiri kizira! Ikyanya mugaahika mu kihugo kyo mugagendi hyana,
mutakizi sara ukuyungulwa no'winyu Muhisiraheeri. Kwokwo, lyo Nahano, Rurema
winyu agakizi mùgashaanira mu kati ka byoshi.»

Ukuhaana umuhango

22 «Iri wangabiika umuhango kwo hali ikindu kyo ugatanga imwa Nahano, Rurema
winyu utakolwe kwo watindiriza ukugukwiza. Mukuba, iri wangaleka ukugukwiza,
ugaaba keera wagira ikyaha, na Nahano agakuyishuza.
23 Haliko, iri wangaba utabiisiri umuhango, ugayibeera uli shululu, buzira kyaha.
24 Kwokwo, iri wangagira mbu ubiike umuhango imbere lya Nahano, ndaanaye
úwakushimya, uyihangaane ukugukwiza.»

Íbiloziri indalo ya mwene winyu

25 «Iri wangalenga ha ndalo ye'mizabibu ítali ye'mwawe, uhangwirwi ukudootola
imihuli yo ugaalya, halinde unayigute. Haliko, utakolwe kwo habe imihuli yo ugateekera
mu lugega, mbu ugitaahane.
26 Kwo na kwokwo, iri wangalenga ha ndalo ye'ngano ítali ye'mwawe, wangakoleesa
amaboko mu kushulumula ku mihuli. Haliko, utakolwe kwo wakoleesa umugushu.»

24

Ukuyimula umukazi no'kushubi yanga

1 «Hali ikyanya umushosi angahisa umukazi. Haliko ha nyuma, uyo mushosi
anamúbone kwa'kashembo, halinde atanaki músimiise. Uyo mushosi, akwiriiri
amúyandikire amaruba go'kumúlahira, anamúheereza go, abuli múyimula.*
2 «Uyo mukaage, hali ikyanya agahuluka, anashubi yangwa no'gundi mushosi.
3 Haliko, uyo yiba wa kabiri, hali ikyanya naye angaba ataki músiimiri. Uyo wa kabiri
naye, anamúyandikire amaruba go'kusigaana, anamúlubule.
4 Iri byangakoleka kwokwo, ulya yiba wa mbere, ataki kwiriiri ukushubi múgalukira.
Mukuba, uyo mukazi agaaba keera ayulubala. Ne'ri angashubi múyanga, agaaba

* **24:1 24.1** Mataayo 5.31.

ayagaza Nahano, Rurema wage. Kwokwo, ikihugo kyo agaaba amùheereza, utaki kiyulubaze ne'kyaha.»

Íbiloziri abahya

5 «Umushosi yeshi útáki hisa umukazi, atakwiriiri kwo ayami tumwa mwi'zibo. Na kwakundi, batamúhuune ikitoolo. Si akwiriiri abeere mwomwo mu mwage, ku butoge mwaka gwoshi hungu-hungu, agweti agashambaaza mukaage.»

Íbiloziri imbingo

6 «Hatagirage úgahuuna mwene wabo imbingo, mbu amútwale amabuye go'kushya ingano, kandi iri lushyo lwonyene. Iri angagira kwokwo, hali ikyanya uyo mundu atangaki longa byo agaalya.»

Íbiloziri ukuzimba Umuhisiraheeri

7 «Iri byangamenyeekana kwo muguma winyu azimba uwabo Muhisiraheeri, anamúgire muja wage, kandi iri amúguliisa, uyo mundu akwiriiri ayitwe. Kwokwo, lyo mugaaba mwalyosa amabi mu kati kiinyu.»

Íbiloziri umulwazi wo'mubembe

8 «Iri umundu angalwala umubembe, mukizi yuvwiriza ngiisi bya'bagingi Balaawi bagamùbwira, munabisimbahe. Mwe bakongwa mwe! Mukizi gira nga kwo n'gamùkomeereza.
9 E balya, mukizi kengeera ngiisi byo Nahano Rurema winyu, akagirira Miryamu mu njira, ku kyanya mwâli kizi lyoka i Miisiri.»

Íbiloziri ingwati

10 «Iri wangakaaba umutuulani wawe ikindu kirebe, utakolwe kwo wayifunda mu mwage, mbu ugendi yiyabiirira ingwati ígayerekana kwo ali mu mwenda gwawe.
11 Nanga! Haliko, ukwiriiri uyisunge ha mbuga, halinde yehe yenyene akuleetere yo.
12-13 Hali ikyanya uyo mutuulani wawe angaba ali mukeni. Ne'ri angakuhogolera umulondo mbu ibe yo ngwati, utakolwe kwo gwalaala imwawe. Ukwiriiri umúgalulire gwo mu hihwehwerwe. Ne'kyanya agagwejera, agaguyibwika, anakugashaanize. Kwokwo, ugaaba wasimiisa Nahano, Rurema wawe.»

Tukizi gira íbikwaniini imwa'bakozi

14 «Iri wangaba uli mu koleesa umundu útashobwiri, anali nakahuku, aba winyu Muhisiraheeri, kandi iri kinyamahanga kyo mutuliinwi, utahangwirwi kwo ukizi múlibuza, kundu wangaba we mu múhemba.
15 Yuvwagwa! Bwo ali nakahuku, iyo mbembo imúgooziri. Ku yukwo, ukizi múhemba ngiisi lusiku, mutanakizi lindirira mu hihwehwerwe. Mukuba, iri angatakira Nahano hi'gulu lyawe, ugabonekana kwo uli munabyaha.»

Ngiisi mundu abetule umuteekerwa gwage

16 «Ababusi batakizi yitwa hi'gulu lye'byaha bya'baana baabo. Kiri na'baana nabo, batakizi yitwa hi'gulu lye'byaha bya'babusi baabo. Haliko, ngiisi mundu akwaniini ayitwe hi'gulu lye'byaha byage yenyene.»

Tukizi girira ábakekeriiri amiija

17 «Mutakizi lyalyania ibinyamahanga byo mutuliinwi, kandi iri ifuuvi. Mutanakizi yabiira umulondo gwa namufwiri nga ngwati.
18 Mukengeere kwe'kyanya niinyu mwâli riiri baja mu kihugo kye'Miisiri, Nahano, Rurema winyu akamùlyosa yo. Kyo kitumiri ngweti ngamùkomeereza kwo mukizi simbaha yulu lubaaja.
19 «Ikyanya ugaaba uli mu gesha, unakengeere wayibagira imihuli miguma mu ndalo, utaki galuke mbu yiji gilooza. Nanga! Ugilekere ibinyamahanga byo mutuliinwi, kuguma ne'fuuvi, na banamufwiri. Kwokwo, lyo Nahano, Rurema winyu, agakizi kugashaanira mu byoshi byo ugakizi kola.
20 «Na kwakundi, ikyanya ugaaba ugweti ugatibula ibitumbwe byawe bye'mizehituuni, utakolwe kwo wagaluka ukuyiji maliiriza íbyasigala. Si ubilekerage ibinyamahanga byo mutuliinwi, ne'fuuvi, na banamufwiri.
21 «Ne'kyanya ugayimbula imizabibu yawe, unabe wayibagira imihuli, utagaluke mbu uginongole. Si ugilekere ibinyamahanga byo mutuliinwi, ne'fuuvi, na banamufwiri.
22 Mukengeere kwo niinyu mwâli riiri baja mu kihugo kye'Miisiri. Kyo kitumiri ngweti ngamùkomeereza kwo mukizi batabaala.»

25

Ubulyo bwo'kukizi twa imaaja

1 «Abahisiraheeri babiri, iri bangalongoola, bakwaniini bagendere abatwi be'maaja.
Muguma angayera, uwabo anayage.
2 Uyo úwayaga, iri angaba akwaniini ukukubulwa, umutwi we'maaja agahanguula
kwo agwejere haashi. Kwokwo, anakubulwe ingoni ukukulikirana no'buhube bwo
akagira.
3 Haliko, batataluse ingoni makumi gana. Iri bangazitalusa, mugaaba
mwamútindimaza ukuhima ulugero.*»

Íbiloziri ingaavu

4 «Ikyanya ugakoleesa ingaavu mu kubugumula ingano, utakolwe kwo wakizi
gishweka ikinwanwa, mbu itagilye kwo.»

Ulubaaja hi'gulu lyo'kuhyaniisa

5 «Hali ikyanya umundu angaba ali na'batabana babiri, muguma anafwe
átabuta. Kwokwo, namufwiri úwasigwa, atahangwirwi kwo ayangwe handi-handi
no'muhalashongo. Haliko, yiba-wage akwiriiri amúhyane, abe mukaage.
6 No'mwana mutabana ye agatee buta, akwaniini ayinikwe iziina lya nakufwa.
Kwokwo, kwi'ziina lya nakufwa ligagenderera ukulumbuusibwa mu Bahisiraheeri.
7 «Uyo mutabana, iri atangasiima ukuhyana mukaage wage, uyo namufwiri, aga-
gendera abashaaja ba'kaaya, anababwire kwokuno: “E bataama, yibanie-wani, alahira
ukumbyana. Atanaloziizi ukulumbuusa iziina lya mwene wabo mu Bahisiraheeri.”
8 «Kwokwo, yabo bashaaja bagahamagaliisa uyo mutabana, banamúhanuule. Hali
ikyanya angayami shiikiza, ti: “Kuutu-kuutu! Ndali ku mukazi.”
9 Kwokwo, uyo mukazi akwiriiri amúyegeere imbere lya yabo bashaaja, anayami
múhogola ikiraato, anamútwire i malanga, ti: “Loli kwo bali mu kizi gira umundu
úwalahira ukubutira mwene wabo.”
10 Ha nyuma, mu Bahisiraheeri, bagakizi buuza iyo mbaga kwokuno: “Inyumba ya
úkahogolwa kiraato.”»

Íbilahiziibwi ikyanya kye'milongwe

11 «Hali ikyanya abashosi babiri bangaba bagweti bagalongoola. Muka muguma,
anayiji gwatira uyo gundi mushosi i rwedwe, mbu lyo afuusa yiba.
12 Uyo mukazi, mutamúkejeerere. Si muyami mútwisa ikigasha.»

Mukizi koleesa ulugero úlukwaniini

13 «Mu ludaha lwawe, utakizi biika mwe'ngerero ízisigiini, luguma lwo'kugera ibizito,
no'lwabo lwo'kugera ibyangu.
14 Mu mwawe, utabe ne'ndengo zibiri ízisigiini, nguma yo'kugera ibingi, ne'yabo
yo'kugera ibiniini.
15 «Haliko, ukwiriiri ukizi ba ne'bigerero íbiyeniiri, ne'ndengo ízikwaniini. Kwokwo,
lyo ugalonga ukulama isiku nyingi mu kihugo kyo Nahano agamùheereza.
16 Mukuba ingunge, ikyanya ziri mu koleesa indengo ízisigiini, ziri mu ba zayagaza
Nahano, Rurema winyu.»

Muminike Abahamareki

17 «Mukizi kengeera ngiisi kwa'Bahamareki bakamùgirira, ikyanya mwâli kizi shaaga
i Miisiri.
18 Kundu mwâli koli shengusiri no'muluho, haliko batakatwaza Rurema. Si bakayiji
mùtegeera mu njira, banayami teera abiinyu booshi ábâli sigiiri ha nyuma.
19 «Kwokwo buno, Nahano, Rurema winyu agamùheereza ikihugo kwo muk-
ihyane. Kwokwo, akola agamùluhuusa, mu kumùguluula mu bagoma booshi
ábamùzungulusiri. Ku yukwo, ikyanya mugayingira mwo, muminike Abahamareki
booshi, halinde abandu booshi bayibagire kwo bâli riiri ho. Yiri igambo, mutaliyiba-
gire.»

26

Mukizi tanga itomola

1 «Buno, mugagendi yingira mu kihugo kyo Nahano, Rurema winyu amùheereza.
Ikyanya mugakigwata, munabe mukoli kituuziri mwo,

---

* **25:3 25.3** 2 Bakorindo 11.24.

2 ngiisi muguma winyu akizi yabiira itomola lye'mimbu yo ayeza. Iyo mimbu, agibiike
mu lugega, anagitwale mu kaaya ko Nahano agaaba atoola kwo akizi yikumbirwa mwo.
3 «Agendere umugingi úli mu kola mu yizo siku, anamúbwire: "Zeene, nadeta
imbere lya Nahano, Rurema winyu, kwo n'gahika mu kihugo kyo Nahano akakyula
kwo aheereza bashokuluza biitu."
4 «Yulwo lugega, uyo mugingi agaluyabiira, analutereke ku katanda ka Nahano,
Rurema winyu.
5 Lyeryo, nakutanga ituulo anadete kwokuno: "Shokuluza wani âli riiri Muharaamu
wo'kukizi jeba-jeba. Akamanukira i Miisiri, ali na'bandu bagerwa naaho, anatuula yo.
Ha nyuma, abandu baage banayiji ba kanyegete, banaba mulala úguhimbiri, banaba
bikalage.
6 Haliko, Abamiisiri bakatuvindagaza, banatulibuza. Emwe! Bakayami tugira baja
ngana-ngana.
7 «"Ikyanya twâli riiri yo, twanatabaaza Nahano, Rurema wa bashokuluza biitu.
Yago mahuuno giitu, anagayuvwa, anabona ngiisi kwo twâli kizi shenguka. Mukuba,
Abamiisiri bâli kizi tukoleesa ku kahaati, iri banatuvindagaza bweneene.
8 «"Kwokwo, Nahano anatulyosa i Miisiri ku bushobozi bwage bwa'kahebuuza, mu
kuyerekana ibyereso bye'kitangaaza.
9 Anaturongoora halinde hano handu, anatuheereza kino kihugo íkiyeziri mwa'mata,
no'buuki.
10 Kwokwo buno, ngoli tuuziri mu kihugo kyo Nahano akambeereza, keera nanayeza.
Kyo kitumiri namúleetera lino itomola."
«Iyo mimbu, uyo mundu agitereke imbere lya Nahano, Rurema winyu, anafukame
mu kumúyikumba.
11 Ha nyuma, munashambaalire ngiisi byo Nahano, Rurema winyu akamùheereza,
mwenyene kuguma ne'mbaga ziinyu. Mubishambaalire muli kuguma na'Balaawi, kiri
ne'binyamahanga byo mutuliinwi.»

Ikihande ki'kumi kikizi tangwa

12 «Ha nyuma lya ngiisi myaka ishatu, ugakizi tanga ikihande ki'kumi ku byo walonga,
unakiheereze Abalaawi, ne'binyamahanga byo mutuliinwi, ne'fuuvi, na banamufwiri.
Kwokwo, lyo nabo balonga ukukizi lya, banayigute ku kyanya kyoshi kyo bali mu twaya
twinyu.
13 «Unabwirage Nahano, Rurema wawe: "E Nahano, mu byataluulwa imwawe,
ndaakyo íkiteerwa ku shinda kyo nasigalana mu nyumba. Si byoshi nabiheereza
Abalaawi, ne'binyamahanga byo tutuliinwi, ne'fuuvi, na banamufwiri. Ee ma!
N'gakoleesa nga kwo ukangomeereza mu maaja zaawe. Mu maaja zaawe, ndaazo
nabiika ha butambi, ndaanazo nayibagira.
14 Bino byokulya bitaluule, ndaabyo n'galya ikyanya nâli mu kigandaaro. Kiri
ne'kyanya nâli yulubiiri, ndaabyo n'gakomoola. Ndaanabyo n'gatanga imwa nakufwa.
E Nahano, Rurema wani, ngiisi byo ukambwira, byo na byebyo n'gagira.
15 Wehe uyamiri utuuziri mwi'gulu, ahandu heruusibwa. Kwokwo, ukizi lola abandu
baawe, Abahisiraheeri, kiri ne'kihugo kyo ukatuheereza. Emwe! Kiyeziri mwa'mata,
no'buuki. Kwokwo, ukizi tugashaanira, nga kwo ukalagaania bashokuluza biitu."»

Abahisiraheeri bali bandu ba Nahano

16 «Zeene, Nahano, Rurema winyu amùkomeereza kwo mukizi kulikiriza yizi maaja,
na yaga mategeko. Mukizi zikulikiriza ku mitima yinyu yoshi, na ku nzaliro ziinyu
zooshi.
17 Zeene, mwalagaania Nahano kwo ye gaaba Rurema winyu, na kwo mugakizi kola
nga ngiisi kwo aloziizi, iri munasimbaha imaaja zaage, ne'migeeza yage na'mategeko
gaage. Kwokwo, ukizi músimbaha.
18 «Nahano zeene, keera akyula kwo mugaaba be'mwage yenyene, nga kwo keera
akamùlagaania. Anadeta kwo mukwaniini mukizi simbaha imaaja zaage zooshi.
19 Iri mwangamúsimbaha kwokwo, mugaaba mulala úguhimbiri, ukuhima igindi
milala yoshi. Munabe mwagingikwa bweneene, munakuzibwe, munashaagwe, muna-
menyeekane bweneene. Mugaaba mulala mutaluule imwa Nahano, Rurema winyu nga
kwo keera akamùlagaania.»

IMIGASHANI NA'MADAAKI

27

Abahisiraheeri bakengeera ikihango

1 Uyo Musa, kuguma na'bashaaja ba'Bahisiraheeri, banakomeereza Abahisiraheeri, ti:
«Imaaja zooshi zo namùbwira zeene, mukizi zisimbaha.
2 «Lusiku luguma, mugajabuka ulwiji Yorodaani, gira muyingire mu kihugo kyo
Nahano, Rurema winyu keera akamùheereza. Haaho, mukwaniini ukutoola amabuye
mahamu, munagashinge, munagabuge kwo'luhemba.
3 Munagayandike kwo zirya maaja zo namùheereza. Emwe! Ikihugo kyo mugayingira
mwo, kiyeziri mwa'mata, no'buuki. Biri nga kwo Nahano, Rurema wa bashokuluza
biinyu keera akamùlagaania.
4 Ikyanya mugaaba keera mwajabuka ulwiji Yorodaani, mushinge yaga mabuye ku
mugazi Hebaali, munagabuge kwo'luhemba, nga kwo namùkomeereza zeene.
5 «Yaho ku yugwo mugazi, muhayubakire Nahano akatanda ka'mabuye. Si yago
mabuye, mutagabaaje ne'kyuma.
6 Haliko, mu kukayubaka, mukoleese naaho amabuye ga mu ndalo. Ha nyuma, mukizi
tangira Nahano, Rurema winyu amatuulo go'kusiriiza lwoshi.
7 Munakizi katangira kiri na kwa'matuulo go'kuyerekana ingoome. Yago matuulo,
mugakizi galiira haaho imbere lya Nahano, Rurema winyu, munabe mushambiiri.
8 Yago mabuye, ikyanya mugaaba keera mwagashinga, mugayandike kwo yizo maaja
za Rurema, ku fwabe ízigasomeka duba.
9 «Ha nyuma, Musa, na'bagingi ba'Balaawi, banashubi bwira abandu: "E Bahisira-
heeri, mube munyerere, muyuvwirize! Zeene, lyo mwaba bandu ba Nahano, Rurema
winyu.
10 Ku yukwo, mukizi músimbaha, munakulikirize imaaja zaage, ne'migeeza yage, nga
kwo namùbwira zeene."»
11 Ku lwolwo lusiku, Musa anakomeereza abandu kwokuno:
12 «Ikyanya mugaaba keera mwajabuka ulwiji Yorodaani, umulala gwa Simyoni,
no'gwa Laawi, no'gwa Hisakaari no'gwa Yuda, no'gwa Yusefu, no'gwa Binyamiini,
bagayimanga ku mugazi Gerizimu, mu kudeta amagambo go'kugashaanirana.
13 Ku yikyo kyanya, umulala gwa Rubeni, no'gwa Gaadi, no'gwa Hasheeri, no'gwa
Zabulooni, no'gwa Daani, no'gwa Nafutaali, yohe igayimanga ku mugazi Hebaali, mu
kudeta amagambo go'kudaakana.»

Amadaaki

14 Kwokwo, Abalaawi bagabwira abandu kwi'zu lihamu kwokuno:
15 «Umundu, iri angabaaja umugisi mu biti, kandi iri agujongolola mu byuma,
anakizi guyikumba ku bumbishwa, uyo adaakwe. Si imigisi, iri mu girwa naaho
na'maboko ga'bandu! Kinali kyagaza bweneene imwa Nahano. Haaho, abandu booshi
banashuvye, ti: "Ee! Bikizi ba kwokwo."
16 «Umundu, iri angagayiriza yishe, kandi iri nyina, adaakwe. Abandu booshi
banashuvye, ti: "Ee! Bikizi ba kwokwo."
17 «Umundu, iri angahongola ulubibi lwi'tongo lya mwene wabo, adaakwe. Abandu
booshi banashuvye, ti: "Ee! Bikizi ba kwokwo."
18 «Umundu, iri angahabura imbumi, adaakwe. Abandu booshi banashuvye, ti: "Ee!
Bikizi ba kwokwo."
19 «Umundu, iri angaba atali mu twaza ibinyamahanga íbimùtuuziri mwo, kiri
ne'fuuvi, na banamufwiri, adaakwe. Mukuba, atali mu twaza imaaja ízidesiri hi'gulu
lyabo. Abandu booshi banashuvye, ti: "Ee! Bikizi ba kwokwo."
20 «Umundu, iri angashuleha akashambala ka yishe, adaakwe. Mukuba, ali mu ba
ayulubaza yishe bweneene. Abandu booshi banashuvye, ti: "Ee! Bikizi ba kwokwo."
21 «Umundu, iri angashuleha ikitugwa, adaakwe. Abandu booshi banashuvye, ti:
"Ee! Bikizi ba kwokwo."
22 «Umundu, iri angashuleha mwali wage, aba yishe ye múbuta kandi iri nyina,
adaakwe. Abandu booshi banashuvye, ti: "Ee! Bikizi ba kwokwo."
23 «Umundu, iri angashuleha navyala, adaakwe. Abandu booshi banashuvye, ti:
"Ee! Bikizi ba kwokwo."
24 «Umundu, iri angayita umutuulani wage ku bumbishwa, adaakwe. Abandu
booshi banashuvye, ti: "Ee! Bikizi ba kwokwo."
25 «Umundu, iri angayemeera imbuli, gira agendi yita umuzira buhube, adaakwe.
Abandu booshi banashuvye, ti: "Ee! Bikizi ba kwokwo."
26 «Umundu, iri angaba atali mu kulikiriza imaaja za Rurema, atanali mu zisimbaha,
adaakwe. Abandu booshi banashuvye, ti: "Ee! Bikizi ba kwokwo.*"»

* **27:26 27.26** Bagalatiya 3.10.

28

Imigashani
(Balaawi 26.3-13; Bukengeeze 7.12-24)

1 «Imaaja za Nahano, Rurema winyu zo ngweti ngamùbwira zeene, iri mwangakizi ziyuvwiriza, munabe muzikulikiriziizi, haaho lyo agamùkuza mube hi'gulu lya'mahanga gooshi.
2 Iri mwangaba mumúsimbahiri, mugakizi longa iyi migashani yoshi:
3 «Mugakizi gashaanirwa mu twaya, kiri na mu bishoola.
4 «Mugakizi buta abaana bingi, munakizi yeza bweneene. Kiri ne'bitugwa biinyu, binakizi yolola.
5 «Ibihinda biinyu bigayijula mwe'byokulya.
6 «Mugakizi gashaanirwa mu kugenda kwinyu, na mu kugaluka kwinyu.
7 «Ikyanya abagoma bagakizi yiji mùteera, Nahano agakizi mùhimira bo. Ngeeka mu kumùyijira, bangayija mu njira nguma. Si mu kumùtibita, bakizi shaabuka mu njira zirinda.
8 «Nahano, Rurema winyu agakizi gashaanira ibihinda biinyu, kiri na byoshi byo mugaakola. Ne'kyanya agamùheereza kirya kihugo, agakizi mùgashaanira mwo.
9 «Iri mwangakizi simbaha imaaja za Nahano, Rurema winyu, munabe mutuuziri nga kwo aloziizi, agamùsikamya, munabe mulala gwage mutaluule, nga kwo keera akamùlagaania.
10 Abandu be'milala yoshi íri mu kihugo bagaabona kwo keera amùhamagala kwi'ziina lyage. Kinatume bagakizi mùyoboha.
11 Akalagaania bashokuluza biinyu ikihugo. Ne'kyanya mugakituula mwo, agamùgaza bweneene. Agamùheereza abaana bingi. Ne'bitugwa biinyu, binayolole. Kiri ne'mimbu yinyu nayo, inayere bweneene.
12 «Ikihinda kya'miiji íkiri mwi'gulu, Nahano agamùyigulira kyo, mu kukizi mùniekeza invula mu kihugo. Kwokwo, mu byoshi byo mugaagira, agakizi mùgashaanira.
«Mugakizi kaabwa ne'gindi milala. Si mwehe, mutagakizi gendi kaaba.
13 Iri mwangakizi kulikiriza imaaja za Nahano Rurema winyu, munakizi zisimbaha, Nahano agamùgira mube itwe, si mutâye be mukira. Mugakizi yama muli hi'gulu lya'bandi. Si ndaalwo lusiku lwo mugaaba mwi'dako lyabo.
14 Yuvwagwi! Yizo maaja, mutakolwe kwo mwazibambala, mbu mugende ilumosho kandi iri ilulyo. Mutanakolwe kwo mwakizi kulikira ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa, kandi iri kukizi bikolera.

Ubuhanya imwa ábatagakizi simbaha
(Balaawi 26.14-46)

15 «Zeene, ngweti ngamùheereza imaaja za Nahano, Rurema winyu. Haliko, iri mutangakizi músimbaha, kandi iri kumútwaza, mugayiji gwatwa na yubu buhanya bwoshi:
16 «Mugadaakwa mu twaya, kiri na mu mbingiro.
17 «Ibihinda bye'byokulya biinyu binabe bikola bimaata.
18 «Mugagumba. Ne'ndalo, zinasibe. Ne'bitugwa biinyu, bitanayolole.
19 «Mugadaakwa mu kugenda kwinyu, kiri na mu kugaluka.
20 «Na bwo mukamúyihindulira, mwanayilala mu mabi, kyo kitumiri Nahano agamùdaakiriza, halinde munashenguke. Byoshi byo mugakizi kola, agakizi biyondobeza. Anayami mùminika, munafwe duba.
21 «Nahano anamùbiike mwe'kiija, halinde anayami mùhotola. Na kundu agamùyingiza mu kirya kihugo, haliko ndaaye úgasigala mwo.
22 Nahano agamùyogogoza na'malwazi, halinde munaherererekere. Mugalwala ikikaraza ne'shuushira likayu, na'mahere. Muganahahazibwa ne'birigindi li'zuuba, ne'kikamo, ne'kihuhuuta, no'lukungu. Ku kasiisa, agamùdaaka mu ngiisi njira, halinde munayami hera.
23 «Igulu, ligakizi boneka nga miringa. Ni'daho linayumaguke nga kyuma.
24 Nahano agahindula invula, ikizi ba lukungu no'mushenyu. Yibyo byombi, bigaahona ukulyoka mwi'gulu, halinde munashereezibwe.
25 «Nahano agaaleka abagoma biinyu bamùhime. Ikyanya mugagendi bateera, mugagenda mu njira nguma. Halikago, ikyanya mugabatibita, mugashabukira mu njira zirinda. Abandu ba'maami gooshi ge'kihugo, ikyanya bagaabona kwokwo, bagayami lenga mwe'kinyukura.

26 Emwe! Ibirunda biinyu, bigadotomolwa no'tunyuni. Kiri ne'nyamiishwa zinabijan-
ganule, ndaanaye úgaziyimula.
27 «Nahano agamùbiika kwa'mahute, nga kwo akagabiika ku Bamiisiri. Amagala
giinyu, gagamera kwe'birole, no'luhere, no'mugosho. Yibyo byoshi, mutagaahasha
ukubibuka.
28 «Nahano agamùsirehya, anamùhumaaze, anamùgire mube bishuushu.
29 Ikyanya kya'kalenge-renge, mugakizi genda mugweti mugamamaata, nga mbumi.
Ngiisi kwo mugakizi geregeza ukugira, mutagagenduukirwa. Ngiisi lusiku, abanyazi
bagakizi mùtindimaza, banamùzimbe, ndaanaye úgaki mùkiza mu maboko gaabo.
30 «Kundu mwangaba ne'shasha, haliko ugundi mundu agayiji múnyaga,
anamúsambane. Na kundu mugayubaka inyumba, si mutali mwe mugazituula
mwo. Na kundu mugabyala imizabibu, si mutali mwe gatee giyimbula.
31 «Abandu bagamùyitira ingaavu munabwini, mutanazilye kwo. Bagamùnyaga
bapunda biinyu, mutanâye ki babone. Abagoma biinyu bagamùtwala ibibuzi, ndaanaye
wo'kuyiji mùvunaana.
32 «Bagala biinyu, kiri na banyere biinyu, bagatwalwa mu buja i mahanga. Na kundu
mugalindirira umulege-rege gwoshi, ti: "Ngeeka bagaki galuka", shoobe! Mutagaahasha
ukubagalula.
33 «Kundu muli mu himbuukira, mbu lyo mulonga imimbu, haliko ibinyamahanga
byo mutayiji, bigamùkuusa yo. Bagakizi mùlibuza, no'kumùvindagaza.
34 Emwe! Ngiisi byo mugaabona mu masu giinyu, bigamùsirehya.
35 «Nahano agamùlwaza amahere ku madwi giinyu, na ku bibero biinyu, mutanalonge
ukukira. Yago mahere, gagakwira amagala gooshi, ukutondeerera kwi'twe, halinde ku
shando.
36 «Mwe na mwami ye mugayimika, Nahano agamùtwala mweshi i mahanga. Yago
mahanga, mutagayiji. Kiri na bashokuluza biinyu nabo, batagayiji. Haaho, mugakizi
yikumba imigisi, kundu ikabaajwa mu biti, na mu mabuye.
37 Iyo munda Nahano agamùtwala, mugahuumira abandu bweneene. Bagakizi
mùshekeereza, no'kukizi mùhonyoleza, honyo!
38 «Kundu mugakizi byala imbuto nyingi mu ndalo, halikago mugakizi yimbula niini.
Mukuba inzige zigayiji zishereeza zooshi.
39 Mugabyala imizabibu, munakizi gihwahuulira. Kundu kwokwo, mutâye nywe ku
divaayi yayo, mutanayimbule kiri ne'mihuli yayo. Mukuba, ibishoolera bigagisivya.
40 «Ngiisi handu mu kihugo kiinyu, hagaamera ibiti bye'mizehituuni. Kundu
kwokwo, mutagayishiiga ku mavuta gaayo. Mukuba, ibitumbwe byayo bigakizi holoka,
bitanayera.
41 «Na kundu mugaabuta abaana bo batabana, na bo'bunyere, haliko mutali mwe
mugabalera. Si bagatwalwa imbohe i mahanga.
42 «Inzige zigayiji shereeza ibiti biinyu, kiri ne'bitumbwe mu mbingiro ziinyu.
43 «Ibinyamahanga íbigayiji tuula mu mwinyu, byo bigaaba bihagarusi ngana-ngana.
Haliko mwehe, mugaaba mifoolwa naaho.
44 Boohe, bo bagakizi mùkaaba ifwaranga. Si mwehe, mutagalonga ihiteerwa ku
shinda hyo mwangabakaaba. Boohe, bo bagayama bali ngi'twe. Si mwehe, munayame
muli nga mukira.
45 «Yago madaaki gooshi, gagaamùba kwo, halinde gamùdugiirize. Gatanâye
mùlyokerere, halinde ku kyanya mugaafwa. Na íbitumiri gagaamùba kwo, bwo
mugaaba mutayuvwa Nahano, Rurema winyu, munabe mutatwaziizi imaaja zaage,
kandi iri amategeko go akamùheereza.
46 Yago madaaki, gagakizi yerekana kwe'kihano kya Nahano kimùli kwo, mwe
ne'bibusi biinyu, halinde imyakuula.
47 «Kundu muli mu genduukirwa, si mutasiimiri ukukolera Nahano, Rurema winyu
ku bushambaale, na ku mutima úgushenguusiri.
48 Ku yukwo, Nahano agamùbiika mu maboko ga'bagoma, munakizi bakolera mu
buja. Mugakizi shalika, iri munanyoterwa bweneene. Mugaabula ibyambalwa, munabe
banakahuku. Nahano agamùtumira abatwali bo'kumùvindagaza, halinde ku kyanya
agamùsivya.
49 «Nahano agaashimya ibinyamahanga ukulyoka hala, ku mbeka ye'kihugo. Yabo
bandu, mutayiji indeto yabo. Banayiji mùtibukira kwo, nga kwo nyunda ali mu yivwima
ku mutumba.
50 Amalanga gaabo, gagaaba gazizibiiri. Batanasimbahe abashaaja, kandi iri
kukejeerera abaana.

51 «Birya binyamahanga, bigashahula ibitugwa biinyu, kiri ne'mimbu yinyu, halinde munahere no'mwena. Batanamùsigire kiri no'ludete lwe'ngano, kandi iri divaayi, kandi iri mavuta, kandi iri hinyana, kandi iri hyanabuzi, kandi iri hyanahene. Si bagamùsivya-sivya naaho.
52 «Kundu Nahano, Rurema winyu agamùheereza ikihugo, haliko bagayiji mùteera, banasokanane utwaya twinyu twoshi. Na kundu mulangaliiri inzitiro ziinyu ngomu, kwo zikizi mùsiikira, haliko bagamùlwisa, banazigwise.
53 «Yabo bagoma, ikyanya bagasokanana utwaya twinyu, bagamùyogogoza bweneene, munakizi libuuka ngana-ngana. Ku yikyo kyanya umwena gugamùkayira bweneene, halinde munakizi lya abaana biinyu bo'butabana na bo'bunyere bo Nahano Rurema akamùheereza.
54 «Kundu umushosi angaba ayamiri ali mutuudu mu kati kiinyu, anali we'kimino, haliko agahinduka, halinde anashombe mwene wabo, kiri na mukaage ye bali mu laalanwa, na'baana bo asigiriini.
55 Ikyanya agaaba ali mu lya inyama za'baana baage, agayoboha kwo batazishangiire, bwo ndaakibyo bindi byo agaalya. Ikyanya yabo bagoma bagamùyogogoza mu twaya twinyu, mugalibuuka ngana-ngana.
56-57 «Umukazi naye, angaba ayamiri ali mutuudu mu kati kiinyu, anabe we'kimino, anabe anonosiri bweneene, halinde atangaki fina kwi'daho. Halikago agashomba yiba ye bali mu laalanwa, kiri no'mwana ye akayibutira, aba mutabana, kandi iri munyere. Agahikiira ukuyima umwana ye alaala abuta. Na ku kyanya abagoma biinyu bagaaba bagweti bagamùyogogoza mu twaya twinyu, mugateerwa no'mwena. Kyo kitumiri uyo mukazi agayifwija ukubisha abaana baage, gira akizi balya yenyene.
58 «Aaho! Mukizi ba makengwa. Mukizi kulikiriza amagambo gooshi ágali mu maaja za Rurema, nga kwo gali mayandike mu kino kitaabo. Munakizi simbaha Nahano, Rurema winyu, mu kukizi huuza iziina lyage, na mu kukizi liyoboha.
59 Haliko, iri mwangakizi haasa-haasa, Nahano yenyene agamùleetera amalibu ga'kahebuuza, mwe ne'kibusi kiinyu. Amalwazi go'mungata-ngata gatagamùlyokerera.
60 Galya malwazi gooshi go mukayoboha mu kihugo kye'Miisiri, agakizi mùleetera go, gamùgase.
61 Yuvwi! Nahano agamùbiika kwo ngiisi malwazi, kiri na'malibu ágatadesirwi mu kino kitaabo kye'maaja, halinde ku kyanya mugaafwa.
62 Kundu mwâli kanyegete nga ndonde, haliko mugasigalana bandu bagerwa naaho. Mukuba, mutakasimbaha Nahano, Rurema winyu.
63 «Yaho kare, Nahano âli siimiri ukumùgashaanira no'kumùluza. Haliko buno, agasiima ukumùzimiiza, halinde mutaki be ho. Na kundu akamùheereza ikihugo, haliko agaki mùkuusa mwo.
64 «Nahano agamùshabulira mu mahanga mingi, ukushaagira he'kihugo kitonderiiri, halinde ukuhisa ho kihekiiri. Mu yago mahanga, mugakizi hoza imizimu yo mutayiji, na yo bashokuluza biinyu nabo batakamenya. Iyo mizimu inali migisi íkabaajwa mu biti, kandi iri mu mabuye.
65 «Mwi'yo milala, mutagajeberera mwo, mutanalonge mwa'handu ho'kuluhuuka. Si Nahano agamùbiika mwo'lushunguti. Na'masu giinyu, gagaaba mwo'lundanda, halinde munatwike indege.
66 Kwokwo, mugaramba mu migangaanwe, úbwakya-úbwayira, munakizi yoboha. Munabe bandu bazira mulangaaliro gwo'kuyama ho.
67 Ikyanya mugakizi bona íbyakoleka, mugakizi juguma. Shesheezi, mugakizi gerania, ti: "Yoho wee! Kákibe ko kabigingwe." Na'kabigingwe, munageranie, ti: "Yoho wee! Líkibe yo shesheezi."
68 «Nahano agamùgalulira mu kihugo kye'Miisiri mu kukoleesa amashuba. Kinali kihugo kyo n'gamùlagaania kwo mutâye ki kibone. Ikyanya mugaahika mwo, abashosi na'bakazi, mugalooza ukuyiguliisa nga mwangiba ngana baja. Kundu kwokwo, mutâye bone wo'kumùgula.»

AMAGAMBO MAZINDA GO MUSA AKADETA

(28.69–30.20)

69 Yaga go magambo ge'Kihango kyo Nahano akabwira Musa kwo aganywana na'Bahisiraheeri, ikyanya bâli riiri mu kihugo kye'Mohabu. Kino kihango, akakiyushuula ku gandi magambo go bâli mali gwanwa banywana ku mugazi Horebu.

29

Musa ashubi kengeeza byo Rurema akagira

1 Musa anakuumania Abahisiraheeri booshi, anababwira: «Ikyanya mwâli ki riiri
i Miisiri, mukayibonera mwenyene ngiisi kwo Nahano akayogogoza mwami wayo,
kuguma na'batwali baage, ne'kihugo kyage kyoshi.
2 Mukayibonera ngiisi kwo Rurema âli kizi balibuza, mu kugira amagambo
ga'kahebuuza, ganamùsoomeza bweneene.
3 Kundu kwokwo, halinde zeene yibyo byoshi, Nahano Rurema atazindi
mùsobaanulira byo. Atanazindi mùshoboleesa ukubona, kandi iri ukuyuvwa.
4 «Akahisa imyaka makumi gana, agweti agamùrongoora mwi'shamba. Mwi'yo
myaka, imirondo yinyu, kiri ne'biraato biinyu, bitakamùhulira kwo.
5 Ndaayo imikate yo mukalya. Mutananywa idivaayi, kandi iri ikindi kilalusa. Yibyo
byoshi bikaba kwokwo, gira lyo mulonga ukumenya kwo niehe nie Nahano, Rurema
winyu.
6 «Ha nyuma, ikyanya tukahika hano, Sihooni mwami we'Heshibooni, bo na Hoogi,
mwami we'Bashaani, banayiji tuteera. Kundu kwokwo, twanabahima.
7 Twananyaga ikihugo kyabo, twanakigabira beene Rubeni, na beene Gaadi,
ne'kimaanye kya beene Manaasi.
8 Na bwo mukanywana ikihango na Rurema, mukwiriiri mukizi kikulikiriza. Kwokwo,
lyo mulonga ukugenduukirwa mu byoshi byo mugakizi gira.»

Ukusimbaha ikihango kya Rurema

9 Musa anashubi bwira Abahisiraheeri: «Zeene, mugweti mugayimanga imbere lya
Nahano, Rurema winyu. Kwo na kwoku mweshi mukolaga yaha nganda-nganda,
abatwali biinyu, na'bimangizi biinyu be'milala, na'bashaaja biinyu, na'balaliizi biinyu,
kuguma na'bandi bashosi.
10 Hali na bakiinyu, kiri na'baana biinyu. Munali kuguma ne'binyamahanga byo
mutuliinwi mu shumbi, ukutondeerera ku batemi biinyu be'biti, halinde ku bavwomi
biinyu.
11 «Buno, mukoli yimaaziri hano, gira munywane ikihango na Nahano, Rurema winyu.
Na bwo keera akakibiikira indahiro, kyo kitumiri aloziizi kwo mukinywanage mwe naye
zeene.
12 Haahano zeene, lyo aganayerekana kwo muli bandu baage. Naye anabe Rurema
winyu, nga kwo akamùlagaania. Kwokwo, kwo akashiikiza imbere lya bashokuluza
biinyu, Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo.
13 Kino kihango kyo tuganywana, kuguma ne'yi ndahiro, kitali hi'gulu liinyu naaho,
14 mwe mukoli yimaaziri hano imbere lya Nahano, Rurema witu. Si biri na hi'gulu
lye'bibusi biinyu byoshi.
15 «Mwehe mukengiiri ngiisi kwo tukatuula i Miisiri, na ngiisi kwo tukalenga mu
bihugo bye'mahanga.
16 Mukayibonera imigisi yabo, na ngiisi kwo iri mu yagazania. Iyo migisi, ikabaajwa
naaho mu biti, na mu mabuye. Ne'gindi iri mu tulwa mu harija, na mu nooro.
17 «Emwe! Mu kati kiinyu, muli abashosi na'bakazi. Muli imbaga nyingi, ne'milala
mingi. Kwo muli mweshi, hatagire mundu úgayihindulira Nahano, Rurema witu, mbu
agendi kolera imigisi ye'yo gindi milala. Mukuba iri angagira kwokwo, agaaba ngi'sina
lilulu* íriri mu hulusa kolobwe mu kati kiinyu.
18 «Yago madaaki, hali ikyanya muguma winyu angagayuvwa, anayidese, ti: "Kundu
ndi mu haasa-haasa mu bitali nga byo, ndaalyo igoorwa. Ngatuula naaho mu butoge."
Ehee! Kundu angaba agweti agaadeta kwokwo, si agayikululira umwama. Kiri na'bandu
biija, nabo agabaleetera gwo.
19 Umundu mwene uyo, ku kasiisa Nahano atâye múkoge. Si agayami múrakarira,
anamúbiike kwa'madaaki gooshi ágadesirwi mu kino kitaabo. Nahano aganayami
zimya iziina lyage mu kihugo.
20 Anayami mútwa mu Bahisiraheeri, halinde anahanyagale, ukukulikirana
na'madaaki gooshi ge'kihango, nga kwo gali mayandike mu kino kitaabo kye'maaja.

Nahano agaakola nga kwo akadeta

21 «Abijukulu biinyu, kuguma ne'binyamahanga íbitamùtuuziri mwo, bagayibon-
era ngiisi kwe'kihugo kiinyu kigahanyagala. Banayibonere na'malwazi go Nahano
agamùbiika kwo.
22 Emwe! Ikihugo kiinyu kyoshi, kigahinduka kibiriiti, no'muloba. Ndaayo mbuto
yo bangaki byala mwo, kandi iri íyangaki mina mwo. Ndaahyo íhyangaki mera mwo.

* **29:17 29.17** Baheburaniya 12.15.

Yayewe! Kigashereezibwa ngana, nga'kaaya ke'Soodoma, na'ke'Gomora, na'ke'Hadima,
na'ke'Seboyimu. Yutwo twaya twoshi, Nahano akatushereeza ku buraakari bwage.
23 «Abandu ba'mahanga gooshi, bagabuuza: "Emwe! Kituma kiki Nahano akayo-
gogoza yiki kihugo mwene yuku? Si agweti agakirakarira ngana-ngana."
24 «Bagalonga lino ishuvyo: "Nahano, Rurema wa bashokuluza baabo, ikyanya
akahulusa Abahisiraheeri mu kihugo kye'Miisiri, bakanywana ikihango. Halikago, yikyo
kihango, banayiji kihongola.
25 Banakizi gendi kolera imigisi ye'mahanga, iri banakizi giyikumba, kundu batâli
giyiji, itanâli riiri ye'mwabo.
26 Kyo kitumiri Nahano akarakarira abandu ba kino kihugo, anababiika kwo gano
madaaki mayandike mu kino kitaabo.
27 Nahano anabakuusa mu kihugo kyabo, mu kati ko'buraakari, na ku bute bwingi.
Anabashabulira mu mahanga, nga kwo mubwini zeene."
28 «Kwokwo, ngiisi íbibishamiri, biri bye'mwa Nahano, Rurema witu. Haliko ngiisi
íbyabishuulwa, biri bye'mwitu, kuguma na'baana biitu, halinde imyakuula. Ku yukwo,
yizi maaja zooshi, tukwiriiri tukizi zisimbaha.

30

Abahisiraheeri bâye ki galukire Nahano

1 «Iyo migashani yoshi, na yago madaaki gooshi, keera namùyerekaga byo.
Yibyo byoshi, ukukoleka, bigakoleka. Kwokwo, ikyanya Nahano, Rurema winyu
agamùshabulira mu gindi milala, lyo mugabikengeera.
2 «Lyeryo, lyo mugamúgalukira, mwe na'baana biinyu, munamúyuvwirize ku
mutima gwinyu gwoshi, na ku nzaliro ziinyu zooshi, munakizi kulikiriza imaaja zooshi
zo namùheereza zeene.
3 Haaho, lyo Nahano, Rurema winyu agashubi mùgirira amiija, mu kumùyuvwirwa
indengeerwa, anashubi mùkuumania mu milala yo akamùshabulira mwo.
4 «Kundu mwangaba mukatwalwa ku mbeka ye'kihugo, Nahano, Rurema winyu
agagendi mùlooza, anamùlyose yo.
5 Anamùgalulire mu kihugo kya bashokuluza biinyu, kinashubi ba kye'mwinyu kandi.
Kwokwo, kwo Nahano agamùgashaanira, anamùluze, halinde munaluguuke ukuhima
bashokuluza biinyu.
6 «Nahano, Rurema winyu agayeruusa imitima yinyu, kiri ne'mitima ye'bibusi biinyu,
munakizi múkunda ku mitima yinyu yoshi, na ku nzaliro ziinyu zooshi, halinde
munalonge ukulama.
7 «Amadaaki gooshi go n'gamùbwira, Nahano agagabiika ku bagoma biinyu. Mukuba,
bali mu mùgayiriza, iri banamùlibuza.
8 «Haliko mwehe, mugakizi shubi simbaha Nahano, munakizi kulikira imaaja zaage,
nga kwo ngweti ngamùbwira zo zeene.
9 Haaho, mu byoshi byo mugakizi gira, agamùgashaanira, munabute abaana bingi.
Ibitugwa biinyu binayolole. Ne'mbuto ziinyu zinayere. Nahano, Rurema winyu agasiima
ukushubi mùgashaanira, nga kwo âli kizi gashaanira bashokuluza biinyu.
10 «Kwokwo, mukizi simbaha Nahano, Rurema winyu. Munakizi kulikira amategeko
gaage, ne'maaja zaage, nga kwo ziyandisirwi mu kino kitaabo. Ne'kyanya mugakizi
zisimbaha, kube ku mutima gwinyu gwoshi, na ku nzaliro ziinyu zooshi.

Mutoole ukulama, kandi iri ukufwa

11 «Imaaja zo namùheereza zeene, zitamùzidohiiri, zitanali hala.
12 Zitali mwi'gulu, mbu lyo mudete: "Aaho! Nyandi úgashonera mwi'gulu, gira agendi
tuloogeza zo, anayiji tuyigiriza zo, halinde tukizi zisimbaha?"
13 Zitanali i kajabo ke'nyaaja, mbu lyo mudete: "Nyandi úgajabuka inyaaja, gira
agendi tuloogeza zo, anayiji tuyigiriza zo, halinde tukizi zisimbaha?"
14 Si yizo maaja, ziriiri mu tunwa twinyu, na mu mitima yinyu. Ku yukwo, mukizi
zisimbaha.*
15 «E Bahisiraheeri, lolagi, zeene imbere liinyu, luhande luguma, nabiika ubulamu
ne'migashani. No'lundi, nabiika ulufu ni'daaki.
16 Aaho! Ngweti ngamùkomeereza zeene, kwo mukizi kunda Nahano, Rurema winyu.
Munakizi gira ngiisi kwo aloziizi, mu kusimbaha amategeko gaage, ne'maaja zaage,
ne'migeeza yage. Kwokwo, lyo mugalonga ukulama, munakizi yushuuka. Ne'kyanya
mugagendi hyana ikihugo, Nahano agakizi mùgashaanira.

---

* **30:14 30.12-14** Barumi 10.6-8.

17 «Haliko, hali ikyanya mwangamúyihindulira, munabe mutaki músimbahiri,
munayishimuze ukukizi yikumba ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa, iri munabikolera.
18 Iri mwangagira kwokwo, namùkengula zeene, ku kasiisa mugashereera lwoshi-
lwoshi. Na kundu mugagendi hyana kirya kihugo i kajabo ko'lwiji Yorodaani, haliko
mutagakiramba mwo isiku nyingi.
19 «Buno, ngweti ngabiika igulu ne'kihugo, bibe tumasi imwinyu. Kwokwo, mutoole.
Uluhande luguma, nabiika ubulamu ne'migashani imbere liinyu. No'lundi, nabiika
ulufu na'madaaki. Mutoolage ubulamu, lyo mulonga ukuba ho, mwe na'baana biinyu.
20 Mukizi kunda Nahano, Rurema winyu. Munakizi músimbaha. Munakizi múyibiika
kwo. Kwokwo, lyo mugalonga ukulama imyaka mingi mu kihugo kyo Nahano
akalagaania bashokuluza biinyu Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo.»

MUSA ALAGA

31

Musa abiika Yoshwa ahandu haage

1 Musa anashubi bwira Abahisiraheeri booshi kwokuno:
2 «Buno, nahisa imyaka igana na makumi gabiri mbusirwi, ndanaki shobwiri
ukumùyimangira. Nahano keera akanambwira kwo ndagajabuka ulwiji Yorodaani.
3 Kwokwo, yenyene ye kola úgakizi gendaga imbere liinyu. Ne'kyanya mugagwana
ibinyamahanga, agakizi mùsiviza byo, anamùheereze ikihugo kyabo.
«Buno, Yoshwa ye kola úgamùyimangira, nga kwo Nahano keera akadeta.
4 Abandu be'rya milala, Nahano agabasivya, nga kwo akasivya Sihooni, bo na Hoogi,
abaami ba'Bahamoori, kuguma ne'kihugo kyabo.
5 «Yabo bandu, Nahano agababiika mu maboko giinyu, munagire nga ngiisi kwo
n'gamùtegeka.
6 Mugakizi gendanwa na Nahano, Rurema winyu. Atâye mùsige, atanâye
mùhemukire. Íbiri ho, musikame naaho, munabe bikalage. Mutayobohe, mutana-
jugume imbere lyabo.»
7 Ha nyuma, Musa anahamagala Yoshwa. Ne'ri bakaba bakola imbere
lya'Bahisiraheeri booshi, anamúbwira: «Usikamage, unabe kikalage. Nahano akala-
gaania bashokuluza biinyu kwo agamùheereza ikihugo. Aaho! We kola ugarongoora
Abahisiraheeri iyo munda. Yikyo kihugo, we gabahyaniisa kyo.
8 Nahano yenyene agaaba kuguma na naawe, ye ganakizi genda imbere lyawe. Atâye
kusige, atanâye kuhemukire. Kwokwo, utayobohage, utanatwike indege.»

Musa asikiiriza abagingi imaaja

9 Yizo maaja, Musa anaziyandika, anazisikiiriza abashaaja ba'Bahisiraheeri, kuguma
na'bagingi ba'Balaawi. Bo banâli kizi betula Akajumba ke'Kihango kya Nahano.
10-11 Anababwira: «Ku mbeka ya ngiisi myaka irinda, mukizi koga beene winyu
imyenda yo bamùliiri mwo. Haaho, mukizi somera abandu imaaja ku kyanya kyo'lusiku
lukulu lwe'bitunda. Yizo maaja, mugakizi zisoma imbere lya'Bahisiraheeri booshi.
Bagakizi yija imbere lya Nahano, Rurema winyu mu kaaya ko agaaba atooziri. Ku
yukwo, booshi bagakizi ziyuvwa.
12 «Mukuumanie abandu booshi, abashosi na'bakazi, kuguma na'baana, kiri
ne'binyamahanga byo mutuliinwi mu twaya twinyu. Yizo maaja, mukizi basomera zo,
halinde balonge ukuziyuvwa, banakizi zisimbaha, halinde banagingike Nahano, Rurema
winyu.
13 Kiri na'baana biinyu, kundu batazi zimenya, nabo bagaziyuvwa, banayige ukukizi
gingika Nahano, ku kyanya kyoshi mugatuula mu kihugo kyo mugweti mugagendi
hyana, i kajabo ko'lwiji Yorodaani.»

Nahano agwanwa adeta hi'gulu lyo'buhuni

14 Nahano anashubi bwira Musa: «Ulwawe, keera lwamalaga. Kwokwo, uham-
agale Yoshwa, munayingiranwe mwi'heema lye'mihumaanano. Mwomwo, mwo
ngamútegekera.»
Kwokwo, Musa bo na Yoshwa, banagenda mwi'heema lye'mihumaanano.
15 Yumwo mwi'heema, Nahano anabahulukira kwo mu nguliro ye'kibungu. Iyo
nguliro, yanayimanga ha mulyango gwi'heema.
16 Lyeryo, Nahano anabwira Musa kwokuno: «Lolaga! Ukola ugagenda imunda
lukalamuka. Si yaba Bahisiraheeri, baganyiyogookola. Banatondeere ukukizi yikumba
imigisi ya mu kihugo kyo bagagenda mwo. Kiri ne'kihango kyo tukanywana twe nabo,
bagakihongola.

17 «Kyo kitumiri ngabarakarira, na mbajande. Ngababisha amalanga gaani, halinde igindi milala inayiji baminika. Kwokwo, bagalonga amalibu mingi bweneene, banabwirane, ti: "E balya, lolagi ngiisi kwo yubu buhanya bwatuhikira. Kuli kudeta kwo Rurema atakiri kuguma na nyiitu."
18 Na kundu bayiganyire mwene yukwo, si ngagenderera naaho ukubabisha amalanga gaani. Mukuba, bagaaba bakola mu gira amabi bweneene, mu kuhindukira ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa.
19 «Buno, e Musa mwe na Yoshwa! Muyandike luno lwimbo, munaluyigirize Abahisiraheeri. Nabo, banalusingule mu mitima, gira lukambeere kamasi.
20 Mukuba, ndoziizi ukuyingiza yaba bandu mu kihugo, íkiyeziri mwa'mata, no'buuki. Keera n'gakilagaania bashokuluza baabo, mu kubiika indahiro. Bagakizi lya, banayigute, halinde banajege.
«Haliko ha nyuma, bagahindukira ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa, banakizi biyikumba. Si niehe, bagakizi ngayiriza, iri banahongola ikihango kyo tukanywana twe nabo.
21 Ikyanya yubwo buhanya na'malibu bigabatibukira kwo, lyo yulwo lwimbo lugaaba kamasi ko'kubalega. Kiri na'baana baabo, na bijukulu baabo, batâye luyibagire. Ngiisi byo bashungisiri ukugira, ngoli biyiji, kundu ndazi bayingiza mu kihugo kyo mbalaganiziizi.»
22 Kwokwo, ku lwolwo lusiku, Musa anayandika yulwo lwimbo, analuyigiriza Abahisiraheeri.
23 Ha nyuma, Nahano anakomeereza Yoshwa mugala Nuuni, ti: «Usikamage, unabe kikalage. Mukuba, we gahyaniisa yaba bandu ikihugo kyo n'gabalagaania, mu kubiika indahiro. Kwokwo, tugakizi yamanwa.»
24 Kwokwo, Musa anayusa ukuyandika amagambo gooshi ge'maaja za Rurema mu kitaabo.
25 Ha nyuma, anabwiraga abagingi ba'Balaawi, balya ábâli kizi betula Akajumba ke'Kihango kya Nahano, kwokuno:
26 «Yiki kitaabo kye'maaja za Rurema, mukiyabiire, munakibiike ha butambi lya'Kajumba ke'Kihango kya Nahano, Rurema winyu. Kigabeera haaho, kakizi ba kamasi hi'gulu lya'Bahisiraheeri.
27 «Nyiji bwija kwo balyagagi mindagabika, banayamiri bali bahuni. Iri bangakizi huna ku kyanya ngiri ha kati kiinyu, ka itali yo haahe kwo bagakizi huna imbere lya Nahano, ku kyanya ngoli fwiri.
28 Buno, mungumanize abashaaja booshi, kuguma na'bimangizi biinyu be'milala. Ngababwira yaga magambo gooshi. Ikihugo ni'gulu, bigabeera tumasi hi'gulu lyabo.
29 Ku kasiisa, nyiji kwe'kyanya ngaaba keera nafwa, Abahisiraheeri bagabihuuka. Kundu n'gabayereka injira, haliko bagagijanda. Mu siku ízigayija, bagahanyagala, bwo bâli kizi kola amabi, halinde banayagaza Nahano.»

Musa ayimbira Nahano
30 Ha nyuma, Musa anayimba luno lwimbo, imbere lya'Bahisiraheeri booshi:

32

1 «Ewe igulu! Tegeereza! Ngola ngayimba.
E kihugo, yuvwiriza amagambo gaani.
2 Amigirizo gaani, muleke gafukumuke ku mbuto, nga nvula yo'munjogi-njogi.
Amagambo gaani, gashaabuke nga kimi ku kishuka.
3 Ngayivuga iziina lya Nahano, Rurema witu.
Mukuba, Nahano ye mukulu,
4 ye na lwala.
Imikolezi yage ikwaniini.
Ne'njira zaage zooshi, ziri zo'kuli.
Rurema witu ali mwemeera, ndaanago mahube go ali mu gira.
Ayamiri ali mu gira íbikwaniini, na íbiri byo'kuli.

5 «Haliko, mwe bandu ba kino kibusi, mukoli bihuusiri.
Mugweti mugashobania íbiri byo'kuli.
Munakoli gwasirwi ne'shoni, bwo mutakiri baana ba Rurema.
6 Muli bandu bahwija, munakoli sirehiri,
Aaho! Ka kwokwo, kwo mugakizi kolera Nahano?
Aaho! Ka Nahano atali ye yisho?

Ka atanali ye kamùbumba, anamùsikamya?

7 «Mukengeere isiku za keera.
Mukizi salira ku bibusi íbikalenga.
Mubuuze bayisho, na bashokuluza biinyu,
bagamùganuulira íbikaba.
8 Rurema úli hi'gulu lya byoshi, ikyanya akagabulira abandu ibihugo,
lyo akanayami bahandula.
Akabiikira ngiisi mulala ulubibi,
ukukulikirana no'muharuuro gwa'baganda.
9 Haliko, Abahisiraheeri bo bandu baage.
Yabo beene Yakobo bali be'mwage.

10 «Nahano akagwana abandu baage mwi'shamba,
ahandu imirunga yâli kizi mokera.
Anakizi baliisa, no'kukizi bayigiriza.
Anakizi bakingira nga mboni yi'su.
11 Anaba nga nyunda úli mu hinda hi'gulu lye'ngisha yayo,
agweti agakomeereza ibyana byage ukubalala.
Ali mu yajuula ibyubi, gira abitege,
anabitwale ku byubi byage.
12 Nahano yenyene âli kizi rongoora abandu baage.
Ndaaye gundi mu biri mu yikumbwa úwâli kizi mútabaala.

13 «Akabaleeza mu marango,
anabaliisa imimbu ya mu yikyo kihugo.
Anabadahira ubuuki mu nyaala,
anabamegeza imizehituuni ku lwajwe.
14 Banakizi kama amata mu ngaavu, na mu bibuzi, na mu mbene.
Banakizi longa inyama ze'byanabuzi, na ze'bipanga, na ze'bihebe.
Banakizi lya ingano nyiija.
Banakizi kanda idivaayi mu mizabibu, banakizi ginywa.

15 «Kwokwo, kundu Abahisiraheeri bakajega, haliko banahuna imbere lyage.
Emwe! Bakalya, banajega, banafiika.
Ha nyuma, banajanda Rurema wabo, kundu ye kababumba.
Bakagayiriza lukiza wabo, kundu ali lwala lukomu.
16 Abahisiraheeri bakamúvyula mwo'luugi, mu kuyikumba ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa.
Bakamúyagaza, mu kukizi biyikumba, binali bya kuyagazania naaho.
17 Bâli kizi tangira imizimu amatuulo go'kusiriiza, itanali ye Rurema.
Si iri migisi yo batashubi yiji.
Yâli riiri mihyahya, ítayijikiini.
Kiri na bashokuluza baabo, batakagimenya.

18 «E Bahisiraheeri, si keera mukagayiriza Lwala, anali ye kamùbuta.
Mukayibagira Rurema, anali ye tumiri muli bagumaana.
19 Ikyanya abaana ba Nahano, abatabana na'banyere, bakagira kwokwo,
anabona, anaraakara, anabalahira.
20 Anadeta: "Yaba, bakoli bihuusiri ngana-ngana.
Batanali bemeera.
Kwokwo, ndagaki batanduula.
Aaho! Leka tulole ngiisi ho bagaherera.
21 Ikyanya bakakolera imigisi yabo, itanali ye Rurema, lyo bakanvyula mwo'luugi.
Bakandaakaza ne'migisi yabo ya busha-busha.
Ku kasiisa, ngola ngagashaanira abandi bandu, halinde nabo bayuvwe uluugi.
Emwe! Ngabayagaza, mu kugashaanira ugundi mulala, gunali muhwija.
22 Uburaakari bwani, buli mu yaka nga muliro,
bunali mu yika, halinde i nakwere.
Buli mu siriiza íbiri mu mera kwi'daho.
Buli mu jigiivya haashi, halinde indaliro ze'migazi.
23 Yabo Bahisiraheeri, ngabalunda kwo'buhanya bukayu,

na mbalashe-lashe mwe'myambi yani yoshi.
24 Bagashalika bweneene, halinde banajambe ngana-ngana.
Bagaminikwa ni'shuushira, na'gandi malwazi.
Ngahanguula inyamiishwa ndangi zikizi bajanganula.
Banakomwe ne'mijoka íri ne'mbola, inali mu yibulula kwi'daho.
25 Abaana baabo, bagayitirwa mu mitalimbwa.
Booshi mu nyumba, bagahuumirwa, banahole.
Imisore, imitabana ne'minyere, igahuumirwa,
kuguma na'baana ábakiri mu yonga, kiri na'bashaaja.

26 «“Nâli desiri kwo ngabaminika lwoshi-lwoshi,
halinde bataki kengeerwe mu kihugo.
27 Haliko n'gayoboha kwa'bagoma baabo baganjekeereza.
Banganakengeera bayiteba, ti:
‘Nahano atali ye kabaminika,
Si twe tukabahima.’

28 «“Yabo bandu, ndaabwo bwenge bahiiti.
Batanali mu sobanukirwa.
29 Báki be bitegeereza, nga ábali mu sobanukirwa.
Bangamenyiri ngiisi kwo bagaahera.
30 Aaho! Ko'mugoma muguma naaho angayimwiri Abahisiraheeri kihumbi?
Ka'bagoma babiri bangayimwiri Abahisiraheeri bihumbi ikumi?
Aahabi! Bitangashobosiri. Kundu kwokwo niehe, nie Nahano, ulwala lwabo,
nie kaleka abagoma baabo babahime.

31 «“Abagoma baabo, bayiji-yiji kwo ye bali mu yikumba,
atali nga Rurema wa'Bahisiraheeri.
32 Abagoma biitu bali ngo'mulandira úgwabyalwa mu ndalo ze'Soodoma na ze'Gomora.
Bali nga muzabibu úguli ne'mihuli milulu, inali mwo kolobwe.
33 Umutobo gwayo, guli nga mbola zo'mujoka.
Gugweti ulubola nga lwe'kiloba.

34 «“Lolagi buno! Yaga gooshi, nie Nahano, ngasingwiri mu mbiikiro.
Nagasingula bwija, ho gatagateereka.
35 Ndoziizi ukuyihoola, na mbaheereze ngiisi íbibakwaniini.
Ulusiku lwo bagashereezibwa kwo, lukola hoofi.
Bagayami teerwa no'buhanya kinaliguma.”

36 «Abahisiraheeri bagerwa naaho bo bagasigala.
Imisi yabo, inabe keera yamala.
Baguma baabo, banabe bakola baja.
Haaho, Nahano agabayuvwirwa indengeerwa,
anabaheereze íbibakwaniini.
37 Agabuuza, ti: “Buno, bo bali mu yikumba balyagagi hayi?
Si bâli kizi gendi yibisha imwabo!
38 Ehee! Bâli kizi lya ibitugwa byo mwâli kizi tanga ituulo lyo'kusiriiza,
banâli kizi nywa amaavu go mwâli kizi batangira.
Aaho! Baabo, bayimukage, gira bayiji mùtabaala,
banabe bo bagayiji mùkingira.

39 «“Lolaga! Si nienyene nie Rurema!
Ndaaye gundi, átali niehe naaho.
Nie mu yita, na ndi nie mu lamiisa.
Ndi mu yita umundu, na njubi múheereza ubugumaana.
Keera namùkomeeresa. Haliko buno, ngola ngamùkiza.
Ndaaye úwanganyugutula umundu mu maboko gaani.
40 Buno, ndi mu golola ukuboko mwi'gulu, na ngyule kwokuno:
Ku kasiisa, niehe nyamiri ho imyakuula.
41 Ndi mu tyaza ingooti yani, na ngiyugihye.
Abagoma baani, ngola ngabatwira ulubaaja.
Ngola ngabayihoola.

Ngiisi ábagweti bagangayiriza, ngabahemba íbibakwaniini.
42 Ingooti yani, igatongeera abagoma baani.
Na ndobeke imyambi yani mu muko gwabo.
Ndaayo ndwani ígatoloboka,
Ábagwatwa imbohe, igabayita.
Inatole amatwe ge'birongoozi byabo.”

43 «Mwe bandu mweshi, mubandire Nahano akabuuli, awi yiyi yiyi!
Mukuba, ye mu yihoolera umuko gwa'bakozi baage.
Ali mu yihoola abagoma, no'kubaheereza ngiisi íbibakwaniini.
Haliko, abandu baage, kiri ne'kihugo kyabo, ali mu biyeruusa.»
44 Yulwo lwimbo, Musa anayija bo na Yoshwa mugala Nuuni, banakizi deta amagambo gaalwo gooshi, halinde abandu booshi banaluyuvwa.

Amategeko mazinda ga Musa
45 Yago gooshi, ikyanya Musa akayusa ukugamenyeesa Abahisiraheeri,
46 anababwira: «Amagambo gooshi ga mu yizi maaja, keera namùheereza go zeene. Kwokwo, mugasingule bwija mu mitima yinyu. Munagayigirize na'baana biinyu, halinde bakizi gasimbaha gooshi.
47 Mukuba, yizi maaja, kitali kindu busha imwinyu. Si ziri mu mùbiika mwo'bugumaana. Na ku njira yazo, mugalonga ukulama isiku nyingi mu kihugo íkiri i kajabo ko'lwiji Yorodaani.»

Nahano amenyeesa kwo Musa akola agaafwa
48 Lwolwo lusiku, Nahano anabwira Musa:
49 «Ugendi shona ku mugazi Habariimu, mu kihugo kye'Mohabu. Guli i kajabo ka'kaaya ke'Yeriko. Ushone kwi'rango lyo'mugazi Nebo, unalangiize ikihugo kye'Kaanani. Mukuba, yikyo kihugo, kyo ngaheereza Abahisiraheeri, bukizi ba ubuhyane bwabo.
50 «Ikyanya ugaaba keera wagushona kwo, ugafwira haaho, unagende imunda lukalamuka. Kiri na mwene winyu wa Harooni keera akafwira ku mugazi Hoori. Naye akagenda imunda lukalamuka.
51 Mwe na Harooni, mwembi mukambubira bweneene imbere lya'Bahisiraheeri. Mukuba, ikyanya mwâli riiri ha'miiji ge'Meriba halya i Kadeeshi, mwi'shamba lye'Siini, mutakabayereka kwo ndi Rurema wo'kuli.
52 Kwokwo, kundu ngaheereza Abahisiraheeri yikyo kihugo, haliko, wehe, ugakilangiiza naaho ku hala, utanâye ki yingire mwo.»

33

Musa agashaanira Abahisiraheeri
1 Kwokwo, Musa, umundu wa Rurema, anagashaanira Abahisiraheeri, átazi fwa.
2 Anadeta:
«Nahano akahuluka ku mugazi Sinaayi, anayijira abandu baage.
Anayami batunduukira mu kihugo kye'Seyiri.
Anashubi batanguulira kandi ukulyoka ku mugazi Paraani.
Ikyanya akabayijira ku migazi, âli riiri ne'binoono bya'baganda,
anâli fumbiiti imaaja, zigweti zigakeyengana nga muliro.
3 Ku kasiisa, Nahano akuuziri imilala ya'Bahisiraheeri,
anali mu bakingira.
Yabo booshi, bali mu kizi vwagarara mu magulu gaage,
gira akizi bayigiriza.
4 Twe bandu be'kibusi kya Yakobo,
Musa akatuheereza imaaja, zikizi ba kyo kihinda kiitu kya kahebuuza.
5 Ikyanya abimangizi ba'Bahisiraheeri bakakuumania Abahisiraheeri,
haaho, Nahano anayimikwa abe mwami hi'gulu lya Yeshuruuni.»

6 Musa anashubi deta hi'gulu lya beene Rubeni:
«Umulala gwa Rubeni gulame!
Kundu batali bingi, haliko batagaahera.»
7 Ku biloziri beene Yuda, Musa anadeta:
«E Nahano, ikyanya beene Yuda bagakuhuuna, ukizi bayuvwiriza.
Yabo beene Yuda, ubagalule imunda beene wabo.

Lolaga! Bagweti bagayibulanira.
We kongwa we! Uyiji batabaala, mu kubakiza mu bagoma baabo.»
8 Ku luhande lwa beene Laawi, Musa anadeta:
«E Nahano, ibirugu byawe bitaluule, Itumimu ne'Hurimu,
ukabisikiiriza beene Laawi, kwo bali bemeera.
Balya bandu, ukatee bageza halya i Masa,
wanabashonda kwe'milongwe halya ha'miiji ge'Meriba.*
9 Bakayerekana kwo bakukuuziri bweneene,
ukuhima kwo bakuuziri ababusi baabo, na beene wabo, na'baana baabo.
Bakasimbaha Igambo lyawe, banakizi likulikiriza.
Banali mu simbaha ikihango kyo ukanywana mwe nabo.
10 Bagakizi yigiriza beene Yakobo amategeko gaawe,
banayigirize na'Bahisiraheeri imaaja zaawe.
Bali mu kuyokera umubadu,
no'kukizi kutangira amatuulo go'kusiriiza lwoshi ku katanda kaawe.
11 E Nahano, ugashaanire imisi yabo,
uyemeere imikolwa yo bali mu kola.
Abagoma baabo, ubatwise indege.
Ábali mu bagayiriza, utaleke kwo bayinamuke.»
12 Ku luhande lwa beene Binyamiini, Musa anadeta:
«Nahano, akuuziri umulala gwa Binyamiini.
Ali mu bazunguluka mu kubalanga.
Rurema wage atali mu luha mu kumúkingira,
anatuuziri mu migazi yage.»
13 Ku luhande lwa beene Yusefu, Musa anadeta:
«Nahano akizi gashaanira ikihugo kyabo.
Kiri mu nywisibwa na'miiji ukulyoka hi'gulu,
kuguma na'miiji ágali mu zununuka mu kuzimu.
14 Izuuba, liri mu kuza imbuto.
Ngiisi mwaka, hali mu kizi yera imimbu mihyahya.
15 Yikyo kihugo kye'migazi, no'tugangazi,
ukulyokera kare, kiri mu yimbulwa mwe'bitumbwe biija.
16 Kwokwo, ubugale bwoshi bwa yiki kihugo,
kuguma no'bugashaane bwa Rurema, ulya úkahuluka mu kishungu-shungu
bikwire mu mulala gwa Yusefu.
Yehe, ye kaba mutwali wa beene wabo.
17 Yusefu akizi haabwa ulushaagwa.
Ali nga shuuli íyatee vyarwa mu kiso.
Amahembe gaayo, gakomiri nga ge'mbogo.
Ku njira yago, ali mu yimula imilala yoshi ya mu kihugo, halinde ho kihekiiri.
Liguma lya mu yago mahembe, guli mulala úguhimbiri gwa mwene Hifurahimu.
Irindi hembe, biri binoono ne'binoono bya'bandu bo'mulala gwa Manaasi.»
18 Ku luhande lwa beene Zabulooni, na beene Hisakaari, Musa anadeta:
«E Zabulooni, ukizi shambaalira ukuhuluka kwawe.
Na naawe, e Hisakaari! Ukizi shambaalira ngiisi kwo utuuziri mu maheema.
19 Mukizi kuumania igindi milala ku mugazi mutaluule.
Haaho, ho mugakizi tangira amatuulo, nga kwo mukakomerezibwa.
Ubugale bwinyu, bugakizi shaaga mwomwo mu nyaaja,
na mu bihinda bibishe mu mushenyu.»
20 Ku luhande lwa beene Gaadi, Musa anadeta:
«Nayivuga Nahano, bwo akaheereza Gaadi ikihugo íkiyajabusiri.
Emwe! Gaadi agwejiiri nga ndare ígweti igamaanyula ulusheeshe,
kiri na purungu we'nyamiishwa yo agwata.
21 Gaadi akatoola uluhande lwija lwe'kihugo.
Akayilangira umutuli gwo'mutwali.
Akaba mwimangizi wa'bandu, mu kukwiza byo Nahano akashungika.
Anakizi twira Abahisiraheeri imaaja ku njira íkwaniini.»
22 Ku luhande lwa beene Daani, Musa anadeta:
«Daani ali nga mwana we'ndare,
úgweti úgasimba-simba ukulyoka i Bashaani.»

---

* **33:8 33.8** Kulyoka 17.1-7; Muharuuro 20.1-13.

23 Ku luhande lwa beene Nafutaali, Musa anadeta:
«Nafutaali, ndaabyo abuziri.
Nahano agweti agamúgashaanira mu byoshi.
Atwaziri ikihugo ukutondeerera uluhande lwe'muga, halinde ulwe'kisaka.»
24 Ku luhande lwa beene Hasheeri, Musa anadeta:
«Mu baana ba Yakobo, Nahano akizi gashaanira umulala gwa Hasheeri.
Beene wabo bagakizi múkunda.
Imizehituuni yage, ikizi yengwa mwa'mavuta ku bwingi.
25 Akizi yama abishirwi na'bagoma baage, inyuma lye'nyiivi nzitire ne'byuma, kandi iri miringa.
Ayame ali ne'misi mu burambe bwage.»
26 Mu kuyusa, Musa anadeta:
«E Yeshuruuni, mu biri mu yikumbwa, ndaaye úli nga Rurema wawe.
Ku bushobozi bwage, ali mu yiji kutabaala, mu kubalala ukulyoka mwi'gulu.
Ashoniri ku bibungu nga mundu úshoniri ku fwarasi.
27 Ukulyokera kare halinde imyakuula, ali butibitiro bwawe,
Ali mu yerekana ubushobozi bwage mu kihugo.
Yehe, ye kakuyimulira abagoma,
anakuhamuliza kwo ubaminike.

28 «Ku yukwo, Abahisiraheeri batuuziri mu mutuula.
Bagala Yakobo bali haabo-haabo.
Ikihugo kyabo kiri mu mera mwe'ngano ne'mizabibu,
ukulengera ikimi íkiri mu hona kwi'gulu.

29 «E Bahisiraheeri, muhiriirwi!
Keera mukakizibwa na Nahano.
Aaho! Ka hali úli nga mwe?
Akamùhaliza ne'siribo yage.
Rurema, ali nga ngooti yo'kumùkingira.
Abagoma biinyu, baganyerera imbere liinyu.
Na mwehe, mwe mugaaba banahamwabo.»

34

Musa afwa

1 Kwokwo, Musa anashaaga mu ndekeera ye'Mohabu, anazamuukira ku mugazi Nebo, anabeera kwi'rango Pisiga. Yiryo irango, liri mu lolana ne'Yeriko. Haaho, Nahano anamúyereka ikihugo kyoshi, ukutondeerera ku kihugo kye'Giryadi, halinde i Daani,
2 kiri ne'kihugo kye'mwa Nafutaali, ne'kye'mwa Hifurahimu, ne'kye'mwa Manaasi, ne'kihugo kye'Buyuda, halinde ku Nyaaja Mediterane.
3 Anashubi múyereka ikihugo kye'Negebu, ne'ndekeera ye'Yorodaani, ne'ndeegu ye'Yeriko (akaaya ke'bigazi), halinde i Sowari.
4 Nahano anamúbwira: «Lolaga ikihugo kyo n'galagaania Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo. N'gababwira kwokuno: "Yiki kihugo, ngakiheereza ibibusi byabo. Buno, keera nakuyereka kyo. Haliko, utagakiyingira mwo.*"»
5 Ulya Musa, âli riiri mukozi wa Nahano. Kwokwo, anafwira haaho, mu kihugo kye'Mohabu. Akafwira yo, nga kwo Nahano akagwanwa akyula.
6 Nahano anamúziika mu ndekeera ye'Mohabu, uluhande úluli mu lolana ne'Beeti-Pehoori. Kundu kwokwo, ndaaye mundu úyiji ngiisi he'shinda yage iri, halinde zeene.
7 Ku kyanya Musa akafwa, âli koli hisiizi imyaka igana na makumi gabiri. Kundu kwokwo, âli kiri mu bona ngana-ngana, anâli kiri kikalage.
8 Yaho mu ndekeera ye'Mohabu, Abahisiraheeri banahisa isiku makumi gashatu, bagweti bagalirira Musa, halinde banamala ikigandaaro kyage.
9 Yoshwa mugala Nuuni, âli yijwiri ubwitegeereze, bwo Musa âli mali gwanwa amúbiika kwa'maboko. Kwokwo, Abahisiraheeri banakizi múyuvwiriza, banakizi kola ngiisi kwo Nahano akakomeereza Musa.
10 Mu Bahisiraheeri, ndaaye gundi muleevi úkashubi yinamuka úli nga Musa. Nahano âli kizi múganuuza amasu ku gandi.

---

* **34:4 34.4** Barumi 11.8.

11 Akamútuma i Miisiri, gira agendi yerekana ibisoomeza bya kahebuuza. Akabiyerekana imbere lya mwami, kuguma na'batungwa baage, kiri ne'mbere lya'bandi booshi.
12 Musa âli riiri kikalage, anâli kizi kola ku bushobozi bwa'kahebuuza, imbere lya'Bahisiraheeri booshi.

Ikitaabo kya
Yoshwa

Yiki kitaabo, kikayandikwa na Yoshwa. Kinayerekiini ngiisi kwa'Bahisiraheeri bakagaaza ikihugo kye'Kaanani. Rurema akatee babwira kwo bakizi ba bihagarusi imbere lyage, buzira kuyoboha. Kwokwo, mu kugendi gaaza ikihugo, batakayegamira ku bilwaniiso byabo, si bâli kizi lola ku Rurema naaho. Kwokwo, kwo bakagira imbere lya'kaaya ke'Yeriko, kiri na'handi hingi.

Iri Abahisiraheeri bakayusa ukugaaza ikihugo, Yoshwa anagabulira ngiisi mulala ikyabo kihugo kyo bagatuula mwo.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Yoshwa 1.8-9: «Yikyo kitaabo kye'maaja, ngiisi íbiri biyandike mwo, ukizi bikengeera, unakizi biyitoneesa kwo, ubwakya-ubwayira. Unakizi bikulikiriza byoshi-byoshi, halinde lyo ukizi yunguka, unakizi genduukirwa. Keera n'gakukomeereza kwo usikamage, unabe kikalage. Utayobohe, utanajugume. Mukuba, ngiisi ho ugakizi genda, Rurema Nahamwinyu, mugakizi ba muliriinwi.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Abahisiraheeri bayingira mu kihugo kye'Kaanani (1.1–5.12)
b) Ukugaaza ikihugo kye'Kaanani (5.13–12.24)
c) Abahisiraheeri bagabirwa utwaya (13.1–21.45)
d) Ha nyuma lyo'kugaaza ikihugo (22.1–24.33)

Yoshwa agomboola Musa

1 Ulya mukozi wa Nahano, Musa, umutabaazi wage, ye wâli Yoshwa mugala Nuuni. Ikyanya Musa âli mali fwa, Nahano anabwira Yoshwa kwokuno:
2 «Umukozi wani Musa, keera akafwa. Aaho! Wehe, ujabusagye yaba Bahisiraheeri booshi, ulwiji Yorodaani, halinde unabayingirane mu kihugo kyo ngabaheereza.
3 Nga kwo n'galagaania Musa, ngiisi ho mugaafina, ngayami mùheereza ho.
4 «Yikyo kihugo, imbibi zaakyo zo zeezi: uluhande lwe'kisaka lugatondeerera kwi'shamba. Na lwe'mbembe, lugahekera ku migazi ye'Lebanooni. Na lwe'sheere lugatondeerera ku lwiji luhamu Hefuraati, lunagenderere uluhande lwe'muga, halinde mu kihugo kyoshi kya'Bahiti, lunahekere ku Nyaaja Mediterane.
5 «E Yoshwa, nga kwo nâli kizi ba na Musa, kwo na naawe, tugayamanwa. Mu burambe bwawe bwoshi, ndaaye mundu úwâye kuhangirire. Ndâye kusige, ndanâye kuhemukire.
6 «Aaho! Usikamage, unabe kikalage. Si we gahyaniisa yaba bandu ikihugo kyo n'galagaania bashokuluza baabo.
7 Kwokwo, ukizi yama usikamiri, unabe kikalage. Imaaja zo'mukozi wani Musa akamùheereza, zooshi, ukizi zisimbaha. Hatanagirage zo ugakizi bambala, mbu ulole ilulyo kandi iri ilumosho. Ngiisi ho ugakizi genda, ugakizi genduukirwa.
8 «Yikyo kitaabo kye'maaja, ngiisi íbiri biyandike mwo, ukizi bikengeera, unakizi biyitoneesa kwo, ubwakya-ubwayira. Unakizi bikulikiriza byoshi-byoshi, halinde lyo ukizi yunguka, unakizi genduukirwa.
9 «Keera n'gakukomeereza kwo usikamage, unabe kikalage. Utayobohe, utanajugume. Mukuba, ngiisi ho ugakizi genda, Rurema Nahamwinyu, mugakizi ba muliriinwi.»

Yoshwa alingikania abandu, gira bajabuke ulwiji Yorodaani

10 Yoshwa anabwira abimangizi ba'bandu, ti:
11 «Mulengage mu shumbi yoshi ya'Bahisiraheeri, munababwire kwokuno: “Kirya kihugo, si Rurema Nahamwinyu keera akamùheereza kyo. Aaho! Mugirage mulingaanie indanda. Ku lusiku úlugira izishatu, mugajabuka ulwiji Yorodaani, munagendi kigwata.”»
12 Kwokwo, Yoshwa anaganuuza abashosi bo'mulala gwa Rubeni, na bo'gwa Gaadi, ne'kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi kwokuno:
13 «Musa, umukozi wa Nahano, akamùbwira kwo kino kihugo, Nahano, Rurema winyu keera akamùheereza kyo, anakola agamùluhuusa.
«Yiryo igambo, mukizi likengeera.
14 Na bwo Musa keera akamùheereza ikihugo íkiri isheere yo'lwiji Yorodaani, bakiinyu, na yaba baana biinyu, bo bagakisigala mwo, kuguma ne'bitugwa. Si mwe bikalage, mujabukage imbere lya beene winyu, mufumbiiti bilwaniiso, gira mukabatabaale,

15 halinde ukuhisa ku kyanya nabo, Nahano agabaluhuusa. Mubatabaalage, halinde
nabo, bakagwate ikihugo kyo Nahano, Rurema winyu abaheziizi. Ha nyuma, kino
kihugo íkiri uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani, mukabuli kigalukira mwo.»
16 Yabo bandu, banashuvya Yoshwa, ti: «E waliha, ngiisi byo watubwira, tugakizi
bigira. Na ngiisi ho ugakizi tutuma, ho tuganakizi genda.
17 Nga kwo twâli kizi simbaha Musa, kwo na naawe, tugakizi kusimbaha. Igambo
liguma naaho lyo twahuuna Nahano Rurema, akizi yama ali kuguma na naawe, nga
kwo âli yamiinwi na Musa.
18 Ikyanya watubwira amagambo, iri hangaba hali úgakizi kugayiriza, anabe
atakusimbahiri, uyo anayitwe nyene. Si wehe, ukizi yama usikamiri. Unabe ulyagagi
kikalage.»

2

Yoshwa alungika abandu babiri bagendi gahiriza i Yeriko

1 Ikyanya Abahisiraheeri bâli riiri i Shitimu, Yoshwa mugala Nuuni, analungika
abagahirizi babiri ku bumbishwa, anababwira: «Mugendi gahiriza ikihugo, ne'ngingwe,
kaliira kaaya ke'Yeriko.» Kwokwo, banagenda yo, banalunguula mu nyumba
yo'mushule muguma, iziina lyage ye Rahaabu, banabeera mwomwo.
2 Mwami we'Yeriko anabwirwa, ti: «Lolaga! Buno bushigi, mu kano kaaya keera
mwayingira abashosi ba'Bahisiraheeri. Ewe! Bayiji gahiriza ikihugo kiitu.»
3 Lyeryo, mwami anatuma abandu imwa Rahaabu, ti: «Yabo bashosi ábayingira mu
mwawe, ubahuluse. Si íbitumiri bayija, gira bayiji gahiriza ikihugo kiitu kyoshi!»
4 Yabo bashosi kwo bali bombi, uyo mukazi âli mali gwanwa ababisha, kyanatuma
agashuvya kwokuno: «Balya bashosi, biri ukuli kwo nie bashubi zatiiri. Si ndayiji ho
bashubi lyosiri.
5 Ne'kyanya ulwivi lwa'kaaya lukahamikwa, lyo bayami huluka ku hihwehwerwe.
Ndanaki menya imunda bagenda. Iri mwangakwabaduka, hali ikyanya mwangaki
baduuka.»
6 (Yabo bagahirizi, kundu Rahaabu akadeta kwokwo, haliko âli mali gwanwa
abashonia mwi'daari, anababisha mu tuti twe'kitaani. Mukuba, âli tushashiri kwo.)
7 Yabo bandu ba mwami, ikyanya bakahuluka mu kaaya, ulwivi lwi'rembo lwanayami
hamikwa, banakizi genda bagabashakula, halinde banahika ku byambu byo'lwiji
Yorodaani.
8 Bwobwo bushigi, ikyanya abagahirizi batâli zaazi hunira, Rahaabu anabagwanana
mwi'daari,
9 anababwira kwokuno: «Nyiji bwija kwo Nahano keera akamùheereza kino kihugo
kiitu. Na buno, tweshi tukolaga ne'kyoba kingi hi'gulu liinyu, tunakoli twisiri indege.
10 Keera twayuvwa kwe'kyanya mukalyoka mu kihugo kye'Miisiri, kwo Nahano
akakamya amiiji ge'Nyaaja Ndukula, gira mujabuke. Ha nyuma, mwanayita abaami
babiri ba'Bahamoori, mwami Sihooni, na mwami Hoogi, kwo bâli tuuziri i kajabo
ko'lwiji Yorodaani. Mwanayami bashereeza lwoshi-lwoshi.
11 Ikyanya tukayuvwa kwokwo, imitima yitu yanayami shenguka. Tweshi twanatwika
indege. Mukuba, Nahano, Rurema winyu atuuziri mwi'gulu, kiri na hano mu kihugo.
12 «Keera namùtabaala. Aahago! Naani, namùyinginga, mumbiikire indahiro
kwi'ziina lya Nahano, kwo mugandabaala kuguma ne'mbaga yani. Mumbeereze
akalangikizo,
13 kwo mugangiriza daata na maawe, na bashija baani, na beene witu. Ee! Booshi
be'mbaga yani, mukabafuuse.»
14 Yabo bagahirizi, ti: «Iri wangamira umwazi gwitu, nyiitu tugakugirira amiija, mu
kuyemeerana. Aaho! Utukizagye, gira nyiitu, tukakukize. Mukuba, kino kihugo, Nahano
akoli tuhiiri kyo.»
15 Ulya Rahaabu, inyumba yage yâli nyubakire ku luzitiro lwa'kaaya. Kwokwo,
analeeza yabo bashosi babiri mu kaazo, mu kubashonoola no'mugozi.
16 Anababwira: «Mutee gendi yibisha mu tugangazi. Ikyanya bagamùhiiva, lyo
batamùbone. Munahise isiku zishatu muli yeyo, halinde bakabe keera bagaluka. Ha
nyuma, mukabuli yigendera.»
17 Yabo bagahirizi, banamúshuvya: «Iyi ndahiro yo watubikiisa, twagiyemeera.
18 Aaho! Ikyanya tugayiji gwata kino kihugo, uyabiire yugu mugozi mudukula,
unagushwekere ku kano kaazo ko watuleeza mwo. Ha nyuma, muno mu mwawe
unakuumanie yisho, na nyoko, na bashija baawe, na beene winyu, kuguma na'bandi
booshi be'mbaga yinyu.

19 Haliko, iri muguma winyu angahuluka, anayitwe, umuko gwage gugaaba hi'gulu
lyage yenyene. Twehe tugaaba twayikaraba. Haliko, iri twangagendi múteera mu
nyumba yawe, kwoki umuko gwage gugaaba hi'gulu liitu.
20 Iyi ndahiro yo watubikiisa, iri wangagibalala, iri keera wagihongola.»
21 Na wa naye, ti: «Bibe nga kwo mwadeta.» Haaho, anashwekera gulya mugozi
mudukula ku kaazo, anabahanguula kwo bagendage.
22 Yabo bagahirizi, iri bakazamuukira mu tugangazi, banatee mala ye'siku zishatu
babishamiri. Kundu abandu be'Yeriko bâli gweti bagabahiiva-hiiva, haliko batan-
ababona, banagalukira mu kaaya.
23 Ha nyuma, yabo bombi banalyoka mu migazi, banajabuka ulwiji Yorodaani. Ne'ri
bakahika áhali Yoshwa mugala Nuuni, banamúganuulira ngiisi íbikabakoleka kwo.
24 Banashubi múbwira: «E waliha, ku kasiisa, Nahano keera atuheereza kirya kihugo
kyoshi. Si abatuulaga baamwo, keera batwika indege hi'gulu liitu!»

3

Abahisiraheeri bajabuka ulwiji Yorodaani

1 Iri hakaba shesheezi kare-kare, Yoshwa na'Bahisiraheeri booshi, banalyoka yaho i
Shitimu, banagendi shumbika ku lwiji Yorodaani, banatee beera ho.
2 Iri hakalengaga isiku zishatu, abakulu banagenda bagalenga mu shumbi,
3 banabwira abandu, ti: «Ikyanya mugaabona Abalaawibagingi, babetwiri Akajumba
ke'Kihango kya Rurema Nahamwinyu, haaho niinyu munayami yimuka, munakashala-
gire.
4 Kwokwo, lyo mulonga ukumenya injira yo mugalenga mwo, bwo mutazindi hika
ino munda. Yako Kajumba, mutakayegeere, si mukizi yisigaza ha nyuma, nga ku
kilomeetere kiguma.»
5 Ha nyuma, Yoshwa yenyene anababwira: «Kusheezi, Nahano agamùgira
mwe'bisoomeza. Aaho! Muyiyeruusagye!»
6 Iri bukakya, Yoshwa anabwira abagingi, ti: «E balya, mubetulage Akajumba
ke'Kihango, munagwanwe imbere lya'bandu.» Kwokwo, banakabetula, banagwanwa
imbere lyabo.
7 Nahano anabwira Yoshwa, ti: «Zeene, lyo ngatondeera ukukukuza imbere
lya'Bahisiraheeri booshi. Banamenye kwo tuyamiinwi, nga kwokulya nâli kizi ba na
Musa.
8 Kwokwo, ubwirage abagingi ábabetwiri Akajumba ke'Kihango, kwe'kyanya bagahik-
aga ku lwiji Yorodaani, banayami gendi luyimanga mwo.»
9 Kwokwo, Yoshwa anabwira Abahisiraheeri, ti: «Muyegeerage, gira muyuvwe ngiisi
kwo Rurema Nahamwinyu adesiri.
10 Zeene, mukola mugaamenya ku kasiisa, kwo muyamiinwi na Rurema úli mugu-
maana. Mukuba, agamùyimulira Abakaanani, na'Bahiti, na'Bahivi, na'Bapereesi,
na'Bagirigaashi, na'Bahamoori, na'Bayebuusi.
11 «Lolagi! Bwo Nahano atwaziri amahanga gooshi, Akajumba kaage ke'Kihango,
kagagwanwa imbere liinyu, halinde mujabuke ulwiji Yorodaani.
12 Buno, mu kati kiinyu, mutoole mwa'bashosi ikumi na babiri, muguma-muguma mu
ngiisi mulala.
13 Abagingi ábabetwiri Akajumba, ikyanya ishando zaabo zigaafina mu lwiji, haaho-
haaho amiiji gagayami yimanga, gooshi ganayigushe ha lugulu. Nahano ye twaziri
amahanga gooshi.»
14 Abahisiraheeri banayimuka mu shumbi lyabo, gira bagendi jabuka ulwiji Yorodaani.
Balya bagingi ábâli betwiri Akajumba ke'Kihango, banashokola injira.
15 Yikyo kyanya, kyâli kola kyo'mwimbu. Na yulwo lwiji, lwâli yijwiri bweneene.
Kundu kwokwo, balya bagingi, ishando zaabo mbu zifinage naaho mu lwiji,
16 lyeryo amiiji ganayami yimanga, gatanaki hinga. Galya miiji gooshi ganaheema,
ganagira ibenga, halinde mu kaaya ke'Hadamu, hoofi ne'Zaretani. Amiiji ágâli i'fwo,
ganakizi hingira mu nyaaja ye'Haraba (kuli kudeta: mu Nyaaja yo'Muunyu). Kwokwo,
ganakama ngenene. Abahisiraheeri banalonga ukujabuka áhayumiri, uluhande
lwe'Yeriko.
17 Ku kyanya Abahisiraheeri bâli ki gweti bagajabuka ulwiji, abagingi ábâli betwiri
Akajumba, bâli yamiri bayimaaziri áhayumiri mu lwiji. Banabeera haaho, halinde
abandu booshi banayusa ukujabuka.

4

Abahisiraheeri batoola amabuye go'bukengeeze

1 Ikyanya abandu booshi bakayusa ukujabuka ulwiji Yorodaani, Nahano anabwira
Yoshwa:
2 «Mu yaba bandu, utoole mwa'bashosi ikumi na babiri, mu ngiisi mulala, mushosi
muguma-muguma.
3 Unababwire kwo batoole amabuye ikumi na gabiri ha kati ko'lwiji, ngiisi ha'bagingi
baki yimaaziri, banagatwale, halinde ho mugalaala zeene.»
4 Yoshwa anatumira yabo bashosi, muguma-muguma wa ngiisi mulala.
5 Ne'ri bakahika, anababwira: «Mugendage ha kati ko'lwiji Yorodaani, mugwanwe ha
mbere lya'Kajumba ke'Kihango kya Rurema Nahamwinyu. Yaho, ngiisi muguma winyu
abetule ibuye ha lutugo, liguma-liguma ku ngiisi mulala gwa'Bahisiraheeri.
6 «Yago mabuye, kagaaba kalangikizo mu kati kiinyu. Mu siku ízigayija, abaana
biinyu bagakizi mùbuuza mbu: "Kituma kiki yaga mabuye galuuzirwi yaha?"
7 Munakizi bashuvya, ti: "Akajumba ke'Kihango kya Nahano, ikyanya bakakalengana
mu lwiji Yorodaani, amiiji gaalwo ganayami yimanga. Yaga mabuye gagakizi kengeeza
Abahisiraheeri booshi kwokwo, halinde imyaka ne'myakuula."»
8 Iri Yoshwa akayusa ukubabwira kwokwo, banamúsimbaha. Banatoola amabuye
ikumi na gabiri mu kati ko'lwiji Yorodaani, liguma-liguma ku ngiisi mulala, nga kwo
Nahano akabwira Yoshwa. Galya mabuye, banagendi galunda ho bakalaala.
9 Yoshwa anayabiira agandi mabuye ikumi na gabiri, anagashinga mu kati ko'lwiji
Yorodaani, ha'bagingi bâli yimaaziri na'Kajumba ke'Kihango. Yago mabuye nago, gakiri
haaho halinde zeene.
10 Ikyanya abandu booshi bakajabuka ulwiji ku ngungu, balya bagingi bâli ki yimaaziri
ha kati ko'lwiji, babetwiri Akajumba ke'Kihango. Byoshi bikakoleka, nga ngiisi kwo
Nahano âli mali gwanwa abwira Yoshwa ku njira ya Musa.
11 Ne'ri bakaba keera bajabuka, lya'bagingi nabo bakajabukana kalya Kajumba
ke'Kihango kya Nahano, banashubi shokola injira imbere lya'bandu.
12 Mu kujabuka, zirya ndwani zo'mulala gwa Rubeni, no'gwa Gaadi, ne'kimaanye
kyo'gwa Manaasi, bo bakashokola injira imbere lya'baabo, nga kwo Musa âli mali
gwanwa ababwira.
13 Mu Bahisiraheeri, abasirikaani bihumbi makumi gana banalenga mu ndekeera
ya'kaaya ke'Yeriko, bagweti bagagenda imbere lya Nahano.
14 Yulwo lusiku, Nahano akakuza Yoshwa bweneene imbere lya'Bahisiraheeri booshi,
banakizi músimbaha isiku zaage zooshi, nga ngiisi kwo bâli kizi simbaha Musa.
15 Ha nyuma, Nahano anabwira Yoshwa:
16 «Balya bagingi ábabetwiri Akajumba ke'Kihango, ubahanguulage kwo balyoke mu
lwiji.»
17 Yoshwa anababwira: «Mulyokage mu lwiji.»
18 Yabo bagingi, banalyoka mu lwiji, baki betwiri Akajumba ke'Kihango. Mbu
bafinage naaho ku ngombe yalwo, haaho galya miiji ganayami shubaana, ganagenderera
ukugolomba bukayu, nga kwo gâli tuula-tuula.
19 Yukwo kujabukwa kwo'lwiji Yorodaani, kwâli riiri mu siku ikumi zo'mwezi
gwe'ndondeko. Kwokwo, banagendi shumbika i Girigaali, uluhande lwe'sheere
lwa'kaaya ke'Yeriko.
20 Galya mabuye ikumi na gabiri go bakatoola mu lwiji Yorodaani, Yoshwa anagayabi-
irira haaho i Girigaali, anagashinga ho.
21 Ha nyuma, Yoshwa anabwira Abahisiraheeri, ti: «Mu siku ízigayija, abaana biinyu
bagamùbuuza íbitumiri yaga mabuye galuuzirwi yaha.
22 Aaho! Mukabashuvye kwe'kyanya tukajabuka ulwiji Yorodaani,
23 Nahano, Rurema winyu akatukamiza lwo, halinde tweshi twanajabuka áhakoli
yumiri. Kwokwo, kwo akatukamiza kiri ne'rya Nyaaja Ndukula.
24 Na íbitumiri akagira kwokwo, lya'bandu ba'mahanga gooshi bamenye kwo ye
mwene ubushobozi. Kwokwo, lyo mukizi músimbaha, halinde imyaka ne'myakuula.»

5

1 Ikyanya Nahano akakamiza Abahisiraheeri ulwiji Yorodaani, gira bajabuke, abaami
booshi ba'Bahamoori na ba'Bakaanani, banayuvwa. Kyanatuma bagashenguka, ba-
natwika indege. (Abahamoori bâli tuuziri uluhande lwe'muga lwo'lwiji Yorodaani,
na'Bakaanani bâli tuuziri ku butambi bwe'Nyaaja Mediterane.)

Abahisiraheeri batenguulwa

2-3 Ku kyanya Abahisiraheeri bâli kola i Gibeyati-Haraloti, Nahano anabwira Yoshwa
kwokuno: «Uyabiirage utushangalibwe, unatubaaje mwa'makeeta, gira utenguule
mwa'Bahisiraheeri ba kino kibusi kihyahya.» Yutwo tushangalibwe, Yoshwa anatuyabi-
ira, anatubaaja mwa'makeeta, anabatenguula.
4-5 Abahisiraheeri, íbikatuma Yoshwa agabatenguula, mukuba ikyanya bakalyoka i
Miisiri, abashosi booshi ábâli batenguule, bâli mali hisa imyaka yo'kugenda mwi'zibo.
Na booshi banaherera mwi'shamba. Si ábakayiji libutirwa mwo boohe, batâli zaazi
tenguulwa.
6 Yabo Bahisiraheeri ábakalyoka i Miisiri bakola ne'myaka yo'kugenda mwi'zibo,
batakasimbaha Nahano. Kyanatuma bagaahisa imyaka makumi gana, bagweti
bagadalamba-dalamba mwi'shamba, halinde banaliherera mwo. Mukuba, Nahano
akabiika indahiro kwo batagayingira mu kirya kihugo íkiyeziri mwa'mata no'buuki,
kundu âli mali kiheereza bashokuluza baabo.
7 Kwokwo yikyo kihugo, Nahano anadetaga kwa'baana baabo bo bagayiji kihyana. Na
bwo yabo baana batâli zaazi tenguulwa, Yoshwa anabatenguula.
8 Ne'ri akayusa ukubatenguula booshi, banatee beera haaho mu shumbi, halinde
ikyanya bakakira.
9 Ha nyuma, Nahano anabwira Yoshwa: «Ikyanya mwâli riiri baja i Miisiri, mwâli
kizi teezibwa ishoni. Haliko buno, namùlyokeza zo.» Kyo kitumiri yaho handu,
bakahayinika iziina Girigaali. Lyo ni'ziina lyaho, halinde zeene.

Ipasaka ya mbere mu kihugo kye'Kaanani

10 Abahisiraheeri, bâli ki shumbisiri yaho i Girigaali, mu ndekeera íyâli riiri hoofi
na'kaaya ke'Yeriko. Mu siku ikumi na zina zo'mwezi, iri hakaba kakola kabigingwe,
banashambaalira ulusiku lukulu lwe'Pasaka.
11 Ne'ri bukakya, banalya imikate mizira saama, ne'ndete ngalange.
12 Ukulyokera ku yulwo lusiku, batanaki shubi longa imana. Si banatondeera ukukizi
lya imimbu ya mu kihugo kye'Kaanani.

Yoshwa ahumaanana no'mukulu wa'basirikaani ba Nahano

13 Lusiku luguma, iri Yoshwa akaba akola hoofi ne'Yeriko, anayinamula amasu,
anabona umushosi muguma ayimaaziri imbere lyage, ayomwiri ingooti. Yoshwa
anamúyegeera, anamúbuuza: «Ewe! Ka ulyagagi uluhande lwitu, kandi iri uli
uluhande lwa'bagoma biitu?»
14 Ulya mushosi, ti: «Nanga, maashi! Ndali iyo! Nayija ndi mukulu wa'basirikaani ba
Nahano.»
Yoshwa, mbu ayuvwe kwokwo, anayami fukama imbere lyage, anayisa amalanga
haashi, iri anamúbwira: «E Nahamwitu, ndi mukozi wawe. Aaho! Uloziizi ngirage
kuti?»
15 Ulya mukulu, ti: «Hogolaga ibiraato byawe. Mukuba, hano uyimaaziri, hali handu
hataluule.» Yoshwa anayami bihogola.

6

Abahisiraheeri bagwata akaaya ke'Yeriko

1 Bwa'Bahisiraheeri bâli koli shumbisiri hoofi na'kaaya ke'Yeriko, inyiivi zaako zâli
kola mbamike. Ndaaye mundu úwâli kizi yingira mwo, kandi iri ahuluka mwo.
2 Nahano anabwira Yoshwa: «Lolaga! Yaka kaaya ke'Yeriko, keera nakuheereza ko,
kuguma na mwami wako, na'basirikaani baage.
3 Aaho! Uhise isiku ndatu ugweti ugakazunguluka, liguma ku lusiku, uli kuguma
na'basirikaani baawe.
4 Mu yizo siku, abagingi balinda bakizi genda bafumbiiti amahembe ge'bipanga,
banakizi genda imbere lya'Kajumba ke'Kihango.
«Ku lusiku lwa kalinda lwohe, muzunguluke akaaya ubugira kalinda. Ne'ri mwayusa,
abagingi banayami dihiriza ibibuga.
5 Abandu booshi banayami banda akaluulu, halinde uluzitiro lwa'kaaya, lugayami
kunyukira haashi. Ngiisi mundu analyoke ho ayimaaziri, munayami kayingira mwo.»
6 Yoshwa anatumiraga abagingi, anababwira: «Mukizi genda mubetwiri Akajumba
ke'Kihango. Na balinda biinyu, bakizi genda imbere lyako. Ngiisi muguma wabo,
afumbate ikibuga kiguma-kiguma.»
7 Ha nyuma, Yoshwa anabwira abandu booshi, ti: «Muyimukage, muzunguluke yako
kaaya. Na'basirikaani bagende ha mbere lya'Kajumba ke'Kihango kya Nahano.»

8 Ikyanya Yoshwa akababwira kwokwo, balya bagingi balinda ábâli fumbiiti ibibuga,
banagenda imbere lya Nahano iri banabidihiriza. Na ábâli betwiri Akajumba
ke'Kihango, nabo banayija babakulikiiri.
9 Abasirikaani, banagenda imbere lya'Kajumba, na'balaliizi banakizi yija bakashalagi-
iri. Abagingi nabo, bâli riiri ha kati kaabo, bagweti bagadihiriza ibibuga.
10 Yoshwa anabakomeereza kwokuno: «Hatagirage umundu úgalunguli banda
akaluulu, kandi iri ahulusa ulwaku. Mube munyerere, halinde ukuhisa ku lusiku lwo
ngamùhanguula kwo mubande akaluulu. Lyoki, mukabuli kabanda.»
11 Kwokwo, Yoshwa anabwire abagingi kwo bayabiire Akajumba ke'Kihango kya
Nahano, banakazungulukane yako kaaya liguma ku lusiku. Bakabuli galuka, banagendi
gwejera mu shumbi.
12 Iri bukakya, Yoshwa anavyuka ku mutwezi. Abagingi banashubi betula Akajumba
ke'Kihango kya Nahano.
13 Balya bagingi balinda ábâli fumbiiti ibibuga birinda, banagenda imbere lyako, iri
banakizi dihiriza ibibuga. Abasirikaani banagenda ha mbere lyako, na'balaliizi banakizi
kashalagira.
14 Ku yulwo lusiku úlugira izibiri, banashubi zunguluka yako kaaya liguma, banabuli
galukira mu shumbi. Banahisa isiku ndatu, bagweti bagaagira kwokwo-kwokwo.
15 Ku lusiku úlugira izirinda, banavyuka ku mutwezi, banashubi zunguluka akaaya.
Si leero banakazunguluka ubugira kalinda.
16 Iri bakahisa ubwa kalinda, abagingi banayami dihiriza ibibuga byabo. Yoshwa,
anabwira abandu kwokuno: «Ngahwe! Mubandage akaluulu. Si kano kaaya, keera
Nahano akamùheereza ko!
17 Ngiisi íbikali mwo, bikoli talwirwi imwa Nahano. Ku yukwo, mugirage mubijigiivye
ngi'tuulo lyo'kusiriiza. Ulya mushule Rahaabu naaho, kuguma na'bandu booshi
be'mbaga yage, bo bagasigala. Mukuba, ikyanya tukalungika abagahirizi, ye kababisha.
18 «Muyilangage, maashi! Ngiisi kindu kyoshi keera íkyashungikwa kwo kigashereez-
ibwa, hatagire mundu úgakitwala. Mango akitwala, iri ishumbi yage igashereezibwa.
Kiri na tweshi, tunayiji kengeera twayikululira umwama.
19 Si iharija, ne'nooro, na ngiisi íbikatulwa mu miringa na mu byuma, byohe bikoli
talwirwi imwa Nahano, binakwaniini bisingulwe mu kihinda kyage.»
20 Kwokwo, ikyanya ibibuga bikadihirizibwa, abandu banakizi banda akaluulu.
Lulya luzitiro úlwâli zungulusiri yako kaaya, lwanayami yibumbulika haashi, buu!
Ngiisi muguma wabo, anayami lyoka ho âli yimaaziri, banayami lunguula mu kaaya,
banakagwata mbira.
21 Abandu baamwo booshi, banabaminika ku ngooti, abashosi, na'bakazi, ne'misore,
kiri na'bashaaja. Banayita ne'ngaavu, ne'bibuzi, na bapunda. Byoshi, fye!
22 Balya bashosi babiri ábâli mali gwanwa bagahiriza yikyo kihugo, Yoshwa anabab-
wira kwokuno: «Keera mukabiikira ulya Rahaabu indahiro. Aaho! Mulunguulage mu
nyumba yage, munamúhuluse, kuguma na'bandu booshi ábali mwo.»
23 Kwokwo, banagendi leeta Rahaabu, na yishe, na nyina, na beene wabo booshi,
kuguma na ngiisi ye bayimbanwa kwo. Yabo booshi, banagendi babiika inyuma
lye'shumbi ya'Bahisiraheeri.
24 Ha nyuma, banaduulika akaaya mwo'muliro, kuguma na byoshi íbyâli kali mwo. Si
iharija, ne'nooro, na ngiisi íbikatulwa mu miringa, na mu byuma, byohe bakabisingula
mu kihinda kya Nahano.
25 Kwokwo, kwo Yoshwa akakiza umushule Rahaabu, kuguma na'bandu booshi ba mu
nyumba yage, banaki tuuziri kuguma na'Bahisiraheeri halinde zeene. Mukuba, ikyanya
Yoshwa akalungika balya bagahirizi kwo bagahirize akaaya ke'Yeriko, uyo Rahaabu ye
kababisha.
26 Ku yikyo kyanya, Yoshwa anabiika indahiro imbere lya'bandu kwokuno:
«Yaka kaaya ke'Yeriko, ngiisi úgakashakuulula, Nahano amúdaake.
Ee! Ikyanya agashakuulula indaliro zaako, ifula yage, ifwe.
Na ngiisi úgashubi yubaka inyiivi zaako, umuzibo gwage, gufwe.»
27 Na bwo Nahano âli yamiinwi na Yoshwa, imyazi yage yanalumbuuka bweneene mu
kihugo kyoshi.

7

Hakani ahanwa hi'gulu lye'kyaha kyage

1 Ikyanya Abahisiraheeri bakateera akaaya ke'Yeriko, Nahano anababwira kwo byoshi
bikoli talwirwi imwage. Halikago, mundu muguma, iziina lyage ye Hakani anabiyabiira

kwo, anabibisha, kyanatuma Nahano agabarakarira. (Uyo Hakani, âli riiri mugala Karimi, mwijukulu Zabeedi. No'yo Zabeedi âli riiri mugala Zeera, wa mu mulala gwa'Bayuda.)

2 Ikyanya abandu bâli ki riiri i Yeriko, Yoshwa anatuma abashosi baguma mu kaaya ke'Hayi. (Yako kaaya, kâli riiri hoofi ne'Beeti-Haweni, uluhande lwe'sheere lwe'Beteeri.) Yoshwa anababwira: «Mugendi gahiriza imbande ze'yo munda.» Kwokwo, banazamuuka, banagendi kagahiriza.

3 Ikyanya bakaba keera bagaluka, banayiji bwira Yoshwa: «Yako kaaya, abatuulaga baamwo, bali bagerwa naaho. Ku yukwo, bitahuuniri kwa'basirikaani booshi bagendi kateera. Si abasirikaani bihumbi bibiri, kandi iri bishatu naaho, bangakagwata!»

4 Kwokwo, Abahisiraheeri nga bihumbi bishatu, banagendaga i Hayi. Haliko ikyanya bakakateera, abatuulaga baamwo banabashindibuka kwo.

5 Banayita Abahisiraheeri nga makumi gashatu na ndatu. Ne'ri abaabo bakapuumuka, banabashindibuka kwo, ukulyokera kwi'rembo lya'kaaya kaabo, halinde i Shebarimu, banabayitira ku mudulumuko. Ikyanya Abahisiraheeri bakabona kwokwo, banatwika indege, banaba nga bujonga.

6 Yoshwa, na'bashaaja ba'Bahisiraheeri, banayami daatula ibyambalwa byabo ku mwizingeerwe. Banakizi yifuka ulukungu mu matwe, iri banagwa buubi imbere lya'Kajumba ka Nahano, banabeera haaho, halinde kabigingwe.

7 Yoshwa anayamiza, ti: «Yoho e Rurema Nahamwitu! Kituma kikagi ukatujabula ulwiji Yorodaani? Ka uloziizi kwa'Bahamoori batuminike? Nga twangáyiberiiri i kajabo kaalwo, bwo bwangábiiri bwija.

8 E Nahamwitu, bikagi byo nangaki deta? Si Abahisiraheeri keera batibita abagoma baabo!

9 Abakaanani, kuguma na'batuulaga booshi ba mu kino kihugo, mango bayuvwa kwokwo, bagayami tusokanana, banatuminike tweshi. Aaho! Kutagi kwo ugaki yerekana kwi'ziina lyawe liri no'bushobozi?»

10 Nahano anashuvya, ti: «E Yoshwa, kituma kiki uki yubamiri? Yimukaga!

11 Yaba Bahisiraheeri, kundu tukanywana ikihango twe nabo, haliko keera baki-hongola, banakoli giziri ikyaha. Ibindu íbikataluulwa kwo bibe bye'mwani, keera babizimba kwo, banabibisha mu bye'mwabo. Na buno, bagweti bagaadeta ikinyoma hi'gulu lyabyo.

12 Na bwo bakola nga kindu kyo'muziro, kyo kitumiri keera bayabirwa ukuhagana na'bagoma baabo, banakola mu tibita. Aaho! Yibyo bindu, iri mutangabishereeza kuguma na úkabizimba, ndagaki shubi mùtabaala.

13 «Aaho! Yimukaga, ugendi bwira Abahisiraheeri kwo bayiyeruuse, banayilingaanie ku bigaaba kusheezi. Niehe, Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, nadeta kwokuno: E Bahisiraheeri, mu kati kiinyu, muli ibindu íbikataluulwa imwa Rurema. Ne'ri mutangatee bilyosa mu kati kiinyu, mutâye hashe ukuhagana na'bagoma biinyu.

14 «Ku yukwo, kusheezi kare-kare, mweshi muyijage imbere lyani, mulala muguma-muguma. Ne'kyanya ngatoola umulala muguma, amakondo gaagwo gagakizi lenga liguma-liguma. Ne'kyanya ngatoola ikondo liguma, imbaga zaalyo, zigakizi lenga nguma-nguma. Ne'kyanya ngatoola iyo mbaga nguma, abandu baayo bagakizi lenga, muguma-muguma.

15 Kwokwo, ngiisi úgayaga kwo azimba ibindu íbikataluulwa imwa Rurema, akola agajigiivibwa, kuguma ne'bindu byage byoshi. Agaaba keera ahongola ikihango kya Nahano, anabe agira íbitali nga byo mu Bahisiraheeri.»

16 Iri bukakya shesheezi kare-kare, Yoshwa anakuumania imilala yoshi ya'Bahisiraheeri, muguma-muguma, umulala gwa'Bayuda gwanaleetwa.

17 Ne'ri bakaleetwa ikondo liguma-liguma, anayerekana ikondo lya Zeera. Ne'ri ikondo lya Zeera likaleetwa mbaga nguma-nguma, anayerekana imbaga ya Zabeedi.

18 Ne'ri nabo bakaleetwa, mundu muguma-muguma, anayerekana Hakani mugala Karimi.

19 Ulya Hakani, Yoshwa anamúbwira kwokuno: «E mwana wani, uhuuze Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri,* mu kudeta ukuli. Aahago! Ngiisi byo wakola, ubimbwehuke. Utakolwe kwo wabimbisha.»

20 Hakani, ti: «Ee! Biri ukuli, kwo keera n'gagira ikyaha imbere lya Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri. Na byo n'gakola, byo byebino:

21 Mu byo tukanyaga, n'gabona ikanju lyo'mulimbo bweneene, ukulyoka mu kihugo kye'Shinaari. N'gabona ne'bingorongoro magana gabiri bye'harija, ne'kijege kye'nooro

* **7:19 7.19** Yohana 9.24.

nga ya bingorongoro makumi gataanu. Yibyo bindu, nâli biyifwijiri, nanayami biyabiira.
Mbibishiri i kuzimu mwi'heema lyani. Ne'yo harija, ngisingwiri mwi'dako lyabyo.»
22 Yoshwa analungikaga abandu, banatibitira áhali iheema lya Hakani, banagwana
birya bindu biri biziike mwo. Ne'yo harija, iri mwi'dako lyabyo.
23 Birya bindu, banabiyabiira, banabitwalira Yoshwa, imbere lya'Bahisiraheeri booshi,
banabiyaja haashi imbere lya Nahano.
24 Yoshwa kuguma na'Bahisiraheeri booshi, banayami birigisha Hakani, kuguma ne'yo
harija, na lirya kanju, na zirya nooro. Banamútwala kuguma na bagala baage, na
banyere baage, ne'ngaavu zaage, na bapunda, ne'bibuzi, ni'heema lyage, na ngiisi hindi
hyoshi hyo âli gweti, halinde mu kabanda ke'Hakoori.
25 Haaho, Yoshwa anamúbwira kwokuno: «Ewe! Kituma kiki watulibuza? Zeene
buno naawe, Nahano akola agakulibuza.»
Lyeryo, Abahisiraheeri booshi banatondeera ukumúlasha amabuye, halinde anafwa.
Kiri ne'mbaga yage nayo, banagilasha amabuye, banabaduulika kwo'muliro.
26 Ulya Hakani, banamúlundaga kwa'mabuye mingi bweneene. Yago mabuye ganakiri
ho, halinde zeene. Ha nyuma, uburaakari bwa Nahano bwanahooha. Yaho handu,
halinde zeene, iziina lyaho Akabanda ka'Malibu.

8

Akaaya ke'Hayi kagwatwa mbira

1 Haaho, Nahano anadeta kwokuno: «E Yoshwa, utayobohe, utanavunike umutima.
Uyabiirage abasirikaani booshi, munagendi teera akaaya ke'Hayi. Si keera nabiika
umwami wako mu maboko gaawe, kuguma na'bandu baage, kiri ne'kihugo kyage
kyoshi.
2 Yako kaaya ke'Hayi no'mwami wako, ugakagira nga kwo ukagira akaaya ke'Yeriko
no'mwami wako. Si leero, ibindu byabo byoshi bigaaba bye'mwinyu. Aaho! Mugendi
bishama inyuma lya'kaaya, gira mukayiji kateera.»
3 Yoshwa anarongoora abasirikaani baage booshi halinde i Hayi. Anatoola ibikalage
bya'basirikaani bihumbi makumi gashatu, anabatuma bushigi,
4 anabakomeereza kwokuno: «Mundegage amatwiri. Yako kaaya, mugendi bishama
inyuma lyako. Munabeere haaho-haaho, muli ibiringiini.
5 Naani, kuguma na'bandi booshi bo tuliriinwi, tugagendi kateera hi'rembo lyako.
«Mango yabo batuulaga bayiji tulwisa nga kulya kwa mbere, tugatee bapuumuka.
6 Nabo, bagayija batulandiriziizi kwo, halinde batushendekeze hala na'kaaya kaabo.
Bagaatona kwo batuhima, nga kwokulya kwa mbere. Ikyanya tugaaba tukola mu
bapuumuka,
7 mwehe munayami bishuuka, munagwate akaaya kaabo. Mukuba, Nahano, Rurema
winyu akoli kabiisiri mu maboko giinyu.
8 Mango mwakagwata, mukayami kajigiivya, nga kwo Nahano adesiri. Aahago! Yaga
mategeko, mugasimbahe.»
9 Haaho, Yoshwa anababwira kwo bagendi yibisha ha kati ke'Hayi ne'Beteeri,
uluhande lwe'muga lwe'Hayi. Mu bwobwo bushigi, Yoshwa yehe analaala mu shumbi
ya'Bahisiraheeri.
10 Iri bukatejuukana, Yoshwa anavyuka, anakuumania Abahisiraheeri, kuguma
ne'birongoozi, anabatwala hoofi na'kaaya.
11 Yabo booshi bo akatwala, banabunda uluhande lwe'mbembe, mu kabanda ákâli
riiri hoofi lyako.
12 Anayabiira abandi basirikaani hoofi bihumbi bitaanu, anababisha ha kati ka'kaaya
ke'Beteeri, na'ke'Hayi, imuga.
13 Yoshwa, anayabiiraga ikiso kihamu, anakibiika uluhande lwe'mbembe yako. Na
ngiisi ábakasigala, anababiika uluhande lwe'muga yako, gira bakayiji kateera ha
nyuma. Mu bwobwo bushigi, yehe anagendi laala mu kabanda.
14 Mwami we'Hayi, ikyanya akavyuka, abona Abahisiraheeri bali ha kajabo
ka'kabanda, anashubi yimuka kuguma na'bandu booshi ba'kaaya kaabo. Balya booshi,
banashubi genda ku gwogulya mudulumuko úgwâli shooziri i Haraba, gira bagendi
teera ya'Bahisiraheeri. Kiziga uyo mwami, atâli yiji kwe'nyuma lyage, hakola abandu
ábamúbishamiri.
15 Yoshwa, kuguma na balya Bahisiraheeri booshi, banayigira nga ábahimwa,
banayihongoleka mwi'shamba.
16 Abandu booshi be'Hayi, banatabaazibwa kwo bakulikire Yoshwa na'bandu baage.
Banashindibuka ku Yoshwa, halinde banayikondeera hala na'kaaya.

17 Mu kaaya ke'Hayi, ndaaye kiri no'mushosi muguma úkakasigala mwo. Si booshi,
bâli bingiriziizi Abahisiraheeri, kyanatuma kagasigala buzira mulaazi.
18 Lyeryo, Nahano anabwiraga Yoshwa kwokuno: «Ewe! Ukunangule itumu lyawe,
ulishonge mu kaaya ke'Hayi. Mukuba, keera nakabiika mu maboko gaawe.» Yoshwa
anasimbaha.
19 Kwokwo, Yoshwa anakema balya bandu ábâli bishamiri inyuma lya'kaaya,
banabishuuka, banayami yingira mu kaaya banakagwata mbira, banakaduulika
mwo'muliro.
20 Abandu be'Hayi, mbu bakebagane, banabona kwa'kaaya kaabo kakola mu singooka,
banabula ho bagatibitira. Mukuba, kundu bâli yimwiri Abahisiraheeri, haliko yabo
Bahisiraheeri bâli mali bahindukira, gira babalwise.
21 Yoshwa, na'Bahisiraheeri booshi, iri bakabona kwo balya ábashubi bishamiri keera
bagwata akaaya, ne'kyusi kigweti kigatutumuka, banahindukira yabo ábâli bakulikiiri,
banatondeera ukubayita.
22 Abasirikaani ábâli bishamiri mu kaaya, nabo banalyoka mwo, gira batabaale
abaabo. Balya bandu be'Hayi banayigwana bakola ha kati ke'biso bibiri bya'basirikaani
ba'Bahisiraheeri. Ndaanaye kiri no'muguma úkafuuka, booshi banayitwa.
23 Si mwami wako, yehe banamúgwata mbira, banamútwala imunda Yoshwa.
24 Yabo bandu be'Hayi, yabo Bahisiraheeri banagenda bagabahiiva mwi'shamba, kiri
na mu mbingiro. Ne'kyanya bakayusa ukubayita booshi, banagalukira mu kaaya,
banahereereza ábâli sigiiri mwo.
25 Ku lwolwo lusiku, abashosi na'bakazi mu kaaya ke'Hayi bakaminikwa. Banâli hisiri
bandu bihumbi ikumi na bibiri.
26 Yoshwa âli bangwiri ukuboko úkwâli fumbiiti itumu. Atakakuyisa haashi, halinde
abatuulaga booshi be'Hayi bakaba keera bayitwa.
27 Abahisiraheeri banagendi shahula ibitugwa ne'bindi bindu, nga kwo Nahano
akagwanwa abwira Yoshwa.
28 Yako kaaya, kwokwo kwo Yoshwa akakajigiivya, kanakoli ba biguuka, halinde zeene.
29 Ulya mwami we'Hayi, Yoshwa anamúmanika ku kiti, anamúsiga kwo, halinde
kabigingwe. Iri izuuba likaba likola ligasooka, Yoshwa anabwira abandu kwo
bagendi lyosa ikirunda ku kiti, banagendi kikabula kwi'rembo lya'kaaya, banakilunda
kwa'mabuye, ganakiri ho halinde zeene.

Yoshwa ayubakira Nahano akatanda ku mugazi Hebaali

30 Ha nyuma, Yoshwa anagendaga ku mugazi Hebaali, anayubakira Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri ha'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo.
31 Yako katanda, anakayubaka nga kwo Musa, umukozi wa Nahano akabwira Abahisir-
aheeri. Mukuba, biri biyandike mu kitaabo kye'maaja za Musa, kwo katayubakwe
na'mabuye ágakabaajwa ne'kikolanwa kye'kyuma. Ku yako katanda, banakizi tangira
Nahano kwa'matuulo go'kusiriiza lwoshi, na go'kuyerekana ingoome.
32 Yoshwa, ikyanya akaba imbere lya'Bahisiraheeri booshi, anashubi hokoorora imaaja
ku mabuye, nga kwokulya Musa âli yandisiri.
33 Abahisiraheeri booshi, banazunguluka Akajumba ke'Kihango kya Nahano, bali
na'bashaaja baabo, na'bimangizi baabo, na'batwi be'maaja, ne'binyamahanga byoshi
byo bâli ririinwi. Yabo booshi, banayimanga imbere lya'bagingi ba'Balaawi, bwo
bâli betwiri yako Kajumba. Yabo bandu, ikimaanye kiguma kyanayimanga uluhande
lwo'mugazi Gerizimu. Ne'kindi, kyanayimanga uluhande lwo'mugazi Hebaali. Bakagira
kwokwo, nga kwo Musa, umukozi wa Nahano, âli mali gwanwa ababwira, gira balonge
ukugashaanirwa.
34 Ha nyuma, Yoshwa anasoma imaaja zooshi, nga kwo biri biyandike mu kitaabo,
gaba gali magambo go'bugashaane, kandi iri gi'daaki.
35 Ngiisi byoshi byo Musa akayandika, Yoshwa anabisoma. Na yaho, hâli kumaniri
abashosi, na'bakazi, na'baana, kiri ne'binyamahanga.

9

Yoshwa atebwa na'bandu be'Gibyoni

1 Ikyanya akaaya ke'Hayi kakasherezibwa, umwazi gwanahikira abaami booshi
ábâli tuuziri uluhande lwe'muga lwo'lwiji Yorodaani. Baguma bâli riiri mu migazi,
na'bandi mu ndekeera, na'bandi ku ngombe ye'Nyaaja Mediterane, halinde mu kihugo
kye'Lebanooni. Kuli kudeta umwami wa'Bahiti, na wa'Bahamoori, na wa'Bakaanani, na
wa'Bapereesi, na wa'Bahivi, na wa'Bayebuusi.

2 Yabo baami booshi, banayibiika kuguma, gira bagendi lwisa Yoshwa, kuguma
na'baabo Bahisiraheeri.
3 Abatuulaga be'Gibyoni, ikyanya bakayuvwa ngiisi kwo Yoshwa ahima akaaya
ke'Yeriko, na'ke'Hayi,
4 banakoleesa ubulyalya. Banayabiira amasuuzu mashaaja, ne'ndaha ze'divaayi íziri
nguluukulu. Yizo ndaha, zâli kola njane-njane, bwo zâli mali bereka. Yibyo byoshi,
banabishoneza ku bapunda baabo.
5 Banayambala ibishajiira bye'mirondo, ne'biraato bihange-hange. Ibyokulya byabo
byoshi, byâli koli yumiri, byanâli kola mu vunda.
6 Kwokwo, banagenda i Girigaali, imunda Yoshwa âli shumbisiri. Ne'ri bakamúhikira,
banamúlamusa, kuguma na'baabo Bahisiraheeri booshi, ti: «Twehe, twalyoka i
mahanga, twayiji mùhuuna kwo tunywane.»
7 Yabo Bagibyoni (ne'lindi iziina lyabo, Abahivi), Abahisiraheeri banabashuvya, ti:
«Kutagi kwo mwayija tunywane? Si kwangiba mutuuziri hano hoofi liitu.»
8 Nabo, ti: «Nanga, maashi! Si tuli bakozi baawe!»
Yoshwa, anashubi babuuza: «Aaho! Mwehe mulyagagi banyandi? Na hayi
mwalyoka?»
9 Banamúshuvya: «Twe bakozi baawe! Tukalyoka mu mahanga ágali hala
ngana. Twayija, bwo tukayuvwa ngiisi kwi'ziina lya Rurema Nahamwinyu, ligweti
ligahuuzibwa. Keera twanayuvwa ngiisi kwo âli kizi gira mu kihugo kye'Miisiri.
10 Tukanayuvwa na ngiisi kwo akahima abaami babiri ba'Bahamoori ábâli tuuziri i ka-
jabo ko'lwiji Yorodaani, mwami Sihooni we'Heshibooni, na mwami Hoogi we'Bashaani,
úwâli tuuziri i Hashitarooti.
11 Abashaaja ba mu kihugo kiitu, kuguma na'batuulaga booshi, bakatubwira kwo
tulingaanie indanda, tunayiji mùbona. Bakanadeta: "Mubabwire kwo tuli bakozi
biinyu. Aahago! Mugire tunywane ikihango."
12 «Lolagi! Ino mikate yitu, ikyanya tukagiyimukana, yâli ki riiri miduutu. Halikago
buno, ikoli yumuusiri, inakoli vuuziri.
13 Kiri na zino ndaha, ikyanya tukazilongera mwe'divaayi, zâli ki riiri mbyahya. Haliko
buno, keera zashanguka. Na bwo twashaaga hala bweneene, ibyambalwa ne'biraato
biitu, nabyo keera byatuhulira kwo.»
14 Yabo Bahisiraheeri, mbu bayuvwe kwokwo, banayami toma-toma ku byokulya,
buzira kutee hanuusa Nahano.
15 Yoshwa analeka ukubayita, si banayami nywana ikihango, halinde booshi banatuula
mu mutuula. Abimangizi ba'Bahisiraheeri, nabo banakibiikira indahiro.
16 Abahisiraheeri, iri bakaba keera bahisa isiku zishatu bagiziri kirya kihango, babuli
menya kwo balya Bagibyoni bali batuulani baabo, na kwo batuuziri hoofi-hoofi.
17 Kwokwo, banagendi lola ho bâli tuuziri. Ne'ri bakahisa isiku zishatu bali mu njira,
banahika mu twaya twabo, kuli kudeta akaaya ke'Gibyoni, na'ke'Kefira, na'ke'Berooti,
na'ke'Kiryati-Yariimu.
18 Abahisiraheeri batanaki balwisa. Mukuba, abimangizi baabo bâli mali gwanwa
bababiikira indahiro kwi'ziina lya Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri.
Haaho, Abahisiraheeri booshi banatondeera ukuyidodombera abimangizi baabo.
19 Haliko banabashuvya: «Yabo bandu, keera twababiikira indahiro kwi'ziina lya
Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, tutanganaki bahuma kwo.
20 Tubalekage bayame ho, gira tutayiji kengeera twahanwa. Ne'yo ndahiro yo keera
tukabiika, tutangaki gihongola. Si byo tugabahuuna naaho, byo byebi:
21 Kundu tugabaleka babe ho, haliko bayemeere naaho ukukizi tusheenyera, no'kukizi
tuvwomera tweshi.» Kwokwo, ngiisi kwe'birongoozi bya'Bahisiraheeri bakabalagaania,
kwo bakanagira.
22 Ha nyuma, Yoshwa anatumira yabo Bagibyoni kwokuno: «Kituma kiki mwatuteba,
mu kudeta mbu mwalyoka i mahanga, kiziga tunatuliinwi?
23 Kwokwo buno, mukoli daasirwi. Mutanâye leke ukukizi tusheenyera, munakizi na
tuvwomera amiiji go'kubiika mu nyumba ya Rurema witu.»
24 Banamúshuvya: «E waliha, twe bakozi baawe. Keera tukabwirwa ngiisi kwo
Nahano Rurema winyu, akabwira umukozi wage Musa kwo aminike abatuulaga booshi
ba kino kihugo, gira amùheereze kyo, kibe kye'mwinyu. Kyanatuma tugayoboha kwo
tugayitwa, twanamùteba.
25 Buno, tukola mu maboko gaawe. Ngiisi kwo uloziizi, kube kwo ugatugira.»
26 Kwokwo, kwo Yoshwa akakiza Abagibyoni mu maboko ga'Bahisiraheeri, atan-
abayita.

27 Ukulyokera ku yulwo lusiku, anabagira bakizi sheenyera Abahisiraheeri, banakizi
na bavwomera. Banakizi vwomera, kiri na'katanda ka Nahano, ngiisi ho agakabiika.
Yugwo mukolwa, kwokwo kwo bakiri mu gugira halinde zeene.

10

Abahamoori bahimwa

1 Ku yikyo kyanya, Hadooni-Zedeeki, ye wâli riiri mwami we'Yerusaleemu. Uyo
mwami, analonga umwazi kwo Yoshwa keera akagwata akaaya ke'Hayi, anakashereeza,
nga kwo akashereeza ke'Yeriko na mwami wako. Akanalonga imyazi kwa'batuulaga
be'Gibyoni keera bakanywana na'Bahisiraheeri, banakoli tuliinwi.
2 Kyanatuma uyo mwami, kuguma na'bandu baage, bagatondeera ukuyoboha
bweneene. Mukuba, mu yubwo bwami, yako kaaya ke'Gibyoni ko kâli sumbiri utundi
twoshi, ko kanâli yajabusiri ukuhima ke'Hayi. Na'bashosi baako booshi, bâli riiri
ndwani.
3 Ku yukwo, mwami Hadooni-Zedeeki anayami tuma indumwa imwa mwami Hohamu
we'Heburooni, ne'mwa mwami Piraamu we'Yarimuti, ne'mwa mwami Yafya we'Lakishi,
ne'mwa mwami Debiiri we'Heguloon i. Iyo ndumwa, yâli desiri, ti:
4 «E balya, muyiji ndabaala maashi, gira tugendi teera akaaya ke'Gibyoni. Si
abatuulaga baamwo keera bakanywana na Yoshwa, kuguma na'Bahisiraheeri booshi.»
5 Yabo baami bataanu ba'Bahamoori, bo baaba: Mwami we'Yerusaleemu, na
we'Heburooni, na we'Yarimuti, na we'Lakishi, na we'Heguloon i. Yabo booshi, banaku-
umania abasirikaani baabo booshi, banabagendana, halinde mu kaaya ke'Gibyoni. Iri
bakahikaga yo, banakateera.
6 Haaho, yabo Bagibyoni banatuma indumwa i Girigaali, imunda Yoshwa âli
shumbisiri, ti: «Twe bakozi baawe, keera abaami booshi ba'Bahamoori balyoka mu
migazi, gira bayiji tuteera. Aaho! Twakuyinginga uvwaruke, utatujandirire. Uyiji
tutabaala maashi, unatukize.»
7 Lyeryo, Yoshwa analyoka yaho i Girigaali, ali kuguma na'basirikaani baage booshi,
kiri ne'bikalage byage bye'ndwani.
8 Nahano anamúbwira: «E Yoshwa, yaba bandu, utabayobohe, bwo keera nababiika
mu maboko gaawe. Ndaaye kiri no'muguma wabo úgamùhasha.»
9 Kwokwo, Yoshwa analyoka yaho i Girigaali, ali ne'kiso kyage, banagenda ubushigi
bwoshi. Ne'ri hakaba masaasa atabukwa, banayami yubukira Abahamoori.
10 Haaho yabo Bahamoori, Nahano anababuligania imbere lya'Bahisiraheeri, halinde
banalabikwa mwa'bandu bingi i Gibyoni. Abahisiraheeri banagenda babayimwiri,
halinde ku mudulumuko gwe'Beeti-Horoni, banabahiiva ukulyokera i Hazeeka, halinde
i Makeeda. Yaho hooshi, bakahaminikira abandu bingi.
11 Yabo Bahamoori, ikyanya bakatibita Abahisiraheeri, banahika ku mudulumuko
gwe'Beeti-Horoni. Haaho, Nahano anabatibulira kwo'lugungu lukayu, lwanakizi
bahambiriza, halinde i Hazeeka. Kwokwo, ábakayitwa no'lugungu, bo bâli riiri bingi,
ku bakayitwa ku ngooti za'Bahisiraheeri.
12 Ikyanya Nahano akabiika Abahamoori mu maboko ga'Bahisiraheeri, Yoshwa
anahuuna Nahano imbere lya'Bahisiraheeri booshi kwokuno:
«E izuuba, uyimange hi'gulu lya'Bagibyoni.
Na naawe e mwezi! Uyimange mu kabanda ke'Hayalooni.»
13 Kwokwo, izuuba lyanatee yimanga. Kiri no'mwezi gutanaki sooka, halinde ukuhisa
ku kyanya Abahisiraheeri bakahima abagoma baabo.
Kwokwo, kwo biyandisirwi mu kitaabo íkiri mu detwa Kya Úkwaniini. Izuuba
likayimanga ha kati ki'gulu, lyanamala ho mulege-rege gwoshi, lítasooka.
14 Ulusiku mwene yulwo, lutazindi ba ho, lutanâye ki shubi boneka. Mukuba, ku
yulwo lusiku, umundu ikyanya akahuuna Nahano, anamúyitaba. Ku kasiisa, Nahano
yenyene âli gweti agalwira Abahisiraheeri.
15 Ha nyuma, Yoshwa anagalukira i Girigaali kuguma na'basirikaani baage, imunda
bâli shumbisiri.

Yoshwa ayita abaami bataanu ba'Bahamoori

16 Mu yiryo izibo, abaami bataanu banapuumuka, banagendi yibisha mu lwala
lwe'Makeeda.
17 Ikyanya Yoshwa akayiji bwirwa kwo balubishamiri mwo,
18 anadeta: «Musigulire imikungubwe ha mulyango gwo'lwala, munahabiike
na'balaazi.

19 Mwe bandi, mugende mugahiiva abagoma biinyu. Mubahuluke inyuma, mukabuli
baminika, bátazi yingira mu twaya twabo. Mukuba, Rurema Nahamwinyu, keera
ababiika mu maboko giinyu.»
20 Yabo bandu, kwokwo kwo Yoshwa kuguma na'baabo Bahisiraheeri, bakabasivya.
Ábakafuuka, bâli bagerwa naaho, banapuumukira mu twaya twabo útwâli riiri
ne'nzitiro.
21 Ha nyuma, abasirikaani booshi ba'Bahisiraheeri, banagaluka mu kati ko'mutuula,
halinde i Makeeda, imunda Yoshwa âli shumbisiri. Mu yizo mbande, ndaaye mundu
úkaki kolwa mbu abagambe.
22 Haaho, Yoshwa anashubi deta kwokuno: «Irya mikungubwe, mugilyose ha
mulyango gwo'lwala. Muhuluse mwo balya baami bataanu, munabandeetere.»
23 Kwokwo, banagendi hulusa mwo mwami we'Yerusaleemu, na we'Heburooni, na
we'Yarimuti, na we'Lakishi, na we'Hegulooni.
24 Iri bakabaleeta imunda Yoshwa, anakuumania abashosi booshi mu Bahisiraheeri,
anabwira abakulu ba'basirikaani: «Muyegeere yaba baami, munabafine ku magosi.»
Yabo bakulu, banayiji bafina kwo.
25 Yoshwa anashubi babwira kwokuno: «Mutayobohage, mutanavunike imitima. Si
mukizi ba bikalage, munabe no'bukaruuke. Ikyanya mugakizi lwa na'bagoma, kwoku
kwo Nahano agakizi mùhimira bo.»
26 Haaho, Yoshwa anayita yabo baami bataanu, anabamanika ku biti bitaanu,
banabeera ho halinde kabigingwe.
27 Ne'ri izuuba likaba likola ligasooka, Yoshwa anadeta kwe'birunda byabo bishon-
oolwe ku biti, banagendi bifunda mu lwolwo lwala lwo bâli bishamiri mwo. Na ha
mulyango gwalwo, banashubi sigulira he'rya mikungubwe, inali haaho, halinde zeene.
28 Ku lwolwo lusiku, Yoshwa anagwata akaaya ke'Makeeda, anayita mwami wamwo,
kiri na'batuulaga baamwo booshi. Ndaanaye kiri na wo'muti úkafuuka mwo. Ee! Uyo
mwami we'Makeeda, Yoshwa akamúyita, nga kwokulya akayita mwami we'Yeriko.

Utwaya útuli uluhande lwe'mbembe twagwatwa

29 Yoshwa analyokaga yaho i Makeeda, ali kuguma na'Bahisiraheeri booshi, banagendi
teera akaaya ke'Ribuna.
30 Yako kaaya, Nahano anakabiika mu maboko gaabo, kuguma no'mwami wako,
banaminika abatuulaga baamwo booshi. Ndaaye kiri no'muguma úkafuuka mwo. Uyo
mwami we'Ribuna naye, banamúyita, nga kwo bakayita ulya we'Yeriko.
31 Yoshwa na'baabo Bahisiraheeri booshi, banalyoka yaho i Ribuna, banagenda mu
kaaya ke'Lakishi, banatee kasokanana, babuli kateera.
32 Ha nyuma lye'siku zibiri, banakagwata, banaminika abatuulaga baamwo booshi,
nga kwo bakagira i Ribuna. Mukuba, akaaya ke'Lakishi, nako Nahano akakabiika mu
maboko gaabo.
33 Ku yikyo kyanya, mwami Horaamu we'Gezeeri, anayiji tabaala abandu be'Lakishi.
Haliko uyo naye, Yoshwa anamúyita, kuguma na'basirikaani baage booshi, atanasiga
kiri na wo'muti.
34 Ha nyuma, Yoshwa na'Bahisiraheeri booshi, banalyoka yaho i Lakishi, banagenda
mu kaaya ke'Hegulooni, banatee kasokanana, babuli kateera.
35 Ku lwolwo lusiku, banakagwata, banaminika abatuulaga baamwo booshi, nga kwo
bakagira i Lakishi.
36 Yoshwa na'baabo Bahisiraheeri booshi, iri bakalyoka yaho i Hegulooni, banaza-
muukira mu kaaya ke'Heburooni, banakateera.
37 Ne'kyanya bakakagwata, banakabiika kwe'ngonge, banaminika abatuulaga
baamwo, kiri na mwami. Ndaanaye úkafuuka. Si bakayita abandu booshi, banash-
ereeza na'kaaya kaabo, nga kwo bakagira i Hegulooni.
38 Iri hakazinda, Yoshwa kuguma na'baabo Bahisiraheeri booshi, banagalukiraga mu
kaaya ke'Debiiri, banakateera.
39 Yako kaaya, banakagwata kuguma no'mwami wako, banagwata no'tundi twaya
two kâli kizi koza. Abandu booshi ábâli riiri mwo, banabaminika, hatanasigala kiri na
wo'muti. Yako kaaya ke'Debiiri kuguma na mwami wako, akakahima nga kwo akahima
akaaya ke'Heburooni, kiri na'ke'Ribuna kuguma na mwami wako.
40 Kwokwo, kwo Yoshwa akahima yibyo bihugo byoshi, kuli kudeta abatuulaga ba mu
migazi, na'ba mu mbande ze'Negebu, na'ba ku higangazi hyo'luhande lwe'muga, na'ba
mu midulumuko. Ngiisi kindu íkyâli no'bugumaana, akakiyita, nga kwo Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri akamúhanguula. Akayita kiri na'baami baabo, ndaanaye ukalonga
ukufuuka.

41 Yoshwa anahima abandu ukutondeerera i Kadeeshi-Barineya, halinde ukuhisa i
Gaza, no'kulyokera i Gosheni, halinde ukuhisa i Gibyoni.
42 Akabahima booshi, kuguma na'baami baabo. Ku kyekyo kyanya kiguma,
anabanyaga ibihugo byabo. Mukuba, Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, ye wâli kizi
balwira.
43 Ha nyuma, Yoshwa anagalukira i Girigaali, ho âli shumbisiri, ali kuguma na'baabo
Bahisiraheeri booshi.

11

Yoshwa ahima umwami Yabiini

1 Yibyo byoshi íbikakoleka, iri mwami Yabiini we'Hazoori akabiyuvwa, anatuma
indumwa imwa mwami Yobaabu we'Madooni, ne'mwa mwami we'Shimurooni, ne'mwa
mwami we'Hakishafu,
2 ne'mwa baami ábâli tuuziri mu migazi yo'luhande lwe'mbembe, ne'mwa ábâli
tuuziri mu ndekeera ye'Yorodaani, íri uluhande lwe'kisaka lwe'nyaaja ye'Galilaaya,
ne'mwa ábâli tuuziri mu kabanda, ne'mwa ábâli tuuziri uluhande lwe'muga
lwe'ngookolo hoofi ne'Nafoti-Doori.
3 Anashubi tuma indumwa mu Bakaanani ábâli tuuziri uluhande lwe'sheere, na ábâli
tuuziri ulwe'muga. Anatumira Abahamoori, na'Bahiti, na'Bapereesi, na'Bayebuusi ábâli
tuuziri mu migazi, na'Bahivi ábâli tuuziri mu kabanda ko'mugazi Herimooni, mu kihugo
kye'Misipa.
4 Yabo baami, kuguma na'basirikaani baabo booshi, banayimuka. Bâli riiri kizimya-
izuuba, nga mushenyu kwi'buga. Banâli gweti amagaare katundu, kiri ne'fwarasi nyingi.
5 Yabo booshi, banayibiika kuguma, banagendi shumbika ha butambi lye'shyoko
ye'Meromu, gira bayiji lwisa Abahisiraheeri.
6 Nahano anabwira Yoshwa: «Yabo bandu booshi, utabayobohe. Si kusheezi, mu
kihe íkiri nga kino, ngaaba keera nababiika mu maboko giinyu, na mbaminike booshi.
Kwokwo, muteme ibisi bye'fwarasi zaabo. Na'magaare gaabo gi'zibo, mugaduulike
kwo'muliro.»
7 Yaho ha shyoko ye'Meromu, Yoshwa kuguma na'basirikaani baage booshi, banayami
yubukira abagoma baabo.
8 Yabo baami, Nahano anababiika mu maboko gaabo. Abahisiraheeri banabahima,
banabapuumuka kwo, halinde mu kaaya kahamu ke'Sidooni, ne'Misirepooti-Mayimu,
no'luhande lwe'sheere lwe'ndekeera ye'Misipa. Mu yiryo izibo, ndaaye kiri no'muguma
ya'Bahisiraheeri bakasiga.
9 Yoshwa anatema-tema ibisi bye'fwarasi zaabo. Na'magaare gaabo, anagaduulika
kwo'muliro, nga kwo Nahano âli mali gwanwa amúbwira.
10 Ikyanya Yoshwa akaba akola mu galuka, anagendi gwata akaaya ke'Hazoori, anayita
umwami wamwo. (Uyo mwami, ye wâli rongwiri yabo baabo baami booshi.)
11 Mu yako kaaya, anaminika abatuulaga baamwo booshi. Mu byoshi íbyâli no'muuka,
ndaakyo kyo akasiga. Ha nyuma, anasivya akaaya koonyene.
12 Tulya twaya twoshi twe'kyami, Yoshwa anatuhima, kuguma na'baami baatwo,
anayita ngiisi ábâli riiri mwo, nga kwo akabwirwa na Musa, umukozi wa Nahano.
13 Kundu kwokwo, utwaya útwâli yubasirwi ha lugulu lye'biguuka byo'twabo, twohe,
Abahisiraheeri batakatujigiivya. Si akaaya ke'Hazoori naaho, ko bakajigiivya.
14 Mu yutwo twaya, Abahisiraheeri banashahula mwe'bindu byoshi, kuguma
ne'bitugwa. Si abandu boohe, banabaminika, hatanasigala kiri na wo'muti.
15 Nga kwo Nahano akabwira umukozi wage Musa, kwo na kwokwo Musa naye
akabwira Yoshwa. Mu magambo gooshi go Nahano akabwira Musa, ndaalyo kiri
ne'liguma lyo Yoshwa akagayiriza.

Ibihugo byo Yoshwa akagwata

16 Kwokwo, kwo Yoshwa akanyaga yibyo bihugo byoshi. Akagwata ikihugo kya
mu migazi, anagwata ne'Negebu yoshi, ne'Gosheni yoshi, no'tugangazi twe'muga,
ne'ndekeera yo'lwiji Yorodaani, ne'migazi ye'Hisiraheeri, kuguma no'tubanda twayo.
17 Yibyo bihugo, bikatondeerera ku mugazi Halaaki úgwâli yanuusiri hoofi ne'Seyiri,
halinde ukuhisa i Baali-Gaadi mu ndekeera ye'Lebanooni, íyâli mu kabanda ko'mugazi
Herimooni. Yibyo bihugo byoshi, Yoshwa anagwata abaami baabyo booshi, anabayita.
18 Yiryo izibo, Yoshwa anahisa isiku nyingi, agweti agalilwa.
19 Mu yutwo twaya twoshi, Abahivi ba mu kaaya ke'Gibyoni naaho, bo bakanywana
ikihango na'Bahisiraheeri. Si ndaako kandi kaaya ákakagira kwokwo. Utundi twaya
twoshi, Abahisiraheeri banatuhima ku njira yi'zibo.

20 Nahano yenyene, ye kayumuusa imitima yabo, gira bagendi teera Abahisiraheeri.
Mukuba, akashungika kwo agabaminika lwoshi, buzira kubakejeerera. Yibyo byoshi,
bikakoleka nga kwo Nahano âli mali gwanwa abwira Musa.
21 Ku yikyo kyanya, Yoshwa anagendi minika Abahanaaki ábâli tuuziri mu migazi
ye'Heburooni, na'ba mu ye'Debiiri, na'ba mu ye'Hanaabu, na'ba mu migazi yoshi
ye'Buyuda, kiri na'ba mu ye'Hisiraheeri. Kwokwo, kwo Yoshwa akaminika balya bandu
booshi, anasivya no'twaya twabo.
22 Ndaaye Muhanaaki yeshi úkasigala mu kihugo kye'Hisiraheeri. Si ábakasigala
naaho, ngiisi ábâli tuuziri mu twaya twe'Gaza, na mu twe'Gaati, na mu twe'Hashidoodi.
23 Kwokwo, kwo Yoshwa akagwata yibyo bihugo byoshi, nga kwo Nahano âli mali
gwanwa abwira Musa. Yoshwa anabisikiiriza Abahisiraheeri, bube buhyane bwabo,
banabigabaana, ukukulikirana ne'milala yabo.
Ha nyuma, izibo lyanamala, ne'kihugo kyanaba kikola no'mutuula.

12

Abaami ábakahimwa na'Bahisiraheeri

1 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bakahima abaami ábâli tuuziri uluhande lwe'sheere
lwo'lwiji Yorodaani, bananyaga ne'bihugo byabo. Yibyo bihugo, bitonderiiri ku ngombe
yo'lwiji Harinooni, halinde ukuhisa ku mugazi Herimooni, ne'ndekeera yoshi ye'sheere.
Abaami baabo bo baaba:
2 Uwa mbere, ali mwami Sihooni, wa'Bahamoori. Uyo mwami, âli tuuziri mu kaaya
ke'Heshibooni. Ubutwali bwage, bwâli tonderiiri mu kaaya kahamu ke'Haroweri, ákâli
riiri ku ngombe yo'lwiji Harinooni, halinde ukuhisa ku ngombe yo'lwiji Yaboki, úluli ku
lubibi na'kaaya ka'Bahamooni. Yaho handu, kiri kimaanye kye'kihugo kye'Giryadi.
3 Uyo mwami âli twaziri kwakundi ikimaanye kyoshi kye'ndekeera yo'lwiji Yorodaani,
ukulyokera ku nyaaja ye'Kinerooti úluli uluhande lwe'sheere, halinde i Beeti-Yeshimooti,
iwa Nyaaja yo'Muunyu, no'kugenderera halinde mu kabanda ke'Pisiga.
4 Mwami wa kabiri, ali mwami Hoogi wa mu kaaya ke'Bashaani. Uyo, âli riiri muguma
wa mu baami bazinda bo'mulala gwa'Barefahimu. Âli tuuziri mu kaaya ke'Hashitarooti,
na mu ke'Hedireyi.
5 Ubutwali bwage, bwâli tonderiiri ku mugazi Herimooni, ne'Saleka, ne'Bashaani
yoshi, halinde ku lubibi lwa'Bageshuuri, na'Bamakaati, ne'kimaanye kye'Giryadi, kiri
na ku lubibi lwo'mwami Sihooni, we'Heshibooni.
6 Yabo baami booshi, Musa, umukozi wa Nahano, ye kabahima, ali kuguma
na'Bahisiraheeri. Utwaya twabo, Musa anatuheereza abandu bo'mulala gwa Rubeni,
na bo'gwa Gaadi, ne'kimaanye kyo'gwa Manaasi, gira buyame buhyane bwabo.
7 Bano baami, ba'Bahisiraheeri bakahima, uluhande lwe'muga lwo'lwiji Yorodaani.
Yubwo buhimi bwabo, butonderiiri mu kaaya ke'Baali-Gaadi ákali mu kabanda
ke'Lebanooni, halinde ku mugazi Halaaki, úguli uluhande lwe'Seyiri. Yutwo twaya
twoshi, Yoshwa anatusikiiriza Abahisiraheeri, gira bube buhyane bwabo.
8 Akabasikiiriza utwaya twa ku migazi, no'twa mu kabanda, ne'ndekeera yo'lwiji Yoro-
daani, no'twa ku mudulumuko, ni'shamba, ne'Negebu. Yutwo twaya, twâli riiri twaya
twa'Bahiti, no'twa'Bahamoori, no'twa'Bakaanani, no'twa'Bapereesi, no'twa'Bahivi,
no'twa'Bayebuusi.
9 Mu yabo baami ábakahimwa, mwâli riiri mwami muguma wa mu kaaya ke'Yeriko,
Hali na mwami wa mu kaaya ke'Hayi (hoofi ne'Beteeri),
10 Hali na mwami wa mu ke'Yerusaleemu.
Hali na mwami wa mu ke'Heburooni.
11 Hali na mwami wa mu ke'Yarimuti.
Hali na mwami wa mu ke'Lakishi.
12 Hali na mwami wa mu ke'Hegulooni.
Hali na mwami wa mu ke'Gezeeri.
13 Hali na mwami wa mu ke'Debiiri.
Hali na mwami wa mu ke'Gedeeri.
14 Hali na mwami wa mu ke'Horima.
Hali na mwami wa mu ke'Haraadi.
15 Hali na mwami wa mu ke'Ribuna.
Hali na mwami wa mu ke'Hadulaamu.
16 Hali na mwami wa mu ke'Makeeda.
Hali na mwami wa mu ke'Beteeri.
17 Hali na mwami wa mu ke'Tapwa.

Hali na mwami wa mu ke'Hefeeri.
18 Hali na mwami wa mu ke'Hafeeki.
Hali na mwami wa mu ke'Lasharooni.
19 Hali na mwami wa mu ke'Madooni.
Hali na mwami wa mu ke'Hazoori.
20 Hali na mwami wa mu ke'Shimurooni-Merooni.
Hali na mwami wa mu ke'Hakishafu.
21 Hali na mwami wa mu ke'Tanaaki.
Hali na mwami wa mu ke'Megido.
22 Hali na mwami wa mu ke'Kedeeshi.
Hali na mwami wa mu ke'Yokinamu, i Karimeeri.
23 Hali na mwami wa mu ke'Doori, ákali ku Nafati-Doori.
Hali na mwami wa mu ke'Gohimu, ákali i Girigaali.
24 Hali na mwami wa mu ke'Tiriza.
Yabo baami, kwo bâli riiri makumi gashatu na muguma, booshi bakaminikwa.

IKIHUGO KYABUNDUULWA

13

(13.1–21.45)

Utwaya útutazindi gwatwa

1 Ikyanya Yoshwa âli kola mushaaja bweneene, Nahano anamúbwira: «Keera washaaja. Kundu kwokwo, hali uluhande lwe'kihugo úlutazi gwatwa, lunakiri luhamu bweneene.
2 Haki sigiiri ikihugo kyoshi kya'Bafirisiti, ne'kya'Bageshuuri.
3 Ibihugo byabo bitonderiiri uluhande lwoshi úluli mu haruurwa kwo lwa'Bakaanani, kutondeerera ku lwiji Shihoori, lwa ku lubibi lwe'Miisiri, halinde ikisaka kye'Hekurooni. Yulwo luhande, luli lwa'batwali bataanu ba'Bafirisiti, umutwali we'Gaza, na we'Hashidoodi, na we'Hashikelooni, na we'Gaati, na we'Hekurooni kuguma no'luhande lwe'Hava,
4 úluli ikisaka.
«Na kwakundi, haki sigiiri kiri ne'kihugo kyoshi kya'Bakaanani, kutondeerera mu kaaya ka'Basidooni, i Meyara, halinde i Hafeeki, ku lubibi lwa'Bahamoori.
5 «Na kwakundi, hakiri ikihugo kya'Bagebaali, no'luhande lwe'sheere yoshi ye'Lebanooni, kutondeerera i Baali-Gaadi, mu kabanda ko'mugazi Herimooni, halinde i Lebo-Hamaati.
6 «Hakiri no'luhande lwoshi lwe'migazi íri ha kati ke'Lebanooni ne'Misirepooti-Mayimu, mu kaaya ka'Basidooni. Ku kyanya kyoshi Abahisiraheeri bagaaba bagweti bagayitunda imbere, nienyene ngakizi genda ngabayimulira abagoma. Naawe, ugakizi bagabulira ikihugo, mu kubatariisa ikibare, nga kwo n'gagwanwa nakubwira.
7 Yiki kihugo, ukigabire irya milala mwenda, ne'kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi, balya ábatâli zaazi haabwa ubwabo buhyane.»

Utwaya útuli uluhande lwe'sheere lwe'Yorodaani, twagabwa

8 Umulala gwa Rubeni, no'gwa Gaadi, ne'kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi boohe, bâli mali gwanwa bahaabwa ubwabo buhyane, uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani. Musa, umukozi wa Nahano, ye kabagabulira bwo.
9 Ibihugo byabo, byâli tonderiiri mu kaaya ke'Haroweri, ákali ku ngombe yo'lwiji Harinooni, halinde ukuhisa mu kaaya ákali mu kabanda. Byâli hisiri kiri na ku tugangazi twe'Medeba, no'kuhisa mu kaaya ke'Dibooni.
10 Bâli gaziizi utwaya twa mwami Sihooni wa'Bahamoori, úwâli twaziri ukutondeerera i Heshibooni, halinde ku lubibi lwa'Bahamooni.
11 Mu buhyane bwabo, bakalonga ne'kihugo kye'Giryadi, ne'kya'Bageshuuri, ne'kya'Bamakaati, no'mugazi gwoshi gwe'Herimooni, ne'Bashaani yoshi, halinde i Saleka.
12 Na yaho i Bashaani, hâli twazirwi no'mwami Hoogi, muguma wa mu baami bazinda bo'mulala gwa'Barefahimu. Yehe âli tuuziri mu kaaya ke'Hashitarooti, na mu ke'Hedireyi. Yabo booshi, Musa akabahima, anabashindibuka kwo.
13 Kundu kwokwo, Abahisiraheeri batakashindibuka ku Bageshuuri, kandi iri ku Bamakaati. Si boohe baki genderiiri ukutuulanwa halinde zeene.
14 Ku biloziri umulala gwa Laawi boohe, ndaabwo buhyane bwo bakahaabwa. Mukuba, ngiisi matuulo go'kusiriiza ágâli kizi tangwa imwa Nahano, Rurema

wa'Bahisiraheeri go gâli kizi ba mutuli gwabo, nga kwo Nahano âli mali gwanwa abitegeka.
15 Abandu bo'mulala gwa Rubeni, Musa akabaheereza ubuhyane, ukukulikirana
na'makondo gaabo.
16 Ibihugo byabo, byâli tonderiiri mu kaaya ke'Haroweri, ákali ku ngombe yo'lwiji i
Harinooni, halinde mu kaaya ákali mu kabanda, no'tugangazi twe'Medeba,
17 ne'Heshibooni, no'twaya twoshi twa mu tugangazi, halinde ukuhisa i Dibooni,
ne'Bamooti-Baali, ne'Beeti-Baali-Mehooni,
18 ne'Yahasa, ne'Kedemooti, ne'Mefaati,
19 ne'Kiryatayimu, ne'Shibima, ne'Zereeti-Shahaari, mu tugangazi twa mu ndekeera,
20 ne'Beeti-Pehoori, ne'midulumuko ye'Pisiga, ne'Beeti-Yeshimooti,
21 no'twaya twoshi twa mu tugangazi, no'butwali bwoshi bwa mwami Sihooni
wa'Bahamoori, úwâli twaziri i Heshibooni. Uyo mwami, kuguma na'batwali be'kihugo
kyage, Musa akabahima. Banali bo baaba: umutwali we'Midyani, na we'Hevi, na
we'Rekemu, na we'Suuri, na we'Huuri, na we'Reba.
22 Kiri no'munamaleere Balaamu mugala Behoori, naye âli baliiri mwo. Si akayiji
yitwa ku ngooti.
23 Imbibi ze'kihugo kyo'mulala gwa Rubeni zâli hekiiri uluhande lwe'muga lwo'lwiji
Yorodaani. Twotwo two twaya tuhamu no'tuniini two'mulala gwa Rubeni, ukukuliki-
rana na'makondo gaabo.
24 Abandu bo'mulala gwa Gaadi, Musa akabaheereza ubuhyane, ukukulikirana
na'makondo gaabo.
25 Ibihugo byabo, byâli tonderiiri mu kaaya ke'Yazeeri, halinde mu twaya twoshi
twe'Giryadi, ne'kimaanye kye'kihugo kya'Bahamooni, na'kaaya ke'Haroweri, hoofi
ne'Raba.
26 Kyanashubi tondeerera mu kaaya ke'Heshibooni, halinde mu ke'Ramaati-Misipe,
ne'Betoniimu, no'kutondeerera i Mahanayimu halinde ku lubibi lwe'Debiiri,
27 na mu ndekeera, ne'Beeti-Haraamu, ne'Beeti-Nimura, ne'Sukooti, ne'Safooni,
no'musigala gwo'butwali bwa mwami Sihooni, we'Heshibooni, uluhande lwe'sheere
lwo'lwiji Yorodaani, ku lubibi lwe'nyaaja ye'Kinerooti, íri uluhande lwe'kisaka.
28 Yutwo twaya twoshi, utuhamu no'tuniini, bwo bwâli riiri buhyane bwo'mulala gwa
Gaadi, ukukulikirana na'makondo gaabo.
29 Ikimaanye kya'bandu bo'mulala gwa Manaasi, Musa akabaheereza ubwabo
buhyane.
30 Bukatondeerera mu kaaya ke'Mahanayimu, halinde i Bashaani, mu butwali bwoshi
bwa mwami Hoogi, kuguma no'twaya makumi galindatu twe'Yahiiri, útuli lwolwo
luhande lwe'Bashaani,
31 ne'kimaanye kye'Giryadi, ne'Hashitarooti, na'kaaya ke'Hedireyi ko mwami Hoogi
kandi we'Bashaani âli twaziri. Yikyo kimaanye, kyâli riiri kya beene Makiiri, wa mu
mulala gwa Manaasi, kikanahaabwa yabo bandu ukukulikirana na'makondo gaabo.
32 Kwokwo, kwo Musa akagabura ubuhyane ku kyanya âli ki riiri mu ndekeera
ye'Mohabu, uluhande lwe'sheere lwa'kaaya ke'Yeriko, no'lwiji Yorodaani.
33 Si abandu bo'mulala gwa Laawi boohe, ndaabwo buhyane bwo Musa akaba-
heereza. Si akababwira kwo buhyane bwabo, kugaaba kukolera Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri, nga kwo yenyene âli mali gwanwa ashungika.

14

Ngiisi kwe'kihugo kye'Kaanani kikagaburwa

1 Ikyanya Abahisiraheeri bakahaabwa ikihugo kye'Kaanani, yubu bwo buhyane
bwabo. Na ábakabagabulira bwo, bo baaba: Umugingi Heryazaari, na Yoshwa mugala
Nuuni, na'bandi batwali be'milala ya'Bahisiraheeri.
2 Mu kugabulira imilala mwenda ne'kihande, bakakizi tariisa ikibare, nga kwo Nahano
âli mali gwanwa abwira Musa.
3 Mukuba, igindi milala ibiri ne'kitolo, Musa âli mali gwanwa agigabulira ubwabo
buhyane uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani. Si mwi'yo milala yoshi, Abalaawi
boohe, ndaabwo buhyane bwo bakahaabwa.
4 Mwi'kondo lya Yusefu, mwâli lyosiri imilala ibiri: umulala gwa Manaasi no'gwa
Hifurahimu. Umulala gwa Laawi gukalonga naaho ahandu ho'kutuula kuguma
ne'bitugwa byabo, ne'bindi bindu byabo.
5 Kwokwo, ikyanya Abahisiraheeri bakagabura ikihugo, banagira nga kwo Nahano
akagwanwa abwira Musa.

Kalebu ahaabwa i Heburooni

6 Iri hakaba lusiku luguma, beene Yuda banagendera Yoshwa, i Girigaali. Lyeryo
Kalebu mugala Yefune, Umukenezi, anamúbwira kwokuno: «Ku bituloziri twembi,
ukengiiri ngiisi kwo Nahano akabwira Musa, umundu wa Rurema, iyo munda i
Kadeeshi-Barineya.
7 Ikyanya akanduma kwo ngendi gahiriza ikihugo, nâli koli hiiti imyaka makumi gana.
Na mu kugaluka yo, n'gayiji múganuulira ngiisi byo n'gabona, mu kati ko'bukalage.
8 Mukuba, ngiisi beene witu bo twâli gendiinwi boohe, bakayiji hemura abandu. Si
niehe nâli kizi kulikira Rurema Nahamwitu, ku mutima gwani gwoshi.
9 «Ku lulya lusiku, Musa akambikiisa indahiro, ti: "Ku kasiisa, wâli kizi kulikira
Rurema Nahamwinyu ku mutima gwawe gwoshi. Ku yukwo, wehe, kuguma na'ba
mwi'kondo lyawe, ngiisi ho wâli kizi lenga, bwo bugaaba buhyane bwinyu, halinde
imyaka ne'myakuula."
10 «Kwokwo buno, ukulyokera ku kyanya Abahisiraheeri bâli ki riiri mwi'shamba,
ku kyanya Rurema akaganuuza Musa, keera halenga imyaka makumi gana ni'taanu.
Kundu kwokwo, ngiri ho, halinde buno. Nahano anaki mbiisiragi ho, ukukulikirana na
kwo akandagaania. Na buno ngola ne'myaka makumi galimunaana ni'taanu.
11 Na ngiisi kwo nâli riiri ne'misi ku kyanya Musa akanduma, kwo na ngi gihiiti halinde
zeene. Ngiri kikalage mu kugira izibo.
12 Ku yukwo, ngiisi kwo Nahano akandagaania ku lulya lusiku, umbeerezagye ikihugo
kya mu tugangazi. Lulya lusiku, wenyene ukayuvwa kwa'Bahanaaki bo batuulaga be'yo
munda, na kwo yutwo twaya twabo, tuli ne'nzitiro ngomu. Kundu kwokwo, Nahano
akiri kuguma na naani. Ngabayimula, nga kwo âli mali gwanwa adeta.»
13 Kwokwo, Yoshwa anagashaanira Kalebu mugala Yefune, anamúheereza umugazi i
Heburooni, bube buhyane bwage.
14 Ne'yo munda, buli buhyane bwage halinde zeene, bwo âli kizi kulikira Nahano
Rurema wa'Bahisiraheeri, ku mutima gwage gwoshi.
15 I Heburooni, yaho keera, hâli kizi buuzibwa i Kiryati-Hariba. Mukuba, Hariba ye
wâli riiri mugangambale muhamu, ukuhima abashosi booshi ba'Bahanaaki.
Ukulyokera ku yikyo kyanya, ikihugo kitanaki ba ni'zibo, kyanaba no'mutuula.

15

Ubuhyane bwo'mulala gwa'Bayuda

1 Beene Yuda, ubuhyane bwo bakalonga, bwâli tonderiiri ku lubibi lwe'Hedoomu,
kwi'shamba lye'Siini, halinde ku lubibi lwe'kisaka.
2 Iyo munda uluhande lwe'kisaka, ulubibi lutonderiiri ku butambi bwe'Nyaaja
yo'Muunyu, lwanagenderera halinde i Negebu.
3 Lwanazamuuka, halinde uluhande lwe'kisaka kye'higangazi Hakarabiimu. Lwana-
sooka mu matambi ge'Siini, ne'kisaka ye'Kadeeshi-Barineya. Lwanasokereza i
Hesirooni, ne'Hadaari, halinde lwanazunguluka i Karaka.
4 Lwanalenga kiri i Hazimooni, lwanahekera ku ngombe ye'Nyaaja Mediterane.
Zeezo zo mbibi zo'mulala gwa'Bayuda uluhande lwe'kisaka.
5 Ulubibi lwe'sheere lwâli tonderiiri ku Nyaaja yo'Muunyu, halinde ku masango
go'lwiji Yorodaani. Ulubibi lwe'mbembe, nalwo lwâli tonderiiri yaho ku masango
go'lwiji Yorodaani.
6 Lwanazamuuka halinde i Beeti-Hoogila, ne'mbembe ye'Beeti-Haraba. Lwanayina-
mukira iwi'buye lya Bohaani mugala Rubeni.
7 Lwanashubi zamuuka, halinde i Debiiri, mu ndekeera ye'Hakoori. Lwanagender-
era uluhande lwe'mbembe lwe'Girigaali, hoofi ne'higangazi Hadumiimu, íhiri uluhande
lwe'kisaka lwe'ngookolo. Lwanalenga hoofi ne'shyoko ye'Heni-Shemeshi, lwanahekera
i Heni-Rogeeri.
8 Ha nyuma, yulwo lubibi lwanashubi tondeerera mu ndekeera ya mugala
Hinoomu uluhande lwe'kisaka lwa'Bayebuusi (kuli kudeta: i Yerusaleemu). Lwanalenga
kwi'rango íriri imbere lye'ndekeera ya Hinoomu, íri uluhande lwe'muga, na ku butambi
bwe'ndekeera ya'Barefahimu, íri uluhande lwe'mbembe.
9 No'kulyoka yaho kwi'rango, yulwo lubibi lwananyookera iwa shyoko ye'Nefutwa.
Lwanagenderera, halinde uluhande lwa'kaaya ke'Hefurooni, ákali ku mugazi, lwanany-
ookera i Baala (kuli kudeta: i Kiryati-Yariimu).
10 No'kulyoka yaho i Baala, lwananyookera uluhande lwe'muga, halinde ku mugazi
gwe'Seyiri. Lwanalenga uluhande lwe'mbembe lwo'mugazi Yariimu (kuli kudeta: i
Keshalooni). Lwanamanuka, halinde i Beeti-Shemeeshi, ne'Timuna.

11 Yulwo lubibi, lwanahika halinde uluhande lwe'mbembe lwe'Hekurooni.
Lwananyookera i Shikerooni, na ku mugazi Baala, halinde i Yabineeri, na ku Nyaaja
Mediterane.
12 Ulubibi lwe'muga, lwâli yabiiziri Inyaaja Mediterane. Kwokwo, kwe'mbibi
zo'buhyane bwo'mulala gwa'Bayuda zâli geeziri, ukukulikirana na'makondo gaabo.
13 Kalebu mugala Yefune, anahaabwa ubuhyane bwage mu kihugo kye'Buyuda,
ukukulikirana na kwo Nahano âli mali gwanwa abwira Yoshwa. Akahaabwa i Kiryati-
Hariba, kuli kudeta i Heburooni. (Uyo Hariba, ye wâli shokuluza wa Hanaaki.)
14 Mu yako kaaya, Kalebu anashindibuka ku makondo gashatu ga beene Hanaaki,
ngi'kondo lya Shesayi, ne'rye'mwa Ahimaanu, ne'rye'mwa Talimaayi.
15 Kalebu, analyoka i Heburooni, anagendi teera abatuulaga be'Debiiri. (Yaho keera,
yako kaaya kâli kizi buuzibwa i Kiryati-Sefeeri.)
16 Kalebu anadeta kwokuno: «Akaaya ke'Kiryati-Sefeeri, ngiisi úgakateera, anakag-
wate, ngamúheereza munyere wani wa Hakisha.»
17 Hotinyeri mugala Kenaazi, mwene wabo Kalebu, anaba ye gakagwata. Kwokwo,
Kalebu anamúheereza uyo munyere wage Hakisha.
18 Hakisha, iri akahika imwa yiba Hotinyeri, anamúhwehuka kwo ahuune yishe
Kalebu indalo.
Yikyo kyanya, Hakisha âli shoniiri ku punda. Ne'kyanya akagishonooka kwo, Kalebu
anamúbuuza: «Ewe! Uloziizi ngugirire biki?»
19 Umunyere, anashuvya, ti: «E daata, ndoziizi undabaale, umbeereze na áhali ishyoko
za'miiji. Mukuba ikihugo kyo ukambeereza i Negebu kiyumagusiri.» Kwokwo, Kalebu
anamúheereza uluhande lwe'lugulu, na lwi'fwo, kwo zâli mwe'shyoko.
20 Beene Yuda, yubu bwo buhyane bwo bakahaabwa, ukukulikirana na'makondo
gaabo:
21 Utwaya twamwo útwâli riiri uluhande lwe'kisaka, hoofi no'lubibi lwe'Hedoomu,
tuli: i Kabuzeeri, ne'Hedeeri, ne'Yaguuri,
22 ne'Kina, ne'Dimona, ne'Hadaada,
23 ne'Kedeeshi, ne'Hazoori, ne'Hitinaani,
24 ne'Ziifu, ne'Teremu, ne'Bihalooti,
25 ne'Hazoori-Hadata, ne'Kiryoti-Hesirooni (kuli kudeta: i Hazoori),
26 ne'Hamamu, ne'Shema, ne'Molada,
27 ne'Hazaari-Gada, ne'Heshimooni, ne'Beeti-Pereeti,
28 ne'Hazaari-Shwali, ne'Beeri-sheba, ne'Bizihotya,
29 ne'Baala, ne'Hiyimu, ne'Hezemu,
30 ne'Heritoladi, ne'Kesiri, ne'Horima,
31 ne'Zikilaagi, ne'Madimana, ne'Sanisana,
32 ne'Lebahoti, ne'Shirihimu, ne'Hayini, ne'Rimooni. Umuharuuro gwo'twaya
tuhamu, twâli riiri makumi gabiri na mwenda, kuguma no'tundi twaya tuniini.
33 Utwaya útwâli riiri mu kabanda, tuli i Heshitaholi, ne'Zoora, ne'Hashina,
34 ne'Zanwa, ne'Heni-Ganimu, ne'Tapwa, ne'Henamu,
35 ne'Yarimuti, ne'Hadulaamu, ne'Sooko, ne'Hazeeka,
36 ne'Sharayimu, ne'Haditahimu, ne'Gedera (ne'Gederotayimu). Yutwo twaya
twoshi, twâli riiri ikumi na tuna, kuguma no'tundi twaya twamwo.
37 Ne'Zenani, ne'Hadasha, ne'Migidaali-Gaadi,
38 ne'Diryani, ne'Misipa, ne'Yokiteeri,
39 ne'Lakishi, ne'Bozikaati, ne'Heguloоni,
40 ne'Kaboni, ne'Lahima, ne'Kitirishi,
41 ne'Gederooti, ne'Beeti-Dagooni, ne'Nahama, ne'Makeeda. Natwo twoshi, twâli
riiri ikumi na ndatu, kuguma no'tundi twaya tuniini.
42 Hâli riiri ne'Ribuna, ne'Heteeri, ne'Hashani,
43 ne'Yefuta, ne'Hashina, ne'Nezibu,
44 ne'Kehila, ne'Hakizibu, ne'Maresha. Yutwo natwo, twâli riiri mwenda, kuguma
no'tundi twaya tuniini.
45 Hâli riiri ne'Hekurooni, kuguma no'tundi twaya tuniini,
46 na ha kati ke'Hekurooni ne'Nyaaja Mediterane, hoofi ne'Hashidoodi, kuguma
no'tundi twaya twamwo.
47 Hâli riiri ne'Hashidoodi, ne'Gaza, kuguma no'tundi twaya tuniini two twâli kizi
koza, no'tundi twaya twamwo, no'kugenderera ku lwiji lwe'Miisiri, halinde ku Nyaaja
Mediterane.
48 Utwaya útwâli riiri mu migazi, tuli i Shamiiri, ne'Yatiiri, ne'Sooko,
49 ne'Dana, ne'Kiryati-Sana (kuli kudeta: Debiiri),

50 ne'Hanaabu, ne'Heshitemo, ne'Hanimu,
51 ne'Gosheni, ne'Holooni, ne'Gilo. Natwo kuguma, twâli riiri twaya ikumi na
kaguma, kuguma no'tundi twaya tuniini.
52 Hâli ne'Buharaabu, ne'Duma, ne'Heshani,
53 ne'Yanimu, ne'Beeti-Tapwa, ne'Hafeka,
54 ne'Humuta, ne'Kiryati-Hariba (kuli kudeta: i Heburooni), ne'Zihori. Yutwo natwo,
twâli riiri mwenda, kuguma no'tundi twaya tuniini.
55 Hâli ne'Mahooni, ne'Karimeeri, ne'Ziifu, ne'Yuta,
56 ne'Yezereheri, ne'Yokidamu, ne'Zanwa,
57 ne'Keeni, ne'Gibeya, ne'Timuna. Yutwo natwo, twâli riiri ikumi, kuguma no'tundi
twaya tuniini.
58 Hâli ne'Halihuli, ne'Beeti-Zuuri, ne'Gedoori,
59 ne'Marati, ne'Beeti-Hanoti, ne'Heritekoni. Yutwo natwo, twâli riiri ndatu, kuguma
no'tundi twaya tuniini.
60 Hâli ne'Kiryati-Baali (kuli kudeta: i Kiryati-Yariimu), ne'Raba. Yutwo natwo, twâli
riiri twaya tuhamu tubiri, kuguma no'tundi twaya tuniini.
61 Utwaya twa mwi'shamba, tuli i Beeti-Haraba, ne'Midini, ne'Shekaka,
62 ne'Nibushaani, ne'Hiri-Mela, ne'Heni-Gedi. Twoshi twâli riiri ndatu, no'tundi
twaya tuniini.
63 Kundu kwokwo, Abayuda batakahasha ukuyimula Abayebuusi, ábâli batulaga
be'Yerusaleemu. Yabo Bayebuusi, baki tuliinwi na'Bayuda halinde zeene.

16

Ubuhyane bwa Hifurahimu, no'bwa Manaasi

1 Abandu be'kibusi kya Yusefu, ubuhyane bwo bakalonga, bwâli tonderiiri ku lwiji
Yorodaani, uluhande lwe'shyoko ze'Yeriko. Bwanalenga mwi'shamba, halinde mu
mbande ze'migazi ye'Beteeri.
2 Ukulyoka yaho i Beteeri, bwanagenderera, halinde i Luuzi. Bwanalenga ku mbibi
ze'Hatarooti, imunda Abahariki bâli tuuziri.
3 Ha nyuma, bwanamanuka uluhande lwe'muga, mu kihugo kya'Bayafuleeti,
halinde i Beeti-Horoni yi'fwo, ne'Gezeeri. Bwanahekera ku Nyaaja Mediterane.
4 Yubwo bwo buhyane bwe'kibusi kya Yusefu, kuli kudeta abandu bo'mulala gwa
Manaasi, no'gwa Hifurahimu.

Ikihugo kyo'mulala gwa Hifurahimu

5 Abandu be'kibusi kya Hifurahimu, ubuhyane bwo bakalonga, ulubibi lwabwo
lwâli tonderiiri uluhande lwe'sheere lwe'Hatarooti-Hadaari, halinde i Beeti-Horoni
ye'lugulu,
6 lwanahekera ku Nyaaja Mediterane. Ne'mbembe nayo ireeziri hoofi na'kaaya
ke'Mikimeta, lwanasokereza halinde uluhande lwe'sheere lwako. Lwanazunguluka
uluhande lwe'sheere lwe'Tanaati-Shiilo, lwanajabuka yako kaaya halinde i Yanwa.
7 Lwanashubi tondeerera yaho i Yanwa, lwanamanuka i Hatarooti, ne'Nara, halinde
lwanahika i Yeriko, lwanahekera ku lwiji Yorodaani.
8 Lwanashubi tondeerera i Tapwa, lwanasookera uluhande lwe'muga, halinde ku
lwiji Kana, lwanahekera ku Nyaaja Mediterane. Yikyo kyo kihugo kya'Bahifurahimu
nabo bakahaabwa, ukukulikirana na'makondo gaabo,
9 kuguma no'twaya two bakayushuulwa mu kihugo kyo'mulala gwa Manaasi,
kuguma no'tundi twaya tuniini two twâli kizi koza.
10 Abakaanani ábâli tuuziri i Gezeeri, yabo beene Hifurahimu banageregeza ukubay-
imula, shoobe! Banaki genderiiri ukutuulanwa halinde zeene. Haliko, Abahisiraheeri
bayamiri bali mu bakoleesa ku kahaati.

17

1 Manaasi, ifula ya Yusefu, ubuhyane bwo beene wage nabo bakahaabwa bwo
bwobuno: Makiiri, ifula ya Manaasi, ye na yishe wa Giryadi. Beene Makiiri, byâli
bikalage mwi'zibo, kyanatuma bagahaabwa ikihugo kye'Giryadi, na kye'Bashaani.
2 Mu gwogwo mulala gwa Manaasi, ábâli sigiiri, nabo bakahaabwa ubwabo buhyane,
ukukulikirana na'makondo gaabo, kuli kudeta Habyezeeri, na Hereki, na Hasiryeri, na
Shekemu, na Hefeeri na Shemida.
3 Selofehadi, âli riiri mugala Hefeeri, mwijukulu Giryadi. No'yo Giryadi âli riiri mugala
Makiiri, mwijukulu Manaasi. Uyo Selofehadi, ndaaye wage mwana wo'butabana ye âli

busiri. Si âli busiri abaana bo'bunyere naaho. Na'maziina gaabo gali: Maala, na Nuhu,
na Hogula, na Mirika, na Tiriza.
4 Yabo banyere, banagendera umugingi Heryazaari, bo na Yoshwa mugala Nuuni,
na'bandi batwali, banababwira: «Nahano akakyula kwo Musa atuheereze nyiitu ubwitu
buhyane mu bwo akaheereza abandu bo'mulala gwitu.»
No'kukulikirana na kwo Nahano âli mali gwanwa akyula, nabo banahaabwa ubwabo
buhyane mu beene wabo.
5 Ku yukwo, ku bihugo bye'Giryadi, na bye'Bashaani, íbiri uluhande lwe'sheere
lwo'lwiji Yorodaani, umulala gwa Manaasi gwanayushuulirwa kwe'bimaanye ikumi.
6 Kwokwo, kwa'banyere bo'mulala gwa Manaasi bakalonga ubwabo buhyane, nga
kwa'bashosi nabo bakahaabwa ubwe'mwabo. Ikihugo kye'Giryadi kyanahaabwa
abandi ba mwi'kondo lya Manaasi.
7 Ulubibi lwe'kihugo kya Manaasi, lwâli tonderiiri ku kye'mwa Hasheeri, ukulyokera
i Mikimeta, uluhande lwe'sheere lwe'Shekemu. Lwanayikira uluhande lwe'kisaka,
halinde mu batuulaga be'Heni-Tapwa.
8 Yiki kihugo kye'Tapwa, kyâli riiri kye'mwa Manaasi. Si akaaya koonyene ke'Tapwa
ákâli riiri ku lubibi, kanaba ka beene Hifurahimu.
9 Yulwo lubibi lwanahekera ku ngombe yo'lwiji Kana. Ku yukwo, utwaya twoshi
útwâli riiri uluhande lwe'kisaka lwa yulwo lwiji, twanaba twa beene Hifurahimu.
Imbembe yalwo, ulubibi lwa Manaasi lwanayutira iwa Nyaaja Mediterane.
10 Umulala gwa Hifurahimu, gwanaba uluhande lwe'mbembe, no'gwa Manaasi
nagwo uluhande lwe'kisaka. Iyo Nyaaja Mediterane yanaba ye gababeera lubibi.
Umulala gwa Hasheeri gwo gwâli riiri uluhande lwe'mbembe lwo'mulala gwa
Manaasi. No'mulala gwa Hisakaari nagwo gwo gwâli riiri uluhande lwe'sheere.
11 Utwaya two'mulala gwa Manaasi gukahaabwa ku buhyane bwa Hisakaari, na ku
bwa Hasheeri, natwo, hâli akaaya ke'Beeti-Shehani, kuguma no'tundi twaya two kâli
kizi koza, na'ke'Hibulehamu, kuguma no'tundi twaya two kâli kizi koza, na'bandu ba
mu kaaya ke'Doori, na'ba mu ke'Heni-Doori, na'ba mu ke'Tanaaki, na'ba mu ke'Megido,
kuguma na bo'twaya two twâli kizi koza, kuli kudeta ahandu hashatu áhali mu Doori.
12 Ikyanya beene Manaasi bakagira mbu bayimule abatuulaga ba mu yutwo twaya,
bitanaziga. Balya Bakaanani nabo bakahiga kwo bagagenderera ukukatuula mwo.
13 Kundu kwokwo, ikyanya Abahisiraheeri bakayiji longa imisi mingi, bâli kizi
bakoleesa ku kahaati. Si bakayabirwa ukubayimula lwoshi-lwoshi.
14 Ha nyuma, beene Yusefu banagendi bwira Yoshwa kwokuno: «Twehe, Nahano
keera akatuluza bweneene, keera anatugashaanira. Aaho! Kituma kiki watuheereza
ahandu haniniini naaho mu kihugo?»
15 Yoshwa, ti: «Bwo keera mwaluguuka, ne'kihugo íkiri mu migazi ya Hifurahimu
kyabaniihira, muzamukirage ngana mu mbako za'Bapereesi, na mu za'Barefahimu,
munateme, munatuule mwo.»
16 Na wa nabo, ti: «Yikyo kihugo, biri ukuli kwo tutagakihasha, bwo kiri mu migazi.
Lolaga! Abakaanani ábatuuziri mu ndekeera, booshi bahiiti amagaare ge'byuma,
kuguma na ábali i Beeti-Shehani, na'ba mu twaya two bali mu koza, na ábali mu
kabanda ke'Yezereheri.»
17 Kwokwo, yabo beene Yusefu (kuli kudeta beene Hifurahimu, na beene Manaasi),
Yoshwa anabashuvya: «Ku kasiisa, keera nabona kwo muluguusiri, munali bikalage.
Ku yukwo, mutangahaabwa ahandu haniini.
18 Si yikyo kihugo kyo'lubako, nakyo kwakundi kigaaba kye'mwinyu. Na bwo luli
lubako, mugalutema, munalutuule mwo. Kundu yabo Bakaanani bali ne'misi, banali
na'magaare ge'byuma, haliko mugabakuusa mwo.»

18

Igindi milala irinda, yagabulirwa ubwabo buhyane

1 Ikyanya Abahisiraheeri bakaba keera bagwata ikihugo kyoshi, booshi banakuumana
i Shiilo, banashinga yi'heema lye'mihumaanano.
2 Mu yabo Bahisiraheeri, imilala irinda yo yâli ki sigiiri buzira kuhaabwa ubwabo
buhyane.
3 Kwokwo, Yoshwa anababwira: «Nahano Rurema wa bashokuluza biinyu, keera
akamùheereza ikiinyu kihugo. Aaho! Muki lindiiri halinde mangoki, mukabuli gendi
kihyana?

4 Mu ngiisi mulala, mutoole mwa'bashosi bashatu-bashatu. Yabo bashosi, nga-
balungika bagendi sisa ikihugo kyoshi, bamenye ngiisi kwo kitengesirwi, ukukulikirana
ne'milala yabo. Ha nyuma, banayiji mmenyeesa.
5 Yikyo kihugo, mugakigaba mwe'bimaanye birinda. Umulala gwa'Bayuda bagasi-
galana ikimaanye íkiri uluhande lwe'kisaka. No'gwa Yusefu, nagwo gunasigalane
ikimaanye íkiri uluhande lwe'mbembe.
6 Na mwe bandi, musise bwija ku biloziri ibimaaye birinda, munandeetere imishahu.
Kwokwo, iyo milala yinyu, ngagitariisa ikibare imbere lya Nahano Rurema.
7 «Si abandu bo'mulala gwa Laawi, bwo mukolwa gwabo guli gwa bugingi boohe,
ndaabwo buhyane bwo bagalonga. Na ku biloziri umulala gwa Gaadi, no'gwa Rubeni,
ne'kimaanye kyo'gwa Manaasi boohe, keera bakahaabwa ubwabo buhyane uluhande
lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani. Yubwo buhyane bwabo, Musa, umukozi wa Nahano ye
kabaheereza bwo.»
8 Yabo bashosi, iri bakaba batazi lyoka yaho, Yoshwa anabahanuula, ti: «Mulengage
mu kihugo kyoshi, munayandike ngiisi kwo kiri. Ne'kyanya mugagaluka, muyiji
mmenyeesa, gira nitariise ikibare imbere lya Nahano hano i Shiilo.» Yabo bashosi,
banashokola injira, gira bagendi sisa ikihugo.
9 Ne'ri bakalenga mu kihugo kyoshi, mu kukisisa, banakizi yandika ngiisi kwo'twaya
tuli tutengeke, na ngiisi kwe'kihugo kiri mwe'bimaanye birinda. Ha nyuma, banashubi
galukira i Shiilo, banayiji menyeesa Yoshwa.
10 Kwokwo, Yoshwa anatariisa Abahisiraheeri ikibare imbere lya Nahano, mu
kuheereza ngiisi mulala ubwabo buhyane.

Ubuhyane bwo'mulala gwa Binyamiini

11 Ukukulikirana na'makondo ga'Bahisiraheeri, ikibare kya mbere kyanagwata umu-
lala gwa Binyamiini. Ubuhyane bwabo, bwanaba ha kati ko'mulala gwa'Bayuda, no'gwa
Yusefu.
12 Ulubibi lwe'mbembe nalwo, lwâli tonderiiri ku lwiji Yorodaani, lwanazamuuka,
halinde uluhande lwe'mbembe lwa'kaaya ke'Yeriko. Lwanagenderera, halinde
uluhande lwe'muga, mu migazi, lwanahika kiri na kwi'shamba lye'Beeti-Haweni.
13 Lwanashubi hika halinde i Luuzi, lwanalenga uluhande lwe'kisaka ye'Luuzi
(kuli kudeta: i Beteeri). Lwanamanuka, halinde i Hatarooti-Hadaari, ku mugazi úguli
uluhande lwe'kisaka ye'Beeti-Horoni yi'fwo.
14 Yulwo lubibi, lwanahinduuka uluhande lwe'muga, lwananyookera uluhande
lwe'kisaka, halinde mu kaaya ke'Kiryati-Baali (kuli kudeta: i Kiryati-Yariimu), ákali
mu buhyane bwa Yuda.
15 Ulubibi lwe'kisaka nalwo, lwanatondeerera yaho i Kiryati-Yariimu, lwanagender-
era uluhande lwe'muga, halinde ku shyoko ye'Nefutwa.
16 Lwanamanuka mu kabanda ko'mugazi úguli hoofi ne'ndekeera ya Hinoomu,
íri uluhande lwe'mbembe lwe'ndekeera ya'Barefahimu. Lwanamanukira mwi'yo
ndekeera ya Hinoomu, halinde uluhande lwe'kisaka lwe'higangazi hya'Bayebuusi,
lwanamanukira i Heni-Rogeeri.
17 Yulwo lubibi lwanahinduuka uluhande lwe'mbembe, lwanagenderera i Heni-
Shemeshi, ne'Gerilooti, hoofi ne'higangazi Hadumiimu. Lwanashubi manuka, halinde
kwi'buye lya Bohaani mugala Rubeni.
18 Lwananyookera uluhande lwe'mbembe lwo'mugazi, hoofi ne'ndekeera yo'lwiji
Yorodaani, lwanayami manuka mwi'yo ndekeera,
19 halinde uluhande lwe'mbembe lwo'mugazi Beeti-Hoogila, lwanahika uluhande
lwe'mbembe lwe'Nyaaja yo'Muunyu, ngiisi ha'masango go'lwiji Yorodaani ne'yo nyaaja
gali. Yulwo nalwo, lwo lubibi lwe'kisaka.
20 Ulubibi lwe'Sheere, lwâli riiri ulwiji Yorodaani. Yizo, zo mbibi zo'buhyane
bwo'mulala gwa Binyamiini, ukukulikirana na'makondo gaabo.
21 Kuno kwo kutondobolwa kwo'twaya two'mulala gwa Binyamiini, ukukulikirana
na'makondo gaabo:
Akaaya ke'Yeriko, na'ke'Beeti-Hoogila, na'ke'Hemeeki-Keziizi,
22 na'ke'Beeti-Haraba, na'ke'Zemarahimu, na'ke'Beteeri,
23 na'ke'Hava, na'ke'Para, na'ke'Hofura,
24 na'ke'Kefaari-Hamooni, na'ke'Hofuni, na'ke'Geba. Yutwo twaya, tuli ikumi na
tubiri, kuguma no'tundi twaya tuniini two twâli kizi koza.
25 Hâli na'kaaya ke'Gibyoni, na'ke'Rama, na'ke'Berooti,
26 na'ke'Misipa, na'ke'Kefira, na'ke'Mooza,
27 na'ke'Rekemu, na'ke'Hiripeeri, na'ke'Tarala,

28 na'ke'Zela, na'ke'Ha-Herefi, na'ke'Yebuusi (kuli kudeta: i Yerusaleemu),
na'ke'Gibeya, na'ke'Kiryati. Yutwo twaya natwo, tuli ikumi na tuna, kuguma no'tundi
twaya tuniini two twâli kizi koza. Yutwo twaya twoshi, bwo buhyane bwo'mulala gwa
Binyamiini, ukukulikirana na'makondo gaabo.

19

Ubuhyane bwo'mulala gwa Simyoni

1 Ikibare kya kabiri, kyanagwa ku mulala gwa Simyoni, ukukulikirana na'makondo
gaabo. Ubuhyane bwabo, bwanaba ha kati ko'bwa Yuda.
2 Mwâli riiri akaaya ke'Beeri-Sheba (kandi iri i Sheeba), na'ke'Molada,
3 na'ke'Hazaari-Shwali, na'ke'Baala, na'ke'Hezemu,
4 na'ke'Heritoladi, na'ke'Betuuli, na'ke'Horima,
5 na'ke'Zikilaagi, na'ke'Beeti-Marikabooti, na'ke'Hazaari-Susaani,
6 na'ke'Beeti-Lebahoti, na'ke'Sharuheeni. Yutwo twaya, twâli riiri ikumi na tushatu,
kuguma no'tundi twaya tuniini two twâli kizi koza.
7 Mwâli riiri na'kaaya ke'Hayini, na'ke'Heni-Rimooni, na'ke'Heteeri, na'ke'Hashani.
Yutwo twaya natwo, twâli riiri tuna, kuguma no'tundi twaya tuniini two twâli kizi
koza,
8 kuguma no'tundi twoshi útwâli tuzungulusiri, halinde i Baalati-Beeri (kuli kudeta
i Rama, mu luhande lwe'mbembe).
Yutwo twaya natwo, two'mulala gwa Simyoni gukahyana, ukukulikirana na'makondo
gaabo.
9 Yubwo buhyane bwabo, bukakoojolwa ku kimaanye kyo'mulala gwa'Bayuda.
Mukuba, yugwo mulala gwa'Bayuda, gwâli twaziri ikimaanye kihamu bweneene,
ukuhima kwo bâli kwaniini ukulonga, kyanatuma yugwo mulala gwa Simyoni guga-
haabwa ubwabo buhyane ha kati ka bwo'mulala gwa'Bayuda.

Ubuhyane bwo'mulala gwa Zabulooni

10 Ikibare kya kashatu nakyo, kyanagwa ku mulala gwa Zabulooni, ukukulikirana
na'makondo gaabo.
Ulubibi lwabo nabo, lwâli hisiri halinde i Saride.
11 Lwanazamuuka uluhande lwe'muga halinde i Maraali. Lwanasooka ku butambi
bwe'Dabesheeti, halinde ku lwiji úluli uluhande lwe'sheere lwe'Yokinamu.
12 Lwanashubi tondeerera yaho i Saride, lwananyookera uluhande lwe'sheere,
halinde ku lubibi lwe'Kisilooti-Taboori. Lwanagenderera, halinde i Daberati, lwanaza-
muuka halinde i Yafya.
13 Lwanashubi lyoka yaho, lwanalenga uluhande lwe'sheere, halinde i Gaati-Hefeeri,
ne'Heti-Kazini. Lwanagendi hulukira i Rimooni, lwanahinduuka halinde i Neya.
14 Yulwo lubibi, lwanashubi nyookera uluhande lwe'mbembe lwe'Hanatooni,
lwanahekera ku ndekeera ye'Hifutaheeri.
15 Lwanasooka inyuma lya'kaaya ke'Kataati, na'ke'Nahalaali, na'ke'Shimurooni,
na'ke'Hidala, na'ke'Betereheemu. Umuharuuro gwa yutwo twaya natwo, twâli riiri
ikumi na tubiri, kuguma no'tundi twaya tuniini two twâli kizi koza.
16 Yutwo twaya, bwo buhyane bwo'mulala gwa Zabulooni, kuguma no'tundi twaya
tuniini two twâli kizi koza, ukukulikirana na'makondo gaabo.

Ubuhyane bwo'mulala gwa Hisakaari

17 Ikibare kya kana, kyanagwa ku mulala gwa Hisakaari, ukukulikirana na'makondo
gaabo.
18 Ubuhyane bwabo, bwâli kulikiiri akaaya ke'Yezereheri, na'ke'Kesulooti,
na'ke'Shuneemu,
19 na'ke'Hafarayimu, na'ke'Sihooni, na'ke'Hanaharati,
20 na'ke'Rabiti, na'ke'Kishyoni, na'ke'Hebeezi,
21 na'ke'Remeti, na'ke'Heni-Ganimu, na'ke'Heni-Hada, na'ke'Beeti-Pazeezi.
22 Yulwo lubibi lwabo lwâli hisiri i Taboori, ne'Shahazuma, ne'Beeti-Shemeeshi,
lwanahika na ku lwiji Yorodaani. Yutwo twaya natwo, twâli riiri ikumi na ndatu,
kuguma no'tundi twaya tuniini two twâli kizi koza.
23 Yutwo twaya, bwo buhyane bwo'mulala gwa Hisakaari, kuguma no'tundi twaya
tuniini two twâli kizi koza, ukukulikirana na'makondo gaabo.

Ubuhyane bwo'mulala gwa Hasheeri

24 Ikibare kya kataanu, kyanagwa ku mulala gwa Hasheeri, ukukulikirana
na'makondo gaabo.

25 Ulubibi lwabo nabo, lwâli riiri akaaya ke'Herikaati, na'ke'Haali, na'ke'Beteni,
na'ke'Hakishafu,
26 na'ke'Halamereki, na'ke'Hamaadi, na'ke'Mishaali. Lwanahuma na ku mugazi
Karimeeri uluhande lwe'muga, ne'Shihoori-Libunaati.
27 Lwananyookera uluhande lwe'sheere lwe'Beeti-Dagooni, lwanabibikanwa na
lwo'mulala gwa Zabulooni, ne'ndekeera ye'Hifutaheeri. Lwanashubi sookera uluhande
lwe'mbembe, halinde i Beeti-Hemeeki, ne'Nyeeri. Lwanahika halinde uluhande
lwe'lumosho lwe'Kabuuli,
28 ne'Heburooni, ne'Rehobu, ne'Hamooni, ne'Kana, halinde lwanahekera i Sidooni,
mu kaaya kahamu.
29 Yulwo lubibi lwanashubi nyookera i Rama, halinde ku kaaya ke'Tiiro, kwo kâli
zitiirwi. Lwanashubi hinduuka uluhande lwe'Hosha, na ku lwiji Mediterane, lwanahika
ne'Mahaleevi, ne'Hakizibu,
30 ne'Huma, ne'Hafeeki, ne'Rehobu. Umuharuuro gwa yutwo twaya twoshi, twâli
riiri makumi gabiri na tubiri, kuguma no'tundi twaya tuniini two twâli kizi koza.
31 Yutwo twaya, bwo buhyane bwo'mulala gwa Hasheeri, kuguma no'tundi twaya
tuniini two twâli kizi koza, ukukulikirana na'makondo gaabo.

Ubuhyane bwo'mulala gwa Nafutaali

32 Ikibare kya kalindatu, kyanagwa ku mulala gwa Nafutaali, ukukulikirana
na'makondo gaabo.
33 Ulubibi lwabo nabo, lwâli tonderiiri i Hereefi, ne'wa ngaaja-malungu ye'kiti íkyâli
riiri i Sananiimu, ne'Hadami-Nekebu, ne'Yabineeri, halinde lwanahekera i Lakumu,
na ku lwiji Yorodaani.
34 Yulwo lubibi lwananyookera uluhande lwe'muga, halinde i Hazinooti-Taboori.
Lwanagenderera halinde i Hukoki, lwanabibikanwa ne'kimaanye kyo'mulala gwa
Zabulooni uluhande lwe'kisaka, ne'kya Hasheeri uluhande lwe'muga, ne'kya Yuda
uluhande lwe'sheere, ku lwiji Yorodaani.
35 Utwaya twamwo útwâli zitiirwi, hali akaaya ke'Sidimu, na'ke'Zeeri,
na'ke'Hamaati, na'ke'Rakaati, na'ke'Kinereeti,
36 na'ke'Hadama, na'ke'Rama, na'ke'Hazoori,
37 na'ke'Kedeeshi, na'ke'Hedireyi, na'ke'Heni-Hazoori,
38 na'ke'Yiryoni, na'ke'Migidaali-Heeri, na'ke'Horemu, na'ke'Beeti-Hanaati,
na'ke'Beeti-Shemeeshi. Umuharuuro gwa yutwo twaya twoshi natwo, twâli riiri
ikumi na mwenda, kuguma no'tundi twaya tuniini two twâli kizi koza.
39 Yutwo twaya, bwo buhyane bwo'mulala gwa Nafutaali, kuguma no'tundi twaya
tuniini two twâli kizi koza, ukukulikirana na'makondo gaabo.

Ubuhyane bwo'mulala gwa Daani

40 Ikibare kya kalinda, kyanagwa ku mulala gwa Daani, ukukulikirana na'makondo
gaabo.
41 Ubuhyane bwabo nabo, buli akaaya ke'Zoora, na'ke'Heshitaholi, na'ke'Hiri-
Shemeeshi,
42 na'ke'Shalabini, na'ke'Hayalooni, na'ke'Hitila,
43 na'ke'Heloni, na'ke'Timuna, na'ke'Hekurooni,
44 na'ke'Heriteke, na'ke'Gibetooni, na'ke'Baalati,
45 na'ke'Yehudi, na'ke'Bene-Beraki, na'ke'Gaati-Rimooni,
46 na'ke'Me-Yarikooni, na'kaaya ke'Rakooni, ne'kihugo íkyâli riiri hoofi ne'Yopa.
47 Kundu kwokwo, yabo beene Daani, bakalenga mu malibu, mu kulonga ubwabo
buhyane, kyanatuma bagagendi teera akaaya ke'Leshemu. Ne'kyanya bakakagwata,
banaminika abatuulaga baamwo booshi, banaba bo bagakatuula mwo. Yako kaaya,
banakahindula iziina, banakayinika iziina lya shokuluza wabo Daani.
48 Yutwo twaya natwo, bwo buhyane bwo'mulala gwa Daani, kuguma no'tundi twaya
tuniini two twâli kizi koza, ukukulikirana na'makondo gaabo.

Ubuhyane bwa Yoshwa

49 Abahisiraheeri, ikyanya bakayusa ukugaba ikihugo, banakizi heereza Yoshwa naye
mugala Nuuni, ikyage kimaanye.
50 Mukuba, kwokwo, kwo Nahano âli mali gwanwa akyula. Banaheereza Yoshwa i
Timunaati-Seera, mu migazi ya Hifurahimu, nga kwo akahuuna. Yoshwa anayubaka ha
kaaya, anahatuula.

51 Yutwo twaya, kwokwo kwo tukagaburwa, mu kutaara ikibare imbere lya Nahano
yaho i Shiilo. Umugingi Heryazaari, na Yoshwa mugala Nuuni, na'batwali be'milala, bo
bakatugabura. Kwo na kwokwo bakayusa ukugaba ikihugo.

20

Utwaya two'butibitiro

1 Ha nyuma, Nahano anabwira Yoshwa
2 kwo amenyeese Abahisiraheeri kwokuno: «Ukukulikirana na kwo nâli mali gwanwa
nabwira Musa, mutoolage utwaya two mugakizi tibitira mwo.
3 Yutwo twaya, ngiisi yeshi úwangakengeera ayitana, buzira kugiriirira, akwiriiri
atibitire mu kaguma kaatwo. Kwokwo, lyo ayiyeka ngiisi úwangagira mbu ayihoole
umuko gwa nakuyitwa.
4 «Uyo nakuyitana, mu kutibitira mu kaguma ka mu yutwo twaya, akwiriiri atee
yimanga kwi'rembo lyako, anaganuulire abashaaja baamwo ngiisi ibikamúkoleka kwo.
Kwokwo, yabo bashaaja banamúyegereze, babuli múyubasa.
5 Biri kwokwo, mukuba ha kati ko'yo nakuyitana no'yo nakuyitwa, ndaabwo bugoma
úbwâli tuula ho. Kwokwo, uyo nakuyihoola, iri angalandiriza ulya nakuyitana mu
kaaya ko akatibitira mwo, yabo bashaaja batakolwe mbu bamúteereze ye, bwo yukwo
kuyitana kwage, kutakaba kwa kugiriirira.
6 «Yako kaaya, agakatuula mwo, halinde ku kyanya agayiji twirwa ulubaaja imbere
lya'Bahisiraheeri booshi, na halinde ku kyanya ngiisi úshuba mugingi mukulu agaaba
keera afwa. Ha nyuma, lyoki uyo nakuyitana angagalukiraga imwage, mu kaaya ko
akahuluka mwo.»
7 Yutwo twaya, twa'Bahisiraheeri bakataluula, hali akaaya ke'Kedeeshi ákali i
Galilaaya, mu migazi ya Nafutaali. Banatoola na'kaaya ke'Shekemu, ákali mu migazi
ya Hifurahimu. Banatoola na'kaaya ke'Kiryati-Hariba (kuli kudeta: i Heburooni), ákali
mu migazi ye'Buyuda.
8 Ne'kajabo ko'lwiji Yorodaani, uluhande lwe'sheere lwa'kaaya ke'Yeriko, banatoola
ya'kandi kaaya ke'Bezeeri. Yako kaaya kali mwi'shamba lye'ndekeera yo'mulala gwa
Rubeni. Banatoola na'kaaya ke'Ramooti-Giryadi, mu kihugo kya Gaadi. Banatoola
na'kaaya ke'Golani, mu Bashaani, mu kihugo kya Manaasi.
9 Yutwo twaya, two tukatoolwa, lya'Bahisiraheeri bakakizi tibitira mwo, kuguma
ne'binyamahanga ábâli batuuziri mwo. Kwi'yo njira, ngiisi úwâli kizi yitana buzira
kugiriirira, âli kizi longa ukufuuka mu maboko ga úwâli kwaniini ukuyihoolera
nakuyitwa. Kinatume ataki yitwa, buzira kutwirwa ulubaaja na'Bahisiraheeri booshi.

21

Abahisiraheeri baheereza Abalaawi utwaya

1-2 Abahisiraheeri, ikyanya bâli ki riiri iyo munda i Shiilo, mu kihugo kye'Kaanani,
abakulu bo'mulala gwa Laawi banagendera umugingi Heryazaari, na Yoshwa mugala
Nuuni, na'batwali be'milala yoshi ya'Bahisiraheeri, banababwira: «Ukukulikirana na
kwo Nahano âli mali gwanwa abwira Musa, mutuheereze nyiitu ho tugatuula, na ho
tugakizi lagirira ibitugwa biitu.»
3 Kwokwo, Abahisiraheeri banagira nga kwo Nahano âli mali gwanwa akyula.
Banakizi koojola ku twaya, na ku ndagiriro zaabo, halinde banaheereza Abalaawi nabo
ho bagatuula, na ho bagakizi lagirira ibitugwa.
4 Ikibare kya mbere kyanagwa ku mulala gwa Kohaati, ukukulikirana na'makondo
gaabo. Mu yikyo kibare, Abalaawi ba mwi'kondo lyo'mugingi Harooni banalonga
utwaya ikumi na tushatu. Yutwo twaya, twâli humiri mu twaya twa Yuda, na mu twa
Simyoni, na mu twa Binyamiini.
5 Mu kyekyo kibare, abandi Balaawi ba mu gwogwo mulala gwa Kohaati, nabo
banahaabwa utwaya ikumi, mu twaya twa Hifurahimu, na mu twa Daani, na mu
twe'kimaanye kya Manaasi.
6 Aba mwi'kondo lya Girishooni, nabo banahaabwa utwaya ikumi na tushatu. Yutwo
twaya, twâli riiri mu twa Hisakaari, na mu twa Hasheeri, na mu twa Nafutaali, na ku
kimaanye kye'Manaasi, mu kihugo kye'Bashaani.
7 Aba mwi'kondo lya Meraari, nabo banahaabwa utwaya ikumi na tubiri, ukukulikirana na'makondo gaabo. Yutwo twaya, twâli riiri mu twa Rubeni, na mu twa Gaadi, na
mu twa Zabulooni.
8 Yutwo twaya twoshi, Abahisiraheeri banatuheereza Abalaawi, kuguma ne'ndagiriro
zaatwo, ukukulikirana na kwo Nahano âli mali gwanwa akyula.

9 Ikyanya bakalola utwaya twa Yuda, no'twa Simyoni, bakatuhaana kwoku:
10 Ikibare kya mbere, kikagwata aba mwi'kondo lyo'mugingi Harooni, ngiisi
ábakakomooka ku Kohaati, muguma wa mu beene Laawi.
11 Bakahaabwa akaaya ke'Kiryati-Hariba (kuli kudeta: i Heburooni), ákâli mu migazi
ye'Buyuda, kuguma ne'ndagiriro zaamwo. Uyo Hariba ye wâli shokuluza wa Hanaaki.
12 Si imbingiro zaamwo zoohe, kuguma no'tundi twaya twamwo, Kalebu mugala
Yefune, ye kabihaabwa.
13 Kwokwo, yabo ba mwi'kondo lyo'mugingi Harooni banahaabwa akaaya
ke'Heburooni, kabe kaaya ko'butibitiro kuguma ne'ndagiriro zaako. Kwakundi,
banahaabwa na'kaaya ke'Ribuna,
14 na'ke'Yatiiri, na'ke'Heshitemwa,
15 na'ke'Holooni, na'ke'Debiiri,
16 na'ke'Hayini, na'ke'Yuta, na'ke'Beeti-Shemeeshi, kuguma ne'ndagiriro zaatwo.
Kwokwo, yiryo ikondo lya Harooni likahaabwa utwaya mwenda mu buhyane bwa Yuda
na mu bwa Simyoni.
17 Na mu buhyane bwa Binyamiini namwo, bakahaabwa mwo'tundi twaya, kuguma
ne'ndagiriro zaatwo. Hali akaaya ke'Gibyoni, na'ke'Geba,
18 na'ke'Hanatooti, na'ke'Halimooni.
Yutwo natwo, twâli riiri twaya tuna.
19 Umuharuuro gwo'twaya twoshi twa'bagingi bi'kondo lya Harooni, twâli riiri ikumi
na tushatu, kuguma ne'ndagiriro zaatwo.
20 Mu yikyo kibare, abandi Balaawi ba mwi'kondo lya Kohaati banahaabwa utwaya
mu buhyane bwa Hifurahimu.
21 Yutwo twaya, two twotu: hali akaaya ke'Shekemu, kwo kali mu migazi ya
Hifurahimu, ko na kaaya ko'kutibitira mwo. Hali na'kaaya ke'Gezeeri,
22 na'ke'Kibisayimu, na'ke'Beeti-Horoni. Yutwo twaya, twâli riiri tuna, na ngiisi
kaguma kâli ne'ndagiriro zaako.
23 Na kwakundi, banayushuulwa utundi twaya tuna ku buhyane bwa Daani, kuguma
ne'ndagiriro zaatwo. Hali akaaya ke'Heriteke, na'ke'Gibetooni,
24 na'ke'Hayalooni, na'ke'Gaati-Rimooni.
25 Na mu kihande kiguma kyo'buhyane bwa Manaasi uluhande lwe'muga yo'lwiji
Yorodaani, banahaabwa yo'twaya tubiri ne'ndagiriro zaatwo. Hali akaaya ke'Tanaaki,
na'ke'Hibiryamu.
26 Kwokwo, yabo ba mwi'kondo lya Kohaati, utwaya twoshi two bakahaabwa kuguma
ne'ndagiriro zaatwo, twâli riiri ikumi.
27 Abalaawi ba mwi'kondo lya Girishooni nabo bakahaabwa utwaya tubiri,
ne'ndagiriro zaatwo, ku kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi. Hali akaaya ko'butibitiro
ke'Golani ákali i Bashaani, na'ke'Beshitera.
28 Na mu buhyane bwa Hisakaari, banahaabwa mwo'twaya tuna, ne'ndagiriro zaatwo.
Hali akaaya ke'Kishyoni, na'ke'Daberati,
29 na'ke'Yarimuti, na'ke'Heni-Ganimu.
30 Na mu buhyane bwo'mulala gwa Hasheeri, banahaabwa mwo'twaya tuna,
ne'ndagiriro zaatwo. Hali akaaya ke'Mishaali, na'ke'Habudooni,
31 na'ke'Herikaati, na'ke'Rehobu.
32 Na mu buhyane bwa Nafutaali, banahaabwa mwo'twaya tushatu, ne'ndagiriro
zaatwo. Hali akaaya ke'Kedeeshi, ákâli ko'butibitiro i Galilaaya, na'ke'Hamooti-Doori,
na'ke'Karitaani.
33 Umulala gwa Girishooni gukahaabwa utwaya ikumi na tushatu, ukukulikirana
na'makondo gaabo. Twâli riiri ne'ndagiriro zaatwo.
34 Abandi Balaawi booshi, kuli kudeta aba mwi'kondo lya Meraari, banahaabwa
utwaya tuna ne'ndagiriro zaatwo. Twâli mu buhyane bwa Zabulooni. Hali akaaya
ke'Yokinamu, na'ke'Karita,
35 na'ke'Dimuna, na'ke'Nahalaali.
36 Na mu buhyane bwa Rubeni, banahaabwa utwaya tuna, ne'ndagiriro zaatwo. Hali
akaaya ke'Bezeeri, na'ke'Yahasa,
37 na'ke'Kedemooti, na'ke'Mefaati.
38 Na mu buhyane bwa Gaadi, banahaabwa mwo'twaya tuna, ne'ndagiriro zaatwo.
Hali akaaya ke'Ramooti-Giryadi, ákâli ko'butibitiro, na'ke'Mahanayimu,
39 na'ke'Heshibooni, na'ke'Yazeeri.
40 Yabo Balaawi bi'kondo lya Meraari boohe, mu kutaara ikibare, bakahaabwa utwaya
ikumi na tubiri.

41 Kwokwo, utwaya twoshi twa'Balaawi bakahaabwa, twâli riiri makumi gana na
munaana, kuguma ne'ndagiriro zaatwo.
42 Kwo tuli twoshi, twâli zungulusirwi ne'ndagiriro.
43 Kwokwo, kwo Nahano akaheereza Abahisiraheeri ikihugo, nga kwo âli mali gwanwa
alagaania bashokuluza baabo. Ne'kyanya bakakihyana, banakituula mwo.
44 Mu yikyo kihugo, banalonga umutuula ngiisi handu, nga kwo Nahano âli mali
gwanwa alagaania bashokuluza baabo, mu kubiika indahiro. Ndaanaye mugoma
úkabateera mwo. Mukuba, abagoma booshi, Nahano âli kizi babiika mu maboko gaabo.
45 Emwe! Mu mihango yoshi yo Nahano âli balaganiziizi, ndaagwo kiri no'muguma
úgukabulika. Si imihango yoshi, akagikwiza.

22

Imilala ye'Sheere yagalukira imwabo

1 Yoshwa anakuumania abandu bo'mulala gwa Rubeni, no'gwa Gaadi, ne'kimaanye
kyo'gwa Manaasi,
2 anababwira kwokuno: «Musa âli umukozi wa Nahano. Na ngiisi byo akamùbwira,
mwâli kizi bisimbaha. Kiri na naani, ngiisi byo n'gamùbwira, mwâli kizi biyuvwa.
3 Kyanatuma mugaahisa ikyanya kingi mugweti mugatabaala abiinyu Bahisiraheeri,
iri munasimbaha Nahano, Rurema winyu halinde zeene.
4 «Buno, keera Nahano akaheereza beene winyu umutuula, nga kwo âli mali gwanwa
abalagaania. Ku yukwo, mwangakoli galukira imwinyu, mu kihugo íkiri i kajabo ko'lwiji
Yorodaani. Yikyo kihugo, Musa keera akamùgabira kyo, anâli mukozi wa Rurema.
5 «Uyo Musa, ye kamùsikiiriza imaaja za Rurema. Kwokwo, mukizi zisimbaha. Mukizi
kunda Rurema Nahamwinyu, iri munagira ngiisi kwo aloziizi. Mukizi simbaha imaaja
za Rurema, iri munamúkulikira. Yukwo kumúkolera, kukizi ba ku mitima yinyu yoshi,
na ku nzaliro ziinyu zooshi.»
6 Iri Yoshwa akayusa ukubwira Abahisiraheeri kwokwo, anabagashaanira, anaba-
hanguula kwo bataahage.
7 Ikimaanye kiguma kyo'mulala gwa Manaasi, Musa âli mali baheereza ubwabo
buhyane i Bashaani. Ne'kindi, Yoshwa ye kabaheereza uluhande lwe'muga lwo'lwiji
Yorodaani.
Kwokwo, Yoshwa anabagashaanira, ti:
8 «Mugalukirage imwinyu. Mukola ne'bindu biinyu bya namwingye, no'lukuuli
lwe'bitugwa biinyu, ne'harija, ne'nooro, ne'miringa, ne'byuma, ne'ndugiire
ze'byambalwa. Iyo minyago yoshi, mugendi gigabaana na beene winyu.»

Beene Rubeni na beene Gaadi bayiyubakira akaabo katanda

9 Umulala gwa Rubeni, no'gwa Gaadi, ne'kimaanye kyo'gwa Manaasi, banasiga abaabo
Bahisiraheeri yaho i Shiilo, mu kihugo kye'Kaanani. Banagalukira Giryadi, mu buhyane
bwo Musa akabaheereza ukukulikirana na kwo Nahano akakyula.
10 Ne'ri bakaba bakiri i Gerilooti, ku lwiji Yorodaani, bátazi yingira mu Kaanani,
banayami yubaka ha'katanda kahamu ko'kusiriigiza kwa'matuulo, hoofi no'lwiji.
11 Beene wabo Abahisiraheeri, mbu bayuvwe kwo keera abaabo bayubaka ha'katanda
kahamu, ehee!
12 Banayami kuumana i Shiilo, gira bagendi balwisa.
13 Lyeryo, Abahisiraheeri banalungika Finehaasi, kwo agende i Giryadi, gira aganuuze
abandu bo'mulala gwa Rubeni, no'gwa Gaadi, ne'kimaanye kyo'gwa Manaasi. (Fine-
haasi, âli riiri mugala wo'mugingi Heryazaari.)
14 Finehaasi anaherekezibwa na'batungwa ikumi. Yabo batungwa, ngiisi muguma
wabo ye wâli yimangiiri umulala gwage.
15 Kwokwo, banagenda i Giryadi, imunda yabo beene Rubeni, na beene Gaadi,
ne'kimaanye kya beene Manaasi. Iri bakahikaga yo, banababuuza kwi'ziina
lya'Bahisiraheeri booshi kwokuno:
16 «Kituma kiki mwagira ubuhube mwene yubu imbere lya Rurema wa'Bahisiraheeri?
Si mwagenderera ukumúgayiriza! Mumenye kwo mu kuyiyubakira akiinyu-kiinyu
katanda, lyo mwagenderera ukukeneka Nahano.
17 Ubwa mbere, si tukahubira Rurema i Pehoori! Halinde na buno, tutazindi yiyeruusa.
Kyo kitumiri Nahano aki genderiiri ukutuyogogoza ku malibu mwene yaga.
18 Na buno, muki genderiiri ukumúkeneka.
«Aaho! Iri mwangamújandirira zeene, mumenye kwo kusheezi uburaakari bwage
bugaatugwa kwo tweshi.

19 Ku yukwo, mutakolwe kwo mwayiyubakira akiinyu-kiinyu katanda. Si akatanda ka
Rurema Nahamwinyu, kali ho! Mu kuyubaka akandi, mugaaba mwakeneka Nahano.
Ee maashi! Iri mwangabona kwe'kihugo kyo mwahyana kiyulubiiri, muyije mu kihugo
kya Nahano, munatoole ahandu ho mugatuula mu kati kiitu. Mukuba, mu kihugo kiitu,
mwo muli iheema lyage.
20 Aaho! Ikyanya Hakani mugala Zeera akahuba mu kuhuma ku bindu bitaluule imwa
Rurema, si Abahisiraheeri booshi bo bakarakarirwa! Si ikyanya akafwagaga, atakafwa
yenyene!»
21 Yabo bandu bo'mulala gwa Rubeni, no'gwa Gaadi, ne'kimaanye kyo'gwa Manaasi,
banashuvya yabo batungwa be'yo gindi milala kwokuno:
22 «Nahano, ye Rurema úli hi'gulu lya íbiri mu yikumbwa byoshi. Anali ye yiji
íbyatuma twagira kwoku. Kiri na'Bahisiraheeri, nabo bagabimenya. Iri twangaba
twakeneka Nahano mu buhuni, mwangatuminika zeene.
23 Yako katanda, iri twangaba twakayubaka mbu lyo tujandirira Nahano, tunakizi
katangira kwa'matuulo go'kusiriiza lwoshi, na go'mushyano, kandi iri go'kuyerekana
ingoome, e maashi, Nahano atuyihoole!
24 «Si kutali kwokwo! Yaka katanda, tukakayubaka, mu kuyikeeka kwa'baana biinyu
bangakengeera bakizi bwira abe'mwitu, ti: "Ngoome nyiki yo muhiiti na Nahano
Rurema wa'Bahisiraheeri?
25 Aaho! Ka mutabwini kwo Nahano akabiika ulwiji Yorodaani ha kati kiitu na niinyu?
Ku yukwo, mwe beene Rubeni, na mwe beene Gaadi, ndaagwo gwinyu mutuli gwo
muhiiti imwa Nahano." Kwokwo, hali ikyanya abaana biinyu bangatuma abe'mwitu
bagaleka ukukizi simbaha Nahano.
26 «Kyo kitumiri yaka katanda, twabona kwo buli bwija tukayubake. Si kutali mbu lyo
tukizi tangira kwa'matuulo go'kusiriiza lwoshi, kandi iri agandi-gandi matuulo.
27 Si twakayubaka naaho, gira bube bumasi ha kati kiitu tweshi, na ha kati ke'bibusi
biitu íbigaki butwa, kwo nyiitu tuhangwirwi ukukolera Nahano ahandu haage heeru,
mu kumútangira agiitu amatuulo go'kusiriiza lwoshi, na go'kuyerekana ingoome,
na'gandi-gandi matuulo. Kwokwo, lya'baana biinyu batayiji kengeera bakizi bwira
abe'mwitu, ti: "Ndaagwo mutuli gwo muhiiti imwa Nahano."
28 «Twanashubi yisaliza, ti: "Mu siku ízigayija, iri bangakengeera batubuuza kwokwo,
kandi iri babuuze abaana biitu, tunabashuvye, ti: Mulolage umugani gwa'katanda ka
Nahano, ko bashokuluza biitu bakayubaka. Batakakayubaka, mbu lyo bakizi tangira
kwa'matuulo go'kusiriiza lwoshi, kandi iri agandi-gandi matuulo. Si bakakayubaka
naaho, gira bube bumasi ha kati kiitu tweshi."
29 «Ha kati kiitu, ndaaye úwangakeneka Nahano, kandi iri ahaasa-haasa
mu kuyubaka akatanda ko'kutangira kwa'matuulo go'kusiriiza lwoshi, kandi iri
go'mushyano, kandi iri agandi-gandi matuulo. Si tuloziizi ukutangira ituulo ku kaakalya
katanda ka Rurema Nahamwitu, ákali ha nyumba yage.»
30 Umugingi Finehaasi, kuguma na balya batungwa be'milala ya'Bahisiraheeri, iri
bakayuvwa ngiisi kwo badeta, banayami shambaala.
31 Finehaasi mugala umugingi Heryazaari, anababwira kwokuno: «Zeene, bwo
mutakaki keneka Nahano, lyo tuki menyaga kwo ali mu kati kiinyu. Kwokwo, lyo
mwakiza Abahisiraheeri. Nahano, atagaki bahana.»
32 Ha nyuma, umugingi Finehaasi, kuguma na'baabo batungwa, banasezerana na
yabo beene Rubeni, na beene Gaadi. Banalyoka yaho i Giryadi, banagalukira imwabo i
Kaanani, banaheereza abaabo Bahisiraheeri imishahu.
33 Iyo mishahu, yanabashambaaza booshi, banayivuga Rurema. Banajanda ukugendi
teera ikihugo kya beene Rubeni ne'kya beene Gaadi, mbu babasivye.
34 Yako katanda, abandu bo'mulala gwa Rubeni, no'gwa Gaadi banakayinika iziina:
Buli bumasi kwo nyiitu, Nahano, ye Rurema witu.

23

Yoshwa alaga

1 Nahano, ikyanya akakiza Abahisiraheeri mu maboko ga'bagoma ábâli basokaniini,
anabaheereza umutuula gwe'siku nyingi. Na bwo Yoshwa âli kola mushaaja bweneene,
2 kyanatuma agakuumania Abahisiraheeri booshi, kuguma na'bashaaja baabo,
na'batwali, na'batwi be'maaja, na'bandi bakulu.
Yoshwa anababwira kwokuno: «Buno, keera nashaaja bweneene.
3 Kundu kwokwo, mwenyene mukayibonera ngiisi byo Nahano, Rurema winyu
akamùgirira mu bandu be'gindi milala. Ee! Ye wâli kizi mùlwira.

4 Iyo milala yo tukaminika, keera namùheereza ibihugo byayo. Kiri ne'bihugo
bye'milala íkisigiiri, namùsikiiriza byo, bube buhyane bwinyu. Iyo milala ítonderiiri
ku lwiji Yorodaani, halinde ukuhisa uluhande lwe'muga, ku Nyaaja Mediterane.
5 «Nga kwo Nahano, Rurema winyu âli mali gwanwa amùlagaania, yenyene ye
gagwanwa amùhaviza abagoma biinyu, halinde munahyane ibihugo byabo.
6 «Ku yukwo, mukizi yama muli bikalage. Mukizi kania ngiisi íbiri biyandike mu
kitaabo kye'maaja za Musa. Mutakizi zijajaaka, mbu mukizi kulikira ibindi-bindi.
7 «Abandu be'gindi milala ábaki sigiiri mu kihugo, mutakizi bakombeera. Na'maziina
ge'migisi yabo, mutakolwe mbu mukizi gakoleesa. Mutakizi gabiika kwe'ndahiro,
mutanakizi giyikumba. Kiri no'kugadeta, mutakizi gadeta.
8 Si Nahano ali Rurema winyu. Kwokwo, abe ye mugakizi kulikira naaho, nga kwo
mugweti mugaagira, halinde buno.
9 «Yibyo binyamahanga, kundu bashuba bakulu, banashuba no'bushobozi bwingi
bweneene, haliko Nahano keera akamùyimulira bo. Halinde zeene, ndaaye kiri
no'muguma úshobwiri ukuhagana na niinyu.
10 Umundu muguma mu kati kiinyu, agakizi lwisa abagoma kihumbi, anabayimule.
Mukuba, Rurema Nahamwinyu ye gweti úgamùlwira, nga kwo âli mali gwanwa
amùlagaania.
11 Ku yukwo, mukizi fiitirwa mu kukunda Nahano Rurema winyu.
12 «Haliko, hali ikyanya mwangamújanda, mbu muyibiike ku bandu be'gindi-gindi
milala bo mutuliinwi, munakizi yangirana.
13 Haaho, mumenye bwija, kwo Rurema Nahamwinyu, atangaki genderera
ukumùyimulira bo. Si yabo bandu, bagakizi mùsiitaza, banabe nga mutego imwinyu.
Bagaaba nga ngoni zo'kukizi mùkubula, banashubi ba nga mihanda-njonvu mu masu
giinyu. Na kundu Nahano ye kamùheereza kino kihugo, si mweshi mugaminikwa,
munahere.
14 «Lolagi! Buno, ngola bu genda imunda lukalamuka. Nga kwo muyiji bwija mu
mitima yinyu, mu bindu biija byoshi byo Nahano, Rurema winyu akamùlagaania,
ndaakyo kiri ne'kiguma íkitazi koleka. Ndaanakyo kiri ne'kiguma íkiki sigiiri. Si byoshi
keera akamùheereza byo.
15 Nahano, ibiija byoshi byo akamùlagaania, keera amùheereza byo.
«Keera akanamùlagaania kwakundi kwo angamùleetera na'mabi, halinde
anamùminike mweshi, munahere mu kino kihugo kiija kyo akamùheereza.
16 Keera mukanywana ikihango na Rurema, nga kwo akamùtegeka. Aaho! Iri
mwangakihongola, mbu mugendi yikumba ibindi íbiri mu yikumbwa, no'kubikolera,
Nahano agamùrakarira ngana-ngana. Na kundu akamùheereza kino kihugo kiija,
haliko mugakiminikirwa mwo.»

24

Abahisiraheeri bayemeera ukukolera Nahano

1 Ha nyuma, Yoshwa anakuumania Abahisiraheeri booshi i Shekemu, kuguma
na'bashaaja, na'batwali, na'batwi be'maaja, na'bandi bakulu ba'Bahisiraheeri. Yabo
bandu booshi, banayiji kuumana imbere lya Rurema.
2 Uyo Yoshwa anababwira: «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, agweti agaadeta
kwokuno: "Ukulyokera yaho keera, bashokuluza biinyu bâli tuuziri ku ngombe yo'lwiji
Hefuraati. Ne'yo munda, bâli kizi kolera imigisi. Mu kati kaabo, mwâli riiri Teera, yishe
wa Hiburahimu na Nahoori.
3 «"Kundu kwokwo, n'galyosa shokulu winyu wa Hiburahimu i kajabo ko'lwiji Hefu-
raati, nanamúleeta halinde hano i Kaanani. Ne'kyanya akahika hano, nanamúheereza
ibuta, anabuta Hisake.
4 Uyo Hisake, naye anabuta Yakobo na Hesahu. Uyo Hesahu, naye nanamúgira abe
mutwali we'migazi ye'Seyiri. Haliko Yakobo, yehe na bagala baage, banamanukira i
Miisiri.
5 «"Ha nyuma, nanatuma Musa na Harooni mu kihugo kye'Miisiri. Nanagira
mwe'bitangaaza bingi, halinde balya bashokuluza biinyu, nanabalyosa mwo.
6 Ikyanya n'gabalyosa i Miisiri, banayija halinde ku Nyaaja Ndukula. Haaho,
Abamiisiri banayija bagweti bagabahiiva, bali na'magaare gi'zibo, na'basirikaani ábali
mu gendera ku fwarasi.
7 «"Ikyanya Abahisiraheeri bakandabaaza, nanadisa ikihulu ha kati kaabo,
na'Bamiisiri. No'buzinda, iyo nyaaja yanashubaana, yanababindikira. Yibyo n'gagirira

Abamiisiri, mwenyene mukabiyibonera. Ha nyuma, mwanamala isiku nyingi muli
mwi'shamba.
8 «“Ha nyuma kandi, nanamùtwala mu kihugo kya'Bahamoori, kwo bâli tuuziri i
kajabo ko'lwiji Yorodaani. Kundu bakamùlwisa, haliko nanababiika mu maboko giinyu.
Mwanayibonera ngiisi kwo n'gabaminika, mwanagwata ikihugo kyabo.
9 «“Ne'kyanya Balaaki mugala mwami Zipoori we'Mohabu, naye akashungika kwo
agamùlwisa, anatumira Balaamu mugala Behoori, kwo ayiji mùdaaka.
10 Kundu kwokwo, uyo Balaamu, ndakamúyuvwiriza. Yiryo idaaki lyage, nanalihin-
dula ibe migashani imwinyu. Kwokwo, kwo n'gamùlyosa mu maboko gaage.
11 «“Ha nyuma, mwanajabuka ulwiji Yorodaani, mwanahika mu kaaya
ke'Yeriko. Abatuulaga baamwo, bakamùlwisa, kuguma na'Bahamoori, na'Bapereesi,
na'Bakaanani, na'Bahiti, na'Bagirigaashi, na'Bahivi, na'Bayebuusi. Iyo milala yoshi,
nayo nanagibiika mu maboko giinyu.
12 Nanagwanwa natuma amabera-ngoma imbere liinyu, ganabayimula booshi,
kuguma na'baami babiri ba'Bahamoori. Yibyo byoshi, mutali mwe mukabikola
ne'ngooti ziinyu, kandi iri ne'miheto yinyu.
13 «“Yikyo kihugo kyo n'gamùheereza, mutakashaha ikyuya hi'gulu lyakyo. Na
yutwo twaya two n'gamùheereza, kundu mukayiji tutuula mwo, haliko mutali mwe
mukatuyubaka. Kiri ne'ndalo ze'mizabibu, na ze'mizehituuni byo mugweti mugaalya,
mutali mwe mukabibyala.”
14 «Ku yukwo, mukizi simbaha Nahano, munakizi múkolera ku mutima
úgushenguusiri. Kundu bashokuluza biinyu bâli kizi yikumba imigisi i kajabo ko'lwiji
Hefuraati, kiri na mu kihugo kye'Miisiri, mutaki kolwe mbu mukizi ki giyikumba. Si
Nahano naaho, abe ye mugakizi kolera.
15 «Hali ikyanya mwangaba mutaloziizi ukukizi kolera Nahano. Aaho! Zeene buno,
mutoolage ngiisi ye mugakizi kolera. Iri mwangalooza, mukizi kolera imigisi yo
bashokuluza biinyu bâli kizi kolera i kajabo ko'lwiji Hefuraati. Kandi iri mukizi kolera
imigisi ya'Bahamoori, kwo mukoli tuuziri mu kihugo kyabo. Haliko, niehe ne'mbaga
yani, tugakizi kolera Nahano.»
16 Uyo Yoshwa, Abahisiraheeri banamúshuvya kwokuno: «Nanga maashi! Twehe,
tutâye leke ukukizi yikumba Nahano, mbu lyo tukizi kolera imigisi ye'mahanga.
17 Si Rurema Nahamwitu, yenyene ye katulyosa na bashokuluza biitu mu buja i Miisiri,
anakizi gira ibitangaaza bya kahebuuza mu masu giitu. Na mu ngeezi ziitu zooshi, na
mu bandu bo twâli kizi lenga mwo, ye wâli kizi tulanga.
18 Nahano, ye kanatuyimulira abandu ba'mahanga gooshi. Kiri na'Bahamoori, ye
katuyimulira bo. Ku yukwo, nyiitu tugakizi kolera Nahano. Bwo nyiitu, ye Rurema
witu.»
19 Lyeryo, Yoshwa anabakengula, ti: «Mwehe, mutangahasha ukukolera Nahano. Si
ali Rurema Mutaluule, anali no'luugi. Ikyanya mugaahuna, munakizi gira ibyaha imbere
lyage, atagabikoga.
20 Kundu keera akamùgiriraga yaga miija gooshi, haliko, iri mwangamújanda,
munakizi kolera imigisi ye'mahanga, agamùhana, anamùheze.»
21 Yabo bandu, banashuvya Yoshwa: «Nanga, maashi! Twehe tugakizi kolera Nahano
naaho.»
22 Yoshwa anadeta: «Mwenyene mwe tumasi, kwo keera mwatoola ukukolera
Nahano.» Nabo, ti: «Ee! Twenyene tuli tumasi.»
23 Yoshwa anashubi babwira: «Mu kati kiinyu, muli imigisi ye'mahanga. Kwokwo,
mugilyosagye, munakizi kulikira Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, ku mutima gwinyu
gwoshi.»
24 Na wa nabo, ti: «Tugakizi kolera Rurema Nahamwitu, tunakizi músimbaha.»
25 Ku lwolwo lusiku, Yoshwa ananywana ikihango na'Bahisiraheeri yaho i Shekemu,
anabaheereza imaaja, kwo bagakizi zikulikira, kuguma ne'migeeza.
26 Yibyo byoshi, Yoshwa anabiyandika mu Kitaabo kye'Maaja za Rurema. Ha nyuma,
anayabiira ibuye lihamu, analishinga mwi'dako lye'kiti kyo'mwalooni, ha butambi
li'heema lye'mihumaanano lya Nahano.
27 Ha nyuma, anabwira yabo bandu booshi kwokuno: «Lolagi! Yiri ibuye, ligaaba
bumasi ha kati kiitu. Amagambo gooshi go Nahano atubwira, yiri ibuye keera
lyagayuvwa. Aaho! Iri mwangajanda Rurema winyu, ligakizi mútangira ubumasi.»
28 Mu kuheza, Yoshwa anahanguula yabo booshi kwo ngiisi mundu ataahirage
imwage.

Yoshwa afwa

29 Yoshwa mugala Nuuni, âli mukozi wa Nahano. Imyaka yage yoshi yo akahisa, yâli
igana ni'kumi. Iri hakazinda, anashaaja,
30 banamúziika i Timunaati-Seera, mwi'tongo lyage. Yiryo itongo, lyâli riiri mu migazi
ye'Hifurahimu, uluhande lwe'kisaka lwo'mugazi Gaashi.
31 Ku kyanya kyoshi Yoshwa âli ki riiri mugumaana, Abahisiraheeri bâli kizi kolera
Nahano. Ne'kyanya akaba keera afwa, banagenderera ukumúkolera. Mukuba,
abashaaja ábakayibonera ngiisi byo Rurema akagirira Abahisiraheeri, bâli ki riiri ho.
32 Imigongolo ya Yusefu, Abahisiraheeri bâli mali gilyosa i Miisiri. Kwokwo,
banagiziika i Shekemu, mwi'tongo lyo Yakobo akagula imwa bagala Hamoori, bijukulu
Shekemu. Akahagula ibingorongoro igana. Yaho handu, bwanaba bwo buhyane bwa
beene Yusefu.
33 Iri hakazinda, Heryazaari mugala Harooni, naye anafwira i Gibeya, mu migazi
ye'Hifurahimu. Yaho handu, bâli haheziizi mugala wage wa Finehaasi.

Ikitaabo kya'
Batwi be'maaja
Indangiriro

Yiki kitaabo, kiyerekiini ngiisi kwa'Bahisiraheeri bâli tuuziri buzira mwami, halinde ngiisi mundu anakizi gira nga kwo aloziizi yenyene, buzira kutwaza Rurema. Ikyanya bâli kizi gira amabi kwokwo, Rurema anabahaniiriza. Haliko, ikyanya bâli kizi yilega ku byaha byabo, Rurema anakizi bakejeerera, anabakize, mu kubatumira abatwi be'maaja. Na kwo bâli booshi, bâli hisiri ikumi na bashatu.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Batwi be'maaja 17.6, kiri na 21.25: «Mu yizo siku, ndaaye mwami ya'Bahisiraheeri bâli hiiti. Si ngiisi mundu âli kizi gira nga kwo asiimiri yenyene.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Abahisiraheeri bayabirwa ukuyimula abapagaani booshi i Kaanani (1.1–3.6)
b) Abatwi be'maaja (3.7–16.31)
c) Abahisiraheeri bagenderera no'kuhuna imbere lya Rurema (17–21)

Íbikakoleka ku kyanya Yoshwa âli mali fwa

1 Ikyanya Yoshwa akaba keera afwa, Abahisiraheeri banabuuza Nahano: «Ikyanya tugagendi lwisa Abakaanani, mulala guhi úgugashokola injira?»
2 Nahano anabashuvya: «Umulala gwa'Bayuda, gwo gugakizi shokola injira, bwo keera nabiika ikihugo kye'Kaanani mu maboko gaabo.»
3 Yabo Bayuda, banabwira beene wabo, beene Simyoni: «Keera tukahaabwa ikihugo kiitu. Aaho! Muyiji tutabaala, gira tugendi kigwata. Ne'kyanya mugagendi gwata ikye'mwinyu, lyo nyiitu tugamùtabaala.» Kwokwo, yabo beene Simyoni banayemeera ukugendi batabaala.
4 Ikyanya Abayuda bakagendi teera kirya kihugo kya'Bakaanani, ne'kya'Bapereesi, Nahano anabibiika mu maboko gaabo, banagendi lwisa akaaya ke'Bezeeki, banayita mwa'bandu bihumbi ikumi.
5 Mu yako kaaya, banagwana mwo mwami Hadooni-Bezeeki. Naye, banamúlwisa. Kwokwo, kwa'Bakaanani na'Bapereesi bakahimwa.
6 Ulya mwami Hadooni-Bezeeki, mbu puu! Kundu kwokwo, Abahisiraheeri banagenda bamúlandiriziizi. Ne'kyanya bakamúgwata, banamútola ibingumwe-ngumwe bya'maboko, kiri ne'bya'magulu.
7 Kyanatuma uyo mwami agaadeta kwokuno: «Hâli riiri abaami makumi galinda bo n'gatola ibingumwe-ngumwe bya'maboko, ne'bya'magulu, banakizi toola íbyatibuka ku kashasha kaani. Na buno, ngiisi byo n'gabakolera, keera naani Rurema abingolera.» Ulya mwami, banamútwala i Yerusaleemu, anashaajira yo.
8 Balya Bayuda, banagendi teera akaaya ke'Yerusaleemu, banakagwata. Abatuulaga baamwo, banabaminika lwoshi ku ngooti. Na'kaaya kaabo, banakaduulika mwo'muliro.
9 Ha nyuma, yabo Bayuda banagendi lwisa Abakaanani, ábâli tuuziri mu migazi, na ábâli tuuziri i Negebu, na'ba mu twaya twa mu ndekeera.
10 Banagendi teera na'bandi ábâli tuuziri mu kaaya ke'Heburooni. (Yako kaaya, ubwa mbere kâli kizi buuzibwa i Kiryati-Hariba.) Banagendi hima abandu bo'mulala gwa'Bashesayi, no'gwa'Bahimaanu, no'gwa'Batalimaayi.
11 Balya Bayuda, iri bakalyokaga yaho i Kiryati-Hariba, banashubi gendi teera akaaya ke'Debiiri. (Yako kaaya, ubwa mbere kâli kizi buuzibwa i Kiryati-Sefeeri.)
12 Haaho, Kalebu anakyula, ti: «Yaka kaaya ke'Kiryati-Sefeeri, ngiisi úgakateera anakagwate, ngamúheereza munyere wani wa Hakisha.»
13 Iri hakatama, Hotinyeri mugala Kenaazi, ye na mwene wabo Kalebu, anaba ye gakagwata. Kwokwo, Kalebu anamúheereza uyo munyere wage Hakisha.
14 Uyo Hakisha, iri akahika imwa yiba, anamúbwira: «Uhuunage daata indalo.» Yikyo kyanya, Hakisha âli shoniiri ku punda. Ne'kyanya akagishonooka kwo, Kalebu anamúbuuza: «Ewe! Uloziizi ngugirire biki?»
15 Hakisha, ti: «E daata, ndoziizi undabaale, umbeereze na áhali ishyoko za'miiji. Mukuba, ikihugo kyo ukambeereza uluhande lwe'kisaka kiyumagusiri.» Kwokwo, Kalebu anamúheereza uluhande lwe'lugulu, na lwi'fwo, kwo zâli mwe'shyoko.
16 Yabo Bayuda, banakulikirwa na'bandu ba mu mulala gwa'Bakeeni. Yabo Bakeeni, bakalyoka mu kaaya ke'Yeriko. Bo bâli riiri bashevyala Musa. Yabo booshi kuguma,

banagenderera no'lugeezi, halinde mwi'shamba lya Yuda, hoofi ne'Haraadi, banagendi tuula yo, kuguma na'batuulaga baamwo.
17 Ha nyuma, ikyanya balya Bayuda bakagendi teera akaaya ke'Sefaati, ba-
natabaalanwa na beene wabo Abasimyoni, halinde banahima. Yako kaaya, banakash-
ereeza lwoshi-lwoshi. Kyo kitumiri bakahindula iziina lyako, kabe Horima, (kuli kudeta:
bushereeze).
18 Yabo Bayuda, banagwata na'kaaya ke'Gaza, kuguma no'tundi twaya twako twoshi,
banagwata na'ke'Hashikelooni, no'twaya twako twoshi, na'ke'Hekurooni, no'twaya
twako twoshi.
19 Nahano âli riiri kuguma na'Bayuda, kyanatuma bagagwata kiri no'twaya twa mu
migazi. Si abatuulaga ba mu ndekeera boohe, banayumuusania. Mukuba, bâli gweti
amagaare gi'zibo, ganâli gizirwi mu byuma.
20 Uyo Kalebu, anasikirizibwa akaaya ke'Heburooni, nga kwo Musa âli mali gwanwa
adeta, anayimula mwo bagala Hanaaki bashatu.
21 Abayebuusi bo bâli tuuziri mu kaaya ke'Yerusaleemu. Yabo Bayebuusi, beene
Binyamiini banayabirwa ukubayimula mwo. Halinde na zeene, baki tuuziri mwo,
kuguma na beene Binyamiini.
22 Beene Yusefu, nabo banagendi teera akaaya ke'Beteeri. (Yako kaaya, ubwa mbere
kâli kizi buuzibwa Luuzi.) Yabo beene Yusefu, bâli tuuziri na Nahano.
23 Ne'kyanya bakatuma abagahirizi, gira bagendi kagahiriza,
24 banagwanana mushosi muguma úwâli kizi kalyoka mwo.
Banamúbwira: «Twakuyinginga, we kongwa! Injira yo'kuyingira mu yaka kaaya,
utuyereke yo. Ha nyuma, nyiitu tugakugirira amiija.»
25 Ulya mushosi, anabayereka yo.
Ne'ri bakakayingiraga mwo, banaminika abandu baamwo. Si uyo mushosi, ba-
namúsiga, kuguma ne'mbaga yage.
26 Haaho, anayami bungira mu kihugo kya'Bahiti, anagendi yubaka ya'kaaya,
anakayinika iziina Luuzi. Yako kaaya, lyo ni'ziina lyako, halinde zeene.
27 Kundu kwokwo, beene Manaasi, batakashobola ukuyimula Abakaanani. Mukuba,
yabo Bakaanani bâli hiziri kwo bagagenderera ukubeera mwomwo mu kihugo kyabo.
Yabo Bakaanani, bâli tuuziri mu kaaya ke'Beeti-Shehani, no'twaya twamwo, kiri na mu
kaaya ke'Tanaaki no'twaya twamwo, na mu kaaya ke'Doori no'twaya twamwo, na mu
kaaya ke'Hibulehamu no'twaya twamwo, na mu kaaya ke'Megido no'twaya twamwo.
28 Yabo Bakaanani, kiri ne'kyanya Abahisiraheeri bâli kola ne'misi bweneene,
batakabayimula. Si bâli kizi bakoleesa ku kahaati.
29 Beene Hifurahimu, nabo batakayimula Abakaanani ábâli tuuziri i Gezeeri. Si yabo
Bakaanani bakagenderera ukutuulanwa.
30 Beene Zabulooni, nabo batakayimula Abakaanani, abatuulaga ba mu kaaya
ke'Kitirooni, na'ba mu ke'Nahaloli. Si bakagenderera ukutuulanwa, banakizi bakoleesa
ku kahaati.
31 Beene Hasheeri, nabo batakayimula abatuulaga ba mu kaaya ke'Hako, na'ba mu
ke'Sidooni, na'ba mu ke'Halaabu, na'ba mu ke'Hakizibu, na'ba mu ke'Heriba, na'ba mu
ke'Hafiki, na'ba mu ke'Rehobu.
32 Kyo kitumiri bakagenderera ukubatuula mwo.
33 Beene Nafutaali, nabo batakayimula Abakaanani ba mu kaaya ke'Beeti-Shemeeshi,
na'ba mu ke'Beeti-Hanaati. Si yabo beene Nafutaali, nabo bakagenderera ukubatuula
mwo, banakizi bakoleesa ku kahaati.
34 Beene Daani, Abahamoori bakabahangirira, halinde banakizi tuula mu migazi.
Batakanayemeera kwo bagendi tuula mu ndekeera.
35 Yabo Bahamoori, banahiga kwo bagenderere ukutuula mu twaya útwâli riiri ku
mugazi gwe'Hereesi, na gwe'Hayalooni, na gwe'Salabiimu. Si ikyanya beene Yusefu
bakayushuuka, banakizi bakoleesa ku kahaati.
36 Yikyo kihugo kya'Bahamoori, kyâli tonderiiri i Seela, ku njira íri mu zamuukira ku
higangazi Hakarabiimu.

2

Nahano azimulira abandu baage

1 Ku yikyo kyanya, umuganda wa Nahano akalyoka i Girigaali, anagenda i Bokimu, gira
agendi bwira Abahisiraheeri kwokuno: «Niehe, nie kamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri,
nanamùleeta mu kihugo kyo n'galagaania bashokuluza biinyu. Nanadeta: “Kirya
kihango kyo twanywana, ndâye kihongole.

2 Aaho! Mutagirage mbu mushubi gendi nywana ikihango mwe na'batuulaga be'yo
munda. Si ututanda twabo twe'migisi, mutuhongole.” Kundu n'gamùkengula kwokwo,
haliko mutanandwaza. Aaho! Kutagi mwangayiyumya imitima kwokuno?
3 «Buno, nakyula: “Abatuulaga ba mu kino kihugo, ndagaki bayimula. Si bakola
bagakizi mùlibuza. Ne'migisi yabo, ikola igakizi mùluluuvya.”»
4 Yago magambo, ikyanya umuganda wa Nahano akayusa ukugabwira Abahisiraheeri,
banatulikira mu kimombo.
5 Yaho handu, banahayinika iziina Bokimu, (kuli kudeta: kulira). Banahatangira
Nahano amatuulo.

Yoshwa afwa

6 Ikyanya Yoshwa akaba keera ahanguula Abahisiraheeri kwo bagendage, banagendi
yabiira ikihugo. Ngiisi mundu ne'mbaga yage, banagenda ho bâli haabirwi.
7 Ikyanya Yoshwa âli ki riiri ho, Abahisiraheeri banagenderera ukukizi kolera Nahano.
Kiri ne'kyanya akaba keera afwa, banagenderera ukumúkolera, ku kyanya kyoshi
kya'bashaaja bâli ki riiri ho, balya ábakayibonera ngiisi byo Rurema âli kizi batabaala.
8 Uyo Yoshwa, mugala Nuuni, âli riiri mukozi wa Nahano. Ne'kyanya akashaaja, âli
kola ne'myaka igana ni'kumi.
9 Banamúziikira i Timunaati-Heresi. Mukuba, yaho handu, âli hahaabirwi bube
buhyane bwage. Hâli riiri mu migazi ye'Hifurahimu, íri uluhande lwe'mbembe
lwo'mugazi Gaashi.
10 Iri hakatama, abandu booshi be'kibusi kya Yoshwa, banafwa. Abaana baabo, batâli
ki yiji Nahano, batanâli ki yiji ngiisi byo âli kizi kolera Abahisiraheeri.

Abahisiraheeri bahuna imbere lya Nahano

11 Ha nyuma, Abahisiraheeri bâli kizi gira ibitalaalwe imbere lya Nahano. Banakizi
yikumba imigisi yo'muzimu Baali.
12 Kundu Rurema âli riiri Nahano wa bashokuluza baabo, na kundu akabalyosa
mu kihugo kye'Miisiri, halikago banamújanda. Banatondeera ukukizi yikumba imigisi
ya'bandu ábâli tuuziri ha butambi lyabo. Kwokwo, kwo bakayagaza Nahano bweneene.
13 Ikyanya bakamújanda, banakizi kolera imizimu ya Baali ne'ya Hashitarooti.
14 Yabo Bahisiraheeri, Nahano anabarakarira, analeka abanyazi bakizi yiji bashahula
ibindu. Anababiika mu maboko ga'bagoma baabo, halinde batanaki hasha ukuba-
hangirira.
15 Balya Bahisiraheeri, ikyanya bâli kizi genda mwi'zibo, idaaki lya Nahano lyanakizi
genda libakulikiiri. Kwokwo, kwo âli mali gwanwa ababwira, mu kubiika indahiro.
Ne'kyanya bakabona ngiisi kwo badaakwa, banakizi yama bashengusiri bweneene.
16 Ha nyuma, ikyanya yabo bagoma bakagenderera ukukizi bashamba ibindu, Nahano
anabaheereza abatwi be'maaja, gira bakizi bakiza.
17 Kundu kwokwo, balya Bahisiraheeri batâli kizi batwaza, banaba nga bashule,
mu kukizi yikumba imigisi ye'mahanga. Kundu bashokuluza baabo bâli kizi simbaha
Nahano, si abaana baabo boohe, bâli kizi mútenguha.
18 Abahisiraheeri, ikyanya abagoma bâli kizi balibuza, bâli kizi tabaaza Nahano.
Nahano anakizi bayuvwirwa indengeerwa, anakizi batumira abatwi be'maaja. Yabo
batwi be'maaja, ngiisi muguma wabo, Nahano âli kizi múkoleesa mu kutabaala abandu
baage, halinde anakizi bakiza mu maboko ga'bagoma baabo. Mu siku zooshi zo'yo
mutwi we'maaja, bâli tuuziri bwija.
19 Haliko ikyanya abatwi be'maaja bâli kizi fwa, Abahisiraheeri banakizi shubi yifunda
mu byaha. Banabe bakoli bihuusiri, ukuhima bashokuluza baabo. Mukuba, bâli kizi
kulikira ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa, iri banakizi bikolera, no'kukizi biyikumba.
Ne'kyanya bâli kizi yifunda mu bikoleere, banayami shiikiza kwo batâye bijande. Si
bâli yamiri bali mu haasa-haasa mu bulya buhuni bwabo.
20 Birya byoshi, ikyanya Nahano akabibona, anabarakarira bweneene, anadeta
kwokuno: «Kundu tukanywana ikihango na bashokuluza baabo, si yaba baana baabo,
keera bakakihongola, batanaki gweti baganzimbaha.
21 Ku yukwo, ibinyamahanga byo Yoshwa akasiga, ndagaki bayimulira byo.
22 Si ngakizi bikoleesa, mu kukizi bageza. Kwokwo, lyo ndola iri bangaki shubi
ngalukira, banakizi tuula nga kwo bashokuluza baabo bâli tuuziri.»
23 Kwokwo, yibyo binyamahanga, Nahano anabileka bituule mu kihugo. Atanaki
bibiika mu maboko ga Yoshwa, mbu abiyimule kinaliguma.

3

1 Yibyo binyamahanga, Nahano anabisiga mu kihugo kye'Kaanani, gira bakizi geza
Abahisiraheeri. Mukuba, baguma baabo batâli kizi komeera izibo,
2 anâli loziizi kwo balonge ubulyo bwo'kuliyiga.
3 Imilala yo Rurema akasiga, yo yeyi: abatwali bataanu be'milala ya'Bafirisiti,
na'Bakaanani booshi, na'Basidooni, na'Bahivi ábâli tuuziri mu migazi ye'Lebanooni,
ukulyokera ku mugazi gwe'Baali-Herimooni, halinde ukuhisa i Lebo-Hamaati.
4 Yabo booshi, Nahano âli kizi bakoleesa, mu kugeza Abahisiraheeri, halinde abone
iri bagakizi simbaha imaaja zaage. Yizo maaja, zinali zeezirya akasikiiriza bashokuluza
baabo, ku njira ya Musa.
5 Kwokwo, Abahisiraheeri banagenderera ukutuula kuguma na'Bakaanani, na'Bahiti,
na'Bahamoori, na'Bapereesi, na'Bahivi, na'Bayebuusi.
6 Kiri no'kuyangirana, banakizi yangirana. Ne'ri hakazinda, banatondeera
ukuyikumba imigisi yabo.

Hotinyeri

7 Abahisiraheeri bâli kizi yibagira Nahano Rurema wabo. Banagenderera ukukizi gira
íbitali nga byo imbere lyage, iri banakizi yikumba imizimu ya Baali ne'ya Hasheera.
8 Kyanatuma Nahano agabarakarira bweneene, anababiika mu maboko ga mwami
we'Haraamu, iziina lyage ye Kushani-Rishatahimu. Uyo mwami, Abahisiraheeri
banamúkolera imyaka munaana.
9 Ha nyuma, ikyanya bakatakiraga Nahano, anabatumira umundu wo'kubaguluula,
iziina lyage ye Hotinyeri, mugala Kenaazi. No'yo Kenaazi, âli riiri mulumuna wa Kalebu.
10 Ulya Hotinyeri, Umutima gwa Nahano gwanamúyingira mwo, anaba mutwi
we'maaja mu Bahisiraheeri. Ne'ri akagendi gira izibo no'mwami Kushani-Rishatahimu
we'Haraamu, Nahano anabiika uyo mwami mu maboko gaage.
11 Ikihugo kyanamala imyaka makumi gana, kiri mwo'mutuula. Ha nyuma, uyo
Hotinyeri anashaaja.

Ehuudu

12 Abahisiraheeri banashubi yifunda mu byaha imbere lya Nahano, kyanatuma
agababiika mu maboko ga mwami we'Mohabu, iziina lyage ye Hegulooni, gira akizi
balibuza.
13 Uyo Hegulooni, anakuumania Abahamooni na'Bahamareki. Ne'ri bakahikaga
mu kihugo kye'Hisiraheeri, banalwisa Abahisiraheeri, banababahima. Uyo Hegulooni
anagendi gwata akaaya ke'Yeriko, (kuli kudeta: Akaaya ke'bigazi).
14 Uyo Hegulooni, Abahisiraheeri banahisa imyaka ikumi na munaana, bagweti
bagamúkolera.
15 Iri hakatama, Abahisiraheeri banashubi takira Nahano, anabatumira umundu
wo'kubaguluula, iziina lyage ye Ehuudu. Uyo Ehuudu, âli riiri mugala Gera, mwene
Binyamiini. Anâli riiri wa kamosho.
Uyo Ehuudu, Abahisiraheeri banamútuma kwo atwale amatuulo imwa mwami
Hegulooni.
16 Ehuudu, âli mali gwanwa atula ingooti ye'sendimeetere makumi gataanu, yanâli ri-
iri na muugi gabiri. Anagishwekera kwi'higi lye'lulyo, anagiyambalira kwe'kyambalwa.
17 Uyo Ehuudu anagendi tuula mwami Hegulooni. No'yo mwami, âli jeziri bweneene.
18 Ne'ri Ehuudu akayusa ukumútangira amatuulo, anatee herekeza ngiisi ábâli
mútwaziizi.
19 Ulya Ehuudu anahika hoofi ne'Girigaali, ngiisi áhâli biisirwi imigisi. Haliko,
anashubi galukira imunda Hegulooni, anamúbwira: «E mwami, mbiiti indumwa yo
ngakubwira ku bumbishwa.» Mwami anabwira abakozi baage: «Mube munyerere.»
Anashubi babwira kwo bayami hulukira imbuga.
20 Ikyanya mwami âli bwatiiri ho âli kizi luhuukira mu kisiika kya ha lugulu, Ehuudu
anamúyegeera, anamúbwira kwokuno: «Indumwa yo nguhitiiri, yashaaga
imwa Rurema.» Mwami, mbu ayuvwe kwokwo, anayimuka ku kitumbi kyage.
21 Ulya Ehuudu, anayami koleesa ukuboko kwo'lumosho, mu kuyomola ingooti íyâli
shwekiirwi kwi'higi lye'lulyo. Lyeryo, anayami giguujika mwami mu nda.
22 Iyo ngooti yanayami hoobera mu nda, ne'kirindi ne'kirindi. Ibinyule, byanayami
gibisha. Na bwo Ehuudu atakagishogola, yanayami hulukaana i mugongo.
23 Uyo Ehuudu anasiga ahamika inyiivi ze'bisiika ne'nyiiguzo, anatibitira imbuga.
24 Ne'ri akaba keera ahuluka mwo, abakozi ba mwami banagendi lola, banagwanana
inyiivi ze'bisiika ziri mbamike, banadeta: «Ngeeka mwami aki genda i muhanda, mu
kisiika kyage.»

25 Ne'ri bakamúlindirira bweneene, banabona kwo atayigula, banayabiira ulwiguzo,
banayigula. Lyeryo, banabona nahamwabo alambamiri haashi, kinakola kirunda.
26 Ku kyanya yabo bakozi bâli ki gweti bagalindirira mwami, Ehuudu analonga ubulyo
bwo'kuyongoloka, analenga ha migisi, anayigendera i Seyiri.
27 Mbu ahikage yo, mu mbande ze'migazi ya Hifurahimu, yoyo ngana ku kibuga,
anakidihirize. Ne'ri Abahisiraheeri bakamúhikira, analyoka yaho, anashokola injira,
anagenda.
28 Anababwira kwokuno: «Mungulikire! Si balya Bamohabu bali bagoma biitu. Na
keera Nahano ababiika mu maboko giinyu.»
Yabo bandu banagenda bamúkulikiiri, banamanuka, halinde ku kyambu
kya'Bamohabu, ku lwiji Yorodaani, banakigwata. Abahisiraheeri batanahanguula
kwo hagire umundu úgajabuka.
29 Ku lwolwo lusiku, banayita abandu nga bihumbi ikumi bya'Bamohabu. Na booshi
bâli riiri bishugusha, banâli riiri bihagange. Kundu kwokwo, ndaaye kiri no'muguma
wabo úkafuuka.
30 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bakahima Abamohabu. Ikihugo kyanahisa imyaka
makumi galimunaana, kiri no'mutuula.

Shamugaari

31 Uyo Ehuudu anagomboolwa na Shamugaari mugala Hanaati. Uyo Shamugaari,
anayabiira ingoni yo'kuragira ingaavu, anayami yita Abafirisiti magana galindatu.
Kwokwo, kwo Shamugaari naye akakiza Abahisiraheeri.

4

Deboora bo na Baraka bahima Siseera

1 Uyo Ehuudu, iri akaba keera ashaaja, Abahisiraheeri banashubi gira íbitali nga byo
imbere lya Nahano.
2 Kyanatuma agababiika mu maboko ga Yabiini, mwami we'Kaanani. Uyo Yabiini
âli tuuziri i Hazoori. No'mukulu wa'basirikaani baage, iziina lyage ye wâli Siseera,
we'Harosheeti-Hagoyimu.
3 Yabiini âli gweti amagaare gi'zibo magana galimwenda, na byoshi bikagirwa mu
byuma. Anâli mali hisa imyaka makumi gabiri, agweti agashundeeza Abahisiraheeri
bweneene. Kyanatuma bagatakira Nahano kwo abatabaale.
4 Ku yikyo kyanya, hâli riiri umuleevi-kazi muguma, iziina lyage ye Deboora. Uyo
Deboora, âli riiri mutwi we'maaja mu Bahisiraheeri. Na yiba ye wâli Lapidooti.
5 Deboora âli komiiri ukutwira imaaja mwi'dako lye'kigazi, íkyâli riiri ha kati ka'kaaya
ke'Rama na'ke'Beteeri, mu migazi ye'Hifurahimu. Yaho, ha'Bahisiraheeri bâli kizi
múgwana, gira abahambuule.
6 Lusiku luguma, uyo Deboora anatumira Baraka mugala Habinwamu we'Kedeeshi,
mu kihugo kya Nafutaali, anamúbwira kwokuno: «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri,
akyula kwokuno: "Ugendi kuumania abashosi bihumbi ikumi. Yabo bashosi,
bagashaaga mu mulala gwa Nafutaali, na mu gwa Zabulooni. Yabo bandu booshi,
unabazamuukane ku mugazi gwe'Taboori.
7 Ngahenduula Siseera, umukulu wa'basirikaani ba mwami Yabiini, kwo ayiji kulwisa
ha lwiji Kishooni. Agaaba na'magaare gaage gi'zibo, kuguma na'basirikaani baage. Yabo
booshi, ngababiika mu maboko gaawe."»
8 Baraka, ti: «Iri twangaba tugagendanwa, lyoki ngagenda. Haliko, iri utangagenda,
kiri na naani ndagagenda.»
9 Deboora, anamúshuvya, ti: «Ee! Ukugendanwa, tugagendanwa. Halikago, utagaki
longa ulushaagwa lwo'buhimi. Si Nahano agabiika Siseera mu maboko go'mukazi.»
Kwokwo, yabo bombi banagendanwa, halinde banahika mu kaaya ke'Kedeeshi.
10 Yaho i Kedeeshi, Baraka anatumira abandu bihumbi ikumi bo'mulala gwa Nafutaali,
no'gwa Zabulooni. Booshi, banakuumana yaho, kuguma na Deboora.
11 Ku yikyo kyanya, hâli riiri Umukeeni muguma, iziina lyage ye Hebeeri. Uyo Hebeeri,
âli yihandwiri ku baabo Bakeeni be'mbaga ya Hobaabu, shevyala Musa, anagendi shinga
iheema lyage ha kiti kyo'mwalooni, íkyâli riiri i Sananiimu, hoofi ne'Kedeeshi.
12 Uyo Siseera, mbu ayuvwe kwo Baraka mugala Habinwamu azamuukira ku mugazi
Taboori,
13 anakuumania abasirikaani baage booshi, anakorania na galya magaare gaage
gi'zibo. Gakagirwa mu byuma, ganâli hisiri magana galimwenda. Kwokwo, anayimuka
yaho i Harosheeti-Hagoyimu, anagenda ha lwiji Kishooni.

14 Lyeryo, Deboora anabwira Baraka: «Yimukaga! Ulusiku lwa zeene, lyo Nahano
agabiika Siseera mu maboko gaawe. Ewe! Ka Nahano yenyene atazi kuyeruukiza
injira?» Uyo Baraka anamanuka ku mugazi Taboori, akoli rongwiri balya basirikaani
bihumbi ikumi.
15 Uyo Baraka, mbu akunguze izibo, Siseera ngana, Nahano anayami múbiika
mwe'kyoba, anayoboheesa na'basirikaani, kiri na ábâli riiri mu magaare gaabo. Siseera
anasiga ajanda igaare lyage, anasuula umulindi, akasiizira ha ngoto.
16 Yabo basirikaani ba Siseera, ulya Baraka anagenda abalandiriziizi, kuguma na
ábâli mu magaare gaabo, halinde banatibitira i Harosheeti-Hagoyimu. Baraka anagendi
baminikira yo booshi, hatanasigala kiri na wo'muti.
17 Ku yikyo kyanya, Siseera anagendi yifunda mwi'heema lya Yaheeri. (Yaheeri, âli
riiri muka Hebeeri, Umukeeni.) Na íbikatuma agapumukira mwo, bwo uyo Hebeeri âli
yijiini na mwami Yabiini we'Hazoori, anâli yijiini kiri na'bandu be'mbaga ya Hebeeri.
18 Ulya Yaheeri, iri akabonaga Siseera, anagendi músanganira, anamúbwira
kwokuno: «E nahamwitu, utayobohe, maashi! Uyegerere mu mwani.» Kwokwo, Siseera
anayami yingira mwi'heema. Yaheeri anamúbwikira kwo'mutaara.
19 Siseera anabwira Yaheeri: «We kongwa we! Ngoli nyotiirwi bweneene. Um-
beereze amagoloovi, ninywe.» Yaheeri anashwekuulaga uludaha lwage lwo luhu,
anamúheereza amata, anashubi múbwikira.
20 Siseera anashubi múbwira: «Uyimange mu kisimba-lyango. Ne'ri hangagira
umundu úgakubuuza, ti: “Ka hali umundu úli muno?” Unalahire kwo ndaaye.»
21 Ku yikyo kyanya, uyo Siseera analuha, anagwatwa ni'ro lya'kahondo-hondo. Lyeryo,
ulya Yaheeri muka Hebeeri, anatoola ulubambo luguma mu mbambo zi'heema, anatoola
ne'nyundo, anagenda agweti agatonyooka. Ne'ri akahikaga áhali Siseera, anayami
múkomerera lwo ha malanga. Lwanayami múhulukaana ha ngoto, lwanayingira
mwi'daho. Lyeryo, Siseera anayami fwa.
22 Uyo Baraka anayija alandiriziizi Siseera. Yaheeri, iri akamúbona, anagendi
músanganira, anamúbwira: «Ngiisi ye uyimwiri, yija nguyereke ho ali.» Baraka
anayingira mwi'heema, anagwana Siseera akoli lambamiri haashi, akoli fwiri.
No'lubambo lumúli ha malanga.
23 Ku lwolwo lusiku, Rurema akayandabusa mwami Yabiini we'Kaanani imbere
lya'Bahisiraheeri.
24 Yabo Bahisiraheeri, banakizi yushuuka mwo'bukalage, banakizi gendi teera mwami
Yabiini we'Kaanani, halinde banamúkuusa.

5

Deboora ayimba ulwimbo

1 Ku lwolwo lusiku, Deboora na Baraka mugala Habinwamu, banayimba kwokuno:
2 «Abimangizi ba'Bahisiraheeri, iri bakayitanga,
abandu booshi nabo, banayitanga.
Nahano akizi huuzibwa.
3 Mwe baami mweshi, muyuvwe. Na mwe baluzi, mutege amatwiri.
Ngakizi yimbira Nahano, Rurema wa'Bahisiraheeri.
4 E Nahano, ikyanya ukalyoka i Seyiri, mu kihugo kye'Hedoomu,
ikyanya ukamanukira mwo, idaho lyanayami jugumba.
Igulu nalyo, lyanajunguluka mwa'miiji.
Ibibungu byanalyoka mwe'nvula.
5 E Nahano, imigazi yanajugumba imbere lyawe.
Ikajugumba imbere lya Nahano we'Sinaayi, Rurema wa'Bahisiraheeri.
6 Mu siku za Shamugaari mugala Hanaati, ne'za Yaheeri,
injira zo mutalimbwa zâli kola mu bambalwa.
Abageezi bâli kola mu lenga mu njira ze'mishodoko.
7 Mu Bahisiraheeri, utwaya twe'bishoola twâli kola namulahirwa.
Twâli kola namulahirwa,
halinde ukuhisa ku kyanya n'gayija kwo,
nie Deboora, nyina wa'Bahisiraheeri.
8 Ikyanya Abahisiraheeri bakatondeera ukuyikumba ibindi-bindi,
mu kihugo kyabo, mwanayami yingira izibo.
E balya, mu bandu bihumbi makumi gana bya'Bahisiraheeri,
hatakaboneka we'ngooti, kandi iri we'siribo.
9 Umutima gwani, guli kuguma na'batwali ba'Bahisiraheeri,

mukuba, bakayitanga boonyene hi'gulu lya'bandu.
Nahano akizi huuzibwa.
10 Mwe muli mu gendera ku punda we'kitare,
na niinyu, mwe muli mu bwatala ku byajo bye'kishingo, muyuvwirize.
Kiri na mwe mukwaniini ukulenga mu njira, na niinyu muyuvwirize.
Mukizi yitoneesa.
11 Mukizi yuvwiriza ha birigo bya'miiji,
ngiisi kwa'bavwomi bagweti bagaganuula.
Bagweti bagaadeta ngiisi kwo Nahano akalonga ubuhimi,
banagweti bagaadeta ngiisi kwa'bandu ba'kaaya bakahima.
Haaho, abandu ba Nahano banamanukira ku marembo go'twaya.

12 «E Deboora, vyuka, vyuka! Ee! Uvyukage, uyimbe.
Na Baraka mugala Habinwamu, naawe uvyuke.
Ugendi gwata imbohe zaawe.
13 Ku yikyo kyanya, abandu ábâli koli sigiiri, banamanukira imunda abakulu.
Abandu ba Nahano, bananyijira kuguma ne'bikalage byabo.
14 Baguma baabo, bakalyoka imwa Hifurahimu, banashalagirwa na beene Binyamiini,
banayifunda mu kihugo íkyâli riiri kya'Bahamareki.
Abimangizi, banamanuka ukulyoka Makiiri.
Abandi bakulu, banamanuka mu kihugo kya Zabulooni.
15 Abatwali be'mwa Hisakaari, nabo banagenda kuguma na Deboora na Baraka.
Yabo beene Hisakaari, banayami genda bashalagiiri Baraka ku ngungu mwi'shamba.

«Si abe'mwa Rubeni boohe, bâli riiri no'bungisi-ngisi.
16 E beene Rubeni, kituma kiki mukasigala muvwagariiri mu bibuzi biinyu?
Ka hi'gulu lyo'kuyuvwiriza ngiisi kwa'bangere bakalasa uluguuju,
mu kuhamagala ibibuzi byabo?
Mu yabo beene Rubeni, ubungisi-ngisi bwâli riiri bwingi ngana-ngana.
17 Kiri na beene Giryadi nabo, bakasigala i kajabo ko'lwiji Yorodaani.
Na niinyu, mwe beene Daani, kituma kiki mukasigala ha kaaya?
Kiri na beene Hasheeri banasigala bavwagariiri ku butambi bwe'nyaaja.
Bâli gweti bagaluhuukira ha kyambu.

18 «Kundu kwokwo, beene Zabulooni bâli kizi galukira ku kanwa ke'shinda.
Kiri na beene Nafutaali, nabo banagendi lwa izibo lya mu migazi,
ho bâli kizi ba ha butambi lya Nakuzimu.
19 Abaami be'Kaanani, bakayiji tuteera iyo munda i Tanaaki,
ha butambi lye'shyoko ze'Megido.
Kundu kwokwo, ndaazo harija zo bakanyaga ho.
20 Mu yiryo izibo, kiri ne'ndonde za mwi'gulu, zikalilwa mwo.
Zanakizi kulikira injira zaazo, mu kulwisa uyo mwami Siseera.
21 Kwokwo, ulwiji Kishooni lwanayijula,
lwanabakumbulula booshi.
Yulwo lwiji kwo luyamiri lukundwiri, lukasavya.
E mutima gwani, ukizi yama usikamiri.
22 Ku yikyo kyanya, ifwarasi zanalenga zigweti zigagirimba.
Ziri mu girimba ku binogosho byazo, iri zinaganga.

23 «Umuganda wa Nahano anadeta kwokuno:
"Akaaya ke'Meroozi, kadaakwe.
Abatuulaga baamwo, badaakirizibwe.
Mukuba, batakayiji tabaala Nahano.
Ee! Ikyanya indwani zikayiji teera Nahano, batakayiji mútabaala."
24 Mu bakazi booshi, Yaheeri akizi gashaanirwa.
Ulya Yaheeri, ali muka Hebeeri, Umukeeni.
Akizi gashaanirwa bweneene,
ukuhima abandi bakazi booshi ábatuuziri mu maheema.
25 Ulya mukazi, ikyanya Siseera akamúhuuna amagoloovi,
anamúheereza amata ge'kidule mu shiiro.
26 Ha nyuma, anafumbata ulubambo lwa mwi'heema, mu kuboko kwage kwe'lumosho.
Na mu kuboko kwe'lulyo, anafumbata mwe'nyundo,

anayami gitimba Siseera mwi'itwe, lyanayami futikala.
Amalanga gaage, anagajajagula.
27 Uyo Siseera, anayihunika, anagwa, analambama munyerere kwi'daho.
Haaho, ho akayihunika, anagwa.
Ho akanalambama, anayami fwa.

28 «Uyo Siseera, nyina anakizi langiiriza mu kaazo, iri anayamiza, ti:
“Kituma kiki leero igaare lyage lyakeereza?
Na kituma kiki no'mugirimbo gwa'magaare gaage gi'zibo, gutayuvwikiini?”
29 Lyeryo, analonga ishuvyo ukulyoka imwo'muluzi-nyere mwitegeereza.
Yiryo ishuvyo, anakizi litondobola-tondobola, ti:
30 “Ku kasiisa, keera banyaga ibindu bya'bagoma.
Na buno, bakoli tondiiri ukubigabaana.
Ngiisi musirikaani, analongage munyere muguma, kandi iri banyere babiri.
Siseera yenyene, alonga imirondo ye'kitangaaza.
Kwokwo, naani, keera nalonga imirondo íbuyahiri, inatyeriiri bweneene.
Ne'gindi íri milukire kuguma, igaaba ya mwi'gosi lyani.”

31 «E Nahano, ngiisi kwo ukaminika Siseera,
kube kwo ugakizi minika abandi bagoma baawe booshi.
Si abiira baawe, bakizi yaka ngi'zuuba,
ku kyanya liri mu tunduuka.»
Ikihugo kye'Hisiraheeri, kyanahisa imyaka makumi gana, kiri mwo'mutuula.

6

Abahisiraheeri bashundeezibwa na'Bamidyani

1 Ha nyuma, Abahisiraheeri banashubi gira íbitali nga byo imbere lya Nahano, kyanatuma agaahisa imyaka irinda, ababiisiri mu maboko ga'Bamidyani.
2 Yabo Bamidyani banakizi libuza Abahisiraheeri ngana-ngana, halinde banayihumbira imihobo mu migazi, gira bakakizi gendi bishama mwo.
3 Abahisiraheeri, ikyanya bâli kizi byala indalo, abanyazi banakizi yiji bateera. Yabo banyazi, bâli lyosiri mu Bamidyani, na mu Bahamareki, na mu bandi bandu ábâli lyosiri uluhande lwe'sheere.
4 Yabo banyazi banakizi yiji shumbika hoofi na'Bahisiraheeri, banakizi bashereegeza imbuto mu kihugo kyoshi, halinde ukuhisa ku lubibi lwe'Gaza. Ndaanahyo hyoshi íhiteerwa ku shinda hyo bâli kizi basigira, biba byokulya, kandi iri bibuzi, kandi iri ngaavu, kandi iri punda.
5 Bâli kizi yija kizimya-izuuba kya'bandu, kuguma ne'ngaavu zaabo, ne'ngamiya zaabo. Ngiisi ho bâli kizi shumbika mu kihugo, bâli kizi luga bweneene, nga'kandaharuurwa ke'nzige, banayami sivya ikihugo kyoshi.
6 Emwe! Banayami bakuvya bweneene.
Ne'ri hakatama, Abahisiraheeri banatakira Nahano, kwo ayiji batabaala.
7 Ikyanya bakamútakira kwokwo, hi'gulu lya yabo Bamidyani,
8 anabatumira umuleevi. Uyo muleevi, anababwira: «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, adeta kwokuno: “Ikyanya mwâli riiri mu buja mu kihugo kye'Miisiri, n'gamùlyosa mwo,
9 lyo nimùkiza mu maboko ga'Bamiisiri, na mu ga'bandi bandu ábâli kizi mùlibuza. Nanagwanwa nayimula abagoma biinyu booshi mu kino kihugo, nanamùheereza kyo.
10 «“Ha nyuma, nanamùbwira: Niehe, nie Nahano Rurema winyu. Ku yukwo, kundu mutuuziri mu kihugo kyabo, mutakizi yikumba imigisi yabo.
«“Kundu n'gamùbwira kwokwo, haliko mutanandwaza.”»

Gidyoni ahaabwa ubushobozi bwo'kukiza Abahisiraheeri

11 Ha nyuma, umuganda wa Nahano anagenda mu kaaya ke'Hofura, anabwatala mwi'dako lye'kiti kyo'mwalooni kya Yohaashi, Umuhabyezeeri. Ku yikyo kyanya, Gidyoni mugala wo'yo Yohaashi, âli gweti agayeluula ingano mu kikandiro kye'mizabibu, gira lya'Bamidyani batakengeere bamúbona.
12 Ulya muganda wa Nahano, iri akamúhulukira kwo, anamúbwira: «E Gidyoni, we kikalage kye'ndwani. Nahano, muyamiinwi.»
13 Gidyoni, anamúshuvya: «E Nahamwitu, Nahano nga angabiiri ali kuguma na nyiitu, ka twangaki libuziibwi mwene yuku? Aaho! Imikolezi yage ya kahebuuza, iri hayagi? Bashokuluza biitu, bakatuganuulira ngiisi kwo Nahano akatulyosa mu

kihugo kye'Miisiri. Si leero buno, Nahano keera atujandirira! Anatubiika mu maboko ga'Bamidyani.»
14 Nahano anamúkebagana, anamúbwira kwokuno: «Buno, ugendage no'bushobozi bwo ukoli hiiti. Ugendi kiza Abahisiraheeri mu maboko ga'Bamidyani. Nie gweti ngakutuma.»
15 Gidyoni naye, ti: «E Nahamwitu, kutagi kwo nangakiza Abahisiraheeri? Si mu mulala gwa Manaasi, abandu ba mwi'kondo lyani bo bali mu bukaholwe. Na mu mwitu, nie mwanuke.»
16 Nahano anamúshuvya: «E Gidyoni, ngaaba kuguma na naawe. Ikyanya ugaminika Abamidyani, ugaaba nga úwalwa no'mundu muguma naaho.»
17 Gidyoni, ti: «Iri wangaba ugangashaanira, unyerekage akalangikizo, gira kanyemeeze kwo we gweti úganganuuza.
18 Nakuyinginga, e waliha! Utalyoke hano, índazi gendi kuleetera ituulo, ninalibiike imbere lyawe.» Naye, ti: «Ndagalyoka hano, útazi galuka.»
19 Lyeryo, Gidyoni anayami yingira mu nyumba, analingaania ikyanahene, anayabiira ne'kidwere kyo'mushyano muzira saama, anahamba yizo nyama mu kitiri, anabiika no'mwita mu nyungu. Ha nyuma, anabitwalira umuganda, ho âli bwatiiri mwi'dako lye'kiti kyo'mwalooni.
20 Uyo muganda wa Rurema, anamúbwira: «Uyabiire inyama, ne'yi mikate mizira saama. Ubibiike ku yulu lwala, unabifuke kwo'mwita.» Gidyoni anagira kwokwo.
21 Uyo muganda, anayabiira ingoni yo âli fumbiiti, anagishonga kwo. Urusongo lwe'yo ngoni, mbu lubihike kwo, umuliro gwanayami huluka mu lwala, gwanayami singoola inyama no'mukate. Haaho, uyo muganda anayami nyerera.
22 Gidyoni, iri akakebukwa, anayami menya kwo ashuba muganda wa Nahano, anayidesa, ti: «Ala nie! E Nahano wo'bushobozi bwoshi, keera nayibonera umuganda wawe, masu ku gandi.»
23 Nahano anamúshuvya: «E Gidyoni, utayobohe! Utagaafwa.»
24 Yaho handu, Gidyoni anahayubakira Nahano akatanda, anakayinika iziina Nahano, guli mutuula. Yako katanda kakiri ho halinde zeene, yaho mu kaaya ke'Hofura, mu kihugo kya'Bahabyezeeri.

Gidyoni ahongola akatanda ko'muzimu Baali

25 Mu bwobwo bushigi, Nahano anabwira Gidyoni kwokuno: «Ugendage mu shuuli za yisho, unayabiire mwe'shuuli nyiija. Ibe ye'myaka irinda, inali ya kabiri mu zaabo. Kwokwo, unahongolage akatanda ko'muzimu Baali, kalya ko yisho akayubaka. Unajajagule no'mugisi gwo'muzimu Hasheera, úguli ha butambi lyako.
26 «Mango wayusa, unabuli nyubakira akatanda yaha ku higangazi. Ukizi tala amabuye gaako bwija. Mukuba, nie Rurema Nahamwinyu. Ha nyuma, unayabiire irya shuuli, unagindangire, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Na mu kulooza ishaali, ukoleese inguliro za gulya mugisi Hasheera, gulya gwo ugaaba wajajagula.»
27 Gidyoni anagenda mu bakozi baage, anayabiira mwi'kumi, anagira nga kwo Nahano amúbwira. Haliko, ikyanya akahongolaga imigisi, bwâli riiri bushigi. Mukuba, âli yobohiri imbaga yage. Akayoboha kiri na'bandu ba mu kaaya, kwo bangakengeera bamúkomeeresa.
28 Iri bukakya, ikyanya abandu ba mu kaaya bakavyuka, banakanguka ukubona kwa'katanda ko'muzimu Baali keera kahongolwa. Banabona kwo kiri no'mugisi gwo'muzimu Hasheera gutakiri ho. Ahandu he'yo migisi, banabona kwo hakola hayubake akatanda kahyahya. Na ku yako katanda, keera kwasirigizibwa ishuuli.
29 Balya bandu banakizi lolana kwo, iri banabuuzania, ti: «Nyandagi úwakola yiri ibala?» Iri bakabuliriza, banabwirwa kwo Gidyoni mugala Yohaashi, ye walikola.
30 Balya bandu, mbu bayuvwagwe kwokwo, banayami gendi bwira yishe wa Gidyoni: «E Yohaashi, mugala wawe, keera ahongola akatanda ko'muzimu Baali, anavungula kiri no'mugisi gwo'muzimu Hasheera. Aahago! Uyami múhalamulira ino munda duba, gira tumúyite.»
31 Ulya Yohaashi, kundu yabo bandu bâli gweti bagamúkayira, haliko anabashuvya: «Kituma kikagi mugweti mugabulanira Baali? Ka muloziizi kwo mumúkize? Aahago! Ngiisi úgamúbulanira, agayitwa ku mutwezi. Baali, iri angaba ali Rurema, mumúlekage ayibulanire yenyene. Na ngiisi úkahongola akatanda kaage, amúshereeze.»
32 Ukulyokera ku yulwo lusiku, banayinika Gidyoni iziina Yurubaali, (kuli kudeta: leka ulya Baali ayibulanire). Mukuba, Gidyoni, ye kagendi hongola akatanda kaage.

33 Ku yikyo kyanya, Abamidyani banagendi shumbika mu ndekeera ze'Yezereheri, bali
kuguma na'Bahamareki, na'bandi baabo ábâli tuuziri ku butambi bwo'lwiji Yorodaani.
34 Lyeryo Gidyoni, Umutima gwa Nahano gwanayami múyingira mwo, anadihiriza
ikibuga, gira abandu bamúgwane. Kwokwo, Abahabyezeeri banayija.
35 Anatumira beene Manaasi, kwo bamúkulikire. Anatumira na beene Hasheeri, na
beene Zabulooni, na beene Nafutaali. Yabo booshi, banayija imunda ali.
36 Iri bakaba keera bamúhikira, Gidyoni anabwira Rurema kwokuno: «Keera
walagaania Abahisiraheeri kwo ugabakiza. Aaho! Iri wangaba ugabakiza ku njira yani,
37 unyemeeze kwi'yi njira: zeene bushigi, ngalambika uluhu lwe'kibuzi hano ha
kiyeluuliro kye'ngano. Yulu luhu, shesheezi, iri lwangaba luli ne'kimi ku byoya, si haashi
ha butambi lyalwo ngwane hayumagusiri, kwokwo, lyo ngaamenya kwo ugabakiza ku
njira yani.»
38 Ngiisi kwo'yo Gidyoni akadeta, kwo bikanaba. Iri bukakya, anakamatula lulya luhu.
Ikyanya amiiji gakalulyoka kwo, ganayijuza umutanga gwoshi.
39 Gidyoni anashubi bwira Rurema kwokuno: «Nakuyinginga bweneene, utan-
dakarire. Umbanguule, njubi deta lindi liguma. Namu shubi kugeza ku njira ya lwolu
luhu. Leero yulu luhu, ngwane haashi halobiri. Si ku bwoya, na ngwane kuyumiri.»
40 Mu bwobwo bushigi, Rurema anagira nga ngiisi kwo Gidyoni amúhuuna. Ne'ri
bukakya, lulya luhu lwanaba luyumiri. Si haashi, anahalovya.

7

Gidyoni ahima Abamidyani

1 Iri bukakya shesheezi kare-kare, Yurubaali (kuli kudeta: Gidyoni), anazindukiri
vyuka, kuguma na'bandu baage booshi, banagendi shumbika ha shyoko ye'Haroodi.
Abamidyani nabo, bâli shumbisiri uluhande lwe'kisaka, mu ndekeera íyâli yegeriiri
umugazi Moore.
2 Nahano anabwira Gidyoni kwokuno: «Yabo basirikaani bo uhiitagi, baki leeziri
ulugero. Ne'ri nangamùhanguula mweshi kwo mugendi teera Abamidyani, hali ikyanya
Abahisiraheeri bangayihaya, kwo bahima ku misi yabo boonyene.
3 Ku yukwo, umenyeese abandu booshi kwokuno: "Ngiisi mundu úyobohiri, na ngiisi
úgweti úgapaapa, alengage ku mugazi gwe'Giryadi, anagalukire i kaaya."» Kwokwo,
hanayami galuka abandu bihumbi makumi gabiri na bibiri. Hanasigala ibihumbi ikumi
naaho.
4 Nahano anashubi bwira Gidyoni: «Kundu kwokwo, yaba bandu baki luziri. Buno,
ubatwalage ha lwiji, gira ngendi bagera. Yaho, ngiisi bo ngakubwira kwo mugendanwe,
babe bo mugagendanwa. Na'bandi, banataahe.»
5 Lyeryo, Gidyoni anabatwala booshi ha lwiji. Nahano anamúbwira: «Uhandule
yaba bandu mwo kubiri. Ngiisi ábagaanywa amagoloovi buyimanga, mu kugalamba
bunakabwa, ubabiike luhande luguma. Na ngiisi ábagaaganywa bafukamiri, ubabiike
ulundi.»
6 Kwokwo, ngiisi ábakanywa amagoloovi buyimanga mu kugashamata na'maboko,
iri banagalamba bunakabwa, bâli riiri bandu magana gashatu naaho. Abandi booshi,
banaganywa bufukama.
7 Nahano anashubi bwira Gidyoni: «Yabo bandu magana gashatu, baabo bo bagaakiza
Abahisiraheeri. Keera nabiika Abamidyani mu maboko gaabo. Si yaba bandi booshi,
bagalukirage i kaaya.»
8 Yabo bandu bingi, Gidyoni anatee yabiira indanda zaabo, ne'bibuga byabo, anabuli
deta kwo bataahe, anasigalana balya bandu magana gashatu naaho.
Ishumbi ya'Bamidyani yâli riiri hi'fwo lya'Bahisiraheeri, mu ndekeera.
9 Iri hakaba bushigi, Nahano anabwira Gidyoni: «Yimukaga, ugendi bateera. Keera
nababiika mu maboko gaawe.
10 Ne'ri wangaba uki yobohiri, utee gendi bagandiiza, mwe no'mukozi wawe Puura.
11 Mango wayuvwa ngiisi byo bagweti bagaganuula, bigaakuha ikise bweneene.
Haaho, lyo ugaaba ibiringiini ukugendi bateera.»
Gidyoni anamanuka no'mukozi wage, banahika ha shumbi ya'balaliizi ba'Bamidyani.
12 Abasirikaani ba'Bamidyani, na'Bahamareki, kuguma na'bandi ábâli tuuziri
uluhande lwe'sheere, booshi bâli shumbisiri mwi'yo ndekeera, banâli riiri kanyegete,
nga nzige. Kiri ne'ngamiya zaabo, zâli riiri kandaharuurwa, nga mushenyu kwi'buga.
13 Gidyoni, iri akahika yaho abalaliizi bâli riiri, anayuvwa muguma wabo agweti
agalotololera uwabo kwokuno: «Mu birooto, nabona umukate úgukakandwa mu

bulo bukalange, gugweti gugakulumba-kulumba, halinde kwi'shumbi ya'Bamidyani,
gwanayami yitimba kwi'heema, lyanashenyuka.»
14 Uwabo, ti: «Yibyo birooto byawe, biyerekiini hi'gulu lyo'lya Muhisiraheeri Gidyoni
mugala Yohaashi. Mukuba, Abamidyani booshi, kuguma na'basirikaani baabo, Rurema
keera ababiika mu maboko gaage.»
15 Yibyo birooto, iri Gidyoni akabiyuvwa, kuguma no'mugeeza gwabyo, anayikumba
Rurema. Lyeryo, anayami galukira mu shumbi ya'Bahisiraheeri, anadeta kwokuno:
«Vyukagi tugende. Keera Nahano abiika Abamidyani mu maboko giinyu.»
16 Balya Bahisiraheeri magana gashatu, Gidyoni anababera mwe'bimaanye bishatu,
anabaheereza ibibuga, no'tubindi twe'mikungula. Na mu yutwo tubindi, mwâli yasiri
ibimole.
17 Anababwira: «Mukizi ndola kwo, halinde ku kyanya ngaahika ku mbeka ye'shumbi
ya'Bamidyani. Haaho, ngiisi kwo ngagiraga, kube kwo na niinyu mugaagira.
18 Ikyanya ngaalasa ikibuga, kuguma na bo tuliriinwi, lyeryo niinyu munalase
ibye'mwinyu. Munayami yamiza kwi'zu lihamu kwokuno: "Imwa Nahano! Ne'mwa
Gidyoni!"»
19 Iri hakaba bushigi ikati, Gidyoni na yabo bandu igana, banahika ku mbeka
ye'shumbi ya'balaliizi ba mbere. Kyo kyanâli kola kyanya kyo'kuhindurania abalaliizi.
Gidyoni kuguma na yabo baabo, banadihiriza ibibuga, iri banapwamuula na tulya
tubindi twabo.
20 Lyeryo, birya biso kwo biri bishatu, byoshi byanayami dihiriza ibibuga byabo,
banapwamuula na tulya tubindi. Banafumbata ibimole mu maboko gaabo go'lumosho.
Na mu go'lulyo, banafumbata mwe'bibuga. Birya bibuga, banakizi bidihiriza, iri
banabanda akaluulu kwi'zu lihamu, iri banadeta: «Ingooti iri ya Nahano, inali ye'mwa
Gidyoni!»
21 Bakasokanana ishumbi, ngiisi mundu haage-haage.
Balya Bamidyani ábâli mu shumbi, booshi banayami vuza imirindi. Banakizi yamiza:
«Twahera! Twahera, maashi!»
22 Yabo beene Gidyoni magana gashatu kwo bâli riiri mu shumbi yabo, ikyanya
bakadihiriza birya bibuga byabo, Nahano anayitiisa Abamidyani, mu kuminikana
ne'ngooti zaabo, boonyene ku boonyene. Na ábakafuuka, banahabira i Beeti-Shita,
uluhande lwe'Zereera, banahika kiri ne'Habeeri-Mehola, hoofi ne'Tabaati.
23 Abandu bo'mulala gwa Nafutaali, na bo'gwa Hasheeri, na bo'gwa Manaasi, Gidyoni
anabatumira kwo bagende bagalandiriza Abamidyani.
24 Uyo Gidyoni anatuma indumwa mu migazi ye'kihugo kye'Hifurahimu, ti: «Mu-
manukage, muyiji lwisa Abamidyani. Munabatange ha birigo byo'lwiji Yorodaani,
halinde i Beeti-Baara.»
Yabo beene Hifurahimu banamanuka, banagwata lulya lwiji Yorodaani, halinde i
Beeti-Baara. Kwokwo, kwo bakagira, nga ngiisi kwo bakabwirwa.
25 Mu lirya izibo, banagwata mwa'batwali babiri ba'Bamidyani, muguma ye Horebu,
no'wabo ye Zeebu. Uyo Horebu, banamúyitira ku lwala lwe'Horebu. Zeebu naye,
banamúyitira mu kikandiro kye'Zeebu. Itwe lya Horebu, ne'rya Zeebu, banagajabukana
imunda Gidyoni, ha kajabo ko'lwiji Yorodaani. Ku yikyo kyanya, bâli ki genderiiri
ukulandiriza Abamidyani.

8

Beene Hifurahimu balya Gidyoni umulizi

1 Ha nyuma, beene Hifurahimu banalongooza Gidyoni, ti: «Maki gano watugirira?
Kituma kiki wagendi lwisa Abamidyani, utanatutumira?» Kwokwo, banamúrakarira
bweneene.
2 Haliko, Gidyoni anabashuvya kwokuno: «Ngiisi hyo n'gakola, ka nangahigera na
byo mwâli kizi kola? Nanga, maashi! Umwimbu gwo beene Hifurahimu banoboosa,
guhimiri bweneene gwe'mbaga yani, twe beene Habyezeeri.
3 Rurema akabiika abatwali babiri be'Midyani, Horebu na Zeebu, mu maboko giinyu.
Aaho! Biki byo nangaki yihayira kwo?» Gidyoni, mbu ababwire kwokwo, uburaakari
bwabo bwanahooha.

Gidyoni ayita abaami babiri ba'Bamidyani

4 Uyo Gidyoni anahika ha lwiji Yorodaani, ali kuguma na yabo baabo magana gashatu,
banalujabuka. Na kundu bâli mali jagabuka, si bakagenderera naaho ukulandiriza yabo
bagoma baabo.

5 Iri bakahikaga mu kaaya ke'Sukooti, Gidyoni anabwira abatuulaga baamwo: «Bano
bandu baani, bakoli shalisiri bweneene. Mutuheereze byo tugaalya, mwe bakongwa
mwe! Tuki genderiiri ukuhiiva abandi baami babiri ba'Bamidyani, Zeeba na Salumuna.»
6 Abimangizi be'Sukooti banamúshuvya: «Si mutazi birigisha Zeeba, na Salumuna!
Aaho! Mutee babirigisha, tukabuli heereza abandu baawe byo bagaalya.»
7 Gidyoni, ti: «Ka kwokwo? Mumenye kwo Nahano agababiika mu maboko gaani.
Halikago, mango ngaluka, ngamùshulikiisa ingoni ze'migenge ne'mihanda-njovu.»
8 Gidyoni, iri akalyoka yaho, anagenda mu bandu be'Penweri. Nabo kwakundi,
ikyanya akabahuuna byo agaalya, banamúshuvya kwokulya-kwokulya.
9 Kwokwo, yabo nabo, anababwira: «Mango nayija nahima, ngahongola luno luzitiro
lwinyu.»
10 Ku yikyo kyanya, Zeeba na Salumuna bâli mali hika i Karikoori. Bâli koli sigiriini
na'basirikaani bihumbi ikumi na bitaanu. Mukuba, ikyanya bakalyoka isheere, bâli mali
minikwa mwe'bihumbi igana na makumi gabiri.
11 Yabo basirikaani bo'kujeba-jeba, kwo bâli lyosiri isheere, Gidyoni kuguma
na'bandu baage, banagenda babalandiriziizi halinde i Noba, ne'Yogibeha. Banagwana
ya'basirikaani, bagweti bagayihumeera kwo bali no'butoge, anabatubiira, anabateera.
12 Lyeryo, yabo baami bombi be'Midyani, Zeeba na Salumuna, wa puu! Kundu
kwokwo, Gidyoni anagenda abalandiriziizi, anababirigisha, kuguma na'basirikaani
baabo booshi.
13 Ikyanya Gidyoni akalyoka mwi'zibo, analenga ku mudulumuko gwe'Hereesi,
14 anagwata ho'mutabana muguma we'Sukooti, anamúgahiriza. Ulya mutabana
anamúyandikira amaziina ga'batwali booshi ba yaho i Sukooti, na ga'bashaaja baaho.
Yabo bashosi ábakayandikwa, bâli hisiri makumi galinda na balinda.
15 Haaho, Gidyoni anagalukira i Sukooti, anabwira abandu baayo kwokuno:
«Mukengeerage ngiisi kwo mukannaakira, ti: "Mutazi gwata Zeeba na Salumuna.
Aaho! Kituma kiki twangamùheereza byo mugaalya, mwe mukoli jagabusiri?" Buno,
Zeeba na Salumuna, baabano bakola hano!»
16 Lyeryo, Gidyoni anayabiira imigenge ne'mihanda-njovu ya mwi'shamba, anakizi
gishulikiisa abashosi be'Sukooti. Kwokwo, kwo akabahana.
17 Na kandi, anahongola ulwingo lwa mu kaaya ke'Penweri. Abatuulaga baamwo,
anabaminika booshi.
18 Ha nyuma, anabuuza Zeeba na Salumuna: «Abandu bo mukayita i Taboori, kuti
kwo bâli shushiri?» Banamúshuvya: «Bâli kushushiri, banâli riiri nga baluzi.»
19 Gidyoni anababwira: «Yoho wee! Yabo bandu, bâli riiri beene witu, tunali
twe baguma. Aahago! Nga kwo Nahano ayamiri ho, muki leke ukubayita, naani
ndangamùyisiri.»
20 Lyeryo, Gidyoni anabwira ifula yage Yeteeri: «Yimukaga, ubayite.» Haliko Yeteeri
âli ki riiri musore, anayoboha ukuyomola ingooti yage.
21 Zeeba na Salumuna banadeta: «Kituma kiki wabwira umwana kwo agire umukolwa
gwo'mushosi? E maashi, ube we gatuyita wenyene.»
Lyeryo, Gidyoni anayami bayita. Na ngiisi byo bâli limbisiizi mwe'ngamiya zaabo mu
magosi, anabiyabiira.

Gidyoni amenyeesa Abahisiraheeri kwo Nahano naaho ye mutwali

22 Ha nyuma, yabo Bahisiraheeri banabwiraga Gidyoni kwokuno: «Bwo we katukiza
mu Bamidyani, buno we kola ugaaba mutwali witu. Na mango washaaja, mugala wawe,
na'bandi bandu ba mwi'kondo lyawe, bo bagagenderera ukukizi tutwala.»
23 Gidyoni naye, ti: «Twe na mugala wani, tutali twe tugaaba batwali biinyu. Si
umutwali winyu, ali Nahano yenyene.
24 Kundu kwokwo, hali igambo lyo ndoziizi kwo mwangangirira. Ngiisi muguma
winyu, namúhuuna kwo ambeereze imbete ya mu minyago yage. (Yabo Bamidyani,
bwo bâli riiri Bahishimaheeri, booshi bâli kizi yambala imbete ízikatulwa mu nooro.)»
25 Yabo bandu, ti: «Yibyo wahuuna, tugakuha byo, ku mutima úgushenguusiri.»
Lyeryo, banayaja umulondo haashi. Ngiisi muguma, mu mbete zo akanyaga, anakizi
zibiika kwo.
26 Yizo mbete zooshi, zâli riiri no'buzito bwe'bilo nga makumi gabiri. Mwi'yo minyago,
Gidyoni akahaabwa kiri ne'migufu yo'kuyilimbiisa mwo, na'mahereeni, ne'mirondo
ye'kituku-tuku, íyâli kizi yambalwa na'baami, ne'migufu íyâli limbisiizi ingamiya zaabo
mu magosi.

27 Yibyo byoshi, ikyanya bakabikuumaniza Gidyoni, anabitula mwi'kangaata lyeru.
Yiryo ikangaata, analibiika mu kaaya ke'Hofura. Abahisiraheeri booshi banakizi gendi
liyikumba, lyanayiji ba mutego imwa Gidyoni, ne'mbaga yage.
28 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bakahima Abamidyani, halinde batanakizi ki yiyabula
ku Bahisiraheeri. Ikihugo kye'Hisiraheeri, kyanamala imyaka makumi gana, kiri
mwo'mutuula.

Gidyoni afwa

29 Ha nyuma, Gidyoni mugala Yohaashi, anagalukira imwage.
30 Na bwo âli yaziri abakazi bingi, âli busiri abaana bo'butabana makumi galinda.
31 Umukazi wage we'mbuga úwâli tuuziri mu kaaya ke'Shekemu, akamúbutira
umwana wo'butabana. Ni'ziina lyage, ye wâli Habimereki.
32 Ikyanya Gidyoni âli kola ne'myaka mingi, anashaaja, anaziikwa mu shinda ya yishe
Yohaashi, i Hofura, mu kihugo kya'Bahabyezeeri.
33 Ikyanya Gidyoni akaba keera ashaaja, Abahisiraheeri banashubi higula, mu kukizi
yikumba umuzimu Baali, banagira Baali-Beriti gube gwo muzimu gwabo.
34 Na kundu Nahano Rurema ye kabakiza mu bagoma baabo be'mbande zooshi, haliko
banamúyibagira.
35 Kiri na Gidyoni yenyene, kundu âli mali gwanwa agirira Abahisiraheeri amiija mingi
bweneene, haliko boohe, ndaago miija go bakaki girira imbaga yage.

9

Habimereki ayimikwa abe mwami we'Shekemu

1 Lusiku luguma, Habimereki mugala Gidyoni, anagenda i Shekemu, imunda biizo
baage, na'bandi beene wabo nyina, anababwira:
2 «Mumbuugize abatwali be'Shekemu kwokuno: “Mukengeerage kwo tuli ba muko
muguma. Aahago! Ka buli bwija mukizi twalwa na'bandu makumi galinda, kandi iri
no'mundu muguma?”»
3 Yago magambo, iri bakagendi gabuuza mu bandu booshi ba mu kaaya, banatondeera
ukushenguukira Habimereki, bwo ye wâli riiri mwene wabo.
4 Kwokwo, banagenda mu nyumba ya'Baali-Beriti, banalyosa mwe'bingorongoro
makumi galinda íbikatulwa mu harija, banamúheereza byo. Yibyo bingorongoro,
Habimereki anabiheereza utunyambaaga, gira tukizi genda tugamúkunga.
5 Habimereki anatugendana i Hofura imwa yishe. Ne'ri akahika yo, anayabiira balya
beene wabo kwo bali makumi galinda, anabayitira booshi kwi'buye liguma. Haliko,
umuzibo Yotamu, yehe anayibisha, anafuushuka.
6 Lyeryo, abandu booshi be'Shekemu, kuguma na'be'Beeti-Miilo, banayiji kuumana
mwi'dako lye'kiti kyo'mwalooni, íkyâli riiri hoofi no'lwingo lwe'Shekemu, banayimikira
ho Habimereki, gira abe mwami wabo.

Yotamu ateerera imbira mu bandu be'Shekemu

7 Yotamu, mbu ayuvwe kwokwo, anayami zamuukira kwi'rango lyo'mugazi Gerizimu,
anaberangira kwokuno: «E bandu be'Shekemu, mundegage amatwiri, halinde lyo
niinyu, Rurema akizi mùyuvwa.
8 Lusiku luguma, ibiti bikagendi yiloogeza umwami. Byanabwira ikiti
kyo'muzehituuni: “Ube we gaaba mwami witu.”
9 «Haliko kirya kiti kyanabinaakira, ti: “Ka nangajanda umukolwa gwani
gwo'kuyengwa mwa'mavuta, na'bandu bagasiimiri, kiri ne'biri mu yikumbwa? Aahabi!
Niehe, ndagagendi ba mwami we'biti.”
10 «Lyeryo, yibyo biti byanagendi bwira ikiti kyo'mutiini: “Uyije, gira ube mwami
witu.”
11 «Nakyo kyananaaka, ti: “Ka ndeke ukukizi tongeka kwe'bitumbwe íbibuyahiri,
binali binunu? Aahabi! Niehe, ndagagendi ba mwami we'biti.”
12 «Haaho, byanagendi bwira umulandira gwo'muzabibu: “Uyije, gira ube mwami
witu.”
13 «Haliko nagwo gwananaaka, ti: “Ka ndeke ukukizi kandwa mwe'divaayi, inali mu
lalusa abandu, kiri na íbiri mu yikumbwa. Aahabi! Niehe, ndagagendi ba mwami
we'biti.”
14 «Na mu kuheza, byanagendera ikiti kye'migenge, byanakibwira: “Ewe! Uyije, gira
ube mwami witu.”
15 «Yikyo kiti kye'migenge, kyanashuvya: “Iri mwangaba mwandoola kwo ngaaba
mwami winyu, muyiji bwatala hano mwi'dako lye'kimbehwa kyani. Ne'ri mwangaba

mutaloziizi kwokwo, umuliro gulyoke mu migenge yani, gunamùjigiivye. Gunajigiivye kiri ne'ngaaja-malungu zooshi ze'myerezi ye'Lebanooni."

16 «Aaho! Ka mwatonaga kwo mwayimika Habimereki ku njira íkwaniini, na mu kati ko'kuli? Nanga, maashi! Ukukulikirana na ngiisi kwo Gidyoni akamùkolera, ka mwasalira kwo mwamúgirira íbikwaniini, kuguma ne'mbaga yage?

17 Gidyoni, ye daata. Na keera akayitanga bweneene mu kumùlwira, anamùkiza mu Bamidyani.

18 Haliko buno, mutaki músimbahiri, keera mwaminika imbaga yage. Ibala lino! Si bagala baage kwo bashuba makumi galinda, keera mwabayitira kwi'buye liguma.

«Na buno, kundu Habimereki ali mwana wo'muja, si keera mwamúyimika abe mwami we'Shekemu. Na íbitumiri mwagira kwokwo, mbu bwo ali wa mu mbaga yinyu.

19 Aahago! Iri mwangaba mutoniri kwo musimbahiri Gidyoni ku njira íkwaniini, kuguma ne'mbaga yage, kwokwo, mushambaalage kuguma na Habimereki. Na yubwo bushambaale bwinyu, budimirire.

20 «Haliko buno, bwo mukagayiriza Gidyoni, umuliro gulyokage imwa Habimereki, gunamùsingoole mweshi, mwe batuulaga be'Shekemu, na'be'Beeti-Miilo. Na kwakundi, gulyoke imwinyu, gunajigiivye Habimereki yenyene.»

21 Yotamu, mbu ayuse ukudeta kwokwo, anapuumuka, anagendi yibisha i Beeri, bwo âli yobohiri uyo mukulu wage wa Habimereki.

Abandu be'Shekemu bayihindulira Habimereki

22 Habimereki anahisa imyaka ishatu, atwaziri Abahisiraheeri.

23 Ha nyuma, Rurema anayingiza umutima mubi mu batwali be'Shekemu, halinde banayihindulira Habimereki.

24 Na íbitumiri Rurema akagira kwokwo, gira lyo balya bagala Gidyoni makumi galinda, ayihoolere imiko yabo. Mukuba, Habimereki akabayitira ubusha, banâli riiri beene yishe. Rurema âli loziizi kiri ukuyihoola abandu be'Shekemu, bwo bakamútabaala mu kubayita.

25 Yabo batuulaga be'Shekemu, banabiikaga abazimba mu migazi, gira bategeere Habimereki ku kyanya agalenga. Na ngiisi ábâli kizi lenga iyo munda, banakizi yami banyaga ibindu. Iri hakatama, mundu muguma anakengula Habimereki hi'gulu lya yiryo igambi lyabo.

26 Mu kyekyo kyanya, Gaali mugala Hebeedi, anabungira i Shekemu, ali kuguma na beene wabo. Uyo Gaali, abatwali be'Shekemu banamúyemeera.

27 Ne'ri bakagendi yimbula imizabibu yabo mu ndalo, banagikanda. Ha nyuma, banayingira mu luheero lwo'muzimu gwabo, banagirira mwo'lusiku lukulu. Ne'ri bakaba bagweti bagaalya, no'kunywa, banashaahuza Habimereki.

28 Lyeryo, Gaali mugala Hebeedi, anayidehereza ku nduulu kwokuno: «Habimereki alyagagi nga nyandi, halinde atuvindagaze? Si yehe, atali mwana wa hano i Shekemu. Ka atali ye mugala Gidyoni? Anagweti agatabaalwa na Zebuuli, umukulu wa'basirikaani baage? Aaho! Hamoori, yishe wa Shekemu, abaagage ye mugakizi kolera. Si Habimereki yehe, ndaaye úwangakizi ki múkolera.

29 E balya, bano bandu, bakwaniini babe mwi'dako lyo'butwali bwani. Kwokwo, njuba ngahenula Habimereki, nanganamúbwiziri: "Uyushuule abasirikaani baawe, tunalwire ha bweruula."»

30 Zebuuli, umutwali wa yako kaaya, ikyanya akayuvwa ngiisi kwo Gaali mugala Hebeedi adeta, anaraakara bweneene.

31 Lyeryo, anatuma indumwa i Haruma, imunda Habimereki, ti: «Gaali mugala Hebeedi, kuguma na beene wabo, keera bakayingira mu kano kaaya ke'Shekemu. Na buno, keera baleeta akamburugu hi'gulu lyawe.

32 Ku yukwo, buno bushigi, wehe, na ngiisi bo muliriinwi, mugendi yibisha mu mbingiro.

33 Ikyanya izuuba ligatunduuka, munateere akaaya. Mango Gaali na'bandu baage bahuluka, mbu bayiji kuteera, unabagirire ngiisi kwo uloziizi.»

34 Kwokwo, Habimereki anayami galukira i Shekemu mu bwobwo bushigi, kuguma na'bandu bo bâli ririinwi, anabagaba mwe'biso bina, banabishama hoofi na'kaaya.

35 Gaali mugala Hebeedi, anagendi yimanga kwi'rembo lyako. Uyo Habimereki âli mali lyoka yaho abishamiri, ali kuguma na'bandu baage.

36 Iri Gaali akababona, anabwira Zebuuli: «Langiiza baliira bandu, bagweti bagamanuka mu migazi.» Zebuuli, ti: «Ngiisi byo ugweti ugalangiiza, unayami menya kwo bandu, nanga! Biri bimbehwa bye'migazi.»

37 Haaho Gaali anashubi deta: «Langiiza bwija. Baguma baabo bagweti bagamanukira
mu kaaya. Ne'kindi kiso kihamu, kigweti kigalyoka ku kiti kya'banamaleere.»
38 Haaho, Zebuuli anamúnaakira: «Bulya bwikangaate bwawe, buno bulyagagi hayi?
Ka utali we wâli kizi yihaya kwo Habimereki ali ndaaye? Wanadeta: "Kituma kiki
twangakizi múkolera?" Aaho! Bwo ushuba mu tyoza yabo bandu, ugendagi balwisa.»
39 Kwokwo, Gaali anashokola injira, arongwiri abandu be'Shekemu, banagendi lwisa
Habimereki.
40 Uyo Habimereki anamúpuumuka kwo, halinde anayami sindeera. Abandu baage
bingi banakomeresibwa, iri banagwa mijande-mijande mu njira, halinde ukuhisa
kwi'rembo lya'kaaya.
41 Habimereki anayimangira yaho i Haruma. Gaali na beene wabo, Zebuuli
anabayimula mu kaaya ke'Shekemu.
42 Iri bukakya, Habimereki anabwirwa kwa'bandu booshi be'Shekemu bagendi
yibisha mu mbingiro, gira bagendi lwa yo.
43 Kwokwo, anayabiiraga abandu baage, anabagaba mwe'biso bina, banagendi
bayitangiira yo. Ne'ri akabona kwa'bandu keera balyoka mu kaaya, anabishuuka, gira
agendi bateera.
44 Uyo Habimereki na'basirikaani baage, banagenda ku ngungu, gira bagwanwe
kwi'rembo lya'kaaya. Ibiso bibiri, byanasigali teera abandu mu mbingiro, byanabayita.
45 Ku lwolwo lusiku, uyo Habimereki akagira izibo lye'ngunguula. Abandu booshi
ábâli riiri mu kaaya, anabayita. Na'kaaya koonyene, anakajigiivya, anakalagaliza
kwo'muunyu.
46 Abandu ábâli tuuziri mu lwingo lwe'Shekemu, iri bakayuvwa kwokwo, banagendi
yibisha mu luheero lwo'muzimu Heri-Beriiti.
47 Ikyanya Habimereki akayuvwa kwo bagendi yiguga haguma,
48 anagenda mu mugazi Zalumooni, ali kuguma na'bandu baage, anayabiira isheenyo,
anatema itavi ku kiti, analibiika ha lutugo, anabwira abandu bo bâli ririinwi: «Duba-
duba! Mutemage agandi matavi, munangulikire.»
49 Kwokwo, banatema agandi matavi, banagenda bamúkulikiiri, banahikiri gashen-
damika ku lwingo, banagayasa kwo'muliro. Abandu booshi ábâli riiri mwo, abashosi
na'bakazi, umuliro gwanabajigiivya. Yabo booshi, bâli hisiri nga bandu kihumbi.

Habimereki afwa

50 Ha nyuma, uyo Habimereki anagenda mu kaaya ke'Tebeezi, anakasokanana,
anakagwata.
51 Na mu yako kaaya, mwâli riiri ulwingo úlusikamiri. Abatuulaga baamwo booshi,
banagendi lubishama mwo, banahamika ulwivi, paa! Banagendi yifunda kiri na mu
lutanda lwalwo.
52 Habimereki na'baabo, iri bakahika ha yulwo lwingo, banaluteera, anayegeera hoofi
no'mulyango gwalwo, gira aluduulike kwo'muliro.
53 Lyeryo, mukazi muguma anatibulira Habimereki kwo'lushyo, lwanamúbera
akahanga.
54 Uyo Habimereki, anahamagala mugala wage úwâli mútwaziizi ikyugi, anamúbwira:
«Uyomole ingooti yawe, umboleereze. Abandu batamenye kwo nayitwa no'mukazi.»
55 Abahisiraheeri, iri bakabona kwo Habimereki keera afwa, ngiisi mundu anataahira
imwage.
56 Kwokwo, kwo Rurema akahana Habimereki. Mukuba, Habimereki akahubira yishe,
mu kuyita balya beene wabo kwo bâli makumi galinda.
57 Kiri na'bandu be'Shekemu, nabo kwakundi Rurema akabahana ku mabi go
bakagira. Kwokwo, kwi'daaki lya Yotamu mugala Gidyoni, likabatibukira kwo.

10

Ukubiikwa kwa'bandi batwi be'maaja, Toola na Yahiri

1 Ikyanya Habimereki akaba keera afwa, Rurema anayimangika ugundi mutwi
we'maaja, iziina lyage ye Toola. Uyo Toola, âli riiri mugala Puwa, mwijukulu Doodo,
wa mu mulala gwa Hisakaari. Âli tuuziri mu kihugo kye'Shamiiri, mu migazi
ye'Hifurahimu. Rurema anamútuma kwo ayiji guluula Abahisiraheeri.
2 Uyo Toola, akamala imyaka makumi gabiri ni'shatu agweti agahambuula Abahisira-
heeri. Ne'kyanya naye akashaaja, anaziikwa haaho i Shamiiri.
3 Ikyanya Toola akaba keera afwa, mu Bahisiraheeri mwanayinamuka ugundi mutwi
we'maaja, iziina lyage ye Yahiiri we'Giryadi. Uyo Yahiri, anahisa imyaka makumi gabiri
ni'biri agweti agaatwa imaaja zaabo.

4 Uyo Yahiiri, âli busiri abaana bo'butabana makumi gashatu, banâli kizi gendera ku
bapunda makumi gashatu. Bâli twaziri utwaya makumi gashatu mu kihugo kye'Giryadi.
Yutwo twaya, tuli mu buuzibwa Twaya twa Yahiri halinde zeene.
5 Uyo Yahiiri, ikyanya akashaaja, anaziikwa i Kamooni.

Abahisiraheeri bateerwa na'Bahamooni

6 Abahisiraheeri banashubi gira íbitali nga byo imbere lya Nahano. Bakajanda Nahano
lwoshi, batanakizi ki múyikumba. Si bâli kizi kolera umuzimu Baali, no'muzimu
Hashitarooti, kuguma ne'gindi migisi ye'Haraamu, na ye'Sidooni, na ye'Mohabu, na
ye'Hamooni, na ye'Bufirisiti.
7 Ikyanya Abahisiraheeri bakagira kwokwo, kyanatuma Nahano agabarakarira,
anababiika mu maboko ga'Bafirisiti, na mu ga'Bahamooni.
8 Mu gwogwo mwaka, banatondeera ukukizi balibuza, banahisa imyaka ikumi na
munaana bagweti bagavindagaza Abahisiraheeri booshi ábâli tuuziri i Giryadi mu
kihugo kya'Bahamoori, íkiri isheere yo'lwiji Yorodaani.
9 Yabo Bahamooni banajabuka ulwiji Yorodaani, gira bayiji lwisa beene Yuda, na beene
Binyamiini, na beene Hifurahimu. Kyanatuma Abahisiraheeri bagalonga amakuba
mingi bweneene.
10 Iri hakatama, yabo Bahisiraheeri banatakira Rurema Nahamwabo, ti: «Ala twe!
Keera tukayifunda mu byaha bweneene imbere lyawe, twanakujanda, twanakizi kolera
umuzimu Baali.»
11 Nahano anabashuvya: «Mwâli kizi longa amalibu i Miisiri, na mu kihugo
kya'Bahamoori, na mu kya'Bahamooni, na mu kya'Bafirisiti,
12 na mu kya'Basidooni, na mu kya'Bahamareki, na mu kya'Bamahooni. Aaho!
Ikyanya mukandakira, ka ndakamùkiza mu maboko gaabo?
13 Kundu n'gamùkiza, mwanashubi njanda, mwanakizi kolera ibindi-bindi íbiri mu
yikumbwa. Ku yukwo, ndagaki shubi mùkiza.
14 Na bwo keera mukatoola imigisi yinyu, ibe yo mugendi takira. Inabaagage ye
gamùkiza mu gano malibu.»
15 Kundu kwokwo, Abahisiraheeri banashuvya Nahano: «E maashi! Keera
tukakuhubira. Ku yukwo, ngiisi byo uloziizi, bibe byo ugatugirira. Si buno, tugweti
tugakuyinginga, kwo utukize mu malibu.»
16 Haaho, banayami twikira ku biri mu yikumbwa mu mahanga, banashubi tondeera
ukukolera Nahano, kyanatuma Nahano agatondeera ukujengeerwa hi'gulu lya'makuba
gaabo.
17 Abahamooni booshi, banahamagalana, banagendi shumbika i Giryadi. Abahisira-
heeri nabo, banakuumana, banagendi shumbika i Misipa.
18 Abatwali ba'Bahisiraheeri banayemerezania, ti: «Ngiisi úgayitanga mu kuteera
Abahamooni, uyo ye gaaba mutwali we'Giryadi.»

11

Yefuta ayimikwa abe mwami wa'Bahisiraheeri

1 Yaho mu kihugo kye'Giryadi, hâli riiri ikikalage kiguma kye'ndwani, iziina lyage ye
Yefuta. Uyo Yefuta, yishe ye wâli riiri Giryadi. Si akabutwa ku mukazi mushule.
2 Uyo Giryadi âli busiri abandi baana bo'butabana ku shasha yage. Yabo baana, iri
bakakula, banayimula Yefuta, mu kumúbwira: «Si úkabutwa ku bushule, utanakwani-
ini ukuhyana ibindu bya daata.»
3 Uyo Yefuta anatibita yabo beene wabo, anagendi tuula mu kihugo kye'Toobu. Ne'ri
akahika iyo munda, utunyambaaga twanamúyibiika kwo, twanakizi múkulikira.
4 Ha nyuma lye'siku ngerwa, Abahamooni banayiji teera Abahisiraheeri.
5 Yiryo izibo, iri likakungula, abashaaja be'Giryadi banagendi leeta Yefuta mu kihugo
kye'Toobu,
6 banamúbwira: «Bwo tuli mu lwa na'Bahamooni, uyije, gira ukizi turongoora.»
7 Yefuta anabashuvya: «Si mukanjomba! Mwananyimula mu beene daata. Aaho! Ka
mwandibitiraga, bwo mukola mu malibu?»
8 Yabo bashaaja be'Giryadi, ti: «Yago malibu giitu, go gaatuma twakutibitira. Buno,
uyije tugendanwe, gira tugendi lwisa Abahamooni. We gaanaba kirongoozi kiitu, twe
bandu booshi be'Giryadi.»
9 Yefuta naye, ti: «Bwo mwayiji nyabiira, twamu gendi lwisa Abahamooni. Aaho!
Nahano iri angababiika mu maboko gaani, ka nie gaaba mwami winyu?»
10 Na wa nabo, ti: «Ee! Nahano ye kamasi kiitu. Ku kasiisa, ngiisi byo ugaadeta, byo
tuganagira.»

11 Uyo Yefuta anagenda kuguma na yabo bashaaja be'Giryadi. Abahisiraheeri
banamúbiika abe kirongoozi wo'kukizi barongoora mwi'zibo. Iri Yefuta akashubi
galukira ha Misipa, anashubi deta gaagalya-gaagalya magambo imbere lya Nahano.

Yefuta atumira mwami wa'Bahamooni ubutungwa

12 Haaho, Yefuta anatuma indumwa imwa mwami wa'Bahamooni, ti: «Aaho! Bikagi
byo tugweti tugafwana, halinde uyiji tuteera mu kihugo kiitu?»
13 Uyo mwami, ti: «Ikyanya Abahisiraheeri bakalyoka i Miisiri, bananyaga ku kihugo
kyani, ukulyokera ku lwiji i Harinooni, halinde ku lwiji Yaboki, kiri no'kuhisa ku lwiji
Yorodaani. Aaho! Yikyo kihugo kyani, mukingalulire mu kati ko'mutuula.»
14 Yefuta, iri akalonga yiryo ishuvyo, anashubi mútumira indumwa, ti:
15 «Nie Yefuta nadeta kwokuno: Abahisiraheeri batakayabiira ku kihugo
kya'Bamohabu, kandi iri ku kya'Bahamooni.
16 Si ikyanya bakalyoka i Miisiri, banalenga mwi'shamba, banahika ku Nyaaja
Ndukula, halinde i Kadeeshi.
17 Yaho i Kadeeshi, banatuma indumwa imwa mwami we'Hedoomu, ti: "Maashi we
kongwa! Utuhanguule tulengage mu kihugo kyawe."
«Haliko analahira. Banagendera kiri na mwami we'Mohabu, naye analahira.
Kyanatuma Abahisiraheeri bagatee beera haaho i Kadeeshi.
18 «Iri bakayimuka yaho, banalenga mwi'shamba. Banabambala ikihugo
kye'Hedoomu na kye'Mohabu, halinde banahika uluhande lwe'sheere lwe'kihugo
kye'Mohabu, banashumbika i kajabo ko'lwiji Harinooni. Batakayingira mu kihugo
kye'Mohabu. Mukuba, yulwo lwiji Harinooni, lwo lwâli riiri mu lubibi lwakyo.
19 «Balya Bahisiraheeri, banatuma indumwa imwa mwami Sihooni wa'Bahamoori,
bwo âli tuuziri i Heshibooni, ti: "Maashi we kongwa! Utuleke tulenge mu kihugo
kyawe, gira tugende mu kye'mwitu."
20 «Halikago, Sihooni anabalahirira, atanabahanguula kwo balenge mu kihugo
kyage. Lyeryo, anakuumania abandu baage booshi, anagendi bashumbikana i Yahasa,
anateera Abahisiraheeri.
21 «Kundu kwokwo, uyo mwami Sihooni na'bandu baage booshi, Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri anababiika mu maboko gaabo, banabahima. Kwokwo, Abahisira-
heeri bananyaga ku kihugo kya'Bahamoori,
22 ukulyokera ku lwiji i Harinooni, halinde ku lwiji Yaboki, no'kulyokera
mwi'shamba, halinde ku lwiji Yorodaani.
23 «Kwokwo, kwo Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri akagwanwa ayimula Aba-
hamoori imbere lya'Bahisiraheeri. Mukuba, bali bandu be'mwage. Aaho! Ka
wangashubi tunyaga kyo kandi?
24 Ka butali bwija utuule mu kihugo kyawe? Si ukihaabirwi no'muzimu gwawe
Kemooshi! Kwo na kwokwo, nyiitu tugatuula mu ngiisi kyo Rurema Nahamwitu
akatuheereza, kinakola kye'mwitu.
25 «Kiri na Balaaki mugala Zipoori, ulya mwami we'Mohabu, atakahimana
na'Bahisiraheeri, kandi iri ukubalwisa. Aaho! Ka utoniri kwo we músumbiri?
26 «Abahisiraheeri, keera bakamala imyaka magana gashatu bali mu twaya tuhamu
no'tuniini twe'Heshibooni, na twe'Haroweri, no'twa ku butambi bwo'lwiji Harinooni.
Aahago! Kituma kiki utakatuguluula ku kirya kyanya?
27 Niehe, ndaakyo kindu kyoshi kyo nzindi kuhubira kwo. Si wehe, keera
wambubira, mu kuyiji ndeera. Aaho! Nahano ye gatutwira ulubaaja, mu kuhambuula
Abahisiraheeri na'Bahamooni.»
28 Kundu Yefuta akashuvya kwokwo, haliko uyo mwami we'Hamooni atanamútwaza.

Yefuta atanga munyere wage

29 Haaho uyo Yefuta, Umutima gwa Nahano gwanamúyingira mwo. Analyoka yaho,
analenga mu kihugo kye'Giryadi na mu kya Manaasi, anagalukira i Misipa mu kihugo
kye'Giryadi, anagenda halinde mu kya'Bahamooni.
30 Iyo munda, Yefuta anayami biikira yo Nahano indahiro kwokuno: «Ku kasiisa, iri
wangabiika Abahamooni mu maboko gaani,
31 ku kyanya ngagaluka, ngiisi yeshi úgahuluka mu nyumba yani, gira ayiji
nzanganira, yoyo ye ngakutangira, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi.»
32 Lyeryo, ulya Yefuta anajabuka ulwiji, anagendi lwisa Abahamooni. Balya
Bahamooni, Nahano anababiika mu maboko gaage.
33 Anagwata utwaya twabo makumi gabiri, ukulyokera i Haroweri, halinde uluhande
lwe'Miniiti, anakizi balandiriza halinde i Habeeri-Keramiini. Ubuhimi bwage, bwanaba
bwa'kahebuuza. Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bakahima Abahamooni.

34 Ulya Yefuta, ikyanya akagalukira imwage i Misipa, munyere wage anahuluka mu
nyumba, gira amúsanganire ku bushambaale, anayija agweti agatamba, iri analasa
umuduuli-duuli. Uyo munyere, âli riiri kininga, ndaanaye gundi mwana ye âli hiiti.
35 Yefuta iri akamúbona, anadaatula ibyambalwa byage ku mwizingeerwe, rwaa-
rwaa! Anadeta kwokuno: «E munyere wani, si wanjengeeza bweneene! Buno, ngola
mu gerania hi'gulu lyawe. Mukuba, keera n'gabiika indahiro imbere lya Nahano. Ne'yo
ndahiro, ndangaki gihongola.»
36 Uyo munyere, ti: «E daata, bwo keera ukabiika indahiro imbere lya Nahano,
ungirage nga kwo keera ukamúlagaania. Mukuba, ye wakushoboleesa ukuhima
abagoma baawe, Abahamooni.
37 Kundu kwokwo, nakuhuuna, utee mbeereza imyezi ibiri, tugende na'biira baani mu
migazi, tugendi jengeererwa yo. Mukuba, ngola ngaafwa, na ngiri munyere.»
38 Yishe naye, ti: «Ee! Wahanguulwa kwo ugendage.» Kwokwo, uyo munyere ana-
genda agajeba-jeba mu migazi, anagendi jengeerwa kuguma na'biira baage. Mukuba,
âli yiji kwo atâye ki yangwe.
39 Iyo myezi ibiri, iri ikamala, anagalukira i kaaya. Yishe, ngiisi kwo akabiika
indahiro imbere lya Rurema, kwo akanamúgirira. No'yo munyere, atâli zaazi menyana
no'mushosi.
Ukulyokera ku yikyo kyanya,
40 ku ngiisi mwaka, abahya-kazi ba'Bahisiraheeri bali mu shaaga mu kaaya, halinde
ukuhisa isiku zina, gira bagendi kengeera munyere Yefuta we'Giryadi.

12

Beene Hifurahimu bahambanwa na Yefuta

1 Ha nyuma, beene Hifurahimu banakuumana, banajabuka ulwiji Yorodaani, ba-
nahika i Safooni, banayiji bwira Yefuta: «Ikyanya ukagendi lwisa Abahamooni, kituma
kikagi utakatutumira? Buno, tukola tugakuyokera mu nyumba yawe.»
2 Yefuta anabashuvya: «Twe na beene witu tushuba mu hagana bweneene
na'Bahamooni. N'gamùtumira kwo muyiji ndabaala, haliko mutanayija.
3 Ikyanya n'gabona kwo mutayiji ndabaala, nanayitanga, gira ngendi balwisa. Nahano
yenyene, anababiika mu maboko gaani. Aahago! Kituma kiki mwayiji ndwisa?»
4 Yabo beene Hifurahimu, nabo, ti: «Mwe Bagiryadi, kundu mukalyoka mu mulala
gwa Hifurahimu, na mu gwa Manaasi, si mulyagagi tufwa-busha!» Kwokwo, Yefuta
anakuumania abashosi be'Giryadi, analwisa yabo beene Hifurahimu, anabahima.
5 Yabo beene Giryadi, banagwata ibyambu byo'lwiji Yorodaani, íbyâli loziri uluhande
lwe'Hifurahimu. Kwokwo, ngiisi mundu úwâli kizi lenga yaho, beene Giryadi bâli kizi
múbuuza: «Ka uli mwene Hifurahimu?» Ne'ri uyo mundu âli kizi lahira,
6 banamúbwire: «Aaho! Detaga: "Shiboleeti"». Haliko beene Hifurahimu, bâli kizi
deta: «Siboleeti», mukuba yiryo igambo batâli kizi litwanganula. Kwi'yo njira, bâli kizi
yami bamenya, banabayitire haaho ha kyambu kyo'lwiji Yorodaani. Ku yikyo kyanya,
banaminika beene Hifurahimu bihumbi makumi gana na bibiri.
7 Yefuta anahisa imyaka ndatu, ali mu twa imaaja mu Bahisiraheeri. Ne'ri hakazinda,
anashaaja, banamúziika yaho i Giryadi, mu kaaya kaguma.

Habusaani, na Helooni, na Habudooni

8 Ikyanya Yefuta akaba keera afwa, Habusaani we'Betereheemu anaba ye mutwi
we'maaja mu Bahisiraheeri.
9 Uyo Habusaani âli busiri abaana bo'butabana makumi gashatu, na bo'bunyere gandi
makumi gashatu. Yabo banyere baage, akabagondeesa na'bandu be'gindi milala. Kiri
na bagala baage, anabayangira abakazi ba mu gindi milala. Habusaani anahisa imyaka
irinda ali mu twa imaaja mu Bahisiraheeri.
10 Iri hakazinda, anashaaja, anaziikwa mu kaaya ke'Betereheemu.
11 Uyo Habusaani, ikyanya akaba keera afwa, Helooni wa mu mulala gwa Zabulooni,
anaba ye mutwi we'maaja mu Bahisiraheeri. Uyo Helooni, anahisa imyaka ikumi
atwaziri.
12 Ne'kyanya akashaaja, anaziikwa mu kaaya ke'Hayalooni, mu kihugo kya Zabulooni.
13 Uyo Helooni, ikyanya akaba keera afwa, Habudooni anaba mutwi we'maaja
wa'Bahisiraheeri. Âli riiri mugala Hireeri, wa mu kaaya ke'Piratooni.
14 Uyo Habudooni âli busiri abaana bo'butabana makumi gana, na'bijukulu makumi
gashatu. Yabo booshi, bâli kizi gendera ku bapunda makumi galinda. Uyo Habudooni,
anahisa imyaka munaana, ali mu twa imaaja mu Bahisiraheeri.

15 Iri hakazinda, naye anashaaja, anaziikwa mu kaaya ke'Piratooni, mu kihugo kya
beene Hifurahimu, mu migazi ya'Bahamareki.

13

Ukubutwa kwa Samusooni

1 Abahisiraheeri banashubi yifunda mu byaha imbere lya Nahano, kyanatuma Nahano
agaahisa imyaka makumi gana ababiisiri mu maboko ga'Bafirisiti.
2 Mu kihugo kye'Zoora, mwâli riiri mushosi muguma wa mu beene Daani, iziina lyage
ye Manowa. Mukaage, ndaaye mwana âli hiiti, bwo âli gumbiri.
3 Lusiku luguma uyo mukazi, umuganda wa Nahano anamúhulukira kwo,
anamúbwira kwokuno: «Nyiiji kwo ndaaye mwana ye uhiiti, bwo uli ngumba. Si buno,
ukolaga ugaheeka inda, unabute umwana wo'butabana.
4 Kwokwo, hatagire idivaayi yo ugakizi ki nywa, kandi iri ikindi kilalusa. Utanakolwe
kwo walya ibyokulya byo'muziro.
5 Uyo mwana ye ugaabuta, umushaku gwage gutâye begwe. Mukuba, ukulyokera
ukubutwa kwage, agataluulwa imwa Rurema, anabe akola Mutaluule. Uyo mwana, ye
gaguluula Abahisiraheeri mu maboko ga'Bafirisiti.»
6 Uyo mukazi anayami kwabadukira imunda yiba, anamúganuulira kwokuno: «E
Namwani, nahulukirwa kwo no'mukozi wa Rurema. Ikikebe kyage kishuba kya
kahebuuza, nga kya muganda wa Rurema. Uyo mundu, ndamúbuuza ngiisi ho alyoka.
Kiri ni'ziina lyage, atalimbwira.
7 Si ambwira naaho, kwo ngaheeka inda, na mbute umwana wo'butabana. Anan-
gomeereza kwo ndaki kolwe kwo nanywa íbyangandalusa, ndaanalye ibyokulya
byo'muziro. Mukuba, uyo mwana, agaaba atalwirwi imwa Rurema, ukulyokera
ukubutwa kwage, halinde ukufwa kwage.»
8 Uyo Manowa, mbu ayuvwe kwokwo, anahuuna kwokuno: «E Nahano, ulya mundu
ye utátumiri, nakuhuuna, we kongwa, ushubi tutumira ye, gira ikyanya uyo mwana
agaabutwa, tugwanwe twamenya ngiisi kwo tugamúlera.»
9 Yago mahuuno ga Manowa, Rurema anagayuvwa. Uyo muganda wa Rurema
anashubi yijira ulya mukazi ho âli bwatiiri mu ndalo. Ku yikyo kyanya kandi, yiba
atâli riiri ho.
10 Lyeryo, umukazi anayami kwabaduka, anagendi bwira yiba: «Lolaga! Ulya mundu
úkanyijira lulya lusiku, keera kandi ambulukira kwo.»
11 Manowa anayami yimuka, anakulikira mukaage. Ne'ri akahikaga áhali uyo mundu,
anamúbuuza: «Ka we yolya úkaganuula na mukaanie?» Na wa naye, ti: «Ee! Nie
yehe.»
12 Manowa anashubi múbuuza: «Ikyanya umwana agaabutwa, maaja nyiki zo
agakulikira? Na kuti kwo agakizi kola?»
13 Uyo muganda anamúshuvya kwokuno: «Ngiisi byo nabwira mukaawe, akwaniini
akizi bisimbaha.
14 Atagire mbu alabule ku muzabibu. Atanakizi nywa ku divaayi, kandi iri ku
bindi bilalusa. Atanakizi lya ne'byokulya íbiri no'muziro. Emwe! Yibyo byoshi byo
namúbwira, akizi bisimbaha.»
15 Uyo Manowa anadeta: «Nakuyinginga, utee bwatala hiniini, tukubaagire ikyana-
hene, gira tukuzimaane.»
16 Uyo muganda, ti: «Kundu mwanyinginga kwo ndee bwatala, haliko yibyo byokulya
biinyu, ndagaabilya. Byo ugaagira naaho, ulingikanie ituulo lyo'kusiriiza lwoshi,
unalitange imwa Nahano.» (Ku yikyo kyanya, Manowa atâli yiji kwo'yo mundu ali
muganda wa Nahano.)
17 Haaho, Manowa anamúbuuza: «Utubwire iziina lyawe. Kwokwo yibi wadeta,
mango byakolekaga, tukakugingike.»
18 Anamúshuvya: «Kituma kiki uloziizi ukumenya iziina lyani? Iziina lyani, liri lya
kahebuuza.»
19 Kwokwo, Manowa anayabiira ikyanahene, anakitanga ituulo ku lwala, imbere lya
Nahano, anahagirira ne'ndagaano. Ku kyanya Manowa na mukaage bakaba baki gweti
bagabiyitoneesa kwo, Nahano anakola ibitangaaza.
20 Imbigi zanatondeera ukulyoka ku kashasha, zanakizi yigwima halinde mwi'gulu,
gwi-gwi! Lyeryo, ulya muganda wa Nahano anazilengezibwa mwo.
Manowa na mukaage, mbu babonage kwokwo, banagwa buubi.
21 Ulya muganda atanaki shubi yiyerekana imwabo. Ne'ri hakatama, Manowa anabuli
sobanukirwa kwo ashuba muganda wa Nahano.

22 Lyeryo, Manowa anabwira mukaage kwokuno: «Bwo keera twabona Rurema, ku kasiisa tukola tugaafwa!»
23 Mukaage, ti: «Nanga, ma! Nga Nahano ashuba agatuyita, atangayakiiri ituulo liitu lyo'kusiriiza lwoshi, kuguma na'gandi matuulo. Atanganatuhulukiiri kwo, mbu atuyereke galya magambo ga'kahebuuza, kiri na yibi bitangaaza.»
24 Iri hakatama, muka Manowa anabuta umwana wo'butabana. Manowa anamúyinika iziina Samusooni. Uyo mwana anakula, Nahano anakizi múgashaanira.
25 Umutima gwa Nahano gwanatondeera ukukizi múkoleesa, ku kyanya âli riiri i Mahane-Daani, ha kati ke'Zoora, ne'Heshitaholi.

14

Samusooni ayanga umunyere wo'Mufirisiti

1 Lusiku luguma, Samusooni anamanukira mu kaaya ke'Timuna, anabona yo'munyere muguma wo'Mufirisiti.
2 Ikyanya akagalukira i kaaya, anabwira ababusi baage: «Keera nabona umunyere wo'Mufirisiti mu kaaya ke'Timuna. Uyo munyere, mumúngonderage.»
3 Na wa nabo, ti: «Hafe! Hano hali beene winyu booshi, kiri na'batuulani biitu. Ka ndaaye munyere ye wabona mwo? Kituma kikagi wagendi yangira mu Bafirisiti? Si batali mu tenguulwa?»
Kundu kwokwo, Samusooni anabwira yishe: «E daata, maashi! Uyo munyere, nimúvunikiiri. Umúngonderage.»
4 Ababusi baage batâli yiji kwo yibyo byoshi, Nahano ye koli bishungisiri, bwo âli koli loziizi ukuteera Abafirisiti. Mukuba, ku yikyo kyanya, Abafirisiti bo bâli twaziri Abahisiraheeri.
5 Kwokwo, Samusooni anamanukira i Timuna, ali kuguma na'babusi baage.
Ne'ri bakayegeera mu ndalo ze'mizabibu, hoofi na yako kaaya, lyeryo ngana, indare yanahulukira ku Samusooni, yanayija igweti igalunduma.
6 Uyo Samusooni, haaho Umutima gwa Nahano gwanamúyingira mwo, gwanamúshoboleesa. Irya ndare, anagijanganula, nga kwokulya umundu angajanganula ihyanahene. Yibyo Samusooni akagira, atakabiganuulira ababusi baage.
7 Na bwo âli vunikiiri uyo munyere bweneene, kyanatuma agashubi manukira i Timuna, gira agendi múganuuza.
8 Iri hakashubi lenga isiku ngerwa, anagalukira kandi i Timuna, gira agendi hisa mukaage. Ne'ri akaba akiri mu njira, anayahuka alangiize ho'mutumba gwe'rya ndare gukahookera. Mu kikangara kyayo, anagwana mukadaaha injuki, mwanâli kola ubuuki.
9 Lyeryo, anagidaha, anagenda afumbiiti ikibambala kyo'buuki, iri anakilya bugenda-njira.
Iri akahika áhali ababusi baage, anabaheereza kwo. Nabo, banalya. Kundu kwokwo, atakababwira kwo adaha yubwo buuki mu kikangara kye'ndare.
10 Ha nyuma, yishe wa Samusooni anamanukira imwabo mwali-kazi wage, hi'gulu lyo'kutegaanura ubuhya. Kwokwo, Samusooni anagiraga ubuhya, nga kwe'misore yâli kizi gira.
11 Bwo Samusooni bâli kola mu múyikeeka, kyanatuma Abafirisiti bagamúbiika kwe'misore makumi gashatu, kwo babeeranwe.
12 Iyo misore, Samusooni anagibwira kwokuno: «Namu mùtwa umugani. Ne'ri mwangagulimbuula mu yizi siku zirinda zo'bugeni, ngamùheereza ibyambalwa makumi gashatu bye'kitaani. Ninamùheereze ne'bindi byambalwa makumi gashatu byo'mulimbo.
13 Haliko, iri gwangamùyabira, mwe mugambeereza ibyambalwa makumi gashatu bye'kitaani, ne'bindi makumi gashatu byo'mulimbo.»
Iyo misore, ti: «Ugutwe, tuyuvwe.»
14 Samusooni anababwira kwokuno:
«Mu úli mu lyana, mwalyoka ibyokulya.
Na mu munamisi, mwalyoka ibinunu.»
Yugwo mugani, iyo misore yanamala isiku zishatu, ítanagulimbuula.
15 Ku lusiku úlugira izina, yanayiji bwira muka Samusooni: «E mukazi, ka mukatuleeta ino munda, lyo muyiji tunyaga ibindu biitu? Aahago! Ulembuuse yibalo, halinde yugu mugani, atubwire umugeeza gwagwo. Ne'ri atangatulimbuulira gwo, tugakujigiivya, kuguma ne'nyumba ya yisho.»

16 Uyo muka Samusooni anagenda imunda yiba, agweti agabululuka, anamúbwira kwokuno: «Yoho wee! Kiziga utanguuziri, si unjombiri! Keera watwira beene witu umugani, na nienyene, utambwira umugeeza gwagwo.»
Samusooni, ti: «Nanga, maashi! Umugeeza gwa yugu mugani, ndazindi gulimbuulira kiri na'babusi baani. Aaho! Ka we namu gulimbuuliraga?»
17 Mu yizo siku zirinda zo'bugeni, muka Samusooni, anagenderera ukulira. Âli mali múluhya bweneene, kyanatuma gulya mugani, ku lusiku úlugira izirinda, agamúlimbuulira gwo. Lyeryo, mukaage anayami gendi guganuulira beene wabo.
18 Ku lulya lusiku lwa kalinda, izuuba lítazi sooka, yabo bandu banabwira Samusooni kwokuno:
«Bikagi íbinunu ukuhima ubuuki?
Na nyandi úhiiti imisi ukuhima indare?»
Samusooni anabashuvya:
«Inyana yani, mutáki girimiise,
mutangalimbwiri yugu mugani.»
19 Lyeryo, Umutima gwa Nahano gwanayami yingira mu Samusooni, anaba mwo'bushobozi. Kyanatuma agayami genda mu kaaya ke'Hashikelooni, anayita mwa'bandu makumi gashatu, ananyaga ibyambalwa byabo byo'mulimbo, anabiheereza balya ábakalimbuula gulya mugani. Samusooni, anaba akoli rakiiri bweneene, kyanatuma agalyoka yaho, anataahira imunda ababusi baage.
20 Uyo muka Samusooni, banamúyangiisa na mutabana muguma úwâli riiri kashoos-hole ka Samusooni.

15

Samusooni ayihoola Abafirisiti

1 Ha nyuma, ku kyanya kyo'kuyimbula ingano, Samusooni anagendi tanduula mukaage, anamúsheegula ikyanahene, anabwira shevyala: «E waliha, ndoziizi ngendi bonaana na mukaanie mu kisiika kyage.»
Halikago, shevyala analahira,
2 ti: «Si njubi toniri kwo utaki músiimiri, kyanatuma ngamúgondeesa na mwira wawe. Kundu kwokwo, mulumuna wage akiri ho, ye na nonosiri ukumúhima. Nakuyinginga, abe ye ugayanga.»
3 Samusooni, ti: «Leero buno, ngagendi teera Abafirisiti. Na mu kubateera, ndangaki detwa kwo nayanga ulubaaja.»
4 Lyeryo, Samusooni anagendi gwata banyambwe magana gashatu. Yabo banyambwe, anakizi yabiira babiri-babiri, anabashwekere imikira kuguma, anagishogeke kwe'ngoke.
5 Ikyanya akaziyasa, anateereza yabo banyambwe mu ndalo ze'ngano za'Bafirisiti. Gulya muliro, gwanasingoola ingano zooshi, kuguma ne'biti bye'mizabibu, kiri na bye'mizehituuni.
6 Abafirisiti, iri bakabuliriza, banabwirwa kwo Samusooni, umukwi wo'mutuulaga we'Timuna, ye wabigira. Mukuba, shevyala ye kamúhulukiza mukaage, anamúyangiisa imwa mwira wage.
Kwokwo, Abafirisiti banagenda ha mwo'yo shevyala, kuguma na munyere wage, banabayokera mu nyumba.
7 Ulya Samusooni anababwira: «Bwo mwakola yiri ibala, nashiikiza kwo ndaahyo ngaahisa ku kanwa, índazi yihoola.»
8 Ku kyekyo kyanya, anayami bateera, anabayita mwa'bandu bingi. Ha nyuma, anagendi tuula mu lwala lwe'Hetamu.

Samusooni ahima Abafirisiti

9 Abafirisiti banayiji shumbika mu poroveesi ye'Buyuda, banagendi teera akaaya ke'Leehi.
10 Kwokwo, Abayuda banababuuza: «Kituma kiki mwayiji tuteera?» Nabo, ti: «Twayija, gira tuyiji gwata Samusooni. Mukuba, ngiisi byo akatugirira, na nyiitu tugamúgirira byo.»
11 Kwokwo, Abayuda bihumbi bishatu banagenda mu lwala lwe'Hetamu, gira bagendi bwira Samusooni, ti: «Ewe! Kituma kiki watugirira yiri ibala? Ka utayiji kwa'Bafirisiti bo bakoli tutwaziri?» Na wa Samusooni, ti: «Ngiisi byo bakangirira, byebyo naani nabagirira.»
12 Yabo Bayuda banamúbwira: «Twayiji kushweka, gira tugendi kusikiiriza mu maboko gaabo.» Samusooni, ti: «Kwokwo! Haliko mumbiikire indahiro kwo mutaganyita.»

13 Na wa nabo, ti: «Nanga maashi! Tutagakuyita, si tugakushweka naaho, tunagendi
kusikiiriza mu maboko gaabo.» Kwokwo, banamúkona ne'ngoba zibiri mbyahya,
banamúhulusa mu lwala.
14 Samusooni, ikyanya akaba keera ayegeera i Leehi, yabo Bafirisiti banamúyijira,
iri banayamiza. Lyeryo, Umutima gwa Nahano gwanayingira mu Samusooni,
gwanamúkania indege. Zirya ngoba zo bâli múshwesiri mwo, zanaduuduka nga hinuzi
hye'kitaani íhyahika kwo'muliro. Kiri ne'bifundo, byanatibukira haashi, shati!
15 Samusooni anabona umugeka gwa punda, anagutoola, anayingira mu Bafirisiti,
anayita-yita mwa'bandu kihumbi.
16 Ha nyuma, Samusooni anayihaya kwokuno:
«Ku mugeka gwa punda, keera nabagira babe nga bapunda.
Ee! Ku njira yo'mugeka, keera nayita abandu kihumbi.»
17 Iri akayusa ukuyihaya kwokwo, anagukabulira. Na yaho handu, hali mu buuzibwa
Ramati-Leehi.
18 Ku yikyo kyanya, Samusooni âli koli nyotiirwi bweneene, kyanatuma agatakira
Nahano, ti: «Ndi mukozi wawe. Keera wambeereza ubuhimi bwe'kitangaaza. Aaho!
Ka wamu ndekaga nvwe ne'nyoota? Si nangayiji gwa mu maboko ga'Bafirisiti, batanali
batenguule?»
19 Yaho i Leehi, Rurema anazununula amiiji mu kishimo, Samusooni anaganywa kwo,
anashubi hembuluka. Kyo kitumiri iyo shyoko, ikayinikwa iziina Heni-Hakoore (kuli
kudeta: ishyoko yo'lya úli mu huuna). Halinde na zeene, iyo shyoko ikiri ho.
20 Ku kyanya Abafirisiti bâli twaziri, Samusooni akahisa imyaka makumi gabiri, ali
mu twa imaaja za'Bahisiraheeri.

16

Samusooni ahunguukana ulwivi lwa'kaaya ke'Gaza

1 Lusiku luguma, Samusooni anagenda mu kaaya ke'Gaza, anabona mwo'mukazi
muguma mushule, anayingira mu mwage.
2 Abandu be'Gaza banabwirwa, ti: «Samusooni akola muno.» Kwokwo yako kaaya,
banakasokanana bushigi, banalaliira na kwi'rembo lyako. Bushigi bwoshi, banabeera
haaho munyerere, iri banayidesa, mbu: «Tulindirire halinde ku mukyo, tukamúyite.»
3 Uyo Samusooni anabeera mwomwo, halinde ukuhisa ubushigi ikati. Mbu avyuk-
age, anayami gwata inyiivi zi'rembo, anazikuula kuguma ne'bihamambiro byombi,
ne'migaliro yazo, anabibangata ha bitugo, anabigendana, halinde anabihisa ku mugazi,
hoofi ne'Heburooni.

Delila atanga Samusooni mu bagoma

4 Ha nyuma, Samusooni anavunikira mukazi muguma wa mu ndekeera ye'Soreeki,
iziina lyage ye Delila.
5 Uyo Delila, abatwali ba'Bafirisiti banamúyijira, banamúbwira: «E Delila, ulembuuse
Samusooni, halinde akuhwehuke ngiisi ho alyosiizi imisi yage ya kahebuuza. Na mango
akubwira, lyo tugalonga ukumúgwata, tunamúkone. Ewe! Iri wangatugirira yiri
igambo, ngiisi muguma witu, agakuheereza ishekeri kihumbi ni'gana ze'harija.»
6 Kwokwo, Delila anagendi múbwira kwokuno: «E Samusooni, iyi misi yawe ya
kahebuuza, nakuyinginga, umbwire ngiisi ho ugilyosiizi. Unambwire na biki byo'mundu
angakukona mwo, halinde anakuvindagaze.»
7 Samusooni anamúshuvya: «Iri umundu anganjweka ne'migozi irinda mibishi
ye'mitudu, haaho, lyo ngaaba mu bukaholwe, nga bwa'bandi bandu.»
8 Kwokwo, yabo bakulu ba'Bafirisiti, banaleetera Delila iyo migozi irinda mibishi
ye'mitudu, anamúshweka.
9 (Ku yikyo kyanya, Delila âli koli bishiri abandu mu kisiika kyage.)
Haaho, Delila anakanga Samusooni, mu kuyamiza kwi'zu lihamu, ti: «Kwayijwa e
Samusooni! Abafirisiti bayiji kuteera.» Samusooni, mbu ayuvwe kwokwo, anayami
duutula iyo migozi nga hinuzi hye'kitaani íhyahika kwo'muliro. Delila atanalonga
ukumenya akambishwa ke'misi yage.
10 Ha nyuma, Delila anashubi takira Samusooni, ti: «E mushosi, si wandeba! Ugweti
uganjaasa. Buno nakuyinginga, maashi, umbwire ngiisi byo bangakukona mwo.»
11 Samusooni, ti: «Iri bangangona ne'ngoba mbyahya ízitazi shweka ikindu kyoshi,
lyoki nangaba no'bukaholwe, nga bwa'bandi.»
12 Delila anayabiiraga ingoba mbyahya, anamúshweka. (Ku yikyo kyanya kandi,
Delila âli bishiri abandu mu kisiika kyage.)

Lyeryo, anashubi kanga Samusooni mu kuyamiza: «E Samusooni, Abafirisiti kandi bayiji kuteera!» Zirya ngoba, uyo Samusooni anayami shubi ziduutula nga hihiku.
13 Delila anashubi mútakira, ti: «E mushosi, kiri buno, uki gweti ugandeba. Unaki genderiiri ukundyogooza. Umbwire, maashi, ngiisi byo bangakukona mwo.»
Samusooni, ti: «Yibi bisagi byani birinda, iri wangabilukira mwe'bihande bye'mirondo, unabikonere ku nguliro, lyo ngaaba no'bukaholwe nga bwa'bandi.»
14 Ikyanya Samusooni akaba akoli huniiri, uyo Delila analukira yibyo bisagi birinda mwe'bihande bye'mirondo, anabikonera ku nguliro.
Mbu ayusagye, anakanga Samusooni, ti: «Abafirisiti, baabano kandi bayija!» Samusooni anayami sisimuka, anakuula iyo nguliro. Na birya bihande bye'mirondo byanayami duuduka.
15 Lyeryo, Delila anashubi múbwira: «Kuti kwo wangaki mbwira kwo unguuziri, na mu mutima gwawe utaki nyemiiri? Buno, keera wandeba ubugira kashatu, utanambwira akambishwa ke'misi yawe ya kahebuuza.»
16 Galya magambo ga Delila, ganakizi huhuukiza Samusooni, ganamúvuna umutima.
17 Iri hakatama ngana, ulya Samusooni anamúhwehuka byoshi, anamúbwira kwokuno: «Mwi'twe lyani, mutazindi lenga ulugembe. Mukuba, n'gataluulwa imwa Rurema ukulyokera mu nda ya maawe. Ku yukwo, iri nangamwebwa, imisi yani igayami tera. Na mbe no'bukaholwe nga bwa'bandi.»
18 Delila, mbu ayuvwagwe kwo leero Samusooni amúbwira byoshi, anayami tumira abatwali ba'Bafirisiti, ti: «Leero, keera ambwira byoshi. Buno, muyijage.» Kwokwo, balya batwali banayija, bamúletiiri na zirya shekeri.
19 Uyo Delila analembuukiza Samusooni ku magulu gaage, anahunira. Lyeryo, anahamagala mundu muguma. Birya bisagi birinda, ulya mundu anamúbega byo. Kwokwo, kwo Delila akatondeera ukumúvindagaza. Imisi yâli mali mala.
20 Uyo Delila anashubi múbwira: «E Samusooni, Abafirisiti, baabano kandi bayiji kuteera.» Ulya Samusooni anasisimuka, anatona kwo agayikiza nga kwo atuula agayikiza. Atanamenya kwo Nahano keera amúlyosa kwa'maboko.
21 Lyeryo, balya Bafirisiti banayiji múgwata. Ne'ri bakaba keera bamúgwataga, banamújobola amasu. Banamútwala i Gaza, banamúkona ne'mirinda ye'miringa, banamúfunda mu nyumba ye'mbohe. Yumwo, banamúhidika kwo akizi shya ingano.
22 Ne'kyanya âli riiri mwo, umushaku gwage gwanatondeera ukushubi mera.

Samusooni ayihoola mu kufwa kwage

23 Lusiku luguma, abatwali ba'Bafirisiti banakuumana, banagira ulusiku lukulu, banatanga ituulo lihamu imwo'muzimu gwabo Dagooni, banakizi yimba kwokuno: «Samusooni umugoma witu, umuzimu gwitu Daagoni keera gwamúbiika mu maboko giitu.»
24 Ikyanya abandu bakabona Samusooni, banahuuza umuzimu gwabo, mu kudeta:
«Umugoma witu, ye shuba mu shereeza ikihugo kiitu,
akanatumala bweneene.
Kundu kwokwo, keera umuzimu gwitu gwamúbiika mu maboko giitu.»
25 Yabo bandu, ikyanya bâli gweti bagashambaala ngana, banakizi deta kwi'zu lihamu kwokuno: «E balya, mutuleterage Samusooni hano, gira ayiji tushesa.» Banayami múhulusa mu nyumba ye'mbohe, banabatwalira ye, gira agendi bashesa, banamúyimangika ha kati ke'nguliro zibiri.
26 Samusooni anabwira umusore úgwâli kizi múrongoora: «Umbanguule mmamaate inguliro ze'no nyumba iyimangiiri kwo, gira nzishendamire.»
27 Na mwi'yo nyumba, mwâli yijwiri abashosi na'bakazi, kuguma na'batwali booshi ba'Bafirisiti. Yabo booshi, bâli hisiri bandu bihumbi bishatu, abashosi na'bakazi. Bâli gweti bagaloleera ngiisi kwo Samusooni agweti agabashesa.
28 Uyo Samusooni, anahuuna Nahano kwokuno: «E Nahano wo'bushobozi bwoshi, yaba Bafirisiti, bo bakanjobola amasu. Aaho! Ungengeere, maashi Rurema. Nakuyinginga umbiike mwe'misi lyerino liguma naaho, gira ndonge ukubayihoola kinaliguma.»
29 Zirya nguliro zibiri za ha kati, kwo zâli yimangisiizi iyo nyumba, ulya Samusooni anazigwata kwo, anayami zigugumira. Ukuboko kuguma kwanagwata inguliro nguma, no'kwabo kwanagwata iyabo.
30 Haaho anayamiza: «Leka nvwagage kuguma na'Bafirisiti!»
Yizo nguliro, Samusooni anazikunyula. Haaho, irya nyumba yanayihongoleka ku batwali ba'Bafirisiti, na ku bandi booshi ábâli riiri mwo, buu! Abandu bo Samusooni

akafwana ku yikyo kyanya, bo bakaba bingi ukuhima bo akayita ku kyanya kyoshi âli ki riiri mugumaana.
31 Ha nyuma, beene wabo Samusooni, kuguma na'bandi be'mbaga yage, banayiji yabiira ikirunda kyage, banagendi kiziika mu shinda ya yishe Manowa. Iyo shinda, yâli riiri ha kati ka'kaaya ke'Zoora, na'ke'Heshitaholi.
Uyo Samusooni, akahisa imyaka makumi gabiri, agweti agaatwa imaaja mu Bahisiraheeri.

17

Imigisi ya Mika
1 Mu migazi ye'kihugo kya beene Hifurahimu, mwâli tuuziri umushosi muguma, iziina lyage ye Mika.
2 Lusiku luguma, uyo Mika anabwira nyina: «E maawe, kirya kyanya umundu akakuzimba birya bingorongoro byawe kihumbi ni'gana bye'harija, n'gayuvwa ngiisi kwo ukamúdaaka. Aahago! Birya bingorongoro, byebino hano. Nienyene, nie kabizimba.» Na wa nyina, ti: «E mwana wani, Nahano Rurema akizi kugashaanira.»
3 Iri Mika akaba keera agalulira nyina ibingorongoro byage, nyina anadeta: «E mwana wani, yibi bingorongoro, ngweti ngabitaluula imwa Nahano. Na buno, ngweti ngakugalulira byo, gira ungirire mwo'mugisi.»
4 Kwokwo, mu birya bingorongoro byo Mika akagalulira nyina, nyina analyosa mwa magana gabiri, anabiheereza naluganda wo'kutula iharija. Uyo naluganda, anabitula mwo'mugisi, byanasingulwa mu nyumba ya Mika.
5 Uyo Mika, âli riiri no'luheero. Na mu kati kaalwo, anakizi yikumbira mwe'migisi. Kwokwo, anayihangira ikangaata lyo'bugingi, anahabiika ne'bindi byo'kuyikumbwa, anabiika mugala wage muguma, akizi ba mugingi wage.
6 Mu yizo siku, ndaaye mwami ya'Bahisiraheeri bâli hiiti. Si ngiisi mundu âli kizi gira nga kwo asiimiri yenyene.
7 Ku yikyo kyanya, hâli riiri umusore muguma wo'Mulaawi, âli lyosiri i Betereheemu, mu poroveesi ye'Buyuda.
8 Yugwo musore, gwanalyoka yaho i Betereheemu, gwanagendi looza ahandi ho gwangatuula. Ne'kyanya gwâli ki riiri mu lugeezi, gwanahika mu nyumba ya Mika, bwo yâli riiri mu migazi ye'kihugo kye'Hifurahimu.
9 Mika anamúbuuza, ti: «Kihugo kihi kyo walyoka mwo?» Yugwo musore, ti: «Ndi Mulaawi. Ndyosiri mu kaaya ke'Betereheemu, i Buyuda. Na ngweti ngalooza ho nangatuula.»
10 Ulya Mika anamúbwira: «Ewe! Tutuulanwe gira ube daata, unabe na mugingi wani. Ngiisi mwaka, ngakizi kuhemba ibingorongoro ikumi. Na ngizi kuheereza ne'byambalwa, kiri ne'byokulya.»
11 Uyo Mulaawi, anayemeera kwo batuulanwe, anaba nga muguma wa mu bagala baage.
12 Mika anayami múbiika abe mugingi wage, anamúhanguula atuule mu mwage.
13 Ha nyuma, Mika anadeta: «Buno, bwo'yu Mulaawi ye kola mugingi wani, ngola na'kasiisa kwo Nahano agangashaanira.»

18

Beene Daani bagaaza ikihugo kye'Lahishi
1 Mu yizo siku, ndaaye mwami úwâli zaazi yimikwa mu Bahisiraheeri. Ku kyekyo kyanya, beene Daani bâli kizi looza ahandu haabo ho bangatuula boonyene. Mukuba, mu milala ya'Bahisiraheeri, boohe naaho bo batâli zaazi haabwa ubwabo buhyane.
2 Kwokwo, banayitoola mwe'bikalage bitaanu bye'ndwani, ukulyoka mu kaaya ke'Zoora, na mu ke'Heshitaholi, banabatuma kwo bagendi gahiriza ikihugo.
Iri bakahikaga mu migazi ye'kihugo kya Hifurahimu, banahanda mu nyumba ya Mika.
3 Yumwo, banayami menyera yugwo musore gwo'Mulaawi kwi'zu lyagwo, banakebaanuka, banagubuuza: «Ewe! Nyandi úkakuleeta ino munda? Na biki byo ugweti ugaakola yo? Kituma kiki uli hano?»
4 Yugwo musore, ti: «Tukaganuula na Mika, anambiika, kwo mbe mugingi wage, anagweti agambemba.»
5 Na wa nabo, ti: «Twakuyinginga, utubuugize Rurema, gira tumenye iri tugagenduukirwa mu luno lugeezi lwitu.»
6 Anabashuvya: «Ee! Mugendage mu kati ko'mutuula. Mu lugeezi lwinyu, Nahano agamùlanga.»

7 Yabo bandu kwo bali bataanu, banalyoka yaho, banagenda i Lahishi, banagwana
ya'bandu batuudu, na bazira luhahalizi lwoshi. Yabo bandu, bâli tuuziri mu butoge, nga
bandu be'Sidooni. Na mu yikyo kihugo kyabo kyoshi, mutâli riiri umukakazo gwoshi,
kandi iri ikiteero kya'bagoma. Na bwe'kihugo kyabo kyâli riiri ne'nagiira, kyanatuma
bagaaba bagale bweneene. Kundu kwokwo, bâli tuuziri hala na'bandu be'Sidooni,
ndaanabo bandi bandu bo bâli komberiinwi.
8 Ikyanya yabo bagahirizi bakagalukira i Zoora ne'Heshitaholi, beene wabo banababu-
uza: «Mutubwire ngiisi byo mwabona.»
9 Na wa nabo, ti: «Muyimukage, tugendi bateera. Keera twabona kwe'kihugo kyabo
kiri kiija, kinanaziri. Aaho! Ka ndaabyo mugaagira? Mutaki yolohe. Si mugire ngana
tugendi hyana ikihugo!
10 Ikyanya mugaahika mwo, mugaabona kwa'bandu baakyo batali no'luhahalizi.
Yikyo kihugo, kiri kihamu, ndaanabyo byo kibuziri. Na buno, Rurema keera akibiika
mu maboko giitu.»
11 Haaho, abandu magana galindatu bo'mulala gwa Daani, banayimuka yaho i Zoora
ne'Heshitaholi. Booshi, bâli hagasiri ibyugi.
12 Ne'ri bakaba bakola mu lugeezi, banagendi shumbika hoofi ne'Kiryati-Yariimu,
mu kihugo kye'Buyuda. Kyo kitumiri uluhande lwe'sheere lwe'Kiryati-Yariimu,
hakayinikwa iziina Mahane-Daani, halinde zeene.
13 Ne'ri bakayimuka yaho, banahika hoofi ne'nyumba ya Mika, mu migazi ye'kihugo
kye'Hifurahimu.
14 Balya bagahirizi bataanu ábâli geeziri mu kihugo kye'Lahishi, banabwira beene
wabo: «E balya, mu zino nyumba íziri hano, hali inyumba nguma íri mwi'kangaata
lyo'mugingi. Muli umuzimu úguli mu yikumbwa, muli ne'migisi. Aahago! Mukoli yiji
kwo tugaagira.»
15 Lyeryo, yabo bagahirizi banayami genda ha mwa Mika, banayingira mu nyumba
yo'lya mutabana wo'Mulaawi, banamúlamusa.
16 Ku kyekyo kyanya, balya bandu magana galindatu bo'mulala gwa Daani, bâli koli
yimaaziri kwi'rembo, bali ne'byugi.
17 Ikyanya balya bandu bataanu bakayingira mu nyumba, banayabiira lirya ikangaata,
na gulya muzimu úgwâli kizi yikumbwa, ne'rya migisi. Ku kyekyo kyanya, ulya mugingi
âli yimaaziri kwi'rembo, kuguma na balya bandu magana galindatu.
18 Iri akabona kwo balya bagahirizi bayingira mu nyumba ya Mika, banayabiira birya
byoshi, anababuuza: «Maki gano go mugweti mugaagira?»
19 Nabo, banashuvya kwokuno: «Ziba akanwa kaawe! Hatanagire lyo ugaadeta. Ka
bikusimisiizi ube mugingi we'mbaga yo'mundu muguma naaho, ho wangaba mugingi
wo'mulala gwoshi mu Bahisiraheeri? Aahago! Uyije tugendanwe, gira ugendi ba
mugingi witu, unabe we daata.»
20 Lyeryo, uyo mugingi anashambaala, anayabiira lirya ikangaata, ne'rya mizimu,
ne'rya migisi, banagenda na balya bagahirizi.
21 Banashokola injira. Abaana baabo, banakizi gwanwa ha mbere, kuguma
ne'bitugwa, ne'bindi bindu byabo.
22 Yabo beene Daani, iri bakaba bakola hala ne'nyumba ya Mika, abatuulani ba Mika
banatabaazania, banagenda babalandiriziizi.
23 Ne'ri bakabakoobeza, beene Daani banakebaanuka, banabuuza Mika: «Maki gano?
Kituma kiki watukumaniza yiki kigugu kya'bandu, gira batulwise?»
24 Mika, ti: «Mwandeeta imigisi yani. Mwanandeeta no'mugingi wani, mwanayi-
galukira. Na buno, ndaabyo byo nangasigalana. Aaho! Kutagi kwo mwangaki mbuuza
mbu: “Maki gano?”»
25 Yabo beene Daani banamúshuvya: «Twakuyinginga, utakizi ki tuhambania.
Si baguma biitu, bali balangi bweneene! Hali ikyanya bangakoli kusimbira kwo,
banakuyite, kuguma ne'mbaga yawe.»
26 Ulya Mika, iri akabona kwo bamúhimiri imisi, anajogoboka, anagalukira i kaaya.
Yabo beene Daani, banagenderera no'lugeezi lwabo.
27 Birya bindu byo Mika akatuliisa, beene Daani banabitwala, banatwala no'lya
mugingi úwâli kizi múkolera.
Ha nyuma, banagendi teera kirya kihugo kye'Lahishi. Na kundu abatuulaga baamwo
bâli yituliiri mu kati ko'butoge, na buzira luhahalizi, haliko banabaminika booshi ku
ngooti. Kiri na'kaaya kaabo, banakajigiivya.
28 Na íbitumiri yabo batuulaga batakalonga úwangabakiza, bwo bâli tuuziri hala
na'kaaya ke'Sidooni. Ndaanabo bandi bo bâli komberiinwi. Yako kaaya, kâli riiri mu
ndekeera ye'Beeti-Rehobu.

Yabo beene Daani, banakayubaka, banakatuula mwo.
29 Banakahindula iziina, banakayinika Daani. Mukuba, yiri iziina Daani, lyâli riiri
lya shokuluza wabo, Umuhisiraheeri. (Si yako kaaya, ubwa mbere, kâli kizi buuzibwa
Lahishi.)
30 Yabo beene Daani, banayimangika iyo migisi. Yonataani mugala Girishoomu,
mwijukulu Musa, banamúbiika abe mugingi wabo. Na'ba mwi'kondo lyage nabo,
banakizi ba abagingi mu mulala gwa Daani, halinde ukuhisa ku kyanya abatuulaga
be'yo munda bakatwalwa imbohe.
31 Yabo beene Daani, banagenderera ukuyikumba yugwo mugisi gwo Mika akatula,
ku kyanya kyoshi iheema lye'mihumaanano lya Rurema lyâli riiri i Shiilo.

19

Beene Binyamiini bakola ibikoleere

1 Mu yizo siku, ndaaye mwami úwâli zaazi yimikwa mu Bahisiraheeri. Mu migazi
ya mu kihugo kya Hifurahimu, áhayiheriiri, mwâli tuuziri Umulaawi muguma. Uyo
Mulaawi, analeeta umuja-kazi, gira batuulanwe. Uyo muja-kazi, âli riiri wa mu kaaya
ke'Betereheemu ye'Buyuda.
2 Uyo mukazi, atanaba mwemeera imwo'yo yiba, kyanatuma yiba agamúleka
agalukire imwabo i Betereheemu.
3 Uyo mukazi, iri akahisa imyezi ina akola ha mwabo, yiba anagendi múbona, gira
amúhuune bagalukanwe. Uyo yiba, âli geeziri no'mukozi wage, na bapunda babiri.
Iri bakahika, uyo muja-kazi anamúyegereza mu mwa yishe. Shevyala, iri
akamúbona, anamúyakiira ku mutima úgushenguusiri,
4 anamúbwira kwo atee beera yaho. Kwokwo, umukwi anamala he'siku zishatu bo
no'mukozi wage, bagweti bagaalya, iri bananywa, banakizi gwejera yo.
5 Ulusiku úlugira izina, anavyuka kare-kare, gira ataahe. Haliko, shevyala
anamúbwira: «Utee yikula, ukabuli genda.»
6 Uyo Mulaawi, no'mukozi wage banayika haashi, banalya, bananywa. Ha nyuma,
shevyala anamúbwira: «Nakuyinginga ulaale, gira umutima gwawe gushambaale.»
7 Uyo Mulaawi, anagira mbu ayimuke, haliko shevyala anamúyinginga kwo atee
bwatala. Kwokwo, analaala.
8 Ulusiku úlugira izitaanu, anavyuka kare-kare kwo ataahe. Haliko, shevyala
anashubi múbwira: «Utee yikula, ukabuli genda kabigingwe.» Kwokwo, yabo bombi,
banabwatala haashi, banalya.
9 Uyo Mulaawi, na mukaage, no'mukozi wage, banayimuka, gira bagende. Haliko,
shevyala anababwira: «Lolagi! Kakola kabigingwe, keera bwanayira. Mulaale, halinde
mushambaale. Shesheezi, mukataahe.»
10 Haliko leero, uyo Mulaawi atanalooza kwo ashubi laala yaho, kyanatuma agay-
imuka, ali na mukaage, banagenderera no'lugeezi, na bapunda baage bombi ábâli
mali shwekerwa kwe'miteekerwa yage. Banagenderera, halinde banayegeera akaaya
ke'Yebuusi (kuli kudeta: i Yerusaleemu).
11 Ikyanya bakahika hoofi lyako, izuuba lyâli kola bu sooka. Umukozi wage,
anamúbwira: «E nahamwitu, buli bwija tulaale mu yaka kaaya ke'Yebuusi.»
12 Nahamwabo, ti: «Nanga! Butali bwija kwo tugendi yifunda mu kaaya
ke'binyamahanga. Si batali Bahisiraheeri! Tugenderere naaho no'lugeezi, halinde
tugendi laala i Gibeya.
13 Leka tukubirize, halinde tuhike yo, kandi iri tuhike i Rama. Mu yutwo twaya
twombi, tulaale mu kaguma.»
14 Kwokwo, banagenderera no'lugeezi. Izuuba, iri likasooka, banaba bakola hoofi
na'kaaya ke'Gibeya, mu kihugo kya beene Binyamiini.
15 Banayahuka, gira balaale mwo. Ikyanya bakakayingira mwo, ndaaye mundu
úkabayegereza mu nyumba yage, kyanatuma bagabeera ha kati kaako, mu lubuga
lwe'mihumaanano.
16 Mu kabigingwe, mushaaja muguma âli gweti agafuluka. Uyo mushaaja, âli riiri
mutuulaga wa mu migazi ye'kihugo kye'Hifurahimu, si âli koli tuuziri i Gibeya nga
kinyamahanga. Na'batuulaga ba yaho i Gibeya, bâli riiri beene Binyamiini.
17 Ulya mushaaja, mbu ayinamule amasu, anabona uyo mugeezi yaho mu lubuga
lwa'kaaya, anamúbuuza: «E waliha, hayi ulyosiri? Na hayi uli mu genda?»
18 Uyo mugeezi, ti: «Tulyosiri i Betereheemu, ye'Buyuda. Tunagweti tugagenda hala,
mu migazi ya Hifurahimu, bwo ho nduuziri. Buno, njuba i Betereheemu ye'Buyuda, na
ngola mu galukira iwa nyumba ya Nahano. Si ndaaye úwanyegereza mu mwage.

19 Lolaga! Tukoli hiiti ubwasi bwa bapunda biitu, ne'kyuhiriro. Tunagweti no'mukate
ne'divaayi. Yibyo, bitushobwiri twe na mukaanie, no'mukozi wani. Ku yukwo, ndaalyo
igoorwa lyo tuhiiti.»
20 Uyo mushaaja, ti: «Nanga, maashi, muyegerere imwitu! Mutagire mbu mulaale
hano mu lubuga. Ngiisi íbigamùgoora, ngamùheereza byo.»
21 Lyeryo, anabatwala mu mwage, anayuhira yabo bapunda baage. Ne'ri akashuka
yabo bageezi amagulu, banalya, bananywa.
22 Ikyanya bakaba bakola mu shambaala, abashosi banakuhambwa ba mu yako kaaya,
banayami sokanana inyumba. Banatondeera ukukomomba bukayu ku mulyango, mu
kuyiguza uyo mushaaja, banamúbwira: «Ewe! Uyo mushosi úwayingira mu mwawe,
umúhulukize ino munda, gira tumúshulehe.»
23 Uyo mushaaja, anahulukira imbuga, anababwira kwokuno: «Nanga, maashi
beene witu! Hatagire ibala lyo mugamúhigulira kwo. Namùyinginga, mutamúkolere
kwe'bihigo. Si nie azatiiri!
24 Lolagi! Muno, mbiiti umunyere wani útazindi gwejerwa no'mushosi. Muli na muka
uyu mugeezi. Kwokwo, mumbanguule nimùhulukize bo, babe bo mugagirira kwo ngiisi
byo muloziizi. Haliko uno mugeezi, mutamúhigulire.»
25 Kundu akababwira kwokwo, haliko batanamútwaza. Kwokwo, ulya Mulaawi
anayabiira mukaage, anamúhulukiza imbuga, anabaha ye. Yabo banakuhambwa
banamúyabiira, banahisa yubwo bushigi bwoshi bagweti bagamúshuleha, halinde ku
mukyo. Ne'ri bukaba bukola mu tejuukana, banasiga bamújanda.
26 Iri hakaba shesheezi, ulya mukazi anayibululira ha mulyango gwe'nyumba yo yiba
âli riiri mwo, anabeera haaho, halinde bwanakya bwija.
27 Yiba, iri akavyuka shesheezi, anayigula umulyango, gira agenderere no'lugeezi.
Ehee! Lyeryo, anayami bona mukaage, akoli lambamiri ha mulyango, na'maboko gaage
gananiiri ibisimba-lyango.
28 Anamúbwira: «Yimukaga, tugende.» Haliko mukaage atanamúshuvya, bwo
âli mali fwa. Kwokwo, anayandabula ikirunda, anakishoneza ku punda wage,
anakitaahana.
29 Mbu ahike i kaaya, anayabiira akahamba, anatenga-tenga mukaage mwe'bitolo
ikumi na bibiri, anabituma ngiisi handu mu kihugo kye'Hisiraheeri.
30 Ngiisi booshi ábakabona kwokwo, banadeta: «Ibala mwene yiri, litazindi boneka,
ukulyokera ku lusiku lwa'Bahisiraheeri bakalyoka mu kihugo kye'Miisiri, halinde zeene.
Aaho! Tulihanuulane kwo. Ka ndaabyo twangagira?»

20

Abahisiraheeri bagendi lwisa beene Binyamiini

1 Haaho, Abahisiraheeri banakuumana. Booshi banagendi shumbika i Misipa imbere
lya Nahano. Bakayija, ukulyokera i Daani, halinde i Beeri-Sheba, kuguma na'bandu ba
mu kihugo kye'Giryadi.
2 Abimangizi booshi, banayingira mu muhumaanano gwa'bandu ba Rurema, kuguma
na'basirikaani booshi be'milala ya'Bahisiraheeri. Yabo basirikaani, bâli hagasiri ingooti.
No'muharuuro gwabo, bâli hisiri bihumbi magana gana.
3 Umwazi gwanahikira beene Binyamiini, kwo beene wabo Abahisiraheeri bakoli
shumbisiri i Misipa. Haaho, Abahisiraheeri banabuuza uyo Mulaawi: «Yibyo bihigo,
utubwire ngiisi kwo bikakoleka.»
4 Uyo Mulaawi, yiba wo'lya mukazi úkayitwa, ti: «Twe na mukaanie umuhya,
tukahika i Gibeya, mu kaaya ka Binyamiini, gira tulaale mwo.
5 Si abandu baamwo, bâli loziizi ukunyita. Kwokwo, banayiji tulooza bushigi,
banasokanana inyumba. Banabimbiira mukaanie, banamúshuleha bweneene, halinde
anafwa.
6 «Nanayabiira ikirunda kyage, nanakitenga bitolo-bitolo, nanabituma mu ngiisi
kaaya ka'Bahisiraheeri. Mukuba, yibyo bihigo byo bakagira, biri bya kuyagazania
bweneene. Binateeziri ishoni mu Bahisiraheeri.
7 E Bahisiraheeri, kwokuno tweshi tukoli kuumaniri hano, tuhanuusanie ku yiryo
igambo, tunatwe uluhango.»
8 Abandu booshi, mbu bayuvwe kwokwo, banayami guruka, banadeta kwokuno: «Mu
kati kiitu, ndaaye mundu úgaki taahira imwage. Ee! Ndaaye, kiri no'muguma.
9 Na ku biloziri akaaya ke'Gibeya, twamu taara ikibare, mu kugendi kateera.

10 Mu ngiisi Bahisiraheeri ikumi, muguma ye gakizi ba wo'kusheegula abaabo.
Abaabo, banagendi hana akaaya ke'Gibeya. Mukuba, keera bakahigulira Abahisira-
heeri.»
11 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri booshi bakakuumana, hi'gulu lyo'kugendi teera akaaya
ke'Gibeya.
12 Abahisiraheeri banatumira abandu bo'kugenda bagalenga mu mulala gwoshi gwa
beene Binyamiini, iri banababwira kwokuno: «Ibala liki yiri íryazuuka mu kati kiinyu?
13 Aaho! Mutuheerezagye balya banakuhambwa be'Gibeya, gira tubayite. Kwokwo,
lyo yibi bihigo bimùlyoka mwo.»
Ikyanya Abahisiraheeri bakabwira beene Binyamiini kwokwo, batanabatwaza.
14 Yabo beene Binyamiini, banasholooloka mu ngiisi kaaya, banakuumana i Gibeya,
gira bagendi teera Abahisiraheeri.
15 Beene Binyamiini bâli riiri bandu bihumbi makumi gabiri na ndatu, buzira
kuharuura ibikalage bye'ndwani magana galinda bye'Gibeya. Na booshi bâli hagasiri
ingooti.
16 Mu yabo bandu, mwâli riiri ibikalage bye'ndwani magana galinda, íbyâli kizi
koleesa akamosho. Ngiisi muguma wabo, ikyanya âli kizi lasha ibuye na'kahobola, litâli
kizi twa haashi. Si lyâli kizi twa ha malanga.
17 Mu gindi milala yoshi ya'Bahisiraheeri, mwâli riiri abandu bihumbi magana gana.
Booshi bâli kizi koleesa ingooti, banâli riiri bihala bi'zibo.
18 Abahisiraheeri banatee zamuukira i Beteeri, gira bagendi hanuusa Rurema,
banamúbuuza: «E Rurema, mu kati kiitu, nyandi úgatee gendi shomboroza izibo mu
beene Binyamiini?» Nahano anabashuvya: «Beene Yuda, babe bo bagatee genda.»
19 Iri bukakya, Abahisiraheeri banagendi shumbika hoofi na'kaaya ke'Gibeya.
20 Banayimuka yaho i Gibeya, gira bagendi lwisa beene Binyamiini.
21 Balya beene Binyamiini, banahuluka mu kaaya ke'Gibeya, banagendi balwisa. Ku
lwolwo lusiku luguma, beene Binyamiini banayita Abahisiraheeri bihumbi makumi
gabiri na bibiri.
22-23 Yabo Bahisiraheeri banagenda ho bâli kizi yikumbira Rurema, banahisa halinde
kabigingwe, bagweti bagaalira ku kimombo imbere lya Nahano. Banashubi múbuuza:
«Ka tushubi gendi lwa na beene witu, beene Binyamiini?» Nahano anabashuvya: «Ee!
Mugendi lwa.» Kwokwo, Abahisiraheeri banakania imitima, banabiika abasirikaani
haahalya ho bashuba.
24 Banashubi gendi lwa na beene Binyamiini.
25 Ku lwolwo lusiku, beene Binyamiini banalyoka mu kaaya ke'Gibeya, banateera
Abahisiraheeri, banabayita kandi mwe'bihumbi ikumi na munaana.
26 Haaho, Abahisiraheeri booshi banazamuukira i Beteeri. Ne'ri bakahikaga yo,
banajongama imbere lya Nahano, bakoli jengiirwi bweneene, banayishalisa, halinde
kabigingwe, banatangira Nahano ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, na'matuulo go'kuyerekana
ingoome.
27 Banamúyinginga kwo abahanuule. (Ku yikyo kyanya, Akajumba ke'Kihango kya
Rurema kâli riiri yaho i Beteeri.
28 Na Finehaasi mugala Heryazaari, mwijukulu Harooni, ye wâli riiri mugingi.)
Kwokwo, Abahisiraheeri banabuuza Nahano: «Ka tushubi gendi lwisa beene witu,
beene Binyamiini, kandi iri tuleke?»
Nahano anabashuvya: «Ee! Mugendi balwisa. Mukuba, kusheezi, ngababiika mu
maboko giinyu.»
29 Kwokwo, Abahisiraheeri banashubi sokanana akaaya ke'Gibeya,
30 lwanâli kola lugeezi lwa kashatu, banakuumana haahalya ho bâli tuula bayibiika.
31 Ikyanya beene Binyamiini bakahuluka mu kaaya, Abahisiraheeri banabatibita, lyo
babahulusa mu kaaya. Beene Binyamiini banashubi yitira Abahisiraheeri baguma mu
ndagiriro, na mu njira, nga kwo bakagira ubwa mbere. Injira nguma yâli kizi genda i
Beteeri, ne'yabo yâli kizi genda i Gibeya. Yabo Bahisiraheeri ábakayitwa, bâli riiri nga
makumi gashatu.
32 Ku yikyo kyanya, beene Binyamiini bâli gweti bagayihaya, ti: «E balya, keera
twabafuta kandi. Byaba nga kwo tushuba mu bafuta-futa.»
Balya baabo Bahisiraheeri banayidesa: «Tubatibitage, halinde ku njira ya namuhirye,
lyo tubatwala hala na'kaaya kaabo.»
33 Lyeryo, Abahisiraheeri booshi banalyoka yaho. Ne'ri bakahika i Baali-Tamaari,
banasikama. Abaabo ábâli bishamiri mu ndekeera ye'Gibeya, banayami bishuuka.

34 Lyeryo, birya bikalage bye'ndwani bihumbi ikumi ábakalyoka mu milala yoshi
ya'Bahisiraheeri, banateera akaaya ke'Gibeya. Yiryo izibo, lyanakungula. Si beene
Binyamiini batanamenya kwo bakola bagaminikwa.
35 Kwokwo, Nahano anahima beene Binyamiini imbere lya'Bahisiraheeri. Ku lwolwo
lusiku, Abahisiraheeri banayita abasirikaani ba Binyamiini bihumbi makumi gabiri na
bitaanu ni'gana.
36 Haaho, lyo yabo beene Binyamiini bakatondeera ukubona kwo bahimwa.
Abahisiraheeri bâli mali galukira inyuma, mu kuyigira nga batibita yabo beene
Binyamiini. Kiziga bâli langaliiri abaabo ábâli sokaniini akaaya ke'Gibeya.
37 Yabo baabo ábâli sokaniini yako kaaya, banayami bishuuka, banayami yingira mu
kaaya kooshi, banaminika abandu baamwo ku ngooti.
38 Abahisiraheeri na yabo baabo ábâli sokaniini yako kaaya, bâli mali lagaana, ti:
«Ikyanya mugaabona ikyusi kikola mu tuuma mu kaaya,
39 munayami hinduka, mulwise beene Binyamiini.»
Ku yikyo kyanya, yabo beene Binyamiini bâli mali yita Abahisiraheeri makumi
gashatu, banakizi yihaya, ti: «Tugweti tugabafuta, nga kwo tuyamiri tuli mu bafuta.»
40 Haliko, ikyanya ikyusi kikatondeera ukutuuma mu kaaya, yabo beene Binyamiini
mbu bakebaanuke, banakanguka, ukubona kwo kalya kaaya kaabo kakola mu singooka.
41 Lyeryo, Abahisiraheeri banayami teera yabo beene Binyamiini. Beene Binyamiini
banagwatwa ne'kyoba, mu kubona kwo bakola bagaminikwa.
42 Banayami gira mbu bapuumukire mwi'shamba. Kundu kwokwo, batakalonga
ubulyo bwo'kufuushuka. Yabo Bahisiraheeri banashaaga mu twaya, banabaminika, fye!
43 Banayami sokanana yabo beene Binyamiini, banagenda bagweti bagabahiiva,
halinde i Noha, banahika kiri ne'sheere ya'kaaya ke'Gibeya.
44 Ku lwolwo lusiku, banayita abasirikaani ba Binyamiini bihumbi ikumi na munaana.
Na booshi bâli riiri bihala bi'zibo.
45 Imindereka ya'basirikaani ba Binyamiini, yanafuushuka, banapuumukira
mwi'shamba, halinde ku mugazi Rimooni. Ku kyanya bâli kola mu tibita, abandi
bihumbi bitaanu banayitirwa mu njira. Abahisiraheeri banagenda balandiriziizi yabo
beene Binyamiini, halinde mu kaaya ke'Gidoomu, banabakuutula kandi mwa'bandi
bandu bihumbi bibiri.
46 Ku lwolwo lusiku, bakayita beene Binyamiini bihumbi makumi gabiri na bitaanu.
Na booshi bâli riiri bikalage bye'ndwani.
47 Haliko, mu yabo beene Binyamiini, abashosi magana galindatu banapuumukira
mwi'shamba, halinde ku nyaala Rimooni. Yaho i Rimooni, banahamala imyezi ina.
48 Balya Bahisiraheeri banagaluka, iri banagenda bagashondooza beene Binyamiini,
halinde banasivya abandu booshi, ne'bitugwa, na ngiisi bindi byo bakagwana mwo.
Tulya twaya twabo twoshi, banatujigiivya.

21

Abahisiraheeri balooza ubulyo bwo'kuluza beene Binyamiini

1 Abahisiraheeri bâli mali gwanwa bashiikiza i Misipa, ti: «Mu kati kiitu tweshi,
ndaaye mundu úwâye gondeese munyere wage mu beene Binyamiini.»
2 Ha nyuma, Abahisiraheeri banagenda i Beteeri, banabeera yo imbere lya Rurema,
halinde ukuhisa kabigingwe. Bâli gweti bagaalira, iri banabululuka.
3 Banabwira Rurema: «E Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, maki gano, ágakoleka
mu kati kiitu? Si mu Bahisiraheeri, umulala muguma gutakiri mu boneka!»
4 Iri bukakya shesheezi kare-kare, banayubaka akatanda, banakatangira kwi'tuulo
lyo'kusiriiza lwoshi, na'matuulo go'kuyerekana ingoome.
5 Ha nyuma, banabuuzania: «Mu milala yoshi ya'Bahisiraheeri, banyandi ábatali mu
kuumana imbere lya Nahano?» Mukuba, bâli mali gwanwa babiika indahiro, kwo ngiisi
útagaahika yaho i Misipa mu yugwo muhumaanano, akwiriiri ayitwe.
6 Kundu kwokwo, Abahisiraheeri bâli yuvwitiiri beene Binyamiini indengeerwa, bwo
bâli riiri beene wabo, kyanatuma bagaadeta: «Buno, mu milala ya'Bahisiraheeri, keera
muguma gwahala.
7 Keera tukabiika indahiro kwi'ziina lya Nahano, kwo batâye yange banyere biitu.
Aaho! Yaba bashosi ábakafuuka mu mulala gwa Binyamiini, kuti kwo tugabaheereza
abakazi?»
8 Banashubi buuza, ti: «Mu milala ya'Bahisiraheeri, ka hali umulala úgutahika hano
i Misipa, imbere lya Nahano?» Banayami menya kwo ndaaye mundu úwalyoka i
Yabeeshi-Giryadi.

9 Mukuba, bakaharuura abandu ábâli riiri yaho, banabona kwo ndaaye mundu wabo
úwâli riiri ho.
10 Kwokwo, banayami lungika ye'bikalage bihumbi ikumi na bibiri bya'bashosi, ti:
«Abatuulaga booshi ba mu kaaya ke'Yabeeshi-Giryadi, mugendi baminika. Muminike
kiri na'bakazi na'baana.
11 Ee! Mugayita abashosi booshi. Muyite na'bakazi booshi keera ábakamenyana
na'bashosi.»
12 Mu batuulaga ba yaho i Yabeeshi-Giryadi, banagwanana muli abanyere magana
gana ábatazindi menyana na'bashosi. Yabo banyere, banabatwala mu shumbi ye'Shiilo,
mu kihugo kye'Kaanani.
13 Ha nyuma, abandu booshi ábâli kuumaniri yaho, banatuma indumwa imwa beene
Binyamiini, ku mugazi Rimooni. Iyo ndumwa, yanadeta kwo bahuuna umutuula.
14 Kwokwo, yabo beene Binyamiini banagaluka, banahaabwa abakazi ábakagwatwa
imbira i Yabeeshi-Giryadi. Si yabo bakazi batakabakwira.
15 Bwo Nahano keera akahaza mu beene Binyamiini, Abahisiraheeri banayuvwirwa
yabo beene wabo indengeerwa bweneene.
16 Kwokwo, abashaaja ábâli yimangiiri umuhumaanano banadeta kwokuno: «Buno,
abakazi booshi bo'mulala gwa Binyamiini keera bahera. Aahago! Kuti kwo twangayan-
gira bano bashosi ábakoli sigiiri?
17 Yabo beene Binyamiini, bakwaniini bahaabwe abakazi, gira nabo bakizi buta, lyo
hataba umulala gwa'Bahisiraheeri úgugaahera.
18 Kundu kwokwo, twe Bahisiraheeri tutangabaheereza abanyere biitu, bwo keera
tukabiika indahiro, ti: “Ngiisi úgagondeesa munyere wage mu beene Binyamiini,
adaakwe.”»
19 Lyeryo, banakengeera kwo ngiisi mwaka bali mu gira ulusiku lukulu lwa Nahano
i Shiilo. (I Shiilo, iri uluhande lwe'kisaka lwa'kaaya ke'Beteeri, inali uluhande
lwe'sheere lwe'njira ya namuhirye íri mu genda i Shekemu, inali uluhande lwe'mbembe
lwe'Rebona.)
20 Kwokwo, yabo bashaaja banahanuula beene Binyamiini kwokuno: «Mugendi
yibisha mu ndalo ze'mizabibu.
21 Na yaho, mube masu! Ikyanya abanyere be'Shiilo bagayiji kina ku lusiku lukulu,
munabishuuke. Ngiisi muguma winyu anayiseberage umunyere ye asiimiri, gira abe
mukaage. Ha nyuma, mukabuli galukira imwinyu mu kihugo kya Binyamiini.
22 «Ikyanya bayishe na bashija baabo bagayiji mùlega, tugababwira: “Yabo beene
Binyamiini, mubatabaale, mwe bakongwa mwe! Mubaleke bayange yabo banyere
biinyu. Mukuba, ikyanya tukagira izibo i Yabeeshi-Giryadi, tutakalonga abakazi
bo'kubakwira. Mu kugira kwokwo, mutagaalegwa kwo mwahongola indahiro, mu
kubaheereza banyere biinyu.”»
23 Ikyanya yabo beene Binyamiini bakalonga yiryo ihano, banalikulikira.
Balya banyere, ikyanya bâli gweti bagakina, ngiisi mushosi anayabiira muguma,
anamútwala abe mukaage. Ha nyuma, babuli galukira mu twaya twabo, banatushaku-
ulula, banatuula mwo.
24 Ku yikyo kyanya, Abahisiraheeri booshi banakizi galukira mu twaya twabo, ngiisi
mulala, na ngiisi ikondo, imwabo.
25 Mu yizo siku, ndaaye mwami ya'Bahisiraheeri bâli hiiti. Si ngiisi mundu âli kizi
gira nga kwo asiimiri yenyene.

Ikitaabo kya
Ruuti
Indangiriro

Yiki kitaabo, kiyerekiini ngiisi kwo Ruuti âli tuuziri mwemeera. Akatee lagaania navyala Nahomi kwo bagatuulanwa halinde ukufwa. Ha nyuma, uyo Ruuti âli kizi gira umukolwa gwage ku mwete. Na kwakundi, âli kizi yemeera ukuhanuulwa, halinde lyo analonga ukuyangwa na Bowazi. No'yo Bowazi, mwi'kondo lyage, mwo mukalyoka mwami mukulu Dahudi, kiri na Masiya Yesu yenyene.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Ruuti 1.16-17: «Ruuti anashuvya kwokuno: "E maawe, nanga maashi! Utanyinginge kwo nzige nakujanda, kandi iri mbu ngaluke. Ngiisi ho ugakizi genda, ho na naani ngakizi genda. Na ngiisi ho ugatuula, ho na naani nganatuula. Abandu baawe, bo bagaaba bandu baani. Kiri na Rurema wawe, ye gaaba Rurema wani. Ngiisi ho ugafwira, ho na naani nganafwira, ho nganaziikwa. Emwe! Iri nangakuyihandula kwo, Nahano yenyene anambaniirize. Niehe, ndangakuyihandula kwo, kútali ku njira yo'lufu naaho."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Nahomi na Ruuti bayijibana (1)
b) Ruuti akizi kola ku mwete mu ndalo ya Bowazi (2)
c) Ruuti asimbaha navyala (3)
d) Bowazi ayanga Ruuti (4)

1-2 Yaho keera, ikyanya abatwi be'maaja bâli twaziri* mu kihugo kye'Hisiraheeri,
umwena mukayu gwanakiteera mwo. Ku yikyo kyanya, hâli riiri umundu muguma
wa mu kaaya ke'Betereheemu ye'Buyuda, iziina lyage ye Herimereeki. Na mukaage, ye
Nahomi. Uyo Herimereeki âli hiiti bagala baage babiri, muguma ye Malooni, no'wabo
ye Kiryoni. Iyo mbaga yâli riiri ya mu mulala gwa'Bahefurata.
Yugwo mwena gwanatuma ulya Herimereeki ne'mbaga yage bagalyoka i Betere-
heemu, banabungira mu kihugo kye'Mohabu.
3 Ikyanya bakaba bakoli tuuziri iyo munda, uyo Herimereeki anashereera. Nahomi
anasigala namufwiri wa'baana babiri.
4 Yabo bagala baage, banayanga abanyere be'yo munda i Mohabu, muguma ye Horipa,
no'wabo ye Ruuti.
Iri bakaba bakoli rambiri yaho nga myaka ikumi,
5 Malooni na Kiryoni, nabo banashereera. Uyo Nahomi, anasigala kiguli-guuli.

Ruuti ahaasa ukugenda na navyala

6 Ikyanya uyo Nahomi âli ki tuuziri i Mohabu, anayuvwa kwo Nahano keera atabaala
abandu baage, mu kushubi baheereza ibyokulya. Kwokwo, anashungika kwo agalukire
i Betereheemu, mu kihugo kye'nvuukira yage, kuguma na bali-kazi baage.
7 Yabo bashatu banalyoka yaho bâli tuuziri, banashokola injira yo'kugenda i Buyuda.
Haliko, ku kyanya bâli ki riiri mu njira,
8 balya bali-kazi baage bombi, Nahomi anabayinginga kwokuno: «E bamaawe ngiisi
muguma winyu angakoli galukira imwabo. Nahano akizi mùgirira amiija, nga kwokulya
niinyu mukagagirira abahisi bagala baani. Kiri na naani, mukagangirira.
9 Kwokwo, Nahano akizi mùgashaanira. Ne'kyanya mugagendi yangwa, ngiisi
muguma winyu akalonge ukukizi holeera mu nyumba yage.»
Uyo Nahomi, ikyanya akabaseezeraga, anabanyunyuguta. Haliko boohe, banayami
tulikira mu malira.
10 Banamúbwira: «Nanga, maashi! Tugagendanwa naaho, halinde tuhike mu bandu
be'mbaga yawe.»
11 Nahomi, anabashuvya: «E maashi bamaawe, mugalukirage imwinyu. Kituma kiki
mwahaasa kwo mungulikire? Ka muki toniri kwo ngaki buta abandi baana bo'butabana,
halinde bayiji mùhyana?
12 Aahabi! Mwe bakongwa mwe! Mugalukirage imwinyu. Si ngola mugiikulu! Ka
ngiri wa kushubi yangwa?

---

* **1:1-2 1.1-2** Ku yikyo kyanya, ndaabo baami ábâli zaazi ba ho mu kihugo kye'Hisiraheeri. Haliko abatwi be'maaja bo bâli kizi kola umukolwa gwe'kyami. Batwi be'maaja 2.16; 17.6.

«Na kundu nangabiiri ndi no'mulangaaliro gwo'kushubi buta, na ndonge umushosi
mu bwobuno bushigi, na mbute abaana bo'butabana.
13 Aaho! Ka mwangaki yigenderera, halinde bakule? Bitangaziga kwo mwangatuula
buzira kuyangwa. E bamaawe, nanga maashi! Niehe, keera Nahano anyogogoza ngana.
Ee! Nie waboneerera bweneene ukumùhima.»
14 Balya bali-kazi baage, iri bakayuvwa kwokwo, banashubi tulikira mu kimombo. Iri
hakatama, uyo Horipa anahoobera navyala, mu kumúseezera, anagalukira imwabo.
Si Ruuti yehe, anayami yibiika ku navyala.
15 Nahomi anamúbwira: «Lola mukiibalo uliira, keera agalukira imwabo,
ne'mwe'mizimu yabo. E maashi, naawe kwakundi, ugalukage, umúkulikire.»
16 Ruuti anashuvya kwokuno:
«E maawe, nanga maashi! Utanyinginge kwo nzige nakujanda, kandi iri mbu ngaluke.
Ngiisi ho ugakizi genda, ho na naani ngakizi genda.
Na ngiisi ho ugatuula, ho na naani nganatuula.
Abandu baawe, bo bagaaba bandu baani.
Kiri Rurema wawe, ye gaaba Rurema wani.
17 Ngiisi ho ugafwira, ho na naani nganafwira, ho nganaziikwa.
Emwe! Iri nangakuyihandula kwo, Nahano yenyene anambaniirize.
Niehe, ndangakuyihandula kwo, kútali ku njira yo'lufu naaho.»
18 Ulya Nahomi, iri akabona kwo Ruuti ayami zeera kwo bagendanwe, anamúyagira.
19 Kwokwo, banagendanwa, banahika mu kaaya ke'Betereheemu.
Yabo bombi, iri bakaba keera bayingira mu kaaya, abandu booshi banatondeera
ukukanguka. Abakazi banakizi buuzania: «E balya, ka Nahomi uyu?»
20 Nahomi anabashuvya: «E maashi, balya! Mutaki shubi mbuuza Nahomi, (kuli
kudeta: muhiirwa). Si mukizi mbuuza Mara, (kuli kudeta: bululu). Mukuba, uburambe
bwani, Rurema wo'bushobozi bwoshi, keera akabuhindula bukizi ba bululu bweneene.
21 Ikyanya n'galyoka hano, twâli kwiziri. Si buno leero, keera Nahano angalula
maboko mamaata. Aahago! Rurema wo'bushobozi bwoshi keera amba ingoto,
anambiika mu malibu mwene yaga. Mutakizi ki mbuuza kandi Nahomi.»
22 Kwokwo, kwo Nahomi akayija atindibukira i Mohabu, anagalukira i Betereheemu,
ali kuguma na mwali-kazi wage wa Ruuti. Ku yikyo kyanya, lyo bâli ki tondiiri ukugesha
ubulo.

2

Ruuti agendi kaza ubulo imwa Bowazi

1 Uyo Nahomi âli ki sigiriini umundu muguma wa mu mulala gwo'muhisi yiba
Herimereeki, iziina lyage ye Bowazi. No'yo Bowazi âli riiri mugangambale.
2 Lusiku luguma Ruuti, ulya we'Mohabu, anabwira Nahomi: «E maawe, nakuyinginga,
umbanguule ngende mu ndalo, gira ndole iri hangaba hali úwanganyemeerera ngizi
genda ha nyuma lyage, ngweti ngaakaza imihuli* yo'bulo.» Nahomi, ti: «E mwana wani,
bwija! Ugendage.»
3 Uyo Ruuti anayami genda mu ndalo nguma, anakizi genda ha nyuma lya'bimbuzi,
iri anakaza imihuli yo'bulo. Kiziga iyo ndalo yâli riiri ye'mwa Bowazi, wa mu mulala
gwo'lya muhisi Herimereeki.
4 Uyo Bowazi, ikyanya akayija ukulyoka i Betereheemu, analamusa abimbuzi, ti:
«Nahano akizi ba kuguma na niinyu.» Nabo, ti: «Ee waliha! Naawe, Nahano akizi
kugashaanira.»
5 Uyo Bowazi anabuuza umwimangizi wa'bimbuzi: «Uliira munyere, ali we'mwa
nyandi?»
6 Uyo mwimangizi, ti: «Uliira, ali munyere we'Mohabu, ye bakayijanwa na Nahomi.
7 Ayiji nyinginga kwo nimúhanguule akizi genda ha nyuma lya'bimbuzi, agweti
agaakaza imihuli yo'bulo íyatibukira haashi. Ukulyokera ho ayijira shesheezi halinde
buno, agweti agaakaza. Hyehino hyanya, lyo akiri mu gendi luhuuka mu kitunda.»
8 Bowazi anagendi bwira Ruuti kwokuno: «E munyere wani, undegage amatwiri.
Buno, utaki kolwe kwo wakizi genda ugaakaza mu zindi-zindi ndalo. Si mu yeno ndalo
naaho, mwo ugakizi yiji kaza. Ukizi genda ha nyuma lya yaba bakozi baani bakazi.

---

* **2:2 2.2** *ukukaza imihuli* Mu Baheburaniya, mwâli biisirwi ulubaaja imwa'balimi, kwo ku kyanya kyo'kuyimbula batakizi maliiriza imimbu yoshi. Si bakizi sigira abakeni na'babunga byo bangayija bagatoola inyuma lyabo. Balaawi 19.9-10; Bukengeeze 24.19-21.

9 Ukizi lola ngiisi ho keera bagesha, naawe unakizi genda uli mu kaza ha nyuma lyabo.
Keera nababwira kwo batakizi kuhangirira. Ne'kyanya wanyoterwa, keera abakozi
bakaziyijuza amagoloovi mu ndango. Kwokwo, naawe wangagendi ganywa kwo.»
10 Ulya Ruuti, mbu ayuvwagwe kwokwo, anayinama, anahisa amalanga haashi,
anamúbwira: «Aaho! Kutagi kwo keera nalonga ukuyemeererwa imbere lyawe, halinde
wambahalira mwene yuku, na ndi kinyamahanga?»
11 Bowazi naye, ti: «Keera n'gayuvwa ngiisi byo ukagirira nyoko-vyala, ukulyokera
ikyanya yibalo akafwa. N'gayuvwa na ngiisi kwo ukasiga ababusi baawe, na'bandu ba
mu kihugo kiinyu, wanayemeera ukuyiji tuula mu bandu bo utâli yiji.
12 Ku birya byoshi byo ugweti ugaakola, Nahano akuhembe. Ee! Bwo ukatibitira mu
byubi bya Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akuheereze ikihembo íkikwaniini.»
13 Ruuti anamúbwira: «E waliha, ndi mukozi wawe. Kundu ndali nga muguma wa mu
bakozi baawe bakazi, haliko halinde buno, uki genderiiri ukumboleeza, mu kunganuuza
ne'shagayo.»
14 Iri kikaba kikola kihe kyo'kulya, Bowazi anabwira Ruuti kwokuno: «Yegeeraga
hano! Uyabiire umukate, unakizi gudweza mu divaayi.» Kwokwo, Ruuti anabwatala
ha butambi lya'bimbuzi. Bowazi anamúheereza indete ngalange, analya halinde
anayiguta. Na ízikasigala, anazisingula.
15 Ha nyuma, Ruuti anayimuka, anashubi genderera ukukaza. Bowazi anakomeereza
abakozi baage, ti: «Uyu muhya-kazi, hatagire úgamúhangirira. Mumúleke naye, akizi
kaza imihuli yo'bulo, kiri na mu mibega.
16 Ne'kyanya mugakizi ba mugweti mugakuumania imibega, mukizi músigira naye
ku mihuli, gira akizi toola. Mutanakolwe mbu mumúkanukire.»

Nahomi asiimira mwali-kazi wage

17 Mwi'yo ndalo, Ruuti anahisa ku kyanya kya'kabigingwe aki gweti agaakaza. Na ngi-
isi imihuli yo akakuumania, anagikoma, mwanabugumuka ubulo úbwangatimbaania
ikitiri.
18 Yubwo bulo, anabutaahana, anagendi buyereka navyala. Ne'misigala ye'byokulya
byo bakalya, anagibohoolera navyala.
19 Navyala anamúbuuza: «Ewe! Hayi ushubi kaliza zeene? Ndalo ye'mwa nyandi
yo washiiba ugweti ugaakola mwo? E balya, uyu mundu úwakuhahala, akizi
gashaanirwa.»
Ruuti anamúganuulira ngiisi ye ashubi kolera, ti: «Umushosi ye njubi kolera zeene,
iziina lyage ye Bowazi.»
20 Na wa navyala, ti: «Uyo mushosi, Nahano akizi múgashaanira. Emwe!
Rurema ayamiri ali mu gira amiija imwa ábakiri mwo'muuka, kiri ne'mwa ábakoli
fwiri.» Anashubi yushuula: «Uyo mushosi ali muguma mu beene witu ábakwaniini
ukutuguluula. Ee! Ali wa mu mulala gwitu.»
21 Ruuti anashubi bwira navyala: «Ka wangabona? Bitali byebyo naaho. Uyo mushosi,
anashubi mbwira kwo ngizi kulikira abakozi baage, halinde ku kyanya bagayusa
ukugesha.»
22 Na wa Nahomi, ti: «Ee maawe! Biri kwokwo. Ho wangakizi gendi libuzibwa mu
kukolera abahala-shongo, buli bwija mukizi gendanwa na yabo bandi bakozi bakazi, mu
ndalo ya Bowazi.»
23 Kwokwo, Ruuti anayibiika ku yabo bakozi bakazi ba Bowazi, banagenderera
ukukola kuguma, halinde ukuhisa ku kyanya bakayusa ukugesha ubulo ne'ngano. Ku
yikyo kyanya kyoshi, Ruuti âli tuuziri mu mwa navyala.

3

Nahomi ahanuula Ruuti hi'gulu lya Bowazi

1 Lusiku luguma, Nahomi anabwira mwali-kazi wage wa Ruuti kwokuno: «E mwana
wani, ulekage ngana nguloogeze ugundi mushosi, gira lyo uholeera.
2 Aaho! Uyo Bowazi ye mushubi kolera kuguma na'bakozi baage bakazi, ka utamúyiji
kwo ali wa mu mulala gwitu? Zeene kabigingwe, agagendi yeluula ubulo iwa kiyeluuliro.
3 «Ku yukwo, uyikarabe, unayishiige amavuta, unayambale ibyambalwa byo'mulimbo.
Ha nyuma, unamúgwane ngiisi ho ali mu yeluulira. Haliko, utalunguli múyibonesa,
átazi yusa ukulya no'kunywa.
4 Ne'kyanya agagendi gwejera, ukayitegeereze bwija ngiisi ho agendi luhuuka. Mango
aba akolaga mwi'ro, unagende ugweti ugatonyooka, unamúshemuule ikibwikwa ku
magulu gaage, unagwejere ho. Yenyene agakubwira ngiisi kwo ugaagira.»
5 Ruuti anamúshuvya: «E maawe, ngiisi byo wambwira, ngabigira.»

6 Kwokwo, Ruuti anagenda ha kiyeluuliro, anagira nga kwo navyala ayija
amúhanuula.
7 Uyo Bowazi, iri akayusa ukulya no'kunywa, anashagaluka, anagendi gwejera ha bu-
tambi lye'kilundo kyo'bulo. Ulya Ruuti, anagenda agweti agatonyooka, anamúshemuula
ikibwikwa ku magulu, anagwejera ho.
8 Iri kakaba kakola kahola-masiga, uyo Bowazi anayikanga, ti yoo! Anayami sisimuka.
Mbu ayitegeereze, anabona umukazi akoli gwejiiri ha magulu gaage.
9 Lyeryo, Bowazi anamúbuuza: «Ewe, we nyandi?» Na wa naye, ti: «E waliha, nie
Ruuti, umuja-kazi wawe. Nakuyinginga umbwike,* bwo we mwene witu úkwaniini
ukutuguluula.»
10 Bowazi anamúshuvya kwokuno: «E mwana wani, Nahano akizi kugashaanira.
Yubu bwija wakola, bwo bwe'ngingwe ukuhima amiija go ukakola imbere. Ee! Utaloziizi
ukuyangwa na'bashosi ábakiri imisore, baba bakeni, kandi iri bagale.
11 «Ku yukwo, e munyere wani, utayobohe. Ngiisi byo wahuuna, ngakugirira byo.
Mukuba abandu booshi ba mu kano kaaya, bayiji kwo uli mukazi we'ngesho nyiija.
12 Íbiri ukuli, ngwaniini ukukuguluula, bwo ndi wa mu mulala gwinyu. Haliko, hali
ugundi mundu wa mu nyumba yinyu ukumbima, anali ye kwaniini ukukukiza.
13 «Ku yukwo, buno bushigi bwoshi, ubeerage hano. Na kusheezi kare-kare, tugaalola
iri angayemeera ukukuguluula. Ne'ri angayemeera, bwija. Halikago, iri angalahira,
ku kasiisa nga kwo Nahano ayamiri ho, ngakukiza. Kwokwo, utee laala hano, halinde
shesheezi.»
14 Uyo Ruuti anagwejera yaho iwa amagulu ga Bowazi, halinde shesheezi. Haliko, ku
himbuza-mbuza, anavyuka. Ulya Bowazi anamúbwira: «E maashi, hatagirage umundu
yeshi úgaamenya kwo hali umukazi úwahika hano ha kiyeluuliro.»
15 Anashubi múbwira: «Yugwo mulondo gwawe gwo uyitumbisiri, uguyajuule.» Iri
akaguyajuula, Bowazi anafuka kwe'ndengo ndatu zo'bulo, anazibetuza Ruuti, anataaha.
16 Uyo Ruuti, iri akahikaga áhali navyala, navyala anamúbuuza: «E munyere wani,
kuti kwo byaba?» Ruuti anatondeeza ukumúganuulira ngiisi byo Bowazi amúgirira.
17 Anashubi múbwira: «Uyo mushosi ambeereza indengo ndatu zo'bulo, mu kudeta
kwo ndakugalukire maboko mamaata, we nyaama-vyala.»
18 Nahomi, ti: «E munyere wani, utuuzagye, halinde ulole ngiisi kwo bigaaba. Zeene,
Bowazi atagaluhuuka, átazi gira nga ngiisi kwo adeta.»

4

Bowazi ahyana Ruuti

1 Bowazi anagendi bwatala kwi'rembo lya'kaaya. Ulya mushosi ye Bowazi âli mali
gwanwa adeta kwo ye gaguluula ibindu bye'mbaga yo'muhisi Herimereeki, analenga
yaho. Kwokwo, Bowazi anamúbwira: «E mwene witu, yija ubwatale hano.» Uyo mwene
wabo, anagendi habwatala.
2 Ha nyuma, Bowazi anatumira abashaaja ikumi ba mu kaaya, anababwira: «Mub-
watale hano.» Banabwatala.
3 Lyeryo, Bowazi anabwira uyo mwene wabo: «Nahomi keera akalyoka i Mohabu. Na
buno, itongo írikasiga mwene witu wa Herimereeki, akola mu ligeeza.
4 Aaho! Yiri igambo, nabona kwo buli bwija ngumenyeese lyo. Yiryo itongo, nabona
kwo ube we galigula, imbere lya yaba bashaaja biitu ábabwatiiri yaha. Iri wangaba
ugaligula, ngahwe! Bibe kwokwo. Kandi iri nanga, umbwire, gira ndonge ukumenya.
Mukuba, we tákwaniini ukuliguluula. Iri wangalahiraga, lyoki ngabuli liguluula.» Uyo
mushosi anamúshuvya, ti: «Ee! Nayemeera ukuliguluula.»
5 Bowazi anashubi deta: «Buli bwija. Haliko, iri wangaliguluulira Nahomi, kwokwo
kiri na namufwiri Ruuti we'Mohabu, ugamúhyana, halinde lyo yiri itongo liyame-yame
liri lye'mbaga yo'muhisi.»
6 Uyo mwene wabo, ti: «E yaga, iri byangaba kwokwo, ndagaki liguluula. Mukuba,
nangakengeera nayiji yingiza ubuhyane bwa'baana baani mwa'makuba. Na bwo
ndagaki liguluula, ubaagage we galiguluula.»
7 (Ku yikyo kyanya, mu kihugo kye'Hisiraheeri, iri umundu angabiiri aloziizi
ukuguluula ikindu kyage, kandi iri ukukikaburania, muguma âli kwiriiri ahogole
ikiraato kyage, anakiheereze uwabo. Ukugira kwokwo, ko kâli kizi ba kalangikizo,
ko'kuyerekana kwa'magambo gooshi gayuta.)

* **3:9 3.9** *umbwike* Yiri igambo, ugundi mugeeza gwalyo «unyange».

8 Kwokwo, uyo mushosi anabwira Bowazi: «Yiryo itongo, ube we galigula.» Haaho,
anahogola ikiraato kyage, anamúha kyo.
9 Ulya Bowazi anabwira balya bashaaja, kuguma na'bandi ábâli riiri yaho kwokuno:
«Mwehe zeene, mwe tumasi twani. Ibindu byoshi íbikasigwa na Herimereeki, na
Kiryoni, na Malooni, keera mwabona kwo nabigula imwa Nahomi.
10 Na kwakundi, nahyana namufwiri Ruuti we'Mohabu, úkasigwa na Malooni.
Bino twagira hano kwi'rembo lya'kaaya, bigaatuma ibindu byo'muhisi bigayama biri
kwi'ziina lyage, na mu bandu baage. Mwehe zeene, muli tumasi.»
11 Abashaaja, kuguma na'bandi ábâli riiri yaho kwi'rembo, banashuvya, ti: «Ee! Twe
tuli tumasi. Uyu mukazi úwayija mu mwawe, Nahano akizi múgira nga kwokulya
kwa Laheeri na Leya. Mukuba, yabo bombi, bo bakayubaka inyumba ya'Bahisiraheeri.
Kwokwo, na naawe, mu mulala gwa Hefurata,* ulongage ukukizi gashaanirwa. Mu kano
kaaya ke'Betereheemu, ukizi lumbuuka mwo.
12 Abaana bo Nahano agakuheereza, uyu mukazi ye gababuta. Imbaga yawe, ikizi ba
nge'ya Pereesi, ye Tamaari akabutira Yuda.»

Bowazi na'ba mwi'kondo lyage

13 Uyo Bowazi anahyanaga Ruuti, anamúyegeera. Nahano anamúgashaanira,
anaheeka inda, anabuta umwana wo'butabana.
14 Abakazi banayiji bwira Nahomi kwokuno: «Nahano akizi yivugwa! Mukuba, zeene
atakuleka buzira mwene winyu wo'kukuguluula. Emwe! Uyu mwijukulu wawe, akizi
lumbuuka mu Bahisiraheeri.
15 Uyo, ye gakizi kuhembulula, mu kukizi kukuya-kuya mu bushaaja bwawe.
Emwe! Mwali-kazi wawe akukuuziri, anahimiri abaana balinda bo'butabana. Keera
anakubutira umwijukulu.»
16 Nahomi anayabiira uyo mwana, anamútengetera, anaba ye gakizi múlera.
17 Abatuulani baage abakazi, banadeta ti: «Awi yiyi yiyi! Nahomi, bamúbutira
umwana wo'butabana.» Uyo mwana, yabo bakazi banamúyinika iziina Hobedi. Hobedi
naye, anayiji buta Yese. Yese naye, anayiji buta umwami Dahudi.

Ikondo lyo Dahudi akakomooka mwo

18 Abandu ba mwi'kondo lya Pereesi bali kwokuno: Pereesi akabuta Hesirooni.
19 Hesirooni naye, anabuta Raami. Raami naye, anabuta Haminadabu.
20 Haminadabu naye, anabuta Nasooni. Nasooni naye, anabuta Salumooni.
21 Salumooni naye, anabuta Bowazi. Bowazi naye, anabuta Hobedi.
22 Hobedi naye, anabuta Yese. Yese naye, anabuta mwami Dahudi.

---

* **4:11 4.11** Batuulaga be'Betereheemu. Ruuti 1.2.

Ikitaabo kya mbere kya Samweri

Indangiriro

Yiki kitaabo kitonderiiri ku kyanya Haana akatanga umwana wage mwanuke Samweri, gira akizi kolera Rurema. Uyo Samweri anayiji ba mutwi we'maaja, anaba ye muzinda mu kati kaabo.

Ha nyuma, yiki kitaabo kiyerekiini ngiisi kwa'Bahisiraheeri bakatondeera ukuyiloogeza umwami.

a) Sahuli ye kayima abe mwami wa mbere mu kati kaabo. Si umutima gwage gwâli riiri mwo kubiri. Ne'kyanya âli kizi tenguha Rurema, Rurema anamúshaaza ku bwami.

b) Dahudi anaba ye gamúgomboola, anaba ye ri mwo'mutima gwo'kusimiisa Rurema.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 1 Samweri 2.30b: «…ngiisi ábali mu ngingika, baabo bo naani ngakizi gingika. Haliko ngiisi ábagakizi ngayiriza, nabo bagakizi gayirizibwa.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Umutwi we'maaja Samweri (1–3)
b) Akajumba ke'Kihango kagwatwa na'Bafirisiti, kanashubi galulwa (4–7)
c) Sahuli ayimikwa abe ye mwami wa mbere mu Bahisiraheeri (8–15)
d) Dahudi, ku kyanya atazi yima (16–27)
e) Sahuli ashaazibwa ku bwami (28–31)

Herikana ne'mbaga yage, bagenda i Shiilo

1 Hâli riiri mushosi muguma, iziina lyage ye Herikana. Âli tuuziri mu kaaya ke'Rama,
mu migazi ya mu kihugo kya Hifurahimu. Herikana âli mugala Yerohaamu, mwijukulu
Herihu. Na Herihu âli mugala Toohu, mwijukulu Suufu, wa mu gwogwo mulala
gwa'Bahifurahimu.
2 Uyo Herikana âli yaziri abakazi babiri, Haana na Peniina. Peniina âli kizi buta. Si
Haana yehe, âli gumbiri, ndaanaye mwana ye âli hiiti.
3 Ngiisi mwaka, Herikana âli kizi lyoka i Rama, anazamuukire i Shiilo, gira agendi
yikumba yo Nahano wo'bushobozi bwoshi, anamútangire na'matuulo. Yaho i Shiilo,
bagala Heri bombi, Hofini na Finehaasi, bo bâli riiri bagingi.
4 Ikyanya Herikana âli kizi tanga ituulo, âli kizi heereza mukaage wa Peniina ugwage
mutuli. Na ngiisi mwana wage, aba mutabana, kandi iri munyere, naye âli kizi longa
ugwage mutuli.
5 Haana yehe, kundu Nahano âli ki múshwesiri ibuta, Herikana âli múvunikiiri
bweneene, kyanatuma agakizi músumburusa.
6 Uyo nakororo Peniina âli kizi shomboroza Haana. Anakizi múraakaza, mbu bwo
Nahano akamúyima ibuta.
7 Ikyanya Haana âli kizi genda mu nyumba ya Nahano ngiisi mwaka, uyo Peniina
anakizi múraakaza, mu kukizi múkyokola. Haana anatondeera ukulira, anakizi zira
ibyokulya.
8 Yiba Herikana anamúbuuza: «E Haana, kituma kiki uli mu yama ujengiirwi,
unagweti ugaazira ibyokulya? Ka ndali nie ri na'kamaro imwawe, ho wangabuta
abatabana ikumi?»
9 Lusiku luguma, bâli riiri yaho i Shiilo, mu nyumba ya Nahano. Ne'ri bakaba keera
bayusa ukulya no'kunywa, Haana anayimuka. Umugingi Heri, âli bwatiiri ha mulyango
gwe'nyumba.
10 Uyo Haana âli koli jengiirwi bweneene, halinde anakizi huuna Nahano bufufumbwa.
11 Ikyanya âli gweti agamúhuuna, anabiika indahiro kwokuno: «E Nahano
wo'bushobozi bwoshi, nie mukozi wawe, ngweti ngalibuuka bweneene. Iri wanganyuvwirwa indengeerwa, utayibagire ukumbeereza umwana wo'butabana. Uyo mwana,
ngakutangira ye, anakizi kukolera mu burambe bwage bwoshi, atanâye begwe.»
12 Ku yikyo kyanya, ulya Haana anagenderera ukuhuuna Nahano. Uyo mugingi Heri
anakizi yitegeereza ku kanwa kaage.

13 Kundu akanwa kaage kâli kizi shagana-shagana, haliko izu litâli kizi yuvwikana.
Mukuba, âli gweti agahuuna mu mutima gwage naaho. Kyanatuma Heri agaatona kwo
Haana akoli lalusiri,
14 anamúbwira: «E maawe, iyi ndalwe yawe, ugagijanda mangoki? Iyi divaayi,
ugijandage, maashi!»
15 Haana naye, ti: «E waliha, ndalalusiri. Ndaanayo divaayi yo nzi nywa, kandi
iri ikindi kilalusa kyoshi. Si ngweti umwizingeerwe bweneene, na ngweti ngayereka
Nahano íbigweti bigandibuza mu mutima gwani.
16 Nie mukozi wawe. Utambaruure nga kafwa-busha ka mukazi. Ku yiki kyanya
kyoshi, njuba mu huuna Nahano hi'gulu lyo'mwizingeerwe gwo mbiiti, bwo ngoli
shengusiri.»
17 Lyeryo, Heri anamúbwira: «E munyere wani, utaahage ku mutuula. Ngiisi byo
wahuuna Rurema wa'Bahisiraheeri, akuheereze byo.»
18 Haana anamúshuvya: «Kongwa, e waliha! Ngizi gashaanirwa imbere lyawe.»
Haaho, Haana analyoka yaho, analya ibyokulya, atanaki zizibala.

Samweri abutwa

19 Iri bukakya shesheezi, Herikana ne'mbaga yage banavyuka kare-kare. Ne'ri bakaba
keera bayikumba Nahano, banataahira mu kaaya kaabo ke'Rama.
Uyo Herikana, ikyanya akamenyana na mukaage Haana, leero Nahano anayami
heereza Haana ibuta.
20 Ikyanya Haana akaheeka inda, anabuta umwana wo'butabana, anamúyinika iziina
Samweri, anadeta: «Uyu mwana, n'gamúhuuna Nahano.»
21 Iri isiku zikalenga, Herikana ne'mbaga yage banashubi genda i Shiilo, gira bagendi
tanga ituulo imwa Nahano. Yiryo ituulo, lyâli kizi tangwa ngiisi mwaka, mu kukwiza
ngiisi byo akamúlagaania.
22 Ku yulwo lugeezi, leero Haana atakagenda. Haliko, anabwira yiba: «Ikyanya
umwana agashuuka, lyo ngamútwala imbere lya Nahano, ninamúsige yo.»
23 Herikana naye, ti: «Ngiisi kwo ubwini, ukugire. Ulindirire, halinde ikyanya uyu
mwana agashuuka. Nahano akutabaale, halinde ulonge ukukwiza umuhango gwawe.»
Kwokwo, Haana anagenderera ukuyoza umwana, halinde ku kyanya akashuuka.
24 Uyo mwana, iri akaba keera ashuuka, uyo Haana anamútwala mu nyumba ya
Nahano yaho i Shiilo, kundu âli ki riiri mwanuke. Anamútwala kuguma ne'shuuli
ye'myaka ishatu, ne'kitiri kyo'mushyano, ne'kirembe kye'divaayi.
25 Iri bakayusa ukubaaga iyo shuuli, banatwala uyo mwana imwo'mugingi Heri.
26 Haana anamúbwira kwokuno: «E waliha, nga kwo utuuziri ho, biri ukuli kwo nie
yolya mukazi úwâli yimaaziri hano ha butambi lyawe, ngweti ngahuuna Nahano.
27 Ku kirya kyanya, nâli kizi múhuuna kwo ambeereze umwana. Na buno, keera
amúmbeereza.
28 Uyu mwana, namútanga imwa Nahano, gira akizi múkolera ku kyanya kyoshi
agaaba akiri mugumaana.»
Iri Haana akayusa ukubwira Heri kwokwo, anafukama imbere lya Nahano, iri
anamúyikumba.

2

1 Lyeryo, Haana anahuuna Rurema kwokuno:
«Umutima gwani, gugweti gugashambaalira Nahano,
na ngweti ngasikama mu kati kaage.
Abagoma baani, ngweti ngabashekeereza,
haliko wehe, ndi mu shambaalira ubukize bwawe.
2 Ndaaye gundi úli mweru nga Nahano,
ndaanaye gundi Rurema.
Ndaaye úli lwala nga Rurema witu.
3 Yukwo kuyihaya kwinyu, mukutwikirage kwo,
mutanakizi deta ku bwikangaate.
Si Nahano, ye Rurema, anali ye yiji byoshi,
ye nali mu gera imikolezi ya ngiisi mundu.
4 Baguma, kundu ziri ndwani,
haliko imiheto yabo iri mu vunwa.
Si ábashuba mu siitara boohe, bakoli sikamiri.
5 Balya ábâli yigusiri, buno bakola mu kolerana,
mbu lyo balonga byo bagaalya.

Si ábâli shalisiri boohe, buno bakoli yigusiri.
Úshuba ngumba, keera abuta abaana balinda.
Si ulya útágweti abaana bingi, akola kiguli-guuli.
6 Nahano ye mu leeta ulufu,
anali mu gira abandu babe bagumaana.
Kundu ali mu baziika,
haliko ali mu shubi bazuula.
7 Nahano ye mu keneesa baguma, anagaze abandi.
Ali mu tindimaza baguma, anakuze abandi.
8 Abakeni, Nahano ali mu bayinamula
mu luvu, na mu munyota-kiiko.
Anabayimike, banabwatale kuguma na'batwali.
Ikihugo kyoshi, kiri kye'mwage,
ye kakitereka ku ndaliro zaakyo.
9 Ngiisi ábamúyemiiragi, ali mu kizi balanga.
Si banangora-mabi boohe, bagaherera mu kihulu.
Ndaaye úli mu hima ku misi yage yenyene,
10 si ngiisi ábali mu hagana na Nahano bagatemwa-temwa biniga-biniga.
Agalavya hi'gulu lyabo, nga mulavyo ukulyoka hi'gulu,
ye ganahana amahanga gooshi.
Agaheereza mwami wage imisi.
Ee! Bwo keera akamútoola, aganamúhuuza.»
11 Uyo Haana, iri akayusa ukudeta kwokwo, anataahira i Rama bo na yiba. Haliko, ulya mwana Samweri, anasigala yaho i Shiilo, gira akizi kolera Nahano, mu kukizi tabaala umugingi Heri.

Bagala Heri bahigula

12 Bagala Heri batâli simbahiri Nahano, si bâli riiri banangora-mabi.
13 Ikyanya abandu bâli kizi tanga amatuulo imwa Nahano, batâli kizi gasimbaha. Mukuba, inyama ízatangwa ituulo, ikyanya zâli kizi ba zikiri mu birira,
14 lyeryo ulya mukozi wo'mugingi anayami gendi tunga umushito mu nyungu. Gulya mushito, ngiisi nyama yo gugahikira kwo, inayami ba iri yo'mugingi. Ikyanya Abahisiraheeri booshi bâli kizi yiji tanga amatuulo i Shiilo, kwokwo kwo bâli kizi girirwa ibikoleere.
15 Ulya mukozi wo'mugingi, kiri na ku kyanya ibinyule bitazi siriizibwa ngi'tuulo imwa Nahano, âli kizi yija, anabwire ngiisi úgweti úgatanga ituulo: «Uheereze umugingi inyama, gira ayokye. Bwo ataloziizi indeeka, umúheereze naaho imbishi.»
16 Uyo mundu, iri angamúshuvya: «Ulindire ibinyule bitee siriizibwa, ukabuli yabiira ngiisi yo uloziizi.» Lyeryo, umukozi wo'mugingi anayami múmamira, ti: «Nanga! Ndagakulindirira, ugimbeereze bwobuno. Ne'ri wangalahira, ngagiyabiira ku misi.»
17 Yabo bagala Heri, ikyanya bâli kizi gira ibyaha mwene yibyo, banakizi ba bagayiriza amatuulo ga Nahano. Kyanatuma agabarakarira bweneene.

Samweri atuuziri i Shiilo

18 Ku kyanya Samweri âli kizi kolera Nahano, âli kizi ba ayambiiti ikangaata lyo'bugingi lye'kitaani.
19 Ngiisi mwaka, nyina âli kizi múlukira ihikanju. Ne'kyanya bâli kizi gendi yikumba Nahano i Shiilo, no'kugendi tanga ituulo, lyo âli kizi mútwalira hyo.
20 Uyo Herikana bo na mukaage, Heri anakizi bagashaanira, ti: «Nahano, akizi kuheereza abandi baana ku'yu mukazi, bagomboole uyu ye ukatanga imwa Nahano.»
Ha nyuma, banagalukire i kaaya.
21 Nahano anagashaanira Haana, anamúheereza abandi baana bashatu bo'butabana, na'banyere babiri. Umwana Samweri, anagenderera ukukula bwija imbere lya Nahano.

Heri na'bagala

22 Ku yikyo kyanya, Heri âli kola mushaaja kongotwe. Anakizi yuvwa ngiisi kwa'bagala bagweti bagaagira ibihigo mu Bahisiraheeri. Akanayuvwa na kwo bakola mu shuleha abakazi ábâli kizi kola ha mulyango gwi'heema lye'mihumaanano.
23 Kyanatuma agababuuza kwokuno: «Abandu bakola mu mbwira ngiisi kwo mugweti mugabakolera kwe'bihigo. Aahago! Kituma kiki mugweti mugayifunda mu bitalaalwe mwene yibyo?
24 E baana baani, yibyo mugweti mugaagira, bitali nga byo. Keera byanamenyeekana hooshi mu bandu ba Nahano.

25 Umundu, iri angahubira uwabo, anahuunirwe ulukogo imwa Rurema, agaakogwa.
Haliko, iri angahubira Rurema yenyene, nyandagi úwangaki múkoga? Si ndaaye!»
Kundu Heri akahanuula abaana baage kwokwo, haliko batanamútwaza. Mukuba,
Nahano âli mali shungika kwo agabayita.
26 Umwana Samweri, anagenderera ukukula, anakizi simiisa Nahano, kiri na'bandu.

Ubuleevi hi'gulu lye'mbaga ya Heri

27 Lusiku luguma, umukozi wa Rurema anayijira Heri, anamúmenyeesa iyi indumwa
ukulyoka Nahano, ti: «E Heri, ikyanya Abahisiraheeri bâli ki riiri mu buja i Miisiri imwa
mwami Faraho, n'gayimenyeesa ku bweranyange imwa shokulu wawe wa Harooni.
28 Mu milala yoshi ya'Bahisiraheeri, ye n'gatoola, kwo abe mugingi. Ye wâli kwaniini
ukundangira amatuulo go'kusiriiza ku katanda, anakizi nyokera umubadu, anakizi
yija imbere lyani, ayambiiti ikangaata lyo'bugingi. Iyo mbaga ya shokulu wawe,
nanagiheereza amatuulo go'kusiriiza ga'Bahisiraheeri bâli kizi ndangira.
29 «Aaho! Amatuulo gaani, kituma kikagi ugweti ugagagayiriza? Si ugweti ugaakuza
abaana baawe ukumbima. Ikyanya Abahisiraheeri bali mu ndangira amatuulo, muli
mu yiduza mwenyene, mu kukizi lya inyama ízíheshiri.
30 «Buno, Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: “N'gabiika umuhango,
kwo mu mulala gwa'Balaawi, imbaga yawe ye gakizi ngolera, halinde imyaka
ne'myakuula. Haliko buno, yiri igambo litâye ki be. Si ngiisi ábali mu ngingika, baabo
bo naani ngakizi gingika. Haliko, ngiisi ábagakizi ngayiriza, nabo bagakizi gayirizibwa.
31 «“Lolaga! Mu siku ízigayija, aba mwi'kondo lyawe, booshi bagakizi yami shereera.
Ndaanaye mushaaja úwâye ki boneke mwo.
32 Uganakizi yama uli ne'ngerania. Na kundu ngakizi gashaanira Abahisiraheeri,
haliko mu mbaga yawe, ndaaye kiri no'muguma úwâye ki hike mu bushaaja.
33 Na mu beene winyu, ngiisi ye ndagayitira ha kashasha kaani, agakizi vunika
umutima, ku mwizingeerwe. Abaana baawe, bagakizi fwa, bakiri misore.
34 «“Yago magambo, íbigakuyereka kwo gali go'kuli, bagala baawe, Hofini na
Finehaasi, bombi bagayami fwa ku lusiku luguma.
35 «“Ha nyuma, na nyimangike umugingi úkwaniini. Yehe, agakizi gira nga kwo
njungisiri mu mutima gwani. Abandu ba mwi'kondo lyage, ngabasikamya, halinde
banakizi kolera umukozi wani ye ngatoola.
36 Na ngiisi bandu ba mwi'kondo lyawe ábasigiiri, bagakizi yiji fukama imbere
lya'baana baage, iri banamúhuuna ifwaranga ne'kikoojoka kyo'mukate, banamútakire,
ti: Twakuyinginga we kongwa, utuheereze imikolwa mirebe mu bagingi, gira nyiitu
tukizi longa hyo twangaleeza ku kanwa.”»

3

Nahano ahamagala Samweri

1 Samweri âli kizi kolera Nahano, mu kutabaala Heri. Haliko mu yizo siku, Igambo
lya Nahano, lyâli kola nga ndaalyo. Kiri na'mabone, gâli keehiri.
2 Umugingi Heri, amasu gaage gâli kola mwo'lundanda, atanâli kiri mu bona.
Iri hakaba lusiku luguma, bushigi, Heri âli koli gwejiiri ahandu haage.
3 Itara lya Nahano lyâli ki yasiri. Samweri naye âli koli gwejiiri mu nyumba ya Nahano,
ha butambi lya'Kajumba ke'Kihango kya Rurema.
4 Lyeryo, Nahano anahamagala Samweri. Samweri anayitaba, ti: «Ndi hano, e
waliha!»
5 Uyo Samweri anayami vyuka, anatibitira imunda Heri, anamúbwira: «Ndi hano,
e waliha! Nayuvwa kwo ugweti ugambamagala.» Heri, ti: «Nanga, ndakuhamagala!
Galuka, ugendi gwejera.» Kwokwo, Samweri anagaluka, anagwejera.
6 Nahano anashubi múhamagala: «E Samweri!» Samweri anavyuka, anagenda
imunda Heri, anamúbwira: «Ndi hano, e waliha! Nayuvwa kandi kwo wambamagala.»
Haliko Heri analahira, ti: «Nanga, e mwana wani! Ndakuhamagala! Ugendi gwejera.»
7 Ku yikyo kyanya, Samweri atâli zaazi menya Nahano. Mukuba, atâli zaazi yerekwa
Igambo lyage.
8 Kwokwo, Nahano anashubi hamagala Samweri ubwa kashatu. Lyeryo, Samweri
anashubi vyuka, anagenda kandi imunda Heri, anamúbwira: «E waliha, ngola hano!
Ka wambamagala?»
Lyeryo, ulya Heri anayami menya kwo Nahano ye gweti úgahamagala Samweri.
9 Kwokwo, Heri anamúbwira: «Ushubi gendi gwejera. Ne'ri angashubi kuhamagala,
unamúyitabe kwokuno: “E Nahamwitu, ndi mukozi wawe! Deta, ngweti ngakuyuvwi-
riza.”» Kwokwo, Samweri anashubi gendi gwejera.

10 Iri hakazinda, Nahano anayiji yimanga ha butambi lya Samweri, anamúhamagala,
nga kwo ashuba mu múhamagala: «E Samweri, e Samweri!» Leero, anayitaba, ti: «E
Nahano, ndi mukozi wawe! Deta, ngweti ngakuyuvwiriza.»
11 Nahano anamúbwira kwokuno: «E Samweri, lolaga! Ngoli loziizi ukugira igambo
mu Bahisiraheeri. Na ngiisi úgaliyuvwa, agakanguka.
12 Ku yulwo lusiku, ngaagira ngiisi byo n'gashungika hi'gulu lya Heri ne'mbaga yage,
ukulyokera ku ndondeko, halinde ukuhisa ku mbeka.
13 Mukuba, ulya Heri, kundu âli yiji-yiji ngiisi kwo bagala baage bagenderiiri
ukungeneka, atanabakanukira. Kwokwo, nanamúbwira kwo ngakizi hana imbaga yage
imyaka ne'myakuula.
14 Keera nanabiika indahiro. Kundu bangagira mbu bakizi tanga amatuulo hi'gulu
lya'mabi gaabo, gatâye kogwe.»
15 Kwokwo, uyo Samweri anagwejera halinde shesheezi. Iri bukakya, anavyuka,
anayigula inyiivi ze'nyumba ya Nahano. Halikago, anayoboha ukugendi bwira Heri
hi'gulu lya'mabone gaage.
16 Kundu kwokwo, Heri anamúhamagala, ti: «E mugala wani wa Samweri, tee yije
hano.» Samweri anayitaba, anadeta: «Ndi hano, e waliha!»
17 Heri anamúbwira: «Kutagi kwo Rurema akubwira? Ukumbishuuke. Ee! Umbwire
byoshi. Iri wangabimbisha, Rurema akuhaniirize.»
18 Ngiisi byo Samweri akabwirwa, anamúganuulira byo, buzira kumúbisha igambo
lyoshi. Heri anashuvya: «Ye Nahano. Leka agire ngiisi kwo aloziizi.»
19 Samweri anagenderera ukukula. Nahano, banakizi yamanwa. Ngiisi byo Samweri
âli kizi deta, ndaalyo kiri ne'liguma írikafwa ubusha.
20 Abandu mu kihugo kye'Hisiraheeri, ukulyokera imwa Daani, halinde ukuhisa i
Beeri-Sheba, booshi bâli yiji kwo'yo Samweri ali muleevi mwemeera wa Nahano.
21 Nahano anagenderera ukukizi yiyerekana imwa Samweri yaho i Shiilo, anakizi
múheereza igambo lyage.

4

1 Amagambo ga Samweri ganakizi lumbuuka mu Bahisiraheeri booshi.

Akajumba ke'Kihango kagwatwa imbira

Ku yikyo kyanya, Abahisiraheeri banagendi lwisa Abafirisiti. Ne'kyanya bakagenda,
banashumbika i Hebenezeeri. Abafirisiti nabo, banashumbika i Hafeeki.
2 Haaho, Abafirisiti banayiji teera Abahisiraheeri. Ne'kyanya izibo likakungula, yabo
Bafirisiti banahima, banayita Abahisiraheeri bihumbi bina.
3 Ikyanya yabo basirikaani ba'Bahisiraheeri bakagaluka mu shumbi yabo, abashaaja
baabo banayibuuza: «Kituma kiki Nahano aleka Abafirisiti batuhime zeene? Leka tutee
genda i Shiilo, tugendi yabiira ya'Kajumba ke'Kihango kya Nahano. Iri twangakizi
kagendana mwi'zibo, kagakizi tukiza mu bagoma biitu.»
4 Kwokwo, banatuma abashosi baguma i Shiilo, gira bagendi leeta Akajumba
ke'Kihango kya Nahano wo'bushobozi bwoshi. Kalya Kajumba, kâli riiri kwo ba-
makerubi. Na Nahano yenyene âli kizi beera ha kati kaabo. Yako Kajumba, kakayija
kakulikiirwi na bagala Heri bombi, Hofini na Finehaasi.
5 Kalya Kajumba ke'Kihango kya Nahano, ikyanya kakahika mu shumbi
ya'Bahisiraheeri, banakabandira akabuuli, awi yiyi yiyi, halinde ikihugo kyoshi
kyanajugumbana.
6 Yabo Bafirisiti, mbu bayuvwe, banadeta, ti: «Maki yago? Si Abaheburaniya bagweti
bagabanda akabuuli!»
Iri bakamenya kwa'Kajumba ke'Kihango kya Nahano keera kayingira mu shumbi
ya'Baheburaniya,
7 banatondeera ukuyoboha, iri banadeta kwokuno: «Yayewe! Hali umuzimu mulebe,*
úgwayingira mu shumbi yabo. Ulwitu leero lwahikaga! Si igambo mwene yiri, litazindi
ba ho!
8 Yayewe imwitu! Nyandagi úgaki tukiza mu maboko go'muzimu gwabo, bwo
guli no'bushobozi? Si yugwo muzimu, gwo gwâli kizi libuza Abamiisiri bweneene
mwi'shamba!

* **4:7 4.7** *muzimu mulebe* Kandi iri Rurema. Mukuba, Abafirisiti boohe batâli múyiji. Si bâli toniri kwo Rurema wa'Bahisiraheeri guli muzimu nge'mizimu yabo bonyene.

9 «Ngahwe e Bafirisiti! Mukizi kania indege. Buzira kwokwo, mugayiji ba baja
ba'Baheburaniya, nga kwo nabo keera bakaba baja biitu. Kwokwo, musikamage,
tubalwise.»
10 Balya Bafirisiti banalwisa Abahisiraheeri. Ku lwolwo lusiku, izibo likakungula bwe-
neene. Abasirikaani ba'Bahisiraheeri ábâli geeziri na'magulu banayitwa mwe'bihumbi
makumi gashatu. Ne'kyanya bakahimwa, ngiisi Muhisiraheeri, anapumukira imwage.
11 Kiri na'Kajumba ka Rurema, nako kanagwatwa imbira. Na bagala Heri bombi,
Hofini na Finehaasi, banayitwa.

Heri afwa

12 Ku lwolwo lusiku, mundu muguma wa mu beene Binyamiini, anapuumuka
ukulyoka mwi'zibo, anagenda halinde i Shiilo. Ibyambalwa byage byâli kola bibere-
bere. Na mwi'twe lyage, mwâli yijwiri ulukungu.
13 Ne'ri akahika áhali Heri, anamúgwana ayishumasiri ku kitumbi kyage, ku butambi
bwe'njira. Heri âli yobohiri bweneene mu mutima gwage hi'gulu lya'Kajumba
ke'Kihango kya Rurema. Ikyanya uyo mundu akayingira mu kaaya, anabwira abandu
ngiisi íbyakoleka mwi'zibo. Haaho, abandu booshi mu kaaya, banatondeera ukulira ku
kimombo.
14 Heri, iri akayuvwa, anabuuza: «Yikyo kimombo, kiri kya biki?»
Uyo mundu anakwabadukira áhali Heri, gira amúganuulire.
15 Ku yikyo kyanya, Heri âli kola ne'myaka makumi galimwenda na munaana.
Na'masu gaage gâli kola mwo'lundanda, atanâli kizi ki bona.
16 Uyo mundu anaganuulira Heri, ti: «Zeene bwobuno, lyo nafuuka mwi'zibo.» Heri
anamúbuuza: «E mugala wani, myazi miki iyo munda?»
17 Na wa naye, ti: «Abahisiraheeri bapuumuka Abafirisiti. Na mu kati kiitu, mwafwa
akandaharuurwa ka'basirikaani. Ne'ngingwe, bagala baawe bombi, Hofini na Finehaasi,
nabo bafwa. Kiri na'Kajumba ka Rurema, abagoma bakagwata imbira.»
18 Heri âli kola mushaaja, anâli jeziri bweneene. Ulya mundu, mbu abe akiri mu deta
hi'gulu lya'Kajumba ka Rurema, lyeryo Heri anayami sheruka ku kitumbi kyage, igosi
lyananyooka, anayami fwa. Uyo Heri akahisa imyaka makumi gana agweti agarongoora
Abahisiraheeri.

Muka Finehaasi afwa

19 Ku yikyo kyanya, mwali-kazi Heri, muka Finehaasi, âli riiri ne'nda ndeera ho. Naye,
mbu ayuvwagwe kwa'Kajumba ka Rurema kagwatwa imbira, na kwo shevyala na yiba
keera bafwa, lyeryo ngana anayami yuvwa umukero, anatondeera ukubuta. Haliko,
gulya mukero gwanamúkayira bweneene.
20 Ne'ri akaba akoli lambamiri, akola mu hamba, abahumbwa banamúbwira: «Ewe!
Ukanie umutima. Keera wabuta umwana wo'butabana.» Haliko, uyo muka Finehaasi
atanabatwaza, atanabadesa.
21 Ulya mwana wage, uyo muka Finehaasi anamúyinika iziina Hikaboodi, iri anadeta:
«Ubulangashane bwa Rurema keera bwalyoka mu Bahisiraheeri.» Na íbitumiri
akamúyinika yiryo iziina, bwa'Kajumba ka Nahano kakagwatwa imbira, na bwo
shevyala na yiba bakafwa.
22 Anashubi deta: «Akajumba ka Nahano, bakagwata imbira. Yoho wee! Ubulan-
gashane bwa Rurema, keera bwalyoka mu Bahisiraheeri.»

5

Akajumba ke'Kihango katwalwa mu Bafirisiti

1 Abafirisiti, iri bakaba keera bagwata Akajumba ka Rurema imbira, banakalyosa i
Hebenezeeri, banakatwala mu kaaya kaabo ke'Hashidoodi.
2 Ne'ri bakakahisa yo, banagendi katereka mu luheero lwabo, ha butambi lyo'mugisi
gwabo Dagooni.
3 Iri hakaba shesheezi, abandu banagwana gulya mugisi Dagooni gukoli gwiri buubi
imbere lya'Kajumba ka Nahano. Kwokwo, banashubi guyimangika.
4 Iri hakaba shesheezi kandi, banagwana kandi gulya mugisi Dagooni gukoli gwiri
buubi imbere lya'Kajumba ka Nahano. Leero, itwe lyagwo, kiri na'maboko gaagwo,
byâli nongosiri, byanalambama ha kisimba-lyango. Hanasigala naaho ikimbiri-mbiri.
5 (Kyo kitumiri abagingi bo'mugisi Dagooni, na ngiisi ábali mu guyikumba, halinde
zeene, ikyanya bali mu yingira mu luheero lwagwo, batali mu fina mu kisimba-lyango
kyalwo.)

6 Balya bandu be'Hashidoodi, Nahano anabahana bweneene, kuguma na'bandu
bo'tundi twaya útwâli bazungulusiri. Anabalibuza bweneene ne'birole.
7 Balya bandu be'Hashidoodi, ikyanya bakabona íbyabakoleka kwo, banadeta:
«Rurema wa'Bahisiraheeri, ye gweti úgatuhana, twe no'mugisi gwitu Dagooni. Kano
Kajumba ka Nahano, katakwaniini kwo kakizi beera ino munda imwitu.»
8 Yabo bandu banayami tumira abakulu ba'Bafirisiti, banababuuza: «Yaka Kajumba
ka Rurema wa'Bahisiraheeri, tukagire kuti?» Nabo, ti: «Kakwaniini katwalwe i Gaati.»
Kwokwo, banakatwala i Gaati.
9 Ne'kyanya kakaba keera katwalwa i Gaati, abandu ba mu yako kaaya nabo, Nahano
anashubi bahana, mu kubalwaza ibirole. Yibyo birole, byanakizi yahukira imisore
na'bashaaja. Kwokwo, nabo banaba mwa'kalugi.
10 Kyanatuma kalya Kajumba, bagakalyosa yaho, banakatwala mu kaaya
ke'Hekurooni. Iri kakahika mwo, abandu banabanda akaluulu, ti: «Nyiitu, mu
kutuleetera Akajumba ka Rurema wa'Bahisiraheeri, mwayiji tumaliisa, kuguma
na'bandu biitu.»
11 Lyeryo, banakuumania abatwali ba'Bafirisiti, banababwira: «Yaka Kajumba ka
Rurema wa'Bahisiraheeri, mukagalulire ho katuula. Buzira kwokwo, twe na'bandu
biitu, tugaamala.» Na íbikatuma bagaadeta kwokwo, bwo Rurema âli kola mu bahana,
na baguma baabo bâli mali fwa.
12 Ku yikyo kyanya, ngiisi ábatakafwa, bâli gweti bagalibuuka bweneene ne'birole.
Abandu booshi ba mu yako kaaya, banalira ku kimombo. Izu, lyanayuvwikana
mwi'gulu.

6

Akajumba ke'Kihango kagalulwa

1 Yako Kajumba ka Nahano, kakamala imyezi irinda mu kihugo kye'Bufirisiti.
2 Iri hakatama, yabo Bafirisiti banatumira abagingi baabo, kiri na'bafumu, banababu-
uza: «Yaka Kajumba ka Nahano, tukagirage kuti? Mutubwire ngiisi kwo tugakagalulira
beene ko.»
3 Yabo bagingi, ti: «Yaka Kajumba ka Rurema wa'Bahisiraheeri, iri mwangakagalula,
kataki gende koonyene. Haliko, mukatume kuguma na'matuulo go'kuhyula. Kwokwo,
lyo mugaasisa íbitumiri mugweti mugalonga-longa yiki kihano, halinde munakizibwe.»
4 Balya bandu banabuuza: «Aaho! Bikagi byo tugahyula?»
Banashuvya, ti: «Mutulage imigisi itaanu mu nooro, gube mugani gwa yibi birole,
ne'gindi itaanu íri nga mbeba. Iyo migisi, ngiisi muguma gugayimangira umutwali
muguma-muguma mu Bafirisiti. Mukuba, mweshi kuguma, ikiija kikamùyingira mwo.
5 Na íbigaatuma mugagitula, mukuba yibyo byombi byo biri mu shereeza ikihugo
kiinyu.
«Ikyanya mugaagira kwokwo, lyo mugaaba mwasimbaha Rurema wa'Bahisiraheeri.
Hali ikyanya angaleka ukumùhana, analeke ne'migisi yinyu, ne'kihugo kiinyu.
6 Mutakolwe mbu mukizi yumya imitima yinyu, nga kwa'Bamiisiri na Faraho bakagira.
Bwo boohe batakahanguula Abahisiraheeri kwo balyoke mu kihugo kyabo, kyanatuma
Rurema agabashundeeza na'malibu ga kwingi-kwingi.
7 «Ku yukwo, muloozagye igaare lihyahya. Yiryo igaare likululwe ne'ngaavu zibiri
ízikiri mu yoza inyana, zinabe zitazindi shwekerwa ibyuma mwi'gosi. Si inyana zaazo
muziyobore, munazishwekere mwi'ruli.
8 Yiryo igaare, munalitereke mwo kalya Kajumba ka Nahano. Na mu hindi hijumba,
munabiike mwe'rya migisi ye'nooro, irya yi'tuulo lyo'kuhyula.
«Kwokwo, munaleke zirya ngaavu zitwale lirya igaare zoonyene, buzira kuron-
goorwa.
9 Munalilolage, iri ligayami twala Akajumba ka Nahano mu kihugo kyage, mu kaaya
ke'Beeti-Shemeeshi. Kwokwo, lyo tugaamenya kwo yiki kiija kyaleetwa na Rurema
wa'Bahisiraheeri. Yiryo igaare, iri litangagenda yo, lyeryo tugaamenya kwo Rurema
atali ye watuhana. Tunasobanukirwe kwo yiki kiija zaaba maana mbi naaho.»
10 Yabo bandu, ikyanya yabo bagingi bakababwira kwokwo, banabigira. Banayabiira
ingaavu zibiri ízâli kizi yoza inyana, banazishwekera ku yiryo igaare. Inyana zaazo,
bakaziyobora.
11 Na'Kajumba ka Nahano, banakashoneza mwi'gaare kuguma ne'hijumba hyo bâli
biisiri mwe'migisi ye'mbeba na ye'birole íkatulwa mu nooro.

12 Yizo ngaavu zanayami genda, halinde mu kaaya ke'Beeti-Shemeeshi, iri zinayana.
Zitanayahuka ilulyo, kandi iri ilumosho. Yabo baami bataanu, bâli zishalagiiri, halinde
ukuhika ku lubibi lwe'Beeti-Shemeeshi.
13 Ku yikyo kyanya, abandu be'Beeti-Shemeeshi, bâli gweti bagaagesha ingano mu
ndekeera. Mbu bayinamulage amasu, banabona Akajumba ka Nahano, banashambaala
bweneene.
14 Yiryo igaare lyanayitundira ha ndalo ya Yoshwa, umutuulaga we'yo munda.
Lyanayimanga ha butambi lyo'mukungubwe. Yiryo igaare, yabo bandu banalishenya.
Na yizo shaali, banazisiriigiza mwo Nahano yizo ngaavu, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi.
15 Yako Kajumba ka Nahano, Abalaawi banakalyosa yaho, na hirya hijumba íhyâli
riiri mwe'migisi íkatulwa mu nooro, banabitereka ku gulya mukungubwe. Ku lwolwo
lusiku, abandu be'Beeti-Shemeeshi, banatangira Nahano amatuulo go'kusiriiza lwoshi,
na'matuulo go'kuyerekana ingoome.
16 Yabo batwali bataanu ba'Bafirisiti, iri bakabona kwokwo, banayami galukira i
Hekurooni.
17 Kwokwo, kwo yabo Bafirisiti bakatuma yibyo birole íbikatulwa mu nooro, gira
libe ituulo lyo'kuhyula imwa Nahano hi'gulu lya'mahube gaabo. Mugisi muguma
gukatangwa hi'gulu lya'kaaya ke'Hashidoodi, no'gundi hi'gulu lya ke'Gaza, no'gundi
hi'gulu lya ke'Hashikelooni, no'gundi hi'gulu lya ke'Gaati, no'gundi hi'gulu lya
ke'Hekurooni.
18 Iyo migisi, umuharuuro gwayo gwâli kulikiriini no'twaya twabo, nga kwo twâli
twazirwi na'batwali baabo bataanu ba'Bafirisiti. Yutwo twaya tutaanu, twâli zitiirwi
bweneene. Hâli riiri no'twaya twa mu mbingiro. Yugwo mukungubwe, kali kamasi ka
íbikakoleka yaho ha ndalo ya Yoshwa we'Beeti-Shemeeshi. Kiri na zeene, gukiri ho.
19 Haliko, yabo bandu be'Beeti-Shemeeshi bakatumbuula Akajumba ka Nahano,
kyanatuma Rurema agabayita mwa'bandu makumi galinda. Ikyanya akabahana,
banalira ku kimombo.

Akajumba ke'kihango katwalwa i Kiryati-Yariimu

20 Balya bandu be'Beeti-Shemeeshi banabuuzania: «Nyandagi úwangaki yimanga
imbere lya Nahano? Si ali mweru bweneene! Akajumba kaage, ikyanya kagalyoka
imwitu, kagagenda imwa nyandi?»
21 Banatuma indumwa mu kaaya ke'Kiryati-Yariimu, ti: «Abafirisiti keera bagalula
Akajumba ka Nahano. Muyiji kayabiira, mukatwale imwinyu.»

7

1 Yabo bashosi be'Kiryati-Yariimu, ikyanya bakabwirwa kwo bayiji yabiira Akajumba
ka Nahano, kwo bakanagira. Banakatwala imwa Habinadabu, umutuulaga wa mu
tugangazi, banataluula mugala wage wa Heryazaari, abe ye gakizi kalanga.
2 Yako Kajumba ka Nahano, kanamala imyaka makumi gabiri, kali yaho i Kiryati-
Yariimu. Na ku yikyo kyanya kyoshi, lya'Bahisiraheeri bakashubi tondeera ukulooza
Nahano.

Samweri atwala

3 Ku yikyo kyanya, Samweri anabwira Abahisiraheeri booshi kwokuno: «Iri
mwangaba muloziizi ukugalukira Nahano ku mitima yinyu yoshi, mukwaniini
mutwikire ku bindi íbiri mu yikumbwa, na ku mugisi Hashitarooti. Munakulikire
Nahano ku mutima úgushenguusiri. Yehe naaho, abe ye mugakizi kolera. Iri
mwangagira kwokwo, lyoki agamùkiza mu maboko ga'Bafirisiti.»
4 Kwokwo, balya Bahisiraheeri banatwikira ku migisi yo'muzimu Baali, na ku ya
Hashitarooti, banakizi kolera Nahano naaho.
5 Ha nyuma, Samweri anababwira: «Mukuumanie Abahisiraheeri booshi i Misipa,
gira lyo mbahuunira imwa Nahano.»
6 Ikyanya bakaba keera bakuumana yaho, banavwoma amiiji, banagayona imbere
lya Nahano. Ku lwolwo lusiku, banayishalisa, iri banayilega kwokuno: «E Nahano,
keera tukakuhubira bweneene.» Haaho i Misipa, Samweri anakizi twa imaaja
za'Bahisiraheeri.
7 Abafirisiti, iri bakayuvwa kwa'Bahisiraheeri keera bakuumana i Misipa, abaami
baabo banabakuumania, gira bayiji bateera. Abahisiraheeri, mbu bayuvwe kwokwo,
banatondeera ukuyoboha,
8 banabwira Samweri: «Utaluhe ukukizi takira Rurema Nahamwitu hi'gulu liitu, gira
atulyose mu maboko ga'Bafirisiti.»

9 Samweri anayabiira ikyanabuzi, anakitanga libe ituulo lyo'kusiriigiza Nahano,
anabuli mútakira bweneene hi'gulu lya'Bahisiraheeri. Ne'kyanya akamúhuuna,
Nahano anamúshuvya.
10 Lirya ituulo, ikyanya Samweri akaba akiri mu litanga, Abafirisiti banaba keera
bayija, gira bateere Abahisiraheeri. Haaho, Nahano anakyula mwi'gulu, kwi'zu lihamu
nga lya mukungulo.
Balya Bafirisiti, iri bakayuvwa kwokwo, banayami shindibuka, banashaabuka.
11 Abahisiraheeri banayami genda babalandiriziizi iri banabayita, banabahisa hoofi
na'kaaya ke'Beeti-Kaari.
12 Samweri anayabiiraga ibuye, analishinga ha kati ke'Misipa ne'Sheeni. Yiryo
ibuye, analiyinika iziina Hebenezeeri, iri anadeta: «Halinde buno, Nahano aki gweti
agatutabaala.»
13 Kwokwo, kwa'Bafirisiti bakahimwa, batanaki shubi yiji lwisa Abahisiraheeri.
Ku kyanya kyoshi Samweri âli ki riiri ho, Nahano wo'Bushobozi âli kizi kandamira
Abafirisiti.
14 Utwaya twoshi twa'Bahisiraheeri, ukulyokera i Hekurooni halinde i Gaati,
kundu Abafirisiti bâli tunyaziri, haliko twanashubi galukira Abahisiraheeri. Hali
no'tundi twaya two bakabagalulira kwakundi. Kiri na'Bahamoori banatuulanwa
na'Bahisiraheeri mu kati ko'mutuula.
15 Uyo Samweri, mu siku zaage zooshi, anakizi twa imaaja za'Bahisiraheeri.
16 Ngiisi mwaka, âli kizi genda agazunguluka mu kaaya ke'Beteeri, na mu ke'Girigaali,
na mu ke'Misipa. Ikyanya âli kizi hika mu yutwo twaya, âli kizi batwira imaaja.
17 Ha nyuma, anakizi galukira imwage i Rama. Na yaho kwakundi, âli kizi twa
he'maaja za'Bahisiraheeri, anahayubaka akatanda ka Nahano.

8

Abahisiraheeri bahuuna umwami

1 Ikyanya Samweri akaba akola mushaaja, anabiika bagala baage, gira bakizi twa
imaaja za'Bahisiraheeri.
2 Ifula yage, ye Yuheeri. Na úgamúlonda, ye Habiya. Yabo bagala baage bombi, bâli
kizi twa imaaja za'bandu i Beeri-Sheba.
3 Kundu kwokwo, batâli tuuziri bwija nga yishe. Si boohe, bâli kizi yihahalira
boonyene, banakizi yakiira ikitulire. Na kwakundi, banakizi shobania íbikwaniini.
4 Kwokwo, abakulu ba'Bahisiraheeri banakuumana i Rama, gira bagendi bona
Samweri.
5 Iri bakahika, banamúbwira: «Lolaga! Keera washaaja. Na bagala baawe, bagweti
bagakulikira izindi-zindi ngesho, zitanali nge'ze'mwawe. Ku yukwo, utuyimikire
umwami, gira abe ye gakizi tutwala, lyo nyiitu tube nga bandu be'gindi milala.»
6 Ikyanya bakahuuna Samweri kwokwo, bitanamúsimiisa, kyanatuma agagendi
hanuusa Nahano.
7 Nahano anamúbwira: «Yaba bandu, ngiisi byo bagweti bagakubwira, ubiyemeere.
Utali we balahira. Si nie balahira, kwo ndaki be mwami wabo.
8 Bagweti baganjanda, nga kwo bâli kizi gira, ukulyokera ho n'gabalyokeza i Miisiri,
banakola mu kolera ibindi íbiri mu yikumbwa, halinde zeene. Ngiisi kwo bâli kizi
ngirira, kwo na naawe bakola mu kugirira.
9 Kwokwo, ubategage amatwiri. Na kwakundi, ubakengule ku bweranyange.
Unabayereke ngiisi kwo mwami agakizi bagirira.»
10 Yago gooshi go Nahano akamenyeesa Samweri, anagendi gaganuulira abandu
booshi, kwo bâli kuumaniri yaho hi'gulu lyo'kuhuuna umwami,
11 ti: «Umwami ye mwahuuna, agakizi yabiira bagala biinyu, bakizi genda bagatibita
imbere lya'magaare gaage, ne'mbere lye'fwarasi zaage.
12 Baguma baabo, agakizi bagira babe bakulu be'biso bya'basirikaani kihumbi.
Na'bandi, banabe bakulu ba'basirikaani makumi gataanu-gataanu. Abandi bagakizi
múlimira indalo, banashubi ba bo bagaziyimbula. Abandi, bagakizi mútulira ibyugi
bi'zibo, banakizi lingaania ne'bikolanwa bya'magaare gaage.
13 «Banyere biinyu nabo, bagakizi múyengera amalaasi, banabe badeesi, banakizi
múyokera ne'mikate.
14 «Uyo mwami aganyaga indalo ziinyu nyiija, kiri ne'ndalo ze'mizehituuni, na
ze'mizabibu, anaziheereze abakozi baage.
15 Agakizi yabiira ikihande kiguma ki'kumi kye'mimbu yinyu, kuguma na kye'divaayi,
anabiheereze abatwali, na'bakozi baage.

16 Aganyaga na'bakozi biinyu, abashosi na'bakazi, kiri ne'ngaavu ziinyu, na bapunda
biinyu, gira bakizi múkolera.
17 Mu bitugwa biinyu, agakizi yabiira mwe'kihande kiguma ki'kumi. Na mwenyene,
agamùgira mube baja baage.
18 Kundu mwambuuna kwo muhaabwe umwami, haliko ikyanya agamùgirira yibyo
byoshi, mugayamiza bweneene, mbu muluhuulwe. Si ku yulwo lusiku, Nahano atagaki
mùyuvwa.»
19 Ulya Samweri, kundu akabahanuula kwokwo, haliko batanamútwaza, ba-
namúbwira: «Nanga! Tuloziizi naaho kwo tubaagage no'mwami.
20 Kwokwo, lyo nyiitu tugaaba nga bandu be'gindi milala. Umwami witu agakizi
tutwala. Ne'kyanya tugagendi gira izibo, ye gakizi turongoora.»
21 Samweri, iri akayuvwa ngiisi kwo bamúbwira, anagendi bwira Nahano.
22 Nahano anamúshuvya: «E Samweri, yabo bandu, ubayuvwirize. Ubaheereze
umwami.»
Kwokwo, Samweri anabwira Abahisiraheeri: «Ngiisi mundu, agalukirage mu kaaya
kaage.»

9

Samweri ashiiga Sahuli amavuta

1 Mu beene Binyamiini, mwâli riiri umundu muguma mugangambale, iziina lyage ye
Kishi. Uyo Kishi âli riiri mugala Habyeri, mwijukulu Zeroori. Na Zeroori âli riiri mugala
Bekoraati, mwijukulu Hafya, wa mu baabo beene Binyamiini.
2 Uyo Kishi âli gweti mugala wage, iziina lyage ye Sahuli. Sahuli âli nonosiri bweneene,
ukuhima Abahisiraheeri booshi. Anâli riiri mula ukubahima. Mu kati kaabo, umula âli
múhikiiri mu bitugo.
3 Iri hakaba lusiku luguma, uyo Kishi, bapunda baage bakateereka, anabwira mugala
wage: «E Sahuli, bapunda keera bateereka. Ugendage no'mukozi muguma, gira
mugendi balooza.»
4 Sahuli bo no'yo mukozi, banakizi genda bagalooza yabo bapunda mu migazi
ye'kihugo kye'Hifurahimu, batanababona. Banalenga na mu mbande ze'kihugo
kye'Shalisa, kiri ne'Shaliimu. Iyo munda yoshi, batanababona. Ha nyuma, banazun-
guluka mu kihugo kyoshi kya Binyamiini, shoobe!
5 Iri bakahika i Suufu, Sahuli anabwira uyo mukozi: «Ugire tugalukire i kaaya. Daata
atakiri mu gerania hi'gulu lya bapunda naaho. Si akola mu gerania na hi'gulu liitu!»
6 Ulya mukozi, ti: «Lolaga! Mu kano kaaya, muli umukozi wa Rurema. Abandu
banamúsimbahiri bweneene. Ngiisi byo ali mu gwanwa adeta, kwo binali mu koleka.
Ugire tugende imwage. Ngeeka angatubwira ngiisi ho yabo bapunda bali.»
7 Sahuli, ti: «Iri twangagenda yo, bikagi byo tugamúheereza? Si indanda tutayiyikiiri,
keera zamala! Ndaanahyo tuhiiti, hyo twangaheereza uyo mukozi wa Rurema. Biki byo
tuhiiti?»
8 Uyo mukozi, ti: «Lolaga! Mbambiri ikingorongoro kye'harija. Kyekyo, kyo
ngamúheereza, gira atuhanuule hi'gulu lya luno lugeezi lwitu.»
9 (Yaho kare, mu kihugo kye'Hisiraheeri, iri umundu angaloziizi ukuhanuusa Rurema,
âli kizi deta: «Yija tugende imwa úli mu bona.» Mukuba, ngiisi úli mu buuzibwa zeene
kwo ali muleevi, yaho kare, âli kizi buuzibwa «úli mu bona»).
10 Sahuli naye, ti: «Ndaakwo kundi, tugendage!» Kwokwo, banashokola injira
yo'kugenda mu kaaya ko'yo mundu wa Rurema.
11 Iri bakaba baki gweti bagazamuuka ku mugazi, banagwana abanyere ábâli kizi
gendi vwoma. Basahuli banababuuza: «Ulya úli mu bona, ka kiri mu kaaya?»
12 Yabo banyere, ti: «Yoliira, ha mbere liinyu. Iri mwangakubiriza, mwangaki
múduuka. Bwobuno, lyo akiri mu yingira mu kaaya kiitu. Mukuba zeene, abandu
bagaterama ukutanga ituulo ku mugazi.
13 Mango mwahika naaho mu kaaya, mugamúgwana, ku kyanya agaaba atazi terama
ukutanga ituulo ku mugazi. Na yaho ku mugazi, abandu batagalunguli lya, átazi hika.
Na yiryo ituulo, ye kwaniini atee ligashaanira, anabuli bahanguula balye. Ku yukwo,
mukubirize maashi, mugaki múduuka.»
14 Kwokwo, Sahuli no'mukozi wage, banazamuukira mu kaaya. Ne'ri bakaba baki
gweti bagakayingira mwo, banabona Samweri akola mu lyoka mwo, akola mu genda ho
bali mu yikumbira.
15 Ku kyanya Sahuli átâli zaazi hika mu kaaya, Nahano âli mali gwanwa abwira
Samweri kwokuno:

16 «Kusheezi, ku kihe íkiri nga kyekino, ngakuleetera umundu ukulyoka mu kihugo
kya beene Binyamiini. Uyo mundu, ukamúshiige amavuta, gira abe mutwali wa'bandu
baani Abahisiraheeri. Ye gakizi kiza abandu baani mu Bafirisiti. Mukuba, ngoli bwini
ngiisi kwo bali mu libuuka. Ee! Akaamyo kaabo, keera kambikira.»
17 Kwokwo, ikyanya Samweri akabona Sahuli, Nahano anamúbwira: «Uyu, ye yolya
mundu n'gakubwira, kwo ye gaaba mutwali wa'bandu baani.»
18 Lyeryo, Sahuli anayegeera Samweri kwi'rembo lya'kaaya, anamúbuuza: «E waliha,
nakuyinginga, unyereke ho nangabona inyumba yo'lya úli mu bona.»
19 Samweri anamúshuvya kwokuno: «Nie yehe! Mugwanwe ahandu ho'kuyikumbira.
Mukuba, zeene tugashangiira ibyokulya. Na kusheezi shesheezi, lyo ngashuvya ibibuuzo
byawe. Ha nyuma ngakuleka utaahe.
20 Na hi'gulu lya balya bapunda ábakola isiku zishatu bateresiri, utaki geranie.
Keera baboneka. Na kandi, ibya Abahisiraheeri byoshi, bikola bigaaba bye'mwawe na
bye'mbaga ya yisho.»
21 Sahuli anamúshuvya: «Niehe ndi wa mu beene Binyamiini. Na mu milala
yoshi ya'Bahisiraheeri, yabo beene Binyamiini, gwo'mulala úgutoohiri. Kiri na mu
yabo beene Binyamiini, imbaga yitu ye toohiri. Aaho! Kituma kikagi wangambwira
amagambo mwene yaga?»
22 Samweri anatwala Sahuli no'mukozi wage mu bululi, ho ábalaalike bâli bwatiiri,
anabagingika, mu kubabwataza no'lushaagwa áhâli bwatiiri ábalaalike makumi
gashatu.
23 Lyeryo, Samweri anabwira umudeesi: «Undeetere gulya mutuli gwe'nyama gwo
nakubwira kwo uguhandule.»
24 Uyo mudeesi anagendi leeta ikisingiira no'munyofu gwakyo gwoshi, anakileeta
imbere lya Sahuli. Haaho, Samweri anamúbwira: «Lolaga! Ibyokulya byo utábikiirwi,
yibi. Ubilye, bwo we wabiteganulirwa ku luno lusiku, lunali lwo ndalisiri kwo yaba
bandi.» Kwokwo, ku lwolwo lusiku, Sahuli anashangiira ibyokulya na Samweri.
25 Iri bakaba keera balya, banalyoka yaho, banayingira mu kaaya. Samweri na Sahuli
banashonera hi'gulu lye'nyumba,* banatondeera ukuganuula. Sahuli analaala haaho.
26 Iri bukakya shesheezi, Samweri anahamagala Sahuli yaho hi'gulu lye'nyumba,
anamúbwira: «Vyuka, nguherekeze.» Kwokwo, Sahuli anavyuka, bombi banashokola
injira.
27 Ne'ri bakaba bakola inyuma lya'kaaya, Samweri anamúbwira: «Ubwire uyu
mukozi wawe agwanwe ha mbere liitu.» Uyo mukozi, iri akaba keera agwanwa,
Samweri anadeta: «Ulinde hiniini, ngubwire byo Rurema adeta.»

10

1 Haaho, Samweri anayabiira injebe ya'mavuta, anagayonera mwi'twe lya Sahuli,
anamúnyunyuguta, iri anamúbwira kwokuno: «Nahano ye wakushiiga amavuta, gira
ube mutwali wa'bandu baage.
2 «Ikyanya tugaaba keera twasigaana, ugagwana abandu babiri ha butambi lye'shinda
ya Laheeri. Iyo shinda, iri i Zereeza, mu lubibi lwa'Binyamiini. Yabo bandu,
bagakubwira kwo balya bapunda bo ushuba mu genda ugalooza, keera baboneka. Mbu
na yisho ataki hahiiri hi'gulu lyabo, si akola no'luhahalizi hi'gulu lyawe, anagweti
agayishuhiza, ti: "Uyo mwana wani, kuti namu giraga hi'gulu lyage?"
3 «Ikyanya ugalyoka yaho, ugaahika ha kiti kyo'mwalooni gwe'Taboori. Yaho,
mugagwanana na'bashosi bashatu, bali mu gendi tangira Rurema ituulo i Beteeri. Mu
yabo bandu, muguma agaaba asholiiri imbene zishatu. Uwa kabiri, agaaba agweti
imikate ishatu. No'wa kashatu, agaaba abetwiri ikirembe kye'divaayi.
4 Yabo bandu, bagakulamusa, banakufumbadike imikate ibiri. Iyo mikate, ugiyakiire.
5 «Ha nyuma, ugaahika i Gibeyati-Helohimu, áhali ishumbi ya'Bafirisiti. Ikyanya
ugayegeera akaaya, ugahumaanana ne'kiso kya'baleevi, bali mu lyoka iwa kuyikumba,
banabe bagweti bagatanga ububleevi, iri banalasa ibinubi, ne'miduuli, ne'miteera-teera,
ne'nzeeze.
6 «Lyeryo, Umutima gwa Nahano gugayami kushonookera kwo, unatondeere uku-
tanga ububleevi mwe nabo. Yugwo mutima gwage, gugakuhindula, unabe gundi-gundi.
7 Yibi byereso, ikyanya ugaabona kwo bikoli gweti bigakoleka, haaho, unagirage ngiisi
kwo ubwini. Mukuba, Rurema agaaba akola kuguma na naawe.

---

* **9:25 9.25** *yaho hi'gulu lye'nyumba* Abandu baguma bâli kizi vimba inyumba zaabo mu kutambika amatavi hi'gulu, banagabaraate kwe'nzizi, no'kugahoma. Na yaho ho bâli kizi luhuukira, kandi iri kuhuunira ho Rurema, kandi iri kugirira he'miganuulo.

8 «Kwokwo, utee manukira mu kaaya ke'Girigaali, unandindire ho siku zirinda. Ku
kasiisa, ngakugwana ho, tunatange ha'matuulo go'kusiriiza lwoshi, na go'kuyerekana
ingoome. Ne'kyanya ngaaba ngola yaho, ngakubwira ngiisi byo ugaagira.»
9 Uyo Sahuli, mbu ahinduke, gira basigaane na Samweri, Rurema anayami hindula
umutima gwage. Galya magambo gooshi go Samweri akamúbwira, ganakoleka ku
lwolwo lusiku.
10 Sahuli no'mukozi wage, mbu bahikage i Gibeya, anasanganirwa ne'kiso kya'baleevi.
Umutima gwa Rurema gwanayami múyingira mwo, naye anatondeera ukutanga
ubuleevi.
11 Ngiisi ábâli yiji Sahuli, ikyanya bakabona kwo akoli gweti agatanga ubuleevi,
banabuuzania: «E balya, biki yibi íbigweti bigakoleka ku mugala Kishi? Yee! Ka Sahuli
naye akolaga muleevi?»
12 Umutuulaga muguma we'yo munda, anadeta: «Ngiisi mundu ahangwirwi ukuba
muleevi, kundu yishe ali nyandi.» Lyeryo hanayami twibwa umugani úgudesiri, ti: «Ka
Sahuli naye akolaga mu baleevi?»
13 Ulya Sahuli, ikyanya akaba keera ayusa ukutanga ubuleevi, anazamuukira ho
bagweti bagayikumbira.
14 Yishe wage Sahuli, iri akamúbona bo no'mukozi wage, anababuuza: «Ewe! Hayi
mushuba?» Naye, ti: «Tushuba mu genda tugalooza bapunda. Ne'kyanya twababula,
twanagendi bonaana na Samweri.»
15 Yishe wage, ti: «E Sahuli, ngiisi byo Samweri akumenyeesa, umbwire byo.»
16 Sahuli, ti: «Akatuganuulira ku bweranyange kwo yabo bapunda keera bak-
aboneka.» Haliko, atanamúbishuuka kwo Samweri amúbwira kwo agaaba mwami.

Sahuli ayimikwa

17 Uyo Samweri anakuumania Abahisiraheeri booshi imbere lya Nahano yaho i Misipa.
18 Ne'ri bakahikaga, anababwira kwokuno: «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri,
adeta kwokuno: "N'gamùlyosa mu kihugo kya'Bamiisiri. Na bwo bâli kizi mùlibuza,
nanamùkiza mu bushobozi bwabo, kiri na mu bwa'gandi maami.
19 «"Ndi Rurema winyu, na ngweti ngamùkiza mu makayu, na mu makuba. Kundu
kwokwo, keera mukandahira. Munagweti mugaadeta kwo nimùheereze umwami.
Aaho! Ngiisi kwe'milala yinyu iri, na'makondo giinyu, mweshi mukuumanage imbere
lyani."»
20 Uyo Samweri, iri akaba keera aleetaga irya milala yoshi ya'Bahisiraheeri imbere lya
Nahano, umulala gwa Binyamiini gwanaba gwo gugatoolwa.
21 Yugwo mulala gwa Binyamiini, anagubiika ha mbere, ukukulikirana na'makondo
gaagwo. Na mu kati kaabo, ikondo lya Matiiri lyanatoolwa. No'buzinda, ulya Sahuli
mugala Kishi, anatoolwa. Haliko, iri bakamúlooza, atanaboneka.
22 Banashubi buuza Nahano: «Uyo mundu, hayagi ali?» Nahano anabashuvya:
«Agweti agayibisha mu miteekerwa.»
23 Kwokwo, banayami tibitira he'yo miteekerwa, banagendi lyosa Sahuli, ba-
namúleeta. Ne'ri akayimanga mu muhumaanano gwabo, anaboneka kwo ye mula ku
booshi. Mu kati kaabo, ábâli bala, bâli kizi múhikira mu bitugo.
24 Kwokwo, Samweri anabwira abandu booshi: «Uyu mundu, ye Nahano atoola mu
kati kiinyu. Ndaanaye gundi úli nga ye.» Yabo bandu, banayami banda akabuuli, awi
yiyi yiyi! Banakizi deta: «Mwami witu, ayame ho!»
25 Ha nyuma, Samweri anabamenyeesa imaaja zo mwami akwaniini akizi simbaha.
Yibyo byoshi byo akababwira, anabiyandika mu kitaabo, anakibiika imbere lya Nahano.
Ha nyuma, anabaseezera. Ngiisi muguma, anataahira imwage.
26 Ulya Sahuli naye, anataahira imwabo mu kaaya ke'Gibeya, aherekeziibwi
ne'ndwani. Mukuba, Rurema âli mali bakania imitima.
27 Si utunambaaga twohe, twanayiji deta, ti: «Umundu mwene uno, kutagi kwo
angashobola ukutukiza?» Yabo bandu, banagenderera ukumúgayiriza, ndaanago
matuulo go bakamúleetera. Kundu kwokwo, Sahuli atanabatwaza.

11

Sahuli ahima Abahamoori

1 Iri hakaba lusiku luguma, mwami Nahaashi wa'Bahamooni, anazamuuka, anayiji
teera akaaya ke'Yabeeshi-Giryadi. Abatuulaga booshi ba mu yako kaaya, iri bakabona
kwokwo, banamúbwira: «E Nahaashi, uleke tunywane maashi, halinde tukizi kukol-
era.»

2 Uyo Nahaashi, ti: «Nayemeera kwo tunywane. Haliko hali igambo liguma lyo
ngabiika. Ngiisi muguma winyu, nimújobolage isu lye'lulyo, lyo mbonia Abahisiraheeri
booshi ishoni.»
3 Abashaaja be'Yabeeshi banamúshuvya kwokuno: «Utuheereze isiku zirinda, gira
tutee tuma indumwa mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri. Ne'ri mutangaboneka
úgatuguluula, iri tugayibiika mu maboko gaawe.»
4 Yizo ndumwa, ikyanya bakahika i Gibeya, imunda Sahuli, banaganuulira abandu
booshi. Ne'ri bakayuvwa, booshi banatondeera ukubululuka ku kimombo.
5 Ku kyekyo kyanya, Sahuli âli kola mu fuluka ne'shuuli zaage, anabuuza: «Biki
byo yaba bandu bagweti bagalirira?» Haaho, banamúbwira amagambo ga yabo bandu
be'Yabeeshi.
6 Ulya Sahuli, mbu ayuvwagwe kwokwo, Umutima gwa Rurema gwanayami múyijira
ku bushobozi, anaraakara bweneene.
7 Anayami yabiira ishuuli zibiri, anazitema bitolo-bitolo. Inyama zaazo, anazituma
mu Bahisiraheeri booshi.
Indumwa zanakizi deta: «Ngiisi mundu útagayibiika ku Sahuli na ku Samweri, anabe
alahiiri ukugenda mwi'zibo, kwoku kwe'shuuli zaage zigatemwa-temwa.»
Nahano anateera ikyoba mu Abahisiraheeri, kyanatuma booshi kuguma bagayimuka.
8 Sahuli anabakuumania i Bezeeki. Mu yabo Bahisiraheeri, mwâli riiri abashosi
bihumbi magana gashatu. Na mu Bayuda, mwâli riiri abashosi bihumbi makumi
gashatu.
9 Banabwira yizo ndumwa: «Mugendi bwira abandu be'Yabeeshi-Giryadi kwokuno:
“Kusheezi, ku kyanya kya'kalenge-renge, mugaaba keera mwaguluulwa.”» Ikyanya
zikagendi bwira abandu be'Yabeeshi kwokwo, banashambaala bweneene.
10 Banagendi bwira Nahaashi: «E mwami, kusheezi tugayibiika mu maboko gaawe,
unatugirire ngiisi kwo uloziizi.»
11 Iri bukakya, Sahuli âli mali gaba yabo bandu baage mwe'biso bishatu. Shesheezi
kare-kare, banazindukiri yifunda mu shumbi ya balya Bahamooni, banatondeera
ukubayita, halinde ukuhisa akalenge-renge. Ngiisi ábakafuuka, banayami shaabuka.
Hatanasigala kiri ha'babiri bali kuguma.

Sahuli ayimikwa abe mwami

12 Ha nyuma, Abahisiraheeri banabuuza Samweri: «Balya bandu ábakalahira kwo
Sahuli atabe mwami, balyagagi hayi? Utuleetere bo, gira tubaminike.»
13 Haliko, Sahuli anababwira: «Nanga! Ndaaye mundu úwangayitwa zeene. Si ku
luno lusiku, lyo Nahano aguluula Abahisiraheeri!»
14 Samweri anabwira yabo booshi: «Yiji, tugendage tweshi i Girigaali, gira tugendi
yimika Sahuli.»
15 Kwokwo, banagenda yo, banayimika Sahuli imbere lya Nahano, banatangira
Nahano amatuulo go'kuyerekana ingoome. Sahuli na'baabo Bahisiraheeri booshi,
banashambaala.

12

Samweri alaga Abahisiraheeri

1 Samweri anabwira Abahisiraheeri booshi kwokuno: «Keera mwambuuna kwo
nimùyimikire umwami.
2 Na buno, keera namùyimikira ye. Aahago! Leka akizi mùrongoora. Si ku luhande
lwani, ngola mushaaja we'nvwi. Na bagala baani mutuliinwi.
«Niehe, ukulyokera ubusore bwani, nâli kizi mùrongoora.
3 Na buno nyimaaziri imbere liinyu. Iri hangaba hali igambo libi lyo n'gamùgirira,
mutangage ubumasi imbere lya Nahano, ne'mbere lyo'yu mwami úwatoolwa. Ka
hangaboneka umundu ye n'ganyaga ishuuli yage, kandi iri punda wage? Ka hali
umundu ye n'galyalyania, kandi iri ye nâli kizi libuza? Ka hali umundu úkandulira,
mbu lyo ndatwaze ubuligo bwo ali mu gira? Mu kati ka yibi byoshi, mumbwirage,
halinde ngalule ngiisi byo n'gamùyabiira.»
4 Na wa nabo, ti: «Nanga, maashi daata! Ndaaye mundu ye ukagunga. Utanazindi
tulyalyania. Ndaanaye mundu ye uzindi nyaga ihindu hyage.»
5 Samweri anashubi deta: «Nahano, ye kamasi kiinyu zeene, kuguma no'yu mwami
úwashiigwa amavuta. Ndaahyo hindu hyo mwabona kwo n'gamùzimba.» Banashubi
múshuvya: «Ee! Nahano, ye kamasi kiitu.»
6 Samweri anashubi babwira kwokuno: «Nahano ye kayimangika Musa na Harooni,
mu kulyosa bashokuluza biinyu mu kihugo kye'Miisiri.

7 Aaho! Mugire muyimangage hano, gira nimùkengeeze hi'gulu lya'miija gooshi go
Nahano âli kizi mùgirira, kuguma na bashokuluza biinyu.
8 «Beene Yakobo, ikyanya bâli koli tuuziri mu kihugo kye'Miisiri, banatabaaza
Nahano, halinde anabatumira Musa na Harooni. Yabo bombi, bo bakabalyosa i Miisiri,
banabaleeta mu kino kihugo kyo mukoli tuuziri mwo.
9 «Si yabo bashokuluza biinyu, banayibagira Nahano, kundu âli riiri Rurema wabo.
Kwokwo, anabatanga mu maboko ga Siseera, umukulu wa'basirikaani ba Hazoori,
anabatanga na mu maboko ga'Bafirisiti, na mu ga mwami we'Mohabu. Yabo booshi,
bâli kizi lwisa bashokuluza biinyu, banabahime.
10 «Ku yikyo kyanya, bashokuluza biinyu banatondeera ukukizi lirira Nahano, ti:
"Keera tukayifunda mu byaha. Na kundu we Nahamwitu, haliko tukakujanda, twanakizi
kolera imizimu Baali, na Hashitarooti. Kwokwo buno, twakuyinginga utukize mu
maboko ga'bagoma biitu, gira lyo tukizi kukolera."
11 «Ku yikyo kyanya, Nahano anamùtumira Yurubaali, na Bedaani, na Yefuta, kiri
na naani nie Samweri. Ku njira yabo, âli kizi mùkiza mu bagoma biinyu, kundu bâli
mùsokaniini. Kyanatuma mugakizi tuula mu mutuula.
12 «Nahano Rurema ye mwami winyu. Kundu kwokwo, ikyanya mukabona kwo
mwami Nahaashi wa'Bahamooni, agayiji mùteera, mwanambwira mbu: "Nanga!
Tuloziizi utuheereze umwami, ayiji turongoora."
13 «Na buno, umwami ye mwayitoolera, ye yoyu imbere liinyu. Ee! Ye mukahuuna,
Nahano keera amùherezagya ye.
14 Kwokwo, iri mwangakizi yoboha Nahano, Rurema winyu, munakizi múkolera,
munakizi músimbaha, buzira kukizi hongola imaaja zaage, mwe na mwami winyu,
mugakizi genduukirwa.
15 «Haliko, iri mutangakizi simbaha Nahano, mu kuhongola imaaja zaage, ukuboko
kwage kugakizi mùkandamira, nga kwo kwâli kizi kandamira bashokuluza biinyu.
16 «Mutuuzagye, gira mulole igambo lya kahebuuza lyo Nahano agamùgirira.
17 Buno, ka kitali kyo kyanya kyo'kugesha ingano? Kundu kwokwo, ngola ngahuuna
Nahano aleete invula, kuguma ne'milavyo. Haaho, lyo mugasobanukirwa kwo mwagira
amabi imbere lya Nahano, mu kuyiloogeza umwami.»
18 Ku kyekyo kyanya, ulya Samweri anahuuna Nahano kwo aniese invula. Ku lwolwo
lusiku, Nahano anaginiesa. Kiri ne'milavyo, yanalavya, lya! Yabo booshi, ikyanya
bakabona ngiisi kwo Nahano agira ku njira ya Samweri, banalenga mwe'kinyukura.
19 Banayinginga Samweri, ti: «We kongwa! Tuli bakozi baawe. Utuhuunire ulukogo
imwa Rurema Nahamwinyu, gira tutayiji fwa. Mukuba, keera twagira ibyaha bingi,
twanabiyushuula kwa'gandi mabi, mu kuyiloogeza umwami.»
20 Samweri anabashuvya kwokuno: «Mutayobohe! Kundu mwagira yaga mabi
gooshi, haliko muhindukire Nahano, munakizi mùkulikira. Mukizi múkolera ku
mutima gwinyu gwoshi.
21 «Si imigisi, bwo iri mizira kamaro, yohe mukizi gitwikira kwo. Mukuba,
itangamùgashaanira, itanganamùkiza. Si iri tufwa-busha naaho.
22 «Bwo Nahano ahiiti iziina lya kahebuuza, atagamùjanda. Si agakizi mùgira mube
bandu baage. Kwokwo, kwo asiimiri.
23 «Niehe, ndâye gire ikyaha imbere lya Nahano, mbu ndeke ukumùhuunira.
Ngagenderera ukukizi mùyigiriza íbikwaniini mu kati ko'kuli.
24 Kwokwo, mukizi simbaha Nahano. Munakizi múkolera ku mutima gwinyu gwoshi.
Munakizi kengeera ibitangaaza byo âli kizi mùgirira.
25 «Haliko, iri mwangahaasa-haasa ukugira amabi, mwe na mwami winyu, mugayami
minikwa.»

13

Izibo mu Bafirisiti

1 Ikyanya Sahuli akayimikwa, âli koli twiri. Anahisa imyaka íri tiita ali mwami
wa'Bahisiraheeri.*
2 Uyo Sahuli anatoola abashosi bihumbi bishatu mu Bahisiraheeri. Mu kati kaabo,
anayabiira mwe'bihumbi bibiri, anababeerana i Mikimasi mu migazi ye'Beteeri.
Ne'kindi kihumbi, mugala wage wa Yonataani ye wâli bayimangiiri, anabatuma i Gibeya,
mu kihugo kya Binyamiini. Na'bandi ábakasigala, anabahanguula kwo bagalukire i
kaaya.

* **13:1 13.1** Mu kitaabo kye'kiheburaniya, abandisi batakayandika imyaka yo Sahuli âli koli hisiizi ikyanya akayima, batakanayandika kiri ne'myaka yo akatwala.

3 Uyo Yonataani anagendi teera abasirikaani ba'Bafirisiti ábâli shumbisiri i Gibeya.
Ikyanya akagira kwokwo, yabo Bafirisiti booshi banayuvwa umwazi. Kwokwo, Sahuli
anadihiriza ikibuga mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, gira bamenye umwazi.
4 Yabo Bahisiraheeri booshi, banayuvwa kwo Sahuli keera ashereeza ishumbi
ya'basirikaani ba'Bafirisiti, na kwa'Bafirisiti bakoli bashombiri bweneene. Banabwirwa
kwo bagendi yibiika kuguma na Sahuli i Girigaali.
5 Yabo Bafirisiti bâli riiri na'magaare gi'zibo bihumbi bishatu, na'basirikaani bihumbi
ndatu bo'kugendera ku fwarasi, na'bandi basirikaani kizimya-izuuba bo'kugenda
na'magulu. Yabo booshi, banagendi shumbika i Mikimasi, uluhande lwe'sheere
lwe'Beeti-Haweni.
6 Balya Bahisiraheeri, iri bakabonaga kwa'basirikaani baabo bakola mu makuba,
banatondeera ukuyibisha mu nyaala, na mu myobo, na mu maala, na mu bikombo,
na mu birimbi-rimbi.
7 Abandi banajabuka ulwiji Yorodaani, banapuumukira mu kihugo kye'Gaadi, na mu
kye'Giryadi.
Ku yikyo kyanya, Sahuli âli ki riiri i Girigaali. Abasirikaani baage booshi bâli gweti
bagalenga mwo'musisi.
8 Uyo Sahuli anahisagya isiku zirinda, agweti agalindirira Samweri yaho i Girigaali,
ukukulikirana na kwo Samweri akamúbwira. Haliko, ikyanya Samweri akatinda
ukuyija, abasirikaani ba Sahuli banatondeera ukumútibita.
9 Kwokwo, Sahuli anadeta: «Mundeetere amatuulo go'kusiriiza, na'gandi
go'kuyerekana ingoome.» Yago matuulo, iri gakaleetwa, anagasiriiza.
10 Sahuli, mbu ayuse ukugasiriiza, haaho-haaho Samweri anahika. Sahuli anahulukira
imbuga, anamúsanganira.
11 Samweri anamúbuuza: «E Sahuli, maki gano wagira?»
Sahuli anashuvya: «Nabona kwo utahika ku siku zo ukandagaania, na kwa'Bafirisiti
bakola mu kuumana i Mikimasi, na kwa'bandu bakola mu ndibita.
12 Nanayami tona kwa'Bafirisiti bakola bagayiji ndeera hano i Girigaali. Nanaba
ndazi huuna Nahano kwo angashaanire, nanabona kwo ndaakwo kundi kwo ngaagira,
nanatanga ituulo lyo'kusiriiza lwoshi.»
13 Samweri anamúshuvya kwokuno: «Mu kugira kwokwo, wahwijikala bweneene.
Si ulubaaja lwo Rurema Nahamwinyu akakubwira, utaki lusimbahiri. Úkilusimbahe,
Nahano ashuba agagashaanira ubwami bwawe, buyame ho mu Bahisiraheeri imyaka
ne'myakuula.
14 «Si buno, abaana ba mu mbaga yawe, batagaki yimikwa. Mukuba, ngiisi byo
Nahano akutegeka, utabisimbaha. Kwokwo buno, Nahano keera alooza umundu ye
asiimiri. Uyo, keera amútaluula, kwo abe ye gaaba mutwali wa'bandu baage.»
15 Ha nyuma, Samweri analyoka yaho i Girigaali, anagenda i Gibeya mu kihugo kya
Binyamiini. Sahuli anaharuura abandu bo bâli ririinwi, anabona kwo hakiri bandu
magana galindatu.

Abahisiraheeri batahiiti ibilwaniiso

16 Ikyanya Abafirisiti bâli koli shumbisiri i Mikimasi, Sahuli na mugala wage wa
Yonataani, kuguma na'basirikaani baabo, bâli tuliinwi yaho i Gibeya, mu kihugo kya
Binyamiini.
17 Yabo Bafirisiti banayihandula mwe'biso bishatu, gira bagendi teera Abahisiraheeri.
Kiso kiguma kyanalenga i Hofura mu kihugo kye'Swari.
18 Ikindi, kyanalenga i Beeti-Horoni. Ne'kindi, kyanalenga mu njira yo'kugenda mu
ndekeera ye'Zebohimu, uluhande lwa mwi'shamba.
19 Ku yikyo kyanya, mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, ndaaye mutuzi úwâli riiri
mwo. Mukuba, Abafirisiti bakalahiza Abaheburaniya kwo batangayitulira ingooti, kandi
iri amatumu.
20 Kwokwo, Abahisiraheeri banakizi gendi tyaziisa ifuka zaabo, ne'sururu, ne'sheenyo,
no'tushibuulo mu Bafirisiti.
21 (Mu kutyaziisa ifuka kandi iri isururu, Abahisiraheeri bâli kizi liha ibihande
bibiri bya'kashatu bye'harija. Na mu kutyaziisa ikanya, kandi iri isheenyo, kandi iri
kushongola ikyuma, bâli kizi liha ikihande kiguma kya kashatu kye'harija.)
22 Kwokwo, ku lusiku lwo'kugira izibo, ndaaye Muhisiraheeri úwâli kizi fumbata
ingooti, kandi iri itumu. Si Sahuli na mugala wage wa Yonataani naaho, bo bâli gweti
ibilwaniiso.
23 Ku yikyo kyanya, Abafirisiti banatuma abasirikaani baguma, gira bagendi ziba
injira, halinde abandu batakizi sookera iwa lwala lwe'Mikimasi.

14

Yonataani ahima Abafirisiti

1 Iri hakaba lusiku luguma, Yonataani mugala Sahuli, anabwira umusore úgwâli kizi
mútwaza ibyugi, ti: «Yijaga, tujabukire iwa shumbi ya'Bafirisiti.» Haliko Yonataani,
atanabwira yishe kwo bagenda.
2 Ku yikyo kyanya, Sahuli âli biisiri ishumbi yage mwi'dako lye'kiti kya'makomamanga
i Migorooni, inyuma lya'kaaya ke'Gibeya. Âli riiri na'bandu magana galindatu.
3 Mu yabo bandu, mwâli riiri umugingi Ahiya, âli yambiiti ikangaata lyo'bugingi. (Uyo
Ahiya âli riiri mugala Ahituubu mwene wabo Hikaboodi. Uyo Ahituubu âli riiri mugala
Finehaasi, mwijukulu Heri. Na Heri, âli riiri mugingi wa Nahano mu kaaya ke'Shiilo.)
Ku yikyo kyanya, ndaaye mundu úkamenya kwo Yonataani keera abalyoka mwo.
4 Yonataani âli kwaniini ukulenga ha kati ke'nyajwe zibiri, abuli hika ku shumbi
ya'Bafirisiti. Yizo nyaajwe, luguma lwâli kizi detwa Bozeezi, no'lundi lwâli kizi detwa
Seene.
5 Lwajwe luguma, lwâli riiri uluhande lwe'kisaka lwa'kaaya ke'Mikimasi. No'lwabo,
lwâli riiri uluhande lwe'mbembe lwa'kaaya ke'Gibeya.
6 Uyo Yonataani anabwira umutabaazi wage: «Yijaga, tusooke luno luhande, halinde
ku shumbi ya balya bapagaani. Nahano angakoli tutabaala. Ee ma! Ikyanya ali mu kiza,
ndaaye úwangamúhangirira, baba bingi, kandi iri bagerwa naaho.»
7 Uyo mutabana, ti: «E nahamwitu, ngiisi byo uloziizi ukugira, ubigirage. Ndagaku-
gookera.»
8 Yonataani, ti: «Tujabukire haliira bali, gira batubone.
9 Iri bangatubwira kwo tubalindirire hano, tubeerage haahano, tutanazamuukire ho
bali.
10 Haliko, iri bangatubwira kwo tubagwane, tugaaba twalonga ibyereso kwo Nahano
agababiika mu maboko giitu.»
11 Yabo bombi banagendi yiyerekana imwa'Bafirisiti. Balya Bafirisiti, mbu
bababonage, banadeta: «Langiizi Abaheburaniya! Bashubi yibishiri mu myobo. Na
buno, bagihuluka mwo.»
12 Yabo Bafirisiti banahamagala Yonataani, kuguma no'yo mutabaazi wage, ti:
«Muzamukirage hano, gira tumùyigirize ngiisi kwo mugaalwa.» Yonataani anabwira
uyo wabo: «Ungulikire! Si Nahano keera ababiika mu maboko giitu.»
13 Lyeryo, Yonataani anazamuuka agweti agayandala ku lwajwe. Yugwo musore
gwanamúkulikira. Yabo bombi, iri bakahika ha lugulu, banayami teera balya Bafirisiti,
uluhande no'lundi.
14 Mu yikyo kiteero, banayita abandu nga makumi gabiri, buzira kuyikondeera hala.

Abahisiraheeri bahima Abafirisiti

15 Lyeryo, yabo basirikaani booshi ba'Bafirisiti, banakanguka. Baguma bâli riiri mu
shumbi, na'bandi mu mbingiro, hali na'bandi bâli kizi gendi teera.* Haaho, ikihugo
kyanalenga mwo'musisi, halinde booshi banashenguka bweneene.
16 Abagahirizi ba Sahuli i Gibeya, banabona kwa'basirikaani bingi ba'Bafirisiti bakola
mu puumuka.
17 Lyeryo, Sahuli anabwira abaabo: «Muyiharuure, tumenye banyandi ábatulyoka
mwo.» Iri bakayiharuura, banabona kwo Yonataani, na úwâli kizi mútwaza ibyugi,
batabali mwo.
18 Sahuli anabwira umugingi Ahiya: «Utee leeta Akajumba ka Nahano.» (Mukuba, ku
yikyo kyanya, kâli ki riiri kuguma na'Bahisiraheeri.)
19 Sahuli, iri akaba akiri mu ganuulira umugingi, mu shumbi ya'Bafirisiti
mwanayushuuka akamburugu. Kwokwo uyo mugingi, Sahuli anamúbwira: «Leka,
tugende. Utaki kaleete.»
20 Lyeryo, Sahuli na'basirikaani, banayibiika ibiringiini, banayami tondeera ukulwisa
Abafirisiti. Yabo Bafirisiti, bwa'kamburugu kâli kola kingi mu kati kaabo, kyanatuma
bagamalana boonyene ku boonyene.
21 Ku yikyo kyanya hâli Abaheburaniya baguma, boohe bâli mali yibiika ku Bafirisiti,
banagendanwa mu shumbi yabo. Kundu kwokwo, banayami bahinduka, banashubi
yibiika ku Sahuli na Yonataani.
22 Abahisiraheeri booshi ábâli yibishiri mu migazi ye'kihugo kye'Hifurahimu, ikyanya
bakayuvwa kwa'Bafirisiti bakola mu puumuka, nabo banakizi genda babalandiriziizi.

---

* **14:15 14.15** 13.17, 23.

23 Kwokwo, kwo Nahano akatabaala Abahisiraheeri. Ku yulwo lusiku, izibo
lyanagenderera ukukungula, kiri ne'kajabo ke'Beeti-Haweni.

Sahuli ahwijikala mu kubiika indahiro

24 Ku lwolwo lusiku, Abahisiraheeri bâli koli shengusiri bweneene. Mukuba, Sahuli
âli mali biika indahiro, ti: «Hatagirage umundu úgaalya, izuuba lítazi sooka. Ndoziizi
ndee yihoola abagoma baani. Ngiisi úgaalya, agaaba akoli daasirwi.» Kwokwo, ndaaye
mundu úkalabula ku hyokulya.
25 Ku yikyo kyanya, abasirikaani booshi banayingira mu lubako, banagwanana ubuuki
bugweti bugajungulukira haashi.
26 Kundu kwokwo, ndaaye mundu úkagira mbu abulambe kwo. Mukuba, bâli koli
yobohiri irya ndahiro ya Sahuli.
27 Haliko Yonataani, ikyanya yishe akabiika indahiro, yehe atakagiyuvwa. Kwokwo,
anayami yingiza ingoni yage mu bibambala, analamba ku buuki, anayami yiyuvwa kwo
ashaluuka.
28 Lyeryo musirikaani muguma anamúbwira: «Ewe! Si yisho keera akatubiikira
indahiro, ti: "Ngiisi úgaalya zeene, agaaba akoli daasirwi. Kyo kitumiri yaba bandu,
umwena gukola mu bakuvya."»
29 Yonataani, ti: «Nanga! Daata atufunda tweshi mu makuba. Si niehe buno, keera
nalamba ku buuki, nanashaluuka.
30 Aaho! Kiri na'basirikaani biitu, bákilye kwe'yi minyago ya'Bafirisiti, lyo
bangabaminisiri ingingwe.»
31 Ku lwolwo lusiku Abahisiraheeri bakayita Abafirisiti, ukulyokera i Mikimasi halinde
i Hayalooni. Haliko, bâli mali hula ni'shali.
32 Kwokwo, ikyanya bakaba keera banyaga Abafirisiti, banayabiira ibibuzi, ne'shuuli,
ne'nyana, banabibaagira haashi, banalya inyama zikiri mwo'muko.
33 Lyeryo muguma wabo anagendi bwira mwami Sahuli: «Lolaga yaba! Keera
bahubira Nahano, mu kulya inyama, íkiri mwo'muko.»
Sahuli anayami babwira kwokuno: «Maki gano? Si mwagira buligo bweneene!
Mugendi yabiira ibuye lihamu, munalihirikire hano.
34 Mubwire abandu booshi, kwo bakizi leeta ingaavu ne'bibuzi, gira bayiji bibaagira
hano, banabilye. Si mutashubi gira ikyaha imbere lya Nahano, mu kulya inyama
kuguma no'muko.»
Kwokwo, abandu banaleeta ingaavu yaho, banazibaaga.
35 Ha nyuma, Sahuli anahayubakira Nahano akatanda. Kanali ko katanda ka mbere
ko akamúyubakira.
36 Ha nyuma, Sahuli anababwira: «Tulandirize Abafirisiti, halinde ubushigi bwoshi.
Tunabashahule ibindu, halinde shesheezi. Hatanasigale kiri na wo'muti.» Ba-
namúshuvya: «Ngiisi byo ubwini, ubigire.» Haliko umugingi anamúhanuula, ti: «Tutee
hanuusa Rurema.»
37 Lyeryo Sahuli anahuuna: «E Rurema, ka ngendi teera Abafirisiti? Ka ugababiika
mu maboko giitu?» Haliko, Rurema atanamúshuvya.
38 Uyo Sahuli ikyanya atakalonga ishuvyo, anayegereza ibirongoozi bya'basirikaani,
anadeta: «Muyijage hano, gira tumenye kyaha kiki kyo twagira zeene imbere lya
Nahano.
39 Nahano, ye mu kiza Abahisiraheeri. Nga kwo ayamiri ho, ngiisi úwagira ikyaha,
akwaniini ayitwe, kundu angaba mugala wani wa Yonataani.»
Mu yabo booshi ábâli riiri yaho, ndaaye úkamúyakula.
40 Lyeryo Sahuli anababwira: «Muyimange yulwo luhande. Twe na mugala wani
wa Yonataani, tunayimange yaha.» Yabo bandu banamúshuvya: «Ngiisi byo ubwini,
ubigire.»
41 Uyo Sahuli anahuuna Nahano, ti: «E Rurema wa'Bahisiraheeri, iri nangaba niehe
kandi iri mugala wani wa Yonataani twe twagira ikyaha, kandi iri yaba bandu baawe,
ukiyerekane ku njira yo'kutaara ikibare.» Ne'ri bakakitaara, kyanagwata Sahuli na
Yonataani. Abandi banayerekwa kwo ndaabwo buhube bwo bahiiti.
42 Lyeryo Sahuli anadeta: «Ikibare kishubi taarwa hi'gulu lyani, na mugala wani
wa Yonataani.» Yikyo kibare, iri kikataarwa, kyanayerekana kwo Yonataani ye wagira
ikyaha.
43 Kwokwo, Sahuli anamúbuuza: «E Yonataani, kyaha kiki kyo wagira?» Naye, ti:
«N'gafunda ingoni yani mu bibambala, nanabilamba. Aaho! Ka yukwo kwangatuma
ngayitwa?»

44 Sahuli anadeta mu kushiikiza: «E Yonataani, iri utangayitwa, Rurema anyite
nienyene.»
45 Balya bandu, mbu bayuvwe kwokwo, banabwira Sahuli kwokuno: «E mwami, ki-
tuma kiki Yonataani angayitwa, anali ye watuleetera ubuhimi? Nanga, bitagaaziga! Nga
kwo Nahano ayamiri ho, kiri ne'hidende higuma hyo'mushaku gwage, hitagadoodoka.
Si uyu Yonataani, ngiisi byo agira zeene, abigira ku butabaazi bwa Rurema.» Kwokwo,
kwo yabo bandu bakakiza Yonataani, atanaki yitwa.
46 Haaho, Sahuli analeka ukubingiriza Abafirisiti, banagalukira mu kihugo kyabo.

Ubutwali bwa Sahuli ne'mbaga yage

47 Ikyanya Sahuli akayimikwa abe mwami wa'Bahisiraheeri, âli yamiri agweti agaalwa
na'bagoma baabo ba mu mbande zooshi. Âli kizi lwa na'Bamohabu, na'Bahamooni,
na'Bahedoomu, na'baami be'Zoba, na'Bafirisiti. Ulya Sahuli, ngiisi kyanya âli kizi gira
izibo, âli kizi hima.
48 Emwe! Âli riiri kikalage, anakizi hima Abahamareki. Ne'kyanya Abahisiraheeri bâli
kizi teerwa, âli kizi bafuusa mu bagoma baabo.
49 Uyo Sahuli, bagala baage, bâli Yonataani, na Hishivi, na Malikishuwa. Na mu baali
baabo, ulubere ye wâli Meraabu. Na mulumuna wage, ye wâli Mikaali.
50 Muka Sahuli âli kizi buuzibwa Ahinwamu, munyere Ahimaazi. No'mukulu
wa'basirikaani baage, ye wâli Habineeri mugala Neeri. No'yo Neeri, âli riiri mulumuna
wa yishe wa Sahuli.
51 Yishe wa Sahuli, ye wâli Kishi. Na yishe wa Habineeri ye wâli Neeri. Kwokwo, Kishi
na Neeri, bâli riiri baana ba Habyeri.
52 Mu siku zooshi zo Sahuli âli riiri mwami, âli yamiri ali mu gira amazibo
ge'ngunguula mu Bafirisiti. Na ngiisi kyanya âli kizi bona ikikalage mu ndwani, anayami
múbiika mu basirikaani baage.

15

Sahuli alwisa Abahamareki

1 Lusiku luguma, Samweri anabwira mwami Sahuli: «Nahano ye kanduma kwo nyiji
kuyimika, ube mwami wa'bandu baage, Abahisiraheeri. Na buno, uyuvwagwe bwija
ngiisi bya'nduma.
2 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adeta kwokuno: “Ngola ngaahana Abahamareki.
Mukuba, ikyanya Abahisiraheeri bakalyoka i Miisiri, yabo Bahamareki bakabalwisa.
3 Kwokwo buno, ugendi bateera. Ibindu byabo byoshi, ubijigiivye. Hatanagire ye
ugaasiga kitwe-kibona, aba mushosi kandi iri mukazi, kiri na'baana bo'tulenge, kandi
iri utuboojo. Muyitage booshi, kiri ne'ngaavu, ne'bibuzi, ne'ngamiya, na bapunda.”»
4 Sahuli, mbu ayuvwe kwokwo, anakuumania abasirikaani, anabatwala i Telahiimu.
Mu yabo basirikaani, mwâli riiri abasirikaani bihumbi magana gabiri ábâli kizi genda
na'magulu. Mwâli riiri ne'bindi bihumbi ikumi, ukulyoka i Buyuda.
5 Yabo booshi, Sahuli anabagendana hoofi na'kaaya kaguma ka'Bahamareki.
Iri bakahika yo, banayibisha mu kabanda.
6 Sahuli anatee bwira beene Keeni: «Mushaagage hano mu Bahamareki. Buzira
kwokwo, niinyu tugamùyitira kuguma. Mukuba, mwehe, ikyanya Abahisiraheeri
bakalyoka i Miisiri, mukabagirira amiija.» Kwokwo, yabo Bakeeni, banayilyosa mu
Bahamareki.
7 Haaho, ulya Sahuli anatondeera ukulwisa Abahamareki, anabahima, ukutondeerera
i Havila, halinde ukuhisa i Shuuri, uluhande lwe'sheere lwe'kihugo kye'Miisiri.
8 Ulya Sahuli anagwata mwami wabo Hagagi, haliko atanamúyita. Si abandi
Bahamareki boohe, anabaminika ku ngooti.
9 Kwokwo, kwo Sahuli na'basirikaani baage, bakafuusa Hagagi, kuguma ne'bitugwa
íbishishiri, ibibuzi, ne'ngaavu, ne'nyana, ne'byanabuzi. Ngiisi íbikaboneka kwo biri
biija, batanaki bishereeza. Bakashereeza naaho ngiisi byo bakaneena, banabibona kwo
biri bya busha.
10 Haaho, igambo lya Nahano lyanahikira Samweri kwokuno:
11 «Nayishuhiza, bwo n'gayimika Sahuli kwo abe mwami. Lolaga, ngiisi kwo keera
anjanda. Ngiisi byo ngweti ngamúbwira, atakiri mu bisimbaha.» Iri Samweri akayuvwa
kwokwo, anashenguka bweneene, anatondeera ukuhuuna Nahano, bwanakya aki gweti
agamútakira.
12 Iri hakaba shesheezi kare-kare, Samweri anavyukaga, anagendi looza Sahuli.
Haliko, anabwirwa, ti: «Mwami Sahuli agenda i Karimeeri, keera anayubaka yo'lwingo
luhamu lwo'kuyikengeeza. Na buno amanukira i Girigaali.»

13 Iri Samweri akahika áhali Sahuli, Sahuli anamúbwira: «Nahano akizi ku-
gashaanira. Keera nagira ngiisi kwo Nahano akadeta.»
14 Samweri anamúbwira kwokuno: «Hafe! Maki gano nayuvwa? Si ibibuzi
ne'ngaavu, bigweti bigayana!»
15 Sahuli naye, ti: «Abasirikaani baleeta ibitugwa íbishishiri, ibibuzi ne'ngaavu, gira
bayiji tangira Rurema Nahamwinyu ituulo. Si ibindi byoshi, keera twabiminika lwoshi!»
16 Samweri, ti: «E Sahuli, hulika ngana! Ngola ngakubwira ngiisi byo Nahano ambwira
mu bushigi bwa zeene.» Sahuli, ti: «Bimbwire.»
17 Samweri anamúshuvya kwokuno: «Kundu wâli kizi salira kwo we toohiri, haliko
we kola mu rongoora imilala ya'Bahisiraheeri. Nahano keera akakushiiga amavuta, mu
kukuyimika ube mwami wabo.
18 «Nahano akakutuma, ti: "Ugendi minika Abahamareki. Yabo banangora-mabi,
ugendi bajigiiriza, hatanagire ye ugaasiga."
19 Aaho! Kituma kiki utasimbaha Nahano? Si mwayami kubirira iminyago! Mwagira
ikyaha bweneene imbere lya Nahano.»
20 Sahuli, ti: «Nanga! Nasimbaha Nahano. Si nagenda imunda akanduma,
nanaminika Abahamareki booshi. Umwami wabo Hagagi naaho, ye naleeta.
21 Ne'kyanya abasirikaani bakabona iminyago, banashamba ingaavu ízishishiri,
ne'bibuzi. Binali byo bikataluulwa imwa Rurema Nahamwinyu, gira tuyiji bitanga ituulo
imwage, hano i Girigaali.»
22 Haliko, Samweri anamúshuvya:
«Ka twangakizi simiisa Nahano,
mbu bwo twatanga amatuulo go'kusiriiza, kuguma na'gandi matuulo.
Tukwaniini tukizi músimbaha.
Ee! Ukumúsimbaha, kwo kuhimiri yago matuulo.
No'kukizi mútega amatwiri, kwo kuhimiri ibinyule bye'bipanga.
23 Ikyanya tuli mu huna,
kwo kuguma ne'kyaha kyo'kulaguza.
Ne'kyanya tuki gweti tugayikangaata,
kwo kuguma ne'kyaha kyo'kuyikumba imigisi.
Bwo keera wajajaaka igambo lya Nahano,
naye keera akujanda. Utagaki ba mwami.»
24 Sahuli anadeta kwokuno: «E waliha, nayemeera kwo nagira ikyaha. Ngiisi byo
Nahano ambwira, ndabitwaza. Kiri na'magambo gaawe, ndagasimbaha. Yaba bandu,
nabayoboha, nanakulikira ngiisi byo bambwira.
25 Ku yukwo, nakuyinginga ungejeerere ku byaha byani, unanyemeerere tugalukanwe,
gira ngendi yikumba Nahano.»
26 Halikago, Samweri anamúshuvya: «Yukwo kugalukanwa, bitagaki ziga. Si ngiisi
byo Nahano akakubwira, keera wabijanda. Kwokwo naye, keera akulyosa ku mutima
gwage. Ku yukwo, utagaki ba mwami wa'Bahisiraheeri.»
27 Uyo Samweri, ikyanya akakebaanuka gira agaluke, Sahuli anamúgwatira kwi'kano
lyo'mulondo, gwanabereka.
28 Samweri anadeta kwokuno: «Yubu bwami bwawe, ukulyokera zeene, keera Nahano
abuyabiira, anabuheereza ugundi mundu mu kati kiinyu. Uyo mundu, ye mwija
ukukuhima.
29 «Rurema ayamiri ho imyaka ne'myakuula, atanali mu tebana. Ngiisi byo
ashungisiri, atali mu biyishuhiza kwo. Yehe, atali nga mundu, mbu akizi hinduka-
hinduka ku nzaliro zaage.»
30 Sahuli naye, ti: «Nayemeera kwo nagira ikyaha. Kundu kwokwo, nakuyinginga, we
kongwa, unzimbahiise imbere ya yaba bashaaja, kiri ne'mbere lya'Bahisiraheeri. Ugire
tugalukanwe, gira ngendi yikumba Rurema Nahamwinyu.»
31 Iri hakazinda, Samweri anayemeera, anagaluka kuguma na Sahuli. Iri bakahika,
Sahuli anayikumba Nahano.
32 Ha nyuma, Samweri anadeta: «Mundeetere umwami wa'Bahamareki, Hagagi.»
Uyo Hagagi anayija akoli shambiiri, anayitoneesa, ti: «Ku kasiisa, ndagaki yitwa.»
33 Haliko ulya Hagagi, Samweri anamúbwira:
«Wehe, wâli kizi koleesa ingooti mu kuyita abaana, unabasigiise banyina.
Kwokwo naawe buno, nyoko akola agaabula umwana wage.»
Haaho i Girigaali, Samweri anatenga-tenga Hagagi imbere lya Nahano.
34 Ha nyuma, Samweri anagalukira i Rama. Haliko Sahuli yehe, anagalukira imwage
i Gibeya.

35 Ukulyokera ku yulwo lusiku, Samweri atanaki shubi bonaana na Sahuli, halinde
ku lusiku lwo Sahuli akashaaja kwo. Kundu kwokwo, Samweri âli yamiri agweti
agalirira Sahuli bweneene. Nahano anayishuhiza bwo akayimika Sahuli, abe mwami
wa'Bahisiraheeri.

16

Dahudi atoolwa kwo abe mwami

1 Nahano anabwira Samweri: «Ugayama ugweti ugajengeerwa hi'gulu lya Sahuli,
halinde mangoki? Keera n'gamúlahira kwo atagaki ba mwami wa'Bahisiraheeri. Uyi-
juze injebe yawe amavuta, unagitwale imunda ngakutuma, mu kaaya ke'Betereheemu,
imwa Yese. Mu bagala baage, keera natoola mwo muguma wabo, kwo ye gaaba mwami.»
2 Samweri anamúbuuza: «E Nahamwitu, kuti kwo nangahika yo? Yiryo igambo, iri
Sahuli angaliyuvwa, si aganyita.»
Nahano anamúshuvya: «Uyabiirage inyana nguma. Ne'kyanya ugaahika iyo munda,
unadete: "Nayiji tangira Nahano ituulo."
3 Ne'kyanya ugalitanga, unatumire Yese naye, abe ho. Haaho, lyo ngakuyereka ngiisi
kwo ugaagira. Ngiisi ye ngakuyereka, ugamúnjiigira amavuta.»
4 Kwokwo, Samweri anagenda i Betereheemu, nga kwo Nahano akamúbwira. Iri
akahikaga yo, abashaaja baayo banamúsanganira. Haliko, bâli gweti bagalenga
mwo'musisi, banamúbuuza: «E Samweri, ka watuyijira mu kati ko'mutuula?»
5 Samweri, ti: «Nayija mu mutuula. Na íbyandeeta hano, gira nyiji tangira Nahano
ituulo. Ku yukwo, muyiyeruuse, gira tugendi mútangira lyo, tuli kuguma.» Lyeryo,
Samweri anayeruusa Yese na bagala baage, anabayegereza kwo bashangiire ituulo.
6 Ikyanya bakahikaga, Samweri anabona Heryabu, anayidesa mu mutima: «Ku kasiisa,
uyu ye gashiigwa amavuta imbere lya Nahano.»
7 Nahano anamúbwira kwokuno: «E Samweri, uyu, keera namúlahira. Utakizi lolera
umundu ku njusho yage, kandi iri ku mutumba gwage. Yibyo bya'magala, si bya'bandu
nabo bali mu lola kwo. Haliko niehe, ndi mu loleekeza naaho ku biri mu mutima.»
8 Haaho, Yese anahamagala Habinadabu, anamúleeta imbere lya Samweri. Haliko
Samweri analahira, ti: «Kiri no'yu, Nahano atamútoola.»
9 Yese anashubi leeta Shaama. Samweri anadeta: «Kiri no'yu, Nahano atamútoola.»
10 Yese analeeta bagala baage booshi kwo bali balinda, imbere lya Samweri. Haliko
Samweri anamúbwira: «Mu yaba booshi, ndaaye ye Nahano atoola.»
11 Iri hakatama, Samweri anamúbuuza: «E Yese, bagala baawe, ka booshi bano?»
Naye, ti: «Hakiri umuzibo. Ye mungere we'bibuzi.» Samweri, ti: «Utee mútumira.
Tutagaalya, átazi hika.»
12 Lyeryo Yese anamútumira. Uyo Dahudi, âli riiri na'magala miija, anâli nonosiri.
Na'masu gaage gâli kizi keyengana. Nahano anabwira Samweri: «Yoyu, ye gaaba
mwami. Úmúshiigage amavuta.»
13 Kwokwo, Samweri anayabiira injebe, anashiiga uyo Dahudi amavuta imbere
lya'bakulu baage. Ukulyokera ku yulwo lusiku, Umutima gwa Nahano gwanashonook-
era ku Dahudi ku bushobozi.
Ha nyuma, Samweri anagalukira i Rama.

Dahudi akolera Sahuli

14 Ku kyekyo kyanya, Umutima gwa Nahano gwanalyoka mu Sahuli. Nahano
anamútumira ikisigo, kyanamúyingira mwo, kyanakizi músuuza bweneene.
15 Abakozi ba Sahuli, ti: «E nahamwitu, byaboneka kwe'kisigo ukulyoka imwa Rurema
kyo kigweti kigakuluguuvya.
16 Ukyulage kwo yaba bakozi baawe bakuloogeze umundu muguma úyiji bwija
ukulasa ululanga. Ne'kyanya ikisigo kigakizi kuyijira, agakizi lasa ululanga lwage,
halinde unakizi holeera.»
17 Sahuli anakyula: «Mundogeze umundu úyiji ukulasa ululanga bwija, mu-
namúndeetere.»
18 Mu yabo bakozi baage, muguma anadeta, ti: «Keera n'gabona mutabana muguma
mugala Yese, wa mu kaaya ke'Betereheemu. Uyo mutabana, ali no'bulenga bwo'kulasa
ululanga. Kiri na mwi'zibo, alyagagi ndwani. Na mu kudeta, ali mu rongorora. Na
kandi, anonosiri bweneene. Nahano bayamiinwi.»
19 Kwokwo, Sahuli anatuma indumwa imwa Yese, ti: «Undumire mugala wawe wa
Dahudi, ulya mungere we'bibuzi.»
20 Iri Yese akalonga indumwa, anayabiira punda, anamúbetuza imikate, no'ludaha
lwe'divaayi, ne'kyanahene. Yibyo byoshi, anabisheegula Sahuli, ku njira ya Dahudi.

21 Uyo Dahudi, iri akahika imunda mwami Sahuli, anatondeera ukumúkolera. Sahuli
anamúkunda bweneene, anamúyabiira abe muguma mu bali mu mútwaza ibyugi.
22 Ha nyuma, Sahuli anatuma igindi indumwa imunda Yese, ti: «Uleke Dahudi,
tutuulanwe. Anzimiisa bweneene.»
23 Kwokwo, ikyanya Rurema âli kizi tumira Sahuli kirya kisigo, Dahudi anakizi yabiira
ululanga lwage, analulase. Lyeryo, yikyo kisigo kinayami lyoka mu Sahuli, anayami kira.

17

Golyati akyokola Abahisiraheeri

1 Ku yikyo kyanya, Abafirisiti banakuumania abasirikaani baabo hi'gulu li'zibo,
banagenda i Sooko mu Buyuda, banashumbika i Hefeese-Damiimu, ha kati ke'Sooko
ne'Hazeeka.
2 Sahuli na'Bahisiraheeri nabo, banashumbika mu ndekeera ye'Hela, banayibiika
ibiringiini, gira bakizi lwisa Abafirisiti.
3 Yabo Bafirisiti, banayimanga i kajabo ku mugazi muguma, na'Bahisiraheeri nabo
banayimanga ku gundi. Na ha kati kaabo, hâli riiri indekeera.
4 Mu shumbi ya'Bafirisiti, mwanayimuka indwani nguma, iziina lyage ye Golyati, wa
mu kaaya ke'Gaati. Uyo Golyati, âli riiri kishugusha kyo'mushosi, anâli hisiizi meetere
zishatu.
5 Kwi'twe lyage, âli yambiiti ingofeera íkatulwa mu mulinga. Na mu kifuba, âli
yambiiti ikooti lyage lye'miringa. Yiryo ikooti, lyâli riiri no'buzito bwe'bilo makumi
gataanu na birinda.
6 Na ku magulu gaage, âli kizi yambala kwe'zindi siribo ízikatulwa mu miringa. Na
ha lutugo, âli kizi betula hi'tumu lira írikatulwa mu miringa.
7 Ne'rindi itumu lyage, lyâli riiri lihamu, nga kiti kyo'kulukira kwe'mirondo.
No'musholo gwalyo, gwâli riiri no'buzito bwe'bilo birinda. Ha mbere lyage, hanakizi
genda umutabaazi, amútwaziizi isiribo.
8 Uyo Golyati âli kizi yimuka, anashaahuze abasirikaani ba'Bahisiraheeri, kwokuno:
«Kituma kiki muli mu yitegaanura hi'gulu li'zibo, kwo muli mweshi? Niehe, ndi
Mufirisiti. Na niinyu muli bakozi ba Sahuli. Aahago! Mu kati kiinyu, mutoole muguma
winyu ayije tulwe.
9 «Uyo mundu, iri angambima, ananyite, lyo tugaaba baja biinyu. Haliko, iri
nangamúhima ninamúyite, mwehe mwe mugaaba baja biitu, munakizi tukolera.
10 Ku lusiku lwa zeene, ngweti ngamùshomboroza, mwe basirikaani ba'Bahisiraheeri.
Mundumire umundu muguma naaho, ye tugaalwa twe naye.»
11 Sahuli na'basirikaani baage booshi, iri bakayuvwa ngiisi kwo'yo Mufirisiti agweti
agayihaya, banashenguka bweneene ne'kyoba.

Yese atuma Dahudi mu shumbi ya Sahuli

12 Ku kyanya Sahuli âli riiri mwami, Yese âli kola mushaaja. Uyo Yese âli Muhefurata,
we'Betereheemu mu Buyuda. Âli hiiti bagala baage munaana.
13 Mu yabo bagala baage, bashatu bâli geeziri na Sahuli mwi'zibo: ifula Heryabu, na
úgamúlonda Habinadabu, no'wa kashatu Shaama.
14 Mu yabo bagala baage booshi, Dahudi ye wâli riiri wo'muzibo. Yabo bakulu baage
bashatu, bâli kola kuguma na Sahuli.
15 Dahudi naye âli kizi gendi kolera Sahuli. Ne'kindi kyanya, anashubi galukira i
Betereheemu, gira agendi ragira ibibuzi bya yishe.
16 Uyo Mufirisiti Golyati anamala isiku makumi gana agweti agatyoza Abahisiraheeri,
ngiisi shesheezi, na ngiisi kabigingwe.
17 Iri hakaba lusiku luguma, uyo Yese anabwira mugala wage wa Dahudi: «Uyabiirage
buno busuuzu bwe'ngano ngalange, kuguma ne'mikate ikumi. Ukwabaduke, gira
ubisheegule bakulu baawe mu shumbi.
18 Ne'yi mituli ikumi ya'makaavwe nayo, ugitwalirage umukulu we'kiso kyabo.
Kwokwo, ugendi tanduula bakulu baawe, gira ukayiji mbwira ngiisi kwo bavyuka.
19 Yabo bakulu baawe, bali kuguma na mwami Sahuli, na'basirikaani baage booshi.
Bagweti bagaalwa na'basirikaani ba'Bafirisiti mu ndekeera ya Hela.»
20 Iri bukakya, shesheezi kare-kare, Dahudi anavyuka, anasigira uwabo mungere
ingoni. Ne'ri akayabiira ibyokulya, anabigendana, nga kwo yishe akamúbwira.
Uyo Dahudi, iri akahikaga ha shumbi ya'Bahisiraheeri, anagwanana booshi keera
bagendi yimanga ngiisi ho bagalwira, iri banabanda akaluulu ki'zibo.
21 Abasirikaani ba'Bahisiraheeri, na ba'Bafirisiti, booshi bâli kola ibiringiini uku-
gagika, banâli kola mu langiizania.

22 Uyo Dahudi anatee siga ibyokulya áhali umulaazi, anatibitira áhali abasirikaani,
analamusa bakulu baage.
23 Iri akaba aki gweti agabaganuulira, Golyati, irya ndwani ye'Gaati, anayimuka
imbere lya'Bahisiraheeri, nga kwo âli komiiri. Ne'kyanya akashaahuza Abahisiraheeri,
Dahudi âli múteziri amatwiri.
24 Yabo Bahisiraheeri, mbu babonage Golyati, booshi banagwatwa ne'kyoba, banayami
puumuka.
25 Banabuuzania, ti: «Ka mwabona ngiisi kwo kirya kihagarusi kiri mu yiji tutyoza?
Mwami Sahuli keera akyula kwo ngiisi úgamúyita, agamúheereza akanyamwala
ke'bindu. Kiri na munyere wage, angamúha ye. Na kwakundi, abandu be'mbaga yage
batangakizi ki rambura.»
26 Dahudi anabuuza yabo bandu ábâli múyimaaziri ha butambi, ti: «Umundu
úwangayita uyu Mufirisiti, analyokeze Abahisiraheeri ishoni, kuti kwo angagirirwa?
Uliira Mufirisiti, si atali mutenguule. Alyagagi nyandi, halinde akizi tyoza abasirikaani
ba Rurema, ulya úli mugumaana?»
27 Yabo bandu nabo, banashubi deta gaago-gaago, ti: «Ngiisi úgayita Golyati, yeyo yo
mbembo yage.»
28 Mukulu wa Dahudi, Heryabu, iri akayuvwa ngiisi kwo Dahudi agweti agaganuuza
abandu, anabona buligo bweneene, anadeta: «E Dahudi, bikagi íbyakuleeta hano?
Birya bibuzi byawe, nyandi ye wabisigira i bungere? Si ugweti ugayikangaata,
no'mutima gwawe, gukoli hindusiri! Íbyakuleeta hano naaho, gira lyo uyiji loleera
izibo.»
29 Dahudi naye, ti: «Biki byo nahuba? Ka ndakwaniini ukubuuza?»
30 Lyeryo, Dahudi anagendi buuza abandi bandu byebyo-byebyo bibuuzo. Ngiisi yeshi
ye âli kizi buuza, âli kizi múshuvya gaago-gaago.
31 Ikyanya abandu bakayuvwa ngiisi kwo Dahudi adeta, banagendi menyeesa Sahuli.
Kwokwo, Sahuli anamútumira.
32 Dahudi, iri akahika, anamúbwira: «E mwami Sahuli, hataki gire úgavunika
umutima hi'gulu lyo'lya Mufirisiti. Ndi mukozi wawe. Ngagendi múlwisa.»
33 Sahuli anashuvya: «E Dahudi, utangahasha ukugendi lwisa uliira Mufirisiti. Si ukiri
mwana mwanuke! Haliko, yehe ali mundu úkomiiri izibo ukushaagira ubusore bwage.»
34 Dahudi naye, ti: «E waliha, ngomiiri ukuragira ibibuzi bya daata. Ikyanya indare,
kandi iri ikinguti, biri mu yiji gwata ikyanabuzi,
35 ndi mu yami bibingiriza, na nvuuse ikyanabuzi mu kanwa kaabyo. Ne'ri
byangandeera, ndi mu bigwatira ku kinwanwa, na mbishulike, halinde na mbiyite.
36 E waliha, keera n'gayita indare, kiri ne'binguti. Na buno, uyu Mufirisiti ngamúyusa
kwakundi. Si atali mutenguule! Anagweti agatyoza abasirikaani ba Rurema úli
mugumaana.
37 Nahano ye kangiza mu nyunu ze'ndare, na mu ze'kinguti, anali ye gangiza na mu
maboko go'liira Mufirisiti.»
Iri hakatama, Sahuli anamúbwira: «E Dahudi, ugendage! Nahano akizi kutabaala.»
38 Lyeryo Sahuli anayabiira ibyambalwa byage bi'zibo, anabiyambika Dahudi.
Kwi'twe lyage, anamúyambika ingofeera yo'mulinga. Na hi'gulu lyo'kuhaliza ikifuba,
anamúyambika ikooti lyage lye'kyuma.
39 Dahudi anahagata ne'ngooti ya Sahuli.
Uyo Dahudi, iri akagira mbu alengeze ukugulu, shoobe! Yibyo byambalwa,
byanamúzidohera bweneene, bwo atâli komiiri ukuyambala ibyambalwa mwene
yibyo. Kyanatuma agaadeta: «E mwami, ibyambalwa mwene bino, ndabikomiiri.
Ndangabigendana mwi'zibo.»
Kwokwo, anabihogola.
40 Analyoka yaho afumbiiti ingoni yage, anagenda ha lwiji, anatoola amabuye gataanu
go'mubumbiri. Yago mabuye, anagahamba mu ludaha lwo âli kizi hagata mu kuragira.
Kwokwo, anagenda afumbiiti akahobola, anayegeera Golyati.

Dahudi ahima Golyati

41 Uyo Mufirisiti anayegeera Dahudi. No'mukozi wage wo'kumútwaza isiribo, âli kizi
genda ha mbere lyage.
42 Uyo Mufirisiti, iri akayitegeereza Dahudi, anabona kwo kundu agweti amagala miija,
haliko, akiri mwanuke. Kyanatuma agamúgayiriza bweneene.
43 Anayami hamagala Dahudi kwokuno: «Iyo ngoni yo ufumbiiti, iri ya biki? Ka
wasalira kwo ndi kabwa, halinde wanyijira ne'ngoni?» Uyo Mufirisiti anadaaka Dahudi
mu kukoleesa iziina lye'mizimu yabo.

44 Anashubi deta: «Yegeeraga hano! Zeene amagala gaawe, ngagatobera utunyuni
ne'nyamiishwa.»
45 Ulya Dahudi anamúshuvya kwokuno: «Wehe, ugweti uganyijira ne'ngooti,
na'matumu. Halikago niehe, nakuyijira kwi'ziina lya Nahano wo'bushobozi bwoshi.
Ali Rurema wa'Bahisiraheeri. Na buno ugweti ugabatyoza-tyoza.
46 Zeene, Nahano agakubiika mu maboko gaani. Ngakudeedeka haashi, na ngusingule
itwe. Ibirunda bya'basirikaani biinyu, bigaaba byokulya byo'tunyuni, ne'nyamiishwa.
«Haaho, lya'bandu ba'mahanga gooshi bagaamenya kwo halyagagi Rurema
úyamiinwi na'Bahisiraheeri.
47 Kiri na bano bandu booshi ábakumaniri hano zeene, lyo bagaamenya kwo Nahano,
ikyanya agaakiza abandu, atali mu koleesa amatumu, kandi iri ingooti. Si izibo liri
lye'mwage, ye ganamùbiika mweshi mu maboko giitu.»
48 Uyo Golyati anashubi yegeera imunda Dahudi, gira amúlwise. Lyeryo Dahudi naye
anayami tibitira ho bâli kizi lwira,
49 anahuma mu ludaha, analyosa mwi'buye liguma, analibiika mu kahobola, anayami
lishunguusa imunda Golyati. Yiryo ibuye, lyanayami fubula Golyati amalanga,
lyanayingira mu kahanga. Golyati anayami gwa buubi.
50 Kwokwo, kwo Dahudi akahima Umufirisiti. Akamúyita mu kushunguusa ibuye
na'kahobola. Ndaanayo ngooti yo âli hagasiri.
51 Dahudi anakwabadukira áhali Golyati, anamúlibata kwo, anamúyomola ingooti,
anamúsingula itwe.
Balya Bafirisiti, iri bakabona kwe'ndwani yabo keera yayitwa, baabo ku magulu, ti
puu!
52 Abahisiraheeri na'Bayuda banayamiza kwi'zu lyo'buhimi, iri banalandiriza
Abafirisiti, halinde i Gaati, na ku marembo ga'kaaya ke'Hekurooni. Ne'birunda
bya ábakakomerekera mwi'zibo, byanaba mijande-mijande mu njira, ukulyokera i
Sharayimu, ne'Gaati, halinde kiri ne'Hekurooni.
53 Ikyanya Abahisiraheeri bakayusa ukubingiriza Abafirisiti, banabuli galukira mu
shumbi ya'Bafirisiti banashahula mwe'bindu.
54 Ulya Dahudi anayabiiraga itwe lya Golyati, analitwala mu kaaya ke'Yerusaleemu.
Haliko, ibyugi bya Golyati, anabisingula mwi'heema lyage.

Dahudi atwalwa imunda Sahuli

55 Iri Sahuli akabona ngiisi kwo Dahudi agweti agagendi lwisa Golyati, anabuuza
Habineeri, umukulu wa'basirikaani baage: «Yugu musore, ali mugala nyandi?»
Habineeri, ti: «E mwami, nga kwo uyamiragi ho, ku kasiisa ndamúyiji.»
56 Mwami, ti: «Ugendi buuza.»
57 Ikyanya Dahudi akaba keera ayita Golyati, uyo Habineeri anayami mútwala imwa
Sahuli. Ku yikyo kyanya, Dahudi âli ki fumbiiti lirya itwe.
58 Sahuli anamúbuuza: «E mutabana, uli mugala nyandi?» Dahudi anamúshuvya: «E
waliha, ndi mugala wo'mukozi wawe Yese, wa mu kaaya ke'Betereheemu.»

18

1 Ikyanya Sahuli akayusa ukuganuuza Dahudi, mugala wage wa Yonataani
anamúbona. Ulya Yonataani, anasiima Dahudi bweneene, anamúkunda nga kwo
ayikuuziri yenyene.
2 Ukulyokera ku yulwo lusiku, Sahuli anabeera na Dahudi mu mwage, atanaki
múhanguula kwo agalukire imunda yishe.
3 Bwo Yonataani âli biisiri Dahudi ku mutima gwage, kyanatuma bombi baganywana
ikihango.
4 Yonataani anahogola ikanju lyage, analiheereza Dahudi, anamúheereza
no'mwingiro, kiri ne'ngooti, no'muheto, no'mukaba.
5 Ngiisi ho Sahuli âli kizi tuma Dahudi, Dahudi âli kizi genduukirwa. Kyanatuma
Sahuli agamúbiika, abe mu bakulu ba'basirikaani baage. Abandu booshi, iri bakabona
kwokwo, banasiima. Kiri na'bakulu ba'basirikaani ba Sahuli, nabo banamúsiima.

Sahuli agwatwa no'luugi hi'gulu lya Dahudi

6 Ikyanya Dahudi akaba keera ayita Golyati, abasirikaani booshi banashokola injira
yo'kugalukira i kaaya. Haaho, abakazi banasholooloka ukulyoka mu ngiisi kaaya
ka'Bahisiraheeri, gira bagendi sanganira mwami Sahuli. Balya bakazi, bâli kizi yimba
ku bushambaale, iri banatamba. Banakizi lasa imiduli ne'nanga.
7 Ne'kyanya bâli gweti bagatamba, banakizi yimba inyimbo zo'kuyakuranwa,
kwokuno:

«Mwami Sahuli ayita ibihumbi bya'bagoma baage.
Si Dahudi yehe, ayita ibinoono ne'binoono.»
8 Yulwo lwimbo, mbu Sahuli aluyuvwe, anayagalwa, anaraakara, anadeta: «Ka Dahudi
abe ye bagaheereza ibinoono ne'binoono? Na niehe mbe nie bagaheereza ibihumbi
naaho. Byaboneka kwo niehe, ndaabyo byani íbiki sigiiri, kútali kuheereza Dahudi
ubwami.»
9 Ukulyokera ku yulwo lusiku, Sahuli anakizi lya Dahudi ikisuure.
10 Iri bukakya, Rurema anatuma ikisigo, kyanayami bambura Sahuli. Lyeryo Sahuli
anatondeera ukulomboojera mu mwage nga musire.
Ku yikyo kyanya, Dahudi âli gweti agamúlakiza ululanga, nga kwo âli yamiri ali mu
gira. Na Sahuli âli fumbiiti itumu.
11 Yiryo itumu, Sahuli analiliikira Dahudi kabiri-kabiri. Mukuba, âli toniri, ti: «Yiri
itumu, ligananiiriza Dahudi ku kibambaazi.» Haliko Dahudi analiyiyeka ubugira kabiri.
12 Uyo Dahudi, Nahano bâli yamiinwi. Haliko Sahuli yehe, Nahano âli mali mújanda.
Kwokwo, Sahuli anayoboha Dahudi bweneene.
13 Iri hakatama, Sahuli analyosa Dahudi mu mwage, anamúbiika abe mukulu
wa'basirikaani kihumbi. Yabo basirikaani, Dahudi anakizi barongoora bwija mwi'zibo.
14 Ngiisi byo Dahudi âli kizi gira, âli kizi genduukirwa bweneene, bwo Nahano bâli
yamiinwi.
15 Uyo Sahuli, iri akabona ngiisi kwo Dahudi âli kizi genduukirwa, anakaviiriza
ukumúyoboha.
16 Kundu kwokwo, Abahisiraheeri booshi, kiri na'be'Buyuda, bâli kuuziri Dahudi
bweneene. Mukuba, ye wâli kizi barongoora bwija mwi'zibo.

Dahudi ayanga umuluzi-nyere

17 Lusiku luguma, Sahuli anabwira Dahudi: «Munyere wani wo'lubere Meraabu,
yoyu! Nakuheereza ye, umúyange. Ngiisi byo ugangirira naaho, unyerekage kwo uli
ndwani, halinde ukizi gira izibo lya Nahano.» Na íbikatuma Sahuli agaadeta kwokwo,
mukuba âli toniri kwa'Bafirisiti bo bagayita Dahudi, ho angamúyiyitira yenyene.
18 Halikago, Dahudi anamúshuvya kwokuno: «E mwami, niehe, ndyagagi nyandi?
Kiri ne'mbaga yani, kandi iri umulala gwitu, tuli banyandi mu Bahisiraheeri, halinde
mbe mukwi wa mwami?»
19 Kwokwo, ikyanya Meraabu âli agayangwa na Dahudi, atanaki yangwa. Si Hadiryeri,
umundu wa mu kaaya ke'Mehoola, anaba ye gamúyanga.
20 Ugundi munyere Sahuli, iziina lyage Mikaali, anavunikira Dahudi bweneene. Uyo
Mikaali, ikyanya akagendi ganuulira yishe, yishe anashambaala ngana-ngana.
21 Mukuba, âli kizi tona mu mutima gwage, ti: «Ngamúheereza ye, halinde
lya'Bafirisiti balonga ubulyo bwo'kumúyita.» Kwokwo, Sahuli anabwira Dahudi: «Buno
leero, ngola ngaaba shovyala.»
22 Lyeryo Sahuli anayami bwira abakozi baage: «Mutwale Dahudi áhayiheriiri,
munamúbwire: "Mwami akukuuziri bweneene. Kiri na'bakozi baage nabo, booshi
bakukuuziri. Ku yukwo, uyemeere ube mukwi wage."»
23 Yago magambo ga Sahuli, yabo bakozi baage banagendi gabwira Dahudi. Halikago,
Dahudi anabashuvya: «Ka mutoniri kwo'kuba mukwi wa mwami galyagagi malyogo?
Niehe, ndi mukeni, ndanayijikiini mu bandu.»
24 Yabo bakozi, ikyanya bakagendi bwira Sahuli yago magambo,
25 Sahuli anadeta, ti: «Mugendi bwira Dahudi kwokuno: "Mwami, ndaabyo byo
akuloziizi kwo, bítali bikoba igana byo'tuti twa'Bafirisiti, gira lyo alonga ukuyihoola
abagoma baage."» Mu kudeta kwokwo, Sahuli âli shungisiri kwo Dahudi agagendi yitwa
na'Bafirisiti.
26 Yabo bakozi ba Sahuli, iri bakabwira Dahudi kwokwo, Dahudi anashambaala. Iri
isiku zikaba zitazi lenga,
27 Dahudi anayimuka kuguma na'bandu baage. Banagendi yita Abafirisiti magana
gabiri, anabashisha yibyo bikoba byo'tuti twabo, analeeteraga mwami umuharuuro
úgukwiziri, gira lyo aba mukwi wage. Kwokwo, Sahuli anaheereza Dahudi munyere
wage wa Mikaali, anamúyanga.
28 Ulya Sahuli, iri akasobanukirwa kwo Nahano ali kuguma na Dahudi, na kwo Mikaali
amúvunikiiri bweneene,
29 anakaviiriza ukumúyoboha, anayami ba mugoma wage halinde ku lusiku lwo
akafwa kwo.

30 Abasirikaani ba'Bafirisiti, banakizi gendi lwisa-lwisa Abahisiraheeri. Haliko, ngiisi
kyanya bâli kizi lwa, Dahudi ye wâli kizi longa ubuhimi ukuhima abandi batwali booshi
ba Sahuli. Kyanatuma iziina lyage ligakizi lumbuuka.

19

Sahuli ahiiva Dahudi

1 Sahuli anabwira mugala wage wa Yonataani, kuguma na'bakozi baage, kwo bayite
Dahudi.
Haliko Yonataani âli kuuziri Dahudi bweneene.
2 Kyanatuma agamúkengula, ti: «Daata akoli kuhigiiri, kwo akuyite. Aahago, uyiyeke!
Kusheezi kare-kare, ugendi looza ho ugayibisha mu ndalo.
3 Naani, ngayija haaho-haaho, twe na daata, ninamúganuuze hi'gulu lyawe. Na ngiisi
byo tugaganuula, ngayiji kumenyeesa byo.»
4 Kwokwo, Yonataani anatondeera ukuhuuza Dahudi imbere lya yishe, ti: «E mwami,
utakolwe kwo wahubira umukozi wawe Dahudi. Si ndaahyo hyo azindi kuhubira.
Ne'kyanya ali mu kukolera, uli mu genduukirwa bweneene.
5 Kiri ne'kyanya akayita ulya Mufirisiti Golyati, si akayitanga ho angasiga itwe lyage,
halinde Nahano anahimira Abahisiraheeri bweneene. Ne'kyanya ukabona kwokwo,
wenyene wanashambaala. Aaho! Kituma kikagi ugweti ugalooza ukuyona umuko
gwo'mundu muzira buhube? Ka ugamúyitira ikimaama?»
6 Ikyanya Yonataani akadeta kwokwo, Sahuli anabiika indahiro, ti: «Nga kwo Nahano
ayamiri ho, ndagaki yita Dahudi.»
7 Ha nyuma, Yonataani anahamagala Dahudi. Yago gooshi, anamúganuulira go,
anamútwala imunda Sahuli. Dahudi anashubi múkolera, nga kwo âli tuula amúkolera.
8 Ha nyuma, izibo lyanashubi yubuka mu Bafirisiti. Dahudi anayimuka, anagendi
lwisa yabo Bafirisiti bweneene, halinde banayami puumuka.
9 Lusiku luguma, Sahuli âli bwatiiragi mu nyumba yage, afumbiiti itumu. Ku yikyo
kyanya, ikisigo ukulyoka imwa Nahano, kyanashubi múyingira mwo. Na Dahudi âli
gweti agamúlakiza ikinubi.
10 Lyeryo ngana Sahuli anashubi lasha Dahudi itumu. Haliko, Dahudi anayiyeka,
lyanayijomeka ho Dahudi âli shendamiiri. Mu bwobwo bushigi, Dahudi anayami
puumuka.
11 Sahuli anatuma abandu ha mwa Dahudi, babeere haaho, gira bakamúyite shesheezi.
Halikago, mukaage Mikaali anamúkengula, ti: «E namwani, unyuvwe! Utibitage mu
bwobuno bushigi. Buzira kwokwo, bagakuyita kusheezi.»
12 Mikaali anayami leeza Dahudi mu kaazo, mu kumúshonoolera imbuga, anapu-
umuka, halinde anafuushuka.
13 Mikaali anayabiira umugisi, anagugwejeza ku ngingo, anagubwikira no'mulondo.
Na hi'twe lyagwo, anahabiika umusego gwo'bwoya bwe'mbene.
14 Ikyanya Sahuli akatuma abakozi baage kwo bagendi gwata Dahudi, Mikaali
anababwira: «Alwaziri.»
15 Iri Sahuli akabwirwa kwokwo, anashubi batuma, ti: «Ulya Dahudi, kundu angaba
ali ku kyajo, mumúndeetere hano, gira ndonge ukumúyita.»
16 Yabo bandu, iri bakayingira mu mwa Dahudi, banabona umugisi gukoli gwejiiri ku
ngingo. Na hi'twe lyagwo, hali umusego gwo'bwoya bwe'mbene.
17 Sahuli anayami kanukira Mikaali: «Kituma kiki wandeba, mu kuleka umugoma
wani andibite?» Mikaali naye, ti: «E daata, ambwira kwe'ri ndangamúleka agende,
aganyita.»
18 Ikyanya uyo Dahudi akapuumukaga, anagenda i Rama, imwa Samweri,
anamúganuulira ngiisi byo Sahuli âli kizi múgirira. Kwokwo, Dahudi na Samweri,
banagendi beera i Nayoti.
19 Ha nyuma, Sahuli anabwirwa, ti: «Dahudi akola i Nayoti mu kihugo kye'Rama.»
20 Lyeryo, uyo Sahuli anatuma abandu kwo bagendi múgwata. Haliko balya bandu,
ikyanya bâli ki riiri mu njira, banabona ikiso kya'baleevi bagweti bagatanga ubuleevi.
Na yikyo kiso, kyâli yimangiirwi na Samweri. Haaho, yabo ábâli tumirwi, Umutima gwa
Rurema gwanayami bayingira mwo, nabo banatondeera ukutanga ubuleevi.
21 Ikyanya Sahuli akayuvwa kwokwo, anashubi tuma abandi bakozi. Nabo kwakundi,
banatondeera ukutanga ubuleevi. Kyanatuma agashubi tuma abandi ubwa kashatu.
Haliko nabo kwakundi, banashubi tanga ubuleevi.

22 Iri hakatama, yehe yenyene anagenda i Rama. Ne'ri akahikaga ha kirigo kye'Seeku,
anagwanana ho'mundu muguma, anamúbuuza: «Ewe! Samweri na Dahudi, bali hayi?»
Uyo mundu, ti: «Bagenda i Nayoti, mu kihugo kye'Rama.»
23 Lyeryo Sahuli anashokola injira yo'kugenda yo. Ne'ri akaba akiryagagi mu njira,
naye kwakundi, Umutima gwa Rurema gwanamúyingira mwo, anatondeera ukutanga
ubuleevi, analindi hika i Nayoti mu kaaya ke'Rama.
24 Ku kyanya Sahuli âli riiri imbere lya Samweri, anahogola ikanju lyage, anagwejera
haashi, anamala umulege-rege gwoshi, ubushigi ni'zuuba, agweti agatanga ubuleevi.
Kyanatuma abandu bagaadeta, ti: «Emwe! Ka Sahuli naye akolaga mu baleevi?»

20

Yonataani atabaala Dahudi

1 Dahudi anapuumuka yaho i Nayoti mu kihugo kye'Rama, anagenda imunda
Yonataani, anamúbwira kwokuno: «Bikagi nagira? Ka hali ubuhube? Na bikagi byo
nahubira yisho, halinde akoli loziizi ukunyita?»
2 Yonataani anamúshuvya: «Nanga, utagaafwa. Lolaga! Daata, ndaabyo byo anga-
gira, buzira kumbwira. Kiri na'magambo mwene yaga, bitangaziga mbu agambishe.»
3 Kwokwo, Dahudi anabiika indahiro, ti: «Ku kasiisa, yisho ayiji bwija kwo unguuziri,
keera anayitoneesa: "Iri nangayita Dahudi, Yonataani angajengeerwa. Ku yukwo,
ndagamúbwira." Niehe Dahudi, nga kwo Nahano ayamiri ho, na nga kwo naawe uli
ho, ha kati kaani no'lufu, hali ihinyerere hininiini naaho.»
4 Yonataani anamúshuvya: «E Dahudi, ngiisi byo ugambuuna, ngakugirira byo.»
5 Dahudi anamúbwira kwokuno: «Kusheezi, luli lusiku lukulu lwe'mbaluko yo'mwezi.
Na ngwaniini ukushangiira na mwami ku kashasha. Haliko nakuyinginga, umbanguule
ngendi yibisha mu ndalo, halinde ukuhisa ku lusiku lwa kashatu kabigingwe.
6 Iri yisho angambula ha kashasha ke'byokulya, anabuuze, unamúshuvye, ti: "Dahudi
andendeera kwo nimúhanguule agende mu kaaya kaabo ke'Betereheemu, gira bagendi
tanga ituulo kuguma ne'mbaga yage. Yiryo ituulo, liri mu tangwa ku ngiisi mwaka."
7 «Yiri igambo, iri angabona kwo likwaniini, kwokwo ugaamenya kwi'goorwa lyani
lyamala. Haliko, iri angayami shavura, kwokwo, lyo ugaamenya kwo aki shungusiri
ukunyita.
8 Ndi mukozi wawe. Ku yukwo, unyuvwirwe indengeerwa. Mukuba, keera
tukanywana imbere lya Nahano. Iri nangakuhubira, unyitage wenyene. Aaho! Kituma
kiki wangaki mbaana imunda yisho, mbu abe ye ganyita?»
9 Yonataani, ti: «Nanga, maashi! Nga nangamenyiri kwo daata ashungisiri ukukugira
buligo, ndangalesiri ukukuhwehuka.»
10 Dahudi, ti: «Iri yisho angakushuvya mu kumamira, nyandi úgammenyeesa?»
11 Yonataani, ti: «Tugendage mu ndalo.» Kwokwo, banagenda mwo.
12 Yonataani anamúbwira: «E Dahudi, Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, abe kamasi
kiitu. Kusheezi, kandi iri ulundi, ku kyanya íkiri nga kino, ngaaba keera nabuuza daata
hi'gulu lyawe. Iri angadeta amagambo miija hi'gulu lyawe, ku kasiisa, ngakubwira.
13 Kandi, iri angaba ashungisiri ukukuyita, ngakuhwehuka, gira ugendi yibisha. Ne'ri
ndangakuhwehuka, Nahano anyite! Kwokwo, Nahano mukizi yamanwa, nga kwo
ayamiri ali na daata.
14 «Ku kyanya ngiri mugumaana, ukizi ngirira amiija nga kwo Nahano ayamiri ali mu
gangirira. Na kundu nangafwa,
15 ukakizi girira imbaga yani amiija, halinde imyaka ne'myakuula. Ukizi gagira kiri
na ku kyanya Nahano agaaba keera akuminikira abagoma booshi hano mu kihugo.»
16 Yonataani anashubi nywana ikihango na Dahudi kuguma ne'mbaga yage, ti:
«Nahano akizi minika abagoma baawe booshi.»
17 Kwokwo, anabwira Dahudi amúyereke kwo ali mwira wage, mu kushubi múbiikira
indahiro. Mukuba, Yonataani âli kuuziri Dahudi bweneene, nga kwo âli yikuuziri.
18 Ha nyuma, Yonataani anashubi múbwira: «E Dahudi, kusheezi, bwo luli lusiku
lukulu lwe'mbaluko yo'mwezi, ikitumbi kyawe kigaaba kimaata. Abandu bagayami
bona kwo utali ho.
19 Kwokwo ulundi, ku kabigingwe, ukagendi yibisha ho ushubi yibishiri, ha nyuma
lye'kilundo kya'mabuye.
20 Ha yikyo kilundo, ngaalasha he'myambi ishatu. Na mu kugilasha ho, ngayigira nga
hali byo ndoziizi ukulasha.
21 «Ku yikyo kyanya, ngaatuma umukozi wani, kwo agendi gilooza. Ne'ri
nangamúbwira: "Lola, iyo myambi iri ha nyuma lyawe. Galuka ugitoole". Yibyo

bigayami kumenyeesa kwi'bala, ndaalyo. Kwokwo, unayami yimuka yaho uyibishiri.
Nga kwo Nahano ayamiri ho, ndaalyo igoorwa írigakuba kwo.
22 «Haliko, iri nangamúbwira: "Lola! Iyo myambi iri imbere lyawe". Kwokwo,
unayami yimuka. Mukuba, Nahano agaaba aloziizi kwo ushaage yaho, unayidungeere
hala.
23 Na hi'gulu lya yiki kihango kyo twanywana, Nahano ye kamasi kiitu twembi, halinde
imyaka ne'myakuula.»
24 Kwokwo, Dahudi anagendi yibisha mu ndalo. Ne'kyanya ulusiku lukulu
lwe'mbaluko yo'mwezi lukahika, mwami Sahuli anayegeera ha kashasha, gira alye.
25 Anabwatala ku kitumbi kyage kitereke ha kibambaazi, nga kwo âli komiiri. Yikyo
kitumbi kyâli kizi lolana ne'kya Yonataani. Ne'kya Habineeri, kyo âli riiri ha butambi
lye'kya Sahuli. Haliko, ikitumbi kya Dahudi, kyâli kimaata.
26 Sahuli ku yulwo lusiku, akasalira kwo ngeeka hali íbyadwakaza Dahudi, halinde
atahika ku lusiku lukulu, kyanatuma ndaalyo igambo lyo akadeta.
27 Ku lusiku lwa kabiri lwe'mbaluko yo'mwezi, ikitumbi kya Dahudi kyâli ki riiri
kimaata. Kwokwo, Sahuli anabuuza: «E Yonataani, kituma kiki Dahudi mugala Yese
atayiji lya ibyokulya? Si bigingo, atashuba hano. Kiri na zeene, atali ho.»
28 Yonataani, ti: «Dahudi anyinginga bweneene, kwo nimúhanguule agende i
Betereheemu.
29 Ambwira: "E waliha, umbanguule ngende. Mukuba, abandu be'mbaga yani
bagagendi yikumba iyo munda mu kaaya kiitu. Bandumira kwo naani ndabule ho.
Kwokwo, iri wabona kwo bikwaniini, umbanguule ngende imunda yabo beene witu."
Kyo kitumiri atali hano, mbu mushangiire.»
30 Lyeryo, ulya Sahuli anayami rakarira Yonataani, anamúmamira, ti: «Si ukabutwa
no'mukazi mushule! Ka ndayiji kwo mukundiini na mugala Yese? Si ugweti ugayibonia
ishoni wenyene! Unali mu zibonia na nyoko.
31 Mu kino kihugo, ku kyanya Dahudi akiri mugumaana, utangaki yimikwa kwo ube
mwami. Aaho! Ugendi múleetaga, gira nimúyite.»
32 Yonataani, ti: «E daata, biki byo agira, halinde ayitwe? Ka hali buhube?»
33 Lyeryo ngana, Sahuli anayami lasha Yonataani itumu, gira amúyite. Yonataani
anayami bona kwo yishe aki shungisiri ukuyita Dahudi.
34 Kwokwo, anayimuka ha kashasha akoli rakiiri bweneene. Ku yulwo lusiku, ndaahyo
hyo akalya. Si âli koli vunisiri umutima, bwo yishe akayiteeza ishoni hi'gulu lya Dahudi.
35 Iri hakaba shesheezi, Yonataani anagenda iwa ndalo, bo na mutabana muguma,
gira agendi tanduula Dahudi.
36 Iri akahikaga yo, anamúbwira: «E yaga, uyikize, mu kugendi ndoolera imyambi yo
ngaalasha.» Uyo mutabana, iri akaba aki gweti agatibita, Yonataani analasha imyambi
imbere lyage.
37 Yugwo musore, iri gukahika he'yo myambi ikagendi yishinga, Yonataani
anamúhamagala, ti: «Si umwambi guli imbere lyawe!»
38 Anashubi múbwira: «Uvwaruke, utatinde.»
Yugwo musore, gwanagikuumania, gwanagireetera nahamwabo.
39 (Yibyo byoshi íbikakoleka yaho, yugwo musore, ndaabyo gukamenya. Si Yonataani
na Dahudi naaho, bo bâli biyiji.)
40 Lyeryo yugwo musore, Yonataani anaguheereza yibyo byugi byage, anaguhanguula
kwo gubitaahane.
41 Ikyanya gukaba keera gwagenda, Dahudi anayimuka ha nyuma lya kirya kilundo
kya'mabuye, ho âli bishamiri. Anafukama ubugira kashatu imbere lya Yonataani, mu
kumúheereza ulushaagwa. Kwo bali bombi, bananyunyugutana, iri banalira. Si Dahudi,
ye wâli riiri ne'kifufu kingi ukuhima Yonataani.
42 Iri hakatama, Yonataani anamúbwira kwokuno: «E Dahudi, mukuba, keera
twanywana ikihango kwi'ziina lya Nahano mu kudeta, ti: "Nahano ye kamasi kiitu
twembi. Ye na kamasi ha kati ke'kibusi kyawe na kye'mwani, halinde imyaka
ne'myakuula." Aaho! Ugendage mu mutuula.»

21

Dahudi atibita Sahuli

1 Kwokwo, Dahudi anayigendera. Yonataani naye, anagalukira i kaaya.
2 Dahudi anagenda i Noobu, imwo'mugingi Ahimereki. Uyo Ahimereki anagendi
músanganira, iri analenga mwo'musisi, anamúbuuza: «E waliha, si ndaaye mwayi-
janwa! Kituma kiki wayija uli wenyene?»

3 Dahudi anamúshuvya: «Hali byo mwami akyula, kwo ngendi múgirira. Anambwira: “Hatagirage mundu yeshi ye ugaganuulira ngiisi byo nakutuma.” Na hi'gulu lya'bandu bo tuliriinwi, keera twalagaana ho tugagwanana.
4 Aaho! Ka hali byo ngaalya? Nakuhuuna imikate itaanu, kandi iri bindi byokulya íbiri ho.»
5 Uyo mugingi, ti: «Ndaayo mikate yo mbiiti. Si hali imikate naaho keera íyatangwa imwa Rurema. Iyo mikate, mwangagihaabwa, iri abandu baawe bangaba batazi menyana na'bakazi mu zino siku.»
6 Dahudi anamúshuvya: «Biri ukuli, kwe'kyanya tuli mu genda mu mikolwa mwene iyi, tuli mu yihandula ku bakazi. Bwe'yi misore yani iri mu yiyeruusa-yeruusa, ka itali yo haahe, kwo bakwaniini bayiyeruuse ku mikolwa íri nge'yi?»
7 Lyeryo, uyo mugingi anayami heereza Dahudi imikate íyâli mali taluulwa imwa Nahano, bwo ndaayo gindi mikate íyâli riiri ho. Iyo mikate yâli mali gomboolwa ne'mikate mihyahya íkiri miduutu.
8 Ku lwolwo lusiku yaho i Noobu, hâli riiri umukozi muguma wa Sahuli, iziina lyage ye Dohegi, Umuhedoomu. Uyo mukozi, âli riiri mwimangizi wa'bangere ba Sahuli. Anâli riiri yaho hi'gulu lyo'kuyiyeruusa imbere lya Nahano.
9 Dahudi anabuuza Ahimereki: «Ka uhiiti ingooti, kandi iri itumu, gira ubimbeereze? Ngiisi byo mwami andungika, byatuma ngayija ku ngungu, buzira ngooti, kandi iri ikindi kyugi kyoshi.»
10 Ahimereki naye, ti: «Hano, hali ingooti yo'lya Mufirisiti Golyati, ulya ye ukayitira mu ndekeera ye'Hela. Iyo ngooti, ikiri nzingule mu kyubati. Iri wangaba ugiloziizi, ugiyabiire. Ndaayo gindi íri hano.»
Dahudi anamúshuvya: «Iyo ngooti, ugimbeereze. Ndaayo gindi ígihimiri.»

Dahudi agendi shumbika i Gaati

11 Yulwo lusiku lwo Dahudi akatibita mwami Sahuli, anatibitira imwa mwami Hakishi we'Gaati.
12 Si abakozi bo'yo mwami, banamúbwira: «Ka atali ye Dahudi uyu, mwami wa'Bahisiraheeri? Ka atali ye yolya bâli kizi yimbira, iri banakina, ti:
“Sahuli akayita abandu bihumbi.
Si Dahudi yehe akayita ibinoono ne'binoono.”»
13 Dahudi, iri akayuvwa yago magambo, anatondeera ukuyoboha ulya mwami Hakishi.
14 Kyanatuma agayiloga akabamba-isire, anakizi genda ali mu koorora-koorora ku nyiivi za'kaaya. Ulukonda lwanakizi mújunguluka-junguluka, halinde ku lwanwa.
15 Uyo Hakishi anamamira abakozi baage, ti: «Uyu mundu, si mubwini kwo ali musire! Aahago! Kituma kiki mwamúndeetera hano?
16 Ka ndaabo bandi basire bo mbiiti? Ka mwamúndeetera, gira ayiji ndibuza na yiri isire lyage? Ko'yu mundu, akwaniini akizi yiji yifunda mu mwani?»

22

1 Dahudi analyokaga yaho i Gaati, anapumukira mu lwala úlwâli riiri hoofi na'kaaya ke'Hadulaamu. Bakulu baage na beene wabo, iri bakayuvwa kwo akola yaho, banagendi múyibiika kwo.
2 Hâli na'bandi, nabo banamúyibiika kwo. Mu kati kaabo, mwâli abandu ábâli kola mu malibu, na ábâli riiri ne'myenda, na ábâli kizi hahazibwa. Yabo booshi, bâli nga bandu magana gana. Dahudi yenyene, anaba ye kirongoozi kyabo.
3 Dahudi analyoka yaho, anagenda i Misipa, mu kihugo kye'Mohabu. Iri akahikaga yo, anabwira mwami wakyo: «Nakuyinginga uleke daata na maawe babeere hano ha mwawe, halinde ndole ngiisi kwo Rurema agangirira.»
4 Kwokwo, Dahudi anasiga ababusi baage ha mwa mwami we'Mohabu, banabeera haaho, ku kyanya kyoshi kyo Dahudi âli yibishiri mu lwala.
5 Ha nyuma, umuleevi Gaadi anamúbwira: «E Dahudi, ushaage hano mu lwala, ugendage mu Buyuda.» Kwokwo, Dahudi analyoka yaho, anagenda mu lubako lwe'Hereeti.

Sahuli ayita abagingi ba Rurema i Noobu

6 Lusiku luguma, Sahuli âli bwatiiri mwi'dako lye'kiti kyo'mushishi ku mugazi gwe'Gibeya, afumbiiti itumu lyage. Na'batwali baage bâli músokaniini. Ku yikyo kyanya, Sahuli anabwirwa kwo hali ho babona Dahudi, kuguma na'bandu baage.
7 Sahuli anayami babwira: «E beene Binyamiini, mundegage amatwiri. Ka mutoniri kwo'yu Dahudi agaheereza ngiisi muguma winyu indalo ze'mizabibu? Kandi iri, ka

agaagira ngiisi muguma winyu abe mwimangizi wa'basirikaani bihumbi, kandi iri wa'basirikaani magana? Nanga!
8 Aahago! Kituma kiki mweshi keera mwangirira igambi libi? Si ikyanya mugala wani anywana ikihango na mugala Yese, ndaaye úwaki mbwehuka. Ndaanaye úgweti úgambahala. Ndaanaye úwambwira kwo mugala wani ye gweti úgaheereza Dahudi ishigi, halinde anyite.»
9 Ku yikyo kyanya, ulya Muhedoomu Dohegi âli yimaaziri ha butambi lya'batwali ba Sahuli, anadeta: «Niehe, n'gabona mugala Yese i Noobu, ha mwo'mugingi Ahimereki mugala Ahituubu.
10 Uyo Ahimereki anahanuusa Nahano hi'gulu lya Dahudi, anamúheereza ne'byokulya, kiri ne'ngooti yo'lya Mufirisiti Golyati.»
11 Kyanatuma mwami Sahuli agayami tumira umugingi Ahimereki, kuguma na'bandu booshi ba mu mbaga ya yishe. Mukuba, booshi bâli riiri bagingi yaho i Noobu. Yabo booshi, banayija imunda mwami Sahuli.
12 Iri bakahika, uyo Sahuli anadeta: «E Ahimereki mugala Ahituubu, undegage amatwiri.» Naye, ti: «E nahamwitu, nguteziri go.»
13 Ulya Sahuli anamúmamira, ti: «E Ahimereki, kituma kiki mwangirira igambi libi, mwe na Dahudi? Na kituma kiki ukamúzimaana imikate, wanamúheereza ne'ngooti, wabuli hanuusa Rurema hi'gulu lyage? Kyo kitumiri keera ahuna imbere lyani. Na buno, akoli loziizi ukunyita.»
14 Uyo Ahimereki anamúshuvya: «E maashi, mwami, mu bakozi baawe booshi, nyandagi úli mwemeera nga Dahudi? Ali mukwi wawe. Ye na mwimangizi wa'balaliizi baawe. Na mu nyumba yawe, ye mu simbahwa ukuhima abandi booshi.
15 Lulya lusiku, ka lwo lwâli lwa mbere ngahanuusa Rurema hi'gulu lyage? Nanga, e mwami! Niehe na beene witu, tuli bakozi baawe. Yaga magambo, utakizi tusalirira buligo hi'gulu lyago. Si mu yaga gooshi, ndaalyo igambo kiri ne'liguma lyo nyiji hi'gulu lyage.»
16 Kundu Ahimereki akashuvya kwokwo, haliko mwami anakyula: «E Ahimereki, ku kasiisa, ugayitwa, kuguma ne'mbaga yoshi ya yisho.»
17 Lyeryo, Sahuli anayami hamuliza abalaliizi, ti: «Yaba bagingi ba Nahano, bali igambi liguma na Dahudi. Aaho! Mubayitage! Mukuba, kundu bakamenya kwo Dahudi atupuumuka, haliko batanayiji mmenyeesa.»
Kundu Sahuli akakyula kwokwo, haliko yabo balaliizi banalahira kwo batayite balya bagingi ba Nahano.
18 Iri hakatama, mwami anahamuliza Dohegi, ti: «Wehe, we gabayita.» Lyeryo ulya Dohegi anayami yita yabo bagingi booshi ba Rurema. Ku lwolwo lusiku, akaminika abagingi makumi galimunaana na bataanu. Na yabo booshi, bâli yambiiti amakangaata go'bugingi.
19 Ha nyuma, Sahuli anagendi yitiisa na'bandi booshi ba mu kaaya kaabo ke'Noobu: abashosi, na'bakazi, na'baana, kiri no'tulenge, kuguma ne'ngaavu, na bapunda, ne'bibuzi.
20 Mu yabo bandu booshi be'Noobu, Habyataari naaho ye kafuuka. Uyo Habyataari, âli riiri muguma wa mu bagala Ahimereki mugala Ahituubu. Ha nyuma, anatibitira imunda Dahudi.
21 Uyo Habyataari anahikiri ganuulira Dahudi ngiisi kwo Sahuli akayita abagingi ba Nahano.
22 Dahudi anayitulikania mu kudeta: «Lulya lusiku, ikyanya Dohegi âli riiri yaho, nâli koli yiji kwo agagendi hwehuka Sahuli. Kwokwo, nie watuma yabo bandu be'mbaga ya yisho bayitwa.
23 Kundu kwokwo, utayobohe. Ubwatalage hano ndi. Ngiisi úgweti úgalooza ukukuyita, ye na yoyo naani úloziizi ukunyita. Ku yukwo, ubeerage hano, gira utaki yitwe.»

23

Dahudi akiza akaaya ke'Kehila

1 Ha nyuma, Dahudi anabwirwa, ti: «Lola! Abafirisiti bayiji teera akaaya ke'Kehila, banagweti bagashahula ingano ha biyeruuliro.»
2 Kwokwo, Dahudi anahanuusa Nahano, ti: «Ka ngendi balwisa?» Nahano anamúshuvya: «Ee! Gendaga mu yako kaaya, uteere Abafirisiti, unakagwate.»

3 Kundu kwokwo, abandu ba Dahudi, banamúbwira: «E waliha, si hano mu Buyuda,
tukola ne'kyoba! Aaho! Ka itagaaba yo haahe, mango bayuvwa kwo twagendi lwisa
Abafirisiti mu kaaya ke'Kehila?»
4 Kyanatuma Dahudi agashubi hanuusa Nahano. Nahano anamúbwira: «Yimuka,
ugendage i Kehila. Mukuba, yabo Bafirisiti, keera n'gababiika mu maboko gaawe.»
5 Kwokwo, Dahudi na'bandu baage, banagenda i Kehila. Iri bakahikaga yo, banalwisa
Abafirisiti, banabayita mwo bingi bweneene, banashahula ibitugwa bingi. Kwokwo,
kwo Dahudi akakiza abatuulaga be'Kehila.
6 (Ikyanya Habyataari mugala Ahimereki akapuumukira imunda Dahudi mu kaaya
ke'Kehila, anatwala ni'kangaata lyo'bugingi.)

Sahuli ahiiva Dahudi

7 Ikyanya Sahuli akabwirwa kwo Dahudi akola i Kehila, anadeta: «Keera Rurema
abiika Dahudi mu maboko gaani. Kano kaaya kahiiti inzitiro ngomu. Kiri ne'nyiivi
zaako, ziri ne'migaliro mikomu. Aaho! Bwo keera akayingira mwo, anyisheegula.»
8 Kwokwo, Sahuli anatuma abasirikaani baage i Kehila, gira bagendi lwisa Dahudi,
kuguma na'bandu baage.
9 Dahudi, mbu ayuvwagwe ngiisi kwo Sahuli ashungisiri buligo hi'gulu lyage, anayami
bwira umugingi Habyataari: «Uleetage lirya ikangaata lyo'bugingi.»
10 Iri akalileeta, Dahudi anahuuna, ti: «E Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, ndi
mukozi wawe. Keera nayuvwa kwo Sahuli ashungisiri kwo agayiji shereeza akaaya
ke'Kehila hi'gulu lyani.
11 Ka biri ukuli kwo Sahuli agayija i Kehila? Ka'batuulaga ba mu kano kaaya
bagambiika mu maboko gaage? Mukuba, kwokwo kwo nayuvwa. E Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri, ndi mukozi wawe. Kwokwo, nakuhuuna unjuvye.» Nahano
anamúshuvya: «Sahuli agayija.»
12 Dahudi anashubi múbuuza: «Abatuulaga ba hano i Kehila, ka bagambiika mu
maboko ga Sahuli kuguma na bo tuliriinwi?» Nahano anayemeera, ti: «Biri kwokwo.»
13 Kwokwo, Dahudi anayami lyoka mu kaaya, ali kuguma na'baabo. Bâli koli hisiri
nga bandu magana galindatu. Iri Sahuli akabwirwa kwo Dahudi keera alyoka mu yako
kaaya, atanaki gendi kateera.

Dahudi ayibisha mwi'shamba

14 Dahudi anagendi tuula mu twaya two'butibitiro útwâli mwi'shamba, anatuula na
mu migazi yi'shamba lye'Ziifu. Kundu Sahuli âli kizi genda agamúhiiva ngiisi lusiku,
haliko Rurema atakamúbiika mu maboko gaage.
15 Ikyanya Dahudi âli riiri i Horeeshi mwi'shamba lye'Ziifu, analonga umwazi kwo
Sahuli ayiji múlooza, gira amúyite.
16 Ku yikyo kyanya, Yonataani mugala Sahuli, anagenda i Horeeshi, gira agendi looza
Dahudi. Ne'ri akamúbona, anamúkania umutima mu kati ka Rurema.
17 Anamúbwira kwokuno: «E Dahudi, utayobohe. Daata Sahuli, ndaakwo agakugira.
We gaaba mwami wa'Bahisiraheeri. Na naani nie gaaba mwi'dako lyawe. Yiri igambo,
kiri na daata yenyene aliyiji bwija.»
18 Yabo bombi banashubi nywana ikihango imbere lya Nahano. Ha nyuma, Yonataani
anataaha. Haliko, Dahudi anasigala haaho mu kaaya ke'Horeeshi.
19 Uyo Sahuli, iri akaba akiri yaho i Gibeya, abandu baguma be'Ziifu banamúyijira,
banamúbishuuka, ti: «Dahudi akoli bishamiri ha kati kiitu mu butibitiro bwe'Horeeshi,
ku mugazi gwe'Hakila, úguli uluhande lwe'kisaka lwe'Yeshimo.
20 Ku yukwo, e mwami, uyijagi gira ngiisi íbiri mu mutima gwawe. Twehe,
tugamúgwata, tunakusikiirize ye.»
21 Sahuli anabashuvya kwokuno: «Bwo mugweti muganyuvwirwa indengeerwa,
Nahano akizi mùgashaanira.
22 Mugendi gahiriza, halinde mumenye bwija ngiisi ho ayibishiri, mumenye na nyandi
úwamúbona ho. Keera nabwirwa kwo ali mwenge bweneene.
23 Mugendi gahiriza bwija, halinde mumenye ngiisi ho ayibishiri. Ikyanya mugaaba
mukola na'kasiisa, mukabuli yiji mbwira. Ku yikyo kyanya, iri angaba akiri ho,
tugagendanwa, na ngendi múshakula mu mbaga za'Bayuda.»
24 Yabo bandu banagwanwa i Ziifu. Dahudi na yabo bo bâli ririinwi, bâli kola
mwi'shamba lye'Mahooni, mu ndekeera yo'lwiji Yorodaani, uluhande lwe'kisaka
lwe'Yeshimo.
25 Sahuli na'bandu baage, banagenderera ukumúhiiva.
Iri Dahudi akabwirwa kwokwo, anagendi yibisha mu nyaala ízâli riiri mwi'shamba
lye'Mahooni, anabeera mwomwo.

Sahuli anayuvwa kwo ali mwi'shamba lye'Mahooni, anagendi múlooza yo.
26 Uyo Sahuli kuguma na'bandu baage, bâli riiri uluhande luguma lwo'mugazi. Dahudi
naye na'bandu baage, bâli riiri ulundi. Dahudi anaba akola ne'ngungu yo'kupuumuka
Sahuli, bwo Sahuli âli kola agamúgwata.
27 Lyeryo, mundu muguma anayami hulukira ho, anabwira Sahuli: «E mwami, uyijage
duba. Abafirisiti keera bateera akaaya.»
28 Kwokwo, Sahuli anatee janda ukuhiiva Dahudi, anagendi lwisa Abafirisiti. Kyo
kitumiri yaho handu, hakayinikwa iziina Lwala lwo'kuyihandulana kwo.

24

1 Dahudi analyokaga yaho, anagendi tuula mu butibitiro bwe'Heni-Gedi.

Dahudi akejeerera Sahuli

2 Iri Sahuli akaba keera alyoki lwisa Abafirisiti, anabwirwa kwo Dahudi akola
mwi'shamba lye'Heni-Gedi.
3 Kyanatuma Sahuli agakuumania abasirikaani bihumbi bishatu ábakatoolwa mu
Bahisiraheeri, anabatwala, gira bagendi looza Dahudi na'baabo mwi'shamba, áhali mu
detwa Nyaala ze'Mbongo.
4 Ulya Sahuli analenga he'bibuzi bituuzirwi, anayingira mu lwala, gira agendi nia.
Kiziga Dahudi na'baabo, mwomwo mwo bâli bishamiri.
5 Balya baabo, banabwira Dahudi kwokuno: «Lulya lusiku, Nahano akakubwira
kwo agabiika umugoma wawe mu maboko gaawe. Aaho! Lwoluno keera lwahika.
Umúgirirage ngiisi kwo uloziizi.» Dahudi anagenda agweti agatonyookera áhali Sahuli,
anashisha kwi'kano lyo'mulondo gwage.
6 Uyo Dahudi, mbu abonage kwo keera ashisha ku mulondo gwa mwami, anayami
gwatwa ne'bihamba,
7 anabwira abaabo: «Nahano akizi mbangirira, ndashubi girira nahamwitu igambo
libi mwene yiri. Si Nahano yenyene, keera akamútaluula, anamúshiiga amavuta. Aaho!
Niehe, ndangashubi golola ukuboko mbu nimúkomeerese.»
8 Ikyanya Dahudi akakanukira abaabo, batanaki múteera. Sahuli anayimuka yaho ku
lwala, anayigendera.
9 Yulwo lwala, Dahudi naye analuhuluka mwo, anakoobeza Sahuli, ti: «E mwami,
nahamwitu!» Iri Sahuli akakebaanuka, Dahudi anayami fukama, halinde anahisa
amalanga haashi.
10 Dahudi anayidehereza ku nduulu kwokuno: «E mwami, kituma kikagi uki gweti
ugatwaza abalezi, ikyanya bagweti bagaadeta kwo ndoziizi ukukuyita?
11 Si zeene buno, keera wayibonera ngiisi kwo Nahano atámali kubiika mu maboko
gaani, ku kyanya ushuba ku lwala. Mu bano bandu baani, baguma bambwira kwo
nguyite. Haliko, nakuyuvwirwa indengeerwa, nanadeta: "Ndagagolola ukuboko kwani
hi'gulu lya nahamwitu. Mukuba, Nahano yenyene, ye kakutoola, mu kukushiiga
amavuta."
12 «E daata, lolaga ikano lyo'mulondo gwawe, lyerino ngoli fumbiiti. Yiri ikano,
ikyanya nalishisha, naleka ukukuyita. Kwokwo, umenye ku kasiisa kwo ndakujinikiiri.
Kundu ndaalyo igambo lyo nzindi kuhubira kwo, haliko wehe, uki gweti ugambiiva,
mbu unyite.
13 «Ku yukwo, ha kati kiitu twembi, Nahano abe ye gaatwa ulubaaja. Keera
wambubira bweneene. Kwokwo, hali ikyanya Nahano yenyene anganyihoolera. Si
niehe, ndagakuhuma kwo!
14 Ukengeere umugani úguli mu detwa kwokuno: "Amabi gali mu girwa na'bandu
babi". Ku yukwo, ndagakuhuma kwo.
15 «E mwami wa'Bahisiraheeri, ka biziziragi kwo ndoziizi ukukuyita? Uyimwiri
nyandi? Ka mutumba gwa kabwa? Kandi iri kihuuhulu kye'nguku?
16 Ku yukwo, Nahano abe ye gaalola yiri igambo, anatuhambuule. Abe ye gakizi
mbulanira, mu kundyosa mu maboko gaawe.»
17 Dahudi, mbu ayuse ukudeta kwokwo, Sahuli anabuuza: «E mugala wani wa Dahudi,
ki'zu lyawe, yiryo?» Iri Sahuli akayuvwa kwo lyohe, anatondeera ukulira ku kimombo.
18 Sahuli anamúbwira kwokuno: «E Dahudi, we tuuziri mu kuli ukumbima. Kundu
ngweti ngakugirira amabi, haliko wehe, ugweti ugangalulira amiija.
19 Na buno, keera wambwira ngiisi kwo uki genderiiri ukunyereka amiija. Ikyanya
Nahano ambiika mu maboko gaawe, utanyita.
20 Aaho! Nyandagi úwangagwata umugoma wage, mbu anashubi múliika? Ku yibi
byo wangirira zeene, Nahano akizi kuhemba ibihembo biija.

21 «Na buno, ngolaga na'kasiisa kwo ugaaba we mwami wa'Bahisiraheeri. Ubutwali
bwabo, ikyanya bugaaba mu maboko gaawe, bugasikama.
22 Ku yukwo, ushubi mbiikira indahiro kwi'ziina lya Nahano, kwa'bandu be'mbaga
yani, utagabayita. Na kwakundi, umbiikire indahiro, kwi'ziina lyani litagatwibwa mu
mbaga ya daata.»
23 Lyeryo, Dahudi anabiikira Sahuli indahiro. Kwokwo, Sahuli anagalukira imwage.
Haliko Dahudi, kuguma na'baabo, banagalukira mu nyaala.

25

Samweri afwa

1 Ku yikyo kyanya, Samweri anashaaja. Kwokwo, Abahisiraheeri booshi banaku-
umana, banamúziika ha mwage mu kaaya ke'Rama, banamúgandaara.

Dahudi na Habigahiri

Ha nyuma, Dahudi anagenda mwi'shamba lye'Paraani.
2-3 Ne'yo munda, yâli tuuziri mugale muguma, iziina lyage Nabaali, mwene Kalebu.
Uyo mundu âli tuuziri ibibuzi bihumbi bishatu, ne'mbene kihumbi. Âli gweti agabikema
ubwoya mu kaaya ke'Karimeeri. Uyo Nabaali, mukaage ye wâli Habigahiri. Âli riiri
mukazi mwitegeereza, anâli nonosiri bweneene. Si Nabaali yehe, âli riiri mudali-daali,
anâli ngunge.
4 Ikyanya Dahudi âli riiri mwi'shamba, anabwirwa kwo Nabaali akola i Karimeeri,
agweti agaakema ibibuzi byage ubwoya.
5 Kwokwo, Dahudi anatuma imisore ikumi i Karimeeri, imunda Nabaali, kwo bagendi
múlamusa,
6 banamúbwire: «Ukizi lama! Ukizi gashaanirwa kuguma ne'mbaga yawe, ne'bindu
byawe byoshi.
7 «Nayuvwa kwo ugweti ugaakema ibibuzi ubwoya. Ikyanya abangere baawe bâli
riiri ha kati kiitu, ndaalyo igambo libi lyo tukabagirira. Na ku kyanya kyoshi bâli riiri i
Karimeeri, ndaakyo kindu kyo bakabula.
8 Ne'ri wangababuuza boonyene, kwokwo kwo bagakubwira. Aaho! Uyakiirage
iyi misore. Na bwo'lusiku lukulu lukola hoofi, nakuyinginga kwo ngiisi hyoshi hyo
wangalonga, ubaheereze hyo. Si bali bakozi baawe! Na naani, nie Dahudi, ndi mugala
wawe.»
9 Ikyanya iyo misore ikahika imunda Nabaali, yanamúbwira ngiisi kwo Dahudi
akabatuma, banatee linda hiniini.
10 Haliko, ulya Nabaali anabanaakira kwokuno: «Uyo Dahudi ali nga nyandagi? Uyo
mugala Yese, ye nyandi? Si zino siku, abakozi bingi bagweti bagatibita banahamwabo.
11 Na buno abakozi baani bagweti bagangemera ibibuzi ubwoya. Aaho! Ka nyabiire
imikate, na'magoloovi, ne'nyama zo nababaagira, mbu mbiheereze imindamenywa?
Nanga, maashi!»
12 Yabo bakozi ba Dahudi, iri bakayuvwa kwokwo, banagalukira imunda ali,
banamúmenyeesa ngiisi kwo Nabaali abanaakira.
13 Ulya Dahudi anayami bwira abaabo: «Ngiisi mundu, ahagate ingooti yage.» Dahudi
naye, anahagata iye'mwage. Abandu nga magana gana, banamúkulikira. Na'bandi
bandu magana gabiri, banasigala ha miteekerwa.
14 Mukozi muguma wa Nabaali, anagendi bwira mukaage Habigahiri: «Dahudi ali
mwi'shamba. Atuma umusingo imwa nahamwitu. Haliko, mu kubashuvya, abanaakira
iri anabatuka.
15 Kundu kwokwo, yabo bandu bâli kizi tugirira amiija bweneene. Ikyanya twâli
tuliinwi yaho mwi'shamba, ndaalyo igambo libi lyo bakatugirira. Ndaanakyo kindu
kyo tukabula.
16 Ku kyanya twâli kizi ba turagiiri ibibuzi, ubwakya-ubwayira, bâli kizi ba nga luzitiro
mu kutusiikira.
17 «Aaho! Wenyene umenyage ngiisi kwo ugaagira. Yiryo igambo lyangakengeera
lyayiji leetera nahamwitu amakayu, kiri ne'mbaga yage. Na wenyene ubwini kwo ali
mudali-daali, ndaanaye úwangamúshungula.»
18 Ulya Habigahiri anayami yabiira imikate magana gabiri, ne'ndaha zibiri ze'divaayi.
Anayabiira ne'bibuzi bitaanu, banabideeka bwija, banayabiira ne'bilo bitaanu
bye'ngano ngalange, ne'mihuli igana ye'mizabibu myumu, ne'mikate magana gabiri
íkagirwa mu mitiini myumu. Yibyo byokulya byoshi, anabiboha-boha, anabishoneza
ku bapunda.

19 Anabwira abakozi baage: «Mugwanwe ha mbere. Na naani ngamùshalagira.»
Yibyo byoshi byo'yo mukazi akagira, atanabibwira yiba.
20 Uyo mukazi anashona ku punda wage. Ne'ri akaba akola mu manukira inyuma
lyo'mugazi, anayami hulukira ku Dahudi na'baabo, baloziri uluhande ahuluka.
21 Ku yikyo kyanya, Dahudi âli mali gwanwa adeta, ti: «Uyo Nabaali, kundu nâli kizi
mútabaala, haliko bikaboneka kwo ndaabyo n'gagira. Si nâli kizi langa ibindu byage
yaho mwi'shamba, ndaanakyo kindu kyage íkikateereka. Kundu ngamúgirira amiija,
haliko yehe, ambemba amabi.
22 Kusheezi shesheezi, ngaaba keera naminika abashosi booshi ba mu mbaga yage. Iri
bitangaba kwokwo, Rurema anyite.»
23 Ulya Habigahiri, iri akabonaga Dahudi, anayami shonooka ku punda, anafukama
imbere lyage, anahisa amalanga haashi.
24 Anagwa mu magulu gaage, anadeta kwokuno: «E nahamwitu, yaga mahube gooshi,
gabe hi'gulu lyani. Nakuyinginga ndonge ukukuganuuza hiniini.
25 Utakizi twaza ulya nakuhambwa Nabaali. Balya bakozi bo ukatuma, ndakababona.
Uyo Nabaali akayinikwa iziina Muhwija, linamúkwaniini, bwo'buhwija bumúyamiri
mwo.
26 «E nahamwitu, buno, ukoli bwinagi ngiisi kwo Nahano akubuza kwo utayone
umuko, utanayihoole na'maboko gaawe wenyene. Ku yukwo, nga kwo Rurema ayamiri
ho, na nga kwo naawe uli ho, abagoma baawe, na ngiisi ábali mu looza ukukuyita,
ubalekere mu buhwija úbuli nga bwa Nabaali.
27 «E nahamwitu, ndi muja-kazi wawe. Nakuleetera bino bihembo, nakuyinginga
ubiyakiire. Ubiheereze yaba bandu bo muliriinwi.
28 Iri nangaba nakuhubira, nakuyinginga ungoge. Nabona kwo uli mu kizi gira izibo
lya Nahano. Kwokwo, agakizi kugashaanira, halinde abandu be'mbaga yawe bakizi
twala. Ku kyanya ukiri mugumaana, utakizi yemeera mbwa'mahube gaboneke ha kati
kaawe.
29 «Kundu abandu bangakizi kuhiiva mbu bakuyite, haliko Rurema Nahamwinyu
agakizi kulanga, analange na booshi bo muliriinwi. Si abagoma baawe boohe, bakizi
fwira ku mbinga. Bakizi ba ngi'buye íryavugumulwa na'kahobola.
30 «Nga kwo Nahano keera akakulagaania, agakuhemba amiija, anakuyimike ube
mwami wa'Bahisiraheeri.
31 E nahamwitu, ku yikyo kyanya, utakizi ba ne'ngerania mbu ukayona umuko mu
kuyihoola. Ne'kyanya Nahano agaaba keera akugirira amiija, ukakizi ngengeera, nie
muja-kazi wawe.»
32 Dahudi anamúshuvya kwokuno: «E mugoli, Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, ye
wakuleeta hano zeene, gira tuyiji bonaana. Akizi huuzibwa!
33 Ye kanakuheereza ubwitegeereze, halinde wayiji mbangirira, ndayone umuko mu
kuyihoola.
34 Ee! Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri ayamiri ho, ye wanambangirira kwo
ndakuyite. Útaki vwaruke, tunayami gwanana, kusheezi shesheezi, mu beene Nabaali
booshi, ndaaye kiri no'mushosi muguma úwangasigiiri.»
35 Lyeryo, Dahudi anayakiira birya byokulya bya Habigahiri, anamúbwira:
«Ugalukire i kaaya mu kati ko'mutuula. Ngiisi byo wambwira, nabiyuvwa, nanabiye-
meera.»
36 Habigahiri, iri akahika ha kaaya, anagwanana Nabaali ali no'lusiku lukulu mu
nyumba yage, nga lwa mwami. Âli kola mulalwe, anâli koli shambiiri. Iyo ndalwe,
yanatuma mukaage agatee hulika.
37 Iri hakaba shesheezi, Habigahiri anabona kwo yiba, indalwe keera yamúlyoka ku
masu. Ne'kyanya akamúbwira byoshi íbikakoleka, lyeryo, Nabaali anayami tigalala
ngi'buye.
38 Ulya Nabaali, ha nyuma lye'siku ikumi, Nahano anamúyitiisa.
39 Dahudi, iri akabwirwa kwo Nabaali keera afwa, anadeta: «Nahano ahuuzibwe!
Ulya Nabaali, kundu akangayiriza, haliko Nahano akambangirira kwo ndayihoole. Na
bwo ndi mukozi wage, akanyitangiira, gira ndagwanwe nagira amabi. Si Nabaali yehe,
bwo akagira amabi, keera Rurema amúhana.»
Haaho, Dahudi anayami tuma indumwa imunda ulya Habigahiri, gira bagendi
múbwira, kwo ayiji ba mukaage.
40 Abakozi baage, iri bakagenda imunda Habigahiri i Karimeeri, banamúbwira:
«Dahudi atutuma kwo tuyiji kuyabiira, gira ugendi ba mukaage.»

41 Uyo Habigahiri anayami fukama imbere lyabo, anahisa amalanga haashi, anadeta
kwokuno: «Ndi mukozi winyu. Ngola ibiringiini ukumùkolera, na ngizi karaba amagulu
ga'bakozi ba nahamwitu.»
42 Ku kyekyo kyanya, Habigahiri anayitegaanura, anayabiira bakashoshole baage
bataanu, anashonera ku punda wage, banakulikira abakozi ba Dahudi. Ne'ri bakahika
imunda ali, Dahudi anamúyanga.
43 Dahudi anashubi yanga Ahinwamu we'Yezereheri. Yabo bakazi bombi, banaba
bakaage.
44 Ku yikyo kyanya, kundu Dahudi âli mali yanga Mikaali munyere Sahuli, haliko
Sahuli anashubi múyangiisa na Paliti mugala Lahishi wa mu kaaya ke'Galiimu.

26

Dahudi ashubi kejeerera Sahuli

1 Lusiku luguma, bashosi baguma be'Ziifu, banagenda imunda Sahuli, mu kaaya
ke'Gibeya, banamúbwira: «Dahudi ashubi yibishiri ku mugazi gwe'Hakila, úguli mu
lola i Yeshimo.»
2 Uyo Sahuli anayami yabiira indwani za'basirikaani bihumbi bishatu, zo akatoola mu
Bahisiraheeri, banayami gendi looza Dahudi mwi'shamba lye'Ziifu.
3 Sahuli anashumbika mu njira íri ha butambi lyo'mugazi Hakila, gunali mu lola i
Yeshimo. Haliko Dahudi yehe, âli ki riiri mwi'shamba.
Uyo Dahudi, mbu alonge umwazi kwo Sahuli ayiji múlooza kandi yaho mwi'shamba,
4 anayami tuma abagahirizi, gira basise kwo Sahuli akola yaho.
5 Ne'ri Dahudi akamenya ngiisi ho Sahuli âli shumbisiri, yenyene anagenda ho. Iri
akahika, anabona kwo Sahuli na Habineeri bagwejiiri. (Habineeri âli riiri mugala
Neeri. Ye wanâli riiri mukulu wa'basirikaani ba Sahuli.) Uyo Sahuli âli gwejiiri ha
kati ke'shumbi. Ne'kiso kya'basirikaani, kyâli múzungulusiri.
6 Lyeryo Dahudi anabuuza Ahimereki, Umuhiti, na Habishaayi, mwene wabo Yohabu:
«Nyandi úloziizi kwo tugendanwe mu shumbi ya Sahuli?» Habishaayi anamúshuvya:
«Niehe! Tugendanwe.» (Uyo Habishaayi, iziina lya nyina, Zeruya).
7 Kwokwo iri bukayira, uyo Dahudi bo na Habishaayi banagenda mu shumbi ya
Sahuli, banagwanana Sahuli agwejiiri ha kati-kati ke'shumbi. Ni'tumu lyage, liri
lishinge ha butambi li'twe lyage. Habineeri na'baabo basirikaani, nabo bâli gwejiiri
bamúzungulusiri.
8 Lyeryo, Habishaayi anabwira Dahudi: «Zeene Rurema akoli biisiri umugoma wawe
mu maboko gaawe. Ngahwe! Umbanguule nimútumite itumu, halinde limúhulukaane,
linayingire mwi'daho. Ndagamútumita lyo kabiri.»
9 Kundu kwokwo, Dahudi analahira, ti: «Nanga maashi, utamúyite! Nyandagi
úwangahuma ku mundu keera úkatoolwa na Nahano, atanahanwe?
10 Ku kasiisa, nga kwo Nahano ayamiri ho, yehe yenyene ye wâye múyite, kuba kufwa
butala, kandi iri kufwira mwi'zibo.
11 Si Nahano atangayemeera kwo mbume ku mutaluulwa wage! Kundu kwokwo, utee
yabiira iyi ndeha ya'magoloovi, unayabiire na yiri itumu lyage lyo ashiziri ha butambi
li'twe, tunayigendere.»
12 Lyeryo, Dahudi anatonyookera hi'twe lya Sahuli, ananyomboola lirya itumu, ne'rya
ndeha ya'magoloovi, banabitwala. Ikyanya bakabitwala, ndaaye úkababona, ndaanaye
úkasisimuka. Mukuba, Nahano akababiika booshi mwi'ro lya'kahondo-hondo.
13 Uyo Dahudi, mbu abe keera ajabuka akabanda, anagendi yimanga kwi'rango
lyo'mugazi, anaba keera ayisunga hala hiniini na Sahuli.
14 Haaho, anahamagala abasirikaani ba Sahuli, kuguma na Habineeri mugala Neeri,
ti: «E Habineeri, ka wangandega amatwiri?»
Habineeri anamúshuvya: «We nyandi, we gweti úgahamagala mwami?»
15 Dahudi anamúshekeereza, kwokuno: «Shaaga! Ka utali we ndwani? Mu
Bahisiraheeri booshi, nyandi gundi úkusumbiri? Kituma kikagi utagweti ugalaliira
mwami, nahamwinyu? Si buno hashubi yijiri umundu wo'kumúyita!
16 Yibyo wagira, bitakwaniini. Ku kasiisa, nga kwo Nahano ayamiri ho, mwe na yaba
basirikaani baawe, mukwaniini muyitwe. Si mutagweti mugalanga mwami, anali ye
Nahano akatoola! Utee looza itumu lyage, ne'ndeha yage ya'magoloovi. Si bishuba ha
butambi li'twe lyage!»
17 Lyeryo, Sahuli anayami menya izu lya Dahudi, anamúbuuza: «E mugala wani wa
Dahudi, ki'zu lyawe yiryo?» Dahudi naye, ti: «E mwami, nahamwitu! Ndi niehe.»

18 Dahudi anashubi deta kwokuno: «E nahamwitu, si ndi mukozi wawe. Aaho! Kituma
kikagi uki gweti ugambiiva? Biki byo n'gagira? Ka hali byo n'gakuhubira?
19 Ndi mukozi wawe, maashi! Kwokwo, unyuvwirize. Iri Nahano angaba ye gweti
agakushimya hi'gulu lyani, ayakiirage ituulo, gira lyo ahindula inzaliro zaawe. Kandi
iri hangaba hali abandu ábagweti bagakushimya, Nahano abadaake.
«Si keera ukanyimula mu kaaya. Kwokwo, ndaki shobwiri ukutuula mu bandu ba
Rurema. Ndanakiri mu múyikumba, nga kwo bikwaniini.
20 E nahamwitu, mwami wa'Bahisiraheeri. Utaleke mbu ngendi fwira mu kihugo
kye'mahanga, hala na Nahano. Kituma kiki ugweti ugambiiva, nie mundu úli nga
nguku? Si ukola mu mbiiva ngo'muraabi we'ngware ku migazi.»
21 Sahuli anashuvya kwokuno: «E mugala wani wa Dahudi, nie kakuhubira.
Ugalukage! Zeene, wangirira ngo'mundu úhiiti akamaro. Ku yukwo, ndagaki gira mbu
nguyite. Ku kasiisa, ngweti ngayigira nga muhwija, keera nanahuba.»
22 Dahudi naye, ti: «E mwami, itumu lyawe, lino. Utume úgayiji kuyabiirira lyo.
23 Ngiisi mundu úli mu gira íbikwaniini, na mu kati ko'kuyemeerana, uyo, Nahano
ali mu múhemba. Zeene, Nahano atámali kubiika mu maboko gaani. Kundu kwokwo,
ndangakuyita, bwo Nahano yenyene ye kakutoola.
24 Lolaga ngiisi kwo nakulanga zeene. Kwo na kwokwo naani, Nahano agweti
agandanga, anagweti agangiza mu malibu gaani gooshi.»
25 Sahuli naye, ti: «E mugala wani wa Dahudi, Rurema akizi kugashaanira. Ku kasiisa,
ugakizi gira ibya kahebuuza, iri unakizi hima abagoma.»
Haaho, Dahudi analyoka yaho. Sahuli naye, anagalukira i kaaya.

27

Dahudi mu Bafirisiti

1 Ha nyuma, Dahudi anayitoneesa mu mutima gwage, ti: «Ulya Sahuli, hali ulusiku
aganyita. Ku yukwo, bwangaba bwija ndibitire mu kihugo kye'Bufirisiti, lyo Sahuli
agaaleka ukundoogeza mu mbibi ze'kihugo kyage, na mbe nafuushuka mu maboko
gaage.»
2 Kwokwo, Dahudi analyoka yaho, ali kuguma na'bandu baage magana galindatu.
Yabo booshi, banagendera Hakishi mugala mwami Mahooki, we'Gaati.
3 Dahudi na yabo baabo, banagendi tuula yo. Ngiisi mundu, anayija ne'mbaga yage.
Dahudi âli yaziri abakazi babiri. Muguma ye Ahinwamu we'Yezereheri. No'gundi ye
Habigahiri muka umuhisi Nabaali, wa mu kaaya ke'Karimeeri.
4 Iri Sahuli akabwirwa kwo Dahudi keera atibitira i Gaati, leero atanaki múlandiriza
yo.
5 Lusiku luguma, Dahudi anayiji bwira Hakishi: «E mwami, ndi mukozi wawe. Aaho!
Iri nangaba nyemeriirwi imbere lyawe, nakuhuuna umbeereze akaaya kaguma ka mu
kihugo kyawe, kabe ko ngatuula mwo. Kituma kiki tugayama tuli mu vyegana mu kano
kaaya ke'kyami?»
6 Lwolwo lusiku, mwami Hakishi anaheereza Dahudi akaaya ke'Zikilaagi. Yako kaaya,
ukulyokera ku yulwo lusiku, kanayami ba ka'baami be'Buyuda.
7 Uyo Dahudi akamala umwaka, ne'myezi ina, atuuziri mu kihugo kye'Bufirisiti.
8 Mu yizo siku zooshi, Dahudi na'baabo bâli kizi gendi lwisa Abageshuuri, na'Bagiriizi,
na'Bahamareki. (Yabo bandu, ukulyokera keera, bo bâli batuulaga ba mu yikyo kihugo.
Kyanâli hisiri halinde i Shuuri, kiri ne'Miisiri.)
9 Ikyanya Dahudi âli kizi teera utwaya twe'yo munda, anayami yita abandu booshi,
abashosi na'bakazi. Haliko, anashahule ibibuzi ne'ngaavu, na bapunda, ne'ngamiya,
ne'byambalwa. Abuli galukira imwa Hakishi.
10 Uyo mwami Hakishi, iri âli kizi múbona, anamúbuuze: «Banyandi bo
mushubi teera zeene?» Dahudi anakizi múshuvya: «Tushubi teera abandu
be'Negebu ye'Buyuda», kandi iri «Tushubi teera Abayerameeri», kandi iri «Uluhande
lwa'Bakeeni.»
11 Ndaaye mundu ye Dahudi âli kizi siga ali mugumaana, aba mushosi kandi iri
mukazi, mbu aleetwe i Gaati. Mukuba, âli toniri, ti: «Yaba bandu, hali ikyanya bangakoli
yiji mbala umwazi, ti: "Kwoku, kwo Dahudi ashuba mu gira."» Yizo siku zooshi zo
Dahudi akatuula mu Bafirisiti, byebyo byo âli kizi gira.
12 Kwokwo, mwami Hakishi anayemeera Dahudi. Mukuba, âli kizi yitoneesa: «Ku
kasiisa, beene wabo Abahisiraheeri, keera bamúnenuuka bweneene. Akola agakizi
ngolera imyaka ne'myakuula.»

28

1 Mu yizo siku, Abafirisiti banakuumania abasirikaani baabo, gira bagendi lwisa
Abahisiraheeri. Kwokwo, Hakishi anabwira Dahudi: «Yuvwagwa! Ndangaliiri kwo
mugakizi mberekeza mwi'zibo, kuguma na'bandu baawe.»
2 Uyo Dahudi anayemeera, ti: «Kwokwo, ngana! Ndi mukozi wawe. Buno, ukola
ugayibonera ngiisi kwo ngola ngaagira.» Hakishi, ti: «E Dahudi, ukulyokera buno, ukola
ugakizi ndaliira isiku zooshi.»
3 (Ku yikyo kyanya, Samweri âli mali fwa, anaziikirwa mu kaaya kaage ke'Rama.
Abahisiraheeri booshi, bâli mali múshibuuka. Na ku kyekyo kyanya, mu kihugo
kye'Hisiraheeri, Sahuli âli mali yimula abanamaleere booshi, kiri na'balozi.)
4 Yabo Bafirisiti, ikyanya bakakuumana, banagendi shumbika i Shuneemu. Sahuli
naye, anakuumania Abahisiraheeri booshi, banagendi shumbika i Giribowa.
5 Sahuli, mbu abone abasirikaani booshi ba'Bafirisiti, umutima gwage, gwanahemuka.
6 Ikyanya akahanuusa Nahano, Nahano atakamúshuvya, kuba ku njira ye'birooto,
kandi iri ku ya'mabuye ge'Hurimu, kandi iri ku ya'baleevi.
7 Kyanatuma Sahuli agabwira abakozi baage: «Mundogeze umukazi úli mu banda
imbuko, gira ngendi múhanuusa.» Banamúshuvya: «E mwami, hasigiiri muguma
naaho mu kaaya ke'Heni-Doori.»
8 Kwokwo, Sahuli anayambala igindi-gindi mirondo, gira atamenyeekane. Ne'ri
hakaba bushigi, anagenda na'bakozi baage babiri. Iri bakahika imwo'yo mukazi,
anamúbwira kwokuno: «Umbamagalire umuzimu gwa ngiisi ye ngakubwira.»
9 Uyo mukazi naye, ti: «Ku kasiisa, yugu mukolwa, uyiji ngiisi kwo mwami Sahuli keera
akaminika ábâli kizi gugira, kuguma na'balozi booshi ba mu kihugo kye'Hisiraheeri.
Aaho! Kituma kiki wangandega, mbu lyo banyita?»
10 Ulya Sahuli anamúbiikira indahiro kwi'ziina lya Nahano, ti: «Nga kwo Nahano
ayamiri ho, ikyanya ugaagira yiri igambo, ndaakyo kihano kyo ugalonga.»
11 Uyo mukazi, ti: «Nguhamagalire umuzimu gwa nyandi?» Sahuli, ti: «Umbama-
galire umuzimu gwa Samweri.»
12 Uyo mukazi, mbu abonage umuzimu gwa Samweri, anayami yidehereza ku kaluulu,
anabwira Sahuli: «E mwami, kituma kiki wandeba? Si we Sahuli!»
13 Mwami Sahuli anamúbwira: «E mukazi, utayobohe! Bikagi byo wabona?» Naye, ti:
«Nabona umuzimu gugweti gugazununuka i kuzimu.»
14 Sahuli, ti: «Yugwo muzimu gushushiri nyandi?» Uyo mukazi, ti: «Gushushiri
umushosi mushaaja úgweti úgazununuka mu kuzimu, anayambiiti ikanju.» Sahuli
anayami menya kwo Samweri. Kyanatuma agafukama anahisa amalanga haashi.
15 Samweri anabuuza: «E Sahuli, si wanzuuza! Kituma kiki washubi ndeeta igulu?»
Sahuli, ti: «Ngola mu libuuka bweneene. Mukuba, Abafirisiti bagweti bagandwisa, na
Rurema keera amba ingoto. Atakiri mu njuvya, kuba ku njira ya'baleevi, kandi iri ku
ye'birooto. Kyo kyatuma nayiji kuhamagala, gira umbwire ngiisi kwo ngaagira.»
16 Samweri anamúshuvya kwokuno: «Kituma kikagi wangaki mbanuusa, na Nahano
keera akuheereza ingoto. Si akola mugoma wawe!
17 Ngiisi byo ngakubwira, Nahano keera akugirira byo. Na buno, agweti agakun-
yugutula ubwami bwawe, anabuheereza umutuulani wawe Dahudi.
18 Na íbyatuma akugira kwokwo, bwo utamúsimbahiri. Mukuba, kundu akakubwira
ku buraakari bwage kwo uhane Abahamareki, haliko wanalahira.
19 «Aahago! Nahano akola agakubiika mu maboko ga'Bafirisiti, kiri na'bandi Bahisir-
aheeri booshi. Kusheezi, mwe na'baana baawe, mugangwana. Kiri na'basirikaani
ba'Bahisiraheeri booshi, Nahano agababiika mu maboko ga'Bafirisiti.»
20 Sahuli mbu ayuvwe kwokwo, anayami yidikuula haashi, anashenguka bweneene.
Na bwo ndaahyo hyo âli zaazi lya umulege-rege gwoshi, ubushigi ni'zuuba, indege
zanatera.
21 Uyo mukazi, iri akayegeera Sahuli, anabona ngiisi kwo akola mu lenga mwo'musisi,
anamúbwira kwokuno: «Lola! Ndi mukozi wawe. Leero nayibiika ho nangasiga itwe
lyani, mu kugira ngiisi byo wambwira.
22 Na bwo ndi mukozi wawe, unyuvwirize, we kongwa! Leka nguheereze ibyokulya,
gira ulye. Na mango wayusa ukulya, ugalonga imisi, unagenderere no'lugeezi lwawe.»
23 Haliko Sahuli analahira, ti: «Ndaabyo ngaalya.» Kundu kwokwo, yago magambo
go'yo mukazi, abakozi ba Sahuli banagayemeera, banamúyinginga bweneene kwo alye.
Iri hakatama, anayemeera, anayinamuka yaho haashi, anabwatala ku ngingo.
24 Uyo mukazi, mu mwage, mwâli inyana íshishiri. Kwokwo, anagendi gibaaga,
anayabiira no'mushyano gwe'ngano, anagukaata mwo'mukate muzira saama.

25 Yugwo mukate, anaguheereza Sahuli, kuguma na balya bakozi baage, banalya. Mu
bwobwo bushigi, banayami taaha.

29

Dahudi alahirwa mu Bafirisiti

1 Abafirisiti banalunda abasirikaani baabo i Hafeeki. Abahisiraheeri nabo, banabiika
ishumbi yabo ha tudota útuli mu ndekeera ye'Yezereheri.
2 Ikyanya abatwali ba'Bafirisiti bâli kizi genda mu kisegengo kya'basirikaani kihumbi,
ne'kya magana, Dahudi na'baabo, nabo banakizi yija babashalagiiri, bali ne'kisegengo
kuguma na Hakishi na'basirikaani baage.
3 Yabo batwali ba'Bafirisiti, banabuuza: «Yaba Baheburaniya, bikagi byo bagweti
bagaagira hano?»
Uyo Hakishi, ti: «Ka atali ye Dahudi uyu? Ashuba mukozi wa Sahuli, mwami
wa'Bahisiraheeri. Haliko buno, hakola ingingwe yo'mwaka gwoshi tuliriinwi. Ho
akatibitira ukulyoka imwa nahamwabo, ndaabwo buligo bwo nzindi múbona kwo.»
4 Kundu Hakishi akashuvya kwokwo, haliko abaabo batwali ba'Bafirisiti ba-
namúrakarira, ti: «Umúgalulage, gira agendi beera ngiisi ho ukamúheereza. Atakolwe
kwo twagendanwa mwi'zibo. Hali ikyanya tugaaba tukola mu lwa, anatuyihindulire,
anabe akola mugoma witu. Kwokwo, kwo angalonga ubulyo bwo'kugalukira imunda
nahamwabo.
5 Uyu Dahudi, si ye yolya ya'bakazi bâli kizi kinira, mu kuyimba kwokuno:
“Sahuli, kundu akayita ibihumbi,
haliko Dahudi yehe, keera akayita ibinoono ne'binoono.”»
6 Hakishi anatumira Dahudi, ti: «Nga kwo Nahano ayamiri ho, uyamiri uli mwemeera
imwani. Bwangabiiri bwija tugendanwe mwi'zibo. Mukuba, ndaabwo buligo bwo
nangakushumuza kwo, ukulyokera ku lulya lusiku lwo ukayija kwo hano imwani,
halinde zeene. Kundu kwokwo, bano batwali bo tuliriinwi, batakuyemiiri.
7 Ku yukwo, ugalukire i kaaya mu kati ko'mutuula, lyo utabayagaze.»
8 Uyo Dahudi, ti: «Bikagi byo nagira? Si keera wadeta kwo utazindi mbona
kwo'buhube, ukulyokera ku lusiku lwo ngatondeera ukukukolera, halinde zeene. E
mwami, nahamwitu, kituma kikagi ndangagendi lwa na'bagoma baawe?»
9 Hakishi, ti: «Ku kasiisa, nyiji kwo uli mu nzimiisa, ngo'muganda wa Rurema. Kundu
kwokwo, keera abatwali ba'Bafirisiti bashiikiza kwo tutagendanwe mwi'zibo.
10 Kwokwo buno, mugendage shesheezi kare-kare, mwe na'bandu baawe. Mukavyuke
ku mbazi, munashokole injira.»
11 Kwokwo, iri bukakya ku lukula, Dahudi na'baabo, banazindukiri galukira mu
kihugo kye'Bufirisiti. Abafirisiti nabo, banagenderera halinde i Yezereheri.

30

Izibo mu Bahamareki

1 Dahudi na'baabo, ikyanya bakasigaana na'Bafirisiti, banamala isiku zishatu bali
mu njira, banahika mu kaaya kaabo ke'Zikilaagi. Iri bakahikaga mwo, banagwana
Abahamareki keera bakateera, banakajigiivya, keera banashahula ibindu imbande
zi'shamba.
2 Abandu baamwo booshi, bâli mali bagwata imbira, abakazi, ne'misore, na'bashaaja.
Kundu kwokwo, ndaaye ye bakayita, si bakabatwala bali bagumaana.
3 Dahudi na'baabo, banabona kwa'kaaya ke'Zikilaagi keera kasingooka, na kwo
bakaabo booshi, keera bagwatwa imbira, kuguma na'baana baabo bo'bunyere, na
bo'butabana.
4 Lyeryo, yabo beene Dahudi banatondeera ukulira bweneene ku kimombo. Emwe!
Bakalira, halinde banajagabuka.
5 Kiri na bamuka Dahudi bombi, nabo bakagwatwa imbira. Kuli kudeta Ahinwamu
we'Yezereheri, na Habigahiri muka umuhisi Nabaali, we'Karimeeri.
6 Balya beene Dahudi, imitima yabo yanashenguka. Ngiisi muguma wabo âli kola
no'mwizingeerwe hi'gulu lya'baana baage bo'butabana, na bo'bunyere, banatondeera
ukudeta kwo Dahudi ayitwe mu kulashwa amabuye. Kyanatuma Dahudi naye
agashenguka. Kundu kwokwo, anakania indege mu Rurema Nahamwabo.
7 Lyeryo, uyo Dahudi anabwira Habyataari mugala Ahimereki: «E mugingi, undeetere
ikanju lyo'bugingi.» Anamúleetera lyo.
8 Ne'ri Dahudi akaliyakiira, anahanuusa Nahano, ti: «E Nahano, yaba biitani, ka
ngwaniini mbakulikire? Ka nangaki baduuka?»

Nahano, ti: «Bakulikire, ugaki baduuka. Na ngiisi ábagwatwa imbira, ugabafuusa.»
9 Kyanatuma Dahudi agayami yimuka, ali kuguma na'bandu baage magana galindatu.
Iri bakahika ha lwiji Besoori, baguma banasigala.
10 Mukuba, mu kati kaabo, abandu magana gabiri bâli koli jagabusiri. Kwokwo,
Dahudi anagenderera na'bandu magana gana, gira alandirize abagoma.
11 Yabo ábakagenderera na Dahudi, banahulukira ku Mumiisiri muguma
mwi'shamba, alambamiri, banamúleeta imunda Dahudi. Yugwo musore, ba-
naguheereza amagoloovi, ne'byokulya.
12 Banashubi guyushuula ne'kikoojoka kyo'mukate úgukagirwa mu mitiini myumu,
ne'mihuli ibiri ye'mizabibu myumu. Iri gukayusa ukubilya, gwanakana indege.
Mukuba, gwâli mali hisa isiku zishatu, ubushigi ni'zuuba, buzira hyo gugabiika ku
kanwa.
13 Gulya musore, Dahudi anagubuuza: «Ewe! Hayi walyoka? Na nyandi na-
hamwinyu?» Nagwo, ti: «Niehe, ndi Mumiisiri. Na ndi muja wo'Muhamareki. Ikyanya
n'galwala, nahamwitu akasiga anjanda mu njira. Na buno hakola isiku zishatu.
14 Twe tukateera Abakereeti, ne'mbande ze'Buyuda, kuguma ni'shamba lya beene
Kalebu. Tukajigiivya na'kaaya ke'Zikilaagi.»
15 Dahudi anashubi gubuuza: «Ka wangandwala ho yabo biitani bashumbisiri?»
Yugwo musore, ti: «Nangakutwala ho. Haliko, utee mbiikira indahiro kwi'ziina lya
Rurema kwo utaganyita, na kwo utagambiika mu maboko ga nahamwitu.»
16 Kwokwo, yugwo musore gwanatwala Dahudi imunda balya biitani. Iri bakahika,
banagwana bakola bushaababa. Yabo booshi, bâli kola mu vwajagira, iri bananywa,
no'kukina ku njira ítali nga yo. Mukuba, birya bindu byo bakanyaga mu kihugo
kye'Bufirisiti, na mu kye'Buyuda, byâli riiri katundu.
17 Lyeryo, beene Dahudi banatondeera ukukunguza izibo, ukulyokera bushigi, halinde
ukuhisa ku lusiku lwa kabiri kabigingwe. Mu yiryo izibo, ndaaye mushosi úkafuuka
mwo, ha nyuma lye'misore magana gana íkashonera ku ngamiya zaabo, yanapuumuka.
18 Ngiisi kindu kya'Bahamareki bâli mali nyaga, Dahudi anakifuusa, kuguma na
bakaage bombi.
19 Mu birugu byoshi íbikanyagwa, ndaakyo kindu íkikahala, kiba kiniini kandi
iri kihamu, aba mwana wo'butabana, kandi iri wo'bunyere. Yabo booshi, Dahudi
akabafuusa.
20 Dahudi akafuusa ne'bibuzi, ne'ngaavu. Yabo baabo, banasholera yibyo bitugwa, iri
banadeta: «Yibi byoshi, Dahudi ye wabinyaga.»
21 Yabo bashosi magana gabiri ábâli luhiri bweneene, bâli ki riiri yaho ha kirigo
kye'Besoori. Ne'kyanya Dahudi akagaluka, banamúlangiiza kuguma na'baabo, bana-
gendi basanganira.
Iri Dahudi akahika ho bali, anabalamusa.
22 Haliko mu balya bo bâli gendiinwi, mwâli riiri banakuhambwa, no'tulegerege.
Yabo bandu babi, banabwira Dahudi: «Si bo bandu ábakasigala hano ha kirigo,
batakanatuherekeza mwi'zibo. Kwokwo, iyi minyago, tutangagishangiira twe nabo. Si
tugabaheereza naaho bakaabo na'baana baabo.»
23 Dahudi anabashuvya kwokuno: «E beene witu, yibi byoshi, Nahano ye katuheereza
byo. Ku yukwo, tutangabayima. Si keera atuyogorora mu kati ko'mutuula! Kundu
abagoma biitu bakatuteera, haliko Nahano keera ababiika mu maboko giitu.
24 Aaho! Yibyo mugweti mugaadeta, ndaaye kiri no'muguma úwangabiyemeera.
Si ngiisi ábashuba mwi'zibo, na ngiisi ábasigala bagalanga ibindu, ngiisi muguma
agalonga umutuli úguyumiini na gwo'wabo.»
25 Ukulyokera ku yulwo lusiku, Dahudi anabiika yulwo lubaaja hi'gulu
lya'Bahisiraheeri, lunakiri ho halinde zeene.
26 Ikyanya Dahudi akagalukira mu kaaya ke'Zikilaagi, anayabiira umutuli muguma
ku minyago, anaguheereza bashaaja baguma be'Buyuda, bwo bâli riiri biira baage, ti:
«Hali indengu ku byo tukanyaga mu bagoma ba Nahano.»
27 Iyo minyago, anagitumira abandu ba mu kaaya ke'Beteeri, na'ba mu ke'Ramooti
mu mbande zi'shamba, na'ba mu ke'Yatiiri,
28 na'ba mu ke'Haroweri, na'ba mu ke'Sifumooti, na'ba mu ke'Heshitemwa,
29 na'ba mu ke'Rakaali, na'ba mu ka'Bayerameeri, na'ba mu ka'Bakeeni,
30 na'ba mu ke'Horima, na'ba mu ke'Borashaani, na'ba mu ke'Hataaki,
31 na'ba mu ke'Heburooni. Anagitumira, kiri na'ba mu twaya twoshi two Dahudi âli
kizi lenga mwo, kuguma na'bandu baage.

31

Sahuli na bagala baage, bafwa

1 Abafirisiti banayiji teera Abahisiraheeri ku mugazi Giribowa. Yiryo izibo
lyanakungula bweneene, halinde Abahisiraheeri bingi banayitwa. Na ábakafuuka,
banapuumuka.
2 Ikyanya bâli ki gweti bagaalwa, Abafirisiti banalandiriza Sahuli na bagala baage,
banayita bagala baage Yonataani, na Habinadabu, na Malikishuwa.
3 Izibo lyanakungula bweneene ku Sahuli. Abasirikaani bo'kulwisa imiheto, iri
bakamúbona, banamúvurumika imyambi, yanamúhahaza bweneene.
4 Lyeryo, Sahuli anabwira umwambali wage úwâli mútwaziizi ibilwaniiso: «Uyomo-
lage ingooti yawe, gira umboleereze. Ndaloziizi kwo yaba bapagaani bayiji mboleereza
ne'ngooti, mu kunjekeereza.»
Kundu kwokwo, uyo mwambali anayoboha, analahira ukumúyita. Lyeryo Sahuli,
anayami yomola ingooti yage, yenyene anagigwira.
5 Uyo mwambali, iri akabona kwo Sahuli keera afwa, naye anagwira ingooti yage,
anayami fwa.
6 Kwokwo, kwo Sahuli na bagala baage bashatu bakafwa. Kiri no'lya wo'kumútwaza
ibyugi, na'baabo basirikaani bingi, booshi banaherera kuguma ku lwolwo lusiku.
7 Abahisiraheeri ábâli tuuziri i kajabo ke'ndekeera, na ábâli tuuziri uluhande
lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani, iri bakabona kwa'basirikaani bapuumuka abagoma, na
kwo Sahuli kuguma na bagala baage keera bafwa, banayami bunga mu twaya twabo,
nabo banapuumuka. Abafirisiti, banayiji tutuula mwo.
8 Iri bukakya, ikyanya Abafirisiti bakagendi shahula ibindu bya ábakafwa ku mugazi
Giribowa, banagwana ikirunda kya Sahuli ne'bya bagala baage bashatu.
9 Uyo Sahuli, banamúsingula itwe, banayabiira ne'bilwaniiso byage. Banabuli tuma
indumwa mu kihugo kyoshi kye'Bufirisiti, gira bamenyeese imyazi mu bandu, kiri na
mu mbeero ze'migisi yabo.
10 Yibyo bilwaniiso bya Sahuli, banabisingula mu luheero lwa Hashitarooti. Ha nyuma,
banabamba ikirunda kyage ku luzitiro kya'kaaya ke'Beeti-Shaani.
11 Ikyanya abatuulaga ba mu kaaya ke'Yabeeshi-Giryadi bakayuvwa ngiisi
kwa'Bafirisiti bakagirira Sahuli,
12 ibikalage byoshi byanayimuka, byanayami genda ubushigi bwoshi, halinde bwan-
abakyera ku magulu.
Iri bakahika i Beeti-Shaani, zirya ndwani zanalyosa ikirunda kya Sahuli ku luzitiro,
kiri ne'bya bagala baage. Yibyo birunda, banabileeta i Yabeeshi, banabisingoola.
13 Amavuha gaabo, banagakuumania, banagaleeta mu kaaya ke'Yabeeshi, banagaziika
mwi'dako lye'kiti kyo'mushishi, babuli yishalisa isiku zirinda.

Ikitaabo kya kabiri kya Samweri

Indangiriro

Yiki kitaabo, kiyerekiini ngiisi kwo mwami Dahudi âli twaziri Abahisiraheeri. Uyo Dahudi, umutima gwage gwâli simisiizi Rurema. Kundu kwokwo, akagira ubushule na Batisheeba, anagira mbu abubishe mu kuyitana. Na kwakundi, akaleka ukukizi hanuula abaana baage, banalonga amakuba mingi. Kundu Dahudi âli kizi gwa mu byaha kwokwo, haliko akabiyilega, kyanatuma Rurema agamúkoga, anamúgingika bweneene.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 2 Samweri 7.4-5a, 16: «…mu bwobwo bushigi uyo Natani anahikirwa ni'gambo lya Nahano, lyanamúbwira kwokuno: "Ugendi bwira umukozi wani Dahudi, ti: Ka we ganyubakira inyumba, halinde ngituule mwo?… Kwokwo, imbaga yawe, no'bwami bwawe, byo bigayama ho isiku zooshi. Ikitumbi kyawe kyo'bwami, kigayama kisikamiri halinde imyaka ne'myakuula."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Dahudi atondeera ukutwala (1–10)
b) Dahudi ayingira mu makuba ge'mbaga (11–20)
c) Amagambo mazinda ga mwami Dahudi (21–24)

Dahudi abwirwa kwo Sahuli ayitwa

1 Ikyanya Sahuli akaba keera afwa, uyo Dahudi anagendi lwisa Abahamareki, anabahima. Ne'kyanya akagalukira mu kaaya ke'Zikilaagi, anamala mwe'siku zibiri.
2 Ku lusiku úlugira izishatu, mundu muguma analyoka iwa shumbi ya Sahuli, ayambiiti ubusanganira, hi'gulu lyo'mwizingeerwe, anayijwiri ulukungu mwi'twe. Uyo mundu, iri akahika áhali Dahudi, anagwa mu magulu gaage, mu kumúsimbaha.
3 Dahudi anamúbuuza: «Hayi walyoka?» Naye, ti: «Nalyoka mu shumbi ya'Bahisiraheeri.»
4 Dahudi anashubi múbuuza: «Myazi miki ye'yo munda?» Naye, ti: «Abiitu batibita izibo. Abingi baabo, bakomeresibwa. Na'bandi banayitwa. Kiri na Sahuli na Yonataani, nabo bayitwa.»
5 Dahudi anashubi múbuuza: «Kuti wamenya kwo Sahuli na Yonataani bafwa?»
6 Naye, ti: «Ku kyanya njuba ku mugazi Giribowa, nayiji gwana Sahuli ashendamiiri itumu lyage. Na'bagoma baage ábali mu gendera mu magaare, batámali múdugeereza.
7 Ikyanya akakebaanuka, anambona, anambamagala. Nanayitaba, ti: "Ngutabaale kuti?"
8 «Anambuuza: "Uli nyandi?" Nanamúshuvya kwo ndi Muhamareki.
9 «Haaho, anayami mbwira: "Unyegeere! Inguma keera zandembya bweneene, na ngola bu fwa."
10 «Kwokwo, nanamúyegeera, nanamúlungulula. Nanâli koli bwini kwo mango asheruka, atagaki vyuka. E nahamwitu, ulushembe lwage, no'lugolo lwo ashubi yambiiti ku kuboko, byebino hano.»
11 Dahudi kuguma na bo bâli ririinwi, iri bakayuvwa kwokwo, banajengeerwa, banayami daatula ibyambalwa byabo.
12 Banabiika ikigandaaro, banayishalisa halinde kabigingwe, iri banalirira Sahuli bweneene na mugala wage wa Yonataani, kiri na'basirikaani ba Nahano. Banalirira kiri ne'kihugo kyabo, bwa'bandu bingi bweneene bakaminikwa mwi'zibo.
13 Yugwo musore úgukaleeta umwazi, Dahudi anashubi gubuuza: «Hayagi walyoka?» Nagwo, ti: «Ndi kinyamahanga kyo'Muhamareki, na nduuziri mu kino kihugo.»
14 Dahudi naye, ti: «Kutagi wayita mwami, anali ye kataluulwa imwa Nahano?»
15 Lyeryo, Dahudi anahamagala muguma wa mu bandu baage, anamúbwira: «Gendaga, umúyite.» Uyo mundu, anayami mútimba haashi, anamúyita.
16 Mukuba, Dahudi âli mali múbwira: «Keera wayitangira ubumasi kwo we kayita umutaluule wa Nahano. Umuko gwawe, gukola gugaaba kwi'twe lyawe wenyene.»

Dahudi agandaara Sahuli na Yonataani

17 Mu yikyo kigandaaro, Dahudi anakizi yimba ulwimbo lwo'mwizingeerwe hi'gulu lya Sahuli, na mugala wage wa Yonataani.

18 Yulwo lwimbo, anakyula kwa'bandu booshi be'Buyuda baluyigirizibwe. Lwanabuuzibwa «Ulwimbo lwo'Muheto». Lunayandisirwi mu kitaabo íkiri mu detwa Kitaabo kya Yashaari. Dahudi anakizi yimba kwokuno:

19 E Bahisiraheeri, mu migazi yinyu,
ábashubi mùleetera ubulangashane, keera bayitwa.
Lolagi ngiisi kwe'bikalage keera byagwa haashi.

20 Yago magambo, mutagendi gamenyeesa mu kaaya ke'Gaati.
Mutanagende muli mu gaganuula mu njira za mu kaaya ke'Hashikelooni,
gira Abafirisiti-kazi batashagaluke.
Abanyere ba ábatali mu tenguulwa, batashambaale.

21 E migazi ye'Giribowa, mutâye longe ikimi, kandi iri invula.
Kiri ne'ndalo ziinyu, hatagirage kiri no'lusiku lwo zigahemba.
Mukuba, iyo munda, ísiribo ze'bikalage zikayulubazibwa.
Isiribo ya Sahuli, itâye ki shiigwe amavuta.

22 Umuheto gwa Yonataani, gwâli kizi yitana.
Ingooti ya Sahuli, yâli kizi tumita abagoma.
Yugwo muheto, ne'yo ngooti, byâli kizi labika akatundu ka'bagoma.
Byâli kizi labika indwani.

23 Sahuli na Yonataani, ku kyanya bâli kiri bagumaana,
bâli kizi kundwa, banâli kizi gashaanirwa.
Kiri na mu lufu, batakayihandulana kwo.
Bâli kizi suula umulindi, ukuhima nyunda.
Banâli ne'misi mingi, ukuhima indare.

24 E Bahisiraheeri-kazi, mulirire Sahuli.
Mukuba, âli kizi mùyambika imirondo ye'kituku-tuku,
anâli kizi mùlimbiisa ne'nooro.

25 Mulole ngiisi kwe'bikalage byayitwa mwi'zibo.
Yonataani akoli lambamiri ku higangazi.
26 E mwene witu wa Yonataani, ngweti ngakulirira ku mwizingeerwe.
Mukuba, wâli kizi nzimiisa isiku zooshi.
Ngiisi kwo wâli nguuziri, kwâli riiri kwa'kahebuuza.
Urukundo lwawe, lwâli himiri kiri lwo'mukazi.

27 Lolaga ngiisi kwe'bikalage byayitwa mwi'zibo.
Ibyugi byabo, keera byashereera.

2

Dahudi ayimikwa, abe mwami we'Buyuda

1 Ha nyuma, Dahudi anahanuusa Nahano, ti: «Ka ngalukirage mu twaya twe'Buyuda?» Nahano anamúshuvya: «Genda!»
Dahudi anashubi múbuuza: «Kwokwo, ndunguule mu kaaya kahi?» Naye, ti: «Ulunguule mu kaaya ke'Heburooni.»
2 Kwokwo, Dahudi anayabiira bakaage bombi, Ahinwamu we'Yezereheri, na Habigahiri muka umuhisi Nabaali we'Karimeeri, banabungira i Heburooni.
3 Dahudi anagenda na balya bashosi bo bâli ririinwi, kuguma ne'mbaga zaabo, banabungira mu twaya twa ha butambi lye'Heburooni.
4 Iri Dahudi akahika yaho, balya Bayuda banayiji múbona, banamúyimika, abe mwami wabo.
Iri Dahudi akabwirwa kwa'bandu be'Yabeeshi-Giryadi bo bagendi ziika Sahuli,
5 anabatumira indumwa, ti: «Bwo mwayerekana ulushaagwa mu kuziika Nahamwinyu, Nahano akizi mùgashaanira.
6 Na buno, akizi mùyerekana mwa'miija, mu kukizi mùyemeerera. Bwo mwagira kwokwo, kiri na naani, ngakizi mùgirira amiija.
7 Kundu nahamwinyu Sahuli akoli fwiri, mukanie umutima, munabe bikalage. Na buno, Abayuda keera banyimika, mbe mwami wabo.»

Hishibosheeti ayimikwa abe mwami wa'Bahisiraheeri

8 Habineeri mugala Neeri, ye wâli mukulu wa'basirikaani ba Sahuli. Uyo Habineeri
anayabiira Hishibosheeti mugala Sahuli, anamútwala i Mahanayimu.
9 Iri bakahikaga yo, ulya Habineeri anamúyimika abe mwami mu kihugo kye'Giryadi,
na mu kye'Hashuuru, na mu kye'Yezereheri, na mu kye'Hifurahimu, na mu
kye'Binyamiini, halinde ukuhisa ku mbeka ye'kihugo kye'Hisiraheeri.
10 Uyo Hishibosheeti, ikyanya akayima, abe mwami mu kihugo kye'Hisiraheeri, âli
kola ne'myaka makumi gana, anahisa imyaka ibiri atwaziri.
Si abandu bo'mulala gwa'Bayuda boohe, bâli kizi kulikira mwami Dahudi.
11 Dahudi anahisa imyaka irinda ne'kihande, ali mwami i Heburooni, anaba atwaziri
Abayuda.

Izibo ha kati ka'Bayuda na'Bahisiraheeri

12 Habineeri mugala Neeri, kuguma na beene Hishibosheeti mugala Sahuli, banalyoka
i Mahanayimu, banagenda i Gibyoni.
13 Yohabu mugala Zeruya, na'bandi bakozi ba Dahudi, banabagwana ha kirigo
kye'Gibyoni. Abasirikaani baguma, banabwatala luhande luguma lwe'kirigo, na'bandi
ulundi.
14 Habineeri anadeta: «E Yohabu, iyi misore, tugishimye, gira ilwe imbere liitu.»
Yohabu anayemeera, ti: «Ngahwe!»
15 Kwokwo, abandu ikumi na babiri be'mwa Hishibosheeti mu beene Binyamiini,
banateera abandi ikumi na babiri be'mwa Dahudi.
16 Lyeryo, ngiisi muguma anagugumira umugoma wage kwi'twe, banayomekana
ingooti mu mbavu. Kwo bali booshi, banayami yidikuula haashi, banafwa. Kwokwo,
yaho i Gibyoni, hanabuuzibwa Ahandu he'Ngooti halinde zeene.
17 Ku lwolwo lusiku, izibo lyanakungula. Yabo beene Dahudi, banahima Habineeri
na'bandu baage ba'Bahisiraheeri.
18 Na yaho, hâli riiri bagala Zeruya bashatu: Yohabu, na Habishaayi, na Hasaheeri.
Uyo Hasaheeri âli kizi suula umulindi, nga mbongo.
19 Kwokwo, anagenda abingiriziizi Habineeri, buzira kukebagana-kebagana.
20 Habineeri, iri akakebagana, anabona Hasaheeri, anamúbuuza: «Ka we Hasaheeri?»
Naye, ti: «Nie yehe.»
21 Habineeri anamúbwira: «Ho wangambingiriza, ulole ilulyo, kandi iri ilumosho,
unahimane no'musore muguma, unagunyage ibilwaniiso. Kundu kwokwo, Hasaheeri
anagenderera ukubingiriza Habineeri.»
22 Uyo Habineeri, anashubi múyinginga, ti: «Ulekage ukumbingiriza, maashi! Si iri
nangakuyita, kutagi kwo ngashubi tuula na mukulu wawe wa Yohabu.»
23 Uyo Hasaheeri atanamútwaza, kyanatuma Habineeri agahindula itumu lyage,
lyanamúyitunga mu nda, lyanamúhulukaana i mugongo. Ulya Hasaheeri anayidikuula
haashi, anayami fwa. Ngiisi mundu úwâli kizi hika yaho, anatee yimanga.
24 Ku yikyo kyanya, Yohabu na Habishaayi bâli gweti bagabingiriza Habineeri. Ne'ri
izuuba likaba likola ligasooka, banahika ku mugazi Hama. Yugwo mugazi guli uluhande
lwe'sheere lwe'Giya, mu njira íri mu genda mwi'shamba lye'Gibyoni.
25 Lyeryo, beene Binyamiini banayibiika ku Habineeri, banamúzunguluka, banayi-
manga yaho ku mugazi.
26 Ulya Habineeri anahamagala Yohabu, anamúbwira: «Ka tugayama tuli mu lwa?
Ka utabwini kwo mu kuheza, bigatubiihira? Yiri izibo liitu, ligaamala mangoki?
Uhanuulage beene wawe, kwo bajande ukubingiriza beene wabo.»
27 Yohabu anamúshuvya: «Yiri igambo, nga utangalidesiri, nga kwo Rurema ayamiri
ho, bano beene wani bashuba bagagenderera ukubingiriza beene wabo halinde kusheezi
shesheezi.»
28 Kwokwo, Yohabu anadihiriza ikibuga. Yabo beene wage booshi, banaleka
ukubingiriza Abahisiraheeri. Kiri no'kulwa, batanaki lwa.
29 Habineeri na'baabo, bwanakya bagweti bagalenga mu ndekeera yo'lwiji Yorodaani,
banajabuka ulwiji. Izuuba lyanabasookera kwo, halinde i Mahanayimu.
30 Yohabu, iri akagaluka imunda âli bingiriziizi Habineeri, anakuumania abandu
baage booshi. Anabona kwo mu bakozi ba Dahudi, mwahala abandu ikumi na mwenda,
buzira kuharuura Hasaheeri.
31 Haliko, yabo bashosi ba Dahudi boohe, bakayita abandu magana gashatu na
makumi galindatu. Yabo ábakayitwa, bâli riiri kuguma na Habineeri, bo'mulala gwa
Binyamiini.

32 Yabo beene Yohabu, banayabiira ikirunda kya Hasaheeri, banagendi kiziika mu
shinda ya yishe, i Betereheemu. Yohabu na'bandu baage, bwanabakyera ku magulu.
Ne'ri bukaba bukola mu tejuukana, banahika mu kaaya ke'Heburooni.

3

1 Ngiisi ábâli kizi yibiika ku nyumba ya Sahuli, na ábâli riiri uluhande lwa Dahudi,
bakagira isiku nyingi bagweti bagaalwa. Haliko beene Dahudi, banakizi yushuuka
mwe'misi. Si beene Sahuli, banakizi giniihirwa.

Bagala Dahudi

2 Dahudi, abaana bo akabutira i Heburooni, amaziina gaabo go gaaga:
Hamunooni, ye fula yage. Na nyina ye Ahinwamu we'Yezereheri.
3 Na úgamúlonda, Kiryabu. Na nyina ye Habigahiri muka umuhisi Nabaali
we'Karimeeri.
Na mugala wage wa kashatu, Habusalumu. Na nyina ye Maka. Uyo Maka, âli riiri
muluzi-nyere wa mwami Talimaayi we'Geshuuri.
4 Na mugala wage wa kana, Hadoniya. Na nyina ye wâli Hagiti.
Na mugala wage wa kataanu, Shefatiya. Na nyina ye wâli Habitaari.
5 Na mugala wage wa kalindatu, Hitiraamu. Na nyina ye wâli Hegila.
Yabo baana booshi, Dahudi akababutira i Heburooni.

Habineeri ayibiika ku Dahudi

6 Lirya izibo, ikyanya likagenderera ukukungula ha kati ke'mbaga ya Sahuli ne'ya
Dahudi, Habineeri anakaviiriza ukusikama mu mbaga ya Sahuli.
7 Ikyanya Sahuli âli ki riiri mugumaana, âli hiiti umukazi we'mbuga, iziina lyage ye
Risipa, munyere Haya.
Lusiku luguma, Hishibosheeti anabuuza Habineeri: «Kituma kiki wagendi gira
ubushule na muka daata?»
8 Yikyo kibuuzo kyanaraakaza Habineeri bweneene. Kyanatuma agamúnaakira
kwokuno: «Ka ugangira nga kabwa ka'Bayuda? Lolaga! Niehe, mu mbaga ya
yisho Sahuli, nie mwemeera, kiri na mu beene winyu, na mu biira biinyu. Halinde
zeene, ndazindi kutanga mu maboko ga Dahudi. Si buno, keera wambona kwo ndi
munabuhube hi'gulu lyo'mukazi.
9 «Buno namu gendi gira ngiisi byo Nahano keera akabiikira Dahudi kwe'ndahiro.
Ne'ri nangaleka ukugira kwokwo, Rurema anyite.
10 Si Nahano keera akabiikira Dahudi indahiro, mu kumúbwira kwo aganyugutula
Sahuli ubwami, anamúheereze bwo. Uyo Dahudi, anabe mutwali mu kihugo
kye'Hisiraheeri, na mu Buyuda, ukutondeerera i Daani, halinde i Beeri-Sheba.»
11 Iri Habineeri akayusa ukudeta kwokwo, Hishibosheeti atanamúshuvya, bwo âli
múyobohiri.
12 Lyeryo, ulya Habineeri anatumaga indumwa i Heburooni, imunda Dahudi, ti: «Kino
kihugo kyoshi, nyandi úwangakitwala? Aaho! Tulagaane, gira ngutabaale, halinde
ikihugo kye'Hisiraheeri kyoshi kibe mwi'dako lyawe.»
13 Dahudi anamúshuvya: «Buli bwija, tulagaane. Haliko, ndoziizi kwo ungirire
igambo liguma naaho. Ku kyanya ugayija, ukandeetere Mikaali, umuluzi-nyere wa
Sahuli. Iri wangamúleeta, lyoki tugabonaana.»
14 Uyo Dahudi anayami tuma abatungwa imwa Hishibosheeti mugala Sahuli, ti:
«Undumire mukaanie Mikaali. Si keera n'gamúgonda ibikoba igana bya'bashosi
ba'Bafirisiti!»
15 Kwokwo, Hishibosheeti anayami kyula kwo Mikaali ahulusibwe imwa Parityeri
mugala Lahishi, úwâli koli múyaziri.
16 Uyo Parityeri anayija akulikiiri mukaage, halinde i Bahuriimu, agweti agaalira
bweneene. Haliko, Habineeri anamúbwira: «Ugalukirage i kaaya.» Kwokwo, anataaha.
17 Uyo Habineeri anakuumania abashaaja ba'Bahisiraheeri, anababwira: «Mukola
isiku nyingi mugweti mugalooza kwo Dahudi abe mwami winyu.
18 Aaho! Ikihe keera kyahika. Si Nahano keera akalagaania Dahudi, ti: "E mukozi
wani, Dahudi! Ugaakiza abandu baani Abahisiraheeri mu Bafirisiti, na mu bandi
bagoma booshi."»
19 Ulya Habineeri anagendi ganuuza beene Binyamiini. Iri akayusa ukubaganuuza,
anagenda i Heburooni imunda Dahudi, anamúbwira ngiisi bya'Bahisiraheeri na beene
Binyamiini bashungika.
20 Uyo Habineeri, ikyanya akahika áhali Dahudi, âli riiri kuguma na'bandu makumi
gabiri. Kwokwo, Dahudi anabagirira ulusiku lukulu.

21 Habineeri anayami bwira Dahudi: «E mwami, nahamwitu, uleke ndee gendi
kuumania Abahisiraheeri booshi, gira mbaleete imwawe. Ne'kyanya ngabaleeta,
mugayiji nywana. Kwokwo, ube mwami wabo, unakizi batwala nga ngiisi kwo uloziizi.»
Dahudi anaseezera Habineeri, anamúbwira: «Ugendage mu kati ko'mutuula.»

Yohabu ayita Habineeri

22 Yohabu na'basirikaani ba Dahudi, ikyanya bakagaluka mwi'zibo, banayija
bashahula iminyago mingi bweneene. Si ku yikyo kyanya, uyo Habineeri atâli ki riiri
kuguma na Dahudi yaho i Heburooni. Mukuba, Dahudi âli mali múseezera, anagenda
mu kati ko'mutuula.
23 Uyo Yohabu, ikyanya akagaluka kuguma na'baabo basirikaani, anabwirwa kwo
Habineeri mugala Neeri, ashuba mu ganuuza mwami Dahudi. Na keera mwami Dahudi
amúseezera kwo agende no'mutuula.
24 Lyeryo, Yohabu anagenda imunda mwami, anamúbwira: «Makagi gano wagira? Si
Habineeri akuyisheegula! Kituma kiki wamúleka agende?
25 Ka utabwini kwo'yo Habineeri ayija hano, gira akutebe? Si aloziizi ukumenya ngiisi
ho uli mu genda, na ngiisi byo uli mu gira!»
26 Yohabu anasigaga Dahudi, anatuma abandu kwo bagendi leeta Habineeri. Yabo
bandu banamúgwanana ha kirigo kye'Siira, banamúgalula. Si yukwo kugalulwa kwa
Habineeri, Dahudi atakakumenya.
27 Habineeri ikyanya akagalukira i Heburooni, Yohabu anamúhengukana kwi'rembo,
nga agamúganuuza. Lyeryo, ulya Yohabu anayami múbunduula ibunda. Na íbikatuma
agaagira kwokwo, bwo Habineeri akayita mulumuna wage wa Hasaheeri.
28 Iri Dahudi akabwirwa kwokwo, anadeta: «Ulya Habineeri mugala Neeri, kundu
umuko gwage gwayoneka, haliko niehe no'bwami bwani, tutahiiti ububube imbere lya
Nahano.
29 Yubwo bwitani, idaaki lyabwo libe kwi'twe lya Yohabu, na ku mbaga yoshi ya yishe.
Mwi'yo mbaga ya Yohabu, mutabule umundu úgakizi ba no'bulwazi bwo'mududu,
kandi iri mubembe, kandi iri wo'kugendera ku bikombo, kandi iri wo'kuyitwa ku ngooti,
kandi iri wo'kubula ibyokulya.»
30 (Na íbikatuma Yohabu na mulumuna wage wa Habishaayi bakayita Habineeri, bwo
akayita mulumuna wabo wa Hasaheeri, ku kyanya bâli riiri mwi'zibo i Gibyoni.)
31 Dahudi anabwira Yohabu, kuguma na'baabo bo bâli ririinwi: «Muberage ibyam-
balwa biinyu, muyambale amasuuzu, gira mugandaare Habineeri.»
Ne'kyanya bakagendi ziika Habineeri, mwami Dahudi anagenda abakulikiiri.
32 Bakamúziikira yaho i Heburooni. Mwami anayimanga ha butambi lye'shinda,
analira ku kimombo. Haaho, abandu booshi banatulikira mu malira.
33 Mwami anakizi lirira Habineeri, kwokuno:

«E daata Habineeri, kituma kiki wayitwa nga munyazi?
34 Amaboko gaawe gatashuba mashweke.
Na'magulu gaawe gatashuba kwo'tubangira.
Wafwa nga úwayitwa na banangora-mabi.»
Abandu booshi ábâli riiri yaho, iri bakayuvwa kwokwo, banashubi tulikira mu malira.
35 Ku yikyo kyanya kya mwi'zuuba, abandu banagendi yinginga Dahudi kwo alye.
Haliko, analahira, mu kubiika indahiro, ti: «Iri nangalya ihikoojoka hyo'mukate, kandi
iri ihindi hyoshi, izuuba lítazi sooka, Rurema ananyite.»
36 Abandu booshi, iri bakabona kwokwo, banasiima bweneene. Ee! Byoshi byo
mwami âli kizi gira, byâli kizi basimiisa.
37 Ku yulwo lusiku, Abahisiraheeri booshi banayami menya kwo mwami atashuba
ne'kitima kyo'kuyita Habineeri mugala Neeri.
38 Mwami anabwira abatwali baage: «Uyu úwayitwa zeene mu kihugo
kye'Hisiraheeri, ka mutayiji kwo ashuba mugangambale?»
39 Na kundu n'gayimikwa kwo mbe mwami, haliko zeene ngola mwo'bukaholwe.
Yaba baana ba Zeruya, bali balangi bweneene imbere lyani. Nahano abe ye gabahana,
ukukulikirana na'mabi gaabo.

4

Hishibosheeti ayitwa

1 Hishibosheeti mugala Sahuli, ikyanya akabwirwa kwo'yo Habineeri ayitirwa i
Heburooni, imisi yanatera. Kiri na'Bahisiraheeri booshi, banashenguka.

2 Uyo Hishibosheeti âli riiri na'bakulu babiri ábâli kizi rongoora abaabo mu kugendi
nyaga abagoma. Muguma, ye Baana. No'wabo, ye Rekabu. Kwo bali bombi, bâli riiri
bagala Rimooni, we'Berooti, mu kihugo kya Binyamiini.
3 Abatuulaga baamwo ba mbere bâli mali puumukira mu kihugo kye'Gitayimu. Banaki
tuuziri yo nga binyamahanga, halinde zeene.
4 (Yonataani mugala Sahuli, âli gweti umwana úlemahiri, iziina lyage Mifibosheeti.
Ikyanya umwazi gukahika kwo Sahuli na Yonataani bayitirwa i Yezereheri, uyo mwana
âli kola ne'myaka itaanu. Haaho, umulezi wage anayami múyabiira, anamúpumukana.
Si ikyanya âli kola mu tibita, lyo'yo mwana akamúshugunuka, anayitimba haashi,
anayami lemaha.)
5 Uyo Rekabu bo na Baana, banagenda imwa Hishibosheeti. Ne'ri bakahikaga yo ku
kyanya kya'kalenge-renge, banamúgwana agweti agaluhuuka ku ngingo.
6-7 Banayingira mwo, banayihuguusa nga bagayabiira ingano. Lyeryo, banayami
mútumitira mu nda. Iri bakaba keera bamúyita, banamúsingula itwe, banayami
lihenenekana. Banalilengana mu njira ye'Haraba, halinde bwanabakyera ku magulu.
8 Yiryo itwe lya Hishibosheeti, banalitwalira Dahudi i Heburooni, banamúbwira: «E
mwami Dahudi, itwe lya Hishibosheeti mugala Sahuli, lyerino. Ashuba mugoma wawe,
anâli kizi looza ukukuyita. Kwokwo buno, Nahano keera akuyihoolera Sahuli ne'mbaga
yage.»
9 Dahudi anabashuvya kwokuno: «Nahano ayamiri ho. Anayamiri ali mu ngiza mu
bagoma baani.
10 Lusiku luguma umundu akanyijira i Zikilaagi, gira ambwire kwo Sahuli afwa,
anatona kwo andeetera umwazi mwija. Kundu kwokwo, n'gamúgwata, nanayami
múyita. Ikyanya akandeetera yugwo mwazi, byo bihembo ngamúhemba.
11 «Ikyanya banangora-mabi bagwana umundu muzira mahube agwejiiri mu mwage
banayami múyita, ka ndakwiriiri ukumúyihoolera, bwo bamúzimiiza mu kihugo?»
12 Haaho, Dahudi anayami kyula kwo Rekabu na Baana, nabo bayitwe. Kwokwo,
yabo bombi, banayami banimbula ishando ne'bigasha, banagendi bamanika ha kirigo
kye'Heburooni. Si lirya itwe lya Hishibosheeti, lyohe banaliyabiira, banaligendana i
Heburooni, banagendi liziika mu shinda ya Habineeri.

5

Dahudi ayimikwa kwo abe mwami wa'Bahisiraheeri

1 Ha nyuma, imilala yoshi ya'Bahisiraheeri yanayijira Dahudi yaho i Heburooni,
banamúbwira: «Lolaga! Tweshi, tuli magala maguma, na muko muguma.
2 Yaho keera, kundu Sahuli âli mwami witu, si we wâli kizi turongoora mwi'zibo.
Kiri na Rurema Nahamwinyu, keera akakubwira: "We gaaba mungere wa'bandu baani
Abahisiraheeri. We gaaba mwimangizi wabo"»
3 Kwokwo, ikyanya abashaaja ba'Bahisiraheeri bakayijiraga mwami Dahudi yaho i
Heburooni, yabo booshi bananywana ikihango imbere lya Nahano, banamúyimika, abe
mwami wa'Bahisiraheeri.
4 Dahudi, ikyanya akayimikwa kwo abe mwami wabo, âli kola ne'myaka makumi
gashatu, anahisa imyaka makumi gana ali mwami wabo.
5 Yaho i Heburooni, akaba mwami mu Bayuda ku myaka irinda ne'myezi ndatu.
Ne'kyanya akahika i Yerusaleemu, anahisa imyaka makumi gashatu ni'shatu ali mwami
wa'Bahisiraheeri booshi, kuguma na'Bayuda booshi.

Dahudi agwata i Yerusaleemu

6 Mwami Dahudi anagenda i Yerusaleemu, ali kuguma na'basirikaani baage, gira
bagendi teera Abayebuusi. Mukuba, yako kaaya kâli riiri ke'mwabo. Halikago, yabo
Bayebuusi banamúnaakira kwokuno: «Ewe! Utâye fine mu kano kaaya kiitu. Kiri
ne'mbumi ne'birema, bangakushindibuka kwo.» Na íbikatuma bagamúbwira kwokwo,
bwo bâli toniri kwo Dahudi atangayingira mu kaaya kaabo.
7 Kundu kwokwo, akaaya ko'butibitiro ke'Sayuni, mwami Dahudi anakagwata mbira.
Na buno, kali mu buuzibwa Kaaya ka Dahudi.
8 Ku lwolwo lusiku, uyo Dahudi anadeteerera kwokuno: «Ndaaye úshombiri
Abayebuusi ukumbima. Balya Bayebuusi, iri abandu bangalooza ukubahima, bakwani-
ini balenge mu ngera za'miiji mu kubateera. Si boohe, byo birema, zinali zo mbumi!»
Kyo kitumiri bali mu deta, ti: «Imbumi ne'birema, bitâye fine mu kajumiro.»
9 Mwami Dahudi anagendi tuula mu kalya kaaya kazitire. Anakayinika iziina Kaaya ka
Dahudi. Yako kaaya, anakahamya, anashubi kazungulusa izindi nyumba, ukutondeerera
mu lubuga lwe'Miilo, kiri na mu kaaya mwonyene.

10 Na bwo Nahano, Rurema wo'bushobozi bwoshi âli kuguma na Dahudi, kyanatuma
Dahudi agakizi yushuuka mwe'misi.
11 Ha nyuma, mwami Hiraamu we'Tiiro anatuma abandu, kwo bagendi yubakira
Dahudi akajumiro. Anamútumira na'babaaji ba'mabuye, na'be'mbahwa, kiri ne'biti
bye'myerezi.
12 Kwokwo, Dahudi anaba na'kasiisa kwo Nahano ye kamúyimika abe mwami
wa'Bahisiraheeri, na kwo ye mu lumbuusa ubwami bwage. Na íbitumiri Nahano akagira
kwokwo, bwo âli kuuziri Abahisiraheeri bweneene.
13 Uyo Dahudi, ikyanya akalyoka i Heburooni, anagenda mu kaaya ke'Yerusaleemu,
anayanga abakazi bingi, anababuta kwa'baana bo'butabana, na bo'bunyere.
14 Na'maziina ga yabo baana, go gaaga: Shamuwa,* na Shobaabu, na Natani, na
Sulumaani,
15 na Hibuhaari, na Herishuwa, na Nefegi, na Yafya,
16 na Herishama, na Heryada, na Herifereeti.

Dahudi ahima Abafirisiti

17 Abafirisiti, ikyanya bakabwirwa kwo Dahudi ayimikwa abe mwami
wa'Bahisiraheeri, booshi banayikuumania, gira bagendi múlooza. Dahudi, mbu
ayuvwe kwokwo, anagendi yibisha ahandu hazitire.
18 Balya Bafirisiti, iri bakahahika, banashabukira mu ndekeera ye'Refahimu.
19 Dahudi anahanuusa Nahano, ti: «E Nahano, yabo Bafirisiti, ka ngendi bateera?
Ka ugababiika mu maboko gaani?» Nahano anamúshuvya: «Genda! Ku kasiisa,
ngababiika mwo.»
20 Lyeryo Dahudi anagenda i Baali-Perasimu. Ne'ri akalwisa Abafirisiti, anabahima,
anadeta: «Nahano alenga ha kati ka'bagoma baani, nga migezi íri mu hinga.»
Kyanatuma yaho handu hagakizi detwa «Nahano ali mu lenga ha kati kaabo».
21 Yaho handu, Abafirisiti banasiga bahajanda imigisi yabo. Dahudi na'basirikaani
baage, banagiyabiira.
22 Ha nyuma, yabo Bafirisiti banashubi yija mu yeyo ndekeera ye'Refahimu.
23 Dahudi anashubi hanuusa Nahano. Leero, Nahano anamúbwira: «Utabateerere
hano. Si ubahuluke inyuma, unagendi bateera imbere lye'biti bye'miforosaadi.
24 Ne'kyanya mugayuvwa ibisindo mwi'rango iwa biti bye'miforosaadi, munayami
gendi bateera. Mukuba, yabo basirikaani ba'Bafirisiti, ngagwanwa namùhimira bo.»
25 Ulya Dahudi, ikyanya Nahano akamúbwira kwokwo, anasimbaha, anashubi lwisa
balya Bafirisiti, anabayita, ukulyokera i Geba, halinde i Gezeeri.

6

Abahisiraheeri batwala Akajumba ke'Kihango i Yerusaleemu

1 Ha nyuma, Dahudi anashubi kuumania abasirikaani baage bikalage, kwo bâli
bihumbi makumi gashatu.
2 Anabarongoora ukulyoka yaho i Yerusaleemu halinde i Bali-Yuda, anagendi yabiira
Akajumba ka Rurema. Yako kajumba kâli kizi buuzibwa kwi'ziina lya Nahano
wo'bushobozi bwoshi, ulya úli mu beera ha kati ka bamakerubi.
3 Yako Kajumba ka Rurema, banakahulusa mu nyumba ya Habinadabu, íyâli riiri ku
mugazi, banakatereka kwi'gaare lihyahya. Bagala bo'yo Habinadabu, Huza na Ahiyo,
bo bâli kizi lirongoora.
4 Uyo Ahiyo, ye wâli kizi genda imbere lyako.
5 Ku yikyo kyanya, mwami Dahudi kuguma na'baabo Bahisiraheeri booshi, banakizi
genda bagweti bagayimbira Nahano, iri banatamba ku bushambaale bwingi. Bâli kizi
lasa inzeeze, ne'binanda, ne'ngoma, no'tushamba, ne'sembaale.
6 Yabo booshi, iri bakahika ha kiyeluuliro kye'ngano kya Nakooni bali na'Kajumba
ka Rurema, ingaavu zanatindira. Kyanatuma Huza agayami golola ukuboko, kwo
akagwate.
7 Ikyanya Huza akagira kwokwo, Nahano anamúrakarira, anayami múyita. Uyo Huza
anayami lambuukira haaho ha butambi lya'Kajumba ka Rurema.
8 Iri Dahudi akabona kwokwo, anarakarira Nahano, bwo akayita Huza ku bute.
Kyanatuma, yaho handu hagayinikwa iziina Kihano kya Huza, halinde zeene.
9 Ku yulwo lusiku, Dahudi anayoboha Nahano bweneene, anadeta: «Yaka Kajumba
ka Nahano, kutagi kwo nangaki katwala imwani?»

---

* **5:14 5.14** Kandi iri Shimeya. 1 Kutondobola 3.5.

10 Kyanatuma agayoboha ukukatwala mu Kaaya ka Dahudi. Si anakasiga mu nyumba
ya Hobedi-Hedoomu, Umugaati.
11 Kanahisa ye'myezi ishatu. Ku yikyo kyanya, uyo Hobedi-Hedoomu kuguma
ne'mbaga yage, Nahano anabagashaanira bweneene.
12 Mwami Dahudi anabwirwa kwo Nahano akoli gashaniiri imbaga ya Hobedi-
Hedoomu na ngiisi byoshi byo akoli hiiti, hi'gulu lya yako Kajumba ka Rurema ákali
mu mwage.
Kwokwo yako Kajumba kataluule, Dahudi anayami gendi kayabiira imwa Hobedi-
Hedoomu, anakatwala mu kaaya kaage, mu kati ko'bushambaale bweneene.
13 Yabo ábâli kabetwiri, iri bakaba keera batamba indambo ndatu, Dahudi anayami
tanga ituulo lye'shuuli, na lye'nyana íshishiri.
14 Ku yikyo kyanya, uyo Dahudi âli kenyiiri ikangaata lyo'bugingi mu kibuno, anakizi
tambira Nahano ne'misi yage yoshi.
15 Kwokwo, Dahudi na'Bahisiraheeri booshi, banaleeta yako Kajumba, iri banabanda
akabuuli, no'kudihiriza ibibuga.
16 Yako Kajumba, ikyanya kakaba kakola mu yingiraga mu Kaaya ka Dahudi, ulya
Mikaali munyere Sahuli, analingulira mu kaazo. Ne'ri akabona ngiisi kwo Dahudi agweti
agatamba imbere lya Nahano, anamúnegura mu mutima gwage.
17 Kalya Kajumba, banakayingiza mwi'heema lyo Dahudi âli shiiziri, banakatereka
ahandu haako. Dahudi anayami tanga amatuulo go'kusiriiza lwoshi, na go'kuyerekana
ingoome imbere lya Nahano.
18 Yago matuulo, ikyanya Dahudi akayusa ukugatanga, anagashaanira Abahisiraheeri
kwi'ziina lya Nahano wo'bushobozi bwoshi.
19 Yabo Bahisiraheeri booshi, abashosi na'bakazi, Dahudi anagabulira ngiisi muguma
wabo umukate, ne'ndongo ye'nyama, no'mukate gwe'mizabibu myumu. Ha nyuma,
ngiisi mundu anataahira imwage.
20 Dahudi naye, anagalukira i kaaya, gira agendi gashaanira imbaga yage. Ha-
liko, iri akahika, Mikaali anagendi músanganira, anamúnaakira, ti: «E mwami
wa'Bahisiraheeri, zeene, nabona ngiisi kwo wayigaala imbere lya'bandu baawe. Si
ushuba mu hambiri genda bukondwe imbere lya'baja-kazi baawe! Wanayiteeza ishoni
bweneene imbere lyabo, nga mukiga.»
21 Dahudi anamúshuvya: «Kulya kutamba kwani, kushuba imbere lya Nahano. Ye
kandoola, ho angátooziri yisho, kandi iri ugundi we'mbaga yage. Ye kananyimika
kwo mbe mutwali wa'bandu baage, Abahisiraheeri. Ku yukwo, ngagenderera ukukizi
mútambira.
22 Kiri nangalonga ishoni mwene yizo, ngaki genderera naaho ukugoka. Kundu
kwokwo, balya baja-kazi wadeta, boohe, bagakizi ngingika.»
23 Uyo Mikaali munyere Sahuli, analindi fwa átabuta.

7

Dahudi alonga indumwa yo'muleevi Natani

1 Mwami Dahudi âli tuuziri mu kajumiro kaage. Nahano âli kizi múlanga na'bagoma
baage booshi.
2 Lusiku luguma, Dahudi anatumira umuleevi Natani, anamúbwira: «Niehe, nduuziri
mu kajumiro kayubake ne'biti bye'myerezi, kanalimbiri bweneene. Haliko, Akajumba
ka Rurema, koohe kaki singwirwi mwi'heema.»
3 Natani anamúshuvya: «E mwami, ngiisi kwo ushungisiri mu mutima gwawe, kube
kwo ugaagira. Nahano, muyamiinwi.»
4 Haliko, mu bwobwo bushigi, uyo Natani anahikirwa ni'gambo lya Nahano,
lyanamúbwira kwokuno:
5 «Ugendi bwira umukozi wani Dahudi, ti: “Ka we ganyubakira inyumba, halinde
ngituule mwo?
6 Si ukulyokera ku kyanya n'galyosa Abahisiraheeri i Miisiri halinde na zeene,
ndazindi beera mu nyumba! Ngiisi ho ndi mu genda, ndi mu yama nduuziri mwi'heema.
7 Mu yikyo kyanya kyoshi, si ndaalwo lusiku lwo n'gabwira abimangizi ba'bandu
baani, ti: Kituma kiki mutanyubakira inyumba mu biti bye'myerezi?”
8 «Uyo mukozi wani Dahudi, ugendi múbwira kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi
adetaga kwokuno: “N'gakulyosa i bungere, imunda wâli kizi shiiba uragiiri ibitugwa,
nanakubiika ube mwimangizi wa'bandu baani, Abahisiraheeri.

9 Na ngiisi ho wâli kizi genda, twâli yamiinwi. Nâli kizi gwanwa nakuminikira
abagoma baawe booshi. Na buno, ngaki kusimbahiisa, halinde iziina lyawe likizi
lumbuuka nga'maziina ga'bandi batwali be'mahanga.
10 «“Yabo bandu baani, Abahisiraheeri, ngabatoolera ho ngababiika, banatuule ho
boonyene, buzira kushubi kakazibwa. Banangora-mabi, kundu bâli kizi balibuza,
batagaki shubi balibuza
11 nga kwo bâli kizi gira ku kyanya n'gababiikira abatwi be'maaja. Kwokwo, ngakizi
kulanga, utashubi himwa na'bagoma.
«“Kwakundi, nie Nahano, nakubwira ku bweranyange kwo ngaki kuyubakira iyawe
inyumba.
12 Ikyanya isiku zaawe zigaahika ku mbeka, ugaafwa unagwane bashokuluza baawe.
«“Haaho, mu bagala baawe, ngayimika mwo muguma abe mwami, nalumbuuse
ubutwali bwage.
13 Yeki, ye ganyubakira inyumba, gira iziina lyani likizi huuzibwa. Ubwami bwage,
ngabusikamya, halinde imyaka ne'myakuula.
14 Ngaaba nie yishe. Naye agaaba ye mugala wani. Mango ahubaga, ngamúhana, mu
kukoleesa ingoni, nga kwa'bandu batuula bahana abaana baabo.
15 Si urukundo lwani, ndâye lulyose imwage, nga kwo n'galulyosa imwa Sahuli. Uyo
Sahuli, n'gamúlyosa imbere lyawe.
16 Kwokwo, imbaga yawe, no'bwami bwawe, byo bigayama ho isiku zooshi. Ikitumbi
kyawe kyo'bwami kigayama kisikamiri halinde imyaka ne'myakuula.”»
17 Yago mabone gooshi, ikyanya Natani akaba keera agabona, anagendi gaganuulira
Dahudi.

Dahudi atanga kongwa imwa Rurema

18 Haaho, mwami Dahudi anayingira mwi'heema imbere lya Nahano, anamúbwira
kwokuno: «E Nahano Rurema, niehe, ndi nga nyandi? Ne'mbaga yani iri ya'bandu
baki, halinde wangingika kwoku?
19 Kiri na yibyo, mu masu gaawe, biri nga kindu kiniini naaho. Na buno, keera
wambeereza imihango hi'gulu lye'bibusi byani íbyâye ki yije. E nahamwitu, ka kwokwo
kwo uli mu girira abandu booshi? Nanga!
20 «E Nahamwitu, kuti kwo nangaki deta? Si ndi mukozi wawe! Unayamiri unyiji-nyiji.
21 Yaga gooshi, we kagalooza, we kanagashungika. Na buno, keera waganyereka, nie
mukozi wawe.
22 «E Nahano Rurema, ulyagagi wa kahebuuza. Ndaaye úwangakuyigera. Ndaanaye
gundi Rurema úli ho, útali wenyene. Yaga gooshi, keera tukagayiyuvwirwa.
23 «Mu kihugo kyoshi, banyandi ábali nga bandu baawe Abahisiraheeri? Si ukagendi
baguluula mu buja mu kihugo kye'Miisiri, gira babe bandu baawe, kinatume iziina
lyawe ligakizi huuzibwa mu mahanga. Ukanagira amagambo ga'kahebuuza bweneene,
mu kulyosa ibinyamahanga mu bihugo byabo. Wanayimula kiri ne'mizimu yabo.
24 «Haliko balya Bahisiraheeri boohe, wanabasikamya, halinde babe bandu baawe
imyaka ne'myakuula. E Nahano, we kaba Rurema wabo.
25 «Na buno, e Rurema Nahamwitu! Nie mukozi wawe. Keera wandagaania igambo,
kiri na hi'gulu lye'mbaga yani. Aaho! Ulisikamye, halinde imyaka ne'myakuula. Ngiisi
byo wakyula, ubigirage.
26 Kwokwo, li'ziina lyawe likizi lumbuuka. Abandu bagakizi deta kwo Nahano
wo'bushobozi bwoshi, ye Rurema wa'Bahisiraheeri. Ne'mbaga yani, nie mukozi wawe,
inabe isikamiri imbere lyawe.
27 «E Nahano wo'bushobozi bwoshi, ulyagagi Rurema wa'Bahisiraheeri, na naani ndi
mukozi wawe. Keera wanambwehuka kwo uganyubakira inyumba. Kyo kitumiri yaga
mahuuno, ndakiri ne'kyoba kyo'kugahuuna.
28 «E Nahamwitu, wehe, we Rurema! Yaga miija gooshi, keera wagandagaania, ganali
ga kuyemeerwa.
29 Bwo ndi mukozi wawe, inyumba yani, ukizi gigashaanira, nga kwo wadeta wenyene.
Imigashani yawe, ikizi yama mu nyumba yani.»

8

Dahudi ahima abagoma baage

1 Iri hakalenga isiku, mwami Dahudi anateera Abafirisiti, anabahima, anagwata
akaaya kaabo kahamu Gaati.
2 Dahudi anashubi lwa na'Bamohabu. Nabo, anabahima. Ngiisi bo akagwata imbira,
anabakona, anababiika ku miziizi, anabagwejeza haashi, anakyula kwo bakizi yita

abandu babiri-babiri, banakizi leka uwa kashatu. Kwokwo, kwa'Bamohabu bakaba
bakozi ba Dahudi, anakizi barambuliisa.
3 Na kwakundi, ikyanya Hadadezeeri âli kola mu njira yo'kushubi gendi gwata
imbande zo'lwiji Hefuraati, Dahudi anagendi múlwisa, anamúhima. (Uyo Hadadezeeri
âli mugala mwami Rehobu we'Zoba.)
4 Ku yikyo kyanya, Dahudi akagwata abasirikaani bo'kugendera ku fwarasi kihumbi
na magana galinda, na'basirikaani bo'kugenda na'magulu bihumbi makumi gabiri.
Ikyanya Dahudi akagwata ifwarasi zo'kubulula amagaare, anakizi zitema ibisi. Haliko,
anasiga ifwarasi igana zo'kukizi kulula amagaare igana.
5 Uyo mwami Hadadezeeri we'Zoba, ikyanya balya Baharaamu be'Damasiki bakagira
mbu bagendi mútabaala, Dahudi anabateera, anayita mwa'bandu bihumbi makumi
gabiri na bibiri.
6 Ha nyuma, Dahudi anabiika ishumbi za'basirikaani baage i Damasiki mu ki-
hugo kya'Baharaamu. Yabo Baharaamu banaba bakozi baage, anakizi barambuliisa.
Kwokwo, ngiisi hooshi ho Dahudi âli kizi gendi lwa, Nahano âli kizi múhimira.
7 Abasirikaani ba Hadadezeeri, bâli hiiti isiribo ze'nooro. Yizo siribo, Dahudi
anazigwata imbira, anazitwala i Yerusaleemu.
8 Anashahula imiringa mingi bweneene mu kaaya ke'Beta, na mu ke'Berotayi. Yutwo
twaya twâli riiri twe'mwa Hadadezeeri.
9 Mwami Tohi we'Hamaati, ikyanya akabwirwa kwo mwami Dahudi keera ahima
mwami Hadadezeeri,
10 anatuma mugala wage wa Yoramu imwa Dahudi, gira agendi múlamusa,
anamútwalire ulutengu mu kumúhuuza ku buhimi bwage. Mukuba, uyo Tohi,
umugoma Hadadezeeri âli kizi múlwisa-lwisa. Mu yulwo lutengu Yoramu akatwalira
Dahudi, mwâli riiri ibirugu bya kwingi-kwingi íbikatulwa mu harija, na mu nooro, na
mu miringa.
11 Yibyo birugu bye'harija na bye'nooro, Dahudi anakizi bitaluula imwa Nahano. Ee!
Ikyanya âli kizi shahula iminyago mu mahanga, kwokwo kwo ali kizi gira.
12 Yibyo bindu bikalyoka i Hedoomu,* ne'Mohabu, ne'Hamooni, ne'Bufirisiti,
ne'Hamareki. Akataluula na mu bikashahulwa imwa mwami Hadadezeeri mugala
Rehobu we'Zoba.
13 Uyo Dahudi anagenda mu ndekeera yo'Muloba, anagendi yita Abahedoomu bihumbi
ikumi na munaana. Kyanatuma iziina lyage ligalumbuuka bweneene.
14 Mu twaya twoshi twe'Hedoomu, Dahudi anakizi biika mwe'shumbi za'basirikaani
baage. Yabo Bahedoomu booshi, banaba bakozi baage. Uyo Dahudi, ngiisi ho âli kizi
gendi lwa, Nahano âli kizi múhimira.

Abakozi ba Dahudi

15 Uyo Dahudi anaba mwami we'kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri. Anakizi kulikira
ukuli, mu kutwa imaaja za'bandu booshi ku njira íkwaniini.
16 Ku yikyo kyanya, Yohabu mugala Zeruya, ye wâli mukulu wa'basirikaani. Na
Yoshafaati mugala Ahiludi, ye wâli mwandisi we'myazi ye'kyami.
17 Na Saadoki mugala Ahituubu, bo na Ahimereki mugala Habyataari, bo bâli bagingi.
Na Seraya, ye wâli mwandisi.
18 Na Benaya mugala Yehoyada, ye wâli kirongoozi kya'Bakereete na'Bapereeti, kwo
bâli balaliizi ba Dahudi. No'yo Dahudi, bagala baage bo bâli bagingi.

9

Dahudi na Mifibosheeti

1 Lusiku luguma, Dahudi anabuuza: «Mu mbaga yoshi ya mwami Sahuli, ka ndaaye
mundu úkasigala mwo? Iri angaba ali ho, nangasiima ukumúgirira amiija, hi'gulu lya
Yonataani.»
2 Hâli riiri umukozi wa Sahuli, iziina lyage Siiba. Uyo Siiba, banamútumira kwo ayije
imunda mwami Dahudi. Iri akahika, Dahudi anamúbuuza: «Ka we Siiba?» Naye, ti:
«Ee waliha! Ndi mukozi wawe.»
3 Mwami anashubi múbuuza: «Mu mbaga ya mwami Sahuli, ka ndaaye mundu
úkasigala mwo? Iri angaba ali ho, ndoziizi ukukizi múyereka amiija ga Rurema.» Siiba
naye, ti: «Úsigiiri, ali Mifibosheeti mugala Yonataani, haliko alemahiri.»

* **8:12 8.12** Hano, amandiko maguma ga keera, gali mu koleesa iziina «Haraamu» ahandu hi'ziina «Hedoomu».

4 Mwami, ti: «Uyo mundu, ali hayi?» Siiba, ti: «Ali i Lodebaari, imwa Makiiri mugala
Hamyeri.»
5 Kwokwo, mwami anatuma kwo bagende i Lodebaari, bagendi múleeta.
6 Uyo Mifibosheeti âli riiri mugala Yonataani, mwijukulu Sahuli. Ne'ri akahika
áhali Dahudi, anayinama mu kumúsimbaha. Dahudi anamúbwira: «E Mifibosheeti!»
Anamúyitaba: «E waliha, ndi mukozi wawe.»
7 Uyo Dahudi anamúbwira: «Utayobohe! Ku kasiisa, ngakugirira amiija, hi'gulu lya
yisho Yonataani. Kiri ne'ndalo ízikasigwa na shokulu wawe wa Sahuli, ngakugalulira
zo. Isiku zooshi, tugakizi shangiira ku kashasha kaani.»
8 Mifibosheeti anashubi yinama, anadeta: «Si ngola nga kabwa ákakoli fwiri! Kituma
kiki uki gweti ugambahala kwoku?»
9 Mwami anatumira Siiba, umukozi wa Sahuli, anamúbwira kwokuno: «Birya bindu
byoshi bya nahamwinyu Sahuli ne'mbaga yage, nabiheereza mwijukulu wage.
10 Mwe na bagala baawe, kiri na'bakozi baawe, mugakizi kola mu ndalo za
Mifibosheeti. Munakizi múleetera umwimbu, gira umwijukulu wa nahamwinyu akizi
yama ali ne'byokulya. Na kwakundi, tugakizi shangiira ibyokulya.» (Ku yikyo kyanya,
Siiba âli hiiti abagala ikumi na bataanu, na'bakozi makumi gabiri.)
11 Uyo Siiba anashuvya mwami, ti: «Ndi mukozi wawe. Ngiisi kwo wakyula, kwo ngola
ngakizi gira.» Uyo Mifibosheeti anakizi lya kuguma na Dahudi ku kashasha kaage, nga
muguma wa mu baluzi.
12 Abandu booshi be'mbaga ya Siiba, banaba bakozi ba Mifibosheeti. No'yo
Mifibosheeti âli hiiti umwana wage wo'butabana, iziina lyage Mika.
13 Uyo Mifibosheeti, kundu âli lemahiri amagulu gombi, haliko âli kizi shangiira na
mwami, banatuulanwa mu kaaya ke'Yerusaleemu.

10

Dahudi ahima Abahamoori na'Baharaamu

1 Iri hakalenga isiku, mwami Nahaashi wa'Bahamooni anashaaja. Mugala wage
Hanuuni, anayima ahandu haage.
2 Kwokwo, Dahudi anadeta: «Uyo Hanuuni mugala Nahaashi, ngamúgirira amiija,
bwo naani, yishe âli kizi gangirira.» Kwokwo, Dahudi anatuma abandu kwo bagendi
múshiivya.
Yabo bandu, iri bakahika mu kihugo kya'Bahamooni,
3 abatwali banabwira nahamwabo Hanuuni kwokuno: «Ewe! Uyo Dahudi, ikyanya
atuma yaba bandu mbu bayiji kushiivya, ka utoniri kwo alooza ukusimbaha yisho?
Aahabi! Si íbitumiri abatuma, gira bayiji gahiriza akaaya kiitu, na ha nyuma, bakayiji
kagwata.»
4 Kwokwo yabo bashosi ba Dahudi, ulya Hanuuni anabagwatiisa, anabamotola
inyanwa luhande, anabalandamulira ne'byambalwa halinde ku nio, abuli baliika
bagende.
5 Yugwo mwazi, Dahudi anagubwirwa, kwo balya bashosi bakateezibwa ishoni
bweneene. Kyanatuma agabatumira abandu, bagendi basanganira, banababwire, ti:
«Mutee beera ngana mu kaaya ke'Yeriko, halinde inyanwa zimere, mukabuli taaha.»
6 Balya Bahamooni, iri bakabona kwo keera bayagaza mwami Dahudi, banagendi
tabaaza abasirikaani bihumbi makumi gabiri ba'Baharaamu, ábâli yijiri na'magulu
ukulyoka i Beeti-Rehobu, ne'Zoba. Banatabaaza na'bandi basirikaani bihumbi ikumi
na bibiri ukulyoka i Toobu. Mwami Maka naye, âli gweti abandi basirikaani kihumbi.
7 Iyo myazi yoshi, ikyanya Dahudi akagiyuvwa, analungika Yohabu, kuguma
na'basirikaani booshi, gira bagendi bateera.
8 Yabo Bahamooni banagendi yiguga kwi'rembo lya'kaaya kaabo kahamu Raba,
gira habe ho bagalwira. Na'Baharaamu ábakalyoka i Zoba, ne'Rehobu, na'bandu
ábakalyoka i Toobu ne'Maka, nabo banayitangiira mwi'shamba.
9 Uyo Yohabu, iri akabonaga kwi'zibo ligakungula imbere ne'nyuma, anatoola
ibikalage bya'basirikaani baage, anabatengeka ngiisi kwo bagaalwa na'Baharaamu.
10 Na'basirikaani ábâli sigiiri, anabasikiiriza mwene wabo wa Habishaayi. Uyo
Habishaayi naye, anabatengeka, gira balwise Abahamooni.
11 Yohabu anabwira Habishaayi kwokuno: «Yabo Baharaamu, iri bangambima imisi,
unayiji ndabaala. Na naawe, iri Abahamooni bangakuhima imisi, naani ngayiji
kutabaala.
12 Aaho! Tukizi ba bihagarusi. Tulwirage abandu biitu, kiri no'twaya twa Rurema
witu. Nahano atugirire nga ngiisi kwo asiimiri.»

13 Uyo Yohabu na'basirikaani baage, mbu bayegeerage Abaharaamu, gira balwe, yabo
Baharaamu ku magulu, ti puu!
14 Yabo Bahamooni, iri bakabona kwa'Baharaamu bapuumuka, nabo banayami
puumuka imbere lya Habishaayi. Banashubi galukira i kaaya. Kwokwo, Yohabu
anajanda ukulwisa Abahamooni, naye anagalukira i Yerusaleemu.
15 Yabo Baharaamu, iri bakabona kwa'Bahisiraheeri keera babahima, banagendi
yilunda haguma.
16 Mwami Hadadezeeri anatuma indumwa imunda Abaharaamu ábâli tuuziri
ku ngombe yo'lwiji Hefuraati, kwo bagende i Helamu. Na Sobaaki, umukulu
wa'basirikaani, abe ye gabarongoora.
17 Iri mwami Dahudi akayuvwa kwokwo, anakuumania abasirikaani booshi
ba'Bahisiraheeri, anabajabukana ulwiji Yorodaani halinde i Helamu. Abaharaamu
banayibiika ibiringiini, gira balwise Dahudi, banagendi múteera.
18 Kundu kwokwo, yabo Baharaamu banashubi tibita Abahisiraheeri. Ku lwolwo
lusiku, Dahudi anabayita mwa'basirikaani magana galinda ábâli mu rongoora amagaare
gi'zibo, na'basirikaani bihumbi makumi gana bo'kugendera ku fwarasi. Kiri na Sobaaki,
umukulu wa'basirikaani, Dahudi anamúkomeeresa bweneene, anafwa.
19 Abatwali booshi ábâli kizi kolera Hadadezeeri, iri bakabona kwa'Bahisiraheeri
babahima, banagendi bayinginga kwo banywane. Ne'ri bakaba keera banywana,
banakizi bakolera.
Ukulyokera yaho, yabo Baharaamu banayoboha ukushubi tabaala Abahamooni.

11

Dahudi asambana Batisheeba

1 Ku ndondeko ya ngiisi mwaka, ku kyanya abaami bali mu genda mwi'zibo, Dahudi
anatuma Yohabu, na'bandi bakulu, kiri na'basirikaani booshi, kwo bagendi lwa. Yabo
basirikaani, banagendi gwata Abahamooni imbira, banasokanana na'kaaya kaabo
ke'Raba. Si Dahudi âli sigiiri i Yerusaleemu.
2 Iri hakaba lusiku luguma, ku kyanya kya'kabigingwe, uyo Dahudi anavyuka,
anagenda agayihuguusa hi'gulu ku kajumiro. Iri akalangiiza haashi, anabona umukazi
agweti agayikaraba. Uyo mukazi, âli nonosiri ngana-ngana.
3 Dahudi anatuma umundu, gira agendi buuza uyo mukazi ali nyandi. Ne'ri akagaluka,
anayiji bwira Dahudi, ti: «Ulya mukazi, ye Batisheeba munyere Heryamu. Ali muka
Huriya, Umuhiti.»
4 Kwokwo, Dahudi anatuma abandu kwo bagendi múleeta.
Ulya Batisheeba, mbu ahikage, Dahudi anamúshuleha. (Kiziga lyo anaki shuba mu
yiyeruusa ku lwa'bakazi.) Batisheeba anavyuka, anataaha.
5 Ulya mukazi, iri akayiji bona kwo keera aheeka inda, anatuma indumwa imunda
Dahudi: «E mwami, keera wambeesa inda.»
6 Kyanatuma Dahudi agayami tumira Yohabu indumwa, ti: «Ubwire Huriya, Umuhiti,
kwo ayije.» Yohabu, anayami mútuma imwa Dahudi.
7 Uyo Huriya, iri akahikaga, Dahudi anatee múbuuza imyazi ya Yohabu, na hi'gulu
lya'baabo booshi ábali mwi'zibo.
8 Ha nyuma, anamúbwira: «Utee gendi yikaraba unaluhuuke.»
Ikyanya Huriya akalyoka yaho, mwami anayami mútumira imbembo.
9 Kundu kwokwo, ulya Huriya atanagenda imwage. Si analaala ha kisimba-lyango
kya'kajumiro, kuguma na'baabo bakozi.
10 Iri Dahudi akabwirwa kwo Huriya atagendi laala imwage, anamútumira,
anamúbuuza: «E Huriya, biki bino wagira? Si uli siku nyingi ubalamiri! Kituma kiki
utagendi laala imwawe?»
11 Huriya anamúshuvya: «E mwami, Abahisiraheeri na'Bayuda, bakoli shumbisiri mu
maheema. Babuziri ho bagatuula, nga kwa'Kajumba ke'Kihango nako katuuziri naaho
mwi'heema. Kiri na nahamwitu Yohabu, kuguma na'ba mwi'dako lyage, bashiiziri
imitanda yabo mu ndagiriro. Aaho! Kutagi niehe nangagendi laala mu mwani, mbu
ngizi lya, na ngizi nywa, na ngwejere na mukaanie? E mwami, nga kwo uyamiragi ho,
ibala mwene yiryo, ndangaligiziri.»
12 Lyeryo, Dahudi anamúbwira: «Ulaalage hano. Na kusheezi ngakuhanguula
ugaluke.» Kwokwo, yulwo lusiku, Huriya anabeera haaho mu kaaya ke'Yerusaleemu.
Iri bukakya,

13 Dahudi anatumira Huriya kwo ayijage, bayiji shangiira ibyokulya, ne'kinywebwa.
Ulya Huriya, ikyanya akanywa idivaayi bweneene, analaluka. Kundu kwokwo, ikyanya
kya bushigi, atanagendi laala imwage. Si analaala kuguma na'balaliizi ba nahamwabo.
14 Iri hakaba shesheezi, Dahudi anayandikira Yohabu amaruba. Galya maruba,
anagaheereza Huriya, kwo agatwale.
15 Mu yago maruba, Dahudi âli yandisiri, ti: «Ubiike Huriya ku muziizi gwa mbere,
hi'zibo liri mu kungula. Mango wamúbiika ho, munagaluke kifudeete, gira ayitwe.»
16 Yohabu âli koli sokaniini akaaya ke'Raba, anabiika Huriya ngiisi ho âli yiji
kwa'bagoma baage basikamiiri.
17 Abatuulaga ba mu kaaya, ikyanya bakahuluka gira bagendi lwisa Yohabu, bakozi
baguma ba Dahudi, banayitwa. Haaho, ulya Muhiti Huriya, naye anayitwa.
18 Ha nyuma, Yohabu anamenyeesa Dahudi ngiisi íbyakoleka.
19 Yohabu anakomeereza umukozi wage, ti: «Mango wayusa ukumenyeesa mwami
ngiisi íbyalenga mwi'zibo,
20 hali ikyanya agaraakara, anakubuuze: "Kituma kikagi mwagendi lwira hoofi
na'kaaya? Ka mutayiji kwa'bagoma biinyu, bashuba bagayikinga uluzitiro, banakizi
mùlasha imyambi?
21 «"Ka mutanaki kengiiri ngiisi kwo Habimereki mugala Yerubesheeti, akayitwa?
Si mukazi muguma wa mu kaaya ke'Tebeezi akayimanga ku luzitiro, anamútibulira
kwo'lushyo, lwanamúyita! Aahago! Kituma kiki mwagendi beera ha butambi
lyo'luzitiro?"
«Ne'ri angakubuuza kwokwo, umúbwire: "Kiri no'mukozi wawe Huriya, Umuhiti,
afwa mwi'zibo."»
22 Yago magambo gooshi, Yohabu akamútuma go, anagendi gaganuulira Dahudi.
23 Anadeta kwokuno: «E mwami, abagoma biitu batuhima ubukuba, banayami huluka
mu twaya twabo, banayiji tuteera mu ndagiriro. Kundu kwokwo, twabapuumuka kwo,
halinde twabafunda kwi'rembo lya'kaaya kaabo.
24 Ikyanya twabahisa yaho kwi'rembo, banatondeera ukutulasha imyambi. Baguma
biitu, banafwa. Kiri no'mukozi wawe Huriya, naye anafwa.»
25 Dahudi, ti: «Ugendi bwira Yohabu kwo atabe no'luhahalizi. Ingooti itagweti amasu.
Si ugenderere ukukizi kateera, halinde ukakajigiivye. Umúbwire kwokwo, gira akanie
umutima.»
26 Ulya Batisheeba, iri akayuvwa kwo yiba afwa, anabiika ikigandaaro.
27 Ne'ri akaba keera ashibuuka, Dahudi anatuma kwo bagendi múleetera ye. Ikyanya
bakamúleeta, anamúyanga. Batisheeba anabuta umwana wo'butabana. Kundu
kwokwo, yibyo Dahudi akagira, byanayagaza Nahano bweneene.

12

Natani ayerekeza Dahudi

1 Iri hakatama, Nahano anatuma umuleevi Natani imunda Dahudi. Ne'ri akahika,
anamúbwira kwokuno: «E Dahudi, mu kaaya kaguma, mwâli tuuziri abashosi babiri,
umugale no'mukeni.
2 Uyo mugale âli hiiti ulukuuli luhamu lwe'bibuzi, no'buso bwe'ngaavu.
3 «Uyo mukeni, ndaabyo âli hiiti. Si akagula naaho ihyanabuzi higuma. Yihyo
hyanabuzi, anakizi hiragira, hyanakulira ha mwage kuguma na'baana baage. Ngiisi
byo âli kizi lya, nahyo byo hyâli kizi lya kwo. No'rusoozo lwo âli kizi nywera kwo, lwo
nahyo hyâli kizi nywera kwo. Yihyo hyanabuzi, âli kizi hitengetera, nga munyere wage.
4 «Lusiku luguma, ulya mugale analaalirwa. Haliko, ikyanya umugeezi akahika,
atanalooza ukumúzimaana ku bibuzi byage, kandi iri ku ngaavu zaage. Si akagendi
yabiira hirya hyanabuzi hyo'lya mukeni, anamúzimaana hyo.»
5 Dahudi, mbu ayuvwagwe kwokwo, anayami raakara bweneene, anashuvya Natani:
«Bwobuno, nabiika indahiro kwi'ziina lya Nahano úli mugumaana. Uyo mugale, bwo
akagira kwokwo, akwaniini afwe.
6 Anakwaniini ahyulire uyo mukeni ibyanabuzi bina. Mukuba agira íbitali nga byo,
ndaanazo ndengeerwa zo ahiiti.»
7 Natani anayami bwira Dahudi, ti: «E mwami, ulya mugale, si wehe! Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: "N'gakukiza mu maboko ga Sahuli, nanakuyimika
ube mwami wa'Bahisiraheeri.
8 Inyumba ya nahamwinyu, kuguma na bakaage, n'gakuheereza byo, bibe bindu
byawe. Nanakuheereza na'Bahisiraheeri kuguma na'Bayuda, ube we mutwali wa

booshi. Yibyo byoshi, nga wangabwini kwo biki kunihiiri, nangánakuhiiri ibye'ngingwe bweneene.
9 «“Aahago! Kituma kiki ukagayiriza imaaja zaani, mu kugira ibitalaalwe? Si keera ukayita Huriya, Umuhiti, ku ngooti. We kamúyita, mu kukoleesa Abahamooni, wanayanga mukaage.
10 Kwokwo, bwo keera wangayiriza, wanayanga muka Huriya, ingooti itâye lyoke mu mbaga yawe.”
11 «Yuvwa! Nahano adetaga kwokuno: “Mu mbaga yawe, mwo ngola ngaleeta amakayu. Ngayabiira bakaawe mu masu gaawe, na mbaheereze umutuulani wawe. Agabashulehera imbere lya'bandu booshi.
12 Birya bitalaalwe byawe, kundu ukabigira ku bumbishwa, haliko ngabikoleesa imbere lya'Bahisiraheeri booshi.”»
13 Dahudi anayami bwira Natani: «E waliha, ku kasiisa, n'gagira ikyaha imbere lya Nahano.»
Natani anamúshuvya kwokuno: «Ikyaha kyawe, Nahano keera akukejeerera kyo. Utagaki fwa.
14 Kundu kwokwo, kirya kyaha kiyerekiini kwo wagayiriza Nahano bweneene, halinde kiri na'bagoma baage bagakizi múgayiriza. Ku yukwo, uyo mwana wawe agaafwa.»
15 Natani, mbu ayuse ukudeta kwokwo, anagalukira i kaaya.

Mugala Dahudi afwa

Uyo Dahudi, ikyanya akabuta umwana ku Batisheeba, muka Huriya, Nahano analambika umwana kwo'bulwazi.
16 Uyo Dahudi anahuuna Rurema bweneene kwo amúkirize ye, anatondeera ukuyishalisa, anayingira mu mwage, anakizi lambama haashi, halinde shesheezi.
17 Abagingi bo bâli ririinwi mu nyumba, banamúyinginga bweneene kwo avyukage. Haliko, analahira, ndaanahyo hyokulya hyo âli kizi lya.
18 Ulya mwana, iri akahisagya ulusiku úlugira izirinda abusirwi, anafwa. Abakozi ba Dahudi banayoboha ukumúbwira kwo'yo mwana keera afwa. Mukuba, bakayisaliza, ti: «Uyo mwana, ikyanya aki shubi lwaziri, tushuba mu múganuuza, haliko atanatuyakula. Iri twangamúbwira kwo'mwana keera afwa, agahambiri gendi yiyita.»
19 Uyo Dahudi, iri akabona kwa'bakozi baage bagweti bagahwehwetezania, anayami menya kwo mugala wage keera afwa, anababuuza: «Ka keera ahola?» Nabo, ti: «Ee!»
20 Dahudi anayami vyuka yaho âli lambamiri. Ne'ri akagendi yikaraba, anayishiiga amavuta, anayambala igindi mirondo. Haaho, anagendi yikumba Nahano mu nyumba yage.
Iri akayusa ukumúyikumba, anagalukira imwage, anahuuna ibyokulya, analya.
21 Balya bakozi baage, iri bakabona kwokwo, banamúbuuza: «E mwami, maki gano wagiraga? Si ikyanya umwana ashuba mulwazi, wayishalisa, iri unalira! Haliko ikyanya afwa, lyo wavyuka, wanalya.»
22 Uyo Dahudi, ti: «Ikyanya umwana ashuba mulwazi, nanayishalisa, iri ninalira. Na íbyatuma njuba mu gira kwokwo, bwo n'gatona kwo hali ikyanya Nahano anganyuvwirwa indengeerwa, anamúngirize.
23 Haliko buno, keera afwa. Aaho! Bikagi íbyangatuma ngaki yishalisa? Yukwo kuyishalisa, ka kwangaki múgalula hano mu kihugo? Lusiku luguma, ngamúgwana. Si yehe, atangaki ngalukira.»

Sulumaani abutwa

24 Ha nyuma, Dahudi anakuya-kuya mukaage Batisheeba, anamúmenya. Ne'ri akaheeka inda, anabuta umwana wo'butabana, banamúyinika iziina Sulumaani. Ulya mwana, Nahano anamúkunda bweneene.
25 Na bwo Nahano âli múkuuziri, kyanatuma agaatuma umuleevi wage Natani imunda Dahudi, kwo Dahudi ayinike umwana iziina Yedidiya, (kuli kudeta: mukundwa wa Nahano).

Dahudi agwata akaaya ke'Raba

26 Ku yikyo kyanya, Yohabu anagendi teera akaaya ke'Raba, kanâli ko kaaya kahamu mu Hamooni. Yako kaaya, anakagwata.
27 Lyeryo, Yohabu anatuma indumwa imunda Dahudi, ti: «Keera nateera akaaya ke'Raba, na ngoli gwasiri ikirigo kyako kya'miiji.
28 Kwokwo buno, ukuumanie abandi basirikaani, gira uyiji kasokanana, unakagwate. Mukuba, iri nangaba nie gakagwata, kagakizi buuzibwa kwi'ziina lyani.»

29 Dahudi, mbu ayuvwe kwokwo, anakuumania abasirikaani, anabagendana i Raba,
banagendi teera yako kaaya, banakagwata.
30 Mwami wako, Dahudi anamúhogola ulushembe lwe'nooro kwi'twe, ba-
namúyambika lwo. Yulwo lushembe, lwâli no'buzito bwe'bilo makumi gashatu na
bitaanu. Na mu kati kaalwo, mwâli biisirwi amabuye ágakeyengiini.
Mu yako kaaya, Dahudi anashahula mwa'kanyamwala ke'bindu.
31 Anatwala abandu baamwo imbohe, anagendi babiika ku mikolwa yo'kukoleesa
imisumeeni, ne'sururu, ne'sheenyo. Kwokwo, kwo Dahudi âli kizi gira mu twaya twoshi
twe'Hamooni. Ha nyuma, Dahudi anagalukira i Yerusaleemu, ali kuguma na'basirikaani
baage booshi.

13

Hamunooni agirira Tamaari kwe'bikoleere

1 Hâli riiri mugala Dahudi muguma, iziina lyage Habusalumu úwâli hiiti mwali wage
muguma, ye Tamaari. Uyo Tamaari âli buyahiri bweneene, halinde ugundi mugala
Dahudi, Hamunooni, anamúvunikira.
2 Uyo Tamaari atâli zaazi menyana no'mushosi. Kwokwo, uyo Hamunooni atanalonga
ubulyo bwo'kugira nga kwo âli loziizi. Na bwo âli múvunikiiragi bweneene, kyanatuma
agayilwaza.
3 Uyo Hamunooni âli mwira wa Yonadaabu mugala Shaama, mukulu wa Dahudi. Uyo
Yonadaabu âli riiri mwenge bweneene,
4 anabuuza Hamunooni: «E yaga, si uli muluzi! Kundu kwokwo, ugenderiiri ukunyota.
Ngiisi íbikugooziri, ka utangabimbwehuka?»
Hamunooni, ti: «Igoorwa lyani, nvunikiiri Tamaari, mwali wa mwene witu
Habusalumu.»
5 Uyo Yonadaabu, ti: «E Hamunooni, utee yigira nga úlwaziri, unalambame ku ngingo.
Ne'kyanya yisho agayiji kutanduula, unamúbwire, ti: "E daata, ubwire mwali wani wa
Tamaari kwo ayiji ngolera ibyokulya. Abikolere hano ha butambi lyani. Na mango
byahya, anabingombeke."»
6 Kwokwo, uyo Hamunooni anayilwaza, anagwejera. Ne'kyanya mwami akayiji
mútanduula, anamúbwira kwokuno: «E daata, ndoziizi kwo Tamaari ayiji ngirira
ibitumbula bibiri hano. Na mango byahya, abingombeke.»
7 Dahudi anayami tuma indumwa imunda Tamaari: «E munyere wani, ugende imwa
mushija wawe wa Hamunooni, gira ugendi múkolera ibyokulya.»
8 Uyo Tamaari, iri akahikaga mu nyumba ya Hamunooni, anamúgwana agwejiiri.
Kwokwo, Tamaari anayabiira umushyano, anagukandira ha butambi lya Hamunooni,
anaguyokya mwe'bitumbula.
9 Yibyo bitumbula, iri bikahya, anabikondoola, anabiheereza Hamunooni. Haliko,
analahira, ti: «Abandu booshi batee hulukira imbuga.»
10 Ne'ri bakaba keera bahuluka, ulya Hamunooni anabwira Tamaari: «Yibyo
bitumbula, ubindeetere hano mu kisiika, unabingombeke.» Tamaari anabitwalira
mushija wage mu kisiika.
11 Uyo Tamaari, iri akaba akola mu múkombeka, Hamunooni anayami múbirigisha,
ti: «Uyemeerage ngugwejere.»
12 Na wa Tamaari, ti: «E maashi, mushija wani! Utangolere kwi'bala. Mukuba ibala
mwene yiri, litangaakolwa mu Bahisiraheeri. Utakolwe kwo waligira.
13 Kiri na naani, kuti kwo bigambeera? Ibikoleere mwene yibi, si biteeziri ishoni
bweneene! Naawe, mu Bahisiraheeri booshi, ugaboneka kwo we muhwija, unali
munabikoleere. Ku yukwo, nakuyinginga maashi, uganuuze mwami. Atagakulahirira
kwo utanyange.»
14 Kundu Tamaari akamúyinginga kwokwo, haliko Hamunooni atanamútwaza. Na
bwo ali múhimiri imisi, kyanatuma agamúshuleha.
15 Uyo Hamunooni, iri akayusa ukumúshuleha, anayami múshomba bweneene.
Yukwo kumúshomba, kwanahima kwo âli múkuuziri ubwa mbere. Kwokwo, anayami
bwira uyo Tamaari: «Yimukaga, undyoke mu masu.»
16 Tamaari, ti: «E mushija wani, nanga, maashi! Yiki kyaha kyo'kunyimula, kyo kibi
bweneene ku yiki kyo keera wangirira.»
Kundu kwokwo, Hamunooni atanamútwaza,
17 anahamagala umukozi, ti: «Uyu mukazi, umúlyose mu masu gaani. No'lwivi luyami
hamikwa.»

18 Uyo mukozi anayami lasha Tamaari imbuga, anahamika ulwivi. Ku yikyo kyanya,
Tamaari âli yambiiti ikanju lye'kishingo, lye'ndobe-ndobe. Imirondo mwene iyo, yo yâli
kizi yambalwa na'baluzi-nyere.
19 Uyo Tamaari anayami yibuga umunyota-kiiko mwi'twe. Ni'kanju lyage, analilalaan-
ula, anagenda akoli betwiri amaboko kwi'twe, iri anabululuka.
20 Mushija wage wa Habusalumu, iri akamúbona, anamúbuuza kwokuno: «Mushija
wawe wa Hamunooni, ka ye wakugirira kwe'bikoleere? E mwali wani, uholeere!
Hamunooni naye, ali mushija wawe. Yibi akugirira, utabibiike mu mutima.» Kwokwo,
Tamaari anagendi tuula imwa mushija wage wa Habusalumu, anakizi jengeerwa, mu
kati ka'kahumbwe.
21 Yugwo mwazi, iri mwami Dahudi akaguyuvwa, anaraakara bweneene.
22 Habusalumu naye, atanakizi ki desa Hamunooni, anayami múshomba bweneene,
bwo akateeza mwali wage wa Tamaari ishoni.

Habusalumu ayita Hamunooni

23 Ha nyuma lye'myaka ibiri, Habusalumu âli gweti agakemeesa ibibuzi ubwoya mu
kaaya ke'Baali-Hazoori, hoofi na'kaaya ke'Hifurahimu, analaalika abaluzi booshi.
24 Uyo Habusalumu anagendera mwami Dahudi, anamúbwira kwokuno: «Ndi mukozi
wawe. Buno ngweti ngaakema ibibuzi ubwoya. Kwokwo, nakuyinginga uyije na'bakozi
baawe, gira tushambaalire kuguma.»
25 Mwami, ti: «E mugala wani, nanga! Tutangagenda tweshi, gira tutakuzido-
here.» Habusalumu, kundu akayinginga yishe kwo bagendanwe, haliko analahira,
anamúgashaanira.
26 Uyo Habusalumu anashubi múbwira: «Bwo walahiraga kwo tutagagendanwa,
uhanguule mwene witu wa Hamunooni abe ye tugagendanwa.» Mwami, ti: «Kituma
kiki wadeta kwo mugendanwe?»
27 Kundu kwokwo, Habusalumu anakaviiriza ukumúyinginga. Ne'ri hakatama,
mwami anahanguula Hamunooni kwo bagendanwe ku lusiku lukulu.
28 Ulya Habusalumu anagwanwa abwira abakozi baage, ti: «Ikyanya Hamunooni
agaaba keera alaluka, mango namùbwira kwo mumúshulike, munayami múyita.
Mutayobohe! Si nie wamùhanguula. Kwokwo, mukanie imitima, munabe bikalage.»
29 Balya bakozi ba Habusalumu, banagira Hamunooni nga kwo Habusalumu âli mali
gwanwa ababwira. Ne'ri bakaba keera bamúyita, lyeryo mu baluzi, ngiisi muguma
wabo anashonera ku kiiza kya punda, anayami puumuka.
30 Yabo baluzi, iri bakaba bakiri mu njira, umwazi gwanahikira mwami, kwo
Habusalumu keera ayita abaluzi booshi.
31 Mwami anayami yimuka, anabera ibyambalwa byage, anagwejera mu luvu hi'gulu
lyo'mwizingeerwe. Kiri na'bakozi baage ábâli riiri ho, nabo banabera ibyambalwa
byabo.
32 Haliko, Yonadaabu mugala Shaama, mukulu wa Dahudi, yehe anayiji bwira Dahudi
kwokuno: «E nahamwitu, utajengeerwe bweneene, mbwa'baana baawe booshi bayitwa.
Si Hamunooni naaho, ye wayitwa. Yukwo kuyitwa kwage, Habusalumu âli mali gwanwa
amúhigira, ukulyokera ku lusiku lwo akashuleha mwali wage wa Tamaari ku misi.
33 E maashi, nahamwitu! Utajengeerwe bweneene, mbwa'baluzi booshi bafwa. Si
Hamunooni naaho, ye wayitwa!»
34 Ku yikyo kyanya, Habusalumu âli mali gwanwa apuumuka. Lyeryo, musore
muguma mulaliizi, anabona ikigugu kya'bandu, bagweti bagamanuka ku mugazi. Uyo
mulaliizi anagendi bwira mwami: «Nabona abashosi bagweti bagamanuka ku mugazi,
mu mutalimbwa úgulyosiri i Horonayimu.»
35 Uyo Yonadaabu anabwira Dahudi: «E mwami, ndi mukozi wawe! Langiizagya,
abaluzi baliira bagweti bagayija, nga kwo ndámali gwanwa nakubwira.»
36 Mbu ayuse ukudeta kwokwo, yabo baluzi banayingira mu nyumba, banalira
bweneene ku kimombo. Mwami na'bakozi baage booshi, nabo banagwatwa ne'kifufu,
banalira bweneene.
37 Uyo Habusalumu anapumukira imwa Talimaayi mugala mwami Hamihudi,
we'Geshuuri. Mwami Dahudi anahisa isiku nyingi, agandiiri mugala wage wa
Hamunooni.
38 Uyo Habusalumu, ikyanya akapuumuka, anabeera yeyo imyaka ishatu.
39 Mwami Dahudi, ikyanya akaba keera aholeera hi'gulu lyo'kufwa kwa Hamunooni,
anatondeera ukukumbula Habusalumu.

14

Habusalumu agalukira i Yerusaleemu

1 Yohabu mugala Zeruya, âli yiji kwo mwami Dahudi akola mu kumbula Habusalumu
bweneene.
2 Kwokwo, anatuma abandu mu kaaya ke'Tekowa, kwo bagendi múloogeza mukazi
muguma mwitegeereza úwâli tuuziri mwo.
Ne'ri bakamúleeta, Yohabu anamúbwira kwokuno: «Uyambale imirondo
yo'bunamufwiri, utanayishiige amavuta. Kwokwo, uyigire nga mukazi úli mu
kigandaaro kye'siku nyingi.
3 Unagende imunda mwami.» Yohabu anamúbwira ngiisi byo agaganuulira mwami.
4 Ikyanya uyo mukazi akahika imwa mwami, anafukama imbere lyage, anahisa
amalanga haashi, anamúbwira: «E mwami, undabaale!»
5 Mwami naye, ti: «Biki íbikugooziri?»
Anamúshuvya: «Yibanie keera akafwa. Na ngoli ba namufwiri.
6 E nahamwitu, njubi gweti bagala baani babiri. Lusiku luguma, bâli riiri mu
ndagiriro, banavyogorozania, banalwa. Na bwo ndaaye gundi mundu úwâli riiri ho,
kyanatuma muguma agashulika uwabo, anayami fwa.
7 «Na buno, beene witu booshi bakoli mújinikiiri. Bagweti bagambwira kwo
mbaheereze mugala wani úsigiiri, gira naye bamúyite, nga kwo akayita mwene wabo.
Ne'ri bangakoli múyita, iri umulangaaliro gwani gukoli fwiri. Mukuba, iziina lya yibanie
litangaki detwa mu kihugo.»
8 Mwami anamúshuvya: «E maawe, ugalukire i kaaya! Yiri igambo lyawe, tugalilola.»
9 Uyo mukazi anadeta: «E mwami, nahamwitu, amahube gooshi, gambe kwo, kuguma
ne'mbaga ya daata. Si wehe, e mwami, utagaaba no'buhube, kiri ubwami bwawe.»
10 Mwami anamúshuvya: «Ngiisi mundu úgakubiika kwe'kikando, umúndeetere.
Ndaakiye mundu úgaki kuhalalira.»
11 Uyo mukazi, ti: «E mwami, nakuyinginga umbuunire ulukogo imwa Rurema
Nahamwinyu, halinde ulya mwene witu úshubi loziizi ukuyihoola mugala wani, ataki
shubi yita uyu gundi.»
Mwami Dahudi anabiika indahiro mu kumúbwira: «Nga kwo Nahano ayamiri ho,
ndaahyo hidende higuma hyo'mushaku gwa mugala wawe íhigadoodoka.»
12 Uyo mukazi anadeta: «E mwami, nahamwitu, ndi mukozi wawe. Nakuyinginga,
umbanguule njubi deta irindi igambo liguma naaho.» Mwami, ti: «Lidete.»
13 Uyo mukazi, ti: «Kituma kiki keera washungika ukuhubira abandu ba Rurema?
Ikyanya wadeta kwokwo ku yiri igambo, si lyo wenyene wayitwira ulubaaja kwo uli
munabuhube! Mukuba, utayemeera kwo mugala wawe alyoke imunda akapuumukira,
agalukire ino munda i kaaya.
14 Íbiri ukuli, ukufwa, tweshi tugaafwa. Mukuba, tuli nga miiji ágayonekera kwi'daho,
gatanâye ki shamatwe. Ne'ri umundu angaba keera afwa, kiri na Rurema atangaki
múgalula. Haliko mugala wawe úkapuumuka, wehe mwami, uki gweti ubushobozi
bwo'kumúgalula.
15 «Aaho e nahamwitu! Nayiji kuganuuza, bwa'bandu bambiisiri kwe'kikando. Ndi
mukozi wawe. Nanabona kwo buli bwija ngutibitire, halinde undabaale ku magoorwa
gaani.
16 Na nyiji kwo uganyuvwa, unangize mu maboko go'lya úli mu looza ukutuzimiiza
twe na mugala wani, mbu lyo andyose mu buhyane bwo Rurema akambeereza.
17 Mu mutima gwani, nanayami salira kwa'magambo gaawe gagandeetera umutuula.
Mukuba, uli mu ba nga muganda wa Rurema, mu kumenya amiija na'mabi. Rurema
Nahamwinyu, mukizi yamanwa.»
18 Mwami naye, ti: «Mu byo ngakubuuza, hatagirage igambo lyo ugambisha.» Naye,
ti: «E mwami, nahamwitu, umbuuze!»
19 Mwami anamúbuuza, ti: «Mu yaga magambo go wanganuulira, ka Yohabu
atagabiisiri mwo'kugulu?»
Na wa naye, ti: «E nahamwitu, nga kwo uyamiragi ho, ngiisi kwo ugweti ugaadeta,
ndaaye úwangakubambala. Umukozi wawe Yohabu, ye wagambwira, anali ye
wanduma kwo nguganuulire go.
20 Agira kwokwo, gira atushaaze mu makuba. E maashi, nahamwitu, nyiji kwo uli
no'bwitegeereze nga bwa'baganda ba Rurema. Ngiisi íbiri mu lenga mu kihugo, ubiyiji-
yiji.»
21 Ha nyuma, mwami anabwira Yohabu: «Nakejeerera Habusalumu. Ugendi
múleeta.»

22 Ulya Yohabu anayami fukama imbere lya mwami, anahisa amalanga haashi,
anamúgashaanira, ti: «E mwami, nahamwitu, ndi mukozi wawe. Buno lyo nalonga
ukumenya kwo nyemeriirwi imbere lyawe. Mukuba, ngiisi byo nakuhuuna, wabin-
girira.»
23 Yohabu anagenda i Geshuuri. Ne'ri akahika yo, analeeta Habusalumu mu kaaya
ke'Yerusaleemu.
24 Ulya Habusalumu, iri akahikaga, mwami anadeta: «Uyo Habusalumu, akwaniini
agendi tuula haage-haage. Atâye bone amalanga gaani.» Kwokwo, Habusalumu
anagendi tuula haage-haage. No'kulyokera ku yulwo lusiku, Habusalumu atakaki
bonaana na mwami Dahudi.

Habusalumu bo na Dahudi bayuvwanwa

25 Mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, ndaaye mundu úwâli buyahiri nga
Habusalumu. Ukulyokera ku shando zaage, halinde ukuhisa kwi'twe, ndaako kashembo
ko âli gweti.
26 Umushaku gwâli kizi múzidohera, kinatume agakizi gubegeesa ku mbeka ya
ngiisi mwaka. Ne'kyanya âli kizi gumwesa, gwâli kizi ba no'buzito bwe'bilo bibiri,
ukukulikirana no'lugero lwe'kyami.
27 Habusalumu akabuta abaana bashatu bo'butabana, no'munyere muguma. Uyo
munyere, iziina lyage ye Tamaari. Naye, âli nonosiri.
28 Uyo Habusalumu anamala imyaka ibiri mu kaaya ke'Yerusaleemu, atabonaana na
mwami.
29 Kyanatuma agaatuma indumwa imwa Yohabu, kwo amúdetere imwa mwami.
Haliko, Yohabu analahira. Habusalumu anashubi tuma igindi ndumwa. Kundu kwokwo,
Yohabu anayami shiikiza.
30 Yukwo kutenguha kwa Yohabu, kwanatuma Habusalumu agabwira abakozi baage:
«Indalo ya Yohabu, yo tubibikiinwi yo'bulo, mugendi giyokya.» Yabo bakozi, banagendi
gira kwokwo.
31 Lyeryo, Yohabu anayami genda imwa Habusalumu, anamúbuuza: «Kituma kiki
abakozi baawe banyokera indalo?»
32 Habusalumu, anamúshuvya: «N'gakutumira kwo uyije, gira ngutume imwa
mwami, umúmbuugize, ti: "Biki byo ukandyokeza i Geshuuri? Ngoli bwini kwo
bwangabiiri bwija nyibeerere yeyo munda." Kwokwo, nakuyinginga buno, undabaalage
mbonaane na mwami. Ne'ri hangaba hali ubuhube bwo mbiiti, anyite.»
33 Yohabu anayimuka yaho, anagenda imwa mwami, anamúganuulira ngiisi kwo
Habusalumu akamúbwira. Lyeryo, mwami anahamagala Habusalumu. Ne'kyanya
Habusalumu akahika, anafukama imbere lya mwami, anahisa amalanga haashi. Mwami
anayami múnyunyuguta.

15

Habusalumu ahuna

1 Iri hakalenga isiku, uyo Habusalumu anagula igaare ne'fwarasi, anaba
na'balemberezi makumi gataanu ábâli kizi múshooshera.
2 Uyo Habusalumu âli riiri no'mugeeza gwo'kuvyuka ku mutwezi, anagendi yimanga
kwi'rembo lya'kaaya. Ngiisi úwâli kizi yija na'magambo go'kulegana i bwami, âli kizi
múyeheza, anamútwale ihwe, anamúbuuze: «Hayi walyoka?» Ne'ri angamúshuvya
kwo alyoka mu kaaya kalebe ka'Bahisiraheeri,
3 anayami múbwira, ti: «Amagambo gaawe go walegana, gali go'kuli. Si mwami,
ndaaye mutwi we'maaja ye akabiika.»
4 Ulya Habusalumu anashubi múbwira: «Mu Bahisiraheeri, íngibe nie mutwi
we'maaja, njuba ngakizi hambuula ngiisi mundu mu kati ko'kuli.»
5 Ne'kyanya abandu bâli kizi yija mbu bafukamire Habusalumu, âli kizi golola
ukuboko mu kubayegereza, anabahoobere, iri anabanyunyuguta.
6 Kiri ne'kyanya Abahisiraheeri bâli kizi leeta imaaja zaabo i bwami, kwokwo kwo
Habusalumu âli kizi bagirira, kyanatuma agakizi lembuusa imitima yabo.
7 Iri hakalenga imyaka ina, ulya Habusalumu anayinginga mwami, ti: «E nahamwitu,
umbanguule ngende i Heburooni. Keera n'gabiika indahiro imbere lya Nahano, na ngoli
loziizi ukugendi gira ngiisi kwo n'galagaania.
8 Ndi mukozi wawe. Ikyanya nâli ki riiri i Geshuuri, mu Haraamu, nanabiika indahiro
imbere lya Nahano, ti: "Iri Nahano angangalulira mu kaaya ke'Yerusaleemu, ngagendi
múyikumba mu kaaya ke'Heburooni."»

9 Mwami Dahudi anamúhanguula, ti: «Ugendage mu kati ko'mutuula.» Kwokwo,
Habusalumu anayimuka, anagenda i Heburooni.
10 Ulya Habusalumu anayami tuma abandu mu milala yoshi ya'Bahisiraheeri ku
bumbishwa, banakizi deta kwokuno: «Mango mwayuvwa ikibuga kyadihirizibwa,
mweshi munayamize kwo Habusalumu ye mwami i Heburooni.»
11 Uyo Habusalumu, iri akagenda i Heburooni, anatwala abandu magana gabiri
ukulyoka i Yerusaleemu. Yabo bandu, kundu âli balalisiri, haliko batâli yiji ngiisi kwo
ashungisiri mu mutima gwage.
12 Uyo Habusalumu, ikyanya âli kola mu tanga ituulo, anatuma indumwa imwa
Ahitofeeri, wa mu kaaya ke'Gilo. Uyo mundu, ye wâli mugingi wo'kukizi hanuula
mwami Dahudi. Na bwo Ahitofeeri akahika, Habusalumu anatondeera ukusikama mu
buhuni bwage. Abandu banakizi genda bamúshoshiiri ku bwingi.

Dahudi apuumuka

13 Ku yikyo kyanya, indumwa yanahikiraga Dahudi, yanamúbwira: «E mwami,
Abahisiraheeri booshi bakola uluhande lwa Habusalumu.»
14 Dahudi anabwira abakozi baage bo bâli ririinwi i Yerusaleemu kwokuno: «E balya,
muyimuke, tupuumuke! Buzira kwokwo, ndaaye úgafuushuka Habusalumu. Kwokwo,
tuvwarukage, gira atayiji tumala, anaminike abandu ba kano kaaya ku ngooti.»
15 Yabo bakozi baage, ti: «E mwami, nahamwitu, ngiisi byo ugatubwira, byo
tuganagira.»
16 Lyeryo, mwami anayimuka, ali kuguma ne'mbaga yage. Haliko, mu bandi bakaage,
anasiga ikumi, gira basigale bagalanga inyumba.
17 Mwami Dahudi anayimuka na'bandu baage booshi. Ne'ri akahika ku nyumba íyâli
riiri ku mbeka ya'kaaya, anatee yimanga hiniini.
18 Abatwali ba mwami booshi, kuguma na'balaazi baage, banakizi genda bagweti
bagamúkunga, nga'Bakereete na'Bapereeti. Kiri na'basirikaani magana galindatu
ukulyoka i Gaati, banakizi genda imbere lyage.
19 Mwami, iri akabona Hitayi, ikirongoozi kya'Bagaati, anamúbwira: «Naawe, kituma
kiki wangulikira? Ugaluke, ugendi beera kuguma no'mwami úwayima. Mukuba, uli
kinyamahanga, ukalyoka imwinyu, wanahungira ino munda.
20 Na bwo lyo uki shuba mu tubungira kwo, ndagakugira ube wa kujeba-jeba nga twe.
Kiri ne'munda ndi mu genda, ndagiyiji. Kwokwo, mwehe na beene winyu, mugalukire
i kaaya. Nahano akizi kukolera amiija mu kuyemeerana.»
21 Kundu mwami akabwira Hitayi kwokwo, haliko anamúshuvya, ti: «Nga kwo
Nahano ayamiri ho, na nga kwo naawe uyamiri ho, ngiisi ho ugagenda hooshi, naani
ho nganagenda, kuba kufwa, kandi iri ukukira.»
22 Iri Hitayi akashuvya kwokwo, Dahudi anamúbwira: «Ugwanwe ha mbere.» Lyeryo
Hitayi anahinjuka, kuguma na'baana baage.
23 Ulya Dahudi, ikyanya akaba akola mu lenga na'bakozi baage, abandu booshi
banalira ku kimombo. Mwami, na balya bandu booshi, banajabuka umusima
gwe'Kidorooni, banagenda imbande za mwi'shamba.
24 Umugingi Saadoki, na'Balaawi ábâli betwiri Akajumba ke'Kihango kya Rurema,
nabo bâli riiri yaho. Yako Kajumba, banakatuula haashi. Umugingi Habyataari anakizi
tanga ituulo, halinde ukuhisa ku kyanya yabo booshi bakaba keera bahuluka mu kaaya
ke'Yerusaleemu.
25 Ha nyuma, mwami Dahudi anabwiraga Saadoki: «Kano Kajumba ka Rurema,
ukagalulire mu kaaya. Ne'ri Nahano anganyuvwirwa indengeerwa, angashubi ngalula,
halinde na njubi bona Akajumba kaage. Mukuba, haaho, ho ayamiri atuuziri.
26 Haliko, iri angabona kwo ataki nziimiri, ngola ibiringiini. Angolere nga ngiisi kwo
aloziizi.»
27 Mwami anashubi bwira umugingi Saadoki kwokuno: «Langiizagya! Uyabiire
mugala wawe wa Ahimaazi, na Yonataani mugala Habyataari, munagalukire i kaaya
mu kati ko'mutuula.
28 Si niehe, ngakizi lindirira ku bino byambu íbiri uluhande lwi'shamba, halinde
ndonge imishahu ukulyoka imwawe.»
29 Kwokwo, Saadoki na Habyataari, banagalukana yako Kajumba ka Rurema mu kaaya
ke'Yerusaleemu, banakabeerana mwo.
30 Dahudi anazamuuka umugazi gwe'Mizehituuni, ali buzira biraato, iri analira.
Yenyene, kuguma na'bandu booshi bo bâli ririinwi, bâli yibwisiri ibihunika. Banakizi
zamuuka, iri banabululuka.

31 Ku yikyo kyanya, Dahudi anabwirwa kwo kiri na Ahitofeeri akahuna, mu kuyibiika
ku Habusalumu. Haaho, Dahudi anahuuna, ti: «E Nahano, ubwitegeereze bwa
Ahitofeeri, ukizi buhindula, bube buhwija.»
32 Ha nyuma, Dahudi anahika kwi'rango lyo'mugazi, hanali ha'bandu bâli kizi
yikumbira Rurema. Haaho, mundu muguma, iziina lyage ye Hushayi we'Hariki, anayiji
músanganira. Uyo mundu âli yambiiti ubusanganira. Na mwi'twe lyage, mwâli yijwiri
ulukungu.
33 Dahudi anamúbwira: «Iri twangagendanwa, uganzidohera.
34 Kwokwo, ugalukire i Yerusaleemu, unagendi bwira Habusalumu: "E mwami
Habusalumu, nga kwo njuba mu kolera yisho, kwoku naawe ngola ngaaba mukozi
wawe." Kwi'yo njira, lyo ugakizi hangirira byo Ahitofeeri ashungisiri.
35 «Umugingi Saadoki, no'mugingi Habyataari, mugaaba mweshi mu kaaya. Na ngiisi
íbigakizi detwa mu kajumiro, unabamenyeese byo.
36 Kiri na bagala baabo bombi, nabo bali mwo, kuli kudeta Ahimaazi mugala Saadoki,
na Yonataani mugala Habyataari. Na ku njira yabo, mugakizi mmenyeesa ngiisi byo
mwayuvwa.»
37 Kwokwo, Hushayi mwira wa mwami Dahudi, anagalukira i Yerusaleemu. Ne'ri
akaba akola mu yingira mwo, Habusalumu naye anayami yingira mwo.

16

Siiba bo na Dahudi

1 Uyo Dahudi, iri akaba akiri mu lyoka mwi'rango lyo'mugazi, anayami hulukira ku
Siiba, umukozi wa Mifibosheeti. Uyo Siiba anamúsanganira. Âli sholiiri bapunda babiri,
anâli betwiri imikate magana gabiri, ne'mihuli igana ye'mizabibu íyumiri, ne'zindi
mbuto igana ízikayera kikamo, kuguma ne'divaayi íri mu ludaha úlukahangwa mu
luhu.
2 Mwami Dahudi anabuuza: «E Siiba, kituma kiki waleeta iyi mbumbuuli?» Siiba naye,
ti: «E mwami, yaba bapunda bombi, nabaleeta hi'gulu lye'mbaga yawe. Iyi mikate, na
yizi mbuto ízikayera kikamo, biri hi'gulu lye'yi misore yo muliriinwi. Ne'yi divaayi, iri
hi'gulu lya ngiisi ábaganyooterwa mwi'shamba.»
3 Mwami anashubi múbuuza: «Mwijukulu wa nahamwinyu Sahuli, ali hayi?» Siiba, ti:
«E mwami, asigala mu kaaya ke'Yerusaleemu. Âli koli toniri kwo zeene Abahisiraheeri
bagamúgalulira ubwami bwa shokulu Sahuli.»
4 Lyeryo, mwami anamúshuvya: «E Siiba, byoshi byo Mifibosheeti akahyana, buno
bikola bye'mwawe.»
Siiba, ti: «E nahamwitu, ndi mukozi wawe. Ngizi longa ukukusimiisa.»

Mwami Dahudi ashekerezibwa

5 Ikyanya mwami Dahudi akayegeera i Bahuriimu, anahulukira ku mundu muguma
wa mwi'kondo lya Sahuli. Uyo mundu, iziina lyage ye Shimeyi mugala Gera. Uyo
Shimeyi, iri akabonaga Dahudi, anatondeera ukumúshekeereza.
6 Anakizi múlasha amabuye, iri anagalasha kiri na'bakozi baage. Atanayoboha
kwe'ndwani za'basirikaani zâli sokaniini Dahudi ilulyo ne'lumosho.
7 Ulya Shimeyi anakaviiriza ukumúshekeereza, ti: «Shaaga hano! Shaaga hano
maashi uyu mwitani! Si uli kafwa-busha!
8 Leero buno, Nahano ayihoolera umuko gwa Sahuli, kuguma na gwe'mbaga yage.
Si we kaguyona, mu kuyima ahandu haage. Bulya bwami bwawe, Nahano keera
abuheereza mugala wawe wa Habusalumu. Lolaga! Bwo uli mwitani, keera walonga
amakuba bweneene.»
9 Lyeryo Habishaayi mugala Zeruya, anayami bwira mwami: «E nahamwitu, kituma
kiki twamúleka akushekeereze? Si ali mutumba gwa kabwa! Umbanguule ngendi
músingula itwe.»
10 Mwami anashuvya: «E bagala Zeruya, biki byo tuli mu fwana? Hali ikyanya angaba
Nahano yenyene ye wamúbwira kwo anjekeereze. Nyandagi kandi úwangaki buuza, ti:
"Kituma kiki ugweti uganjekeereza?"»
11 Mwami Dahudi anashubi bwira uyo Habishaayi kuguma na'bakozi baage: «Mugala
wani yenyene, ye kola mu mbiiva. Aahago! Balya beene Binyamiini, ka itali yo haahe?
Mumúleke anjekeereze, bwo Nahano ye wamútuma.
12 Ngeeka Nahano angabona ngiisi kwo ngweti ngagooka zeene, mu kushekerezibwa,
anakengeere angirira amiija.»

13 Kwokwo, Dahudi kuguma na'bandu baage, banagenderera no'lugeezi. Ulya Shimeyi
naye, anakizi genda agamúvurumika amabuye, iri anamútumuulira ulukungu. Âli kizi
genda amúkulikiiri yaho kwi'rango lyo'mugazi.
14 Dahudi na ngiisi bo bâli ririinwi, bâli mali gagara. Iri bakahika ha lwiji, banatee
luhuuka ho.

Ahitofeeri na Hushayi bahanuusa Habusalumu

15 Ku yikyo kyanya, ulya Habusalumu, kuguma na'Bahisiraheeri booshi, banagenda
kuguma na Ahitofeeri mu kaaya ke'Yerusaleemu.
16 Haaho, uyo Hushayi we'Hariki, mwira wa Dahudi, anagendera Habusalumu,
anamúbwira: «E mwami, ulame imyaka ne'myakuula! Ee! Ukizi yama ho.»
17 Habusalumu anabuuza Hushayi: «Ka kwoku uli mu yerekana ubwira bwawe imwa
mwami Dahudi? Si mutakagendanwa.»
18 Hushayi anamúshuvya: «Nanga, e waliha! Si hakola ugundi úwatoolwa na
Nahano. Kiri yaba bandu, kuguma na'Bahisiraheeri booshi, nabo bamútoola. Yehe,
ye gaaba nahamwitu, tuganayamanwa.
19 Mu siku ízikalenga, nâli kizi kolera yisho. Na buno, naawe, bwo uli mugala wage,
ngwaniini ngizi kukolera.»
20 Uyo Habusalumu anakebanukira Ahitofeeri, anamúbwira: «Utuhanuulage, kuti
kwo tugaagira?»
21 Ahitofeeri anamúshuvya kwokuno: «Yisho akasiga bakaage kwo bali ikumi, mbu
bakizi langa inyumba. Aahago! Uyami bayanga, babe bakaawe. Abahisiraheeri booshi,
mango bayuvwa kwokwo, bagayami menya kwo ukoli shombiri yisho. Si ábali uluhande
lwawe, bagaakania umutima.»
22 Kwokwo, banavimbira Habusalumu inyumba ni'heema. Habusalumu anamenyana
na bamuka yishe, imbere lya'Bahisiraheeri booshi.
23 Mu yizo siku, ihano lya Ahitofeeri, lyâli kizi ba nga lyalyoka imwa Rurema yenyene.
Dahudi na Habusalumu, batâli kizi libambala.

17

Hushayi ahabura Habusalumu

1-2 Ku yikyo kyanya, ulya Ahitofeeri anahanuula Habusalumu kwokuno: «E mwami,
nakuhanuula kwo uyami teera Dahudi, bwo akoli luhiri. Kiri no'mutima gwage, keera
gwashenguka. Aaho! Uyami múkanga, halinde anahuumirwe. Yehe naaho, abe ye
tugayita. Abandi booshi bo baliriinwi, bagapuumuka. Umbanguule ndoole abandu
bihumbi ikumi na bibiri, gira tugendi hiiva Dahudi mu bwobuno bushigi.
3 Na bwo yehe naaho ye uloziizi ukuyita, leka abandi booshi bakugalukire, nga muhya
úli mu yiji hika, banakizi tuula mu mutuula.»
4 Yiryo ihano lya Ahitofeeri, lyanasimiisa Habusalumu, kuguma na'bashaaja booshi
ba'Bahisiraheeri.
5 Haaho, Habusalumu anadeta: «Mutumire na Hushayi, Umuhariki, gira tuyuvwe
ngiisi kwo naye agaadeta.»
6 Ulya Hushayi, iri akahika, Habusalumu anamúganuulira ngiisi byo Ahitofeeri keera
adeta, anamúbuuza: «Yibyo adeta, ka tubikulikire? Iri wangaba walahira, utubwirage
naawe inzaliro zaawe.»
7 Ulya Hushayi anashuvya Habusalumu, ti: «Yiryo ihano lya Ahitofeeri, leero litali
liija.
8 Mwenyene muyiji-yiji kwo Dahudi ali ndwani bweneene. Kiri na bo baliriinwi, nabo
ziri zindi ndwani. Buno, bakoli rakiiri nga kishokoma íkyanyagwa abaana baakyo.
Ne'ngingwe, uyiji kwo yisho akomiiri izibo bweneene. Atagalaala kuguma na'baabo.
9 Kiri na buno, akoli yibishiri mu lwala, kandi iri handi-handi. Ne'ri angatuteera, hana-
gire ábagayitwa mu kati kiitu, umwazi gugayami lumbuuka kwo beene Habusalumu
bahimwa.
10 Haaho, yizi ndwani zo muliriinwi, kundu imitima yazo iri nga ya ndare, haliko
bagayoboha, imitima yabo inashenguke. Si Abahisiraheeri booshi bayiji kwo yisho iri
ndwani, na kwa'baabo booshi, biri bihagange.
11 «Ku yukwo, nakuhanuula kwokuno: Utee kuumania Abahisiraheeri booshi,
ukulyokera i Daani halinde i Beeri-Sheba. Bagaaba kandaharuurwa, nga mushenyu
úguli ku nyaaja. Wehe wenyene, ube we gabarongoora mwi'zibo.
12 Ngiisi hooshi ho Dahudi agaaba ali, tugagendi múhiiva. Tunamúmwagukire kwo,
nga kwe'kimi kiri mu mwagukira kwi'daho. Ndaanaye kiri no'muguma úgasigala, aba
yehe, kandi iri yabo bo baliriinwi.

13 Ne'ri angapuumukira mu kaaya kalebe, Abahisiraheeri booshi bagaleeta utukoma,
banakashaabule. Na'mabuye gaako, banakizi gabetula, banagaseehere mu ndekeera.
Kiri no'lubwegeje lwamwo, ndaalwo bagaasiga.»
14 Habusalumu, kuguma na'baabo Bahisiraheeri, banadeta kwokuno: «Ihano lya
Hushayi, lyo liija kwi'hano lya Ahitofeeri.» Yiryo ihano lya Ahitofeeri, íbikatuma
Abahisiraheeri bagaligaya, bwo Nahano âli mali shungika kwo agalishobania, halinde
Habusalumu ashereezibwe.

Dahudi abalirwa umwazi, anafuushuka

15 Ha nyuma, uyo Hushayi anagendaga imwo'mugingi Saadoki bo no'mugingi Haby-
ataari, anababwira ngiisi kwo Ahitofeeri ahanuula Habusalumu, kuguma na'bimangizi
ba'Bahisiraheeri, anababwira kwakundi na ngiisi kwo yehe akabahanuula.
16 Hushayi anashubi deta: «Muvwaruke, mugendi bwira mwami Dahudi, kwo mu
bwobuno bushigi atalaale mu shumbi yaho mwi'shamba. Si ayihangaane ajabuke,
atayiji kengeera ayitirwa yaho kuguma na bo baliriinwi.»
17 Ku kyekyo kyanya, Yonataani bo na Ahimaazi, bâli kizi lindirira hoofi na'kaaya
ke'Heni-Rogeeri. Mukuba, bâli yobohiri kwe'ri bangayingira mu kaaya ke'Yerusaleemu,
hali ikyanya bangaboneka mwo. Kwokwo, muja-kazi muguma anagendi babalira
umwazi, gira nabo baguhise imwa mwami Dahudi.
18 Ku kyekyo kyanya, musore muguma gwanababona, gwanagendi bwira
Habusalumu. Kwokwo, Yonataani na Ahimaazi banayami lyoka yaho, banagendi
yibisha i Bahuriimu mu nyumba nguma. Mwene inyumba, mu kyogo kyage, mwâli riiri
ikirigo, banayami kiyifunda mwo.
19 Muka mwene inyumba, anayabiiraga umutumbikizo, anatee kitumbikira, anabuli
yabiira ingano, anagiyanikira kwo. Yibyo byo akagira, ndaaye mundu úkabimenya.
20 Balya bakozi ba Habusalumu, iri bakahika áhali uyo mukazi, banamúbuuza:
«Ahimaazi na Yonataani, bali hayi?» Uyo mukazi, ti: «Keera bajabuka ulwiji.» Yabo
bakozi, iri bakabakwabula, batanababona, banagalukira mu kaaya ke'Yerusaleemu.
21 Yabo bakozi ba Habusalumu, mbu balyokage yaho, Yonataani na Ahimaazi
banayami lyoka mu kirigo, banagenda imunda mwami Dahudi, banamúkengula, ti:
«Uvwaruke, maashi! Ulyokage yaha. Mukuba, Ahitofeeri keera ahanuula Habusalumu
kwo ayiji kuyita.»
22 Kwokwo, Dahudi na bo bâli ririinwi, banajabuka ulwiji Yorodaani. Ne'ri bukaba
bukola mu tejuukana, ndaaye mundu úwâli ki sigiiri i kajabo ko'lwiji.

Ahitofeeri ayimanika

23 Uyo Ahitofeeri, iri akabona kwo bataki twaziizi ihano lyage, anashonera ku punda
wage, anagalukira imwage. Ne'ri akahikaga yo, anatee tegeka amagambo gooshi ga mu
nyumba yage. Iri akayusa, anayami yimanika. Kwokwo, kwo akafwa, banamúziika mu
shinda ya yishe.

Habusalumu agendi hiiva Dahudi

24 Ku yikyo kyanya, mwami Dahudi anagenda i Mahanayimu. Habusalumu naye
kuguma na'Bahisiraheeri booshi, banayami jabuka ulwiji Yorodaani.
25 (Habusalumu âli mali lyosa Yohabu, anabiika Hamaasa, abe ye gaaba mukulu
wa'basirikaani. Uyo Hamaasa âli riiri mugala Hitara, Umuhishimaheeri. Na nyina ye
Habigahiri munyere Nahaashi. Nyina anâli riiri mukulu wa Zeruya, nyina wa Yohabu.)
26 Kwokwo, uyo Habusalumu na'Bahisiraheeri booshi, banashumbika mu kihugo
kye'Giryadi.
27 Ikyanya Dahudi akahika i Mahanayimu, Soobi mugala Nahaashi, Umuhamooni
ukulyoka i Raba, anayiji músanganira. Âli riiri kuguma na Makiiri mugala Hamyeri
wa mu kaaya ke'Lodebaari, na Barizilaayi, Umugiryadi wa mu kaaya ke'Rogeriimu.
28-29 Yabo bandu, mbu babone Dahudi, kuguma na bo baliriinwi, banadeta: «Yaba
bo muliriinwi, ulugeezi lwa mwi'shamba keera lwabajagabula, banakoli nyotiirwi.»
Kwokwo, banabaleetera ingingo, ne'nyibo, ne'bindi íbikabumbwa mwi'bumba. Ne'ri
bakabona kwo bakoli shalisiri, banabaleetera ingano, no'bulo, no'mushyano, ne'bigooje
bikalange, ne'ngoole, na'majeeri, no'buuki, na'mashaaza, na'makaavwe ge'ngaavu na
ge'bibuzi.

18

Habusalumu ayitwa

1 Mwami Dahudi, mbu alangiize bo bâli ririinwi, anabagaba biso-biso, anabi-
ika abakulu baguma bo'kukizi rongoora abasirikaani kihumbi-kihumbi, na'bandi
bo'kurongoora abasirikaani igana-igana.
2 Yabo basirikaani booshi, Dahudi anabagaba mwe'biso bishatu. Kiso kiguma,
kyanakizi rongoorwa na Yohabu. Ikya kabiri, kyanakizi rongoorwa na Habishaayi
mugala Zeruya, mwene wabo Yohabu. Ne'kya kashatu, kyanakizi rongoorwa na Hitayi,
Umugaati. Dahudi anashubi deta: «Ku kasiisa, naani tugagendanwa.»
3 Haliko yabo bandu baage, banamúlahirira, banamúbwira kwokuno: «Nanga, e
waliha! Wehe, utagende. Twehe, iri twangatibita, batagatulola kwo. Na kundu
baguma biitu bangayitwa, batangayishuhiza. Si wehe, mu kati kiitu, ulyagagi na'kamaro
bweneene ukuhima abandu bihumbi ikumi! Ku yukwo, usigalage haahano mu kaaya,
gira ukakizi tutabaala ku magoorwa giitu.»
4 Mwami anabashuvya: «Ngiisi byo mwabona, byo nganagira.»

Kwokwo, mwami anayimanga kwi'rembo lya'kaaya. Abasirikaani nabo, banayiku-
mika kiso kya kihumbi-kihumbi, na ki'gana-igana.
5 Haaho, mwami anahamuliza Yohabu, na Habishaayi, na Hitayi, kwokuno:
«Namùyinginga, hatagirage úgagendi komeeresa umusore Habusalumu.» Galya maga-
mbo go mwami akabwira abakulu ba'basirikaani hi'gulu lya Habusalumu, abasirikaani
booshi bâli gayuvwiti.
6 Balya basirikaani ba Dahudi, banayilagala mwi'shamba, gira bagendi lwisa Abahisir-
aheeri. Yiryo izibo, likalwirwa mu lubako lwe'Hifurahimu.
7 Iri hakatama, yabo basirikaani ba Dahudi, banahima Abahisiraheeri. Ku lwolwo
lusiku, bakakunguza izibo, hakafwa abasirikaani bihumbi makumi gabiri.
8 Yiryo izibo, lyanakwira hooshi mu kihugo. Na ábakafwira mu lubako, bo bingi ku
bakayitwa ku ngooti.
9 Ku yikyo kyanya, ulya Habusalumu âli shoniiri ku kiiza kya punda. Lyeryo, anayami
hulukira ku bakozi ba Dahudi. Kirya kiiza kya punda, iri kikaba kigweti kigalenga
mwi'dako lye'kiti kyo'mwalooni, umushaku gwo'yo Habusalumu gwanayizingira ku
matavi gaakyo. Habusalumu anasigala agweti agalembeera. Si ulya punda yehe,
anayami yigendera.
10 Umukozi muguma wa Dahudi, iri akabona kwokwo, anagendi bwira Yohabu, ti:
«Nabona Habusalumu agweti agalembeera ku kiti kyo'mwalooni.»
11 Yohabu anamúshuvya, ti: «Ka keera wamúbona? Aaho! Kituma kiki utayami
múyita, atibukire haashi? Ukimúyite, njuba ngayami kuhemba ibihande ikumi
bye'harija, kiri no'mukaba gwe'ndwani.»
12 Uyo mundu anamúshuvya: «Kundu wanganvumbasa ibingorongoro kihumbi
bye'harija, ndangagira mbu nyite umuluzi. Si ngiisi kwo mwami akutegeka, mwe na
Habishaayi na Hitayi, twayiyuvwirwa, ti: "Mukizi langa Habusalumu."
13 Aaho! Tudetage kwo nangayihindulira mwami, na nyite mugala wage. Igambo
mwene yiryo, si ndaakwo lyangabishama! Na mwami angayami ngobooka. Kiri na
wenyene wanganyikaraba.»
14 Lyeryo, Yohabu anamúnaakira, ti: «Ndangaki teera ikyanya mu kukulindirira.»

Uyo Habusalumu âli ki gweti agalembeera kwi'tavi lyo'mwalooni, akiri mugumaana.
Ulya Yohabu anayami gwa ku matumu gashatu, anagendi gatumita Habusalumu ha
kameeme.
15 Abasirikaani baage ikumi ábâli mútwaziizi ibyugi, nabo banayilunda ku
Habusalumu, banamúshulika, halinde banamúlungulula.
16 Ulya Yohabu anayami dihiriza ikibuga, gira abasirikaani booshi bayimange. Yabo
booshi, banaleka ukulwa.
17 Banayabiira kirya kirunda, banakikabulira mu kishimo kihamu, íkyâli riiri mu
lubako, banakilunda kwa'mabuye mingi.

Ku yikyo kyanya, Abahisiraheeri booshi ku magulu, ti puu! Ngiisi mundu imwage.
18 Ku kyanya Habusalumu âli ki riiri mugumaana, âli mali gwanwa ayishingira
inguliro áhali mu buuzibwa Indekeera ya Mwami. Anadeta: «Bwo ndahiiti umwana
mutabana, ndaaye úgasigala mwi'ziina lyani, mbu ngizi kengeerwa.» Iyo nguliro,
anagiyinika iziina lyage. Kwokwo, kwo iri mu buuzibwa, halinde zeene.

Dahudi ajengeerwa, bwo Habusalumu ayitwa

19 Haaho, Ahimaazi mugala Saadoki, anadeta: «Umbanguule ngendi menyeesa
mwami, kwo Nahano amúkiza mu maboko ga'bagoma baage.»

20 Yohabu anamúshuvya: «Utali we gamútwalira umwazi zeene. Ukubika, wanga-
gendi múbikira gwo ulundi lusiku. Si utangagendi múbikira zeene. Mukuba, umuluzi
yenyene, keera afwa.»
21 Haaho, Yohabu anahamagala Umuhendyopiya muguma, anamúbwira: «Wehe,
ugendi ganuulira mwami ngiisi byo wabona.» Uyo Muhendyopiya, anatee fukama
imbere lya Yohabu, anabuli yami tibitira imunda mwami.
22 Uyo Ahimaazi anashubi bwira Yohabu: «Kundu kwokwo, umbanguule naani,
njalagire uliira Muhendyopiya.»
Yohabu anamúshuvya: «E mugala wani, kituma kiki uloziizi ukugenda? Yugu mwazi,
ka hali byo ugagulonga kwo?»
23 Ahimaazi, ti: «Kundu ndaabyo, leka ngende naaho.» Yohabu anamúhanguula
kwo agende. Ulya Ahimaazi, analenga mu njira ya mwi'shamba, anatanga uyo
Muhendyopiya.
24 Ku yikyo kyanya, Dahudi âli bwatiiri ha kati ke'bisimba-lyango byombi bya'kaaya.
Umulaliizi anashonera ku luzitiro, anagendi yimanga hi'gulu, kwi'rembo. Iri akalangi-
iza, anabona umundu agweti agatibita bweneene, ndaanaye úmúyimwiri.
25 Uyo mulaliizi anadeta kwi'zu lihamu: «E mwami, nabona umundu úgweti úgayija
mulindi.»
Mwami anamúshuvya: «Iri angaba ndaaye úli inyuma lyage, iri aleeta umwazi
mwija.» Uyo mundu, anakaviiriza ukubayegeera.
26 Uyo mulaliizi anashubi bona ugundi mundu, anadeta kwi'zu lihamu: «E mwami,
nabona ugundi mundu úgweti úgayija mulindi. Haliko, naye ali yenyene.» Mwami, ti:
«Uyo naye, aleeta ugundi mwazi mwija.»
27 Uyo mulaliizi anadeta: «Nabona kwo'lya úgweti úgatibita bweneene, ali nga
Ahimaazi mugala Saadoki.» Mwami anamúbwira: «Uyo Ahimaazi, ali mundu mwija.
Atuleetera imyazi miija.»
28 Lyeryo uyo Ahimaazi anabwira mwami, ti: «E mwami, byoshi, biri bwija.» Ahi-
maazi, anayami yinama mu kumúsimbaha, anadeta: «E mwami, Rurema Nahamwinyu
akizi huuzibwa. Mukuba, ye wakukiza mu maboko ga'bagoma baawe.»
29 Mwami anamúbuuza: «Mugala wani wa Habusalumu, ka ali mugumaana?»
Ahimaazi ti: «E mwami, ndi mukozi wawe! Ikyanya Yohabu anduma, nayuvwa ulubi
lwingi inyuma lyani. Haliko, ndamenya lushuba lwa biki.»
30 Mwami anashubi deta: «E Ahimaazi, genda uyimange haliira.» Ahimaazi anagendi
hayimanga, anaba munyerere.
31 Ha nyuma, hiniini, ulya Muhendyopiya anahika. Naye anadeta: «E mwami,
nahamwitu, nguhitiiri imyazi miija. Kundu abagoma bashuba mu kuteera, haliko zeene,
Nahano akukiza mu maboko gaabo.»
32 Mwami anashubi múbuuza: «Ulya mugala wani wa Habusalumu, ka ali mugu-
maana?»
Naye anashuvya kwokuno: «E mwami, nahamwitu, abagoma baawe booshi ábali mu
looza ukukuyita, nga bangabiiri nga gulya musore.»

19

Yohabu ayerekeza mwami

1 Lyeryo, mwami anayami shenguka, anashonera mu kisiika íkyâli hi'gulu li'rembo.
Ne'kyanya akaba akola mu zamuuka, anakizi lira, ti: «Yayewe e mugala wani wa
Habusalumu! Mugala wani Habusalumu! Nangaloziizi mbe nie gaafwa. Yayewe, e
Habusalumu! Yayewe, e mugala wani!»
2 Abandu banagendi ganuulira Yohabu ngiisi kwo mwami agweti agalirira mugala
wage wa Habusalumu.
3 Kundu balya basirikaani bakahima mwi'zibo, haliko bulya buhimi bwanahinduka
kimombo, bwa'basirikaani bakayuvwa ngiisi kwo mwami agweti agalirira umwana
wage.
4 Ku lwolwo lusiku, balya basirikaani banagalukira i kaaya bakoli lobiri ne'shoni,
nga'basirikaani ábayimulwa mwi'zibo.
5 Mwami, ku luhande lwage, anagenderera ukukizi lira, anabwika umulondo i
malanga, iri anayamiza kwokuno: «E mugala wani wa Habusalumu, yayewe! E mugala
wani wa Habusalumu, yayewe! E mugala wani!»
6 Iri hakatama, Yohabu anayingira mu kajumiro, anabwira Dahudi kwokuno: «E
mwami, twe bakozi baawe tweshi, watubonia ishoni bweneene. Si zeene lyo
twamùguluula, kuguma na'baluzi, na'baluzi-nyere, na'bagoli booshi.

7 Kundu kwokwo, keera twabona kwo ukuuziri abagoma baawe. Na ngiisi
ábakukuuziri boohe, ukoli bashombiri. Twe bakulu ba'basirikaani, na'bandi bakozi
booshi, zeene tukoli bwini ku bweranyange kwo ndaako kamaro ko tukuhitiiri.
Tunabwini, nga Habusalumu aki shuba mugumaana, na tweshi tunabe keera twafwa,
lyoki wangashambiiri.
8 «Uyimukage, gira ugendi kania abasirikaani baawe. Nabiika indahiro kwi'ziina
lya Nahano, kwe'ri utangagendi ganuuza yaba bakozi, kabigingwe ka zeene, ndaaye
mundu mugabeeranwa hano. Ni'gambo lizinda, lyo ligaaba libi ukuhima amabi gooshi
go walonga, ukulyokera mu busore bwawe, halinde zeene.»

Dahudi agalukira i Yerusaleemu

9 Uyo mwami Dahudi, iri akayuvwa kwokwo, anayimuka, anagendi bwatala ku
kitumbi kyage, íkyâli hoofi ni'rembo. Ne'kyanya abandu bakabwirwa kwo mwami akola
yaho kwi'rembo, banamúyijira.
Ku yikyo kyanya, Abahisiraheeri booshi, ngiisi muguma âli mali tibitira imwage.
10 Mu yabo Bahisiraheeri booshi, hanayimuka imbamba. Baguma banakizi deta, ti:
«Mwami Dahudi, akatukiza mu bagoma biitu, akanatukiza na mu Bafirisiti. Kundu
kwokwo, keera akajanda ikihugo, mu kupuumuka mugala wage wa Habusalumu.
11 Habusalumu, ye tukayimika kwo abe mwami witu. Na buno keera ashaajira
mwi'zibo. Aahago! Kituma kiki tutangashubi yimika yishe mu bwami bwage?»
12 Kwokwo, Dahudi anatuma indumwa imwo'mugingi Saadoki na Habyataari,
kwokuno: «Mubwire abashaaja be'Buyuda: "Ikyanya bagagalulira mwami mu kaju-
miro, kituma kiki mwe mugaaba be'nyuma? Mukuba, keera nayuvwa amagambo gooshi
ga'bandi Bahisiraheeri bakola mu deta hi'gulu lyani.
13 Si mwe mbaga yani! Mwe na'magala gaani, na muko gwani. Kituma kiki
mwangatinda, mu kungalulira mu kaaya?"
14 «Mubuuze na Hamaasa: "Ka naawe, utali mwene witu? Kwokwo buno,
ngola ngashaaza Yohabu, na ngubiike ube mukulu wa'basirikaani baani. Iri
utangamúgomboola, Rurema anyite."»
15 Yago magambo, ganatuma imitima ya'Bayuda booshi igaagwa ku mwami Dahudi,
mu kati ko'buguma, banayami tuma, ti: «Ugalukire i kaaya, kuguma na'bakozi baawe.»
16 Kwokwo, mwami anayami yija ha lwiji Yorodaani. Abandu booshi be'Buyuda,
banayiji músanganira i Girigaali, gira bamújabule ulwiji.

Dahudi akoga Shimeyi

17 Ku yikyo kyanya, Shimeyi mugala Gera, Umubinyamiini we'Bahuriimu, anayami
vwaruka, gira naye agendi sanganira mwami Dahudi.
18 Uyo Shimeyi anagenda kuguma na beene Binyamiini kihumbi, na Siiba umukozi
we'mbaga ya Sahuli, na bagala Siiba ikumi na bataanu, na'bakozi baage makumi gabiri.
Yabo booshi, banayami genda ha lwiji Yorodaani, ho mwami Dahudi âli riiri.
19 Banayami herekeza mwami, banamújabula, kuguma ne'mbaga yage, banamúgirira
ngiisi byo âli loziizi.
Ku kyanya mwami Dahudi âli kola ku ngombe yo'lwiji Yorodaani, uyo Shimeyi
analujabuka, anahikiri fukama imbere lya mwami,
20 anadeta: «E nahamwitu, ndi mukozi wawe! Ku lulya lusiku ukalyoka mu kaaya
ke'Yerusaleemu, n'gakuhubira bweneene. Yago mahube gaani, utaki gambaruurire,
maashi!
21 E nahamwitu, ngi kengiiri kwo n'gakuhubira bweneene. Kyo kyatuma mu beene
Yusefu booshi, nie waba wa mbere ukuyiji kusanganira.»
22 Lyeryo Habishaayi mugala Zeruya, anadeta: «Uyu Shimeyi, keera akatyoza mwami,
kundu akatoolwa na Nahano. Aaho! Ka atakwaniini ayami yitwa?»
23 Dahudi anamúshuvya: «E bagala Zeruya, bikagi tuli mu fwana? Zeene, lyo mwaba
bagoma baani. Ulusiku lwa zeene, ka hakwaniini habe Umuhisiraheeri úgaki yitwa? Ka
mutazi menya kwo nie mwami wa'Bahisiraheeri zeene?»
24 Lyeryo, mwami Dahudi anayami bwira Shimeyi: «E Shimeyi, utagayitwa.»
Anamúbiikira indahiro.

Dahudi akoga Mifibosheeti

25 Ha nyuma, ulya Mifibosheeti, mwijukulu Sahuli, naye anagendi sanganira Dahudi.
Ukulyokera ku lusiku mwami Dahudi akalyoka i Yerusaleemu, halinde ku lusiku lwo
akashubi galukira mwo, uyo Mifibosheeti, atakashuka amagulu gaage, kandi iri ukubega
ulwanwa. Kiri ne'byambalwa byage, atâli kizi bifula.

26 Ikyanya Mifibosheeti akahikaga i Yerusaleemu, gira agendi sanganira mwami,
mwami anamúbuuza: «E Mifibosheeti, kituma kiki tutakagendanwa?»
27 Anamúshuvya kwokuno: «E mwami, nahamwitu, ndi mukozi wawe. Uyiji kwo
ndi kirema. Ikyanya ngabwira umukozi wani kwo andeetere punda, gira ngukulikire,
umukozi wani Siiba anandeba.
28 E mwami, nahamwitu, uyo mukozi wani, akambeeshera. Kundu kwokwo, uli nga
muganda wa Rurema. Kwokwo, ngiisi byo ubwini kwo biri biija, bibe byo ugangirira.
29 «E mwami, nahamwitu, imbaga yoshi ya shokulu, yâli kwaniini ukuyitirwa imbere
lyawe. Kundu kwokwo, wanambanguula kwo tukizi shangiira kuguma na ábali mu lya
ku kashasha kaawe. Aaho! Kuti kwo nangaki luha ukukuyigonga?»
30 Mwami anamúbwira: «Utali ni'goorwa, mbu ushubi deta-deta. Si keera nashungika
kwe'kihugo kya Sahuli, mwe na Siiba, mwe mugakigabaana.»
31 Mifibosheeti anashuvya: «E mwami, yikyo kihugo kyoshi, Siiba abe ye ugakiheereza.
E mwami, nahamwitu, nashambaala, bwo wagaluka mu kaaya kaawe, ukiri mugu-
maana.»

Dahudi agirira Barizilaayi amiija

32 Barizilaayi, Umugiryadi, naye analyoka i Rogeriimu, gira ayije aherekeziizi mwami,
amújabule ulwiji Yorodaani.
33 Uyo Barizilaayi âli riiri mugale bweneene. Anâli kola mushaaja kongotwe we'myaka
makumi galimunaana. Na mu zirya siku zooshi zo akabeera i Mahanayimu, ye wâli kizi
heereza mwami Dahudi byo agaalya.
34 Kwokwo, mwami anamúbwira: «E Barizilaayi, tugendanwe i Yerusaleemu, gira
ngizi kutabaala.»
35 Uyo Barizilaayi, ti: «E mwami, ndaki hiiti isiku nyingi hano mu kihugo. Kutagi kwo
twangaki gendanwa i Yerusaleemu?
36 Nie mukozi wawe. Buno, ngola ne'myaka makumi galimunaana. Ka ngi shobwiri
ukumenya amiija na'mabi? Ka na ngi shobwiri ukuhesherwa ne'byokulya, kandi iri
ikinywebwa? Ne'kyanya abimbi bali mu yimba, baba bashosi, kandi iri bakazi, ka ngi
shobwiri ukuyuvwa iri amazu gaabo gatwanganusiri? E mwami, nahamwitu, kituma
kiki nangashubi kuzidohera?
37 «Ndi mukozi wawe! Ngola ngakuherekeza naaho, halinde na ngujabule ulwiji
Yorodaani. E mwami, kituma kiki wangaki mbemba mwene yuku?
38 Ndi mukozi wawe. Ku yukwo, nakuyinginga umbanguule nvwirage mu kaaya kaani,
gira ngaziikwe ha shinda ya daata, ne'ya maawe. E mwami, nahamwitu, hano, hali
umukozi wawe Kimuhamu. Uyemeere, abe ye mugagendanwa. Unakizi múgirira ngiisi
byo ubwini kwo biri biija.»
39 Mwami anamúshuvya: «Uyo Kimuhamu, tugagendanwa. Na ngiisi byo ubwini
kwo biri biija, byo nganakizi múgirira. Kiri na naawe, ngiisi bindi byo ugaki looza,
ngakugirira byo.»
40 Lyeryo, abandu booshi banatee jabuka ulwiji Yorodaani. Mwami naye, anabuli
lujabuka. Mwami anagashaanira Barizilaayi, anamúnyunyuguta. Uyo Barizilaayi,
anagalukira i kaaya.
41 Ikyanya mwami akagenderera no'lugeezi halinde i Girigaali, uyo Kimuhamu ana-
genda amúherekeziizi. Mwami anajabuka, ali kuguma na'Bayuda booshi, ne'kimaanye
kya'Bahisiraheeri.

Abayuda na'Bahisiraheeri, bahambanwa hi'gulu lya mwami

42 Ha nyuma, Abahisiraheeri booshi banayijira mwami, banamúbwira: «Kituma kiki
beene witu Abayuda naaho, bo bakakuyakiira, banakujabula i kajabo ko'lwiji Yorodaani,
kuguma ne'mbaga yawe, na'bakozi baawe?»
43 Yabo Bayuda banabashuvya: «Tukagira kwokwo, bwo mwami ali wa mu mbaga
yitu. Kituma kiki mwayagalwa? Ka hali byokulya bya mwami byo tukalya? Kandi iri,
ka hali byo akatuhemba?»
44 Yabo Bahisiraheeri nabo, ti: «Mu yubu bwami, tuli milala ikumi. Kwokwo,
tubukwaniini ubugira ikumi, kundu mwadeta kwo ali muguma winyu. Kituma kiki
mugweti mugatubambala? Si twehe twe tukatee deta kwo mwami agaluke.»
Kundu kwokwo, amagambo ga'Bayuda, go gâli kizi ba ni'sikamiro bweneene,
ganayagiisa abaabo Bahisiraheeri.

20

1 Mu kihugo kye'Girigaali, mwanayimuka ihiregerege higuma, iziina lyahyo Sheeba.
Âli riiri mugala Bikiiri, mwene Binyamiini. Uyo Sheeba, anadihiriza ikibuga, anadeta kwokuno:
«Twe na Dahudi, ndaayo ngoome tuhiiti.
Ndaagwo gwitu mutuli gwo tuhiiti imwo'yu mugala Yese.
E Bahisiraheeri, ngiisi mundu agalukire mwi'heema lyage.»
2 Abahisiraheeri booshi, banasiga bajanda Dahudi, banakizi kulikira uyo Sheeba mugala Bikiiri. Haliko Abayuda boohe, banakizi kunga mwami wabo mu kukizi múyemeera, ukulyokera ha lwiji Yorodaani, halinde mu kaaya ke'Yerusaleemu.
3 Uyo Dahudi, ikyanya akagalukira mu kajumiro kaage i Yerusaleemu, anayabiira balya bagoli ikumi ábakasigala hi'gulu lyo'kulanga inyumba. Yabo bagoli, anababiika mu nyumba nguma, gira bakizi langirwa mwo, anakizi baheereza ibyokulya. Haliko, yenyene atanakizi gwejera mwo bali. Balya bagoli banazirirwa mwi'yo nyumba, banaba banakororo, halinde ukuhisa ku lusiku bakafwa.
4 Mwami Dahudi anabwira Hamaasa: «Mu siku zishatu, ungumanize Abayuda booshi. Na naawe ube ho.»
5 Haliko uyo Hamaasa, ikyanya akagendi kuumania Abayuda, anakeereza, atanagaluka mu yizo siku zo mwami amúbwira.
6 Kwokwo, Dahudi anabwira Habishaayi: «Buno, Sheeba mugala Bikiiri, agatuleetera amakuba, ukuhima ge'mwa Habusalumu. Ku yukwo, uyabiirage abasirikaani baani, unayami gendi looza Sheeba, átazi gendi bishama mu twaya útuli ne'nzitiro ngomu.»
7 Kwokwo, Yohabu na Habishaayi, kuguma na'balaliizi, banayimuka yaho i Yerusaleemu, bali kuguma ne'ndwani zaage. Yabo booshi, Habishaayi ye kabarongoora, banagenda bagalooza Sheeba.
8 Yabo booshi, iri bakahika ku lwala lwe'Gibyoni, Hamaasa anayiji basanganira. Yohabu âli yambiiti ibyambalwa bye'kisirikaani. Anâli hagasiri ingooti íyâli riiri mu kyubati. Yohabu, iri akamúyegeera, ingooti yage yanayomoka, yanatibukira haashi.
9 Yohabu anabuuza uyo Hamaasa: «E mwene witu wa Hamaasa, myazi miki?» Haaho, Yohabu anayami gwatira Hamaasa ku lwanwa no'kuboko kwe'lulyo, nga agamúnyunyuguta.
10 Hamaasa atanabona kwo Yohabu afumbiiti iyo ngooti mu kuboko kwe'lumosho. Lyeryo, ulya Yohabu anayami yomeka Hamaasa ingooti mu nda. Ibya mu nda byanafudukira imbuga, anafwa. Irya ngooti, Yohabu atakamúyomeka yo kabiri. Haaho, Yohabu na mwene wabo wa Habishaayi, banabuli genderera ukulooza Sheeba.
11 Mu yabo bandu ba Yohabu, muguma anayimanga ha butambi lye'kirunda kya Hamaasa, anadeta: «Ngiisi úkuuziri Yohabu, bo na Dahudi, akulikirage Yohabu.»
12 Kirya kirunda kya Hamaasa, kyâli gweti kigasambagana mu muko gwage yaho mu njira. Ngiisi mundu úwâli kizi lenga, anakizi yimanga ha butambi lyakyo. Kwokwo, ulya mundu, iri akabona kwa'bandu bagweti bagayimanga-yimanga yaho, anayabiira kirya kirunda, anakibungira mu mulondo, anagendi kibisha mu ndalo.
13 Ne'kyanya bakaba keera balyosa ikirunda mu njira, abandu booshi banakulikira Yohabu, gira bagendi looza Sheeba.
14 Ulya Sheeba analenga mu milala yoshi ya'Bahisiraheeri, halinde anahika mu kaaya ke'Habeeri-Beti-Maka. Imbaga yoshi ya Bikiiri yanakuumana, yanamúkulikira.
15 Na bwo'lya Sheeba âli yibishiri mu yako kaaya, kyanatuma beene Yohabu bagakasokanana. Beene Yohabu, banakazungulusa indundo yo'luvu, banatondeera ukuhongola uluzitiro lwa'kaaya.
16 Haaho, umukazi mwitegeereza wa mu kaaya, anadetaga kwokuno: «Muyuvwirize, muyuvwirize! Mumbwirire Yohabu ayije, gira tuyiji ganuula.»
17 Iri Yohabu akayija ha butambi lyage, anamúbuuza: «Ka we Yohabu?» Yohabu, ti: «Nie yehe.»
Uyo mukazi, ti: «Ndi mukozi wawe. Undegage amatwiri.» Yohabu anamúbwira: «Ngute ziri go.»
18 Ulya mukazi anashubi deta: «Mu siku ízikalenga, ikyanya abandu bâli kizi hambuulana, banakizi deta mbu: “Mugendi huuna ubuhanuuzi mu kaaya ke'Habeeri.” Kunali kwo bâli kizi gira.
19 Mu Bahisiraheeri, twe tuli mu looza umutuula. Haliko kano kaaya, wehe, ukoli loziizi ukukashereeza, kanali nga nyina wa'Bahisiraheeri. Si yaka kaaya, biri bindu bya Nahano! Aahago! Kituma kiki ukoli loziizi ukukashereeza?»
20 Yohabu naye, ti: «E mugoli, nanga! Ndaloziizi ukushereeza kano kaaya.

21 Yukwo wadeta, kutali mu shungi ziitu. Si mundu muguma, iziina lyage Sheeba,
akahuna imbere lya mwami Dahudi. Ali mugala Bikiiri, wa mu migazi ye'Hifurahimu.
Mumúndeetere hano, lyo ndyoka mu kano kaaya.» Uyo mukazi anashuvya kwokuno:
«Itwe lyage, tugakukabula lyo, inyuma lyo'luzitiro.»
22 Ha nyuma, ulya mukazi anagalukira mu bandu booshi ba mu kaaya, anaba-
hanuula kwo bagwate Sheeba, banamúsingule itwe. Kwokwo, banagendi múgwata,
banamúsingula lyo, banalikabulira imbuga, imunda Yohabu. Iri bakagira kwokwo,
Yohabu anayami dihiriza ikibuga. Yabo basirikaani banalyoka mu kaaya ke'Habeeri.
Ngiisi muguma wabo, anataahira imwage. Yohabu anagalukira i Yerusaleemu, imunda
mwami Dahudi.

Amaziina ga'bakozi ba Dahudi

23 Ku yikyo kyanya, Yohabu ye wâli yimangiiri abasirikaani booshi ba'Bahisiraheeri.
Benaya mugala Yehoyada, ye wâli kirongoozi kya'balaliizi ba mwami.
24 Na Hadoraamu ye wâli mwimangizi mukulu we'mikolwa ya'kahaati. Na Yoshafaati
mugala Ahiludi, ye wâli kizi langa amandiko go'bwami.
25 Na Shahusha, ye wâli mwandisi. Saadoki na Habyataari, bo bâli riiri bagingi.
26 Na Hira, wa mu kaaya ke'Yahiiri, naye kwakundi âli riiri mugingi wa Dahudi.

21

Beene Sahuli bayitwa

1 Ikyanya Dahudi âli riiri mwami, hanateera umwena mukayu, gwanahisa imyaka
ishatu gugenderiiri. Ikyanya Dahudi akahanuusa Nahano, anamúshuvya: «Íbitumiri
mwalonga guno mwena, bwo Sahuli ne'mbaga yage bakayona umuko, mu kuyita
Abagibyoni.»
2 Kwokwo, yabo Bagibyoni, mwami Dahudi anabakuumania. (Yabo Bagibyoni batâli
riiri Bahisiraheeri, haliko iri misigala ya'Bahamoori. Kundu Abahisiraheeri bâli mali
biika indahiro kwo ndaaye Mugibyoni ye bagayita, haliko Sahuli akagira mbu abaminike
booshi. Mukuba, âli loziizi ukukizi tabaala Abahisiraheeri, kuguma na'Bayuda.)
3 Yabo Bagibyoni, Dahudi anababuuza: «Bwa'Bahisiraheeri bamùhubira, nimùgirire
biki? Mumbwire, gira niinyu mukalonge ukugashaanira abandu ba Nahano.»
4 Balya Bagibyoni, ti: «Tutahangwirwi ukuhuuna ifwaranga imwa Sahuli ne'mbaga
yage. Tutanahangwirwi ukuyitiisa kiri no'Muhisiraheeri muguma.»
Dahudi anashubi babuuza: «Aaho! Ngirage kuti?»
5 Banamúshuvya kwokuno: «Mwami Sahuli âli loziizi kwo atuminike tweshi,
hatasigale kiri na wo'muti mu kihugo kyage.
6 Ku yukwo, utuheereze imisore irinda ya mu mbaga yage, gira tubayitire hano ku
mugazi gwe'Gibeya, banakizi beera ho ha bweruula. Mukuba, i Gibeya, ko kaaya ka
Sahuli, ulya úkatoolwa na Nahano.» Mwami naye, ti: «Ngamùheereza bo.»
7 Bwo mwami âli mali biikira Yonataani mugala Sahuli indahiro kwi'ziina lya Nahano,
kyanatuma agaasiga Mifibosheeti mugala Yonataani, mbu atagendi yitwa.
8 Haliko, anayabiira Harimooni na Mifibosheeti, mugala mwami Sahuli, ye akabuta ku
Risipa munyere Haya. Akayabiira na'batabana bataanu ba Hadiryeri mugala Barizilaayi
we'Mehoola. Yabo bataanu, akababuta ku Mikaali munyere Sahuli.
9 Yabo baana kwo bali balinda, Dahudi anabasikiiriza Abagibyoni, banayami bayita,
banabamanika ku mugazi imbere lya Nahano. Yabo baana, booshi bakayitwa
kinaliguma. Kwanâli kola ku ndondeko yo'kugesha ubulo.
10 Ulya Risipa anayabiira ubusuuzu, anabuyaja ku lwala, anabeera haaho, ukulyokera
ku ndondeko yo'mwimbu, halinde ku mahona-nvula. Yibyo birunda, invula yanakizi
biniera kwo. Ku yikyo kyanya kyoshi, ubushigi ni'zuuba, âli kizi kumuula utunyuni,
ne'nyamiishwa, gira bitabilye kwo.
11 Uyo Dahudi anabwirwa ngiisi kwo Risipa munyere Haya, agweti agaagira. (Uyo
Haya âli riiri muka Sahuli we'mbuga.)
12 Kwokwo, Dahudi anagenda i Yabeeshi-Giryadi, gira agendi yabiira imigongolo ya
Sahuli, ne'ya mugala wage wa Yonataani. (Iyo migongolo, Abahisiraheeri bâli mali
giyabiira ku bumbishwa, ku bandu be'Beeti-Shaani. Mukuba, haaho, ha'Bafirisiti
bakamanika ibirunda byabo, ku kyanya bâli mali bayitira ku mugazi Giribowa.)
13 Iyo migongolo ya yabo bombi, Dahudi anagileeta, kuguma ne'migongolo ye'rya
misore irinda íkayitwa.
14 Iyo migongolo ya Sahuli na Yonataani, abakozi ba Dahudi banagiziika mu shinda
ya Kishi, yishe wa Sahuli, mu kaaya ke'Zela, mu kihugo kya Binyamiini. Kwokwo, kwo
mwami akakyula.

Ha nyuma, ikyanya abandu bâli kizi huuna Rurema, gira akizi gashaanira ikihugo kyabo, anabayuvwa.

Amazibo mu bikalage bya'Bafirisiti

15 Abafirisiti banashubi teera Abahisiraheeri. Ne'kyanya Dahudi na'baabo baka-
manukira ho yabo Bafirisiti bali, gira agendi lwa, banagagara.
16 Ikihagange kiguma Hishibi-Benoobi, kyâli fumbiiti itumu írikatulwa mu miringa,
lyanâli no'buzito bwe'bilo bishatu ne'kitolo. Kyâli hagasiri ne'ngooti mbyahya. Yikyo
kihagange kyanatondeera ukuyihaya kwo kigayita Dahudi.
17 Haliko, Habishaayi mugala Zeruya, anagendi vuna Dahudi, anagwisa ulya Mufirisiti,
anamúyita. Lyeryo, abashosi ba Dahudi, banabiika indahiro kwokuno: «E mwami
Dahudi, tutâye ki gendanwe mwi'zibo. Wehe, we mulengeerwe gwa'Bahisiraheeri.
Aaho! Kuti kwo twangaleka guzime?»
18 Ha nyuma, hanavyuka irindi lya'Bafirisiti i Gobu. Haaho, Sibekayi we'Husha,
anayita Safu, wa mu mbaga ye'bikalage.
19 Haaho i Gobu, yabo Bafirisiti banashubi lwisa Abahisiraheeri. Leero Herihanani
mugala Yare-Horegiimu we'Betereheemu, anayita Golyati wa mu kaaya ke'Gaati.
Uyo Golyati naye, urusaati lwi'tumu lyage lwâli riiri luhamu nga kiti kyo'kulukira
kwe'mirondo.
20 Ha nyuma, kandi, hanavyuka irindi izibo i Gaati. Hâli riiri ikikalage kiguma. Âli
hiiti ishamamba, anâli riiri kishandwe. Iminwe na'mano, byoshi kuguma byâli hisiri
makumi gabiri na bina.
21 Ikyanya âli kizi tyoza Abahisiraheeri, Yonataani mugala Shimeyi, mwene wabo
Dahudi, anamúyita.
22 Yibyo bihagange bina, byâli lyosiri i Gaati. Booshi, Dahudi na'basirikaani baage,
banabayita.

22

Ulwimbo lwo'kuyivuga Nahano

1 Ikyanya Nahano akakiza Dahudi mu maboko ga Sahuli, na mu ga'bandi bagoma
baage, anayimbira Nahano kwokuno:

2 «Nahano, ye lwala lwani.
Ye butibitiro bwani. Ye na Lukiza wani.
3 Rurema ye lwala lwani.
Ye mu ndanga.
Ye siribo yani. Ye ndi mu longera mwe'misi.
Anali ye Lukiza. Yehe, ye lwingo lwani.
E Lukiza wani, wangiza mu bagoma.
4 Nahano, ye kwaniini ukukizi yivugwa,
bwo ayamiri ali mu ngiza mu bagoma.
Kinatume ndi mu kizi mútabaaza.
5 Imidunda yo'lufu, yâli koli nzokaniini.
Ne'migezi ya Narufu, yâli kola iganyihonga kwo.
6 Ishumi za Nakuzimu, zâli koli ngoniri.
Na'malamba gaage, gâli kola ha mbere lyani.
7 Mu yago malibu gaani, n'gatabaaza Nahano.
Ee! N'gahamagala Rurema wani.
Yaho mu nyumba yage, anayuvwa izu lyani.
Amalira gaani, ganahika mu matwiri gaage.

8 «Lyeryo, ikihugo kyanalenga mwo'musisi, kyanajugumbana.
Kiri ne'nguliro zi'gulu, nazo zanahunga-hunga.
Zanalenga mwo'musisi, bwo Rurema âli koli rakiiri.
9 Mu mazuulu gaage, mwanatutumuka ikyusi.
Na mu kanwa kaage, mwanahuluka umuliro gwo'kujigiivya,
kuguma ni'bengesheeshe.
10 Anayanuula igulu, anashonookera haashi,
atabisiri ibibungu biiru mwi'dako lya'magulu gaage.
11 Anashonera ku makerubi, anamúbalalana.
Anaboneka mu kyanyaanya.
12 Ikibungu kiiru kyanamúzunguluka,

kyanaba ngi'heema.
13 Mu bulangashane bwage, imilavyo, lya-lya!
14 Nahano, Rurema kwo ali hi'gulu lya byoshi,
anayimokooza,
halinde izu lyage lyanayuvwikana.
15 Akavugumula abagoma baani mwe'myambi, banashaabuka.
Analeeta ne'milavyo, yanabayimula.
16 Ikyanya Nahano akabakanukira,
ikyanya umuuka gukalyoka mu mazuulu gaage,
haaho, amabenga ge'nyaaja ganayanuuka.
Indaliro ze'kihugo zanayami boneka ku bweranyange.

17 «Rurema akagolola ukuboko kwage ukulyoka hi'gulu,
ananyogorora mu miiji mingi.
18 Kundu abagoma baani balyagagi ndwani, haliko Rurema anangiza mu maboko gaabo.
Ee ma! Akangiza mu kati kaabo, kundu bâli njombiri, banâli mbimiri imisi.
19 Ikyanya nâli kolaga mu malibu, haliko banandeera.
Kundu kwokwo, Nahano ananjuutira
20 Anandyosa yaho, anandwala áhali umutuula.
Ayamiri anguuziri, kyanatuma aganguluula.

21 «Bwo nâli kizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano, buzira kuhuba,
kyanatuma agambemba.
22 Na bwo ndi mu simbaha imaaja zaage, anambemba.
Ndakanayihandula ku Rurema wani mbu ngizi kola amabi.
23 Imaaja zaage, ndanazijanda.
Si byo akanzikiiriza byoshi, ngakizi bisimbaha.
24 Ndâli gweti akashembo imbere lya Rurema,
si nâli kizi yihangirira, gira ndayifunde mu byaha.
25 Nahano ayiji-yiji kwo ndi mweru, na kwo ndi mu kizi gira íbikwaniini,
kyo kitumiri akambemba.

26 «E Nahano, mu bemeera, uli mu yerekana kwo uli mwemeera.
Ne'mwa ábakwaniini, uli mu yerekana íbikwaniini.
27 Imwa'beeru, uli mu yerekana kwo uli mweru.
Haliko imwa banangora-mabi boohe, ulyagagi nga ngengya.
28 Abatuudu, uli mu bakiza.
Si abanabwikangaate, uli mu batindimaza.
29 E Nahano, uli itara lyani.
Uli mu hindula ikihulu, gube mulengeerwe.
30 Ku butabaazi bwawe, ndi mu hima ikiso kya'basirikaani.
Unali mu njoboleesa ukusimbuka ikigo.

31 «E Rurema, ngiisi byo uli mu gira, bikwaniini bweneene.
Ngiisi byo uli mu ndagaania, uli mu bigira.
Ngiisi úli mu kutibitira, we siribo yage.
32 Ndaaye gundi Rurema, átali Nahamwitu naaho.
Ee ma! Rurema yenyene, ye lwala lwitu.
33 Rurema, ye mu nzikamya.
Ye nali mu njongaaniza ho ndi mu lenga.
34 Ibigere-gere byani, ali mu bisikamya nge'nenge za'kabale.
Kiri na ku marango, ali mu ndanga.
35 Amaboko gaani, ayamiri ali mu gakomereza mwi'zibo.
Na kundu bakatula umuheto mu miringa, haliko amaboko gaani gali mu yami gufwora.
36 Uyamiri uli mu njuutira ne'siribo zaawe, gira ungize.
Na ku butabaazi bwawe, ndi mu sikama.
37 Ugweti ugakizi nyeshuhya,
halinde ishando zaani zitakizi ki tyerera.
38 Nâli kizi bingiriza abagoma baani, halinde na mbaminike.
Ndanâli kizi galuka índazi baminika.
39 Yabo bagoma baani, ndi mu bajigiiriza lwoshi,

halinde batangaki yimuka.
Banakizi gwa mwi'dako lye'shando zaani.
40 We kanjoboleesa, halinde ngizi gira izibo,
wanafukamya abagoma baani mu magulu gaani.
41 Yabo bagoma baani, wanabapuumusa.
Na ábâli njombiri, nanabaminika.
42 Yabo bagoma baani, ikyanya bâli kizi looza úgabatabaala, batanamúlonga.
Na kundu bâli kizi kutakira e Nahano, haliko utanabayakula.
43 Nanabafutiiriza, halinde banaba nga luvu.
Nanakizi genda ngabalibata mu njira, nga bidaka.

44 «Kiri ikyanya abiitu bakandeera, ukangiza.
Ne'kyanya ukangira mbe mutwali wa'mahanga, wanakizi ndanga.
Kundu hali abandi bo ndâli yiji. Nabo kwakundi, bakoli gweti bagangolera.
45 Ibinyamahanga, biri mu yija bigweti bigaagoka imbere lyani.
Ikyanya bali mu nyuvwa, banakizi nzimbaha.
46 Yabo bandu bakayija bakoli vunisiri imitima.
Na ábâli bishamiri, banakizi yibishuula iri banalenga mwe'kinyukura.

47 «Nahano ayamiri ho. Na bwo ye lwala lwani, akizi yivugwa.
Rurema wani, akizi huuzibwa! Ye Lwala lwani, ye na Lukiza wani.
48 Ye mu nyihoolera.
Anali mu biika ibinyamahanga mwi'dako lyani.
49 Ayamiri ali mu nguluula mu maboko ga'bagoma baani.
E Nahano, keera ukambiika hi'gulu lya'bagoma baani.
Wanangiza, kiri na mu biitani.
50 E Nahamwitu, ngakizi kuhuuza mu bandu ba'mahanga gooshi.
Iziina lyawe, ngakizi lilumbuusa mu kuliyimba.
51 Nie Dahudi, Rurema akandoola, ananyimika, kwo mbe mwami wage.
Na buno, agweti aganjoboleesa, halinde ngizi hima.
Ayamiri ali mu ngirira amiija, kuguma ne'mbaga yani,
halinde imyaka ne'myakuula.»

23

Ukusiguusa kwa Dahudi

1 Dahudi mugala Yese, ye Rurema akakuza bweneene. Rurema wa Yakobo, ye kamútoola kwo abe mwami. Dahudi ye kanayandikira Abahisiraheeri inyimbo nyiija íziyuvwikiini bweneene. Amagambo go'kusiguusa ga Dahudi, go gaaga:

2 «Umutima gwa Nahano, guli mu deta mu kati kaani.
Amagambo gaage, gali mu kanwa kaani.
3 Rurema wa'Bahisiraheeri akyula.
Ulwala lwa'Bahisiraheeri akambwira:
"Umundu, ikyanya ali mu rongoora abandu ku njira íkwaniini,
anabe ali mu simbaha Rurema mu kutwala,
4 haaho, ali nga lukula úwatema,
anali ngi'zuuba íriri mu tunduuka, buzira kuhangirirwa ne'bibungu.
Ali nga nvula, íri mu meza umuyonga."

5 «Imbaga yani ikola ndegeke imbere lya Rurema.
Keera tukanywana ikihango kye'myaka ne'myakuula.
Yikyo kihango kiyimaaziri ibiringiini.
Agakizi ndanga, na ngizi genduukirwa.
Na ngiisi byo ndoziizi, agabimbeereza.
6 Si banangora-mabi boohe, bagakabulirwa nga migenge,
bataganashubi kumanibwa.
7 Ee! Imigenge, ikyanya umundu aloziizi ukugihuma kwo,
akwaniini agigoboose ne'kyuma,
kandi iri urusaati.
Yabo bandu, umuliro gugabajigiivya.»

Indwani za Dahudi

8 Amaziina ge'bikalage bye'ndwani íbyâli kuguma na Dahudi, go gaaga:
Yoshebu-Bashibeeti, we'Takimooni, ye wâli kirongoozi mu ndwani zishatu. Ku kyanya
kiguma, uyo Yoshebu-Bashibeeti, akayabiira itumu, anayami yita abandu magana
galimunaana.
9 Mu yibyo bikalage bishatu, indwani ya kabiri, Heryazaari mugala Doodo, na
shokulu wage âli we'Hahoohi. Lusiku luguma, uyo Heryazaari bo na Dahudi, bâli kizi
shomboroza Abafirisiti, ku kyanya bâli mali kuumana kwo bayiji teera Abahisiraheeri.
Na kundu Abahisiraheeri bakapuumuka,
10 si Heryazaari yehe anazibiiriza abangwiri ingooti, anaminika Abafirisiti, halinde
ukuboko kwage kwanasigala kutigaliiri. Ku yulwo lusiku, Nahano akalonga ubuhimi
buhamu ku njira yage. Ha nyuma, Abahisiraheeri banashubi galukira áhali Heryazaari,
banashahula ibindu bya ábakafwa.
11 Indwani ya kashatu, Shaama mugala Hage, we'Haraari. Lusiku luguma, Abafirisiti
bakakuumana i Leehi, áhali indalo ya'majeeri mingi. He'yo ndalo, Abafirisiti
banayimula Abahisiraheeri.
12 Kundu kwokwo, Shaama anasikama mwi'yo ndalo, anaminika Abafirisiti bingi,
anagifuusa. Ku yulwo lusiku, Nahano analonga ubuhimi buhamu ku njira yage.
13 Ku kyanya kyo'kuyimbula ingano, mu ndwani makumi gashatu, mwanayimuka
ibikalage bishatu. Yibyo bikalage bishatu byanagenda imunda Dahudi mu lwala
lwe'Hadulaamu. Ku yikyo kyanya, Abafirisiti nabo, bâli mali shumbika mu ndekeera
ye'Refahimu.
14 Ku yikyo kyanya, abasirikaani ba'Bafirisiti bâli mali gwata akaaya ke'Betereheemu,
na Dahudi âli mwi'bundo.
15 Mu yulwo lwala, Dahudi ananyooterwa bweneene, anadeta: «Ka hali
úwangandeetera amagoloovi mu kirigo íkiri kwi'rembo lya'kaaya ke'Betereheemu?»
16 Haaho, yibyo bikalage bishatu byanayimuka, byanahyeduka mu shumbi
za'Bafirisiti, byanagendi vwoma amiiji mu kirigo kye'Betereheemu, byanagaleetera
Dahudi.
Haliko yago miiji, Dahudi analahira ukuganywa. Na ho angaganywiri, anagayonera
haashi libe ituulo imwa Nahano.
17 Anadeta kwokuno: «E Nahano, yaga magoloovi, ndakwaniini kwo nganywe. Si
gali nga muko gwo ábakayitanga gira bagendi gavwoma.» Kwokwo, yago magoloovi,
Dahudi atanaganywa.
Yizo ndwani zishatu, kwokwo kwo bâli kizi gira, ku bukalage bwingi.
18 Mu ndwani makumi gashatu, Habishaayi, mwene wabo Yohabu mugala Zeruya,
ye wâli kirongoozi kyabo. Uyo Habishaayi, yenyene akalwisa abandu magana gashatu,
anabaminika booshi ni'tumu. Kwokwo, analumbuuka nga yibyo bikalage bishatu.
19 Mu zirya ndwani makumi gashatu, Habishaayi ye wâli kizi huuzibwa bweneene.
Kyanatuma bagamúgira abe mwimangizi wabo. Kundu kwokwo, atâli kizi haruurirwa
mu birya bikalage bishatu.
20 Benaya mugala Yehoyada, wa mu kaaya ke'Kabuzeeri, âli musirikaani kikalage,*
anakizi gira amagambo ga'kahebuuza. Ubwa mbere, akayita babiri mu bikalage
bye'Mohabu. Na kwakundi, anamanuka mu kishimo ku kyanya kye'mbeho ngayu,
anayita mwe'ndare.
21 Na kandi, anagwana ikihagange kiguma kyo'Mumiisiri kifumbiiti i kijabo. Na kundu
Benaya akamúteera ne'ngoni naaho, haliko anamúnyaga yikyo kijabo, anakikoleesa mu
kumúyita.
22 Uyo Benaya, kwokwo kwo akagira, kyanatuma naye, iziina lyage ligakizi lumbuuka,
nga'maziina ga yibyo bikalage bishatu.
23 Âli kizi longa ulushaagwa ukubihima. Kundu kwokwo, atâli kizi haruurirwa mu
kati kaabyo. Dahudi anamúbiika akizi yimangira abasirikaani bo'kukizi múlanga.
24 Mu yizo ndwani makumi gashatu, mwâli:
Hasaheeri, mwene wabo Yohabu;
na Herihanani mugala Doodo, we'Betereheemu;
25 na Shaama, kuguma na Herika, bombi be'Haroodi;
26 na Hereezi we'Peleti;
na Hira mugala Hikeeshi we'Tekowa;
27 na Habyezeeri we'Hanatooti;
na Mebunayi we'Husha;
28 na Zalumooni we'Hahoohi;

* **23:20 23.20** *musirikaani kikalage* kandi iri mugala musirikaani kikalage.

na Maharayi we'Netofa;
29 na Hereebu mugala Baana we'Netofa;
na Hitayi mugala Ribayi we'Gibeya, wo'mulala gwa Binyamiini;
30 na Benaya we'Piratooni;
na Hidayi wa mu tulira twe'Gaashi;
31 na Habyalibooni we'Haraba;
na Hazimaweti we'Bahuriimu;
32 na Heryaba we'Salaboni;
na bagala Yasheeni, kuguma na Yonataani;
33 na Shaama we'Haraari;
na Ahyamu mugala Sharaari we'Haraari;
34 na Herifereeti mugala Ahasibayi we'Maka;
na Heryamu mugala Ahitofeeri we'Gilo;
35 na Hesiro we'Karimeeri;
na Parayi we'Haraba;
36 na Higaari mugala Natani we'Zoba;
na Baani wo'mulala gwa Gaadi;
37 na Zereeki wa'Bahamooni;
na Naharayi we'Berooti, úwâli kizi genda abetwiri ibyugi bya Yohabu mugala Zeruya;
38 na Hira, na Garebu, Abayeteeri;
39 na Huriya, Umuhiti.

Yago, go maziina ge'ndwani makumi gashatu na zirinda za Dahudi.

24

Bahisiraheeri baharuurwa

1 Nahano anashubi rakarira Abahisiraheeri, kyanatuma agaashimya Dahudi, ti: «Ugendage mu Bahisiraheeri, na mu Bayuda, gira ubaharuure booshi.»

2 Uyo mwami Dahudi, iri akayuvwa kwokwo, anahamagala Yohabu, kuguma na'baabo bakulu ba'basirikaani, anababwira: «Mugendage mugalenga mu Bahisiraheeri booshi, ukulyokera i Daani, halinde i Beeri-Sheba. Mugendi haruura abashosi booshi, balya ábangagira izibo. Mango mwayusa, munandeetere umuharuuro gwabo.»

3 Ulya Yohabu anashuvya mwami, ti: «E nahamwitu! Rurema Nahamwinyu, aluze Abahisiraheeri ubugira igana, ukuhima kwo bali zeene. Ne'kyanya bagaaba keera baluguuka, ubayibonere na'masu gaawe wenyene. E mwami, nahamwitu, kituma kikagi wasiima ukugira ibala mwene yiryo?»

4 Kundu Yohabu akalooza ukulahira, kuguma na'baabo bakulu ba'basirikaani, haliko mwami âli mali gwanwa akyula, ndaanakwo kundi. Kwokwo, uyo Yohabu na'baabo, banayimuka, banagendi haruura Abahisiraheeri.

5 Iri bakajabuka ulwiji Yorodaani, banatee shumbika hoofi ne'Haroweri, uluhande lwe'kisaka lwa yako kaaya mu ndekeera, banalenga i Gaadi, banagenda halinde i Yazeeri.

6 Banayimuka yaho, banagenda i Giryadi, banahika ne'Kadeeshi mu kihugo kya'Bahiti.

Iri bakayimuka yaho, banayingira i Daani-Yani, halinde i Sidooni.

7 Ha nyuma, banahika i Tiiro, mu kaaya ákâli zungulusirwi ne'nzitiro ngomu, banalenga-lenga mu twaya twoshi twa'Bahivi, no'twa'Bakaanani.

Iri hakazinda, banayingira mwi'shamba lye'Beeri-Sheba, uluhande lwe'kisaka kye'Buyuda.

8 Iri bakayusa ukulenga mu yutwo twaya twoshi, banagalukira i Yerusaleemu. Yukwo kuharuura abandu, banahisa imyezi mwenda, ne'siku makumi gabiri.

9 Ikyanya bakagaluka, Yohabu analeetera mwami umuharuuro gwa'bandu. Mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, mwâli abashosi bihumbi magana galimunaana ábâli shobwiri ukukoleesa ingooti. Na mu kye'Buyuda, mwâli abandu bihumbi magana gataanu.

10 Dahudi, ikyanya akayusa ukuharuura abasirikaani, anagwatwa ne'bihamba bweneene, anabwira Nahano: «E nahamwitu, mu kuharuura yaba bandu, nagira ikyaha kihamu. Kundu kwokwo, ndi mukozi wawe. Ku yukwo, nakuyinginga, ungoge. Mukuba, yibi nagira, biri bya buhwija.»

11 Uyo Dahudi, mbu avyuke shesheezi, Nahano anamútumira umuleevi Gaadi, ye na muhanuuzi wage.

12 Uyo Gaadi, Nahano anamúbwira: «Ugendi bwira Dahudi: "Nahano adetaga
kwokuno: Mu bihano bishatu, utoole mwo kiguma. Ngiisi kyo ugatoola, kyo
nganakuhana kwo."»
13 Uyo Gaadi anagendi bwira Dahudi kwokuno: «E mwami, biki byo wangalooza? Mu
kino kihugo kyawe, ka mulonge umwena gwe'myaka ishatu? Kandi iri, abagoma baawe
bahise imyezi ishatu bagweti bagakuhiiva? Kandi iri, habe ikiija, kimale isiku zishatu
mu kihugo kyawe? Yaga magambo gashatu, ugayitoneese kwo, unatwe uluhango, gira
ndonge ukugendi shuvya Nahano.»
14 Dahudi, ti: «Ngoli shengusiri bweneene. Bwangabiiri bwija mbanwe na Nahano
yenyene. Mukuba, yehe, ye riiri no'lukogo luhamu. Si ndaloziizi ukubiikwa mu maboko
ga'bandu!»
15 Buzira kutindirira, Nahano anatuma ikiija mu Bahisiraheeri. Mu siku zishatu naaho,
kyanabaminika mwa'bandu bihumbi makumi galinda, ukulyokera i Daani halinde i
Beeri-Sheba.
16 Ne'kyanya umuganda akagololera ukuboko kwage uluhande lwe'Yerusaleemu,
gira nayo ihanwe, Nahano anayishuhiza, anahindula ishungi, anabwira umuganda
wo'kushereeza: «Lekaga! Utaki bayite.» Ku yikyo kyanya, ulya muganda âli yimaaziri
hoofi ne'kiyeluuliro kye'ngano kye'mwa Harahuna, Umuyebuusi.
17 Ulya muganda nakiminika, iri mwami Dahudi akamúbona, anabwira Nahano:
«Lolaga, e Nahamwitu! Nie kagira ikyaha, na mbubiri imbere lyawe. Si yaba bandu,
ndaabyo bakagira. Bahanirwa ubusha. Ku yukwo, nakuyinginga mbe nie ugaahana,
kuguma ne'mbaga yani.»
18 Lwolwo lusiku, uyo muleevi Gaadi anagendera Dahudi anamúbwira: «E Dahudi,
uzamuukage, ugendi yubakira Nahano akatanda ha kirya kiyeluuliro kya Harahuna,
Umuyebuusi.»
19 Kwokwo, Dahudi anasimbaha, anazamuuka nga kwo Gaadi akadeta kwi'ziina lya
Nahano.
20 Uyo Harahuna, iri akalangiiza i'fwo, anabona mwami Dahudi kuguma na'bakozi
baage, bagweti bagayija imunda ali. Haaho, Harahuna anayami gendi músanganira. Iri
Dahudi akahika ho ali, Harahuna anayinama imbere lyage, anahisa amalanga haashi,
21 anadeta: «E mwami, nahamwitu, ndi mukozi wawe. Kituma kiki wanyijira?»
Dahudi anamúshuvya: «Yaha handu ho kuyeluulira ingano, nayiji hagula, gira
nyubakire ho Rurema wani akatanda, halinde lyo yiki kiija kimale.»
22 Harahuna anamúshuvya: «E mwami, nahamwitu, ngiisi byo usiimiri, ngakuheereza
byo, gira ulonge ukutanga ituulo. Nakuheereza yizi shuuli, uzitange imwa Rurema. Na
hano, hali ibikolanwa byo tuli mu yeluula mwe'ngano, na yibi biti byo tuli mu tambika
ingaavu mwi'gosi. Yibyo byoshi, zibe shaali.
23 E mwami, yibi byoshi, nakusikiiriza byo. Íbiri ho naaho, Rurema Nahamwinyu,
alonge ukukuyemeera.»
24 Haliko, mwami anashuvya: «Nanga! Ngwaniini ngule ku kishingo íkikwaniini.
Ndangatwalira Nahano, Rurema wani ituulo lye'mwawe. Iri nangagira kwokwo,
ndaabyo ngaaba natanga.»
Kwokwo, Dahudi anagula ahandu ho bâli kizi yeluulira ingano, anagula na yizo shuuli.
Yibyo byombi, bikagula ibingorongoro makumi gataanu.
25 Dahudi anayubakira Nahano ha'katanda, anamútangira kwa'matuulo go'kusiriiza
lwoshi, na go'kuyerekana ingoome. Lyeryo, Nahano anayuvwa amahuuno gaage. Yikyo
kiija íkyâli teeziri Abahisiraheeri, kyanamala.

Ikitaabo kya mbere kya' Baami
Indangiriro

Yiki kitaabo kiyerekiini abaami ábakayiji yima ha nyuma lya mwami Dahudi. Úkatee yima, ali mugala wage wa Sulumaani. Uyo Sulumaani, akayubakira Rurema inyumba ílangashiini bweneene, gira Rurema akizi tuula mu bandu baage. Ku yikyo kyanya, Sulumaani âli riiri mwitegeereza we'kitangaaza, anâli riiri mugale bweneene.

Si ha nyuma, uyo Sulumaani akalahira ukusimbaha Rurema, anakizi kulikira imizimu ya bakaage be'kipagaani. Iri akagira kwokwo, Rurema anabera ikihugo kya'Bahisiraheeri mwo kubiri.

Umuleevi Hiriya, kuguma na'bandi baleevi, bâli kizi kengula abaami, mbu batwikire ku byaha byabo. Baguma baabo bakayuvwa, haliko abingi baabo, batanatwaza, banakizi yifunda mu byaha.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Baami 11.9-10: «Kwokwo, kwo Sulumaani akaraakaza Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri. Kundu Rurema âli mali múhulukira kwo kabiri, haliko atanamútwaza. Na kundu Rurema akamúkomereza bweneene kwo atayikumbe imigisi ye'mahanga, si Sulumaani anahuna bweneene imbere lyage.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Mwami Sulumaani (1.1–11.43)
b) Íbikakoleka halinde ku kyanya kya mwami Hela na mwami Hasa (12.1–16.28)
c) Umuleevi Hiriya ahagana na mwami Ahabu we'Hisiraheeri (16.29–22.40)
d) Mwami Yehoshafaati we'Buyuda âli mwija (22.41-50)
e) Mwami Ahaziya we'Hisiraheeri âli mubi (22.51-53)

Hadoniya alooza ukuba mwami

1 Mwami Dahudi, ikyanya âli kola mushaaja kongotwe, bâli kola mu múbwika
kwa'malangete. Kundu kwokwo, âli kizi yuvwa imbeho.
2 Kyanatuma abakozi baage bagamúbwira: «E mwami, nahamwitu, utuhanguulage
tukuloogeze umuhyakazi, úgakizi kukuya-kuya, iri analola amagoorwa gaawe. Agakizi
kufumbatira, lyo ukizi longa ikyuya.»
3 Kwokwo, banalengaga mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri bagweti bagalooza
umunyere únonosiri. Iri hakatama, banagwana Umushuneemu-kazi muguma, iziina
lyage ye Habishaagi, banamúleetera mwami.
4 Ulya munyere, âli buyahiri ngana-ngana. Kwokwo, Habishaagi anayiji kolera
mwami, iri anamúkuya-kuya. Si bâli kizi laalanwa nga mushosi na gundi.
5-6 Mwami Dahudi âli gweti mugala wage, iziina lyage ye Hadoniya. Na nyina ye
Hagiti. Hadoniya âli nonosiri, ye kanashukirwa ha mugongo gwa Habusalumu. Ku yikyo
kyanya, Hadoniya anatondeera ukuyikangaata kwokuno: «Niehe, nie kola ngayimikwa
mwami.» Anayilingaaniza amagaare gi'zibo, kiri ne'fwarasi, analingikania na'bandu
makumi gataanu ábâli kizi múkunga. Uyo Hadoniya, kundu âli kizi gira ubuligo
kwokwo, haliko Dahudi atakamúkanukira, mbu amúbuuze, ti: «Maki gano? Kituma
kiki wanyigereera?»
7 Uyo Hadoniya anagendi hanuusa Yohabu mugala Zeruya, kuguma no'mugingi
Habyataari. Yabo bombi, banamúyemeerera, banamúyibiika kwo.
8 Haliko, abandi banamúyiyogookola, ngo'mugingi Saadoki, na Benaya mugala
Yehoyada, no'muleevi Natani, na Shimeyi, na Reeyi, kuguma na'balaliizi ba Dahudi.
9 Lusiku luguma, uyo Hadoniya analingikania ulusiku lukulu hi'buye lye'Zohereeti,
hoofi ne'shyoko Heni-Rogeeri. Ku yiryo ibuye, analunda kwa'matuulo ge'bibuzi, na
ge'shuuli, na ge'nyana ízidehiri. Analaalika beene wabo booshi, na'baluzi booshi,
kuguma na'batwali booshi ábâli kizi kola mu Buyuda.
10 Si umuleevi Natani yehe, atâli múlalisiri, kandi iri Benaya, na'balaliizi ba mwami.
Mwene wabo wa Sulumaani yehe, yo haahe!
11 Lyeryo, umuleevi Natani anayami gendi bwira Batisheeba, nyina wa Sulumaani
kwokuno: «E mugoli, ka utazi yuvwa ngiisi kwo Hadoniya mugala Hagiti keera
ayiyimika? Na yugwo mwazi, nahamwitu Dahudi atazi gumenya.
12 Leka nguhanuule ngiisi kwo wangayikiza, ukize kiri na mugala wawe wa
Sulumaani.

13 «Ugendi yingira imwa mwami Dahudi, unamúbwire: “E mwami, nahamwitu,
ndi muja-kazi wawe. Ka utakambiikira indahiro, mu kudeta kwo mugala wawe wa
Sulumaani, ye gayimikwa ahandu haawe. Ye ganabwatala ku kitumbi kyawe kye'kyami.
Aaho! Kuti kandi kwo Hadoniya ye kolaga mwami?”»
14 Uyo Batisheeba, Natani anashubi múbwira: «Ikyanya ugaaba uki gweti ugaganu-
ulira mwami, naani lyo ngayingira. Haaho, yago magambo gaawe, ngagashigika.»
15 Lyeryo, Batisheeba anayami gendi yingira mu kisiika kya mwami. Mwami, âli kola
mushaaja kongotwe. Na Habishaagi, Umushuneemu-kazi, âli gweti agamúkuya-kuya.
16 Batisheeba anahikiri fukama, anahisa amalanga haashi. Mwami anamúbuuza: «E
mugoli, biki byo uloziizi?»
17 Uyo Batisheeba anamúshuvya kwokuno: «E nahamwitu, ndi muja-kazi wawe. Na
wenyene ukambiikira indahiro imbere lya Nahano Rurema wawe, kwo mugala wani wa
Sulumaani ye gayimikwa ahandu haawe, anabwatale ku kitumbi kyawe kyo'bwami.
18 «Aaho! Kituma kikagi Hadoniya, ye kola mwami? Kundu we mwami nahamwitu,
si utali no'mwazi kiri ne'hiniini.
19 Ulya Hadoniya, keera akanatanga amatuulo ge'shuuli nyingi, kiri na ge'nyana
ízidehiri, na ge'bibuzi. Analaalika abaluzi booshi, kuguma no'mugingi Habyataari, na
Yohabu, umukulu wa'basirikaani. Si umukozi wawe Sulumaani yehe, atamúlaalika.
20 «Na buno e mwami, Nahamwitu! Abahisiraheeri booshi, we bagweti bagaalola kwo.
Baloziizi bamenyage nyandi ye ugayimika ahandu haawe.
21 Aaho! Uyami gira igambo. Buzira kwokwo, ikyanya ugashaaja, twe na mugala wani
wa Sulumaani, tugaahanwa nga banangora-mabi.»
22 Uyo mugoli Batisheeba, ikyanya âli ki gweti agaganuulira mwami, lyeryo ngana
umuleevi Natani naye, anayami yegeera ha mulyango.
23 Banamenyeesa mwami, kwo'muleevi Natani akola mu nyumba. Ne'kyanya Natani
akayegeera mwami, anafukama, anahisa amalanga haashi.
24 Natani anadeta kwokuno: «E mwami, nahamwitu, ka keera ukatwa uluhango kwo
Hadoniya ye gaaba mwami ahandu haawe, anabwatale ku kitumbi kyawe?
25 Si zeene amanukira i Hini-Rogeeri, gira agendi tanga amatuulo ge'shuuli nyingi,
na ge'nyana ízidehiri, na ge'bibuzi. Keera analaalika abaluzi booshi, na'bakulu
ba'basirikaani, kiri no'mugingi Habyataari. Na buno, yabo booshi bakola imbere lyage
bagweti bagaalya no'kunywa, iri banakizi deta: “E mwami, Hadoniya, uyame ho!”
26 «Halikago niehe, atandaalika, bwo ndi mukozi wawe. Atanalaalika umugingi
Saadoki, kandi iri Benaya mugala Yehoyada. Na mugala wawe Sulumaani, yehe, utadete.
27 E mwami, nahamwitu, tuli bakozi baawe. Ka wenyene we kakyula kwokwo, buzira
kutumenyeesa ngiisi úgayimikwa ahandu haawe?»

Mwami Dahudi ayimika Sulumaani abe mwami

28 Mwami Dahudi anadeta: «Mumbamagalire Batisheeba, ayije.» Ikyanya Batisheeba
akayija, anayimanga imbere lyage.
29 Ulya mwami Dahudi, anamúbiikira indahiro, ti: «Nahano, keera akangiza mu
malibu gooshi. Nga kwo ayamiri ho,
30 keera n'gakubiikira indahiro imbere lya Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, kwo
mugala wawe Sulumaani ye gayimikwa ahandu haani. Ee! Yehe, ye gabwatala ku
kitumbi kyani kye'kyami.»
31 Uyo Batisheeba anayami fukama imbere lyage, anahisa amalanga haashi, ti: «E
mwami, nahamwitu! Ukizi ramba imyakuula.»
32 Uyo Dahudi anashubi kyula: «Mundumirage umugingi Saadoki, no'muleevi Natani,
na Benaya mugala Yehoyada.»
Ne'ri bakahikaga,
33 anababwira kwokuno: «Mukuumanie abatwali baani, muyabiire na mugala wani
Sulumaani, munamúshoneze ku kiiza kya punda wani, munamúlindimukane halinde
ha shyoko ye'Gihooni.
34 Iyo munda, umugingi Saadoki, no'muleevi Natani, bamúshiige amavuta, abe
mwami wa'Bahisiraheeri. Na mango mwagira kwokwo, munadihirize ikibuga, mu-
nayamize, ti: “E Mwami Sulumaani, uyame ho!”
35 «Mu kugaluka, munayije inyuma lyage mugweti mugamúkunga, anahikiri bwatala
ku kitumbi kyani kye'kyami. Mukuba, ye gaaba mwami ha nyuma lyani. Si keera
nagwanwa nadeta kwo ye gaaba mwami wa'Bahisiraheeri, kiri na wa'Bayuda.»
36 Benaya mugala Yehoyada anashuvya mwami, ti: «E Nahamwitu, bikizi ba kwokwo.
Ngiisi kwo wadeta, kwo na kwokwo. Kiri na Rurema Nahamwinyu, naye keera abikyula.

37 Nga kwo Nahano mwâli yamiinwi, kube kwo aganayama ali kuguma na Sulumaani.
Ne'kitumbi kyage kyo'bwami, kikizi huuzibwa ukuhima ikye'mwawe.»
38 Umugingi Saadoki anashoneza Sulumaani ku kiiza kya punda wa mwami Dahudi,
bali kuguma no'muleevi Natani, na Benaya mugala Yehoyada, kuguma na'balaliizi ba
mwami. Booshi banamúlindimukana, ha shyoko ye'Gihooni.
39 Umugingi Saadoki anayingira mwi'heema lye'mihumaanano lya Nahano, anayabiira
ihembe lya'mavuta, anagashiiga Sulumaani, mu kumúyimika. Lyeryo, banadihiriza
ikibuga. Abandu booshi, banayami kizi banda akabuuli, ti: «Mwami Sulumaani,
ayamage ho!»
40 Yabo booshi, bâli kizi genda bagweti bagamúkunga, banakizi lasa imiteera-teera ku
bushambaale. Ikyanya bakateerera umulaga, ikihugo kyanajuguma.

Sulumaani akejeerera Hadoniya

41 Hadoniya, iri akaba keera ayusa ukulya, ali kuguma na'balaalikwa baage,
banayuvwa ulubi. Yohabu anayuvwa izu lye'kibuga, anabuuza: «Yulu lubi úluli mu
kaaya, lwa biki?»
42 Uyo Yohabu, iri akaba akiri mu deta, haaho Yonataani, mugala wo'mugingi
Habyataari anahika. Hadoniya anayami deta: «Yingiraga! Umundu wa'kamaro nga
wehe, ukwaniini utuleetere imyazi miija.»
43 Yonataani anamúshuvya kwokuno: «Aahabi! Si nahamwitu Dahudi, keera ayimika
Sulumaani abe mwami.
44 Mwami keera atuma umugingi Saadoki, no'muleevi Natani, na Benaya mugala
Yehoyada, kuguma na'balaliizi ba'basirikaani. Yabo booshi, keera bamúshoneza ku
kiiza kya punda wa mwami, banamúherekeziizi.
45 «Bwobunago, umugingi Saadoki, no'muleevi Natani, keera bamúyonera
kwa'mavuta ha shyoko ye'Gihooni, mu kumúyimika. Na mu kulyoka yaho, banagalukira
mu kaaya bagweti bagabanda akabuuli. Ábali mu kaaya nabo, banakayangirira. Akalugi
ko wayuvwa, ko na kaako.
46 Buno, Sulumaani akola mu gingikwa ku kitumbi kye'kyami.
47 «Na kwakundi, abakozi ba mwami bayiji gingika nahamwabo Dahudi, ti: “Rurema
Nahamwinyu, alumbuuse iziina lya Sulumaani, ukuhima irye'mwawe. Emwe! Ikitumbi
kyage kye'kyami, kikizi yama kiri no'bulangashane bweneene.”
«Mwami Dahudi anayubama ku ngingo,
48 anadeta: “Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi huuzibwa. Mukuba, keera
ambeereza ikigombo. Ne'ngingwe, keera ambanguula kwo nimúbone.”»
49 Balya bo Hadoniya âli laalisiri, mbu bayuvwagwe kwo Sulumaani ye wayimikwa,
booshi banayami yimuka ku kyoba bweneene, banashaabuka.
50 Hadoniya yenyene, anatondeera ukulenga mwo'musisi hi'gulu lya Sulumaani, anat-
ibitira iwi'heema lya Nahano, anagwata ku mahembe gabiri ga'katanda ko'kusiriigiza
kwa'matuulo.
51 Lyeryo, mwami Sulumaani anabwirwa: «Hadoniya akoli kuyobohiri. Anakoli
gwasiri amahembe ga'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, anagweti agaadeta: “Nda-
galyoka hano, mwami Sulumaani átazi mbiikira indahiro kwo ataganyita.”»
52 Sulumaani anakyula kwokuno: «Hadoniya, iri angayiboneesa kwo akwaniini,
ndaahyo hidende hyo'mushaku íhigatibuka kwi'twe lyage. Haliko, iri angaboneka
mwa'mabi, emwe! Ukufwa, agaafwa!»
53 Lyeryo, Mwami Sulumaani anayami tuma abandu kwo Hadoniya alyoke ha katanda.
Hadoniya anayiji fukama imbere lyage. Mwami Sulumaani, anamúbwira: «Wangakoli
taahaga.»

2

Dahudi alaga Sulumaani

1 Ulya Dahudi, ikyanya âli kola agaafwa, anahamagala Sulumaani, anamúlaga
kwokuno:
2 «E mugala wani, isiku zaani keera zamala, na ngola ngagenda imunda lukalamuka.
Ku yukwo, usikamage, unabe kikalage.
3 Ngiisi byo Rurema Nahamwinyu agakizi kubwira, ukizi bisimbaha. Ukizi kulikira
imaaja zaage, ne'mikyulo yage, na'mategeko gaage, ngiisi kwo biri biyandike mu maaja
za Musa.
«Kwokwo, lyo ugakizi genduukirwa mu ngiisi byo ugakizi gira, kiri na hooshi ho
ugakizi genda.

4 Nahano anakizi gira ngiisi kwo akandagaania, ti: “Abandu ba mwi'kondo lyawe,
iri bangatuula nga kwo bikwaniini, banabe bali mu ngulikira ku bwemeera, kunabe
ku mitima yabo yoshi, na ku menge gaabo gooshi, lyo hatâye bule úgakizi bwatala ku
kitumbi kyo'bwami bwa'Bahisiraheeri.”
5 «Hakiri irindi igambo. Uki kengiiri ngiisi kwo Yohabu mugala Zeruya akambubira
mu kuyita abakulu babiri ba'basirikaani ba'Bahisiraheeri, Habineeri mugala Neeri,
na Hamaasa mugala Yeteeri. Ikyanya akabayita, anayihumeera kwo ali mu yihoolera
ábakayitirwa mwi'zibo. Kundu kwokwo, kyâli kola kyanya kyo'mutuula. Imiko ya yabo
bandu iri kwi'twe lyage.
6 Ku yukwo, umúgirire ngiisi kwo ubwini. Si utamúleke mbu afwagage mu mutuula.
7 «Si bagala Barizilaayi, Umugiryadi, boohe, ukizi bagirira amiija. Ukizi bayegereza ha
byokulya ku mutima úgushenguusiri. Mukuba, ikyanya n'gapuumuka mukulu wawe
wa Habusalumu, bâli kizi nguya-nguya.
8 «Na kwakundi, ukengeere Shimeyi mugala Gera we'Bahuriimu, mwene Binyamiini.
Ulya Shimeyi, ikyanya n'gatibitira uluhande lwe'Mahanayimu, anandaaka bweneene.
Kundu kwokwo, ikyanya akamanukira ha lwija Yorodaani, nanamúbiikira indahiro
kwi'ziina lya Nahano kwo ndagamúyita.
9 Kundu kwokwo, keera akayikululira umwama. Mbwini kwo ulyagagi mwitegeereza,
unakoli yiji ngiisi kwo ugamúgirira. Kundu akola mushaaja, utamúleke. Si uyami
múyita.»

Dahudi afwa

10 Mwami Dahudi, ikyanya akashaaja, banamúziika haaho mu kaaya kaage, i
Yerusaleemu.
11 Dahudi âli mali hisa myaka makumi gana atwaziri mu kihugo kye'Hisiraheeri.
Akatee hisa imyaka irinda atwaziri i Heburooni, abuli hisa ne'gindi myaka makumi
gashatu ni'shatu atwaziri i Yerusaleemu.
12 Mugala wage wa Sulumaani anaba ye bwatiiri ku kitumbi kyage kye'kyami. Ubwami
bwage, bwanaba bukoli sikamiri.

Hadoniya naye afwa

13 Lusiku luguma, Hadoniya mugala Hagiti anagenda imunda Batisheeba nyina wa
Sulumaani. Batisheeba anamúbuuza: «Ka wayija mu mutuula?» Na wa naye, ti: «Ee,
mutuula!
14 Si ngola ni'gambo lyo ngakuhuuna.» Batisheeba, ti: «Limbwire.»
15 Ulya Hadoniya, ti: «Uyiji kwo nie wâli ngayimikwa, nga kwa'Bahisiraheeri booshi
bâli langaliiri. Haliko, bitakaziga. Si mulumuna wani anaba ye gayima. Kwokwo, kwo
Nahano âli loziizi.
16 Buno, nayiji kuhuuna igambo liguma naaho. Nakuyinginga, utandahirire.»
Batisheeba anamúbwira: «Lidetage.»
17 Hadoniya anamúshuvya kwokuno: «Nakuyinginga umbwirire mwami Su-
lumaani ambanguule nyange ulya Habishaagi, Umushuneemu-kazi. Nyiji kwo mango
wamúmbwirira, atagalahira.»
18 Batisheeba, ti: «Bwija! Ngagendi ganuuza mwami.»
19 Kwokwo, Batisheeba anagendi detera Hadoniya imunda mwami.
Mwami, iri akabona nyina Batisheeba, anayimuka ku kitumbi kyage kye'kyami,
anagendi músanganira, anayinama imbere lyage, anashubi bwatala ku kitumbi kyage,
anatuma kwo baleetere nyina naye ikitumbi. Ne'ri Batisheeba akaba akoli bwatiiri
uluhande lwe'lulyo lwa mwami,
20 anamúbwira: «E mwami, ndi ni'goorwa liniini, lyo ngakubwira. Nakuyinginga
utalahire.» Mwami naye, ti: «Ngiisi byo uloziizi, ubihuunage. Ndagakuyima byo.»
21 Batisheeba, ti: «Uhanguulage mukulu wawe wa Hadoniya, ayange Habishaagi,
Umushuneemu-kazi.»
22 Na wa Sulumaani, ti: «E maawe, uyo Habishaagi, kutagi leero we wayiji múhuunira
Hadoniya? Bwo ye fula, ka kutali kumúhuunira ngana ubwami bwani? Kiri no'mugingi
Habyataari no'mukulu wa'basirikaani, Yohabu mugala Zeruya, nabo bakola uluhande
lwage.»
23 Lyeryo, mwami Sulumaani anayami biika indahiro kwi'ziina lya Nahano, ti: «Uyo
Hadoniya, bwo ambuuna yiri igambo, akola agasingulwa itwe. Ne'ri bitangaba kwokwo,
Rurema yenyene anyite.
24 Nahano keera akakwiza umuhango gwage, mu kunzikamya ku kitumbi kyo'bwami
bwa daata Dahudi. Mbiiti umulangaaliro kwa'baana baani nabo, agabayimika. Kyo
kitumiri nabiika indahiro imbere lya Rurema, kwo Hadoniya ayitwe zeene kwa zeene.»

25 Mwami Sulumaani anayami lungika Benaya mugala Yehoyada, ti: «Genda
umúzimiize.» Lyeryo, Benaya anagendi múyita.

Sulumaani ayimula Habyataari

26 Ha nyuma, mwami anabwira umugingi Habyataari: «Undyoke mu masu, ugende
mu mbingiro zaawe i Hanatooti. Kundu ukwaniini ukuyitwa, haliko zeene, ndagaki
kuyita. Mukuba, ikyanya wâli kuguma na daata, wâli kizi betula Akajumba ke'Kihango
kya Nahano. Kiri mu malibu ga daata, mukalibuukira kuguma.»
27 Sulumaani anayimula Habyataari, ataki be mugingi wa Nahano. Kwokwo, kwo lirya
igambo likakoleka, lyo Nahano âli mali gwanwa adeta i Shiilo, hi'gulu lye'mbaga ya Heri.

Sulumaani ayiyogookola Yohabu

28 Ulya Yohabu, kundu yaho kare atâli yibiisiri ku Habusalumu, haliko ha nyuma
anayiji yibiika ku Hadoniya. Kwokwo, ikyanya Yohabu akayuvwa íbikakoleka ku
Hadoniya na ku Habyataari, anayami tibitira mwi'heema lya Nahano, anagwata
amahembe ga'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo.
29 Mwami Sulumaani, iri akabwirwa kwo Yohabu agendi yifunda mwi'heema lya
Nahano, analungika Benaya mugala Yehoyada, ti: «Genda umúzimiize.»
30 Benaya anagendaga mwi'heema lya Nahano, anamúbwira: «E Yohabu, mwami
akyula mbu uhuluke.» Na wa naye, ti: «Nanga! Ngafwira haahano.» Benaya
anagalukira imunda mwami, anamúganuulira ngiisi byo Yohabu adeta.
31 Mwami Sulumaani anayami kyula kwokuno: «Bwija! Ngiisi kwo adesiri yenyene,
kwo uganagira. Ugendi múyitira haaho-haaho ha katanda, ukabuli múziika. Kwokwo,
lyo ngayifwongooza ku mahube go akagira. Mukuba, keera akayita abandu bazira
buhube.
32 Akayita abandu babiri, buzira kutumwa na daata Dahudi. Ubwa mbere, akayita
Habineeri mugala Neeri, umukulu wa'basirikaani ba'Bahisiraheeri. Ha nyuma, anayita
na Hamaasa mugala Yeteeri, umukulu wa'Basirikaani ba'Bayuda. Yabo bombi, bo bâli
riiri bandu bo'kuli ukumúhima. Kwokwo kwo Yohabu, imiko ya yabo bandu, Nahano
akamúbetuza yo.
33 «Ee! Imiko yabo bombi, igayama iri kwi'twe lya Yohabu, na ku lye'mbaga yage,
halinde imyaka ne'myakuula. Haliko Dahudi, kuguma na'bandu be'bibusi byage, boohe,
bagayama bali no'mutuula gwa Nahano.»
34 Kwokwo, ulya Benaya anagalukira imunda Yohabu, anayami múyita, anagendi
múziika mu ndalo yage íyâli mwi'shamba.
35 Ikyanya mwami akaba keera ashaaza Yohabu, anakuza Benaya mugala Yehoyada,
akizi ba ye mukulu wa'basirikaani. Na'handu ho'lya mugingi Habyataari, anabiika
Saadoki.

Sulumaani ayiyogookola Shimeyi

36 Ha nyuma, mwami anatumira Shimeyi. Ne'ri akayija, anamúbwira: «Uyubakage
muno mu kaaya ke'Yerusaleemu, unatuule mwomuno. Si utakolwe kwo wahuluka mwo.
37 Iri nangabona kwo wahuluka mwo, unajabuke umusima gwe'Kidorooni, iri ulwawe
lwahika. Umuko gwawe, gugaaba guli kwi'twe lyawe wenyene.»
38 Shimeyi anashuvya: «E waliha, ngiisi kwo wadeta, buli bwija ngana.» Shimeyi
anahisa isiku nyingi, atuuziri i Yerusaleemu.
39 Ulya Shimeyi, iri hakalenga imyaka ishatu, abaja baage babiri banatolokera imwa
mwami Hakishi mugala Maka. Shimeyi, mbwe'myazi imúhikire, kwa'bakozi baage
bakoli ba i Gaati,
40 anashonera ku punda wage, anagenda yo, imwa mwami Hakishi, gira agendi
balooza. Ne'ri akababona, anabagalulira i kaaya.
41 Mwami Sulumaani anabwirwa kwo Shimeyi akahuluka mu Yerusaleemu, anagenda
i Gaati, keera anagaluka.
42 Lyeryo, mwami anamútumira, anamúbwira kwokuno: «Si n'gakubikiisa indahiro
kwi'ziina lya Nahano kwo utahuluke mu Yerusaleemu! Nanakukengula ku bweranyange
kwe'ri wangahuluka mu kano kaaya, unagende ahandi kwo hakaba hooshi, iri ulwawe
lwahika. Wananjuvya, ti: "Kwo wadeta, buli bwija. Nayuvwa."
43 Aaho! Si keera wahongola indahiro yo ukabiika kwi'ziina lya Nahano. Kundu
n'gakuheereza ulubaaja, utanaki lutwaza.
44 «Amabi go ukakolera daata Dahudi, ugayiji-yiji ku bweranyange. Kyo kitumiri
naawe buno, Nahano akola agakuhana.
45 Si niehe, Nahano agakizi ngashaanira. Ikitumbi kyo'bwami kya Dahudi kigayama
kisikamiri imbere lyage imyaka ne'myakuula.»

46 Lyeryo, mwami anahanguula Benaya mugala Yehoyada, kwo agendi yabiira
Shimeyi. Ne'ri akamúhulukana, anamúyita.
Kwokwo, kwo'bwami bwa Sulumaani bukasikama.

3

Sulumaani ayanga munyere Faraho

1 Mwami Sulumaani, bo na mwami we'Miisiri, bakanywana ikihango. Kyanatuma uyo
Sulumaani agayanga munyere Faraho, anamúleeta i Yerusaleemu. Ku yikyo kyanya,
uyo munyere anatee beera mu Kaaya ka Dahudi, halinde ku kyanya Sulumaani akayusa
ukuyubaka akaage kajumiro, kiri ne'nyumba ya Nahano, no'luzitiro lwa'kaaya.
2 Ku yikyo kyanya, bwe'nyumba ya Rurema itâli zaazi yubakwa, abandu banagender-
era ukukizi tanga amatuulo mu marango.
3 Sulumaani âli kuuziri Nahano bweneene. Na ngiisi magambo go yishe Dahudi âli
mali múhanuula, anakizi gasimbaha. Kundu kwokwo, âli kizi na tanga amatuulo mu
marango, iri anayokya no'mubadu.

Sulumaani ahuuna Rurema ubwitegeereze

4 Lusiku luguma, mwami Sulumaani anagenda kwi'rango lye'Gibyoni,* mukuba ho
hâli handu haabo hahamu ho'kuyikumba, anatangira Rurema ha'matuulo kihumbi
go'kusiriiza lwoshi.
5 Ikyanya Sulumaani âli ki riiri yaho i Gibyoni, bwanaba bukola bushigi, Nahano
anamúhulukira kwo mu birooto, anamúbwira: «Ngiisi byo uloziizi, ubimbuune.
Ngakuheereza byo.»
6-7 Uyo Sulumaani anamúshuvya kwokuno: «E Nahano Rurema wani, daata Dahudi,
umukozi wawe, âli kizi kukolera mu kati ko'kuli. Kwanâli riiri ku njira íkwaniini, na
ku mutima úgushenguusiri. Kyo kitumiri ukamúyereka urukundo lwawe. Kiri na
zeene, uki múkuuziri bweneene. Mukuba, keera wanyimika, nie mugala wage, gira
nimúgomboole, na mbwatale ku kitumbi kyage kye'kyami.
«Naani buno, ndi mukozi wawe. Kundu kwokwo, ngiri mwana mwanuke, ndayiji
ngiisi kwo ngakizi kola.
8 Kundu ngwaniini ukukizi twala yaba bandu baawe, haliko, bali kandaharuurwa.
9 Ku yukwo, nakuhuuna umbeereze umutima gwo'bwitegeereze, gira ndonge ukukizi
batwala bwija. Unjoboleese ukukizi sobaanura amiija na'mabi. Buzira kwokwo, ndaaye
úwangahasha ukutwala yaba bandu baawe, banakoli luguusiri.»
10 Ikyanya Sulumaani akashuvya kwokwo, kwanashambaaza Nahano bweneene.
11 Kyanatuma agamúbwira kwokuno: «Utagweti ugayihuunira mbu urambe imyaka
mingi. Utanayihuunira ubugale, kandi iri mbwa'bagoma baawe bashereezibwe. Haliko,
wayihuunira ubwitegeereze, gira ulonge ukutwa imaaja, unakizi kola íbikwaniini.
12 «Buno, ngakukolera nga kwo wambuuna. Ngakuheereza ubwitegeereze no'bwenge.
Na yubwo bwitegeereze bwawe, ndaaye gundi mundu úzindi buhaabwa. Kiri ne'nyuma
lyawe, hatagaki boneka umundu úli nga we.
13 «Na kwakundi, ngakuheereza kiri na byo utambuuna. Ngakuheereza ubugale,
unagingikwe bweneene ukuhima abandi baami booshi ábagaaba ho ku kyanya kyawe.
14 Ne'ri wangakizi ngulikira, unakizi simbaha imaaja zaani nga kwo yisho Dahudi âli
kizi gira, ngakulamiisa.»
15 Sulumaani, iri akasisimuka, anasobanukirwa kwo ashuba mu loota. Anagalukira
i Yerusaleemu, anayimanga imbere lya'Kajumba ke'Kihango kya Nahano. Anatanga
amatuulo go'kusiriiza lwoshi, na go'kuyerekana ingoome. Ha nyuma, anagirira abakozi
baage booshi ulusiku lukulu.

Sulumaani atwa ulubaaja ku bwitegeereze

16 Lusiku luguma, bakazi babiri bashule bakayija imwa mwami Sulumaani.
17 Muguma wabo, anamúbwira: «E Nahamwitu, twe no'yu witu, tutuliinwi nyumba
nguma. Niehe, n'gabuta umwana mutabana, mu masu gaage.
18 Ha nyuma lye'siku zishatu, naye anabuta umwana mutabana. Ndaanaye gundi ye
tushubanwa mu nyumba, tútali twe naye naaho.
19 «Iri haaba bushigi, anagwejerera umwana wage, anamúyita.
20 Kahola-masiga, ikyanya ngiri mwi'ro, anavyuka, anayiji nyomboola uwe'mwani,
anagendi múgwejeza ku ngingo yage. Ha nyuma, anayabiira ikirunda kyo'we mwage,
anayiji kilambika ha butambi lyani.

---

* **3:4 3.4** Ku yikyo kyanya, lirya Iheema lye'mihumaanano kiri na kalya katanda ka'matuulo go'kusiriiza, byâli ki riiri i Gibyoni.

21 «Mbu nvyukage shesheezi, gira nyoze umwana, nanagwana akoli fwiri. Haliko, iri
n'gamúhenandula bwija, nanabona kwo atali ye mwana nabuta.»
22 Lyeryo, ulya wabo, ti: «Nanga! Uwe'mwani, ye mugumaana. Si uwe'mwawe, ye
koli fwiri.»
Ulya mukazi wa mbere, anamútolerania, ti: «Aahabi! Uwe'mwawe ye fwiri. Si
uwe'mwani, yono úkiri mugumaana.» Kwokwo, kwo yabo bakazi bombi bâli gweti
bagahaliira imbere lya mwami.
23 Iri hakatama, mwami anadeta: «Ngiisi muguma winyu agweti agaadeta: "Umwana
mugumaana ye we'mwani. Na úfwiri, ye we'mwawe." Ugundi anadete: "Aahabi! Úfwiri
ye we'mwawe. No'mugumaana ye we'mwani."
24 Aaho! Mundeetere ingooti!»
Ne'ri bakagileetaga,
25 mwami anadeta kwokuno: «Uyu mwana mugumaana, mumútole bitolo bibiri.
Munaheereze ngiisi mukazi ikitolo kiguma.»
26 Lyeryo, ulya mukazi úwâli riiri nyina wo'mwana mugumaana, anamúyuvwirwa
indengeerwa, anayami bwira mwami: «We kongwa! Uyo mwana mugumaana,
utamúyite. Haliko, umúheereze uwitu, abe ye gamútwala.» Ulya wabo naye, ti:
«Aahabi! Uyu mwana, atolwe bitolo bibiri, gira tweshi tumúbule.»
27 Lyeryo, mwami anakyula: «Leka! Mutaki yite umwana. Mumúheereze umukazi
wa mbere, abe ye gamútwala. Mukuba, ye nyina.»
28 Abahisiraheeri booshi, iri bakayuvwa ngiisi kwo mwami akatwa ulubaaja, ba-
nasoomerwa bweneene, banabona kwo Rurema keera akamúheereza ubwitegeereze,
halinde alonge ukukizi twa imaaja ku njira íkwaniini.

4

Abatwali ba Sulumaani

1 Mwami Sulumaani anaba mwami we'kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri.
2 Abakulu baage, bo baaba:
Hazariya mugala Saadoki, ye wâli mugingi.
3 Herihorefu na Ahiya, bagala Shiisha, bo bâli riiri bandisi. Yoshafaati mugala Ahiludi,
ye wâli mwandisi wa íbikakoleka.
4 Benaya mugala Yehoyada, ye wâli mukulu wa'basirikaani. Saadoki na Habyataari,
bo bâli riiri bagingi.
5 Hazariya mugala Natani, ye wâli mukulu wa baguvuruneeri. Zabudi mugala Natani,
ye wâli mugingi, anâli ye mwira wa mwami.
6 Ahishaari, ye wâli mukulu wa'kajumiro. Hadoniramu mugala Habuda, ye wâli
mwimangizi we'mikolwa ya'kahaati.
7 Mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, Sulumaani âli biisiri baguvuruneeri ikumi na
babiri. Yabo bakulu, bâli haabirwi umukolwa gwo'kukizi koza ibyokulya bya mwami,
kiri na bye'mbaga yage. Ku ngiisi mwaka, ngiisi muguma wabo âli kizi sheegula i bwami
mwezi muguma-muguma.
8 Yabo baguvuruneeri, bo baaba:
Mugala Huuri, ye wâli yimangiiri uluhande lwe'migazi ye'Hifurahimu.
9 Mugala Dekeeri, ye wâli yimangiiri akaaya ke'Makaazi, na'ke'Shalabiimu, na'ke'Beeti-
Shemeeshi, na'ke'Heloni-Betihanaani.
10 Mugala Heseedi, ye wâli yimangiiri akaaya ke'Harubooti, anâli yimangiiri i Sooko,
ne'kihugo kyoshi kye'Hefeeri.
11 Mugala Habinadabu, ye wâli yimangiiri iporoveesi yoshi ye'Nafati-Doori. Mukaage ye
wâli Tafati munyere Sulumaani.
12 Baana, mugala Ahiludi, ye wâli yimangiiri akaaya ke'Tanaaki, na'ke'Megido,
no'luhande lwoshi lwe'Beeti-Shehani úluli hoofi na'kaaya ke'Zaretani, uluhande
lwe'kisaka lwa'kaaya ke'Yezereheri. Âli twaziri ukulyokera i Beeti-Shaani
no'kugenderera i Habeeri-Mehola, halinde unatambuke akaaya ke'Yokimaamu.
13 Mugala Gebeeri, ye wâli yimangiiri akaaya ke'Ramooti-Giryadi kuguma no'twaya
tuniini twe'Giryadi útwâli riiri twa Yahiiri mugala Manaasi, anâli yimangiiri ikihugo
kye'Harigobu, mu Bashaani. Yikyo kihugo, kyâli riiri no'twaya tuhamu makumi
galindatu tuzitire, ne'nyiivi zaatwo, zâli ne'migaliro ye'miringa.
14 Ahinadabu mugala Hido, ye wâli yimangiiri i Mahanayimu.
15 Ahimaazi, ye wâli yimangiiri ikihugo kye'Nafutaali. Mukaage ye wâli Basemati
munyere Sulumaani.
16 Baana, mugala Hushayi, ye wâli yimangiiri ikihugo kye'Hasheeri na kye'Bihalooti.

17 Yoshafaati mugala Parwa, ye wâli yimangiiri ikihugo kye'Hisakaari.
18 Shimeyi mugala Hela, ye wâli yimangiiri ikihugo kye'Binyamiini.
19 Gebeeri mugala Huuri, ye wâli yimangiiri ikihugo kye'Giryadi, ne'kye'mwa mwami Sihooni wa'Bahamoori, ne'kye'mwa mwami Hoogi we'Bashaani.
Kuguma na yaba baguvuruneeri ikumi na babiri, hâli riiri guvuruneeri muguma uwâli yimangiiri ikihugo kyoshi kye'Buyuda.

Ubutwali bwa Sulumaani bwagashaanirwa
20 Yabo Bayuda na'Bahisiraheeri, bâli riiri kanyegete, nga mushenyu kwi'buga. Bâli kizi lya no'kunywa, banakizi yishambaaza.

5

1 Mwami Sulumaani âli twaziri agandi maami gooshi, ukulyokera ku lwiji luhamu Hefuraati, no'kuhikiza mu kihugo kye'Bufirisiti, halinde na ku lubibi lwe'Miisiri. Ikyanya Sulumaani âli ki riiri ho, yabo baami booshi bâli kizi múkolera, banakizi ramburira imwage.
2 Uyo Sulumaani kuguma na'bakozi baage, ngiisi lusiku, bâli kizi lya itooni mwenda zo'mushyano mulembu, ne'tooni ikumi na munaana zo'mushyano ngana.
3 Ku ngiisi lusiku, bâli kizi baaga ingaavu ízishishiri ikumi-kumi, ne'zindi ngaavu makumi gabiri-gabiri ukulyoka mu ndagiriro, ne'bibuzi igana-igana, kuguma ne'mbongo, no'tusa, ne'nzobe, ne'ngoko ízishishiri.
4 Sulumaani âli gaziizi ibihugo byoshi íbiri imuga yo'lwiji Hefuraati, ukutondeerera mu kaaya ke'Tifusa, halinde mu ke'Gaza. Ibihugo byoshi bya'batuulani baage, byanaba no'mutuula.
5 Ikyanya Sulumaani âli ki riiri ho, Abayuda booshi, na'Bahisiraheeri booshi, bâli tuuziri mu butoge. Ngiisi mundu âli jeberiiri mu milandira yage ye'mizabibu, na mu biti bye'mitiini.
6 Sulumaani âli gweti ibitunda íbyangayingira mwe'fwarasi bihumbi makumi gana, zo'kubulula amagaare. Ne'fwarasi zaage zooshi zâli bihumbi ikumi na bibiri.
7 Mu balya baguvuruneeri baage ikumi na babiri, ku ngiisi mwezi, muguma-muguma âli kizi sheegula mwami ibyokulya, kuguma na balya booshi ábâli kizi lya i bwami. Ndaabyo íbyâli kizi bulika.
8 Bâli kizi leeta no'bulo, ne'byasi byo'kuyahirira ifwarasi zo'kubulula amagaare, kuguma ne'zindi fwarasi. Ngiisi muguma âli kizi simbaha byo ategekerwa.

Ubwitegeereze bwa Sulumaani
9 Rurema akaheereza Sulumaani ubwitegeereze no'bumenyi bwingi. Bwâli luguusiri nga mushenyu kwi'buga.
10 Ubwitegeereze bwage, bukataluka bwa'bandu be'sheere, no'bwa'Bamiisiri booshi.
11 Bukataluka bwa'bandi bandu booshi, kiri no'bwa Hetani, wo'mulala gwa Hizira. Bwanataluka no'bwa bagala Mahooli: Hemani, na Kalikooli, na Darida. Kyanatuma iziina lyage ligalumbuuka mu mahanga.
12 Ulya Sulumaani akatwa imigani bihumbi bishatu, anatunga ne'nyimbo ingingwe ye'kihumbi.
13 Âli kizi yigiriza hi'gulu lye'biti, ukutondeerera ku mwerezi úguli i Lebanooni, halinde ku hisopo, íhiri mu landa hi'gulu lye'kigo. Anashubi yigiriza hi'gulu lye'binyamiishwa, no'tunyuni, na íbiri mu yibulula, kiri ne'fwi.
14 Abaami ba'mahanga gooshi, bâli kizi yiji yuvwa hi'gulu lyo'bwitegeereze bwage. Banakizi tuma abandu baabo, gira nabo bakizi yiji múyuvwiriza.

Sulumaani ayilingikania gira ayubake inyumba ya Rurema
(2 Kutondobola 2.2-15)
15 Mwami Hiraamu we'Tiiro, âli yamiri ali mwira wa Dahudi. Ne'ri akabwirwa kwo Sulumaani ye wayimikwa ahandu ha yishe, analungika abagingi, mbu bagendi múshagalukira.
16 Ha nyuma, Sulumaani naye anatuma indumwa imwa Hiraamu kwokuno:
17 «Uyiji kwo daata Dahudi, abagoma baage bâli kizi músokanana, anakizi balwisa. Kyanatuma atagahasha ukuyubakira Rurema inyumba yo'kumúyikumbira mwo. Si yabo bagoma, âli rindiriiri kwo Nahano agamúhimira bo.
18 «Haliko buno, Nahano, Rurema wani keera akambeereza umutuula imbande zooshi, ndanaki yobohiri. Mukuba umugoma, ndaakiye. Kiri na'makuba, ndaago.
19 Ku yukwo, keera nahiga kwo ngayubakira Rurema wani, inyumba yo'kumúyikumbira mwo. Mukuba, Nahano akalagaania daata kwokuno: “Ngabwataza

mugala wawe ku kitumbi kyawe kyo'bwami. Yoyo ye ganyubakira inyumba yo'kukizi
nyikumbira mwo.”
20 «Nga kwo uyiji-yiji, mu kati kiitu, ndaaye naluganda wo'kukuba ibiti. Si
yugwo mukolwa, mwe Basidooni muguyiji-yiji. Kwokwo, nakuyinginga, ukyu-
lage kwa'bakubi baawe be'biti, bagendi tabaalanwa na'be'mwani, bangubire ibiti
bye'myerezi ye'Lebanooni. Nganabahemba, nga ngiisi kwo ugambwira.»
21 Iyo ndumwa, iri Hiraamu akagilonga, anashambaala bweneene, anadeta: «Nahano
ahuuzibwe zeene! Keera akaheereza mugala Dahudi ubwitegeereze, halinde akizi twala
gulya mulala muhamu gwa'Bahisiraheeri.»
22 Hiraamu anamúlungikira ishuvyo, ti:
«Keera nayakiira indumwa yawe. Na bwo ukoli yifwijiri ibiti, nayemeera
ukukutumira ibiti bye'myerezi, kiri na bye'shindano.
23 Abandu baani bagakizi somba ibiniga ukulyoka i Lebanooni, banakizi bimanulira
ha nyaaja. Bagakizi bishweka ndundo-ndundo, binakizi leremba ku miiji, halinde
ngiisi ho ugambwira. Iyo munda, abakozi baani bagayiji bishwekuula, unabiyakiire.
Na ku biloziri imbembo, ugakizi mbeereza ibyokulya byo'kundiisa, kuguma na'bandu
be'mbaga yani.»
24 Uyo Hiraamu anakizi heereza Sulumaani ibiti bye'myerezi na bye'shindano, nga
kwo âli loziizi.
25 Sulumaani naye, anakizi heereza Hiraamu itooni bihumbi ndatu ze'ngano,
na'mavuta mashongoole, litiri bihumbi munaana. Âli kizi múlungikira byo ngiisi
mwaka, gira Hiraamu alonge ukukizi liisa imbaga yage.
26 Nahano âli kizi heereza Sulumaani ubwitegeereze, nga kwo akagwanwa
amúlagaania. Sulumaani bo na Hiraamu, bananywana ikihango, banatuula mu
mutuula.

Sulumaani akoleesa abandu ku kahaati

27 Ha nyuma, mwami Sulumaani anakuumania abandu bihumbi makumi gashatu mu
kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, banakizi yiji gira imikolwa ya'kahaati.
28 Yabo bandu, anabagaba mwo biso bishatu bya'bandu bihumbi ikumi-kumi. Yabo
bandu ba ngiisi kiso, âli kizi batuma i Lebanooni, gira bakizi gendi kola mwezi mugum-
muguma. Ha nyuma, banagaluke, banayiji beera i kaaya imyezi ibiri. Yabo booshi,
Hadoniramu ye wâli bayimangiiri.
29 Mu migazi, Sulumaani âli gweti mwa'babaaji ba'mabuye, bihumbi makumi
galimunaana, kuguma na'babetuzi bihumbi birinda.
30 Mwâli riiri na'bimangizi bo'mukolwa bihumbi bishatu na magana gashatu. Yabo
bimangizi, bakatoolwa na baguvuruneeri, gira bakizi yimangira abakozi booshi.
31 Yabo booshi, mwami anakyula kwo bakizi humba amabuye mahamu ge'kishingo,
banakizi gabaaja, hi'gulu lyo'kuyubaka ulutaliro lwe'nyumba ya Rurema.
32 Abuubasi ba Sulumaani, na'be'mwa Hiraamu, kiri na'bahinga ba mu kaaya
ke'Gebaali, banayusa ukulingaania ibiti na'mabuye byo'kugendi yubaka inyumba ya
Rurema.

6

Sulumaani ayubaka inyumba ya Rurema

1 Ikyanya Abahisiraheeri bakaba keera balyoka i Miisiri, hanalenga imyaka magana
gana na makumi galimunaana. Ne'kyanya mwami Sulumaani akahisa imyaka ina
atwaziri, anatondeera ukuyubakiisa iyo nyumba ya Nahano mu mwezi gwa kabiri úguli
mu detwa Zivu.
2 Iyo nyumba yâli ne'meetere makumi gashatu, ku meetere ikumi. Ne'kimango, zâli
meetere ikumi na zitaanu.
3 Imbarazaani yayo, yâli gweti ulubuga lwa zeezo meetere ikumi ukulyokera ku
butambi buguma bwe'nyumba halinde ku bundi. Yulwo lubuga lwâli yisiri imeetere
zitaanu.
4 Iyo nyumba, anagibiika kwo'twazo, twe'myahanya-myahanya.
5 Imbuga lye'yo nyumba, anayubaka ye'zindi nyumba zishatu ízishoneriini kwo. Yizo
nyumba, zâli nanisirwi ku bibambaazi bye'yo nyumba ya Rurema, na ku kisiika kyayo
kye'mbeka.
6 Yizo nyumba ízikayushuulwa, yi'dako yâli gweti ubwofi bwe'meetere zibiri ne'kitolo.
Ne'ya kabiri, yâli gweti ubwofi bwe'meetere zishatu. Ne'ya kashatu, yâli gweti
ubwofi bwe'meetere zishatu ne'kitolo. Ku yukwo, ikita kye'kibambaazi kye'mbuga
kye'yo nyumba ya Rurema, kyâli tandukiini, ukushaaga hi'dako halinde hi'gulu,

bwo Sulumaani âli kizi genda agakiniihya kwo, gira inguliro zo'kushiga ibisiika íbikananikwa, zitahumaanane ne'bibambaazi bye'nyumba ya Rurema.

7 Ikyanya iyo nyumba yâli kizi yubakwa, hatakayuvwikana izu lye'nyundo, kandi iri lye'sheenyo, kindi iri lye'kindi kyuma kyoshi. Mukuba, ikayubakwa na'mabuye ágâli kola mabaaje.

8 Ulwivi lwo'kuyingira mu kisiika ki'dako, lwâli riiri uluhande lwe'kisaka. Munda lyakyo, mwâli zungulusiibwi ulwingo lwa'bandu bâli kizi shonera kwo, mu kugenda mu nyumba ya ha kati, na mwi'rya ye'mbeka.

9 Kwokwo, iyo nyumba, Sulumaani anayusa ukugiyubaka, anagibiika mwi'daari lye'biti, ne'nguliro ze'biti bye'myerezi.

10 Ku biloziri birya bisiika íbyâli zungulusiri ikibambaazi kye'nyumba ya Rurema, ngiisi nyumba ya hi'gulu yâli gweti ikimango kye'meetere zibiri ne'kitolo. Ne'nguliro zaazo zikagirwa mu biti bye'myerezi, zanâli sikamiiri ku kibambaazi kye'yo nyumba ya Rurema.

11 Ku yikyo kyanya, Nahano anabwira Sulumaani kwokuno:

12 «Ugweti uganyubakira inyumba. Iri wangakulikira amahano gaani, unakizi simbaha ngiisi byo nakubwira, ne'maaja zaani zooshi, kwokwo lyo ngakukwigiza amagambo gooshi go n'galagaania yisho Dahudi.

13 Ngayiji tuula mu Bahisiraheeri. Ndanâye basige, kiri ne'hiniini.»

14 Kwokwo, Sulumaani anayusa ukuyubaka inyumba ya Rurema.

Ukulimbiisa mu nyumba ya Rurema
(2 Kutondobola 3.8-14)

15 Iyo nyumba, Sulumaani akahanguula kwe'bibambaazi byayo bilimbiisibwe mu nda ne'mbahwa ze'myerezi, ukulyokera haashi halinde kwi'daari. Akanahanguula kwo haashi, hayajwe imbahwa ze'shindano.

16 Ikisiika kye'kati, kyâli kizi detwa Handu Heeru bweneene. Yikyo kisiika, kyâli no'bula-bula bwe'meetere ikumi, kyanalimbiisibwa ne'mbahwa ze'myerezi ukutondeer-era haashi halinde hi'gulu.

17 Iyo nyumba, ubululi bwayo buhamu, bwâli riiri ne'meetere ikumi na zitaanu.

18 Mwi'yo nyumba, mwâli limbisiibwi ne'mbahwa ze'myerezi. Zanâli baajirwi kwe'bishushanio bye'mitanga-tanga, na byo'twaso. Mu nyumba yoshi, mwâli limbisi-ibwi na yeyo myerezi. Ndaanalyo ibuye íryâli kizi boneka.

19 Akalimbiisa bweneene kirya kisiika kye'kati, hakizi ba ho bagasingula Akajumba ke'Kihango kya Nahano.

20 Yikyo kisiika, imbande zaakyo zooshi, zâli hisiri meetere ikumi-kumi. Ne'kimango kyakyo, zâli zindi meetere ikumi. Kyâli kibugiirize kwe'nooro muguuhya

21 Munda ye'yo nyumba, Sulumaani âli bugiriziizi mwe'nooro, anatula ne'migufu ye'nooro yo'kukizi langa ikisiika kye'kati. Nakyo kyâli kibugiirize mwe'nooro.

22 Kwokwo, mu nda ye'yo nyumba yoshi, akabugiiriza mwe'nooro. Kiri na'katanda ákâli Ahandu Heeru, nako akakabugiiriza kwe'nooro.

23 Sulumaani anabajiisa bamakerubi babiri mu biti bye'mizehituuni, gira babiikwe Ahandu Heeru bweneene. Ngiisi muguma, âli ne'meetere zitaanu.

24 Ne'kyubi kya ngiisi muguma kyâli ne'meetere zibiri-zibiri ne'kitolo. Ibyubi byombi haguma, byâli ne'kimango kye'meetere zitaanu.

25 Makerubi wa kabiri, âli shushiini no'wabo wa mbere.

26 Ngiisi makerubi âli no'bula-bula bwe'meetere zitaanu.

27 Yabo bamakerubi, Sulumaani anababiika mu Kisiika Kyeru Bweneene. Ngiisi muguma âli kizi yimanga ha butambi lyo'wabo, banâli yajwiri ibyubi. Ikyubi kya muguma kyâli kizi huma ku kibambaazi kiguma. Ne'kyubi kyo'gundi kyâli kizi huma ku kindi kibambaazi. Ibindi byubi, byâli kizi humana kwo mu kati ke'kisiika.

28 Yabo bamakerubi, anababugiiriza kwe'nooro.

29 Ibibambaazi bye'bisiika byombi, akabihokoorora kwe'bishushanio bya bamakerubi, na bye'biti, na byo'twaso útuyasiizi.

30 Mu bisiika byombi, anabuga mwe'nooro kiri na haashi.

31 Mu kuyigala ikisiika kye'kati, anagiriisa inyiivi mu biti bye'mizehituuni, zo'kuyigulira imbande zombi. Ikita kye'nguliro na kye'bihamambiro byo'lwivi, kyâli niihiri ubugira kataanu ukuhima ikita kye'kibambaazi.

32 Ku yizo nyiivi, kwâli kulabike ibishushanio bya makerubi, na bye'biti bye'bigazi, na byo'twaso útuyasiizi. Yabo bamakerubi, kiri na yibyo biti, anabibuga kwe'nooro.

33 Banashubi lingaania inyiivi zo'kuyigala ikisiika kihamu. Nazo, ibihamambiro byazo
byâli bye'biti bye'mizehituuni. Ikita kyabyo kyâli niihiri ubugira kana ukuhima ikita
kye'kibambaazi.
34 Inyiivi zombi zikagirwa mu biti bye'shindano. Na ku ngiisi lwivi, kwâli isenyera
zibiri.
35 Ku yizo nyiivi, anahokoorora kwe'bishushanio bya bamakerubi, na bye'biti
bye'bigazi, na byo'twaso útuyasiizi. Yibyo bishushanio, anabibugiiriza kwe'nooro.
36 Ha nyuma, ikibambaazi kye'kati, banakizungulusa imiziizi ishatu ya'mabuye
mabaaje íyâli kizi sigaana, banabiika no'muziizi muguma gwe'nguliro ze'biti
bye'myerezi.
37 Ikyanya Sulumaani akahisa imyaka ina atwaziri, mu mwezi gwe'Zivu, lye'ndaliro
ze'nyumba ya Nahano zikabiikwa.
38 Ne'ri hakaba mu mwaka úgugira gwi'kumi na muguma, mu mwezi gwo'munaana
úguli mu detwa Buli, lyo bakayusa byoshi, nga ngiisi kwo bikashungikwa. Kwokwo,
imyaka yoshi yo'kuyubaka, ikahika irinda.

7

Sulumaani ayubaka akajumiro

1 Mwami Sulumaani anahisa imyaka ikumi ni'shatu, agweti agayubakiisa akajumiro
kaage.
2 Akatee yubakiisa inyumba íyâli kizi buuzibwa Lubako lwe'Lebanooni. Iyo nyumba
yâli ne'meetere makumi gataanu, ku meetere makumi gabiri na zitaanu. Ne'kimango,
zâli meetere ikumi na zitaanu. Iyo nyumba, idaari lyayo lyâli lishashe ku mitambaazo
ye'biti bye'myerezi. Ne'yo mitambaazo yâli mishige ne'nguliro ze'biti bye'myerezi. Yizo
nguliro nazo, zâli ndengeke mwe'miziizi ina.
3 Kwi'yo mitambaazo kwâli leeziri imiziizi ishatu. Na ngiisi muziizi gwâli ne'nzizi
ikumi na zitaanu. Kwokwo, inzizi zooshi zâli hisiri makumi gana na zitaanu, zanâli
sikamiiri ku zirya nguliro.
4 Ku ngiisi luhande lwe'yo nyumba, kwâli riiri imiziizi ishatu yo'twazo útwâli kizi
lolana.
5 Imbande zooshi ze'nyiivi, zâli yumiini. Ngiisi kwo zâli ahandu hashatu, zâli kizi
langiizania.
6 Anayubakiisa imbarazaani ye'meetere makumi gabiri na zitaanu, ku meetere ikumi
na zitaanu. Iyo mbarazaani yâli riiri mwe'nguliro. Ne'mbere lyayo hâli fundusiri akatwe
kaniini.
7 Sulumaani anayubakiisa no'bululi buhamu bwo'kukizi twira mwe'maaja. Yubwo
bululi, bwâli kizi buuzibwa Bululi bwo'Kutwira mwe'maaja. Bwâli limbisiibwi ne'biti
bye'myerezi ukulyoka haashi halinde kwi'daari.
8 Inyumba yage yo'kutuula mwo yenyene, yâli riiri ha nyuma lyo'Bululi bwo'Kutwira
mwe'maaja. Yanâli shushiini na zirya zindi. Na bwo âli yaziri umuluzi-nyere wa mwami
we'Miisiri, kyanatuma naye agamúyubakira inyumba mwene irya.
9 Yizo nyumba zooshi, zikayubakwa na'mabuye ge'kishingo. Gâli mahamu bweneene,
ganatondeerera ku ndaliro halinde hi'gulu. Yago mabuye, gâli mabaaje no'musumeeni
mu nda ne'mugongo. Ganâli kizi baajwa ku lugero lwo bakabwirwa.
10 Bakayubaka indaliro mu kukoleesa akanyabungaka ka'mabuye ágakeyengiini.
Maguma, gâli no'bula-bula bwe'meetere zitaanu, na'gandi imeetere zina.
11 Ku yago mabuye, kwo bâli kizi lambika agandi mabuye mabaaje, kuguma ne'nguliro
ze'biti bye'myerezi.
12 Ulubuga luhamu lwa'kajumiro, lwâli zungulusirwi no'luzitiro lwe'miziizi ishatu
ya'mabuye mabaaje, no'muziizi muguma gwe'biti bye'myerezi. Yulwo lubuga, lwâli
shushiini no'lubuga lwe'nyumba ya Nahano, kuguma ne'mbarazaani zaayo.

Imikolwa ya Hiraamu

13 Mwami Sulumaani anatuma indumwa mu kihugo kye'Tiiro, kwo bagendi leeta yo
mundu muguma, iziina lyage Hiraamu.
14 Uyo Hiraamu, yishe âli mubutirwa we'Tiiro, si âli mali fwa. Na nyina âli kola
namufwiri, wo'mulala gwa Nafutaali. Uyo Hiraamu âli naluganda wo'kutula imiringa,
anâli riiri mwenge bweneene, anâli no'bulenga. Kwokwo, anayija, anakizi gira ngiisi
kwo Sulumaani âli loziizi.

Inguliro zibiri ze'miringa ze'nyumba ya Rurema
(2 Kutondobola 3.15-17)

15 Hiraamu analingaania inguliro zibiri ze'miringa. Ngiisi nguma yâli no'bula-bula
bwe'meetere mwenda. No'kuzunguluka, zâli meetere ndatu.
16 Ha nyuma, analingaania injembe zibiri ze'miringa. Ngiisi luguma lwâli ne'kimango
kye'meetere zibiri ne'kitolo. Yizo njembe, anazitereka ku yizo nguliro.
17 Ha nyuma, anazilingaaniza imigufu mu miringa, ne'njenga, bibe birimbiiso.
Kwokwo, zirya njembe kwo ziri zombi, anazishanira kwe'birimbiiso birinda-birinda.
18 Analingaania ne'kishushanio kya'makomamanga, anakishwekera ku zirya njenga
nzunguluse ku miziizi ibiri ye'nguliro, zinateresirwi ku zirya njembe.
19 Yizo njembe, zâli shushiini no'twaso twe'yungiyungi. Zanâli hisiri nga meetere
zibiri-zibiri.
20 Kwi'twe lya yizo njembe, kwâli kusoose birya bishushanio bye'bitumbwe
bya'makomamanga magana gabiri. Yibyo bitumbwe byoshi, byâli riiri ku miziizi.
21 Yizo nguliro zibiri, Hiraamu anazishinga mu mbarazaani ye'nyumba ya Rurema.
Inguliro yo'luhande lwe'kisaka, anagiyinika iziina Yakiini, (kuli kudeta: Rurema ye mu
sikamya). Na yo'luhande lwe'mbembe, anagiyinika iziina Bowazi, (kuli kudeta: Rurema
ye misi yani).
22 Yizo njembe, zâli limbisiibwi na íbiri nga twaso twe'yungiyungi. Kwokwo,
kwe'mikolwa yo'kulingaania inguliro ikayuta.

Nangungubanga we'ndango yo'mulinga
(2 Kutondobola 4.2-5)

23 Ha nyuma, Hiraamu anatula nangungubanga we'ndango. Iyo ndango, yâli
ne'meetere zitaanu, ukulyoka ku butambi buguma, halinde ku bundi. Ne'kimango
kyayo, zâli meetere zibiri ne'sendimeetere makumi gataanu. No'kugizunguluka, zâli
meetere ikumi na zitaanu.
24 Mwi'dako lye'mihiro yayo, mwâli mulimbiise ne'miziizi ibiri ye'bishushanio
bye'ndeha. Ku ngiisi meetere nguma, kwâli ibishushanio makumi gabiri. Yibyo
bishushanio bikatulwa mu miringa kuguma ne'ndango yonyene.
25 Iyo ndango yâli ndereke ku bishushanio ikumi na bibiri bye'shuuli. Ibishushanio
bishatu byâli kizi lola uluhande lwe'mbembe. Ne'bindi bishatu, byâli kizi lola lwe'muga.
Ne'bindi bishatu, byâli kizi lola lwe'kisaka. Ne'bindi bishatu, byâli kizi lola lwe'sheere.
Yibyo byoshi, imigongo yabyo yâli loziri mu nda. Ne'yo ndango yâli teresirwi hi'gulu
lyabyo.
26 Iyo ndango, imihiro yayo yâli ne'sendimeetere munaana. Ikanatulwa nga
ye'kikombe íkiri nga kaaso ke'yungiyungi. Iyo ndango yangayijula nga ne'litiri bihumbi
makumi gana.

Amagaare ge'miringa

27 Ha nyuma, Hiraamu analingaania amagaare ikumi mu miringa. Ngiisi liguma lyâli
ne'meetere zibiri, ku zibiri. Ne'kimango kyâli kye'meetere nguma ne'kitolo.
28 Yago magaare gâli malingaanie kwokuno: hâli ibinaniko bye'miringa íbyâli giziri
ulukanga. Hâli ne'bindi binaniko mwene yibyo byabo, íbyâli nanisirwi ku bihamambiro.
29 Na ku yibyo bihamambiro, kwâli nanisirwi ibishushanio bye'ndare, ne'bye'shuuli,
ne'bya makerubi. Mwidako lye'bishushanio bye'ndare, ne'bye'shuuli, mwâli yajirwi
ubwajo bwo'mulimbo, bunywengereze bwija.
30 Ngiisi igaare lyâli kizi ba na'mapine gana ge'miringa. Yago mapine, gâli kizi
zungulukira ku mihini ye'miringa. Iyo mihini yâli riiri nga bigingi ku tugongo twayo
tuna, mu kutereka kwe'rya ndango. Yibyo bigingi, na yago mapine ga'magaare
bikalingaanibwa kyanya kiguma. Na kwi'yo ndango, ku ngiisi kigingi kwâli kulimbiise
utwaso tuluke-luke.
31 Ulwivi lwa yiryo igaare, lwâli riiri lwa mubumbiri, lwanâli áhayinamusiri nga
he'kitolo kye'meetere mu ngango. I mugongo yalwo, yâli ibishushanio, ne'binaniko.
Yibyo bishushanio byâli bihokoorore, na yibyo binaniko byâli lingiini imbande zooshi,
si byohe, bitâli bya mubumbiri.
32 Yago mapine gana, gâli riiri mwi'dako lya birya binaniko, ganâli ne'kimango
kye'sendimeetere makumi galinda na zitaanu. Imihini íyâli kizi gagwata, yâli naniriini
no'lukanga lwi'gaare.
33 Yago mapine gâli riiri nga ga'magaare gi'zibo. Imihini yago, ne'jandi, ne'seeri,
ne'bindi byuma bye'kati, byoshi byâli riiri bya miringa mijongolole.
34 Mwidako lya ngiisi igaare, mwâli riiri imishigo ina, ínaniiri ku tugongo twalyo.
35 Ku ngiisi igaare, kwâli riiri umubumbiri gwe'sendimeetere makumi gabiri na
zitaanu. Kwanâli nanisirwi imigwaso, no'mutamba.

36 Ha kati ke'bihazo ne'binaniko bya ngiisi igaare, Hiraamu akahalimbiisa
ne'bishushanio bya bamakerubi, na bye'ndare, na bye'biti bye'bigazi, anabizungulusa
ne'bindi birimbiiso.
37 Yibyo bishushanio ikumi bya'magaare, byoshi byâli shushiini, byanâli no'lugero
luguma, ne'mbumbo nguma.
38 Hiraamu anashubi lingaania imitanga ikumi ye'miringa, muguma-muguma ku ngiisi
igaare. Ngiisi mutanga, gwâli no'buhamu bwe'meetere zibiri. Na ngiisi muguma gwâli
yijwiri amiiji nga litiri kihumbi na magana galindatu.
39 Uyo Hiraamu anabiika amagaare gataanu uluhande lwe'kisaka lwe'nyumba,
na'gandi gataanu uluhande lwe'mbembe. Na ku kagongo ko'luhande lwe'kisaka
kye'sheere, anahabiika indango.

Ibirugu bya mu nyumba ya Rurema
(2 Kutondobola 4.11–5.1)

40 Ha nyuma, Hiraamu anashubi lingaania inyungu, ne'mbahwa zo'kushamata,
ne'nzoozo zo'kubiikira umuko. Kwokwo, imikolwa yo Hiraamu âli kizi kolera mwami
Sulumaani hi'gulu lye'nyumba ya Nahano yanayuta.
41 Kuli kudeta kwo akamúlingaaniza: Inguliro zibiri,
ne'njembe zibiri ízikabiikwa ku yizo nguliro,
ne'njenga zibiri zo'kubwikira yizo njembe,
42 ne'bishushanio bya'makomamanga magana gana, hi'gulu lya yizo njenga zombi.
Ku ngiisi lushenga, kwâli leeziri imiziizi ibiri ya'makomamanga go'kulimbiisa zirya
njembe zibiri ízâli hi'gulu ku nguliro.
43 Akamúlingaaniza na'magaare ikumi kuguma ne'mitanga yago ikumi ígereriiri,
44 na nangungubanga we'ndango, ne'bishushanio bye'shuuli ikumi na bibiri
byo'kugitereka kwo,
45 ne'birugu byo'kubiikira umunyota-kiiko, ne'mbahwa zo'kushamata, ne'nzoozo
zo'kubiikira umuko.
Yibyo birugu byoshi íbyâli riiri mu nyumba ya Nahano, Hiraamu akabilingaania nga
kwo mwami Sulumaani akamúbwira. Yibyo byoshi, bikatulwa mu miringa, halinde
byanakeyengana.
46 Yibyo birugu byoshi, mwami akabituliikiza mu ndekeera ye'Yorodaani, mwi'bumba
lya ha kati ke'Sukooti ne'Zaretani.
47 Yibyo birugu, Sulumaani akabituliisa mu kanyamwala ke'miringa, halinde atanaki
menya ubuzito bwayo.
48 Kwokwo, Sulumaani akalingaania ne'bikolanwa byoshi bya mu nyumba ya Nahano:
Akatanda ke'nooro,
na'kashasha ke'nooro ko'kutereka kwe'mikate mitaluule imwa Rurema,
49 ne'biterekero bya'matara bitule mu nooro muguuhya, byo'kubiika imbere
lye'Kisiika Kyeru Bweneene, bitaanu uluhande lwe'kisaka, ne'bitaanu lwe'mbembe,
no'twaso, na'matara, ne'mbaazi, nabyo bye'nooro,
50 ne'nzoozo zo'kubiikira umuko, ne'mikasi, ne'nzoozo zo'kubiikira umuko,
na'masahaani, ne'sheetezo, nabyo bye'nooro muguuhya, ne'senyera ze'nooro,
zo'kugwata inyiivi ze'Kisiika Kyeru Bweneene, ne'zindi zo'kugwata inyiivi
ze'nyumba ya Rurema.
51 Iyo mikolwa yoshi ya mu nyumba ya Nahano, ikyanya mwami Sulumaani akagiyusa,
analeeta ibindu byoshi byo yishe Dahudi âli taaziri imwa Nahano. Kuli kudeta iharija,
ne'nooro, ne'birugu. Yibyo byoshi, anabisingula mu kihinda kya mu nyumba ya Nahano.

8

Akajumba ke'kihango kaleetwa mu nyumba ya Rurema
(2 Kutondobola 5.2–6.2)

1 Ha nyuma, mwami Sulumaani anatumira abashaaja booshi ba'Bahisiraheeri,
na'bakulu be'milala yabo, na'be'mbaga zaabo. Âli loziizi kwo bamúyijire i Yerusaleemu,
gira balyose Akajumba Kataluule ngiisi ho kâli ki riiri mu Kaaya ka Dahudi (kuli kudeta:
i Sayuni), banakatwale mu nyumba ya Rurema.
2 Kwokwo yabo booshi, banayiji kuumana imbere lya mwami Sulumaani. Lwâli riiri
lusiku lukulu lwa mu mwezi gwe'Hetanimu, kuli kudeta umwezi gwa kalinda.
3 Balya bashaaja booshi ba'Bahisiraheeri, iri bakahikaga, abagingi ba Rurema
banabetula yako Kajumba ke'Kihango.
4 Yabo bagingi na'Balaawi banakabungiisa kuguma ni'heema lye'mihumaanano, kiri
ne'birugu byoshi bitaluule.

5 Kalya Kajumba, mwami Sulumaani, na'Bahisiraheeri booshi, banakuumana imbere
lyako, banatanga amatuulo kandaharuurwa ge'ngaavu, na ge'bibuzi.
6 Ha nyuma, abagingi banayingiza kalya Kajumba ke'Kihango mu Kisiika Kyeru
Bweneene kya mu nyumba ya Rurema. Kanabeera mwi'dako lye'byubi bya bamakerubi.
7 Yabo bamakerubi bâli yajwiri ibyubi byabo hi'gulu lyako, na hi'gulu lye'mihini
yo'kukabetulira kwo.
8 (Iyo mihini, yâli riiri mila. Utusongo-songo twayo, umundu úyimaaziri Ahandu
Heeru, imbere lye'Kisiika Kyeru Bweneene, âli kizi gibona. Si ábali ha mbuga, boohe
batâli kizi gibona. Iyo mihini, halinde na zeene ikiri haaho.)
9 Kalya Kajumba, íbyâli riiri mwo naaho, gali galya mabuye gabiri mabaaje.* Musa
akagabiika mwo i Horebu, ku kyanya Abahisiraheeri bâli mali lyoka i Miisiri, banâli
mali nywana ikihango na Nahano.
10 Balya bagingi, mbu balyokage Ahandu Heeru, lyeryo ngana mu nyumba yoshi ya
Nahano mwanayijula ikibungu,
11 kiri mwo'bulangashane bwa Nahano. Yubwo bulangashane bwanayaka bweneene,
halinde abagingi batanaki longa ubulyo bwo'kugira umukolwa gwabo.
12 Sulumaani anadetaga kwokuno:
«E Nahano, keera ukagwanwa wadeta
kwo ugatuula mu kihulu kya namudidi.
13 Haliko buno, keera nakuyubakira inyumba ya kahebuuza,
gira ukizi tuula mwo imyaka ne'myakuula.»

Sulumaani agashaanira inyumba ya Rurema
(2 Kutondobola 6.12-42)

14 Ikyanya Abahisiraheeri booshi bâli ki yimaaziri yaho, mwami Sulumaani anabake-
banukira, anabagashaanira kwokuno:
15 «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi huuzibwa. Mukuba, ye kaheereza daata
Dahudi umuhango. Na buno, keera agukwiza, ku bushobozi bwage.
«Mukuba, akadeta kwokuno:
16 "Ukulyokera ku kyanya n'galyosa abandu baani, Abahisiraheeri, i Miisiri, ndaako
kaaya ko n'gataluula mu kati kaabo, mbu nyubakirwe mwe'nyumba, na nyikumbirwe
mwo. Haliko, n'gatoola Dahudi, kwo abe ye gakizi twala abandu baani."»
17 Sulumaani anashubi deta, ti: «Daata Dahudi akashungika kwo ayubakire Nahano
Rurema wa'Bahisiraheeri inyumba.
18 Kundu kwokwo, Nahano akamúbwira: "Bwo uloziizi ukunyubakira inyumba,
washungika bwija.
19 Kundu kwokwo, iyo nyumba, utali we gaginyubakira. Si mugala wawe, ye kola
úgagiyubaka."
20 «Kwokuno buno, Nahano keera akwiza umuhango gwage. Na ngola
mwami ahandu ha daata. Na buno, nie ngoli bwatiiri ku kitumbi kyo'bwami
bwa'Bahisiraheeri. Keera nanayubakira Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, inyumba
yo'kukizi múyikumbira mwo.
21 Keera nanalingaania ahandu ho kubiikira kalya Kajumba ke'Kihango. Mu kati
kaako, muli amagambo ge'Kihango kyo Nahano akanywana na bashokuluza biitu,
ikyanya akabashaaza i Miisiri.»
22 Haaho, Sulumaani anayimanga imbere lya'katanda ka Nahano, ne'mbere
lya'Bahisiraheeri booshi, anagolola amaboko gaage hi'gulu,
23 anahuuna Rurema, kwokuno:
«E Nahano, Rurema wa'Bahisiraheeri, ndaaye gundi Rurema úli ho, aba wa
mwi'gulu, kandi iri wa hano haashi. Abakozi baawe, ikyanya bagweti bagakukulikira
ku mitima yabo yoshi, muli mu nywana ikihango, unali mu kikwiza.
24 Aaho! Ukatanga umuhango imwa daata Dahudi, umukozi wawe, keera
wanagukwiza. Na buno zeene, ngiisi byo ukamúbwira ku kanwa kaawe, lyo wabikwiza,
mu kukoleesa ubushobozi bwawe.
25 «E Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, daata Dahudi âli mukozi wawe. Keera
ukamútangira gulya muhango, ti: "Iri bagala baawe bangakizi simbaha am-
agambo gaani, nga kwo wenyene wâli kizi gasimbaha, kwokwo mu bibusi byawe
byoshi, ugagenderera ukukizi ba no'mundu wo'kubwatala ku kitumbi kyo'bwami
bwa'Bahisiraheeri, halinde imyaka ne'myakuula."
«Kwokwo, e Rurema! Buno gulya muhango, ugukoleesagye.

* **8:9 8.9** *mabuye gabiri mabaaje* go gâli mayandike kwo zirya maaja ikumi.

26 Na buno, e Rurema wa'Bahisiraheeri! Yago gooshi, bwo keera ukagalagaania
daata Dahudi, umukozi wawe, nakuyinginga bweneene ugakoleese.
27 «E Rurema, ka wehe, wangayiji tuula mu kihugo? Nanga, maashi! Kiri na
mwi'gulu, kundu liri lihamu bweneene, si utangalikwira mwo. Aaho! Ka itali yo
haahe kwe'yi nyumba yo nakuyubakira, utangagikwira mwo?
28 «E Nahano Rurema wani, ndi mukozi wawe. Kwokwo, ikyanya ndi mu kuhuuna
ulukogo, mu kukuyinginga, undege amatwiri. Ngiisi byo ngweti ngakutakambira
zeene, ubiyuvwirize.
29 «Iyi nyumba, ukizi gilanga ubushigi ni'zuuba. Ukengeere ngiisi kwo ukadeta:
"Hano, ha'bandu bagakizi yiji yikumbira iziina lyani." Kwokwo, ikyanya ngakizi yiji
kuhuuna, ukizi nyuvwiriza.
30 Ndi mukozi wawe. Na'Bahisiraheeri nabo, bali bandu baawe. Kwokwo, ikyanya
tugakizi hindukira hano handu, iri tunakuyinginga, ukizi tuyuvwiriza. Kundu utuuziri
mwi'gulu, ukizi tuyuvwiriza, unatukoge.
31 «Hali ikyanya umundu angalegwa kwo ahubira uwabo, analeetwe mwi'yi
nyumba, gira ayiji biika indahiro imbere lya'katanda kaawe kwo atáhubiri.
32 Haaho, umúyuvwirize yaho mwi'gulu. Uhambuule abakozi baawe. Ngiisi úli
na'mahube, umútwire ulubaaja, ukukulikirana na'mahube gaage. No'muzira mahube,
umúleke, ukukulikirana na ngiisi kwo akwaniini imbere lyawe.
33 «Hali ne'kyanya Abahisiraheeri bangahuna imbere lyawe, banabe keera bahimwa
na'bagoma baabo. Haliko ha nyuma, banakugalukire, banayije mwi'yi nyumba,
banakuhuune ulukogo ku butuudu.
34 Haaho, ubayuvwirize yaho mwi'gulu, unabakoge ibyaha byabo. Na bwo bali
bandu baawe, unabagalulire mu kihugo kyo ukaheereza bashokuluza baabo.
35 «Hali ne'kyanya abandu baawe Abahisiraheeri bangakuhubira, kinatume invula
igahangama. Haliko ha nyuma, banahindukire hano, banakuhuune iri banahuuza
iziina lyawe, banatwikire na ku byaha byabo.
36 Haaho, ubayuvwirize yaho mwi'gulu. Ubakoge ibyaha byabo, unabayigirize
ukukizi kulikira injira ítungiini. Ha nyuma, unabaniekeze invula mu kihugo. Mukuba,
kino kihugo, we kabaheereza kyo, kwo bube buhyane bwabo.
37 «Hali ne'kyanya bangateerwa no'mwena, kandi iri kiija, kandi iri invula
ihangama, kandi iri ikibola kibashereegeza imbuto. Banganateerwa ne'nzige, kandi
iri bindi-bindi bizimu, kandi iri bateerwa na'bagoma, banalonge ubuhanya mu twaya.
38 «Haaho, iri abandu baawe bangakuyigonga ku kahinda. Ne'ri bangahindukira
iwe'yi nyumba, banakuyinginge mu kukugololera amaboko,
39 kwokwo, ubayuvwirize yaho utuuziri mwi'gulu. Ubakoge, iri unashuvya ngiisi
muguma ukukulikirana ne'njira yage. Mukuba, we yiji-yiji imitono ya'bandu booshi.
40 Kwokwo, lyo bakizi kusimbaha ku kyanya kyoshi kyo bagaaba bali mu kino kihugo
kyo ukaheereza bashokuluza biitu.
41 «Kiri ne'binyamahanga, hali ikyanya bangalyoka imwabo, banayiji kuhuuza,
42 bwo bayuvwa imyazi hi'gulu li'ziina lyawe lya kahebuuza, na ngiisi kwo uli mu
koleesa ubushobozi bwawe. Ku yukwo, iri bangayiji kutabaaza he'yi nyumba,
43 haaho, ubayuvwirize yaho imwawe mwi'gulu. Ngiisi byo bagakuhuuna, ubakol-
ere byo. Kwokwo, lya'bandu ba'mahanga gooshi balonge ukukumenya, banamenye
kwe'yi nyumba, nagiyubaka hi'gulu li'ziina lyawe. Banakizi kusimbaha nga kwa'bandu
baawe Abahisiraheeri nabo bakusimbahiri.
44 «Hali ne'kyanya wangahanguula abandu baawe kwo bagendi lwisa abagoma
baabo. Iri bangakizi hinduka mu kukuhuuna, banalangiize kano kaaya kataluule,
ne'yi nyumba yo n'gayubaka hi'gulu li'ziina lyawe,
45 haaho, ubayuvwirize yaho mwi'gulu, unabaheereze ubuhimi.
46 «Tuyiji-yiji kwa'bandu booshi bali mu yifunda mu byaha. Kiri na'bandu
baawe, hali ikyanya bangakuhubira. Kwokwo, hali ikyanya ugaaba ukoli barakariiri,
unababiike mu maboko ga'bagoma baabo. Yabo bagoma, banabagwate imbira,
banabatwale imbohe, haba hala, kandi iri hoofi.
47 «Iyo munda i mahanga, hali ikyanya abandu baawe bangayitoneesa boonyene,
banatwikire ku byaha byabo, banakuyinginge, ti: "Yayewe! Keera twayifunda mu
byaha. Twanahabuka, twanagira ibitalaalwe."
48 Ikyanya bagaaba bakola mu kihugo kya'bagoma baabo, banakugalukire ku nzaliro
zaabo zooshi, na ku mitima yabo yoshi. Banakuhuune iri banakizi langiiza iwa kihugo
kyabo, na kano kaaya ko ukataluula, kiri ne'yi nyumba yo nayubaka hi'gulu li'ziina
lyawe,
49 maashi ubayuvwirize yaho imwawe mwi'gulu, unabatabaale.

50 Ngiisi ábagaaba bayifunda mu byaha, banahune imbere lyawe, ubakoge. Kiri
na'bagoma baabo, nabo balonge ukukejeererwa.
51 Si Abahisiraheeri balyagagi bandu baawe! Keera ukabalyosa i Miisiri, mu kirya
kiberekaana kyo'muliro.
52 «Twe na'bandu baawe Abahisiraheeri, tuli bakozi baawe. Na tweshi tugweti
tugakutabaaza. Kwokwo, utuyuvwirizagye.
53 E Nahamwitu, Rurema, twehe, keera ukatuhandula ne'binyamahanga, gira tube
bandu baawe. Kwokwo, kwo ukagwanwa wamenyeesa Musa, umukozi wawe, ku kyanya
ukashaaza bashokuluza biitu mu kihugo kye'Miisiri.»

Sulumaani agashaanira Abahisiraheeri

54 Ku kyanya Sulumaani âli gweti agahuuna Nahano, âli fukamiri imbere lya'katanda.
Na'maboko gaage, âli gagolwiri hi'gulu.
55 Ha nyuma, anayimuka, anagashaanira Abahisiraheeri booshi ábâli kumaniri yaho,
mu kudeta kwi'zu lihamu, kwokuno:
56 «Nahano ahuuzibwe! Mukuba, keera akaluhuula abandu baage, Abahisiraheeri,
nga ngiisi kwo akabalagaania. Ee! Imihango yo akahaana ukulengera umukozi wage
Musa, tukoli bwini kwo ndaagwo kiri no'muguma úgukafwa ubusha.
57 Kwokwo, Rurema Nahamwitu, akizi ba kuguma na nyiitu, nga kwokulya âli kizi
ba kuguma na bashokuluza biitu. Atagire mbu atulekeerere, kandi iri atujandirira.
58 Si akizi tuloza imwage, halinde tukizi múkulikira. Tukizi simbaha imaaja
zaage, na'mahano gaage, na'mategeko gaage. Mukuba, yibyo byoshi, byo akasikiiriza
bashokuluza biitu.
59 «Yaga mahuuno gooshi, keera nagahuuna imbere lya Rurema Nahamwitu.
Kwokwo, akizi yama ali mu gakengeera, ubushigi ni'zuuba. Akizi ngashaanira, nie
mukozi wage, kuguma na'bandu baage Abahisiraheeri. Akizi tutabaala tweshi ku
magoorwa giitu ga ngiisi lusiku.
60 Kwokwo, lya'bandu ba'mahanga gooshi bagaamenya ku kasiisa kwo Nahano ye
Rurema, na kwo ndaanaye gundi.
61 «Aaho! Muyamage muli bemeera imwa Nahano Rurema witu. Mu siku ízâye yije,
mube muki simbahiri amahano gaage, ne'maaja zaage, nga kwo mugweti mugaagira
zeene.»

Inyumba ya Rurema yataluulwa imwage
(2 Kutondobola 7.4-10)

62 Haaho, mwami Sulumaani, kuguma na'Bahisiraheeri booshi, banatangira Nahano
amatuulo.
63 Bakamútangira ingaavu bihumbi makumi gabiri na bibiri, ne'bibuzi bihumbi igana
na makumi gabiri, gabe matuulo go'kuyerekana ingoome. Kwokwo, kwo mwami,
na'Bahisiraheeri booshi, bakagira ulusiku lukulu lwo'kutaluula inyumba ya Nahano.
64 Yago matuulo gooshi, gatakakwira ku kalya katanda ko'mulinga ákâli imbere lya
Nahano. Kwokwo, lwolwo lusiku, mwami anataluula ulubuga lwe'kati, úlwâli imbere
lye'nyumba ya Nahano. Haaho, anatangira ha'matuulo go'kusiriiza lwoshi, na'matuulo
go'mushyano, kiri ne'binyule bya'matuulo go'kuyerekana ingoome.
65 Uyo Sulumaani, anahisa isiku zirinda agweti agakulikiriza ulusiku lukulu
lwe'bitunda imbere lya Nahano Rurema, ali kuguma na'Bahisiraheeri booshi. Hâli
riiri ikizimya-izuuba kya'Bahisiraheeri, bo'kulyoka kwi'rembo lye'Hamaati mu mbande
ze'mbembe, halinde ku lwiji lwe'Miisiri mu mbande ze'kisaka.
Ha nyuma, banashubi yushuula izindi siku zirinda. Zooshi kuguma, zanaba isiku
ikumi na zina.
66 Iri hakazinda, Sulumaani anaseezera Abahisiraheeri booshi. Ikyanya bakaba
bakola mu genda, banahuunira mwami imigashani, banataaha mu kati ko'bushambaale.
Mukuba, Nahano âli mali gashaanira umukozi wage Dahudi, kuguma na'bandu baage
booshi.

9

Nahano ahulukira ku Sulumaani ubwa kabiri
(2 Kutondobola 7.11-22)

1 Mwami Sulumaani, iri akayusa ukuyubaka inyumba ya Nahano, anaba keera ayusa
na'kajumiro, ne'zindi nyubako zo akashungika,
2 haaho, Nahano anashubi múhulukira kwo, nga kwo âli mali múhulukira kwo i
Gibyoni.
3 Anamúbwira kwokuno:

«Ikyanya ukandabaaza mu kundakira, nanakuyuvwa. Kwokwo, iyi nyumba yo wanyubakiraga, keera nagitaluula. Nganakizi gilanga, mu kati ko'rukundo. Abandu bagakizi nyikumbira mwo, halinde imyaka ne'myakuula.
4 «Naawe, ukwaniini ukizi ngulikira ku mutima úgushenguusiri, na mu kati ko'kuli, nga kwo yisho Dahudi âli kizi gira. Iri wangakizi simbaha imaaja zaani, unakizi kulikiriza byoshi byo n'gakukomeereza,
5 lyo ngasikamya ikitumbi kyawe kyo'bwami mu Bahisiraheeri, halinde imyaka ne'myakuula. Bigakizi koleka, nga kwo nâli mali lagaania yisho Dahudi, ti: "Utâye bule umwana wo'kubwatala ku kitumbi kyo'bwami bwa'Bahisiraheeri."
6 «Haliko, iri mwanganyihindulira, munabe mutakiri mu simbaha imaaja zaani, na'mahano go n'gamùheereza, munakizi gendi kolera imizimu no'kugiyikumba,
7 haaho, lyo ngashaaza Abahisiraheeri mu kino kihugo kyo n'gabaheereza. Kiri ne'yi nyumba yo n'gataluula hi'gulu li'ziina lyani, ngagijanda. Abahisiraheeri bagakizi neenwa, iri banahonyolezibwa ne'binyamahanga byoshi.
8 «Iyi nyumba, kundu ikiri ya kahebuuza, haliko ha nyuma, igasigala mushaka. Ngiisi mundu wo'kulenga hoofi lyayo, agakizi zuuza itwe, iri anayibuuza: "Maki gano? Kituma kiki Nahano agira ibala mwene yiri mu kino kihugo, na kwi'yi nyumba?"
9 «Abandi, ti: "Biri kwokwo, bwo keera bakajanda Nahano Rurema wabo, anali ye kashaaza bashokuluza baabo mu kihugo kye'Miisiri. Banayibiika ku mizimu, banakizi giyikumba, iri banagikolera. Kyo kitumiri Nahano abaleetera yubwo buhanya."»

Igindi mikolwa yo Sulumaani akagira
(2 Kutondobola 8.1-18)

10-11 Hiraamu, mwami we'Tiiro, âli heziizi mwami Sulumaani ibiti bye'myerezi, na bye'miberoshi, na ngiisi nooro zo âli loziizi hi'gulu lyo'luubako. Iri hakalenga imyaka makumi gabiri, Sulumaani anayusa ukuyubaka inyumba ya Nahano, na'kajumiro. Kwokwo, anaheereza Hiraamu utwaya makumi gabiri mu poroveesi ye'Galilaaya.
12 Haliko yutwo twaya, iri Hiraamu akalyoka i Tiiro, mbu ayiji tutanduula, atanatusiima.
13 Ku yukwo, anabuuza Sulumaani: «E mwene witu, twaya tukagi yutu wambeereza?» Kyo kitumiri yutwo twaya tuli mu buuzibwa Kabuuli (kuli kudeta: ikihugo kya busha), halinde zeene.
14 Hiraamu âli mali tumira mwami Sulumaani itooni zitaanu ze'nooro.
15 Ikyanya mwami Sulumaani akayubaka inyumba ya Nahano, âli kizi koleesa abandu ku kahaati. Kwokwo, kwo akayubaka kiri na'kajumiro, no'lubuga lwe'Miilo, no'luzitiro lwe'Yerusaleemu, na'kaaya ke'Hazoori, na'ke'Megido, na'ke'Gezeeri.
16 Yako kaaya ke'Gezeeri, mwami we'Miisiri âli kagwasiri, anakajigiivya no'muliro, anayita Abakaanani booshi ábâli katuuziri mwo. Ha nyuma, ikyanya Sulumaani akayanga munyere wo'yo mwami, anatengula munyere wage ku lusiku lwo'buhya, mu kumúheereza ko.
17 Yako kaaya ke'Gezeeri, Sulumaani anashubi kashakuulula, kuguma na'ke'Beeti-Horoni yi'fwo.
18 Anayubakulula na'kaaya ke'Baalati, na'ke'Tamaari, kwo twâli mwi'shamba lya mu poroveesi ye'Buyuda,
19 kiri no'twaya two'kubiikira ibihinda, na two'kubiikira amagaare gaage gi'zibo, ne'fwarasi zaage. Âli kizi yubaka ngiisi hooshi ho aloziizi, mu Yerusaleemu, na mu Lebanooni, na'handi hooshi mu bwami bwage.
20 Mu kihugo kye'Hisiraheeri, mwâli ki sigiiri abandi bandu bo'mulala gwa'Bahamoori, no'gwa'Bahiti, no'gwa'Bapereesi, no'gwa'Bahivi, no'gwa'Bayebuusi. Yabo, batâli Bahisiraheeri.
21 Ne'bibusi byabo, Abahisiraheeri batakahasha ukubiminika mu kihugo kyabo. Kundu kwokwo, Sulumaani anagenderera ukukizi bakoleesa ku kahaati halinde zeene.
22 Haliko, mu Bahisiraheeri boonyene, ndaaye mundu ye Sulumaani akagira muja. Si baguma bâli riiri basirikaani, na'bandi bâli bimangizi, na'bandi bâli bakulu ba'basirikaani, na'bandi bâli batwali, na'bandi bâli birongoozi bya'magaare gaage gi'zibo, na'bandi bâli basirikaani bo'kugendera ku fwarasi.
23 Sulumaani anabiika abatwali magana gataanu na makumi gataanu, gira bakizi yimangira imikolwa yage, mu kukizi lola ibiso bya'bakozi.
24 Ulya munyere Faraho, mwami Sulumaani anamúlyosa áhâli mali kayubakwa mu Yerusaleemu,* gira agendi tuula mu nyumba yage ya yenyene, ngiisi yo akamúyubakira. Sulumaani anabuli yubaka ulubuga lwe'Miilo.

* **9:24 9.24** kaaya ka Dahudi.

25 Mwami Sulumaani, akayubakira Nahano akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo.
Anakizi hisa ubugira kashatu ngiisi mwaka, agweti agatanga amatuulo go'kusiriiza
lwoshi, na go'kuyerekana ingoome, iri anayokya no'mubadu. Kwokwo, kwe'yo nyumba
ya Nahano, Sulumaani akayusa ukugiyubaka yoshi.
26 Mwami Sulumaani anayubaka na'mashuba mingi i Hezyoni-Gebeeri. Yaho, hâli riiri
hoofi ne'Helooti, ku kyambu kye'Nyaaja Ndukula, mu kihugo kye'Hedoomu.
27 Mwami Hiraamu analungika abashooji baage ábayiji ulugeezi lwa mu nyaaja, gira
bakizi kola kuguma na'bashooji ba Sulumaani.
28 Banabalamira mu kihugo kye'Hofiiri, banalyosa ye'tooni ikumi na zina ze'nooro,
banazileetera mwami Sulumaani.

10

Umwami-kazi we'Sheeba ayiji tanduula Sulumaani
(2 Kutondobola 9.1-12)

1 Uyo Sulumaani, imyazi yage yanalumbuuka bweneene, halinde abandu banayuvwa
ngiisi kwo âli kizi simbaha iziina lya Nahano. Kyanatuma umwami-kazi we'kihugo
kye'Sheeba, naye agayiji mútanduula, gira alonge ukusisa ubwitegeereze bwage, mu
kumúbuuza ibibuuzo bikayu-bikayu.
2 Ulya mwami-kazi anahika i Yerusaleemu aherekeziibwi na'bakozi baage
bingi. Ingamiya zaage zâli heesiri amalaasi, na'kanyamwala ke'nooro, na'mabuye
ágakeyengiini.
Iri akayiji bona Sulumaani, anamúbuuza ibibuuzo bingi.
3 Yibyo bibuuzo byage byoshi, uyo Sulumaani, anakizi bishuvya. Ndaanalyo igambo
lyo atakahasha ukumúsobanulira.
4 Ulya mwami-kazi, iri akayiyuvwirwa ubwitegeereze bwa Sulumaani, anayibonera
na ngiisi kwo akayubaka inyumba ya Rurema, anasoomerwa bweneene.
5 Anasoomerwa kwakundi, mu kubona ibyokulya bya kahebuuza ku kashasha kaage,
na ngiisi kwa'bakulu baage bâli tengesirwi, na ngiisi kwo bâli kizi yambala. Anabona
na ngiisi kwa'bakozi baage bâli kizi múbaliza ibyokulya, na ngiisi matuulo go âli kizi
tanga mu nyumba ya Nahano. Emwe! Akayami huumirwa ngana.
6 Ulya mwami-kazi anabwira mwami kwokuno: «Ikyanya nâli ki riiri mu kihugo
kyani, nâli kizi yuvwa amagambo mingi hi'gulu lyo'bwitegeereze bwawe, na ngiisi kwo
uli mu kola. Kiziga yago gooshi, gali go'kuli.
7 Kundu kwokwo, ndashubi gayemiiri, halinde nayihikira nienyene, nanagayibonera.
E balya, batakambwira kiri ne'kitolo kyago. Ubwitegeereze bwawe, no'bugale bwawe,
bitalusiri bweneene ngiisi kwo n'gabwirwa.
8 «Yaba bandu, bali bahiirwa bweneene. Kiri na yaba bakulu baawe, bali bahiirwa,
bwo bali mu yimanga imbere lyawe ngiisi lusiku, iri banayuvwiriza ubwitegeereze
bwawe.
9 Nahano Rurema wawe, akizi yivugwa. Mukuba, akakusiima, anakuyimika ube
mwami wa'Bahisiraheeri, bwo abakuuziri halinde imyaka ne'myakuula. Na íbitumiri
akakuyimika, lyo ukizi twala ku njira íkwaniini, inali yo'kuli.»
10 Ha nyuma, uyo mwami-kazi anaheereza mwami itooni zina ze'nooro,
na'kanyamwala ka'malaasi, na'mabuye ágakeyengiini. Yako kanyamwala ka'malaasi,
ndaaye gundi mundu úkakaleetera mwami Sulumaani.
11 (Amashuba ga Hiraamu, gâli kizi seeha inooro ukulyoka i Hofiiri. Ganakizi leeta
ibiti bingi byo'musandaali, na'mabuye ágakeyengiini.
12 Yibyo biti byo'musandaali, mwami anabikoleesa mu kugira inguliro ze'nyumba
ya Nahano, ne'za'kajumiro, anabikoleesa na mu kulingaania ibinubi, ne'binanda
bya'bimbi. Ibiti bingi mwene yibyo byo'musandaali, bitakiri mu boneka halinde zeene.)
13 Mwami Sulumaani anatengula umwami-kazi we'Sheeba akanyamwala ke'bindu ku
mutima úgushenguusiri, ukukulikirana ne'migeeza ye'kyami. Na ku luhande lwage
yenyene, anamúheereza ngiisi bya'kamúhuuna.
Iri hakazinda, uyo mwami-kazi analyoka yaho, anagalukira imwage, kuguma
na'bakozi baage booshi.

Ubugale bwa mwami Sulumaani
(2 Kutondobola 9.13-28)

14 Ngiisi mwaka, Sulumaani âli kizi yakiira, itooni makumi gabiri ze'nooro.
15 Yizo nooro, zitâli mwe'nooro zo âli kizi longa mu mirambu ya'badandaza, kandi iri
zo âli kizi longa mu baami booshi be'Buharaabu, kandi iri mu baguvuruneeri baage.

16 Mwi'yo nooro, Sulumaani analingaania isiribo mbamu magana gabiri. Na ngiisi
nguma yâli no'buzito bwe'bilo ndatu-ndatu.
17 Anashubi lingaania isiribo niini-niini, magana gashatu. Ngiisi nguma, yâli no'buzito
bwe'kilo kiguma-kiguma ne'kihande. Yizo siribo zooshi, anagendi zisingula mu nyumba
íri mu buuzibwa Lubako lwe'Lebanooni.
18 Mwami Sulumaani anakoleesa ikitumbi kihamu kye'bwami mu mahembe ge'njovu,
anakibugiiriza kwe'nooro muguuhya
19 Yikyo kitumbi kyâli ne'bishonero ndatu, kyanâli na'handu ho'kushendamira kwo,
na'handi ho'kulambika amaboko. Kyâli limbisiibwi ne'bishushanio bibiri bye'ndare,
ngiisi luhande kiguma-kiguma.
20 Ku yibyo bishonero ndatu, kwâli riiri ibindi bishushanio ikumi na bibiri bye'ndare,
ngiisi luhande ndatu-ndatu. Mu maami gooshi ga mu kihugo, ndaakyo kindi kitumbi
íkyâli nga kyo.
21 Ibikombe byoshi bya mwami Sulumaani, bikatulwa mu nooro naaho. Kiri ne'birugu
byoshi bya mu nyumba ya mu Lubako lwe'Lebanooni, nabyo bikatulwa mu nooro
muguuhya. Mu birya byoshi, ndaakyo íkikatulwa mu harija. Mukuba, ku yikyo kyanya,
ibindu íbikatulwa mu harija byâli nga busha.
22 Mwami Sulumaani âli gweti amashuba mahamu ágâli kizi balamiranwa kuguma
na'ga mwami Hiraamu. Ku ngiisi myaka ishatu, gâli kizi múleetera inooro, ne'harija,
na'mahembe ge'njovu, ne'ngima, ne'shengerezi.
23 Mwami Sulumaani âli riiri mugale bweneene, ukuhima abaabo baami ba mu
mahanga gooshi. Âli bahimiri na ku bwitegeereze.
24 Ibinyamahanga byoshi, byâli yifwijiri ukukizi múzaatira, gira balonge ukuyuvwi-
riza ubwitegeereze bwo Rurema âli múheziizi.
25 Yabo bandu, ikyanya bâli kizi yija, bâli kizi múleetera indengu za íbikatulwa mu
harija, na mu nooro, kiri na'makanju, ne'bilwaniiso, na'malaasi, ne'fwarasi, ne'biiza
bya bapunda. Yizo ndengu, zâli kizi yija ngiisi mwaka.
26 Ha nyuma, Sulumaani anakuumania amagaare gi'zibo kihumbi na magana gana,
ne'fwarasi bihumbi ikumi na bibiri. Anasingula biguma mu twaya two byâli kizi
singulwa mwo. Ne'bindi, anabisingula i Yerusaleemu.
27 Yumwo mu Yerusaleemu, Emwe! Sulumaani akaluza mwe'harija, halinde zanaba
nga mabuye ngana. Kiri ne'biti bye'myerezi, byâli luguusiri nga bikuyu íbimeziri mu
ndekeera ye'nyaaja Mediterane.
28 Abakozi ba Sulumaani, bâli kizi múgulira ifwarasi mu kihugo kye'Miisiri, na mu
kye'Kirikiya.
29 Iyo munda i Miisiri, igaare liguma li'zibo lyâli kizi gulwa ibingorongoro magana
galindatu-galindatu bye'harija. Ifwarasi nazo, zâli kizi gulwa ibingorongoro igana-igana
na makumi gataanu bye'harija. Yabo badandaza ba mwami, bâli kizi guliikiza yizo
fwarasi mu baami ba'Bahiti, kiri na mu be'Haraamu.

11

Sulumaani ayanga abakazi katundu

1 Mwami Sulumaani âli kizi vunikira bweneene abakazi be'kipagaani. Mu kati kaabo,
mwâli riiri umuluzi-nyere we'Miisiri, na'banyere ba'Bamohabu, na ba'Bahamooni, na
ba'Bahedoomu, na ba'Basidooni, na ba'Bahiti.
2 Haliko, ku luhande lwe'rya milala, Nahano âli mali gwanwa abwira Abahisiraheeri
kwokuno: «Mutakolwe mbu muyange banyere baabo. Nabo kwakundi, batakizi
yanga banyere biinyu. Yabo bakazi, iri mwangabayanga, bagamùhenduula mu mitima
yinyu, halinde munakizi yifunda mu bikoleere bye'mizimu yabo.» Ulya Sulumaani,
kundu akabwirwa kwokwo, si yabo banyere, anakizi bahemukira, anaba abavunikiiri
bweneene.
3 Ulya Sulumaani anayangaga abakazi magana galinda. Yabo booshi, bâli riiri baluzi-
nyere. Âli gweti na'bandi bakazi be'mbuga magana gashatu. Balya bakazi booshi,
banakizi múhenduula, banamúhabura mu bya Nahano.
4 Ikyanya akaba akola mushaaja, yabo bakaage banamúhenda, halinde anakizi gendi
yikumba imizimu. Atanâli ki fitiirwi lwoshi ku Rurema Nahamwabo, nga yishe Dahudi.
5 Anakizi kulikira kiri no'muzimu gwa'Basidooni, Hashitoreeti. Anakulikira na
Mirikomu, umugisi kyagaza gwa'Bahamooni.
6 Kyanatuma agakizi gira amabi imbere lya Nahano. Atanakizi kulikira Nahano, nga
kwo yishe Dahudi âli múkulikiiri.

7 Ulya Sulumaani, ku higangazi higuma hyo'luhande lwe'sheere lwe'Yerusaleemu,
anayubaka kwo'luheero lwo'kuholeza mwo Kemooshi, umuzimu kyagaza
gwa'Bamohabu. Anayubaka na'handu ho'kuholeza Mirikomu, umuzimu kyagaza
gwa'Bahamooni.
8 Yabo bakazi baage, anakizi bayubakira ho bagakizi holeza imizimu yabo. Kwokwo
banakizi giyokera umubadu, iri banagisiriigiza amatuulo.
9 Kwokwo, kwo Sulumaani akaraakaza Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri. Kundu
Rurema âli mali múhulukira kwo kabiri, haliko atanamútwaza.
10 Na kundu Rurema akamúkomereza bweneene kwo atayikumbe imizimu, si
Sulumaani anahuna bweneene imbere lyage.
11 Iri hakatama, Nahano anamúbwira: «Ewe! Si ukola mwe'mitono ya kundi-
kundi! Na kundu tukanywana kirya kihango, si utakiri mu kitwaza. Zirya maaja
zo n'gakuheereza, nazo ukoli zigayiriziizi. Aaho! Buno, ngakunyugutula ubwami, na
mbuheereze umukozi wawe.
12 «Kundu kwokwo, ngi kengiiri yisho Dahudi, kyo kitumiri yiri igambo, ndagaligira
ku kyanya kyawe. Si yubwo bwami, ngayiji bunyugutula mu maboko ga mugala wawe.
13 Naye, ndagamúnyugutula bwo lwoshi, si ngamúsigira umulala muguma. Na
íbitumiri ngaagira kwokwo, hi'gulu lyo'mukozi wani Dahudi, na hi'gulu lya'kaaya
ke'Yerusaleemu. Mukuba, keera n'gakayitoolera nienyene.»

Abagoma ba Sulumaani

14 Ha nyuma, Nahano anashombania Hadaadi, wa mwi'kondo lya mwami
we'Hedoomu, halinde akizi ba mugoma wa Sulumaani.
15 Mu siku za mbere, ikyanya Dahudi akagendi lwa na'Bahedoomu, Yohabu, umukulu
wa'basirikaani baage, anagenda yo, gira agendi ziika abafwiri. Haaho, anayami yita
abashosi booshi be'Hedoomu.
16 Yohabu kuguma na'Bahisiraheeri booshi, banatee hisa nga myezi ndatu, bali mu
minika yabo bashosi booshi.
17 Ku kirya kyanya, Hadaadi âli ki riiri mwanuke. Kwokwo, Abahedoomu baguma,
abakozi ba yishe, banamúhungana i Miisiri.
18 Yabo booshi, bakalyoka i Midyani. Ne'ri bakahika mwi'shamba lye'Paraani,
banayabiira ha'bandi bashosi, banabagendana halinde i Miisiri, imwa Faraho. Uyo
Faraho anamúheereza inyumba, kiri ne'ndalo, anamúlagaania kwo agakizi múheereza
ne'byokulya.
19 Iyo munda i Miisiri, Hadaadi anayemeererwa ngana-ngana imbere lya Faraho,
kyanatuma Faraho agamúhanguula kwo ayange mukaage wage, mulumuna wo'mugoli
Tapaneshi.
20 Uyo nyaama anabutira Hadaadi umutabana úwâli kizi buuzibwa Genubati. Uyo
Genubati analererwa imwa Faraho, kuguma na'baluzi baage.
21 Ikyanya Hadaadi âli ki riiri i Miisiri, anayuvwa kwo Dahudi ashaaja, na kwo
Yohabu, ikikalage kya'basirikaani baage, naye keera afwa. Kyanatuma agabwira Faraho:
«Lekaga, ngalukire mu kihugo kyani.»
22 Faraho anamúbuuza: «Ewe! Nakuyima bikagi, halinde uloziizi ukugalukira yo?»
Na wa naye: «Ndaabyo! Undeke naaho ngalukire yo.»
23 Rurema anashombania kiri na Resoni naye, kwo abe mugoma wa Sulumaani. Uyo
Resoni âli mugala Heryada. Âli tibisiri nahamwabo, Hadadezeeri, mwami we'Zoba,
24 anaba ye mukulu wa'banyazi. (Yibyo, bikakoleka ku kyanya Dahudi akasivya
abasirikaani ba Hadadezeeri, kiri na'batabaazi baage.) Kwokwo, Resoni, anayikuuman-
iza abandu, banayigendera i Damasiki, banabwatala yo. Ne'ri hakatama, banayimika
Resoni abe ye mwami wabo.
25 Uyo Resoni âli shombiri Abahisiraheeri mu siku zooshi zo'butwali bwa Sulumaani.
Anayushuula ku mabi ga Hadaadi, mu kukizi tyoza Abahisiraheeri, ku kyanya kyoshi
âli twaziri ikihugo kye'Haraamu.
26 Hâli riiri Umuhifurahimu wa mu kaaya ke'Zereda, iziina lyage ye Yerobwamu
mugala Nebati. Nyina ye wâli Zeruha, anâli kola namufwiri. Uyo Yerobwamu, kundu
âli riiri mukozi wa Sulumaani, halikago, anamúyihindulira.
27 Yukwo kuyihindulira mwami, kwanaba kwokuno: Sulumaani akayubaka ulubuga
lwe'Miilo, anakomya inzitiro za'kaaya ka yishe Dahudi.
28 Ulya Yerobwamu, akabonekana kwo ali kikalage kyo'mushosi. Ne'kyanya Su-
lumaani akabonaga ngiisi kwo afitiirwi, anamúbiika abe mwimangizi we'mikolwa yoshi
ya'kahaati, íyâli kizi kolwa mu bandu be'Hifurahimu, na mu be'Manasa.

29 Lusiku luguma, Yerobwamu âli gweti agalyoka i Yerusaleemu, anagwanana
no'muleevi Ahiya we'Shiilo. Uyo Ahiya âli yambiiti ikanju lihyahya. Yaho mu kahinga,
bâli bombi naaho.
30 Haaho, Ahiya anahogola yiryo ikanju lyage lihyahya, analilalaanula mwe'bihande
ikumi na bibiri.
31 Anabwira Yerobwamu kwokuno: «Utee yabiira ibihande ikumi. Mukuba, Nahano
Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno: “Buno ngola ngaabera ubwami, na
mbunyugutule mu maboko ga Sulumaani. Wehe, ngakuheereza milala ikumi.
32 Kundu kwokwo yehe, ngaki músigira mulala muguma. Mukuba, ngi kuuziri
umukozi wani Dahudi. Keera nanayitoolera akaaya ke'Yerusaleemu, gira asigale
no'mulala muguma.
33 «“Na íbitumiri ngaagira kwokwo, ku bwenge ulya Sulumaani keera akanjanda,
anayikumba imizimu ye'mahanga: nga Hashitoreeti, umuzimu mukazi gwa'Basidooni,
na Kemooshi umuzimu gwa'Bamohabu, na Mirikomu, umuzimu gwa'Bahamooni. Uyo
Sulumaani akanyihindulira, anagira íbitali nga byo mu masu gaani. Atakasimbaha
imaaja zaani, kandi iri mategeko gaani, nga kwo yishe Dahudi âli kizi bisimbaha.
34 «“Kundu kwokwo, mango namúnyaga imilala, ndagamúnyugutula ubwami
bwoshi-bwoshi. Si ikyanya akiri ho, agagenderera ukutwala. Mukuba, n'gatoola yishe
Dahudi. Na Dahudi âli kulikiiri imaaja zaani, na ngiisi byo nâli kizi múkomeereza.
35 «“Yubwo bwami, ngabunyugutula mugala Sulumaani. Naawe, we Yerobwamu,
ngakuheereza imilala ikumi.
36 Uyo mugala Sulumaani, ngamúsigira umulala muguma naaho. Na íbitumiri
ngaagira kwokwo, gira umukozi wani Dahudi akizi ba no'mundu muguma wa mu kibusi
kyage úgakizi twala akaaya ke'Yerusaleemu. Mukuba, yako kaaya, ko nâli loziizi kwo
bakizi nyikumbira mwo.
37 «“E Yerobwamu, ngakugira ube mwami wa'Bahisiraheeri, unakizi twala ngiisi kwo
usiimiri mu mutima gwawe.
38 Wehe, ngiisi byo nakukomeereza, ukizi bisimbaha, unatuule nga kwo ndoziizi.
Ukizi nzimiisa, mu kusimbaha byo ngakukomeereza, kuguma ne'maaja zaani, nga
kwo'mukozi wani Dahudi âli kizi gira. Kwokwo, lyo ngayama ndi kuguma na naawe
isiku zooshi. Na nguheereze ikihugo kye'Hisiraheeri, na nzikamye ubutwali bwawe,
nga kwo n'gasikamya ubwe'mwa Dahudi.
39 Ngahaniiriza abandu be'kibusi kya Dahudi. Kundu kwokwo, kutagaaba ku siku
zooshi.”»
40 Ulya Sulumaani, ikyanya akayuvwa ngiisi kwo Rurema abwira Yerobwamu, anagira
mbu amúyite. Kyanatuma Yerobwamu agapumukira i Miisiri, imwa Faraho Shishaki,
anatuula yo, halinde ku kyanya mwami Sulumaani akashaaja.

Sulumaani afwa
(2 Kutondobola 9.29-31)

41 Uyo Sulumaani, agandi magambo gooshi go âli kizi gira, kuguma na íbikayandikwa
hi'gulu lyo'bwitegeereze bwage, bikayandikwa mu kitaabo kye'mwa Sulumaani.
42 Akahisa imyaka makumi gana atwaziri ikihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, iri
anatuuziri mu kaaya ke'Yerusaleemu.
43 Iri hakazinda, mwami Sulumaani anashaaja, anaziikwa mu kaaya ka yishe Dahudi.
Ahandu haage, banayimika mugala wage Rehobwamu.

12

Imilala ye'mbembe yahuna
(2 Kutondobola 10.1-19)

1 Rehobwamu anagenda mu kaaya ke'Shekemu. Mukuba, haaho ha'Bahisiraheeri
booshi bâli kumaniri, gira bamúyimike abe mwami wabo.
2 Hâli riiri ugundi mushosi muguma, iziina lyage Yerobwamu, mugala Nebati.
Uyo mushosi âli tibitiiri i Miisiri, mu kuyiyeka mwami Sulumaani. Ne'kyanya
bakamúmenyeesa kwa'bandu booshi bakoli kuumaniri i Shekemu, anayami hera i
Miisiri, atanaki galukira mu kihugo kye'Hisiraheeri.
3 Uyo Yerobwamu, Abahisiraheeri banamútumira, banagendanwa booshi kuguma
imwa Rehobwamu, banamúbwira:
4 «Yisho âli kizi tukoleesa ku kahaati. Aaho! Gulya muteekerwa gwo yisho âli
tubetuziizi, ugire utuniihize ku gwo. Kwokwo, lyo tugakizi kukolera.»
5 Na wa naye, ti: «Mutee taaha. Muhise isiku zishatu muli i kaaya, mukabuli nyijira.»
Kwokwo, banalyoka yaho.

6 Ulya Rehobwamu anakuumania abashaaja ábâli kizi kola ku kyanya kya yishe
Sulumaani, anababuuza: «Yaba bandu, mumbanuule, mbashuvye kuti?»
7 Yabo bashaaja banamúhanuula, ti: «Zeene, iri wangayigira ube mukozi wabo,
unabashuvye bwija, bagayama bali mu kukolera.»
8 Yiryo ihano lya'bashaaja, Rehobwamu atanalitwaza, anagendi kuumania imisore.
Iyo misore, bo baabalya bakakuliranwa, bo banâli kizi múhanuula.
9 Kwokwo, anababuuza: «Yabo bandu bambuuna kwo mbaniihize ku miteekerwa yo
daata âli babetuziizi. Aaho! Niinyu mwangambanuula kwo mbashuvye kuti?»
10 Irya misore yanashuvya: «Nanga ma! Balya bandu bagweti bagayidodomba
mbu yisho âli bagiziri nga baja. Keera banakuhuuna kwo ubaniihize ku muteekerwa.
Ubashuvye kwokuno: "Akashanwe-shanwe kaani, kasumbiri ikibuno kya daata.
11 Umuteekerwa gwa daata gwâli mùzidohiiri. Si ugwe'mwani yo haahe. Daata
âli kizi mùshulikiisa ibakora. Haliko niehe, ngakizi mùshulikiisa ibakora íbiisirwi
mwe'migenge."»
12 Ku lulya lusiku úlugira izishatu, Yerobwamu anayijira Rehobwamu ali kuguma na
yabo bandu booshi, nga kwo âli mali gwanwa ababwira.
13 Lyeryo, mwami Rehobwamu anabanaakira ku bulangi bweneene. Yiryo ihano
lya'bashaaja, analigayiriza,
14 anakulikira lye'misore. Anababwira kwokuno: «Umuteekerwa gwa daata gwâli
mùzidohiiri. Si ugwe'mwani yo haahe. Daata âli kizi mùshulikiisa ibakora. Haliko
niehe, ngakizi mùshulikiisa ibakora íbiisirwi mwe'migenge.»
15 Kwokwo balya bandu, kundu bakatakira mwami, haliko atanabatwaza. Bikaba
kwokwo, gira lirya igambo likolekage, nga kwo Nahano akagwanwa abwira Yerobwamu
mugala Nebati, ku njira yo'muleevi Ahiya we'Shiilo.

Ubwami bwabunduuka mwo kubiri

16 Abahisiraheeri booshi, ikyanya bakabona kwo mwami atabatwaza, banamúbwira
kwokuno:
«Ndaakwo kundi! Ndaayo ngoome yo tuki hiiti na Dahudi.
Ndaanabwo buhyane bwo tuki hiiti kuguma no'yu mugala Yese.
E Bahisiraheeri, ngiisi muguma witu agalukire imwage.
E mwene Dahudi, ulolage inyumba yawe wenyene.»
Kwokwo, ngiisi Muhisiraheeri anagalukira imwage.
17 Balya Bahisiraheeri ábâli tuuziri mu twaya twe'Buyuda naaho, bo bakasigala mu
butwali bwa Rehobwamu.
18 Hadoraamu ye wâli mwimangizi mukulu we'mikolwa ya'kahaati. Kwokwo, mwami
Rehobwamu anamúlungika imunda Abahisiraheeri. Haliko, ikyanya akabayijira,
banayami múyita, mu kumúlasha amabuye. Lyeryo, uyo Rehobwamu anayami shona
mwi'gaare lyage li'zibo, anapumukira i Yerusaleemu.
19 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bakayihindulira ubutwali bwe'mbaga ya Dahudi.
Banaki gweti bagaahuna halinde zeene.
20 Balya Bahisiraheeri booshi be'mbembe, iri bakamenyaga kwo Yerobwamu keera
akagaluka ukulyoka i Miisiri, banakuumana, banamúyimika abe mwami wabo booshi.
Umulala gwa'Bayuda naaho, gwo gwâli sigiiri mu nyumba ya Dahudi.

Shemaya atanga ubuleevi
(2 Kutondobola 11.1-4)

21 Ulya Rehobwamu âli loziizi ukulwisa ubwami bwa'Bahisiraheeri, gira abugalule mu
butwali bwage. Kyanatuma ikyanya akahika i Yerusaleemu, anakuumania abasirikaani
bo'mulala gwa'Bayuda, na'ba mu gwa Binyamiini. Booshi kuguma, bâli riiri bihumbi
igana na makumi galimunaana.
22 Haaho, Rurema anatuma umukozi wage Shemaya, ti:
23 «Ugendi ganuuza Rehobwamu mugala Sulumaani, mwami we'Buyuda. Umúbwire,
kuguma na'bandu booshi be'Buyuda, na'be'Binyamiini,
24 kwo nie Nahano nadeta kwokuno: "Mutakolwe kwo mwagendi lwisa beene winyu,
Abahisiraheeri. Si ngiisi muguma winyu ataahe. Ngiisi íbyakoleka, nie mbishungisiri."»
Ikyanya Nahano akadeta kwokwo, yabo booshi banamúsimbaha, banataaha.

Yerobwamu ayihindulira Nahano

25 Ha nyuma, mwami Yerobwamu anashubi yubakulula akaaya ke'Shekemu mu
migazi ya Hifurahimu, halinde kanaba kakomu, anagendi katuula mwo. Ha nyuma
kandi, anashaaga ho, anagendi yubaka akaaya ke'Penweri.

26 Uyo Yerobwamu anatondeeraga ukuyitoneesa kwokuno: «Buno bwami bwani,
bukola bugagalukira iwa nyumba ya Dahudi.
27 Mukuba, yaba bandu, iri bangagenderera ukukizi gendi tanga amatuulo mu nyumba
ya Nahano i Yerusaleemu, imitima yabo igashubi hindukira nahamwabo Rehobwamu,
mwami we'Buyuda, banakengeere banyita. Banashubi yigalukira mu bwami bwa
Rehobwamu.»
28 Ulya Yerobwamu, ikyanya akahanuusania, anatuliisa imigisi ye'nyana zibiri mu
nooro, anabwira abandu: «E Bahisiraheeri, nabona kwo keera mwagagara ukukizi
zamuukira-zamuukira i Yerusaleemu. Aaho! Imigisi yinyu, iyi! Ye kamùshaaza mu
kihugo kye'Miisiri.»
29 Irya migisi yombi, Yerobwamu anabiika muguma mu kaaya ke'Beteeri. No'gundi,
anagubiika mu kaaya ke'Daani.
30 Yibyo akagira, byanahubiisa abandu bweneene. Emwe! Abandu bâli kizi genda kiri
na yaho i Daani, gira bagendi yikumbira he'migisi.
31 Uyo Yerobwamu anayubakiisa imbeero nyingi-nyingi ku marango, anabiika
abagingi bingi bwalaafwe, kiri na ábatâli ba mwi'kondo lya Laawi.
32 Uyo Yerobwamu, anakyula kwo mu siku ikumi na zitaanu zo'mwezi gwo'munaana,
lugakizi ba lusiku lukulu, nga kwokulya luli mu koleka i Buyuda. Ku kalya katanda yaho
i Beteeri, âli kizi tanga amatuulo imbere lye'rya migisi ye'nyana. Na yaho i Beteeri,
anahabiika abagingi, gira bakizi tanga amatuulo ho akayubaka imbeero ku marango
ge'migazi.
33 Yulwo lusiku lwi'kumi na zitaanu zo'mwezi gwo'munaana, uyo Yerobwamu
akaluyihalangira. Ha nyuma, anazamuukiraga i Beteeri, anatanga amatuulo ha katanda.
Kwokwo, kwo akataluula yulwo lusiku lukulu imwa'Bahisiraheeri, anagenda yenyene
iwa kalya katanda, gira agendi yokya umubadu.

13

Umuleevi adaaka Yerobwamu

1 Lusiku luguma, Yerobwamu âli yimaaziri ha butambi lya'katanda yaho i Beteeri,
gira atangage ituulo lyo'kusiriiza. Lyeryo, Nahano anabwira umuleevi wage muguma
we'Buyuda, kwo agendi múbona.
2 Uyo muleevi, ikyanya akayuvwa yiryo igambo lya Nahano, analisimbaha, anagendi
daaka kalya katanda, ti: «E katanda, e katanda! Nahano akyula kwokuno: "Mwi'kondo
lya Dahudi, hagaabutwa umutabana, iziina lyage Yosiya. Kundu abagingi bali mu
kutangira kwa'matuulo, haliko yabo bagingi, we Yosiya agabasingoolera kwo. Ku kasiisa,
amavuha gaabo, we agagasiriigiza kwo."»
3 Lwolwo lusiku, uyo muleevi wa Nahano anayerekana akalangikizo, ti:
«Íbigamùyereka kwo Nahano ye wadeta, byo byebi: Yaka katanda kagahongolwa.
No'munyota-kiiko úgukali kwo, gugayoneka.»
4 Mwami Yerobwamu, mbu ayuvwagwe ngiisi kwo'yo muleevi wa Rurema akadaaka
kalya katanda ke'Beteeri, anamúshonga ukuboko, anayamiza, ti: «Mumúgwate!»
Lyeryo, yukwo kuboko kwage, kwanayami nyaala, atanaki shobola ukukugonya.
5 Kalya katanda nako, kanayami yihongoleka haashi. Haaho, umunyota-kiiko úgwâli
kali kwo, gwanayonekera haashi, nga kwokulya umuleevi akagwanwa adeta kwi'ziina
lya Nahano.
6 Uyo Yerobwamu anabwira umuleevi kwokuno: «We kongwa! Umbuunirage
imwa Rurema Nahamwinyu, gira ukuboko kwani kulonge ukukira.» Uyo muleevi,
anayemeera. Ne'kyanya akayinginga Nahano, kulya kuboko kwanakira, kwanaba nga
kwo kwâli tuula.
7 Uyo muleevi, mwami anamúlaalika, ti: «Uyegerere mu mwani, gira ndonge
ukukuzimaana, na nguheereze ulutengu.»
8 Halikago, anamúshuvya: «Aahabi! Kundu wangambeereza ikihande kyo'buhyane
bwawe, tutagagendanwa. Ndaanahyo ngaalya hano, kiri no'kunywa.
9 Si Nahano keera akangomeereza kwo ndalye, ndananywe, ndanaki galuke mu yerya
njira yo n'gayija mwo hano.»
10 Kwokwo, uyo mundu anayigendera mu gindi njira. Atanaki shubi galuka mwi'rya
njira yo akayija mwo.

Umuleevi mushaaja

11 Haaho i Beteeri, hâli riiri umuleevi muguma mushaaja. Bagala baage, banayiji
múbwira ngiisi byo'lya muleevi wa Rurema akagira i Beteeri, banamúbwira na ngiisi
byo akabwira mwami Yerobwamu.

12 Yishe anababuuza: «Njira ihi yo alenga mwo?» Ne'ri bakamúyereka yo,
13 anababwira: «Mundingaanize ulya punda.» Ikyanya bakamúlingaaniza ye, uyo mushaaja anamúshonera kwo,
14 anagenda alandiriziizi ulya muleevi.

Iri hakatama, anamúgwana aki bwatiiri mwi'dako lye'kiti kyo'mwalooni, anamúbuuza: «Ka we yolya muleevi wa Rurema úwalyoka i Buyuda?» Na wa naye, ti: «Nie yehe.»
15 Ulya mushaaja anamúbwira: «Yingira mu mwani, tushangiire ibyokulya.»
16 Na wa naye, ti: «Tutangagalukanwa imwawe. Ne'yo munda imwawe, ndaahyo íhiteerwa ku shinda hyo mbangwirwi ukulya, kandi iri kunywa.
17 Mukuba, Nahano keera akangomeereza kwo ndalye, ndananywe kiri na'miiji ino munda, na kwo ndaki shubi galuka mu njira yo ngayija mwo.»
18 Ulya mushaaja, ti: «Naani ndi gundi muleevi. Nahano keera andesa ku njira yo'muganda, ti: "Umúgalule imwawe, gira alye, ananywe amiiji."» (Haliko yago magambo go'lya mushaaja, gâli go'kumúteba naaho.)
19 Kwokwo, uyo muleevi wa Rurema, banagalukanwa no'yo mushaaja, banayingira mu mwage, banashangiira ibyokulya, ne'kinywebwa.

Umuleevi ahanwa

20 Balya bombi, ikyanya bakaba bakola ha kashasha, igambo lya Nahano lyanahikira ulya muleevi mushaaja we'Beteeri.
21 Anayiberekaania kwi'zu mu kubwira uwabo muleevi we'Buyuda, ti: «Nahano adetaga kwokuno: Yayewe imwawe! Keera wagayiriza igambo lya Nahano. Kundu akakutegeka, haliko utanamútwaza.
22 Si akakukomeereza: "Ndaahyo íhiteerwa ku shinda hyo ugaalya, kandi iri hyo ugaanywa hano. Kundu kwokwo, wagalukira hano, wanalya no'kunywa. Aaho! Ukufwa, ugaafwa! Amagala gaawe, gatagaki ziikwa mwi'heero lya bashokuluza baawe."»
23 Uyo mundu wa Rurema, iri akayusa ukulya no'kunywa, uyo muleevi we'Beteeri, anamúlingaaniza punda, anamúheereza uyo wabo.
24 Uyo wabo, anataahaga. Ne'ri akaba akiri mu njira, anahumaanana indare, yanayami múyita. Ikirunda kyage, kyanalambama mu njira. Punda wage anayimanga mu matambi maguma, na wandare naye mu gandi.
25 Abalenga-njira banakizi bona ikirunda kilambamiri, ne'ndare iyimaaziri hoofi lyakyo. Iri bakabona ulya muleevi keera afwa, banagendi biganuula mu kaaya ko'lya muleevi mushaaja.
26 Ulya muleevi úkamúgalula, mbu ayuvwe kwokwo, anayiteerera ku nduulu, ti: «Yoo! Uyo, ye yolya muleevi we'Buyuda. Kundu Nahano akamúkengula, atanamútwaza. Kyanatuma Nahano agahanguula indare kwo imújanganule. Biri nga kwokulya igambo lya Rurema lyâli mali gwanwa lyamúbwira.»
27 Lyeryo, anabwira abagala, ti: «Mundingaanize punda.» Ne'ri bakaba keera bamúlingaania,
28 anagenda, anagwana kirya kirunda kilambamiri mu njira. Na wandare na punda bayimaaziri ha butambi. Kundu kwokwo, wandare atakalya ku kirunda, atanajanganula punda.
29 Uyo muleevi anayabiira kirya kirunda kyo'yo wabo, anakilambika ku punda wage, anakigalulira i Beteeri, gira bamúlirire, banamúziike.
30 Anamúziika mu shinda yage ya yenyene, banamúlirira, ti: «Buhanya yubu! Mwene witu afwagaga.»
31 Ikyanya bakamúziika, uyo muleevi anabwira bagala baage, ti: «Ikyanya ngaafwa, munanziike mu yeyi-yeyi shinda yo twaziika mwo'yu muleevi wa Rurema. Mukalambike amavuha gaani ha butambi lya ge'mwage.
32 Mukuba, akadaakiriza kalya katanda ke'Beteeri, anadaaka na'handu hooshi ho'kukizi holeza mu marango ge'Samariya. Galya magambo gaage gooshi, ku kasiisa gagaki koleka.»
33 Kundu kwokwo, ulya Yerobwamu atakajanda ubuligo bwage, anagenderera naaho no'kukizi biika-biika abagingi, bakizi holeza mu marango. Ngiisi úkayitanga kwo abe mugingi wo'kuholeza iyo munda mu marango, ulya Yerobwamu anayami múbiika.
34 Yikyo kyaha kyo Yerobwamu akagira, kyanatuma abandu be'mbaga yage bagaminikwa mu kihugo.

14

Mugala Yerobwamu afwa

1 Ku yikyo kyanya, Habiya mugala Yerobwamu, analwala.
2 Kyanatuma Yerobwamu agabwira mukaage: «Nakuyinginga, we kongwa! Uyambale igindi-gindi mirondo, lya'bandu batamenye kwo uli mukaanie, unagendage i Shiilo imwo'muleevi Ahiya. Mukuba, ye kadeta kwo ngabiikwa mbe mwami wa'Bahisiraheeri.
3 Umútwalire imikate ikumi, ne'bitumbula, ni'rengo lyo'buuki. Kwokwo, lyo agakubwira ngiisi kwo mugala witu agaaba.»
4 Mukaage anamúsimbaha, anagenda i Shiilo, gira agendi bona Ahiya. Ku yikyo kyanya, Ahiya âli mali shaaja, atanâli kiri mu bona bwija.
5 Kundu kwokwo, Nahano âli mali gwanwa amúmenyeesa kwokuno: «Muka Yerobwamu, agayija ali mu yigira nga gundi-gundi, anakubuuze ngiisi íbigakoleka ku mugala wage úlwaziri. Ikyanya agaahika, umúshuvye nga ngiisi kwo ngakubwira.»
6 Muka Yerobwamu, mbu ayitundirage ha mulyango, Ahiya anayuvwa ishwagala zaage, anayami deta kwokuno: «E muka Yerobwamu, uyegerere! Kituma kiki ugweti ugayinyovya-nyovya, nga uli gundi-gundi mundu? Si íkyanya ngakubwira umwazi, utagagusiima!
7 «Ugendi bwira Yerobwamu kwo Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno: "Keera n'gakutoola mu bandu baani, nanakuyimika, halinde ukizi barongoora.
8 Bulya bwami bwa Dahudi, n'gabunyugutula mu bandu baage, nanakuheereza bwo. Kundu kwokwo, utaki ba ngo'mukozi wani Dahudi. Mukuba, yehe âli kizi nzimbaha, anakizi ngulikira ku mutima gwage gwoshi, anakizi gira naaho, íbikwaniini imbere lyani.
9 «"Si wehe, amabi go uyamiri ugweti ugaakola, gabihuusiri bweneene. Yago mabi, gahimiri ga ábakatanga imbere lyawe booshi. Keera ukandaakaza bweneene, wananjandirira, wanayigirira ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa, binali migisi naaho íkatulwa mu nooro.
10 «"Bwo wagira kwokwo, kyo kitumiri ngaleeta ibala mu mbaga yawe. Abashosi booshi ba mu mbaga yawe, ngabazimiiza, ukushaagira ku mukulu halinde ku mwanuke. Ngasivya aba mu nyumba yawe, nga kwo bali mu guka imyanda, halinde inazimiire.
11 Mu mbaga yawe, ngiisi úgafwira mu kaaya, utubwa tugamújanganula-janganula. Na ngiisi úgafwira mu kahinga, ingukuma zigamújojomola." Kwokwo, kwo Nahano adesiri.»
12 Ahiya anashubi bwira uyo nyaama kwokuno: «Yimukaga, utaahe. Si ikyanya ugaafina kwi'rembo lya'kaaya, lyo mugala wawe agaafwa.
13 Abahisiraheeri booshi, bagamúlirira ku kimombo, banamúziike. Umenye kwo mu mbaga ya Yerobwamu, yoyo naaho ye gaziikwa. Mwi'yi mbaga, yehe naaho, ye kasimiisa Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri.
14 «Ukulyokera zeene, Nahano agayimika ugundi mwami mu Bahisiraheeri. Ulya gundi, ye gasivya abandu be'mbaga ya Yerobwamu, biganakoleka duba-duba.
15 «Ku kasiisa, Nahano agahaniiriza Abahisiraheeri. Bagakizi jungubana nga hikere mu lwiji. Agabalyosa mu kino kihugo kiija kyo akaheereza bashokuluza baabo, anagendi bashabulira hala, ku ngombe yo'lwiji Hefuraati. Na íbitumiri bigaaba kwokwo, bwo bâli kizi raakaza Nahano, mu kuyigirira imigisi yo'muzimu Hasheera.
16 Yerobwamu âli kizi yifunda mu byaha, anakizi hubiisa Abahisiraheeri, halinde nabo bakizi bihuuka. Kyo kitumiri Nahano agabajandirira.»
17 Ulya muka Yerobwamu anayimuka, anataahira i Tiriza akola jabati-jabati! Iri akahika kwi'rembo, umwana anayami fwa.
18 Abahisiraheeri banamúziika, banamúgandaara booshi. Bikakoleka nga kwo Nahano akagwanwa adeta, ku njira yo'muleevi Ahiya, umukozi wage.

Yerobwamu afwa

19 Uyo Yerobwamu, ngiisi kwo âli kizi kola ku kyanya âli twaziri, na ngiisi kwo âli kizi lwa, byoshi biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.
20 Mwami Yerobwamu, akahisa imyaka makumi gabiri ni'biri atwaziri. Iri hakazinda, anashaaja, anagenda imunda lukalamuka. Ahandu haage, banayimika mugala wage Nadabu.

Rehobwamu, umwami we'Buyuda
(2 Kutondobola 13.1–14.1)

21 Rehobwamu mugala Sulumaani, âli riiri mwami i Buyuda. Nyina ye wâli
Nahama, wa mu kihugo kya'Bahamooni. Uyo Rehobwamu, ikyanya akayima, âli
kola ne'myaka makumi gana na muguma, anahisa imyaka ikumi ni'rinda atwaziri
mu kaaya ke'Yerusaleemu. (Yako kaaya, Nahano âli mali katoola mu tundi twaya
twa'Bahisiraheeri, habe ho agakizi yikumbirwa.)
22 Ku kyanya kyo'yo Rehobwamu, Abayuda banakizi gira amabi imbere lya Nahano.
Kundu bashokuluza baabo bâli kizi múraakaza, mu kukizi yifunda mu byaha, haliko
boohe, yo haahe!
23 Banayiyubakira ahandu ho'kuyikumbira ku ngiisi irango, iri banahashinga am-
abuye mataluule. Na mwi'dako lya ngiisi kiti kye'bihunda bingi, banayimangika
he'migisi yo'muzimu Hasheera.
24 Mu kirya kihugo, mwanaba kiri na'bashosi bashule, ábâli kizi shiiba mu mbeero.
Balya Bayuda banakizi gira ibitalaalwe, nga byebyo bya'bapagaani, banali bo Nahano
akayimula imbere lyabo.
25 Uyo Rehobwamu, ikyanya akahisa imyaka itaanu atwaziri, mwami Shishaki
we'Miisiri, anayiji teera akaaya ke'Yerusaleemu.
26 Ulya Shishaki anashahula ibihinda byoshi mu nyumba ya Nahano, kiri ne'bya mu
kajumiro. Akayabiira byoshi, kiri ne'siribo ze'nooro, zirya Sulumaani akatuliisa.
27 Ha nyuma, mwami Rehobwamu anatuliisa izindi siribo ze'miringa, anazisikiiriza
abakulu ba'basirikaani ábâli kizi laliira inyiivi za'kajumiro.
28 Yizo siribo, ngiisi kyanya mwami âli kizi zamuukira mu nyumba ya Nahano, yabo
balaliizi bâli kizi zitwala. Na ha nyuma, banashubi zigalulira mu kisiika kyo zâli kizi
langwa mwo.
29 Uyo Rehobwamu, ngiisi byo âli kizi gira mu bwami bwage, biyandisirwi mu Kitaabo
kya'magambo ga'Baami be'Buyuda.
30 Ha kati ka Rehobwamu bo na Yerobwamu, hâli kizi kungula izibo.
31 Iri hakazinda, Rehobwamu anashaaja, anaziikwa mu shinda za bashokuluza baage,
mu Kaaya ka Dahudi. Nyina ye wâli Nahama, Umuhamooni-kazi. Ahandu haage,
banayimika mugala wage Habyamu.

15

Habyamu, mwami we'Buyuda
(2 Kutondobola 13.1-2, 23)

1 Mwami Yerobwamu mugala Nebati, ikyanya akahisa imyaka ikumi na munaana
atwaziri Abahisiraheeri, mu Buyuda banayimika mwo mwami Habyamu.
2 Uyo Habyamu anahisa imyaka ishatu atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye wâli Maka,
munyere Habishalumu.
3 Uyo Habyamu anagenderera ukukizi yifunda mu byebyo byaha bya yishe Rehob-
wamu. Atanâli mwemeera imwa Rurema Nahamwabo, nga shokuluza wage Dahudi.
4 Kundu kwokwo, bwo Nahano âli kuuziri shokuluza wage Dahudi, kyanatuma
agahanguula abaana baage bakizi yiji yimikwa ahandu haage. Kwokwo, lye'mbaga
ye'kyami itahere, haliko akaaya ke'Yerusaleemu kalonge ukukizi sikama.
5 Uyo Dahudi âli kizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano. Ndaanalwo lusiku lwo
akamútenguha, kútali naaho kuhubira Huriya, ulya Muhiti.
6 Ku kyanya kyoshi Rehobwamu âli twaziri, âli kizi lwisa-lwisa Yerobwamu.
7 Uyo Habyamu, ngiisi magambo go âli kizi gira mu bwami bwage, gali mayandike mu
Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Buyuda. Ha kati ka Habyamu bo na Yerobwamu,
hâli kizi kungula izibo.
8 Iri hakazinda, Habiya anashaaja,, anaziikwa mu Kaaya ka Dahudi. Ahandu haage,
banayimika mugala wage Hasa.

Hasa, mwami we'Buyuda
(2 Kutondobola 14.1-2)

9 Mwami Yerobwamu, ikyanya akahisa imyaka makumi gabiri atwaziri Abahisira-
heeri, mu kihugo kye'Buyuda banayimika mwami Hasa.
10 Uyo Hasa anahisa imyaka makumi gana na muguma atwaziri. Nakulu ye wâli Maka,
munyere Habishalumu.
11 Ulya mwami Hasa âli kizi gira íbikwaniini mu masu ga Nahano, nga shokuluza
wage Dahudi.
12 Akayimula balya bashosi bashule mu kihugo kyage kyoshi, yabo ábâli kizi shiiba
mu mbeero. Ne'migisi yoshi yo bashokuluza baage bakalingaania, anayami gishaaza.

13 Anashaaza kiri no'lya nakulu Maka, ataki be Mugoli Mukulu. Mukuba, uyo Maka
ye katula umugisi Hasheera, gwanâli kyagaza. Yugwo mugisi, Hasa anakyula kwo
baguhooje-hooje, banagendi gusiriigiza mu musima gwe'Kidorooni.
14 Uyo Hasa, kundu âli yamiri ayitaaziri lwoshi imwa Nahano. Kundu kwokwo,
atakahongola ngiisi ha'bandu bâli kizi gendi yikumbira imizimu ku marango.
15 Uyo Hasa analeeta iharija, ne'nooro mu nyumba ya Nahano, kuguma ne'birugu
byoshi byo yishe âli mali taluula.
16 Mwami Hasa we'Buyuda, bo na mwami Baasha wa'Bahisiraheeri, ha kati kaabo hâli
kizi kungula-kungula izibo.
17 Lusiku luguma, mwami Baasha anagendi teera ikihugo kye'Buyuda. Iri hakaba,
Baasha anatondeera ukusikamya akaaya kaage ke'Rama, mbu lyo hatagire abandu
ábagakizi yingira mu kihugo kya mwami Hasa, kandi iri bahuluka mwo.
18 Kyanatuma mwami Hasa agayabiira iharija ne'nooro zooshi ízâli sigiiri mu nyumba
ya Nahano, na mu kajumiro. Birya bindu, anabiheereza abakozi baage, gira babitwale
i Damasiki imwa Beni-Hadaadi mugala Taburimooni, mwijukulu Hezyoni, mwami
we'Haraamu. Ulya Hasa analungika ne'ndumwa kwokuno:
19 «E yaga, tunywane ikihango, nga kwo badaata bâli tuula. Lolaga! Nakutengula
iharija, ne'nooro. Aaho! Kirya kihango kyo mukanywana na Baasha, mwami
wa'Bahisiraheeri, ugire ukihongole, gira ashaage mu kihugo kyani.»
20 Uyo mwami Beni-Hadaadi, banayuvwanwa na mwami Hasa, analungika abakulu
ba'basirikaani baage, kwo bagendi teera utwaya twa'Bahisiraheeri. Banash-
ereeza akaaya ke'Hiyooni, na'ke'Daani, na'ke'Habeeri-Beti-Maka, ne'poroveesi yoshi
ye'Kinerooti, na ye'Nafutaali.
21 Ikyanya mwami Baasha akayuvwa kwo ateerwa, analeka ukuyubaka akaaya
ke'Rama, anagalukira i Tiriza.
22 Uyo Baasha âli mali koleesa amabuye ne'biti, mu kuyubaka i Rama. Kundu
kwokwo, uyo mwami Hasa anatabaaza abandu booshi be'Buyuda, kalema ne'ngombo,
kwo bagendi biseehera handi-handi. Yibyo bindu, Hasa anabikoleesa mu kusikamya
inzitiro za'kaaya ke'Geba i Binyamiini, na'ke'Misipa.
23 Uyo Hasa, ngiisi byo âli kizi gira mu butwali bwage, biri biyandike mu Kitaabo
kya'magambo ga'Baami be'Buyuda. Yumwo mudesirwi hi'gulu lyo'bukalage bwage,
no'twaya two akayubaka. Na mu bushaaja bwage, analwala ishando.
24 Uyo Hasa, ikyanya akashaaja, anaziikwa kuguma na bashokuluza baage, mu Kaaya
ka Dahudi. Ahandu haage, banayimika mugala wage Yehoshafaati.

Nadabu, mwami wa'Bahisiraheeri

25 Ikyanya mwami Hasa we'Buyuda âli koli hisiizi imyaka ibiri atwaziri, mu kihugo
kye'Hisiraheeri banayimika Nadabu mugala Yerobwamu. Uyo Nadabu anahisa imyaka
ibiri naaho atwaziri.
26 Nadabu naye, atâli simisiizi Nahano. Si âli kizi hubiisa Abahisiraheeri, mu
kuyifunda mu byebirya byaha bya yishe Yerobwamu.
27 Ikyanya mwami Nadabu akagira kwokwo, Baasha mugala Ahiya, we'Hisakaari,
anagira igambi libi hi'gulu lyage. Ku yikyo kyanya, akaaya ke'Gibetooni kâli gwasirwi
na'Bafirisiti. Kwokwo, ikyanya Nadabu na'basirikaani baage bakagendi kateera, ulya
Baasha anamúyita.
28 Anayimikwa ahandu haage. Ikyanya yibyo bikakoleka, Hasa we'Buyuda âli koli
hisiizi imyaka ishatu atwaziri.
29 Uyo Baasha, iri akatondeera ukutwala, anasivya abandu booshi be'mbaga ya
Yerobwamu. Mwi'yo mbaga, ndaaye kiri na wo'muti ye akasiga. Na íbitumiri
akabasivya kwokwo, hi'gulu li'gambo lyo Nahano âli mali gwanwa adeta ku njira
yo'muleevi Ahiya we'Shiilo.
30 Mukuba, uyo Yerobwamu akayagaza Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, mu kukizi
yifunda mu byaha, anahubiisa Abahisiraheeri, halinde nabo bakizi biyifunda mwo.
31 Uyo Nadabu, agandi magambo ágakakoleka mu butwali bwage, gali mayandike mu
Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.
32 Uyo mwami Hasa, no'yo mwami Baasha wa'Bahisiraheeri, ha kati kaabo hâli kizi
kungula-kungula izibo.

Baasha, mwami wa'Bahisiraheeri

33 Ikyanya uyo mwami Hasa we'Buyuda akahisa imyaka ishatu atwaziri, mu
Bahisiraheeri banayimika mwami Baasha mugala Ahiya. Uyo Baasha, anahisa imyaka
makumi gabiri ni'na atwaziri i Tiriza.

34 Ulya Baasha naye, anakizi gira amabi imbere lya Nahano. Âli kulikiiri ingesho za
Yerobwamu, mu kukizi hubiisa Abahisiraheeri.

16

1 Lusiku luguma, Nahano anatuma Yehu mugala Hanani, kwo agendi bwira mwami
Baasha kwokuno:
2 «Kundu wâli mundu busha, haliko nie kakutoola kwo ube kirongoozi kya'bandu
baani, Abahisiraheeri. Haliko buno, ugweti ugakulikira ingesho za Yerobwamu, mu
kuhubiisa abandu baani. Kwokwo, nabo bagweti bagayifunda mu byaha, halinde ngoli
rakiiri hi'gulu lyabo.
3 «Kwokwo buno, ngola ngakushereeza, kuguma ne'mbaga yawe. Imbaga yawe,
ngagikolera nga kwo n'gakolera imbaga ya Yerobwamu mugala Nebati.
4 Abandu be'mbaga yawe, ikyanya bagafwira mu kaaya, utubwa tugabajanganula-
janganula. Ne'kyanya bagafwira mu kahinga, ingukuma zigabajojomola.»
5 Uyo Baasha, ngiisi kwo âli kizi gira ku bukalage mu butwali bwage, byoshi biri
biyandike mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.
6 Iri hakazinda, mwami Baasha anashaaja, anaziikwa i Tiriza. Umugala, Hela,
anayimikwa ahandu haage.
7 Iyo ndumwa yo'muleevi Yehu hi'gulu lya'Baasha ne'mbaga yage, Nahano akagituma,
mukuba uyo Baasha âli mali yifunda mu byaha mu masu ga Nahano, anakizi mu
múraakaza, nga kwo Yerobwamu naye âli kizi gira. Na kwakundi, Baasha akagira ibala
mu kuminika imbaga yoshi ya Yerobwamu.

Hela, mwami wa'Bahisiraheeri

8 Ikyanya mwami Hasa we'Buyuda akahisa imyaka makumi gabiri na ndatu atwaziri
i Buyuda, mu Hisiraheeri banayimika mwami Hela mugala Baasha. Uyo Hela anahisa
imyaka ibiri atwaziri i Tiriza.
9 Mwami Hela âli gweti umukulu muguma wa'basirikaani, iziina lyage ye Zimuri. Uyo,
ye wâli yimangiiri ikihande kya'magaare gaage gi'zibo. Ulya Zimuri anahuna imbere
lya mwami. Lusiku luguma yaho i Tiriza, mwami Hela âli zatiiri mu mwa Hariza,
umwimangizi we'bindu byage. Mwami, iri akanywa, analaluka.
10 Ulya Zimuri, anayingira, anayami múyita. Yukwo kuyitwa kwa Hela, kukaba ku
kyanya mwami Hasa we'Buyuda âli mali hisa imyaka makumi gabiri ni'rinda atwaziri.
Ha nyuma uyo Hela, Zimuri anayimikwa ahandu haage.
11 Ulya Zimuri, ikyanya bakamúyimika abe mwami, anayami minika abandu booshi
be'mbaga ya Baasha. Mwi'yo mbaga, hatakasigala kiri no'mushosi wo'muti, aba mwana
kandi iri mukulu. Hatakanasigala kiri no'mwira muguma.
12 Si Zimuri akaminika imbaga yoshi ya Baasha, nga kwo Nahano âli mali gwanwa
adeta ku kanwa ko'muleevi Yehu.
13 Na íbitumiri bikakoleka kwokwo, bwo'yo Baasha bo na mugala Hela, bâli
kizi yifunda mu byaha. Yabo bombi, bâli kizi yikumba imigisi, banashimya
na'Bahisiraheeri kwo nabo bakizi giyikumba. Kwokwo, kwo bakaraakaza Nahano
Rurema wa'Bahisiraheeri.
14 Uyo Hela, agandi magambo ágakakoleka ku butwali bwage, gali mayandike mu
Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.

Zimuri, mwami wa'Bahisiraheeri

15 Ikyanya mwami Hasa akahisa imyaka makumi gabiri ni'rinda atwaziri mu kihugo
kye'Buyuda, mu kihugo kye'Hisiraheeri banayimika mwami Zimuri, anahisa isiku
zirinda, atwaziri i Tiriza.
Ku yikyo kyanya, abasirikaani ba'Bahisiraheeri bâli shumbisiri hoofi na'kaaya
ke'Gibetooni, mu kihugo kye'Bufirisiti.
16 Yabo basirikaani banayuvwa ngiisi kwo Zimuri ahuna imbere lya mwami,
anamúyita.
Lwolwo lusiku, mu shumbi yabo, banalagaana ukuyimika Homuri, umukulu wabo
wa'basirikaani, kwo abe ye mwami wa'Bahisiraheeri.
17 Kwokwo, Homuri na'basirikaani baage, banalyoka i Gibetooni, banagendi sokanana
akaaya ke'Tiriza.
18 Ikyanya Zimuri akabona kwa'kaaya kaage keera kagwatwa imbira, anayami
yityombeeza mu kajumiro, anakaduulika kwo'muliro, anasingookera mwo.
19 Na íbikatuma bigakoleka kwokwo, bwo âli mali yifunda mu byaha. Uyo Zimuri âli
kizi kulikira ubuligo bwa Yerobwamu, anahubiisa Abahisiraheeri, halinde nabo banakizi
bugira.

20 Uyo Zimuri, ngiisi kwo âli kizi gira mu butwali bwage, na ngiisi kwo akahuna, biri
biyandike mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.
21 Abahisiraheeri banagabulikana mwo kubiri. Baguma baabo, banayemeera Tibuni
mugala Ginati, kwo ye gaaba mwami. Abandi banayemeera Homuri.
22 Iri hakatama, abandu ábakayibiika ku uyo Homuri, banalonga imisi ukuhima balya
ábakayibiika ku Tibuni. Kwokwo, Tibuni anafwa, banayimika Homuri kwo abe ye
mwami.

Homuri, mwami wa'Bahisiraheeri

23 Ikyanya mwami Hasa akahisa imyaka makumi gashatu na muguma atwaziri mu
kihugo kye'Buyuda, mu kihugo kye'Hisiraheeri banayimika mwami Homuri. Uyo
Homuri, anahisa imyaka ikumi ni'biri atwaziri. Akatee twala imyaka ndatu i Tiriza.
24 Ha nyuma, uyo mwami Homuri anagendera mundu muguma ye Shemeeri,
anamúgulira umugazi gwe'Samariya ku bingorongoro bihumbi ndatu bye'harija. Haaho
ku yugwo mugazi, anahayubaka akaaya, anakayinika iziina Samariya. Mukuba,
Shemeeri ye wâli riiri mutuulaga waho.
25 Uyo Homuri âli kizi gira amabi imbere lya Nahano, ukusumba abaami bataazi
booshi.
26 Âli kizi gayidulumbika mwo nga Yerobwamu mugala Nebati, mu kukizi yikumba
imigisi, anakizi hubiisa Abahisiraheeri, mbu nabo bagiyikumbe. Kwokwo, kwo bâli kizi
raakaza Rurema Nahamwabo.
27 Uyo Homuri, ngiisi kwo âli kizi gira mu butwali bwage, na ngiisi kwo âli kizi
genduukirwa, biri biyandike mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.
28 Uyo mwami Homuri, iri akashaaja, anaziikwa i Samariya. Ahandu haage,
banayimika mugala wage Ahabu.

Ahabu, mwami wa'Bahisiraheeri

29 Ikyanya mwami Hasa akahisa imyaka makumi gashatu na munaana atwaziri mu
kihugo kye'Buyuda, mwami Ahabu anayimikwa mu kihugo kye'Hisiraheeri, anahisa
imyaka makumi gabiri ni'biri, atwaziri i Samariya.
30 Mwami Ahabu mugala Homuri, anakizi gira amabi bweneene imbere lya Nahano,
ukusumba abaami bataazi booshi.
31 Birya byaha bya Yerobwamu mugala Nebati, anabibona kwo ndaabyo. Kwokwo,
anayanga Yezebeeri umuluzi-nyere wa mwami Hetibaali wa'Basidooni. Uyo Ahabu
anatondeera ukukizi kolera umuzimu Baali, iri anaguyikumba.
32 Yugwo muzimu Baali, anaguyubakira uluheero mwomwo mu kaaya ke'Samariya.
Munali mwo akaguyubakira na'katanda ko'kugutangira kwa'matuulo go'kusiriiza.
33 Analingaania no'mugisi gwo'muzimu Hasheera. Yago mabi gaage, ganaraakaza
Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, ukuhima abaami bataazi booshi.
34 Mu zeezo siku, Hiyeri we'Beteeri, anashubi yubakulula akaaya ke'Yeriko. Ikyanya
akabiika indaliro zaako, lye'fula yage Habiraamu ikafwa. Ne'kyanya akayusa, ukubiika
inyiivi zaako, umuzibo gwage Segubu, naye anafwa. Kwokwo, kwi'gambo likakoleka,
lyo Nahano âli mali gwanwa abwira Yoshwa mugala Nuuni.*

17

Hiriya ha lwiji Keriti

1 Hâli riiri umuleevi muguma, iziina lyage ye Hiriya. Âli riiri wa mu kaaya ke'Tishibe,
ka mu poroveesi ye'Giryadi.
Uyo Hiriya anabwira mwami Ahabu: «Ndi mukozi wa Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri. Nga kwo ayamiri ho, mu myaka ígayija, mu kihugo invula
igahangama, kiri ne'kimi, ukuhisa ku kyanya ngashubi deta.»
2 Ha nyuma ulya Hiriya, Nahano anamúbwira kwokuno:
3 «Ulyokage hano, unagendi yibisha ha shyoko yo'lwiji Keriti, úluli mu yingira mu
lwiji Yorodaani.
4 Ku lwolwo lwiji, ugakizi nywa amagoloovi. Ne'byokulya byawe, keera nabwira
banamujongo kwo bakizi kuleetera byo.»
5 Ikyanya Hiriya akabwirwa kwokwo, anasimbaha, anagendi shumbika ha lwiji Keriti.
6 Ngiisi shesheezi, kiri na ngiisi kabigingwe, banamujongo banakizi múleetera imikate
ne'nyama, anakizi nywa na'magoloovi ha lwiji.
7 Haliko iri hakatama, invula yanahangama mu kihugo, halinde lulya lwiji lwanakama.

---

* **16:34 16.34** Yoshwa 6.26.

Hiriya imwa namufwiri we'Sarepeta

8 Nahano anabwira Hiriya:
9 «Ugendage mu kaaya ke'Sarepeta, hoofi ne'Sidooni, unatuule yo. Mu yako kaaya,
keera nabwira namufwiri muguma kwo akizi kuheereza byo ugaalya.»
10 Kwokwo, Hiriya anagenda i Sarepeta. Ne'ri akahikaga kwi'rembo, anagwana na-
mufwiri muguma agweti agasheenya utushaali. Uyo Hiriya anamúbwira: «Undeetere
ku magoloovi, ninywe.»
11 Ulya maawe, iri akaba akola mu genda, Hiriya anashubi múbwira: «We kongwa!
Undeetere ne'kikoojoka kyo'mukate.»
12 Uyo maawe naye, ti: «Nga kwo Rurema Nahamwinyu ayamiri ho, ku kasiisa
ndaki hiiti íhikateerwa ku shinda. Si mu kitiri, nzigiriini ikigasha kiguma naaho
kyo'mushyano. Na mu njebe, musigiiri utuvuta tuniini. Kwoku, ngweti ngasheenya
utushaali, gira yutwo útusigiiri, ngendi tudeeka. Twe na mugala wani, mango twayusa
ukulya, iri tukola tugalindiriraga naaho ukufwa.»
13 Na wa Hiriya, ti: «E maawe, utayobohe! Genda naaho, unagire ngiisi kwo wadeta.
Haliko, utee mbaliza ihikate, unahindeetere, ukabuli yibaliza mwe na mugala wawe.
14 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: "Yugu mushyano úguli mu
kitiri, gutagayema. Na yaga mavuta ágali mu njebe, gatagaamala, halinde ku kyanya
nganiesa invula mu kihugo."»
15 Ulya nyaama anagendi baliza Hiriya ibyokulya. Yehe, na mugala wage, kuguma na
Hiriya, banakizi longa ibyokulya ngiisi lusiku.
16 Umushyano gutanayema mu kitiri. Kiri na'mavuta, gatanamala mu njebe,
ukukulikirana na kwo Nahano akagwanwa abwira Hiriya.

Hiriya aholoolola umwana wa namufwiri

17 Uyo namufwiri úkayegereza Hiriya mu mwage, iri hakalenga isiku, umugala
analwala. Yubwo bulwazi, bwanamúkalaalira bweneene. Ne'ri hakatama ngana,
anafwa.
18 Ulya maawe anabwira Hiriya: «E mukozi wa Rurema, maki gano wangirira? Ka
wayija, lyo uyiji biika ibyaha byani ha bweruula imbere lya Nahano, unayiji nyitira
umwana?»
19 Hiriya anamúshuvya: «Mbeereza mugala wawe.» Hiriya anamúyabiira mu
maboko ga nyina, anamúteramana, halinde mu kisiika kyage kya ha lugulu,
anamúlambika ku ngingo yage.
20 Ulya Hiriya anahuuna, ti: «E Rurema Nahamwitu, si ndi mu shumbika imwo'yu
namufwiri. Aaho! Kutagi kandi wangamúleetera ubuhanya, mu kumúyitira umugala?»
21 Haaho, Hiriya anayilambuulira ku uyo mwana ubugira kashatu, iri anahuuna
Nahano, ti: «E Rurema Nahamwitu, we kongwa! Uholoolole uyu mwana.»
22 Yago mahuuno ga Hiriya, Nahano anagayuvwa. Ulya mwana anatondeera ukuyisa
umuuka, anaholooloka.
23 Hiriya anayabiira umwana, anamúshonookana, anamúheereza nyina, ti: «Lolaga!
Mugala wawe, uno, akola mugumaana.»
24 Uyo mukazi anabwira Hiriya: «Buno leero, ngola na'kasiisa kwo uli muleevi wa
Rurema. Kiri na ngiisi byo ugweti ugaadeta, nyiji ku kasiisa kwo bilyosiri imwage!»

18

Hiriya ahumaanana na Hobadiya

1 Nahano, iri akaba keera ahisa imyaka ishatu ahangisiri invula, anabwira Hiriya
kwokuno: «Ugendi yiyerekana imwa mwami Ahabu. Mukuba, ngola nganiesa invula
mu kihugo.»
2 Kwokwo, Hiriya analyoka yaho, gira agendi yiyerekana imwage.
Ku yikyo kyanya, umwena gwâli kizi gunuuza mu Samariya.
3 Kwokwo, mwami Ahabu anatumira Hobadiya, umwimangizi we'bindu byage. (Uyo
Hobadiya, âli kizi simbaha Nahano bweneene.
4 Kiri ne'kyanya umugoli Yezebeeri âli kizi yitiisa abaleevi ba Nahano, Hobadiya
anayabiira abaleevi igana, anakizi babisha mu lwala, makumi gataanu-gataanu, anakizi
basheegula ibyokulya na'miiji.)
5 Kwokwo, Ahabu anabwira Hobadiya: «Tugende tugalenga-lenga mu kihugo,
tutanduule ishyoko zooshi, ne'nyiiji zooshi. Hali ikyanya twangakengeera twalonga
ubwasi, gira tukize ifwarasi ziitu, ne'biiza bya bapunda biitu. Kwokwo, lyo tutagaki
bayita.»

6 Kwokwo, mu kutanduula-tanduula, banagabaana ikihugo. Ahabu anahona uluhande
luguma. Hobadiya naye, anahona ulundi.
7 Ulya Hobadiya, ikyanya akaba akola mu njira, masaasa atabukwa, ali ku Hiriya.
Hobadiya anayami múmenya, anayinama anahisa amalanga haashi, anamúbuuza: «E
waliha, ku kasiisa, ka we nahamwitu Hiriya?»
8 Na wa naye, ti: «Ee! Nie Hiriya. Gendaga, ubwire nahamwinyu Ahabu kwo keera
wambona.»
9 Hobadiya anashuvya: «Si ndi mukozi wawe. Buhube buki wambona kwo, halinde
undange imwage? Si lufu lwo wandoogeza!
10 Nga kwo Nahano, Rurema wawe ayamiri ho, nakubwira ku bweranyange, kwo
mwami keera atuma abandu mu milala yoshi, na mu mahanga gooshi, kwo bakushakule.
Ne'ri ibinyamahanga byangamúbwira kwo utali yo, uyo Ahabu agahuuna uyo mwami,
kwo amúbiikire indahiro kwo batakubona imwage.
11 «Buno, wambwira kwo ngendi múmenyeesa kwo keera nakubona.
12 Uyiji kwo'kulyokera ubusore bwani, ndi mu simbaha Nahano. Bwo namu shaagaga
hano, hali ikyanya Umutima gwa Nahano gwangakulengeza, gunakutwale ho ndayiji.
Ne'ri nangagendi bwira Ahabu, naye atanaki kugwane hano, si agayami nyita.
13 «E nahamwitu, ka utakabwirwa ngiisi kwo n'gagira ku kyanya Yezebeeri âli kizi yita
abaleevi ba Nahano? Si n'gayabiira abaleevi igana, nanakizi babisha makumi gataanu-
gataanu mu lwala. Ha nyuma, nanakizi basheegula ibyokulya na'magoloovi.
14 Buno ugweti ugambwira kwo ngendi menyeesa nahamwitu kwo keera nakubona.
Nanga! Ku kasiisa, Ahabu aganyita.»
15 Hiriya anamúshuvya: «Nahano ali hi'gulu lya byoshi. Nga kwo ayamiri ho, anali
ye ndi mu kolera, zeene nienyene, ngayiyerekana imbere lya Ahabu.»

Hiriya ahagana na'baleevi bo'muzimu Baali

16 Uyo Hobadiya, ikyanya akagendi bona mwami Ahabu, anamúheereza imishahu.
Kwokwo, uyo Ahabu anagendi humaanana na Hiriya.
17 Iri akamúbona, anamúbwira: «Ka we yolya úgweti úgashundeeza Abahisira-
heeri?»
18 Hiriya anashuvya kwokuno: «Ndali nie washundeeza Abahisiraheeri. Si wehe,
kuguma ne'mbaga ya yisho, mwe mubashundeziizi! Si mukoli gayiriziizi imaaja za
Nahano, munagweti mugayikumba umugisi Baali.
19 «Aaho! Buno, ungumanize Abahisiraheeri booshi ku mugazi Karimeeri. Unaku-
umanie na balya baleevi ba Baali magana gana na makumi gataanu, kiri na balya baleevi
magana gana bo'muzimu Hasheera, balya ábali mu lya ku kashasha ka Yezebeeri.»
20 Kwokwo, mwami Ahabu anakuumania abandu be'milala yoshi ya'Bahisiraheeri ku
mugazi Karimeeri, anakuumania na'baleevi booshi.
21 Iri bakahika yo, uyo Hiriya anabayegeera, anababwira: «Mugaahisa halinde
mangoki, mugweti mugahizaanwa-hizaanwa ha kati ka'magambo gabiri? Iri Rurema
angaba ye Nahano, mumúkulikire. Kandi iri Baali, abe ye mugakulikira.» Yabo bandu
batanamúyakula.
22 Hiriya anashubi babwira kwokuno: «Mu baleevi booshi ba Nahano, niehe naaho,
nie ngoli sigiiri. Si abaleevi ba Baali, boohe, bakiri magana gana na makumi gataanu.
23 Aaho! Mutuleetere ishuuli zibiri. Abaleevi ba Baali, bayisebere ishuuli nguma,
banagibaage, banagitenge mihoole-mihoole. Banagilambike ku shaali, buzira kutwana
umuliro. Naani kwakundi, na nyabiire irya gindi, na ngibaage, na ngilambike ku shaali,
buzira kutwana umuliro.
24 «Boohe, bagahuuna umuzimu gwabo. Naani, na mbuune Nahano. Ngiisi
úgashuvya mu kutibula umuliro, iri yoyo, ye Rurema wo'kuli.» Yabo bandu booshi,
banayemeera, ti: «Kwokwo, ngana!»
25 Ha nyuma, uyo Hiriya anabwira balya baleevi ba Baali kwokuno: «Ngahwe! Bwo
mwe bingi, tondeeri. Muyisebere ishuuli, munagilingaanie. Haliko, mutayase umuliro,
si muhuunage naaho umuzimu gwinyu.»
26 Balya baleevi, iri bakahaabwa ishuuli, banagiyabiira, banagibaaga. Ne'ri
bakayubaka akatanda, banalingikania ituulo lyo'kusiriiza. Banatondeera ukuyinginga
Baali mu kudeta: «E Baali, utushuvye maashi!» Banatondeera shesheezi, halinde
kalenge-renge. Banakizi kina iri banasimbuka-simbuka mu kusooka kalya katanda.
Kundu kwokwo, atanabayakula.
27 Iri kakaba kakola kalenge-renge, Hiriya anatondeera ukubashekeereza, ti: «Huuni
bukayu! Ku kasiisa umuzimu gwinyu, hali ikyanya gwangaba guli mu mikolwa mingi.

Kandi iri guki gweti gugayitabaala. Kandi iri guki balamiri! Kandi iri guki gwejiiri. Aaho! Muguvyulage!»
28 Balya baleevi, banakaviiriza ukubanda akashiba, banakizi yibejanga-bejanga
ne'ngooti, kiri na'matumu, ukukulikirana ne'migeeza yabo, halinde umuko gwanakizi
jalabanda.
29 Banagenderera ukuhamagala Baali halinde ikyanya izuuba likahengama, kinali
kyo kyanya kyo'kutanga amatuulo. Kundu kwokwo, ndaaye úkabayakula, ndaanaye
úkabadesa mbu abatwaze.
30 Ulya Hiriya anabwira abandu: «Munyegeere!» Yabo booshi banamúyegeera.
Lyeryo, anatee yubakulula akatanda ka Nahano buhyahya. Mukuba, kâli mali hongolwa.
31 Anayabiira amabuye ikumi na gabiri, ukukulikirana no'muharuuro gwe'milala
ikumi ni'biri ya bagala Yakobo. (Uyo Yakobo, ye yolya Nahano akabwira: «Iziina lyawe,
we kola Hisiraheeri.»)
32 Yago mabuye, Hiriya anagayubakira mwo Nahano akatanda, anakazungulusa
ikishimo, íkyangayijula mwe'litiri ikumi na zishatu za'miiji.
33 Ha nyuma, abuli kashasha kwe'shaali, anatenga-tenga irya shuuli bihimbi-bihimbi,
anabilambika kwo.
Ha nyuma, anabwira abandu kwokuno: «Ngahwe! Muyabiire indango zina, zibe
ziyijwiri amiiji, munagayonere ku yiri ituulo lyo'kusiriiza, na ku yizi shaali.»
34 Ne'ri bakagira kwokwo, anadeta: «Mushubize!» Nabo banashubiza ubugira kabiri.
Anashubi babwira: «Mushubize kandi ubugira kashatu.» Ne'ri bakagira kwokwo,
35 amiiji ganasavya haashi imbande zooshi za'katanda, halinde ganayijula mu ngera.
36 Kabigingwe, ku kyanya kyo'kutanga kwa'matuulo, ulya muleevi Hiriya anayegeera
akatanda, anahuuna Rurema kwokuno: «E Nahano Rurema wa Hiburahimu, na wa
Hisake, na wa Yakobo, zeene, uyiyerekanage kwo we Rurema mu Bahisiraheeri!
Uyerekane na kwo ndi mukozi wawe. Gano gooshi, uyerekane kwo nagagira ku
buhanguule bwawe.
37 E Nahano, unjuvye, lyo yaba bandu bamenya kwo we Rurema, na kwo uli mu
hindula imitima yabo, halinde bakugalukire.»
38 Ikyanya Hiriya akahuuna, Nahano anayami tibula umuliro, gwanajigiivya yiryo
ituulo, kuguma ne'shaali, na'mabuye, no'lukungu. Kiri na'miiji ágâli riiri mu ngera,
ganakama.
39 Balya bandu, mbu babone kwokwo, banayami gwa buubi, banadeta: «Rurema,
yehe ye Nahano! Rurema, yehe ye Nahano.»
40 Ulya Hiriya anababwira kwokuno: «Balya baleevi bo'muzimu Baali, mubabirigishe!
Hatanagire úgafuuka.» Ne'kyanya bakababirigisha, Hiriya anakyula kwo batwalwe ha
lwiji Kishooni. Balya booshi, haaho, ho akabayitira.

Hiriya amenyeesa kwe'nvula ikola bu toonya

41 Hiriya anabwira Ahabu: «Zamuuka, ugendi lya, unanywe. Mukuba, ngoli yuvwiti
ulushuumo lwe'nvula.»
42 Kwokwo, Ahabu anayigendera analya, ananywa.
Si uyo Hiriya yehe, anazamuukira kwi'rango lyo'mugazi Karimeeri, anafukama,
anafunda itwe mu madwi.
43 Anabwira umukozi wage: «Zamuuka, ugendi langiiza uluhande lwe'nyaaja.» Uyo
mukozi, anazamuuka, analangiiza, anadeta: «Ndaabyo nabona.»
Hiriya anashubi múbwira gaago magambo, ti «Ushubi gendi lola.» Yibyo, bikakoleka
ubugira kalinda.
44 Ulugeezi úlugira kalinda, ulya umukozi anagaluka, anadeta: «Nabona ihibungu
hiniini nga kigasha kyo'mundu, higweti gigazununuka mu nyaaja.»
Uyo Hiriya, ti: «Zamuuka, ugendi bwira mwami Ahabu kwo alingikanie igaare lyage,
anamanuke, invula itakengeere yamúhangirira.»
45 Lyeryo, kirya kibungu kyanazinga, ni'gulu lyanayulubala. Imbuusi mbu ihu-
use, hanayami vuduka invula ya kahebuuza. Ahabu anashonera mwi'gaare lyage,
anataahira i Yezereheri.
46 Uyo Hiriya anayijula mwe'misi ya Nahano. Ne'ri akashweka umukaba gwage
mu kibuno, anasuula umulindi, anatanga Ahabu mu kuyingira kwi'rembo lya'kaaya
ke'Yezereheri.

19

Hiriya agendi yibisha mu mugazi i Horebu

1 Mwami Ahabu anagalukira i kaaya, anaganuulira mukaage Yezebeeri ngiisi kwo
Hiriya akagira, na ngiisi kwo akayita abaleevi bo'muzimu Baali ku ngooti.
2 Uyo Yezebeeri anatumira Hiriya indumwa, kwokuno: «Bwo wasingula amatwe ga
balya baleevi, kusheezi, ku kyanya nga kyekino, naawe ngaaba keera nakusingula itwe.
Ne'ri nangayabirwa ukulisingula, imizimu inanyite.»
3 Uyo Hiriya, mbu ayuvwagwe kwokwo, anapumukira mu kaaya ke'Beeri-Sheba mu
Buyuda. Iri akahikaga yo, anasiga umukozi wage.
4 Si yehe, anagenderera umulege-rege gwoshi, halinde mwi'shamba, anagendi bwatala
mwi'dako lye'kiti kiguma kye'ngaja-malungu. Haaho, anahuuna Rurema kwo alonge
ukufwa.
Anamúbwira, ti: «E Nahano, ndaakikwo kundi! Ubulyo, ndaakibwo. Ndali nie mwija
ukuhima bashokuluza baani. Kwokwo buno, unyitage.»
5 Kwokwo, Hiriya analambama mwi'dako lye'kiti, analembwa ni'ro.
Ha nyuma hiniini, umuganda anayijaga, anamúshagania, anamúbwira: «Vyuka,
ulye.»
6 Uyo Hiriya, mbu alegamire, anabona kwo hakola umukate muduutu, kuguma
ne'ndeha ya'magoloovi hoofi li'twe lyage. Iri akalya no'kunywa, anashubi lambama.
7 Ulya muganda wa Nahano, anashubi múhikira ubwa kabiri, anamúshagania,
anamúbwira: «Vyuka, ulye. Si ulugeezi lukiri lula!»
8 Uyo Hiriya anavyuka, anashubi lya, ananywa. Yibyo byokulya, byanamúheereza
imisi yo'kugenda isiku makumi gana, izuuba no'bushigi, halinde anahika i Horebu, ku
mugazi gwa Rurema.

Rurema abiika Hiriya mwe'kise

9 Umuleevi Hiriya, ikyanya akahika i Horebu, anayifunda mu lwala, analaala mwo.
Lyeryo, Nahano anamúbwira: «Maki gano, go ugweti ugaagira hano?»
10 Hiriya anashuvya, ti: «E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, nyamiri ndi mu
fiitirwa hi'gulu lyawe. Si Abahisiraheeri boohe, keera bagayiriza ikihango kyawe,
banahongola no'tutanda twawe. Kiri na'baleevi baawe, keera bakabayita ku ngooti.
Buno, nienyene naaho nie ngoli sigiiri. Na naani kwakundi, baki gweti bagambiiva,
mbu banyite.*»
11 Nahano anamúbwira: «Hulukaga mu lwala. Uyimange kwi'rango imbere lyani.
Mukuba, ngola ngalenga ho.» Lyeryo, Nahano mbu alenge, imbuusi yo'mubangami
yanahuusa. Iyo mbuusi yanamoola imigazi, yanakunyula ne'mikungubwe. Kundu
kwokwo, yugwo mubangami, Nahano atâli guliiri mwo.
Ikyanya iyo mbuusi ikahooha, mu kihugo mwanalenga sizigirye wo'musisi, gigi-gigi!
Si yugwo musisi, Nahano átâli guli mwo.
12 Yugwo musisi, iri gukalenga, hanayija umuliro. Si gulya muliro nagwo, Nahano
atâli guli mwo.
Ha nyuma, kandi, hanayuvwikana ihizu hiniini, hinatuziizi.
13 Hirya hizu, iri akahiyuvwa, anayibwika amalanga ni'kooti lyage, anahuluka mu
lwala, anayimanga ha mulyango. Lyeryo, anashubi yuvwa izu, ti: «E Hiriya, maki go
uki gweti ugaagira hano?»
14 Hiriya anashuvya, ti: «E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, nyamiri ndi mu
fiitirwa hi'gulu lyawe. Si Abahisiraheeri boohe, keera bagayiriza ikihango kyawe,
banahongola no'tutanda twawe. Kiri na'baleevi baawe, keera bakabayita ku ngooti.
Buno, nienyene naaho, nie ngoli sigiiri. Na naani kwakundi, baki gweti bagambiiva,
mbu banyite.†»
15 Nahano anamúbwira: «Ugaluke, unashokole injira ya mwi'shamba, irya
yo'kugenda i Damasiki. Ikyanya ugaahika yo, ushiige Hazaheeri amavuta, abe mwami
we'Haraamu.
16 Na Yehu mugala Nimushi, naye umúshiige amavuta, kwo abe mwami
wa'Bahisiraheeri. Na Hirisha mugala Shafaati, umutuulaga we'Habeeri-Mehola, naye
unamúshiige amavuta, abe muleevi wo'kukugomboola.
17 «Ku yukwo, ngiisi úgafuuka ku ngooti ya Hazaheeri, Yehu agamúyita. Na ngiisi
úgafuuka ku ngooti ya Yehu, Hirisha agamúyita.
18 Kundu kwokwo, mu kihugo kye'Hisiraheeri, mukiri abandu bihumbi birinda
ábatazi fukamira umuzimu Baali, kandi iri kunyunyuguta umugisi gwage.‡»

Hiriya abiika Hirisha abe kigombo kyage

---

* **19:10 19.10** Barumi 11.3. † **19:14 19.14** Barumi 11.3. ‡ **19:18 19.18** Barumi 11.4.

19 Hiriya anashaagaga yaho, anahumaanana Hirisha mugala Shafaati, agweti agalimi-
isa ingaavu. Yizo ngaavu, zâli njweke zibiri-zibiri. Na yibyo biso, byâli riiri ikumi na
bibiri. Na Hirisha yenyene, ye wâli kizi koleesa ikiso ki'kumi na kabiri, kyo kyanâli kizi
yija inyuma.
Uyo Hiriya analenga ha butambi lya Hirisha, anamúyambika ikooti lyage.
20 Kwokwo, Hirisha anasiga zirya ngaavu zaage, anatibitira imunda Hiriya,
anamúbwira: «We kongwa! Utee mbanguula ngendi seezera daata, na maawe, mbuli
kukulikira.» Hiriya, ti: «Kwokwo! Haliko, ukizi kengeera kwo nakushiiga amavuta
zeene.»
21 Uyo Hirisha anamúsiga, anagalukira iwa ngaavu zaage zombi. Anaziyabiira,
anazitanga ituulo lyo'kusiriiza. Inyama, anazidekeesa ibiti íbyâli bishwekere mwi'gosi,
anaziheereza abandu, banazilya.
Uyo Hirisha anatondeera ukulikira Hiriya, anaba ye mukozi wage.

20

Beni-Hadaadi ateera Abahisiraheeri

1 Mu kihugo kye'Haraamu mwâli riiri umwami, iziina lyage Beni-Hadaadi. Uyo
mwami anakuumania abasirikaani baage booshi, kiri ne'fwarasi, na'magaare gaage
gi'zibo, anatabaalwa na'bandi baami makumi gashatu na babiri. Kwokwo, anagendi
sokanana akaaya ke'Samariya, gira akateere.
2 Uyo mwami anatee tuma indumwa imunda mwami Ahabu wa'Bahisiraheeri, ti:
«Mwami Beni-Hadaadi adeta kwokuno:
3 "Iharija zaawe, ne'nooro zaawe, byoshi bikola bye'mwani. Kiri na bakaawe kwo
banonosiri, na'baana baawe, booshi bakola be'mwani."»
4 Uyo mwami wa'Bahisiraheeri anashuvya: «E nahamwitu mwami, ndi mundu wawe,
nga kwo wadeta. Kiri na byoshi byo mbiiti, nabyo biri bye'mwawe.»
5 Zirya ndumwa zanashubi galukira imwa Ahabu, zanamúbwira: «Beni-Hadaadi
adeta na kwokuno: "Nakulungikira indumwa, gira ziyiji yabiira inooro, ne'harija, na
bakaawe kuguma na'baana baawe.
6 Kusheezi ku kyanya íkiri nga kyekino, ngakutumira abakozi baani. Bagayiji shakula-
shakula mu mwawe, kiri ne'mwa bakulu baawe. Ngiisi byo bagaabona kwo biri
na'kamaro, bagabiyabiira, banabindeetere."»
7 Ahabu, mbu ayuvwe kwokwo, anakuumania abashaaja booshi ba mu kihugo kyage,
anababwira: «Uyu mundu, lolagi ngiisi kwo aloziizi ukutuleetera ubuhanya. Ikyanya
akalungika indumwa kwo aloziizi bakaanie, na'baana baani, kiri ne'nooro, ne'harija
zaani, ndakamúlahirira.»
8 Balya bashaaja kuguma na'bandu booshi, banamúshuvya: «Utakolwe mbu
umútwaze, utanamúyemeerere.»
9 Yizo ndumwa za Beni-Hadaadi, Ahabu anazibwira: «Mubwire nahamwitu, mwami
kwokuno: "Ngiisi byo ukambuuna ubwa mbere ngabigira. Si byo wambuuna buno,
aahabi! Ndagayemeera kiri ne'hiniini."» Yizo ndumwa, zanayami gendi menyeesa
nahamwabo.
10 Ulya Beni-Hadaadi analungikira Ahabu yubu bumasi, ti: «Imizimu inyite, iri mu
Samariya mwangasigala ulukungu úlwangayijuza ikigasha kya ngiisi muguma mu yaba
bandu baani.»
11 Mwami Ahabu anashuvya: «Mugendi múbwira: "Ikikalage kiri mu yihaya, ha
nyuma lyo'kuhima mwi'zibo. Si ikyanya atazi lwa, atangayihaya."»
12 Lirya ishuvyo lya Ahabu, ikyanya Beni-Hadaadi akaliyuvwa, âli riiri mwi'heema
lyage, kuguma na'baabo baami ábakamúyibiika kwo. Bâli gweti bagaanywa. Kwokwo,
anabwiraga abakulu ba'basirikaani baage: «Muyitegaanure, gira tugendi bateera.»
Kwokwo, banayibiika ibiringiini.

Mwami Ahabu ahima Beni-Hadaadi

13 Ku yikyo kyanya, umuleevi muguma anayijira mwami Ahabu wa'Bahisiraheeri,
anamúbwira: «Nahano adeta kwokuno: "Ka ubwinagi yaka kanyegete ka'basirikaani?
Zeene ngababiika booshi mu maboko gaawe, halinde ulonge ukumenya kwo nie
Nahano."»
14 Ahabu anamúbuuza: «Ngalonga ukubahima ku butabaazi bwa nyandi?» Umuleevi,
ti: «Nahano adetaga kwokuno: "Ugabahima ku njira ye'misore íyatoolwa na baguvu-
runeeri ukuba basirikaani."»
Na wa mwami, ti: «Nyandi úgatee shomboroza?» Umuleevi, ti: «Wehe!»

15 Kwokwo, Ahabu anaharuura imisore íkatoolwa na baguvuruneeri. Umuharuuro
gwabo, bâli bandu magana gabiri na makumi gashatu. Ha nyuma, anaharuura abandi
basirikaani ba'Bahisiraheeri. Nabo bâli bihumbi birinda.
16 Balya booshi, banayimuka ku kyanya kya'kalenge-renge. Beni-Hadaadi, na balya
baabo baami makumi gashatu na babiri ábakamúyibiika kwo, bâli mu maheema gaabo,
banâli koli lalusiri.
17 Irya misore íkatoolwa na baguvuruneeri, banaba bo bagatee gendi bateera. Ku
yikyo kyanya, Beni-Hadaadi âli mali gwanwa alungika abasirikaani bo'kugandiiza,
banamúmenyeesa kwo hakola ikiso kya'bandu ábalyoka i Samariya.
18 Beni-Hadaadi anababwira: «Mubabirigishe bakiri bagumaana, baba bayija
kwi'zibo, kandi iri bayija ku mutuula.»
19 Irya misore yanashokola injira, mu kugendi bateera. Na'basirikaani
ba'Bahisiraheeri, banabashalagira.
20 Ngiisi muguma wabo, anayita umugoma muguma-muguma. Haaho, balya Ba-
haraamu booshi banatibita. Abahisiraheeri banagenda babalandiriziizi. Si mwami Beni-
Hadaadi, yehe anashonera ku fwarasi, anafuuka kuguma ne'kimaanye kya'basirikaani
ábâli kizi gendera ku fwarasi.
21 Kwokwo, kwo mwami wa'Bahisiraheeri akahima mwi'zibo, anagwata ifwarasi, kiri
na'magaare mingi gi'zibo, anayita Abaharaamu bingi.
22 Ha nyuma, ulya umuleevi anayijira mwami wa'Bahisiraheeri, anamúbwira:
«Ugendi sikama. Uyitoneese bwija ngiisi kwo ugaagira. Mukuba, mu gundi mwaka,
ku kyanya mwene kyekino, uyo mwami we'Haraamu agashubi yiji kuteera.»

Abaharaamu bashubi yiji teera Abahisiraheeri

23 Yabo batwali ba mwami Beni-Hadaadi banamúhanuula kwokuno: «Rurema
wa'Bahisiraheeri ali Rurema wa ku migazi, kyo kyatuma batuhima. Leero, tukola
tugabalwikiza mu ndekeera, gira tube twe tugabahima.
24 Aaho! Ugirage kwokuno: Ushaaze balya baami makumi gashatu na babiri ku
bwimangizi. Na'handu haabo, ubiike abakulu ba'basirikaani biitu.
25 Unakuumanie abasirikaani nga baabalya-baabalya ábakahimwa. Umuharuuro
gwe'fwarasi, na gwa'magaare gi'zibo, gube gukiri gwogulya-gwogulya. Ha nyuma,
tunabalwikize mu ndekeera. Ku kasiisa, twe tugabahima imisi.» Yiryo ihano, iri mwami
Beni-Hadaadi akaliyuvwa, analikulikira.
26 Iri hakalenga umwaka, uyo mwami Beni-Hadaadi anakuumania abandu baage,
anagenda mu kaaya ke'Hafeeki, mbu alwise Abahisiraheeri.
27 Abahisiraheeri nabo, banayikuumania, banahaabwa ibilwaniiso, gira bagendi
lwisa abagoma baabo. Yabo Bahisiraheeri banashumbika ahandu habiri. Halikago,
banabonekana nga tuso tuniini tubiri twe'mbene. Si Abaharaamu boohe, bâli kwiziri
hooshi mu kihugo.
28 Ulya muleevi wa Rurema anayegeera mwami wa'Bahisiraheeri, anamúbwira:
«Nahano adetaga kwokuno: "Ku bwenge Abaharaamu badeta kwo ndi Rurema wa mu
migazi, na kwo ndali Rurema wa mu ndekeera, zeene yaka kanyegete ka'basirikaani,
ngababiika mu maboko gaawe. Kwokwo, lyo ugaamenya kwo nie Nahano."»
29 Yabo Bahisiraheeri banahisa isiku zirinda, bagweti bagalangiizania na'Baharaamu.
Ku lusiku úlugira izirinda, izibo lyanatondeeraga. Ku lwolwo lusiku, Abahisiraheeri
banayita abasirikaani ba'Baharaamu bihumbi igana, mu bâli kizi genda na'magulu.
30 Ábakafuuka, banapuumukira mu kaaya ke'Hafeeki. Mu kati kaabo, inzitiro
za'kaaya zanahongokera ku bandi bihumbi makumi gabiri na birinda. Ulya Beni-
Hadaadi naye, anapuumuka, anahika mu kaaya, anayifunda mu kisiika kiguma.
31 Abakozi baage banamúbwira kwokuno: «Twayuvwa kwa'baami ba'Bahisiraheeri
bali mu kejererana. Ku yukwo, utuhanguule tuyambale amasuuzu, tunahogeke
ne'migozi mu magosi, tunagendere mwami wa'Bahisiraheeri. Hali ikyanya angakuleka
ube ho.»
32 Yabo bakozi, banakenyera amasuuzu, banahogeka ne'migozi mu magosi gaabo,
banagendera mwami wa'Bahisiraheeri, banamúbwira: «Umukozi wawe, Beni-Hadaadi,
akuyinginga, ti: "We kongwa! Undeke mbe ho."» Ahabu anashuvya: «Kiziga aki ba ho!
Si ali mwene witu.»
33 Yabo bakozi ba Beni-Hadaadi, iri bakayuvwa kwokwo, banasobanukirwa kwo
balonga imaana, banayami yamiza, ti: «Beni-Hadaadi ali mwene winyu.»
Ahabu anababwira: «Mugendi múndeetera.» Ne'ri Beni-Hadaadi akahika, Ahabu
anamúhanguula kwo babwatalanwe mwi'gaare lyage li'zibo.

34 Beni-Hadaadi anamúbwira: «Utwaya twoshi two daata akanyaga yisho, ngakugalulira two. Na kwakundi, wangatondeera ukukizi guliikiza ibindu byawe i Damasiki, nga kwo daata âli kizi guliikiza ibye'mwitu ino munda i Samariya.»
Ahabu anashuvya: «Bwija! Tunywanage ikihango.» Ne'ri bakanywana ikihango, anamúleka ayigendere.

Umuleevi ayiji daaka Ahabu

35 Ku yikyo kyanya, Nahano anabwira muguma wa mu baleevi kwo abwire uwabo kwokuno: «Njulikaga, we kongwa!» Haliko, uyo wabo analahira.
36 Uyo muleevi anamúbwira: «Bwo utasimbaha igambo lya Nahano, mango naaho twasigaana, indare igakuyita.» Uyo wabo, iri akalyoka yaho, anagwana indare, yanayami múyita.
37 Ha nyuma, uyo muleevi anagwana ugundi mundu, anamúbwira: «Njulika, we kongwa!» Uyo mundu, anamúshulika, anamúkomeeresa.
38 Haaho, uyo muleevi anayishweka ikihunika ku malanga, gira atamenyeekane, anagendi beera ha butambi lye'njira, agweti agalindirira mwami Ahabu.
39 Ikyanya mwami akalenga yaho, ulya muleevi anamúhamagala, ti: «Nie mukozi wawe, njuba mwi'zibo. Hanahikira umusirikaani muguma, anandeetera umushwekwa muguma, anambwira: "Uyu mundu umúlange. Ne'ri angatoloka, ugayitwa hi'gulu lyage, kandi iri utange ibilo makumi gashatu bye'harija."
40 Haliko, iri naaba ngweti ngayihaahira, uyo mundu anatoloka.»
Mwami, ti: «Ndaakwo kundi! Si wenyene keera wayanga ulubaaja.»
41 Lyeryo, uyo muleevi anayami shulumula ikihunika ku malanga, mwami anamúmenya kwo ali muguma wa mu baleevi.
42 Ulya muleevi anabwira mwami: «Nahano adetaga kwokuno: "Ulya mundu, kundu n'gakyula kwo ayitwe, si keera wamúfuusa. Ku yukwo, we gaafwa ahandu haage. Kiri na'bandu baawe, nabo bagaafwa, ha'bandu baage bangafwiri."»
43 Uyo mwami Ahabu anataahira imwage i Samariya, akoli rakiiri, anakoli jengiirwi.

21

Ahabu anyaga indalo ya Nabooti

1 Mwami Ahabu we'Samariya, hoofi lye'nyumba yage mu kaaya ke'Yezereheri, hâli riiri indalo mizabibu. Iyo ndalo, yâli ya mundu muguma, iziina lyage Nabooti.
2 Uyo Nabooti, lusiku luguma Ahabu anamúbwira: «Iyi ndalo yawe ye'mizabibu, iri ha butambi lye'nyumba yani. Ugimbeereze, gira ngigire ibe ndalo ye'shogo. Naani, ngakuheereza igindi ndalo ígihimiri. Kandi iri nanga, ngigule.»
3 Ulya Nabooti anamúshuvya kwokuno: «Ndaalwo lusiku nangakuheereza ubuhyane bwo n'gasigirwa na bashokuluza baani. Yiryo igambo, Nahano alishemye hala.»
4 Uyo Ahabu anagaluka imwage akoli rakiiri, anakoli zizibiiri. Mukuba, Nabooti amúlahirira kwo atagamúheereza ubuhyane bwo akasigirwa na bashokuluza baage. Uyo Ahabu anagendi lambama ku ngingo, anabisha amalanga ku kibambaazi. Kiri ne'kyanya bakamúleetera ibyokulya, analahira mbu atagaalya.
5 Uyo Ahabu, mukaage Yezebeeri anayiji múbuuza: «Kituma kiki wajengeerwa? Ka ndaabyo ugaalya?»
6 Na wa naye, ti: «Uyo Nabooti, we'Yezereheri, nagendi múhuuna kwo anguliikize indalo yage ye'mizabibu. Kandi iri angasiima, nimúheereze igindi ndalo ahandu haayo. Haliko, anjuvya: "Nanga! Ndagakuheereza indalo yani ye'mizabibu."»
7 Uyo Yezebeeri, ti: «Ka keera wayibagira kwo we twaziri Abahisiraheeri? Vyuka, ulye, unashagaluke. Iyo ndalo ya Nabooti, nienyene ngakuheereza yo.»
8 Uyo Yezebeeri anayandika amaruba kwi'ziina lya Ahabu, anagabiika kwa'kamangu ka mwami. Yago maruba, anagatumira abashaaja ba mu kaaya ka Nabooti, kuguma na'banalushaagwa ábâli tuuziri mwo.
9 Mu yago maruba mwâli yandisirwi, ti: «Mumenyeese abandu kwo bagire ulusiku lukulu lwo'kuyishalisa. Mwamali kuumana, munagingike Nabooti, mu kumúbiika ahandu ho'lushaagwa.
10 Munayabiirage utupere-pere tubiri, tuyimange imbere lyage, tunamúlege kwo atuka Rurema, atuka na mwami. Haaho, munayami múhulukiza inyuma lya'kaaya, munamúyite mu kumúlasha amabuye.»
11 Yago magambo go Yezebeeri akayandika mu maruba, abakulu ba'kaaya ka Nabooti banagakulikira.
12 Banamenyeesa ulusiku lukulu lwo'kuyishalisa, banakuumana, banagingika Nabooti ahandu ho'lushaagwa.

13 Tulya tupere-pere twombi, twanayiji bwatala imbere lya Nabooti. Twanatondeera
ukumúlega imbere lya'bandu booshi, ti: «Uyu Nabooti keera atuka Rurema, atuka na
mwami.»
Balya booshi, banayami múhalamulira inyuma lya'kaaya, banakizi múlasha am-
abuye, halinde anafwa.
14 Iri bakaba keera bamúyita, banatumira Yezebeeri umwazi kwo Nabooti keera
alashwa amabuye, anakoli fwiri.
15 Ulya Yezebeeri, mbu ayuvwe kwokwo, anabwira Ahabu: «Nabooti atakiri ho. Si
keera afwa. Aaho! Yimukaga, ugendi yabiira iyo indalo yage ye'mizabibu, irya yo
akalahira kwo utagule.»
16 Ahabu, iri akayuvwa kwo Nabooti keera afwa, anayimuka, anagendi giyabiira.

Umuleevi Hiriya adaaka Ahabu bo na mukaage

17 Ku yikyo kyanya, Nahano anabwira umuleevi Hiriya we'Tishibe kwokuno:
18 «Manukira i Samariya, unahumaanane na Ahabu, mwami wa'Bahisiraheeri. Buno,
ali mu ndalo ye'mizabibu ya Nabooti. Agenda yo, mbu agiyabiire.
19 «Umúbwirage, kwo Nahano adeta kwokuno: "Si keera wayita umundu, wanayiji
yabiira ibindu byage! Aaho! Haahalya utubwa tugweti tugalambira umuko gwa Nabooti,
ho na haaho, tugalambira no'gwe'mwawe."»
20 Ikyanya Hiriya akabwira Ahabu kwokwo, Ahabu anadeta: «E mugoma wani, ka
kandi wambulukira kwo?»
Na wa Hiriya, ti: «Ee! Nakuhulukira kwo. Mukuba, ukoli fitiirwi ukugira íbitali nga
byo mu masu ga Nahano.
21 Yuvwagwa ngiisi kwo Nahano adeta: "Ku kasiisa, ngakuleetera ubuhanya.
Ngaminika ibibusi byawe, na nzimiize ngiisi úyimbwa mushosi wa mwi'kondo lyawe,
aba muja, kandi iri atali muja.
22 Imbaga yawe, ngagigira nga kwokulya n'gagira imbaga ya Yerobwamu mugala
Nebati, ne'ye'mwa Baasha mugala Ahiya. Mukuba, keera wandaakaza, wanahubiisa
Abahisiraheeri, kwo nabo bakizi yifunda mu byaha."
23 «Na hi'gulu lya mukaawe Yezebeeri, Nahano adetaga kwokuno: "Amagala gaage,
utubwa tugagaliira mwi'dako lyo'luzitiro lwa'kaaya ke'Yezereheri."
24 «Ku kasiisa, ikyanya abandu be'mbaga yawe bagafwira mu kaaya, utubwa
tugabajanganula-janganula. Ne'kyanya bagafwira mu kahinga, ingukuma zigabajojo-
mola.»
25 (Ulya Ahabu akateberezibwa na mukaage Yezebeeri. Kwokwo, hatazindi boneka
umundu úkayifunda mu mabi imbere lya Nahano nga ye.
26 Akayagazania bweneene, mu kuyikumba imigisi, nga kwa'Bahamoori nabo bâli kizi
giyikumba. Yabo Bahamoori, Nahano âli mali gwanwa abayimulira Abahisiraheeri.)
27 Galya magambo, iri Ahabu akagayuvwa, anayami daatula ibyambalwa byage,
anakizi yambala amasuuzu, iri anayishalisa. Yago masuuzu, atâli kizi gahogola, kiri
mu kugwejera. Kiri na mu kugenda, âli jabati-jabati.
28 Iri Nahano akabona kwokwo, anashubi bwira Hiriya we'Tishibe kwokuno:
29 «Ka ubwini ngiisi kwo Ahabu ayibiika haashi imbere lyani? Aaho! Bwo ayibiika
haashi, ndagaki leeta yubwo buhanya mu siku zaage. Si ngabuleeta mu siku za mugala
wage.»

22

Mikaaya adeta kwo Ahabu agaahimwa
(2 Kutondobola 18.1-27)

1 Hanalenga imyaka ishatu hungu-hungu, Abahisiraheeri bali no'mutuula
na'Baharaamu.
2 Si mu yugwo mwaka gwa kashatu, Yehoshafaati, mwami we'Buyuda, anayiji zaatira
Ahabu, mwami wa'Bahisiraheeri.
3 Uyo Ahabu anabwira abakozi baage: «Kalya kaaya ke'Ramooti-Giryadi, ka mutayiji
kwo kali ke'mwitu? Aaho! Kituma kikagi tukoli yibwataliiri naaho, buzira kushubi
kanyaga, kalyoke imwa mwami we'Haraamu.»
4 Ahabu anabuuza Yehoshafaati, ti: «Ewe! Ka ugandabaala, gira ngendi teera i
Ramooti-Giryadi?» Na wa Yehoshafaati, ti: «Si twe baguma! Abandu baani, bali
be'mwawe. Kiri ne'fwarasi zaani, ziri ze'mwawe.»
5 Yehoshafaati anagenderera ukubwira uwabo: «Halikago, utee hanuusa Nahano.»

6 Uyo Ahabu anakuumania abaleevi baage nga magana gana, anababuuza: «Ka
ngendi teera i Ramooti-Giryadi, kandi iri nanga?» Na wa nabo, ti: «Genda! Nahano
agakuhimira.»
7 Kundu bakashuvya kwokwo, Yehoshafaati anashubi buuza kwokuno: «Ka hano
ndaaye gundi muleevi wa Nahano ye twangaki hanuusa?»
8 Mwami wa'Bahisiraheeri, ti: «Hakiri Mikaaya mugala Himula. Yiryo ihano lya
Nahano, twangamúhuuna lyo. Haliko ndi mu múnegura, bwo atali mu ndangira
ubuleevi bwija. Si ayamiri ali mu ndetera amabi naaho.» Na wa Yehoshafaati, ti: «E
maashi mwami, ukudeta kwokwo, kutakwaniini.»
9 Kwokwo, Ahabu anatumira umukulu wage muguma, anamúbwira kwo avwaruke,
agendi leeta Mikaaya mugala Himula.
10 Ku yikyo kyanya, mwami wa'Bahisiraheeri no'wabo we'Buyuda, bâli bwatiiri
kwi'rembo lya'kaaya ke'Samariya. Ngiisi muguma âli bwatiiri ku kitumbi kyage
kyo'bwami. Bâli gweti bagayigingika mu mirondo yabo ye'kyami. Na'baleevi booshi,
bâli gweti bagatanga ubuleevi imbere lyabo.
11 Mu yabo baleevi, muguma wabo, ye Zedekiya mugala Kinaana. Uyo Zedekiya âli
mali yilingaaniza amahembe ge'byuma, anakizi deta: «Nahano adeta kwokuno: "Ku
njira ya yaga mahembe, ugafutiiriza Abaharaamu, halinde banaminikwe lwoshi."»
12 Balya bandi baleevi booshi, bâli kizi tanga bwobwo-bwobwo buleevi, ti: «Ugendi
teera akaaya ke'Ramooti-Giryadi, unakahime. Yako kaaya, Nahano agakabiika mu
maboko gaawe.»
13 Ku yikyo kyanya, ulya mukozi úkatumwa imwa Mikaaya, anamúbwira: «Abandi
baleevi booshi, keera batanga ubuleevi. No'buleevi bwabo buli bwo buguma, mbu
mwami agaahima. Aaho! Naawe umútangire bwobwo-bwobwo buleevi. Ee!
Umúdetere amiija.»
14 Haliko Mikaaya anamúshuvya kwokuno: «Nga kwo Nahano ayamiri ho, ngaadeta
naaho ngiisi kwo Nahano agambwira.»
15 Ikyanya Mikaaya akahika imbere lya mwami, mwami anamúbuuza: «Ka tugendi
teera i Ramooti-Giryadi, kandi iri nanga?» Na wa naye, ti: «Ee! Genda, ugaahima.
Nahano agababiika mu maboko gaawe.»
16 Haliko, mwami anamúbwira: «Ngakubiikisa indahiro ubugira kanga, halinde
umbwire íbiri ukuli kwi'ziina lya Nahano?»
17 Ulya Mikaaya, ti: «Nabona kwa'Bahisiraheeri booshi bashabukira ku migazi, nga
bibuzi íbitahiiti umungere. Nahano anadeta: "Yaba bandu, ndaakyo kirongoozi bahiiti.
Leka ngiisi muguma wabo agalukire imwage ku mutuula."»
18 Lyeryo, Ahabu anabwira Yehoshafaati, ti: «Ka ndakakubwira kwo uyu mushosi
atangandangira ubuleevi bwija? Si ali mu ndangira bwa'mabi naaho!»
19 Mikaaya anashubi deta: «Yuvwiriza igambo lya Nahano. Nabona Nahano abwatiiri
ku kitumbi kyage kyo'bwami. Na'bakozi baage booshi ba mwi'gulu, bayimaaziri ha
butambi lyage, baguma ilulyo, na'bandi ilumosho.
20 Nahano anabuuza: "Nyandagi ugagendi hendereza Ahabu, gira agendi teera i
Ramooti-Giryadi, halinde agendi fwira yo?" Ngiisi muguma anakizi shuvya byage-byage.
21 «Ha nyuma, kisigo kiguma kyanayimanga imbere lya Nahano, kyanadeta: "Niehe
ngagendi múhendereza."
22 «Nahano anakibuuza: "Ugamúhendereza ku njira nyiki?" Nakyo, ti: "Ngagendi
shimya abaleevi baage booshi kwo bakizi deta ikinyoma". Na wa Nahano, ti: "Kwokwo!
We gaahasha ukumúhendereza. Genda, ugirage kwokwo."»
23 Uyo Mikaaya anashubiza, ti: «Ewe! Kwokwo, kwo binali. Yaba baleevi baawe
booshi, Nahano keera ababiika mwe'kisigo halinde badete ikinyoma. Kundu kwokwo,
Nahano keera akyula kwo agakutumira ubuhanya.»
24 Lyeryo, Zedekiya mugala Kinaana anayami yegeera Mikaaya, anamútumuula uluhi
kwi'tama, kwa! Anamúbuuza: «Ewe! Ko'mutima gwa Nahano gwanjaaga mwo, mbu
gutondeere ukukudeta mwo?»
25 Na wa Mikaaya, ti: «Ulusiku lwo ugayingira mu kisiika kye'kati, mbu ugendi yibisha,
lyo ugaamenya.»
26 Kwokwo, mwami wa'Bahisiraheeri anabahamuliza, ti: «Gwatagi Mikaaya! Mu-
namútwale imwa Hamooni, umukulu wa'kaaya, ne'mwa Yohaashi, umuluzi.
27 Munababwire kwo mwami akyula kwokuno: "Uyu mundu, mumúbiike mu mbohe.
Munakizi múliisa umukate muniini, na'miiji, halinde ku kyanya ngagaluka kwo ku
butoge."»
28 Uyo Mikaaya anamúbwira kwokuno: «Iri wangagaluka ku butoge, iri atali Nahano
úwanganuuza.» Anashubiza, ti: «Muyuvwirize ngiisi kwo nadeta.»

Mwami Ahabu afwira mwi'zibo
(2 Kutondobola 18.28-34)

29 Kwokwo, uyo mwami Ahabu wa'Bahisiraheeri, kuguma na mwami Yehoshafaati
we'Buyuda, banagendi teera akaaya ke'Ramooti-Giryadi.
30 Ahabu anamúbwira: «Ikyanya ngayingira mwi'zibo, ngayambala ibindi-bindi
byambalwa íbitali bye'kyami. Haliko wehe, uyambale ibyambalwa byawe bye'kyami.»
Kwokwo, Ahabu anahindurania ibyambalwa, anayingira mwi'zibo.
31 Uyo mwami we'Haraamu âli hangwiri ibirongoozi byage makumi gashatu na
babiri ábâli yimangiiri amagaare gaage gi'zibo, ti: «Mutakolwe kwo mwahuma ku
gundi mundu yeshi, aba mugunda, kandi iri mutasumbwa. Si mulwise naaho mwami
wa'Bahisiraheeri.»
32 Birya birongoozi, mbu bilangiize Yehoshafaati, byanadeta: «Ku kasiisa, uyu ye
mwami wa'Bahisiraheeri.» Kyanatuma bagamúlandiriza, gira bamúlwise. Haliko, iri
Yehoshafaati akabanda akashiba,
33 banamenya kwo atali ye mwami wa'Bahisiraheeri, banaleka ukumúlwisa, bana-
galuka.
34 Haaho, musirikaani muguma we'Haraamu, anafwora umuheto gwage mu kuhiza-
anwa. Kiziga, umwambi gwayami yityomba ha buteranizo bwe'siribo zo mwami
wa'Bahisiraheeri ayambiiti mu kifuba kyage. Uyo Ahabu anayami bwira ikirongoozi
ki'gaare lyage li'zibo: «Ewe, keera nakomeereka! Hindula igaare, unjaaze duba
mwi'zibo.»
35 Lwolwo lusiku, izibo lyanakungula ngana-ngana. Kwokwo, banashegamika mwami
mwi'gaare, agweti agalangiiza Abaharaamu. Umuko gwage gwanakizi jalabandira
haashi mwi'gaare. Iri kakaba kabigingwe, mwami anafwa.
36 Iri izuuba likaba keera lyasooka, indumwa yanalenga mu shumbi, ti: «Ngiisi mundu
agalukire imwage, mu kaaya kaabo.»
37 Kwokwo, kwo mwami Ahabu akafwa, banatwala ikirunda kyage i Samariya,
kyanaziikwa yo.
38 Banakizi shukira igaare lyage mu kirigo kye'Samariya (ho babulambe bâli kizi
yogera). Utubwa twanayiji lamba umuko gwage, nga kwo Nahano akagwanwa adeta.
39 Uyo Ahabu, agandi magambo ágakakoleka mu butwali bwage, gali mayandike
mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri. Muli muyandike na ngiisi kwo
akayubaka inyumba yage, na ngiisi kwo akagilimbiisa na'mahembe ge'njovu. Muli
muyandike na ngiisi kwo akayubaka utwaya tulebe.
40 Mwami Ahabu, iri akashaaja, anaziikwa. Ahandu haage, banayimika mugala wage
Ahaziya.

Yehoshafaati, mwami we'Buyuda
(2 Kutondobola 20.31–21.1)

41 Uyo mwami Ahabu wa'Bahisiraheeri, ikyanya âli koli hisiizi imyaka ina atwaziri,
mu kihugo kye'Buyuda banayimika mwami Yehoshafaati mugala Hasa.
42 Ku yikyo kyanya, âli kola ne'myaka makumi gashatu ni'taanu abusirwi. Nyina
ye wâli Hazuba munyere Shirihi. Uyo Yehoshafaati anahisa imyaka makumi gabiri
ni'taanu, atwaziri i Yerusaleemu.
43 Âli kizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano, nga kwo yishe Hasa âli kizi bigira.
44 Kundu kwokwo, atakahongola imbeero zo'kuyikumbira imigisi ku marango.
Abandu banakizi gendi tangira ya'matuulo go'kusiriiza, iri banayokera yo'mubadu.
45 Mwami Yehoshafaati âli tuuziri ali no'mutuula na mwami wa'Bahisiraheeri.
46 Uyo Yehoshafaati, agandi magambo ágakakoleka mu butwali bwage, gali
mayandike mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Buyuda. Mwo muyandisirwi na
hi'gulu lyo'bukalage bwage, na ngiisi kwo âli kizi lwa amazibo.
47 Akayimula babulambe ba'bashosi booshi ábâli kizi shuleha ha mbeero, balya
ábasigala ku kyanya kya yishe Hasa.
48 Ku yikyo kyanya, ndaaye mwami úwâli mu kihugo kye'Hedoomu. Si mwami
we'Buyuda, ye wâli kizi tuma yo'mwimangizi.
49 Mwami Yehoshafaati anagendi yubakiisa amashuba go'budandaza, gira gakizi gendi
seeha inooro mu kihugo kye'Hofiiri. Haliko, gatakaki hika yo, mukuba gakavungukira i
Hezyoni-Gebeeri.
50 Uyo Ahaziya mugala Ahabu, anabwira Yehoshafaati: «Uleke abakozi baani
na'be'mwawe babalamanwe mu mashuba.» Haliko yiryo igambo, Yehoshafaati
atanaliyemeera.

51 Uyo Yehoshafaati, ikyanya akashaaja, anaziikwa kuguma na bashokuluza baage, mu
Kaaya ka Dahudi. Ahandu haage, banayimika mugala wage Yoramu.

Imyazi ya Ahaziya, mwami wa'Bahisiraheeri

52 Ikyanya mwami Yehoshafaati we'Buyuda, akahisa imyaka ikumi ni'rinda atwaziri,
mu kihugo kye'Hisiraheeri banayimika mwami Ahaziya mugala Ahabu, anahisa imyaka
ibiri atwaziri i Samariya.
53 Uyo Ahaziya, anagira íbitali nga byo mu masu ga Nahano, anakizi kulikira ingesho
za yishe Ahabu, ne'za nyina Yezebeeri. Anakizi kulikira ne'ngesho za Yerobwamu
mugala Nebati, mu kukizi hubiisa Abahisiraheeri, halinde bakizi yifunda mu byaha.
54 Âli kizi kolera umuzimu Baali, iri anaguyikumba. Kwokwo, kwo akaraakaza Nahano
Rurema wa'Bahisiraheeri, nga kwokulya yishe âli kizi gira.

Ikitaabo kya kabiri kya'
Baami
Indangiriro

Yiki kitaabo, kiyerekiini abaami bazinda ba'Bahisiraheeri na'be'Buyuda, ngiisi kwo bâli kizi twala. Baguma baabo, bâli riiri biija, banakizi simbaha Rurema, nga Hasa, na Yowashi. Haliko abingi baabo, banakizi tenguha Rurema. Na kundu bakakengulwa, haliko banalahira ukuyuvwa, kyanatuma Abahisiraheeri bagatwalwa imbohe mu mahanga. Iri hakalenga igindi myaka, Abayuda nabo, banayiji twalwa imbohe.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 2 Baami 2.14: «Mbu ahikage, analishulika ku miiji, ti: "E Nahano Rurema wa Hiriya, uli hayagi?" Lyeryo, ganayami bunduuka mwo kubiri, anajabuka.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Abaleevi Hiriya bo na Hirisha (1.1–8.15)
b) Abaami bingi, halinde ku kyanya Abahisiraheeri bakatwalwa mu buja i Babeeri (8.16–17.41)
c) Abandu be'Buyuda, halinde ku kyanya bakatwalwa mu buja i Babeeri (18–25)

Hiriya na mwami Ahaziya

1 Ikyanya Ahabu akaba keera afwa, abandu be'Mohabu banahuna, mu kulahira kwo
batagaki twalwa na'Bahisiraheeri.
2 Ahaziya, mwami wa'Bahisiraheeri, ikyanya âli riiri mu kajumiro i Samariya,
anashonera mu kisiika íkiri mu nyumba ya hi'gulu lye'yabo, anatibuka, anakomeereka
bweneene. Kwokwo, anatuma indumwa, igendi buuza umuzimu Baali-Zebubu mu
kaaya ke'Hekurooni, ti: «Ka ngaakira?»
3 Ikyanya yizo ndumwa zâli ki riiri mu njira, umuganda wa Nahano anayijira umuleevi
Hiriya, we'Tishibe, anamúbwira kwokuno: «Zirya ndumwa, ugendi ziyitangiira, unaz-
ibuuze: "Kituma kikagi mugweti mugagendera umuzimu Baali-Zebubu gwe'Hekurooni?
Mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, ka ndaaye Rurema úli mwo?"
4 Mugendi bwira mwami kwo Nahano adetaga kwokuno: "Kwokwo, ukoli gwejiiri ku
ngingo, utagaki givyuka kwo, si ukola ugagifwira kwo."»
5 Zirya ndumwa, iri zikagalukira imunda mwami, anazibuuza: «Kituma kiki
mwagaluka?»
6 Nazo, ti: «Twahumaanana na mundu muguma, anatubwira kwo tugaluke,
tunakubwire kwo Nahano adetaga kwokuno: "Kituma kiki watutuma imunda umuzimu
Baali-Zebubu, gwe'Hekurooni? Mu kihugo kye'Hisiraheeri, ka ndaaye Rurema úli mwo?
Kwokwo, ukoli gwejiiri ku ngingo, utagaki givyuka kwo, si ukola ugagifwira kwo!"»
7 Mwami anababuuza: «Uyo mwahumaanana, anamùbwira yukwo, ali mundu
muki?»
8 Nabo, ti: «Ashubi yambiiti imirondo ye'byoya.* Na mu kibuno, mwâli umukaba
gwo'luhu.» Mwami anayami deta: «Uyo, ye Hiriya we'Tishibe!»
9 Ulya Hiriya, mwami anatuma umukulu wa'basirikaani, kuguma na'bandu baage
makumi gataanu, kwo bagendi múgwata. Yabo basirikaani banamúgwana abwatiiri
ku mugazi. Uyo mukulu anamúbwira: «E mundu wa Rurema, mwami akutumira kwo
umanukire imwage.»
10 Hiriya anashuvya kwokuno: «Iri nangaba ndyagagi mundu wa Rurema, umuliro
guyami tibuka mwi'gulu, gunakusingoole na'bandu baawe.» Lyeryo, umuliro ukulyoka
mwi'gulu, gwanayami basingoola booshi.
11 Ulya mwami anatuma ugundi mukulu, kuguma na'bandi makumi gataanu. Naye,
anabwira Hiriya: «E mukozi wa Rurema, mwami akyula kwo umanukire imwage duba!»
12 Hiriya anamúshuvya: «Iri nangaba ndi mundu wa Rurema, umuliro guyami tibuka
mwi'gulu, gunakusingoole, kuguma na'bandu baawe.» Lyeryo kandi, umuliro gwa
Rurema gwanashubi tibuka mwi'gulu, gwanayami basingoola booshi.
13 Iri hakazinda, mwami anatuma ugundi mukulu, na'bandu baage makumi gataanu.
Uyo gundi mukulu yehe, anagendi fukama imbere lya Hiriya, anamúyinginga, ti: «E
mukozi wa Rurema, nakuyinginga, utanyite! Kiri na yaba bakozi baawe makumi
gataanu, utabayite. Si tuli bakozi baawe!

---

* **1:8 1.8** Kandi iri: Ashuba mundu we'bikarakara.

14 Lolaga! Umuliro ukulyoka mwi'gulu, keera gwajigiivya yabo bakulu babiri, kuguma
na'bandu baabo. Kundu kwokwo, nakuyinginga, ungejeerere!»
15 Umuganda wa Nahano anabwira Hiriya: «Uyu musirikaani, mumanukanwe.
Utamúyobohe.» Kwokwo, Hiriya anayimuka, banamanukanwa halinde imwa mwami.
16 Iri bakahika, Hiriya anabwira mwami: «Nahano adetaga kwokuno: "Kituma
kiki mugweti mugagendera Baali-Zebubu, umugisi gwe'Hekurooni? Mu kihugo kyoshi
kya'Bahisiraheeri, ka ndaaye Rurema úli mwo? Bwo wagira kwokwo, unakoli gwejiiri
ku ngingo, utagaki givyuka kwo, si ukola ugagifwira kwo!"»
17 Iri hakazinda, mwami Ahaziya anashaaja, nga kwo Nahano akagwanwa abwira
Hiriya.
Yibyo byoshi, bikakoleka mu mwaka gwa kabiri gwo'butwali bwa Yoramu mugala
Yehoshafaati, mwami we'Buyuda. Na bwo Ahaziya atâli busiri umwana wo'butabana,
Yoramu† anaba ye gayima ahandu haage.
18 Uyo mwami Ahaziya, agandi magambo go âli kizi gira, gayandisirwi mu Kitaabo
kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.

2

Hiriya alengezibwa mwi'gulu

1 Ikyanya Nahano âli kola agalengeza Hiriya mwi'gulu mu mbuusi ya'kasiru-siru,
Hiriya na Hirisha bâli lyosiri i Girigaali.
2 Ne'ri bakaba bakiri mu njira, Hiriya anabwira Hirisha: «Usigalage hano! Nahano
anduma, mbu ngende i Beteeri.» Haliko, Hirisha analahira: «Nanga! Nga kwo Nahano
ayamiri ho, na nga kwo uyamiri ho, ndagakusiga!» Kwokwo, banagendanwa, halinde i
Beteeri.
3 Iyo munda i Beteeri, ikiso kya'baleevi kyanahulukira ku Hirisha, kyanamúbuuza:
«Ka utayiji kwo zeene Nahano agayabiira nahamwinyu?» Hirisha, ti: «Nyiji kwokwo.
Haliko, mutashubi bideta.»
4 Ha nyuma, Hiriya anashubi bwira Hirisha: «Usigalage hano! Nahano anduma, mbu
ngende i Yeriko.» Haliko Hirisha anashiikiza, ti: «Nga kwo Nahano ayamiri ho, na nga
kwo uyamiri ho, ndagakusiga.» Kwokwo, banagendanwa halinde i Yeriko.
5 Iyo munda i Yeriko, ikindi kiso kya'baleevi banahulukira ku Hirisha, banamúbuuza:
«Ka utayiji kwo zeene Nahano agayabiira nahamwinyu?» Hirisha, ti: «Nyiji kwokwo.
Haliko, mutashubi bideta.»
6 Hiriya anashubi bwira Hirisha: «Usigalage hano. Nahano anduma, mbu ngende i
Yorodaani.» Haliko, Hirisha anashiikiza, ti: «Nga kwo Nahano ayamiri ho, na nga kwo
uyamiri ho, ndagakusiga.» Kwokwo, banagendanwa.
7 Abaleevi makumi gataanu bâli bakulikiiri, halinde ku lwiji Yorodaani. Hiriya na
Hirisha, banayimanga hoofi no'lwiji. Yabo baleevi nabo, banayisunga hala hiniini.
8 Haaho, ulya Hiriya anahogola ikanju lyage, analigonya, analishulika ku miiji. Yago
miiji ganayami bunduuka mwo kubiri. Bombi, banajabuka, mu kulenga áhayumiri.
9 Iri bakaba bakola yaho i kajabo, Hiriya anabwira Hirisha: «Ku kyanya ndazi lyosibwa
imwawe, umbwire iri hali igambo lyo uloziizi ngugirire.» Hirisha anamúshuvya:
«Nakuhuuna kwo mbaabwe umutima gwawe, gumbe mwo ubugira kabiri.»
10 Hiriya, ti: «Yibi wahuuna, biri bikayu. Kundu kwokwo, ikyanya ngatwalwa, iri
wangambona, lyo ugagulonga. Halikago, iri utangambona, utagaki guhaabwa.»
11 Iri bakaba bakiri mu yugwo muganuulo, lyeryo ngana, hanayami hulukira igaare
lyo'muliro, ligweti ligakululwa ne'fwarasi zo'muliro, byanabahandula. Ulya Hiriya
analengezibwa mwi'gulu, mu mbusi ya'kasiru-siru.
12 Hirisha, iri akabona kwokwo, anateerera umulaga kwokuno: «E daata! E daata!
Si gali magaare ga'Bahisiraheeri, na ábagarongwiri!» Ha nyuma, atanaki shubi bona
Hiriya. Kyanatuma agagwata ibyambalwa byage ku mwizingeerwe, anabidaatula.
13 Ha nyuma, Hirisha anatoola lirya ikooti lya Hiriya,* anagalukira ku ngombe yo'lwiji
Yorodaani.
14 Mbu ahikage, analishulika ku miiji, ti: «E Nahano Rurema wa Hiriya, uli hayagi?»
Lyeryo, ganayami bunduuka mwo kubiri, anajabuka.

---

† **1:17 1.17** *Yoramu* kandi iri Yehoramu.

* **2:13 2.13** Yikyo kyambalwa kyâli riiri ngi'kooti lyo'kuyambalira ku kindi kyambalwa. Kyo Hiriya akatee yambika Hirisha ku kyanya akamúlaalika kwo abe mwigirizibwa wage (1 Baami 19.19). Kwokwo kwo Hirisha akakihaabwa, kibe kye'mwage yenyene, mu kuyerekana kwo ye gasigala muleevi wa Rurema ahandu ha Hiriya.

15 Kirya kiso kya'baleevi be'Yeriko, iri bakabona kwokwo, banadeta: «Gulya mutima
gwa Hiriya, gukola mu Hirisha.» Kwokwo, banagendi músanganira, banayinama
imbere lyage, mu kumúheereza ulushaagwa.
16 Banamúbwira: «Lolaga! Tuli bikalage makumi gataanu, tunali bakozi baawe.
Aaho! Leka tugendi kuloogeza nahamwinyu. Hali ikyanya umutima gwa Nahano
gwangamútwala, gunashubi gendi músiga ku mugazi mulebe, kandi iri mu ndekeera.»
Hirisha ti: «Nanga! Mutagende!»
17 Haliko, banakaviiriza, halinde anayuvwa ishoni. Kwokwo, anabahanguula kwo
bagende. Banalungika abandu makumi gataanu, banahisa isiku zishatu bagweti
bagalooza-looza Hiriya ngiisi handu, batanamúbona.
18 Iri bakagalukira i Yeriko imunda Hirisha, anababwira: «Ka ndamùbuza kwo
mutagende?»

Hirisha agira ikitangaaza

19 Ha nyuma, yabo bandu be'Yeriko banagendi bwira Hirisha: «E nahamwitu, nga
kwo ubwini, yaka kaaya katusimisiizi bweneene. Haliko, amiiji go tuhiiti, galyagagi
mabi. Indalo ziitu, zitali mu yera bweneene.»
20 Uyo Hirisha, ti: «Mubiike umuunyu mu mutanga muhyahya, munagundeetere.»
Ne'ri bakamútwalira gwo,
21 anagenda ku shyoko ya'miiji, anagulasha mwo, iri anadeta: «Nahano adetaga
kwokuno: "Gano miiji, keera nagayeruusa, gabe miija. Ukulyokera buno, gataki yitiise,
kandi iri kushalamuliisa abakazi inda."»
22 Lyeryo ngana, galya miiji ganaba miija, ganagenderiiri ukuba miija halinde zeene,
nga kwo Hirisha akadeta.
23 Hirisha analyoka i Yeriko, anagenda i Beteeri. Ne'ri akaba akiri mu njira, misore
miguma yanalyoka mu kaaya, yanatangira ukumúyamiriza kwokuno: «Shaaza ikihala
imbere liitu!»
24 Ulya Hirisha anakebagana, anabaloleekeza, anabadaaka kwi'ziina lya Nahano.
Lyeryo, idubu zibiri zanalyoka mu kishuka, zanayami lya imisore makumi gana ni'biri.
25 Hirisha anagenderera no'lugeezi, halinde ku mugazi Karimeeri. Na mu kulyoka yo,
anagalukira i Samariya.

3

Izibo lya'Bahisiraheeri na'Bamohabu

1 Ikyanya Yehoshafaati âli kola ne'myaka ikumi na munaana atwaziri i Buyuda,
mu kihugo kye'Hisiraheeri, banayimika Yoramu mugala Ahabu, anahisa imyaka ikumi
ni'biri atwaziri mu kaaya ke'Samariya.
2 Uyo Yoramu âli kizi gira amabi imbere lya Nahano. Kundu kwokwo, atâli riiri mubi
bweneene, nga yishe na nyina. Mukuba, lulya lwingo lwo'muzimu Baali lwo yishe âli
yubasiri, akaluhongola.
3 Kundu kwokwo, anagenderera ukukizi gira byebirya byaha bya Yerobwamu mugala
Nebati, anahubiisa Abahisiraheeri, nabo banakizi bigira. Yibyo byaha, atanabijanda.
4 Mu kihugo kye'Mohabu, Mesha âli riiri mwami, anâli riiri mutuuzi we'bibuzi. Ngiisi
mwaka âli kizi rambulira imwa mwami wa'Bahisiraheeri ibyanabuzi bihumbi igana,
kuguma no'bwoya bwe'bindi bibuzi bihumbi igana.
5 Halikago ikyanya Ahabu akaba keera afwa, uyo mwami we'Mohabu anahuna imbere
lya mwami Yoramu wa'Bahisiraheeri.
6 Kwokwo, Yoramu analyokaga i Samariya, anakuumania abasirikaani booshi
ba'Bahisiraheeri.
7 Anatuma indumwa imwa mwami Yehoshafaati we'Buyuda, ti: «Mwami we'Mohabu
keera ahuna imbere lyani. Ka wangandabaala, gira tugendi múlwisa?»
Uyo Mwami Yehoshafaati anashuvya: «Ndi ibiringiini! Si twe baguma! Abandu baani
bali be'mwawe. Kiri ne'fwarasi zaani, ziri ze'mwawe.
8 Mu kugendi bateera, tugalenga luhande luhi?» Yoramu naye, ti: «Tugalenga
mwi'shamba lye'Hedoomu.»
9 Mwami Yoramu anayimuka, kuguma na mwami we'Buyuda, kiri na mwami
we'Hedoomu. Yabo baami, iri bakaba keera bagenda isiku zirinda, amiiji ganabamalira.
Kiri ne'bitugwa byabo, byanagabula.
10 Mwami wa'Bahisiraheeri anadeta: «Si kwo tuli baami bashatu, Nahano akatukuu-
mania, gira atubiike mu maboko ga mwami we'Mohabu!»

11 Mwami Yehoshafaati anabuuza: «Ka ndaaye muleevi wa Nahano úli hano, gira
atubuugize ye?» Mu bakozi ba mwami Yoramu we'Hisiraheeri, muguma anashuvya:
«Hirisha mugala Shafaati ali hano. Âli riiri mukozi wa Hiriya.»
12 Yehoshafaati anadeta: «Uyo, ali muleevi wa Nahano.» Yabo baami bashatu,
banagendi múhanuusa.
13 Ikyanya bakahika, ulya Hirisha anabuuza mwami wa'Bahisiraheeri: «Biki byo
undoziizi kwo? Ugendi buuza abaleevi ba yisho, kiri na'ba nyoko.» Mwami
wa'Bahisiraheeri, ti: «Twe baami kwo tuli bashatu, Nahano yenyene ye katukuumania.
Halikago buno, tukola tugabiikwa mu maboko ga mwami we'Mohabu.»
14 Hirisha, ti: «Nashiikiza kwi'ziina lya Nahano wo'bushobozi, anali ye ndi mu kolera.
Bwo mwira wawe wa Yehoshafaati, mwami we'Buyuda, akola hano, kyo kitumiri ngweti
ngamúheereza ulushaagwa. Buzira kwokwo, ndangakutwaziizi kiri ne'hiniini, kiri
no'kulola ku malanga gaawe.
15 Ku yukwo, undeeterage umundu úyiji ukulasa ululanga.» Banamúleetera ye.
Ku kyanya âli gweti agalulasa, imisi ya Nahano yanayijuza Hirisha,
16 anatondeera ukudeta: «Nahano adetaga kwokuno: Mwi'no ndekeera, mukizi
humba mwe'bishimo ngiisi handu.
17 Kundu mutagaabona imbuusi kandi iri invula, haliko ino ndekeera yoshi igayijula
mwa'miiji, munaganywe kuguma ne'ngaavu ziinyu, ne'bindi bitugwa biinyu.
18 Yiri igambo, livwarusiri bweneene imwa Nahano, anali ye gamùheereza ikihugo
kye'Mohabu.
19 «Na kwakundi, mugaahima ngiisi kaaya ke'nzitiro ngomu, na ngiisi kaaya kiija. Ibiti
byatwo biija, byoshi mugabitema. Ne'shyoko zaamwo, mugazifulira. Ne'ndalo zooshi,
kundu ziri ne'nagiira, mugazishereeza mu kuzilunda mwa'mabuye.»
20 Kwokwo iri bukakyagaga shesheezi, ku kyanya kyo'kutanga kwa'matuulo, ban-
abona amiiji gagolomba ukulyoka uluhande lwe'Hedoomu, ganaboneka ahandu hooshi.
21 Balya Bamohabu, iri bakayuvwa kwa'baami bashatu bayiji bateera, banahamagala
abandu booshi, kutondeerera ku misore halinde ku bashaaja. Yabo booshi, banagwa ku
bilwaniiso, banagendi yiguga ku mbibi ze'kihugo kyabo.
22 Iri bukakya, balya Bamohabu banabona izuuba likola mu tunduuka hi'gulu lya'miiji,
banalangiiza mu miiji, banabona gali madukula nga muko,
23 banadeta: «Yee! Muko yugu! Yaba baami bashatu, bashuba mu lwa boonyene ku
boonyene, keera banayitana. Tugendage, tushahule ibindu byabo.»
24 Haliko, iri bakahika mu shumbi ya'Bahisiraheeri, Abahisiraheeri banabateera,
banabashindibuka kwo, halinde i Mohabu, iri banabayita bweneene.
25 Banahongola utwaya twabo. Na ngiisi ho bakalenga ku ndalo nyiija, ngiisi
muguma âli kizi lasha mwi'buye, halinde zooshi zanayijula mwa'mabuye. Na kwakundi,
banafulira ishyoko zooshi za'miiji. Kiri ne'biti biija byoshi, banakizi bitemera haashi.
Hakasigala naaho akaaya kahamu ke'Kiiri-Haraseeti. Yako nako, yabo bashosi ábâli kizi
lwisa akahobola, banakasokanana, banakateera.
26 Ulya mwami we'Mohabu, iri akabonaga kwi'zibo lyabakayira, anayabiira
abasirikaani magana galinda, ábâli kizi lwisa ingooti. Âli loziizi ubulyo bwo'kusheshera
ha kati ka'bagoma, hoofi na'kaaya ke'Hedoomu, haliko atanashobola.
27 Haaho, anayabiira mugala wage we'fula, anamútwala ha luzitiro lwa'kaaya,
anamútanga, libe ituulo lyo'kusiriiza. No'yo mugala wage, ye wangayimiri ahandu
haage. Abahisiraheeri booshi, iri bakabona kwokwo, banahuumirwa ngana. Banasiga
kalya kaaya, banagalukira mu kihugo kyabo.

4

Hirisha atabaala namufwiri

1 Lusiku luguma, namufwiri úkasigwa na muguma wa mu baleevi anayiji bwira
Hirisha: «E Nahamwitu, yibanie keera akafwa, unayiji kwo âli simbahiri Rurema.
Haliko buno, umundu ye akakaaba ifwaranga, keera ambiikira ikikando kwo agatwala
bagala baani bombi, babe baja baage.»
2 Hirisha anamúbuuza: «Aaho! Kuti kwo nangakutabaala? Umbwire ngiisi byo ugweti
mu mwawe.» Uyo maawe, ti: «E waliha, ndaahyo ngweti, ha nyuma lye'hirengo hiniini
hya'mavuta.»
3 Hirisha anamúbwira kwokuno: «Ugendage imunda abatuulani baawe, unatiize
ye'birugu, halinde bibe bingi bweneene.

4 Ha nyuma, unagendi yiyigalira mu mwawe, kuguma na bagala baawe. Yibyo
birugu, munatondeere ukubiyijuza mwa'mavuta. Ngiisi kirugu kyo mugakizi yijuza,
munakibiike ibutambi.»
5 Uyo maawe anamúsiga, anagendi yiyigalira mu nyumba kuguma na'bagala,
anatangira ukufuka amavuta mu birugu.
6 Yibyo birugu, iri bikayijula byoshi, anabwira mugala wage, ti: «Undeetere ikindi
kirugu.» Naye, ti: «Ndaakikyo kindi!» Haaho-haaho, galya mavuta ganakama.
7 Yibyo íbikakoleka, uyo mukazi anagalukira imwo'mundu wa Rurema, anagendi
múmenyeesa byo. Naye, ti: «Galya mavuta, ugendi gaguliisa. Ifwaranga zo ugagalonga
kwo, unalihe mwe'myenda yawe. Na'gandi ágagaaba gasigiiri, gamùtunge, mwe na
bagala baawe.»

Hirisha atabaala Umushuneemu-kazi

8 Lusiku luguma, Hirisha akagenda mu kaaya ke'Shuneemu. Yumwo, mwâli riiri
mukazi muguma mugale. Uyo mukazi, anayegereza Hirisha, mbu ayiji lya ibyokulya.
No'kulyokera yulwo lusiku, Hirisha âli kizi lenga-lenga yaho, analengi lya ibyokula.
9 Uyo mukazi anabwira yiba kwokuno: «Uyu mundu úli mu hika-hika hano, ndi
na'kasiisa kwo ali mutaluule wa Rurema.
10 Ku yukwo, tuyubake ikisiika ku nyumba yitu, kinabe nga nyumba íri hi'gulu
lye'yabo, tunamúbiikire mwe'ngingo, na'kashasha, ne'kiti, ni'tara. Kwokwo, ngiisi
kyanya agakizi tuzaatira, mwomwo mwo angakizi handa.»
11 Iri hakashubi ba lusiku luguma, uyo Hirisha anahika iyo munda, anayingira mu
kirya kisiika kyage, gira aluhuuke.
12 Anabwira umukozi wage Gehazi: «Uhamagale Umushuneemu-kazi.»
Uyo mukazi, iri akayija,
13 Hirisha anabwira umukozi wage Gehazi: «Uyo mukazi, umúbwire kwokuno:
Tubwini ngiisi kwo ugweti ugayitubanula hi'gulu liitu. Kwokwo buno, biki byo
twangakutabaala? Ka hali igambo lyo twangagendi kuhuunira imwa mwami, kandi
iri imwo'mukulu wa'basirikaani?» Uyo mukazi, ti: «Niehe nduuziri bwija mu bandu
baani.»
14 Hirisha anashubi buuza Gehazi: «Aaho! Twangamútabaala biki?» Gehazi, ti: «Uyo
mukazi, ndaaye mwana ahiiti, na yiba akola mushaaja.»
15 Hirisha, ti: «Ugendi múhamagala.» Ne'ri akamúhamagala, anayija, anayimanga
ha mulyango.
16 Hirisha anamúbwira kwokuno: «Mu gundi mwaka, ku kyanya íkiri nga kyekino,
ugaaba ukoli tengetiiri umwana.» Naye, ti: «E nahamwitu, nanga, si uli mukozi wa
Rurema! Utandebe, nie mukozi wawe.»
17 Kundu kwokwo, ulya mukazi anaheeka inda. Na ku kyekirya kyanya mu gundi
mwaka, anabuta umwana, nga kwo Hirisha âli mali gwanwa amúbwira.
18 Uyo mwana, anagenderera ukukula.
Lusiku luguma, uyo mwana anakulikira yishe iwa kutanduula abimbuzi.
19 Haaho, anabwira yishe: «E daata, itwe likola mu lyana bweneene.» Yishe anabwira
umukozi muguma: «Umútwalire nyina.»
20 Ne'ri akamúhisa imunda nyina, anabwatala ku madwi ga nyina, halinde kalenge-
renge. Uyo mwana, anabuli fwa.
21 Nyina anagendi múgwejeza ku ngingo yo'lya mundu wa Rurema, anayigala ulwivi,
anahuluka.
22 Ha nyuma, anahamagala yiba, anamúbwira: «We kongwa! Umbeereze umukozi
muguma, na punda muguma. Ngatee kwabadukira imunda umundu wa Rurema. Ha
nyuma, ngabuli galuka.»
23 Yiba, ti: «Kituma kiki uloziizi ukumúbona zeene? Si lutali lusiku lukulu
lwe'mbaluko yo'mwezi, kandi iri lwe'Sabaato.» Naye, ti: «Leka kwokwo.»
24 Uyo nyina wo'mwana anabiika ibyajo ku punda, anabwira umukozi: «Tuvwaruk-
age! Utanayimange mu njira, ndanazi kubwira.»
25 Uyo nyina anayimuka, anayami genda imunda umundu wa Rurema, ku mugazi
Karimeeri.
Uyo Hirisha, iri akalangiiza uyo mukazi agweti agayija, anabwira Gehazi, umukozi
wage: «Lolaga! Ulya Mushuneemu-kazi, uliira.
26 Vwaruka, ugendi músanganira, unamúbuuze: “Ka buholo? Ka yibalo ali
mugumaana? No'mwana, ka ali mugumaana?”» Iri akamúbuuza, uyo Mushuneemu-
kazi anashuvya: «Tuli bagumaana.»

27 Uyo mukazi, iri akahika ku mugazi imunda uyo mundu wa Rurema, anamúgwata
amagulu. Gehazi anayegeera, gira amúshaaze. Haliko, uyo mukozi wa Rurema
anamúbwira: «Umúleke, bwo akoli shengusiri. Kundu kwokwo, amagoorwa gaage,
Nahano atazi mmenyeesa kiri ni'gambo.»
28 Ulya mukazi anamúbwira kwokuno: «E nahamwitu, si ndaaye mwana
n'gakuhuuna! N'ganakuyinginga kwo utambeereze umulangaaliro gwe'kinyoma.»
29 Hirisha anabwira Gehazi: «Uyiringikanie ukubalama. Uyabiirage ingoni yani,
unagende mulindi-mulindi. Utayimange mu njira, mbu uganuule na mundu yeshi.
Hatanagire mundu yeshi úgakulamusa mu njira. Ugendage, halinde mu nyumba áhali
uyo mwana, unalambike iyi ngoni yani hi'gulu lyage.»
30 Uyo maawe anabwira Hirisha: «Nga kwo Nahano ayamiri ho, na nga kwo uyamiri
ho, ndagakusiga.» Kwokwo, Hirisha anayimuka, banagendanwa.
31 Uyo Gehazi anagwanwa imbere, anayami lambika irya ngoni ku malanga go'mwana,
shoobe! Kwokwo, anagaluka, anahumaanana na Hirisha, anamúbwira: «Ulya mwana
atavyuka.»
32 Hirisha, mbu ahikage, anayami yingira yenyene mu kisiika, anagwana ikirunda
kyo'lya mwana ku ngingo.
33 Anayigala ulwivi, anahuuna Nahano.
34 Anayubama ku'yo mwana. Akanwa kaage, anakabiika ku kanwa ko'yo mwana,
anabiika na'masu ku gaabo, na'maboko ku gaabo. Ne'kyanya akaba akoli múyubamiri
kwo, amagala go'yo mwana ganatondeera ukulonga ikyuya.
35 Hirisha anayimuka, anatondeera ukuzumba-zumba mu kisiika. Ha nyuma,
anagaluka, anashubi múyubama kwo. Umwana anayasamura ubugira galinda, abuli
lambuula amasu.
36 Hirisha anahamagala Gehazi, anamúbwira: «Ugendi hamagala uyo Mushuneemu-
kazi.» Ne'ri akamúhamagala, Hirisha anamúbwira: «Yabiira mugala wawe.»
37 Uyo maawe, anayinama ku magulu ga Hirisha, iri anadeta kongwa, anayabiira
mugala wage, anamúgendana.

Inyungu íyijwiri ulufu

38 Hirisha anagalukira i Girigaali, ku kyanya kyo'mwena mukayu.
Lusiku luguma, ikyanya Hirisha âli kuumaniri ne'kiso kya'baleevi, anabwira umukozi
wage: «Biika inyungu mbamu ku muliro, ubalize yaba baleevi ibyokulya.»
39 Muguma wabo anagendi sobeera mu ndalo. Ne'yo munda, anagwana íkiri nga
muzabibu gwa mu kishuka, anatwa kwe'bitumbwe íbiri nga tufunga. Anatuhamba mu
shaho zi'kanju lyage.
Ikyanya akagaluka, anabitenga-tenga, anabibiika mu nyungu, ndaanaye mundu
úkamenya kwo biri biki.
40 Yibyo byokulya, byanayihulwa. Halikago, iri bakabitoma kwo, banayitulikania, ti:
«E Hirisha maashi mundu wa Rurema, si bino byokulya bigatuyita!» Ne'ri bakagira mbu
babilye, byanabayabira.
41 Hirisha anadeta: «Mutee leeta umushyano.» Ne'ri bakamúleetera gwo, anagu-
lagaliza mu nyungu, anadeta: «Buno, ubaheereze byo, balye.» Ne'kyanya bakabilya,
ndaakwo bikaki bagira.

Hirisha aliisa abandu igana

42 Mundu muguma analyoka i Baali-Shalisha, analeetera Hirisha ubusuuzu bwe'ngano,
kuguma ne'mikate makumi gabiri íkagirwa mu mushyano gwo'bulo. Yubwo bulo, bwâli
riiri bwe'tomola ku yugwo mwaka. Hirisha anabwira Gehazi, umukozi wage, kwo
aheereze abandu balye.
43 Naye, ti: «Yibi bitangakwira abandu igana.»
Hirisha anadeta: «Ubaheereze byo, balye. Mukuba, Nahano adetaga: “Bagaalya,
banahaage. Ne'bindi binasigale kwo.”»
44 Kwokwo, Gehazi anababaliza ibyokulya. Ne'ri bakabilya, banahaaga. Ne'bindi
byanasigala, nga kwo Nahano akagwanwa adeta.

5

Namaani akizibwa umubembe

1 Hâli riiri mukulu muguma wa'basirikaani be'Haraamu, iziina lyage Namaani. Uyo
Namaani, mwami nahamwabo âli múkuuziri bweneene. Mukuba, ku njira yage, Nahano
akahimiisa Abaharaamu. Uyo Namaani, kundu âli riiri kikalage kyo'musirikaani, haliko
âli riiri munamubembe.

2 Yabo Baharaamu, ikyanya bakagendi lwa na'Bahisiraheeri, banagwata umunyere
mwanuke imbohe, anayiji ba muja wa muka Namaani.
3 Lusiku luguma, uyo munyere anabwira nabuja: «E maawe, bwangabiiri bwija
nahamwitu agende i Samariya, agendi bona umuleevi. Uyo muleevi, yeki angamúkiza
ubulwazi bwage.»
4 Yago magambo, iri Namaani akagayuvwa, anagendera mwami we'Haraamu,
anamúganuulira go.
5 Mwami, ti: «Ugendage yo! Ngayandikira mwami wa'Bahisiraheeri amaruba.»
Kwokwo, Namaani anayimuka, anatwala ibingorongoro bihumbi makumi gashatu
bye'harija, ne'bingorongoro bihumbi ndatu bye'nooro, ne'mirondo ikumi yo'mulimbo.
6 Galya maruba gâli mayandike kwokuno: «E mwami, nakulungikira uyu musirikaani
Namaani, gira umúkize umubembe.»
7 Yago maruba, mwami wa'Bahisiraheeri mbu agasome, anayami daatula ibyambalwa
byage, anadeta kwokuno: «Yayewe! Ka nie Rurema? Ka mwami we'Haraamu atoniri
kwo mbiiti ubushobozi bwo'kuyita umundu, na njubi múkiza? Kituma kikagi andumira
uyu mundu wage, mbu nimúkirize ye umubembe? Mumenye buno kwo'yu mundu
aloziizi naaho ukundeetera imbamba.»
8 Hirisha, umuleevi wa Rurema, iri akayuvwa umwazi kwo mwami wa'Bahisiraheeri
keera adaatula ibyambalwa byage, anamútumira indumwa, ti: «Kituma kiki wadaatula
ibyambalwa? Uyo mundu, umúndumire. Kwokwo, lyo alonga ukumenya kwo hali
umuleevi mu Bahisiraheeri.»
9 Uyo Namaani anagenda na'magaare gaage go'kukululwa, ne'fwarasi zaage. Ne'ri
akahika ha lwivi lwa Hirisha, anayimanga.
10 Hirisha anatuma umukozi wage, amúbwire kwokuno: «Ugendi yiyulubiza ubugira
kalinda mu lwiji Yorodaani. Kwokwo, lyo'mwego gwawe gugaaba mugumaana, unabe
wakira lwoshi.»
11 Uyo Namaani anabona buligo bweneene, anayikuutuza, ti: «Njubi yiji kwo
agahulukira ha mbuga, tubonaane. Anambuunire imwa Rurema Nahamwabo. Ahume
na ho ndwaziri, na nyami kira.
12 Inyiiji ze'yo munda i Damasiki, Habana na Faripaari, ka zitali zo nyiija ukuhima
inyiiji zooshi za'Bahisiraheeri? Ka ndangakarabiri mwo, na ngire?» Kwokwo, anashaaga
yaho, akoli rakiiri bweneene.
13 Kundu akadeta kwokwo, haliko abakozi baage banamúbwira: «E nahamwitu,
umuleevi, nga ngakubwiziri kwo ugire igambo lihamu, ka utangaligiziri? Aaho! Ka
itali yo haahe, bwo akubwira naaho, kwo ugendi yiyulubiza, unakire?»
14 Iri hakatama, ulya Namaani anagira nga kwo akabwirwa na Hirisha, umundu wa
Rurema, anamanukira ku lwiji Yorodaani, anayiyulubiza mwo ubugira kalinda. Ne'ri
akayusa ukugira kwokwo, anabona kwo keera akira lwoshi. Lulya luhu lwage, lwanaba
lulembu, lwanadula nga lwo'mwana mwanuke.
15 Uyo Namaani anayami galukira imwo'mundu wa Rurema, kuguma na'bandu baage
booshi, anadeta: «E waliha, ngola mukozi wawe. Buno ngoli yiji kwo ndaaye gundi
Rurema mu kihugo, átali Rurema wa'Bahisiraheeri naaho. Ku yukwo, mwe bakongwa
mwe, buno muyabiire luno lutengu.»
16 Uyo Hirisha, ti: «Nahano, ye ngweti ngakolera. Nga kwo ayamiri ho, ndaalwo
lutengu lwo ngayabiira.» Kundu Namaani akamúyinginga bweneene, halikago Hirisha
anashiikiza.
17 Namaani anashubi deta: «Iri byangabiiri kwokwo, we kongwa, umbeereze uluvu
úlwangabetulwa ne'biiza bibiri bya bapunda. Buno, ngola mukozi wawe. No'kulyokera
zeene, ndagaki tanga ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, kandi iri lyo'kuyerekana ingoome, ku
migisi. Si ngakizi bitanga imwa Nahano naaho!
18 «Nahano angejeerere ku lino igambo liguma naaho. Ikyanya nahamwitu ali mu
gendi yikumba umugisi gwage Rimooni mu luheero, ali mu yinama, anahise amalanga
haashi. Haaho lyo naani ngayinama, bwo'kuboko kwani kwo asikamiiri kwo. Ku yiryo
igambo, nahuuna kwo Nahano angejeerere.»
19 Hirisha, ti: «Ugendage no'mutuula.» Kwokwo, Namaani anashokola injira.

Ikyanya atâli zaazi yikondeera,

20 Gehazi anadeta kwokuno: «Si nahamwitu keera alekeerera Umuharaamu Namaani
kwo agende, buzira kuyabiira ku byo aleeta. Nga kwo Nahano ayamiri ho, namu gendi
mútuna, gira ambeereze yibyo bindu.» (Uyo Gehazi âli mukozi wa Hirisha. Na Hirisha
âli mukozi wa Rurema.)

21 Kwokwo, Gehazi anayimuka, anakwabadukira áhali Namaani. Namaani mbu
akebagane, anabona umundu amúkulikiiri ku mulindi. Kyanatuma agashonooka
mwi'gaare lyage, anamúgwana, anabuuza: «Ka buholo?»
22 Gehazi anashuvya kwokuno: «Tuli bagumaana. Haliko nahamwitu anduma, ti:
"Buno keera nalaalirwa na'baleevi babiri, ba mu kiso kya'baleevi. Balyosiri mu migazi
ya Hifurahimu. We kongwa! Ubaheereze ibingorongoro bihumbi bishatu bye'harija,
ne'byambalwa bibiri byo'mulimbo."»
23 Uyo Namaani, ti: «Nayemeera! Si mwangayabiira kiri ne'bingorongoro bihumbi
ndatu bye'harija.» Anamúyinginga kwo abiyabiire. Ha nyuma, anamúbohera amatu
gabiri, anamúheereza ne'mirondo ibiri yo'mulimbo, anabiheereza abakozi baage
babiri, gira babitwalire Gehazi.
24 Iri bakahika kwi'rango, ngiisi ho Hirisha âli tuuziri, Gehazi anayabiira amatu
ge'harija, anagatwala mu nyumba yage. Ha nyuma, anahanguula yabo bakozi kwo
bayigendere.
25 Uyo Gehazi, iri akayingira úmuli Hirisha, Hirisha anabuuza: «E Gehazi, hayi uli mu
lyoka?» Gehazi, ti: «E waliha, ndaaho njubi geeziri.»
26 Hirisha anamúbwira kwokuno: «Ka utayiji kwo mu mutima gwani tushubanwa, ku
kyanya ulya mundu ashonooka mwi'gaare lyage, gira akulamuse? Kino kyanya, kitali
kyo'kuyabiira iharija kandi iri ibyambalwa, kandi iri indalo, kandi iri mizabibu, kandi
iri bibuzi ne'ngaavu, kandi iri baja na'baja-kazi.
27 «Ku yukwo, umubembe úgushuba ku Namaani, we gukolaga gugagwata.
Kiri na'bandu booshi be'bibusi byawe, nabo gugakizi bayahukira, halinde imyaka
ne'myakuula.» Haaho-haaho, Gehazi anayami lyoka yaho, akoli dunduusiri
no'mubembe. Umwego gwage, gwâli kola mweru-mweru nga lugungu.

6

Isheenyo yaleremba ku miiji

1 Lusiku luguma, ikiso kya'baleevi kyanayiji bwira Hirisha, ti: «Hano ho tuli mu
kuumana, hakola haniini.
2 Aaho! Utuhanguule tugende i Yorodaani. Ngiisi mundu atemage ikiti kiguma-kiguma,
gira tukayubake inyumba yo twangakwirwa mwo.» Hirisha naye, ti: «Mugendage!»
3 Muguma wabo anamúyinginga, ti: «We kongwa we! Ka tutangagendanwa? Si tuli
bakozi baawe.» Naye, ti: «Tugagendanwa.»
4 Kwokwo, banagendanwa.
Balya baleevi, iri bakahika ha lwiji Yorodaani, banatondeera ukutema ibiti.
5 Muguma wabo, ikyanya âli kizi bitema, isheenyo yage yanarohoka, yanatibukira mu
lwiji, anatulikira mu malira, ti: «E nahamwitu, twagooka! Iyi sheenyo, twagitiiza.»
6 Uyo Hirisha anabuuza: «Hayi yatibukira?» Ne'ri akamúyereka, Hirisha anatema
ibango, analitibulira mu lwiji. Haaho-haaho, irya sheenyo yanaleremba ku miiji.
7 Hirisha anamúbwira kwo agiyabiirage. Kwokwo, anagolola ukuboko, anagiyabiira.

Abaharaamu bagwatwa mu mutego

8 Yabo Baharaamu, ikyanya bakagira izibo na'Bahisiraheeri, mwami we'Haraamu
anagira inaama na'bakulu ba'basirikaani baage, gira bamenye ngiisi ho bagashumbika.
9 Haaho, ulya Hirisha anagendi menyeesa mwami wa'Bahisiraheeri, ti: «E waliha, ube
makengwa! Abaharaamu bakola ibiringiini ukututeera.»
10 Kyanatuma mwami wa'Bahisiraheeri agagendi tanduula yaho, nga kwo akabwirwa.
Uyo Hirisha, anagenderera ukukizi kengula mwami, halinde anakizi ba makengwa.
Yiryo igambo, lyâli kizi kolekaga ubugira kingi,
11 halinde mwami we'Haraamu anaraakara bweneene.
Iri hakatama, uyo mwami anatumira abakulu ba'basirikaani baage, anababuuza: «Ha
kati kiinyu, nyandi úgweti úgamenyeesa mwami wa'Bahisiraheeri ngiisi byo ndi mu
shungika?»
12 Muguma wabo anashuvya, ti: «E mwami, nahamwitu, mu kati kiitu, ndaaye úli mu
múmenyeesa ishungi zaawe. Haliko, umuleevi Hirisha, wa'Bahisiraheeri, ayamiri ali
mu múhwehuka kiri na'magambo gooshi go uli mu deta mu kisiika kyawe kyo uli mu
gwejera mwo.»
13 Mwami, ti: «Mugendi gahiriza, mumenye ngiisi ho ali, gira ndungike abandu,
bagendi múgwata.» Ne'ri bakagaluka, banamúbwira kwo Hirisha akola i Dotaani.
14 Uyo mwami anatuma ye'kiso kihamu kya'basirikaani, kuguma na'magaare gi'zibo,
ne'fwarasi zaago. Yabo basirikaani, banahika yo bushigi, banasokanana akaaya
imbande zooshi.

15 Iri bukakya shesheezi, umukozi wa Hirisha anavyuka, anahulukira imbuga. Lyeryo,
anabona abasirikaani basokaniini akaaya, bali na'magaare gi'zibo, kiri ne'fwarasi zaago.
Ulya mukozi, anagalukira mu nyumba, anabuuza: «E nahamwitu, buno tugirage kuti?»
16 Hirisha anashuvya, ti: «Utayobohe! Si bo tuliriinwi, bo bingi, ukuhima bo
baliriinwi.»
17 Ulya Hirisha anahuuna Rurema: «E Nahano, umúhumuulage amasu, alonge
ukubona.» Ikyanya Nahano akamúhumuula go, anabona imigazi yoshi iyijwiri
kwa'magaare go'muliro, kiri ne'fwarasi zo'muliro. Yibyo byoshi, byâli sokaniini Hirisha.
18 Balya Baharaamu, iri bakayiji teeraga Hirisha, anahuuna Rurema kwokuno: «E
Nahano, yaba bandu booshi, ubahumaaze.» Nahano anabahumaaza.
19 Uyo Hirisha anababwira kwokuno: «Si mwahuba injira. Katanali ko kaaya
mugweti mugalooza kano. Mungulikire! Ngamùtwala imwo'yo mugweti mugalooza.»
Anabarongoora, halinde mu kaaya ke'Samariya.
20 Iri bakaba keera bakayingira mwo, Hirisha anashubi huuna kwokuno: «E
Nahano, ubahumuulage, gira babone.» Nahano anabahumuula. Ne'ri bakayitegeereza,
banagwana bakola mu kaaya ke'Samariya.
21 Mwami wa'Bahisiraheeri, iri akababona, anabuuza Hirisha: «E daata, ka nyami
bayita?»
22 Hirisha, ti: «Hatagire ye ugayita! Mu yaba booshi, ndaaye ye ukagwata imbira
ku ngooti yawe, kandi iri ku myambi. Ku yukwo, utangabayita. Utee baheereza
amiiji ne'byokulya, gira balye, bananywe. Ha nyuma, unabaliike bagalukire imunda
nahamwabo.»
23 Kwokwo, mwami anabazimaana. Ne'ri bakayusa ukulya no'kunywa, anabahangu-
ula kwo bagalukire imwa nahamwabo. Ukulyokera ku yulwo lusiku, balya Baharaamu
batanaki teera ikihugo kye'Hisiraheeri.

Abandu be'Samariya bashalika

24 Iri hakalenga isiku, uyo mwami Beni-Hadaadi we'Haraamu anakuumania
abasirikaani baage booshi, anagendi sokanana akaaya ke'Samariya.
25 Mu yako kaaya, umwena gwanagunuuza mwo, halinde itwe lya punda, lyanagulwa
ku bingorongoro makumi galimunaana bye'harija. Ne'garama igana za'mazongoroko
ge'ngunde,* zikagulwa ku bingorongoro bitaanu bye'harija.
26 Lusiku luguma, mwami wa'Bahisiraheeri âli kizi zaata ku luzitiro lwa'kaaya,
anayuvwa umukazi amúhamagala, ti: «E nahamwitu, undabaale, maashi, we kongwa!»
27 Mwami anamúbwira: «Nahano, iri angalahira ukukutabaala, niehe ngalyosa
ubutabaazi hayi? Ka kulyoka mu kiyeluuliro kye'ngano, kandi iri kulyoka mu mukenge?
28 Aaho! Igoorwa lyawe, liri kuti?»
Anashuvya kwokuno: «Bigingo twayemerezania no'yu mukazi kwo tulye mugala
wani, gira kusheezi tukalye uwe'mwage.
29 Kwokwo, keera twadeeka mugala wani, twanamúlya. Ne'ri bukakya, nanamúbwira
kwo tulyagage mugala wage naye, haliko anamúbisha.»
30 Ulya mwami, mbu ayuvwe kwokwo, anadaatula ibyambalwa byage hi'gulu
lyo'mwizingeerwe. Ne'ri akaba akola mu genda ha butambi lyo'luzitiro, abandu
banabona kwo akoli yambiiti ubusuuzu.
31 Anadeta: «Ulya Hirisha mugala Shafaati, iri ndangamúsingula itwe zeene, Rurema
anambane.»
32 Uyo mwami anayami kyula kwo bagendi leeta Hirisha. Ku yikyo kyanya, Hirisha
âli bwatiiri mu nyumba, kuguma na'bashaaja. Yizo ndumwa za mwami, ikyanya
zitâli zaazi hika, Hirisha anabwira abashaaja kwokuno: «Lolagi! Ulya mwitani, keera
atuma umundu mbu ayiji nzingula itwe. Ikyanya agaahika hano, mumúhangirire.
Mutamúhanguule kwo ayingire. Nahamwabo yenyene, agayija amúshalagiiri.»
33 Ikyanya akaba atazi yusa ukudeta, mwami anahika, anadeta: «Yaga makuba gooshi,
galyosiri imwa Nahano. Kituma kiki ngaki langaalira kwo agatutabaala?»

7

1 Hirisha anashuvya mwami kwo Nahano adetaga kwokuno: «Kusheezi ku kyanya
nga kino, muno mu Samariya ibilo bishatu byo'mushyano bigaagulwa ku kingorongoro
kiguma naaho kye'harija. Ne'bilo ndatu byo'bulo, nabyo bigaagulwa ku kyekyo
kingorongoro kiguma.»

---

* **6:25 6.25** *mazongoroko ge'ngunde* Bishobokiini kwo yago magambo gakakoleesibwa hano mu kuyerekana imbiriri nguma ye'byokulya íbitakwaniini.

2 Umusirikaani mukulu we'bwami, anabwira Hirisha: «Lolaga! Kundu Nahano
yenyene angayigwiri utwazo twa mwi'gulu, yiri igambo litagaaziga.» Hirisha naye, ti:
«Yiri igambo, ugalibona na'masu gaawe. Si wenyene utagaabilya kwo.»

Abasirikaani be'Haraamu bapuumuka

3 Haaho ha mbuga lyo'lwivi lwa'kaaya ke'Samariya, hâli riiri abanamubembe bana.
Yabo bandu banahanuusania, ti: «Kituma kiki tugabeera hano, halinde tufwe?
4 Aaho! Iri twangayingira mu kaaya, tugaafwa nyene hi'gulu lyo'mwena. Na kundu
twangabeera hano, kuli kwokwo kufwa. Bwangaba bwija tuyisheegule mu shumbi
ya'Baharaamu. Nga bangatuleka tube ho, bwangaba bwija. Kandi iri bangatuyita,
byoshi biryagagi byo biguma.»
5 Kwokwo, iri bukatondeera ukuyira, balya bashosi banagendi yifunda mu shumbi
za'Baharaamu. Halikago, iri bakayingira mwo, ndaaye mundu ye bakagwana.
6 Mukuba, Nahano akagira yabo Baharaamu bayuvwe ikilulumbo nga kya kiso kihamu
kya'basirikaani. Bakayuvwa nga'magaare gi'zibo, kiri na ge'fwarasi, banabwirana
kwokuno: «Yayebe! Si mwami wa'Bahisiraheeri abulika abasirikaani ba'Bahiti,
na'Bamiisiri, gira bayiji tuteera.»
7 Mu bwobwo bushigi, balya Baharaamu banayimuka, banatibita booshi, gira bayikize,
banasiga ishumbi zaabo, kiri ne'fwarasi na bapunda. Yizo shumbi, banazisiga maata.
8 Balya banamubembe, iri bakahika ha butambi lye'shumbi, banayingira mwi'heema
liguma, banalya no'kunywa. Banalonga ukutwala iharija, ne'nooro, ne'mirondo,
banagendi bibisha. Ha nyuma, banayingira mu lindi iheema, banashubi gira kwokwo.
9 Iri hakazinda, banadeta, ti: «Yibi byo tugweti tugaagira, butali bwija. Zeene, tukoli
hiiti umwazi mwija, ndaanaye ye twaguhwehuka. Aaho! Iri twangalindira halinde
shesheezi, tugaahanwa. Ku yukwo, tugendi gumenyeesa i bwami.»
10 Kwokwo, banagalukira mu kaaya ke'Samariya, banahamagala Abalaliizi be'nyiivi,
banababwira: «Twahika mu shumbi ya'Baharaamu, ndaaye mundu ye twagwana
mwo. Ndaanabyo twayuvwa, ha nyuma lyo'kuyana kwe'fwarasi na bapunda, binaki
shwesirwi. Ishumbi zaabo, zikola biguuka.»
11 Abalaliizi be'nyiivi, banagendi hamagala abakulu be'bwami, banabaganuuza.
12 Ikyanya butâli zaazi tejuukana, mwami anavyuka, anabwira abakulu ba'basirikaani
baage kwokuno: «Balya Baharaamu, nyiji bwija ngiisi kwo bagira. Si bayiji-yiji kwo
tushalisiri. Kwokwo, basiga ishumbi zaabo, banagendi yibisha mu kishuka, gira ikyanya
tugagendi looza ibyokulya, bakatugwate tweshi tukiri bagumaana, banagwate kiri
na'kaaya kiitu.»
13 Mu yabo bakulu, muguma anadeta: «We kongwa! Ulungikage abandu bagerwa,
bagende ne'fwarasi zitaanu ízisigiiri. Bagendi lola ngiisi íbyaba. Na kundu bangafwa,
ndaakwo kundi. Si tweshi buno tukola tugaafwa!»
14 Kwokwo, banatoola abandu, banabaheereza amagaare gabiri. Mwami anabatuma
kwo bakulikire yabo Baharaamu, anadeta: «Mugendi lola ngiisi íbyabakoleka kwo.»
15 Yabo bandu banagendaga, banakulikira Abaharaamu halinde ku lwiji Yorodaani.
Ne'ri bakabakulikira ngiisi kwo bapuumuka, banakizi bona ngiisi kwo bâli kizi siga
bajahika imirondo ne'birugu byabo.
Iri bakagalukira imunda mwami, banayiji múmenyeesa byoshi.
16 Haaho, abandu be'Samariya banagendi shahula ishumbi ya'Baharaamu. Nga kwo
Nahano akagwanwa adeta, ibilo bishatu byo'mushyano gwe'ngano byanayiji gulwa ku
kingorongoro kiguma kye'harija. Ne'bilo ndatu byo'bulo, bikagulwa ku kingorongoro
kiguma kwakundi.
17 Uyo mwami akagwanwa abiika umulaliizi wage mukulu, kwo akizi laliira ulwivi
lwa'kaaya. Haliko, bwo balya bandu bâli yiguziri yaho, kyanatuma bagamúlibata. Uyo
mukulu anayami fwa, nga kwo Hirisha, umundu wa Rurema, akagwanwa adeta, ku
kyanya mwami akagendi múbona mu nyumba yage.
18 Byoshi bikakoleka, nga kwo Hirisha âli mali gwanwa abwira mwami, ti: «Kusheezi,
ku kyanya mwene kino, muno mu Samariya ibilo bishatu byo'mushyano gwe'ngano,
bigaagulwa ku kingorongoro kiguma kye'harija. Ne'bilo ndatu byo'bulo, bigaagulwa ku
kingorongoro kiguma kwakundi.»
19 Uyo mukulu âli mali naakira Hirisha kwokuno: «Lolaga! Kundu Nahano yenyene
angayigwiri utwazo twa mwi'gulu, yiri igambo litagaaziga.» Hirisha anamúshuvya:
«Yiri igambo, ugalibona na'masu gaawe. Si utagaabilya kwo.»
20 Kwokwo, kwo bikanakoleka. Mukuba, abandu bakamúlibata-libata haaho ku lwivi
lwa'kaaya, anayami fwa.

8

Umushuneemu-kazi agaluka

1 Lusiku luguma, ulya mukazi ye Hirisha akaholololera mugala wage, Hirisha
anamúbwira: «Shaaga mu kano kaaya mwe ne'mbaga yawe. Ubungirage i mahanga.
Mukuba, Nahano adeta kwo agaleeta umwena mu kihugo, guganahisa imyaka irinda
gugweti gugagunuuza.»
2 Uyo mukazi anayimuka, anagira nga kwo akabwirwa, anagenda ne'mbaga yage mu
kihugo kye'Bufirisiti, anahisa mwe'myaka irinda.
3 Iyo myaka, iri ikamala, uyo mukazi analyoka i mahanga, anagalukira imwabo,
anagendi huuna mwami kwo amúgalulire inyumba yage, kiri ne'ndalo.
4 Ku kyekyo kyanya, uyo mukazi anagwana mwami agweti agaganuuza Gehazi, ulya
mukozi wa Hirisha, ti: «Ewe! Umbwire ibitangaaza byoshi byo Hirisha keera akagira.»
5 Gehazi anamúbwira ngiisi kwo Hirisha akaholoolola umundu úwâli mali fwa.
Haaho-haaho, uyo mukazi anayiji takira mwami, hi'gulu lye'nyumba yage, kiri ne'ndalo.
Gehazi, ti: «E mwami, umukazi ye Hirisha akaholololera mugala wage, ye yoyu.»
6 Uyo mukazi, iri mwami akamúbuuza, anamúshuvya kwo biri kwokwo.
Ulya mwami anabiika umukulu muguma wa'basirikaani baage, gira amútwire
ulubaaja, anamúbwira: «Ngiisi byo âli hiiti, umúgalulire byo. Umúgalulire ne'mimbu
yoshi yo bakalonga mu ndalo yage, ukushaagira ku lusiku lwo akalyoka kwo hano.»

Hazaheeri ayita mwami Beni-Hadaadi

7 Hirisha anagenda i Damasiki. Ku yikyo kyanya, mwami Beni-Hadaadi âli riiri
mulwazi. Ne'ri akayuvwa kwo Hirisha akola i Damasiki,
8 anabwira Hazaheeri: «Uyabiirage ulutengu, unalutwalire umundu wa Rurema.
Umúbwire kwo ahanuuse Nahano, amúbuuze iri ngaakira, kandi iri nanga.»
9 Uyo Hazaheeri anahamba ulutengu lwa ngiisi mimbu miija ye'Damasiki, analubetuza
ingamiya makumi gana, analutwalira Hirisha. Ne'ri akahika ha mwa Hirisha,
anamúbwira: «Umukozi wawe, mwami Beni-Hadaadi we'Haraamu, anduma imwawe,
gira ngubuuze: "Yubu bulwazi, ka ngabukira, kandi iri nanga?"»
10 Hirisha anamúshuvya: «Uyo mwami, ugendi múbwira kwo agaakira. Haliko, íbiri
byo'kuli, Nahano keera anyereka kwo agaafwa.»
11 Ulya Hazaheeri, Hirisha anamútungira bweneene, halinde Hazaheeri anagwatwa
ne'shoni. Masaasa atabukwa, Hirisha anatulikira mu malira.
12 Hazaheeri anabuuza: «E nahamwitu, kituma kiki walira?» Hirisha anashuvya:
«Ngoli yiji amabi go ugagirira Abahisiraheeri. Inzitiro zaabo, ugazijigiivya. Unayite
imisore yabo, unatute-tute abaana baabo. Na ábali ne'nda, ugakizi babunduula zo.»
13 Hazaheeri anabuuza: «Si nie mukozi wawe! Aaho! Kuti kwo nangagira ibihigo
mwene yibyo, nie kafwa-busha?» Hirisha, ti: «Nahano keera anyereka kwo ugaaba
mwami we'Haraamu.»
14 Uyo Hazaheeri analyoka imwa Hirisha, anagalukira imunda nahamwabo. Mwami
Beni-Hadaadi anabuuza: «Kuti kwo Hirisha akakubwira?» Anashuvya: «Akambwira
kwo ugaakira.»
15 Halikago iri bukakya, ulya Hazaheeri anayabiira ubulangete, anabujabika,
anamútumbika bwo ku malanga, halinde anafwa. Haaho, Hazaheeri anayima mu
kihugo kye'Haraamu, anaba ye mwami.

Mwami Yoramu we'Buyuda
(2 Kutondobola 21.1-20)

16 Uyo Yoramu mugala mwami Ahabu wa'Bahisiraheeri, ikyanya akahisa imyaka
itaanu atwaziri, Yoramu mugala Yehoshafaati, naye anayimikwa, abe mwami
we'Buyuda.
17 Ikyanya akatondeera ukutwala, âli ne'myaka makumi gashatu ni'biri, anahisa
imyaka munaana atwaziri i Yerusaleemu.
18 Na bwo akayanga munyere Ahabu, anakulikira ingesho zaage, anakizi gira amabi
imbere lya Nahano, nga kwa'bandi baami ba'Bahisiraheeri bakagagira.
19 Kundu kwokwo, Nahano atanasiima ukushereeza ubwami bwe'Buyuda. Mukuba,
âli mali gwanwa alagaania umukozi wage Dahudi, kwe'bibusi byage byo bigagenderera
ukutwala i Yerusaleemu, halinde imyaka ne'myakuula.
20 Ku kyanya mwami Yoramu âli twaziri, abandu be'Hedoomu bakahuna ku butwali
bwe'Buyuda, banabiika uwabo mwami.
21 Kyanatuma ulya Yoramu agalyoka na'magaare gaage gooshi gi'zibo, anagenda
i Sayiri, gira agendi bateera. Halikago bushigi, mwami ne'birongoozi bya'magaare,

banagendi teera Abahedoomu bwo bâli mali babasokanana. Abasirikaani baage banamútoloka, banayitaahira.
22 Ukulyokera ku yulwo lusiku, abandu be'Hedoomu banahuna ku butwali bwe'Buyuda. Ku kyekyo kyanya, abatuulaga be'Ribuna, nabo banahuna.
23 Uyo Yoramu, agandi magambo go âli kizi gira, gayandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Buyuda.
24 Iri hakazinda, mwami Yoramu anashaaja, anagwana bashokulu baage, anaziikwa mu kyusho kyabo mu Kaaya ka Dahudi. Ahandu haage, banayimika mugala wage Ahaziya.

Mwami Ahaziya we'Buyuda
(2 Kutondobola 22.1-6)

25 Ikyanya Yoramu mugala Ahabu, akahisa imyaka ikumi ni'biri atwaziri Abahisiraheeri, mu kihugo kye'Buyuda banayimika mwami Ahaziya mugala Yoramu.
26 Uyo Ahaziya âli kola ne'myaka makumi gabiri ni'biri, anahisa umwaka muguma, atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye wâli Hataliya, mwijukulu mwami Homuri wa'Bahisiraheeri.
27 Uyo Ahaziya, bwo âli riiri mukwi we'mbaga ya Ahabu, anakizi kulikira ingesho mbi ze'yo mbaga, mu kukizi gira amabi imbere lya Nahano, nga kwe'yo mbaga yâli kizi gagira.
28 Mwami Ahaziya anayifunda mwi'zibo kuguma na Yoramu mugala Ahabu. Yabo bombi, banagenda i Ramooti-Giryadi, gira bagendi teera mwami Hazaheeri we'Haraamu. Ikyanya bâli gweti bagaalwa, balya Baharaamu banakomeeresa mwami Yoramu.
29 Anagalukira mu kaaya ke'Yezereheri, gira bagendi múyokya inguma. Mwami Ahaziya anagenda yo, gira agendi mútanduula.

9

Yehu ayimikwa abe mwami wa'Bahisiraheeri

1 Ku yikyo kyanya, umuleevi Hirisha anahamagala muguma wa mu kiso kya'baleevi, anamúbwira kwokuno: «Uyibiike ibiringiini. Uyabiirage yiri irengo lya'mavuta, unagende i Ramooti-Giryadi.
2 «Ikyanya ugaahika yo, ulooze Yehu mugala Yehoshafaati, mwijukulu Nimushi, unamútwale mu kisiika, hala na'baabo.
3 Haaho, uyabiirage iyi njebe ya'mavuta, unamúshiige go mwi'twe, unamúbwire: "Nahano adetaga kwokuno: Nakushiiga amavuta, ube mwami wa'Bahisiraheeri." Mango wayusa ukudeta kwokwo, unayigule ulwivi, unayami puumuka.»
4 Kwokwo, uyo muleevi musore anagenda i Ramooti-Giryadi.
5 Iri akahika, anagwana abakulu ba'basirikaani babwatiiri yaho, anadeta: «E nahamwitu, ngweti indumwa yinyu.» Yehu, ti: «Ha kati kiitu, nyandi ye ugweti ugabwira?» Anashuvya: «E Nahamwitu, wehe.»
6 Ulya Yehu anayimuka, bombi banayingira mu nyumba. Haaho, ulya muleevi anayami múshiiga amavuta mwi'twe, anamúbwira kwokuno: «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno: "Ngweti ngakushiiga amavuta, ube mwami wa'bandu baani Abahisiraheeri.
7 We gaminika imbaga ya nahamwinyu Ahabu, halinde lyo nyihoola Yezebeeri hi'gulu lyo'muko gwa'baleevi baani, kuguma no'muko gwa'bandi bakozi baani booshi.
8 Imbaga yoshi ya Ahabu igashereera. Ngayita ngiisi mushosi we'mbaga ya Ahabu, aba muja, kandi iri atali muja.
9 Ngaagira imbaga yage, ibaagage nge'mbaga ya Yerobwamu mugala Nebati, na nge'mbaga ya Baasha mugala Ahiya.
10 Na ku luhande lwa Yezebeeri, ndaaye úgamúziika. Si ikirunda kyage kigaliibwa no'tubwa twe'Yezereheri."»

Uyo muleevi, mbu ayuse ukudetaga kwokwo, anayigula ulwivi, anayami tibita.
11 Yehu, iri akagalukira áhali abaabo, muguma wabo anabuuza: «Ka hali igoorwa? Ulya musire, biki byo aloziizi?» Yehu naye, ti: «Mumúyiji-yiji, na ngiisi kwo ali mu tyabiriza ululimi.»
12 Nabo, ti: «Nanga, kutali kwokwo! Utumenyeese, we kongwa!» Naye, ti: «Ambwira kwo Nahano adetaga kwokuno: "Ngweti ngakushiiga amavuta, ube mwami wa'Bahisiraheeri."»

13 Lyeryo, abaabo bakulu banayami hogola ibyambalwa byabo, banabilunda ku
lwingo, gira abiyimange kwo, banadihiriza ibibuga, iri banateerera umulaga, ti: «Yehu,
ye kolaga mwami!»

Yehu ayita mwami Yoramu wa'Bahisiraheeri

14 Uyo Yehu anagira ishungi zo'kugendi yita Yoramu. (Yehu âli mugala Yehoshafaati,
mwijukulu Nimushi. Yoramu na'basirikaani booshi, bâli gweti bagalaliira akaaya
ke'Ramooti-Giryadi, gira katayiji teerwa na mwami Hazaheeri we'Haraamu.
15 Haliko, mwami Yoramu âli mali galukira i Yezereheri, gira agendi yokibwa inguma
zo akakomeresibwa mwi'zibo na mwami Hazaheeri we'Haraamu.)
Uyo Yehu anabwira abaabo bakulu: «Iri twayemerezania kwo mugaanjiga, hatagirage
umundu úgalyoka i Ramooti, mbu agendi hwehuka abandu be'Yezereheri umwazi.»
16 Kwokwo, anashona mwi'gaare lyage, anagenda i Yezereheri. Ku yikyo kyanya,
Yoramu atâli zaazi kira. Na mwami Ahaziya we'Buyuda âli kola yaho i Yezereheri, gira
amútanduule.
17 Umulaliizi úwâli yimaaziri ku lwingo lwe'Yezereheri, iri akamúbona, anadeta:
«Nabona ikiso kya'basirikaani kigweti kigayija hano.»
Mwami Yoramu, ti: «Utoole umusirikaani muguma wo'kugenda ku fwarasi, anagendi
babuuza: "Ka mwayija mu mutuula?"»
18 Uyo mundu anagendi yitanga Yehu, anamúbuuza: «Mwami abuuza: "Ka
wamúyijira mu mutuula?"» Yehu, ti: «Kituma kikagi wambuuza mbu: "Ka mutuula?"
Ungulikire!»
Ulya mulaliizi úwâli riiri ku lwingo anadeta, ti: «Indumwa yabahikira, haliko
itagaluka.»
19 Kwokwo, banalungika ugundi mundu wa kabiri, kwo agendi buuza Yehu: «Mwami
abuuza: "Ka mwayija mu mutuula?"» Yehu, ti: «Kituma kikagi wambuuza mbu: "Ka
mutuula?" Ungulikire!»
20 Ulya mulaliizi anashubi hisa indumwa, ti: «Indumwa yabahikira, si nayo itagaluka.
Nabona kwo Yehu mwijukulu Nimushi. Agweti agarongoora igaare mulindi ngana, nga
musire.»
21 Mwami Yoramu wa'Bahisiraheeri anakyula, ti: «Mugirage duba, mundingaanize
igaare.» Ne'ri bakalilingaania, mwami Yoramu wa'Bahisiraheeri, na mwami Ahaziya
we'Buyuda, banagenda, ngiisi muguma ashoniri mwi'gaare lyage, gira bagendi hu-
maanana na Yehu, banamúgwana he'rya ndalo íyâli ya Nabooti we'Yezereheri.
22 Mwami Yoramu, mbu abone Yehu, anamúbuuza: «E Yehu, ka wanyijira ku
mutuula?» Yehu anashuvya kwokuno: «Kutagi kwo twangalonga umutuula, ku kyanya
nyoko Yezebeeri agweti agayikumba imigisi, anayidulumbisiri mu bulozi?»
23 Ulya Yoramu, anayami hinduula igaare lyage, anapuumuka, iri anabwira Ahaziya:
«E Ahaziya, bugoma, yubu!»
24 Uyo Yehu anayami yabiira umuheto gwage, analasha imyambi, yanayingira Yoramu
mu lusheeshe, yanamúbera umutima, anayami fwa haaho-haaho mwi'gaare lyage.
25 Yehu anabwira umutabaazi wage Bidikaari kwokuno: «Yabiiraga ikirunda kyage,
ukikabulire mwi'rya ndalo ya Nabooti, we'Yezereheri. Ukengeere galya magambo go
Nahano akadeta hi'gulu lyage, ikyanya twembi twâli geeziri ku fwarasi, mu kuherekeza
yishe Ahabu, kuguma na'bandi bandu.
26 «Mukuba, Nahano akadeta: "Bigingo, nabona umuko gwa Nabooti, kiri no'gwa
bagala baage. Nganaki guyihoola mu yeyo-yeyo ndalo." Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
«Ku yukwo, yabiira ikirunda kya Yoramu, ukikabulire mu ndalo yo'lya Nabooti, nga
kwokulya Nahano akagwanwa akyula.»

Yehu ayita mwami Ahaziya we'Buyuda

27 Ulya mwami Ahaziya we'Buyuda, iri akabona ngiisi kwo mwami Yoramu ayitwa,
anatibita, mu kushonga i Beeti-Hagani. Kundu kwokwo, Yehu anamúlandiriza yo, iri
anahamagala abasirikaani baage, ti: «Naye kwakundi, mumúyite.»
Ikyanya âli ki riiri mwi'gaare lyage, banamúlasha imyambi mu njira yo'kuzamuukira
i Guuri, hoofi na'kaaya ke'Hibulehamu. Iri akagilashwa, anatibitira i Megido, anagendi
fwira yo.
28 Kirya kirunda kyage, abakozi baage banakitwala mwi'gaare, halinde i Yerusaleemu,
banamúziika haaho, mu shinda ze'kyami mu Kaaya ka Dahudi.
29 (Ikyanya mwami Yoramu mugala Ahabu akahisa imyaka ikumi na muguma
atwaziri, lyo mwami Ahaziya akatondeera ukutwala mu kihugo kye'Buyuda.)

Umugoli Yezebeeri ayitwa

30 Ikyanya Yehu akahika i Yezereheri, Yezebeeri âli mali menya ngiisi íbyakoleka.
Haaho, anayishiiga uluhemba ku masu, anayumaanania umushaku gwage, anagendi
lingulira haashi mu kaazo.
31 Ulya Yehu, iri akahika ku lwivi, Yezebeeri anateerera umulaga, kwokuno: «Ewe
Zimuri! Ka biri ukuli kwo wanyijira mu mutuula? Si keera wayita nahamwinyu!*»
32 Uyo Yehu analegamira hi'gulu, anadeta: «Nyandi, úli uluhande lwani?» Abakulu
babiri, kandi iri bashatu, banayimanga ku kaazo, bagweti bagamúlangiiza.
33 Ulya Yehu anababwira: «Mumútibulire haashi.» Haaho, banayami mútibula.
Umuko gwage gwanashamukira ku luzitiro, kiri na ku fwarasi. Yehu anahinyata-hinyata
ikirunda kyage ne'fwarasi.
34 Uyo Yehu anayingira mu kajumiro, analya no'kunywa, anabuli hamuliza abandu, ti:
«Ulya mukazi, mugendi múziika. Kundu atákoli daasirwi, haliko ashuba muluzi-nyere.»
35 Banahuluka, gira bagendi múziika. Haliko, iri bakahika imbuga, ndaabyo
bakabona, kátali kahanga ko'lya Yezebeeri, ne'bigasha, ne'shando.
36 Banagaluka, banagendi menyeesa Yehu. Ulya Yehu, anadeta: «Kwokwo, kwo
Nahano akatanga ubuleevi ku njira yo'lya mukozi wage Hiriya, we'Tishibe, ti: "Mu
kaaya ke'Yezereheri, utubwa tugaalya amagala ga Yezebeeri.†
37 Ikirunda kyage, kigashabukira haashi nga nagiira mu ndalo ye'Yezereheri.
Ndaanaye úgashobola ukudeta mbu Yezebeeri uyu."»

10

Abandu booshi ba Ahabu bayitwa

1 Uyo muhisi Ahabu, bagala baage makumi galinda bâli ki tuuziri mu kaaya
ke'Samariya. Kwokwo, mwami Yehu anayandika amaruba, anagatuma mu batwali ba
yako kaaya, ne'mwa balaliizi ba bagala Ahabu. Yago maruba gâli desiri kwokuno:
2 «Iyo munda imwinyu, hali abaluzi. Hali na'magaare gi'zibo, ne'fwarasi,
ne'bilwaniso. Kiri na'kaaya kiinyu, kali ne'nzitiro.
3 Aaho! Mwi'kondo lya mwami, mumenyage nyandi úli kikalage, anabe akwaniini
ukuyimikwa. Munamúyimike, gira tukunguze izibo. Muyibiike ibiringiini ukulwira
inyumba ya Ahabu.»
4 Balya batwali, iri bakayuvwa kwokwo, banashundeera bweneene, banadeta:
«Yayewe imwitu! Uyu mwami Yehu, si mwami Yoramu na mwami Ahaziya
batakamúhasha? Aaho! Ka twehe, itali yo haahe?»
5 Kwokwo, umukulu wa'kajumiro, kiri no'mwimangizi wa'kaaya, ne'bindi birongoozi
na'balaliizi, banatumira Yehu iyi ndumwa: «Tweshi, tulyagagi baja baawe. Ngiisi
byo ugaadeta, tukola ibiringiini ukubigira. Haliko, ndaaye mundu ye tugayimika abe
mwami. Ugire ngiisi kwo uloziizi.»
6 Uyo Yehu anabayandikira agandi maruba, ti: «Iri mwangaba mukoli nyibiisiri
kwo, munabe musimbahiri ngiisi kwo namùbwira, musingulage bagala nahamwinyu
amatwe, munagandeetere i Yezereheri. Yago matwe, ngalonge kusheezi, ku kyanya nga
kyekino.»
(Yabo bagala mwami Ahabu kwo bâli makumi galinda, bâli tuuziri kuguma na yabo
bakulu ba'kaaya ke'Samariya. Yabo bakulu, bo bâli kizi balera.)
7 Galya maruba, iri gakahika, yabo bakulu banasingula yabo baluzi amatwe, kwo bâli
riiri makumi galinda. Yago matwe, banagahamba mu bitiri, indumwa yanagatwalira
Yehu iyo munda i Yezereheri.
8 Iyo indumwa, iri ikahika, yanagendi bwira Yehu: «Galya matwe ga'baluzi
booshi, keera bagatuma.» Uyo Yehu, ti: «Mugayonere haashi kwi'rembo lya'kaaya,
munagabohe mu matu gabiri. Munagaleke gabeere haaho, halinde shesheezi.»
9 Iri bukakya shesheezi, Yehu anahuluka, anabwira abandu booshi kwokuno:
«Mwehe, ndaago mahube mugweti. Niehe nienyene, n'gashungika ukuyihindulira
nahamwitu, nanamúyita. Haliko, yaba bandi booshi, nyandagi úkabayita?
10 Mumenye kwa'magambo gooshi go Nahano akadeta hi'gulu lye'mbaga ya Ahabu,
keera gakwira. Keera agira gooshi go akadeta ku njira yo'mukozi wage Hiriya.*»
11 Ulya Yehu anayami yita imbaga yoshi ya Ahabu íyâli ki tuuziri i Yezereheri, kuguma
na'batwali baage, na'biira baage, na'bagingi baage. Ndaaye kiri na wo'muti úkasigala.

Abandu booshi ba Ahaziya bayitwa

---

* **9:31 9.31** 1 Baami 16.9-19. † **9:36 9.36** 1 Baami 21.23. * **10:10 10.10** 1 Baami 21.20-24.

12 Ha nyuma, Yehu analyoka i Yezereheri, anagenda i Samariya. Ne'ri akahika áhali
mu buuzibwa Ishumbi ya'Bangere,
13 anahumaanana na'bandu be'mbaga yo'muhisi mwami Ahaziya we'Buyuda, an-
ababuuza: «Mwehe muli banyandi?»
Banashuvya: «Twehe tuli bandu be'mbaga ya Ahaziya. Twamanukira ino munda,
gira tuzaatire abaluzi no'mugoli.»
14 Yehu anayami kyula, ti: «Mubabirigishe!» Kwokwo, banagwata abandu makumi
gana na babiri, banabayitira hoofi lye'kirigo Ishumbi ya'Bangere. Ndaaye úkasigala,
kiri no'muguma.
15 Iri Yehu akalyoka yaho, anahumaanana na Yonadaabu mugala Rekabu. Mukuba,
âli yijiri ukumúlamusa. Yehu anamúlamusa, anamúbuuza: «Niehe, inzaliro zaani
zihuziizi ne'ze'mwawe. Ize'mwawe, kuti?» Yonadaabu anashuvya: «Ngakuyibiika
kwo.»
Yehu anadeta: «Kwokwo, umbeereze ukuboko.» Iri bakagwatana amaboko, Yehu
anamúshonia mwi'gaare lyage.
16 Anamúbwira: «Ngulikira, gira uyibonere ngiisi kwo ngoli fitiirwi ku bya Nahano.»
Kwokwo, banabalamanwa mwi'gaare lyage.
17 Ulya Yehu, mbu ahikage i Samariya, anayita booshi ábâli sigiiri mu mbaga ya Ahabu.
Akabaminika booshi, nga kwo Nahano akagwanwa abwira Hiriya.

Abagingi bo'muzimu Baali bayitwa

18 Uyo Yehu anakuumania abandu booshi be'Samariya, anababwira kwokuno:
«Mwami Ahabu âli kizi kolera umuzimu Baali mu bukaholwe. Si niehe, ngola ngakizi
múkolera ne'misi yoshi.
19 Kwokwo, muhamagale abaleevi booshi bo'muzimu Baali, kuguma na'bakulikizi
baage, kiri na'bagingi. Hatabulage kiri no'muguma. Bwobuno, ndoziizi ukutangira
umuzimu Baali ituulo lihamu. Ngiisi útagaahika, agayami yitwa.» Haliko, yibyo byoshi
byo Yehu akadeta, byâli riiri bye'bibeesha naaho, byo'kuteba abakulikizi ba Baali, gira
alooze ubulyo bwo'kubayita booshi.
20 Uyo Yehu anashubi kyula: «Mukuumanie abandu, gira tuyikumbe umuzimu Baali.»
Kwokwo, banalungika ikimenyeeso.
21 Banatuma umulaali mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri. Yabo bakulikizi booshi ba
Baali, banakuumana. Ndaanaye úkasigala.
Yabo booshi, iri bakahika, banayiguga mu luheero lwa Baali, ukulyokera uluhande
luguma, halinde ulundi.
22 Haaho, Yehu anabwira umwimangizi we'mirondo: «Ugoshoole imirondo, un-
agiheereze abandu booshi ábali mu kolera Baali.» Uyo mwimangizi, anagilyosa,
anabaheereza yo.
23 Ulya Yehu anayingira mu luheero lwa Baali, bakulikiriini na Yonadaabu mugala
Rekabu. Yehu anabwira ábâli riiri mwo kwokuno: «Ngiisi ábali muno mu luheero,
musise kwo bali baabalya naaho ábali mu yikumba Baali. Hatanayingirage umundu
yeshi úli mu yikumba Nahano.»
24 Balya booshi banayingira, gira batangire Baali amatuulo go'kuyerekana ingoome,
kiri na'matuulo go'kusiriiza lwoshi. Ulya Yehu, âli biisiri abandu makumi galimunaana
imbuga, ha nyuma lyo'luheero. Haaho, anabahamuliza, ti: «Ngahwe! Mubayitage
booshi, hatanagire kiri no'muguma wabo úgatoloboka. Ngiisi úgamúleeza, ye gayitwa
ahandu haage.»
25 Ulya Yehu, iri akayusa ukutanga ituulo lyo'kusiriiza, anabwira abalaliizi na'bakulu:
«Mugirage muyingire, muyitage booshi. Hatagire kiri no'muguma, úgatoloboka.»
Kyanatuma bagayingira ne'ngooti zaabo, banayita booshi. Iri bakayusa, banahulusa
ibirunda byabo imbuga.
Banabuli yingira mu kisiika kye'kati kyo'luheero.
26 Banalyosa umugisi muhamu Baali, banagusingoola.
27 Ha nyuma, lulya luheero, banaluhongola, banalujigiivya. Yaho handu, banahahin-
dula gube muhanda. Halinde zeene, hakiri mu koleesibwa nga muhanda.
28 Yukwo kuyikumba Baali, kwokwo kwo Yehu akakumala mu Bahisiraheeri.
29 Kundu kwokwo, atakashereeza irya migisi ye'ngaavu, yo Yerobwamu mugala Nebati
âli teresiri mu kaaya ke'Daani, na mu ke'Beteeri halinde anayingiza Abahisiraheeri mu
byaha.
30 Nahano anabwira Yehu kwokuno: «Wagira nga ngiisi kwo nakubwira, mu kuminika
imbaga ya Ahabu. Kwokwo, abandu baawe bagakizi twala mu kihugo kye'Hisiraheeri,
halinde ku kibusi kya kana.»

31 Haliko, uyo Yehu, kundu akasimbaha imaaja za Nahano, Rurema wa'Bahisiraheeri,
kutakaba ku mutima gwage gwoshi. Mukuba, birya byaha byo Yerobwamu akagira mu
kuhubiisa Abahisiraheeri, atakabimala.

Yehu ashaaja

32 Ku yikyo kyanya, Nahano anatondeera ukuniihya ikihugo kye'Hisiraheeri. Mwami
Hazaheeri we'Haraamu ananyaga ikimaanye kyakyo,
33 uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani, anahima beene Gaadi, na beene Rubeni,
na beene Manaasi, ukulyokera ku kaaya ke'Haroweri ákali mu ndekeera ye'Harinooni,
halinde ku kihugo kye'Giryadi, na ku kye'Bashaani.
34 Uyo Yehu, agandi magambo go âli kizi gira, nga ngiisi kwo âli riiri kikalage,
biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.
35 Iri hakazinda, mwami Yehu anashaaja, anaziikwa i Samariya. Ahandu haage,
banayimika mugala wage Yohaazi.
36 Uyo Yehu akahisa imyaka makumi gabiri na munaana, atwaziri Abahisiraheeri mu
kaaya ke'Samariya.

11

Umugoli Hataliya ayima mu Yerusaleemu
(2 Kutondobola 22.10–23.15)

1 Uyo muhisi Ahaziya, nyina ye wâli Hataliya. Uyo Hataliya, iri akabona kwo mugala
wage keera ayitwa, anayami gendi minika abandu booshi be'mbaga ye'kyami.
2 Bagala umuhisi Ahaziya, booshi bâli mali shungikirwa ukuyitwa. Kundu kwokwo,
nashengi Yosheeba anayabiira muguma, iziina lyage Yohaashi, anamúyongolokana,
anagendi múbisha kuguma no'mulezi wage mu kisiika kyo âli kizi laala mwo mu
nyumba ya Nahano. Uyo Yosheeba âli riiri munyere mwami Yoramu. Ikyanya akabisha
Yohaashi, Hataliya atanaki longa ubulyo bwo'kumúyita.
3 Ku kyanya Hataliya âli twaziri ikihugo, Yohaashi anamala imyaka ndatu abishirwi
mwomwo mu nyumba ya Nahano.
4 Uyo Hataliya, iri akahisa imyaka irinda atwaziri, umugingi Yehoyada anatumira
abakulu ba'basirikaani, na'balaliizi, bananywana ikihango mu nyumba ya Nahano,
anakibikiisa kwe'ndahiro. Ha nyuma, anabayereka Yohaashi, mugala mwami Ahaziya.
5 Uyo Yehoyada anabiika ulubaaja kwokuno: «Ikyanya mugakizi yiji laliira ku lusiku
lwe'Sabaato, ikiso kiguma kya kashatu kigakizi langa akajumiro.
6 Ikindi kiguma kya kashatu, kinakizi beera ha lwivi lwe'Shuuri. Ne'kizinda, kinakizi
beera ha lulya lwivi úluli ha nyuma lya'balaliizi. Kwokwo, kwo mugakizi laliira
akajumiro.
7 «Mu bagayusa umukolwa gwabo ulusiku lwe'Sabaato, ibiso bibiri bigagendi laliira
inyumba ya Nahano, iri binalaliira na mwami.
8 Ngiisi muguma winyu, akizi yama afumbiiti ibilwaniiso byage, munabe muzungu-
lusiri mwami. Ngiisi ho agakizi genda, munakizi gendanwa. Ne'ri hangaba umundu
úgamùyegeera, munayami múyita.»
9 Yizo maaja, ikyanya umugingi Yehoyada akabaheereza zo, banazisimbaha. Ngiisi
mukulu anayabiira abalaliizi booshi ábâli mali tangira inaazi ku lusiku lwe'Sabaato na
ábâli mali giyusa. Yabo booshi, banagendera umugingi Yehoyada.
10 Haaho, anabaheereza amatumu ne'siribo. Byâli riiri bye'mwa mwami Dahudi,
byanâli singwirwi mu nyumba ya Nahano.
11 Kwokwo, ngiisi mulaliizi âli fumbiiti itumu banâli yimaaziri ku muziizi, ukulyokera
uluhande lwe'mbembe, halinde lwe'kisaka. Bâli zungulusiri akatanda, kiri ne'nyumba
ya Rurema yonyene, mu kukizi langa mwami.
12 Ulya muluzi, Yehoyada anamúhulusa ha mbuga, anamúyambika ulushembe
kwi'twe, anamúheereza ne'kitaabo kye'kihango. Ha nyuma, banamúshiiga amavuta,
mu kumúyimika abe mwami. Banamúkomera amagasha, iri banayivugiiriza, ti:
«Mwami alame imyaka ne'myakuula!»
13 Ulya Hataliya, mbu ayuvwagwe ngiisi kwa'balaliizi bagweti bagayivugiiriza,
kuguma na'bandi bandu, anakwabadukira mu nyumba ya Nahano, gira agendi yibonera
íbyaba.
14 Mbu alingulire mwo, anabona mwami muhyahya, ayimaaziri hoofi ne'nguliro, nga
kwo bâli kizi gira mu kuyimika abaami. Âli koli zungulusirwi na'bakulu ba'basirikaani,
kiri na ábâli kizi dihiriza ibibuga. Abandu booshi bâli gweti bagashambaala, iri nabo
banabidihiriza. Uyo Hataliya, mbu abone kwokwo, anayami daatula imirondo yage,
anateera umulaga, ti: «Yayewe! Si keera bahuna!»

15 Ulya mugingi Yehoyada, anabwira abakulu ba'basirikaani, ti: «Uyu Hataliya,
mutakolwe kwo mwamúyitira hano mu nyumba ya Nahano. Mumúhulukize ha mbuga,
munabuli múyita. Ngiisi úgaagira mbu amúkize, ayami yitwa ku ngooti.»
16 Kwokwo Hataliya, banamúgwata, banamúleeza ha Mulyango gwe'Fwarasi halinde
mu lubuga lwa'kajumiro. Haaho, ho bakamúyitira.

Yehoyada agalulira abandu imwa Rurema
(2 Kutondobola 23.16-21)

17 Ulya mugingi Yehoyada, ananywaniisa Nahano na mwami, kiri na'bandi bandu.
Yabo bandu, banalagaania Nahano kwo bagakizi yama bali bandu baage. Na kwakundi,
Yehoyada ananywaniisa yabo bandu na mwami.
18 Balya bandu booshi banagenda ha luheero lwo'muzimu Baali, banaluhongola,
banavungula na'katanda kaage kiri ne'migisi yage. Banayitira no'mugingi wage Matani
imbere lyo'tutanda.
Ha nyuma, umugingi Yehoyada anabiikaga abalaliizi, bakizi langa inyumba ya
Nahano.
19 Anayabiira abakulu ba'basirikaani, kiri na'balaliizi ba'bandu, na'bandu booshi
ba mu kihugo. Yabo booshi kuguma, banaherekeza mwami kulyoka mu nyumba
ya Nahano, banalenga mu mulyango gwa'balaliizi, halinde banayingira mu kajumiro.
Ne'kyanya mwami akabwatala ku kitumbi kyage,
20 abandu booshi mu kihugo, banashambaala bweneene. Mu yako kaaya mwanaba
umunyerere, bwo Hataliya âli mali yitirwa ha kajumiro ku ngooti.

12

Mwami Yohaashi ayumaanania inyumba ya Rurema
(2 Kutondobola 24.1-16)

1 Mwami Yohaashi, ikyanya akatondeera ukutwala, âli kola ne'myaka irinda.
2 Ikyanya Yehu âli kola ne'myaka irinda atwaziri mu Hisiraheeri, lyo Yohaashi
akatondeera ukutwala. Uyo Yohaashi, anahisa imyaka makumi gana, atwaziri mu kaaya
ke'Yerusaleemu. Nyina ye wâli Sibya, wa mu kaaya ke'Beeri-Sheba.
3 Uyo Yohaashi, ikyanya kyoshi kyo'mugingi Yehoyada âli ki riiri ho, âli kizi
múhanuula, anakizi gira amiija imbere lya Nahano.
4 Kundu kwokwo, imbeero zo'kuyikumbira imigisi ku marango, atakazihongola.
Abandu banakizi gendi tangira ya'matuulo go'kusiriiza, iri banayokera yo'mubadu.
5 Lusiku luguma, uyo Yohaashi anabwira abagingi, kwokuno: «Muyabiire ifwaranga
zooshi íziri mu tangwa ituulo mu nyumba ya Nahano. Hali íziri mu tangwa ku
murambu, na zo'kukwiza byo mukalagaania Rurema, na ízatangwa nga kwo'mundu
aloziizi.
6 Yizo fwaranga zooshi, abagingi bakizi zikoleesa mu kuyumaanania inyumba ya
Rurema.»
7 Kundu mwami Yohaashi âli mali hisa imyaka makumi gabiri ni'shatu atwaziri, haliko
abagingi batâli zaazi yumaanania iyo nyumba ya Rurema.
8 Ku yukwo, anahamagala umugingi Yehoyada na'bandi bagingi, anababuuza
kwokuno: «Si inyumba ya Rurema ikoli sherebiiri, mutanazi giyumaanania! Aaho!
Muleke ukukizi yabiira ifwaranga hi'gulu lya'magoorwa giinyu mwenyene. Si mukizi
zikoleesa naaho, mu kuyumaanania inyumba ya Rurema.»
9 Yabo bagingi, ikyanya bakayuvwa kwokwo, banayemeera kwo batagaki kuumania
ifwaranga mu bandu. Na kwakundi, batali bo bagaki yumaanania iyo nyumba.
10 Uyo mugingi Yehoyada anayabiira ihijumba, anahitula ku mutumbikizo.
Anahitereka uluhande lwe'lulyo lwo'kuyingirira mu nyumba ya Nahano, hoofi
na'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo. Kwokwo, abagingi ábâli kizi langa yaho ha
bwingiriro, banakizi yabiira ifwaranga za'bandu bâli kizi leeta, banazilokeze mwo.
11 Ikyanya bâli kizi bona kwe'hijumba hyayijulira, umwandisi wa mwami, kuguma
no'mugingi mukulu, banaziharuure, banazibiike mu ndaha.
12 Haaho, banaziheereze abakozi ábâli yimangiiri imikolwa ya mu nyumba ya Nahano.
Nabo, banazihembe ábâli kizi yumaanania inyumba, na ábâli kizi givimba,
13 na'buubasi, na ábâli kizi bera amabuye. Mu yizo fwaranga, banakizi gula
na mwe'biti, na'mabuye mabaaje. Banakizi zikoleesa na ku gandi magoorwa, mu
kuyumaanania inyumba ya Nahano.
14 Haliko, yizo fwaranga zitakakoleesibwa mu kuyumaanania ibirembe bye'harija,
kandi iri imikasi yo'kutema indambi za'matara, kandi iri nzoozo zo'kubiikira umuko,
kandi iri ibibuga, kandi iri bindi birugu, biba bye'nooro kandi iri bye'harija.

15 Zooshi zâli kizi koleesibwa naaho mu kuhemba abakozi na mu kuyumaanania
inyumba ya Nahano.
16 Abakozi ábâli yimangiiri iyo mikolwa, bâli riiri bemeera bweneene. Ku yukwo,
hatâli riiri igoorwa lyo'kubahuuna umuharuuro gwe'fwaranga zo bakoleesa.
17 Ifwaranga ízâli kizi tangwa ituulo lyo'kuhyula, na lyo'kukogwa ibyaha, zitakabiikwa
mu nyumba ya Nahano. Zoohe, zâli kizi ba za'bagingi.
18 Ku yikyo kyanya, mwami Hazaheeri we'Haraamu, anateera akaaya ke'Gaati,
anakagwata. Ha nyuma, anagendi teera i Yerusaleemu.
19 Haliko, ulya mwami Yohaashi we'Buyuda anayabiira amatuulo gooshi ágâli mali
taluulwa na bashokulu baage, abaami be'Buyuda, kuli kudeta Yehoshafaati, na Yoramu,
na Ahaziya. Anayushuula kwa'matuulo go naye akataluula, kuguma ne'nooro zooshi
ízâli mu kihinda kye'nyumba ya Nahano. Yibyo byoshi, anabilungikira Hazaheeri
we'Haraamu. Kwokwo, uyo Hazaheeri anashaaga i Yerusaleemu.
20 Uyo Yohaashi, agandi magambo ágakakoleka mu bwami bwage, gayandisirwi mu
Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Buyuda.
21 Uyo Yohaashi, abatwali baage banamúyihindulira, banamúyitira i Beeti-Miilo, ku
mutalimbwa úguli mu genda i Siila.
22 Mu bakamúyita, hâli Yozakaari mugala Shimyati, na Yehozabadi mugala Shomeeri.
Yabo bombi, bâli riiri bakozi baage. Kwokwo, banamúziika mu shinda ye'kyami mu
Kaaya ka Dahudi. Ahandu haage, banayimika mugala wage Hamaziya.

13

Yohaazi ayimikwa abe mwami wa'Bahisiraheeri

1 Ikyanya Yohaashi mugala mwami Ahaziya akahisa imyaka makumi gabiri ni'shatu
atwaziri i Buyuda, mu kihugo kye'Hisiraheeri, banayimika Yohaazi mugala Yehu. Uyo
Yohaazi akahisa imyaka ikumi ni'rinda atwaziri i Samariya.
2 Uyo Yohaazi anakizi gira amabi imbere lya Nahano. Âli kizi yifunda mu byebyo
byaha bya mwami Yerobwamu mugala Nebati, ulya úwâli kizi hubiisa Abahisiraheeri.
Atanabitwikira kwo.
3 Kyanatuma Nahano agarakarira Abahisiraheeri, anakizi batindimaza mwi'dako lya
mwami Hazaheeri we'Haraamu, kiri na mwi'dako lya mugala wage Beni-Hadaadi.
4 Ha nyuma, uyo Yohaazi anahuuna Nahano, gira amútabaale. Yago mahuuno
gaage, Nahano anagayuvwa. Mukuba, akabona ngiisi kwo mwami we'Haraamu âli kizi
shundeeza Abahisiraheeri.
5 Kwokwo, Nahano anaheereza Abahisiraheeri lukiza, anabaguluula mu maboko
ga'Baharaamu, banatuula mu mutuula nga kwo bâli tuuziri kare.
6 Kundu kwokwo, batakatwikira ku byaha bye'mbaga ya Yerobwamu, ulya úwâli kizi
hubiisa Abahisiraheeri. Kiri no'mugisi Hasheera, banagulekera i Samariya.
7 Uyo Yohaazi, iri hakatama, anasigala na'basirikaani bagerwa nga makumi gataanu
naaho, bo'kugendera ku fwarasi. Âli hiiti na'magaare ikumi, na'basirikaani bo'kukizi
genda na'magulu bihumbi ikumi. Abandi booshi, ulya mwami we'Haraamu âli mali
bayita, anabalibata nga luvu.
8 Uyo Yohaazi, agandi magambo ga mu bwami bwage, na ngiisi byo âli kizi kola, byoshi
biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.
9 Iri hakazinda, Yohaazi anashaaja, anaziikwa i Samariya. Ahandu haage, banayimika
mugala wage Yohaashi.

Yohaashi ayimikwa abe mwami wa'Bahisiraheeri

10 Ikyanya mwami Yohaashi we'Buyuda akahisa imyaka makumi gashatu ni'rinda
atwaziri, mu kihugo kye'Hisiraheeri, banayimika Yohaashi mugala Yohaazi, anahisa
imyaka ikumi na ndatu atwaziri i Samariya.
11 Uyo Yohaashi naye âli kizi gira amabi imbere lya Nahano. Atanatwikira ku byaha
bya Yerobwamu mugala Nebati, ulya úwâli kizi hubiisa Abahisiraheeri. Si akagenderera
ukubiyifunda mwo.
12 Uyo Yohaashi, agandi magambo go âli kizi gira ku bukalage, kiri ni'zibo lyo âli kizi
lwa na mwami Hamaziya we'Buyuda, biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami
be'Hisiraheeri.
13 Iri hakazinda, Yohaashi anashaaja, anaziikwa mu shinda ye'kyami, mu kaaya
ke'Samariya. Ahandu haage, banayimika mugala wage Yerobwamu.

Hirisha afwa

14 Ku kyanya umuleevi Hirisha âli koli kalaliirwi no'bulwazi bwo'kuhambiri múyita,
mwami Yohaashi wa'Bahisiraheeri anayiji mútanduula. Iri akamúyegeera, anayi-
tulikania mu malira, ti: «E daata, e daata! Si uli na'kamaro ukuhima amagaare
ga'Bahisiraheeri, na ábali mu garongoora!»
15 Hirisha anamúbwira: «Ugendi leeta umuheto ne'myambi.» Ne'ri Yohaashi
akabileeta,
16 Hirisha anamúbwira: «Uyabiire umuheto.» Iri mwami akagufumbata, Hirisha
anabiika amaboko gaage hi'gulu lya'maboko ga mwami.
17 Haaho, Hirisha anamúbwira: «Uyigule akaazo ákaloziri uluhande lwe'sheere
lwe'Haraamu.» Ne'ri akakayigula, Hirisha anamúbwira: «Lashaga!»
Lyeryo, mwami analasha. Umuleevi anadeta: «Yugu mwambi, gwayerekana kwo
Nahano akuheereza ubuhimi ku Baharaamu. Ugabaminika booshi iyo munda i Hafeeki.»
18 Uyo Hirisha anabwira mwami: «Uyabiirage igindi myambi, unagilashe kwi'daho.»
Uyo mwami anagilasha kwi'daho ubugira kashatu, abuli leka.
19 Ulya Hirisha anaraakara bweneene, anamúbwira kwokuno: «Si ushuba ugagilasha
ubugira kataanu kandi iri kalindatu! Kwokwo, lyo wangaminisiri Abaharaamu lwoshi.
Haliko buno, ugabahima kashatu naaho.»
20 Iri hakazinda, Hirisha anafwa, anaziikwa.
Ku ndondeko ya ngiisi mwaka, abanyazi ba'Bamohabu bâli kizi teera ikihugo
kye'Hisiraheeri.
21 Lusiku luguma, ku kyanya Abahisiraheeri bâli kola mu ziika umundu, banabona
ikiso kya'banyazi. Lyeryo, banayami lasha ikirunda mu shinda yo'lya Hirisha. Yikyo
kirunda, iri kikahika ku mavuha gaage, uyo mundu úshubi fwiri, anayami zuuka,
anaguruka.

Abahisiraheeri balwisa Abaharaamu

22 Ku kyanya Yohaazi âli twaziri, mwami Hazaheeri we'Haraamu âli kizi libuza
Abahisiraheeri bweneene.
23 Haliko yabo Bahisiraheeri, Nahano anabayuvwirwa indengeerwa, anabahahalira.
Anakengeera ikihango kyo âli mali gwanwa anywana na Hiburahimu, na Hisake,
na Yakobo. Halinde zeene, ataloziizi kwo abayimule imbere lyage, kiri ne'hiniini.
Atanaloziizi ukubashereeza.
24 Uyo Hazaheeri mwami we'Haraamu, ikyanya akashaaja, ahandu haage banayimika
mugala wage Beni-Hadaadi.
25 Ku yikyo kyanya, mwami Yohaashi mugala Yohaazi, anahima Beni-Hadaadi ubugira
kashatu. Tulya twaya two yishe Yohaashi akanyagwa, anashubi tugwata.

14

Hamaziya ayimikwa, abe mwami we'Buyuda
(2 Kutondobola 25.1-24)

1 Yohaashi, mugala mwami Yohaazi wa'Bahisiraheeri, ikyanya âli kola ne'myaka ibiri
atwaziri, mu kihugo kye'Buyuda banayimika Hamaziya mugala Yohaashi.
2 Uyo Hamaziya, ikyanya akatondeera ukutwala, âli kola ne'myaka makumi gabiri
ni'taanu, anahisa imyaka makumi gabiri na mwenda atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye
wâli Yehwadani, wa mu kaaya ke'Yerusaleemu.
3 Uyo Hamaziya âli kizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano. Haliko, atakahikiira
shokuluza wage Dahudi.
4 Kundu kwokwo, imbeero zo'kuyikumbira imigisi ku marango, atakazihongola.
Abandu banakizi gendi tangira ya'matuulo go'kusiriiza, iri banayokera yo'mubadu.
5 Ulya Hamaziya, ikyanya akabona kwo'butwali bwage bukoli sikamiri, anaminika
abakulu booshi ábakayita yishe.
6 Kundu kwokwo, atakayita abaana baabo, gira asimbahe íbiyandisirwi mu kitaabo
kye'maaja za Musa. Mukuba, Nahano akabiika ulubaaja kwokuno: «Ababusi batakizi
yitwa hi'gulu lye'byaha bya'baana baabo. Kiri na'baana nabo, batakizi yitwa hi'gulu
lye'byaha bya'babusi baabo. Haliko, ngiisi mundu akwaniini ayitwe hi'gulu lye'byaha
byage yenyene.*»
7 Ulya Hamaziya anagenda mu ndekeera yo'Muloba, anateera Abahedoomu, anayita
abandu bihumbi ikumi. Anagwata na'kaaya ke'Seela, anakayinika iziina Yokiteeri.
Kwokwo, kwo kali mu buuzibwa halinde zeene.

* **14:6 14.6** Bukengeeze 24.16; Hezekyeri 18.20.

8 Ha nyuma, uyo mwami Hamaziya we'Buyuda anatuma indumwa imwa Yohaashi
mugala Yohaazi, mwijukulu mwami Yehu wa'Bahisiraheeri, ti: «Uyijage, tulwe.»
9 Haliko, mwami Yohaashi wa'Bahisiraheeri, anatumira mwami Hamaziya indumwa
kwokuno: «Lusiku luguma i Lebanooni, ikishungu-shungu kye'migenge, kikabwira ikiti
kyo'mwerezi, ti: "Uyangiise munyere wawe na mugala wani." Haliko kirya kishungu-
shungu, iri inyamiishwa ikalenga ho kiri, yanakihinyata-hinyata.
10 «E Hamaziya, bwo keera wahima Abahedoomu, umutima gwawe gukola mu
yidundulika. Yukwo kuhima kwawe, utee beera haaho ha mwawe, ukushambaalire.
Kituma kiki wangayiloogeza amakuba, halinde ukashereezibwe kuguma na'bandu
baawe Abayuda?»
11 Uyo Hamaziya, kundu akakengulwa kwokwo, haliko atanatwaza. Kwokwo, mwami
Yohaashi wa'Bahisiraheeri anayimuka, anagendi múteera i Beeti-Shemeeshi, mu kihugo
kye'Buyuda.
12 Iri hakatama, balya Bahisiraheeri banahima Abayuda, halinde ngiisi muguma
anapumukira imwage.
13 Yaho i Beeti-Shemeeshi, mwami Yohaashi wa'Bahisiraheeri anagwata mbira mwami
Hamaziya we'Buyuda, mugala Yohaashi, mwijukulu Ahaziya.
Kwokwo, Yohaashi anagenda i Yerusaleemu, anahongola uluzitiro lwayo. Mu bula-
bula, lwâli ne'meetere magana gabiri, ukulyoka ku lwivi lwe'Hifurahimu, halinde ku
lwivi lwe'wa Kagongo.
14 Anayifunda mu nyumba ya Nahano, anayabiira mwe'nooro zooshi ne'harija, kiri
ne'birugu byoshi íbyâli riiri mwo, na íbyâli mu kihinda kye'bwami. Anatwala kiri
na'bandu imbohe, anagalukira i Samariya.
15 Uyo Yohaashi, igindi myazi yage, na ngiisi kwo âli riiri kikalage, na ngiisi kwo akalwa
na mwami Hamaziya we'Buyuda, biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami
be'Hisiraheeri.
16 Iri hakazinda, mwami Yohaashi anashaaja, anaziikwa mu shinda ye'kyami i
Samariya. Ahandu haage, banayimika mugala wage Yerobwamu.

Ulufu lwa mwami Hamaziya we'Buyuda
(2 Kutondobola 25.25-28)

17 Uyo mwami Yohaashi mugala Yohaazi wa'Bahisiraheeri, ikyanya akaba keera afwa,
mwami Hamaziya we'Buyuda analama igindi myaka ikumi ni'taanu.
18 Uyo Hamaziya, igindi myazi yage iyandisirwi mu Kitaabo kyo'kutondobola
amagambo ga'Baami be'Buyuda.
19 Ulya Hamaziya, ikyanya âli riiri i Yerusaleemu, abandu banagira igambi
lyo'kumúyita, kyanatuma agatibitira i Lakishi. Haliko, abagoma banalungika abiitani,
banamúlandiriza, halinde banagendi múyitira yo.
20 Ikirunda kyage, banayija bakiheesiri ku fwarasi, banamúziika mu shinda ye'kyami
i Yerusaleemu mu kaaya ka Dahudi.
21 Ha nyuma, abandu booshi be'Buyuda banayabiira Hazariya,† banamúyimika abe
mwami ahandu ha yishe. Uyo Hazariya, ikyanya akayimikwa, âli kola ne'myaka ikumi
na ndatu.
22 Ikyanya yishe Hamaziya akaba keera afwa, uyo Hazariya anashakuulula akaaya
ke'Helati, anakagalulira ku kihugo kye'Buyuda.

Ukuyima kwa mwami Yerobwamu wa kabiri

23 Ikyanya Hamaziya akahisa imyaka ikumi ni'taanu atwaziri i Buyuda, mu kihugo
kye'Hisiraheeri banayimika Yerobwamu mugala Yohaashi. Uyo Yerobwamu akahisa
imyaka makumi gana na muguma atwaziri i Samariya.
24 Uyo Yerobwamu âli kizi gira amabi imbere lya Nahano. Atanatwikira ku byaha bya
Yerobwamu mugala Nebati, ulya úkahubiisa Abahisiraheeri.
25 Uyo Yerobwamu ye kaguluula ibihugo íbyâli riiri mu buhyane bwa'Bahisiraheeri,
ukulyokera ku kyambu kye'Hamaati, halinde ku Nyaaja yo'Muunyu. Kwokwo, kwo
Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri âli mali gwanwa abalagaania ku njira yo'mukozi wage
Yona, mugala Hamitaayi, umuleevi úkalyoka i Gaati-Hefeeri.‡
26 Nahano akabona ngiisi kwa'Bahisiraheeri bâli kizi libuzibwa bweneene, baba baja
kandi iri batali baja. Ndaanaye wo'kubatabaala.
27 Na bwo Nahano atakalooza kwa'Bahisiraheeri bahere lwoshi, kyanatuma agabakiza
ku njira ya mwami Yerobwamu mugala Yohaashi.

---

† **14:21 14.21** *Hazariya* Ye na Huziya. ‡ **14:25 14.25** Yona 1.1-2.

28 Uyo Yerobwamu, igindi myazi yage, kiri no'bukalage bwage, na ngiisi kwo akagalula
utwaya útwâli riiri twa'Bahisiraheeri, i Damasiki ne'Hamaati, byoshi biyandisirwi mu
Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.
29 Iri hakazinda, Yerobwamu anashaaja, anaziikwa mu maherero ga'baami
ba'Bahisiraheeri. Ahandu haage, banayimika mugala wage Zakariya.

15

Mwami Hazariya we'Buyuda
(2 Kutondobola 26.1-23)

1 Ikyanya mwami Yerobwamu akahisa imyaka makumi gabiri ni'rinda atwaziri
Abahisiraheeri, mu kihugo kye'Buyuda banayimika Hazariya, mugala mwami
Hamaziya.
2 Uyo Hazariya, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka ikumi na ndatu, anahisa imyaka
makumi gataanu ni'biri atwaziri i Yerusaleemu. Nyina, ye wâli Yekoliya, wa mu kaaya
ke'Yerusaleemu.
3 Uyo Hazariya âli kizi gira amiija imbere lya Nahano, nga kwo yishe Hamaziya
akagira.
4 Kundu kwokwo, imbeero zo'kuyikumbira imigisi ku marango, atakazihongola.
Abandu banakizi gendi tangira ya'matuulo go'kusiriiza, iri banayokera yo'mubadu.
5 Kyanatuma ulya Hazariya, Nahano agamúhana. Iri hakatama, analwala umubembe,
halinde ulusiku lwo akafwa, anakizi tuula mu nyumba ya yenyene. Imikolwa yage yoshi
yo'butwali, mugala wage Yotamu ye wâli kizi gigira.
6 Uyo Hazariya, igindi myazi yage, na byoshi byo âli kizi gira, biyandisirwi mu Kitaabo
kya'magambo ga'Baami be'Buyuda.
7 Iri hakazinda, Hazariya anashaaja, anaziikwa mu maherero ga'baami, mu Kaaya ka
Dahudi. Ahandu haage, banayimika mugala wage Yotamu.

Mwami Zakariya wa'Bahisiraheeri

8 Ikyanya mwami Hazariya akahisa imyaka makumi gashatu na munaana atwaziri
i Buyuda, mu kihugo kye'Hisiraheeri banayimika Zakariya mugala Yerobwamu. Uyo
Zakariya anahisa imyezi ndatu atwaziri.
9 Naye, anakizi gira amabi imbere lya Nahano, nga gaagalya ga ábakatanga imbere
lyage. Atakatwikira ku byaha bya Yerobwamu mugala Nebati, ulya úwâli kizi hubiisa
Abahisiraheeri.
10 Ulya Zakariya, Salumu mugala Yabeeshi, anagira igambi libi hi'gulu lyage,
anamúteera ha bweruula, anamúyita, anayima ahandu haage.
11 Uyo Zakariya, igindi myazi yoshi hi'gulu lyage, iyandisirwi mu Kitaabo
kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.
12 Kwokwo, kwi'gambo lya Nahano likayiji koleka, nga kwo likagwanwa lyabwira
mwami Yehu, ti: «Abandu baawe bagakizi twala mu kihugo kye'Hisiraheeri, halinde
ku kibusi kya kana.*»

Mwami Salumu wa'Bahisiraheeri

13 Ikyanya mwami Hazariya akahisa imyaka makumi gashatu na mwenda atwaziri i
Buyuda, mu kihugo kye'Hisiraheeri banayimika Salumu mugala Yabeeshi. Uyo Salumu,
anahisa umwezi muguma, atwaziri i Samariya.
14 Ha nyuma, Menahemu mugala Gaadi, analyoka i Tiriza, anagenda i Samariya. Uyo
Menahemu anayiji teera Salumu, anamúyita, anayima ahandu haage.
15 Uyo Salumu, igindi myazi yage, kiri na ngiisi kwo akahuna, biyandisirwi mu Kitaabo
kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.
16 Uyo Menahemu, ikyanya akalyoka i Tiriza, abandu ba'kaaya ke'Tapwa, kiri
ne'kihugo kyoshi íkyâli kazungulusiri, banamúhangirira. Uyo Menahemu anabateera
booshi, anabayita. Kiri na'bakazi ábâli kola ne'nda, anabunduula amabunda.

Mwami Menahemu wa'Bahisiraheeri

17 Ikyanya mwami Hazariya akahisa imyaka makumi gashatu na mwenda atwaziri
i Buyuda, mu kihugo kye'Hisiraheeri banayimika Menahemu mugala Gaadi. Uyo
Menahemu, anahisa imyaka ikumi atwaziri i Samariya.
18 Mu siku zooshi zo'butwali bwage, atanatwikira ku byaha bya Yerobwamu mugala
Nebati, ulya úkahubiisa Abahisiraheeri. Si anakizi gira amabi imbere lya Nahano.

---

* **15:12 15.12** 2 Baami 10.30.

19 Kwokwo, mwami Puuli† we'Hasuriya anateeraga ikihugo kye'Hisiraheeri, kyanatuma uyo Menahemu agamúheereza ibilo bihumbi makumi gashatu bye'harija, gira amútabaale. Mukuba, Menahemu âli loziizi ukusikamya ubwami bwage.
20 Uyo Menahemu, mu kulonga yizo harija, akafyetereza Abahisiraheeri mu kukizi barambuliisa ibingorongoro makumi gataanu-gataanu bye'harija ku ngiisi mugale. Uyo Puuli atanaki beera mu kihugo kye'Hisiraheeri, anagalukira imwabo.
21 Uyo Menahemu, igindi myazi yage, na byoshi byo âli kizi gira, biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.
22 Iri hakazinda, Menahemu anashaaja. Ahandu haage, banayimika mugala wage wa Pekaya.

Mwami Pekaya wa'Bahisiraheeri

23 Ikyanya mwami Hazariya akahisa imyaka makumi gataanu atwaziri i Buyuda, mu kihugo kye'Hisiraheeri banayimika Pekaya mugala Menahemu. Uyo Pekaya anahisa imyaka ibiri atwaziri i Samariya.
24 Uyo Pekaya atakatwikira ku byaha bya Yerobwamu mugala Nebati, ulya úwâli kizi hubiisa Abahisiraheeri. Si anakizi gira amabi imbere lya Nahano.
25 Umukulu muguma wa'basirikaani baage, Peka mugala Remalya, anagira igambi libi hi'gulu lyage. Anayabiira abandu makumi gataanu be'Giryadi, banayita Pekaya, kuguma na Harigobu na Hariyeha, mu kisiika kya'kajumiro i Samariya. Ikyanya Peka akaba keera amúyita, anayima ahandu haage.
26 Uyo Pekaya, igindi myazi yage, na byoshi byo âli kizi kola, biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.

Mwami Peka wa'Bahisiraheeri

27 Ikyanya mwami Hazariya akahisa imyaka makumi gataanu ni'biri atwaziri i Buyuda, mu kihugo kye'Hisiraheeri banayimika Peka mugala Remalya. Uyo Peka anahisa imyaka makumi gabiri atwaziri i Samariya.
28 Uyo Peka, naye anagira amabi imbere lya Nahano. Atanatwikira ku byaha bya Yerobwamu mugala Nebati, ulya úkahubiisa Abahisiraheeri.
29 Ikyanya mwami Peka âli twaziri Abahisiraheeri, mwami Tigilati-Pireseeri we'Hasuriya anayiji gwata akaaya ke'Hiyooni, na'ke'Habeeri-Beti-Maka, na'ke'Yanwa, na'ke'Kedeeshi, na'ke'Hazoori. Anayabiira ne'kihugo kye'Giryadi, na kye'Galilaaya, na kye'Nafutaali kyoshi, anagwata abatuulaga baamwo imbohe, anabatwala imwabo i Hasuriya.
30 Ikyanya mwami Yotamu mugala Huziya akahisa imyaka makumi gabiri atwaziri i Buyuda, lyo Hosheya mugala Hela akahuna imbere lya Peka mugala Remalya, anamúyita. Ne'ri akaba keera amúyita, anayima ahandu haage.
31 Uyo Peka, igindi myazi yage, na byoshi byo âli kizi gira, biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri.

Mwami Yotamu we'Buyuda
(2 Kutondobola 27.1-9)

32 Ikyanya mwami Peka mugala Remalya, akahisa imyaka ibiri atwaziri mu kihugo kye'Hisiraheeri, mu kihugo kye'Buyuda banayimika Yotamu mugala mwami Huziya.
33 Uyo Yotamu, ikyanya akatondeera ukutwala, âli kola ne'myaka makumi gabiri ni'taanu, anahisa imyaka ndatu atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye wâli Yerusha munyere Saadoki.
34 Uyo Yotamu anakizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano, nga kwo yishe Huziya akagira.
35 Kundu kwokwo, imbeero zo'kuyikumbira imigisi ku marango, atakazihongola. Abandu banakizi gendi tangira ya'matuulo go'kusiriiza, iri banayokera yo'mubadu. Yotamu anashubi lingaania ulwivi lwe'kisaka lwe'nyumba ya Nahano.
36 Uyo Yotamu, igindi myazi yage, na byoshi byo âli kizi gira, biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Buyuda.
37 Ku yikyo kyanya, Nahano anatondeera ukutuma mwami Resini we'Haraamu, na mwami Peka wa'Bahisiraheeri, gira bayiji teera ikihugo kye'Buyuda.
38 Iri hakazinda, Yotamu anashaaja, anaziikwa mu shinda ye'kyami, mu Kaaya ka Dahudi, shokuluza wage. Ahandu haage, banayimika mugala wage Ahaazi.

---

† **15:19 15.19** *Puuli* irindi iziina Tigilati-Pireseeri. 1 Kutondobola 5.26.

16

Mwami Ahaazi we'Buyuda
(2 Kutondobola 28.1-27)

1 Ikyanya mwami Peka mugala Remalya akahisa imyaka ikumi ni'rinda atwaziri mu
kihugo kye'Hisiraheeri, mu kihugo kye'Buyuda banayimika Ahaazi mugala Yotamu.
2 Ikyanya akatondeera ukutwala, âli kola ne'myaka makumi gabiri, anahisa imyaka
ikumi na ndatu atwaziri i Yerusaleemu.
Uyo Ahaazi atâli kizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano, Rurema wage, nga kwo
Dahudi shokuluza wage âli kizi gira.
3 Si âli kizi kulikira ingesho mbi za'baami ba'Bahisiraheeri. Anatanga kiri na mugala
wage imwe'migisi, mu kumújigiivya. Mu kugira kwokwo, âli kizi kulikira ingesho mbi
za'bandu bo Nahano akayimula imbere lya'Bahisiraheeri.
4 Ahaazi âli kizi genda mu mbeero na ku tugangazi, kiri na mwi'dako lya ngiisi kiti
íkidohiri, anatange amatuulo go'kusiriiza imwe'migisi, iri anagiyokera umubadu.
5 Ha nyuma, mwami Resini we'Haraamu, na Peka mugala mwami Remalya
wa'Bahisiraheeri, banagira izibo na Ahaazi, banagendi teera akaaya kaage
ke'Yerusaleemu. Yabo baami, banabeera haaho, bakasokaniini, haliko kanabayabira
ukugwata.
6 Ku yikyo kyanya, mwami we'Hedoomu anagwata akaaya ke'Helati, anayimula
Abayuda ábâli katuuziri mwo. Ha nyuma, anagalula Abahedoomu, banayiji katuula
mwo halinde zeene.
7 Ulya Ahaazi anatuma indumwa imwa mwami Tigilati-Pireseeri we'Hasuriya, ti:
«Uli nahamwitu, naani ndi mukozi wawe. Buno mwami we'Haraamu, na mwami
wa'Bahisiraheeri, bayiji ndeera. Kwokwo, uyiji ngiza mu maboko gaabo.»
8 Ulya Ahaazi anayabiira iharija ne'nooro íbyâli riiri mu nyumba ya Nahano, kiri na
mu kihinda kye'bwami, anabitumira mwami we'Hasuriya, lube lutengu.
9 Irya ndumwa, mwami we'Hasuriya anagiyemeera. Kwokwo, anagendi teera akaaya
ke'Damasiki, anakagwata, anayita mwami Resini, anatwala na'bandu baage imbohe i
Kiiri.
10 Ulya mwami Ahaazi anagenda i Damasiki, gira agendi bonaana na mwami Tigilati-
Pireseeri. Ne'ri akaba akola iyo munda, anabona ya'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo.
Anatuma indumwa i Yerusaleemu, gira agendi yereka umugingi Huriya ikishushanio
kyako, na ngiisi kwo kangayubakwa.
11 Ikyanya Ahaazi akatumira Huriya ibyereso hi'gulu lyo'kuyubaka kalya katanda,
Huriya anayusa ukukayubaka, Ahaazi átanagaluka.
12 Mwami Ahaazi, iri akagaluka, anakabona, anakayegeera, anakatangira
kwa'matuulo.
13 Akatangira kwi'tuulo lyo'kusiriiza lwoshi, na lyo'mushyano, na lye'kinywebwa,
anakashangira na kwo'muko gwi'tuulo lyo'kuyerekana ingoome.
14 Kalya katanda ka mbere, kâli riiri ha mulyango gwe'nyumba ya Nahano, ha kati ka
kalya kahyahya ne'nyumba ya Nahano. Uyo Ahaazi anakalyosa, anakabiika ha butambi,
uluhande lwe'kisaka lwa'katanda kaage kahyahya.
15 Ahaazi anabwira umugingi Huriya: «Yaka katanda kaani kahamu, ukizi kakoleesa
mu kutanga ituulo lyo'kusiriiza lwoshi lya ngiisi shesheezi, ni'tuulo lyo'mushyano lya
ngiisi kabigingwe, ni'tuulo lya mwami lyo'kusiriiza, ni'tuulo lyage lyo'mushyano, kiri
na'matuulo ga'bandu booshi, go'kusiriiza lwoshi, na go'mushyano, na ge'binywebwa.
Uyabiire umuko gwe'bitugwa byoshi íbyatangwa ituulo, unagushangire kwo.
«Haliko, kalya katanda ke'miringa, koohe ngakakoleesa nienyene, mu kulooza
uburongoozi.»
16 Mwami Ahaazi, ikyanya akategeka kwokwo, Huriya anabikulikira lwoshi.
17 Ulya mwami Ahaazi anatumbuula imitumbikizo íyâli tumbikiiri indango ya'miiji.
No'lya nangungubanga we'ndango, úwâli teresirwi ku bishushanio bye'shuuli ikumi
na zibiri ízikatulwa mu miringa, anamúlyosa hi'gulu lyabyo, anamútereka ku lutaliro
lwa'mabuye.
18 Analyosa no'bululi bwe'Sabaato ho bwâli yubasirwi ku nyumba ya Nahano, kiri
ni'rembo lyo mwami âli kizi lenga mwo, íryâli riiri imbuga.
19 Uyo Ahaazi, igindi myazi yage, na byoshi byo âli kizi gira, biyandisirwi mu Kitaabo
kyo'kutondobola amagambo ga'Baami be'Buyuda.
20 Iri hakazinda, Ahaazi anashaaja, anaziikwa mu shinda ye'kyami, mu Kaaya ka
Dahudi. Ahandu haage, banayimika mugala wage Hezekiya.

17

Mwami Hosheya wa'Bahisiraheeri

1 Ikyanya mwami Ahaazi akahisa imyaka ikumi ni'biri atwaziri i Buyuda, mu kihugo
kye'Hisiraheeri banayimika Hosheya mugala Hela, anahisa imyaka mwenda atwaziri i
Samariya.
2 Uyo Hosheya anakizi gira amabi imbere lya Nahano. Kundu kwokwo, gatâli riiri
mabi bweneene, nga ga'baabo baami ba'Bahisiraheeri ábakatanga imbere lyage.
3 Uyo Hosheya, mwami Shalimanezeeri we'Hasuriya anayiji múteera. Mukuba, ubwa
mbere, Hosheya âli riiri mukozi wage, anâli kizi múrambulira.
4 Haliko ha nyuma, Hosheya anagira igambi libi, mu kutabaaza mwami So we'Miisiri.
Kwokwo, atanakizi ki rambulira imwa mwami we'Hasuriya. Ulya Shalimanezeeri, iri
akabona kwokwo, anashweka Hosheya utubangira, anamúlasha mu nyumba ye'mbohe.

Abahisiraheeri bagwatwa imbira

5 Ha nyuma, uyo mwami we'Hasuriya anateera ikihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri,
anasokanana akaaya ke'Samariya, anahisa imyaka ishatu akasokaniini.
6 Iri mwami Hosheya akahisa imyaka mwenda atwaziri, ulya mwami we'Hasuriya
anagwata akaaya ke'Samariya, anatwala Abahisiraheeri imbohe, halinde i Hasuriya.
Baguma baabo, anababiika mu kaaya ke'Hala. Na'bandi, anababiika i Gozani, hoofi
no'lwiji Habori. Na'bandi, anababiika mu twaya twe'Mediya.
7 Yubwo buhanya, íbikatuma bugakoleka, mukuba balya Bahisiraheeri bâli kizi
yifunda mu byaha imbere lya Rurema Nahamwabo. Kundu ye kabalyosa mu maboko
ga mwami Faraho i Miisiri, halikago, bâli gweti bagakizi yikumba imigisi.
8 Na kundu Nahano âli mali gwanwa abayimulira abandu babi imbere lyabo, haliko
banakizi kulikira ingesho zaabo mbi. Yabo Bahisiraheeri, ngiisi kyanya abaami baabo
bakayiga ingesho mbi, nabo banayami kizi ziyifunda mwo.
9 Balya Bahisiraheeri, ikyanya bakavujuuka mu bitakwaniini imbere lya Rurema
Nahamwabo, bâli kizi gira mbu bayibishe imbere lyage. Bâli kizi yubaka imbeero
mu ngiisi kaaya, kaba ka kishyola ákali no'lwingo naaho lwa'balaliizi, kandi iri kaaya
kahamu kazitire.
10 Banakizi yimangika imigisi ye'mahanga, kiri no'mugisi gwo'muzimu Hasheera. Iyo
migisi, banakizi giyimangika ku ngiisi irango, na mwi'dako lya ngiisi kiti íkidohiri.
11 Na ha katanda ke'yo mizimu, banakizi yokera ho'mubadu. Kwokwo, kwo bâli kizi
kulikira imigeeza ya'bandu bo Nahano akabayimulira, halinde banakizi raakaza Nahano
bweneene.
12 Iyo migisi, bâli kizi giyikumba, kundu Nahano âli mali balahirira, ti: «Mutakolwe
kwo mwakizi giyikumba.»
13 Ikyanya balya Bahisiraheeri na'Bayuda bâli kizi yifunda mu byaha, Nahano anakizi
batumira abaleevi, gira abakengule kwokuno: «Mutwikire ku mabi giinyu. Mukizi
simbaha imaaja zaani, na'mategeko gaani. Si yizo maaja, n'gaziheereza bashokuluza
biinyu ku njira ya'bakozi baani, abaleevi. Aaho! Mukizi zikulikira.»
14 Kundu Rurema akabakengula kwokwo, batanamútwaza, bwo bâli riiri mindagabika
nga bashokuluza baabo. Mukuba, nabo batâli yemiiri Rurema Nahamwabo.
15 Yabo Bahisiraheeri, ikyanya Rurema akagira mbu abayereke amategeko gaage,
mu kubakengula, batanamútwaza. Kiri ne'kihango kyo âli mali gwanwa agira na
bashokuluza baabo, batanakitwaza. Si bâli kizi yidulumbika mu bye'migisi, kundu
iri tufwa-busha, halinde nabo boonyene banayiji ba tufwa-busha. Kundu Nahano
akabakengula kwo batakizi kulikira imigeeza ye'bihugo íbyâli bazungulusiri, haliko
byeyo-byeyo byo bâli kizi yifunda mwo.
16 Zirya maaja za Rurema Nahamwabo, banazijanda zooshi, banayitulira imigisi
íshushiini ne'ngaavu, banalingaania ne'nguliro yo'muzimu Hasheera, banakizi
fukamira íbiri kwi'gulu, iri banayikumba umuzimu Baali.
17 Banakizi tanga kiri na'baana baabo bo'butabana, na bo'bunyere, gabe matuulo
go'kusiriiza. Banakizi yifunda mu byo'bulozi, na mu byo'bulaguza. Yago mabi gooshi,
ikyanya bâli kizi gayidulumbika mwo, kyanatuma Nahano agabarakarira bweneene.
18 Ne'kyanya akabarakarira, anabayimula lwoshi imbere lyage. Mu kihugo, mutanasi-
gala ugundi mulala, bátali Bayuda naaho.
19 Kiri na'Bayuda, nabo batâli simbahiri imaaja za Rurema Nahamwabo. Si bâli kizi
yifunda mu ngesho mbi za'baabo Bahisiraheeri.
20 Iri hakatama, Nahano analahira beene Hisiraheeri lwoshi-lwoshi, anabahana, mu
kubabiika mu maboko ga'bashahuzi, anabayimula lwoshi imbere lyage.

21 Balya Bahisiraheeri, ikyanya Nahano akabahandula, mbu lyo bataki twalwe
no'mwami wa mwi'kondo lya Dahudi, anabiika Yerobwamu mugala Nebati, abe
mwami wabo. Ulya Yerobwamu, naye anabahubiisa, halinde banashubi janda Nahano,
banayifunda lwoshi mu bitalaalwe.
22 Emwe! Uyo Yerobwamu, yabo Bahisiraheeri banagenderera ukumúkulikira mu
byaha byage, batanabitwikira kwo.
23 Iri hakatama, Nahano anabayimula imbere lyage, nga kwo âli mali gwanwa abaken-
gula ku njira ya'baleevi, abakozi baage. Ku yukwo, balya Bahisiraheeri bakashaazibwa
mu kihugo kyabo, banatwalwa imbohe halinde mu mahanga ge'Hasuriya. Inali yo
munda baki sigiiri halinde zeene.

Abahasuriya bagira bashumbike mu Bahisiraheeri

24 Mwami we'Hasuriya analyosa abandi bandu mu kihugo kye'Babeeri, na mu
kye'Kuuta, na mu kye'Hava, na mu kye'Hamaati, na mu kye'Sefarwayimu. Yibyo
binyamahanga byoshi, anabibungiikiza mu kihugo kye'Samariya, byanayiji tuula mu
twaya twamwo. Kwokwo, yikyo kihugo kitakiri kyo kihugo kye'Hisiraheeri.
25 Mu yikyo kihugo kye'Samariya, birya binyamahanga, ikyanya bikakibungira mwo,
bitâli kizi yikumba Nahano. Kwokwo, anatuma indare zibayite mwo.
26 Uyo mwami we'Hasuriya, banamútumira indumwa kwokuno: «Balya bandu bo
ukabiika mu twaya twe'Samariya, batayiji ngiisi byo'muzimu gwamwo guloziizi. Kyo
kyatuma gwabatumira indare, zibayite.»
27 Ulya mwami we'Hasuriya anakyula, ti: «Mu balya bo tukaleeta imbohe ukulyoka
i Samariya, muyabiire mwo'mugingi muguma, munamúgalulire yo. Kwokwo, ashubi
gendi tuula yo, anakizi yigiriza abandu ngiisi kwo'muzimu gwayo guloziizi.»
28 Mu balya bagingi, muguma anagaluka, anagendi tuula i Beteeri, anakizi yigiriza
abandu ngiisi kwo bakwaniini ukuyikumba Nahano.
29 Kundu kwokwo, ngiisi ibinyamahanga íbyâli koli tuuziri iyo munda i Samariya,
byanagenderera ukukizi yikumba imigisi, iri binayubaka imbeero ku marango.
30 Abandu be'Babeeri bâli kizi yikumba umugisi gwabo Sukooti-Benoti. Na ábâli lyosiri
i Kuuti, banakizi yikumba umugisi gwabo Nerigaali. Na ábâli lyosiri i Hamaati, banakizi
yikumba umugisi gwabo Hashima.
31 Na ábâli lyosiri i Hava, banakizi yikumba imigisi yabo Nibunasi na Tarataaki. Na
ábâli lyosiri i Sefarwayimu, banakizi tanga abaana baabo, gabe matuulo go'kusiriigiza
imigisi yabo Hadaramereeki na Hanamereki.
32 Yibyo binyamahanga byâli kizi yikumba na Nahano kwakundi. Haliko mu kati
kaabo, banakizi toola na'bagingi bo'kukizi tangira imizimu amatuulo mu mbeero ku
marango.
33 Kwokwo, kundu bâli gweti bagayikumba Nahano, haliko banakizi yikumba
ne'migisi yabo kwakundi, nga ngiisi kwo bakagileeta mu mahanga gaabo.
34 Yibyo binyamahanga, irya migeeza yabo ya kare, baki gweti bagagikulikiriza
halinde zeene. Batali mu yikumba Nahano naaho. Batanali mu kulikira imaaja
zaage, kandi iri amategeko gaage. Yibyo byoshi, akabiheereza beene Yakobo, ulya ye
akahindula iziina, abe Hisiraheeri.
35 Yabo bandu bakanywana ikihango na Nahano, anababwira kwokuno: «Hatagirage
umugisi gwo mugakizi yikumba. Mutakizi gifukamira, kandi iri mugitangira amatuulo.
36 Mbe nie mugakizi yikumba naaho. Mukuba, nie kamùlyosa i Miisiri ku bitangaaza
bya kahebuuza, na mu kati ko'bushobozi. Mukizi nyikumba, iri munanvukamira. Mbe
nie mugakizi tangira amatuulo.
37 «Niehe nie kamùyandikira imaaja, na'mategeko, ne'migeeza. Kwokwo, mukizi
fiitirwa mu kubikulikira. Hatanabe umugisi gwoshi gwo mugakizi yikumba.
38 Yikyo kihango kyo tukanywana, mutakiyibagire. Hatanabe umugisi gwoshi gwo
mugayikumba.
39 Mukizi yikumba naaho Rurema, Nahamwinyu. Mukuba, ye gakizi mùkiza mu
maboko ga'bagoma biinyu.»
40 Yago magambo gooshi, yabo bandu batanagatwaza, banagenderera naaho ukuyi-
funda mu magambo gaabo ga kare.
41 Kwokwo, kundu bâli kizi yikumba Nahano, haliko banakizi yikumba ne'migisi yabo.
Halinde na zeene, abaana baabo, kiri na bijukulu baabo, bakiri mu gira nga kwokulya
bashokuluza baabo bâli kizi gira.

18

Mwami Hezekiya we'Buyuda
(2 Kutondobola 29.1-3; 31.1)

1 Ikyanya Hosheya mugala mwami Hela akahisa imyaka ishatu atwaziri mu kihugo
kye'Hisiraheeri, mu kihugo kye'Buyuda banayimika Hezekiya mugala mwami Ahaazi.
2 Uyo Hezekiya, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka makumi gabiri ni'taanu, anahisa
imyaka makumi gabiri na mwenda atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye wâli Habi,
munyere Zakariya.
3 Uyo Hezekiya anakizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano, nga kwo shokuluza wage
Dahudi âli kizi gira.
4 Zirya mbeero zooshi za'bandu bakabiika ku marango, mbu lyo bakizi yikumbira
mwe'migisi, anazishaaza. Na'mabuye gaazo mataluule, anagahongola. Na zirya nguliro
zo'muzimu Hasheera, anazitemera haashi, anavungula no'mujoka gwo'mulinga gwo
Musa akatula.* (Mukuba, halinde yizo siku, Abahisiraheeri bâli kizi guyikumba, iri
banaguyokera umubadu. Ni'ziina lyagwo, Nehushitaani.)
5 Hezekiya âli kizi langaalira Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri. Mu baami booshi
be'Buyuda, ndaaye gundi úwâli nga ye, baba mu bakayima imbere lyage, kandi iri mu
bakamúlonda.
6 Âli kizi fiitirwa ku bya Nahano, atanamújanda. Zirya maaja zo Nahano akaheereza
Musa, âli kizi zikania bweneene.
7 Uyo Hezekiya, Nahano bâli yamiinwi. Ngiisi byo Hezekiya âli kizi gira, Nahano
anakizi bigenduusa.
Hezekiya akatee kolera mwami we'Hasuriya. Halikago, iri hakatama, anahuna imbere
lyage, analahira ukushubi múkolera.
8 Kiri na'Bafirisiti, anagendi bateera, anabahima, halinde ku kaaya ke'Gaza, ne'kihugo
íkyâli kazungulusiri, kaba ka kishyola ákali no'lwingo naaho lwa'balaliizi, kandi iri
kaaya kahamu kazitire.
9 Uyo Hezekiya, iri akahisa imyaka ina atwaziri, mwami Shalimanezeeri we'Hasuriya
anayiji teera akaaya ke'Samariya. Abasirikaani baage, banatondeera ukukasokanana.
(Yibyo, bikakoleka mu mwaka gwa kalinda gwo'butwali bwa Hosheya mugala mwami
Hela wa'Bahisiraheeri.)
10 Balya Bahasuriya, iri bakahisa imyaka ishatu basokaniini i Samariya, banagigwata.
(Ikyanya kakagwatwa, Hezekiya âli kola ne'myaka ndatu atwaziri. Na Hosheya
wa'Bahisiraheeri, âli kola ne'myaka mwenda.)
11 Ulya mwami we'Hasuriya anayabiira Abahisiraheeri, anabatwala halinde i Ha-
suriya. Baguma baabo, anabatwala i Hala. Na'bandi, anababiika hoofi no'lwiji Habori,
mu kaaya ke'Gozani. Na'bandi, anababiika mu twaya twa'Bameedi.
12 Na íbikatuma Abahisiraheeri bagaahanwa kwokwo, bwo batâli kizi simbaha
Rurema Nahamwabo. Si bakahongola ikihango kyage. Na kundu Musa âli riiri mukozi
wa Nahano, haliko byoshi byo akababwira, batâli kizi bisimbaha.

Abahasuriya babiika ikikando ku Yerusaleemu
(2 Kutondobola 32.1-19; Hisaaya 36.1-22)

13 Uyo mwami Hezekiya, ikyanya akahisa imyaka ikumi ni'na atwaziri, lyo mwami
Senakeribu we'Hasuriya akayiji teera utwaya twoshi tuzitire twe'Buyuda, anatugwata.
14 Kwokwo, Hezekiya anatuma indumwa imwa Senakeribu iyo munda i Lakishi
kwokuno: «E waliha, nahuba! We kongwa, ulekage ukundeera. Ngiisi byo ugambuuna,
ngakuheereza byo.»
Mwami we'Hasuriya, iri akayuvwa kwokwo, anakyula kwo Hezekiya amútwalire ibilo
bihumbi ikumi bye'harija, ne'bilo kihumbi bye'nooro.
15 Kwokwo, Hezekiya anamúheereza iharija zooshi ízâli riiri mu nyumba ya Nahano,
kiri na mu kihinda kye'bwami.
16 Na kwakundi, analyosa inooro ku nyiivi ze'nyumba ya Nahano, kiri ne'nooro ya ku
bihamambiro byazo. Yibyo byoshi, anabiheereza Senakeribu.
17 Ha nyuma, uyo mwami we'Hasuriya analungika abakulu bashatu, kuguma
na'kandaharuurwa ka'basirikaani. Bâli lyosiri i Lakishi, banagenda bali giri-giri, halinde
i Yerusaleemu, imwa mwami Hezekiya. Ikyanya bakahika yo, banatee yimanga hoofi
ne'ngera ye'kirigo íkiri uluhande lwe'lugulu. (Yaho, hâli riiri hoofi ne'njira yo'kugenda
imunda bali mu fulira imirondo.)

---

* **18:4 18.4** Muharuuro 21.9.

18 Yabo basirikaani, ikyanya bakatumira mwami Hezekiya, Heryakimu mugala
Hirikiya, anagendi bayakiira, bwo ye wâli mwimangizi wa'kajumiro. Banayakiirwa
kwakundi na Sebuna umwandisi wa mwami, na Yoha mugala Hasafu, umwandisi wa
íbikakoleka.
19 Umukulu wa balya basirikaani anadeta: «Mugendi bwira Hezekiya, kwo mwami
we'Hasuriya abuuza kwokuno:
«"Umwete gwawe, guyimangiiri ku biki?
20 Ugweti ugayihaya kwo uli no'buhagarusi bwingi, kiri no'bulenga bwo'kugira izibo.
Aahago! Nyandi ye ulangaliiri, halinde umbinduke?
21 «"Lolaga buno! Kundu ugweti ugalangaalira i Miisiri, haliko liri ngi'sanga livune.
Ikyanya umundu ali mu lishendamira, liri mu múyijomba mu kigasha. Ku yukwo,
ngiisi ábali mu langaalira mwami we'Miisiri, kwokwo kwo bali mu komeresibwa.
22 «"Ngeeka wangambwira, ti: 'Twehe tulangaliiri Rurema Nahamwitu.' Aaho! Si
Hezekiya keera akashereeza ahandu ho bâli kizi yikumbira Nahano ku marango,
anashereeza no'tutanda twage. Anabwiraga abandu be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu,
ti: 'Mukwaniini mukizi yikumbira i Yerusaleemu naaho, imbere lya kaakalya katanda
kaguma.'
23 «"Kwokwo, nayija gira mulagaane na nahamwitu, mwami we'Hasuriya. Ye
wanduma kwokuno: Nga mwangabiiri muhiiti abasirikaani bihumbi bibiri ábayiji
ukushonera ku fwarasi, nangamùheereza ifwarasi bihumbi bibiri zo bagashonera
kwo. Haliko ndaabo!
24 Aahago! Mu bakulu ba nahamwitu, si mutashobwiri ukugalula kiri umukulu
muguma muniini. Na kundu mwangalangaalira i Miisiri, mbu mulonge ya'magaare
gi'zibo na'basirikaani, mutagashobola.
25 Na kwakundi, ka mutoniri kwo nayiji teera hano, ninahashereeze buzira kutee
hanguulwa na Nahano? Si Nahano yenyene ye kambwira kwo ndeere kino kihugo,
halinde ngishereeze!"»
26 Ulya mukulu, ikyanya akayusa ukudeta, Heryakimu mugala Hirikiya, na Sebuna,
na Yoha, banamúshuvya: «E waliha, utuganuulire mu ndeto ye'kiharaamu, bwo tuli
mu giyuvwa. Uleke ukudeta mu ndeto ye'kiheburaniya, lya'bandu ábali ku luzitiro
batayuvwe.»
27 Uyo mukulu anashuvya: «Ka mutoniri kwo nahamwitu anduma imwinyu, ne'mwa
nahamwinyu naaho? Aahabi! Yaga magambo gaani, galyagagi ne'mwa bandu booshi
ábabwatiiri ku luzitiro. Mweshi kuguma, mugaki lya amavi giinyu, munanywe
na'mashwi giinyu.»
28 Ha nyuma, ulya mukulu anayimuka, anateerera umulaga mu ndeto ye'kiheburaniya
kwokuno: «Muyuvwagwe amagambo ga mwami mukulu we'Hasuriya.
29 Adeta kwokuno: "Mutayemeere kwo Hezekiya amùtebe. Mukuba, atagahasha
ukumùkiza mu maboko gaani.
30 Hezekiya ali mu mùteba, mbu Nahano agamùkiza, mbu na yaka kaaya katagabi-
ikwa mu maboko ga mwami we'Hasuriya. Kundu kwokwo, mutayemeere kwo
amùhendereze, mbu mulangaalire Nahano."
31 «E maashi, mutayuvwe Hezekiya! Si mwami we'Hasuriya adeta kwokuno:
"Mutuuze, munayije, gira tunywane. Ha nyuma, ngiisi muguma winyu akabuli lya
ibitumbwe bye'mizabibu yage, kiri ne'bitumbwe bye'mitiini, ananywe na ku magoloovi
mu kirigo kyage.
32 Ngamùtwala mu kindi kihugo íkiri nga kino. Yikyo kihugo, kiri mwe'ngano
ne'divaayi. Kiri na mwe'mikate, ne'ndalo ze'mizabibu, na'mavuta go'mutiini, kiri
no'buuki. Aahago! Mutoolage ukuba ho. Si mutayifunde mu lufu."
«Uyo Hezekiya, si agweti agamùteba, mbu: "Nahano agatukiza." Aahabi! Mutwikire
ukumúyuvwiriza.
33 Ka hali umuzimu gwoshi úgukahasha ukukiza ikihugo mu maboko ga mwami
we'Hasuriya?
34 Aahago! Gulya muzimu gwe'Hamaati, na gwe'Haripaadi, iryagagi hayi? Kiri
no'muzimu gwe'Sefarwayimu, na gwe'Hena, na gwe'Hiva, nayo iryagagi hayi? Si
itakakiza i Samariya mu maboko gaani!
35 Mu mizimu ya yibyo bihugo, guhi úgukabakiza mu maboko gaani? Kwokwo, kiri
na Rurema Nahamwinyu atahiiti ubushobozi bwo'kumbangirira, halinde ndagwate i
Yerusaleemu.»
36 Abahisiraheeri, kundu bakayuvwa kwokwo, ndaalyo igambo lyo bakashuvya,
banaba shee! Mukuba, mwami Hezekiya âli mali babwira: «Hatagirage úgamúdesa.»

37 Ha nyuma, Heryakimu mugala Hirikiya, umwimangizi wa'kajumiro, na Sebuna,
umwandisi wa mwami, na Yoha mugala Hasafu, umwandisi wa íbikakoleka, ban-
agendera mwami Hezekiya. Yabo booshi bâli koli datwiri imirondo yabo hi'gulu
lyo'mwizingeerwe. Amagambo gooshi go'yo mukulu wa'basirikaani, banagendi
múganuulira go.

19

Mwami agendi hanuusa Hisaaya
(Hisaaya 37.1-7)

1 Yago magambo gooshi, ikyanya mwami Hezekiya akagayuvwa, naye anadaatula
ibyambalwa byage. Anayambala ubusuuzu, anayingira mu nyumba ya Nahano, gira
amútabaaze.
2 Heryakimu, umwimangizi wa'kajumiro, naye âli yambiiti ubusuuzu, kiri na Sebuna
umwandisi, na'bakulu ba'bagingi.
Yabo booshi, mwami Hezekiya anabalungika imwo'muleevi Hisaaya mugala Hamoozi.
3 Banagendi múbwira kwokuno: «Mwami Hezekiya adeta: "Zeene, lukola lusiku
lwo'kushenguka. Keera twatukwa, twanagayirizibwa. Tukolaga nga mukazi úwahika
ku lusiku lwo'kubuta umwana, haliko imisi yo'kumúbuta, ndaakiyo.
4 «"Ulya mwami we'Hasuriya, agweti agashekeereza Rurema, anali ye Rurema úli
mugumaana. Aaho! Hali ikyanya Rurema Nahamwinyu, angaba ayuvwiti ibitusi byo'yo
mukulu, anamúhane hi'gulu lyabyo. Kwokwo e Hisaaya, uhuunire Abahisiraheeri ábaki
sigiiri mu kino kihugo."»
5 Balya batwali ba mwami Hezekiya, ikyanya bakaba keera bahisa irya ndumwa
imunda Hisaaya,
6 anababwira: «Mugendi bwira nahamwinyu kwo Nahano adetaga kwokuno: "Kundu
yutwo tukozi twa mwami we'Hasuriya, twanduka, utayobohe.
7 Yuvwagwi! Ulya mwami, ngamúbiika mwo'mutima gwe'kyoba. Ikyanya imyazi
mirebe igamúhikira, agayami galukira mu kihugo kyage. Haaho, lyo ngamúyitiisa ku
ngooti."»

Ikindi kiteero kya mwami wa'Bahasuriya
(Hisaaya 37.8-20)

8 Ulya mukulu we'Hasuriya analyoka yaho i Yerusaleemu, anagendi hanuusa mwami
wage, Senakeribu. Uyo mwami âli lyosiri i Lakishi, anagendi teera akaaya ke'Ribuna.
9 Ha nyuma, mwami anayuvwa kwo mwami Tiraka we'Hendyopiya* agayiji múlwisa.
Kwokwo, anatuma indumwa kwokuno:
10 «Mugendi bwira mwami Hezekiya we'Buyuda: "Kundu ugweti ugalan-
gaalira Rurema, utaleke kwo akutebe, mbwe'Yerusaleemu itagagwatwa na mwami
we'Hasuriya.
11 Si keera wayuvwa ngiisi kwa'baami be'Hasuriya bakagirira ibindi bihugo, mu
kubishereeza lwoshi. Aaho! Ka utoniragi kwo we gaakira?
12 «"Si bashokuluza baani bakaminika ibindi bihugo, nge'Gozani, ne'Harani,
ne'Resefu, na'bandu be'Hedeni ábâli tuuziri i Telasaari. Ewe! Imizimu yabo, ka
ikabakiza? Aahabi!
13 Na kandi, mwami we'Hamaati alyagagi hayi? Kiri na mwami we'Haripaadi, na
mwami we'Sefarwayimu, na mwami we'Hena, na mwami we'Hiva, nabo bali hayi?"»
14 Yago maruba, iri mwami Hezekiya akagalonga, anagasoma, anayami kwabadukira
mu nyumba ya Nahano, anagayajuulira imbere lya Nahano.
15 Anamúyinginga kwokuno: «E Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, we bwatiiri ku
kitumbi kye'kyami, ha kati ka bamakerubi. Wenyene naaho we twaziri amaami gooshi
ge'kihugo. Mukuba, we kalema ikihugo ni'gulu.
16 Kwokwo, e Nahano! Uzibuulage amasu, ulole. Utege na'matwiri gaawe, uyuvwe
ibitusi byoshi byo Senakeribu agweti agakutuka. Unali we Rurema úli mugumaana.
17 «E Nahano, biri ukuli, kwa'baami be'Hasuriya keera bakashaabula galya maami
gooshi, banashereeza ne'bihugo byabo.
18 Bakaduulika imigisi yabo kwo'muliro, banagijigiivya, bwo itâli riiri ye Rurema
nirizina. Si yâli migisi naaho ya'bandu bakabaaja mu biti, na mu mabuye.
19 «E maashi Rurema, Nahamwitu, buno, utukizagye mu maboko ga Senakeribu, gira
abandu ba'maami gooshi bamenye bwija kwo wenyene naaho we riiri ho. Bamenyage
kwo we Nahano Rurema.»

---

* **19:9 19.9** *Hendyopiya* Mu kiheburaniya, Kuushi.

Hisaaya atanga ubuleevi kwa'Bayuda bagakizibwa
(Hisaaya 37.21-38)

20 Ha nyuma, Hisaaya mugala Hamoozi, anatuma indumwa imwa Hezekiya, ti:
«Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: "Yago mahuuno gaawe hi'gulu
lya mwami Senakeribu we'Hasuriya, keera nagayuvwa.
21 Kwokwo, ngweti ngaadeta yiri igambo hi'gulu lyage kwokuno:
Abandu be'Sayuni bagweti bagakunegura lwoshi,
banali mu kushekeereza.
Ikyanya uli mu shaaga, abandu be'Yerusaleemu banasigale bagweti bagakuzuugiza
amatwe, mu kukugayiriza.
22 E Senakeribu, nyandi ye ugweti ugagayiriza?
Nyandi ye ugweti ugatuka?
Keera wateerera umulaga hi'gulu lya nyandi?
Ugweti ugahenekera nyandi ku bwikangaate?
Si ali Rurema, Umutaluule wa'Bahisiraheeri!
23 Keera walungika abakozi baawe, gira ushekeereze Nahano, ti:
Amagaare gaani gi'zibo, bwo galyagagi katundu,
keera gakahika halinde ku marango ge'Lebanooni.
Nanayami kuba ibiti byayo bila bye'myerezi,
kiri na bye'shindano kwo binonosiri.
Keera n'gahika he'biti bihekiiri, binali biti biija ngana-ngana.
24 N'gahumba ibirigo mu mahanga,
nananywa amiiji gaamwo.
Keera nanakamya inyiiji ze'Miisiri
mu kuzifina-fina mwo naaho.

25 «"E mwami we'Hasuriya, ka utazi yuvwa?
Yiri igambo, si nie Nahano, nâli mali gwanwa nalishungika yaho kare!
Ngiisi igambo lyo ngola mu kwiza,
keera n'gagwanwa nalishungika.
Na íbitumiri n'gakuyimika, gira uhongole tulya twaya tuzitire,
halinde tunahinduke biguuka.
26 Yiri igambo, lyo litumiri abatuulaga baamwo keera bashenguka,
banakoli yobohiri bweneene, banakoli teziibwi ishoni.
Bakolaga nga byasi byo'muyonga, íbikiri mu shoga ku katwe.
Kundu kwokwo, biri mu yami yumaguka, bítanazi kula bwija.

27 «"Wehe, ngoli yiji ngiisi ho utuuziri.
Nyiji ngiisi kwo uli mu yingira, na ngiisi kwo uli mu huluka.
Na kwakundi, nyiji ngiisi kwo ukoli ndakariiri.
28 Ewe! Uburaakari bwawe, keera bwambikira,
nanayuvwa ubwikangaate bwawe.
Kwokwo, ngakugosa mu kukubiika igera mwi'zulu.
Na ngubiike ikyuma mu kanwa.
Na ngugalule mu yerya njira yo ukayija mwo."»

29 Haaho, Hisaaya anabwira Hezekiya: «Akalangikizo kwo Rurema agamùlanga,
ko kaakano: Mu guno mwaka na mu mwaka úgugayija, mugaaba mukiri mu lya
ku bisimbwe. Haliko mu mwaka gwa kashatu, mugabyala ingano, munagiyimbule.
Mugabyala kiri ne'mizabibu, munakizi lya ibitumbwe byayo.
30 «Ngiisi ábagasigala mu bandu be'Buyuda, bagashubi luguuka, banabe katundu
nga kiti kye'mizi ilaaziri mu luvu, kinatongesiri.
31 Kiri na ku mugazi Sayuni i Yerusaleemu, mugayija abandu bagerwa ábasigiiri.
Kwokwo, kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi, akoli fitiirwi ukugira.
32 «Nahano adetaga hi'gulu lya mwami we'Hasuriya kwokuno: "Uyo mwami atâye
fine mu kano kaaya ke'Yerusaleemu. Kiri no'kulasha imyambi, ndaayo agaalasha mwo.
Atanâye yije afumbiiti isiribo, ataganalunda uluvu ibutambi lyako, mbu alonge ubulyo
bwo'kukahongola.
33 Injira yo akayija mwo, yo na yeyo agashubi galuka mwo. Kano kaaya, atâye
kayingire mwo. Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
34 Ngalanga kano kaaya, na ngakize hi'gulu lyo'lushaagwa lwani, na hi'gulu lyo'mukozi
wani Dahudi."»

35 Mu bwobwo bushigi, umuganda wa Nahano anayingira mu shumbi ya'Bahasuriya,
anayita mwa'bandu bihumbi igana na makumi galimunaana na bitaanu. Iri bukakya, ku
kyanya abandu bakiri mu vyuka, banagwana birya birunda byoshi bilambamiri haashi.
36 Kwokwo, mwami Senakeribu we'Hasuriya anajogoboka, anataahira imwage i
Ninaawi, anabeera yeyo.
37 Lusiku luguma, ku kyanya Senakeribu akagendi yikumba umuzimu gwage Nisiroki
mu luheero, bagala baage babiri, Hadaramereeki na Sarezeri, banayami múyita ku
ngooti. Haaho-haaho, banayami tibitira mu kihugo kye'Hararaati. Ahandu haage,
banayimika mugala wage Hesari-Hadoni.

20

Hezekiya alwala, anashubi kira
(Hisaaya 38.1-8, 21-22; 2 Kutondobola 32.24-26)

1 Ku yikyo kyanya, mwami Hezekiya analwala bweneene, anahambiri fwa. Kwokwo,
umuleevi Hisaaya mugala Hamoozi, anayiji mútanduula, anamúbwira: «Nahano
adetaga kwokuno: "Ulingaanie bwija amagambo ga mu nyumba yawe. Utagaki kira,
si ukola ugaafwa."»
2 Hezekiya anahindukira ikibambaazi, anahuuna Rurema kwokuno:
3 «E Nahano, nakuyinginga ukengeerage ngiisi kwo nâli kizi kukolera mu kati
ko'bwemeera, na ku mutima gwani gwoshi. Ee! Ukengeere ngiisi kwo nâli kizi gira
íbikwaniini imbere lyawe.» Haaho, Hezekiya anagwatwa ne'kifufu, analira.
4 Ikyanya Hisaaya atâli zaazi lyoka mu luzitiro, Nahano anashubi mútumira indumwa,
ti:
5 «Galuka! Ubwire Hezekiya, ikirongoozi kya'bandu baani kwokuno: "Nie Nahano
Rurema wa shokuluza wawe Dahudi, nadeta: Amahuuno gaawe, keera nagayuvwa,
nanabona ne'migenge yawe. Ku yukwo, ngakukiza. Ha nyuma lye'siku zishatu,
ugagenda mu nyumba ya Nahano.
6 «"Ngakuyushuulira imyaka ikumi ni'taanu ku burambe bwawe. Na kundu mwami
we'Hasuriya agweti agakushomboroza, ngakukiza mu maboko gaage, kuguma na kano
kaaya kooshi. Ngalanga kano kaaya hi'gulu lyo'lushaagwa lwani, na hi'gulu lyo'mukozi
wani Dahudi."»
7 Hisaaya anadeta: «Muleete ikitumbula kyo'mutiini.» Ne'ri bakakileeta, banakibiika
ku kirole. Kwokwo, kwo akalonga ukukira.
8 Hezekiya âli mali buuza Hisaaya: «Kalangikizo kaki ákagayerekana kwo Nahano
agangiza, na kwo ngaahasha ukugenda mu nyumba ya Nahano ku lusiku úlugira
izishatu?»
9 Hisaaya naye, ti: «Akalangikizo ko'kuyerekana kwo Nahano agaagira nga ngiisi kwo
akulagaania, ko kaakano: Ka uloziizi kwi'zuuba ligende indambo ikumi imbere, kandi
iri ligaluke indambo ikumi inyuma?»
10 Hezekiya anashuvya: «Ukugenda indambo ikumi imbere, bivwarusiri. Kwokwo,
ligalukage ha nyuma indambo ikumi.»
11 Hisaaya anahuuna Nahano. Kwokwo, Nahano anagalula ikimbehwa indambo
ikumi, ku lwingo úlukayubakwa na Ahaazi.

Indumwa kulyoka i Babeeri
(Hisaaya 39.1-8)

12 Ku yikyo kyanya, mwami Merodaaki-Baladani, mugala mwami Baladani we'Babeeri,
anayuvwa ngiisi kwo Hezekiya ashuba mulwazi. Kyanatuma agamúlungikira amaruba
kuguma no'lutengu.
13 Ikyanya bakayija, ulya Hezekiya anabayegereza, anabayereka ibindu byoshi mu
bihinda byage, nge'harija, ne'nooro, ne'ndungo ze'byokulya, na'mavuta go'muhongolo
mwija, ne'siribo zaage, ne'bindi byoshi íbyâli bisingule mu bihinda byage. Ndaakyo
kindu kyo atakabayereka, kiba mu kajumiro, kandi iri mu kihugo kyage kyoshi.
14 Ha nyuma, uyo mwami Hezekiya, umuleevi Hisaaya anamúgendera, anamúbuuza:
«Ewe! Yaba bandu, balyoka hayi? Na kuti kwo badeta?» Hezekiya, ti: «Balyosiri mu
mahanga ge'Babeeri.»
15 Anashubi múbuuza: «Biki byo babonaga mu nyumba yawe?» Hezekiya, ti:
«Babona byoshi íbiri mwo. Kiri na mu bihinda byani, ndaakyo kindu kyo ndabayereka.»
16 Uyo Hisaaya, ti: «Yuvwagwa igambo lya Nahano.
17 Mu siku ízigayija, yabo Bababeeri bagashaaza byoshi íbiri mu nyumba yawe,
kiri ne'bindu byoshi byo bashokuluza baawe bakakuumania, banabitwale imwabo.
Ndaakyo kindu íkigasigala. Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

18 Na mu baana baawe, baguma bagatwalwa, banagendi ba batungule mu kajumiro
ka mwami we'Babeeri.»
19 Hezekiya anashuvya: «Yago magambo ga Nahano, gali miija.» Na íbitumiri
akadeta kwokwo, bwo akayitoneesa, ti: «Mu burambe bwani bwoshi, hagaaba umutuula
no'butoge.»

Imbeka yo'butwali bwa Hezekiya
(2 Kutondobola 32.32-33)

20 Uyo Hezekiya, igindi mikolezi yo âli kizi gira ku bukalage, na ngiisi kwo akayubaka
ikirigo, anahumba ingera yo'kuleeta amiiji mu kaaya, byoshi biyandisirwi mu Kitaabo
kya'magambo ga'Baami be'Buyuda.
21 Uyo Hezekiya anashaaja. Ahandu haage, banayimika mugala wage Manaasi.

21

Mwami Manaasi we'Buyuda
(2 Kutondobola 33.1-20)

1 Uyo Manaasi, ikyanya akayima mu Buyuda, âli kola ne'myaka ikumi ni'biri, anahisa
imyaka makumi gataanu ni'taanu, atwaziri i Yerusaleemu. Nyina, ye wâli Hefiziba.
2 Uyo Manaasi anakizi gira amabi imbere lya Nahano, mu kukizi yifunda mu bita-
laalwe, nga mwene byebirya bya'bandu bo Nahano akayimula imbere lya'Bahisiraheeri.
3 Kundu yishe Hezekiya akahongola imbeero ze'migisi ku marango, haliko Manaasi
anashubi ziyubaka. Anayubaka no'tutanda two'kutangira kwo'muzimu Baali amatuulo.
Analingaania ne'nguliro yo'muzimu Hasheera, nga kwo mwami Ahabu wa'Bahisiraheeri
âli kizi gira. Na kwakundi, anakizi fukamira indonde za kwi'gulu, iri anaziyikumba.
4 Tulya tutanda, anatuyubaka kiri na mu nyumba ya Nahano, kundu Nahano âli mali
deta: «Mu kaaya ke'Yerusaleemu, mwi'ziina lyani ligakizi yikumbirwa.»
5 Mu mbuga zombi ze'nyumba ya Nahano, anayubaka mwo'tutanda two'kuyikumbira
indonde za kwi'gulu.
6 Uyo Manaasi anatanga kiri na mugala wage, libe ituulo lyo'kusiriiza. Anakizi yifunda
mu bya'maleere, iri anakizi laguza, no'kuhanuusa ábali mu ganuuza imizimu, na'balozi.
Âli kizi yifunda mu bihigo bingi imbere lya Nahano, halinde anamúraakaza bweneene.
7 Umugisi mubaaje gwo'muzimu Hasheera, anagutereka mwomwo mu nyumba ya
Nahano. Kundu kwokwo, Nahano âli mali bwira mwami Dahudi na mugala wage
wa Sulumaani, ti: «Mu milala yoshi ya'Bahisiraheeri, keera natoola ino nyumba, kiri
ne'Yerusaleemu, kwo ngakizi tuula mwo. Haaho, ho ngakizi yikumbirwa imyaka
ne'myakuula.
8 Amagambo go n'gabwira Abahisiraheeri, iri bangakizi gira umwete
gwo'kugasimbaha gooshi, banakizi kulikira imaaja zooshi zo'mukozi wani Musa
akabaheereza, kwokwo ndagaki leka kwo bayimulwe mu kino kihugo kyo n'gaheereza
bashokuluza baabo.»
9 Kundu kwokwo, batanayuvwa. Manaasi anabahubiisa, halinde banakizi yifunda mu
mabi bweneene ukuhima ga'batuulaga baamwo, balya Nahano akaminika imbere lyabo.
10 Kyanatuma Nahano agaadeta ku njira ya'bakozi baage abaleevi, kwokuno:
11 «Ulya mwami Manaasi âli kizi gira ibihigo byo'kuyagazania. Âli kizi hubiisa
Abayuda, halinde nabo banakizi kulikiriza ibye'migisi. Amabi gaage, gakoli himiri
ga'Bahamoori, ábakatanga imbere lyage.
12 «Kwokwo, Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno: “Ngashereeza
i Yerusaleemu ne'Buyuda. Kugaanaba ku kihano kye'kitangaaza. Ngiisi úgayuvwa
hi'gulu lyakyo, agakanguka bweneene.
13 Ngaahana i Yerusaleemu nga kwo n'gahana i Samariya, kiri ne'mbaga ya mwami
Ahabu. Ngashuka i Yerusaleemu, nga kwo bali mu shuka umukongo, banaguyubike.
14 «“Yabo bandu, kundu yo misigala yo'buhyane bwani, haliko ngabajanda, na
mbabiike mu maboko ga'bagoma baabo. Baganyagwa ibindu, banagwatwe na'bagoma
baabo.
15 Na íbitumiri ngaagira yibyo byoshi, bwo bakayifunda mu bitali nga byo, banakizi
nyaagaza ukulyokera ku lusiku lwa bashokuluza baabo bakalyoka kwo i Miisiri, halinde
zeene.”»
16 Ulya Manaasi anakizi yitira abandu bingi ikimaama. Umuko gwabo, gwanahingira
mu kaaya ke'Yerusaleemu, ukulyokera uluhande luguma, halinde ulundi. Âli kizi
hubiisa abandu be'Buyuda, halinde banakizi bihuuka imbere lya Nahano.

17 Uyo Manaasi, igindi myazi yage, na byoshi byo âli kizi gira, kuguma ne'byaha byage
byoshi, biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Buyuda.
18 Iri hakazinda, mwami Manaasi anashaaja, anaziikwa mwi'tongo lye'nyumba yage
yenyene. (Lyâli tongo lye'Huza.) Ahandu haage, banayimika mugala wage Hamooni.

Mwami Hamooni we'Buyuda
(2 Kutondobola 33.21-25)

19 Uyo Hamooni, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka makumi gabiri ni'biri, anahisa
imyaka ibiri atwaziri i Yerusaleemu. Nyina, ye wâli Meshulemeti munyere Haruzi,
we'Yotiba.
20 Uyo Hamooni anakizi gira amabi imbere lya Nahano, nga kwo yishe Manaasi
akagira.
21 Anakizi kulikiriza ingesho zooshi za yishe. Mukuba, âli kizi yikumba yerya migisi
yo yishe âli kizi yikumba, anakizi gifukamira.
22 Na kundu Nahano âli riiri Rurema wa bashokuluza baage, haliko anamújanda,
atanakizi múkulikira.
23 Ulya Hamooni, abakozi baage banahuna, banamúyitira mu kajumiro.
24 Haliko, ngiisi ábakamúyita, nabo, abandu be'Buyuda bakabayita. Ha nyuma,
banayimika mugala wage Yosiya, abe mwami ahandu haage.
25 Uyo Hamooni, igindi mikolezi yage yoshi, na ngiisi byo âli kizi kola, biyandisirwi
mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Buyuda.
26 Hamooni anaziikwa mu shinda yage mwi'tongo lye'Huza. Ahandu haage,
banayimika mugala wage Yosiya.

22

Mwami Yosiya we'Buyuda
(2 Kutondobola 34.1-2)

1 Uyo Yosiya, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka munaana, anahisa imyaka makumi
gashatu na muguma atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye wâli Yedida munyere Hadaya,
wa mu kaaya ke'Bozikaati.
2 Uyo Yosiya anakizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano, anakulikiriza ingesho nyiija
zooshi za shokuluza wage Dahudi. Atanakizi zibambala, kiri ne'hiniini.

Ikitaabo kye'maaja kyashubi boneka
(2 Kutondobola 34.8-28)

3 Uyo mwami Yosiya, iri akahisa imyaka ikumi na munaana atwaziri, analungika
umwandisi Safanu mugala Hazaliya, mwijukulu Meshulamu, mu nyumba ya Nahano,
anamúbwira kwokuno:
4 «Ugendage imunda umugingi mukulu Hirikiya, munaharuure ifwaranga
ízikaleetwa mu nyumba ya Nahano, zirya za'balaliizi bo'lwivi bâli kizi kuumania
mu bandu.
5 Yizo fwaranga, zisikirizibwe yabo bimangizi ábali mu lola imikolwa
yo'kuyumaanania inyumba ya Nahano. Kwokwo, ikyanya abakozi bali mu kola
mwo, balonge ukuhembwa.
6 Zikizi haabwa na ábali mu randa imbahwa, na'buubasi, na ábali mu bumba
amatafaari. Bakizi gula ibiti na'mabuye mabere, hi'gulu lyo'kuyumaanania inyumba.
7 Ikyanya abimangizi bo'luubako bagasikirizibwa ifwaranga, batahuunwe kwo
batange umuharuuro gwazo. Mukuba, bali mu zikoleesa bwija, buzira kuzikomoola
kwo.»
8 Ha nyuma, umugingi mukulu Hirikiya anabwira Safanu, umwandisi we'bwami:
«Ewe! Mu nyumba ya Nahano, keera nabona mwe'kitaabo kye'maaja.» Kirya kitaabo,
Hirikiya anamúsikiiriza kyo, anakisoma.
9 Yugwo mwazi, umwandisi Safanu anagendi gumenyeesa mwami, ti: «Zirya fwaranga
zooshi ízikakumanibwa mu nyumba ya Nahano, abakozi baawe keera bazisikiiriza
abakozi ábayimangiiri imikolwa yo'kugiyumaanania.»
10 Umwandisi Safanu anashubi bwira mwami: «Ulya mugingi Hirikiya, ambeereza
ikitaabo.» Safanu anakisoma imbere lya mwami.
11 Galya magambo ga mu kitaabo kye'maaja, ikyanya mwami akagayuvwa, anayami
daatula ibyambalwa byage.
12 Anahamuliza umugingi Hirikiya, na Ahikaamu mugala Safanu, na Hakiboori mugala
Mikaaya, kuguma no'mwandisi Safanu, na Hasaya umukozi wa mwami, ti:

13 «Bwo keera twabona kino kitaabo, mugendi hanuusa Nahano hi'gulu lyani, na
hi'gulu lya'Bayuda booshi, gira tulonge ukusobanukirwa na íbiri mwo. Si ngiisi
íbiyandisirwi mwo, balya bashokuluza biitu batâli kizi bisimbaha. Kyo kitumiri Nahano
akoli turakariiri bweneene.»
14 Umugingi Hirikiya, na Ahikaamu, na Hakiboori, na Safanu, na Hasaya, yabo booshi
banagendi hanuusa umuleevi-kazi muguma, iziina lyage ye Hulida. Uyo mukazi âli riiri
muka Salumu mugala Tikwa, mwijukulu Harihasi, úwâli kizi singula imirondo ya mu
nyumba ya Nahano. (Ku yikyo kyanya, Hulida âli tuuziri mu kaaya ke'Yerusaleemu,
uluhande lwa kabiri.)
15 Uyo Hulida anababwira, ti: «Uyo úkamùtuma imwani, mugendi múbwira kwo
16 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri adeta kwokuno: "Nga ngiisi kwo mwami
we'Buyuda asoma mu kitaabo, ngashereeza kano kaaya, kuguma na'bandu baamwo.
17 Ubute bwani hi'gulu lye'Yerusaleemu, bugakayuuka, butaganaki hooha. Mukuba,
yabo bandu keera bakanjanda, banakola mu yokera imigisi umubadu, banakoli
nyagaziizi, mu kukizi giyibaajira"
18 «Haliko, bwo mwami we'Buyuda akamùtuma, gira muhanuuse Nahano,
mumúbwire kwokuno: "Yago magambo go ukayuvwa, Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri agweti agaadeta hi'gulu lyago kwokuno:
19 Keera ukayuvwa ngiisi kwo n'gadaaka kano kaaya, nanadaaka kiri na'batuulaga
baamwo, kwo kagashaka. Haaho, umutima gwawe gwanajuguma, wanayibiika haashi
imbere lyani. Wanadaatula ibyambalwa byawe, iri unaliruuka imbere lyani. Yibyo
byoshi, keera nabiyuvwa.
20 Ku yukwo, ugagenda imunda lukalamuka, unaziikwe ku mutuula. Ngiisi kwo
ngahaniiriza kano kaaya, amasu gaawe gatagaki bibona."»
Yabo bakulu, ikyanya bakayuvwa iyo ndumwa, banagitwalira mwami Yosiya.

23

Mwami Yosiya agalulira abandu imwa Rurema
(2 Kutondobola 34.3-7, 29-33)

1 Ha nyuma, mwami Yosiya anatumira abakulu booshi be'Buyuda, na'bandu
be'Yerusaleemu.
2 Ne'ri bakayija, anabagendana ha nyumba ya Nahano, ali kuguma na'bandu
booshi be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu: abanalushaagwa, na'bagunda, kiri na'bagingi,
na'baleevi. Kwokwo, kirya kitaabo kye'kihango íkikaboneka mu nyumba ya Nahano,
mwami anabasomera kyo.
3 Ha nyuma, mwami anayimanga ha nguliro, anashubi nywana ikihango na Nahano.
Anamúlagaania kwo agakizi múkulikira, iri anasimbaha imaaja zaage, ne'migeeza yage,
na'mategeko gaage. Yukwo kusimbaha, kunabe ku mutima gwage gwoshi, na ku nzaliro
zaage zooshi. Analagaania kwo agakizi koleesa amagambo gooshi ge'kihango, nga kwo
gayandisirwi mu kitaabo. Yibyo byoshi, abandu booshi nabo, banalagaania kwo bagakizi
bikulikira.
4 Uyo Yosiya anakuumania umugingi mukulu Hirikiya, kuguma na'batabaazi
baage, na'balaliizi bo'lwivi. Anababwira kwo bayeruuse inyumba ya Nahano, mu
kugishaaza mwe'bindu byoshi íbikataluulwa hi'gulu lyo'muzimu Baali, na hi'gulu
lya Hasheera, na hi'gulu lye'ndonde íziri kwi'gulu. Yibyo byoshi, anabisingoolera
inyuma lye'Yerusaleemu, mu musima gwe'Kidorooni, anatwala umunyota-kiiko gwabyo
i Beteeri.
5 Irya mizimu, abaami be'Buyuda bâli mali gibiikira abagingi, gira bakizi giyokera
umubadu mu mbeero za ha'marango ge'Buyuda, kiri na mu mbeero ízâli zungulusiri
i Yerusaleemu. Yabo bagingi, bâli kizi yokya umubadu hi'gulu lyo'muzimu Baali, na
hi'gulu li'zuuba, no'mwezi, ne'ndonde zooshi íziri kwi'gulu. Yabo bagingi booshi, Yosiya
anabashaaza.
6 Mwami Yosiya anashaaza ne'nguliro yo'muzimu Hasheera mu nyumba ya Nahano,
anagitwala mu musima gwe'Kidorooni, inyuma lye'Yerusaleemu, anagisingoolera mwo,
anagivungula, halinde yanaba munyota-kiiko, anagushabulira ku maherero ga'bagunda.
7 Anahongola ne'nyumba za'bashule, ízâli riiri mu nyumba ya Nahano. (Haaho,
ha'bakazi bâli kizi hangira ibyambalwa byo'muzimu Hasheera.)
8 Abagingi booshi ábâli tuuziri mu twaya twe'Buyuda, Yosiya anabagalulira i
Yerusaleemu. Anayulubaza imbeero zo'kuyikumbira imigisi, kulyoka i Geba, halinde
Beeri-Sheba. Mukuba, haaho, ha'bagingi bâli kizi yokera umubadu. Anahongola
ne'mbeero ze'migisi, ízâli riiri ku Lwivi lwa Yoshwa, umutwali we'Yerusaleemu. (Yulwo

lwivi, lwâli uluhande lwe'lumosho lwo'lwivi lwa'kaaya, ku mulyango gwo'kuyingira mwo.)
9 Balya bagingi ábâli kizi kolera mu mbeero ze'migisi, batanahanguulwa kandi kwo
bakizi kola ha katanda ka Nahano i Yerusaleemu. Kundu kwokwo, banahanguulwa kwo
bakizi lya imikate mizira saama, kuguma na'baabo bagingi.
10 Mwami Yosiya anashereeza na'katanda ko'kuyikumbira umuzimu Moleki, mbu lyo
hataki gire umundu yeshi úgakasiriigiza kwo mugala wage, kandi iri munyere wage.
Yako katanda kâli i Tofeeti, inyuma lyo'luzitiro lwe'Yerusaleemu, mu ndekeera ya Beni-
Hinoomu.
11 Na ku njira yo'kuyingira mu nyumba ya Nahano, abaami be'Buyuda bâli mali
tereka he'migisi ye'fwarasi, hi'gulu lyo'kuyikumba izuuba. Iyo migisi, yâli teresirwi
hoofi ne'kyumba kyo'mukulu Natani-Mereki, íkyâli ku nyumba nanike ibutambi. Irya
migisi yoshi, Yosiya anagilyosa, anayokya kiri na'magaare gaazo.
12 Ku katwe ka'kajumiro ko'muhisi mwami Ahaazi, yabo baami be'Buyuda
bakayubaka kwo'tutanda. Natwo, mwami Yosiya anatuhongola, kuguma no'tutanda
two Manaasi akayubaka mu mbuga zombi ze'nyumba ya Nahano. Anabishaaza yaho,
anabifuta-futa, anabilasha bitolo-bitolo, mu musima gwe'Kidorooni.
13 Uluhande lwe'sheere lwe'Yerusaleemu, kiri no'luhande lwo'mugazi
gwo'bushereeze, umuhisi mwami Sulumaani âli mali yubaka ye'mbeero zo'kuyikumbira
Hashitoreeti, umuzimu-kazi gwa'Basidooni, na Kemooshi, umuzimu gwe'Mohabu,
na Mirikomu, umuzimu kyagaza gwa'Bahamooni. Yizo mbeero zooshi, Yosiya
anazishereeza.
14 Inguliro ndaluule zo bâli kizi yikumba, anazivungula-vungula. Anavungula-vungula
ne'nguliro zo'muzimu Hasheera. Yaho handu, anahabwikira na'mavuha ga'bandu.
15 Umuhisi Yerobwamu mugala Nebati, âli mali yubaka kalya katanda ku marango
go'mugazi i Beteeri, kuguma ne'mbeero. Yibyo byombi, byanakizi hubiisa Abahisira-
heeri bweneene. Kwokwo, Yosiya anabihongola. Anabisingoola, anabivungula-vungula,
halinde lwanaba lukungu, anasingoola ne'migisi yo'muzimu Hasheera.
16 Mwami Yosiya, iri akakebagana, anabona amaherero ku mugazi. Anadeta
kwa'mavuha gazuulwe, ganasingoolwe ku katanda, hi'gulu lyo'kukayulubaza. Kwokwo,
kwo bakakoleesa igambo lya Nahano, nga kwo'mukozi wa Rurema akagwanwa
alitangira ubuleevi.
17 Mwami anabuuza: «Ulwingo lwo mbwini iriira munda, luli lwa biki?» Abandu ba
mu kaaya banashuvya: «Liri iheero lyo'mukozi wa Rurema úkalyoka i Buyuda, anayiji
daaka kano katanda, anagwanwa adeta gaagano magambo. Na buno, keera gakoleka.»
18 Mwami anakyula kwokuno: «Umúlekere yaho. Hatagirage umundu úgalyosa
amavuha gaage.*» Kwokwo, banaleka amavuha gaage, kuguma na'mavuha go'muleevi
úkalyoka i Samariya.
19 Mu ngiisi kaaya ke'Samariya, mwami Yosiya anahongola imbeero zo'kuyikumbira
imigisi ku marango, anaziyulubaza, nga kwo akagira i Beteeri. Yizo mbeero zooshi,
abaami ba'Bahisiraheeri bo bakaziyubaka, zanayagaza Nahano bweneene.
20 Ngiisi bagingi booshi ba yizo mbeero zo'kuyikumbira imigisi, Yosiya anabayitira
ku tutanda twabo, anatuyokera kwa'mavuha gaabo. Iri akayusa ukugira kwokwo,
anagalukira i Yerusaleemu.

Yosiya agira ulusiku lukulu lwe'Pasaka
(2 Kutondobola 35.1-19)

21 Ha nyuma, mwami Yosiya anabwira abandu booshi kwokuno: «Mushambaalire
Ipasaka, hi'gulu lya Rurema Nahamwinyu, nga kwo biyandisirwi mu kino Kitaabo
kye'Kihango.»
22 Iyo Pasaka, ndaayo gindi íkagirwa nge'yo, ukulyokera ku kyanya abatwi
be'maaja bâli kizi twala Abahisiraheeri, halinde ku kyanya kya'baami ba'Bahisiraheeri,
na'be'Buyuda.
23 Uyo Yosiya, ikyanya akahisa imyaka ikumi na munaana atwaziri, lyo bakasham-
baalira Ipasaka ya Nahano i Yerusaleemu.

Ukusiguusa ubutwali bwa Yosiya

24 Ulya mugingi mukulu Hirikiya, ikyanya akagwana zirya maaja mu nyumba ya
Nahano, mwami Yosiya anasimbaha zooshi nga kwo ziyandisirwi mu kitaabo kyazo.
Mu kaaya ke'Yerusaleemu, na mu Buyuda bwoshi, akashaaza abalozi, na'balaguza,
ne'migisi, ne'mizimu, kuguma ne'bindi byoshi byo'kuyagazania.

---

* **23:18 23.18** 1 Baami 13.29-31.

25 Ndaaye gundi mwami yeshi úwâli riiri nga Yosiya, aba we'mbere lyage, kandi iri
we'nyuma lyage. Âli kizi kolera Nahano ku mutima gwage gwoshi, na ku misi yage yoshi,
na ku bwenge bwage bwoshi, ukukulikirana na ngiisi kwo biyandisirwi mu maaja za
Musa.
26 Kundu kwokwo, bulya bute bwo Nahano âli yuvwiti hi'gulu lya'Bayuda, butakamala.
Mukuba, Manaasi âli mali múraakaza bweneene.
27 Kyanatuma Nahano agaadeta kwokuno: «Yabo Bayuda, ngabayimula imbere lyani,
nga kwo n'gayimula Abahisiraheeri. Ngalahira akaaya ke'Yerusaleemu, kundu nâli mali
katoola. Kiri ne'no nyumba yani, ngagilahira, kundu n'gadeta, ti: "Mwomwo, mwi'ziina
lyani ligayama."»

Imbeka yo'butwali bwa Yosiya
(2 Kutondobola 35.20–36.1)

28 Uyo Yosiya, igindi myazi yage, na byoshi byo âli kizi gira, biyandisirwi mu Kitaabo
kya'magambo ga'Baami be'Buyuda.
29 Ikyanya Yosiya âli riiri mwami, mwami Neko we'Miisiri anagenda halinde ku lwiji
Hefuraati, gira agendi tabaala mwami we'Hasuriya. Mwami Yosiya anayimuka, agendi
múlwisa. Uyo mwami Neko, mbu amúbonage, anamúyitira i Megido.
30 Ikirunda kya Yosiya, abakozi baage banakitwala mwi'gaare, banakigalulira i
Yerusaleemu, banamúziika mu shinda yage ya yenyene. Ha nyuma, abandu be'Buyuda
banayabiira mugala wage Yohaazi, banamúshiiga amavuta, mu kumúyimika abe
mwami ahandu ha yishe.

Mwami Yohaazi we'Buyuda
(2 Kutondobola 36.2-4)

31 Ikyanya Yohaazi akayima, âli kola ne'myaka makumi gabiri ni'shatu, anahisa imyezi
ishatu atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye wâli Hamutali munyere Yeremiya, wa mu kaaya
ke'Ribuna.
32 Uyo Yohaazi anakizi gira amabi imbere lya Nahano, nga kwo bashokuluza baage
bâli kizi gira.
33 Mwami Neko we'Miisiri, anamúlasha mu nyumba ye'mbohe mu kaaya ke'Ribila,
mu kihugo kye'Hamaati, lyo atashubi twala i Yerusaleemu. Anarambuliisa abandu
be'Buyuda ibilo bihumbi bishatu na magana gana bye'harija, ne'bilo makumi gashatu
bye'nooro.
34 Ahandu ho'yo Yohaazi, mwami Neko we'Miisiri anayimika ugundi mugala mwami
Yosiya, iziina lyage Heryakimu. Mwami Neko anahindula iziina lya Heryakimu, anaba
ye Yoyakimu. Haliko, mwene wabo wa Yohaazi, Neko anamútwala i Miisiri, anagendi
fwira yo.

Mwami Yoyakimu we'Buyuda
(2 Kutondobola 36.5-8)

35 Uyo mwami Yoyakimu anakizi heereza mwami we'Miisiri iharija ne'nooro. Na mu
kukizi bilonga, anarambuliisa Abayuda, ukukulikirana no'bugale bwabo.
36 Uyo Yoyakimu, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka makumi gabiri ni'taanu, anahisa
imyaka ikumi na muguma atwaziri i Yerusaleemu. Nyina, ye wâli Zebuda munyere
Pedaya wa mu kaaya ke'Ruma.
37 Yoyakimu anakizi gira amabi imbere lya Nahano, nga kwo bashokuluza baage bâli
kizi gira.

24

1 Uyo Yoyakimu, ikyanya âli twaziri ikihugo kye'Buyuda, Nebukandeneza mwami
we'Babeeri, anayiji kiteera. Uyo Yoyakimu anatee hisa imyaka ishatu agweti
agamúkolera. Halikago ha nyuma, anayishungula, anahuna.
2 Kyanatuma Nahano agaatuma abanyazi be'Babeeri, na'be'Haraamu, na'be'Mohabu,
na'be'Hamooni, banayiji teera ikihugo kye'Buyuda, gira bakishereeze, ukukulikirana na
ngiisi kwo Nahano akadeta ku njira ya'bakozi baage abaleevi.
3 Yibyo byoshi, ku kasiisa Nahano ye katuma bigakoleka ku Bayuda, gira alonge
ukushaaza ibyaha bya mwami Manaasi, ne'bihigo byoshi byo âli kizi yifunda mwo.
4 Uyo Manaasi akayita abandu bingi bazira buhube, halinde akaaya ke'Yerusaleemu
kanayijula umuko gwabo. Ikyanya akagira kwokwo, Nahano atanalooza ukumúkoga.
5 Uyo Yoyakimu, ibindi byoshi byo âli kizi gira, biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo
ga'Baami be'Buyuda.
6 Iri hakazinda, Yoyakimu anashaaja. Mugala wage Yoyakini, anayima ahandu haage.

7 Mwami we'Miisiri atanaki lyoka mu kihugo kyage. Mukuba, mwami we'Babeeri
akamúnyaga ibihugo íbyâli riiri bye'mwage yaho kare, ukulyokera ku kyambu
kye'Miisiri, halinde ku lwiji Hefuraati.

Mwami Yoyakini we'Buyuda
(2 Kutondobola 36.9-10)

8 Uyo Yoyakini, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka ikumi na munaana, anahisa
imyezi ishatu atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye wâli Nehusita munyere Herinatani,
we'Yerusaleemu.
9 Uyo Yoyakini anakizi gira amabi imbere lya Nahano, nga kwo yishe âli kizi gira.
10 Mu butwali bwo'yo Yoyakini, abasirikaani bo'lya mwami Nebukandeneza
we'Babeeri, banayija gira bateere i Yerusaleemu, banagisokanana.
11 Ku kyanya bakaba baki gweti bagagisokanana, uyo Nebukandeneza yenyene
anahika yo.
12 Haaho, mwami Yoyakini we'Buyuda anayabirwa, anayitanga imwa yabo bagoma,
kuguma na nyina, na'bahanuuzi baage, na'bagangambale baage, na'batwali baage.
Ulya mwami Nebukandeneza we'Babeeri, iri akahisa imyaka munaana atwaziri,
anatwala Abayuda booshi imbohe.
13 Anayabiira ibindu byoshi bya mu nyumba ya Nahano, kiri ne'bya mu kajumiro.
Ibirugu bye'nooro byo mwami Sulumaani akalingaania, anabivungula-vungula byoshi.
Bikakoleka kwokwo, nga kwo Nahano âli mali gwanwa adeta.
14 Nebukandeneza anayabiira hoofi abandu booshi be'Yerusaleemu, kuli kudeta
abakulu booshi, ne'bikalage bya'basirikaani, na'banabulenga booshi, na'batuzi
be'byuma. Yabo booshi bo akatwala imbohe, bâli riiri bandu bihumbi ikumi. Ndaaye
mundu úkasigala, bátali banakahuku naaho.
15 Ulya Nebukandeneza akalyosa Yoyakini i Yerusaleemu, anamútwala imbohe,
halinde mu kihugo kye'Babeeri, anatwala na nyina, na bakaage, na'bakulu
ba'basirikaani baage, na'bandi bakulu ba mu kihugo.
16 Anatwala abasirikaani booshi be'Buyuda. Umuharuuro gwabo, bâli riiri bandu
bihumbi birinda, kuguma na'banabulenga, na'batuzi be'byuma kihumbi. Yabo booshi,
bâli riiri bikalage, banâli shobwiri ukugira izibo.
17 Nebukandeneza anayimika Matania, yishe wage Yoyakini, abe mwami ahandu
haage, anahindula iziina lyage, abe Zedekiya.

Mwami Zedekiya we'Buyuda
(2 Kutondobola 36.11-12; Yeremiya 52.1-3a)

18 Uyo Zedekiya, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka makumi gabiri na muguma,
anahisa imyaka ikumi na muguma, atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye wâli Hamutali
munyere Yeremiya, wa mu kaaya ke'Ribuna.
19 Uyo Zedekiya anakizi gira amabi imbere lya Nahano, nga kwo Yoyakimu âli kizi
gira.
20 Kyanatuma Nahano agarakarira bweneene abandu be'Yerusaleemu na'be'Buyuda,
anabahana halinde booshi banatwalwa i mahanga.

Akaaya ke'Yerusaleemu kashereezibwa
(2 Kutondobola 36.13-21; Yeremiya 52.3b-11)

Ha nyuma, uyo Zedekiya anahuna imbere lya mwami we'Babeeri.

25

1 Ikyanya Zedekiya akahisa imyaka mwenda atwaziri, ulya mwami Nebukandeneza
we'Babeeri anahika hoofi na'kaaya ke'Yerusaleemu mu siku ikumi zo'mwezi gwi'kumi,
ali na'basirikaani baage booshi. Banashumbika imbere lyako, banakasokanana bukayu.
Banalunda uluvu ku luzitiro lwako, gira balonge ukulushona kwo, banakateere.
2 Banagenderera ukukasokanana, halinde mu mwaka gwi'kumi na muguma
gwo'butwali bwa Zedekiya.
3 Mu lusiku lwo'mwenda lwo'mwezi gwa kana, umwena gwanagunuuza bweneene
mu kaaya, halinde hatanaki boneka íhiyimbwa hyokulya.
4 Haaho, luhande luguma lwo'luzitiro lwa'kaaya lwanahongolwa. Ikyanya balya
Bababeeri bâli ki sokaniini akaaya, mwami Zedekiya, kuguma na'basirikaani booshi,
banagira mbu batibite bushigi, banalenga mwi'tongo lya mwami, ku lwivi ha kati ke'bigo
bibiri, banapuumuka, halinde mu ndekeera yo'lwiji Yorodaani.
5 Ulya mwami Zedekiya, abasirikaani be'Babeeri banamúlandiriza, banamúgwatira
mu ndekeera ye'Yeriko. Abasirikaani baage booshi banamúhemukira, banashaabuka.

6 Yabo Bababeeri, ikyanya bakagwata mwami Zedekiya, banamútwala imunda
mwami wabo i Ribila. Haaho, ho mwami Nebukandeneza akatwira Zedekiya ulubaaja.
7 Abababeeri banatee yita bagala baage mu masu gaage, banamújomola amasu, babuli
múshweka utubangira, banamútwala i Babeeri.

Inyumba ya Nahano yasingoolwa
(Yeremiya 52.12-23)

8 Ikyanya mwami Nebukandeneza we'Babeeri âli kola ne'myaka ikumi na mwenda
atwaziri, mu lusiku lwa kalinda lwo'mwezi gwa kataanu, Nebuzaradani umukulu
wa'basirikaani baage, anayingira i Yerusaleemu.
9 Uyo mukulu, anasingoola inyumba ya Nahano, na'kajumiro, ne'zindi nyumba zooshi
ze'Yerusaleemu. Ngiisi nyumba mbamu, akagisingoola.
10 Kiri ne'nzitiro zooshi ze'Yerusaleemu, anabwira abasirikaani be'Babeeri kwo
bazihongolere haashi.
11 Uyo Nebuzaradani anatwala imbohe abandu ábâli ki sigiiri i Yerusaleemu, kiri
na'bandi booshi ábâli koli yitaaziri boonyene imwa mwami we'Babeeri.
12 Halikago akasiga banakahuku baguma, gira bakizi lima indalo ze'mizabibu, ne'zindi
ndalo.
13 Yabo Bababeeri banagenda ha nyumba ya Nahano, banahooja-hooja zirya nguliro
mbamu ze'miringa zombi ízâli riiri imbere lyayo, ne'bitumbi bye'miringa, kiri no'lya
nangungubanga we'ndango ye'miringa. Iyo miringa, banagitwala i Babeeri.
14 Banatwala ne'nyungu, ne'mbahwa zo'kushamata, ne'mikasi, ne'miiko yo bâli
kizi koleesa mu kuyokya umubadu, ne'bindi birugu byoshi bye'miringa íbyâli kizi
koleesibwa mu nyumba ya Nahano.
15 Banatwala ne'sheetezo niniini, ne'nzoozo zo'kubiikira umuko. Uyo mukulu
anatwala ngiisi kirugu kye'nooro muguuhya, na ngiisi kirugu kye'harija.
16 Sulumaani akakoleesa imiringa mingi mu kuyubaka inyumba ya Nahano, na
mu kuyumaanania yizo nguliro zibiri, no'lya nangungubanga we'ndango, ne'bitumbi
byo'kugitereka kwo. Iyo miringa yoshi, yanaba mizito bweneene, halinde itangagerwa.
17 Ngiisi nguliro yâli no'bula bwe'meetere mwenda. Na kwi'twe lya ngiisi nguliro
kwâli injembe ze'miringa. No'bula bwa ngiisi lushembe, yâli meetere nguma ne'kitolo,
lwanâli lusoose kwe'birimbiiso bya'makomamanga bye'miringa.

Abandu be'Buyuda batwalwa i Babeeri
(Yeremiya 52.24-27)

18 Ha nyuma, Nebuzaradani, umukulu wa'balaliizi ba mwami, anatwala imbohe
umugingi mukulu Seraya, na Sefaniya umugingi wa kabiri, na'bakulu bashatu
ba'balaliizi be'nyiivi.
19 Abandi Bayuda bâli ki bishamiri mu kaaya. Mu kati kaabo, anagwata
mukulu muguma úwâli yimangiiri abasirikaani mwi'zibo, kuguma na'banalushaagwa
bataanu ba mwami. Anatwala no'mwandisi wo'mukulu wa'basirikaani úwâli kizi
yandika abasirikaani bahyahya, kuguma na'bandu makumi galindatu bo akagwana i
Yerusaleemu.
20 Yabo booshi, Nebuzaradani anabatwala imunda mwami Nebukandeneza
we'Babeeri, i Ribila.
21 Yeyo munda i Ribila mu kihugo kye'Hamaati, mwami anayami bayita booshi.
Kwokwo, abandi Bayuda banatwalwa i mahanga, bagendi ba baja.

Gedaliya aba guvuruneeri we'Buyuda
(Yeremiya 40.7-9; 41.1-3)

22 Mwami Nebukandeneza we'Babeeri, anatoola Gedaliya mugala Ahikaamu, mwi-
jukulu Safanu, anamúbiika, abe mutwali wa'Bayuda booshi ábâli sigiiri mu kihugo
kyabo.
23 Abakulu booshi ba'basirikaani, kuguma na'bandu baabo, iri bakayuvwa kwo
mwami we'Babeeri atoola Gedaliya abe mutwali, banamúgendera iyo munda i Misipa.
Mu kati kaabo, mwâli riiri Hishimaheeri mugala Netaniya, na Yohanani mugala Kareya,
na Seraya mugala Tahumeti wa mu kaaya ke'Netofa, na Yazaniya mugala Makaati,
kuguma na'bandu baabo.
24 Gedaliya anabiika indahiro imbere lyabo booshi, ti: «Yaba bakulu be'Babeeri,
mutakizi bayoboha. Mubeere mu kihugo, munakolere mwami we'Babeeri. Kwokwo,
lyo mugakizi genduukirwa.»
25 Kundu kwokwo, mu mwezi gwa kalinda, Hishimaheeri mugala Netaniya, mwijukulu
Herishama, úwâli riiri wa mwi'kondo lye'kyami, anagenda i Misipa. Ne'ri akahikaga

imunda Gedaliya, ali na'bandu baage ikumi, banayami múyita kuguma na'Bayuda
na'Bababeeri bo bâli ririinwi.
26 Haaho, Abahisiraheeri booshi, abakulu na'bagunda, kuguma na'bakulu
ba'basirikaani, banatibitira i Miisiri, bwo bâli yobohiri Abababeeri.

Yoyakini aliikwa
(Yeremiya 52.31-34)

27 Mwami Yoyakini we'Buyuda, iri akahisa imyaka makumi gashatu ni'rinda ali mu
nyumba ye'mbohe i Babeeri, mwami Heviri-Merodaaki anayima mu Babeeri. Mu
gwogwo mwaka, iri hakaba mu siku makumi gabiri na zirinda zo'mwezi gwi'kumi na
kabiri, anakoga Yoyakini, anamúhulusa mu nyumba ye'mbohe.
28 Anakizi múganuuza ne'shagayo, anamúgingika ukuhima abandi baami bo bâli
ririinwi mu mbohe i Babeeri.
29 Kwokwo, Yoyakini anahogola imirondo yage ye'mbohe. Ngiisi lusiku, ku kyanya
Yoyakini âli ki riiri ho, anakizi shangiira ibyokulya na mwami we'Babeeri.
30 Mwami anakizi múheereza ugwage musheego ngiisi lusiku, halinde ku kyanya
akashaaja.

Ikitaabo kya mbere kyo'
Kutondobola
Indangiriro

Yiki kitaabo, kiri mu tondobola ngiisi kwa'bandu bakabutana, ukulyokera ku Hadamu halinde ku kyanya Abahisiraheeri bakalyoka mu mbohe i Babeeri.

Na kwakundi, kiri mu tondobola umwazi gwa mwami Dahudi, kiri ne'kyanya akagwanwa akuumania akanyamwala ke'bindu byo'kuyubaka inyumba ya Rurema.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 1 Kutondobola 19.13: «Aaho! Tukizi ba bihagarusi. Tulwirage abandu biitu, kiri no'twaya twa Rurema witu. Nahano atugirire nga ngiisi kwo asiimiri.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ukutondobola bashokuluza, ukulyokera ku Hadamu halinde ku bakalyoka mu buja i Babeeri (1–9)

b) Ubutwali bwa mwami Dahudi (10.1–29.20)

c) Amagambo mazinda ga mwami Dahudi (29.21-30)

Ngiisi kwa'bandu bakabutana

Ukulyokera ku Hadamu halinde Nuhu

1 Hadamu akabuta Seeti. Seeti naye, anabuta Hinoshi.
2 Hinoshi naye, anabuta Kenaani. Kenaani naye, anabuta Mahalaleeri. Mahalaleeri naye, anabuta Yareedi.
3 Yareedi naye, anabuta Hinoki. Hinoki naye, anabuta Metuseela. Metuseela naye, anabuta Laameke. Laameke naye, anabuta Nuhu.
4 Bagala Nuhu, bâli Sheemu, na Haamu, na Yafeti.

Aba mwi'kondo lya Yafeti

5 Bagala Yafeti, bâli Gomeeri, na Magoogi, na Madaayi, na Yavaani, na Tubaali, na Mesheki, na Tiraasi.
6 Bagala Gomeeri, bâli Hashikenaazi, na Rifaati, na Togarima.
7 Bagala Yavaani, bâli Herisha, na Tarasisi, na Kitimu, na Rodanimu.

Aba mwi'kondo lya Haamu

8 Bagala Haamu, bâli Kuushi, na Misirayimu, na Puuti, na Kaanani.
9 Bagala Kuushi, bâli Seeba, na Havila, na Sabuta, na Rama, na Sabuteka. Bagala Rama, bâli Sheeba, na Dedaani.
10 Uyo Kuushi ye kabuta na Nimuroodi. Uyo Nimuroodi, ye wâli kikalage bweneene mu ndwani za mu kihugo.
11 Uyo Misirayimu, akabuta Abaluudi, na'Bahanami, na'Balehabi, na'Banafutuhi,
12 na'Bapaturushi, na'Bakafutori, na'Bakasiluhi. (Mu yabo Bakasiluhi, mwa'Bafirisiti bakalyoka.)
13 Uyo Kaanani ye kabuta Sidooni, ifula yage, anabuta na Heeti.
14 Ye na shokuluza wa'Bayebuusi, na'Bahamoori, na'Bagirigaashi,
15 na'Bahivi, na'Bahariki, na'Basiini,
16 na'Baharwadi, na'Bazemaari, na'Bahamaati.

Aba mwi'kondo lya Sheemu

17 Bagala Sheemu, bâli Helamu, na Hashuuri, na Haripakisadi, na Luudi, na Haraamu. Uyo Haraamu akabuta Huuzi, na Huuli, na Geteeri, na Mesheki.
18 Uyo Haripakisadi akabuta Sheela. Sheela naye, anabuta Hebeeri.
19 Hebeeri naye, anabuta abagala babiri. Muguma, ye wâli Peregi, (kuli kudeta: kuyihandulana kwo). Mukuba, ku kyanya kyage, abandu bakashaabuka mu kihugo. Mulumuna wage, ye wâli Yokitaani.
20 Yokitaani naye, anabuta Halimodadi, na Sherefu, na Hazarimaweti, na Yera,
21 na Hadoramu, na Huzaali, na Dikira,
22 na Hebaali, na Habimaheeri, na Sheeba,
23 na Hofiiri, na Havila, na Yobaabu. Yabo booshi, bâli bagala Yokitaani.
24 Sheemu akabuta Haripakisadi. Haripakisadi naye anabuta Sheela.
25 Sheela naye anabuta Hebeeri. Hebeeri naye, anabuta Peregi. Peregi naye, anabuta Reehu.

26 Reehu naye, anabuta Serugi. Serugi naye, anabuta Nahoori. Nahoori naye, akabuta Teera.
27 Teera naye anabuta Hiburamu. (Ye na Hiburahimu.)

Aba mwi'kondo lya Hiburahimu
28 Uyo Hiburahimu, akabuta Hisake na Hishimaheeri.

Aba mwi'kondo lya Hagaari
29 Uyo Hishimaheeri, ifula yage ye Nebayoti. Anabuta na Kedaari, na Hadibeeri, na Mibusamu,
30 na Mishima, na Duma, na Masa, na Hadaadi, na Tema,
31 na Yeturi, na Nafisi, na Kedema. Yabo booshi, bo bagala Hishimaheeri.

Aba mwi'kondo lya Ketura
32 Uyo Hiburahimu, âli gweti mukaage we'mbuga, ye Ketura. Uyo Ketura akamúbutira Zimuraani, na Yokishaani, na Medaani, na Midyani, na Hishibaaki, na Shuwa. Bagala Yokishaani, bâli Sheeba na Dedaani.
33 Bagala Midyani, bâli Hefa, na Hefeeri, na Hinoki, na Habida, na Herida. Yabo booshi, bâli ba mwi'kondo lya Ketura.

Aba mwi'kondo lya Saara
34 Ulya Hiburahimu akabuta Hisake. Hisake naye, bagala baage bâli Hesahu na Hisiraheeri.

Aba mwi'kondo lya Hesahu
35 Bagala Hesahu, bâli Herifaazi, na Rehuweri, na Yehushi, na Yalamu, na Koora.
36 Uyo Herifaazi, bagala baage bâli Temaani, na Homaari, na Zeefi, na Gatamu, na Kenaazi, na Timuna, na Hamareki.
37 Uyo Rehuweri, bagala baage bâli Nahati, na Zeera, na Shaama, na Miiza.

Abandu be'Seyiri, mu Hedoomu
38 Bagala Seyiri, bâli Lotaani, na Shobaali, na Sibyoni, na Hana, na Dishooni, na Hezeeri, na Dishaani.
39 Uyo Lotaani, bagala baage bâli Hoori, na Homamu. Lotaani âli hiiti mwali wage, iziina lyage ye wâli Timuna.
40 Uyo Shobaali, bagala baage bâli Halyani, na Manahati, na Hebaali, na Seefi, na Honamu. Uyo Sibyoni, bagala baage bâli Haya, na Hana.
41 Mugala Hana, ye wâli Dishooni. Uyo Dishooni, bagala baage bâli Hamurani, na Heshibaani, na Hitirani, na Keraani.
42 Uyo Hezeeri, bagala baage bâli Birihaani, na Zawani, na Yakani. Uyo Dishaani, bagala baage bâli Huuzi, na Harani.

Abatwali be'Hedoomu
43 Yaba baami, bo bakayima mu kihugo kye'Hedoomu, ikyanya ndaaye mwami úwâli zaazi yima mu Bahisiraheeri.
Hâli Beela mugala Behoori. Na'kaaya kaage kahamu, kâli i Dinihaba.
44 Uyo Beela, ikyanya akashaaja, Yobaabu mugala Zeera, wa mu kaaya ke'Bosira, anayima.
45 Ikyanya Yobaabu akashaaja, Hushamu, wa mu kihugo Temaani, anayima.
46 Ikyanya Hushamu akashaaja, Hadaadi mugala Bedaadi anayima. Uyo Hadaadi, akaaya kaage kahamu kâli i Haviti. Uyo ye kalwisa Abamidyani mu kihugo kye'Mohabu, anabahima.
47 Ikyanya Hadaadi akashaaja, Samula wa mu kaaya ke'Masireka, anayima.
48 Ikyanya Samula akashaaja, Sahuli anayima. Âli lyosiri mu kaaya ke'Rehobooti ákali hoofi no'lwiji Hefuraati.
49 Ikyanya Sahuli akashaaja, Baali-Hanaani mugala Hakiboori, anayima.
50 Ikyanya Baali-Hanaani akashaaja, Hadaadi anayima. Uyo Hadaadi akalyoka mu kaaya ke'Pahi. Na mukaage, ye Mehetabeeri munyere Matireedi, mwijukulu Mezahaba.
51 Ne'ri hakatama, Hadaadi naye anashaaja. Abakulu ba mu kihugo kye'Hedoomu, bâli Timuna, na Haliva, na Yeteti,
52 na Oholibama, na Hela, na Pinooni,
53 na Kenaazi, na Temaani, na Mibusaari,
54 na Magidyeri, na Hiraamu. Yabo booshi, bo batwali ba mu kihugo kye'Hedoomu.

2

Bagala Hisiraheeri

1 Bagala Hisiraheeri, bâli Rubeni, na Simyoni, na Laawi, na Yuda, na Hisakaari, na Zabulooni,
2 na Daani, na Yusefu, na Binyamiini, na Nafutaali, na Gaadi, na Hasheeri.

Yuda

Ukulyokera ku Yuda halinde ku baana ba Hesirooni

3 Bagala Yuda, bâli Heeri, na Honani, na Sheela. Yabo bashatu, akababuta ku mukaage, munyere Shuwa, Umukaanani. Heeri, ye fula ya Yuda, âli na'mahimba mabi imbere lya Nahano, kyanatuma Nahano agamúyita.
4 Ha nyuma, Tamaari, mwali-kazi Yuda, akamúbutira bagala babiri, Pereesi na Zeera. Kwokwo, bagala Yuda booshi, bâli bataanu.
5 Uyo Pereesi, bagala baage bâli Hesirooni, na Hamuli.
6 Uyo Zeera, bagala baage bâli bataanu, Zimuri, na Hetani, na Hemani, na Kalikooli, na Dara.
7 Mugala Karimi, âli Hakani, (kuli kudeta: malibu). Mukuba, akabiika Abahisiraheeri mu malibu ku kyanya akayabiira ibindu íbikataluulwa imwa Rurema.*
8 Ulya Hetani, akabuta Hazariya.
9 Bagala Hesirooni, bâli Yerameeri, na Raami, na Kelubaayi.

Ukulyokera Raami halinde Hesirooni

10 Uyo Raami akabuta Haminadabu. Haminadabu naye, anabuta Nasooni, umukulu wo'mulala gwa'Bayuda.
11 Nasooni naye, anabuta Salima. Salima naye, anabuta Bowazi.
12 Bowazi naye, anabuta Hobedi. Hobedi naye, anabuta Yese.
13 Yese naye, anabuta Heryabu, ifula yage. Na úgamúshukirwa i mugongo, ye wâli Habinadabu. No'wa kashatu ye wâli Shimeya.
14 No'wa kana, ye wâli Netaneeri. No'wa kataanu, ye wâli Radayi.
15 No'wa kalindatu, ye wâli Hosemu. No'wa kalinda, ye wâli Dahudi.
16 Baali baabo, bâli Zeruya, na Habigahiri. Zeruya akabuta abagala bashatu, Habishaayi, na Yohabu, na Hasaheeri.
17 Habigahiri, akayangwa na Yeteeri, Umuhishimaheeri, banabuta Hamaasa.

Kalebu mugala Hesirooni

18 Kalebu mugala Hesirooni, anayanga abakazi babiri, Hazuba, na Yeryoti. Uyo Hazuba anamúbutira Yesheeri, na Shobaabu, na Haridoni.
19 Ikyanya Hazuba akafwa, Kalebu anayanga Hefurata, anamúbuta kwo Huuri.
20 Uyo Huuri anabuta Uri. Uri naye, anabuta Bezaleeri.
21 Uyo Hesirooni, iri akaba akola ne'myaka makumi galindatu, anayanga munyere Makiiri, yishe wa Giryadi. Uyo mukaage, anamúbutira umutabana, iziina lyage Segubu.
22 Segubu naye, anabuta Yahiiri, umutwali wo'twaya makumi gabiri na tushatu twa mu kihugo kye'Giryadi.
23 (Haliko, Geshuuri na Haraamu bakateera akaaya ke'Yahiiri, na'ke'Kenati kuguma no'tundi twaya twamwo, banatugaaza. Umuharuuro gwa yutwo twaya, twâli makumi galindatu.) Yabo booshi, bâli ba mu kibusi kya Makiiri, shokuluza wa Giryadi.
24 Uyo Hesirooni, ikyanya akaba keera afwa mu kaaya ke'Kalebu-Hefurata, mukaage Habiya anamúbutira Hashuuri. Uyo Hashuuri, ye katondeera akaaya ke'Tekowa.

Yerameeri, ifula ya Hesirooni

25 Uyo Hesirooni, ifula yage ye Yerameeri. Yerameeri naye, âli hiiti abagala bataanu: Raami, na Buna, na Horeni, na Hosemu, na Ahiya.
26 Uyo Yerameeri âli hiiti ugundi mukaage, iziina lyage Hatara. Naye anamúbutira Honamu.
27 Uyo Yerameeri, ifula yage ye Raami. Raami naye, anabuta Maasi, na Yamini, na Hekeeri.
28 Bagala Honamu, bâli Samayi, na Yada. Samayi naye, anabuta Nadabu, na Habishuuri.
29 Uyo Habishuuri, mukaage ye Habihahiri. Anamúbutira Habaani, na Molidi.
30 Ulya Nadabu, bagala baage bâli Seledi, na Hapayimu. Seledi anafwa buzira kubuta.

---

* **2:7 2.7** Yoshwa 7.1.

31 Mugala Hapayimu, ye wâli Hishi. Hishi naye, anabuta Sheshaani. Sheshaani naye,
anabuta Halayi.
32 Ulya Samayi, âli mwene wabo Yada. Yada naye, anabuta Yeteeri na Yonataani.
Yeteeri anafwa buzira kubuta.
33 Bagala Yonataani, bâli Pereeti, na Zaaza. Yabo booshi, bâli ba mu kibusi kya
Yerameeri.
34 Ulya Sheshaani, atakabuta abaana bo'butabana. Si âli kizi buta abanyere naaho.
Kundu kwokwo, âli hiiti umuja we'Miisiri, iziina lyage Yara.
35 Uyo Yara, Sheshaani anamúheereza munyere muguma mu banyere baage, gira abe
mukaage, anamúbutira Hataayi.
36 Hataayi naye, akabuta Natani. Natani naye, anabuta Zabaadi.
37 Zabaadi naye, anabuta Hafulaali. Hafulaali naye, anabuta Hobedi.
38 Hobedi naye, anabuta Yehu. Yehu naye, anabuta Hazariya.
39 Hazariya naye, anabuta Hereezi. Hereezi naye, anabuta Heryasa.
40 Heryasa naye, anabuta Sisamayi. Sisamayi naye, anabuta Salumu.
41 Salumu naye, anabuta Yekamiya. Yekamiya naye, anabuta Herishama.

Aba mwi'kondo lya Kalebu

42 Kalebu, mwene wabo Yerameeri, ifula yage ye wâli Mesha. Uyo Mesha akabuta
Ziifu. Na úgalonda Mesha, ye wâli Maresha. Uyo Maresha, anabuta Heburooni.
43 Bagala Heburooni, bâli Koora, na Tapwa, na Rekemu, na Shema.
44 Shema anabuta Rahamu. Rahamu naye, anabuta Yorokemu. Uyo Yorekemu anabuta
Samayi.
45 Samayi naye, anabuta Mahooni. Mahooni naye, anabuta Beeti-Zuuri.
46 Uyo Kalebu âli hiiti mukaage we'mbuga, iziina lyage Hefa. Uyo Hefa anamúbutira
Harani, na Mooza, na Gazeezi. Harani anabuta Gazeezi.
47 Bagala Yadaayi, bâli Regemu, na Yotamu, na Geshani, na Pereeti, na Hefa, na Safu.
48 Uyo Kalebu âli hiiti ugundi mukaage we'mbuga, iziina lyage ye Maka. Uyo Maka
anamúbutira Sebeeri, na Tirana, na Safu.
49 Uyo Safu ye katondeera akaaya ke'Madimana. Uyo Maka anabuta Sheva. Sheva
naye, ye katondeera akaaya ke'Makibena, na'ke'Gibeya. Kalebu akabuta kwakundi
umunyere, iziina lyage Hakisha.
50 Yabo bandu bali ba mwi'kondo lya Kalebu. Mugala Kalebu, Huuri, ye wâli fula
ku mukaage Hefurata. Uyo Huuri akabuta Shobaali (ye katondeera akaaya ke'Kiryati-
Yariimu).
51 Anabuta na Salima (ye katondeera akaaya ke'Betereheemu). Anabuta na Harefu (ye
katondeera akaaya ke'Beeti-Gadeeri).
52 Uyo Shobaali, mwene akaaya ke'Kiryati-Yariimu, aba mwi'kondo lyage, bâli Harwe,
ne'kimaanye kya'batuulaga ba mu kaaya ke'Menuhooti,
53 kuguma na gano makondo ágatuuziri i Kiryati-Yariimu, kuli kudeta Abahitiiri,
na'Bapuuti, na'Basumaati, na'Bamishira. (Yabo bandu, banaba ishyoko ya'Bazoora
na'Baheshitaholi.)
54 Uyo Salima, mwene akaaya ke'Betereheemu, ye shokuluza wa'Banetofa,
na'Bahatarooti be'Beeti-Yohabu, ne'kimaanye kya'Bamanahati, kuli kudeta Abahazoori.
55 Mwo mukalyoka ne'mbaga za'bandisi ízâli tuuziri mu kaaya ke'Yabeeshi, kuli
kudeta Abatiraati, na'Bashimyati na'Basukaati. Yabo, bo Bakeeni ábakalyoka
mwi'kondo lya Hamaati, shokuluza wo'mulala gwa'Barekabu.

3

Bagala mwami Dahudi

1 Ikyanya mwami Dahudi âli ki riiri i Heburooni, akabuta yaba bagala: Ifula yage, ye
Hamunooni. Nyina ye wâli Ahinwamu, wa mu kaaya ke'Yezereheri. No'wa kabiri, ye
Danyeri. Nyina ye wâli Habigahiri, wa mu kaaya ke'Karimeeri.
2 No'wa kashatu, ye Habusalumu. Nyina ye wâli Maka munyere mwami Talimaayi
we'Geshuuri. No'wa kana, ye Hadoniya. Nyina ye wâli Hagiti.
3 No'wa kataanu, ye Shefatiya. Nyina ye wâli Habitaari. No'wa kalindatu, ye
Hitiraamu. Nyina ye wâli Hegila.
4 Yabo booshi, kwo bali balindatu, bakabutirwa i Heburooni, imunda Dahudi akatwala
ku myaka irinda ne'kitolo.

Ha nyuma, Dahudi anahisa imyaka makumi gashatu ni'shatu, atwaziri i Yerusaleemu.*

* **3:4 3.4** 2 Samweri 5.4-5; 1 Baami 2.11; 1 Kutondobola 29.27.

5 Ne'kyanya âli tuuziri iyo munda, anabuta yaba bandi baana: Mukaage Beeti-Sheeba
munyere Hamyeri, anamúbutira abagala bana: Shimeya, na Shobaabu, na Natani, na
Sulumaani.†
6 Dahudi akabuta abandi bagala mwenda. Hâli Hibuhaari, na Herishuwa, na
Heripereeti,
7 na Nooga, na Nefegi, na Yafya,
8 na Herishama, na Heryada, na Herifereeti.
9 Yabo booshi, bâli bagala Dahudi. Na kwakundi, akabuta abandi batabana ku bakaage
be'mbuga. Dahudi akabuta no'munyere, iziina lyage ye Tamaari.

Abaami be'Buyuda

10 Ulya Sulumaani akabuta Rehobwamu. Rehobwamu naye, anabuta Habiya. Habiya
naye, anabuta Hasa. Hasa naye, anabuta Yehoshafaati.
11 Yehoshafaati naye, anabuta Yoramu. Yoramu naye, anabuta Ahaziya. Ahaziya naye,
anabuta Yohaashi.
12 Yohaashi naye, anabuta Hamaziya. Hamaziya naye, anabuta Hazariya. Hazariya
naye, anabuta Yotamu.
13 Yotamu naye, anabuta Ahaazi. Ahaazi naye, anabuta Hezekiya. Hezekiya naye,
anabuta Manaasi.
14 Manaasi naye, anabuta Hamooni. Hamooni naye, anabuta Yosiya.
15 Yosiya naye, ifula yage ye wâli Yohanani. Na úgamúshukirwa i mugongo, ye wâli
Yoyakimu. No'wa kashatu, ye Zedekiya. No'wa kana ye Salumu.
16 Ulya Yoyakimu, ábakayima inyuma lyage, bali bagala baage Yekoniya na Zedekiya.

Abaami be'Buyuda inyuma lyo'kulyoka i Babeeri

17 Ulya Yekoniya akatwalwa imbohe na'Bababeeri. Âli busiri Shalityeri,
18 na Malikiraamu, na Pedaya, na Senazaari, na Yekamiya, na Hoshama, na Nedabiya.
19 Uyo Pedaya naye, anabuta Zurubaberi, na Shimeyi. Zurubaberi naye, anabuta
Meshulamu, na Hananiya. Âli busiri no'munyere muguma, iziina lyage Selomiti.
20 Zurubaberi akabuta na'bandi bagala bataanu, Hashuba, na Oheeri, na Berekiya, na
Hasadiya, na Yushabu-Heseedi.
21 Ulya Hananiya anabuta Pelatiya, na Yeshaya. Yeshaya naye, anabuta Refaya. Refaya
naye, anabuta Harinaani. Harinaani naye, anabuta Hobadiya. Hobadiya naye, anabuta
Sekaniya.
22 Sekaniya naye, anabuta Shemaya. Uyo Shemaya akabuta Hatushi, na Higaari, na
Bariya, na Nyariya, na Safaati. Booshi kuguma, bâli balindatu.
23 Bagala Nyariya, bâli bashatu: Heryonaayi, na Hezekiya, na Hazirikamu.
24 Uyo Heryonaayi akabuta abagala balinda: Hodavya, na Heryashibu, na Pelaya, na
Hakubu, na Yohanani, na Delaya, na Hanani.

4

Aba mwi'kondo lya Yuda

1 Yuda akabuta Pereesi, na Hesirooni, na Karimi, na Huuri, na Shobaali.
2 Shobaali naye anabuta Raya. Raya naye, anabuta Yahaati. Yahaati naye, anabuta
Ahumayi, na Lahadi. Yizo, zo mbaga za'Bazoora.
3-4 Ulya Huuri, ye wâli ifula ya Kalebu na mukaage Hefurata. Huuri ye wâli kirongoozi
we'Betereheemu. Âli busiri Hetamu, na Penweri, na Hezeeri. Hetamu naye, akabuta
Yezereheri, na Hishima, na Hidubashi. Bâli hiiti mwali wabo muguma, ye Hasireriponi.
Uyo Penweri anabuta Gedoori. Uyo Hezeeri naye, anabuta Husha.
5 Hashuuri úkatondeera akaaya ke'Tekowa, âli yaziri abakazi babiri, Hela, na Nara.
6 Nara anamúbutira abagala bana: Ahuzaamu, na Hefeeri, na Temeni, na Ha-
hashitaari.
7 Hela anamúbutira Zereeti, na Shohaari, na Hetinaani,
8 na Hakoozi. Hakoozi naye, anabuta Hanubu, na Zobeba. Ye wanâli shokuluza
wa'makondo ga Hareeri mugala Harumu.
9 Hâli umundu muguma, iziina lyage Yabeeshi, munalushaagwa ukuhima beene wabo
booshi. Nyina akamúyinika iziina lyage, mukuba akamúbuta ku bulyanirwe bweneene.
10 Uyo Yabeeshi anatakira Rurema wa'Bahisiraheeri kwokuno: «Nakuyinginga,
ungashaanire, unayushuule imbibi zaani. Ukuboko kwawe, kukizi ba kuguma na naani.
Ne'kyanya ngaaba ndi imbere li'gambo libi, unakizi ndanga, gira ndakizi lyanirwa.»
Ngiisi kwo akahuuna Rurema, kwo Rurema akanamúgirira.

† **3:5 3.5** 2 Samweri 11.3.

11 Kelubi, mwene wabo Shuha, akabuta Mehiri. Mehiri naye, anabuta Heshitooni.
12 Heshitooni anabuta Beeti-Rafa, na Paseya, na Tehina. Tehina naye, ye katondeera akaaya ke'Hirinahaashi. Yabo, bâli batuulaga be'Reka.
13 Bagala Kenaazi, bâli Hotinyeri, na Seraya. Bagala Hotinyeri, bâli Hatati, na Mehonotayi.
14 Mehonotayi anabuta Hofura. Uyo Seraya naye, anabuta Yohabu. Yohabu naye ye kayubaka mu Ndekeera ya'Banaluganda. Na íbitumiri yaho handu hâli haabirwi yiryo iziina, bwo booshi ábâli hatuuziri, bâli banaluganda.
15 Bagala Kalebu mugala Yefune, bâli Hiru, na Hela, na Naama. Mugala Hela, ye wâli Kenaazi.
16 Bagala Yehaleeri, bâli Ziifu, na Ziifa, na Tiriya, na Hasareeri.
17-18 Bagala Hizira bâli, Yeteeri, na Mereedi, na Hefeeri, na Yalooni. Mereedi anayanga Bitya munyere mwami we'Miisiri, anamúbutira Miryamu, na Samayi, na Hishiba. Uyo Hishiba, ye katondeera akaaya ke'Heshitemwa. Mereedi âli hiiti ugundi Muyahudi-kazi. Uyo gundi, anamúbutira Yereedi (ye katondeera akaaya ke'Gedoori), na Hebeeri (ye katondeera akaaya ke'Sooko), na Yekutyeri (ye katondeera akaaya ke'Zanwa).
19 Hodiya anayanga mwali wa Nahamu. Na mwi'kondo lyage, mwanalyoka umulala gwa'Bagarimi, abatuulaga ba mu kaaya ke'Kehila, kiri no'mulala gwa'Bamakaati, abatuulaga ba mu kaaya ke'Heshitemwa.
20 Bagala Simooni, bâli Hamunooni, na Rina, na Beni-Hanani, na Tilooni. Hishi akabuta Zoheeti, na Beni-Zoheeti.

Aba mwi'kondo lya Sheela mugala Yuda

21 Ulya Sheela mugala Yuda, bagala baage bâli Heeri (ye katondeera akaaya ke'Leka), na Lahada (ye katondeera akaaya ke'Maresha), ni'kondo lya'bahaazi be'mirondo ye'kitaani, ábâli tuuziri mu kaaya ke'Beeti-Hashibeya.
22 Uyo Sheela anabuta na Yokimu, na'batuulaga ba mu kaaya ke'Kozeba, na Yohaashi, na Sarafu. Bo bâli twaziri iyo munda i Mohabu, kiri ne'Lehemu. (Iyi myazi, iri ya kare bweneene.)
23 Yaba bagala Sheela, bo babumbi, banâli tuuziri mu kaaya ke'Netayimu, na'ke'Gedera. Banâli kizi kolera yo mwami.

Aba mwi'kondo lya Simyoni

24 Simyoni akabuta Nemweri, na Yamini, na Yaribu, na Zeera, na Sahuli.
25 Sahuli naye, anabuta Salumu. Salumu naye, anabuta Mibusamu. Mibusamu naye, anabuta Mishima.
26 Mishima naye, anabuta Hamweri. Hamweri naye, anabuta Zakuri. Zakuri naye, anabuta Shimeyi.
27 Shimeyi akabuta abagala ikumi na ndatu, na'banyere ndatu. Haliko, beene wabo batakabuta bweneene, kyanatuma imbaga yage itayushuuka ngo'mulala gwa'Bayuda.
28 Yabo baana ba Shimeyi, bâli tuuziri i Beeri-Sheba, ne'Molada, ne'Hazaari-Shwali,
29 ne'Biriha, ne'Hezemu, ne'Toladi,
30 ne'Betweri, ne'Horima, ne'Zikilaagi,
31 ne'Beeti-Makabooti, ne'Hazaari-Susimu, ne'Beeti-Biiri, ne'Sharayimu. Yutwo twaya, twâli mu butwali bwabo, halinde ukuhisa ku kyanya kyo'mwami Dahudi.
32 Twâli no'tundi twaya twe'butambi. Hâli na'kaaya ke'Hetamu, na'ke'Hayini, na'ke'Rimooni, na'ke'Tokeni, na'ke'Hashani,
33 kuguma no'tundi twaya twe'butambi, halinde i Baali.* Yikyo, kyo kyâli kihugo kyabo. Na yago maziina, go gâli mayandike mu kitaabo kye'mbaga yabo.
34 Yaba bashosi bo bâli bimangizi ba'makondo gaabo: Meshobabu, na Yamireki, na Yosha mugala Hamaziya,
35 na Yuheeri, na Yehu (yishe ye Yoshibya, na shokulu wage ye Seraya, na shokuluza wage ye Hashyeri),
36 na Heryonaayi, na Yakoba, na Yeshohaya, na Hasaya, na Hadyeri, na Yesimyeri, na Benaya,
37 na Ziiza (mugala Shiifi, mwijukulu Halooni, wa mwi'kondo lya Yedaya, na Simuri na Shemaya).
38 Yabo booshi, bo bâli bimangizi ba'makondo gaabo. Imbaga zaabo, zikayushuuka bweneene.
39 Banakwira halinde kwi'rembo lya'kaaya ke'Gedoori, uluhande lwe'sheere ye'ndekeera, mu kuloogeza ibibuzi byabo indagiriro.

---

* **4:33 4.28-33** Yoshwa 19.2-8.

40 Iyo munda, bakalonga ye'ndagiriro nyingi, yanâli kizi yera bweneene. Yikyo kihugo,
kyâli yajabusiri, kyanâli mwo'munyerere no'mutuula.
Ubwa mbere, Abahaamu bo bâli tuuziri mu kihugo kye'Gedoori.
41 Haliko, mu butwali bwa mwami Hezekiya we'Buyuda, bakulu ba Simyoni,
bakayingira mwo, banashereeza ishumbi za'Bahaamu, ne'za'Bamehuni, banabaminika
lwoshi, halinde zeene. Banahagaaza, bwe'ndagiriro zâli nyingi ku bibuzi byabo.
42 Abasimyoni magana gataanu banagenda, halinde ku mugazi i Seyiri. Bâli rongwirwi
na bagala Hishi, kuli kudeta Pelatiya, na Nyariya, na Refaya na Huzyeri.
43 Balya Basimyoni, iri bakahikaga iyo munda, banagwana Abahamareki ábâli ki riiri
yo, banagendi bayita booshi, banahatuula halinde zeene.

5

Aba mwi'kondo lya Rubeni

1 Rubeni, ye wâli ifula ya Hisiraheeri. Kundu kwokwo, akateeza yishe ishoni, mu
kumenyana na muka yishe. Uyo Rubeni âli agaharuurwa nga fula.* Si ubuhyane bwage
bwe'fula, bukahaabwa abaana ba Yusefu.
2 Umulala gwa'Bayuda, gwo gukayiji himba ukuhima iyabo milala. Na mu kati kaabo,
mwo mukalyoka umutwali. Kundu kwokwo, ubuhyane bwe'fula, bwâli haabirwi Yusefu.
3 Uyo Rubeni, ye wâli fula ya Hisiraheeri. Bagala Rubeni, bâli Hinoki, na Paalu, na
Hesirooni, na Karimi.
4 Aba mwi'kondo lya Yuheeri, bâli Shemaya. Shemaya naye, anabuta Googi. Googi
naye, anabuta Shimeyi.
5 Shimeyi naye, anabuta Mika. Mika naye, anabuta Raya. Raya naye, anabuta Baali.
6 Baali naye, anabuta Beera. Beera ye wâli mutwali wa'Barubeni, ikyanya bakabungis-
ibwa mu mahanga na mwami Tigilati-Pireseeri we'Hasuriya.
7 Abimangizi ba yaga makondo, bakatondobolwa mu kitaabo kye'bibusi byo'mulala
gwa Rubeni. Yehiyeri ye wâli mukulu. Hâli na Zakariya,
8 na Beela mugala Hazaazi mwijukulu Shema, wa mwi'kondo lya Yuheeri.
Yabo bandu, ngiisi ho bâli tuuziri, hâli lyokiiri i Haroweri halinde i Nebo, ne'Baali-
Mehoni.
9 Na bwe'bitugwa byabo byâli mali yushuuka bweneene, kyanatuma bagashabukira
uluhande lwe'sheere, halinde ku ndondeko yi'shamba iryâli hisiri ku lwiji Hefuraati.
10 Ku kyanya mwami Sahuli âli twaziri, umulala gwa Rubeni gukagira izibo
na'Bahagaari, gwanabayita. Kwokwo, gwanagaaza ikihugo kyabo kyoshi uluhande
lwe'sheere lwe'Giryadi, gwanatuula mwo.

Aba mwi'kondo lya Gaadi

11 Umulala gwa Gaadi gwâli bibikiinwi no'mulala gwa Rubeni imbembe ye'kihugo
kye'Bashaani, halinde isheere ye'Saleka.
12 Iyo munda i Bashaani, umulala gwa Yuheeri gwo gwâli mukulu, hanakulira umulala
gwa Safanu, no'gwa Yanayi, no'gwa Shafaati.
13 Beene wabo, ukukulikirana na'makondo gaabo, kwo bâli balinda, hâli Mikaheeri,
na Meshulamu, na Sheeba, na Yorayi, na Yakani, na Ziya, na Hebeeri.
14 Yabo booshi, bâli bagala Habihahiri mugala Huuri. Huuri âli mugala Yarwa. Yarwa
naye, âli mugala Giryadi. Giryadi naye, âli mugala Mikaheeri. Mikaheeri naye, âli
mugala Yeshishayi. Yeshishayi naye, âli mugala Yado. Yado naye, âli mugala Buuzi.
15 Mu yago makondo, Ahi ye wâli mukulu. Âli mugala Habudyeri, na mwijukulu
Guuni.
16 Yabo Bagaadi bâli tuuziri uluhande lwe'Giryadi, mu Bashaani no'twaya twamwo,
kiri na mu ndagiriro zooshi ze'Sharooni.
17 Yabo bandu booshi, bakayandikwa mu bitaabo, mu butwali bwa mwami Yotamu
we'Buyuda, na mu butwali bwa mwami Yerobwamu wa'Bahisiraheeri.

Imilala yo'luhande lwe'mbembe lwe'Yorodaani

18 Umulala gwa Rubeni, no'gwa Gaadi, ne'kimaanye kyo'gwa Manaasi, yâli
mwe'bikalage bya'basirikaani bihumbi makumi gana na bina na magana galinda na
makumi galindatu. Yabo basirikaani bâli hagasiri isiribo ne'ngooti, banâli beeshu mu
kufwora imiheto.
19 Bakagira izibo no'mulala gwa'Bahagaari, no'gwa'Bayeturi, no'gwa'Banafisi,
no'gwa'Banodabu.

---

* **5:1 5.1** Ndondeko 35.22; 49.3-4.

20 Bakalangaalira Rurema, iri banamúhuuna kwo abatabaale. Amahuuno gaabo,
anagayuvwa, anabiika Abahagaari mu maboko gaabo kuguma na'biira baabo.
21 Bananyaga ingamiya bihumbi makumi gataanu, ne'bibuzi magana gabiri na
makumi gataanu, na bapunda bihumbi bibiri, banatwala na'bandu bihumbi igana
imbohe.
22 Na bwo yiryo izibo lyâli lya Rurema, kyanatuma bagayita abagoma bingi bweneene,
banagenderera ukutuula mu yikyo kihugo, halinde ku kyanya bakatwalwa imbohe i
mahanga.

Ikimaanye kya'ba mwi'kondo lya Manaasi

23 Abandu be'kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi bâli tuuziri mu kihugo kye'Bashaani.
Umuharuuro gwabo, gwanayushuuka bweneene, banashabukira uluhande lwe'muga,
halinde i Baali-Herimooni, ne'Seniiri, na ku mugazi Herimooni.
24 Yaba bo bâli bimangizi ba'makondo gaabo: Hefeeri, na Hishi, na Heryeri, na
Haziryeri, na Yeremiya, na Hodavya, na Yadyeri. Yabo bimangizi booshi, bâli bikalage
bya'basirikaani, banâli kizi longa ulushaagwa bweneene.
25 Kundu kwokwo, banahuna imbere lya Rurema wa bashokuluza baabo. Bakayi-
gira nga bashule mu kuyikumba imigisi ya'bandu ba yibyo bihugo byo Rurema
akabaminikira.
26 Kwokwo, Rurema wa'Bahisiraheeri anahidika mwami Puuli we'Hasuriya (irindi
iziina lyage ye Tigilati-Pireseeri), anayiji shereeza ikihugo kyabo. Uyo mwami
anabungiisa beene Rubeni, na beene Gaadi, ne'kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi,
anabatwala i mahanga. Bakatwalwa iyo munda i Hala, ne'Habori, ne'Hara, kiri na iwa
lwiji Gozani. Ne'yo munda, yo baki tuuziri halinde zeene.

Aba mwi'kondo lya Laawi

27 Bagala Laawi, bâli Girishooni, na Kohaati, na Meraari.
28 Uyo Kohaati, bagala baage bâli Hamuramu, na Hishaari, na Heburooni, na Huzyeri.
29 Uyo Hamuramu, abaana baage bâli Harooni, na Musa, na Miryamu. Uyo Harooni,
bagala baage bâli Nadabu, na Habihu, na Heryazaari, na Hitamaari.
30 Heryazaari akabuta Finehaasi. Finehaasi naye, anabuta Habishuwa.
31 Habishuwa naye, anabuta Buuki. Buuki naye, anabuta Hushi.
32 Hushi naye, anabuta Zerahiya. Zerahiya naye, anabuta Merayoti.
33 Merayoti naye, anabuta Hamariya. Hamariya naye, anabuta Ahituubu.
34 Ahituubu naye, anabuta Saadoki. Saadoki naye, anabuta Ahimaazi.
35 Ahimaazi naye, anabuta Hazariya. Hazariya naye, anabuta Yohanani.
36 Yohanani naye, anabuta Hazariya. Uyo Hazariya âli mugingi mu nyumba ya
Nahano, irya yo mwami Sulumaani akayubaka iyo munda i Yerusaleemu.
37 Hazariya naye, anabuta Hamariya. Hamariya naye, anabuta Ahituubu.
38 Ahituubu naye, anabuta Saadoki. Saadoki naye, anabuta Shalumu.
39 Shalumu naye, anabuta Hirikiya. Hirikiya naye, anabuta Hazariya.
40 Hazariya naye, anabuta Seraya. Seraya naye, anabuta Yozadaki.
41 Uyo Yozadaki anatwalwa imbohe i mahanga, ku kyanya Nahano akatwala abandu
be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu, mu kukoleesa mwami Nebukandeneza.

6

Imilala ya'Balaawi

1 Bagala Laawi, bâli Girishoomu, na Kohaati, na Meraari.
2 Uyo Girishoomu, bagala baage bâli Libuuni, na Shimeyi.
3 Uyo Kohaati, bagala baage bâli Hamuramu, na Hishaari, na Heburooni, na Huzyeri.
4 Uyo Meraari, bagala baage bâli Maali, na Muushi. Yaba, bo ba mwi'kondo lya Laawi,
ukukulikirana na bashokuluza baabo.
5 Girishoomu akabuta Libuuni. Libuuni naye, anabuta Yahaati. Yahaati naye, anabuta
Zima.
6 Zima naye, anabuta Yoha. Yoha naye, anabuta Hido. Hido naye, anabuta Zeera.
Zeera naye, akabuta Yeraterayi.
7 Ulya Kohaati akabuta Haminadabu. Haminadabu naye, anabuta Koora. Koora naye,
anabuta Hasiri.
8 Hasiri naye, anabuta Herikana. Herikana naye, anabuta Hebyasafu. Hebyasafu naye,
anabuta Hasiri.
9 Hasiri naye, anabuta Tahati. Tahati naye, anabuta Huryeri. Huryeri naye, anabuta
Huziya. Huziya naye, anabuta Sahuli.

10 Herikana akabuta Hamasaayi, na Ahimooti. Ahimooti naye, anabuta Herikana.
11 Herikana naye, anabuta Zofayi. Zofayi naye, anabuta Nahati.
12 Nahati naye, anabuta Heryabu. Heryabu naye, anabuta Yerohaamu. Yerohaamu naye, anabuta Herikana.
13 Bagala Samweri, bâli Yuheeri, ifula yage, na Habiya, mulumuna wage.
14 Ulya Meraari akabuta Maali. Maali naye, anabuta Libuuni. Libuuni naye, anabuta Shimeyi. Shimeyi naye, anabuta Huza.
15 Huza naye, anabuta Shimeya. Shimeya naye, anabuta Hagya. Hagya naye, anabuta Hasaya.

Abimbi ba mu nyumba ya Nahano

16 Ikyanya Akajumba ke'Kihango kakabiikwa mu nyumba ya Nahano, yaba bo bandu mwami Dahudi akaheereza umukolwa gwo'kuyimba.
17 Bâli kizi yimba imbere li'heema lye'mihumaanano, halinde ku kyanya mwami Sulumaani akayubaka inyumba ya Nahano iyo munda i Yerusaleemu. Bâli kizi kola bwija, ukukulikirana ne'maaja zo bakahaabwa.
18 Yaba, bo bandu ábâli kizi kola, kuguma na bagala baabo: Hemani âli mwimbi, anâli lyosiri mwi'kondo lya Kohaati.* Uyo Hemani âli mugala Yuheeri. No'yo Yuheeri âli mugala Samweri.
19 No'yo Samweri âli mugala Herikana. No'yo Herikana âli mugala Yerohaamu. No'yo Yerohaamu âli mugala Heryeri. No'yo Heryeri âli mugala Toha.
20 No'yo Toha âli mugala Suufu. No'yo Suufu âli mugala Herikana. No'yo Herikana âli mugala Mahaati. No'yo Mahaati âli mugala Hamasaayi.
21 No'yo Hamasaayi âli mugala Herikana. No'yo Herikana âli mugala Yuheeri. No'yo Yuheeri âli mugala Hazariya. No'yo Hazariya âli mugala Sefaniya.
22 No'yo Sefaniya âli mugala Tahati. No'yo Tahati âli mugala Hasiri. No'yo Hasiri âli mugala Hebyasafu. No'yo Hebyasafu âli mugala Koora.
23 No'yo Koora âli mugala Hishaari. No'yo Hishaari âli mugala Kohaati. No'yo Kohaati âli mugala Laawi. No'yo Laawi âli mugala Hisiraheeri.
24 Uyo Hemani, umutabaazi wage ye wâli Hasafu. Uyo Hasafu âli mugala Berekiya. No'yo Berekiya âli mugala Shimeya.
25 No'yo Shimeya âli mugala Mikaheeri. No'yo Mikaheeri âli mugala Baseya. No'yo Baseya âli mugala Malikiya.
26 No'yo Malikiya âli mugala Hetini. No'yo Hetini âli mugala Zeera. No'yo Zeera âli mugala Hadaya.
27 No'yo Hadaya âli mugala Hetani. No'yo Hetani âli mugala Zima. No'yo Zima âli mugala Shimeyi.
28 No'yo Shimeyi âli mugala Yahaati. No'yo Yahaati âli mugala Girishoomu. No'yo Girishoomu âli mugala Laawi.
29 Uyo Hemani âli no'gundi mutabaazi, Hetani wa mwi'kondo lya Meraari. Uyo Hetani âli mugala Kiishi. No'yo Kiishi âli mugala Habudi. No'yo Habudi âli mugala Maluki.
30 No'yo Maluki âli mugala Hashabya. No'yo Hashabya âli mugala Hamaziya. No'yo Hamaziya âli mugala Hirikiya. No'yo Hirikiya âli mugala Hamushi.
31 No'yo Hamushi âli mugala Baani. No'yo Baani âli mugala Shemeeri.
32 No'yo Shemeeri âli mugala Maali. No'yo Maali âli mugala Muushi. No'yo Muushi âli mugala Meraari. No'yo Meraari âli mugala Laawi.
33 Abaabo Balaawi, bâli haabirwi igindi mikolwa mwi'heema lye'mihumaanano, ho Rurema âli tuuziri.

Ibibusi bya Harooni

34 Harooni naaho, na'ba mwi'kondo lyage, bo bâli bagingi. Bâli kizi tanga amatuulo ge'bitugwa ku katanda ko'kugasiriigiza kwo, banatange no'mubadu ku katanda kaagwo. Banâli kizi kola imikolwa yoshi íyâli loziri Ahandu Heeru Bweneene. Banâli kizi tangira Abahisiraheeri amatuulo hi'gulu lyo'kukoga ibyaha byabo. Yibyo byoshi, bakabigira nga kwo Musa umukozi wa Rurema, akabayereka.
35 Yuku, kwo kutondobolwa kwa'bandu ba mwi'kondo lya Harooni: Harooni akabuta Heryazaari. Heryazaari naye, anabuta Finehaasi. Finehaasi naye, anabuta Habishuwa.
36 Habishuwa naye, anabuta Buuki. Buuki naye, anabuta Hushi. Hushi naye, anabuta Zerahiya.
37 Zerahiya naye, anabuta Merayoti. Merayoti naye, anabuta Hamariya. Hamariya naye, anabuta Ahituubu.

---

* **6:18 6.18** Kulyoka 6.16-19.

38 Ahituubu naye, anabuta Saadoki. Saadoki naye, anabuta Ahimaazi.

Utwaya twa'Balaawi

39 Beene Harooni bakahaabwa yutu twaya, na bino bihugo: Mu makondo gaabo, beene
Kohaati, bo bakayakiira umutuli gwa mbere, ukukulikirana ne'kibare kyabo.
40 Bakahaabwa akaaya ke'Heburooni mu kihugo kye'Buyuda, kuguma ne'ndagiriro
ízâli kazungulusiri.
41 Haliko, imbingiro zaako za hala, bakaziheereza Kalebu mugala Yefune.
42 Beene Harooni bakahaabwa yutu twaya, kuguma ne'ndagiriro: akaaya
ke'Heburooni (ko kaaya ko'kutibitira mwo), na'ke'Ribuna, na'ke'Yatiiri,
na'ke'Heshitemwa,
43 na'ke'Hireni, na'ke'Debiiri,
44 na'ke'Hashani, na'ke'Beeti-Shemeeshi.
45 Na mu kihugo kya Binyamiini, banahaabwa akaaya ke'Gibyoni, na'ke'Geba,
na'ke'Halemeeti, na'ke'Hanatooti, kuguma ne'ndagiriro zaatwo. Utwaya twoshi two
bakahaabwa, ukukulikirana ne'mbaga zaabo, twâli ikumi na tushatu.
46 Mu kyekyo kibare, abandi ba mu gwogwo mulala gwa Kohaati, nabo banahaabwa
utwaya ikumi, mu twaya twa Hifurahimu, na mu twa Daani, na ku kimaanye kya
Manaasi.†
47 Abagirishoomu nabo, banahaabwa utwaya ikumi na tushatu, mu kutaara ikibare
ukukulikirana ne'mbaga zaabo. Yutwo twaya, twâli riiri mu twa Hisakaari, na mu twa
Hasheeri, na mu twa Nafutaali, na ku kimaanye kya'Manaasi, mu kihugo kye'Bashaani.
48 Abameraari banahaabwa utwaya ikumi na tubiri mu kihugo kya Rubeni, na mu kya
Gaadi, na mu kya Zabulooni, mu kutaara ikibare ukukulikirana ne'mbaga zaabo.
49 Abahisiraheeri bakaheereza Abalaawi yutwo twaya twoshi, gira bakizi tutuula mwo,
banabaheereza ne'ndagiriro zaatwo.
50 (Utwaya nga kwo twatondobolwa yaho ha lugulu, ikihugo kya Yuda, ne'kya Simyoni,
ne'kya Binyamiini, bikagabulwa ku Balaawi mu kutaara ikibare.)
51 Abakohaati bakahaabwa utundi twaya, kuguma ne'ndagiriro zaatwo mu mulala
gwa Hifurahimu.
52 Bakahaabwa akaaya ke'Shekemu (ko kaaya ko'kutibitira mwo, mu kihugo
kye'migazi ya Hifurahimu), na'kaaya ke'Gezeeri,
53 na'ke'Yokimaamu, na'ke'Beeti-Horoni,
54 na'ke'Hayalooni, na'ke'Gaati-Rimooni.
55 Abandi Bakohaati bakahaabwa akaaya ke'Haneeri, na'ke'Birehamu, twa mu
kimaanye kya Manaasi, kuguma ne'ndagiriro zaatwo.
56 Abagirishoomu bakahaabwa yutu twaya kuguma ne'ndagiriro zaatwo: mu
kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi bakahaabwa akaaya ke'Golani mu Bashaani,
na'ke'Hashitarooti.
57 Na mu mulala gwa Hisakaari, bakahaabwa akaaya ke'Kedeeshi, na'ke'Daberati,
58 na'ke'Ramooti, na'ke'Hanemu.
59 Na mu mulala gwa Hasheeri, bakahaabwa akaaya ke'Mashaali, na'ke'Habudooni,
60 na'ke'Hukooki, na'ke'Rehobu.
61 Na mu mulala gwa Nafutaali, bakahaabwa akaaya ke'Kedeeshi mu poroveesi
ye'Galilaaya, na'ke'Hamooni, na'ke'Kiryatayimu.
62 Abameraari (kuli kudeta Abalaawi ábasigiiri) bakahaabwa yutu twaya kuguma
ne'ndagiriro zaatwo: Mu mulala gwa Zabulooni, bakahaabwa akaaya ke'Rimooni
na'ke'Taboori.
63 Na mu mulala gwa Rubeni, uluhande lwe'sheere lwo'lwiji Yorodaani, hoofi na'kaaya
ke'Yeriko, bakahaabwa akaaya ke'Bezeeri ákali mu kihugo kye'migazi, na'ke'Yahasa,
64 na'ke'Kedemooti, na'ke'Mefaati.
65 Na mu mulala gwa Gaadi, bakahaabwa akaaya ke'Ramooti-Giryadi,
na'ke'Mahanayimu,
66 na'ke'Heshibooni, na'ke'Yazeeri.

7

Aba mwi'kondo lya Hisakaari

1 Hisakaari akabuta abagala bana, Toola, na Puwa, na Yashubu, na Shimurooni.
2 Uyo Toola, bagala baage bâli Hushi, na Refaya, na Yeryeri, na Yahimayi, na Hibusamu,
na Semweri. Yabo bagala baage, bâli bimangizi be'mbaga zaabo. Ku kyanya kyo'butwali

† **6:46 6.46** Yoshwa 21.5.

bwa mwami Dahudi, yabo Batoola ábâli kizi gira izibo, bâli bihumbi makumi gabiri na
bibiri na magana galindatu.
3 Mugala Hushi ye wâli Hisirahiya. Bagala Hisirahiya, bâli Mikaheeri, na Hobadiya,
na Yuheeri, na Hisiya. Ngiisi muguma wabo âli mukulu we'mbaga.
4 Abashosi ábâli kizi gira izibo, bâli bihumbi makumi gashatu na ndatu. Mukuba, bâli
kizi yanga abakazi bingi, banabute na'baana bingi bweneene.
5 Yabo beene Hisakaari, abandu booshi ábâli kizi gira izibo, ábakayandikwa mu
bitaabo byabo, bâli bihumbi makumi galimunaana na birinda.

Aba mwi'kondo lya Binyamiini

6 Binyamiini naye, akabuta abagala bashatu: Beela, na Bekeeri, na Yedyaheeri.
7 Uyo Beela, bagala baage bâli bataanu: Heziboоni, na Hushi, na Huzyeri, na
Yeremooti, na Hiri. Yabo bo bâli bakulu be'mbaga zaabo. Na ábâli kizi gira izibo,
ábakayandikwa mu bitaabo byabo, bâli bihumbi makumi gabiri na bibiri na makumi
gashatu na bana.
8 Uyo Bekeeri, bagala baage bâli Zemira, na Yohaashi, na Heryezeeri, na Heryonaayi,
na Homuri, na Yeremooti, na Habiya, na Hanatooti, na Halemeeti. Yabo booshi, bâli ba
mu kibusi kya Bekeeri.
9 Mu kitaabo kyabo, mukayandikwa abakulu be'mbaga zaabo. No'muharuuro gwa
ábâli kizi gira izibo, bâli bihumbi makumi gabiri na magana gabiri.
10 Uyo Yedyaheeri, mugala wage ye wâli Birihaani. Bagala Birihaani, bâli Yehushi, na
Binyamiini, na Ehuudu, na Kinaana, na Zetaani, na Tarasisi, na Ahishahaari.
11 Yabo booshi, bâli bimangizi be'mbaga zaabo. Na ábâli ibiringiini ukugenda
mwi'zibo, bâli bihumbi ikumi na birinda na magana gabiri.
12 Hiri ye wâli shokuluza wa'Basupiimu, na'Bahupimu. Na Aheeri, ye wâli shokuluza
wa'Bahushimu.

Aba mwi'kondo lya Nafutaali

13 Nafutaali naye, bagala baage bâli Yahizeeri, na Guuni, na Yezeeri, na Salumu. Yabo
booshi, Biriha ye wâli nakulu.*

Aba mwi'kondo lya Manaasi

14 Manaasi naye, akabuta Hasiryeri, na Makiiri ku mukaage we'mbuga Umuharaamu-
kazi. Makiiri ye wâli shokuluza wa Giryadi.
15 Makiiri anayabiira mukaage mu Bahupimu, na mu Basupiimu. Iziina lya mwali
wage, ye wâli Maka. Uyo Makiiri, ugundi mugala wage ye wâli Selofehadi. Uyo
Selofehadi akabuta abanyere naaho.
16 Maka, muka Makiiri, anabuta umugala, iziina lyage ye Pereeshi. Iziina lya mwene
wabo Pereeshi, ye wâli Sereshi. Bagala Sereshi, bâli Hulamu, na Rakemu.
17 Mugala Hulamu âli Bedaani. Yabo booshi, bâli ba mu kibusi kya Giryadi mugala
Makiiri, mwijukulu Manaasi.
18 Hamo-Lekeeti, mwali wa Makiiri, anabuta Hishihodi, na Habyezeeri, na Maala.
19 Bagala Shemida, bâli Ahyana, na Shekemu, na Liki, na Hanihamu.

Aba mwi'kondo lya Hifurahimu

20 Hifurahimu akabuta Shuteela. Shuteela naye, anabuta Bereedi. Bereedi naye,
anabuta Tahati. Tahati naye, anabuta Heryada. Heryada naye, anabuta Tohaati.
21 Tohaati naye, anabuta Zabaadi. Zabaadi naye, akabuta Shuteela.
Uyo Hifurahimu anabuta na'bandi bagala babiri, Hezeeri, na Heryadi. Yabo bombi,
ikyanya bakagendi nyaga ingaavu za'batuulaga be'Gaati, banayitwa.
22 Yishe anabagandaara ku siku nyingi. Na beene wabo, banakizi yiji múholeeza.
23 Uyo Hifurahimu anashubi menyana na mukaage. Mukaage anaheeka inda, anabuta
umwana wo'butabana. Hifurahimu anamúyinika iziina Beriya, (kuli kudeta: malibu).
Mukuba abandu be'mbaga yage bakalonga amalibu.
24 Hifurahimu akabuta munyere wage, iziina lyage Seera. Uyo, ye kayubaka utwaya
twe'Beeti-Horoni, twe'lugulu na twi'fwo. Akayubaka na'ke'Huzeni-Seera.
25 Uyo Hifurahimu akabuta kwakundi Refa. Refa naye, anabuta Resheefi. Resheefi
naye, anabuta Teela. Teela naye, anabuta Tahaani.
26 Tahaani naye, anabuta Ladani. Ladani naye, anabuta Hamihudi. Hamihudi naye,
anabuta Herishama.
27 Herishama naye, anabuta Nuuni. Nuuni naye, anabuta Yoshwa.

---

* **7:13 7.13** *Biriha* muka Yakobo we'mbuga, anamúbutira Daani na Nafutaali.

28 Beene Hifurahimu bâli tuuziri i Beteeri, no'tundi twaya twe'butambi. Ne'mbande
ze'sheere, bâli tuuziri i Narani. Na ze'muga, bâli tuuziri mu kaaya ke'Gezeeri, kuguma
no'tundi twaya twatwo. Bâli tuuziri na mu kaaya ke'Shekemu no'twaya twamwo,
halinde ukuhisa mu kaaya ke'Haya no'tundi twaya twamwo.
29 Beene Yusefu bâli tuuziri kwakundi mu twaya útâli ku mbibi za Manaasi, akaaya
ke'Beeti-Shehani, na'ke'Tanaaki, na'ke'Megido, na'ke'Doori.

Aba mwi'kondo lya Hasheeri

30 Hasheeri naye, bagala baage bâli Himuna, na Hishiva, na Hishivi, na Beriya, na
mwali wabo muguma, iziina lyage ye Seera.
31 Uyo Beriya, bagala baage bâli Hebeeri, na Malikyeri. Na Malikyeri âli yishe wa
Biriza-Hiti.
32 Uyo Hebeeri, bagala baage bâli Yafuleeti, na Shomeeri, na Hotamu, na mwali wabo
muguma, iziina lyage ye Shuwa.
33 Uyo Yafuleeti, bagala baage bâli Pasaaki, na Bimuhali, na Hashiwati.
34 Bagala Shomeeri, bâli Ahi, na Roga, na Yehuba, na Haraamu.
35 Uyo Shomeeri, bagala ba mwene wabo wa Heremu, bâli Sofa, na Himuna, na Sereshi,
na Hamali.
36 Uyo Sofa, bagala baage bâli Shuwa, na Harinefeeri, na Swari, na Beeri, na Himura,
37 na Bezeeri, na Hoodi, na Shaama, na Sirisa, na Hitirani, na Beera.
38 Bagala Yeteeri bâli Yefune, na Pishipa, na Hara.
39 Bagala Huula, bâli Hara, na Hanyeri, na Risiya.
40 Yabo booshi, bâli ba mwi'kondo lya Hasheeri. Bâli bimangizi be'mbaga zaabo. Na
kwakundi, bâli bikalage mwi'zibo, banâli birongoozi bya kahebuuza. Umuharuuro gwa
ábâli kizi gira izibo, ábakayandikwa mu bitaabo byabo, gwâli bihumbi makumi gabiri
na ndatu.

8

Aba mwi'kondo lya Binyamiini

1 Binyamiini naye, ifula yage ye wâli Beela. No'wa kabiri, ye Hashibeeri. No'wa
kashatu, ye Ahara.
2 No'wa kana, ye Noha. No'wa kataanu, ye Rafa.
3 Uyo Beela, bagala baage bâli Hadaari, na Gera, na Habihudi,
4 na Habishuwa, na Namaani, na Ahowa,
5 na Gera, na Sefufanu, na Huramu.
6 Bagala Ehuudu, bâli bimangizi be'mbaga za'batuulaga be'Geba. Si bakatwalwa
imbohe iyo munda i Manahati.
7 Na'maziina gaabo, gâli Namaani, na Ahiya, na Gera. Gera ye wâli yishe wa Huza, na
Ahihudi. Ye kanabarongoora ikyanya bakatwalwa i mahanga.
8 Saharayimu, ikyanya akaba keera ayimula bakaage Hushimu na Bara, anagendi tuula
mu kihugo kye'Mohabu.
9 Ha nyuma, anayanga ugundi mukazi ye Hodeeshi. Uyo Hodeeshi, anamúbutira
Yobaabu, na Sibya, na Mesha, na Malikamu,
10 na Yehuzi, na Sakiya, na Mirima. Yabo, bo bagala baage, banayiji ba bimangizi
be'mbaga zaabo.
11 Ulya Saharayimu, mukaage Hushimu âli múbutiiri abagala babiri: Habitubu, na
Heripaari.
12 Uyo Heripaari, bagala baage bâli Hebeeri, na Mishamu, na Semeedi. Uyo Semeedi,
ye kayubaka akaaya ke'Hono, na'ke'Loodi, kuguma no'twaya útutuzungulusiri.
13 Uyo Heripaari akabuta na Beriya, na Shema. Yabo bombi, bâli bimangizi be'mbaga
ízâli tuuziri mu kaaya ke'Hayalooni, banayimula abatuulaga be'Gaati.
14-16 Uyo Beriya, bagala baage bâli Ahiyo, na Shashaaki, na Yeremooti, na Zebadiya,
na Haraadi, na Hedeeri, na Mikaheeri, na Hishipa, na Yoha.
17-18 Bagala Hepaari, bâli Zebadiya, na Meshulamu, na Hiziki, na Hebeeri, na
Hishimerayi, na Hisiriya, na Yobaabu.
19-21 Bagala Shimeyi, bâli Yakimu, na Zikiri, na Zabeedi, na Herihenayi, na Siretayi, na
Heryeri, na Hadaya, na Beraya, na Simuriti.
22-25 Bagala Shashaaki, bâli Hishipani, na Hebeeri, na Heryeri, na Habudooni, na Zikiri,
na Hanani, na Hananiya, na Helamu, na Hanetotiya, na Hifedeya, na Penweri.
26-27 Bagala Yerohaamu, bâli Shamusherayi, na Shehariya, na Hataliya, na Yareshiya,
na Hiriya, na Zikiri.

28 Yabo booshi, bo bâli bimangizi be'mbaga zaabo, ukukulikirana ne'bibusi byabo.
Banâli tuuziri i Yerusaleemu.

Aba mwi'kondo lya mwami Sahuli

29 Yehiyeri ye shokuluza wa'batuulaga be'Gibyoni, ko na'kaaya âli tuuziri mwo.
Mukaage ye wâli Maka.
30 Ifula yage, ye wâli Habudooni. Abandi bagala baage, bâli Suuri, na Kishi, na Baali,
na Neeri, na Nadabu,
31 na Gedoori, na Ahiyo, na Zekeeri,
32 na Mikilooti, yishe wa Shimeya. Yabo kwakundi, bâli tuuziri i Yerusaleemu, hoofi
na'bandi bandu ba mu makondo gaabo.
33 Neeri akabuta Kishi. Kishi naye, akabuta Sahuli. Sahuli naye, akabuta Yonataani,
na Malikishuwa, na Habinadabu, na Heshibaali.
34 Uyo Yonataani, mugala wage ye wâli Meribu-Baali. Uyo Meribu-Baali naye, akabuta
Mika.
35 Bagala Mika, bâli Pitoni, na Meleeki, na Tereya, na Ahaazi.
36 Uyo Ahaazi akabuta Yehwada. Yehwada naye, anabuta Halemeeti, na Hazimaweti,
na Zimuri. Zimuri naye anabuta Mooza.
37 Mooza naye, anabuta Bineya. Bineya naye, anabuta Rafa. Rafa naye, anabuta
Heryasa. Heryasa naye, anabuta Hazeeri.
38 Uyo Hazeeri âli hiiti abagala balindatu: Hazirikamu, na Bokeru, na Hishimaheeri,
na Sehariya, na Hobadiya, na Hanani. Yabo booshi, bâli bagala Hazeeri.
39 Mwene wabo Hesheeki, naye anabuta ifula yage Hulamu. No'wa kabiri, ye Yehushi.
No'wa kashatu, ye Herifereeti.
40 Uyo Hulamu, bagala baage bâli bikalage bweneene bi'zibo, banâli bikalage mu
kufwora umuheto. Âli busiri abagala na'bijukulu bingi. Umuharuuro gwabo, bâli igana
na makumi gataanu.
Yabo booshi, bâli ba mwi'kondo lya Binyamiini.

9

1 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri booshi bâli kizi yandikwa, ukukulikirana ne'mbaga
zaabo, mu Kitaabo kya'magambo ga'baami be'Hisiraheeri.

Ábâli galukiiri mu mahanga

Abandu be'Buyuda batakaba bemeera imbere lya Rurema, kyanatuma bagatwalwa
imbohe halinde i Babeeri.
2 Ha nyuma, ikyanya Abahisiraheeri bakatangi galuka mu matongo ga mu twaya
twabo, bâli bagunda naaho. Bâli kuguma na'bagingi, na'Balaawi, na'bakozi ba mu
nyumba ya Nahano.*
3 Ngiisi ábakagendi tuula mu kaaya ke'Yerusaleemu, bâli lyosiri mu mulala
gwa'Bayuda, na mu gwa Binyamiini, na mu gwa Hifurahimu, na mu gwa Manaasi.
4 Mu mulala gwa'Bayuda, mwâli Hutayi mugala Hamihudi, na mwijukulu Homuri.
Homuri naye âli mugala Himuri, na mwijukulu Baani, ba mu kibusi kya Pereesi mugala
Yuda.
5 Mwi'kondo lya'Bashiilo, ifula yage ye wâli Hasaya, kuguma na bagala baage.
6 Mwi'kondo lya Zeera, mwâli Yeweri na bagala baage.
Abandu bo'mulala gwa'Bayuda ábâli tuuziri i Yerusaleemu, booshi bâli magana
galindatu na makumi galimwenda.
7 Mu mulala gwa Binyamiini, hâli Saalu mugala Meshulamu, mwijukulu Hodavya.
No'yo Hodavya âli mugala Hasenwa.
8 Hâli na Hibuneya mugala Yerohaamu, na Hela mugala Hushi, mwijukulu Mikiiri.
Hâli na Meshulamu mugala Shefatiya, mwijukulu Rehuweri. No'yo Rehuweri âli mugala
Hibuniya.
9 Yabo bandu, bo bâli bimangizi ba'makondo gaabo. Abandu bo'mulala gwa
Binyamiini ábâli tuuziri i Yerusaleemu, bâli magana galimwenda na makumi gataanu
na ndatu.

Abagingi ábâli tuuziri i Yerusaleemu

10 Mu bagingi ábâli tuuziri i Yerusaleemu, mwâli Yedaya, na Yoyaribu, na Yakiini.

---

* **9:2 9.2-3** Hizira 2.27; Nehemiya 7.72.

11 Hâli na Hazariya mugala Hirikiya, mwijukulu Meshulamu. No'yo Meshulamu, âli
mugala Saadoki, mwijukulu Merayoti. No'yo Merayoti, âli mugala Ahituubu, umukulu
we'nyumba ya Rurema.
12 Mu bandi bagingi ábakagaluka, mwâli na Hadaya mugala Yerohaamu, mwijukulu
Pashuuri. No'yo Pashuuri âli mugala Malikiya. Mwâli na Masayi mugala Hadyeri,
mwijukulu Yazera. No'yo Yazera, âli mugala Meshulamu, mwijukulu Meshiremiti. No'yo
Meshiremiti âli mugala Himeeri.
13 Yabo bagingi ábâli galukiiri i Yerusaleemu, bâli kihumbi na magana galinda na
makumi galindatu. Booshi bâli bimangizi be'mbaga zaabo, banâli bikalage. Bâli
haabirwi umukolwa gwo'kukizi kola mu nyumba ya Rurema.

Abalaawi ábâli galukiiri i Yerusaleemu

14 Abalaawi ábâli galukiiri i Yerusaleemu, bâli Shemaya mugala Hashubu, mwijukulu
Hazirikamu. No'yo Hazirikamu, âli mugala Hashabya, wa mwi'kondo lya Meraari.
15 Hâli na Bakibakaari, na Hereshi, na Galaali, na Matania mugala Mika, mwijukulu
Zikiri. No'yo Zikiri âli mugala Hasafu.
16 Hâli na Hobadiya mugala Shemaya, mwijukulu Galaali. No'yo Galaali âli mugala
Yedutuni. Hâli na Berekiya mugala Hasa, mwijukulu Herikana. Uyo Herikana âli tuuziri
mu twaya twe'Netofa.

Abalaliizi be'nyumba ya Nahano ábâli galukiiri i Yerusaleemu

17 Abalaliizi be'nyumba ya Nahano ábâli galukiiri i Yerusaleemu, bâli Salumu, na
Hakubu, na Talimooni, na Ahimaanu, na beene wabo. Uyo Salumu ye wâli mwimangizi
wabo.
18 Bâli mali biikwa, kwo bakizi langa Ulwivi lwa Mwami,† uluhande lwe'sheere. Yabo
bandu, bâli kizi laliira amarembo ge'shumbi za'Balaawi.
19 Salumu âli mugala Koore, mwijukulu Hebyasafu, wa mwi'kondo lya Koora. Yehe
na'baabo, bo bâli kizi langa irembo li'heema lye'mihumaanano, nga kwo bashokuluza
baabo bâli kizi lilanga mu shumbi ya Nahano.
20 Yaho keera, Finehaasi mugala Heryazaari, ye wâli mwimangizi wabo. Nahano, bâli
kizi yamanwa.
21 Ha nyuma, Zakariya mugala Meseremya, ye wâli kizi langa irembo li'heema
lye'mihumaanano.
22 Booshi ábakatoolwa kwo babe balaliizi bi'rembo lye'nyumba ya Nahano, bâli
magana gabiri ni'kumi na babiri. Bakayandikwa, ukukulikirana no'twaya two bakatuula
mwo. Bakabiikwa ku mikolwa yabo na mwami Dahudi, no'muleevi Samweri, gira bakizi
kola mu kati ko'bwemeera.
23 Yabo bandu, na'bandu ba mu bibusi byabo, bo bakabiikwa, gira bakizi langa inyiivi
ze'nyumba ya Nahano. (Ubwa mbere, yâli kizi buuzibwa iheema lye'mihumaanano.)
24 Yabo ábâli kizi langa inyiivi, bâli kizi biikwa ngiisi luhande, kuli kudeta uluhande
lwe'sheere, na lwe'muga, na lwe'kisaka, na lwe'mbembe.
25 Bâli kizi tabaalwa na beene wabo ábâli tuuziri mu bishoola. Ngiisi kyanya, bâli
haabirwi isiku zirinda-zirinda zo'kulaliira.
26 Mu yabo balaliizi, abimangizi baabo bana, bâli Balaawi. Yabo bo bakasikirizibwa
umukolwa gwo'kukizi langa ibisiika ne'bihinda bya mu nyumba ya Rurema.
27 Bâli kizi laala ha nyumba ya Rurema, iri banagilanga. Na kwakundi, bâli kizi yigula
inyiivi ngiisi lusiku shesheezi.
28 Baguma baabo, bâli yimangiiri ibikolanwa íbyâli kizi koleesibwa ku kyanya
kyo'kuyikumba. Bâli kwiriiri ukubiharuura ku kyanya kyo'kubihulusa, na ku kyanya
kyo'kubigalula.
29 Abandi baabo bakabiikwa, kwo bakizi langa ibirugu bya mu nyumba ya Nahano, kiri
ne'birugu byoshi bitaluule. Bâli kizi lola no'mushyano gwayo, ne'divaayi, na'mavuta,
no'mubadu, na'malaasi.
30 Haliko, umukolwa gwo'kufusha amalaasi, gwâli kizi girwa na'bagingi.
31 Umulaawi muguma, iziina lyage ye Matitiya, ye wâli fula ya Salumu, wa mwi'kondo
lya Koora. Ye wâli yimangiiri abandu bo'kulingaania ibitumbula byo'kutanga ituulo.
32 Abandi beene Kohaati, bâli no'mukolwa gwo'kulingikania imikate íyâli kizi tangwa
imwa Rurema ngiisi lusiku lwe'Sabaato.
33 Abandi bimangizi mu Balaawi, bâli yimangiiri bye'nyimbo. Bâli tuuziri mu bisiika
biguma bya mu nyumba ya Rurema, batanâli kwaniini ukugira igindi mikolwa yoshi,
bwo bâli kizi kola bushigi ni'zuuba.

---

† **9:18 9.18** *Ulwivi lwa mwami* lwivi lwe'sheere imunda mwami âli kizi lenga.

34 Yabo Balaawi booshi, bo bâli bimangizi ba'makondo gaabo, nga kwo bakayandikwa.
Booshi bâli tuuziri i Yerusaleemu.

Aba mwi'kondo lya Sahuli

35 Yehiyeri ye shokuluza wa'batuulaga be'Gibyoni, ko na'kaaya âli tuuziri mwo. Na
mukaage ye wâli Maka.
36 Ifula yage, ye wâli Habudooni. Abandi bagala baage bâli Suuri na Kishi, na Baali,
na Neeri, na Nadabu,
37 na Gedoori, na Ahiyo, na Zakariya, na Mikilooti.
38 Uyo Mikilooti akabuta Simehamu. Aba mu bibusi byabo, nabo bâli tuuziri i
Yerusaleemu hoofi na'bandi bandu ba mu makondo gaabo.
39 Uyo Neeri akabuta Kishi. Kishi naye, akabuta Sahuli. Sahuli naye, akabuta
Yonataani, na Malikishuwa, na Habinadabu, na Heshibaali.
40 Uyo Yonataani, mugala wage ye wâli Meribu-Baali. Meribu-Baali naye, akabuta
Mika.
41 Mika naye, anabuta Pitoni, na Meleeki, na Tareya, na Ahaazi.
42 Uyo Ahaazi akabuta Yara. Yara naye, anabuta Halemeeti, na Hazimaweti, na Zimuri.
Zimuri naye, anabuta Mooza.
43 Mooza naye, anabuta Bineya. Bineya naye, anabuta Refaya. Refaya naye, anabuta
Heryasa. Heryasa naye, anabuta Hazeeri.
44 Uyo Hazeeri akabuta abagala balindatu: Hazirikamu, na Bokeru, na Hishimaheeri,
na Sehariya, na Hobadiya, na Hanani. Yabo booshi, bâli bagala Hazeeri.

10

Sahuli ashaaja
(1 Samweri 31.1-13)

1 Lusiku luguma, Abafirisiti bakayiji teera Abahisiraheeri ku mugazi Giribowa. Yiryo
izibo lyanakungula bweneene, halinde Abahisiraheeri bingi banayitwa. Na ábakafuuka
banapuumuka.
2 Yabo Bafirisiti banalandiriza Sahuli na bagala baage, banayita bagala baage
Yonataani, na Habinadabu, na Malikishuwa.
3 Yiryo izibo lyanakungula bweneene ku Sahuli. Abasirikaani bo'kulwisa imiheto, iri
bakamúbona, banamúvurumika imyambi, yanamúhahaza.
4 Sahuli anabwira umwambali wage úwâli mútwaziizi ibilwaniiso: «Uyomolage
ingooti yawe, gira umboleereze. Ndaloziizi kwo yabo ábatakatenguulwa bayiji
mboleereza ne'ngooti, mu kunjekeereza.»
Kundu kwokwo, uyo mwambali anayoboha, analahira ukumúyita. Lyeryo, Sahuli
anayami yomola ingooti yage, yenyene anagigwira.
5 Uyo mwambali, iri akabona kwo Sahuli keera afwa, naye kwakundi anagwira ingooti
yage, anayami fwa.
6 Kwokwo, kwo Sahuli akafwa, kuguma na bagala baage bashatu, kiri ne'mbaga yage
yoshi.
7 Balya Bahisiraheeri ábâli tuuziri mu ndekeera, iri bakabona kwa'basirikaani batibita
abagoma, na kwo Sahuli na bagala baage keera bafwa, banayami bunga mu twaya
twabo, nabo banapuumuka. Abafirisiti banayiji tutuula mwo.
8 Iri bukakya, ikyanya Abafirisiti bakagendi shahula ibindu bya banakuyitwa ku
mugazi Giribowa, banagwana ikirunda kya Sahuli ne'bya bagala baage.
9 Banamúhogola ibyambalwa, banamúsingula itwe, banalitwala, kuguma
ne'bilwaniiso byage. Banatuma indumwa mu kihugo kyoshi kya'Bafirisiti, mbu
bamenyeese abandu baabo imyazi, banamenyeese kiri ne'mwe'migisi yabo.
10 Birya bilwaniiso bya Sahuli, banabisingula mu luheero lwabo. Ha nyuma,
banamanika itwe lyage mu luheero lwa Dagooni.
11 Abandu be'Yabeeshi-Giryadi, iri bakayuvwa ngiisi kwa'Bafirisiti bakagirira Sahuli,
12 ibikalage byoshi byanayimuka, banagendi yabiira ikirunda kya Sahuli, ne'bya
bagala baage, banabitwala i Yabeeshi. Banaziika amavuha gaabo mwi'dako lye'kiti
kyo'mwalooni. Haaho mu kaaya ke'Yabeeshi, banayishalisa ku siku zirinda.
13 Na íbikatuma Sahuli agaafwa, mukuba akahuna imbere lya Nahano,
atanamúsimbaha. Ne'ngingwe, akagendi hanuusa umulaguza,*
14 ho angageeziri tabaaza Nahano yenyene. Kyanatuma Nahano agamúyitiisa,
anayimika Dahudi, mugala Yese.

* **10:13 10.13** Balaawi 19.31; 20.6; 1 Samweri 13.8-14; 15.1-24; 28.7-8.

11

Dahudi ayimikwa abe mwami
(2 Samweri 5.1-10)

1 Ha nyuma, yabo Bahisiraheeri booshi banakuumana i Heburooni, imbere lya Dahudi,
banamúbwira: «Tuliriinwi! Tuli magala maguma, na muko muguma.
2 Yaho keera, kundu Sahuli âli mwami, si we wâli kizi turongoora mwi'zibo. Kiri
na Rurema Nahamwinyu, keera akakubwira: "We gaaba mungere wa'bandu baani
Abahisiraheeri. We gaaba mwimangizi wabo."»
3 Kwokwo, ikyanya abashaaja ba'Bahisiraheeri bakayijiraga mwami Dahudi yaho i
Heburooni, yabo booshi bananywana ikihango imbere lya Nahano, banamúyimika, abe
mwami wabo, nga kwo Nahano akalagaania ku njira yo'muleevi Samweri.

Dahudi ateera i Yerusaleemu, anagihima

4 Ha nyuma, Dahudi na yabo Bahisiraheeri booshi banagenda mu kaaya
ke'Yerusaleemu (kanâli kizi buuzibwa Yebuusi). Na'batuulaga baamwo, bo bâli
Bayebuusi.*
5 Balya Bayebuusi bananaakira Dahudi kwokuno: «Wehe, utâye fine mu kano kaaya
kiitu.» Kwokwo, kalya kaaya ákâli kizi buuzibwa kaaya kazitire ke'Sayuni, Dahudi
anakagwata. Ukulyokera yiryo, kanakizi detwa Akaaya ka Dahudi.
6 Uyo Dahudi âli mali gwanwa adeta: «Ngiisi úgatangi teera Abayebuusi, ye
gaaba mukulu wa'basirikaani baani.» Kwokwo, Yohabu mugala Zeruya, anarongoora
Abahisiraheeri mu kubateera, anayiji ba ye mukulu.
7 Mwami Dahudi anagendi tuula mu kalya kaaya kazitire. Ku yukwo, yako kaaya
kanakizi buuzibwa Kaaya ka Dahudi.
8 Anashubi kazungulusa izindi nyumba, kutondeerera ku lubuga lwe'Miilo. Yohabu
naye, anashubi yubakulula ulundi luhande.
9 Na bwo Nahano wo'bushobozi bwoshi âli kuguma na Dahudi, kyanatuma Dahudi
agakizi yushuuka mwe'misi.

Ibikalage bya Dahudi
(2 Samweri 23.8-39)

10 Uyo Dahudi, Abahisiraheeri booshi bâli gweti bagamúshiga, kuguma na'batwali
baage bikalage. Yabo booshi, banashungika kwo bamúyimike abe mwami. Bikaba nga
kwo Nahano akagwanwa alagaania Abahisiraheeri.
11 Yabo batwali baage, bo baaba:
Uwa mbere, âli Yashobyamu, wa mwi'kondo lya Hakimooni. Ye wâli kirongoozi
kye'bikalage makumi gashatu.† Lusiku luguma, akayabiira itumu, anayami yita abandu
magana gashatu.
12 Mu yibyo bikalage bishatu, úkamúkulikira âli Heryazaari mugala Doodo
we'Hahoohi.
13 Lusiku luguma, Heryazaari âli kuguma na Dahudi ha Pasi-Damimu, ku kyanya
Abafirisiti bakakuumana kwo bateere Abahisiraheeri. Ikyanya izibo likakungula,
Abahisiraheeri banayami puumuka. Hâli riiri indalo zo'bulo nyingi.
14 Haaho, Heryazaari bo na Dahudi banasikama mwi'yo ndalo, banaminika Abafirisiti
bingi, banagifuusa. Kwokwo, kwo Nahano akabahimira.
15 Lusiku luguma, abasirikaani ba'Bafirisiti bâli mali shumbika mu ndekeera
ye'Refahimu. Na Dahudi âli mu lwala lwe'Hadulaamu. Haaho, yibyo bikalage bishatu
byanamúgendera.
16 Ku yikyo kyanya, abasirikaani ba'Bafirisiti bâli kola mu kaaya ke'Betereheemu, na
Dahudi âli mwi'bundo.
17 Dahudi ananyooterwa bweneene, anadeta: «Ka hali úwangandeetera amagoloovi
mu kirigo íkiri kwi'rembo lya'kaaya ke'Betereheemu?»
18 Haaho, birya bikalage bishatu byanayimuka, byanahyeduka mu shumbi za'Bafirisiti,
byanagendi vwoma amiiji mu kirigo kye'Betereheemu, byanagaleetera Dahudi.
Haliko yago miiji, Dahudi analahira ukuganywa. Na ho angaganywiri, anagayonera
haashi, libe ituulo imwa Nahano.
19 Anadeta kwokuno: «Yaga magoloovi, Rurema ambuza kwo ndaganywe. Si gali
nga muko gwa yaba bandu! Mu kuleeta gano magoloovi, bangasiziri ya'matwe gaabo.»
Kwokwo, yago magoloovi, Dahudi atanaganywa. Yizo ndwani zishatu, kwokwo kwo bâli
kizi gira, ku bukalage bwingi.

---

* **11:4 11.4** Yoshwa 15.63; Batwi be'maaja 1.21. † **11:11 11.11** *kye'bikalage makumi gashatu* Kandi iri kye'bikalage bishatu. 2 Samweri 23.8.

20 Mu ndwani makumi gashatu, Habishaayi mwene wabo Yohabu, ye wâli kirongoozi
kyabo. Uyo Habishaayi, yenyene akalwisa abandu magana gashatu, anabaminika booshi
ni'tumu. Kwokwo, analumbuuka nga yibyo bikalage bishatu.
21 Anakuzibwa ingingwe, halinde anaba mwimangizi wabo. Kundu kwokwo, atâli kizi
haruurirwa mu birya bikalage bishatu.
22 Benaya mugala Yehoyada, wa mu kaaya ke'Kabuzeeri, âli musirikaani kikalage,‡
anakizi gira amagambo ga'kahebuuza. Ubwa mbere, akayita babiri mu bikalage
bye'Mohabu. Na kwakundi, anamanuka mu kishimo ku kyanya kye'mbeho ngayu,
anayita mwe'ndare.
23 Na kandi, anagwana Mumiisiri muguma, wo'mujuuja gwe'meetere zibiri ne'kitolo,
afumbiiti i kijabo kila, nga kiti kyo'kulukira kwe'mirondo. Na kundu Benaya
akamúteera ne'ngoni naaho, haliko anamúnyaga yikyo kijabo, anakikoleesa mu
kumúyita.
24 Uyo Benaya, kwokwo kwo akagira, kyanatuma naye, iziina lyage ligakizi lumbuuka
nga'maziina ga yibyo bikalage bishatu,
25 analonga ulushaagwa ukubihima. Kundu kwokwo, atâli kizi haruurirwa mu kati
kaabyo. Dahudi anamúbiika akizi yimangira abasirikaani bo'kukizi múlanga.
26 Abasirikaani bikalage ba Dahudi, bâli Hasaheeri mwene wabo Yohabu, na
Herihanani mugala Doodo, we'Betereheemu.
27 Hâli na Shamooti we'Haroodi, na Hereezi we'Pelooni,
28 na Hira mugala Hikeeshi, we'Tekowa, na Habyezeeri we'Hanatooti,
29 na Sibekayi we'Husha, na Hilayi we'Hahoohi,
30 na Maharayi we'Netofa, na Heleedi mugala Baana we'Netofa,
31 na Hitayi mugala Ribayi we'Gibeya wo'mulala gwa Binyamiini, na Benaya
we'Piratooni,
32 na Hurayi wa mu byambu bye'Gaashi, na Habyeri we'Haraba,
33 na Hazimaweti we'Baharumu, na Heryaba we'Salaboni,
34 na bagala Hashemu we'Gizoni, na Yonataani mugala Sage we'Haraari,
35 na Ahyamu mugala Sakaari we'Haraari, na Herifali mugala Huuri,
36 na Hefeeri we'Mekeraati, na Ahiya we'Pelooni,
37 na Hesiro we'Karimeeri, na Narayi mugala Hezibaayi,
38 na Yuheeri mwene wabo Natani, na Mibuhari mugala Hagiri,
39 na Zereeki wa'Bahamooni, na Naharayi we'Berooti umubetuzi we'bilwaniiso bya
Yohabu mugala Zeruya,
40 na Hira na Garebu, Abahitiiri,
41 na Huriya, Umuhiti, na Zabaadi mugala Halayi,
42 na Hadina mugala Siiza wo'mulala gwa Rubeni. Âli riiri mwimangizi wa'Barubeni,
kuguma na'bandu makumi gashatu.
43 Hâli na Hanani mugala Maka, na Yoshafaati we'Mitini,
44 na Hazariya we'Hashitereeti, na Shaama na Yehiyeri, bagala Hotamu we'Haroweri,
45 na Yedyaheeri na mwene wabo Yoha, bagala Simuri we'Tiishi,
46 na Heryeri we'Mahavi, na Yeribaayi na Yoshavya bagala Herinaamu, na Hitima wa
mu kihugo kye'Mohabu,
47 na Heryeri, na Hobedi, na Yasyeri be'Mezoba.

12

Ibikalage byayibiika ku Dahudi

1 Yaba bashosi ábali yaha hi'fwo, bo bakayibiika ku Dahudi iyo munda i Zikilaagi,
ikyanya âli yibishiri mwami Sahuli mugala Kishi. Bâli riiri ba mu basirikaani ábâli kizi
mútabaala mwi'zibo.
2 Banâli beene Binyamiini, ba mu mbaga ya Sahuli. Bâli no'bushobozi bwo'kufwora
umuheto. Banâli kizi shunguusa amabuye, kuba ku kuboko kwe'lulyo, kandi iri ku
kwe'lumosho.
3 Ikirongoozi kyabo, ye wâli Ahyezeeri. Anâli kizi tabaalwa na Yohaashi. Yabo bombi,
bâli bagala Shema we'Gibeya.
Hâli na Yezyeri na Pereeti, bagala Hazimaweti, na Beraka, na Yehu we'Hanatooti,
4 na Hishimaya we'Gibyoni, ikikalage mu birya makumi gashatu, ye wanâli kirongoozi
kyabo,
5 na Yeremiya, na Yahazyeri, na Yohanani, na Yozabadi we'Gedera,

‡ **11:22 11.22** *musirikaani kikalage* kandi iri mugala musirikaani kikalage.

6 na Heruzaayi, na Yeremooti, na Bihalya, na Semariya, na Shefatiya wa mu kaaya
ke'Harufi,
7 na Herikana, na Hisiya, na Hazareeri, na Yohezeeri, na Yashobyamu bi'kondo lya
Koora,
8 na Yohela na Zebadiya, bagala Yerohaamu, we'Gedoori.
9 Ikyanya Dahudi âli tibitiiri mwi'shamba, hali Abagaadi ábakayiji múyibiika kwo.
Bâli basirikaani bikalage, banâli kombiiri izibo bweneene. Bâli kizi koleesa amatumu
ne'siribo. Bâli kizi teera ikyoba nga ndare. Banâli kizi vwimuuka mu kutibita mu migazi,
nga kasa.
10 Umwimangizi wabo, ye wâli Hezeeri. Anakulikirwa na Hobadiya. No'wa kashatu,
ye Heryabu.
11 No'wa kana, ye Mishimana. No'wa kataanu, ye Yeremiya.
12 No'wa kalindatu, ye Hataayi. No'wa kalinda, ye Heryeri.
13 Na wo'munaana, ye Yohanani. Na wo'mwenda, ye Herizabadi.
14 Na wi'kumi, ye Yeremiya. Na wi'kumi na muguma, ye Makibanayi.
15 Yibyo bikalage byo'mulala gwa Gaadi, booshi bâli birongoozi bya'basirikaani.
Umuniini mu kati kaabo, âli kizi lwisa abasirikaani igana. No'mukulu âli kizi lwisa
abasirikaani kihumbi.
16 Yabo Bagaadi, bo bakajabuka ulwiji Yorodaani mu mwezi gwa mbere, ikyanya ulwiji
lwâli kizi savya uluhande no'lundi. Banakizi yimula booshi ábâli tuuziri mu ndekeera,
baba uluhande lwe'sheere lwo'lwiji, kandi iri lwe'muga.

Beene Binyamiini na'Bayuda bayiji tabaala Dahudi

17 Ikyanya Dahudi âli ki bishamiri, abandi beene Binyamiini, kiri na'Bayuda baguma,
bakagendi mútanduula imunda âli bishamiri.
18 Iri Dahudi akahuluka, gira abayakiire, anababwira: «Iri kwangaba mwanyijira
nga biira mu kuyiji ndabaala, lyoki ngamùyakiira no'mutima úgushenguusiri. Haliko,
iri mwanyijira, gira mukandange mu bagoma baani, ndaanago mabi gooshi ngoziri,
Rurema wa bashokuluza biitu amùbonage, anamùhane.»
19 Kwokwo, Umutima gwa Rurema gwanayijira Hamasaayi, umukulu wa yabo makumi
gashatu, anadeta:
«E Dahudi mugala Yese! Twehe tulyagagi bandu baawe.
Tuli uluhande lwawe.
Ukizi genduukirwa, ukizi longa no'mutuula.
Ngiisi úgweti úgakutabaala, naye akizi genduukirwa.
Mukuba, Rurema wawe ye gweti úgakutabaala.»
Ha nyuma, Dahudi anabayakiira, anababiika babe bakulu mu basirikaani baage.

Abatabaazi ba Dahudi bo'mulala gwa Manaasi

20 Dahudi anagendi yibiika ku Bafirisiti, gira abatabaale ukulwisa mwami Sahuli.
Haaho, abasirikaani baguma bo'mulala gwa Manaasi, banashaaga imwa Sahuli,
banagendi múyibiika kwo. (Kundu kwokwo yabo Bafirisiti, Dahudi atakaki batabaala,
mukuba abatwali baabo bakagira igambi lyo'kumúyimula, mbu agalukire i Zikilaagi, mu
kudeta: «Iri angatutibita, anayigalukire imwa nahamwabo Sahuli, iri ulwitu lwahika.»)
21 Kwokwo, ikyanya Dahudi âli gweti agagenda i Zikilaagi, yaba bandu bo'mulala gwa
Manaasi banamúyibiika kwo. Hâli Hadina, na Yozabadi, na Yedyaheeri, na Mikaheeri,
na Yozabadi, na Herihu, na Siretayi. Ngiisi muguma wabo, âli kirongoozi we'kiso
kya'bandu kihumbi ba mu mulala gwa Manaasi.
22 Banakizi tabaala Dahudi, gira akizi lwa na'banyazi. Mukuba, booshi bâli bikalage
bya'basirikaani, banâli birongoozi.
23 Ngiisi lusiku, abandu bâli kizi yiji yibiika ku Dahudi, mu kulooza ukumútabaala.
Kwokwo, anayiji ba na'basirikaani bingi bweneene. Bâli luguusiri nga'basirikaani ba
Rurema.

Umuharuuro gwe'biso bya Dahudi

24 Abandu bingi banayiji yibiika ku Dahudi iyo munda i Heburooni, bafumbiiti isiribo
zaabo. Bakamúyijira, nga kwo Nahano âli mali gwanwa amúlagaania. Booshi bâli
loziizi ukumúnyagira ubwami mu maboko ga Sahuli. No'muharuuro gwabo, gwo
gwoguno:
25 Abandu bo'mulala gwa'Bayuda ábâli hiiti amatumu ne'siribo, bâli bihumbi ndatu
na magana galimunaana. Booshi bâli hiiti ibilwaniiso byabo.
26 Na'bandu bo'mulala gwa Simyoni, bâli bihumbi birinda ni'gana.
27 Na mu mulala gwa Laawi, mwâli lyosiri ibihumbi bina na magana galindatu.

28 Mu kati kaabo, mwâli Yehoyada, ikirongoozi kya mwi'kondo lya Harooni. Âli
rongwiri abashosi bihumbi bishatu na magana galinda.
29 Mwâli riiri na Saadoki. Uyo Saadoki âli kishugusha kya musore, anâli sikamiri
mwi'zibo. Âli riiri ne'birongoozi makumi gabiri na babiri kulyoka mwi'kondo lyabo.
30 Na mu mulala gwa Binyamiini (kuli kudeta umulala gwa Sahuli) mwâli lyosiri
abandu bihumbi bishatu naaho. (Beene Binyamiini bingi bâli yamiri bayibiisiri ku
mbaga ya Sahuli.)
31 Na mu mulala gwa Hifurahimu, mwâli lyosiri abandu bihumbi makumi gabiri na
magana galimunaana. Ngiisi muguma wabo âli kikalage bweneene mu mbaga yage.
32 Na mu kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi, mwâli lyosiri abandu bihumbi ikumi na
munaana. Yabo booshi, ngiisi muguma wabo akatumwa, kwo ayiji tabaala Dahudi, gira
ayimikwe.
33 Na mu mulala gwa Hisakaari, mwâli lyosiri abakulu magana gabiri, kuguma na
beene wabo booshi ábâli mu burongoozi bwabo. Yabo bakulu, bâli sobanukiirwi
ne'byanya íbikola ho. Banâli yiji ngiisi kwa'Bahisiraheeri bakwaniini ukugira.
34 Na mu mulala gwa Zabulooni, mwâli lyosiri abasirikaani bihumbi makumi gataanu.
Booshi bâli kombiiri izibo, banâli fumbiiti ngiisi mbiriri ye'bilwaniiso, gira bayiji tabaala
Dahudi.
35 Na mu mulala gwa Nafutaali, mwâli lyosiri ibirongoozi kihumbi, kuguma na'bandu
bihumbi makumi gashatu na birinda ábâli hagasiri isiribo na'matumu.
36 Na mu mulala gwa Daani, mwâli lyosiri abasirikaani bihumbi makumi gabiri na
munaana na magana galindatu. Booshi bâli yiteganwiri kwi'zibo.
37 Na mu mulala gwa Hasheeri, mwâli lyosiri abandu bihumbi makumi gana. Yabo
bandu, bâli kombiiri izibo, banâli ibiringiini ukulwa.
38 I kajabo ko'lwiji Yorodaani, mu mulala gwa Rubeni, na mu gwa Gaadi na mu
kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi, mwâli lyosiri abandu bihumbi igana na makumi
gabiri. Bâli hiiti ngiisi mbiriri ye'bilwaniiso.
39 Yabo basirikaani booshi, bakayija i Heburooni, bali ne'siribo zaabo. Bâli mali higa
kwo bagayimika Dahudi, abe mwami wa'Bahisiraheeri. Kiri na'bandi Bahisiraheeri
booshi, nabo bâli yemiiri kwo Dahudi abe ye mwami we'kihugo kyabo kyoshi.
40 Kwokwo, banahisa isiku zishatu bali kuguma na Dahudi. Ne'kyanya beene wabo
bakabalingaaniza ibyokulya, banakizi lya no'kunywa.
41 Na kwakundi, abatuulani baabo ábâli lyosiri hala mu kihugo kye'Hisakaari, na
mu kye'Zabulooni, na mu kye'Nafutaali, nabo bakayija bali ne'byokulya ku biiza bya
bapunda, na ku ngamiya, na ku fwarasi, na ku ngaavu. Bakabaleetera umushyano,
ne'mikate íkagirwa mu mitiini, ne'mizabibu myumu, ne'divaayi, na'mavuta, ne'ngaavu,
ne'bibuzi. Yibyo byokulya, ikyanya bikaluguuka, hanaba ubusiime bweneene mu kihugo
kye'Hisiraheeri.

13

Dahudi agira mbu agalule Akajumba ke'Kihango
(2 Samweri 6.1-11)

1 Mwami Dahudi anahanuusa ngiisi birongoozi bya'basirikaani baage kihumbi, kiri
ne'bya'magana.
2 Ha nyuma, anababwira: «Iri twangaba twayemerezania, ne'ri Rurema Nahamwitu
angalooza, tulungike indumwa imwa'Bahisiraheeri booshi ábali mu kihugo. Tulaalike
abagingi, na'Balaawi ábali mu twaya twabo, na mu ndagiriro zaabo, gira bayije
tukuumane.
3 Ha nyuma, tunagendi yabiira Akajumba ke'Kihango kya Rurema witu. Mukuba, mu
butwali bwa mwami Sahuli, tutâli kizi kahanuusa.»
4 Ikyanya Dahudi akadeta kwokwo, balya bandu booshi banabona kwo buli bwija,
banamúyemeerera.
5 Kwokwo, Dahudi anakuumania Abahisiraheeri booshi, ukulyokera ku lwiji Shihoori
i Miisiri, halinde kwi'rembo lye'Hamaati mu kisaka, banagenda i Kiryati-Yariimu, gira
bagendi yabiira ya'Kajumba ke'Kihango.*
6 Uyo Dahudi anagenda na'Bahisiraheeri booshi, halinde mu kaaya ke'Baala (kuli
kudeta: i Kiryati-Yariimu) mu kihugo kye'Buyuda. Mukuba, bâli loziizi ukuleeta kalya
Kajumba ke'Kihango. Kâli kizi buuzibwa kwi'ziina lya Nahano Rurema, ulya úli mu
beera ha kati ka bamakerubi.†

* **13:5 13.5** 1 Samweri 7.1-2. † **13:6 13.6** Kulyoka 25.22.

7 Kalya Kajumba banakahulusa mu nyumba ya Habinadabu, banakatereka kwi'gaare
lihyahya. Yiryo igaare, Huza na Ahiyo bo bâli kizi lirongoora.
8 Dahudi na'Bahisiraheeri booshi, banakizi tamba ku bushambaale bwingi, imbere
lya Rurema. Bâli kizi yimba, iri banalasa inzeeze, ne'binanda, ne'ngoma, ne'sembaale,
ne'bibuga.
9 Balya booshi, iri bakahika ha kiyeluuliro kye'ngano i Kidooni, bali na'Kajumba ka
Rurema, lyeryo ingaavu zanatindira. Kyanatuma Huza agayami golola ukuboko, gira
akagwate.
10 Lyeryo, Nahano anarakarira Huza, bwo ahuma ku Kajumba, anayami múyita. Ee!
Huza anayami lambuukira haaho imbere lya Rurema.
11 Iri Dahudi akabona kwokwo, anarakarira Nahano, bwo akayita Huza ku bute.
Kyanatuma, yaho handu hagayinikwa iziina Kihano kya Huza, halinde zeene.
12 Ukulyokera ku lulya lusiku, Dahudi anayoboha Rurema, anadeta: «Kalya Kajumba
ke'Kihango, kutagi kwo nangaki katwala imwani?»
13 Kwokwo, atanaki katwala mu Kaaya ka Dahudi.‡ Si anakasiga mu nyumba ya
Hobedi-Hedoomu, Umugaati.
14 Yako Kajumba ka Rurema, kanahisa imyezi ishatu, kali haaho ha mwa Hobedi-
Hedoomu. Iyo nyumba yage, Nahano anagigashaanira bweneene, kuguma ne'bindu
byage byoshi.§

14

Inyumba ya Dahudi ne'mbaga yage
(2 Samweri 5.11-16)

1 Ha nyuma, mwami Hiraamu we'Tiiro anatuma abandu, kwo bagendi yubakira
Dahudi akajumiro. Anamútumira na'buubasi ba'mabuye, na'be'mbahwa, kiri ne'biti
bye'myerezi.
2 Kwokwo, Dahudi anaba na'kasiisa kwo Nahano ye kamúyimika abe mwami
wa'Bahisiraheeri, na kwo ye mu lumbuusa ubwami bwage. Na íbitumiri Nahano akagira
kwokwo, bwo âli kuuziri Abahisiraheeri bweneene.
3 Iyo munda i Yerusaleemu, uyo Dahudi anayanga abandi bakazi bingi, anakizi buta
abandi baana bo'butabana na bo'bunyere.
4 Amaziina ga yabo baana, go gaaga: Shamuwa, na Shobaabu, na Natani, na
Sulumaani,
5 na Hibuhaari, na Herishuwa, na Heripereeti,
6 na Nooga, na Nefegi, na Yafya,
7 na Herishama, na Beryada, na Herifereeti.

Dahudi ahima Abafirisiti
(2 Samweri 5.17-25)

8 Abafirisiti, ikyanya bakabwirwa kwo Dahudi keera ayimikwa, abe mwami we'kihugo
kyoshi kya'Bahisiraheeri, banayimuka ku bwingi, gira bagendi múlooza. Dahudi,
anayuvwa ngiisi kwo bagayija, anabagwana.
9 Yabo Bafirisiti, iri bakahika, banateera mu ndekeera ye'Refahimu.
10 Ku yikyo kyanya, Dahudi anahanuusa Rurema, ti: «Yabo Bafirisiti, ka ngendi
bateera? Ka ugababiika mu maboko gaani?» Nahano anamúshuvya: «Genda!
Ngababiika mwo.»
11 Kwokwo, Dahudi anagenda iyo munda i Baali-Perasimu. Ne'ri akalwisa Abafirisiti,
anabahima, anadeta: «Rurema andabaala ukuhima abagoma baani, nga migezi íri mu
hinga.» Kyanatuma yaho handu hagakizi detwa «Nahano ye mu hongola».
12 Balya Bafirisiti, ikyanya bakatibita, banasiga imigisi yabo. Dahudi anakyula kwo
bagijigiivye.
13 Ha nyuma, yabo Bafirisiti banashubi teera mu yeyo ndekeera.
14 Leero, ikyanya Dahudi akahanuusa Rurema, Rurema anamúbwira kwokuno:
«Utabateerere hano. Si ubahuluke inyuma, unagendi bateera imbere lye'biti
bye'miforosaadi. Haaho ho ugabayubukira kwo.
15 Mango wayuvwa ibisindo mwi'rango iwa biti bye'miforosaadi, unayami gendi
bateera. Haaho, yabo basirikaani ba'Bafirisiti, nangwanwe keera namùhimira bo.»
16 Ulya Dahudi, ikyanya Rurema akamúbwira kwokwo, anasimbaha, anayita
abasirikaani ba'Bafirisiti, ukulyokera i Gibyoni halinde i Gezeeri.

---

‡ **13:13 13.13** *mu Kaaya ka Dahudi* kuli kudeta i Yerusaleemu. § **13:14 13.14** 1 Kutondobola 26.4-5.

17 Uyo Dahudi, anahuuzibwa bweneene mu mahanga gooshi. Na Nahano anayoboheesa abandu booshi imbere lyage.

15

Akajumba ke'Kihango kahika i Yerusaleemu

1 Uyo Dahudi, ikyanya akayusa ukuyubaka inyumba zaage i Yerusaleemu, anayumaanania ho agabiika Akajumba ka Rurema, anakashingira iheema.
2 Ha nyuma, anadeta: «Ndaabo bandi ábagabetula Akajumba ka Rurema, bátali Balaawi naaho. Mukuba, bo Nahano akatoola, kwo babe bo bagakizi kabetula, banakizi múkolera imyaka ne'myakuula.»
3 Kwokwo, Dahudi anakuumania Abahisiraheeri booshi mu kaaya ke'Yerusaleemu, gira balonge ukutwala Akajumba ka Nahano ahandu ho âli mali gwanwa akalingaaniza.
4 Dahudi anakuumania abagingi, na'bandi Balaawi.
5 Mwi'kondo lya Kohaati, anatumira ikirongoozi Huryeri na beene wabo igana na makumi gabiri.
6 Mwi'kondo lya Meraari, anatumira ikirongoozi Hasaya na beene wabo magana gabiri na makumi gabiri.
7 Mwi'kondo lya Girishoomu, anatumira ikirongoozi Yuheeri na beene wabo igana na makumi gashatu.
8 Mwi'kondo lya Herizafaani, anatumira ikirongoozi Shemaya na beene wabo magana gabiri.
9 Mwi'kondo lya Heburooni, anatumira ikirongoozi Heryeri, na beene wabo makumi galimunaana.
10 Mwi'kondo lya Huzyeri, anatumira ikirongoozi Haminadabu na beene wabo igana ni'kumi na babiri.
11 Dahudi anatumira abagingi babiri, Saadoki na Habyataari, anatumira na'Balaawi ndatu, Huryeri, na Hasaya, na Yuheeri, na Shemaya, na Heryeri, na Haminadabu.
12 Yabo booshi, Dahudi anababwira: «Mwehe, mwe bimangizi ba'makondo ga'Balaawi. Ku yukwo, muyiyeruuse kuguma na beene winyu, gira mulonge ukutwala Akajumba ka Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, halinde ngiisi ho n'gakalingaaniza.
13 Mu siku ízikalenga, mwe mwâli mugakabetula. Haliko, twanaleka ukuhanuusa Rurema Nahamwitu, tutanamúbuuza ngiisi kwo twangakatwala ku njira íkwaniini, kyanatuma agatuhaniiriza ku bute bwage.»
14 Iri Dahudi akadetaga kwokwo hi'gulu lya'Kajumba ka Nahano, abagingi na'Balaawi banayiyeruusa, gira balonge ukukatwala.
15 Banakabetula ku bitugo, mu kukoleesa irya mihini mila, nga kwo Nahano akayereka Musa.*
16 Dahudi anabwira abimangizi ba'Balaawi, kwo mu beene wabo batoole abimbi, gira bakizi yimba ku bushagaluke, iri banalasa ibinanda, ne'nzeeze, ne'sembaale.
17 Yabo Balaawi, banatoola Hemani kuguma na beene wabo Hasafu na Hetani, gira bakizi rongoora abimbi. Uyo Hemani, âli mugala Yuheeri. Na Hasafu, âli mugala Berekiya. Na Hetani mugala Kushaya, âli wa mwi'kondo lya Meraari.
18 Banatoola na beene wabo kwo babe balaazi be'nyiivi. Bo baaba: Zakariya, na Yazyeri, na Shemiramoti, na Yehyeri, na Huuni, na Heryabu, na Benaya, na Maseya, na Matitiya, na Heriferehu, na Mikineya. Banatoola na Hobedi-Hedoomu na Yehiyeri.
19 Banatoola Hemani, na Hasafu, na Hetani, babe bo bagakizi lasa isembaale ze'miringa.
20 Banatoola na'bandu bo'kukizi lasa inzeeze ízilongiiri. Bo baaba: Zakariya, na Hazyeri, na Shemiramoti, na Yehyeri, na Huuni, na Heryabu, na Maseya, na Benaya.
21 Banatoola na'bandu bo'kukizi lasa inzeeze ze'migozi mingi. Bo baaba: Matitiya, na Heriferehu, na Mikineya, na Hobedi-Hedoomu, na Yehiyeri, na Hazaziya.
22 Umukulu wa'Balaawi Kenaniya, akatoolwa kwo ye gaaba kirongoozi kya'bimbi, bwo ye wâli muhinga bweneene ku bye'nyimbo.
23 Bâli biisiri Berekiya na Herikana kwo bo bagakizi langa Akajumba ke'Kihango.
24 Banatoola abagingi bo'kukizi dihiriza ibibuga imbere lya'Kajumba ka Rurema. Bo baaba: Shebanya, na Yoshafaati, na Netaneeri, na Hamasaayi, na Zakariya, na Benaya, na Heryezeeri. Hobedi-Hedoomu, na Yehiya, nabo bâli kizi langa Akajumba ke'Kihango.

Akajumba ke'Kihango katwalwa i Yerusaleemu
(2 Samweri 6.12-22)

---

* **15:15 15.15** Kulyoka 25.14.

25 Mwami Dahudi anagenda mwi'rya nyumba ya Hobedi-Hedoomu, gira agendi lyosa
Akajumba ke'Kihango kya Nahano. Âli riiri kuguma na'bashaaja ba'Bahisiraheeri,
ne'birongoozi bya'basirikaani. Yabo booshi bâli shambiiri ngana.
26 Na bwo Rurema âli gweti agatabaala balya Balaawi ukubetula Akajumba kaage,
banamútangira ishuuli zirinda, ne'bibuzi birinda.
27 Dahudi âli yambiiti ikanju lye'kitaani, ni'kangaata. Kiri na'Balaawi booshi ábâli
betwiri yako Kajumba, na'bimbi booshi, ne'kirongoozi kyabo Kenaniya, nabo bâli
yambiiti amakanju ge'kitaani.
28 Kalya Kajumba, balya Bahisiraheeri booshi banakaherekeza halinde i Yerusaleemu.
Bâli geeziri ku kisegengo, iri banabanda akabuuli no'kudihiriza ibibuga, na'mahembe
ge'bibuzi. Bâli gweti bagaalasa ne'sembaale, ne'binanda, ne'nzeeze.
29 Kalya Kajumba, ikyanya kakayingira mu Kaaya ka Dahudi, ulya Mikaali munyere
Sahuli, analingulira mu kaazo, anabonaga mwami Dahudi agweti agatamba ku
bushambaale. Uyo Mikaali, anayami múnegura.

16

1 Kalya Kajumba ke'Kihango, iri bakakaleetaga, banakayingiza mwi'heema lyo Dahudi
âli mali gwanwa akalingaaniza. Haaho, banatangira Rurema amatuulo go'kusiriiza
lwoshi, na go'kuyerekana ingoome.
2 Yago matuulo, ikyanya Dahudi akayusa ukugatanga, anagashaanira Abahisiraheeri
kwi'ziina lya Nahano.
3 Ngiisi muguma wabo, abashosi na'bakazi, anabagabulira umukate, ne'ndongo
ye'nyama, no'mukate gwe'mizabibu myumu.
4 Dahudi anabiika Abalaawi baguma, kwo bakizi kolera Nahano, Rurema
wa'Bahisiraheeri imbere lya'Kajumba ke'Kihango kyage. Bakizi múhuuna imigashani,
iri banamútangira kongwa, no'kukizi múhuuza.
5 Anatoola Hasafu, abe kirongoozi wabo, atabaalwe na Zakariya. Anatoola na Yehiyeri,
na Shemiramoti, na Yehyeri, na Matitiya, na Heryabu, na Benaya, na Hobedi-Hedoomu,
na Yehyeri, babe bo bagakizi lasa ibinanda ne'nzeeze. Hasafu ye wâli kizi ziha
isembaale.
6 Abagingi Benaya na Yahazyeri, banatoolwa kwo bo bakizi dihiriza ibibuga imbere
lya'Kajumba ke'Kihango.

Dahudi ayimba izaburi yo'kudeta kongwa
(Zaburi 105.1-15; 96.1-13; 106.1, 47-48)

7 Ku lwolwo lusiku, Dahudi anaheereza Hasafu na beene wabo Abalaawi yulu lwimbo
lwo'kuyivuga Nahano:
8 Mukizi tanga kongwa imwa Nahano, munakizi menyeesania ngiisi kwo ali mukulu.
Ngiisi byo âli kizi kola, mukizi bimenyeesa mu binyamahanga byoshi.
9 Mukizi múyimbira! Mukizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.
Ibitangaaza byage, mukizi bimenyeesania.
10 Mukizi huuza iziina lyage, kwo liri lyeru.
Ngiisi ábali mu yikumba Nahano, mukizi shambaala.
11 Mukizi looza Nahano, mulooze ne'misi yage.
Mukizi yidula ukumúbona isiku zooshi.
12 Mukizi kengeera ngiisi kwo Nahano âli kizi gira ibisoomeza,
na ngiisi kwo âli kizi twa imaaja.
13 E bandu ba mwi'kondo lya Hisiraheeri,
munali beene Yakobo. Mwehe, mwe Rurema atooziri.
14 Nahano, ye Rurema witu.
Kiri na mu mahanga gooshi, ye mu twa mwe'maaja.
15 Nahano ayamiri akengiiri ikihango kyage,
agaanaba akisimbahiri, halinde ukuhisa ku bandu be'bibusi kihumbi.
16 Yikyo kihango, akatee kinywana bo na Hiburahimu,
anakibiika kwe'ndahiro imwa Hisake.*
17 Kiri ne'mwa Yakobo, akakisisa.
Anakinywana kiri na'Bahisiraheeri, kikizi ba kye'myaka ne'myakuula.†
18 Anadeta: «Ngamùheereza ikihugo kye'Kaanani,
kikizi ba buhyane bwinyu.»

---

* **16:16 16.16** Ndondeko 12.7; 26.3. † **16:17 16.17-18** Ndondeko 28.13.

19 Ikyanya Nahano akabalagaania kwokwo, bâli ki riiri bagerwa naaho.
Banâli nga binyamahanga mu kihugo kye'Kaanani.
20 Bâli kizi jeba-jeba mu mahanga,
ukushaaga ku bwami buguma halinde ku bundi.
21 Kundu kwokwo, Rurema atanahanguula kwo hagire umundu úgabalibuza.
Si hi'gulu lyabo, anakanukira abaami,‡ ti:
22 «Yaba batoolwa baani, mutakolwe mbu mukizi balibuza.
Mutanagirire abaleevi baani ubuligo.»

23 Mwe bandu ba'mahanga gooshi! Mukizi yimbira Nahano.
Mukizi menyeesa ngiisi lusiku ngiisi kwo agweti agaakiza.
24 Mukizi menyeesa ubulangashane bwage mu binyamahanga.
Mumenyeese abandu booshi imikolezi yage ya kahebuuza.
25 Nahano ye mukulu. Ye na kwaniini ukuyivugwa.
Ee! Ye kwaniini ukugingikwa, ukuhima abandi ábali mu yikumbwa booshi.
26 Birya abandu be'mahanga bali mu yikumba, si iri migisi naaho!
Haliko Nahano ye kabumba igulu,
27 anayamiri ali mwo'lushaagwa no'bulangashane.
Ngiisi ho atuuziri, ayamiri ali no'bushobozi no'bushambaale.

28 E bandu ba'mahanga gooshi!
Bwo Nahano ye mwene ubulangashane no'bushobozi, mukizi múhuuza.
29 Mukizi huuza ubulangashane bwage, bwo ye mwene bwo.
Munakizi múleetera ituulo mu nyumba yage ndaluule.
Mukizi múyikumba mu bulangashane bweru.
30 Mwe bandu be'bihugo byoshi, mukizi juguma imbere lyage.
Ikihugo kidediiri, kitanâye jugumbane.
31 Igulu, likizi shagaluka. Ne'kihugo, kikizi shambaala.
Mubwire ibinyamahanga, ti: «Nahano ye mwami.»
32 Inyaaja ibindule, na byoshi íbiri mwo.
Imbingiro na ngiisi íbiziri mwo, nazo zikizi shambaala.
33 Kiri ne'biti bye'rubako bikizi yimba,
ku bushambaale imbere lya Nahano.
Mukuba, ye gayiji twa imaaja za'bandu booshi mu kihugo.

34 Mukizi deta kongwa imwa Nahano, bwo ali mwija.
Ayamiri ali mu kundana, halinde imyaka ne'myakuula.§
35 Muyiberekanie, ti: «E Rurema, Lukiza witu! Utukizagye maashi!
Utukuumanie, unatukize mu binyamahanga,
gira lyo tukizi huuza iziina lyawe, kwo liri lyeru.
Ee! Tugakizi yiyuvwa, mu kukuyivuga.»
36 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi huuzibwa,
halinde imyaka ne'myakuula.
Yulwo lwimbo, ikyanya bakayusa ukuluyimba, banayiberekania kwi'zu, ti: «Bikizi ba kwokwo.» Banayivuga Nahano.

Bayikumbira Rurema i Yerusaleemu, kiri ne'Gibyoni

37 Mwami Dahudi anasiga Hasafu na beene wabo Abalaawi, bakizi kolera Nahano imbere lya'Kajumba ke'Kihango kyage, bakizi gira ngiisi íbikwaniini ngiisi lusiku.
38 Mu kati kaabo, mwâli Hobedi-Hedoomu mugala Yedutuni, kuguma na'baabo makumi galindatu na munaana, bali mu kolera kuguma. Hobedi-Hedoomu na Hosha bo bâli kizi langa inyiivi.
39 Mwami Dahudi anabiika umugingi Saadoki na'baabo bagingi, gira bakizi kola imbere li'heema lya Nahano iyo munda Gibyoni.
40 Bâli kwaniini ukukizi tangira Nahano amatuulo go'kusiriiza ku katanda, ngiisi shesheezi na ngiisi kabigingwe, nga kwo biri biyandike mu maaja zo Nahano akasikiiriza Abahisiraheeri.
41 Hâli na Hemani, na Yedutuni, na balya booshi ábakatoolwa, ngiisi muguma kwi'ziina lyage. Yabo, bâli kwaniini bakizi yivuga Nahano. Mukuba, urukundo lwage luli lwe'myaka ne'myakuula.

‡ **16:21 16.21-22** Ndondeko 20.3-7. § **16:34 16.34** 2 Kutondobola 5.13; 7.3; Hizira 3.11; Zaburi 100.5; 106.1; 107.1; 118.1; 136.1; Yeremiya 33.11.

42 Hemani na Yedutuni, bo bâli kizi yivuga Nahano, mu kudihiriza ibibuga,
ne'sembaale, ne'bindi íbigaalaka. Bagala Yedutuni, bo bakabiikwa, mbu bakizi langa
inyiivi.
43 Iri hakatama, yabo bandu booshi banataaha. Dahudi naye anagenda imwage, gira
agendi gashaanira imbaga yage.

17

Natani atumira Dahudi indumwa
(2 Samweri 7.1-17)

1 Ku kyanya mwami Dahudi âli koli tuuziri mu kajumiro, anabwira umuleevi Natani
kwokuno: «Lolaga! Ngoli tuuziri mu kajumiro kiija, kanayubasirwi ne'biti biija
bye'myerezi. Si Akajumba ke'Kihango kya Nahano, koohe, kaki singwirwi mwi'heema.»
2 Natani anashuvya: «Ngiisi kwo ushungisiri mu mutima gwawe, kube kwo ugaagira.
Rurema, muyamiinwi.»
3 Haliko, mu bwobwo bushigi, uyo Natani anahikirwa ni'gambo lya Nahano,
lyanamúbwira kwokuno:
4 «E Natani, ugendi bwira umukozi wani Dahudi kwo Nahano adetaga kwokuno:
"Inyumba yo ngatuula mwo, utali we gaginyubakira.
5 Niehe, ukulyokera ku kyanya n'galyosa Abahisiraheeri i Miisiri halinde na zeene,
ndazindi beera mu nyumba. Si nduuziri mwi'heema naaho. Linali mu bungisibwa-
bungisibwa.
6 Abimangizi ba'Bahisiraheeri, kundu bâli haabirwi umukolwa gwo'kulanga abandu
baani, haliko ndaalwo lusiku lwo n'gababwira, mbu: Kituma kiki mutakanyubakira
inyumba mu biti bye'myerezi?"
7 «Aaho! Ugendi bwira umukozi wani Dahudi kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi,
adetaga kwokuno: "N'gakulyosa i bungere, imunda wâli kizi shiiba uragiiri ibitugwa,
nanakubiika ube mwimangizi wa'bandu baani, Abahisiraheeri.
8 Na ngiisi ho wâli kizi genda, twâli yamiinwi. Nâli kizi gwanwa nakuminikira
abagoma baawe booshi. Na buno, ngaki kusimbahiisa, halinde iziina lyawe likizi
lumbuuka nga'maziina ga'bandi batwali be'mahanga.
9 «"Yabo bandu baani, Abahisiraheeri, ngabatoolera ho ngababiika, banatuule ho
boonyene buzira kushubi kakazibwa. Banangora-mabi, kundu bâli kizi balibuza,
batagaki shubi balibuza
10 nga kwo bâli kizi gira ku kyanya n'gababiikira abatwi be'maaja. Nganakizi
kuhimira abagoma baawe booshi. Na kwakundi, nie Nahano nakubwira ku bwer-
anyange, kwo ngaki kuyubakira iyawe nyumba.
11 Ikyanya isiku zaawe zigaahika ku mbeka, ugaafwa unagwane bashokuluza baawe.
Haaho, mu bagala baawe, ngayimika mwo muguma abe mwami, nalumbuuse ubutwali
bwage.
12 «"Yeki, ye ganyubakira inyumba. Ubwami bwage, ngabusikamya halinde imyaka
ne'myakuula.
13 Ngaaba nie yishe. Naye agaaba ye mugala wani. Urukundo lwani, ndâye lulyose
imwage, nga kwo n'galulyosa imwa Sahuli. Uyo Sahuli ye akagomboola.
14 Si ngamúbiika abe mutwali we'nyumba yani, na wo'bwami bwani, halinde
imyaka ne'myakuula. Ikitumbi kyage kyo'bwami, kigayama kisikamiri."»
15 Yago mabone gooshi, ikyanya Natani akaba keera agabona, anagendi gaganuulira
Dahudi.

Dahudi atangira Nahano kongwa
(2 Samweri 7.18-29)

16 Ha nyuma, mwami Dahudi anayingira mwi'heema imbere lya Nahano, anamúbwira
kwokuno: «E Nahano Rurema! Niehe ndi nga nyandi? Ne'mbaga yani iri ya'bandu baki,
halinde wangingika kwoku?
17 E Rurema! Buno, keera wambeereza imihango hi'gulu lye'bibusi byani íbyâye ki
yije. Unagweti ugaadeta hi'gulu lyani, nga ndi mutasumbwa.
18 «Ndi mukozi wawe, unanyiji bwija. Aaho! Ndayiji ngiisi kwo nangaki deta, bwo
keera wanzimbahiisa.
19 E Nahano! Yiri igambo wagira, liri lya kahebuuza, wanalibiika kwe'mihango
ye'kitangaaza. Yibyo byoshi, biri hi'gulu lyani, nie mukozi wawe. Wanabigira, nga kwo
uloziizi.
20 «E Nahano, ndaaye úwangakuyigera. Ndaanaye gundi Rurema úli ho, útali
wenyene. Yaga gooshi, keera tukagayiyuvwirwa.

21 Mu kihugo kyoshi, banyandi ábali nga bandu baawe Abahisiraheeri? Si keera
ukatuguluula mu buja i Miisiri, gira tukizi ba bandu baawe! Ne'kyanya ukatuguluula
mu Bamiisiri, wanakizi gira ibitangaaza, mu kutuyimulira igindi milala. Kwokwo, kwo
ukayisimbahiisa.
22 Yabo Bahisiraheeri, wanabagira babe bandu baawe imyaka ne'myakuula. Na
naawe, e Nahano, wanaba Rurema wabo.
23 «E Nahano, ndi mukozi wawe. Igambo lyo wadeta hi'gulu lyani, kiri na hi'gulu
lye'mbaga yani, ulisikamye halinde imyaka ne'myakuula.
24 Uligirage, gira li'ziina lyawe likizi lumbuuka. Haaho, lya'bandu bagakizi deta:
"Nahano wo'bushobozi bwoshi, ye Rurema wa'Bahisiraheeri. Ku kasiisa, ye Rurema
wabo." Ne'mbaga yani, nie mukozi wawe, igayama isikamiri imbere lyawe.
25 «E Rurema wani, ndi mukozi wawe. Keera ukammenyeesa kwa'baana baani
bagakizi yima. Kyo kitumiragi ndi mu kuhuuna ku buhagarusi.
26 E Nahano! Wehe we Rurema. Yaga miija gooshi, keera wagandagaania.
27 Buno ukoli siimiri ukukizi gashaanira abandu ba mu kibusi kyani, gira bayame bali
mu genderera imbere lyawe imyaka ne'myakuula. Ee! Iri wangaba keera wagashaanira,
imigashani yawe iri mu yama ho.»

18

Mwami Dahudi akizi hima mwi'zibo
(2 Samweri 8.1-18)

1 Iri hakalenga isiku, mwami Dahudi anateera Abafirisiti, anabahima, anagwata
akaaya kaabo ke'Gaati, kuguma no'tundi twaya twabo.
2 Anahima kiri na'Bamohabu. Ne'ri bakaba bakola bakozi baage, anakizi barambuli-
isa.
3 Ha nyuma, Hadadezeeri mwami we'Zoba, anagendi looza ukutwala ikihugo íkiri ha
butambi lyo'lwiji Hefuraati. Haliko, Dahudi anagendi múlwisa, anamúlandiriza halinde
i Hamaati.
4 Anagwata amagaare gaage gi'zibo kihumbi, na'basirikaani bo'kugendera ku fwarasi
bihumbi birinda, na'basirikaani bo'kugenda na'magulu bihumbi makumi gabiri. Uyo
Dahudi anatola ibisi bye'fwarasi zooshi zo'kubulula amagaare. Akasiga ifwarasi igana
naaho, buzira kuzitola ibisi.
5 Uyo mwami Hadadezeeri we'Zoba, ikyanya balya Baharaamu be'Damasiki bakagira
mbu bagendi mútabaala, uyo Dahudi anabateera, anayita mwa'bandu bihumbi makumi
gabiri na bibiri.
6 Dahudi anabiika ishumbi za'basirikaani baage i Damasiki mu kihugo
kya'Baharaamu. Yabo Baharaamu, banaba bakozi baage, anakizi barambuliisa.
Ngiisi hooshi ho Dahudi âli kizi gendi lwa, Nahano âli kizi múhimira.
7 Yabo basirikaani ba Hadadezeeri bâli hiiti isiribo ze'nooro. Yizo siribo, Dahudi
anazigwata imbira, anazitwala i Yerusaleemu.
8 Anagendi shahula ibindu mu twaya twa Hadadezeeri, nga'kaaya ke'Tibati,
na'ke'Kuni, anashahula imiringa mingi. Ha nyuma, iyo miringa, Sulumaani anakizi
gikoleesa mu kutula inguliro ze'nyumba ya Rurema, kiri na nangungubanga we'ndango
ye'miringa, ne'bindi birugu.
9-10 Uyo mwami Hadadezeeri âli kizi lwisa-lwisa mwami Tohi we'Hamaati. Ne'kyanya
uyo mwami Tohi akayuvwa kwo Dahudi keera ahima abasirikaani booshi ba
Hadadezeeri, anamúlungikira mugala wage wa Hadoramu, gira agendi múlamusa,
anamútwalire ulutengu mu kumúhuuza ku buhimi bwage. Mu yulwo lutengu
Hadoramu akatwalira Dahudi, mwâli riiri ibirugu bya kwingi-kwingi íbikatulwa mu
harija, na mu nooro, na mu miringa.
11 Birya birugu, Dahudi anabitaluula imwa Nahano, nga kwo keera akataluula iharija
ne'nooro byo akanyaga mu bandu ba'gandi mahanga, nga beene Hedoomu, na beene
Mohabu, na beene Hamooni, na beene Firisiti, na beene Hamareki.
12 Habishaayi mugala Zeruya, anayita Abahedoomu bihumbi ikumi na munaana mu
ndekeera yo'Muloba.
13 Mu twaya twoshi twe'Hedoomu, Dahudi anakizi biika mwe'shumbi za'basirikaani
baage. Yabo Bahedoomu booshi, banaba bakozi baage. Uyo Dahudi, ngiisi ho âli kizi
gendi lwa, Nahano âli kizi múhimira.

Abatwali ba Dahudi

14 Uyo Dahudi anaba mwami we'kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri. Anakizi kulikira
ukuli, mu kutwa imaaja za'bandu booshi ku njira íkwaniini.

15 Yohabu mugala Zeruya, ye wâli mukulu wa'basirikaani. Na Yehoshafaati mugala
Ahiludi, ye wâli mwandisi we'myazi ye'kyami.
16 Saadoki mugala Ahituubu, na Ahimereki mugala Habyataari, bo bâli bagingi. Na
Shahusha, ye wâli mwandisi.
17 Na Benaya mugala Yehoyada, ye wâli kirongoozi kya'balaliizi ba Dahudi. Uyo
Dahudi, bagala baage bo bâli kizi mútabaala.

19

Dahudi ahima Abahamooni, na'Baharaamu
(2 Samweri 10.1-19)

1 Iri hakalenga isiku, mwami Nahaashi wa'Bahamooni anashaaja. Mugala wage
Hanuuni anayima ahandu haage.
2 Kwokwo, Dahudi anatona: «Uyo Hanuuni mugala Nahaashi, ngamúgirira amiija,
bwo naani yishe âli kizi gangirira.» Kwokwo, Dahudi anamúlungikira abandu
bo'kumúshiivya.
Yabo bashosi ba Dahudi, ikyanya bakahika mu kihugo kya'Bahamooni,
3 abatwali banabwira Hanuuni kwokuno: «Ewe! Uyo Dahudi, ikyanya atuma yaba
bandu mbu bayiji kushiivya, ka utoniri kwo alooza ukusimbaha yisho? Aahabi! Haliko,
íbitumiri abatuma, gira bayiji gahiriza ikihugo kiitu, na ha nyuma bakayiji kigwata.»
4 Kwokwo yabo bashosi ba Dahudi, ulya Hanuuni anabagwatiisa, anababegeesa
inyanwa, anabalandamulira ne'byambalwa halinde ku nio, abuli baliika bagende.
5 Dahudi, indumwa yanamúhikira, kwo yabo bashosi bakateezibwa ishoni bweneene.
Kyanatuma agabatumira abandu, bagendi basanganira, banababwire kwo batee beera
ngana mu kaaya ke'Yeriko, halinde inyanwa zimere, bakabuli taaha.
6 Yabo Bahamooni banabona kwo Dahudi akoli rakiiri bweneene, kyanatuma Hanuuni
na yabo baabo bagalungika abandu, batwale ibilo bihumbi makumi gashatu bye'harija
imwa'Baharaamu be'Mezopotamiya, ne'Maaka, ne'Zoba, gira bagendi babulika, baba-
heereze amagaare gi'zibo, kiri na'basirikaani bo'kugarongoora.
7 Banakoleesa amagaare gi'zibo bihumbi makumi gashatu na bibiri, kuguma
na'basirikaani bo'kugarongoora, banakoleesa na mwami we'Maka, kuguma
na'basirikaani baage. Banayiji shumbika hoofi ne'Medeba. Abahamooni nabo,
banalyoka mu twaya twabo twoshi, banakuumana hi'gulu li'zibo.
8 Iyo myazi yoshi, ikyanya Dahudi akagiyuvwa, analungika Yohabu, kuguma
na'basirikaani booshi gira bagendi bateera.
9 Yabo Bahamooni, banagendi yiguga kwi'rembo lya'kaaya kaabo. Yabo bandi baami
ábakayija, nabo bâli boonyene mu ndagiriro.
10 Uyo Yohabu, iri akabonaga kwa'bagoma bagweti bagamúyijira imbere ne'nyuma,
anatoola ibikalage bya'basirikaani baage, anabatengeka ngiisi kwo bagaalwa
na'Baharaamu.
11 Na'basirikaani ábâli sigiiri, anabasikiiriza mwene wabo wa Habishaayi. Uyo
Habishaayi naye, anabatengeka, gira balwise Abahamooni.
12 Yohabu anabwira Habishaayi kwokuno: «Yabo Baharaamu, iri bangambima imisi,
unayiji ndabaala. Na naawe, iri Abahamooni bangakuhima imisi, naani ngayiji
kutabaala.
13 Aaho! Tukizi ba bihagarusi. Tulwirage abandu biitu, kiri no'twaya twa Rurema
witu. Nahano atugirire nga ngiisi kwo asiimiri.»
14 Uyo Yohabu na'basirikaani baage, mbu bayegeerage Abaharaamu, gira balwe, yabo
Baharaamu ku magulu, ti puu!
15 Balya Bahamooni, iri bakabona kwa'Baharaamu bapuumuka, nabo banayami
puumuka imbere lya Habishaayi. Banashubi galukira i kaaya. Yohabu naye anagalukira
i Yerusaleemu.
16 Yabo Baharaamu, iri bakabona kwa'Bahisiraheeri keera babahima, banatumira
abaabo Baharaamu ábâli tuuziri ku ngombe yo'lwiji Hefuraati. Yabo bandi, bâli
rongwirwi na Shofaaki, umukulu wa'basirikaani ba Hadadezeeri.
17 Iri Dahudi akayuvwa kwokwo, anakuumania Abahisiraheeri booshi, anabajabukana
ulwiji Yorodaani, anagaba ibiso byage, anayegeera abagoma. Ikyanya akabateera, nabo
banamúlwisa.
18 Kundu kwokwo, yabo Baharaamu banashubi tibita Abahisiraheeri. Dahudi
anabayita mwa'basirikaani bihumbi birinda ábâli mu rongoora amagaare gi'zibo,
na'basirikaani bihumbi makumi gana bo'kugenda na'magulu. Kiri na Shofaaki,
umukulu wa'basirikaani baabo, Dahudi anamúyita.

19 Abatwali booshi ábâli kizi kolera Hadadezeeri, iri bakabona kwa'Bahisiraheeri
babahima, banagendi yinginga Dahudi kwo banywane. Banakizi múkolera. Ukulyokera
yaho, yabo Baharaamu batanaki yemeera kwo bashubi tabaala Abahamooni.

20

Dahudi agwata akaaya ke'Raba
(2 Samweri 12.26-31)

1 Iri kikaba kikola kikamo, ku kyanya abaami bali mu genda mwi'zibo, Yohabu anaron-
goora abasirikaani baage, banagendi teera ikihugo kya'Bahamooni, banakishereeza,
banagendi sokanana na'kaaya ke'Raba. Si Dahudi âli sigiiri i Yerusaleemu. Kwokwo,
Yohabu anagendi teera yako kaaya, anakashereeza, kanashaka.*
2 Ha nyuma, mwami wa yako kaaya, Dahudi anamúhogola ulushembe lwe'nooro
kwi'twe, banamúyambika lwo. Yulwo lushembe lwâli no'buzito bwe'bilo makumi
gashatu na bitaanu. Na mu kati kaalwo, mwâli biisirwi amabuye ágakeyengiini.
Mu yako kaaya, Dahudi anashahula mwa'kanyamwala ke'bindu.
3 Anatwala abandu baamwo imbohe, anagendi babiika ku mikolwa yo'kukoleesa
imisumeeni, ne'sururu, ne'sheenyo. Kwokwo, kwo Dahudi âli kizi gira mu twaya twoshi
twe'Hamooni. Ha nyuma, Dahudi anagalukira i Yerusaleemu, ali kuguma na'basirikaani
baage booshi.

Abahisiraheeri bagira izibo na'Bafirisiti
(2 Samweri 21.15-22)

4 Iri hakalenga isiku, hanavyuka izibo lya'Bahisiraheeri na'Bafirisiti i Gezeeri. Ikyanya
bakalwa, Sibekayi we'Husha anayita Sipayi. Uyo Sipayi âli wa mu kibusi kye'bihagange.
Kwokwo, kwa'Bafirisiti bakatindimazibwa.
5 Hanashubi vyuka izibo lya'Bafirisiti. Leero Herihanani mugala Yahiiri anayita Lami,
mwene wabo Golyati wa mu kaaya ke'Gaati. Uyo Golyati, urusaati lwi'tumu lyage, lwâli
luhamu bweneene, nga kiti kyo'kulukira kwe'mirondo.
6 Ha nyuma kandi, hanavyuka irindi izibo i Gaati. Hâli riiri mundu muguma mula
bweneene. Âli hiiti ishamamba, anâli riiri kishandwe. Iminwe na'mano, byoshi
kuguma, byâli hisiri makumi gabiri na bina. Naye âli wa mwi'kondo lye'bihagange.
7 Kundu kwokwo, ikyanya âli kizi tyoza Abahisiraheeri, Yonataani mugala Shimeya,
mwene wabo Dahudi, anamúyita.
8 Yibyo bihagange, byâli lyosiri i Gaati. Booshi, Dahudi na'basirikaani baage,
banabayita.

21

Dahudi aharuura Abahisiraheeri
(2 Samweri 24.1-25)

1 Lusiku luguma, Shetaani anahubiisa Abahisiraheeri, mu kuhendereza Dahudi kwo
aharuurage abandu baage.
2 Ku yikyo kyanya, Dahudi anabwira Yohabu, na'bandi bakulu ba'basirikaani,
kwokuno: «Ewe! Mugendi haruura Abahisiraheeri, ukulyokera i Beeri-Sheba uluhande
lwe'mbembe, halinde i Daani uluhande lwe'kisaka. Mango mwayusa, munandeetere
imishahu, gira nimenye umuharuuro gwabo.»
3 Haliko, uyo Yohabu anashuvya: «E mwami nahamwitu, Nahano ayushuulage
abasirikaani baawe ubugira igana. Yabo Bahisiraheeri bo'gaharuura, ka booshi batali
bakozi baawe? Kituma kikagi uloziizi ukugira yiri ibala? Si ukola ugabahubiisa!»
4 Kundu Yohabu akamúbwira kwokwo, haliko mwami âli mali gwanwa
akyula, ndaanakwo kundi. Kwokwo, Yohabu analenga-lenga mu kihugo kyoshi
kya'Bahisiraheeri, anabuli galukira i Yerusaleemu.
5 Anatumira mwami Dahudi umuharuuro gwa'bandu. Mu kihugo kyoshi
kya'Bahisiraheeri, mwâli abashosi mulyoni muguma na bihumbi igana ábâli shobwiri
ukukoleesa ingooti. Na mu kye'Buyuda mwâli abandu bihumbi magana gana na
makumi galinda.
6 Haliko, atakaharuura Abalaawi kandi iri abandu bo'mulala gwa Binyamiini.
Mukuba, ikyanya mwami akamúbwira kwo abaharuure, anabiihirwa bweneene.

Dahudi ahanwa, bwo akaharuura abandu

7 Ikyanya Dahudi akaharuura Abahisiraheeri, Rurema anayagalwa, anabahana.

---

* **20:1 20.1** 2 Samweri 11.1.

8 Kyanatuma Dahudi agatondeera ukutaania, ti: «E Rurema, ikyanya nabaharuura,
nagira ikyaha kihamu. Linali igambo lyo'buhwija. Kundu kwokwo, ndi mukozi wawe.
Ku yukwo, nakuyinginga, ungoge. Mukuba, yibi nagira, biri bya buhwija.»
9 Kwokwo, Nahano anabwira umuleevi Gaadi, ye na muhanuuzi wa Dahudi:
10 «Ugendi bwira Dahudi: "Nahano adetaga kwokuno: Mu bihano bishatu, utoole
mwo kiguma. Ngiisi kyo ugatoola, kyo nganakuhana kwo."»
11 Kwokwo, Gaadi anagendi bwira Dahudi: «Nahano adetaga kwokuno: "Mu yaga
magambo, utoole liguma.
12 Muhisagye imyaka ishatu mushalisiri. Kandi iri, muhise imyezi ishatu muli mu
himwa na'bagoma. Kandi iri muhise isiku zishatu, Nahano yenyene amùteere, mu
kumùleetera ikiija kikayu mu kihugo, halinde umuganda wage anagendi shereeza
hooshi mu kihugo kyage." Kwokwo, utoole, gira ngendi bwira úwanduma.»
13 Dahudi, ti: «Ngoli shengusiri bweneene. Bwangabiiri bwija mbanwe na Nahano
yenyene. Mukuba, yehe, ye riiri no'lukogo luhamu. Ndaloziizi ukubiikwa mu maboko
ga'bandu.»
14 Kwokwo, Nahano anatuma ikiija kikayu bweneene mu Bahisiraheeri, kyan-
abaminika mwa'bandu bihumbi makumi galinda.
15 Rurema analungika umuganda, gira agendi shereeza kiri ne'Yerusaleemu. Haliko,
iri akaba akola agatondeera, Nahano anayishuhiza, anamúbwira: «Lekaga! Utaki
bayite.» Ku yikyo kyanya, ulya muganda âli yimaaziri hoofi ne'kiyeluuliro kye'ngano
kya Horinaani, Umuyebuusi.
16 Uyo Dahudi analegamira, anabona kwo'yo muganda wa Nahano ayimaaziri ha kati
ki'gulu ne'kihugo, anabangwiri ingooti yage hi'gulu lye'Yerusaleemu, gira agishereeze.
Dahudi na'bashaaja booshi, bâli koli yambiiti amasuuzu, banagwa buubi.
17 Dahudi anabwira Rurema kwokuno: «Ka ndali nie kakyula kwa'bandu baharu-
urwe? Nie kagira ikyaha, na mbubiri imbere lyawe. Si yaba, ndaabyo bakagira! E
Rurema Nahamwitu, nakuyinginga kwo mbe nie ugaahana kuguma ne'mbaga yani. Si
yaba bandi, ubakejeerere!»
18 Uyo muganda wa Nahano anabwira Gaadi kwo agendi bwira Dahudi ayubakire
Nahano akatanda, ha kirya kiyeluuliro kya Horinaani, Umuyebuusi.
19 Dahudi, iri akayuvwa kwokwo, anasimbaha, anazamuuka nga kwo Gaadi akadeta
kwi'ziina lya Nahano.
20 Uyo Horinaani âli gweti agayeluula ingano kuguma na'bagala kwo bâli bana. Ne'ri
akakebagana, anabona ulya muganda. Haaho, yabo bagala banayami yibisha.
21 Dahudi anayegeera yaho. Ne'ri Horinaani akamúbona, anayami shaaga ha
kiyeluuliro, anayinama imbere lyage, anahisa amalanga haashi.
22 Dahudi anamúbwira kwokuno: «Hano ha kino kiyeluuliro kyawe, uhambeereze,
gira nyubakire Nahano ha'katanda. Kwokwo, lye'kiija kimala mu bandu. Umbwire
mbagule ku kishingo íkikwaniini.»
23 Uyo Horinaani, ti: «E mwami nahamwitu, yiki kiyeluuliro, ukiyabiire, ukikoleese
nga ngiisi kwo uloziizi. Lolaga! Naani ngatanga ishuuli, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi.
Na bino birugu bya ha kiyeluuliro, zo zigaaba shaali. Kiri ne'no ngano, lyo ligaaba ituulo
lyo'mushyano. Bino byoshi, nakuheereza byo.»
24 Haliko Dahudi anamúshuvya, ti: «Nanga! Ngwaniini ngule ku kishingo
íkikwaniini. Ndangatwalira Nahano ituulo lye'mwawe. Iri nangagira kwokwo, ndaabyo
ngaaba natanga.»
25 Kwokwo Horinaani, Dahudi anamúheereza ibingorongoro magana galindatu
bye'nooro ku yikyo kiyeluuliro kyage.
26 Haaho, Dahudi anayubakira Nahano ha'katanda, anamútangira kwa'matuulo
go'kusiriiza lwoshi, na go'kuyerekana ingoome. Anahuuna Nahano ubutabaazi. Galya
mahuuno ga Dahudi, Nahano anagayuvwa, anatibula umuliro kulyoka mwi'gulu. Yugwo
muliro, gwanasiriiza yago matuulo ku katanda.
27 Iri Dahudi akatanga yiryo ituulo, kyanatuma Nahano agabwira ulya muganda, kwo
agalule ingooti yage mu kyubati.
28 Ne'ri Dahudi akabona kwo Nahano ashuvya amahuuno gaage, anamútangira
agandi matuulo haaho-haaho, ha kiyeluuliro kya Horinaani.
29 Ku yikyo kyanya, lirya iheema lye'mihumaanano lyo Musa akalingaaniza Nahano
mwi'shamba, kiri na kalya katanda ka'matuulo go'kusiriiza, byâli ki riiri ahandu
ho'kuyikumbira i Gibyoni.*

* **21:29 21.29** 1 Baami 3.4.

30 Kundu kwokwo, Dahudi atanakizi gendi hanuusa Rurema iyo munda, bwo âli gweti
agayoboha ingooti yo'muganda wa Nahano.

22

1 Kwokwo, Dahudi anadeta: «Haahano, he'nyumba ya Nahano Rurema igayubakwa.
Hanali ha'Bahisiraheeri bagakizi tangira amatuulo go'kusiriigiza ku katanda.»

Ukukuumania ibindu byo'kuyubaka inyumba ya Nahano

2 Dahudi anakyula kwe'binyamahanga byoshi mu kihugo kye'Hisiraheeri, biku-
manibwe. Mu kati kaabo, anabiika baguma bakizi baaja amabuye go'kuyubaka inyumba
ya Rurema.
3 Anasingula ibyuma bingi byo'kugira imisumaari ne'migaliro ye'nyiivi ze'nyumba.
Anasingula akandaharuurwa ke'miringa,
4 na'ke'biti bye'myerezi. Mukuba, Abasidooni, na'Batiiro bakamúleetera ibiti
katundu.
5 Dahudi âli mali yidesa: «Inyumba yo tugayubakira Nahano, igaaba ya kahebuuza.
Ikwaniini ikizi keyengana, halinde ikizi huuzibwa mu mahanga gooshi. Na bwo mugala
wani Sulumaani akiri musore, atanazi kana bweneene, bwangabiiri bwija ngwanwe
namúkuumaniza ibindu.» Kwokwo, ikyanya Dahudi atazi fwa, anakuumania ikihinda
kihamu bweneene kye'bindu byo'kuyubaka mwo.
6 Ha nyuma, Dahudi anatumira mugala wage wa Sulumaani, anamúheereza
umukolwa gwo'kuyubakira Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri inyumba.
7 Anamúbwira kwokuno: «E mugala wani, nâli shungusiri kwo nyubakire Rurema
wani inyumba, halinde lyo akizi huuzibwa.*
8 «Haliko, Nahano anambwira kwokuno: "Ikyanya wâli kizi lwa, n'gabona kwo
ukayoneesa umuko mwingi. Kwokwo, utali we ganyubakira inyumba.
9 Kundu kwokwo, mugala wawe Sulumaani agayima mu kati ko'mutuula. Yeki,
ngamúluhuusa mu bagoma baage ba ngiisi luhande, halinde bamúlekeerere. Mu siku
zo'butwali bwage, ngaleetera Abahisiraheeri umutuula no'butoge.
10 Yoyo, ye ganyubakira inyumba. Agaaba mugala wani. Na naani ngaaba
yishe. Ngasikamya ubutwali bwage, halinde abandu ba mwi'kondo lyage bakizi twala
Abahisiraheeri imyaka ne'myakuula."
11 «E mugala wani, Nahano Rurema wawe, mukizi yamanwa. Ulonge ukukizi
genduukirwa, halinde umúyubakire inyumba, nga kwo keera akadeta.
12 «Ne'kyanya Nahano Rurema wawe agakuyimika ube kirongoozi kya'Bahisiraheeri,
akuheereze ubwitegeereze, no'bwenge, gira lyo ulonga ukukizi kania imaaja zaage.
13 Ne'ri wangakizi simbaha imaaja na'mategeko byo akaheereza Musa hi'gulu
lya'Bahisiraheeri, lyo ugakizi genduukirwa. Uyihe ikise, unabe kikalage. Si utakizi
yoboha, utanakizi twika indege.†
14 «Keera nagira umwete bweneene, mu kukuumania ibindu byo'kuyubaka in-
yumba ya Nahano. Keera nasingula nga tooni bihumbi bishatu ze'nooro, ne'tooni
bihumbi makumi gashatu na bina ze'harija. Hali na'kanyamwala ke'miringa,
na'ke'byuma íbitangaharuurwa. Hali na katundu ke'biti na'ka'mabuye. Yibyo byoshi,
wangabiyushuula kwo.
15 «Ukoli hiiti na'bakozi bingi. Hali ababaaji ba'mabuye, na ábali mu gayubakiisa, na
ábali mukoleesa ibiti. Hali na banaluganda ba ngiisi mukolwa.
16 Bayiji bweneene ukutula inooro, ne'harija, ne'miringa, ne'byuma. Yabo booshi, bali
kandaharuurwa. Kwokwo buno, utondeerage imikolwa. Nahano mukizi yamanwa.»
17 Haaho, Dahudi anabwira abimangizi booshi ba'Bahisiraheeri kwo batabaale mugala
wage Sulumaani, anababwira kwokuno:
18 «Nahano, ali Rurema winyu, munaki ririinwi. Akoli mùhiiri umutuula mu mbande
ziinyu zooshi. Keera akabiika abatuulaga ba mu kino kihugo mu maboko gaani. Na
buno, kino kihugo kikola kya Nahano, ne'kya bandu baage.
19 «Aaho! Mukizi fiitirwa ku bya Rurema Nahamwinyu, iri munakizi múkolera ku
mutima gwinyu gwoshi. Mutondeere ukumúyubakira inyumba yage ndaluule, gira
mulonge ukubiika mwa'Kajumba ke'Kihango kyage, kuguma ne'birugu byoshi bitaluule.
Irya nyumba, igayubakwa hi'gulu li'ziina lyage.»

23

Imikolwa ya'Balaawi

---

* **22:7 22.7-10** 2 Samweri 7.1-16; 1 Kutondobola 17.1-14. † **22:13 22.13** Yoshwa 1.6-9.

1 Uyo Mwami Dahudi, ikyanya âli kola mushaaja kongotwe, anayimika mugala wage
Sulumaani, abe mwami wa'Bahisiraheeri.*
2 Uyo Dahudi anakuumania abakulu booshi ba'Bahisiraheeri, kuguma na'bagingi
na'Balaawi.
3 Banaharuura Abalaawi abashosi ábâli kola ne'myaka makumi gashatu ne'ngingwe.
Yabo booshi, bâli hisiri bihumbi makumi gashatu na munaana.
4 Dahudi anadeta: «Mu kati kaabo, bihumbi makumi gabiri na bina, bakizi yimangira
imikolwa ye'nyumba ya Nahano. Abandi bihumbi indatu, babe bimangizi, na'batwi
be'maaja.
5 Na'bandi bihumbi bina bakizi ba balaliizi be'nyiivi. Na'bandi bihumbi bina bakizi
yivuga Nahano, mu kulasa ibikolanwa byo nabalingaaniza.»
6 Dahudi anahandula yabo Balaawi mwe'biso bishatu, ukukulikirana na'makondo
ge'milala yabo. Hâli ikondo lya Girishooni, ne'lya Kohaati, ne'lya Meraari.

Beene Girishooni

7 Bagala Girishooni, bâli Ladani na Shimeyi.
8 Uyo Ladani naye, âli gweti abagala bashatu. Ifula ye Yehyeri. Hanakulikira Zetamu,
na Yuheeri.
9 Uyo Shimeyi, naye abagala bâli bashatu. Selomooti, na Haziheeri, na Harani. Yabo
bo bâli bimangizi bi'kondo lya Ladani.
10 Uyo Shimeyi, âli na'bandi bagala bana: Yahaati, na Ziina, na Yehushi, na Beriya.
11 Uyo Yahaati, ye wâli mukulu wabo. Na úgamúlonda, âli Ziina. Uyo Yehushi bo na
Beriya batakabuta bweneene, kyo kitumiri bagaharuurwa nga mbaga nguma naaho.

Beene Kohaati

12 Uyo Kohaati, bagala baage bâli bana. Hamuramu, na Hishaari, na Heburooni, na
Huzyeri.
13 Uyo Hamuramu, bagala baage bâli Harooni, na Musa. Harooni akataluulwa, kwo
agakizi lola ibirugu bitaluule imyaka ne'myakuula, kuguma na'bandu ba mwi'kondo
lyage. Bagakizi tanga amatuulo go'kusiriiza imbere lya Nahano, banakizi múkolera, iri
banakizi gashaanira abandu mwi'ziina lya Nahano halinde imyaka ne'myakuula.†
14 Haliko bagala Musa, umundu wa Rurema, boohe, bakaharuurwa mu mulala gwa
Laawi.
15 Bagala Musa, bâli Girishoomu, na Heryezeeri.
16 Uyo Girishoomu, mu bagala baage, ifula ye wâli Sebweri.
17 Uyo Heryezeeri âli busiri umugala muguma, ye wâli Rehabiya. Uyo Rehabiya,
akabuta abagala bingi bweneene.
18 Mugala Hishaari, ye wâli Selomiti, umwimangizi we'mbaga yoshi.
19 Bagala Heburooni, ifula ye wâli Yeriya. No'wa kabiri ye wâli Hamariya. No'wa
kashatu, ye wâli Yahazyeri. No'wa kana, ye wâli Yekamehamu.
20 Mu bagala Huzyeri, ifula ye wâli Mika. No'wa kabiri, ye Hisiya.

Beene Meraari

21 Ulya Meraari, bagala baage bâli Maali, na Muushi. Uyo Maali, bagala baaga bâli
Heryazaari, na Kishi.
22 Uyo Heryazaari, akafwa buzira kubuta umutabana. Si akabuta abanyere naaho.
Yabo banyere, bakayangwa na bavyala baabo, bagala Kishi.
23 Uyo Muushi, bagala baage bâli bashatu. Maali, na Hedeeri, na Yeremooti.
24 Yabo booshi, bo bâli ba mwi'kondo lya Laawi. Bâli bimangizi be'mbaga zaabo.
Ngiisi muguma wabo úkakwiza imyaka makumi gabiri ne'ngingwe, akayandikwa iziina,
anatabaala ku mikolwa ya mu nyumba ya Nahano.
25 Dahudi anadeta: «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akaheereza abandu baage
umutuula. Na yenyene akoli tuuziri i Yerusaleemu imyaka ne'myakuula.
26 Ku yukwo, Abalaawi batagaki shubi betula iheema lye'mihumaanano, kandi iri
ibirugu byalyo.‡»
27 Kwokwo, Abalaawi booshi be'myaka makumi gabiri ne'ngingwe, bakayandikwa,
nga kwo Dahudi akazindi kyula.
28 Umukolwa gwa'Balaawi, gwâli gwo'kutabaala abagingi ba mwi'kondo lya Harooni
ku mikolwa ya mu nyumba ya Nahano. Bâli kizi lingaania ulubuga ne'bisiika, banakizi
yeruusa ibirugu byoshi, banakizi kola ne'gindi mikolwa ya mu nyumba ya Nahano.§

---

* **23:1 23.1** 1 Baami 1.1-40. † **23:13 23.13** Kulyoka 28.1. ‡ **23:26 23.26** Bukengeeze 10.8. § **23:28 23.28-32** Muharuuro 3.5-9.

29 Na kwakundi, bâli kizi biika imikate mitaluule ku kashasha, banakizi lola
no'mushyano mwija gwo'kutanga ituulo, ne'galeeti nzira saama, ne'bitumbula, ne'gindi
mikate íkabushwa mwa'mavuta. Bâli kizi lola ne'birugu byo'kugera ubwingi, kiri
no'bula.
30 Bâli kizi yimanga imbere lya Nahano, ngiisi lusiku shesheezi, kiri na'kabigingwe,
gira bakizi tanga kongwa imwage, iri banakizi múhuuza.
31 Bâli kizi tabaala ukutanga amatuulo go'kusiriiza lwoshi, kuba ku lusiku lwe'Sabaato,
kandi iri ku mbaluko yo'mwezi, kandi iri ku zindi siku ngulu. Banâli kwaniini ukukizi
kolera Nahano ku njira íkwaniini. Bâli kizi biikwa mu biso, ku miharuuro íkwaniini.
32 Abalaawi banakizi langa iheema lye'mihumaanano, kiri na'handu heeru. Bâli kizi
tabaala beene wabo abagingi, ba mwi'kondo lya Harooni.

24

Imikolwa ya'bagingi

1 Ulya Harooni, yibi byo biso bya'bagala baage. Harooni akabuta Nadabu, na Habihu,
na Heryazaari, na Hitamaari.
2 Haliko ku kyanya yishe akiri ho, Nadabu na Habihu bakafwa, bátabuta. Kwokwo,
beene wabo, Heryazaari na Hitamaari banasigala bagweti bagaakola nga bagingi.*
3 Mwami Dahudi anagabula bagala Harooni mwo biso-biso, ukukulikirana ne'mikolwa
yabo. Âli tabiirwi na Saadoki, wa mwi'kondo lya Heryazaari, na Ahimereki, wa
mwi'kondo lya Hitamaari.
4 Mu kibusi kya Heryazaari, mwanaboneka abimangizi bingi ukuhima mu kya
Hitamaari, kyanatuma bagahandula bagala Heryazaari mwe'biso ikumi na ndatu. Na
bagala Hitamaari nabo, banabahandula mwa'bimangizi munaana naaho.
5 Na mu kubatengeka, banataara ikibare, gira hataboneke indoola mu kati kaabo.
Mukuba, mwi'kondo lya Heryazaari kiri na mwi'kondo lya Hitamaari, mwâli abakulu
bo'bugingi ábakwaniini.
6 Umwandisi Shemaya mugala Netaneeri, wa mu mulala gwa Laawi, anabayandika
imbere lya mwami Dahudi, na bakulu baage. Mu kati kaabo, mwâli umugingi Saadoki,
na Ahimereki mugala Habyataari, na'bimangizi ba mu mbaga za'bagingi, na'ba mu
mbaga za'Balaawi. Aba mwi'kondo lya Heryazaari, na'ba mwi'kondo lya Hitamaari,
banakizi gomboolana, mu kutaara ikibare.
7 Ikibare kya mbere, kyanagwata Yoyaribu.
Ne'kya kabiri, kyanagwata Yedaya.
8 Ne'kya kashatu, kyanagwata Harimu.
Ne'kya kana, kyanagwata Sehorimu.
9 Ne'kya kataanu, kyanagwata Malikiya.
Ne'kye'ndatu, kyanagwata Mijamini.
10 Ne'kya kalinda, kyanagwata Hakoozi.
Ne'kyo'munaana, kyanagwata Habiya.
11 Ne'kyo'mwenda, kyanagwata Yeshuha.
Ne'ki'kumi, kyanagwata Sekaniya.
12 Ne'ki'kumi na kiguma, kyanagwata Heryashibu.
Ne'ki'kumi na kabiri, kyanagwata Yakimu.
13 Ne'ki'kumi na kashatu, kyanagwata Hupa.
Ne'ki'kumi na kana, kyanagwata Yeshebabu.
14 Ne'ki'kumi na kataanu, kyanagwata Biriga.
Ne'ki'kumi na kalindatu, kyanagwata Himeeri.
15 Ne'ki'kumi na kalinda, kyanagwata Heziiri.
Ne'ki'kumi na munaana, kyanagwata Hapizeezi.
16 Ne'ki'kumi na mwenda, kyanagwata Petahya.
Ne'kya'makumi gabiri, kyanagwata Yehezekeeri.
17 Ne'kya'makumi gabiri na kiguma, kyanagwata Yakiini.
Ne'kya'makumi gabiri na bibiri, kyanagwata Gamuli.
18 Ne'kya'makumi gabiri na bishatu, kyanagwata Delaya.
Ne'kya'makumi gabiri na bina, kyanagwata Maziya.
19 Yabo booshi, kwokwo kwo bâli kizi kulikirana mu kukola mu nyumba ya Nahano.
Bâli kizi kola ku bwitonde, nga kwo bakashungikirwa na shokuluza wabo Harooni.
Naye, Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, ye kamúhamuliza.

---

* **24:2 24.2** Balaawi 10.1-2.

Amaziina ga'Balaawi

20 Hali na'bandi bimangizi ba mu kibusi kya Laawi:
Mu beene Hamuramu, umwimangizi ye wâli Shubaheeri. Na mu beene Shubaheeri, umwimangizi ye wâli Yedeya.
21 Na mu beene Rehabiya, umwimangizi ye wâli Hisiya.
22 Na mu beene Hishaari, umwimangizi ye wâli Selomooti. Na mu beene Selomooti, umwimangizi ye wâli Yahaati.
23 Na mu beene Heburooni, umwimangizi ye wâli Yeriya. No'wa kabiri, ye Hamariya. No'wa kashatu, ye Yahazyeri. No'wa kana, ye Yekamehamu.
24 Mugala Huzyeri, ye wâli Mika. Na mu beene Mika, umwimangizi ye wâli Shamiire.
25 Na mu beene Mika, umwimangizi ye wâli Hisiya. Na mu beene Hisiya, umwimangizi ye wâli Zakariya.
26 Bagala Meraari bâli Maali, na Muushi na Yaziya.
27 Na mu beene Meraari, ku mugala wage Yaziya, umwimangizi ye wâli Shohamu, na Zakuri, na Hibiri.
28 Na mu beene Maali, umwimangizi ye wâli Heryazaari. Haliko ndaaye mugala ye âli busiri.
29 Na mu beene Kishi, umwimangizi ye wâli Yerameeri.
30 Bagala Muushi, bâli Maali, na Hedeeri, na Yeremooti.
Yabo booshi, bo bâli ba mu kibusi kya Laawi, ukukulikirana na'makondo gaabo.
31 Nabo kwakundi banataara ikibare, nga kwo beene wabo bi'kondo lya Harooni bakagira. Bakakitaara imbere lya mwami Dahudi, na Saadoki, na Ahimereki, na'bimangizi be'mbaga za'bagingi ne'za'Balaawi. Ndaanayo ndoola bâli hiiti, mbu kirage ye mukulu, kandi iri ye muto.

25

Abimbi ba mu nyumba ya Nahano

1 Mwami Dahudi, kuguma na'bakulu ba'basirikaani, banatoola abandu mu kibusi kya Hasafu, na mu kya Hemani, na mu kya Yedutuni, kwo babe bo bagarongoora imikolwa yo'kutanga ubuleevi. Bâli bagakizi tabaalwa ne'nzeeze, ne'binanda, ne'sembaale. Na'bakatoolwa, bo baaba:
2 Bagala Hasafu, bâli Zakuri, na Yusefu, na Netaniya, na Hasharela. Yabo bagala Hasafu, bâli riiri mwi'dako lyage. Banâli kizi tanga ubuleevi, nga kwo mwami âli kizi barongoora.
3 Bagala Yedutuni, bâli riiri balindatu. Gedaliya, na Seeri, na Yeshaya, na Shimeyi, na Hashabya, na Matitiya. Booshi bâli kizi rongoorwa na yishe. Âli kizi tanga ubuleevi mu kukoleesa inzeeze. Anakizi tanga kongwa imwa Nahano, iri anamúhuuza.
4 Bagala Hemani, bâli Bukya, na Matania, na Huzyeri, na Sebweri, na Yeremooti, na Hananiya, na Hanani, na Heryata, na Gidaliiti, na Romamuti-Hezeeri, na Yoshibekasha, na Malooti, na Hotiiri, na Mahazyoti.
5 Yabo booshi, bâli riiri bagala Hemani, umuleevi wa mwami. Rurema akamúheereza bo, mu kumúhuuza. Rurema akaheereza Hemani abagala ikumi na bana, na'banyere bashatu.
6 Yabo booshi, bâli kizi rongoorwa na yishe. Bâli kizi yimba mu nyumba ya Nahano, bali ne'sembaale, no'lulanga, ne'nzeeze. Uyo Hasafu, na Yedutuni, na Hemani bo bâli kizi barongoora, mwi'yo mikolwa ya mwami.
7 Umuharuuro gwabo, kuguma na'baabo, bâli riiri magana gabiri na makumi galimunaana na munaana. Na booshi bâli riiri bahinga mu kuyimbira Nahano.
8 Banataara ikibare hi'gulu lyo'kushungika imikolwa, buzira kulola ku bakulu, kandi iri bato, kandi iri ku bigiriza, kandi iri bigirizibwa.
9 Ikyanya bakataara ikibare, ikya mbere kyanagwata Yusefu, wa mwi'kondo lya Hasafu, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
Ikibare kya kabiri, kyanagwata Gedaliya, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
10 Ikya kashatu, kyanagwata Zakuri, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
11 Ikya kana, kyanagwata Hisiri, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
12 Ikya kataanu, kyanagwata Netaniya, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
13 Ikye'ndatu, kyanagwata Bukya, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
14 Ikya kalinda, kyanagwata Yasharela, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.

15 Ikyo'munaana, kyanagwata Yeshaya, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
16 Ikyo'mwenda, kyanagwata Matania, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
17 Iki'kumi, kyanagwata Shimeyi, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
18 Iki'kumi na kiguma, kyanagwata Hazareeri, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
19 Iki'kumi na kabiri, kyanagwata Hashabya, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
20 Iki'kumi na kashatu, kyanagwata Sebweri, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
21 Iki'kumi na kana, kyanagwata Matitiya, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
22 Iki'kumi na kataanu, kyanagwata Yeremooti, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
23 Iki'kumi na ndatu, kyanagwata Hananiya, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
24 Iki'kumi na kalinda, kyanagwata Yoshibekasha, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
25 Iki'kumi na munaana, kyanagwata Hanani, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
26 Iki'kumi na mwenda, kyanagwata Malooti, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
27 Ikya makumi gabiri, kyanagwata Heryata, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
28 Ikya makumi gabiri na kiguma, kyanagwata Hotiiri, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
29 Ikya makumi gabiri na bibiri, kyanagwata Gidaliiti, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
30 Ikya makumi gabiri na bishatu, kyanagwata Mahazyoti, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.
31 Ikya makumi gabiri na bina, kyanagwata Romamuti-Hezeeri, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na babiri.

26

Abalaliizi be'nyumba ya Nahano

1 Yibi, byo biso bya'Baleevi ábâli kizi laliira inyumba ya Rurema. Mu Bakoora, mwâli riiri Meseremya mugala Koore wa mu mbaga ya Hasafu.
2 Meseremya akabuta abagala balinda. Ifula yage, ye wâli Zakariya. No'wa kabiri, ye Yedyaheeri. No'wa kashatu, ye Zebadiya. No'wa kana, ye Yatinyeri.
3 No'wa kataanu, ye Helamu. No'we'ndatu, ye Yohanani. No'wa kalinda, ye Herihwenayi.
4 Hobedi-Hedoomu naye anagashaanirwa na Rurema, anabuta abagala munaana. Ifula yage ye wâli Shemaya. No'wa kabiri, ye Yehozabadi. No'wa kashatu, ye Yoha. No'wa kana, ye Sakaari. No'wa kataanu, ye Netaneeri.*
5 No'we'ndatu, ye Hamyeri. No'wa kalinda, ye Hisakaari. No'wo'munaana, ye Pehuletayi.
6 Mugala wage Shemaya, naye akabuta abagala. Yabo bagala, bâli riiri bikalage bweneene, banaba bimangizi mu mbaga zaabo.
7 Bâli riiri Hotini, na Refaheeri, na Hobedi, na Herizabadi. Beene wabo Herihu na Semakiya, nabo bâli riiri bikalage.
8 Abashosi booshi ba mu kibusi kya Hobedi-Hedoomu, bâli riiri makumi galindatu na babiri. Yaba booshi, kuguma na bagala baabo, na beene wabo, bâli riiri banamwete mu mikolwa yabo.
9 Meseremya akabuta abagala, booshi kuguma na beene wabo bâli riiri bikalage ikumi na munaana.
10 Bagala Hosha, wa mu mulala gwa Meraari, bâli Simuri. (Kundu atâli riiri ye fula, haliko yishe akamúgira abe mwimangizi.)
11 No'wa kabiri, ye wâli Hirikiya. No'wa kashatu, ye wâli Tebaliya. No'wa kana, ye wâli Zakariya. Bagala Hosha booshi, kuguma na beene wabo, bâli riiri ikumi na bashatu.

* **26:4 26.4-5** 2 Samweri 6.11; 1 Kutondobola 13.14.

12 Yabo booshi, bo bâli riiri balaliizi be'nyiivi. Bakagabulikana mwe'biso ukukulikirana ne'mbaga zaabo. Nabo kwakundi, bakahaabwa imikolwa mu nyumba ya Nahano, nga'bandi Balaawi.
13 Bakataara ikibare mu kutoola ulwivi lwo bagayimangira, buzira kulola ku myaka yabo.
14 Banataara ikibare hi'gulu lyo'kulanga ulwivi lwe'sheere, kyanagwata Sheremiya. Ne'ri bakataara hi'gulu lyo'lwivi lwe'mbembe, kyanagwata mugala wage Zakariya, umuhanuuzi wo'bwitegeereze.
15 Ne'ri bakataara ikibare kyo'lwivi lwe'kisaka, kyanagwatwa Hobedi-Hedoomu. Ne'ri bakataara ikibare hi'gulu lyo'kulanga ibihinda, kyanagwata bagala baage.
16 Ne'ri bakataara ikibare hi'gulu lyo'kulanga ulwivi lwe'muga, na kyo'lwivi lwe'Salekeeti ku mutalimbwa, byanagwata Supiimu, na Hosha.
Yibyo biso byanakizi kaburanwa, mu kulaliira.
17 Ngiisi lusiku, hâli kizi ba abalaliizi ndatu uluhande lwe'sheere. No'luhande lwe'mbembe, hâli kizi ba bana. No'lwe'kisaka hâli kizi ba bana. Na ha kihinda hâli kizi biikwa abalaliizi babiri-babiri.
18 No'luhande lwe'muga, hâli biisirwi abalaliizi bana ku mutalimbwa, na'bandi babiri ku kisiika kyonyene.
19 Yibyo, byo biso bya'balaliizi íbyâli lyosiri mwi'kondo lya Koora, na mu lya Meraari.

Igindi mikolwa ya mu nyumba ya Nahano

20 Abandi Balaawi bâli kizi yimangira ibihinda bye'nyumba ya Rurema, ne'bihinda bye'birugu bitaluule.
21 Mu mbaga ya Ladani, wa mwi'kondo lya Girishooni, Yehyeri ye wâli mwimangizi.
22 Bagala Yehyeri, bâli Zetamu na Yuheeri. Yabo bombi, bâli riiri balaazi be'bihinda bye'nyumba ya Nahano.
23 Hâli riiri abimangizi ukulyoka mu Bahamuramu, na mu Bahishaari, na mu Baheburooni na mu Bahuzyeri. Yabo, bo baaba:
24 Sebweri wa mwi'kondo lya Girishoomu mugala Musa, âli riiri mwimangizi wo'kukizi langa birya bihinda.
25 Mwene wabo âli riiri Heryezeeri. Heryezeeri naye, anabuta Rehabiya. Rehabiya naye, anabuta Yeshaya. Yeshaya naye, anabuta Yoramu. Yoramu naye, anabuta Zikiri. Zikiri naye, anabuta Selomooti.
26 Selomooti na beene wabo, bo bâli kizi langa ibihinda byoshi bitaluule íbikatangwa no'mwami Dahudi. Bâli kizi langa na íbikatangwa na'bakulu be'mbaga, kiri na'bakulu ba'basirikaani bihumbi, na ba'magana, na'bandi bakulu baabo.
27 Yabo bandu, bakatanga na ku bindu byo bakanyaga mwi'zibo, gira bilingaanie mwe'nyumba ya Nahano.
28 Selomooti na beene wabo, bâli kizi langa kiri ne'bindu byoshi íbikatangwa no'muleevi Samweri, na Sahuli mugala Kishi, na Habineeri mugala Neeri, na Yohabu mugala Zeruya. Bâli kizi langa ne'bindi byoshi.

Imikolwa ya'bandi Balaawi

29 Mu bandu ba mwi'kondo lya Hishaari, Kenaniya na bagala baage bo bakahaabwa imikolwa ítali ya mu nyumba ya Rurema. Bâli kizi yimangira Abahisiraheeri, banakizi batwira imaaja.
30 Mu bandu ba mwi'kondo lya Heburooni, Hashabya na beene wabo kihumbi na magana galinda, booshi bâli yimangiiri ikimaanye kya'Bahisiraheeri íkyâli riiri uluhande lwe'muga yo'lwiji Yorodaani. Bâli riiri bikalage, banâli yimangiiri imikolwa yoshi ya Nahano, kiri ne'mikolwa ya mwami.
31 Mu bandu ba mu yiryo ikondo lya Heburooni, Yeriya ye wâli mwimangizi wabo, ukukulikirana na íbiyandisirwi mu bitaabo bye'mbaga yabo. Iri Dahudi akahisa imyaka makumi gana atwaziri, banalooza mu bitaabo, banagwana abashosi bikalage mu Baheburooni iyo munda i Yazeeri mu kihugo kye'Giryadi.
32 Uyo Yeriya, âli na beene wabo bihumbi bibiri na magana galinda. Booshi, bâli riiri bikalage, banâli riiri bimangizi mu mbaga zaabo. Kwokwo, mwami Dahudi anababiika, babe bimangizi ba'bandu ábâli tuuziri uluhande lwe'sheere yo'lwiji Yorodaani. Kuli kudeta umulala gwa Rubeni, no'gwa Gaadi, ne'kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi. Banakizi yimangira ngiisi íbiloziri Rurema, kiri na íbiloziri mwami.

27

Abakulu ba'basirikaani

1 Hano, hali amaziina ga'bimangizi be'mbaga za'Bahisiraheeri: abakulu ba'basirikaani
bihumbi, na'bakulu ba'magana, kiri na'bandi bakulu baabo. Yabo booshi, bâli kizi kolera
mwami, kiso kiguma-kiguma ku ngiisi mwezi. Ngiisi kiso, kyâli mwa'bashosi bihumbi
makumi gabiri na bina.
2 Mu mwezi gwa mbere, Yashobyamu mugala Zabudyeri ye wâli mukulu we'kiso
kya'bashosi bihumbi makumi gabiri na bina.
3 Uyo Yashobyamu, âli wa mwi'kondo lya Pereesi. Mu gwogwo mwezi gwa mbere, ye
wâli mwimangizi wa'bakulu booshi ba'basirikaani.
4 Mu mwezi gwa kabiri, Dodaayi we'Hahoohi ye wâli mukulu. Âli kizi tabaalwa
ne'kirongoozi Mikilooti. Âli rongwiri abashosi bihumbi makumi gabiri na bina.
5 Mu mwezi gwa kashatu, Benaya mugala Yehoyada umugingi mukulu, ye wâli
mukulu. Âli rongwiri abashosi bihumbi makumi gabiri na bina.
6 Uyo Benaya âli riiri kikalage mu kiso kya'bandu makumi gashatu, anâli riiri mukulu
wabo. Mugala wage Hamizabadi, ye wâli kizi mútabaala.
7 Mu mwezi gwa kana, Hasaheeri, mwene wabo Yohabu, ye wâli mukulu. Âli rongwiri
abashosi bihumbi makumi gabiri na bina. Hasaheeri anagomboolwa na mugala
wage Zebadiya.
8 Mu mwezi gwa kataanu, Samuhuti wa mwi'kondo lya Hisirahiya, ye wâli mukulu.
Âli rongwiri abashosi bihumbi makumi gabiri na bina.
9 Mu mwezi gwe'ndatu, Ira mugala Hikeeshi wa mu kaaya ke'Tekowa ye wâli mukulu.
Âli rongwiri abashosi bihumbi makumi gabiri na bina.
10 Mu mwezi gwa kalinda, Hereezi wa mu kaaya ke'Pelooni, wa mwi'kondo lya
Hifurahimu, ye wâli mukulu. Âli rongwiri abashosi bihumbi makumi gabiri na
bina.
11 Mu mwezi gwo'munaana, Sibekayi we'Husha, wa mwi'kondo lya Zeera, ye wâli
mukulu. Âli rongwiri abashosi bihumbi makumi gabiri na bina.
12 Mu mwezi gwo'mwenda, Habyezeeri, wa mu kaaya ke'Hanatooti, mwene Binyami-
ini, ye wâli mukulu. Âli rongwiri abashosi bihumbi makumi gabiri na bina.
13 Mu mwezi gwi'kumi, Maharayi wa mu kaaya ke'Netofa, wa mwi'kondo lya Zeera,
ye wâli mukulu. Âli rongwiri abashosi bihumbi makumi gabiri na bina.
14 Mu mwezi gwi'kumi na muguma, Benaya, wa mu kaaya ke'Piratooni, wa mu mulala
gwa Hifurahimu, ye wâli mukulu. Âli rongwiri abashosi bihumbi makumi gabiri na
bina.
15 Mu mwezi gwi'kumi na kabiri, Heridayi wa mu kaaya ke'Netofa, wa mwi'kondo lya
Hotinyeri, ye wâli mukulu. Âli rongwiri abashosi bihumbi makumi gabiri na bina.

Ibirongoozi bye'milala ya'Bahisiraheeri

16 Gano, go maziina ga'bimangizi be'milala ya'Bahisiraheeri. Umutwali wo'mulala
gwa Rubeni, ye wâli Heryezeeri mugala Zikiri.
No'mutwali wo'mulala gwa Simyoni, ye wâli Shefatiya mugala Maka.
17 No'mutwali wo'mulala gwa Laawi, ye wâli Hashabya mugala Kemweri.
No'mutwali wo'mulala gwa Harooni, ye wâli Saadoki.
18 No'mutwali wo'mulala gwa'Bayuda, ye wâli Herihu, muguma wa beene wabo
mwami Dahudi.
No'mutwali wo'mulala gwa Hisakaari, ye wâli Homuri mugala Mikaheeri.
19 No'mutwali wo'mulala gwa Zabulooni, ye wâli Hishimaya mugala Hobadiya.
No'mutwali wo'mulala gwa Nafutaali, ye wâli Yeremooti mugala Haziryeri.
20 No'mutwali wo'mulala gwa'Bahifurahimu, ye wâli Hosheya mugala Hazaziya.
No'mutwali we'kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi, ye wâli Yuheeri mugala Pedaya.
21 No'mutwali we'kimaanye kyo'mulala gwa Manaasi mu Giryadi, ye wâli Hido mugala
Zakariya.
No'mutwali wo'mulala gwa Binyamiini, ye wâli Yasyeri mugala Habineeri.
22 No'mutwali wo'mulala gwa Daani, ye wâli Hazareeri mugala Yerohaamu.
Yabo, bo bimangizi be'milala ya'Bahisiraheeri.
23 Mwami Dahudi atakaharuura ngiisi ábatâli zaazi hisa imyaka makumi gabiri.
Mukuba, Nahano akabalagaania kwo agayushuula Abahisiraheeri, baluguuke bweneene
nga ndonde kwi'gulu.*

* **27:23 27.23** Ndondeko 15.5; 22.17; 26.4.

24 Yohabu mugala Zeruya akatondeera ukubaharuura, haliko atakayusa. Mukuba,
Rurema âli kola mu hana Abahisiraheeri ku buraakari bwage. Kwokwo, umuharuuro
gwabo kwo bali booshi, gutanabiikwa mu bitaabo bya mwami Dahudi.†

Abimangizi be'bindu bye'bwami

25 Hazimaweti mugala Hadyeri, ye wâli yimangiiri ibihinda bya mu kajumiro.
Yonataani mugala Huziya, ye wâli yimangiiri ibihinda íbyâli riiri mu bisagara, na mu
twaya, na mu nyingo za'balaliizi.
26 Heziri mugala Kelubi, ye wâli yimangiiri abalimi, ábâli kizi hinga indalo za mwami.
27 Shimeyi, wa mu kaaya ke'Rama, ye wâli yimangiiri imikolwa ye'ndalo ze'mizabibu.
Zabeedi, wa mu kaaya ke'Shiifi, ye wâli yimangiiri imimbu ya mu ndalo ze'mizabibu,
kiri ne'divaayi.
28 Baali-Hanaani, wa mu kaaya ke'Gedeeri, ye wâli yimangiiri ibiti bye'mizehituuni,
na bye'bikuyu bya ku tugangazi twe'Buyuda.
Yohaashi, ye wâli yimangiiri ikihinda kya'mavuta ge'mizehituuni.
29 Sitirayi, wa mu kaaya ke'Sharooni, ye wâli yimangiiri ikiraaro kye'ngaavu kye'yo
munda i Sharooni.
Shafaati, wa mu kaaya ke'Hadilaayi, ye wâli yimangiiri ikiraaro kye'ngaavu kya mu
ndekeera.
30 Hobiiri, Umuhishimaheeri, ye wâli yimangiiri ingamiya.
Yedeya, we'Meronooti, ye wâli yimangiiri amabuguma ga bapunda.
31 Yazizi, Umuhagaari, ye wâli yimangiiri ibibuzi.
Yabo booshi, bo bâli riiri birongoozi bo'kukizi lola ibindu bya mwami.

Abalemberezi ba mwami Dahudi

32 Yonataani, mwizo wa mwami Dahudi, ye wâli muhanuuzi. Âli riiri mundu
wo'bwitegeereze, anâli riiri mwandisi. Yehyeri mugala Hakimooni, ye wâli kizi yigiriza
abaluzi.
33 Ahitofeeri naye, âli muhanuuzi we'bwami. Hushayi, Umuhariki, ye wâli mwira wa
mwami vyuka-ngwejere.
34 Ahitofeeri, ikyanya akafwa, anagomboolwa na Yehoyada mugala Benaya, na
Habyataari. Si Yohabu ye wâli mukulu wa'basirikaani ba mwami.

28

Ishungi za Dahudi hi'gulu lye'nyumba ya Nahano

1 Mwami Dahudi anatumira abakulu booshi ba'Bahisiraheeri, gira bakuumane i
Yerusaleemu. Mu kati kaabo, mwâli riiri abimangizi be'milala, na'bakulu ba'basirikaani,
baba ba'basirikaani bihumbi, kandi iri magana, kuguma na'bimangizi be'bindu byoshi
bya mwami, na'be'bitugwa byage byoshi, kiri na bagala baage, kuguma na'bakulu
ba'kajumiro, ne'bikalage bya'basirikaani, na'banalushaagwa.
2 Yabo booshi, iri bakahikaga, Dahudi anayimuka, anababwira: «E beene witu,
na'bandu baani, mweshi munyuvwirize. Njubi shungisiri kwo nyubake inyumba ya
Nahano, na mbiike mwa'Kajumba ke'Kihango kya Nahano, ngiisi ho agakizi laaviza
amagulu gaage. Nanatondeera ukushungika ngiisi kwo ngagiyubaka.*
3 Haliko, Rurema anambwira kwokuno: "Utali we ganyubakira inyumba hi'gulu
li'ziina lyani. Mukuba, uli musirikaani, keera wanayoneesa umuko bweneene, mu
kuyitana."
4 «Kundu kwokwo, Nahano, Rurema wa'Bahisiraheeri, akandoola mu mbaga ya daata,
ananyimika mbe mwami wa'Bahisiraheeri, halinde imyaka ne'myakuula. Na mu milala
yoshi ya'Bahisiraheeri, anatoola umulala gwa'Bayuda, gira gukizi twala. Na mu mulala
gwa'Bayuda, anatoola imbaga ya daata. Na mu bagala daata, akasiima kwo mbe nie
mwami wa'Bahisiraheeri booshi.
5 Nahano akangashaanira ibuta. Na mu bagala baani booshi, anatoola mugala wani
Sulumaani, abe ye gayima ku kitumbi kyo'bwami bwa Nahano.
6 «Nahano akambwira: "Mugala wawe wa Sulumaani, ye ganyubakira inyumba,
kuguma ne'mbuga zaayo. Keera n'gamútoola abe mugala wani, naani na mbe nie yishe.
7 Iri angagenderera ukusimbaha imaaja zaani ku mutima gwage gwoshi, anakulikirize
ngiisi kwo nimúshungikiiri, nga kwo ali mu gira zeene, lyo ngasikamya ubwami bwage,
halinde imyaka ne'myakuula."

---

† **27:24 27.24** 2 Samweri 24.1-15; 1 Kutondobola 21.1-14. * **28:2 28.2-7** 2 Samweri 7.1-16; 1 Kutondobola 17.1-14.

8 «Mwe Bahisiraheeri mweshi, muli bandu ba Nahano, Rurema witu, munakoli
kuumaniri hano imbere lyage. Kwokwo buno, namùkengula kwo mukizi simbaha
imaaja zaage zooshi. Kwokwo, lyo yiki kihugo kiija kiyame buli buhyane bwinyu,
kinatuule ku bibusi biinyu halinde imyaka ne'myakuula.
9 «Na naawe, e mugala wani Sulumaani, ukizi yemeera Rurema wa yisho. Unakizi
múkolera ku mutima gwawe gwoshi. Unakizi múlooza ku nzaliro zaawe. Mukuba,
Nahano ali mu lola ngiisi mundu mu mutima gwage, anakoli yiji ne'shungi zaage. Iri
wangamúlooza, ugamúbona. Haliko, iri wangamújajaaka, naye agakujanda lwoshi-
lwoshi.
10 Kwokwo, ukizi ba masu. Mukuba, keera Nahano akutoola, kwo umúyubakire
inyumba ndaluule. Aaho! Ukizi sikama. Iyo mikolwa, ugigirage.»
11 Haaho, Dahudi anamúyereka amategeko, ngiisi kwo agayubaka inyumba ya
Nahano. Anamúyereka ne'nyumba zaayo ze'butambi, ne'bihinda byayo, ne'nyumba
za hi'gulu, ne'bisiika bye'kati, kiri na'Handu Heeru bweneene, he'byaha biri mu kogwa.
12 Dahudi akamúyereka ngiisi kwo âli shungisiri mu mutima, hi'gulu lye'mbuga ze'yo
nyumba, ne'bisiika byo'kubiika mwe'bindu bye'kishingo, kiri ne'bihinda bye'birugu
bitaluule.
13 Anamúyereka na ngiisi kwo agaagaba abagingi na'Balaawi, mu kulooza ukukola
imikolwa yabo, mu nyumba ya Nahano. Anamúyereka ngiisi kwe'birugu byoshi bigakizi
kola mwo.
14 Anamúyereka ulugero lwe'nooro úlukwaniini, mu kulingaania ibirugu byoshi
byo'kukola imikolwa ya kwingi-kwingi. Anamúyereka no'lugero lwe'harija
úlukwaniini, ku birugu byo'kukola imikolwa ya kwingi-kwingi.
15 Kwokwo, akamúbwira no'lugero lwe'nooro, mu kutula ibiterekero bya'matara,
no'lugero lwe'nooro, mu kugira amatara goonyene. Anamúyereka no'lugero lwe'harija,
mu kugira ngiisi kiterekero kya'matara kye'harija, kiri ne'harija hi'gulu lya'matara
goonyene, ukukulikirana na ngiisi kiterekero íkigakoleesibwa.
16 Anamúbwira no'lugero lwe'nooro yo'kulingaania akatanda ko'kubiikira imikate
íyâli kizi taluulwa imwa Rurema, no'lugero lwe'harija yo'kulingaania utushasha
twe'harija.
17 Dahudi anamúyereka no'lugero lwe'nooro muguuhya, úlukwaniini mu kulingaania
amakanya, ne'nzoozo zo'kubiikira umuko, ne'bikombe. Anamúyereka no'lugero
lwe'nooro na lwe'harija, mu kulingaania ngiisi sahaani.
18 Anamúyereka no'lugero lwe'nooro muguuhya yo'kulingaania akatanda
ko'kuyokera kwo'mubadu. Anamúyereka na ngiisi kwo agalingaania bamakerubi
ge'nooro, ábayajwiri ibyubi, mu kutumbikira Akajumba ke'Kihango kya Nahano.
19 Dahudi anamúbwira: «Mu kushungika birya byoshi, Nahano ye kandongoora,
binakoli yandisirwi. Ngiisi byo ashungisiri, akabinzobaanulira.»
20 Dahudi anabwira uyo Sulumaani na kwokuno: «Ukizi sikama, unabe kikalage. Ino
mikolwa, ugikolage. Utayobohe, utanavunike umutima. Mukuba, Nahano Rurema wani,
muyamiinwi. Atagakulekeerera, ataganakujanda. Mukuba, ugayusa imikolwa yoshi, mu
kuyubaka inyumba ya Nahano.
21 Abagingi na'Balaawi, keera bashungikirwa imikolwa, mu kuyubaka inyumba ya
Rurema. Na ngiisi banaluganda ba kwingi-kwingi, bagakutabaala. Kiri bangaba bakulu,
kandi iri bagunda, booshi ngiisi kwo ugakizi babwira, kwo baganagira.»

29

Ukukuumania amatuulo go'kuyubaka inyumba ya Nahano

1 Mwami Dahudi anabwira yabo booshi ábâli kuumaniri: «Mugala wani Sulumaani,
ye Rurema akatoola. Kundu kwokwo, uyo Sulumaani akiri mwanuke, atanazi longa
ubwitegeereze bwingi. Imikolwa íri imbere lyage, iri mikayu bweneene. Mukuba,
inyumba yo agayubaka, itali ya'bandu, si iri ya Nahano, Rurema.*
2 «Nienyene njubi fitiirwi bweneene, mu kulunda akanyamwala ke'bindu hi'gulu
lye'nyumba ya Rurema wani. Keera natanga akanyamwala ke'nooro, na'ke'harija,
na'ke'miringa, na'ke'byuma, na'ke'biti, na'mabuye ge'honikisi, na'gandi mabuye
go'kulimbiisa, kiri na'mabuye miiru, na ga'mabara ga kwingi-kwingi. Hali amabuye
go'kulaba, na'mabuye mahamu ágatyeriiri, ganali ga kishingo.
3 «Na bwo nvitiirwi bweneene hi'gulu lye'nyumba ya Rurema, ngoli gweti ngatanga
inooro, ne'harija ku bye'mwani nienyene. Mukuba, ndoziizi inyumba ya Rurema wani
iyubakwe bwija.

* **29:1 29.1-2** 1 Kutondobola 22.5.

4 Kwokwo, ngweti ngatanga itooni igana ze'nooro ye'Hofiiri, ne'tooni nga magana
gabiri ze'harija ítwanganusiri, gira babibuge ku bibambaazi bye'nyumba.
5 Bikoleesibwe mu kulingaania ne'birugu bya kwingi-kwingi. Aaho! Nyandagi gundi
úgatangira Nahano ku bindu byage zeene?»
6 Haaho, abakulu be'mbaga, na'bimangizi be'milala ya'Bahisiraheeri, na'bakulu
ba'basirikaani, na'batwali be'bwami, booshi banatanga ku mutima úgushenguusiri.
7 Ikyanya nabo bakatanga hi'gulu lye'mikolwa ye'nyumba ya Rurema, banatanga
itooni igana na makumi galinda ze'nooro, kuguma ne'bingorongoro bihumbi ikumi
bye'nooro. Banatanga ne'tooni magana gashatu na makumi gana ze'harija, ne'tooni
magana galindatu na makumi gabiri ze'miringa, ne'tooni bihumbi bishatu na magana
gana ze'byuma.
8 Na ngiisi ábâli gweti amabuye ágali ne'kishingo, banagatanga imwo'mulaliizi
Yehyeri, Umugirishooni, gira gabiikwe mu kihinda kye'nyumba ya Nahano.
9 Balya bandu banashambaala bweneene, bwe'birongoozi byabo bikatanga yibyo
byoshi ku mutima úgushenguusiri, na ku mutima gwabo gwoshi, buzira kuhidikwa.
Kiri na mwami Dahudi naye, anashambaala ngana-ngana.

Dahudi ayivuga Rurema

10 Ikyanya yabo booshi bâli kuumaniri yaho, mwami Dahudi anatondeera ukuyivuga
Nahano kwokuno:
«E Nahano, Rurema wa shokuluza witu Hisiraheeri! Uhuuzibwe imyaka ne'myakuula.
11 We mwene ubukalage, no'bushobozi, no'bulangashane, no'bukulu, no'lushaagwa.
Kiri na byoshi íbiri mwi'gulu, na mu kihugo, biri bye'mwawe. E Nahano! Ubwami
bulyagagi bwe'mwawe. Unali mu huuzibwa, bwo uli hi'gulu lya byoshi.†
12 Ubugale no'lushaagwa, biri mu lyoka imwawe. We twaziri hi'gulu lya byoshi. Mu
maboko gaawe, muli ubushobozi no'bukalage, gira ukizi shoboleesa abandu, unakizi
bahuuza.
13 «Kwokuno, e Rurema witu! Tugweti tugakuyivuga. Twahuuza iziina lyawe, bwo
liri mwo'bulangashane.
14 Haliko, niehe ndyagagi nga nyandi? Kiri na'bandu baani, bali banyandi, halinde
tukutangire kwoku ku mutima úgushenguusiri? Si ibindu byoshi bilyosiri imwawe!
Kwokwo, yibi byo twakutangira, biri bye'mwawe wenyene.
15 Si imbere lyawe, tuli nga binyamahanga. Tunali bageezi, nga kwo bashokuluza
biitu booshi bâli riiri. Isiku ziitu mu kihugo, ziri nga kimbehwa íkiri mu hinjuka.
Ndaanagwo mulangaaliro, kwo tugatuula ho.
16 «E Rurema, Nahamwitu! Bino byoshi byo twakutangira hi'gulu lye'nyumba yawe,
bilyosiri mu maboko gaawe, bwo byoshi biri bye'mwawe.
17 E Rurema wani, nyiji kwo we'ri mu geza umutima, unali mu siima abandu bo'kuli.
Kwokwo, naani, natanga yibi bindu byoshi ku mutima úgushenguusiri, na buzira
kuhidikwa. Na buno, mbwini ngiisi kwo bano bandu baawe, nabo keera bakutangira
mu kati ko'bushambaale.
18 «E Nahano, uli Rurema wa bashokuluza biitu, Hiburahimu, na Hisake, na
Hisiraheeri. Kwokwo, ishungi mwene yizo, ukizi zilanga mu mitima ya'bandu baawe,
halinde imitima yabo ikizi kuyemeera.
19 Na mugala wani Sulumaani, umúshoboleese ukukizi simbaha imaaja zaawe,
na'mategeko gaawe, nga ngiisi kwo uli mu kyula. Na bwo keera nakuumania yaka
kanyamwala ke'bindu, alonge ukukuyubakira mwo inyumba yawe.»
20 Ha nyuma, ulya Dahudi anabwiraga booshi ábâli kuumaniri yaho, ti: «Mukizi
huuza Nahano, Rurema wa bashokuluza biinyu.» Kwokwo, balya booshi banamúhuuza.
Banafukama haashi imbere lyage, ne'mbere lya mwami.

Sulumaani ayimikwa abe mwami

21 Iri bukakya, banatangira Nahano amatuulo go'kuyerekana ingoome na'matuulo
go'kusiriiza lwoshi. Na mu yago matuulo, mwâli riiri ishuuli kihumbi, ne'bibuzi
kihumbi, ne'bipanga kihumbi, kuguma na'matuulo ge'divaayi, na'gandi-gandi matuulo
mingi hi'gulu lya'Bahisiraheeri booshi.
22 Emwe! Ku yulwo lusiku, banalya bweneene, iri bananywa ku bushambaale bwingi
imbere lya Nahano.
Banashiiga Sulumaani mugala Dahudi, amavuta kwi'ziina lya Nahano, mu kushubi
múyimika abe mwami wabo. Banagashiiga na Saadoki abe mugingi wa Rurema.

---

† **29:11 29.11** Mataayo 6.13.

23 Kwokwo, Sulumaani anagingikwa ku kitumbi kye'kyami kya Nahano, ahandu ha
yishe Dahudi. Anakizi genduukirwa, na'Bahisiraheeri booshi banakizi músimbaha.‡
24 Abakulu booshi be'bwami, na'bakulu ba'basirikaani, kiri na bagala Dahudi booshi,
banalagaania kwo bagakizi yibiika haashi imbere lya mwami Sulumaani.
25 Nahano anahuuza Sulumaani bweneene imbere lya'Bahisiraheeri booshi.
Anamúgingika bweneene mu bwami bwage. Ulushaagwa lwage, lwanahima lwa'baami
booshi ábakatwala ikihugo kye'Hisiraheeri imbere lyage.

Dahudi afwa

26 Dahudi mugala Yese anaba mwami we'kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri.
27 Anahisa imyaka makumi gana abatwaziri. Akatee hisa imyaka irinda atwaziri i
Heburooni, abuli hisa ne'gindi myaka makumi gashatu ni'shatu atwaziri i Yerusaleemu.§
28 Ne'kyanya akashaaja, âli kola ne'myaka mingi. Emwe! Akayigonookeza isiku, anâli
hiiti akanyamwala ke'bindu, anâli kizi gingikwa bweneene. Mugala wage Sulumaani,
anayima ahandu haage.
29 Uyo Dahudi, ngiisi íbikakoleka mu bwami bwage, ukulyokera ku ndondeko, halinde
ku mbeka, biri biyandike mu bitaabo byo'muleevi Samweri, na mu bitaabo byo'muleevi
Natani, no'muleevi Gaadi.
30 Bakayandika ngiisi kwo âli twaziri, na hi'gulu lyo'bukalage bwage. Bakayandika
na hi'gulu lya'magambo ágâli ho mu siku zaage, na ngiisi íbyâli kizi koleka mu kihugo
kye'Hisiraheeri, na mu bwami bwa'gandi mahanga gooshi.

‡ **29:23 29.23** 1 Baami 2.12. § **29:27 29.27** 2 Samweri 5.4-5; 1 Kutondobola 3.4.

Ikitaabo kya kabiri kyo'
Kutondobola
Indangiriro

Yiki kitaabo, kiyerekiini ngiisi kwa'baami be'Buyuda bâli twaziri, ukulyokera ku Sulumaani, halinde ku baami bazinda, si kitali mu deta ku baami be'Hisiraheeri.

Baami baguma, ikyanya bakayimikwa, banatenguha Rurema, banayigala kiri ne'nyiivi ze'nyumba yage. Kundu kwokwo, abaana baabo baguma banashubi ziyigula. Si iri hakatama, iyo nyumba yanayiji singoolwa na'bagoma, kuguma na'kaaya kooshi ke'Yerusaleemu. Balya Bayuda, banatwalwa mu buja i Babeeri.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 2 Kutondobola 7.14: «Haaho, abandu baani bakwaniini bayibiikage haashi ku kahinda, banandabaaze, banandooze mu kati ko'butuudu, iri banatwikira lwoshi ku bitalaalwe byabo. Iri bangagira kwokwo, lyo ngabayuvwiriza ukulyoka mwi'gulu, na ngoge ibyaha byabo, na ngize ne'kihugo kyabo. Mukuba, bali mu buuzibwa kwo bali bandu baani.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ubutwali bwa mwami Sulumaani (1–9)
b) Mwami Rehobwamu alahira ukuyuvwa ihano, ikihugo kyanagabulikana (10–12)
c) Imyazi ya'baami be'Buyuda (13–36)

Mwami Sulumaani ahuuna ubwitegeereze
(1 Baami 3.1-15)

1 Sulumaani mugala Dahudi, ikyanya akaba keera ayima, anayisikamya ubwami bwage. Rurema Nahamwabo, âli kizi múgashaanira, anamúgingika bweneene, halinde anaba mugangambale.

2 Lusiku luguma, uyo Sulumaani anahamagala abakulu booshi ba'Bahisiraheeri. Mu kati kaabo, mwâli riiri abakulu ba'basirikaani, balya ábâli kizi yimangira ibiso bya'basirikaani bihumbi, ne'bya'magana, kuguma na'batwi be'maaja, na'bakulu booshi be'mbaga ya'Bahisiraheeri, na ba'makondo gooshi.

3 Balya booshi, anabakuumania i Gibyoni, ngiisi ho bâli kizi yikumbira Rurema. Haaho i Gibyoni, ho bâli shiiziri iheema lye'mihumaanano, lirya Musa akalingaania mwi'shamba.

4 Kalya Kajumba ka Rurema koohe, Dahudi âli mali kalyosa i Kiryati-Yariimu, anakatwala i Yerusaleemu, anakatereka mwi'heema.*

5 Hâli na kalya katanda ko Bezaleeri mugala Uri, mwijukulu Huuri, akalingaania mu miringa. Koohe, kâli ki riiri yaho i Gibyoni, imbere li'heema lye'mihumaanano lya Nahano. Haaho ho na mwami Sulumaani akamúhuunira. Ee! Kalya katanda kakabiikwa imbere li'heema lye'mihumaanano lya Nahano. Kwokwo, Sulumaani, kuguma na'Bahisiraheeri booshi, banakuumana yaho, gira bayiji hanuusa Rurema.

6 Ikyanya bâli ki riiri yaho hi'heema lye'mihumaanano, mwami Sulumaani anayimanga ku bushonero bwa'katanda ákakatulwa mu miringa. Ikyanya âli riiri imbere lya Nahano, anatanga ibitugwa kihumbi, gabe matuulo go'kusiriiza.

7 Lwolwo lusiku, ikyanya kya bushigi, Rurema anahulukira ku Sulumaani mu birooto, anamúbwira: «Ngiisi byo uloziizi, ubimbuune. Ngakuheereza byo.»

8 Ulya Sulumaani anashuvya kwokuno: «E Rurema, wâli kizi yerekana urukundo lwawe imwa daata Dahudi. Na buno naani, keera wanyimika, gira ngizi twala ahandu haage.

9 Halikago, yabo bandu bo ngoli twaziri, bakoli luguusiri bweneene. Ee! Bali kandaharuurwa, nga lukungu. Kwokwo, e Nahano Rurema! Gulya muhango gwo ukalagaania daata Dahudi, ugukwizagye.†

10 Na buno, e waliha! Nakuhuuna umbeereze ubwitegeereze no'bumenyi, halinde yaba bandu baawe, ndonge ukukizi bayimangira bwija. Buzira kwokwo, ndaaye úwangahasha ukubayimangira, banakoli luguusiri.»

11 Rurema anamúshuvya: «Yiri igambo, walihuuna ku mutima úgushenguusiri. Utakambuuna mbu urambe imyaka mingi. Utanayihuunira ubugale. Utanahuuna kwa'bagoma baawe baminikwe. Haliko, wahuuna ubwitegeereze no'bumenyi, gira ulonge ukutwala abandu baani.

---

* **1:4 1.4** 2 Samweri 6.1-17; 1 Kutondobola 13.5-14; 15.25–16.1. † **1:9 1.9** Ndondeko 13.16; 28.14.

12 «Kwokwo buno, ngiisi byo wambuuna, ngakuheereza byo. Ugaaba no'bwitegeereze
no'bumenyi. Kuguma na yibyo, ngakuheereza kiri no'bugale, no'lushaagwa. Ndaaye
gundi mundu úzindi haabwa ubukulu mwene yubwo. Kiri na mu bagaki yimikwa,
ndaaye úgakusumba.»

Mwami Sulumaani agala bweneene
(1 Baami 10.26-29)

13 Mwami Sulumaani analyoka yaho i Gibyoni, imbere li'heema lye'mihumaanano,
anagalukira i Yerusaleemu, anakizi twala Abahisiraheeri.
14 Sulumaani anakuumania amagaare gi'zibo, kihumbi na magana gana, ne'fwarasi
bihumbi ikumi na bibiri. Anasingula biguma mu twaya two byâli kizi singulwa mwo.
Ne'bindi, anabisingula i Yerusaleemu.
15 Ikyanya uyo Sulumaani akatwala, mu kaaya ke'Yerusaleemu iharija ne'nooro
byanaluguuka mwo nga mabuye. Kiri ne'biti bye'myerezi, byâli luguusiri nga bikuyu
íbimeziri mu ndekeera ye'nyaaja Mediterane.
16 Abakozi ba Sulumaani, bâli kizi múgulira ifwarasi mu kihugo kye'Miisiri, na mu
kye'Kirikiya, ku kishingo íkituula ho.‡
17 Iyo munda i Miisiri, igaare liguma li'zibo, lyâli kizi gulwa ibingorongoro magana
galindatu-galindatu bye'harija. Ifwarasi nazo, zâli kizi gulwa ibingorongoro igana-igana
na makumi gataanu bye'harija. Yabo badandaza ba mwami, bâli kizi guliikiza yizo
fwarasi mu baami ba'Bahiti, kiri na mu ba'Basuriya.

Sulumaani ayilingikania ku luubako lwe'nyumba ya Nahano
(1 Baami 5.1-18)

18 Ha nyuma, mwami Sulumaani anakyula kwo bayubake inyumba yo'kuyikumbira
mwo Nahano. Na kwakundi, bamúyubakire na'kajumiro.

2

1 Sulumaani anabiika abashosi bihumbi makumi galinda bo'kukizi betula imiteek-
erwa. Analooza na'bandi bihumbi makumi galimunaana bo'kukizi baaja amabuye
mu migazi. Anabiika na'bandi bihumbi bishatu na magana galindatu, babe bimangizi
be'mikolwa.
2 Ha nyuma, Sulumaani analungikira mwami Hiraamu we'Tiiro indumwa, kwokuno:
«E waliha, keera ukaleetera daata Dahudi ibiti bye'myerezi, gira alonge ukuyubaka
akajumiro. Kwokwo, naani, ubindumirage.
3 «Ndoziizi ukuyubaka inyumba yo'kuyikumbira mwo Nahano, Rurema wani.
Ngagitaluula imwage, halinde tukizi múyokera mwo'mubadu gwo'muhongolo mwija.
Munabe mwe'mikate mitaluule igakizi biikwa imbere lyage ngiisi lusiku. Munabe
mwo tugakizi músiriigiza ibitugwa ngiisi shesheezi na'kabigingwe, kiri na ku lusiku
lwe'Sabaato, na ku siku zo'kubaluka kwo'mwezi, na ku zindi siku ngulu za Nahano
Rurema witu. Kwokwo, kwo akatubwira, twe Bahisiraheeri, kwo tukizi bigira, halinde
imyaka ne'myakuula.
4 «Buno, ngola ngayubakira Rurema inyumba. Iyo nyumba, igaaba mbamu
bweneene. Mukuba, Rurema witu, ye sumbiri ibindi byoshi íbiri mu yikumbwa.
5 «Kundu kwokwo, nyandagi úwangahasha ukumúyubakira inyumba? Kundu
igulu liri lihamu bweneene, haliko atangakwira mwo.* Aaho! Niehe ndyagagi nga
nyandi, halinde nimúyubakire inyumba? Si iyo nyumba, hali nga handu naaho ho
kumúsiriigiza amatuulo!
6 «Kundu kwokwo, undumire naluganda úshobwiri ukutula ibirugu mu nooro, na
mu harija, na mu miringa, na mu byuma. Anabe ayiji ukuhanga imirondo ye'kituku-
tuku, ne'midukula, ne'ya namukungumo, anabe ayiji ukulaba. Uyo mundu, agayiji
tabaalanwa na bano bandi bo daata Dahudi keera akatoola mu kaaya ke'Yerusaleemu,
na mu Buyuda mwoshi.
7 «Nyiji kwe'yo munda i Lebanooni, abakozi baawe bali bikalage mu kubera
imbahwa. Ku yukwo, ubandumire, gira bayiji tabaalanwa na'be'mwani. Undumire
na ku biti bikomu bye'myerezi, na bye'miberoshi, na byo'musandaali.
8 Bagamberera imbahwa íziri tiita. Mukuba, inyumba yo ndoziizi ukuyubaka, iri
mbamu, inali ya kahebuuza.
9 «Yabo babezi be'mbahwa, ngabahemba ingano itooni bihumbi bibiri, no'bulo
izindi tooni bihumbi bibiri, ne'divaayi litiri bihumbi magana gana, na'mavuta izindi
litiri bihumbi magana gana.»

‡ **1:16 1.16** Bukengeeze 17.16. * **2:5 2.5** 1 Baami 8.27; 2 Kutondobola 6.18.

10 Mwami Hiraamu we'Tiiro, ikyanya akalonga yago maruba ga Sulumaani, anamúshuvya kwokuno:
«Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akuuziri abandu baage, kyo kitumiri keera akakuyimika ube mwami wabo.
11 Kwokwo, akizi huuzibwa. Ye kabumba igulu ne'kihugo. Ye kanaheereza mwami Dahudi umwana mwitegeereza, anali mwenge, anasobanukiirwi. Wehe, ushobwiri ukuyubakira Nahano inyumba. Kiri na'kajumiro, ugakayiyubakira.
12 «Bwobuno, ngweti ngakulungikira umuhinga, iziina lyage ye Huramu-Habi. Uyo mushosi, ayiji imikolwa bweneene.
13 Nyina ali wo'mulala gwa Daani, na yishe ali mubutirwa we'Tiiro. Uyo mushosi, ali kikalage mu kutula inooro, ne'harija, ne'miringa, ne'byuma. Ayiji no'kubaaja amabuye, no'kubera imbahwa. Ayiji kiri no'kuhanga ibyambalwa bi'bara lye'kituku-tuku, na lyo'mugina, ne'lidukula, kiri na bye'nuzi ze'kitaani. Na kwakundi, ayiji ukulaba ku njira za kwingi-kwingi. Ngiisi kwo ugamúbwira, agaahasha ngana. Agakolera kuguma na'bakozi baawe, kiri na balya ábakatoolwa na nahamwitu, yisho Dahudi.
14 «E nahamwitu, tuli bakozi baawe. Kwokwo, twakuyinginga, utulungikirage ingano, no'bulo, na'mavuta, ne'divaayi, nga kwo ukatulagaania.
15 Nyiitu, yibyo biti byo uyifwijiri ino munda i Lebanooni, tugabikuba. Ha nyuma, tugabikonera kuguma, tunabishooje halinde i Yopa. Haaho, ho ugabiyabiirira, unabitwale i Yerusaleemu.»
16 Kwokwo, mwami Sulumaani anaharuura ibinyamahanga byoshi bya mu kihugo kye'Hisiraheeri, nga kwo yishe naye akagira. Hanaboneka kwo bali bihumbi igana na makumi gataanu na bishatu na magana galindatu.
17 Mu kati kaabo, anayabiira mwa'bandu bihumbi makumi galinda, anababiika ku mukolwa gwo'kubetula imiteekerwa. Abandi bihumbi makumi galimunaana, banakizi baaja amabuye ku migazi. Na'bandi bihumbi bishatu na magana galindatu, banakizi yimangira abaabo bakozi.

3

Sulumaani ayubakiisa inyumba ya Nahano
(1 Baami 6.1-38)

1 Mwami Sulumaani anatondeera ukuyubaka inyumba ya Nahano mu kaaya ke'Yerusaleemu, ku mugazi Moriya. Haaho, ho Nahano akahulukira ku yishe Dahudi. Hanali ho Dahudi âli tooziri kwo bâye hayubakire Nahano, ha kiyeluuliro kya Horinaani, Umuyebuusi.*
2 Sulumaani, iri akahisa imyaka ina, ne'myezi ibiri, ne'siku zibiri atwaziri, anatondeera ukuyubaka inyumba ya Nahano.
3 Ulutaliro lwayo, lwâli lwe'meetere makumi gashatu, ku meetere ikumi, mu kukoleesa ikigero kya kare.
4 Imbarazaani ye'mbere, yâli no'bula bwe'meetere ikumi, ukukulikirana na'matambi ge'nyumba. Ne'kimango, kyâli ne'zindi meetere makumi galindatu. Ibibambaazi byayo, byâli bibugiirize kwe'nooro muguuhya.
5 Ibibambaazi byo'bululi, byâli komeriirwi kwe'biti bye'miberoshi. Babuli zibugiiriza kwe'nooro muguuhya. Ha nyuma, banabilimbiisa, mu kubihokoorora kwe'bishushanio bye'kigazi, na bye'migufu.
6 Iyo nyumba ya Nahano, mwami Sulumaani akagilimbiisa na'mabuye ge'kishingo, anakoleesa ne'nooro kulyoka mu kihugo kye'Parwayimu.
7 Iyo nooro, anagibugiiriza ku mitamba, na ku bihamambiro, na ku bibambaazi, kiri na ku nyiivi. Na ku bibambaazi, anahokoorora kwe'bishushanio bya bamakerubi.
8 Analingaania ne'Kisiika Kyeru Bweneene. Ubula-bula bwakyo, zâli meetere mwenda, nga kwe'nyumba yonyene yâli riiri. No'mujuuja, gwâli ne'zindi meetere mwenda. Mu kubugiiriza yikyo kisiika, akakoleesa inooro, ingingwe ye'tooni makumi gabiri.†
9 Imisumaari yo akakoleesa, ikatulwa mu nooro, yanâli no'buzito bwe'garama magana gataanu na makumi galinda. Kiri ne'bisiika bya ha lugulu, nabyo bakabibugiiriza kwe'nooro.
10 Mu kirya Kisiika Kyeru Bweneene, analingaania bamakerubi babiri, anababugiiriza kwe'nooro.‡
11-13 Ngiisi makerubi âli hiiti ibyubi bibiri. Ikyubi kiguma, kyâli kizi hika ku luhande luguma lwe'kisiika, ne'kindi kinahume ku kyubi kyo'wabo. Kwokwo, ha kati-kati ka

* **3:1 3.1** Ndondeko 22.2; 1 Kutondobola 21.15–22.2. † **3:8 3.8** Kulyoka 26.33-34. ‡ **3:10 3.10-13** Kulyoka 25.18-20.

yibyo byubi, hâli hisiri imeetere mwenda. Ubula bwa ngiisi kyubi, zâli riiri meetere zibiri ne'kitolo. Sulumaani akazijingiriza. Na'malanga gaabo, gâli kizi lola iwa bululi.
14 Ha mulyango gwo'kuyingirira mu Kisiika Kyeru Bweneene, Sulumaani anahasiika no'mulondo gwe'kitaani. Anagulimbiisa ne'nuzi zi'bara lya namukungumo, na lye'kituku-tuku, ne'lidukula. Na kwakundi, anagulimbiisa ne'bishushanio bya bamakerubi.§

Sulumaani ashingiisa inguliro ze'nyumba ya Nahano
(1 Baami 7.15-22)

15 Mwami Sulumaani anatuliisa inguliro zibiri mu miringa, anazishingiisa haaho mu mbarazaani ye'nyumba ya Nahano. Ngiisi nguliro, ubula bwayo, zâli meetere ikumi na zirinda. Ngiisi nguliro, anagilingaaniza injembe. Na ngiisi lushembe lwâli no'bula bwe'meetere zibiri ne'kitolo.
16 Anatula ne'migufu, anagibiika ku matwe ga yizo nguliro. Iyo migufu, anaginanika kwe'bitumbwe bya'makomamanga igana.
17 Yizo nguliro, anazishinga mu mbarazaani ye'nyumba ya Nahano. Akashinga nguma uluhande lwe'mbembe, ne'gindi lwe'kisaka. Irya yo'luhande lwe'mbembe, anagiyinika iziina Bowazi, (kuli kudeta: Rurema ye hiiti imisi). Ne'rya ya lwe'kisaka, anagiyinika iziina Yakiini, (kuli kudeta: Rurema ye mu sikamya).

4

Sulumaani atula ibirugu bya mu nyumba ya Nahano
(1 Baami 7.23-51)

1 Sulumaani analingaania akatanda ke'miringa. Yako katanda, kâli ne'meetere mwenda, ku meetere mwenda. Ne'kimango, zâli meetere zina ne'kitolo.
2 Mu yeyo miringa, anatula nangungubanga we'ndango. Iyo ndango, yâli ne'meetere zitaanu, ukulyoka ku butambi buguma halinde ku bundi. Ne'kimango kyayo, zâli meetere zibiri ne'kitolo. No'kugizunguluka, zâli meetere ikumi na zitaanu.
3 Mwi'dako lye'mihiro yayo, mwâli mulimbiise ne'miziizi ibiri ye'bishushanio bye'shuuli. Ku ngiisi meetere nguma kwâli ibishushanio makumi gabiri. Yibyo bishushanio, bikatulwa mu miringa, kuguma ne'ndango yonyene.
4 Iyo ndango yâli ndereke ku bishushanio ikumi na bibiri bye'shuuli. Ibishushanio bishatu byâli kizi lola uluhande lwe'mbembe. Ne'bindi bishatu byâli kizi lola lwe'muga. Ne'bindi bishatu byâli kizi lola lwe'kisaka. Ne'bindi bishatu byâli kizi lola lwe'sheere. Yibyo byoshi, imigongo yabyo yâli loziri mu nda. Ne'yo ndango yâli teresirwi hi'gulu lyabyo.
5 Iyo ndango, imihiro yayo yâli ne'sendimeetere munaana. Ikanatulwa nga ye'kikombe, íkiri nga kaaso ke'yungiyungi. Iyo ndango yangayijula nga ne'litiri bihumbi makumi galindatu.
6 Sulumaani anatuliisa kwakundi imitanga ikumi mu miringa. Iyo mitanga, yâli riiri yo'kushukira mwe'birugu íbyâli kizi koleesibwa mu kutanga amatuulo go'kusiriiza lwoshi. Imitanga itaanu, yâli teresirwi uluhande lwe'mbembe lwe'nyumba. Ne'gindi itaanu, yâli teresirwi uluhande lwe'kisaka lwayo. Ulya nangungubanga we'ndango yehe, abagingi bâli kizi gikoleesa mu kuyikaraba.
7 Sulumaani analingaania ne'biterekero bya'matara ikumi mu nooro, nga kwo akabwirwa. Anabibiika mu bululi bwe'nyumba ya Nahano. Akabiika ibitaanu uluhande lwe'mbembe, ne'bindi bitaanu ulwe'kisaka.
8 Anatuliisa no'tushasha ikumi, anatubiika mu nyumba ya Nahano. Akabiika ututaanu uluhande lwe'kisaka, no'tundi tutaanu ulwe'mbembe. Anatuliisa ne'nzoozo igana mu nooro, zo'kubiika mwo'muko.
9 Anabandiisa ulubuga lwa'bagingi, no'lundi luhamu lwe'mbuga lyalwo. Inyiivi zaazo, abakozi banazibugiiriza kwe'miringa.
10 Ulya nangungubanga we'ndango, banagibiika ku kagongo ákali mu lola uluhande lwe'kisaka, no'lwe'sheere.
11 Huramu anashubi lingaania inyungu, ne'mbahwa zo'kushamata, ne'nzoozo zo'kubiikira umuko. Kwokwo, imikolwa yo Huramu âli kizi kolera mwami Sulumaani hi'gulu lye'nyumba ya Rurema yanayuta.
12 Kuli kudeta kwo akamúlingaaniza inguliro zibiri,
ne'njembe zibiri ízikabiikwa ku yizo nguliro,
ne'njenga zibiri zo'kubwikira yizo njembe,

§ **3:14 3.14** Kulyoka 26.31.

13 ne'bishushanio bya'makomamanga magana gana, hi'gulu lya yizo njenga zombi. Ku
ngiisi lushenga, kwâli leeziri imiziizi ibiri ya'makomamanga go'kulimbiisa.
14 Akamúlingaaniza na'magaare kuguma ne'mitanga yago ígereriiri,
15 na nangungubanga we'ndango, ne'bishushanio bye'shuuli ikumi na bibiri
byo'kugitereka kwo,
16 ne'birugu byo'kubiikira umunyota-kiiko, ne'mbahwa zo'kushamata, ne'kanya,
ne'bindi birugu byoshi.
Yibyo byoshi, Huramu-Habi akabilingaania, nga kwo mwami Sulumaani akamúbwira.
Byoshi, bikatulwa mu miringa, halinde byanakeyengana.
17 Yibyo birugu byoshi, mwami akabituliikiza mu ndekeera ye'Yorodaani, mwi'bumba
lya ha kati ke'Sukooti ne'Zereda.
18 Yako kanyamwala ke'birugu, Sulumaani akabituliisa mu miringa, halinde atanaki
menya ubuzito bwayo.
19 Sulumaani akalingaania ne'bikolanwa byoshi bya mu nyumba ya Nahano:
Akatanda ke'nooro,
no'tushasha two'kutereka kwe'mikate mitaluule imwa Rurema,
20 ne'biterekero kuguma na'matara gaabyo, kwo gâli kizi yaka imbere lye'Kisiika
Kyeru Bweneene, nga kwo akabwirwa. Yibyo nabyo, byâli bitule mu nooro
muguuhya.
21 Mwi'rya nooro muguuhya, akatuliisa no'twaso, na'matara, ne'mbaazi,
22 ne'mikasi, ne'nzoozo zo'kubiikira umuko, ne'bikombe byo'kubiika mwo'mubadu,
ne'sheetezo.
Analingaania ne'nyiivi ze'nyumba ya Rurema, kiri ne'nyiivi ze'Kisiika Kyeru Bweneene. Nazo, zâli ze'nooro.

5

1 Mwami Sulumaani, ikyanya akayusa imikolwa yoshi ya mu nyumba ya Nahano,
analeeta ibindu byoshi byo yishe Dahudi âli taaziri imwa Nahano, kuli kudeta iharija,
ne'nooro, ne'birugu byoshi. Yibyo byoshi, anabisingula mu kihinda kya mu nyumba ya
Rurema.

Akajumba Kataluule kaleetwa mu nyumba ya Rurema
(1 Baami 8.1-9)

2 Ha nyuma, mwami Sulumaani anatumira abashaaja booshi ba'Bahisiraheeri,
na'bakulu be'milala yabo, na'be'mbaga zaabo. Âli loziizi kwo bamúyijire i Yerusaleemu,
gira balyose Akajumba Kataluule ngiisi ho kâli ki riiri mu Kaaya ka Dahudi (kuli kudeta:
i Sayuni), banakatwale mu nyumba ya Rurema.*
3 Kwokwo yabo booshi, banayiji kuumana imbere lya mwami Sulumaani. Lwâli riiri
lusiku lukulu lwe'bitunda, ku mwezi gwa kalinda.
4 Balya bashaaja booshi ba'Bahisiraheeri, iri bakahikaga, Abalaawi banabetula yako
Kajumba ke'Kihango.
5 Yabo bagingi na'Balaawi banakabungiisa kuguma ni'heema lye'mihumaanano, kiri
ne'birugu byoshi bitaluule.
6 Kalya Kajumba, mwami Sulumaani, na'Bahisiraheeri booshi, banakuumana imbere
lyako, banatanga amatuulo kandaharuurwa ge'ngaavu, na ge'bibuzi.
7 Ha nyuma, abagingi banayingiza kalya Kajumba ke'Kihango Ahandu Heeru Bweneene kya mu nyumba ya Rurema. Kanabeera mwi'dako lye'byubi bya bamakerubi.
8 Yabo bamakerubi bâli yajwiri ibyubi byabo hi'gulu lyako, na hi'gulu lye'mihini
yo'kukabetulira kwo.
9 Iyo mihini yâli riiri mila. Utusongo-songo twayo, umundu úwangayimaaziri Ahandu
Heeru, ukuyerekera Ahandu Heeru Bweneene, imbere lya'Kajumba ke'Kihango, âli kizi
gibona. Si ábali ha mbuga, boohe batâli kizi gibona. Iyo mihini, halinde na zeene ikiri
haaho.
10 Kalya Kajumba, íbyâli riiri mwo naaho, gali galya mabuye gabiri mabaaje. Musa
akagabiika mwo i Horebu, ku kyanya Abahisiraheeri bâli mali lyoka i Miisiri, banâli
mali nywana ikihango na Nahano.
11 Ku yikyo kyanya, abagingi bâli riiri Ahandu Heeru mu nyumba ya Nahano. Booshi
bâli mali yiyeruusa, kundu bangaba bâli ba mu kiso kihi. Haaho, yabo booshi banalyoka
yaho.

* **5:2 5.2** 2 Samweri 6.12-15; 1 Kutondobola 15.25-28.

12 Abalaawi ábâli riiri bimbi, bâli yambiiti imirondo ye'kitaani. Booshi kuguma na
Hasafu, na Hemani, na Yedutuni, na'bandi Balaawi ba'makondo gaabo, banabetula
isembaale, ne'binanda, ne'nzeeze, banayimanga uluhande lwe'sheere lwa'katanda. Bâli
riiri kuguma na'bagingi igana na makumi gabiri ábâli kizi ziha ibibuga.
13 Yabo bimbi, kuguma na yabo bazihi be'bibuga, bo bakatangi teera inyimbo, iri
banalasa isembaale ne'bindi bikolanwa bye'nyimbo. Kwokwo, banakizi yivuga Nahano,
mu kumúyimbira kwokuno:
«Rurema ali mwija.
Ubwija bwage buyamiri ho, halinde imyakuula.»
Haaho-haaho, irya nyumba ya Nahano yanayijula mwe'kibungu,
14 íkiri mwo'bulangashane bwa Nahano. Yubwo bulangashane bwanayaka bweneene,
halinde abagingi batanaki longa ubulyo bwo'kugira umukolwa gwabo.

6

Mwami Sulumaani ayivuga Rurema
(1 Baami 8.12-21)

1 Lyeryo, Sulumaani anadetaga kwokuno: «E Nahano, keera ukagwanwa wadeta kwo
ugatuula mu kihulu kya namudidi.
2 Aahago! Keera nakuyubakira inyumba ya kahebuuza, gira ukizi tuula mwo imyaka
ne'myakuula.»

Imigashani ya mwami Sulumaani
(1 Baami 8.12-21)

3 Ikyanya Abahisiraheeri booshi bâli ki yimaaziri yaho, mwami Sulumaani anabake-
banukira, anabagashaanira kwokuno:
4 «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi huuzibwa! Mukuba, ye kaheereza daata
Dahudi umuhango. Na buno, keera agukwiza, ku bushobozi bwage. Mukuba, akadeta
kwokuno:*
5 "Ukulyokera ku kyanya n'galyosa abandu baani, Abahisiraheeri, i Miisiri, ndaako
kaaya ko n'gataluula mu kati kaabo, mbu nyubakirwe mwe'nyumba, na nyikumbirwe
mwo. Ndaanaye mundu ye n'gatoola, mbu akizi twala hi'gulu lyabo."
6 «"Si keera n'gatoola akaaya ke'Yerusaleemu, kabe ko ngakizi yikumbirwa mwo.
Nanatoola na Dahudi, gira akizi twala abandu baani, Abahisiraheeri."»
7 Sulumaani anashubi deta, ti: «Daata Dahudi akashungika kwo ayubakire Nahano
Rurema wa'Bahisiraheeri inyumba.
8 Kundu kwokwo, Nahano akamúbwira: "Bwo uloziizi ukunyubakira inyumba,
washungika bwija.
9 Kundu kwokwo, iyo nyumba, utali we gaginyubakira. Si mugala wawe, ye kola
úgagiyubaka."
10 «Kwokuno buno, Nahano keera akwiza umuhango gwage. Na ngola
mwami ahandu ha daata. Na buno, nie ngoli bwatiiri ku kitumbi kyo'bwami
bwa'Bahisiraheeri. Keera nanayubakira Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, inyumba
yo'kukizi múyikumbira mwo.
11 Munali mwo ngasingula kalya Kajumba ke'Kihango. Na mu kalya Kajumba, mwo
muli amagambo ge'Kihango kyo Nahano akanywana na bashokuluza biitu.»

Sulumaani ahuuna Nahano imbere lya'katanda
(1 Baami 8.22-53)

12 Haaho, Sulumaani anayimanga imbere lya'katanda ka Nahano, ne'mbere
lya'Bahisiraheeri booshi, anagolola amaboko gaage hi'gulu, gira ahuune Rurema.
13 Ku kyekyo kyanya, mu kati-kati ko'lubuga, âli koli yubasiri mwe'mibaari
yo'mulinga. Iyo mibaari, yâli ye'meetere zibiri ne'kitolo. Ne'kimango kyayo,
kyâli kye'meetere nguma ne'kitolo. Kwokwo, anagishona kwo, anafukama imbere
lyo'muhumaanano gwoshi gwa'Bahisiraheeri.
Ne'ri akaba akoli golwiri amaboko gaage hi'gulu,
14 anahuuna Rurema kwokuno:
«E Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, ndaaye gundi Rurema úli ho, haba mwi'gulu,
kandi iri hano haashi.
«Abakozi baawe, ikyanya bagweti bagakukulikira ku mitima yabo yoshi, uli mu kizi
kwiza ikihango kyo mukanywana.

---

* **6:4 6.4-9** 2 Samweri 7.1-13; 1 Kutondobola 17.1-12.

15 Aaho! Ukatanga umuhango imwa daata Dahudi, umukozi wawe, keera
wanagukwiza. Na buno zeene, ngiisi byo ukamúbwira ku kanwa kaawe, lyo wabikwiza,
mu kukoleesa ubushobozi bwawe.
16 «E Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, daata Dahudi âli mukozi wawe. Keera
ukamútangira gulya muhango, ti: "Iri bagala baawe bangakizi simbaha am-
agambo gaani, nga kwo wenyene wâli kizi gasimbaha, kwokwo mu bibusi byawe
byoshi, ugagenderera ukukizi ba no'mundu wo'kubwatala ku kitumbi kyo'bwami
bwa'Bahisiraheeri, halinde imyaka ne'myakuula." Kwokwo, e Rurema, buno gulya
muhango, ugukoleesagye.
17 Na buno, e Nahano, Rurema wa'Bahisiraheeri! Yago gooshi, bwo keera
ukagalagaania daata Dahudi, umukozi wawe, nakuyinginga bweneene ugakoleese.
18 «E Rurema, ka wehe wangayiji tuula mu kihugo? Nanga, maashi! Kiri na
mwi'gulu, kundu liri lihamu, si utangalikwira mwo! Aaho! Ka itali yo haahe kwe'yi
nyumba yo nakuyubakira, utangagikwira mwo?†
19 «E Nahano Rurema wani, ndi mukozi wawe. Kwokwo, ikyanya ndi mu kuhuuna
ulukogo, mu kukuyinginga, undege amatwiri. Ngiisi byo ngweti ngakutakambira
zeene, ubiyuvwirize.
20 Iyi nyumba, ukizi gilanga ubushigi ni'zuuba. Ukengeere ngiisi kwo ukadeta:
"Hano, ha'bandu bagakizi yiji yikumbira iziina lyani." Kwokwo, ikyanya ngakizi yiji
kuhuuna, ukizi nyuvwiriza.
21 Ndi mukozi wawe. Na'Bahisiraheeri nabo, bali bandu baawe. Kwokwo, ikyanya
tugakizi hindukira hano handu, iri tunakuyinginga, ukizi tuyuvwiriza. Kundu utuuziri
mwi'gulu, ukizi tuyuvwiriza, unatukoge.
22 «Hali ikyanya umundu angalegwa kwo ahubira uwabo, analeetwe mwi'yi
nyumba, gira ayiji biika indahiro imbere lya'katanda kaawe.
23 Haaho, umúyuvwirize yaho mwi'gulu. Uhambuule abakozi baawe. Ngiisi úli
na'mahube, umútwire ulubaaja ukukulikirana na'mahube gaage. No'muzira mahube,
umúleke, ukukulikirana na ngiisi kwo akwaniini imbere lyawe.
24 «Hali ne'kyanya Abahisiraheeri bangahuna imbere lyawe, banabe keera bahimwa
na'bagoma baabo. Haliko ha nyuma, banakugalukire, banayije mwi'yi nyumba,
banakuhuune ulukogo ku butuudu.
25 Haaho, ubayuvwirize yaho mwi'gulu, unabakoge ibyaha byabo. Na bwo bali
bandu baawe, unabagalulire mu kihugo kyo ukaheereza bashokuluza baabo.
26 «Hali ne'kyanya abandu baawe, Abahisiraheeri, bangakuhubira, kinatume invula
igahangama. Haliko ha nyuma, banahindukire hano, banakuhuune, iri banahuuza
iziina lyawe, banatwikire na ku byaha byabo.
27 Haaho, ubayuvwirize yaho mwi'gulu. Ubakoge ibyaha byabo, unabayigirize
ukukizi kulikira injira ítungiini. Ha nyuma, unabaniekeze invula mu kihugo. Mukuba,
kino kihugo, we kabaheereza kyo, kwo bube buhyane bwabo.
28 «Yabo bandu baawe, hali ne'kyanya bangateerwa no'mwena, kandi iri kiija,
kandi iri invula ihangama, kandi iri ikibola kibashereegeza imbuto. Banganateerwa
ne'nzige, kandi iri bindi-bindi bizimu, kandi iri bateerwa na'bagoma, banalonge
ubuhanya mu twaya.
29 Ku yukwo, iri bangakuyigonga ku kahinda, banahindukire iwe'yi nyumba,
banakizi kuyinginga iri banakugololera amaboko,
30 e maashi! Ubayuvwirize yaho utuuziri mwi'gulu. Ubakoge, iri unashuvya ngiisi
muguma nga kwo akuhuuna. Mukuba, we yiji-yiji imitono ya'bandu booshi.
31 Kwokwo, lyo bakizi kusimbaha, banakizi kukulikira, ku kyanya kyoshi kyo
bagaaba bali mu kino kihugo kyo ukaheereza bashokuluza biitu.
32 «Kiri ne'binyamahanga, hali ikyanya bangakizi yuvwa imyazi hi'gulu li'ziina
lyawe lya kahebuuza, na ngiisi kwo uli mu koleesa ubushobozi bwawe. Ku yukwo, iri
bangalyoka imwabo, banayiji kutabaaza he'yi nyumba,
33 haaho, ubayuvwirize yaho imwawe mwi'gulu. Ngiisi byo bagakuhuuna, ubakol-
ere byo. Kwokwo, lya'bandu ba'mahanga gooshi balonge ukukumenya, banamenye
kwe'yi nyumba, nagiyubaka hi'gulu li'ziina lyawe. Banakizi kusimbaha, nga kwa'bandu
baawe Abahisiraheeri nabo bakusimbahiri.
34 «Hali ne'kyanya wangahanguula abandu baawe kwo bagendi lwisa abagoma
baabo. Iri bangakizi hinduka mu kukuhuuna, banalangiize kano kaaya kataluule,
ne'yi nyumba yo n'gayubaka hi'gulu li'ziina lyawe,
35 haaho, ubayuvwirize yaho mwi'gulu, unabaheereze ubuhimi.

---

† **6:18 6.18** 2 Kutondobola 2.6.

36 «Tuyiji-yiji kwa'bandu booshi bali mu yifunda mu byaha. Kiri na'bandu
baawe, hali ikyanya bangakuhubira. Kwokwo, hali ikyanya ugaaba ukoli barakariiri,
unababiike mu maboko ga'bagoma baabo. Yabo bagoma, banabagwate imbira,
banabatwale imbohe, haba hala, kandi iri hoofi.
37 «Iyo munda i mahanga, hali ikyanya abandu baawe bangayitoneesa boonyene,
banakuyinginge, ti: "Yayewe! Keera twayifunda mu byaha. Twanahabuka, twanagira
ibitalaalwe."
38 «Ikyanya bagaaba bakola i mahanga, banakugalukire ku nzaliro zaabo zooshi, na
ku mitima yabo yoshi. Banakuhuune, iri banakizi langiiza iwa kihugo kyabo, na kano
kaaya ko ukataluula, kiri ne'yi nyumba yo nayubaka hi'gulu li'ziina lyawe,
39 maashi ubayuvwirize yaho imwawe mwi'gulu, unabatabaale. Ngiisi ábagaaba
bayifunda mu byaha, banahune imbere lyawe, ubakoge.
40 E Rurema wani, unyuvwirize!
Na ngiisi byo nakuhuuna hano zeene, ubingwigize.
41 E Nahano, uyimukage, uyiji beera ahandu haawe ho'kuluhuukira.
Uyije kuguma na'Kajumba kaawe ke'Kihango.
Mukuba, ko kali mu yerekana ubushobozi bwawe.
E Nahano Rurema, abagingi baawe, ubukize bukizi ba nga byo byambalwa byabo.
Ngiisi ábakuyemiiri, bakizi banda akabuuli ku bushambaale.‡
42 E Nahano Rurema, si Dahudi ali mukozi wawe!
Aaho! Bwo keera ukamútoola, utaki mújandirire.
Umukozi wawe Dahudi, ukamúbiikira indahiro kwo ugamúkunda.
Ne'yo ndahiro utagiyibagire.»

7

Inyumba ya Nahano yagirirwa ulusiku lukulu
(1 Baami 8.62-66)

1 Sulumaani, mbu ayuse ukuhuuna Nahano, lyeryo ngana umuliro mwi'gulu,
gwanayami tibukira haashi, gwanajigiivya galya matuulo gooshi. Mwi'yo nyumba ya
Nahano, mwanayami yijula ubulangashane bwage.
2 Yubwo bulangashane, iri abagingi bakabubona, batanaki longa ubulyo
bwo'kuyingira mwo.
3 Yabo Bahisiraheeri, iri bakabona ngiisi kwo'muliro gwatibukira haashi, hanaba
no'bulangashane mu nyumba ya Nahano, banayami yubama haashi. Banakizi yikumba
Rurema, iri banatanga kongwa kwokuno:
«Nahano ali mwija.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.»
4 Uyo mwami Sulumaani kuguma na'Bahisiraheeri booshi, banatangira Nahano
amatuulo.
5 Bakamútangira ingaavu bihumbi makumi gabiri na bibiri, ne'bibuzi bihumbi igana
na makumi gabiri. Kwokwo, kwo mwami, na'Bahisiraheeri booshi, bakagira ulusiku
lukulu lwo'kutaluula inyumba ya Rurema.
6 Ku yikyo kyanya, abagingi na'Balaawi bâli yimaaziri ahandu haabo. Yabo Balaawi,
bâli fumbiiti ibikolanwa byo mwami Dahudi akalingaania, gira bakizi yimbira mwo
Nahano. Bâli gweti bagayimba: «Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka
ne'myakuula.» Lulya lwimbo, Dahudi ye wâli kizi luyimba, ku kyanya ali mu yivuga
Rurema. Abagingi nabo, baabo ku bibuga, banabidihirize. Abahisiraheeri booshi, bâli
yimaaziri yaho.
7 Lwolwo lusiku, Sulumaani anataluula ulubuga lwe'kati. Yulwo lubuga, lwâli riiri
imbere lye'nyumba ya Nahano. Haaho, anatangira ha'matuulo go'kusiriiza lwoshi,
ne'binyule bya'matuulo go'kuyerekana ingoome, na'matuulo go'mushyano. Mukuba,
yago matuulo gooshi, gatakakwira ku kalya katanda ko'mulinga.
8 Mu zeezo siku, Sulumaani anahisa isiku zirinda agweti agashambaalira ulusiku
lukulu lwe'bitunda, ali kuguma na'Bahisiraheeri booshi. Hâli riiri ikizimya-
izuuba kya'bandu, bo'kulyoka kwi'rembo lye'Hamaati uluhande lwe'mbembe, halinde
lwe'kisaka ku lwiji lwe'Miisiri.
9 Ku lusiku úlugira umunaana, Abahisiraheeri booshi, banagira ulundi lusiku lukulu
bweneene. Mukuba, bakatee gira isiku zirinda zo'kutaluula akatanda ko'kusiriigiza
kwa'matuulo. Ha nyuma, banashambaalira izindi zirinda ze'bitunda.

‡ **6:41 6.41-42** Zaburi 132.8-10.

10 Abahisiraheeri, iri bakahisa mu siku makumi gabiri na zishatu zo'mwezi gwa
kalinda bali i Yerusaleemu, Sulumaani anabaseezera booshi. Banataaha bali na'malega
bweneene, banakoli shambiiri. Mukuba, Nahano âli mali gashaanira mwami Dahudi,
kiri na mwami Sulumaani, kuguma na'bandu baage booshi.

Rurema ahulukira kandi ku Sulumaani
(1 Baami 9.1-9)

11 Kwokwo, kwo mwami Sulumaani akayusa ukuyubaka inyumba ya Nahano, kiri
na'kajumiro kaage, na byoshi byo âli shungisiri ukulingaania mwo.
12 Yizo nyumba zooshi, iri akaziyusa, Nahano anamúhulukira kwo bushigi,
anamúbwira kwokuno:
«Ikyanya ukandabaaza, nanakuyuvwa. Kwokwo, iyi nyumba yo wanyubakira,
keera nagitaluula, habe ho mugakizi ndangira amatuulo.
13 «Hali ikyanya nangahangika invula. Kandi iri nangashereeza ikihugo mu kuleeta
inzige mu ndalo, kandi iri mbiika abandu baani mwe'kiija.
14 «Haaho, abandu baani bakwaniini bayibiikage haashi ku kahinda, banandabaaze,
banandooze mu kati ko'butuudu, iri banatwikira lwoshi ku bitalaalwe byabo. Iri
bangagira kwokwo, lyo ngabayuvwiriza ukulyoka mwi'gulu, na ngoge ibyaha byabo,
na ngize ne'kihugo kyabo. Mukuba, bali mu buuzibwa kwo bali bandu baani.
15 «Kwokwo iyi nyumba, ikyanya bagakizi ndabaaza mwo, ngakizi ba masu, na ngizi
bayuvwiriza.
16 Mukuba, keera nagitoola, kwo habe ho ngakizi tuula imyaka ne'myakuula. Keera
nanahataluula. Ku kasiisa, ngakizi halola, na ngizi hakunda.
17 «Kwokwo naawe, ukwaniini ukizi ngulikira, nga kwo yisho Dahudi âli kizi gira.
Iri wangakizi simbaha imaaja zaani, unakizi kulikiriza byoshi byo n'gakukomeereza,
18 lyo ngasikamya ikitumbi kyawe kyo'bwami. Mukuba, keera n'ganywana ikihango
na yisho Dahudi, ti: "Utâye bule umwana wo'kubwatala ku kitumbi kyo'bwami
bwa'Bahisiraheeri."
19 «Haliko, iri mwanganyihindulira, munabe mutakiri mu simbaha imaaja zaani,
na'mahano go n'gamùheereza, munakizi gendi kolera imizimu, no'kugiyikumba,
20 haaho, lyo ngashaaza Abahisiraheeri mu kino kihugo kyo n'gabaheereza. Kiri
ne'yi nyumba yo n'gataluula hi'gulu li'ziina lyani, ngagijanda. Abahisiraheeri bagakizi
neenwa, iri banahonyolezibwa ne'binyamahanga byoshi.
21 «Iyi nyumba, kundu ikiri ya kahebuuza, haliko ha nyuma, ngiisi mundu
wo'kulenga hoofi lyayo, agakizi zuuza itwe, iri anayibuuza, ti: "Maki gano? Kituma
kiki Nahano agira ibala mwene yiri mu kino kihugo, na kwi'yi nyumba?"
22 «Abandi, ti: "Biri kwokwo, bwo keera bakajanda Nahano Rurema wa bashoku-
luza baabo, anali ye kabashaaza mu kihugo kye'Miisiri. Banayibiika ku mizimu,
banakizi giyikumba, iri banagikolera. Kyo kitumiri Nahano abaleetera yubwo
buhanya."»

8

Sulumaani agenduukirwa
(1 Baami 9.10-28)

1 Iri hakalenga imyaka makumi gabiri, Sulumaani anayusa ukuyubaka inyumba ya
Nahano, na'kajumiro,
2 anayubakulula no'twaya two mwami Hiraamu we'Tiiro akamúheereza. Yutwo
twaya, anatuheereza Abahisiraheeri, banayiji tutuula mwo.
3 Uyo Sulumaani anagendi teera akaaya ke'Hamaati-Zoba, anakagwata.
4 Mu mbande ze'Hamaati, anayubaka yo'tundi twaya, gira akizi tubiikira mwe'bihinda,
anayubaka na'kaaya ke'Tadimoori mwi'shamba.
5 Anayubakulula kwakundi utwaya twe'Beeti-Horoni ye'lugulu na yi'fwo. Yutwo
twaya, anatuzitira, anabiika ne'nyiivi, ne'migaliro ku nzitiro.
6 Anayubakulula na'kaaya ke'Baalati, no'twaya two'kubiikira ibihinda, anayubaka
no'twaya two'kubiikira amagaare gaage gi'zibo, kiri ne'fwarasi zaage. Âli kizi yubaka
ngiisi hooshi ho aloziizi mu Yerusaleemu, na mu Lebanooni, na'handi hooshi mu bwami
bwage.
7 Mu kihugo kye'Hisiraheeri, mwâli ki sigiiri abandi bandu bo'mulala gwa'Bahamoori,
no'gwa'Bahiti, no'gwa'Bapereesi, no'gwa'Bahivi, no'gwa'Bayebuusi. Yabo, batâli
Bahisiraheeri.
8 Ne'bibusi byabo, Abahisiraheeri batakahasha ukubiminika lwoshi-lwoshi. Kundu
kwokwo, Sulumaani anagenderera ukukizi bakoleesa ku kahaati halinde zeene.

9 Haliko mu Bahisiraheeri boonyene, ndaaye mundu ye Sulumaani akagira muja.
Si baguma, bâli riiri basirikaani, na'bandi bâli bakulu ba'basirikaani, na'bandi bâli
birongoozi bya'magaare gaage gi'zibo, na'bandi bâli basirikaani bo'kugendera ku
fwarasi.
10 Sulumaani anabiika abatwali magana gabiri na makumi gataanu, gira bakizi
yimangira abandu bo'kugira imikolwa yage.
11 Ulya muluzi-nyere Faraho, mwami Sulumaani anamúlyosa mu mbande za keera
ze'Yerusaleemu, gira agendi tuula mu nyumba mbyahya yo akamúyubakira, akadeta:
«Mukaanie atangabeera mu mwa Dahudi, mwami wa'Bahisiraheeri. Mukuba, ngiisi
ha'Kajumba ka Nahano kali, hali hataluule.»
12 Sulumaani âli mali yubaka kalya katanda mu lubuga lwe'nyumba ya Nahano, gira
akizi tangira kwa'matuulo go'kusiriiza.
13 Kwokwo, âli kizi tanga amatuulo ngiisi lusiku, ukukulikirana na kwe'maaja za
Musa zidesiri. Âli kizi tanga ge'siku ze'Sabaato, na'ge'siku ngulu ze'mbaluko yo'mwezi,
na'ge'siku zishatu ngulu za ngiisi mwaka. Kuli kudeta ulusiku lukulu lwe'mikate mizira
saama, no'lusiku lukulu lwa'mayinga, no'lusiku lukulu lwe'bitunda.*
14 Mwami Sulumaani, ngiisi kwo yishe Dahudi âli kizi múhanuula, kwo anâli kizi
kulikiriza. Kwokwo, anakizi gaba imikolwa, anabiika abagingi ku mikolwa yabo.
Abalaawi nabo, anababiika ku mikolwa yo'kukizi huuza Nahano, banakizi tabaala
abagingi ku mikolwa yabo ya ngiisi lusiku.
Abalaliizi be'nyiivi, anakizi bagaba biso-biso, ku ngiisi mulyango, nga kwo byâli
kwiriiri. Akagira kwokwo, ukukulikirana na kwo Dahudi, umukozi wa Rurema,
akagwanwa akyula.
15 Yabo Balaawi, na yabo bagingi, ngiisi kwo mwami Dahudi akabategeka, kwo banâli
kizi gira. Bâli kizi langa kiri ne'bihinda, buzira kubambala amategeko gaage.
16 Ngiisi kwo Sulumaani âli shungisiri imikolwa yoshi ye'nyumba ya Nahano, kwo
ikanayuta. Akatangirira kwi'buye lyo'lutaliro, halinde inyumba yoshi yanayuta. Iyo
nyumba ya Nahano, kwokwo kwo ikayuta.
17 Ha nyuma, Sulumaani anagenda mu kaaya ke'Hezyoni-Gebeeri, na mu ke'Helooti,
ku ngombe ye'Nyaaja Ndukula, mu kihugo kye'Hedoomu.
18 Iri akaba akola yaho, mwami Hiraamu anamútumira amashuba. Mu yago mashuba,
mwâli riiri abakozi baage, kuguma na'bahinga bo'kulingaania amashuba. Yabo booshi,
banabalamira mu kihugo kye'Hofiiri, kuguma na'bakozi ba Sulumaani, banamúleetera
ye'nooro, ingingwe ye'tooni ikumi na zitaanu.

9

Umwami-kazi we'Sheeba azaatira Sulumaani
(1 Baami 10.1-10)

1 Uyo Sulumaani, imyazi yage yanalumbuuka bweneene. Kyanatuma, umwami-kazi
we'kihugo kye'Sheeba agayiji mútanduula mu kaaya ke'Yerusaleemu. Âli loziizi ukusisa
ubwitegeereze bwage, mu kumúbuuza ibibuuzo bikayu-bikayu. Kwokwo, uyo mwami-
kazi anahika i Yerusaleemu, aherekeziibwi na'bakozi baage bingi. Ingamiya zaage zâli
heesiri amalaasi, na'kanyamwala ke'nooro, na'mabuye ágakeyengiini.
Uyo mwami-kazi, iri akayiji bona Sulumaani, anatondeera ukumúbuuza ibibuuzo
bingi.
2 Birya bibuuzo byage byoshi, Sulumaani anakizi bishuvya. Ndaanalyo igambo lyo
atakahasha ukumúsobanulira.
3 Ulya mwami-kazi, iri akayiyuvwirwa ubwitegeereze bwa Sulumaani, anayibonera
na ngiisi kwo akayubaka inyumba ya Rurema, anasoomerwa bweneene.
4 Anasoomerwa kwakundi, mu kubona ibyokulya bya kahebuuza íbiri ku kashasha
kaage, na ngiisi kwa'bakulu baage bâli tengesirwi, na ngiisi kwo bâli yambiiti. Anabona
na ngiisi kwa'bakozi baage bâli kizi múbaliza ibyokulya, na ngiisi kwo âli kizi zamuukira
iwa nyumba ya Nahano. Emwe! Anayami huumirwa ngana.
5 Ulya mwami-kazi anabwira mwami kwokuno: «Ikyanya nâli riiri mu kihugo kyani,
nâli kizi yuvwa amagambo mingi hi'gulu lyo'bwitegeereze bwawe, na ngiisi kwo uli mu
kola. Kiziga yago gooshi, gali go'kuli.
6 Kundu kwokwo, ndashubi gayemiiri, halinde nayihikira nienyene, nanagayibonera.
E balya! Batakambwira kiri ne'kitolo kyago. Ubwitegeereze bwawe, no'bugale bwawe,
bitalusiri bweneene ngiisi kwo n'gabwirwa.

* **8:13 8.13** Kulyoka 23.14-17; 34.22-23; Muharuuro 28.9; 29.39; Bukengeeze 16.16.

7 «Yaba bandu bali bahiirwa bweneene. Kiri na yaba bakulu baawe, bali bahiirwa,
bwo bali mu yimanga imbere lyawe ngiisi lusiku, iri banayuvwiriza ubwitegeereze
bwawe.
8 Nahano Rurema wawe akizi yivugwa. Mukuba, akakusiima, anakuyimika ube
mwami wa'Bahisiraheeri, bwo abakuuziri, analoziizi ukubasikamya halinde imyaka
ne'myakuula. Na íbitumiri akakuyimika, lyo ukizi twala ku njira íkwaniini, inali
yo'kuli.»
9 Iri hakatama, uyo mwami-kazi anaheereza mwami itooni zishatu ne'kitolo ze'nooro,
na'kanyamwala ka'malaasi, na'mabuye ágakeyengiini. yako kanyamwala ka'malaasi,
ndaaye gundi mundu úkakaleetera mwami Sulumaani.
10 Abakozi ba Hiraamu, na'be'mwa Sulumaani bâli kizi seeha inooro ukulyoka i Hofiiri.
Ganakizi leeta ibiti bingi byo'musandaali, na'mabuye ágakeyengiini.
11 Yibyo biti byo'musandaali, mwami anabikoleesa mu kugira ibishonero bye'nyumba
ya Nahano, na byo'tujumiro, anabikoleesa na mu kulingaania ibinubi, ne'binanda
bya'bimbi. Emwe! Ibindu mwene yibi, bitâli zaazi boneka mu kihugo kye'Buyuda.
12 Mwami Sulumaani anatengula umwami-kazi we'Sheeba akanyamwala ke'bindu
ku mutima úgushenguusiri. Na ku luhande lwage yenyene, anamúheereza ngiisi
byo âli yifwijiri. Na byoshi byo mwami akamúheereza, byâli himiri byo mwami-kazi
akamútengula.
Iri hakazinda, uyo mwami-kazi analyoka yaho, anagalukira imwage, kuguma
na'bakozi baage booshi.

Ubugale bwa mwami Sulumaani
(1 Baami 10.14-25)

13 Ngiisi mwaka, Sulumaani âli kizi yakiira itooni makumi gabiri ze'nooro.
14 Yizo nooro, zitâli mwe'nooro zo âli kizi longa ku mirambu ya'badandaza. Na
kandi, abaami booshi be'Buharaabu bâli kizi múheereza inooro ne'harija. Kiri na
baguvuruneeri baage, bakagira kwokwo.
15 Mwi'yo nooro, Sulumaani analingaania isiribo mbamu magana gabiri. Na ngiisi
nguma yâli no'buzito bwe'bilo ndatu-ndatu.
16 Anashubi lingaania isiribo niini-niini, magana gashatu. Ngiisi nguma, yâli riiri
mwe'nooro ye'bilo bishatu-bishatu. Yizo siribo zooshi, anagendi zisingula mu nyumba
íri mu buuzibwa Nyumba yo'Lubako lwe'Lebanooni.
17 Mwami Sulumaani anakoleesa ikitumbi kihamu kye'bwami mu mahembe ge'njovu,
anakibugiiriza kwe'nooro muguuhya.
18 Yikyo kitumbi kyâli ne'bishonero ndatu, kyanâli kinanike kwe'hitumbi hye'nooro
hyo'kulaaviza kwo. Kyâli na'handu ho'kulambika amaboko. Kyâli limbisiibwi
ne'bishushanio bibiri bye'ndare, ngiisi luhande kiguma-kiguma.
19 Na ku birya bishonero ndatu, kwâli teresirwi ibindi bishushanio ikumi na bibiri
bye'ndare, ngiisi luhande ndatu-ndatu. Emwe! Mu maami gooshi ga mu kihugo,
ndaakyo kindi kitumbi íkyâli nga kyo.
20 Ibikombe byoshi bya mwami Sulumaani, bikatulwa mu nooro naaho. Kiri
ne'birugu byoshi bya mu Nyumba yo'Lubako lwe'Lebanooni, nabyo bikatulwa mu nooro
muguuhya. Mu birugu byage, ndaakyo íkikatulwa mu harija. Mukuba, ku yikyo kyanya,
íbikatulwa mu harija, byâli nga busha.
21 Mwami Sulumaani âli gweti amashuba mahamu ágâli kizi balamiranwa kuguma
na'ga mwami Hiraamu. Ku ngiisi myaka ishatu, gâli kizi múleetera inooro, ne'harija,
na'mahembe ge'njovu, ne'ngima, ne'shengerezi.
22 Mwami Sulumaani âli riiri mugale bweneene, ukuhima abaabo baami ba mu
mahanga gooshi. Âli bahimiri na ku bwitegeereze.
23 Abaami ba'mahanga gooshi, bâli yifwijiri ukukizi múzaatira, gira balonge ukuyu-
vwiriza ubwitegeereze bwo Rurema âli múheziizi.
24 Yabo bandu, ikyanya bâli kizi yija, bâli kizi múleetera indengu za íbikatulwa mu
harija, na mu nooro. Bâli kizi múleetera kiri na'makanju, ne'bilwaniiso, na'malaasi,
ne'fwarasi, ne'biiza bya bapunda. Yizo ndengu, zâli kizi yija ngiisi mwaka.
25 Sulumaani anabiika amagaare gi'zibo, kuguma ne'fwarasi, mu bisiika bihumbi
bina. Âli hiiti ne'zindi fwarasi bihumbi ikumi na bibiri, anasingula nguma mu twaya
twa'magaare gi'zibo, ne'zindi i Yerusaleemu.*
26 Anaba mutwali wa'bandi baami booshi, ukulyokera ku lwiji Hefuraati, halinde mu
kihugo kye'Bufirisiti, na ku lubibi lwe'Miisiri.†

* **9:25 9.25** 1 Baami 5.6. † **9:26 9.26** Ndondeko 15.18; 1 Baami 5.1.

27 Yumwo mu Yerusaleemu, emwe! Sulumaani akaluza mwe'harija, halinde zanaba
nga mabuye ngana. Kiri ne'biti bye'myerezi, byâli luguusiri nga bikuyu íbimeziri mu
ndekeera ye'nyaaja Mediterane.
28 Abakozi ba Sulumaani, bâli kizi múgulira ifwarasi mu kihugo kye'Miisiri, na mu
gandi mahanga gooshi.‡

Igindi myazi yo'butwali bwa Sulumaani
(1 Baami 11.41-43)

29 Uyo Sulumaani, agandi magambo gooshi go âli kizi gira, ukulyokera ku ndondeko
halinde ku mbeka, bikayandikwa mu kitaabo kyo'muleevi Natani, na mu Buleevi bwa
Ahiya we'Shiilo, na mu Mabone ga Hido umunamabone wa Yerobwamu mugala Nebati.
30 Sulumaani akahisa imyaka makumi gana, atwaziri ikihugo kyoshi
kya'Bahisiraheeri, iri anatuuziri mu kaaya ke'Yerusaleemu.
31 Iri hakazinda, mwami Sulumaani anashaaja, anaziikwa mu kaaya ka yishe Dahudi.
Ahandu haage, banayimika mugala wage Rehobwamu.

10

Ubuhuni bwe'milala ye'kisaka
(1 Baami 12.1-20)

1 Rehobwamu anagenda mu kaaya ke'Shekemu. Mukuba, haaho ha'Bahisiraheeri
booshi bâli kumaniri, gira bamúyimike abe mwami wabo.
2 Hâli riiri ugundi mushosi muguma, iziina lyage ye Yerobwamu, mugala Nebati.
Uyo mushosi âli ki tibitiiri i Miisiri, mu kuyiyeka mwami Sulumaani. Ne'kyanya
bakamúmenyeesa kwa'bandu booshi bakoli kuumaniri i Shekemu, analyoka i Miisiri,
anagalukira mu kihugo kye'Hisiraheeri.
3 Uyo Yerobwamu, Abahisiraheeri banamútumira, banagendanwa booshi kuguma
imwa Rehobwamu, banamúbwira:
4 «Yisho âli kizi tukoleesa ku kahaati. Aaho! Gulya muteekerwa gwo yisho âli
tubetuziizi, ugire utuniihize ku gwo. Kwokwo, lyo tugakizi kukolera.»
5 Na wa naye, ti: «Mutee taaha! Muhise isiku zishatu muli i kaaya, mukabuli nyijira.»
Kwokwo, banalyoka yaho.
6 Uyo Rehobwamu anakuumania abashaaja ábâli kizi kola ku kyanya kya yishe
Sulumaani, anababuuza: «Yaba bandu, mumbanuule, mbashuvye kuti.»
7 Balya bashaaja banamúhanuula, ti: «Zeene, iri wangabatwala mu kati ko'rukundo,
unakizi basimiisa, iri unabashuvya bwija, bagayama bali mu kukolera.»
8 Yiryo ihano lya'bashaaja, Rehobwamu atanalitwaza, anagendi kuumania imisore.
Iyo misore, bo baabalya bakakuliranwa, bo banâli kizi múhanuula.
9 Kwokwo, anababuuza: «Yabo bandu bambuuna kwo mbaniihize ku miteekerwa yo
daata âli babetuziizi. Aaho! Niinyu mwangambanuula kwo mbashuvye kuti?»
10 Irya misore yanashuvya: «Nanga ma! Balya bandu bagweti bagayidodomba
mbu yisho âli bagiziri nga baja. Keera banakuhuuna kwo ubaniihize ku muteekerwa.
Ubashuvye kwokuno: “Akashanwe-shanwe kaani, kasumbiri ikibuno kya daata.
11 Umuteekerwa gwa daata gwâli mùzidohiiri. Si ugwe'mwani yo haahe! Daata
âli kizi mùshulikiisa ibakora. Haliko niehe, ngakizi mùshulikiisa ibakora íbiisirwi
mwe'migenge.”»
12 Ku lusiku úlugira izishatu, Yerobwamu anayijira Rehobwamu ali kuguma na balya
bandu booshi, nga kwo âli mali gwanwa ababwira.
13 Lyeryo, mwami Rehobwamu, anabanaakira ku bulangi bweneene. Yiryo ihano
lya'bashaaja, analigayiriza,
14 anakulikira lye'misore. Anababwira kwokuno: «Umuteekerwa gwa daata gwâli
mùzidohiiri. Si ugwe'mwani yo haahe! Daata âli kizi mùshulikiisa ibakora. Haliko
niehe, ngakizi mùshulikiisa ibakora íbiisirwi mwe'migenge.»
15 Kwokwo balya bandu, kundu bakatakira mwami, haliko atanabatwaza. Bikaba
kwokwo, gira lirya igambo likolekage, nga kwo Nahano Rurema akagwanwa abwira
Yerobwamu mugala Nebati ku njira yo'muleevi Ahiya we'Shiilo.
16 Abahisiraheeri booshi, ikyanya bakabona kwo mwami atabatwaza, banamúbwira
kwokuno:
«Ndaakwo kundi! Ndaayo ngoome yo tuki hiiti na Dahudi.
Ndaanabwo buhyane bwo tuki hiiti kuguma no'yu mugala Yese.
E Bahisiraheeri! Ngiisi muguma witu agalukire imwage.

‡ **9:28 9.28** Bukengeeze 17.16.

E mwene Dahudi! Ulolage inyumba yawe wenyene.»
Kwokwo, ngiisi Muhisiraheeri anagalukira imwage.*
17 Abahisiraheeri ábâli tuuziri mu twaya twe'Buyuda naaho, bo bakasigala mu butwali
bwa Rehobwamu.
18 Hadoramu,† ye wâli mwimangizi mukulu we'mikolwa ya'kahaati. Uyo Hadoramu,
mwami Rehobwamu anamúlungika imunda Abahisiraheeri. Haliko, ikyanya akabayi-
jira, banayami múyita, mu kumúlasha amabuye.
Lyeryo, uyo Rehobwamu anayami shona mwi'gaare lyage li'zibo, anapumukira i
Yerusaleemu.
19 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bakayihindulira ubutwali bwe'mbaga ya Dahudi.
Banaki gweti bagaahuna halinde zeene.

11

Ubuleevi bwa Shemaya
(1 Baami 12.1-24)

1 Ikyanya Rehobwamu akahika i Yerusaleemu, anakuumania abasirikaani bo'mulala
gwa'Bayuda, na'ba mu gwa Binyamiini. Booshi kuguma, bâli riiri bihumbi igana na
makumi galimunaana. Mukuba, âli loziizi ukulwisa ubwami bwa'Bahisiraheeri, gira
abugalule mu butwali bwage.
2 Haliko, Rurema anatuma umukozi wage Shemaya, ti:
3 «Ugendi ganuuza Rehobwamu mugala Sulumaani, mwami we'Buyuda. Umúbwire
kuguma na'bandu booshi be'Buyuda, na'be'Binyamiini,
4 kwo nie Nahano nadeta kwokuno: "Mutakolwe kwo mwagendi lwisa beene winyu,
Abahisiraheeri. Si ngiisi muguma winyu ataahe. Mukuba, ngiisi keera íbyakoleka, nie
wabishungika."»
Ikyanya Nahano akadeta kwokwo, yabo booshi banamúsimbaha, banataaha.
Batanaki gendi teera Yerobwamu.

Rehobwamu asikamya utwaya

5 Mwami Rehobwamu anagendi tuula i Yerusaleemu, anayubakulula inzitiro zo'twaya
twe'Buyuda,
6 nga'kaaya ke'Betereheemu, na'ke'Hetamu, na'ke'Tekowa,
7 na'ke'Beeti-Zuuri, na'ke'Sooko, na'ke'Hadulaamu,
8 na'ke'Gaati, na'ke'Maresha, na'ke'Ziifu,
9 na'ke'Hadorayimu, na'ke'Lakishi, na'ke'Hazeeka,
10 na'ke'Zoora, na'ke'Hayalooni, na'ke'Heburooni. Yutwo twaya twa Yuda, no'twa
Binyamiini, two twâli zitiirwi.
11 Yizo nzitiro, iri Rehobwamu akaziyubakulula, anabiika na'bimangizi. Ha nyuma,
anabiika na mwe'bihinda bye'byokulya, ne'bya'mavuta, na bye'divaayi.
12 Mu ngiisi kaaya, akabiika mwe'siribo mbamu, anabiika na'matumu, halinde twoshi
twanaba tukoli zitiirwi. Kwokwo, uyo Rehobwamu anagenderera ukutwala ikihugo
kye'Buyuda, ne'kye'Binyamiini.

Abagingi na'Balaawi babungira mu kihugo kye'Buyuda

13 Hooshi mu kihugo kye'Hisiraheeri, abagingi na'Balaawi banakizi gendi yibiika ku
Rehobwamu.
14 Kyanatuma yabo Balaawi, Yerobwamu na bagala baage, bagakizi bahangirira kwo
bataki kolere Nahano nga bagingi. Kwokwo, banasiga indagiriro, banasiga no'buhyane
bwabo, banabungira mu kihugo kye'Buyuda, na mu kaaya ke'Yerusaleemu.
15 Uyo Yerobwamu, iri akabona kwokwo, anatoola abe'mwage bagingi, gira bakizi
múkolera mu marango. Anatuliisa imigisi ye'mbene, na ye'nyana, anakizi giyikumba.*
16 Kundu kwokwo, mu Bahisiraheeri, mwâli ki riiri abandu baguma ábâli shungisiri
ukuyikumba Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri. Kyanatuma bagakizi kulikira Abalaawi,
mu kugenda i Yerusaleemu, gira bagendi tanga amatuulo imwa Nahano Rurema wa
bashokuluza baabo.
17 Banahisa imyaka ishatu bagweti bagasikamya ubwami bwe'Buyuda, banayibiika ku
butwali bwa Rehobwamu mugala Sulumaani. Ee! Bâli loziizi ukusimbaha Nahano, nga
kwo bâli kizi gira ku byanya Dahudi na Sulumaani bâli twaziri.

Imbaga ya Rehobwamu

---

* **10:16 10.16** 2 Samweri 20.1. † **10:18 10.18** Hadoramu: kandi iri Hadoniramu. 1 Baami 4.6. * **11:15 11.15** 1 Baami 12.31.

18 Rehobwamu âli yaziri umukazi, iziina lyage Mahalati. Uyo Mahalati âli munyere
Yeremooti mugala Dahudi. Na nyina ye wâli Habihahiri munyere Heryabu mugala Yese.
19 Uyo Mahalati akabutira Rehobwamu abaana bashatu bo'butabana: Yehushi, na
Shemariya, na Zahamu.
20 Ha nyuma, Rehobwamu anayanga Maka munyere Habusalumu. Uyo naye,
anamúbutira Habiya, na Hataayi, na Ziiza, na Selomiti.
21 Uyo Rehobwamu âli yaziri abakazi ikumi na munaana, na'bandi bakazi be'mbuga
makumi galindatu, anabuta abaana bo'butabana makumi gabiri na munaana, na'baana
bo'bunyere makumi galindatu. Mu bakaage booshi, Maka munyere Habusalumu, ye
wâli nakiriri.
22 Uyo Rehobwamu, ha kati ka bagala baage, anakundirira Habiya mugala Maka,
anashungika kwo agamúyimika, abe mwami.
23 Rehobwamu âli mwitegeereza. Yabo bagala baage, anabashabulira mu kihugo
kyoshi kye'Buyuda, na mu kye'Binyamiini, anababiika na mu twaya twoshi tuzitire.
Anakizi baheereza ibyokulya bingi, anabayangira na'bakazi bingi.

12

Abamiisiri bateera ikihugo kye'Buyuda
(1 Baami 14.25-28)

1 Ulya Rehobwamu, ikyanya akaba keera asikamya ubutwali bwage, anatondeera
ukujanda imaaja za Nahano. Kiri na'bandu baage booshi, nabo banazijanda.
2 Rehobwamu, ikyanya akahisa imyaka itaanu atwaziri, mwami Shishaki we'Miisiri
anayiji teera akaaya ke'Yerusaleemu. Bikaba kwokwo, bwa'Bayuda batâli ki riiri
bemeera imwa Nahano.
3 Uyo mwami Shishaki anayijaga na'magaare gi'zibo kihumbi na magana gabiri.
Âli riiri na'basirikaani bo'kugendera ku fwarasi bihumbi makumi galindatu. Âli
riiri kwakundi na'basirikaani kandaharuurwa ukulyoka mu Balibiya, na'Basuuki,
na'Bahendyopiya. Yabo booshi, anabayijana ukulyoka i Miisiri.
4 Anagwata utwaya tuzitire twe'Buyuda, anayija halinde i Yerusaleemu.
5 Ha nyuma, umuleevi Shemaya anagwana mwami Rehobwamu na'bakulu be'Buyuda.
Bâli puumukiiri i Yerusaleemu, mu kutibita ulya Shishaki. Uyo Shemaya anabamenyeesa
kwo Nahano adetaga kwokuno: «Keera mukanjanda. Ku yukwo naani, namùbiika mu
maboko go'lya Shishaki.»
6 Lyeryo, abakulu ba'Bahisiraheeri kuguma na mwami, banayibiika haashi, banadeta:
«Emwe! Nahano ye mwene ukuli.»
7 Nahano, iri akabonaga kwo bayibiika haashi, anashubi ganuuza umuleevi Shemaya
kwokuno: «Keera bayibiika haashi. Aaho! Ndagaki bashereeza. Si leero, ngola
ngabakiza. Ndagaki hana i Yerusaleemu ku buraakari bwani, mu kugishereeza ku
kuboko kwa Shishaki.
8 Kundu kwokwo, bakola bagamúkolera, lyo balonga ukumenya ulubibi ha kati
ko'kungolera, no'kukolera abaami be'kihugo.»
9 Ulya mwami Shishaki we'Miisiri anayiji teera akaaya ke'Yerusaleemu, anashahula
ibihinda byoshi mu nyumba ya Nahano, kiri ne'bya mu kajumiro. Akayabiira byoshi,
kiri ne'siribo ze'nooro, zirya mwami Sulumaani akatuliisa.*
10 Ha nyuma, mwami Rehobwamu, anatuliisa izindi siribo ze'miringa, anazisikiiriza
abakulu ba'basirikaani ábâli kizi laliira inyiivi za'kajumiro.
11 Yizo siribo, ngiisi kyanya mwami âli kizi zamuukira mu nyumba ya Nahano, yabo
balaliizi bâli kizi zitwala. Na ha nyuma, banashubi zigalulira mu kisiika kyo zâli kizi
langwa mwo.
12 Ikyanya Rehobwamu akayibiika haashi, Nahano atanaki múrakarira, atanaki
minika Abayuda, bwo Rehobwamu akayemeera kwo ali muhubi. Kwokwo, kwa'bandu
ba mu kihugo kye'Buyuda bakalonga ubutoge.

Imbeka yo'butwali bwa Rehobwamu

13 Ikyanya Rehobwamu akayima, âli kola ne'myaka makumi gana na muguma, anahisa
imyaka ikumi ni'rinda atwaziri mu kaaya ke'Yerusaleemu. Ubwami bwage, bwâli
sikamiri bweneene. Nyina ye wâli Nahama, Umuhamooni-kazi. Akaaya ke'Yerusaleemu,
Nahano âli mali katoola mu tundi twaya twa'Bahisiraheeri, kwo habe ho agakizi
yikumbirwa.†

---

* **12:9 12.9** 1 Baami 10.16-17; 2 Kutondobola 9.15-16. † **12:13 12.13** 1 Baami 14.21.

14 Kundu kwokwo, uyo Rehobwamu átâli kizi looza Nahano ku mutima gwage gwoshi,
anagenderera ukugira amabi imbere lyage.
15 Uyo Rehobwamu, agandi magambo gooshi go âli kizi gira, ukulyokera ku ndondeko
halinde ku mbeka, biri biyandike mu kitaabo kyo'muleevi Shemaya, na mu kya Hido,
umunamabone. Ku yikyo kyanya kyoshi, hâli riiri ibiteero ha kati ka Rehobwamu na
Yerobwamu.
16 Iri hakazinda, Rehobwamu anashaaja, anaziikwa mu Kaaya ka Dahudi. Ahandu
haage, banayimika mugala wage Habiya.

13

Izibo lya Habiya na Yerobwamu
(1 Baami 15.1-8)

1 Ikyanya mwami Yerobwamu akahisa imyaka ikumi na munaana atwaziri Abahisir-
aheeri, mu Buyuda banayimika mwo mwami Habiya.
2 Uyo Habiya anahisa imyaka ishatu atwaziri i Yerusaleemu. Nyina, ye wâli Mikaaya
munyere Huryeri, umutuulaga we'Gibeya.
Uyo Habiya na Yerobwamu, ha kati kaabo hanavyuka izibo.
3 Habiya anayibiika ibiringiini kwi'zibo ali na'basirikaani bihumbi magana gana.
Na booshi bâli riiri bikalage. Yerobwamu naye, anayibiika ibiringiini ali ne'bikalage
bihumbi magana galimunaana.
4 Uyo mwami Habiya anazamuukira ku mugazi Zemarahimu. Guli ha kati ke'migazi
ye'Hifurahimu. Anabwira Yerobwamu na'Bahisiraheeri booshi kwokuno: «E Yerob-
wamu, mwe na'Bahisiraheeri mweshi! Mundegage amatwiri.
5 Ka mutayiji kwo Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri keera akanywana ikihango na
Dahudi kuguma na'ba mu kibusi kyage? Anabaheereza ubwami bwe'myaka yoshi.
Kirya kihango, kitanâye hongolwe.*
6 Si Yerobwamu mugala Nebati, kundu ye wâli mukozi wa Sulumaani mugala Dahudi,
haliko anayihindulira nahamwabo.
7 Utufwa-busha, twanamúyibiika kwo. Baabo bo keera bakayihindulira Rehobwamu
mugala Sulumaani. Na bwo âli ki riiri musore, kyanatuma atagashobola ukubahangirira
kwi'gambi lyabo.
8 «Buno, mugweti mugayibona kwa'bandu biinyu bali bingi. Munagweti mugayihaya
hi'gulu lye'rya migisi yinyu ye'nyana, irya Yerobwamu akatula mu nooro. Munagweti
mugayigamba, ti: "Tugagendi teera ubwami, bulya bwo Nahano akaheereza Dahudi
na'ba mu kibusi kyage."
9 «Si keera mukayimula abagingi ba Nahano, balya bo'mulala gwa Harooni, kiri
na'Balaawi! Ha nyuma, mwanayibiikira abe'mwinyu mwenyene. Yohoo! Kwokwo,
kwa'bapagaani be'mahanga bayamiri bali mu gira. Ngiisi úli mu yiji yiyeruusa imwinyu,
anabe aleeta ishuuli ne'bipanga birinda, ye muli mu yami gira abe mugingi wa íbiri mu
yikumbwa, binali bizira kamaro.
10 «Haliko twehe, Nahano ye Rurema witu. Tutanazindi mújanda. Abagingi biitu,
bali baabalya ba mwi'kondo lya Harooni. Bali mu kolera Nahano, iri banatabaalanwa
na'Balaawi.
11 «Ngiisi lusiku, yabo bagingi bali mu tanga amatuulo go'kusiriiza lwoshi, no'kuyokya
umubadu gwo'muhongolo mwija, shesheezi na'kabigingwe. Banali mu tangira Rurema
imikate ku kashasha kataluule. Ngiisi lusiku kabigingwe, bali mu yasa amatara, kwo
gateresirwi ku kiterekero íkikatulwa mu nooro. Kundu keera mukajanda Rurema
Nahamwitu, haliko twehe tugakizi kulikiriza imaaja zaage.
12 «E balya, Rurema ali kuguma na nyiitu, anali ye mu turongoora. Abagingi baage,
bakola bagadihiriza ibibuga, banaturongoore mwi'zibo, gira tumùteere. E maashi
Bahisiraheeri! Muleke ukuhagana na Nahano Rurema wa bashokuluza biinyu. Si
mutagamúhima!»
13 Ku yikyo kyanya, uyo Yerobwamu âli mali gwanwa alungika baguma mu basirikaani
baage, gira bahuluke inyuma lya'Bayuda. Na'bandi, banabateere imbere.
14 Balya bandu be'Buyuda, mbu bakebaganage, banakanguka ukubona kwo keera
bazungulukwa, kyanatuma bagatakira Nahano. Abagingi baabo, banadihiriza ibibuga
byabo.
15 Na'basirikaani baabo banabanda akaluulu.

---

* **13:5 13.5** *kihango, kitanâye hongolwe* Kandi iri kihango kyo'muunyu.

Balya Bayuda, ikyanya bakagira kwokwo, Rurema anabayuvwa, anayimula Yerobwamu, kuguma na'basirikaani baage booshi. Kwokwo, kwo'lya Habiya na'Bayuda bakabahima.
16 Yabo Bayuda, Abahisiraheeri banayami batibita. Kundu kwokwo, Rurema anababiika Abahisiraheeri mu maboko gaabo.
17 Habiya na'basirikaani baage, banayita mwa'Bahisiraheeri katundu. Na ábakayitwa, bâli riiri mwe'bikalage bihumbi magana gataanu.
18 Kwokwo, kwa'bandu be'Buyuda bakahima Abahisiraheeri, mu kulangaalira Nahano Rurema wa bashokuluza baabo.
19 Uyo Habiya anashindibuka ku Yerobwamu, anamúnyaga akaaya ke'Beteeri, na'ke'Yeshana, na'ke'Hefurooni, kuguma na útwâli riiri ibutambi lyatwo.
20 Ku yikyo kyanya kyoshi Habiya akatwala, Yerobwamu atanaki longa imisi. Ne'ri hakatama, Nahano anashulika Yerobwamu, halinde anafwa.
21 Uyo Habiya yehe, anagenderera ukusikama, anayanga abakazi ikumi na bana, anabuta abaana bo'butabana makumi gabiri na babiri, na bo'bunyere ikumi na ndatu.
22 Uyo Habiya, agandi magambo gooshi go âli kizi gira, gali mayandike mu kitaabo kyo'muleevi Hido.
23 Iri hakazinda, Habiya anashaaja, anaziikwa mu Kaaya ka Dahudi. Ahandu haage, banayimika mugala wage Hasa. Uyo Hasa akahisa imyaka ikumi, ikihugo kiri mwo'mutuula.

14

Mwami Hasa ahima Abahendyopiya

1 Uyo mwami Hasa âli kizi gira íbikwaniini mu masu ga Nahano Rurema wage.
2 Anayami shaaza ututanda twe'mizimu ye'mahanga, anashaaza na ho bâli kizi yikumbwa ku marango, anahongola na'mabuye gaabo mataluule. Kiri ne'nguliro zo'muzimu Hasheera, anazivungula.
3 Uyo Hasa anakomeereza abandu be'Buyuda kwo bakizi looza Nahano Rurema wa bashokuluza baabo, banakizi simbaha imaaja zaage na'mategeko gaage.
4 Mu ngiisi twaya twe'Buyuda, uyo Hasa anashaaza imbeero ze'mizimu ku marango, anashaaza no'tutanda two bâli kizi giyokera kwo'mubadu. Kwokwo, ubwami bwage bwanaba mwo'mutuula.
5 Mwi'yo myaka, Nahano yenyene akamúheereza umutuula, ndaanaye úkayiji múteera. Kwokwo, anazitira utwaya twe'Buyuda.
6 Uyo Hasa akabwira abandu be'Buyuda kwokuno: «E balya, imaaja za Rurema Nahamwitu, twâli kizi zisimbaha. Ne'kyanya tukazisimbaha, mu kino kihugo anatuheereza ubutoge imbande zooshi. Ku yukwo, bwe'kihugo kikiri mu maboko giitu, tuyubakage yutu twaya, tuyubake ne'nzitiro, ne'nyingo. Ha nyuma, tunabiike inyiivi, ne'migaliro ye'byuma.» Kwokwo, banakizi yubaka, banagenduukirwa.
7 Mwami Hasa, mu mulala gwa'Bayuda, âli hiiti abasirikaani bihumbi magana gashatu. Bâli hagasiri isiribo mbamu, kiri na'matumu. Âli hiiti na'bandi bihumbi magana gabiri na makumi galimunaana ba mu mulala gwa Binyamiini. Nabo bâli hagasiri isiribo niini, ne'miheto. Booshi bâli riiri bikalage mwi'zibo.
8 Lusiku luguma, Umuhendyopiya muguma, iziina lyage ye Zeera, anayiji teera Abayuda. Âli hiiti abasirikaani mulyoni muguma, na'magaare gi'zibo magana gashatu. Ulya Zeera, iri akahika i Maresha,
9 Hasa anayiji múteera. Bombi banakunguza izibo mu ndekeera ye'Sefata, hoofi ne'Maresha.
10 Haaho, Hasa anatakira Rurema Nahamwabo, ti: «E Nahano, si ndaaye gundi úli nga we! We shobwiri ukusikamya úli mwo'bukaholwe, halinde anahime ikikalage. Kwokwo, ututabaalage. Si we Rurema Nahamwitu, tunakulangaliiri! Ikyanya twayiji lwisa bano basirikaani, twanagwana bali katundu. E Nahano! Wehe we Rurema witu. Bano basirikaani booshi, twabayijira kwi'ziina lyawe. Ku yukwo, utaleke kwo hagire umundu yeshi úgakuhima.»
11 Iri Hasa akayusa ukuhuuna, balya Bahendyopiya, Nahano anababiika mu maboko gaage kuguma na'basirikaani baage be'Buyuda. Haaho, yabo Bahendyopiya banapuumuka.
12 Hasa kuguma na'basirikaani baage, banagenda babalandiriziizi halinde i Geraari, banaminika Abahendyopiya katundu, halinde batanaki shobola ukulwa. Nahano akashoboleesa abasirikaani baage ukubavungula-vungula. Iri hakatama, Abayuda banashahula ibindu bingi bweneene.

13 Yabo Bahisiraheeri, banashereeza utwaya twoshi, útwâli bibikiinwi ne'Geraari.
Abatuulaga baamwo, bâli gweti bagajuguma imbere lya'Bayuda, kyanatuma Abayuda
bagashahula mwe'bindu bingi bweneene.
14 Banatwala ibibuzi katundu, kuguma ne'mbene, ne'ngamiya. Ha nyuma, bana-
galukira i Yerusaleemu.

15

Hasa ayiyeruusa

1 Hâli riiri mushosi muguma, iziina lyage ye Hazariya, mugala Hodedi. Uyo Hazariya,
Umutima gwa Rurema gwanamúyingira mwo,
2 anagendera mwami Hasa, anamúbwiririra kwokuno: «E Hasa, undege amatwiri.
Kiri na niinyu, mwe bandu booshi bo'mulala gwa'Bayuda, no'gwa Binyamiini. Iri
mwangayama muli mu yibiika ku Nahano, mugakizi yamanwa. Ne'ri mwangakizi
múlooza, mugamúbona. Haliko, iri wangamújajaaka, naye agamùjajaaka lwoshi-
lwoshi.
3 «Abahisiraheeri bakahisa imyaka mingi bajaaziri Rurema wo'kuli. Banatuula buzira
imaaja zaage, na buzira umugingi wo'kubayigiriza zo.
4 Kundu kwokwo, ikyanya bâli kizi longa amalibu, banagalukire Nahano Rurema
wabo. Ne'ri bâli kizi múlooza, banamúbone.
5 «Yaho kare, ndaaye úwâli kizi hinga, mbu anafuluke ku butoge. Mu kihugo kyoshi,
abandu bâli no'lushunguti bweneene.
6 Kihugo kiguma, kyâli kizi gendi teera ikindi. Na'kaaya kaguma, kanagendi teera
akandi. Kwokwo, kwo Rurema âli kizi bayogogoza, banaba mu makuba.
7 «Haliko mwehe, mukizi yama musikamiri. Mutavunikage indege. Ne'ri mwan-
gayama mufitiirwi, lyo mugahembwa.»
8 Yago magambo go'muleevi Hazariya, iri Hasa akagayuvwa, ganamúkania indege.
Anayami shaaza imigisi yoshi ya mu kihugo kyoshi kye'Buyuda. Anagishaaza, na mu
kye'Binyamiini, kiri na mu twaya twoshi two akagwata mu kihugo kya mu migazi
ye'Hifurahimu. Ha nyuma, kalya katanda ka mu luzitiro lwe'nyumba ya Nahano,
anakayubakulula.
9 Haaho, anakuumania Abayuda, na beene Binyamiini, kiri na'Bahisiraheeri ábâli
lyosiri mu mulala gwa Hifurahimu, na mu gwa Manaasi, na mu gwa Simyoni. Bingi
baabo, ikyanya bakabona ngiisi kwo Nahano Rurema ali kuguma na Hasa, banayiji
múyibiika kwo.
10 Yabo booshi, ikyanya Hasa akahisa imyaka ikumi ni'taanu atwaziri, banakuumana
i Yerusaleemu, mu mwezi gwa kashatu gwo'mwaka.
11 Yulwo lusiku, banatangira Nahano amatuulo ge'minyago yabo. Bakatanga ingaavu
magana galinda, ne'bibuzi bihumbi birinda.
12 Haaho, banashubi nywana ikihango na Nahano Rurema wa bashokuluza baabo,
banalagaana kwo bagakizi múkulikira ku mitima yabo yoshi.
13 Banalagaana na kwo ngiisi útagalooza Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akwiriiri
ayitwe, aba mwanuke kandi iri mukulu, aba mushosi kandi iri mukazi.
14 Bakabiikira Nahano indahiro, mu kudeta kwi'zu lihamu, banabanda utubuuli ku
bushagaluke. Banalasa na'mahembe, no'kudihiriza ibibuga.
15 Yabo bandu booshi be'Buyuda, ikyanya bakalagaana kwokwo, banashambaala
bweneene, bwo bakanywana na Nahano ku mutima úgushenguusiri.
Yabo bandu, ikyanya bakalooza Nahano ku mitima yabo yoshi, anakizi babonekera,
anabaheereza ubutoge imbande zooshi.
16 Mwami Hasa anashaaza kiri no'lya nakulu Maka, ataki be Mugoli Mukulu. Mukuba,
Maka ye katula umugisi Hasheera, gwanâli kyagaza. Yugwo mugisi, Hasa anakyula kwo
baguhooje-hooje, banagendi gusiriigiza mu musima gwe'Kidorooni.
17 Mwami Hasa âli yamiri ayitaaziri lwoshi imwa Nahano. Kundu kwokwo,
atakahongola ngiisi ha'bandu bâli kizi gendi yikumbira imizimu ku marango.
18 Uyo Hasa analeeta iharija ne'nooro mu nyumba ya Rurema, kuguma ne'birugu
byoshi byo yishe âli mali taluula.
19 Mwami Hasa we'Buyuda, atanaki teerwa, halinde ukuhisa ku mwaka gwa makumi
gashatu ni'taanu gwo'butwali bwage.

16

Imbamba ha kati ka'Bayuda na'Bahisiraheeri
(1 Baami 15.17-22)

1 Uyo mwami Hasa, ikyanya akahisa imyaka makumi gashatu na ndatu atwaziri,
mwami Baasha we'Hisiraheeri anagendi teera ikihugo kye'Buyuda. Baasha anatondeera
ukusikamya akaaya kaage ke'Rama, mbu lyo hatagire abandu ábagakizi yingira mu
kihugo kya mwami Hasa, kandi iri bahuluka mwo.
2 Mwami Hasa anayabiira iharija ne'nooro íbyâli singwirwi mu nyumba ya Nahano,
kiri na mu kajumiro, anabituma i Damasiki, imwa mwami Beni-Hadaadi we'Siriya.
Analungika ne'ndumwa kwokuno:
3 «E yaga, tunywane ikihango, nga kwo badaata bâli tuula. Lolaga! Keera
nakutengula iharija ne'nooro. Ku yukwo, kirya kihango kyo mukanywana na Baasha,
mwami wa'Bahisiraheeri, ugire ukihongole, gira ashaage mu kihugo kyani.»
4 Uyo mwami Beni-Hadaadi, banayuvwanwa na mwami Hasa, analungika abakulu
ba'basirikaani baage kwo bagendi teera utwaya twa'Bahisiraheeri. Banashereeza
akaaya ke'Hiyooni, na'ke'Daani, na'ke'Habeeri-Mayimu, no'twaya twa mu kihugo kyoshi
kya Nafutaali, útwâli riiri mwe'bihinda.
5 Ikyanya mwami Baasha akayuvwa kwo ateerwa, analeka ukuyubaka akaaya
ke'Rama. Iyo mikolwa yage, anagiyimangika.
6 Uyo Baasha âli mali koleesa amabuye ne'biti, mu kuyubaka i Rama. Kundu kwokwo,
mwami Hasa anatabaaza abandu booshi be'Buyuda, kalema ne'ngombo, kwo bagendi
biseehera handi-handi. Yibyo bindu, Hasa anabikoleesa mu kusikamya inzitiro za'kaaya
ke'Geba, na'ke'Misipa.

Hasa abiika Umuleevi Hanani mu mbohe

7 Ku yikyo kyanya, uyo mwami Hasa we'Buyuda anayijirwa no'muleevi Hanani. Uyo
Hanani anamúbwira kwokuno: «Ewe! Kituma kikagi ukalangaalira mwami we'Siriya
ukuhima Nahano Rurema wawe? Kwokuno buno, abasirikaani ba mwami we'Siriya
keera bafuushuka mu maboko gaawe.
8 Aaho! Balya Bahendyopiya na balya Balibiya, si bâli riiri katundu ka'basirikaani,
banâli hiiti amagaare mingi, na'bandu bingi bo'kugendera ku fwarasi. Kundu kwokwo,
ikyanya wâli kizi langaalira Nahano, anababiika mu maboko gaawe.
9 «Amasu ga Nahano gali mu langiiza-langiiza hooshi mu kihugo. Na ngiisi
ábamúyibiisiri kwo, ku mitima yabo yoshi, ayamiri ali mu basikamya. Haliko, yibi
wagira, biryagagi bya buhwija. Ukulyokera buno, abagoma baawe bakola bagakizi
kuteera.»
10 Mwami Hasa, mbu ayuvwe kwokwo, anarakarira umuleevi Hanani bweneene,
halinde anamúlasha mu nyumba ye'mbohe. Ku kyekyo kyanya, Hasa anatondeera
ukushundeeza abandu baage baguma.

Imbeka yo'butwali bwa Hasa
(1 Baami 15.23-24)

11 Uyo Hasa, ngiisi byo âli kizi gira mu butwali bwage, biri biyandike mu Kitaabo
kya'magambo ga'Baami be'Buyuda, na'be'Hisiraheeri.
12 Ikyanya Hasa akahisa imyaka makumi gashatu na mwenda atwaziri, analwala
amagulu. Yubwo bulwazi, kundu bukamúkayira, haliko atanagendi tabaaza Nahano.
Si anagendi hanuusa abafumu.
13 Uyo mwami Hasa, ikyanya akahisa imyaka makumi gana na muguma atwaziri,
anashaaja,
14 anaziikwa mu shinda yo âli mali gwanwa ayihumbira, mu Kaaya ka Dahudi.
Ikirunda kyage, bakakigwejeza ku ngingo njiige kwa'malaasi ga kwingi-kwingi, nga kwo
gakategaanurwa na'bahinga ábali mu galingaania. Babuli twana ikombe lyo'muliro
mwingi mu kumúgingika.

17

Yehoshafaati ayimikwa, abe mwami we'Buyuda

1 Ikyanya mwami Hasa akashaaja, ahandu haage banayimika mugala wage
Yehoshafaati. Uyo Yehoshafaati, anasikamya ikihugo kye'Buyuda, gira kilonge ukuha-
gana na'Bahisiraheeri.
2 Mu yikyo kihugo kye'Buyuda, Yehoshafaati anabiika ishumbi za'basirikaani mu
twaya twoshi tuzitire, anabiika abandi mu twaya twa beene Hifurahimu. Mukuba, yutu
twaya, yishe Hasa akagwanwa keera atugwata.
3 Uyo Yehoshafaati âli kizi kulikiriza ingesho nyiija za shokuluza wage Dahudi. Yehe,
atâli kizi yikumba umuzimu Baali. Kyanatuma Nahano, bagakizi yamanwa.

4 Yehoshafaati âli kizi kulikira Rurema wa shokuluza wage, iri anasimbaha imaaja
zaage, atanakulikira amahimba mabi ga'Bahisiraheeri.
5 Nahano anasikamya ubwami bwage. Abandu booshi be'Buyuda banakizi yiji
mútengula, halinde anaba mugale bweneene, anâli kola mu gingikwa.
6 Âli kizi kolera Nahano ku mutima úgushenguusiri. Kwokwo, imbeero za'bandu
bâli kizi yikumbira mwe'mizimu ku marango ge'Buyuda, anazihongola. Anahongola
kiri ne'nguliro zo'muzimu Hasheera.
7 Ikyanya Yehoshafaati akahisa imyaka ishatu atwaziri, analungika abakulu baguma
ba mu butwali bwage, banagendi yigiriza imaaja mu twaya twe'Buyuda. Hâli riiri Beni-
Hahiri, na Hobadiya, na Zakariya, na Netaneeri, na Mikaaya.
8 Yabo bakulu, bâli herekiziibwi na'Balaawi mwenda, bo baaba: Shemaya, na
Netaniya, na Zebadiya, na Hasaheeri, na Shemiramoti, na Yonataani, na Hadoniya, na
Tobiya na Tobu-Hadoniya. Hâli riiri na'bagingi babiri, Herishama, na Yoramu.
9 Kwokwo, banakizi lenga bafumbiiti imaaja za Nahano, iri banazizungulukana mu
twaya twoshi twe'Buyuda, no'kuziyigiriza abandu.

Ubwami bwa Yehoshafaati bwalumbuuka

10 Abandu be'bihugo byoshi íbyâli bibikiinwi ne'kye'Buyuda, Nahano anayami babiika
mwe'kyoba kingi, kyanatuma bagakenga ukulwisa Yehoshafaati.
11 Abafirisiti baguma, banakizi yiji tengula mwami Yehoshafaati iharija ku bwingi,
kiri ne'zindi ndengu. Abaharaabu nabo, banamúleetera ibipanga bihumbi birinda na
magana galinda, ne'bihebe byebyo bihumbi birinda na magana galinda.
12 Uyo Yehoshafaati anagenderera ukukizi longa imisi bweneene. Hooshi mu kihugo
kye'Buyuda, anayubaka utwaya tukomu, no'twaya two'kubiikira ibihinda.
13 Yibyo bihinda bya mu kihugo kye'Buyuda, byâli katundu. Na mu kaaya
ke'Yerusaleemu, analunda mwe'bikalage bya'basirikaani.
14 Yuku, kwo kutondobolwa kwo'muharuuro gwabo, ukukulikirana na'makondo
gaabo:

Beene Yuda, bakabiika mwa'basirikaani kihumbi-kihumbi. Booshi kuguma, bâli
riiri basirikaani bihumbi magana gashatu. Na Hadina, ye wâli barongwiri.

15 Yohanani anaba ye gamúlonda. Âli riiri na'basirikaani bihumbi magana gabiri
na makumi galimunaana.

16 No'wa kashatu, ye Hamasiya mugala Zikiri. Âli riiri na'basirikaani bihumbi
magana gabiri. (Uyo Hamasiya akayitanga mu kukolera Nahano.)

17 Mu mulala gwa Binyamiini, mwâli riiri Heryada. Uyo naye, âli riiri kikalage, anâli
rongwiri abasirikaani bihumbi magana gabiri. Yabo booshi, bâli hagasiri imiheto
ne'siribo.

18 Na úgamúlonda, ye Yehozabadi. Uyo naye, âli rongwiri abasirikaani bihumbi
igana na makumi galimunaana. Booshi bâli riiri ibiringiini kwi'zibo.

19 Yabo booshi, bo bâli kizi kolera mwami. Hâli riiri na'bandi basirikaani. Yabo
nabo, mwami âli baluuziri mu twaya tuzitire twa mu kihugo kye'Buyuda.

18

Umuleevi Mikaaya ahanuula Ahabu
(1 Baami 22.1-28)

1 Ku yikyo kyanya, mwami Yehoshafaati we'Buyuda âli kola mugale bweneene, anâli
kizi gingikwa. Yehoshafaati âli riiri manyana ge'mbaga ya mwami Ahabu. Mukuba,
akagondeera mugala wage munyere Ahabu, mwami wa'Bahisiraheeri.
2 Iri hakalenga nga myaka inga, mwami Yehoshafaati anayiji zaatira mwami Ahabu mu
kaaya ke'Samariya. Ikyanya akahika, kuguma na'bandu baage, Ahabu anabazimaana
ibibuzi ne'ngaavu ku bwingi. Abuli múbwira kwo amúherekeze, gira bagendi teera
akaaya ke'Ramooti-Giryadi.
3 Ahabu anabuuza Yehoshafaati «Ewe! Ka ugandabaala, gira ngendi teera akaaya
ke'Ramooti-Giryadi?» Na wa Yehoshafaati, ti: «Ee ma! Si twe baguma! Abandu baani,
bali be'mwawe. Kwokwo, tugakuyibiika kwo.»
4 Anashubiza, ti: «Halikago, utee hanuusa Nahano.»
5 Ahabu anakuumania abaleevi baage magana gana, anababuuza: «Ka ngendi teera
akaaya ke'Ramooti-Giryadi, kandi iri nanga?» Na wa nabo, ti: «Genda. Rurema
agakuhimira.»
6 Kundu bakashuvya kwokwo, Yehoshafaati anashubi buuza kwokuno: «Ka hano
ndaaye gundi muleevi wa Nahano ye twangaki hanuusa?»

7 Mwami wa'Bahisiraheeri, ti: «Hakiri Mikaaya mugala Himula. Yiryo ihano lya
Nahano, twangamúhuuna lyo. Haliko, ndi mu múnegura bweneene. Mukuba, atali
mu ndangira ubuleevi bwija. Si ayamiri ali mu ndetera amabi naaho.» Yehoshafaati
naye, ti: «E maashi mwami, ukudeta kwokwo kutakwaniini.»
8 Kwokwo, Ahabu anatumira umukulu wage muguma, anamúbwira kwo avwaruke,
agendi leeta ulya Mikaaya mugala Himula.
9 Ku yikyo kyanya, mwami wa'Bahisiraheeri no'wabo we'Buyuda, bâli bwatiiri
kwi'rembo lya'kaaya. Ngiisi muguma âli bwatiiri ku kitumbi kyage kyo'bwami.
Bâli gweti bagayigingika mu mirondo yabo ye'kyami. Na'baleevi booshi, bâli gweti
bagatanga ubuleevi imbere lyabo.
10 Mu yabo baleevi, muguma wabo ye Zedekiya mugala Kinaana. Zedekiya âli mali
yilingaaniza amahembe ge'byuma, anakizi deta: «Nahano adeta kwokuno: "Ku njira ya
yaga mahembe, ugafutiiriza Abaharaamu, halinde banaminikwe lwoshi."»
11 Balya bandi baleevi booshi, bâli kizi tanga bwobwo-bwobwo buleevi, ti: «Ugendi
teera akaaya ke'Ramooti-Giryadi, unakahime. Yako kaaya, Nahano agakabiika mu
maboko gaawe.»
12 Ku yikyo kyanya, ulya mukozi úkatumwa imwa Mikaaya, anamúbwira: «Abandi
baleevi booshi, keera batanga ubuleevi. No'buleevi bwabo buli bwo buguma, mbu
mwami agaahima. Aaho! Naawe umútangire bwobwo-bwobwo buleevi. Ee!
Umúdetere amiija.»
13 Haliko Mikaaya anamúshuvya kwokuno: «Nga kwo Nahano ayamiri ho, ngaadeta
naaho ngiisi kwo Rurema wani agambwira.»
14 Ikyanya Mikaaya akahika imbere lya mwami, mwami anamúbuuza: «Ka tugendi
teera i Ramooti-Giryadi, kandi iri nanga?» Na wa naye, ti: «Ee! Genda, ugaahima.
Nahano agababiika mu maboko gaawe.»
15 Haliko, mwami anamúbwira: «Ngakubiikisa indahiro ubugira kanga, halinde
umbwire íbiri ukuli kwi'ziina lya Nahano?»
16 Ulya Mikaaya, ti: «Nabona kwa'Bahisiraheeri booshi bashaabuka ku migazi, nga
bibuzi íbitahiiti umungere. Nahano anadeta: "Yaba bandu, ndaakyo kirongoozi bahiiti.
Leka ngiisi muguma wabo agalukire imwage ku mutuula.*"»
17 Lyeryo, Ahabu anabwira Yehoshafaati, ti: «Ka ndakakubwira kwo uyu mushosi
atangandangira ubuleevi bwija? Si ali mu ndangira bwa'mabi naaho!»
18 Mikaaya anashubi deta: «Yuvwiriza igambo lya Nahano. Nabona Nahano abwatiiri
ku kitumbi kyage kyo'bwami. Na'bakozi baage booshi ba mwi'gulu, bayimaaziri ha
butambi lyage, baguma ilulyo, na'bandi ilumosho.
19 Nahano anabuuza: "Nyandagi ugagendi hendereza Ahabu, gira agendi teera i
Ramooti-Giryadi, halinde agendi fwira yo?" Ngiisi muguma anakizi shuvya byage-byage.
20 «Ha nyuma, kisigo kiguma kyanayimanga imbere lya Nahano, kyanadeta: "Niehe
ngagendi múhendereza."
«Nahano anakibuuza: "Ugamúhendereza ku njira nyiki?"
21 Nakyo, ti: "Ngagendi shimya abaleevi baage booshi kwo bakizi deta ikinyoma." Na
wa Nahano, ti: "Kwokwo! We gaahasha ukumúhendereza. Genda, ugirage kwokwo."»
22 Uyo Mikaaya anashubiza, ti: «Ewe! Kwokwo, kwo binali. Yaba baleevi baawe
booshi, Nahano keera ababiika mwe'kisigo halinde badete ikinyoma. Kundu kwokwo,
Nahano keera akyula kwo agakutumira ubuhanya.»
23 Lyeryo, Zedekiya mugala Kinaana anayami yegeera Mikaaya, anamútumuula uluhi
kwi'tama, kwa! Anamúbuuza: «Ewe! Ko'mutima gwa Nahano gwanjaaga mwo, mbu
gutondeere ukukudeta mwo?»
24 Na wa Mikaaya, ti: «Ulusiku lwo ugayingira mu kisiika kye'kati, mbu ugendi yibisha,
lyo ugaamenya.»
25 Kwokwo, mwami wa'Bahisiraheeri anabahamuliza, ti: «Gwatagi Mikaaya, mu-
namútwale imwa Hamooni, umukulu wa'kaaya, ne'mwa Yohaashi, umuluzi.
26 Munababwire kwo mwami akyula kwokuno: "Uyu mundu, mumúbiike mu mbohe.
Munakizi múliisa umukate muniini, na'miiji, halinde ku kyanya ngagaluka kwo ku
butoge."»
27 Uyo Mikaaya anamúbwira kwokuno: «Iri wangagaluka ku butoge, iri atali Nahano
úwanganuuza.» Anashubiza, ti: «Muyuvwirize ngiisi kwo nadeta.»
(1 Baami 22.29-35)
28 Kwokwo, uyo mwami Ahabu wa'Bahisiraheeri, kuguma na mwami Yehoshafaati
we'Buyuda, banagendi teera akaaya ke'Ramooti-Giryadi.

---

* **18:16 18.16** Muharuuro 27.17; Hezekyeri 34.5; Mataayo 9.36; Mariko 6.34.

29 Ahabu anamúbwira: «Ikyanya ngayingira mwi'zibo, ngayambala ibindi-bindi
byambalwa íbitali bye'kyami. Haliko wehe, uyambale ibyambalwa byawe bye'kyami.»
Kwokwo, Ahabu anahindurania ibyambalwa, anayingira mwi'zibo.
30 Ulya mwami we'Siriya âli hangwiri ibirongoozi bya ábâli yimangiiri amagaare gaage
gi'zibo, ti: «Mutakolwe kwo mwahuma ku gundi mundu yeshi, aba mugunda, kandi iri
mutasumbwa. Si mulwise naaho mwami wa'Bahisiraheeri.»
31 Birya birongoozi, mbu bilangiize Yehoshafaati, byanadeta: «Ku kasiisa, uyu
ye mwami wa'Bahisiraheeri.» Kyanatuma bagamúlandiriza, gira bamúlwise. Ha-
liko Yehoshafaati, iri akayidehereza ku nduulu, iri anatabaaza Rurema, Rurema
anamútabaala mu kumúyimulira abagoma.
32 Yabo bagoma banamenya kwo atali ye mwami wa'Bahisiraheeri, banaleka
ukumúlwisa, banagaluka.
33 Haaho, musirikaani muguma we'Siriya, anafwora umuheto gwage mu kuhiza-
anwa. Kiziga, umwambi gwayami yityomba ha buteranizo bwe'siribo zo mwami
wa'Bahisiraheeri ayambiiti mu kifuba kyage. Uyo Ahabu anayami bwira ikirongoozi
ki'gaare lyage li'zibo: «Ewe! Keera nakomeereka. Hindula igaare, unjaaze duba
mwi'zibo.»
34 Yulwo lusiku, izibo lyanakungula ngana-ngana. Kwokwo, banashegamika mwami
mwi'gaare, agweti agalangiiza Abaharaamu, halinde kabigingwe. Ne'ri izuuba likaba
likola mu sooka, ulya mwami Ahabu anafwa.

19

Umuleevi Yehu analongooza Yehoshafaati

1 Ha nyuma, mwami Yehoshafaati we'Buyuda anagalukira i Yerusaleemu mu kati
ko'butoge, halinde mu kajumiro.
2 Haaho, umuleevi Yehu mugala Hanani, anayiji músanganira, anamúbwira: «Ewe,
ka utoniragi kwo wagira bwija mu kugendi tabaala banangora-mabi? Kiziga ukoli
kuuziri abagoma ba Nahano. Si yibyo ukagira, byamúyagaza bweneene!
3 Kundu kwokwo, ukagira bwija, mu kulyosa inguliro zo'muzimu Hasheera. Wanayi-
hangaana bweneene, mu kulooza Rurema ku mutima úgushenguusiri.»

Yehoshafaati abiika abatwi be'maaja

4 Mwami Yehoshafaati âli tuuziri mu kaaya ke'Yerusaleemu. Ubugira kingi, âli kizi
zaatira abandu baage, ukulyokera i Beeri-Sheba, halinde ku migazi ye'Hifurahimu.
Anakizi galulira abandu imwa Nahano Rurema wa shokuluza wabo.
5 Uyo Yehoshafaati anabiika abatwi be'maaja, mu twaya twoshi tuzitire twa mu kihugo
kye'Buyuda.
6 Anababwira kwokuno: «Ku kyanya mugakizi twa imaaja, mukizi yitonda bweneene.
Mukuba, ikyanya muli mu zitwa, atali mundu ye muli mu ba mugweti mugakolera. Si
muli mu kolera Nahano yenyene. Ne'kyanya mugakizi zitwa, agakizi yama ali haaho-
haaho.
7 Kwokwo, mukizi múyoboha. Ngiisi igambo lyo mugaagira, mukizi ba masu.
Mumenye kwo Nahano, Rurema witu atali mu siima, ikyanya abandu bali mu shobania
ukuli, banabe bali mu bonerana, kandi iri ukubulikwa.»
8 Yumwo mu kaaya ke'Yerusaleemu, Yehoshafaati anabiika mwa'Balaawi, na'bagingi,
na'bakulu be'mbaga za'Bahisiraheeri, gira babe batwi be'maaja, ukukulikirana ne'maaja
za Nahano. Yabo bandu, bâli tuuziri i Yerusaleemu. Kwokwo, ikyanya abandu bâli kizi
hambanwa, yabo batwi be'maaja banakizi bahambuula.
9 Yehoshafaati anababwira kwokuno: «Mukizi yoboha Nahano. Na byo mugakizi kola,
bikizi koleka mu kati ko'kuli, na ku mutima úgushenguusiri.
10 «Abandu be'Buyuda, ikyanya bagakizi yiji legana imbere liinyu, kuba ku bwitani,
kandi iri kuhubira izindi maaja, mukizi bahanuula kwo batakizi yifunda mu byaha
imbere lya Nahano. Buzira kwokwo, mwenyene mugayiji kengeera mwalonga ikihano
kya Nahano, kuguma na beene winyu. Haliko mwehe, mukizi twa imaaja mu kati
ko'kuli, gira lyo muba bazira buhube.
11 «Umugingi mukulu Hamariya, ye gamùyimangira ku ngiisi magambo ga Nahano.
Na Zebadiya mugala Hishimaheeri, umwimangizi we'kihugo kye'Buyuda, ye gayiman-
gira amagambo gooshi ágaloziri ubutwali. Abalaawi, bo bagamùtabaala. Kwokwo,
muyihe ikise. Ikyanya mugakizi twa imaaja ku njira íkwaniini, lyo Nahano mugakizi
yamanwa.»

20

Abahedoomu bateera ikihugo kye'Buyuda

1 Uyo Yehoshafaati anateerwa na'Bamohabu, na'Bahamooni, kuguma na'Bamehuni.
2 Abandu baguma banayiji múbwira: «E mwami, kwokuno akatundu ka'basirikaani
ukulyoka i Hedoomu, bayiji kuteera. Balyosiri i kajabo ke'Nyaaja yo'Muunyu. Na buno,
bakola i Hasasoni-Tamaari (kuli kudeta: i Heni-Gedi).»
3 Uyo Yehoshafaati, mbu ayuvwe kwokwo, anateerwa ne'kyoba bweneene, anahuuna
Nahano kwo amúrongoore, anamenyeesa Abayuda booshi kwo bayishalise.
4 Abandu ba mu twaya twoshi twe'Buyuda banakuumana i Yerusaleemu, banahuuna
Nahano kwo abatabaale.
5 Yabo bandu booshi, Yehoshafaati anayimuka mu kati kaabo, imbere lyo'lubuga
luhyahya lwe'nyumba ya Nahano.
6 Anahuuna kwokuno: «E Nahano Rurema wa bashokuluza biitu, wehe we Rurema úli
mwi'gulu! We na twaziri amaami gooshi ga mu kihugo. We mwene ubushobozi bwoshi
ne'misi, ndaanaye gundi úkusumbiri.
7 «E Rurema witu, ikyanya abandu baawe Abahisiraheeri bakayingira mu kino
kihugo, ka utali we kashindibuka ku batuulaga baamwo? Mukuba, Hiburahimu âli riiri
mwira wawe. Na kino kihugo, we kakiheereza aba mu kibusi kyage, halinde imyaka
ne'myakuula.
8 Na buno, mwo bakoli tuuziri, keera banakuyubakira inyumba, halinde iziina lyawe
likizi longa ulushaagwa.
9 «Banadeta: "Hali ikyanya twangalonga amakayu, ngi'zibo, kandi iri kiija, kandi
iri ishali. Haliko, iri twangayiji yimanga imbere lye'yi nyumba yawe, tunakutakire,
ugatuyuvwiriza, unatukize."
10 «Ikyanya bashokuluza biitu bakalyoka i Miisiri, ukababuza kwo batalenge mu
kihugo kya'Bahamooni, kandi iri mu kya'Bamohabu, kandi iri mu bandu be'migazi
ye'Seyiri. Na bwo bakalenga mu gindi njira, kyanatuma batagabaminika.*
11 Lolaga buno, kwo bakola mu tuyihoola. Ikihugo kyo ukatuheereza kwo bube
buhyane bwitu, keera bayija mbu batuyimule mwo.
12 Yaba basirikaani ábatuyijira, bali katundu. Tutanashobwiri imbere lyabo. Aaho!
Kuti kwo tugaagira? Si tulangaliiri ubutabaazi imwawe! Bwo we Rurema witu, wenyene
ubahane.»
13 Yabo bashosi booshi be'Buyuda, bâli yimaaziri yaho imbere lya Nahano, kuguma
na bakaabo na'baana baabo.
14 Lyeryo ngana, Umutima gwa Nahano gwanahikira Mulaawi muguma, iziina lyage
ye Yahazyeri. Uyo Yahazyeri âli riiri mugala Zakariya, mwijukulu Benaya. Benaya naye,
âli mugala Yehiyeri, mwijukulu Matania, wa mwi'kondo lya Hasafu.
15 Uyo Yahazyeri anadeta kwokuno: «E bandu be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu,
kiri na mwami Yehoshafaati! Mundegage amatwiri. Nahano amùbwira kwokuno:
"Mutayobohe. Yaba basirikaani, kundu balyagagi kanyegete, mutayilibuze hi'gulu lyabo.
Kundu bali kandaharuurwa, haliko yiri izibo, mutali mwe mugalilwa. Si liri lya Rurema
yenyene!†
16 «"Kusheezi, ku kyanya bagazamuukira ku higangazi hye'Ziizi, munamanuke,
munagendi bateera. Mugabagwana ku mbeka ye'ndekeera íri uluhande lwe'sheere
lwi'shamba lye'Yeruheeri.
17 Mutali mwe mugabalwisa. Mugwanwe naaho mukoli yimaaziri ho. Kwokwo,
munalindire, halinde mubone ngiisi kwo Nahano agamùhimira. E maashi bandu
be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu! Mutayobohe, mutanashenguke imitima. Kusheezi,
mugendi balangiiza naaho. Nahano, mugayamanwa."»
18 Ulya mwami Yehoshafaati, iri akayuvwa kwokwo, anayinama, anahisa amalanga
haashi, kuguma na'bandu booshi be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu. Yabo booshi, ba-
nayikumba Nahano.
19 Lyeryo, Abalaawi baguma ba mwi'kondo lya Kohaati, na'ba mu lya Koora,
banayimanga, banahuuza Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, mu kumúyimbira kwi'zu
lihamu bweneene.
20 Iri bukakya shesheezi kare-kare, banazindukiri vyuka, banagenda halinde
mwi'shamba lye'Tekowa. Ne'ri bakaba bakiri mu njira, uyo Yehoshafaati anayimuka,

* **20:10 20.10** Bukengeeze 2.4-19. † **20:15 20.15-17** Bukengeeze 20.1-4.

anababwira kwokuno: «E bandu be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu! Mundegage amatwiri. Mubiike umulangaaliro imwa Rurema Nahamwinyu. Kwokwo, lyo mugaaba musikamiri. Mugubiike ne'mwa baleevi baage, lyo mulonga ukugenduukirwa.»
21 Yehoshafaati, iri akahanuusa abandu, anatoola abimbi, bagwanwe imbere lya'basirikaani, bakizi yimbira Nahano, iri banamúyivuga hi'gulu lyo'bulangashane bwa'kahebuuza. Banayimba kwokuno:
«Mukizi huuza Nahano!
Mukuba, ubwija bwage, buyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.»
22 Ku kyanya bakatondeera ukuyimba no'kuhuuza Nahano, anabuligania abagoma. Haaho, abasirikaani ba'Bahamooni, na ba'Bamohabu na'bandi ba mu migazi ye'Seyiri banatondeera ukuteerana boonyene ku boonyene.
23 Abahamooni na'Bamohabu banayubukira abatuulaga ba mu migazi ye'Seyiri, banabaminika booshi. Ne'ri bakaba keera babaminika, banayubukirana boonyene ku boonyene.
24 Balya basirikaani be'Buyuda, ikyanya bakahikaga ku niizo mwi'shamba, banalangiiza uluhande lwa'bagoma, banabona ibirunda bilambamiri ngiisi handu. Ndaaye kiri na wo'muti úkafuuka.
25 Kwokwo, Yehoshafaati na'basirikaani baage banagendi shahula ibindu, banatwala ingaavu kanyamwala, ne'birugu bingi, ne'byambalwa, ne'bindi bindu bye'kishingo. Yibyo bindu, bwo byâli riiri katundu, kyanatuma bagaahisa isiku zishatu bagweti bagabishahula.
26 Ku lusiku úlugira izina banakuumana mu Ndekeera yo'Bugashaane, banayikumba Nahano ku byoshi byo akabagirira. Kyo kitumiri iyo ndekeera iri mu detwa Ndekeera yo'Bugashaane, halinde zeene.
27 Uyo Yehoshafaati, ikyanya Nahano akaba keera amúhimira abagoma baage, anagaluka ku kisegengo, ali kuguma na'basirikaani baage, banahika halinde i Yerusaleemu ku bushambaale.
28 Ne'ri bakahika yo, bayami genda mu nyumba ya Nahano, bagweti bagaalasa ibinanda, ne'miduuli, iri banadihiriza ibibuga.
29 Abandu ba'maami gooshi, mbu bayuvwe ngiisi kwo Nahano keera ahima abagoma ba'Bahisiraheeri, banayami gwatwa ne'kyoba bweneene.
30 Uyo Yehoshafaati yehe, Rurema anamúluhuusa imbande zooshi, anatwala mu kati ko'butoge.

Imbeka yo'butwali bwa Yehoshafaati
(1 Baami 22.41-50)

31 Mwami Yehoshafaati, ikyanya akayima mu kihugo kye'Buyuda, âli kola ne'myaka makumi gashatu ni'taanu, anahisa imyaka makumi gabiri ni'taanu atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye wâli Hazuba munyere Shirihi.
32 Yehoshafaati âli kizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano, nga kwo yishe Hasa âli kizi bigira. Atanahabuka mu bindi-bindi.
33 Kundu kwokwo, atakahongola imbeero zo'kuyikumbira imigisi ku marango. Kiri na'Bahisiraheeri batâli fitiirwi lwoshi-lwoshi mu kubiika imitima imwa Rurema wa bashokulu baabo.
34 Uyo Yehoshafaati, agandi magambo ágakakoleka mu butwali bwage, ukulyokera ku ndondeko halinde ku mbeka, gali mayandike mu kitaabo kya Yehu mugala Hanani. Yikyo kitaabo, kiri mwa'magambo mingi hi'gulu lya'baami ba'Bahisiraheeri.
35 Ha nyuma, uyo mwami Yehoshafaati we'Buyuda, anayibiika ku Ahaziya, mwami wa'Bahisiraheeri. No'yo Ahaziya ye wâli kizi yagaza Nahano.
36 Yabo baami bombi, banayibiika kuguma, banagendi yubakiisa amashuba ku kyambu kye'Hezyoni-Gebeeri, gira gakizi gendi dandaliza i mahanga.
37 Haliko Heryezeeri mugala Dodawa, wa mu kaaya ke'Maresha, anatanga ububleevi hi'gulu lya Yehoshafaati, ti: «Ewe! Bwo wayibiikaga ku Ahaziya, galya mashuba gooshi go mwayubakiisa, Nahano agagavungula-vungula.»
Ne'ri hakatama, yago mashuba ganavunguka, gatanaki gendi dandaza.

21

1 Mwami Yehoshafaati, ikyanya akashaaja, anaziikwa kuguma na bashokuluza baage, mu Kaaya ka Dahudi. Ahandu haage, banayimika mugala wage Yoramu.

Yoramu ayimikwa abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 8.16-24)

2 Uyo Mwami Yoramu âli hiiti beene wabo, bagala Yehoshafaati. Amaziina gaabo, gali
Hazariya, na Yehyeri, na Zakariya, na Hazariyo, na Mikaheeri, na Shefatiya.
3 Yabo booshi, yishe akabatengula iharija, ne'nooro, ne'bindi bindu bye'kishingo,
anabaheereza kwakundi no'twaya tuzitire mu kihugo kye'Buyuda. Si Yoramu yehe,
Yehoshafaati akamúyimika, abe mwami ahandu haage. Mukuba, Yoramu, ye wâli ifula.
4 Uyo Yoramu, ikyanya akayima, ubutwali bwage bwanasikama bweneene. Ne'ri
akabona kwokwo, anagendi yita beene wabo booshi ku ngooti. Anayita kiri na'batwali
baguma ba'Bahisiraheeri.
5 Uyo Yoramu, ikyanya akatondeera ukutwala, âli ne'myaka makumi gashatu ni'biri,
anahisa imyaka munaana atwaziri i Yerusaleemu.
6 Na bwo akayanga munyere Ahabu, anakulikira ingesho zaage, anakizi gira amabi
imbere lya Nahano, nga kwa'bandi baami ba'Bahisiraheeri bakagagira.
7 Kundu kwokwo, Nahano atanasiima ukumúshereeza. Mukuba, âli mali gwanwa
alagaania umukozi wage Dahudi, kwe'bibusi byage byo bigagenderera ukutwala i
Yerusaleemu, halinde imyaka ne'myakuula.
8 Ku kyanya mwami Yoramu âli twaziri, abandu be'Hedoomu bakahuna ku butwali
bwe'Buyuda, banabiika uwabo mwami.
9 Kwokwo, Yoramu anayimuka ne'birongoozi bya'basirikaani, kuguma na'magaare
gaage gooshi gi'zibo.
Halikago bushigi, mwami ne'birongoozi bya'magaare, banagendi teera Abahedoomu
bwo bâli mali babasokanana.
10 Ukulyokera ku yulwo lusiku, abandu be'Hedoomu banahuna ku butwali
bwe'Buyuda, halinde zeene.
Ku kyekyo kyanya, abatuulaga be'Ribuna nabo banahuna. Bikaba kwokwo, bwo
Yoramu âli mali janda Nahano, Rurema wa bashokuluza baage.
11 Uyo Yoramu akalingaania imbeero ze'mizimu ku marango ge'Buyuda. Iyo mizimu,
yanahabura Abayuda, halinde banakizi vujuuka mu bitali nga byo.
12 Iri hakatama, mwami Yoramu analonga amaruba imwo'muleevi Hiriya. Yago
maruba gâli desiri kwokuno:
«Nahano Rurema wa shokuluza wawe Dahudi, keera adeta: "Ewe! Keera wajanda
ingesho nyiija za yisho Yehoshafaati, ne'za mwami Hasa we'Buyuda.
13 Na buno ukoli kulikiiri ingesho mbi za'baami ba'Bahisiraheeri. Keera wahubiisa
Abayuda, na'bandu be'Yerusaleemu, halinde banakizi vujuuka mu bitali nga byo. Ee!
Ukabahubiisa, nga kwokulya mwami Ahabu, na'baami be'mbaga yage bâli kizi gira. Kiri
na beene winyu, keera wabayita, banali bo bâli tungiini imbere lyani ukukuhima.
14 «"Ku yukwo, Nahano akola agahaniiriza abandu baawe, kiri na bagala baawe, na
bakaawe, anashereeze byoshi byo uhiiti.
15 Na wenyene, agakubiika mwa'malwazi makayu. Ugakizi lyanirwa na mu nda
ubwakya-ubwayira, halinde ikyanya ibya mu nda bigajogomokera imbuga."»
16 Mu Bafirisiti na'Baharaabu, baguma bâli bibikiinwi na'Bahendyopiya. Kwokwo,
Nahano anabaraakaza, gira bayiji lwisa mwami Yoramu.
17 Balya Bafirisiti kuguma na'Baharaabu, banayiji teera ikihugo kye'Buyuda. Na
byoshi byo bakagwana mu kajumiro, banabishahula. Banatwala na bagala baage booshi
imbohe, kiri na bakaage. Úkasigala naaho, ali Ahaziya, mugala wage wo'muzibo.
18 Ha nyuma kandi, Nahano anabiika ulya mwami Yoramu mwo'bulwazi bwa mu nda.
19 Bwanakizi múkayira bweneene ngiisi lusiku.
Iri hakalenga imyaka ibiri, ibya mu nda byanajogomokera imbuga. Emwe! Akafwa,
iri anakalaliirwi bweneene. Mu kigandaaro kyage, abandu batakatwana ikombe
lyo'muliro, nga kwo bakagirira bashokuluza baage.
20 Uyo Yoramu, ikyanya akatondeera ukutwala, âli kola ne'myaka makumi gashatu
ni'biri, anahisa imyaka munaana atwaziri mu kaaya ke'Yerusaleemu. Ku kyanya
akashaaja, ndaaye mundu yeshi úkamúlirira, anaziikwa mu kyusho kyabo mu Kaaya
ka Dahudi. Si atakaziikwa mu shinda ze'kyami.

22

Ahaziya ayimikwa abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 8.25-29; 9.21-28)

1 Ku yikyo kyanya, Abaharaabu bâli mali teera abandu be'Buyuda, banabashahula
ibindu. Banayita na bagala umuhisi mwami Yoramu booshi, banasiga naaho umuzibo
Ahaziya. Kyanatuma uyo Ahaziya, abandu be'Yerusaleemu bagamúyimika abe mwami.

2 Ikyanya Ahaziya akatondeera ukutwala, âli kola ne'myaka makumi gabiri ni'biri,
anahisa umwaka muguma, atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye wâli Hataliya, mwijukulu
Homuri.
3 Uyo Hataliya, nyina wa Ahaziya, ye wâli kizi hanuula umugala. Kyanatuma Ahaziya
agakizi kulikira ingesho mbi za beene Ahabu.
4 Âli kizi gira amabi imbere lya Nahano, nga kwo beene Ahabu bâli kizi gira. Uyo
Ahaziya, bwo yishe Yoramu âli mali fwa, yabo beene Ahabu banakizi múhanuula
halinde naye, anasherebera.
5 Ulya mwami Ahaziya, ikyanya âli kizi kulikira ubuhanuuzi bwa beene Ahabu,
anagendi yifunda mwi'zibo kuguma na Yoramu mugala Ahabu. Kwo bali bombi,
banagenda i Ramooti-Giryadi, gira bagendi teera mwami Hazaheeri we'Siriya.
Ikyanya bâli gweti bagaalwa iyo munda, uyo Yoramu anakomeresibwa.
6 Kyanatuma agagalukira mu kaaya ke'Yezereheri, gira bagendi múyokya inguma. Uyo
mwami Ahaziya we'Buyuda anagenda yo, gira agendi mútanduula.
7 Ku kyanya Ahaziya akahika ho, Rurema âli mali shungika kwo agamúyita.
Ku kyekyo kyanya, hanayija Yehu, mugala Nimushi. Ulya Yehu, uyo mwami Ahaziya
bo na Yoramu, banagendi músanganira. No'yo Yehu ye Nahano âli mali toola, kwo
agendi minika ibibusi byoshi bya Ahabu.
8 Ku kyanya Yehu âli gweti agahaniiriza abandu ba Ahabu, anahumaanana na'bakulu
be'Buyuda, kuguma na bagala beene wabo Ahaziya. Mukuba, bo bakayijanwa na
Ahaziya. Ulya Yehu, mbu ababonage, anayami bayita.
9 Ha nyuma, banagendi looza Ahaziya yenyene, banamúgwatira i Samariya, imunda
âli koli bishamiri, banamúleeta halinde imwa Yehu. Ne'ri akahikaga imbere lyage, naye
kwakundi, anayami múyita.
Umuhisi Ahaziya, ikyanya bakaziika ikirunda kyage, banadeta: «Ahaziya ye mwi-
jukulu Yehoshafaati. No'yo Yehoshafaati âli kizi kulikira Nahano ku mutima gwage
gwoshi.»
Mwi'rya mbaga ya Ahaziya, ndaaye mundu kiri no'muguma úwâli shobwiri ukuba
mwami.

Umugoli Hataliya we'Buyuda
(2 Baami 11.1-3)

10 Ulya Hataliya, nyina wo'muhisi Ahaziya, iri akabona kwo mugala wage keera
ayitwa, anayami gendi minika abandu booshi be'mbaga ya mwami wa'Bayuda.
11 Yabo bagala umuhisi Ahaziya, booshi bâli mali shungikirwa ukuyitwa. Kundu
kwokwo, umuluzi-nyere Yosheeba anayabiira muguma, iziina lyage Yohaashi,
anamúyongolokana, anagendi múbisha kuguma no'mulezi wage mu kisiika kyo âli kizi
laala mwo mu nyumba ya Nahano. Uyo Yosheeba âli riiri muka umugingi Yehoyada,
anâli munyere mwami Yoramu. Kwokwo, anâli mwali wa Ahaziya.
Ikyanya akabisha Yohaashi, Hataliya atanaki longa ubulyo bwo'kumúyita.
12 Ku kyanya Hataliya âli twaziri ikihugo, Yohaashi anamala imyaka ndatu abishirwi
mwomwo mu nyumba ya Rurema.

23

Hataliya anyagwa ubutwali
(2 Baami 11.4-16)

1 Uyo Hataliya, iri akahisa imyaka irinda atwaziri, umugingi Yehoyada anabona
kwo akoli kwaniini ukukola. Kwokwo, ananywana ikihango na'bakulu ba'basirikaani
igana-igana. Yabo bakulu, hâli Hazariya mugala Yerohaamu, na Hishimaheeri mugala
Yohanani, na Hazariya mugala Hobedi, na Maseya mugala Hadaya, na Herishafaati
mugala Zikiri.
2 Yabo booshi banagenda bagazunguluka mu twaya twoshi twe'Buyuda, iri banakuu-
mania Abalaawi, na'bimangizi be'milala ya'Bahisiraheeri. Banayijanwa i Yerusaleemu,
3 banagenda iwa nyumba ya Rurema, bananywana ikihango bo na mwami.
Yehoyada analyosa ulubaaja, kwokuno: «Ukukulikirana ne'mihango yo Nahano
akatanga hi'gulu li'kondo lya Dahudi, muleke uyu muluzi abe ye gayima.*
4 «Ikyanya abagingi na'Balaawi bagakizi yiji laliira ku lusiku lwe'Sabaato, ikiso kiguma
kya kashatu kigakizi langa imiryango ye'nyumba ya Rurema.
5 Ikindi kiguma kya kashatu, kigaaba ku kajumiro. Ne'kizinda, kigaaba ha Mulyango
gwo'Lutaliro. Abandi booshi, bagabeera mu lubuga lwe'nyumba ya Nahano.

* **23:3 23.3** 2 Samweri 7.12-16.

6 Hatagirage umundu yeshi úgayemeererwa kwo ayingire mu nyumba ya Nahano,
bátali naaho abagingi na'Balaawi. Boohe, bangayingira, bwo bali mu mikolwa, banabe
bali bataluule. Si abandi booshi, basimbahage yulwo lubaaja lwa Nahano.
7 «Haaho, Abalaawi bagakizi zunguluka mwami, ngiisi mundu ne'bilwaniiso byage
mu maboko. Mukizi yamanwa, ngiisi hooshi ho agakizi genda. Ne'ri hangaba umundu
ye mugagwana mu nyumba ya Nahano, munayami múyita haaho-haaho.»
8 Ikyanya Yehoyada akabwira Abalaawi, kiri na'Bayuda kwokwo, banamúsimbaha.
Ngiisi mukulu anayabiira abalaliizi booshi ábâli mali tangira inaazi ku lusiku
lwe'Sabaato na ábâli mali giyusa. Mu Balaawi booshi, ndaaye kiri no'muguma ye
Yehoyada akahanguula kwo ahuluke.
9 Si akabaheereza amatumu ne'siribo. Byâli riiri bye'mwa mwami Dahudi, byanâli
singwirwi mu nyumba ya Rurema.
10 Kwokwo yabo balaliizi, anababiika ku muziizi ukulyokera uluhande lwe'mbembe,
halinde lwe'kisaka. Ngiisi muguma âli fumbiiti itumu, banâli zungulusiri akatanda, kiri
ne'nyumba ya Rurema yonyene, mu kukizi langa mwami.
11 Haaho ulya muluzi, Yehoyada bo na'bagala banamúhulusa ha mbuga, ba-
namúyambika ulushembe kwi'twe, banamúheereza ne'kitaabo kye'kihango. Ha
nyuma, banamúyimika, abe mwami. Banamúshiiga amavuta, iri banamúkomera
amagasha no'kumúbandira akabuuli kwi'zu lihamu, awi yiyi yiyi! Banakizi deta:
«Mwami alame imyaka ne'myakuula!»
12 Uyo mugoli Hataliya, mbu ayuvwagwe ngiisi kwa'balaliizi bagweti bagabanda
akabuuli, kiri na'bandu boonyene, anakwabadukira mu nyumba ya Nahano, gira agendi
yibonera íbyaba.
13 Ulya Hataliya, mbu alingulire mwo, anabona mwami muhyahya, ayimaaziri
hoofi ne'nguliro, nga kwo bâli kizi gira mu kuyimika abaami. Âli koli zungulusirwi
na'bakulu ba'basirikaani, kiri na ábâli kizi dihiriza ibibuga. Abandu booshi, bâli gweti
bagashambaala, iri nabo banabidihiriza.
Uyo Hataliya, mbu abone kwokwo, anayami daatula imirondo yage, anateera
umulaga, ti: «Yayewe, si keera bahuna!»
14 Umugingi Yehoyada anayami hamuliza abakulu ba'basirikaani, ti: «Mutakolwe
kwo mwamúyitira hano mu nyumba ya Nahano. Mumúhulukize ha mbuga, munabuli
múyita. Na ngiisi úgaagira mbu amúkize, ayami yitwa ku ngooti.»
15 Kwokwo Hataliya, banamúgwata, banamúleeza ha Mulyango gwe'Fwarasi halinde
mu lubuga lwa'kajumiro. Haaho, ho bakamúyitira.

Yehoyada ayitegaanura
(2 Baami 11.17-20)

16 Ha nyuma, uyo Yehoyada anayinywaniisa na'bandu, kiri na mwami, banalagaana
kwo bagakizi yama bali bandu ba Nahano.
17 Yabo bandu booshi banagenda ha luheero lwo'muzimu Baali, banaluhongola,
banavungula na'katanda kaage kiri ne'migisi yage. Banayitira no'mugingi wage Matani
imbere lyo'tutanda.
18 Ha nyuma, ulya mugingi Yehoyada, anabiikaga abagingi, bakizi langa inyumba ya
Nahano. (Mukuba, Dahudi âli mali bagaba biso-biso, gira bakizi lingaania inyumba
ya Nahano, bakizi tanga na'matuulo go'kusiriiza lwoshi, nga kwo biri biyandike mu
maaja za Musa. Na kwakundi, bakizi yimbira Nahano ku bushambaale, nga kwo Dahudi
akakyula.)
19 Uyo Yehoyada anabiika na'balaliizi, gira bakizi langa inyiivi ze'nyumba ya Nahano,
bakizi buza na'banakashembo batagiyingire mwo.
20 Yehoyada anayabiira abakulu ba'basirikaani, kiri na'bagangambale, na'batwali,
na'bandi bandu booshi be'kihugo. Yabo booshi kuguma, banaherekeza mwami kulyoka
mu nyumba ya Nahano, banalenga mu mulyango gwa ha lugulu, halinde banayingira
mu kajumiro.
Ne'kyanya mwami akabwatala ku kitumbi kyage,
21 abandu booshi mu kihugo banashambaala bweneene. Mu kalya kaaya, mwanaba
umunyerere bwo Hataliya âli mali yitwa ku ngooti.

24

Yohaashi ayimikwa abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 12.1-16)

1 Uyo mwami Yohaashi, ikyanya akatondeera ukutwala, âli kola ne'myaka irinda,
anahisa imyaka makumi gana, atwaziri mu kaaya ke'Yerusaleemu. Nyina, ye wâli Sibya,
wa mu kaaya ke'Beeri-Sheba.
2 Umugingi Yehoyada, ikyanya âli ki riiri ho, anakizi múhanuula. Yohaashi anakizi
gira amiija imbere lya Nahano.
3 Yehoyada anayangira Yohaashi abakazi babiri. Yabo bakaage banamúbutira abaana
bo'butabana, na bo'bunyere.
4 Iri hakalenga isiku, uyo Yohaashi anashungika kwo akola agayubakulula inyumba
ya Nahano.
5 Kyanatuma agahamagala abagingi na'Balaawi, anababwira kwokuno: «Mugendage
mu twaya twe'Buyuda, munakuumanie ifwaranga, gira tuyiji yubakulula mwe'nyumba
ya Rurema winyu. Aaho, muvwarukage!» Balya Balaawi, kundu akababwira kwokwo,
halikago banatinda.
6 Kyanatuma mwami agahamagala umugingi mukulu Yehoyada, anamúbuuza
kwokuno: «Ewe, si Musa âli riiri mukozi wa Nahano, anadeta kwa'bandu bakizi tangira
Nahano imirambu hi'gulu li'heema lye'mihumaanano! Aahago! Kituma kiki utabwira
Abalaawi kwo bakizi rambuliisa abandu be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu?*»
7 (Uyo muhisi Hataliya âli riiri bulambe wo'mukazi. Kiri na'baana baage nabo,
banakizi sherebeza inyumba ya Rurema, banayabiira ibirugu byamwo bitaluule,
banabikoleesa mu luheero lwo'muzimu Baali.)
8 Kwokwo, mwami anakyula kwe'hijumba hya'matuulo hilinganizibwe, hinasingulwe
inyuma lyo'lwivi lwe'nyumba ya Nahano.
9 Ha nyuma, banatanga ikitambira mu Yerusaleemu, kiri na mu kihugo kyoshi
kye'Buyuda, ti: «Ikyanya Abahisiraheeri bâli ki riiri mwi'shamba, Musa, umukozi wa
Rurema akababiikira imirambu. Aaho! Ngiisi mundu akizi rambulira Nahano.»
10 Abatwali booshi, kiri na'bandi booshi, iri bakayuvwa kwokwo, banakizi yiji tibulira
amatuulo gaabo mu hijumba ku mutima úgushenguusiri, halinde hyanayijula.
11 Yihyo hijumba, ikyanya bâli kizi bona kwo hikoli yijwiri mwe'fwaranga, Abalaawi
bâli kizi hitwala imwa'batwali be'kyami. Umwandisi wa mwami kuguma no'mugingi
mukulu, banazilyose. Ha nyuma, banashubi higalulira ahandu haahyo, banakizi gira
kwokwo, halinde banakuumania akanyamwala ke'fwaranga.
12 Haaho, mwami Yohaashi no'mugingi Yehoyada, banaziheereze abimangizi
bo'kuyubakiisa inyumba ya Nahano. Nabo banazilihe abuubasi be'nyumba ya Rurema,
na ábali mu vimba, na'batuzi be'byuma na'be'miringa, gira bakizi giyubakulula.
13 Inyumba ya Nahano, banashubi gishakuulula ku mwete, halinde yanaba nga kwo
yâli riiri kare. Banagisikamya, halinde yanaba ikaniri.
14 Iri bakayusa, banaleetera mwami na Yehoyada ifwaranga ízikasigala. Ba-
nazikoleesa mwe'bindu bya mu nyumba ya Nahano, nge'birugu, ne'bikolanwa bya
ha katanda ko'kutangira kwa'matuulo go'kusiriiza. Banazikoleesa na mwe'mitanga,
ne'bindi birugu íbikatulwa mu nooro, na mu harija. Ku kyanya Yehoyada âli ki riiri
ho, abandu bâli kizi tanga amatuulo go'kusiriiza mu nyumba ya Nahano.

Ishungi za Yehoyada zalahirwa

15 Uyo Yehoyada, ikyanya âli koli hisiizi imyaka igana na makumi gashatu, anaba akola
mushaaja kongotwe, anashaaja.
16 Banamúziika mu shinda ze'kyami, mu Kaaya ka Dahudi. Na íbitumiri bakagira
kwokwo, bwo bâli loziizi ukuyerekana ngiisi kwo âli kizi gira amiija mu kihugo
kye'Hisiraheeri, mu kukola imbere lya Rurema, kiri na mu nyumba ya Rurema.
17 Ikyanya Yehoyada akaba keera afwa, abakulu be'Buyuda banagendera mwami
Yohaashi, banayinama, halinde banahisa amalanga haashi. Haaho, banatondeera
ukumúhendereza, bayemerezania.
18 Kwokwo, abandu be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu, banajanda ukukizi yikumbira mu
nyumba ya Nahano Rurema wa bashokuluza baabo. Ne'kyanya bakamújanda, banakizi
yikumba umuzimu Hasheera, kiri ne'migisi. Kwokwo, kwo bâli kizi yagaza Rurema, iri
banayikululira umwama.
19 Kundu kwokwo, Nahano anabalungikira abaleevi, gira bakizi bahanuula
bamúgalukire. Si ikyanya bakagira kwokwo, yabo bandu batanabatwaza.
20 Lyeryo, Zakariya mugala umugingi Yehoyada, Umutima gwa Rurema gwanamúyija
mwo, anayami gendi yimanga imbere lya'bandu, anababwira: «Nahano abuuza
kwokuno: "Kituma kikagi mutaki simbahiri imaaja zaani? Si mutagaki genduukirwa!
Bwo keera mwanjanda, naani ngoli mùjaaziri."»

---

* **24:6 24.6** Kulyoka 30.11-16.

21 Yabo bandu, mwami anabahanguula kwo bayitire Zakariya mu lubuga lwe'nyumba
ya Nahano, mu kumúvurumika amabuye.
22 Kwokwo, ulya Yehoyada, yishe wa Zakariya, kundu âli kizi girira Yohaashi amiija,
haliko Yohaashi anagayibagira, anayitiisa mugala wage.†
Ikyanya uyo Zakariya âli kola bu fwa, anadeta: «E Nahano, uloleekeze ngiisi kwo
bagweti bagaagira, unanyihoole.»

Imbeka yo'butwali bwa Yohaashi

23 Iri hakalenga umwaka muguma, abasirikaani be'Siriya banagendi teera Yohaashi,
banayifunda mu kaaya ke'Yerusaleemu, na mu kihugo kyoshi kye'Buyuda, banayita
abatwali booshi, banashahula na'kanyamwala ke'bindu, banakizi bilungika imwa
mwami we'Damasiki.
24 Kundu yabo basirikaani be'Siriya bâli riiri bagerwa naaho, si Nahano ye katuma
bagaahima abasirikaani bingi be'Buyuda. Mukuba, Abayuda bâli mali janda Nahano
Rurema wa bashokuluza baabo. Kwokwo, kwa'Basuriya bakakoleesa ikihano kya
Rurema hi'gulu lya mwami Yohaashi.
25 Ikyanya Abasuriya bakashubi genda, banasiga Yohaashi akoli beziibwi uluguma
lukayu. Haaho, abakulu be'kihugo kyage banamúyihindulira, banamúyitira ku ngingo
yage. Na íbitumiri bakagira kwokwo, mu kulooza ukuyihoola mugala umugingi
Yehoyada. Uyo Yohaashi anaziikwa mu Kaaya ka Dahudi, si atakaziikwa mu shinda
ze'kyami.
26 Ábakayita Yohaashi, bâli riiri bakozi baage. Muguma, ye wâli Zabaadi mugala
Umuhamooni-kazi muguma, iziina lyage ye Shimyati. Uwabo, ye Yehozabadi mugala
Umumohabu-kazi, iziina lyage ye Simuriti.
27 Uyo Yohaashi, imyazi hi'gulu lya bagala baage, iyandisirwi mu Kitaabo
kya'magambo ga'Baami, kuguma na byoshi byo âli kizi gira mu kuyubakulula inyumba
ya Nahano. Muyandisirwi kiri na'maleevi mingi hi'gulu lyage. Ahandu haage,
banayimika mugala wage Hamaziya.

25

Hamaziya ayimikwa, abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 14.2-6)

1 Uyo Hamaziya, ikyanya akatondeera ukutwala, âli kola ne'myaka makumi gabiri
ni'taanu, anahisa imyaka makumi gabiri na mwenda atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye
wâli Yehwadani wa mu kaaya ke'Yerusaleemu.
2 Uyo Hamaziya âli kizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano. Kundu kwokwo, umutima
gwage gutâli tungiini lwoshi.
3 Ikyanya akabona kwo'butwali bwage bukoli sikamiri, anaminika abakulu booshi
ábakayita yishe.
4 Kundu kwokwo, atakayita abaana baabo, nga kwo biri biyandike mu kitaabo
kye'maaja za Musa. Mukuba, Nahano akabiika ulubaaja kwokuno: «Ababusi batakizi
yitwa hi'gulu lye'byaha bya'baana baabo. Kiri na'baana nabo, batakizi yitwa hi'gulu
lye'byaha bya'babusi baabo. Haliko, ngiisi mundu akwaniini ayitwe hi'gulu lye'byaha
byage yenyene.*»

Hamaziya agira izibo na'Bahedoomu
(2 Baami 14.7)

5 Lusiku luguma, mwami Hamaziya anakuumania Abayuda, anabatengeka biso-biso,
ukukulikirana na'makondo ga Yuda na'ga Binyamiini. Baguma baabo, anababiika
babe bimangizi ba'basirikaani kihumbi-kihumbi. Abandi, anababiika bayimangire
abasirikaani igana-igana.
Ha nyuma, anaharuriisa abashosi ábâli koli talusiizi imyaka makumi gabiri, analonga
abandu bihumbi magana gashatu. Yabo booshi, bâli shobwiri ukugenda mwi'zibo, mu
kukoleesa amatumu ne'siribo.
6 Ha nyuma, anaheereza Abahisiraheeri iharija, bilo bihumbi bishatu, bagendi leeta
ibindi bikalage bya'basirikaani bihumbi igana, ukulyoka imwabo.
7 Kundu kwokwo, umuleevi wa Rurema anayiji múbwira kwokuno: «E mwami, yaba
basirikaani ba'Bahisiraheeri, utakolwe kwo mwagendanwa mwi'zibo. Mukuba yaba
Bahisiraheeri, Nahano, bataki ririinwi. Ee! Abahifurahimu booshi, atakiri kuguma
nabo.

---

† **24:22 24.22** Mataayo 23.35; Luka 11.51. * **25:4 25.4** Kulyoka 24.16.

8 Na kundu wabona kwo mugagendanwa, munabe muli mu lwa buzira kyoba,
halikago, Rurema agakuyabiriisa ngana. Mukuba, yehe ahiiti ubushobozi bwo'kutabaala
umundu, kiri na bwo'kumúyabiriisa.»
9 Uyo muleevi wa Rurema, Hamaziya anamúbuuza: «Yaba basirikaani
ba'Bahisiraheeri, si keera nabaheereza ifwaranga nyingi! Aaho! Kutagi kwo ngaki
bagirira?» Na wa naye, ti: «Leka maashi! Nahano ali no'bushobozi bwo'kukugalulira
ingingwe yazo.»
10 Kwokwo, yabo basirikaani be'Hifurahimu, Hamaziya anabaleka bagalukire
imwabo, banataaha bakoli rakariiri Abayuda bweneene.
11 Ulya Hamaziya anayiha ikise, anarongoora abasirikaani baage, halinde mu
ndekeera yo'Muloba. Haaho, anakunguza izibo, anayita abatuulaga be'Seyiri, bihumbi
ikumi.
12 Na'bandi bihumbi ikumi, anabagwata, anabateramana ku maala, anakizi balasha
i'fwo, banakizi twika bitolo-bitolo.
13 Ku kyekyo kyanya, balya basirikaani be'Hifurahimu bo Hamaziya akagalula,
mbu bagende i kaaya, banagendi teera utwaya twe'Buyuda, kulyoka i Samariya,
halinde i Beeti-Horoni. Banayita abandu bihumbi bishatu, banashahula na'kanyamwala
ke'bindu.
14 Ikyanya Hamaziya akaba keera ahima Abahedoomu, anagaluka, akoli hiiti imigisi
yabo. Iyo migisi, anagigira ibe mizimu yage, anakizi giyikumba, iri anagiyokera
amatuulo.
15 Mu kugira kwokwo, anayagaza Nahano. Kyanatuma Nahano agamútumira
umuleevi. Ulya muleevi anamúbuuza: «Ewe! Kituma kikagi ukoli langaliiri imizimu
ye'mahanga? Si itakakiza abandu baayo mu maboko gaawe?»
16 Uyo muleevi, mbu abe akiri mu múganuuza, Hamaziya anamúlongooza, ti:
«Hulika! Nyandagi úkakubiika kwo ukizi hanuula mwami? Ka uloziizi kwo tukuyite?»
Uyo muleevi, kundu akaleka ukumúhanuula, haliko anadeta: «Nyiji kwo Rurema
akoli shungisiri kwo agakuyita. Mukuba, keera wakola yaga mabi gooshi, wanalahira
ukunyuvwiriza.»

Hamaziya ateera Abahisiraheeri
(2 Baami 14.8-20)

17 Mwami Hamaziya we'Buyuda, ikyanya akaba keera ahanuusa abahanuuzi baage,
analungika wo'kugendi shomboroza Yohaashi mugala Yohaazi, mwijukulu mwami Yehu
wa'Bahisiraheeri, ti: «Uyijage, tulwe.»
18 Uyo mwami Yohaashi wa'Bahisiraheeri, anatumira mwami Hamaziya indumwa
kwokuno: «Lusiku luguma i Lebanooni, ikishungu-shungu kye'migenge kikabwira ikiti
kyo'mwerezi, ti: "Uyangiise munyere wawe na mugala wani." Haliko kirya kishungu-
shungu, iri inyamiishwa ikalenga ho kiri, yanakihinyata-hinyata.
19 «E Hamaziya, bwo keera wahima Abahedoomu, umutima gwawe gukola mu
yidundulika. Utee beera haaho ha mwawe. Kituma kiki wangayiloogeza amakuba,
halinde ukashereezibwe kuguma na'bandi Bayuda?»
20 Kundu Hamaziya akakengulwa kwokwo, haliko atanatwaza, si âli langaliiri imizimu
ye'Hedoomu. Kyanatuma Rurema agashungika kwo amúbiike mu maboko ga'bagoma.
21 Kwokwo, mwami Yohaashi wa'Bahisiraheeri anayimuka, anagendi teera Hamaziya
i Beeti-Shemeeshi, mu kihugo kye'Buyuda.
22 Balya Bahisiraheeri, banahima Abayuda lwoshi-lwoshi, halinde ngiisi muguma
anapumukira imwage.
23 Yaho i Beeti-Shemeeshi, mwami Yohaazi wa'Bahisiraheeri anagwata mbira mwami
Hamaziya we'Buyuda, mugala Yohaashi, na mwijukulu Ahaziya, anamúgalulira i
Yerusaleemu. Uluzitiro lwe'yo munda i Yerusaleemu, mwami Yohaazi analuhongola kwo
luhande, nga meetere magana gabiri mu bula-bula, ukulyokera ku lwivi lwe'Hifurahimu,
halinde ku lwe'wa kagongo.
24 Kwakundi, anayifunda mu nyumba ya Rurema, anayabiira mwe'nooro zooshi
ne'harija. Anayabiira kiri ne'birugu byoshi íbyâli riiri mwo, na íbyâli mu kihinda
kye'bwami, kwo byâli kizi langwa na Hobedi-Hedoomu. Anatwala kiri na'bandu
imbohe, anagalukira i Samariya.
25 Uyo mwami Yohaashi mugala Yohaazi wa'Bahisiraheeri, ikyanya akaba keera afwa,
mwami Hamaziya we'Buyuda, analama igindi myaka ikumi ni'taanu.
26 Uyo Hamaziya, igindi myazi yage, ukulyokera ku ndondeko halinde ku mbeka,
iyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Buyuda, na'be'Hisiraheeri.

27 Ukushaagira ku kyanya Hamaziya akajanda ukukulikira Nahano, abandu
be'Yerusaleemu banagira igambi lyo'kumúyita. Kyanatuma agatibitira i Lakishi. Kundu
kwokwo, abagoma banalungika abiitani, banamúlandiriza, banagendi múyitira yo.
28 Ne'ri bakamúyita, ikirunda kyage banayija bakiheesiri ku fwarasi, banamúziika i
Yerusaleemu mu Kaaya ka Dahudi.

26

Huziya ayimikwa abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 14.21-22; 15.1-7)

1 Uyo Hamaziya, ikyanya akashaaja, abandu booshi be'Buyuda banayabiira mugala
wage Huziya, banamúyimika abe mwami. Uyo Huziya,* ikyanya akayimikwa, âli kola
ne'myaka ikumi na ndatu.
2 Ikyanya yishe akaba keera ashaaja, anashakuulula akaaya ke'Helooti, anakagalulira
ku kihugo kye'Buyuda.
3 Uyo Huziya, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka ikumi na ndatu, anahisa imyaka
makumi gataanu ni'biri atwaziri i Yerusaleemu. Nyina, ye wâli Yekoliya wa mu kaaya
ke'Yerusaleemu.
4 Uyo Huziya âli kizi gira amiija imbere lya Nahano, nga kwo yishe Hamaziya akagira.
5 Ku kyanya kyoshi umugingi Zakariya âli gweti agakizi múhanuula, anakizi simiisa
Nahano. Ku yikyo kyanya kyoshi, Rurema anakizi múgenduusa.
6 Iri hakaba lusiku luguma, ulya Huziya anagendi teera Abafirisiti, anahongola inzitiro
za'kaaya ke'Gaati, ne'za ke'Yabune, ne'za ke'Hashidoodi. Anashakuulula utwaya twa mu
mbande ze'Hashidoodi, kiri na'handi mu kihugo kye'Bufirisiti.
7 Uyo Huziya, ikyanya akalwisa Abafirisiti, Rurema anamúhimira bo, kiri
na'Baharaabu be'Guribaali, na'Bamehuni.
8 Yabo Bamehuni banakizi rambulira imwa Huziya, halinde anaba mugangambale
bweneene. Emwe! Iziina lyage lyanalumbuuka bweneene, halinde i Miisiri.
9 Mu kaaya ke'Yerusaleemu, uyo Huziya† anayubaka mwo'tunywangi-nywangi
twe'nyingo, gira bakizi kalaliira. Yizo nyingo, zâli yubakiirwi ku nyiivi zishatu
zo'luzitiro: ku Lwivi lwa ha'Kagongo, na ku Lwivi lwe'wa Ndekeera, na ku kagongo
ko'luzitiro.
10 Anayubaka izindi nyingo mwi'shamba, anahumba mwe'birigo bingi bya'miiji.
Mukuba, âli hiiti inguuli ze'ngaavu mu tugangazi, na mu ndekeera. Na kwakundi,
anakoleesa abakozi bo'kumúhingira, na bo'kumúlangira indalo zaage ze'mizabibu mu
tugangazi, na áhali inagiira. Emwe! Mwami Huziya âli mulimi ngana-ngana.
11 Uyo Huziya, abasirikaani baage bâli riiri bikalage, banakizi ba ibiringiini ukuyingira
mwi'zibo. Âli batengesiri mwo biso-biso. Yabo basirikaani, umukulu Hananiya, ye
kahanguula kwo'mwandisi Yehiyeri, no'mwimangizi Maseya, bagendi baharuura.
12 Iri bakaba keera baharuurwa, banabona kwe'birongoozi bye'biso biri bihumbi
bibiri na magana galindatu.
13 Abasirikaani booshi, bâli hisiri bihumbi magana gashatu na birinda na magana
gataanu. Yabo booshi, bâli riiri bikalage, banâli ibiringiini ukulwisa abagoma ba
mwami.
14 Yabo booshi, Huziya akabaheereza isiribo, na'matumu, ne'ngoofera ze'byuma,
ne'byambalwa bye'byuma, ne'miheto, na'mabuye go'kulashiisa utuhobola.
15 Mwomwo mu kaaya ke'Yerusaleemu, mwâli riiri abanabwenge. Banatabaala
Huziya, mu kutula imbundusi yo'kukizi shunguusa imyambi, kiri na'mabuye mahamu.
Yibyo bilwaniiso, anabibiika ku nyingo, na ku tugongo. Huziya anatabaalwa bweneene,
halinde anaba no'bushobozi bwa'kahebuuza. Iziina lyage, lyanakizi lumbuuka ngiisi
handu.

Huziya ahanwa hi'gulu lyo'bwikangaate bwage

16 Ulya mwami Huziya, ikyanya akabona kwo akola mugangambale, ehee! Ana-
tondeera ukuyikangaata, anahuna imbere lya Nahano Rurema wage, kyanatuma
agashereezibwa.
Lusiku luguma, Huziya akayifunda mu nyumba ya Nahano, gira ayokye umubadu ku
katanda.
17 Lyeryo, umugingi Hazariya naye anayingira mwo, ali kuguma na'bandi bakulu
ba'bagingi makumi galimunaana.

---

* **26:1 26.1** *Huziya* Ye na Hazariya. 2 Baami.

† **26:9 26.9** *nyiivi zishatu* Nehemiya 2.13-15; 3.25.

18 Banayegeera mwami, banamúbwirira: «E maashi mwami! Yuku kuyokera Nahano
umubadu, gutali mukolwa gwawe. Si abagingi naaho, bo bakataluulwa kwo bakizi
múyokera gwo, bwo boohe, bo bali ba mwi'kondo lya Harooni. Aahago! Keera wahubira
Nahano bweneene, ataganaki kugingika. Lyokaga hano handu heeru.‡»
19 Ku yikyo kyanya, Huziya âli koli yimaaziri mu nyumba ya Nahano hoofi
na'katanda, afumbiiti ikirugu kyo'kuyokera kwo'mubadu. Haaho, anatondeera uku-
rakarira abagingi. Ne'kyanya âli gweti agabarakarira, amalanga gaage ganayami lwala
umubembe.
20 Umugingi mukulu Hazariya, kuguma na yabo baabo, mbu babonage kwokwo,
banayami múhulukiza imbuga. Kiri na mwami yenyene, bwo Nahano âli mali múhana,
anayami lyoka mwo mulindi-mulindi.
21 Mwami Huziya anaba munamubembe, halinde ku lusiku lwo akashaajira kwo.
Anakizi tuula mu nyumba ya yenyene. Mukuba, abanamubembe, batali mu yemeererwa
kwo bakizi yingira mu nyumba ya Nahano. Kwokwo, mugala wage wa Yotamu ye wâli
kizi lola byoshi bya mu kajumiro, anaba ye gatwala abandu.
22 Uyo Huziya, igindi myazi yage, na byoshi byo âli kizi gira, ukulyokera ku ndondeko,
halinde ukuyusa, biri biyandike mu kitaabo kyo'muleevi Hisaaya mugala Hamoozi.
23 Iri hakazinda, Huziya anashaaja, anaziikwa mu ndalo nguma ya'baami. Si
atakaziikwa mu shinda zaabo. Gulya mubembe gwage, gwo gukatuma bagakizi
múkyokola. Ahandu haage, banayimika mugala wage Yotamu.

27

Yotamu ayimikwa abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 15.32-38)

1 Uyo Yotamu, ikyanya akatondeera ukutwala, âli kola ne'myaka makumi gabiri
ni'taanu, anahisa imyaka ikumi na ndatu atwaziri i Yerusaleemu. Nyina, ye wâli Yerusha
munyere Saadoki.
2 Uyo mwami Yotamu anakizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano, nga kwo yishe
Huziya akagira. Si yehe, atakayifunda mu nyumba ya Nahano. Kundu kwokwo, abandu
banagenderera ukukizi yidulumbika mu bitali nga byo.
3 Uyo Yotamu anashubi yubakulula ulwivi lwe'mbembe iwa nyumba ya Nahano,
anagira umwete gwo'kuyubaka uluzitiro lwo'luhande lwe'higangazi Hofeeri.
4 Anayubaka kwakundi utwaya twa mu migazi ye'Buyuda. Kiri na mu mbako,
anayubaka mwo'twaya tuzitire útuli ne'nyingo.
5 Lusiku luguma, uyo Yotamu anagendi teera mwami wa'Bahamooni, anamúhima.
Mu gwogwo mwaka, Abahamooni banarambulira Yotamu iharija, ibilo bihumbi bishatu
na magana gana, ne'tooni kihumbi ze'ngano, ne'tooni kihumbi zo'bulo. Bakagenderera
ukumúrambulira kwokwo, halinde ku mwaka gwa kabiri, no'gwa kashatu.
6 Uyo Yotamu âli kizi simbaha Nahano Rurema wage, kyanatuma agakizi yushuuka
mwo'bushobozi.
7 Mwami Yotamu, igindi myazi yage, kiri na'mazibo gaage gooshi, na byoshi byo âli kizi
gira, biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Buyuda, na'be'Hisiraheeri.
8 Yotamu akatondeera ukutwala ali ne'myaka makumi gabiri ni'taanu, anahisa imyaka
ikumi na ndatu atwaziri iyo munda i Yerusaleemu.
9 Iri hakazinda, anashaaja, anaziikwa mu Kaaya ka Dahudi. Ahandu haage,
banayimika mugala wage Ahaazi.

28

Ahaazi ayimikwa abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 16.1-4)

1 Mwami Ahaazi, ikyanya akatondeera ukutwala, âli kola ne'myaka makumi gabiri,
anahisa imyaka ikumi na ndatu atwaziri i Yerusaleemu. Uyo Ahaazi, atâli kizi gira
íbikwaniini imbere lya Nahano, nga kwo Dahudi shokuluza wage âli kizi gira.
2 Si âli kizi kulikira ingesho mbi za'baami ba'Bahisiraheeri. Akatuliisa kiri ne'migisi
yo'muzimu Baali, gira abandu bakizi giyikumba.
3 Anakizi tanga amatuulo mu ndekeera ya Hinoomu. Anatanga kiri na bagala baage
imwe'migisi mu kubajigiivya. Mu kugira kwokwo, akakulikira ingesho mbi za'bandu bo
Nahano akayimula imbere lya'Bahisiraheeri.

‡ **26:18 26.18** Kulyoka 30.7-8; Muharuuro 3.10.

4 Uyo Ahaazi âli kizi genda mu mbeero, na ku tugangazi, kiri na mwi'dako lya ngiisi
kiti íkidohiri, anatange amatuulo go'kusiriiza imwe'migisi, iri anagiyokera umubadu.

Izibo lya'Basuriya na'Bahisiraheeri
(2 Baami 16.5)

5 Uyo Ahaazi, iri Nahano Rurema wage akabona ngiisi kwo agweti agaagira,
anamúbiika mu maboko ga mwami we'Siriya. Ulya mwami anamúhima, anatwala
abandu baage bingi imbohe, halinde i Damasiki.
Na kwakundi, Rurema anamúbiika mu maboko ga mwami Peka mugala Remalya
we'Hisiraheeri. Uyo mwami, anamúhima, anayita abandu baage bingi.
6 Ku lusiku luguma naaho, uyo Peka anayami yita abasirikaani be'Buyuda bihumbi
igana na makumi gabiri. Bikaba kwokwo, bwa'Bayuda bakasiga Nahano Rurema wa
bashokuluza baabo.
7 Musirikaani muguma we'Hifurahimu, iziina lyage ye Zikiri, anayita Maseya mugala
mwami we'Buyuda. Anayita na Hazirikamu, umwimangizi wa'kajumiro. Anayita kiri
na Herikana, ikirindirizi kya mwami.
8 Iri hakatama, yabo Bahisiraheeri banatwala abakazi be'Buyuda imbohe kuguma
na'baana baabo. Bakatwala abandu bihumbi magana gabiri, halinde i Samariya,
banashahula ne'bindu byabo bingi.

Rurema akambira Abahisiraheeri

9 Ikyanya abasirikaani ba'Bahisiraheeri bâli kola bu yingira i Samariya, banagwana
umuleevi wa Nahano, iziina lyage ye Hodedi, anababwira kwokuno: «Nahano Rurema
wa bashokuluza biinyu, keera akarakarira abandu be'Buyuda. Kyo kitumiri akababiika
mu maboko giinyu. Haliko, mwehe mwaleeza ulugero, mu kubayita-yita buzira lukogo.
Buno, ábatuuziri mwi'gulu, babona buligo.
10 «Na kwakundi, mukoli shungisiri kwo mulonge abaja mu bashosi na'bakazi
be'Yerusaleemu, kiri na mu Buyuda hooshi. Ka mutayiji kwo niinyu keera mukagira
ikyaha bweneene imbere lya Nahano Rurema winyu?
11 Aahago! Mundegage amatwiri. Yabo beene winyu na baali biinyu, kundu
mukabagwata imbohe, haliko mubalekage bataahe. Si Nahano akoli mùrakariiri
bweneene!»
12 Abakulu baguma ba beene Hifurahimu, ikyanya bakabona ngiisi kwa'baabo
bakalyoka mwi'zibo, banatondeera ukubahaliiza. Mu kati kaabo, hâli Hazariya
mugala Yohanani, na Berekiya mugala Meshiremooti, na Yehizikiya mugala Salumu,
na Hamaasa mugala Hadilayi.
13 Banababwira kwokuno: «Twe Bahisiraheeri, ibyaha biitu keera byaluguuka,
Nahano akoli turakariiri bweneene. Aaho! Yizo mbohe, mutakolwe mbu muzireete ino
munda. Ka muloziizi ukutubiika mu makuba imbere lya Nahano? Iri mwangabaleeta
hano, mugaaba mwatuyushuulira ikyaha ku kindi.»
14 Yabo basirikaani, iri bakayuvwa kwokwo, banaliika zirya mbohe, kiri ne'minyago
yabo yoshi. Bakagira kwokwo imbere lya'bakulu, ne'mbere lya'bandu booshi.
15 Yizo mbohe, balya bakulu bana be'Hifurahimu banaziyabiira. Na ngiisi bo bakag-
wana bali bukondwe, banabayambika, mu kukoleesa imirondo íyanyagwa. Na ábatâli
yambiiti ibiraato, banabayambika byo, banabaheereza ne'byokulya ne'binywebwa. Na
ngiisi ábali beziibwi inguma, banabashiiga amavuta mu zo. Na ngiisi ábatâli ki shobwiri
ukugenda, banabashoneza ku bapunda. Yizo mbohe zooshi, banaziherekeza, halinde
mu beene wabo, i Yeriko (akaaya ke'bigazi). Ha nyuma, banashubi galukira i Samariya.

Ahaazi atabaaza Abahasuriya
(2 Baami 16.7-9)

16-17 Ku yikyo kyanya, Abahedoomu bâli mali yija kandi mu kihugo kye'Buyuda,
banakiteera, banakihima, banatwala abandu baguma imbohe. Kyanatuma mwami
Ahaazi agaatuma indumwa imwa mwami we'Hasuriya, kwo ayiji mútabaala mwi'zibo.
18 Ku kyekyo kyanya, Abafirisiti nabo bâli mali shahula ibindu mu twaya twe'Buyuda
twa mu tugangazi, no'twa mwi'shamba lye'mbembe. Bananyaga na'kaaya ke'Beeti-
Shemeeshi, na'ke'Hayalooni, na'ke'Gederooti, na'ke'Sooko, na'ke'Timuna, na'ke'Gimuzo,
kuguma ne'bishoola byatwo.
19 Mwami Ahaazi atakaba mwemeera imwa Nahano. Kyanatuma abandu be'Buyuda
bagakizi keneka Nahano. Kwokwo, ikihugo kye'Buyuda, Nahano anakitindimaza
bweneene.
20 Mwami Tigilati-Pireseeri we'Hasuriya anamúyijira. Haliko, ho angamúshiziri,
anayiji múlibuza-libuza.

21 Ahaazi anayabiira ibindu bya mu nyumba ya Nahano, kiri na mu kihinda
kye'bwami, na mu nyumba za'batwali baage, anabitumira mwami we'Hasuriya, lube
lutengu. Kundu kwokwo, ndaabwo butabaazi bwo akalonga.

Ibyaha bya Ahaazi

22 Kundu mwami Ahaazi âli mali shundeera, si akakaviiriza ukugayiriza Nahano.
23 Anakizi tanga amatuulo imwe'mizimu ye'Damasiki, inali yo ikamúyabiriisa
mwi'zibo. Âli kizi deta: «Bwe'mizimu ye'Siriya keera yatabaala abaami baayo, leka
ngana naani ngihoze. Hali ikyanya naani, yangandabaala.» Iri Ahaazi akagira kwokwo,
kyanatuma agaminikwa kuguma na'Bahisiraheeri booshi.
24 Na kwakundi, mwami Ahaazi anakuumania ibirugu bya mu nyumba ya Rurema,
anabivungula-vungula. Ha nyuma, anahamika kiri ne'nyiivi ze'nyumba ya Nahano,
ndaanaye mundu úkaki yingira mwo. Mu mbande zooshi ze'Yerusaleemu, anatereka
ututanda two'kusiriigiza kwa'gandi-gandi matuulo.
25 Na mu ngiisi kaaya ke'Buyuda, analingaania mwe'mbeero ku marango, zo'kutangira
mwa'matuulo imwe'mizimu. Kwokwo, kwo akayagaza Nahano Rurema wa bashokuluza
baage.
26 Uyo Ahaazi, igindi myazi yage, na byoshi byo âli kizi gira, ukulyokera ku ndondeko
halinde ku mbeka, biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Buyuda
na'be'Hisiraheeri.
27 Iri hakazinda, Ahaazi anashaaja, anaziikwa mu kaaya ke'Yerusaleemu. Si
atakaziikwa mu shinda za'baami ba'Bahisiraheeri. Ahandu haage, banayimika mugala
wage Hezekiya.*

29

Hezekiya ayimikwa abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 18.1-3)

1 Uyo Hezekiya, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka makumi gabiri ni'taanu, anahisa
imyaka makumi gabiri na mwenda atwaziri i Yerusaleemu. Nyina ye wâli Habiya,
munyere Zakariya.
2 Uyo Hezekiya anakizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano, nga kwo shokuluza wage
Dahudi âli kizi gira.
3 Mu butwali bwage, mu mwezi gwa mbere, anayami yigula imiryango ye'nyumba ya
Nahano, anashubi gilingaania bwija.
4 Anatumira abagingi na'Balaawi, mbu bakuumane mu luzitiro, uluhande lwe'sheere.
5 Ne'ri bakahika, anababwira kwokuno: «Mundegage amatwiri. Bwobuno, muyiyeru-
use. Munayeruuse ne'nyumba ya Nahano Rurema wa bashokuluza biinyu. Mugire
mulyose byoshi íbikoli giyulubaziizi.
6 «Balya bashokuluza biitu, si keera bakahuna, banavujuuka mu bitali nga byo imbere
lya Nahano Rurema witu. Bakamúheereza ingoto, batanakiri mu lola ku nyumba yage.
7 Kiri ne'nyiivi zaayo, bakazihamika, banazimya na'matara, banajanda ukuyokya
umubadu, banaleka ukutanga amatuulo go'kusiriigiza ha nyumba ya Rurema
wa'Bahisiraheeri.
8 «Kyo kitumiri Nahano akoli rakariiri ikihugo kye'Buyuda, kuguma na'kaaya
ke'Yerusaleemu. Keera akatushundeeza, anatuleeza mwe'kinyukura. Na buno, tukola
mu honyolezibwa. Yibyo byoshi, keera mukabiyibonera.
9 Byo byanatuma badaata bakaminikwa mwi'zibo. Balya bagoma biitu, banatwala
bagala biitu imbohe, kuguma na banyere biitu, kiri na bakiitu.
10 «Kwokwo buno, ngoli shungisiri kwo ninywane ikihango na Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri, lyo ataki shubi turakarira.
11 Ku yukwo, e beene witu, mutaki yolohe. Si Nahano keera akamùtoola, gira mukizi
yimanga imbere lyage, munakizi múkolera, munakizi múyikumba, no'kumúyokera
umubadu.»
12 Lyeryo, Abalaawi banayami tondeera imikolwa.
Mwi'kondo lya Kohaati, mwâli Mahaati mugala Hamasaayi, na Yuheeri mugala
Hazariya.
Na mwi'kondo lya Meraari, mwâli Kishi mugala Habudi, na Hazariya mugala
Yehaleeri.
Na mwi'kondo lya Girishooni, mwâli Yoha mugala Zima, na Hedeni mugala Yoha.
13 Na mwi'kondo lya Herizafaani, mwâli Simuri na Yehiyeri.

* **28:27 28.27** Hisaaya 14.28.

Na mwi'kondo lya Hasafu, mwâli Zakariya na Matania.
14 Na mwi'kondo lya Hemani, mwâli Yehyeri na Shimeyi.
Na mwi'kondo lya Yedutuni, mwâli Shemaya na Huzyeri.
15 Yabo booshi, banakuumania abaabo Balaawi, banayiyeruusa. Ha nyuma, banayingira mu nyumba ya Nahano, nga kwo mwami akabwirwa, banatondeera ukugiyeruusa, ukukulikira na'magambo ga Nahano.
16 Ikyanya abagingi bakayingira mu nyumba ya Nahano, gira bagiyeruuse, banalyosa íbiri mu giyulubaza byoshi, banabilunda mu luzitiro. Ha nyuma, Abalaawi banabikumbululira imbuga, halinde mu musima gwe'Kidorooni.
17 Irya mikolwa yo'kuyeruusa inyumba ya Nahano, bakagitangira mu lusiku lwa mbere lwo'mwezi gwa mbere. Na ku lusiku úlugira umunaana, banaba keera bahika mu bululi bwe'nyumba. Ha nyuma, banashubi mala izindi siku munaana bagweti bagayeruusa inyumba ya Rurema yonyene. Na ku lusiku úlugira ikumi na ndatu lwa gwogwo mwezi, banaba keera bayusa imikolwa yoshi.

Inyumba ya Nahano yayeruusibwa

18 Ha nyuma, balya Balaawi banagendera mwami Hezekiya, banamúbwira kwokuno: «Irya nyumba ya Nahano, keera twagiyeruusa lwoshi-lwoshi. Twayeruusa kiri na'katanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, kuguma ne'birugu byako byoshi. Twayeruusa na'kashasha ko'kubiikira kwe'mikate íyataluulwa imwa Rurema, kuguma ne'birugu byako byoshi.
19 Kiri ne'birugu byoshi byo mwami Ahaazi akakabulira, twabigalula. Byoshi, bikola imbere lya'katanda ka Nahano.»
20 Iri bukakya, mwami Hezekiya anakuumania abakulu ba'kaaya, banagendanwa mu nyumba ya Nahano.
21 Analeeta ishuuli zirinda, ne'bipanga birinda, ne'bibuzi birinda, ne'bihebe birinda. Yibyo bitugwa byoshi, anabitanga libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha bye'mbaga ye'kyami, na bye'nyumba ya Rurema, kiri ne'bya'bandu booshi be'Buyuda. Yago matuulo, mwami anabwira abagingi ba mwi'kondo lya Harooni kwo bagasiriigize ku katanda ka Nahano.
22 Yabo bagingi banatee baaga zirya shuuli, banayabiira umuko gwazo, banagushangira ku katanda. Ha nyuma, banabaaga ne'bipanga, banashangira umuko gwabyo ku katanda. Ubuzinda, banabaaga ne'bibuzi, banashangira umuko gwabyo ku katanda.
23 Ha nyuma, banaleeta birya bihebe, gira bitangwe ituulo lyo'kukogwa ibyaha, banabibiika imbere lya mwami, kiri na'bandu booshi. Balya booshi, banabibiika kwa'maboko.
24 Haaho, yabo bagingi banabibaaga, banashangira umuko gwabyo ku katanda, gira libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha mu Bahisiraheeri booshi. Mukuba, mwami Hezekiya âli mali gwanwa ababwira kwo batangage ituulo lyo'kusiriiza, batange ni'tuulo lyo'kukogwa ibyaha mu Bahisiraheeri booshi.
25 Ha nyuma, mwami Hezekiya anabiika Abalaawi mu nyumba ya Nahano. Bâli gweti isembaale, ne'binanda, ne'nzeeze. Akagira kwokwo, ukukulikirana na kwo Dahudi akagwanwa adeta, kiri na Gaadi, umuleevi wa mwami, no'muleevi Natani. Yibyo byoshi, Nahano âli mali gwanwa abitegeka ku njira ya'baleevi baage.
26 Yabo Balaawi banayimanga yaho, bafumbiiti ibikolanwa byo Dahudi akabalingaaniza. Na'bagingi nabo, banakizi dihiriza ibibuga.
27 Mwami Hezekiya anahanguula kwa'matuulo go'kusiriiza gatangwe ku katanda. Ne'kyanya bâli kola mu gatanga, abandu banakizi yimbira Nahano, iri banadihiriza ibibuga, ne'bindi bikolanwa byo'kulaka bya mwami Dahudi.
28 Galya matuulo, ku kyanya gâli gweti gagatangwa, abandu booshi bâli gweti bagafukama mu kuyikumba Rurema. Ku kyekyo kyanya, abimbi banagenderera ukuyimba, iri banadihiriza ibibuga.
29 Yago matuulo, iri bakayusa ukugatanga, mwami Hezekiya kuguma na'bandu booshi ábâli kuumaniri yaho, banayinama, banayikumba Nahano.
30 Mwami kuguma na'batwali baage, banabwira Abalaawi kwo bayimbire Nahano inyimbo zo mwami Dahudi akatunga, kiri na zo'muleevi Hasafu. Kwokwo, abandu booshi banahuuza Rurema ku bushambaale, banayinama, iri banayikumba Rurema.
31 Ha nyuma, Hezekiya anababwira kwokuno: «Buno, keera mwayitaluula imwa Nahano. Kwokwo, muyegeerage. Muleete amatuulo mu nyumba ya Nahano, gaba go'kusiriiza, kandi iri go'kudeta kongwa.» Kwokwo, yago matuulo, abandu banagaleeta. Ngiisi ábâli riiri ne'mitima íshenguusiri, bâli kizi tanga amatuulo ágakwiriiri.

32 Ikyanya bakaba keera bayusa ukutanga amatuulo gooshi, gâli hisiri ishuuli makumi
galinda, ne'bipanga igana, ne'byanabuzi magana gabiri. Yibyo byoshi, bikatangwa imwa
Nahano, gabe matuulo go'kusiriiza lwoshi.
33 Hâli riiri na'gandi matuulo ge'shuuli makumi galindatu ne'bibuzi bihumbi bishatu.
34 Yibyo bitugwa byoshi, abagingi batakashobola ukubibaaga, bwo bâli riiri bagerwa
naaho. Ku yukwo, Abalaawi banayiji batabaala ukubaaga, halinde banayusa. Bakagira
kwokwo, bwo bâli lindiiri kwa'bandi bagingi batee yiyeruusa. Balya Balaawi, bo
bakavwaruka ukuyiyeruusa, ukuhima abagingi.
35 Ku yikyo kyanya, yago matuulo gâli riiri katundu ngana. Bakalonga amatuulo
mingi go'kusiriiza, kuguma na'matuulo ge'divaayi. Hakatangwa kwakundi ne'binyule,
libe ituulo lyo'kuyerekana ingoome. Banabuli tondeera ukukizi yikumba Nahano mu
nyumba yage.
36 Yibyo byoshi, ikyanya Rurema akahanguula kwo bikoleke, mwami Hezekiya
anashambaala ngana-ngana, kuguma na'bandu booshi. Mukuba, byoshi bikakoleka
duba-duba, buzira kutinda.

30

Hezekiya ashambaalira Ipasaka

1 Ha nyuma, mwami Hezekiya anahamagala Abahisiraheeri booshi, na'Bayuda booshi,
kiri na beene Hifurahimu, na beene Manaasi. Yabo booshi, anabalaalika kwo bayijage i
Yerusaleemu, ha nyumba ya Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, gira bayiji shambaalira
ulusiku lwage lukulu lwe'Pasaka.
2-3 Uyo mwami, akakuumana kuguma na'batwali, na'bandi bandu booshi. Ha-
liko yulwo lusiku, batakalushambaalira ku kyanya kyalwo kyo'mwezi gwa mbere,
bwa'bagingi ábâli mali yiyeruusa, umuharuuro gwabo gwâli ki riiri muniini. Na
kwakundi, abandu booshi batâli zaazi tororokana i Yerusaleemu. Kwokwo, ba-
nashungika kwo bagalushambaalira mu mwezi gwa kabiri.
4 Ikyanya yabo bandu booshi bakalaalikwa, banasiima bweneene.
5 Abahisiraheeri booshi, kutondeerera uluhande lwe'kisaka lwe'Beeri-Sheba, halinde
uluhande lwe'mbembe lwe'Daani, banalaalikwa i Yerusaleemu, gira bashambaalire
Nahano, Rurema wa'Bahisiraheeri ulusiku lukulu lwe'Pasaka. Mukuba, ubwa mbere,
ikyanya bakatee lushambaalira, bâli riiri bandu bagerwa naaho.
6 Kyanatuma mwami agaatuma indumwa kwo zikizi genda mu kihugo kyoshi
kya'Bahisiraheeri na kye'Buyuda. Yugwo mulaali, gwâli yandisirwi kwokuno:
«E Bahisiraheeri, mweshi mwe mukafuuka mu kiteero kya'baami be'Hasuriya.
Mugalukirage Nahano Rurema wa Hiburahimu, na wa Hisake, na wa Yakobo, gira
lyo naye amùgalukira.
7 «Bashokuluza biinyu, kiri na beene winyu, batâli riiri bemeera imwage. Na
buno mukoli bwini ngiisi kwa'bandu bagweti bagamùhonyoleza. Kwokwo mwehe,
mutabayigire kwo'mugani.
8 Mutakolwe mbu muyumye imitima, nga kwo bâli kizi gira.
«Si mwehe mukizi simbaha Nahano Rurema winyu. Munayijage ha nyumba
yage Ndaluule. Mukuba, keera akagiyeruusa, halinde imyaka ne'myakuula. Aaho!
Mumúyikumbire ho, gira uburaakari bwage bumúshaage mwo.
9 «Abagoma bakatwala beene winyu na'baana biinyu imbohe. Kundu kwokwo,
iri mwangagalukira Nahano, yabo bagoma bagabakejeerera, banabaleke bataahe. Si
Nahano, Rurema winyu yenyene, ali mu kejererana, anali wo'lukogo! Kwokwo, iri
mwagamúgalukira, atagaki mùhindulira ingoto.»
10 Yago maruba, iri gakatumwa, indumwa zanalenga-lenga mu twaya twoshi twa
beene Hifurahimu, na beene Manaasi, banahika halinde mu kihugo kya Zabulooni.
Halikago, iri bakahika yo, abandu banakizi bashekeereza, iri banabatuka.
11 Kundu kwokwo, bandu baguma banayibiika haashi, banayija i Yerusaleemu,
kulyoka mu beene Hasheeri, na mu beene Manaasi, na mu beene Zabulooni.
12 Yaho mu kihugo kye'Buyuda, Rurema anabiika abandu booshi kuguma, halinde
banakizi simbaha mwami Hezekiya, kuguma na'batwali baage. Yabo booshi, bâli gweti
bagakulikiriza Igambo lya Nahano.

Ulusiku lukulu lwe'Pasaka

13 Yulwo lusiku lukulu lwe'mikate mizira saama, iri lukahika, abandu bingi bweneene
banakuumana, gira balushambaalire. Yulwo lusiku, lwanashambaalirwa i Yerusaleemu,
mu mwezi gwa kabiri.

14 Bakatangi tee shaaza ututanda twoshi twe'kipagaani útwâli riiri i Yerusaleemu,
banashaaza no'tundi twoshi two bâli kizi yokera kwo'mubadu, banagendi tulasha mu
musima gwe'Kidorooni.
15 Iri hakaba mu siku ikumi na zina za gwogwo mwezi gwa kabiri, banabaaga
ibibuzi bye'Pasaka. Yabo bagingi na'Balaawi, batâli zaazi yiyeruusa. Kwokwo, ishoni
zanabagwata, banayami yiyeruusa ngana. Ha nyuma, banabuli tanga amatuulo
go'kusiriiza mu nyumba ya Nahano.
16 Kwokwo, kwo bakashubi galukira mu mikolwa yabo mu nyumba ya Nahano, nga
kwo biri biyandike mu maaja za Musa, umukozi wa Rurema. Abalaawi banakizi heereza
abagingi umuko gwa'matuulo, banakizi gushangira ku katanda.
17 Ku yikyo kyanya, abandu bingi batâli zaazi yiyeruusa. Ku yukwo, batâli hangwirwi
ukutangira Nahano amatuulo, kyanatuma Abalaawi bagababaagira ibibuzi bye'Pasaka.
18 Kiri na beene Hifurahimu, na beene Manaasi, na beene Hisakaari, na beene
Zabulooni, nabo batâli yiyerusiizi. Kundu kwokwo, inyama za yibyo bibuzi, bâli gweti
bagaazilya.
Mwami Hezekiya, iri akabona kwokwo, anabahuunira ulukogo imwa Rurema, ti: «E
Nahano, wehe ulyagagi mwija. Kwokwo, ukogage yaba bandu.
19 E Nahano Rurema wa bashokuluza biitu, si bakubiisiri kwo'mutima gwabo gwoshi!
Kwokwo, ubakejeerere, kundu bangaba batayiyerusiizi nga kwo bikwaniini.»
20 Ikyanya Hezekiya akayusa ukuhuuna Rurema, Nahano anamúyuvwa, anabakoga.
21 Abahisiraheeri booshi banahisa isiku zirinda bakumaniri i Yerusaleemu, bagweti
bagashambaalira ulusiku lukulu lwe'mikate mizira saama. Ngiisi lusiku, Abalaawi
na'bagingi banakizi yimbira Nahano bweneene, iri banalasa ibikolanwa byo'kuyimba
mwo.
22 Mwami Hezekiya, iri akabona ngiisi kwa'Balaawi bayitaaziri bweneene ku bya
Nahano, anabasiimira bweneene. Mu yizo siku zirinda, abandu bâli kizi lya inyama
ízikatangwa amatuulo, banatanga kwakundi na'matuulo go'kuyerekana ingoome.
Kwokwo, kwo bakayikumba Nahano Rurema wa bashokuluza baabo.
23 Yizo siku ngulu, yabo bandu banayemerezania kwo bashubi zishambaalira izindi
siku zirinda. Banashubi gira kwokwo, iri banashambaala bweneene.
24 Mu yizo siku, mwami Hezekiya we'Buyuda anatanga izindi shuuli kihumbi,
ne'bibuzi bihumbi birinda. Abatwali baage, nabo banatanga izindi shuuli kihumbi,
ne'bibuzi bihumbi ikumi. Leero, umuharuuro gwa'bagingi ábakayiyeruusa gwanashubi
yushuuka.
25 Yabo Bayuda, banashambaala ngana, kuguma na'bagingi, na'Balaawi, na'bandi
Bahisiraheeri. Mu kati kaabo, mwâli abandu ábâli shaaziri mu mahanga.
26 Emwe! Yabo bandu, bâli gweti bagashambaala ngana-ngana. Ubushambaale
mwene yubwo, butazindi ba mu Yerusaleemu, ukulyokera ku kyanya kya Sulumaani
mugala Dahudi, mwami wa'Bahisiraheeri.
27 Iri hakatama, abagingi na'Balaawi banayimanga, banahuunira yabo bandu imwa
Rurema, gira abagashaanire. Yago mahuuno gaabo, iri Nahano akagayuvwa, ana-
gayemeera. Mukuba, ali yolya útuuziri mwi'gulu, áhatalwirwi.

31

Ukuyilingaania mu kuyikumba

1 Yulwo lusiku lukulu lwe'Pasaka, ikyanya lukamala, ngiisi Bahisiraheeri ábâli
lukumaniri kwo, banagenda bagalenga mu twaya twe'Buyuda, iri banahongola amabuye
mataluule imwe'mizimu. Banavungula-vungula ne'nguliro zo'muzimu Hasheera,
banashereeza kiri ne'mbeero ku marango, no'tutanda. Bâli kizi gira kwokwo mu kihugo
kyoshi kye'Buyuda, na mu kye'Binyamiini, na mu kye'Hifurahimu, na mu kye'Manaasi.
Ne'ri bakabimala byoshi, banagalukira imwabo, ngiisi mundu mu mwage.
2 Mwami Hezekiya anashubi biika abagingi na'Balaawi kiso-kiso. Ngiisi mundu,
anamúheereza ugwage mukolwa. Abagingi na'Balaawi, banahaabwa umukolwa
gwo'kukizi tanga amatuulo go'kusiriiza, na'gandi matuulo go'kuyerekana ingoome.
Bakabiikwa kwakundi ku mukolwa gwo'kukizi yimbira Nahano, haaho ha miryango
ye'nyumba ya Rurema.
3 Mwami anatanga ku bitugwa byage amatuulo go'kukizi siriiza shesheezi
na'kabigingwe, kiri na ku lusiku lwe'Sabaato, na ku siku ngulu ze'mbaluko ye'myezi,
ne'zindi siku ngulu, nga kwo biri biyandike mu maaja za Nahano.*

* **31:3 31.3** Muharuuro 28.1–29.39.

4 Na kwakundi, mwami anakyula kwa'bandu be'Yerusaleemu bagakizi heereza
abagingi na'Balaawi umutuli úgubakwaniini. Kwokwo, lyo balonga ukuyitanga lwoshi
ku biloziri imaaja za Nahano.†
5 Yabo Bahisiraheeri, ikyanya bakayuvwa kwokwo, banakizi tanga ku mitima
íshenguusiri. Ee ma! Bâli kizi tanga itomola lye'divaayi, ne'lya'mavuta, na lyo'buuki,
na ngiisi byoshi byo bâli kizi yimbula. Banakizi tanga ikihande ki'kumi kya ngiisi kindu,
halinde byoshi byanaba kanyamwala.
6 Abayuda, kiri na'Bahisiraheeri ábâli koli tuuziri mu twaya twe'Buyuda, nabo
kwakundi banakizi leeta ikihande ki'kumi kye'ngaavu na kye'bibuzi, kiri ne'bindi
íbikataluulwa imwa Nahano, Rurema wabo. Banakizi bibiika mu bilundo bihamu-
bihamu.
7 Bakatondeera ukugira kwokwo, mu mwezi gwa kashatu, banayusa mu mwezi gwa
kalinda.
8 Yibyo bilundo, ikyanya mwami Hezekiya na'batwali baage bakayiji bilola, ba-
nayivuga Nahano, banabuli gashaanira abandu baage, Abahisiraheeri.
9 Kwokwo, mwami Hezekiya anabuuza abagingi na'Balaawi hi'gulu lya'matuulo go
balunda yaho.
10 Umugingi mukulu Hazariya, wa mwi'kondo lya Saadoki, anashuvya kwokuno: «E
muhaanyi, kulyokera ku kyanya abandu bakatondeera ukutanga amatuulo gaabo mu
nyumba ya Nahano, tugweti tugayidagadula ngana. Lolaga! Tukoli hiiti ibyokulya íbiri
tiita. Ne'bindi, binasigiiri kwo. Emwe! Nahano keera akagashaanira abandu baage. Kyo
kitumiri bisigiiri kwo.»
11 Ha nyuma, mwami Hezekiya anakyula kwo balingaanie ibihinda bya mu nyumba
ya Nahano. Ne'ri bakabilingaania,
12 banakizi biika mwo'mutuli gwa'matuulo gooshi ágatangwa, kiri ne'kihande
ki'kumi. Umulaawi muguma, iziina lyage Konaniya, anabiikwa abe mwimangizi wabyo.
Banabiika na mwene wabo wa Shimeyi, akizi mútabaala.
13 Konaniya bo na Shimeyi, bâli haabirwi abandi bakozi: Yehyeri, na Hazaziya, na
Nahati, na Hasaheeri, na Yeremooti, na Yozabadi, na Heryeri, na Hisimakiya, na Mahaati,
na Benaya. Yabo booshi, bakabiikwa na mwami Hezekiya, bo no'mugingi Hazariya,
umukulu we'nyumba ya Rurema.
14 Umulaawi Koore mugala Himuna, ye wâli kizi laliira ulwivi lwe'sheere lwe'nyumba
ya Nahano. Kwokwo, banamúbiika abe mwimangizi wa'matuulo gooshi ágatangwa
imwa Rurema nga kwo'mundu aloziizi. Ye wanâli kizi gaba amatuulo mataluule imwa
Nahano, kiri na'gandi.
15 Uyo Koore âli riiri na'bandi Balaawi ábâli kizi mútabaala ukugabira abagingi
ibyokulya mu twaya twabo. Hâli Hedeni, na Minyamini, na Yeshuha, na Shemaya, na
Hamariya, na Sekaniya. Yabo, bâli kizi gaba amatuulo buzira ndoola, ku bakulu na ku
bato, ukukulikirana ne'biso byabo.
16 Na mu kubagabira, batâli kizi kulikira naaho ngiisi ábakayandikwa. Si bâli kizi
heereza kiri na'baana bo'butabana, kutondeerera ku myaka ishatu.‡ Banaheereza na
booshi ábâli kizi kola mu nyumba ya Nahano ngiisi lusiku. Emwe! Ngiisi muguma
wabo âli kizi longa ugwage mutuli, ukukulikirana ne'biso byabo.
17 Yabo bagingi, ikyanya bakayandikwa, bâli kizi kulikira imbaga zaabo. Si
Abalaawi boohe, bâli kizi yandikwa ukukulikirana ne'mikolwa yabo, ne'biso byabo,
ukutondeerera ku Balaawi be'myaka makumi gabiri.
18 Na mukuba booshi bâli kizi yitanga ku mikolwa, iri banayiyeruusa ngiisi kyanya,
kyanatuma bagayandikwa, kuguma na'baana baabo bato, na bakaabo, na bagala baabo,
na banyere baabo.
19 Hâli riiri na'bandi bagingi ba mwi'kondo lya Harooni, ábâli tuuziri mu twaya
twe'ndagiriro. Yutwo twaya, twâli riiri hoofi no'twa'baabo bagingi. Namwo kwakundi,
mwâli toozirwi abandi bagingi ábâli kizi gaba ibyokulya ku ngiisi mushosi úwâli
yandisirwi.
20 Kwokwo, kwo mwami Hezekiya âli kizi kola mu kihugo kyoshi kye'Buyuda. Akagira
amiija, anaba mwemeera mu kukizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano Rurema wage.
21 Ikyanya âli kizi kola mu nyumba ya Rurema, anasimbaha imaaja zaage. Mu kati
ka byoshi, âli kizi kolera Rurema wage ku mutima gwage gwoshi, anakizi genduukirwa
bweneene.

† **31:4 31.4-5** Muharuuro 18.12-13; 21. ‡ **31:16 31.16** *myaka ishatu* kandi iri makumi gashatu.

32

Abahasuriya bayiji teera i Yerusaleemu
(2 Baami 18.13-37; 19.14-19, 35-37; Hisaaya 36.1-22; 37.8-38)

1 Mwami Hezekiya âli kizi ba mwemeera mu kukizi kolera Rurema. Kundu kwokwo,
ikihugo kye'Buyuda, mwami Senakeribu we'Hasuriya anayiji kiteera, anasokanana kiri
no'twaya tuzitire, gira alonge ukutugaaza.
2 Uyo Hezekiya, iri akabona kwo Senakeribu akola agateera akaaya ke'Yerusaleemu,
3 anatumira abatwali baage, ne'birongoozi bya'basirikaani. Balya booshi, iri bakahika,
banayami twa uluhango hi'gulu lye'shyoko za'miiji, kwo zâli kizi hingira inyuma
lya'kaaya, banadeta kwo bagendi zidagira. Yabo booshi, banamútabaala,
4 banayami kuumania abandu bingi, banahonga ishyoko zooshi kuguma no'lwiji
úlwâli kizi hinga mu kihugo. Banadeta: «E balya, yaga miiji gooshi, ka buli bwija
kwa'Bahasuriya bayiji gagwana hano?»
5 Uyo Hezekiya, ikyanya akagwana uluzitiro úlwâli hongosiri, anayami luyubakulula,
anayubaka ne'nyingo ngomu. Yulwo luzitiro, anabuli luzungulusa ulundi imbuga
yalwo. Anashubi sikamya izindi nyumba ngomu mu Kaaya ka Dahudi, analingaania
ne'bilwaniiso bingi, kiri ne'siribo.
6 Anabiika abakulu ba'basirikaani, gira bakizi yimangira abandu booshi mu kaaya.
Ha nyuma, anakuumania yabo booshi kwi'rembo lya'kaaya, anatondeera ukubakania
imitima, ti:
7 «Mukizi sikama, munakizi ba bikalage. Mutayobohe mwami we'Hasuriya, kandi iri
yaka katundu ka'basirikaani baage. Ngiisi ye tuliriinwi ye hiiti imisi ukubahima.
8 Yehe, imisi yage, iri ya'bandu naaho. Haliko twehe, tuli na Nahano Rurema witu. Ye
gatutabaala, anatulwire izibo liitu.»
Ikyanya mwami Hezekiya akadeta yago magambo, ganasikamya abandu baage
bweneene.

Mwami Senakeribu atuma indumwa imwa Hezekiya

9 Ha nyuma, ulya mwami Senakeribu we'Hasuriya, anayabiira akandaharuurwa
ka'basirikaani baage, anasokanana akaaya ke'Lakishi. Ne'kyanya bakaba bakola yaho,
analungika abakulu baage i Yerusaleemu, imwa mwami Hezekiya, ne'mwa bandu
booshi be'kihugo kye'Buyuda, banababwira:
10 «Mwami Senakeribu we'Hasuriya agweti agaadeta kwokuno: “Akaaya
ke'Yerusaleemu, ngoli kasokaniini bukayu. Aahago! Umwete gwinyu guyimangiiri
ku biki?
11 Ka mutabwini kwo Hezekiya agweti agamùhendereza, gira mufwe ni'shali
ne'nyoota? Kundu agweti agamùbwira, mbu: Nahano, Rurema winyu agamùkiza mu
maboko ga mwami we'Hasuriya. Si agweti agamùhendereza naaho.
12 «“Hooshi ho mwâli kizi yikumbira Rurema ku marango, si Hezekiya keera
akahashereeza! Anashereeza kiri no'tutanda twaho, anabwira abandu be'Buyuda,
na'be'Yerusaleemu, ti: Mukwaniini mukizi yikumba imbere lya kaakalya katanda
kaguma naaho, kanali ko mugakizi músiriigiza kwa'matuulo.
13 «“Twe na bashokuluza baani, ka mutayijagi ngiisi kwo keera tukashereeza abandu
booshi be'mahanga? Ke'mizimu yabo ikahasha ukubakiza mu maboko gaani?
14 Si bashokuluza baani, keera bakabashereeza lwoshi-lwoshi! Mu mizimu yabo,
guhi úgukahasha ukukiza abandu baagwo? Si ndaagwo!
«“Kiri na niinyu, ka Rurema winyu angahasha ukumùkiza mu maboko gaani?
15 Ehee! Mutalekage kwo Hezekiya amùtebe. Hatanagire úgamúyemeera. Mu
mahanga gooshi, na mu maami gooshi, ndaagwo muzimu úgukahasha ukuguluula
abandu baagwo mu maboko gaani, kandi iri mu ga bashokuluza baani. Aahago!
Ne'mizimu yinyu, ka itali yo haahe?”»
16 Balya batwali ba mwami Senakeribu, banakaviiriza ukutuka Nahano Rurema,
kuguma no'mukozi wage Hezekiya.
17 Mwami Senakeribu anayandika amaruba go'kutuka Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri, iri anamúshekeereza, ti: «Nga kwe'mizimu ye'bindi bihugo
itakahasha ukukiza abandu baayo mu maboko gaani, kiri na Rurema wa Hezekiya,
naye atagahasha.»
18 Ku yikyo kyanya, abandu be'Yerusaleemu bâli shoniiri hi'gulu ku nzitiro za'kaaya.
Haaho, yabo bakulu banayami teera umulaga mu ndeto ye'kiheburaniya. Bakagira
kwokwo, mu kulooza ukubashenduusa, halinde banalonge ubulyo bwo'kuyami gwata
akaaya.

19 Banatuka Rurema we'Yerusaleemu, nga kwo bangatuka imizimu. Kundu kwokwo,
iyo mizimu yohe, iri migisi naaho ya'bandu bakayibaajira.
20 Mwami Hezekiya, kiri no'muleevi Hisaaya mugala Hamoozi, mbu bayuvwe yago
gooshi, banahuuna Rurema, iri banamúlirira.
21 Iri hakatama, Nahano analungika umuganda mu shumbi ya mwami we'Hasuriya.
Ulya muganda anayami minika ibikalage bya'basirikaani, kuguma ne'birongoozi byabo.
Kyanatuma mwami we'Hasuriya agashaaga yaho, anagalukira mu kihugo kyage, akoli
teziibwi ishoni.
Lusiku luguma, mwami we'Hasuriya anayingira mu luheero, bagala baage banayami
múgujika ingooti. Mwami anayami fwa haaho-haaho.
22 Kwokwo, kwo Nahano akakiza mwami Hezekiya, na'batuulaga be'Yerusaleemu, mu
maboko ga mwami Senakeribu we'Hasuriya, anabakiza kiri na mu maboko ga'bandi
bagoma booshi. Anabaheereza ubutoge ku mbibi zaabo zooshi.
23 Abandu bingi banakizi yija i Yerusaleemu, gira batangire Nahano ya'matuulo. Kiri
na mwami Hezekiya, banakizi yiji mútengula ibindu bye'kishingo. Ukulyokera yaho,
uyo mwami Hezekiya, abandu ba'mahanga gooshi, banakizi músimbaha.

Mwami Hezekiya araakaza Nahano
(2 Baami 20.1-3, 12-19; Hisaaya 38.1-3; 39.1-8)

24 Ku yikyo kyanya, Hezekiya analwala bweneene, anahambiri fwa. Kyanatuma
agahuuna Nahano ubutabaazi. Iri Nahano akayuvwa kwokwo, anamúshuvya,
anamúyereka akalangikizo ko'kuyerekana kwo agamúkiza.
25 Kundu Nahano akakolera Hezekiya yago miija gooshi, haliko Hezekiya
anakizi yikangaata naaho, kyanatuma Rurema agamúrakarira, anarakarira na'bandu
be'Yerusaleemu, kuguma ne'kihugo kyoshi kye'Buyuda.
26 Uyo Hezekiya, iri akabona kwokwo, anatwikira ku bwikangaate bwage, kuguma
na'bandu booshi be'Yerusaleemu. Ku yukwo, ku kyanya kyoshi Hezekiya âli ki riiri ho,
Nahano atanaki bahaniiriza ku buraakari bwage.

Ubugale no'bulangashane bwa mwami Hezekiya

27 Mwami Hezekiya anaba mugangambale, anakizi gingikwa bweneene. Anayubaka
ibihinda bihamu, gira akizi lunda mwe'harija, ne'nooro, na'mabuye ágakeyengiini,
na'malaasi, ne'siribo, ne'bindi bindu bya kwingi-kwingi bye'kishingo.
28 Anayubaka ne'bihinda byo'kukizi lunda mwe'ngano yage, ne'divaayi, na'mavuta.
Anaba ne'biraaro bye'ngaavu, na bye'bibuzi.
29 Anayubaka utwaya twingi, anaba mutuuzi we'nguuli ze'ngaavu, kiri ne'bibuzi,
ne'mbene. Rurema akamúgaza ngana-ngana.
30 Uyo Hezekiya, ye kahonga ishyoko ye'Gihooni, analeeza amiiji gaayo, halinde
uluhande lwe'muga, mu Kaaya ka Dahudi. Mu ngiisi byo âli kizi gira, âli kizi
genduukirwa.
31 Iri hakaba kyanya kiguma, Rurema analooza ukumúgera, gira amenye
íbiyifundereziizi mu mutima gwage. Kwokwo, abatwali be'Babeeri banalungika abandu
imwage, kwo bayiji múbuuza hi'gulu lye'bitangaaza íbikamúkoleka kwo. Rurema
anamúleka abashuvye yenyene.

Imbeka yo'butwali bwa Hezekiya
(2 Baami 20.20-21)

32 Uyo Hezekiya, igindi mikolezi yo âli kizi gira, kiri na ngiisi kwo âli kizi kolera
Rurema ku mwete, byoshi biri biyandike mu mabone go'muleevi Hisaaya mugala
Hamoozi, na mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Buyuda, na'be'Hisiraheeri.
33 Iri hakazinda, uyo Hezekiya anashaaja, anagwana bashokuluza baage, anabiikwa
mu shinda íyâli riiri ku higangazi, ngiisi ho beene Dahudi baziisirwi. Mu kigan-
daaro kyage, abandu booshi be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu, banamúsimbahiisa ngana.
Ahandu haage, banayimika mugala wage Manaasi.

33

Manaasi ayimikwa, abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 21.1-9)

1 Mwami Manaasi, ikyanya akayima mu Buyuda, âli kola ne'myaka ikumi ni'biri,
anahisa imyaka makumi gataanu ni'taanu, atwaziri i Yerusaleemu.
2 Uyo Manaasi anakizi gira amabi imbere lya Nahano, mu kukizi yifunda mu bita-
laalwe, nga mwene byebirya bya'bandu bo Nahano akayimula imbere lya'Bahisiraheeri.

3 Kundu yishe Hezekiya akahongola imbeero ze'migisi ku marango, haliko yehe
anashubi ziyubaka. Anayubaka no'tutanda two'kutangira kwe'mizimu Baali amatuulo.
Analingaania ne'nguliro zo'muzimu Hasheera. Na kwakundi, anakizi fukamira indonde
za kwi'gulu, iri anaziyikumba.
4 Anayubaka ututanda kiri na mu nyumba ya Nahano, kundu Nahano âli mali
deta: «Mu kaaya ke'Yerusaleemu, mwi'ziina lyani ligakizi yikumbirwa halinde imyaka
ne'myakuula.* »
5 Mu mbuga zombi ze'nyumba ya Nahano, anayubaka mwo'tutanda two'kuyikumbira
indonde za kwi'gulu.
6 Na kwakundi, mu ndekeera ye'Hinoomu, anatanga kiri na bagala baage mu muliro,
libe ituulo lyo'kusiriiza. Anakizi yifunda mu bya'maleere, iri anakizi laguza, no'kukoma
ibiheeko, no'kuhanuusa ábali mu ganuuza imizimu, na'balozi. Anayifunda mu bihigo
bingi imbere lya Nahano, halinde anamúraakaza bweneene.
7 Uyo Manaasi anayabiira umugisi mubaaje, anagutereka mu nyumba ya Nahano. Na
Nahano âli mali bwira mwami Dahudi na mugala wage wa Sulumaani kwokuno: «Mu
milala ikumi ni'biri ya'Bahisiraheeri, keera natoola ino nyumba, kiri ne'Yerusaleemu,
kwo ngakizi tuula mwo. Haaho, ho ngakizi yikumbirwa imyaka ne'myakuula.†
8 «Imaaja zaani, na'migeeza, na'mategeko, keera umukozi wani Musa akabiheereza
Abahisiraheeri. Kwokwo, iri bangagira umwete gwo'kubisimbaha byoshi, ndagaki leka
kwo bayimulwe mu kino kihugo kyo n'gaheereza bashokuluza baabo.»
9 Kundu Rurema akadeta kwokwo, haliko Manaasi yehe, anahubiisa abatuulaga
be'Yerusaleemu, kiri na'ba mu Buyuda booshi, halinde banakizi yifunda mu mabi
bweneene ukuhima ga'batuulaga baamwo, balya Nahano akashereeza imbere lyabo.

Manaasi atwikira ku byaha

10 Ulya Manaasi, kundu Nahano akamúhanuula, kuguma na'bandu baage, haliko
batanamútwaza.
11 Kyanatuma Nahano agabatumira abakulu ba'basirikaani ba mwami we'Hasuriya.
Balya bakulu banagwata Manaasi, banamúhagika igera mwi'zulu, banamúshweka
ne'mirinda ye'miringa, banamútwala halinde i Babeeri.
12 Uyo Manaasi, ikyanya âli kola mu malibu, anatakira Rurema Nahamwabo, kwo
amúkejeerere, anayibiika haashi bweneene imbere lya Rurema wa bashokuluza baage.
13 Ikyanya akamútakira kwokwo, Rurema anamúyuvwirwa indengeerwa, anamútega
amatwiri. Anamúgalulira i Yerusaleemu, anashubi múheereza ubwami bwage.
Kwokwo, lyo Manaasi akalonga ukumenya kwo Nahano ye Rurema.
14 Ha nyuma, Manaasi anayubakulula uluzitiro mu Kaaya ka Dahudi, uluhande
lwe'muga lwe'shyoko ye'Gihooni, mu musima. Anasikamya no'luzitiro lwako, halinde
ku Lwivi lwe'Fwi, analuzungulusa halinde i Hofeeri. Yulwo luzitiro, analuyushuula
kwa'gandi mabuye mahamu, halinde lwanadedera bweneene. Ha nyuma, anabiika
abakulu ba'basirikaani mu twaya twoshi tuzitire twa mu kihugo kye'Buyuda.
15 Manaasi anashaaza imizimu kuguma no'mugisi gwo akabiika mu nyumba ya
Rurema. Anashaaza no'tutanda twâli yubasiri ku higangazi, hoofi ne'nyumba ya
Nahano. Anatushaaza na mu Yerusaleemu yoshi. Yibyo byoshi, banabikabulira inyuma
lya'kaaya.
16 Lyeryo, anashubi yumaanania akatanda ka Nahano. Anakatangira kwa'matuulo
go'kuyerekana ingoome, na go'kudeta kongwa. Anabwira Abayuda kwo bakizi yikumba
Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri.
17 Kundu kwokwo, abandu banagenderera ukukizi tangira amatuulo ku marango. Si
yago matuulo, bâli kizi gatanga naaho imwa Nahano Rurema wabo.

Imbeka yo'butwali bwa Manaasi
(2 Baami 21.17-18)

18 Uyo Manaasi, igindi myazi yage, iyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami
be'Hisiraheeri, kuguma na ngiisi kwo akatabaaza Rurema. Muyandisirwi kiri
na'magambo ga'banamabone bâli kizi múbwira kwi'ziina lya Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri.
19 Yibyo byoshi, biri biyandike mu Bitaabo bya'Banamabone. Kuli kudeta ngiisi kwo
akatabaaza Rurema, na ngiisi kwo Rurema akamúyuvwa. Bidesiri na hi'gulu lye'byaha
byage byoshi, na ngiisi kwo akahuna imbere lya Rurema. Bidesiri na ngiisi kwo
akayubaka imbeero mu marango, na ngiisi kwo âli kizi tereka inguliro zo'muzimu

* **33:4 33.4** 2 Kutondobola 6.6. † **33:7 33.7-8** 1 Baami 9.3-5; 2 Kutondobola 7.12-18.

Hasheera, kuguma ne'gindi migisi. Yibyo byoshi, bikakoleka ku kyanya atâli zaazi yibiika haashi imbere lya Nahano.
20 Iri hakazinda, mwami Manaasi anashaaja, anaziikwa mu nyumba yage. Ahandu haage, banayimika mugala wage Hamooni.

Hamooni ayimikwa, abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 21.19-26)

21 Uyo Hamooni, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka makumi gabiri ni'biri, anahisa imyaka ibiri atwaziri i Yerusaleemu.
22 Hamooni anakizi gira amabi imbere lya Nahano, nga kwo yishe Manaasi akagira. Âli kizi yikumba yeyo migisi ya yishe, iri anagitangira amatuulo.
23 Haliko yehe, ikyanya Nahano akamúhana, atanayibiika haashi imbere lyage, nga kwo yishe Manaasi akagira. Si anakaviiriza ukukizi huba naaho.
24 Ha nyuma, abakozi baage banagira igambi libi hi'gulu lyage, banamúyitira mu kajumiro.
25 Haliko, ngiisi ábakamúyita, nabo abandu be'Buyuda bakabayita. Ha nyuma, banayimika mugala wage Yosiya, abe mwami ahandu haage.

34

Yosiya ayimikwa, abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 22.1-2)

1 Mwami Yosiya, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka munaana, anahisa imyaka makumi gashatu na muguma atwaziri i Yerusaleemu.*
2 Uyo Yosiya anakizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano, anakulikiriza ingesho nyiija za shokuluza wage Dahudi. Atanakizi zibambala, kiri ne'hiniini.

Yosiya alahiza ukuyikumba ibindi-bindi

3 Mwami Yosiya, ikyanya akahisa imyaka munaana atwaziri, âli ki riiri musore. Haaho, anatondeera ukulooza Rurema wa shokuluza wage Dahudi.
Ne'ri akahisa imyaka ikumi ni'biri atwaziri, anatondeera ukuyeruusa ikihugo kye'Buyuda, kuguma na'kaaya ke'Yerusaleemu. Akahongola imbeero zo'kuyikumbira mwo ku marango. Anavungula ne'nguliro zo'muzimu Hasheera, ne'migisi mibaaje, kiri ne'gindi migisi íkatulwa.
4 Uyo Yosiya anahanguula abandu kwo bahongole ututanda two'muzimu Baali. Kiri no'tutanda two'kuyokera kwo'mubadu, ho twâli teresirwi, banatutema-tema. Banavungula-vungula ne'nguliro zo'muzimu Hasheera, ne'gindi migisi yoshi. Yibyo byoshi, mwami akabivungula-vungula, halinde byanahinduka nga lukungu, banagendi luyonera ku shinda za ábâli kizi bitangira amatuulo.
5 Mwami Yosiya anazuula amavuha ga'bagingi be'mizimu ne'migisi, banagasirigiza ku tutanda twabo. Kwokwo, kwo akayeruusa ikihugo kye'Buyuda, kuguma na'kaaya ke'Yerusaleemu.
6 Uyo Yosiya anagenderera halinde mu twaya twa Manaasi, na mu twa Hifurahimu, na mu twa Simyoni, halinde kiri na mu twa Nafutaali. Anagenda na mu biguuka íbyâli riiri ibutambi lyatwo.
7 Akahongola ututanda twe'migisi. Anavungula-vungula inguliro zo'muzimu Hasheera, kiri ne'gindi migisi, halinde byanaba lukungu. Kiri no'tutanda two'kuyokera kwo'mubadu twa mu kihugo kye'Hisiraheeri, Yosiya anatutema-tema twoshi. Iri akayusa, anagalukira i Yerusaleemu.

Ikitaabo kye'Maaja kyaboneka
(2 Baami 22.3-20)

8 Uyo mwami Yosiya, iri akahisa imyaka ikumi na munaana atwaziri, anayeruusa ikihugo, kiri ne'nyumba ya Nahano. Ku kyekyo kyanya, anatumira Safanu mugala Hazaliya, na Maseya guvuruneeri we'Yerusaleemu, na Yoha mugala Yohaazi, umwandisi. Yabo booshi, anabalungika kwo bagendi shakuulula inyumba ya Nahano Rurema wage.
9 Yabo kwo bâli riiri bashatu, banagendera umugingi mukulu Hirikiya, gira bamúsikiirize ifwaranga ízikaleetwa mu nyumba ya Rurema. Yizo fwaranga, abalaliizi be'nyiivi, bo bâli kizi zikuumania mu beene Manaasi, na mu beene Hifurahimu, kiri na mu zindi mbande ze'kihugo kye'Hisiraheeri. Bakazikuumania na mu Bayuda na mu beene Binyamiini, kiri na mu batuulaga be'Yerusaleemu.

---

* **34:1 34.1** Yeremiya 3.6.

10 Yizo fwaranga zanasikirizibwa abimangizi bo'kulola imikolwa yo'kuyumaanania
inyumba ya Nahano, lyo balonga ukuhemba abakozi.
11 Zâli kizi haabwa ábâli mu randa imbahwa, na'buubasi. Banakizi gula mwe'biti
bye'mitamba, na'mabuye mabere, banatondeera ukuyumaanania inyumba. Mukuba,
abaami be'Buyuda bâli mali zilekeerera zishereere.
12 Yabo bakozi booshi banakizi ba bemeera mu kukola. Abimangizi baabo, bâli riiri
Balaawi: Yahaati na Hobadiya, ba mwi'kondo lya Meraari. Hâli riiri na Zakariya
na Meshulamu wa mwi'kondo lya Kohaati. Abalaawi booshi bâli riiri bikalage
byo'kulongeeza ibikolanwa bye'nyimbo.
13 Bâli yimangiiri ababetuzi be'miteekerwa, na booshi ábâli kizi kola imikolwa ya
kwingi-kwingi. Mu Balaawi, baguma bâli riiri bandisi, na'bandi bâli riiri bimangizi
be'mikolwa, na'bandi bâli kizi laliira inyiivi.
14 Ku kyanya bâli gweti bagaharuura ifwaranga ízikatangwa mu nyumba ya Nahano,
haaho ulya mugingi Hirikiya anabona ikitaabo kye'maaja za Nahano, kirya íkikaleetwa
ku njira ya Musa.
15 Hirikiya anayami bwira Safanu, umwandisi: «Ewe! Mu nyumba ya Nahano, keera
nabona mwe'kitaabo kye'maaja.» Kirya kitaabo, Hirikiya anamúsikiiriza kyo.
16 Safanu anayami kitwala imunda mwami, anamúbwira: «E waliha, byoshi
bya'bakozi baawe bakabwirwa, bagweti bagabigira.
17 Zirya fwaranga zooshi ízaboneka mu nyumba ya Rurema, abakozi baawe keera
bazisikiiriza abakozi ábayimangiiri imikolwa yo'kuyumaanania inyumba ya Nahano.»
18 Haaho, anashubiza, ti: «Umugingi Hirikiya, keera ambeereza ikitaabo.» Kirya
kitaabo, Safanu anakisoma imbere lya mwami.
19 Mwami, mbu ayuvwagwe amagambo ga mu kitaabo kye'maaja, anayami daatula
ibyambalwa byage.
20 Anahamuliza umugingi Hirikiya, na Ahikaamu mugala Safanu, na Habudooni
mugala Mika, kuguma no'mwandisi Safanu, na Hasaya umukozi wa mwami, ti:
21 «Mugendi hanuusa Nahano hi'gulu lyani, na hi'gulu lya'bandu booshi ábaki sigiiri
i Buyuda, gira tulonge ukusobanukirwa na íbiri mwo. Si ngiisi íbiyandisirwi mwo,
bashokuluza biitu bakabigayiriza, batanâli kizi bikulikira. Kyo kitumiri Nahano akoli
turakariiri bweneene.»
22 Ulya mugingi Hirikiya, na yabo baabo, banagendi hanuusa umuleevi-kazi muguma,
iziina lyage ye Hulida. Uyo mukazi âli riiri muka Salumu mugala Tokati, mwijukulu
Hasira, úwâli kizi singula imirondo ya mu nyumba ya Nahano. Ku yikyo kyanya, uyo
Hulida âli tuuziri mu kaaya ke'Yerusaleemu, uluhande lwa kabiri.
23 Uyo Hulida anababwira kwokuno:
«Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, agweti agaadeta kwokuno: "Uyo úkamùtuma
imwani, mugendi múbwira:
24 Nga ngiisi kwo keera basomera mwami we'Buyuda mu kitaabo, ku kasiisa
ngashereeza kano kaaya, kuguma na'bandu baamwo. Amadaaki gooshi ágayandisirwi
mwo, bagagalonga.
25 Ubute bwani hi'gulu lye'Yerusaleemu bugakayuuka, butaganaki hooha. Mukuba,
yabo bandu keera bakanjanda, banakola mu yokera imigisi umubadu, banakoli
nyagaziizi mu kukizi giyibaajira."
26 «Kundu kwokwo, bwo mwami we'Buyuda akamùtuma, gira muhanuuse Na-
hano, mumúbwire kwokuno: "Yago magambo go ukayuvwa, Nahano Rurema
wa'Bahisiraheeri agweti agaadeta hi'gulu lyago kwokuno:
27 Keera ukayuvwa ngiisi kwo n'gadaaka kano kaaya, nanadaaka kiri na'batuulaga
baamwo. Haaho, umutima gwawe gwanajuguma, wanayibiika haashi imbere lyani.
Wanadaatula ibyambalwa byawe, iri unaliruuka imbere lyani. Yibyo byoshi, keera
nabiyuvwa.
28 «"Ku yukwo, ugagenda imunda lukalamuka, unaziikwe ku mutuula. Ngiisi kwo
ngahaniiriza kano kaaya, na'batuulaga baamwo, amasu gaawe gatagaki bibona."»
Yabo bakulu, ikyanya bakayuvwa iyo ndumwa, banagitwalira mwami Yosiya.

Yosiya anywana ikihango bo na Rurema
(2 Baami 23.1-20)

29 Ulya mwami Yosiya anatumira abakulu booshi be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu.
30 Ne'ri bakayija, anabagendana ha nyumba ya Nahano, ali kuguma na'bandu
booshi be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu: abanalushaagwa, na'bagunda, kiri na'bagingi,

na'Balaawi.† Kwokwo, kirya kitaabo kye'kihango íkikaboneka mu nyumba ya Nahano, mwami anabasomera kyo kyoshi.

31 Ha nyuma, mwami anayimanga ahandu haage, anashubi nywana ikihango na Nahano. Anamúlagaania kwo agakizi múkulikira, iri anasimbaha imaaja zaage, na'mategeko gaage, ne'migeeza yage. Yukwo kusimbaha, kunabe ku mutima gwage gwoshi, na ku nzaliro zaage zooshi. Analagaania kwo agakizi koleesa amagambo gooshi ge'kihango, nga kwo gayandisirwi mu kitaabo.

32 Ha nyuma, mwami anabwira abandu booshi be'Yerusaleemu, na'ba mu kihugo kya Binyamiini, kwo nabo balagaanie Rurema kwo bagakizi simbaha ikihango. Haaho, nabo banamúlagaania kwo bagakizi simbaha ikihango kya Rurema wa bashokuluza baabo.

33 Ha nyuma, uyo Yosiya anashaaza imigisi yoshi, bwo iyagaziizi Rurema bweneene. Ikyanya bakagishaaza mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, anabiika ulubaaja mu Bahisiraheeri kwa'bandu booshi bakizi kolera Nahano naaho, bwo ali Rurema wabo.

Ku kyanya kyoshi Yosiya âli ki riiri ho, Abahisiraheeri batakahuna imbere lya Nahano Rurema wa bashokuluza baabo.

35

Yosiya agiriisa ulusiku lukulu lwe'Pasaka
(2 Baami 23.21-23)

1 Iri hakaba mu siku ikumi na zina zo'mwezi gwa mbere, mwami Yosiya anagirira Nahano ulusiku lukulu lwe'Pasaka mu kaaya ke'Yerusaleemu. Kwokwo, banabaaga ibibuzi.

2 Mwami Yosiya anashubi biika abagingi ku mikolwa yabo mu nyumba ya Nahano, anabakomeereza kwo bakizi ba bemeera mu kugikola.

3 Analola imunda Abalaawi ábâli talwirwi imwa Nahano, banâli kizi yigiriza Abahisiraheeri, anababwira kwokuno: «Sulumaani mugala Dahudi, mwami wa'Bahisiraheeri, keera akayubaka inyumba ya Nahano. Aaho! Mugibiikage mwa'Kajumba Kataluule. Mutaki kwiriiri ukukizi kabetula ku bitugo. Ku yukwo, mukolerage Nahano Rurema winyu, munakolere na'bandu baage Abahisiraheeri.

4 «Mutengeke imikolwa, ukukulikirana na'makondo giinyu. Mukizi kulikiriza amategeko ágakayandikwa na Dahudi mwami wa'Bahisiraheeri, na'ga mugala wage Sulumaani.*

5 Mwe Balaawi, mukizi yimangira Ahandu Heeru, kiso-kiso. Munakizi tabaala ngiisi mbaga yo mubikiirwi, ku kyanya bagakizi leeta amatuulo mu nyumba ya Rurema.

6 «Nahano keera akayereka Musa hi'gulu lye'Pasaka. Kwokwo, mukizi yiyeruusa, munabaage ibibuzi byayo. Mukizi lingaania Ipasaka hi'gulu lya beene winyu.»

7 Ha nyuma, Yosiya anatanga ibyanabuzi ne'byanahene nga bihumbi makumi gashatu, ne'shuuli bihumbi bishatu. Yibyo byoshi, bikashaaga mu kiraaro kyage, anabiheereza abandu, libe ituulo lyabo lye'Pasaka.

8 Abatwali baage, nabo banatanga ibindi bitugwa bye'Pasaka nga kwo'mundu aloziizi. Bakabitangira abandu na'bagingi, na'Balaawi.

Abimangizi be'nyumba ya Rurema, Hirikiya, na Zakariya, na Yehyeri, nabo banaheereza abagingi ibibuzi bihumbi bibiri na magana galindatu, ne'shuuli magana gashatu.

9 Konaniya na beene wabo babiri, Shemaya na Netaneeri, kuguma na Hashabya, na Yehiyeri, na Yozabadi, nabo banatanga ibitugwa. Yabo booshi, bâli riiri bimangizi ba'Balaawi. Kwokwo, bakatanga ibibuzi bihumbi bitaanu, ne'shuuli magana gataanu.

10 Kwokwo, kwe'Pasaka ikashungikwa. Abagingi banayimanga ahandu haabo, kuguma na'Balaawi, ukukulikirana ne'biso byabo, nga ngiisi kwo mwami akabategeka.

11 Ikyanya abandu bâli kizi baaga ibibuzi bye'Pasaka, bâli kizi heereza abagingi umuko. Yugwo muko, abagingi banagushangire ku katanda. Ha nyuma, yibyo bibuzi, Abalaawi banabibaage.

12 Yibyo bitugwa, banabigabe, ukukulikirana na'makondo gaabo, gira babitange imwa Nahano, nga kwo biri biyandike mu Kitaabo kya Musa.

13 Yizo nyama ze'Pasaka, bâli kizi ziyokya, nga kwo bishungisirwi. Si agandi matuulo mataluule goohe, banakizi gadeeka mu nyungu, na mu bibya, kandi iri kindi kirugu. Haaho, banayami bigabulira abandu booshi mulindi-mulindi.†

---

† **34:30 34.30** 2 Baami 23.2. * **35:4 35.4** 2 Kutondobola 8.14. † **35:13 35.13** Kulyoka 12.8-9.

14 Ha nyuma, Abalaawi banalingaania ibyokulya bya'bagingi ne'bye'mwabo. Mukuba,
abagingi ba mwi'kondo lya Harooni bâli kizi hisa kabigingwe bagweti bagatanga am-
atuulo go'kusiriiza lwoshi, na ge'binyule. Kyo kitumiri Abalaawi bâli kizi balingaaniza
ibyokulya, kuguma ne'bye'mwabo.
15 Ku yikyo kyanya, abimbi ba mwi'kondo lya Hasafu bâli kizi yama ahandu haabo,
ukukulikirana na kwo mwami Dahudi âli mali gwanwa ababwira. Yago magambo, kiri
na Hasafu, na Hemani, na Yedutuni, bakagadeta. Na ábâli kizi laalira inyiivi, nabo bâli
riiri ahandu haabo. Yabo booshi batakasiga imikolwa yabo. Kwokwo Abalaawi, beene
wabo bakababaliza ibyokulya byo'lusiku lukulu lwe'Pasaka.‡
16 Ku yikyo kyanya, Abahisiraheeri banashambaalira imikolwa yoshi ye'Pasaka ya
Nahano. Abandu banatanga amatuulo go'kusiriiza ku katanda kaage, nga kwo mwami
Yosiya akadeta.
17 Booshi ábâli riiri yaho, banahisa isiku zirinda, bagweti bagashambaalira ulusiku
lukulu lwe'Pasaka, kuguma no'lusiku lukulu lwe'mikate mizira saama.§
18 Iyo Pasaka, ndaayo gindi íkagirwa nge'yo, ukulyokera ku kyanya kyo'muleevi
Samweri. Mu Bahisiraheeri mutanazindi yima ugundi mwami kiri no'muguma, úkagira
Ipasaka mwene iyo. Iyo Pasaka, ikagirwa na mwami Yosiya, kuguma na'bagingi,
na'Balaawi, na'bandu booshi ba mu kihugo kye'Buyuda, kiri na'ba mu kye'Hisiraheeri.
Yabo booshi, banaba kuguma na'batuulaga be'Yerusaleemu.
19 Uyo Yosiya, ikyanya akahisa imyaka ikumi na munaana atwaziri, lyo bakasham-
baalira Ipasaka ya Nahano.

Imbeka yo'butwali bwa Yosiya
(2 Baami 23.28-30)

20 Uyo mwami Yosiya, ikyanya akaba keera ayusa ukutegeka byoshi mu nyumba ya
Nahano, mwami Neko we'Miisiri anagenda halinde mu kaaya ke'Karikemishi, hoofi
no'lwiji Hefuraati, gira agendi kateera. Mwami Yosiya, anayami yimuka, gira agendi
múyitanga.
21 Haliko, mwami Neko anamúlungikira indumwa, kwokuno:
«E mwami we'Buyuda, biki byo twafwana? Utali we ndi mu gendi teera. Si nagendi
teera abagoma baani! Rurema ambwira nvwaruke. Aaho! Lekaga ukuhagana na
Rurema. Si ali uluhande lwani. Buzira kwokwo, agakuyita.»
22 Kundu Yosiya akabwirwa kwokwo, atanayemeera ukumúleka, analahira am-
agambo go Rurema akadeta ku njira ya Neko. Kyanatuma agayambala igindi-
gindi mirondo, gira ayibishe, batamúmenye, anabuli yingira mwi'zibo mu ndekeera
ye'Megido.
23 Iri bakaba bakola mwi'zibo, abasirikaani banafoora umuheto, banalasha Yosiya
umwambi. Haaho anabwira abakozi baage: «Mundaahane, keera nakomeereka buligo
bweneene.»
24 Kwokwo, abakozi baage banamúshonoola mwi'gaare lyage li'zibo, banamútwala
mu lindi igaare lyage lya kabiri, halinde i Yerusaleemu. Ne'ri akahika yo, anafwa,
banamúziika mu shinda ya bashokuluza baage. Abandu booshi be'kihugo kye'Buyuda,
na'ba mu kaaya ke'Yerusaleemu banamúlirira ku kimombo.
25 Uyo Yosiya, umuleevi Yeremiya anateera ulwimbo lwe'kimombo hi'gulu lyage.
Abahisiraheeri bali mu ba no'mugeeza gwo'kuyimba hi'gulu lya Yosiya mu kimombo
kyabo, halinde zeene. Yizo nyimbo ze'kimombo, ziri nyandike mu bitaabo byabo.
26 Uyo Yosiya, igindi myazi yage, na'miija gooshi go âli kizi gira, biri biyandike mu
kitaabo kye'maaja za Nahano.
27 Ee! Byoshi byâli kizi gira, ukutondeerera ku ndondeko, halinde ku mbeka, biri
biyandike mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami be'Hisiraheeri, na'be'Buyuda.

36

Yohaazi ayimikwa, abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 23.30-35)

1 Ha nyuma, abandu be'Buyuda banayabiira mugala Yosiya, iziina lyage ye Yohaazi,
banamúyimika, abe mwami ahandu ha yishe.
2 Ikyanya Yohaazi akayima, âli kola ne'myaka makumi gabiri ni'shatu, anahisa imyezi
ishatu naaho, atwaziri i Yerusaleemu.

‡ **35:15 35.15** 1 Kutondobola 25.1. § **35:17 35.17** Kulyoka 12.1-20.

3 Iri hakatama, uyo mwami Neko we'Miisiri, anamúlyosa, gira lyo atashubi twala i
Yerusaleemu, anarambuliisa abandu be'Buyuda ibilo bihumbi bishatu na magana gana
bye'harija, ne'bilo makumi gashatu na bina bye'nooro.
4 Mwami we'Miisiri, ikyanya akashaaza Yohaazi, anayimika mwene wabo wa
Heryakimu, abe mwami we'Buyuda na we'Yerusaleemu. Uyo Heryakimu, mwami Neko
anahindula iziina lyage, anaba ye Yoyakimu. Haliko, mwene wabo wa Yohaazi, Neko
anamútwala imbohe i Miisiri. *

Yoyakimu ayimikwa, abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 23.36–24.7)

5 Uyo Yoyakimu, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka makumi gabiri ni'taanu, anahisa
imyaka ikumi na muguma atwaziri i Yerusaleemu. Âli kizi gira amabi imbere lya Nahano
Rurema wage.†
6 Uyo Yoyakimu, lusiku luguma mwami Nebukandeneza we'Babeeri, anayiji teera
ikihugo kyage, anamúshweka utubangira, anamútwala i Babeeri.‡
7 Nebukandeneza anayabiira ibindu bya mu nyumba ya Nahano, kiri ne'bya mu
kajumiro, anabitwala i Babeeri, anagendi bisingula mu kajumiro kaage.
8 Uyo Yoyakimu, agandi magambo gaage, na ngiisi kwo âli kizi yifunda mu bikoleere,
na byoshi byo akalegwa kwo, biyandisirwi mu Kitaabo kya'magambo ga'Baami
be'Hisiraheeri, na'be'Buyuda. Ahandu haage, banayimika mugala wage wa Yoyakini.§

Yoyakini ayimikwa, abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 24.8-17)

9 Uyo Yoyakini, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka munaana.* Anahisa imyezi ishatu,
ne'siku ikumi, atwaziri i Yerusaleemu. Naye, anakizi gira amabi imbere lya Nahano.
10 Iri hakaba ku ndondeko yo'mwaka, uyo mwami Nebukandeneza we'Babeeri
analungika abandu, kwo bagendi looza mwami Yoyakini we'Buyuda. Balya bandu,
iri bakamúbona, banamútwala imbohe halinde i Babeeri, banatwala ne'bindu byoshi
bye'kishingo bya mu nyumba ya Nahano. Nebukandeneza anayimika Zedekiya, yishe
wage Yoyakini, abe mwami ahandu haage.†

Zedekiya ayimikwa, abe mwami we'Buyuda
(2 Baami 24.18-20; Yeremiya 52.1-3)

11 Uyo Zedekiya, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka makumi gabiri na muguma,
anahisa imyaka ikumi na muguma atwaziri i Yerusaleemu.
12 Uyo Zedekiya anakizi gira amabi imbere lya Nahano Rurema wage. Na kundu
umuleevi Yeremiya âli kizi múmenyeesa amagambo ga Nahano, haliko atakayibiika
haashi imbere lyage.

Akaaya ke'Yerusaleemu kashereezibwa
(2 Baami 25.1-21; Yeremiya 52.3-11)

13 Uyo mwami Nebukandeneza akabwira Zedekiya kwo amúbiikirage indahiro
kwi'ziina lya Rurema kwo atâye hune imbere lyage. Kundu kwokwo, ulya Zedekiya
anagira mbu ahune. Anayami yumya umutima gwage, analahira ukugalukira Nahano
Rurema wa'Bahisiraheeri.‡
14 Kiri na'bakulu booshi ba'Balaawi, kuguma na'bandi bandu be'Buyuda, nabo
banakizi haasa-haasa ku bya Rurema. Balya booshi, banakizi kulikira ibyagaza byoshi
bye'binyamahanga, banayulubaza ne'nyumba ya Nahano, kundu âli mali gitaluula i
Yerusaleemu.
15 Nahano Rurema wa bashokuluza baabo, âli kizi bayuvwirwa indengeerwa,
anayuvwe uluugi hi'gulu lye'nyumba yage, kyanatuma agakizi balungikira abandu
bo'kubakengula.
16 Kundu kwokwo, iri balya bahanuuzi bakabakengula, balya bandu banakizi
bashekeereza, ti honyo! Kiri na'baleevi baage, banakizi batuka.
Iri hakatama, Nahano anabarakarira. Na bulya buraakari bwage, ndaaye mundu
úwangahasha ukubuhoohya.
17 Nahano anabiika abandu baage mu maboko ga Nebukandeneza, mwami
wa'Bakalidaayo. Ulya mwami, anaminika imisore yabo ku ngooti, kiri na mu nyumba ya

---

* **36:4 36.4** Yeremiya 22.11-12 † **36:5 36.5** Yeremiya 22.18-19; 26.1-6; 35.1-19. ‡ **36:6 36.6** Yeremiya 25.1-38; 36.1-32; 45.1-5; Danyeri 1.1-2. § **36:8 36.8** *Yoyakini* kandi iri Yekoniya. * **36:9 36.9** kandi iri 18; 2 Baami 24.8.
† **36:10 36.10** Yeremiya 22.24-30; 24.1-10; 29.1-2; 37.1; Hezekyeri 17.12-13. ‡ **36:13 36.13** Hezekyeri 17.11-21.

Rurema. Ndaanaye mundu ye akakejeerera, aba mushosi, kandi iri mukazi, aba mwana, kandi iri mushaaja.§

18 Ulya Nebukandeneza anayabiira ibirugu byoshi íbyâli sigiiri mu nyumba ya Rurema, kiba kihamu kandi iri kiniini, banabitwala i Babeeri. Akanyaga byoshi bya mu kihinda kye'nyumba ya Nahano, na mu kye'bwami, na mu bya'bakulu be'bwami.

19 Ha nyuma, irya nyumba ya Rurema, Nebukandeneza anagisingoola. Anasingoola na'kajumiro ne'zindi nyumba zaaho zooshi, na ngiisi kindu kye'kishingo. Kiri ne'nzitiro ízâli zungulusiri i Yerusaleemu, anazihongola.

20 Abandu booshi ábakafuuka, anabatwala imbohe i Babeeri. Iyo munda, banagendi ba bakozi baage, kiri na ba'bandu be'kibusi kyage, halinde ku kyanya mwami we'Perisiya akayima.

21 Ngiisi kwo'muleevi Yeremiya âli kizi deta igambo lya Nahano, kwo byanâli kizi koleka. Iri hakatama, ikihugo kyanalonga ikiluhuuko kye'Sabaato. Kyanasigala mushaka, halinde ukuhisa imyaka makumi galinda.*

Kiiro ahanguula Abayuda kwo bagalukire imwabo
(Hizira 1.1-4)

22 Ikyanya mwami Kiiro we'Perisiya âli kiri no'mwaka muguma atwaziri, lyo Nahano akakwiza igambo lyo âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi Yeremiya. Kwokwo uyo Kiiro, Nahano anamúshimya kwo amenyeese mu matwali gaage gooshi yiryo igambo liyandike, ti:

23 «Mwami Kiiro, we'Perisiya akyula kwokuno: “Nahano Rurema úli mwi'gulu, keera akambiika kwo mbe mutwali wa'maami gooshi ga mu kihugo. Na kwakundi, keera anambwira kwo nimúyubakire inyumba i Yerusaleemu, mu kihugo kye'Buyuda. Aaho! Ngiisi úyimbwa mundu wa Rurema, agalukirage i Yerusaleemu. Nahano, mukizi yamanwa.†”»

§ **36:17 36.17** Yeremiya 21.1-10; 34.1-5. * **36:21 36.21** *ikiluhuuko kye'Sabaato* Kukulikirana ne'Maaja, ngiisi mwaka gwa kalinda, ikihugo kitâli kizi limwa mwo. Balaawi 26.4-6. † **36:23 36.23** Hisaaya 44.28.

Ikitaabo kya
Hizira
Indangiriro

Yiki kitaabo kiyerekiini ngiisi kwa'Bahisiraheeri bakalyoka mu mbohe i Babeeri, banagalukira mu kihugo kyabo, kuguma ne'birugu bya mu nyumba ya Rurema. Ikyanya bakayusa ukuyubakulula akatanda ke'yo nyumba, banatondeera ukushubi biika indaliro zaayo. Na kundu abagoma bâli kizi lahira mbu batayubake, haliko Rurema anabashoboleesa, banagiyijuza.

Ha nyuma, ikyanya bakayanga abakazi be'kipagaani, umuleevi Hizira anababwira kwo babayimule, gira balonge ukukizi tuula bwija imbere lya Rurema.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Hizira 3.3: «Kundu bâli yobohiragi abatuulaga be'yo munda, haliko, banagenderera naaho no'kuyubakulula yako katanda haahalya kâli yubasirwi kare. Ne'ri bakayusa ukukayubakulula, banakizi tangira Nahano amatuulo go'kusiriiza, ngiisi shesheezi na ngiisi kabigingwe.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Abahisiraheeri bagalukira i Yerusaleemu (1–6)
b) Ukutaaha kwa Hizira (7–8)
c) Hizira alahiza Abahisiraheeri kwo batakizi ki yanga abakazi be'kipagaani (9–10)

Mwami Kiiro ahanguula Abahisiraheeri kwo bataahe
(2 Kutondobola 36.22-23)

1 Ikyanya mwami Kiiro we'Perisiya âli kiri no'mwaka muguma atwaziri, lyo Nahano
akakwiza igambo lyo âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi Yeremiya. Kwokwo uyo
Kiiro, Nahano anamúshimya kwo amenyeese mu matwali gaage gooshi yiryo igambo
liyandike, ti:
2 Mwami Kiiro we'Perisiya akyula kwokuno: «Nahano Rurema úli mwi'gulu, keera
akambiika kwo mbe mutwali wa'maami gooshi ga mu kihugo. Na kwakundi, anambwira
kwo nimúyubakire inyumba i Yerusaleemu, mu kihugo kye'Buyuda.
3 «Kwokwo, mwe bandu baage, buno namùhanguula kwo mugalukire i Yerusaleemu,
gira mugendi múyubakululira inyumba. Ee! Rurema atuuziri i Yerusaleemu. Kwokwo
Rurema, mukizi yamanwa.
4 Ngiisi ho mutuuziri buno, abatuulaga biinyu bakwaniini bamùheereze iharija,
ne'nooro, ne'birugu, kiri ne'bitugwa, na'gandi matuulo nga kwo'mundu aloziizi. Yibyo
byoshi, biri hi'gulu lyo'kuyubakira Rurema inyumba i Yerusaleemu.»
5 Rurema âli mali gwanwa ahidika abimangizi be'mbaga za'Bayuda, kwo bagendage,
bali kuguma ne'mbaga za Binyamiini, kiri na'bagingi, na'Balaawi. Yabo booshi,
banayibiika ibiringiini, gira bagendi yubakulula inyumba ya Nahano.
6 Abatuulani baabo, banabatabaala mu kubaheereza ibirugu íbikatulwa mu harija,
na mu nooro, kuguma ne'bindi birugu. Banabaheereza kiri ne'bitugwa, ne'bindi bindu
bye'kishingo, kuguma na'gandi matuulo, nga ngiisi kwo bâli loziizi.
7 Na kwakundi, mwami Kiiro anakyula kwo bakuumanie ibirugu bya mu nyumba ya
Nahano. Mukuba, mwami Nebukandeneza âli mali gwanwa abiyabiira i Yerusaleemu,
anagendi bisingula mu luheero lwage.
8 Yibyo birugu, mwami Kiiro anahanguula umwandisi Miteridaati kwo abiharuure,
anabilubulire Sheshibazaari, umutwali wa'Bayuda.
9 Yibyo birugu, umuharuuro gwabyo, gwo gwoguno:
Isahaani mbamu ízikatulwa mu nooro, zâli makumi gashatu.
Ne'sahaani mbamu ízikatulwa mu harija, zâli kihumbi.
Ne'zindi sahaani ízikatulwa mu harija, zâli makumi gabiri na mwenda.
10 Ne'mitanga íkatulwa mu nooro, yâli makumi gashatu.
Ne'gindi mitanga íkatulwa mu harija, yâli magana gana ni'kumi.
Ne'bindi birugu, byâli kihumbi.
11 Yibyo birugu byoshi, bikatulwa mu harija, na mu nooro, byanâli hisiri bihumbi
bitaanu na magana gana. Kwokwo, ikyanya bakalyoka mu buja i Babeeri, Sheshibazaari
anabigalukana halinde i Yerusaleemu.

2

Umuharuuro gwa'Bayuda ábakahunguuka

1-2 Yaho keera, mwami Nebukandeneza we'Babeeri, akatwala Abahisiraheeri mu kihugo kyage, gira babe baja baage.

Haliko ha nyuma, bingi baabo banagalukira i Yerusaleemu, kiri na'handi hooshi mu kihugo kye'Buyuda. Yabo bandu, bakagaluka kuguma na Zurubaberi, na Yeshuha, na Nehemiya, na Seraya, na Relaya, na Moredekaayi, na Birishaani, na Misipaari, na Bigivaayi, na Rehumu, na Baana. Ngiisi muguma, anakizi lunguula mu kaaya kaabo.

Hano, hali umuharuuro gwa'bashosi booshi ábakahunguuka, ukukulikirana ne'milala yabo:

3 Abashosi bo'mulala gwa Paroshi, bâli bihumbi bibiri ni'gana na makumi galinda na babiri.
4 Na bo'gwa Shefatiya, bâli magana gashatu na makumi galinda na babiri.
5 Na bo'gwa Hara, bâli magana galinda na makumi galinda na bataanu.
6 Na bo'gwa Pahati-Mohabu (be'mbaga ya Yeshuha, bo na Yohabu), bâli bihumbi bibiri na magana galimunaana ni'kumi na babiri.
7 Na bo'gwa Helamu, bâli kihumbi na magana gabiri na makumi gataanu na bana.
8 Na bo'gwa Zatu, bâli magana galimwenda na makumi gana na bataanu.
9 Na bo'gwa Zakayi, bâli magana galinda na makumi galindatu.
10 Na bo'gwa Baani, bâli magana galindatu na makumi gana na babiri.
11 Na bo'gwa Bebaayi, bâli magana galindatu na makumi gabiri na bashatu.
12 Na bo'gwa Hazigadi, bâli kihumbi na magana gabiri na makumi gabiri na babiri.
13 Na bo'gwa Hadonikamu, bâli magana galindatu na makumi galindatu na ndatu.
14 Na bo'gwa Bigivaayi, bâli bihumbi bibiri na makumi gataanu na ndatu.
15 Na bo'gwa Hadini, bâli magana gana na makumi gataanu na bana.
16 Na bo'gwa Hateeri (we'mbaga ya Hezekiya), bâli makumi galimwenda na munaana.
17 Na bo'gwa Bezaayi, bâli magana gashatu na makumi gabiri na bashatu.
18 Na bo'gwa Yora, bâli igana ni'kumi na babiri.
19 Na bo'gwa Hashumu, bâli magana gabiri na makumi gabiri na bashatu.
20 Na bo'gwa Gibaari, bâli makumi galimwenda na bataanu.

21 Abandu ba mu kaaya ke'Betereheemu, bâli igana na makumi gabiri na bashatu.
22 Na'ba mu ke'Netofa nabo, bâli makumi gataanu na ndatu.
23 Na'ba mu ke'Hanatooti, bâli igana na makumi gabiri na munaana.
24 Na'ba mu ke'Hazimaweti, bâli makumi gana na babiri.
25 Na'ba mu ke'Kiryati-Yariimu, na'ke'Kefira, na'ke'Berooti, bâli magana galinda na makumi gana na bashatu.
26 Na'ba mu ke'Rama, na'ke'Geba, bâli magana galindatu na makumi gabiri na muguma.
27 Na'ba mu ke'Mikimasi, bâli igana na makumi gabiri na babiri.
28 Na'ba mu ke'Beteeri, na'ke'Hayi, bâli magana gabiri na makumi gabiri na bashatu.
29 Na'ba mu ke'Nebo, bâli makumi gataanu na babiri.
30 Na'ba mu ke'Magibishi, bâli igana na makumi gataanu na ndatu.
31 Na'ba mu kandi ke'Helamu, bâli kihumbi na magana gabiri na makumi gataanu na bana.
32 Na'ba mu ke'Harimu, bâli magana gashatu na makumi gabiri.
33 Na'ba mu ke'Loodi, na'ke'Hadidi, na'ke'Hono, bâli magana galinda na makumi gabiri na bataanu.
34 Na'ba mu ke'Yeriko, bâli magana gashatu na makumi gana na bataanu.
35 Na'ba mu ke'Sena, bâli bihumbi bishatu na magana galindatu na makumi gashatu.

36 Mu bagingi, mwâli abashosi bo'mulala gwa Yedaya, we'mbaga ya Yeshuha, magana galimwenda na makumi galinda na bashatu.
37 Na bo'mulala gwa Himeeri, bâli kihumbi na makumi gataanu na babiri.
38 Na bo'gwa Pashuuri, bâli kihumbi na magana gabiri na makumi gana na balinda.
39 Na bo'gwa Harimu, bâli kihumbi ni'kumi na balinda.

40 Mu Balaawi, mwâli abashosi bo'mulala gwa Yeshuha, na bo'gwa Kadimyeri, be'mbaga ya Hodavya makumi galinda na bana.

41 Mu bimbi ba mu nyumba ya Rurema, mwâli abashosi bo'mulala gwa Hasafu, igana na makumi gabiri na munaana.

42 Mu balaazi be'nyiivi, mwâli abashosi igana na makumi gashatu na mwenda,
bo'mulala gwa Salumu, na bo'gwa Hateeri, na bo'gwa Talimooni, na bo'gwa Hakubu,
na bo'gwa Hatita, na bo'gwa Shobaayi.

43 Mu bandi bakozi ba mu nyumba ya Rurema, mwâli abandu be'mbaga ya Ziha, na
be'ya Hasufa, na be'ya Tabahoti,
44 na be'ya Kerosi, na be'ya Sihaya, na be'ya Padoni,
45 na be'ya Lebana, na be'ya Hagaba, na be'ya Hakubu,
46 na be'ya Hagabi, na be'ya Shamulaayi, na be'ya Hanani,
47 na be'ya Gideeri, na be'ya Gahari, na be'ya Raya,
48 na be'ya Resini, na be'ya Nekoda, na be'ya Gazamu,
49 na be'ya Huza, na be'ya Paseya, na be'ya Besayi,
50 na be'ya Hasina, na be'ya Mehuni, na be'ya Nefusimu,
51 na be'ya Bakubuki, na be'ya Hakufa, na be'ya Haruri,
52 na be'ya Baziluti, na be'ya Mehida, na be'ya Harisha,
53 na be'ya Barikosi, na be'ya Siseera, na be'ya Tema,
54 na be'ya Neziya, na be'ya Hatifa.

55 Mu mbaga ya'bakozi ba Sulumaani, mwâli abandu be'mbaga ya Sotayi, na be'ya
Hasofereti, na be'ya Peruda,
56 na be'ya Yala, na be'ya Darikooni, na be'ya Gideeri,
57 na be'ya Shefatiya, na be'ya Hatiri,
na be'ya Pokereti-Hasebayimu, na be'ya Hami.
58 Kwokwo, mu bakozi ba mu nyumba ya Rurema, kuguma na'be'mbaga za'bakozi ba
Sulumaani, bâli magana gashatu na makumi galimwenda na babiri.

59 Hâli na'bandu ábakagalukira mu kaaya ke'Teeri-Mela, na mu ke'Teeri-Harisha, na
mu ke'Kerubi, na mu ke'Hadani, na mu ke'Himeeri. Haliko boohe, batâli shobwiri
ukuyerekana kwo bali Bahisiraheeri mene-mene.
60 Bo baabo: abandu be'mbaga ya Delaya, ne'ya Tobiya, ne'ya Nekoda, bâli magana
galindatu na makumi gataanu na babiri.
61 Na'ba mu mbaga ya'bagingi, hâli imbaga ya Hobaya, ne'ya Hakoozi, ne'ya
Barizilaayi. Uyo Barizilaayi akayanga munyere wa'mazina gaage Barizilaayi, umutu-
ulaga we'Giryadi, anakizi buuzibwa ku lyeryo iziina.
62 Kundu bakashakula ngiisi ha'maziina ga bashokuluza baabo gâli yandisirwi,
shoobe! Kwokwo, banakizi haruurwa kwo bayulubiiri, kyanatuma bagabuzibwa kwo
batakizi kola mu baabo bagingi.
63 Kiri na guvuruneeri, naye akabalahirira, kwo batakizi lya ku matuulo
ágakataluulwa imwa Rurema. Bâli kwaniini ukulindirira halinde ikyanya umugingi
asise amabuye Hurimu, na Tumimu,* anadete ngiisi kwo bigaaba.
64 Kwokwo, abandu booshi ábakagaluka, bâli bihumbi makumi gana na bibiri na
magana gashatu na makumi galindatu.
65 Bâli gweti abakozi bashosi, na'bakazi, bihumbi birinda na magana gashatu na
makumi gashatu na balinda. Hâli na'bimbi magana gabiri, abashosi na'bakazi.
66 Bâli gweti ne'fwarasi, magana galinda na makumi gashatu na ndatu. Bâli gweti
ibiiza bya bapunda, magana gabiri na makumi gana na bataanu.
67 Bâli gweti ne'ngamiya, magana gana na makumi gashatu na zitaanu. Bâli gweti na
bapunda, bihumbi ndatu na magana galinda na makumi gabiri.

68 Yabo booshi, ikyanya bakahika i Yerusaleemu, ha nyumba ya Nahano, abi-
mangizi baguma be'mbaga, banatanga amatuulo nga kwo'mundu aloziizi, hi'gulu
lyo'kuyubakulula inyumba ya Rurema, ngiisi ho yâli yubasirwi ubwa mbere.
69 Bakatanga nga kwo bâli shobwiri, ibilo bye'nooro magana gataanu, ne'bilo
bye'harija bihumbi bibiri na magana galimunaana, banatanga ne'byambalwa
bya'bagingi igana.
70 Ha nyuma, booshi banagendi tuula mu twaya twabo. Ee! Abagingi, na'Balaawi,
na'bimbi, na'balaazi be'nyiivi, na'bakozi ba mu nyumba ya Rurema, ngiisi muguma
anagendi beera mu twaya twabo. Ngiisi bandi Bahisiraheeri, nabo banagenda mu twaya
twa bashokuluza baabo.

---

* **2:63 2.63** *Hurimu, na Tumimu* Byâli bikolanwa íbyâli kizi tabaala ukumenya byo Rurema aloziizi kandi iri ngiisi kwo ali mu twa imaaja.

3

Ukuyubakulula akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo

1 Iri umwezi gwa kalinda gukahika, ku kyanya Abahisiraheeri bâli koli tuuziri mu
twaya twabo, booshi banayemerezania kwo bakuumane i Yerusaleemu.
2 Haaho, umugingi Yeshuha mugala Yozadaki, anatondeera ukuyubakulula akatanda
ka Rurema, ali kuguma na'baabo bagingi, na Zurubaberi mugala Shalityeri. Mukuba,
bâli loziizi ukukizi tanga amatuulo go'kusiriiza, nga kwo biri biyandike mu maaja za
Musa, umundu wa Rurema.
3 Kundu bâli yobohiragi abatuulaga be'yo munda, haliko, banagenderera naaho
no'kuyubakulula yako katanda haahalya kâli yubasirwi kare. Ne'ri bakayusa
ukukayubakulula, banakizi tangira Nahano amatuulo go'kusiriiza, ngiisi shesheezi na
ngiisi kabigingwe.
4 Ha nyuma, banashambaalira ulusiku lukulu lwe'bitunda, ukukulikirana no'lubaaja.
Ngiisi lusiku, bâli kizi tanga amatuulo go'kusiriiza, nga kwo byâli kwaniini.
5-6 Yago matuulo, Abahisiraheeri bakatondeera ukugatangira Nahano ukulyokera ku
lusiku lwa mbere lwo'mwezi gwa kalinda. Na ngiisi lusiku, banagenderera ukukizi
gatanga, ukukulikirana no'lubaaja. Ha nyuma, banakizi tanga na'matuulo hi'gulu
lye'mbaluko yo'mwezi, na'gandi matuulo ágashungisirwi ku ngiisi lusiku lukulu lwa
Nahano. Banakizi tanga na'gandi matuulo kwakundi, nga kwo'mundu aloziizi. Kundu
kwokwo, indaliro ze'nyumba ya Nahano zitâli zaazi yubakwa.
7 Ha nyuma, banatanga ifwaranga imwa'babaaji ba'mabuye, na bo'kuyubaka
ne'mbahwa. Banaheereza Abasidooni, na'Batiiro ibyokulya, ne'binywebwa, kiri
na'mavuta, gira lyo babamanulira ibiti bye'mizehituuni ukulyoka i Lebanooni, ban-
abitwale ku njira ye'nyaaja halinde ku kyambu kye'Yafa. Kwokwo, kwo mwami Kiiro
we'Perisiya, âli mali bahanguula.
8 Iri bakahisa imyaka ibiri ne'myezi ibiri bakoli tuuziri i Yerusaleemu, banatondeera
ukuyubakulula inyumba ya Rurema ahandu haayo. Yugwo mukolwa, gukagirwa na
Zurubaberi mugala Shalityeri, kuguma na Yeshuha mugala Yozadaki, na beene wabo
abagingi, na'Balaawi, na ngiisi ábakashaaga i buhungiro.
Yugwo mukolwa, banabiika Abalaawi ábakoli hiiti myaka makumi gabiri ne'ngingwe,
gira baguyimangire.
9 Hâli umugingi Yeshuha, kuguma na bagala baage, na beene wabo, kiri na Kadimyeri
(wo'mulala gwa Hodavya) kuguma na bagala baage. Beene Henadadi, nabo banakizi
batabaala. Yabo booshi, bâli riiri Balaawi.
10 Ikyanya abuubasi bakayusa ukubiika indaliro ze'nyumba ya Nahano, abagingi ba-
nayambala ibyambalwa byo'bugingi, banayegeera, banatondeera ukudihiriza ibibuga.
Abalaawi nabo (beene Hasafu) banalasa isembaale, iri banahuuza Nahano. Kwokwo,
kwo Dahudi, mwami wa'Bahisiraheeri, akabategeka.
11 Banakizi tanga kongwa imwa Rurema, iri banamúyimbira inyimbo zo'bwivuge,
kwokuno:
«Nahano ali mwija.
Anayamiri agweti agakunda Abahisiraheeri, halinde imyaka ne'myakuula.»
Ikyanya abuubasi bakaba keera babiika indaliro ze'nyumba ya Nahano, abandu
booshi banabanda akabuuli bweneene, mu kuyivuga Nahano.
12 Kundu kwokwo, hâli riiri abandu bingi ábakabona irya nyumba ya Rurema
ya mbere. Mu kati kaabo, mwâli riiri abashaaja bingi mu bagingi, kuguma
na'bashaaja ba'Balaawi, na'bakulu be'mbaga. Boohe, ikyanya abuubasi bakabiika
indaliro ze'nyumba mbyahya, yoho wee! Banayitulikania mu kubululuka. Kundu
kwokwo, mu bandu ábâli riiri yaho, abingi baabo bâli gweti bagakizi banda akabuuli.
13 Yabo bandu, bâli gweti bagayidehereza ku nduulu bweneene. Kwokwo, kiri
na'bandu ábâli riiri hala, nabo banayuvwa. Yukwo kubanda akabuuli, na yukwo
kubululuka, byoshi byâli bushirwi kuguma.

4

Abagoma bagira mbu bahangirire uluubako

1 Abagoma ba'Bayuda, na ba'Babinyamiini, banabwirwa kwo ábakahunguuka, bakola
mu yubakulula inyumba ya Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri.
2 Kyanatuma yabo bagoma bagayijira Zurubaberi, kuguma na'bimangizi ba ngiisi
mbaga, banababwira: «Emwe! Iyi nyumba, leki tutabaalanwe ukugiyubakulula.
Mukuba, nyiitu tuli mu yikumba yoyo Rurema winyu. Ee! Si tuyamiri tuli mu mútangira

amatuulo go'kusiriiza, ukulyokera ku kyanya mwami Hesari-Hadoni we'Hasuriya
akatuleeta hano.»
3 Haliko, Zurubaberi na Yeshuha, na'bimangizi be'mbaga, banabashuvya kwokuno:
«Nanga, maashi! Mwehe, ndaayo ngoome yo muhiiti imwitu mu kuyubakulula inyumba
ya Rurema. Si iri nyumba ya Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri! Twenyene naaho, twe
tukwiriiri ukugiyubakulula, nga kwo mwami Kiiro we'Perisiya akakyula.»
4 Yabo batuulani be'yo munda, banagira umwete gwoshi gwo'kutyogoola Abayuda.
Bâli loziizi ukubayobohya, gira bataki genderere ukuyubaka inyumba.
5 Yabo bagoma, bâli kizi bulika-bulika abakulu, gira balonge ukubuza abuubasi.
Banakizi gira kwokwo, ku kyanya kyoshi kyo Kiiro âli twaziri i Perisiya, halinde ukuhisa
ku kyanya kya mwami Dariyo.

Abagoma babangaaniza Abayuda imwa Serikisi

6 Ikyanya mwami we'Perisiya Serikisi akatondeera ukutwala, yabo bagoma ba-
namúyandikira amaruba go'kulega Abayuda, kuguma na'bandu be'Yerusaleemu.
7-8 Ha nyuma, ikyanya uyo Serikisi âli ki twaziri, guvuruneeri Rehumu, bo
no'mwandisi Shimeshayi, nabo banamúyandikira amaruba. (Gâli mayandike mu ndeto
ye'kiharaamu, banagahindula mu ndeto ya mwami, gira agayuvwe.) Yago maruba,
Bishilamu anamúleetera go, ali kuguma na Miteridaati, na Tabeeri, na'biira baabo.
Galya maruba, gâli leziri abandu be'Yerusaleemu kwokuno:
9 «Gano maruba galyosiri imwa Rehumu guvuruneeri we'Buyuda, bo na Shime-
shayi umwandisi, kuguma na'biitu booshi, nga'batwi be'maaja, na'bandi batwali,
kiri na'bandu be'Taripere, na'be'Perisiya, na'be'Babeeri, na'be'Hereki, na'Bahelamu
be'Susaani.
10 Yabo bandu, bali kuguma ne'gindi milala íkatwalwa no'mutasumbwa, Hosi-
napaari. Banabungiisibwa mu kaaya ke'Samariya, na'handi-handi mu kihugo íkiri
uluhande lwe'muga lwo'lwiji Hefuraati.»
11 Gano maruba, gâli go maguma na go bakamútumira, ti:
«E munalushaagwa Serikisi, tuli bakozi baawe. Tunatuuziri uluhande lwe'muga
lwo'lwiji Hefuraati.
12 «E mwami witu, tuloziizi ukukumenyeesa kwo hali Abayuda baguma
ábakashaaga imwawe, keera banayija ino munda imwitu, i Yerusaleemu. Buno,
bagweti bagayubakulula kano kaaya, kundu balyagagi bandu babi, banagweti
bagahuna-huna ngiisi kyanya. Bakola mu shakuulula indaliro, no'kuyubakulula kiri
ne'nzitiro zaako.
13 «E mwami witu, ukwaniini umenye kwokuno: Kano kaaya, iri kangayubakululwa,
ne'nzitiro zaako zinashakuululwe, yabo bandu batagaki tanga ikitoolo, kandi iri
murambu, kandi iri ibindu byo'kubajabusa imbibi. Kinatume ikihinda kye'bwami
kigayondobera.
14 «E muhaanyi, tuli mu kizi lamba ku muunyu gwa mu kajumiro kaawe.
Tutanganayemeera kwo ukizi gayirizibwa. Kyo kitumiri yago magambo, twasiima
ukukumenyeesa go.
15 «Utee lola mu bitaabo bya'bahisi. Mukuba, mwo muyandisirwi amagambo
ga íbikalenga. Kwokwo, lyo ugaabona kwa'kaaya ke'Yerusaleemu kali mu huna-
huna ngiisi kyanya. Katali mu yoyerera ukuhubira abaami, kiri na baguvuruneeri.
Ukulyokera kare bweneene, yaka kaaya kayamiri kali mu haasa-haasa. Kyo kikatuma
kakayiji shereezibwa.
16 «E waliha, tuloziizi ukukukengula kwokuno: Akaaya ke'Yerusaleemu, iri
kangayubakululwa, ne'nzitiro zaako zinashakuululwe, umenye-menye kwo utâye ki
be mutwali uluhande lwe'muga lwo'lwiji Hefuraati.»

Mwami Serikisi ashuvya amaruba

17 Yago maruba, iri Mwami Serikisi akagalonga, anashuvya kwokuno:
«Imwa guvuruneeri Rehumu, na imwo'mwandisi wage Shimeshayi, ne'mwa abiinyu
batuulaga be'Samariya, kiri ne'mwinyu mweshi mwe mutuuziri uluhande lwe'muga
lwo'lwiji Hefuraati. Namùlamusa.
18 «Galya maruba go mukatuyandikira, keera gakahindulwa, ganasomwa imbere
lyani.
19 Kwokwo, n'gakyula kwo balooze imyazi ye'Yerusaleemu. Ne'ri bakagira kwokwo,
banabona kwo'kulyokera kare, akaaya ke'Yerusaleemu kayamiri kali mu yinamula
itwe hi'gulu lya'baami. Abatuulaga baamwo, bayamiri bali mu leeta akamburugu, iri
banahuna-huna.

20 Yaho keera mu yako kaaya, mwâli riiri ibikalage bya'batwali. Bo bâli twaziri
ikihugo íkiri uluhande lwe'muga lwo'lwiji Hefuraati. Abandu bâli kizi batangira ikitoolo,
no'murambu, ne'bindu byo'kubajabusa imbibi.
21 «Aahago! Buno, mubwire yabo bashosi kwo balekage imikolwa yabo. I
Yerusaleemu itagayubakululwa, índazi kyula.
22 Yiri igambo, mulole bwija, mutalityogoole kwo. Kituma kikagi bangagenderera
ukubihuuka, halinde ikihinda kye'bwami kiyondobere?»
23 Yago maruba ga mwami Serikisi, bakatee gasomera Rehumu, no'mwandisi wage
Shimeshayi, kuguma na'baabo. Haaho, banayami genda i Yerusaleemu, banagendi
bwiririra Abayuda kwo balekage ukuyubaka.
24 Kwokwo, mu Yerusaleemu, umukolwa gwo'kuyubakulula inyumba ya Rurema
gwanayami yimanga lwoshi. Batanaki gugendereza, halinde ukuhisa ku kyanya Dariyo
we'Perisiya akahisa imyaka ibiri atwaziri.

5

Uluubako lwashubi tondeera

1 Mu yizo siku, umuleevi Hagayi, bo no'muleevi Zakariya mugala Hido, banatanga
ubuleevi kwi'ziina lya Rurema wa'Bahisiraheeri. Mukuba, ye wâli hi'gulu lyabo. Yubwo
buleevi, banabumenyeesa Abayuda ba mu Yerusaleemu, kiri na mu kihugo kyabo
kyoshi.
2 Kwokwo, Zurubaberi mugala Shalityeri, bo na Yeshuha mugala Yozadaki, banashubi
tondeera ukuyubakulula inyumba ya Rurema i Yerusaleemu. Na'baleevi bo bâli ririinwi,
banabatabaala.
3 Ku kyekyo kyanya, Tatenayi, guvuruneeri we'muga yo'lwiji Hefuraati, bo na Shetari-
Bozinayi, kiri na'baabo, banayijira Abayuda, banababuuza kwokuno: «Nyandagi
úkamùhanguula kwo muyubakulule iyi nyumba, munashubi shakuulula na bino bigo?
4 Aaho! Yaba buubasi, amaziina gaabo bo banyandi?»
5 Kundu kwokwo, Rurema anaba kuguma na'bashaaja ba'Bayuda. Yabo bagoma,
batanahasha ukubayimangika. Banatuma imishahu imwa Dariyo, banakizi lindirira
ishuvyo.

Imishahu imwa mwami Dariyo

6 Yago maruba, bakagatumira mwami Dariyo. Gakatumwa ne'mwa abatwali
be'kihugo kye'muga yo'lwiji Hefuraati, kuli kudeta guvuruneeri Tatenayi, bo na Shetari-
Bozinayi, na'bandi baabo.
7 Imishahu yo bakamútumira, yâli desiri kwokuno:
«E mwami Dariyo, twalamusa bweneene.
8 E mwami witu, twakumenyeesa kwo tukagendi tanduula ikihugo kye'Buyuda,
twanahika halinde ha nyumba ya Rurema mukulu. Emwe! Balya bandu, baki gweti
bagagiyubakulula, banali mu koleesa amabuye mahamu bweneene. Banali mu biika-
biika inguliro ze'biti mu bigo. Yugwo mukolwa, guli mu girwa ku mwete bweneene,
banagushishikiiri mwo.
9 «Keera twaganuuza abimangizi, ti: "Nyandagi úwamùhanguula kwo muyubaku-
lule iyi nyumba, no'kushakuulula ibigo byayo?"
10 Twanashubi bahuuna amaziina gaabo, gira tulonge ukugayandika, tunakumeny-
eesa go.
11 «Banatushuvya: "Tuli bakozi ba Rurema, ulya útuuziri mwi'gulu, kiri na mu
kihugo. Tunagweti tugayubakulula inyumba yage.
«"Mwami muhamu we'Hisiraheeri ye katangi yubaka iyi nyumba yaho kare.
12 Halikago, bashokuluza biitu banaraakaza Rurema úli hi'gulu. Kwokwo, anababi-
ika mu maboko ga Nebukandeneza, mwami we'Babeeri. Uyo mwami, ye kahongola iyi
nyumba, anatwala balya bandu mu kihugo kyage kye'Babeeri.
13 Kundu kwokwo, ikyanya mwami Kiiro âli kiri no'mwaka muguma atwaziri i
Babeeri, lyo akatuhanguula kwo tuyubakulule inyumba ya Rurema.
14 Mwami Nebukandeneza, ikyanya akahika ha nyumba ya Rurema i Yerusaleemu,
anashaaza ibirugu íbikatulwa mu nooro, na mu harija, anagendi bisingula mu ndaaro
ye'Babeeri. Si mwami Kiiro yehe, anabihulusa mwo, anabisikiiriza Sheshibazaari. Yoyo
ye kanabiikwa abe guvuruneeri we'Buyuda.
15 Akamúkomereza kwokuno: Yibi birugu, ubitwalage i Yerusaleemu, unagendi
bisingula mu nyumba ya Rurema. Ugirage ugiyubakulule haahalya-haahalya yâli riiri
kare.

16 Kwokwo, Sheshibazaari anabungira hano i Yerusaleemu, anayiji biika indaliro mbyahya ze'nyumba ya Rurema. No'kulyokera ku yikyo kyanya, imikolwa iki genderiiri. Haliko, itazi yuta.”

17 «Ku yukwo, e mwami, iri wangasiima, uhanguule balooze mu maruba ga kare ga'baami be'Babeeri. Kwokwo, lyo ulonga ukumenya iri mwami Kiiro akahanguula kwe'nyumba ya Rurema iyubakululwe i Yerusaleemu, kandi iri nanga. Ha nyuma, utumenyeese ngiisi kwo wakyula.»

6

Mwami Dariyo ashuvya abimangizi

1 Kwokwo, mwami Dariyo anakyula kwo bayingire mu kisiika kye'bitaabo yaho i Babeeri, banakwabule-kwabule ngiisi bya'bakulu ba kare bakayandika.

2 Kwokwo, mu kaaya kazitire ke'Hekibatane, ka mu Mediya, banagwana mwe'kitaabo. Na íbiyandike mwo, byo byebino:

3 «Mwami Kiiro, ikyanya âli ki riiri mu mwaka gwage gwa mbere atwaziri, akakyula kwokuno:

«Inyumba ya Rurema i Yerusaleemu, ikwaniini iyubakululwe, gira abandu balonge ho bagakizi tangira amatuulo go'kusiriiza. Bakwiriiri bayubakululire ku zeezirya ndaliro za kare. Iyo nyumba, igaaba ne'kimango kye'meetere makumi gabiri na zirinda. Na mu matambi, ziri zeezo meetere makumi gabiri na zirinda.

4 Bagaagira imiziizi ishatu ya'mabuye mabaaje íshoneriini kwo, banagire no'muziizi muguma gwe'miganda ye'biti. Yugwo mukolwa, ibindu byo bagagukoleesa mwo, bigashaaga mu kihinda kye'bwami.

5 «Birya birugu íbikatulwa mu nooro na mu harija, kundu mwami Nebukandeneza akabishaaza, haliko bigalulwe, binatwalwe mu nyumba ya Rurema i Yerusaleemu. Ngiisi kiguma, banakisingule ahandu haakyo.»

6 Kwokwo, Dariyo anatuma indumwa imunda Tatenayi, guvuruneeri we'kihugo kye'muga yo'lwiji Hefuraati, ne'mwa Shetari-Bozinayi, ne'mwa'baabo bimangizi, kwokuno:

7 «Mutakolwe mbu mwahangirira umukolwa gwo'kuyubakulula inyumba ya Rurema. Guvuruneeri we'Buyuda, na'bimangizi ba'bandu bakwiriiri bagiyubakulule haahalya yâli riiri kare.

8 «Ne'ngingwe, namùkomeereza kwo mutabaale ibirongoozi bya'Bayahudi, gira balonge ukuyubakulula inyumba ya Rurema. Ngiisi byo mugakoleesa, bigashaaga mu kihinda kya mwami. Kuli kudeta, mukizi koleesa bya'bandu bagakizi rambura iyo munda uluhande lwe'muga lwo'lwiji Hefuraati. Kwokwo, lyo'mukolwa gutatinda.

9 «Ikyanya abagingi be'yo munda i Yerusaleemu bagamùhuuna ibindu, munakizi baheereza byo, buzira kutinda. Mukizi baheereza ngiisi íbibakwaniini, nge'shuuli ze'njuuke, ne'bipanga, kiri ne'byanabuzi, halinde lyo bakizi tanga amatuulo go'kusiriiza imwa Rurema úli hi'gulu. Munakizi baheereza ne'ngano, no'muunyu, ne'divaayi, na'mavuta.

10 Kwokwo, lyo bagalonga ukukizi tanga amatuulo imwa Rurema úli mwi'gulu. Yago matuulo, gabe gamúsimisiizi. Kwokwo, lyo bagakizi huunira na mwami, kuguma na bagala baage, gira alonge ukukizi genduukirwa.

11 «Yibi nakyula, ngiisi útagabitwaza, nababwira kwokuno: Bagashinguula umuganda mushongole ku nyumba yage, banagusindagire mwi'daho. Uyo mundu, banamúbwataze ku gwo, gumúyitunge mwo, anafwe. Ha nyuma, inyumba yage inahongolwe, hanabe ha kuyonera ishingwe.

12 Iyo munda i Yerusaleemu, yo munda Rurema akatoola, kwo akizi yikumbirwa. Kwokwo yulu lubaaja, ngiisi úgalugayiriza, kandi iri ashereeza irya nyumba yage, Rurema amúhaniirize bweneene, aba mwami, kandi iri mutuulaga wa mu kihugo.

«Niehe Dariyo, nie wakyula. Yaga magambo, gakizi kolwa ku mwete gwoshi.»

Ulusiku lukulu lwo'kutaluula inyumba

13 Ikyanya mwami Dariyo akakyula kwokwo, Tatenayi guvuruneeri we'kihugo kye'muga yo'lwiji Hefuraati, bo na Shetari-Bozinayi na'baabo, booshi banamúsimbaha.

14 Abakulu ba'Bayahudi banagenderera ukuyubaka, banagenduukirwa bweneene. Banakizi shigwa na'magambo go'muleevi Hagayi, kuguma no'muleevi Zakariya mugala Hido.

Iri hakazinda, banayusa ukuyubaka irya nyumba ya Rurema wa'Bahisiraheeri, nga kwo akababwira. Banakizi kulikira kwakundi, na ngiisi kwo balya baami be'Perisiya bakakyula. Kuli kudeta Kiiro, na Dariyo, na Serikisi.
15 Irya nyumba ya Rurema, yanayuta mu mwaka gwa kalindatu gwo'butwali bwa Dariyo, mu siku makumi gabiri na zishatu, zo'mwezi úguli mu detwa Hadaari.
16 Iyo nyumba ya Rurema, ikyanya ikayuta, Abahisiraheeri booshi banagira ulusiku lukulu lwo'kugitaluula mu kati ko'bushambaale bweneene. Mu kati kaabo, mwâli riiri abagingi, na'Balaawi, na'bandi booshi ábakahunguuka.
17 Banatanga ishuuli igana libe ituulo lyo'kusiriiza, ne'bipanga magana gabiri, ne'byanabuzi magana gana. Na mu kulooza kwo Rurema akoge ibyaha byabo booshi, banatanga ibihebe ikumi na bibiri, kiguma-kiguma ku ngiisi mulala gwabo.
18 Ha nyuma, banabiika abagingi, na'Balaawi, ngiisi muguma mu biso byage. Yabo booshi, banakizi kola umukolwa gwa Rurema i Yerusaleemu, nga kwo biri biyandike mu kitaabo kya Musa.

Abahisiraheeri bagira ulusiku lukulu lwe'Pasaka

19 Mu siku ikumi na zina zo'mwezi gwa mbere, balya booshi ábâli hunguusiri, banashambaalira ulusiku lukulu lwe'Pasaka.
20 Abagingi booshi, kuguma na'Balaawi booshi, bâli mali yiyeruusa, banaba bakola beeru. Kwokwo, Abalaawi banatongeera ibyanabuzi bye'Pasaka hi'gulu lya'bandu booshi ábakahunguuka, na hi'gulu lya beene wabo Abalaawi, kiri na hi'gulu lyabo boonyene.
21 Yabo Bahisiraheeri booshi, banalya ibyokulya bye'Pasaka, bali kuguma na ngiisi ábakayihandula ne'migeeza mibi ye'binyamahanga. Booshi kuguma, banalooza Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri.
22 Banahisa isiku zirinda, bagweti bagashambaalira ulusiku lukulu lwe'mikate mizira saama. Mukuba, Nahano akahindula umutima gwa mwami we'Hasuriya, halinde anabatabaala ku mukolwa gwo'kuyubakulula inyumba ya Rurema wabo. Kwokwo, banayijula mwo'busiime.

7

Umugingi Hizira ahika i Yerusaleemu

1 Ha nyuma, ikyanya mwami Serikisi we'Perisiya âli ki riiri ku butwali, Hizira anashaaga i Babeeri. Uyo Hizira, âli mugala Seraya. Seraya naye, âli mugala Hazariya. Hazariya naye, âli mugala Hirikiya.
2 Hirikiya naye, âli mugala Shalumu. Shalumu naye, âli mugala Saadoki. Saadoki naye, âli mugala Ahituubu. Ahituubu naye, âli mugala Hamariya.
3 Hamariya naye, âli mugala Hazariya. Hazariya naye, âli mugala Merayoti. Merayoti naye, âli mugala Zerahiya.
4 Zerahiya naye, âli mugala Hushi. Hushi naye âli mugala Buuki. Buuki naye, âli mugala Habishuwa.
5 Habishuwa naye, âli mugala Finehaasi. Finehaasi naye, âli mugala Heryazaari. Heryazaari naye, âli mugala wo'mugingi mukulu Harooni.
6 Uyo Hizira, âli riiri mwigiriza. Ne'maaja za Musa, zo Nahano Rurema akaheereza Abahisiraheeri, âli ziyiji bweneene. Ikyanya akalyoka i Babeeri, mu kuyija i Yerusaleemu, Nahano bâli yamiinwi. Kyanatuma, ngiisi byo akahuuna mwami, agamúheereza byo.
7 Iri mwami Serikisi akahisa imyaka irinda atwaziri, Hizira anazamuukira i Yerusaleemu, ali kuguma na'bandi Bahisiraheeri. Kuli kudeta abagingi, na'Balaawi, na'bimbi, na'balaazi be'miryango, na'bandi bakozi ba mu nyumba ya Rurema.
8-9 Yabo booshi, ikyanya bakashaaga i Babeeri, lwâli riiri lusiku luguma lwo'mwezi gwa mbere, banahika i Yerusaleemu mu lusiku luguma lwo'mwezi gwa kataanu gwa gwogwo mwaka. Mukuba, Rurema bâli yamiinwi.
10 Uyo Hizira, âli fitiirwi bweneene mu kukizi yiga imaaja za Nahano, gira alonge ukukizi músimbaha. Anakizi yitanga, mu kuziyigiriza Abahisiraheeri, kuguma ne'migeeza yazo.

Mwami Serikisi asikiiriza Hizira imikolwa

11 Uyo Hizira, âli riiri mugingi, anâli mwigiriza. Âli kizi yigiriza imigeeza, ne'maaja, byo Nahano akaheereza Abahisiraheeri. Mu yizo siku, Mwami Serikisi âli mali gwanwa amúsikiiriza amaruba, go gaaga:

12 «E mugingi Hizira, niehe Serikisi, mwami wa baami, nakulamusa. We mwigiriza we'maaja za Rurema úli mwi'gulu.
13 «Kwokuno nakyula kwo mu bwami bwani, ngiisi Bahisiraheeri ábaloziizi kwo mugalukanwe i Yerusaleemu, bagalukage. Kiri na'bagingi, na'Balaawi, bangagaluka.
14 Niehe nienyene, kuguma na'bahanuuzi baani kwo bali balinda, twe twakulungika, gira ugendi gahiriza, ulonge ukumenya iri abandu bali mu simbaha imaaja za Rurema mu kaaya ke'Yerusaleemu, kiri na hooshi mu kihugo kye'Buyuda. Mukuba, yizo maaja, uzifumbiiti mu kuboko kwawe.
15 Rurema wa'Bahisiraheeri, kwo atuuziri mu nyumba yage i Yerusaleemu, twe na'bahanuuzi baani keera twamútangira iharija ne'nooro, nga kwo ngiisi mundu aloziizi. Kwokwo, yibyo bindu, umútwalire byo.
16 «Ngiisi harija ne'nooro, byo ugalonga mu kihugo kye'Babeeri, ubitwalage. Utwale na'gandi matuulo ga'bandu baawe, na ga'bagingi baabo. Mukuba, bakagatanga nga kwo'mundu aloziizi, hi'gulu lye'nyumba yage.
17 Mango wahika iyo munda, ukoleese yibyo bindu bwija, mu kugula ishuuli, ne'bipanga, ne'byanabuzi, kuguma ne'mimbu íyatangwa, ne'divaayi. Yibyo byoshi, ubitangage ku katanda ákali mu nyumba ya Rurema wawe.
18 «Ngiisi harija ígasigala, kiri ne'nooro, mwe na'biinyu, mukizi bikoleesa nga kwo mubwini, ukukulikirana na kwo Rurema winyu aloziizi.
19 Birya birugu byo ukasikirizibwa, ubisingulage mu nyumba yage.
20 Ikyanya ugagiyubaka, ngiisi bindi bindu íbigamùgoora, uhangwirwi ukubiyabiira mu kihinda kya mwami.
21 «Kwokwo, mulyagagi balaazi be'bihinda iyo munda uluhande lwe'muga lwo'lwiji Hefuraati. Ngiisi byo Hizira agamùhuuna, niehe, mwami Serikisi, namùhanguula, kwo mumúheereze byo. Mukuba, ali mwigiriza we'maaja za Rurema úli mwi'gulu.
22 Ee ma! Bamúhikize kiri itooni zishatu ne'kitolo ze'harija, ne'ngano tooni ikumi, ne'divaayi litiri bihumbi bina, na'mavuta izindi litiri bihumbi bina, no'muunyu nga kwo baloziizi.
23 Rurema úli mwi'gulu, ngiisi byo akategeka hi'gulu lye'nyumba yage, mubigirage. E maashi! Kituma kiki Rurema angarakarira ubwami bwani, kiri na bagala baani?
24 Na kwakundi, mwe balaazi be'bihinda, mumenyage kwo mutahangwirwi ukulibuza abagingi, kandi iri Abalaawi, kandi iri abimbi, kandi iri abalaliizi be'miryango, kandi iri abandi bakozi, kandi iri ngiisi mushosi yeshi úyimbwa kwo agweti agaakola mu nyumba ya Rurema. Mutanakizi batangiisa ibitoolo, kandi iri umurambu, kandi iri ibindi bindu byo'kubajabusa imbibi.
25 «E Hizira, ku luhande lwawe, ukizi koleesa ubwitegeereze bwo Rurema akakuheereza. Utoolage abatwi be'maaja, na'batwali, gira bakizi twa imaaja za ngiisi ábatuuziri uluhande lwe'muga lyo'lwiji Hefuraati. Yabo bandu bayiji-yiji imaaja za Rurema wawe. Na ngiisi ábataziyiji, ubayigirize zo.
26 Ngiisi útagasimbaha imaaja za Rurema wawe, kandi iri imaaja za mwami, akwaniini ahanwe. Baguma bagayitwa. Na'bandi, banayimulwe mu kihugo. Na'bandi, bananyagwe ibindu byabo. Na'bandi, banabiikwe mu mbohe.»

Hizira atanga kongwa imwa Rurema

27 Uyo Hizira, iri akayuvwa kwokwo, anadeta: «E Nahano Rurema wa bashokuluza, we kaheereza mwami inzaliro zo'kusimbahiisa inyumba yawe i Yerusaleemu, uyagirwe bweneene.
28 Emwe! Ukayerekana kwo unguuziri. Wanangingika imbere lya mwami, ne'mbere lya'bahanuuzi baage, na'bagangambale ábamúzungulusiri.»
Bwo'kuboko kwa Rurema Nahamwitu kwâli riiri hi'gulu lyani, umutima gwani gwanayika mu nda. Nanakuumania abakulu baguma ba'Bahisiraheeri, gira tugendanwe i Yerusaleemu.

8

Abimangizi ábakahunguuka na Hizira

1 Ikyanya Serikisi âli mwami i Babeeri, tukalyoka mu kihugo kyage, tuli kuguma na yaba bimangizi, ne'mbaga zaabo, twanagendanwa halinde i Yerusaleemu.
2-3 Hâli Girishoomu, wi'kondo lya Finehaasi.
Na Danyeri, wi'kondo lya Hitamaari.
Na Hatushi, wi'kondo lya Dahudi.
Na Zakariya, mwene Sekaniya, wi'kondo lya Paroshi, kuguma na'bashosi be'mbaga yage, igana na makumi gataanu.

4 Na Herihwenayi, mugala Zerahiya, wi'kondo lya Pahati-Mohabu, kuguma na'bashosi
magana gabiri.
5 Na Sekaniya, mugala Yahazyeri, wi'kondo lya Zatu, kuguma na'bashosi magana
gashatu.
6 Na Hebeedi, mugala Yonataani, wi'kondo lya Hadini, kuguma na'bashosi makumi
gataanu.
7 Na Yeshaya, mugala Hataliya, wi'kondo lya Helamu, kuguma na'bashosi makumi
galinda.
8 Na Zebadiya, mugala Mikaheeri, wi'kondo lya Shefatiya, kuguma na'bashosi makumi
galimunaana.
9 Na Hobadiya, mugala Yehyeri, wi'kondo lya Yohabu, kuguma na'bashosi magana
gabiri ni'kumi na munaana.
10 Na Selomiti, mugala Yosifya, wi'kondo lya Baani, kuguma na'bashosi igana na
makumi galindatu.
11 Na Zakariya, mugala Bebaayi, wi'kondo lya Bebaayi, kuguma na'bashosi makumi
gabiri na munaana.
12 Na Yohanani, mugala Hakatani, wi'kondo lya Hazigadi, kuguma na'bashosi igana
ni'kumi.
13 Na Herifereeti, bo na Yehiyeri, kuguma na Shemaya, imisore ishatu ya mwi'kondo
lya Hadonikamu, kuguma na'bashosi makumi galindatu.
14 Na Hutayi, bo na Zakuri, bi'kondo lya Bigivaayi, kuguma na'bashosi makumi
galinda.

Hizira ayilingikanya ukugalukira i Yerusaleemu

15 Nanakuumania abashosi booshi, twanagendi shumbika hoofi no'lwiji úluli mu hinga
halinde i Ahava, twanamala he'siku zishatu. Haliko, ikyanya n'galeeza-leeza amasu mu
yabo bandu, kiri na mu bagingi, nanabona kwo ndaaye Mulaawi kiri no'muguma.
16 Ku yukwo, nanatumira yaba bimangizi: Heryezeeri, na Haryeri, na Shemaya,
na Herinatani, na Yaribu, na Herinatani, na Natani, na Zakariya, na Meshulamu.
Nanatumira na'bigiriza be'maaja babiri, Yoyaribu, bo na Herinatani.
17 Yabo booshi, nanabatuma imwa Hido, umwimangizi wa'Balaawi i Kasifya. Nan-
ababwira ngiisi kwo bagamúganuuza, na beene wabo, kwo bali mu kola mwi'heema,
halinde batutumire abashosi, bayiji kola mu nyumba ya Rurema.
18 Ku lukogo lwa Rurema, banatutumira Sherebiya, umushosi mwitegeereza wa
mwi'kondo lya Maali, mu mbaga ya Laawi mugala Yakobo. Uyo Sherebiya, anayija na
bagala baage, kuguma na beene wabo. Booshi kuguma, bâli riiri ikumi na munaana.
19 Banatutumira na Hashabya, kuguma na Yeshaya, bi'kondo lya Meraari. Uyo
Hashabya, anayija na bagala baage, na beene wabo. Booshi kuguma, bâli makumi gabiri.
20 Banatutumira na'bashosi bo'kukizi kola mu nyumba ya Rurema, magana gabiri
na makumi gabiri. Yaho keera, Dahudi kuguma na'batwali baage, bâli mali gwanwa
batanga amaziina ga yabo bandu, gira lyo bakizi tabaala Abalaawi.
21 Haaho, ha butambi lyo'lwiji Ahava, nanabamenyeesa kwo tuyishalise, mu kuyibiika
haashi imbere lya Rurema witu. Tunamúhuunage kwo akizi tulanga mu lugeezi,
kuguma ne'mbaga ziitu, kiri ne'bindu biitu.
22 N'gayuvwa ishoni ukuhuuna mwami abasirikaani ábali mu genda na'magulu, na
ábali mu gendera ku fwarasi, mbu bagende bagatukingira na'bagoma biitu. Mukuba,
twâli mali bwira mwami, ti: «Ngiisi ábagweti bagalangaalira Rurema, Rurema ali mu
bakingira. Haliko, ngiisi ábali mu mújanda, ali mu barakarira.»
23 Kyo kitumiri tukayishalisa, twanahuuna Rurema witu kwo atukingire mu njira.
Ne'ri tukamúhuuna, anatuyuvwa.
24 Ha nyuma, mu baabo bagingi, nanahandula mwi'kumi na babiri. Mwâli riiri
Sherebiya, na Hashabya, na'bandi ikumi.
25 Mu masu gaabo, nanagera zirya harija, na zirya nooro, kuguma na birya birugu
bye'kishingo. Yibyo byoshi, mwami akabitanga hi'gulu lye'nyumba ya Rurema witu, ali
kuguma na'bahanuuzi baage, na'bambali baage, na'bandi Bahisiraheeri booshi.
26 Kwokwo, nanabasikiiriza iharija, tooni makumi gabiri na zibiri. Ne'birugu
íbikatulwa mu harija, tooni zishatu. Ne'nooro, tooni zishatu.
27 Ne'mitanga íkatulwa mu nooro, makumi gabiri. Iyo mitanga, yâli hiiti ik-
ishingo kye'bingorongoro bye'nooro kihumbi. Ne'nyungu ízikatulwa mu miringa
íyajongololwa, zibiri. Yizo nyungu, zâli simisiizi, nga zikatulwa mu nooro.

28 Yabo bagingi, nanababwira: «Mwehe, mulyagagi bandu bataluule imwa Nahano.
Kiri na yibi birugu nabyo, biri bitaluule. Iyi harija, ne'yi nooro, gali matuulo
ágakatangwa imwa Nahano Rurema wa bashokuluza biinyu.
29 Aaho! Mwe bakongwa mwe, mukizi bilanga bwija, halinde muhikage i Yerusaleemu.
Ikyanya mugayingira mu bululi bwe'nyumba ya Nahano, mushubi bigera, muli imbere
lya'bagingi bakulu, kiri na'Balaawi, na'bandi bakulu ba'Bahisiraheeri.»
30 Iyo harija ne'yo nooro, banabigera, kuguma ne'bindi bindu bya'kamaro. Abagingi
na'Balaawi banabiyakiira, gira babitwale i Yerusaleemu, mu nyumba ya Rurema.

Abahisiraheeri bayimuka, gira bagalukire i Yerusaleemu

31 Mu siku ikumi na zibiri zo'mwezi gwa mbere, twanayimuka yaho ha lwiji Ahava,
gira tugendage i Yerusaleemu. Mu lwolwo lugeezi, Rurema anatugashaanira, anakizi
tulanga, halinde tutanateerwa na'bagoma biitu, kandi iri na'banyazi.
32 Ne'ri tukahika i Yerusaleemu, twanatee luhuuka siku zishatu.
33 Ku lusiku úlugira izina, twanagenda mu nyumba ya Rurema. Twanagera zirya
harija, ne'nooro, na birya birugu bitaluule. Ha nyuma, twanabisikiiriza umugingi
Meremoti mugala Huriya. Naye, âli kuguma na Heryazaari mugala Finehaasi,
no'Mulaawi Yozabadi mugala Yeshuha, no'Mulaawi Nowadiya mugala Binwi.
34 Ngiisi kindu, kyanaharuurwa, kyanagerwa. Ha nyuma, banaharuura ubuzito
bwabyo, banabuyandika.
35 Haaho, booshi ábakahunguuka, banatangira Rurema wa'Bahisiraheeri amatuulo
go'kukogwa ibyaha. Bakatanga ishuuli ikumi na zibiri hi'gulu lya'Bahisiraheeri booshi.
Banatanga ne'bipanga makumi galimwenda na ndatu, ne'byanabuzi makumi galinda
na birinda. Banatanga ne'bihebe ikumi na bibiri. Yibyo bitugwa byoshi, bikasiriizibwa
imbere lya Nahano.
36 Ha nyuma, yago magambo go mwami akyula kwo, banagamenyeesa abambali ba
mwami, kuguma na baguvuruneeri bo'kulola uluhande lwe'muga yo'lwiji Hefuraati.
Nabo, ikyanya bakabona íbibagooziri mu nyumba ya Rurema, banakizi batabaala.

9

Abahisiraheeri bayanga abakazi be'kipagaani

1 Ha nyuma, abimangizi ba'bandu banayiji mbwira kwokuno: «E Hizira! Abahisira-
heeri baguma, kiri na'bagingi na'Balaawi, batakiri mu yihandula ku binyamahanga. Si
bagweti bagakulikira ibikoleere bya'Bakaanani, na'Bahiti, na'Bapereesi, na'Bayebuusi,
na'Bahamooni, na'Bamohabu, na'Bamiisiri, na'Bahamoori.
2 Ewe! Balya bashosi, kuguma na bagala baabo, keera bakayanga abakazi
be'kipagaani. Abataluule ba Rurema, keera bakoli bushirwi mwa'bandi-bandi. Yiryo
ibala, abakulu, kuguma na'bimangizi baabo, bo bakatee ligira.»
3 Mbu nyuvwagwe kwokwo, ibyambalwa byani, nanabidaatula, nanayami duutula
no'mushaku kwi'twe, kiri no'lwanwa. Nanajongama, ngoli shengusiri.
4 Bwo yabo bandu bakaba keera bagira ibala mwene yiryo, ngiisi ábâli yobohiri
Rurema, banayiji yiguga ha butambi lyani. Nanabwatala kwokwo, ngoli shengusiri,
halinde ku kyanya kya'matuulo ga'kabigingwe.

Hizira ahuunira banangora-mabi

5 Ku kyanya kya'matuulo ga'kabigingwe, nanayimanga ho njubi bwatiiri, mu kati
ko'mwizingeerwe, ngi yambiiti irya mirondo mibere-bere. Nanafukama imbere lya
Rurema Nahamwitu, nanamúgololera amaboko,
6 nanamúyinginga, kwokuno:
«E Rurema wani, keera nagwatwa ne'shoni, nanateteerwa bweneene. Ndaloziizi
kiri no'kukuyinamulira amasu. Si amahube giitu gakoli luguusiri ukutambuka
amatwe giitu. Amabi giitu, keera gakuhikira yaho mwi'gulu.
7 Ukulyokera ku bashokuluza biitu halinde zeene, tuki genderiiri no'kukuhubira
bweneene. Kyo kitumiri twe na'baami biitu, kiri na'bagingi biitu, ukatuyitiisa ku
ngooti, wanatuhungiisa mu mahanga. Abaami be'mahanga, keera bakatushahula ibindu
byoshi, banatuteeza ishoni halinde zeene.
8 «E Rurema Nahamwitu, lolaga! Mu zino siku ngerwa kandi, keera watuyereka
ubwija bwawe. Wanahanguula kwo baguma biitu tusigale tukiri bagumaana, tunayiji
hunguuka mu kihugo kyawe. E Rurema witu! Keera ukatushaaza mu buja. Amasu
giitu, ganakoli ba kandi mwo'mulengeerwe.
9 «Kundu twâli riiri baja, haliko utakatujandirira mu buja bwitu. Wanatukundiisa
imwa'baami be'Perisiya. Na hi'gulu lyage, tukola kandi bagumaana, halinde

tunalonge ukuyubakulula inyumba ya Rurema. Keera twanayubakulula inzitiro
ze'Yerusaleemu, kiri na ze'Buyuda.
10 «Na buno, e Rurema witu! Kutagi twamu shubi deta, keera twanagira ibala?
Tutaki twaziizi imaaja zaawe.
11 Abakozi baawe abaleevi, bakatukengula, ti: "Ikihugo kyo mukola mugendi gwata,
abatuulaga baamwo bagweti bagayifunda mu bikoleere. Yikyo kihugo, mu mbande
zaakyo zooshi, kikoli bihuusiri bweneene.
12 «"Ku yukwo, mutagondeese banyere biinyu imwa bagala baabo. Na bagala biinyu,
mutabagondere banyere baabo. Yibyo binyamahanga, mutakolwe mbu mubigaze.
Mutanabaleke kwo babe bahiirwa. Iri mwanganzimbaha, lyo mugaaba bikalage,
munakizi vwajagira bye'kihugo. Ha nyuma, munasige abaana biinyu babihyane,
halinde imyaka ne'myakuula."
13 «E Rurema witu, buno kandi tukola mu hanwa, bwo tukoli bihuusiri, keera
twanayikululira umwama. Kundu kwokwo, tutali mu hanwa ukukulikirana
na'mahube giitu. Mukuba, twe baguma, ukatuleka tukiri ho.
14 Aaho! Ka twangashubi tondeera ukuhongola imaaja zaawe, mu kuyangirana na
yaba banabikoleere? Ka ugaturakarira, unayami tusivya, halinde hataki boneke kiri na
wo'muti?
15 «E Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, wehe we úkwaniini. Si twehe, nanga! Si
tukola banamahube imbere lyawe. Tunakoli sigiiri bandu bagerwa naaho. Hi'gulu
lya'mahube giitu, ndaaye muguma witu úwangayimanga imbere lyawe.»

10

Abayuda bayimula bakaabo be'mahanga

1 Uyo Hizira, âli ki gweti agahuuna Rurema imbere lye'nyumba yage. Anayemeera
ibyaha bya'Bahisiraheeri, anakizi yibulaga haashi iri analiruuka. Ku kyekyo kyanya,
Abahisiraheeri banayiguga yaho. Hâli riiri abashosi, na'bakazi, kiri na'baana. Yabo
booshi, banamúsokanana, iri nabo banakizi bululuka.
2 Lyeryo, Sekaniya mugala Yehyeri, wo'mulala gwa Helamu, anabwira Hizira
kwokuno: «Ku kasiisa, twe Bahisiraheeri keera twahubira Rurema bweneene, mu
kuyanga abakazi be'kipagaani. Kundu kwokwo, tuki hiiti umulangaaliro.
3 Buno yaba bakazi, tunywane ikihango na Rurema kwo tubayimule, kuguma
na'baana baabo. Tukola tugakulikira ngiisi kwo watuhanuula, kiri na'magambo ga ngiisi
ábasimbahiri imaaja za Rurema witu. Byoshi bikizi koleka, ukukulikirana ne'maaja
zaage.
4 Yimukaga, we kongwa, ukanie indege. We kwaniini ukutuyereka ngiisi kwo
tugaagira. Tugakuyibiika kwo.»
5 Iri Hizira akayuvwa kwokwo, anayimuka, anabikiisa indahiro imwa'bagingi
na'Balaawi, kiri ne'mwa abandi Bahisiraheeri booshi, kwo bakolage nga kwo Sekaniya
akadeta. Iyo ndahiro, yabo booshi banagiyemeera.
6 Haaho, Hizira analyoka mu lubuga lwe'nyumba ya Rurema, anagendi beera mu
kisiika kya Yohanani mugala Heryashibu. Ikyanya âli riiri ho, ndaahyo hyo akalya,
kandi iri kunywa, bwo âli ki jengiirwi hi'gulu lya'mahube gaabo.
7 Ha nyuma, abatuulaga be'Yerusaleemu, na'be'Buyuda, banamenyeesibwa kwokuno:
«Ngiisi ábahunguuka, bakuumane i Yerusaleemu.
8 Ngiisi útagaahika mu yizi siku zishatu, bagamúnyaga ibindu byage byoshi,
banamútwe mu muhumaanano gwa ábakahunguuka. Yiri igambo, likulikiriini nga
kwa'bimangizi baabo bakyula, kuguma na'batabaazi baabo.»
9 Ha nyuma lye'siku zishatu, abashosi booshi be'Buyuda, na'be'Binyamiini, banaku-
umana i Yerusaleemu. Zâli riiri siku makumi gabiri, zo'mwezi gwo'mwenda. Abandu
booshi banayiguga ha nyumba ya Rurema. Bâli koli shengusiri hi'gulu lya'mahube
gaabo. Na kwakundi, invula yâli gweti igaatonya.
10 Umugingi Hizira anayimanga, anababwira kwokuno: «E Bahisiraheeri, ikyanya
mukayanga abakazi be'kipagaani, lyo mukahuba ngana. Si mukayilundira ikyaha
kiguma ku bindi.
11 Buno, muyemeerage amahube giinyu imbere lya Nahano, Rurema wa bashokuluza
biinyu, munagire ngiisi kwo aloziizi. Ibinyamahanga byoshi bya mu kino kihugo,
muyami biyihandula kwo. Kiri na balya bakiinyu be'mahanga, mugirage muyami
bayimula.»
12 Abandu booshi ábâli yiguziri yaho, banayami shuvya kwi'zu lihamu, ti: «Ee! Ngiisi
byo wadeta, biri byo'kuli. Ku kasiisa tugabikulikira.

13 Haliko, tukoli luguusiri. Kikola kyanya kye'nvula, tutanganashubi beera ha mbuga.
Na kwakundi, yiri igambo litangakoleka ku lusiku luguma naaho, kandi iri zibiri. Si
tukoli bihuusiri bweneene.
14 «Yiri igambo, twakuyinginga, uleke abimangizi biitu babe bo bagatukolera lyo. Mu
twaya twitu, ngiisi ábakayanga abakazi be'kipagaani, bakizi bayijira, ukukulikirana
ne'siku zo bagaaba bashungika. Yabo bandu, bagakizi yija na'bashaaja, kuguma
na'batwi be'maaja ba ngiisi kaaya. Tugaloleekeza yiri igambo, halinde Rurema ataki
turakarire.»
15 Kundu abandu bingi bakayemeera, haliko Yonataani mugala Hasaheeri, bo na
Yazeya mugala Tikwa, boohe, batanaliyemeera. Kiri na Meshulamu no'Mulaawi
Shabetayi, nabo banagira mbu balihangirire.
16 Haliko, abandi Bahisiraheeri booshi, banayemeera ngiisi kwo bashungika. Kwokwo,
mu ngiisi mulala, umugingi Hizira anatoola abakulu be'mbaga, ngiisi muguma
mwi'ziina lyage. Yabo bakulu, banatondeera ukuhambuula abandu, mu lusiku luguma
lwo'mwezi gwi'kumi.
17 Na mu mwaka úgukakulikira, mu lusiku luguma lwo'mwezi gwa mbere, banayusa
ukutwa imaaja za'bashosi booshi ábakayanga abakazi be'kipagaani.

Abashosi ábakayanga abakazi be'kipagaani

18 Mu bagingi ábâli yaziri abakazi be'kipagaani, mwâli riiri:
Abashosi be'mbaga ya Yeshuha, mugala Yozadaki, kuguma na beene wabo, bâli
Maseya, na Heryezeeri, na Yaribu, na Gedaliya.
19 Yabo, bakatwa uluhango mu kubiika indahiro kwo bagayimula bakaabo. Ngiisi
muguma wabo anatanga ikipanga, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
20 Na'bashosi beene Himeeri, bâli Hanani na Zebadiya.
21 Na'bashosi beene Harimu, bâli Maseya, na Hiriya, na Shemaya, na Yehyeri, na
Huziya.
22 Na'bashosi beene Pashuuri, bâli Heryonaayi, na Maseya, na Hishimaheeri, na
Netaneeri, na Yozabadi, na Herasa.
23 Mu Balaawi, mwâli Yozabadi, na Shimeyi, na Kelaya (úwâli kizi buuzibwa kandi
Kerita), na Petahya, na Yuda, na Heryezeeri.
24 Mu bimbi, mwâli Heryashibu.
Mu balaazi be'miryango, mwâli Salumu, na Teremu, na Huuri.
25 Na mu bandi Bahisiraheeri: Mu beene Paroshi, mwâli Ramiya, na Hiziya, na
Malikiya, na Mijamini, na Heryazaari, na Malikiya, na Benaya.
26 Na mu beene Helamu, mwâli Matania, na Zakariya, na Yehyeri, na Habudi, na
Yeremooti, na Hiriya.
27 Na mu beene Zatu, mwâli Heryonaayi, na Heryashibu, na Matania, na Yeremooti,
na Zabaadi, na Haziiza.
28 Na mu beene Bebaayi, mwâli Yohanani, na Hananiya, na Zabaayi, na Hatilaayi.
29 Na mu beene Baani, mwâli Meshulamu, na Maluki, na Hadaya, na Yashubu, na
Sheyali, na Yeremooti.
30 Na mu beene Pahati-Mohabu, mwâli Hadina, na Kelali, na Benaya, na Maseya, na
Matania, na Bezaleeri, na Binwi, na Manaasi.
31 Na mu beene Harimu, mwâli Heryezeeri, na Hisiya, na Malikiya, na Shemaya, na
Simyoni,
32 na Binyamiini, na Maluki, na Shemariya.
33 Na mu beene Hashumu, mwâli Matenayi, na Mataata, na Zabaadi, na Herifereeti,
na Yeremaayi, na Manaasi, na Shimeyi.
34 Na mu beene Baani, mwâli Madaayi, na Hamuramu, na Huweri,
35 na Benaya, na Bedeya, na Keluhi,
36 na Vaniya, na Meremoti, na Heryashibu,
37 na Matania, na Matenayi, na Yasu.
38 Na mu beene Binwi, mwâli Shimeyi,
39 na Sheremiya, na Natani, na Hadaya,
40 na Makinadebaayi, na Shashaayi, na Sharaayi,
41 na Hazareeri, na Sheremiya, na Shemariya,
42 na Salumu, na Hamariya, na Yusefu.
43 Na mu beene Nebo, mwâli Yehiyeri, na Matitiya, na Zabaadi, na Zebina, na Yadaayi,
na Yuheeri, na Benaya.
44 Yabo bashosi booshi, bakayanga abakazi be'kipagaani. Na mu kati kaabo, abingi
baabo, bâli mali babuta kwo.

Ikitaabo kya
Nehemiya
Indangiriro

Yiki kitaabo, kiyerekiini ngiisi kwo'mukulu Nehemiya akahanguulwa na mwami we'Babeeri kwo agendi yubakulula inzitiro za'kaaya ke'Yerusaleemu. Uyo Nehemiya, âli riiri kikalage mu kuhuuna Rurema, anâli kizi shungika ku bwitonde. Kundu abagoma bakagira kwo bamúhangirire, haliko anayusa umukolwa gwage. Akayereka abandu ngiisi kwo bagashubi tuula bwija imbere lya Rurema, na ngiisi kwo bangakizi simbaha ulusiku lwo'kuluhuuka.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Nehemiya 8.8: «Bâli gweti bagaasoma mu kitaabo kye'Maaja, iri banakizi kisobaanura ku bweranyange, banakizi tanga umugeeza nirizina gwa ngiisi igambo, halinde abandu banakizi sobanukirwa bwija.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Nehemiya agenda i Yerusaleemu (1.1–2.10)
b) Nehemiya atondeera ukuyubakulula inzitiro (2.11–3.38)
c) Sanibalati na'bandi bagoma bagira mbu bayobohye Nehemiya (4)
d) Nehemiya atabaala abakeni ukumala imyenda yabo (5)
e) Kundu abagoma bakagenderera ukulahiza Nehemiya, haliko, akayusa ukuyubakulula (6)
f) Ukutondobola ábakagalukira i Babeeri (7)
g) Umugingi Hizira aleeta ubuvyule mu bandu (8–9)
h) Ukutondobola abatuulaga bahyahya be'Yerusaleemu (11.1–12.26)
i) Ulusiku lukulu lwo'kushambaalira uluubako lwo'luzitiro (12.27-47)
j) Nehemiya agolola íbihengamiri (13)

1 Yaga magambo gali ge'mwa Nehemiya mugala Hakaliya.

Nehemiya ahuunira Abayuda

Mwami Serikisi we'Perisiya, ikyanya akahisa imyaka makumi gabiri atwaziri, mu mwezi gwe'Kisirewi, niehe Nehemiya nâli tuuziri mu kaaya kahamu ke'Susaani.*

2 Mu yizo siku, mwene witu wa Hanani analyoka mu poroveesi ye'Buyuda, kuguma na'baabo. Ikyanya bakahika, nanababuuza imyazi ya'Bayahudi ábâli sigiiri i kaaya, balya ábatakatwalwa i mahanga. Nanababuuza na hi'gulu lya'kaaya ke'Yerusaleemu.

3 Bananjuvya kwokuno: «Ewe! Balya biitu ábakasigala i Buyuda, bagweti bagalibuuka bweneene. Bagweti bagatyozibwa bweneene. Inzitiro ze'Yerusaleemu, zikoli hongwirwi. Kiri ne'nyiivi zaazo, zikaduulikwa kwo'muliro.»

4 Yiryo ishuvyo, iri n'galiyuvwa, nanayami bwatala haashi, nanaliruuka bweneene. Nanahisa isiku nyingi ngweti ngaalira, iri ninayishalisa. Nanahuuna Rurema úli mwi'gulu, mu kumútakira, kwokuno:

5 «E Nahano Rurema wa mwi'gulu! Wehe naaho, we mukulu, unali wa kahebuuza. Iri abandu bangaba bakukuuziri, banabe basimbahiri imaaja zaawe, uli mu kengeera ikihango kyo mukanywana, mu kati ko'rukundo.

6 Aaho! Undege amatwiri, uyuvwe ngiisi kwo ngweti ngahuunira abakozi baawe, Abahisiraheeri. Ndyagagi mukozi wawe. Na buno, ndi mu kutakira úbwakya-úbwayira.

«E Nahamwitu, nayaga maashi kwo tukakuhubira. Twe na bashokuluza biitu, twâli kizi yifunda mu byaha.

7 Na buno, tukoli bihuusiri imbere lyawe. Kundu ukatuheereza imaaja, tutali mu zitwaza. Ukakyula, mu kutuheereza imaaja ku njira yo'mukozi wawe Musa. Kundu kwokwo, tugweti tugazihaasa-haasa kwo.

8 «Kundu kwokwo, ukengeere lirya igambo lyo ukabwira Musa, ti: "Iri mwangangayiriza, ngamùshabulira mu mahanga.†

9 Haliko, iri mwangangalukira, munasimbahe imaaja zaani, ngamùkuumania. Kundu mwangaba mukatwalwa ku mbeka ye'kihugo, ngashubi mùgalulira i Yerusaleemu. Mukuba, haaho ho n'gatoola kwo ngizi yikumbirwa.‡"

---

* **1:1 1.1** *Serikisi* Kuli kudeta Serikisi wa mbere. Âli twaziri ku mwaka gwa 464 halinde ku gwa 424, ikyanya Kirisito átazi butwa. *Kisirewi* Yugu mwezi gwe'kiheburaniya, ku zeene hali ha kati ko'mwezi gwo lumege-mege, no'gwa kahunda. † **1:8 1.8** Balaawi 26.23. ‡ **1:9 1.9** Kuli kudeta mu kaaya ke'Yerusaleemu úmuli inyumba ya Rurema, kiri ne'kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri. Bukengeeze 30.1-5.

10 «E Nahano, twehe ukatuguluula ku bukalage bwawe, mu kati ko'bushobozi. Ku
yukwo, tulyagagi bandu baawe, tunali bakozi baawe.
11 Ee! Tuli bakozi baawe, tunashambaliiri ukukugingika. Kwokwo, yaga mahuuno
giitu, ugayuvwirize. Na buno zeene, nakuhuuna ungashaanire, halinde ndonge
ukuyemeererwa imbere lya mwami.»
Ku kirya kyanya, nie wâli yimangiiri umukolwa gwo'kuheereza mwami ikinywebwa.

2

Nehemiya agalukira i Yerusaleemu

1 Ku kyanya uyo mwami Serikisi âli kola ne'myaka makumi gabiri atwaziri, lusiku
luguma, mu mwezi gwe'Nisani,* nanamúleeteraga idivaayi, nanamúheereza yo.
Kundu ndâli zindi jengeerwa imbere lyage, haliko leero nâli koli jengiirwi bweneene.
2 Kyanatuma mwami agambuuza: «Ewe! Kituma kiki leero ukoli zizibiiri, utanal-
waziri? Mbwinagi kwo ukoli jengiirwi mu mutima gwawe.»
Iri n'gayuvwa kwokwo, nanayoboha bweneene,
3 nanamúshuvya, ti: «E mwami, ulame! Ka nangalekaga ukujengeerwa? Si akaaya
ko bashokuluza baani bakaziikwa mwo, keera kakahongoka. Kiri ne'nyiivi zaako,
banaziduulika kwo'muliro.†»
4 Mwami, ti: «Aaho! Wambuuna biki?» Haaho, nanatee huuna Rurema úli mwi'gulu.
5 Nanabuli múshuvya: «E mwami, iri byangakusimiisa, ne'ri wanganyemeerera,
undumage mu yako kaaya, mu poroveesi ye'Buyuda. Mukuba, nayidula bweneene
ukugendi kayubakulula.»
6 Ku yikyo kyanya, umugoli âli bwatiiri ha butambi lya mwami. Mwami anashubi
mbuuza: «Aaho! Wangamala yo siku zinga? Wanganashubi galuka lihi?»
Iri hakazinda, mwami anayemeera. Kwokwo, nanamúmenyeesa ikyanya ngagaluka
kwo,
7 nanashubi deta kwokuno: «E mwami, iri wangasiima, wangambeereza amaruba,
gira ngatwalire baguvuruneeri ábatuuziri i kajabo ko'lwiji Hefuraati. Ubabwire kwo
bakizi ndanga, halinde ngizi lenga bwija, na nyingire i Buyuda.
8 «Nangalooza na'gandi maruba go'kutwalira Hasafu, umulaazi wo'lubako lwa
mwami, gira ambeereze ibiti. Yibyo biti, nangakizi bikoleesa mu kulingaania inyiivi
zo'luzitiro, hoofi ne'nyumba ya Rurema, kiri ne'nyumba yo ngatuula mwo. Na
nyubakulule ne'nzitiro za'kaaya.»
Ikyanya n'gahuuna yago maruba, mwami anagambeereza. Mukuba, Rurema âli kizi
ngashaanira.
9 Mwami analungika abakulu ba'basirikaani, kiri na'basirikaani bo'kugendera ku
fwarasi, gira bamberekeze. Ne'ri n'gajabuka ulwiji Hefuraati, nanagendi bona yo
baguvuruneeri, gira mbafumbadike amaruba ga mwami.
10 Sanibalati, ulya Muhoronayimu, bo no'mutabaazi wage Tobiya, Umuhamooni,
banamenya kwo nayija.‡ Emwe! Balya bashosi, banayami bona buligo, mbu bwo hali
umundu úwayiji tabaala Abahisiraheeri.

Nehemiya atanduula uluzitiro lwe'Yerusaleemu

11 Iri n'gaba keera nahika mu kaaya ke'Yerusaleemu, nanatee beera mwo isiku zishatu.
12 Ku yikyo kyanya, ndaaye mundu ye n'gamenyeesa byo Rurema akanduma kwo
mbatabaale. Ha nyuma, nanayimuka bushigi, kuguma na'bashosi bagerwa, ngweti
ngagendera ku punda wani. Ndaanakyo kindi kitugwa kyo tukatwala.
13 Mu bwobwo bushigi, nanahuluka mu kaaya, mu kulenga mu mulyango gwe'wa Nde-
keera. Nanashonga uluhande lwe'shyoko Daragooni, imbande zo'mulyango gwi'Sukiro.
Nanayitegeereza inzitiro zooshi ízizungulusiri i Yerusaleemu. Nanabona kwo keera
zahongoka, na kwo'muliro gukajigiivya inyiivi zooshi.
14 Nanalenga hoofi no'lwivi lwe'wa Shyoko, nanagenderera halinde ha kibenga kya
mwami. Haliko, ulya punda anabula ho agasheshera.
15 Kwokwo, nanazamuuka mu musima gwe'Kidorooni. Nanagenderera luto-luto,
ngweti ngatanduula zirya nzitiro. Iri hakatama, nanahinduula, nanashubi yingira i
Yerusaleemu, mu kushubi lenga mu gwogwo mulyango gwe'wa Ndekeera.

---

* **2:1 2.1** *Nisani* Umwezi gwa mbere imwa'Bahisiraheeri. Guli ha kati ko'mwezi gwe'Mbeeshe na gwo'Munjogi-njogi.
† **2:3 2.3** 2 Baami 25.8-10; 2 Kutondobola 36.19; Yeremiya 52.12-14. ‡ **2:10 2.10** *Sanibalati bo na Tobiya* Ku kasiisa, bâli be'nvuukira zibiri: invuukira ye'kiyuda (Muhorooni), na ye'mahanga (Muhamooni). Yaho keera, abaami be'Hasuriya na'be'Babeeri, bakahidika imilala ye'mahanga kwi'gendi tuula mu kihugo kya'Bahisiraheeri na mu kya'Bayuda.

16 Ku yikyo kyanya, abatwali ba'Bayahudi batâli yiji ho nagenda. Batanâli yiji byo
ngweti ngaagira. Ndaanalyo igambo lyo nâli zaazi baganuulira. Ndakanamenyeesa
abagingi, kandi iri batwali, kiri na'bimangizi ábâli kola bagaagira iyo mikolwa.
17 Ha nyuma, nanababwira: «E balya, ku kasiisa mubwini ngiisi kwo tukola
mu libuuka. Kano kaaya ke'Yerusaleemu kakola biguuka. Ne'nyiivi zaako, keera
zikasiriizibwa. Aahago! Zino nzitiro ze'Yerusaleemu, tushubi ziyubakulula, gira
tutashubi gayirizibwa.»
18 Haaho, nanabaganuulira ngiisi kwo Rurema âli ndabiiri, na ngiisi kwo mwami
akambwira.
Nabo, ti: «Aaho! Mugire tutondeere ukuyubakulula kano kaaya.» Banatondeera
ukukola.
19 Haliko, ikyanya twâli gweti tugaakola, uyo Sanibalati Umuhoronayimu, ana-
menyeesibwa, kuguma no'mutabaazi wage Tobiya Umuhamooni, kiri na Geshemu
Umuharaabu. Yabo booshi banakizi tunegura, ti: «Haliibwi! Makagi gano mugweti
mugaagira? Ka keera mwayihindulira mwami?»
20 Nanabashuvya, ti: «Tuli bakozi ba Rurema úli mwi'gulu. Tuganatondeera ngana
ukuyubakulula akaaya. Na yenyene agatushoboleesa. Si mwehe, ndaayo ingoome
yo muhiiti mu kano kaaya ke'Yerusaleemu. Ndaanabyo mukwiriiri ukukalonga mwo.
Ndaaye mundu úmùyiji.»

3

Ukuyubakulula inzitiro ze'Yerusaleemu

1 Umugingi mukulu Heryashibu anayimuka kuguma na'baabo bagingi. Booshi
kuguma, banayubakulula umulyango gwe'Bibuzi. Ne'ri bakabiika inyiivi zaagwo,
banagutaluula, banahikiza ku Lwingo lwi'Gana. Nalwo, banalutaluula, banagenderera
halinde ku lwingo lwe'Hananeeri.
2 Ha butambi lyabo, abatuulaga be'Yeriko banahayubakulula. Na ha butambi lyabo
kandi, hâli Zakuri mugala Himuri.
3 Bagala Hasena, bo bakayubakulula Umulyango gwe'Fwi. Banabiika ibihamambiro
byagwo, ne'nyiivi zaagwo, kuguma ne'nguliro zo'kushogeka mwe'migaliro yagwo.
4 Na ha butambi lyabo, hâli Meremoti mugala Huriya, mwijukulu Hakoozi. Na ha
butambi lyage, hâli Meshulamu mugala Berekiya, mwijikulu Meshezabeeri. Na ha
butambi lyage, hâli Saadoki mugala Baana.
5 Na ha butambi lyabo, hâli abatuulaga be'Tekowa. Kundu kwokwo, abatwali baabo
batâli loziizi ukugwasa abaabo, nga kwa'bimangizi bâli kizi bahanuula.
6 Yehoyada mugala Paseya, bo na Meshulamu mugala Besodiya, bo bakayubakulula
Umulyango gwe'Yeshana. Banabiika ibihamambiro byagwo, ne'nyiivi zaagwo, kuguma
ne'nguliro zo'kushogeka mwe'migaliro yagwo.
7 Na ha butambi lyabo, hâli Melatiya we'Gibyoni, âli kuguma na Yadoni we'Meronooti,
na'bandi bashosi be'Gibyoni, na'be'Misipa. Boohe, bâli kizi kolera guvuruneeri
we'kajabo ko'lwiji Hefuraati.
8 Na ha butambi lyabo, hâli Huzyeri mugala Haraya. Âli muguma wa'banaluganda
bo'kutula inooro. Ha butambi lyage, hâli Hananiya, muguma mu bâli kizi yenga
amalaasi. Banayubakulula i Yerusaleemu, halinde ho'luzitiro luyajabusiri.
9 Na ha butambi lyabo, hâli Refaya mugala Huuri, ulya úwâli yimangiiri uluhande
luguma lwa'kaaya ke'Yerusaleemu.
10 Na ha butambi lyage, hâli Yedaya mugala Harumafu, anakizi yubakulula hoofi
lye'nyumba yage. Ha butambi lyage, hâli Hatushi mugala Hashabineya.
11 Malikiya mugala Harimu, kuguma na Hashubu mugala Pahati-Mohabu, ba-
nayubakulula ulundi luhande, kuguma no'lwingo lwe'Fuuru.
12 Na ha butambi lyabo, hâli Salumu mugala Haloheshi, ulya úwâli yimangiiri ulundi
luhande lwe'Yerusaleemu. Âli kizi kola na banyere baage.
13 Hanuuni, kuguma na'batuulaga ba'kaaya ke'Zanwa, bo bakayubakulula ha
mulyango gwe'Ndekeera, banabiika inyiivi zaagwo, kuguma ne'nguliro zo'kushogeka
mwe'migaliro yagwo, banahisa uluzitiro ku meetere magana gataanu, halinde ku
mulyango gwi'Sukiro.
14 Yugwo mulyango gwi'Sukiro, Malikiya mugala Rekabu, ye kaguyubakulula. Âli
yimangiiri akaaya ke'Beeti-Hakeremu, anabiika inyiivi zaagwo, kuguma ne'nguliro
zo'kushogeka mwe'migaliro yagwo.
15 Shaluni mugala Koli-Hoze, anakola ha mulyango gwe'wa Shyoko, anaguyubakulula,
anagubiikira kwa'katwe. Anabiika inyiivi zaagwo, kuguma ne'nguliro zo'kushogeka

mwe'migaliro yagwo. Anashubi yubakulula uluzitiro hoofi ne'kirigo kye'Sheela, ha kati
ke'ndalo ya Mwami, halinde ku bushonero úbuli mu manukira mu Kaaya ka Dahudi.
Uyo Salumu, ye wâli mwimangizi wa'kaaya ke'Misipa.
16 Na ha butambi lyage, hâli Nehemiya mugala Hazibuki, úwâli yimangiiri uluhande
luguma lwa'kaaya ke'Beeti-Zuuri. Anakola, halinde ku maherero ga mwami Dahudi,
no'kugenderera ha kirigo kya'bandu bakahumba, anahisa ku Nyumba ye'Ndwani.

Abalaawi ábayubakulula uluzitiro

17 Abalaawi ábakayubakulula uluzitiro, hâli Rehumu mugala Baani. Na ha butambi
lyage, hâli Hashabya, úwâli yimangiiri uluhande lwa'kaaya ke'Kehila, anâli kizi kola
kwi'ziina lya'kaaya kaage.
18 Na ha butambi lyage, hâli Bahavaayi mugala Henadadi, úwâli yimangiiri ulundi
luhande lwa'kaaya ke'Kehila.
19 Na ha butambi lyage, hâli Hezeeri mugala Yeshuha, umutwali we'Misipa. Uyo
Hezeeri anayubakulula áhâli zamukiiri iwa mbiikiro ye'bilwaniiso bya'basirikaani, ku
kagongo ko'luzitiro.
20 Na ha butambi lyage, hâli Baruki mugala Zabaayi. Uyo Baruki, âli fitiirwi,
mu kuyubakulula akagongo ko'luzitiro, halinde ukuhisa ha mulyango gwe'nyumba
yo'mugingi mukulu Heryashibu.
21 Na ha butambi lyage, hâli Meremoti mugala Huriya, mwijukulu Hakoozi,
anayubakulula ukulyokera ha mulyango gwe'nyumba ya Heryashibu, halinde ho
ihekiiri.

Abagingi ábakayubakulula uluzitiro

22 Na ha butambi lyage, hâli abagingi ábâli tuuziri hoofi ne'Yerusaleemu.
23 Na ha butambi lyabo, hâli Binyamiini na Hashubu, bo bakayubakulula imbere
lye'nyumba zaabo. Na ha butambi lyabo, hâli Hazariya mugala Maseya, mwijukulu
Hananiya. Naye anayubakulula ha butambi lye'nyumba yage.
24 Na ha butambi lyage, hâli Binwi mugala Henadadi, anayubakulula ukushaagira ku
nyumba ya Hazariya, anahikiza ku kagongo ko'luzitiro.
25 Palali mugala Huzaayi, anayubakulula ha mbere lya yako kagongo ko'luzitiro úlwâli
imbere lya'kajumiro, hoofi no'lubuga lwa'balaliizi. Na ha butambi lyage, hâli Pedaya
mugala Paroshi,
26 banatabaalanwa na'bakozi ba mu nyumba ya Rurema, ábatuuziri ku higangazi
Hofeeri. Banayubakulula ukushaagira isheere yo'mulyango gwa'Miiji, halinde halya ha
kakuma, hoofi no'lwingo.

Abayuda bayubakulula uluzitiro

27 Na ha butambi lyabo, hâli abatuulaga be'Tekowa, bo bakayubakulula ukushaagira
yaho ha lwingo Luhamu, halinde ku luzitiro lwe'Hofeeri.
28 Ukushaagira ku mulyango gwe'Fwarasi, abagingi bo bâli kizi yubakulula, ngiisi
muguma imbere lye'nyumba yage.
29 Na ha butambi lyabo, hâli Saadoki mugala Himeeri. Naye anayubakulula imbere
lye'nyumba yage. Ha butambi lyage, hâli Shemaya mugala Sekaniya. Ye wanâli riiri
mulaliizi wo'mulyango gwe'Sheere.
30 Na ha butambi lyage, hâli Hananiya mugala Sheremiya, na Hanuuni, mwana wa
kalindatu wa Salafu, na Meshulamu mugala Berekiya. Nabo banakizi yubakulula imbere
lye'nyumba zaabo.
31 Na ha butambi lyabo, hâli Malikiya, naluganda we'nooro. Naye anayubakulula
halinde ha nyumba ya'bakozi be'nyumba ya Rurema, na ya'badandaza. Iyo nyumba,
yâli imbere lyo'mulyango úguli mu detwa Mifikaadi, anagenderera halinde ku niizo
ya'balaliizi ha kakuma.
32 Abandi banaluganda be'nooro, kuguma na'badandaza, banayubakulula ngiisi áhâli
sigiiri, ha kati ke'niizo ya'balaliizi, halinde ku mulyango gwe'Bibuzi.

Abandi buubasi ábayubakulula uluzitiro

33 Uyo Sanibalati, ikyanya akamenyeesibwa kwo tukola mu yubakulula inzitiro
ízizungulusiri i Yerusaleemu, anashavura, anayami tutyoza imbere lya beene wabo.
34 Anabwira biira baage, kuguma na'basirikaani be'Samariya, ti: «Yee! Makagi gano?
Yutu tufwa-busha twa'Bayahudi, bikagi leero bagira? E balya! Ka tubaleke bagenderere?
Kuti bagweti bagaatona kwo bagayusa ukuyubakulula akaaya kaabo ku lusiku luguma?
Ka biri ukuli kwo bagakizi shubi tanga amatuulo go'kusiriiza? Nanga maashi! Yaga
mabuye, si keera gakajigimba, ganahinduka munyota-kiiko. Aahago! Ka bagaki shubi
guhindula mabuye, halinde bagayubakiise?»

35 Uyo Tobiya, Umuhamooni, âli yimaaziri ha butambi lya Sanibalati. Naye anadeta:
«Kundu bayubake hino hizitiro no'tubuye, si ikyanya nyambwe agahishonera kwo,
higayami sheruka.»
36 Lyeryo, nanahuuna, ti: «E Rurema Nahamwitu, yaba bagoma bagweti bagatutyoza.
Aaho! Yuvwiriza! Ibitusi byabo, ubabetuze byo. Ulekage abandi babashahule ibindu
byabo, banatwalwe i mahanga.
37 Ewe! Amahube gaabo, utabakoge go. Ne'byaha byabo, utanabihotole. Si keera
bakatutuka, bwo tugweti tugayubakulula inzitiro za kano kaaya.»
38 Kwokwo, kwo tukayubakulula inzitiro, twanazilingaania, mu kuzizungulusa akaaya,
twanaziyubakulula halinde ha kati. Ngiisi mundu, âli kizi fiitirwa mu kukola.

4

1 Abandu banayiji menyeesa Sanibalati na Tobiya kwa'Bahisiraheeri bagenderiiri
naaho no'kuyubakulula lulya luzitiro lwe'Yerusaleemu, na kwo bakola mu maniiriza
hooshi ho lushubi hongosiri. Banamenyeesa kiri na'Baharaabu, na'Bahamooni,
na'Bahashidoodi. Yabo bandu, iri bakayuvwa kwokwo, yehee! Booshi banashavura
ngana.
2 Banayami gira igambi kwo bayiji teera i Yerusaleemu, gira bayimule abatuulaga
baamwo.
3 Iri tukayuvwa kwokwo, twanahuuna Rurema witu. Na kwakundi, twanabiika
abalaliizi, gira bakizi tukingira abagoma biitu ubushigi ni'zuuba.
4 Ku yikyo kyanya, abatuulaga be'Buyuda banadeta kwokuno: «E balya, abakozi biitu
bataki kaniri indege. Ne'bilundo bya'mabuye byaluguuka. Ala twe! Luno luzitiro,
tutagaki luhasha.»
5 Abagoma biitu nabo banayigamba, kwokuno: «Balya Bayuda, ikyanya batayiji kwo
tugagendi bateera, lyo tugabayilala mwo, tunayami baminika lwoshi-lwoshi, halinde lyo
tuyimangika guno mukolwa.»
6 Abayahudi baguma ábâli tuuziri hoofi-hoofi na yabo bagoma, banatuhikira ubugira
kali ikumi, mu kuyiji tukengula, ti: «Kundu twangatibita, yabo bagoma bagayiji tuteera
naaho.»
7 Haaho, nanatee tanduula yulwo luzitiro. Na ngiisi áhâli ki yisiri, hatanazi
yubakululwa, nanahabiika abandu bo'kuhalanga. Yabo booshi, bâli fumbiiti ingooti,
na'matumu. Bâli hagasiri ne'miheto. Nanabatengeka ukukulikirana ne'milala yabo.
8 Iri n'gaba keera nabatanduula, nanabwira abimangizi, kuguma na'batwali, kiri
na'bandi booshi, kwokuno: «E balya, balya bagoma, mutabayobohe. Mukengeere kwo
Nahano ye mukulu, anali wa kahebuuza. Emwe! Mulwirage beene winyu, kuguma na
bagala biinyu, na banyere biinyu, na bakiinyu, kiri no'twaya twinyu.»
9 Yabo bagoma biitu, banayuvwa kwo tukoli yiji igambi lyabo, na kwo yiryo igambi
keera Rurema aliyita. Kwokwo, tweshi twanagalukira ku luzitiro, gira tuluyubakulule.
10 Ukulyokera ku yulwo lusiku, abakozi baguma banakizi kola. Na'bandi, banagwata
isiribo, banafumbata na'matumu, no'kuhagata imiheto, ne'byambalwa bye'byuma.
Kwokwo, kwa'bakulu ba'basirikaani, bâli kizi laliira Abayuda,
11 ku kyanya bâli gweti bagayubaka uluzitiro. Ne'kyanya bâli kizi seeha amabuye, bâli
fumbiiti ibilwaniiso mu kuboko kuguma.
12 Ngiisi úwâli kizi yubaka, âli shwekiiri ingooti yage mu kibuno. No'lya mundu
wo'kukizi lasa ikibuga, mu kukengula abandu, âli kizi beera ha butambi lyani.
13 Balya bimangizi, na'batwali, kuguma na'bandi booshi, nanababwira, kwokuno: «E
balya, imikolwa yitu iri mingi ngana. Ne'kyanya tuli mu kola, ngiisi muguma ali mu ba
hala no'wabo.
14 Aahago! Ikyanya mugayuvwa izu lye'kibuga, munayami kishololokera. Rurema
witu ye gatulwira.»
15 Kwokwo, twanagenderera ukukizi kola, ukutondeerera ku kyanya izuuba ligatun-
duuka, halinde ku kyanya indonde ziri mu boneka. Na baguma baabo, bâli kizi fumbata
amatumu.
16 Ku yikyo kyanya, nanashubi bwira abandu, kwokuno: «Ngiisi mwimangizi, agakizi
laliira bushigi mu Yerusaleemu, kuguma na'bandu baage. Boohe, bo bagakizi tulaliira
bushigi. Na mwi'zuuba, banayiji kola.»
17 Ku yikyo kyanya, ndâli kizi hogola ibyambalwa. Kiri na beene witu, na'bakozi
baani, na'balaazi ábâli mberekeziizi, nabo batâli kizi hogola ibyambalwa byabo. Kiri
ne'kyanya twâli kizi gendi vwoma, twâli ki fumbiiti ibilwaniiso biitu.

5

Nehemiya amala indoola mu bandu

1 Lusiku luguma, abashosi na bakaabo banatondeera ukuyidodombera beene wabo
Abayahudi.
2 Baguma banakizi deta, ti: «Si twe na bagala biitu, kiri na banyere biitu, tulyagagi
bingi. Tukwaniini tukizi longa ingano, gira tukizi lya, lyo tuba ho.»
3 Abandi, ti: «Ikyanya tuli mu ba tukoli shalisiri, tuli mu tanga indalo ziitu,
ne'mizabibu yitu, kiri ne'nyumba ziitu, bibe ngwati.»
4 Abandi nabo, ti: «Nyiitu, ikyanya tuli mu looza ibitoolo bye'mwa mwami, tuli mu
tee kizi kaaba ifwaranga, mu kukizi tanga indalo ziitu, kuguma ne'mizabibu yitu, zikizi
ba ngwati.
5 Si twe baguma na yabo biitu! Na baana biitu bo baguma. Aahago! Kituma kiki tukiri
mu tanga bagala biitu, na banyere biitu, mbu bagendi ba baja baabo? Banyere biitu,
baguma bakoli ba baja-kazi. Ndaanakwo kundi kwo twangaki gira. Si keera twaguza
kiri ne'ndalo ziitu, ne'mizabibu yitu.»
6 Ikyanya n'gayuvwa ngiisi kwo bagweti bagazimula, nanayami shavura ngana.
7 Nanatee yitoneesa. Nanabuli lega abimangizi baabo, na'bandi bakulu, ti: «Si
mugweti mugabetuza beene winyu imiteekerwa mizito bweneene!»
Ha nyuma, nanakuumania booshi,
8 nanababwira kwokuno: «Yaba beene witu ábakaguliisibwa nga baja mu mahanga,
keera tukabaguluula. Si mwehe buno, mukola mushubi baguliisa, gira tushubi
baguluula!»
Yabo bashosi, banabula byo bangashuvya, banaba munyerere.
9 Nanashubi deta, kwokuno: «Yibi byo mugweti mugagirira beene witu, bitakwaniini,
kiri ne'hiniini. Si tukwaniini tukizi simbaha Rurema, lyo tutayiji kengeera twashembwa
ne'binyamahanga, balya ábatushombiri.
10 Yaba beene witu, kiri na naani n'gabakaaba ifwaranga, ne'ngano, nga kwo beene
witu, na'bakozi baani, nabo bali mu gira. Ku yukwo, tubahalire byo.
11 Kwokwo buno, mugalulirage beene winyu indalo zaabo, ne'mizabibu yabo,
ne'mizehituuni yabo, kiri ne'nyumba zaabo. Mutanakolwe kwo mwabahuuna ubunguke
ku byo mukabakaaba, ziba fwaranga, kandi iri ingano, kandi iri divaayi ye'kishogwe,
kandi iri mavuta.»
12 Yabo batwali, ti: «E waliha, ngiisi byo watubwira, tugabikulikira. Ngiisi byo
tukabayabiira, tugabagalulira byo, tutaganabahuuna ubunguke.»
Kwokwo, nanahamagala abagingi kwo bayiji ba tumasi. Nanabwira yabo batwali,
kuguma na'bimangizi, kwo bambiikire indahiro kwo bagaagira nga ngiisi kwo bakyula.
13 Ha nyuma, nanabugumula ikanju lyani, nanadeta, kwokuno: «Yibi nadeta, ngiisi
útagabisimbaha, Rurema amúyibugumule mwene yuku. Akumuule imbaga zaabo,
ne'bindu byabo byoshi, banasigale banakahuku.»
Yabo bandu, ti: «Ee, bibe kwokwo!» Booshi kuguma banayami huuza Nahano. Ha
nyuma, yabo booshi banagira nga ngiisi kwo bakalagaania.

Nehemiya atwala bwija

14 Uyo mwami Serikisi, ikyanya akahisa imyaka makumi gabiri atwaziri, lyo
n'gataluulwa kwo mbe guvuruneeri we'poroveesi ye'Buyuda. Kundu kwokwo, nanahisa
imyaka ikumi ni'biri, kuguma ne'mbaga yani, buzira kulabula ku byokulya byani biija
byo buguvuruneeri. Mwami anahisa imyaka makumi gashatu ni'biri atwaziri.
15 Haliko baguvuruneeri ábakatanga imbere lyani, boohe, bâli kizi vindagaza
abandu. Bâli kizi tangiisa ngiisi mundu ibingorongoro bye'harija makumi gana, kuguma
ne'byokulya, ne'divaayi. Kiri na'batabaazi baabo, nabo bâli kizi lyalyania abandu.
Haliko niehe, nzimbahiri Rurema, ndanâli kizi gira kwokwo.
16 Si nâli kizi fiitirwa naaho mu kuyubakulula uluzitiro lwa'kaaya. Niehe, ndaayo
ndalo yo n'gagula. Kiri na'batabaazi baani nabo, ndaazo bakagula.
17 Na kwakundi, nâli kizi shangiira ibyokulya na'Bayahudi, na'bimangizi baabo,
kwo bâli hisiri bandu igana na makumi gataanu, buzira kuharuura ábâli kizi tuyijira
ukushaaga mu bihugo byo tubibikiinwi.
18 Ngiisi lusiku, twâli kizi baaga ishuuli, ne'bibuzi ndatu íbishishiri, ne'ngoko
ízitangadetwa. Ha nyuma lya ngiisi siku ikumi, nâli kizi baheereza idivaayi za kwingi-
kwingi. Kundu kwokwo, niehe nienyene, ndaalwo lusiku n'gahuuna ibyokulya íbyâli
kwiriiri guvuruneeri. Mukuba, abandu bâli zidohiirwi bweneene no'kuyubakulula.
19 «E Rurema wani, ubwini ngiisi kwo nâli kizi tabaala yaba bandu. Ungengeere,
maashi!»

6

Abagoma ba Nehemiya baloziizi ukumúgira buligo

1 Ha nyuma, Sanibalati, na Tobiya, kuguma na Geshemu, Umuharaabu, kiri na'bandi
bagoma biitu, banabwirwa kwo ngenderiiri ukuyubakulula uluzitiro lwa'kaaya, na
kwo ndaakiho handu áhahongosiri. Haliko, ku yikyo kyanya, ndâli zaazi biika inyiivi
ze'miryango.
2 Kwokwo, Sanibalati na Geshemu, banandumira indumwa kwo tuhumaanane mu
kaaya kaguma mu ndeegu ye'Hono.* Mukuba, bâli mali gira igambi lyo'kungira buligo.
3 Haliko, nanabalungikira abandu, banabashuvya kwokuno: «Niehe, ngiri ne'mikolwa
mihamu bweneene. Ku yukwo, ndangayija, mbu tubonaane. Iri nangagira kwokwo,
umukolwa gwangayimanga.»
4 Balya bandu, banakizi ndumira yeyo-yeyo ndumwa ubugira kana. Si ngiisi kyanya,
nanakizi bashuvya kwokulya.
5 Ubugira kataanu, leero Sanibalati anandumira umutabaazi wage yenyene, afumbiiti
amaruba ágangasomwa na'bandu booshi. Yago maruba, gâli desiri kwokuno:
6 «Umwazi guli mu yuvwikana mu mahanga, kwo mugweti mugayubaka uluzitiro
lwa'kaaya, mbu mushungisiri ukugoma. Na wenyene uloziizi ukuyimikwa ube
mwami wabo. Kiri na Geshemu ayemeera kwo biri kwokwo.
7 Bagweti bagaadeta na kwo keera ukabiika abaleevi, gira bakizi menyeesa mu
Yerusaleemu kwo we kola mwami we'Buyuda. Ewe! Yaga gooshi, uyiji-yiji kwo mwami
we'Perisiya akola agagaamenya. Ku yukwo, yija tuganuulire kuguma.»
8 Uyo Sanibalati, kundu akadeta kwokwo, haliko nanamúshuvya, ti: «Nanga, maashi!
Yibyo wadeta, biri ndaabyo. Si wenyene naaho we gweti ugabishungika.»
9 Yabo bagoma, íbitumiri bakadeta kwokwo, bwo bâli loziizi ukutuyobohya. Bâli
toniri kwo bagatutwisa indege, halinde umukolwa gutaki genderere. Kundu kwokwo,
nanahuuna Rurema, kwokuno: «E Nahano, ungwasagye, we kongwa, halinde yugu
mukolwa, ndonge ukuguyusa.»
10 Lusiku luguma, nanagenda imwa Shemaya mugala Delaya, mwijukulu Mehetabeeri.
Uyo Shemaya, atâli kizi ki shaaga mu nyumba. Kwokwo, anambwira: «Ewe! Si abagoma
baawe bagayija bushigi, gira bayiji kuyita. Aaho! Tugendanwe mu nyumba ya Rurema,
gira tuyiyigalire mwo.»
11 Naani, ti: «Umundu nga nie, ka nangatibita ubwitani? Ka nangagendi yifunda mu
nyumba ya Rurema, mbu lyo nyikize? Aahabi! Niehe, ndagatibitira mwo.»
12 Na íbitumiri n'gashuvya kwokwo, bwo nâli sobanukiirwi kwo yago magambo ga
Shemaya, atali Rurema ye kamútuma go. Si Tobiya na Sanibalati, bo bakamútulira, gira
agadete.
13 Boohe, bo bakamútulira, mbu lyo anyobohye, halinde na nyifunde mu kyaha. Bâli
loziizi ukunyulubaza, halinde bambonie ishoni.
14 «E Rurema wani, ukizi kengeera ngiisi kwo Tobiya na Sanibalati bakagira.
Ukengeere no'muleevi-kazi Nowadiya, kuguma na'bandi baleevi. Yabo booshi, si bâli
loziizi naaho ukunyobohya.»
15 Iri tukaharuura ulusiku lwo tukatondeera kwo'mukolwa gwo'kuyubakulula inzitiro,
twanakoleesa isiku makumi gataanu na zibiri, halinde twanaguyusa. Lwâli riiri mu siku
makumi gabiri na zitaanu zo'mwezi gwe'Helulu.†
16 Ikyanya abagoma biitu bakayuvwa kwokwo, ibinyamahanga byoshi íbyâli tuuziri
mu bihugo ha butambi liitu banayoboha, banakizi yuvwa ishoni. Mukuba, yugwo
mukolwa, bâli yiji kwo gukakoleka ku butabaazi bwa Rurema.
17 Ku yikyo kyanya kyoshi, abatwali be'Buyuda bâli kizi yandikira Tobiya. Naye
anakizi bashuvya.
18 Abayuda bingi, bâli múyibiisiri kwo, banamúbiikira indahiro. Mukuba, âli mukwi
wo'Muyuda muguma, iziina lyage Sekaniya mugala Hara. Na kwakundi mugala wage
Yohanani, akayanga munyere Meshulamu mugala Berekiya.
19 Uyo Tobiya, yabo bandu bâli gweti bagakizi múhuuza imwani, mu kumbwira
ngiisi miija go âli kizi gira. Ne'kyanya nâli kizi bashuvya, banakizi gendi múhwehuka
amagambo gaani. Kwokwo, ulya Tobiya, mu maruba gaage, anakizi mbiikira ibikando
bweneene, mbu lyo anyobohya.

---

* **6:2 6.2** *Hono* Iyo ndeegu yâli hoofi ne'Nyaaja Mediterane, ha kati ka'kaaya ke'Loodi na'ke'Yopa. † **6:15 6.15** *Helulu* Guli mwezi gwe'ndatu imwa'Bahisiraheeri. Guli ha kati ko'mwezi gwitu gwo'munaana, na gwo'mwenda.

7

Nehemiya ahanguula kwe'Yerusaleemu ilaliirwe

1 Lulya luzitiro lwa'kaaya, ikyanya lwâli mali yubakululwa, nanabikiisa inyiivi zooshi.
Ha nyuma, nanabiika na'balaliizi bo'kukizi zilanga. Nanabiika na'bimbi na'Balaawi.
2 Nanabiika mwene witu wa Hanani, abe mwimangizi wo'kulanga akaaya. Âli kizi
kola na Hananiya, umukulu wa'basirikaani. Uyo Hananiya, âli kola mwemeera, anâli
simbahiri Rurema ukuhima abaabo bingi.
3 Yabo booshi, nanababwira kwokuno: «Hatagirage úgakizi yigula inyiivi za'kaaya,
izuuba lítazi tunduuka. Na ku kyanya kya'kabigingwe, zikizi hamikwa ne'migaliro,
abalaliizi bátazi shaaga yaho. Na kwakundi, abatuulaga be'Yerusaleemu bo bagakizi
laliira, ngiisi muguma ku kyanya kwage. Baguma bagakizi laliira ibutambi lye'nyumba
zaabo, na'bandi banabiikwe ahandi-handi.»

Umuharuuro gwa'Bayuda ábakagaluka
(Hizira 2.1-70)

4 Akaaya ke'Yerusaleemu, kundu kâli yajabusiri bweneene, haliko abandu bâli ki riiri
bagerwa naaho. Ne'nyumba mbyahya, zitâli zaazi yubakwa.
5 Kwokwo, Rurema wani anambeereza imitono yo'kukuumania abatwali booshi, gira
baharuurwe, kuguma na'batwi be'maaja, kiri na'bagunda. N'gabunguula ikitaabo íkyâli
tondobwiri booshi ábakatee hunguuka. Nanagwana biyandisirwi mwo kwokuno:
6 Yaho keera, mwami Nebukandeneza we'Babeeri, akatwala Abahisiraheeri mu kihugo
kyage, gira babe baja baage. Haliko ha nyuma, bingi baabo banagalukira i Yerusaleemu,
kiri na'handi hooshi mu kihugo kye'Buyuda. Ngiisi muguma anakizi lunguula mu kaaya
kaabo.
7 Yabo booshi, bakagaluka kuguma na Zurubaberi, na Yeshuha, na Nehemiya, na
Hazariya, na Rahamya, na Nahamani, na Moredekaayi, na Birishaani, na Misipereti,
na Bigivaayi, na Rehumu, na Baana.
Hano, hali umuharuuro gwa'bashosi booshi ábakahunguuka, ukukulikirana
ne'milala yabo.
8 Abashosi bo'mulala gwa Paroshi bâli bihumbi bibiri ni'gana na makumi galinda na
babiri.
9 Na bo'gwa Shefatiya, bâli magana gashatu na makumi galinda na babiri.
10 Na bo'gwa Hara, bâli magana galindatu na makumi gataanu na babiri.
11 Na bo'gwa Pahati-Mohabu, be'mbaga ya Yeshuha bo na Yohabu, bâli bihumbi bibiri
na magana galimunaana ni'kumi na munaana.
12 Na bo'gwa Helamu, bâli kihumbi na magana gabiri na makumi gataanu na bana.
13 Na bo'gwa Zatu, bâli magana galimunaana na makumi gana na bataanu.
14 Na bo'gwa Zakayi, bâli magana galinda na makumi galindatu.
15 Na bo'gwa Binwi, bâli magana galindatu na makumi gana na munaana.
16 Na bo'gwa Bebaayi, bâli magana galindatu na makumi gabiri na munaana.
17 Na bo'gwa Hazigadi, bâli bihumbi bibiri na magana gashatu na makumi gabiri na
babiri.
18 Na bo'gwa Hadonikamu, bâli magana galindatu na makumi galindatu na balinda.
19 Na bo'gwa Bigivaayi, bâli bihumbi bibiri na makumi galindatu na balinda.
20 Na bo'gwa Hadini, bâli magana galindatu na makumi gataanu na bataanu.
21 Na bo'gwa Hateeri we'mbaga ya Hezekiya, bâli makumi galimwenda na munaana.
22 Na bo'gwa Hashumu, bâli magana gashatu na makumi gabiri na munaana.
23 Na bo'gwa Bezaayi, bâli magana gashatu na makumi gabiri na bana.
24 Na bo'gwa Harifi, bâli igana ni'kumi na babiri.
25 Na bo'gwa Gibyoni, bâli makumi galimwenda na bataanu.
26 Abandu ba mu twaya twe'Betereheemu ne'Netofa, bâli igana na makumi galimu-
naana na munaana.
27 Na'ba mu ke'Hanatooti, bâli igana na makumi gabiri na munaana.
28 Na'ba mu ke'Beeti-Hazimaweti, bâli makumi gana na babiri.
29 Na'ba mu ke'Kiryati-Yariimu, na'ke'Kefira, na'ke'Berooti, bâli magana galinda na
makumi gana na bashatu.
30 Na'ba mu ke'Rama, na'ke'Geba, bâli magana galindatu na makumi gabiri na
muguma.
31 Na'ba mu ke'Mikimasi, bâli igana na makumi gabiri na babiri.
32 Na'ba mu ke'Beteeri, na'ke'Hayi, bâli igana na makumi gabiri na bashatu.
33 Na'ba mu ke'gindi Nebo, bâli makumi gataanu na babiri.

34 Na'ba mu ke'gindi Helamu, bâli kihumbi na magana gabiri na makumi gataanu na
bana.
35 Na'ba mu ke'Harimu, bâli magana gashatu na makumi gabiri.
36 Na'ba mu ke'Yeriko, bâli magana gashatu na makumi gana na bataanu.
37 Na'ba mu ke'Loodi, na'ke'Hadidi, na'ke'Hono, bâli magana galinda na makumi
gabiri na muguma.
38 Na'ba mu ke'Sena, bâli bihumbi bishatu na magana galimwenda na makumi
gashatu.
39 Mu bagingi, mwâli abashosi bo'mulala gwa Yedaya, we'mbaga ya Yeshuha magana
galimwenda na makumi galinda na bashatu.
40 Na bo'mulala gwa Himeeri, bâli kihumbi na makumi gataanu na babiri.
41 Na bo'gwa Pashuuri, bâli kihumbi na magana gabiri na makumi gana na balinda.
42 Na bo'gwa Harimu, bâli kihumbi ni'kumi na balinda.
43 Mu Balaawi, mwâli abashosi bo'mulala gwa Yeshuha, na bo'gwa Kadimyeri,
be'mbaga ya Hodeva makumi galinda na bana.
44 Mu bimbi ba mu nyumba ya Rurema, mwâli abashosi bo'mulala gwa Hasafu igana
na makumi gana na munaana.
45 Mu balaazi be'nyiivi, mwâli abashosi igana na makumi gashatu na munaana,
bo'mulala gwa Salumu, na bo'gwa Hateeri, na bo'gwa Talimooni, na bo'gwa Hakubu,
na bo'gwa Hatita, na bo'gwa Shobaayi.
46 Mu bandi bakozi ba mu nyumba ya Rurema, mwâli abandu be'mbaga ya Ziha, na
be'ya Hasufa, na be'ya Tabahoti,
47 na be'ya Kerosi, na be'ya Siiha, na be'ya Padoni,
48 na be'ya Lebana, na be'ya Hagaba, na be'ya Shamulaayi,
49 na be'ya Hanani, na be'ya Gideeri, na be'ya Gahari
50 na be'ya Raya, na be'ya Resini, na be'ya Nekoda,
51 na be'ya Gazamu, na be'ya Huza, na be'ya Paseya,
52 na be'ya Besayi, na be'ya Mehuni, na be'ya Nefushesimu,
53 na be'ya Bakubuki, na be'ya Hakufa, na be'ya Haruri,
54 na be'ya Bashiluti, na be'ya Mehida, na be'ya Harisha,
55 na be'ya Barikosi, na be'ya Siseera, na be'ya Tema,
56 na be'ya Neziya, na be'ya Hatifa.
57 Mu mbaga ya'bakozi ba Sulumaani, mwâli abandu be'mbaga ya Sotayi, na be'ya
Sofereti, na be'ya Perida,
58 na be'ya Yala, na be'ya Darikooni, na be'ya Gideeri,
59 na be'ya Shefatiya, na be'ya Hatiri, na be'ya Pokereti-Hasebayimu, na be'ya
Hamooni.
60 Kwokwo, mu bakozi ba mu nyumba ya Rurema, kuguma na'be'mbaga za'bakozi ba
Sulumaani, bâli magana gashatu na makumi galimwenda na babiri.
61 Hâli na'bandu ábakagalukira mu kaaya ke'Teeri-Mela, na mu ke'Teeri-Harisha, na
mu ke'Kerubi, na mu ke'Hadooni, na mu ke'Himeeri. Haliko boohe, batâli shobwiri
ukuyerekana kwo bali Bahisiraheeri mene-mene.
62 Abandu be'mbaga ya Delaya, ne'ya Tobiya, ne'ya Nekoda, bâli magana galindatu na
makumi gana na babiri.
63 Na'ba mu mbaga ya'bagingi, hâli imbaga ya Hobaya, ne'ya Hakoozi, ne'ya
Barizilaayi. Uyo Barizilaayi akayanga munyere wa'mazina gaage Barizilaayi, umutu-
ulaga we'Giryadi, anakizi buuzibwa ku lyeryo iziina.
64 Kundu bakashakula ngiisi ha'maziina ga bashokuluza baabo gâli yandisirwi,
shoobe! Kwokwo, banakizi haruurwa kwo bayulubiiri, kyanatuma bagabuzibwa kwo
batakizi kola mu baabo bagingi.
65 Kiri na guvuruneeri, naye akabalahirira kwo batakizi lya ku matuulo
ágakataluulwa imwa Rurema. Bâli kwaniini ukulindirira, halinde ikyanya umugingi
asise amabuye Hurimu, na Tumimu,* anadete ngiisi kwo bigaaba.
66 Kwokwo, abandu booshi ábakagaluka, bâli bihumbi makumi gana na bibiri na
magana gashatu na makumi galindatu.
67 Bâli gweti abakozi bashosi na'bakazi bihumbi birinda na magana gashatu na
makumi gashatu na balinda. Hâli na'bimbi magana gabiri na makumi gana na bataanu,
abashosi na'bakazi.

---

* **7:65 7.65** *Hurimu, na Tumimu* Byâli bikolanwa íbyâli kizi tabaala ukumenya byo Rurema aloziizi kandi iri ngiisi kwo ali mu twa imaaja. Kulyoka 28.30; Bukengeeze 33.8.

68 Bâli gweti ingamiya magana gana na makumi gashatu na zitaanu, na bapunda, bihumbi ndatu na magana galinda na makumi gabiri.
69 Abimangizi bingi be'mbaga, banatanga amatuulo, gira balonge ukuyubakulula inyumba ya Rurema. Guvuruneeri yenyene anatanga ibilo munaana bye'nooro, ne'nzoozo zo'kubiikira umuko makumi gataanu za mu nyumba ya Rurema, ne'byambalwa bya'bagingi magana gataanu na makumi gashatu.
70 Balya bimangizi be'mbaga banatanga ibilo bye'nooro igana na makumi galindatu na munaana, ne'bilo bye'harija kihumbi na magana gabiri na makumi gataanu.
71 Abandi Bahisiraheeri, nabo banatanga ibilo bye'nooro igana na makumi galindatu na munaana, ne'bilo bye'harija kihumbi, ne'byambalwa bya'bagingi makumi galindatu na birinda.
72 Kwokwo, umwezi gwa kalinda iri gukahika, balya bagingi, kuguma na'Balaawi, na'balaazi be'miryango, na'bimbi, na'bandi bakozi, kiri na'bagunda, booshi banabeera mu twaya twabo, mu kihugo kye'Buyuda.

8

Hizira amenyeesa abandu imaaja

1 Abandu booshi, banakuumana i Yerusaleemu, mu lubuga úluli imbere lyo'mulyango gwa'Miiji, banabwira umwigiriza Hizira, kwo aleete Ikitaabo kye'maaja za Musa. Yizo Maaja, zinali zo Nahano akaheereza Abahisiraheeri.
2 Ne'ri hakaba mu mwezi gwa kalinda, ku lusiku lwa mbere, Hizira anakileeta imbere lya booshi. Na mu kati kaabo, mwâli riiri abashosi, na'bakazi, na ngiisi bandi ábangasobanukirwa.
3-4 Ku yikyo kyanya, bâli mali yabiira ibiti, banayubaka ikiyimangiro kila, imbere lyo'Lwivi lwa'Miiji, gira Hizira alonge ho agayimanga. Anayimanga yaho, anatondeera ukubasomera íbiri mu kitaabo, ukulyokera ku kyanya izuuba likahuluka, halinde kalenge-renge. Yabo booshi, banaba shee, mu kumúyuvwiriza.
Uluhande lwe'lulyo, hâli yimaaziri Matitiya, na Shema, na Hanaya, na Huriya, na Hirikiya, na Maseya. No'luhande lwe'lumosho, hâli yimaaziri Pedaya, na Mishaheeri, na Malikiya, na Hashumu, na Hashebadana, na Zakariya, na Meshulamu.
5 Hizira âli yimaaziri áhayinamusiri, ho ngiisi mundu angamúbona. Ne'ri akabunguula ikitaabo, yabo bandu booshi banayimanga.
6 Hizira anatee tanga kongwa imwa Nahano, bwo ali Rurema wa kahebuuza. Yabo booshi, banadumeereza mu kulengeza amaboko, ti: «Bikizi ba kwokwo, bikizi ba kwokwo!» Banafukama imbere lya Nahano, mu kuhisa amalanga haashi, banakizi múyikumba.
7 Ne'kyanya bakashubi yimanga, yizo maaja, Abalaawi banakizi zisobanulira abandu. Mu yabo Balaawi, mwâli riiri Yeshuha, na Baani, na Sherebiya, na Yamini, na Hakubu, na Shabetayi, na Hodiya, na Maseya, na Kerita, na Hazariya, na Yozabadi, na Hanani, na Pelaya.
8 Bâli gweti bagaasoma mu kitaabo kye'maaja za Rurema, iri banakizi kisobaanura ku bweranyange, banakizi tanga umugeeza nirizina gwa ngiisi igambo, halinde abandu banakizi sobanukirwa bwija.
9 Yago magambo ge'maaja, iri yabo bandu bakagayuvwa, banatulikira mu malira. Uyo guvuruneeri Nehemiya, no'mugingi Hizira, umunabumenyi ku bye'maaja, kuguma na yabo Balaawi ábali kizi basobaanulira amandiko, banabwira abandu booshi, ti: «Luno lusiku, lukoli talwirwi imwa Rurema Nahamwitu. Aahago! Mutakizi ki jengeerwa, kandi iri kulira.»
10 Nehemiya anashubi babwira kwokuno: «Mutee taahaga, mugendi baza ibyokulya íbiheshiri, munanywe ne'binywebwa binunu. Ne'ri hangaba hali ábabuziri byo bagaleeta, mushangiire ibye'mwinyu mwe nabo. Luno lusiku lukoli talwirwi imwa Nahamwitu. Ku yukwo, mutabe no'mwizingeerwe. Mukuba, ikyanya muli mu shambaalira Nahano, lyo muli mu longa imisi.»
11 Yabo Balaawi, nabo banakizi holeeza abandu, ti: «Mutakizi lira, maashi! Si luno lusiku lukoli talwirwi imwa Rurema. Mulekage ukukizi jengeerwa.»
12 Kwokwo, yabo booshi, banataaha, gira bagendi lya, bananywe. Banakizi shangiira ibyokulya byabo, banagira ulusiku lukulu ku bushambaale. Mukuba, ikyanya Abalaawi bâli kizi bamenyeesa amagambo ga Rurema, lyeryo banayami gasobanukirwa.

Abahisiraheeri bagira ulusiku lukulu lwe'bitunda

13 Iri bukakya, abimangizi be'mbaga za'Bahisiraheeri, kuguma na'bagingi na'Balaawi,
banakungamira Hizira, umunabumenyi ku bye'maaja. Mukuba, bâli loziizi kwo
abayigirize bwija.
14 Ikyanya bakaziyitegeereza, banabona kwo Nahano akabwira Musa kwe'kyanya
kyo'lusiku lukulu lwo'mwezi gwa kalinda, Abahisiraheeri bakwaniini bakizi beera mu
bitunda.*
15 Na Musa âli mali gwanwa ababwira kwo bakizi genda bagamenyeesa mu twaya
twoshi, kiri na mu Yerusaleemu, ti: «Mugendage mu migazi, munakizi leeta amatavi
ge'mizehituuni mimereerera, kandi iri íkabyalwa. Munaleete na'matavi ge'mihadasi,
na ye'bigazi, ne'bindi biti byo'kuyubaka ibitunda, nga kwo biyandisirwi mu maaja.»
16 Kwokwo, abandu banagendi leeta amatavi, banayubaka ibitunda ku nyumba zaabo,
na mu mbuga zaabo, kiri na mu mbuga ze'nyumba ya Rurema, na mu lubuga úluli
imbere lyo'mulyango gwa'Miiji, na mu lubuga lwo'Lwivi lwa Hifurahimu.
17 Yabo booshi ábâli lyosiri i Babeeri, banayubaka ibitunda, banabeera mwo. Yulwo
lusiku, lwâli lwo'bushambaale bweneene. Ukulyokera ikyanya Yoshwa, mugala Nuuni
âli ki tuuziri ho, batâli zaazi shambaalira ulusiku lukulu mwene yulwo. Emwe! Bâli koli
shambiiri ngana.
18 Mu yizo siku zooshi, ngiisi mulege-rege, Hizira âli kizi somera abandu amagambo
mu kitaabo kye'maaja za Rurema kwi'zu lihamu, gira bagayuvwe. Yizo siku ngulu,
zikamala isiku zirinda. Na ku lusiku úlugira umunaana, abandu booshi banakuumana,
nga kwo'lubaaja ludesiri.

9

Abahisiraheeri bayilega ibyaha byabo

1-2 Umwezi gwa kalinda, mu siku makumi gabiri na zina, Abahisiraheeri banashubi
kuumana, gira bayishalise. Bâli mali yihandula ku binyamahanga. Banâli koli yambiiti
amasuuzu, banayitumuulira ulukungu mu matwe, mu kuyerekana kwo bajengeerwa.
Banayaga kwo boohe, kuguma na bashokuluza baabo, bâli kizi yifunda mu byaha
bweneene.
3 Shesheezi kare-kare, banatee hisa ibihe bishatu bayimaaziri, bagweti bagayuvwiriza
ngiisi kwo bagweti bagaasoma mu maaja za Rurema Nahamwabo. Ibindi bihe bishatu,
banafukama imbere lya Rurema, bagweti bagamúhuuna ulukogo, iri banamúyivuga.
4 Ku bushonero, hâli riiri Abalaawi, nga Yeshuha, na Baani, na Kadimyeri, na
Shebaniya, na Buni, na Sherebiya, no'gundi Baani, kuguma na Kenaani. Yabo booshi,
bâli gweti bagayiberekaania kwi'zu mu kuhuuna Rurema Nahamwabo.
5 Ha nyuma, yabo Balaawi (Yeshuha, na Kadimyeri, na Baani, na Hashabineya, na
Sherebiya, na Hodiya, na Shebaniya, na Petahya) banabwira abandu kwokuno: «Yimuki,
mukizi huuza Rurema Nahamwinyu. Mukizi múhuuza, imyaka ne'myakuula.
E Nahano, iziina lyawe likizi yivugwa.
Mukuba, liri lya kahebuuza, linahuziibwi bweneene, ukuhima ibindi byoshi.
6 Wehe naaho, we Nahano.
We kabumba igulu, na byoshi íbiri mwo.
We kabumba ne'ndonde zooshi.
We kabumba ne'kihugo na byoshi íbiri mwo.
We kabumba ne'nyaaja, na ngiisi íbiri mwo.
Yibyo byoshi, we tumiri biri bigumaana.
Byoshi íbiri kwi'gulu, biyamiri bigweti bigakuyikumba.
7 E Nahano Rurema, we katoola Hiburamu.
Ukamúshaaza i Huuri, mu kihugo kye'Bukalidaayo, wanamúyinika iziina lya
Hiburahimu.*
8 Wanabona kwo ali mundu mwemeera imbere lyawe.
Ikyanya mukanywana ikihango,
wanamúlagaania, kuguma na'be'kibusi kyage, kwo ugabaheereza ikihugo
kye'Kaanani,
ne'kya'Bahiti, ne'kya'Bahamoori, ne'kya'Bapereesi, ne'kya'Bayebuusi,
ne'kya'Bagirigaashi.
Yugwo muhango, keera wanagukwiza. Mukuba, uli mwemeera.†

9 «Ikyanya bashokuluza biitu bâli kizi libuuka mu kihugo kye'Miisiri, wanababona.

---

* **8:14 8.14-15** Balaawi 23.33-36, 39-43; Bukengeeze 16.13-15. * **9:7 9.7** Ndondeko 11.31; 12.1; 17.5. † **9:8 9.8** Ndondeko 15.18-21.

Ne'kyanya bakakutakira ku Nyaaja Ndukula, wanabayuvwa.‡
10 Wâli yiji-yiji ngiisi kwa'Bamiisiri bagweti bagabalibuza.
Kyanatuma ugakizi gira ibisoomeza ne'bitangaaza, imbere lya Faraho we'Miisiri,
ne'mbere lya'bakozi baage booshi, ne'mbere lya'bandu booshi ba mu kihugo kyage.
Kwokwo, kwo ukagingika iziina lyawe, linaki gingisirwi halinde zeene.§
11 Ikyanya inyaaja yâli koli hangiriiri bashokuluza biitu, emwe,
wanagibunduula, banagijabuka ikoli yumiri.
Haliko Abamiisiri boohe, ikyanya bakabalandiriza, wanababindikira mwo.
Ee! Bakayami mirwa ngi'buye mu kalingi.
12 Mwi'zuuba, wâli kizi barongoora ne'nguliro ye'kibungu.
Na mu bushigi, wâli kizi barongoora ne'nguliro yo'muliro,
gira ikizi bamolekera mu njira.*
13 Ikyanya bakahika i Sinaayi, ukashonooka mwi'gulu, wanayiji baganuuza.
Wanabaheereza imaaja ku njira íkwaniini.
Ngiisi byo ukabategeka mu kukyula, biryagagi biija.
14 Ukakoleesa umukozi wawe Musa, mu kubamenyeesa ulusiku lwawe lwe'Sabaato.
Wanabayereka ubulyo bwo'kusimbaha amategeko gaawe,
kuguma ne'migeeza, ne'maaja.
15 Ikyanya bâli shalisiri, wanakizi baheereza imikate ukulyoka mwi'gulu.
Ne'kyanya bâli nyotiirwi, wanabanywesa amiiji ágakashalala mu lwala.
Kirya kihugo kyo ukabalagaania ku ndahiro,
wanababwira kwo bagendi kihyana.†

16 «Balya bashokuluza biitu, banaba mindagabika, banayumuusa imitima yabo,
batanakizi ki kulikira imaaja zaawe.
17 Birya bitangaaza byo wâli kizi bagirira, banabiyibagira.
Banalahiraga, mbu batagaki kutwaza.
Banayumuusa imitima yabo, banahuna,
halinde banatoola ikirongoozi kyo'kubagalula i Miisiri mu buja bwabo.
Kundu kwokwo, utakabajanda.
E Rurema, uli mu kizi kogana.
Wehe, uyijwiri ulukogo, unali mwigenderezi.
Uli mu kundana bweneene,‡ utanali mu yagalwa duba.
18 Bakajongolola inooro, banayigirira umugisi gwe'nyana.
Banadeta: "Uyu, ye kola Rurema witu. Ye katushaaza i Miisiri."
Mu kugira kwokwo, bâli gweti bagakutuka ngana.§
19 Kundu bakakuhubira kwokwo mwi'shamba, utanabajanda.
Mukuba, uyamiri uli ne'ndengeerwa ya kahebuuza.
Kirya kibungu íkyâli kizi barongoora mwi'zuuba, kitanabalyokerera.
Kiri na kirya kibungu kyo'muliro, kyanagenderera mu bushigi, gira kikizi bamolekera mu njira.
20 Umutima gwawe mwija, gwâli kizi bayigiriza.
Ikyanya bakashalika, wanabaliisa imana.
Ne'kyanya bakanyoterwa, wanabanywisa amiiji.
21 Wanahisa imyaka makumi gana, ubalaaziri kwokwo mwi'shamba.
Ku yikyo kyanya, ndaahyo bakabula.
Ibyambalwa byabo, bitakahula.
Kiri ne'shando zaabo, zitakanaheema.

22 «Ikyanya bakagwanana ne'binyamahanga, kuguma na'baami baabo, ukabahimira bo.
Wanabakwiza mu mbande zooshi ze'bihugo byabo.
Banayabiira ikihugo kye'Heshibooni, kye'mwa mwami Sihooni,
ne'kihugo kye'Bashaani kye'mwa mwami Hoogi.*
23 Wanabaluza, halinde banaba nga ndonde kwi'gulu,
wanabayingiza mu kihugo kye'Kaanani.
Yikyo kihugo, kinali kyekirya wâli mali bwira bashokuluza baabo kwo bagendi kihyana.†
24 Bagala baabo banakiyingira mwo, banakihyana.

‡ **9:9 9.9** Kulyoka 3.7; 14.10-12. § **9:10 9.10** Kulyoka 7.8–12.32. * **9:12 9.12** Kulyoka 13.21-22. † **9:15 9.15** Kulyoka 16.4-15; 17.1-7; Bukengeeze 1.21. ‡ **9:17 9.17** Kulyoka 34.6; Muharuuro 14.18. § **9:18 9.18** Kulyoka 32.1-4. * **9:22 9.22** Muharuuro 21.21-35. † **9:23 9.23** Ndondeko 15.5; 22.17; Yoshwa 3.14-17.

Ikyanya bakagwana mwa'Bakaanani, wanabahimira bo.
Yabo bandu, kuguma na'baami baabo, wanababiika mu maboko gaabo.
Banakizi bayogogoza, nga ngiisi kwo baloziizi.‡
25 Utwaya twabo, kundu twâli zitiirwi, bakatugwata, kuguma ne'ndalo zaabo.
Bakagwata kiri ne'nyumba zaabo ízâli yijwiri mwe'bindu bya namwingye.
Bakagwata ne'birigo íbyâli mali humbwa.
Banagwata ne'ndalo ze'mizabibu, na ze'mizehituuni, kuguma ne'bindi biti bingi bye'bitumbwe.
Banakizi lya, halinde banakizi dadaara.
Na bwo we mwija bweneene, kyanatuma bagajega ngana-ngana.

26 «Kundu kwokwo, balya bashokuluza biitu batâli kizi kusimbaha.
Si bakakizi huna imbere lyawe, batanatwaza imaaja zaawe.
Banayita kiri na'baleevi baawe,
banali bo bâli kizi bayinginga kwo bakugalukire.
Banakizi tuka iziina lyawe bweneene.§
27 Iri ukabonaga kwokwo, wanababiika mu maboko ga'bagoma baabo,
halinde yabo bagoma banabagira yondo-yondo.
Kundu kwokwo, ikyanya bâli kizi libuuka, banakutabaaza.
Na kwokwo utuuziri mwi'gulu, wanabayuvwiriza.
Wanabayuvwirwa indengeerwa, wanabatumira abandu bo'kubakiza.
Yabo bandu, banakizi baguluula mu maboko ga'bagoma baabo.
28 Kundu kwokwo, ikyanya bakaba bakoli tuuziri mu mutuula,
banakizi shubi yifunda mu byaha imbere lyawe.
Kwokwo, wanashubi bajanda,
wanababiika mu maboko ga'bagoma baabo, gira babatwale.
Ne'kyanya bakashubi kutakira,
wanabayuvwiriza yaho mwi'gulu.
Ee! Ukabayuvwirwa indengeerwa,
wanakizi bakiza ubugira kingi.
29 Ukakizi bakengula kwo bakizi simbaha imaaja zaawe.
Halikago, banayigira mindagabika, batanazitwaza.
Na kundu bangárambiri bwija ku mategeko gaawe,
haliko batanakizi gasimbaha.
Banayumuusa imitima yabo, banayigira babitwitwi,
banakizi na yifunda mu bitali nga byo.*

30 «Wanahisa imyaka mingi, ugweti ugabayigenderera.
Wanakizi batumira abaleevi baawe,
gira bakizi bahanuula ku njira yo'mutima gwawe.
Kundu kwokwo, batanakizi kutwaza, kiri ne'hiniini.
Kyanatuma ugashubi babiika mu maboko ge'binyamahanga.†
31 Kundu kwokwo, ukabayuvwirwa indengeerwa,
utanabashereeza lwoshi-lwoshi, utanabajanda.
Ee! Uli Rurema we'ndengeerwa, unali mu kejererana.

32 «E Rurema witu, ulyagagi mukulu bweneene, unali wa kahebuuza.
Ikyanya uli mu nywana ikihango kuguma na nyiitu, uyamiri ugweti ugakisimbaha.
Aaho! Ulolage ngiisi kwo twahanyagala,
ukulyokera ku kyanya kya'baami be'Hasuriya, halinde zeene.
Emwe! Twalibuuka ngana-ngana, kuguma na'baami biitu, na'batwali biitu,
na'bagingi biitu, na'baleevi biitu.
33 Mu byoshi íbikatukoleka kwo, uyamiri uli mu gira íbikwaniini.
Kiri ne'kyanya tukakuhubira, uyamiri ukiri mwemeera.
34 Abaami biitu, kuguma na'batwali biitu, na'bagingi biitu, kiri bashokuluza biitu,
yabo booshi batâli kizi simbaha imaaja zaawe.
Na kundu wâli kizi bahanuula, wanakizi bategeka,
haliko batanakutwaza.
35 Yabo bashokuluza biitu, bâli tuuziri mu bwami bwabo,

‡ **9:24 9.24** Yoshwa 11.23. § **9:26 9.26-28** Batwi be'maaja 2.11-16. * **9:29 9.29** Balaawi 18.5-9. † **9:30 9.30** 2 Baami 17.13-18; 2 Kutondobola 36.15-16.

banakizi vwagarara mu byoshi byo ukabaheereza.
Idaho, lyâli ki riiri mwe'nagiira, ne'kihugo kyabo kyanaba kiyajabusiri.
Kundu kwokwo, batanakutwaza, banakizi yifunda mu bitali nga byo.
36 Aaho! Lolaga zeene buno, tukola baja.
Kino kihugo, kundu ukakiheereza bashokuluza biitu,
kwo bakizi lya ibitumbwe byamwo, ne'bindi byokulya biija,
haliko buno tukoli kituuziri mwo nga baja.
37 Kundu tuli mu yeza bweneene mu kino kihugo,
haliko abaami be'mahanga bali mu yiji tunyaga byo.
Yoho wee! Ikyanya twâli kizi yifunda mu byaha, lyo ukababiika hi'gulu liitu.
«Buno yabo baami, bagweti bagatukoleesa nga ngiisi kwo baloziizi, kiri ne'bitugwa biitu. Tunakoli hanyagiiri bweneene.»

10

Abandu balagaania ukusimbaha imaaja

1 Ukukulikirana na byoshi íbikatukoleka kwo, twe Bahisiraheeri tugweti tugaatwa uluhango lwa'kaminuuza, tunali mu luyandika ku karataasi. Na buno, abatwali biitu, kuguma na'Balaawi, na'bagingi, bagweti bagalubiika kwa'kamangu.
2 Yabo ábalubiika kwa'kamangu, amaziina gaabo go gaaga: Guvuruneeri Nehemiya, mugala Hakaliya. Mu bagingi, mwâli Zedekiya,
3 na Seraya, na Hazariya, na Yeremiya,
4 na Pashuuri, na Hamariya, na Malikiya,
5 na Hatushi, na Shebaniya, na Maluki,
6 na Harimu, na Meremoti, na Hobadiya,
7 na Danyeri, na Ginetoni, na Baruki,
8 na Meshulamu, na Habiya, na Mijamini,
9 na Maziya, na Birigaayi, na Shemaya.
10 Mu Balaawi, mwâli Yeshuha mugala Hazaniya, na Binwi, wa mu mulala gwa Henadadi na Kadimyeri,
11 kuguma na beene wabo Shebaniya, na Hodiya, na Kerita, na Pelaya, na Hanani,
12 na Mika, na Rehobu, na Hashabya,
13 na Zakuri, na Sherebiya, na Shebaniya,
14 na Hodiya, na Baani, na Beninu.
15 Mu batwali, mwâli Paroshi, na Pahati-Mohabu, na Helamu, na Zatu, na Baani,
16 na Buni, na Hazigadi, na Bebaayi,
17 na Hadoniya, na Bigivaayi, na Hadini,
18 na Hateeri, na Hezekiya, na Hazuuru,
19 na Hodiya, na Hashumu, na Bezaayi,
20 na Harifi, na Hanatooti, na Nebayi,
21 na Magipyashi, na Meshulamu, na Heziiri,
22 na Meshezabeeri, na Saadoki, na Yaduwa,
23 na Pelatiya, na Hanani, na Hanaya,
24 na Hosheya, na Hananiya, na Hashubu,
25 na Haloheshi, na Piriha, na Shobeki,
26 na Rehumu, na Hashabina, na Maseya,
27 na Ahiya, na Hanani, na Anani,
28 na Maluki, na Harimu, na Baana.

Abandu booshi balagaana

29 Abandi booshi, banabagombera imbere lya Rurema. Mu kati kaabo, mwâli riiri abagingi, na'Balaawi, na'balaazi be'nyiivi za'kaaya, na'bimbi, na'bakozi ba mu nyumba ya Rurema, na'bandi booshi. Banagomberwa na bakaabo, na bagala baabo, na banyere baabo, ngiisi ábâli shobwiri ukusobanukirwa. Yabo booshi, bâli mali yihandula ku binyamahanga, mu kusimbaha imaaja za Rurema.
30 Yabo booshi, banagombera abakulu baabo, banabiika indahiro, mu kudeta kwokuno: «Zirya maaja zo Rurema akatuheereza ku njira yo'mukozi wage Musa, tugakizi zisimbaha. Ee ma! Tugakizi simbaha amagambo gooshi go Rurema Nahamwitu akatutegeka, nga ngiisi kwo akakyula. Ngiisi úgazihongola, emwe, adaakwe!»
31 Banadeta na kwokuno:

«Kundu ibinyamahanga bitusokaniini, haliko twashiikiza kwo tutagabaheereza
banyere biitu. Na banyere baabo, tutagabagondera bagala biitu.*
32 «Yabo bandu, iri bangakizi tuleetera ingano, kandi iri agandi madandaaza,
kunabe luli ku lusiku lwe'Sabaato, kandi iri ku lundi lusiku lukulu, ndaahyo íhiteerwa
ku shinda hyo tugakizi bagulira. Na kwakundi, ha nyuma lya ngiisi myaka irinda,
tugakizi leka indalo ziitu zitee leeza. Ne'myenda yo beene witu batuhiiti, tunakizi
gihotola.†
33 «Na ku biloziri inyumba ya Rurema, twayibiikira ulubaaja, kwo ngiisi mwaka tu-
gakizi tanga ikingorongoro kye'harija kye'garama zina, hi'gulu lye'mikolwa yamwo.‡
34 «Yulwo lushangi, lugakizi koleesibwa mu kugula imikate yo'kutanga imwa
Rurema, na'matuulo go'mushyano, na go'kusiriiza lwoshi. Luganakizi shubi gulwa
mwa'matuulo go'kukizi tangwa ku lusiku lwe'Sabaato, na ku lusiku lwe'mbaluko
yo'mwezi, na ku zindi siku ngulu. Lunagulwe na kwa'gandi matuulo go'kutaluulwa
imwa Rurema, na'matuulo go'kukogwa ibyaha. Mu kuheza, yulwo lushangi lu-
gakoleesibwa ku mikolwa yo'kulingaania inyumba ya Rurema witu.
35 «Kuguma na yibyo, twe bagingi, kuguma na'Balaawi, kiri na'bandi booshi, keera
twagira ikibare, lyo tumenya ikyanya ngiisi ikondo ligakizi leeta ishaali iwa nyumba
ya Rurema. Yizo shaali, tugakizi zileeta hi'gulu lyo'kuyokya amatuulo ku katanda ka
Rurema Nahamwitu, nga kwo'lubaaja ludesiri.
36 «Na kwakundi, ngiisi mwaka, tugakizi twala itomola lye'mimbu yitu, na
lye'bitumbwe bye'biti biitu.§
37 «Tugakizi twala ifula ziitu mu nyumba ya Rurema, kiri no'mwana wa mbere
we'bitugwa biitu, nga kwo'lubaaja ludesiri. Kuli kudeta kwo tugakizi twala umwana
wa mbere mu ishuuli ziitu, na mu bibuzi biitu, na mu mbene ziitu, gira abagingi ba
Rurema bakizi bikoleesa.*
38 «Yabo bagingi, tugakizi batwalira na ku mushyano gwitu mwija, na ku bitumbwe
biitu, na ku divaayi yitu ye'kishogwe, na ku mavuta giitu. Yago matuulo gooshi,
tugakizi gendi gabiika mu bisiika íbinanisirwi ku nyumba ya Rurema. Tugakizi
heereza Abalaawi ne'kihande ki'kumi ku byo twalonga. Boonyene, bagakizi yiji
kikuumania ngiisi ho tuli mu kolera.†
39 «Yikyo kihande ki'kumi, ikyanya Abalaawi bagakizi yiji kikuumania, bagakizi
herekezibwa no'mugingi muguma wa mu mbaga ya Harooni. Yabo Balaawi nabo,
bagakizi yabiira ikihande ki'kumi kya byo bakuumania, banagendi kisingula mu
bihinda íbiri ku nyumba ya Rurema.‡
40 «Abahisiraheeri, kiri na'Balaawi, bagakizi twala amatuulo gaabo go'mushyano,
na ge'divaayi ye'kishogwe, na ga'mavuta, binasinguulwe mu mbiikiro íri mu nyumba
ya Rurema. Mwomwo, mwe'birugu bya mu nyumba ya Rurema bisingwirwi. Mwo
na'bagingi batuuziri, kuguma na'balaazi be'nyiivi, na'bimbi.
«Twehe, irya nyumba ya Rurema witu, tutagagijanda.»

11

Abayuda ábakayiji tuula i Yerusaleemu

1 Ha nyuma, abatwali ba'Bahisiraheeri, banayiji tuula i Yerusaleemu. Haliko
abandi booshi, banakizi kuumania imbaga ikumi-kumi, banazitariise ikibare. Imbaga
íyatoolwa, inabe ye gagendi tuula mu kaaya kataluule ke'Yerusaleemu. Izindi mbaga
mwenda, zinasigalage mu twaya twabo.
2 Yabo ábakayemeera ukutuula mu Yerusaleemu, abandi bandu banabagashaanira.
3 Yaha hi'fwo, tugatondobola abatwali be'Buyuda ábakayiji tuula mu Yerusaleemu.
(Haliko, hâli riiri abandi Bahisiraheeri, kuguma na'bagingi, na'Balaawi, na'bakozi ba
mu nyumba ya Rurema, ne'mbaga za'bakozi ba mwami Sulumaani. Boohe, bakatuula
mu twaya twabo, ngiisi muguma mwi'tongo lyage.)
4 Mu bakayiji tuula mu Yerusaleemu, mwâli riiri Abayuda na beene Binyamiini. Mu
Bayuda mwâli riiri Hataya mugala Huziya, mwijukulu Zakariya. Uyo Zakariya naye âli
mugala Hamariya, mwijukulu Shefatiya. Uyo Shefatiya naye âli mugala Mahalaleeri,
mwijukulu Pereesi.

---

* **10:31 10.31** Kulyoka 34.16; Bukengeeze 7.3. † **10:32 10.32** Kulyoka 23.10-11; Balaawi 25.1-7; Bukengeeze 15.1-2.
‡ **10:33 10.33** Kulyoka 30.11-16. § **10:36 10.36** Kulyoka 23.19; 34.26; Bukengeeze 26.2. * **10:37 10.37** Kulyoka 13.2. † **10:38 10.38** Muharuuro 18.21. ‡ **10:39 10.39** Muharuuro 18.26.

5 Mwâli na Maseya mugala Baruki, mwijukulu Koli-Hoze. Uyo Koli-Hoze naye, âli
mugala Hazaya, mwijukulu Hadaya. Uyo Hadaya naye âli mugala Yoyaribu, mwijukulu
Zakariya. Uyo Zakariya naye, âli mugala Mushiilo.
6 Yabo booshi ba mwi'kondo lya Pereesi, bâli bandu magana gana na makumi
galindatu na munaana.
7 Mu beene Binyamiini mwâli riiri Saalu mugala Meshulamu, mwijukulu Yowedi.
Uyo Yowedi naye, âli mugala Pedaya, mwijukulu Kolaya. Uyo Kolaya naye, âli mugala
Maseya, mwijukulu Hityeri. Uyo Hityeri naye, âli mugala Yeshaya.
8 Mwâli riiri na Gabaayi, bo na Salayi. Yabo beene Binyamiini booshi, bâli bandu
magana galimwenda na makumi gabiri na munaana.
9 Yuheeri mugala Zikiri, ye wâli kizi tanduula yikyo kiso, anâli kizi tabaalwa na Yuda
mugala Hasenwa.
10 Mu bagingi mwâli riiri Yedaya mugala Yoyaribu, kuguma na Yakiini,
11 na Seraya mugala Hirikiya. Uyo Hirikiya naye, âli mugala Meshulamu, mwijukulu
Saadoki. Uyo Saadoki naye, âli mugala Merayoti, mwijukulu Ahituubu. Uyo Ahituubu
naye, âli mwimangizi we'mikolwa ya mu nyumba ya Rurema.
12 Mwâli riiri na beene wabo bo bâli kizi tabaalanwa, bandu magana galimunaana
na makumi gabiri na babiri. Mwâli riiri na Hadaya mugala Yerohaamu, mwijukulu
Pelaliya. Uyo Pelaliya naye, âli mugala Hamuzi, mwijukulu Zakariya. Uyo Zakariya
naye, âli mugala Pashuuri, mwijukulu Malikiya.
13 Bâli riiri kuguma na beene wabo, ngiisi muguma âli mukulu we'mbaga yage.
Kwokwo, bâli magana gabiri na makumi gana na babiri. Hâli riiri na Hamashisayi
mugala Hazareeri, mwijukulu Hazaayi. Uyo Hazaayi naye, âli mugala Meshiremooti,
mwijukulu Himeeri.
14 Na beene wabo ábâli bikalage, bâli riiri igana na makumi gabiri na munaana.
Umwimangizi wabo, âli Zabudyeri mugala Hagedolimu.
15 Mu Balaawi mwali riiri Shemaya mugala Hashubu, mwijukulu Hazirikamu. Uyo
Hazirikamu naye, âli mugala Hashabya, mwijukulu Buni.
16 Mwâli na Shabetayi bo na Yozabadi, abakulu ba'Balaawi ábâli yimangiiri umukolwa
gwe'mbuga ye'nyumba ya Rurema.
17 Mwâli na Matania mugala Mika, mwijukulu Zabeedi. Uyo Zabeedi naye, âli mugala
Hasafu, umwimangizi wo'kuteera inyimbo zo'bwivuge ku kyanya kya'mahuuno. Âli
kizi tabaalwa na mwene wabo wa'Bakubukya, kuguma na Habuda mugala Shamuwa,
mwijukulu Galaali wi'kondo lya Yedutuni.
18 Yabo Balaawi ábâli tuuziri mu kaaya kataluule ke'Yerusaleemu, umuharuuro
gwabo, bâli magana gabiri na makumi galimunaana na bana.
19 Mu balaazi be'miryango ye'Yerusaleemu, mwâli riiri: Hakubu bo na Talimooni,
na'bandi beene wabo, abashosi igana na makumi galinda na babiri.
20 Abandi Bahisiraheeri, kuguma na'bagingi, na'Balaawi, boohe, banatuula mu tundi
twaya twa mu Buyuda, ngiisi muguma mwi'tongo lye'mwabo.
21 Abakozi ba mu nyumba ya Rurema, bâli tuuziri mu Yerusaleemu, mu mbande
ze'Hofeeri. Bâli yimangiirwi na Ziha, kuguma na Gishipa.
22 Abalaawi be'Yerusaleemu, bâli yimangiirwi na Hushi mugala Baani, mwijukulu
Hashabya. Uyo Hashabya naye, âli mugala Matania, mwijukulu Mika. Uyo Hushi,
âli muguma wa mwi'kondo lya Hasafu. No'yo Hasafu, âli kizi rongoora inyimbo mu
nyumba ya Rurema.
23 Yabo bimbi, bâli yimangiirwi na mwami, anali ye wâli kizi babiika mu mukolwa
gwabo gwa ngiisi lusiku.
24 Mwâli riiri na Petahya mugala Meshezabeeri, wa mwi'kondo lya Zeera, mwene
Yuda. Ye wâli kizi genda i bwami kwi'ziina lya'Bahisiraheeri booshi.

Abayuda ábâli tuuziri mu tundi twaya

25 Hano hi'fwo, hayandisirwi utwaya, kuguma ne'mbingiro, za'Bayuda bâli tuuziri
mwo. Baguma baabo, bâli tuuziri mu kaaya ke'Kiryati-Hariba, na mu tundi twaya twako.
Abandi, bâli tuuziri mu ke'Dibooni, na mu tundi twaya twako. Abandi bâli tuuziri mu
ke'Yekabizeeri, na mu tundi twaya twako.
26 Abandi, bâli tuuziri mu ke'Yeshuha, na mu ke'Molada, na mu ke'Beeti-Pereeti,
27 na mu ke'Hazaari-Shwali, na mu ke'Beeri-Sheba, na mu tundi twaya twatwo.
28 Abandi, bâli tuuziri mu ke'Zikilaagi, na mu ke'Mekona, na mu tundi twaya twatwo.
29 Abandi, bâli tuuziri mu ke'Heni-Rimooni, na mu ke'Zoora, na mu ke'Yarimuti,
30 na mu ke'Zanwa, na mu ke'Hadulaamu, kuguma no'tundi twaya twatwo. Abandi,
bâli tuuziri mu ke'Lakishi, na mu mbingiro zaako, na mu ke'Hazeeka, na mu tundi twaya

twako. Yabo booshi, bâli yubasiri mu kati ke'Beeri-Sheba, uluhande lwe'kisaka, halinde
mu ndekeera ye'Hinoomu, uluhande lwe'mbembe.
31 Abandu bo'mulala gwa Binyamiini, boohe, bâli tuuziri mu kaaya ke'Geba, na mu
ke'Mikimasi, na mu ke'Haya, na mu ke'Beteeri, na mu tundi twaya twatwo.
32 Abandi bâli tuuziri mu ke'Hanatooti, na mu ke'Noobu, na mu ke'Hananiya,
33 na mu ke'Hazoori, na mu ke'Rama, na mu ke'Gitayimu,
34 na mu ke'Hadidi, na mu ke'Zebohimu, na mu ke'Nebalati,
35 na mu ke'Loodi, na mu ke'Hono. Yaho i Hono, yâli riiri ndeegu ya'banaluganda.
36 Mu Balaawi be'Buyuda, baguma baabo, banagendi tuula mu beene Binyamiini.

12

Umuharuuro gwa'bagingi, kuguma na'Balaawi ábakataaha

1 Hâli riiri abagingi, na'Balaawi ábakataaha kuguma na Zurubaberi mugala Shalityeri,
no'mugingi mukulu Yeshuha. Amaziina gaabo go gaaga: Hâli Seraya, na Yeremiya, na
Hizira,
2 na Hamariya, na Maluki, na Hatushi,
3 na Sekaniya, na Rehumu, na Meremoti,
4 na Hido, na Ginetohi, na Habiya,
5 na Mijamini, na Madiya, na Biriga,
6 na Shemaya, na Yoyaribu, na Yedaya,
7 na Saalu, na Hamoki, na Hirikiya, na Yedaya. Ku kyanya kyo'yo Yeshuha, yabo bo
bâli bimangizi, kuguma na beene wabo.
8 Mu Balaawi, mwâli riiri Yeshuha, na Binwi, na Kadimyeri, na Sherebiya, na Yuda,
na Matania. Uyo Matania, kuguma na beene wabo, bo bâli kizi yimbiisa inyimbo
zo'bwivuge.
9 Umulaawi Bakubukya, no'Mulaawi Huuno, banakizi yimanga hoofi lyabo, iri
banalolana.

Ikibusi kyo'mugingi mukulu Yeshuha

10 Uyo Yeshuha akabuta Yoyakimu. Yoyakimu naye, anabuta Heryashibu. Uyo
Heryashibu naye, anabuta Yoyada.
11 Yoyada naye, anabuta Yonataani. Uyo Yonataani naye, anabuta Yaduwa.

Abimangizi bi'kondo lya'bagingi

12 Ikyanya Yoyakimu âli mugingi mukulu, yaba bagingi bo bâli yimangiiri imbaga
zaabo: Meraya, wa mu mbaga ya Seraya, na Hananiya, wa mu mbaga ya Yeremiya,
13 na Meshulamu, wa mu mbaga ya Hizira, na Yohanani, wa mu mbaga ya Hamariya,
14 na Yonataani, wa mu mbaga ya Maluki, na Yusefu, wa mu mbaga ya Shebaniya,
15 na Hadina, wa mu mbaga ya Harimu, na Herikayi, wa mu mbaga ya Merayoti,
16 na Zakariya wa mu mbaga ya Hido, na Meshulamu, wa mu mbaga ya Ginetoni,
17 na Zikiri, wa mu mbaga ya Habiya, na Piritayi, wa mu mbaga ya Minyamini, na
Mohadiya,
18 na Shamuwa, wa mu mbaga ya Biriga, na Yonataani, wa mu mbaga ya Shemaya,
19 na Matenayi, wa mu mbaga ya Yoyaribu, na Hushi, wa mu mbaga ya Yedaya,
20 na Kalayi, wa mu mbaga ya Salayi, na Hebeeri, wa mu mbaga ya Hamoki,
21 na Hashabya, wa mu mbaga ya Hirikiya, na Netaneeri, wa mu mbaga ya Yedaya.

Imbaga za'bagingi, ne'za'Balaawi

22 Ikyanya Dariyo âli riiri mwami we'Perisiya, bakayandika amaziina ga'bimangizi
ba'Balaawi, na ga'ba'bagingi. Yukwo kuyandikwa, kukakulikirana ne'kyanya
kya'bagingi bakulu Heryashibu na Yehoyada, na Yohanani, na Yaduwa.
23 Beene Laawi, amaziina ga'bimangizi baabo, gakayandikwa mu kitaabo kya
íbikakoleka. Yago maziina, ganahisa ku kyanya kya Yohanani, mwijukulu Heryashibu.

Ubwitonde bwe'mikolwa mu nyumba ya Rurema

24 Yabo bimangizi ba'Balaawi, amaziina gaabo, go gaaga: Hashabya, na Sherebiya, na
Yeshuha mugala Kadimyeri, kuguma na beene wabo. Ikyanya bâli kizi yivuga Rurema,
no'kumútangira kongwa mu nyimbo, bâli kizi lolana na'baabo Balaawi. Kwokwo,
abe'luhande luguma banatee teera ulwimbo, na'baabo banaluyangirire. Kwokwo, kwo
Dahudi, umukozi wa Rurema akabakomeereza.
25 Abalaazi be'miryango, hâli Matania, na Bakubukya, na Hobadiya, na Meshulamu, na
Talimooni, na Hakubu. Umukolwa gwabo, gwâli gwa kukizi langa ibihinda bye'nyumba
ya Rurema.

26 Yabo booshi, bâli kizi kola ku kyanya kya Yoyakimu mugala Yeshuha, mwijukulu
Yozadaki, na mu siku za guvuruneeri Nehemiya, kuguma no'mugingi Hizira, umunabu-
menyi ku bye'maaja.

Nehemiya agira ulusiku lukulu lwo'kushambaalira uluzitiro

27 Lulya luzitiro lwa'kaaya ke'Yerusaleemu, ikyanya lukayuta, banalooza ukulutaluula
imwa Rurema. Kwokwo, banakuumania Abalaawi booshi ukulyoka ho batuuziri, gira
bayiji lushambaalira, mu kuyimba inyimbo zo'bwivuge. Bâli gweti bagaalasa isembaale
ízilongiiri, ne'nzeeze, ne'binubi.
28 Kwokwo, banakuumania abimbi, ukulyoka mu twaya útwâli zungulusiri i
Yerusaleemu, nge'Netofa,
29 ne'Beeti-Girigaali, na mu mbande ze'Geba, na ye'Hazimaweti.
30 Yabo bagingi na'Balaawi, ikyanya bakaba keera bayiyeruusa, banabwira abandu
kwo nabo bayiyeruuse. Babuli yeruusa uluzitiro lwa'kaaya, kiri ne'miryango yalwo.
31 Ha nyuma, nanabwira abimangizi booshi be'Buyuda kwo bashonere ku luz-
itiro. Nanalingikania ibiso bibiri bya'bimbi, gira batange kongwa. Ikiso kya
mbere, kyanalushonera kwo, kyanagenderanwa i luhande lwe'lulyo, lwe'wa mulyango
gwi'Sukiro.
32 Yabo bimbi, Hoshaya ye kabashalagira, kuguma ne'kimaanye kiguma kya'bimangizi
ba'Bayuda.
33 Hanakulikira Hazariya, na Hizira, na Meshulamu,
34 na Yuda, na Binyamiini, na Shemaya, na Yeremiya.
35 Ha nyuma, hanakulikira abagingi ábâli fumbiiti ibibuga, nga Zakariya mugala
Yonataani, mwijukulu Shemaya. Uyo Shemaya naye, âli mugala Matania, mwijukulu
Mikaaya. Uyo Mikaaya naye, âli mugala Zakuri, mwijukulu Hasafu.
36 Uyo Zakariya âli kulikiirwi na beene wabo, Shemaya, na Hazareeri, na Malalayi,
na Gilalaayi, na Maayi, na Netaneeri, na Yuda, na Hanani. Ngiisi muguma wabo, âli
fumbiti ibikolanwa byo'kuyimbiisa. Bakabiikwa, nga kwo Dahudi, umukozi wa Rurema,
akakyula. Hizira, ulya umunabwenge ku bye'maaja, ye wâli basholiiri.
37 Ikyanya bakahika ha mulyango gwe'wa Shyoko, banayami zamuuka ku lwingo
lwo'kuyingira mu Kaaya ka Dahudi. Banashubi zamuuka, banalenga ha kajumiro ka
Dahudi, banagenderera halinde ha mulyango gwa'Miiji, isheere ye'Yerusaleemu.
38 Ikiso kya kabiri kya'bimbi, kyanagenda uluhande lwe'lumosho. Nanakishalagira
ku luzitiro lwa'kaaya, ndi ne'kindi kikembere kya'bandu. Twanalenga hoofi no'lwingo
lwe'Fuuru, halinde twanahika ho'luzitiro luyajabusiri.
39 Twanalenga hi'gulu lyo'Lwivi lwa Hifurahimu, no'lwa Yeshana, no'lwe'Fwi. Iri tuk-
aba keera twamala ulwingo lwa Hananeeri, no'lwa ha kati, twanatambuka Umulyango
gwe'Bibuzi. Ne'ri tukahika ha mulyango gwa'Balaliizi, twanayimanga.
40 Ha nyuma, yibyo biso bibiri bya'bimbi, byanayimanga ha nyumba ya Rurema.
Naani nanayimanga tuli kuguma na'bimangizi ábâli mberekeziizi.
41 Umugingi Heryakimu, analasa ikibuga, kuguma na Maseya, na Minyamini, na
Mikaaya, na Heryonaayi, na Zakariya, na Hananiya.
42 Yabo, bâli kulikiirwi na Maseya, na Shemaya, na Heryazaari, na Hushi, na Yohanani,
na Malikiya, na Helamu, na Hezeeri. Yabo bimbi, bâli kizi rongoorwa na Hizirahiya.
43 Yulwo lusiku, abandu banashambaala bweneene, banatanga amatuulo katundu
go'kusiriiza. Mukuba, Rurema akabayijuza mwo'bushambaale ngana-ngana. Kiri
na'bakazi, na'baana, nabo banashambaala. Bâli gweti bagabanda akabuuli ku
bushambaale, awi yiyi yiyi. Haaho, kiri na'bandu ábâli riiri hala ne'Yerusaleemu, nabo
banabayuvwa.

Ikitalo kye'mimbu íkishungisirwi ku bagingi na'Balaawi

44 Ku lwolwo lusiku, banabiika abashosi, gira bakizi langa ibisiika byo'kubiika
mwe'bitalo, ni'tomola lye'mimbu, kuguma ne'kihande ki'kumi kya íbyayimbulwa.
Yibyo bitalo bye'mimbu, yabo bashosi bâli kizi bikuumania, binahaabwe abagingi,
na'Balaawi, nga kwo'lubaaja ludesiri. Ne'kyanya bâli kizi gendi bikuumania, abandu
booshi be'Buyuda, bâli kizi shambaalira imikolwa yabo.
45 Mukuba, bâli kizi kolera Rurema wabo, umukolwa gwo'kuyeruusa abandu baage,
nga kwo mwami Dahudi akababwira, kiri na mugala wage wa Sulumaani. Abimbi nabo,
banakizi kola, kuguma na'balaazi be'nyiivi.
46 Ukulyokera ku kyanya kya mwami Dahudi, na ku kya Hasafu, hâli kizi ba ikiron-
goozi kye'nyimbo, gira abandu balongage ukukizi huuza Rurema, iri banamútangira
kongwa.

47 Kwokwo, ku kyanya kya Zurubaberi na Nehemiya, Abahisiraheeri booshi bâli kizi
heereza abimbi, na'balaazi be'nyiivi, amatuulo ágakwiriiri. Bâli kizi tanga kwakundi
amatuulo ágakataluulwa imwa'Balaawi. Yabo Balaawi, nabo banakizi tanga ikitalo
íkikwiriiri imwa'bagingi be'mbaga ya Harooni.

13

Nehemiya ahindula ibindu

1 Mu lwolwo lusiku, ikyanya bakasomera abandu ikitaabo kya Musa, banagwana
áhadesiri kwokuno: «Abahamooni, na'Bamohabu, batâye yingire mu muhumaanano
gwa'bandu ba Rurema.* »
2 Mukuba, yaho keera, batakayegereza Abahisiraheeri mbu babaheereze umukate,
kandi iri amiiji. Halikago, bakakoleesa umunamaleere Balaamu, mbu agendi badaaka.
Kundu kwokwo, yiryo idaaki, Rurema witu analihindula bube bugashaane.
3 Balya Bahisiraheeri, iri bakayuvwa kwokwo, banayami yimula ibinyamahanga
byoshi mu muhumaanano gwabo.

Nehemiya ahindula agandi magambo

4 Umugingi Heryashibu âli mali biikwa, kwo ayimangire ibihinda bye'nyumba ya
Rurema. Na bwo bâli komeriinwi na Tobiya,
5 anamúheereza ikisiika kiguma kihamu. Haliko yikyo kisiika, kyo kyâli
kihinda kyo'kusingulira mwe'mimbu iyatangwa imwa Rurema, kiri no'mubadu,
ne'birugu bye'yo nyumba, ne'kihande ki'kumi kye'ngano, na kye'divaayi ye'kishogwe,
ne'kya'mavuta. Mukuba, yibyo byoshi, byâli talwirwi imwa'Balaawi, ne'mwa bimbi,
ne'mwa balaazi be'nyiivi. Kiri ne'bitalo bye'mwa'bagingi mwo byâli singuliirwi.
6 Ikyanya Heryashibu akagira kwokwo, ndâli ki riiri i Yerusaleemu. Mukuba, ikyanya
mwami Serikisi we'Babeeri akahisa imyaka makumi gashatu ni'biri atwaziri, nâli geeziri
imwage. Ha nyuma, mwami anambanguula
7 kwo ngalukire i Yerusaleemu. Ne'ri n'gahika, nanayuvwa ngiisi kwo Heryashibu
akagira, mu kuhandiisa Tobiya ikisiika mu lubuga lwe'nyumba ya Rurema.
8 Lyeryo, nanayami shavura. Birya bindu byoshi bya Tobiya, nanayami bilasha
imbuga.
9 Nanakyula kwo yibyo bisiika biyeruusibwe. Ha nyuma, nanashubi galulira mwo
birya birugu bye'nyumba ya Rurema, kuguma na'matuulo go'mushyano, no'mubadu.
10 Na kwakundi, nanayiji menya kwa'Balaawi batakiri mu longa íbyâli bakwaniini.
Kyo kikatuma yabo Balaawi, kuguma na'bimbi, bâli mali galukira mu ndalo zaabo.
11 Yabo bimangizi, nanabakanukira kwokuno: «Makagi gano! Si inyumba ya Rurema
yalekeererwa!» Ha nyuma, yabo Balaawi, na'bimbi, nanabakuumania, nanabagalulira
mu mikolwa yabo.
12 Lyeryo, Abayuda banashubi tondeera ukuleeta ikihande ki'kumi kye'ngano,
ne'kye'divaayi, ne'kya'mavuta, banakizi bisingula mu bisiika íbikataluulwa mu nyumba
ya Rurema.
13 Yibyo bisiika, mu kukizi bitanduula, nanabiika umugingi Sheremiya, no'mwandisi
Saadoki, no'Mulaawi Pedaya. Nanabiika na Hanani mugala Zakuri, mwijukulu Matania,
kwo akizi batabaala. Yabo booshi, bakabiikwa, gira bakizi gabulira beene wabo
amatuulo. Mukuba, booshi, bâli riiri bemeera.
14 «E Rurema wani, bwo nagira kwokwo, ungengeere, maashi! Utayibagire ngiisi
kwo nâli kizi kukolera mu kati ko'rukundo, kiri na mu nyumba yawe.»
15 Ku kyekyo kyanya mu Buyuda, nanabona kwa'bashosi bagweti bagakanda imihuli
ye'mizabibu ku lusiku lwe'Sabaato. Abandi banakizi seeha ingano, ne'divaayi,
ne'mizabibu, ne'bindi bindu bingi-bingi. Birya byoshi, banakizi biheesa bapunda,
banakizi bitwala i Yerusaleemu, kundu lwâli riiri ulusiku lwe'Sabaato. Kwokwo,
nanabakengula kwo batakizi ki guliisa ibindu byabo ku yulwo lusiku.
16 Mu kaaya ke'Yerusaleemu, mwâli tuuziri abashosi ábâli shaaziri mu kaaya ke'Tiiro.
Yabo bandu bâli gweti bagaleeta ifwi, no'bundi budandaza bwa kwingi-kwingi, banakizi
yiji biguliikiza abatuulaga be'Yerusaleemu na'be'Buyuda, kundu kwâli riiri ku lusiku
lwe'Sabaato.
17 Kyanatuma ngakanukira abatwali be'Buyuda, ti: «Makagi gano? Si mugweti
mugagayiriza ulusiku lwe'Sabaato!
18 Bashokuluza biinyu, kwokwo kwo bâli kizi gira mu kano kaaya kiitu. Kyanatuma
Rurema witu agatuleetera yubwo buhanya. Aahago! Si niinyu buno, mugweti

* **13:1 13.1-2** Bukengeeze 23.3-5.

mugagayiriza Isabaato. Si mugweti mugayushuula uburaakari bwa Rurema ku Bahisiraheeri.»
19 Ku yukwo, nanakyula kwe'nyiivi ze'Yerusaleemu zikizi hamikwa ku kyanya kye'hihuuna-huuna, Isabaato ítazi tondeera. Itanayigulwe Isabaato ítazi mala. Nanabiika abakozi baani ha miryango, gira bakizi hangirira abadandaza, batayifunde mu Yerusaleemu ku lusiku lwe'Sabaato.
20 Yabo badandaza, banagira mbu balaale inyuma lya'kaaya bushigi buguma, kandi iri mashigi gabiri.
21 Nanabakengula, ti: «Kituma kiki mwamalira Isabaato inyuma lya'kaaya? Emwe! Iri mwashubira, ngamùshwekeesa.» Ukulyokera yulwo lusiku, batanaki shubi yija ku lusiku lwe'Sabaato.
22 Haaho, nanabwira Abalaawi kwo batee yiyeruusa, babuli gendi langa imiryango ya'kaaya, gira ulusiku lwe'Sabaato lukizi simbahwa.

«E Rurema wani, bwo nâli kizi gira kwokwo, ungengeere, maashi! Ungejeerere, ukukulikirana no'rukundo lwawe.»

Abayuda bagendi yanga ibinyamahanga

23 Ku yikyo kyanya, nanabona kwa'bashosi ba'Bayahudi bagweti bagayanga abakazi be'Hashidoodi, na'be'Hamooni, na'be'Mohabu.
24 Mu baana baabo, baguma banakizi deta indeto ye'Hashidoodi, kandi iri ya'gandi mahanga. Batanâli ki yiji ukudeta indeto yabo ye'kiheburaniya.
25 Kyanatuma ngabakanukira, nanakizi badaaka. Baguma baabo, n'gabahimbula. Nanabakuula kiri no'mushaku. Ha nyuma, nanababikiisa indahiro kwi'ziina lya Rurema, ti: «Mutakizi ki leka ibinyamahanga bikizi yanga abanyere biinyu. Mutanakizi ki leka bagala biinyu bayange abanyere baabo.»
26 Nanashubi babwira, kwokuno: «Ulya Sulumaani, mwami wa'Bahisiraheeri, ikyanya akayanga mwene yaba bakazi, ka kutali kwo kukatuma agayifunda mu byaha? Mu baami booshi be'mahanga, ndaaye mwami úkaba nga ye. Rurema âli múkuuziri bweneene, anamútoola kwo abe mwami we'kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri. Kundu kwokwo, yabo bakazi be'mahanga bo bakamúyingiza mu byaha.
27 «Aahago! Kituma kiki mwagira ibala mwene yiri? Si mu kuyanga abakazi be'kipagaani, lyo mugweti mugagayiriza Rurema bweneene! Mutanakiri bemeera imwage.»
28 Muguma mu bagala Yehoyada, mwijukulu umugingi mukulu Heryashibu, akagonda munyere Sanibalati, Umuhoronayimu, kyanatuma ngayami múyimula mu kaaya.

29 «E Rurema wani, utayibagire ngiisi kwo bayulubaza umukolwa gwo'bugingi. Kiri ne'kihango kyo ukanywana na'bagingi na'Balaawi, nakyo bakiyulubaziizi.»

30 Haaho, nanayeruusa abandu booshi. Ne'bye'kipagaani, banabijanda. Ha nyuma, nanashubi hanguula abagingi, kuguma na'Balaawi, kwo bashubi kizi kola, ngiisi muguma mu mukolwa gwage.
31 Nanababwira ngiisi kwo baganakizi leeta ishaali iwa katanda ku kyanya íkishungisirwi. Bakizi kuumania ni'tomola lye'mimbu. E Rurema wani, ungengeere maashi! Ndonge ukukizi gashaanirwa.

Ikitaabo kya
Hesiteeri
Indangiriro

Yiki kitaabo, kiyerekiini ngiisi kwo Rurema ali mu koleesa ibikalage byage mu kulanga abandu baage. Umuyahudi-kazi Hesiteeri, akayimikwa abe mugoli mu kihugo kye'Perisiya. Ne'kyanya Abahisiraheeri bâli kola bagaminikwa booshi, uyo Hesiteeri bo na muvyala wage Moredekaayi, banayitanga mu kukiza abandu baabo, buzira kuyoboha.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Hesiteeri 4.14: «Ku kino kyanya, iri wangajandagirira Abayahudi, bagalonga ubutabaazi ku gindi njira, banakizibwe. Si wehe kuguma ne'mbaga ya yisho, mweshi mugaminikwa. Aahago! Nyandi úwangamenya iri wangaba ukabiikwa ube mugoli hi'gulu lye'kyanya íkiri nga kino?»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Vashiti ayimulwa i bwami, Hesiteeri anamúgomboola (1.1–2.18)
b) Imyazi yo'kuyitana (2.19–3.15)
c) Hesiteeri ayitanga atabaale Abahisiraheeri (4–7)
d) Abahisiraheeri bahima abagoma baabo, banagira ulusiku lukulu lwe'Puriimu (8.1–10.3)

Mwami Serikisi agira isiku ngulu

1-2 Yaga magambo, gakakoleka ku kyanya kya mwami Serikisi. Uyo mwami, âli twaziri mu kaaya kahamu ke'Susaani, anâli twaziri iporoveesi igana na makumi gabiri na zirinda, ukutondeerera i Buhindi, halinde ukuhisa i Hendyopiya.*
3 Uyo mwami Serikisi, iri akahisa imyaka ishatu atwaziri, anagira isiku ngulu, analaalika abakulu baage booshi, na'batungwa. Âli laalisiri ne'birongoozi bya'basirikaani be'Perisiya, na'be'Mediya, kuguma na'banalushaagwa ba mu poroveesi zaage.
4 Yizo siku ngulu, banahisa imyezi ndatu bagweti bagazishambaalira. Ku yikyo kyanya, anakizi yerekana ubugale bwo'bwami bwage, kuguma no'bulangashane bwage bwa'kahebuuza.
5 Yizo siku ngulu, iri zikamala, mwami anayushuula izindi, analaalika abakulu, kiri na'bagunda booshi ba mu kaaya ke'Susaani. Yabo booshi, banashubi hisa isiku zirinda, bavwagariiri ha bwami, bagweti bagashambaala.
6 Mu luzitiro lwage, mwâli manisirwi imirondo myeru yo'mulimbo, ne'gindi mirondo miija ye'kituku-tuku. Iyo mirondo, yâli mishweke ne'migozi ye'kitaani. Miguma yâli riiri myeru, ne'gindi ye'kituku-tuku. Iyo migozi nayo ikashwekerwa ku mbete ze'harija, ízâli nanisirwi ku nguliro. Yizo nguliro, zikayubakwa na'mabuye go'mulimbo ágatyeriiri bweneene. Hâli riiri ne'bitumbi íbikatulwa mu nooro, na mu harija. Yibyo bitumbi, byâli teresirwi ku mabuye ágakeyengiini bweneene, kuguma na'gandi mabuye ge'kishingo.
7 Yabo bandu, ikyanya bâli kizi nywa idivaayi, banakizi koleesa inzoozo ízikatulwa mu nooro. Yizo nzoozo, ngiisi luguma lukatulwa kwalwo-kwalwo. Iyo divaayi, banakizi ginywa, ukukulikirana no'bulooze bwa mwami
8 Mukuba, mwami akakyula kwa'bakozi bakizi heereza ngiisi mundu idivaayi, nga kwo aloziizi.

Vashiti ateera ubugoli

9 Ku yikyo kyanya, mu kaako kajumiro ka Serikisi, umugoli Vashiti naye, anagirira abaabo bakazi ulusiku lukulu.
10 Ku lusiku lwa kalinda, mwami Serikisi ananywa idivaayi nyingi, analaluka, anatondeera ukushambaala. Kwokwo, anahamagala abatungule balinda ábâli kizi múkolera, Mehumaani, na Bizita, na Haribona, na Bigita, na Habagita, na Zetaari, na Karikaasi.
11 Ne'ri bakahika, anabatuma kwo bagendi leeta umugoli Vashiti, ayije ayambiiti ulushembe lwage lwo'bugoli. Mwami âli loziizi ukuyereka yabo batwali, kiri na'bagunda, ngiisi kwo'yo mugoli abuyahiri bweneene. Emwe! Uyo mugoli âli nonosiri ngana-ngana.

---

* **1:1-2 1.1-2** *I Hendyopiya* Mu kiheburaniya «Kuushi». Ndondeko 2.13.

12 Yabo batungule, iri bakagendi bwira ulya mugoli ngiisi kwo mwami akyula, anasiiha
kwo atagagenda. Mwami, iri akayuvwa kwokwo, anakuuma, anaraakara bweneene.
13 Uyo mwami, anahanuusa abanabwenge, gira amenye ngiisi kwo akwiriiri ukugira.
Mukuba, bo bâli kizi múhanuula ku bibuuzo íbiloziri imaaja ne'migeeza yazo.
14 Yabo bahanuuzi, hâli riiri Karishena, na Shetaari, na Hadimaata, na Tarasisi, na
Mereesi, na Marisena, na Memukani. Baguma baabo, bâli lyosiri mu kihugo kye'Perisiya,
na'bandi mu kye'Mediya. Yabo bahanuuzi, bo bâli kuliiri abaabo booshi, bo banâli kizi
yingira i bwami buzira mbuzi-mbuzi.
15 Yabo booshi, mwami anababuuza kwokuno: «Umugoli Vashiti, ikyanya
namútumira, alahira kwo atagayija. Aahago! Ukukulikirana no'lubaaja, tukwiriiri
tumúgire kuti?»
16 Lyeryo, uyo Memukani anayami bwira mwami, kuguma na'bandi bakulu, ti:
«E mwami, umugoli Vashiti keera ayanga ulubaaja bweneene. Utanali wehe naaho
wahubira. Si ahubira kiri na'batwali booshi, na'bandi booshi ba mu poroveesi zo
atwaziri.
17 «Yukwo Vashiti agira, kugayiji menyeekana mu baabo bakazi booshi, halinde nabo
banakizi gayiriza bayiba, ti: "Ikyanya mwami akatumira umugoli Vashiti, anayilahirira.
Aahago! Kituma kiki twehe twangaki simbaha bayibatwe?"
18 Abakazi be'Perisiya, na'be'Mediya, zeene buno keera bayuvwa ngiisi byo mugoli
Vashiti agira. Kwokwo, nabo bakola bagakizi tenguha abatwali baawe. Yako kagayirizo,
kagakizi leeta ishavu.
19 «E mwami, iri byangakusimiisa, ukyulage kwo'mugoli Vashiti ataki shubi boneka
kandi imbere lyawe. Yulwo lubaaja, luyandikwe mu bitaabo bye'maaja bye'Perisiya, na
bye'Mediya, gira lutaki shubi hongolwa. Bulya bugoli bwa Vashiti, bunahaabwe ugundi
mukazi úbukwiriiri.
20 Yulu lubaaja, lugamenyeesibwa ngiisi ho twaziri, halinde ngiisi mukazi akizi
simbaha yiba. Bikizi ba kwokwo, kundu uyo yiba angaba ali mutasumbwa, kandi iri
mugunda.»
21 Yibyo Memukani akadeta, mwami anabisiima, kuguma na'batwali baage, anabiku-
likira.
22 Kwokwo, mu ngiisi kihugo íkyâli mu butwali bwage, mwami anatuma mwa'maruba
mu ndeto yabo, ganayandikwa mu fwabe ze'mwabo. Mu yago maruba, mwâli
yandisirwi kwokuno: «Ngiisi mushosi akizi yimangiraga inyumba yage.»

2

Hesiteeri atoolwa kwo abe mugoli*

1 Ha nyuma, ikyanya mwami Serikisi âli mali hooha, anakizi yitoneesa ngiisi kwo'lya
Vashiti akamúgira, na ngiisi kwo âli mali kyula hi'gulu lyage.
2 Kwokwo, abakozi baage banamúbwira: «E mwami, leka batee kuloogeza abanyere
ábanonosiri, banabe batazindi menyana na'bashosi.
3 Utume abandu baawe mu ngiisi poroveesi yo utwaziri, bagendi leeta abanyere booshi
ábanonosiri, bayije mu kaaya kahamu ke'Susaani, mu nyumba ya'bakozi baawe bakazi.
Yabo banyere, bayalikirwe mwo, banakizi langwa no'mutungule Hegaayi, ulya úli mu
langa abakazi. Bakizi haabwa amavuta go'kuyishiiga, halinde banabuyahe.
4 Mu yabo banyere, ngiisi úgakusimiisa, abe ye mugoli. Ayabiire ahandu ha Vashiti.»
Yiryo ihano, mwami analisiima, analikulikira.
5 Mu yako kaaya ke'Susaani, mwâli riiri Umuyahudi muguma, iziina lyage ye
Moredekaayi mugala Yahiiri, mwijukulu Shimeyi. Na Shimeyi âli riiri mugala Kishi
mwene Binyamiini.
6 Uyo Moredekaayi, âli riiri muguma wa ábakatwalwa imbohe kuguma na Yekoniya,
mwami we'Buyuda, ku kyanya Nebukandeneza, mwami we'Babeeri, akabagwata
imbira.
7 Moredekaayi âli riiri muvyala wa Hadaasa. No'yo Hadaasa, irindi iziina lyage, ye
Hesiteeri. Na bwo'yo Hesiteeri âli riiri fuuvi, kyanatuma Moredekaayi agamúlera nga
munyere wage. Uyo Hesiteeri, âli nonosiri ngana-ngana.
8 Ikyanya mwami akakyula kwa'banyere baleetwe mu kaaya kahamu ke'Susaani,
abanyere bingi banaleetwa yo. Hegaayi, anakizi balanga, bwo ye wâli mulaazi
wa'bakazi. Hesiteeri naye, Hegaayi anamúlanga mu nyumba ye'bwami.

* **2: 2.0** *Hesiteeri* Yiri iziina, mu kiheburaniya, liri mu yuvwikana nga «Ndonde».

9 Uyo Hesiteeri, anasimiisa Hegaayi bweneene, halinde anakizi músumburusa. Ee!
Âli kizi múheereza amavuta go'kuyishiiga, kiri ne'byokulya, anamúheereza abaja-kazi
balinda be'bwami, anamúbiika mu kisiika kiija mu nyumba ya'bakazi.
10 Uyo Moredekaayi, âli mali gwanwa alahiza Hesiteeri, atadete kwo ali Muyahudi-
kazi, atanadete akaaya ke'mwabo. Kyanatuma atagabimenyeesa.
11 Ngiisi lusiku, Moredekaayi âli kizi lenga-lenga yaho kwi'rembo lye'nyumba
ya'bakazi, gira alonge ukumenya ngiisi kwo Hesiteeri avyuka, na ngiisi kwo ashiiba.
12 Ikyanya abanyere batazi gendi yiyerekana imwa mwami Serikisi, bâli kizi tee mala
imyezi ikumi ni'biri, bagweti bagayilimbiisa. Bali mu tee hisa imyezi ndatu, bagweti
bagayishiiga amavuta ge'manemane. Ne'gindi myezi ndatu, banakizi yishiiga amalaasi,
na'gandi mavuta go'kubabuyahya.
13 Ikyanya umunyere âli kizi ba akola agagenda imwa mwami, ngiisi byo âli kizi looza
ukugenda ayambiiti, byo na byebyo byo âli kizi haabwa.
14 Ne'kyanya kyo'kugenda yo, kyâli kizi ba kya'kabigingwe, anâli kizi lyoka yo
shesheezi. Lyeryo, anatwalwe mu gindi nyumba ya'bakazi, íyâli kizi langwa
no'mutungule Shashigaazi. Mukuba, yehe, ye wâli kizi langa abandi bamuka
mwami.† Uyo munyere atâli kizi shubi galukira imwa mwami, mwami átazi
simiisibwa, anamúhamagale yenyene mwi'ziina lyage, kwo ashubi yija. Ngeeka mwami
amúhamagale yenyene, mwi'ziina lyage.
15 Uyo Hesiteeri, ikyanya âli kola agayingira imwa mwami, ndaakyo kindu kyoshi
kyo akahuuna, kítali kyekirya kyo'lya mutungule Hegaayi akamúshungikira. Mukuba,
ye wâli kizi langa abagoli ba mwami. (Uyo Hesiteeri âli riiri munyere wo'muhisi
Habihahiri. No'yo Habihahiri âli mwizo wa Moredekaayi. Kyo kikatuma Moredekaayi
agaalera Hesiteeri.) Uyo Hesiteeri, ngiisi úwâli kizi múbanda kwa'masu, anayami
músiima.
16 Uyo mwami Serikisi, iri akahisa imyaka irinda atwaziri, banatwala ulya Hesiteeri
mu nyumba ye'bwami. Gwâli kola mwezi gwi'kumi, úguli mu detwa Tibeeti.
17 Ulya Hesiteeri, mwami anamúvunikira ukuhima abandi bakaage booshi. Emwe!
Hesiteeri anamúsimiisa bweneene, kyanatuma mwami agamúyambika ulushembe
kwi'twe, mu kuyerekana kwo ye kola mugoli ahandu ha Vashiti.
18 Mwami, anasimbahiisa Hesiteeri, anamúgirira ulusiku lukulu lwa'kahebuuza.
Analaalika abatwali booshi, na'bagingi ba mu bwami bwage. Na kwakundi,
anakyula kwa'bandu booshi mu poroveesi zaage balonge ulusiku lwo'kuluhuuka.
No'kukulikirana no'bugale bwingi bwo'bwami bwage, anakizi batengula bweneene.
19 Ikyanya abanyere bakashubi kuumanibwa ubwa kabiri, uyo Moredekaayi âli kola
kwi'rembo lye'bwami.
20 Kundu kwokwo, ndaaye mundu ye Hesiteeri âli kizi bwira kwo ali Muyahudi-
kazi, kandi iri akaaya ko âli lyosiri mwo. Mukuba, kwokwo kwo Moredekaayi âli mali
gwanwa amúhanuula. Ngiisi byo'yo Moredekaayi âli kizi múbwira, âli kizi bisimbaha,
nga kwo âli yamiri ali mu músimbaha ku kyanya âli kizi múlera.

Bigitaani na Tereeshi bayitwa

21 Lusiku luguma Moredekaayi anaba abwatiiri halya kwi'rembo lye'bwami, áhâli
kizi shiiba abasirikaani bo'kukizi langa mwami, Bigitaani na Tereeshi. Yabo bombi,
banaraakara bweneene hi'gulu lya mwami, banagira igambi lyo'kumúyita.
22 Yiryo igambi, Moredekaayi anayiji limenya, anagendi lihwehuka umugoli Hesi-
teeri. Hesiteeri naye analimenyeesa mwami, mu kumúbwira kwo Moredekaayi ye
wamúhwehuka lyo.
23 Yugwo mwazi, iri bakagugahiriza bwija, banabona kwo guli gwo'kuli. Kyanatuma
yabo bombi, bagayitwa mu kubamanika. Yago gooshi, ganayandikwa mu kitaabo
kyo'bukengeeze bwa íbikalenga. Na mwami âli riiri kamasi.

3

Hamaani agira igambi lyo'kuyita Abayahudi

1 Ha nyuma, mwami Serikisi anakuza Hamaani ukuhima abandi bakulu booshi. (Uyo
Hamaani, âli riiri mugala Hamedaata, wa mu mulala gwa'Hagagi.)
2 Mwami anakyula kwa'bakulu booshi ábali kwi'rembo lye'bwami, bakizi simbaha
uyo Hamaani, mu kukizi múfukamira. Yabo booshi, banakizi gira kwokwo. Haliko,
ulya Moredekaayi yehe, analahira.

---

† **2:14 2.14** *abandi bamuka mwami* Ngiisi abakazi keera bakagwejera na mwami.

3 Yabo bakulu be'bwami ábâli shiibiri yaho kwi'rembo, banabuuza Moredekaayi:
«Lulya lubaaja lwa mwami, kituma kikagi wehe, ugweti ugalugayiriza?»
4 Iyo ngesho ya Moredekaayi, yabo bakulu banakizi múbwira kwo agijande. Haliko,
atanabatwaza, anababwira íbitumiri atafukamira Hamaani, mbu bwo ali Muyahudi.
Kwokwo, banagendi múlega imunda Hamaani, balole iri Hamaani agamúyigenderera.
5 Hamaani, iri akayuvwa kwo Moredekaayi atagweti agamúsimbaha, kandi iri
ukumúfukamira, anaraakara bweneene.
6 Ne'ri akayiji menya kwo Moredekaayi ali Muyahudi, atanaki siima kwo ahane
Moredekaayi yenyene. Haliko, analooza ubulyo bwo agaminika mwo'mulala gwoshi
gwa Moredekaayi, kuli kudeta Abayahudi booshi ábâli tuuziri mu poroveesi zooshi za
mwami Serikisi.
7 Mwami Serikisi, iri akahisa imyaka ikumi ni'biri atwaziri, Hamaani anagiriisa
ikibare mu mwezi gwa mbere úguli mu detwa Nisani. Yikyo kibare kiri mu buuzibwa
Puriimu, kyanagirwa imbere lya Hamaani, gira alonge ukumenya ulusiku no'mwezi gwo
agaminika kwa'Bayahudi. Yikyo kibare, kyanagwa ku mwezi gwi'kumi na kabiri, úguli
mu detwa Hadaari.
8 Kyanatuma Hamaani agayiji bwira mwami Serikisi kwokuno: «Hali abandu
bo'mulala mulebe, ábashabukiiri mu poroveesi zaawe zooshi. Yabo bandu, ingesho
zaabo zitashushiini ne'za'bandi. Bitanali byebyo naaho. Kiri ne'maaja zaawe, batali mu
zisimbaha. Aaho! Ndabwini íbitumiri tugabayigenderera.
9 E mwami, iri wangasiima ukubaminika, ukyule naaho mu kuyandika. Iri wangagira
kwokwo, naani nakulagaania kwo ngabiika mwe'fwaranga bihumbi ikumi bye'harija
mu kihinda kyawe kye'kyami.»
10 Haaho, mwami anahogola imbete yage ku munwe, irya íyâli riiri kwa'kamangu,
anagiheereza Hamaani, ulya mugoma wa'Bayahudi. (Hamaani âli riiri mugala
Hamedaata, Umuhagagi).
11 Lyeryo mwami anabwira Hamaani: «Yizo fwaranga zaawe, uzibeerane. Si yabo
bandu, ubagirirage nga ngiisi kwo uloziizi.»
12 Ulusiku lwi'kumi na zishatu lwo'mwezi gwa mbere, iri lukahika, Hamaani
anatumira abandisi booshi be'bwami. Ne'ri bakahikaga, anabaheereza ngiisi byo
bagayandikira abandu ba ngiisi kaaya, na'ba ngiisi ndeto. Kuli kudeta abandu
booshi ábali mu butwali bwage. Bakayandikira baguvuruneeri, na'bandi bakulu,
kuguma na'banalushaagwa. Yago mandiko, gakayandikwa kwi'ziina lya mwami Serikisi,
ganabiikwa kwa'kamangu ákali ku mbete yage.
13 Ngiisi kihugo kya mu yubwo bwami, kyanatumirwa amaruba.
Mu yago maruba, mwâli yandisirwi kwokuno: «Ulusiku lwi'kumi na zishatu,
lwo'mwezi gwi'kumi na kabiri, úguli mu detwa Hadaari, mu lwolwo lusiku, Abayahudi
booshi baminikwe, imisore na'bashaaja, kiri na'bakazi na'baana. Ne'bindu byabo
byoshi, binashahulwe.»
14 Yago maruba, banabona kwo buli bwija gayandikirwe abandu ba ngiisi poroveesi,
na'ba ngiisi mulala, gira ku lwolwo lusiku, ngiisi mundu agwanwe ayilingikania.
15 Ikyanya mwami akakyula, yabo ábakatumwa, banayami vwaruka. Lulya lubaaja,
banayami gendi lumenyeesa mu kaaya kahamu ke'Susaani. Abandu booshi ba mu yako
kaaya, iri bakayuvwa, banakanguka bweneene. Haliko mwami bo na Hamaani, bâli
bwatiiri, iri bananywa.

4

Moredekaayi atabaaza Hesiteeri

1 Birya byoshi íbikakoleka, iri Moredekaayi akabimenya, anayami daatula ibyam-
balwa byage. Anayambala ubusuuzu, iri anayishiiga umunyota-kiiko. Ha nyuma,
anagenda mu kaaya agweti agabululuka.
2 Anahika kwi'rembo lye'nyumba ye'bwami, haliko atanayingira. Mukuba, ndaaye
úwâli hangwirwi ukuyingira mwo, anayambiiti ubusuuzu.
3 Ngiisi byo mwami akakyula, iri bikamenyeesibwa mu ngiisi kaaya, Abayahudi booshi
banajengeerwa bweneene, banatondeera ukuyishalisa, iri banakizi lira ku kimombo.
Abingi baabo, banakizi gwejera mu munyota-kiiko, bakoli yambiiti amasuuzu.
4 Ikyanya Moredekaayi âli koli jengiirwi bweneene, abatungule na'baja-kazi baage,
banayiji menyeesa umugoli Hesiteeri. Kyanatuma umutima gwage gugasiriira bwe-
neene. Anatumira Moredekaayi ibyambalwa, gira ahogole ubusuuzu, anabiyambale,
haliko anabilahira.

5 Lyeryo, Hesiteeri anatumira Hataaki, umutungule muguma we'bwami úwâli kizi
múkolera. Ne'ri akahika, anamútuma imunda ulya Moredekaayi, gira agendi menya
ngiisi íbyamúkoleka kwo, amenye na kituma kiki akoli jengiirwi.
6 Uyo Hataaki, iri akahuluka mu nyumba, anagwanana no'lya Moredekaayi mu lubuga
lwa'kaaya, bwo lwâli riiri hoofi li'rembo lya'kajumiro.
7 Moredekaayi anamúganuulira ngiisi íbyamúba kwo, anamúbwira no'muharuuro
gwe'fwaranga zo Hamaani akashungika kwo agatanga mu kihinda kye'bwami, gira
lya'Bayahudi baminikwe.
8 Anamúheereza na'maruba go'kumenyeesa hi'gulu lyo'kuminikwa kwabo,
ágakayandikwa mu kaaya ke'Susaani. Galya maruba, Moredekaayi anagatuma
imunda Hesiteeri, gira amenyeesibwe ngiisi íbikola mu koleka, anadeta kwo ayami
genda imunda mwami, anamúyinginge kwo akejeerere Abayahudi, abandu baage.
9 Galya magambo go Moredekaayi akabwira Hataaki, naye anagendi gaganuulira
umugoli Hesiteeri.
10 Haliko, Hesiteeri anashubi tuma Hataaki imunda Moredekaayi, ti:
11 «Abakozi booshi ba mwami, kiri na'bandu be'poroveesi zooshi, bayiji-yiji kwo
ndaaye mundu úwangagendi yingira mu lubuga lwe'bwami, átahamagiirwi. Ne'ri
angayingira mwo, akwiriiri ayitwe. Úwangakira naaho, ngeeka mwami amushonge
ingoni yage ye'nooro. Na buno, keera namala umwezi gwoshi índanahamagalwa na
mwami.»
12 Iyo ndumwa ya Hesiteeri, ikyanya Moredekaayi akagilonga,
13 anayami tuma ishuvyo kwokuno: «Ewe! Ka utoniri kwo we hiitagi umutuula
ukuhima Abayahudi booshi, mbu bwo utuuziri mu kajumiro? Aahabi!
14 Ku kino kyanya, iri wangajandagirira Abayahudi, bagalonga ubutabaazi ku gindi
njira, banakizibwe. Si wehe, kuguma ne'mbaga ya yisho, mweshi mugaminikwa.
Aahago! Nyandi úwangamenya iri wangaba ukabiikwa ube mugoli hi'gulu lye'kyanya
íkiri nga kino?»
15 Uyo mugoli Hesiteeri, anatumira Moredekaayi ishuvyo kwokuno:
16 «Ugendage mu kaaya ke'Susaani, unakuumanie Abayahudi booshi ábali mwo,
munayishalise hi'gulu lyani. Hatagire byo mugaalya, kandi iri byo mugaanywa ku
siku zishatu, ubushigi ni'zuuba. Naani, kuguma na'bakozi baani, nyiitu tugayishalisa.
Ha nyuma, ngabulagi genda imunda mwami, kundu ulubaaja lutahangwiri kwo habe
umundu úgagendi múbona átahangwirwi. Ne'ri kwangiba kuyitwa, kwoshi kwokwo.»
17 Uyo Moredekaayi, anataahaga. Na ngiisi byo'lya Hesiteeri akamúbwira, anagendi
bigira.

5

Hesiteeri alaalika mwami na Hamaani

1 Ikyanya Abayahudi bakaba keera bayishalisa zirya siku zishatu, Hesiteeri anayam-
bala ikanju lyo'mulimbo lye'kigoli, anagenda mu lubuga lwa'kajumiro, anayimanga
imbere lye'kisiika. Mwami, âli bwatiiri ku kitumbi kyage, atungiini ku mulyango
gwo'lubuga.
2 Ne'ri akabona umugoli Hesiteeri ayimaaziri yaho, anasiima, anayami múshonga
ingoni ye'nooro. Kwokwo, Hesiteeri anamúyegeera, anahuma ku rusongo lwayo.
3 Uyo mwami, anabuuza, ti: «E mugoli Hesiteeri, biki byo uloziizi? Umbuunage ngiisi
byo uloziizi. Kundu kyangaba kihande kyo'butwali bwani, ugakihaabwa.»
4 Hesiteeri, ti: «E mwami, iri byangakusimiisa, uyije zeene kuguma na Hamaani, ku
lusiku lukulu lwo ngakugirira.»
5 Kwokwo, yulwo lusiku lukulu, mwami na Hamaani banalugenda kwo.
6 Ne'ri bakaba baki gweti bagaanywa idivaayi, mwami anashubi buuza Hesiteeri:
«Mbwira byo uloziizi, ugabihaabwa. Ewe! Biki byo ugweti ugahuuna? Kundu
wangambuuna ikihande kyo'butwali bwani, ugakihaabwa.»
7 Hesiteeri naye, ti: «Ngiisi byo ndoziizi ukukuhuuna, byo byebino:
8 E mwami, nakuyinginga, iri wangaba unziimiri, ne'ri byangakusimiisa, kusheezi
mwe na Hamaani, mushubi yija ku lusiku lukulu lwo ngamùgirira. Ku kyekyo kihe, lyo
ngakushuvya.»

Igambi lyo'kuyita Moredekaayi

9 Iri Hamaani akahuluka mu kajumiro, umutima gwanaba gukoli shenguusiri,
anaba akoli shambiiri bweneene. Halikago, iri akabona Moredekaayi ha mulyango
gwa'kajumiro, anaraakara bweneene, bwo Moredekaayi atamúsimbahiri, mbu
amúyimukire.

10 Kundu kwokwo, Hamaani anayihangirira, anataaha.
Iri akaba akola mu mwage, anatumira biira baage, kuguma na mukaage Zereeshi, banakuumana.
11 Iri bakaba bakoli kuumaniri, anatondeera ukubaganuulira hi'gulu lya'kanyamwala ke'bindu byage, na ngiisi kwo akoli ba mugale bweneene. Anabaganuulira na ngiisi kwo mwami keera amúkuza ku njira nyingi, ukuhima abandi batwali ba mu kihugo.
12 Hamaani anashubi yihaya, ti: «Bitanali byebyo naaho. Niehe naaho nie Hesiteeri alaalika kuguma na mwami, ku lusiku lukulu. Kiri na kusheezi, twe na mwami naaho, twe twashubi laalikwa.
13 Si ikyanya ngi bwini ulya Muyahudi Moredekaayi kwi'rembo lya'kajumiro, yibyo byoshi, ndaako kamaro ko bimbitiiri.»
14 Uyo mukaage Zereeshi, kuguma na yabo biira baage booshi, banamúbwira: «Aaho! Uyubakiise ikimaniko kila, íkihiiti ikimango kye'meetere makumi gabiri na zibiri. Kusheezi, wangazinduka imwa mwami, unahuune mwami kwo Moredekaayi akimanikwe kwo, ubuli genda na mwami ku lusiku lukulu, ukoli shambiiri.» Yizo shungi, zanashambaaza Hamaani, anagiriisa ikimaniko.

6

Mwami asimbahiisa Moredekaayi

1 Mwami, mu yubwo bushigi, atakatoola iro. Anadeta kwo batee leeta ikitaabo kyo'bukengeeze bwa íbikalenga* mu poroveesi zaage, kinasomwe imbere lyage.
2-3 Mu yikyo kitaabo, mwâli yandisirwi ngiisi kwa'bagoma bakagira igambi lyo'kuyita mwami Serikisi. Yiryo igambi, likagirwa na'batungule babiri, Bigitaani na Tereeshi. Bâli riiri balaazi be'nyiivi za'kajumiro. Kwokwo, mwami anabuuza: «Yiri igambi, uyo Moredekaayi ye katuhwehuka lyo. Aaho! Bikagi byo tukamúgirira?» Abakozi baage, ti: «Ndaahyo íhiteerwa ku shinda hyo akagirirwa.»
4 Mwami anashubi buuza: «Mu lubuga, ka ndaaye mundu úli mwo?» Ku kyekyo kyanya Hamaani anaba akola mu lubuga lwa'kajumiro. Âli mali gwanwa alingaania ikimaniko kyo'kumanika kwo Moredekaayi, anâli yijiri hi'gulu lyo'kuhuuna mwami ubuhanguule.
5 Kwokwo, abakozi banamúshuvya: «Hamaani ye yimaaziri mu lubuga.» Mwami, ti: «Ayegerezibwe.»
6 Uyo Hamaani, mbu ayingirage úmuli mwami, mwami anamúbuuza: «Ewe! Umundu ye mwami aloziizi ukusimbahiisa, angamúgirira biki?» Hamaani anayibuuza mu mutima gwage: «Aaho! Nyandagi ye mwami aloziizi ukusimbahiisa, átali nie?»
7 Kyanatuma uyo Hamaani agamúshuvya kwokuno: «E waliha, umundu ye mwami aloziizi ukusimbahiisa,
8 bikwiriiri abakozi ba mwami bamúleetere ikanju lya mwami yenyene. Bamúleetere ne'fwarasi yo mwami keera akashonera kwo. Banamúyambike no'lushembe.
9 Mu bahanuuzi baawe, muguma úyemiirwi, anayambike uyo mundu iyo mirondo ye'kyami, anamúshoneze ku fwarasi yawe, anagende agweti agamúlengana-lengana mu kaaya, iri anadeta: "Umundu ye mwami aloziizi ukusimbahiisa, kwoku kwo ali mu múgirira."»
10 Lyeryo, ulya Hamaani, mwami anayami múbwira kwokuno: «Vwarukaga, uyabiire yibi byambalwa, ne'yi fwarasi, ubitwalire uliira Muyahudi Moredekaayi. Ye mu bwatala ku mulyango gwa'kajumiro. Mu byoshi byo wadeta, hatagire kiri ni'gambo lyo ugaasiga.»
11 Ulya Hamaani anayabiira ikanju, kuguma ne'fwarasi, anagenda imunda Moredekaayi, anamúyambika lyo, anamúshoneza ku fwarasi, anagenda agweti agamúlengana-lengana mu kaaya, iri anakizi deta: «Umundu ye mwami aloziizi ukusimbahiisa, kwoku kwo ali mu múgirira.†»
12 Ha nyuma, Moredekaayi anashubi galukira ha mulyango gwa'kajumiro. Si Hamaani yehe, anakwabadukira imwage mu mwizingeerwe, akoli yibwisiri itwe, hi'gulu lye'shoni.
13 Ulya Hamaani, mbu ahikage mu mwage, anayami ganuulira mukaage Zereeshi, kiri na'biira baage, ngiisi íbyamúkoleka kwo. Na wa mukaage, ti: «Yoho wee! Ulya Moredekaayi, bwo ali wa mu mulala gwa'Bayahudi, utagamúhasha. Si ulwawe lwahika!»

---

* **6:1 6.1** Malaki 3.16. † **6:11 6.11** Migani 14.19.

14 Iri bakaba baki gweti bagaganuula kwokwo, mwami anatuma abatungule, kwo
bagendi yabiira Hamaani, gira bagendage imwa Hesiteeri ku lusiku lukulu.

7

Hamaani ayitwa

1 Uyo mwami bo na Hamaani, banagenda imwo'mugoli Hesiteeri, ku lusiku lukulu.
2 Lwo lwâli kola lugeezi lwa kabiri ku lusiku lukulu. Ikyanya bakaba bakola mu nywa
idivaayi, uyo mwami anabuuza kandi kwokuno: «E Hesiteeri, mbwiraga byo uloziizi,
gira ubihaabwe. Aaho! Biki byo uloziizi? Kundu wangambuuna ikihande kyo'butwali
bwani, ugakihaabwa.»
3 Ulya mugoli Hesiteeri anashuvya: «E mwami, iri nangaba nakusimiisa, unabe ubwini
kwo biri biija, byo ndoziizi ukuhuuna, byo byebino: "Ndoziizi ulange ubugumaana
bwani, kuguma no'bwa beene witu.
4 Mukuba, twe na beene witu, keera twaguliisibwa kwo tuminikwe. Ee! Tugayitwa,
halinde tunahere lwoshi-lwoshi. E mwami! Túkiguliisibwe kwo tugendi ba baja,
kandi iri baja-kazi, ndaabyo nangadesiri mbu ngusuuze. Ukugirwa kwokwo, biri nga
ndaabyo."»
5 Mwami anashubi buuza umugoli Hesiteeri: «Aaho! Nyandagi uyo úgweti úgalooza
ukukola ibala mwene yiri? Ali hayi?»
6 Hesiteeri, anamúbwira kwokuno: «Umugoma witu, ali yoyu Hamaani. Ee!
Uyo kasivya, ye mugoma witu, ye naloziizi ukutuminika.» Lyeryo, ulya Hamaani
anatondeera ukuteteerwa imbere lya mwami no'mugoli.
7 Uyo mwami, anayami kuuduka, anasiga ajahika idivaayi, anagenda mu ndalo
íyâli riiri ha butambi lya'kajumiro. Ulya Hamaani, mbu abonage kwo mwami akola
agamúhana, anayisigaza, gira ayinginge umugoli Hesiteeri kwo amúdeterage, atayiji
yitwa.
8 Uyo mwami, iri akalyoka mwi'yo ndalo, anashubi yingira mu kisiika kyo bâli kizi
nywera mwe'divaayi, anagwanana Hamaani keera ajongama ha butambi lye'kitumbi
kya Hesiteeri. Mwami, mbu abonage kwokwo, anayishoza, anadeta: «Makagi gano!
Uno mundu, ka aloziizi ukuhigulira ku mugoli imbere lyani, tunaliriinwi mu nyumba?»
Uyo mwami, iri akaba akiri mu deta, lyeryo abatungule banayiji bwikira Hamaani
amalanga, mu kuyerekana kwo agayitwa.
9 Muguma wabo, iziina lyage ye Haribona, anadeta: «E mwami, keera Hamaani
agira ikimaniko, gira amanike kwo Moredekaayi, anali ye kakukiza utayitwe. Na yikyo
kimaniko, kigweti ikimango kye'meetere makumi gabiri na zibiri, anakoli kibiisiri ha
mwage.»
Mwami anakyula kwokuno: «Hamaani, abe ye gakimanikwa kwo.»
10 Kwokwo, Hamaani anakimanikwa kwo, kundu âli mali gwanwa akilingaaniza More-
dekaayi. Ikyanya Hamaani akaba keera afwa, uburaakari bwa mwami bwanahooha.

8

Abayahudi bayihoola

1 Ulya Hamaani, kundu âli riiri mugoma wa'Bayahudi, haliko ku lwolwo lusiku,
ubugale bwage bwoshi, mwami Serikisi anabusikiiriza Hesiteeri.
Uyo Hesiteeri, âli mali gwanwa aganuulira mwami kwo Moredekaayi ali wa mu mbaga
yage. Kwokwo, Moredekaayi anagenda imbere lya mwami.
2 Uyo mwami, anahogola irya mbete ya'kamangu yo âli mali yabiira Hamaani,
anagiheereza Moredekaayi. Birya bindu byoshi bye'mwa Hamaani, Hesiteeri anabiika
Moredekaayi abe mwimangizi wabyo.
3 Ha nyuma, ulya Hesiteeri anagwa mu magulu ga mwami, iri anabululuka.
Anamúyinginga kwo ahongole zirya shungi mbi za Hamaani. Mukuba, âli mali shungika
kwo agaminika Abayahudi booshi.
4 Mwami anashubi shonga Hesiteeri ingoni yage ye'nooro. Ikyanya Hesiteeri
akayimuka, anadeta kwokuno:
5 «E mwami, iri nangaba ngusimisiizi, unabe unyemiiri, nakuyinginga ukyulage
kwa'mabi go Hamaani atamali gwanwa ashungika, gatagaki girwa. Yizo shungi, ziri
za Hamaani mugala Hamedaata, Umuhagagi. Keera akashungika kwa'Bayahudi booshi,
ngiisi ho bali mu twaya, baminikwe.
6 Aaho! Kutagi kwo nangaki hebera, iri abandu bo'mulala gwani bangayitwa? Na
kutagi nangaloleera kwa'bandu be'mbaga yani bagashereezibwa?»

7 Uyo mwami Serikisi, anabwira Hesiteeri na Moredekaayi, Umuyahudi kwokuno:
«Lolagi! Hamaani akagirira Abayahudi igambi, kyo kitumiri n'gamúmanika, nanasikiiriza Hesiteeri ubugale bwage bwoshi.
8 Kwokwo, ngiisi byo musiimiri, bibe byo mugayandikira Abayahudi kwi'ziina lyani.
Yago magambo, mugabiike kwa'kamangu kaani, gatanâye bambalwe. Niehe nie mwami.
Na'kamangu kaani, kagayandikwa kwo.»
9 Iri hakaba mu mwezi gwa kashatu (úguli mu detwa Siwani,*) mu siku makumi gabiri
na zishatu, Moredekaayi anatumira abandisi be'bwami. Ne'ri bakahika, anababwira
kwo bayandikage amaruba go'kugenda mu Bayahudi booshi. Gagende kwakundi mu
bakulu booshi, na mu batwali, na mu batungwa booshi ba mu poroveesi zooshi, kwo
zâli riiri igana na makumi gabiri na zirinda. Yizo poroveesi, zilyokiiri i Buhindi, halinde
ukuhisa i Hendyopiya. Yago maruba, gakayandikwa mu ndeto ya ngiisi poroveesi, na
mu fwabe ze'mwabo. Kiri na mu Bayahudi, kwo na kwokwo.
10 Yago maruba, Moredekaayi akagayandikiisa kwi'ziina lya mwami Serikisi, anagabiika kwa'kamangu ákâli ku mbete ya mwami. Anagatuma na ábali mu gendera ku
fwarasi za mwami, zirya zo'kusuula umulindi.
11 Mu yago maruba, mwami âli hangwiri kwa'Bayahudi ba mu ngiisi kaaya bayibiike
kuguma, hi'gulu lyo'kuyilanga. Banahanguulwa kwo bayite balya bagoma baabo buzira
bushishi. Emwe! Basivye abagoma booshi, kiri na ngiisi kaaya ákangayiji bateera.
Baminike kiri na'bakazi na'baana. Ne'bindu byabo, banabishahule.
12 Bâli hangwirwi ukugira kwokwo mu poroveesi zooshi za mwami Serikisi. No'lusiku
úlukabiikwa, lwâli riiri mu siku ikumi na zishatu zo'mwezi gwi'kumi na kabiri, úguli
mu detwa Hadaari.
13 Yago maruba ga mwami, banagakwiza mu ngiisi kaaya, na mu bandu ba ngiisi
mulala, gira mango ulusiku lwo'kuyihoola kwa'Bayahudi lwahika, bakagwanwe bakola
ibiringiini.
14 Kwokwo, balya ábali mu gendera ku fwarasi, ikyanya bakahanguulwa na mwami,
banazishonera kwo, banalyoka yaho. Yago maruba, ganamenyeesibwa kiri na mu kaaya
kahamu ke'Susaani.
15 Ikyanya Moredekaayi akahuluka mu kajumiro, âli koli yambiiti ibyambalwa
bye'kyami, bi'bara lya namukungumo, ne'lyeru. Âli yambiiti no'lushembe lwe'nooro,
kiri ni'kanju lye'kitaani ki'bara lye'kituku-tuku. Haaho, abandu ba mu kaaya ke'Susaani,
banashambaala ngana-ngana, iri banabanda utubuuli.
16 Abayahudi, iri bakayuvwa kwokwo, banalonga mwo'lushaagwa, banashambaala
bweneene mu kati ko'busiime.
17 Kwokwo, mu ngiisi poroveesi, na mu ngiisi kaaya, ngiisi ho bâli kizi soma yago
maruba, banashagaluka ku bushambaale, banagira ulusiku lukulu, banalya bweneene.
Abandu be'gindi milala, banagwatwa ne'kyoba kingi hi'gulu lyabo, kyanatuma bagayiji
bayibiika kwo ku bwingi.

9

Abayahudi bayihoola abagoma baabo

1 Ngiisi kwo mwami akakyula hi'gulu lya'Bayahudi, byâli kwiriiri ukukoleka ku lusiku
lwi'kumi na zishatu zo'mwezi gwi'kumi na kabiri, úguli mu detwa Hadaari. Ku lwolwo
lusiku, abagoma ba'Bayahudi bâli kola bagaahima Abayahudi. Haliko lwanahinduka,
lwanaba lusiku Abayahudi bo bagaahima.
2 Abayahudi ba mu ngiisi poroveesi ya mwami Serikisi, na'ba mu ngiisi kaaya kaage,
banayibiika kuguma, gira balwise ngiisi úgayiji bateera. Na bwa'bandu booshi bâli
bayobohiri, ndaaye kiri no'muguma úkayimanga imbere lyabo.
3 Baguvuruneeri booshi na'batwali, kuguma na'bandi bakulu ábâli kizi kola kuguma
na mwami, banayiji tabaala Abayahudi, bwo bâli yobohiri Moredekaayi.
4 Moredekaayi âli kizi huuzibwa bweneene mu kajumiro. Imyazi yage, yanakizi
lumbuuka kiri na mu twaya twoshi, halinde anaba mugangambale.
5 Balya Bayahudi, ikyanya bakateera abagoma baabo, banakizi batongeera ne'ngooti,
nga ngiisi kwo bâli loziizi, halinde banabasivya.
6 Abayahudi ábâli tuuziri mu kaaya ke'Susaani, bakaminika abandu magana gataanu.
7 Banayita Parasandaata, na Darifooni, na Hasipaata,
8 na Poraata, na Hadaliya, na Haridaata,
9 na Parimashiita, na Harisaayi, na Haridaayi, na Bayezaata.

---

* **8:9 8.9** *Siwani* Mu kuharuura imyezi ku zeene, yugwo mwezi guli ha kati ko'mwezi gwa kataanu no'gwe'ndatu.

10 Yabo, bo baana ikumi ba Hamaani mugala Hamedaata, umugoma wa'Bayahudi.
Kundu bakayita yabo booshi, ndaakyo kindu kyabo kyo bakashahula.
11 Ngiisi ábakayitwa mu kaaya kahamu ke'Susaani, umuharuuro gwabo gukayami
menyeesibwa i bwami ku lwolwo lusiku.
12 Mwami anabwira umugoli Hesiteeri: «Mu kano kaaya kahamu mwonyene,
Abayahudi keera bayita abandu magana gataanu, kuguma na bagala Hamaani kwo
bashuba ikumi. Na mu tundi twaya, kwo na kwokwo. Aaho! Buno, biki bindi byo
uloziizi? Biki byo ugambuuna? Ngiisi bindi byo uloziizi, ugabigirirwa naaho.»
13 Hesiteeri anashuvya kwokuno: «E mwami, iri byangakusimiisa, kusheezi,
Abayahudi ábali i Susaani, ubahanguulage kwo bashubi gira nga ngiisi kwo wabahangu-
ula zeene. Na kwakundi, ibirunda bya'bagala Hamaani kwo bali ikumi, bimanikwe.»
14 Yibyo byoshi, mwami anakyula kwo bikoleke. Bagala Hamaani kwo bali ikumi,
ibirunda byabo byanamanikwa.
15 Ku siku ikumi na zina zo'mwezi Hadaari, Abayahudi banakuumana mu kaaya
ke'Susaani, banayita kandi mwa'bandu magana gashatu. Si ibindu byabo, batan-
abishahula.
16 Ku yikyo kyanya, Abayahudi ba mu zindi poroveesi za mwami, nabo banakuumana
hi'gulu lyo'kuyilanga, halinde banayikiza mu maboko ga'bagoma baabo, banayita
abandu bihumbi makumi galinda na bitaanu. Si bindu byabo, batanabishahula.
17 Yibyo byoshi, bikakoleka ku lusiku lwi'kumi na zishatu zo'mwezi Hadaari.
No'lusiku úlukalulonda lwi'kumi na zina, banaluluhuuka kwo. Lwanaba lusiku lukulu
lwo'kushambaala kwo.
18 Haliko, Abayahudi ba mu kaaya ke'Susaani, boohe, banakuumana ku lusiku
lwi'kumi na zishatu, kiri na ku lwi'kumi na zina, batanaluluhuuka kwo. Ku lusiku
lwi'kumi na zitaanu, lyo bakagira ulusiku lukulu, banalushagalukira, banalusham-
baalira bweneene.
19 Kyo kitumiri Abayahudi booshi ábatuuziri mu mbingiro, bali mu simbaha yulwo
lusiku lwi'kumi na zina lwo'mwezi Hadaari, banali mu luyerekana kwo'busiime mu
kukizi twalirana indengu.

Abayahudi bayibiikira isiku ngulu

20 Birya íbikakoleka, Moredekaayi anabiyandika. Ha nyuma, anatuma amaruba
imwa'Bayahudi booshi ábâli tuuziri mu poroveesi zooshi za mwami Serikisi.
21 Mu yago maruba, anabayandikira mwo kwokuno: «Ngiisi mwaka, mu siku ikumi
na zina na mwi'kumi na zitaanu zo'mwezi Hadaari, bakizi zigira zibe siku ngulu.»
22 Mukuba, mu yizo siku, mwa'Bayahudi bakahima abagoma baabo. Yugwo
mwezi, kundu gwâli kola gwa kuminikwa kwo, haliko gwanayiji hinduka lusiku
lwo'kushambaala kwo. Anabamenyeesa kwo yizo siku, bagakizi zishambaalira ku
busiime, banakizi zishegulana kwe'byokulya, banakizi haana indengu. Na'bakeni,
banakizi tabaalwa.
23 Yabo Bayahudi banayemerezania, banagenderera ukukizi gira nga kwo More-
dekaayi akabayandikira.
24 Hamaani mugala Hamedaata, Umuhagagi, âli riiri mugoma wa'Bayahudi booshi.
Anâli mali gwanwa ashungika kwo abaminike, anataara ikibare, gira amenye ulusiku
lwo agabasivya kwo.
25 Haliko, yiryo igambi libi, lyanamenyeekana mu bambali ba mwami. Mwami,
anakuumania abandisi baage booshi, anakyula kwo lirya igambi libi lyo Hamaani
atágiriiri Abayahudi, limúgwe kwo yenyene. Kiri na'baana baage, bamanikwe.
26-27 Yizo siku zibiri, Abayahudi banakizi zibuuza Puriimu,* (kuli kudeta: kutaara
ikibare). Banazibiika na mwe'migeeza yo'kukizi kulikira, nga kwo Moredekaayi
akayandika mu maruba gaage. Kiri na boonyene, bakayibonera ngiisi íbikabakoleka
kwo. Yizo siku, banazisimbaha, kuguma na'ba mu bibusi byabo, na'bandi booshi
ábangabayibiika kwo. Ee! Yizo siku zombi, Abayahudi bâli kizi zikulikiriza ku
ngiisi mwaka, banakizi zishambaalira, ukukulikirana nga ngiisi kwo Moredekaayi
akababwira.
28 Yizo siku ze'Puriimu, zikwiriiri zikizi kengeerwa, zinakizi simbahwa ngiisi mwaka.
Zikizi kengeerwa mu ngiisi kibusi, na mu ngiisi mbaga, na mu ngiisi kaaya, na mu
ngiisi poroveesi. Hatanagire Umuyahudi úwâye zijande, kandi iri kuziyibagira, halinde
ukuhisa ku bibusi byoshi.

---

* **9:26-27 9.26-27** *Puriimu* Hesiteeri 3.7; 9.28.

29 Umugoli Hesiteeri munyere Habihahiri, kuguma na Moredekaayi Umuyahudi,
banayandika agandi maruba ku bukaruuke. Yago maruba, gâli kola ga kabiri, ganâli
riiri hi'gulu lyo'kusikamya isiku ze'Puriimu.
30 Mu yago maruba, Moredekaayi anayandikira Abayahudi amagambo
go'kubaholeeza, na go'kubasikamya. Gakayandikwa ku booshi ábâli tuuziri mu
poroveesi igana na makumi gabiri na zirinda za mu butwali bwa mwami Serikisi.
31 Yago maruba gakayandikwa, hi'gulu lyo'kubabiikira yizo siku ze'Puriimu ku kyanya
kyazo, nga kwo Moredekaayi no'mugoli Hesiteeri bakayandika. Banakizi zikulikira nga
ngiisi kwo bâli kizi kulikira isiku zo'kuyishalisa, ne'byanya byo'mwizingeerwe.
32 Ulya Hesiteeri, ngiisi kwo akakyula, kwanasisa ulubaaja hi'gulu lye'Puriimu. Byoshi
byanayandikwa mu kitaabo.

10

Amagambo go'kusiguusa ga Moredekaayi

1 Mwami Serikisi, anarambuliisa abandu booshi ba mu poroveesi zooshi, halinde
ukuhisa ku tulira twe'mahanga.
2 Imikolezi yoshi ya kahebuuza yo akagira ku bushobozi, kuguma na'magambo
go'kuyerekana ngiisi kwo Moredekaayi akahaabwa ubukulu, byoshi biyandisirwi mu
kitaabo kyo'bukengeeze bwo íbikakoleka mu bwami bwe'Mediya na bwe'Perisiya.
3 Moredekaayi Umuyahudi, ye wâli kyegeera kya mwami Serikisi. Mu yubwo butwali,
âli kuuzirwi bweneene. Kiri na'Bayahudi, banakizi músimbaha. Mukuba, âli kizi
bakolera, anâli kizi baloogeza umutuula.

Ikitaabo kya
Hayubu
Indangiriro

Yiki kitaabo, kiyerekiini ngiisi kwo'mundu akwiriiri ukuyigenderera mu makuba. Yaho kare, Shetaani akagira mbu ahandule Hayubu ku Rurema, mu kumúmalira byoshi byo âli hiiti. Kuli kudeta kwo akayiji teera imbaga yage, no'bugale bwage. Kiri na yenyene, anamúlibuza mu magala gaage.

Uyo Hayubu, iri akabona kwokwo, anakizi haliira na'biira baage, mu kulooza ukumenya íbitumiri Rurema agamúlibuza. Iri hakazinda, Rurema anamúkiza, anamúgalulira byoshi.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Hayubu 1.20-22: «Hayubu anayami yijejeeta, anadaatula ikyambalwa kyage. Ha nyuma, anayibega umushaku kwi'twe, anayibulaga haashi, anatondeera ukuyikumba Rurema kwokuno: "N'gayija mu kihugo, ndi bukondwe. Na mu kulyoka mwo, ngagenda ndi bukondwe. Ngiisi byo nâli hiiti, Nahano ye kabimbeereza. Ye wanashubi binyaga. Ee! Iziina lyage likizi huuzibwa." Kundu yubwo buhanya bukahikira Hayubu kwokwo, ndaakyo kyaha kyo akagira, mbu ashumuze Rurema.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ukugezibwa kwa Hayubu (1.1–2.10)
b) Hayubu ahagana na Herifaazi, na Biridaadi na Sofaari (2.11–31.39)
c) Herihu naye adeta (32–37)
d) Nahano aganuuza Hayubu (38.1–42.6)
e) Hayubu ashubi longa ibindu, kiri ne'ngingwe ya byo âli hiiti (42.7-17)

Shetaani ageza Hayubu

1 Mu kihugo kye'Huuzi, mwâli tuuziri mundu muguma, iziina lyage ye Hayubu. Uyo Hayubu, âli mundu wo'kuli, úwâli tungiini imbere lya Rurema. Âli kizi múgingika, iri anayiyeka ne'byaha.

2 Âli hiiti abagala balinda, na'banyere bashatu.

3 Uyo Hayubu âli mugale bweneene, we'bibuzi bihumbi birinda, ne'ngamiya bihumbi bishatu, ne'ngaavu kihumbi, na'mabuguma ga bapunda magana gataanu, na'bakozi bingi bweneene. Ye wâli mugangambale, ukuhima abandi booshi ba mu mbande ze'sheere.

4 Yabo bagala Hayubu bâli kizi gira ulusiku lukulu, mu kukizi kuumana mu ngiisi nyumba, ukukulikirana na kwo bâli londiini. Banakizi laalika yabo baali baabo bashatu, kwo bakizi yiji shangiira ibyokulya, banakizi nywa kuguma.

5 Yizo siku ngulu, ikyanya zâli kizi ba keera zamala, Hayubu anakizi hamagala yabo baana baage, gira abayeruuse. Mukuba, âli kizi tona, ti: «Ngeeka abaana baani bangaba keera bakola ikyaha, banatuke Rurema mu mitima yabo.» Kwokwo, anakizi zindukiri vyuka shesheezi kare-kare, anatange ituulo lyo'kusiriiza hi'gulu lya ngiisi muguma wabo.

6 Iri hakatama, lusiku luguma, abaganda ba Rurema* banagendi kuumana imbere lya Nahano. Shetaani naye, anabagwana ho.

7 Nahano anabuuza Shetaani, ti: «Hayagi naawe walyoka?» Shetaani, ti: «Njuba mu jeba-jeba mu kihugo, mu kukizi tanduula byoshi íbiri mu koleka mwo.»

8 Nahano anashubi múbuuza: «Aahago! Ka wayitegeereza bwija umukozi wani Hayubu? Mu bihugo byoshi, ndaaye gundi úli mwija nga ye. Uyo Hayubu, âli mu kizi yiyeka ne'byaha, buzira kubiyifunda mwo. Atungiini imbere lyani, anayamiri anzimbahiri.»

9 Shetaani anamúnaakira, ti: «Uyo Hayubu, ka agweti agakuyobohera ubusha?

10 Si we mu múkingira imbande zooshi, kuguma ne'mbaga yage, na ngiisi byo agweti! Keera ukamúgashaanira mu byoshi byo ali mu gira. Lolaga ngiisi kwe'bitugwa byage biyondolosiri mu kihugo.

11 Aahago! Wangatee golola ukuboko kwawe, unayabiirage byoshi byo ahiiti, lyo ugaabona ngiisi kwo agakutuka.»

---

* **1:6 1.6** *abaganda ba Rurema* Mu kiheburaniya, baana ba Rurema.

12 Nahano, ti: «Ngahwe! Yibyo bindu byage, ugendi bigira nga ngiisi kwo uloziizi. Si
yenyene, utamúhume kwo!» Haaho, Shetaani anashaaga imbere lya Nahano.

Igezo lya mbere lya Hayubu

13 Lusiku luguma, bagala Hayubu na banyere baage, bâli gweti bagaalya no'kunywa
idivaayi kuguma, mu nyumba ya mushija wabo mukulu.
14 Haaho, umukozi anayijaga imunda Hayubu, anamúbwira: «E waliha, tushuba mu
lima ne'fuka zo'kukululwa ne'ngaavu. Bapunda nabo, bashuba mu liisa haliira ha
butambi.
15 Lyeryo ngana, Abasheeba banayiji tuteera, banatunyaga ibitugwa, banaminika
abakozi booshi ku ngooti. Nienyene naaho nie wafuuka, halinde nyiji kumenyeesa
umwazi.»
16 Uyo mukozi, iri akaba atazi yusa ukudeta, ugundi anahulukira ho, anadeta: «Inguba
yatibuka mwi'gulu, yanajigiivya ibibuzi byoshi, kiri na'bangere baabyo. Nienyene naaho
nie wafuuka, gira nyiji kumenyeesa umwazi.»
17 Uyo naye, iri akaba atazi yusa ukudeta, ugundi anahulukira ho, anadeta:
«Abakalidaayo, bayigaba mwe'biso bishatu, banayiji yifuka ku ngamiya, banazitwala,
banasiga bayita abakozi baawe ku ngooti. Nienyene naaho nie wafuuka, gira nyiji
kumenyeesa umwazi.»
18 Uyo naye, iri akaba atazi yusa ukudeta, ugundi anahulukira ho, anadeta: «Bagala
baawe na banyere baawe, bashuba mu lya, iri bananywa idivaayi mu nyumba ya mwene
wabo umukulu.
19 Lyeryo ngana, ikihuhuuta kyanahuusa ukulyoka mwi'shamba, kyanayitimba kwi'yo
nyumba ngiisi luhande, yanabayihongoleka kwo. Iyo misore yoshi, yanayami fwa.
Nienyene naaho nie wafuuka, gira nyiji kumenyeesa umwazi.»
20 Hayubu anayami yijejeeta, anadaatula ikyambalwa kyage. Ha nyuma, anayibega
umushaku kwi'twe, anayibulaga haashi, anatondeera ukuyikumba Rurema kwokuno:
21 «N'gayija mu kihugo, ndi bukondwe.
Na mu kulyoka mwo, ngagenda ndi bukondwe.
Ngiisi byo nâli hiiti, Nahano ye kabimbeereza.
Ye wanashubi binyaga.
Ee! Iziina lya Nahano, likizi huuzibwa.»
22 Kundu yubwo buhanya bukahikira Hayubu kwokwo, ndaakyo kyaha kyo akagira,
mbu ashumuze Rurema.

2

Igezo lya kabiri

1 Lusiku luguma, abaganda ba Rurema banashubi yiji kuumana imbere lya Nahano.
Umulezi Shetaani, naye anashubi bagwana ho.
2 Nahano anabuuza Shetaani: «Hayi walyoka?» Shetaani naye, ti: «Njuba mu jeba-
jeba mu kihugo, mu kukizi tanduula byoshi íbiri mu koleka mwo.»
3 Nahano anashubi múbuuza: «Aahago! Ka wayitegeereza bwija umukozi wani
Hayubu? Mu bihugo byoshi, ndaaye gundi úli mwija nga ye. Âli mu kizi yiyeka ne'byaha,
buzira kubiyifunda mwo. Atungiini imbere lyani, anayamiri anzimbahiri. Na kundu
keera wambidika kwo nimúhoole ubusha, haliko aki tuuziri mwemeera imbere lyani.»
4 Shetaani, ti: «Magala ku gandi! Si umundu angatanga ngiisi byo agweti, gira lyo
alonga ukuyikiza!
5 Aahago! Utee huma naaho ku magala gaage, agayami kutuka ngana.»
6 Nahano, ti: «Bwija! Wangakoli múlibuza nga ngiisi kwo uloziizi. Si utakolwe kwo
wamúyita.»
7 Kwokwo, Shetaani anashaaga imbere lya Nahano, anagendi fuka Hayubu
kwo'lungemba lukayu, ukushaagira ku shando, halinde kwi'twe.
8 Uyo Hayubu, anayibwandalika mu munyota-kiiko, anayabiira ikihande kyo'lugyo,
anakizi yikwaraashura mwo.
9 Mukaage anayiji múbwira, ti: «E yaga, ka uki gagiiri ukutungaana imbere lya
Rurema? Giraga ngana ushaahuze Rurema, gira uyifwire.»
10 Hayubu, anamúshuvya, ti: «Nanga, maashi! Si ugweti ugaadeta nga mukazi
muhwija! Tushuba mu yakiira amiija ukulyoka imwa Rurema. Aahago! Kituma
kiki tutangaki yakiira amabi kwakundi?» Emwe! Uyo Hayubu, kundu akalonga yago
makuba gooshi, haliko ndaalyo akadeta, mbu ahubire Rurema.

Abiira bashatu ba Hayubu, bayija

11 Uyo Hayubu, ikyanya akateerwa na yago makuba gooshi, abiira baage bashatu
banayuvwa umwazi hi'gulu lyage, banayemerezania kwo bagendi múkania indege,
iri banamúholeeza. Hâli Herifaazi wa mu kihugo kye'Temaani, na Biridaadi wa mu
kye'Shuha, na Sofaari wa mu kye'Nahama.
12 Yabo bashatu, iri bakalangiiza Hayubu ku hala, batanaki múmenya. Lyeryo,
banatondeera ukubululuka ku kimombo iri banadaatula amakanju gaabo. Banakizi
yitumuulira ulukungu mu matwe, mu kuyerekana ngiisi kwo bakoli jengiirwi.
13 Iri hakatama, banayija ha butambi lya Hayubu, banabwatala mu luvu, halinde
ukuhisa isiku zirinda, ubushigi ni'zuuba. Mu yizo siku, ndaalyo igambo lyo
bakamúdesa. Mukuba, bâli bwini kwa'malibu gaage galeeziri ulugero bweneene.

3

Hayubu agania

1 Iri hakatama, Hayubu anadaaka ulusiku lwo akabutwa kwo,
2 anadeta kwokuno:
3 «Bulya bushigi bakadeta: "Umukazi aheeka inda yo'mwana mutabana."
Aahabi! Bulya bushigi buhotolwe, kuguma no'lusiku lwo n'gabutwa kwo.
4 Yulwo lusiku, luzingwe ne'kihulu.
Rurema, kwo ayamiragi mwi'gulu, ataki lutwaze.
Hatanabe kiri ne'hikeera íhigalumolekera.
5 Yulwo lusiku, luyizingage mwe'kihulu kya namudidi.
Ikibungu kiiru kilubishe, halinde ikihulu kilubwikire.

6 «Ee! Yubwo bushigi bwo n'gabutwa kwo, ikihulu kilubwikire.
Lutanâye ki haruurirwe mu siku zo'mwaka.
Kiri na mu muharuuro gwe'siku zo'mwezi, lutâye ki boneke mwo.
7 Yubwo bushigi, bubulage abaana.
Batanakizi banda akabuuli hi'gulu lyabwo.
8 Ngiisi ábali mu daakana, bakizi ludaaka.
Yago madaaki, gakizi vyula ikingisho-ngisho Levyataani.
9 Yulwo lusiku, indonde zo'mukyo, zibeerage mu kihulu.
Kundu lwangayifwija ukubona ulukeera, haliko lubulikage.
Lutabonage ngiisi kwo lukula agaatema.
10 Yulwo lusiku, si lukambanguula kwo mbutwe.
Lwanahanguula kwo mbone yaga makuba gooshi-gooshi.

11 «Ikyanya n'gahuluka mu nda, kituma kiki ndakayami fwa?
Si nangabutwa, ngoli fwiri!
12 Kituma kiki maawe akandengeteera ha kambokwa?
Na kituma kiki âli gweti agakizi nyoza?
13 Íngifwe mu kubutwa, nangayigwejeriiri i kuzimu ku mutuula.
Nangabiiri ngwejeriiragi bwija, na nduhuuke.
14 Nangabiiri nduhuusiri kuguma na'baami, bo na'bagingi ba mu kihugo.
Kundu bâli yubasiri inyumba mbamu, haliko buno bikolaga biguuka.
15 Nangabiiri ngwejiiri kuguma na'batwali.
Bâli hiiti inooro katundu, banâli kizi lunda iharija mu nyumba zaabo.
16 Kituma kiki ndakaziikwa ngo'mwana úkabutwa akoli fwiri,
atanatami bona ulukeera?

17 «Banangora-mabi, ikyanya bali mu ba keera bafwa,
batakiri mu libuzania.
Kiri na ábagweti bagahimbukira ku mukolwa gwabo,
bali mu longa ukuluhuuka.
18 Abashweke nabo, ikyanya bali mu fwa, bali mu ba baluhuuka.
Abimangizi baabo, batakiri mu bamamira.
19 Abakulu na'bato, booshi bagwejiiri kuguma.
Kiri na'baja, basheebuja batakiri mu bakoleesa ku kahaati.

20 «Ikyanya umundu ali mu makuba,
kituma kiki yulwo lusiku buli mu múkyera.
Ábayuvwiti ubululu mu mutima, kituma kiki bangabona umulengeerwe?

21 Yabo bandu, kundu bayifwijiri ulufu, haliko batali mu lubona.
Bagweti bagalooza ukufwa, ukuhima ho bangalonga ibindu biija íbibishamiri.*
22 Ikyanya bali mu fwa, banaziikwe,
lyo bali mu shambaala.
23 Aahago! Kituma kiki umundu angabutwa, atanabe no'bulyo bwo'kugenduukirwa?
Si Rurema yenyene agweti agamúhanga-hanga!

24 «Niehe, ho nangalya, ndi mu gongeera naaho.
Yikyo kigongeero, kigweti kigajalabanda nga miiji.
25 Ngiisi byo nâli yobohiri, byebyo byo bikangoleka kwo.
Na íbiri mu tuma ngapaapa, byo binali mu koleka.
26 Ndakiri mu tuuza, ndanaki hiiti umutuula.
Ikyanya nangaluhuusiri, ingerania naaho, zo ziri mu ndeera.»

Ikitolo kya mbere kye'Miganuulo

4

(4.1–14.22)

Amagambo ga Herifaazi

1 Iri hakatama, Herifaazi wa mu kihugo kye'Temaani anashuvya Hayubu kwokuno:
2 «Nakuhuuna unyigenderere, gira ngubwire igambo.
Nyandi úwangayizibira, mbu atadete?
3 We wâli kizi yigiriza abandu bingi.
Aaho! Naawe, uyuvwirizagye.
Si ikyanya abandu bâli yiyuvwiti ubukaholwe,
wanakizi bakania indege.
4 Ne'kyanya bâli kola bagaagwa, amagambo gaawe ganabasikamya.
Ne'kyanya bakatwika indege, wanabakania zo.
5 Si wehe, ikyanya walonga amakuba, wanayami vunika umutima.
Yago makuba, bwo naawe gakuhuma kwo, wanayami yoboha.
6 Aahago! Ikyanya usimbahiri Rurema, ka utangayikania mu mutima gwawe?
Ikyanya ugweti ugakulikira ukuli, ka kutangakubiika mwo'mulangaaliro?
7 Kengeeraga bwija! Abandu bazira buhube, ka bali mu yitwa?
Kandi iri abandu ábatungiini, ka bali mu minikwa? Nanga maashi!
8 Keera n'gabona kwo ábali mu byala ubuligo, no'bubi,
byo na byebyo, bali mu yiji yimbula.
9 Yabo bandu, Rurema ali mu bafuuhira umuuka gwage, banayami fwa,
banakumbululwe no'buraakari bwage.
10 Banangora-mabi, kundu bagweti bagalunduma nga ndare,
haliko amiino gaabo, gagaki rohorwa.
11 Iyo ndare, ikyanya igaabula ibyokulya, lyo igaafwa.
Abaana baayo, haaho lyo bagasambarazibwa.

12 «Lusiku luguma, n'gayuvwa izu lyo'bumbishwa.
Yiryo izu, lyanayingira mu kutwiri kwani, mu kahwehwe.
13 Bwâli riiri bushigi, ikyanya abandu bali mu loota ibirooto,
ikyanya iro lya'kahondo-hondo liri mu bahuniza.*
14 Haaho, nanayami gwatwa ne'kyoba, nanatondeera ukujuguma.
Amavuha gaani gooshi, ganalenga mwe'kinyukura.
15 Hanayija umuzimu, gwanandenga i malanga,
kyanatuma ulwoya lwa'magala gaani lugayami yimanga.
16 Yugwo muzimu, gwanayimanga imbere lyani.
Haliko, iri n'gaguyitegeereza, ndanatami gumenya.
Injusho yagwo yanabeera imbere lyani.
Hanatee ba umunyerere, nanabuli yuvwa izu, ti:
17 "Abandu bo'kufwa, ka bangaboneka kwo bali no'kuli imbere lya Rurema?†
Ikyanya bakola imbere lyo'Mulemi wabo, ka bangaboneka kwo bayeruusiri?
18 Rurema atayemiiri kiri na'baganda baage.
Si ali mu balega ku mahube gaabo.
19 Aahago! Ka itali yo haahe kwo atangamùyemeera mwe bandu ngana,

* **3:21 3.21** Bwigule 9.6. * **4:13 4.13** Hayubu 33.15. † **4:17 4.17** Kandi iri ukukinga Rurema.

munali ba kufwa naaho?
Abandu bali mu bumbwa mu luvu,
banali mu vungulwa nga hishumbugulu.
20 Shesheezi, abandu bali mu ba bakiri bagumaana.
Haliko kabigingwe, banabe keera bafwa.
Yabo bandu, bali mu ba bazimiiri lwoshi-lwoshi.
21 Imigozi íshubi gwasiri amaheema gaabo,
iri mu ba keera yashwekuulwa, banayami fwa mu buhwija.”»

5

1 «E Hayubu, kundu wangalooza ukuberangira, si ndaaye úgakuyakula!
Kiri na'baganda, batangakushuvya.

2 «Umuhwija, ikyanya ali mu yuvwa inzigo, iri mu múyita.
Ne'bizeeze, ikyanya biri mu yuvwa uluugi, luli mu yami baminika.
3 Yabo bahwija, keera n'gabona ngiisi kwo bakatee genduukirwa.
Kundu kwokwo ha nyuma, idaaki liri mu baleetera inguuke ho batuuziri.
4 Abaana baabo, batali mu tabaalwa.
Ikyanya bali mu yibulanira, bali mu bonerwa naaho,
ndaanaye mundu wo'kubadetera.
5 Ikyanya bali mu longa imimbu, abanamwena bali mu yami gimirangusa,
kundu iri mu kula mu mishuugi.
Kundu bangaba bali no'bugale, abanabwifwije bali mu yiji banyaga bwo.

6 «Nga kwo bituula, amalibu, na'magoorwa,
bitali mu mera mu luvu.
7 Halikago abandu boohe, bali mu butwa hi'gulu lya'malibu,
nga kwe'shashala ziri mu yilasha hi'gulu.

8 «Íngibe nie wehe, njuba ngatabaaza Rurema.
Igoorwa lyani, Rurema ye nangalilubuliiri.
9 Ye mu kola ibya kahebuuza,
binali kandaharuurwa.
10 Ali mu niekeza idaho invula,
ananywise ne'ndalo.
11 Ngiisi ábali bakeni, ali mu bakuza.
Na ábali mu kimombo, ali mu balanga mu mutuula.
12 Ikyanya abandu babi bali mu gira ishungi, ali mu zihongola,
gira imikolezi yabo, itakengeere yabagenduukira.
13 Abanabwenge, ali mu bagwakiza mu bulyalya bwabo,
Ishungi zaabo, ali mu yami zihangirira.*
14 Yabo banabwenge, bali mu zingwa ne'kihulu, munakiri mwi'zuuba.
Bali mu mamaata mu kalenge-renge, nga kwo bangamamaata bushigi.
15 Ikyanya abakeni bali mu gambirirwa, Rurema ali mu bakiza.
Anali mu balyosa mu maboko ga'banamisi.
16 Banakahuku bali mu ba no'mulangaaliro.
Si ábali mu lyalyania, boohe, ali mu bafumba akanwa.

17 «Bahiriirwi, ngiisi bo Rurema wo'Bushobozi Bwoshi ali mu yerekeza.
Ku yukwo naawe, ikyanya ali mu kuyerekeza, utamúgayirize.†
18 Mukuba, kundu ali mu komeresania, haliko, ali mu shubi buka.
Na kundu ali mu leeta ubulyaniirwe, haliko anashubi kiza.‡
19 Ikyanya walonga amakayu, agakizi kukiza ubugira kalindatu.
Agakulanga, kiri ubugira kalinda.
20 Ikyanya kyo'mwena, agakufuusa mu lufu.
Ne'kyanya ki'zibo, utagaki gujikwa ne'ngooti.
21 Ikyanya abandu bagakugamba, ugalangwa ngana-ngana.
Na kundu bangayiji kuteera, wehe, utagaki yoboha.
22 Kundu bagateerwa no'mwena, banashereezibwe,
haliko wehe, ugaasheka naaho.

---

* **5:13 5.13** 1 Bakorindo 3.19. † **5:17 5.17** Migani 3.11; Baheburaniya 12.5, 6. ‡ **5:18 5.18** Hosheya 6.1.

Ikyanya inyamiishwa ndangi zigazunguluka, utagaki yoboha.
23 Kundu amabuye gangabiiri mu ndalo, utagagooka.
Kiri ne'nyamiishwa ndangi, mugabeeranwa mu mutuula.
24 Inyumba yawe, itagateerwa.
Ne'kyanya ugakizi tanduula ibindu byawe, ugagwana byoshi biri ho.
25 Ugaabuta abaana bingi,
banaluguuke nga byasi kwi'daho.
26 Ikyanya ugaafwa, unaziikwe, ugaaba ukola mushaaja we'myaka íkwiziri.
Ugaaba ngo'muhuli gwe'ngano, ku kyanya guli mu yimbulwa.

27 «Yibyo byoshi, keera tukayitegeereza, twanabona kwo biri kwokwo.
Aahago! Yago mahano gaani, ugayuvwirize bwija, unagendi gakulikiriza.»

6

Ishuvyo lya Hayubu
1 Ha nyuma, Hayubu anashuvya Herifaazi kwokuno:
2 «Ubulyanirwe bwani, iri bangabulingaania,
banabubiikage ku lugero,
3 bwangabiiri buzito bweneene, kiri ukuhima umushenyu gwoshi úguli ku nyaaja.
Kyo kitumiri n'gadeta amagambo mazira kamaro.
4 Rurema wo'bushobozi bwoshi, imyambi yage keera yamberuuza mwo
yanandula-ndula mu mutima gwani.
Amakenya gaayo, keera gahika mu mutima gwani, na ngoli kangusiri.

5 «Aaho! Punda wa mwi'shamba, kiri ne'ngaavu,
ikyanya biri mu bula ibyasi, ka bitali mu yana?
6 Na kwakundi, ibyokulya íbitaheshiri, bitangaliibwa, buzira kutee bilunga.
Kiri ne'kihande kyeru ki'gi, abandu batali mu kisara.
7 Ibyokulya mwene yibyo, imwani gukola muziro.
Biri mu yagazania bweneene.

8 «Aahago! Ikyanya ndi mu huuna Rurema, bwangabiiri buhiirwa, ndonge ishuvyo.
Ngiisi byo ndi mu biika kwo'mulangaaliro, angabimbiiri.
9 Emwe! Nangaloziizi kwo anganvuta-nvuta.
Angagolwiri ukuboko, anayami nyita.
10 Kundu ngoli lyaniirwi, nangaholeziibwi mu kumenya
kwo ndazi nana amagambo ga Rurema, ulya Mutaluule.

11 «Halikago buno, ndaki hiiti imisi yo'kugenderera.
Na bwo ndahiiti umulangaaliro, kutagi kwo nangalonga ukugooyera?
12 Imisi yani, si itali mikomu nga mabuye!
Kiri na'magala gaani, si gatali makomu ngo'mulinga!
13 Buno ndahiiti ubushobozi bwo'kuyitabaala,
ndaki hiiti ubulyo bwo'kuyigenduusa.

14 «Umundu, ikyanya ashenguka, mwira wage akwiriiri amúgirire bwija.
Halikago mwehe, mugweti mugandega kwo ndasimbahiri Rurema wo'bushobozi bwoshi.
15 E biira baani, si mugweti mugandeba naaho!
Mulyagagi nga lwiji úluli mu yijulira,
16 ku kyanya kyo'munjogi-njogi
hi'gulu lyo'lukungu úluli mu tumuuka ku migazi.
17 Halikago, ikyanya kye'kikamo, lwolwo lwiji luli mu yami kama.
Kiri ne'kyanya ki'zuuba likayu, luli mu yumaguka.
18 Ababalama, bali mu yiji looza amiiji,
haliko, ikyanya bali mu gwana amiiji ndaago, banayami fwa.
19 Yago miiji, ababalama be'Tema bali mu galooza-looza,
Ababalama be'Sheeba balindiriiri ukugabona.
20 Kundu kwokwo, yugwo mulangaaliro gwabo, gulyagagi gwa busha.
Ikyanya bali mu hika ho, bali mu yinyanyaga haashi.

21 «Kiri na niinyu, ndaabwo butabaazi bwo namùlonga kwo.

Keera mwabona ubuhanya bwani, munakoli yobohiri.
22 Aahago! Si ndaayo mbembo yo namùhuuna!
Ndamùhuuniri kwo mutange ku bindu biinyu, gira munguluule.
23 Ndanamùhuuna kwo mungize mu maboko ga'bagoma,
kandi iri mbu munguluule mu maboko ga'biitani.
24 Aaho! Munyigirizagye, halinde lyo mbulika.
Munyereke ngiisi kwo n'gahuba.
25 Amagambo go'kuli, kundu gali mu lyaniisa,
haliko gali mu tabaalana.
Si imikambo yinyu, ndaabyo iri mu gira!
26 Amagambo gaani, si mugweti mugagabona nga mbuusi naaho!
Aahago! Ka munaloziizi ukugagolola?
27 Si mwehe, mwangaguliisa ifuuvi mu buja!
Mwanganaguliisa kiri na mwira winyu.

28 «Aahago! Mundole kwo, mwe mukongwa.
Ka nangayami beesha imbere liinyu?
29 E maashi! Mulekage ukutona kwo nagira ubuligo.
Si ndaabwo nagira.
30 Ka mutoniri kwo nabeesha?
Aahago! Ka ndasobanukiirwi no'kuli, ne'bibeesha?»

7

1 «Ngiisi mundu ahiiti amagoorwa mingi mu kihugo.
Tugweti tugayitubanula ngo'mukozi we'mbembo.
2 Tunali nga baja ábayifwijiri ikimbehwa,
na ngo'mukozi úgweti úgalindirira kwo ahembwe.
3 Naani, keera nahisa imyezi mingi ndyagagi mu makuba.
Nyamiri ndi mu libuuka ubushigi ku bundi.
4 Ikyanya ndi mu gwejera, na nyitoneese, ti:
"Ngavyuka kyanya kiki?"
Kundu kwokwo, yubwo bushigi buli mu tinda ngana.
Ngweti ngagaaya-gaaya ku ngingo halinde umukyo.
5 Amagala gaani, gayijwiri mwe'bitwera.
Uluhu lwani, keera lwagaaguka, lunakola mu hunguluka mwa'masira.
6 Isiku zaani, ziri mu lenga duba-duba,
ukuhima umulindi gwo'tuti two'kuluka mwe'mirondo.
Ee! Isiku zaani, ziri mu mala duba.
No'mulangaaliro, ndaakigwo.

7 «E Rurema, kengeera kwo'burambe bwani guli muuka naaho.
Ndagaki bona isiku nyiija.
8 Kundu abandu bakiri mu mbona, haliko batagaki shubi mbona.
Kundu mundooze, haliko ndagaaba ngiri ho.
9 Nga kwe'kibungu kiri mu fwifwitira, kinazimiire,
kwo na kwokwo, ngiisi ábagaafwa, batagaki shubi galuka.
10 Yabo bafwiri, batâye ki galuke, batanâye ki boneke.

11 «Ku yukwo, ndangaki hulika.
Si ngayerekana naaho ngiisi kwo ngoli shengusiri.
Bwo'mutima gwani gukoli lyaniirwi, ngagenderera ukuyidodomba.
12 Ndali kihuume kye'nyamiishwa, ndanali kingisho-ngisho kyo'mujoka.
Aahago! Kituma kiki mugweti mugambiikira umulaliizi?
13 Ngweti ngayitoneesa, ti: "Ingingo, igamboleeza.
Ikyanya ngahunira, lyo ndagaki libuuka."
14 Kundu kwokwo, ugweti ugandeera ikyoba mu birooto,
Ne'kyanya uli mu nyereka amabone,
uli mu ndeeza mwe'kinyukura.
15 Ho nangagenderera ukulibuuka kwoku,
ngoli bwini kwo nangamanisirwi, ninayami fwa.
16 Ngoli shombiri uburambe bwani, ndanaki loziizi kwo nduule ho.
Mundeke, maashi! Si isiku íziki nzigaliiri, ziri nga ndaakizo!

17 «Twe bandu, kituma kikagi uli mu tutwaza?
Kituma kiki uli mu tuhahalira?*
18 Si ugweti ugayiji tutanduula ngiisi shesheezi,
iri unatugeza ngiisi kyanya!
19 Aahago! Kituma kiki utangandekeerera?
Utee ndeka, ndonge ukumira amate.
20 E mulaazi wa'bandu, nga nangakoziri ibyaha, bikugooziri biki?
Kituma kiki uli mu hidika mu kukizi ndibuza?
Aaho! Ka ukoli yuvwiti kwo keera nakuzidohera?
21 Kituma kiki utangangejeerera ibyaha byani,
unayami koga ubuligo bwani?
Hinyerere hiniini naaho, ngayifwira, na mbiikwe i kuzimu.
Ikyanya ugandooza, ndagaki ba ho.»

8

Biridaadi ashuvya
1 Iri hakatama, Biridaadi we'Shuha anashuvya Hayubu, ti:
2 «Yaga amagambo, ugakizi gadeta-deta halinde mangoki?
Si galyagagi nga mbuusi naaho!
3 Aahago! Ka utoniri kwo Rurema agweti agashobania ukuli?
Si ali Rurema wo'bushobozi bwoshi! Yehe atangakushobania.
4 E maashi yaga! Si abaana baawe, keera bakahubira Rurema.
Na buno, keera bakahanwa, nga kwo byâli bakwiriiri.

5 «Ugirage utabaaze Rurema wo'bushobozi bwoshi.
Umúhuune kwo akukejeerere.
6 Iri wangaba uli mwija, unali wo'kuli,
lyoki agayimuka, anayiji kugalulira i kaaya.
7 Na kundu wâli tondiiri ne'biniini,
haliko ubuzinda, ugaki yiji genduukirwa.

8 «Wangatee buuza bashokuluza ábakatanga imbere lyawe,
halinde lyo naawe ulonga ukumenya ngiisi byo bâli mali yiga.
9 Twehe, twabutwa bigingo naaho, ndaanabyo tuyiji.
Isiku ziitu mu kihugo, ziri mu lenga nga kimbehwa.
10 Si boohe, bo bali no'bulyo bwo'kukuyigiriza,
halinde lyo usobanukirwa no'bwitegeereze bwa keera.
11 Amasanga, gali mu mera naaho ahandu he'hinywemeera.
Ee! Gali mu kuludukira mu miiji.
12 Ne'kyanya gali mu ba na'kashala, ganabe gabuziri úgatema,
hali ikyanya gali mu yuma duba ukuhima izindi mbuto zooshi.

13 «Kwo na kwokwo, ikyanya abandu bali mu yibagira Rurema,
bali mu yuma duba-duba.
Ikyanya bali mu ba bataki twaziizi Rurema,
umulangaaliro gwabo, guli mu yami nyerera.
14 Bali mu ba nga bayegamiiri ku nuzi za nalutangulira.
Na kundu bali mu ziyegamira kwo, si ziri mu yami duuduka.
15 Ee! Yizo nuzi, zigatwika ngana.
Kundu bangazigwatirira, haliko zoonyene zitakaniri.

16 «Abandu, ikyanya batali mu twaza Rurema,
bali mu ba ngo'mulandira úguli mu mera bwija kwi'zuuba.
Guli mu landa, gunayaje,
halinde amatavi gaagwo ganakwire mu ndalo yoshi.
17 Imizi yagwo, inalandire mu mabuye,
halinde inagendi yizinga-zinga mwo.
18 Kundu kwokwo, yugwo mulandira, iri gwangakuulwa ahandu haagwo,
guli mu ba nga gutâli zaazi ba ho.
19 E maashi! Kwoshi kwokwo.

* **7:17 7.17** Zaburi 8.4; 144.3.

Ahandu haagwo, igindi milandira inashubi yiji mera.

20 «Kwokwo, yuvwagwa! Iri umundu angatuula mu kati ko'kuli,
Rurema atangagira mbu ayami múlahira.
Si banangora-mabi boohe, atangabatabaala.
21 Aahago! Rurema agashubi yiji kushambaaza,
halinde akanwa kaawe kayijule ibimwemwe.
Ugashubi kizi banda akabuuli ku bushambaale.
22 Kundu abagoma bangaba bakushombiri, si bagaki teezibwa ishoni.
Yabo banangora-mabi, inyumba zaabo zigaashaka ngana-ngana.»

9

Hayubu ashuvya Biridaadi

1 Haaho, Hayubu anashubi deta kwokuno:
2 «Ewe! Yibi byoshi wadeta, nyiji kwo biri kwokwo.
Aaho! Kutagi kwo'mundu angaharuurirwa kwo akoli kwaniini imbere lya Rurema?*
3 Umundu, hali ikyanya angagira mbu ahagane na Rurema.
Kundu kwokwo, iri Rurema angamúbuuza ibibuuzo kihumbi,
uyo mundu atangatami shuvya kiri ne'kiguma.
4 Rurema ali mwitegeereza wa bweneene, anali kikalage.
Aaho! Nyandagi ye bakahagana bo naye, atanakomeresibwa?

5 «Ikyanya Rurema ali mu bungiisa amalambo,
ndaaye úli mu tee kengulwa.
Yago malambo, ali mu gabalandula-balandula ku buraakari bwage.
6 Ali mu shagania ikihugo,
halinde kinashaage ahandu haakyo.
Kiri ne'nguliro zaakyo, zinakizi juguma.
7 Ali mu bwira izuuba kwo leero litatunduuke.
Kiri ne'ndonde, anazibwikire, zitamoleke.

8 «Rurema yenyene ye katabika igulu,
anakizi fina hi'gulu lye'midunda ye'nyaaja.†
9 Ye kabumba indonde zooshi kwi'gulu:
Idubu, ne'Horyoni, ne'Kirimiya, ne'zindi ndonde íziri ikisaka.‡
10 Ikyanya Rurema ali mu kola igambo, ndaaye úwangalisobanukirwa.
Ayamiri ali mu gira ibitangaaza kandaharuurwa.

11 «Ikyanya Rurema ali mu lenga ha butambi lyani,
ndashobwiri ukumúbona. Ndanganamenya ho ayigendera.
12 Byo Rurema anyugutula,
nyandagi úwangaki bigalula?
Nyandi úwangakolwa mbu amúbuuze, ti:
"Ewe! Maki gano ugweti ugaagira?"
13 Si ukuraakara, ali mu raakara ngana!
Kiri ne'bihuume bye'fwi, biri mu goka imbere lyage, iri binajuguma.

14 «Aaho! Niehe, ndyagagi nyandi, halinde mbagane na Rurema?
Si ndaago magambo nangalonga, mbu tukizi paapana!
15 Kundu nangabiiri ngwaniini imbere lyage, ndangamúshuvya.
Bwo yehe ye mu twa imaaja, nangamúhuuna naaho, kwo angoge.
16 Kundu nangamúhamagiiri, ananyitabe,
ndaki yemiiri kwo anganyuvwiriza.
17 Rurema ali mu nyuka-nyuka ne'kihuhuuta.
Na kundu ngwaniini imbere lyage, ali mu kizi ngomeeresa naaho.
18 Atali mu mbanguula kwo ndee mira amate.
Si ali mu ndibuza ngana-ngana!

19 «Iri twangalola ku misi, yehe ye hiiti imisi bweneene.

---

* **9:2 9.2** Hayubu 4.17. † **9:8 9.8** Kandi iri: «anakizi fina umujoka gwa mu nyaaja ku mugongo.» ‡ **9:9 9.9** Hayubu 38.31; Hamoosi 5.8.

Ne'ri twangalola ku bikwaniini imbere lyage,
ndaaye úwangamúlega imbere lya'batwi be'maaja.
20 Kundu nangabiiri nduuziri buzira buhube,
si amagambo gaani, gangayerekana kwo ndi munabuhube.
Na kundu nangaba ndi wo'kuli,
haliko, amagambo gaani gangayerekana kwo ndi nangora-mabi.
21 Niehe, ndaabyo bangandega kwo.
Kundu kwokwo, ndakiri mu yitwaza.
Si uburambe bwani, ngoli gweti ngabugayiriza.
22 Ewe! Si byoshi biryagagi byo biguma! Kyo kitumiri nadeta kwokuno:
"Kundu nangabiiri ngwaniini, kandi iri ndi nangora-mabi,
Rurema ali mu shereeza booshi."
23 Ikyanya ikiija kiri mu yingira, kinayite abandu haaho-haaho,
ali mu yishekera naaho, kundu yabo bandu bashuba bazira buhube.
24 Ne'kyanya ikihugo kiri mu biikwa mu maboko ga banangora-mabi,
Rurema ali mu ziba amasu ga'batwi be'maaja.
Aaho! Ákibe atali ye mu gira kwokwo, iri nyandagi gundi úli mu kugira?

25 «Isiku zaani, ziri mu tibita bweneene ukuhima umundu úli mu ndangwe.
Ziri mu nyerera duba-duba, ndaanabwo bushambaale bwo mbiiti.
26 Ziri mu suula umulindi, nga mashuba mu nyaaja.
Ziri mu genda nga nyunda úgweti úgayivwima mu buhiivi bwage.

27 «Hali ikyanya nangadesiri, ti: "Yago makuba gaani, ndagatwaziizi.
Ngayikania naaho, ninasheke ku bushambaale."
28 Kundu kwokwo, yubwo bulyanirwe bwani bwoshi, ngaaba ngi buyobohiri.
Mukuba, ikyanya mugandwira imaaja, mugaadeta kwo ndi munabuhube.
29 Kundu kwangabiiri kuti, ngatwirwa ulubaaja naaho kwo ndi no'buhube,
Aahago! Kituma kiki ngashubi libuukira ubusha?
30 Kundu nangayikaraba ne'saabuni,
na nyeruuse amaboko,
31 halikago, ugashubi ndibulira mwi'davwangira.
Kiri ne'byambalwa byani, byanganneena.

32 «Bwo Rurema atalyagagi mundu, ndahiiti ubulyo bwo'kumúshuvya.
Tutanganabuulana twe naye imbere lya'batwi be'maaja.
33 Nangaloziizi kwo habe umuhambuuzi ha kati kiitu.
Yeki, angakoli tuhambuula.
34 Mukuba, iyo ngoni yo ali mu njulika mwo, uyo muhambuuzi angaginjaagiza.
Lyoki, ndangaki yoboha kwo agashubi mbana.
35 Nangashobwiri ukumúganuuza buzira kyoba.
Halikago buno, ndaki hiiti ubushobozi bwo'kumúganuuza.»

10

1 «Ngoli shombiri uburambe bwani.
Kwokwo, leka nyidodombe buzira kuhangirirwa.
Bwo'mutima gwani gukola mwo'bululu, ngwiriiri ndetage.
2 Ngabwira Rurema: "Utalunguli ndwira ulubaaja kwo nahuba.
Haliko, utee mmenyeesa ngiisi byo wandega kwo.
3 Ikyanya uli mu ndibuza, uli mu yunguka biki?
Kituma kiki uli mu ndahira, na wenyene we kambumba?
Si banangora-mabi boohe, ikyanya bali mu gira igambi libi, uli mu siima!
4 Amasu gaawe, ka gali mu ba nga'masu go'mundu?
Ka uli mu bona naaho, nga kwo'mundu ali mu bona?
5 Isiku zaawe, ka ziri nyoofi nge'ze'mwitu?
Ne'myaka yawe, ka iri myofi kwakundi?
6 Aaho! Kituma kiki uki gweti ugakulikiriza ubuligo bwani?
Si ugweti ugabuloleekeza bweneene!
7 Uyiji-yiji kwo ndagweti buhube.
Kundu kwokwo, ndaanaye úwangangiza mu maboko gaawe.

8 «"Yago maboko gaawe, go gakandema.

Kundu kwokwo, buno, ukola mu njereeza lwoshi-lwoshi.
9 We kongwa we! Ukengeere kwo ukandema mu luvu.
Aaho! Ka ugalunguli ngalulira mwo duba-duba?
10 Si we kambumba mu nda ya maawe,
nga ábali mu tunda amavuta mu mata?
11 We kananika amavuha gaani, ne'misi yani.
Yago mavuha, wanagabwikira ne'minyofu no'luhu.
12 We kanambiika mwo'bugumaana, wanakizi ngunda.
Wanakizi ndanga, iri unanguya-nguya.

13 «“Kundu kwokwo, wâli njungikiiri agandi-gandi magambo.
Ee! Kwokwo, kwo ukagwanwa watona.
14 Wâli kizi lindirira ulole iri ngaagira ibyaha.
Ne'kyanya n'gagira buligo, utanalooza ukungoga.
15 Iri nangaba ndi nangora-mabi, yayewe imwani.
Kandi iri nangaba ndi wo'kuli, ndashobwiri ukuyihuuza.
Mukuba, nyijwiri mwe'shoni, na ngola mu libuuka bweneene.
16 Iri nangayinamula itwe naaho, uli mu yami mbiiva nga ndare,
unakoleese ubushobozi bwawe bwe'kitangaaza mu kumbangirira.
17 Uli mu leeta utumasi two'kukizi ndega.
Unali mu nyonera kwo'buraakari bwawe,
iri unaleeta abasirikaani bahyahya bo'kuyiji ndeera.

18 «“E Rurema, kituma kiki ukandyosa mu nda ya maawe?
Nangasiimiri kwo nvwe, abandu bátazi mbona.
19 Nâli ngatwalwa iwa shinda,
na mbe ngo'mundu útaba ho.
20 Ngoli hiiti isiku niini naaho, mbuli fwa.
Aaho! Undekage, ndee longa ukuholeezibwa.
21 Ngola ngalyoka, ngende mu kihugo kye'kihulu kya namudidi.
Ndanâye ki shubi galuka.
22 Yikyo kihugo, kiyidisiri mwe'kihulu ngana-ngana.
Kiri mwo'mwizingeerwe na'kalugi.
Iyo munda, kiri ulukeera lwayo luli kihulu namudidi.”»

11

Amagambo ga Sofaari
1 Haaho, Sofaari we'Nahama anashuvya Hayubu kwokuno:
2 «Bwo ugweti ugalomboojera bweneene, tukwiriiri ukukushuvya.
Aaho! Ko'mundu angayerekana kwo atahiiti ubuhube, mbu bwo ali mu lomboojera?
3 Bwo ugweti ugalomboojera, ka kyo kitumiri ngahulika?
Ikyanya ugweti ugashekeereza Rurema, abandu bakwiriiri bakubonie ishoni.
4 Si wadeta, ti: “Ngiisi go nyemiiri, gakwaniini.
Na ndi mweru imbere lya Rurema.”

5 «Ewe! Bwangabiiri buhiirwa Rurema akubwire igambo,
anakubwire ngiisi kwo atoniri.
6 Angakumenyesiizi ngiisi kwo'bwitegeereze bubishamiri.
Mukuba, ubwitegeereze nirizina, buli mu ba bubishamiri bweneene.
Yuvwagwa! Kundu Rurema agweti agakuhana buniini,
haliko kutali kwa bweneene, nga kwo ukwaniini.

7 «Ngiisi byo Rurema abishiri, ka wangabibishuula?
Ka wangasobanukirwa hi'gulu lya Rurema wo'bushobozi bwoshi?
8 Wehe uli nyandagi?
Ubumenyi mwene yubwo, buleeziri igulu bweneene,
bunayisiri ne'kuzimu bweneene.
Aaho! Naawe, uyijagi biki?
9 Yubwo bumenyi bwage, buli no'bula-bula ukuhima bulya bwe'kihugo.
Buli no'butambi-tambi ukuhima bulya bwe'nyaaja.

10 «Nga Rurema angatuyijira, analashe umundu mu mbohe,

kandi iri amúlegere imbere lya'batwi be'maaja,
nyandi kandi úwangamúhangirira?
11 Si Rurema ayiji ngiisi ábali balyalya,
anabwini ibyaha byabo byoshi.
12 Punda wa mwi'shamba, bitangaziga kwo angabuta umundu.
Kwo na kwokwo, bitagaaziga kwa'bahwija bahinduke bitegeereza.

13 «E Hayubu, ukwaniini usikiirize umutima gwawe imwa Rurema,
unalengeze amaboko gaawe, mu kumúhuuna.
14 Ulashe ibyaha byawe hala,
halinde binasigale mu mbinga.
15 Lyoki, lyo wangayinamula amalanga gaawe buzira shoni,
unabe ujingiriiri, buzira kuteerwa ne'kyoba.
16 Haaho, ugayibagira amakuba gaawe gooshi,
si gagakizi ba nga migezi keera íkalenga.
17 Uburambe bwawe, bugalangashana ukuhima izuuba lya kalenge-renge.
Kiri ne'kihulu, kigatanguula nga mukyo.
18 Bwo ugaaba ukoli hiiti umulangaaliro, ugaaba ukaniziizi umutima.
Ugakizi langwa, iri unakizi luhuuka mu mutuula.
19 Ne'kyanya ugakizi gwejera, utagateerwa no'mundu yeshi.
Abandu bingi bagakizi yiji kutabaaza.
20 Si banangora-mabi boohe, amasu gaabo gagaahuma.
Banabule ubulyo bwo bangatoloboka mwo.
Umulangaaliro gwabo naaho, mbu bafwe ngana.»

12

Ishuvyo lya Hayubu
1 Haaho, Hayubu anashuvya kwokuno:
2 «Si mutoniri kwo mwe muyiji byoshi!
Mbu ne'kyanya mugaafwa, lyo'bwitegeereze nabwo bugaaba bwahera lwoshi.
3 Kundu kwokwo, naani nyiji amagambo maguma-maguma.
Si mutali biija ukumbima!
Aaho! Yaga gooshi go mwadeta, si ngoli gayiji.

4 «Kundu kwokwo, abiira baani bagweti baganjekeereza.
Mukuba, ikyanya ndi mu huuna Rurema,
ndi no'mulangaaliro kwo ngalonga ishuvyo.
Ndi mundu wo'kuli. Ndaanabyo bya'bandu bangandega kwo.
Kundu kwokwo, bagweti baganjekeereza naaho.
5 Abandu ábakoli jeberiiri, bali mu gayiriza abanamakuba.
Ikyanya abaabo bali mu tyerera, bali mu basindikira, mbu bagwe haashi.
6 Kiri na'banyazi, batuuziri mu mutuula.
Kundu bali mu shomboroza Rurema, si bakiri no'butoge.
Batoniri kwo Rurema ali mukozi wabo naaho.

7 «Abandu, bagweti bagaadeta kwokuno: “Ubuuzagye inyamiishwa, gira zikuyigirize.
Ubuuze no'tunyuni, tukuganuulire.”
8 Udese ne'fwi mu nyaaja, zinakumenyeese.
Kandi iri, ubuuze ikihugo, kinakuyerekeze.
9 Mukuba, yabo booshi, bayiji-yiji kwo Nahano andeetera amakuba.
10 Si Rurema naaho ye hiiti ubulamu bwa ngiisi kiremwa mu maboko gaage,
kuguma no'muuka gwa ngiisi mundu.

11 «Ikyanya umundu ali mu yuvwa igambo, ali mu ligeza,
nga kwo'lulimi luyamiri luli mu labula ibyokulya.
12 Abashaaja, bo bahiiti ubwitegeereze,
banali mu sobanukirwa na'magambo mingi.
13 Kundu kwokwo, ubwitegeereze no'bushobozi nirizina biri bye'mwa Rurema naaho.
Ye mu hanuula ku njira nyija, anali mu sobanukirwa.
14 Ngiisi byo Rurema ali mu hongola, ndaaye úwangashubi biyubakulula.
Ne'ri angalasha umundu mu mbohe, ndaaye úwanga múshwekuuza.

15 Nga angahangika invula, itangaki nia.
Ne'ri angagihangamula, ikihugo kinalonge imigezi.
16 Rurema, ye mwene imisi no'bwitegeereze.
Abatebani, na ábali mu tebwa, ye mwene bo booshi.
17 Kundu abandu bangaba bali bahanuuzi,
ali mu batwala mu mbohe.
Kiri na'batwi be'maaja, ali mu bahindula babe bahwija.
18 Ali mu hogola abaami amakanju gaabo malimbiise,
akabuli bashweka imigozi mu bibuno, no'kubatwala mu buja.
19 Ali mu hogola ibyambalwa bya'bagingi, banalyosibwe bali bukondwe.
Na kundu abakulu bangaba batwaziri imyaka mingi,
haliko ali mu bashaaza mu butwali bwabo.
20 Umuhanuuzi naye, kundu angayemeerwa, haliko Rurema ali mu múhulisa.
Kiri na'bashaaja, ali mu bashaaza ubwitegeereze bwabo.
21 Kundu umundu angaba ali mukulu, ali mu mútetereza.
Kiri na'banamisi, ali mu banyaga isiribo zaabo.
22 Kundu amagambo gangabishama mu kihulu, ali mu gabishuula.
Kiri na'mabanga, ali mu gabiika ha bweruula.
23 Ali mu tee yubaka ibihugo, anashubi bishereeza.
Ali mu tee bihamya, anashubi bishaabula.
24 Kundu abaami bangasobanukirwa, ali mu bagira bahwija,
anabasige bali mu jeba-jeba mwi'shamba lizira njira.
25 Yabo baami, bali mu mamaata mu kihulu, buzira kubona umulengeerwe.
Anakizi bajugumbania nga balalwe.»

13

Ishuvyo lya Hayubu lyagenderera

1 «Yuvwa! Yago magambo gooshi, keera n'gagabona na'masu gaani,
nanagayuvwa na'matwiri gaani. Na buno, ngoli gasobanukiirwi.
2 Ngiisi byo muyiji, naani mbiyiji ma!
Mutanzumbiri kiri ne'hiniini.
3 Nangaloziizi ukuganuuza Rurema wo'bushobozi bwoshi.
Nanganasiimiri ukuyibulanira imbere lyage yenyene.
4 Kundu kwokwo, mugweti mugabeesha hi'gulu lyani.
Si mweshi muli mifoolwa ya'bafumu.
5 Nga mwangatee hulisiri,
lyoki, mwangabiiri bitegeereza nirizina.

6 «Yuvwirizagi ngiisi kwo ngweti ngayibulanira,
munyuvwirize ngiisi kwo ngaadeta na'kanwa kaani nienyene.
7 Mutakwiriiri ukudeta íbitali nga byo, kwi'ziina lya Rurema.
Mutangadeta ukuli kwage, mu kukizi deta ibibeesha.
8 Mutakwiriiri ukukundirira Rurema.
Mutanakwiriiri ukumúbulanira.
9 Iri angayiji mùloleekeza, hali ikyanya mutangaki gashaanirwa.
Mutangahenda Rurema, nga kwo muli mu henda abandu.
10 Iri mwangamúkundirira ku bumbishwa,
si mugayiji yikululira umwama!
11 Ubulangashane bwage, ka butamùteeziri ikyoba?
Ka mutangagwatwa ne'kihuumula hi'gulu lyage?
12 Imigani yo muli mu tyabiriza, iri ne'kishingo nga kyo'munyota-kiiko.
Ukuyibulanira kwinyu, kwangayami yibumbulika nga luzitiro luyubake ne'bidaka.

13 «Muhulikage maashi, gira naani ndete.
Ngiisi íbigangoleka kwo, kwo na kwokwo.
14 Ngiisi kwo ndoniri, kwo nganadeta,
kundu kwangaba kuhebuura uburambe bwani.
15 Kundu Rurema anganyita, ngamúbiika kwo'mulangaaliro.
Ngayitanga, mu kuyibulanira imbere lyage.
16 Ee! Bwo ndaaye nangora-mabi úwangayimuka imbere lyage,
kwokwo, kwo ngakizibwa.

17 Yuvwirizagi amagambo gaani ku bwitonde.
Mundegage amatwiri, gira munyuvwe bwija.
18 Keera nalingaania amagambo gaani, nga kwo bikwiriiri.
Nyiji kwo bagaatwa ulubaaja kwo ndaabyo byaha nagira.
19 Nyandi ye tugabuulana twe naye?
Iri wangayerekana kwo nahuba, ngahulika, na nvwe.

20 «E Rurema wani, we kongwa we! Iri wangambeereza naaho gano magambo gabiri,
haaho ndagaki bishama imbere lyawe:
21 Bwo'kuboko kwawe kugweti kuganjulika, ukundyokeze,
utanakizi ki nyobohya ku bulangi bwawe.
22 Unganuuze, naani ngakushuvya.
Kandi iri, uleke mbe nie gakuganuuza, halinde naawe unjuvye.
23 Umbwirage ngiisi kwo nahuba.
Unanyereke ubuhube bwani ne'byaha byani.
24 Utakizi mba ingoto.
Utanakizi ngolera nga mugoma wawe.
25 Si ndi naaho nga kyasi íkiri mu yehuulwa ne'mbuusi!
Aaho! Ka wangalandiriza ihikere íhikoli yumiri?
26 Ugweti ugandega ku birego bilangi,
iri unashubi vyula ibyaha byoshi bya mu busore bwani.
27 Ugweti uganjweka iminyororo ku magulu,
unagweti ugaloleekeza ngiisi ho ndi mu genda,
mu kubiika akalangikizo ku shando zaani.
28 Na ngweti ngaahera nga kiti íkiri mu bola,
na nga mulondo keera úgwaliibwa na'kashwa.»

14

1 «Umundu yeshi úli mu butwa no'mukazi,
ali wa kuramba isiku niini naaho,
anali mu zilonga mwa'makuba.
2 Ali mu yasa bwija nga kaaso, haliko haaho, anashubi bogama.
Ali mu lenga nga kimbehwa, anayami nyerera.
3 E Rurema, kituma kiki ugweti ugambenekera?
Na kituma kikagi uli mu ndwira ulubaaja imbere lyawe?

4 «Umundu iri angaba akoli yulubiiri, nyandagi úwangaki múyeruusa?
Si ndaaye úwangahasha!
5 Umundu, isiku zaage zo'kuramba, keera ukazigereereza.
Unakoli yiji umuharuuro gwe'myezi yage.
Atanahangwirwi ukutalusa kiri ne'hinyerere hiniini.
6 Umúlekage, maashi! Alonge ukutee luhuuka hiniini.
Bwo ali mukozi naaho, ulekage ayuse imikolwa yage mu kati ko'mutuula.

7 «Ikiti, kundu kyangatemwa, haliko hakiri umulangaaliro,
kwo kigaki shubi mina.
8 Kundu imizi yakyo yangaba keera yashaaja mwi'daho,
ni'sina lyakyo linabe likoli fwifwitiiri,
9 haliko, iri yangahuma naaho ku miiji, kinayami shubi mina,
ibitombo byakyo binahinduke matavi.

10 «Haliko umundu yehe, ikyanya ali mu fwa, kwoshi kwokwo.
Amagala gaage gali mu yami ziikwa.
Iri ali mu yisa umuuka gwe'mbeka, ndaakwo kundi.
11 Nga kwa'miiji gali mu kama mu nyaaja,
no'lwiji lunayumaguke mu kikamo,
12 kwo na kwokwo ikyanya ali mu fwa,
atakiri mu vyuka.
Atâye ki vyuke, atanâye ki sisimuke,
halinde ku kyanya igulu ligayiji nyerera.
13 Bwangabiiri bwija utee mbisha i kuzimu,
halinde uburaakari bwawe butee hooha.

Ha nyuma kandi, unabiike ulusiku lwo'kushubi ngengeera.
14 Umundu, iri angaba akoli fwiri, ka angaki shubi tuula ho?
Isiku zaani zooshi, ngweti ngalibuuka.
Si nangalindirira halinde njwekuulwe mu lufu.
15 Lyoki, wangambamagala, na nyitabe,
unabe usiimiri bweneene ukumbona, nie kiremwa kyawe.

16 «Haaho, ugashubi gaaja indambo zaani,
si utangashubi loleekeza ibyaha byani.
17 Yibyo byaha byani binabe bikoli hambirwi mu ludaha,
no'bubi bwani bunabe bukoli bwikiirwi.

18 «Amalambo gagweti gagayihongoleka.
Na'mabuye gagweti gagakuulika ahandu haago.
19 Ishalalo za'miiji zigweti zigahokoorora amabuye.
Ne'nvula igweti igamoola idaho.
Kwo na kwokwo, naawe, uli mu hebuuza abandu umulangaaliro.
20 Uli mu shemya umundu, anayami nyerera imyakuula.
Unahindule amalanga gaage, unamúkabulire hala.
21 Uyo mundu atangaki menya iri abaana baage bagingikwa,
kandi iri bali mu kizi shokoorwa.
22 Yaho i nakwere, ali mu yuvwa naaho ubulyanirwe mu magala gaage,
anabe ali mu yiganyira yenyene.»

Ikitolo kya kabiri kye'Miganuulo

15

(15.1–21.34)

Amagambo ga kabiri ga Herifaazi
1 Ha nyuma, Herifaazi we'Temaani anashuvya kwokuno:
2 «Umwitegeereza atangaravwanga kwoku, buzira kuyisaliza.
Si ugweti ugaadeta naaho amagambo go'busha-busha!
3 Umwitegeereza yehe, atali mu deta-deta amagambo mwene yago.
Aahago! Yago magambo gali na'kamaro kaki?
4 Si utayobohiri Rurema!
Unagweti ugahangirira abandi, mbu nabo batamúkulikire.

5 «Ngiisi go ugweti ugaadeta, gali mu leetwa na'mabi gaawe.
Si uyamiri uli mu lyalyania!
6 Amagambo gaawe wenyene, go gali mu kutwira ulubaaja, si ndali niehe.
Íbiri mu lyoka mu kanwa kaawe, byo biri mu kulega.

7 «Aahago! Ka we katangi butwa, imbere lya'biinyu booshi? Nanga, maashi!
Ka we hiiti imyaka mingi ukuhima utugangazi?
8 Ka we wâli kizi hanuusania na Rurema?
Kandi iri, ka wehe naaho we mwitegeereza?

9 «Wehe, ndaabyo uyiji ukutuhima.
Kiri na byo usobanukiirwi kwo, bitasumbiri ibye'mwitu.
10 Si ha kati kiitu, hali abashaaja, na'bitegeereza.
Banakoli hiiti imyaka mingi ukuhima yisho.
11 Kundu Rurema agweti agakuholeeza, si utamútwaziizi!
Kundu ali mu kuganuuza ku bwitonde, si utamúsiimiri.

12 «Aahago! Biki íbyakuraakaza?
Na kituma kiki ugweti ugafutulira Rurema amasu?
13 Kituma kiki ugweti ugamúrakarira ku magambo mwene yago?
Na kituma kiki gali mu folomboka mu kanwa kaawe?

14 «Aaho! Ko'mundu angakoli yeruusibwa lwoshi? Nanga, maashi!
Bwo ali mu butwa no'mukazi, ka angaba akwaniini?
15 Si kiri na'baganda, Rurema atabayemiiri.

Kiri na íbiri mwi'gulu, bitayerusiibwi imbere lyage.
16 Aahago! Ka itali yo haahe kwo'mundu atali mweru?
Si akoli bihuusiri, anagweti agaakola buligo nga kwo ali mu kizi nywa amagaloovi!

17 «Ewe! Unyuvwirize bwija, gira nguyereke.
Ngakubwira ngiisi byo nienyene n'gabona.
18 Yaga magambo, abitegeereza bo bakagabwirwa.
Kiri na bayishe banababwira gaago-gaago.
Ndaanalyo igambo lyo bakababisha.
19 (Kirya kihugo, bo bâli kihaabirwi,
ku kyanya ndaakyo kinyamahanga íkikabalenga mwo.)

20 «Yabo banangora-mabi, bagaahisa isiku zaabo zooshi, bali mu lyanirwa.
Bwo bali banangora-mabi, bagakizi libuzibwa imyaka yoshi.
21 Amatwiri gaabo, gali mu kanguka ne'bihuume.
Kiri ne'kyanya babwinagi kwo bagweti bagagenduukirwa,
abanyazi bali mu yami bateera.
22 Yabo banangora-mabi, batali mu gira mbu batoloboke mu kihulu.
Mukuba bakoli yobohiri kwo bagayitwa ku ngooti.
23 Bali mu jeba-jeba, mu kulooza byo bagaalya.
Banayiji-yiji kwo'lwabo keera lwayegerera.
24 Yulwo lusiku, luli mu bahumaaza.
Bakoli shengusiri ngo'mwami úkola úgayingira mwi'zibo.
25 Bagweti bagatigalika ibifune imbere lya Rurema,
gira bakizi hagana na Rurema wo'bushobozi bwoshi.

26 «Ehee! Bagira mbu bamúteerage ne'siribo ngomu.
27 Yabo banakuhambwa, amalanga gaabo gali mu yaga-yaga na'mavuta.
Kiri ne'bibuno byabo, bikoli jeziri bweneene.
28 Kundu kwokwo, utwaya twabo tugaashaka.
Banakola bagatuula mu nyumba ízikasigwa na'bandi, zinakola zigayihongoleka haashi.

29 «Yabo bandu, kundu bakiri bagale, si ubugale bwabo bugaasira.
Ibindu byabo, kundu bikiri kanyabungaka, si bitagaki yama ho.
30 Bagakizi beera i kuzimu, áhali ikihulu naaho, buzira kufuuka yo.
Imbigi zo'muliro zigayumya ulukeme-keme lwabo.
No'muuka gwa Nahano gugabashereeza.

31 «Batakwaniini ukukizi yiteba, mu kulangaalira ibikoboola.
Iri bangabibiika kwo'mulangaaliro, ndaabyo bagalonga.
32 Yibyo bigakoleka ku kyanya batazi fwa,
kiri na'baana baabo, batagalegama.
33 Bagahomba ngo'muzabibu úgugweti gugaholola imizabibu mibishi,
banabe nga muzehituuni úguli mu bula ibitumbwe,
gunali mu tibula akaaso kaagwo.

34 «Bwo batali mu simbaha Rurema, booshi bagagumba ngana.
Na bwo bayamiri bali mu lya ikitulire, umuliro gugajigiivya inyumba zaabo.
35 Bagweti bagashungika amakuba naaho, na'mabi.
Bali mu yitoneesa naaho, ngiisi kwo bagalyalyania abaabo.»

16

Ishuvyo lya Hayubu
1 Ha nyuma, Hayubu anashuvya kwokuno:
2 «Yago magambo gaawe gooshi, keera nagayuvwa.
Si ukuholeezania kwinyu kulyagagi kwa busha!
3 Ka mutâye yuse ukulomboojera ulundatwika?
Aahago! Biki íbitumiri muki gweti mugaadeta?

4 «Múkibe nga ngiisi kwo ngoli ba,
naani nangashobwiri ukudeta gaago magambo giinyu.

Nangashobwiri ukumùshokoora, iri nanjagania itwe.
5 Kundu kwokwo, niehe, njuba ngamùkania umutima.
Nangamùholeziizi, mu kumùluhuusa.

6 «Haliko, iri nangadeta, amalibu gaani gatali mu mala.
Ne'ri nangahulika, ngiri mu gaago-gaago malibu.
7 E Rurema, si keera wanvungula,
wanashereeza imbaga yani yoshi!
8 Keera wanjebeesa, ndanaki kaniri.
Kwokwo, kwo uli mu ndangira ubumasi kwo ndi muhubi.
9 Rurema, agweti agandeera ngana, anali mu njanganula-njangaula ku buraakari.
Agweti aganjigira amiino, iri anangonolera amasu.

10 «Abandu bagweti baganjekeereza, iri banambonyoleza, wa honyo!
Bakoli nzokaniini, iri banammota imbi mu matama.
11 Rurema keera ambiika mu maboko ga'banabyaha,
banali banangora-mabi.

12 «Kundu nâli jeberiiri, haliko buno keera anvuna-nvuna.
Anandakamira, ananvungula-vungula.
Anayabiira imyambi yage, anagindungaania.
13 Ee! Ábagweti bagaalasha imyambi, bakoli nzungulusiri.
Imyambi yabo, keera yambera amafiko buzira kungejeerera.
Indulwe yani, keera bagiyonera haashi.
14 Agweti agandeera-ndeera.
Anagweti agandwisa nga musirikaani.

15 «Ibyambalwa byani, gakoli ba masuuzu.
Keera n'gayubika amalanga gaani mu luvu.
16 Bwo nyamiri ndi mu lira, amasu gaani keera gakadukumbuka.
Ingohe zaani, zikoli yidisiri kwe'kihulu namudidi.
17 Kundu ngweti ngalibuuka kwokuno,
ndaabwo buligo bwo nagira.
Ne'kyanya ndi mu huuna Rurema,
umutima gwani guli shululu.

18 «E kihugo, bwo'muko gwani keera gwayoneka, utagubwikire.
Leka gukizi ndirira, lyo ndonga ukuli kwani.
19 Kiri na buno, akamasi kaani kagweti kagambulanira mwi'gulu.
Ee! Uyo úli mu kizi mbulanira, atuuziri yaho hi'gulu bweneene.

20 «Abiira baani, bakoli gweti bagangayiriza naaho.
Kundu kwokwo, ngweti ngahuuna Rurema, mu kati ka'malira.
21 Bwangabiiri bwija, ndongage umundu wo'kutuhambuula twe na Rurema.
Ee! Atuhambuulage, nga kwo'mundu ali mu hambuula biira baage.
22 Mukuba, ha nyuma hiniini, ngaaba keera nafwa,
ndanâye shubi galukira mu kihugo.»

17

1 «Keera n'gavunika umutima.
Isiku zaani, zikola bu mala. Ishinda naaho, yo ikoli ndindiiri.
2 Ngoli zungulusirwi na ábali mu njekeereza.
Nabona ngiisi kwo bagweti bagambonyoleza, no'kutandooza iro.

3 «E Rurema, si ndaaye gundi úli mu yitanga hi'gulu lyani!
Ku yukwo, ube we gambulanira.
4 Keera ukaziba ubwenge bwa biira baani.
Kwokwo, utabalekeerere maashi, mbu bambime.
5 Si bagweti bagasongera abiira baabo, gira lyo balonga ukuyunguka.
Aahago! Uleke ngana abaana baabo bahumaale.

6 «E Rurema, keera waleka abandu bakizi mbonyoleza.

Bagweti bagandwira amate.
7 Bwo nyamiri ngweti ngabululuka, amasu gaani gakoli fwifwitiiri.
Amagala gaani, gataki sikamiri bweneene.
8 Abandu bo'kuli, ikyanya bali mu mbona, bali mu huumirwa.
Ikyanya babona kwo nagirwa buligo, banayagalwe.
9 Kundu kwokwo, umundu wo'kuli, akaniziizi injira yage.
Yabo bazira buhube, bo bagenderiiri no'kukizi kana ingingwe.

10 «Haliko mwe bandi, mushubi yiji ndega.
Si ha kati kiinyu, ndaaye mwitegeereza ye nabona.
11 Isiku zaani, zikoli maziri. Ishungi zaani, keera zahongolwa.
Ngiisi byo njubi shungisiri mu mutima gwani, bikoli sherebiiri.
12 Yabo bandu, si bagweti bagaadeta mbu bushigi, gwo mulege-rege.
Ne'kyanya bukola mu yira, banadete mbu mulengeerwe gukola ho.

13 «I kuzimu, iri yangabiiri yo ikola nyumba yani,
na mbe ngoli gwejiiri yo,
14 na mbe ndi mu bwira ishinda mbu: “We daata”,
na mbwire ibitwera mbu: “We maawe”, kandi iri “We mwali wani”.
15 Aaho! Iri byangabiiri kwokwo, umulangaaliro gwani hayagi nangaki gubiisiri?
Yugwo mulangaaliro, nyandagi úwangaki gubona?
16 Yoho wee! Twe no'mulangaaliro gwani, tugamalira i kuzimu.
Twembi, tugaluhuukira mu luvu.»

18

Amagambo ga kabiri ga Biridaadi
1 Ha nyuma, Biridaadi we'Shuha, anashuvya kwokuno:
2 «Ewe! Yuku kulomboojera kwawe, ugakutwikira kwo mangoki?
Tee detage amagambo ágayuvwikiini, gira lyo tulonga ukuganuula bwija.
3 Aahago! Ka utoniri kwo tuli nga bitugwa naaho?
Ka utubwini kwo tulyagagi bahwija?

4 «Kundu wangayikuula invwi,
ke'kihugo kigaasigwa kimaata hi'gulu lyawe naaho?
Ka'mabuye gangakoli jungubana hi'gulu lyawe?

5 «Si itara lya'bandu babi, ligaki zima.
Ne'ngulumira yalyo, inahote.
6 Mu nyumba yabo, umulengeerwe gugahinduka kihulu.
Kundu itara lishubi teresirwi ha butambi lyabo, ligaki zima.

7 «Yabo babi, batagaki yiyeneneka.
Na kundu bagweti bagaagira igambi libi, si ligabagwata boonyene.
8 Bagagwatwa mu mubashu,
batanâye ki gushaage mwo.
9 Ee! Umubashu guli mu bagwatira ku kasiizira.
Ulusinga, luli mu bananiira ngana-ngana.

10 «Yulwo lusinga, lukoli bishamiri kwi'daho,
mu njira yabo, bali mu batega umubashu.
11 Bagweti bagateerwa ne'kyoba ngiisi luhande,
Banagweti bagahambirizibwa.

12 «Kundu bâli koli kaniri, haliko buno keera bateerwa no'mwena.
Ubuhanya naaho, bukoli balindiriiri.
13 Uluhu lwabo, lukola mu bungwa no'bulwazi bukayu,
halinde kiri na'maboko, na'magulu, bikola mu liibwa.

14 «Bakola mu kuusibwa mu nyumba zaabo,
banagendi twalwa imbere lye'kihuume kyo'mwami.
15 Inyumba zaabo, zikola zigajigiivibwa.
Umuliro gwa'makala, gugaziyaka kwo.

16 Bagaaba nge'kiti keera íkyayuma imizi,
amatavi gaakyo, ganayumaguke.

17 «Mu kihugo, ndaaye úwâye ki bakengeere.
Ndaanaye úwâye ki kengeere amaziina gaabo.
18 Bagasaazibwa mu mulengeerwe, banalashwe mu kihulu,
banabe bakoli yimwirwi mu kihugo.
19 Batâye longe abaana, batanâye longe abijukulu.
Mu kaaya kaabo, ndaaye ye bagaasiga mwo.
20 Abandu bo'luhande lwe'muga,
ikyanya bagaabona íbigabakoleka kwo, bagashenguka.
Na'bandu bo'luhande lwe'sheere, bagahuumirwa.
21 Bwobwo, bwo buhanya, banangora-mabi bagakizi longa.
Mukuba, batatwaziizi Rurema.»

19

Ishuvyo lya Hayubu

1 Ha nyuma, Hayubu anashuvya kwokuno:
2 «Mugagendereraga ukundibuza halinde mangoki?
Si yaga magambo giinyu, gagweti gaganvungula-nvungula!
3 Si keera ukandukiiriza ubugira kali ikumi!
Aaho! Ka mutayuvwiti ishoni mu kundeera kwoku?

4 «Kundu nangabiiri keera n'gayifunda mu byaha,
yibyo bindoziri nienyene naaho.
5 Iri mwangaloziizi ukuyerekana kwo mwe mumbimiri,
mwangadesiri ngiisi kwo mbubiri, halinde ndibuuke kwoku.
6 Munamenyage kwo Rurema yenyene ye kambubira,
anangwasa mu lushenga lwage.

7 «Ngweti ngayamiza, ti: "Undabaale, maashi!"
Kundu kwokwo, ndaaye úgweti úganyitaba.
Na kundu ngweti ngabanda akashiba, mbu ndabaalwe,
si ndaaye úli mu mbeereza ukuli kwani.
8 Rurema keera akambangirira mu njira,
ndanaki bwini ho nangalenga.
Ee! Injira yani, keera agibiika mwe'kihulu.
9 Keera akandeeza ishoni bweneene,
anandyosa ulushembe lwani kwi'twe.

10 «Agweti aganjulika-njulika imbande zooshi, halinde nahererekera.
Umulangaaliro gwani, keera anagukuula, nga úwakuula ikiti.
11 Agweti agandakarira bweneene,
anagweti agambona kwo ngola mugoma wage.
12 Abasirikaani baage, bagweti baganyijira duba-duba,
banabe bagweti bagalunda uluvu ku luzitiro, gira balonge ukundeera.
Ishumbi zaabo, zikoli sokaniini inyumba yani.

13 «Rurema, keera anjombania na beene witu.
Kiri na'biira baani, keera bambuumuka lwoshi-lwoshi.
14 Yabo beene witu na'biira baani, keera bakanyibagira.
15 Abageezi ba mu nyumba yani, bakola mu mbona nga mundamenywa.
Abaja-kazi baani, bakola mu mbona nga kinyamahanga.
16 Ikyanya ndi mu tumira umukozi wani, atakiri mu nyitaba.
Kundu nangamúyinginga bweneene, ali mu yigira nga atayuvwiti.

17 «Mukaanie akola mu yuvwa kwo'muuka gwani gukola ni'baya libi.
Beene witu bo tukabutanwa, bakola mu mbona nga kyagaza.
18 Kiri na'baana baanuke, bagweti baganneena.
Ikyanya ndi mu shoshokera ho baliiri, banambeereze ingoto.
19 Abiira baani ba vyuka-ngwejere, bakoli nnenuusiri.
Kundu nâli bakuuziri, haliko boohe, keera bakambinduka.

20 Amagala gaani, gakola naaho luhu na'makangara.
Keera nateera byoshi-byoshi, na ngoli lindiriiri ulufu.

21 «E biira baani, munyuvwirwe indengeerwa maashi! Munyuvwirwe indengeerwa.
Si Rurema keera akandumuula uluhi.
22 Aahago! Bwo Rurema agweti agandibuza,
ka na niinyu mugandibuza kwakundi?
Yukwo kundibuza kwinyu, ka kutazi mala?

23 «Amagambo gaani, gakwiriiri gatee yandikwa.
Ee ma! Gangayandisirwi mu kitaabo.
24 Bwangabiiri bwija gayandikwe ne'kyuma ki'songo,
ganahokoororwe kwi'buye, gira lyo gatuula ho.

25 «Kundu kwokwo, nyiji bwija. Ulya wo'Kumbulanira, alyagagi ho.
Na ku mbeka, agayimanga mu kihugo.
26 Kundu amagala gaani gakoli boziri,
haliko ku gaagano magala, ngaki bona Rurema.
27 Ngaki múbona na'masu gaani nienyene.
Umutima gwani, mu kumúlindirira, gugweti gugamúyidula bweneene.

28 «Aaho! Kutagi mwangaki kolwa mbu muyidese, ti:
“Si wayikululira umwama wenyene!”
29 Si na niinyu, mukwiriiri muyobohe ikihano.
Bwo mukoli jinikiiri abiinyu, niinyu mukwiriiri muyitwe.
Kwokwo, lyo mumenya ngiisi kwa'bandu bali mu twirwa ulubaaja.»

20

Amagambo ga kashatu ga Sofaari
1 Ha nyuma, Sofaari we'Nahama anashuvya kwokuno:
2 «E Hayubu, ngwaniini ngushuvye.
Si amagambo gaawe, gagweti gaganjengula bweneene.
3 Kundu ugweti uganduka, si ngweti ngagooyera naaho.
Halikago buno, nyiji bwija ngiisi kwo ngakushuvya.

4 «Kwangaba ukoli yibagiiri ngiisi kwo biri mu ba,
ukulyokera ho Rurema akabumbira abandu mu kihugo.
5 Balya banangora-mabi, kundu baki shambiiri,
halikago yukwo kushambaala kwabo, kukola kugaamala.
Kundu baki gweti bagashambaala,
haliko ubushambaale bwabo, butagayama ho.

6 «Balya banangora-mabi, baki gweti bagayikangaata,
halinde banabe nga bashoniri mwi'gulu.
Emwe! Amatwe gaabo, gali mu huma ku bibungu.
7 Haliko ha nyuma, bagaki lashwa hala, nga myanda.
Ngiisi ábashubi bayiji, bagakizi yibuuza, ti: “Balyagagi hayi?”

8 «Bali nga birooto naaho,
bali mu fwifwitira, banabe batakiri mu boneka.
Bagasheguuka nga'mabone ga mu bushigi.
9 Kundu abandu bâli kizi babona, haliko batagaki boneka.
Kiri na ho bâli rambiri, naho hatagaki menyeekana.

10 «Kundu bâli kizi zimba ibya beene,
haliko abaana baabo, bagabigalula,
banagendi huuna abakeni ulukogo.
11 Yabo baana, kundu bâli ki riiri misore, banâli ki hiiti imisi,
haliko, iyo misi yabo igamalira mu luvu.

12 «Ikyanya bâli kizi gira ubuligo, yubwo buligo bwananuna nga sukaari.
E ma! Bwâli kizi nuna mu kanwa kaabo.

13 Batanalooza ukubushaaza mwo,
si bâli kizi buhaasa mwo.
14 Kundu kwokwo, ikyanya buli mu yika mu nda,
buli mu hinduka bululu, bunabe bukola nga manjoka-njoka.
15 Kundu bâli kizi mira ubugale, haliko bagayiji bushala.
Rurema yenyene agabushaaza mu nda zaabo,
16 banabe bakola mu yonga amanjoka-njoka.
Umujoka, gugabakoma ngana, gunabayite.

17 «Kundu ubuuki na'mata biri mu hinga nga nyiiji,
haliko batâye ki shubi bibona.
18 Kundu bâli kizi shaha ikyuya, mbu balonge byo bagaalya,
haliko yibyo byokulya, bagashubi bigalula.
Na kundu bâli kizi dandaza, ibindu byabo bitagaki bashambaaza.

19 «Si bâli kizi vindagaza abakeni, banabasiga maboko mamaata.
Banakizi nyaga inyumba zo batakayubaka.
20 Na kundu bâli kizi yilundira ibindu bingi,
haliko ndaabyo íbisigiiri kwo.
21 Ndaanabyo bagakizi ki lya.
Ubugale bwabo, butagaki tuula ho.

22 «Kundu bangaba baki gaziri, haliko bagayami longa amakuba,
banayiji kengeera balibuuka ngana.
23 Ikyanya bagaaba bakiri mu yihahala, mbu lyo bahaaza amabunda,
Rurema agabarakarira bweneene.
Agakizi batumuula imbi,
zinabahone kwo nga nvula.

24 «Ikyanya bagayiyeka ingooti íyatulwa mu kyuma,
kiziga bagaberuuzibwa ne'myambi ye'miringa.
25 Iyo myambi, bali mu gishogola mu migongo yabo.
Banalyose isongo-songo zaayo mu madiku, ziki langashiini.
Bakoli yobohiri naaho, kwo bakola bagaafwa.

26 «Ubugale bwabo, bugakabulirwa mu kihulu namudidi.
Umuliro gunabujigiivye.
Na íbiki sigiiri mu nyumba zaabo, bigasiriira.
27 Ubuligo bwabo bwoshi, igulu ligabubishuula.
Ikihugo kigabutangira ubumasi, mu kubanyagaza.
28 Yibyo bindu byabo, umwijulire gwa'miiji, gugabibindikira.
Ee! Rurema yenyene agabishaaza ku buraakari bwage.

29 «Yabo banangora-mabi, kwokwo kwo Rurema agabahana.
Kyekyo kyo kihano abashungikiiri.»

21

Ishuvyo lya Hayubu

1 Ha nyuma, Hayubu anashubi shuvya kwokuno:
2 «Yaga magambo gaani, mugayuvwirize ku bwitonde.
Lyoki, mubuli mboleeza.
3 Munyigenderere, gira nimùganuuze.
Na mango nayusa ukudeta, mukabuli genderera no'kunjekeereza.
4 Aahago! Ndagweti ngayidodombera abandu.
Si ngweti ngayidodombera Rurema yenyene.
Ye tumiri umutima gwani gutayisiri mu nda.

5 «Mundole kwo, lyo niinyu musoomerwa.
Mubiike amaboko giinyu ku tunwa, mu kuyerekana kwo mukoli shengusiri.
6 Ikyanya ndi mu yitoneesa ku bikamba kwo, ndi mu huumirwa.
Amagala gaani ganajugume bweneene ne'kyoba.

7 «Balya banangora-mabi, kituma kiki baki genderiiri ukutuula ho?
Si imisi yabo, iri mu kizi yushuuka, halinde mu bushaaja bwabo!
8 Babwinagi ngiisi kwa'baana baabo bagendukiirwi,
banabone kiri na bijukulu baabo.
9 Ikyanya bali ha mwabo, batali mu yoboha.
Kiri na Rurema, atali mu bahana.

10 «Yabo banangora-mabi, ingaavu zaabo ziri mu yolola zooshi,
zinakizi buta buzira kuramburura.
11 Abaana baabo bali mu shaata nga bibuzi,
banayamiri bali mu kina.
12 Ikyanya bali mu yimba, bali mu lasa ingoma no'lulanga,
iri banashambaalira ukulasa umuteera-teera.
13 Bali mu yama bagendukiirwi.
Ne'kyanya bali mu fwa, banaziikwe ku mutuula.

14 «Bali mu bwira Rurema: "Utushaagage ha butambi.
Tutali ni'goorwa lyo'kukizi kukulikira.
15 Ehee! Rurema wo'bushobozi bwoshi, alyagagi nyandi?
Kituma kiki tugakizi múkolera?
Ne'kyanya tugamúhuuna, tugalonga bunguke buki?"
16 Yabo banangora-mabi, batoniragi kwo bo batumiri bagendukiirwi.
Kundu kwokwo, imitono yabo itali yo miguma ne'ye'mwani.*
17 Amatara gaabo, gatali mu zima, batanali mu longa amagoorwa.
Rurema atanali mu bajengeeza ku buraakari bwage.
18 Boohe, batali mu yehuulwa nga byasi,
batanali mu kumuulwa ne'kihuhuuta.

19 «Abandu bali mu deta, mbu: "Bwo yabo banangora-mabi bali mu huba,
Rurema agaki hana abaana baabo."
Kundu kwokwo, nga angayamiri abahana,
lyo bangalooziri ukusobanukirwa.
20 Boonyene, banalonge ukumenya ngiisi kwo bagashereezibwa.
Banakizi libuuka ku buraakari bwa Rurema wo'bushobozi bwoshi.
21 Mukuba, ikyanya bagaaba keera bafwa,
batagaki twaza ngiisi kwa'baana baabo bagweti bagaahanwa.

22 «Aaho! Nyandagi kandi úwangayigiriza Rurema?
Si ye mu twa imaaja za'bakulu booshi!

23 «Umundu muguma ali mu fwa, anabe ashuba kikalage,
anabe ashubi shambiiri mu kati ko'mutuula.
24 Anashubi jeberiiri mu magala.
Kiri na'mavuha gaage, ganabe gaki shubi kaniri.

25 «Ugundi ali mu fwa akoli kekeriiri, anajengiirwi mu mutima gwage.
Anabe atakashambaala, kiri kwi'gambo liguma.
26 Kundu kwokwo, yabo bombi bali mu ziikwa,
banali mu liibwa na byebyo bitwera.

27 «Yuvwirizi! Ngoli yiji ngiisi kwo mugweti mugayitoneesa.
Nyiji kwakundi ngiisi kwo mwagira igambi libi hi'gulu lyani.
28 Mwehe, mugweti mugabuuza mbu: "Yabo bagale, inyumba zaabo, ziri hayi?
Si zitakiri ho, hi'gulu lye'byaha byabo!"

29 «Nanga maashi! Ka mutazi buuza ábali mu balama?
Boohe, bo bagamùbwira ukuli.
30 Ikyanya Rurema ali mu ba akoli rakiiri, anabe aloziizi ukuhana abandu,
nangora-mabi ali mu fuushuka.
31 Ndaaye úli mu múyihoola ku buligo bwage.

---

* **21:16 21.16** Kandi iri: Igambi lya banangora-mabi liri hala na niehe.

Ndaanaye úwangamúyereka bwo.
32 Ikyanya ali mu twalwa iwa maherero,
ha shinda yage hali mu biikwa abalaliizi.
33 Uyo nakufwa, abandu bingi bweneene bali mu genda bamúherekeziizi.
Ne'kyanya ali mu ziikwa, ali mu fulirwa bwija mu luvu.

34 «Yaga magambo giinyu, si galyagagi ga busha!
Aaho! Kuti kwo gangamboleeza?
Si amashuvyo giinyu, biri bibeesha naaho!»

Ikitolo kya kashatu kye'Miganuulo

22

(22.1–27.23)

Amagambo ga Herifaazi
1 Ha nyuma, Herifaazi we'Temaani anashuvya Hayubu kwokuno:
2 «Ka hali igambo lyo'mundu angatabaala kwo Rurema?
Kiri no'mwitegeereza, ka ahiiti akamaro imwage?
3 Iri wangaba uli wo'kuli, unabe utungiini imbere lyage,
ka utoniri kwo uli mu shambaaza Rurema wo'bushobozi bwoshi?
Ka halyagagi ubunguke bwo angakulonga kwo?

4 «Na kwakundi, ka Rurema ali mu kuhana, iri anakutwira ulubaaja,
mbu bwo umúsimbahiri?
5 Nanga, maashi! Si íbitumiri ali mu kuhana, bwo uli nangora-mabi.
Ibyaha byawe, biluguusiri ngana-ngana.

6 «Ku mugani, tudetage kwo keera ukanyaga uwinyu ibyambalwa,
mu kubeesha mbu iri ngwati.
Ne'kyanya ukamúshulumula byo, wanamúsiga bukondwe.
7 Na kwakundi, ikyanya abandu bâli nyotiirwi, wanabayima amiiji.
Ne'kyanya bâli shalisiri, wanabayima ibyokulya.
8 Ewe! Si ulyagagi mundu mukulu, unagweti amatongo,
unatuuziri mu kihugo, iri banakugingika!
9 Haliko, banamufwiri boohe, ugweti ugabayimula maboko mamaata.
Ne'kyanya ifuuvi zihiiti umulangaaliro, uli mu guhongola.

10 «Kyo kitumiri imibashu ikoli kuzungulusiri.
Ne'kyanya bali mu kukanga, uli mu yami lenga mwo'musisi.
11 Uli mu zingwa ne'kihulu, halinde utanaki bone kindu.
Ne'migezi ya'miiji ikufuliiri.

12 «Rurema atuuziri iyo munda mwi'gulu.
Na kundu indonde ziri hala, haliko atuuziri hi'gulu lyazo.
13 Si ugweti ugaadeta mbu:
"Ngiisi byo ngweti ngaagira, Rurema atabibwini.
Aaho! Kutagi kwo angasheshera mu bibungu, mbu atutwire ulubaaja?
14 Si ibibungu biiru-biiru bimúzungulusiri, atanaki shobwiri ukutubona!
Anali mu zaatira iyo munda hi'gulu bweneene lye'kihugo."

15 «Aaho! Ka ugagenderera ukukizi kulikira zeezo njira za keera?
Si yizo njira, abandu babi bâli kizi ziyifunda mwo!
16 Yabo babi, bâli kizi fwa mbura-kihe.
Ne'ndaliro zaabo, zinayami bindikirwa hala no'mwijulire.*

17 «Bâli kizi bwira Rurema, mbu: "Ngahwe! Utushaagire hano.
Kundu we Rurema wo'bushobozi bwoshi, haliko ndaabyo ugatugirira."
18 Kundu kwokwo, yoyo Rurema ye kayijuza inyumba zaabo mwo'bugale.
Ku yukwo, yabo babi, ndagabayibiika kwo.

19 «Abandu bo'kuli, ikyanya bali mu bona

* **22:16 22.16** Mataayo 24.39.

ngiisi kwo yabo babi bali mu shereezibwa, banasiime.
Abandu bazira buhube, banakizi bashekeereza.
20 Banadete, ti: “Lolagi ngiisi kwa'bagoma biitu keera baminikwa.
Na ngiisi byo bakasiga, keera byajigimba no'muliro.”

21 «E maashi Hayubu, buno uyibiikage haashi imbere lya Rurema,
lyo uba no'mutuula, unakizi genduukirwa.
22 Yago migirizo ga Rurema, ugayuvwirize,
unagasingule mu mutima gwawe.

23 «Iri wangagalukira Rurema wo'bushobozi bwoshi, ugashubi gashaanirwa.
Ku yukwo, uyeruuse inyumba yawe.
24 Utakizi ki hemukira ibindu bye'kishingo,
si inooro ze'Hofiiri, ukizi zikabulira mu lwiji.
25 Uleke Rurema wo'bushobozi bwoshi yenyene abe ye gaaba kihinda kyawe.
Abe ye gaanaba nga nooro zaawe, kandi iri harija zaawe.

26 «Kwokwo, lyo ugamúlegamira,
unakizi múshambaalira.
27 Ugakizi múhuuna, anakuyuvwirize.
Ngiisi byo ukamúlagaania, ukizi múgirira byo.
28 Kwokwo, ngiisi igambo lyo ugashungika, ligakizi genduukirwa.
Ikyanya ukola mu njira, umulengeerwe gugakizi kumolekera.

29 «Ikyanya abandu batwika indege,
unabaholeeze, ti: “Uyihe ikise!” Haaho, banakizibwe.
30 Abandu bazira byaha, anakizi bakiza.
Kwokwo naawe, bwa'maboko gaawe gali shululu, ugakizibwa.»

23

Ishuvyo lya Hayubu
1 Ha nyuma, Hayubu anashuvya kwokuno:
2 «Zeene, ngi gweti ngayidodomba mu kati ko'bululu.
Na íbitumiri ngagongeera, bwo Rurema akola mu ndibuza bweneene.
3 Bwangabiiri bwija, nimenye ho ngabonera Rurema,
gira ngendi múganuuza.
4 Nangagendi yibulanira imbere lyage,
mu kukoleesa amagambo go'bwitegeereze.
5 Kwokwo, lyo nangamenya ngiisi kwo aganjuvya,
ni'shuvyo lyage ninalisobanukirwe.

6 «Aaho! Ka Rurema angakoleesa ubushobozi bwage, mu kuhambanwa?
Nanga, maashi! Si anganyuvwiriza mu kati ko'butuudu.
7 Mukuba, abandu bo'kuli, bo bangamúganuuza bwija.
Kwokwo, bwo Rurema ali mutwi we'maaja zaani,
agazindwira kwo ndagweti buhube, ndanâye ki legwe.

8 «Iri nangamúloogeza uluhande lwe'sheere, ndaaye.
Ne'ri nangamúloogeza lwe'muga, atali yo.
9 Na kundu nangamúloogeza uluhande lwe'mbembe, ndagamúbona.
Ne'ri nangahindukira lwe'kisaka, shoobe!

10 «Kundu kwokwo, Rurema ayiji-yiji ulugeezi lwani.
Ne'kyanya agangeza, agambona kwo ndi shululu, nge'nooro muguuhya.
11 Ee! Ngweti ngakizi múkulikiriza ngana-ngana.
Na bwo nganiziizi injira zaage, ndangaki yahuka ibutambi.
12 Ngiisi byo ali mu ndegeka, ndali mu bibambala.
Amagambo gaage, ngweti ngagasingula mu mutima.

13 «Kundu kwokwo, ikyanya ali mu ba keera ashungika,
nyandi úwangaki múhangirira?
Ngiisi kwo aloziizagi, kwo anali mu gira.

14 Ku yukwo, ngiisi kwo akagwanwa ashungika, kwo aganangirira.
Na kwakundi, anaki singwiri izindi shungi nyingi mu mutima gwage.
15 Kyo kitumiri ngweti ngalenga mwo'musisi imbere lyage.
Yizo shungi, ikyanya ngweti ngazisalira kwo,
ngweti ngayami shenguka.
16 Rurema keera ajugumya umutima gwani.
Na bwo ali Rurema wo'bushobozi bwoshi, ngola mu yoboha ngana.
17 Ngoli ziizirwi ne'kihulu.
Na bwo kiri kya namudidi,
ndaabyo ngi bwini, kiri ne'hiniini.»

24

1 «Nangaloziizi kwo Rurema wo'bushobozi bwoshi angashungisiri ikyanya kyo'kutwa kwe'maaja za banangora-mabi.
Kundu kwokwo, yikyo kyanya, si abandu ba Rurema batagweti bagakiyitoneesa kwo!
2 Abanabyaha, bali mu tyeza amabuye
go'kuyerekana imbibi za'matongo.
Banali mu zimba ibitugwa,
banabitunge mu ngo zaabo.
3 Banali mu nyaga ifuuvi bapunda baabo.
Banakizi yabiira ishuuli za banamufwiri, zibe ngwati.

4 «Banali mu shemya abakeni, mbu bashaagage mu njira,
halinde yabo bakeni banabishame.
5 Yabo bakeni balyagagi nga punda wa mwi'shamba,
bali mu shiiba bagweti bagalooza byo bagaalya.
Bali mu loogeza ibyokulya byabo kiri na mwi'shamba,
gira bakizi shaluula mwa'baana baabo.

6 «Yabo bakeni, iri bangalooza ingano, kandi iri imizabibu,
bakwaniini bagendi bikaza mu ndalo za banangora-mabi.
7 Bali mu laala ubushigi bwoshi, balyagagi bukondwe.
Batahiiti kyambalwa, kiri no'mulondo gwo'kuyibwika.
8 Ikyanya invula iri mu nia ku malambo, bali mu yami loba.
Na bwo babuziragi inyumba, bali mu ba bayifuuziri mu nyaala.

9 «Yabo babi, bali mu yongoola abaana be'fuuvi ku bifuba bya banyina.
Bali mu bayabiira, babe ngwati.
10 Yabo bakeni bali mu bagendeesa bukondwe, buzira mirondo.
Banakizi babetuza imimbu, iri banashalisiri.
11 Banakizi yenga amavuta mu mizehituuni ya banangora-mabi,
na boonyene batali mu galabula kwo.
Banagweti bagakizi kanda idivaayi,
banaki nyotiirwi.

12 «Ikyanya bakola bagaafwa, bali mu gongeera.
Ne'kyanya bali mu komeresibwa, bali mu tabaazania kwi'zu lihamu.
Kundu kwokwo, Rurema atali mu batwaza.

13 «Yabo banangora-mabi, bali mu hagana no'mulengeerwe.
Batanayijagi ngiisi ho guli mu genda, batanali mu siima ukugukulikira.
14 Umwitani ali mu vyuka shesheezi kare-kare,
gira agendi yita abakeni, na banakahuku.
Na bushigi, ali mu genda luto-luto nga muzimba.
15 Umushule naye, ali mu lindira izuuba litee sooka,
iri anadeta, ti: “Ndaaye úgambona!”
Ha nyuma, anayibishe amalanga, gira abandu batayiji múmenya.
16 Abazimba, bali mu tula inyumba bushigi,
haliko, mu mulege-rege, banayiyigalire mu mwabo.
Bataloziizi mbu baboneke mu mulengeerwe.

17 «Ikyanya buli mu yira, imwabo yo shesheezi.
Bali mu yijibana ne'kihulu, gira bakizi teerana ikyoba.

18 «Kundu kwokwo, bali mu nyerera duba
ngi'fulo íriri mu yami twalwa no'lwiji.
Na ngiisi byo bagweti hano mu kihugo, bikoli daasirwi.
Banakoli yobohiri kiri no'kugenda mu ndalo zaabo ze'mizabibu.
19 Yabo banangora-mabi, nakuzimu ali mu banyereza,
nga kwo'lugungu luli mu yami nyota mwi'zuuba.
20 Ndaaye úwâye ki shubi bakengeera.
Kiri na banyina, bali mu bayibagira.
Ibitwera bigakizi lya ibirunda byabo.
Yabo banangora-mabi, bali mu vunika, nga kiti.
21 Umukazi, iri angabula ibuta,
yabo banangora-mabi bayamiri bali mu múlyalyania.
Kiri na namufwiri, batali mu mútabaala.
22 Yabo bandu babi, kundu bangaba bali banabushobozi, banasikamiri,
haliko Rurema ali mu bashereeza ku misi yage.
Batanayiji ulusiku lwo bagaafwa kwo.
23 Kundu Rurema angabaleka bakizi tuula mu mutuula,
haliko amasu gaage gayamiri gali mu baloleekeza.
24 Na kundu bakiri bakulu,
si bagayami yitwa, banaziikwe.
Bagaaba nga mihuli ye'ngano, íri mu yami nongolwa.
25 Aahago! Ka hali umundu úwangadeta kwo bitali kwokwo?
Nyandagi úganyereka kwa'magambo gaani gatali go'kuli?»

25

Ishuvyo lya Biridaadi
1 Ha nyuma, Biridaadi we'Shuha anashuvya kwokuno:
2 «Rurema ahiiti ubushobozi bweneene,
anakwaniini ukusimbahwa.
Halinde kiri na mwi'gulu, ye mu tegeka byoshi.
3 Aaho! Nyandi úwangaharuura abasirikaani baage?
Si umulengeerwe gwage, guli mu moleka hooshi mu kihugo!

4 «Kwokwo, ndaaye úwangakwanana imbere lya Rurema.
Mu booshi ábakabutwa na'bakazi, ndaaye úwangayihumeera kwo ali mweru.
5 Rurema ali no'bulangashane ukuhima umwezi.
Analangashiini bweneene ukuhima indonde.
6 Si abandu boohe, bali mu ba nga bitwera.
Bali mu fwa naaho, nga bizimu.»

26

Ishuvyo lya Hayubu
1 Ha nyuma, Hayubu anashuvya kwokuno:
2 «Si abandu ábatashobwiri, utali mu batabaala!
Ee! Utagweti ugabatabaala, kiri ne'hiniini.
3 Kundu uli mu hanuulana, haliko uki buziri ubwitegeereze.
Kiri na wenyene, utali mu sobanukirwa.
4 Aahago! Yago magambo go'bwitegeereze, ukagashaaza hayi?
Nyandagi úli mu kudesa?

5 «Abafwiri, kwo batuuziri mwi'dako lya'miiji,
bagweti bagajuguma.
6 Mukuba, iyo munda i kuzimu ndaabyo íbibishamiri imbere lya Rurema.
Si byoshi biri ha bweruula imbere lyage.
7 Rurema ye kabiika ikyanyaanya, uluhande lwe'mbembe,
ananagania ikihugo áhatali kindu.
8 Ashwesiri amiiji mu bibungu, lyo biba bizito.
Kundu kwokwo, yubwo buzito butali bwo butumiri biri mu bereka.

9 Ali mu bwikira umwezi,
mu kutabika ikibungu imbere lyagwo.

10 «Ngiisi ho akahandula amiiji, anahabiika umuziizi,
gira gukizi yerekana ulubiibi ha kati ko'mulengeerwe ne'kihulu.
11 Ikyanya Rurema ali mu kanukirana,
lye'nguliro zi'gulu ziri mu soomerwa, zinakizi juguma.

12 «Ku bushobozi bwage, akahoohya inyaaja.
Na ku buhinga bwage, anavungula Rahaabu, kirya kihuume kye'fwi.
13 Ku muuka gwage, anatuma ikyanyaanya kigalangashana.
No'kuboko kwage, anagujika umujoka kundu gwâli mu limya-limya.
14 Mu mikolezi yage, iyo iri miniini naaho.
Iri mu hwehwetezania naaho.
Si ubushobozi bwage bwonyene, buli buhamu bweneene.
Aaho! Nyandi úwangamenya ngiisi kwo'bushobozi bwage buli mu kungula?»

27

Hayubu agenderera ukudeta
1 Hayubu anagenderera ukudeta kwokuno:
2 «Ngiisi íbingwaniini, Rurema wo'bushobozi bwoshi, ye kabinjaagiza,
ye na tumiri umutima gwani gukola mwo'bululu.
Aahago! Nga kwo Rurema alyagagi ho,
3 nabiika indahiro kwe'kyanya ngiri ho
na mbe ngiri mu yisa umuuka,
4 ndâye dete íbitali nga byo.
Akanwa kaani, katanâye kizi beesha.

5 «Na kundu mugweti mugandega, ndâye yemeere kwo muli mu deta ukuli.
Si ngakizi deta kwo ndi buzira buhube, halinde ukufwa kwani.
6 Nganiziizi ukuli kwani, ndanâye kuleke.
Mu burambe bwani bwoshi, ndagateerwa ne'bihamba.

7 «Umugoma wani akwaniini ahanwe, kuguma na banangora-mabi.
Ngiisi kwo banangora-mabi bali mu hanwa,
kwo naye akwaniini ahanwe.
8 Si yabo babi, batali no'mulangaaliro,
kinatume Rurema agabayita nyene.
9 Ikyanya bagayiji gwatwa na'makuba,
Rurema atagayuvwiriza ikimboloogo kyabo.
10 Yabo banangora-mabi, batangashambaala imbere lya Rurema wo'bushobozi bwoshi,
batanâye mútabaaze.

11 «Ngakuyereka ngiisi kwo'bushobozi bwa Rurema buli mu ba.
Ndaabyo ngaabisha hi'gulu lyage.
12 Yibyo byoshi, si keera mukabiyibonera mwenyene!
Aahago! Kituma kiki muki gweti mugandetera amagambo go'busha?

13 «Yabo banangora-mabi, batali ne'kimino.
Kyo kitumiri Rurema wo'bushobozi bwoshi, agabahana kwokuno:
14 Kundu bangabuta abaana bingi,
haliko yabo baana bagayitwa ku ngooti,
kandi iri bafwe no'mwena.
15 Ngiisi ábagafuuka, bagakizi fwa ku kiija.
Ikyanya bagaafwa, banamufwiri baabo batagakizi bagandaara.

16 «Yabo bandu babi, kundu bangalunda-lunda ifwaranga katundu,
banabe bagweti ibyambalwa bingi ngi'bumba lyo'mubuuvi,
17 haliko abandu bo'kuli, bagayiji biyambala.
Ne'fwaranga zaabo, abandu bazira buhube banazigabaane.

18 «Yabo banangora-mabi, kundu bali mu yubaka,

bali mu yubaka naaho inyumba lunjega-njega nge'nuzi za nalutangulira,*
zinali niini nga kitunda kyo'mulaazi ali mu yubaka mu ndalo.
19 Yabo babi, bali mu gendi gwejera bakiri bagale,
haliko, ikyanya bali mu vyuka,
banayiji gwana ubugale bwabo ndaakibwo.
20 Ikyoba kiri mu babindikira nga mwijulire.
Bali mu yehuulwa ne'kihuhuuta bushigi.
21 Imbuusi ngayu ukulyoka isheere, iri mu bayehuula, banabe batakiri ho.
Mukuba, iyo mbuusi, iri mu bashunguusa hala.

22 «Na kundu bagweti bagagaagala, mu kutibita ubushobozi bwayo,
haliko, iri mu batumbikira buzira lukogo.
23 Iyo mbuusi, ikyanya bali mu puumuka, iri mu ba nga yabafuka akahoogo,
inakizi bashekeereza, mu kushunguuta uluguuju.»

28

Ubwivuge bwo'bwitegeereze

1 «Abandu bayiji-yiji ngiisi ho bali mu humbira iharija,
bayiji na ngiisi kwe'nooro ziri mu shukwa.
2 Bayiji na ho bali mu humbira ibyuma mu kuzimu,
na ngiisi kwo bali mu jongolola imiringa mu mabuye.

3 «Bayiji kwakundi ngiisi kwo bali mu leeta itara mu kihulu,
gira balonge ukuhumba mu kuzimu, áhali ikihulu,
halinde banalonge amabuye ge'kishingo.
4 Abandu bali mu humba ibishimo i kuzimu,
mwi'dako bweneene lya'kaaya ka'bandu.
Bali mu yikira ku mugozi mu kugunagana kwo.

5 «Kwi'daho, bali mu meza imbuto mu luvu,
gira balongage ibyokulya.
Mwomwo mu kuzimu, byoshi biri mu babulwa kwi'duutu.
6 Mu yago mabuye, mwo muli mu lyoka amabuye madukula ge'safiiri.
No'lukungu lwe'nooro luli mu boneka yo.
7 Injira yo'kugenda i kuzimu, ndaako kanyuni ákangagibona.
Kiri amasu ga nyunda, gatazindi gibona.
8 Ndaayo nyamiishwa ndangi ízindi fina yo.
Ndaanayo ndare ízindi lenga yo.

9 «Abandu bayiji ukufuluula amabuye makomu bweneene,
banakizi humba-humba áhali indaliro za'malambo.
10 Bali mu bera ingera mu kati ka'mabuye mahamu,
halinde banabishuule amabuye ge'kishingo bweneene.
11 Bali mu honga ishalalo, gira zitahinge,
halinde banalonge ubulyo bwo'kubishuula íbishubi bishamiri mwo.

12 «Yibyo byoshi, abandu bayiji-yiji ukubigira.
Kundu kwokwo, ka bayijagi ngiisi kwo bangalonga ubwitegeereze?
Hayagi ho bagalonga ukusobanukirwa?
13 Ndaaye mundu úwangamenya akamaro ko'bwitegeereze,
mukuba butali mu boneka mu bakiri bagumaana.
14 Inyaaja mbamu, iri mu deta, ti: “Ubwitegeereze, ndaabwo hano.”
Igindi nyaaja, inashubi deta, ti: “Butanali hano.”

15 «Yubwo bwitegeereze, umundu atangabugula ku njira ye'nooro,
kandi iri ku ye'harija.
16 Bitagaaziga kwo babugule ku nooro ze'Hofiiri,
kandi iri ku mabuye ge'honikisi, kandi iri ge'safiiri.
17 Ubwitegeereze buhiiti ikishingo bweneene, ukuhima inooro,
kandi iri ikilolero íkiri mu keyengana bweneene.

* **27:18 27.18** Kandi iri: nangora-mabi ali mu yiyubakira inyumba nga kashwa.

Bitanazige ukubugula no'bungeni-ngeni úbukatulwa mu nooro.
18 Ubwitegeereze butangagulwa na'mabuye miija ágadukumbusiri na ágakeyengiini.
Ikishingo kyabwo, kihimiri ikishingo kyo'buhembe.
19 Bitagaaziga kwe'topazi ye'Hendyopiya yangatangwa hi'gulu lyabwo.
Emwe! Buhiiti ikishingo bweneene ukuhima inooro muguuhya.

20 «Aahago! Yubwo bwitegeereze, kuti kwa'bandu bangabulooza?
Na kuti kwo bangalonga ukubusobanukirwa?
21 Yibyo byombi, bibishamiri bweneene mu bandu booshi.
Kiri na'masu go'tunyuni twa mu kyanyaanya, gatangabibona.
22 Ubushereeze, kuguma na Narufu, bali mu deta, ti:
"Twayuvwa naaho umwazi, ngiisi ho'bwitegeereze bwangaboneka."
23 Rurema naaho, ye yiji injira yo'kulonga ubwitegeereze.
Yehe naaho, ye yiji ngiisi ho bwangabonekera.
24 Mukuba, ali mu langiiza hooshi mu kihugo,
anabwini byoshi íbiri mwi'dako lye'kyanyaanya.
25 Ye kashungika ngiisi kwe'mbuusi igakizi huusa,
anashungika kwakundi ngiisi kwe'nvula igakizi nia.

26 «Ye kabiika imaaja hi'gulu lye'nvula,
anayerekana injira yo'mulavyo gugakizi lenga mwo.
27 Haaho, lyo akaloleekeza ubwitegeereze, anayiga ikishingo kyabwo.
Anabubiika ahandu haabwo, iri anabutanduula bweneene.
28 Ha nyuma, Rurema anabwira abandu booshi, ti:
"Ikyanya mugweti muganzimbaha, lyo muli mu ba no'bwitegeereze nirizina.
Ne'kyanya muli mu yiyeka na'mabi, lyo muli mu busobanukirwa."»

29

1 Ha nyuma, Hayubu anashubi deta kwokuno:
2 «Nangasiimiri njubi bona isiku za keera.
Mukuba, mu yizo siku, Rurema âli kizi ndanga.
3 Itara lyage lyâli kizi mmolekera.
Kundu nâli riiri mu kihulu, haliko nanakizi genda mu mulengeerwe gwalyo.

4 «Mu yizo siku, nâli kaniri bweneene.
Na bwo Rurema âli mwira wani, âli kizi gashaanira inyumba yani.
5 Rurema wo'bushobozi bwoshi, âli ki riiri kuguma na naani,
na'baana baani, bâli kizi nzokanana.
6 Amagulu gaani, nâli kizi gakaraba, na ngashiige amakaavwe.
Ne'biti byani bye'mezehituuni, byâli kizi jalabanda mwa'mavuta.

7 «Nanakizi humaanana na'bashaaja kwi'rembo lya'kaaya,
nanababeera mwo, mu kati ko'lushaagwa.
8 Ikyanya nâli kizi gwanana imisore mu njira, yanakizi ginzigira.
Kiri na'bashaaja, banakizi yimanga, mu kumbeereza ulushaagwa.
9 Abatwali, mbu bambonage, banayami leka ukuganuula,
banabiike umunwe ku kanwa, mu kuhuuna abandu kwo bahulike.
10 Ee ma! Abanalushaagwa, banayimanga imbere lyani, shee!
Banatee leka ukupupiriza-pupiriza ululimi.

11 «Ngiisi mundu úkayuvwa amagambo gaani, anakizi nyivuga.
Ikyanya bakambona, banakizi nyivuga imbere lya'baabo.
12 Ikyanya abakeni bâli kizi ndabaaza, nanakizi batabaala,
nanakizi tabaala kiri ne'fuuvi ízitâli hiiti imbere ne'nyuma.
13 Ábâli kekeriiri, ikyanya n'gabatabaala, banakizi ngashaanira.
Kiri na banamufwiri, nanakizi bashambaaza.

14 «Ngiisi byo nâli kizi gira, byâli kwaniini imbere lya Rurema.
Nâli kizi yambala ukuli ngi'kanju, na ngo'mulondo gwo'kusoosa kwi'twe.
15 Nâli kizi kolera imbumi, mu kubayerekeza injira.
Kiri no'tundende, nâli riiri magulu gaatwo.
16 Imwa'bakeni, nie wâli yishe,

nâli kizi tabaala abageezi ku magoorwa gaabo.
17 Haliko banangora-mabi boohe, nanakizi bavuna imigeka.
Ne'kyanya bâli gwasiri imbohe, nanakizi zinyugutula mu miino gaabo.

18 «Nâli kizi salira, ti: “Isiku zo'burambe bwani,
zigayushuuka bweneene ngo'mushenyu kwi'buga.
Ne'kyanya ngaafwa, abandu be'mbaga yani bagaaba banzokaniini.
19 Ngaaba nge'kiti kye'mizi íkalandira mu miiji.
Ubushigi bwoshi, ikimi kigabeera ku matavi gaakyo.
20 Ngakizi simbahwa ngiisi kyanya.
Ngaaba nganiziizi, ngo'musirikaani úfumbiiti umuheto muhyahya.”

21 «Ikyanya nâli kizi hanuula abandu,
banakizi bwatala shee, mu kulindirira amahano gaani.
22 Ne'ri n'gayusa ukubahanuula, batâli ki hiiti byo bagayushuula.
Amagambo gaani, bâli kizi gayuvwiriza bwija.

23 «Bâli kizi ndindirira bweneene,
nga kwa'bandu bali mu lindirira invula.
Ikyanya bakalonga amagambo gaani, banakizi gayuvwiriza,
nga bandu ábalangaliiri amahona-nvula.
24 Ikyanya bâli kizi yihebuura, nanakizi bakania indege.
Ikyanya bâli kizi bona amalanga gaani, banashagaluke.
25 Bwo nâli riiri kirongoozi kyabo, nâli kizi bayereka byo bagaagira.
Nâli tuuziri mu kati kaabo, nga mwami mu basirikaani baage.
Ne'kyanya bakahanyagala, nanakizi baholeeza.»

30

1 «Halikago buno, imisore ikoli gweti igakizi njekeereza.
Iyo misore, ndâli hangwiri bayishe,
kwo bangabwatala kiri ha butambi lyo'tubwa twani two'kurongoora ibibuzi.
2 Iyo misore, bunguke buki nâli ngagilongera kwo?
Si imisi yayo ikola-kola ndaayo, inakola tufwa-busha!

3 «Iyo misore yâli koli shalisiri, yanâli koli jambiri bweneene.
Yanâli kizi genda igajeba-jeba mwi'shamba kabigingwe,
kundu liyumagusiri, linali mu luhania.
4 Iyo misore yâli mu sobeera ibyasi mwi'shamba,
binabe byo igakizi lya.
Yâli kizi humba kiri ne'mizi ye'biti,
mbu ikizi lya.

5 «Keera ikayimulwa mu bandi bandu.
Ne'kyanya abandu bali mu gibona,
banakizi gifuka akahoogo, mbu iri mizimba.
6 Kwokwo buno, ikoli tuuziri mu misima na mu shalalo,
ikola mu jeba-jeba mu nyaala, ha kati ka'mabuye.
7 Ikola mu lunduma, nga nyamiishwa mu bishokoololo,
iri inakuumana mwi'dako lye'bishungu-shungu.
8 Si iri mihwija, ndaalyo iziina ihiiti!
Keera ikayimulwa mu yabo.

9 «Buno, iyo misore igweti iganjekeereza mu nyimbo za kwingi-kwingi,
iri inambonyoleza ngana-ngana.
10 Ikola mu ngeneka, kyo kitumiri iri mu nyisunga hala.
Emwe! Ikyanya iri mu mbona, inayami ndwira amate ha malanga.
11 Rurema keera anjaagiza imisi, anakola mu nyogogoza.
Kyo kitumiri iyo misore igweti igandeera buzira kuyihangirira.

12 «Balya banakuhambwa, bali mu yimanga, gira bandeere.
Bali mu ndega imibashu, gira bangwase.
13 Yabo bagoma, bali mu mbangirira, mbu ndalenge,

gira balonge ukunjeereza.
Ndaanaye mundu wo'kundabaala.
14 Bali mu ndeera nga bandu ábali mu tula inyumba.
Ikyanya ndi mu ba ndambamiri, banayiji nzimbira kwo.

15 «Kwokwo, keera nazingwa ne'kyoba kingi.
Na kundu njuba mu simbahwa,
si ulushaagwa lwani keera baluyehuula nga mbuusi.
Kiri no'bugale bwani, keera babutwala hala, nga kibungu.
16 Amalibu gaani, keera galenga ulugero.
Na buno, ngola bu fwa.

17 «Mu bushigi, amavuha gaani gali mu lyana.
Yubwo bulyanirwe, buli mu tetemba, butanali mu yoyerera.
18 Rurema keera angwatira ku kyambalwa kyani.
Na ku misi yage mingi, ali mu nvyetereza mwi'gosi ngi'kanju lyani.
19 Keera anandasha mu bidaka.
Buno, ngoli sigiiri nga munyota-kiiko naaho, kandi iri nga lukungu.

20 «E Rurema, kundu ngweti ngakutakira, si utali mu njuvya.
Na kundu nyimaaziri imbere lyawe,
si ugweti ugambenekera naaho.
21 Keera wanyihindulira, utanakiri mu ngejeerera.
Si ugweti ugakoleesa ubushobozi bwawe, mu kukizi ndibuza!

22 «Keera wanyabiira, wananvugumula mu kihuhuuta.
Ugweti ugangabula-ngabula mu nvula ngayu.
23 Nyiji bwija kwo ugweti ugammanulira i kuzimu, mu bafwiri.
Yeyo munda, ya'bandu booshi bagayiji humaanana.
24 Umundu, iri angaba akoli goozirwi, anatabaaze,
ko'wabo atangamútabaala?

25 «Na naani, ikyanya abiitu bâli hiiti amakuba, nâli kizi bataaniza.
Ikyanya bâli keniri, nâli kizi jengeerwa hi'gulu lyabo.
26 Aahago! Ikyanya naani nâli langaliiri kwo ngagirirwa amiija,
si bakangalulira ubuligo naaho!
Kundu nâli lindiriiri umulengeerwe,
ikihulu kyanaba kyo kigangwata.

27 «Kwokwo, umutima gwani gukoli libuusiri,
gutanaki yisiri mu nda.
Ngoli shungikiirwi ukulibuuka naaho.
28 Ndi mu mamaata mu kihulu, buzira kumolekerwa ni'zuuba.
Nyimaaziri mu kaguliro, ngweti ngayamiza mu kutabaaza.
29 Kundu kwokwo, bagweti bagambwira kwo ngoli komberiinwi na banyambwe,
na kwo ngomeriini na'kanyuni hotiriishe.

30 «Amagala gaani, gakoli yulubiiri.
Ikikoba kya'magala gaani kikoli kulubusiri.
Amagala gaani, gakola ni'shuushira bweneene.
31 Ululanga lwani, ngweti ngalulasa naaho kwe'nyimbo zo'kuyiganyira.
Ne'firimbi yani, ndi mu gilasa kwe'nyimbo zo'kugongeera.»

31

1 «Keera n'galagaana na'masu gaani,
kwo ndagakizi tungira umunyere, mu kumúyifwija.
2 Aaho! Rurema úliiri mwi'gulu, biki byo atushungikiiri?
Biki byo tugakizi longa imwa Rurema wo'bushobozi bwoshi?
3 Abandu babi, si agweti agabahaniiriza, mu kubaleeza mwo'buhanya!
Ikyanya bali mu kola amabi, bali mu yikululira umwama.
4 Si niehe, Rurema abwini-bwini ngiisi byo ndi mu gira.
Indambo zaani, agweti agaziharuura zooshi.

5 «Niehe, ndaaye mundu ye n'gabeeshera.
Ndaanaye ye n'galyalyania.
6 Aahago! Leka Rurema atee ngera ku lugero.
Haaho lyo agayiji menya kwo ndaabwo buhube nagira.
7 Hali ikyanya indambo zaani, zangakengeera zahusha injira íkwaniini,
kandi iri amasu gaani gahemukire ikindu, ninayami kiyifwija,
kandi iri amaboko gaani ganabe gakoli yulubiiri ne'byaha.
8 Iri kwangaba kwokwo, leka ugundi akizi yiji lya imbuto zaani,
kundu nie kazibyala.
Ee! Imbuto zooshi zo n'gabyala, leka ugundi ayiji zikuula.

9 «Hali ikyanya umutima gwani gwangabiiri gukayifwija muka umutuulani wani,
na mbe ngweti ngahyegera-hyegera ha mulyango gwage.
10 Iri byangabiiri kwokwo, mukaanie naye, akizi deekera ugundi mushosi.
Ee! Abandi bashosi, bakizi yiji múshuleha.
11 Si ukulungumirira muka beene, kuli mu yagazania bweneene!
Ngiisi úgweti úgaagira kwokwo, akwaniini ahanirizibwe.
12 Kiri na naani, iri nangahubiri kwokwo, umuliro gukizi njigiivya halinde i nakwere.
Emwe! Guyami jigiivya ne'bindu byani byoshi.

13 «Umukozi, kandi iri muja-kazi wani, iri nangabiiri nabanyaga ukuli kwabo,
ninayami lahira ukubayuvwa,
14 kutagi kandi kwo nangashubi gendi bonaana na Rurema?
Ikyanya Rurema agambuliriza, kutagi kwo nangamúshuvya?
15 Si ye katubumba tweshi na'bakozi baani!
Ye katulema tweshi mu nda za bamaawe.

16 «Niehe, ikyanya ndi mu bona abakeni, ndali mu lahira ukubatabaala.
Ndanazindi hebuuza banamufwiri ku mulangaaliro gwabo.
17 Ndanazindi yima abiitu ibyokulya.
Si ndi mu kizi bishangiira ne'fuuvi.
18 Ukulyokera ubusore bwani, nâli kizi ba, nie yishe wo'kukizi zilera.
Ukulyokera ubwanuke bwani, nâli kizi tabaala banamufwiri.
19 Ngiisi kyanya n'gabona úbuziri ikyambalwa, ndâli ngamúleka agende busha.
Ndanâli mu lekeerera umukeni, mbu abule ikooti.
20 Si nâli kizi múheereza ibyambalwa íbikahangwa mu bwoya bwe'bibuzi,
gira alonge iduutu. Iri akabona kwokwo, anakizi nyivuga.
21 Ndaanalwo lusiku n'gabangulira ifuuvi ukuboko,
kundu nâli yiji kwa'batwi be'maaja bangangundirira.
22 E balya! Iri bitangabiiri kwokwo, ikitugo kyani kishogoke.
No'kuboko kwani, kutwikire mu ningo yakwo.
23 Yibyo bihano, byo bikulu, ho Rurema yenyene angayiji njereeza.
Iri Rurema wo'bulangashane angambaga, iri namala lwoshi.

24 «Kundu nangabiisiri umulangaaliro gwani ku nooro muguuhya,
ndangagibwira, ti: "Ewe! Hi'gulu lyawe, ngoli tuuziri ku butoge."
25 Na kundu nangaba keera n'galonga akanyamwala ke'bindu, mu kukoleesa amaboko gaani,
haliko, ndangashambaala hi'gulu lyabyo.

26 «Ndangasiimiri mbu nyikumbe izuuba, kwo liri mu langashana kwi'gulu.
Ndanali mu yikumba umwezi, kwo guli mu lenga mu njira yagwo.
27 Nanga, maashi! Ndangaleka mbu'mutima gwani gukululwe kwokwo,
halinde mbiyikumbe, kandi iri kubinyunyuguta.
28 Yibyo byoshi, íngibigire, byangatumiri ngaahanwa na'batwi be'maaja.
Mukuba, ndangabiiri ngiri mwemeera imbere lya Rurema úli mwi'gulu.

29 «Aaho! Ikyanya abagoma baani bakalonga ubuhanya, ka n'gasiima? Nanga, maashi!
Ikyanya bali mu longa ubuhanya, ndali mu shambaala.
30 Ee ma! Ndazi gira ikyaha, mu kudaaka umundu yeshi, gira afwagage.
Ndanali mu yihoola.
31 Abakozi baani, bâli gweti bagakizi deta:

"Bino byokulya byani, ngiisi mugeezi âli kizi bilya kwo ngana, nga ngiisi kwo aloziizi."
32 Ndaalwo lusiku n'galeka kwo'mubalama alaale imbuga.
Si nâli kizi bayegereza mu mwani.

33 «Ndazindi gira, mbu mbishe amahube gaani, nga kwa'bandi bali mu gira.
Aahabi! Ndagabishiri mu mutima gwani.
34 Ndali mu yiyigalira mu nyumba, mbu mbeere mwo kanyerere.
Ndanayobohiri ukuyimanga imbere lya'bandu,
mbu bangakizi nvuka akahoogo.

35 «Bwangabiiri bwija, umutwi we'maaja ayiji nyuvwiriza.
Lolagi! Keera n'gayandika iziina lyani, mu kuyerekana kwo ndi mu deta ukuli.
Aaho! Rurema wo'bushobozi bwoshi, anjuvye.
Umulezi wani naye, ngiisi byo agweti agandega kwo, leka abiyandike.
36 Yibyo byo agayandika, nangabibetwiri ku bitugo byani,
na mbiyambale kwi'twe nga lushembe.
37 Nangamenyesiizi Rurema ngiisi kwo n'gagira.
Nangayija imwage, nga muluzi imbere lya mwami.

38 «Indalo yani, iri yangandeziri kwo nagihubira,
kiri ni'ringo, iri lyangabiiri liri mu nzimulira mbu ndi munamahube,
39 kandi iri nayunguka, mu kuzimba imimbu yalyo,
kandi iri nayita beene lyo,
40 haaho ngana, imishuugi ikizi mera mwo, kuguma no'luhwadete,
hatanaki mere ingano, kandi iri ubulo.»

Amagambo ga Hayubu, ho gakahekera hano.

Amagambo ga Herihu

32

(32.1–37.24)

Herihu ashuvya abiira ba Hayubu

1 Uyo Hayubu âli kaviriziizi ukuyibona kwo ye kwaniini. Ne'ri hakatama, yabo bandu bashatu, Herifaazi, na Biridaadi, na Sofaari, banaleka ukumúshuvya.
2 Haaho, hanayija umundu muguma, iziina lyage ye Herihu. Âli riiri mugala Barakeeri, wo'mulala gwa Buuzi,* mwi'kondo lya Raami. Uyo Herihu âli koli rakariiri Hayubu bweneene, mbu bwo Hayubu âli yibwini kwo ye kwaniini, ukuhima Rurema.
3 Anâli rakariiri na yabo biira bashatu, mbu bwo bakayabirwa ukushuvya Hayubu, halinde Rurema anaboneka kwo ali muhubi.
4 Ikyanya yabo bashaaja bâli gweti bagahambanwa na Hayubu, uyo Herihu âli bwatiiri kanyerere ha butambi, bwo âli kiri musore.
5 Haliko, iri akabona kwo bayabiirwi ukushuvya Hayubu, anaraakara ngana,
6 anatondeera ukudeta kwokuno:
«Nie kiri musore, na mwehe mukola bashaaja.
Kyo kyatuma ndamùbwira byo ndoniri.
7 Nanakizi yitoneesa: "Uleke yaba bashaaja batee deta.
Ee! Ábakoli hiiti imyaka mingi, bo bali mu yigiriza ku bwitegeereze."

8 «Kundu kwokwo, ikyanya umundu ali mwo'Mutima gwa Rurema wo'bushobozi bwoshi,
lyo ali mu ba akoli sobanukiirwi.
9 Ee! Abashaaja batali bo beene ubwitegeereze naaho.
Batanali bo basobanukiirwi naaho ni'gambo liija.
10 Ku yukwo, munyuvwirize.
Mulekage naani nimùbwire ngiisi kwo ndoniri.

11 «Ikyanya mushuba mu looza igambo lyo mugaadeta,
nanakizi mùyuvwiriza ku bwitonde.

* **32:2 32.2** *Buuzi* mulala muguma gwe'kiharaabu. Yeremiya 25.23.

Njubi mùteziri amatwiri bweneene.
12 Na kundu njuba mu mùyuvwiriza kwokwo,
haliko ndaaye úwahima Hayubu.
Ikyanya akayibulanira, ndaaye úkamúyagiisa, kwo ahuba.

13 «Ku yukwo, mutashubi deta mbu: “Twe tuyiji íbikwaniini.
Nanga maashi! Muleke ngana Rurema abe ye gamúyagiisa.”
14 Uyo Hayubu, íngibe nie tugweti tugahambanwa,
mu kumúshuvya, ndashuba ngakoleesa galya magambo giinyu.

15 «Si mukoli bwatiiri naaho, mwayabiirwa ukumúshuvya.
Honyo! Si ndaanalyo irindi ishuvyo lyo muki hiiti.
16 Aaho! Ka ngenderere ukumùlindirira, mutanakiri mu deta?
Ka mbwatale naaho, buzira kushuvya igambo?
17 Nanga maashi! Leka naani ndete ishuvyo lye'mwani.
Ngiisi byo ndoniragi, buno ngola ngabideta.

18 «Si umutima gwani gukoli yijwiri mwa'magambo mingi.
Kwokwo, ngola mu shumwa-shumwa kwo ndete.
19 Buno, umutima gwani, guli nga divaayi íyatumbikirwa,
gunali nga kirembe kye'divaayi mbyahya íkikola bu pwamuuka.
20 Bikoli ngwiriiri ndete, lyo ndonga ukuyisa umuuka.
Kwokwo, muleke naani ndondeere ukushuvya.
21 Ndaaye mundu ye ngakundirira,
ndaganakoleesa amagambo go'kushiiga umundu amavuta.
22 Si iri hangagira ye ngakundirira,
Umulemi wani agambindikira.»

33

1 «E Hayubu, yuvwiriza amagambo gaani.
Ikyanya ngaadeta, ukizi ndega amatwiri.
2 E maashi, yuvwa! Keera nayigula akanwa kaani,
na ngola ngatondeera ukudeta.
3 Yago magambo gaani, galyosiri mu mutima úgugolosiri,
ganali go'kuli.
4 Ewe! Umutima gwa Rurema wo'bushobozi bwoshi, gwo gukandema.
No'muuka gwage, gwanambiika mwo'bugumaana.

5 «Aahago! Iri wangabona ubulyo, unjuvye.
Uyibiike ibiringiini, unayibulanire.
6 Lolaga! Twembi twe baguma imbere lya Rurema.
Mukuba, naani, n'galemwa mwi'bumba.
7 Kwokwo, utaki nyobohe.
Ndagakuzidohera na'magambo makayu-makayu.

8 «Keera waganuula.
Na ngiisi byo udesiri, ngoli biyuvwiti.
9 Keera wayihumeera mu kudeta kwokuno: “Niehe ndi mweru.
Ndaabyo nangalezirwi kwo, ndaanabyo byaha ngweti, ndaanabwo buhube.
10 Si Rurema agweti agangyokola-ngyokola,
anakoli mbwini kwo ngola mugoma wage.
11 Akoli njwesiri amagulu ne'minyororo.
Na ngiisi ho ndi mu genda, agweti agahagahiriza-gahiriza.”

12 «E Hayubu, nanga maashi! Ikyanya wadeta kwokwo, lyo wahuba ngana-ngana.
Si Rurema ye mukulu bweneene ukuhima abandu booshi.
13 Aahago! Kituma kiki muki gweti mugahagana mwe naye?
Si uli mu yidodomba mbu atali mu shuvya ibibuuzo biitu!
14 Kundu kwokwo, Rurema ali mu kizi deta amagambo ku njira za kwingi-kwingi.
Hali ne'kyanya abandu batali mu gayuvwa.

15 «Ikyanya abandu bali mu hunira mu ngingo zaabo bushigi,

banabe keera balembwa ni'ro lya'kahondo-hondo,
lyo Rurema ali mu bayereka ibirooto, kiri na'mabone.
16 Ali mu deta ku kahwehwe mu matwiri gaabo.
Ne'kyanya ali mu bakengula, anabateere ikyoba.
17 Kwokwo, lyo balonga ukutwikira ku mabi gaabo,
Rurema anabe abalaaziri, gira batakizi yikangaata.
18 Ee! Ali mu balanga, batayiji kengeera bafwa,
batanalonge ukuyitwa ku ngooti.

19 «Rurema ali mu kizi yerekeza abandu, mu kubalambika mu ngingo bakoli lyaniirwi.
Yubwo bulyanirwe, bunakizi balibuza mu mavuha gaabo.
20 Na kundu bangahaabwa ibyokulya binunu-binunu,
haliko batakiri mu bisara, binabe kikola kyagaza naaho.
21 Yabo bandu, amagala gaabo ganajambe ngana,
halinde banasigale makangara.
22 Banabe bakola ha nio ya nakuzimu.
Abaganda bo'kubahisa yo, bakoli bayitegiiri mu njira.

23 «Hali ikyanya umuganda wa mwi'gulu angahuluka,
kundu angaba ali muguma naaho mu bihumbi.
Uyo muganda anayiji múbwira ngiisi kwo agaagira,
24 anabe amúyuvwitiiri indengeerwa, anamúbwire, ti:
“Mugire mumúkize, ataki shubi yingira mu kuzimu.
Mukuba, keera nabona ubulyo bwo'kumúguluula mwo.”

25 «Haaho, amagala gaage ganahinduke mahyahya, nga go'mwana,
ganashubi kana, nga kwo gâli riiri mu busore bwage.
26 Uyo mundu, ikyanya agahuuna Rurema, agaaba akoli yemeriirwi.
Rurema anamúyakiire mu kati ko'bushambaale,
anamúgalulire nga ngiisi kwo âli riiri ubwa mbere.

27 «Uyo mundu anabwire biira baage, ti:
“Nâli kizi yifunda mu byaha, iri na njobania ukuli.
Kundu kwokwo, ndakahanwa, nga ngiisi kwo byâli ngwaniini.
28 Si Rurema anangiza, mu kundyosa ha nio ya nakuzimu.
Na buno, ngola ngakizi siima umulengeerwe.”

29 «Yuvwagwi! Yago miija gooshi, Rurema ayamiri ali mu gagirira abandu,
kiri ubugira kabiri, kandi iri kashatu.
30 Anabakize mu kuzimu,
halinde banakizi siima ukushubi bona umulengeerwe.

31 «E Hayubu, yuvwa bwija! Undege amatwiri.
Utee hulika imbere lyani, bwo ngaki kuganuuza.
32 Iri wangaba uhiiti igambo lyo ugaadeta, unjuvye, we kongwa!
Detaga! Mukuba, nangaloziizi ukubona ngiisi kwo uli muzira buhube.
33 Ne'ri wangabula ishuvyo, utee hulika, unyuvwirize.
Ube munyerere, lyo nguyigiriza ubwitegeereze.»

34

1 Uyo Herihu, anagenderera ukudeta kwokuno:
2 «Mwe bitegeereza, yuvwirizi amagambo gaani.
Bwo muhiiti ubumenyi, mundegage amatwiri.
3 Nga kwo'lulimi luli mu toma iri ibyokulya biheshiri kandi iri nanga,
kwo na kwokwo amatwiri, nago gali mu yuvwa akamaro ka'magambo.
4 Aahago! Tuyige kuguma ngiisi ágali miija,
halinde tulonge ukugatoola ku bwitonde.

5 «Si Hayubu akadeta mbu: “Niehe Hayubu, ndagweti buhube.
Kundu kwokwo, Rurema atali mu ndwira ulubaaja mu kati ko'kuli.
6 Kundu ndaabwo buhube ngweti,
halikago bali mu mbwira kwo ndi mubeeshi.

Kundu ndagweti buhube,
si ikihando kyani kyanana ukukira.”

7 «Yoho wee! Si uyo Hayubu aloziizi bweneene ukutukana!
Aahago! Ka hali ugundi mubi úli nga ye?
8 Si akomeriinwi na banangora-mabi.
Bali mu kizi shiibanwa.
9 Keera anadeta mbu: “Kituma kiki umundu angateera ikihe
mu kugira mbu asimiise Rurema?”

10 «Bwo mukoli hiiti ubumenyi, mutee nyuvwiriza.
Si abandu booshi bayiji-yiji kwo Rurema atangagira ubuligo.
Mukuba, ye Rurema wo'bushobozi bwoshi.
Aahago! Kuti kandi kwo angakizi huba?
11 Rurema wo'bushobozi bwoshi ali mu hemba abandu,
ukukulikirana na kwe'mikolezi yabo iri.

12 «Si yenyene, ndaabwo buligo bwo angagira.
Atanganashobania ukuli, kiri ne'hiniini.
13 Ka hali úkayimika Rurema, mbu akizi twala hi'gulu lye'kihugo?
Kandi iri, nyandagi úkamúbiika, mbu abe mukulu hi'gulu lye'kihugo kyoshi? Si ndaaye!
14 Nga Rurema angalyosiizi umutima gwage mu kihugo,
halinde gutakizi ki beera mwo,
15 ibiremwa byoshi byangaheziri.
Kiri na'bandu nabo, bangagalukiiri mu luvu.

16 «Aaho! Iri mwangaba musobanukiirwi, munyuvwirize.
Mukizi ndega amatwiri.
17 Ka Rurema angatwaziri ikihugo, anabe ashombiri ukuli? Nanga, maashi!
Ka wangatwira Rurema ulubaaja,
anali ye kwaniini, ye na mwene ubushobozi?
18 Si ali mu shaahuza abaami, ti: “Si mulyagagi ba busha!”
Ali mu bwira na'banalushaagwa, ti: “Si muli banangora-mabi!”
19 Yehe atakizi kundirira abakulu,
atanali mu kundirira abagale ukuhima abakeni.
Si yabo booshi, ye kababumba na'maboko gaage.
20 Kundu kwokwo, yabo booshi bangayami fwa ha kati ko'bushigi.
Bali mu nyanyagwa haashi, banayami seezera ikihugo.
Kundu bali banabushobozi,
si bali mu lyosibwa ngana mu kihugo, buzira kulonga ubutabaazi.
21 Amasu ga Rurema, gayamiri gali mu loleekeza abandu.
Ngiisi byo bali mu gira, abibwini-bwini byoshi.
22 Kiri ne'kihulu, kundu kyangabiiri kya namudidi,
kitangabisha banangora-mabi mu masu gaage.

23 «Twehe, tutangakyula,
mbu Rurema atutwire ulubaaja ku kyanya kirebe.
24 Si ali mu shereeza abanabushobozi, buzira kuhanuusa umundu yeshi,
anayiji biika abandi ahandu haabo.
25 Yehe, ye yiji-yiji ngiisi bya'bandu bali mu gira.
Ha kati ko'bushigi, ali mu baminika, banabe keera bahererekera.
26 Bwo bakoli bihuusiri,
ali mu yami bahana imbere lya'bandu.
27 Mukuba, bakajanda ukumúkulikira,
batanagweti bagamútwaza.

28 «Yabo bandu, bali mu liza kiri na'bakeni,
halinde amalira gaabo, Rurema yenyene ali mu gayuvwa.
29 Nga Rurema angayihulikira, nyandi úwangamúshumuza?
Nga angabisha amalanga gaage, nyandi úwangaki múbona?
Kundu kwokwo, ali mu kizi langa ikihugo, kiri na'bandu kwakundi.

30 Ali mu hangirira banangora-mabi, kwo batakizi twala,
na kwo batakizi hubiisania.

31 «Aahago! Kituma kiki abandu batangabwira Rurema, ti:
“Nayemeera kwo nayifunda mu byaha.
Kundu kwokwo, ndagaki shubi bigira.”
32 Kandi iri badete: “Kundu ndashobwiri ukubona amahube gaani,
uganyereke.
Iri nangaba n'gakola amabi,
ndagaki shubi gagalukira mwo.”
33 E Hayubu, si keera wajandirira Rurema!
Aahago! Ka Rurema angakizi kugirira nga ngiisi kwo uloziizi? Nanga!
Utwagage uluhango. Si ndali nie gakutwira lwo.
Umbwire ngiisi kwo utoniri.

34 «Abanabwenge, na'bitegeereza,
ikyanya bagakizi nyuvwiriza, bagaadeta, ti:
35 “Ulya Hayubu, si ali mu ravwanga ku buhwija!
Amagambo gaage, gayerekiini kwo atasobanukiirwi.”
36 E Hayubu, si washuvya nga mundu mubi!
Unakoli kwaniini ukubulirizibwa.
37 Wâli mali yifunda mu byaha. Na buno, wabiyushuula kwo'buhuni.
Utali mu shaagana,
si uli mu yagaza Rurema ku magambo gaawe mingi-mingi.»

35

1 Ha nyuma, Herihu anashubi deta kwokuno:
2 «E Hayubu, keera wadeta mbu: “Rurema agaki yerekana kwo ndi wo'kuli.”
Aahabi! Ka'magambo mwene yago, galyagagi miija? Nanga maashi!
3 Wanashubi buuza, mbu: “Mu kuyiyeka ibyaha, biki byo nangayunguka?
Si ndaabwo bunguke!”
4 Kwokuno, ngakushuvya,
kuguma na'biira baawe kwakundi.

5 «Aaho! Ulolage mu kyanyaanya.
Langiizagya ibibungu íbiri hi'gulu lyawe bweneene.
6 Kundu wangaba uli mu yifunda mu byaha, si utangagoora Rurema.
Yibyo byaha, kundu wangabiluza, yehe bitangamúlibuza.
7 Na kwakundi, kundu wangagira amiija, ndaabyo wamúheereza.
Unabe ndaabyo wamúgirira.
8 Ikyanya ugweti ugaagira ubuligo, iri wayilibuza wenyene naaho,
kuguma na'biinyu bo mutuliinwi.

9 «Abandu, ikyanya bagweti bagalibuzibwa,
bali mu lira ku kimombo,
banali mu batabaaza abakulu, mu kugongeera bweneene.
10 Kundu kwokwo, ndaaye úli mu naaka, ti:
“Si Rurema ye Mulemi wani! Aaho! Alyagagi hayi?
Si ye kwaniini ukukizi njagalusa bushigi!
11 Rurema ye mu tuyengehya ukuhima inyamiishwa,
halinde tukizi ba bitegeereza ukuhima utunyuni.
Aaho! Buno ali hayagi?”

12 «Abanabwikangaate mwene yabo, ikyanya bali mu tabaaza Rurema,
atali mu bashuvya.
13 Ikyanya umundu ali mu huuna-huuna mu kuyidodomba kwokwo,
Rurema wo'bushobozi bwoshi, atali mu mútwaza.
14 Ee! Atagakushuvya,
kundu wangadeta kwo ugweti ugamúlindirira, buzira kumúbona.
15 Unabe uli mu yidodomba, mbu atali mu hana abanabyaha ku buraakari bwage,
na mbu atali mu twaza ubuligo bwa'bandu.
16 E Hayubu, si ugweti ugafwolomboka.

Wehe, amagambo gaawe gali ga buhwija.»

36

1 Uyo Herihu anashubi deta kwokuno:
2 «Unyigenderere hiniini.
Ngaki kuyereka ngiisi kwo twangashubi deta hi'gulu lya Rurema.
3 Ngaki kuyereka ngiisi kwo'Mulemi wani ali wo'kuli,
mu kukoleesa amagambo ga'kahebuuza.
4 Yaga magambo go ngola ngaadeta, gooshi gali go'kuli.
Ndi munabumenyi bweneene, nganakumenyeesa go.

5 «Yuvwagwa! Kundu Rurema ye mwene ubushobozi,
haliko ndaaye ye ali mu gayiriza.
Ye mwene ubushobozi. Ne'shungi zaage zisikamiri.
6 Atali mu lekeerera banangora-mabi, mbu babe ho.
Si ikyanya abandu bali mu libuuka, ali mu baheereza ukuli kwabo.
7 Yabo beene ukuli, atali mu leka ukubatanduula.
Si ali mu bayimika kuguma na'baami,
banakizi huuzibwa imyaka ne'myakuula.

8 «Yabo bandu, iri bangaba bali bashweke ne'minyororo,
banabe bakoli zingiirwi mu malibu, nga migozi,
9 Rurema ali mu bayereka ibyaha byabo,
na ngiisi kwo bayijwiri mwo'bwikangaate.
10 Ikyanya ali mu bakengula,
ali mu bayigula amatwiri, gira bayuvwe,
anabahamulize kwo batwikire ku mabi gaabo.

11 «Kwokwo, iri bangasimbaha Rurema, banabe bagweti bagamúkolera,
lyo bagakizi genduukirwa isiku zaabo zooshi.
Banakizi yama bashagalusiri imyaka yabo yoshi.
12 Haliko, iri bangaba batamútwaziizi, lyo bagayitwa ku ngooti.
Banabe batayiji íbyabayiitisa.
13 Yabo banangora-mabi, bali mu bona Rurema buligo.
Kiri ne'kyanya ali mu bahana, batali mu mútabaaza.
14 Bayamiri bagweti bagayifunda-funda mu bitalaalwe,
banayami fwa, banakiri misore.

15 «Kiziga Rurema ye mu baleeza mu malibu,
halinde balonge ukukebukwa, banagafuushuke mwo.
16 E Hayubu, Rurema agweti agakufuusa mu nguuke,
gira ulonge ukuluhuuka, buzira kukizi hahazibwa.
Keera anakubaliza ibyokulya binunu ku kashasha kaawe.
17 Buno, keera watwirwa ulubaaja kuguma na banangora-mabi.
Yulwo lubaaja lukwaniini.
18 Lolaga! Utakengeere wayanga ulubaaja, mu kuhemukira ubugale.
Utanakolwe mbu ulye ikitulire, mbu lyo ugendi yifunda mu byaha.
19 Kundu wangalonga ubugale bweneene, unabe ukola kikalage,
haliko yibyo bindu, bitali byo byangakulyosa mu makuba.
20 Utakizi yifwija kwo'bushigi buyije,
mbu lyo ulonga ubulyo bwo'kushaaza abandu mu nyumba zaabo.
21 Utanagendi yifunda mu byaha,
mbu lyo ulonga ukuyibagira amakuba gaawe.

22 «Kengeera kwo Rurema ye mwene ubushobozi bwoshi.
Ndaanaye gundi mwigiriza ye uhiiti.
23 Ndaaye úwangashungikira Rurema byo agaagira.
Ndaanaye úgamúbwira, mbu: “Ewe! Si keera wahuba!”

24 «Kwokwo, ukizi kengeera ukumúhuuza hi'gulu lye'mikolezi yage,
unakizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.
25 Abandu booshi, bakoli bwini ngiisi byo Rurema ali mu gira,

kundu byangaba biri ku hala naaho.

26 «Ee ma! Rurema ali mukulu bweneene.
Yubwo bukulu bwage, tutangabusobanukirwa.
Ndaaye úwangamenya imyaka yage yo'kuba ho.
27 Ali mu yikumaniza amiiji ge'nyaaja,
akabuli gagira ibe mitonyi ye'nvula.
28 Iyo nvula, ali mu giyijuza mu bibungu,
halinde invula ikizi honera haashi.
Kwokwo, lya'bandu bali mu longa invula, banakizi genduukirwa.

29 «Ndaaye úsobanukiirwi ngiisi kwe'bibungu biri mu yajaala,
kandi iri ngiisi kwe'nguba iri mu lavya kwi'gulu.
30 Rurema ali mu tabika imilavyo imúsokanane,
halinde ikizi laviza kiri na mu tulingi twe'nyaaja.
31 Kwokwo, kwo Rurema ayamiri ali mu kyula,
halinde abandu banalonge ibyokulya ku bwingi.
32 Ali mu ba afumbiiti imilavyo mu maboko gaage,
anakizi givurumika, inayami rasukira ngiisi ho aloziizi.
33 Iyo milavyo, iri mu menyeesa kwe'nvula ikola igaania.
Kiri ne'nyamiishwa, nazo ziri mu ba ziyiji-yiji kwo igaania.»

37

1 «Iyo nguba, ikyanya ndi mu giyuvwa,
umutima gwani guli mu kanguka,
gunabe nga guloziizi ukuhuluka mu kifuba kyani.
2 Muyuvwirize izu lya Rurema, liri nga mikungulo.
Ikyanya liri mu lyoka mu kanwa kaage, liri mu kizi kungula, wa guu!
3 Iyo mikungulo, ali mu yami gikunguza hooshi mu kyanyaanya.
No'mulavyo gwage, ali mu yami gulaviza mu mbande zooshi ze'kihugo.

4 «Emwe! Izu lya Rurema, liri mu kungula ngana.
Ikyanya ali mu deta, atali mu ligonera.
5 Ikyanya Rurema ali mu deta, ali mu tulagiza inguba bweneene.
Ubukulu bwage, tutangahasha ukubusobanukirwa.

6 «Rurema ali mu bwira indara: "Yikira mu kihugo!"
Anabwire ne'nvula: "Udigirire!"
7 Ye mu tuma abandu booshi bali mu tee leka umukolwa gwabo,
gira balonge ukumenya bwija umukolwa gwe'mwage.
8 Inyamiishwa ziri mu yegama, gira zitalobe,
zinagalukire mwi'bundo lyazo.

9 «Imbuusi iri mu huluka imunda iri nzingule.
Ne'kyanya iri mu huusa, iri mu leeta akagima.
10 Ikyanya Rurema ali mu hulusa umuuka,
indara iri mu hulukira ho,
halinde amiiji mingi ganayami hinduka ibuye.

11 «Rurema ali mu yijuza ibibungu mwa'miiji.
Ye nali mu lyamuza-lyamuza mwe'biryamu.
12 Ikyanya ali mu kyula, byoshi biri mu hinda-hinda.
E ma! Biri mu gira nga ngiisi kwo ali mu bihamuliza.
13 Rurema ali mu koleesa ibibungu mu kuhana abandu,
na mu kubayereka urukundo lwage.

14 «E Hayubu, utegage amatwiri.
Utee hulika, unayitoneese hi'gulu lye'bitangaaza bya Rurema.
15 Aaho! Ka utayiji kwo Rurema ye mu lungika imbuusi?
Ye nali mu lyamuza ibiryamu mu bibungu byage?
16 Ee ma! Ye mu yoleesa-yoleesa ibibungu mu kyanyaanya.
Ye mu gira ibitangaaza, bwo ye yiji byoshi.

17 «Hali ikyanya imbuusi ye'kisaka iri mu leeta iduutu,
halinde unashahe ikyuya bweneene.
Kiri ne'mirondo yawe, inalobe.
18 Ku yikyo kyanya, Rurema ali mu tabika ibyanyaanya
binaleete ikyengenye nga kilolero kye'miringa.
E Hayubu, ka wangagira kwokwo?

19 «Aaho! Utuyigirizagye ngiisi kwo tugabwira Rurema.
Si twenyene tulyagagi bahwija, tutanayiji ngiisi kwo tugayibulanira.
20 Ka nimenyeese Rurema kwo ndoziizi ukudeta?
Nanga ma! Si hali ikyanya angayami nyita!

21 «Ikyanya imbuusi iri mu kumuula ibibungu kwi'gulu,
ndaaye úwangaki langiiza kwi'zuuba,
bwo liri mu yaka bweneene.
22 Rurema ali mu lyoka uluhande lwe'mbembe, alangashiini nge'nooro.
Ubulangashane bwage buli mu ba bwa'kahebuuza.
23 Rurema wo'bushobozi bwoshi, tutangamenya ngiisi kwo ali.
Ali kikalage bweneene, anali wo'kuli.
Atanali mu shobania imaaja, mu kutuhana ku njira ítali nga yo.
24 Ku yukwo, abandu ba ngiisi handu bali mu múyoboha.
Si ngiisi ábali mu yidundulika kwo bo bitegeereza,
boohe, atali mu batwaza.»

38

Rurema ashuvya Hayubu

1 Iri hakatama, Nahano anashuvya Hayubu mu kihuhuuta kwokuno:
2 «Ewe! Uli nga nyandagi, we mu deta íbitali nga byo,
mu kugira mbu ushovye ishungi zaani?
3 Aaho! Ukanie umutima, nga mushosi.
Ngola ngakubuuza ibibuuzo, unakwaniini ubinjuvye kwo.

4 «Ikyanya n'gabiika indaliro ze'kihugo, wâli hayi?
Iri wangaba usobanukiirwi, unjuvye.
5 Nyandagi úkashungika ibigero bye'kihugo?
Na nyandi úkagolola umugozi mu kukigera?
6 Yizo ndaliro ze'kihugo, ziri njinge ku bikagi?
Na nyandi úkabiika ibuye lyakyo lya'kagongo?
7 Ku yikyo kyanya, indonde za shesheezi zâli kizi yimba kuguma.
Kiri na'baganda ba Rurema banakizi banda akabuuli, awi yiyi yiyi!

8 «Na kwakundi, nyandagi úkahangirira inyaaja,
gira zitatambuke imbibi zaazo?
9 Na nyandi úkatumbikira inyaaja ne'bibungu,
halinde yanazinga kwe'kihulu kya namudidi?
10 Si nie kabiika imbibi ze'nyaaja,
mu kuzizibira inyiivi ne'migaliro yazo.
11 Nanagibwira: "Imbeka yawe, hali haaha. Si utahatambuke.
Imidunda yawe, kundu iri mu yidundulika,
haliko, ikwiriiri ikizi malira haahano."

12 «E Hayubu, ka keera ukabwira izuuba kwo bukye?
Ka keera ukatwisa izuuba uluhande lwe'sheere?
13 Ka keera ukagwata ikihugo ku mbeka, wanakishagania,
mu kukishaagiza banangora-mabi?
14 Ku mukyo, ikihugo kiri mu hinduka,
nga kwi'bumba liri mu hinduka ku kyanya lyabiikwa kwa'kamangu.
Imigazi no'tubanda, biri mu boneka nga mifunya yi'kooti.
15 Yugwo mulengeerwe, gutali mu haabwa banangora-mabi.
Na kundu bali mu lambuula ukuboko, mbu bakomeresanie,
ehee, kugaavunwa ngana.

16 «Ka keera ukagendi tanduula áhali ishyoko ze'nyaaja?
Yizo nyaaja, ka keera ukagendi ziyitegeereza, halinde mwi'benga lyazo?
17 Ka keera ukayerekwa imiryango ya Narufu,
ngiisi áhali ikihulu kya namudidi?
18 Ka uyiji ngiisi he'kihugo kihekiiri?
Yago gooshi, iri wangaba ugayiji, umbwire.

19 «Umulengeerwe, hayi hamwagwo?
Ne'kihulu nakyo, kituuziri hayi?
20 Yibyo byombi, ka wangatuhisa halinde ha kaaya kaabyo?
Ka uyijagi injira yo'kugenda yo?
21 Ka wanganabimenya?
Ikyanya bitâli zaazi bumbwa, ka wâli ho?
Ewe! Bikoli bonesiri kwo keera ukalama imyaka mingi bweneene.

22 «Ka keera ukayingira mu bihinda bye'ndara,
kandi iri ukabona ibihinda bye'nvula yo'lugungu?
23 (Yibyo byombi, babisingwiri hi'gulu lye'siku za'mazibo.)
24 Ka uyiji ngiisi ho'mulengeerwe gulyosiri?
Kandi iri imbuusi ye'sheere, ka uyiji ho iri mu lyoka?

25 «Nyandagi úli mu yereka invula ngiisi ho igakizi nia?
Na nyandi úli mu yereka umulavyo ho gugalaviza?
26 Nyandi úli mu niesa invula mwi'shamba,
iyo munda ítali umundu?
27 Nyandi úli mu nywisa idaho lyumu,
halinde limeze ibyasi?
28 Iyo nvula, ka ihiiti yishe?
Na nyandi úli mu buta ikimi?
29 Iyo ndara nayo, nyina ye nyandi?
Na nyandi úli mu buta ulugungu úlushaaziri mwi'gulu?
30 Si amiiji gali mu hinduka nga mabuye makomu!
Kiri na'miiji ágali hi'gulu lye'nyaaja gali mu gwatana.

31 «Langiiza ibiso bye'ndonde.
Aaho! Ka wangatengeka ikiso kya Kirimya?
Kandi iri ka wangatengeka ikiso kya Horyoni?
32 Ka wangaleeta indonde ikyanya kye'mbondo, kandi iri kye'kikamo?
Ka wangasholera idubu, kuguma ne'byana byayo?
33 Ka uyiji íbiri mu tuma indonde ziri ho?
Ka wangazikoleesa, mu kushungika íbiri mu koleka mu kihugo?

34 «Ka wangaberangira ibibungu,
halinde binatondeere ukuleeta invula?
35 Ka wangakizi lyamuza umulavyo,
halinde gunahikire ngiisi ho uloziizi?
36 Nyandi úli mu shoboleesa ukukizi tona?
Na nyandi úli mu shoboleesa ukusobanukirwa?
37-38 Hali ikyanya idaho liri mu yumaguka,
halinde uluvu lunagwatane.
Aaho! Nyandi úwangahasha ukugaaja ibibungu,
halinde invula inanie mu kihugo?

39 «Ka wangahiivira indare ngazi,
halinde unashaluule abaana baayo?
40 Yizo ndare, ka wangazibisha mu mihobo yazo?
Kandi iri, ka wangazigwejeza ha butambi lye'njira,
gira zitegeere he'nyamiishwa?
41 Banamujongo, ikyanya ibyananyuni byabo biri mu ndakira,
iri binajeba-jeba hi'gulu lyo'mwena, nyandagi úli mu biheereza byo bigaalya?»

39

1 «Imbongo, ka uyiji ikyanya kyayo kyo'kubuta?
Kandi iri inzobe, ka keera ukabona ngiisi kwo igweti igaabuta mu kishuka?
2 Yizo nyamiishwa, ikyanya ziri mu ba ziyimiri,
ziri mu hisa imyezi inga, halinde zinabute?
Ewe! Ka uyiji ulusiku lwo bikwiriiri ukubuta kwo?
3 Yizo nyamiishwa, ziri mu juujama mu kubuta.
Na mango zayusa, umukero gunamale.
4 Ibyana byazo biri mu kula mu kishuka, binakanire mwo.
Ha nyuma, binasige banyina, binayigendere byonyene.

5 «Aaho! Nyandi úliisiri bapunda ba mwi'shamba?
Nyandagi úkabashwekuula imigozi yabo?
6 Si nie kababiika mwi'shamba, ibe nyumba yabo!
Bali mu tuula mwomwo mwi'shamba, linali mwo'muloba.
7 Yabo bapunda, bali mu shomba ulubi lwa mu kaaya,
batanali mu rongoorwa no'mundu.
8 Bali mu hinda-hinda mu malambo mu kulooza indagiriro.
Bagweti bagalooza ngiisi íkikiri kibishi.

9 «Imbogo itangayemeera ukukizi kukolera.
Itanganayemeera ukukizi laala mwi'ruli lyawe.
10 Iyo mbogo, utangagishweka, gira ikizi kuhingira indalo.
Itangakizi kulula ifuka yo'kuhinga.
11 Iyo mbogo, kundu ihiiti imisi mingi,
haliko utangakizi gilangaalira.
Utangagikoleesa, ikizi kugirira imikolwa yawe.
12 Iyo mbogo, utangagiyegamira kwo igakuseehera imimbu ye'ngano,
inagileete halinde ho ugagiyeluulira.

13 «Akanyuni hotiriishe, kali mu kizi puupiza-puupiza ibyubi byako ku bushambaale.
Kundu kwokwo, katangabalala mu kyanyaanya nga kabangarara.
14 Iyo hotiriishe, iri mu teerera haashi,
gira amagi gakizi longa iduutu mu mushenyu.
15 Itali mu twaza kwa'magi gaayo gangakizi finwa,
kandi iri gaberwa ne'nyamiishwa.

16 «Ehee! Iyo hotiriishe iri mu langamira ibyananyuni byayo,
nga bitali bye'mwayo,
itanayobohiri kwo hali ikyanya byangakengeera byafwa.
17 Si Rurema yenyene ye kagiyima ubwitegeereze.
Kiri no'bwenge, ndaabwo akagiheereza.
18 Kundu kwokwo, ikyanya iri mu tondeera ukutibita,
iri mu kizi hinjuka kiri ne'fwarasi, kuguma na úli mu gigendera kwo.

19 «E Hayubu, ka we kaheereza ifwarasi imisi? Nanga maashi!
Ka we kanagiyambika ubwoya bula-bula kwi'gosi?
20 Ka we kagishoboleesa ukukizi simbuka nga nzige?
Iri mu banda akashiba ka kahebuuza.
21 Ikyanya iri mu ba igatibitira mwi'zibo ku bukalage,
iri mu kwalula-kwalula idaho hi'gulu lye'byuja.
22 Iyo fwarasi, iri mu shekeereza umugoma,
itali mu yoboha, itanali mu kangwa.
Kiri ne'kyanya iri mu ba imbere lye'ngooti,
itangagaluka kifudeete.
23 Ibilwaniiso biri mu sekuzania ku mugongo gwayo,
nge'shaho ye'myambi, ni'tumu íriri mu kyamula, kiri ne'ngooti.
24 Ikyanya ikibuga kiri mu laka, itangaki yimanga.
Si iri mu yami yitunda mwi'zibo.
25 E ma! Ikyanya kiri mu laka, iri mu kizi hulusa izu.
Inali mu leha ku hala ibaya li'zibo,
inayuvwe ngiisi kwa'bakulu bali mu hamuliza,

na ngiisi kwi'zibo liri mu kungula.

26 «Aaho! Ko'bwitegeereze bwawe bwo buli mu balaza nyunda,
halinde anayajuule ibyubi byage mu kulola uluhande lwe'kisaka?
27 No'kukyula kwawe, ka kwo kuli mu nungeesa nyunda,
halinde agendi tereka ingisha yage mu migazi?
28 Uyo nyunda akizi yubaka ingisha hi'gulu bweneene mu maala.
Akabisho kaage, kali haako-haako hi'gulu mu maala.
29 Ali mu lyoka yaho mu kuneeka inyamiishwa.
Amasu gaage, gali mu zilangiiza-langiiza ku hala bweneene.
30 Ibyana byage, biri mu miima umuko.
Uyo nyunda, ngiisi ho'mutumba guli, ho anali mu yama.»

40

1 Nahano anashubi bwira Hayubu kwokuno:
2 «Ka ugagenderera ukumbaliiza, nie Rurema wo'bushobozi bwoshi?
Si ugweti ugambaliiza, na ndi nie Rurema nienyene!
Aahago! Ngiisi byo ngakubuuza, ubishuvye.»
3 Haaho, Hayubu anashuvya Nahano:
4 «Si ndi mundu ngana! Aaho! Kuti kwo ngakushuvya?
Kwoku, ngola ngaaziba akanwa no'kuboko.
5 Keera naleeza ulugero mu kudeta.
Ndaanabyo ngaki yushuula.»

6 Mbu hatame, Nahano anashuvya Hayubu mu kihuhuuta, ti:
7 «Uyikanie nga mushosi.
Ngakizi kubuuza ibibuuzo. Kwokwo, ukwiriiri ubinjuvye kwo.
8 Aahago! Ka uloziizi ukudeta kwo ndi mu twa imaaja ku njira ítali nga yo?
Ka uloziizi ukubonesa kwo ndi munabuhube,
gira lyo naawe uyiyerekane kwo ukwaniini?
9 Ehee! Ka uhiiti imisi nge'ye'mwani?
Ka wangalunduma kwi'zu lyani?

10 «Giraga uyerekane ubulangashane bwawe no'bukulu bwawe.
Uyilimbiise no'bushobozi, iri unagingikwa.
11 Uyerekane uburaakari bwawe imbere lya'bandu.
Ulole umunabwikangaate, unamúgwise.
12 Ee! Yabo banabwikangaate, ubalole naaho, unabatindimaze.
Ufinage banangora-mabi ngiisi ho bali.
13 Unabaziike booshi kuguma mwi'daho,
unabashwekere mu kuzimu.
14 Imisi yawe wenyene, yo yangakukiza.
Kwokwo, kiri na naani nangakuyivuga.

15 «Uloleekeze irya nyamiishwa mbamu ye'nvubu.
Si nie kagilema, nga kwo naawe n'gakulema.
Iyo nvubu, iri mu liisa ibyasi nga ngaavu.
16 Haliko, mu magala gaayo, ihiiti imisi bweneene.
Imisi yi'bunda lyayo idediiri ngana-ngana.

17 «Umukira gwayo, guli ne'misi nga biti bye'myerezi.
Imisi ya'magulu gaayo, ishaniirwi kuguma.
18 Amavuha gaayo, gali nga byuma bye'miringa.
Amagulu gaayo, gali nga nguliro ze'kyuma.
19 Iyo nvubu, mu biremwa byani, iri mu ba ya mbere.
Kundu kwokwo, nie Mulemi wayo nie shobwiri ukugishereeza.
20 Mu malambo, mwe'nyamiishwa ziri mu longera ibyokulya,
munali mwo ziri mu kizi shaatira.
21 Iyo nvubu, iri mu gwejera mu bishungu-shungu,
inali mu yibisha mu masanga mu buhomba.
22 Yibyo bishungu-shungu, biri mu kizi gibwikira.
Ne'biti ibutambi lyo'lwiji bigizungulusiri.

23 «Yulwo lwiji, kundu luli mu yijula, iyo nvubu itangayoboha.
Itanali mu kangwa, kundu ulwiji Yorodaani lwangayijula bulembe-rembe.
24 Aaho! Nyandagi úwangashweka amasu gaayo, mbu lyo agigwata mbira? Si ndaaye!
Ndaanaye úwangagitula izuulu ni'gera.

25 «Ikingisho-ngisho kyo'mujoka Levyataani* kwakundi, ndaaye úwangakigwasa kwi'gera.
Ndaanaye úwangashweka ululimi lwakyo no'lusinga.
26 E ma! Ndaaye úwangakishweka no'mugozi mwi'zuulu.
Ndaanaye úwangakitula umugeka ni'gera.

27 «Ka utoniri kwo kyangakuyinginga kwo ukilikuule?
Ka kyangakuganuuza ku butuudu? Nanga maashi!
28 Kitangayemeera kwo kigakizi kukolera,
kitanâye be muja wawe, kiri no'lusiku luguma.
29 Ehee! Yikyo kingisho-ngisho, ka ugakisaasa nga kanyuni?
Ka ugagishweka no'lukoba, kikizi shaata na'baja-kazi baawe?

30 «Ka utoniri kwa'badandaaza bagakigereka?
Ababojozi, ka bagakibojola, mbu bakigabaane?
31 Ka bangatula uluhu lwakyo na'matumu, mu kukiyita,
kandi iri, bakilashira mwi'twe?
32 Geregeza naaho ukukihuma kwo. Utâye yibagire ngiisi kwo kigakuteera.
Utanâye ki shubi galukira hoofi lyakyo.

41

1 Yikyo kingisho-ngisho kyo'mujoka Levyataani, kundu umundu angagira mbu akigwate, shoobe!
Ikyanya ali mu kibona, ali mu yami hemuka umutima.
2 Aaho! Bwo ndaaye mundu úwangatami gira mbu akikange,
nyandagi leero úwangambangirira?
3 Nyandi úkambeereza ikindu, gira nimúgalulire kyo?
Si byoshi íbiri mwi'dako lye'kyanyaanya, biri bye'mwani.*

4 «Yikyo kingisho-ngisho, ndoziizi ukuganuula hi'gulu lye'birumbu byakyo.
Si kihiiti imisi ya kahebuuza. Na'magala gaakyo, gasimisiizi.
5 Aaho! Nyandi úwangahonya uluhu lwakyo?
Si ndaaye úwangalutula, bwo luli nga kyuma!
6 Nyandi úwangayigusa akanwa kaakyo?
Si amiino gaakyo, gali kiteera-bwoba imbande zooshi!

7 «Umugongo gwakyo guli nga miziizi ye'siribo
íshwekiini kuguma.
8 Ngiisi muguma gushwekiini no'gwabo,
halinde kiri ne'hihuusi hitangasheshera ha kati kaayo.
9 Ngiisi siribo, iri mu ba inanisirwi ku yabo.
Bitanganaziga kwo tugihandule.

10 «Ikyanya kiri mu yasamura, ulukeera lunayilashuule.
Amasu gaakyo, gali mu keyengana ngi'zuuba, ikyanya liri mu tunduuka.
11 Mu kanwa kaakyo, muli mu kizi shaaga imilavyo.
Ishasha zo'muliro ziri mu kizi yilasha imbuga.

12 «Mwi'zuulu lyakyo, muli mu tutumuka ikyusi.
Kishushiini ne'kyuka kye'nyungu ígweti ígaashera,
ikyanya ishodu ígweti ígagulumira kwo'muliro.
13 Umuuka gwakyo, gwangakizi yasa amakala.
Mu kanwa kaakyo, muli mu lyoka imbigi zo'muliro.
14 Igosi lyakyo, lihiiti imisi ya kahebuuza,
linali mu leeza abandu mwe'kinyukura.

---

* **40:25 40.25** Kandi iri ngoona. * **41:3 41.3** Barumi 11.35.

15 «Inyama zaakyo, zishwekiini haguma.
Kidediiri bweneene nga kyuma, kitanganatulwa.
16 Umutima gwakyo, guli mukomu ngi'buye.
Guli ngi'buye lyo'lushyo.

17 «Yikyo kingisho-ngisho, ikyanya kiri mu yinamuka,
ibikalage binagwatwe ne'kyoba, binashenguke.
18 Ndaayo ngooti iyangakikomeeresa,
kandi iri itumu, kandi iri mwambi, kandi iri kindi kyugi kyoshi.
19 Yikyo kingisho-ngisho, kiri mu bona ikyuma kwo kiri kinovu nga kyasi.
Ne'miringa, iri nga kiti keera íkikabola.
20 Umwambi gutangakipuumusa.
Ne'ri bangalasha amabuye na'kahobola,
kiri mu gabona nga byula.
21 Ubudinga buli nga kihande kye'kyasi.
Ne'kyanya amatumu gali mu lashwa ku bwingi, kiri mu sheka naaho.

22 «Ibunda lyakyo, liri mu bwikirwa na'magamba makomu-makomu.
Ikyanya liri mu kululwa mu bidaka, liri mu ba nga lyabihinga.
23 Ikyanya kiri mu yishagania mu nyaaja,
amiiji gali mu ba nga gashera,
ganatange ulufulo ngi'rengo lya'mavuta.
24 Ikyanya kiri mu lenga mu miiji,
amiiji gali mu birinduka inyuma lyakyo,
ganakizi boneka meeru-meeru.

25 «Mu kihugo kyoshi, ndaakyo kindi kiremwa íkyangakihasha.
Ibindi byoshi biri byoba-byoba naaho.
26 Mu biremwa byoshi, kyo kiri no'bwikangaate bweneene.
Ye mwami we'nyamiishwa zooshi.»

42

1 Ha nyuma, Hayubu anashuvya Nahano kwokuno:
2 «Niyiji kwo ushobwiri ukugira byoshi.
Ndaanaye úwangakuhangirira.
3 Ukabuuza, ti: "Nyandi uno úgweti úgaadeta íbitali nga byo,
mu kushobania ishungi zaani bwalaafwe."
Ala nie! Yago magambo go nadeta, si ndashubi gayiji.
Gâli kizi ndenga ulugero bweneene.
4 Ukambwira: "Unyuvwirize, gira ndonge ukukuganuuza.
Mbiiti ibibuuzo. Aahago! Ubinjuvye kwo."
5 Ubwa mbere, nâli kizi yuvwa imyazi hi'gulu lyawe.
Haliko buno, keera nakubona masu ku gandi.
6 Ku yukwo, ngiisi byo n'gadeta, buno ngweti ngabidetuula.
Ngabwatala haashi mu luvu, na mu munyota-kiiko, mu kuyerekana kwo yago magambo, keera nagatwikira kwo.»

Nahano ashubi gashaanira Hayubu

7 Iri Nahano akayusa ukuganuuza Hayubu, anabwira Herifaazi we'Temaani kwokuno: «Nabona buligo bweneene hi'gulu lyawe, kuguma na'biira baawe bombi. Mukuba, ikyanya mukadeta hi'gulu lyani, mukahusha ukudeta ukuli. Si umukozi wani Hayubu, yeki ye kakudeta.
8 «Ku yukwo, muyabiire ishuuli zirinda, ne'bipanga birinda, munagende imwo'mukozi wani Hayubu. Yibyo bitugwa, munabitange gabe matuulo go'kusiriiza hi'gulu liinyu. Haaho, uyo mukozi wani Hayubu, anamùhuunire. Ne'kyanya agambuuna hi'gulu liinyu, ngamúyuvwiriza. Na ndeke ukumùgirira nga kwo'buhwija bwinyu buli. Mukuba, ngiisi kwo mwâli kizi deta hi'gulu lyani, kutâli kwaniini. Si umukozi wani Hayubu, yehe akadeta íbiri ukuli hi'gulu lyani.»
9 Kwokwo, Herifaazi we'Temaani, na Biridaadi we'Shuha, na Sofaari we'Nahama, banagira nga ngiisi kwo Rurema akababwira. Ne'kyanya Hayubu akabahuunira imwa Rurema, anamúyuvwa.

10 Uyo Hayubu, iri akaba keera ahuunira biira baage, Nahano anamúgalulira ibindu
byage byoshi, nga kwo âli bihiiti ubwa mbere. Ee! Anamúheereza ubugira kabiri
kaabyo.
11 Ha nyuma, beene wabo banamúyijira, kuguma na'baali baage, na'biira baage
booshi, banashangiira ibyokulya. Banamúyuvwirwa indengeerwa, iri banamúholeeza
ku makuba gooshi go Nahano akamúleetera. Ngiisi muguma wabo, anamúheereza
ifwaranga, kuguma ne'mbete ze'nooro.
12 Uyo Hayubu, mu kihande kya kabiri kyo'burambe bwage, Nahano
anamúgashaanira ingingwe bweneene, kiri ukuhima kwo âli múgashaniiri ubwa
mbere, anaba akola ne'bibuzi bihumbi ikumi na bina, ne'ngamiya bihumbi ndatu,
ne'ngaavu bihumbi bibiri, na'mabuguma ga bapunda kihumbi.
13 Anaba kwakundi na'baana batabana balinda, na'banyere bashatu.
14 Munyere wage wa mbere, anamúyinika iziina Yemima. No'wa kabiri, anamúyinika
Keziya. No'muzinda, anamúyinika iziina Kereeni-Hapuki.
15 Mu banyere booshi ba mu kihugo, ndaabo ábâli nonosiri nga yabo banyere Hayubu.
Uyo Hayubu anayiji basigira ubuhyane, nga kwo akasigira na'bashiija baabo.
16 Iri hakatama, uyo Hayubu anaramba igindi myaka igana na makumi gana, anabona
abijukulu na'bijukuluza booshi, kiri na tunjokoloza, halinde ku kibusi kya kana.
17 Iri hakazinda, anafwa akola mushaaja kongotwe we'myaka mingi.

Ikitaabo kye'
Zaburi
Indangiriro

Mu zaburi íziri mu yiki kitaabo, mwami Dahudi ye kayandika inyingi (73). Na mu za'bandi bandisi ábatayijikiini, muli (48). Ne'ze'mwa beene Koora (12), ne'ze'mwa Hasafu (12), ne'ze'mwa Sulumaani (2), ne'ye'mwa Musa (1), ne'ye'mwa Hetamu (1), ne'ye'mwa Hemani (1).

Yiki kitaabo kiyerekiini inyimbo za'Bahisiraheeri bâli kizi yimbira Rurema. Nyimbo nguma ziri za kuyivuga Rurema hi'gulu lyo'bulangashane bwage, no'kumútangira kongwa. Izindi ziri za kumútabaaza ku kyanya kya'makuba. Ne'zindi ziri mu yerekana ngiisi kwo'mundu angayilega ibyaha byage. Hali kiri ne'zindi-zindi.

Yizo zaburi zâli kizi tungwa ku kyanya kila. Ne'ri hakatama, zooshi zanakuumanibwa, zanabiikwa mu kitaabo kiguma.

Imiziizi miguma yi'sikamiro iri mu Zaburi 34.2-3: «Ngakizi huuza Nahano isiku zooshi. Akanwa kaani kagakizi múyivuga ngiisi kyanya. Ngakizi yiyuvwa mu kati ka Nahano. Ábagweti bagalibuuka, bagakizi yuvwa kwokwo, banashambaale.»

Íbiri mwo ku bwofi

Izaburi kwo ziri zooshi, ziri mu deta hi'gulu lya'magambo ga kwingi-kwingi. Hano hi'fwo, hali mu boneka imiteeko miguma. Na kwakundi, izaburi nguma yangaboneka mwa'magambo ágalyosiri mu miteeko mingi.

a) Izaburi nguma, ziri mu deta ku keera íbikakoleka, kandi iri ku bigaki koleka:
- Izaburi íziri mu yerekana íbikakoleka ku Bahisiraheeri (78; 105; 106)
- ízidesiri bweneene hi'gulu lyo'bwemeere (11; 27; 56; 105)
- ízidesiri hi'gulu lya Masiya (2; 22; 41; 45; 69; 72; 110)

b) Izindi, ziri mu huuza Rurema:
- íziri mu huuza Rurema (23; 67; 84; 95; 100)
- íziri mu deta kongwa imwage (30; 65; 67; 92; 100; 103)
- íziri mu yimbwa mu kugenda i Yerusaleemu ku lusiku lukulu (120-134)

c) Izindi, ziri mu tabaaza Rurema:
- íziri mu mútabaaza (55; 57; 70; 88)
- íziri mu múhuuna ulukogo (32; 51)
- íziri mu huuna Rurema, kwo ahaniirize abagoma (12; 14; 17; 35)

d) Izindi, ziri hi'gulu lye'kyanya kya'makuba:
- íziri mu buuza ibibuuzo bikayu-bikayu, mu kugooka (10; 13; 74)
- Inyimbo ze'kimombo (3; 5; 90)
- Inyimbo za'miiza kandi iri za'kabigingwe (16; 7; 91)

e) Ifwabe ízilondiini:
- Mu zaburi ndebe, ngiisi muziizi, kandi iri ngiisi muteeko, guli mu kulikira ulufwabe luguma-luguma, nga kwo zilondiini (119)

Umuteeko gwa mbere

1

(Zaburi 1–41)

Injira zibiri zo'kulama

1 Ahiriirwi, umundu útali mu twaza banangora-mabi,
anabe atabakombiiri.
Ikyanya bagweti bagashekeereza ibya Rurema, atali mu bayibiika kwo.
2 Si yehe ayamiri akuuziri imaaja za Nahano,
anali mu kizi ziyitoneesa kwo, ubushigi ni'zuuba.
3 Uyo mundu ali mu ba nga kiti kibyale ha butambi lyo'lwiji,
kinali mu kizi tongeka ku kyanya kyakyo.
Ibyasi byakyo, bitâye bogame.
Na ngiisi byo ali mu gira, biri mu múgenduukira.
4 Si balya banangora-mabi, nanga!
Boohe, bali mu saazibwa ngana, nga biguhulu íbiri mu yehuulwa ne'mbuusi.
5 Ku yukwo, ikyanya bagatwirwa ulubaaja, batagalegama.
Mukuba, ndaaye munabyaha, úgalegama mu bakwaniini.
6 Amasu ga Nahano, gayamiri gali mu tanduula ábakwaniini.

Si banangora-mabi boohe, injira zaabo ziri mu bahabura.

2

Umwami ye Nahano ataluula

1 Kituma kiki ibinyamahanga bigweti bigaraakara?
Kundu biyamiri biri mu gira igambi libi, haliko liri lya busha.
2 Abaami be'kihugo kuguma na'batwali baabo,
keera bayibiika kuguma,
banakoli yiteganwiri, gira balahire Nahano,
balahire na Masiya wage ye akatoola.
3 Kinatume bagaadeta: «E balya, kundu batushweka ne'minyororo, tugitwise.
No'tubangira twabo, tutukabulire hala.»

4 Kundu badesiri kwokwo,
haliko Nahano aki bwatiiri mwi'gulu, ku kitumbi kyage.
Ali mu bashekeereza, iri anabanegura.
5 Anagweti agabakanukira ku buraakari bwage,
halinde banakizi huumirwa.
6 Nahano adetaga kwokuno:
«Keera n'gataluula umugazi gwani Sayuni,
ho nanayimika umwami wani gira akizi twala.»

7 Nahano keera akambwira:
«Wehe we mwana wani. Zeene, lyo naaba yisho.*
Go na gaago magambo, go ngakizi deta ku bweranyange imbere lya'bandu.
8 Aaho! Umbuunage, gira uhaabwe ibinyamahanga.
Ee! Ngakuheereza byo, bube buhyane bwawe,
halinde ngiisi ha'mahanga gahekiiri, hakizi ba ha mwawe.
9 Birya binyamahanga, ugakizi birongoora ne'ngoni ye'kyuma,
unakizi binyanyaga haashi, halinde binajajaguke nga nyungu zi'bumba.†»

10 E baami, mukizi yitonda.
Kundu mwe mutwaziragi ikihugo, si mukizi ba makengwa.
11 Mukizi kolera Nahano, iri munamúsimbaha.
Kiri ne'kyanya mugakizi shambaala, mukizi yibomba-bomba imbere lyage.
12 Ulya muluzi wage, mukizi múfukamira, gira atayagalwe.
Mukuba, hali ikyanya uburaakari bwage, bwangayami yaka,
munayiji kengeera mwashereezibwa, munakiri mu njira.

Bahiriirwi, ngiisi ábagatibitira Nahano,
gira akizi balanga.

3

E Rurema, uyimukage, gira ungize

1 Izaburi ya Dahudi, ku kyanya akatibita mugala wage Habusalumu.
2 E Nahano, abagoma baani bakoli luguusiri,
banakola mu yiji ndeera.
3 Kwo bali bingi, bagweti bagambonyoleza, ti:
«Honyo! Sì Rurema atâye múkize!»

4 E Nahano, kundu kwokwo, we siribo yani.
Ee! We gweti ugambiika mwo'bulangashane, iri unanguza.
5 Ikyanya ndi mu lira imbere lyawe,
uli mu njuvya ukulyoka ku mugazi gwawe mutaluule.
6 Bwo Nahano ayamiri andaaziri,
ndi mu gwejera, ninayami toola iro lye'kimbodooto.
Na ha nyuma, na njubi vyuka.
7 Kundu ngoli zungulusirwi ne'binoono bya'bagoma,
ndaakyo kyoba nyuvwiti.

---

* **2:7 2.7** Mikolezi 13.33; Baheburaniya 1.5; 5.5. † **2:9 2.9** Bwigule 2.27; 19.15.

8 E Rurema Nahamwitu, uyimukage maashi, gira ungize.
Abagoma baani, we mu bangomoolera mu migeka.
Ee! Banangora-mabi, we mu bahoohola amiino.
9 E Nahano, we mu kiza abandu baawe.
Kwokwo, ukizi bagashaanira.

4

E Rurema wani, ndi mu kutabaaza
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa ne'nanga ze'mirya.
2 E Rurema wani, ngiisi byo uli mu gira, biyamiri bikwaniini.
Kwokwo, ikyanya ndi mu makuba, na mbe ndi mu kutabaaza,
ukizi njuvya, unandabaale.
Bwo we ndi mu huuna, ukizi nyitaba,
iri unanyuvwirwa indengeerwa.

3 Mwe bagoma, si mulyagagi banabibeesha!
Ngiisi byo muli mu deta, biri bya busha.
Aahago! Mugagenderera ukutyoza iziina lyani, halinde mangoki?
4 Si muyiji-yiji kwo Nahano akayitaluulira ábali bemeera,
kyo kitumiri ali mu kizi yuvwa amahuuno gaani.
5 Ikyanya mwangagwatwa no'bute,
mutakizi leka mbu bumùyingize mu byaha.
Haliko, muhulike, munagwejere,
iri munakizi yitoneesa naaho.

6 Mukizi tangira Nahano amatuulo ágakwaniini,
iri munamúbiika kwo'mulangaaliro.

7 Abandu bingi, bagweti bagabuuza:
«Nyandagi úwangatukolera amagambo miija?»
Kwokwo, e Nahano, ukizi tugirira amiija.
Yago miija gaawe, gabe nga mulengeerwe úguli mu tuyakira.
8 Keera wanjambaaza bweneene,
na ngoli shambiiri ngana-ngana ukuhima abandu ábakayeza ingano nyingi ne'divaayi.
9 E Nahano, ikyanya ndi mu ba ngoli gwejiiri,
ndi mu toola iro lye'kimbodooto mu kati ko'mutuula.
Mukuba, wenyene we mu ndanga.

5

Ikyanya ndi mu gongeera, unyuvwirize
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa ne'miteera-teera.
2 E Nahano, unyuvwirize!
Ikyanya ndi mu gongeera, unyuvwe maashi!
3 We Rurema wani, unali we mwami wani.
Kwokwo, ikyanya ngweti ngakutabaaza mu kati ka'malira, unyuvwirize.
Ndaaye gundi ye ngahuuna, útali wenyene naaho.
4 E Nahano, ngiisi shesheezi, ndi mu kutabaaza,
iri ninalindirira ishuvyo lyawe.
Aaho! Ukizi yuvwa izu lyani.

5 E Rurema, ikyanya banangora-mabi bali mu yifunda mu mabi gaabo,
utali mu siima.
Yabo booshi, ubashombiri ngana,
kinatume batâye fine imwawe.
6 Bwo bagweti bagayikangaata, batâye yimange imbere lyawe.
7 Na bwo bagweti bagabeesha, no'kuyitana, no'kutebana,
uli mu ba ubashombiri ngana-ngana, iri unabaminika.

8 Haliko niehe, ngayingira mu nyumba yawe,
na ngizi kuyikumbira mwo,

iri ninayibomba-bomba imbere lyawe.
Mukuba, urukundo lwawe luli mu ba luyamiri ho.
9 E Nahano wani, abagoma baani, baloziizi ukundeera.
Aaho! Ukizi ndongoora mu kati ko'kuli.
Unakizi nyereka injira yo nangatuula mwo bwija.
10 Balya bagoma, mu byo bali mu deta, ndaakwo ukuli, kiri ni'gambo liguma.
Si mu mitima yabo, baloziizi naaho kwo bakizi yitana.
Ngiisi íbiri mu lenga mu bikorokoro byabo,
biri mu ba nga shinda íziyanuusiri.
Ngiisi byo bali mu deta, biri mu ba naaho bya kulyalyania.*
11 E Rurema, ubatwirage ulubaaja lwo'kuhanwa.
Kundu bali mu kizi deta amagambo go'kutegana,
yago magambo, gakizi bagwata boonyene.
Si bagweti bagayifunda mu byaha imbere lyawe.
Aaho! Ubalashage imbuga.

12 Haliko, ngiisi ábagakizi kutibitira, boohe, ukizi balanga.
Uleke bakizi kuyimbira isiku zooshi ku bushagaluke.
Ee ma! Ngiisi ábakuuziri iziina lyawe, ukizi balanga,
halinde banakizi kushambaalira.
13 E Nahano, ngiisi ábakwaniini, uli mu bagashaanira.
Unali mu bashuutira nga siribo, mu kati ko'rukundo.

6

Ungejeerere, unangize
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa ne'nanga.
2 E Nahano, ikyanya uganyerekeza, kutabe ku bute.
Ne'kyanya ugambana, kutabe ku buraakari.
3 Si indege zaani, keera zatera!
Aaho! Ungejeerere, unangize.
Amavuha gaani gakola mu lyanirwa.
4 No'mutima gwani, gugweti gugatulagula.
E Nahano, ugaahisa halinde mangoki, ugweti ugandekeerera?
5 E Nahano, wehe uyamiri ukuuziri abandu bweneene.
Aaho! Ungebagane, unangizagye.
6 Mu bakoli fwiri, si ndaaye úkukengiiri!
Bwo bakola i kuzimu, ndaaye úshobwiri ukukuyivuga.

7 Yuku kuliruuka kwani, keera kwanduhya bweneene.
Imigenge yani, iri mu hinga nga lwiji.
Na ndi mu laala ubushigi bwoshi ngweti ngaalira,
iri ninalovya ingingo.
8 Na íbitumiri ndi mu lira kwoku, bwa'bagoma baani bakola katundu.
Guno mwizingeerwe, gugweti gugafwifwitiza amasu gaani,
gatanakiri mu bona bwija.

9 Mwe banangora-mabi mweshi, munjaagage ha butambi.
Si Nahano keera ayuvwa ngiisi kwo ngola mu lira.
10 Ee ma! Keera anyuvwa,
anakola aganjuvya.
11 Abagoma baani, bagaki teteerwa, banagwatwe ne'shoni,
banagalukire inyuma bakoli jojobiiri.

7

Ungize mu maboko ga'bagoma baani
1 Ulwimbo lwa Dahudi, hi'gulu lyo'kuganyira Kuushi mwene Binyamiini.
2 E Rurema Nahamwitu, we ngweti ngatibitira.
Aaho! Undabaalage,
unangize mu maboko ga'bagoma baani booshi.
3 Buzira kwokwo, baganjanganula-njanganula nga kwe'ndare iri mu janganulana.

* **5:10 5.10** Barumi 3.13.

Ne'ri bangandwala, ndagaki bona wo'kungiza.

4 E Rurema Nahamwitu, hali ikyanya nangaba n'gakuhubira.
Ngeeka amaboko gaani gakakoleesa íbitali nga byo.
5 Ngeeka n'gahubira mwira wani.
Kandi iri, n'gagendi zimba umugoma wani, kundu ali muzira buhube.
6 Iri byangaba biryagagi kwokwo,
umugoma wani andibite kwo, anangwate.
Ee! Andibate-ndibate, halinde anyite,
ananziike mu kuzimu.

7 E Nahano, uyimukage, maashi! Si abagoma baani bakoli rakiiri bweneene!
Aaho! Ubahaniirize ngana ku buraakari bwawe.
E Rurema wani, vyukaga!
Si we mu twa ulubaaja mu kati ko'kuli.
8 Abandu ba'mahanga gooshi, ubakumanize ha butambi lyawe.
Na bwo utuuziri hi'gulu lyabo, ukizi batwala.
9 E Nahano, we riiri hi'gulu lya booshi.
We nali mu twa imaaja za'bandu booshi.
Aahago! Bwo ndaabwo buhube mbiiti,
undwirage imaaja mu kati ko'kuli.
10 Si ulyagagi Rurema wo'kuli!
We na yiji íbiyifundereziizi mu mitima ya'bandu,
nga ngiisi kwo bakoli toniri.
Aaho! Ikyanya banangora-mabi bagweti bagayifunda mu mabi, ugaheze.
Haliko, abandu bo'kuli boohe, ukizi batabaala.

11 Rurema, ye siribo yani.
Ye gweti úgaakiza abandu bo'kuli.
12 Ye mu twa imaaja mu kati ko'kuli.
Si banangora-mabi boohe, agweti agabarakarira.

13 Abandu, iri batangajanda ibyaha byabo,
Rurema agatyaza ingooti yage, anafwore no'muheto, gira abalashe.
14 Ee! Agalingikania ibyugi byo'kuyitana.
Imyambi yage, igweti igagulumira, gira igendi yasania.
15 Umundu mubi agweti agayiga agandi mabi mahyahya,
anali mu fumba ubugoma,
bunayiji buta ibibeesha.
16 Yabo banabibeesha, bali mu ba nga bayihumbira ikishimo kila.
Haliko, hanatame boonyene banayiji kiyihongoleka mwo.
Kwokwo, kwo bali mu kizi yikululira umwama.
17 Kundu bali mu shungika ukugira abandi buligo,
yubwo buligo, bunayiji bagwa kwo boonyene.

18 Nahano alyagagi hi'gulu lya byoshi, anali wo'kuli.
Kwokwo, ngakizi múyivuga, mu kumúyimbira.

8

Iziina lyawe liri mwo'bulangashane

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za beene Gaati.
2 E Nahano, Nahamwitu,
iziina lyawe liri mwo'bulangashane mu mahanga gooshi.
Ubulangashane bwawe buhisiri kiri na mwi'gulu.
3 Keera ukayigiriza abaana ngiisi kwo bagakizi kuhuuza, kiri na bo'tulenge.*
Kwokwo, lya'bagoma baawe bagaaziba utunwa twabo,
kuguma na ábagweti bagaagira mbu bakuhangirire.

4 Byoshi íbiri kwi'gulu, we kabibumba na'maboko gaawe.

* **8:3 8.3** Mataayo 21.16.

We kabiika umwezi ne'ndonde ahandu haabyo.
Yibyo byoshi, ikyanya ngweti ngabiyitoneesa kwo, ndi mu yibuuza:
5 Umundu ali nga nyandi,
halinde uki múkengiiri,
unakizi múhahalira?
6 Ukamúgira abe mwi'dako lyawe hiniini.
Wanamúyambika ulushembe,
halinde anagingikwa mu kati ko'bulangashane.
7 Ibindu byoshi, ikyanya ukabibumba,
wanabiika umundu akizi bitwala.†
Yibyo byoshi, ukabibiika mwi'dako lya'magulu gaage:
8 ibibuzi ne'ngaavu, ne'nyamiishwa zooshi za mu kishuka,
9 no'tunyuni twa mu kyanyaanya, ne'fwi mu nyaaja,
kiri ne'bindi byoshi íbiri mu yoleka-yoleka mwo.

10 E Nahano, Nahamwitu!
Iziina lyawe, liri mwo'bulangashane mu mahanga gooshi.

9

Ngiisi ábagoozirwi, umulangaaliro gwabo gutâye here
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa mu kuganya.
2 E Nahano, ngakizi kuyivuga ku mutima gwani gwoshi.
Ibitangaaza byawe byoshi, ngakizi biyerekana.
3 Na bwo we riiri hi'gulu lya byoshi,
ngakizi kushagalukira,
na ngizi yimba inyimbo zo'kuyivuga iziina lyawe.

4 Abagoma baani, ikyanya bagweti baganyijira, uli mu bagalula.
Uli mu basiitaza, banayami shereera imbere lyawe.
5 Uyamiri ubwatiiri ku kitumbi kyawe kyo'bwami.
Ikyanya n'galegwa, wanandwira ulubaaja nga kwo lukwaniini.

6 Ibinyamahanga, si balyagagi banangora-mabi!
Keera ukabakanukira, wanabashereeza,
halinde amaziina gaabo gatanaki detwa.
7 Balya bagoma, keera ukashaabula utwaya twabo,
tuganayama tushasiri,
halinde batanâye ki kengeerwe.

8 Nahano ayamiri ho, imyaka ne'myakuula.
Keera akatereka ikitumbi kyage kyo'bwami,
gira alonge ukukizi twa imaaja.
9 Abandu booshi ba mu kihugo, agakizi batwira imaaja mu kati ko'kuli,
anakizi twala ku njira íkwaniini.

10 Ngiisi ábali mu gayirizibwa, Nahano ye butibitiro bwabo.
Ku kyanya kya'makuba, ye bali mu yibisha mwo.
11 E Nahano, ngiisi ábakuyiji, bagakizi kubiika kwo'mulangaaliro.
Na bwo bagweti bagakulooza, utâye bajandirire.

12 Nahano atwaziri i Sayuni.
Kwokwo, mukizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.
Na ngiisi byo âli gweti agaagira, mukizi bimenyeesa mu mahanga.
13 Ikyanya abandu bagweti bagalibuzibwa,
bali mu lirira Rurema.
Atanali mu balekeerera,
si ali mu bakengeera, iri anabayihoolera.

14 E Nahano, ubwinagi ngiisi kwa'bagoma baani bagweti baganyogogoza.
Aahago! Unyuvwirwe indengeerwa, maashi!

---

† **8:7 8.5-7** 1 Bakorindo 15.27; Baheburaniya 2.6-8.

Undyose mu kanwa ka Narufu.
15 Ikyanya ugangiza, ngakushambaalira,
na ngizi kuyivugira kwi'rembo lye'Sayuni.

16 Ibinyamahanga, kundu bikahumba ubuhya,
haliko keera bikabuyihongoleka mwo byonyene.
Ne'kyanya bakatega amakira,
kiziga amagulu gaabo, go gakagwatwa mwo.
17 Nahano amenyekiini kwo ali wo'kuli.
Si yabo banangora-mabi, boohe, bali mu yigwasa mu mitego yabo boonyene.

18 Banangora-mabi bagaherera i kuzimu,
kuguma na'bandu booshi ábatatwaziizi Rurema.
19 Si abakeni boohe, bagakengeerwa.
Ee! Ngiisi ábagoozirwi, umulangaaliro gwabo, gutâye here.

20 E Nahano, uyimukage, maashi!
Utwire abandu ulubaaja,
utanaleke kwo babe bo bagaahima.
21 Yabo bandu, ubateerage ikyoba,
halinde bayimenye kwo bali ba kufwa naaho.

10

Amaganya hi'gulu lya banangora-mabi
1 E Nahano, kituma kiki ugweti ugayisunga hala?
Si ikyanya tuli mu gwanwa mu makuba, uli mu tuyibisha!

2 Banangora-mabi, ikyanya bali mu libuza abakeni,
bali mu kizi yikangaata.
Aaho! Ikyanya bagakizi shungikira abandi amabi,
babe bo bagakizi gagwatwa mwo.
3 Umundu mubi agweti agayifwija amabi gaage,
anali mu yihaya hi'gulu lyago.
Ngahwe! Agweti agahuuza abagugu, iri anadaaka Nahano.
4 Agweti agayikangaata, iri anayitoneesa kwo Rurema ndaaye.
Kyo kitumiri atali mu múlooza.
5 Emwe! Umundu mubi, ngiisi hyo ali mu huma kwo,
hiri mu kizi múgenduukira.
Ayamiri agweti agashekeereza abagoma baage booshi,
si imaaja zaawe, atali mu zitwaza.
6 Mu mutima gwage, atoniri kwokuno:
Ndâye longe amakuba, ndanâye longe amalibu.

7 Ulya mubi, akanwa kaage kayijwiri mwa'madaaki,
anagweti agatebana, iri analyalyania.
Ululimi lwage lugweti lugayagazania naaho.*
8 Agweti agategeera abandu hoofi no'twaya,
gira ababirigishe, banali bazira buhube.
Na ábatashobwiri, ayamiri agweti agaabalya ibisuure,
iri anabayita ku bumbishwa.
9 Ali mu ba ayiteziri nga ndare, gira agwate ábatashobwiri.
Agweti agabagwasa mu mutego gwage, anabatwale.
10 Abazira ndege, bali mu gwatwa.
Na bwo'yo mubi ali kikalage, ali mu yami batimba haashi.
11 Uyo nangora-mabi ayamiri asaliiri kwokuno:
«Si Rurema abishiragi amasu gaage, atanaki tubwini!
Kwokwo, ngiisi byo tugweti tugaagira, atagabibona.»

12 E Nahano Rurema, uyimukage, maashi!
Yabo babi, ukoleese ubushobozi bwawe mu kubahana.

* **10:7 10.7** Barumi 3.14.

Twenyene tutashobwiri. Kwokwo, utayibagire ukututabaala.
13 E Rurema, kituma kiki nangora-mabi agweti agakushekeereza?
Si agweti agakubwira, mbu: «Ndaakwo ugweti ugangira.»

14 Kundu kwokwo, ubwinagi ngiisi kwa'bandu bagweti bagalibuuka,
iri banayingira mu makuba.
Ngiisi lusiku uli mu ba ibiringiini ukubatabaala.
E Rurema, umundu úli mwo'bukaholwe, we ayamiri alangaliiri.
We na yamiri uli mu tabaala ifuuvi.
15 Ulya nangora-mabi, ushereezagye imisi yage.
Ububi bwage bwoshi, ubumale, halinde butashubi boneka.
16 Nahano ye mwami we'myaka ne'myakuula.
Ee ma! Ibinyamahanga, kundu bakoli tuuziri mu kihugo kyage, bagaki minikwa naaho.

17 E Nahano, yabo banamagoorwa, ukoli yuvwiti ngiisi kwo baloziizi.
Kwokwo, ikyanya bali mu lira, ukizi bayuvwiriza, unabatabaale.
18 Ifuuvi na ábali mu tindimazibwa, uli mu bagirira íbikwaniini.
Abandu booshi, si bakabumbwa mu luvu naaho.
Aahago! Batakizi ki shubi teerana ikyoba.

11

Mbiisiri Nahano kwo'mulangaaliro

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
Mbiisiri Nahano kwo'mulangaaliro, gira akizi ndanga.
Aahago! Kuti kwo wangaki mbwira:
«Uyinywerereke nga kanyuni, mu kupuumukira ku mugazi gwawe.»
2 Lolaga! Banangora-mabi, bakoli yiteziri mu kimbehwa.
Keera babiika imyambi mu miheto,
banakoli gifwoziri, gira bagilashe ngiisi ábakwaniini.
3 Aaho! Indaliro za íbiri biija, ikyanya zigweti zigahongolwa,
kutagi kwo ábakwaniini bangaki gira?

4 Kundu kwokwo, Nahano atuuziri mwi'gulu, mu nyumba yage nyeeru.
Abwatiiri ku kitumbi kyage kyo'bwami, iri analola-lola ku bandu.
Amasu gaage gayamiri gali mu baloleekeza.
5 Nahano ali mu loleekeza ku bakwaniini.
Haliko, banangora-mabi boohe, kuguma na'biitani, ali mu bashombereza bweneene.
6 Agabatibulira kwi'bengesheeshe lyo'muliro,
gunali mu gulumira bweneene,
ikyuka kyagwo kinabayifuke kwo.
Kwokwo, kwo bagakizi hanirizibwa.
7 Nahano ye kwaniini.
Ngiisi ábali mu gira íbikwaniini, ali mu ba abakuuziri.
Ee ma! Ngiisi ábakwaniini imbere lyage, bagamúbona amasu ku gandi.

12

Imihango ya Nahano, itwanganusiri bweneene

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa ne'nanga ze'mirya munaana.
2 E Nahano, uyiji ndabaala.
Si ngiisi ábâli kusimbahiri, batakiri ho!
Abemeera keera banyerera lwoshi-lwoshi.
3 Abandu booshi, kundu bali mu kizi lembuusania,
si balyagagi banabibeesha, banali balyalya.
4-5 Bagweti bagakizi yikangaata, iri banahenderezania.
Banali mu deta: «Tugakizi beesha ngana, halinde lyo tuhima.
Nyandagi úwangaki tuhangirira?
Tukizi deta naaho ngiisi kwo tuloziizi.»
E Nahano, balya booshi, ubagire bahulike, shee!

6 Nahano ali mu shuvya:
«Abakeni, bwo batashobwiri, kyo kitumiri bali mu tindimazibwa,
iri banagongeera bweneene.
Ku yukwo, ngola ngayimuka,
na mbakize, nga kwo balangaliiri.»

7 Imihango ya Nahano itwanganusiri bweneene.
Iri nga nooro íyashukirizibwa ubugira kalinda mwi'bengesheeshe lyo'muliro.
8-9 E Nahano, banangora-mabi bagweti bagayikangaata.
Na íbitali nga byo, byo biri mu huuzibwa mu bandu.
Kundu kwokwo, balya babi, we gakizi tuhaliza bo.
We ganakizi tulanga, halinde imyaka ne'myakuula.

13

E Rurema, si ukoli mbinduliiri ingoto!
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 E Nahano, ugakizi nyibagira halinde mangoki?
Ka halinde imyaka ne'myakuula?
Si ukoli mbinduliiri ingoto!
3 Abagoma baani bagweti bagambima.
Aahago! Ngashenguka mu kati ko'mwizingeerwe, halinde mangoki?
4 E Rurema Nahamwitu, undole kwo, unanjuvye, maashi!
Umulengeerwe gushubi kizi moleka mu masu gaani.
Buzira kwokwo, Narufu agandwala ngana.
5 Utaleke abagoma baani bayihaye, mbu: «Keera twamúhima!»
Batanashambaale, mbu bambima.

6 Ngweti ngalangaalira ku rukundo lwawe.
Ee ma! Bwo we mu ngiza, umutima gwani guki shambiiri.
E Nahano, bwo we kiri mu ngirira amiija,
ngakizi kuyimbira.

14

Abandu bakoli sherebiiri
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
Ngiisi ábalahiiri kwo Rurema ndaaye,
bali bahwija ngana-ngana.
Ee ma! Yabo bandu, bakoli sherebiiri.
Ngiisi byo bagweti bagaagira, bikoli bihuusiri.
Mu kati kaabo, ndaaye úli mu gira amiija.*
2 Nahano, kwo ali mwi'gulu, agweti agalangiiza abandu booshi,
gira alonge ukumenya iri hangaba hali umundu mwenge,
kandi iri úgweti úgamúlooza.
3 Si booshi keera bakahabuka,
banakoli sherebiiri.
Ndaaye úli mu gira amiija, kiri no'muguma.

4 Rurema abuuza: «Balya banangora-mabi, ka batâye sobanukirwe?
Si batali mu ndabaaza,
banali mu janganula abandu baani,
nga bagweti bagavwajagira ibyokulya.»

5 Kundu kwokwo, bagaki shenguka ne'kyoba.
Haliko, ngiisi ábakwaniini boohe,
Rurema, bayamiinwi.
6 Mwe bakozi ba'mabi, ngiisi bya'bakeni bali mu shungika,
muli mu yiji bishereeza.
Kundu kwokwo, Nahano agakizi balanga.

---

* **14:1 14.1** Barumi 3.10-12; Hisaaya 53.1-3; Mwigiriza 7.20.

7 Bwangabiiri bwija Abahisiraheeri balonge ubukize ukulyoka i Sayuni.
Ikyanya Nahano agagalula abandu baage ukulyoka mu mahanga,
beene Yakobo bagakizi shambaala.
Ee ma! Beene Hisiraheeri bagashagaluka ngana-ngana.

15

Nyandi úwangatuula ku mugazi gwa Nahano

1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, nyandi úwangatuula ku mugazi gwawe,
anakizi yingira mu nyumba yawe?
2 Uyo mundu akwiriiri akizi gira íbikwaniini, buzira kuhuba,
anakizi deta ukuli ku mutima gwage gwoshi.
3 Anabe atali mu gambana,
atanali mu shokoora abaabo,
ndaanabyo byo angahubira kwo'mutuulani wage.
4 Banangora-mabi boohe, uyo mundu ababwini buligo bweneene.
Si ngiisi ábasimbahiri Nahano, ali mu kizi bagingika.
Ngiisi byo ali mu biikira kwe'ndahiro, ali mu bikoleesa,
kundu byangaba bya kumúhombeesa.
5 Ali mu kaabana, buzira kutona kwo agayungulwa.
Ne'kyanya bali mu múshonga ikitulire,
mbu lyo ahana umuzira buhube, ali mu kilahira.

Yago miija gooshi, ngiisi úli mu kizi gagira, yehe atâye kakazibwe.

16

Ndi mu shambaalira ukubeera imbere lya Rurema

1 Izaburi ya Dahudi.
E Rurema, we mbiisiri kwo'mulangaaliro.
Aaho! Ukizi ndanga.
2 Ndi mu bwira Rurema, ti:
«We Nahamwitu, ngiisi biija byo ndi mu longa,
bilyosiri imwawe naaho.»

3 Abemeera baawe, kwo batuuziri mu kihugo,
bo bali mu gingikwa.
Baabo, bo banali mu nzimiisa.
4 Ngiisi ábali mu yifunda mu bye'mizimu,
bali mu yiyushuulira umwizingeerwe.
Si niehe, ikyanya bagagendi gitangira amatuulo,
ndâye bayibiike kwo.
Amaziina gaayo, kiri no'kugadeta,
gatâye huluke mu kanwa kaani.

5 E Nahamwitu, keera ukambiikira ubuhyane bwani.
Na byoshi byo ukambiikira, wanabisikamya.
6 Ngiisi ho kambiika kwo nduule, emwe,
imbibi zaaho zisimisiizi bweneene.
Yubwo buhyane bwo n'gahaabwa,
ku kasiisa, bugweti buganjambaaza ngana-ngana.

7 Nahano ayamiri ali mu mbanuula.
Ku yukwo, ngakizi múyivuga.
Kiri na bushigi, umutima gwani gugweti guganyigiriza.
8 Nyamiri ndi mu biika Nahano imbere lyani.
Na bwo ali uluhande lwani lwe'lulyo,
ndaabyo íbyangaki njagania.*
9 Ku yukwo, umutima gwani gushagalusiri,
na ngoli shambiiri.
Kiri na'magala gaani, gagatuula gakingiirwi.

* **16:8 16.8** Mikolezi 2.25-28.

10 Bwo ndi mutaluule wawe,
utagandekera i kuzimu,
utagayemeera kwa'magala gaani gabolere yo.†
11 Uganyereka ngiisi kwo nangatuula bwija.
Unanjambaaze imbere lyawe,
halinde ngizi beera uluhande lwawe lwe'lulyo,
na mbe njagalusiri, halinde imyaka ne'myakuula.

17

Ikyanya abandu bali mu tibitira Rurema, ali mu bakiza

1 Amahuuno ga Dahudi.
E Nahano, unyuvwirizagye!
Nakuhuuna kwo'lubaaja lwani lutwibwe mu kati ko'kuli.
Gano mahuuno gaani, galyosiri mu mutima úgutungiini.
Aaho! Ikyanya ngakizi kutabaaza, ukizi ndega amatwiri.
2 Si we yamiri ubwini ngiisi íbikwaniini!
Kwokwo naani, ukizi yerekana kwo ndi mundu wo'kuli.
3 Ngiisi íbiryagagi mu mutima gwani, ubiyiji bwija.
Keera wandanduula bushigi, wanangera,
wanabona kwo ndaabwo buligo úbundi mwo.
Keera n'gahiga kwo ndagaahuba mu kudeta.
4 Na nyamiragi nzimbahiri imaaja zaawe.
Kyo kitumiri ndali mu yifunda mu mabi,
ndanali mu yibiika mu bali mu libuzania.
5 Ngiisi kwo ugweti ugakizi nyereka, kwo na ndi mu gira.
Yizo njira zaawe, ndazindi zihabuka mwo.

6 E Rurema, ngweti ngakuhamagala, na nyiji kwo uganyitaba.
Ku yukwo, undegage amatwiri.
Gano mahuuno gaani, ugayuvwirize.
7 Ikyanya abandu bali mu teerwa na'bagoma, banakutibitire,
uli mu koleesa ubushobozi bwawe, mu kubakiza.
Urukundo lwawe, lulyagagi lwa'kahebuuza.
8 Kwokwo, ukizi ndanga nga mboni yi'su lyawe.
Unakizi mbisha mu kimbehwa kye'byubi byawe.
9 Ikyanya banangora-mabi bagaaba banzokaniini, mbu bandeere,
unambalize.

10 Si balya banakuhambwa batahiiti ikimino,
banayamiri bagweti bagayikangaata naaho!
11 Keera bambiiva, banakoli nzokaniini.
Na buno, baloziizi ukundimba haashi.
12 Bakola nga ndare íyuvwiti ishali, inagweti igahiiva byo igaalya.
Bali nga ndare ígweti igategeera ikitugwa, gira ikiyite.

13 E Nahano, uyimukage, maashi!
Balya banangora-mabi, ubahangirire,
unabuli batitimba haashi.
Ukoleese ingooti yawe mu kunguluula.
14 E Nahano, ukoleesagye ubushobozi bwawe
mu kungiza mu kati kaabo.
Si umulangaaliro gwabo guli mu ba ku bya mu kihugo naaho!
Haliko, abandu baawe boohe, ukizi bahagiisa.
Kiri na'baana baabo, bakizi longa íbiri tiita,
halinde ukuhisa kiri na ku bijukulu baabo.
15 Bwo ndi mundu wo'kuli, tugaki bonaana.
Ee ma! Ikyanya ngavyuka, na ngubone masu ku gandi,
umutima gwani, gugayika mu nda.

---

† **16:10 16.10** Mikolezi 13.35.

18

Ulwimbo lwo'buhimi
(2 Samweri 22.1-51)

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi, umukozi wa Rurema. Akaluyimba
ikyanya Nahano akamúkiza mu maboko ga Sahuli, na mu ga'bandi bagoma baage.
2 E Nahano, ngukuuziri!
Mukuba we ndi mu longera mwe'misi.

3 Nahano ye lwala lwani. Ye na gweti úgandanga. Ye na Lukiza wani.
Ee ma! Rurema wani ye lwala lwani, ye mu ndanga.
Yehe, alyagagi siribo yani.
Ye na misi yo ndi mu kizibwa mwo. Ye na busikamiro bwani.
4 Nahano ye kwaniini ukukizi yivugwa,
bwo ayamiri ali mu ngiza mu bagoma.
Kinatume ndi mu kizi mútabaaza.

5 Narufu âli koli nzokaniini.
Imigezi yage yâli kola iganyihonga kwo, gira imbindike.
6 Imigozi yage yâli koli ngoniri.
Na'malamba gaage gâli kola ha mbere lyani.
7 Ikyanya nâli gweti ngalibuuka,
nanatabaaza Nahano.
Ee! N'gatabaaza Rurema wani, kwo atuuziri mu nyumba yage.
Haaho ngana, ikyanya ngi gweti ngaalira,
ananyuvwa.

8 Lyeryo, ikihugo kyanayami lenga mwo'musisi.
Kiri ne'nguliro ze'migazi, nazo zanahunga-hunga.
Ee ma! Bwo Rurema âli koli rakiiri,
zanalenga mwo'musisi bweneene.
9 Mu mazuulu gaage mwanatutumuka ikyusi, tutu-tutu!
Na mu kanwa kaage mwanahuluka umuliro gwo'kujigiivya,
kuguma ni'bengesheeshe.
10 Rurema anayanuula igulu, anashonookera haashi,
atabisiri ibibungu biiru mwi'dako lya'magulu gaage.
11 Anashooneraga ku makerubi,
anamúbalalana, halinde anasuula umulindi mu kyanyaanya, vwi!
12 Kirya kibungu kiiru kyanamúzunguluka,
kyanaba ngi'heema.
13 Mu bulangashane bwage,
imilavyo, lya-lya!
14 Nahano, kwo ali hi'gulu lya byoshi, anayimokooza,
halinde izu lyage lyanayuvwikana.
15 Anavugumula abagoma baani mwe'myambi, banashaabuka.
Analeeta ne'milavyo, yanabayimula.
16 Ikyanya Nahano akabakanukira,
umuuka gwanalyoka mu mazuulu gaage.
Haaho, amabenga ge'nyaaja ganayanuuka,
halinde indaliro ze'kihugo zanayami boneka ku bweranyange.

17 Rurema akagolola ukuboko kwage ukulyoka hi'gulu,
ananyogorora mu miiji mingi.
18 Kundu abagoma baani balyagagi ndwani,
haliko Rurema anangiza mu maboko gaabo.
Ee ma! Akangiza mu kati kaabo,
kundu bâli njombiri, banâli mbimiri imisi.
19 Yewe! Kundu nâli kolaga mu malibu, haliko banandeera.
Kundu kwokwo, Nahano ananjuutira,
20 anandyosa yaho, anandwala áhali umutuula.
Ee ma! Bwo anguuziri, kyanatuma aganguluula.

21 Bwo nâli kizi gira íbikwaniini imbere lya Nahano buzira kuhuba,

kyanatuma agambemba.
22 Na bwo ndi mu simbaha imaaja zaage, anambemba,
ndakanayihandula ku Rurema wani mbu ngizi kola amabi.
23 Imaaja zaage, ndazijaaziri.
Si ngiisi byo akambwira, ndi mu kizi bisimbaha.
24 Ndâli gweti akashembo imbere lya Rurema,
si nâli kizi yihangirira, gira ndayifunde mu byaha.
25 Nahano, ayiji-yiji kwo ndi mweru,
na kwo ndi mu kizi gira íbikwaniini,
kyo kitumiri akambemba.

26 E Nahano, mu bemeera, uli mu yerekana kwo uli mwemeera.
Ne'mwa ábakwaniini, uli mu yerekana íbikwaniini.
27 Ne'mwa beeru, uli mu yerekana kwo uli mweru.
Haliko, imwa banangora-mabi boohe, ulyagagi nga ngengya.
28 Ee! Abanabwikangaate, uli mu batindimaza.
Si abatuudu boohe, uli mu bakiza.
29 E Nahano, wehe uli itara lyani.
Ikyanya ndi mu yidikirwa ne'kihulu,
uli mu kihindula, gube mulengeerwe.
30 Ku butabaazi bwawe, ndi mu hima ikiso kya'basirikaani.
Unali mu njoboleesa ukusimbuka ikigo.

31 E Rurema, ngiisi byo uli mu gira, bikwaniini bweneene.
Na ngiisi byo uli mu ndagaania, uli mu bigira.
Ngiisi úli mu kutibitira, we siribo yage.
32 Ndaaye gundi Rurema, átali Nahamwitu naaho.
Ee ma! Rurema yenyene, ye lwala lwitu.
33 Ye mu nzikamya,
ye nali mu njongaaniza ho ngakizi lenga.
34 Ibigere-gere byani, ali mu bisikamya nge'nenge za'kabale.
Kiri na ku marango, ali mu ndanga.
35 Amaboko gaani, ayamiri ali mu gakomeereza mwi'zibo.
Na kundu bakatula umuheto mu miringa,
haliko amaboko gaani gali mu yami gufwora.

36 Uyamiri uli mu njuutira ne'siribo zaawe, gira ungize.
Ukuboko kwawe kwe'lulyo kugweti kuganzikamya.
Ee ma! Ku butabaazi bwawe, ndi mu sikama.
37 Ugweti ugakizi nyeshuhya,
halinde ishando zaani zitakizi ki tyerera.
38 Nâli kizi bingiriza abagoma baani, halinde na mbagwate,
Ndanâli kizi galuka índazi baminika.
39 Yabo bagoma baani, bâli kizi gwa mwi'dako lye'shando zaani,
na mbajigiirize lwoshi-lwoshi,
halinde batangaki yimuka.
40 We kanjoboleesa, halinde ngizi gira izibo,
wanafukamya abagoma baani mu magulu gaani.
41 Balya bagoma baani, wanabapuumusa.
Na ábâli njombiri, nanabaminika.
42 Balya bagoma baani, ikyanya bâli koli loziizi wo'kubatabaala, atanaboneka.
Na kundu bâli kizi takiraga Nahano, si atanabayakula.
43 Nanabafutiiriza, halinde banaba nga lukungu úluli mu yehuulwa ne'mbuusi.
Nanakizi genda ngabashemya ha butambi lye'njira, nga bidaka.

44 Kiri ne'kyanya abiitu bakandeera, ukangiza.
Ne'kyanya ukangira mbe mutwali wa'mahanga, wanakizi ndanga.
Hali abandi bo ndâli yiji.
Nabo kwakundi, bakoli gweti bagangolera.
45 Ibinyamahanga, biri mu yija bigweti bigaagoka imbere lyani.
Ikyanya bali mu nyuvwa, banakizi ngingika.
46 Balya bandu, bakayija bakoli vunisiri imitima.

Na ábâli bishamiri, banakizi yibishuula, iri banalenga mwe'kinyukura.

47 Nahano ayamiri ho. Na bwo ye lwala lwani, akizi yivugwa.
Rurema wani akizi huuzibwa.
Ye Lwala lwani, ye na Lukiza wani.
48 Ye mu nyihoolera.
Anali mu biika ibinyamahanga mwi'dako lyani.
49 Ayamiri ali mu nguluula mu maboko ga'bagoma baani.
E Nahano, keera ukambiika hi'gulu lya'bagoma baani.
Wanangiza kiri na mu biitani.
50 E Nahamwitu, ngakizi kuhuuza mu bandu ba'mahanga gooshi.
Iziina lyawe, ngakizi lilumbuusa mu kuliyimba.
51 Nie Dahudi, Rurema akandoola,
ananyimika, kwo mbe mwami wage.
Na buno, agweti aganjoboleesa, halinde ngizi hima.
Ayamiri ali mu ngirira amiija,
kuguma ne'mbaga yani, halinde imyaka ne'myakuula.

19

Ubulangashane bwa Rurema ne'mikolezi yage
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 Igulu liri mu yerekana ubulangashane bwa Rurema.
Ee! Mu kyanyaanya, mwo tuli mu bona byo akakola.
3 Iyo myazi, umulege-rege mutaazi guli mu kizi gibalira úmuzinda.
Kiri no'bushigi, nabwo kwo na kwokwo.
4 Bigweti bigakizi deta, buzira kukoleesa izu.
Ee ma! Ndaalyo íriri mu yuvwikana.
5 Kundu kwokwo, indumwa yabyo iri mu kwira mu mahanga gooshi,
halinde inahike he'kihugo kihekiiri.

Yaho hi'gulu, Rurema akaloogeza izuuba ho ligabeera.*
6 Linali mu kizi suula umulindi.
Liri mu tibita, nga nahano wo'buhya úshambiiri.
Linali nga muhimi úgweti úgatibita ku ndangwe.
7 Ee ma! Liri mu huluka uluhande luguma lwa mu kyanyaanya,
linayami sookera ulundi.
Ndaanakyo íkyangayiyeka indugumbo yalyo.

8 Imaaja za Nahano zitungiini lwoshi.
Zinali mu kania umutima, halinde gunabe mugumaana.
Ngiisi byo Nahano agweti agakyula, bikwiriiri bikizi yemeerwa.
Biri mu hindula kiri ne'bizeeze bibe no'bwitegeereze.
9 Amahano gaage gakwaniini, ganali mu shambaaza umutima.
Ngiisi byo ali mu kyula kwo, biri mu keyengana,
halinde amasu ganayengehe.
10 Ukusimbaha Nahano kukwaniini bweneene,
kuganayama ho, halinde imyaka ne'myakuula.
Imaaja zaage zisikamiri, zinakwaniini lwoshi-lwoshi.
11 Yizo maaja zaage, ziri ne'kishingo ukuhima inooro,
kundu kangaba kanyamwala ke'nooro muguuhya.
Zinanuniri bweneene, ukuhima ubuuki bushongoole.

12 E Rurema, imaaja zaawe ziri mu kizi kengula umukozi wawe.
Na mu kuzisimbaha, mwo ali mu longa imbembo mbamu bweneene.
13 Aaho! Nyandagi úwangabona amahube gaage yenyene? Si ndaaye!
E Nahano, ungoge ku mahube go ndi mu gira, buzira kumenya.
14 Kiri ne'byaha byo ngweti ngagiriirira, ukizi binjaagiza maashi.
Utabileke mbu bikizi ngoleesa.
Kwokwo, lyo ngayiyeka amahube mahamu.
Ndanaki galegwe kwo. Na mbe ngoli tuuziri buzira mahube.

* **19:5 19.5** Barumi 10.18.

15 E Nahano, amagambo ágalyosiri mu kanwa kaani,
kuguma ne'nzaliro zaani, bikizi kusimiisa.
Mukuba we lwala lwani, we na Lukiza wani.

20

Ikyanya ugalonga amakuba, Nahano akizi kutabaala

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 Ikyanya ugalonga amakuba, Nahano akizi kutabaala.
Ee! Iziina lya Rurema wa Yakobo, likizi kulanga.
3 Akizi kutumira ubutabaazi, ukulyoka mu nyumba yage nyeeru.
Akizi na kusikamya ukulyoka ku mugazi Sayuni.
4 Amatuulo gooshi go watanga, akizi gakengeera,
kiri na'matuulo gaawe go'kusiriiza.
5 Ikyanya ugakizi yifwija igambo mu mutima gwawe, akizi kuheereza lyo.
Ishungi zaawe zooshi, akizi zigenduusa.
6 Ikyanya ugaahima, tugakizi banda utubuuli ku busiime, awi yiyi yiyi!
Tunashonie ni'rembera, hi'gulu li'ziina lya Rurema witu.
Ngiisi byo ugakizi huuna Nahano, akizi kuheereza byo.

7 Bwo Nahano keera akatoolaga umwami,
anamúshiiga amavuta, nyiji kwo aganamúkiza.
Ee ma! Agamúshuvya ukulyoka mwi'gulu, Ahandu Heeru.
Na mu kumúkiza, agakoleesa ubushobozi bwage.
8 Bandu baguma, bakoli biisiri umulangaaliro ku magaare gi'zibo.
Abandi, bali mu gubiika ku fwarasi.
Haliko twehe, tuli mu gubiika imwa Rurema Nahamwitu.
9 Yabo bandi, bagasiitara ngana, banayibumbulike haashi.
Haliko twehe, tugayimuka, tunabe tuki sikamiri.

10 E Nahano, ukizi gashaanira mwami, halinde ahime.
Ikyanya tugakizi kutabaaza, ukizi tushuvya.

21

Nahano ye mwene ubukalage

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 E Nahano, mwami agweti agashambaalira ubushobozi bwawe.
Ee ma! Ikyanya uli mu múhimira, anashambaale ngana.
3 Ngiisi kwo mwami akalooza mu mutima gwage, wanamúkolera kwo.
Ikyanya âli kizi kuhuuna ibindu, wanamúheereza byo.
4 Ikyanya mwami akagaluka, wanamúgashaanira, halinde anagenduukirwa bweneene.
Kwi'twe lyage, wanamúyambika ulushembe lwe'nooro muguuhya.
5 Ikyanya akakuhuuna kwo alonge ukulama, wanayemeera.
Ee! Ukamúheereza ubulamu, kiri no'bulamu bwe'myaka ne'myakuula.
6 Na bwo ukamúhimira, kyanatuma agagingikwa bweneene,
wanamúheereza no'lushaagwa, no'bulangashane.
7 Ku kasiisa, ugakizi múgashaanira imyaka ne'myakuula.
Bwo muliriinwi, agweti agashambaala ngana-ngana.
8 Mwami abiisiri Nahano kwo'mulangaaliro.
Na bwo Rurema úli hi'gulu lya byoshi ayamiri amúkuuziri isiku zooshi, atâye kakazibwe.

9 E mwami, ngiisi ábakushombiri, ugabagwata,
unabakone ku bushobozi bwawe.
10 Abagoma baawe, ikyanya ugabahulukira kwo, ugayami basivya,
banajigimbe mu muliro.
Nahano yenyene, agabaminika ku bute bwage,
mu kubasingoola mu muliro.
11 Yabo bagoma, ugabaminika, kuguma na'baana baabo booshi,
hatanasigale kiri no'muguma wabo.
12 Kundu bagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyawe,
mu kukushungikira amabi, ndaakwo bagakugira.

13 Ikyanya ugakizi balasha imyambi,
bagakizi yami hinduka, banapuumuke.

14 E Nahano, ukizi yerekana ubushobozi bwawe.
Tugakizi kuyimbira, iri tunakuyivuga, bwo uli no'bukalage bweneene.

22

E Rurema, utanyisungage hala

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo: «Imbongo, ngiisi kwo iri mu ba ku mutwezi.»
2 E Rurema wani, e Rurema wani! Kituma kiki wanjandirira?
Si wayisunga hala, utanayiji ndabaala!
Kundu ngweti ngagongeera, si ukola nga útayuvwiti.*
3 E Rurema wani, ndi mu shiiba ngweti ngabululuka.
Kiri na bushigi, ndali mu hungeera.
Kundu kwokwo, utali mu njuvya.

4 E Rurema, uyamiri uli mweru. We twaziri,
we nali mu huuzibwa mu Bahisiraheeri.
5 Yaho kare, bashokuluza biitu bâli kizi kubiika kwo'mulangaaliro,
wanabaguluula.
6 Ikyanya bakakulirira, wanabakiza.
Yugwo mulangaaliro gwo bâli kubiisiri kwo, gutanafwa ubusha.

7 Halikago buno, ndakiri mundu. Si ngola nga kizimu!
Abandu bagweti bagangayiriza, iri banambonyoleza.
8 Ngiisi ábali mu mbonaga, bali mu njekeereza, iri bananduka.
Bali mu zuuza amatwe,†
9 iri banadeta: «Si agweti agalangaalira Nahano!
Aahago! Leka uyo Nahano wage abe ye gamúkiza.
Ee! Iri Nahamwabo angaba amúkuuziri, amúkizagye.‡»
10 E Nahano, we kandyosa mu nda ya maawe.
Kiri ne'kyanya nâli ki riiri kwi'beere,
wanangira ngubiike kwo'mulangaaliro.
11 Ee ma! Ukulyokera ukubutwa kwani, nâli yamiri ngulangaliiri.
Ukulyokera ho n'galyoka mu nda ya maawe, uyamiri uli Rurema wani.
12 Kundu kwokwo, buno amakuba gangola hoofi, ndaanaye wo'kundabaala.
Aaho! Utanyisungage hala.

13 Abagoma bingi bakoli nzokaniini nga shuuli.
Balyagagi nga shuuli ndangi ze'Bashaani.
14 Bakoli yashwiri utunwa twabo, nga ndare,
banagweti bagalunduma, gira banjanganule.
15 Ngolaga nga miiji ágafukwa haashi.
Iningo zaani, zitaki gwetiini.
Kiri no'mutima, gukoli jongolosiri nga bulembo.
16 Umumiro gwani, keera gwahangalala nga lugyo.
Ululimi lukoli yumiiri ku lubanga.
Keera wanandambika haashi mu luvu,
na ngola nga úfwiri.

17 Balya banangora-mabi, bakoli nzokaniini nga lukuuli lwo'tubwa.
Keera bandula amaboko na'magulu.
18 Amavuha gaani gooshi, gakoli bonesiri.
Abandu bagweti bagambenekera, iri bananyamiriza, yuu!
19 Ibyambalwa byani, bagweti bagabigabaana,
mu kubitaara ikibare.§

---

* **22:2 22.2** Mataayo 27.46; Mariko 15.34. † **22:8 22.8** Mataayo 27.39; Mariko 15.29; Luka 23.35. ‡ **22:9 22.9** Mataayo 27.43. § **22:19 22.19** Mataayo 27.35; Mariko 15.24; Luka 23.34; Yohana 19.24.

20 E Nahano, utandoleere, maashi!
Bwo we misi yani, uyiji ndabaala duba,
21 unangizagye mu zino ngooti, ndafwe.
Ulange ubugumaana bwani mu miino ga yutu tubwa,
22 unangize na mu tunwa twe'ndare.
Ee! Ungize mu yizi mbogo ndangi.

23 Ngakizi menyeesa iziina lyawe mu beene witu.
Ngiisi ho bakumaniri, ngakizi kuyivuga.*
24 Mwe musimbahiri Nahano, mugirage mukizi múyivuga.
Mukizi múgingika, mwe bandu ba Yakobo.
E Bahisiraheeri, mukizi múyikumba mweshi.
25 Mukuba, ngiisi úli mu longa amakuba, atali mu múhindulira ingoto,
atanali mu múgayiriza, atanali mu múnegura.
Si ikyanya ali mu múlirira, ali mu múyuvwiriza.

26 E Nahano, ibye'mwawe,
byo ngweti ngayivuga mu muhumaanano muhamu.
Na ngiisi byo n'gakulagaania,
byo na byebyo ngakwiza imbere lya ábali mu kuyikumba.
27 Abakeni bagayiji lya, banayigute.
Kwokwo, ngiisi ábagweti bagalooza Nahano, bagakizi múyivuga,
banalonge ukulama imyaka ne'myakuula.

28 Yibyo byoshi, ikyanya Nahano agabigira,
abandu mu mahanga gooshi bagabikengeera, banayije imwage.
Imilala yoshi ya mu kihugo, bagafukama imbere lyage.
29 Mukuba yago mahanga gooshi, Nahano ye gatwaziri.
30 Abagale booshi ba mu kihugo, bagabwatala,
banalye, babuli múyikumba.
Booshi, kwo balyagagi ba kufwa, bagamúfukamira.
Ee ma! Batashobwiri ukuyiyushuulira ku bulamu bwabo.
31 Kiri na ábagaki butwa, bagakizi yiji ganuulirwa hi'gulu lya Nahano,
halinde nabo banakizi múkolera.
32 Ee ma! Ábatazi butwa, bagakizi yiji menyeesania ngiisi íbikwaniini.
Yibi byoshi, ye kabigira.

23

Nahano ye mungere wani
1 Izaburi ya Dahudi.
Nahano ye mungere wani,
ndaakyo kindu nganiihirwa kwo.
2 Ali mu mbwataza mu ndaraara yo'bwasi úbudohiri,
anali mu ndongoora halinde ha lwiji úlutuziizi.
3 Agweti agangania umutima,
anali mu ndongoora, ngizi genda mu bikwaniini.
Yibyo byoshi, biri hi'gulu li'ziina lyage.
4 Na kundu nangalenga mu kabanda ákayidisiri mwe'kimbehwa kyo'lufu, ndagayoboha.
E nahamwitu, tuyamiinwi!
Ubuhiri bwawe, ne'ngoni yawe, bigweti bigakizi ndanga, halinde na mboleere.

5 Ugweti ugakizi njiiga amavuta mwi'twe,
ubuli mbiikira ibyokulya biija mu masu ga'bagoma baani.
Urusoozo lwani, lukoli yijuliiri.
6 E Nahamwitu, ku kasiisa, ngakizi vwagarara mu miija, na mu rukundo isiku zaani zooshi,
tuganayamanwa mu nyumba yawe, halinde imyaka ne'myakuula.

* **22:23 22.23** Baheburaniya 2.12.

24

Rurema ali mu nyumba yage
1 Izaburi ya Dahudi.
Ikihugo, na byoshi íbikiri mwo, biri bya Nahano.
Amahanga gali ge'mwage, kuguma na booshi ábagatuuziri mwo.*
2 Kino kihugo, akakitereka áhali amiiji mingi.
Haaho, ho akakisikamya.

3 Aaho! Nyandi úwangateramira ku mugazi gwa Nahano,
mbu agendi yimanga mu nyumba yage ndaluule?
4 Ábahangwirwi ukugenda yo naaho,
babe bandu ba'maboko gaabo gali shululu,
ne'mitima yabo, inabe iyeruusiri.
Batagweti bagayikumba imigisi,
batanali mu biika indahiro ze'bibeesha.
5 Baabo, bo Nahano agaadeta kwo batungiini.
Bo na Rurema, Lukiza wabo agakizi gashaanira.
6 E Rurema wa Yakobo, abandu mwene yabo, bo bangakuyijira,
banayiji kuyikumba.

7 E nyiivi za'kaaya, mwe muyamiri ho, muyiguke.
Muyigukage, gira mwami wo'bulangashane ayingire.
8 Uyo mwami wo'bulangashane, ali nyandi?
Ali Nahano wo'bushobozi bwoshi, ulya kihagarusi.
Ee! Ye mu ba kihagarusi mwi'zibo.
9 E nyiivi za'kaaya, mwe muyamiri ho, muyiguke!
Muyigukage, gira mwami wo'bulangashane ayingire.
10 Uyo mwami wo'bulangashane, ali nyandagi?
Ali Nahano wo'bushobozi bwoshi.
Yoyo, ye mwami wo'bulangashane.

25

Amasu gaani gayamiri gali mu lola ku Nahano
1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, ngweti ngayitanga imwawe,
2 unali we mbiisiri kwo'mulangaaliro.
Aaho! Utandekage mbu ndonge ishoni.
Utanaleke kwa'bagoma baani bambime, mbu bashambaale.
3 Mu bandu booshi ábagweti bagakulangaalira,
ndaaye kiri no'muguma úgateerwa ne'shoni.
Si ngiisi ábali mu huna mu kugiriirira,
boohe, bo bagakizi zilonga.

4 E Nahano, ukizi mmenyeesa imitono yawe.
Uginyigirize, gira ngizi gikulikira.
5 Unakizi nyigiriza, halinde ngizi kulikira ukuli kwawe.
Mukuba, we Rurema Lukiza wani,
unali we ndangaliiri ubwakya-ubwayira.
6 E Nahano, ukengeerage ulukogo lwawe, no'rukundo lwawe.
Mukuba, byebyo, byo biyamiri ho ukulyokera kare.
7 E Nahano, kundu nâli kizi huna mu busore bwani,
nanakizi yifunda mu byaha, haliko utakizi ki bikengeera.
Si uli mwija! Aaho! Ikyanya ugakizi ngengeera,
kube naaho mu kati ko'rukundo lwawe.

8 Nahano alyagagi mwija, anali mu gira íbitungiini,
kyo kitumiri ali mu kizi yigiriza abanabyaha.
9 Ngiisi ábali batuudu, ali mu barongoora mu kati ko'kuli,
anakizi bayigiriza ibye'mwage.

---

* **24:1 24.1** 1 Bakorindo 10.26.

10 Ikyanya bali mu simbaha ikihango kyage,
banabe bali mu gira nga ngiisi kwo aloziizi,
ali mu bakolera mu kati ko'rukundo, na mu kati ko'bwemeera.
11 Kwokwo, e Nahano, bwa'mabi gaani gali mingi,
ungogage kwi'ziina lyawe.
12 Ka hali abandu ábasimbahiri Nahano?
Yabo, ali mu kizi bayereka íbiri biija,
13 halinde banakizi genduukirwa.
Kiri na'bandu ba mwi'kondo lyabo, nabo bagahyana ikihugo.
14 Ngiisi ábasimbahiri Nahano, ayamiri ali uluhande lwabo,
anali mu bamenyeesa ikihango kyage.
15 Amasu gaani gayamiri gali mu lola ku Nahano.
Mukuba, ye galyosa amagulu gaani mu masi.

16 E Nahano, ungebagane, maashi, unanyuvwirwe indengeerwa.
Si ngweti ngalibuuka bweneene, na ngoli ba na'kahumbwe.
17 Aaho! Bwo ndi mu gerania bweneene mu mutima gwani,
unjaaze mu makuba gooshi, halinde nduule ku butoge.
18 Ulolage ngiisi kwo ngola mu libuuka, ulole no'mukubo gwani.
Kwokwo, unjaagize ibyaha byani byoshi.
19 Ulolage ngiisi kwa'bagoma baani keera baluguuka!
Bali balangi bweneene, bananjombiri.
20 Keera natibitira imwawe. Kwokwo, utandeeze ishoni.
Si ungize, mu kukizi ndanga, gira ndafwe.
21 Niehe, ngwaniini, na ndi mundu wo'kuli.
Na ngubiisiri kwo'mulangaaliro.
Kwokwo, ukizi ndanga, maashi!
22 E Rurema, uguluule Abahisiraheeri.
Ubalyose mu malibu gaabo gooshi.

26

E Nahano, nyamiri ndi mu kulikira ukuli kwawe
1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, nyamiri ndungiini,
na ngubiisiri kwo'mulangaaliro, buzira kuhizaanwa.
Kwokwo, umbulanire, maashi!
2 E Nahano, utee geza íbiri mu mutima gwani,
unageze ne'nzaliro zaani.
3 Mukuba, nduuziri mu kati ko'rukundo lwawe,
na nyamiri ndi mu kulikira ukuli kwawe.

4 Ndali mu shiiba mbwatiiri kuguma na'balyalya,
ndanali mu komeerana ne'ngengya,
5 ndanali mu bwatala na banangora-mabi.
Ikyanya abandu babi bali mu humaanana, biri mu nyaagaza.

6 E Nahano, keera nakaraba amaboko gaani,
mu kuyerekana kwo ndahiiti ubuhube.
Na buno, ngola imbere lya'katanda kaawe.
7 Ngweti ngamenyeesa abandu ngiisi kwo ukwaniini ukuyivugwa.
Na ngizi baganuulira ngiisi kwo uli mu kola ku njira ya kahebuuza.

8 E Nahano, nguuziri inyumba yawe, bwo wenyene utuuziri mwo.
Munali mwo'bulangashane bwawe buli.
9 Aaho! Ikyanya ugayita abanabyaha, naani utanzimiize mu kihugo.
Ee! Utanjaagize kuguma na'biitani.
10 Si boohe, bagweti bagaakola amabi,
banagweti bagakizi lya ibitulire.
11 Haliko niehe, nduuziri mu kati ko'kuli.
Ku yukwo, unyuvwirwe indengeerwa, unangize.
12 Ishando zaani ziyamiri zijingiriiri.

E Nahano, ikyanya abandu bagayija mu mihumaanano,
naani ngakizi kuyivugira mwo.

27

E Nahano, ukizi ndongoora mu njira íkwaniini
1 Izaburi ya Dahudi.
Nahano ye mulengeerwe gwani, ye nali mu ngiza.
Aaho! Nyandi ye ngaki yoboha?
Nahano ye mu ndanga, gira ndayitwe.
Nyandagi úwangaki ndeera ikyoba?
2 Abagoma baani bali banangora-mabi.
Kundu bali mu yiji ndeera, mbu banyite,
haliko bagabambaajira, banagendi gwa.
3 Kundu nangayiji teerwa ni'zibo,
umutima gwani gutagapuupa.
Na kundu abasirikaani bingi banganzokanana,
ngayama naaho ndi kihagarusi.
4 Hali igambo liguma naaho lyo ngweti ngahuuna Nahano.
Byo ndoziizi, byo byebino:
kwo ngizi tuula mu nyumba yage isiku zaani zooshi,
na ngizi bona ngiisi kwo abuyahiri.
Mwomwo mu nyumba yage, mwo ngakizi fiitirwa ku bye'mwage.
5 Munali mwo agandangira ku lusiku lwa'makuba,
anambishe mwi'heema lyage.
Ee! Aganzikamya ku lwala.
6 Kundu abagoma bagaaba bakoli nzokaniini,
haliko ngaaba nguziibwi imbere lyabo.
Na ngizi tangira Nahano ituulo lyo'kusiriiza mwi'heema lyage.
Na ngizi múbandira akabuuli, awi yiyi yiyi!
Ee ma! Ngakizi múyimbira, iri ninamúlakiza ululanga.

7 E Nahano, ikyanya ngakizi kutabaaza, ukizi nyuvwa.
Ee! Unyuvwirwe indengeerwa, unanjuvye.
8 Umutima gwani, gugweti gugambwira kwokuno:
«Ugire ugendi múganuuza.»
E Nahano, ngweti ngakuyijira.
9 Uyamiri uli mutabaazi wani.
Ku yukwo, utambishe amalanga, utananyimule ku bute bwawe.
Si nie mukozi wawe!
E Rurema, Lukiza wani, utagire mbu undahire, utananjandirire.
10 Kundu daata na maawe banganjanda,
haliko Nahano aganyakiira.
11 E Nahano, abagoma baani bagweti bagandegeera.
Ku yukwo, ukizi nyigiriza ibye'mwawe,
unakizi ndongoora mu njira íkwaniini.
12 Utaleke mbwa'bagoma bangirage nga kwo baloziizi.
Mukuba, utumasi twe'bibeesha keera twanyimukira,
tunagweti tugabiika ikikando, mbu tunyite.
13 Kundu kwokwo, ndangaliiri kwo ngagenderera ukuba ho,
halinde na ndonge ukubona ubwija bwa Nahano.

14 Emwe! Mukizi lindirira Nahano.
Mukizi ba bihagarusi, iri munakizi kania umutima,
munalindirirage Nahano.

28

E Nahano, ngweti ngakuhamagala
1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, we lwala lwani,
na ngweti ngakuhamagala.
Kwokwo, utambeere bitwitwi.

Mukuba, iri wangayama uli munyerere,
hali ikyanya nangavunika, na nyikire i kuzimu mu bafwiri.
2 Si ngweti ngakutabaaza mu kati ka'malira.
Aaho! Ukizi nyuvwa.
Ngweti ngalambuulira amaboko Ahandu haawe Heeru bweneene.
Kwokwo, unyuvwagwe.

3 Utambanire kuguma na banangora-mabi,
balya bakozi ba'mabi.
Si boohe, bagweti bagaadeta amagambo go'kulembuusa abatuulani baabo.
Kiziga mu mitima yabo, bagweti bagabashungikira amabi.
4 Balya babi, bagweti bagayifunda mu bitalaalwe.
Aaho! Byebyo bitalaalwe bibe byo ugabahembera kwo.
Bwo bayamiragi bali mu yifunda mu mabi,
gabe go ugabahemba, nga ngiisi kwo bibakwaniini.
5 Kundu uli mu kola ku bushobozi bwawe,
si boohe, batali mu kutwaza.
Ku yukwo, ugabanyanyaga haashi nga nyumba njaaja.
Utanâye shubi bayinamula.

6 Nahano ayivugwe! Mukuba, ikyanya n'gamúlirira,
anambonera indengeerwa, ananyuvwa.
7 Mu kati ka Nahano, mwo ndi mu longa imisi, ye nali siribo yani.
Ngweti ngakizi múlangaalira mu mutima gwani, halinde anandabaale.
Ee ma! Umutima gwani, gukoli shambiiri bweneene.
Na buno, ngamúyimbira inyimbo zo'bwivuge.

8 Nahano ye mu shoboleesa abandu baage.
Ye nali butibitiro bwo'kukiza mwami wage, ulya ye akatoola.
9 E Nahano, kwokwo ukizagye abandu baawe.
Bwo bali buhyane bwawe, ukizi bagashaanira.
Ukizi ba mungere wabo, unakizi babegeta imyaka ne'myakuula.

29

Rurema akizi haabwa ubulangashane
1 Izaburi ya Dahudi.
E baganda ba mwi'gulu, mweshi mukizi huuza Nahano!
Mukizi múhuuza hi'gulu lyo'bulangashane bwage no'bushobozi bwage.
2 Mukizi huuza Nahano,
bwi'ziina lyage likwaniini ukulonga ubulangashane.
Munakizi múhuuza, bwo ali mweru bweneene.

3 Izu lya Nahano Rurema, liri mu yuvwikana ku miiji.
Na bwo ali mwo'bulangashane, ali mu kizi kungula.
Ee! Ali mu kizi kungula hi'gulu lye'nyaaja.
4 Yiryo izu lyage, liri no'bushobozi bweneene,
linali lya kahebuuza.

5 Izu lya Nahano liri mu koona ibiti bye'myerezi.
Irya munda i Lebanooni, agweti agabijajagula-jajagula.
6 Agweti agasimbusa-simbusa imigazi ye'Lebanooni,
nga nyana iri mu ganga.
Agweti agasimbusa-simbusa umugazi Herimooni nga mwana we'mbogo.

7 Yiryo izu lya Nahano, ligweti ligalavya bweneene,
8 linali mu juguuvya ishamba.
Ee! Agweti agajuguuvya ishamba lye'Kadeeshi.
9 Yiryo izu lya Nahano, ligweti ligarandura ibiti bye'mikamba.
Liri mu shooshola ibiti byoshi mu lubako.

Booshi mu nyumba yage bagweti bagaadeta kwokuno:
«Rurema akizi haabwa ubulangashane!»

10 Nahano atwaziri hi'gulu lyo'mwijulire.
Yenyene alyagagi mwami, anatwaziri imyaka ne'myakuula.

11 Nahano agweti agatabaala abandu baage, gira babe bihagarusi.
Anali mu bagashaanira mu kati ko'mutuula!

30

Nahano ye mu nzikamya
1 Ulwimbo lwo'kushambaalira inyumba mbyahya ya Rurema. Izaburi ya Dahudi.
2 E Nahano, ngakizi kuhuuza.
Mukuba, utaleka mbwa'bagoma baani bakizi mbonyoleza,
si ukanyinamula.

3 E Rurema, Nahamwitu, ikyanya n'gakutabaaza hi'gulu lya'malwazi, wanayami ngiza.
4 Kundu nâli yikiiri i kuzimu,
utakayemeera kwo nyikire yo lwoshi,
haliko, ukanzuula yo.

5 Mwe bandu ba Nahano, mukizi múyimbira.
Mukizi huuza iziina lyage, bwo liri lyeru.
6 Uburaakari bwage, bulyagagi bwa kyanya kiniini naaho.
Si ulukogo lwage lwohe, luyamiri ho mu burambe bwoshi.
Kundu umundu angalaala agweti agaalira,
si shesheezi, agashambaala ngana.*
7 E Nahano, ikyanya nâli ki jeberiiri, nanadeta:
«Niehe, ndâye shaganibwe.
8 Ne'kyanya wâli kizi ngashaanira,
ukanzikamya bweneene nga mugazi.»
Halikago, ikyanya ukambisha amalanga,
nanatondeera ukushenguka ne'kyoba.
9 E Nahano, haaho n'gakutabaaza,
nanakuhuuna ulukogo, mu kukulirira, ti:
10 «Ikyanya ngashereera, na nyikire i kuzimu,
ugaaba walonga kamaro kaki? Si ndaako!
Ne'kyanya abandu bagaaba keera bahinduka luvu,
ka bangaki kuyivuga?
Si batangaki menyeesania ngiisi kwo uli mwemeera!
11 E Nahano, unyuvwirize, unambonere ulukogo.
Undabaale, maashi!»

12 Ikyanya nâli kizi bululuka, na nyambale ibisheeba,
haaho, wâli kizi ndabaala.
Na buno, ngoli gweti ngakina ku bushambaale.
13 Ku yukwo, ndagaki hulikaga,
si ngakizi kuyimbira.
E Rurema, Nahamwitu, ngakizi kutangira kongwa imyaka ne'myakuula.

31

Mbiisiri uburambe bwani mu maboko ga Nahano
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 E Nahano, we ngweti ngatibitira.
Aaho! Utandekage mbu ndeezibwe ishoni.
Si uli mu gira íbikwaniini! Kwokwo, ungizagye.
3 Undege amatwiri, unayami yiji ngiza duba.
Ube we lwala lwo ngakizi yibisha mwo.
Unakizi mbeera kaaya ko'butibitiro, halinde ngizibwe.
4 Bwo uli lwala lwani, unagweti uganjuutira,
ukizi ndongoora, ndonge ukugingika iziina lyawe.
5 Kundu bakandegaga imibashu, utaleke kwo ngigwatwe mwo.
Si we gweti ugakizi njuutira.

* **30:6 30.6** Luka 23.46.

6 E Nahano, nasikiiriza uburambe bwani mu maboko gaawe.
Kwokwo, bwo uli Rurema wo'kuli, unguluule.
7 Ikyanya abandu bali mu yikumbaga imigisi mizira kamaro,
ndi mu bashomba bweneene.
E Nahano, niehe mbiisiri umulangaaliro gwani imwawe.

8 Ngakizi kushagalukira, na ngizi shambaalira urukundo lwawe.
Mukuba ikyanya nâli kizi libuuka, wanambona,
wanayuvwa ngiisi kwo nâli koli shengusiri mu mutima gwani.
9 Ku yikyo kyanya, utakambiika mu maboko go'mugoma wani,
si ukambisha áhali umutuula.

10 E Nahano, buno ngweti ngalibuuka bweneene.
Aaho! Unyuvwirwe indengeerwa.
Amasu gaani, keera gakakanga hi'gulu lyo'mwizingeerwe.
Na ngoli shengusiri bweneene mu mutima gwani, kiri na mu magala gaani.
11 Ulushunguti keera lwambisa imbere lya Narufu.
Imyaka yani igweti iganyota mu kugongeera.
Bwo ndi mu libuuka bweneene, imisi yani ikola bu mala.
Kiri na'mavuha, keera gahangalala.
12 Bwo ndi mu longa malibu mingi, abagoma bakoli gweti baganjomba.
Kiri na'batuulani baani, bakola mu nnegura.
Ikyanya abiira baani bali mu mbona, bali mu yami kanguka,
banayami ndibita.
13 Bakoli nyibagiiri, ngo'mundu úkoli fwiri.
Na ngolaga nga nyungu íkoli jajagusiri.
14 Keera nayuvwa ngiisi kwo bagweti bagambonyoleza.
Bakoli nzokaniini, halinde na njenguke.
Bagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyani,
banakoli shungisiri mbu banyite.

15 E Nahano, kundu kwokwo, we mbiisiri kwo'mulangaaliro.
Na buno, ngweti ngakubwira: «We Rurema wani!»
16 Ibyanya byani, bikoli ba mu maboko gaawe.
Kundu abagoma bagweti bagambiiva,
ungizagye mu maboko gaabo.
17 Ndi mukozi wawe. Kwokwo unyerekage ubwija bwawe.
Na bwo'rukundo lwawe luyamiri ho, ungizagye.
18 E Nahano, keera n'gakutabaaza.
Kwokwo, utaleke kwo njubi kizi teezibwa ishoni.
Si banangora-mabi boohe, babe bo gazibonia!
Leka bakizi yama bali munyerere mu kuzimu.
19 Balya banangora-mabi, si bagweti bagabeesha naaho.
Kwokwo, ushwekage utunwa twabo.
Bali mu yiheemya bweneene, mu kushombereza ukuli.
20 Amiija gaawe gali ga'kahebuuza.
Ngiisi ábakusimbahiri, bayamiri bagabwini.
Ne'kyanya bagweti bagakubiika kwo'mulangaaliro,
uli mu bagirira amiija imbere lya'bandu.
21 Kundu abandu bangagira igambi libi hi'gulu lyabo,
banabe bali mu balegeereza,
haliko wehe, yago mabi gooshi, uli mu balanga gatabahikire.

22 Nahano ayivugwe!
Mukuba, ikyanya nâli koli kunguliirwi ni'zibo,
akanyereka urukundo lwage lwa'kahebuuza.
23 Ikyanya nâli koli kangusiri hi'gulu lye'kyoba, nanadeta:
«Ala nie! Keera wanjandaga, utagaki mbwini.»
Kundu kwokwo, nanakutabaaza,
wanayami yuvwa amalira gaani.

24 E bandu booshi ba Nahano! Mukizi múkunda.

Ee ma! Ikyanya abandu bali bemeera, ali mu balanga.
Haliko, ikyanya bagweti bagayikangaata,
ali mu bahana ku bwobwo bwikangaate bwabo.
25 Mweshi, mwe mugweti mugalangaalira Nahano. Mukizi sikama.
Ee! Mukizi kania umutima.

32

Ahiriirwi ngiisi keera úkakogwa ibyaha byage

1 Izaburi ya Dahudi.
Ahiriirwi, ngiisi keera úkakogwa ibyaha byage,
binabe bikoli tumbikiirwi.*
2 Na bwo atakiri mu hendana mu mutima gwage,
yibyo byaha, Nahano atakiri mu múharuurira byo.

3 Ikyanya nâli lahiiri kwo ndali munabyaha,
nâli kizi shiiba ngweti ngagongeera-gongeera.
Yoho wee! Amavuha gaani gâli kola mu poshola bweneene.
4 Ubwakya-ubwayira, wâli kizi mbana,
halinde indege zanavunika, nga ku kyanya izuuba liri mu daarula.
5 Birya byaha byani, iri hakatama,
ndanaki gira mbu ngubishe byo,
si nanabiyilega imbere lyawe.
Nanahiga kwokuno: «Ngolaga ngayilega ibyaha byani imbere lya Nahano.»
Ikyanya n'gabiyilega imbere lyawe, wanangoga.
Haaho, umwama gwe'byaha byani gwanayami hera.

6 Kwokwo, ngiisi úkuyemiiri, akwaniini akizi kuhuuna,
ku kyanya wangaki boneka.
Iri angagira kwokwo,
kundu agaaba abindikiirwi na'makuba nga mwijulire,
haliko gatagaki múdukiira.
7 E Rurema, we ngweti ngayibisha mwo.
Kwokwo, ugakizi ngiza mu makuba,
unanyijuze inyimbo zo'bukize.

8 Rurema adesiri kwokuno: «Ngakizi kuhindula ube mwitegeereza.
Na nguyereke injira yo ukwaniini ukukizi lenga mwo.
Na ngizi kuhanuula, iri na ngizi kutanduula.
9 Utakizi ba nga fwarasi, kandi iri kiiza kya punda.
Si byohe, bitali mu sobanukirwa,
bitanganakuyegeera, bítazi tambikwa ibyuma mu kanwa.»

10 Banangora-mabi bagweti bagalonga amakuba mingi.
Haliko, ngiisi ábabiisiri Nahano kwo'mulangaaliro,
boohe, ali mu kizi bakunda.
Ee ma! Lulya rukundo lwage, lutâye male.
11 Mwe musimbahiri Nahano, mukizi shagaluka.
Ee! Mukizi shambaala mu kati kaage,
iri munamúbandira akabuuli.

33

Abandu bo'kuli bakwaniini bakizi yivuga Nahano

1 Mwe mukwaniini imbere lya Nahano,
mukizi múyimbira ku bushambaale.
Ee! Abandu bo'kuli bakwaniini bakizi múyivuga.
2 Mukizi yivuga Nahano mu kumúlakiza ululanga,
lulya lwe'mirya ikumi.
3 Mumúyimbire ulwimbo luhyahya.
Mukizi longeeza ululanga, iri munabanda akabuuli.

---

* **32:1 32.1** Barumi 4.7-8.

4 Igambo lya Nahano likwaniini, linali lyo'kuli.
Na ku byoshi byo ali mu gira, ayamiri ali mwemeera.
5 Nahano asiimiri ukubona kwe'maaja ziri mu twibwa ku njira íkwaniini,
anabe asiimiri bweneene amahanga gooshi.
6 Nahano akabumba igulu, mu kudeta naaho.
Kirya kyanya akalibumba, anabumba na íbiriri kwo byoshi.
7 Kiri na'miiji ga mu nyaaja, akagakuumaniza kuguma.
Na'miiji ágali i buziba, akagabiika mu bihinda.
8 Booshi ábali mu kihugo, bakwiriiri bakizi simbaha Nahano.
Ee! Ábali mu mahanga gooshi, bakizi múyikumba.
9 Mukuba, akakyula kwe'kihugo kibe ho, kyanayami ba ho.
Yukwo kukyula kwage, kwanatuma kikoli sikamiri.

10 Ikyanya ibinyamahanga biri mu gira igambi,
Nahano ali mu lishaabula.
Ee! Ngiisi byo bagweti bagashungika, ali mu bihangirira.
11 Si Nahano yehe, ikyanya ali mu tegeka igambo,
liri mu yama lisikamiri halinde imyaka ne'myakuula!
Ngiisi byo ali mu shungika mu mutima gwage,
biyamiri ho, halinde ku bibusi byoshi.
12 Abandu be'kihugo kirebe bahiriirwi, ikyanya Rurema ye Nahano wabo.
Ee! Bahiriirwi, bwo ye kabatoola, kwo babe be'mwage.

13 Nahano úli mwi'gulu, ali mu langiiza
amahanga gooshi.
14 Yaho atuuziri,
ali mu lola-lola booshi ábali mu kihugo.
15 Mukuba, ye kabumba imitima ya'bandu booshi.
Ye nali mu yitoneesa ku byoshi byo bali mu gira.

16 Ndaaye mwami úwangayikiza, mbu bwo ahiiti abasirikaani bingi.
Ndaanayo ndwani íri mu hima, mbu bwo ye kikalage.
17 Kiri ne'fwarasi, ikyanya bali mu zibiika kwo'mulangaaliro mbu zigabakiza,
kuli mu ba naaho kwa busha.
18 Si ngiisi ábayobohiri Nahano,
amasu gaage gayamiri gali mu balola.
Mukuba, babiisiri umulangaaliro ku rukundo lwage.
Na yulwo rukundo lwage, lutâye male.
19 Abandu baage, ali mu bakiza na Narufu.
Anagweti agabalanga, batayiji kengeera bahera no'mwena.
20 Twehe tubiisiri umulangaaliro gwitu imwa Nahano.
Mukuba, ye mu tutabaala, ye nali mu tushuutira.
21 Na bwo tubiisiri umulangaaliro kwi'ziina lyage litaluule,
ali mu tushambaaza mu mitima yitu.
22 E Nahano, tukubiisiri kwo'mulangaaliro.
Aaho! Lulya rukundo lwawe, ukizi tuyereka lwo.

34

Ikyanya n'gatabaaza Nahano, ananjuvya

1 Izaburi ya Dahudi, ikyanya akayiloga akabamba-isire imbere lya mwami Habimereki.
Ne'kyanya uyo mwami akamúyimula, Dahudi anayigendera.
2 Ngakizi huuza Nahano isiku zooshi.
Akanwa kaani kagakizi múyivuga ngiisi kyanya.
3 Ngakizi yiyuvwa mu kati ka Nahano.
Ábagweti bagalibuuka, bagakizi yuvwa kwokwo, banashambaale.
4 Mugire tukizi huuza ubulangashane bwa Nahano kuguma,
iri tunahuuza iziina lyage.

5 Ikyanya n'gatabaaza Nahano, ananjuvya.
Na kundu nâli koli teezirwi ne'kyoba kingi,
haliko, akakindyokeza kyoshi.

6 Ngiisi ábali mu langaalira Nahano, bakoli keyengiini,
batanâye boneke kwe'shoni.
7 Kundu ndi mukeni, n'gatabaaza Nahano, ananyuvwa,
anangiza mu makuba gaani gooshi.
8 Ikyanya abandu bali mu ba basimbahiri Nahano,
umuganda wage ali mu balangaalira,
anabakingire, halinde banakizibwe.
9 Mutee geregeza Nahano, lyo mubona kwo ali mwija bweneene.
Bahiriirwi ngiisi ábamúbiisiri kwo'mulangaaliro.
10 Mwe bandu ba Nahano, mukizi músimbaha.
Mukuba, ngiisi ábamúsimbahiri, ndaabyo babuziri.
11 Kiri ne'ndare, hali ikyanya iri mu bula byo igaalya,
inagende ijojobiiri.
Haliko abandu ba Nahano boohe, ikyanya bali mu múlooza,
ndaakyo kindu kiija kyo bali mu bula.

12 E baana baani, muyije munyuvwirize.
Ngamúyigiriza ngiisi kwo mugakizi gingika Nahano.
13 Mu kati kiinyu, ka hali úloziizi ukutuula bwija?
Anabe ali mu yifwija ukubona isiku nyingi nyiija?*
14 Kwokwo, akwiriiri akizi hangirira akanwa kaage,
katakizi deta amabi, atanakizi beesha.
15 Atwikirage ku mabi, anakizi gira amiija.
Akizi fiitirwa ku byangaleeta umutuula, binabe byo agakizi kulikiriza.
16 Mukuba, amasu ga Nahano, gali mu lola ku bandu ábali mu gira íbikwaniini.
Ne'kyanya bali mu mútabaaza, ali mu bayuvwa.
17 Si abakozi ba'mabi boohe, ali mu bahindulira ingoto,
halinde batanakizi ki kengeerwa mu kihugo.
18 Ngiisi ábakwaniini, ikyanya bagweti bagatabaaza Nahano, ali mu bayuvwa,
anabakize mu makuba gaabo gooshi.
19 Ngiisi ábavunisiri umutima, Nahano ali mu bakuya-kuya.
Ne'kyanya bali mu yihebuura, ali mu bakiza.
20 Umundu úkwaniini, kundu angalonga amakuba mingi,
haliko Nahano ali mu múkiza mu gooshi.
21 Nahano ali mu langa amavuha gaage gooshi,
hatagirage kiri ne'liguma írigavunika.†
22 Banangora-mabi, amabi gaabo gali mu bayitiisa.
Ikyanya bali mu haganaga na ábakwaniini,
bali mu twirwa ulubaaja lwo'kuhanwa.
23 Haliko, ngiisi ábali mu kolera Nahano, boohe, ali mu baguluula.
Ikyanya bali mu tibitira imwage, ndaaye ye agaahana.

35

Ngiisi ábali mu shambaalira amakuba gaani, bagalonga ishoni

1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, ikyanya abandu bali mu mbangirira, naawe, ubahangirire.
Ikyanya bagweti bagandwisa, naawe, ubalwise.
2 Uyimukage, maashi! Uyabiire isiribo zaawe, ne'bihazo byawe,
gira uyiji ndabaala.
3 Ikyanya abandu bali mu yija bagambiiva,
ubahangirire, mu kukoleesa itumu ne'ngooti.
Umbwirage kwokuno: «Ngakukiza.»

4 Ikyanya bali mu looza ukunyita,
ubateezagye ishoni, unabatetereze.
Ikyanya bagweti bagashungika igambi libi hi'gulu lyani,
ubagalule kifudeete, halinde banashenguke.
5 Umuganda wa Nahano, abe ye gabayimula,
banabe nga bifuma íbiri mu yehuulwa ne'mbuusi.

---

* **34:13 34.13-17** 1 Peturu 3.10-12. † **34:21 34.21** Kulyoka 12.46; Muharuuro 9.12; Yohana 19.36.

6 Ikyanya bagalengaga mu njira, bakizi ba nga bali mu tyerera mu kihulu.
Umuganda wa Nahano, abe ye gakizi bayimula.
7 Yabo bagoma, kundu ndaakwo nabagira,
haliko bandega umubashu ku bumbishwa,
banambumbira ubuhya.
8 Kwokwo, bayami shereezibwa.
Yugwo mubashu gwo bakabisha, gubahukane boonyene.
Ubuhya bwo bakambumbira, boonyene babutibukire mwo, banashereere.

9 Ikyanya Nahano agangiza,
umutima gwani gugamúshambaalira bweneene.
10 Ngayiberekaania kwi'zu kwokuno: «E Nahano, nyandi uli nga we?
Si we mu kiza umukeni mu banamisi.
Uyo mukeni, kundu angaba atashobwiri,
haliko, uli mu múlyosa mu banyazi.»

11 Utumasi twe'bibeesha, tugweti tuganyijira,
banandegere ku magambo go ndayiji.
12 Ku kyanya ndi mu bagirira amiija,
boohe, bali mu gambemba kwa'mabi.
Kwokwo, umutima gwani gukola mwa'kahumbwe.
13 Si ku luhande lwani, ikyanya bâli lwaziri,
nâli kizi yambala ubusuuzu, iri ninayishalisa,
mu kuyerekana kwo najengeerwa.
Kundu kwokwo, amahuuno gaani gatanalonga ishuvyo.
14 Nâli riiri nga n'gagenda ku mushiibo gwa mwira wani,
kandi iri gwa mwene witu.
N'gayinika itwe lyani
nga ngweti ngalirira maawe.

15 Haliko ikyanya n'galonga amakuba,
banangumanira mu kumbonyoleza, iri bananyamiriza, yuu!
Ehee! Kundu ndâli bayiji, si bakayami yiji ndeera,
banakizi ngamba ulundatwika.
16 Balya bagoma bagweti baganjekeereza, iri banandangamira,
no'kukizi ngaajira imihondo.

17 E Nahano, ugandoleeraga, halinde mangoki?
Bwo bagweti bagandeera, ungizagye, maashi!
Bwo bakola nga ndare, ungize mu kati kaabo.
18 Ngakizi kutangira kongwa imbere lya'bandu baawe.
Na ngizi kuyivuga imbere lya booshi.
19 Yaba bagoma bagweti baganjombera ubusha.*
E maashi! Utabalekeerere kwo bakizi njekeereza.
Na kundu ndaabyo nabagira, si baki njombiri.
Utabalekeerere kwo bakizi ndima ibisuure.
20 Amagambo gaabo, gatalyagagi ga kuyerekana ingoome.
Na kundu abandu batuuziri ku butuudu mu kihugo,
halikago, baki gweti bagabalegeereza ku bibeesha.
21 Bagweti bagakizi ndoleera, iri banandega kwokuno:
Ehee! Yago mahube gaage, tukagayibonera twenyene.

22 E Nahano, yibyo byo bagiraga, si ukoli bibwini.
Aaho! Utakizi beera munyerere, utananyisunge.
23 E Rurema Nahamwitu, uvyukage maashi!
Uyimukage, gira unjuutire. Unakizi ndwira.
24 E Rurema Nahamwitu, ukizi mbulanira mu kuli kwawe.
Utaleke yabo bagoma, kwo bakizi mbonyoleza.
25 Utanabaleke kwo bakizi yihaya kwokuno:
«E balya, leero twamúmira lwoshi, nga kwo twâli loziizi.»

---

* **35:19 35.19** Zaburi 69.4; Yohana 15.25.

26 Ngiisi ábali mu shambaalira amakuba gaani,
ubabonie ishoni, halinde bateteerwe.
Na ábagweti baganyikangaatira, nabo balonge ishoni, kibe nga kyambalwa,
halinde banatibaalirwe.

27 Abiira baani ábayiji kwo ndahiiti ubuhube,
bakizi shambaala, iri banakizi banda utubuuli.
Bakizi deta: «Nahano ayivugwe,
bwo asiimiri ukukizi heereza umukozi wage amiija.»

28 Bwo uli mu gira íbikwaniini, ngakizi bideta,
na nyame ngweti ngakuyivuga isiku zooshi.

36

Rurema, ubwija bwage buli buhamu bweneene

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi, umukozi wa Nahano.
2 Banangora-mabi batayobohiri Rurema.
Si ibyaha biri mu bahwehweteza mu mutima gwabo.*
3 Bagweti bagakizi yihaya naaho,
batanganamenya kwo bakoli bihuusiri.
4 Byo bali mu deta, gali mabi naaho,
gira bakizi henderezania.
Keera bakajandirira ubwitegeereze, batanali mu gira amiija.
5 Ikyanya bali mu ba bagwejiiri,
ishungi zaabo ziri mu lola naaho ku mabi.
Bakoli higiiri kwo bagakizi gira ubuligo,
batanali mu twikira ku mabi gaabo.

6 E Nahano, wehe, urukundo lwawe luhisiri halinde mwi'gulu.
Ubwemeera bwawe, buhisiri ku bibungu.
7 Ubwija bwawe, buyinamusiri bweneene, nga tunywangi-nywangi twe'migazi,
ne'kihano kyawe kiyisiri bweneene nga nyaaja.
E Nahano, we yamiri uli mu langa abandu, kiri ne'bitugwa.
8 Urukundo lwawe, lulyagagi lwa'kahebuuza, lutanali mu hera.
Abakulu, kiri na'bakiga, bali mu tibitira mu kimbehwa kye'byubi byawe.
9 Yabo booshi, uli mu bayigusa ku bugale bwa mu nyumba yawe,
unali mu banywesa ku lwiji úluli mu bashambaaza.
10 We mu tuma tugaalama.
Na ku mulengeerwe gwawe, lyo tuli mu bona.

11 Abandu ábakuyiji, ugenderere ukubayereka urukundo lwawe.
Ee! Ngiisi ábali biija, nabo ukizi bagirira amiija.
12 Haliko abanabwikangaate, utabahanguule mbu bayiji ndeera.
Utanaleke banangora-mabi, mbu banyimule.
13 Yabo banabyaha, lolaga ngiisi kwo bakoli lambamiri haashi.
Keera batibulirwa haashi,
batanahiiti ubulyo bwo'kushubi vyuka.

37

Ukizi biika umulangaaliro imwa Nahano

1 Izaburi ya Dahudi.
Utakizi gerania hi'gulu lya banangora-mabi,
utanakizi gwatwa no'luugi hi'gulu lyabo.
2 Si bagakuluuduka nga kishuka,
banahangalale nga byasi.

3 Haliko wehe, ukizi biika umulangaaliro imwa Nahano,
unakizi gira amiija.
Kwokwo lyo ulonga ukutuula mu kihugo,
unabe nga kibuzi íkiragiiri mu ndagiriro mu mutuula.

* **36:2 36.2** Barumi 3.18.

4 Ukizi shagaluka mu kati ka Nahano,
halinde akuheereze ngiisi byo usiimiri mu mutima gwawe.

5 Ngiisi byo ugakizi gira, ukizi bisikiiriza Nahano,
unakizi múbiika kwo'mulangaaliro, halinde akutabaale.
6 Agaagira ukuli kwawe kukizi tanguula nga lukula.
Ne'kyanya ugaatwa ulubaaja, ugakizi langashana ngi'zuuba lya kalenge-renge.

7 Ukizi tubereza imbere lya Nahano,
unakizi múlindirira ku bwigenderezi.
Utakizi bona buligo, mbu bwa'bandu babi bagweti bagagenduukirwa.
Utanakizi yoboha, mbu bwo bakoleesa amagambi gaabo.

8 Ukizi yihangirira, utayiji kengeera waraakara.
Utanamirwe ne'ngerania,
bwe'ngerania ziri mu yingiza umundu mu mabi naaho.
9 Ngiisi banangora-mabi, bagaki twibwa mu kihugo.
Haliko ábabiisiri Nahano kwo'mulangaaliro, boohe, bagakihyana.
10 Ee! Ha nyuma hiniini, banangora-mabi batagaki ba ho.
Kundu mwangagendi baloogeza ho bashuba, batagaki boneka.
11 Haliko abatuudu, boohe, bo bagahaabwa ikihugo,
banakishagalukire mu kati ko'mutuula.

12 Balya banangora-mabi, bali mu gira igambi libi hi'gulu lya ábakwaniini,
iri banabakaajira imihondo.
13 Kundu kwokwo, Nahano ali mu bashekeereza,
bwo ayiji kwo bakola bagaahanwa naaho.

14 Balya banangora-mabi bagweti bagayomola ingooti, iri banafwora ne'miheto,
gira bayite abakeni, balya ábatashobwiri,
banaminike kiri na'bandu ábakwaniini.
15 Kundu kwokwo, yizo ngooti zaabo, bagaziyiyomeka boonyene.
Ne'miheto yabo, igavunwa-vunwa.

16 Umundu úkwaniini, kundu angaba ali ne'bindu bigerwa naaho,
haliko byo bihimiri ubugale bwa banangora-mabi.
17 Mukuba, yabo banangora-mabi bagaki shaabulwa.
Haliko ngiisi ábakwaniini boohe, Nahano ali mu basikamya.

18 Ngiisi abazira buhube, Nahano ali mu bahahalira.
Ubuhyane bwabo bugayama ho imyaka ne'myakuula.
19 Kundu bangaba balyagagi na'makuba, haliko batagaafwa.
Kiri na mu siku zo'mwena, bagaki longa ibyokulya.

20 Si balya banangora-mabi boohe, bagaahera.
Abagoma ba Nahano bagayumaguka ngo'twaso mu ndalo,
bananyerere nga kyusi.

21 Yabo banangora-mabi bali mu kaaba, si batali mu kabuula.
Haliko umundu úkwaniini, yehe ali mu kaabana ku mutima úgushenguusiri.
22 Ngiisi bo Nahano ali mu gashaanira, bo bagahyana ikihugo.
Haliko, ngiisi bo agweti agadaaka, boohe, bagashereezibwa.
23 Umundu, iri agakizi simiisa Nahano,
yoyo, ye Nahano ali mu yereka ngiisi ho agagenda.
24 Na kundu angasiitara, haliko atangagwa.
Mukuba, Nahano ali mu músikamya no'kuboko kwage.

25 Ukulyokera ubusore bwani, halinde ukuhisa mu bushaaja,
ndazindi bona umundu mwija, mbu ajandiriirwi na Rurema.
Ndanazindi bona abaana baage, kwo bagendi huuna ibyokulya.
26 Yabo bandu bali mu kaabana ku mutima úgushenguusiri.
Kiri na'baana baage nabo, banakizi gashaanirwa.

27 Kwokwo, utwikirage ku mabi, unakizi gira amiija,
halinde lyo utuula isiku nyingi hano mu kihugo.
28 Mukuba, ngiisi ábakwaniini, Nahano ali mu ba abakuuziri.
Na bwo bali bemeera, atagabajanda.

Agagenderera ukukizi balanga imyaka ne'myakuula.
Haliko, banangora-mabi boohe, agashereeza ikibusi kyabo.
29 Ngiisi ábakwaniini, bo bagahyana ikihugo,
banakituule mwo imyaka ne'myakuula.

30 Umundu wo'kuli, amagambo gaage gali go'bwitegeereze,
ganakwaniini.
31 Ulubaaja lwa Rurema luyamiri luli mu mutima gwage,
ataganatyerera mu njira.

32 Haliko balya banangora-mabi boohe,
bali mu tegeeraga ábakwaniini, mu kulooza mbu babayite.
33 Kundu kwokwo, Nahano atagabajandirira,
mbu bayingire mu maboko gaabo.
Ne'kyanya bagatwirwa ulubaaja,
atagaaleka mbu bahanwe.

34 Ukizi langaalira Nahano, unakizi múkulikira.
Kwokwo, lyo agakukuza, halinde unatwale ikihugo.
Haliko, balya banangora-mabi boohe, ugaabona ngiisi kwo bashaazibwa mwo.

35 Balya banangora-mabi, n'gabona ngiisi kwo bali bihagarusi bweneene,
banagangiiri nga kiti íkimeziri mu luvu lwija.
36 Haliko ha nyuma, iri n'gashubi halenga, ndanaki babona.
Kundu n'gagira mbu nibalooze, batanashubi boneka.

37 Mukizi yitoneesa ku bandu ábakwaniini, balya ábatahiiti ubuhube.
Mukuba, ngiisi ábakuuziri umutuula, bagaalama.
38 Haliko abanabyaha, boohe, bagashereezibwa lwoshi.
Na mu kuheza, bagasivibwa.

39 Abandu bo'kuli, Nahano ali mu bakiza.
Ne'kyanya bali mu longa amakuba, ye gaaba busikamiro bwabo.
40 Yabo bandu, Nahano agweti agabatabaala, anali mu bakiza.
Ali mu bakiza mu banangora-mabi,
halinde banaguluulwe.
Na íbitumiri ali mu bakiza, bwo bali mu mútibitira.

38

Ibyaha byani, keera byanjengeeza bweneene

1 Izaburi ya Dahudi, kwo Rurema akizi múkengeera.
2 E Nahano, utakizi nyerekeza ku kyanya ukoli rakiiri,
utanambanage ku bute bwawe.
3 Si imyambi yawe, igweti igandumita!
Ukuboko kwawe, kunangandamiiri.
4 Ee! Bwo nagira ikyaha, ukoli ndakariiri,
kinatume amagala gaani gatakiri magumaana.
Kiri na'mavuha gaani gatakiri mwo'mutuula.
5 Ikyaha kyani kigweti kigambwikira,
kinanzidohiiri nga muteekerwa muzito.

6 Ikyanya n'gagiraga ikyaha,
lyo n'gahwijikala bweneene.
Kyanatuma ibihando byani byâli koli vuuziri,
byanakizi baya bweneene.
7 Ngweti ngakunanguka halinde haashi, keera nanahimba.
Ubwakya-ubwayira, ndi mu genda njengiirwi.

8 Iningo ze'birumbu byani zikalaliirwi ne'shuushira.
Mu magala gaani, ndaabwo bugumaana úbuli mwo.
9 Keera nahimbuukira. Ne'ndege zaani zikoli teziri.
Yayewe wee! Si ngoli hanamiri bweneene mu mutima gwani!

10 E Nahano, ngiisi kwo ndoziizi, kuli mu ba ku bweranyange imbere lyawe.
Kiri no'kugongeera kwani, kutabishamiri imwawe.
11 Umutima gwani gukolaga mu puupa. Ne'misi yani keera yatera.
Kiri na'masu gaani gakoli fwifwitiiri.
12 Yago malibu gaani, go gatumiri abiira baani, kiri na'bakundwa baani,
bakola mu nyiyeka.
Kiri ne'mbaga yani bakola mu nyisunga.
13 Ngiisi ábaloziizi ukunyita, keera bategaga imibashu.
Na ábaloziizi ukungomeeresa,
bagweti bagashungika ngiisi kwo baganjereeza.
Bali mu shiiba umulege-rege gwoshi,
bagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyani.

14 Ndakiri mu yuvwa, ndanakiri mu deta.
Si ngola nga bitwitwi, na ngola nga kimeme.
15 Na bwo ngolaga nga mundu útakiri mu yuvwa,
ikyanya ndi mu buuzibwa, ndali mu shuvya.

16 E Rurema Nahamwitu, we mbiisiri kwo'mulangaaliro.
Aaho! Unjuvyagye!
17 N'gakuhuuna kwokuno: «E Rurema, ikyanya natyerera,
utaleke kwo bakizi mbonyoleza, mbu honyo!
Batanalonge ukuyidundulika hi'gulu lyani.»

18 Nyamiri ndyaniirwi isiku nyingi,
na ngola ngatibukira haashi.
19 Ku yukwo, ngola mu yilega amabi gaani.
Ee ma! Ibyaha byani, keera byanjengeeza bweneene.
20 Abagoma baani balyagagi katundu, banali ne'misi,
banagweti baganjombera ubusha.
21 Ikyanya ngweti ngabagirira amiija, boohe, bali mu ngalulira amabi,
banagweti bagakizi mbeeshera.

22 E Rurema Nahamwitu, utanjande maashi,
utananyisunge hala.
23 E Nahano, si uli Lukiza wani.
Aaho! Uvwarukage, uyiji ndabaala duba.

39

Uburambe bwani buli mu suula umulindi

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za Yedutuni.*
2 N'gadeta: «Ngiisi byo ndi mu gira, ngabiloleekeza ku bwitonde,
gira akanwa kaani katakengeere kadeta íbitali nga byo.
Ikyanya banangora-mabi bagaaba bangola ha butambi,
ngayitonda mu kudeta.»
3 Kundu kwokwo, ikyanya nâli kizi yihulikira,
buzira kudeta kiri ni'gambo liija, lyo n'gashenguka bweneene.
4 Iri n'gaba ndoniri kwokwo,
umutima gwani gwanahiira bweneene.
Emwe! Nâli yiyuvwiti ngo'muliro gugweti guganziriiza.

Kyanatuma ngaadeta kwokuno:
5 «E Nahano, ummenyeese ngiisi kwo'burambe bwani buli mu suula umulindi.

* **39:1 39.1** *Yedutuni* Mwimangizi muguma wa'bimbi ábakayimbira Rurema ku kyanya kya mwami Dahudi. 1 Kutondobola 25.1, 3, 6.

Unanyereke ngiisi kwo bugaahera.
Umbwire ulusiku lwo ngaafwa kwo.
6 Isiku zaani, si ziri niini bweneene, zinakwiziri ha fune.
Ee! Imyaka yani yoshi, iri nga ndaayo.
Ubulamu bwo'mundu, buli mu lenga nga úwayisa umuuka liguma naaho.»
7 Ngiisi mundu agweti agalenga naaho, nga kimbehwa.
Kundu ali mu yihunguula-hunguula mu kukizi hahalira amagoorwa gaage,
haliko byoshi biri mu ba bya busha naaho.
Kundu angaba ali mu yilundira akanyamwala ke'bindu,
si yibyo byoshi, atazi menya bigayiji ba bye'mwa nyandi.

8 E Nahano, buno biki byo nangaki looza?
Si wehe we mbiisiri kwo'mulangaaliro!
9 Ungize mu bino byaha byani byoshi,
gira abahwija batayiji njekeereza.
10 Si we katuma ngola mu hanwa kwoku.
Ku yukwo, ndagaki deta.
Kiri no'kuyigula akanwa kaani, ndaloziizi.
11 Kwokwo, utaki shubi mbana.
Si ibihano byawe, keera byanduhya!
12 Ikyanya abandu bali mu kizi huba, uli mu bakanukira, unabahane.
Na kundu bangalongaga ubugale,
haliko ibihwi-hwi biri mu bufuuha kwo, bunamale.
Ngiisi mundu ali nga muuka naaho, úguli mu lengaga.

13 E Nahano, uyuvwagwe ngiisi kwo ngweti ngakuhuuna.
Ee! Uyuvwirize ngiisi kwo ndi mu kulirira.
Ikyanya wayuvwa amalira gaani, utayigire nga bitwitwi.
Si ngoli tuuziri nga muhinjuka.
Nduuziri nga kinyamahanga,
nga kwo bashokuluza biitu nabo bâli tuuziri.
14 Kwokwo, utakizi nvutulira amasu.
Haliko, ikyanya ngiri ho, uleke njubi shambaala.
Mukuba, masaasa atabukwa ngalyoka hano, ndaganaki boneka.

40

Byo Nahano akangirira, bikasoomeza abandu bingi

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2-3 Ikyanya nâli yikiiri mu kirimbi-rimbi,
kyâli riiri mwe'bidaka byo'musaayo.
Kundu kwokwo, nâli rindiriiri Nahano ku bwigenderezi.
Ne'kyanya n'gamúlirira, ananyuvwa.
Ee ma! Anandyosa mwo, ananyimangika ku lwala.
Kwokwo, amagulu gaani gakoli sikamiri.
4 Na buno, Rurema witu akoli mbeziizi ulwimbo luhyahya.
Luli lwimbo lwo'kukizi múyivuga.
Yibyo byo Nahano akagira, abandu bingi bagabibona,
banasoomerwe, banamúbiike kwo'mulangaaliro.
5 Ahiriirwi ngiisi úbiisiri Nahano kwo'mulangaaliro.
Uyo mundu atagweti agaalola ku banabwikangaate,
balya ábali mu yifunda mu bye'mizimu.

6 E Rurema, Nahamwitu, keera wagira ibisoomeza bingi bweneene.
Ngiisi byo ukatushungikira, biri katundu.
Ndaaye úwangashobola ukubitondobola.
Kundu nangagira mbu mbidete, ndangahasha,
bwo biluguusiri bweneene.
7 Utakalooza kwo ngizi kutangira amatuulo go'kusiriiza,
kandi iri gandi-gandi matuulo.
Utanaloziizi ukutangirwa amatuulo go'kukogwa ibyaha.
Si ukanyigula amatwiri, lyo ngizi kuyuvwa.

8 Haaho nanadeta: «Keera nayija! Ngolaga hano, e waliha!
Ibye'mwani, bikoli yandisirwi mu kitaabo kyawe.
9 E Rurema wani, ngiisi byo uloziizi, byebyo byo naani ndoziizi ukugira.
Imaaja zaawe, ngoli zisingwiri mu mutima gwani.*»
10 E Nahano, ngiisi íbikwaniini, ndi mu bimenyeesa
mu mihumaanano mihamu ya'bandu baawe.
Ndanâye hulike, nga kwo uyiji bwija.
11 Amagambo gaawe nga kwo gakwaniini, ndâye galeke
mbu gaherere mu mutima gwani.
Si ngweti ngagamenyeesa mu mihumaanano mihamu!
Balya bandu, ndangababisha kwo we Lukiza mwemeera.
Ndanganaleka ukukizi bamenyeesa kwo uli mwene urukundo, na mwene ukuli.

12 E Nahano, utanyimage ulukogo lwawe, maashi!
Si urukundo lwawe, no'kuli kwawe, bikizi njuutira.
13 Ngolagi sokaniinwi na'makuba mingi.
Na bwe'byaha byani bikoli ngwasiri, ndaki bwini.
Ibyaha byani bikolaga kandaharuurwa,
ukuhima umushaku úguli kwi'twe lyani.
Umutima gwani gukoli vunisiri.
14 E Nahano, ungizagye we kongwa!
Uyiji ndabaala duba.
15 Ngiisi ábaloziizi ukunyita, ubabonie ishoni,
halinde banayagagale.
Ee! Ngiisi ábayifwijiri kwo njereere,
ubagalule, halinde bateezibwe ishoni.
16 Ngiisi ábagweti bagambonyoleza,
basigale bashengusiri ne'shoni zaabo boonyene.
17 Haliko, ngiisi ábagweti bagakulooza,
boohe, bakizi shambaala, iri banashagaluka mu kati kaawe.
Ngiisi ábakuuziri ubukize bwawe,
bakizi deta kwokuno: «Nahano akizi huuzibwa!»

18 Kundu kwokwo, niehe ngiri mukeni, na ngi goozirwi.
Haliko, Nahano ali mu kizi ngengeera.
Ee! We mu ndabaala, we na Lukiza wani.
Kwokwo, utaki tindage.

41

Mahuuno go'mulwazi
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi
2 Ahiriirwi, ngiisi úgweti úgahahalira ábatashobwiri.
Mukuba, ikyanya agaaba akolaga mu makuba,
naye, Nahano agamúkiza.
3 Nahano agakizi músiikira, halinde akizi yama ho.
Atagaaleka kwa'bagoma bamúgire nga kwo baloziizi.
Si agakizi múgashaanira hano mu kihugo.
4 Kiri ne'kyanya agaaba alwaziri,
Nahano agamúkiza, anamúyinamule ku ngingo.

5 N'gadeta: «E Nahano, keera n'gayifunda mu byaha imbere lyawe.
Kwokwo, unyuvwirwe indengeerwa, unangize.»
6 Si abagoma baani bagweti baganyigambira kwokuno:
«Aahago! Uyu, agaafwa lihi, halinde azimiire lwoshi?»
7 Ehee! Ikyanya bagweti bagayiji ndanduula,
bali mu kizi deta naaho amagambo go'bulyalya.
Bagweti bagakuumania amagambo mabi-mabi.
Ne'kyanya bali mu hulukira imbuga,
banagende bagweti bagagakwiza mu bandi.
8 Abagoma baani booshi, bagweti bagangamba ku kahwehwe,

* **40:9 40.9-11** Baheburaniya 10.5-6.

iri banadeta amagambo mabi hi'gulu lyani.
9 Bagweti bagakizi deta: «Si keera ubulwazi bwamúkayira bweneene!
Ngiisi ho alambamiri, atâye ki havyuke.»
10 Kiri na mwira wani wa vyuka-ngwejere,
anali ye tushuba mu shangiira umukate,
naye keera anyihindulira.

11 E Nahano, unyuvwirwe indengeerwa.
Unangize, gira ndonge ukugendi bayihoola.
12 Nyiji bwija kwo unziimiri.
Utanali mu leka abagoma mbu bayihaye hi'gulu lyani.
13 Bwo ndi mundu wo'kuli, ugweti uganjiga.
Tuganayamanwa imyaka ne'myakuula.

14 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi yivugwa imyaka ne'myakuula.
Bikizi ba kwokwo.

Umuteeko gwa kabiri

42

(Zaburi 42–72)

Rurema ye tumiri ndi mugumaana
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Amigirizo ga'baana ba Koora.
2 E Rurema, nga kwe'mbongo iri mu ba ihemagiiri mu kulooza amiiji mu musima,
kwo na naani ndi mu kizi kuyifwija.
3 Umutima gwani guli ne'nyoota hi'gulu lya Rurema, úli mugumaana.
Aaho! Tugagendi bonaana twe naye mangoki?

4 Ubushigi ni'zuuba, imigenge naaho, byo bikola byokulya byani.
Ngiisi lusiku bali mu mbuuza:
«Ewe! Ulya Rurema wawe, alyagagi hayi?»

5 Buno, ngola ngadeteerera íbiri mu mutima gwani.
Ngi kengiiri ngiisi kwo nâli kizi genda ndongwiri abandu bingi,
mu kugendi yingira mu nyumba ya Rurema.
Ee! Tweshi twâli kizi kutangira kongwa, iri tunashagalukira kuguma,
no'kubanda utubuuli.

6 E mutima gwani, kituma kikagi ukoli jengiirwi,
unakoli shengusiri?
Ubiikage umulangaaliro gwawe imwa Rurema.
Ye Lukiza wani, ye na Rurema wani.
Ee ma! Ngaki shubi múyivuga.

7 E Rurema wani, si keera nashenguka!
Kundu kwokwo, ngukumbwiri.
Ubutabaazi bwawe, bulyosiri mu mbande ze'Yorodaani,
na mu migazi Herimooni, na mu ye'Mizaari.
8 Ngweti ngalongaga amakuba bweneene, na nyiyuvwe
nga shalalo ígweti igalulumba-lulumba, inanjalalire kwo.
Ee! Ngolaga nga mbindikiirwi ne'midunda.

9 Mwi'zuuba, Nahano agweti aganyereka urukundo.
Na bushigi, ndi mu longa ulwimbo lwo'kukizi múyivuga.
Ye tumiri ndi mugumaana,
kinatume ngakizi múhuuna.
10 Bwo Rurema ye lwala lwani, ngweti ngamúbwira:
Aahago! Kituma kiki wanyibagira?
Kituma kikagi wandekeerera ngizi jeba-jeba, iri ninalira?
Si abagoma bagweti bagandibuza bweneene!
11 Bagweti baganyamiriza.
Banali mu shiiba bagweti bagambuuza:
«Ewe! Ulya Rurema wawe, alyagagi hayi?»

Kwokwo, nayuvwa mu mavuha gaani kwo ngoli fwiri.

12 E mutima gwani! Kituma kikagi ukoli jengiirwi,
unakoli shengusiri?
Ubiikage umulangaaliro gwawe imwa Rurema.
Ye mu ngiza, ye na Rurema wani.
Ee ma! Ngaki shubi múyivuga.

43

Ndi mu tibitira Rurema

1 E Rurema, yaba bandu batakutwaziizi.
Ku yukwo, umbulanire imbere lyabo, halinde ndonge ukuli kwani.
Ee! Ungize mu banabibeesha, na mu banangora-mabi.
2 E Rurema, we ndi mu tibitira.
Aahago! Kituma kiki wanyibagira?
Na kituma kiki wandekeerera ngizagi genda ngaalira?
Si abagoma bagweti bagandibuza bweneene!
3 E Rurema, undumire umulengeerwe gwawe no'kuli kwawe,
bibe byo bigakizi ndongoora.
Binandwale ku mugazi gwawe mweru,
halya handu ho utuuziri wenyene.
4 Haaho, na ngende ha katanda kaawe.
Mukuba, we ngweti ngashambaalira,
unali we busiime bwani.
E Rurema wani, ngakizi kuyivuga, mu kukizi lasa inzeeze.

5 E mutima gwani, kituma kikagi ukoli jengiirwi,
unakoli shengusiri?
Ubiikage umulangaaliro gwawe imwa Rurema.
Ye mu ngiza, ye na Rurema wani.
Ee ma! Ngaki shubi múyivuga.

44

Tugweti tugayihaya mu kati ka Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Amigirizo ga'baana ba Koora.
2 E Rurema, bashokuluza biitu bakatuganuulira
ngiisi kwo wâli kizi bagirira ku kyanya kyabo.
Yago magambo gooshi, keera tukagayiyuvwirwa.
3 Wâli kizi koleesa ubushobozi bwawe,
mu kuyimula abandu be'mahanga,
wanabahaniiriza bweneene.
Ahandu haabo, wanahabiika bashokuluza biitu, wanakizi bagenduusa.
4 Ikyanya bakanyaga ikihugo, kutâli riiri ku njira ye'ngooti zaabo.
Kutanâli riiri, mbu bwo bahiiti imisi.
Halikago, bakahima ku bushobozi bwawe.
Wâli bakuuziri.
No'bulangashane bwa ku malanga gaawe, bwâli kizi bamolekera.

5 Uli Rurema wani, unali mwami wani.
We mu kyula, halinde beene Yakobo banakizi hima.
6 Kuli ku misi yawe, kwo tuli mu hima abagoma biitu.
Tuli mu bakandagira kwi'ziina lyawe.
7 Ndabiisiri umulangaaliro ku muheto gwani.
Kiri ne'ngooti yani, itali yo yangatuma ngaahima.
8 Haliko, we katuhimira abagoma biitu,
halinde banateezibwa ishoni.
9 Tuli mu shiiba tugweti tugayihaya mu kati ka Rurema.
Tuganagenderera ukukizi yivuga iziina lyawe imyaka ne'myakuula.

10 Si buno, keera watujandaga, wanatubonia ishoni,
utanaki gweti ugagenda kuguma na'basirikaani biitu!

11 Ukatuyimula imbere lya'bagoma biitu,
kyanatuma bagatushahula ibindu.
12 Ukatutangaga nga bibuzi íbigagendi baagwa,
wanatushabulira hala mu mahanga.
13 Ukatuguliisa, twe bandu baawe, ku bindu biniini naaho.
Ee! Si ndaako kamaro ko ukabilonga mwo!
14 Ukaleka abatuulani biitu bakizi tuyamiriza.
Bâli kizi tuhonyoleza, iri banatutyoza.
15 Ee! Ibinyamahanga bikoli gweti bigatutyoza,
iri binatuzuugiza amatwe.
16 Ndi mu mala umulege-rege gwoshi ndeteriirwi.
Amalanga gaani gayijwiri ishoni.
17 Bagweti bagandukiiriza, iri banannegura bweneene.
Yabo bagoma bagweti bagaahiga naaho kwo baganyihoola.

18 Kundu tutazindi kuyibagira, tutanazindi hongola ikihango kyawe,
haliko yibi byoshi keera byatutibukira kwo.
19 Imitima yitu itazindi kuhinduka,
tutanazindi janda injira yawe.
20 Kundu kwokwo, wanatujigira mwi'shamba,
halinde twanagendi janganulwa-janganulwa ne'mirunga.
Wanatulekera mu kihulu kya namudidi.
21 E Rurema witu, túkibe tukayibagira iziina lyawe,
tunatibitire imwe'migisi,
22 nga keera ukamenya.
Mukuba, we mu menya íbiyifundereziizi mu mitima yitu.
23 Hi'gulu lyawe, tuli mu girwa nga bibuzi íbikola bigagendi baagwa.
Bali mu tuharuura nga bibuzi byo'kugendi yitwa naaho.*

24 E Nahano, kituma kiki uki gwejiiri?
Uvyukage maashi! Utaleke tuteereke imyaka ne'myakuula.
25 Kituma kiki watubisha amalanga gaawe,
unakoli yibagiiri amagoorwa giitu, na'malibu giitu?
26 Tukagoka, halinde tukoli lambamiri mu luvu.
Amalanga giitu, tugayisiizi halinde kwi'daho.
27 Uyimukage, maashi, uyiji tutabaala.
Bwo uyamiri ukuuziri abandu bweneene,
uyiji tukiza.

45

Inyimbo zo'mulengo
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Amigirizo ga'baana ba Koora. Ulwimbo lwo'bugeni.
2 Umutima gwani guyijwiri mwa'magambo manunu-manunu.
Kwokwo, ngola ngayimbira mwami inyimbo zo'mulengo.
Yizo nyimbo, ululimi lwani lugazirongorora bwija,
ngo'mundu úyiji bweneene ukuyandika.

3 Ewe! Si ubuyahiri bweneene, ukuhima abashosi booshi!
Na mu kudeta, ugweti ugarongorora amagambo manunu.
Ee ma! Rurema akugashaniiri, halinde imyaka ne'myakuula.
4 E ndwani, ugirage uhagate ingooti yawe.
Ukizi gingikwa, iri unayerekana ubulangashane bwawe.
5 Ngahwe! Ushokolage injira, uli ku fwarasi, unakizi gendi gira ibye'kisoomeza.
Ugendi lwira ukuli, no'butuudu, na íbikwaniini.
Ukoleese ubushobozi bwawe, mu kugendi hima.
6 E mwami, imyambi yawe kwo iri myugi,
ikizi beruuza mu mitima ya'bagoma baawe.
Abandu ba'mahanga, bakizi fukama mu magulu gaawe.
7 E Rurema, ikitumbi kyawe kigayama ho imyaka ne'myakuula.
Uganakizi twala ku njira íkwaniini.

* **44:23 44.23** Barumi 8.36.

8 Ukuuziri íbikwaniini. Haliko amabi goohe, ugashombiri.
Kyo kikatuma Rurema wawe akakukuza, ube hi'gulu lya'biinyu.*
Anakushiiga amavuta mu kati ko'bushambaale.
9 Ibyambalwa byawe biri no'muhongolo mwija gwa'malaasi na gwe'huudi,
na gwo'mudalasiini.
Ubwatiiri mu nyumba ílimbisiibwi na'mahembe ge'njovu.
Banali mu kushambaaza ne'nyimbo íziri mu lasibwa mu binubi.
10 Mu bagweti bagakukunga, muli abaluzi-nyere.
No'luhande lwawe lwe'lulyo, hayimaaziri umugoli,
alimbisiibwi no'bungeni-ngeni úbukagirwa mu nooro ye'Hofiiri.

11 E muluzi-nyere, uyuvwirize amagambo gaani, unagayitoneese kwo.
Uyibagirage abe'mwinyu, kiri na beene winyu.
12 Si ubuyahiri ngana-ngana! Kinatumiri mwami akuhemukiiri.
Ku yukwo, ukizi músimbaha. Mukuba, ye yibalo.
13 Abagale be'Tiiro bagayiji kutengula,
banakizi looza kwo ubatabaale.

14 Umuluzi-nyere agweti agakulindirira mu kisiika kyage.
Ayambiiti ikanju lye'ndobe-ndobe ze'nooro.
15 Ee! Akoli yambiiti ibyambalwa bye'ndobe-ndobe.
Anakola mu genda, aherekeziibwi na'banyere bingi,
bagweti bagamútwala mu mwa mwami.
16 Ikyanya bagweti bagarongoorwa imunda mwami,
bali mu shambaala ngana-ngana ku kisegengo.
Kwokwo, bagweti bagayingira mu kajumiro.

17 E mwami! Abaluzi baawe bo bagayima ahandu ha bashokuluza baabo.
We gabayimika, babe bo bagatwala mu kihugo kyoshi.
18 Ngaagira iziina lyawe likizi huuzibwa mu bibusi byoshi,
halinde abandu ba'mahanga gooshi bakizi kuyivuga imyaka ne'myakuula.

46

Nahano, tuyamiinwi
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora. Luli mu yimbwa kwi'zu lihanike.
2 Rurema ye mu kizi tulanga, ye na misi yitu.
Ku kyanya tuli mu ba mu makuba, ali mu kizi tutabaala.
3-4 Kwokwo tutangayoboha, kundu ikihugo kyangabereka,
ne'migazi inajugumbane, inagendi yihongoleka mu nyaaja.
Ee! Tutangayoboha, kundu inyaaja yangakundula,
inabirindule, halinde inabe ikola bitwange.

5 Mu kaaya ka Rurema, muli ulwiji.
Amiiji gaalwo, gali mu shagalusania.
Yako kaaya, kali keeru bweneene,
hanali ho Rurema yenyene atuuziri, ulya úli hi'gulu lya byoshi.
6 Na bwo Rurema ali mwo, katâye shaganibwe.
Si agayiji katabaala ku lukula.
7 Amahanga gakola mwa'kavulengo.
Amaami ganagweti gagashaabuka.
Ee ma! Rurema agweti agayiberekania kwi'zu,
ikihugo kinayami jongoloka.
8 Nahano wo'bushobozi bwoshi ali kuguma na nyiitu.
Ee! Rurema wa Yakobo, ye tuli mu sikama mwo.

9 Muyiji bona ngiisi byo Nahano keera akagira,
mulole ngiisi kwo akaleeta akahumbwe mu kihugo.
10 Agweti agaamala izibo,
halinde ukuhisa ha'mahanga gooshi gahekiiri.

---

* **45:8 45.8-10** Baheburaniya 1.8-9.

Agweti agavuna imiheto, wa koto! Na'matumu, ali mu gajajagula.
Kiri ne'siribo, ali mu zisiriiza.
11 Agweti agaadeta: «Muhulikage! Mumenye kwo nie Rurema.
Ngakizi huuzibwa mu mahanga gooshi.
Ee! Ngahuuzibwa hooshi mu kihugo.»

12 Nahano wo'bushobozi bwoshi ali kuguma na nyiitu.
Rurema wa Yakobo, ye tuli mu sikama mwo.

47

Nahano ali hi'gulu lya byoshi
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora.
2 Mwe bandu ba'mahanga gooshi, mukomere Rurema amagasha.
Mumúbandire akabuuli, iri munashambaala ngana.
3 Mukuba Nahano alyagagi hi'gulu lya byoshi.
Anali ye mwami mukulu hi'gulu lya'mahanga gooshi.
4 Akatuhimira ibinyamahanga,
anabibiika mwi'dako lya'magulu giitu.
5 Kino kihugo kyo tutuuziri mwo,
Nahano ye katutoolera kyo.
Mukuba, twe beene Yakobo,
anali mu yiyuvwa hi'gulu liitu, anatusiimiri.
6 Rurema akoli shoniri ku kitumbi kyage kyo'bwami.
Abandu bagweti bagamúbandira akabuuli, awi yiyi yiyi!
Ne'bibuga binadihirizibwe.
7 Mukizi yimbira Rurema inyimbo zo'bwivuge.
Ee! Mukizi múyimbira.
Mukizi yimbira mwami inyimbo zo'bwivuge.
Ee maashi! Mukizi múyimbira.
8 Mukuba Rurema ye mwami wa'mahanga gooshi.
Ku yukwo, mukizi múyimbiraga inyimbo zo'bwivuge.
9 Rurema ye mwami hi'gulu lya'bandu ba'mahanga gooshi.
Abwatiiri ku kitumbi kyage kyeru kyo'bwami.
10 Abakulu ba'mahanga keera bakuumana,
banatuyibiika kwo, mu kuyikumba Rurema wa Hiburahimu.
Ee ma! Abaami be'kihugo bali be'mwa Rurema.
Yehe, ye mu huuzibwa bweneene.

48

Rurema atuuziri mu kaaya ke'Sayuni
1 Izaburi ya'baana ba Koora.
2 Nahano ali mukulu bweneene.
Anakwaniini ukukizi huuzibwa mu kaaya ke'Sayuni, kwo kayubasirwi ku mugazi mweru.
3 Emwe! Yugwo mugazi, guli gwe'mwa Rurema.
Guli mula bweneene, gunabuyahiri ngana-ngana.
Guli gwe'mwa mwami mukulu,
gunagweti gugashambaaza amahanga gooshi.
4 Yako kaaya, Rurema yenyene atuuziri mu nyumba zaako.
Anayijikiini kwo ye luzitiro lwako.

5 Yako kaaya ke'Sayuni, abaami bâli koli kuumaniri kuguma,
gira bagendi kateera.
6 Haliko, iri bakakabonaga, banasoomerwa ngana.
Banagwatwa ne'kyoba, banayami puumuka.
7 Bâli koli jugumiri,
banalyanirwa ngo'mukazi úgweti úgaliibwa no'mukero.
8 E Rurema! Kiri na'mashuba ge'Tarasisi, ukagashereeza lwoshi,
mu kukoleesa ikihuhuuta ukulyoka isheere.

9 Ngiisi byo tukayuvwa hi'gulu lya Sayuni, tukabiyibonera twenyene.

Kali kaaya ka Rurema, Nahano wo'bushobozi bwoshi.
Yenyene agakasikamya imyaka ne'myakuula.

10 E Rurema! Ikyanya tugweti tugayiji kuyikumba mu nyumba yawe,
tuli mu yitoneesa hi'gulu lyo'rukundo lwawe úluyamiri ho.
11 Ukuboko kwawe kwo'bushobozi, kuyijwiri amiija,
ni'ziina lyawe liyijikiini hooshi.
Kyo kitumiri ugakizi yivugwa, halinde he'kihugo kihekiiri.
12 Abandu be'Sayuni bakizi shambaala.
Abandu be'Buyuda bakizi shagaluka.
Mukuba, uyamiri ugweti ugaatwa imaaja mu kati ko'kuli.

13 Emwe! Muyiji tanduula akaaya ke'Sayuni.
Mukizi genda mugakazunguluka mwo, iri munaharuura inyingo íziri ku luzitiro lwako.
14 Mukizi loleekeza ngiisi kwo bisikamiri.
Na kwakundi, munakizi yitegeereza ne'nzitiro zaako.
Kwokwo, lyo mulonga ukuganuulira ábagaki yiji butwa kwokuno:
15 «Rurema, ali Rurema witu we'myaka ne'myakuula.
Ye gakizi turongoora, halinde ku mberuuka.»

49

Umundu atagayama ali ho

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora.
2 Mwe bandu mweshi, muyuvwagwe yiri igambo.
Muyuvwirize bwija, kiri na mwe mutuuziri mu mahanga.
3 E bakulu na niinyu mwe bagunda, mutegage amatwiri.
E bagale na niinyu mwe bakeni, muyuvwirize mweshi.
4 Mu kanwa kaani, mugahuluka amagambo go'bwitegeereze,
ganali mu sobanulirana.
5 Ee! Ngamúsobanulira imigani.
Kiri ne'sakuuzo, ngazirimbuula, mu kulasa ikinubi.

6 Niehe, kundu nangahikirwa ne'siku mbi,
na banangora-mabi banabe bagweti baganzokanana,
haliko ndâye yobohe.
7 Boohe, bagweti bagabiika umulangaaliro ku bugale bwabo,
banagweti bagabuyihayira bweneene.

8 Kundu kwokwo, ndaaye mundu úwangaguluula uwabo mu lufu.
Ndaanaye úwangaheereza Rurema ingwati, mbu lyo'mundu agenderere ukulama.
9 Si ingwati yo'kuguluula umundu mu lufu, iri ne'kishingo bweneene!
Kundu angatanga ibindu katundu, bitâye kwire.
10 Ndaanaye mundu úwangagenderera ukulama imyaka ne'myakuula.
Si booshi bali ba kufwa naaho.
11 Bibonekeriiri kwa'bitegeereza bali mu fwa.
Kiri ne'bizeeze na'bahwija, nabo bali mu fwa,
banasigire abandi ubugale bwabo.
12 Na kundu bâli kizi yinika amatongo amaziina gaabo,
haliko bagakizi beera mu maherero gaabo imyaka ne'myakuula.
Ee ma! Yago maherero, go gagaaba nyumba zaabo,
halinde ukuhisa ku bibusi byoshi.
13 Umundu, kundu angaba ali mugale bweneene,
halikago yenyene atagayama ali ho.
Si ali mu fwa naaho, nga bitugwa.
14 Yabo bahwija, kundu bangamenyekana kwo bo bali bitegeereza,
banakizi na yilangaalira,
haliko ku mbeka, bali mu fwagaga nga'bandi.
15 Balyagagi nga bibuzi íbiri mu sholerwa, halinde mu shinda.
Narufu ye mungere wabo.
Iri bugaakya, ábasimbahiri Rurema bagaaba bo bakulu baabo.
Si yabo bahwija, bagaaba bakolaga hala ne'nyumba zaabo mbamu.

Na'magala gaabo, ganayame gaboliiri naaho i kuzimu.

16 Haliko niehe, Rurema agangiza mu shinda, na njubi ba mugumaana.
Ku kasiisa, yenyene agandyosa mwo.

17 Iri wangabona umundu keera agala,
anabe akoli hiiti ibindu kanyamwala, utagangaanwe.
18 Si ikyanya agaafwa, ndaahyo agatwala.
Yubwo bugale bwage, atagabugendana.
19 Ku kyanya akiri ho, kundu ali mu detwa kwo agashaniirwi,
na kundu abandu bagweti bagamúyivugiiriza hi'gulu lyo'kugenduukirwa kwage,
20 haliko agagendi gwana bashokuluza baage i kuzimu.
Yabo booshi, batâye ki bone umulengeerwe.
21 Umundu úbuziri ubwitegeereze,
kundu angaba ali mugale,
haliko ukufwa, agaafwa.
Mukuba, alyagagi nga kitugwa.

50

Mukizi yiji deta kongwa imwa Rurema
1 Izaburi ya Hasafu.
Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi agweti agaadeta.
Agweti agaberangira abandu booshi ba mu kihugo,
ukulyokera isheere halinde imuga.
2 Rurema alangashiini bweneene mu kaaya ke'Sayuni.
Yako kaaya kaage nako, kabuyahiri ngana-ngana.

3 Rurema witu agayija, ataganahulika.
Umuliro guli mu jigiivya imbere lyage.
Ne'kihuhuuta kiri mu huusa ha butambi lyage.

4 Rurema, ikyanya agaatwa imaaja za'bandu baage,
agahamagala igulu ne'kihugo, biyiji ba tumasi.
5 Agababwira kwokuno: «Keera n'ganywana ikihango na'bandu baani,
ku njira yo'kutanga amatuulo.
Aaho! Yabo booshi, mugendi bakuumania.»
6 Rurema ye mutwi we'maaja.
Kwokwo, igulu ligweti ligatanga ubumasi kwo ali wo'kuli.
7 «E Bahisiraheeri, muli bandu baani.
Naani nie Rurema winyu.
Kundu kwokwo, mundege amatwiri, gira ndete.
Ngolaga ngatanga ubumasi bwo'kumúlega.
8 Iri nangaba ngweti ngamùkanukira,
kutali mbu bwo mugweti mugandangira amatuulo,
kandi iri mbu bwo muli mu kizi leeta ibitugwa byo'kusiriiza ha katanda kaani.
9 Emwe! Ndayifwijiri kwo munjaagize ishuuli mwi'ruli.
Kiri ne'mbene ziinyu, ndaki ziloziizi.
10 Inyamiishwa zooshi za mu lubako, si ziryagagi ze'mwani!
Kiri ne'ngaavu íziragiiri ku migazi bihumbi, ziri ze'mwani.
11 Ngiisi kanyuni, nyiji-nyiji ngiisi ho kali ku mugazi.
Kiri na ngiisi íbiri mu genda-genda mu mbingiro, biri bye'mwani.
12 Nga nangashalisiri, ndangakubwiziri.
Haliko, ikihugo na byoshi íbikiri mwo, biri bye'mwani.
13 Aaho! Ka utoniragi kwo ngweti ngaalya inyama ze'shuuli?
Kandi iri, ngweti ngaanywa umuko gwe'mbene? Nanga, maashi!
14 Si byo ndoziizi, kwo mukizi yiji deta kongwa imwani.
Na ngiisi byo mukandagaania, mukizi bindangira.
Si nie Rurema úli hi'gulu lya byoshi!
15 Ku kyanya uli mu makuba, undabaaze.
Ngakukiza! Naawe unakizi ngingika.»

16 Haliko, nangora-mabi yehe, Rurema agweti agamúbwira kwokuno:

«Ewe! Kituma kikagi wangashubi deta hi'gulu lye'maaja zaani?
Na kituma kiki wangakizi ganuula hi'gulu lye'kihango kyani?
17 Si ikyanya bagweti bagakuyerekeza, uli mu banegura!
Unali mu shemya amagambo gaani ha butambi.
18 Ikyanya ugweti ugaabona umuzimba,
uli mu yami múyibiika kwo.
Unali mu komeerana na'bashule.
19 Uyamiri ugweti ugaadeta íbitali nga byo.
Unagweti ugakizi yifunda mu bibeesha.
20 Uyamiri ugweti ugagamba mwene winyu.
Kundu ali mwene winyu ye mubutanwa,
si ugweti ugamúlega.
21 Birya byoshi, ikyanya wâli kizi bigira, nâli yihulikiiri.
Aahago! Ka kyo kitumiri ukoli toniri kwo ndi nga we?
Nanga, maashi! Si buno, ngakukanukira ngana-ngana!
Na ngulegeereze ku bweranyange.

22 «Buno, mukoli nyibagiiri.
Aahago! Yaga magambo gaani, mutee gayisaliza kwo.
Buzira kwokwo, ngamùjanganula-janganula,
ndaanaye úgaki mùkiza.
23 Ngiisi úgweti úgandangira ituulo lyo'kudeta kongwa,
yoyo ye mu nzimbaha.
Si nie Rurema!
Ngiisi úgakizi ngulikira, ngakizi múkiza.»

51

Amahuuno go'kuyilega ibyaha

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
2 Ikayandikwa ku kyanya mwami Dahudi akagira ubushule na Batisheeba, umuleevi Natani anayiji múyerekeza.
3 E Rurema! Keera nahuba bweneene. Kwokwo, ungejeerere.
Yago mahube gaani, ugahotolage.
Si indengeerwa zaawe ziri za kahebuuza!
No'rukundo lwawe lutâye male.
4 Kwokwo, yago mahube gaani gooshi, ugashukage,
halinde ibyaha byani bilonge ukuyeruusibwa.

5 Amahube gaani, ngayiji bwija.
Ibyaha byani biyamiri biri imbere lyani.
6 Ikyanya n'gagira ibyaha, lyo n'gakuhubira. Ee! Ndaaye gundi ye n'gahubira.
Keera nagira amabi bweneene mu masu gaawe.
Ku yukwo, ikyanya ugweti ugandwira ulubaaja kwo nahuba,
bibonekeriiri kwo uli wo'kuli.*
7 Ukulyokera ikyanya maawe akaheeka inda yani,
yibyo byaha, byâli kola-kola mu nda yani.
Kwokwo, ikyanya n'gabutwa,
nâli koli tuuziri ndi munabyaha.
8 Kundu kwokwo, uloziizi kwo'mundu akizi tuula mu kuli.
Ku yukwo, unyigirize, mbe mwitegeereza.

9 Unyeruuse ne'hisopo, halinde mbe mweru.
Unjuke, na mbe mweru kahengura, ukuhima ulugungu.
10 Uleke njubi shagaluka ku bushambaale.
Kiri na'mavuha go ukafutiiriza, nago galonge ukushambaala.
11 Yibyo byaha byani, ubiheerezagye ingoto.
Na'mabi gaani, ugahotolage.

12 E Rurema, we kongwa! Umbiikage mwo'mutima muhyahya úguyeruusiri.
Ungalulire mwo'mutima úgugabeera haguma na haguma.

* **51:6 51.6** Barumi 3.4.

13 Utanyimule, mbu njaage imbere lyawe.
Utanandyose mwo'Mutima gwawe Mweru.
14 Haliko, ungizagye, halinde ndonge ukushubi shambaala.
Unambiike mwo'mutima gwo'kusimbaha, gukizi ngania.
15 Haaho, lyo ngakizi yigiriza abanabyaha ibye'mwawe.
Ee ma! Ngabagalulira imwawe.

16 E Rurema, Lukiza wani! Bwo nayitana, nayikululira umwama bweneene.
Aaho! Yugwo mwama, ugunjaagize.
Kwokwo, lyo ngakuyimbira, bwo ugweti ugakizi gira íbikwaniini.
17 E Nahano, unyigulage akanwa,
halinde lyo ngizi kuyivuga imbere lya'bandu.

18 Nga wangasimisiibwi na'matuulo go'kubaagwa, njuba ngakuleetera go.
Haliko yago matuulo go'kusiriiza, utagaloziizi.
19 Si amatuulo go uloziizi, guli mutima úgukoli noziri.
E Rurema, umutima úgukoli noziri,
gunakoli yibiisiri haashi, utagagugayiriza.

20 E Rurema, we kongwa! Iri wangalooza,
wangagenduusa akaaya ke'Sayuni,
wanganasikamya inzitiro zaako.
21 Haaho lya'matuulo gagakizi tangwa ku njira íkwaniini.
Ee! Yibyo bitugwa binashubi siriizibwa,
halinde unabishambaalire.
Kiri ne'shuuli zinashubi kizi tangwa ku katanda kaawe.

52

Rurema agaki hana abanabwikangaate

1-2 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Amigirizo ga Dahudi, ku kyanya Dohegi we'Hedoomu akagendi lega Dahudi imwa Sahuli kwo keera agenda imwa Ahimereki.
3 E ndwani ngulu, kituma kiki ugweti ugayihaya,
mbu bwo uli mu kizi gira íbitali nga byo?
Si ugweti ugayihaya ubwakya-ubwayira,
unayiteziizi ishoni imbere lya Rurema!
4 Uli mu shiiba ugashungika ukushereezania naaho.
Akanwa kaawe kagweti kagakera nga higembe hyugi.
Unagweti ugakizi deta ibibeesha ngiisi kyanya.
5 Ho wangakunda amiija, ukoli kuuziri amabi naaho.
Na ho wangakunda ukuli, ukoli kuuziri ibibeesha.
6 Si ufitiirwi naaho ku magambo go'kushereezania,
unayamiri uli mu beesha!

7 Ku kasiisa, Rurema agakunyanyaga haashi,
utanâye yinamuke.
Agakulyosa mu kaaya kaawe, anakulashe imbuga.
Agakushikula mu bagumaana, unagendi beera mu bafwiri.
8 Yibyo byoshi, ikyanya abandu bagabibona, bagayoboha Rurema.
Ha nyuma, banakushekeereze kwokuno:
9 «Honyo! Uyu mundu, lolagi íbyamúkoleka kwo.
Si atâli loziizi ukuyegamira Rurema!
Agweti agayihega ku bugale bwage naaho.
Âli loziizi ukuba kihagarusi, mu kukizi shereezania.»

10 Haliko, niehe ndi nge'kiti kyo'muzehituuni,
íkimeziri mu nyumba ya Rurema.
Mbiisiri umulangaaliro gwani ku rukundo lwage,
bwo luyamiri ho imyaka ne'myakuula.

11 E Rurema, bwo uli mwija, ngakizi kubiika kwo'mulangaaliro.
Na bwo ugweti ugakizi tabaalana,

ngakizi kuyivuga imyaka ne'myakuula.
Ee! Ngakizi kuhuuza imbere lya'bandu baawe bataluule.

53

Rurema agweti agalangiiza ábakwaniini

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo lwo'mwizingeerwe. Amigirizo ga Dahudi.
2 Abahwija bali mu yidesa, ti: Si Rurema, ndaaye!
Yabo bandu, bakoli sherebiiri.
Ngiisi byo bagweti bagaagira, bikoli bihuusiri.
Mu kati kaabo, ndaaye úli mu gira amiija.
3 Rurema, kwo ali mwi'gulu, agweti agalangiiza abandu booshi,
gira alonge ukumenya iri hangaba hali umundu mwenge,
kandi iri úgweti úgamúlooza.
4 Si booshi keera bakahabuka, banakoli sherebiiri!
Ndaaye úli mu gira amiija, kiri no'muguma.

5 Rurema adetaga: «Aaho! Balya banangora-mabi, ka batâye sobanukirwe?
Si batali mu ndabaaza, banali mu janganula abandu baani,
nga bagweti bagavwajagira ibyokulya.»

6 Yabo banangora-mabi, bagaki shenguka ne'kyoba,
kundu byo'kubayoboheesa, ndaabyo.
Abagoma baawe, Rurema agashaabula amavuha gaabo,
gabe mijande-mijande.
Yabo bagoma, si keera akabalahira.
Kwokwo, ugabatetereza ngana.

7 Bwangabiiri bwija Abahisiraheeri balonge ubukize ukulyoka i Sayuni.
Ikyanya Rurema agagalula abandu baage ukulyoka mu mahanga,
beene Yakobo bagakizi shambaala.
Ee ma! Beene Hisiraheeri, bagashagaluka ngana-ngana.

54

Nahano agakizi nzikamya

1-2 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Lulasibwe ne'nanga ze'mirya. Ludesiri hi'gulu lye'kyanya Abaziifu bakagendi bwira Sahuli, ti: «Si Dahudi abishamiri ha kati kiitu.»
3 E Rurema, umbulanire ku bushobozi bwawe,
unangize kwi'ziina lyawe.
4 Uyuvwirize amahuuno gaani, we kongwa.
Undegage amatwiri.

5 Si ibinyamahanga bigweti bigandeera!
Balyagagi balangi bweneene, banaloziizi ukunyita.
Yabo bandu, batatwaziizi Rurema.
6 Kundu kwokwo, Nahano Rurema agandabaala.
Yenyene, agakizi nzikamya.

7 Ngiisi ábagweti bagambangaaniza,
ubasheregeze mu mabi gaabo boonyene.
Ugirage nga kwo ukalagaania, mu kubaminika.
8 E Nahano, ngakizi kutangira ituulo ku mutima úgushenguusiri.
Nganakizi yivuga iziina lyawe, bwo liri liija.
9 Mukuba, keera ukangiza mu makuba gaani gooshi.
Kiri na'bagoma baani, nanabonaga ngiisi kwo bahimwa.

55

Amakuba gaani, Nahano ye gagalola

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Iri mu lasibwa ne'nanga.
2 E Rurema, ikyanya ndi mu kuhuuna, utambeereze ingoto,
si ukizi nyuvwiriza.

3 Ee! Unyuvwirize, unanjuvye.
Si ngoli gweti ngagerania, na ngoli shengusiri.
4 Abagoma baani, bagweti baganyamiriza,
iri bananvutulira amasu.
Bagweti bagakizi nyingiza mu makuba,
banali mu ndeera ku buraakari bwabo.
5 Narufu akoli gweti agandeera.
Kwokwo, umutima gwani gugweti gugapuupa.
6 Bwo ngoli yobohiri, ngweti ngajuguma,
na ngoli humiirwi.

7 Nanadeta kwokuno: «Nga nangabiiragi ne'byubi nga ngunde,
nangabalaziri, na ngende ho ngaluhuuka.
8 Ee ma! Nangayinywereresiri mwi'shamba,
na ngendi tuula yo.
9 Nangapumusiri ikihuhuuta ne'midunda.
Ninanungeere, mbike ho nangalonga umutuula.»

10 E Nahano, balya banangora-mabi, ubabuliisagye ubulyo, maashi,
halinde batakizi yuvwanwa mu ndeto zaabo.
Buno, mbwinagi ngiisi kwo bakola mu langama,
banali mu longoozania mu kaaya.
11 Ubushigi ni'zuuba, bagweti bagazunguluka mu kaaya,
iri banalibuzania, no'kuvyulana mwe'nzigo.
12 Si bali mu shereeza-shereeza hooshi mu kaaya.
Banagweti bagakizi biikirana ibikando,
iri banakizi beesha-beesha.

13 Uyo úgweti úganduka, nga angabiiri ali mugoma wani,
nangamúyigenderiiri.
Umushombani wani, nga angabiiri ye ndusiri,
njuba ngagendi múyibisha.
14 Haliko ulya mugoma, kiziga ali wehe, we tutuliinwi.
Si we mwira wani wa vyuka-ngwejere!
15 Twâli kizi ganuulira kuguma mu ngoome nyiija.
Twanâli kizi gendanwa ku kisegengo,
mu kugenda iwa nyumba ya Rurema.

16 Yabo bagoma baani, si amabi naaho, go gakoli yijwiri mu mitima yabo!
Aaho! Narufu abakange,
banagendi ziikwa mu shinda bakiri bagumaana.

17 Haliko niehe, ngakizi tabaaza Nahano Rurema,
halinde anangize.
18 Ndi mu shiiba ngweti ngalibuuka,
kushaagira shesheezi, halinde kalenge-renge, kiri na'kabigingwe.
Ikyanya ngweti ngamúlirira, mbu andabaale,
ali mu kizi yuvwa izu lyani.
19 Kundu abagoma baani bali kanyegete,
banabe bagweti bagandeera,
haliko Rurema agakizi nguluula,
na njaage mwi'zibo buzira kukomeresibwa.
20 Rurema atwaziri imyaka ne'myakuula.
Ne'kyanya aganyuvwa, agabonia abagoma baani ishoni.
Mukuba, boohe, batamúsimbahiri,
batanaloziizi ukujanda amabi gaabo.

21 Ulya úshuba mwira wani, kundu tukanywana ikihango twe naye,
haliko anagendi kihongola, anayiji ndeera.
22 Kundu amagambo gaage gali ga kulembuusania,
si mu mutima gwage, muyijwiri naaho inzaliro zo'kukizi teerania.
Amagambo gaage, kundu gali mu nozania nga mavuta,

si gali mu yiji kerana nga ngooti.

23 Ewe! Ikyanya uli mu longaga amakuba,
ulekage Nahano abe ye gagalola.
Yenyene agakizi kuhahala.
Atagaaleka umundu mwija kwo atibukire haashi.

24 E Rurema, banangora-mabi bagweti bagatebana, iri banayitana.
Kundu kwokwo, ugaki balindimulira i nakwere.
Kundu ukabaheereza isiku nyingi, mbu balame,
si batagaahisa kiri ne'kihande kyazo.
Haliko niehe ku luhande lwani, ngubiisiri kwo'mulangaaliro.

56

Ndaakikyo kyoba, bwo ndangaliiri Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi, ku kyanya Abafirisiti bakamúgwata mu kaaya ke'Gaati.* Luli mu yimbwa ngo'lwimbo lwi'humba íriri mu yisunga mu biti bye'myalooni.
2 E Rurema, unyuvwirwe indengeerwa.
Si abandu balangi bagweti bagandambiriza.
Bali mu shiiba, bagweti bagandeera,
3 iri banangamba umulege-rege gwoshi.
Bali mu yiji ndeera ku bwikangaate, banali katundu.

4 Ikyanya ndi mu yoboha,
ndi mu biika Rurema kwo'mulangaaliro.
5 E Rurema, ngweti ngakuyivuga hi'gulu li'gambo lyawe,
na ngweti ngakubiika kwo'mulangaaliro.
Kwokwo, ndagateerwa ne'kyoba.
Si balya bandu bo'kugendi fwa, ndaakwo bangaki ngira!

6 Balya balangi, bali mu shiiba bagweti bagashobania amagambo gaani.
Banali mu kizi shungika amagambi mabi hi'gulu lyani.
7 Bali mu shiiba bandegiiri, gira balole ho ndi mu fina.
Bafitiirwi naaho kwo banyite.
8 E Rurema, utabaleke kwo bafuushuke.
Haliko, ubatindimaze ku buraakari bwawe.
9 Yulu lwimbo lwo'kukubululukira, ulukengeere, maashi!
Imigenge yani, ukizi gisingula mu kibuhu,
bwo ikoli yandisirwi mu kitaabo kyawe.
10 Ikyanya ngatabaaza Rurema,
abagoma baani bagayami galukira inyuma.
Kwokwo, lyo ngaamenya kwo Rurema ali uluhande lwani.
11 E Nahano Rurema, ngweti ngahuuza Igambo lyawe.
Ee! Ndi mu lihuuza bweneene.
12 Na bwo ngubiisiri kwo'mulangaaliro, ndagaki teerwa ne'kyoba.
Umundu, kutagi kwo agashubi ngira?

13 E Rurema, ngiisi byo n'gakulagaania, ngola ngabigira.
Ee! Mu kudeta kongwa, ngakutangira ituulo.
14 Mukuba, wâli kizi ndanga, ndabambaajire,
wanakizi ngiza mu lufu.
Kwokwo, ngakizi genda ndi kuguma na Rurema.
Mu mulengeerwe gwage, mwo muli ubulamu.

57

Ngweti ngatakira Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi, ku kyanya akapuumuka Sahuli halinde mu lwala. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo «Utakizi shereeza».
2 E Rurema, si ngola mu libuuka bweneene!

---

* **56:1 56.1** 1 Samweri 21.11-13.

Aaho! Unyuvwirwe indengeerwa.
Buno ngweti ngatibitira imwawe, mu kimbehwa kye'byubi byawe,
halinde yago malibu gatee lenga.
3 Ngweti ngatakira Rurema, bwo ali hi'gulu lya byoshi.
Ee ma! Ngiisi byo ashungisiri, agabingirira.
4 Agweti agandabaala ukulyoka mwi'gulu, anangize.
Ali mu ba anguuziri, mu kuyemeerana.
Si abagoma baani boohe, ikyanya bagweti bagandambiriza,
Rurema ali mu kizi bayogogoza.

5 Yabo bagoma bagweti baganzokanana nga ndare,
gira balonge ukunjanganula.
Amiino gaabo galyagagi muugi,
nga matumu, na nge'myambi.
Ikyanya bali mu deta,
amagambo gaabo gali mu tumitana nga ngooti.

6 E Rurema, ukizi huuzibwa áhali hi'gulu lya mwi'gulu.
Ubulangashane bwawe bukizi tanguula mu kihugo kyoshi.

7 Balya bagoma bakoli yinisiri imibashu, mbu lyo bangwasa.
Kyo kitumiri ngoli shengusiri bweneene.
Banali mu humba ubuhya, gira nyiji butibukira mwo.
Kundu kwokwo, bulya buhya, bali mu buyihongoleka mwo boonyene.

8 E Rurema, umutima gwani gusikamiri.
Ee! Gukoli sikamiri ngana-ngana.
Kwokwo, ngakizi kuyimbira, mu kukuyivuga.
9 E mutima gwani, uvyukage! Kiri ne'nzeeze ne'nanga, muvyuke.
Ngavyula umukyo no'lwimbo lwani.

10 E Nahano, ngakizi kuyivuga imbere lya'bandu booshi.
Na ngizi kuyimbira inyimbo zo'kukuhuuza mu binyamahanga.
11 Mukuba, urukundo lwawe luhisiri halinde mwi'gulu.
No'bwemeera bwawe buhisiri mu bibungu.
12 E Rurema, ukizi huuzibwa mwi'gulu.
Ubulangashane bwawe, bukwirage hooshi mu kihugo.

58

Rurema ye mutwi we'maaja
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo «Utakizi shereeza.»
2 E batwali, ka muli mu deta ukuli? Nanga, maashi!
Si mugweti mugatwira abandu imaaja ku njira za kundi-kundi!
3 Mu mitima yinyu, mushungisiri íbitali nga byo.
Munagweti mugakizi shereeza hooshi mu kihugo.

4 Banangora-mabi bali mu butwa bali bihabusiri mu mabi gaabo.
Bakoli teeresiri, banali mu deta-deta ibibeesha naaho.
5 Amagambo gaabo gagweti gagakizi yitana nga manjoka-njoka.
Banali banduuvwa, nga hinakirindi.
6 Ee ma! Kundu abafumu bagweti bagaalasa inyimbo nyija bweneene,
hitaziyuvwiti.

7 E Nahano Rurema, yabo bandu, ubakuulage amiino.
Ee! Bwe'mihenga yabo iri nga ye'ndare, ugihoohole.
8 Imyambi yabo ikizi vunika-vunika.
Bakizi nyerera, nga miiji ágali mu lenga mu mushenyu.
9 Ee! Banyerere nga kwe'kishongo kiri mu nyerera mwi'zuuba.
Banabe ngi'bunda íryashalamuka, buzira kubona izuuba.
10 Rurema agayami baminika duba-duba,
ukuhima kwe'nyungu ziri mu longa ukuduuta ku muliro gwe'shaali.

11 Balya banangora-mabi, ikyanya bagaahanwa,
lya'bandu bo'kuli bagashambaala,
iri banakizi fina mu muko gwabo.
12 Kwokwo, abandu banadete:
Rurema agweti agatwira abandu ulubaaja ku njira íkwaniini,
halinde abandu biija bakizi longa ukuhembwa.

59

Abandu balangi bakoli ndegiiri

1 Imwo'mwimangizi we'nyimbo. Izaburi ya Dahudi, ikyanya Sahuli akalungika abashosi, bakizi loleekeza inyumba ya Dahudi, gira bamúyite. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo «Utakizi shereeza.»
2 E Rurema wani, ungizagye mu bagoma, we kongwa!
Ikyanya bali mu ndeera, ukizi njuutira.
3 Si balyagagi banakuhambwa, banali mu yitana!
Kwokwo ubangize mwo.

4 Lolaga, e Nahano! Abandu balangi bakoli ndegiiri.
Bagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyani,
kundu ndazi bahubira, ndaanabyo byaha ngiziri.
5 Ee! Kundu ndaabwo buhube nagira,
haliko bakola mu yiji ndeera.

E Nahano, vyukaga, maashi!
Ulolage ngiisi kwo nagooka, unayiji ndabaala.
6 E Rurema wa'Bahisiraheeri! Si uhiiti ubushobozi bwoshi!
Aaho! Yimukaga! Bwo yibyo binyamahanga balyagagi biitani,
ubahane booshi.
Si bagweti bagayihindulirana! Kwokwo, utabakejeerere.

7 Balya bagoma, si bali mu galukaga kabigingwe,
banakizi sokanana akaaya, iri banamoka nga tubwa!
8 Ewe! Yuvwa ngiisi kwo bagweti bagatukana.
Amagambo gaabo gali mu kerana nga ngooti nyugi.
Si bagweti bagayitoneesa kwo ndaaye úli mu bayuvwa!*
9 E Nahano! Yibyo binyamahanga, si ugweti ugabishekeereza,
iri unabihonyoleza ngana.

10 E Rurema, we ngweti ngatibitira, unali mu mbeereza imisi.
Kwokwo, ngulindiriiri.
11 Uyamiri unguuziri.
Unagweti ugashokola injira imbere lyani,
halinde ndonge ukuhima abagoma.

12 E Nahano, utalunguli bayita,
gira abandu bakizi bakengeera.
Ubashaabule naaho, gira bakizi genda bagajeba-jeba.
Unakizi batindimaza ku bushobozi bwawe.
13 Bwo bagweti bagayiheemya, ubagwakize mu bwihemye bwabo.
Si mu kudeta, lyo bali mu kizi yifunda mu byaha!
Bali mu daakana, no'kubeesherana.
14 Kwokwo, ubasivye ku buraakari bwawe,
halinde bataki be ho.
Haaho, lya'bandu booshi be'mahanga bamenye
kwo we twaziri mu kihugo kye'Hisiraheeri.

15 Yabo bagoma, si bali mu galuka kabigingwe,
banakizi sokanana akaaya, iri banamoka nga tubwa.
16 Bali mu jeba-jeba, mu kulooza byo bagaalya.
Ne'ri batangayiguta, banakizi bwija.

---

* **59:8 59.8-10** Barumi 3.15-17.

17 Haliko niehe, ngakizi yimba hi'gulu lye'misi yawe.
Ngiisi shesheezi, ngayimba ngiisi kwo uli mu kundana.
We gweti ugakizi njuutira.
Ikyanya nalonga amakuba, we ndi mu tibitira.
18 E Rurema, we misi yani.
Ngakizi kuyimbira inyimbo zo'bwivuge.
Uli busikamiro bwani. We na yamiri unguuziri.

60

Ubutabaazi bwa'bandu buli busha

1-2 Izaburi ya Dahudi, ku kyanya akalwa na'Baharaamu bo'luhande lwe'mbembe, na'be'Zoba, na ku kyanya Yohabu akagaluka anayita Abahedoomu bihumbi ikumi na bibiri, mu ndekeera yo'Muloba. Iri mu yimbwa ngo'lwimbo «Akaaso ke'kihango.» Iri mu tangwa imwo'mwimangizi wa'bimbi.
3 E Rurema, si ukoli turakariiri.
Keera ukatujanda, wanatushaabula.
Kundu kwokwo, we kongwa, ushubi tugalulira imwawe.
4 Keera ukashagania ikihugo, kyanaba ne'milali.
Aaho! Iyo milali, ugizibe. Si ikihugo kiki jugumbiri.
5 Abandu baawe, keera ukabayingiza mu makuba bweneene.
Idivaayi yo watuheereza, keera yatulalusa,
na buno tukola mu bambaajira.
6 Kundu kwokwo, ikyanya abandu bali mu ba bakusimbahiri,
uli mu biika irembera hi'gulu lyabo.
Yiryo irembera, ikyanya bali mu yingira mwi'zibo, liri mu bakania.
7 E Rurema, utukize ku bushobozi bwawe.
Ee! Bwo utukuuziri, utukizagye.

8 Rurema kwo atuuziri ahandu haage heeru, adetaga kwokuno:
«Ikyanya ngaaba keera nahima, ngagaba akaaya ke'Shekemu bihande-bihande.
Ngabunduula ne'ndekeera ye'Sukooti mituli-mituli.
9 Ibihugo bye'Giryadi na bye'Manaasi, biri bye'mwani.
Ikihugo kye'Hifurahimu kiri nga ngofeera yani ye'kyuma.
Abandu be'Buyuda bafumbiiti ingoni yani ye'kyami.
10 Haliko ikihugo kye'Mohabu kyohe, guli mutanga gwo ndi mu karabira mwo.
Ne'kihugo kye'Hedoomu, kyo ndi mu laaviza kwa'magulu.
Abandu be'Bufirisiti, ngakizi bayamiriza kwo nabahima.»

11 Aaho! Nyandagi úgandongoora,
mbike mu kaaya kazitire ke'Hedoomu?
12 Ka utali wehe, e Rurema? Halikago buno, keera watujanda.
Si utakiri mu herekeza abasirikaani biitu mwi'zibo!
13 Ututabaalage, maashi! Tulonge ukuhima abagoma biitu.
Mukuba, ubutabaazi bwa'bandu buli busha.
14 Rurema, iri angaba ali uluhande lwitu, lyo tugaahima.
Ee! Ye gatuhimira abagoma biitu.

61

Ndoziizi kwo ngizi tuula mu nyumba yawe ndaluule

1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi. Iri mu yimbwa kwi'zu lyo'lulanga.
2 E Rurema, uyuvwirize ngiisi kwo ngweti ngakulirira.
Bwo ngweti ngakuhuuna, undege amatwiri.
3 Ukulyokera he'kihugo kihekiiri, ngweti ngakuhamagala.
Si umutima gwani gukoli shengusiri.
Kwokwo, undongoore halinde ku lwala úlushuumiri.

4 Ikyanya abagoma bâli kizi gira mbu bandeere,
we wâli kizi njuutira.
Ee ma! We Luzitiro lwani.
5 Ndoziizi kwo ngizi tuula mu nyumba yawe ndaluule,
ngizi langwa mu byubi byawe.

6 E Rurema, keera ukayuvwa ngiisi kwo n'gakulagaania.
Keera wanambeereza ubuhyane mu bakusimbahiri.
7 E Rurema, ubulamu bwa mwami, ubuyushuulage kwe'siku nyingi.
Imyaka yage ihike ku bibusi bingi.
8 Leka mwami akizi twala imbere lyawe,
halinde imyaka ne'myakuula.
Ukizi múlanga mu kuyemeerana,
na mu kukundana.

9 E Rurema, ngakizi yama ngweti ngayimbira iziina lyawe.
Na ngiisi byo n'gakulagaania, ngakizi bikwiza ngiisi lusiku.

62

Mukizi biika umulangaaliro imwa Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za Yedutuni.
2 Ndi mu kizibwa mu kati ka Rurema naaho.
Munali mwo'mutima gwani gugweti gugaluhuukira.
3 Yenyene naaho ye lwala lwani, ye nali mu ngiza.
Ye siribo yani, ndanâye ki hubagale.

4 Kundu kwokwo, ndyagagi mundu ngana.
Aahago! Mugagenderera ukukizi ndeera halinde mangoki?
Emwe! Halinde mangoki mugakizi ndimba haashi?
Si ngola nga kigo íkikoli kongamiri, kinakola bu hongoka!
5 Yaba bandu basiimiri ukukizi deta ibibeesha.
Keera banashungika kwo bandyose ho ndi mu simbahwa.
Ehee! Ku tunwa twabo, bagweti bagagashanirana.
Halikago mu mitima yabo, bagweti bagadaakana naaho.

6 E mutima gwani, ukizi luhuuka mu kati ka Rurema naaho.
Mu mwage, mwo ngakizi biika umulangaaliro.
7 Yehe naaho, ye lwala lwani, ye nali mu ngiza.
Yehe, ye siribo yani. Kwokwo, ndâye ki hubagale.
8 Ubukize bwani no'lushaagwa lwani, bilyosiri imwa Rurema.
Mukuba, ye gweti úganjuutira, ye na lwala lwani.
9 E bandu, mukizi biika umulangaaliro imwa Rurema.
Munamúyerekage byoshi íbiri mu mitima yinyu.
Mukuba, ye mu tushuutira.

10 Si abandi booshi, balyagagi nga muuka naaho!
Abatwali na'bagunda, booshi bali busha ngana.
Nga booshi bangaleziibwi ku lugero,
umuuka gwo muzito.
11 Kwokwo, mutakizi ki biika umulangaaliro ku bulyalya.
Mutanakizi yihayira ubuzimba.
Kundu ibindu biinyu byangayushuuka,
bitakizi ba byo mugabiika kwo'mutima.

12 Rurema keera akadeta amagambo,
nanayuvwa kwo gali gabiri.
Ubwa mbere: wehe naaho, we Rurema wo'bushobozi.
13 No'bwa kabiri: We Nahano, we mu kundana.
Ku kasiisa, ugahemba ngiisi mundu,
ukukulikirana na ngiisi kwo âli kizi kola.*

63

Ikyanya ngiri no'muuka, ngakizi kuyivuga

1 Izaburi ya Dahudi. Ikayandikwa ku kyanya âli riiri mwi'shamba lye'Buyuda.
2 E Rurema, wehe we Rurema wani.

* **62:13 62.13** Barumi 2.6; Migani 24.12.

Nguloziizi bweneene.
Umutima gwani gunyotiirwi hi'gulu lyawe.
Kiri na'magala gaani gakoli yumiri, ngi'daho íryabula amiiji.
3 Keera n'gakubona mu nyumba yawe,
nanaloleekeza ubushobozi bwawe, no'bulangashane bwawe.
4 Urukundo lwawe, lwo luli na'kamaro ukuhima ubugumaana.
Kyo kitumiri ngakizi kuyivuga.
5 Ikyanya ngiri no'muuka, ngakizi kuyivuga,
na ngizi golola amaboko hi'gulu, mu kuhuuna kwi'ziina lyawe.
6 Ngoli siimiri bweneene, ukuhima umundu úwalya íbiheshiri.
Kwokwo, ngakizi kuyivuga, mu kukuyimbira.

7 Ikyanya ndi mu ba ngwejiiri, ndi mu kukengeera.
Ubushigi bwoshi, ndi mu kizi yitoneesa hi'gulu lyawe.
8 Bwo ugweti ugakizi ndabaala,
ndi mu kizi yimba mu kimbehwa kye'byubi byawe.
9 Na bwo'kuboko kwawe kuli mu kizi njuutira,
ngakizi beera hoofi lyawe.

10 Kundu abandu bangaba baloziizi ukunyita,
haliko bagashereezibwa naaho, banalindimulirwe i nakwere.
11 Bagayitwa ku ngooti.
Ne'birunda byabo, binaliibwe na banyambwe.

12 Haliko, mwami agashambaalira Rurema.
Ee! Ngiisi ábali mu biika Rurema kwo'mulangaaliro,
bagakizi múyivuga.
Si abanabibeesha, boohe, bagahulisibwa.

64

Ábakoli kwaniini, Nahano ali mu bashuutira
1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi. Ulwimbo.
2 E Rurema, abagoma baani bambikiiri ikikando.
Ku yukwo, uyuvwe ngiisi kwo ngweti ngayidodomba,
unakizi njuutira.
3 Yabo bagoma, balyagagi banangora-mabi, banali mu gira amagambi.
Ee ma! Si bagweti bagaagira akalugi bweneene!
Kundu kwokwo, nakuhuuna kwo'mbishe.

4 Indimi zaabo zigweti zigakizi kera nga ngooti nyugi.
Amagambo gaabo gali mu yitana nga myambi.
5 Kundu umundu angaba ali wo'kuli, si bagweti bagamútegeera,
banakizi múlasha imyambi, buzira kuyoboha.
6 Ikyanya bagweti bagashungika amabi, bali mu kanania umutima.
Bagweti bagaganuula ngiisi kwo bagabisha imitego yabo,
mu kudeta kwokuno: «Aaho! Nyandagi úgaabona?»
7 Banali mu gira amagambi mabi kwokuno:
«Aaho! Byo twashungika, bitungiini. Ndaakwo kundi.»
Ku kasiisa, abandu bali benge-benge, ku nzaliro ízifundisirwi mu mitima yabo.

8 Kundu kwokwo, Rurema agayami balasha imyambi,
halinde banayibumbulike haashi.
9 Agakoleesa amagambo gaabo boonyene, mu kubashereeza.
Ngiisi ábagaabona kwokwo, bagakizi zuuza amatwe.
10 Abandu booshi, iri bagaabona kwokwo, bagagwatwa ne'kyoba.
Banakizi yitoneesa ngiisi kwo Rurema ali kikalage mu kukola.
Yibyo byoshi, banakizi bimenyeesania.
11 Ábakoli kwaniini, Nahano agakizi bashuutira,
halinde banakizi shambaala mu kati kaage.
Kwokwo, ngiisi ábatungiini mu mutima, bakizi múyivuga.

65

Tukizi deta kongwa imwa Nahano
1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi.
2 E Rurema, ukwaniini ukizi yivugwa mu kaaya ke'Sayuni.
Ee! Ngiisi byo tukakulagaania, tugabigira.
3 Ikyanya tuli mu kuhuuna, uli mu tuyuvwa.
Kyo kitumiri abandu booshi bagakizi kuyijira.
4 Ikyanya tukoli zidohiirwi ne'byaha biitu,
uli mu tukoga byo.
5 Bahiriirwi ngiisi bo ukatoola,
kwo bayiji tuula mu nyumba yawe ndaluule.
Mwomwo, mwo tugakizi gashaanirwa.
6 E Rurema, we gweti ugatukiza.
Ne'kyanya tuli mu kuhuuna,
uli mu tushuvya, mu kukizi tugira mwe'bitangaaza.
Abandu ábatuuziri mu mahanga gooshi, bakulangaliiri,
kiri na ábatuuziri i kajabo ke'nyaaja mbamu.

7 Uyiheeziizi ubushobozi buhamu bweneene.
Kiri ne'migazi, wanagibiika ahandu haayo.
8 Ikyanya imidunda iri mu birinduka bweneene mu nyaaja,
uli mu gihoohya.
Ne'kyanya ibinyamahanga biri mu kizi gira akalugi,
uli mu kamala.
9 Yibyo bitangaaza byawe, biri mu soomeza kiri na ábatuuziri ku mbeka ze'kihugo.
Ee! Ukulyokera hi'zuuba liri mu huluka, halinde ho lisookera,
we mu tuma tuli mu banda akabuuli.

10 Ugweti ugakizi hahala ikihugo, iri unakiniekeza invula,
unakibiike mwe'nagiira, halinde kinayere.
Inyiiji zaawe ziyamiri ziyijwiri,
halinde abandu bali mu kizi yimbula bweneene.
Kwokwo, kwo ukashungika.
11 Uli mu nywisa indalo,
gira zibombe, zinanovuhe,
halinde lye'mbuto zilonga ukumera.
12 Ngiisi mwaka, uli mu yeza imimbu bweneene.
Ikyanya tuli mu gitwala i kaaya mu magaare giitu, gali mu ba gayijuliiri.
13 Kiri na mwi'shamba, ibyasi biri mu mera hooshi.
Utugangazi natwo, tuli mu yera, iri tunashambiiri.
14 Mu ndagiriro, muyijwiri ibibuzi katundu.
Na mu tubanda natwo, muyijwiri ingano.
Yibyo byoshi, bigweti bigakizi yimba ku bushambaale, awi yiyi yiyi!

66

Tukizi deta kongwa imwa Nahano
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Ulwimbo.
Mwe mutuuziri mu kihugo,
mukizi bandira Rurema akabuuli ku bushagaluke.
2 Mukizi huuza ubulangashane bwage,
munakizi bwira abandu hi'gulu lyabwo.
3 Mukizi bwira Rurema kwokuno:
«Ngiisi byo uli mu gira, biri bya kitangaaza.
Bwo uli kihagarusi bweneene,
abagoma baawe bali mu yiji fukama imbere lyawe.
4 Abandu booshi ba mu kihugo, bali mu kuyikumba,
iri banakizi kuyimbira inyimbo zo'bwivuge, mu kusimbaha iziina lyawe.»

5 Muyiji bona ngiisi byo Rurema akagirira abandu baage.
Byoshi, biri bya kahebuuza.
6 Ikyanya akayumya inyaaja,

hanaboneka injira ya'bandu baage bakajabuka mwo.
Kwokwo, tuyiji múshambaalira.
7 Rurema atwaziri ku bushobozi bwage, halinde imyaka ne'myakuula.
Ayamiri ali mu lola abandu ba'mahanga gooshi,
gira batayiji kengeera bahuna imbere lyage.

8 E bandu mweshi! Mukizi huuza Rurema witu,
halinde ubwivuge bwage bukizi yuvwikana.
9 Agweti agatulanga,
halinde amagulu giitu gatatyerere.

10 E Rurema, wâli kizi tugeza bweneene,
nga kwo bali mu leeza iharija mu muliro.
11 Ukatugwasa mu lushenga,
wanatuheesa imiteekerwa mizito.
12 Wanahanguula abagoma biitu, kwo bakizi tulibata kwo.
Twâli kizi leezibwa mu miiji, kiri na mu muliro.
Kundu kwokwo, ukatuhisa ho tukoli vwagariiri.

13-14 Ikyanya nâli kola mu makuba,
n'gakulagaania kwo ngakutangira amatuulo.
Kwokwo, ngayegeera inyumba yawe, njoliiri ibitugwa byo'kusiriiza.
Ngiisi kwo n'gakulagaania, kwo nganagira.
15 Ee! Ngweti ngakutangira ibibuzi íbidehiri,
kuguma ne'shuuli, ne'mbene.
16 Mwe musimbahiri Rurema, muyiji yuvwa.
Leka nimùbwire ngiisi byo akangirira.
17 N'gamútabaaza kwi'zu lihamu,
iri ninamúyivuga.
18 Íngibe nzingwiri ikyaha mu mutima gwani,
Nahano atâli agakizi nyuvwa.
19 Haliko, ikyanya nâli kizi mútabaaza,
ku kasiisa, âli kizi ndega amatwiri.
20 Rurema abe ye gakizi yivugwa.
Mukuba, ikyanya n'gamútabaaza, ananyuvwa,
atanaluha ukukizi nyereka urukundo lwage.

67

Abandu be'milala yoshi bakizi yivuga Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Luli mu yimbwa ne'nanga. Ulwimbo.
2 E Rurema, ukizi tubonera ulukogo, unakizi tugashaanira.
Amalanga gaawe gakizi tutanguulira.
3 Kwokwo, lye'njira zaawe zigamenyeekana mu kihugo,
halinde abandu ba'mahanga gooshi banamenye ngiisi kwo ugweti ugakizi kiza.
4 E Rurema, abandu be'milala yoshi bakizi kuyivuga.
Ukizi yivugwa mu bandu ba'mahanga gooshi.
5 Yabo booshi, bakizi kushagalukira, iri banayimba ku bushambaale.
Mukuba, ubatwaziri ku njira yo'kuli,
unali mu rongoora abandu booshi.

6 E Rurema, abandu be'milala yoshi bakizi kuyivuga.
Ukizi yivugwa mu bandu ba'mahanga gooshi.
7 Kwokwo, lye'kihugo kigayera,
na Rurema anakizi tugashaanira.
8 Ee! Agakizi tugashaanira,
gira lya'bandu booshi bakizi músimbaha, halinde he'kihugo kihekiiri.

68

Abandu bo'kuli bakizi ba na'malega

1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi.
2 E Rurema, uyimukage, unashaabule abagoma baawe.

Ngiisi ábakushombiri, bakizi puumukaga imbere lyawe.
3 Ubayimulage, nga kwe'mbuusi iri mu yehuula ikyusi.
E maashi! Nga kwo'bulungu buli mu jongoloka ku muliro,
kube kwo banangora-mabi bagayami minikwa imbere lya Rurema.
4 Haliko, abandu bo'kuli boohe, bakizi shagaluka imbere lyawe.
Bakizi ba na'malega, iri banakuyimbira ku bushambaale.

5-6 Rurema agweti agalenga mu bibungu!
Kwokwo, mukizi múyimbiraga, iri munayivuga iziina lyage.
Ee! Mukizi múhuuza.
Iziina lyage, ye Nahano,
anatuuziri mu nyumba yage ndaluule.
Kwokwo, mukizi shambaala imbere lyage.
Rurema ye yishe we'fuuvi, ye nali mu langa banamufwiri.
7 Ngiisi ábali mu kahumbwe, ali mu babiika mu mbaga.
Na ngiisi ábali bashweke, ali mu bashwekuula, halinde banashambaale.
Si abahuni boohe, bagayimulwa, bagendi tuula mu kihugo íkiyumiri.

8 E Rurema! Ikyanya ukalyosa abandu baawe i Miisiri,
wanakizi bashongaaniza injira mwi'shamba.
9 Haaho, ikihugo kyanajugumbana.
Ni'gulu lyananiesa invula ku bwingi.
Ee ma! We Rurema wa'Bahisiraheeri,
ulya we'Sinaayi.
10 E Rurema! Ikihugo, kundu kyâli mali shaka,
haliko wanakishakuulula,
wanakizi kiniesa mwe'nvula nyingi,
11 halinde abandu baawe banalonga ho bagatuula.
Kiri na'bakeni, wanabatabaala ku magoorwa gaabo.

12-13 Ikyanya Nahano akakyula,
abahya-kazi bingi bweneene, banagenda bagweti bagamenyeesania kwokuno:
«Abaami kuguma na'basirikaani baabo, keera bakapuumuka.»
Abakazi banasigala mu kaaya, bagweti bagagabaana iminyago.
14 Abangere nabo, kundu bâli keniri, banaba batuuziri ibibuzi mu ndagiriro.
Haliko buno, bakoli yambiiti inooro ne'harija.
Bali nga ngunde ízibwikiirwi ne'byubi.
15 Yabo baami, ikyanya Rurema wo'bushobozi bwoshi akabashaabula,
banashaabuka nga nvula yo'lugungu, ígweti ígaania ku mugazi Zalumooni.

16 E Bashaani! We kanywangi-nywangi ko'mugazi,
unali kwa'marango mingi!
17 Aahago! Umugazi gwo Rurema akatoola kwo agayiji tuula kwo,
kituma kiki uki gweti ugaagulya ikisuure?
Si haaho ku mugazi gwage, ho Nahano agakizi tuula, halinde imyaka ne'myakuula!

18 Nahano akalyoka ku mugazi Sinaayi,
anayiji beera ahandu haage heeru,
akulikiirwi na'magaare gaage go'kubululwa,
ganali kandaharuurwa.
19 E Nahano Rurema! Ikyanya ukalengezibwa mwi'gulu, wanatwala bo ukagwata imbira.*
Abandu banakizi kuleetera indengu, kiri na balya ábakahuna.
Kwokwo, ugayama utuuziri haaho.

20 Nahano akizi yivugwa! Mukuba, ye Rurema, anali ye Lukiza witu.
Yenyene ali mu betula imiteekerwa yitu ngiisi lusiku.
21 Rurema Nahamwitu, ye mu tukiza,
kiri na mu maboko ga Narufu.
22 Ku kasiisa, Rurema agavungula amatwe ga'bagoma baage.
Iri bangagenderera ukukizi yifunda mu byaha, agajiga utuhanga twabo.

---

* **68:19 68.19** Bahefeso 4.8.

23 Nahano adetaga kwokuno: «Abagoma baani, ngabagalula ukulyoka i Bashaani,
na mbashaaze na mu tulingi twe'nyaaja.
24 Kwokwo, e bandu baani, mukolaga mugashuka amagulu giinyu mu miko yabo.
Kiri no'tubwa twawe, tugagilabula kwo.»
25 E Rurema, uli Rurema wani, unali we mwami wani.
Abandu bagweti bagakukunga ku kisegengo,
halinde unayingire ahandu haawe heeru.
26 Abajoborozi bagweti bagashonga imbere.
Na ábagabalonda, bali mu lasa inanga.
Ha kati kaabo, hali abanyere ábagweti bagaalasa ingoma.
27 E Bahisiraheeri mweshi, mukizi huuza Rurema.
Ee! Mukizi múhuuza, mweshi.
28 Uwa mbere, ali Binyamiini, kundu ye toohiri.
Na ábagakulikira, bali bakulu be'Buyuda, na'bandu baabo booshi.
Hali na'batwali be'Zabulooni, na'be'Nafutaali.
29 E Rurema, uyerekane imisi yawe ya kahebuuza,
nga kwo wâli kizi gira yaho kare.
30 Kwokwo, lya'baami bagakizi kuleetera amatuulo
mu nyumba yawe i Yerusaleemu.
31 Haliko, abagoma ábatuuziri i mahanga boohe, ubakanukire.
Si balyagagi nga nyamiishwa ízituuziri mu masanga!
Bali nga shuuli ndangi mu kati ke'nyana.
Kundu basiimiri ukukizi gira izibo, ubashaabule.
Ubatindimaze, halinde bakizi kuramburira.

32 Indumwa ziyijage ukulyoka i Miisiri.
Kiri na'Bahendyopiya bagirage bakizi tabaaza Rurema.
33 E binyamahanga, mukizi yimbira Nahano Rurema.
Mukizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.
34 Mukuba, ye mu lenga mwi'gulu,
munali mwi'zu lyage liri mu kizi lunduma bukayu.
Ye na yamiri ho imyaka ne'myakuula.
35 Mumenyeesanie kwo Rurema ye riiri no'bushobozi bweneene.
Ye twaziri Abahisiraheeri.
No'bulangashane bwage buyamiri butanguliiri Abahisiraheeri.

36 E Rurema wa'Bahisiraheeri, tubwini kwo uli wa kahebuza mu nyumba yawe ndaluule.
Uli mu heereza abandu baawe ubukalage no'bushobozi.
Rurema akizi yivugwa!

69

Kutakira Nahano
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi. Iri mu yimbwa ne'nanga.
2-3 E Rurema, ungizagye, we kongwa!
Si keera nayikiraga mu musaayo,
ndaanabyo nangaki yimangira kwo.
Ngoli tibukiiri mwi'benga lya'miiji,
ganakoli mbikiiri mwi'gosi.
Imidunda ikola mu mbunguukana.
4 Keera nayamiza bweneene, nanaluha.
Kiri no'mumiro gwani, gukoli hangalaliiri.
E Rurema, maashi, amasu gaani, gakoli fwifwitiiri,
mu kulindira kwo ugayiji ndabaala.
5 Abagoma baani bagweti baganjombera ubusha,*
banali kandaharuurwa ukuhima umushaku úguli kwi'twe lyani.
Bagweti bagananyishuza ibindu, ndaanabyo nazimba.
Na kundu ndaabyo nabahubira,
haliko baloziizi naaho ukunyita.

6 E Rurema, uyiji bwija ngiisi kwo n'gakuhubira.

* **69:5 69.5** Zaburi 35.19; Yohana 15.25.

Bitanganaziga kwo ngubishe amahube gaani.

7 E Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri!
Si we mwene ubushobozi bwoshi!
Aaho! Ngiisi ábakulangaliiri, utabateeze ishoni hi'gulu lyani.
Ngiisi ábagweti bagakulooza, batateteerwe.
8 Si ngola mu gayirizibwa hi'gulu lyawe.
Kiri na'malanga gaani, gabonesiri kwe'shoni.
9 Mu beene witu, ngolaga nga mundamenywa.
Kiri mu bakulu baani, na mu baali baani,
mbatuuziri mwo nga kinyamahanga.
10 Umwete gwo mbiiti hi'gulu lye'nyumba yawe,
gugahambiri nzingoola.
Kiri ne'kyanya uli mu tukwa,
na naani, na mbe ndusirwi.†
11 Ikyanya ndi mu yishalisa, na nyambale ubusuuzu mu kati ka'malira,
bali mu kizi nyamiriza.
12 Ee! Ikyanya ndi mu jengeerwa,
bali mu mbonyoleza.
13 Abandu bali mu genda bagangamba mu njira.
Kiri na'balalwe bagweti baganjekeereza mu nyimbo zaabo.

14 E Nahano, kundu kwokwo, ngweti ngakuhuuna kwo ukizi ngashaanira.
Aaho! Unjuvye mu kati ko'rukundo, kwo luli lwingi.
Ungizagye, we kongwa, halinde na ngire lwoshi-lwoshi.
15 Unjaaze mu musaayo, ndayiji kengeera naguyikira mwo.
Kundu abandu bali mu ba banjombiri, ungizagye mu maboko gaabo,
unjaaze na mu gano mabenga ga'miiji.
16 Utaleke ngumbululwe no'mwijulire gwa'miiji, mbu gumbungukane.
Utanaleke kwa'mabenga ganyulubize.
Ee! Utaleke mbu nimirwe na Narufu.
17 E Nahano, unjuvyagye! Si urukundo lwawe, luli lwa'kahebuuza,
no'lukogo lwawe, luli luhamu bweneene!
Aahago! Ungebagane ho ndi.
18 Bwo ndi mukozi wawe, utambindulire ingoto.
Si ngweti ngalibuuka bweneene! Aahago! Unjuvyagye duba.
19 Unyegeere, gira ungize.
Unguluule mu maboko ga'bagoma baani booshi.

20 Abagoma baani, wenyene uyiji ngiisi kwo bali mu ndeta,
na ngiisi kwo ndi mu teezibwa ishoni.
Bagweti baganyamiriza, iri banandyoza,
21 no'kukizi nduka.
Keera navunika umutima, na ngoli shengusiri.
Ngweti ngalooza umundu wo'kumboleeza,
si ndaaye úli ho, kiri no'muguma!
22 Yabo bagoma, keera bakambiikira kolobwe mu byokulya.
Ne'kyanya n'ganyoterwa, banamba amaavu go'lukalishi.

23 Aahago! Ibyokulya bye'siku zaabo ngulu,
bikizi ba yo mitego yo'kubagwasa.‡
24 Amasu gaabo, gayidike mwe'kihulu, halinde bataki shubi bona.
Ne'migongo yabo, ikizi yama igondamiri.
25 Ukizi barakarira, mu kubayonera kwo'bute bwawe.
Ee! Uburaakari bwawe kwo buli bulangi, bubasivye,
26 halinde ishumbi zaabo, zisigale mushaka.§
Hatanabe umundu wo'kushubi tuula mu maheema gaabo.
27 Yabo bagoma, ikyanya ukola mu hana abandu,
nabo kandi, bali mu shubi yiji balibuza.
Abandu babi, ikyanya uli mu bakomeeresa,

---

† **69:10 69.10** Yohana 2.17; Barumi 15.3. ‡ **69:23 69.23-25** Barumi 11.10. § **69:26 69.26** Mikolezi 1.20.

nabo bali mu bayushuulira ubulyaniirwe, mu kubashekeereza.
28 Ibyaha byabo, ukizi bilegeereza, halinde bahanwe bweneene,
utanakolwe kwo wabakoga.
29 Ubahotolage mu kitaabo kyo'bulamu,
utanababiike mu muharuuro gwa ábakwaniini.

30 E Rurema, ngola mu malibu, na ngoli shengusiri.
Aaho! Ungizagye ku bushobozi bwawe.
31 E Rurema, ngakizi kuyimbira, mu kuyivuga iziina lyawe.
Na ngizi kuhuuza, mu kukutangira kongwa.
32 Kwokwo, kwo ngakusimiisa,
ukuhima ho nangakutangiiri ituulo lye'ngaavu,
kandi iri lye'shuuli íkoli twiri.
33 Abakeni, ikyanya bagaabona kwokwo, bagasiima.
Kwokwo, mwe muli mu looza Rurema, mukizi shambaala.
34 Mukuba, ikyanya abandu bali mu ba bagoozirwi, banatabaaze Nahano,
ali mu ba abayuvwiti.
Ne'kyanya bali mu ba bagwasirwi mu mbohe,
atali mu bahebuura.
35 Igulu ne'kihugo bikizi yivuga Rurema,
kuguma ne'nyaaja, na íbiziri mwo byoshi.
36 Mukuba, Rurema agayiji kiza akaaya ke'Sayuni.
Kiri no'tundi twaya twa mu Buyuda, agatuyubakulula.
Haaho, lya'bandu baage bagayiji tuhyana, banashubi tutuula mwo.
37 Ee ma! Ngiisi ábali mu múkolera, kiri na'baana baabo, bagabihyana.
Ngiisi ábakuuziri iziina lyage, bo bagatuula mwo.

70

Kuhuuna ubutabaazi
(Zaburi 40.13-17)
1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi.
2 E Rurema Nahamwitu, ungize duba, we kongwa!
Uvwarukage uyiji ndabaala.
3 Haliko ábaloziizi ukunyita boohe,
bakizi teezibwa ishoni, banateteerwe.
Bwo basiimiri kwo ngizi libuuka,
ubateeze ishoni, mu kubagalulira inyuma.
4 Ngiisi ábali mu nvuka akahoogo,
bateezibwe ishoni, banandwikirage kwo.
5 Haliko, ngiisi ábagweti bagakulooza,
bakizi shambaala, iri banashagaluka mu kati kaawe.
Ngiisi ábakuuziri ubukize bwawe,
bakizi deta: «Rurema akizi huuzibwa.»
6 Kundu kwokwo, niehe ngiri mukeni, na ngi goozirwi.
E Rurema Nahamwitu, uvwarukage maashi, uyiji ndabaala! We mu ndabaala, we na Lukiza wani.
Kwokwo, utaki tindage.

71

Kutabaaza Rurema
1 E Nahano, keera nakutibitira.
Aaho! Utandekage mbu ndeezibwe ishoni.
2 Bwo uli Rurema wo'kuli, ungizagye, unambishe.
Undege amatwiri, unayiji nguluula.
3 Si we lwala lwani, we na Luzitiro lwani.
Aaho! Ube lwala lwo nangakizi tibitira mwo,
unakyulage kwo ngizibwe.

4 E Rurema wani, ungize mu maboko ga banakuhambwa.
Si bakoli bihuusiri, banagweti bagayitana!
Kwokwo, unjaazagye mu maboko gaabo.

5-6 E Nahano, we kandyosa mu nda ya maawe.
Kyo kitumiri ngakizi kubiika kwo'mulangaaliro.
Ukulyokera ubusore bwani, we ngweti ngayegamira, iri na nguyivuga.
7 We kambeereza ubushobozi, we nali mu njuutira.
Kwokwo, abandu bingi bakola mu nyigira kwo'mugani.
8 Kyo kitumiri ngakizi kuyivuga.
Na ndi mu shiiba ngweti ngakuhuuza.

9 Ikyanya ngaaba ngolaga mushaaja,
ne'misi inabaagage ndaakiyo, utanjandirire.
10 Si abagoma bali mu shungika igambi libi hi'gulu lyani,
banakoli kuumaniri kuguma, gira balonge ukunyita!
11 Bali mu deta: «Si Rurema keera akamújanda,
ndaaye úwangaki múkiza!
Aaho! Mugirage tumúhoove, halinde tunamúgwate.»
12-13 E Rurema wani, we kongwa! Si baloziizi ukungomeeresa!
Aaho! Utakizi nyisunga hala.
Haliko, unyijirage duba, gira undabaale.
Ikyanya bali mu ndega, leka boonyene bagwatwe ne'shoni, banashereezibwe.
Ee! Ishoni zibagwatage, banateteerwe.
14 Haliko niehe, ngagenderera ukukulangaalira,
iri na ngizi kuyivuga.
15 Kundu ndayiji ngiisi kwo nangasobaanura ukuli kwawe,
haliko, ngakizi shiiba ngweti ngakuhuuza,
bwo we mu gira íbikwaniini.
16 E Rurema Nahamwitu, ngakizi menyeesa abandu ngiisi kwo uli mu gira ibya kahebuuza.
Ngakizi bakengeeza kwo wehe naaho we kwaniini.

17 E Rurema, wâli kizi nyigiriza ukulyokera ubusore bwani.
Halinde na zeene, ngakizi menyeesa imikolezi yawe ya kahebuuza.
18 Buno, ngola mushaaja, na ngolaga ne'nvwi.
Aaho! Utanjandirire!
Uleke ngizi menyeesa ubushobozi bwawe
imwa booshi ábagaki yija inyuma lyani.
19 E Rurema, ndaaye úkusumbiri!
Ukuli kwawe, kuhisiri halinde mwi'gulu.
Keera ukanagira ibitangaaza bihamu.
20 Kundu ukanyingiza mu makuba mingi-mingi,
haliko, ugaki shubi nvyula, na njubi ba mugumaana.
Ee ma! Ikyanya nâli kola bu fwa, wanashubi nyinamula.
21 Ugashubi mboleeza,
iri unangingika.
22 E Rurema wani, we Mutaluule wa'Bahisiraheeri,
unayamiri uli mwemeera bweneene.
Kwokwo, ngakizi kuyivuga mu kukulakiza ululanga.
Ngakizi kuyivuga ku nyimbo ze'nzeeze.
23 Mukuba, keera wanguluula.
Kwokwo, ikyanya ngakizi kuyivuga, ngakizi kubandira utubuuli.
24 Ngakizi shiiba ndi mu menyeesa abandu ngiisi kwo uli wo'kuli.
Haliko, ngiisi ábâli loziizi ukungomeeresa boohe,
bagagwatwa ne'shoni, banateteerwe.

72

Ukuhuunira mwami
1 Izaburi ya Sulumaani.
E Rurema, ushoboleese mwami, akizi kulikira ukuli kwawe.
Yukwo kuli, ukizi kuyereka kiri no'muluzi.
2 Ee! Umútabaale akizi twa imaaja za'bandu baawe mu kati ko'kuli,
kiri ne'maaja za'bakeni.
3 Ku migazi kukizi yera ibyokulya bingi.

Bikizi yera kiri na ku tugangazi.
4 E Rurema, utabaale mwami halinde akizi bulanira abakeni.
Kiri na'baana baabo, akizi bakiza.
Haliko, ngiisi ábagayiji balibuza, boohe, anabafutagule.

5 Mwami akizi longa ulushaagwa ngiisi kyanya,
abaagage ngi'zuuba kwo liyamiri liri mu langashana,
na nga kwo'mwezi gugenderiiri ukukizi moleka.
6 Uyo mwami abaagage nga nvula, kwo igweti igaania mu ndangiriro,
halinde ikihugo kikizi longa amiiji.
7 Umundu wo'kuli alonge ukukizi genduukirwa isiku zaage zooshi,
halinde akizi longa ukuyunguka mu kati ko'mutuula.
Kukizi ba kwokwo, halinde ku kyanya umwezi gugaaba gukiri ho.

8 Mwami alonge ukukizi twala, halinde ku nyaaja zooshi,
ukulyokera ku lwiji Hefuraati,
halinde ukuhisa ku mbeka ye'kihugo.
9 Abandu ábatuuziri mwi'shamba bakizi múfukamira.
Kiri na'bagoma baage, bakizi lamba ulukungu imbere lyage.
10 Abaami be'Tarasisi na'ba mu tulira, bagakizi múramburira.
Abaami be'Sheeba na'be'Seeba, bakizi múleetera amatuulo.
11 Ee! Abaami booshi bakizi fukama imbere lyage.
Aba mu mahanga gooshi bagakizi múkolera.

12 Ikyanya umukeni agamútabaaza, agamúkiza.
Ee! Agamútabaala, bwo atahiiti ugundi mutabaazi.
13 Ikyanya abakeni bagaaba bakola mu bukaholwe,
agabayuvwirwa indengeerwa, anabaguluule mu lufu.
14 Ne'kyanya bagalibuzibwa ku kahaati, agabakiza.
Mukuba, uburambe bwabo, buli ne'kishingo kihamu imwage.

15 Mwami akizi lama!
Akizi haabwa amatuulo ge'nooro kulyoka i Sheeba.
Abandu bakizi yama bali mu múhuunira imwa Rurema,
banakizi shiiba bagweti bagamúgashaanira.
16 Utugangazi tuyijule kwe'mimbu,
halinde ikihugo kilongage ukuyera bweneene.
Ibiti bikizi tongeka kwe'bitumbwe, nge'biti bye'Lebanooni.
Abandu bakizi genduukirwa nga byasi mu ndagiriro.
17 Mwami akizi yama alumbuusiri isiku zooshi.
Anakizi kengeerwa, halinde ku kyanya izuuba ligaaba likiri ho.
Aba mu mahanga gooshi, bakizi gashaanirwa hi'gulu lyage,
halinde nabo banakizi múgashaanira.

18 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi yivugwa.
Mukuba, ibitangaaza mwene yibyo, yehe naaho, ye gweti úgakizi bigira.
19 Tukizi huuza iziina lyage, kwo liri no'bulangashane,
halinde imyaka ne'myakuula.
Ikihugo kikizi yijula mwo'bulangashane bwage.
Bikizi yama kwokwo! Ee! Bikizi yama kwokwo!

20 Kwoku, kwa'mahuuno ga Dahudi mugala Yese gayutaga.

Umuteeko gwa kashatu

73

(Zaburi 73–89)

Kundu banangora-mabi bagaziri, si Rurema ali mwija
1 Izaburi ya Hasafu.
Ku kasiisa Rurema agweti agagashaanira Abahisiraheeri,
ngiisi ábakoli yeruusiri mu mitima yabo.

2 Si niehe nâli kola bu siitara.
Hininiini naaho, nga n'gateereka.
3 Ikyanya n'gabona ngiisi kwo banangora-mabi bali mu yikangaata,
na ngiisi kwo bakoli gendukiirwi, nanayami gwatwa no'luugi.
4 Yabo banangora-mabi, ndaabyo íbiri mu bagoora.
Amagala gaabo gafiisiri, ganadediiri.
5 Batali mu libuuka nga'bandi,
batanali mu kizi goorwa.
6 Ikyanya bali mu yikangaata, buli mu ba nga migufu miija ye'nooro mu magosi gaabo.
Ne'kyanya bali mu komeresania, kuli mu ba nga byambalwa byabo.
7 Bwe'mitima yabo iri mindagabika, bali mu kizi yifunda mu mabi.
Si ubuligo bwo bali mu yitoneesa kwo, buleeziri ulugero bweneene!
8 Bali mu shekerezania, iri banagambana,
banali mu biikirana ikikando mu kati ko'bwikangaate.
9 Bali mu kizi shaahuza igulu,
iri banakizi yihaya, kwo bo beene kihugo.
10 Yibyo byoshi, byo bitumiri abandu bali mu bakulikira.
Ee! Bali mu mira amagambo gaabo nga miiji,
11 banakizi naaka kwokuno: Aaho! Kutagi kwo Rurema angamenya?
Kundu abandu badesiri kwo ali hi'gulu lya byoshi, si ndaabyo ayiji!
12 Balya banangora-mabi batali ni'goorwa lyoshi-lyoshi.
Si ubugale bwabo, buli mu kizi yushuuka ngana.
13 Niehe, ikyanya ndi mu kizi yihangaana,
na mbonage naaho kwo ndaabyo nagira.
Kiri ne'kyanya ndi mu kizi yilanga, mbu ndagire ubuligo,
ndaako kamaro kooshi nalonga.
14 Si ndi mu shiiba mu malibu naaho!
Ngiisi shesheezi ndi mu hanwa-hanwa.
15 Íngidete, ti: Leka naani ndetage amagambo mabi.
Haaho nangabiiri nayihindulira abandu baawe.
16 Ikyanya n'galooza ukumenya íbitumiri abanabyaha bali mu kizi genduukirwa,
nanabona kwo bikoli ngayiri bweneene.

17 Haliko, ikyanya n'gayingiraga mu nyumba ya Rurema,
lyoki lyo n'gasobanukirwa ngiisi kwa'banabyaha bâye gooke.
18 Ee ma! Balya banabyaha, ukababiika ho bangasiga amatwe gaabo.
Si bali mu bambaajira, halinde banayitimbe haashi, banashereere!
19 Ee! Masaasa atabukwa, bagweti bagakizi yami shereera.
Bali mu kangwa ku magambo maniini naaho, banayami minikwa.
20 E Nahano! Ikyanya ugavyukaga, ugabashekeereza ngana.
Baganyerera ngana, nga birooto íbiri mu yibagirwa shesheezi.

21 Ikyanya nâli jengiirwi mu mutima gwani, nanaba ngoli rakiiri,
22 kyanatuma ngaaba muhwija, na muzira bwenge.
Imbere lyawe, nâli kolaga nga nyamiishwa nzira bwenge.

23 E Rurema! Kundu kwokwo, nyamiri tutuliinwi.
Uli mu ngwatira ku kuboko kwe'lulyo,
24 unali mu ndongoora, mu kukizi mbanuula
halinde mu kuheza, unanyegereze mu bulangashane.
25 Aaho! Nyandagi ye mbiiti yaho mwi'gulu, átali wenyene?
Kiri na mu kihugo, ndaaye gundi ye ndi mu yifwija.
26 Amagala gaani, no'mutima gwani, kundu biri mu yoloha,
haliko, Rurema ye mu ngania.
Ye misi yani, anali we'mwani, halinde imyaka ne'myakuula.
27 E Rurema, ngiisi ábali mu kuyilyosa kwo, bagaki shereera.
Ee! Booshi ábakujandiriiri, ugaki baminika ngana.

28 Ha lwani niehe, buli bwija ngizi beera hoofi na Nahano Rurema.
Mukuba, ye mwene ubushobozi bwoshi.
Ku yukwo, ndi mu tibitira imwage.
E Rurema, amiija go uli mu kizi kola, ngakizi gamenyeesa mu bandi.

74

Ubuhanya, ndaaye úyiji ngiisi kwo bugaaheka
1 Izaburi ya Hasafu.
E Rurema, kituma kiki ugweti ugaturakarira?
Ka watujandaga lwoshi-lwoshi?
E maashi! Si tukiri bibuzi byawe!
2 Aaho! Ukengeerage ngiisi kwo ukaguluula abandu baawe yaho keera.
Si ukatukiza, bwo tuli mulala gwawe, tunali buhyane bwawe!
Ukengeere na'kaaya kaawe Sayuni,
halya wâli tuuziri mu kihugo.
3 Uzamuukire yo bwo keera kakashaka,
ubonage ngiisi kwa'bagoma bakashereeza kiri ne'nyumba yawe lwoshi-lwoshi.

4 Mu yeyo nyumba yawe, mwa'bagoma bakayidehereza mu tubuuli mbu bahima.
Munali mwo bakashinga irembera lyo'buhimi bwabo.
5 Iyo nyumba, ikyanya bakagiyifunda mwo,
bâli gweti bagatema-tema ngana, nga kwo bali mu tema ulubako.
6 Kundu ibibambaazi byayo byâli nonosiri bweneene,
haliko bakabihomoola, mu kukoleesa isheenyo ne'mingwaro.
7 Ha nyuma, banagisingoola, halinde yanajigimba yoshi.
Bakagiyulubaza, munali mwi'ziina lyawe lyâli kizi yivugwa.
8 Banayigamba, ti: «E balya! Mugirage tubashereeze lwoshi-lwoshi.»
Kwokwo, ngiisi ho Rurema âli kizi yikumbirwa mu kihugo,
banagendi hasiriiza.
9 Tutaki bwini ibyereso, kwo Rurema agaki tukiza,
ndanakiye muleevi úkiri ho.
Yubwo buhanya, ndaaye úyiji ngiisi kwo bugaaheka.
10 E Rurema, ugaleka abagoma bagenderere ukukushekeereza halinde mangoki?
Aahago! Ka bagagenderera ukutuka iziina lyawe halinde imyaka ne'myakuula?
11 Kituma kiki wafunya ukuboko kwawe kwo'bushobozi?
Ukulambuule maashi, unabafute-fute, halinde baminikwe.
12 E Rurema, wehe we yamiri uli mwami witu ukulyokera kare.
Unali we mu kiza abandu ba'mahanga gooshi.
13 We kabunduula inyaaja ku bushobozi bwawe.
Ne'kyanya ukabona kirya kihuume kyo'mujoka mu nyaaja,
wanakifuta-futa.
14 We kafuta-futa kiri na'matwe ge'kingisho-ngisho Levyataani.
Umutumba gwakyo, wanagutobera inyamiishwa mwi'shamba.
15 E Rurema, we kanatuma ibirigo no'tudota bigakizi zununuka mwa'miiji.
Haliko, inyiiji ízâli kizi hinga, zoohe, wanazikamya.
16 Izuuba no'mwezi, biri bye'mwawe.
Ee ma! We kabumba umulege-rege, kiri no'bushigi.
17 We kabiika imbibi zooshi ze'kihugo.
We kanatengeka kwo hakizi ba imbondo, hakizi ba ne'kikamo.

18 E Nahano, ukengeere ngiisi kwa'bagoma bâli kizi kugayiriza.
Kundu bali bahwija naaho, si bâli kizi kushekeereza!
19 Twehe tuli nga ngunde zaawe.
Aaho! Ukengeerage ngiisi kwa'bandu baawe bakola mu libuzibwa.
Utatami tulasha mu tunwa twe'nyamiishwa.
20 E maashi! Ukengeerage ne'kihango kyo tukanywana na naawe.
Kino kihugo, si kikoli yidisiri mwe'kihulu!
Abandu banali mu komeresania ngiisi handu.
21 Abandu baawe bakola mu libuzibwa,
batanashobwiri, si bali bakeni.
Aaho! Utabalekeerere, mbu bateezibwe ishoni.
Haliko, uleke bakizi huuza iziina lyawe.
22 E Rurema, yimukaga maashi, gira uyibulanire!
Ukengeere ngiisi kwa'bahwija bali mu shiiba bagweti bagakuhonyoleza.
23 Ukengeere na ngiisi kwa'bagoma baawe bakola mu kunaakira.
Si yukwo kuyihaya kwabo, kugenderiiri halinde zeene!

75

Rurema naaho ye mutwi we'maaja

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Hasafu. Ulwimbo. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo «Utakizi shereeza.»
2 E Rurema, tugweti tugakutangira kongwa,
tunali mu menyeesania hi'gulu lye'bitangaaza byawe.
Mukuba, uli mu kizi tubeera hoofi-hoofi.

3 Rurema adetaga kwokuno: «Ngola ngaatwa imaaja.
Nganazitwa ku kyanya íkikwaniini, na ku njira yo'kuli.
4 Ikihugo na íbiri mwo byoshi, kundu bigalenga mwo'musisi,
haliko niehe ndi mu sikamya indaliro zaakyo.
5 Keera n'gabwira abanabwihemye kwokuno: "Muleke ukuyikangaata."
Nanabwira na banangora-mabi: "Mutakizi yiheemya.
6 E maashi! Mutakizi gira mbu muyidundulike imbere lyani,
mutanakizi ba mindagabika."»

7 Ndaaye mundu úwangatwa ulubaaja lwo'wabo,
aba alyoka uluhande lwe'muga, kandi iri lwe'sheere, kandi iri wa mu mbande zi'shamba.
8 Si Rurema naaho, ye yamiri ali mutwi we'maaja.
Ee ma! Ye mu kuza muguma, anatindimaze ugundi.
9 Nahano afumbiiti urukuzo úluyijwiri mwo'buraakari bwage,
anali mu bunywesa banangora-mabi booshi.
Bagweti bagabugotomera, batanasige kiri ne'ndooni.

10 Haliko niehe, ngakizi yimba inyimbo zo'kuyivuga Rurema wa Yakobo,
na ngizi múshambaalira imyaka ne'myakuula.
11 Rurema adetaga kwokuno: «Imisi ya banangora-mabi booshi, ngagivuna.
Haliko, ngiisi ábali mu ngulikira, boohe, ngabasikamya.»

76

Rurema ye mutwi we'maaja

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Hasafu. Luli mu yimbwa ne'nanga. Ulwimbo.
2 Rurema ayijikiini bweneene mu Bayuda.
Iziina lyage liri mu kizi huuzibwa mu Bahisiraheeri.
3 Rurema atuuziri i Yerusaleemu, ku mugazi Sayuni.
4 Yeyo munda yo akavungula imyambi ya'bagoma baage,
kiri ne'miheto yabo, ne'siribo zaabo, ne'ngooti zaabo.

5 E Rurema, uyamiri utuuziri mwo'bulangashane,
bunahimiri bwe'migazi, kundu iyamiri ho.
6 Indwani za mu bagoma biitu, keera bakazishahula ibindu.
Buno, zikoli gwejiiri nga zifwiri, ndaanaye úwangaki yiji tuteera.
7 E Rurema wa Yakobo, ikyanya ukazikanukira,
ifwarasi zaabo zanayami fwa kuguma na ábâli zishoniri kwo.
8 E Rurema, ikyanya uli mu ba urakiiri,
nyandi úwangagira mbu ayimange imbere lyawe?
Ndaaye gundi ye tukwaniini ukuyoboha.
9 Wehe, kwo ulyagagi mwi'gulu, ukatwa imaaja za'bagoma.
Haaho, ikihugo kyanayami yoboha, kyanaba munyerere.
10 E Rurema, ukayimuka, wanatwa imaaja za banangora-mabi.
Haliko ngiisi ábali mu libuzibwa, boohe, uli mu bakiza.
11 Na bwo ugweti ugakizi rakarira amabi, kyo kitumiri uli mu yivugwa.
Ngiisi ábakafuuka uburaakari bwawe, batagaki kola amabi.

12 Ikyanya uli mu lagaania Rurema Nahamwinyu igambo,
umúgirire lyo.
Abandu bakwaniini bakizi músimbaha.
Kwokwo, mwe binyamahanga, mukizi múleetera amatuulo.
13 Kundu abatwali bangaba bali mu yidundulika, si Rurema ye mu bashengula imitima.

Kwokwo, abaami be'kihugo bamúyobohiri.

77

Ikyanya nâli mu makuba, n'gatakira Nahano

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Hasafu. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za Yedutuni.
2-3 Ikyanya nâli riiri mu makuba, nâli kizi tabaaza Nahano Rurema.
Kwokwo, nanamúlirira kwi'zu lihamu.
Nanamala ubushigi bwoshi, nimúlambuliiri amaboko gaani.
Kundu kwokwo, umutima gwani gwanalahira, mbu gutaholeezibwe.
4 E Rurema, ikyanya ndi mu salira hi'gulu lyawe,
umutima gwani guli mu shenguka, na ngizi gongeera.
5 E Rurema, si utambangwiri kwo ndoole iro!
Na bwo njengusiri bweneene, ndaabyo ngi shobwiri ukudeta.
6 Ngweti ngayisaliza ku byâli kizi lenga yaho kare.
7 Ndi mu laala ngengiiri kwo nâli kizi yimba.
Ngweti ngayisaliza, iri na nyibuuza kwokuno:
8 «Aaho! Ka Nahano akayami tujanda lwoshi-lwoshi?
Ka atâye ki shubi tugashaanira?
9 Ka ataki tukuuziri?
Kiri ne'mihango yage, ka keera agiyibagira lwoshi?
10 Ka Rurema ayibagira kwo ali wa lukogo?
Kwoku arakiiri, ka keera atuyima indengeerwa?»
11 Ha nyuma, nanadeta: «Ndaakwo kundi kwo ngaagira.
Kundu Rurema ali hi'gulu lya byoshi, haliko keera atuhindulira ingoto.»

12 E Nahano, ngi kengiiri ngiisi kwo wâli kizi tugirira.
Ee! Ngi kengiiri ibitangaaza byo wâli kizi gira yaho kare.
13 Ngiri mu kizi biyitoneesa kwo,
ndanganabishaaza mu mitono yani.
14 E Rurema, injira zaawe zooshi, ziri nyeeru.
Aaho! Nyandagi gundi úhiiti ubushobozi, nga Rurema witu?
15 E Rurema, we mu kizi gira ibisoomeza.
We nali mu kizi yereka ibinyamahanga ubushobozi bwawe.
16 Ku bwobwo bushobozi bwawe, wâli kizi kiza abandu baawe,
beene Yakobo, na beene Yusefu.
17 E Rurema, ikyanya Inyaaja Ndukula ikakubona,
yanakanguka, yanayoboha bweneene.
Amiiji gaayo ganateerwa ne'kyoba ngana-ngana.
18 Mu bibungu, mwanavuduka invula, mwanakungula ne'mikungulo.
Ngiisi luhande, imilavyo.
19 Inguba zanakizi lavya mu kihuhuuta.
Kiri ne'biryamu byanakizi lyamuza mu kihugo.
Ikihugo kyanashagana, kyanajugumbana.
20 Haaho, wanabera injira mu nyaaja,
halinde wanalenga mu tulingi twa'miiji.
Ndaaye mundu úkabona ho ukafina.
21 Wâli kizi koleesa Musa na Harooni,
mu kurongoora abandu baawe nga bibuzi.

78

Ibyo Nahano akagira bitangayibagirwa

1 Izaburi ya Hasafu.
E bandu baani, muyuvwe ngiisi kwo ngamùyigiriza.
Yaga magambo gaani, mugatege amatwiri.
2 Aaho! Ngatondeera no'kumùbwira ku migani.
Ee! Ngaadeta ágâli bishamiri ukulyokera keera.*
3 Ngiisi byo tukayuvwa ku badaata, tukoli biyiji bwija,
byo tunagweti tugakizi deta.

---

* **78:2 78.2** Mataayo 13.35.

4 Kiri na'baana biitu, tutagababisha byo.
Ee! Ngiisi baana ábagaki yija,
tugabamenyeesa ibitangaaza byo Nahano âli kizi gira ku bulangashane bwage.
Âli kizi bigira ku bushobozi bwage, gira akizi yivugwa.

5 Rurema akaheereza Abahisiraheeriimaaja,
anabwira bashokuluza biitu kwo bakizi ziyigiriza abaana baabo.
6 Kiri na'baana ábagaki butwa bazimenyeesibwe,
halinde abandu be'bibusi byoshi bakizi zimenya.
7 Kwokwo yizo maaja zaage, bakizi zikania,
iri banakizi biika Rurema kwo'mulangaaliro.
Ngiisi byo Rurema âli kizi gira, batayiji biyibagira.
8 Batanabe balangi, nga bashokuluza baabo.
Mukuba, boohe bâli kizi huna.
Imitima yabo itâli tungiini imbere lya Rurema,
batanâli kizi ba bemeera imbere lyage.
9 Beene Hifurahimu, ikyanya bâli mwi'zibo,
bâli fumbiiti imiheto ne'myambi.
Kundu kwokwo, banagalulwa kifudeete, halinde banapuumuka.
10 Mukuba, batâli kizi kania ikihango kya Rurema,
bakanalahira mbu batagakulikira imaaja zaage.
11 Kundu âli kizi bagirira ibitangaaza,
haliko banabiyibagira.

12 Mu kihugo kye'Miisiri, kiri na mwi'shamba lye'Sowani,
Rurema âli kizi gira ibitangaaza mu masu ga bashokuluza baabo.
13 Anabera injira mu nyaaja, anabarongoora, halinde banagilenga mwo.
Amiiji gakabunduuka mwo kubiri, hanasigala nga bikombo.
14 Ku kyanya kya mwi'zuuba, âli kizi barongoora ne'kibungu.
Na mu bushigi, âli kizi barongoora ne'nguliro yo'muliro.
15 Iyo munda mwi'shamba, anabera ye'nyaala,
zanakizi shyoka mwa'miiji mingi bweneene, banakizi ganywa.
16 Ee! Akashyosa amiiji mu nyaala,
ganakizi hinga nga nyiiji.
17 Kundu kwokwo, banagenderera ukukizi yifunda mu byaha.
Ikyanya bâli riiri yaho mwi'shamba,
banakizi huna imbere lya Rurema úli hi'gulu lya byoshi.
18 Banagira mbu bakizi múgeza,
mu kukizi huuna kwo bahaabwe ngiisi byokulya byo bayifwijiri.
19 Banakizi tyoza Rurema kwokuno:
«Hano mwi'shamba, ka Rurema angatuheereza byo tugaalya?
20 Ikyanya akashulika ku lwala, amiiji ganaluhuluka mwo nga lwiji.
Kundu kwokwo, atangahasha ukutuheereza imikate, ne'nyama.»
21 Nahano, iri akayuvwa kwokwo, anaraakara ngana-ngana.
Ubute bwage bwanayaka mu mbaga ya Yakobo nga muliro,
bwanayushuuka bweneene ku Bahisiraheeri.
22 Mukuba, batâli múyemiiri,
batanâli langaliiri kwo angabakiziizi.
23 Kundu kwokwo, akabayigulira imiryango yi'gulu,
anakyula kwe'bibungu biyeguuke.
24 Kwokwo, kwo akabaheereza imana ukulyoka mwi'gulu,†
anakizi batibulira yo, gira bakizi lya.
25 Kwokwo, kwa'bandu bâli kizi lya ku byokulya bya'baganda.
Yibyo byokulya, byâli tiita, nga kwo bâli loziizi.
26 Rurema anakyula ku bushobozi bwage, kwe'mbuusi ilyoke uluhande lwe'sheere,
na kwe'gindi ilyoke ulwe'kisaka.
27 Kwokwo, kwo akabatumira inyama zo'tunyuni,
zanaba nyingi bweneene nga lukungu.
Ee! Utunyuni twâli riiri katundu, nga mushenyu kwi'buga.
28 Yutwo tunyuni, anakizi batibulira two naaho, ngiisi ho bâli shumbisiri,

† **78:24 78.24** Kulyoka 16.4; Yohana 6.31.

hoofi-hoofi na'maheema gaabo.
29 Emwe! Rurema akaheereza abandu nga ngiisi kwo bâli loziizi,
halinde banakizi lya, banahaage.
30 Kundu kwokwo, ikyanya Abahisiraheeri bâli kizi ba batazi gambwa,
ne'byokulya binabe bikiri mu tunwa twabo,
31 Rurema anayami barakarira,
anabayite mwe'bihagarusi bye'misore.

32 Kundu akagira kwokwo, batanamúyemeera,
banagenderera naaho no'kukizi yidulumbika mu byaha.
33 Kyanatuma bagaahisa imyaka mingi, bagweti bagahanyagala.
Na mu kuheza, banafwa booshi.
34 Ngiisi kyanya Rurema âli kizi bayita kwo, banakizi mútabaaza.
Banakizi yilega, iri banamúgalukira.
35 Ee! Bâli ki kengiiri kwo Rurema ali hi'gulu lya byoshi,
na kwo ye Lwala lwabo, ye wanâli kizi bakiza.
36 Si bâli kizi gira mbu bamúlyeryege.
Ee! Bâli kizi beesha imbere lyage.
37 Imitima yabo itâli tungiini imbere lyage,
batanâli kizi twaza ikihango kyage.
38 Kundu Rurema âli barakariiri,
si akakizi yihangirira ku bute bwage, atanaki baminika.
Ee! Âli bakejeriiri, anakizi bakoga ibyaha.
39 Mukuba, âli kengiiri kwo bali ba kufwa naaho,
banali nga mbuusi íri mu tee huusa, inayami nyerera.

40 Yaho mwi'shamba, bâli kizi huna imbere lya Rurema,
halinde anavunike umutima.
41 Kundu ye Mutaluule wa'Bahisiraheeri,
banakizi múgeza ngiisi kyanya, halinde anayagalwa.
42 Batanakengeera ngiisi kwo akakoleesa ubushobozi bwage,
mu kubakiza mu bagoma baabo.
43 Bâli yibagiiri kwo Rurema âli kizi gira ibitangaaza,
mu kihugo kye'Miisiri, na mwi'shamba lye'Sowani.
44 Ee ma! Akahindula inyiiji zooshi, zibe muko,
kyanatuma mu Bamiisiri ndaaye úkazinywa kwo.
45 Anabalugiza isaazi nyingi bweneene, zanakizi balya.
Anabatuma na bakere, gira bakizi bashereegeza.
46 Anabatumira na'mahaazi,
ganakizi yonoona indalo zaabo, halinde imbuto zooshi zanahera.
47 Anabatumuulira ulugungu, gira lubashereegeze imizabibu,
lushereeze kiri ne'biti bye'mitiini.
48 Yulwo lugungu lwanakizi yita ku ngaavu zaabo.
Kiri ne'bibuzi, anakoleesa inguba mu kubiyita kwo.
49 Rurema anabayereka ubute bwage,
mu kubatumira abashereeza ba'baganda, gira bakizi genda bagabayita.
Emwe! Âli shavwiri bweneene, anâli koli rakiiri.
50 Atanayishuhiza ku buraakari bwage,
si akabuyerekana mu kukizi bayita ku njira ye'kiija.
51 Anayita ifula zooshi za'Bamiisiri,
kundu bo bâli riiri nga migamba yabo.
52 Ha nyuma, Rurema anarongoora abandu baage nga bibuzi,
mu kubalyosa i Miisiri, halinde mwi'shamba.
53 Âli kizi barongoora bwija, halinde banaba no'butoge.
Halikago, abagoma baabo boohe, banaherera booshi mu nyaaja.

54 Rurema analeeta Abahisiraheeri ku lubibi lwe'kihugo kyage kyeru,
anabanyagira kyo, kundu kyâli riiri kye'migazi.
55 Anayimula abandu be'gindi milala imbere lyabo.
Yikyo kihugo, anakiheereza Abahisiraheeri, bube buhyane bwabo,
anabiika ngiisi mulala gwabo mu kaaya ke'mwabo.

56 Kundu Rurema ali hi'gulu lya byoshi, halikago banamúgeza.
Batakasimbaha imaaja zaage, si bakahuna imbere lyage.
57 Na bwo batâli simbahiri Rurema, banashubi gira amabi,
nga bashokuluza baabo ba keera.
Banaba ba busha, ngo'mwambi úgwahusha.
58 Banayubakira imigisi yabo imbeero.
Kwokwo, kwo bakayagaza Rurema, anagwatwa no'luugi.
59 Rurema, iri akayuvwa ngiisi kwa'Bahisiraheeri bagweti bagaadeta,
anaraakara bweneene, anabajanda lwoshi-lwoshi.
60 Kwokwo, kundu âli mali tereka iheema lyage iyo munda i Shiilo,
gira akizi tuula mu kati ka'bandu, haliko anayami lisiga.
61 Analeka akajumba kaage, kagendi gwatwa imbira.
Kwokwo, kwo'bulangashane bwage bukabiikwa mu maboko ga'bagoma.
62 Kundu Abahisiraheeri bâli riiri bandu baage, haliko anabarakarira,
analeka bagendi yitwa ku ngooti.
63 Imisore yabo mitabana, umuliro gwanagijigiivya.
Kiri na banyere baabo, banayitwa bátazi yimbirwa mu mageni gaabo.
64 Abagingi baabo, kundu bakayitwa ku ngooti,
haliko banamufwiri baabo, batâli hangwirwi ukubalirira.

65 Lyeryo, Nahano anavyuka, nga úwalyoka mwi'ro.
Ee! Âli riiri nga úshubi lalusiri, keera atumburukwa,
66 anagendi hima abagoma baage.
Anababonie ishoni, halinde imyaka ne'myakuula.
67 Kundu kwokwo, Rurema akalahira beene Yusefu,
atanatoola beene Hifurahimu.
68 Si akayiji toola umulala gwa'Bayuda.
Ee! Beene Yuda, bâli no'mugazi Sayuni, anâli gukuuziri.
69 Haaho, ho akayubakira inyumba yage.
Yanâli shuumiri nge'migazi.
Yanâli sikamiri, gira ikizi yama ho imyaka ne'myakuula,
nge'kihugo kyonyene.

70 Anatoola umukozi wage Dahudi,
anamúlyosa mu bungere bwe'bibuzi.
71 Kundu âli kizi ragira ibibuzi,
haliko anamúyimika abe mungere wa'bandu baage, Abahisiraheeri.
72 Dahudi anakizi balanga no'mutima mwija,
anakizi barongoora ku bulenga.

79

Uyijage duba, utubonere ulukogo
1 Izaburi ya Hasafu.
E Rurema, ibinyamahanga keera bikateera ikihugo kyawe,
byanayulubaza kiri ne'nyumba yawe ndaluule.
Akaaya kooshi ke'Yerusaleemu, kakoli ba mushaka.
2 Ibirunda bya'bakozi baawe, bikola mu jojomolwa no'tunyuni,
binakola mu liibwa na barumungu.
3 Na bwo ndaaye wo'kubaziika, bakola mu bolera i bulambo.
Umuko gwa'bandu gwâli kizi golomba mu Yerusaleemu nga nyiiji.
4 Buno, yibyo binyamahanga, bikiri mu tuhonyoleza, wa honyo.
Bikiri mu tuhonyoleza, iri binatushekeereza.

5 E Nahano, ka ugayama uturakariiri halinde imyaka ne'myakuula?
Uluugi lwawe lugagenderera ukuyaka halinde mangoki?
6 Yubwo buraakari bwawe, ubuyonerage ku binyamahanga.
Si boohe, batagweti bagakutwaza.
Yago maami ágatasimbahiri iziina lyawe,
gabe go ugakizi rakarira.
7 Mukuba, keera bakamirangusa abandu baawe Abahisiraheeri,
banashereeza ne'kihugo kyabo.

8 Bashokuluza biitu, bâli kizi yifunda mu byaha.
Kundu kwokwo, tutali twe tukwaniini ukuhanwa.
Yoho wee! Si tukoli vunisiri imitima.
Aaho! Uyijage duba, utubonere ulukogo.
9 E Rurema, Lukiza witu, ututabaale, we kongwa,
halinde wenyene ukizi gingikwa.
Utukoge ibyaha biitu, unatuguluule,
halinde iziina lyawe likizi yivugwa.
10 E Rurema, ibinyamahanga keera byayona umuko gwa'bakozi baawe.
Aahago! Kituma kiki wangaki leka kwo bikizi tuhonyoleza ti:
«Rurema winyu alyagagi hayi?»
E Rurema, utuyereke ngiisi kwo ugayihoola ibinyamahanga.
11 Ukizi yuvwiriza amalira ga'bashweke.
Ee! Yabo bashweke, kundu bakatwirwa ulubaaja lwo'kuyitwa,
haliko ubakizagye ku bukalage bwawe buhamu.
12 E Nahano, yibyo binyamahanga kwo bituzungulusiri, ikyanya biri mu kizi kutuka,
ubihaniirize ubugira kalinda.

13 Twe bandu baawe, tuli bibuzi bya mu ndagiriro yawe.
Tugakizi kuyivuga imyaka ne'myakuula,
halinde ku bibusi byoshi.

80

E Rurema, ukizi tubiika mwo'bugumaana!
1 Izaburi ya Hasafu, imwo'mwimangizi wa'bimbi. Luli mu yimbwa ne'nanga.
2 E Mungere wa'Bahisiraheeri, ututegage amatwiri.
We mu rongoora beene Yusefu nga bibuzi,
we na tuuziri ha kati ka bamakerubi.
Aaho! Uyerekane ubulangashane bwawe
3 mu beene Hifurahimu, na mu beene Binyamiini, na mu beene Manaasi.
Ee! Uyerekane ubushobozi bwawe, unayiji tukiza.
4 E Rurema, utuyerekage ubwija bwawe.
Unatugalulire imwawe, halinde lyo tukizibwa.

5 E Nahano, Rurema wo'bushobozi bwoshi!
Si twe bandu baawe!
Si tugweti tugakutabaaza!
Aaho! Ugaki yagalwa halinde mangoki?
6 Ibyokulya byo ukatuheereza, si gukola mwizingeerwe naaho.
Na'magoloovi go'kunywa, ikolaga migenge mingi-mingi.
7 We tumiri abagoma biitu bagakizi tugayiriza.
Ábatusokaniini, bagweti bagatuyamiriza.
8 E Rurema wo'bushobozi bwoshi, utugalulire imwawe.
Utuyerekage ubwija bwawe, halinde lyo tukizibwa.

9 Ikyanya ukatulyosa i Miisiri, twâli riiri nga mulandira gwawe gwe'mizabibu.
Ne'kyanya ukatuhisa mu kihugo kyawe, wanayimula mwa'bandu be'gindi milala,
wanatubyala mwo.
10 Wanatuyufirira, halinde twanakula.
Imizi yitu yanashashaata, halinde mu kihugo kyoshi.
11 Ikimbehwa kiitu kyanabwika imigazi.
Amatavi giitu ganabwika kiri ne'biti bye'myerezi.
12 Twanatavika, halinde twanahikaga ku nyaaja mbamu Mediterane.
Ibitombo biitu byanahika ku ngombe yo'lwiji Hefuraati.

13 Aahago! Kituma kiki ukahongola inzitiro ziitu ízâli tusokaniini?
Buno, ngiisi mulenga-njira agweti agayiji zimba ibitumbwe biitu.
14 Kiri ne'ngulube ze'rubako, zigweti zigatulibata-libata.
Ee! Inyamiishwa zikoli gweti zigaatulya.
15 E Rurema wo'bushobozi bwoshi, ushubi tugalukira maashi!
Bwo we tuuziri mwi'gulu, ulangiize ngiisi kwo tukola mu makuba.

Gulya muzabibu, ukizi gutanduula, maashi!
16 Gulya mulandira gwo ukabyala na'maboko gaawe wenyene, ukizi gulanga, we kongwa!
Si ali mwana ye ukayitoolera mwenyene!

17 Kundu twe tuli mulandira gwawe,
si abandu keera bakatutema-tema, banatuyokya.
Kwokwo, ugire ubakanukire, halinde baminikwe.
18 Ulya mundu ye ukuuziri, umúkanie, maashi!
Si ali mwana ye ukayitoolera wenyene!
19 Iri wangagira kwokwo, tutâye ki kujande.
Ukizi tubiika mwo'bugumaana,
halinde nyiitu tukizi kuyivuga.
20 E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi! Utugalulire imwawe.
Utuyerekage ubwija bwawe,
halinde lyo tukizibwa.

81

Abandu baani, bwangabiiri bwija banyuvwe
1 Izaburi ya Hasafu, imwo'mwimangizi wa'bimbi. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za beene Gaati.
2 Rurema, ye misi yitu. Tukwaniini tukizi múbandira akabuuli ku bushambaale.
Ee! Tukizi yimbiraga Rurema wa Yakobo.
3 Aaho! Mutondeerage ukuyimba.
Mukizi lasa ingoma, munakizi longeeza inzeeze ne'binubi.
4 Mudihirize ibibuga,
gira mumenyeese imbaluko yo'mwezi.
Mubidihirize ne'kyanya umwezi gugaaba keera gwatanguula.
Ee ma! Si kikola kyanya kyo'lusiku lwitu lukulu.
5 Twe beene Yakobo, Rurema yenyene ye katubiikira ulubaaja kwo tukizi múyimbira.
Ee! Ye Rurema wa'Bahisiraheeri, ye kakyula kwokwo.
6 Yulwo lubaaja, akabaheereza lwo,
ku kyanya akateera ikihugo kye'Miisiri.

Nanayuvwa izu lyo mundamenywa, liri mu mbwira, ti:
7 «Ikyanya mwâli betwiri imiteekerwa ku bitugo, n'gamùtuula yo,
halinde mwanagibiika haashi.
8 Ee! Ikyanya mwâli riiri mu makuba,
mukandabaaza, nanamúkiza.
Ikyanya mwâli hisiri i Meriba, mukayidodomba kwa'miiji ndaakigo,
kyanatuma ngamùgeza ho.
Nanamùshuvya ku njira yo'kutuma umukungulo, gugugu!
9 E bandu baani, Abahisiraheeri! Muyuvwe ngiisi kwo ngweti ngamùhanuula.
Ee! Bwangabiiragi bwija munyuvwe.
10 Mu kati kiinyu, mutabonekage imigisi ye'mahanga,
mutanakolwe kwo mukizi giyikumba.
11 Si niehe, nie Rurema Nahamwinyu.
Nie kamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri.
Kwokwo, muyamuule utunwa twinyu,
gira mbakombeke ibyokulya.

12 «Kundu kwokwo, abandu baani Abahisiraheeri batanandwaza,
banalahira kwo batagakizi nzimbaha.
13 Ku yukwo, nanabaleka bagenderere ukuyumya imitima yabo,
bakizi gira nga ngiisi kwo baloziizi.
14 Bwangabiiri bwija abandu baani banyuvwe.
Nga'Bahisiraheeri bangagalukiiri imwani,
15 nangabahimiiri abagoma baabo.
Ee ma! Nangakoleesa ubushobozi bwani ku mulindi,
16 halinde ngiisi ábanjombiri bayami nvukamira mu kyoba.
Ikihano kyabo kyangabiiri kye'myaka ne'myakuula.

17 Haliko mwehe, nangamùyigusiizi ne'ngano nyiija,
kuguma no'buuki bwa mu kitiba.»

82

Rurema ye mutwi we'maaja za'ba mu kihugo

1 Izaburi ya Hasafu.
Rurema ye yimangiiri umuhumaanano gwa mwi'gulu,
ye nali mu twa imaaja ze'bindi íbiri mu yikumbwa, ti:
2 «Si muli mu kundirira banangora-mabi!
Aaho! Mugakizi babulanira halinde mangoki?
3 Mugirage mukizi bulanira ifuuvi, na banakahuku,
kuguma na'bakeni na ábagoozirwi.
4 Ee! Abakeni na ábatashobwiri babe bo mugaakiza,
mu kubaguluula mu maboko ga banangora-mabi.

5 «Mwe banangora-mabi, si ndaakyo muyiji,
mutanali mu sobanukirwa.
Ku kyanya indaliro zooshi ze'kihugo zigweti zigashaganibwa,
muli mu kizi genda mugamamaata mu kihulu.
6 N'gadeta kwokuno: "Mweshi, mulyagagi bamungu!*
Ee! Muli baana ba Rurema úli hi'gulu lya byoshi."
7 Kundu kwokwo, mugaafwa nyene, nga'bandi bandu booshi.
Ee ma! Narufu amùgweti, kuguma na'bandi batwali booshi.»

8 E Rurema, uyimukage, maashi! Ukizi twa imaaja za booshi ba mu kihugo.
Si abandu ba'mahanga gooshi bali be'mwawe!

83

Amahuuno hi'gulu lyo'kuhaniiriza bagoma

1 Izaburi ya Hasafu. Ulwimbo.
2 E Rurema, utabe munyerere,
utanayigire nga kimeme, mbu yihulikire naaho.

3 Langiiza ngiisi kwa'bagoma baawe bagweti bagalunduma.
Ka utabwini ngiisi kwo bakola bagakuteera?
4 Yabo bagoma, si balyagagi balyalya!
Kundu ukuuziri abandu baawe,
haliko boohe bagweti bagabagirira igambi libi.
5 Balya bagoma bali mu naaka mbu:
«E balya, muyije, tuzimiize abandu baage,
halinde iziina lya'Bahisiraheeri, litaki shubi detwa.»
6 Banagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyawe,
keera banayibiika kuguma, gira bakuhangirire.
7 Mu kati kaabo, muli Abahedoomu, na'Bahishimaheeri,
na'Bamohabu, na beene Hagaari,
8 na beene Gebaali, na'Bahamooni, na'Bahamareki,
na'Bafirisiti, na'batuulaga be'Tiiro.
9 Kiri na'Bahasuriya keera bakabayibiikaga kwo,
gira bayushuule beene Luutu mwe'misi.

10 Aaho! Ngiisi ábali mu gira yiryo igambi, ubahaniirize.
Kubaagage nga kwo ukahana abandu be'Midyani,
kuguma na Siseera na Yabiini, ha lwiji Kishooni.*
11 Yabo bagoma, ukabaminika iyo munda i Heni-Doori,
ku kyanya ibirunda byabo bikabolera i bulambo nga nagiira.
12 Yabo bagoma, abanalushaagwa baabo bafwe, nga Horebu na Zeebu.
Abatwali baabo booshi baminikwe nga Zeeba na Salumuna.
13 Si bakayihaya, mbu: «Mugirage tunyage ikihugo kya Rurema,
tube twe tugakizi kikoleesa nga kwo tuloziizi.»

---

* **82:6 82.6** Yohana 10.34. * **83:10 83.10** Batwi be'maaja 4.2.

14 E Rurema wani, ubafuuhe ngana, bayehuuke nga lukungu.
Bakizi ba nga bifuma íbigweti bigayehuulwa ne'mbuusi.
15 Ubayimulage, ne'kihuhuuta kyawe kikizi bakumuula.
16 Ukizi basingoola, nga kwo'muliro guli mu singoola ulubako,
na nga kwe'mbigi zaagwo ziri mu boyola imigazi.
17 E Nahano, uteeze abagoma baawe ishoni,
halinde abandu bakizi kulooza.
18 Balya bagoma bakizi teteerwa, banakizi yama bashengusiri.
Ee! Bagendi fwira ku mbinga.
19 Ubamenyeese ku kasiisa kwi'ziina lyawe we Nahano.
Wenyene we riiri hi'gulu lya byoshi. We na twaziri mu mahanga gooshi.

84

Ukuyidula inyumba ya Rurema

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora. Luli mu yimbwa nge'nyimbo za beene Gaati.
2 E Nahano wo'bushobozi bwoshi,
inyumba yawe ibuyahiri bweneene.
3 Emwe! Ndi mu hambiri hola hi'gulu lyo'kuyifwija kwo ngizi yama mu lubuga lwayo.
E Rurema úli mugumaana, umutima gwani, kiri na'magala gaani, bigweti bigakuberangira.
4 E Nahano wo'bushobozi bwoshi,
we mwami wani, we na Rurema wani.
Kiri ne'kisholya kiyubasiri ingisha hoofi na'katanda kaawe ko'kutangira kwa'matuulo.
Akalembe-lembe nako kali mu kizi giyubaka ho,
kanaberere mwe'byananyuni.
5 Bahiriirwi ngiisi ábatuuziri mu nyumba yawe.
Bayamiri bali mu kuyimbira inyimbo zo'bwivuge.
6 Bahiriirwi ngiisi ábali ne'kyedu kwo bayije ku mugazi gwawe.
Boohe bali mu longa ubushobozi imwawe.
7 Ikyanya bali mu lenga mwi'shamba lye'Baka, liri mu hinduka kadota.
Ne'kyanya kya'mahona-nvula, linabe mwa'mabenga-mabenga.
8 E Rurema, ikyanya bakiri mu genda i Sayuni, bali mu kizi yushuuka mwe'misi,
halinde ngiisi muguma wabo anahulukire yo imbere lyawe.

9 E Rurema wa Yakobo, we Nahano wo'bushobozi bwoshi.
Kwokwo, undegage amatwiri, we kongwa. Uyuvwe amahuuno gaani.
10 E Rurema, keera ukatoola mwami witu,
ye na siribo yitu.
Aaho! Ukizi múlola kwo, unakizi múgashaanira.

11 Iri nangahisa ulusiku luguma naaho ndi mu nyumba yawe,
luhimiri isiku kihumbi zo nangamaziri ndi handi-handi.
Nanganasiima ukukizi langa imiryango ye'nyumba ya Rurema wani,
ho nangatuula mu nyumba za banangora-mabi.

12 Nahano Rurema ye mulengeerwe gwitu, ye na siribo yitu.
Agweti agatugashaanira, iri anatugingika.
Ee! Ngiisi ábayamiri bali buzira mahube, ndaakyo kindu kiija kyo ali mu bayima.
13 E Nahano wo'bushobozi bwoshi,
bahiriirwi ngiisi ábakubiisiri kwo'mulangaaliro.

85

Rurema ali mu lagaania abe'mwage umutuula

1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora.
2 E Nahano, keera wagashaanira ikihugo kyawe bweneene,
keera wanajebereza beene Yakobo.
3-4 Abandu baawe, ikyanya bakakuhubira,
wanatee barakarira.
Haliko, keera ukabakoga, wanabwikira ibyaha byabo byoshi.
Ee! Keera ukahooha,

wanaleka ukubalangamira.

5 E Rurema, Lukiza witu, utugalulage ho tushuba.
Kundu ukatubona buligo, ubuleke, we kongwa!
6 Aahago! Ka ugayamaga uturakariiri, halinde imyaka ne'myakuula?
Yubwo buraakari bwawe, ka bugagenderera halinde mu bibusi byoshi?
7 Ka utangatuhanguula tutondeerage buhyahya,
gira lya'bandu baawe bakizi kushambaalira?
8 E Nahano, urukundo lwawe lutali ne'mbeka.
Aaho! Utuyereke lwo, maashi, unatukize.

9 Nahano Rurema ali mu lagaania abandu baage kwo bagalonga umutuula.
Kwokwo, ngakizi múyuvwiriza.
Aaho! Batakolwe mbu bashubi galukira mu buhwija.
10 Ku kasiisa, ngiisi ábamúsimbahiri, ali ibiringiini ukubakiza,
halinde lyo'bulangashane bwage, bukizi boneka mu kihugo kiitu.

11 Abandu ba Rurema bali mu ba no'rukundo no'kuli.
Ubwija no'mutuula bigaaba bye'mwabo.
12 Mu kihugo, abandu bagakizi yemeera Rurema.
Ne'yo munda mwi'gulu, agakizi bagashaanira bweneene.
13 Nahano agakizi tugashaanira,
halinde ikihugo kiitu kinayere bweneene.
14 Ngiisi íbikwaniini bigakizi sholera imbere lya Rurema,
binakizi múlingaaniza ngiisi ho agalenga.

86

Undege amatwiri, unanjuvye
1 Amahuuno ga Dahudi.
E Nahano, ngolaga mukeni nakahuku.
Aaho! Undegage amatwiri, we kongwa, unanjuvye.
2 Ndi mukozi wawe, maashi! We ndi mu yihega kwo, na ngubiisiri kwo'mulangaaliro.
Kwokwo, ukizi njuutira, unangize.
3 E Nahano, ndi mu shiiba ngweti ngakutakira.
Kwokwo, ukizi nyuvwirwa indengeerwa.
4 Ndi mukozi wawe, we na ngweti ngayihega kwo.
Aaho! Ukizi njambaaza.
5 E Nahano, uli mwija, unali mu kogana.
Ngiisi ábagweti bagakutabaaza, ubakuuziri bweneene.
6 Ikyanya ndi mu kutabaaza, iri na nguliri ra,
ukizi nyuvwiriza.
7 Mu siku za'malibu, ikyanya ndi mu kuberangira,
uli mu nyitaba.

8 E Nahano, mu biri mu yikumbwa byoshi, si ndaaye úkushushiri!
Na mu byoshi byo uli mu kizi gira, ndaaye úwangabihasha.
9 Si we kabumba abandu ba'mahanga gooshi!
Booshi bagakizi yiji kuyikumba,
banakizi menyeesania ubulangashane bwi'ziina lyawe.
10 Si wehe naaho, we Rurema!
We sumbiri booshi, we nali mu gira ibisoomeza.

11 E Nahano, unyigirize ngiisi byo ngwaniini ukugira,
halinde ngizi kulikira ukuli kwawe.
Umbiike mwo'mutima mwija,
halinde ngizi kusimbaha lwoshi-lwoshi.
12 Ngakizi kuhuuza ku mutima gwani gwoshi,
na ngizi yivuga iziina lyawe imyaka ne'myakuula.
13 Mukuba unguuziri bweneene.
Keera wanangiza mu maboko ga Nakuzimu.

14 E Rurema, buno abanabwikangaate bagweti bagandeera.

Banakoli loziizi ukunyita.
Balya bagoma, batakutwaziizi, batanahiiti kimino.
15 Kundu kwokwo, e Nahano, uli mu kizi kejererana, unali wo'lukogo.
Utali mu yami yagalwa duba,
si uyamiri uli mu kundana, unali wo'kuli.
16 Kwokwo, ungebagane, unangejeerere.
Bwo ndi mukozi wawe, umbiikage mwe'misi.
Ungize, nie mwana wo'muja wawe.
17 E Nahano, keera ukandabaala, wanakizi mboleeza.
Aahago! Ushubi yerekana kwo unguuziri.
Kwokwo, lyo balya bagoma bagaabona,
banagwatwe ne'shoni.

87

Rurema akuuziri abandu be'Yerusaleemu
1-2 Izaburi ya'baana ba Koora. Ulwimbo.
Akaaya ke'Sayuni kayubasirwi ku mugazi mweru gwa Nahano.
Kyo kitumiri akakuuziri bweneene,
ukuhima utundi twaya twoshi mu Bahisiraheeri.

3 E kaaya ka Rurema, bwo uli wa kahebuuza,
abandu bali mu kuhuuza.

4 Rurema adetaga kwokuno: «Mu bandu ábanyiji, muli Abamiisiri, na'Bababeeri.
Muli na'Bafirisiti, na'bandu be'Tiiro, kiri na'be'Hendyopiya.
Mu yabo booshi, baguma bakabutirwa mu kaaya ke'Sayuni.»
5 Abandu bagaadeta hi'gulu lye'Sayuni kwokuno:
«Yaba booshi, Sayuni ye nyina.
Rurema ali hi'gulu lya byoshi.
Kwokwo yako kaaya, agakasikamya.»
6 Ikyanya Rurema agaharuura abandu,
agayandika mu kitaabo kyage kwokuno:
«Uyu, akabutirwa i Sayuni.»

7 Yabo booshi, bagakizi yimba kwokuno:
«E Sayuni, we tumiri tuli mu gashaanirwa.»

88

E Nahano, ngweti ngakutabaaza
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya'baana ba Koora, na Hemani, Umuhizira. Luli mu yimbwa ngo'lwimbo lwo'mwizingeerwe.
2 E Nahano Rurema, we mu ngiza.
Aaho! Ngola mu kulirira mwi'zuuba, kiri na bushigi.
3 Na bwo ndi mu kutabaaza, unyuvwagwe.
Yago malira gaani, ukizi gayuvwa, maashi!

4 Amalibu gaani gakoli leeziri ulugero.
Na buno, ngola bu fwa.
5 Bakola mu mbaruura nga mundu muzira misi,
na nga mundu úkola úgayikira mu shinda.
6 Bakola mu mbaruulira mu bafwiri,
nga mundu keera úkayitwa, anakoli lambamiri mu shinda.
Yabo abafwiri, kiri na naawe, utakiri mu bakengeera,
utanakiri mu bahahala.
7 Si ukandibulira mu kirimbi-rimbi,
na ngola mu kihulu kya namudidi!
8 Ukoli ndakariiri, ne'midunda yawe keera yanvindiriza,
kyo kitumiri ngoli zidohiirwi bweneene.
9 Keera ukahanguula abiira baani kwo banyihandule kwo,
na ngolaga kyagaza imwabo.
Ngoli fyedesirwi, ndanaki hiiti ubulyo bwo'kufuushuka.

10 Guno mwizingeerwe, gwo gutumiri amasu gaani gataki bwini.

E Nahano, ngiisi lusiku ndi mu kizi kulirira,
na nyamiri nguteziri amaboko.
11 Ewe! Birya bitangaaza byawe, ka wangabiyerekaga abafwiri?
Ka ábakoli fwiri bangazuuka, mbu bayiji kuyivuga? Nanga, maashi!
12 Si urukundo lwawe, lutali mu detwa mu shinda!
Ubwemeera bwawe, butali mu ganuulwa mu kuzimu.
13 Ibisoomeza byawe, bitamenyekiini yaho áhali ikihulu.
Kundu uli mu gira íbikwaniini,
bitangaki menyeekana ha'bandu bali mu yibagirwa.

14 E Nahano, ngweti ngakutabaaza, maashi!
Ngiisi shesheezi, amahuuno gaani gali mu kuhikira.
15 Aahago! Kituma kiki uki gweti uganjandirira?
Si wambisha amalanga gaawe!
16 Ukulyokera mu busore bwani, ndi mu kizi libuuka,
na nyamiri ndi mu zeera ho nangasiga itwe.
Kundu kwokwo, ugweti ugandeeza mwe'kinyukura,
na ngoli shengusiri ngana.
17 Si uyamiri undakariiri!
Na bwo uli mu ndeeza mwe'kinyukura, ngola ngashereera.
18 Kirya kinyukura, kigweti kiganyifuka kwo nga migezi,
kinakoli nzokaniini.
19 Abiira na'bakundwa baani, booshi keera ukabanjaagiza.
Ikihulu naaho, ye koli ba mwira wani.

89

Kukengeeza Rurema imihango yage hi'gulu lya Dahudi
1 Izaburi ya Hetani, Umuhizira.
2 E Nahano, ngakizi yimba hi'gulu lyo'rukundo lwawe,
halinde imyaka ne'myakuula.
Mu bibusi byoshi, ngakizi menyeesa ngiisi kwo uli mwemeera,
3 na ngiisi kwo'rukundo lwawe luyamiri ho.
Nga kwi'gulu liyamiri ho,
kwo na kwokwo, naawe uyamiri uli mwemeera.

4 Nahano akadeta, ti: «Keera n'ganywana ikihango na Dahudi, umutoolwa wani,
na ngoli múbiikiiri indahiro kwokuno:
5 “Abandu ba mwi'kondo lyawe, bagakizi twala, halinde imyaka ne'myakuula.
Ee! Ubwami bwawe, butâye here.”»

6 E Nahano, ikyanya uli mu gira ibisoomeza,
igulu liri mu kizi bihuuza.
Na bwo uyamiri uli mwemeera,
abataluule baawe bali mu kizi kuyimbira.
7 E Nahano, yaho mu kyanyaanya, nyandi úwangakuyegeera?
Mu bindi byoshi íbiri mu yikumbwa, si ndaakyo íkikushushiri!
8 E Rurema, mu muhumaanano muhamu gwa'bandu bataluule,
we bagweti bagagingika.
Uli wa kahebuuza bweneene, ukuhima booshi ábakuzungulusiri.
9 E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, si we mwene ubukalage bweneene,
unayamiri uli wa kuyemeerwa!
10 Inyaaja, kundu zangaba ziri mbamu bweneene, haliko we riiri hi'gulu lyazo.
Imidunda yazo, kundu yangabirinduka, we gweti ugagihoohya.
11 We kayita ikihuume Rahabu, mu kukifuta-futa,
wanashaabula abagoma baawe ku bukalage bwawe.
12 Igulu liri lye'mwawe! Ne'kihugo, kwo na kwokwo!
Ee! We kabumba ikihugo kyoshi, na byoshi íbikiri mwo.
13 We kabumba uluhande lwe'mbembe, kiri na lwe'kisaka.
Imigazi ye'Taboori na ye'Herimooni, igweti igakuyimbira ku bushambaale.

14 Ukuboko kwawe kulyagagi no'bushobozi.
Ee! Kuli no'bushobozi bweneene, kunali mu huuzibwa.
15 Ikitumbi kyawe kisikamiiri ku bikwaniini.
Urukundo no'kuli biri mu gwanwa imbere lyawe.
16 E Nahano, bahiriirwi ngiisi ábakoli yiji ukukuyivuga.
Yabo, bo bagaaba batuuziri mu mulengeerwe gwawe.
17 Umulege-rege gwoshi, bali mu shiiba bagweti bagashambaalira iziina lyawe,
banayamiri bali mu kuhuuza, bwo uli mu gira íbikwaniini.
18 We bulangashane bwitu, we na misi yitu!
Tuli mu kizi hima abagoma ku butabaazi bwawe.
19 E Nahano, we Mutaluule wa'Bahisiraheeri.
We nali mu kizi tulanga.

Buno, keera watuheereza umwami witu.
20 Wâli mali gwanwa wabwira abandu baawe bemeera mu kati ka'mabone kwokuno:
«Mwe bandu baani, keera n'gamùtoola mwe ndwani.
Keera n'gamúheereza imisi, nanamúkuza.
21 Uyo mundu ye n'gatoola, ye mukozi wani Dahudi,
keera nanamúshiiga amavuta mataluule.
22 Ku bushobozi bwani, ngakizi músikamya,
halinde anakizi ba kihagarusi.
23 Abagoma batâye múramburiise.
Banangora-mabi nabo, batâye múhime.
24 Si yabo bagoma baage, ngabafutira-futira imbere lyage!
Ee! Ngabaminika booshi.
25 Uyo Dahudi, nyamiri nimúkuuziri bweneene, nganakizi ba mwemeera imwage.
Bwo ali mundu wani, ngakizi múkuza ngana-ngana.
26 Ngamúyushuulira ubutwali bwage, ukulyokera ku nyaaja Mediterane,
halinde ku lwiji Hefuraati.
27 Uyo Dahudi agambwira, ti: "Wehe, we daata, unali we Rurema wani.
Ee! Uli lwala lwani, unagweti ugangiza."
28 Uyo Dahudi, ngamúhindula abe ye fula yani,
agaanaba asumbiri abaami booshi ba mu kihugo.
29 Nyamiri ngakizi múkunda, halinde imyaka ne'myakuula.
Ikihango kyo tuganywana twe naye, kitâye male.
30 Abaana baage, ngakizi bayimika, babe baami baani.
Isiku zo'bwami bwage, ngazilaahya, nga kwokulya igulu liyamiri ho.

31 «Kundu kwokwo, halyagagi ikyanya aba mwi'kondo lyage bagajanda imaaja zaani,
batanakizi simbaha amigirizo gaani,
32 banabe bahongola birya byoshi byo n'gakyula,
banabe bataki simbahiri ngiisi kwo n'gategeka.
33 Haaho, ngabahaniiriza ku byaha byabo,
mu kubakubula ingoni.
34 Kundu kwokwo, ndâye leke ukukunda Dahudi,
ndanâye múyihindulire ku muhango gwani.
35 Ikihango kyo keera tukanywana, ndangakiyita.
Ee! Ngiisi byo n'gadeta, byo na byebyo.
36 Keera n'gabiika indahiro.
Na bwo ndi mweru bweneene, ndangabwira Dahudi ibibeesha.
37 Abandu be'kibusi kyage, bagayama ho imyaka ne'myakuula.
Ubwami bwage, bugakizi yama imbere lyani,
nga kwi'zuuba liyamiri ho.
38 Kiri no'mwezi, nga kwo kali kamasi kemeera mwi'gulu,
kwo na kwokwo ubwami bwage bugagenduuka.»

39 Halikago e Rurema, ulya mwami, kundu wâli mali mútoola,
si ukola mu múrakarira bweneene, unakoli mújandiriiri.
40 Ikihango kyo ukanywana no'lya mukozi wawe, keera ukakiyita.
No'lushembe lwage, keera waluvuruguuza mu luvu.
41 Inzitiro za'kaaya kaage, keera ukazihongola.
Ngiisi ho ashubi sikamiiri, hakola mushaka.

42 Abalenga-njira bo bakoli lengi kashahula mwe'bindu.
Abatuulani baako, bakoli gweti bagamúhonyoleza, ti honyo!
43 Ee! Yabo bagoma baako, keera wabaheereza imisi, babe bihagarusi.
Na buno booshi, keera wanabashambaaza.
44 Uyo Dahudi, keera wativya ingooti yage,
halinde atakiri mu hima mwi'zibo.
45 Yoho wee! Ubulangashane bwage bwoshi, keera wabumala.
Kiri ne'kitumbi kyage, wakinyanyaga haashi.
46 Isiku zo'busore bwage, wanaziyofihya kwo,
keera wanamúteeza ishoni imbere lya'bandu.

47 E maashi Nahano, ugakizi yibisha, halinde mangoki?
Si uburaakari bwawe, buki genderiiri ukukizi yaka!
48 Ukengeerage ngiisi kwe'siku zaani ziri nyoofi bweneene.
Ee! Kundu ukabumba abandu,
si booshi balyagagi ba kufwa naaho.
49 Ee ma! Ndaaye úwâye yame ho, buzira kufwa.
Ndaanaye úshobwiri ukuyiyeka Narufu.
50 E Nahano, keera ukabiikira Dahudi indahiro,
kwo ugakizi yama umúkuuziri bweneene.
Aahago! Yulwo rukundo lwawe, lukolaga hayi?
51 E maashi Nahano, ulole umukozi wawe,
ngiisi kwe'binyamahanga bikola mu múyamiriza, wa yuuhu!
Si bikola mu múhonyoleza bweneene!
Iyo mihonyolezo yabo, igweti igalyaniisania imitima.
52 E Nahano, kundu ukandoolaga mu kunjiiga amavuta,
haliko, baki gweti baganyamiriza-nyamiriza naaho.
Ngiisi ho ndi mu genda, bakola mu mbonyoleza naaho.

53 Nahano akizi yama ali mu yivugwa imyaka ne'myakuula.
Bikizi ba kwokwo! Ee! Bikizi ba kwokwo.

Umuteeko gwa kana

90

(Zaburi 90–106)

Imyaka kihumbi iri mu ba nga lusiku luguma
1 Amahuuno ga Musa, umukozi wa Rurema.
E Nahano, tuyamiri tutuuziri imwawe,
mu bibusi byoshi.
2 Ikyanya utâli zaazi bumba imigazi, kandi iri ikihugo,
wâli koli yamiri ho.

3 Ugweti ugakizi galulira abandu mu luvu, mu kudeta:
«Ngahwe! Mushubire mu luvu.»
4 Mu masu gaawe, imyaka kihumbi iri mu ba nga lusiku luguma keera úlwalenga,
kandi iri nga kihande kiguma kyo'bushigi.*
5 Uli mu kizi mala abandu, mu kubahuniza.
Bali mu ba nga kishuka kya shesheezi.
6 Kundu kiri mu ba kidohiri bweneene,
haliko kabigingwe, kiri mu ba keera kyaholoka, kinayume.

7 Uburaakari bwawe, buli mu tuleeza mwe'kinyukura,
halinde tunahuumirwe ngana.
8 Ibyaha biitu, kundu byangabishamiri,
si wehe ubibwini byoshi-byoshi,
keera wabibiika ku bweranyange imbere lyawe.
9 Isiku ziitu zooshi, ziri mu mala mu buraakari bwawe,
na mu kigongeero.
10 Yizo siku ziitu, ziri mu hekera ku myaka makumi galinda.
Kandi iri twangaba tuli ne'misi, twangahisa kiri na'makumi galimunaana.

* **90:4 90.4** 2 Peturu 3.8.

Kundu kwokwo, mu yizo siku zooshi,
tuli mu longaga naaho amakuba, no'mwizingeerwe.
Ziri mu lenga duba, iri tunagenda.
11 Aaho! Nyandagi úwangasobanukirwa ngiisi kwo'buraakari bwawe bubambiri bweneene?
Yubwo buraakari bwawe, ngiisi kwo buli buhamu,
kwo na kwokwo abandu bakwiriiri bakizi kuyoboha bweneene.
12 Aaho! Utuyigirize ngiisi kwo tukwaniini ukukizi haruura isiku ziitu,
halinde tukizi ba bitegeereza.

13 E Nahano, si tulyagagi bakozi baawe!
Aahago! Ugayama uli mu turakarira halinde mangoki?
Ukizi tuyuvwirwa indengeerwa, maashi!
14 Ngiisi shesheezi, ukizi tuyereka urukundo lwawe úlutâye male,
lyo tukizi kuyimbira ku bushambaale.
15 Keera tukahisa imyaka mingi tutuuziri mu makuba.
Aaho! Utuheerezagye igindi nge'yo, halinde tujeberere.
16 Bwo ugweti ugakizi gira amagambo ga'kahebuuza,
ukizi gayereka abakozi baawe.
Ukizi yerekana ubulangashane bwawe mu baana biitu.
17 E Rurema, Nahamwitu, ukizi tugashaanira.
Ngiisi byo tuli mu gira na'maboko giitu, ukizi tusikamiza byo.
E waliha, irya mikolwa ya'maboko giitu, ukizi gisikamya.

91

Nahano ye butibitiro bwani
1 Rurema ye riiri hi'gulu lya byoshi,
ye na mwene ubushobozi bwoshi.
Kwokwo, ngiisi úli mu langwa mu kabisho kaage,
agakizi luhuuka mu kimbehwa kyage.
2 Ngaadeta hi'gulu lya Nahano, ti:
«Wehe we butibitiro bwani, we na ndi mu sikamira mwo.
We Rurema wani,
unali we mbiisiri kwo'mulangaaliro.»

3 Ku kasiisa, Rurema agakukiza mu mibashu ya'batezi,
anakukize na ku kyanya kye'kiija.
4 Ee ma! Ayamiri ali mwemeera.
Kwokwo, aganakuvumbeera mu byubi byage.
Mu mashala gaage, mwo ugakizi tibitira,
halinde anabe siribo yo'kukizi kushuutira.
5 Ibyo bushigi, kundu biri mu teerana ikyoba,
haliko, utakizi biyoboha.
Utanayobohe, ikyanya imyambi igweti igashunguusibwa-shunguusibwa mwi'zuuba.
6 Ikyanya ikiija kiri mu yija kigatogeera mu kihulu, utakiyobohe.
Utanayobohe na kirya kiija íkiri mu yitana kalenge-renge.
7 Kundu abandu kihumbi bangagwa ha butambi lyawe,
kandi iri bandu bihumbi ikumi bangagwa uluhande lwawe lwe'lulyo,
si wehe, bitagakuhika kwo.
8 Yibyo byoshi, ugabiyibonera na'masu gaawe,
unabone ngiisi kwo banangora-mabi bagayiji hanwa.
9 Nahano ali hi'gulu lya byoshi, ye na butibitiro bwani.
Iri wangatuula mu kati kaage,
10 ndaabyo íbyangakuteera,
ndaanago makayu ágangaki yegeera ha nyumba yawe.
11 Mukuba, ngiisi ho uli mu genda,
Rurema agabwira abaganda baage kwo bakizi kulanga.*
12 Banakusame,
gira amagulu gaawe gatayitimbe ku mabuye.†

* **91:11 91.11** Mataayo 4.6; Luka 4.10. † **91:12 91.12** Mataayo 4.6; Luka 4.11.

13 Ugakizi libata-libata ku ndare ne'fuuhizi,
unakizi kandagira ku kihuume kyo'mujoka, na ku ndare ngulu.‡

14 Nahano adetaga kwokuno:
«Ngiisi úyamiri anguuziri, anabe asimbahiri iziina lyani,
ngamúkiza, na ngizi múlanga.
15 Ikyanya agandabaaza, ngamúyitaba.
Ne'kyanya kya'makuba, tugayamanwa.
Ngamúguluula, ninamúgingike.
16 Ngamúheereza imyaka mingi, lyo akizi shagaluka.
Kwokwo, kwo ngamúkiza.»

92

Buli bwija tukizi huuza Nahano
1 Izaburi hi'gulu lyo'lusiku lwe'Sabaato.
2 E Nahano, we Rurema úli hi'gulu lya byoshi.
Buli bwija tukizi kutangira kongwa, iri tunakuhuuza, mu kukuyimbira.
3 Ee! Buli bwija, tukizi huuza urukundo lwawe ngiisi shesheezi.
Na ngiisi bushigi, tunakuhuuze ngiisi kwo uli mwemeera.
4 Ukizi lakizibwa inzeeze.
Ikinubi nakyo, kikizi laka kwi'zu írilongiiri.
5 E Nahano, ngiisi byo ugweti ugaakola, binjambaziizi,
kyo kitumiri ngakizi yimba ku bushambaale.

6 E Nahano, ngiisi byo uli mu salira,
biri bya kahebuuza bweneene.
Kiri ne'mikolezi yawe, kwo na kwokwo.
7-8 Banangora-mabi, kundu bangadeha nga kishuka, banakizi genduukirwa,
haliko ubuzinda, bagashereera imyaka ne'myakuula.
Yibyo byoshi, ibizeeze bitangabimenya.
Abahwija batangabisobanukirwa.
9 E Nahano, uyamiri uli mu huuzibwa imyaka ne'myakuula.
10 Haliko, abagoma baawe boohe, ku kasiisa ugabashereeza.
Ee! Yabo banangora-mabi booshi, ugakizi bashaabula.

11 Ukambeereza imisi nga ye'mbogo,
wananjiiga amavuta, mu kunguza.
12 N'gayibonera nienyene ngiisi kwa'bagoma baani bakahimwa.
Ikyanya bakaliruuka, nanayiyuvwirwa.
13 Haliko, ngiisi ábakwaniini boohe, bagweti bagadeha nga kigazi,
banali mu kula nga kiti kila kyo'mwerezi gwe'Lebanooni.
14 Ee ma! Bali mu ba, nga myerezi mibyale mu nyumba ya Nahano.
Yabo, bagakizi gangaala bwija mu lubuga lwe'nyumba ya Rurema witu.
15 Kiri ne'kyanya bagaaba bakola bashaaja,
bagaaba bakiri bagumaana.
Ee! Bagaaba bakiri na'makama,
banabe bakiri mu tongeka.
16 Bagakizi deta kwokuno: «Nahano ye kwaniini!
Yehe ye lwala lwani. Ndaanabwo buligo úbumúli mwo.»

93

Nahano, ye mwene ubushobozi
1 Nahano ye mwami!
Anayamiri ayambisirwi ubulangashane nga mirondo.
Nahano anali ye mwene ubushobozi bweneene.
Keera akasikamya ikihugo kyoshi,
bitanâye zige kwo kishaganibwe.

2 E Nahano, we yamiri ho, ukulyokera imyaka ne'myakuula,
wanâli mali gwanwa wasikamya ikitumbi kyawe kyo'bwami.

‡ **91:13 91.13** Luka 10.19.

3 E Nahano, inyaaja zigweti zigakungula.
Imidunda yazo, ikola mu birinduka bweneene.
4 Kundu biri mu kungulaga,
haliko, ubushobozi bwawe, bwo bubihimiri.
Ee! Buhimiri imisi ye'yo midunda.
Mukuba, ubutwali bwawe, buli hi'gulu lya byoshi.

5 E Nahano, imaaja zaawe ziyamiri zisikamiri.
Inyumba yawe nayo, iyamiri italwirwi imwawe, halinde imyaka ne'myakuula.

94

Rurema ye mwene ukuyihoola
1 E Rurema Nahamwitu, we mwene ukuyihoola.
Ee! We mwene ukuyihoola.
Aahago! Ukizi tutanguulira ubulangashane bwawe.
2 Uyimukage, maashi!
Si we mu twa imaaja za'bandu booshi mu kihugo.
Aaho! Ngiisi ábagweti bagayikangaata,
ugire ubahane nga kwo bibakwaniini.

3 E Nahano, banangora-mabi bagaahisa halinde mangoki
bagweti bagayiheemya?
4 Yabo banangora-mabi, si booshi bali mu yikangaata,
banayamiri bali mu yihaya naaho!
5 E Nahano, yabo babi bagweti bagafutiiriza abandu baawe,
halinde abe'mwawe, banalibuzibwe bweneene.
6 Yabo babi, bali mu yita banamufwiri, ne'fuuvi,
kiri na ábakayiji tusembeera mwo.
7 Bali mu deta kwokuno:
«Si Nahano Rurema wa Yakobo, atabwini!
Ngiisi byo tugweti tugaagira, atali mu bilola.»

8 E bizeeze, mutee yisaliza bwija.
Si mulyagagi bahwija ngana! Ka mutâye tumburukwe?
9 Si Rurema ye kabumba ukutwiri, anali mu yuvwa!
Ye kabumba ni'su, anayamiri ali mu bona.
10 Rurema, ye mu yerekeza ibinyamahanga.
Aahago! Na niinyu, ka atagamùhaniiriza?
Rurema, ye mu yigiriza abandu.
Ka angaki bulirwa no'bumenyi?
11 Ngiisi bya'bandu bali mu salira,
Nahano ayiji-yiji kwo biri bya busha-busha!*

12 E Nahano, ahiriirwi ngiisi ye ugweti ugayerekeza,
unali mu múyigiriza imaaja zaawe.
13 Kundu angalonga amakuba, si ugaki múluhuula.
Haliko, banangora-mabi boohe, bakoli humbiirwi ubuhya.
14 Nahano atâye jandirire abandu baage,
atanâye bayikarabe. Si bali buhyane bwage!
15 Imaaja zaabo, zigashubi twibwa mu kati ko'kuli.
Ngiisi bandu bo'kuli, bagakizi zikulikira.

16 Aahago! Balya banangora-mabi, nyandi úgandabaala mu kubalwisa?
Nyandagi úgayimanga, gira tugendanwe, tubalwise?
17 Nahano átaki be ye gandabaala,
nga keera namirwa na Narufu.
18 E Nahano, ikyanya n'gakutabaaza, mbu ulushando lwani lukola mu tyerera,
haaho wanayami nzikamya mu kati ko'rukundo.
19 Ne'kyanya nâli yuvwiti ingerania,
wanamboleeza, halinde umutima gwani gwanashambaala.

* **94:11 94.11** 1 Bakorindo 3.20.

20 Abaami babi, ka byangaziga kwo muyijibane? Nanga maashi!
Si ikyanya bali mu kyulaga, lyo bali mu leeterana amalibu!
21 Bali mu yibiika kuguma, gira bahagane na ábakwaniini,
banakyule kwo bagendi yitwa.
22 Kundu kwokwo, Nahano Rurema ye gweti úgakizi njuutira.
Anali ye lwala lwo ndi mu tibitira mwo.
23 Yabo babi, ikyanya bali mu yifunda mu byaha,
Rurema ali mu bayihoola.
Ee ma! Bwo bali mu kizi gira íbitali nga byo,
Rurema Nahamwitu agaki baminika, halinde batanaki be ho.

95

Tukizi yimbira Nahano ku bushambaale
1 Muyije, tukizi yimbira Nahano ku bushambaale.
Tukizi múbandira akabuuli, awi yiyi yiyi!
Mukuba, Nahano ye Lwala lwo tuli mu kizibwa mwo.
2 Kwokwo, tukizi yija imbere lyage, tugweti tugatanga kongwa,
iri tunamúyimbira inyimbo zo'bwivuge.
3 Nahano, ye Rurema yenyene, anali mukulu bweneene.
Ye mwami úkuliiri bweneene abandi ábali mu yikumbwa booshi.
4 I kuzimu, iri ye'mwage.
Kiri na'marango ku migazi, gali ge'mwage.
5 Inyaaja ziri ze'mwage, bwo ye kazibumba.
Kiri no'bulambo, akabubumba yenyene.
6 Aaho! Bwo Nahano ye katubumba,
muyijage, tuyiname imbere lyage, mu kumúyikumba,
tukizi múfukamira.
7 Mukuba, ali Rurema witu, ye nali mu tuhahalira.
Tuli bibuzi byage, anagweti agatulanga bwija.*

Bwangabiiri bwija, mukizi yuvwiriza izu lyage zeene.
8 Mukuba, Nahano adetaga kwokuno:
«Mutashubi yumuusa imitima yinyu,
nga kwo bashokuluza biinyu bakagira i Meriba,
na nga kwo bakagira mwi'shamba lye'Masa.
9 Kundu bâli kizi bona ibitangaaza byo nâli kizi bagirira,
haliko bâli kizi ngeza-ngeza naaho, iri banambigiiriza.
10 Kyanatuma yikyo kibusi, ngaahisa imyaka makumi gana ngirakariiri.
Nanadeta: “Yaba bandu, imitima yabo iyamiri igweti igahabuka.
Ikyanya ndi mu bayereka ngiisi byo ndi mu gira, batali mu ndwaza.”
11 Kyo kitumiri n'gashiikiza ku buraakari bwani kwokuno:
“Yabo bandu batâye yingire mu buluhuukiro bwani.”»

96

Nahano ye mwene ubulangashane
1 Mukizi yimbira Nahano ulwimbo luhyahya.
Ee! Mukizi múyimbira, mwe bandu ba'mahanga gooshi.
2 Mukizi yimbira Nahano, iri munayivuga iziina lyage.
Ngiisi lusiku, mukizi menyeesa ngiisi kwo agweti agaakiza.
3 Mukizi menyeesa ubulangashane bwage mu binyamahanga.
Mumenyeese abandu booshi imikolezi yage ya kahebuuza.

4 Nahano ye mukulu. Ye na kwaniini ukuyivugwa.
Ee! Ye kwaniini ukugingikwa, ukuhima abandi ábali mu yikumbwa booshi.
5 Birya abandu be'mahanga bali mu yikumba, si iri migisi naaho!
Haliko, Nahano ye kabumba igulu.
6 anayamiri ali mwo'lushaagwa no'bulangashane.
Mu nyumba yage, abuyahiri bweneene mu kati ko'bushobozi.

* **95:7 95.7-11** Baheburaniya 3.7-11, 15; 4.3, 5, 7.

7 E bandu ba'mahanga gooshi!
Bwo Nahano ye mwene ubulangashane no'bushobozi, mukizi múhuuza.*
8 Mukizi huuza ubulangashane bwage, bwo ye mwene bwo.
Munakizi múleetera ituulo mu mbuga ze'nyumba yage.
9 Mukizi múyikumbira Ahandu haage Heeru.
Mwe bandu be'bihugo byoshi, mukizi juguma imbere lyage.
10 Mukizi deta mu mahanga, ti: «Nahano ye mwami.
Agaanatwa imaaja za'bandu booshi mu kati ko'kuli.
Ikihugo kidediiri, kitanâye jugumbane.»

11 Igulu, likizi shagaluka.
Ne'kihugo, kikizi shambaala.
Kiri ne'nyaaja ibindule, na byoshi íbiri mwo.
12 Imbingiro na ngiisi íbiziri mwo, nazo zikizi shambaala.
Kiri ne'biti bye'rubako, bikizi yimba ku bushambaale imbere lya Nahano.
13 Mukuba, ye gayiji twa imaaja za'bandu booshi mu kihugo.
Ee! Ngiisi ábatuuziri mu kihugo,
agayiji twa imaaja zaabo ku njira íkwaniini, na mu kati ko'kuli.

97

Abandu booshi mu kihugo, bakizi shambaala
1 Nahano ye mwami. Kwokwo, abandu booshi mu kihugo, bakizi shambaala.
Abandu ba mu tulira nabo, bakizi shagaluka.

2 Ubwami bwage busikamiiri ku bikwaniini, na ku byo'kuli.
Ee ma! Ibibungu biiru-biiru, bimúsokaniini.
3 Umuliro guli mu gwanwa imbere lyage, gugweti gugasavya.
Guli mu jigiivya abagoma baage booshi.
4 Imilavyo yage, iri mu yami huluka mu kihugo kyoshi.
Booshi ábali mwo, ikyanya bali mu gibona, banatondeere ukujuguma.
5 Nahano ye mwene amahanga gooshi.
Kiri ne'migazi, iri mu kizi jongoloka imbere lyage nga bulungu.
6 Íbiri kwi'gulu, biri mu menyeesania ngiisi kwo akwaniini.
Abandu booshi, bali mu bona ubulangashane bwage.

7 Haliko, ngiisi ábagweti bagayikumba imigisi, na ngiisi ábali mu yihaya hi'gulu lyayo,
boohe, bagaki teezibwa ishoni.
Mukuba, irya migisi yoshi ikwaniini ifukame imbere lyage.
8 E Nahano, yaga gooshi, ikyanya abandu be'Sayuni
bali mu gayuvwa kwokwo, banashambaale.
Kiri na'ba mu twaya twe'Buyuda, nabo banashagaluke.
Mukuba, we mu twa imaaja ku njira íkwaniini.
9 E Nahano, we riiri hi'gulu lya'mahanga gooshi.
We kuliiri bweneene abandi ábali mu yikumbwa booshi.

10 Mweshi mwe mukuuziri Nahano, mukizi shomba amabi.
Mukuba, Rurema ye mu mùlanga,
anamùkize mu bushobozi bwa banangora-mabi.
11 Ngiisi ábakwaniini, umulengeerwe guli mu kizi batanguulira.
Bwo bagweti bagaagira íbikwaniini, bayamiri bashambiiri.
12 Mwe bandu bo'kuli, mukizi shambaala mu kati ka Nahano,
munakizi yivuga iziina lyage, bwo liyamiri liri lyeru.

98

Mukizi yimbira Nahano
1 Izaburi.
Mukizi yimbira Nahano ulwimbo luhyahya.
Mukuba, ayamiri ali no'bushobozi, anali mweru.
Ali mu gira ibya kahebuuza,

---

* **96:7 96.7-9** Zaburi 29.1-2.

iri anahimana ku njira ye'kitangaaza.
2 Nahano, keera akayerekana kwo ali muhimi bweneene.
Anayerekana kwo ali wo'kuli, kiri na mu bandu ba'mahanga gooshi.
3 Akalagaania Abahisiraheeri kwo agakizi bakunda, anakengiiri umuhango gwage,
anakizi bayereka kwakundi kwo ali mwemeera.
Abandu ba'mahanga gooshi keera bakabona ngiisi kwo ali mu kiza.

4 Mwe bandu ba'mahanga gooshi, mukizi bandira Nahano akabuuli.
Mukizi na múhuuza, iri munayimba ku bushambaale.
5 Ee! Mukizi yimbira Nahano,
iri munalasa inzeeze ku njira ísimisiizi.
6 Mukizi dihiriza ibibuga.
Mukizi lasa na'mahembe.
Nahano ye mwami witu.
Mukizi múbandira akabuuli.
7 Inyaaja na íbigiri mwo byoshi, bikizi múbandira utubuuli.
Ikihugo na íbikiri mwo byoshi, nabyo bikizi múbandira two.
8 Inyiiji zikizi koma amagasha ku busiime.
Ne'migazi ikizi yimba ku bushambaale.
9 Ee! Yibyo byoshi bikizi yimbira Nahano,
bwo agayiji twa imaaja za ábali mu kihugo.
Yizo maaja, agakizi zitwira ábali mu kihugo
nga kwo bibakwaniini, mu kati ko'kuli.

99

Nahano ali mwami
1 Nahano, ye mwami,
anabwatiiri ha kati ka bamakerubi.
Kwokwo, abandu be'milala yoshi bakizi juguma.
Bakizi lenga mwo'musisi hooshi mu kihugo.
2 Mu kaaya ke'Sayuni, Nahano ye mukulu.
Kiri na mu mahanga, ye sumbiri bweneene abandi booshi.
3 E Nahano, yabo booshi bakizi yivuga iziina lyawe.
Mukuba, liri likulu, linali lya kahebuuza, linali lyeru bweneene.
4 E mwami, uli mu ba kihagange, unakuuziri ukuli.
Mu Bahisiraheeri, we keera ukasikamya íbikwaniini,
unagweti ugaagira íbikwaniini mu kati ko'kuli.

5 Rurema Nahamwitu, ali mweru bweneene.
Kwokwo, mukizi fukama imbere lyage, iri munamúhuuza.

6 Musa na Harooni, bâli riiri mu bagingi baage.
Samweri naye, âli mu bandu ábâli kizi mútabaaza.
Ne'kyanya Abahisiraheeri bâli kizi mútabaaza ku malira,
anakizi bashuvya.
7 Âli kizi baganuuza mu nguliro ye'kibungu.
Ne'kyanya akabaheereza imaaja, banakizi zikulikira.

8 E Rurema, Nahamwitu, ikyanya abandu baawe bâli kizi kutabaaza,
wanakizi bashuvya, wanakizi bakoga.
Haliko, ikyanya bâli kizi gira amabi, wanakizi bahana.

9 Mukizi huuza Rurema Nahamwitu.
Ee! Mukizi múyikumba ku mugazi gwage mutaluule.
Mukuba, Rurema Nahamwitu ali mweru bweneene.

100

Mumenye kwo Nahano ye Rurema
1 Izaburi yo'kutanga kongwa.
E bandu booshi ba mu kihugo,
mukizi bandira Nahano akabuuli.

2 Mukizi yija imbere lyage, iri munamúyimbira ku bushambaale.
Ee ma! Mukizi múyikumba ku bushagaluke.
3 Mumenye kwo Nahano ye Rurema.
Ye katubumba, tunali be'mwage.
Ee! Tuli bandu baage, tunali nga bibuzi bya mu ndagiriro yage.

4 Muyingirage mu lubuga lwe'nyumba yage, iri munadeta kongwa.
Na mango mwaba mulukolaga mwo, mugenderere ukukizi múhuuza.
Ee! Mukizi mútangira kongwa, iri munahuuza iziina lyage.

5 Nahano ali mwija. No'rukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
Ayamiri ali mwemeera, halinde ukuhisa ku bibusi byoshi.

101

Mwami alagaania
1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, ngakizi kuyimbira inyimbo zo'bwivuge,
na ngizi menyeesania ngiisi kwo uli mu kundana,
na ngiisi kwo ukwaniini.
2 Na nviitirwe ukutuula buzira kashembo.
Aaho! Ugayiji ndabaala mangoki?

Mu nyumba yani, ngatuula ku njira íkwaniini.
3 Ndâye bande amasu ku bitali nga byo.
Ikyanya abandu bagakuhinduliraga ingoto, ngaabona buligo.
Na'bandu mwene yabo, ndagabayegeera.
4 Yabo bandu, ikyanya bagayitoneesa ku mabi,
ndagabatwaza, si ngakizi babona buligo,
na nyisumbure hala bweneene.
5 Ikyanya abandu bagakizi gamba abatuulani baabo, ngakizi yami bahulisa.
Ne'kyanya bagakizi yikangaata,
banabe bali mu kyokolana, ndagabalekeerera.

6 Ikyanya ngaleeza amasu mu kihugo,
ngakizi lola naaho ku bemeera.
Boohe naaho, bo tugakizi kombeeranwa.
Ee! Ngiisi ábagakizi ngolera naaho,
bali baabalya bazira kashembo.
7 Si abanabibeesha boohe, ndagahanguula kwo bakizi ngolera.
Ndaanaye munabibeesha úgahanguulwa kwo anyegeere.
8 Balya banangora-mabi booshi,
ngiisi lusiku ngakizi bashaaza mu kihugo.
Ndagabalekeerera, mbu bakizi libuza abandu mu kaaya ka Nahano.

102

Ikyanya ngakutabaaza, ukizi yami njuvya
1 Amahuuno ga úli mu libuuka, anatabaaze Nahano.
2 E Nahano, ikyanya ndi mu kutabaaza, ukizi ndega amatwiri.
Ikyanya ndi mu kutakira, ukizi nyuvwiriza.
3 Buno, ngola mu libuuka bweneene.
Aaho! Utakizi mbindulira ingoto, si ukizi ndega amatwiri.
Ikyanya ndi mu kutabaaza,
ukizi vwaruka mu kunjuvya.
4 Isiku zaani, ziri mu yami nyerera nga kyusi.
Amavuha gaani, ganakoli duusiri.
5 Umutima gwani, gukoli lwaziri, nga mbuto íziyumiri.
Kiri ne'byokulya, ngola mu biyibagira.
6 Ngola mu shiiba ngweti ngagongeera naaho.
Na ngoli jambiri ngana,
halinde amavuha gaani gakoli bonesiri hooshi mu luhu.
7 Bwo nduuziragi nienyene mu biguuka,

ngoli ba nga nafufulu wa mwi'shamba.
8 Ndakiri mu toola iro.
Si ngola nga kanyuni ákali na'kahumbwe ku kashongya.
9 Ngiisi lusiku, abagoma baani bagweti baganduka,
iri bananjekeereza.
Kiri ni'ziina lyani, bali mu likoleesa mu kudaakana.
10 Ibyokulya byani, bikoli ba munyota-kiiko.
Ne'kinywebwa kyani, kikolagi bushirwi mwe'migenge.
11 E Rurema, maashi! Nabonaga kwo ukoli rakiiri bweneene.
Keera ukandengeza, wananvugumula hala.
12 Isiku zaani, zikola mu lengaga duba nga kimbehwa,
na ngoli yumagusiri nga kishuka.

13 Kundu kwokwo, e Nahamwitu, wehe we twaziri hi'gulu lya byoshi, halinde imyaka ne'myakuula.
Iziina lyawe ligakizi yama ho, halinde ibibusi byoshi.
14 Ugaki yimuka, unakejeerere abandu be'Sayuni.
Ee ma! Kirya kyanya kyo wâli mali shungika, keera kyahikaga.
Kikola kyanya kyo'kubakejeerera.
15 Yako kaaya ke'Sayuni, abandu baawe bakuuziri kiri na'mabuye ágayubasirwi mwe'nzitiro zaako.
No'lukungu lwako nalwo, bagweti bagaluhahalira.

16 E Nahano, ibinyamahanga bigakizi juguma imbere lyawe.
Abaami baabo, banakizi kugingika.
17 Kalya kaaya ke'Sayuni, ugashubi kayubakulula,
unakayerekane mwo'bulangashane bwawe.
18 Banakahuku, ikyanya bagakutabaaza, ugabayuvwiriza.
Yago mahuuno gaabo, utagagashemya.
19 Yaga magambo gooshi, tukwaniini tugayandikage,
gira abandu be'bindi bibusi bakagayuvwe,
nabo banakizi huuza Nahano.
20 Ubabwire kwo Nahano, kundu atuuziri iriira munda mwi'gulu,
haliko aki gweti agalangiiza hano mu kihugo.
21 Ngiisi ábalashirwi mu nyumba ye'mbohe,
ikyanya bali mu gongeera ali mu ba abayuvwiti.
Na kundu bakatwirwa ulubaaja kwo bayitwe,
haliko anabaguluule.
22 Kyo kitumiri abandu bagakizi yivuga Nahano mu kaaya ke'Yerusaleemu,
banakizi múhuuza mwo.
23 Ibinyamahanga bigakuumana kuguma,
gira bikizi yikumba Nahano.

24 Ala nie! Kundu ngiri musore, haliko Rurema keera akanvuna indege.
Isiku zaani, keera akaziniihya kwo.
25 Kwokwo, nanatakira Rurema, ti: «E Rurema wani,
si we yamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula!
Aahago! Bwo ngiri musore, utalunguli nyita, maashi!
26 Yaho keera, we kabumba ikihugo.
Kiri ni'gulu, we kalibumba na'maboko gaawe.*
27 Yibyo byombi, biganyerera, haliko, wehe ugayama ho.
Si bigahula nga mirondo,
unabihindule nga bishajiira, binakabulirwe.
28 Wehe, uyamiri uli we yolya-yolya.
Ne'myaka yawe, itâye heke.
29 Kwokwo, abaana ba'bakozi baawe bagakizi tuula imbere lyawe.
Kiri na'baana baabo bagakizi sikama ho.»

* **102:26 102.26-28** Barumi 1.10-12.

103

Ukizi huuza Nahano
1 Izaburi ya Dahudi.
E mutima gwani, ukizi huuza Nahano.
Ngiisi íbindi mwo, ukizi huuza iziina lyage, kwo liri litaluule.
2 Ukizi huuza Nahano,
utanayibagire ngiisi kwo uli mu genduukirwa mu kati kaage.

3 Ibyaha byani byoshi, Nahano ali mu bikoga.
Na'malwazi gaani gooshi, ali mu gakiza.
4 Kiri ne'kyanya ndi mu teerwa na Narufu, ali mu ngiza kwakundi.
Nahano ayamiri anguuziri,
anali mu nyuvwirwa indengeerwa,
5 anali mu kizi mbeereza íbiri biija.
Imisi yo nâli hiiti mu busore bwani, ali mu shubi gimbeereza buhyahya.
Ali mu ngira mbe muhyahya, nga kwo ali mu tabaala nyunda.
6 Ngiisi ábakoli kandamiirwi, Nahano ali mu batabaala,
nga ngiisi kwo bibakwaniini.
Anali mu batwira imaaja mu kati ko'kuli.
7 Nahano âli kizi yiyerekana imunda Musa,
anakizi koleesa imikolezi yage mu Bahisiraheeri booshi.
8 Nahano, ye mwene indengeerwa, ye na mwene imigashani.
Atali mu yagalwa duba-duba, si ayijwiri mwo'rukundo.
9 Atayamiri ali mu tulega isiku zooshi.
No'bute bwage, butagayama ho.
10 Kiri ne'kyanya ali mu tuhana,
atali mu kulikiriza ibyaha biitu, nga ngiisi kwo biri.

11 Nga kwi'gulu liryagagi hala bweneene ne'kihugo,
kwo na kwokwo urukundo lwage lulenguusiri imwa ábamúsimbahiri.
12 Nga kwe'muga halyagagi hala ngana ne'sheere,
kwo ne'byaha biitu, ali mu bilasha hala bweneene.
13 Nga kwo yishe wa'baana ali mu bayuvwirwa indengeerwa,
kwo Nahano naye ali mu giyuvwirwa ngiisi ábamúsimbahiri.

14 Nahano ayiji bwija ngiisi kwo akatubumba,
anakengiiri kwo tubumbirwi mu luvu naaho.
15 Umwana wo'mundu, isiku zaage ziryagagi niini bweneene, nga kishuka,
zinali mu lenga duba nga twaso.
16 Ikyanya imbuusi iri mu huusa,
akaaso kanayami yehuuka.
Kiri na ho kashuba, hatanaki kengeerwe.
17 Si ngiisi ábasimbahiri Nahano,
ayamiri abakuuziri, halinde imyaka ne'myakuula!
Ali mu kizi gira íbikwaniini, halinde ku bibusi byabo byoshi.
18 Biri mu ba kwokwo imwa booshi ábasimbahiri ikihango kyage,
banabe bakengiiri ukukizi simbaha imaaja zaage.

19 Nahano ateresiri ikitumbi kyage mwi'gulu,
anakoli twaziri hi'gulu lya byoshi.
20 Aaho! Mwe baganda ba Nahano! Mukizi múyivuga.
Ikyanya ali mu mùlungika, munabe mumúsimbahiri.
21 Ee ma! Mukizi múyivuga, kwo muli binoono ne'binoono.
Si mulyagagi bakozi baage naaho! Aaho! Mukizi gira nga ngiisi kwo aloziizi.
22 Mwe bindi biremwa byage byoshi kwakundi! Mukizi múhuuza.
Ee ma! Mukizi múhuuza hooshi mu butwali bwage.

E mutima gwani, ukizi huuza Nahano.

104

E mutima gwani, ukizi yivuga Nahano

1 E Rurema Nahamwitu, we riiri hi'gulu lya byoshi.
We mwene ubulangashane, we na mwene ukugingikwa.
Ku yukwo, ngwaniini ngizi kuhuuza ku mutima gwani gwoshi.

2 E Nahano, umulengeerwe gukusokaniini nga kyambalwa,
unagweti ugayajuula igulu ngi'heema.
3 Keera ukayubaka akaaya kaawe ku miiji mwi'gulu,
unagweti ugasuula umulindi mu bibungu, nga úli mwi'gaari.
Uli mu balala mwi'gulu, nga kwa'kanyuni kali mu balala ne'byubi.
4 Uli mu kizi tuma abaganda baawe, babe nga mbuusi.
Kiri ne'milavyo, uli mu kizi gikoleesa.*

5 We kabumba ikihugo.
Na bwo ukakisikamya ku ndaliro zaakyo, kitâye shaganibwe.
6 Yikyo kihugo, wâli kibwikiiri na'miiji mingi, nga mulondo.
Ee! Gâli bwikiiri kiri no'tunywangi-nywangi twe'migazi.
7 Yago miiji, ikyanya ukagakanukira, ganayami nyerera.
Ee! Gakayuvwa kwo ukoli rakiiri, ganayami tibita.
8 Ikyanya ukashungika,
imigazi ikashona halinde mwi'gulu,
ne'ndekeera zanayikira ho zikola.
9 Kiri ne'nyaaja zooshi, wanazibiikira imbibi,
gira zitashubi bwikira ikihugo kyoshi.

10 Yumwo mu ndekeera, wanabiika mwe'shyoko.
Inyiiji zaazo, ziri mu kizi hinga mu misima.
11 Mwomwo, mwe'nyamiishwa zooshi ziri mu kizi longera amiiji.
Kiri na bapunda ba mu kishuka, haaho ho bali mu kizi twira inyoota.
12 Ha butambi lya yizo nyiji, hali ibiti byo'tunyuni tuli mu yiji yubaka kwe'ngisha.
Mu matavi gaabyo, mwo tuli mu kizi lakira.

13 Mu kyanyaanya, mwo ugweti ugalyosa invula, gira ikizi lovya imigazi.
Ikyanya uli mu kola, ikihugo kinakizi gashaanirwa.
14 Ikyanya uli mu tanduula ibitugwa, uli mu kizi bimegeza ubwasi.
Kiri na'bandu, uli mu kizi bamegeza imbuto kwi'daho,
halinde bakizi longa byo bagaalya.
15 Tuli mu longa idivaayi yo'kutushagalusa.
Tunali mu longa amavuta ge'mizehituuni, lyo tukizi nyekemba.
Tunali mu longa umukate gwo'kukizi tuheereza imisi.

16 Nahano, ye kabyala ibiti bye'myerezi i Lebanooni,
binali mu longa amiiji ku bwingi.
17 Mu kati ka yibyo biti, mwo'tunyuni tuli mu yiji yubaka ingisha.
Utubangarara natwo, tuli mu yiji tuula mu mbako zaabyo.
18 Utunywangi-nywangi twe'migazi, tuli kwe'bihebe byo'tusa.
Na mu nyaala, mwe'ngwavu ziri mu tibitira.

19 Ukabumba umwezi, gira tukizi menya isiku ngulu.
Izuuba nalyo, liyiji-yiji ikihe kyo lyangasookera kwo.
20 Uli mu leeta ikihulu, ubushigi bunayami gwata.
Haaho, inyamiishwa zinatondeere ukugenda zigalooza byo zigaalya.
21 Indare, ikyanya ziri mu gendi looza byo zigavwajagira,
ziri mu kizi lunduma.
Ziri mu lindirira Rurema akizi ziheereza byo zigaalya.
22 Ne'kyanya izuuba liri mu shubi huluka,
ziri mu galukira kandi mwi'bundo.
23 Haaho shesheezi, umundu naye anatondeere imikolwa yage,
anakizi kola, halinde kabigingwe.

24 E Nahano, ngiisi byo uli mu gira, biri katundu.
Ibiremwa byawe byoshi, ukabibumba ku bwitegeereze.

---

* **104:4 104.4** Baheburaniya 1.7.

Na buno, bikoli yijwiri mu kihugo.
25 Langiiza inyaaja mbamu, ngiisi kwo iyajabusiri.
Mu kati kaayo, muyijwiri akandaharuurwa ke'biremwa, ibihamu ne'biniini,
26 mwo munali mu lenga amashuba.
Kiri ne'kihuume Levyataani, nakyo kituuziri mwo.
Yikyo kihuume, we kakibumba kwo kikizi yoleka-yoleka mwo.

27 Yibyo byoshi, bikubiisiri kwo'mulangaaliro,
kwo bigahaabwa ibyokulya ku kihe íkikwaniini.
28 Ikyanya uli mu lambuula ukuboko kwawe mu kubitobera,
biri mu yiguta.
29 Si ikyanya uli mu bihindulira ingoto,
biri mu yami yoboha.
Ikyanya uli mu bilyosa mwo'muuka,
biri mu yami fwa, binashubi hinduka luvu.
30 Ne'kyanya uli mu shubi fuuha umuuka gwawe,
binashubi bumbwa.
Kwokwo, kwe'bihyahya biri mu ba ho.

31 Ubulangashane bwa Nahano, bukizi yama ho imyaka ne'myakuula,
anabe asiimiri ngiisi kwo akabumba.
32 Ikyanya Nahano ali mu langiiza naaho ku kihugo, kiri mu jugumbana.
Kiri ne'migazi, ikyanya ali mu gihuma kwo, iri mu tutumuka kwe'kyusi.

33 Ku kyanya ngaaba ngiri ho, ngakizi yimbira Nahano,
halinde umuuka gwani gunamale.
34 Ee! Ye mu njambaaza.
Kwokwo, imitono yani ikwaniini ikizi músimiisa.
35 Haliko, banangora-mabi boohe, bazimiizibwe nyene mu kihugo,
halinde bataki shubi boneka mwo.

E mutima gwani, ukizi yivuga Nahano.
Ugenderere ukukizi múyivuga.

105

Ibitangaaza bya Rurema, mukizi bimenyeesania

1 Mukizi tanga kongwa imwa Nahano,
munakizi menyeesania ngiisi kwo ali mukulu.
Ngiisi byo âli kizi kola,
mukizi bimenyeesa mu binyamahanga byoshi.
2 Mukizi múyimbira.
Mukizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.
Ibitangaaza byage, mukizi bimenyeesania.
3 Mukizi huuza iziina lyage, kwo liri lyeru.
Ngiisi ábali mu yikumba Nahano, mukizi shambaala.
4 Mukizi looza Nahano, mulooze ne'misi yage.
Mukizi yidula ukumúbona isiku zooshi.
5 Mukizi kengeera ngiisi kwo Nahano âli kizi gira ibisoomeza,
na ngiisi kwo âli kizi twa imaaja.
6 E bandu ba mwi'kondo lya Hiburahimu,
munali beene Yakobo. Mwehe, mwe Rurema atooziri.
7 Ye Nahano, Rurema witu.
Kiri na mu mahanga gooshi,
ye mu twa mwe'maaja.

8 Nahano ayamiri akengiiri ikihango kyage,
agaanaba akisimbahiri, halinde ukuhisa ku bandu be'bibusi kihumbi.
9 Yikyo kihango, akatee kinywana bo na Hiburahimu,
anakibiika kwe'ndahiro imwa Hisake.
10 Kiri ne'mwa Yakobo, akakisisa.
Anakinywana kiri na'Bahisiraheeri, kikizi ba kye'myaka ne'myakuula.
11 Anadeta: «Ngamùheereza ikihugo kye'Kaanani,

kikizi ba buhyane bwinyu.»

12 Ikyanya Nahano akabalagaania kwokwo,
bâli ki riiri bagerwa naaho,
nga binyamahanga mu kihugo kye'Kaanani.
13 Banakizi jeba-jeba mu mahanga,
ukushaaga ku bwami buguma halinde ku bundi.
14 Kundu kwokwo, Rurema atanahanguula kwo hagire umundu úgabalibuza.
Si hi'gulu lyabo, anakanukira abaami, ti:
15 «Yaba batoolwa baani, mutakolwe mbu mukizi balibuza.
Mutanagirire abaleevi baani ubuligo.»

16 Yaho mu kihugo kye'Kaanani, Nahano akashalisa abandu baage.
Ngiisi ho bâli kizi longera ibyokulya,
anabaleetera umwena naaho.
17 Kundu kwokwo, âli mali gwanwa atuma Yusefu i Miisiri,
mu kumúguliisa, abe muja.
18 Uyo Yusefu, banamúlashaga mu nyumba ye'mbohe,
banamúshweka utubangira ku magulu,
banamúsoosa ne'kindi kyuma mwi'gosi.
19 Mukuba, Nahano âli loziizi ukukoleesa ishungi zaage,
mu kukwiza imihango yage.
20 Kyanatuma mwami we'Miisiri agatumira Yusefu, anamúlikuula.
No'yo mwami âli riiri mutwali we'mahanga.
21 Ulya Yusefu anayimikwa abe mukulu mu butwali bwe'Miisiri.
Ibindu byoshi byo'yo mwami âli hiiti, Yusefu ye wâli bitwaziri.
22 Anakizi rongoora kiri na'baabo bakulu nga ngiisi kwo âli loziizi.
Kiri na'bashaaja, anakizi bayigiriza ku bwitegeereze.
23 Ha nyuma, yishe Yakobo, naye anahika mu kihugo kye'Miisiri,
anayiji shumbika mwo.

24 Yabo Bahisiraheeri, Rurema anabaluguusa,
halinde banasumba abagoma baabo.
25 Haliko ha nyuma, anahindulaga imitima ya'Bamiisiri,
halinde banakizi bashomba.
Kundu Abahisiraheeri bâli ryagagi bakozi ba Rurema,
haliko, Abamiisiri banakizi bagirira igambi libi.
26 Iri hakatama, Nahano anatuma umukozi wage Musa, bali na Harooni.
Mukuba, uyo Harooni, ye akatoola.
27 Yabo bombi, yumwo mu kihugo kye'Miisiri,
banakizi gira ibyereso bye'kitangaaza.
28 Kundu kwokwo, yabo Bamiisiri batâli simbahiri imaaja za Rurema,
kyanatuma Rurema agadisa ubwire mu kihugo kyabo.
29 Anahindulaga ne'nyiiji zaabo zooshi, ibe miko,
halinde ifwi zooshi zanafwa.
30 Ha nyuma, mu kihugo mwanayijula bakere.
Balya bakere, banayigogombeka mu tujumiro, kiri na mu bisiika byatwo.
31 Ha nyuma kandi, Rurema anakyula,
mwomwo mu Bamiisiri, mwanahonera ulumamo lwe'saazi.
Kiri ne'nda zanayijulaga mu kihugo kyoshi.
32 Na he'nvula yangatonyiri, ulugungu lwanaba lwo lugaania, kuguma ne'nguba.
Irya nguba, yanakizi tulagiza mu kihugo kyabo kyoshi.
33 Ikashereeza imilandira ye'mizabibu, ne'biti byabo bye'mitiini,
kuguma ne'bindi biti byoshi bya mu kihugo kyabo.
34 Rurema anashubi kyula, inzige nyingi zanayiji bateera.
Zirya nzige, zâli kandaharuurwa.
35 Zanakizi lya imbuto zooshi mu kihugo,
halinde indalo zooshi zanashereezibwa.
36 Ubuzinda, mu ngiisi nyumba ya'Bamiisiri, Rurema anayitaga mwe'fula.
Zirya fula, yo misi ya'Bamiisiri, bwo bo bakatangi butwa.*

* **105:36 105.36** Ndondeko 49.2.

37 Ha nyuma, Rurema anahulusa abandu baage mu kihugo kye'Miisiri,
bakoli fumbiiti iharija ne'nooro íbiri tiita.
Mu milala yabo yoshi, ndaaye úkabambaajira.
38 Ikyanya Abahisiraheeri bakalyoka yaho, lya'Bamiisiri bakayisa umuuka.
Mukuba, bâli koli bayobohiri bweneene.
39 Yabo Bahisiraheeri, Rurema anababwikira ne'kibungu.
Ne'kyanya kya bushigi, anakizi bamolekera no'muliro.

40 Ikyanya Abahisiraheeri bakamúhuuna inyama,
anabaleetera ingware.
Na kwakundi, anabayigusa ne'mana.
(Kuli kudeta imikate ukulyoka mwi'gulu.)
41 Rurema anabalyokeza amiiji mu lwala.
Kundu bâli riiri mwi'shamba, yago miiji ganakizi hinga nga lwiji.
42 Mukuba, gulya muhango mutaluule gwo akalagaania
umukozi wage Hiburahimu, âli ki gukengiiri.

43 Kwokwo, kwo akahulusa abandu baage i Miisiri, bakoli shambiiri.
Mukuba, âli mali gwanwa abatoola.
44 Yabo Bahisiraheeri, Nahano anabaheereza utwaya twe'binyamahanga.
Yabo bandi, kundu bakagwanwa babyala imbuto,
haliko Abahisiraheeri bo bakayiji ziyimbula.
45 Na íbitumiri yibyo byoshi bikaba,
gira bakizi kulikira imaaja zaage, banakizi zisimbaha.
Tukizi huuza Nahano!

106

E Nahano, naani ukangengeere
1 Tukizi huuza Nahano!
Mukizi deta kongwa imwage, bwo ali mwija.
Ayamiri ali mu kundana, halinde imyaka ne'myakuula.

2 Ibitangaaza byo Nahano agweti agaakola, ndaaye úwangabiharuura.
Ndaanaye úwangamúhuuza nga kwo akwaniini, kiri ne'hiniini.
3 Bahiriirwi ábali mu kulikira ukuli,
banakizi gira íbikwaniini isiku zooshi.

4 E Nahano! Ikyanya ugakizi tabaala abandu baawe,
na naani, ukangengeere, unandabaale.
5 Ngizi genduukirwa, kuguma na'batoolwa baawe,
tunalonge ukushambaalira kuguma.
Ee! Ndonge ukukizi kuyivuga, twe nabo.

6 Nga kwo bashokuluza biitu bâli kizi yifunda mu byaha,
kwo na nyiitu, tukola mu biyifunda mwo.
Ee! Twâli kizi huba ngana, twanakizi gira amabi.

7 E Rurema, ikyanya bashokuluza biitu bâli ki tuuziri i Miisiri,
wâli kizi gira ibitangaaza.
Kundu kwokwo, batanabitwaza.
Na kundu wâli kizi bayigenderera, haliko batanakukengeera.
Si bakahuna ku butambi bwe'Nyaaja Ndukula.
8 Kundu kwokwo, Nahano anakizi yerekana ubushobozi bwage bwe'kitangaaza,
mu kukiza abandu baage, gira iziina lyage likizi gingikwa.
9 Anahamuliza Inyaaja Ndukula, mwanatulika injira,
anabaleeza mwo, hakoli yumiri ngi'shamba.
10 Ikyanya abagoma bakayiji bateera,
anabaguluula mu maboko gaabo, anabakiza.
11 Balya bagoma, iyo nyaaja yanayami babindikira.
Ndaaye kiri no'muguma wabo úkafuuka.
12 Leero, ngiisi byo Rurema âli mali gwanwa alagaania abandu baage,
banabiyemeera, banakizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.

13 Haliko ha nyuma, banakizi yibagira imikolezi yage,
batanalindirira mbu abahanuule.
14 Iyo munda mwi'shamba, bâli gwasirwi na'mifwije mabi,
banakizi geza Rurema.
15 Kundu kwokwo, ngiisi byo bâli kizi múhuuna, anakizi baheereza byo,
halinde byanabagamba.
Kuguma na yibyo, anabayushuula mwe'kiija.
16 Yaho mu shumbi, abandu banayuvwirwa Musa uluugi,
bo na Harooni, ulya mugingi mutaluule wa Nahano.
17 Kyanatuma idaho ligayanuuka, lyanamira Datani.
Kiri na Habiraamu ne'mbaga yage, lyanabafulira.
18 Ha nyuma, umuliro gwanayiji gulumira mu bakulikizi baabo.
Kwokwo, kwo balya banakuhambwa gukasingooka.

19 Yabo bandu, ikyanya bâli riiri ku mugazi Horebu,
banayabiiraga inooro, banatula mwo'mugisi gwe'nyana,
banakizi guyikumba, kundu boonyene bo bakaguyitulira.
20 Ho bangahiiri Rurema ubulangashane,
banagingika umugisi gwe'kitugwa, kinali kya kuliisa ikishuka.
21-22 Rurema ye kabalyosa mu kihugo kye'Miisiri, ku njira ye'bitangaaza bingi,
anabagirira ne'kindi kitangaaza ku Nyaaja Ndukula.
Kundu kwokwo, banayami múyibagira.
23 Iri hakatama, Rurema anakyulaga kwo agabashereeza.
Halikago umutoolwa Musa, anayitambika ha kati kaage na'bandu baage,
anamútakira kwo aleke ukubarakarira.
Kyanatuma atagaki bashereeza.

24 Kundu Rurema akalagaania abandu baage umuhango,
halikago bâli gulahiiri.
Kundu kirya kihugo kye'Kaanani kyâli riiri kiija,
haliko banakijajaaka.
25 Banakizi yidodombera Nahano mu maheema gaabo,
iri banalahira mbu batagaki músimbaha.
26 Kwokwo, Nahano analengeza ukuboko,
anabiika indahiro kwo agabaminika booshi haaho mwi'shamba.
27 Anadetaga kwo agashabulira kiri na'baana baabo mu mahanga,
halinde bagendi shumbika mwo.

28 Ha nyuma, iyo munda i Pehoori,
banakomeerana na ábâli kizi yikumba umuzimu Baali,
banakizi lya kiri na'matuulo ágâli kizi tangwa imwe'mizimu.
29 Ikyanya bakagiraga kwokwo,
kyanatuma Nahano agabarakarira bweneene, anabatibulira mwe'kiija.
30 Haliko, Finehaasi anayimuka, anahuuna ulukogo imwa Rurema,
halinde yikyo kiija kyanamala.
31 Kyanatuma uyo Finehaasi, ukushaagira ku yikyo kyanya,
agakizi haruurwa kwo akwaniini imbere lya Nahano.

32-33 Yabo bandu banayagaza Nahano na ha kirigo kye'Meriba.
Mukuba, Musa akayitulikania mu kudeta amagambo ágatali nga go,
kyanatuma agalongera ha'makuba.*

34 Balya Bakaanani, Nahano âli mali kyula kwo bayitwe.
Haliko, Abahisiraheeri batanasimbaha.
35 Kundu yabo Bakaanani bâli bapagaani,
haliko Abahisiraheeri banabakombeera, banatondeera ukubayigira kwo'mugani.
36 Banatondeera ukuyikumba imigisi yabo,
kiziga iyo migisi, gwaba gwo mutego gwo'kubasivya.
37 Yohoo! Yabo Bahisiraheeri banakizi yita bagala baabo na banyere baabo,
mu kukizi batanga amatuulo imwe'yo mizimu.

---

* **106:32-33 106.32-33** Kulyoka 17.1-7; Muharuuro 20.1-13.

38 Yabo baana, ndaabwo buhube bwo bakagira.
Kundu kwokwo, ababusi baabo banakizi yona umuko gwabo.
Ne'kyanya bâli gweti bagatanga ituulo imwe'mizimu ye'Kaanani,
lyo bakayulubaza ikihugo, kyanaba mwo'bwitani.
39 Bâli kizi yiyulubaza mu kukizi gira ibihigo.
Ne'kyanya bâli kizi kunda imigisi,
kwanaba nga kukizi gira ubushule imbere lya Rurema.
40 Kyanatuma Nahano agarakarira abandu baage.
Kundu bâli riiri be'mwage, halikago anabanenuuka bweneene.
41 Anabatangaga mu maboko ge'binyamahanga.
Yibyo binyamahanga, kwo byâli bashombiri, byanabatwala buligo.
42 Byanakizi bavindagaza,
iri binakizi balibuza ku kahaati.
43 Balya bandu, kundu Nahano âli kizi bakiza,
halikago, banagenderera naaho ukukizi huna.
Kyanatuma ubuzinda, banashereera mu byaha byabo.
44 Kundu kwokwo, Nahano anabona amalibu gaabo.
Ikyanya bakamúlirira, anakizi bayuvwa,
45 anakengeera ikihango kyo bakanywana.
Na bwo âli bakuuziri, anabayuvwirwa indengeerwa,
46 anagira abagoma baabo nabo
bakizi bayuvwirwa indengeerwa.

47 E Rurema Nahamwitu, utukizagye, maashi!
Utukuumanie, unatulyose mu binyamahanga,
gira lyo tukizi huuza iziina lyawe, kwo liri lyeru.
Ee! Tugakizi yiyuvwa, mu kukuyivuga.

48 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi huuzibwa,
halinde imyaka ne'myakuula.
Abandu booshi bakizi deta: «Ee! Bikizi ba kwokwo!
Tukizi huuza Nahano!»

Ikitaabo kya kataanu

107

(Zaburi 107–150)

Rurema ali mu ba mwemeera, anayamiri atukuuziri
1 Nahano ali mwija! Kwokwo, mukizi tanga kongwa imwage.
Nahano anali mwemeera, anayamiri atukuuziri, halinde imyaka ne'myakuula.
2 Bwo Nahano keera akamùguluula, mukizi bwira abandi.
Mubabwire ngiisi kwo agweti agamùkiza mu bagoma biinyu.
3 Ee! Akamùshaaza mu mahanga gooshi,
ukulyoka uluhande lwe'sheere, na lwe'muga, na lwe'mbembe, na lwe'kisaka.

4 Yabo bandu baage, baguma baabo bâli gweti bagajeba-jeba mwi'shamba.
Kundu bâli bagagendi tuula mu kaaya, haliko batanakabona.
5 Inyoota ni'shali, byâli kizi gunuuza bweneene,
halinde banahambiri fwa.
6 Ikyanya bâli kolaga mu malibu, banalirira Nahano,
kyanatuma agabakiza.
7 Akabaleeza mu njira ígolosiri,
halinde anabahisa mu kihugo kyo bagatuula mwo.
8 Ku yukwo, bakizi tanga kongwa imwa Nahano.
Mukuba, urukundo lwage luyamiri ho,
anali mu gira ibisoomeza mu kati kaabo.
9 Ngiisi ábanyotiirwi, agweti agabaheereza ikinywebwa.
Na ábashalisiri, ali mu bayigusa ne'byokulya biija.

10-11 Baguma baabo, kundu Rurema úli hi'gulu lya byoshi akabahanuula,
halikago banamúgayiriza, banahuna imbere lyage.
Kwokwo, banashwekwa mu kihulu, banaba mu kahumbwe.

Bâli shwesirwi utubangira, iri banalibuukira mu nyumba ze'mbohe.
12 Rurema anabavuna imitima,
mu kuhanguula kwo bakoleesibwe ku kahaati.
Ne'kyanya bâli kizi yitimba haashi,
ndaanaye wo'kubayinamula.
13 Ikyanya bâli kola mu malibu, banalirira Nahano,
kyanatuma agabakiza.
14 Yutwo tubangira twabo, anatuvuna,
anabalyosa mu kihulu, na mu kahumbwe.
15 Ku yukwo, bakizi tanga kongwa imwa Nahano.
Mukuba, urukundo lwage luyamiri ho,
anali mu gira ibisoomeza mu kati kaabo.
16 Kundu bakahamikwa ne'byuma, banâli shwesirwi mu nyiivi ze'miringa,
haliko anazivungula zooshi.

17 Abandi baabo, banahwijikala mu byaha byabo, banahuna,
kyanatuma bagakizi libuuka bweneene.
18 Ibyokulya byabo, byanabaneka,
kyanatuma bâli kola bu fwa.
19 Ikyanya bâli kolaga mu malibu, banalirira Nahano,
kyanatuma agabakiza.
20 Nahano anakyula, banakizibwa.
Kwokwo, kwo akabanyugutula mu lufu.
21 Ku yukwo, bakizi tanga kongwa imwa Nahano.
Mukuba, urukundo lwage luyamiri ho,
anali mu gira ibisoomeza mu kati kaabo.
22 Bwo Nahano âli gweti agakizi gira ibisoomeza,
bakwaniini bakizi deta kongwa, mu kumútangira ituulo.
Banakizi múyimbira ku bushambaale.

23 Abandi baabo, bâli kizi balama na'mashuba,
banagende bagweti bagadandaza mu mahanga gooshi.
24 Nabo, bakabona ngiisi kwo Nahano akakola ku bukalage,
banabona ne'bitangaaza byo akagira mu nyaaja.
25 Ikyanya akakyulaga, ikihuhuuta kyanayija,
kyanabirindula imidunda mu nyaaja.
26 Iyo midunda, yanakizi baheba-heba hi'gulu bweneene,
iri inakizi shubi bayisa.
Mu yago makuba, banagwatwa ne'kihuumula.
27 Banakizi yifuka iyo munda ne'yo munda,
iri banabambaajira nga balalwe.
Batanaki menya byo bagaagira.
28 Ikyanya bâli kolaga mu malibu, banalirira Nahano,
kyanatuma agabakiza.
29 Yikyo kihuhuuta, anakihoohya, shwaa!
Ne'midunda, yanabatama.
30 Ne'kyanya imidunda ikabatama, banashagaluka.
Nahano anabarongoora, halinde banajabukira mu kyambu.
31 Ku yukwo, bakizi tanga kongwa imwa Nahano.
Mukuba, urukundo lwage luyamiri ho,
anali mu gira ibisoomeza mu kati kaabo.
32 Bakwaniini bakizi huuza Nahano mu mihumaanano,
na mu naama za'bashaaja.

33 Nahano âli kizi hindula inyiiji zibe ngi'shamba.
Kiri ne'shyoko, anakizi zikamya.
34 Ikyanya abandu bâli yifuuziri mu byaha,
anakizi hindula ikihugo kyabo kiginuunuke.
35 Na kwakundi, anahindula ishamba,
zibe kitenga kya'miiji.
Kiri ne'kihugo íkiyumiri,
anakihindula kibe mwe'shyoko íziri mu hinga.

36 Na kundu abandu bâli kizi teerwa no'mwena, haliko anababungiisa,
banagendi yubaka akaaya ko bagatuula mwo.
37 Na buno, yabo bandu bali mu byala imizabibu ne'zindi mbuto,
banakizi yeza bweneene.
38 Yabo bandu, Nahano anakizi bagashaanira ngana,
halinde banaluguuka.
Kiri ne'bitugwa byabo, byanayolola.

39 Ha nyuma, ikyanya bakalongaga amakuba, banaba bakola bakeni,
umuharuuro gwabo gwanayondobera.
40 Nahano ananegura abakulu baabo,
anabaleeza mwi'shamba, muzira injira.
41 Kwokwo, ngiisi ábakola mu makuba, ali mu bakiza,
anakizi yushuula imbaga zaabo, nga lukuuli lwe'bibuzi.

42 Mwene yago magambo, ikyanya abatuudu bali mu gabona,
bali mu kizi shambaala.
Si banangora-mabi boohe, banatibaalirwe.
43 Yaga magambo, ngiisi úli mu ba mwitegeereza,
akizi gayitoneesa kwo.
Anakizi sobaanura ngiisi kwo Nahano
ali mu kizi kundana mu kati ko'bwemeere.

108

Ngavyula umukyo no'lwimbo lwani
1 Izaburi ya Dahudi. Ulwimbo.
2 E Rurema, umutima gwani gusikamiri.
Kwokwo, ku mutima gwani gwoshi, ngakizi kuyimbira mu kukuyivuga.
3 Uvyukage, e lulanga, ne'nzeeze!
Ngavyula umukyo no'lwimbo lwani.

4 E Nahano, ngakizi kuyivuga imbere lya'bandu booshi.
Na ngizi kuyimbira inyimbo zo'kukuhuuza mu binyamahanga.
5 Mukuba, urukundo lwawe luhisiri halinde mwi'gulu.
No'bwemeera bwawe buhisiri mu bibungu.
6 E Rurema, ukizi huuzibwa áhali hi'gulu lya mwi'gulu.
Ubulangashane bwawe bukizi tanguula mu kihugo kyoshi.
7 E Rurema, ukize abandu baawe, ku bushobozi bwawe.
Ee! Bwo ubakuuziri, ubakizagye, maashi!

8 Rurema, kwo atuuziri mu nyumba yage, adetaga kwokuno:
«Ikyanya ngaaba keera nahima, ngagaba akaaya ke'Shekemu bihande-bihande.
Ngabunduula ne'ndekeera ye'Sukooti mituli-mituli.
9 Ibihugo bye'Giryadi na bye'Manaasi, biri bye'mwani.
Ikihugo kye'Hifurahimu, kiri nga ngofeera yani.
Abandu be'Buyuda, bafumbiiti ingoni yani ye'kyami.
10 Haliko ikihugo kye'Mohabu kyohe, guli mutanga gwo ndi mu karabira mwo.
Ne'kihugo kye'Hedoomu, kyo ndi mu laaviza kwa'magulu.
Abandu be'Bufirisiti, ngakizi bayamiriza kwo nabahima.»

11 Aaho! Nyandagi úgandongoora,
mbike mu kaaya kazitire ke'Hedoomu?
12 Ka utali wehe, e Rurema? Halikago buno, keera watujanda.
Si utakiri mu herekeza abasirikaani biitu mwi'zibo!

13 Ututabaalage, maashi! Tulonge ukuhima abagoma biitu.
Mukuba, ubutabaazi bwa'bandu buli busha.
14 Rurema, iri angaba ali uluhande lwitu, lyo tugaahima.
Ee! Ye gatuhimira abagoma biitu.

109

E Rurema, utanyisunge
1 Imwo'mwimangizi wa'bimbi. Izaburi ya Dahudi.
E Rurema, we ngweti ngahuuza.
Aahago! Utanyisunge, utanambeere nga kimeme.
2 Si banangora-mabi bali mu kizi ngamba,
iri banambeeshera!
3 Yabo banangora-mabi bali mu ndeta-ndeta ku bushombani naaho,
banali mu kizi ndeera ku kimaama.
4 Yabo bagoma, kundu mbakuuziri, na ngiri mu bahuunira imwa Rurema,
haliko boohe, bali mu gira mbu banjereeze.
5 Ikyanya n'gabagirira amiija, banangalulira amabi.
Na kundu mbakuuziri, si boohe, banjombiri!

6 Aahago! Uyo mugoma, umúbiike mu maboko go'mundu mubi wo'kumúyihindulira.
Ulungikage umulezi wage, anamútwire ulubaaja, imbere lya'batwi baazo.
7 Ee! Ikyanya agalutwirwa, aboneke kwo asindwa.
Ne'kyanya agahuuna kwo akejeererwe,
kiri yago mahuuno gaage gayerekane kwo ali munabyaha.
8 Uyo mugoma, isiku zaage ziniihibwe.
No'mukolwa gwage guhaabwe ugundi.*
9 Mukaage ahindukage namufwiri.
Na'baana baage basigale fuuvi.
10 Yabo baana baage basigale nzereezi zo'kukizi genda zigahuuna-huuna.
Kiri ne'biguuka byabo, babiyimulwe mwo.
11 Uyo mugoma, ngiisi ye akalyagaga umwenda,
amúnyage ibindu byage byoshi.
Byoshi byo akayungukaga kwo, ibinyamahanga biyiji binyaga.
12 Hatagire mundu úgakizi múyuvwirwa indengeerwa.
Kiri na'baana bo akasiga, hatagirage úgakizi batabaala.
13 Imbaga yage ihere lwoshi-lwoshi.
Ku kibusi kiguma naaho, iziina lyage lihotolwe.
14 E Nahano, ibyaha bya bashokuluza baabo, ukizi bikengeera.
Kiri ne'byaha bya nyina kwakundi, utabihotole.
15 Ukizi kengeera ibyaha byabo ngiisi lusiku.
Si boonyene bayibagirwe lwoshi mu kihugo.
16 Uyo nangora-mabi atagweti agayuvwiranwa indengeerwa.
Si ali mu lyalyania abakeni, balya ábatashobwiri.
Kiri na ábavunisiri umutima, ali mu kizi balibuza,
anabalandirize, halinde ukufwa kwabo.
17 E Nahano, uyo mubi, si asiimiri ukukizi daakana.
Aahago! Kwokwo naawe, ukizi múdaaka.
Na bwo atagweti agagashanirana,
kwokwo naawe, utakizi múgashaanira.
18 Uyo mubi, amagambo gi'daaki, agayambiiti nga kyambalwa.
Aaho! Naye, gakwirage mu magala gaage nga magoloovi,
gananywengerere mu mavuha gaage, nga mavuta.
19 Kwokwo naye, yago madaaki gamúbwikire nga mulondo,
gamúsokanaane nga mukaba mu kibuno.
20 Ngiisi ábagweti bagandega,
kwokwo kwo Nahano agakizi bahemba.
Mukuba, bali mu kizi ndeta buligo.

21 E Rurema, Nahamwitu, ungize ku rukundo lwawe, na ku bwija bwawe.
Ngiisi kwo ugakizi ngirira, kukizi ba hi'gulu lyo'kuhuuza iziina lyawe.
22 Ndi mukeni we'mbona.
No'mutima gwani, gukoli lyaniirwi bweneene.
23 Ndi mu ba nga kimbehwa íkiri mu nyerera kabigingwe,
na nyehuulwe nga luzige.
24 Ikyanya ndi mu yishalisa, amadwi gaani gali mu tera.

* **109:8 109.8** Mikolezi 1.20.

Na ngoli sigiiri makangara.
25 Abagoma baani bagweti baganyamiriza.
Ikyanya bali mu mbona, bali mu kizi zuuza amatwe gaabo.

26 E Rurema Nahamwitu, undabaalage, maashi!
Ungizagye, ukukulikirana no'rukundo lwawe.
27 Yibi ugweti ugaagira,
abandu bamenye kwo wabigira ku bushobozi bwawe.
28 Leka bakizi ndaaka. Halikago wehe, ugakizi ngashaanira.
Ikyanya bagandeera, bagwatwe ne'shoni.
Si ndi mukozi wawe!
Aaho! Ngagenderera ukukizi shambaala.
29 Yabo bagoma baani, ubateezagye ishoni imbere lya booshi.
Na yizo shoni, zikizi babwikira nga mulondo.

30 Ngweti ngayivuga Nahano bweneene.
Ngakizi múhuuza imbere lya'bandu booshi.
31 Mukuba, ye mu bulanira umukeni.
Ne'kyanya umukeni ali mu twirwa ulubaaja kwo ahanwe,
Nahano ali mu ba ibiringiini ukumúkiza.

110

Ukuyimikwa kwo'mwami
1 Izaburi ya Dahudi.
Nahano akabwira Nahamwitu:
«Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe.*»
2 Nahano agatondeerera i Sayuni,
anakizi yajabula ubutwali bwawe
halinde unabe mutwali wa'bagoma baawe.
3 Ikyanya ugagendi balwisa,
abandu baawe bagakuyibiika kwo.
Ikyanya ugatondeera ukutwala, ugaaba uyambiiti imirondo mitaluule.
Imisi yawe, igakizi ba mihyahya ngiisi lusiku,
nga kimi kya shesheezi.

4 Nahano keera akatugirira umuhango,
ataganaki guyishuhiza kwo.
Akadeta kwokuno: «Wehe, ugayama uli mugingi we'myaka ne'myakuula,
ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.†»
5 Nahano ali uluhande lwawe lwe'lulyo, gira akizi kulanga.
Ulusiku lwo agaraakara, agafuta-futa abaami be'mahanga.
6 Yago mahanga, ikyanya agagahana, gagaaba gayijwiri ibirunda,
anayite abatwali baago booshi.

7 Haliko, umwami yenyene, ikyanya akiri mu njira,
agakizi nywa ku magoloovi ágali mu hinga.
Kwokwo, kwo mwami agakizi hima abagoma.

111

Imikolezi ya Nahano, iri ya kahebuuza
1 Tukizi huuza Nahano!

Ikyanya ngayingira mu muhumaanano gwa'bandu ba Nahano,
ngakizi múhuuza ku mutima gwani gwoshi.
2 Mukuba, ngiisi mikolezi yo Nahano agweti agaagira,
iri ya kahebuuza.
Iyo mikolezi, ikyanya abandu bali mu gishambaalira,
bakwaniini bakizi giyitoneesa kwo.

---

* **110:1 110.1** Mataayo 22.44; Mariko 12.36; Luka 20.43; Mikolezi 2.25-26; Baheburaniya 1.13. † **110:4 110.4** Baheburaniya 5.6; 7.17, 21.

3 Ee! Ngiisi byo ali mu gira,
biri mu yerekana ubulangashane bwage, halinde anagingikwe.
Ayamiri ali mu twa imaaja ku njira íkwaniini, halinde imyaka ne'myakuula.
4 Ibitangaaza bya Nahano, nyandagi úwangabiyibagira?
Si agweti agagashanirana, anali mu yuvwirana indengeerwa!
5 Ngiisi ábali mu ba bamúsimbahiri, ali mu baheereza byo bagaalya.
Ne'kyanya akanywana ikihango nabo,
ali mu ba akikengiiri halinde imyaka ne'myakuula.
6 Nahano keera akayereka abandu baage ubushobozi bwage,
mu kubaheereza ibihugo bye'gindi milala, bube buhyane bwabo.
7 Ngiisi byo Nahano ali mu gira, biri byo'kuli, binakwaniini ukuyemeerwa.
Kwokwo, ikyanya ali mu tuheereza imaaja, tukwaniini tukizi múyemeera.
8 Mukuba, imaaja zaage ziyamiri ho imyaka ne'myakuula.
Ikyanya akazitanga, zâli za kuyemeerwa, zinâli zo'kuli.
9 Akaguluula abandu baage, ananywana ikihango bo nabo,
kinayamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
Iziina lyage, liri litaluule, linali lya kahebuuza.
10 Ku kyanya umundu asimbahiri Nahano,
lyo'bumenyi buli mu múyijaga mwo,
analonge no'bwitegeereze.
Tukizi huuza Nahano, halinde imyaka ne'myakuula.

112

Bahiriirwi ngiisi ábasimbahiri Nahano
1 Tukizi huuza Nahano!

Bahiriirwi ngiisi ábasimbahiri Nahano,
banasimbahiri ne'maaja zaage.
2 Abaana baabo bagakizi ba bikalage mu kihugo,
banabe bagashaniirwi.
3 Imikolezi yabo miija, igakizi genderera, halinde imyaka ne'myakuula.
Ne'nyumba zaabo, zigakizi lundwa mwa'kanyabungaka ke'bindu.
4 Yabo bandu bo'kuli, kundu bangaba bakola mu kihulu,
haliko, umulengeerwe gugakizi batanguulira.
Bagweti bagakizi tabaalana, banali mu gashanirana,
banali mu yuvwiranwa indengeerwa.
5 Ee! Yabo bandu, bali mu shagaluka,
banali mu kaabana, buzira kuhuuna ubunguke.
Bali mu ba bakulikiriziizi ukuli.
Kyo kitumiri bagakizi gashaanirwa.
6 Ku kasiisa, abandu bo'kuli batâye kakazibwe.
Si bayamiri bakengiirwi imyaka ne'myakuula!
7 Yabo bandu batayobohiri, mbu bangayiji kangwa ne'myazi mibi.
Si imitima yabo isikamiri, inabiisiri Nahano kwo'mulangaaliro.
8 Ee! Bwe'mitima yabo isikamiri, batayobohiri.
Na hagaatama, bagaabona ngiisi kwa'bagoma baabo bagaahimwa.
9 Yabo bandu, bali mu kizi tabaala abakeni ku mutima úgushenguusiri,
banayamiri bakulikiiri íbikwaniini, halinde imyaka ne'myakuula.
Kinatume bagagingikwa bweneene.*
10 Si balya banangora-mabi, ikyanya bagaabona kwokwo,
bagayagalwa, banakizi shya amiino ku bute, bakabuli nyerera.
Ee! Yabo banangora-mabi, ngiisi byo bagweti bagayifwija, batâye bilonge.

113

Tukizi huuza Nahano
1 Tukizi huuza Nahano!

E bakozi ba Nahano, mukizi múhuuza.
Mukizi huuza iziina lyage.

---

* **112:9 112.9** 2 Bakorindo 9.9.

2 Ee! Iziina lyage likizi huuzibwa,
ukulyokera buno, halinde imyaka ne'myakuula.
3 Likizi huuzibwa imunda izuuba liri mu huluka,
halinde ukuhisa imunda liri mu sookera.
4 Nahano ali mu ba akuziibwi hi'gulu lya'bandu booshi.
Ubulangashane bwage, buhisiri halinde mwi'gulu.

5 Rurema Nahamwitu, twangamúshushirania na nyandi?
Si abwatiiri ku kitumbi kyo'bwami mwi'gulu!
6 Haaho mwi'gulu, ali mu yinama, mu kulangiiza hi'fwo mu kyanyaanya,
kiri na hano haashi mu kihugo.
7 Nahano ali mu lyosa banakahuku mu luvu, anabakuze.
Ee! Ali mu kizi bayinamula, bashaage mwi'jolera.
8 Yabo bakeni, ali mu kizi babwataza kuguma na'baluzi,
gira bakizi twala abandu baage kuguma.
9 Umukazi, kundu angaba agumbiri,
haliko Rurema ali mu múshambaaza mu nyumba yage, anamúheereze abaana.

Tukizi huuza Nahano!

114

Ku kyanya Abahisiraheeri bakalyoka i Miisiri

1 Abahisiraheeri, beene Yakobo, bakalyoka mu kihugo kye'Miisiri,
mu bandu be'gindi-gindi ndeto.
2 Haaho, ikihugo kye'Buyuda hanayiji ba handu hataluule ha Nahano.
Ee! Akatondeera ukutwala mu kihugo kye'Hisiraheeri.

3 Inyaaja Ndukula, iri ikabonaga kwo bagweti bagayija,
yanayami yeguuka, gira balenge.
Kiri no'lwiji Yorodaani, nalwo lwanagalukira inyuma.
4 Imigazi yanakizi simbuka-simbuka nga bipanga.
No'tugangazi twanakizi ganga-ganga nga byanabuzi.

5 E nyaaja, kituma kiki ukayami yeguuka?
Na naawe, e Yorodaani, kituma kiki ukagalukiraga inyuma?
6 E migazi, kituma kiki mwâli kizi simbuka-simbuka nga bipanga?
E tugangazi, kituma kiki mwâli kizi ganga-ganga nga byanabuzi?

7 E kihugo, ukizi juguma imbere lya Nahano.
Ukizi juguma imbere lya Rurema wa Yakobo.
8 Si ye kahindula ulwala lube kiziba!
Kundu lwâli lwala lukomu, haliko lwanayiji shyoka mwo'tudota.*

115

Mukizi biika umulangaaliro imwa Nahano

1 E Nahano, tutali twe tukwaniini ukulonga ulushaagwa. Si wehe we lukwaniini.
Mukuba, we mwija, unali mwemeera.

2 Kituma kiki ibinyamahanga bigweti bigabuuza kwokuno:
«Aahago! Rurema winyu ali hayi?»
3 E balya, si Rurema witu atuuziri mwi'gulu,
anali mu gira nga ngiisi kwo aloziizi!
4 Yibyo binyamahanga, si bali bandu ngana.
Bali mu koleesa amaboko gaabo,
mu kutula imigisi mu harija, na mu nooro.
5 Iyo migisi, kundu iri mu ba no'tunwa, si itangadeta.
Na kundu iri mu ba na'masu, si itangabona.
6 Na kundu iri mu ba na'matwiri, si itangayuvwa.
Na kundu iri mu ba na'mazuulu, si itangabayiza.
7 Na kundu iri mu ba na'maboko, si itangamamaata.

* **114:8 114.8** Kulyoka 17.1-6; Muharuuro 20.2-11.

Na kundu iri mu ba na'magulu, si itangagenda.
Na kundu iri mu ba ne'bikorokoro, si itangahulusa izu.
8 Haliibwi! Iyo migisi, ngiisi ábali mu gitula, si bagishushiri nyene!
Kiri na ábagibiisiri kwo'mulangaaliro, nabo kwo na kwokwo.
9 E Bahisiraheeri, mukizi biika umulangaaliro imwa Nahano.
Si ye mu mùtabaala, ye na siribo yinyu!
10 E beene Harooni, mukizi biika umulangaaliro imwa Nahano.
Si ye mu mùtabaala, ye na siribo yinyu!
11 Mwe musimbahiri Nahano, mukizi múbiika kwo'mulangaaliro.
Si ye mu mùtabaala, ye na siribo yinyu!

12 Nahano ayamiri atukengiiri, ye nali mu tugashaanira.
Agakizi gashaanira Abahisiraheeri, kuguma na beene Harooni.
13 Ngiisi ábali mu ba bamúsimbahiri, agakizi bagashaanira.
Ee! Agagashaanira booshi, baba bagunda kandi iri banalushaagwa.
14 Mwe na'baana biinyu, Nahano akizi mùgashaanira.
15 Ee! Nahano abe ye gakizi mùgashaanira.
Mukuba, ye kabumba igulu ne'kihugo.

16 Íbiri mwi'gulu, biri bya Nahano.
Si ikihugo kyohe, akakiheereza abandu.
17 Ábakoli fwiri batali bo bali mu yivuga Nahano.
Ikyanya bali mu ziikwa, kwoshi kwokwo.
18 Si twe tukiri bagumaana, twe tugakizi múyivuga,
ukulyokera buno, halinde imyaka ne'myakuula!

Tukizi huuza Nahano!

116

Bwo Nahano akangiza, ngaadeta kongwa
1 Nguuziri Nahano! Mukuba, ikyanya ndi mu mútabaaza,
ali mu nyuvwa.
Ikyanya ndi mu múhuuna kwo angejeerere,
ali mu ndega amatwiri.
2 Na bwo ali mu ndega amatwiri,
ngakizi mútabaaza ku kyanya kyoshi ngaaba ngiri ho.

3 Nâli kolaga imbere lyo'lufu.
Imigozi ya Narufu yâli koli ngonyiri.
Nanâli koli shengusiri bweneene.
Nâli gweti ngatulagula, iri na ngerania.
4 Kyanatuma ngatakira Nahano kwokuno:
«E Nahano, ungizagye, maashi!»
5 Rurema Nahamwitu, ali mu tubonera ulukogo.
Ali mu kejererana, mu kati ko'kuli.
6 Ngiisi ábatashobwiri, ali mu balanga.
Naani, ikyanya nâli koli buziri ubulyo, anangiza.

7 E mutima gwani, si Nahano agweti agakugirira amiija!
Aaho! Ugirage ushubi luhuuka.
8 E Nahano, ikyanya nâli kizi lira, wanambotola imigenge,
wanakizi ndanga, gira ndatyerere,
wanangiza mu lufu.
9 Ku yukwo, ikyanya kyoshi ngaaba ngiri ho,
ngakizi kukulikira.

10 E Nahano, nguyemiiri, kyanatuma ngakutabaaza kwokuno:
«E waliha, ngola mu libuuka bweneene.*»
11 Na bwo nâli koli shengusiri, nanadeta:
«Si abandu booshi, balyagagi banabibeesha naaho!»

* **116:10 116.10** 2 Bakorindo 4.13.

12 Nahano ali mu ngashaanira bweneene.
Aaho! Biki byo nangamútangira?
13 Ngamúlengereza urusoozo lyo'kukengeeza ngiisi kwo akangiza.
Na ngizi tabaaza iziina lyage.
14 Keera n'galagaania Nahano ngiisi byo ngamútangira.
Byo na byebyo, ngamútangira imbere lyo'muhumaanano gwa'bandu baage.

15 Abandu ba Nahano, ikyanya bali mu fwa,
naye ali mu lyanirwa bweneene.

16 E Nahano, ku kasiisa, ndi mukozi wawe.
Ee! Nie mukozi wawe, mugala wo'muja-kazi wawe.
Keera ukanjwekuula utubangira.
17 E Nahano, ngakutangira ituulo, mu kudeta kongwa,
na ngizi tabaaza iziina lyawe.
18 Ngiisi byo n'gakulagaania,
ngakutangira byo imbere lyo'muhumaanano gwa'bandu baawe.
19 Ngabitangira mu lubuga lwe'nyumba yawe,
ha kati ka'kaaya Yerusaleemu.

Tukizi huuza Nahano!

117

Mweshi mukizi yivuga Nahano
1 E bandu be'bihugo byoshi, mweshi mukizi huuza Nahano.
Mwe bandu ba mu mahanga gooshi! Mukizi múyivuga.*
2 Mukuba, Nahano atukuuziri bweneene,
anayamiri ali mwemeera, halinde imyaka ne'myakuula!

Tukizi huuza Nahano!

118

Mukizi tanga kongwa imwa Nahano
1 Mukizi tanga kongwa imwa Nahano. Mukuba, ali mwija.
Urukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
2 Abahisiraheeri bakwaniini bakizi deta:
«Urukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.»
3 Na'ba mwi'kondo lya Harooni, nabo bakizi deta:
«Urukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.»
4 Ngiisi ábasimbahiri Nahano, booshi bakizi deta:
«Urukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.»

5 Ikyanya nâli kola mu makuba, n'gatakira Nahano,
ananyuvwa, ananjwekuula.
6 Nahano ali kuguma na naani.
Ku yukwo ndayobohiri.
Aaho! Kuti kwo'mundu angaki ngira?
7 Ee ma! Nahano ali kuguma na naani,
anagweti agandabaala.
Ku yukwo, ikyanya abagoma baani bagaahimwa, ngabahenekera!*
8 Tukwaniini tukizi tibitira Nahano,
ho twangalangaalira abandu.
9 Ee! Buli bwija ukutibitira Nahano,
ho twangalangaalira abatwali be'kihugo.

10 Abandu ba'mahanga gooshi bâli koli nzokaniini.
Halikago, nanabaminika kwi'ziina lya Nahano.
11 Kundu bâli nzokaniini imbande zooshi,
haliko, nanabaminika ngana kwi'ziina lya Nahano.
12-13 Yabo bagoma, bâli nzokaniini nga lukuuli lwe'njuki,

* **117:1 117.1** Barumi 15.10. * **118:7 118.7-8** Baheburaniya 13.6.

banagira imisi yoshi, mbu banyite.
Kundu kwokwo, boohe, bo bakakizi fwa.
Ee ma! Bâli nga kishungu-shungu íkikola mu jigimba.
Kwokwo, Nahano ye kandabaala,
nanabaminika kwi'ziina lyage.
14 Nahano ye ndi mu longera mwe'misi, keera anangiza.
Kyo kitumiri ndi mu múyimbira.

15 Ábakoli kwaniini, Nahano keera akakoleesa ubushobozi, mu kubahimira.
Kyo kitumiri bakola no'bushambaale,
banakola mu banda akabuuli mu maheema gaabo, iri banadeta:
16 «Nahano akakoleesa ubushobozi bwage, mu kutuhimira.
Yubwo bushobozi bwage, keera bwagira ibitangaaza.»

17 Buno, ndagaki fwagaga. Si ngayama ho.
Birya byoshi byo Nahano akangirira, ngakizi bimenyeesania.
18 Mukuba, kundu Nahano akambaniiriza bweneene,
halikago, atakandeka kwo nvwe.
19 Munyigulirage inyiivi za mu nyumba ya Rurema,
ngiisi ha'bandu ábakwaniini bali mu yingira.
Ngayingira mwo,
na ngizi tanga kongwa imwa Nahano.
20 Yugu mulyango, guli mu lola imunda Nahano.
Ngiisi ábakwaniini naaho, bo bagagulenga mwo.
21 E Nahano, bwo keera ukanjuvya, wanangiza,
nadeta kongwa bweneene imwawe.

22 Ibuye lya'buubasi bakalahira,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.†
23 Yiri igambo, Nahano yenyene ye kaligira,
linakoli tusomeziizi bweneene.
24 Luno lusiku, Nahano yenyene ye kalugira.
Aaho! Tukizi lushagaluka kwo, iri tunalushambaalira.
25 E Nahano, twakuyinginga, utukizagye, maashi!
Unakizi tugashaanira, we kongwa!
26 Agashaanirwe, ngiisi úwayija kwi'ziina lya Nahano.
Bwo tuli mu nyumba ya Rurema, tugweti tugamùgashanira.‡
27 Nahano ye Rurema!
Anagweti agatutanguulira.
Kwokwo, muyabiire amatavi, munakizi genda ku kisegengo,
halinde ha katanda ko'kutangira kwa'matuulo.

28 Wehe, uli Rurema wani.
Kwokwo, ngakizi kutangira kongwa!
Ee! Ngakizi kuhuuza.
29 Mukizi tanga kongwa imwa Nahano! Mukuba, ali mwija.
Urukundo lwage luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.

119

Imaaja za Nahano zikwaniini
1 Bahiriirwi, ngiisi ábali mu gira íbikwaniini,
banabe basimbahiri imaaja za Nahano.
2 Ee ma! Yizo maaja zaage, bayamiri bali mu zisimbaha,
iri banamúlooza ku mutima gwabo gwoshi.
3 Yabo bandu, ndaago mahube go bali mu gira.
Si bagweti bagakulikira ibye'mwage naaho!
4 E Nahano, ukatuheereza imaaja zaawe,
gira tukizi zisimbaha lwoshi-lwoshi.
5 Aaho! Bwangabiiri bwija ngizi fiitirwa,

† **118:22 118.22-23** Mataayo 21.42; Mariko 12.10-11; Luka 20.17; Mikolezi 4.11; 1 Peturu 2.7. ‡ **118:26 118.26** Mataayo 21.9; 23.39; Mariko 11.9; Luka 13.35; 19.38; Yohana 12.13.

mu kukizi zisimbaha ngiisi kyanya.
6 Kwokwo, ikyanya ngaaba ngola mu ziyitoneesa kwo,
ndagaki teezibwa ishoni.
7 Ikyanya n'gayiji menya kwe'maaja zaawe zikwaniini,
nanakizi kuhuuza ku mutima muguma na muguma.
8 Ee! Yizo maaja zaawe, ngakizi zisimbaha.
Kwokwo, utakolwe kwo wanjandirira.
Imaaja za Nahano, ngakizi zisimbaha
9 Umusore, kuti gwangakizi tuula guli mweru?
Kuli ku njira yo'kukizi simbaha Igambo lyawe.
10 Ngweti ngakulooza ku mutima gwani gwoshi.
Aaho! Utakizi ndeka, mbu nyiji hongola imaaja zaawe.
11 Lirya Igambo lyawe, ngoli lisingwiri mu mutima gwani,
gira ndayiji kengeera nakuhubira.
12 E Nahano, ngweti ngakuhuuza.
Aaho! Ukizi nyigiriza imaaja zaawe.
13 Bwo keera watumenyeesa zo,
ngakizi ziyikoomereza-koomereza.
14 Ikyanya ndi mu kulikira imaaja zaawe, ndi mu zishambaalira,
nga kwo'mundu angashambaalira ubugale bwage.
15 Yizo maaja zaawe, ngakizi ziyitoneesa kwo,
na ngizi kulikiriza ibye'mwawe.
16 Ee! Ngweti ngakizi zishambaalira.
Ndanâye yibagire Igambo lyawe.
Imaaja za Nahano, ngakizi zishambaalira
17 Ndi mukozi wawe. Kwokwo, ukizi ngirira amiija,
halinde ndonge ukulama, na ngizi simbaha Igambo lyawe.
18 Uyigule amasu gaani, halinde ndonge ukubona,
ngiisi kwe'maaja zaawe ziri za kahebuuza.
19 Ndyagagi mubalama naaho mu kihugo.
Aaho! Utambishe imaaja zaawe.
20 Mukuba, umutima gwani, guli mu kizi yidula,
ukumenya ngiisi íbiziri mwo.
21 Ngiisi ábagweti bagayikangaata, uli mu bakanukira.
Bwo batatwaziizi imaaja zaawe, bakoli daasirwi.
22 Haliko niehe, yizo maaja zaawe, nyamiri nzisimbahiri.
Kwokwo, utakizi leka kwo ngayirizibwe, kandi iri mbonyolezibwe.
23 Kundu abatwali bangakuumana, mbu bakizi ngirira igambi libi,
haliko ngakizi yitoneesa hi'gulu lye'maaja zaawe.
Mukuba, ndi mukozi wawe.
24 Yizo maaja zaawe, ziri mu kizi mbanuula,
halinde na ngizi shambaala.
Imaaja za Nahano, ngakizi ziyitoneesa kwo
25 Ngoli lambamiri mu luvu, ngo'mundu úkola bu fwa.
Kwokwo, ukizi ndanga ni'Gambo lyawe, ngizi ba mugumaana.
26 N'gakubwira ngiisi kwo njungisiri, wananjuvya.
Kwokwo buno, ukizi nyigiriza imaaja zaawe.
27 Undabaale ukusobanukirwa,
ngiisi kwo ugweti ugakizi kyula.
Haaho, lyo ngakizi yitoneesa hi'gulu lye'bitangaaza byawe.
28 Umutima gwani keera gwajengeerwa, na ngoli shengusiri.
Kwokwo, ushubi ngania indege, nga kwo ukandagaania.
29 Ee! Ukizi ndanga, ndakizi lyalyania.
Unakizi ndabaala ukusimbaha amagirizo gaawe.
30 E Nahano, keera n'gatoola injira yo'kuli,
na ngoli fitiirwi ukukizi simbaha imaaja zaawe.
31 Aaho! Bwo nzifitiirwi kwo,
utandeke mbu ndeezibwe ishoni.
32 Ngavwaruka, gira ngizi kulikira imaaja zaawe.
Mukuba, we mu zinzobanulira.
Imaaja za Nahano, ngwaniini nzisobanukirwe
33 E Nahano, unyigirize imaaja zaawe,

halinde ngizi zikulikiriza halinde ku mbeka.
34 Ee! Ukizi zinzobanulira, lyo ndonga ukuzikulikira.
Na ngizi zisimbaha ku mutima gwani gwoshi.
35 Ukizi ndongoora, halinde ndonge ukuzikulikira.
Kwokwo, lyo ngakizi shambaala.
36 Undabaale, halinde ndonge ukukizi lola ku maaja zaawe.
Si ndakizi hemukira ubugale.
37 Ukizi langa amasu gaani, gatakizi lola ku byo'busha-busha.
Si uleke ngizi ba mugumaana, ku njira yi'Gambo lyawe.
38 Ndi mukozi wawe. Aahago! Ungirire nga kwo ukandagaania.
Kwokwo, lya'bandu bagakizi kusimbaha.
39 Ikyanya ndi mu teezibwa ishoni, uzindyose mwo.
Mukuba, imaaja zaawe naaho, zo ziri nyiija.
40 Yizo maaja zaawe, ndoziizi bweneene ukuzisimbaha.
Kwokwo, ukizi mbiika mwo'bugumaana, mu kati ko'bwija bwawe.
Imaaja za Nahano, zo mbiisiri kwo'mulangaaliro
41 E Nahano, urukundo lwawe, lwo luyamiri ho.
Aahago! Unyereke lwo, mu kungiza, nga kwo ukandagaania.
42 Kwokwo, ikyanya abandu baganduka,
ndonge ubulyo bwo'kubashuvya.
Mukuba, ngoli biisiri umulangaaliro kwi'Gambo lyawe.
43 Bwi'Gambo lyawe liri lyo'kuli, leka ngizi lideta.
Ee! Imaaja zaawe, zo mbiisiri kwo'mulangaaliro.
44 Imaaja zaawe, nyamiri ndi mu zisimbaha,
halinde ukuhisa imyaka ne'myakuula.
45 Nyamiri nzifitiirwi kwo,
gira ndakizi shwekwa mu bindi-bindi.
46 Yizo maaja zaawe, ngakizi zimenyeesa imbere lya'baami,
buzira kugwatwa ne'shoni.
47 Zigweti zigakizi njagalusa.
Ee! Nzikuuziri bweneene.
48 Na bwo nzikuuziri, ngakizi zisimbaha.
Nganakizi ziyitoneesa kwo.
Imaaja za Nahano, ndangazibambala
49 E Nahano, si ndi mukozi wawe!
Aaho! Umuhango gwo ukandagaania, ukizi gukengeera.
Ee! Yugwo muhango, gwo guli mu mbiika mwo'mulangaaliro.
50 Kiri ne'kyanya ndi mu libuuka,
gwo guli mu ndanga, ndamirwe na Narufu.
Kwokwo, lyo ndonga ukuholeezibwa.
51 Abanabwikangaate, kundu bagweti baganjekeereza,
haliko ndali mu bambala imaaja zaawe.
52 E Nahano, imaaja zaawe zâli mali gwanwa zabiikwa yaho keera bweneene.
Ne'kyanya ndi mu zikengeera, ndi mu holeezibwa.
53 Si banangora-mabi boohe, ikyanya bali mu zijanda,
ndi mu ba ndakiiri.
54 Ngiisi ho ndi mu ba njumbisiri nga kinyamahanga,
ndi mu kizi yimba hi'gulu lye'maaja zaawe.
55 E Nahano, kiri na bushigi, ndi mu ba ngukengiiri.
Kwokwo ngakizi simbaha imaaja zaawe.
56 Ee! Nyamiri
ndi mu zisimbaha.
Imaaja za Nahano, zitungiini
57 E Nahano, wehe we mutuli gwani.
Keera n'gakulagaania kwo ngakusimbaha.
58 Aaho! Nakuyinginga ku mutima gwani gwoshi, ukizi ngejeerera,
unakizi nyuvwirwa indengeerwa, nga kwo ukandagaania.
59 N'gayitoneesa hi'gulu lyo'burambe bwani.
Nanabona kwo buli bwija, ndondeere ukukulikira imaaja zaawe.
60 Nanavwaruka, gira ngizi zisimbaha,
ndanatindiriza.
61 Kundu banangora-mabi bangagira mbu banyingize mu byaha,

haliko ndagayibagira amigirizo gaawe.
62 Ndi mu vyuka ubushigi ikati, na ngizi deta kongwa imwawe,
mukuba imaaja zaawe, zitungiini.
63 Ngiisi ábali mu ba bakuyobohiri, bali biira baani.
Ndi mwira wa booshi ábasimbahiri imaaja zaawe.
64 E Nahano, ikihugo kiyijwiri mwo'rukundo lwawe.
Ku yukwo, ukizi nyigiriza ngiisi kwo uloziizi.
Imaaja za Nahano, zimbitiiri akamaro ukuhima inooro
65 E Nahano, si nie mukozi wawe.
Aahago! Ungirire amiija, nga kwo ukandagaania.
66 Bwo nyemiiri imaaja zaawe,
unyigirize no'bumenyi, kiri no'bwitegeereze.
67 Ikyanya utâli zaazi mbana, nâli kizi habuka.
Haliko buno, ngweti ngakulikiriza Igambo lyawe.
68 Uyamiri uli mwija, unali mu gira amiija naaho.
Aaho! Unyigirize ngiisi kwo uloziizi.
69 Kundu abanabwikangaate bagweti bagambeeshera,
haliko, nyamiri nzisimbahiri imaaja zaawe ku mutima gwani gwoshi.
70 Na kundu imitima yabo ikubisirwi, itanali mwe'ndengeerwa,
haliko, niehe ndi mu ba njambaliiri imaaja zaawe naaho.
71 Ikyanya nâli kizi libuuka, lyo n'galonga akamaro.
Mukuba, n'galonga ukukizi yiga imaaja zaawe.
72 Amigirizo gaawe gambitiiri akamaro bweneene,
ukuhima akatundu ke'nooro, kandi iri ke'harija.
Imaaja za Nahano, zikwaniini
73 Wenyene ukambumba na'maboko gaawe.
Aaho! Umbeereze ubwitegeereze, halinde ngizi yiga imaaja zaawe.
74 Ngiisi ábakusimbahiri, ikyanya bagambona, bagakizi shambaala.
Mukuba, bagaabona ngiisi kwo mbiisiri umulangaaliro kwi'Gambo lyawe.
75 E Nahano, nyiji kwe'maaja zaawe zikwaniini.
Kwokwo, ikyanya ukambana, lyo ukagira nga kwo byâli ngwaniini.
76 Si ndi mukozi wawe! Kwokwo buno, ugirage ukizi ngunda,
halinde lyo ndonga ukuholeezibwa.
Kwokwo, kwo ukandagaania.
77 Ukizi nyuvwirwa indengeerwa, lyo ndonga ukulama.
Mukuba, amigirizo gaawe, ngakuuziri bweneene.
78 Kundu abanabwikangaate keera bakambalanga,
haliko, niehe ngakizi gira byo uloziizi.
79 Kwokwo, ngiisi ábakusimbahiri, bakizi yija imwani,
lyo balonga ukusobanukirwa ne'maaja zaawe.
80 Leka ndonge ukukizi zisimbaha,
halinde lyo ndayiji gwatwa ne'shoni.
Imaaja za Nahano, ndazindi ziyibagira
81 Umutima gwani guki rindiriiri kwo ugangiza.
Na buno, gukolaga gugahola.
Kundu kwokwo, ngi biisiri umulangaaliro kwi'Gambo lyawe.
82 E maashi! Amasu gaani, gakoli fwifwitiiri.
Mukuba, ngiisi byo ukandagaania, ndazi bilonga.
Na ngweti ngayibuuza: «Ewe! Ugayiji mboleeza mangoki?»
83 Si ngoli gokanyiiri nga ludaha lwo'muguta, úluli ku kyusi!
Kundu kwokwo, ndazindi yibagira imaaja zaawe.
84 Si nie mukozi wawe. Aahago! Ngagooyera halinde mangoki?
Balya ábagweti bagandibuza, ugabahana kihe kiki?
85 Abanabwikangaate, si bagweti bagambumbira amahya,
batanatwaziizi imaaja zaawe.
86 Kundu kwokwo, imaaja zaawe zooshi zikwaniini ukuyemeerwa.
Aahago! Ugire undabaale. Si abandu bakola mu ndibugiza ubusha!
87 Kundu bâli kola bu nyita,
haliko ndakajanda imaaja zaawe.
88 Kwokwo, undangage na Narufu, ukukulikirana no'rukundo lwawe.
Ikyanya imaaja zigalyoka mu kanwa kaawe, ngakizi zisimbaha.
Imaaja za Nahano, zitahiiti ho zihekiiri

89 E Nahano, Igambo lyawe liyamiri liri mwi'gulu.
Liganagenderera halinde imyaka ne'myakuula.
90 Kiri no'bwemeera bwawe,
bugenderiiri halinde mu bibusi byoshi.
Buli nge'kihugo.
Mukuba, ukabumba ikihugo yaho keera, kinakiri ho.
91 Yizo maaja zaawe nazo, ziyamiri ziri ho, halinde zeene.
Ibindu byoshi bikiri ho, hi'gulu lyo'kukukolera.
92 Amigirizo gaawe, gátaki be gali mu njambaaza,
nga keera amakuba gakanyita.
93 Ndâye yibagire imaaja zaawe.
Mukuba, ku njira yazo, kwo ndi mu longa ubugumaana.
94 Aaho! Ungizagye, maashi! Si ndi we'mwawe.
Na ndoziizi ukukizi simbaha imaaja zaawe.
95 Banangora-mabi, kundu bakoli nyitegiiri, gira banyite,
haliko, ngakizi yitoneesa naaho ku maaja zaawe.
96 Ngiisi kindu, kundu kyangaba kitungiini,
haliko, kigweti ho kihekiiri naaho.
Si imaaja zaawe zoohe, zo zitahiiti ho zihekiiri.
Imaaja za Nahano, nzikuuziri bweneene
97 Nguuziri imaaja zaawe bweneene!
Kyo kitumiri ndi mu shiiba ngweti ngaziyitoneesa kwo.
98 Yizo maaja zaawe, ziri mu mbiika mwo'bwitegeereze ukuhima abagoma baani.
Ziyamiri zigweti zigandongoora isiku zooshi.
99 Ee ma! Bwo ndi mu kizi yitoneesa ku maaja zaawe,
ndi mwitegeereza ukuhima abigiriza baani booshi.
100 Na bwo nyamiri nzisimbahiri,
ndi mu kizi sobanukirwa ukuhima abagangambale.
101 Ngweti ngakizi yihangirira ku ngiisi mabi,
gira ndonge ukukizi simbaha Igambo lyawe.
102 Ndakajandagira imaaja zaawe.
Mukuba, wehe wenyene we kazinyigiriza.
103 Amagambo gaawe, gali manunu bweneene.
Ganuniri mu kanwa kaani ukuhima ubuuki.
104 Ku njira ye'maaja zaawe, kwo ndi mu longa ubwitegeereze,
halinde lyo ndonga ukushomba ngiisi mabi.
Imaaja za Nahano, liri itara
105 Igambo lyawe liri itara lyo'kukizi molekera amagulu gaani.
Ee! Liri mulengeerwe gwo'kukizi nyereka ho ngalenga.
106 Imaaja zaawe, ziri zo'kuli.
Kwokwo, n'gabiika indahiro, kwo ngakizi zisimbaha.
Ee! Irya ndahiro, ndâye gihongole.
107 E Nahano, si ngoli libuusiri bweneene.
Kwokwo, ushubi nvyula, mbe mugumaana, ukukulikirana ni'Gambo lyawe.
108 Ngweti ngakizi kuyivuga. Aaho! Unyakiirage, maashi,
unakizi nyigiriza imaaja zaawe.
109 Kundu nyamiri ho nangasiga itwe lyani,
haliko, ndâye yibagire imaaja zaawe.
110 Na kundu banangora-mabi bakoli nyitegiiri,
haliko, ndakaleka ukuzisimbaha.
111 Imaaja zaawe, buli buhyane bwani bwe'myaka ne'myakuula.
Umutima gwani guli mu kizi zishambaalira.
112 Keera n'gashungika ku mutima gwani gwoshi,
kwo ngakizi zikulikira, halinde imyaka ne'myakuula.
Imaaja za Nahano, ngweti ngazilola kwo
113 Ngiisi balyalya, mbashombiri bweneene.
Haliko imaaja zaawe, nzikuuziri.
114 Keera nabiika umulangaaliro kwi'Gambo lyawe.
We kabisho kaani, unali we siribo yani.
115 E banangora-mabi, mundyokage ha butambi,
gira ndonge ukukizi simbaha imaaja za Rurema wani.
116 E Rurema, ukukulikirana no'muhango gwawe,

ukizi nzikamya, halinde ndonge ukulama.
Keera nakubiika kwo'mulangaaliro.
Aaho! Utayemeere kwo ndeezibwe ishoni.
117 Nyamiri ngweti ngaalola ku maaja zaawe.
Aahago! Ukizi nzikamya, halinde ngizibwe.
118 Ngiisi ábali mu bambala imaaja zaawe, uli mu yami batwa.
Si yabo bandu, bayiteberezíizi naaho!
119 Si balya banangora-mabi booshi, ugweti ugabakabulira ngi'jolera.
Haliko niehe, nguuziri imaaja zaawe.
120 Amagala gaani, gali mu juguma hi'gulu lyawe.
Ikyanya uli mu kizi twa imaaja, ndi mu ba nzisimbahiri.
Ndonge ukukizi sobanukirwa ne'Maaja za Nahano
121 Ngweti ngakizi gira íbikwaniini, binali byo'kuli.
Aahago! Utandekeerere mu maboko ga'bagoma.
122 Si ndi mukozi wawe. Aaho! Ukizi ngashaanira.
Utanaleke kwo abanabwihemye bakizi ndibuza.
123 Keera wandagaania kwo ugangiza.
Kundu kwokwo, ngi gweti ngakulindirira.
Amasu gaani, ganakoli luhiri.
124 Bwo ndi mukozi wawe, ukizi nyereka urukundo lwawe,
unakizi nyigiriza ngiisi byo uloziizi.
125 Ee maashi! Ndi mukozi wawe.
Aahago! Umbeereze ubwitegeereze,
lyo ndonga ukukizi sobanukirwa ne'maaja zaawe.
126 E Nahano, kyekino kyanya, kyo wangakoziri kwo.
Si abandu keera bakahongola amigirizo gaawe.
127 Haliko niehe, ngakuuziri ukuhima inooro,
kiri ne'nooro muguuhya.
128 Ndi mu haruura imaaja zaawe kwo zikwaniini.
Haliko ngiisi íbitakwaniini, byohe mbishombiri.
Imaaja za Nahano, ziri za kahebuuza
129 Imaaja zaawe, ziri za kahebuuza.
Kyo kitumiri nyamiri nzisimbahiri.
130 Amagambo gaawe, ikyanya gagweti gaganyigiriza, gali mu leeta umulengeerwe,
halinde kiri na'bahwija, bali mu longa ukusobanukirwa.
131 Ndi mu yidula bweneene imaaja zaawe.
Kyo kitumiri ngweti ngayashuula akanwa.
132 Aahago! Ungebagane, maashi, unanyuvwirwe indengeerwa,
nga kwo uyamiri uli mu girira ngiisi ábakuuziri iziina lyawe.
133 Ukizi rongoora ishando zaani, nga kwo ukandagaania.
Utanaleke kwe'byaha bikizi ngoleesa.
134 Ikyanya abandu bali mu ndibuza, ungize,
gira lyo ndonga ukukizi simbaha imaaja zaawe.
135 Si ndi mukozi wawe. Aaho! Ukizi ngirira bwija.*
Ukizi nyigiriza imaaja zaawe.
136 Si abandu batali mu simbaha imaaja zaawe!
Kyo kitumiri imigenge igweti iganvukumuka mu masu nga migezi.
Imaaja za Nahano, ziri zo'kuli
137 E Nahano, we mwene ukuli.
Ne'maaja zaawe, zikwaniini.
138 Imaaja zo ukabiika, ziri zo'kuli,
zinakwaniini ukuyemeerwa lwoshi-lwoshi.
139 Umwete gwo mbiiti hi'gulu lyawe, gukola mu nduhya.
Mukuba, abagoma baani, batatwaziizi amagambo gaawe.
140 Imihango yawe, keera twagigeza, yanasikama.
Kyo kitumiri ngikuuziri bweneene.
141 Kundu ndi mugunda naaho, na ngweti ngagayirizibwa,
haliko, ndayibagiiri imaaja zaawe.
142 Ubwija bwawe bugenderiiri, halinde imyaka ne'myakuula.
Ne'maaja zaawe ziri zo'kuli.

---

* **119:135 119.135** Muharuuro 6.25.

143 Kundu nâli kizi libuuka, nanalongaga no'mwizingeerwe,
haliko, imaaja zaawe zikiri mu njambaaza.
144 Ee! Yizo maaja zaawe ziyamiri ziri zo'kuli,
halinde imyaka ne'myakuula.
Kwokwo, ukizi zinzobanulira, lyo ndonga ukulama.
Kutakira Nahano
145 E Nahano, ngweti ngakutabaaza ku mutima gwani gwoshi.
Aaho! Unjuvye, halinde lyo ngizi simbaha imaaja zaawe.
146 Ngweti ngakizi kutakira kwo ungize,
lyo ngizi longa ukusimbaha imaaja zaawe.
147 Ndi mu kizi vyuka ku mutwezi, gira ngutabaaze.
Igambo lyawe, lyo mbiisiri kwo'mulangaaliro.
148 Na ndi mu laala mbwini,
gira ndonge ukukizi yitoneesa ku mihango yawe.
149 E Nahano wo'rukundo, ukizi ndanga na Narufu,
ukukulikirana ne'maaja zaawe.
Ukizi yuvwa izu lyani.
150 Si banangora-mabi baloziizi ukundeera,
batanali mu twaza imaaja zaawe, kiri ne'hiniini.
151 Kundu kwokwo, uyamiri unyegiiri.
Ne'maaja zaawe zooshi, ziri zo'kuli.
152 Yaho keera, n'gayiga
kwe'maaja zaawe ziyamiri ho imyaka ne'myakuula.
Ukutabaaza
153 E Nahano, ndazi yibagira imaaja zaawe.
Aaho! Ulolage ngiisi kwo bagweti bagandibuza, unangize.
154 Ukizi mbulanira, unangize.
Ulekage ngizi lama, nga kwo ukandagaania.
155 Si banangora-mabi batali mu twaza imaaja zaawe.
Kyo kitumiri boohe, batâye kizibwe.
156 E Nahano, indengeerwa zaawe, ziri mbamu bweneene.
Uli mu leka ngizi lama, ukukulikirana ne'maaja zaawe.
157 Kundu abagoma balyagagi bingi, banagweti bagandibuza,
haliko, ndajandagiiri imaaja zaawe.
158 Ikyanya ndi mu bonaga abahuni, ndi mu bashomba bweneene.
Mukuba, batasimbahiri Igambo lyawe.
159 E Nahano, lolaga ngiisi kwo nzimbahiri imaaja zaawe.
Aaho! Ukizi ndeka mbe mugumaana, ukukulikirana no'rukundo lwawe.
160 Amagambo gaawe gooshi, gali go'kuli.
Imaaja zaawe, kwo zikwaniini, zigayama ho imyaka ne'myakuula.
161 Abatwali bagweti bagandibugiza ubusha.
Kundu kwokwo, umutima gwani gugapuupa naaho hi'gulu li'Gambo lyawe.
162 Imihango yawe iri mu njambaaza bweneene.
Ndi nga mundu úwalonga ikindu kye'kishingo kihamu.
163 Ikyanya abandu bagweti bagabeesha,
ndi mu banenuuka, na mbe mbashombiri bweneene.
Haliko, imaaja zaawe, zoohe, nzikuuziri.
164 Ngiisi lusiku, ndi mu kizi kuhuuza ubugira kalinda.
Mukuba, imaaja zaawe ziri zo'kuli.
165 Yizo maaja zaawe, ngiisi ábazikuuziri,
bali mu longa umutuula nirizina.
Ndaanakyo kindu íkyangabasiitaza.
166 E Nahano, ngweti ngakulindirira, gira uyiji ngiza.
Kyo kitumiri ngulikiiri imaaja zaawe.
167 Nzikuuziri bweneene.
Kyo kitumiri ngweti ngazisimbaha.
168 Ee! Nzisimbahiri bweneene, kuguma ne'mihango yawe.
Mukuba, ngiisi byo ngweti ngaagira, ubiyiji-yiji.
Kuhuuna ubutabaazi
169 E Nahano, ukizi yuvwa amalira gaani.
Ndonge ukusobanukirwa ku njira yi'Gambo lyawe.
170 Undegage amatwiri.

Unangize, ukukulikirana na kwo ukandagaania.
171 Leka ndonge ukukizi kuyivuga.
Mukuba, keera ukanyigiriza imaaja zaawe.
172 Ngiisi byo uli mu tegeka, biri byo'kuli.
Kwokwo, ngakizi yimba hi'gulu lye'mihango yawe.
173 Si keera n'gatoola ukukulikira imaaja zaawe.
Aaho! Ukizi ndabaala.
174 E Nahano, mu maaja zaawe, mwo ndi mu kizi shambaalira.
Aahago! Ngoli rindiriiri bweneene kwo ungize.
175 Undeke nilame, lyo ndonga ukukizi kuhuuza.
Imaaja zaawe, zilonge ukunzikamya.
176 Buno, ngola mu jeba-jeba, nga kibuzi íkikateereka.
Kundu kwokwo, ndi mukozi wawe. Aaho! Uyiji njakula.
Mukuba, imaaja zaawe, ndaziyibagiiri.

120

N'gatabaaza Nahano, ananjuvya
1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ikyanya nâli kizi libuuka, n'gatabaaza Nahano, ananjuvya.
2 E Nahano, buno kandi, abandu bagweti bagambeeshera, banali mu teberezania.
Aahago! Ungizagye, maashi!

3 E batebesi, kuti kwo Rurema agamùgira,
halinde muhanirizibwe lwoshi-lwoshi?
4 Si mugakizi tumitwa ne'myambi myugi-myugi,
munagendi singoolerwa mwi'bengesheeshe lyo'muliro!
5 Yayewe imwani! Si nduuziragi mu banakuhambwa be'Mesheki,
na mu maheema ge'Kedaari!
6 Balya bandu, bashombiri umutuula bweneene.
Na bwo keera nahisa isiku nyingi, ngoli batuuziri mwo,
ngoli luhiri bweneene.
7 Niehe nienyene, kundu ngweti ngalooza umutuula,
si boohe, bali mu looza naaho kwo bagendi gira izibo.

121

Ubutabaazi bwani bugalyoka hayi?
1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ngweti ngalegamira ku migazi.
Aaho! Ubutabaazi bwani bugalyoka hayi?
2 Niehe, ngabulongera imwa Nahano,
ulya úkabumba igulu ne'kihugo.

3 Nahano agweti agakulanga.
Atagaaleka ulushando lwawe luyibindikire.
Ee! Ayamiri akulaaziri, atanâye hunire.
4 Umulaazi wa'Bahisiraheeri, atali mu yihunikira,
atanali mu hunira.

5 Nahano agweti agakulanga.
Ikizunguza kyage, kiri mu kusiikira, utababuke ni'zuuba.
6 Izuuba litagakubabula ku kyanya kyo'mulege-rege.
Kiri na bushigi, umwezi gutagakizi kugira buligo.
7 Nahano agakizi kulanga na ngiisi mabi gooshi.
Agagenderera ukukizi kulanga, ukizi ba mugumaana.
8 Nahano agakizi kulanga mu kugenda kwawe,
na mu kugaluka kwawe.
Agagenderera ukukizi mùlanga, ukulyokera buno,
halinde imyaka ne'myakuula.

122

Akaaya ke'Yerusaleemu, mukizi kahuunira

1 Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ikyanya n'gabwirwa kwo tugendage ha nyumba ya Nahano,
nanashambaala ngana-ngana.
2 E Yerusaleemu, tukoli yimaaziri ha miryango ye'nzitiro zaawe.
3 Akaaya ke'Yerusaleemu, ngiisi kwo kakayubakwa,
inyumba ziyegeriini.
4 Imilala ya'Bahisiraheeri, haaho ho bali mu zamuukira,
gira bagendi huuza iziina lya Nahano.
Iyo migeeza, Abahisiraheeri bakoli gihaabirwi.
5 Abandu ba mwi'kondo lya mwami Dahudi,
haaho, ho bateresiri ibitumbi byo'kutwira kwe'maaja.
6 Yako kaaya ke'Yerusaleemu, mukizi kahuunira umutuula,
munadete kwokuno: «Ngiisi ábakukuuziri, bakizi langwa bwija.
7 Mu kati ke'nzitiro zaawe, mukizi ba umutuula.
Na mu nyumba zaawe nzitire,
abandu bakizi langwa mwo bwija.
8 E kaaya ke'Yerusaleemu, hi'gulu lya beene witu na'biira biitu,
ngakizi deta kwo ukizi ba mwo'mutuula.
9 E Yerusaleemu, mu mwawe, mwo muli inyumba ya Rurema Nahamwitu.
Kwokwo, ndoziizi kwo ukizi genduukirwa.»

123

Ngweti ngalegamira Nahano

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
E Nahano, ngweti ngakulegamira ho uli mwi'gulu.
Ee! Haaho he'kitumbi kyawe kiteeresirwi.
2 Amasu ga'baja, gali mu lola ku sheebuja.
No'muja-kazi, ali mu lola ku nabuja.
Kwokwo nyiitu, amasu giitu gagweti gagaalola ku Rurema Nahamwitu,
halinde atuyuvwirwe indengeerwa.

3 E Nahano, ugirage utuyuvwirwe indengeerwa.
Si tukoli gayiriziibwi! Utuyuvwirwe indengeerwa, maashi!
4 Abanabwihemye, si bâli kizi tuhonyoleza!
Keera banatulibuza bweneene.
Ee! Balya banabwikangaate, keera bakatunegura ngana.

124

Nahano ali mu tutabaala

1 Izaburi ya Dahudi. Iri mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Nahano átaki be ali uluhande lwitu.
(Yago magambo, Abahisiraheeri bakwaniini bashubi gadeta.)
2-3 Ku kyanya abagoma biitu bakaturakarira, banatuteera,
Nahano átaki baagage ali uluhande lwitu,
yabo bagoma bâli bagatumira, tunakiri bagumaana.
4 Balya bagoma, bâli riiri nga migezi.
Amiiji gaayo, gâli gagatuyifuka kwo, ganatubindikire.
5 Galya miiji gâli mingi,
ganâli gagatuhunguukana.

6 Tukizi huuza Nahano!
Mukuba yabo bagoma, atakabaleka kwo batujanganule.
7 Tuli nga kanyuni ákakafuuka mu mubashu gwo'mutezi.
Ee! Gulya mubashu gukavunika, twanafuuka.
8 Ubutabaazi bwitu, tuli mu bulongera kwi'ziina lya Nahano,
ulya úkalema igulu ne'kihugo.

125

Nahano asokaniini abandu baage

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ngiisi ábabiisiri Nahano kwo'mulangaaliro,
bali mu ba ngo'mugazi Sayuni.
Yugwo mugazi, gutâye shagale.
Si gugayama guli ho, halinde imyaka ne'myakuula.
2 Nga kwe'migazi isokaniini akaaya ke'Yerusaleemu,
kwo na kwokwo Nahano asokaniini abandu baage,
ukulyokera buno, halinde imyaka ne'myakuula.
3 Banangora-mabi batagakizi twala hi'gulu lya'bandu biija.
Báki be babatwaziri, hali ikyanya yabo biija
bangakengeera bakoleesa ubushobozi bwabo mu kugira amabi.

4 E Nahano, balya bandu biija, imitima yabo igolosiri.
Aaho! Ukizi bagirira amiija.
5 Si ábali mu sookeraga mu njira zo'kunyoka-nyoka boohe,
Nahano agabayimula kuguma na banangora-mabi.

Abahisiraheeri bakizi longa umutuula.

126

Amalira gagaki hinduka bushambaale

1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ikyanya twâli ki shwesirwi mu mbohe i mahanga,
Nahano anashubi tugalulira i Sayuni.
Twâli riiri nga tukola mu loota ibirooto.
2 Twâli gweti tugasheka bweneene,
iri tunayimba ku bushambaale.
Yikyo kyanya, ibinyamahanga byanakizi deta kwokuno:
«E balya, Nahano keera akabayereka amagambo ga'kahebuuza bweneene.»
3 Ee! Galya magambo gâli riiri ga'kahebuuza,
tunakoli shambiiri bweneene.

4 E Nahano, ngiisi kwo ukatugashaanira ubwa mbere,
kube kwo ugakizi tugashaanira kandi.
Tukizi ba ngi'shamba lye'Negebu,
ikyanya inyiiji ziri mu shubi hinga mwo.

5 Ngiisi ábagweti bagabyala ku migenge,
bagaki yimbula, iri banabanda akabuuli.
6 Ee! Ikyanya bali mu gendi byala imbuto, kundu bakiri mu lira-lira,
haliko, bagaki galuka babetwiri imimbu, iri banayimba ku bushambaale.

127

Amiija gooshi gali mu lyoka imwa Nahano

1 Ulwimbo lwa Sulumaani. Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Nahano, iri angaba atali ye mu yubaka inyumba,
abuubasi bagaaba bayiluhiza ubusha.
Nahano, iri angaba atali ye mu langa akaaya,
abalaliizi baako bagaaba balaliiri ubusha.
2 Abandu, kundu bangazindukiri vyuka kare-kare,
banagwejere makeereza mbu lyo bakolera byo bagaalya,
bali mu yiluhiza ubusha.
Mukuba ngiisi bo Nahano akuuziri, ali mu baheereza byo banaki gwejiiri.

3 Bagala biitu, bulyagagi buhyane ukulyoka imwa Nahano.
Yenyene ye mu tuheereza abaana, bibe bihembo.
4 Umundu, iri angabuta abaana bo'butabana mu busore bwage,
bali mu ba nga myambi mu maboko ge'ndwani.
5 Ee! Ahiriirwi, ngiisi yo'ludaha lwage lugiyijwiri mwo.

Uyo mundu, ikyanya âye buulane na'bagoma baage kwi'rembo lya'kaaya,
atâye kakazibwe.

128

Bahiriirwi ngiisi ábali mu simbaha Nahano
1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Bahiriirwi, ngiisi ábali mu simbaha Nahano,
banakizi múkulikira.
2 Yabo bandu, ngiisi byo bagweti bagahimbukira kwo, bagaabilya,
banakizi gashaanirwa, iri banagenduukirwa.
3 Mu nyumba yawe, mukaawe agakubutira abaana bingi,
nga muzabibu úgutongesiri kwe'bitumbwe bingi.
Bagala biinyu, ikyanya bagaaba babwatiiri ku kashasha,
bagakuleetera amiija, nga shibwe ze'mizehituuni.
4 Ngiisi úgaaba úsimbahiri Nahano,
kwokwo kwo agakizi gashaanirwa.

5 Nahano akizi kugashaanira, ukulyoka mu kaaya ke'Sayuni.
Ee! Ubonage ngiisi kwe'Yerusaleemu igakizi genduukirwa,
6 unalonge ukubona kiri na bijukulu baawe.

Mu kihugo kya'Bahisiraheeri, mukizi ba umutuula.

129

Abagoma baani batakambima
1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ukulyokera mu busore bwani, abagoma bâli kizi ndibuza bweneene.
Kwokwo, Abahisiraheeri badetage kiranga:
2 «Ukulyokera mu busore bwani, bâli kizi ndibuza bweneene.»
Kundu kwokwo, batakambima.
3 Banangora-mabi bâli mali mbeza inguma mu mugongo.
Imiviivi yanaba nga migungira.
4 Na kundu bâli njwesiri ne'migozi,
haliko Nahano ananjwekuula.
Emwe! Agweti agaagira íbikwaniini.

5 Ngiisi ábashombiragi akaaya ke'Sayuni,
bagalulirwe inyuma, banahahazibwe.
6 Bakizi ba nga kishuka íkimeziri ku katwe ke'nyumba.
Mukuba, kiri mu yuma, buzira kukoma.
7 Ikyanya kiri mu kuulwa, kitali mu hisa kiri ifune.
Na úli mu kikuumania, atali mu hisa umubega.
8 Yabo babi, ikyanya abandu bali mu lenga ha butambi lyabo,
hatagire úgababwira, ti: «Nahano akizi mùgashaanira!
Tuli mu mùgashaanira kwi'ziina lya Nahano.»

130

Ngweti ngalindirira Nahano
1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
E Nahano, ngola mu longa amakuba mahamu bweneene.
Kyo kitumiri ngweti ngakutabaaza.
2 Kwokwo, unyuvwirwe indengeerwa.
Unandegage amatwiri,
uyuvwe ngiisi kwo ndi mu deta.
3 E Nahano, iri wangakulikiriza ibyaha biitu,
nyandagi úwangaki yimanga imbere lyawe?
4 Kundu kwokwo, ukiri mu kogana.
Ku yukwo, ukwaniini ukizi simbahwa.

5 Ngi lindiriiri Nahano, gira andabaale.
Ee! Umutima gwani gugweti gugamúlindirira.

Mwi'Gambo lyage, mwo mbiisiri umulangaaliro.
6 Umutima gwani guli mu lindirira Nahano,
ukuhima kwo'mulaliizi ali mu lindirira kwo bukye.
Ee! Ukuhima kwo'mulaliizi ali mu lindirira kwo bukye.

7 E Bahisiraheeri, mukizi biika umulangaaliro imwa Nahano.
Mukuba, ye mu kizi kundana,
ye na shobwiri ukukiza abandu.
8 Yehe yenyene, agaguluula Abahisiraheeri kulyoka mu mabi gaabo gooshi.

131

Mutima gwani gukoli tuziizi
1 Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
E Nahano, ndali mu yiheemya mu mutima gwani.
Kiri na'masu gaani, gatali mu negurana.
Ndagweti ngaalola ku magambo mahamu,
kandi iri ku bya kahebuuza íbindeeziri ulugero.
2 Si ngoli yituberezíizi umutima gwani,
nga mwana mwanuke útengetiirwi na nyina.
Ee! Kwokwo, kwo'mutima gwani gukoli tuziizi.

3 E Bahisiraheeri, mukizi biika Nahano kwo'mulangaaliro,
ukulyokera buno, halinde imyaka ne'myakuula.

132

Nahano akatoola akaaya ke'Sayuni
1 Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
E Nahano, ukengeere mwami Dahudi.
Ukengeerage na'makuba gaage gooshi.

2 Ulyagagi Rurema wa Yakobo, unali Rurema wo'Bushobozi.
Uyo Dahudi akakubiikira indahiro kwokuno:
3 «Ndagayingira mu mwani,
ndanâye gwejere ku ngingo yani,
4 ndanâye lembwe ni'ro,
ndanâye hunire,
5 índazi kulingaaniza ho ugabeera.
E Nahano, Rurema wa Yakobo, unali we mwene Ubushobozi.
Ndoziizi nguloogeze ho ugakizi tuula.»

6 Tukayuvwa kwa'Kajumba ke'Kihango kali mu kaaya ke'Hefurata.
Yako kajumba, twanakagwana kali mu mbingiro ze'mwa Yehariimu.
7 Aaho! Tugendage ngiisi ho Nahano atuuziri,
tunafukame imbere lye'kitumbi kyage kye'kyami, mu kumúyikumba.
8 E Nahano, uyimukage, uyiji beera ahandu haawe ho'kuluhuukira.
Uyije kuguma na'Kajumba kaawe ke'Kihango.
Mukuba, ko kali mu yerekana ubushobozi bwawe.
9 Abagingi baawe bakizi yama bakwaniini, binabe nga byo byambalwa byabo.
Ngiisi ábakuyemiiri bakizi banda akabuuli ku bushambaale.
10 Si Dahudi ali mukozi wawe!
Aaho! Bwo keera ukamútoola, utaki mújandirire.
11 Nahano akalagaania Dahudi umuhango,
atanganaguyishuhiza kwo.
Mukuba, akamúlagaania kwokuno:
«Ngayimika umundu muguma wa mwi'kondo lyawe,
agenderere ukukizi twala isiku zooshi.
12 Abaana baawe, iri bangakizi simbaha ikihango kyani,
banakizi kulikira ne'maaja zo ngabayigiriza,
haaho, lya'baana baabo nabo, bagakizi twala imyaka ne'myakuula.»

13 Nahano akatoola akaaya ke'Sayuni,

analooza kwo habe ho agakizi tuula.
14 Anadeta: «Hano, ho ngakizi luhuukira, halinde imyaka ne'myakuula.
Hano handu, ho ngabwatala ku kitumbi kyani kye'kyami.
Ee! Haahano!»
15 Kano kaaya ke'Sayuni, ngakizi kagashaanira, halinde kayere bweneene.
Kiri na'bakeni ábakatuuziri mwo, ngakizi bayigusa.
16 Abagingi baamwo bagakizibwa, bibe nga byambalwa byabo.
Na ngiisi ábakuyemiiri bagakizi banda akabuuli ku bushambaale.
17 Mu yako kaaya, ngayimika mwo'mwami wa mwi'kondo lya Dahudi.
Uyo mwami, nie gamútoola, ninamúsikamye,
halinde anakizi ba ngi'tara íriyasiri.
18 Abagoma baage, ngakizi bateeza ishoni.
Haliko yehe yenyene, ngamúyambika ulushembe úluli mu keyengana ngana-ngana.

133

Ukutuula mu mutuula kuli kwija
1 Izaburi ya Dahudi. Luli mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
Ikyanya abandu ba Rurema bali mu ba batuuziri kuguma mu mutuula,
buli bwija bweneene, binasimisiizi.
2 Ee! Yubwo buguma buli mu ba nga'malaasi
go bakashiiga mwi'twe lya Harooni.
Yago mavuta ganalindimukire mu lwanwa,
ganahike na mwi'gosi, halinde kwi'kano lyo'mulondo.
3 Yubwo buguma buli mu ba nga kimi kya ku mugazi Herimooni,
kwo kiri mu hinga ku tugangazi twe'Sayuni.
Kwokwo, kwo Nahano ali mu gashaanira abandu,
halinde banalonge ukulama imyaka ne'myakuula.

134

Tukizi huuza Nahano
1 Iri mu yimbwa na ábali mu zamuukira i Yerusaleemu.
E bakozi ba Nahano mweshi, mukizi múhuuza.
Mukuba, mwe muli mu laala mugweti mugamúkolera mu nyumba yage ndaluule.
2 Aaho! Mwomwo mu nyumba yage,
mukizi lengeza mwa'maboko giinyu, iri munamúhuuza.

3 Nahano, ulya úkabumba igulu ne'kihugo,
akizi mùgashaanira ukulyoka Sayuni.

135

Nahano ye mu kiza
1-2 Tukizi huuza Nahano!

Mwe bakozi ba Nahano, si mwe mutuuziri mu nyumba yage,
munali mu kizi shiiba mu lubuga lwayo!
Aaho! Mukizi múhuuza.
Mukizi huuza iziina lyage.
3 Nahano ali mwija. Aaho! Mukizi yivuga iziina lyage.
Mukizi múyimbira inyimbo zo'bwivuge.
Kwokwo, kwo bimúkwaniini.
4 Nahano yenyene, ye katoola beene Yakobo, babe bandu baage.
Ee! Akatoola Abahisiraheeri, babe be'mwage.

5 Nyiiji ku kasiisa kwo Nahano ye mukulu.
Ee! Nahamwitu ye sumbiri bweneene abandi ábali mu yikumbwa booshi.
6 Yehe, ngiisi byo aloziizi, ali mu bigira,
muba mwi'gulu, kandi iri mu kihugo, kiri na mu nyaaja, na mu tulingi twazo.
7 Ali mu zamuula ibibungu íbiri ku mbeka ye'kihugo,
analeete ne'milavyo, halinde invula inatonye.
Ali mu lyosa ne'kihuhuuta mu bihinda byakyo.

8 Iyo munda mu kihugo kye'Miisiri,
Rurema akayita ye'fula za'bandu, kiri na ze'bitugwa.
9 E bandu be'Miisiri, Nahano âli kizi gira
ibimenyeeso bye'bitangaaza mu kihugo kiinyu.
Âli kizi bigira imbere lya Faraho, kiri ne'mbere lya'batwali baage.
10 Rurema akaminika ibinyamahanga.
Na kundu abaami baabo bâli riiri bikalage, akabayita nyene.
11 Muguma wabo, ali Sihooni mwami wa'Bahamoori.
No'gundi, ali Hoogi mwami we'Bashaani,
kuguma na'bandi baami booshi ba mu kihugo kye'Kaanani.
12 Ibihugo byabo byoshi, anabinyaga,
anabiheereza abandu baage, Abahisiraheeri.
Bwanayiji ba bwo buhyane bwabo.

13 E Nahano, iziina lyawe liyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
Abandu be'bibusi byoshi bagakizi kukengeera.
14 Abakozi baawe booshi, unabayuvwirwe indengeerwa,*
halinde unakizi bulanira abandu baawe.
15 Ibinyamahanga bikalingaania imigisi na'maboko gaabyo,
byanagitula mu harija, na mu nooro.
16 Kundu iri mu ba no'tunwa, si itangadeta!
Na kundu iri mu ba na'masu, si itangabona.
17 Na kundu iri mu ba na'matwiri, si itangayuvwa!
Na kundu iri mu ba na'mazuulu, si itangabayiza.
18 Haliibwi! Iyo migisi, ngiisi ábali mu gitula, si bagishushiri nyene!
Kiri na ábagibiisiri kwo'mulangaaliro, kwo na kwokwo.

19 Mwe Bahisiraheeri, mukizi huuza Nahano.
Mweshi, mwe ba mu nyumba ya Harooni, mukizi múhuuza.
20 Ee! Mwe ba mu nyumba ya Laawi, mukizi múhuuza.
Na niinyu mwe musimbahiri Nahano! Mweshi mukizi múhuuza.
21 E bandu be'Yerusaleemu,
mukizi huuza Nahano ku mugazi Sayuni.

Tukizi huuza Nahano!

136

Mukizi deta kongwa imwa Nahano
1 Mukizi deta kongwa imwa Nahano, bwo ali mwija.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
2 Mukizi mútangira kongwa, bwo asumbiri abandi ábali mu yikumba booshi.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
3 Mukizi mútangira kongwa, bwo ali Nahano wa banahano.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.

4 Nahano, ye mu gira ibitangaaza bihamu.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
5 Ku bumenyi bwage, akabumba igulu.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
6 Ye kabumba ne'kihugo, anakitereka hi'gulu lya'miiji.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
7 Ye kabumba ni'zuuba, no'mwezi, ne'ndonde.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
8 Ee! Ye kabumba izuuba likizi yaka ku kyanya kyo'bukiiri.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
9 Ye kabumba no'mwezi, ne'ndonde, bikizi moleka bushigi.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.

10 Nahano, ye kaminika ifula za'Bamiisiri.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.

* **135:14 135.14** Bukengeeze 32.36; Baheburaniya 10.30.

11 Analyosa Abahisiraheeri mu kati kaabo.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
12 Anabalyosa yo ku bushobozi bwage, na ku bukalage bwage.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
13 Anabunduula Inyaaja Ndukula mwo kubiri.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
14 Analeeza Abahisiraheeri áhakoli yumiri.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
15 Si Faraho, kuguma na'basirikaani baage, banakamira mwo!
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
16 Anakizi rongoora abandu baage mwi'shamba.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
17 Ye kaminika abaami, kundu bâli riiri bikalage.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
18 Ee! Akayita indwani za'baami.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
19 Mu baami bo akayita, hali Sihooni umwami wa'Bahamoori.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
20 Hali na Hoogi, mwami we'Bashaani.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
21 Ibihugo bya yabo baami, anabiheereza abandu baage.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
22 Ee! Âli biheziizi abakozi baage, Abahisiraheeri.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.

23 Ikyanya twâli kizi gayirizibwa, anatukengeera.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
24 Anatukiza mu bagoma biitu.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
25 Ngiisi biremwa byoshi, anakizi biheereza ibyokulya.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
26 Rurema atuuziri mwi'gulu. Mukizi deta kongwa imwage.
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.

137

Ikimombo mu kihugo kye'mahanga
1 Ikyanya twâli bwatiiri ku ngombe ze'nyiiji ze'Babeeri,
twanakengeera akaaya ke'Sayuni, twanatondeera ukulira.
2 Ee! Ku kirya kyanya,
tukatee manika inzeeze ziitu ku biti byazo.
3 Balya ábakatutwala i mahanga,
banakizi looza kwo tubayimbire inyimbo ze'Yerusaleemu.
Ee! Yabo ábâli kizi tushundeeza, bâli loziizi kwo tubashambaaze, banakizi tuhidika, ti:
«Mu zirya nyimbo ze'Sayuni, mutee tuyimbiraga luguma.»
4 Aahago! Twe tuhungiiri mu kihugo kye'mahanga,
kutagi kwo twangaki yimba mwe'nyimbo za Nahano?
5 E kaaya ke'Yerusaleemu, iri nangakuyibagira,
ukuboko kwani kwe'lulyo kunahangalale.
6 Iri nangaleka ukukizi kukengeera,
na mbe ndaki bwini kwo we tumiri tushambiiri,
ululimi lwani lunagobwe.

7 E Nahano, i Yerusaleemu, ulusiku abagoma bakagigwata imbohe,
ukengeere ngiisi kwa'Bahedoomu bâli kizi honyoleza, ti:
«Yako kaaya, mukahongole.
Ee! Mukunyule kiri ne'ndaliro zaako.»
8 E maashi, bandu be'Babeeri, si mwenyene mukolaga mugaminikwa!
Galya mabi go mwâli kizi tukolera,
bahiriirwi, ngiisi ábagamùgalulira go.
9 Bahiriirwi, ngiisi ábagayiji gwata abaana biinyu,

banakizi bashangula ku maala.

138

Ulwimbo lwo'kutanga kongwa

1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, ngakizi kuhuuza ku mutima gwani gwoshi.
Ee! Ngakizi kuhuuza kiri ne'mbere lye'bindi íbiri mu yikumbwa.
2 Ngakizi fukama, mu kulola iwa nyumba yawe ndaluule,
na ngizi kuhuuza.
Mukuba, uyamiri uli mwemeera, unali mu kundana.
Ukakuza iziina lyawe, kuguma ni'Gambo lyawe, ukuhima ibindi byoshi.
3 Ikyanya n'gakutabaaza, wananjuvya,
wanakizi ngania umutima, halinde nanaba kikalage.

4 E Nahano, abaami booshi ba mu kihugo,
ikyanya bagayuvwa ngiisi byo uli mu deta, bakwiriiri bakizi kuhuuza.
5 Bakizi yimba hi'gulu lya ngiisi kwo wâli kizi gira.
Mukuba, ubulangashane bwawe, buli bwingi ngana-ngana.
6 E Nahano, kundu we riiri hi'gulu lya byoshi,
haliko uyamiri uli mu tanduula abatuudu.
Si abanabwikangaate boohe, uli mu bamenyera ku hala.

7 Kundu ngoli sokaniinwi na'makuba,
haliko, we gweti ugakizi ndanga, ngizi ba mugumaana.
Ikyanya abagoma bali mu ndakarira,
uli mu golola ukuboko kwawe, unangize ku bushobozi bwawe.
8 E Nahano, urukundo lwawe luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula.
Ku yukwo, ngiisi byo keera ukatondeera, utagabileka, mbu biyiji fwa ubusha.
Aaho! Ngiisi byo ukanjungikira, ubingolerage, we kongwa!

139

Nahano ayiji-yiji byoshi

1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi.
E Nahano, keera ukangahiriza,
unakoli nyiji lwoshi.
2 Uyiji ikyanya ndi mu bwatala,
ne'kyanya ndi mu yimuka.
Na kundu nangagendi beera hala,
uli mu ba uyiji ngiisi kwo nzaliiri.
3 Ikyanya ndi mu genda, uli mu ba umbwini-mbwini,
kiri ne'kyanya ndi mu luhuuka ha kaaya.
Ngiisi byo ndi mu gira, ubiyiji-yiji byoshi.
4 E Nahano, kiri ne'kyanya ndazi deta igambo,
uli mu gwanwa ukoli liyiji.
5 Uli mu ba unzokaniini imbande zooshi,
unambiisiri kwo'kuboko kwawe.
6 Yibyo byoshi, biri bya kahebuuza.
Ndanganabisobanukirwa.

7 Aaho! Hayi ho nangagenda, gira nzige Umutima gwawe hala,
na hayi ho ndangakugwana?
8 Kundu nangazamuukiiri mwi'gulu,
kandi iri ngendi gwejera i kuzimu,
yaho hooshi, ngagwana uli ho.
9 Na kundu nangabalala, na mbike imunda izuuba liri mu huluka,
halinde na nyinywerereke i kajabo ke'nyaaja,
10 kiri ne'yo munda, ugaaba ukiri mu ndongoora.
Ukuboko kwawe kwe'lulyo, kuganzikamya yo.
11 Hali ikyanya nangahuuna kwo'mulengeerwe úgunzokaniini
guhinduke kihulu, kinambishe.
12 Kundu kwokwo, imwawe, yikyo kihulu kigaaba nga ndaakyo.

Ubushigi bugatanguula imbere lyawe ngi'zuuba.
Mukuba, imwawe, ikihulu no'mulengeerwe, byo biguma.

13 Ikyanya ukandema mu nda ya maawe,
lyo ukalema ne'birumbu byani byoshi.
14 Kyo kitumiri ngakuyivuga bweneene.
Mukuba, yukwo kubumbwa kwani, kukaba ku njira ye'kitangaaza.
Ee! Ngiisi kwo uli mu kola, kuli kwa'kahebuuza.
Yibyo byoshi, ngoli biyiji bwija.
15-16 Kundu n'galemerwa áhabishamiri,
haliko, amavuha gaani gatâli bishamiri imwawe.
Ikyanya n'galemwa, nâli tuuziri nga mu kuzimu,
na'magala gaani gâli ki riiri kundi-kundi.
Kundu kwokwo, wâli mbwini.
Isiku zo ukanjungikira, zooshi zâli kola nyandike mu kitaabo kyawe.
Ee! Zikayandikwa mwo, kiri na ku kyanya ndâli zaazi ba ho.

17 E Rurema, inzaliro zaawe, ziri mu nzimiisa bweneene.
Ikyanya ziri mu kumanibwa kuguma, ziri mu ba kanyegete.
18 Kundu nangagiziri mbu nziharuure,
haliko zangaluguusiri bweneene ukuhima umushenyu kwi'buga.
Ikyanya ndi mu vyuka,
ndi mu gwana tuki ririinwi.

19 E Rurema, we kongwa, bwangabiiri bwija uminikage banangora-mabi.
Mwe biitani, munjaage ha butambi.
20 E Rurema, abagoma baawe bagweti bagakutuka,
banali mu koleesa iziina lyawe ku njira ítali nga yo.
21 E Nahano, ngiisi ábakushombiri, naani mbashombiri.
Si bagweti bagakizi huna imbere lyawe!
22 Ee! Yabo bandu babi, mbashombiri ngana-ngana,
na ndi mu baharuura kwo bali bagoma baani.

23 E Rurema, ungahirize, halinde umenye íbindi mu mutima.
Ungezagye, umenye ngiisi kwe'nzaliro zaani zikoli hanamiri.
24 Mu kati kaani, iri mwangaba muli íbyangakuyagaza, ubinyereke.
Undongoore mu njira ígambisa mu bulamu bwe'myaka ne'myakuula.

140

E Nahano, ungize mu banangora-mabi
1 Izaburi ya Dahudi, imwo'mwimangizi wa'bimbi.
2 E Nahano, ungize mu banangora-mabi.
Si bagweti bagakomeresania! Aaho! Ukizi ndanga, maashi!
3 Yabo banangora-mabi, ngiisi lusiku bali mu shungika amabi,
banali mu kizi vyula izibo.
4 Indimi zaabo, ziri mu komana, nga mijoka.
Ikyanya bali mu deta, bali mu yitana,
nga manjoka-njoka ge'bihoma.*
5 E Nahano, balya banangora-mabi, si balyagagi no'bushobozi!
Aaho! Ukizi ndanga, ndatibukire mu maboko gaabo.
Bwo bali mu komeresania, ukizi ndangaga, maashi!
Si bakoli shungisiri ukundeedeka haashi!
6 Abanabwikangaate bakoli ndeziri umubashu.
Keera bayajuula umugozi mu njira, no'mukwabu, gira bangwase.

7 Ngweti ngabwira Nahano: «Wehe, we Rurema wani.»
Aaho! Ikyanya ndi mu kuyinginga,
ukizi ndega amatwiri, maashi!
8 Si uli wo'bushobozi bwoshi, we nali mu ngiza.
Kiri na ku lusiku lwi'zibo, we mu njuutira.

* **140:4 140.4** Barumi 3.13.

9 Aahago! Utaleke kwo banangora-mabi bagire nga kwo baloziizi.
Kiri ne'shungi zaabo mbi, ukizi ziyita.
Buzira kwokwo, hali ikyanya bangayiji yikangaata.

10 E Nahano, kundu abagoma bakoli nzokaniini,
banagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyani,
haliko, ubagwatiise mu magambo gaabo boonyene.
11 Uyonere ibengesheeshe lyo'muliro ku matwe gaabo,
banakabulwe mu birimbi-rimbi byo'muliro.
Iyo munda, batâye longe ubulyo bwo'kuyilyosa yo.
12 Ngiisi ábali mu beesha,
utabaleke kwo bakizi genduukirwa mu kihugo.
Kiri na'biitani, bakizi shereezibwa.

13 Haliko, abakeni boohe, Nahano ayamiri ali mu bakiza.
Ee ma! Ali mu baheereza íbibakwaniini.
14 Ngiisi ábakwaniini, ku kasiisa bagakizi huuza iziina lya Nahano.
Banabe batuuziri imbere lyage.

141

E Nahano, ukizi ndanga na'kanwa
1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, ngweti ngakuhamagala.
Aaho! Uvwaruke, we kongwa, uyiji ndabaala.
Ikyanya ndi mu kutabaaza, ukizi yuvwiriza izu lyani.
2 Yaga mahuuno gaani, ukizi gayuvwa nga mubadu úguli mu tuuma ikyusi imbere lyawe.
Ikyanya ndi mu lengeza amaboko gaani mu kukuhuuna,
kukizi ba ngi'tuulo lya'kabigingwe.

3 E Nahano, ukizi langa akanwa kaani.
Unakizi kashweka, ndayiji kengeera nadeta buligo.
4 Ukizi langa no'mutima gwani, gutahemukire amabi.
Utalekage kwo ngizi yibiika ku bali mu kizi gira ibihigo.
Na kundu ibyokulya byabo byangaba biheshiri ngana,
haliko, utaleke mbu ngizi birya kwo.
5 Bwangaba bwija, umundu wo'kuli anganukire.
Kiri no'kuhimbula, angambimbula.
Ikyanya agiraga kwokwo, iri angira bwija.
Kwangabiiri nga mavuta go anyonera mwi'twe.
Ee! Itwe lyani, litangalahira.

Ngakizi huuna Rurema,
kwo ahangirire banangora-mabi ku mabi gaabo.
6 Banahamwabo, ikyanya baganyanyagwa ku nyaala,
lyo bagayemeera kwa'magambo gaani gali go'kuli.
7 Bagaadeta: «Nga kwa'mabuye gali mu zuulwa ne'fuka,
kwo na'mavuha giitu keera gakashaabulwa hi'heero.»

8 E Nahano wo'bushobozi bwoshi,
wehe, we mbiisiri kwo'mulangaaliro.
We na ngweti ngatibitira.
Kwokwo, utandekere ho nangasiga itwe lyani.
9 Yabo bandu, si balyagagi banangora-mabi!
Aahago! Ikyanya bali mu ba bandeziri imitego, ukizi ndanga.
10 Iyo mitego yabo, bagiyiduudike mwo boonyene.
Haliko niehe, ndonge ukukizi gibambala.

142

Dahudi atabaaza Nahano
1 Izaburi ya Dahudi, ku kyanya âli bishamiri mu lwala, anatabaaza Rurema.
2 Ngweti ngalirira Nahano kwi'zu lihamu,

gira anyuvwirwe indengeerwa.
3 Na ndi mu múyereka amalibu gaani,
ngiisi kwo ngoli goozirwi.
4 Ngiisi ho ndi mu lenga,
abagoma bali mu gwanwa bambiikira he'mitego.
Kundu kwokwo, ikyanya ngoli yihebwiri,
wenyene uyiji injira yo ngwaniini ukufuuka mwo.
5 Ngweti ngalooza wo'kuyiji ndabaala,
haliko, ndaaye úndwaziizi.
Ndaanaye úli mu mbahala, ndaanaho nangatibitira.

6 E Nahano, we kongwa, ngweti ngakulirira kwokuno:
«Wehe we butibitiro bwani.
Ikyanya ngiri mugumaana, wehe naaho, we ndoziizi.»
7 Buno, keera najagabuka.
Aaho! Ukizi yuvwa ngiisi kwo ndi mu lira.
Balya bagoma baani, bakoli mbimiri imisi.
E maashi! Ubangize mwo.
8 Undyose mwi'no nyumba ye'mbohe,
lyo ndonga ukukizi huuza iziina lyawe.
Haaho ngiisi ábakwaniini, bagaaba banzokaniini,
mu kubona amiija mingi go wangirira.

143

E Nahano, undabaale
1 Izaburi ya Dahudi.
E Nahano, uli mwemeera, unali mu gira ibyo'kuli.
Aaho! Ukizi yuvwa amahuuno gaani.
Unyuvwirwe indengeerwa, unandege ukutwiri.
2 Si ndyagagi mukozi wawe!
Aahago! Utandwire ulubaaja kwo mbanwe.
Si mu booshi ábali ho,
ndaaye kiri no'muguma úkwaniini imbere lyawe!

3 Abagoma baani bakola mu ndambiriza,
keera bakanandimba haashi.
Bananyimula, mbu ngendi tuula mu kihulu,
kuguma na'bandi keera ábakafwa kare.
4 Kyo kitumiri umutima gwani gukoli shengusiri.
Keera nanayihebuura.
5 Ngi kengiiri zirya siku za keera.
Na ngweti ngayitoneesa ku byoshi byo wâli kizi gira.
6 Kwokwo, ndi mu tega amaboko gaani imbere lyawe.
Umutima gwani gukoli nyotiirwi,
ngi'daho íryabula amiiji.
7 E Nahano, uvwarukage, unjuvye, maashi!
Si ngolagi yihebwiri!
Aahago! Utambindulire ingoto.
Mukuba, iri wangagimbindulira, lyo ngayami fwa.
8 Keera nakubiika kwo'mulangaaliro.
Aaho! Ukizi nyereka urukundo lwawe ngiisi shesheezi.
Amahuuno gaani, keera gahika imwawe.
Kwokwo, ukizi nyereka ngiisi ho ngalenga.
9 E Nahano, we ndi mu tibitira.
Kwokwo, ukizi ngiza mu bagoma baani.
10 Ngiisi byo uloziizi, ubinyigirize.
Mukuba, we Rurema wani.
No'mutima gwawe, gulyagagi mwija.
Aaho! Ukizi ndongoora ha'magulu gangasikama.
11 E Nahano, ungize halinde iziina lyawe likizi huuzibwa.
Ugire íbikwaniini, mu kundyosa mu malibu.

12 Bwo unguuziri, utwikirize abagoma baani.
Ndyagagi mukozi wawe. Aaho! Ugire ubaminike booshi.

144

Bahiriirwi, abandu bo Rurema agashaniiri
1 Izaburi ya Dahudi.
Tukizi yivuga Nahano! Mukuba, ye lwala lwani.
Ye mu ngomeereza ukugira izibo,
halinde nimenye ngiisi kwo nangalwa.
2 Rurema anguuziri, ye na gweti úgandanga.
Ye tumiri ndi kikalage, ye nali mu ngiza.
Ye siribo yani. Na ndi mu kizi tibitira imwage.
Ali mu hima ibinyamahanga, anababiike mwi'dako lyani.

3 E Nahano, kituma kiki uli mu hahalira abandu?
Balyagagi nga banyandi, halinde ukizi bayisaliza kwo?
4 Si abandu balyagagi nga muuka naaho!
Isiku zaabo ziri mu lenga duba, nga kimbehwa.

5 E Nahano, uyise igulu, unamanuke mu kihugo.
Uhume ku migazi, gira ikizi tuuma kwe'kyusi.
6 Ulavize mwe'milavyo, halinde ishaabule abagoma.
Ubashunguuse mwe'myambi, gira batibite.
7 Bwo utuuziri mwi'gulu, ugolole ukuboko kwawe,
unandyose mu maboko ge'binyamahanga.
Si baloziizi ukummiragusa, ngi'benga lya'miiji!
8 Bagweti bagaadeta naaho amagambo ge'bibeesha,
banali mu kizi teberezania.

9 E Rurema, ngakizi kuyimbira ulwimbo luhyahya.
Na ngizi kulakiza ululanga lwe'mirya ikumi.
10 Mukuba, we mu tuma abaami bagaahima,
unali mu kiza umukozi wawe Dahudi, atayitwe ne'ngooti.
11 Ungizagye, unanguluule mu maboko ge'binyamahanga.
Si bagweti bagadetera ibibeesha,
banali mu kizi teberezania!

12 Abatabana biitu, ikyanya bakiri misore,
bagaakula bwija, nga mbuto íziri mu ndalo.
Abanyere biitu, bagakizi limbiisibwa,
nga nguliro mu kajumiro.
13 Ibihinda biitu, bigakizi yijula mwo ngiisi mulala gwe'mbuto.
Ibibuzi biitu mu ndagiriro, bigayolola ibihumbi,
kiri ne'bihumbi ikumi.
14 Ingaavu ziitu, zigakizi ba zishishiri, zinafiike.
Inzitiro ziitu, zitâye tulwe.
Na'bandu biitu, batâye gendi shwekerwa i mahanga.
Mu kaaya kiitu, mutâye be ikimombo hi'gulu lya'malibu.
15 Bahiriirwi, ngiisi bo Rurema agashaniiri kwokwo.
Banahiriirwi, ngiisi bo Rurema ali Nahamwabo.

145

Ngiisi byo Rurema akabumba, bigakizi múyivuga
1 Izaburi ya Dahudi.
E Rurema, ngakizi kuhuuza, bwo we mwami wani.
Ngakizi huuza iziina lyawe, halinde imyaka ne'myakuula.
2 Ee! Ngakizi kuhuuza ngiisi lusiku.
Ngakizi huuza iziina lyawe, halinde imyaka ne'myakuula.
3 Nahano ye sumbiragi booshi,
ye na kwaniini ukukizi yivugwa bweneene.
Ndaaye úwangasobanukirwa no'bukulu bwage.

4 E Nahano, abandu bagakizi bwira abaana baabo
ngiisi kwo wâli kizi gira ku bukalage.
5 Banamenyeesanie ngiisi kwo uli mu gingikwa mu kati ko'bulangashane.
Kiri na naani, ngakizi yitoneesa ku kitangaaza byawe.
6 Ee! Abandu bagakizi menyeesa ngiisi kwo uli mu gira ibya kahebuuza.
Na naani, ngakizi menyeesa ngiisi kwo ulyagagi mukulu.
7 Ikyanya bagakizi kengeera ubwija bwawe, bagakizi bushagakulira,
banakizi yimba ku bushambaale, bwo uli mu gira íbikwaniini.

8 Nahano ali mu yuvwiranwa indengeerwa, anali mu kejererana.
Ee! Ayijwiri mwo'rukundo, atanali mu yagalwa duba.
9 Ali mu gashaanira abandu booshi,
anali mu kejeerera ibiremwa byage byoshi.
10 E Nahano, ngiisi byo ukabumba, bigakizi kuyivuga.
Na'bandu baawe kwakundi, bagakizi kuhuuza.
11 Bagamenyeesa ngiisi kwo uli mu gingikwa mu bwami bwawe,
na ngiisi kwo uli munabushobozi.
12 Kwokwo, lya'bandu booshi bagaamenya ibitangaaza byawe bya kahebuuza,
na ngiisi kwo ugingisirwi mu bwami bwawe.
13 Ee! Ubwami bwawe buyamiri ho imyaka ne'myakuula.
Ubutwali bwawe bugagenderera mu bibusi byoshi-byoshi.

Aahago! Ikyanya Rurema ali mu tulagaania imihango,
ali mu ba mwemeera mu kugikwiza.
Mukuba, akuuziri ngiisi byo akabumba.
14 Ikyanya abandu bali mu gwa, Nahano ali mu bavyula.
Ne'kyanya bali mu vindagazibwa, ali mu bayinamula.
15 E Nahano, ibiremwa byoshi, biri mu kulola kwo.
Mukuba, uli mu biheereza ibyokulya ku kyanya íkikwaniini.
16 Ee! Uli mu kizi golola ukuboko kwawe,
unabiheereze ngiisi íbibigooziri.
17 Nahano ali mu gira íbikwaniini mu kati ka byoshi,
anali mu ba akuuziri byoshi byo akabumba.
18 Ikyanya abandu bali mu mútabaaza, ali mu babeera hoofi.
Mukuba, bali mu mútabaaza mu kati ko'kuli.
19 Ngiisi ábali mu ba basimbahiri Nahano,
ali mu bashuvya ku magoorwa gaabo.
Ne'kyanya bali mu mútabaaza mu kati ka'malira,
ali mu bayuvwa, anabakize.
20 Ee! Ikyanya abandu bali mu ba bakuuziri Nahano,
ali mu kizi balanga.
Si banangora-mabi boohe, agabaminika ngana!

21 Ngakizi yivuga Nahano.
Ibiremwa byoshi bikizi huuza iziina lyage, kwo liri lyeru,
halinde imyaka ne'myakuula.

146

Ngakizi huuza Rurema
1 Tukizi huuza Nahano!

Ngakizi huuza Nahano ku mutima gwani gwoshi,
2 kiri na mu burambe bwani bwoshi.
Ku kyanya ngaaba ngiri ho,
ngakizi yimbira Rurema wani inyimbo zo'bwivuge.

3 Mutakizi biika umulangaaliro ku batwali.
Si boohe, bali ba kufwa naaho, batanâye kize!
4 Ikyanya bali mu fwagaga, bali mu yami galukira mu luvu.
Ku lwolwo lusiku, ngiisi byo batáshungisiri,
binayami fwa ubusha.

5 Ahiriirwi ngiisi úgweti úgakizi longa ubutabaazi imwa Rurema wa Yakobo,
anabe amúbiisiri kwo'mulangaaliro.
Yoyo, ye Rurema Nahamwabo.

6 Nahano akabumba igulu, ne'kihugo, ne'nyaaja, na byoshi íbibiri mwo.
Anayamiri ali mwemeera, halinde imyaka ne'myakuula.
7 Ngiisi ábakandamiirwi, ali mu kizi baheereza íbibakwaniini.
Na ngiisi ábashalisiri, ali mu baheereza ibyokulya.
Na ábashwesirwi mu mbohe, ali mu bashwekuula.
8 Na ábahumiri, ali mu bahumuula.
Na ábayinamiri, ali mu bayinamula.
Ngiisi ábakwaniini imbere lyage, ali mu ba abakuuziri.
9 Nahano ali mu kizi tanduula ábalyosiri i mahanga.
Anali mu tabaala ne'fuuvi, na banamufwiri.
Si abandu babi boohe, kundu bashungisiri amabi,
ali mu bahangirira.

10 E bandu be'Sayuni, Rurema Nahamwinyu ayamiri
atwaziri imyaka ne'myakuula, halinde mu bibusi byoshi.

Tukizi huuza Nahano!

147

Rurema ali mu tabaala abandu baage
1 Tukizi huuza Nahano!

Buli bwija tukizi yimbira Rurema witu inyimbo zo'bwivuge.
Ee! Ukukizi múyivuga, kusimisiizi bweneene, kwo kunakwaniini.
2 Ikyanya Abahisiraheeri bakaba keera bashaabuka mu mahanga,
Nahano anabakuumania, gira bahunguuke.
Kiri na'kaaya kaabo ke'Yerusaleemu, anakashakuulula.
3 Ngiisi ábali mu ba bavunisiri imitima, ali mu bakania yo.
Ne'nguma zaabo, anazishweke.
4 Nahamwitu, ye mu haruura indonde zooshi.
Ngiisi ndonde, ali mu giyinika iziina.
5 Ali mu gingikwa, anali no'bushobozi bweneene.
Ubwenge bwage, butahiiti ho buhekiiri.
6 Ngiisi ábali batuudu, Nahano agweti agabashiga.
Si banangora-mabi boohe, ali mu badeedeka haashi.

7 Mukizi yimbira Rurema Nahamwitu, iri munadeta kongwa.
Munakizi múlakiza inanga.
8 Mukuba, ye biisiri ibibungu kwi'gulu,
ye nali mu niesa invula mu kihugo,
halinde imigazi inamere kwe'kishuka.
9 Agweti agayigusa ibitugwa ku bwasi.
Ne'kyanya ibyana bya namujongo biri mu huuna ibiheerwa,
ali mu biheereza byo.
10 Nahano, mu kubona imisi mingi ye'fwarasi, atasiimiri.
Atanasiimiri mbu bwa'magulu go'mundu gafiisiri.
11 Si ali mu ba asiimiri ngiisi ábali mu ba bamúsimbahiri,
banabe babiisiri umulangaaliro gwabo ku rukundo lwage, kwo lutâye male.

12 E bandu be'Yerusaleemu, mukizi huuza Nahano.
Mukizi yivuga Rurema winyu.
13 Mukuba, ali mu gashaanira abandu biinyu.
Kiri ne'nyiivi za'kaaya kiinyu, ye mu kizi zisikamya.
14 Imbibi ze'kihugo kiinyu, ali mu zibiika mwo'mutuula,
anakizi mùyigusa ne'ngano nyiija.
15 Ikyanya ali mu kyula mu kihugo,
kiri mu yami músimbaha.
16 Ali mu shasha ulugungu, kwo luli lweru ngi'pamba,

anali mu kwiza ikimi hooshi, nga munyota-kiiko.
17 Yulwo lugungu, ikyanya ali mu lutibula, luli nga lushegebwe.
Aahago! Nyandi úwangahebera akajambi kaalwo?
18 Kundu kwokwo, Rurema ali mu kyula, imbuusi inahuuse,
yulwo lugungu, lunajongoloke,
halinde amiiji ganatondeere ukuhinga.
19 Rurema akamenyeesa Abahisiraheeri igambo lyage,
kuguma ne'maaja zaage, na'mategeko gaage.
20 Yibyo byoshi, atakabimenyeesa mu bandu be'gindi milala.
Si boohe, batayiji imaaja zaage!

Tukizi huuza Nahano!

148

Ibiremwa byoshi bikizi huuza iziina lya Nahano
1 Tukizi huuza Nahano!

Mukizi huuza Nahano, mwe muli mwi'gulu.
Mukizi múhuugiza yaho áhali hi'gulu bweneene.
2 Mukizi múhuuza, mwe baganda baage,
kwo muli binoono iyo munda.
3 Izuuba no'mwezi, niinyu mukizi múhuuza.
Kiri ne'ndonde, kwo ziyasiri, nazo zikizi múhuuza.
4 Mukizi múhuuza, mwe muli hi'gulu lya byoshi.
Na niinyu, mwe miiji ágali kwi'gulu! Mukizi múhuuza.
5 Yibyo byoshi bikizi huuza iziina lya Nahano.
Mukuba, akakyula, byanayami ba ho.
6 Ngiisi kiguma kyabyo, akakibiika ho kigabeera imyaka ne'myakuula.
Kwokwo kwo akakyula, bitanâye here.

7 Mweshi mwe muli mu kihugo, mukizi huuza Nahano.
Mukizi múhuuza mwe tulingi twe'nyaaja,
kuguma na babitaatalwe be'fwi ábamùli mwo.
8 Mukizi múhuuza na niinyu mwe milavyo, ne'ndara,
no'lugungu, no'luuta, ne'bihuhuuta.
Mukuba, mweshi muli mu kizi gira nga ngiisi kwo adesiri.
9 Mukizi múhuuza na niinyu mwe migazi, no'tugangazi twoshi,
ne'biti íbiri mu tongeka, kuguma ne'biti byoshi bya mu kishuka.
10 Mukizi múhuuza na niinyu mwe nyamiishwa, ne'bitugwa byoshi,
kuguma ne'biremwa biniini, no'tunyuni.
11 Mukizi múhuuza na niinyu mwe baami be'kihugo,
na'bandi batwali booshi ábakiri mwo, na'baluzi, kiri ne'binyamahanga byoshi.
12 Mukizi múhuuza na niinyu mwe'misore mitabana,
kuguma ne'minyere.
Mukizi múhuuza mwe bakoli bwini, kiri na'baana.
13 Yabo booshi bakizi huuza iziina lya Nahano.
Mukuba, iziina lyage naaho, lyo liri mu kuzibwa hi'gulu lya byoshi.
Ubulangashane bwage buhimiri byoshi bya mu kihugo,
kiri ne'bya mwi'gulu.
14 Abahisiraheeri bo bali bataluule baage, anabakuuziri.
Kyo kitumiri ali mu basikamya,
halinde booshi banakizi múyivuga.

Tukizi huuza Nahano!

149

Mukizi yimbira Nahano ulwimbo luhyahya
1 Tukizi huuza Nahano!

Mukizi yimbira Nahano ulwimbo luhyahya.
Mukizi múhuuza mu muhumaanano gwa'bandu baage.
2 E Bahisiraheeri, keera akamùbumba.

Kwokwo, mukizi múshambaalira.
Abandu be'Sayuni, bakizi shagalukira umwami wabo.
3 Mukizi yivuga iziina lyage mu kukizi likinira.
Mukizi lihuuza mu kulasa ingoma, kiri ne'nzeeze.

4 Nahano asiimiri abandu baage.
Ngiisi ábali batuudu, ali mu bakiza, anabagingike.
5 Kwokwo, abandu baage bakizi shambaala mu kumúgingika.
Kiri ne'kyanya bali ku ngingo zaabo,
bakizi múyimbira ku bushambaale.

6 Bakizi yivuga Rurema no'tunwa twabo.
Banabe bafumbiiti ingooti za'muugi gabiri,
7 gira bakizi yihoola ibinyamahanga,
mu kubahaniiriza.
8 Bakoneereze abaami baabo ne'minyororo,
banashweke na'batwali baabo no'tubangira.
9 Kwokwo, lyo bagaahana ibinyamahanga,
nga kwo Rurema akayandika.
Kwokwo, kwa'bandu baage bagakizi longa ubulangashane.

Tukizi huuza Nahano!

150

Ngiisi kiremwa kigumaana kikizi huuza Nahano
1 Tukizi huuza Nahano!

Mukizi huugiza Rurema mu nyumba yage ndaluule.
Mukizi múhuuza na mwi'gulu, kwo liri mwo'bushobozi bwage.
2 Mukizi múhuuza, bwo ali mu gira bya kahebuuza.
Munakizi múhuuza, na bwo ali hi'gulu bweneene lya byoshi.

3 Mukizi múhuuza mu kudihiriza ibibuga.
Munakizi múhuuza mu kulasa inzeeze no'lulanga.
4 Munakizi múhuuza na mu kukina, iri munalasa ingoma.
Munakizi múhuuza mu kulasa imiteera-teera ne'binanda.
5 Munakizi múhuuza na mu kulasa isembaale ízilongiiri.
Munakizi múhuuza mu kubilongeeza bweneene.

6 Ee! Ngiisi kiremwa íkiri mwo'muuka, kikizi huuza Nahano.

Tukizi huuza Nahano!

Ikitaabo kye'
Migani
Indangiriro

Mu kitaabo kye'migani, Sulumaani ye kayandika mingi. Hali na'bandu ábakayandika migerwa, nga mwami Hezekiya (25.1), na Haguri mwene Yake (30), na mwami Lemweri (31).

Imigani iri mu deta ku bwofi-bwofi (ku mugani 10.1–22.16), iri mu boneka mwe'miziizi ibiri-ibiri naaho. Iyo migani, iri mu yerekana ngiisi kwa'bitegeereza bangatuula ngiisi kyanya. Umwija ali mu gashaanirwa, si umubi yehe, ali mu yikululira umwama.

a) Mu migani miguma, ngiisi muziizi guli mu deta byebyo-byebyo. Nga mu Migani 11.25: «Ikyanya abandu bali mu haana ku shagayo, bali mu genduukirwa. Ne'kyanya bali mu tabaala abandi, lyo nabo bali mu tabaalwa.»

b) Mu gindi migani, iyo miziizi ibiri iri mu yerekana ulubibi. Nga mu Migani 10.16: «Ngiisi ábakwaniini, bagahembwa ubugumaana. Si banangora-mabi boohe, ibihembo byabo kuli kuhanwa-hanwa naaho.» Mu bigaajo 10–15, hoofi byoshi biri mu yerekana ulubibi.

Imigani mingi, iri mu koleesa igambo «nga». Mu kigaajo kya 25, muli imiziizi ikumi na muguma íri mu tondeera na «nga». Hali ikyanya lirya igambo «nga» liri mu shushaania, kandi iri kuteezania ishoni. Nga mu Migani 11.22: «Ikyanya umukazi abuyahiri, anabe atasobanukiirwi, ali mu ba nga mbete ye'nooro íbiisirwi ku mushushu gwe'ngulube.» Lola kandi mu Migani 26.14 «Nga kwo'lwivi luli mu yigukira-yigukira ku bihamambiro byalwo, kwo na kwokwo no'mwolo, ali mu kizi hinduka-hinduka ha ngingo.»

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Migani 3.5-6: «Ukizi langaalira Nahano ku mutima gwawe gwoshi, utanakizi yegamira ku bwenge bwawe. Ngiisi byo ugakizi kola, ukizi múhanuusa, halinde anakizi kugenduusa.»

Íbiri mwo ku bwofi

Imigani ya'Bahisiraheeri, iri mu deta hi'gulu lya'magambo mingi bweneene. Maguma gali mu yerekwa hano:

Ubwitegeereze, buli mu hamagalana (8.1–9.6).
Akamaro mu kukulikira ubwitegeereze (2.1-22; 3.13-24), no'ruhombo mu kubulahira (1.20-33).
Sulumaani yenyene ali mu tuyinginga kwo tubukulikire (4.1-27).
Ukusimbaha Rurema (9.10-12).
Ukulangaalira Rurema (3.5-8).
Ukutegeka kwa Rurema (15.3: 16.1).
Ubuhwija (13.14; 14.24).
Ukukola kuguma na'bahwija (26.4-11).
Ukuyitonda (10.13; 13.15).
Ukuhanuula no'kukengula (3.1-2; 9.7-9).
Akamaro mu kulonga abahanuuzi (11.14).
Ukufiitirwa ku kalimbi (3.11-12).
Ukuli (10.9; 13.6).
Imyama (3.33-35, 10.24-25).
Ishungi (15.11; 16.2).
Ikinyoma (6.12-15; 12.19; 21.6).
Abemeera (3.3-4).
Ulukogo (12.10; 12.25).
Ukuyikangaata (11.2; 12.9; 16.5).
Uburaakari (12.16; 14.29).
Ubuleevi (20.10; 23.19-21).
Ubusambani (5.1-23; 6.20–7.27).
Amadeta (14.3; 15.7).
Ukuyigomba (10.18; 11.13; 16.28).
Ukuhambanwa (17.14; 20.3).
Ukulibuzania (21.7).
Ukuyitana (28.17).
Ukudeta ukuli (12.20; 13.5).
Ukutabaalana (25.14; 28.27).

Ukulibuza abakeni (14.31; 22.22-23).
Umwete (6.6-11; 10.4-5).
Ababusi na'baana baabo (1.8-9; 15.20; 17.21).
Umushosi na mukaage (11.22; 12.4; 14.1; 18.22).
Umukazi mwitegeereza (31.10-31).

Akalimbi ke'migani

1 Iyi migani, iri ye'mwa Sulumaani mugala Dahudi, mwami wa'Bahisiraheeri.
2 Iyi migani, iri mu leetera abandu ubwitegeereze, halinde babe no'bulyo bwo'kukizi yihangirira. Ku njira yayo, bagakizi sobanukirwa bwija.
3 Iyi migani igakizi yigiriza abandu ngiisi kwo bagaaba no'bwitegeereze, no'bwitonde, halinde balonge ukukizi gira íbikwaniini, mu kati ko'kuli.
4 Iyi migani igakizi tabaala ibizeeze, bakizi ba no'bwitegeereze. Kiri ne'misore bagaaba no'bumenyi, halinde banasobanukirwe.
5 Iyi migani, abitegeereza bakizi giyuvwa, gira ibayushuule mwo'bundi. Ngiisi ábali no'bwenge, igabaheereza ubulyo bwo'kukizi yitegeka.
6 Kwokwo, lya'bandu bakizi longa ukusobaanura imigani, ne'migeeza yayo. Ikyanya abitegeereza bagakizi deta ku migani, kiri ne'sakuuzo, abandu bagakizi bisobanukirwa.
7 Ku kyanya umundu asimbahiri Nahano, lyo'bumenyi buli mu múyija mwo. Si abahwija boohe, bali mu shomba ubwitegeereze, na'migirizo.

Ukuyerekeza imisore

8 E mugala wani, nie yisho, ngola ngakuyigiriza. Ukizi ndegaga amatwiri. Kiri ne'kyanya nyoko agakizi kuyigiriza, utakizi mújajaaka.
9 Ikyanya bagakuyigiriza, amagambo gagaaba nga twaso kwi'twe lyawe, ganabe nga mugufu gwo'kulimbiisa igosi lyawe.
10 E mugala wani, iri abanabyaha bangagira mbu bakuhubiise, utakolwe mbu ubayibiike kwo!
11 Hali ikyanya bangadeta: «Uyije tugendi tegeera umundu, gira tukamúyite! Kundu ali muzira buhube, tugendi múteera naaho.
12 Tugabamirangusa, bakiri bagumaana, nga kwokulya Nakuzimu ali mu gira. Babe nga balya ábatibukira mu kirimbi-rimbi.
13 Tugabanyaga ibindu bingi bye'kishingo. Iyo minyago, tunayiji gilunda mu nyumba ziitu.
14 Aahago! Utuyibiike kwo, maashi! Na ngiisi byo tugakizi nyaga, tugakizi bigabaana.»
15 E mugala wani, abandu mwene yabo, mutagendanwe. Si ufunye ukugulu kwawe, kutakizi genda kubakulikiiri.
16 Yabo bandu, si bayeshuhiiri ukukola amabi! Bali mu vwaruka kwo bagendi yitana.
17 Aaho! Ikyanya tuli mu tega umubashu ha bweruula, no'tunyuni twoshi tugubwini, si iri yugwo mutego gwafwa ubusha!
18 Kwokwo, kwo yabo banabyaha bali mu yitega boonyene, halinde imiko yabo inayoneke.
19 Ku yukwo, ngiisi ábafitiirwi kwo banyage ibya beene, kwokwo kwo nabo bagayiji yitwa.

Tutakizi gayiriza ubwitegeereze

20 Umwitegeereza ali mu teerera umulaga mu njira za namuhirye, gunayuvwikane ha'bandu bakumaniri.
21 Ee! Ali mu yiberekaania áhali ibigugu bya'bandu. Izu lyage liri mu yuvwikana na mu marembo go'twaya, ti:
22 «E bizeeze, mugayama muli nga baana baanuke, halinde mangoki? Mugakizi honyolezania, halinde lusiku luhi? Ka'bahwija bagagenderera naaho ukugayiriza ubwitegeereze?
23 Iri mwangayemiiri ukuyerekezibwa, nangamùyoniiri mwo'mutima gwani, na ngizi mùmenyeesa ne'mitono yani.
24 Ikyanya n'gamùhamagala, si mukalahira ukunyuvwa! Na kundu n'gamùtega ukuboko, ndaaye úkandwaza.
25 Ikyanya n'gamùhanuula, mutanandega amatwiri. Na kundu n'gamùyerekeza, mutakanyemeera.
26 Kwokwo, ikyanya mugalongaga uruhombo, ngakizi mùshekeereza naaho, ti honyo!
27 Ikyanya mugalonga ubuhanya, bunamùyifuke kwo nga kihuhuuta, ne'kyoba kinamùyizingire kwo, mugahanyagala, munabe mukoli ziizirwi no'lushunguti no'mwizingeerwe.

28 Ku yikyo kyanya, mugakizi mbamagala, ndaganamùyitaba. Na kundu mugakizi
ndooza, haliko mutagambona.
29 Si mwâli kizi shomba ubwitegeereze, mutanasiima kwo mukizi simbaha Nahano!
30 Ikyanya n'gamùyerekeza, mutananyemeera. Ne'kyanya nâli kizi mùhanuula,
mutanandwaza.
31 Na bwo mwâli kizi yifunda mu mabi, leero mwayikululira umwama. Bwo mwâli
kizi shungikira abandi amagambi, buno mwenyene mwe mugakizi galongaga.
32 Ikyanya abahwija batali mu yuvwa, bali mu yitwa. Na bwo batali mu yitonda, bali
mu shereezibwa.
33 Haliko, ngiisi úgakizi ndega amatwiri, yehe, agatuula mu kati ko'mutuula. Agaaba
atuuziri mu butoge, ndaanabyo íbigakizi múkanga.»

2

Ngiisi kwo'mwitegeereza ali mu genduukirwa

1 E mwana wani, ukizi yemeera amagambo gaani.
Ikyanya nakuyereka íbikwaniini, ukizi bisingula mu mutima gwawe.
2 Ukizi tegaga amatwiri ku magambo go'bwitegeereze,
unabe ugafitiirwi kwo, lyo usobanukirwa.
3 Ukizi huuna kwo uhaabwe ubwitegeereze,
unakizi ndakira, lyo ulonga ukusobanukirwa.
4 Yubwo bwitegeereze, ukizi bushakula nga kwo wangashakula iharija.
Na kundu bwangaba nga bubishirwi, ukizi bulooza ngana.
5 Iri wangagira kwokwo,
lyo ugalonga ukusobanukirwa kwo Nahano akwaniini akizi simbahwa.
Na mwi'yo njira, unalonge ukumenya Rurema ngiisi kwo ali.
6 Mukuba, Nahano naaho, ye mu haana ubwitegeereze.
Ali mu haana no'bumenyi kwakundi, halinde abandu banasobanukirwe.
7 Iri abandu bangakulikira ibyo'kuli, lyo bagaaba bali no'bwitegeereze.
Mukuba, ngiisi ábatali na'mahube, ali mu bashuutira.
8 Ee! Ngiisi ábatuuziri mu kati ko'kuli, ali mu balanga mu kuli kwabo.
Na ábali mu fiitirwa ku bye'mwage, ali mu bakingira.
9 Ku yikyo kyanya, lyo ugasobanukirwa na íbikwaniini,
na íbiri biija, na íbiri byo'kuli, na íbitungiini.
10 Ee! Ugalonga ubwitegeereze mu mutima gwawe.
No'bumenyi bunakizi kusimiisa.
11 Ubwitonde bugakizi kukingira.
No'bumenyi bunakizi kulanga.
12 Ikyanya banangora-mabi bagaagira mbu bakulyeryege,
ubwitegeereze bugakizi kukiza.
13 Injira ízigolosiri, yabo babi bali mu zijandagira,
gira bakizi genda mu kihulu.
14 Bali mu siima ukukizi yifunda mu mabi.
Banali mu kizi shambaalira ukushobeka amagambo go'kuli.
15 Ngiisi byo bagweti bagaagira, bihengamiri.
Ngiisi ho bali mu lenga, bali mu lyeryegana.
16 Ubwitegeereze bugakukiza na ku mukazi mushule.
Uyo mukazi, ehee! Ali mu gira mbu akuyeruze ku magambo malembu-malembu.
17 Ali mu ba keera akasiga yiba, ishasha yage,
anabe atatwaziizi ikihango kyo akanywana imbere lya Rurema.
18 Ngiisi úwayingiraga mu nyumba yage, iri agenda imwa Nakuzimu.
Injira zaage ziri mu lola naaho mu bafwiri.
19 Mu bali mu genda imwage, ndaaye úwangagaluka,
ndaanaye úli mu shubi longa ubugumaana.
20 Ku yukwo, ukizi yigira umugani ku bandu biija,
unakizi kulikira injira za ábatungiini.
21 Mukuba, ngiisi ábatungiini, bo bagatuula mu kihugo,
na ngiisi ábali bazira kashembo, bagagenderera ukuyama mwo.
22 Si banangora-mabi boohe, bagatwibwa mu kihugo.
Abalyalya bagakabulirwa hala.

3

Ihano imwe'misore

1 E mugala wani, utakizi yibagira amigirizo gaani. Si ukizi gasingula mu mutima
gwawe.
2 Kwokwo, kwo ugayushuula imyaka ku burambe bwawe, unakizi genduukirwa
bweneene.
3 Utayibagirage ukukundana, no'kuyemeerana. Si yibyo byombi, ukizi yama
ubiyambiiti mwi'gosi lyawe, unabe ubiyandisiri mu mutima gwawe.
4 Kwokwo, lyo ugakizi gingikwa, unalonge ukukizi simiisa abandu, kiri na Rurema.

Ukizi yegamira Rurema

5 Ukizi langaalira Nahano ku mutima gwawe gwoshi, utanakizi yegamira ku bwenge
bwawe.
6 Ngiisi byo ugakizi kola, ukizi múhanuusa, halinde anakizi kugenduusa.
7 Utakizi yibona kwo we mwene ubwenge! Si ukizi yiyeka na'mabi, unabe usimbahiri
Nahano.
8 Kwokwo, lya'magala gaawe gagaaba gali magumaana. Kiri na'mavuha gaawe,
ganakizi kana.
9 Ukizi simbaha Nahano ku bindu byawe, unakizi mútomoza ku mwimbu gwawe.
10 Kwokwo, lye'bihinda byawe bigakizi yijula mwe'ngano. Kiri ne'ndango zaawe,
zinakizi yijula mwe'divaayi.
11 E mugala wani, ikyanya Nahano akuyerekeza, utakizi múgayiriza. Ne'kyanya
agakukanukira, utakizi bona buligo.
12 Si ngiisi ye Nahano akuuziri, ye ali mu hana! Biri nga kwo yishe wo'mwana ali mu
kunda mugala wage, anamúhane.*

13 Ahiriirwi, ngiisi úli mu longa ubwitegeereze, analongage ukusobanukirwa.
14 Mukuba, ubwitegeereze, bwo buli mu ba na'kamaro ukuhima iharija. Ubunguke
bwabwo, buhimiri kiri na bwe'nooro.
15 Ubwitegeereze buli ne'kishingo ukuhima amabuye miija-miija ágakeyengiini.
Ndaanakyo kindi kyo wangayifwijiri, ukubuhima.
16 Mu kuboko kwabwo kwe'lulyo, muli ubulamu bwe'myaka mingi. Na mu
kwo'lumosho, muli ubugale, kiri no'lushaagwa.
17 Ikyanya uli mu kulikira ubwitegeereze, buli mu simiisa bweneene, bunali mu
kuleetera umutuula.
18 Ngiisi úli mu kizi hoobera ubwitegeereze, buli nga kiti kyo'kuleeta ubugumaana.
Ngiisi ábali mu bugwata, bali bahiirwa.
19 Ku njira yo'bwitegeereze, Nahano akabumba indaliro ze'kihugo. Na bwo âli kizi
sobanukirwa, lyo akalonga ukusikamya igulu.
20 Ku bumenyi bwage, amabenga ganaboneka. Kiri ne'bibungu byanaleeta ikimi.

21 E mugala wani, ukizi langa ubwitegeereze, kiri no'bwitonde. Utayemeere kwo
bikushaagage mu masu.
22 Mukuba, yibyo byombi, bigaatuma ugaalama, binakizi limbiisa ni'gosi lyawe.
23 Ngiisi ho ugakizi lenga, ugakizi longa umutuula. Kiri no'kugulu kwawe, kutanakizi
ki siitara.
24 Ikyanya ugaaba ukoli gwejiiri, utagakizi ki kanguka. Si ugakizi longa iro liija.
25 Iri kiteero kyangakuhikiraga, utagapaapa! Kiri ne'kyanya banangora-mabi bagayiji
kuteera, utagakizi yoboha.
26 Si Nahano agakizi kusikamya, anakizi langa ne'shando zaawe, zitagendi gwa mu
mutego.

27 Iri umundu angayiji kubwira kwo umútabaale, unabe uli no'bulyo, utamúyime!
28 Ne'ri angayiji kutabaaza, unabe uhiiti ibyo wangamútabaala mwo, utamúhende,
ti: «Utee gendaga! Ugaluke kusheezi, lyo ngakutabaala.»
29 Utakizi shungikira umutuulani wawe amabi. Si mutuliinwi mu kuyemeerana!
30 Ikyanya ndaalyo igambo lyo'mundu akuhubira kwo, utakizi múlongooza, kandi iri
kumúhalanga.
31 Ikyanya abandu bali mu komeresania, utakizi bayuvwirwa uluugi. Utanakizi
kulikira ingesho zaabo.

---

* **3:12 3.12-13** Baheburaniya 12.5-6.

32 Mukuba, yabo banangora-mabi, Nahano abashombiri. Si ábakwaniini, boohe, ali
mu babiika kwo'bwira.
33 Ikyanya abandu bali mu gira íbitali nga byo, Nahano ali mu badaaka. Si ngiisi ábali
mu gira íbikwaniini boohe, ali mu kizi bagashaanira.†
34 Ngiisi ábali mu gayirizania, Nahano ali mu bagayiriza. Si abatuudu boohe, ali mu
bagashaanira.
35 Abandu bo'bwitegeereze, abandu bagakizi bagingika. Si abahwija boohe, bagateez-
ibwa ishoni.

4

Akamaro ko'bwitegeereze

1 E bagala baani, bwo nie yisho, muyuvwirize ngiisi byo ngweti ngamùyigiriza. Mukizi
ndegaga amatwiri, lyo mulonga ukusobanukirwa.
2 Yaga migirizo gaani, galyagagi ga'kamaro. Ku yukwo, mutagajajaake!
3 Yaho keera, nâli ki riiri mwanuke mu nyumba ya daata. Maawe âli nguuziri, nga
mwana we'kininga.
4 Ku yikyo kyanya, Daata âli kizi mbanuula, ti: «Yaga magambo gaani, ukizi gasingula
mu mutima gwawe. Ngiisi byo ngweti ngakutegeka, ukizi bigira, lyo ugaalama.
5 Ukizi longaga ubwitegeereze, unasobanukirwe. Amagirizo gaani, utakizi gayibagira,
utanakizi gajandagira.
6 Utakizi janda ubwitegeereze, si ukizi bukunda. Mukuba, bwo bugakizi kulanga,
bunakizi kulaliira.*
7 Ubwitegeereze, bwo busumbiragi byoshi. Ku yukwo, ubulooze bweneene. Kundu
wangamala byoshi byo uhiiti, ukizi sobanukirwa.
8 Yubwo bwitegeereze, ukizi bugingika, gira naawe, bukizi kugingika. Iri wangabug-
ingika, naawe ugakizi longa ulushaagwa.
9 Ubwitegeereze, bugaaba nga lushembe kwi'twe lyawe, halinde ulonge ulushaagwa
bweneene.»

10 E mugala wani, ngiisi byo ngweti ngakubwira, ubiyuvwirize bwija, halinde
lye'myaka yawe iyushuuka.
11 Ngakizi kuyerekeza mu kati ko'bwitegeereze, halinde ngizi kurongoora mu njira
ízitungiini.
12 Ikyanya ugakizi genda, ndaaye úgakizi kuhangirira. Kiri ne'kyanya ugakizi suula
umulindi, utagasiitara.
13 Ikyanya ndi mu kuyereka ubwitegeereze, ukizi bukania. Utanakizi buleka, mbu
bukufuushuke. Ukizi bulanga bwija. Mukuba, bwo buhiiti akamaro ukuhima ibindi
byoshi.
14 Utakizi komeerana na banangora-mabi! Utanakizi yifunda mu njira za'bandu babi.
15 Ngiisi ho bali mu lenga, utakolwe mbu ukizi hayegeera! Si ukizi habambala,
unayigendere.
16 Yabo banangora-mabi, si batangagwejera, bátazi gira amabi! Batanali mu hunira,
bátazi gwisania.
17 Amabi gaabo, byo byokulya byabo. No'bwitani, yo divaayi yabo.

18 Imikolezi ya ábakwaniini, iri nga lukula. Umulengeerwe gwayo, guli mu kizi
genderera ukuyaka, halinde izuuba linatanguule.
19 Si imikolezi ya banangora-mabi, yohe, iri nga kihulu kya namudidi. Batanayiji íbiri
mu basiitaza.

20 E mugala wani, ngiisi go ngweti ngakubwira, ugayuvwe bwija! Ukizi gategaga
amatwiri.
21 Gatashaage mu masu gaawe! Si ukizi galanga bwija mu mutima gwawe.
22 Ngiisi ábali mu gayakiira, gali mu baleetera ubugumaana, gunali mu ba muti ku
magala gaabo gooshi.
23 Ne'ngingwe ya byoshi, ukizi langa íbiri mu mutima gwawe. Mukuba, imitono yawe,
yo iri mu rongoora uburambe bwawe bwoshi.
24 Utakoleese akanwa kaawe, mu kukizi deta ibinyoma! Utanakizi lyeryegana mu
kudeta.

---

† **3:33 3.33** Yakobo 4.6; 1 Peturu 5.5. * **4:6 4.6** Baheburaniya 12.13.

25 Amasu gaawe gakizi yama gali mu lola imunda uli mu genda, ganakizi lola ku
bikwaniini.
26 Ngiisi byo ugakizi gira, ukizi biyitegeereza bwija, gira lye'shando zaawe zikizi fina
áhagolosiri.
27 Utakizi habukira ilulyo, kandi iri ilumosho! Si ukizi yiyeka no'kugira amabi.

5

Tukizi yiyeka no'bushule

1 E mugala wani, bwa'magambo gaani gali go'bwitegeereze, ukizi gayuvwiriza. Ee!
Ukizi gatega amatwiri, lyo ulonga ukusobanukirwa.
2 Kwokwo, lyo ugaaba mwitegeereza, halinde unakizi langa akanwa kaawe, kadete
bwija.
3 Umukazi mushule ali mu yeruzania ku magambo manunu nga buuki. Ehee! Gali
mu ba gatyeriiri ukuhima amavuta.
4 Halikago mu kuheza, gali mu ba malulu nga nduza, ganali muugi nga ngooti.
5 Amagulu gaage gali mu shongaga iwa lufu. Ishando zaage zishooziri imwa
Nakuzimu.
6 Atali mu twaza injira yo'kuleeta ubugumaana. Si injira zaage ziri mu nyooka-nyooka,
atanayiji ngiisi kwo ali.
7 Ku yukwo, e bagala baani, munyuvwe. Yaga magambo gaani, mutagayibagire.
8 Ulya mukazi mushule, ukizi músiga hala! Utakizi yegeera kiri ha mulyango
gwe'nyumba yage.
9 Mukuba, iri wangagiyegeera, ugaaba waheereza abandi ubugale bwawe, unayiji
kengeera, washeegula byoshi byo uhiiti mu biitani.
10 Yubwo bugale bwawe, utabumalire mu kuyigusa ibinyamahanga, utanayemeere
kwe'mitubanulo yawe, iyagaze ugundi.
11 Si ubuzinda, ku kyanya amagala gaawe gagaaba gashereezibwa, unabe ugweti
ugagongeera naaho,
12 iri unadeta: «Yoho wee! Kituma kiki ndakalooza ukuyerekezibwa? Si ikyanya
n'galongaga ihano, umutima gwani gutâli litwaziizi!
13 Ngiisi byo abigiriza bâli kizi nyigiriza, ndakabisimbaha. Ikyanya bakagira mbu
banyigirize, ndakabatwaza.
14 Buno, ngola bu shereezibwa lwoshi-lwoshi, na ngola ngateezibwa ishoni ha
bweruula!»

15 Ukizi nywa amiiji mu kirigo kyawe naaho! Ee! Mukaawe naaho, abe ye ugakizi
kunda.
16 Kituma kiki amiiji gaawe gangamwagukira ngiisi handu? Kituma kiki inyiiji zaawe
zangashaabukira mu mitalimbwa?
17 Yago miiji gali ge'mwawe wenyene, utakizi gashangiira ne'binyamahanga.
18 Ukizi shambaalira umukazi ye ukayanga ukiri musore. Si agweti agakusimiisa, nga
shyoko ya'miiji.
19 Mukaawe, anonosiri nga mbongo, anasimisiizi nga kasa. Aahago! Ngiisi kyanya,
amabeere gaage gakizi kusimiisa. Unakizi yama umúkuuziri.
20 E mugala wani, utakolwagwa mbu ube muja wo'bushule. Hatanagire muka ugundi
mushosi ye ugakizi hoobera.
21 Ewe! Si Nahano abwini-bwini ngiisi kwo ugweti ugaagira. Na ngiisi ho ugweti
ugalenga, Nahano ali mu ba ahabwini.
22 Nangora-mabi ali mu gwatwa mu mabi gaage yenyene. Yago mabi, iri migozi
yo'kumúzirika lwoshi.
23 Uyo nangora-mabi atagweti agasimbaha amigirizo. Kyo kitumiri agaafwa naaho.
Na hi'gulu lyo'buhwija bwage, kyo kitumiri agahabuka.

6

Amahano gana

1 E mwana wani, ubaagage makengwa mu kutanga ingwati hi'gulu lyo'gundi mundu,
utanakizi gibiika kwo'muhango.
2 Si hali ikyanya wangayishwekeesa, unabe keera wayigwatiisa ku magambo gaawe.
3 E mwana wani, bwo keera wayibiika mu maboko go'winyu, ugirage kwokuno, mu
kuyikiza mwo: Ugendere uyo winyu, unayibiike haashi bweneene, iri unamúyinginga
kwo akukejeerere.

4 Utanaleke amasu gaawe mbu gatoole iro! Ne'ngohe zaawe, utazileke mbu zihunire.
5 Gulya mwenda, ugendi guyifuushula mwo! Ube nga kasa, kwo kali mu yifuushula
mu maboko go'muhiivi, unabe nga kanyuni, kwo kali mu fuuka mu mutego.

6 E mwolo, ulolere umugani ku kashwa. Unakizi yisaliza hi'gulu lye'mikolwa yako,
gira lyo ulonga ubwitegeereze.
7 Akashwa katahiiti umwimangizi, kandi iri umutwali, kandi iri mwene umukolwa.
8 Kundu kwokwo, ku kyanya kye'kikamo, kali mu gwanwa kayibiikira ibihinda.
Ibyokulya byako, kali mu bikuumania ku kyanya kyo'mwimbu.
9 E mwolo! Ugayama ugwejiiragi halinde mangoki? Ewe! Ka utâye vyuke?
10 Uli mu yidesa, mbu: «Leka ndee yigwejerera! Ndee hunira hiniini. Ndee funya
amaboko, gira nduhuuke!»
11 Ku yikyo kyanya, ugatubiirwa no'bukeni nga munyazi, ubukekerere bunakugwate
nga muhulula.

Umubeeshi

12 Umubeeshi atagweti kamaro, ali mu genda agatyabiriza ululimi mu kudeta
ibinyoma naaho.
13 Anali mu hubiisania mu kukizi kemana ne'bisike, na mu kukizi yisiitazania kwo,
na mu kukizi yehezania ne'minwe.
14 Mu mutima gwage, ali mu shungika amabi, mu kati ko'bulyalya. Kyo kitumiri
ayamiri ali mu longoozania.
15 Kundu kwokwo, mu siku ízigayija agayami longa amakuba. Ee! Buzira kutindirira,
agashereezibwa, atanâye kire!

Ngiisi íbiri mu yagaza Nahano

16 Hali amagambo galindatu ágali mu yagaza Nahano, anagashombiri bweneene.
Yago magambo, gangahika kiri na galinda, ganali gaaga:
17 Amasu ágali mu yikangaata,
no'lulimi úluli mu kizi beesha,
na'maboko ágali mu yona umuko gwo'muzira buhube,
18 no'mutima úguli mu shungika amabi,
na'magulu ágali mu tyambajukira iwa kugira amabi,
19 na'kamasi ákali mu tanga ubumasi bwe'bibeesha,
na úli mu shombania abaguma.

Ihano hi'gulu lyo'bushule

20 E mugala wani, ngiisi byo yisho akubwiziri, ukizi bikania. Utanajandirire amigirizo
ga nyoko.
21 Amagambo gaabo, ukizi yama ugasingwiri mu mutima gwawe. Unakizi yama
ugayambiiti mwi'gosi.
22 Ku kyanya ugakizi genda, gagakizi kurongoora. Ne'kyanya ugaaba ugwejiiri,
gagakizi kulanga. Kiri ne'kyanya ugaaba uvyusiri, ganakizi kuhanuula.
23 Ee! Yizo maaja, na yago migirizo, liri itara lyo'kumoleka imbere lyawe. Ikyanya
bagakuyerekeza, byo bitumiri ugaaba uli mugumaana.
24 Yibyo byoshi, bigakizi kulanga no'mukazi wa'mahimba mabi, Binakulange kiri
na'magambo go'mukazi mweruzi.
25 Kundu angabiiri anonosiri, utakizi hemuka. Utanagwatwe imbira, mbu bwo ali mu
kuyeruza.
26 Umukazi mushule ali mu kulihiisa ibindu biniini naaho, si imwa muka beene yohe,
wangahambiri siga kiri yi'twe.
27 Aahago! Ko'mundu angabiika umuliro ku kifuba kyage, ne'byambalwa bitanahiire?
28 Kwakundi, ka angagufina, ne'shando zitanahiire?
29 Kwokwo, kwo biri ne'mwo'mushosi úwalaala na muka uwabo. Ndaanaye mushosi
úwangamúlaala kwo, mbu atanahanwe.
30 Umundu, iri angazimba hi'gulu li'shali, abandu batangamúbona buligo.
31 Kundu kwokwo, iri angagwatwa, akwaniini alihe ubugira kalinda, halinde
anatangage ngiisi íbiri mu nyumba yage.
32 Kiri no'mushosi úgweti úgasambana muka uwabo, naye ndaabwo bwenge ahiiti!
Si ali mu yishereeza yenyene!
33 Bagakizi múmota imbi, iri banamúgayiriza bweneene. Ishoni zaage zitanakizi
múlyokerera kwo.

34 Uyo mukazi, yiba agalangama bweneene hi'gulu lyo'luugi. No'lusiku agayihoola, atagaki ba ne'kimino.
35 Ndaayo ngwati yo agayemeera! Na kundu bangamúshonga ikitulire, atagaki kiyakiira, kundu kyangaba kiri kanyamwala!

7

Ihano hi'gulu lya'bashule

1 E mugala wani, amagambo gaani, ukizi gakania. Ukizi langa ne'maaja zaani mu mutima gwawe.
2 Iri wangakizi zikania, lyo ugaalama. Kwokwo, ukizi langa amigirizo gaani, nga kwo uli mu langa imboni ya'masu gaawe.
3 Yago migirizo, ukizi gayambala ku minwe yawe, lyo ukizi gayikengeeza, unakizi gayandika na mu mutima gwawe.
4 Ukizi langa ubwitegeereze nga ye mwali wawe, unakizi yijibana no'bumenyi.
5 Iri wangaba no'bwitegeereze, bwo bugakizi kukingira no'mukazi mushule. Kundu agweti agalyeryegana, haliko ugaaba no'bulyo bwo'kumúyiyeka.

Umukazi mushule

6 Iri hakaba lusiku luguma, nâli riiri mu nyumba yani, nyimaaziri ha kaazo.
7 Nanalangiiza imisore mingi mihwija. Nanabona kwo muguma wabo, kyâli kizeeze kya bweneene.
8 Yugwo musore, gwâli kizi lenga mu mutalimbwa, gwanayahuka iwa nyumba yo'yo mushule.
9 Yikyo kyanya, kyâli kola kya'kabigingwe, ne'hihwehwerwe hyâli kola mu gwata.
10 Lyeryo, ulya mukazi anahuluka, anamúyegeera. Âli koli yilimbisiizi nga mukazi mushule, anâli loziizi ukumúlyerega.
11 Âli kizi deta kwi'zu lihamu, buzira kuyitonda. Âli mudali-daali, atanâli kizi beera ha kaaya.
12 Âli kizi genda mu mutalimbwa, na mu kaguliro. Anâli kizi lindirira abashosi ku butambi bwe'njira.
13 Ulya mukazi, iri akabonaga yugwo musore, anagugwata, anagunyunyuguta. Buzira kuyuvwa ishoni, anayami gubwira kwokuno:
14 «N'galagaania ukutanga amatuulo go'kuyerekana ingoome, na zeene keera nagatangaga, hanaki sigiiri inyama zo tugaalya twembi i kaaya!
15 Njuba mu kulooza, kyo kyatuma nayiji kusanganira. Na buno, keera nakulongaga.
16 Ewe! Ngoli yajiri ingingo yani bwija. Mbiiti ibibwikwa biluke mu nuzi ze'kitaani, ukulyoka i Miisiri.
17 Keera nanabishangira kwo'mubadu, na'manemane, ne'hudi, no'mudalasini.
18 Aahago, uyijage! Bwobuno, tugendi laalanwa, halinde shesheezi. Ee! Uyije tuyisimiise mu bushule!
19 Mukuba, yibanie akabalamira hala bweneene, atanali ho!
20 Yibanie, akagenda ne'fwaranga nyingi, ataganagaluka, umwezi gútazi baluka.»
21 Kwokwo, kwo'yo mushule akahubiisa yugwo musore ku magambo manunumanunu. Anagulevya, mu kugulyeryega.
22 Masaasa atabukwa! Gulya musore gwanayami múkulikira. Gwanaba nga ngaavu ígagendi baagwa, gwanaba kandi nga mbongo íyagwatwa mu mutego,
23 halinde umwambi gunagibere ubudiku. Gwanaba kandi nga kanyuni ákagendi yiduudika mu mutego. Yehee! Atanamenye kwo agendi siga mwi'twe lyage.

24 E bagala baani, buno munyuvwirizagye! Mukizi ndega amatwiri.
25 Umukazi mwene uyo, hatagire úgakizi yemeera kwo'mutima gwage gukizi múkulikira! Na ngiisi ho ali mu lenga, mugirage mukizi hayiyeka.
26 Ulya mukazi, keera akahubiisa abashosi bingi, halinde banafwa hi'gulu lyage.
27 Inyumba yage, ye namuhirye wo'kuhisa abandu i kuzimu. Hali mu yikiza abandu imwa Nakuzimu.

8

Ubwitegeereze bwahamagalana

1 Bwitegeereze agweti agakuhamagala,
Bumenyi agweti agateerera umulaga.
2 Yabo bombi, bali mu kuhamagalira ku njira íziri ku marango,

na íziri ha mashangaaniza.
3 Bayimaaziri kiri ha marembo go'kuyingira mu kaaya,
bali mu kizi teerera umulaga imwa ábali mu galenga mwo kwokuno:
4 «E bandu, ngweti ngamùberangira,
kwo muli mweshi.
5 E bahwija, mukizi longaga ubwitegeereze.
E bizeeze, mukizi sobanukirwa.
6 Mukizi yuvwa bwija.
Amagambo go ngaadeta, gali na'kamaro bweneene.
Ee! Byoshi byo ngola ngaadeta, biri byo'kuli,
7 ndaanabyo binyoma íbigali mwo.
Si amagambo ge'bibeesha goohe, ngashombiri bweneene!
8 Amagambo gooshi ágali mu lyoka mu kanwa kaani, gatungiini.
Mu kati kaago, ndaalyo írihengamiri, ndaanalyo írishobiri.
9 Ngiisi ábali mu sobanukirwa, bayiji-yiji kwo ndi mu deta íbiri byo'kuli.
Ee! Booshi ábali no'bumenyi, bayiji kwo bitungiini.
10 Galya migirizo gaani, ukizi galooza bweneene ho wangalooza iharija.
Ee! Ukizi looza ubumenyi, ho wangalooza inooro muguuhya.
11 Si ubwitegeereze, buli na'kamaro, ukuhima amabuye madukula ágakeyengiini,
bunahimiri byoshi byo wangayifwijiri.

12 «Nie bwitegeereze, ndi no'bumenyi,
no'bwenge, na nzobanukiirwi bweneene.
13 Ngiisi úsimbahiri Nahano, ali mu shomba amabi.
Kwokwo naani, njombiri ubwikangaate, no'kuyihaya.
Njombiri ne'ngesho mbi, ne'bibeesha.
14 Nie nzobanukiirwi, na ndi mu hanuulana,
ndi no'bwitegeereze, kiri no'bushobozi.
15 Ndi mu tabaala abaami, halinde batwale bwija.
Abatwali nabo, ndi mu batabaala ukubiika imaaja ízikwaniini.
16 Kiri na'baluzi, bali mu longa ubutwali.
Na'bandi bakulu, bali mu ngoleesa mu kurongoora bwija.
17 Ngiisi ábanguuziri, naani mbakuuziri.
Na ngiisi ábagweti bagandooza, bagayiji ndonga.
18 Nie mwene ulushaagwa no'bugale.
Na yubwo bugale, buli mu genduusania.
19 Ngiisi byo ndi mu haana, biri biija, ukuhima inooro muguuhya,
no'kuhima iharija nyiija.
20 Ndi mu kulikira íbikwaniini,
iri na ngulikiriza imaaja za Rurema.
21 Ngiisi ábanguuziri, ndi mu kizi baheereza ubugale,
halinde ibihinda byabo binayame biyijuliiri.
22 Nie bwitegeereze, Nahano akatee mbumba
ikyanya átazi bumba ikindi kindu kyoshi.
23 Ee! Ku ndondeko ya byoshi, lyo n'gatee bumbwa.
Ikyanya ikihugo kikayiji bumbwa, nâli koli yamiri ho.
24 Nâli kola ho, kiri ne'kyanya inyaaja zitâli zaazi ba ho,
ne'kyanya ishyoko za'miiji zitâli zaazi bumbwa.
25 Kiri ne'kyanya imigazi no'tugangazi bitâli zaazi biikwa ahandu haabyo,
nâli koli tuuziri ho.
26 Ku kirya kyanya, Rurema atâli zaazi bumba ikihugo,
kandi iri indalo, kandi iri ulukungu.
27 Nâli kola ho, ikyanya Rurema akabumba igulu,
na ku kyanya akazungulusa ulubibi ku nyaaja.
28 Nâli kola ho ne'kyanya akabiika ibibungu kwi'gulu,
ne'shyoko ze'nyaaja.
29 Nâli kola ho, ne'kyanya akabiikira inyaaja ulubibi,
gira amiiji gatalujabuke,
ku kyanya akabiika indaliro ze'kihugo.
30 Ku yikyo kyanya, twâli kizi kolanwa,
nga naluganda wo'bulenga.
Ngiisi lusiku, nâli kizi ba na'malega,

bwo twâli ririinwi.
31 Ee! Nâli kizi shambaalira ikihugo na booshi ábakituuziri mwo.
Nâli kizi shambaalira ukutuula kuguma na'bandu.

32 «E bagala baani, mundegage amatwiri.
Bahiriirwi ngiisi ábagweti baganzimbaha.
33 Ngiisi byo ngweti ngamùyigiriza, mukizi bikania, gira mube bitegeereza.
Si mutakizi bijajaaka.
34 Ahiriirwi, ngiisi úli mu ndega amatwiri.
Ali mu yama abwatiiri ha mulyango gwe'nyumba yani,
mu kulindirira, halinde ikyanya ngayingira.
35 Ngiisi ábali mu ndonga, bagayama bali bagumaana,
banabe bagashaniirwi na Nahano.
36 Si ngiisi ábatali mu ndonga, boohe, bali mu yikululira umwama boonyene.
Ee! Ngiisi ábanjombiri bakuuziri Narufu.»

9

Ka ugakulikira ubwitegeereze kandi iri ubuzeeze?
1 Bwitegeereze akayubaka inyumba yage, anagishinga mwe'nguliro zirinda.
2 Ha nyuma, analingaania ibyokulya byo'lusiku lukulu, kuguma ne'divaayi, anabibiika ku kashasha.
3 Anatuma abaja-kazi baage ku migazi ya'kaaya, banakizi berangirira abandu ti:
4 «Ngiisi kizeeze kiyijage hano!» Na ngiisi kirogo-rogo, mukibwire:
5 «Uyiji lya ibyokulya byani! Unanywe na ku divaayi yo natonga.
6 Ujandage ubuhwija bwawe, lyo ukizi lama. Ukizi kulikira injira yani, bwo iri mwo'bwitegeereze.»

7 Iri wangagwana umundu wo'kuhonyolezania, unamúyerekeze, agakutuka naaho. Ne'ri wangayerekeza nangora-mabi, agagenderera ukukunaakira.
8 Ku yukwo, utayerekeze umunabwikangaate, gira utayiji shombwa! Si umwitegeereza yeki, wangamúyerekeza, anakukunde.
9 Ukizi yigiriza abitegeereza, gira lyo'bwitegeereze bwabo bukizi yushuuka. Ukizi yigiriza na ábakwaniini, gira bakizi yiga ibye'ngingwe.
10 Ku kyanya umundu asimbahiri Nahano, lyo'bumenyi buli mu múyijaga mwo. Ne'ri angalooza ukusobanukirwa, akwiriiri amenye ulya Mutaluule.
11 Iri wangatuula ku bwitegeereze, lye'siku zaawe zigaaba nyingi, halinde imyaka yawe inayushuuke.
12 Iri wangaba mwitegeereza, wenyene ugalonga akamaro. Si ngiisi úli mu gayirizania, yehe agayikululira umwama.

13 Umukazi muhwija ali mu kizi longoola-longoola, ndaanabyo ayiji, ndaanabwo bumenyi ahiiti.
14 Ali mu yibwataza kwi'rembo lye'nyumba yage, hanabe handu áhayinamusiri mu kaaya.
15 Ali mu kizi hamagala ngiisi ábali mu lenga mu njira, kundu bagweti bagayigendera naaho mu mikolwa yabo,
16 ti: «Mwe bakiga, yijagi hano.» Ne'mwe'bizeeze, ti:
17 «Amagoloovi mazimbano, go manunu! Ne'byokulya íbiri mu liibwa mu bumbishwa, byo biri mu hesha bweneene!»
18 Kundu kwokwo, yabo bandu batayiji kwo hafwiriiri abandi. Ee! Ngiisi bo atálalisiri keera bakayitwa, banakoli lambamiri i kuzimu.

10

Imigani ya Sulumaani
1 Iyi migani iri ye'mwa Sulumaani.
Umwana mwitegeereza ali mu shambaaza yishe.
Si umuhwija yehe, ali mu jengeeza nyina.
2 Umundu, kundu angagungana, ndaako kamaro ka ali mu longa.
Haliko, ikyanya agira íbikwaniini, lyoki ali mu kizibwa mu lufu.
3 Umundu úkwaniini, Nahano atali mu múleka mbu ashalike.
Si banangora-mabi boohe, ali mu bahangirira, batalonge byo bayifwijiri.

4 Aboolo bali mu yikululira ubukeni.
Si ikyanya umundu agweti agaakola, lyo ali mu gala.
5 Umutabana mwitegeereza, ali mu yibiikira ikihinda ku kyanya kyo'mwimbu.
Si ngiisi úli mu yihuniza ku kyanya kyo'mwimbu, yehe, ali mu yiji teezibwa ishoni.
6 Ngiisi ábakwaniini bali mu gashaanirwa bweneene.
Si banangora-mabi boohe, mu magambo gaabo mubishamiri ubwitani.
7 Umundu úkwaniini, ikyanya abandu bali mu múkengeera, bali mu gashaanirwa.
Si nangora-mabi yehe, bali mu múyibagira lwoshi-lwoshi.
8 Umwitegeereza ali mu yemeera ukutegekwa.
Si umulabizi yehe, ali mu folomboka-folomboka, anashereere.
9 Ngiisi útuuziri mu kuli, ali mu genda mu kati ko'mutuula.
Si ngiisi úli mu nyooka-nyooka, yehe agaki bishuulwa.
10 Ngiisi úli mu bisha ukuli, ali mu libuza abandi.
Haliko, ngiisi úli mu yerekezania ku bweranyange ali mu leeterana umutuula.
11 Umundu úkwaniini, amagambo gaage gali mu leeterana ubugumaana, nga shyoko ya'miiji.
Si amagambo ga nangora-mabi, gali mu yitana.
12 Ubushombani buli mu vyula imilongwe.
Si urukundo lwohe, luli mu bwikira amahube.
13 Ikyanya abandu bali mu ba basobanukiirwi, bali mu deta ku bwitegeereze.
Si umuzira bwenge yehe, ali mu kizi kubulwa iminyaafu mu mugongo, wa kubu!
14 Abitegeereza, kundu bangamenya igambo, batali mu bala byoshi byo bayiji.
Si ikizeeze kyohe, kiri mu yami folomboka, halinde kinashereezibwe.
15 Abagale, ibindu byabo biri mu balanga.
Si ikyanya umukeni ali mu bibula, ali mu shereezibwa.
16 Ngiisi ábakwaniini, bagahembwa ubugumaana.
Si banangora-mabi boohe, ibihembo byabo kuli kuhanwa-hanwa naaho.
17 Ngiisi úli mu yemeera ukuyekerezibwa, ali mu ba ali mugumaana.
Si ngiisi útali mu twaza ihano, yehe, ali mu habuka.
18 Ngiisi úli mu shombana ku bumbishwa, iri ali ndyalya.
Na ngiisi úli mu bangaaniza uwabo, iri ali muhwija.
19 Ngiisi úli mu tyabiriza ululimi, ali mu yami yifunda mu byaha.
Haliko, iri wangahangirira akanwa kaawe, lyoki uli mu ba mwitegeereza.
20 Ikyanya umundu úkwaniini ali mu deta, amagambo gaage gali mu ba nga harija nyiija.
Si nangora-mabi yehe, ndaako kamaro ko ahiiti mu mutima gwage.
21 Umundu úkwaniini, amagambo gaage gali mu tabaala abandu bingi.
Si abahwija boohe, bwo babuziri ubwenge, kyo kitumiri bali mu fwa duba.
22 Ikyanya Nahano ali mu tugashaanira, tuli mu gala.
Atanali mu yushuula ubugale bwitu kwa'malibu.
23 Ikyanya umuhwija ali mu gira amabi, ali mu siima.
Si umunabumenyi yehe, ali mu kizi shambaalira ubwitegeereze.
24 Nangora-mabi, ngiisi byo ali mu yikanga kwo, byo biri mu yiji múgwata.
Si umundu úkwaniini yehe, ngiisi byo ali mu yifwija, ali mu bilonga.
25 Ikyanya ikihuhuuta kiri mu huusa, nangora-mabi ali mu minikwa.
Si ngiisi úkwaniini yehe, agasikama imyaka ne'myakuula.
26 Umwolo, imbere lya nahamwabo, ali mu ba nga lukalishi mu miino,
anabaagage nga kyusi mu masu.
27 Ikyanya umundu ali mu ba asimbahiri Nahano, ali mu yushuulirwa imyaka ku bulamu bwage.
Si imyaka ya banangora-mabi, bali mu gitolerania.
28 Umundu úkwaniini alangaliiri kwo agalonga amalega.
Si banangora-mabi boohe, kundu bangaba na'mifwije, ndaabyo bagalonga.
29 Ngiisi ábakwaniini, bali mu kulikira Nahano, anakizi balanga.
Si banangora-mabi boohe, ali mu bashereeza.
30 Abandu ábakwaniini, batâye lyosibwe mu kihugo.
Si banangora-mabi boohe, batagabeera mwo.
31 Umundu mwija ali mu deta ku bwitegeereze.
Si umunabibeesha, ululimi lwage lugalyosibwa ni'keeta.
32 Ngiisi ábakwaniini, bayiji-yiji íbyangasimiisania.
Si banangora-mabi boohe, bali mu deta naaho íbitali nga byo.

11

1 Ikyanya abandu bali mu koleesa ibigero byo'kugungana, bali mu yagaza Nahano.
Si ibigero byo'kuli byohe, biri mu músimiisa.
2 Ikyanya umundu ali mu yikangaata, ishoni nazo zinamútogere kwo.
Si abatuudu, boohe, bo bali mu longa ubwitegeereze.
3 Abandu biija, ubutuudu bwabo bwo buli mu kizi barongoora.
Si abanabibeesha boohe, bagashereezibwa hi'gulu lyo'mujina gwabo.
4 Kundu umundu angaba ali no'bugale,
si ku lusiku lwo'kufwa, butamúhitiiri kamaro.
Haliko, umundu úkwaniini, yehe, ali mu kizibwa mu lufu.
5 Ábakwaniini batuuziri bazira kashembo.
Kwokwo, injira zaabo ziri mu ba zigolosiri.
Si banangora-mabi boohe, bali mu shereezibwa hi'gulu lya'mabi gaabo.
6 Abandu biija, ikyanya bali mu ba bakulikiiri íbikwaniini, bali mu kizibwa.
Si abanabibeesha boohe, bali mu gwasibwa mu mifwije gaabo mabi.
7 Ikyanya nangora-mabi ali mu fwa, umulangaaliro gwage guli mu yami hera lwoshi.
Na kundu âli biisiri umulangaaliro ku bugale bwage, ndaabyo buli mu mútabaala kwo.
8 Umundu mwija ali mu kizibwa mu makuba.
Si nangora-mabi yehe, yago makuba gali mu mútibukira kwo.
9 Ngiisi úgayiriziizi Rurema, ikyanya ali mu deta, ali mu shereeza umutuulani.
Si umundu mwija yehe, ali mu kizibwa ku njira yo'bwenge bwage.
10 Abandu biija, ikyanya bali mu genduukirwa, booshi mu kaaya bali mu shambaala.
Banali mu banda akabuuli, awi yiyi yiyi, ikyanya banangora-mabi bali mu fwa!
11 Abandu biija, bali mu gashaanira akaaya kaabo, iri banakayubaka.
Si banangora-mabi boohe, bali mu kashereeza ku magambo gaabo mabi.
12 Ngiisi útahiiti ubwenge, ali mu kizi keneka umutuulani wage.
Si umwitegeereza yehe, ali mu beera shee!
13 Ngiisi úli mu genda agahwehweteza, ali mu bishuuka ubumbishwa.
Si ngiisi úyemiirwi, yehe, ali mu bulanga mu mutima gwage.
14 Ikyanya ikihugo kiri mu bula uburongoozi, kiri mu shaabuka.
Si ikyanya abahanuuzi bali bingi, lyoki kiri mu kizibwa.
15 Ngiisi úli mu biikira umuhinjuka ubushinga, ali mu yiji tulagula.
Si ngiisi úli mu bulahira, ali mu ba atuuziri mu mutuula.
16 Umukazi wo'kugirirana bwija, ali mu simbahwa.
No'mushosi we'misi, byo ali mu longa naaho, buli bugale.
17 Abandu be'shagayo, bali mu yiyungula boonyene.
Si umulangi yehe, ali mu yikululira umwama.
18 Nangora-mabi, ikyanya ali mu gungana, ibihembo byage biri mu múteba.
Si úli mu kola íbikwaniini, yehe, ali mu hembwa mu kati ko'kuli.
19 Ngiisi úli mu gira íbikwaniini, ali mu longa ukulama.
Si úli mu kulikira amabi, yehe, ali mu fwa.
20 Ngiisi ábali mu bisha ishungi mbi mu mutima, Nahano ali mu ba abashombiri.
Si ngiisi ábali bo'kuli, bo bali mu músimiisa.
21 Banangora-mabi, ukuhanwa, bagaahanwa nyene.
Si ábakwaniini boohe, bagakizi genda mu butoge.
22 Ikyanya umukazi abuyahiri, anabe atasobanukiirwi,
ali mu ba nga mbete ye'nooro íbiisirwi ku mushushu gwe'ngulube.
23 Abandu ábali mu gira íbikwaniini, bali no'mulangaaliro kwo bagagashaanirwa.
Si banangora-mabi, boohe, umulangaaliro gwabo, guli gwa kuhanwa ku buraakari naaho.
24 Ikyanya abandu bali mu haana ku mutima úgushenguusiri, bali mu yushuulwa kwe'bindi.
Si ikyanya bali mu yimana, bali mu herera mu bukeni.
25 Ikyanya abandu bali mu haana ku shagayo, bali mu genduukirwa.
Ne'kyanya bali mu tabaala abandi, lyo nabo bali mu tabaalwa.
26 Ikyanya umundu ali mu bishiiriza ingano, abandu bali mu múdaaka.
Si ikyanya ali mu yemeera ukugiguliisa, bali mu kizi múgashaanira.
27 Ikyanya abandu bali mu looza ukugirirana amiija, nabo bali mu gagirirwa.
Si ngiisi úli mu looza ukugira amabi, galya mabi gali mu múgalukira.
28 Ikyanya abandu bali mu yegamira ibindu byabo, bali mu tindibuka.

Si umundu mwija yehe, agaadeha nga kyasi kibishi.
29 Ikyanya umundu ali mu shombania aba mu mwage, ali mu yiji yimbula mwe'mbuusi naaho.
Ee! Umuhwija, agayama ali muja wo'mwitegeereza.
30 Ikyanya umundu akwaniini, ali mu tabaala abaabo, anabaleetere ubugumaana.
No'mwitegeereza ali mu yigiriza abandi ngiisi kwo bangatuula bwija.
31 Umundu úkwaniini ali mu longa ikihembo ku byo agira hano mu kihugo.
Aahago! Imwa nangora-mabi, ne'mwo'munabyaha, ka itali yo haahe!

12

1 Ngiisi úli mu siima ukuyerekezibwa, ali mu kulongera mwo'bumenyi.
Si útali mu siima ukukanukirwa, ali mu ba muhwija.
2 Umundu mwija ali mu simiisa Nahano.
Si ngiisi úshungisiri amabi, Nahano ali mu múhana.
3 Ikyanya umundu ali mu gira amabi, atangasikama.
Si ngiisi úkwaniini, yehe, ali nge'kiti íkiyisiizi imizi mwi'daho.
4 Umukazi úli mu simbahana, ali mu ba lushembe lwa yiba.
Si umukazi úli mu genda úgateezania ishoni, yehe, ali mu ba nga ahiiti ikibungu mu mavuha gaage.
5 Ikyanya umundu mwija ali mu shungika, ishungi zaage ziri mu ba zitungiini.
Si banangora-mabi, boohe, amahano gaabo gali mu tebana.
6 Banangora-mabi bali mu deta amagambo go'kutata hi'gulu lyo'kuyitana.
Si abandu biija, amagambo gaabo gali mu kiza.
7 Ikyanya banangora-mabi bali mu fwa, bali mu yami hera lwoshi-lwoshi.
Si imbaga yo'mundu mwija, iri mu yama isikamiri.
8 Umundu, ikyanya ali mu ba no'bwitegeereze, ali mu yivugwa.
Si ngiisi úli mu shobeka amagambo, bali mu múkeneka.
9 Umukiga, iri angaba ali no'mukozi wo'kumúkolera,
ye mukulu ku munabwidundulike útahiiti hyo agaalya.
10 Umundu mwija ali mu kuya-kuya ibitugwa byage.
Si banangora-mabi boohe, kundu bangagira mbu bakejeererane, iri banakiri balangi naaho.
11 Ngiisi úli mu lima no'mwete, ali mu kizi longa ibyokulya bingi.
Si ngiisi úli mu yishinga amagambo mazira kamaro, yehe ali muhwija.
12 Banangora-mabi bali mu yifwija íbyanyukulwa.
Si abandu biija boohe, bali mu haana ku byo bahiiti.
13 Banangora-mabi, ikyanya bali mu deta amabi, gali mu yami bagwata.
Si umundu mwija yehe, ali mu yiyeka na'makuba.
14 Ikyanya umundu ali mu deta amiija, ali mu galongera mwo'bunguke.
Anali mu bulonga ku byo agweti agaagira na'maboko gaage.
15 Umuhwija abwini kwo ali mu gira íbikwaniini.
Si umwitegeereza, yehe, ali mu yemeera ukuhanuulwa.
16 Umuhwija ali mu yami yerekana ubute bwage duba-duba.
Si umutuudu yehe, atali mu twaza ibitusi.
17 Umundu mwija ali mu tanga ubumasi bwo'kuli.
Si umulyalya yehe, ali mu tanga ubumasi bwe'bibeesha.
18 Amagambo ga'malyogo gali mu tumitana nga ngooti.
Si amagambo go'mwitegeereza, gali mu kiza.
19 Amagambo go'kuli gali mu yama ho imyaka ne'myakuula.
Si amagambo ge'bibeesha, gali mu lenga duba nga kugohya.
20 Ikyanya abandu bashungisiri ukugira amabi, bali mu beesha-beesha.
Si ikyanya bali mu shungika umutuula, bali mu ba no'bushambaale.
21 Umundu mwija, ndaago makuba ágangamútibukira kwo.
Si banangora-mabi boohe, bali mu yama bali mu malibu.
22 Ikyanya abandu bali mu beesha, bali mu yagaza Nahano.
Si ikyanya bali mu deta ukuli, bali mu músimiisa.
23 Umwitegeereza atali mu yihaya ku bwitegeereze bwage.
Si umuhwija yehe, ali mu yami yitulikania mu kudeta ubuhwija bwage.
24 Ngiisi úli mu kola ku mwete, agakizi twala abaabo.
Si umwolo yehe, agazinda ukuhimbukira mu buja.
25 Ikyanya umundu ali mu gerania, ali mu shenguka naaho.
Si igambo lye'shagayo lyohe, liri mu múshambaaza.

26 Umundu úkwaniini ali mu yegerezibwa na'biira baage.
Si banangora-mabi boohe, abaabo bali mu yami bahabura.
27 Umwolo, ikyanya ali mu hiiva, anayite inyamiishwa, atali mu giyokya.
Si abanamwete boohe, ngiisi byo bali mu longa, bali mu bisiimira.
28 Ikyanya umundu ali mu lenga mu njira íkwaniini, ali mu longa ubugumaana.
Iyo njira itali mu mútwala mu lufu.

13

1 Umwana mwitegeereza, ngiisi byo yishe ali mu múyigiriza, ali mu bisimbaha.
Si umwana wo'kuhonyolezania yehe, atali mu twaza amahano.
2 Abandu biija bali mu deta amagambo go'bwitegeereze, banali mu gagenduukirwa mwo.
Si ábatali mu twazania boohe, bali mu yifwija naaho kwo bakizi komeresania.
3 Ngiisi úli mu yitonda mu kudeta, ali mu yikingira atafwe.
Si ngiisi úli mu yami vujuuka mu bitali nga byo, ali mu yishereeza.
4 Umwolo ali mu yifwija ikindu kirebe, si ndaahyo ali mu longa.
Si umundu wo'mwete yehe, ngiisi byo ali mu looza, ali mu bilonga.
5 Umundu mwija ali mu shomba ibibeesha.
Si banangora-mabi boohe, bali mu tuma abandu bagabatyoza, no'kubahonyoleza.
6 Ngiisi úli mu gira íbikwaniini, biri mu múlanga.
Si banangora-mabi boohe, bali mu shereezibwa mu mabi gaabo.
7 Hali umundu úli mu yihaya kwo ali mugale, ndaanahyo ahiiti.
Ugundi ali mu yigira nga mukeni, kiziga ali na'kanyabungaka ke'bindu!
8 Umugale, ikyanya ali mu teerwa, angakoleesa ubugale mu kuyiguluula.
Si umukeni yehe, ndaaye úli mu múbiika kwe'kikando.
9 Abandu biija, bali mu tanguula bweneene!
Si banangora-mabi boohe, bali ngi'tara írizimiri.
10 Ikyanya umundu agweti agayiheemya, ali mu kizi longoola.
Si umwitegeereza ali mu yemeera ukuyerekezibwa.
11 Ibindu íbyatwibwa ku manyuku, biri mu mala duba.
Si ikyanya bali mu kuumania biniini-biniini, biri mu yushuuka.
12 Ikyanya umundu ali mu biika umulangaaliro kwi'gambo, linabe lyatinda, ali mu hebuura.
Si ikyanya ali mu libiika kwo'mulangaaliro, anayiji lilonga, iri alonga ubugumaana, anashambaale.
13 Ikyanya abandu bali mu gayiriza ihano, bali mu yiteera boonyene.
Si ngiisi ábali mu simbahana boohe, bali mu hembwa.
14 Amigirizo go'mwitegeereza, yo shyoko íri mu leeta ubugumaana.
Gali mu fuusa abandu mu mitego ya Narufu.
15 Abitegeereza bali mu longa ulushaagwa.
Si ábatali mu twazania boohe, bali mu kizi himbuka.
16 Umwitegeereza ali mu ba asobanukiirwi.
Si abahwija boohe, bali mu kizi yerekana ubuhwija bwabo.
17 Umutungwa mubi ali mu kizi leeta makuba.
Si umutungwa mwemeera, ali mu leeta ubukize.
18 Ngiisi útali mu twazania, ali mu herera mu bukeni, anateezibwe ishoni.
Si ngiisi úli mu yemeera ukuhanuulwa, ali mu kizi longa ulushaagwa.
19 Ikyanya umundu ali mu longa byo ashuba mu yifwija, umutima guli mu kizi shambaala.
Si umuhwija yehe, ikyanya wamúbwira kwo atwikire ku mabi gaage, ali mu yagalwa.
20 Ngiisi úli mu komeerana no'mwitegeereza, naye ali mu ba mwitegeereza.
Si úli mu kombeerana na'bahwija, ali mu longa amakuba.
21 Umundu, ikyanya ali mu gira ikyaha, ali mu yikululira amakuba.
Si ikyanya agira íbikwaniini, ali mu genduukirwa.
22 Umundu mwija, ali mu sigira abaana baage byo bagahyana, halinde na ku bijukulu.
Si umunabyaha yehe, ibindu byage biri mu singulirwa ábakwaniini.
23 Indalo yo'mukeni, hali ikyanya iri mu hemba bweneene!
Kundu kwokwo, abandu babi bali mu yiji múnyaga imimbu.
24 Umubusi, ikyanya atali mu hana umwana wage, iri amúshombiri.
Si ngiisi úkuuziri umwana wage, ali mu kizi múyerekeza ákiri mwanuke.
25 Umundu mwija ali mu lya, anayigute.

Si banangora-mabi, bali mu yama bashalisiri.

14

1 Umukazi mwitegeereza, ali mu yubaka inyumba yage.
Si ikizeeze kyo'mukazi kyohe, kiri mu gihongola.
2 Ngiisi ábali ne'mikolezi miija, bali mu simbaha Nahano.
Si banangora-mabi boohe, bali mu múgayiriza.
3 Umuhwija ali mu deta amagambo go'kuyikululira ikihano.
Si umwitegeereza yehe, amagambo gaage gali mu múkinga.
4 Ikyanya ishuuli zo'kulima zibulisiri, iri ndaabyo mu kihinda.
Si ikyanya ishuuli iri mu kola ku mwete, hali mu ba umwimbu ku bwingi.
5 Akamasi ko'kuli katali mu tebana.
Si akamasi ke'bibeesha koohe, kali mu deta-deta ibinyoma.
6 Umundu wo'kugayirizania, kundu ali mu looza ubwitegeereze, ndaabwo ali mu longa.
Si umwitegeereza yehe, ali mu bulonga duba-duba.
7 Ukizi yiyeka no'muhwija.
Mukuba, ndaabyo angakuyigiriza.
8 Ngiisi ábali no'bwitegeereze, bali mu yisaliza ku bigaki yija.
Si abahwija boohe, bali mu kizi tebana naaho.
9 Ibizeeze biri mu saasa ibyaha.
Si ábakwaniini boohe, bali mu yilega, banalooze ukushubi nywana.
10 Ndaaye úwangamenya ngiisi kwo'wabo ali mu lyanirwa.
Kiri ne'kyanya ashambiiri, ndaaye ye bangashambaalira kuguma.
11 Inyumba ya nangora-mabi igahongolwa.
Si iheema lya ábakwaniini ligakizi sikama.
12 Umundu, mu masu gaage, hali injira yo angabona kwo itungiini,
si ku mbeka, inabe ya kumútwala mu lufu.
13 Umundu angasheka, mu mutima munabe muyijwiri umwizingeerwe.
Ikyanya akasheko kagamalaga, hanasigale indaania naaho.
14 Abandu babi bagakizi hembwa ku mikolezi yabo mibi.
Umundu mwija, naye, agaki hembwa hi'gulu ye'mikolezi yage miija.
15 Umuhwija, ikyanya ali mu yuvwa igambo, ali mu yami lidumeereza.
Si umwitegeereza yehe, ali mu tee yisaliza.
16 Umwitegeereza ali mu simbaha Nahano, iri anayiyeka ukugira ibyaha.
Si umuhwija yehe, atali mu twazania, anakizi yifunda mu ngiisi mabi.
17 Ngiisi úli mu raakara duba, ali mu kizi yifunda mu buhwija.
Umulyalya kwakundi, ali mu shombwa.
18 Abahwija bayamiri bali mu hembwa ku bwobwo buhwija bwabo.
Si abitegeereza boohe, bali mu hembwa ubwitegeereze nga lushembe.
19 Abandu babi bagafukama imbere lya'bandu biija.
Ee! Banangora-mabi bagakizi fukama ha miryango ya'bandu bo'kuli.
20 Abakeni bali mu kenekwa kiri na'batuulani baabo.
Si abagale boohe, bali mu ba na'biira bingi.
21 Ngiisi úli mu gayiriza umutuulani wage, ali mu ba ayifuuziri mu kyaha.
Si ngiisi úli mu girira abakeni amiija, ali mu ba ahiriirwi.
22 Ngiisi úli mu shungika amabi, ali mu habuka.
Si ábali mu shungika ukugira amiija boohe, bali mu kundwa, banali mu yemeerwa.
23 Ngiisi mukolwa gwo wangahimbukira kwo, ugagugenduukirwa mwo.
Si ábali mu tyabiriza ululimi naaho, bali mu yingira mu bukeni.
24 Abitegeereza, ikyanya bali mu longa ubugale, luli lushembe lwabo.
Si abahwija boohe, ubuhwija bwabo buli mu buta ubundi buhwija.
25 Akamasi ko'kuli kali mu kizania.
Si akamasi ke'bibeesha koohe, kali mu teberezania.
26 Ngiisi úli mu simbaha Nahano, ali mu langwa bwija.
Kiri na'baana baage nabo, bagakizi langwa.
27 Ikyanya abandu bali mu simbaha Nahano, bali mu longa ubugumaana,
banakizi yiyeka imitego ya Narufu.
28 Mwami ahundwa na'bandu.
Si iri angabula abandu, iri ubwami bwage bufwiri.
29 Umwitegeereza atali mu yagalwa duba.
Si úli mu raakara ku mulindi, ali mu yerekana ubuhwija bwage.
30 Ikyanya umutima gutuziizi, amagala nago gali mu ba magumaana.

Si ikyanya umundu agwatwa no'luugi, luli nga'kabungu mu mavuha.
31 Umundu, iri angavindagaza umukeni, iri agayiriza na úkamúbumba.
Si ngiisi úwangatabaala úgoozirwi, iri asimbahiri na Rurema.
32 Banangora-mabi, ikyanya balonga ubuhanya, bali mu tindimazibwa.
Si umundu wo'kuli, kundu angafwa, ali mu longa ubutibitiro.
33 Abitegeereza bali mu sobanukirwa.
Kiri na'bahwija, bayiji-yiji kwokwo.
34 Abandu be'kihugo kirebe, ikyanya bali mu gira íbikwaniini, bagakizi huuzibwa.
Si ikyanya bagira ibyaha, bali mu teezibwa ishoni.
35 Ikyanya umukozi ali mu kola ku bwitegeereze, kiri na mwami ali mu múshambaalira.
Si ikyanya umukozi ali mu kola ibihigo, mwami ali mu múrakarira.

15

1 Umundu, ikyanya ashuvya ku bwitonde, ali mu hoohya uburaakari.
Si ikyanya ashuvya ku bute, ali mu shubi bukayisa.
2 Abitegeereza, ikyanya bali mu deta, bali mu yushuula ubumenyi.
Si abahwija boohe, bali vujuuka mu magambo.
3 Amasu ga Nahano gali mu bona byoshi.
Ee! Gayamiri gali ku babi, kiri na ku biija.
4 Amagambo malembu gali mu kiza, ganaleete ubugumaana.
Si amagambo go'bulyalya goohe, gali mu vuna umutima.
5 Umuhwija, ikyanya yishe ali mu múyerekeza, ali mu múgayiriza.
Si ulya úli mu simbaha yehe, ye mwitegeereza.
6 Umundu úkwaniini, mu nyumba yage muli mu ba ubugale katundu.
Si ngiisi byo banangora-mabi bali mu hembwa, biri bya kubaleetera amakuba.
7 Abitegeereza, ikyanya bali mu deta, bali mu kwiza ubumenyi.
Si abahwija, imitono yabo iri ya busha.
8 Amatuulo ga banangora-mabi, Nahano agashombiri.
Si amahuuno ga'bandu ábatungiini, gali mu músimiisa.
9 Imikolezi ya banangora-mabi, Nahano agishombiri.
Si ábali mu gira íbikwaniini, Nahano abakuuziri.
10 Ikyanya umundu ali mu habuka mu njira, ali mu hanirizibwa.
Ngiisi úli mu gayiriza ihano, agaafwa.
11 Ulufu ne'nakwere, biyamiri biyanuusiri imbere lya Nahano.
Aahago! Imitono ya'bandu, ka itali yo haahe?
12 Umundu wa'kazingati, atali mu looza ukuyerekezibwa.
Atanali mu looza mbwa'bitegeereza bakizi múhanuula.
13 Ikyanya umundu akeruuka ku malanga, biyerekiini kwo'mutima gushambiiri.
Si umwizingeerwe, guli mu vuna umutima.
14 Ngiisi mwitegeereza, umutima gwage guli mu kizi looza ubumenyi.
Si umuhwija yehe, ali mu kizi hohootera.
15 Imwo'mukeni, isiku zooshi ziri mu leeta amalibu.
Si iri umundu angaba ashambiiri, isiku zaage ziri mu ba za bugeni.
16 Umundu, nga angaba ne'bindu biniini, anabe asimbahiri Nahano, iri ahiriirwi,
ho angaba ne'bingi, anabe ali mu ndaania.
17 Umundu, nga angalya ishogo nzobeera mu kati ko'rukundo, iri ahiriirwi,
ho angakizi lya inyama, ne'kisuure kiri kwo.
18 Ngiisi úli mu raakara duba, ali mu vyula imilongwe.
Si umwigenderezi, yehe, ali mu gihoohya.
19 Injira yo'mwolo iri mu shaka ne'migenge.
Si injira yo'mundu útungiini, iri mu ba nga mutalimbwa.
20 Umusore mwitegeereza guli mu shambaaza yishe.
Si muhwija yehe, ali mu gayiriza nyina.
21 Umuzira bwenge, ali mu kizi shambaalira ubuhwija.
Si umwitegeereza yehe, ali mu kizi gira íbikwaniini.
22 Ikyanya ndaabo bahanuuzi, ishungi zooshi ziri mu fwa ubusha.
Si ikyanya abahanuuzi bali bingi, lya'bandu bali mu genduukirwa.
23 Ikyanya umundu ashuvya bwija, ishuvyo lyage liri mu shambaazania.
Ee! Ikyanya adeta igambo liija ku kyanya kyalyo, liri mu simiisa!
24 Abitegeereza, ibye'mwabo biri mu lola mwi'gulu,
banali mu yiyeka Nakuzimu.
25 Ábali mu yiheemya, Nahano ali mu hongola inyumba zaabo.

Si banamufwiri boohe, agakizi langa imbibi zo'twaya twabo.
26 Inzaliro za banangora-mabi, ziri mu yagaza Nahano.
Si amagambo ágakwaniini, gali mu músimiisa.
27 Umundu munamahuku ali mu yingiza imbaga yage mwa'makuba.
Si úshombiri ikitulire yehe, agaalama.
28 Umundu mwija, imbere lyo'kushuvya, ali mu tee yisaliza mu mutima gwage.
Si mu kanwa ka nangora-mabi, muli mu yami vujuuka amabi.
29 Banangora-mabi, Nahano ali mu bayisunga.
Si ikyanya abandu bo'kuli bali mu mútabaaza, ali mu bayuvwa.
30 Amalanga ágakeyengiini, gali mu simiisa umutima.
Umwazi mwija guli mu sikamya indege.
31 Umundu, ikyanya alonga ihano, analiyuvwirize, ali mu genduukirwa,
anali mu yama atuuziri mu bitegeereza.
32 Umundu, ikyanya ali mu longa ikihano, anakigayirize, ali mu ba ayigayiriza yenyene.
Si ngiisi úli mu yemeera ukuhanuulwa, ali mu longa ukusobanukirwa.
33 Ikyanya umundu ali mu ba asimbahiri Nahano, ali mu longa ubwitegeereze.
Iri umundu angalooza ulushaagwa, akwiriiri akizi ba mutuudu.

16

1 Kundu umundu ali mu shungika mu mutima gwage,
haliko ubuzinda, ishungi za Nahano zo ziri mu koleka.
2 Ngiisi byo'mundu ali mu gira, kundu byangaboneka kwo byo bikwaniini,
haliko Nahano ali mu gera íbiri mu mutima gwage.
3 Ngiisi byo uli mu kola, ukizi bisikiiriza Nahano.
Kwokwo, lye'shungi zaawe zikizi genduukirwa.
4 Nahano ali mu koleesa ngiisi igambo, ukukulikirana ne'shungi zaage.
Kiri na banangora-mabi, ababikiiri ulusiku lwo agabahana kwo.
5 Abanabwikangaate, Nahano abashombiri.
Ku kasiisa, ngiisi muguma wabo agaahanwa ngana.
6 Ibyaha bigaakogwa ku njira yo'kukundana no'kuyemeerana.
Na mu kusimbaha Nahano, lyo'mundu ali mu kizi yiyeka amabi.
7 Imikolezi yo'mundu, iri yangasimiisa Nahano,
ali mu múnywaniisa kiri na'bagoma baage.
8 Umundu, nga angaba ne'bindu biniini, anabe atuuziri mu kati ko'kuli, iri ahiriirwi,
ho angalonga akanyabungaka ke'bindu, anabe ali ngunge.
9 Kundu umundu ali mu shungika mu mutima gwage,
haliko Nahano ye kwaniini amúyereke ngiisi kwo agaagira.

10 Mwami ali mu kizi kyula ku burongoozi bwa Nahano.
Kwokwo, ikyanya agakizi hana abandu, kukizi ba mu kati ko'kuli!
11 Nahano aloziizi ibigero íbikwaniini.
Amabuye miija go'kugera mwo, gooshi, gali ge'mwage.
12 Ngiisi ábali mu gira amabi, mwami ali mu bashomba,
mukuba ubutwali bwage, buyimaaziri ku kuli.
13 Ikyanya umundu ali mu deta ukuli, ali mu simiisa abaami.
Ee! Bakuuziri úli mu deta íbikwaniini.
14 Ikyanya mwami araakara, yubwo buraakari bwage bwangayitiisa!
Kundu kwokwo, umwitegeereza akizi múhoohya.
15 Ikyanya amalanga ga mwami gakeruusiri, iri hali ubugumaana.
Biri nga bibungu íbiri mwe'nvula ku kyanya kye'kikamo.

16 Iri wangalonga ubwitegeereze, kwo kukulu ukuhima inooro.
Ee! Ho wangalonga iharija, ukulonga ubumenyi kwo kukulu.
17 Abandu biija bali mu yiyeka na'mabi.
Ngiisi úli mu langa injira yage, ye mu langa no'burambe bwage.
18 Ikyanya umundu ali mu yiheemya, iri akola agashereezibwa.
Ee! Ikyanya ali mu yikangaata, iri akola agayihongoleka haashi.
19 Buli bwija ukuba mutuudu, kundu wangatindimazibwa,
ho mwangagabaana iminyago na ábali mu yikangaata.
20 Ikyanya umundu ayerekezibwa, anayuvwe, ali mu genduukirwa.
Ahiriirwi, ngiisi úbiisiri Nahano kwo'mulangaaliro.
21 Abitegeereza bayijikiini kwo basobanukiirwi,

bwa'magambo gaabo gali manunu, banali mu yigiriza bwija bweneene.
22 Ikyanya abandu bali mu sobanukirwa, lyo bali mu longa ubugumaana.
Si abahwija, boohe, ikyanya bali mu hwijikala, bali mu hanwa.
23 Imitono yo'mwitegeereza iri mu mútabaala ukudeta bwija,
halinde analonge ukukizi yigiriza bwija.
24 Amagambo miija gali mu ba nga buuki.
Gali mu simiisa umutima, ganali muti gwa'magala.
25 Umundu, mu masu gaage, hali injira yo angabona kwo itungiini,
si ku mbeka, inabe ya kumútwala mu lufu.
26 Umwena gwo'mukozi, gwo guli mu tuma agaakola.
Ee! Guli mu tuma agagenderera ukuhimbuukira.
27 Banangora-mabi bayamiri bali mu shungika amabi.
Ikyanya bali mu deta, amagambo gaabo gali mu yokania nga muliro.
28 Umundu mubi ali mu kizi vyula imilongwe.
Na ngiisi úli mu gambana, ali mu shombania abiira.
29 Úli mu komeresania, ali mu shimya abatuulani baage,
halinde banagendi yifunda mu bitali nga byo.
30 Ngiisi úli mu lolana ni'su libi, ali mu ba keera ashungika igambo libi.
Ngiisi úli mu kaaja imihondo, naye ali mu ba ashungisiri ukugira amabi.
31 Ngiisi úli ne'nvwi, luli lushembe lwo'kulangashana.
Ali mu zilonga, mu kukizi gira íbikwaniini.
32 Umwigenderezi, ye mukulu ku ndwani.
Na ngiisi úli mu yihangirira ku bute bwage, ye mukulu ku mundu úli mu gwata akaaya.
33 Abandu bali mu taara ikibare, lyo bamenye íbikwaniini.
Kundu kwokwo, Nahano yenyene, ye mu shungika íbigakoleka.

17

1 Buli bwija ukulya umukate úgukoli yumiri, hanabe no'mutuula,
ho'mundu angagendi vwajagira ibyokulya mu nyumba íri mwe'milongwe.
2 Ikyanya umwana ali mu yiteeza ishoni, umuja mwitegeereza ye gaterekwa ahandu haage.
Uyo muja analonge ubuhyane, nga muguma wa mwi'yo mbaga.
3 Nga kwe'nooro ne'harija biri mu gezibwa mu kubileeza mu muliro,
kwo na kwokwo Nahano ali mu gera imitima ya'bandu.
4 Nangora-mabi ali mu tega amatwiri gaage ku magambo mabi.
Umubeeshi ali mu yuvwiriza amagambo ge'nzigo.
5 Iri umundu angashekera umukeni, iri akeneka Ulya úkamúbumba.
Ngiisi úli mu kizi shambaalira amalibu go'wabo, naye agaahanwa.
6 Umwijukulu wo'mundu, lwo'lushembe lwage.
Na'baana bali mu yiyuvwa hi'gulu lya'babusi baabo.
7 Umuhwija atakwaniini ukuyikangaata.
Ne'ngingwe, umutwali atakwaniini akizi beesha.
8 Ikyanya umundu ahaana ikitulire, ali mu tona kwo luli lushumbi,
na kwo agagenduukirwa mu byo agakizi gira.
9 Ngiisi úli mu bwikira amahube go'wabo, ali mu kundana.
Si ngiisi úli mu kizi gadeta, yehe, ali mu vyula ubugoma.
10 Umwenge, ikyanya ali mu hanuulwa, ali mu longa akamaro bweneene,
ukuhima akamaro ko'muhwija, úli mu titimbwa ibifune igana.
11 Nangora-mabi, inzaliro zaage ziloziizi naaho ukuhuna.
Ku yukwo, agatumirwa umutungwa mulangi bweneene!
12 Ho umuhwija angakizi yifunda mu buhwija bwage,
bwangaba bwija ahumaanane ne'ndare íyatwalwa abaana.
13 Umundu, iri angagalula amabi ku miija,
yago mabi gaage, gatâye lyoke mu nyumba yage.
14 Ukushomboroza umulongwe, kuli nga kuhongola amabenga, amiiji ganagolombe.
Kwokwo, ikyanya umulongwe gutazi tondeera, buli bwija ukizi guyiyeka.
15 Ukuheereza umunabuhube ukuli, no'kuhana umuzira buhube,
yibyo byombi, biri mu yagaza Nahano.
16 Umuhwija, kundu bangamúfumbasa ifwaranga
mbu agendi gula ubwitegeereze, ka angagenduukirwa?
Si yehe yenyene, ataloziizi ukubulonga.

17 Umwira wo'kuli, ayamiri ali mu kundana ngiisi kyanya.
Na mwene wabo umundu, íbitumiri ali mu butwa, gira akamútabaale ku kyanya kya'makuba.
18 Umuzira bwitonde ali mu yitanga abe shinga,
hi'gulu lyo'mwenda gwo'gundi mundu.
19 Ngiisi úkuuziri ukulongoola, ali mu ba akuuziri ibyaha.
Na úli mu yikangaata, ali mu yikululira ubushereeze.
20 Umundu, iri angatuula ali mulyalya, ndaahyo angalonga.
Bwo ali mu lyalyania, ali mu yiyingiza naaho mu malibu.
21 Ngiisi úli mu buta umwana muhwija, ali mu kizi jengeerwa.
Yishe wo'yo mwana atali mu shambaala.
22 Ikyanya umundu ali no'mutima gwe'shagayo, guli muti mwija.
Si umutima gwa'kazingati, guli mu hangalaza amavuha.
23 Nangora-mabi ali mu yakiira ikitulire,
gira agendi shobeka íbikwaniini.
24 Ngiisi úli mu sobanukirwa, ali mu kizi lola ku bwitegeereze.
Si amasu go'muhwija, gali mu kizi lyeguuza-lyeguuza, halinde ku mbeka ze'kihugo.
25 Umwana muhwija ali mu jengeeza yishe.
Kiri na nyina, ali mu longa ubululu.
26 Umundu muzira buhube, butali bwija ukumúhana.
Butanali bwija ukushulika abatasumbwa.
27 Umwitegeereza ali mu yihangirira ku magambo gaage.
Ngiisi úli mu sobanukirwa ali mu kizi yitonda.
28 Kiri no'muhwija, iri angayihulikira, ali mu boneka kwo ali mwitegeereza.
Ee! Iri angaziba akanwa kaage, ali mu menyeekana kwo asobanukiirwi.

18

1 Umundu úli mu yihandula ku baabo, ali mu yikundirira yenyene.
Ikyanya ali mu hanuulwa, ali mu yami yagalwa naaho!
2 Umuhwija atasiimiri ukusobanukirwa.
Si ali mu siima naaho ukutyabiriza ululimi ku bye'mwage.
3 Iri wangakizi gira amabi, abandu bagakushomba.
Ne'ri wangateezania ishoni, bagakuhonyoleza.
4 Amagambo go'mundu gali mu ba ngi'benga.
Si ubwitegeereze, bwohe, buli nga lwiji úluli mu hinga.
5 Ukugingika banangora-mabi, butali bwija.
Butanali bwija ukuyima umuzira buhube ukuli kwage.
6 Amagambo go'muhwija ali mu deta, gali mu leeta ibihaali,
abandu banahambiri múhimbula!
7 Ngiisi bya'bahwija bali mu deta, byo biri mu basherebeza.
Ee! Amagambo gaabo boonyene gali mu batega.
8 Amagambo go'lugamba gali mu hesha nga byokulya binunu.
Abandu bali mu gamirangusa.
9 Ngiisi úli mu yolohera umukolwa gwage,
ye muguma no'mushereeza.
10 Iziina lya Nahano, iri nyumba nzitire bweneene!
Ábakwaniini bali mu gitibitira mwo, banagilongere mwo'mutuula.
11 Abagale, ibindu byabo biri mu balanga.
Banatoniragi kwo luli luzitiro lukomu.
12 Ngiisi úli mu yikangaata, akola agashereezibwa.
Si abatuudu, boohe, bali mu longa ulushaagwa.
13 Ikyanya umundu ali mu yitalukiza mu kushuvya,
iri keera ayifunda mu buhwija, anateezibwe ishoni.
14 Ikyanya umundu alwaziri, umutima gwage guli mu ba guki kaniri.
Si umutima, iri gwangaderuuka, atangaki ba ho.
15 Ngiisi úli mu sobanukirwa, ali mu yiyushuulira ubumenyi.
Amatwiri gaage gali mu kizi bulooza.
16 Ikyanya umundu atee tanga indengu, ziri mu gwanwa zamúyigulira injira,
halinde analonge ukuhika imbere lyo'mukulu.
17 Ngiisi úli mu tangi buulana, amagambo gaage gali mu yuvwikana kwo gali miija.
Si ha nyuma, ugundi anayiji múnyomoosa.

18 Ikibare kiri mu hambuula abandu,
kiri na ku kyanya ibihagange byahambanwa.
19 Ngiisi úwahubirwa, ukumúyihulukaania kuli kukayu ukuhima ukugwata akaaya kazitire.
Imilongwe iri mu handulana nga migaliro ye'nzitiro.
20 Ngiisi byo'mundu ali mu deta, biri mu tuma agagenduukirwa.
Ee! Ali mu longa akamaro, ukukulikirana na ngiisi kwo ali mu deta.
21 Amagambo go'mundu gashobwiri ukukizania, kandi iri ukuyitana.
Ngiisi ábali mu siima ukudeta-deta, bali mu yikululira umwama.
22 Ngiisi úwalonga umukazi, iri alonga ikindu kiija.
Ku njira ya mukaage, Nahano ali mu múgashaanira.
23 Kundu umukeni ali mu kizi takira umugale ku bwigenderezi,
si uyo umugale ali mu múshuvya ne'minaako.
24 Muguma ali mu deta mbu ali mwira no'wabo, kiziga agweti agamúshereeza.
Kundu kwokwo, hali umwira wo'kuli, úli mwemeera ukuhima mwene wabo umundu.

19

1 Kundu umundu angakena, haliko anabe ali mu gira íbikwaniini,
ahimiri umuhwija úli mu kizi ravwanga.
2 Umundu úli no'mwete, si atanabe no'bumenyi, butali bwija.
Butanali bwija ukuyami kola ku mulindi, unakengeere wahuba.
3 Umuhwija, ubuhwija bwage bwo buli mu músherebeza.
Kundu kwokwo, ali mu rakarira Nahano.
4 Iri umundu angaba ali no'bugale, buli mu múkuumaniza abiira.
Si abiira bo'mukeni boohe, bali mu mújandirira.
5 Akamasi ke'bibeesha katali mu liikwa, mbu kayigendere.
Bwo ali mu beesha-beesha, atagafuuka ukuhanwa.
6 Abandu bingi bali mu looza babe katoni ka'batwali.
Ee! Ikyanya umundu ali mu kizi gabirana, ngiisi mundu ali mu siima kwo abe mwira wage.
7 Umukeni ali mu neenwa na beene wabo.
Kiri na'biira baage bali mu mújanda.
Na kundu angagenda abatibitiiri, iri anabatakira,
batakiri mu boneka.
8 Ngiisi úli mu longa ubwitegeereze, ayikuuziri yenyene.
Ngiisi úkuuziri ukukizi yiga, agakizi genduukirwa.
9 Akamasi ke'bibeesha katagaliikwa mbu kayigendere.
Bwo ali mu beesha-beesha, ubuzinda agaafwa.
10 Bitakwiriiri kwo'muhwija avwagarare mu kanyabungaka ke'bindu.
Na kandi, abaluzi batakwaniini bakizi twalwa no'muja.
11 Umwitegeereza atali mu raakara duba-duba.
Atali mu twaza amahube, kyo kitumiri bali mu múgingika.
12 Ikyanya mwami araakara, ali mu ba nga ndare ígweti ígalunduma.
Si urukundo lwage, luli mu ba nga kimi íkiri ku katendeezi.
13 Umwana muhwija ali mu hombeesa yishe.
No'mukazi úli mu longoozania, ali nga nvula yo'munjogi-njogi.
14 Umundu ali mu hyana inyumba, no'bundi bugale imwa'babusi baage.
Si umukazi mwitegeereza yehe, ali mu lyoka imwa Nahano.
15 Ubwolo buli mu kizi hondobeza umundu.
Umwolo agakizi yama ashalisiri.
16 Ngiisi úli mu bwirwa igambo, analisimbahe, ali mu yilanga.
Si úgweti úgaligayiriza, agaafwa.
17 Ngiisi úli mu tabaala abakeni, ali mu ba akaaba Nahano yenyene.
Na bwo ali mu gira amiija, Nahano agamúhemba.
18 Ukizi yerekeza umwana wawe, halinde ukizi ba no'mulangaaliro.
Si iri wangaleka ukumúhana, iri wamúshereeza.
19 Umundu úli mu raakara bweneene, akwaniini ahanwe.
Na kundu wangamúkiza liguma, haliko bigakuhuuna kwo ukizi múkiza ngiisi kyanya.
20 Ukizi simbaha ihano, unayemeere ukuyerekezibwa.
No'buzinda, ugaaba uli mwitegeereza.

21 Kundu umundu ali mu shungika bweneene mu mutima gwage,
si ngiisi byo Nahano ashungisiri naaho, byo biri mu koleka.
22 Umundu akwaniini akizi yemeerana.
Ho umundu angakizi lyalyania, ubukeni bwo bukulu.
23 Ikyanya umundu ali mu simbaha Nahano, ali mu longa ubugumaana,
halinde anakizi langwa na'malibu, analuhuuke mu kati ko'mutuula.
24 Umwolo ali mu lambuulira ukuboko ku ndaala,
atanaki shubi kugalulira ku kanwa.
25 Ikyanya umundu ali mu kizi gayirizania, unamúhimbule.
Kwokwo, lya'bahwija bagayiga íbikwaniini.
Ne'ri wangayerekeza umwitegeereza, agakizi longa ubumenyi.
26 Umwana, nga angazimba ibya yishe, anayimuliise nyina mu nyumba,
iri ayiteeza ishoni bweneene, aganakizi teteerwa.
27 E mugala wani! Iri wangaleka ukukizi kania amigirizo,
ngiisi byo keera wayiga, ugahambiri biyibagira.
28 Ikyanya akamasi kali mu beesha, kali mu gayiriza ukuli.
Ee! Banangora-mabi bakuuziri ukukizi gira amabi.
29 Ngiisi ábali mu honyolezania, bagaahanwa.
Abahwija bagalonga iminyaafu ku migongo yabo, wa kubu!

20

1 Amaavu gali mu leeta ibityozo. Ne'ndalwe iri mu leeta imilongwe.
Mwene yibyo, ngiisi úli mu biyifunda mwo, atali mwitegeereza.
2 Ikyanya mwami araakara, ali mu ba nga ndare ígweti ígalunduma.
Ngiisi úli mu múraakaza, ali mu teera itwe lyage.
3 Ngiisi úli mu yiyeka imilongwe, ali mu longa ulushaagwa.
Si umuhwija, yehe, ali mu hambanwa-hambanwa.
4 Ikyanya kyo'kulima, umwolo atali mu hinga.
Ikyanya kyo'mwimbu, ali mu gendi gulooza, atanagubone.
5 Ngiisi byo'mundu ashungisiri mu mutima gwage, biri ngi'benga lya'miiji.
Kundu kwokwo, umwitegeereza ali mu ba no'bulyo bwo'kubilyosa mwo.
6 Abandu bingi bali mu yihaya kwo bali no'rukundo úlutâye male.
Kundu kwokwo, bitavwarusiri ukulonga umundu mwemeera.
7 Abandu ábakwaniini bali mu kizi gira íbitungiini.
Kiri ne'kyanya bakoli fwiri, abaana baabo bali mu yama bagashaniirwi.
8 Ikyanya umwami ali mu bwatala ku kitumbi kyage kyo'kutwira kwe'maaja,
ali mu kizi bona amabi gooshi ku bweranyange.
9 Ndaaye úwangadeta: «Umutima gwani, keera naguyeruusa.
Ngoli yerusiibwi lwoshi, ndaabyo byaha byo mbiiti!»
10 Ibigero byo'kugungana, ne'ndambo zo'kushobeka,
yibyo byombi, biri mu yagaza Nahano.
11 Abaana bali mu menyeekana ku byo bali mu gira.
Abandu bayiji-yiji, iri imikolezi yabo iri miija, inagolosiri.
12 Amatwiri gali mu yuvwa, na'masu gali mu bona.
Yibyo, kwo biri byombi, Nahano ye kabibumba.
13 Iri wangakizi malira ikyanya kyawe mwi'ro, ubuzinda ugaaba mukeni.
Kwokwo, ukizi ba masu, lyo ukizi longa íbigakuyigusa.
14 Umuguzi ali mu deta: «Kitakwaniini! Kitakwaniini!»
Kundu kwokwo, mango ahika ha mbere, anatondeere ukuyihaya, ti: «Ewe! Nakigula bwija!»
15 Hali inooro, hali na'mabuye mingi ágakeyengiini.
Si umundu úli mu deta ku bwitegeereze, yehe, ye riiri ne'kishingo bweneene!
16 Umundu, iri angayemeera kwo agaaba shinga we'kinyamahanga,
uyo shinga atangage ikooti lyage, ibe ngwati.
17 Ikyanya umundu ali mu zimba ibyokulya, biri mu tee nuna.
Si ubuzinda, biri mu hinduka lushegebwe mu kanwa.
18 Ikyanya uli mu shungika, utee gwanwa wahanuusania.
Kiri ne'kyanya ugaagira izibo, utee looza abahanuuzi.
19 Kishiiriri atabisha mwazi.
Ku yukwo, ukizi múyiyeka.
20 Ngiisi úgadaaka yishe, kandi iri nyina, agayitwa.
Agaaba ngi'tara írizimiri, anabe mu kihulu kya namudidi.

21 Ikyanya umundu atangi twa ibindu ku kashuushi,
ubuzinda, bitagaki múgenduukira.
22 Utakizi deta: «Amabi go bakangirira, ngagayihoola!»
Si ukizi lindirira Nahano, abe ye gakutabaala.
23 Ibigero byo'kugungana,
biri mu yagaza Nahano.
24 Ishando zo'mundu, Nahano ye mu zirongoora.
Aaho! Kuti kwo'mundu angaki menya íbimúli imbere?
25 Buli buhanya, ikyanya umundu ali mu yami deta: «Ngatanga kindu kirebe imwa Rurema»,
na ha nyuma anashubi yishuhiza.
26 Umwami mwitegeereza ali mu kizi londoola abandu babi.
Yabo babi, ali mu kizi bahana, buzira kubayuvwirwa indengeerwa.
27 Imitono yo'mundu, liri itara lyo Nahano amúhiiri.
Liri mu moleka ku bimúyifundereziizi mwo.
28 Ikyanya mwami ali mwija, anali mwemeera, ali mu langwa bwija.
Ee! Ku njira yo'rukundo, ikitumbi kyage kiri mu sikama.
29 Imisore iri mu longa ubulangashane ku njira ye'misi yayo.
Si abashaaja boohe, abandu bali mu bagingika hi'gulu lye'nvwi zaabo.
30 Ukukubulana ingoni, guli muti gwo'kulyosa amabi.
Yizo ngoni, zo ziri mu yeruusa umutima.

21

1 Umutima gwa mwami, guli mu maboko ga Nahano.
Ali mu kizi gurongoora nga lwiji, ngiisi ho aloziizi.
2 Ngiisi byo'mundu ali mu kola, ali mu bona kwo bikwaniini.
Si Nahano, ye mu gera íbiri mu mutima gwage.
3 Ikyanya abandu bali mu gira íbikwaniini, ne'byo'kuli,
bali mu simiisa Nahano, ukuhima ikyanya bali mu tanga ituulo.
4 Amasu go'bwikangaate, no'mutima gwo'bwihemye,
ne'mikolezi mibi, byoshi biri mu yerekana ibyaha.
5 Umundu wo'mwete, ishungi zaage ziri mu múgaza.
Si ngiisi úli mu kola na'kahimwe-himwe, ali mu yingira mu bukeni.
6 Ngiisi úli mu longa ibindu mu kulyalyania, yibyo bindu, biri mu sira nga luuta,
binali mutego gwo'kumúfunda mu lufu.
7 Banangora-mabi, ubulangi bwabo buli mu basherebeza.
Mukuba batali mu looza ukugira íbikwaniini.
8 Umundu mubi, imikolezi yage iri mu yama ihengamiri.
Si imikolezi yo'mundu útungiini yohe, iri mu yama igolosiri.
9 Ho umundu angatuula mu nyumba no'mukazi we'milongwe,
ukutuula ku kashongya ke'nyumba, kwo kukulu!
10 Nangora-mabi ali mu yifwija ukukizi gira amabi.
Atali mu kejeerera kiri no'mutuulani wage.
11 Umundu wo'kuhonyolezania, ikyanya ali mu hanwa, ibizeeze biri mu longa ubwitegeereze.
Umwitegeereza, ikyanya ali mu hanuulwa, ali mu longa ubumenyi.
12 Ku kasiisa, umundu úkwaniini ayiji-yiji íbiri mu koleka mu nyumba za banangora-mabi.
No'buzinda, yabo banangora-mabi banashereezibwe.
13 Ikyanya umundu atali mu tabaala umukeni,
naye, ikyanya agagoorwa, atagalonga ubutabaazi.
14 Ikyanya umundu araakara, analonge indengu ku bumbishwa, ali mu hooha.
Kiri ne'bindu íbyatangwa ku bumbishwa, biri mu hoohya uburaakari.
15 Ikyanya abandu bakulikira íbikwaniini, abandu bo'kuli bali mu kizi shambaala.
Si banangora-mabi, boohe, bali mu shenguka.
16 Ngiisi úgweti úgakulikira ubwitegeereze, anashubi buhabuka mwo,
ali mu yiji kengeera akola mu bafwiri.
17 Ngiisi úkuuziri naaho ukuyisimiisa, ubuzinda agaaba mukeni.
Na ngiisi úkuuziri ukuvwagarara áhali idivaayi na'mavuta go'muhongolo mwija, atâye gale.
18 Banangora-mabi, bo bagaahanwa ahandu ha ábakwaniini.

Ee! Ábatali mu yemeerana, bo bagalibuzibwa, ahandu ha'bandu bo'kuli.
19 Buli bwija, umundu agendi tuula yenyene mwi'shamba,
ho angatuula no'mukazi wo'kukizi longoola, no'kukizi shomborozania.
20 Umwitegeereza, mu nyumba yage muli musingule ibyokulya biija, kuguma na'mavuta.
Si umuhwija ali mu gendi shahuliisa byoshi byo ahiiti.
21 Ngiisi úloziizi ukugira íbikwaniini, no'kukundana,
agalonga ubugumaana, no'lushaagwa, anakizi genduukirwa.
22 Umwitegeereza ali mu gendi teera akaaya ke'bihagange.
Na kundu babiisiri umulangaaliro ku kaaya kaabo kazitire, ali mu kahongola.
23 Ngiisi úli mu deta ku bwitonde,
ali mu ba ayiyeka amakayu.
24 Ngiisi úli mu yiheemya no'kuyidundulika, iziina lyage ye Kagayirizo.
Uyo Kagayirizo, ku ngiisi byo ali mu gira, ali mu kizi yihaya naaho.
25 Umwolo, amaboko gaage gali mu lahira ukukola.
Ali mu kizi yifwija ibindu bingi, anahambiri fwa.
26 Ee! Ali mu shiiba agweti agayifwija ibye'ngingwe.
Si abandu biija boohe, bali mu kizi haana ku mutima úgushenguusiri.
27 Banangora-mabi, ituulo lyabo liri kyagaza,
ne'ngingwe, ku kyanya liri mu tangwa ne'shungi mbi!
28 Akamasi ke'bibeesha, kagashereera.
Si ngiisi úli mu tanga ubumasi bwo'kuli, yehe, agahanguulwa kwo adete.
29 Nangora-mabi ali mu yigira nga mundu mwija.
Si umundu mwija yehe, ali mu kizi yitoneesa ku byo agaagira.
30 Buba bwitegeereze, kandi iri kusobanukirwa,
kandi iri shungi, byoshi, ndaabyo íbyangahimana na Nahano.
31 Kundu ifwarasi ziri mu biikwa mwi'zibo,
si ubuhimi buli mu lyoka imwa Nahano.

22

1 Umundu, ikyanya ali mu shaagwa mu baabo, kwo kukulu, ho angalonga ubugale bwingi.
Yulwo lushaagwa, luli na'kamaro ukuhima iharija ne'nooro.
2 Abagale na'bakeni, bo baguma,
bwo Nahano ye kababumba booshi.
3 Umwitegeereza ali mu gwanwa abona amakayu, anagayiyeke.
Si ikizeeze kyohe, kiri mu yigendera naaho, kinagendi yifunda mu nguuke.
4 Ikyanya umundu ali mutuudu, anabe asimbahiri Nahano,
biri mu múleetera ubugale, no'lushaagwa, no'bulamu.
5 Mu njira za banangora-mabi, muli imigenge ne'mitego.
Ngiisi úloziizi ukuyilanga, akwaniini akizi biyiyeka.
6 Ikyanya umwana akiri mwanuke, ukizi múyereka ngiisi kwo angatuula ku njira nyiija.
Iyo njira, kiri ne'kyanya angaba akola mushaaja, atagagijanda.
7 Umugale ali mu twala umukeni.
Na úli mu mwenda gwo'wabo, ali mu ba muja wage.
8 Ngiisi úli mu byala amabi, ali mu yimbula amalibu.
Na kundu âli kizi twala ku bulangi, bugaahera.
9 Ikyanya umundu ali mu haana, yenyene ali mu kizi gashaanirwa.
Mukuba, ali mu kizi shangiira ibyokulya byage na'bakeni.
10 Ikyanya uli mu yimula akagayirizo, kiri ne'milongwe igaamala.
Kiri no'kuhambanwa, ne'bitusi, nabyo bigaahera.
11 Ngiisi úli mu yeruusa imitono yage, anabe ali mu kizi deta ku shagayo,
uyo, agaaba mwira wa mwami.
12 Umundu úsobanukiirwi, amasu ga Nahano gali mu kizi múlanga.
Si ishungi za'balyalya, zoohe, ali mu zihongola.
13 Umwolo ali mu deta, ti: «Ha mbuga hali indare.
Iri nangakoli huluka, iganyitira mu njira!»
14 Amagambo go'mukazi mushule, kiri kirimbi-rimbi kila bweneene.
Ngiisi ye Nahano arakariiri, agakitibukira mwo.
15 Umutima gwo'mwana guyamiri guli mwo'buhwija.
Si iri wangamúhana, yubwo buhwija bugaamala.
16 Ngiisi úli mu tindimaza umukeni, mbu lyo agala,
na úli mu tuula abagale, bombi, bagahambiri kena.

Amagambo ágali mwo'bwitegeereze

17 Ikyanya abitegeereza bali mu deta, ukizi batega amatwiri! Na ngiisi go ngweti
ngakuyigiriza, ukizi gakania.
18 Iri wangabisingula mu mutima gwawe, unabe uli ibiringiini ukubideta, lyo
bigasimiisa abandi.
19 Zeene buno, we ndoziizi ukuyigiriza, gira Nahano abe ye ugakizi biika
kwo'mulangaaliro.
20 Lolaga! Nakuyandikira imigani makumi gashatu. Iyo migani, iri ya kukuhanuula,
no'kukuheereza ubumenyi.
21 Inakizi kuyigiriza amagambo go'kuli, ágangakizi yemeerwa. Kwokwo, ngiisi
úgakizi kubuuza ikibuuzo, ugakizi longa ukumúshuvya bwija.
22 Utakizi lyalyania umukeni, mbu bwo atahiiti ubushobozi. Ne'kyanya ugakizi twa
ulubaaja lwa'bakeni, utakizi bafina-fina kwo.
23 Mukuba, Nahano yenyene ye gababulanira. Na ngiisi ábagweti bagabanyaga
ibindu, nabo agabanyaga byo.
24 Utakomeerane no'mundu wo'kukizi yami raakara. Utanakizi gendanwa no'mundu
úli mu yagalwa duba.
25 Si hali ikyanya ugamúyigira kwo'mugani! No'buzinda, unakengeere walonga
ubuhanya.
26 Ikyanya umundu ayingira mu mwenda gwo'wabo, utakizi yigira shinga wagwo.
27 Mukuba, iri wangabula hyo'kuguyishula, bangakengeera bakunyaga kiri ne'ngingo
yawe.
28 Ibuye lyo bashokuluza bakabiika mu kuyerekana ulubibi lwi'tongo, hatagire
úgalityeza.
29 Ka hali umundu úli no'bulenga mu mukolwa gwage? Uyo mundu, agakizi kolera
abaami. Si atagakizi kolera abagunda naaho.

23

1 Iri wangaba ugweti ugashangiira no'mutwali, utee yitoneesa bwija ku byokulya
íbikola imbere lyawe!
2 Na kundu byangakuheshera, utakizi birya na'mahuku!
3 E maashi! Yibyo byokulya byage biija, utakizi biyifwija bweneene. Si biri mu
teberezania naaho!
4 Utanakizi yiyumya, mbu lyo ulonga ubugale. Utanakizi yisaliza-saliza hi'gulu lyabwo.
5 Si ubugale, ikyanya ugabubanda kwi'su, bugayami nyerera. Bugaaba nga bwamera
ibyubi, bunayinywerereke nga nyunda úli mu kyanyaanya.
6 Ibyokulya byo'mundu úli mu lolana ni'su libi, utakizi birya! Utakizi yifwija ibyokulya
byage biija-biija.
7 Si yibyo byokulya, agweti agaharuura ikishingo kyabyo. Kundu ali mu kubwira, ti:
«Ulye, unanywe!» Haliko, umutima gwage gugaaba guli mu sisiitwa.
8 Yibyo byokulya, ubuzinda ugabishala, unakengeere kongwa wawe, afwa ubusha.
9 Amagambo go'bwitegeereze, utagabwire umuhwija. Si agaaba agweti agagayiriza
naaho!
10 Ibuye lyo bakabiika mu kuyerekana ulubibi lwi'tongo yaho keera, utalityeze. Kiri
na'matongo ge'fuuvi, utakizi ganyaga!
11 Si ulya wo'kukizi zibulanira, ali Rurema Munabushobozi! Ee! Yenyene ye
gazibulanira.
12 Uhige mu mutima gwawe, kwo ugakizi kulikira amigirizo! Unakizi tega amatwiri
ku magambo ágali mu leeta ubumenyi.
13 Umwana, utakizi leka ukumúhanuula! Kundu wangakizi múshuushula, yizo ngoni
zitagamúyita.
14 Ikyanya ugakizi múshulika, ugaaba wamúkiza na Nakuzimu.

15 E mwana wani, iri wangaba uli mwitegeereza, umutima gwani, gugashagaluka.
16 Ku kyanya ugakizi deta amagambo ágatungiini, lyo'mutima gwani naani, gugakizi
shambaala.
17 Ikyanya wabona abanabyaha, umutima gwawe gutakizi bayuvwirwa uluugi! Si
ukizi yama uli no'mwete gwo'kusimbaha Nahano.
18 Kwokwo, mu siku ízigayija, ugaki ba no'mulangaaliro, gutanâye fwe ubusha.
19 E mugala wani, ukizi ndega amatwiri, halinde ube mwitegeereza. Umutima gwawe,
ukizi gukulikiza ku ngiisi íbikwaniini.
20 Utakizi yibiika ku baruganywa, kandi iri ku bamajuluza ábakuuziri inyama!

21 Si baruganywa na'bamajuluza, bagayiji kena! Na bwo bakuuziri ukuhunira,
bagakizi yambala ubusanganira.
22 Ukizi simbaha yisho. Mukuba, ye kakubuta. Kiri na nyoko, utakizi múgayiriza,
mbu bwo akola mugiikulu.
23 Ukizi yiga ibyo'kuli, utanaki shubi kujandagira. Na kwakundi, ukizi looza
ubwitegeereze, unabe uyiji ukuyihangaana, iri unasobanukirwa.
24 Umwana útungiini, ali mu shambaaza yishe. Ngiisi úli mu buta umwana
mwitegeereza, ali mu múshagalukira.
25 Ukizi simiisa ababusi baawe, halinde kiri na nyoko akizi shambaala.
26 E mugala wani, ngiisi byo ndi mu deta, ukizi biyuvwiriza. Amasu gaawe, gakizi
yama gali ku byo ndi mu kola.
27 Mukuba, umukazi mushule kiri kirimbi-rimbi kyo'kuholobeza abandu. Umukazi
mwene uyo, kiri kirigo kya'kafyenge.
28 Uyo mukazi ali mu tegeera abandu nga muzimba. Anatumage abashosi bingi
batagaki yemeerana na bakaabo.

29 Banyandi ábali mu gongeera, banabe no'mwizingeerwe? Banyandi ábali mu lon-
goola, banakizi banda induulu? Banyandi ábali mu bezibwa inguma, banadukumbusiri
amasu?
30 Yabo booshi, bali mu shiiba bagweti bagaanywa amaavu. Bali mu kizi genda
bagalooza amaavu mafushe.
31 Kundu amaavu gangadukula, ganakizi keyengana mu rukuzo, ganakizi mirika
bwija, haliko utakizi gayifwija.
32 Yago maavu, ubuzinda, gali mu kizi komana nga mujoka. Ganali mu kizi shashaata
nga manjoka-njoka ge'kihoma.
33 Hi'gulu lyago, ugakizi langiiza byo utazindi bona. Na mu mutima gwawe, ugakizi
yitoneesa ku bindi-bindi.
34 Ugagwatwa no'luzunguza nga mundu úgwejiiri ku nyaaja, kandi iri úgwejiiri hi'twe
lye'nguliro ya'mashuba.
35 Ugakizi deta: «Kundu bambimbula, si ndakomeereka! Bananvuta-nvuta, si ndaabyo
bihimbo! Aahago! Ngavyuka kihe kiki, gira ngendi looza ikindi kinywebwa?»

24

1 Ikyanya wabona banangora-mabi, utakizi bayuvwirwa uluugi. Utanayifwije kwo
mukizi kombeeranwa.
2 Si mu mitima yabo, bali mu shungika ubwitani naaho! Ne'kyanya bali mu deta, kuli
mu ba naaho ku milongwe.
3 Inyumba iri mu yubakwa ku njira yo'bwitegeereze. Bali mu gisikamya ku njira
yo'bwitonde.
4 Ku njira yo'bumenyi, bali mu yijuza ibisiika byayo ne'bindu bye'kishingo, binabe
bibuyahiri.
5 Umwitegeereza alyagagi ne'misi bweneene. Umundu wo'bumenyi ali no'bushobozi
bwa'kahebuuza.
6 Iri wangaba ugaagira izibo, ukwaniini utee hanuulwa. Iri wangaba uli na'bahanuuzi
bingi, lyo ugaahima.
7 Umuhwija atangasobanukirwa no'bwitegeereze. Ikyanya kyo'kuhanuusania, ndaa-
lyo igambo lyo ahiiti.
8 Ngiisi úli mu shungika amabi, abandu bali mu múbuuza Kashombania.
9 Ngiisi byo'muhwija ali mu shungika, biri mu ba byaha naaho. Si umundu
wo'kugayirizania, abandu bali mu múshomba naaho.
10 Iri wangalonga amalibu, unayami twika indege, iri ndaabwo bushobozi bwo uhiiti.
11 Ngiisi úli mu gendi yitirwa ikimaama, umúkize. E maashi! Ikyanya umuzira buhube
ali mu gendi yitwa, umúfuuse.
12 Hali ikyanya wangadeta: «Yibyo byoshi, tutashubi biyiji». Kundu kwokwo, Rurema,
ulya úli mu gera imitima ya'bandu, abibwini-bwini. Si yehe ye mu kulangiiza, anakuyiji!
Aganahemba ngiisi mundu, ukukulikirana na kwo âli kizi kola.
13 E mwana wani, bwo'buuki buli bwija, ukizi bulya. Ee! Akalya-baami, kali mu
moteera mu kanwa.
14 Umenye na kwo'bwitegeereze, buli bununu mu mutima gwawe. Iri wangabulonga,
ugaaba ukiri no'mulangaaliro, gutanafwe ubusha.
15 E nangora-mabi, utashaabule inyumba yo'mundu wo'kuli. Si mwi'yo nyumba, mwo
ali mu luhuukira! Ku yukwo, utagiteere.

16 Mukuba, umundu wo'kuli, kundu angagwa ubugira kalinda, haliko agaki shubi yimuka. Si banangora-mabi boohe, ikyanya bali mu longa amalibu, bali mu yami gwa lwoshi.
17 Ikyanya umugoma wawe alibuuka, utakizi shambaala. Ne'kyanya ali mu siitara, utakizi ba na'malega.
18 Hali ikyanya Nahano agaabona, anayagalwe hi'gulu lyawe, kinatume ulya mugoma wawe, atagaki múrakarira.
19 Utakizi yilibuza hi'gulu lya banangora-mabi, utanakizi bayuvwirwa uluugi.
20 Si nangora-mabi, ku bigayija, ndaagwo mulangaaliro gwo ahiiti! Ubulamu bwage bugaahera, nga kwi'tara liri mu zima.
21 E mwana wani, ukizi simbaha Nahano. Usimbahe kiri na mwami. Utanakizi yibiika ku bahuni.
22 Mukuba, mwangayami minikirwa kuguma. Ndaanaye úwangamenya buhanya buki bagaleeta.

Agandi mahano go'bwitegeereze

23 Yaga magambo nago, gali ga'bitegeereza:
Ikyanya mugaatwa imaaja, butali bwija ukizi kundirira baguma.
24 Iri wangabwira umunabuhube: «Ndaabwo buhube uhiiti», abandu bagakudaaka. Kiri ne'binyamahanga, bigakudetera buligo.
25 Si ikyanya ugakizi hana banangora-mabi, lyo ugagenduukirwa. Na ha nyuma, unakizi gashaanirwa.
26 Ikyanya umundu alonga ishuvyo mu kati ko'kuli, biri mu simiisa, nga kwo'mundu anganyunyuguta mwira wage.
27 Utee yusa imikolwa yawe ye'mbuga. Ulingaanie ne'ndalo zaawe. Ha nyuma, ukabuli yubaka inyumba yawe.
28 Utakizi tangira umutuulani wawe ubumasi bwe'bibeesha. Utakizi múbangaaniza.
29 Utanakizi deta: «Ngiisi kwo akangirira, kwo na naani ngamúgirira. Ngwaniini nyihoole.»

30 Lusiku luguma, n'galenga ha ndalo yo'mwolo, íyâli riiri ye'mizabibu. Na mwene yo, âli riiri muhwija.
31 Iyo ndalo, nanabona kwo yamirwa ne'migenge. Ne'kishuka, keera kyakuluuduka mwo. Kiri ne'kyogo kyayo kya'mabuye, kyâli mali hongoka.
32 Ikyanya n'gabona kwokwo, nanayisaliza mu mutima gwani, nanalonga amigirizo.
33 Leka ndee yigwejerera. Ndee hunira hiniini. Ndee funya amaboko, gira nduhuuke.
34 Ku yikyo kyanya, ugateerwa no'bukeni, nga munyazi. Ubukekerere bunakutubiire nga muhulula.

25

1 Iyi gindi migani, iri ye'mwa mwami Sulumaani. Ikayandikwa na'bandu ba Hezekiya, mwami we'Buyuda.

2 Ikyanya Rurema abisha igambo, lyo ali mu longa ubulangashane. Si mwami yehe, ali mu bulonga mu kulishakula.
3 Nga kwi'gulu liri hala bweneene, na nga kwe'kihugo kiyisiri haashi bweneene, kwo na kwokwo, inzaliro za mwami, ndaaye úwangazimenya.
4 Ingamba íziri mu harija, uzilyose, gira yizo harija, naluganda akutulire mwe'kirugu kiija.
5 Kwo na kwokwo, iri wangalyosa banangora-mabi imbere lya mwami, lyo'butwali bwage bugakizi yama busikamiri mu kati ko'kuli.
6 Utakizi yihaya imbere lya mwami. Utanakizi gendi yibwataza kuguma na'batwali.
7 Buli bwija akubwire: «Yija, ubwatale hano», ho wangayimulwa imbere lyage.
8 Igambo lyawe, utayami litwala duba-duba imbere lyo'mutwi we'maaja. Aaho! Iri umutuulani wawe angayiji kunyomoosa, biki wangaki shubi deta?
9 Kwokwo, igambo lyo muli mu hambanwa kwo, muliganuulire kuguma. Kwo muli mwembi, hatagire úgahulusa akambishwa ko'wabo.
10 Buzira kwokwo, abandu bangakizi liyuvwa, banayiji kutyoza, unabe wateera ulushaagwa lwawe.
11 Igambo, ikyanya liri mu detwa ku kyanya kyalyo, liri mu simiisa nga kitumbwe íkyabumbwa mu nooro, kinabiisirwi mu kirugu kye'harija.

12 Ikyanya umwitegeereza ali mu hanuula uwabo, no'yo wabo anamútege ukutwiri,
bisimiizi ngo'bungeni-ngeni úbukatulwa mu nooro muguuhya.
13 Umutungwa mwemeera ali mu shambaaza nahamwabo, anali nga miiji ge'mbeho
ku kyanya kye'dugumbo.
14 Ngiisi úli mu lagaania uwabo kwo agamúgabira, atanaki múheereze, ali mu boneka
nga bibungu ne'mbuusi, íbitali mu leeta invula.
15 Iri wangaganuuza umutwali ku bwigenderezi, angahanuulwa. Ee! Amagambo
malembu, gangayishesheza mwi'twe likayu.
16 Iri wangabona ubuuki, ulye naaho úbugakumala isabwe. Iri wangabubugira-
bugira, bugakukuruuta ku mutima, unabushale.
17 Kwo na kwokwo, utakizi genda-genda hamwo'mutuulani wawe. Iri wangakizi yija-
yija imwage, ugamúshuhya. No'buzinda, anakushombe.
18 Umundu úli mu tanga ubumasi bwe'bibeesha hi'gulu lyo'wabo, biri mu múlyaniisa
nga úli mu múshulika ne'nyundo, kandi iri kumúkomeeresa ne'ngooti, kandi iri
kumúlasha no'mwambi.
19 Ikyanya kya'makuba, iri wangabiika umulangaaliro ku mundu útali mwemeera,
yugwo mulangaaliro, guli nga liino íritwisiri, gunali nga kugulu kuhigule.
20 Iri umundu angaba ali no'mwizingeerwe, unamúyimbire, ugaaba nga
úwamúhogolera ikyambalwa ku kyanya kye'mbeho, kandi iri kufuka amaavu
ge'ngangu mu luguma.
21 Umugoma wawe, iri angaba ashalisiri, umúheereze byo agaalya. Ne'ri angaba
anyotiirwi, umúheereze byo agaanywa.
22 Kwokwo, lyo ugaaba wamúteeza ishoni, nga kumúyonera amakala go'muliro
kwi'twe. Ikyanya ugaagira kwokwo, Nahano agakuhemba.
23 Nga kwe'mbuusi ye'mbembe iri mu leeta invula, kwo no'lugamba luli mu leeta
ubushombani.
24 Ho umundu angatuula mu nyumba no'mukazi we'milongwe, ukutuula ku kashon-
gya ke'nyumba, kwo kukulu.
25 Ikyanya imyazi miija yayija ukulyoka i mahanga, iri mu ba nga magoloovi ge'mbeho,
bwo gali mu twa inyoota.
26 Umundu wo'kuli, ikyanya ali mu yiji yemeera amabi, ali mu ba nga shyoko
íyatwanga, anali nga kirigo íkiri mwe'bitwange.
27 Nga kwo butali bwija ukubugira ubuuki, kwo na kwokwo, butali bwija ukuyiloogeza
ulushaagwa.
28 Umundu, iri atangayihangirira ku buraakari bwage, ali nga'kaaya ákali mu teerwa,
katanali no'luzitiro.

26

1 Umuhwija, ikyanya ali mu haabwa ulushaagwa, luli mu ba nga lukungu ku kyanya
kye'kikamo, kandi iri nga nvula ku kyanya kyo'kuyimbula.
2 Nga kwe'kishyolya, kandi iri hirembe-rembe, biri mu yihunguula-hunguula buzira
kutwa, kwo na kwokwo ni'daaki, litangayiji beera ku mundu útalikwaniini.
3 Ifwarasi ziri mu shulikwa ne'kibooko, na bapunda bali mu biikwa ikyuma mu tunwa.
Kwo na kwokwo umuhwija, naye ali mu shulikwa ingoni ku mugongo.
4 Iri wangabona umuhwija, utakizi múshuvya ku buhwija, utayiji kengeera
wamúshusha.
5 Umuhwija, ukizi múshuvya nga kwo ali, gira atayiji yibona kwo ali mwitegeereza.
6 Ikyanya watuma indumwa mu maboko go'muhwija, kuli mu ba nga úwayitwisa
amagulu, kandi iri ukunywa kolobwe.
7 Ikyanya umuhwija agira mbu adete umugani, biri mu ba busha, nga'magulu
ge'kirema ágali mu lembeera.
8 Ikyanya waheereza umuhwija ulushaagwa, kuli nga kushweka ibuye mu kahobola.
9 Ikyanya umuhwija agira mbu adete umugani, ali mu ba nga mulalwe úfumbiiti
imigenge.
10 Ikyanya waheereza umuhwija umukolwa, kuli mu ba nga úli mu komeresania
ne'myambi.
11 Nga kwa'kabwa kali mu shubi lya ibishazi byako, kwo na kwokwo umuhwija, naye
ali mu galukira-galukira mu buhwija bwage.
12 Ka keera ukabona umundu úgweti úgayibona kwo ali mwitegeereza? Umuhwija
ye hiiti umulangaaliro ku'yo mundu.

13 Umwolo ali mu deta, mbu: «Ha mbuga hali indare. Iryagagi ndangi, inali mu genda-
genda mu njira.»
14 Nga kwo'lwivi luli mu yigukira-yigukira ku bihamambiro byalwo, kwo na kwokwo
umwolo, naye ali mu kizi hinduka-hinduka ha ngingo.
15 Umwolo ali mu lambuulira ukuboko ku ndaala, si ali mu tuubana mu kushubi
kugalulira ku kanwa.
16 Umwolo ali mu yibona kwo ali mwitegeereza
ukuhima abandu balinda ábangashuvya ku bwitonde.

17 Umundu úwayifunda mu mulongwe úgutali gwe'mwage, ali ngo'mundu
úwagwatira akabwa ku matwiri.
18 Nga kwo'musire ali mu lasha imyambi íri kwo'muliro, inabe iri mu yitana,
19 kwo binali imwo'mundu úli mu habura umutuulani wage, na ha nyuma anadete:
«Njuba mu yilyogoolera naaho.»
20 Umuliro, ikyanya gwabula ishaali, guli mu zima. Kwo na kwokwo, imilongwe mizira
wo'kugishimiiriza, iri mu fwifwitira.
21 Nga kwe'shaali na'makala biri mu yasa umuliro, kwo na kwokwo umundu
we'milongwe, naye ali mu gishimiiriza.
22 Amagambo go'lugamba gali mu hesha nga byokulya binunu. Abandu bali mu
gamirangusa.
23 Inyungu yi'bumba íyahembwa kwi'bara, iri mu langashana. Kwo na kwokwo,
amagambo miija ágalyoka mu mutima mubi gali mu ba.
24 Umunamujina ali mu koleesa magambo miija, mu kubwikira umujina gwage. Si mu
mutima gwage, ali mu bisha ubulyalya!
25 Uyo mundu, kundu angakizi kulembuusa na'magambo miija, utamúyemeere. Si
mu mutima gwage, muyijwiri ibihigo bingi!
26 Kundu angageza ukubisha umujina gwage, si amabi gaage gagamenyeekana ku
bweranyange mu bandu booshi.
27 Umundu, iri angahumbira uwabo umwobo, yenyene, agagutibukira mwo. Na ngiisi
úli mu hirikira uwabo ibuye, yehe yenyene, ligamúyubama kwo.
28 Ngiisi úli mu beeshera uwabo, ali mu ba amúshombiri. Amagambo go'kulyeryega
gali mu shereezania naaho.

27

1 Ibya kusheezi, utakizi biyihayira. Mukuba, ngiisi ulusiku, utayiji byo lugaleeta.
2 Utakizi yiyivuga wenyene. Si uleke abandi babe bo bagakizi kuyivuga.
3 Ibuye no'mushenyu, byombi biri bizito. Si ibye'ngingwe, kuli kuhalala kwo'muhwija.
4 Ngiisi úli no'bute ali mu libuzania, anali mu shaabana. Na ngiisi úli no'luugi, ndaaye
úwangayimanga imbere lyage.
5 Ukuyerekezania ku bweranyange, kwo kukulu ku rukundo úlubishamiri.
6 Umwira, nga angakukanukira, iri akukuuziri. Haliko umugoma yehe, ikyanya
akuhoobera, kugaaba naaho ku bulyalya.
7 Ngiisi úkoli yigusiri, ali mu nekwa kiri no'buuki. Si ngiisi úshalisiri, kundu ibyokulya
byangaba bilulu, imwage, biri mu hesha!
8 Umundu úwahabuka, ye muguma na'kanyuni ákayinywerereka hala ne'ngisha
yako.
9 Amavuta na'malaasi, kwo biri no'muhongolo mwija, biri mu shambaaza umutima.
Ne'kyanya umwira ali mu kuhanuula ku mutima úgushenguusiri, nakwo kuli mu
kushambaaza.
10 Utakizi yibagira mwira wawe, kandi iri mwira wa yisho. Iri wangalonga amakayu,
utayami hungira imwa beene winyu. Si umutuulani wawe úli hoofi, ye mwija, ho
wangahungira imwa mwene winyu úli hala.
11 E mugala wani, ukizi ba mwitegeereza, lyo'njambaaza mu mutima gwani. Kwokwo,
kundu umundu anganjumuza, ndangaabula igambo lyo'kumúshuvya.
12 Umwitegeereza, ikyanya ali mu bona amakayu, ali mu gayiyeka. Si umuhwija yehe,
ali mu yami gayifunda mwo.
13 Umundu, iri angayemeera abe shinga wo'wabo, uyabiire ikooti lyage. Iri uyo wabo
angaba ali kinyamahanga, uyo shinga, umúhuune ingwati.
14 Ngiisi úli mu vyuka, anayamize bukayu mu kulamusa umutuulani wage, iyo
milamuso, igaharuurwa ngi'daaki.
15 Umukazi we'milongwe, ye muguma ne'nvula yo'munjogi-njogi. Mukuba, liri mu
sooka iri jagi-jagi!

16 Uyo mukazi, iri wangagira mbu umúhangirire, kuli nga kuhangirira imbuusi, kandi
iri nga kufumbata amavuta mu kigasha.
17 Ingooyo, iri mu kizi tyazibwa ne'yabo. Kwo na kwokwo, umundu no'wabo, bali mu
kizi tabaalanwa.
18 Ngiisi úli mu yufirira ikiti kyo'mutiini, agaalya ku bitumbwe byakyo. Kwokwo, na
úli mu kolera nahamwabo bwija, agalonga ulushaagwa.
19 Nga kwo'mundu ali mu bona amalanga gaage mu miiji, kwo no'mutima gwage guli
mu yerekana ngiisi kwo ali.
20 Nakuzimu ne'nakwere, batali mu yiguta. Kiri na'masu ga'bandu, nago, gatali mu
haaga.
21 Inooro ne'harija, biri mu gezibwa mu kubileeza mu muliro. Si umundu yehe, ali
mu gezibwa ikyanya bali mu múhuuza.
22 Umuhwija, kundu wangamúhuula mu kishakulo nga ngano, haliko,
utangamúshaaza mwo'buhwija bwage.
23 Ibitugwa byawe, ukizi menya ngiisi kwo biri. Ee! Ukizi bikuya-kuya.
24 Mukuba, ubugale butali mu yama ho. Kiri no'lushembe lwo'mutwali, lutali mu
yama mu bibusi byoshi.
25 Ikyanya ubwasi bwatemwa mu ndalo, ubundi bugashubi mera. Kwokwo, unagendi
kuumania úbwayuma,
26 uyahirire mwe'bibuzi, lyo ukalonge mwe'byambalwa. Kiri ne'mbene, ugakizi
ziguliisa, unagule mwe'gindi ndalo.
27 Yizo mbene ziganakizi kuheereza amata ágali tiita, halinde wenyene ugaanywa,
kuguma na'bandu be'mbaga yawe, kiri na'baja-kazi baawe.

28

1 Banangora-mabi bali mu puumuka, ndaanaye úbayimwiri. Si abandu bo'kuli boohe,
bali bihagarusi nga ndare.
2 Ikihugo, ikyanya abandu baakyo bali mu huna imwa Rurema, kiri mu gwatwa
mulindi. Si ikyanya umutwali agweti agarongoora ku bwitegeereze, anabe no'bumenyi,
kiri mu sikama bwija.
3 Umutwali, ikyanya ali mu tindimaza abakeni, ali nga nvula ya fuuze, íri mu shereeza
imbuto.
4 Ikyanya abandu batali mu simbaha imaaja, bali mu huuza banangora-mabi. Si ngiisi
ábali mu zisimbaha, bali mu hagana bo nabo.
5 Banangora-mabi batasobanukiirwi na íbikwaniini. Si ngiisi ábasimbahiri Nahano
boohe, bali mu sobanukirwa lwoshi.
6 Ikyanya umukeni ali mu kola íbitungiini, ye mwija ku mugale úli mu kizi shobeka.
7 Umwana úli mu simbaha imaaja, ali mwitegeereza. Si umwira wo'tufwa-busha, ali
mu teeza yishe ishoni.
8 Ngiisi úli mu yushuula ubugale bwage ku njira yo'kugungana, ali mu bikumaniza
umundu úli mu kejeerera abakeni.
9 Iri umundu angalahira mbu atagayuvwa imaaja, kiri ne'kyanya ali mu tabaaza
Rurema, ali mu múyagaza.
10 Ngiisi úgayingiza abandu ábatungiini mu mabi, agatibukira mu buhya bwage
yenyene. Si abandu bazira kashembo boohe, bagayiji hyana íbiri biija.
11 Kundu umugale ali mu yibona kwo ali mwitegeereza, haliko, umukeni
mwitegeereza, ali mu múbishuula.
12 Ikyanya ábakwaniini bali mu hima, abandu bali mu kizi shambaala ngana. Si
ikyanya banangora-mabi bali mu longa ubutwali, abandu bali mu gendi yibisha.
13 Ngiisi úli mu bisha amahube gaage, atangagenduukirwa. Si ngiisi úli mu gayilega,
anagatwikire kwo, yehe agaakogwa.
14 Ahiriirwi, ngiisi úyamiri úli mu simbaha Nahano. Si ngiisi úli mu yumuusa umutima
gwage, yehe, ali mu kizi yikululira umwama.
15 Nangora-mabi, ikyanya ali mu twala ábatashobwiri, ali mu ba nga ndare ígweti
igalunduma, anali nga kishokoma íkigweti kigaganga.
16 Umutwali muzira ubwitegeereze ali mu tindimaza abandu baage. Si útali mu
lyalyania yehe, ali mu hisa isiku nyingi atwaziri.
17 Ngiisi úwayita uwabo, ali mu longa ibihamba ku bwitani bwage. Agakizi
tibita-tibita, halinde ukuhisa ku lusiku lwo agaafwa kwo. Uyo mundu, ndaaye
úwangamútabaala.
18 Umundu muzira mahube agakizi langwa bwija. Si ngiisi úli mu kizi shobania ukuli,
agayami yideedeka haashi.

19 Ngiisi úli mu gira umwete gwo'kulima, ali mu longa ibyokulya bingi. Si ngiisi úli
mu yishinga amagambo mazira kamaro, agayama ali nakahuku.
20 Umundu mwemeera agakizi gashaanirwa. Si ngiisi úli mu looza ukugala ku ngungu
yehe, agaahanwa ngana.
21 Ikyanya umundu agira indoola mu bandu, iri agira buligo. Kundu kwokwo, abandu
bali mu girirana amabi kiri na hi'gulu lye'kikoojoka kyo'mukate.
22 Umundu wo'luugi ali mu looza ukugala duba-duba. Atanayiji kwo'bukeni
bumúlindiriiri.
23 Ngiisi úli mu yerekeza uwabo, ha nyuma ali mu yiji yivugwa, ukuhima ngiisi úgweti
úgamúlevya ku magambo mamaata.
24 Ngiisi úli mu zimba ibindu bya yishe, kandi iri bya nyina, anayihumeere kwo
ndaabwo buhube agira, uyo na'bandi bazimba, ndaalwo lubibi.
25 Umuzizi we'bindu ali mu kizi vyula imilongwe. Si úbiisiri umulangaaliro imwa
Nahano, yehe agagenduukirwa.
26 Ngiisi úyibiisiri kwo'mulangaaliro yenyene, ali muhwija. Si ngiisi úli mu kulikira
ubwitegeereze, agakizi langwa bwija.
27 Ngiisi úli mu tabaala abakeni, ndaakyo kindu kyo aganiihirwa. Si útali mu looza
ukubatabaala, agakizi daakwa bweneene!
28 Banangora-mabi, ikyanya bali mu longa ubutwali, abandu booshi bali mu gendi
yibisha. Si ikyanya banangora-mabi bali mu minikwa, abandu bo'kuli banagen-
duukirwe.

29

1 Umundu, iri angayerekezibwa ubugira kingi, atanatwaze, masaasa atabukwa,
agayami vunika, ataganaki shubi lunga.
2 Ábakwaniini, ikyanya batwaziri, abandu bali mu ba bashambiiri. Si ikyanya
banangora-mabi bo bali mu ba batwaziri, abandu bali mu gongeera.
3 Ngiisi úkuuziri ubwitegeereze, ali mu shambaaza yishe. Si ngiisi úli mu yifunda mu
bushule, yehe ali mu shahuliisa ibindu byage.
4 Mwami ali mu sikamya ikihugo kyage ku njira yo'kuli. Si ngiisi úkuuziri ikitulire,
ali mu kihongola.
5 Ngiisi úli mu huuza umutuulani wage ku bulyalya, ali mu múbiikira umutego.
6 Nangora-mabi ali mu gwa mu mahube gaage yenyene. Si ngiisi úkwaniini yehe, ali
mu yimba ku bushambaale.
7 Umundu mwija ali mu hahalira abakeni. Si nangora-mabi yehe, atali mu batwaza.
8 Ngiisi ábali mu gayirizania, bali mu leeta akamburugu mu kaaya. Si abitegeereza
boohe, ikyanya abandu barakiiri, bali mu bahoohya.
9 Umwitegeereza, ikyanya ali mu buulana no'muhwija, uyo muhwija ali mu raakara,
anagayirizanie. No'mutuula gunabe ndaagwo.
10 Ngiisi ábaloziizi ukuyona umuko, bali mu shomba umundu wo'kuli. Si abandu
bo'kuli boohe, bali mu ba baloziizi ukumútabaala.
11 Umuhwija ali mu yerekana uburaakari bwage duba-duba. Si umwitegeereza, yehe,
ali mu buyihangirira kwo.
12 Umutwali, iri angayishinga amagambo ge'bibeesha, abatungwa baage booshi,
banahinduke banangora-mabi.
13 Umukeni na úli mu libuzania, bombi bo baguma. Mukuba bombi, Nahano ye mu
bashoboleesa ukubona.
14 Mwami úli mu hambuula abakeni ku njira ikwaniini, ubutwali bwage bugasikama
imyaka ne'myakuula.
15 Ikyanya umwana alonga ikihano, iri ali mu longa ubwitegeereze. Si umwana ye
bali muleka kiteera, yehe ali mu bonia nyina ishoni.
16 Banangora-mabi, ikyanya bali mu longa ubutwali, ibyaha biri mu yushuuka. Kundu
kwokwo, abandu ábakwaniini bagaki bona ngiisi kwo agashereera.
17 Umwana wawe, ukizi múhana, halinde lyo ulonga ukuyiyuvwa hi'gulu lyage. Ee!
Agakizi kushambaaza mu mutima gwawe.
18 Ikyanya abandu batali mu yerekwa ukuli, ndaakyo bali mu yiyubaara kwo. Si
ahiriirwi ngiisi úli mu simbaha imaaja.
19 Umuja atangayerekezibwa, mu kubwirwa amagambo naaho. Kundu anga-
sobanukirwa, atangasimbaha.
20 Ka keera ukabona umundu wo'kuyami deta mulindi-mulindi? Umuhwija ye hiiti
umulangaaliro, ukumúhima.

21 Umukozi, iri wangakizi múlereeja ukulyokera ubwanuke bwage, ubuzinda agakujengeeza.
22 Ikyanya umundu ali mu raakara, ali mu kizi shomboroza imilongwe. Ngiisi úli mu yagalwa duba, ali mu gira ibyaha bingi.
23 Ikyanya umundu ali mu yikangaata, ali mu tindimazibwa. Si ngiisi úli mu yibiika haashi yehe, bali mu múgingika.
24 Ngiisi úli mu kombeerana no'muzimba, ali mu yikululira umwama yenyene. Mukuba, ikyanya ali mu huunwa kwo ayibulanire, anateteerwe.
25 Ikyanya tuli mu yoboha abandu, tuli mu yingira mu mutego. Si ngiisi úbiisiri Nahano kwo'mulangaaliro, yehe atuuziri mu butoge.
26 Abandu bingi bali mu siima ukutabaaza umutwali. Kundu kwokwo, Nahano ye mu baheereza ukuli kwabo.
27 Abandu ábatungiini bali mu kizi shomba banangora-mabi. Banangora-mabi nabo, bali mu kizi shomba abandu ábatungiini.

30

1 Yaga magambo gali ge'mwa Haguri, mugala Yake. Uyo Haguuri akagabwira Hityeri na Hukaali, ti:
2 «Niehe, ndyagagi muhwija ukuhima abandu booshi.
Ndanakiri mu yisaliza nga mundu.
3 Ndazi yiga ibyo'bwitegeereze.
Kiri ne'bya Rurema, ulya Mutaluule, ndabiyiji.
4 Aaho! Nyandi úkazamuukira mwi'gulu anashubi yija hano mu kihugo?
Nyandi úkafumbata imbuusi?
Nyandi úkaboha amiiji mu mulondo?
Nyandi úkabiika imbibi ze'kihugo?
Uyo, iziina lyage ali nyandi?
Na mugala wage, iziina lyage ye nyandi?
Iri wangaba umúyiji, umúmbwire.
5 «Ngiisi igambo lya Rurema, liyerekiini kwo liri lyo'kuli. Ne'kyanya bali mu tibitira imwage, ali mu balanga.
6 Ku yukwo, utakizi yushuula igambo ku ge'mwage. Mukuba, iri wangaliyushuula kwo, agakukanukira, anakunyomoose.
7 «E Nahamwitu, nakuhuuna amagambo gabiri naaho. Yago magambo, ugangirire, índazi fwa.
8 Undyokeze ibibeesha, kiri no'butebesi. Utahanguule kwo mbe mukeni, kandi iri mugale. Si ukizi mbeereza ibyokulya bya ngiisi lusiku.
9 Mukuba, iri nangagala ukuhima ulugero, hali ikyanya ngakuyibagira, na ngizi deta: “Nahano ali nga nyandi?” Ne'ri nangakena, hali ikyanya nangazimba, na ngengeere nagayiriza iziina lya Rurema wani.
10 «Utakizi lega umuja imunda nahamwabo. Mukuba, iri wangamúlega, agakurakarira, unayiji kengeera wahanwa.
11 «Hali ábali mu daaka bayishe, batanali mu tanga kongwa imwa banyina.
12 «Bali mu yibona boonyene kwo bali beeru, kiziga batali zaazi yeruusibwa ikikwi.
13 «Mu masu gaabo, muli mu boneka ubwikangaate bweneene. Ngiisi byo bali mu bona, bali mu kizi bigayiriza.
14 «Amiino gaabo gali nga ngooti. Imigeka yabo, iri nga tuhamba. Yabo bandu bali mu janganula abakeni, halinde yabo bakeni, batashubi boneka mu kati ka'bandu.»

15 Umushundo gugweti abanyere babiri. Yabo banyere, bali mu kizi deta: «Umbeereze, umbeereze.» Hali ibindu bishatu íbitali mu yiguta. Byangaba kiri ne'bina íbitali mu haaga:
16 Hali Nakuzimu.
Hali ni'bunda lyo'mukazi úgumbiri.
Hali ni'daho íritali mu yiguta amiiji.
Hali no'muliro, úgutali mu deta: «Keera nayiguta.»
17 Ikyanya umundu ali mu shekeereza yishe, anagayirize na nyina, mu kulahira kwo atagamúsimbaha, uyo mundu, amasu gaage gagajobolwa na banamujongo. Ee! Banyunda, bagayiji múlya.
18 Hali amagambo gashatu ágali mu nzoomeza bweneene. Yago magambo, gangahika kiri na gana:
19 Hali injira yo nyunda ali mu balala mwo mu kyanyaanya.

Hali ne'njira yo'mujoka guli mu nyoroboka kwo ku lwala.
Hali ne'njira ya'mashuba gali mu lenga mwo mu nyaaja.
Hali ne'njira yo'mushosi ali mu tiza mwo umukazi.
20 Imikolezi yo'mukazi mushule yo yeyi: Ikyanya ali mu yusa ukulya, ali mu yihotola ku kanwa, anadete: «Ndaabwo buhube nakola.»
21 Muli amagambo gashatu ágali mu jugumya kihugo. Gangahika kiri na gana ge'kihugo kitangayigenderera kwo:
22 Hali ikyanya umuja ali mu yimikwa abe mwami.
Hali ne'kyanya umuhwija ali mu haaga.
23 Hali ne'kyanya umukazi úwayangwa atakiri mu siimwa.
Hali ne'kyanya umuja-kazi ali mu yabiira ahandu ho'mugoli.
24 Mu kihugo muli ibiremwa bina íbitoohiri. Kundu kwokwo, biri byenge bweneene:
25 Akashwa biri biremwa bizira imisi. Kundu kwokwo, ku kyanya kye'kikamo kali mu yikuumaniza ikihinda.
26 Ingwavu biri biremwa bizira imisi. Kundu kwokwo, ziri mu humba imihobo mwi'dako lye'nyaala, zinatuule mwo.
27 Inzige zitaba na mwami. Kundu kwokwo, ziri mu kizi balala biso-biso.
28 Umushalabira wangagugwata na'maboko. Kundu kwokwo, guli mu yingira kiri na mu tujumiro.
29 Hali ibiremwa bishatu íbiri mu genda bigalimba. Byangahika kiri ne'bina íbiri mu genda biganooka-nooka:
30 Indare, iri nyamiishwa íhiiti imisi ukuhima izindi zooshi. Iyo ndare, ndaayo gindi nyamiishwa yo yangayoboha.
31 Uluhazi nalwo, luli mu genda lugweti luganooka-nooka, kuguma ne'kihebe. Kiri na mwami, ali mu hundwa na'bandu baage.
32 Iri wangaba ukayigira muhwija mu kukizi yihaya, kandi iri wangaba ushungisiri ukugira amabi, kwokwo, ukizi hangirira akanwa kaawe.
33 Mukuba, amata, iri wangagatunda, ugalonga amakaavwe. Ne'ri wangashulikira umundu kwi'zuulu, umulodu gugaadwa. Kwo na kwokwo, iri umundu angaba arakiiri, unamúshomboroze, ugakengeera wavyula imilongwe.

31

Ihano imwa mwami Lemweri

1 Yaga magambo, gali ge'mwa mwami Lemweri. Nyina ye kamúyigiriza go, ganali go'bwitegeereze, ti:
2 «E mugala wani, nie kakubuta. Ee! N'gakulonga ku njira ya'mahuuno, mu kubiika indahiro imbere lya Nahano.
3 Utakizi malira imisi yawe mu bakazi. Si bali mu minika kiri na'baami!
4 E Lemweri, butali bwija kwo mwami akizi gotomera amaavu. Abatwali, batanakwaniini bakizi yifwija ukulaluka.
5 Si iri bangakizi laluka, bagakizi yibagira ngiisi bye'maaja zidesiri, banakengeere bayima ábagoozirwi ukuli kwabo.
6 Ngiisi úgweti úgalibuuka yeki, mukizi múheereza amaavu ge'ngangu. Na ábajengiirwi, mukizi baheereza amaavu.
7 Mubaleke bakizi nywa, halinde bayibagire ubukeni bwabo, batanakizi ki kengeera amalibu gaabo.
8 Si wehe, ukizi detera ngiisi ábatali no'bulyo bwo'kuyidetera boonyene. Ee! Ukizi badetera, halinde balonge ukuli kwabo.
9 Yabo bakeni batahiiti kiri na íhiteerwa ku shinda. Kwokwo, ukizi babulanira, unabatwire ulubaaja mu kati ko'kuli.»

Umukazi mwija

10 Umukazi úli ne'ngesho nyiija, hayagi wangamúlonga? Uyo mukazi, ikishingo kyage kilenguusiri ukuhima kyo'buhembe.
11 Yiba ali mu ba amúyemiiri ku mutima gwage. Ndaanakyo kindu kye'kishingo kyo angabula.
12 Uyo mukazi, ndaalyo igambo libi lyo ali mu girira yiba. Si ali mu yama agweti agamúgirira amiija.
13 Uyo mukazi ali mu kizi looza ubwoya bwe'bibuzi, kiri ne'kitaani, anakizi biluka na'maboko gaage.
14 Ali mu ba nga mashuba go'kukizi dandaza, bwo ali mu leeta ibyokulya ukulyoka hala.

15 Ali mu kizi vyuka shesheezi kare-kare, anabalize imbaga yage, anashungike
ne'mikolwa ya'baja-kazi baage.
16 Ali mu yitoneesa hi'gulu lye'ndalo, akabuli gigula. Na ku fwaranga zo ali mu
yunguka, anagibyaliise mwe'mizabibu.
17 Afitiirwi bweneene mu kugira umukolwa gwage. Na ku njira yo'kukizi koleesa
amaboko gaage, ali mu fiika.
18 Ali mu kizi dandaza, halinde anagenduukirwe. Kiri na bushigi, itara lyage litali mu
zima duba.
19 Ali mu kizi hunga inuzi na'maboko gaage yenyene. Anali mu yilukira ibyambalwa
ne'minwe yage.
20 Ali mu kizi tabaala abakeni, anali mu lambuula ukuboko ku batashobwiri.
21 Ikyanya kye'mbeho, atali mu gwatwa ne'kyoba hi'gulu lye'mbaga yage. Si ngiisi
muguma wabo, agweti ibyambalwa íbishobwiri.
22 Yenyene, ali mu kizi yilingaaniza ibyajo. Anali mu yambala íbiri mu hangwa mu
kitaani, binali bya kituku-tuku.
23 Yiba, ikyanya abwatiiri na'bashaaja ba'kaaya mu miganuulo, ali mu kizi longa
ulushaagwa.
24 Uyo mukazi ali mu kizi luka ibyambalwa, anabiguliise. Abadandaza bali mu gulira
imikaba imwage.
25 Ali mu ba ne'misi mingi, anali mu shaagwa. Ne'kyanya ali mu yisaliza ku bigayija,
ali mu yimwemuza.
26 Ikyanya ali mu deta amagambo, gali go'bwitegeereze. Anali mu kizi hanuulana ku
mutima úgushenguusiri.
27 Ngiisi íbiri mu nyumba yage, ali mu kizi bilanga bwija. Atanali mu taania, nga kulya
kwo mwolo.
28 Abaana baage, ikyanya bali mu vyuka, bali mu kizi múyivuga. Kiri na yiba ali mu
kizi múhuuza, ti:
29 «Abakazi bingi bali mu gira imikolwa ye'kitangaaza. Si wehe, ubahimiri booshi.»
30 Umukazi wo'kulyeryegana, ali mutebani. Kiri no'kubuyaha kwage, kuli mu yiji
mala. Si umukazi úli mu simbaha Nahano, yehe, ye gakizi yivugwa!
31 Uyo mukazi bwo keera akoleereza, akwiriiri ahembwe. Ee! Hi'gulu lye'mikolezi
yage, agakizi yivugwa imbere lya'bandu.

Ikitaabo kyo'
Mwigiriza
Indangiriro

Yiki kitaabo, abandu bingi bali mu deta kwo Sulumaani ye kakiyandika. Kiri mu yerekana kwe'kyanya umundu ali mu yifunda mu mifwije ga'magala, kuli mu ba naaho kwa busha-busha. Mukuba, kundu abandu bangalooza ukugala, haliko ubuzinda banasigale bazira kamaro kooshi. Bwo burambe bwo'mundu buli bwofi, akwiriiri akizi langaalira ku bya Rurema. Ne'ngingwe, akizi múlooza ku kyanya akiri musore.

Mu yiki kitaabo, Rurema naaho ye mu deta ngiisi kwo bigaaba ku mundu. Na kundu umundu atangasobanukirwa ne'njira zaage, haliko akwiriiri akizi gira umukolwa gwage, iri anasiima ngiisi kwo Rurema ali mu múheereza.

Mu yiki kitaabo, amagambo ágali mu detwa-detwa ubugira kingi, gali: «Busha! Busha! Si byoshi, biryagagi bya busha-busha ngana!» «Kushaha ikyuya.» «Biri nga kulooza ukugwata imbuusi.»

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Mwigiriza 3.12-13: «Ikyanya umundu angaba akiri ho, nyiji kwo ndaakyo kindu kiija ukuhima ukuyishambaaza no'kukizi gira amiija. Abandu bakwiriiri bakizi lya, banakizi nywa. Ne'kyanya bagweti bagaakola, banakizi shambaala. Yibyo byoshi, biri bigabi ukulyoka imwa Rurema.»

Íbiri mwo ku bwofi

(Yaga magambo gali mu tengekwa ku mugeeza, si gatali mu kizi tengekwa nga ngiisi kwo gali mu kulikirana mu kitaabo.)

a) Ngiisi bya'bandu bali mu yitubanula kwo, biri bya busha-busha (1.1–6.12)
b) Ngiisi igambo, lihiiti ikyanya kyalyo (3)
c) Ngiisi muguma witu agaafwa nyene (9.1-12)
d) Íbikwaniini:
- Tukwaniini tukizi fukama imbere lya Rurema (5.1-7)
- Tukwaniini tukizi simbaha mwami (8)
- Ubwitegeereze bwo buhimiri ubuhwija (7; 9.13–10.20)
- Tukwaniini tukizi yisimiisa mu byo tuhaabirwi (11.1-6)
- Tukwaniini tukizi kengeera Rurema mu busore bwitu (11.7–12.8)

Byoshi biryagagi bya busha-busha

1 Yaga magambo, gali ga mwa Mwigiriza, mugala Dahudi, anali ye mwami útuuziiri mu kaaya ke'Yerusaleemu.
2 Mwigiriza adeta kwokuno:
Busha! Busha! Si byoshi, biryagagi bya busha-busha ngana!
3 Aaho! Ikyanya umundu agweti agashaha ikyuya mu kukoleereza mu kihugo,
bikagi byo ali mu ba ayungusiri?
4 Kibusi kiguma kiri mu fwa, ikindi kinabutwe.
Si ikihugo kyohe, kikiri kyekirya-kyekirya, halinde imyaka ne'myakuula!
5 Izuuba liri mu tunduuka, linasooke,
litanali mu tindiriza ukushubi tunduuka haahalya-haahalya.
6 Imbuusi, nayo, iri mu huusa ukulyoka ikisaka,
mu kulola imbembe.
Iri mu genda igazunguluka-zunguluka,
mu kushubi kizi galukira ngiisi ho ikatondeerera.
7 Inyiiji zooshi, nazo, zigweti zigakizi hingira mu nyaaja.
Kundu kwokwo, yizo nyaaja zitali mu yijulira.
Yago miiji gali mu shubi galukira iwa nyiiji,
ganashubi hingira iwa nyaaja.
8 E balya, yago magambo gooshi, gagweti gagatuluhya,
halinde tutaki loziizi ukudeta hi'gulu lyago.
Amasu gali mu ba gayifwijiri ukulangiiza-langiiza.
Amatwiri nago gali mu yifwija ukuyuvwa-yuvwa.
9 Ngiisi keera íbikalenga, byo na byebyo íbigashubi ba ho.
Na ngiisi keera íbikakoleka, byebyo kandi byo bigashubi boneka.
Ee ma! Hano mu kihugo, ndaabyo bihyahya.
10 Kundu bagweti bagaadeta: «Langiizi! Yiri igambo, lyo likola lihyahya.»

Si lyo na lyeryo, íryâli tuula ho.
Lyâli yamiri ho, kiri ne'kyanya tutâli zaazi butwa.
11 Abandu booshi, kundu bâli tuuziri ho yaho keera,
si batakiri mu kengeerwa.
Kiri na'magambo ágâye ki yije,
nago ha nyuma, ndaaye úwâye ki gakengeere.

Ko'bwitegeereze buli mu simiisa?
12 Niehe Mwigiriza, nâli riiri mwami wa'Bahisiraheeri, mu kaaya ke'Yerusaleemu.
13 Nâli fitiirwi bweneene kwo nyige ngiisi íbiri mu koleka mu kihugo. Haliko yibyo nabyo, guli muluho muhamu. Emwe! Rurema akatuzidohera ngana.
14 Byoshi íbiri mu koleka mu kihugo, mbwini kwo biri bya busha-busha. Biri nga kulooza ukugwata imbuusi.
15 Ikindu iri kyangaba kikoli gondamiri, bitaziziri kwo kishubi gololwa.
Ne'ri kyangaba kitakiri ho, tutangashubi deta kwo kikiri ho.
16 Kyanatuma ngayitoneesa kwokuno: «Lolaga! Nie koli hiiti ubwitegeereze bwingi bweneene, ukuhima abandi booshi ábâli twaziri mu kaaya ke'Yerusaleemu. Ee! Ngola mwitegeereza, na ndi munabwenge bweneene.»
17 Nâli kizi fiitirwa, mbu nzobanukirwe no'bwitegeereze. Na mbe nzobanukiirwi no'buzeeze, no'buhwija. Halikago, ikyanya n'gagira kwokwo, nanayiji bona kwo nabyo nyene, biri nga kulooza ukugwata imbuusi.
18 Ikyanya umundu ali mu longa ubwitegeereze,
lyo ali mu longa no'mwizingeerwe mwingi.
Ne'kyanya ali mu yushuula ubumenyi,
lyo ali mu yiyushuulira na'malira kwakundi.

2

1 Ha nyuma, nanayitoneesa kwokuno: «Leka ngana ngizi yishagalusa. Ndongage ukuyisimiisa.» Si yukwo nakwo, nanakubona kwo kulyagagi busha!
2 Na kundu n'gagiraga mbu nyishese, si nanayiji bona kwo nakwo buli buhwija. Ee! Yukwo kuyishambaaza, ndaako kamaro ákakuli mwo.
3 Ikyanya nâli ki rongwirwi no'bwitegeereze, n'gagira mbu nyishambaaze ne'divaayi. Nanagiraga mbu nimenye ngiisi kwo'buhwija buli. Nâli loziizi ukumenya íbikwaniini, ku siku niini zo tutuuziri mu kihugo.
4 Na kwakundi, n'gashungika ukugira imikolwa ya kahebuuza, nga kuyiyubakira inyumba nyingi. Nanalimiisa ne'ndalo nyija ze'mizabibu.
5 Nanayibyalira imbuto zo'twaso útubuhayiri. Yizo ndalo, zâli kizi simiisa amasu bweneene. Nanazibyala kiri na mwe'milala mingi-mingi ye'biti bye'bitumbwe.
6 Nanahumba ne'birigo bya'miiji, gira ndonge ukukizi binywisa.
7 Nanagula abaja bashosi, na'baja-kazi. Na'bandi baja banayiji butirwa mu mwani. Na kandi, nâli gweti akanyamwala ke'ngaavu na'ke'bibuzi, ukuhima abandi booshi ábakagwanwa i Yerusaleemu imbere lyani.
8 Nanayilundira iharija ne'nooro, kiri ne'bihinda íbyâli kizi lyoka mu gandi maami, na mu zindi poroveesi. Nanalonga na'bajoborozi, abashosi na'bakazi. Na ku luhande lwa'bakazi, e balya! Nâli kizi yisimiisa na'bakazi bingi-bingi, nga ngiisi kwo'mushosi angalooza.
9 Nanaba mutasumbwa bweneene, ukuhima booshi ábakagwanwa i Yerusaleemu imbere lyani. Mu kati ka yibyo byoshi, nie wâli mwitegeereza.
10 Ngiisi byo nâli kizi yifwija, byo na byebyo, nâli kizi yabiira. Na ngiisi byo nâli kizi kolaga, nâli kizi bishambaalira. Byebyo, byo byâli bihembo bye'yo mitubanulo yani.
11 Kundu kwokwo, ikyanya n'gasalira ku byoshi byo nâli kizi yitubanula kwo, yoo! Nanabona kwo byoshi biri bya busha-busha. Kuli mu ba naaho, nga kulooza ukugwata imbuusi. Kiziga mu kihugo, ndaakyo kyo'mundu angaki longa mwo.
12 Nanashubi yitoneesa hi'gulu lyo'bwitegeereze, na hi'gulu lyo'buzeeze, na hi'gulu lyo'buhwija. Nanayibuuza: «Umwami úgangulikira, biki byo angaki shubi gira, na byoshi keera bikagwanwa byagirwa?»
13 Kundu kwokwo, nanasobanukirwa kwo'bwitegeereze bwo bwija ukuhima ubuhwija, nga kwo'mulengeerwe guli mwija ukuhima ikihulu.
14 Mukuba, umwitegeereza, ahiiti amasu mwi'twe lyage. Si umuhwija yehe, ali mu kizi mamaata naaho mu kihulu. Kundu kwokwo, yabo bombi, nanayiji bona kwo bagahekera mwomwo mu lufu.

15 Ha nyuma, nanashubi yitoneesa kwokuno: «Kiziga ngiisi íbigagwata umuhwija,
kiri na naani byo bigangwata. Aaho! Mu kukizi ba mwitegeereza, kutagi kwo
ngendukiirwi?» Nanayitoneesa mu mutima gwani kwokuno: «Si bino nabyo, biryagagi
bya busha-busha!»
16 Si umwitegeereza, no'muhwija, ndaaye úgabakengeera. Mu siku ízigayija, yabo
bombi bâye be bayibagiirwi. Nga kwo'muhwija agaafwa, kwo no'mwitegeereza naye
agaafwa.
17 Ku yukwo, nanatondeera ukunegura uburambe bwani. Mukuba, byoshi íbigweti
bigakizi koleka mu kihugo, biri bya kulyaniisa naaho umutima. Na byoshi biryagagi bya
busha-busha. Biri nga kulooza ukugwata imbuusi.
18 Birya byoshi byo nâli kizi yitubanula kwo mu kihugo, nanashubi binegura. Mukuba,
bingwiriiri kwo nâye sigire ugundi mundu úwâye yije ha nyuma lyani.
19 No'yo mundu, nyandi úyiji, iri angaba ali mwitegeereza, kandi iri muhwija? Kundu
kwokwo, ye gabikoleesa byoshi. Yoyo ye gahyana ngiisi byo n'gashahira kwe'kyuya mu
kihugo, mu kukoleesa ubwenge bwani. Aahago! Yibyo nabyo, si biryagagi bya busha-
busha!
20 Yibyo byoshi byo n'gayitubanula kwo mu kihugo, byanatumaga ngavunika umu-
tima.
21 Mukuba, kundu umundu ali mu ba afitiirwi ukugira umukolwa ku bwitegeereze
bwage, na ku bwenge bwage, na ku bumenyi bwage, halikago byoshi byo âli kizi
gira, agabisigira ugundi mundu. No'yo gundi, ndaagwo muluho gwoshi-gwoshi gwo
agayuvwa hi'gulu lyabyo. Aahago! Yibyo nabyo, si biryagagi bya busha-busha! Bunali
buhanya naaho.
22 Aahago! Ikyanya umundu ali mu yitubanula mu kihugo, anayiluhye ku bwenge
bwage, bikagi byo ali mu ba ayungusiri?
23 Si ikyanya agweti agaakola, gali malibu naaho, no'mwizingeerwe! Kiri na bushigi,
ubwenge bwage butali mu luhuuka. Aaho! Yibyo nabyo, si biryagagi bya busha-busha!
24 Ndaago gandi miija go'mundu angagira, ha nyuma naaho lyo'kunywa no'kulya, iri
anashambaalira umukolwa gwage. Ee! Ukugira kwokwo, nabona kwo kulyosiri imwa
Rurema.
25 Mukuba, ndaaye úwangalya, kandi iri alonga ubusiime, kútali mu kati ka Rurema.
26 Iri umundu angasimiisa Rurema, Rurema ali mu múheereza ubwitegeereze,
no'bumenyi, no'bushambaale. Si umunabyaha yehe, Rurema ali mu múheereza naaho
umukolwa gwo'kukizi kuumania ibindu bingi, anabisingule. Halikago ha nyuma, anayiji
bisikiiriza ugundi úgweti úgakizi simiisa Rurema. Aaho! Yibyo nabyo, si biryagagi bya
busha-busha! Biri nga kulooza ukugwata imbuusi.

3

Ngiisi kindu, keera Rurema akakishungika

1 Ngiisi igambo, liri mu ba ne'kyanya kyalyo. Ee! Hano mu kihugo, halyagagi ikyanya
ku ngiisi igambo.
2 Hali ikyanya kyo'kubutwa, na kyo'kufwa.
Hali ikyanya kyo'kubyala, na kyo'kushubi kuula.
3 Hali ikyanya kyo'kuyita, na kyo'kukiza.
Hali ikyanya kyo'kuhongola, na kyo'kuyubakulula.
4 Hali ikyanya kyo'kulira, na kyo'kushubi sheka.
Hali ikyanya kyo'mwizingeerwe, na kyo'kushubi kina.
5 Hali ikyanya kyo'kushaabula amabwe, na kyo'kushubi gakuumania.
Hali ikyanya kyo'kuhooberana, na kyo'kuleka ukuhooberana.
6 Hali ikyanya kyo'kushakula, na kyo'kuleka ukushakula.
Hali ikyanya kyo'kusingula, na kyo'kushubi kabulira.
7 Hali ikyanya kyo'kudaatula imirondo, na kyo'kushubi gihanga.
Hali ikyanya kyo'kuhulika, na kyo'kushubi deta.
8 Hali ikyanya kyo'kukunda, na kyo'kushubi shomba.
Hali ikyanya ki'zibo, na kyo'kushubi longa umutuula.

Ngiisi byo Rurema akabumba, abitwaziri

9 Ikyanya umukozi agweti agayitubanula, bikagi byo ali mu ba ayungusiri?
10 Si umukolwa gwo Rurema akaheereza abandu, keera nabona kwo guzidohiri ngana.
11 Nanashubi bonaga kwo Rurema abiisiri amagambo ge'myakuula mu mitima yitu.
Kundu kwokwo, mu byoshi byo tugweti tugaagira, ndaaye úli mu sobanukirwa ngiisi
kwo akabitondeera, na ngiisi kwo akabiyusa.

12 Ikyanya umundu angaba akiri ho, nyiji kwo ndaakyo kindu kiija ukuhima
ukuyishambaaza no'kukizi gira amiija.
13 Abandu bakwiriiri bakizi lya, banakizi nywa. Ne'kyanya bagweti bagaakola,
banakizi shambaala. Yibyo byoshi, biri bigabi ukulyoka imwa Rurema.
14 Byoshi byo Rurema agweti agaagira, nyiji kwo bigagenderera, halinde
imyaka ne'myakuula. Ndaakyo íkyangashubi biyushuulwa kwo, ndaanakyo
íkyangabishaazibwa kwo. Na íbitumiri Rurema agweti agaagira kwokwo, gira
lya'bandu bakizi músimbaha.
15 Ngiisi íbiri ho zeene, byâli kola-kola ho. Na ngiisi íbyâye be, keera bikagwanwa
byaba. Rurema ye tumiri byoshi biri mu galuka-galuka.

16 Nanabona irindi igambo mu kihugo. Kundu abandu bakwiriiri bakulikire
íbikwaniini, si amabi naaho go bagweti bagaagira. Na ho bangatuula mu kuli, si bakoli
bihuusiri.
17 Nanayidesa mu mutima gwani, ti: «Ku ngiisi igambo, halyagagi ikyanya
íkishungisirwi. Rurema agaki twa imaaja za ábakwaniini, kiri na za'babi.»
18 Nanashubi yitoneesa mu mutima gwani: «Ku luhande lwa'bandu, Rurema agweti
agabageza, gira lyo abayereka kwo ndaalwo lubibi ha kati kaabo ne'nyamiishwa.»
19 Si umundu ali mu fwa, ne'nyamiishwa, nayo, iri mu fwa. Yabo bombi, ulufu naaho
lwo lubalindiriiri. Na kwakundi, bombi bali mu yisa umuuka. Kwokwo, umundu,
ndaabyo ahimiri kwe'nyamiishwa. Kiziga, byoshi biryagagi bya busha-busha!
20 Booshi bali mu fwagaga, banalole i kuzimu. Ee! Booshi bakalyokaga mu luvu. Na
mwomwo, mwo bagashubi galukira.
21 Aaho! Nyandagi úwangayerekana ku kasiisa, kwo'mutima gwo'mundu guli mu
genda mwi'gulu, na gwe'nyamiishwa gunalindimukire mu kuzimu?
22 Ehee! Nanabonaga kwo ndaakwo kundi kwo'mundu angagira, kútali kusham-
baalira umukolwa gwage. Mukuba, byebyo byo ashungikirwa. Si ndaaye
úwangamúmenyeesa íbigakoleka ha nyuma lyage!

4

Ka buli bwija ukufwa?

1 Ha nyuma, nanabona ngiisi kwa'bakeni bagweti bagalibuzibwa mu kihugo. Nan-
abona kwe'kyanya bagweti bagaalira, ndaaye mundu wo'kubaholeeza. Si ábagweti
bagabalibuza, bo bakoli hiiti ubushobozi bweneene. Ee! Byebyo byo bitumiri yabo
bakeni babuziri wo'kubaholeeza.
2 Nanabonaga kwo ábakoli fwiri bo bahiriirwi ukuhima ábakiri bagumaana.
3 Si ku yabo bombi, útazi butwa yehe, ye hiriirwi ingingwe. Mukuba, kundu abandu
bali mu longa amalibu mu kihugo, uyo útazi butwa, yehe atazi gabona.

Kituma kiki uli mu koleereza?

4 Nanashubi bona íbitumiri umundu ali mu yitubanula mu kukola. Mukuba, ali mu
ba aloziizi ukuyerekana ngiisi kwo agendukiirwi bweneene, gira lyo avyula uluugi mu
baabo. Aaho! Yibyo nabyo, si biryagagi bya busha-busha! Biri nga kulooza ukugwata
imbuusi.
5 Bagweti bagakizi deta: «Umuhwija ali mu yishumata, halinde ishali linahambiri
múyita.»
6 Kundu kwokwo, natona kwo buli bwija, umundu akizi tuugiza ku hiniini hyo agweti,
ukuhima ukuyitubanula ku bingi íbitagamúgenduukira.
7 Ha nyuma, nanashubi bona irindi igambo lizira kamaro mu kihugo.
8 Hâli umundu úwâli tuuziri yenyene. Atâli hiiti mwene wabo, atanâli busiri. Kundu
kwokwo, âli kizi koleereza bweneene. Ulya mundu âli kizi yiloogeza ibindu, halinde bibe
katundu. Ne'ri hakazinda, anakizi yibuuza kwokuno: «Ikyanya ngweti ngayitubanula
mwene yuku, biryagagi hi'gulu lya nyandi? Emwe! Kituma kiki ngweti ngayibuliisa
ubushambaale?» Aaho! Yibyo nabyo, si biryagagi bya busha-busha! Bigweti bigaavuna
umutima.

Abiitu bali mu tuheereza imisi

9 Abandu babiri, bo bahimiri umundu muguma. Mukuba, ikyanya bagweti bagakolera
kuguma, bali mu ba bagendukiirwi ingingwe.
10 Ee! Muguma, iri angagwa, uwabo agamúvyula. Haliko ali yayewe imwo'mundu úli
mu gwa, anabe abuziri kiri no'mundu wo'kumúvyula.

11 Na kwakundi, abandu babiri, iri bangagwejera kuguma, bali mu biikana iduutu. Si umundu, iri angaba ali yenyene, kuti kwangayiheereza iduutu?
12 Umundu muguma angahimwa no'mugoma, si ababiri boohe, bangamúhima. Imigozi ishatu, iri yangalukirwa kuguma, batali mu gitwisa duba-duba.

Ukumenyeekana: busha-busha

13 Umusore mukeni úguhiiti ubwitegeereze gulyagagi muhiirwa, ukuhima umwami mushaaja, anabe muhwija. Mukuba, ulya mwami, ndaalyo ihano lyo angaki yuvwa.
14 Haliko yugwo musore gwohe, kundu gwangaba gulyosiibwi mu nyumba ye'mbohe, kandi iri gubusirwi mu bukeni, haliko gwangaki twala abaabo.
15 Yugwo musore, nanabonaga kwa'bandu booshi mu kihugo bagweti bagagukulikira. Mukuba, gwo gukagomboola mwami.
16 Ku ndondeko, abandu bingi bweneene bâli gweti bagagukulikira. Haliko ha nyuma, banaba bataki gusiimiri. Aaho! Yibyo nabyo, si biryagagi bya busha-busha! Biri nga kulooza ukugwata imbuusi.

Ukizi menya kwo ugatanga umuhango

17 Ikyanya ugakizi yingira mu nyumba ya Rurema, ukizi yilanga, unakizi yuvwiriza ku bwitonde. Si utakizi ba muhwija, mu kuyami tanga amatuulo duba-duba. Yabo bahwija batayiji ngiisi kwo bakoli hubiri.

5

1 Utakizi deta mulindi-mulindi. Ikyanya utazi deta, utee yitoneesa. Utayami lagaania igambo imbere lya Rurema. Mukuba, Rurema ali hi'gulu, naawe uli wa mu kihugo. Ku yukwo maashi, amagambo gaawe, ukizi ganiihya kwo.
2 Ikyanya umundu agweti agagerania ku magoorwa mingi-mingi, ali mu loota ibirooto bya kundi-kundi. Kiri no'muhwija, ikyanya agweti agavuujuka-vuujuka, ali mu ba agweti agayikululira umwama.
3 Iri wangatangira Rurema umuhango, utatindirize ukugukwiza. Iri wangatindaga nga muhwija, utagamúsimiisa. Ku yukwo, ikyanya ugweti ugamútangira umuhango, ugukwizagye.
4 Ho wangatanga umuhango buzira kugukwiza, buli bwija ulekage ukugutanga.
5 Kwokwo, ukizi langa akanwa kaawe, katayiji kuyingiza mu byaha. Utanakizi bwira umutungwa wa Rurema kwo watagalwa mu kutangira Rurema umuhango. Iri wangagira kwokwo, yugwo muhango gwawe gugaraakaza Rurema. Na byoshi byo wâli kizi koleereza, anayami bishereeza.
6 Ibirooto, iri byangaluga, biri mu leeta ingerania. Aaho! Yibyo nabyo, si biryagagi bya busha-busha! Ku yukwo, mukizi simbaha Rurema.

Uburambe buli bwa busha-busha

7 Mu kihugo kyawe, iri wangabona abakeni bagweti bagafinwa kwo, banabe bali mu yimwa ukuli kwabo, utasoomerwe! Si ngiisi mutwali alyagagi mwi'dako lyo'gundi úmúhimiri. Yabo bombi nabo, bali mwi'dako lyo'mutwali mukulu.
8 Ee! Ubugale bwe'kihugo, buli mu liibwa na'bandu booshi. Kiri na mwami yenyene, alangaliiri kwo naye agalonga kwi'yo mimbu.
9 Umundu, iri angaba akuuziri ifwaranga, atali mu zituugiza kwo. Kundu angalonga ibindu bingi, umutima gwage gutagayika mu nda. Yibyo nabyo, si biryagagi bya busha-busha!
10 Ibindu, iri byangayushuuka, abandu bo'kubilya, nabo bali mu yushuuka. Aahago! Mwene yibyo bindu, bikoli múhitiiri akamaro kaki, ha nyuma naaho lyo'kukizi bihenekera?
11 Umukozi wo'kukoleereza, agweti agalonga iro linunu, kundu angaba akoli haaziri, kandi iri akoli buziri byo agaalya. Si umugale yehe, ali mu gerania-gerania ku bindu byage. Yukwo kugerania, kunayiji múbuliisa iro.
12 Keera nabonaga irindi igambo libi mu kihugo. Umundu, kundu akayilundikira ibindu bingi, haliko akayiji homba, anakengeera ayingira mu makuba.
13 Yibyo bindu, ikyanya biri mu koleesibwa buligo, biri mu mala. Na ku mbeka, ikyanya umwana wage agahyana, ndaabyo íbigaaba bisigiiri.
14 Umundu, ikyanya kyo'kubutwa, ali mu yija ali bukondwe. Ne'kyanya ali mu fwagaga, kwo na kwokwo kwo ali mu genda. Kundu âli kizi yitubanula, gira lyo alonga ibindu bingi, ndaabyo agatwala. Ee! Ikyanya ali mu genda, ndaabyo ali mu ba afumbiiti.

15 Yibi nabyo, biri mu tuvuniisa umutima. Ngiisi kwa'bandu bakayija, kwo na kwokwo
bali mu galuka. Aaho! Bali mu ba balongaga bunguke buki? Bagweti bagakizi shaha
ikyuya naaho, nga mundu wo'kulooza ukugwata imbuusi.
16 Yabo bandu, barambiri naaho mu kihulu, iri banajengeerwa. No'buzinda,
bazizibiiri, banalwaziri, banayagiirwi.
17 Aaho! Bwo Rurema agweti agaheereza abandu isiku ngerwa naaho zo'kutuula mu
kihugo, kutagi bagakizi gira? Bakwaniini bakizi lya, banakizi nywa. Ne'kyanya bagweti
bagaakola, bakwaniini bakizi shambaala. Kwokwo, kwo Rurema abashungikiiri.
18 Kwokwo, Rurema agweti agaheereza abandu baguma ibindu íbiri tiita, an-
abashoboleese ukubisiimira. No'burambe bwo bâli butiirwi mwo, balonge ukubusham-
baalira, bashambaalire no'mukolwa gwabo.
19 Batanagweti bagakizi gerania, mbu bwo burambe bwabo bulyagagi bwofi. Mukuba,
Rurema agweti agabashambaliisa mu mikolwa yabo.

6

1 Keera n'gabonaga irindi igambo libi mu kihugo, linalibuziizi bweneene.
2 Bandu baguma, Rurema ali mu baheereza ubugale bwingi, anabagingike. Mu byoshi
byo bali mu yifwija, ndaabyo babuziri. Kundu kwokwo, Rurema atali mu baleka mbu
babishambaalire. Si ikinyamahanga kyo kiri mu yiji bishambaalira. Aaho! Yibyo nabyo,
si biryagagi bya busha-busha! Liri mu vuniisa abandu imitima.
3 Halyagagi ikyanya umundu angaba abusiri abaana igana, anabe arambiri imyaka
mingi. Kundu kwokwo, anabe atasiimiri uburambe bwage, atanaziikwe bwija. Uyo
mundu, nangadesiri kwo'mwana úwabutwa akoli fwiri, ye múhimiri.
4 Uyo úkabutwa akoli fwiri, ali mu yija buzira kamaro, anali mu yami galukira mu
kihulu, buzira kuhaabwa kiri ni'ziina.
5 Atanali mu bona ulukeera lwi'zuuba, ndaanabyo ayiji. Kundu kwokwo, aluhuusiri
ukuhima ulya mugale.
6 Uyo mugale angaramba kiri imyaka bihumbi bibiri, na Rurema anabe ali mu
múheereza amiija. Kundu kwokwo, yago miija, hali ikyanya atashobwiri ukugasiima.
Na bwo tweshi tuli mu genda handu haguma, kuti kwo angaki gira?
7 Abandu bagweti bagakoleereza, gira balonge byo bagaalya. Kundu kwokwo, batali
mu yiguta.
8 Kwokwo, umwitegeereza atalyagagi na'kamaro ukuhima umuhwija. Mukuba, kiri
no'mukeni, ndaabyo ali mu yunguka mu kuyitonda imbere lya'baabo.
9 Buli bwija ukushambaalira byo uhiiti, ho wangakizi yifwija ibye'ngingwe. Iri
wangakizi looza ibye'ngingwe, biri mu ba nga kuloozi gwata imbuusi.

10 Ngiisi íkiri mu koleka, keera kikashungikwa ukulyokera keera. Ee! Umundu, ngiisi
kwo ali zeene, kwo âli yijikiini kare. Ku yukwo, ndaako kamaro mugalonga mu kukizi
hambanwa na Rurema. Si ye hiiti imisi bweneene ukutuhima!
11 Umundu, iri angadeta bweneene, amagambo gaage gagaaba gali ga busha-busha.
Ne'ri angakizi deta, ndaabwo bunguke bwo ali mu longa.
12 Abandu, isiku zaabo mu kihugo, ziri niini, zitanali na'kamaro. Zigweti zigalenga
duba, nga kimbehwa. Aahago! Ikyanya bali mu ba bakiri ho, nyandagi uyiji byo
bakwaniini ukugira? Ne'kyanya bagaaba batakiri ho, nyandi úyiji íbigakoleka?

7

Ubuhanuuzi hi'gulu lyo'burambe

1 Buli bwija ukukizi shaagwa, ho wangalonga amalaasi go'muhongolo mwija. Ulusiku
lwo'kufwa nalwo, lulyagagi lwija ukuhima lwo ukabutwa kwo.
2 Buli bwija umundu agendi lirira mu mabiihe, ho angagenda mu nyumba
yo'bushambaale. Mukuba tweshi, hali ulusiku lwo tugaafwa kwo. Yulwo lusiku, abandu
bakwiriiri bakizi lukengeera, bátazi fwa.
3 Ukukizi jengeerwa, kwo kukulu ho wangakizi sheka. Mukuba, umwizingeerwe gwo
guli mu tuyigiriza.
4 Umwitegeereza agweti agayitoneesa bweneene hi'gulu lyo'lufu.
Haliko umuhwija yehe, ayifwijiri naaho kwo akizi yisimiisa.
5 Buli bwija umwitegeereza atuyerekeze, ho twangakizi huuzibwa na'bahwija.
6 Yabo bahwija, ikyanya bagweti bagasheka, yago masheka gaabo gali mu yami lenga,
nga migenge mu muliro. Yibyo nabyo, si biryagagi bya busha-busha!

7 Kiri no'mwitegeereza, iri angalibuza umundu, iri ahinduka muhwija. Ne'kyanya
ayabiira ikitulire, kiri mu múshereeza.
8 Igambo, imbeka yalyo, yo ngulu ku ndondeko yalyo. No'kuyigenderera, kwo kukulu
ku kuyikangaata.
9 Utakizi raakara duba-duba. Si ikyanya uli mu ba ukoli rakiiri, uli mu yiyerekana
kwo uli muhwija!
10 Utayibuuze: «Kituma kikagi ibya kare byo byâli biija ku bya zeene?» Mango
wabuuza kwokwo, iri utakiri mwitegeereza.
11 Iri wangaba walonga ubwitegeereze, bwangabiiri bwija, ulongage no'bugale. Yibyo
byombi, bigakugenduukira ikyanya ukiri mugumaana.
12 Ubwitegeereze ne'fwaranga, byombi biri mu tabaalana. Kundu kwokwo, ub-
witegeereze bwo bukulu, bwo bunali mu kiza.
13 Ngiisi byo Rurema agweti agaagira, mukizi biyemeera. Mukuba, ngiisi byo keera
akagonya, ndaaye uwangaki bigonyoola.
14 Ikyanya uli mu genduukirwa, ukizi shambaala. Ne'kyanya ukolaga mu longa
amakuba, ukengeere yaga magambo gombi: Yibyo byombi, Rurema ye mu tuheereza
byo. Ndaanaye úyiji íbigaki múkoleka kwo.
15 Mu buno burambe bwani bwa busha-busha, keera n'gabonaga yaga gombi:
Abandu ábakwaniini, hali ikyanya bali mu yami kinduka. Nanabona ugundi úrambiri
bweneene, anabihuusiri.
16 Ku yukwo, utakizi yigira kwo we koli kwaniini bweneene, kandi iri kwo we
mwitegeereza bweneene. Aahago! Kituma kiki wangayiyitiisa?
17 Na kwakundi, utakizi bihuuka bweneene. Ee! Utakizi ba muhwija. Aahago! Kituma
kiki wangalunguli fwa?
18 Kwokwo, ukwaniini ukizi tuula no'bwitonde, lyo ulonga ukukizi simbaha Rurema.
19 Ikyanya umundu ali mu ba ali mwitegeereza, iri ali kikalage ukuhima abatwali
ikumi ba mu kaaya.
20 Ku kasiisa, mu kihugo kyoshi, ndaaye mundu úkwaniini úyamiri ali mu gira amiija,
buzira kukola ibyaha.*
21 Amagambo ga'bandu, utagayuvwirize bweneene. Si hali ikyanya wangayiji yuvwa
kwo'mukozi wawe akutusiri.
22 Kiri na wenyene, uyiji bwija kwo wâli gweti ugakizi tukana ubugira kingi.
23 Yaga magambo gooshi, nanakoleesa ubwitegeereze mu kugagera, nanadeta: «Niehe,
ndoziizi ngizi ba mwitegeereza.» Haliko ndali mu kuhikiira.
24 Aaho! Nyandagi úwangasobanukirwa lwoshi? Si ubwitegeereze, buli mu tubeera
hala ngana!
25 Kwokwo, nâli fitiirwi bweneene, kwo ndonge ubwitegeereze. Nanakizi bushakula
bweneene, gira nzobanukirwe na íbiri ho. Nanayiji yiga kwe'bikoleere buli buhwija
ngana, na kwo'muhwija akoli sirehiri.
26 N'gayiji bonaga kwa'bakazi ábali mu yeruzania, bali mu babazania bweneene,
ukuhima ulufu. Abakazi mwene yabo, imitima yabo, iri mitego. Na'maboko gaabo, gali
mu naniira abashosi nga migufu. Kundu kwokwo, ngiisi úgweti úgasimiisa Rurema, ali
mu bayiyeka. Si umunabyaha yehe, uyo mukazi agayami múbirigisha, wa biri!
27 Niehe Mwigiriza, mulolage ngiisi kwo ngola ngasiguusa: Yago gooshi,
n'gagayitegeereza lyo nimenye kwo gali.
28 Ikyanya nâli gweti ngalola-lola mu bashosi kihumbi kiguma, nanalonga
mwo'mushosi muguma naaho úkwaniini. Si mu bakazi boohe, kiri na wo'muti.
29 Mu yago gooshi, nanayiji yiga lino igambo liguma: Ikyanya Rurema akalema
abandu, bâli kwaniini. Halikago buno, bakoli bihuusiri mu mabi mingi.

8

1 Aaho! Nyandagi úli mwitegeereza? Na nyandi úsobanukiirwi na íbiri ho? Umundu,
iri angaba ali mwitegeereza, amalanga gaage gali mu ba galangashiini. Na kundu angaba
ashubi zizibiiri, haliko, ubwitegeereze bwage buli mu tuma agaki sheka.

Mukizi simbaha mwami

2 Ikyanya mwami agweti agakyula, umúsimbahe. Kwokwo, kwo ukalagaania imbere
lya Rurema.
3 Utakizi lunguli shaaga imwa mwami. Utanakizi gira mbu uyihege ku bandu babi. Si
mwami agweti agaagira ngiisi kwo aloziizi!

---

* **7:20 7.20** Barumi 3.12.

4 Ngiisi kwo'mwami agweti agakyula, kwo na kwokwo. Nyandi úwangamúbwira:
«Maki gano, ugweti ugaagira?»
5 Iri wangakizi simbaha mwami, utagahanwa. Kwokwo, ukizi ba mwitegeereza,
unamenye ngiisi byo ukwaniini ukugira, kiri ne'kyanya kyo'kubigira.
6 Ngiisi igambo, lihiiti kyanya kyalyo íkikwaniini. Na mu kuligira, hali injira íkwaniini.
Kundu kwokwo, amagoorwa go'mundu, gali kizi múzidohera.
7 Ndaaye úyiji íbigakoleka. Aaho! Nyandagi úgayiji gwanwa abideta?
8 Ndaaye mundu úhiiti ubushobozi bwo'kugwatirira umutima gwage. Ndaanaye
úwangahangirira Narufu atamútwale. Ikyanya ki'zibo, ndaaye úwangahanguulwa
mbu ataahage. Kwo na kwokwo, iri wangaba ugweti ugakizi gira amabi, yago mabi
gatangalunguli kulikuula.

Abandu babi na ábakwaniini

9 Ngiisi íbigweti bigakizi koleka mu kihugo, nanayitoneesa bweneene hi'gulu lyabyo.
Nanabona kwa'bandu baguma bahiiti ubushobozi bwo'kukizi libuza abaabo.
10 Na kandi, nanabona ngiisi kwo bagweti bagaziika abandu babi ku lushaagwa. Ee!
Yabo babi, bâli komiiri ukukizi yihandalika mu nyumba ya Rurema. Na kundu bâli kizi
girira amabi gaabo mu kaaya, si haaho ho banâli gweti bagakizi huuzibwa. Aaho! Yibyo
nabyo, si biryagagi bya busha-busha ngana.
11 Baguma, kundu bagweti bagaagira amabi, halikago batali mu hanwa duba.
Kwokwo, lya'baabo nabo bali mu ba bakoli shungisiri kwo bagendi gagira.
12 Hali ikyanya umunabyaha ali mu kizi yifunda mu bikoleere ubugira igana,
anagenderere naaho ukutuula ho. Kundu kwokwo, nyiji kwo ngiisi ábali mu ba
basimbahiri Rurema, banabe bamúyobohiri, bo bahiirwa.
13 Yabo banabyaha, bwo batasimbahiri Rurema, nyiji kwo bagayiji goorwa. Isiku
zaabo, zitanabe nyingi.
14 Hano mu kihugo, hali irindi igambo lya busha-busha. Ubugira kingi, abandu biija
bagweti bagaahanwa nga bandu babi. Ababi nabo bagweti bagalonga amiija, ahandu
ha'bandu biija. Yoho wee! Nadeta kwo yibyo nabyo, biryagagi bya busha-busha.
15 Kwokwo, nanabonaga kwo mu kihugo, tukwaniini tukizi yisimiisa. Mukuba,
umundu akwaniini akizi lya, anakizi nywa, anakizi yisimiisa. Kwokwo, ikyanya agweti
agaakola mu siku zo Rurema amúhiiri mwo, alonge ukushambaala.
16 Ikyanya n'gayitoneesa, gira nzobanukirwe na byoshi íbiri mu koleka mu kihugo,
nanabonaga kwa'bandu bagweti bagakoleereza ubushigi ni'zuuba, buzira kutoola iro.
17 Nanabona kwo byoshi byo Rurema âli mali kola mu kihugo, ndaaye
úwangabisobanukirwa. Umundu, kundu angafiitirwa bweneene gira abimenye,
atangabihikiira! Ndaaye úwangasobanukirwa. Kiri no'mwitegeereza yenyene, kundu
angayidetera kwo abiyiji, ku kasiisa atangabimenya.

9

1 Yibyo byoshi, ikyanya n'gabiyitoneesa kwo, nanabonaga kwo Rurema ali
no'bushobozi hi'gulu lya'bitegeereza, yabo ábakwaniini. Ee! Ngiisi byo bali mu gira,
biri mu maboko gaage. Kundu kwokwo, ndaaye úyiji iri bangakizi kundwa, kandi iri
bangakizi shombwa.
2 Booshi bali mu hekera ku njira nguma, baba bandu ábakwaniini, kandi iri
banangora-mabi, baba biija, kandi iri babi, baba ábakoli yeruusiri, kandi iri ábakoli
yulubiiri, baba ábali mu tanga amatuulo, kandi iri ábatali mu gatanga. Baba ábali mu
tanga imihango imwa Rurema, kandi iri ábatali mu gitanga. Ee! Umundu mwija, ngiisi
byo ali mu longa, umunabyaha, naye, byo na byebyo.
3 Si abandu booshi bagweti bagagenduukirwa ku njira nguma! Kwokwo, nanabonaga
kwo buli buhanya. Mukuba, booshi bali mu ba babihuusiri, banabe bahwijikiiri. Na ha
nyuma banayiji fwa.
4 Ngiisi úli mu ba akiri ho, aki hiiti umulangaaliro. Kiri na'kabwa, ikyanya kakiri ho,
kahiriirwi ukuhima indare íkoli fwiri.
5 Ikyanya abandu bakiri ho, bayiji kwo bagaafwa. Haliko ábakoli fwiri boohe, ndaabyo
baki yiji. Batanganaki hembwa. Si bali mu yibagirwa ngana-ngana!
6 Abafwiri bataki kundiini, batanaki shombiini, batanaki yuvwiti uluugi. Mu byoshi
íbiri mu koleka mu kihugo, bataki hiiti mwo'gwabo mutuli.
7 Ku yukwo, ugendi lya ku bushagaluke, unanywe divaayi ku mutima úgushenguusiri.
Kwokwo kwo Rurema akushungikiiri.
8 Uyambale bwija, unayishiige amavuta mwi'twe.

9 Ukizi yisimiisa kuguma na mukaawe. Mukuba, ye ukuuziri isiku zaawe zooshi.
Kundu Rurema akuhiiri buno burambe mu kihugo, si bulyagagi bwa busha-busha.
Ndaanabyo bindi byo uhiiti. Ku yukwo, ikyanya ugakizi koleereza, ukizi na shambaala
kwakundi.
10 Ngiisi byo ugakizi gira, ukizi bigira ku misi yawe yoshi. Si ulindiriiri ukugenda
i kuzimu! Ne'yo munda, ndaagwo mukolwa, ndaanakwo kushungika, ndaanabwo
bumenyi, ndaanabwo bwitegeereze.

Uruhombo lutali mu lagiza

11 Keera nabonaga irindi igambo mu kihugo. Kundu umundu angasuula umulindi,
atali ye mu kizi hima mu ndangwe. Na kundu angabiiri ye ndwani mwi'zibo, atali ye
mu kizi hima abagoma. Na kundu angabiiri ali mwitegeereza, atali ye mu kizi longa
ibyokulya. Na kundu angabiiri ali munabwenge, atali ye mu kizi gala. Na kundu
angabiiri akoli somiri, atali ye mu kizi huuzibwa. Si ukugenduukirwa kwo'mundu, kuli
mu ba ku maana naaho, ukukulikirana ne'kyanya kyage.
12 Ndaaye úyiji ikihe kyo agalonga kwa'malibu. Si abandu bali mu yami tibukirwa
kwo na'mabi. Ee! Gali mu batubiira, nga kwe'fwi ziri mu gwatwa mu lushenga, na nga
kwo'tunyuni tuli mu gwatwa mu mitego.
13 Hano mu kihugo, nanabonaga irindi igambo hi'gulu lyo'bwitegeereze, lyanan-
zoomeza bweneene.
14 Hâli riiri akaaya kaguma kaniini. Na'batuulaga baako, bâli bagerwa naaho.
Hanayija mwami muguma we'misi, anakasokanana, anayilingikania ukukateera.
15 Na mu yako kaaya, mwâli riiri umukeni muguma mwitegeereza. Uyo mukeni, ku
bwitegeereze bwage analonga ukukiza yako kaaya kaabo. Haliko ha nyuma, abandu
booshi banamúyibagira.
16 Ulya mukeni, kundu yabo bandu batâli ki mútwaziizi, banaba bamúyibagiiri
lwoshi, haliko ngi toniri kwo buli bwija umundu abe mwitegeereza, ho angaba ne'misi
mingi.
17 Umwitegeereza, ikyanya agweti agaadeta ku butuudu, kwo kukulu ho'mutwali
muhwija angayamiza-yamiza.
18 Umundu, iri angaba ali no'bwitegeereze, bwo bukulu, ho angalonga ibilwaniiso.
Kundu kwokwo, umunabyaha muguma, ali mu ba ashereziizi amiija mingi.

10

1 Isaazi, ikyanya ziri mu fwiraga mu malaasi, gali mu baya buligo. Kwokwo,
no'buhwija buniini, buli mu shereeza ubwitegeereze.
2 Umwitegeereza agweti agatoola injira íkwaniini. Haliko umuhwija yehe, ali mu yami
yifunda mu mabi.
3 Abahwija, kiri ne'kyanya bali mu lenga mu njira, bayerekiini ubuhwija bwabo.
Bibonekeriiri kwo ndaabwo bwenge bagweti.
4 Umutwali, kundu angakurakarira, utagire mbu ujande umukolwa. Iri wangaba ukiri
mutuudu, amahube mahamu gangayibagirwa.
5 Hali agandi mabi go n'gabonaga mu kihugo, ganali mu leetwa ikyanya abatwali
bahubiri.
6 Abahwija, bo bali mu gingikwa. Si abagale boohe, bali mu biikwa haashi.
7 Keera nanabona ngiisi kwa'baja bashonera ku fwarasi, nga baluzi. Haliko abaluzi
boohe, bali mu genda na'magulu, nga baja.
8 Umundu, iri angahumbira ugundi ikishimo, hali ikyanya angakiyihongoleka mwo
yenyene. Na kundu angahongola ikibambaazi, hali ikyanya angakomwa no'mujoka.
9 Umundu, iri angabaaja amabwe, hali ikyanya gangamúkomeeresa. Ne'kyanya ali
mu gendi sheenya, hali ikyanya angakomeereka.
10 Isheenyo, iri yangaba itibiri, umundu ali mu himbuka mu kugikoleesa. Kundu
kwokwo, ngiisi úyiji ukugikoleesa, agaki genduukirwa.
11 Umujoka, iri gwangakoma umulozi ku kyanya atazi gukomoola, iri uyo mulozi
atakiri na'kamaro.
12 Umwitegeereza, amagambo gaage, gali mu ba gasimisiizi. Si umuhwija, yehe,
amagambo gaage gali mu múshereeza naaho.
13 Ku ndondeko, umuhwija ali mu kizi deta naaho amagambo go'buhwija. Si buzinda,
anayiji sireha, anakizi vuujuka mu bitali nga byo.
14 Umuhwija agweti agaadeta amagambo mingi ku bigaki yija. Kundu kwokwo, ndaaye
úyiji íbigakoleka ha nyuma lyage.

15 Umukolwa gwo'muhwija guli mu múluhya bweneene. Ikyanya kyo'kufuluka, atakiri mu menya injira.
16 E kihugo, yayewe imwawe, bwo mwami wawe akiri mwanuke. Bwo kiri na'batwali baawe, bali mu tondeera shesheezi, ukuvwajagira ibyokulya.
17 E kihugo, buhiirwa imwawe, bwo mwami wawe ashaaziri mu mbaga nyiija. Bwo kiri na'batwali baawe bali mu tondeera ulusiku lukulu ku kyanya íkikwaniini. Ee! Bali mu lya gira balonge imisi. Si ukunywa kwabo, kutali hi'gulu lyo'kuyilalusa.
18 Umundu, iri angaba ali mwolo, akatwe ke'nyumba yage kali mu yikira haashi. Ne'nyumba yonyene, iri mu tondeera ukutoonya.
19 Abandu bagweti bagaagira ulusiku lukulu, gira bakizi yisimiisa. Ne'kyanya bali mu nywa idivaayi, iri mu bashagalusa. Ee! Iri bangaba bali ne'fwaranga, ndaabyo babuziri.
20 Utakizi honyoleza mwami. Kiri ne'kyanya uli mu kisiika kyawe kyo'kugwejerera, utakolwe mbu utuke umugale. Ehee! Ikyanya watuka umukulu, si hali ikyanya utunyuni twangabiyuvwa, tunagendi bibala imwage!

11

Ngiisi kwo'munabwenge akwaniini ukugira

1 Ngiisi byo uhiiti, ukizi bikoleesa ku njira za kwingi-kwingi. Ha nyuma lye'siku nyingi, ugayiji genduukirwa.
2 Yibyo bindu, ubigabule mu bandu balinda, kiri no'munaana. Mukuba, hano mu kihugo, utayiji ngiisi íbigahomba.
3 Ibibungu, iri byangayijula amiiji, iri invula igaatonya. Ne'kiti kwakundi, iri kyangagwira uluhande lwe'kisaka, kandi iri lwe'mbembe, ngiisi ho kyagwira, ho na haaho kiri mu ba kilambamiri.
4 Umundu, iri angakizi lola ku mbuusi, ndaayo imbuto agabyala. Na kwakundi, ngiisi úgweti úgakizi henekera ibibungu, ndaabyo agayimbula.
5 Kundu imbuusi iri mu huusa-huusa, utangamenya injira yayo. Kiri no'mwana úkiri mu nda ya nyina, utayiji ngiisi kwo ali mu kula. Kwo na kwokwo, utangasobanukirwa ne'mikolezi ya Rurema, utanganamenya ngiisi kwo akabumba byoshi íbiri ho.
6 Imbuto zaawe, uzindukiri zibyala shesheezi, unagenderere ukukola mu ndalo, halinde kabigingwe. Ee! Utayiji mbuto nyiki ízigaamera, ziba mbuto ndebe, kandi iri izindi. Hali ne'kyanya zooshi zangamera bwija.
7 Umulengeerwe guli mwija. Buli bwija ukubona ngiisi kwi'zuuba ligweti ligakizi tunduuka shesheezi.
8 Kiri na'bandu, ikyanya bali mu ramba imyaka mingi, bakwiriiri bashambaalire ngiisi lusiku lwa'marambe gaabo. Kundu kwokwo, bakizi kengeera kwe'siku mbi zo zigaaba nyingi. Si byoshi íbigaki kulikira ha nyuma, biryagagi bya busha-busha!

Amahano ku misore

9 E mutabana, ikyanya ukiri musore, ukizi shambaala. Ukizi shagaluka mu mutima gwawe. Ngiisi byo uloziizi ukugira, ubigire. Na ngiisi bya'masu gaawe gayifwijiri, ukizi bikulikira. Kundu kwokwo, ukizi kengeera kwo yibyo byoshi, Rurema agaki kutwira ulubaaja hi'gulu lyabyo.
10 Utakizi ki gerania. Ne'ri wangalyanirwa mu magala, utakutwaze. Si ubusore bwawe, kuguma na'malega gaabwo, bigalenga duba.

12

1 Ukizi kengeera Umulemi wawe,
kiri ne'kyanya ukiri mwanuke.
Ee! Ukizi múkengeera ku kyanya isiku mbi zitazi hika.
Mukuba, ikyanya imyaka igalengerana, ugayiji deta:
«Ukutuula ho, kutakiri mu njambaaza.»
2 Ku kyanya ugaaba ukola mushaaja,
ulukeera lwi'zuuba, na lwo'mwezi na lwe'ndonde, bigafwifwitira mu masu gaawe.
Ee! Mu masu gaawe, ugabonaga kwe'bibungu bitali mu lyoka mwo.
3 Ku yikyo kyanya, amagulu gagajuguma
na'maboko gagaaba mwo'bwolo.
Amiino gaawe gaganiiha, halinde utagaki kaaja.
Amasu gaawe gatagaki bona bwija.
4 Na'matwiri gaawe ganazibaale,
halinde amazu ga ábali mu huula, utagaki gayuvwa bwija.
Utunyuni tugakizi kuvyula hakiri kare.

Kundu kwokwo, ngiisi byo tugweti tugayimba, utagaki biyuvwa.
5 Ugaaba ukoli yobohiri ukushonera áhayinamusiri.
Ugayoboha kiri no'kugenda mu njira.
Umushaku gwawe, gugahinduka mweru-mweru, nga kaaso ki'pamba.
Ne'kyanya ugagenda, ugakizi yikanduula nga luhazi lushaaja.
Yikyo kyanya, iri wangabona umukazi, utagaki múyifwija.
Haaho, lyo ugafwa, unagendi beera ho ugatuula imyaka ne'myakuula.
Na ábagaaba bakiri ho, banagende mu njira bagweti bagakulirira.
6 Kwokwo, ukizi kengeeraga Umulemi wawe ku kyanya ukiri musore.
Kube ku kyanya uburambe bwawe butazi twika, nga mugozi gwe'harija,
kandi iri kuvungulwa nga kirugu kye'nooro,
kandi iri kubereka nga kabindi ákali ha kirigo,
kandi iri kutwika ngo'mugozi gwo'kulengeza amiiji mu kirigo.
7 Ku yikyo kyanya, ugashubi hinduka luvu.
Haliko, umutima gwawe gwohe, gugagalukira imwa Rurema.
Mukuba, ye kakuheereza gwo.
8 Mwigiriza agweti agaadeta kwokuno: Byoshi biri bya busha-busha.
Byoshi biryagagi bya busha-busha ngana.

Amagambo go'kuheza

9 Mwigiriza âli riiri mwitegeereza bweneene. Na byoshi byo âli yiji, anakizi biyigirizania. Âli kizi yitegeereza imigani, anagitengeke.
10 Mwigiriza anayihangaana mu kulooza amagambo ágakwaniini, gira agayandike ku bweranyange.
11 Amadeta ga'bitegeereza, galyagagi nga ngoni yo'kusholera ingaavu, ganali nga misumaari íri mu naniiza imbahwa kuguma.
12 E mwana wani, ikyanya wayuvwa agandi-gandi migirizo, ugwanwe wakengulwa hi'gulu lyago. Si ikyanya umundu agweti agayandika ibitaabo, biri mu genderera lunda-twika. Ne'ri angakizi soma bweneene, angakengeera ayiluhya ngana.
13 Keera twayuvwa gooshi. Kwokwo, ngola ngasiguusa. Ukizi simbahaga Rurema, unakizi kulikira imaaja zaage. Kwokwo, kwo'mundu akwaniini akizi gira.
14 Ngiisi byo'mundu agaagira, Rurema agaki bitwira kwo'lubaaja. Agalutwa kiri na ku íbiri mu girwa mu bumbishwa, biba biija, kandi iri bibi.

Ikitaabo kyo'
Lwimbo Lwija Lwa Sulumaani
Indangiriro

Yiki kitaabo kikayandikwa na mwami Sulumaani, nga kwo tuli mu bona itwe lyakyo. Kiri mu yerekana ngiisi kwo mwami âli kundiini bweneene no'Mushulaami-kazi. Mu siku ízikalenga, abandu bingi bâli kizi deta kwo'rukundo mwene yulwo, luli mu yerekana urukundo úluli ha kati ka Rurema na'Bahisiraheeri, kandi iri ha kati ka Kirisito ni'shengero.

Bwo yiki kitaabo kidesiri hi'gulu lyo'rukundo ha kati ko'mushosi no'mukazi, kyo kitumiri kitali mu yami deta ku bweranyange, si kiri mu sooka-sooka, mu kushushirania urukundo ku biti, na ku bitumbwe, na ku tunyuni.

Yiki kitaabo, abanabwenge bingi bali mu kitengeka mwo kushatu: (a) ikyanya kyo'kutiza (1.1–3.5); (b) ubugeni bwonyene (3.6–5.1); (c) ukukizi kundana kwo'mushosi na mukaage. Ulya mukazi ali mu yoboha kwo hali ikyanya angahandulwa ku yiba. Si yiba akamúbwira ku bweranyange kwo amúkuuziri ngana-ngana (5.2–8.14).

Yiki kitaabo, kiyerekiini ngiisi kwo'mushosi no'mukazi bakwiriiri bakizi kundana ku njira nyeeru. Yiryo igambo, liri mu boneka mu 2.7, no'kushubi detwa mu 3.5, na mu 8.4: «E banyere be'Yerusaleemu, namùyinginga maashi, kwi'ziina lye'nzobe, ne'lya'kasa, mutakolwe mbu muyivyule mwo'lulungumizi, ne'kihe kyalwo kitazi hika.»

Íbiri mwo ku bwofi
a) Ukutiza (1.1–3.5)
b) Ubugeni (3.6–5.1)
c) Ukukundana kwo'mushosi na mukaage (5.2–8.14)

1 Luno lwimbo, luli lwa Sulumaani. Luli lwija ngana ukuhima izindi nyimbo zooshi.

Imiganuulo ya ábakundiini
Umunyere
2 «Bwangabiiri bwija ukizi nnyunyuguta.
Mukuba, urukundo lwawe luli lununu bweneene, ukuhima idivaayi.
3 Amalaasi gaawe gagweti gagahuumura bwija ngana-ngana.
Iziina lyawe ligweti ligasimiisa, nga'malaasi ge'kishingo.
Aaho! Utagangaanwe, bwa'banyere booshi bakuvunikiiri.
4 Ngwatiraga ku kuboko gira tugendanwe. Tuvwaruke duba.
E mwami, undwalage mu kisiika kyawe.»
Abaabo banyere be'Yerusaleemu
«E mwami, tugweti tugakushambaalira.
Urukundo lwawe tugakizi luhuuza ukuhima idivaayi.»
Umunyere
«Balya banyere, ndaabyo íbyangababuza kwo batakuvunikire.»

5 «E banyere be'Yerusaleemu, ndi mwiru-mwiru. Ninanonosiri ngana-ngana.
Ee! Ndi mwiru, nga'maheema ge'Kedaari.
Ndi mwiru-mwiru nga mirondo yo'kusiika, íri ku kajumba ka Sulumaani.

6 «Kundu ndyagagi mwiru, haliko mutambenekere.
Si'zuuba lyo litumiri ndi mwiru ziriri.
Beene witu, bâli gweti bagandakarira,
banambwira kwo ngizi kuya-kuya indalo zaabo ze'mizabibu.
Kyanatuma ndakalonga ikihe kyo'kuyilanga nienyene.

7 «Si we ndi ku mutima! Aaho! Umbwirage ho ugweti ugaragirira ibibuzi byawe.
Unambwire hayi ho ugabiluhuusa kalenge-renge.
Aahago! Kituma kiki nangagendi jeba-jeba,
mu kuyiji kuloogeza mu kiso kya'biinyu?»
Umushosi
8 «Yewe! We nonosiri ngana-ngana, ukuhima abakazi booshi.
Ne'ri utangamenya áhali iheema lyani, ugirage ukulikire umukulubuzo gwe'bibuzi,
unagendi ragirira ibyanahene byawe hoofi na'maheema ga'bangere.

9 «E mukundwa, uli mu genda uganooka-nooka,
nga mabuguma ge'fwarasi íziri mu bulula igaare lya Faraho.
10 Lolaga! Amahereeni galimbisiizi amatama gaawe.
Ni'gosi lyawe lilimbisiibwi no'bungeni-ngeni.
11 Tugaki kutulira imbete ze'nooro za ku matwiri.
Zigaaba ndimbiise bwija ne'migwaso ye'harija.»
Umunyere
12 «Mwami wani akoli gwejiiri ku ngingo.
Na'malaasi gaani, gali mu huumura bwija.
13 Umukundwa wani ali ngi'fumba lyo'mubadu úgugweti gugahuumura bwija.
Emwe! Aluhuusiri mu mabeere gaani.
14 Uyo mukundwa ali nga twaso
útugweti tugayasa mu ndalo ze'mizabibu i Heni-Gedi.»
Umushosi
15 «E mukundwa, unonosiri ngana-ngana.
Emwe! Amasu gaawe galangashiini nga'masu ge'ngunde.»
Umunyere
16 «E mukundwa, naawe kwakundi unonosiri.
Ku kasiisa, uli mu simiisa ngana.
Ubweyo bubishi, ye gaaba ngingo yitu.
17 Inguliro ze'nyumba yitu, biri biti bye'myerezi, kwo biri mu huumura bwija.
Na bye'daari lyayo, biri bye'miberoshi.»

2

Umunyere
1 «Ndyagagi kaaso ákayasiizi mu ndekeera ye'Sharooni.
Ndi kaaso ke'yungiyungi ya mu tubanda.»
Umushosi
2 «Mu bandi banyere, umukundwa wani aliiri
nga kaaso kiija ke'yungiyungi mu mihanda-njovu.»
Umunyere
3 «Umukundwa wani ali mu bandi batabana,
nga kwe'kiti kye'bitumbwe kiri mu biti bya mu kishuka.
Nyifwijiri ukubwatala mwi'dako lye'kizunguza kyage.
Kiri ne'bitumbwe byage, nyuvwiti kwo binuniri bweneene.
4 Keera akandwala halinde mu kisiika kyo'kuliira mwo,
anabiika ikimenyeeso hi'gulu lyani, mbu anguuziri bweneene.
5 Buno, ngola bu hola, hi'gulu lyo'kulungumirwa.
Muvwarukage mundiise ku mihuli ye'mizabibu, gira imbembulule.
Mumbeereze ne'bindi bitumbwe, gira njubi kana indege.
6 Ukuboko kwage kwe'lumosho, kwo kushiziri itwe lyani.
No'kuboko kwage kwe'lulyo, kwo kunvumbatiiri.»

7 «E banyere be'Yerusaleemu,
namùyinginga maashi, kwi'ziina lye'nzobe, ne'lya'kasa,
mutakolwe mbu muyivyule mwo'lulungumizi,
ne'kihe kyalwo kitazi hika.»

8 «Yuvwagwi! Izu lyo'mukundwa wani, yiryo.
Akola mu yija agasimba-simba ku migazi, na ku tugangazi.
9 Uyo mukundwa ali nga nzobe, kandi iri nga kasa kaanuke.
Yoliira ayimaaziri hoofi ne'kigo kiitu,
agweti agalingulira mu kaazo.
10 Agweti agambwira kwokuno: "E mukundwa!
We mu nzimiisa. Yimukaga, tuyigendere.

11 «"Lolaga! Ikyanya kye'ndara, keera kyalenga.
Invula keera yahumba, itanakiri ho.
12 Ibiti keera byayasa hooshi mu kihugo.
Kinakola ikyanya kyo'kuyimba.
Kiri na'mahumba gagweti gagayuvwikana, ti guugu!
13 Ibiti byo'mutiini, keera byatondeera ukutongeka.

Imizabibu nayo, keera yayasa, inakola mu huumura bwija.”»
Umushosi
«“E mukundwa wani, we mu nzimiisa. Yimukaga, tuyigendere.
14 Ulyagagi ngi'humba írigweti ligayibisha mu lwala.
Unyereke amalanga gaawe, unanyuvwise izu lyawe.
Izu lyawe lituberezíizi. Na'malanga gaawe, ganonosiri.”»
Abanyere be'Yerusaleemu
15 «Mutugwatire balya banyambwe baniini,
bátazi tushereegeza indalo yitu ye'mizabibu.
Iyo mizabibu, ikoli gweti igayasa.»
Umunyere
16 «Umukundwa wani alyagagi we'mwani.
Na naani ndi we'mwage.
Ali nga kitugwa íkigweti kigaragira mu twaso twe'yungiyungi.
17 E mukundwa wani, ungalukirage maashi!
Ubushigi bútazi kya, ne'bimbehwa bítazi nyerera.
Uvwarukage nga kasa,
kandi iri nga nzobe nyanuke, íri mu misima.»

3

Umunyere aloota kwo agenda agashakula umukundwa
Umunyere
1 «Mu bushigi, ikyanya nâli gwejiiragi ku ngingo,
nanakizi looza umukundwa wani.
Na kundu n'gamúlooza ngana-ngana, atanaboneka.
2 Kwokwo, nanavyukaga, gira ngende ngamúlooza.
N'gazunguluka mu kaaya kooshi, shoobe!
Nanakizi lenga mu mitalimbwa, kiri na ha'bandu bali mu kuumana.
Kundu n'gamúlooza hooshi, ndanamúbona.
3 Iri hakatama, nanahulukira ku balaliizi ba'kaaya,
bagweti bagazunguluka.
Nanababuuza: “Ka keera mwambonera ulya mukundwa wani?”
4 Lyeryo, mbu tuhinjusanie,
ulya mukundwa wani, nanayami múbona.
Nanayami múzezeera, ndanaki shubi múliika kwo agende.
Nanamútwala mu nyumba ya maawe,
nanayami mútyombeeza mu kisiika kyage,
munali mwo akaheekera inda yani.

5 «E banyere be'Yerusaleemu,
namùyinginga maashi, kwi'ziina lye'nzobe, ne'lya'kasa,
mutakolwe mbu muyivyule mwo'lulungumizi,
ne'kihe kyalwo kitazi hika!»
6 «Aaho! Nyandagi uliira úgweti úgatunduuka mwi'shamba nga kyusi?
Si agweti agahulusa umuhongolo mwija gwe'manemane,
na gwo'mubadu, na gwa'gandi malaasi!

7 «Lolagi! Ikitumbi kya mwami Sulumaani, kiriira!
Kizungulusirwi na'balaazi makumi galindatu.
Booshi, bali bikalage bye'ndwani za'Bahisiraheeri.
8 Yabo booshi, bayiji ukulwisa ingooti.
Ngiisi muguma wabo, ali ndwani,
anakenyiiri ingooti yage mu kibuno,
gira alonge ukuhagana no'mugoma bushigi.
9 Mwami Sulumaani, ikitumbi kyo bagweti bagamúlengereza kwo,
akakilingaania mu mbahwa nyiija ze'Lebanooni.
10 Ibigingi byakyo, bikatulwa mu harija.
Ha bushendamiro, hakabugwa inooro.
Na ha bubwataliro, hakabwikirwa ne'bitambaala bye'kituku-tuku.
Abanyere be'Yerusaleemu, bo bakahalimbiisa mu kati ko'rukundo.»
Umunyere

11 «E banyere be'Sayuni, muhuluke, muyiji bona mwami Sulumaani.
Uyo mwami ayambiiti lulya lushembe lwo akayambikwa na nyina.
Ee! Akaluyambikwa ulusiku lwo'buhya.
Lulya lusiku, umutima gwage gwâli gweti gugashambaala ngana-ngana!»

4

Umushosi
1 «E mukundwa wani, unonosiri ngana-ngana.
Amalanga gaawe gabuyahiri bweneene.
Amasu gaawe, bwo gasiisirwi mu lushungi lwawe,
gashushiri nga'masu ge'ngunde.
Umushaku gwawe, guhononosiri bwija,
nga lukuuli lwe'mbene, íziri mu lindimuka ku migazi ye'Giryadi.
2 Amiino gaawe, gali mu ba nga bibuzi íbyakemwa,
binabe biri mu yogoroka ukushukwa mu miiji.
Ngiisi kiguma kiri ni'hasha lyakyo,
ndaanakyo íkikafwisa.
3 Imishushu yawe, iri nga kitambala kidukula.
Akanwa kaawe, kanasimisiizi bweneene.
Mu lushungi lwawe, amatama gaawe gali mu boneka
nga bihande bibiri bya'makomamanga.
4 Igosi lyawe, litigalisirwi nga lwingo lwa Dahudi.
Ee! Lukaziriringwa mu kuyubakwa.
Yulwo lwingo, lumanisirwi mwe'siribo kihumbi.
Na zooshi, ziri siribo ze'ndwani.
5 Amabeere gaawe gombi, gali nga tusa twi'hasha.
Yutwo tusa, tugweti tugaragira mu kati ke'yungiyungi.
6 Ikyanya bútazi tejuukana, ne'bimbehwa bítazi nyerera,
ngakwabadukira ku mugazi gwo'mubadu, na'malaasi.
7 E mukundwa wani, unonosiri ngana-ngana.
Ndaanako kashembo ko uhiiti.

8 «E shasha yani, yijaga tushaage i Lebanooni.
Manukaga kwi'rango lyo'mugazi Hamana,
na lyo gwe'Seniiri na gwe'Herimooni.
Haaho, ho hali imyobo ye'ndare.
Hanali he'ngwi ziri mu genda.
9 E shasha yani, ikyanya uli mu nyinamulira amasu,
umutima gwani, guli mu yami lyamuza.
Uli we'mwani! Unakoli mba mu mutima.
Ikyanya uli mu goola igosi íriri kwo'mugufu,
umutima gwani guli mu yami hola ngana-ngana!
10 E shasha yani, uli we'mwani.
Urukundo lwawe luli mu ndwala kasinge-singe,
lunali lwo lwija ukuhima idivaayi.
Amalaasi gaawe, gali mu huumura bweneene,
ukuhima umuhongolo gwe'bilungo byoshi.
11 E shasha yani, ikyanya tugweti tuganyunyugutana,
imishushu yawe, iri mu nuna ngana, ngo'buuki.
Ululimi lwawe, luli mu huluka mwa'mata no'buuki.
Ewe! Ibyambalwa byawe, bigweti bigahuumura nge'biti bye'Lebanooni.
12 E shasha yani, uli we'mwani.
Uli nga ndalo yani ya nienyene.
Unali we shyoko yani, unali kirigo kyani íkibishamiri.
13 Ishibwe zaawe, iri ndalo ya'makomamanga.
Ibitumbwe byayo, binuniriiri bweneene ukuhima amalaasi ge'hina na ge'narido.
14 Bihimiri kiri ne'narido nvushe mwe'zafarani,
no'mushaayi-shaayi kuguma no'mudalasini, ne'zindi mbuto íziri no'muhongolo mwija.
15 Wehe, ulyagagi ishyoko ya mu ndalo,
unali kirigo kya'miiji íkitali mu kama.

Uli nga nyiiji íziri mu shalala ukushaaga mu migazi ye'Lebanooni.»
Umunyere
16 «E mbuusi ye'mbembe, uhuusagye!
Na naawe, e mbuusi ye'kisaka!
Uyiji huusa hi'gulu lye'ndalo yani.
Muhuumure kwi'gulu nga'malaasi.
Na naawe e mukundwa wani! Uyingirage mu ndalo yawe,
unalye ku bitumbwe byamwo, kwo biri binunu-binunu.»

5

Umushosi
1 «E shasha yani, uli we'mwani.
Keera nayingira mu ndalo yani.
Ngweti ngayimbula imanemane,
kuguma no'bwasi úbuli mu huumura.
Na ngweti ngamiima ibibambala byo'buuki,
na nywe idivaayi, kuguma na'mata.»
Abanyere be'Yerusaleemu
«E biira baani, mugire mulye.
Ee! Mukizi nywa, halinde mulaluke urukundo.»

Ayiji yigula makeereza
Umunyere
2 «Kundu nâli huniiri, si umutima gwani gwâli ki laliiri,
nanayuvwa ikindu kyalasa.
Kiziga, umukundwa wani ye gweti úgayiguza.
Anambwira kwokuno: "E mukundwa wani, unali ngunde yani!
Ulyagagi we'mwani."»
Umushosi
«Aaho! E mwali wani mukundwa, unyigulire maashi! Wehe uli ngunde yani, ndaako kashembo ko uhiiti.
Itwe lyani liyijwiri ikimi.
No'mushaku gwani, gwaloba no'butonyanga bwa mu bushigi.»
Umunyere
3 «Si keera nahogola ibyambalwa byani.
Aahago! Ka nangashubi biyambala? Nanga, maashi!
Keera nayusa ukuyikaraba amagulu gaani,
ndanaki loziizi ukushubi gayulubaza.
4 Lyeryo, ikyanya umukundwa wani akagiraga mbu ayiguze,
umutima gwani gwanashambaala ngana-ngana!
5 Nanayami guruka, kwo ngendi múyigulira.
Ikyanya n'gagwata ikigaliro kyo'lwivi, mbu nimúyigulire,
amaboko gaani gâli kizi nyekemba ne'manemane.
6 Ikyanya n'gamúyigulira, atâli ki riiri ho!
Nanamúshakula-shakula, shoobe!
Na kundu nâli kizi múhamagala, haliko, atananyakula.
Umutima gwani gutanaki yika mu nda.

7 «Abalaliizi ba'kaaya, ikyanya bâli gweti bagazunguluka ku luzitiro,
banayiji ngwana mu njira.
Banatee mmota, banangomeeresa,
banabuli nyugutula ulushungi kwi'twe lyani.

8 «E banyere be'Yerusaleemu! Namùyinginga mwe bakongwa!
Ulya mukundwa wani, iri mwangamúbonaga,
mumúbwire kwo nimúkuuziri bweneene,
kyo kinatumiri ndi mu lyanirwa kwoku.»
Abanyere be'Yerusaleemu
9 «Si we nonosiri ngana-ngana, ukuhima abandi banyere!
Aahago! Uyo mukundwa wawe, biki byo agweti ukuhima abandi bakundwa?
Ee! Biki byo abahimiri kwo,

halinde wangatuyinginga mwene yuku?»
Umunyere
10 «E balya, ulya mukundwa wani, anonosiri ngana, analakusiri.
Kundu mwanganyereka abashosi bihumbi ikumi,
haliko yehe, ye bahimiri booshi.
11 Itwe lyage libuyahiri nga nooro muguuhya.
Ibishungi byo'mushaku gwage, biri mu lembeera.
Yugwo mushaku guli mwiru ziriri, nga namujongo.
12 Amasu gaage gali nga ge'ngunde ízikeyengiini ha lwiji.
Gali nga bunyezi-nyezi.
Imboni zaago, ziri nga bazivuruguuza mu mata.
13 Amatama gaage, gali nga ndalo mbyale mwo'bwasi úbuli mu huumura bweneene.
Imishushu yage, iri nga yungiyungi.
Ee! Iyo mishushu, iri mu toonya-toonya kwa'manemane ku bwingi.
14 Amaboko gaage, gali nga mbete ze'nooro.
Yizo mbete, ziri ndimbiise na'mabuye ge'kishingo.
Ikikaraza kyage, kiri nga musigooti úgukatulwa mu mahembe ge'njovu,
gunabe gulimbisiibwi kwa'mabuye ge'safiiri gi'bara lya namukungumo.
15 Ibibero byage, biri nga nguliro za'mabuye miiru ágalangashiini.
Yizo nguliro, zikashingwa mu ndaliro ze'nooro muguuhya.
Injusho yage, ali mu nooka-nooka nga mugazi Lebanooni.
Ee! Iri nyiija ngana, nga biti bye'myerezi.
16 Akanwa kaage, kanuniri bweneene.
Asimisiizi ngana ku njira zooshi.
E banyere be'Yerusaleemu! Yolya, ye mukundwa wani,
anali ye mwira wani!»

6

Abanyere be'Yerusaleemu
1 «E mukazi, si we nonosiri ngana-ngana!
Aahago! Ulya mukundwa wawe, utubwire agenda hayi?
Akagwata injira ya luhande luki,
halinde tutabaalanwe ukumúshakula?»
Umunyere
2 «Ulya mukundwa wani akamanukira iwe'rya ndalo yage,
iwa migungira yo'bwasi bwo'muhongolo.
Âli loziizi ukugendi haragirira, no'kuyimbula iyungiyungi.
3 Ndi we'mwa mukundwa wani. Naye, ali we'mwani.
Agweti agaragirira mu yungiyungi.»

Injusho yo'mukundwa wani
Umushosi
4 «E mukundwa, ulangashiini nga'kaaya ke'Tiriza,
unabuyahiri nga'kaaya ke'Yerusaleemu.
Uli wa kahebuuza, nga'basirikaani ábali ni'rembera.
5 Utandole kwo, we kongwa we!
Si amasu gaawe, gali mu nvyula mwo'lulungumizi.
Umushaku gwawe guli mu jooka,
nga kiso kye'mbene íziri mu lindimuka ku migazi ye'Giryadi.
6 Amiino gaawe gali mu ba nga bibuzi
íbiri mu yogoroka ku kyanya keera byashukwa mu miiji.
Ngiisi kiguma kiri ni'hasha lyakyo,
ndaanakyo íkikafwisa.
7 Mu lushungi lwawe, amatama gaawe gali mu boneka
nga bihande bibiri bya'makomamanga.
8 Ewe! Nangaba ndi na'bagoli makumi galindatu,
na mbe na'bakazi be'mbuga makumi galimunaana,
kiri na'banyere kandaharuurwa.
9 Kundu kwokwo, ha lwani, nangaki toola yolya mukazi muguma naaho.
No'yo mukazi, ali ngunde yani. Ee! Atungiini ngana-ngana!
Mu banyere ba nyina, ye kakundirirwa.
Abaabo banyere, ikyanya bakamúbona,

banamúhuuza kwo ali muhiirwa.
Abaabo bagoli, na'bakazi be'mbuga ba mwami,
nabo bali mu múyimbira kwokuno:
10 “Nyandi uyu, úlangashiini nga lukula,
anabuyahiri nga mwezi?
Ali mu keyengana ngi'zuuba,
anali wa kahebuuza nga'basirikaani ábali ni'rembera.”»
Umunyere
11 «N'gamanukira mu ndekeera iwa irya ndalo ye'biti bye'loozi,
gira ndole ishibwe ze'naazi.
N'gagendi lola, iri mizabibu keera yaleeta akafundo,
kandi iri amakomamanga keera gayasa.
12 Haliko, mu mitono yani, nanayami tondeera ukukuyifwija,
nanayiyuvwa ngo'mundu úgweti úgarongoora igaare li'zibo.»

7

Abanyere be'Yerusaleemu
1 «E munyere we'Shulaami! Ugalukage!
Ee! Ugaluke, maashi, gira tushubi kulola kwo.
Aaho! Kituma kiki mugweti mugaloleera Umushulaami-kazi,
ku kyanya ali mu kina bwija ha kati ka'bandu ba mu miziizi ibiri?»
Umushosi
2 «E muluzi-nyere, lola kwe'shando zaawe zinonosiri bweneene.
Kiri ne'bibero byawe, biri mu simiisa ngana-ngana.
Biri nga bungeni-ngeni úbukatulwa na naluganda nirizina.
3 Hi'kondo lyawe hali umutanga mubumbirize.
Mu kati kaagwo, muyijwiri idivaayi nunu.
Ibunda lyawe liri nga kilundo kye'ngano.
Yikyo kilundo kizungulusirwi no'twaso twe'yungiyungi.
4 Amabeere gaawe gombi, gali nga tusa twi'hasha,
na nga nzobe zibiri.
5 Igosi lyawe libuyahiri nga lwingo lwa'mahembe ge'njovu.
Amasu gaawe gakeyengiini, nga birigo bya mu kaaya ke'Heshibooni,
hoofi no'lwivi lwe'Bati-Rabimu.
Izuulu lyawe lishogonosiri, nga lwingo lwe'Lebanooni,
ho bali mu langiiriza akaaya ke'Damasiki.
6 Itwe lyawe likunangusiri nga mugazi Karimeeri.
Ibishungi byo'mushaku gwawe, biri bye'kituku-tuku.
Ubwija bwagwo, bwangalungumiza kiri na mwami.
7 E mukundwa wani, unonosiri ngana-ngana.
Usimisiizi bweneene, unali mu hemurana.
8 Ibumbo lyawe, lishogonosiri nga kiti kye'kigazi.
Amabeere gaawe, gali nga mihuli ye'bitumbwe.
9 Kyo kitumiri n'gadetaga: “Bingwiriiri njonere ku kiti kye'kigazi,
gira ndootole kwe'bitumbwe!”
Imwani, amabeere gaawe gali nga mihuli ye'mizabibu.
Umuuka gwawe guli mu huumura nga muhongolo gwa'mapera!
10 Akanwa kaawe kali mu ndalusa nga divaayi nunu!»
Umunyere
«Aahago! Iyo divaayi, ijalabande mu nda yo'mukundwa wani.
Ee! Ishunguluke ku mishushu yage, inalenge ha kati ka miino!
11 Niehe, ndi mundu wo'mukundwa wani.
Naye, nie ali mu kizi yidula naaho.

12 «E mukundwa, yijaga, tugende mu mbingiro,
tugendi gwejera mu bishoola.
13 Tunashubi vyukira kare-kare, mu ndalo ze'mizabibu,
gira tulolage iri keera yatanga utufundo,
kandi iri utufundo tukola mu yasa.
Na kwakundi, tulolage iri amakomamanga keera gayasa.
Yeyo munda, yo ngakuyerekera urukundo lwani.
14 Imbuumuro nyiija yo'ruvuto, ishabukiiri mu kyanyaanya.

Ngiisi mulala gwe'bitumbwe biija, keera gwatuyegeera.
Halyagagi ibitumbwe bihyahya, ne'bya keera.
E mukundwa wani! Byebyo byo n'gagwanwa nakusingulira.»

8

Umunyere
1 «Aahago! Njubi siimiri kwo ube mushija wani,
ye tukayonga ibeere liguma!
Kwokwo, iri nangakusaka imbuga,
nangayami kunyunyuguta, ndaanaye wo'kungyokola.
2 Njuba ngakuhisa mu nyumba ya maawe.
Byoshi byo nyiji, ye kabinyigiriza.
Keera nakanda umutobo gwe'divaayi mu makomamanga gaani.
Njuba ngakunywesa gwo.

3 «Ukuboko kwage kwe'lumosho, kushiziri itwe lyani.
No'kuboko kwage kwe'lulyo, kwo kunvumbatiiri.

4 «E banyere be'Yerusaleemu, namùyinginga, maashi!
Mutakolwe mbu muyivyule mwo'lulungumizi,
ne'kihe kyalwo kitazi hika!»

Urukundo luli ne'misi nga Narufu
Abanyere be'Yerusaleemu
5 «Nyandagi uyu úgweti úgazamuuka, mu kushaaga mwi'shamba,
anashendamiiri ku mukundwa wage?»
Umunyere
«N'gakuvyulira ululungumizi mwi'dako lye'kiti ki'pera,
halya ho nyoko akayuvwirwa umukero, anakubuta.
6 Umbiike mu mutima gwawe nga kamangu.
Ee! Mbe nga kamangu ku maboko gaawe.
Mukuba, urukundo luli no'bushobozi ngo'bwa Narufu.
Uluugi lwalwo, luyamiri ho nga shinda.
Ewe! Lugweti lugayami yaka nga muliro.
Lunali mu singoola nga mbigi zaagwo.
7 Urukundo mwene yulwo, amiiji mingi gatangaluzimya.
Inyiiji zitangahasha ukuluzisa.
Kundu umundu angagira mbu alutangage kwe'bindu byage byoshi,
angaba agweti agagayirizibwa naaho.»
Bashija bo'mukazi
8 «Tugweti mwali witu mwanuke, útazi fundika amabeere.
Aahago! Ulusiku agafundikwa, tugamúgirira biki?
9 Iri angaba akiri munyere, kuli kudetaga kwo ali nga kibambaazi,
tugamúzungulusa ulwingo lwe'harija, mu kumúkingira.
Haliko, iri angaba akola mushule, nga lwivi luyanuule, e maashi!
Tugaluhamika mu kulukomerera kwo'lupahwa lwe'kiti kyo'mwerezi.»
Umunyere
10 «Niehe, nâli riiri kibambaazi,
na'mabeere gaani, gali lwingo lukomu.
Ku yukwo, ikyanya umukundwa wani ali mu mbona,
ananziime bweneene.
11 Mwami Sulumaani âli gweti indalo ye'mizabibu, i Baali-Hamooni.
Iyo ndalo, anagitiiza abahiizi, gira bakizi gikoleesa.
Ngiisi muguma wabo, anakizi tanga ibingorongoro kihumbi.
12 Haliko niehe, indalo yani ye'mizabibu, iri ye'mwani nienyene, nganagikoleesa ngiisi kwo ndoziizi.
Kwokwo, Sulumaani angabeerana ne'bingorongoro byage kihumbi bye'harija.
Haliko, ngiisi mulaazi, ngamúheereza ibingorongoro magana gabiri, gira akizi yiji gitanduula.»
Umushosi
13 «E mukundwa wani, we tuuziri mu ndalo!
Abiira baani bakolaga bahiirwa, bwo bagweti bagayuvwa izu lyawe.

Aahago! Na naani, ndongage ukukizi liyuvwa!»
Umunyere
14 «E mukundwa wani, uvwaruke,
gira tugendanwe ku migazi áhali birya bikere íbiri mu huumura bwija.
Tutibitire yo, nga kasa, kandi iri nga nzobe.»

Ikitaabo kyo'muleevi
Hisaaya
Indangiriro

Umwandisi wa yiki kitaabo âli tuuziri i Yerusaleemu, mu butwali bwa mwami Huziya, no'bwa Yotamu, no'bwa Ahaazi, no'bwa Hezekiya.

Yiki kitaabo, abanabwenge baguma bali mu kitengeka mwo kushatu:

a) Ku kyanya Abahisiraheeri batâli zaazi twalwa imbohe i Babeeri (1–39), Abasuriya bo bâli koli yushuusiri mwe'misi, si Abahisiraheeri boohe, imisi yâli mali tera. Ku yikyo kyanya, Hisaaya âli kizi kengula Abayuda, kwo bagatwalwa imbohe mu kihugo kye'Babeeri.

b) Ku kyanya Abahisiraheeri bâli koli tuuziri i Babeeri, Hisaaya anakizi baholeeza (40–55). Ku yikyo kyanya, Abayuda bâli mali hebuura, batanâli ki riiri no'mulangaaliro. Kundu kwokwo, Hisaaya anabamenyeesa kwo Rurema agabagalulira i Yerusaleemu, banashubi tondeera buhyahya.

c) Mu bigaajo 56–66, Hisaaya ali mu deta ingingwe ku kyanya Abahisiraheeri bâli mali galukira i Yerusaleemu, banâli lindiriiri kwo babone iri Rurema agakwiza imihango yage, kandi iri nanga.

Umuleevi Hisaaya ali mu ganuula hi'gulu lya Masiya nga «Umukozi wani». Anadeta kwo ikyanya ulya mukozi agalibuuka, lyo agaakiza abandu mu byaha byabo (52.13–53.12).

Hisaaya âli loziizi ukudeta hi'gulu lye'bindu nga bangaba bandu. Ku mugani, «izuuba no'mwezi biteziibwi ishoni» (24.23); «ishamba ligaki shambaala» (35.1); «imigazi ne'mbako bigayitulikania mu kuyimba» (44.23); «ibiti bigaakoma amagasha» (55.12).

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Hisaaya 60.1-2: «E bandu be'Yerusaleemu, muyimuke, munalangashane. Ubulangashane bwa Nahano bukoli mùtundukiiri kwo, halinde mukoli tuuziri mu mulengeerwe. Lolagi! Ikihulu kya namudidi kikoli yidisiri mu mahanga gooshi, kinakoli bwikiiri abandu baago booshi. Haliko mwehe, Nahano ali mu mùtunduukira kwo. No'bulangashane bwage bukoli mùbonesiri mwo.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ikitaabo kyo'kutwira abandu ulubaaja (1–39)

b) Ikitaabo kyo'kuholeezania (40–55)

c) Ikitaabo kyo'kukwiza ikihango (56–66)

Mutuli gwa mbere

Ikitaabo kyo'kutwira abandu ulubaaja

(1–39)

1 Yaga mabone, Hisaaya mugala Hamoozi, ye kagabona. Gadesiri hi'gulu lye'kihugo
kye'Buyuda, na'kaaya ke'Yerusaleemu. Gakaboneka ku kyanya kyo'mwami Huziya, na
ku kyo'mwami Yotamu, na ku kyo'mwami Ahaazi, na ku kyo'mwami Hezekiya.

Rurema akambira abandu baage

2 Nahano adetaga kwokuno:
«Ewe igulu, unyuvwirize! Na naawe, e kihugo! Undegage amatwiri.
Keera n'galera abaana baani, banakoli shuusiri.
Kundu kwokwo, bakiri mu huna imbere lyani!
3 Emwe! Ingaavu ziyiji sheebuja.
Kiri na bapunda bayiji ho bali mu liira.
Si Abahisiraheeri boohe kundu balyagagi bandu baani,
haliko batanyiji, batanasobanukiirwi.»

4 E Bahisiraheeri, yayewe imwinyu!
Si mugweti mugayifunda mu byaha, binakoli mùzidohiiri.
Mukola banangora-mabi, munakola baana ábasherebiiri!
Keera mukajanda Nahano.
Na kundu alyagagi Mutaluule wa'Bahisiraheeri,
haliko mwamúhindulira ingoto, munakoli múnegwiri!
5 Aahago! Kituma kiki mugenderiiri no'kumúhindulira ingoto?
Ka muloziizi ukuhanwa?
Si itwe lyawe keera lyayijula mwe'bihando!

Kiri no'mutima gukoli lwaziri ngana!
6 Ukulyokera ku lushando halinde kwi'twe, ndaaho ku magala giinyu áhakiri hagumaana.
Si mukoli yijwiri inguma, ne'bimotole!
Yibyo, bitazi yokibwa, bitanazi yonerwa kwa'mavuta, kandi iri kushwekwa.
Si bikiri mu lyoka mwa'masira.
7 Ibinyamahanga bikola mu mùshahula imimbu,
bikabuli singoola utwaya twinyu,
halinde ikihugo kinashereezibwe lwoshi.
Kundu kwokwo, mugweti mugabaloleera naaho.
8 Kalya kaaya ke'Sayuni, kakoli sokaniinwi na'bagoma.
Kakoli sizirwi nga kitunda kyo'mushaka mu ndalo ye'mizabibu, kandi iri mu ye'ngukuma.

9 Nahano wo'bushobozi bwoshi, átaki tufuuse mwa'bandu bagerwa,
nga tukahera lwoshi
nga bandu ba mu kaaya ke'Soodoma, na'ba mu ke'Gomora!*
10 E Yerusaleemu, abatwali baawe bakoli bihuusiri,
nga bandu be'Soodoma, na'be'Gomora!
Aahago! Yuvwi ngiisi kwo Rurema Nahamwitu, agweti agamúyigiriza.
11 Mukuba adetaga kwokuno:
«Galya matuulo giinyu mingi-mingi go'kusiriiza, ndaki galoziizi,
gaba ga bibuzi, kandi iri ga binyule bye'bitugwa.
Mukuba keera ganneka bweneene.
Ndaki siimiri umuko gwe'shuuli,
kandi iri gwe'bibuzi, kandi iri gwe'bihebe.
12 Aaho! Ikyanya mugweti mugayiji nyikumba,
nyandagi úkamùhanuula kwo mukizi libata-libata mu nyumba yani?
13 Galya matuulo giinyu, si galyagagi ga busha-busha!
Aahago! Muleke ukukizi gandeetera!
Kiri na'matuulo giinyu go'mubadu, gakoli nyagaziizi bweneene.
Keera n'ganekwa ne'siku ziinyu ngulu ze'mbaluko yo'mwezi, na ze'Sabaato, ne'zindi siku zo'kunyikumba.
Yizo siku, kundu mwangadeta kwo ziryagagi ndaluule,
si zikoli bihuusiri bweneene.
Yizo siku zooshi, ndangaki ziyigenderera!
14 Yizo siku ziinyu ngulu ze'mbaluko yo'mwezi, na zo'mwaka, ngoli zishombiri ngana.
Zikoli nzidohiiri bweneene, keera nanaluha ukuziyigenderera.
15 Bwo mugweti mugayitana, amaboko giinyu gakoli yijwiri umuko!
Kwokwo, ikyanya mugakizi gagolola mbu mundabaaze,
ngakizi mùhindulira ingoto.
Kundu mwangambuuna bweneene, ndangaki mùtega amatwiri.
16 Muyiyeruuse, halinde munabe beeru lwoshi!
Galya mabi go mugweti mugaagira imbere lyani, mugatwikire kwo.
Mutwikirage ukugira ibitalaalwe!
17 Muyigage ukugira amiija.
Ngiisi byo Rurema aloziizi, bikizi ba byo niinyu muloziizi.
Ngiisi ábagoozirwi, mukizi batabaala.
Ifuuvi, mukizi ziheereza íbizikwaniini!
Na banamufwiri kwakundi, mukizi babulanira.»

18 Nahano adetaga kwokuno: «Muyije, tuganuulire kuguma.
Ibyaha biinyu, kundu byangabiiri bidukwiri,
ngabiyeruusa, bibe byeru nga lugungu.
Na kundu byangadukumbusiri nga muko,
ngabiyeruusa, binabe pepeepe, ngi'pamba.
19 Iri mwangayemeera ukukizi nzimbaha,
lyoki, mugakizi lya ibyokulya íbiri tiita.
20 Halikago, iri mwangakizi mbindulira ingoto,
munabe muli mu huna imbere lyani,

* **1:9 1.9** *Gomora* Ndondeko 19.24; Barumi 9.29.

haaho, lya'bagoma biinyu bagamùminika ku ngooti.
Yago magambo, nie Nahano nie gadesiri.»

Akaaya ke'Yerusaleemu kabihuuka

21 Lolagi! Kano kaaya ke'Yerusaleemu kâli kizi ngulikira.
Abandu baamwo, bâli kizi twa imaaja ku njira íkwaniini,
banâli tuuziri nga kwo Rurema aloziizi!
Aaho! Kutagi kwo keera kahinduka kashule?
Si abiitani bo bakoli katuuziri mwo!
22 E Yerusaleemu, kundu wâli yeruusiri nga harija,
halikago zeene, ukoli hindusiri ngi'jolera,
unakola nga divaayi keera íyashulubuka.
23 Abatwali baawe, si keera bahuna imbere lyani,
banakola biira ba'bazimba!
Bakoli gweti bagayakiira imbuli, mbu bagire íbitali nga byo,
banali mu tulirwa.
Batakiri mu bulanira ifuuvi,
batanakiri mu hahala banamufwiri.

24 Ku yukwo, Nahano akyula kwokuno:
«Buno, mukola bagoma baani.
Kwokwo, ngola ngamùrakarira, iri ninamùyihoola!
Si nie Rurema wo'bushobozi bwoshi!
Na ndi kikalage wa'Bahisiraheeri.
25 Aaho e Yerusaleemu! Tukolaga tugahagana twembi!
Amabi gaawe gooshi, ngola ngagayeruusa,
na ngulyokeze íbitali nga byo.
26 Ha nyuma, ngashubi kuyimikira abatwi biija be'maaja, nga balya be'mbere.
Abahanuuzi baawe, nabo, bagaaba no'bwitegeereze, nga balya ba keera.
Haaho, ugashubi kizi detwa:
"Kaaya ákakwaniini imbere lya Rurema",
unadetwe kandi: "Kaaya kemeera."»

27 Akaaya ke'Sayuni, mango kashubi giraga íbikwaniini, lyo kagaguluulwa.
Ikyanya abatuulaga baamwo bagashubi gira amiija, banabe bakulikiiri Nahano, lyo bagashwekuulwa.
28 Halikago abahuni, na'banabyaha, boohe, bagashereezibwa.
Ee! Ngiisi ábakajanda Nahano, bagaafwa nyene!

29 Bwo mwâli kizi yikumba imizimu mwi'dako lye'biti bye'myalooni, na mu matongo go mwâli kizi yisiisa,
kyo kitumiri mugalonga ishoni, munateteerwe.
30 Buno, mukola mugaaba nge'kiti kyo'mwalooni keera íkyashooshoka,
munabe nga ndalo ítakiri mu nywisibwa.
31 Mu kati kiinyu, abanamisi bakola bagaaba nga byasi byumu!
Imikolezi yabo yoshi, igaaba nga shashala.
Balya booshi, kuguma ne'mikolezi yabo, bagasingookera mu muliro,
ndaanaye úgaahasha ukuguzimya.

2

I Yerusaleemu, kali kaaya ko'mutuula
(Mika 4.1-3)

1 Yaga mabone, gadesiri hi'gulu lye'kihugo kye'Buyuda, na hi'gulu lya'kaaya ke'Yerusaleemu. Hisaaya, mugala Hamoozi, ye kagabona.

2 Mu siku ze'mberuuka, umugazi úguyubasirwi kwe'nyumba ya Nahano,
gwo gwâye gingikwe ukuhima igindi yoshi.
Gwâye shuume bweneene, ukuhima utugangazi twoshi,
halinde aba mu mahanga gooshi banakizi gushololokera.
3 Yugwo mugazi, abingi baabo bagakizi guyija kwo, iri banadeta:
«Muyije tuzamuukire ku mugazi gwa Nahano,
halinde mu nyumba ya Rurema wa Yakobo!

Mango twahika, agatuyigiriza injira zaage,
halinde tukizi zikulikira.»
Iyo munda i Sayuni, ya'migirizo hi'gulu lya Nahano gagakizi lyoka.
Ee! Igambo lya Nahano, haaho i Yerusaleemu ho tugaliyigirizibwa.
4 Yibyo binyamahanga, Nahano agakizi bihambuula,
halinde banatuule mu kati ko'mutuula.
Ingooti zaabyo, zigaatulwa mwe'fuka zo'kuhinga.
Kiri na'matumu, gagaatulwa mwe'migushu.
Ndaagwo mulala úgugaki gendi lwisa ugwabo,
batanâye ki yikomereze kwi'zibo.*
5 E beene Yakobo, muyijage,
tukizi genda mu mulengeerwe gwa Nahano!

Mumenye kwo tugatwirwa ulubaaja
6 E Rurema, yabo beene Yakobo, kundu balyagagi bandu baawe,
haliko keera wabajandirira.
Keera bakanayahukirwa na'mahimba mabi ga'bandu be'sheere,
banakola mu kizi laguza nga'Bafirisiti.
Si bakola mu koomerana ne'binyamahanga!
7 Mu kihugo kya beene Yakobo, inooro ne'harija bikiri mwo yondo-yondo,
halinde ibihinda byabo biyijuliiri.
Bahiitagi ne'fwarasi kandaharuurwa.
Kiri na'magaare gaabo gi'zibo, galuguusiri ngana.
8 Kuguma na yibyo, kirya kihugo kiyijwiri mwe'migisi.
Iyo migisi, kundu abandu bakagiyibaajira na'maboko gaabo boonyene,
haliko baki gweti bagakizi giyikumba!
9 Yabo bandu bagaki teezibwa ishoni, banateteerwe.
E Rurema, utakolwe kwo wabakoga kiri ne'hiniini!
10 Aahago! Mugendi yifunda mu nyaala,
munayihumbire imihobo, gira muyibishe uburaakari bwa Nahano!
Si Nahano ali wa kukangana!
No'bushobozi bwage, buli bwa'kahebuuza.†
11 Hâye ki be ulusiku, lwo Nahano naaho ye gakuzibwa!
Si abanabwihemye boohe, bagabiikwa haashi.
Ee! Abanabwikangaate bagakizi goka mu kati ke'shoni.
12 Ngiisi ábagweti bagayikuza,
mu lwolwo lusiku, Nahano wo'bushobozi bwoshi agabahana, anabatindimaze.
13 Ingaaja-malungu zooshi ze'Lebanooni, kundu ziryagagi nyila,
haliko agazikuba.
Agaakuba ne'biti bihamu byoshi bye'myalooni ye'Bashaani.
14 Agasemania utunywangi-nywangi twoshi twe'migazi,
kuguma no'tugangazi tula twoshi.
15 Anahongolage ne'nyingo nyila zooshi,
kuguma ne'nzitiro zooshi, kundu ziri ngomu.
16 Kiri na'mashuba gooshi, kundu galimbisiibwi bweneene,
agagashereeza.
17 Ku kirya kyanya, Nahano naaho ye gakizi huuzibwa.
Si abanabwikangaate boohe, bagatindimazibwa,
banagoke mu kati ke'shoni.
18 Kiri ne'migisi yabo yoshi inamale.

19 Ikyanya Nahano agayiji jugumya ikihugo,
agakangana ku bulangashane bwo'bukalage bwage.
Haahago, abandu banagendi yifunda mu nyaala,
banahumbe ne'bishimo, gira bagendi yibisha mwo.
20 Kundu abandu bâli mali tula imigisi mu harija, na mu nooro, haliko yulwo lusiku, iyo migisi igagendi kabulirwa áhali imbeba na banajoojo.
21 Ikyanya Nahano agayiji jugumya ikihugo, abandu bagagendi yibisha mu nyaala, na mu bishimo. Bagaaba baloziizi ukutibita uburaakari bwage, kiri no'bulangashane bwage.

---

* **2:4 2.4** Yuheeri 4.10. † **2:10 2.10** Bwigule 6.15; 2 Batesaloniki 1.9.

22 Aahago! Kituma kiki muki gweti mugabiika umulangaaliro ku bandu?
Si booshi bagaafwa!
Aaho! Kuti kwo bangaki mùtabaala?

3

Mu kihugo kye'Buyuda mwaba akamburugu

1 Lolagi! Ibindu bya mu kihugo kye'Buyuda, kiri ne'bya mu kaaya ke'Yerusaleemu,
Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, agaki bisivya.
Abandu batanaki be no'bulyo bwo'kulonga ibyokulya, kandi iri miiji.
2 Mu yako kaaya, mutagaki boneka ibikalage,
kandi iri abasirikaani, kandi iri abatwi be'maaja,
kandi iri abaleevi, kandi iri abalaguza, kandi iri bashaaja,
3 kandi iri abakulu ba'basirikaani, kandi iri abakulu bo'twaya,
kandi iri abahanuuzi, kandi iri abanamaleere,
kandi iri abafumu ba kaminuuza.
4 Nahano adetaga kwokuno:
«Ngayimika abaana be'kitaba, babe bo bagakizi mùtwala.
Ee! Yabo baana, baba bahwija, si bagakizi ba batwali biinyu naaho!»
5 Abandu bagakizi libuzania,
halinde ngiisi mundu anakizi hagana no'mutuulani wage.
Imisore, igakizi shundeeza abashaaja,
no'tufwa-busha, tugakizi shundeeza abanalushaagwa.
6 Ku yikyo kyanya, umundu agakizi bwira mwene wabo ye babutanwa:
«Si we ki hiiti ibyambalwa. Aahago! Ube we gaaba mutwali witu.
Bino biguuka, we kolaga ugabiyimangira!»
7 Halikago, uyo mwene wabo, agabanaakira kwokuno:
«Hafe! Ndaako kamaro ko nimùhitiiri!
Si mu mwani, ndahiiti ihiteerwa ku shinda,
hiba hyokulya kandi iri hyambalwa.
Ku yukwo, bitangaziga kwo munyimike, mbe mutwali winyu!»
8 Abandu be'Yerusaleemu, bakola mu siitara.
Abandu be'Buyuda, bakola mu kizi gwa haashi.
Mukuba, bagweti bagahagana na Nahano yenyene,
mu kukizi deta íbitali nga byo, na mu kukizi gira amabi.
Kundu Nahano alyagagi wo'bulangashane,
si bagweti bagamúgayiriza.
9 Ikyanya umundu ali mu lola ku malanga gaabo,
anayami menya kwo bakoli yifuuziri mu byaha.
Birya byaha, batali mu bibisha abaabo.
Na bwo batali mu bibisha, bakola nga bandu be'Soodoma.
Yayewe imwabo! Si bongwa bagweti bagayikululira umwama!

10 Ngiisi ábakwaniini, ugendi babwira kwo bagagenduukirwa.
Ee! Ngiisi byo bagweti bagahimbukira kwo, bâye bilongere kwe'mbembo.
11 Halikago banangora-mabi, boohe, yayewe imwabo!
Bagaahanwa, ukukulikirana na'mabi gooshi go bâli kizi kola.
12 Ibirongoozi byanuke, bo bakola mu ndibugiza abandu baani.
Si abakazi bo bakoli batwaziri!
E bandu baani, si abimangizi biinyu keera bakamùhabura,
mutanakiri mu gira íbikwaniini.

Nahano ahana abimangizi ba'bandu baage

13 Nahano akola ibiringiini ukutwa imaaja.
Akoli yimaaziri, gira ahane abandu baage.
14 Agweti agalega abashaaja, kuguma na'bandi bimangizi ba'bandu baage kwokuno:
«Si mwe mukashereeza Abahisiraheeri, banali nga ndalo yani ye'mizabibu.
Mu nyumba ziinyu, muyijwiri ibindu byo mukanyaga abakeni.
15 Aahago! Kituma kiki mugweti mugavindagaza abandu baani,
halinde banabe banakahuku?»
Kwokwo, kwo Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi adesiri.

Ihano imwa'bakazi be'Yerusaleemu

16 Nahano adetaga kwokuno:
«Abakazi be'Yerusaleemu, bagweti bagayikangaata.
Ehee! Amagosi gaabo, bali mu genda bagabangalaziizi.
Amasu gaabo, gagweti gagakizi kimura, mu kuyeruzania.
Banali mu kizi genda ku mulimbo,
iri banalasa amayunga ku magulu gaabo.
17 Kundu kwokwo, nie Nahano ngaleeta imbala mu mishaku yabo.
Na ngolaga ngakunguula amatwe gaabo.»
18 Balya bakazi be'Yerusaleemu, baloziizi ukuyilimbiisa. Kyo kitumiri bali mu kizi yambala imigufu ye'nooro mu magosi gaabo. Kundu kwokwo, ku yikyo kyanya, Nahano agabanyaga byoshi-byoshi, nge'ngolo za ku magulu, ne'mirondo ye'kituku-tuku, ne'mibano ye'mishaku,
19 ne'mbete za ku matwiri, ne'ngolo, ne'njungi,
20 ne'bihunika, ne'migufu ya ku kigeregere, ne'mikaba íkalukwa, ne'biheeko, no'lushumbi,
21 ne'mbete za ku minwe, ne'za kwi'zuulu,
22 ne'byambalwa íbilimbiri, na'makanju, no'mwingiro, ne'ndaha zo'kuhagata,
23 ne'bilolero, na'makanju miija, ne'mirondo yo'kusoosa kwi'twe, ne'mirembeezo ya kwingi-kwingi.
24 Ho bangakizi huumura amalaasi, bagakizi baya akatuuru.
Na ho bangabiiri bayambiiti umukaba mwija,
bagakizi shweka umugozi.
Na ho bangabiiri bashanuziizi umushaku bwija,
bagakizi mwebwa imbala.
Na ho bangabiiri bayambiiti imirondo yo'mulimbo,
bagakizi yambala amasuuzu.
Na ho bangabiiri banonosiri bweneene,
bagasigala batetiirwi ne'shoni.

25 Abashosi biinyu bakola bagayitwa ku ngooti.
Kiri na'basirikaani biinyu, banaminikwe mwi'zibo.
26 Kwi'rembo lya'kaaya, abandu bagakizi liruuka bweneene.
Abakazi bagakizi yivuruguuza mu luvu,
nga bandu keera ábashahulwa ibindu byabo byoshi.

4

1 Hâye ki be ulusiku, abakazi balinda bagakizi fyedekania umushosi muguma, ti:
«Ewe! Ibyokulya ne'byambalwa, byohe, tugakizi biyigulira twengwa.
Si byo tuloziizagi naaho, utuyange, maashi!
Utushaagize ishoni, we kongwa we!»

Akaaya ke'Yerusaleemu kagashubi gashaanirwa

2 Ku yikyo kyanya, mu kihugo, Nahano agaameza mwe'shibwe liija, linabe lyo'bulangashane. Ee! Abahisiraheeri ábagaaba basigiiri, bagakizi siima ibitumbwe byalyo, banabiyihayire.
3 Ábasigiiri i Yerusaleemu bagakizi detwa Bataluule. Na'maziina gaabo, ganabe gayandisirwi mu kitaabo kya ábali bagumaana i Sayuni.
4 Abakazi ba'kaaya ke'Yerusaleemu, kundu bâli kizi yifunda mu bitalaalwe, haliko Nahano agaki bayeruusa. Na kundu umuko gukayoneka bweneene mu yako kaaya, agaki kashuka. Ee! Agashuka i Yerusaleemu ku njira íkwaniini, kiri na ku yo'muliro.
5 Ha nyuma, Nahano agabwikira umugazi Sayuni, kuguma na'bandu booshi ábagukumaniri kwo. Emwe! Mwi'zuuba, agaleeta ikibungu kye'kyusi. Na bushigi, analeete umuliro, halinde ubulangashane bwa Nahano bunakizi ba kibwikwa.*
6 Yikyo kibwikwa, kigabasiika ku kyanya ki'zuuba. Kiri na ku kyanya kye'nvula, na ku kye'kihuhuuta, bagalonga ubutibitiro, gira bakizi yibisha mwo.

5

Ulwimbo lwe'ndalo ye'mizabibu

1 Ngayimbira umukundwa wani ulwimbo, hi'gulu lye'ndalo yage ye'mizabibu:
Ee! Âli hiitagi indalo ye'mizabibu, ku higangazi íhiri kwe'nagiira.*

* **4:5 4.5** Kulyoka 13.21; 24.16. * **5:1 5.1** Mataayo 21.33; Mariko 12.1; Luka 20.9.

2 Iyo ndalo, âli kizi girima, anagilyose mwa'mabuye gooshi.
Ha nyuma, anafulika mwe'milandira miija ye'mizabibu.
Ha kati ke'yo mizabibu, anayubaka ho'lwingo lwo'kukizi neekera kwo,
anahumba na mwe'kishimo kyo'kukizi kandira mwo.
Analindirira kwi'yo milandira itongeke kwe'mizabibu miija, shoobe!
Yanakizi tongeka naaho kwe'mizabibu milulu.

3 Kwokwo, uyo mukundwa wani anadeta: «Mwe batuulaga be'Yerusaleemu, na'be'Buyuda! Mwe bakongwa mwe!
Mututwirage ulubaaja, twe ne'yo ndalo yani ye'mizabibu.
4 Iyo ndalo, nâli kizi gikuya-kuya.
Emwe! Ndaakwo kundi kwo nâli kwiriiri ukugigirira.
Njubi langaliiri kwo igatongeka kwe'mizabibu miija.
Halikago, shoobe! Imizabibu íyatongeka kwo, kiri kiiza kyayo naaho.

5 «Iyo ndalo yani, buno ngolaga ngamùbwira ngiisi kwo ngagigira.
Ngahongola inzitiro zaayo, halinde inasherebere,
na'bandu banakizi gilibata-libata mwo.
6 Ee! Iyo ndalo, ngagisivya lwoshi-lwoshi.
Imizabibu yamwo, itâye ki yahulirwe, kandi iri kuyufirirwa.
Igaamera naaho mwe'migenge ne'mihanda-njovu.
Nganahangika ibibungu, bitaginiekeze invula.»

7 Iyo ndalo ye'mizabibu, gulyagagi mulala gwa'Bahisiraheeri. Ne'mizabibu miija, bali bandu be'Buyuda.
Nahano wo'bushobozi bwoshi ye mwene yo, anâli gikuuziri bweneene.
Yabo bandu, Nahano âli loziizi kwo bakulikirage imaaja zaage,
banatuule ku njira íkwaniini.
Si bâli kizi yamiza-yamiza naaho, mu kukomeresania,
iri banakizi yitana.

Nahano agaahana ikihugo kye'Buyuda
8 Yayewe imwinyu, mwe mugweti mugagaaza inyumba ku zaabo,
munali mu kizi gaaza indalo ku zaabo.
Si abiinyu booshi, keera mukabahavya mu kihugo,
munakoli kisigiiri mwo mwenyene!

9 Nayuvwa kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi ambwiraga kwokuno:
«Yizo nyumba, kundu ziryagagi nyiija, si zigasigala biguuka!
Na kundu ziri mbamu, zinalimbisiibwi,
haliko, zigasigala mushaka, buzira bandu.
10 Ihekitaari zishatu ze'ndalo ye'mizabibu,
zigakizi kandwa mwe'litiri makumi gataanu naaho ze'divaayi.
Ngiisi úgakizi byalaga ibitigiri ikumi bye'mbuto ze'ngano,
agakizi yimbula ikitigiri kiguma naaho.»

11 Yayewe, imwa ábali mu zindukiri vyukira mu bilalusa,
banali mu kizi yiza ku divaayi, halinde banalaluke lwoshi-lwoshi!
12 Ikyanya bali mu kizi yilala mu bitali nga byo,
bali mu ba bashambiiri, mu kukizi ziha ikinubi, ne'nzeeze,
banalase ne'ngoma, ne'miteera-teera.
Kundu kwokwo, ngiisi byo Nahano ali mu kizi gira, batabitwaziizi.
Kiri na yenyene, batanamútwaziizi.
13 Abahisiraheeri, bwo batanyiji, kyo kitumiri bagatwalwa imbohe.
Abatwali baabo, kiri na'bagunda booshi, bagayuvwa umwena,
bananyoterwe, halinde banakizi fwa.
14 Kwokwo, bakoli balindiriiri i nakwere,
keera yanayashuula akanwa kaayo.
Iyo munda i nakwere, abanalushaagwa be'Yerusaleemu, kiri na'bagunda,
booshi bakoli lindiiri ukumanukira yo,
kuguma na'balalwe booshi ábagweti bagaagira akalugi.

15 Abandu booshi bagaki biikwa haashi.

Kiri na'banabwikangaate booshi, nabo, bagaki teezibwa ishoni.
16 Nahano wo'bushobozi bwoshi agakizi twa imaaja ku njira íkwaniini,
kinatume agakizi huuzibwa.
Ee! Rurema agakizi gira íbikwaniini,
mu kuyerekana kwo ali Mweru bweneene.
17 Haaho, abandu baage bagaaba nga bibuzi,
binakizi liisa ngiisi ho biloziizi.
Kiri ne'byanabuzi bigayiloogeza ibyokulya haahalya mu biguuka.

18 Yabo bandu, yayewe imwabo!
Si ibyaha byabo, bibayizingiiri kwo!
Bagweti bagakizi yikululira umwama,
nga bandu ábali mu kululwa no'mugozi.
19 Si bakola mu naakira Rurema kwokuno: «E Nahano, uvwarukage!
Ngiisi byo ukatulagaania, ubigirage, gira tubiyibonere.
Bwo uli Mutaluule wa'Bahisiraheeri,
ukwizagye ishungi zaawe, gira nyiitu tuzimenye.»

20 Yayewe imwa ngiisi ábakola mu deta kwa'mabi go miija,
na kwa'miija go mabi!
Banadesiragi kwe'kihulu gwo'mulengeerwe,
na kwo'mulengeerwe kyo kihulu.
Banadesiri kwe'bilulu byo binunu,
na kwe'binunu byo bilulu.

21 Yayewe imwa ngiisi ábakola mu yitoneesa
kwo bo bitegeereza, na kwo bo benge.

22 Yayewe imwa ábali mu kizi gotomera idivaayi, wa guti-guti!
Banagweti bagatindika amaavu ku bukalage.

23 Si abanamahube bali mu kizi balekeerera, gira lyo balonga ikitulire.
Kiri na ábakwaniini, bakola mu bayima ukuli kwabo.
24 Keera bakajanda amigirizo ga Nahano, anali ye Mwene Ubushobozi.
Ee! Kundu Umutaluule wa'Bahisiraheeri agweti agaadeta, si batamútwaziizi.
Ku yukwo, bagashereezibwa ngana,
nga kwo'muliro guli mu boyola ikishuka.
Bagaaba nga mbuto ye'mizi ikoli boziri,
na nga kwo'twaso, tuli mu yehuulwa nga lukungu.
25 Nahano akoli rakariiri abandu baage,
anakoli bangwiri ukuboko kwage, gira abahane.
Kiri ne'migazi ikoli gweti igajugumbana.
Ne'birunda bikoli luuzirwi mu njira ngi'jolera.
Kundu kwokwo, ubute bwa Nahano buki yasiri.
Akoli bangwiri ukuboko kwage, gira ahaniirize abandu baage.

26 Nahano alengeziizi irembera,
gira alonge ukukema ibinyamahanga.
Anali mu balakiza uluguuju,
gira abagoma bayijage ukulyoka mu mbeka ze'kihugo.
Lolagi! Yabo bagoma, bagweti bagatuyijira mulindi-mulindi!
27 Mu kati kaabo, ndaaye úluhiri, ndaanaye úgweti úgasiitara.
Ndaanaye úli mu tendera, kandi iri ukuhunira.
Imikaba yabo, ibagwasiri bwija.
Ne'migozi ye'biraato, itatwisiri.
28 Imyambi yabo ishongosiri bweneene,
keera banagifwora mu miheto yabo.
Ibinogosho bye'fwarasi zaabo, biri bikomu nga mabuye.
Na'mapine ga'magaare gaabo gi'zibo, gali mu kizi suula umulindi nga munyaga.
29 Abasirikaani baabo bagweti bagayamiza-yamiza.
Bali mu lunduma nga ndare ndangi.
Ikyanya bali mu gwata abandu imbohe, bali mu bahunguukana.

Ndaanaye úgabahangirira, mbu batazitwale hala.
30 Yulwo lusiku, bagalundumira abagoma,
nga midunda ígweti igayibirindula mu nyaaja.
Hooshi mu kihugo, abandu bagaabona ikihulu naaho na'malibu.
Umulengeerwe gugayidika mwe'kibungu.

6

Rurema ahamagala Hisaaya kwo abe muleevi

1 Mu mwaka gwo mwami Huziya akafwa kwo, lyo nâli riiri mu mabone. Nanalangiiza Nahano abwatiiri ku kitumbi kye'kyami, kyanâli shuumiri bweneene! Ikanju lyage lyâli kizi lembeera mu nyumba yage yoshi.
2 Na hi'gulu lyage, hâli riiri ibiremwa íbilangashiini! Ngiisi muguma âli hiiti ibyubi ndatu. Ibyubi bibiri, byâli bwisiri amalanga. Ne'bindi bibiri, byâli bwisiri amagala. Ne'bindi bibiri, byo bâli kizi balala mwo.
3 Yibyo biremwa, byâli kizi koobezania kwokuno:
«Nahano wo'bushobozi bwoshi ali mweru bweneene!
Ee! Ali mweru! Ali mweru!
Ikihugo kyoshi kiyijwiri mwo'bulangashane bwage.*»
4 Yago mazu gaabo gâli kizi juguuvya indaliro ze'nyumba ya Nahano, halinde iyo nyumba yanayijula mwe'kyusi.†
5 Iri n'gabona kwokwo, nanadeta: «Ala nie! Si leero ngola ngashereera! Si akanwa kaani kayulubiiri. Na'bandu bo tutuliinwi, nabo utunwa twabo tuyulubiiri. Kundu kwokwo, keera nayibonera Umwami. Ye na Nahano wo'bushobozi bwoshi!»
6 Yabo baganda, muguma wabo anambalalira kwo, afumbiiti ulubaazi úluli mwi'kala lyo'muliro, lyo alyosa ku katanda.
7 Lyeryo lirya ikala, analindeeza ku kanwa, anambwira kwokuno: «Lolaga! Yiri ikala, bwo lyalenga ku kanwa kaawe, ibyaha byawe keera byakogwa, bitanakiri ho.»
8 Ha nyuma, nanayuvwa Nahano adeta kwokuno: «Nyandagi ye ngaatuma? Nyandi úgatugendera?» Naani, ti: «Ndi hano, e waliha! Mbe nie ugaatuma.»
9 Nahano anambwira, ti: «Yaba bandu, ugendi babwira kwokuno:
"Ukuyuvwa, mugakizi yuvwa. Haliko mutâye sobanukirwe!
Ukulola, mugakizi lola. Haliko, mutâye bone!‡"
10 Yaba bandu, ukizi yumuusa imitima yabo!
Na'matwiri gaabo, ukizi gaziba.
Na'masu gaabo, ukizi gabwikira.
Buzira kwokwo, hali ikyanya amasu gaabo gangalonga ukubona.
Na'matwiri gaabo ganalonge ukuyuvwa.
Na'menge gaabo ganalonge ukusobanukirwa.
Kwokwo, lyo bangangalukira, mbu balongage ukukira.§»
11 Nanabuuza: «E Nahamwitu, yibyo byoshi, ngwiriiri ukukizi bigira, halinde mangoki?» Naye, ti:
«Ukizi giraga kwokwo,
halinde ku kyanya utwaya twabo tugaaba tusigiiri mushaka.
Ne'nyumba zaabo, zinasigale biguuka.
Ne'kihugo kyabo kinasherebere lwoshi-lwoshi.
12 Balya bandu, nie Nahano ngabayimula hano, bagendi beera i mahanga.
Kino kihugo kyabo kyohe, kigasigala mushaka.
13 Yikyo kihugo, kundu kyangasigiiri mwa'bandu nga kihande kiguma ki'kumi,
si kigaki shubi shereezibwa ngana!
Yabo Bahisiraheeri bagaaba bakola nga kiti kyo'mwalooni,
ku kyanya kyakubwa, kinasigalire ku naludakwe.
Kwokwo yabo bandu nabo, bagasigala nga naludakwe.
Uyo naludakwe agaki mina kwe'shibwe litaluule.»

7

Nahano atuma Hisaaya imwa mwami Ahaazi

1 Mwami Ahaazi âli mugala Yotamu, na mwijukulu Huziya. Uyo Ahaazi, ikyanya âli twaziragi i Buyuda, lyo mwami Resini we'Haraamu akayiji teera akaaya ke'Yerusaleemu,

---

* **6:3 6.3** Bwigule 4.8. † **6:4 6.4** Bwigule 15.8. ‡ **6:9 6.9-10** Luka 8.10; Mikolezi 28.26-27. § **6:10 6.10-11** Mataayo 13.14-15; Mariko 4.12; Yohana 12.40.

ali kuguma na Peka mwami wa'Bahisiraheeri, mugala Remalya.* Kundu bakakateera,
batanahasha ukukahima.
2 Uyo Ahaazi, iri akayuvwa kwa'Baharaamu bakoli yibiisiri kuguma na'Bahisiraheeri,
anayoboha bweneene, kuguma na'bandu booshi be'Buyuda. Booshi, banatondeera
ukujuguma, nga kwe'biti biri mu shagala hi'gulu lye'mbuusi.
3 Kwokwo, Nahano anabwiraga Hisaaya kwokuno: «Ugendi bonaana na mwami
Ahaazi, mwe na mugala wawe wa Sheera-Yushubu, (kuli kudeta: ábakasigala
bagagaluka). Mugamúgwana ngiisi he'ngera ihekiiri, íri mu lyosa amiiji mwi'benga
lya ha lugulu. Hali ku njira íri mu genda imunda bali mu fulira imirondo.
4 «Uyo mwami, umúbwirage kwokuno: "E mwami, utahemuke! Si ukizi yitonda,
unatuuze. Uyo Resini, bo na mugala Remalya, kundu bakoli rakiiri, utaleke mbu
bakuhemule. Si bombi balyagagi nga shaali ízikola zigazimuuka!
5 «"Ku kasiisa, yabo baami bali mu kushungikira igambi libi. Banali mu deta, ti:
6 E balya, tugendi teera ikihugo kye'Buyuda, halinde bahemuke. Ha nyuma,
tunayimike mugala Tabeeri, abe mwami wabo."
7 «Kundu kwokwo, Nahano Rurema adetaga kwokuno:
"Aahabi! Yiryo igambi lyabo, litâye koleke, kiri ne'hiniini!
8-9 Si akaaya kahamu ke'Haraamu iri i Damasiki.
No'mukulu we'Damasiki ali mwami Resini naaho.
Na kwakundi, akaaya kahamu ke'Hifurahimu iri i Samariya.
No'mukulu we'Samariya ali Peka, mugala Remalya naaho.
Ha nyuma lye'myaka makumi galindatu ni'taanu, kirya kihugo kye'Hisiraheeri, kigaaba
kyashahulwa lwoshi-lwoshi.
E Ahaazi, umbiike kwo'mulangaaliro.
Buzira kwokwo, mugaahimwa!"»

Nahano amenyeesa kwo Manweri agaabutwa

10 Nahano anashubi bwiraga mwami Ahaazi kwokuno:
11 «Ewe! Uhuunage Rurema Nahamwinyu, akuyereke akalangikizo, halinde umenye
bwija kwo ngakuhimira abagoma baawe. Yako kalangikizo kangalyoka haashi mu
kuzimu, kandi iri mwi'gulu.»
12 Na wa Ahaazi, ti: «E Nahano, nanga, maashi! Ndaako kalangikizo ko ngahuuna.
Ndaloziizi ukukugeza.»
13 Hisaaya naye, ti: «Muyuvwagwe bwija, mwe bandu bi'kondo lya mwami Dahudi!
Ka mutazi luha no'kusuuzania? Ka mugagenderera ukusuuza kiri na Rurema wani?
14 «Aahago! Nahamwitu yenyene ye gamùheereza akalangikizo. Lola! Umuhya-
kazi útazindi gwejerwa no'mushosi agaheeka inda, anabute umwana wo'butabana,
anamúyinike iziina Manweri, kuli kudeta: tutuliinwi na Rurema.
15 «Uyo mwana, ikyanya agaaba akola mutabana wo'kulahira amabi, anakole amiija,
agaaba ali mu kizi nywa amata no'buuki.
16 Buno, uki yobohiri mwami we'Haraamu, na we'Hisiraheeri. Halikago, ikyanya
uyo mwana agaaba akola mutabana wo'kulahira amabi, anatoole amiija, yibyo bihugo
byombi bigaaba bikola mushaka.
17 «Na naawe kwakundi, Nahano agakizi kulibuza, kuguma na'bandu baawe,
kiri ne'mbaga ya yisho. Amalibu mwene yago, gatazindi boneka, ukulyokera
ha'Bahisiraheeri bakayihandulana kwo na'Bayuda. Umwami we'Hasuriya, ye gayiji
mùteera.»
18 Mu yizo siku, Nahano agakoobeza abandu be'Miisiri, kwo balyoke hala mu kihugo
kyabo, banamùyizinge kwo nga saazi, anakoobeze na'Bahasuriya, kwo bayiji mùkoma
nga njuki.
19 Yabo bagoma, bagayija balyagagi kandaharuurwa, banashumbike mu tubanda, kiri
na mu nyaala, na mu bishungu-shungu byoshi, kiri na mu ndagiriro zooshi.
20 Ku yikyo kyanya, Nahamwitu agakoleesa abandu ukulyoka i kajabo ko'lwiji
Hefuraati. Ee! Mwami we'Hasuriya agaaba akola nga higembe, anakizi mùkunguula
amatwe, kiri ne'byoya bya ku magala gooshi, kiri ne'nyanwa.
21 Ku yikyo kyanya, ngiisi mundu agatunga naaho inyana yo'lubuta luguma, ne'bibuzi
bibiri.
22 Ngiisi ábagaaba bakoli sigiiri mu kihugo, bagakizi lya amata mingi no'buuki.
23 Mu yikyo kihugo, muli indalo ízimeziri mwe'milandira ye'mizabibu kihumbi. Yizo
ndalo, zanganagulwa ku bingorongoro kihumbi bye'harija. Kundu kwokwo, yaho handu
hagaamera imigenge ne'mihanda-njovu.

* **7:1 7.1** 2 Baami 16.5; 2 Kutondobola 28.5-6.

24 Iganakwira mu kihugo kyoshi. Kinatume abandu bagakizi gendi hiiva
mwe'nyamiishwa, bali ne'miheto ne'myambi.
25 Na hi'gulu lyayo, ngiisi ha'bandu bâli kizi lima ku tugangazi, batagaki hafina. Si
hagasigala naaho ndagiriro ze'ngaavu ne'bibuzi.

8

Aba mwi'kondo lya Hisaaya bayinikwa iziina

1 Nahano anambwira: «Yabiira ikipahwa kihamu! Unakiyandike kwo, ku bwer-
anyange: "Vwarukira iminyago! Kwabadukira iwa kushahula!*"»
2 Yikyo kipahwa, nanakiyereka umugingi Huriya, na Zakariya mugala Yeberekiya.
Yabo bombi, banakitangira kwo'bumasi.
3 Ha nyuma, nanamenyana na mukaanie. Haaho, anaheeka inda, anabuta umwana
wo'butabana. Nahano anambwira: «Uyo mwana, umúyinike iziina "Vwarukira
iminyago. Kwabadukira iwa kushahula!"
4 Mukuba, ikyanya agaaba atazi twisagya ukudeta igambo "daata", kandi iri
"maawe", mwami we'Hasuriya agaaba keera anyaga akanyamwala ke'bindu mu kaaya
ke'Damasiki, na mu ke'Samariya, anabitwale imwabo.»

Mwami we'Hasuriya ateera

5 Nahano anashubi mbwira kwokuno:
6 «Yabo Bayuda, kundu nâli batwaziri no'butuudu nga bwa'miiji go'lwiji lwe'Silwamu,
haliko batandwaziizi. Si keera banayoboha imbere lya mwami Resini, na mwami Peka
mugala Remalya.
7 «Ku yukwo, mwami we'Hasuriya, mu kubateera, agayija akundwiri ngo'lwiji
Hefuraati, kwo luli mu sooka imbibi zaalwo.
8 Balya Bahasuriya, bagasavya mu kihugo kye'Buyuda. Yulwo lwiji lugaduuga, halinde
amiiji ganahike mwi'gosi. E Manweri, yabo basirikaani bagayajuula ibyubi nga nyunda,
halinde banahike mu kihugo kyawe kyoshi!»

Ishungi za'bandu ziri za busha

9 Mwe binyamahanga, kundu mugakizi banda akaluulu mwi'zibo,
haliko mugaki vunika ngana!
Yuvwi, mwe mulyosiri ku mbeka ze'kihugo!
Kundu mugweti mugayikomeereza kwi'zibo,
si mugavunika bitolo-bitolo!
Ee! Kundu mugweti mugayikomeereza kwi'zibo,
si mugavunika ngana!
10 Kundu mugakuumana mbu mugire igambi libi, haliko shoobe!
Ukuhimwa, mugaahimwa ngana-ngana! Mukuba, Rurema tutuliinwi.

Tukizi yoboha Nahano

11 Nahano keera akangengula bweneene, kwo ndakizi yitoneesa nga'biitu, anambwira:
12 «Kundu abandi bakoli yobohiri igambi íryagirwa mu kahwehwe, mbu ligamùmala,
halikago mwehe, mutakizi liyoboha.†
13 Si Nahano naaho, ye mukwiriiri ukukizi yoboha, iri munamúyikumba. Mukuba, ye
Nahano wo'bushobozi bwoshi, anali ye Mutaluule bweneene.
14 Yenyene, agakizi mùlanga.
«Haliko, imwa'Bahisiraheeri ne'mwa'Bayuda, Nahano agaaba ibuye lyo'kubasiitaza,
halinde banayideedeke haashi. Ee! Abandu be'Yerusaleemu, agabagwata nga mu
mutego.‡
15 Kwokwo, abandu bingi bagakizi siitara ku Nahano, banayideedeke haashi, ba-
nayami vunguka. Yugwo mutego, ikyanya gugabagwata, batagaki yinamuka.»

Abandu bahanuusania hi'gulu lyo'kulangaalira imizimu

16 Ngiisi byo Nahano agweti agayigiriza, mubiyandike,
munabisikiirize abakulikizi baani.§
17 Ngi lindiriiri Nahamwitu, halinde atutabaale.
Kundu akaheereza Abahisiraheeri ingoto,
haliko niehe, ngi múbiisiri kwo'mulangaaliro.

---

* **8:1 8.1** kandi iri «Maher-Shalal-Hash-Baz». † **8:12 8.12** 1 Peturu 3.14-15. ‡ **8:14 8.14** Barumi 9.33; 1 Peturu 2.8. § **8:16 8.16-18** Baheburaniya 2.13.

18 Ndi hano, twe na'baana bo Nahano akambeereza. Twehe, tulyagagi tulangikizo twa
Nahano wo'Bushobozi bwoshi, anali ye bwatiiri ku mugazi Sayuni. Ee! Twe tuli mu
kukizi kengula Abahisiraheeri.
19 Hali ikyanya abandu bagamùbwira, ti: «Mugire tugendi laguza. Irya mizimu
igatuganuuza mu kahwehwe, inatumenyeese ngiisi byo tugaagira!»
Aahago! Kituma kiki ábakiri bagumaana bangagendi tabaaza abafwiri? Si abandu
bakwiriiri batabaaze Rurema wabo!
20 Mwehe, mukwaniini mukizi kulikira amigirizo ga Nahano, iri munasimbaha
ikihango kyo mukanywana kuguma. Si abalaguza ne'mizimu, byohe, bitali mu deta
amagambo gaage! Si amagambo gaabo, gali nga ndaago!

Amalibu

21 Abandu bagakizi jeba-jeba mu kihugo, bakoli jengiirwi, banakoli shalisiri. Kinatume
bagakizi konolera amasu mwi'gulu ku buraakari, banakizi daaka umwami wabo, kiri na
Rurema wabo yenyene.
22 Ngiisi ho bagakizi lola, bagalonga naaho ubuhanya, ne'kihulu, na'makuba mingi-
mingi. Na ha nyuma, boonyene banalashwe mu kihulu kya namudidi.

Umwana abutwa hi'gulu liitu

23 Yikyo kihulu kya namudidi, kitagagenderera. Yaho keera, abandu ba mu kihugo
kyoshi kya Zabulooni ne'kya Nafutaali, Nahano akabateeza ishoni. Haliko mu siku
ízigayija, agaki bagingika. Ee! Yibyo bihugo bye'Galilaaya, biri bya'bandu be'gindi
milala. Bilyokiiri ku njira íri mu genda iwa nyaaja Mediterane, halinde ukuhisa i kajabo
ko'lwiji Yorodaani.*

9

1 Abandu, kundu bâli kizi mamaata mu kihulu,
haliko bakoli tundukiirwi no'mulengeerwe muhamu.
Kundu bâli tuuziri mu kihulu namudidi,
si buno bakolaga mu mulengeerwe!*
2 E Rurema! Keera ukakuza ikihugo kiitu,
halinde abandu baawe bakola mu kushambaalira.
Bagweti bagakizi shambaala imbere lyawe,
nga bandu ábali mu shambaalira umwimbu,
na nga bandu ábagweti bagaagaba iminyago.

3 Kundu bâli kizi bakoomeka ubuhiri mu mugongo,
haliko keera ukabuvuna-vuna.
Ukavuna kiri ne'ngoni za'bandu baawe bâli kizi himbulwa mwo.
Keera ukashubi bakiza,
nga kwo ukatee bakiza mu maboko ga'Bamidyani.
4 Ibiraato bya'basirikaani, kiri ne'byambalwa byabo íbiyijwiragi imiko,
keera bikakabulirwa mu muliro, byanasingooka.
5 Umwana, keera akabutwa hi'gulu liitu.
Ee! Tukoli haabirwi umwana wo'butabana.
Uyo mwana agayimikwa, gira abe mutwali wa'bandu baage.
Anakizi buuzibwa Muhanuuzi wa kahebuuza, na Rurema wo'bushobozi,
na Daata we'myaka ne'myakuula, na Muluzi wo'mutuula.
6 Ubutwali bwage bugayamaga ho imyaka ne'myakuula!
No'mutuula gwage, gutâye here.
Ye gayimikwa ku kitumbi kya mwami Dahudi.
Yubwo butwali, agabujingiriza, anabusikamye ku njira íkwaniini,
ukulyokera ku yikyo kyanya, halinde imyaka ne'myakuula!
Birya byoshi, Nahano wo'bushobozi bwoshi, agabigira.
Mukuba, akuuziri abandu baage bweneene.†

Nahano ahana Abahisiraheeri

7 Nahano akatumira beene Yakobo indumwa yo'kubakengula.
8 Iyo ndumwa, Abahifurahimu booshi, kuguma na'Basamariya, banamenya kwo Rurema
ye kagituma.
Kundu kwokwo, bakiri mu yikangaata, iri bananaaka kwokuno:

---

* **8:23 8.23** Mataayo 4.15. * **9:1 9.1-2** Mataayo 4.15-16; Luka 1.79. † **9:6 9.6** Luka 1.32-33.

9 «Inzitiro ízikayubakwa na'matafaari, kundu zikayibumbulikaga haashi,
si tugaki ziyubakulula na'mabuye mabaaje!
Na kundu bakatema inguliro ze'biti biniini bye'mizehituuni,
si ahandu haazo, tugayubaka ne'biti bihamu bye'myerezi.»
10 Yabo Bahisiraheeri, kundu badetaga kwokwo,
haliko Nahano agabaleetera ibihaliiza ukulyoka mu bagoma ba Resini.
Keera akahidika yabo bagoma baabo.
11 Abaharaamu bakalyoka uluhande lwe'sheere.
Na'Bafirisiti, bakalyoka imuga.
Yabo booshi, bagayiji janganula Abahisiraheeri.
Kundu kwokwo, ubute bwa Nahano butazi hooha.
Aki bangwiragi ukuboko kwage, mu kulooza ukuhana abandu baage.

12 Yabo bandu, kundu Nahano wo'bushobozi bwoshi akabahana,
si batanamúgalukira.
13 Kwokwo, Nahano agasingula Abahisiraheeri itwe no'mukira.
Ee! Lusiku luguma naaho, agaatema itavi lye'kigazi, kuguma na lye'kibingu.
14 Lirya itwe, bo bashaaja na'banalushaagwa.
No'mukira, bo baleevi, kwo bagweti bagabeesha.
15 Yabo bimangizi baabo, bakabahushiisa ikirari.
Kyo kitumiri keera bavujuuka.
16 Yabo booshi, bakoli bihuusiri, banakoli yifuuziri mu bitalaalwe,
banakola mu deta íbitali nga byo.
Kyo kitumiragi Nahano ataki shambaliiri imisore yabo.
Kiri ne'fuuvi zaabo, na banamufwiri baabo, atakiri mu bakejeerera.‡
Kundu kwokwo, ubute bwage butazi hooha.
Aki bangwiri ukuboko kwage, mu kulooza ukuhana abandu baage.

17 Ikyanya abandu bagweti bagaagira amabi, gali mu ba nga muliro.
Guli mu tee singoola imigenge, gunabuli yigwima mu biti bihamu,
halinde ikyusi kinanunge bweneene mu kyanyaanya.
18 Kwokwo, Nahano wo'bushobozi bwoshi, akoli rakiiri,
anakola agajigiivya ikihugo.
Gulya muliro, agaguduulika mu bandu, gira basingooke ngana.
Ndaanaye mundu úgaagira mbu akejeerere mwene wabo.
19 Yabo bandu, kundu bali mu manyulana imbande zooshi,
si baki shalisiri.
Ubuzinda, bagakizi lya kiri ne'nyama za'baana baabo.
20 Manaasi agweti agateera Hifurahimu.
Hifurahimu naye, ali mu teera Manaasi.
Yabo bombi, banabuli teera Abayuda.
Kundu kwokwo, ubute bwa Nahano butazi hooha.
Aki bangwiri ukuboko kwage, mu kulooza ukuhana abandu baage.

10

1 Yayewe imwa'batwi be'maaja! Si bali mu kizi biika imaaja ízitakwaniini,
zinali za kulibuzania naaho.
2 Bali mu kizi yima abakeni íbibakwaniini.
Yabo bandu, kundu bali be'mwani, si bakiri mu balyalyania.
Bali mu hanguula abandu kwo bakizi nyaga ibindu bya banamufwiri, ne'fuuvi.
3 Aahago! Ulusiku Nahano agaahana abandu,
kutagi kwo mwâye ki yibulanire?
Ikyanya ibinyamahanga bigayiji mùteera
kutagi kwo mwâye ki fuuke?
Nyandagi ye mwâye tibitire, mbu amùtabaale?
Ibindu biinyu, hayi ho mwâye gendi bibisha?
4 Si mwâye gendi bunda mu mbohe,
kandi iri muminikwe kuguma na ábali mu yitirwa mwi'zibo.
Kundu kwokwo, ubute bwa Nahano bugaaba butazi hooha.
Agaaba aki bangwiri ukuboko kwage, mu kulooza ukuhana abandu baage.

‡ **9:16 9.16** *atakiri mu bakejeerera* kandi iri: atakiri mu simiisibwa nabo.

Ikihugo kye'Hasuriya kigaahanwa
5 Nahano adetaga kwokuno:
«Yayewe imwinyu, mwe batuulaga be'Hasuriya!
Zeene, muki fumbiiti ubuhiri mu maboko giinyu.
Kiziga! Yago mahiri galyagagi ga kuyerekana ubute bwani!*
6 Balya bandu be'Hasuriya, nie mu batuma,
kwo bagendi teera abandu baani!
Mukuba, balya bandu baani, keera bambindulira ingoto.
Na bwo bakandakarira bweneene, ngahanguulaga Abahasuriya kwo bagendi bateera,
banabashahule ibindu.
Bagabahinyata-hinyata, nga kwo bali mu hinyata ibidaka mu njira.
7 Yabo Bahasuriya, kiziga batayiji kwo nie gweti ngabakoleesa!
Si inzaliro zaabo, ziri kundi-kundi!
Boohe, baloziizi naaho kwo bagendi shereezania lwoshi,
halinde bagwanwe keera baminika abandu mu mahanga mingi-mingi.
8 Mwami wa'Bahasuriya agweti agayihaya kwokuno:
"Si ibirongoozi bya'basirikaani baani,
byoshi biri nga baami!
9 Akaaya ke'Kalino, keera n'gakashereeza,
nga kwo n'gashereeza i Karikemishi.
Kiri na'kaaya ke'Hamaati, n'gakashereeza, nga ke'Haripaadi.
Na'ke'Samariya kwakundi, n'gakashereeza, nga ke'Damasiki.
10 Abandu ba yago maami gooshi, si bâli hiiti imigisi ya kahebuuza,
ukuhima imigisi ye'Yerusaleemu, na ye'Samariya!
Kundu kwokwo, keera n'gabaminika booshi.
11 Aahago! Ka itali yo haahe, kwo ngagendi hima i Yerusaleemu, kuguma ne'migisi yayo,
nga kwo n'gahima Abasamariya, ne'migisi yabo?"»
12 Mwami we'Hasuriya agweti agayikangaata, kinatume akola mu gira yaga mabi mingi. Kwokwo, ikyanya Nahano agaaba keera ayusa ukuhana umugazi Sayuni, yaho i Yerusaleemu, uyo mwami wa'Bahasuriya naye, lyo Nahano agamúhana.
13 Si mwami wa'Bahasuriya, agweti agayihaya kwokuno:
«Ngiisi byo ndi mu giraga, ndi mu bikoleesa ku misi yani nienyene.
Na ku bwitegeereze bwani, keera n'gahima ibihugo bingi.
Nanayifunda mu bihinda byabo, nanashahula mwa'kanyamwala ke'bindu.
Na bwo ndyagagi kikalage, nanagendi teera abaami baabo nga shuuli.
14 Birya bindu byabo, n'gabinyaga,
nga kwo'mundu ali mu jalabula ibyananyuni mu ngisha.
Kiri ne'bihugo byabo, nanabikumbulula,
nga kwo'mundu ali mu kumbulula amagi keera ágazirwa.
Ndaanaye úkabangula ukuboko kwage,
kandi iri ayamuula akanwa, mbu ambage.»

Nahano adetaga kwokuno:
15 «Isheenyo, ka yo ihimiri úli mu gibezeesa?
Kandi iri umusumeeni, ka gwo guhimiri úli mu gukoleesa?
Si ingoni itali mu shagania ukuboko kwo'mundu úgibangwiri.
No'buhiri, si butangalengeza umundu úbufumbiiti!»

16 Aahago! Nahano wo'bushobozi bwoshi agatumira abasirikaani be'Hasuriya ikiija kyo'kubajaavya.
Kwokwo, ubukalage bwabo, bugamalira mu muliro.
17 Rurema, ulya Mulengeerwe gwa'Bahisiraheeri, agaaba nga muliro.
Ulya Mutaluule wabo agakoleesa umuliro mu kushereeza Abahasuriya.
Guli mu boyola imigenge ne'mihanda-njovu ku lusiku luguma.
18 Gunaboyole no'lubako, kiri ne'ndalo zo'kuyera bwija.
Yibyo byoshi, Nahano agabishereeza,
nga mulwazi úwaharurwa ne'kiija.
19 Ibiti bihamu bya mu lubako, bigasigala bigerwa naaho.
Kiri no'mwana wa'kalenge, angashobola ukubiharuura.

* **10:5 10.5-34** Hisaaya 14.24-27; Nahumu 1.1–3.19; Sefaniya 2.13-15.

Abahisiraheeri batumburukwa
20 Ku yikyo kyanya, hagasigala Abahisiraheeri bagerwa naaho.
Yabo, batagaki yegamira abandu be'Hasuriya,
banali bo bakabahima.
Si leero umulangaaliro gwabo, bagagubiika imwa Nahano, Umutaluule wa'Bahisiraheeri.
21 Ee! Bagagalukira Rurema wo'Bushobozi.
22 Abahisiraheeri, kundu bangaluguuka nga mushenyu kwi'buga,
halikago, ikikembere naaho kyo kyâye galuke!
Rurema keera ashungika kwo agashereeza abandu baage,
kugaanaba ku njira íkwaniini.†
23 Ee! Nahano wo'bushobozi bwoshi, agabaminika,
nga kwo keera akagwanwa abamenyeesa.

Nahano agashereeza ikihugo kye'Hasuriya
24 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
«E bandu baani, mwe mutuuziri i Sayuni! Mutayobohe Abahasuriya.
Ee! Mutabayobohage, kundu bâli kizi mùshulika ingoni,
banakizi mùbangulira amahiri, nga kwa'Bamiisiri nabo bâli kizi gira kare.
25 Mukuba, buzira kutindirira, ndagaki mùrakarira.
Haaho, lyo ngaleeza ubute bwani mu Bahasuriya, halinde mbaminike.»
26 Nahano wo'bushobozi bwoshi agakubula Abahasuriya ne'ngoni yage.
Agabaminika, nga kwo akaminika Abamidyani kwi'buye lye'Horebu.
Ee! Anagolole ingoni yage ku nyaaja, nga kwo akagirira Abamiisiri.
27 Kundu Abahasuriya bagweti bagamùlibuza, haliko yago malibu gagaki mala.
Kundu bakamùbetuza imiteekerwa mizito,
igalyosibwa.

Abasirikaani be'Hasuriya bagalyoka i Rimooni,
28 banazamuuke halinde mu kaaya ke'Hayati.
Banalenge iyo munda i Migorooni,
banasingule imiteekerwa yabo mu kaaya ke'Mikimasi.
29 Yabo basirikaani bagataluka ikyambu, babuli deta:
«Tugendi shumbika i Geba.»
Haaho, abandu be'Rama bagajuguma ne'kyoba.
Abatuulaga be'Gibeya, imwabo Sahuli, bagatibita.
30 Mwe batuulaga be'Galiimu! Mubandage akashiba.
Mwe batuulaga be'Lahisha, muyame muteziri amatwiri.
Yayewe imwinyu, mwe batuulaga be'Hanatooti!
31 Abatuulaga be'Madimena, booshi bagweti bagapuumuka.
Na'batuulaga be'Gebimu bakiri mu bishama.
32 Zeene buno, abagoma bagashumbika iyo munda i Noobu.
Bagweti bagashagania ukuboko ku mugazi Sayuni,
yaho i Yerusaleemu.

33 Kundu kwokwo, abakulu baabo,
Rurema Nahamwitu wo'bushobozi bwoshi, agabanyanyaga haashi.
Kundu bangabiiri bali bagangambale,
bagaakubwa haashi, nga kiti kihamu.
34 Rurema wo'bushobozi bwoshi, ye gabakuba haashi,
nga kwo'mundu ali mu kizi kuba imyerezi ye'Lebanooni ne'sheenyo.

11

Ubwami bwo'mutuula
1 Mu naludakwe we'kiti, mwo muli mu lyoka ishibwe.
Kwo na kwokwo, na mwi'kondo lya Yese, mwo mugalyoka umwami muhyahya.*
2 Uyo mwami, umutima gwa Nahano gugakizi beera mu kati kaage,
halinde anabe no'bwitegeereze, no'bwenge,
anashobole ukuhanuulana, anabe mwo'bushobozi.
Agaamenya Nahano, anakizi músimbaha.

---

† **10:22 10.22** Barumi 9.27. * **11:1 11.1** Bwigule 5.5; 22.16.

3 Uyo mwami, agasiima ukukizi simbaha Nahano.
Ataganakizi twa ulubaaja ku byo ali mu bona naaho,
kandi iri ku byo ali mu yuvwa.
4 Haliko yehe, ikyanya agakizi twa ulubaaja lwa'bakeni, no'lwa ábatindimaziibwi,
kugakizi ba ku njira íkwaniini.
Ikyanya agakyula, abandu babi bagaahanwa,
na banangora-mabi banaminikwe.†
5 Ikyanya agakulikira ukuli, no'kugira íbikwaniini,
lyo agalonga imisi, nga úkenyiiri umukaba.‡
6 Imirunga ikolaga igakizi tuula kuguma ne'bibuzi.
Kiri ne'ngwi, inakizi bwatala, inaluhuukire kuguma ne'byanahene.
Ingaavu ne'ndare, bigashangiira.
No'mwana wa'kalenge agakizi birongoora.§
7 Ingaavu ne'dubu bikola bigaliisa mu mutuula.
Abaana baabo banaluhuukire kuguma.
Indare ikola igakizi lya ibyasi nga ngaavu.
8 Umwana wa'kalenge agashaatira hoofi no'muhobo gwo'mujoka,
kundu guli gwa manjoka-njoka.
Uyo mwana agagufunda mwo'kuboko, ataganakomeresibwa.
9 Mu mugazi gwani mweru, batagaki komeresania, kandi iri kushereezania.
Nga kwe'nyaaja iyijwiri mwa'miiji,
kwo na kwokwo, ne'kihugo kyoshi kigayijula mwa'bandu ábakoli yiji Nahano.*

Imbohe zahanguulwa kwo zigaluke

10 Ku yikyo kyanya, umwami muhyahya wa mu mbaga ya Yese agayimuka, ali ngi'rembera mu bandu ba'mahanga. Yabo booshi, bagamúkumanira. Na ngiisi ho agaaba atuuziri, hagalangashana bweneene.†
11 Ku yikyo kyanya, Nahano agashubi golola ukuboko kwage, anagalule abandu baage ábaki sigiiri imbohe mu kihugo kye'Hasuriya, na mu kye'Miisiri, na mu kye'Paturo, na mu kye'Hendyopiya, na mu kye'Helamu, na mu kye'Shinaari, na mu kye'Hamaati, kiri na mu tulira.
12 Lirya irembera, Rurema agalishonia.
Ligakizi menyeesa Abahisiraheeri na'Bayuda booshi ábakoli tuuziri mu mahanga,
kwo kundu bakashaabulwa mu mbande zooshi ze'kihugo,
haliko agaki bakuumania.
13 Yabo Bahifurahimu na'Bayuda, batâye ki yuvwiranwe uluugi,
batanâye ki teerane.
14 Yabo bandu ba Rurema, bagayibiikaga kuguma, banagende uluhande lwe'muga,
gira bagendi teera Abafirisiti.
Banagende na mu batuuziri isheere, gira bagendi bashahula ibindu.
Bakola bagakizi twala Abahedoomu, na'Bamohabu, na'Bahamooni.
15 Nahano agakamya Inyaaja Ndukula, halinde hanaboneke injira íkamiri.
Kwokwo, agagolola ukuboko kwage, na mu kutuma imbuusi ngayu ku lwiji Hefuraati.
Yulwo lwiji, akola agalubunduula mwe'nyiiji zirinda,
halinde abandu baage banajabuke áhayumiri.
16 Yabo bandu baage ábasigiiri, bagalonga injira yo'kulyoka mu kihugo kye'Hasuriya,
nga kwokulya Abahisiraheeri ba keera bakalyoka mu kye'Miisiri.

12

Ulwimbo lwo'kuhuuza Rurema

1 Ku kyanya íkigayija, mugayimba, ti: «E Nahano, ngweti ngakuyivuga.
Ee! Kundu wâli koli ndakariiri,
haliko, ubute bwawe keera bwamala, unakola mu mboleeza.

2 «Lolagi ngiisi kwo Rurema akayiji ngiza!
Ye mu mbimira,* ye nali mu mbiika mwo'bushobozi.
Kwokwo, ndagaki yoboha,

---

† **11:4 11.4** 2 Batesaloniki 2.8. ‡ **11:5 11.5** Bahefeso 6.14. § **11:6 11.6-9** Hisaaya 65.25. * **11:9 11.9** Habakuki 2.14. † **11:10 11.10** Barumi 15.12. * **12:2 12.2** Kulyoka 15.2; Zaburi 118.14.

si ngakizi múbiika kwo'mulangaaliro, iri ninamúyimbira.»
3 Ikyanya mugakizibwa, lyo mugashambaala bweneene,
nga ku kyanya muli mu vwoma amagoloovi mu shyoko.

4 Ku yikyo kyanya, mugaadeta:
«Mutange kongwa imwa Nahano! Mukizi múyivuga.
Mubwire abandu be'mahanga gooshi ngiisi kwo akagira,
na ngiisi kwo ali mukulu bweneene.
5 Mukizi yimbira Nahano inyimbo zo'bwivuge!
Mukuba, keera akakola amagambo ga'kahebuuza.
Aaho! Ngiisi kwo akagira, mugendi kumenyeesa mu bandu booshi ba mu kihugo.
6 Mwe batuulaga be'Sayuni! Mubandire Nahano akabuuli, awi yiyi yiyi!
Ee! Ali Mutaluule wa'Bahisiraheeri.
Anatuuziri mu kati kiinyu, ku njira ya kahebuuza!»

13

Rurema agaahana i Babeeri

1 Ulya muleevi Hisaaya mugala Hamoozi, Rurema akamúyereka yaga mabone hi'gulu lye'kihugo kye'Babeeri:*
2 Mushingage irembera ku mugazi úguyanuusiri!
Mukoobeze abasirikaani, gira bagendi teera akaaya ke'Babeeri.
Mukuba, yabo Bababeeri, kundu abatwali baabo baki gweti bagayikangaata,
haliko, abagoma bagayifunda mu kaaya kaabo.
3 Yabo basirikaani, nie Nahano nie bahamagiiri,
keera nanabataluula, gira bagendi teera Abababeeri.
Bwo ngoli rakiiri, keera nabatuma, kwo bagendi bahana.
Banakoli shambaliiri ukugendi gira ngiisi byo nabatuma.

4 Yuvwagwi ngiisi kwe'kigugu kya'bandu kigweti kigagirigimba ku migazi!
Nahano wo'bushobozi bwoshi, ye gweti úgabakuumania mu maami mingi,
gira balongage ukuteera i Babeeri.
5 Yabo basirikaani bakola mu yija ukulyoka ku mbeka ze'kihugo.
Na bwo Nahano akoli rakiiri bweneene, agabakoleesa,
babe bilwaniiso byage byo'kushereeza ikihugo kyoshi kye'Babeeri.

6 E bandu be'Babeeri, mukizi banda akaluulu.
Ulusiku lwo Nahano agayiji mùtwira kwe'maaja, lukoli yegeriiri.
Ee! Rurema wo'bushobozi bwoshi, akola agamùshereeza.†
7 Ku yikyo kyanya, abandu booshi bagayoboha, banatwike indege,
halinde imitima yabo inajajuke.
8 Yabo booshi bakola mu shenguka,
iri banababala.
Bakola mu lyanirwa,
nga mukazi úkola mu liibwa no'mukero.
Bakola mu lolana-lolana kwo mu kati ke'kyoba.
Na bwo bakoli humiirwi, amalanga gaabo gakola mu yaga-yaga nga muliro.

9 Lolagi! Ulusiku lwo Nahano agaatwa kwe'maaja lukoli yegeriiri.
Lulya lusiku, lwo agayerekana kwo'buraakari bwage,
halinde abandu banahuumirwe.
Yikyo kihugo kyoshi, agakishereeza, kinahinduke mushaka.
Agaminika abanabyaha booshi ábakituuziri mwo.
10 Indonde íziri kwi'gulu, zigayidika mwe'kihulu.
Kiri ni'zuuba, ikyanya ligaboneka, nalyo ligayami yidika mwe'kihulu,
kuguma no'mwezi.‡
11 Nahano adetaga kwokuno:
«Bwa'bandu ba mu kihugo bakoli bihuusiri, ngolaga ngabahana.
Ee! Ngahaniiriza banangora-mabi booshi.
Kundu balyagagi no'bwikangaate, si ngabumala lwoshi.

---

* **13:1 13.1** Hisaaya 47.1-15; Yeremiya 50.1–51.64. † **13:6 13.6** Yuheeri 1.15. ‡ **13:10 13.10** Hisaaya 34.4; Hezekyeri 32.7; Mataayo 24.49; Mariko 13.24-25; Luka 21.25; Bwigule 6.12-13.

Na kundu bakiri mu tindimazania ku kanyaaro,
haliko nabo, ngabatindimaza, gira batakizi ki yikangaata.
12 Balya bandu, ngabaniihya kwo,
babulike nga nooro muguuhya.
Ee! Bagabulikaga nga nooro ye'Hofiiri.

13 «Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, bwo ngoli rakiiri, ngashagania igulu.
Kiri ne'kihugo, ngakijuguuvya, kishaagage ku ndaliro zaakyo.
14 Abandu booshi be'Babeeri, bagakizi tibita bwalaafwe.
Bagatibita nga kasa, ku kyanya bakola mu kahiiva.
Ukutibita kwabo, kunabe nga kwe'bibuzi bizira mungere.
Ngiisi mundu agaagira mbu atibitire mu beene wabo, ba mu kihugo kyabo.
15 Ngiisi yeshi úgagwatwa, agayami yitwa.
Ee! Bagayomekwa ingooti.
16 Abaana bo'tulenge, ababusi baabo bagayibonera
ngiisi kwo bagayitwa, mu kunyanyagwa haashi.
Inyumba zaabo zigashahulwa mwe'bindu.
Na bakaabo banakizi bimbiirwa.

17 «Lolagi! Ngashimya Abameedi kwo bagendi teera Abababeeri.
Yabo Bameedi, batangahooha, mbu bahaabwe iharija kandi iri inooro.
18 Si abasirikaani baabo bagakoleesa imyambi mu kuyiji yita imisore.
Batanakizi kejeerera utulenge, kandi iri abaana.»

19 Mu maami gooshi, ikihugo kye'Babeeri kyo kilimbisiibwi bweneene.
Abandu baamwo, bayiyuvwiti hi'gulu lyakyo bweneene.
Kundu kwokwo, Rurema agabaminika,
nga kwo âli mali minika i Soodoma ne'Gomora.§
20 Kalya kaaya ke'Babeeri, katâye ki tuulwe mwo.
Si kagasigala mushaka, halinde imyaka ne'myakuula.
Ndaaye Muharaabu úwâye ki shinge mwi'heema lyage,
ndaanaye mungere úwâye ki gishe mwo.
21 Inyamiishwa naaho, zo zigatuula mwo.
Inyumba zaabo zigaashaka, zinayifunde mwe'mirunga.
Banafufulu nabo, banayubake mwe'ngisha.
No'tusa tugakizi guruka mwo.*
22 Indama-kumulinga zigakizi yanira mu nyaala zaamwo.
Na kundu inyumba zishubi limbiri bweneene,
haliko, imirunga igakizi zimokera-mokera mwo.
Akaaya ke'Babeeri kakolaga kagaahera lwoshi-lwoshi!
Isiku ízikasigiriiri, zikola nga ndaakizo.

14

Ukuhunguuka i Babeeri

1 Nahano agaki shubi kejeerera Abahisiraheeri, beene Yakobo. Ee! Agashubi bayereka kwo ye batooziri, babe bandu baage. Anashubi bagalulira mu kihugo kyabo. Ibinyamahanga nabyo, binayiji bayibiika kwo, halinde booshi banabe bakola bo'mulala muguma naaho.

2 Yabo Bahisiraheeri, ibinyamahanga byonyene bigakizi bagalula, binabatwale imwabo. Kundu byo byâli kizi vindagaza Abahisiraheeri, haliko leero, Abahisiraheeri bo bagabitwala imbohe mu kihugo kya Nahano, binahinduke baja baabo, na'baja-kazi baabo, halinde banakizi bikoleesa.

Mwami we'Babeeri afwa

3 E Bahisiraheeri, si mukoli ba baja. Munakola mu libuzibwa ngana-ngana, mu kukoleesibwa ku kahaati. Kundu kwokwo, Nahano agaki mùholeeza, anamùluhuule.

4 Ku yulwo lusiku, mugahonyoleza mwami we'Babeeri kwokuno:
«Honyo! Uyo mwami we'Babeeri, kundu âli kizi tushundeeza,
si leero ubulangi bwage bwamala!
5 Balya banangora-mabi, Nahano keera avuna-vuna ingoni zaabo,

§ **13:19 13.19** Ndondeko 19.24. * **13:21 13.21** Hisaaya 34.14; Sefaniya 2.14; Bwigule 18.2.

batanaki hiiti ubushobozi bwo'kutukoleesa.
6 Ulya mwami we'Babeeri âli kizi kubula abandu ingoni.
Âli kizi bakomeeresa ku buraakari bweneene.
7 Halikago buno, ibihugo byoshi bikoli tuziizi.
Kyo kitumiri abandu bakola mu shubi yimba.
8 Kiri ne'biti bye'shindano, na bye'myerezi bye'Lebanooni,
nabyo bikoli shambiiri.
Ulya mwami, birya biti bikola mu múhonyoleza kwokuno:
"Honyo! Si mwami keera akanyanyagwa haashi!
Buno, ndaakiye úgashubi tukuba!"

9 «E mwami, i nakwere ikoli shambiiri.
Ee ma! Ikyanya ugamanukira yo, igakuyakiira ngana!
Iyo munda i nakwere, keera yakuvyulira imizimu,
na booshi ábashuba bakulu be'kihugo.
Igweti igayimusa abaami ba'mahanga gooshi,
bayimangire ku bitumbi byabo bye'kyami, gira bakulamuse.
10 Yabo booshi, bagakizi kuhonyoleza, ti:
"Honyo! Buno naawe ukola mwo'bukaholwe kuguma na nyiitu!
Si leero ukoli tushushiri!"
11 Kundu ubwa mbere bâli kizi kugingika mu bulangashane,
haliko yubwo bulangashane bwawe, keera bwamanulirwa i nakwere.
Ibinubi byo bâli kizi kulakiza,
kwokwo, nabyo mugamanukanwa yo.
Honyo! Ibitwera, kyo kikolaga kyajo kyawe!
Imivuuzi, kyo kikola kibwikwa kyawe!
12 E mwami we'Babeeri, si we ndonde íshuba mu yaka bweneene ku lukula!
We kanashereeza ibinyamahanga byoshi.*
Aaho! Kutagi kwo naawe ukatibulirwa hano haashi?
13 Si we wâli kizi yihaya kwokuno:
"Nganunga, halinde mbikage mwi'gulu,
na mbiike ikitumbi kyani hi'gulu lye'ndonde za Rurema.
Nganenama ngiisi he'bindi íbiri mu yikumbwa biri mu kuumana, kwi'rango lyo'mugazi,
úguli hala imbembe.†
14 Nganungeera hi'gulu lye'kibungu,
halinde mbe nga Rurema yenyene, úli hi'gulu lya byoshi."
15 Si buno keera ukayami manulwa halinde i nakwere.
Ee! Ukayami tibulirwa ho abafwiri bakoli tuuziri.
16 Ikyanya abandu bagakubonaga, bagakuhenekera,
banayibuuze: "E balya, lolagi uno! Ka yolya úwâli kizi jugumya ikihugo?
Ka ye wanâli kizi yobohya amaami gaakyo gooshi?
17 Ka atanali ye kahindula ikihugo, kibe ngi'shamba?
Si ye wâli kizi hongola utwaya twamwo,
atanahanguula imbohe kwo zigalukire imwabo!"

18 «Abaami ba mu kihugo, bali mu kizi ziikwa mu kati ko'lushaagwa,
ngiisi muguma mu shinda yage.
19 Si wehe, ikirunda kyawe kikashaazibwa mwi'heero.
Ukolaga nga kaanafu, ka'bandu bataki loziizi.
Si buno, ukolaga ugamanukira i nakwere!
Ukola nga kirunda kya'bandu balibata-libata kwo,
unakoli luuzirwi kwe'bindi birunda.
Byoshi kuguma, binayami lashwa mu kishimo hi'gulu lyawe.
20 Si keera ukashereeza ikihugo kyawe,
wanaminika abandu baawe!
Ku yukwo, utagaki ziikwa mu kati ko'lushaagwa.
Aahabi! Nangora-mabi mwene uyo,
kiri na'baana baage bâye yibagirwe lwoshi-lwoshi.

21 «Muyibiikage ibiringiini, muminike abaana baage.

---

* **14:12 14.12** Bwigule 8.10; 9.1. † **14:13 14.13** Mataayo 11.23; Luka 10.15.

Ee! Bayitwe hi'gulu lye'byaha bya yishe.
Hatagire ábagashubi vyula itwe, mbu bashubi twala ikihugo,
kandi iri bayijuza mwo'twaya twabo.»

Rurema agashereeza i Babeeri

22 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno: «Yako kaaya ke'Babeeri, nienyene ngakateera, ninakashereeze lwoshi-lwoshi! Abatuulaga baamwo ábasigiiri, ngabashereeza, kuguma na'baana baabo, na beene wabo booshi.
23 Ngahindula akaaya ke'Babeeri, lube lujaga, kanahande mwo banafufulu. Kalya kaaya, ngakahyagiza lwoshi no'muhyagizo, halinde kanashereezibwe lwoshi-lwoshi.»
Kwokwo, kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi adesiri.

Nahano agaahana Abahasuriya

24 Nahano wo'bushobozi bwoshi, abiika indahiro kwokuno:
«Ngiisi byo n'gashungika, kwokwo kwo biganakoleka!
Ee! Ngiisi kwo n'gatwa uluhango, kwo bigaanaba.‡
25 Ikyanya Abahasuriya bagaaba bakola mu kihugo kyani,
lyo ngaamala imisi yabo.
Ngakizi bahinyata-hinyata ku mugazi gwani.
Kundu bâli hesiizi abandu baani umuteekerwa muzito,
haliko buno, ngagulyosa.
26 Yibyo byoshi, kwokwo kwo ngoli bishungisiri, hi'gulu lya'mahanga gooshi.
Mukuba, ngoli loziizi ukuhana abandu baago booshi.
27 Niehe, ndi Nahano wo'bushobozi bwoshi!
Aaho! Ikyanya ngweti ngashungika igambo,
nyandi úwangaki lihongola?
Ne'kyanya ndi mu ba ndoziizi ukubahana,
nyandi úwangaki mbagana kwo?»

Rurema agashereeza Abafirisiti

28 Ku mwaka gwo mwami Ahaazi akafwa kwo, Rurema akatumira Abafirisiti indumwa kwokuno:§
29 Mwe Bafirisiti mweshi, mwami we'Hasuriya âli kizi mùkubula ingoni.
Uyo mwami, kundu keera akashaajaga, haliko mutashambaale.
Si umwana wage agabihuukaga ukuhima yishe.
Ee! Mu mutumba gwe'kihoma,
mwo mugavyuka ikindi kikayu.
Yikyo kindi, kinabe na'manjoka-njoka, kinakizi mùkoma.*
30 Abakeni, kundu bakekeriiri bweneene, bagaki yiguta.
Na kundu balyagagi banakahuku, si bagaki ramba mu kati ko'butoge.
Halikago mwehe, mwe Bafirisiti, abandu biinyu ábagasigala,
ngabayitiisa umwena.
Ee! Ngiisi úgasigala mu kati kiinyu, ngamúyita ngana.
31 E Bafirisiti mweshi, mukizi shenguka ngana.
E miryango ya'kaaya kaabo! Mukizi banda akashiba.
Leero, uluhande lwe'mbembe, lugalyoka abasirikaani, baziiziri nga kibungu kyo'lukungu.
Ngiisi muguma wabo, akola ibiringiini kwi'zibo.
32 Aaho! Yizo ndumwa ízilyosiri mu Bafirisiti, kutagi kwo tugabashuvya?
Tubabwirage kwokuno: «Akaaya ke'Sayuni, Nahano yenyene keera akakasikamya.
Abandu baage bakeni, bagakizi katibitira mwo,
halinde balongage ukulangwa bwija.»

15

Rurema agashereeza i Mohabu

1 Ino ndumwa ya Rurema, iri hi'gulu lye'kihugo kye'Mohabu.
Akaaya ke'Hari na'ke'Kiiri, twombi tukashaabulwa,
twanayami shereezibwa mu bushigi buguma naaho.
2 Abamohabu booshi, ikyanya bakabona íbikakoleka ku bandu be'Nebo na'be'Medeba,

‡ **14:24 14.24** Hisaaya 10.5-34; Nahumu 1.1–3.19; Sefaniya 2.13-15. § **14:28 14.28** 2 Baami 16.20; 2 Kutondobola 28.17. * **14:29 14.29** Yeremiya 47.1-7; Hezekyeri 25.15-17; Yuheeri 4.4-8; Hamoosi 1.6-8; Sefaniya 2.4-7; Zakariya 9.5-7.

banayami banda akashiba, ti yoho wee!
Abandu be'Dibooni, bagenda mu nyumba ye'mizimu yabo,
gira bagendi lirira mwo.
Yabo booshi keera bakunguulwa imishaku, kiri ne'nyanwa.
3 Yabo bandu bakola mu genda mu njira bayambiiti amasuuzu,
mu kuyerekana umwizingeerwe.
Mu ngiisi nyumba, kiri na mu lubuga lwa'kaaya,
Abamohabu bakola mu nduulu.
4 Abandu be'Heshibooni, na'be'Hereyale, nabo bakola mu bululuka.
Amazu gaabo gakola mu yuvwikana hala, halinde mu kaaya ke'Yahasa.
Balya Bamohabu, kiri na'basirikaani baabo, bakoli shengusiri,
banakola mu banda akashiba!

5 Yabo Bamohabu, umutima gwani gukoli jengiirwi hi'gulu lyabo.
Keera batibita halinde i Sowari, kiri ne'Hegulaati-Sherishiya.
Banakola mu zamuukira i Luhiti, iri banalira.
Bwo keera bakashereezibwa,
bakola mu genda i Horonayimu bali mu lira.
6 Kiri na'miiji ge'Nimurimu gakoli kamiri.
Bwe'mbuto mbishi zahangaluka, ikishuka kikoli yumagusiri.
Ndaakizo mbuto ízikiri mu mera.
7 Ibindu íbikoli sigiiri, abandu bakola mu bikuumania,
banabiseehere ku kyambu kye'Myerebi.
8 Yaho hooshi mu kihugo kye'Mohabu, abandu bakola mu liruuka.
Yukwo kulira kwabo, kukoli hisiri halinde i Hegulayimu, kiri ne'Beeri-Herimu.

9 Ulwiji lwe'Dibooni, lukoli yijwiri mwo'muko.
Kundu kwokwo, Rurema agaki yushuulaga mwe'kindi kihano.
Abamohabu ábasigiiri, bakola bagerwa naaho.
Kundu bakatee kira, haliko Rurema agaki batumira indare,
zibayilale mwo, zinabayite.

16

Ikihugo kye'Mohabu kyatabaaza i Yerusaleemu
1 Mwami we'Yerusaleemu, mumútwalirage imirambu ye'bibuzi.
Bilenge mwi'shamba lye'Seela, halinde bihike ku mugazi Sayuni.
2 Abakazi be'Mohabu bakolaga nga tunyuni útukayimulwa mu ngisha zaatwo.
Banakoli loziizi ukujabuka ulwiji Harinooni, gira bashaage mu kihugo kyabo.

3 Yabo Bamohabu bakola mu bwira Abayuda kwokuno:
«Mututabaale, maashi! Mutubwirage ngiisi kwo tugaagira.
Mutulange na'bagoma biitu,
nga kwe'kimbehwa kiri mu tulanga kwi'daruule li'zuuba.
Mutubishage, mutanatuleke mu maboko ga'bagoma.
4 Twe Bamohabu, keera twayimulwa mu kihugo kiitu.
Aahago! Mutuhanguule tuyiji tuula mu kihugo kiinyu.
Utubishage na banangora-mabi.»
Twe Bamohabu, kundu bâli kizi tunyaga,
haliko yubwo bunyazi bugaki mala.
Ngiisi ábakiri mu tuvindagaza,
bâye himwe, banahere mu kihugo.
5 Haahago, lyo'mwami wa mwi'kondo lya mwami Dahudi agayija.
Ubutwali bwage bugasikama,
mukuba agakizi rongoora abandu bwija, na mu kati ko'bwemeera.
Agakizi twa imaaja ku kuli,
iri anakulikiriza íbikwaniini.

6 Keera tukayuvwa kwa'Bamohabu bali mu yikangaata,
na kwo bali banabihayo, banali mu gayirizania.
Kundu kwokwo, yubwo bwikangaate, bulyagagi bwa busha.
7 Buno balya Bamohabu, bakola mu lirira ikihugo kyabo.

Booshi bakola mu gongeera,
iri banayidula imikate íkagirwa mu mizabibu i Kiiri-Hareseeti.

8 Indalo ze'Heshibooni, na ze'Shibima keera zashweshwetera,
zitanakiri mu yeza imizabibu.
Iyo mizabibu, si abatwali be'binyamahanga keera bakagishereeza!
Ubwa mbere, yâli kizi landira kiri ne'Yazeeri,
na mwi'shamba hooshi, halinde inahike ku nyaaja.
9 Na bwe'yo mizabibu ye'Shibima isherebiiri,
yabo bandu be'Yazeeri, tukola mu lirira kuguma.
Tunakola mu lirira kuguma na'bandu be'Heshibooni na'be'Hereyale.
Si batâye ki yimbule ibitumbwe,
batanâye ki bande akabuuli ku bushambaale!
10 Batagaki shambaala ku kisegengo.
Mu yizo ndalo ze'mizabibu, ndaakibwo bushambaale, kandi iri malega,
kandi iri kuyimba, kandi iri kubanda akabuuli.
Ndaanaye úkiri mu kanda ha kikandiro.
Batanakiri mu banda utubuuli, mukuba Rurema keera akabahulisa.
11 Umutima gwani gukola mu lirira ikihugo kye'Mohabu.
Ngolaga nga kinubi íkiri mu laka ku kigandaaro.
Ee! Umutima gwani gukola mu lirira akaaya ke'Kiiri-Heresi.

12 Abamohabu bagagendi lola imbeero zaabo kwi'rembo,
banagire mbu bagendi tabaaza imizimu yabo, shoobe!
Na kundu bagagenda mu mbeero zaayo,
si ndaaye úgaahasha ukubakiza.
13 Yago gooshi, Nahano âli mali gwanwa agaadeta hi'gulu lye'Mohabu.
14 Haliko buno, adetaga kwokuno: «Ha nyuma lye'myaka ishatu, balya Bamohabu bagasigala bandu bagerwa naaho, banabe tufwa-busha. Ngiisi byo bâli kizi yikangaata kwo, bikola bigashombwa bweneene! (Iyo myaka ishatu igakulikirana ne'ndagaano yo sheebuja âli mu kizi gira no'mukozi.)»

17

Indumwa hi'gulu lye'Damasiki ne'Hisiraheeri

1 Ino ndumwa ya Rurema, iri hi'gulu lya'kaaya ke'Damasiki.
Lolagi! Akaaya ke'Damasiki kâye sibe,
kanasigale biguuka naaho.*
2 Kiri no'twaya twa mu mbande ze'Haroweri tugaashaka.
Ha nyuma, ibibuzi binakizi ragirira mu njira zaatwo.
Ndaanaye mundu úwâye bikakaze.
3 Ee! Iyo munda i Damasiki, ubutwali bukolaga bugaamala.
Utwaya twa'Bahifurahimu, kundu twâli zitiirwi,
halikago, natwo tugashereezibwa ngana.
Kiri na mu Baharaamu, ngiisi ábagasigala, bagaaba tufwa-busha, nga'Bahisiraheeri.
Kwokwo, kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi adesiri.

4 Ku yikyo kyanya, ubugale bwa'Bahisiraheeri bugaaba bukoli maziri.
Na kundu bashuba mu genda bajeziri,
halikago, leero bakola mu genda, jabati-jabati!
5 Yabo Bahisiraheeri bagajandwa ngana,
nga kwe'ndalo mu ndekeera ye'Refahimu, iri mu jandwa inyuma li'yimbula.
6 Ábagasigala bagaaba bagerwa nga muhumbuuka gwe'bitumbwe bye'mizehituuni.
Kwi'tavi lye'lugulu, kugasigala ibitumbwe bibiri, kandi iri bishatu.
Na ku matavi ágajojesiri,
kugasigala naaho ibitumbwe bina, kandi iri bitaanu.
Kwokwo, kwo Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri adesiri.
7 Ku yulwo lusiku, Abahisiraheeri bagashubi lola ku Mulemi wabo. Ee! Amasu gaabo gagakizi lola, ku'lya Mutaluule wabo.
8 Batagaki shubi lola ku tutanda two bakayigirira bongwa ku maboko gaabo. Batâye ki langaalire inguliro zo'muzimu Hasheera, kandi iri akatanda ko bakaguyubakira.

* **17:1 17.1** Yeremiya 49.23-27; Hamoosi 1.3-5; Zakariya 9.1.

9 Ku lwolwo lusiku, kundu utwaya twa'Bahisiraheeri twâli tuzitire, si tugasigala
mushaka. Tugaaba biguuka, nga kwa'Bahivi na'Bahamoori bakasiga utwaya twabo yaho
keera, ikyanya Abahisiraheeri bâli bayimwiri.
10 E Bahisiraheeri, keera mukahinduliraga Rurema ingoto,
anali ye gweti úgamùkiza.
Mutaki kengiiri kwo Rurema yi'buye lyo mwâli bishamiri mwo.
Si muli mu gendi leeta imbuto nyiija mu binyamahanga,
munayiji zibyala.
11 Yizo mbuto, muli mu zibyala lusiku luguma, zinayami mera. Na úbugaakya, zinaleete
akaaso.
Halikago, ikyanya muli mu gira mbu muyimbule, ehee! Zinayami nyerera.
Mukuba, yizo mbuto zooshi, ubulwazi buli mu yami ziyita.

12 Yuvwagwi! Nayuvwa umulundumo gwe'binyamahanga bingi!
Bagweti bagalunduma nga nyaaja,
ku kyanya iri mu ba ne'midunda mikayu.
13 Yibyo binyamahanga, kundu bigweti bigalunduma kwokwo,
haliko, Rurema agaki bikanukira, halinde binatibitire hala.
Ee! Bagayimulwa duba, nga biguhulu íbiri mu yehuulwa ne'mbuusi ku mugazi,
kandi iri nga lukungu úluli mu tumuulwa no'mubangami.
14 Kabigingwe, Abahisiraheeri bagakizi yoboha bweneene.
Haliko, ikyanya butazi tejuukana, banagwane abagoma bakoli fwiri.
Kundu abagoma bagayiji tuteera,
ndaabyo bagaagira!

18

Rurema agashereeza ikihugo kye'Hendyopiya

1 Yayewe imwinyu, mwe bandu be'Hendyopiya!*
Amatanga ga'mashuba giinyu, gali mu kizi laka.
2 Muli mu lungika indumwa mu lwiji Niire,
mu bwato úbukalinganizibwa mu kaliri.
E ndumwa, musuulage umulindi. Mugende mu bifigisi bya'bandu,
balya bo'mwego gukeruusiri.
Birya bifigisi, abandu booshi bayamiri babiyobohiri,
halinde mu mahanga gooshi.
Biryagagi bilangi ngana, binali mu minika abagoma.
Ikihugo kyabo, kiri mu golomba mwe'nyiiji.
3 Mwe bandu ba'mahanga gooshi! Langiizagi!
Ngalengeza irembera kwi'rango lyo'mugazi.
Ikyanya ngadihiriza ikibuga, mukategage amatwiri.
4 Nahano ambwiraga kwokuno:
«Nduuziri mwi'gulu, na ndi mu langiiza hooshi mu kihugo.
Na nyamiri naaho ndi munyerere.
Nyamiragi mbulisiri naaho, ngi'zuuba lya kalenge-renge,
kandi iri nge'ndara ku kyanya kye'mimbu.»
5 Ikyanya mutazi tondeera ukuteerana,
ikyanya ishungi ziinyu zikiri mu yera nga mizabibu,
haaho, lyo Nahano agayiji mùhahuulira no'mugushu.
Agamùtwisa nga milandalira ye'mizabibu,
anamùshaaze yaho, halinde mutwalwe hala.
6 Abasirikaani baawe, ikyanya bagaaba bakoli fwiri,
bagaliibwa na banyunda, ne'nyamiishwa.
Yabo banyunda bagaahisa ikikamo kyoshi, bakiri mu mùjanganula.
Ne'kyanya kye'mbondo, lye'nyamiishwa nazo zigatondeera ukukaaja amavuha.
7 Ku yikyo kyanya, birya bifigisi bya'bandu bigayijaga, binatange ituulo imwa
Nahano wo'bushobozi bwoshi! Yibyo bifigisi, umwego gwabyo gukeruusiri. Na'bandu
ba'mahanga gooshi, bayamiri babiyobohiri. Ee! Biryagagi bilangi ngana, binali mu
minika abagoma. Ikihugo kyabyo, kiri mu golomba mwe'nyiiji. Kundu kwokwo, balya
bala bagayiji kizi tuula Nahano wo'bushobozi bwoshi, ku mugazi Sayuni.

---

* **18:1 18.1** *i Hendyopiya* Agandi maziina gaayo gali i Nubiya kandi iri i Kuushi.

19

Indumwa hi'gulu lye'Miisiri

1 Ino ndumwa, iri hi'gulu lye'kihugo kye'Miisiri.

Lolagi! Nahano agweti agasuula umulindi ku kibungu,
gira agendi teera ikihugo kye'Miisiri.
Buno, imigisi ya'Bamiisiri ikola mu juguma imbere lyage.
Kiri na'Bamiisiri boonyene, imitima yabo keera yajajuka, banakoli shengusiri.
2 Nahano adetaga kwokuno:
«Balya Bamiisiri, ngabateerania boonyene ku boonyene!
Ee! Umundu agagendi lwisa mwene wabo.
No'mutuulani anagendi lwisa uwabo mutuulani.
Akaaya kaguma kagagendi lwisa akaabo kaaya.
No'mwami muguma agagendi lwisa uwabo mwami.
3 Balya Bamiisiri, kwokwo, kwo ngabavuniisa imitima.
Bagakizi laguza, iri banaganuuza imizimu, kiri na'balozi, na'banamaleere.
Kundu kwokwo, ngiisi byo bagaaba bashungisiri, ngabishereeza ngana.
4 Yabo Bamiisiri, ngola gababiika mu maboko go'mwami mulangi.
Uyo mwami anakizi bakoleesa ku kahaati.»
Kwokwo, kwo Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi adesiri.

5 Ulwiji Niire lukolaga lugakama ngenene!
Lunasigale naaho luumaguka.
6 Ingera za yulwo lwiji Niire, nazo zigaakama.
Inyiiji niini zigatondeera ukubaya buligo.
Zigayijula ibibingu bibolo, ne'byasi bya'kaliri.
7 Ibyasi byoshi íbimeziri ku ngombe yo'lwiji Niire bigayumaguka.
Kiri ne'mbuto ízigaaba zabyalwa mu ndalo,
nazo zigayehuulwa ne'mbuusi, zinamale.
8 Ikyanya inyiiji zigaakama, abadubi bagaabula umukolwa,
banatondeere ukugongeera, iri banakizi lira.
Kiri na ábali mu dubiisa injenga, nabo bagatwika indege.
9 Ngiisi ábali mu lingaania imirondo mu kitaani, bagajengeerwa.
Na ábali mu kihanga mwe'mirondo, nabo bagashenguka.
10 Ee! Ngiisi ábali mu hanga imirondo, kuguma na'bandi bakozi booshi, bagatwika indege.

11 Si abahanuuzi be'Sowani, biri bizeeze ngana!
Ikyanya bali mu hanuula Faraho,
si bali mu múshobania amagambo!
Kituma kiki bangaki yihaya kwokuno:
«Twehe, tuli bitegeereza bweneene!
Si tubusirwi mwi'kondo lya'baami ba keera!»
12 E Faraho! Balya bagingi baawe, hayagi bali?
Ngahwe! Iri bangahasha, bakumenyeese
ngiisi kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi ashungika hi'gulu lye'Miisiri.
13 Abanabwenge baawe be'Sowani, si keera bakahendwa!
Kiri na ábalyosiri i Mefiisi, nabo bakoli tebesiri.
Balya batwali be'Miisiri, keera bakabashereegeza ikihugo.
14 Yibyo birongoozi, Nahano keera akabibiika mwo'buyingi-yingi.
Kwokwo, ngiisi byo bakola mu hanuulana,
biri bya kuhaburana naaho.
Keera bakalalusa ikihugo kye'Miisiri,
halinde abandu baakyo bakola nga balalwe ábali mu gaaya-gaaya mu bishazi byabo.
15 Mu balya Bamiisiri booshi, ndaaye úwangatabaalana, aba mutwali, kandi iri mugunda, aba mundasumbwa, kandi iri mwana mwanuke.

Abamiisiri bâye ki yikumbe Nahano

16 Nahano wo'bushobozi bwoshi, ikyanya agahaniiriza Abamiisiri ku bushobozi bwage, bagaaba bakoli yobohiri nga bakazi, banalenge mwe'kinyukura.

17 Beene Yuda bagakizi teera Abamiisiri ikyoba bweneene! Ngiisi kyanya Abamiisiri
bagakizi bakengeera, bagakizi lenga mwe'kinyukura. Mukuba, Nahano wo'bushobozi
bwoshi akoli bashungikiiri ubuhanya naaho.
18 Ku yikyo kyanya, abandu ba mu twaya tutaanu twe'Miisiri, bagaaba bali mu
deta indeto ye'kiheburaniya, banalagaanie kwo bagayibiika ku Nahano wo'bushobozi
bwoshi. Mu yutwo twaya, kaguma kagayinikwa iziina Kaaya ki'zuuba.*
19 Ku yikyo kyanya, ha kati ke'kihugo kye'Miisiri, hagabiikwa akatanda ko'kusiriigiza
Nahano kwa'matuulo. Na ku lubibi lwakyo, hagaaba inguliro ya'mabuye, hi'gulu
lyo'kukengeezania ibya Rurema.
20 Iyo nguliro, igakizi menyeesa abandu kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi akola mu
kihugo kyabo kye'Miisiri. Kwokwo, ikyanya bagateerwa na'bagoma, banabe bali mu
tabaaza Nahano, haaho agayami batumira umundu wo'kubakingira, anabaguluule.
21 Kwokwo, kwo Nahano agayimenyeesa imwabo, halinde banakizi yemeera kwo ye
Nahano, banakizi múyikumba, iri banamútangira amatuulo mingi. Ne'kyanya bagakizi
biikira Nahano indahiro, banakizi zikwiza.
22 Yabo Bamiisiri, kundu Nahano agabahaniiriza, halikago ha nyuma, agashubi bakiza.
Ikyanya bagamúgalukira, agayuvwa ngiisi kwo bali mu mútabaaza, anabakize.
23 Ku yikyo kyanya, mu kihugo kye'Miisiri mugalenga injira mbamu yo'kugenda
i Hasuriya. Kwokwo, Abahasuriya bagakizi balamira i Miisiri. Na'Bamiisiri nabo,
banabalamire i Hasuriya. Yabo bandu booshi, banakizi yikumba Rurema kuguma.
24 Ku yikyo kyanya, i Hisiraheeri igashalagira ikihugo kye'Miisiri na kye'Hasuriya.
Kwokwo, kwo Nahano agagashaanira amahanga gooshi.
25 Nahano wo'bushobozi bwoshi, agabagashaanira kwokuno: «E Bamiisiri, mukolaga
bandu baani. Na niinyu mwe Bahasuriya, n'gamùbumba nienyene. Kiri na niinyu, mwe
Bahisiraheeri! Muli be'mwani. Kwokwo, mweshi mukoli gashaniirwi!»

20

Abandu be'Hasuriya bagaahima Abamiisiri na'Bahyendyopiya

1-2 Iri hakaba lusiku luguma, Nahano anaganuuza Hisaaya mugala Hamoozi, mu
kumúbwira: «Hogolaga ibyambalwa byawe, kiri ne'biraato.» Uyo Hisaaya, ngiisi kwo
akabwirwa, kwo akanagira, anakizi genda ali bukondwe, na buzira biraato. Kwokwo
kwo akanagenderera halinde mu mwaka mwami Sarigooni we'Hasuriya akalungika
umukulu wa'basirikaani baage, kwo agendi teera akaaya ke'Hashidoodi. Ne'kyanya
akakateera, anakagwata.
3 Mu gwogwo mwaka, Nahano anashubi deta: «Umukozi wani Hisaaya keera ahisagya
imyaka ishatu ali bukondwe, iri anagenda buzira biraato. Bwo akagira kwokwo, kali
kalangikizo ko'kumenyeesa i Miisiri ne'Hendyopiya, kwo byâye yogogozibwe.
4 Mwami we'Hasuriya agashaaza abandu be'Miisiri na'be'Hendyopiya, anabatwale
imbohe. Imisore, kiri na'bashaaja, booshi bagatwalwa balyagagi bukondwe, na bazira
biraato. Yohoo! Kiri ne'nio zaabo, zigaboneka ku bweranyange! Balya Bamiisiri,
kwokwo kwo bâye teezibwe ishoni!
5 «Haaho, lyo yabo Bafirisiti bagashenguka. Mukuba, bâli langaliiri Abahendyopiya,
kuguma na'Bamiisiri, kwo bo bakola bagabatabaala mwi'zibo.
6 «Kinatume yabo Bafirisiti bagatulagula, ti: "Ala twe! Balya Bamiisiri, kundu twâli
babiisiri kwo'mulangaaliro, mbu batukize mu maboko ga mwami we'Hasuriya, si keera
bayogogozibwa! Aaho! Kutagi kwo tugaki kizibwa?"»

21

Indumwa imwe'kihugo kye'Babeeri

1 Ino ndumwa idesiri hi'gulu lye'kihugo kye'Babeeri. Yikyo kihugo kiri mwi'shamba
íriri ku nyaaja.
Umugoma akola mu kuyijira mulindi nga kihuhuuta.
Alyosiri mwi'shamba, uluhande lwe'kisaka, mu kihugo kidali-daali.
2 Gano mabone, kiryagagi kihuume ngana!
N'gabona abiira balyalya keera bakuhindukira,
banakola mu kushahula ibindu, babuli kushereeza.

E Bahelamu, kuguma na'Bamediya!

---

* **19:18 19.18** *Akaaya ki'zuuba* kandi iri, Heryopoli. Kaaya ka mu kalira ko'lwiji Niire, irindi sobaanuro «Kaaya ko'Bushereere».

Mugirage muzunguluke kano kaaya, munakateere!
Abandu baamwo, kundu bagweti bagababaza abaabo,
haliko yukwo kubabala, ngola ngakumala.

3 Ala nie! Ngoli yuvwiti ubulyanirwe mu kibuno.
Bukola mu lyana nga mukero gwo'mukazi.
Ngiisi byo ngola mu yuvwa, bikoli nyobohesiizi!
Kiri na byo ngola mu bona, biri mu mbiika uluhuha.
4 Umutima gwani gukola mu puupa.
Ne'kihuumula kikola mu njugumya.
Njubi yifwijiri akabigingwe kahikage, lyo mboleera.
Si kaako kabigingwe, leero nako kandeera ulushunguti.

5 Bakola mu baza ibyokulya binunu.
Banakola mu yaja imitaara, gira abandu babwatale.
Booshi bakoli vwagariiri ha byokulya ne'binywebwa.
Halikago, masaasa atabukwa, banayiji yuvwa, ti:
«E bakulu, muyimuke mweshi!
Mugirage muyabiire ibilwaniiso biinyu.»

6 Ku kyekyo kyanya, Nahano anambwira:
«Ugendi biika inaazi, gira ngiisi byo igaabona, iyiji kumenyeesa byo.
7 Hali ikyanya angabonaga ikiso kya'basirikaani,
bashoniri ku fwarasi, banali mu genda babiri-babiri.
Kandi iri abona ábashoniri ku punda, kandi iri ku ngamiya.
Iri angabona kwokwo, akizi ba masu!»

8 Haaho, iyo naazi inateerage umulaga, ti:
«E Nahamwitu, ngiisi lusiku ndi mu laliira ku niizo, halinde ku mukyo.
9 Lolaga, baliira bakola mu yija, bashoniri ku fwarasi, banali mu genda babiri-babiri!»
Bali mu deta kwokuno: «Akaaya ke'Babeeri keera kahongoka!
Ee! Akaaya ke'Babeeri keera kahongoka.
Imigisi yako, keera yabulirwa, inakoli vungusiri!*»

10 E Bahisiraheeri, mukahuulwa nga ngano, mwanayeluulwa.
Kundu kwokwo, mukiri bandu baani.
Kwoku, hali indumwa yo Nahano wo'bushobozi bwoshi andumiri.
Ee! Ali Rurema wa'Bahisiraheeri.

Amabone hi'gulu lye'kihugo kye'Hedoomu

11 Ino ndumwa iri hi'gulu lye'Duma.
Nayuvwa umundu ali mu mberangira, ukulyoka i Seyiri, ti:
«E mulaliizi, ka butaziba bugaakya?
Ewe! Ka butaziba bugaakya?»
12 Uyo mulaliizi anamúshuvya: «Bukola bugaakya!
Kundu kwokwo, bugaki shubi yira.
Ne'ri wangashubi buuza, bwija naaho!
Ukashubi yiji mbuuza.»

Amabone hi'gulu lye'kihugo kye'Buharaabu

13 Ino ndumwa, iri hi'gulu lye'kihugo kye'Buharaabu.
Aaho! E badandaza be'Dedaani, mwe mushumbisiri mu kishuka kye'Buharaabu!
14 Na niinyu, mwe batuulaga be'Tema! Yaba bandu batibisiri.
Aahago! Mubatwalire amiiji, munabasheegule ne'byokulya.
15 Si batibisiri ingooti!
Yizo ngooti zishuba zigabayomeka, ne'miheto ishuba igababeruuza.
16 Nahano akambwira kwokuno: «Akaaya ke'Kedaari, ikyanya kagaahisa umwaka muguma naaho, ubulangashane bwako bugaamala. (Yugwo mwaka, guli nga gwo bangalagaania umukozi imbembo.)
17 Mu basirikaani baabo ábali mu fwora umuheto, hali bagerwa naaho ábagaaba basigiiri.» Kwokwo, kwo Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri adesiri.

---

* **21:9 21.9** Bwigule 14.8; 18.2.

22

Amabone hi'gulu lye'Yerusaleemu

1 Ino ndumwa idesiri hi'gulu lye'ndekeera ya'mabone.
E Yerusaleemu, maki gano?
Si mweshi mukoli shoniiri ku nyumba!
2 Kituma kiki mugweti mugabanda akabuli,
na kituma kiki akaaya kali mwo'mulengo ne'kisegengo?
Ee! Abandu baawe keera bakafwa, ne'birunda byabo bikoli kabuliirwi hooshi.
Kundu kwokwo, litali izibo írikabayita.
3 Abakulu biinyu booshi, bakatibita.
Kundu kwokwo, bakagwatwa mbira, buzira kulasha kiri no'mwambi.
Na ngiisi ábakagwanwa na'bagoma, banabiikwa mbohe.
Kiri na booshi ábâli mali toloka, nabo banagwatwa!
4 Kwokwo, namùbwira: «Abandu baani keera bakashereezibwa.
Aahago! Mundeke ngana ndee balirira ku kimombo.
Mutandwaze! Mutanagire mbu mumboleeze.»
5 Luno lusiku lwatutwisa indege ngana-ngana!
Nahano wo'bushobozi bwoshi atubiisiragi mwa'kalugi,
anatushengusa lwoshi-lwoshi!
Mu ndekeera ya'mabone, abandu bagweti bagalibatana mwo.
Inzitiro za'kaaya, keera bakazihongolera haashi,
banakola mu tabaaza imwe'migazi.
6 Abasirikaani be'Helamu na'be'Kiiri, bakolaga mu kuumana,
banakoli hagasiri imiheto ne'siribo.
Baguma bali mu genda mu magaare gi'zibo, na'bandi ku fwarasi.
7 E Yerusaleemu! Indekeera zaawe, kundu ziryagagi nyiija,
haliko keera zikayijula mwa'magaare gi'zibo.
Na ábali mu gendera ku fwarasi, bakolaga kwi'rembo lyawe,
banakoli loziizi ukukuteera.
8 Inzitiro zo'kusiikira ikihugo kye'Buyuda, keera zikayihongoleka haashi.

Mu siku za mbere, mwâli kizi langaalira ibilwaniiso,
mwanatibitira ho bisigwirwi, áhali mu detwa nyumba yo'Lubako.*
9 Mwanagendi tanduula inzitiro za'kaaya ka Dahudi,
gira mumenye ho mugazilingaania.
Mwanayijuza amiiji mu kirigo íkiri hi'fwo.
10 Ha nyuma, mwanalola inyumba ze'Yerusaleemu,
mwanazihongolaga kwo, mbu mulonge amabuye go'kukania inzitiro.
11 Mwanahumbira ikindi kirigo ha kati ke'bibambazi bibiri,
gira mulonge ukukuumania amiiji ga mu kirya kirigo kya mbere.
Kundu kwokwo, mutanatwaza Rurema,
anali ye wâli mali gwanwa ashungika ukulyokera keera kwo yibyo byoshi bigakoleka.

12 Ku yikyo kyanya, Nahano wo'bushobozi bwoshi akamùbwira,
kwo muliruuke, munabululuke ku kimombo.
Munakunguulwe amatwe, munayambale amasuuzu,
mu kuyerekana kwo mukoli jengiirwi.
13 Haliko, lolagi buno! Si muki gweti mugashambaala,
iri munayilala mu bitalaalwe!
Munakiri mu baaga ingaavu ne'bibuzi,
munalye inyama, iri munanywa ne'divaayi.
Munakiri mu deta, ti:
«Tukizi lya, iri tunanywa!
Si kusheezi tugaafwa!†»
14 Nahano wo'bushobozi bwoshi, keera anyereka
kwo kiri na ku lusiku lwo mugaafwa kwo,
gano mabi giinyu gatâye kogwe!
Kwokwo, kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi, adesiri.

---

* **22:8 22.8** *nyumba yo'Lubako* 1 Baami 7.2-5; 10.16-17. † **22:13 22.13** 1 Bakorindo 15.54.

Indumwa ya Rurema hi'gulu lya Sebuna
15 Mundu muguma, iziina lyage ye Sebuna, âli riiri mwimangizi we'bindu bye'bwami.
Kwokwo, Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi ananduma imwage kwokuno:
16 «E Sebuna, maki gano? Biki byo ugweti ugaagira?
Nyandagi úkakuhanguula kwo uyihumbire ishinda hano?
Aahago! Kituma kiki ugweti ugagiyibaajira mu luno lwala?
17 Ewe! Kundu uli mutasumbwa, Nahano agaki kugwata,
anakuzuuze-zuuze, anakushulugute.
18 Ee! Agakugonya-gonya, anakushulugute mu mbinga, nga kabumbu.
Yeyo munda, yo ugagendi fwira.
Amagaare gaawe gi'zibo, kundu galimbiri,
haliko, gagasigala haaho.
Si ugweti ugajamburiisa inyumba ya nahamwinyu!
19 Kundu we twaziri, ngakushikula mu butwali bwawe.
Na kundu ukuziibwi bweneene, haliko, ngaki kutindimaza.
20 «Ku kyekyo kyanya, ngatumira umukozi wani Heryakimu mugala Hirikiya,
21 na nyabiire ikanju lyawe, ninamúyambike lyo. Ninamúyimike, mu kumúshweka umukaba gwawe. Agatwala ahandu haawe. Ye gaaba yishe wa'batuulaga be'Yerusaleemu, kiri na'be'Buyuda booshi.
22 «Ngamúsikiiriza no'lwiguzo lwa'kajumiro ka Dahudi. Iri angayigula ulwivi, ndaaye úwangaki luyigala. Ne'ri angaluyigala, ndaaye úwangaki luyigula.‡
23 «Uyo Heryakimu, ngamúsikamya ngana-ngana! Agaaba ne'misi, nga musumaari úgwakomerwa mu mbahwa ngomu.
24 Beene wabo booshi, abakulu, kiri na'bato, ye bagakizi sikamira kwo nga birugu íbyamanikwa ku musumaari muguma.»
25 Kundu kwokwo, Nahano wo'bushobozi bwoshi adetaga kwokuno: «Yugwo musumaari, kundu gukakomerwa mu mbahwa ngomu, haliko gugaki tera. Ee! Hagaatama gunaliike, gunatibukire haashi. Kwokwo, ngiisi bindu íbikananikwa kwo, binashereezibwe.»

23

Indumwa hi'gulu lya'kaaya ke'Tiiro
1 Ino ndumwa iri hi'gulu lya'kaaya ke'Tiiro.
Mwe beene amashuba ágalyosiri i Tarasisi! Mugire mulire ku kimombo.
Si ibyambu bye'Tiiro keera byashereezibwa!
Yako kaaya kakola mushaka.
Iyo myazi, mukatee giyuvwa mu kihugo kye'Kipuro, inali yo'kuli.
2 Mwe mutuuziri ku ngombe ye'nyaaja, na mwe badandaza be'Sidooni!
Mutakizi deta-deta, si muhulikage naaho.
Indumwa ziinyu, zâli gweti zigajabuka mu banamuhirye be'nyaaja.
3 Mu kudandaza, bo bâli kizi leeta ingano ukulyoka i Miisiri.
Ee! Bâli kizi gula ingano ku ngombe yo'lwiji Niire,
banagendi giguliikiza ibinyamahanga.
4 E Sidooni, we kikalage kya mu nyaaja.
Kundu kwokwo, ufwagage ishoni!
Si inyaaja igateezibwa ishoni, nga mukazi úwayidesa, ti:
«Ndazindi yuvwa umukero gwo'kubuta,
ndanazindi shuusa umwana, aba wo'butabana kandi iri wo'bunyere!»
5 Abamiisiri, ikyanya bagayuvwa ngiisi kwa'kaaya ke'Tiiro kashereezibwa,
bagashenguka ngana-ngana!
6 Mwe batuulaga be'mbande ze'Tiiro,
mugalukire i Tarasisi, mugendi banda ya'kashiba.
7 E Tiiro, ka kwoku kwa'kaaya kiinyu kakolaga?
Si yaho keera, wâli kizi shambaala bweneene!
Abatuulaga baawe, si bâli kizi gendi dandaliza i mahanga!
8 Aahago! Yukwo kushereezibwa kwinyu,
nyandagi úkakushungika?
Abadandaza baawe, si bâli bagangambale nga baluzi,
banâli kizi gingikwa hooshi mu kihugo!
9 Úwashungika kwoku, ali Nahano wo'bushobozi bwoshi.

‡ **22:22 22.22** Bwigule 3.7.

Yaba bandu, kundu bâli kizi yikangaata,
haliko Rurema analooza ukubatindimaza.
Na kundu bâli gweti bagashaagwa,
halikago anashungika ukubateeza ishoni.
10 E bandu be'Tarasisi, si mutaki hiiti ikyambu!
Leero, mukolaga mugakizi lima indalo nga'Bamiisiri.
11 Nahano keera akagolola ukuboko kwage ku nyaaja,
anajugumya amaami mu kihugo.
Anagweti agakyula kwe'nzitiro ze'Kaanani zihongolwe.
12 Nahano akadeta: «E bandu be'Sidooni,
si keera mwasherebera, mutanâye ki shambaale!
Mukolaga nga munyere úwagumbiirwa.
Kundu mwangakoli jabukira i Kipuro,
haliko mutagalonga ho mugaluhuukira.»
13 Lolagi! Ikihugo kye'Babeeri kituuziri kimaata, buzira bandu.
Abahasuriya keera bakakihindula libe gomberano lye'nyamiishwa.
Bakatee yubaka inzitiro, banazikoleesa mu kukiteera.
Abasirikaani baabo, banayifundaga mu nyumba zo'mulimbo.
Na ngiisi byo bakagwana mwo, banabishahula.
Akaaya koonyene, bakakahongola, kanasigwa bikola biguuka.
14 Mwe bandu ba mu mashuba ge'Tarasisi!
Mubandage akashiba, bwa'kaaya kiinyu, kundu kâli kazitire, haliko keera kakahongolwa.
15 Ku yikyo kyanya, abandu bagaahisa imyaka makumi galinda bakayibagiiri. Ee! Iyo, yo myaka mwami angatuula ho. Ha nyuma, kalya kaaya kagaaba ngo'mukazi mushule, úli mu yimbwa kwokuno:
16 «E bulambe wo'mukazi, we kayibagirwa!
Yabiiraga ikinubi kyawe, unazunguluke mu kaaya,
iri unaziha inyimbo nyiija-nyiija.
Uyimbe inyimbo za kwingi-kwingi,
lyo ulonga ukushubi kengeerwa.»
17 Abandu be'Tiiro, mango iyo myaka makumi galinda yakwira, Nahano agabakejeerera lyo bagashubi kizi dandaza. Kundu kwokwo, bagashubi yifunda mu bwobwo bushule, kuguma na'bandu ba'mahanga gooshi.
18 Ibindu byabo bitagaki lundwa mu bihinda. Si bigataluulwa mu bandu ba Nahano, gira bikizi baliisa, binakizi bayambika.

24

Amabone hi'gulu lyo'kusherebera kwe'kihugo

1 Lolagi! Nahano akola agashereeza ikihugo, anakisige mushaka.
Na'batuulaga baamwo, anabashaabule.
2 Hatagaki ba ulubibi ha kati ko'mundu ngana, no'mugingi,
kandi iri ha kati ko'muja, na nahamwabo,
kandi iri ha kati ko'muja-kazi, na nabuja,
kandi iri ha kati ko'muguzi, na nakuguza,
kandi iri ha kati ka úwakaaba, na úwakaabana,
kandi iri ha kati ka úli mu yishuza umwenda, na úli mu guyishuzibwa.
3 Ikihugo kigashereezibwa, kishahulwe lwoshi-lwoshi.

Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
4 Ikihugo kikoli yumagusiri.
Ne'mbuto zooshi zikoli hangalusiri.
Abakulu ba kino kihugo bataki kaniri.
5 Abandu ábatuuziri mu kihugo, keera bakiyulubaza.
Bataki simbahiri imaaja za Rurema, batanaki mútwaziizi.
Kundu bakanywana ikihango na Rurema, kyanâli kye'myakuula,
haliko bakakihongola.
6 Kyo kitumiri ikihugo kikoli daasirwi.
Na ábakituuziri mwo, keera bakatwirwa ulubaaja kwo bahuba.
Yohoo! Bakola mu singooka!
Na ábakoli sigiiri bali bagerwa naaho.

7 Abandu booshi ábashubi shambiiri, buno bakoli jengiirwi.
Imizabibu keera yayumaguka, ne'divaayi yabulika.
8 Ingoma zitakiri mu laka.
No'lujongo lwa'banabitalaalwe keera lwamala.
Kiri ne'nzeeze zitakiri mu zihwa ku bushambaale.
9 Abalalwe batakiri mu yimba,
kiri ne'bilalusa byoshi keera byabalulira.

10 Akaaya keera kashereezibwa, kanashaka.
Inyumba zooshi zikoli hamisirwi, lyo zitashahulwe mwe'bindu.
11 Abandu bagweti bagahuuna idivaayi mu njira.
Kundu kwokwo, amalega gooshi gakoli maziri.
Ikihugo kitaki shambiiri.
12 Akaaya kakoli sigiiri biguuka bimaata,
ne'nyiivi zaako keera zavungulwa-vungulwa.

13 Mu kihugo kyoshi, abandu bakoli sigiiri bagerwa naaho.
Bakola mindeereka nga kiti kyo'muzehituuni, kandi iri nga mizabibu,
ku kyanya biri mu ba keera byayimbulwa.

14 Kundu kwokwo, ngiisi ábasigiiri bagweti bagabanda akabuuli, awi yiyi yiyi!
Ábakola imuga, bagweti bagahuuza iziina lya Nahano.
15 Na ábali isheere, bagweti bagamúyivuga.
Yehe ye Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri.
Iziina lyage, likizi huuzibwa kiri na mu bandu ba mu tulira.
16 Tuyuvwiti ngiisi kwo bagweti bagayimbira Nahano,
halinde ku mbeka ze'kihugo.
Banali mu deta: «Rurema ayivugwe, bwo ye kwaniini!»
Lyeryo, nanadeta: «Yayewe imwani! Yayewe imwani!
Ngoli hubagiiri! Ngoli hubagiiri!»
Ingulani zigenderiiri ukugulana!
Ee! Ingulani zigenderiiri ukugulana.
17 Mwe mutuuziri mu kihugo!
Buno, mukola imbere lye'kihuumula, ne'kishimo, ne'mibashu.
18 Ikyanya umundu agayuvwa izu lye'kihuumula,
anagirage mbu atibite, agagendi yihongoleka mu buhya.
Ne'kyanya agalooza ukubulyoka mwo,
anayami bashwa mu mubashu.
Mwi'gulu, mugatibuka gobwe-gobwe.*
Na mu kihugo, indaliro zinajugumbane.
19 Ikihugo kikoli vunisiri.
Ee! Keera kyabereka, mu kujuguuvibwa.
20 Ikihugo kikola mu yifuka iyo munda ne'yo munda nga mulalwe.
Kinakola mu jugumbana nga luhinda mu kihuhuuta.
Bwa'bandu keera bayifunda mu byaha bweneene, kikoli zidohiirwi.
Kwokwo, kikola bu gwa kifudeete, kitaganaki shubi jingirira.
21 Ku lwolwo lusiku, Nahano agahaniiriza abatwali ba mwi'gulu, anahaniirize kiri na'baami ba mu kihugo.
22 Booshi bagakumanibwa kuguma, banalashwe mu nyumba ye'mbohe. Mwomwo, mwo bagashwekerwa imyaka mingi, halinde ku kyanya bâye twirwe kwe'maaja.

23 Ha nyuma, Nahano wo'bushobozi bwoshi
ye gakizi twala i Yerusaleemu, ku mugazi Sayuni.
Abatwali be'Yerusaleemu, bagayibonera ubulangashane bwage.
Yubwo bulangashane, bwo bulangashiini bweneene,
kinatume izuuba no'mwezi bigaboneka nga bifwifwitiiri.

25

Ulwimbo lwo'kuyivuga Rurema

* **24:18 24.18** *Mwi'gulu, mugatibuka gobwe-gobwe.* Kandi iri «Utwazo twa mwi'gulu tugayigulwa.» Kuli kudeta kugaaba kihuhuuta kandi iri mwijulire. Ndondeko 7.11; 8.2.

1 E Nahano, we Rurema wani.
Ngweti ngakuhuuza, iri ninayivuga iziina lyawe.
Mukuba, ngiisi byo uli mu gira, biryagagi bya kahebuuza!
Wâli mali gwanwa wabishungika ukulyokera keera.
Na buno, bikola mu koleka.
2 Akaaya ka'bagoma, inzitiro zaako, keera zikahongolwa.
Na buno, ikoli sigiiri naaho ndundo ya'mabuye.
Ee! Kalya kaaya, kundu bakakayubakira inzitiro ngomu,
haliko, katakiri ho, katanâye ki yubakululwe.
3 Ibinyamahanga, kundu balyagagi banambamba,
haliko bakola bagakugingika.
Na kundu bali balangi, banatuuziri mu twaya twabo tuzitire,
si bagakizi kusimbaha.
4 Ikyanya abandu bakolaga no'bukaholwe, uli mu balanga.
Ee! Uli mu langa abakeni ku kyanya bakoli goozirwi.
Abagoma, ikyanya bakola mu bahonda-honda,
balyagagi nga kihuhuuta kikayu, íkiri mu yipukula ku kibambaazi,
kandi iri ngi'dugumbo yi'zuuba írigweti ligakizi babaza.
Kundu kwokwo, ukiri mu bakingira.
5 Yabo bagoma bakatuteera, ngi'zuuba likayu lya mwi'shamba.
Kundu kwokwo, ugweti ugabahangirira.
Uli nga kimbehwa kye'kibungu, íkiri mu fwifwitiza izuuba.
Yabo bandu, kundu balyagagi banambamba,
banali mu yimba ku bwikangaate, si ugweti ugabahulisa.

6 Nahano wo'bushobozi bwoshi agagirira abandu booshi
ulusiku lukulu ku mugazi Sayuni.
Ee! Agababaagira ibitugwa íbishishiri, binali ne'nyama ze'binyule,
anabazimaane ne'divaayi nunu bweneene.
7 Ku gwogwo mugazi Sayuni, Nahano agalyosa ikihunika íkyâli tumbikiiri abandu booshi,
kyanâli kizi bajengeeza.
8 Ee! Nahano Rurema agaamala ulufu, halinde imyakuula.
Na kundu abandu booshi bakiri mu lira ku migenge,
haliko iyo migenge, agagihotola ku malanga gaabo.
Na kundu bakateezibwa ishoni mu kihugo,
haliko yizo shoni, zigaamala.
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.*

9 Ku yikyo kyanya, abandu bagadetaga, ti:
«Rurema witu, uyo! Ye twâli lindiiri kwo agatukiza.
Na buno, keera atukiza.
Aaho! Tushambaale mu kati ka'malega.»
10 Nahano agakizi langa i Yerusaleemu.

Si Abamohabu, boohe, agabahinyata-hinyata.
Bagaaba ngi'sukiro íri mu hinyatwa mwa'mashe ge'ngaavu.
11 Bagakizi lambuula amaboko, mbu bashaage mwo,
ngo'mundu úli mu yoga.
Kundu kwokwo, Nahano agaamala ubwikangaate bwabo,
kuguma ne'mikolezi yabo mibi.

12 Inzitiro zo'twaya twabo, kundu ziryagagi ngomu,
haliko Nahano agazihongola, anazibumbulike haashi.

26

Ulwimbo lwo'buhimi
1 Ku yikyo kyanya, Abayuda booshi bagakizi yimba kwokuno:

Twehe, akaaya kiitu kalyagagi kazitire.

* **25:8 25.8** 1 Bakorindo 15.54; Bwigule 7.17; 21.4.

Ee! Rurema ali mu tukiza ku njira ye'nzitiro ngomu.
2 Aaho! Muyigulage inyiivi za'kaaya,
gira ngiisi ábakwaniini imbere lya Rurema bayingire,
balya ábali bemeera imbere lyage.
3 E Rurema, ikyanya abandu bakulangaliiri ku mitima yabo yoshi,
uli mu baheereza umutuula nirizina.
4 Mukizi langaalira Nahano isiku zooshi.
Mukuba ye Lwala lwitu lwe'myaka ne'myakuula.
5 Ikyanya abandu bali mu ba bayidundulisiri, ali mu batindimaza.
Yabo bandu, kiri na'kaaya kahamu ko batuuziri mwo,
ali mu kahongola ngana,
kanasigale kilundo kya'mabuye mu luvu.
6 Yako kaaya, ngiisi ábashubi kekeriiri, banabe bashubi tindimaziibwi,
bo bali mu kahinyata-hinyata.

7 E Rurema wo'kuli, ikyanya abandu bali mu ba batungiini,
uli mu bagololera injira.
8 E Nahano, tukulindiriiri, tunali mu kulikira imaaja zaawe.
Tukuyifwijiri, tunali ne'kyedu kyo'kukizi kuhuuza.
9 Ngiisi bushigi, umutima gwani guli mu kuyidula.
Gunaki kuyiduziri, halinde na shesheezi.

Ikyanya uli mu tuyereka íbikwaniini,
lya'bandu bali mu biyiga, banatuule bwija.
10 Si banangora-mabi, boohe, kundu wangabagirira bwija,
ndaazo ngesho nyija zo bali mu yiga.
Bagenderiiri naaho ukukizi bihuuka.
Na kundu ulyagagi Nahano wo'bulangashane, si batakutwaziizi.

11 E Nahano, yabo babi, kundu ukolaga ugabahana,
haliko, batakutwaziizi.
Aaho! Ubayerekage ngiisi kwo ukuuziri abandu baawe,
halinde banateezibwe ishoni.
Na bwo ubikiiri abagoma baawe umuliro,
ugire ubajigiivye mwo.*
12 E Nahano, byoshi byo tuli mu gira,
we mu tugenduukiza byo.
Aaho! Utuheerezagye umutuula gwawe.
13 E Rurema Nahamwitu,
kundu abandi bakulu bâli tutwaziri,
haliko wehe naaho, we tugakizi gingika.
14 Yabo bandi batwali, si keera bakafwa,
batanâye ki zuuke mu bafwiri!
Keera ukabahana, wanabaminika.
Mu kati kaabo, ndaanaye úwangaki kengeerwa.
15 E Nahano, keera ukayushuula umulala gwitu,
wanayushuula kiri ne'mbibi ze'kihugo kiitu.
Ku yukwo, tugweti tugakuhuuza.

16 E Nahano, ikyanya twâli kizi gooka, twanakulooza.
Ku kyanya tukahanwa, twanakutakira.
17 Twâli riiri ngo'mukazi úkola úgaabuta.
Ali mu liruuka bweneene, iri anagaya-gaya no'mukero.
18 Nyiitu, twâli riiri nga tukola mu liibwa no'mukero.
Haliko, ho twangabusiri umwana,
tukabutaga imbuusi naaho!
Ndaabyo tukagira, mbu tuleete ubukize mu kihugo,
ndaanabo bandu bo tukakiyushuula kwo.

19 Abandu baawe, kundu bakoli fwiri,

* **26:11 26.11** Baheburaniya 10.27.

haliko bagashubi zuuka, banabe bagumaana.
E birunda, kundu mukiri mu kuzimu,
muzuukage, munabande akabuuli.
Kundu indara ikiri mu mùbwikira,
haliko iri mu yerekana kwo hagaaba ulusiku luhyahya.
Abafwiri bagalonga ukuzuuka bakola bagumaana.

Nahano agaholeezania
20 E bandu baani, mugendi yingira mu bisiika biinyu,
munahamike inyiivi.
Munatee yibisha mwomwo,
halinde ku kyanya uburaakari bwa Nahano bugahooha.
21 Lolagi! Nahano akola agalyoka mwi'gulu.
Abandu be'kihugo bakiri mu gira amabi,
kinatume agabahana hi'gulu lyago.
Abiitani, kundu bâli kizi yona umuko mu kihugo,
haliko yugwo muko, gutagaki shubi bishama.

27

1 Yulwo lusiku, Nahano agaahana ikingisho-ngisho kyo'mujoka Levyataani, gulya úgutuuziri mu nyaaja. Yugwo mujoka, kundu guli mu kizi puumuka, gunali mu yizonga-zonga, si Nahano agayomola ingooti yage, anayami guyita.

2 Ku yikyo kyanya, tugayimba ulwimbo hi'gulu lye'ndalo nyiija ye'mizabibu:
3 «Iyo ndalo, nie Nahano ngakizi gihahala ngiisi lusiku, iri na ngizi givwomerera.
Ndaaye mundu úgayiji gishereeza,
bwo nyamiri ndi mu gilanga ubwakya-ubwayira.
4 Iyo ndalo, ndakiri mu girakarira.
Kundu kwokwo, iri nangagigwana mwe'migenge ne'mihanda-njovu,
yoki, ngayiji gilwisa, halinde na ngisingoole.
5 Umundu iri angatibitira imwani, tutee nywana.
Ee! Leka atee yija tunywane.»

6 Mu siku ízigayija, abandu baani bagaaba nga bameziri imizi.
Ee! Abahisiraheeri bagaashoga, banayase kwa'kaaso.
Ne'kyanya bagayera, ibitumbwe byabo bigakwira mu kihugo kyoshi.
7 Aaho! Ka mutoniragi kwo Rurema akahana Abahisiraheeri,
nga kwo akahana abagoma baabo?
Nanga, maashi! Si atakabaminika, nga kwo akaminika abandi!
8 Akabahungiisa naaho, mu mahanga.
Bali nga bandu ábakafuuhwa no'muuka gwage, ukulyoka isheere.

9 Kwokwo, kwo Rurema agahotola amabi ga'Bahisiraheeri.
Mango ayusagya, ututanda twoshi twe'kipagaani tugavungulwa,
tunasigale luvu naaho.
Ndaagwo mugisi gwa Hasheera úgugasigala,
kandi iri akatanda ko'kuguyokera kwo'mubadu.
10 Tulya twaya twa'Bahisiraheeri, kundu twâli tuzitire
leero tugasigala biguuka.
Tuganajandwa ngana, halinde tunabe ngi'shamba.
Ingaavu naaho, zo zigakizi vyagira mwo, zinakizi liisa ibyasi bya mu matavi.
11 Yabo Bahisiraheeri balyagagi nga matavi ágayumuusiri.
Ikyanya gali mu konyoka, abakazi banakizi yiji gashenya.

Yabo Bahisiraheeri balyagagi bizeeze,
ndaanalyo igambo basobanukiirwi.
Kundu Rurema ye kabalema, si atakiri mu baholeeza.
Kundu ali Mulemi wabo, atakiri mu bayuvwirwa indengeerwa.

12 Kundu kwokwo, ku yikyo kyanya, Nahano agatondeera ukukuumania abandu baage, muguma-muguma, nga kwo bali mu hulumula ingano. Balya bandu, bagalyokera ku lwiji Hefuraati, halinde ku lubibi lwe'Miisiri.

13 Ku yulwo lusiku, ikibuga kihamu kigadihirizibwa.
Mu kati ka'Bahisiraheeri, baguma bagaaba bagwasirwi imbohe
mu kihugo kye'Hasuriya, na mu kye'Miisiri.
Balya booshi, bagagalulirwa i Yerusaleemu,
gira bagendi yikumba Nahano ku mugazi gwage mutaluule.

28

Akaaya ke'Samariya, Nahano agakahana

1 Yayewe imwa'kaaya ke'Samariya!
Si abatuulaga baamwo, Abahifurahimu, balyagagi balalwe!
Banagweti bagayihaya, mbu kalimbiri ngo'lushembe,
na mbu ho kayubasirwi, hayinamusiri mu ndekeera íri mwe'nagiira.
Kundu kwokwo, kakola ngo'twaso útukoli yumagusiri.
Yako kaaya koonyene, yubwo bulalwe bwo bugakatindimaza.
2 Lolagi! Yako kaaya, Nahano agalungika ibikalage bya'basirikaani, gira bagendi kateera.
Bagayami yija bali nga nvula yo'lugungu íyatundwa ne'kihuhuuta.
Yabo basirikaani bagakayifuka mwo ngo'mwijulire muhamu gwa'miiji,
banakahongoleke haashi.
3 Ehee! Yako kaaya, kundu abalalwe bâli kizi kayihayira,
si abandi bagayiji kahinyata-hinyata.
4 Yako kaaya, kundu kâli limbiri nga lushembe úlukalukwa no'twaso twija-twija,
lwanâli teresirwi mu ndekeera íri mwe'nagiira,
haliko yutwo twaso tukola mu yumaguka.
Yako kaaya kashushiini no'mutiini úgwakoma imbere lye'kyanya.
Ngiisi úli mu gubona, ali mu yami gutwa, anagulye.
5 Hagatama, Nahano wo'bushobozi bwoshi, ye gaaba nga lushembe úlwalukwa mu twaso twija bweneene. Yulwo lushembe lugaaba lubuyahiri ngana, lunahaabwe abandu baage ábaki sigiiri.
6 Lyeryo, lyo agaheereza abatwi be'maaja ubwitegeereze, gira bakizi zitwa ku njira íkwaniini. Na'basirikaani ábagaaba bali mu lwira irembo lya'kaaya, agakizi bakania indege.

Abalalwe bagayiriza ubuleevi

7 Halikago buno, abatwali ba'Bahisiraheeri bakoli lalusiri ne'divaayi.
Iyo ndalwe ikoli gweti igabafuka iyo munda ne'yo munda.
Emwe! Abagingi na'baleevi, amaavu ne'divaayi keera byabalalusa ngana-ngana.
Ikyanya bali mu bona amabone, gali mu ba gahushiri.
Ne'kyanya bali mu twa imaaja, bali mu kizi buligania.
8 Utushasha twabo, twoshi tukoli yijwiri kwe'bishazi.
Idavwangira likoli kwiziri hooshi.
9 Balya Bahisiraheeri bagweti baganjekeereza kwokuno:
«Uyo Hisaaya, ka mwangamúyuvwa?
Aahago! Akoli loziizi ukuyigiriza banyandi?
Ka tulenge útwayongoolwa bigingo?
10 Si agweti agadaada, mbu:
"Ba-ba-ba, bo-bo-bo, da-da-da, do-do-do!"»
11 Kwokwo, Nahano akolaga agakizi ganuuza abandu baage mu gindi-gindi ndeto,
mu kukoleesa indeto ye'mahanga.*
12 Nahano âli mali gwanwa alagaania abandu baage kwokuno:
«Haahano ho mugaluhuuka!»
Na kwakundi: «Mwe muluhiri, nie gamùluhuusa.»
Kundu kwokwo, batasiimiri kwo bamúyuvwe.
13 Ku yukwo, amagambo ga Nahano, imwobo gagayuvwikana kwokuno: «Ba-ba-ba, bo-bo-bo, da-da-da, do-do-do!» Kwokwo, ha nyuma bagaagwa lugali, banavunike. Bagagwatwa mu mubashu, banatwalwe imbohe.

14 E batwali be'Yerusaleemu, si muli mu honyolezania!
Aahago! Muyuvwage igambo lya Nahano.
15 Mugweti mugakizi yihaya, mbu:
«Twehe keera tukanywana ikihango na Narufu, kuguma ne'nakwere.

* **28:11 28.11-12** 1 Bakorindo 14.21.

Kwokwo, irya nguuke, ikyanya igayija, itagaki tugwa kwo.
Tugweti tugayilangaalira mu kudeta ibinyoma, na mu kuhendana.»
16 Si Nahano Rurema adetaga kwokuno:
«Lolagi! Mu kaaya ke'Sayuni, keera nabiika mwi'buye.
Yiryo ibuye, keera likagezibwa,
linali li'buye lyo'kusikamya akagongo ko'lutaliro.
Umundu, iri angalibiika kwo'mulangaaliro, atagaki shenguka.†
17 Ngakizi koleesa íbikwaniini, lukizi ba nga lugero lwani.
Na ngoleese no'kuli, kukizi ba nga nevu ya'buubasi.»
Si ubutibitiro bwinyu, buli mu yubakwa ku binyoma.
Kwokwo, invula yo'lugungu igayiji bushereeza.
Umwijulire gunayiji buhongoleka haashi.
18 Kirya kihango kyo mukanywana na Narufu, kigahongolwa.
Kundu mukalagaana ne'nakwere, mutagatabaalwa.
Irya nguuke, mango yahikaga, mugakizi nyanyagwa haashi.
19 Yugwo mwijulire, gugakizi lenga ngiisi lusiku.
Gugakizi yija mwi'zuuba, kiri na mu bushigi.
No'buzinda, mugatwalwa ngana.
Yikyo kihano, ngiisi ábakisobanukiirwi, bagashenguka ngana.
20 Mugaaba ngo'mundu úkagira mbu agwejere ku ngingo,
yanamúyofihira.
Ne'kibwikwa kyage, kyanamúniihira.
21 Haaho, Nahano agaaba akoli shavwiri, anakizi lwa,
nga kwo akalwa na'Bafirisiti ku mugazi Perazimu,
na nga kwo akalwa na'Bahamoori mu ndekeera ye'Gibyoni.
Leero, agayiji gira ibya kundi-kundi byo mutashubi langaliiri.
22 Si ikihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, Nahano wo'bushobozi bwoshi akoli hiziri kwo agakishereeza. Aahago! Mutwikire ukukizi shekerezania. Buzira kwokwo, imigozi igagenderera ukumùfyetereza ingingwe.

Rurema ali mu hana ku njira yo'kuli
23 Mundegage amatwiri, munyuvwirize.
24 Umulimi, ka ayamiri ali mu hinga ngiisi kyanya?
Aahabi! Si ali mu byala!
25 Ikyanya ali mu ba keera ayusa ukukunguula indalo,
ali mu byala mbuto zaage, nge'ngoole, ne'bizaari.
Anali mu byala ne'ngano ahandu haayo, kiri no'bulo, ne'zindi mbuto.
26 Si Rurema wage ye kamúyigiriza ngiisi kwo agakizi gira.

27 Mu kunyogola imbuto niini nge'ngoole, abandu batangakoleesa inyundo mbamu.
Si bali mu zikoma ne'ngoni niini.
Ne'bizaari, bitali mu leezibwa kwi'gaare,
si biri mu komwa ne'hiti.
28 Ne'ngano, bwo iri novu, batali mu gikoma lunda-twika.
Si bali mu gikoma, mu kugireeza kwa'mapine gi'gaari.
Kundu kwokwo, batagenderiiri ukukizi givungula-vungula.
29 Gano miiga galyosiri imwa Nahano wo'bushobozi bwoshi.
Ali mwitegeereza bweneene,
anali mu hanuulana ku njira ye'kitangaaza.

29

Akaaya ke'Yerusaleemu katonderwa
1 Yayewe imwawe, e Yerusaleemu! Ulyagagi kaaya ka mwami Dahudi,
ne'siku zaawe ngulu ziyamiri zigenderiiri umwaka ku gundi.
2 Kundu kwokwo, ngola ngakulibuza, halinde unalire ku kimombo.
Ugaaba nga katanda ákayijwiri kwo'muko.
3 E Yerusaleemu, ngakusokanania ibiso bya'basirikaani,
banayubake inzitiro ízishuumiri, gira balonge ubulyo bwo'kukuteera.
4 Ewe! Si uganyanyagwa haashi.
Ha nyuma, ugakizi yidodombera i kuzimu, kwi'zu liniini.

† **28:16 28.16** Zaburi 118.22-23; Barumi 9.33; 10.11; 1 Peturu 2.6.

Ikyanya izu ligahulukaana,
ligaaba nga lya kishu, íkiri mu lyosibwa mwi'heero.
5 Kundu kwokwo, abagoma baawe, bagatumuulwa nga lukungu.
Na kundu balyagagi katundu, banali banambamba,
si bagalyosibwa ngana, nga byula íbiri mu yehuulwa.

Masaasa atabukwa, yibyo byoshi bigayami koleka.
6 Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, na ndi nie gamùlwira.
Ngayija mu mukungulo, na mu misisi, na mu lujongo,
na mu kihuhuuta kya kwingi-kwingi, na mu muliro úguli mu jigiivya.
7 Yibyo binyamahanga, ikyanya bigayiji teera i Yerusaleemu,
booshi bagayami zimiira ngana, nga birooto.
Mu kulooza ukuteera i Yerusaleemu, bagaaba bagisokaniini.
Kundu kwokwo, bagazimiira ngana nga'mabone ga mu bushigi.

8 Umunamwena, ikyanya ali mu loota ibirooto, ali mu bona kwo agweti agaalya.
Si mu kusisimuka, anakanguke mu kuyuvwa kwo aki shalisiri.
Kiri no'mundu únyotiirwi, ali mu loota kwo akola mu nywa amagoloovi.
Si mu kusisimuka, anabe aki nyotiirwi.
Kwo na kwokwo, ikyanya abagoma bagayiji teera umugazi Sayuni,
bagaatona kwo bagamùhima, shoobe!

9 Munahuumirwe ngana, munabe munyerere.
Muyigirage nga mbumi, mbu lyo mutakizi bona.
Mukizi laluka ngana, halinde munakizi bambaajira.
Si yukwo kulaluka kwinyu, kutabaagage ku njira ya'maavu.
10 Aahago! Nahano ye tumiri mukubisirwi.
Kiri na'baleevi biinyu, keera akabahumaaza amasu.
Na'banamabone kwakundi, keera abakubika.*
11 Galya mabone, si gali nga mwazi úguyandisirwi mu kitaabo kishweke, kinabiisirwi kwa'kamangu. Iri mwangakiheereza umusomi, mbu akisome, anayami shuvya kwokuno: «Aahabi! Kino kitaabo, kiki shwesirwi, kinabiisirwi kwa'kamangu. Aahago! Kutagi kwo nangaki kisoma?»
12 Yikyo kitaabo, iri wangakiheereza dindirye, mbu akisome, naye, ti: «Ipwi! Ndayiji ukusoma.»

Nahano aki genderiiri ukukola ibisoomeza

13 Nahamwitu adetaga kwokuno:
«Bano bandu bagweti bagaadeta kwo bali be'mwani.
Kundu bali mu yigiraga mbu banzimbahiri, kuli ku tunwa naaho.
Si imitima yabo ikoli yisuuziri hala!
Ikyanya bali mu nyikumba,
bali mu kulikira imihango naaho, yo bakayigirizibwa na'bandu.†
14 Ku yukwo, ngashubi bakolera ibisoomeza bya kwingi-kwingi.
Mu kati kaabo, abanabwenge bagaatera ubwenge bwabo.
Na kundu bali beeshu, si ubweshu bwabo bugaahera.‡»

Inzaliro za'bandu, Nahano aziyiji-yiji

15 Yayewe imwa ábali mu gira mbu babishe Nahano byo bashungisiri.
Muli mu kola amabi mu kihulu, iri munadeta:
«Si ndaaye útubwini!
Aaho! Ngiisi byo tuli mu gira, nyandi úgabimenya?»
16 Kundu mwadeta kwokwo, si mwahwijikala ngana.
Aahago! Ka mubwini kwo'mubuuvi ye muguma ni'bumba?
Ikirungu, ikyanya kyabumbwa, ka kyangabwira umubuuvi, ti:
«Ewe! Si utali we kambumba!»
Kandi iri «Si wehe, ndaabyo uyiji!§» Nanga, maashi!

17 Umenye kwo masaasa atabukwa, ulubako lwe'Lebanooni lwâye hinduke ndalo nyiija.
Iyo ndalo, nayo inashubi shushaana no'lubako.

---

* **29:10 29.10** Barumi 11.8. † **29:13 29.13** Mataayo 15.8-9; Mariko 7.6-7. ‡ **29:14 29.14** 1 Bakorindo 1.19. § **29:16 29.16** Hisaaya 45.9; Barumi 9.20.

18 Ku yikyo kyanya, ngiisi íbiyandisirwi mu kitaabo,
kiri ne'bimeme bigabiyuvwa.
Imbumi nazo, kundu zâli riiri mu kihulu namudidi,
haliko zigahumuulwa, zinalongage ukubona.
19 Ngiisi ábatindimaziibwi, Nahano agabashambaaza.
Na ábakekeriiri bagashambaala mu kati ka Rurema, Umutaluule wa'Bahisiraheeri.
20 Si banangora-mabi boohe, bagaahera ngana.
Na ábali mu honyolezania, bagaamala.
Bwo bakuuziri ukugira amabi, bagaminikwa duba.
21 Ikyanya abandu bali mu banganizania, bagaherera
kuguma na ábali mu tegana imbere lya'batwi be'maaja,
kiri na ábali mu hana abandu bazira buhube.

22 Nahano, Lukiza wa Hiburahimu, abwiraga Abahisiraheeri kwokuno:
«Abandu baani batâye ki teteerwe,
batanâye ki teezibwe ishoni.
23 Niehe nie Mutaluule wa Yakobo, na ndi Rurema wa'Bahisiraheeri.
Aahago! Ikyanya bagabonaga ngiisi kwo ndi mu bagashaanira,
banabonage na kwa'baana baabo bakoli luguusiri,
lyo bagakizi huuza iziina lyani, banakizi nzimbaha.
24 Haaho, ngiisi ábakoli habusiri, bagashubi tumburukwa.
Na kundu bâli kizi yidodomba, haliko leero bagayemeera ukuhanuulwa.»

30

Ubuhanya bwa ábali mu langaalira i Miisiri

1 Nahano adetaga kwokuno:
«E baana baani, yayewe imwinyu,
si mulyagagi bahuni! Munali mu yilundira ibyaha ku bindi bingi.
Muyamiri muli mu shungika ibye'mwinyu, kundu bitanzimisiizi.
Muli mu nywana ikihango ne'binyamahanga,
buzira kutee hanuusa Umutima gwani.
2 Muli mu gendi tabaaza Abamiisiri,
buzira kumbanuusa.
Munakoli biisiri Faraho kwo'mulangaaliro, kwo ye gamùkiza.
3 Aahabi! Kundu mwangayihega ku Faraho,
si mugalonga ishoni naaho, iri munayigeraniza.
4 Uyo Faraho, biri ukuli kwo atwaziri ahandu hingi,
ukulyoka i Sowani, halinde kiri ne'Hanesi.
5 Kundu kwokwo, abandu iri bangamúlangaalira, bagateteerwa ngana.
Ulya Faraho, ndaabwo butabaazi mugalongaga imwage.
Si agakizi mùteeza ishoni naaho, iri munajambuurwa.»

6 Ku biloziri inyamiishwa za mwi'shamba lye'kisaka, Rurema adetaga kwokuno:
«Abandu baani bali mu genda bahesiizi bapunda ne'ngamiya akanyamwala ke'bindu,
banaberuuze mu namuhirye wi'shamba,
anali mwa'magoorwa ga kwingi-kwingi, na'makuba.
Muli ifiizi ze'ndare, na'mabuguma gaazo.
Muli ne'mijoka ya'manjoka-njoka, ne'bindi bihuume bye'mijoka.
Bali mu gendi tengula Abamiisiri, mbu lyo babatabaala.
Kundu kwokwo, balya Bamiisiri, ndaabyo bagabahanyira.
7 Ee! Abamiisiri, ubutabaazi bwabo buli ndaabwo.
Kyo kitumiri keera n'gabayinika iziina Kingisho-ngisho kyo'mujoka, kafwa-busha.»

Abandu bali babitwitwi

8 Nahano anabwiraga Hisaaya:
«Ewe! Yaga magambo, ugayandike mu kitaabo,
gira abandu be'Yerusaleemu batangirwe ubumasi,
ngiisi kwo bayamiri bali bahuni, banakoli tebesiri.
Yubwo bumasi buganayama ho, halinde imyaka ne'myakuula.
9 Yabo bandu, kundu Nahano ali mu bayigiriza, si batamútwaziizi.
Bali mu yifunda mu bibeesha naaho.
10 Kundu bali mu kizi yerekwa amabone,

si bayamiri bali mu longooza beene go, ti:
“Nanga! Galya mabone giinyu, mugatwikire kwo.”
Banakizi naakira na'baleevi kwokuno:
“Mulekage ukukizi tumenyeesa íbiri ukuli.
Si mukizi tubwira naaho amagambo ágatusimisiizi.
Mukizi tubwira ibinyoma.
11 Mutwikire ukukizi tubwira hi'gulu lyo'lya Mutaluule wa'Bahisiraheeri.
Munashaagage mu njira yinyu ítungiini.”»

12 Nahano, Umutaluule wa'Bahisiraheeri, anashuvya kwokuno:
«Kundu ngweti ngamùyerekeza, si keera mwanjajaaka.
Munali mu biika umulangaaliro ku binyoma, iri munalibuzania.
13 Yikyo kyaha kiinyu kigayami mùleetera ubuhanya.
Kigaaba nga kibambaazi íkishuumiri, kinali mwo'bulali.
Yikyo kibambaazi, kiri mu tee hengama.
Masaasa atabukwa, kinayami yihongoleka haashi.
14 Ee! Mugapwamuuka, nga nyungu íyarasaanuka lwoshi-lwoshi.
Ingyo ízigasigala, ziri niniini bweneene,
halinde zitanaki shobole ukulahulirwa kwo'muliro,
kandi iri kuvwomerwa kwa'miiji.»

15 Nahano Rurema, Umutaluule wa'Bahisiraheeri, ashubi detaga kwokuno:
«Iri mwangangalukira, munatuuze mu kati kaani, lyoki mwangakizibwa.
Ee! Mwangalonga imisi naaho, mu kutuuza, iri munambiika kwo'mulangaaliro.
Haliko mwehe, yago miija, mukoli galahiiri lwoshi.
16 Mukadeta, ti: “Twehe, íbitugooziri, tulonge ifwarasi, gira tukizi suula umulindi.”
Yukwo kusuula umulindi kwinyu, kugaaba naaho mu kupuumuka.
Ka mutoniri kwo zirya fwarasi zigamùtabaala?
Aahabi! Si ifwarasi za ábali mu mùhiiva, zo zigasuula umulindi ku ze'mwinyu.
17 Mu yabo bagoma, muguma naaho agabiika ikikando,
abandu biinyu kihumbi banayami puumuka.
Abataanu baabo nabo, bagamùshindibuka kwo mweshi.
Mugasigala naaho nge'kiti kishinge kyonyene kwi'rango,
kinamanisirwi kwe'hisanganira hi'rembera.»

Nahano agashaanira abandu baage
18 Kundu kwokwo, Nahano ali Rurema wo'kuli.
Analoziizi ukumùgirira amiija, no'kumùyuvwirwa indengeerwa.
Bahiriirwi booshi ábamúlangaliiri.

19 E bandu be'Sayuni, mwe mutuuziri i Yerusaleemu!
Ku kasiisa, mutâye ki bululuke.
Iri mwangatabaaza Nahano,
agakizi mùyuvwa, anamùshuvye duba.
20 Nahano akatee mùheereza amakuba ngiisi lusiku nga mukate,
anakizi mùheereza na'malibu nga miiji.
Kundu kwokwo, atagagenderera ukukizi bishama.
Si mugakizi múbona masu ku gandi, yenyene anashubi mùyigiriza.
21 Hali ikyanya mwangahabukiraga ilulyo, kandi iri ilumosho.
Kundu kwokwo, mugayuvwa izu, ligweti ligamùbwira:
«Injira íkwaniini ino, mukizi gikulikira.»

22 Kwokwo, irya migisi yinyu, mukola mugagibona kwo iyulubiiri, munagikabulire.
Kundu yangaba íkatulwa mu harija, kandi iri mu nooro, mugagibwira, ti:
«Muyihereere! Si mulyagagi ngi'jolera!»
23 Haaho, Nahano agashubi mùniekeza invula ku kyanya íkikwaniini. Munakizi byala imbuto, zinahembe, zinayere bweneene. Kiri ne'bitugwa biinyu, munakizi biteereza.
24 Ishuuli zo mugweti mugalimiisa, kiri na bapunda, mugakizi biyuhirira ibyokulya íbiri tiita. Na mu kubiyuhirira, bigamùhuuna kwo mukizi koleesa inyiibo, ne'mbahwa.
25 Ku yikyo kyanya, abagoma biinyu bagaaba keera baminikwa. Ne'nyingo zo'twaya twabo, zinabe zikola mishaka. Haliko mwehe, mu ngiisi migazi no'tugangazi, mugakizi hinga inyiiji.

26 Umwezi gugakizi yaka bweneene ngi'zuuba. Ni'zuuba nalyo, umulengeerwe
gwalyo, gugakizi yaka ubugira kalinda, ukuhima izindi siku. Kwokwo kwo bigaaba, ku
kyanya Nahano agakizi lunga inguma za'bandu baage. Kundu âli kizi bamotola, haliko
agaki baholeeza.

Rurema agashereeza ikihugo kye'Hasuriya

27 Langiizi! Nahano akola mu yija ukulyoka hala.
Uburaakari bwage bukoli yasiri. Ne'kyusi kikola mu tutumuka.
Ikyanya ali mu detaga, amagambo gaage gali mu babaza nga muliro.
28 Akola mu fuuha umuuka ngo'mwijulire,
halinde gunahike mwi'gosi lya'bagoma baage.
Akola agaminika ibinyamahanga, nga ábali mu sheba umushyano na'kayungiro.
Agabiika ibyuma nga bye'fwarasi mu tunwa twabo,
mu kubatwala ho bagagendi shereezibwa.
29 E bandu ba Rurema, mwehe mugakizi yimba ku malega, iri munashambaala
ngana-ngana, nga bandu ábakola mu yimba ku siku ngulu. Ubushambaale bwinyu
bugaaba nga bwa'bandu ábakola mu zamuukira ku mugazi gwa Nahano, Ulwala
lwa'Bahisiraheeri. Bali mu kizi genda ku kisegengo, iri banalasa imiteera-teera.
30 Nahano agategeesa abandu amatwiri, balonge ukuyuvwa izu lyage lya kahebuuza.
Banabone ngiisi kwo'bushobozi bwage bugaakola ku buraakari.
Agashonooka mu muliro gwo'kujigiivya byoshi.
Anayije ne'kihuhuuta kikayu íkiri mu vuduka mwe'nvula nyingi yo'lugungu.
31 Nahano agalunduma, anatondeere ukukubula Abahasuriya ingoni,
halinde banakanguke bweneene.
32 Balya Bahasuriya, Nahano yenyene agakizi balwisa. Iyo ngoni, ikyanya agakizi
bakubula yo ubugira kingi, Abahisiraheeri bagashambaala, iri banalasa ingoma
ne'nzeeze.

33 Uyo mwami wa'Bahasuriya, Nahano âli mali gwanwa ashungika kwo agamújigiiviza
i Topeti.
Ee! Iyo munda, iri ikirimbi-rimbi, kinayisiri.
Yikyo kirimbi-rimbi, kiri mwi'bengesheeshe lyo'muliro, gunali mwe'shaali nyingi.
Yugwo muliro, Nahano agaguyasa, mu kugufuuha no'muuka gwage, gunayami yaka
nga lwiji úluli mwo'muliro.

31

I Miisiri, ndaabwo butabaazi úbuli yo

1 Yayewe, imwa ngiisi ábali mu gendi tabaaza Abamiisiri!
Ehee! Si balangaliiri kwo bagakizibwa, bwo bahiiti ifwarasi,
na ábali mu zigendera kwo, kuguma na'magaare mingi gi'zibo!
Batalangaliiri Nahano, Umutaluule wa'Bahisiraheeri,
batanali mu mútabaaza.
2 Kundu kwokwo, Rurema alyagagi mwitegeereza,
anali no'bushobozi bwo'kuhana.
Ne'kyanya ali mu kyula, atali mu yishuhiza.
Agweti agahagana na banangora-mabi,
anaminike ngiisi ábali mu bayibiika kwo.
3 Aaho! Yabo Bamiisiri, si balyagagi bandu ngana! Batanali bandi bo'kuyikumbwa.
Kiri ne'fwarasi zaabo, si biri bitugwa naaho,
zitanagweti ubushobozi bwa mu mitima.
Ikyanya Nahano agababangulira ukuboko kwage,
ngiisi ábali mu gira mbu babatabaale, bagasiitara.
Na ábagatabaalwa kwakundi, banayideedeke haashi.
Kwokwo balya booshi, banashereezibwe kuguma.

Rurema agalanga i Yerusaleemu

4 Nahano akambwiraga kwokuno:
«Ikyanya ikihagarusi kye'ndare kandi iri injuuke yayo iri mu yita ikitugwa,
iri mu kiyimangira kwo, iri inalunduma.
Na kundu abangere bangasholokera ho,
banakizi gira ulujongo, mbu bagiyimule,
itali mu batwaza.

Mukuba yulwo lujongo lutangagiyobohya.
Kwo na kwokwo, Nahano wo'bushobozi bwoshi, agamanukiraga ku mugazi Sayuni,
gira ayiji teera abagoma.
5 Nga kwo'tunyuni tuli mu balala mu kyanyaanya, mu kulanga ingisha,
kwo na kwokwo, Nahano agakizi langa i Yerusaleemu.
Ee! Agakizi gihahalira, iri anagishuutira, halinde anagiguluule.»
6 E Bahisiraheeri, si keera mukahagana na Nahano! Aaho! Mumúgalukirage.
7 Lusiku luguma, ngiisi muguma winyu âye twikire ukuyikumba imigisi. Si biri bindu
naaho byo mukatula mu harija na mu nooro, mu kukoleesa amaboko giinyu mabi!

8 Abahasuriya boohe, bagayitwa ku ngooti.
Ne'yo ngooti itagaaba ya'bandu,
si igaaba ya Rurema, bwo ye gabaminika.
Yabo Bahasuriya, ikyanya bagagibona, bagatibita.
Kundu kwokwo, imisore yabo igagwatwa,
banakizi koleesibwa ku kahaati mu buja.
9 Yabo Bahasuriya bagahuumirwa.
Abakulu baabo, ikyanya bagabonaga amarembera giinyu gi'zibo,
bagaagira mbu bapuumuke.
Umuliro gwa Nahano guli mu kizi yaka hi'gulu lya'kaaya ke'Sayuni.
Ibengesheeshe lyagwo liyamiri haaho i Yerusaleemu.
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

32

Umwami úkwaniini agayija
1 Lolagi! Hâye yime umwami úgakizi twala ku njira íkwaniini.
Abatwali baage nabo, bagakizi twa imaaja ku njira íkwaniini.
2 Ngiisi muguma wabo, agaaba nga handu ha'bandu bagakizi yisiika umunyaga.
Na kundu invula yo'musiluula yangavuduka, agabatabaala, halinde batalobe.
Bagaaba nga nyiiji íziri mu nywesa ishamba írihangalusiri,
banabe nga lwala úlugiziri ikimbehwa mwi'shamba.
3 Ngiisi ábabwini, amasu gaabo gatâye ki humaale.
Na ngiisi ábayuvwiti, amatwiri gaabo gagayama gategiiri.
4 Ngiisi ábatashobwiri ukushuvya bwija, leero bagayitonda.
Na ngiisi ábali mu kukumiza, leero bagatwisa mu kudeta bwija.
5 Abahwija batagaki yivugwa mbu bo bakulu.
Kiri no'tufwa-busha, abandu batagaki tugingika.

6 Umuhwija agweti agaravwanga,
iri anakizi shungika naaho ukugira amabi.
Ali mu higula imbere lya Nahano,
iri anakizi mútyoza.
Ikyanya ali mu bonaga ábashalisiri, atali mu bashaluula.
Kiri na ábanyotiirwi, atali mu baheereza amiiji mbu banywe.
7 Balya banangora-mabi bagweti bagateberezania.
Kundu abakeni bangaba bo bakwiriiri ukulonga ukuli kwabo,
yabo babi boohe, bali mu babangaaniza, lyo babanyage ibindu byabo.
8 Si abandu biija boohe, bali mu tabaalana,
kinatume bakiri mu sikama.

Ihano imwa'bakazi be'Yerusaleemu
9 E bamaawe, si muyamiri mujeberiiri, ndaanabyo muhahiiri!
Aaho! Muyimukage, mundege amatwiri.
10 Ehee! Kundu muki yiyuvwiti kwo mujeberiiri,
halikago ha nyuma lyo'mwaka muguma naaho, mugashundeera.
Ku yikyo kyanya, ndaakiyo mizabibu ígaaba isigiiri, mbu mugiyimbule.
11 E bakazi, kundu muki jeberiiri, ndaanabyo muhahiiri,
si mukwiriiri mulengage mwe'kinyukura.
Aaho! Mukaturure ibyambalwa biinyu,
munakenyere amasuuzu, mu kuyerekana kwo mukoli jengiirwi.
12 Mukizi yikomomba ku kikaraza.

Mukizi liruuka mukuba indalo ziinyu, kundu zishubi dehiri, zinashubi jojesiri
kwe'mizabibu mingi, halikago iyo mizabibu, ndaakiyo.
13 Ikihugo kya'bandu baani, kigaamera mwe'migenge, ne'mihanda-njovu naaho.
Utwaya twinyu, ne'nyumba ziinyu, kundu bishuba mwo'bushambaale,
si leero yubwo bushambaale butakiri ho.
14 Kiri na'kajumiro kagasigala kamaata.
Utwaya twoshi, kundu tushuba mwo'lujongo, si tugasigala mushaka.
Ulwingo lwe'naazi, kiri na'kaaya kazitire ko'kutibitira mwo,
byombi bigasigala biguuka, halinde imyaka ne'myakuula.
Linasigale naaho igombaniro lya bapunda ba mu kishuka,
ne'bibuzi binakizi ragirira mwo.

Umutuula gugaboneka ku kyanya ukuli kugayimanga
15 Bulya buhanya bugagenderera kwokwo,
halinde ku kyanya Nahano agatuyijuza mwo'Mutima gwage ukulyoka mwi'gulu.
Haahago, li'shamba ligahinduka ndalo ye'nagiira.
Iyo ndalo nayo, inahinduke lubako.
16 Imaaja zigakizi twibwa ku njira íkwaniini, kiri na mwi'shamba.
Kiri na mwi'rya ndalo ye'nagiira, abandu bagakizi kulikiriza íbikwaniini.
17 Yukwo kuli, ikyanya bagakukulikiriza, lyo bagalonga umutuula.
Abandu banabe batuuziri no'mutuula no'butoge, halinde imyaka ne'myakuula.
18 Ee! Abandu baani bagatuula mu kati ko'butoge,
hanabe no'munyerere, halinde banalonge ukuluhuuka.

19 Kundu invula yo'lugungu igashereeza ibiti mu lubako,
na kundu akaaya kagayami yihongoleka haashi,
20 haliko, mwehe mukiri bahiirwa.
Mukuba, mukiri mu byala imbuto ha tudota.
Ingaavu na bapunda muli mu kizi biteereza.

33

Ubuhanya hi'gulu lya'Bahasuriya
1 Yayewe imwinyu, mwe Bahasuriya!
Kundu mugweti mugaminikana,
si mwenyene mutazindi minikwa.
Na kundu batazindi mùtanga mu bagoma,
si mwehe mugweti mugatangana mwo.
Yuvwagwi! Ikyanya mugaaba keera mwashereezania,
lyo na niinyu mugashereezibwa.
Ne'kyanya mugaaba keera mwayusa ukusongerana mu bagoma,
lyo na niinyu mugasongerwa mwo.
2 E Nahano, tukubiisiri kwo'mulangaaliro.
Aaho! Utukejererage!
Ukizi tusikamya ngiisi shesheezi.
Ne'kyanya tugakizi longa amalibu, unatukize.

3 Ibinyamahanga, ikyanya biri mu yuvwa izu lyawe,
biri mu yami puumuka.
Ee! Ikyanya uli mu yimukaga naaho,
bali mu yami shaabuka.
4 Nga kwokulya amahaazi gali mu maliiriza indalo,
kwo na niinyu, ibindu biinyu bigashahulwa.

5 Nahano atuuziri mwi'gulu, anali mu gingikwa bweneene.
Agayijuza akaaya ke'Sayuni mwo'kuli, na íbikwaniini.
6 Mwe bandu be'Yerusaleemu, Nahano ye lutaliro lwinyu lukomu.
Agakizi mùkiza, iri anamùheereza ubwitegeereze, no'bumenyi.
Iri mwangalonga ubugale,
mukwaniini mukizi músimbaha.

7 Lolagi! Kundu abasirikaani biinyu bali bikalage,
si leero bakola mu bululuka mu njira.

Kiri na ábakatumwa kwo bagendi huuna umutuula,
nabo banagaluka bakola mu lira ku kimombo.
8 Imitalimbwa ikolaga, shee!
Ndaaye úkiri mu gilenga mwo.
Kundu bakanywana ibihango mbu balongage umutuula,
haliko birya bihango, keera bakabihongola.
Kiri na byo'tumasi tukalagaania, bataki bitwaziizi.
Ndaanaye úkiri mu simbahana.
9 Ikihugo kikoli ginunusiri, kinakoli yumagusiri.
Kiri ne'migazi ye'Lebanooni, keera ikateezibwa ishoni, inakoli yumagusiri.
Indekeera nyiija ye'Sharooni ikoli yumiri ngi'shamba.
Ku mugazi Bashaani, na ku gwe'Karimeeri, ibiti byoshi bikola bizira bihunda.

10 Nahano adetaga kwokuno: «Buno, ngola ngayimuka,
na nyerekane ngiisi kwo ndi kikalage bweneene.
Ee! Ngolaga ngagingikwa mu bandu.
11 E Bahasuriya, si mulyagagi busha, nga byasi, no'bukere.
Imbuusi ngayu íri mwo'muliro, igayiji mùjigiivya.
12 Abandu biinyu bagalashwa mu muliro nga migenge.
Gugabajigiivya, halinde banasigale munyota-kiiko.
13 Mwe mutuuziri hala, yuvwagwi ngiisi byo nakola.
Na niinyu mwe mutuuziri hoofi, muyiji yiga hi'gulu lyo'bushobozi bwani.»
14 Abanabyaha ba mu Sayuni, batatwaziizi Rurema.
Kyo kitumiri bakoli yobohiri, banakola mu juguma.
Bali mu deta, ti: «Yugu muliro, si guli mu jigiivya ngana-ngana!
Aahago! Nyandagi úwangaki tuula ho?
Si guyamiri guli mu yaka bweneene.
Aaho! Nyandagi úwangaki guyigooyera?»
15 Abandu bangakira, iri bangakizi gira íbikwaniini,
banabe bagweti bagaadeta ibyo'kuli,
banabe batagweti bagalyalyania, mbu lyo bagala,
banabe batanali mu lya ikitulire.
Kiri no'kuyuvwa igambi lyo'kuyitana, batasiimiri,
batanaloziizi ukubona íbitali nga byo.
16 Abandu mwene yabo, boohe bo bagatuula mu butoge,
banakizi langwa nga bandu ábatuuziri mu kaaya kazitire.
Bagakizi longa ibyokulya íbiri tiita,
banakizi nywa amiiji ngiisi lusiku.

17 Mugayibonera umwami, kwo agweti agagingikwa,
munabone na ngiisi kwe'kihugo kitabisiri bweneene.
18 Lyeryo, munakengeere ngiisi kwo mwâli kizi libuzibwa bweneene, munayibuuze kwokuno:
«E balya, balya bakulu be'mahanga, hayi balyagagi?
Baguma baabo, si bâli kizi turamburiisa imirambu. Aaho! Buno bali hayi?
Na ngiisi ábâli kizi haruura iminyago íkashahulwa mu kaaya kiitu, nabo balyagagi hayi?»
19 Yabo banabwikangaate bali mu deta indeto yo mutayiji.
Kundu kwokwo, mutagaki shubi babona.
20 Mwehe, mulangiizagye ku mugazi Sayuni.
Haaho, ho tuli mu shambaalira isiku ziitu ngulu.
Mukizi langiiza i Yerusaleemu.
Si ko kaaya kiija ko'mutuula,
kanali ngi'heema íritâye twalwe ahandi.
Imisumaari yalyo yo'kuligwasa, itâye kuulwe.
Kiri ne'migozi yalyo, itâye twisibwe.
21 Mu kalya kaaya, mwo Nahano agayiyerekana kwo ali munabushobozi.
Tugakizi tuula ha butambi lyo'tudota, kiri ne'nyiiji mbamu.
Si amashuba ga'bagoma, kundu gangaba gali nangungubanga,
goohe, gatagakizi bilenga mwo.

22 Nahano, ye mu tuheereza imaaja, ye nali mu zitwa.

Ye na mwami witu. Ye gakizi tulanga, halinde tunakizibwe.

23 Abagoma biitu, imigozi keera yateraga ku nguliro ya'mashuba gaabo.
Kwokwo, amatanga gatakiri mu yanuulwa.
Balya bagoma, ibindu byabo íbikanyagwa, bigagabulwa.
Na bwo bigaaba kanyamwala, kiri ne'birema bigalonga kwo'mutuli.

24 Mu batuulaga booshi be'Yerusaleemu,
ndaaye úgashubi deta, mbu: «Ngoli lwaziri!»
Mukuba yabo booshi, ibyaha byabo bigaaba keera byakogwa.

34

Rurema agaahana abagoma baage

1 E binyamahanga, mutegage amatwiri.
E bandu mweshi, na naawe e kihugo, kuguma na byoshi íbikuli mwo, muyuvwirize.

2 Nahano akoli mùrakariiri mweshi, kuguma na'basirikaani biinyu booshi.
Keera anahiga kwo agamùminika mweshi, halinde munashaazibwe mu kihugo.
3 Ibirunda biinyu bigakabulirwa imbuga,
halinde ibaya lyabyo linalungiire,
no'muko gwabyo, gunagolombe ku migazi.
4 Igulu ligabungwa-bungwa, nga kwo bali mu bunga ikitaabo kibungirize.
Indonde ízíryagagi kwi'gulu zooshi, zinajongoloke,
zinayume nga bibabi bye'milandira,
kandi iri nga bishulu byumu byo'mutiini.
Zooshi zinabugumukire mu kihugo.*

5 Yabo Bahedoomu, nie Nahano ngoli hiziri kwo ngabaminika lwoshi-lwoshi.
Ingooti yani igadobekwa mu muko yaho mwi'gulu,
inayami batibulirwa kwo.
6 Irya ngooti yani ikoli yijwiri umuko gwe'kipanga,
na gwe'kihebe, kiri na gwe'byanabuzi, kuguma ne'binyule bye'nyama ye'fiko.
Yehee! Nahano akolaga agatanga ituulo mu kaaya ke'Bosira.
Akola agayita abandu bingi mu kihugo kye'Hedoomu.
7 Kundu abashosi bangabiiri bali ne'misi nga ye'mbogo, kandi iri ye'shuuli,
halikago, ukufwa bagaafwa naaho.
Kirya kihugo kyoshi kigakwira mwo'muko naaho-naaho.
No'luvu lunanywerere mwe'binyule byabo.
8 Lwolwo lusiku, lwo Nahano agayihoolaga kwo.
Ee! Mu gwogwo mwaka, lyo agayihoola abagoma be'Sayuni.

9 Utudota twe'Hedoomu tugahinduka kabulimbo.
Kiri no'luvu lugagulumira.
Ikihugo kyoshi kigahinduka kabulimbo ákayasiri umuliro.
10 Yugwo muliro gunagenderere ukukizi yaka ubushigi ni'zuuba.
Ikyusi kigakizi tuuma,
halinde yikyo kihugo kinasigale mushaka imyakuula.
Ndaanaye mundu úwâye kilenge mwo.†
11 Kirya kihugo, banakasare bo bakola bagakituula mwo,
kuguma na banafufulu, na banamujongo.
Nahano agakishereeza lwoshi, kinasibe.
12 Yikyo kihugo, abatwali baamwo booshi bagaamala.
Abaluzi nabo, bananyerere.
13 Inyumba zaabo, kundu ziryagagi zo'mulimbo, leero zigaamera mwe'migenge.
Inzitiro zaabo nazo, zinamere kwe'bidata, ne'mihanda-njovu.
Yibyo biguuka binabaagage igomberano lye'mirunga, na banafufulu.
14 Ibimburu, nabyo bigatuula mwo, kuguma ne'ndama ku mulinga.
Utusa tugakizi hamagalana,
tunalongage ahandu ho'kuluhuukira.

---

* **34:4 34.4** Mataayo 24.29; Mariko 13.25; Luka 21.26; Bwigule 6.13-14. † **34:10 34.10** Bwigule 14.11; 19.3.

15 Banyunda bagayubaka mwe'ngisha, banateerere mwo,
banalaalire, halinde amagi ganaberwe.
Kiri ne'ngukuma zigakizi huutira mwo,
ngiisi nguma ne'yabo, lukwe-lukwe.
16 Nga mwangasomiri mu kitaabo kya Nahano,
mwangagwaniini kwo biyandisirwi kwokuno:
«Ndaakyo kiremwa, kiri ne'kiguma íkyâye bulike,
ndaanakyo íkigaabula ikyabo.»
Mukuba, Nahano yenyene keera akyula.
Umutima gwage gwonyene, gwo gugabikuumania kuguma.
17 Zirya nyamiishwa zooshi, keera Rurema akazigabulira ikihugo.
Ngiisi nguma, keera akagiheereza ikyayo,
zinayamiri zituuziri mwo, halinde imyaka ne'myakuula.

35

Rurema agaholeeza abandu baage

1 Mu yizo siku, kiri ni'shamba lyâye shagaluke.
Kundu liki yumagusiri, lyâye ki shambaale.
Indagiriro zâye hiirwe, zinayase ngi'pamba.
2 Yutwo twaso tugayasa ku bwingi,
iri tunayimba ku busiime, no'kubanda akabuuli.
Lirya ishamba ligaaba likoli limbiri ngana-ngana, nge'migazi ye'Lebanooni,
na ngo'mugazi Karimeeri, ne'ndekeera ye'Sharooni.
Haahago, lya'bandu booshi bagaabona ubulangashane bwa Nahano,
banabone kwo Rurema ali wa kahebuuza.

3 Amaboko gaawe, kundu gangaba gakoli teziri, si ugasikamye.
Na'madwi kwakundi, kundu gangaba gakoli luhiri, ugakanie.*
4 Abandu, iri bangaba bakoli vunisiri indege, mubabwire:
«Mutayobohe, muyihe ikise, Rurema winyu agayiji mùyihoolera.
Ee! Agayiji hana abagoma biinyu. Yengwa, agayiji mùkiza.»

5 Haaho, lye'mbumi zigatondeera ukubona.
Ne'bitwitwi binayuvwe.†
6 Utundende tunakizi ganga nga kabale.
Ibimeme binakizi banda akabuuli, awi yiyi yiyi, iri binayimba.
Lyeryo, amiiji ganashyokage mwi'shamba,
ganabire kiri na mu luumagu.
7 Ishamba, kundu liduusiri, si ligatenga mwe'nyaaja.
Uluumagu lunazununuke mwo'tudota.
Ibundo lye'mirunga ligaamera mwe'kibingu, na'kaliri.

8 Iyo munda igaaba injira mbamu.
Iyo njira, iziina lyayo «Njira ya'bataluule bali mu lenga mwo».
Abandu ba Rurema naaho, bo bagagilenga mwo.
Si abanabitalaalwe boohe, batâye hanguulwe.
Kiri na'bahwija, ndaaye úgagiterekera mwo.
9 Mwi'yo njira, mutâye lenge indare,
kandi iri izindi nyamiishwa ndangi.
Iyo njira, ngiisi bo Rurema agaaba aguluula naaho,
bo bâye gilenge mwo.
10 Ee! Iyo njira, ngiisi bo Nahano agaaba keera akiza, bo bagagigaluka mwo,
banayiji yingira mu kaaya ke'Sayuni, bagweti bagayimba ku bushambaale.
Bagakizi ba na'malega, halinde imyaka ne'myakuula, mu kati ko'bushambaale.
Umwizingeerwe ne'kimombo, bigaaba keera byamala lwoshi-lwoshi.

36

Abahasuriya babiikira i Yerusaleemu ikikando
(2 Baami 18.13-37; 2 Kutondobola 32.1-19)

---

* **35:3 35.3** Baheburaniya 12.12. † **35:5 35.5** Mataayo 11.5; Luka 7.22.

1 Mwami Hezekiya, ikyanya akahisa imyaka ikumi ni'na atwaziri,* lyo mwami
Senakeribu we'Hasuriya akayiji teera utwaya twoshi tuzitire twe'Buyuda, anatugwata.
2 Ha nyuma, uyo Senakeribu analungika umukulu wa'basirikaani baage, kuguma
na'kandaharuurwa ka'basirikaani. Bâli lyosiri i Lakishi, banagenda bali giri-giri, halinde
i Yerusaleemu, imwa mwami Hezekiya. Banahikiri yimanga hoofi ne'ngera ye'kirigo
íkiri uluhande lwe'lugulu. (Yaho, hâli riiri hoofi ne'njira yo'kugenda imunda bali mu
fulira imirondo.)
3 Yabo basirikaani, Heryakimu mugala Hirikiya anagendi bayakiira, bwo ye wâli
mwimangizi wa'kajumiro. Banayakiirwa kwakundi na Sebuna umwandisi wa mwami,
na Yoha mugala Hasafu, umwandisi wa íbikakoleka.
4 Umukulu wa balya basirikaani anadeta: «Mugendi bwira Hezekiya, kwo mwami
we'Hasuriya abuuza kwokuno: "Ewe! Umwete gwawe guyimangiiri ku biki?
5 Ugweti ugayihaya kwo uli no'buhagarusi bwingi, kiri no'bulenga bwo'kugira izibo.
Aahago! Nyandi ye ulangaliiri, halinde umbinduke?
6 Lolaga buno! Kundu ugweti ugalangaalira i Miisiri, haliko liri ngi'sanga livune.
Ikyanya umundu ali mu lishendamira, liri mu múyijomba mu kigasha. Ku yukwo, ngiisi
ábali mu langaalira mwami we'Miisiri, kwokwo kwo bali mu komeresibwa.†
7 Ngeeka wangambwira, ti: 'Twehe tulangaliiri Rurema Nahamwitu.' Aaho! Si
Hezekiya keera akashereeza ahandu ho bâli kizi yikumbira Nahano ku marango,
anashereeza no'tutanda twage! Anabwiraga abandu be'Buyuda, na'be'Yerusaleemu,
ti: 'Mukwaniini mukizi yikumbira i Yerusaleemu naaho, imbere lya kaakalya katanda
kaguma.' "
8 «Kwokwo, nayija gira mulagaane na nahamwitu, mwami we'Hasuriya. Ye wanduma
kwokuno: "Nga mwangabiiri muhiiti abasirikaani bihumbi bibiri ábayiji ukushonera ku
fwarasi, nangamùheereza ifwarasi bihumbi bibiri zo bagashonera kwo. Haliko ndaabo!
9 Aahago! Mu bakulu ba nahamwitu, si mutashobwiri ukugalula kiri umukulu
muguma muniini! Na kundu mwangalangaalira i Miisiri, mbu mulonge ya'magaare
gi'zibo na'basirikaani, bitagashoboka.
10 Na kwakundi, ka mutoniri kwo nayiji teera hano, ninahashereeze buzira kutee
hanguulwa na Nahano? Si Nahano yenyene ye kambwira kwo ndeere kino kihugo,
halinde ngishereeze!"»
11 Ulya mukulu, ikyanya akayusa ukudeta, Heryakimu mugala Hirikiya, na Sebuna,
na Yoha, banamúshuvya: «E waliha, utuganuulire mu ndeto ye'kiharaamu, bwo tuli
mu giyuvwa. Uleke ukudeta mu ndeto ye'kiheburaniya, lya'bandu ábali ku luzitiro
batayuvwe.»
12 Uyo mukulu, ti: «Ka mutoniri kwo nahamwitu anduma imwinyu ne'mwa
nahamwinyu naaho? Aahabi! Yaga magambo gaani, galyagagi ne'mwa bandu booshi
ábabwatiiri ku luzitiro. Mweshi kuguma, mugaki lya amavi giinyu, munanywe
na'mashwi giinyu.»
13 Ha nyuma, uyo mukulu anayimuka, anateerera umulaga mu ndeto ye'kiheburaniya:
«Muyuvwagwe amagambo ga mwami mukulu we'Hasuriya.
14 Adeta kwokuno: "Mutayemeere kwo Hezekiya amùtebe. Mukuba, atagahasha
ukumùkiza mu maboko gaani.
15 Hezekiya ali mu mùteba, mbu Nahano agamùkiza, mbu na yaka kaaya katagabi-
ikwa mu maboko ga mwami we'Hasuriya. Kundu kwokwo, mutayemeere kwo
amùhendereze, mbu mulangaalire Nahano.
16 E maashi, mutayuvwe Hezekiya! Si nie mwami we'Hasuriya nadeta kwokuno:
Mutuuze, munayije, gira tunywane. Ha nyuma, ngiisi muguma winyu akabuli lya
ibitumbwe bye'mizabibu yage, kiri ne'bitumbwe bye'mitiini, ananywe na ku magoloovi
mu kirigo kyage.
17 Ee! Ngamùtwala mu kindi kihugo íkiri nga kino. Yikyo kihugo kiri mwe'ngano,
ne'divaayi, ne'mikate, ne'ndalo ze'mizabibu.
18 «"Uyu Hezekiya agweti agamùteba, mbu: 'Nahano agatukiza.' Aahabi! Mutwikire
ukumúyuvwiriza. Ka hali umuzimu gwoshi úgukahasha ukukiza ikihugo mu maboko
ga mwami we'Hasuriya?
19 Aahago! Gulya muzimu gwe'Hamaati, na gwe'Haripaadi, iryagagi hayi? Kiri
ne'mizimu ye'Sefarwayimu, iryagagi hayi? Si itakakiza i Samariya mu maboko gaani!
20 Mu mizimu ya yibyo bihugo, guhi úgukabakiza mu maboko gaani? Si ndaagwo!
Kwokwo, kiri na Rurema Nahamwinyu atahiiti ubushobozi bwo'kumbangirira, halinde
ndagwate i Yerusaleemu."»

---

* **36:1 36.1** Abahasuriya bakateera Abayuda mu mwaka 701 Kirisito átazi butwa. † **36:6 36.6** Hezekyeri 29.6-7.

21 Abahisiraheeri, kundu bakayuvwa kwokwo, ndaalyo igambo lyo bakashuvya.
Banaba shee! Mukuba, mwami Hezekiya âli mali babwira: «Hatagirage úgamúdesa.»
22 Ha nyuma, Heryakimu mugala Hirikiya, umwimangizi wa'kajumiro, na Sebuna,
umwandisi wa mwami, na Yoha mugala Hasafu, umwandisi wa íbikakoleka, ban-
agendera mwami Hezekiya. Yabo booshi, bâli koli datwiri imirondo yabo hi'gulu
lyo'mwizingeerwe. Amagambo gooshi go'yo mukulu wa'basirikaani, banagendi
múganuulira go.

37

Mwami ahanuusa umuleevi Hisaaya
(2 Baami 19.1-7)

1 Yago magambo gooshi, ikyanya mwami Hezekiya akagayuvwa, naye anadaatula
ibyambalwa byage. Anayambala ubusuuzu, anayingira mu nyumba ya Nahano, gira
amútabaaze.
2 Heryakimu, umwimangizi wa'kajumiro, naye âli yambiiti ubusuuzu kiri na Sebuna
umwandisi, na'bakulu ba'bagingi. Yabo booshi, mwami Hezekiya anabalungika
imwo'muleevi Hisaaya, mugala Hamoozi.
3 Banagendi múbwira kwokuno: «Mwami Hezekiya adeta: "Zeene, lukola lusiku
lwo'kushenguka. Keera twatukwa, twanagayirizibwa. Tukolaga nga mukazi úwahika
ku lusiku lwo'kubuta umwana, haliko imisi yo'kumúbuta, ndaakiyo!
4 Ulya mwami we'Hasuriya atuma umukulu wa'basirikaani baage, kwo ashekeereze
Rurema, anali ye Rurema úli mugumaana. Aaho! Hali ikyanya Rurema Nahamwinyu,
angaba ayuvwiti ibitusi byo'yo mukulu, anamúhane hi'gulu lyabyo. Kwokwo e Hisaaya,
uhuunire Abahisiraheeri ábaki sigiiri mu kino kihugo."»
5 Balya batwali ba mwami Hezekiya, ikyanya bakaba keera bahisa irya ndumwa
imunda Hisaaya,
6 anababwira: «Mugendi bwira nahamwinyu kwo Nahano adeta kwokuno: "Kundu
yabo bakozi ba mwami we'Hasuriya banduka, utayobohe.
7 Yuvwagwi! Ulya mwami, ngamúbiika mwo'mutima gwe'kyoba. Ikyanya imyazi
mirebe igamúhikira, agayami galukira mu kihugo kyage. Haaho, lyo ngamúyitiisa ku
ngooti."»

Ikindi kiteero kyo'mwami we'Hasuriya
(2 Baami 19.8-19)

8 Ulya mukulu we'Hasuriya analyoka yaho i Yerusaleemu, anagendi hanuusa mwami
wage, Senakeribu. Uyo mwami âli lyosiri i Lakishi, anagendi teera akaaya ke'Ribuna.
9 Haliko ku yikyo kyanya, mwami anayuvwa kwo mwami Tiraka we'Hendyopiya
agayiji múlwisa. Kwokwo, anatuma indumwa kwokuno:
10 «Mugendi bwira mwami Hezekiya we'Buyuda: Kundu ugweti ugalan-
gaalira Rurema, utaleke kwo akutebe, mbwe'Yerusaleemu itagagwatwa na mwami
we'Hasuriya.
11 Si keera wayuvwa ngiisi kwa'baami be'Hasuriya bakagirira ibindi bihugo, mu
kubishereeza lwoshi. Aaho! Ka utoniragi kwo we gaakira?
12 Si bashokuluza baani bakaminika ibindi bihugo, nge'Gozani, ne'Harani,
ne'Resefu, na'bandu be'Hedeni ábâli tuuziri i Telasaari. Ewe! Imizimu yabo, ka
ikabakiza? Aahabi!
13 Na kandi, ulya mwami we'Hamaati alyagagi hayi? Kiri na mwami we'Haripaadi,
na mwami we'Sefarwayimu, na mwami we'Hena, na mwami we'Hiva, nabo bali hayi?»
14 Yago maruba, iri mwami Hezekiya akagalonga, anagasoma, anayami kwabadukira
mu nyumba ya Nahano, anagayajuulira imbere lya Nahano.
15 Anamúyinginga kwokuno:
16 «E Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, we bwatiiri ku kitumbi
kye'kyami, ha kati ka bamakerubi. Wenyene naaho we twaziri amaami gooshi
ge'kihugo. Mukuba, we kalema ikihugo ni'gulu.
17 Kwokwo, e Nahano, uzibuule amasu, ulole. Utege na'matwiri gaawe, uyuvwe ibitusi
byoshi byo Senakeribu agweti agakutuka, unali we Rurema úli mugumaana.
18 E Nahano, biri ukuli kwa'baami be'Hasuriya keera bakashaabula galya gandi maami
gooshi, banashereeza ne'bihugo byabo.
19 Bakaduulika imigisi yabo kwo'muliro, banagijigiivya, bwo itâli riiri ye Rurema
nirizina. Si yâli migisi naaho ya'bandu bakabaaja mu biti, na mu mabuye.

20 E Rurema, Nahamwitu, buno, utukizagye mu maboko ga Senakeribu, gira abandu
ba'maami gooshi bamenye bwija kwo wenyene naaho we riiri ho. Bamenyage kwo we
Nahano Rurema!»

Hisaaya atanga ubuleevi kwe'Buyuda igakizibwa
(2 Baami 19.20-37)

21 Ha nyuma, Hisaaya mugala Hamoozi, anatuma indumwa imwa Hezekiya, ti:
«Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: Yago mahuuno gaawe hi'gulu
lya mwami Senakeribu we'Hasuriya, keera nagayuvwa.
22 Nadeta hi'gulu lyage kwokuno:
Ewe! Abandu be'Sayuni bagweti bagakunegura lwoshi,
banali mu kushekeereza.
Ikyanya uli mu shaaga, abandu be'Yerusaleemu banasigale bagweti bagakuzuugiza
amatwe, mu kukugayiriza.
23 E Senakeribu, nyandi ye ugweti ugagayiriza?
Nyandi ye ugweti ugatuka?
Keera wateerera umulaga hi'gulu lya nyandi?
Ugweti ugahenekera nyandi ku bwikangaate?
Si ali Rurema, Umutaluule wa'Bahisiraheeri!
24 Keera walungika abakozi baawe, gira ushekeereze Nahano, ti:
"Amagaare gaani gi'zibo, bwo galyagagi katundu,
keera gakahika halinde ku marango ge'Lebanooni.
Nanayami kuba ibiti byayo bila bye'myerezi,
kiri na bye'shindano kwo binonosiri.
Keera n'gahika he'biti bihekiiri, binali biti biija ngana-ngana!
25 N'gahumba ibirigo, nananywa amiiji gaamwo.
Keera nanakamya inyiiji ze'Miisiri mu kuzifina-fina mwo naaho!"

26 «E mwami we'Hasuriya, ka utazi yuvwa?
Yiri igambo, si nie Nahano, nâli mali gwanwa nalishungika yaho kare!
Ngiisi igambo lyo ngola mu kwiza,
keera n'gagwanwa nalishungika.
Na íbitumiri n'gakuyimika, gira uhongole tulya twaya tuzitire,
halinde tunahinduke biguuka.
27 Yiri igambo, lyo litumiri abatuulaga baamwo keera bashenguka,
banakoli yobohiri bweneene, banakoli teziibwi ishoni.
Bakolaga nga byasi byo'muyonga, íbikiri mu shoga ku katwe.
Kundu kwokwo, biri mu yami yumaguka, bítanazi kula bwija.

28 «Wehe, ngoli yiji ngiisi ho utuuziri.
Nyiji ngiisi kwo uli mu yingira, na ngiisi kwo uli mu huluka.
Na kwakundi, nyiji ngiisi kwo ukoli ndakariiri.
29 Ewe! Uburaakari bwawe, keera bwambikira,
nanayuvwa ubwikangaate bwawe.
Kwokwo, ngakugosa mu kukubiika igera mwi'zulu.
Na ngubiike ikyuma mu kanwa.
Na ngugalule mu yerya njira yo ukayija mwo.»

30 Haaho, Hisaaya anabwira Hezekiya: «Akalangikizo kwo Rurema agamùlanga,
ko kaakano: Mu guno mwaka na mu mwaka úgugayija, mugaaba mukiri mu lya
ku bisimbwe. Haliko mu mwaka gwa kashatu, mugabyala ingano, munagiyimbule.
Mugabyala kiri ne'mizabibu, munakizi lya ibitumbwe byayo.
31 «Ngiisi ábagasigala mu bandu be'Buyuda, bagashubi luguuka, banabe katundu
nga kiti kye'mizi ilaaziri mu luvu, kinatongesiri.
32 Kiri na ku mugazi Sayuni i Yerusaleemu, mugayija abandu bagerwa ábasigiiri.
Kwokwo, kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi, akoli fitiirwi ukugira.
33 «Nahano adetaga hi'gulu lya mwami we'Hasuriya kwokuno: Uyo mwami atâye
fine mu kano kaaya ke'Yerusaleemu. Kiri no'kulasha imyambi, ndaayo agaalasha mwo.
Atanâye yije afumbiiti isiribo, ataganalunda uluvu ibutambi lyako, mbu alonge ubulyo
bwo'kukahongola.
34 Injira yo akayija mwo, yo na yeyo agashubi galuka mwo. Kano kaaya, atâye
kayingire mwo. Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

35 Ngalanga kano kaaya, na ngakize, hi'gulu lyo'lushaagwa lwani, na hi'gulu
lyo'mukozi wani Dahudi.»
36 Mu bwobwo bushigi, umuganda wa Nahano anayingira mu shumbi ya'Bahasuriya,
anayita mwa'bandu bihumbi igana na makumi galimunaana na bitaanu.
Iri bukakya, ku kyanya abandu bakiri mu vyuka, banagwana birya birunda byoshi
bilambamiri haashi.
37 Kwokwo mwami Senakeribu we'Hasuriya anajogoboka, anataahira imwage i
Ninaawi, anabeera yeyo.
38 Lusiku luguma, ku kyanya mwami Senakeribu akagendi yikumba umuzimu gwage
Nisiroki mu luheero, bagala baage babiri, Hadaramereeki na Sarezeri, banayami múyita
ku ngooti. Haaho-haaho, banayami tibitira mu kihugo kye'Hararaati. Ahandu haage,
hanayima mugala wage Hesari-Hadoni.

38

Mwami Hezekiya alwala
(2 Baami 20.1-11; 2 Kutondobola 32.24-26)

1 Ku yikyo kyanya, mwami Hezekiya analwala bweneene, anahambiri fwa. Kwokwo,
umuleevi Hisaaya mugala Hamoozi, anayiji mútanduula, anamúbwira kwo Nahano
adetaga kwokuno: «Utagaki kira, si ukola ugaafwa. Aaho! Ulingaanie bwija amagambo
ga mu nyumba yawe.»
2 Hezekiya anahindukira ikibambaazi, anahuuna Rurema kwokuno:
3 «E Nahano, nakuyinginga ukengeerage ngiisi kwo nâli kizi kukolera mu kati
ko'bwemeera, na ku mutima gwani gwoshi. Ee! Ukengeere ngiisi kwo nâli kizi gira
íbikwaniini imbere lyawe.» Haaho, Hezekiya anagwatwa ne'kifufu, analira.
4 Lyeryo Hisaaya, Nahano anashubi mútumira indumwa
5 kwo agendi bwira Hezekiya kwokuno: «Ndi Nahano Rurema wa shokuluza wawe
Dahudi. Galya mahuuno gaawe, keera nagayuvwa, nanabona ne'migenge yawe. Ku
yukwo, ngakuyushuulira imyaka ikumi ni'taanu ku burambe bwawe.
6 Na ngukize mu maboko ga mwami we'Hasuriya, kuguma na kano kaaya kooshi. Ee!
Kano kaaya, ngakizi kalanga.
7 «Na'kalangikizo ko'kukuyereka kwo ngaagira nga ngiisi kwo n'gakulagaania, ko
kaakano:
8 Nie Nahano, ngagalula ikimbehwa ki'zuuba indambo ikumi, ku lwingo
úlukayubakwa na Ahaazi.»
Iri Nahano akayusa ukudetaga kwokwo, yikyo kimbehwa kyanagaluka indambo
ikumi.
9 Uyo mwami Hezekiya, ikyanya akaba keera akiraga, anayimba ulwimbo
lwo'kuhuuza Rurema kwokuno:
10 Nâli gweti ngayibuuza: Si uburambe bwani, buki ryagagi ha kati naaho!
Kundu kwokwo, ngolaga bu genda i nakwere.
Aahago! Iyo myaka íkinzigiriiri, ka ngaginyagwa?
11 Nanashubi deta: Ala nie! Ndâye ki bone Nahano mu bagumaana.
Mu batuuziri mu kihugo, ndâye ki bone umundu yeshi-yeshi.
12 Uburambe bwani bukolaga ngi'heema lyo'mungere,
lyo bali mu kulula haashi, banalishaaze.
Yoho wee! Si ngola mu malaga, ngo'mulondo gwo'muhaazi ali mu bungiriza.
Mu lusiku luguma naaho, lyo wayami mbisa ku mbeka ye'siku zaani.
13 Kwokwo, nanahisa ubushigi bwoshi, ngweti ngabululuka.
Nahano ali nga ndare, mu kuvungula-vungula amavuha gaani.
Mu lusiku luguma naaho, lyo ukambisa ku mbeka ye'siku zaani.
14 Nâli gweti ngaalira nga kalembe-rembe,
iri na ngongeera nga ngunde.
Ngoli luhiri bweneene, mu kukonolera amasu mwi'gulu.
E Nahamwitu! Keera nashundeera ma!
We kongwa we, undabaalage!
15 Bikagi byo nangaki deta?
Yibyo byoshi, Nahano keera akambwira kwo bigakoleka,
keera anabikwiza.
Bwo'mutima gwani gushuba mu lyanirwa,
kyo kitumiri ngakizi ba mutuudu isiku zaani zooshi.

16 E Nahamwitu! We tumiri tukiri ho.
We na tumiri umutima gwani gukiri mugumaana.
We kangiza, wanahanguula kwo mbe ngiri ho.
17 Kundu njubi yuvwiti umwizingeerwe, we kaguhindula bube buhiirwa.
Wanangiza na Narufu, wanashuluguta ibyaha byani inyuma lyawe.
18 Iyo munda i nakwere, ndaaye úwangakuhuuza yo.
Ikyanya bali mu manukira yo, batangaki kuyimbira inyimbo.
Ee! Abafwiri batangaki kubiika kwo'mulangaaliro kwo ugabatabaala.
19 Si ábakiri bagumaana, boohe, bo bali mu kuhuuza,
nga kwo naani ngweti ngaagira zeene.
Abashosi bakwaniini bakizi menyeesa abaana baabo ngiisi kwo uli mwemeera.
20 Nahano keera akangiza!
Ku yukwo, tugakizi shiiba mu nyumba yage isiku ziitu zooshi, tugweti tugamúlakiza inyimbo.

21-22 Kwokwo, Hezekiya akabuuza umuleevi Hisaaya: «Kalangikizo kaki ákagayerekana kwo ngaki shubi genda mu nyumba ya Nahano?» Hisaaya, ti: «Muleete ikitumbula kyo'mutiini, munakibiike ku kirole kya mwami. Kwokwo, lyo alonga ukukira.»

39

Indumwa ukulyoka i Babeeri
(2 Baami 20.12-19)

1 Ku yikyo kyanya, mwami Merodaaki-Baladani, mugala mwami Baladani we'Babeeri, anayuvwa ngiisi kwo Hezekiya ashubi lwaziri. Kyanatuma agamúlungikira amaruba kuguma no'lutengu.

2 Yabo ábakatumwa, ikyanya bakahika, Hezekiya anabayegereza, anabuli bayereka ibindu byoshi mu bihinda byage, nge'harija, ne'nooro, ne'ndungo ze'byokulya, na'mavuta go'muhongolo mwija, ne'siribo zaage, ne'bindi byoshi íbyâli bisingule mu bihinda byage. Emwe! Ndaakyo kindu kyo atakabayereka, kiba mu kajumiro, kandi iri mu kihugo kyage kyoshi.

3 Ha nyuma, ulya Hezekiya, umuleevi Hisaaya anamúgendera, anamúbuuza: «Yaba bandu, balyoka hayi? Na kuti kwo badeta?» Hezekiya, ti: «Balyosiri mu mahanga ge'Babeeri.»

4 Uyo Hisaaya, anashubi múbuuza: «Biki byo babonaga mu nyumba yawe?» Hezekiya, ti: «Babona byoshi íbiri mwo. Kiri na mu bihinda byani, ndaakyo kindu kyo ndabayereka.»

5 Hisaaya, ti: «Yuvwagwa igambo lya Nahano:

6 Mu siku ízigayija, yabo Bababeeri bagashaaza byoshi íbiri mu nyumba yawe, kiri ne'bindu byoshi byo bashokuluza baawe bakakuumania, banabitwale imwabo. Ndaakyo kindu íkigasigala. Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

7 Na kwakundi, mu baana baawe, baguma bagatwalwa, banagendi ba batungule mu kajumiro ka mwami we'Babeeri.*»

8 Hezekiya anashuvya: «Yago magambo ga Nahano, gali miija.» Na íbitumiri akadeta kwokwo, bwo akayitoneesa, ti: «Mu burambe bwani bwoshi, hagaaba umutuula no'butoge.»

Mutuli gwa kabiri

40

Ikitaabo kyo'kuholeezania

(40–55)

Nahano alagaania Abahisiraheeri kwo agabaguluula

1 Rurema winyu adetaga:
«Mukizi holeeza abandu baani. Ee! Mukizi baholeeza.
2 Yabo bandu be'Yerusaleemu, mubamenyeese bwija-bwija,
kwo'buja bwabo keera bwamala, keera banakogwa ibyaha byabo.
Ee! Ibyaha byabo byoshi-byoshi, keera Nahano akabahaniiriza hi'gulu lyabyo ubugira kabiri.»

3 Umundu agweti agayiberekania kwi'zu lihamu, ti:

* **39:7 39.7** Danyeri 1.1–7.2; 2 Baami 24.10-16; 2 Kutondobola 36.10.

«Mushongaanize Rurema Nahamwitu injira mwi'shamba.
Ee! Mugendi múgololera yo, halinde alonge ho agakizi lenga bwija.*
4 Ngiisi kabanda kakizi fulirwa.
Na ngiisi mugazi, na ngiisi higangazi, bikizi shaabulwa.
Injira ze'ngofola, zigololwe.
Na ngiisi áhali ibihomogolo, hasimaanibwe.
5 Haaho, lyo'bulangashane bwa Nahano bugayerekanwa.
Abandu booshi kuguma, bagabubona.
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.»

6 Izu ligweti ligaadeta: «Uberangire!»
Nanabuuza: «Aaho! Biki byo nangaberangira?»
Na wa naye, ti: «Udetage kwa'bandu booshi bali nga byasi.
Kundu bali mu ba banonosiri,
halikago, bali mu ba, ngo'twaso naaho útugweti tugaholoka.†
7 Ikyanya Nahano ali mu tufuuha,
ibyasi binayami bogama, no'twaso tunafwifwitire.
Ku kasiisa, abandu balyagagi nga byasi naaho.
8 Ibyasi biri mu bogama, no'twaso tuli mu holokera haashi.
Halikago, igambo lya Rurema, lyohe,
liyamiri liri ho imyaka ne'myakuula.»

9 E Sayuni, ulyagagi ndumwa yo'kuleeta Imyazi Miija.
Kwokwo, uzamuukirage kwi'rango lyo'mugazi, gira ugimenyeese.
E Yerusaleemu, ugendi berangira, utanagire mbu uyobohe.
Ugendi bwira utwaya twe'Buyuda: «Lola! Rurema winyu, yonago!»
10 Nahano Rurema agweti agayija mu bukalage bwage.
Ali mu twala abandu ku bushobozi bwa'kahebuuza.
Na bwo agabahemba, ali mu yija agweti imbembo zaabo.‡
11 Balya bandu baage, ali mu balanga, nga kwo'mungere ali mu langa ulukuuli lwe'bibuzi.
Ali mu kizi batengetera mu maboko gaage.
Bali nga byanabuzi, bwo batuuziri hoofi-hoofi no'mutima gwage.
Ngiisi ibibuzi íbikiri mu yoza, ali mu birongoora ku butuudu.§

Ndaaye úwangayigera Rurema
12 Aahago! Nyandi gundi keera úkagera inyaaja mu maboko gaage?
Kandi iri akoleesa ukuboko, mu kugera ikyanyaanya?
Nyandagi úyiji ubuzito bwe'kihugo,
keera anagera imigazi no'tugangazi no'lugero?
13 Nyandi úkasobanukirwa ne'shungi za Nahano?
Na nyandi úwangamúhanuula?*

14 Ka Nahano angahanuusa umundu?
Kandi iri, ka angayigirizibwa, gira alonge ukusobanukirwa na íbiri biija?
Umundu, ka angamúyereka ngiisi kwo agaatwa imaaja ku njira yo'kuli? Nanga, maashi!
15 Si imwage, amahanga gooshi galyagagi nga ndonyi ya'miiji naaho íyatonyera mu kirugu!
Binalyagagi nga lukungu naaho ku lugero.
Ali mu gera aba mu tulira nga lukungu ngana.
16 Ibiti byoshi bye'Lebanooni, bitangakwiza ishaali,
mbu lyo Nahano alonga umuliro ku katanda kaage.
Kiri ne'bitugwa, kundu bangabikumania byoshi,
mbu bamútangire amatuulo ágakwaniini, bitangakwira.
17 Imbere lya Nahano, ibihugo byoshi biri nga ndaabyo.
Agweti agabibona nga kindu busha,
na nga kindu kizira kamaro.

---

* **40:3 40.3-5** Mataayo 3.3; Mariko 1.3; Luka 3.4-6; Yohana 1.23. † **40:6 40.6** Yakobo 1.10-11; 1 Peturu 1.24-25. ‡ **40:10 40.10** Hisaaya 62.11; Bwigule 22.12. § **40:11 40.11** Hezekyeri 34.15; Yohana 10.11. * **40:13 40.13** Barumi 11.34; 1 Bakorindo 2.16.

18 Aahago! Wangagera Rurema na nyandi?
Ashushiini na bikagi?†
19 Ka bangamúshushaania no'mugisi? Nanga maashi!
Si umugisi, naluganda muguma ye mu gubiija.
No'gundi, anagubugiirize kwe'nooro,
anagulimbiise, mu kugubiika kwo'mugufu gwe'harija.
20 Yizo nooro, umukeni iri angazibula,
ali mu toola imbahwa zo'mundalamuuka.
Analooze naluganda,
gira amúbaajire umugisi úgujingiriiri.

21 Aahago! Ka mutazi yuvwa? Ka mutazi na sobanukirwa?
Ka ndaaye mundu keera úkakubwira ukulyokera keera?
He'kihugo kikabumbirwa, ka mutazindi sobanukirwa?
22 Rurema ayamiragi abwatiiri hala, hi'gulu lye'kihugo.
Ikyanya ali mu langiiza abandu, bali mu boneka nga'mahaazi naaho!
Ali mu tanuula igulu ngi'heema, gira akizi lituula mwo.
23 Si abatwali, boohe, agweti agabatindimaza.
Na'batwi be'maaja ba mu kihugo, ali mu bahindula babe tufwa-busha.
24 Yabo batwali balyagagi nga mbuto.
Ikyanya ziri mu byalwa, zinatondeere ukumera.
Haliko, ikyanya ziri mu yisa imizi mwi'daho,
haaho, ali mu zifuuha, zinayami bogama.
Imbuusi ngayu iri mu yami ziyehuulira hala nga byula!

25 Ulya Mutaluule abuuzagya: «Aaho! Nyandi ye muganjushaania?
Ka hali ugundi úli nga nie?»
26 Muyinamulage amasu, gira mulangiize mwi'gulu!
Aaho! Yizo ndonde zooshi, nyandi úkazibumba?
Si Rurema ye mu yerekana ngiisi nguma yazo,
anakizi gibuuza kwi'ziina lyayo.
Na bwo ye mwene ubushobozi bwa'kahebuuza,
ndaayo íri mu teereka, kiri ne'nguma.

27 E Bahisiraheeri, mwe mukabutwa na Yakobo!
Kituma kikagi muli mu yidodomba kwokuno:
«Ala nie! Amalibu gaani, si Nahano atagabwini. Rurema wani atagweti agandwaza!»
28 Ka mutazi yuvwa? Ka mutazi sobanukirwa?
Nahano, ye Rurema we'myaka ne'myakuula!
Ye kabumba byoshi íbiri mu mahanga gooshi.
Atâye luhe, atanâye yolohe.
Ndaanaye úwangasobanukirwa no'bwenge bwage.
29 Ikyanya abandu bali mu ba baluhiri, ali mu bakania,
halinde banashubi kana indege.
30 Kiri ne'misore iri mu luha, inatere indege.
Ee! Abatabana bali mu shenguka, banasiitare.
31 Halikago, ikyanya bali mu biika Nahano kwo'mulangaaliro,
lye'ndege ziri mu kana buhyahya.
Banabe nga nyunda úgweti úgakizi balala buzira kushagaania ibyubi hi'gulu.
Yabo batabana, kundu bangasuula umulindi, batagaluha.
Na kundu bagayitonda, batangahola.

41

Rurema agatabaala Abahisiraheeri
1 Nahano adetaga kwokuno:
«E binyamahanga, muhulike imbere lyani, munanyuvwirize.
Muyihe ikise, iri munanyegeera, gira tubuulane.
Kwokwo, ha kati kiitu, lyo tumenyaga ngiisi úkwaniini.
2 Aahago! Nyandi úkashimya mwami,
kwo ashaage isheere, gira akizi kolera Rurema?

† **40:18 40.18** Mikolezi 17.29.

Nyandagi úgweti úgamúshoboleesa ukuhima ibinyamahanga bingi,
anamúhanguule kwo akizi hinyata-hinyata abaami baabo?
Si ali mu koleesa ingooti, mu kuyita akatundu ka'basirikaani!
Anakoleese no'muheto mu kubashaabula, nga byula.
3 Agweti agabahaviiriza.
Haliko yenyene, atali mu komeresibwa,
kundu ali mu genda ho atazindi fina.
4 Yago gooshi, nyandagi úli mu gagira?
Nyandi úli mu gwanwa ashungika íbigakoleka mu ngiisi kibusi?
Ali niehe, Nahano! Nyamiri ndi ho, ukulyokera ku ndondeko, halinde ukuhisa ku nyukizo.
Ndaanaye gundi!
5 Mwe binyamahanga mwe mutuuziri i kajabo ke'nyaaja!
Mulangiizagye, munalenge mwe'kinyukura.
Mugire muyilingikanie hi'gulu li'zibo, iri munajuguma.

6 «Banaluganda bagweti bagatabaalana,
iri banakizi deta: “Mukizi kania umutima!”
7 Naluganda agweti agaashimya umutuzi we'nooro.
No'lya úli mu kizi hula inooro ne'nyundo, ali mu shimya úli mu ginanika ku migisi.
Ikyanya bali mu ginanika kuguma,
bali mu higirizania, ti: “Mugisi mwija, guno!”
Ha nyuma, banagishwekage ne'misumaari, gira itagwe haashi.

8 «E Bahisiraheeri, mwe beene Yakobo, muli bakozi baani. Keera n'gamùtoola,
munakomoosiri mu Hiburahimu, mwira wani.*
9 N'gamùgalula ukulyoka hala mu mahanga, he'kihugo kihekiiri.
Nanamùbwira: “Buno, mukola bakozi baani.”
Keera n'gamùtoola, ndanâye ki shubi mùkabulira.
10 Aaho! Bwo nyamiri tutuliinwi, mutakizi yoboha.
Ndi Rurema winyu! Ku yukwo, mutashenguke.
Ngakizi mùkania, iri ninamùtabaala.
Ninamùsikamye, mu kukoleesa ubushobozi bwani.
11 Balya booshi, kundu bagweti bagamùrakarira,
si bagaki teezibwa ishoni, banatindimazibwe.
Ikyanya bagaagira mbu bamùhambanie,
bagaaba naaho nga kindu busha, banayami minikwa.
12 Balya bagoma biinyu, kundu mwangalooza ukubabona, haliko batagaboneka.
Na kundu bangagira mbu bamùlwise, bagaaba ndaakibo.
13 Niehe, nie Rurema Nahamwinyu.
Nie ndi mu mùgwatira ku kuboko.
Na ndi mu mùbwira: “Mutakizi yoboha!
Ndi hano, hi'gulu lyo'kukizi mùtabaala.”

14 «E Bahisiraheeri, mwe bandu ba mwi'kondo lya Yakobo!
Kundu mulyagagi nga bizimu naaho, mutakizi yoboha!
Ndi Lukiza winyu, na ndi Mutaluule wa'Bahisiraheeri.
Nienyene, ngakizi mùtabaala.
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
15 Lolagi! Ngamùgira mube nga kirugu kihyahya kyo'kuyeluula ingano.
Yikyo kirugu kigaaba ne'migeka mingi, íshongosiri.
Kwokwo, mugakizi gendi teera abagoma biinyu,
nga kwo'mundu angahongola imigazi, anagishye.
Anashye no'tugangazi, tunasigale nga byula naaho.
16 Ee ma! Yabo bagoma, mugakizi bayeluula, halinde ikihuhuuta kinabatwale hala.
Si mwehe, mugasigala mugweti mugashambaalira Nahano,
munakizi huuza Rurema wa'Bahisiraheeri, ulya Mutaluule.

17 «Abakeni bali mu looza amagoloovi, banagabule.
Yabo bandu banyotiirwi ngana. Ne'ndimi zaabo, keera zayuma.

* **41:8 41.8** 2 Kutondobola 20.7; Yakobo 2.23.

Kwokuno, nie Nahano, nie gabatabaalaga.
Bwo ndi Rurema wa'Bahisiraheeri, ndagabajanda.
18 Ngaleeta amiiji, gakizi hinga kiri áhayumuusiri ku marango ge'migazi.
Ngashyosa ishyoko na mu ndekeera,
na mbindulage ishamba ibe inyaaja.
Na kundu liyumuusiri buno, haliko ligaaba no'tudota.
19 Mu yiryo ishamba, ngabyala mwe'biti biija bye'myerezi,
ne'bya'kasiya, na bye'mihadasi, na bye'mizehituuni.
Ngabyala na mwe'biti biija bye'shindano na bye'miberoshi, na bye'misunobari.
20 Kwokwo lya'bandu bagakizi bona, banasoomerwe, banamenye kwo nie wabigira.
Nie Nahano, Umutaluule wa'Bahisiraheeri.

21 «E mizimu ye'mahanga, Nahano, mwami wa Yakobo adeta kwokuno:
"Muyijage, mundeetere ulubaaja lwinyu, gira muyibulanire."
22 Aaho! Iyo migisi yinyu, itumenyeesagye keera íbikalenga, gira tubiyitoneese kwo.
Na kwakundi, itulagulage ngiisi íbyâye be, tugwanwe twabimenya.
23 Iri mwangatulagula íbyâye be,
lyoki tugayemeera kwo muli bo'kuyikumbwa.
Na kwakundi, mugirage ikisoomeza kiguma naaho,
kiba kiija kandi iri kibi, gira kitusomeeze, tunamùyemeere.
24 Aahabi! Ku kasiisa, mulyagagi tufwa-busha!
Ndaanahyo íhiteerwa ku shinda hyo mwangahasha.
Ngiisi úgweti úgakizi mùyikumba, si akoli ba kyagaza naaho!

25 «Keera n'galeeta umundu muguma
ukulyoka uluhande lwe'mbembe, na lwe'sheere.
Uyo mundu ali mu kizi deta iziina lyani,
anagweti agalibata abatwali booshi nga bidaka.
Ali mu bakanda-kanda, nga kwo'mubuuvi ali mu kaata ibumba.
26 Imyazi mwene iyo, nyandagi keera úkagihwehuka, halinde tugwanwe twagimenya?
Nyandi úkagilagula, halinde tudete kwokuno: "Kwokwo, kwo biri!"
Si mu kati kiinyu, ndaaye kiri no'muguma úkagwanwa adeta.
Ee! Yago magambo, ndaabyo mukadeta hi'gulu lyago.
27 Niehe naaho, nie katangi menyeesa abandu be'Sayuni kwokuno:
"Baabano bakoli gweti bagataaha!"
Ee! Iyo myazi miija, nie kalungika umundu,
gira agendi gimenyeesa mu bandu be'Yerusaleemu.

28 «Si mu migisi yinyu, yohe, ndaagwo kiri no'muguma úgwangamùhanuula.
Ikyanya n'gagibuuzagya, yibyo bibuuzo byani, ndaagwo kiri no'muguma úgukahasha ukubishuvya.
29 Aahabi! Iyo migisi yoshi, si iri ye'bibeesha naaho!
Imikolezi yayo iri ndaayo. Iryagagi mimaata naaho, nga mbuusi!»

42

Umukozi úwatoolwa na Nahano

1 Lolagi! Uyu, keera n'gamútoola, anali ye mukozi wani.
Keera n'gamúkania umutima, ananzimisiizi bweneene.
Ngamúbiika mwo'mutima gwani,
gira amenyeese ibinyamahanga ngiisi íbikwaniini imbere lyani.*
2 Uyo mukozi wani atagakizi banda akashiba, kandi iri kuyamiza.
Izu lyage, ndaaye úgaliyuvwa mu njira.
3 Ikyanya isanga likoli gingiiri, atagalidongoola.
Ne'kyanya itara likola mu fwifwitira, atagalizimya.
Agayihangaana, halinde abandu balonge ukuli kwabo.
4 Atâye vunike umutima, atanâye hebuure.
Agayitanga, halinde abandu booshi balonge íbikwaniini.
Kwokwo, ikyanya agayigiriza,
ibinyamahanga bigakizi biika amagambo gaage kwo'mulangaaliro.

* **42:1 42.1-4** Mataayo 12.18-21.

5 Nahano Rurema ye kalema igulu, analiyajuula.
Ye kanagangaaza ikihugo na íbikimeziri mwo, ye nali mu heereza abandu baamwo ubugumaana.
Kiri ne'bindi biremwa, Nahano ye mu bibiika mwo'muuka,
binabe bigumaana.†
Nahano adetaga kwokuno:
6 «Niehe, nie Nahano.
Keera nanakubwira kwo ukizi kulikira íbikwaniini.
Ngakugwatira ku kuboko, mu kukulanga.
Ku njira yawe, nganywana ikihango na'bandu ba'mahanga gooshi,
iri na ngizi batanguulira.
7 Ugakizi humuula imbumi,
unakizi shwekuuza imbohe.
Kundu zitundamiragi mu kihulu mu nyumba ze'mbohe,
ugazilyosa mwo.

8 «Niehe nie Nahano. Yiryo iziina, liri lye'mwani naaho!
Ubulangashane bwani, ndagabushangiira no'gundi yeshi.
Ndanâye leke ubwivuge bwani buhaabwe imigisi.
9 Lolagi! Ngiisi byo n'gagwanwa nadeta, keera byakoleka.
Na buno, ngola mu menyeesa ibihyahya.
Ee! Ngola mu mùganuulira byo, bítazi koleka.»

10 Mukizi yimbiraga Nahano ulwimbo luhyahya!
Mukizi múyimbira lwo, hooshi mu kihugo.
Mukizi múyimbira, mwe muli mu balama mu nyaaja,
na mwe biremwa íbiziri mwo.
Mukizi múyimbira, mwe bandu ábatuuziri mu mbeka ze'kihugo.
11 Ngiisi ábatuuziri mwi'shamba, bakizi múyimbira kwi'zu lihamu!
Na ábatuuziri mu maheema ge'Kedaari, bakizi múhuuza.
Abatuulaga be'Seela babandage utubuuli, awi yiyi yiyi!
Ee! Bakizi banda utubuuli kwi'rango lyo'mugazi.
12 Abatuulaga ba mu tulira, nabo
bakizi huuza Nahano.
13 Nahano agagenda mwi'zibo, alyagagi kikalage.
Ikyanya agagendi lwa, agaaba ali musirikaani úkoli rakiiri.
Ikyanya agakizi teera abagoma, agakizi banda akashiba,
anakizi bayamulula lwoshi-lwoshi.

Rurema alagaania abandu baage kwo agabatabaala
14 Nahano adetaga kwokuno:
«Nâli yamiri ndi munyerere. Ee! Nâli hulisiri, shee!
Haliko buno, ngolaga ngabanda akaluulu, ngo'mukazi úgweti úgaabuta,
anabe agweti agayinekeera, iri anahemagira.

15 «Ngashereeza imigazi no'tugangazi, bihinduke ishamba.
Ibyasi byoshi, ngabiyumya.
Ngayumya ne'nyiiji ne'birigo, bihinduke luumagu.
16 Ngakizi leeza imbumi mu njira yo zitayiji,
na nzirongoore ho zitazindi lenga.
Na mbahindulire ikihulu, gube mulengeerwe.
Ngakizi balingaaniza ho bagakizi lenga.
Byebyo, byo njungisiri ukugira, ndanâye bileke.

17 «Halikago abandi, si boohe, babiisiri umulangaaliro imwe'migisi,
banali mu gibwira mbu: “Mwe tukola tugakizi yikumba.”
Aahabi! Si yabo bandu bagateteerwa ngana!»

Abahisiraheeri bali bimeme na mbumi
18 «E bimeme, mugirage muyuvwirize.
Na mwe'mbumi, muloleekeze, lyo mubona.

---

† **42:5 42.5** Mikolezi 17.24-25.

19 «Aahago! Nyandi úhumiri? Si ali umukozi wani, Hisiraheeri!
Na nyandagi úli kimeme? Si ali ngiisi ye ndumiri!
Ndaaye úhumiri nga balya bandu baani!
Umukozi wani, ye humiragi bweneene!

20 «E Bahisiraheeri! Kundu keera mukabonaga amagambo mingi,
si mutagatwaziizi kiri ne'hiniini.
Na kundu amatwiri giinyu gayigusiri,
si ndaabyo muli mu tami yuvwa.»
21 Nahano ayamiri ali mwemeera.
Kyo kitumiri akakuza amigirizo gaage, gakizi ba ga'kahebuuza.
22 Halikago abandu baage, keera bakashahulwa ibindu.
Yabo booshi, keera bakayihongoleka mu buhya,
kandi iri kutwalwa mu nyumba ye'mbohe.
Keera bakanyagwa, ndaanaye úkabafuukiza ibindu.
Bakatwalwa imbohe, ndaanaye úkagendi baguluula yo.

23 Yago magambo ga keera, nyandi úwangagayuvwiriza,
halinde anasobanukirwe na íbigaki yija?

24 Twe beene Yakobo, ikyanya twâli kizi nyagwa,
nyandi uwâli kizi tunyagiisa? Ka atali Nahano?
Ee! Keera tukamúhubira, twanalahira ukukulikira injira zaage.
Kiri ne'maaja zaage, tutanazitwaza.
25 Kyo kikatuma agaturakarira bweneene,
anatuleka tuyogogozibwe mwi'zibo lye'ngunguula.
Uburaakari bwage butusokaniini nga ngulumira.
Kundu kwokwo, tutazi sobanukirwa.
Yubwo buraakari, kundu bukahambiri tujigiivya,
si tutaki butwaziizi.

43

Abahisiraheeri baguluulwa

1 E beene Hisiraheeri! Nahano, ye kamùbumba,
anadetaga kwokuno:
«Mutakizi yoboha! Si keera n'gamùhamagala mwi'ziina liinyu,
nanamùguluula, halinde mwanaba bandu baani!
2 Kundu mwangalenga áhayisiri mwi'benga lya'miiji,
tugaaba tuliriinwi.
Na kundu mwangajabuka inyaaja,
mutagazika.
Na kundu mwangalenga mu muliro, mutâye hiire.
Imbigi zaagwo zitâye mùsingoole.
3 Niehe, nie Nahano Rurema winyu!
Ndi Mutaluule wa'Bahisiraheeri, na ndi nie Lukiza winyu.

«Mu kumùguluula, n'gatanga ikihugo kye'Miisiri,
kiri na kye'Kuushi na kye'Sheeba.
4 Emwe! Yabo bandu bingi, keera n'gabatanga, lyo nimùlonge.
Mukuba, nimùkuuziri, ninamùsimbahiri.
Mwehe, mwe muli ne'kishingo bweneene imbere lyani.

5 «Aahago! Bwo tuliriinwi, mutayobohe.
Mwe na'baana biinyu, ngamùgalula ukulyoka isheere, no'kulyoka imuga,
ninamùkuumanie imwani.
6 Ngabwira ikisaka ne'mbembe:
“Muleke abandu baani banyijire. Mutabahangirire!”
Mungalulire bagala baani na banyere baani,
balyoke mu mahanga, he'kihugo kihekiiri.
7 Yabo booshi bayije imwani, kwo bali mu buuzibwa kwi'ziina lyani.
Nie kababumba, gira mbalongere mwo'bulangashane.»

Abahisiraheeri bali tumasi twa Nahano
8 Abandu, kundu bahiiti amasu, si batabwini.
Na kundu bagweti amatwiri, si batayuvwiti!
Kundu kwokwo, mubaleetage imwani!
9 Ee! Mukuumanie ibinyamahanga byoshi.
Iyo myazi yoshi, mu migisi yabo, guhagi úgukagwanwa gwadeta kwo bigakoleka?
Si ndaagwo!
Iri yangahasha ukutulagula, ileetage utumasi twabo, tusise.
Kwokwo, lyo twangabayuvwiriza, tunayemeere, ti: «Kwo biri.»

10 Nahano adetaga kwokuno: «E Bahisiraheeri, si mwe mulyagagi tumasi twani!
Keera n'gamùtoola, kwo mube bakozi baani,
na ndoziizi mumenye kwo nie Rurema, munabe munyemiiri.
Ndaaye gundi Rurema úzindi tanga imbere lyani,
ndaanaye úwâye nzinde ho.
11 Niehe naaho nie Nahano.
Ndaanaye gundi úwangaguluula abandu, átali nienyene.
12 Nie kamùlagaania kwo ngamùkiza, kunali kwo bikaba.
Mu migisi íri mu yikumbwa mu mahanga, ndaaye gundi úkagwanwa agira kwokwo.
Si mwe mulyagagi tumasi twani!»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
13 «Niehe nyamiri ndi ho, ukulyokera ku ndondeko.
Ikyanya ndi mu ba ngweti ngaakola, ndaaye úwangambangirira.
Ndaanaye úwanganyugutula umundu mu maboko gaani.»

Abahisiraheeri baguluulwa ukulyoka i Babeeri
14 E Bahisiraheeri, Nahano Lukiza winyu, anali ye Mutaluule, adeta kwokuno:
«Hi'gulu liinyu, ngalungika abasirikaani bagendi teera i Babeeri.
Inyiivi za'kaaya kaabo, ngazivungula.
Balya Bababeeri banabuli bululuka.
15 E Bahisiraheeri! Niehe, nie Nahano, Umutaluule winyu.
Nie kamùlema, na ngola Mwami winyu.»

16 Nahano adetaga kwokuno:
«Yaho keera n'gaberaga injira mu nyaaja.
Iyo nyaaja, kundu yâli yisiri, haliko, n'gagibunduula mwe'njira.
17 N'galeeta ibikalage bya'basirikaani be'Miisiri,
kuguma na'magaare gi'zibo, ne'fwarasi.
Yibyo byoshi, byanayami bindikirwa!
Batâye ki yinamuke, bwo bakashereera booshi, nga kwo'lutambi lwi'tara luli mu zimuuka.
18 Aaho! Birya bya keera, byoshi, mukizi biyibagira.
Iri byangaba keera bikalenga, mutanakizi ki biyitoneesa kwo.
19 Lolagi! Ngolaga ngaagira igambo lihyahya.
Na buno, likola mu boneka. Ka mutalibwini?
Iyo munda mwi'shamba, ngaabera ye'njira, ninahingiise mwe'nyiiji.
20 Ne'kyanya ngazishyosa mwo,
kiri ne'nyamiishwa zigakizi nzimbaha, nge'mirunga na banafufulu.
Keera n'gayitoolera abandu baani,
nganabaheereza amiiji, bakizi nywa.
21 Nie kabayibumbira, gira bakizi mbuuza!»

Nahano abuulania Abahisiraheeri
22 «E Bahisiraheeri, beene Yakobo! Si mutali mu ndabaaza!
Yoho wee! Keera mukannenuuka!
23 Mutakiri mu nzimbaha,
mu kundeetera ibibuzi biinyu, kandi iri bindi bitugwa.
Ndashubi mùzidohiiri, mbu mundangire amatuulo go'mushyano,
ndanamùhuuna kwo munyokere umubadu.
24 Iri muli mu gulaga amalaasi ge'kishingo,
ndali nie muli mu gagulira.
Ne'kyanya muli mu tanga amatuulo ge'binyule,
ndali nie muli mu ba mwagatangira.

Mukuba, mukoli nzidohiiri ne'byaha biinyu,
keera mwananduhya bweneene!
25 Kundu kwokwo, yibyo byaha biinyu, ndi mu bihotola.
Ee! Keera n'ganabikoga, ndanâye ki shubi bikengeera. Mukuba, kwokwo kwo n'gashungika nienyene.

26 «Mungengeeze ngiisi byo muli mu njumuza kwo, gira tubibuulane.
Ee! Mundereke, gira tulole iri muganzinda.
27 Aaho! Bashokuluza biinyu, bo bakatangi yifunda mu byaha.
Kiri ne'birongoozi biinyu, nabo banahuna imbere lyani.
28 Ku yukwo, kundu n'gataluulaga abagingi biinyu,
ngola ngabateeza ishoni.
Ngola ngaaleka Abahisiraheeri, beene Yakobo, bakizi tukwa.
Ngaaleka bashereezibwe lwoshi-lwoshi.»

44

Nahano naaho, ye Rurema

1 Nahano adetaga kwokuno:
«E Bahisiraheeri, beene Yakobo!
Keera n'gamùtoola, munakola bakozi baani.
Ku yukwo, mundegage amatwiri.
2 E beene Yakobo, keera n'gamùbumba, nanamùtoola.
Na buno, mukola bakozi baani.
Kiri ne'kyanya mutâli zaazi butwa, nâli kizi mùlanga mu nda.
Kwokwo, mutayobohe! Mukuba, ngakizi mùtabaala.
3 E Bahisiraheeri, ikihugo kiinyu, kundu kikoli yumagusiri,
haliko, ngakizi kinywisa, na ngishyose mwe'nyiiji.
Abandu be'kibusi kyawe, ngabayijuza mwo'mutima gwani.
Na ngizi bagashaanira, halinde ku bashokuluza baabo.
4 Bagakizi kuluuduka nga kibingu,
banabe nga kiti íkimeziri ku ngombe yo'lwiji.
5 Mundu muguma angadeta kwokuno:
"Niehe, ndi wa Nahano."
Ugundi, ti: "Naani, ndi mwene Yakobo."
Ugundi anayiyandike mu kigasha, ti: "Niehe, ndi wa Nahano."
Ugundi kandi anakizi koleesa iziina Hisiraheeri.»

6 Nahano wo'bushobozi bwoshi, ali mwami wa'Bahisiraheeri, ye na Lukiza wabo.
Adetaga kwokuno: «Niehe nie ndangiriro, na ndi nie nyukizo.*
Ha nyuma lyani, ndaaye gundi Rurema.
7 Aaho! Nyandi gundi úli nga nie?
Iri angabiiri ali ho, ayimenyeese ku bweranyange.
Andondobolere íbikakoleka yaho keera,
ukulyokera ho n'gabiikira abandu baani.
Anadete kwakundi na íbigaki koleka.

8 «Mwehe, mwe bandu baani! Aaho! Mutakizi yoboha, mutanajugume.
Ka ndakagwanwa namùbwira ibyâye be, ukulyokera yaho keera?
Si mwe mulyagagi tumasi twani!
Ka halyagagi ugundi Rurema átali niehe? Nanga, maashi! Atayimbwa ho!
Nie Lwala lwinyu. Ndaanaye gundi ye nyiji.»

Imigisi, ndaabyo yangahanya

9 Ngiisi ábagweti bagabaaja imigisi, balyagagi tufwa-busha.
Kundu bali mu gihuuza, si ndaako kamaro ko ibahitiiri.
Ngiisi ábali mu gitangira ubumasi ziryagagi mbumi, banali bahwija.
Yehee! Si bâye teezibwe ishoni!
10 Ikyanya abandu bali mu yibaajira imigisi mbu yo bagakizi yikumba,
ndaabyo bayungusiri.
11 Iyo migisi, ku kasiisa, ngiisi ábali mu gibaaja, bali bandu naaho.

---

* **44:6 44.6** Hisaaya 48.12; Bwigule 1.17; 22.13.

Kyo kitumiri balya booshi bâye teteerwe.
Aahago! Booshi bakumanage, gira bayibonese.
Yehee! Bagahuumirwa ngana!

12 Umutuzi we'byuma ali mu duusa ikyuma mu kiiko, gira akityaze.
Ha nyuma, anakoleese amaboko gaage, mu kutula umugisi ne'nyundo.
Si ikyanya ali mu ba ashalika, ananyoterwe.
Imisi yage inayami tera, analuhe.

13 Umubaaji we'biti naye, ali mu koleesagya umugozi, mu kugera ulupahwa,
anatee lushoora kwo'mugisi no'munduza,
abuli lubera no'musumeeni.
Ha nyuma, analugooyage ni'randa,
halinde injusho yagwo inasimiise.
Yugwo mugisi, banagubiike mwi'heero.

14 Hali ikyanya ali mu kuba ikiti kiija mu lubako,
kiba ngaaja-malungu, kandi iri kyo'mwerezi,
kandi iri kyo'mwalooni, kandi iri kindi-kindi.
Na kwakundi, angabyala ibiti bye'shindano,
kandi iri bikizi mera byonyene mu lubako, binakuluuduke ne'nvula.
15 Yibyo biti, biguma bigagendi ba shaali.
Ali mu kizi zitwana, anakaluuke, kandi iri ayokye mwe'mikate.
Ne'zindi, anakizi baaja mwe'migisi, anabuli kizi giyikumba.
16 Aahago! Ku zeezo shaali, angazitwana, anayokye mwe'nyama,
analye, halinde anayigute.
Ne'kyanya ali mu ba akaywiri, anakaluuke.
Anayimwemuze, ti: «Keera nakaluuka!
Na ngola mu bona ulukeera lwo'muliro.»
17 Ngiisi ízasigala, angazibaaja mwo'mugisi gwage.
Yugwo mugisi, anakizi gufukamira mu kuguyikumba,
iri anadeta: «Ewe! Si we ndi mu yikumba. Ungizagye, ma!»

18 Yabo bandu, si balyagagi bizeeze! Ndaanahyo bayiji.
Amasu gaabo, kiri na'menge gaabo, bikubisirwi.
Batangabona íhiteerwa ku shinda, batanganasobanukirwa.
19 Mu kati kaabo, si ndaaye mwenge kandi iri mwitegeereza, úwangayisaliza, ti:
«Ishaali nguma, n'gazitwana, nanaziyokya mwe'mikate.
Ne'zindi nanaziyokya mwe'nyama, nanagilya.
Na ízikasigalaga, nanazibaaja mwe'kyagaza kyo'mugisi.
Yoho wee! Si ulushaali úlusigiiri, lwolwo, lwo ngweti ngayikumba!»
20 Aahabi! Inzaliro zaabo, ziryagagi ku munyota-kiiko naaho.
Umundu mwene uyo, akoli habusiri, atanganahasha ukuyikiza.
Anakoli vujuusiri mu bitali nga byo.
Mu kati kaabo, ndaaye úwangatumburukwa, mbu adete:
«Yoho wee! Kino nvumbiiti, gulyagagi mugisi kafwa-busha!»

Abahisiraheeri, Nahano atâye bayibagire

21 «E Bahisiraheeri, beene Yakobo! Si muli bakozi baani!
Aahago! Yago magambo, mukizi gakengeera.
Nienyene, nie kamùbumba. Ndanâye mùyibagire, kiri ne'hiniini.
22 Amahube giinyu, keera n'gagahotola,
nga kibungu íkiri mu nyerera mu kyanyaanya.
Nanakumuula ibyaha biinyu nga ndara.
Aaho! Bwo keera n'gamùguluula, mungulikirage.»

23 Ewe igulu! Uyimbage ku bushambaale.
Si Nahano keera akakola bweneene!
E kihugo, ukizi banda akabuuli, awi yiyi yiyi!
Na niinyu mwe migazi! Muyitulikanie mu kuyimba,
kuguma ne'mbako, ne'biti byayo byoshi.
Nahano keera akaguluula Abahisiraheeri, beene Yakobo,
anabayereka ubulangashane bwage.

24 Nahano, Lukiza wawe, akakubumba mu nda ya nyoko.
Anadetaga kwokuno: «Ibindu byoshi, nie kabibumba.
Ee! Nienyene nie katabika igulu, nanabumba ne'kihugo.
25 Abaleevi be'kinyoma, ndi mu babuligania.
Na'balaguza, ndi mu bakubika.
Abenge, kundu bangagiraga mbu badete, haliko ndi mu bahubiisa.
Kundu basomiragi, si ngayerekana ngiisi kwo balyagagi bahwija.†
26 Si abakozi baani, boohe, ikyanya bali mu deta amagambo, ndi mu gakwiza.
Ngiisi byo n'gagwanwa nabatuma kwo badete, byo na byebyo ndi mu gira.
Nabwira akaaya ke'Yerusaleemu kwokuno:
"Abandu bagashubi kutuula mwo."
No'twaya twe'Buyuda, ninatubwire: "Bagaki yubakulula inzitiro zaawe.
Ee ma! Ibiguuka byawe, ngashubi biyubakulula."
27 Amabenga ga'miiji, ngagahamuliza, ti: "Mukame!
Kiri ne'nyiiji ziinyu, ngazikamya."
28 Ngadetaga hi'gulu lya mwami Kiiro kwokuno:
"Kiiro akola agarongoora abandu baani!
Ngiisi byo njungisiri, ye gabikwiza."
Uyo Kiiro naye anakyulage kwa'kaaya ke'Yerusaleemu kayami yubakululwa,
anabwire inyumba yani: "Ewe! Indaliro zaawe, bazibiikage!"»

45

Nahano atoola mwami Kiiro

1 Nahano adetaga kwokuno, hi'gulu lya Kiiro, umutaluule wage:
«Ngakusikamya, gira uhime abaami be'mahanga,
halinde ubamale imisi lwoshi-lwoshi.
Ngayigulaga inyiivi zo'twaya, zitanâye ki yigalwe.
2 Ngakizi gwanwa imbere lyawe, gira ngusemaanize imigazi.
Inyiivi ízikagirwa mu miringa, ngakizi zivungula,
na ndwise ne'byuma byo'kuzihamika.
3 Ibihinda byoshi íbishubi bishirwi, ngakuheereza byo.
Kwokwo lyo ugaamenya kwo nie Nahano, Rurema wa'Bahisiraheeri,
na kwo nie ndi mu kuhamagala kwi'ziina lyawe.
4 E mwami Kiiro, ka uyiji íbitumiri n'gakuhamagala kwo uyiji ngolera?
Na kituma kiki n'galumbuusa iziina lyawe, kundu utâli nyiji?
Íbitumiri n'gagiraga kwokwo, biri hi'gulu lyo'mukozi wani Yakobo, umutoolwa wani.
5 Niehe, nie Nahano. Ndaanaye gundi Rurema úli ho.
Kundu utâli nyiji, si ngweti ngakusikamya.
6 Kwokwo lya'bandu booshi balongaga ukumenya kwo hatayimbwa gundi Rurema,
ukulyokera isheere halinde imuga.
Niehe naaho, nie Nahano, ndaanaye gundi.
7 Nie kalema umulengeerwe ne'kihulu.
Nie mu gira umundu abe muhiirwa, kandi muhanya.
Birya byoshi, nie mu bigira, bwo nie Nahano.

8 «Ngiisi íbikwaniini, niehe Nahano nie kabibumba.
Kwokwo, e igulu! Umanulage ubuhimi, bukizi yija nga nvula.
E kihugo! Ikyanya bugayija, ubuyakiire, halinde bunamere.
Ee! Ubuhimi no'bukize bigamera kuguma.
Kwokwo, lyo tulonga ukukizibwa.»

Rurema ashobwiri byoshi

9 Yayewe imwa ngiisi ábagweti bagahagana no'Mulemi wabo.
E balya! Si tuli nga kirugu ki'bumba!
Aaho! Ki'bumba lyangabuuzagya umubuuvi:
«Bikagi ugweti ugaagira? Si ndaabyo wahanya!*»
10 Yayewe imwa ngiisi mwana úli mu bwira yishe:
«Ewe! Ibuta liki ubusiri?»
Anabwire na nyina: «Kituma kikagi wambuta kwoku?»
11 Nahano ali Mutaluule wa'Bahisiraheeri, anali ye mulemi wabo.

---

† **44:25 44.25** 1 Bakorindo 1.20. * **45:9 45.9** Barumi 9.20.

Adetaga kwokuno:
«Si mugweti mugambuuza, mbu biki íbyâye be?
Munali mu mbuuza ku biloziri abaana baani.
Ikyanya ndi mu kola igambo,
muli mu kizi mbamuliza hi'gulu lyalyo.
12 Kundu kwokwo, nie kalema ikihugo, na booshi ábakituuziri mwo.
Kiri ni'gulu, nie n'galitabika na'maboko gaani,
nanaliyijuza indonde kandaharuurwa.
13 Uyo Kiiro, nie kamúleeta, gira akolage ngiisi íbikwaniini,
na ngizi múrongoora mu kati ka byoshi.
Yoyo, ye gashwekuula abandu baani,
anayubakulule akaaya kaani ke'Yerusaleemu.
Kundu kwokwo, ndaakyo kitulire kyo agaalya.»
Kwokwo, kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi adesiri.

14 Nahano adetaga kwokuno:
«Abamiisiri bagaaba bandu baawe,
kuguma na'Bahendyopiya, na'Basheeba.
Ibindu byabo, we bigayegukira.
Bagakizi yija bakushalagiiri nga mbohe ízishwesirwi ne'migufu,
banakizi kufukamira, iri banadeta:
“Ku kasiisa mutuliinwi na Rurema. Ndaanaye gundi úli ho.”»

15 E Bahisiraheeri, Rurema winyu, kundu atabonesiri,
haliko ye Lukiza.

16 Ikyanya abandu bali mu baaja imigisi, bagateezibwa ishoni.
Balya booshi, bagateteerwa.
17 Si Abahisiraheeri boohe, keera Nahano akabakiza halinde imyaka ne'myakuula.
Batâye ki longe ishoni, batanâye ki teteerwe.

18 Nahano Rurema, ye kabumba igulu, ne'kihugo, anabisikamya.
Na íbitumiri akagiraga kwokwo, kutali mbu kituule kimaata. Nanga, maashi!
Si akabumba abandu kwo bakituule mwo,
anadetaga kwokuno: «Nie Nahano, ndaanaye gundi.
19 Ndali mu detera mu kwaha, kandi iri mu kihulu.
Ndanabwiziri beene Yakobo kwo bakizi ndooza ku kimaama. Nanga, maashi!
Niehe, nie Nahano.
Na ngiisi byo ndi mu deta, biri byo'kuli, binakwaniini.

20 «Mwe mukafuushukaga mu mahanga!
Mukuumane kuguma, munanyijire.
Bandu baguma bali mu gugumira imigisi, ikanabaajwa mu biti naaho!
Haliibwi! Si balyagagi bahwija naaho!
Irya migisi, kundu itashobwiri ukubakiza, si bakiri mu gitabaaza.
21 Balya bandu, mubabwirage kwo banyijire.
Ee! Tuganuulire kuguma!
Ngiisi íbiri mu koleka buno, nyandagi úkagwanwa abiyerekana?
Ka hali úkagwanwa abimenyeesa? Nanga, maashi!
Si niehe Nahano naaho nie kabideta!
Kwokwo, ndaaye gundi Rurema, átali niehe.
Nie Lukiza úkwaniini, na ndi Rurema wo'kuli.
Ndaaye gundi úli ho!
22 Mweshi, mwe mulyagagi mu mahanga gooshi! Mungalukire, lyo mukizibwa.
Nie Rurema, ndaanaye gundi.
23 Keera n'gabiika umuhango, nanabiika indahiro kwi'ziina lyani,
kwo ngiisi mundu âye ki fukame imbere lyani, anadete kwo nie Rurema.
Yiri igambo, nalideta ku njira íkwaniini, litanâye ki hinduke.†
24 Abandu bagaadeta hi'gulu lyani kwokuno:
“Nahano naaho, ye mu gira íbikwaniini,
ye na mwene ubushobozi.”»

† **45:23 45.23** Barumi 4.11; Bafiripi 2.10-11.

Haliko, ngiisi ábakamúrakarira,
boohe, bagakizi múyijira bali jabati-jabati, banateezibwe ishoni.
25 Si hi'gulu lya Nahano, Abahisiraheeri bagakizi haruurwa kwo bo bakwaniini,
banakizi múhuuza.

46

Imizimu ye'Babeeri yayidendereka

1 Imizimu Beeri* na Nebo, ye'Babeeri, leero ikola mu goka.
Iyo mizimu yo ishuba mu kizi lengezibwa na'bandu ku bisegengo, ikoli ba miteekerwa naaho, íri mu twalwa ne'bitugwa.
Na bwo ikola mizito, ikoli bizidohiiri bweneene.
2 Iyo mizimu ikola mu goka.
Itanaki shobwiri ukuyikiza. Si yoshi, ikolaga mu twalwa mu mbohe!

3 Nahano adetaga kwokuno: «E Bahisiraheeri, beene Yakobo, mwe mukoli sigiiri!
Mundegage amatwiri.
Ukulyokera ku lusiku lwo mukabutwa kwo,
nâli kizi mùhahala.
4 Nganayama ndi Rurema winyu, halinde ku kyanya mwâye be bashaaja,
munabe mukoli hiiti invwi.
Ee! Nie kamùbumba.
Kwokwo, ngakizi mùkuya-kuya, na ngizi mùtengetera, na ngizi na mùkiza.

5 «Aaho! Ka halyagagi ye mwanganjushania? Aahabi!
Ndaaye tuyumiini!
6 Bandu baguma bali mu yona inooro zaabo, ne'harija,
gira bakoleese umutuzi we'nooro, abalingaanize imigisi.
Irya migisi, ikyanya iri mu ba ikolaga ibiringiini,
banatondeere ukugifukamira, iri banagiyikumba.
7 Bali mu kizi gibetula ha bitugo, banagendi gishinga ahandu halebe.
Haaho, ho iri mu beera, itanashobwiri ukugira kwo ihashaage.
Na kundu abandu bangagitakira, itangahasha ukubashuvya.
Na kundu bangaba bagoozirwi, itashobwiri ukubatabaala.

8 «E ma! Si mukolaga bahuni.
Yago magambo, mukizi gayitoneesa kwo.
Mutagayibagire, si mukizi gakengeera.
9 Mukizi kengeera ibya keera.
Niehe nie Rurema. Hatanayimbwa gundi. Ndaanaye tuyumiini.
10 Ngiisi íbiri mu koleka,
nâli mali gwanwa nabimenyeesa ukulyokera ku ndondeko.
Kundu bitâli zaazi koleka,
haliko, nâli mali gwanwa namùmenyeesa byo.
Ngiisi byo njungisiri, byo biri mu koleka.
Ee! Ngiisi byo ndoziizi, byebyo, byo ndi mu gira.
11 Yizo shungi zaani, ndi mu hamagala umundu wani
ukulyoka isheere, ayiji zikwiza.
Uyo mundu alyagagi nga nyunda úgweti úgabalala mulindi.
Kwokwo, ngiisi byo nâli mali gwanwa nadeta, ngabikola.
Ee! Ngiisi byo njungisiri, ngabikoleesa.
12 Si mwehe muli mindagabika!
Munakoli yidulumbisiri mu bitali nga byo.
Kundu kwokwo, munyuvwirize.
13 Ngiisi íbikwaniini, ngola ngabigira.
Bitaganaki tinda, si ngola ngamùkiza bwobuno.
Ngola ngakiza akaaya ke'Sayuni.
Na mbiike ubulangashane bwani mu Bahisiraheeri.»

47

Akaaya ke'Babeeri kayogogozibwa

---

* **46:1 46.1** kandi iri Baali.

1 Nahano adetaga kwokuno: «E Babeeri,
ugoke, unayibwandalike mu luvu.
Utakiri mwami, utanâye ki huuzibwe mbu ubuyahiri, kandi iri mbu unonosiri.
2 Leero naawe, uyabiirage ulushyo, ugendi shya umushyano!
Uhogolage ikihunika kyawe, kiri ni'kanju lyawe liija!
Ikyanya ugajabukaga inyiiji, uboneese ibibero.
3 Leero abandu bagaabona ngiisi kwo usigiiri bukondwe,
halinde banakizi kuteeza ishoni.
Ngayihoola ngana.
Ndaanaye úgambuza.»
4 Lukiza witu ali mu buuzibwa Nahano wo'bushobozi bwoshi,
anali ye Rurema Mutaluule wa'Bahisiraheeri.

5 «Haliko wehe, e kaaya ke'Babeeri!
Utâye ki buuzibwe Mugoli wa'maami.
Si ukizi bwatalaga mu kihulu, buzira kudeta.
6 Balya bandu baani, n'gatee barakarira,
nanabahana mu kuleka bagwatwe mu maboko gaawe.
Naawe, utanabakejeerera.
Kiri na'bashaaja mu kati kaabo, wanakizi babetuza imiteekerwa mizito-mizito.
7 Wâli kizi yihaya kwokuno: “Niehe, nyamiri ndi mugoli.”
Utâli zaazi kebukwa, mbu uyisalize ku byâye be.
8 Yuvwagwa! Buno, we gweti ugayisimiisa mu bya'magala!
Uki vwagariiri, iri unayihaya kwokuno: “Ha nyuma lyani, ndaaye gundi!
Ndâye be namufwiri, ndanâye fwirwe na'baana!*”
9 Si yago mahanya gombi, gagayami kuhikira ku lusiku luguma!
Ku lwolwo lusiku, ugafwirwa na'baana, unabaagage namufwiri!
Kwokwo kwo bigaaba, kundu ulyagagi mulozi sizigirye,
unali munamaleere wa'kaminuuza.

10 «Kundu ugweti ugayifunda mu bitali nga byo, utayobohiri,
unagweti ugayihaya, mbu: “Si ndaaye úmbwini!”
Yehee! Ubwenge bwawe no'bumenyi bwawe, si bikoli kutebiri.
Binagweti bigakulabiza, mu kukudeteesa, ti: “Ndi niehe naaho.
Ndaanaye gundi ye twangageranwa!”
11 Kundu kwokwo, ikyanya ubuhanya bugakuhikira, utagaki buyiyeka.
Ugahuura inguuke, utaganagiyinanuula kwo.
Kundu utabwini kwo we wangalongaga amakayu,
masaasa atabukwa, ugayami shereera lwoshi-lwoshi.
12 Ewe! Birya biheeko byawe, na yago maleere,
wâli kizi biyilala mwo ukulyokera ubwanuke bwawe.
Aaho! Buno, ugendererage naaho no'kukizi bikoleesa!
Si hali ikyanya wangabigenduukirwa mwo.
Hali ne'kyanya wangabikoleesa mu kukangana!
13 Abandi, ikyanya bâli kizi kuhanuusa-hanuusa,
wanayami luha!
Aahago! Balya banabwenge be'ndonde, babe bo bagakuyegeera,
gira bakukize!
Ee! Bagirage bakizi langiiza indonde,
banakulagule íbigaakuba kwo mu ngiisi mwezi, banakufuuse mu kati kaabyo.
14 Lolagi! Yabo banabwenge be'ndonde, bagaki singooka nga kishuka kyumu.
Ngiisi ábalangaliiri indonde, balyagagi busha.
Bali nga byasi íbikola mu mala duba mu muliro.
Umuliro mwene yugwo, ndaaye mundu úwangagukaluuka.
15 Balya biira baawe mwâli kizi kola kuguma, ukulyokera mu bwanuke bwawe.
Kundu kwokwo, ndaaye kiri no'muguma wabo úwangakukiza.
Si ngiisi muguma agakizi habuka kwage-kwage.»

48

Rurema ye yiji íbigaaba

* **47:8 47.8** Bwigule 18.7-8.

1 «Mwe Bahisiraheeri, beene Yakobo, munali ba mu kibusi kya Yuda! Muyuvwirize!
Muli mu kizi biika indahiro kwi'ziina lya Nahano,
munali mu gira mbu muli mu yikumba Rurema wa'Bahisiraheeri.
Kundu kwokwo, mutali mu kola ku kuli.
2 Mugweti mugayihaya, mbu: "Twehe, tutuuziri mu kaaya kataluule!"
Munali mu yihega ku Rurema wa'Bahisiraheeri,
ulya úli mu buuzibwa Nahano wo'bushobozi bwoshi.
3 Yaho kare, nâli mali gwanwa namùmenyeesa íbigakoleka.
Ha nyuma, nanatondeera ukubikwiza, byanabuli kizi koleka.
4 Kundu kwokwo, nâli mùyiji-yiji kwo muli mindagabika.
Amagosi giinyu, gatigaliiri nga kyuma.
Na'matwe giinyu, gali makomu nga mulinga.
5 Yaga magambo, n'gagwanwa namùmenyeesa go, gátazi koleka.
Kwokwo lyo mutalonge ukuyiji deta:
"Yaga gooshi, imigisi yani, ye gweti igagagira.
Irya migisi yani yo n'gabaaja mu biti,
ne'gindi yo n'gatula mu byuma, yo ikagashungika."
6 Ngiisi byo n'gagwanwa namùkengula, mwanabiyiyuvwirwa,
byebino, bikola mu koleka.

«Aahago! Kituma kiki mutangabiyemeera?
Buno, ngola ngamùyereka ibihyahya.
Ee! Kundu bishubi bishamiri, ngaki mùmenyeesa byo.
7 Byohe, bitali bya keera. Si lyo bikiri mu koleka.
Halinde zeene buno, mutazindi biyuvwa.
Ku yukwo, mutangadeta mbu:
"Nanga! Tukoli biyiji!"
8 Kundu kwokwo, mutazindi nyuvwa, kandi iri kusobanukirwa.
Kiri na yaho keera, mutâli kizi ndega amatwiri.
Nduula nimùyiji, kwo mulyagagi ngulani.
Ukulyokera ho mukabutirwa, muyamiri mugweti mugaahuna naaho.
9 Kundu ngwasirwi no'bute, ngatee buhoohya.
Ngweti ngamùnogera, ndayami mùminika,
gira lya'bandu balonga ukunyivuga.
10 Lolagi! Keera n'gamùyeruusa.
Si kutâli ku njira yo'muliro, nga kwa'bandu bali mu guleeza ku harija.
Halikago n'gamùyeruusa mu kumùleeza mu malibu.
11 Na íbitumiri n'gagira kwokwo, biri hi'gulu lyani nienyene,
gira ndayiji gwanwa natukwa.
Kiri no'bulangashane bwani, ndangabushangiira ne'mizimu.»

Nahano atoola Kiiro, gira akwize imihango yage

12 «E Bahisiraheeri, beene Yakobo! Mundegage amatwiri.
Nie kamùhamagala, kwo mube bandu baani.
Na nyamiri ndi nie yolya.
Nie ndangiriro, na ndi nie nyukizo.
Hatanayimbwa gundi Rurema átali niehe.*
13 Indaliro ze'kihugo, nie kazibiika na'maboko gaani nienyene.
Kiri ni'gulu, nie kalitabika.
Ikyanya ndi mu bihamagala, binayami nyitaba.
14 Mweshi mukuumanage, gira muyuvwirize.
Nahano keera atoola Kiiro, abe mwira wage,
gira agendi teera i Babeeri.
Aaho! Mu mizimu yinyu, ka hali úgukagwanwa gwadeta kwokwo? Aahabi!
15 Niehe naaho, nie kabideta.
Uyo Kiiro, keera n'gamúhamagala, anayija.
Na mu ngiisi byo agakizi gira, ngakizi múgenduusa.»

16 Munyegeerage, gira munyuvwirize.
Niehe, ukulyokera ku ndondeko, ndazindi deta ku bumbishwa.

---

* **48:12 48.12** Hisaaya 44.6; Bwigule 1.17; 22.3.

«Galya magambo, ikyanya gakatondeera ukukoleka, nâli riiri ho.
Buno, ndi mwo'mutima gwa Nahano Rurema,
keera anandungika kwo ngendi mùbwira, ti:
17 “Nahano ali Mutaluule wa'Bahisiraheeri, ye na Lukiza wabo.”
Ye wanadetaga kwokuno: “Nie Rurema Nahamwinyu.
Nie gweti ngakuyigiriza, halinde ukizi genduukirwa.
Na ngweti ngakurongoora mu njira íkwaniini.
18 Imaaja zaani, úkibaagage uzisimbahiri,
ushuba ugaaba no'butoge ngo'lwiji.
Unashuba ugalonga amiija,
halinde ganakizi kuyijira nga midunda mu nyaaja.
19 Aba mu kibusi kyawe, banaluguuke nga mushenyu kwi'buga.
Iziina lyabo lyangayamiri imbere lyani.”»

20 E balya, mulyokage i Babeeri. Mutibitage, mulyoke yo![†]
Munakizi menyeesa umwazi mu kubanda akabuuli, awi yiyi yiyi!
Mugumenyeese halinde he'kihugo kihekiiri.
Mukizi deta: «Nahano keera akaguluula abandu baage, beene Yakobo.»
21 Ikyanya Nahano âli kizi rongoora Abahisiraheeri mwi'shamba, batâli nyotiirwi.
Mukuba akababerera ulwala, anabalyokeze mwa'miiji mingi.
Yago miiji ganakizi golomba.

22 Kundu kwokwo, Nahano adetaga kwokuno:
«Banangora-mabi boohe, ndaagwo mutuula gwo bâye longe!»

49

Umukozi wa Nahano
1 Mweshi, mwe mutuuziri mu mahanga! Munyuvwirize.
Ikyanya ndazi butwa, Nahano âli mali gwanwa ambamagala.
Ee! Ikyanya nâli ki riiri mu nda ya maawe,
âli mali gwanwa anyinika iziina.
2 Nahano akambumba ngo'mwambi úgushongosiri,
abuli guyomeka mu kyubati.
Anatyaza amagambo gaani, gabe muugi nga ngooti,
anambisha mu kimbehwa kye'kigasha kyage.
3 Anambwira: «E Muhisiraheeri, ulyagagi mukozi wani.
Ngakuyerekana mwo'bulangashane bwani.»
4 Kundu kwokwo, nanadeta:
«Ngiisi byo n'gahimbukira kwo, si bikafwa ubusha!
Kundu n'gabiyitubanula kwo, bikola ndaabyo.
Kundu kwokwo, yibyo byoshi, Nahano Rurema ye yiji ikishingo kyabyo.
Ye ganambemba hi'gulu lyabyo.»
5 Ikyanya ndazi butwa, Nahano akandoola kwo nimúkolere,
halinde nimúgalulire Abahisiraheeri.
Ee! Nahano akoli ngingisiri, keera anambeereza imisi.[*]
6 Nahano akambwira kwokuno:
«Uli no'mukolwa gwo'kungalulira Abahisiraheeri.
Ee! Ngiisi ábasigala, we gabagalula.
Kutanali kwokwo naaho.
Ngakubiika ube mulengeerwe na mu binyamahanga,
halinde balya booshi, ubayereke injira yo bangakizibwa mwo.[†]»

7 Wehe, abandu bakiri mu kugayiriza, banaki kushombiri.
Ulyagagi muja naaho wo'kukizi kolera abatwali.
Kundu kwokwo, Nahano ali Lukiza, Umutaluule wa'Bahisiraheeri,
anakola mu deta kwokuno hi'gulu lyawe:
«Ikyanya abaami bagakizi kubona, bagakugingika.
Kiri na'bakulu banakufukamire.»
Kwokwo, ukizi mbiika kwo'mulangaaliro!

[†] **48:20 48.20** Bwigule 18.4. [*] **49:5 49.5** Barumi 9.20. [†] **49:6 49.6** Hisaaya 42.6; Mikolezi 13.47; 26.23; Luka 2.32.

Mukuba, nie Nahamwinyu, Umutaluule wa'Bahisiraheeri.
Keera nanakutoola.

Akaaya ke'Yerusaleemu kayubakululwa

8 Nahano adetaga kwokuno:
«Ku kyanya íkikwaniini, ngakuyuvwa.
Na ku lusiku lwo'bukize, ngakutabaala.
Ngakizi kulanga, unabe we ganywaniisa abandu baani ikihango.
Unayubakulule ikihugo, halinde abandu banashubi tuula mwo.‡
9 Ugendi bwira ábashwesirwi mu nyumba ye'mbohe: "Muhulukage!"
Na ábali mu kihulu: "Muyijage áhali umulengeerwe!"
Ikyanya bagataaha, bagakizi longa ibyokulya mu njira.
Kundu imigazi yangaba iri mimaata,
si bagabigwana naaho.
10 Batanâye ki shalike, kandi iri kunyooterwa.
Batanâye ki hiire ne'dugumbo yi'zuuba, kandi iri ne'mbuusi nduutu.
Ndi mu bayuvwira indengeerwa.
Kwokwo, nienyene ngakizi barongoora, na mbahise ha shyoko za'miiji.§
11 Imigazi yoshi, ngagibera mwe'njira.
Iyo njira inakizi lenga áharambagiiri.
12 Langiizi! Abandu baani bagweti baganyijira, ukulyoka hala.
Baguma balyosiri imbembe, na'bandi imuga,
na'bandi ikisaka, halinde mu kihugo kye'Miisiri.»

13 E igulu! Ubandage akabuuli, awi yiyi yiyi!
Na naawe, e kihugo! Ushambaalage.
Na niinyu, e migazi! Mukizi yitulikania mu kuyimba.
Kundu abandu ba Nahano bâli kizi shundeera,
haliko buno, akola mu bayuvwirwa indengeerwa, anakola mu baholeeza.

14 Abandu be'Sayuni bakadeta:
«Nahamwitu, si keera akatuyibagira, anatujandirira!»
15 Nanga! Nahano adetaga kwokuno:
«Ka byangaziga kwo'mukazi angayibagira umwana wage wa'kalenge, anakiri kwi'beere?
Si ye kamúbuta! Aaho! Ka angaleka ukumúyuvwirwa indengeerwa?
Na kundu angagira mbu amúyibagire,
haliko, niehe ndâye mùyibagire.
16 Lolagi! Mukoli yandisirwi mu bigasha byani.
Ne'nzitiro ziinyu ziyamiri ziri imbere lyani.

17 «Abaana baawe bali mu kuyijira ku mulindi.
Si ngiisi ábakagira mbu bakushereeze, boohe, bakola bagatibita.
18 Uyinamule amasu, unalangiize imbande zooshi.
Abandu baawe booshi, bakolaga mu kukumanira.
Nga kwo nyamiragi ho, yabo baana baawe
bagaaba nga bungeni-ngeni bwo'kukulimbiisa.
Ee! Balya booshi, bagaaba nga bindu byo'kulimbiisa umuhya.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
19 «Ku kasiisa, ikihugo kiinyu kikoli sherebiiri.
Utwaya twinyu keera tukasiba.
Kundu kwokwo buno, yikyo kihugo kikola kigamùniihira.
Balya ábakamùminika, leero bagatibitira hala.
20 Ikyanya mwâli jengiirwi, mwanakizi buta abaana.
Halikago buno, balya baana bakola mu mùbwira:
"Kino kihugo kikoli tunihiiri.
Ugirage utuheereze áhahamu, ho twangagendi tuula."
21 Ugakizi yibuuza: "Yaba baana booshi, nyandagi úkabambeereza?
Si nâli jengiirwi, nanakizi yuvwa akahumbwe?
Nâli koli hungiiri mu mahanga, nanâli sigiiri kiguli-guuli.
Aahago! Yabo baana booshi, nyandi úkabalera?

‡ **49:8 49.8** 2 Bakorindo 6.2. § **49:10 49.10** Bwigule 7.16-17.

Si nâli riiri niengwa! Aaho! Bashaaziri hayagi?”»

22 Nahano Rurema adetaga kwokuno:
«Lolagi! Ngayeheza, mu kuhamagala ibinyamahanga.
Ngashinga irembera, kabe kalangikizo imwabo booshi.
Bagayija batengetiiri abaana biinyu bo'butabana,
banabe babetwiri abanyere ku bitugo.
23 Yabo baana biinyu, abaami bagamùlerera bo.
Abagoli bagakizi bahahalira.
Yabo baami bagayiji mùfukamira,
banahise amalanga haashi mu kulamba ulukungu ku magulu giinyu.
Haaho, mugaamenya kwo nie Nahano.
Ábambiisiri kwo'mulangaaliro,
yugwo mulangaaliro gwabo gutâye be gwa busha.»

24 Ikikalage, ikyanya keera kyanyukula ibindu,
ka'bagoma baage bangashubi múnyaga byo? Nanga!
Kiri no'munakadali, iri angagwata imbira,
ndaaye úwangahasha ukugiguluula!
25 Kundu kwokwo, Nahano adetaga kwokuno:
«Leero, imbira igaanyagwa mu maboko ge'ndwani.
Na ngiisi bya'basirikaani bakashahulaga, bigagalulwa.
Ngiisi ábali mu kulwisa, nienyene ngabalwisa,
halinde na ngize abaana baawe.
26 Ngiisi ábali mu mùlibuza, ngakyula kwo balyagage iminyofu yabo boonyene.
Na mbanywese no'muko gwabo,
halinde gunabalaluse, nga banywa idivaayi ye'kishogwe.
Niehe, nie Nahano! Kwokwo abandu booshi bagaamenya
kwo nie wamùkiza, nanamùguluula.
Nie Rurema wa Yakobo, Rurema wo'bushobozi bwoshi!»

50

1 Nahano adetaga kwokuno:
«Ka n'gamùguza mu buja, lyo ndiha imyenda? Nanga!
Ka nyoko atakiri ho, mbu bwo n'gamúyimula,
mu kumúyandikira amaruba go'kumúlahira?
Nanga, maashi! Yago maruba, iri gangaba gali ho, muganyereke.
Si mwehe, íbitumiri mukaguzibwa, biri hi'gulu lye'byaha biinyu.
Kiri na nyoko, naye akayimulwa hi'gulu lyo'buhuni bwinyu.
2 Ikyanya n'gayija, si ndaaye mundu ye n'gagwana!
Ikyanya n'gayiguza, ndaaye úkayitaba.
Aaho! Ka mutoniragi kwo ndashobwiri ukumùkiza?
Si ndi mu yami kamya inyaaja mu kudeta naaho!
Ne'nyiiji kwakundi, ndi mu zikamya, libe ishamba,
halinde ifwi zooshi zinayami fwa, zinabole.
3 Kiri ne'kyanyaanya, nie tumiri kiri mu hinduka kihulu.
Na ndi mu kibwikira no'mwizingeerwe.»

Umukozi wa Nahano

4 Nahano Rurema akanjoboleesa ukudeta ku njiri íkwaniini.
Kwokwo, ikyanya abandu bali mu ba bakoli luhiri, ndi mu bakania indege.
Ngiisi shesheezi, Nahano ali mu zindukiri nvyula,
ananyereke ngiisi kwo aloziizi.
5 Nahano Rurema ali mu ndabaala ukuyiga.
Ndali mu mútenguha, ndanali mu múhindulira ingoto.
6 Ikyanya abandu bâli mu ngubula ingoni, na mbatege umugongo.
Ne'kyanya bakanguula ulwanwa, nanabatega amatama.
Kiri ne'kyanya bali mu mbonyoleza, no'kundwira amate,
ndali mu babisha amalanga.*
7 Nahano Rurema, bwo ali mu ndabaala,
ndagateezibwa ishoni.

* **50:6 50.6** Mataayo 26.67; Mariko 14.65.

Keera nahiga kwo ngakizi gira ngiisi byo aloziizi,
na nyiji kwo ndagaki teteerwa.
8 Aaho! Nyandi úkiri mu mbuulania?
Si Rurema akola hoofi, ye na gweti úgambulanira.
Kwokwo, uyo mugoma ayijage tubuulane.
Ee! Anyegeerage, ayiji ndega!
9 Lolagi! Nahano Rurema ye mu ndabaala.
Aaho! Nyandagi kandi úki shobwiri ukundwira ulubaaja?†
Balya bagoma baani booshi, bagahula nga mirondo,
akashwa kanabakegete.

10 Mu kati kiinyu, nyandagi úyobohiri Nahano,
anabe asimbahiri umukozi wage?
Iri wangaba ukiri mu genda mu kihulu buzira itara,
ugire ukizi yihega ku Nahano Rurema, unamúbiike kwo'mulangaaliro.
11 Si mwehe mugweti mugatwana umuliro gwinyu naaho,
mbu lyo mulonga ukubona!
Ngahwe! Gendereragi na gwogwo,
gubaagage gwo mugabiika kwo'mulangaaliro.
Kundu kwokwo, lolagi ngiisi byo Nahano agamùhemba ubuzinda:
ikyanya mugagwejera, mugalyanirwa bweneene!

51

Abandu be'Sayuni bagaguluulwa

1-2 Nahano adetaga kwokuno:
«Mukoli fitiirwi bweneene ku bikwaniini, munaloziizi ukungulikira.
Aaho! Mundegage amatwiri. Muloleekeze ku Hiburahimu!
Uyo Hiburahimu ali ngi'buye lyo mukalyosibwa mwo.
Rurema yenyene akamùlyosa mu lwajwe.
Uyo Hiburahimu, bo na mukaage Saara, bo bashokuluza biinyu.
Aaho! Mukizi bakengeera.
Uyo Hiburahimu, ikyanya n'gamúhamagala, ndaaye mwana ye âli hiiti.
Kundu kwokwo, nanamúgashaanira, halinde anaba mubusi ngana-ngana.»

3 Kwokwo, na'kaaya ke'Sayuni, kundu kakashaka,
haliko Nahano agaki kaholeeza, mu kushubi kashakuulula.
Kundu kakoli ba ngi'shamba,
halikago, agaki kahindula, kabe nga ndalo ye'Hedeni, irya ndalo ya Nahano.
Abandu bagakizi kashambaalira mwo,
iri banatanga kongwa, mu kuyimba inyimbo zo'bwivuge.

4 «Mwe bandu baani! Munyuvwirize bwija.
Bwo mulyagagi bandu baani, mundege amatwiri.
Ngakizi yigiriza abandu imaaja zaani, na íbikwaniini,
halinde bikizi molekera ibinyamahanga byoshi.
5 Ngola ngamùkiza, namùleetere ibyo'kuli.
Yibyo byo'kuli, ngabileetera kiri ne'binyamahanga byoshi,
mu kukoleesa ubushobozi bwani.
Yabo booshi bakolaga bagandangaalira,
halinde mbatabaale.
6 Muyinamulage amasu, munalegamire mwi'gulu,
munalole na haashi mu kihugo.
Yiryo igulu liganyerera duba nga kyusi.
Ne'kihugo kinahule nga mulondo.
Ngiisi ábakituuziri mwo, bagaafwa nga saazi.
Kundu kwokwo, ubukize bwani bwohe, bugaaba bwe'myaka ne'myakuula.
Ubwija bwani butâye male.

7 «Mwe musobanukiirwi na íbikwaniini!
Munyuvwirize.

---

† **50:9 50.9** Barumi 8.33-34.

Mwe mukulikiiri amigirizo gaani!
Kundu abandu bagweti bagamùgayiriza, mutabayobohe.
Ikyanya bali mu mùhonyoleza, mutakizi batwaza.
8 Yabo bandu, akashwa kagaki balya, nga kwo kali mu tetemba imirondo.
Ibizimu nabyo, bigabatetemba, nga kwo biri mu tetemba ubwoya bwe'kibuzi.
Kundu kwokwo, ubwija bwani bwohe, bugayama ho imyaka ne'myakuula.
Ubukize bwani bugagendera mu bibusi byoshi.»

9 E Nahano wo'bushobozi bwoshi! Vyuka maashi! Uvyukage!
Ukizi koleesa ubushobozi bwawe, nga kwo wâli kizi gira yaho keera.
Aaho! Ka utali we katema-tema kirya kingisho-ngisho Rahabu?
Ka utanali we katumita kirya kingisho-ngisho kyo'mujoka gwa mu nyaaja?
10 Na kundu inyaaja yâli yisiri bweneene, we kagikamya.
Ukagibera mwe'njira, halinde abandu baawe banajabuka.

11 E Nahano! Bwo ukaguluula abandu baawe, bagaki galuka i Yerusaleemu,
bagweti bagatamba-tamba ku kisegengo.
Emwe! Bagaaba bashambiiri imyaka ne'myakuula!
Umwizingeerwe ne'kimombo, bigaaba keera byamala lwoshi.
Amalanga gaabo gagaaba gakoli yijwiri ibimwemwe.

12 Nahano adetaga kwokuno:
«Mumenye kwo niehe, nie ndi mu mùholeeza.
Aaho! Kituma kiki muki yobohiri abandu, banali ba kufwa naaho?
Si bagaahera nga byasi!
Kituma kiki baki gweti bagamùkanga?
13 Si nie Nahano, nie kamùbumba!
Aaho! Kituma kiki wanyibagira?
Nie katabika igulu, nanabiika ne'ndaliro ze'kihugo.
Aahago! Yabo banakahambwa, kituma kiki muki bayobohiri?
Kundu bâli kizi mùlibuza, banagire mbu bakizi mùshereeza,
haliko leero bakolaga hayi?
14 Abandu, kundu baki shwesirwi mu mbohe,
si bakola bu shwekuulwa buzira kutinda.
Batagafwira mwo, bataganakena ibyokulya.
15 Nie Rurema Nahamwinyu.
Ndi mu kunduza inyaaja, halinde imidunda yayo inakizi lunduma.
Iziina lyani, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi.
16 Keera nakuheereza amagambo, gira ukizi gadeta.
Ngamùbwikira na'maboko gaani, mu kumùlanga.
Nie kayajuula igulu. Nie kanabiika indaliro ze'kihugo.
Keera nanabwira abandu be'Sayuni kwokuno:
“Mwehe, mwe bandu baani.”»

17 E Yerusaleemu, uvyukage, unayimuke! Keera Nahano akakurakarira,
anakuhana ku bute bwage, kwo buli nga divaayi mu rusoozo.
Iyo divaayi, wanagigutiira.
Ne'kyanya ukagimala lwoshi, wanatondeera ukubambaajira.*
18 Kundu ukabuta abaana bingi bweneene,
haliko ndaaye úsigiiri, mbu akurongoore.
Kiri na mu baana bo ukalera, ndaaye úwangakugwatira ku kuboko.
19 Ubuhanya bwa kabiri-kabiri, keera bukakugwata.
Ee! Ubuhanya bwa mbere, ukashereezibwa, wanaminikwa.
No'bwa kabiri, wanalonga ishali, ni'zibo.
Ndaanaye úkakuyuvwirwa indengeerwa, mbu ayiji kuholeeza.
20 Abaana baawe, Nahano Rurema keera akabarakarira, anabakanukira bukayu.
Buno, bakola ngo'tusa útwagwatwa mu mutego.
Bagweti bagaholera mu njira, banakoli gilambamiri mwo.

21 E Yerusaleemu, unyuvirizagye!

---

* **51:17 51.17** Bwigule 14.10; 16.19.

Ukola mu libuuka, unakoli lalusiri, kundu utazi nywa ikilalusa.
22 Nahano Rurema, ye mu bulanira abandu baage.
Anadetaga kwokuno: «Ikyanya n'gamùhana,
kwâli riiri nga rusoozo lwa'maavu.
Mukalunywera kwo, mwanabambaajira.
Kundu kwokwo, yulwo rusoozo, ngakushaagiza lwo,
utanâye ki hanwe ku buraakari bwani.
23 Yulwo rusoozo, ngolaga ngaluheereza ngiisi ábagweti bagamùlibuza.
Si bâli kizi mùbwira:
"Gwejeraga buubi, gira tukutandale kwo!"
Wanabategaga umugongo, ibe nga njira yo bagafina-fina kwo.»

52

Rurema agaguluula i Yerusaleemu

1 E Yerusaleemu, akaaya ke'Sayuni! Uvyukage, uyihe ikise.
Uyambalage imirondo yawe yo'mulimbo.
Kundu ibinyamahanga na ábayulubiiri bâli kizi kuyifunda mwo,
si batâye ki kufine mwo.*
2 E Yerusaleemu, umunyere we'Sayuni!
Kundu ushuba imbohe, halikago, uduutule imigufu mwi'gosi,
unayibugumule ulukungu, unayimuke.
3 Nahano adetaga kwokuno: «Ikyanya mukagendi ba baja, mutakagulwa ne'fwaranga.
Kwokwo, kiri na mu kushubi guluulwa, ndaazo ízigatangwa.»
4 Nahano adetaga na kwokuno: «Mwe bandu baani, mukatee manukira i Miisiri,
mwanatuula yo. Iri hakatama, Abahasuriya nabo banakizi mùvindagaza.
5 Aahago! Kituma kiki muki gweti mugatindimazibwa kandi? Si abagoma biinyu
bakiri mu mùhonyoleza! Bayamiri bali mu jambuura iziina lyani ubwakya-ubwayira.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.†
6 «Bikaba kwokwo, gira lya'bandu baani balonge ukummenya bwija. Ku yulwo lusiku,
bagayiji menya kwo nie gweti ngaadeta. Ee! Ndi nienyene.»

7 Indumwa, ikyanya iri mu menyeesa imyazi miija mu migazi, bisimisiizi bweneene!
Ee! Ali mu menyeesa kwo hagaaba umutuula, na kwa'bandu bagakizibwa.
Ali mu bwira abandu be'Yerusaleemu:
«Rurema winyu, ye kola mwami!‡»
8 Yuvwagwi! Abalaliizi baawe bali mu berangira, iri banabanda akabuuli, awi yiyi yiyi!
Ikyanya Nahano agagalukira i Sayuni,
bagamúyibonera masu ku gandi.
9 E Yerusaleemu, kundu ukahongoka,
haliko ubandage akabuuli.
Si Nahano keera akaguluula abandu baage,
anakola mu baholeeza!
10 Nahano agayibonesa imbere lya'bandu ba'mahanga gooshi,
anabayereke ubukalage bwage.
Haaho, lya'bandu booshi ba mu kihugo bagaabona
ngiisi kwo Rurema witu ali mu kiza abandu baage.

11 Mwe mubetwiri ibirugu bya Nahano!
Mushaage mu kaaya ke'Babeeri. Mushaagage, maashi!
Mutaki hume ikindu kyoshi kyo'muziro!
Si muyiyeruusagye, munakalyoke mwo.§
12 Batagamùhaviriiza,
bwo leero, ndaaye úgweti úgamùyimula!
Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, agakizi gwanwa imbere liinyu,
anakizi mùlanga kiri ne'nyuma.

Amalibu go'mukozi wa Nahano

13 Rurema adetaga kwokuno:
«Lolagi! Umukozi wani agakizi kola ku bwitegeereze.

* **52:1 52.1** Bwigule 21.2, 27. † **52:5 52.5** Barumi 2.24; Hezekyeri 36.22. ‡ **52:7 52.7** Nahumu 2.1; Barumi 10.15; Bahefeso 6.15. § **52:11 52.11** 2 Bakorindo 6.17; Hezekyeri 20.34, 41.

Kinatume abandu bagakizi múhuuza.
14 Kundu kwokwo, ikyanya abandu bakamúbonaga, banakanguka.
Amalanga gaage gâli kola kundi-kundi,
atanâli ki shushiri nga mundu.
15 Kundu kwokwo, buno, akolaga agasoomeza abandu ba'mahanga mingi.
Abaami baabo bagasoomerwa, banahulike, shee!
Ngiisi byo bagaabona, batazindi bibwirwa.
Na kundu batazindi biyuvwa, bagayami bisobanukirwa.*»

53

1 Irya ndumwa, ikyanya tukagimenyeesa, ka hali úkagiyemeera?
Ne'kyanya ubushobozi bukayerekanwa, ka hali úkamenya kwo buli bwe'mwa Nahano?*
2 Umukozi wa Nahano âli kizi kula imbere lyage ngi'shibwe,
anaba naaho ngo'muzi úguli mu kula mwi'daho írihangalusiri.
Ulya mukozi atâli buyahiri, atanâli kizi gingikwa, mbu lya'bandu bamúsiima.
Ikyanya twâli kizi múlola kwo, ndaabyo twangamúsimiiri kwo.
3 Si abandu bâli kizi múshomba, iri banamúnegura.
Âli kizi jengeerwa, no'kukizi libuuka, anaba kyagaza imbere lyabo,
halinde banamúbona kwo atali kindu.

4 Ulya mukozi, ku kasiisa, akayabiira amalwazi giitu,
anabetula ne'mizingeerwe yitu.
Haliko, ikyanya tukabona ngiisi kwo akola mu libuzibwa,
twanabona kwo Rurema ye wâli kizi múhana mu kumúkubula ingoni, iri anamúteeza ishoni.†
5 Ee! Akabezibwa inguma hi'gulu lye'byaha biitu.
Amabi giitu, go gâli tumiri agatitimbwa.
Yukwo kuhanwa kwage, kwo kukatuleetera umutuula.
Na mu yizo nguma zaage, mwo tukalongera ukukira.‡
6 Tweshi, keera tukahabuka nga bibuzi.
Ngiisi muguma witu ali mu yigendera haage-haage.
Yago mabi giitu gooshi, Nahano ye kamúbetuza go.§

7 Uyo mukozi akabonerwa, anakizi libuzibwa.
Kundu kwokwo, ndaabyo akadeta.
Anasholerwa nga kibuzi íkigagendi tongeerwa.
Kundu kwokwo, anahulika naaho
nga kwe'kyanabuzi kiri mu hulika, ku kyanya kiri mu kemwa ubwoya.*
Akanwa kaage kanakizi beera kabumbe.
8 Bakamúbirigisha, banamútwira ulubaaja.
Ne'ri hakazinda, banamúyita.
Uyo mukozi, ndaanaye mundu we'kibusi kyage úkamúhahala,
akanayitwa hi'gulu lye'byaha bya'bandu baani.
9 Ee! Ndaalyo igambo libi akagira,
ndaanalyo lyo'bulyalya írikalyoka mu kanwa kaage.
Kundu kwokwo, akaziikwa kuguma na'banyazi.
Hanali ha'bagale bakaziikwa.†
10 Nahano ye kashungika kwo amúfute-fute, anakizi múlibuza,
halinde anamúyitiisa hi'gulu lye'byaha biitu.
Kundu kwokwo, ulya úkayitwa, ali mukozi wa Rurema,
aganaki lama, halinde anabone abandu be'bibusi byage.
Ngiisi byo Nahano âli mali gwanwa amúshungikira,
byo na byebyo uyo mukozi agaagira.

11 «Umukozi wani, kundu ali mwija ngana, haliko agalibuuka bweneene, mu kubetula ibyaha bya'bandu bingi,
halinde banabe bakoli kwaniini imbere lya Rurema.

---

* **52:15 52.15** Yohana 12.38; Barumi 10.16. * **53:1 53.1-3** Yohana 12.38; Barumi 3.12; 10.16; 15.21. † **53:4 53.4** Mataayo 8.17. ‡ **53:5 53.5** 1 Peturu 2.24. § **53:6 53.6** 1 Peturu 2.25. * **53:7 53.7-8** Mikolezi 8.32-33. † **53:9 53.9** 1 Peturu 2.22.

Kwokwo, akabuli yiji shambaala.
12 Uyo mukozi akaharuurirwa kuguma na'banyazi,
anayitanga ayitwe, gira lyo abetula ibyaha bya'bandu bingi.
Ee! Yabo booshi, anabahuunira kwo babikogwe.
Kyo kitumiri ngamúgingika nga musirikaani úwahima mwi'zibo,
analonge iminyago kuguma na'bakulu.‡»

54

Rurema akuuziri abandu baage, Abahisiraheeri

1 Nahano adetaga kwokuno:
«E Yerusaleemu, ugirage ushambaale.
Kundu ulyagagi nga ngumba útazindi buta,
na kundu utazindi yuvwa umukero gwo'kubuta, haliko ubande akabuuli, awi yiyi yiyi!
Kundu uli ngo'mukazi úkakorora,
haliko we gaaba na'baana bingi ukuhima nakiriri!*»
2 Ufinduulage iheema lyawe.
Uyushuule imirondo yalyo, halinde iyajabuke.
Utakolwe kwo wayihangirira. Si ulaahye imigozi yalyo.
Ne'misumaari yalyo, ugisindagire.
3 Buno, ukola ugatabika uluhande no'lundi.
Abaana ba mu kibusi kyawe, bakolaga bagahyana utwaya twe'binyamahanga.
Na kundu utwaya twabo twâli sigiiragi mushaka,
si bakola bagayiji tutuula mwo.
4 Utayobohe, utanavunike indege!
Mukuba, utâye ki yagagale, kandi iri kugayirizibwa.
Kundu ukateezibwa ishoni mu busore bwawe,
yibyo byoshi, ukola ugabiyibagira.
Na kundu ukahonyolezibwa bweneene, mbu bwo ulyagagi namufwiri,
birya byoshi, utâye ki bikengeere.
5 Si Rurema ye kakulema, ye nakolaga yibalo.
Iziina lyage, ye Nahano wo'bushobozi bwoshi!
Yoyo Mutaluule wa'Bahisiraheeri, ye mu kuguluula.
Ye nali mu buuzibwa Rurema wa'Mahanga gooshi.
6 Rurema adetaga kwokuno:
«Wâli riiri ngo'mukazi úkayangwa akiri musore,
halikago yiba anayiji múyimula, wanaba ukoli jengiirwi bweneene.
Kundu kwokwo, ndi mu shubi kuhamagala.
7 Yikyo kyanya n'gakujanda, zâli riiri siku ngerwa naaho.
Halikago ngola ngashubi kugalula, bwo ndi munandengeerwa bweneene.
8 Ku kirya kyanya, nâli shavwiri ngana-ngana!
Kyanatuma ngalahira kwo ndagaki kubanda kwi'su.
Kundu kwokwo, urukundo lwani luyamiri ho imyaka ne'myakuula,
kyo kitumiri ngaki kukejeerera.
Kwokwo, kwo nie Nahano, Lukiza wawe ndesiri.

9 «Ku kyanya kya Nuhu, n'gabiikaga indahiro,
kwo ndâye ki bindikire ikihugo ku miiji go'mwijulire.
Kwo na kwokwo buno, ndi mu shubi biika indahiro,
kwo ndâye ki kurakarire, kandi iri kukukambira.†»
10 Nahano adetaga kwokuno:
«Ngweti ngakuyuvwirwa indengeerwa.
Kwokwo, nakulagaania kwo kundu imigazi yanganyerera,
na kundu utugangazi twangajugumbana,
halikago ndâye kuhemukire.
Keera namùlagaania kwo mugalonga umutuula, gunayame ho.
Nie Nahano, nyamiri ndi mu mùyuvwirwa indengeerwa.
Kwokwo, kwo ndesiri.»

Nahano agashubi yubakulula i Yerusaleemu

---

‡ **53:12 53.12** Luka 22.37. * **54:1 54.1** Bagalatiya 4.27. † **54:9 54.9** Ndondeko 9.8-17.

11 «E Yerusaleemu, uli muhanya ngana.
Yoho wee! Ukola mu yehuulwa-yehuulwa ne'kihuhuuta,
ndaanaye mundu úkakuholeeza.
Kundu kwokwo, ngola ngakuyubakulula na'mabuye ge'kishingo bweneene.
Indaliro zaawe zigayubakwa na'mabuye miija ge'safiiri.‡
12 Inyingo zaawe kwo zishuumiri, ngaziyubakiisa amabuye ágakeyengiini go'mugushe.
Inyiivi zi'rembo lyawe, ngazilingaania na'gandi ágakeyengiini.
Kiri ne'bibambaazi byawe, ngabibugiiriza kwa'mabuye ge'kishingo.
13 Abaana baawe booshi, Nahano yenyene ye gabayigiriza,
halinde banakizi longa umutuula bweneene!§
14 Ugakizi sikama mu bikwaniini,
halinde utaki hahazibwe na'bagoma.
Utanaki be no'lushunguti, mbu uyobohe ikindu kyoshi.
Ikyoba kigaamala.
15 Ndaabo bandu bo ngaatuma, mbu bayiji kuteera.
Na kundu bangayija, ugabaminika ngana-ngana!
16 Lolagi! Nie kabumba umutuzi we'byuma.
Ali mu kizi yasa umuliro na'makala, anatule ibilwaniiso.
Kwo na kwokwo, nie kabumba no'mushereeza,
gira akizi gendi shereezania.
17 Kundu bangatula ibyugi hi'gulu lyo'kukulwisa, ndaakwo bigakugira.
Ne'kyanya bagakizi kubeeshera, ugakizi babeshuuza.

«Yubu bwo buhyane bwa'bakozi baani.
Ee! Nienyene nie gakuhimira!»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

55

Nahano ali mu haana ku busha
1 Ka mukoli nyotiirwi? Aaho! Muyiji nywa amagoloovi!
Kundu mwangaba mutahiiti ifwaranga,
muyiji gula idivaayi na'mata.
Emwe! Ndaazo fwaranga zo mugatanga!*
2 Kituma kiki mukiri mu tanga ifwaranga ku bitagaliibwa?
Na kituma kiki mukiri mu yitubanula ku bitagamùmala isabwe?
Aaho! Mundegage amatwiri, lyo mulya ibyokulya binunu,
halinde imitima yinyu ihesherwe.

3 Munyegeere, munanyuvwirize!
Ee! Mundegage amatwiri, lyo mulonga ukulama.
Nâli mali lagaania Dahudi, kwo ngamúgashaanira.
Kwokwo na naawe, tukola tuganywana ikihango kye'myakuula.†
4 N'gayimika Dahudi kwo akizi ndangira ubumasi mu binyamahanga,
anabe mutwali wo'kukizi birongoora.
5 Yibyo binyamahanga, kundu utabiyiji, ikyanya ugabitumira, binakuyitabe.
Ee! Bigayija ngana, bwo Nahano keera akakugingika.
Ye Rurema wawe, anali Mutaluule wa'Bahisiraheeri.

6 Ugirage umwete gwo'kulooza Nahano, ku kyanya akiri mu boneka.
Unamúhuune ubutabaazi, bwo akiri hoofi-hoofi.
7 Banangora-mabi batwikire ku mabi gaabo,
banayiyeke ne'mitono yabo mibi.
Bagalukire Nahano, gira alonge kubakejeerera.
Ee! Ikyanya bagagalukira Rurema witu, agabakoga lwoshi-lwoshi.

8 Nahano adetaga kwokuno: «Imitono yani, itali yo ye'mwinyu.
No'bulyo bwo muli mu kola mwo, butali bwo bwe'mwani.
9 Nga kwi'gulu liri hala bweneene ne'kihugo,
kwo na kwokwo ubulyo bwani, ne'mitono yani, bisumbiri ibye'mwinyu.

‡ **54:11 54.11** Bwigule 21.18-21. § **54:13 54.13** Yohana 6.45. * **55:1 55.1** Bwigule 21.6; 22.17. † **55:3 55.3** Mikolezi 13.34.

10 «Invula no'lugungu, biri mu kizi hona hi'gulu,
bitanali mu galukira ho, bítazi nywisa idaho.
Yiryo idaho linameze imbuto, zinakule,
zinaleete akafundo, zinayere.
Haaho, lyo'muhiizi ali mu longa imbuto zo'kushubi yiji byala.
Ne'zindi, anazigire mwo'mukate.‡
11 Kwokwo, kwo biri na ku magambo gaani.
Yago magambo gaani, gatangangalukira mamaata.
Si gali mu koleesa ngiisi byo ndoziizi.
Ee! Ngiisi byo n'gagwanwa nagatuma,
byo na byebyo gali mu gira.»

12 Mugalyoka i Babeeri ku bushambaale, munarongoorwe mu kati ko'mutuula.
Imigazi no'tugangazi bigakizi mùbandira akabuuli, iri binamùyimbira.
Kiri ne'biti byoshi bya mu mbingiro bigakizi mùkomera amagasha.
13 Ngiisi he'migenge ishubi meziri,
hakola hagaamera ibiti bye'shindano.
Na ngiisi áhashubi meziri imihanda-njovu,
hakola hagaamera imihadasi.
Yibyo biti biija bigakizi tanga ubumasi hi'gulu lyo'bulangashane bwa Nahano.
Yubwo bumasi butanâye hotolwe, halinde imyaka ne'myakuula.

Mutuli gwa kashatu

56
Ikitaabo kyo'kukwiza ikihango

(56–66)

Imilala yoshi igagashaanirwa
1 Nahano adetaga kwokuno:
«Ngola bu mùguluula.
Ku yukwo, mukizi twa ulubaaja ku njira íkwaniini, munabe mutungiini.
Kwokwo, lyo mubona kwo naani ndi mu gira íbikwaniini.
2 Yibyo nadeta, ahiriirwi ngiisi úgabigira,
anabe abifitiirwi kwo.
Anabe asimbahiri ulusiku lwe'Sabaato,
iri anayiyeka ukugira íbitali nga byo.»

3 Ibinyamahanga, iri byangaba keera byanyibiika kwo,
bitaki kwaniini ukukizi deta:
«Si Nahano atuhandwiri mu bandu baage!»
Umutungule, naye atadete:
«Si niehe ndyagagi nga kiti kyumu naaho!»
4 Si yabo batungule, Nahano adetaga hi'gulu lyabo kwokuno:
«Abatungule bakwaniini bakizi simbaha ulusiku lwani lwe'Sabaato,
banakizi gira ngiisi byo ndoziizi,
banabe basimbahiri ikihango kyani.
5 Abandu mwene yabo, ngakengeeza amaziina gaabo mu nyumba yani, kiri na ku bibambaazi.
Yago maziina gaabo gagalumbuuka,
ukuhima go'mundu úbusiri abatabana na'banyere.
Ngamúyinika iziina írigayama ho, litanâye hotolwe.»
6 Ibinyamahanga nabyo, hali íbikanyibiika kwo, kwo bigakizi ngolera,
binabe binguuziri, iri binakizi nyikumba,
binabe bisimbahiri ulusiku lwe'Sabaato, buzira kuluhubira,
binabe bisimbahiri ikihango kyani.
7 Yibyo binyamahanga, ngabileeta ku mugazi gwani mweru,
na mbishambaaze mu nyumba yani ya'mahuuno.
Ikyanya bigatanga amatuulo go'kusiriiza lwoshi,
kuguma na'gandi matuulo, yibyo byoshi biganzimiisa.
Inyumba yani igakizi buuzibwa:

‡ **55:10 55.10** 2 Bakorindo 9.10.

Nyumba ya'mahuuno imwa'bandu be'milala yoshi.*

8 Balya Bahisiraheeri ábâli koli huuziri,
Nahano Rurema akoli gweti agabakuumania, iri anadetaga kwokuno:
«Ngaki kuumania abandi,
gira bayiji yibiika ku bandu bo keera nakuumania.»

Nahano ahiga kwo agaahana abimangizi ba'Bahisiraheeri

9 Mwe nyamiishwa mweshi!
Muba mutuuziri mu mbingiro, kandi iri i rubako, muyije.
Ee! Muyiji vwajagira abandu baani, Abahisiraheeri.

10 Si ibirongoozi byabo ziryagagi mbuuta, binali bizeeze!
Booshi bali nga tubwa twe'mishega, útutali mu moka.
Bali mu lembwa ni'ro naaho.
Banayamiri bali mu tendera, iri banaroroota.
11 Balyagagi nga tubwa útutali mu yiguta.
Kundu bali bangere, si bali bahwija.
Ngiisi muguma ali mu yilala mu byage-byage, iri anayikundirira.
12 Bali mu kizi kemana kwokuno: «Yijagi, tugendi looza idivaayi.
Tugendi laluka amaavu ge'ngangu.
Kwokwo kwo tugaagira, kiri na kusheezi.
Si kusheezi lyo tugashambaala ingingwe.»

57

1 Abandu ábakwaniini imbere lya Rurema, ikyanya bali mu fwa,
abandu batakiri mu yitoneesa hi'gulu lyabo.
Ndaanaye úsobanukiirwi kwo bakafwa,
lyo batayiji libuuka.
2 Ee! Ikyanya abandu ba Rurema bali mu fwa,
lyo bali mu longa umutuula.

Ubuhanya imwa ábali mu yikumba imigisi

3 Si mwehe mulyagagi baana ba'balozi! Mukanabutwa na'bashule!
Aahago! Muyegeere hano.
4 Nyandagi ye muli mu honyoleza, mbu honyo!
Nyandi ye mugweti mugahondoolera?
Si mwehe muyamiragi muli banabibeesha,
munali mu hindulira Rurema ingoto!
5 Muli mu yegera mwi'dako lye'biti bye'myalooni, na mwi'dako lye'bindi biti bye'bihunda,
hanabe ho mugagendi yivyulira mwo'lulungumizi.
Muli mu yitira abaana biinyu mu nyaala, ku ngombe ze'nyiiji,
gira mubatange amatuulo imwe'migisi.
6 Munali mu gendi toola amabuye mabaaje mu ndekeera,
gira gabe go mugakizi yikumba.
Munagweti mugagayikumba, mu kugayonera kwa'matuulo ge'divaayi,
iri munagatangira na ge'mishyano.
Yago mabi gooshi, ka nangakizi mu yuvwira indengeerwa hi'gulu lyago? Aahabi!

7 Si muli mu kizi gira ubushule ku marango,
iri munatanga amatuulo imwe'migisi!
8 Munali mu mbindulira ingoto!
Munakoli bishiri imigisi ha nyuma lye'miryango.
Munali mu hogola imirondo, munashonere ku ngingo, gira musambane.
Munayamiri musiimiri abashule, iri munakizi baliha, lyo mubasambana.
Munali mu henekera ubukondwe bwabo!

9 Muli mu yidadabika amalaasi, kiri na'mavuta,
gira mugendi simiisa umuzimu Moleki.*

* **56:7 56.7** Mataayo 21.13; Mariko 11.17; Luka 19.46. * **57:9 57.9** Kandi iri: mwami.

Munali mu lungika abandu iyo munda ne'yo munda, kiri ne'nakwere,
mbu bagendi yiloogeza byo'kuyikumba.
10 Yibyo bitalaalwe byoshi, keera bikakushundeeza bweneene.
Kundu kwokwo, utali mu yaga, ti: «Muluho gwa busha, guno!»
Si ukiri mu yiheereza ikise,
mu kugenderera mu byebyo bitalaalwe.

11 Aahago! Mukoli yobohiri nyandi, halinde mukizi mbwira ikinyoma?
Kituma kiki mutakiri mu ndwaza, kandi iri ukungengeera?
Ngeeka mutakiri mu nzimbaha, bwo ngola kyanya ndi munyerere!
12 Yago mabi, kundu mugweti mugaatona kwo biri biija,
haliko ndaabyo gagamùyungula.
13 Aaho! Iyo migisi yinyu, ikyanya mugagitabaaza,
ikabaagage yo igamùtabaala!
Si iri mu yehuulwa ne'mbuusi.
Kiri ne'kyanya mugagifuuhira umuuka, gugagiyehuulira hala.

Si ngiisi ábali mu ba banyegamiiri,
boohe, bo bagahyana ikihugo, kuguma no'mugazi gwani mweru.

Rurema ali Munandengeerwa
14 Nahano adetaga kwokuno: «Muvwaruke, mulingaanie injira!
Mugishongaanie, halinde abandu baani balonge ukulyoka mu mahanga.»
15 Rurema ayamiri ho imyaka ne'myakuula!
Ali Mweruuka, anatuuziri mwi'gulu bweneene.
Anadetaga kwokuno:
«Nduuziri mwi'gulu bweneene, hanali hataluule.
Na kwakundi, nduuziri kuguma na ngiisi úli mutuudu,
anabe ayibiisiri haashi.
Ee! Yabo batuudu, bwo bali mu yibiika haashi,
kyo kitumiri ngabaheereza imisi mihyahya.
16 Ndagayama ndi mu mùlega, ndaganakizi mùrakarira.
Iri nangagiziri kwokwo, imitima ya'bandu yangakengeera yahola,
na ndi nie kababumba.
17 Íbitumiri n'garakarira Abahisiraheeri,
bwo bâli kizi gungana, mu kuyilundira ifwaranga.
Kwokwo, nanabahaniiriza ku buraakari bwani,
nanabahindulira ingoto.
Kundu kwokwo, baki genderiiri ukukizi yifunda mu byebyo bitalaalwe.
18 Yago mabi go bâli kizi gira, keera n'gagabona.
Kundu kwokwo, ngabakiza, na ngizi barongoora.
Bwo bakola mu lira, ngakizi baholeeza,
19 halinde banakizi nyivuga.

«Ngiisi ábali hala, na ábali hoofi kwakundi,
yabo booshi, ngakizi baheereza umutuula nirizina, na mbakize.[†]»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!
20 Haliko, banangora-mabi boohe, balyagagi nga kihuhuuta íkyatuza mu nyaaja.
Si bali mu birindula amiiji ni'jolera, buzira kuluha.
21 Rurema wani adetaga kwokuno:
«Balya banangora-mabi, ndaagwo mutuula bâye longe![‡]»

58

Ukuyishalisa
1 Nahano adetaga kwokuno: «Ukizi banda akashiba! Utanayihangirire!
Uyiberekaanie bukayu, kwi'zu nga lye'kibuga!
Umenyeese abandu baani ngiisi kwo keera bahubira Rurema,
mu kukizi yifunda mu byaha.

2 «Yabo bandu bali mu yija ubwakya-ubwayira,

---

† **57:19 57.19** Bahefeso 2.17. ‡ **57:21 57.21** Hisaaya 48.22.

banakizi yigira nga bali mu njakula,
na mbu lyo balonga ukukulikira injira zaani.
Bagweti bagayiharuura nga bakwaniini imbere lyani,
mbu bwo basimbahiri amategeko ga Rurema wabo.
Banagweti bagambuuna kwo ngizi batwira imaaja ku njira íkwaniini,
banasiimiri kwo ngizi tuula ha kati kaabo.
3 Yabo bandu bagweti bagayidesa kwokuno:
"Kundu tushuba mu yishalisa, si utatutwaziizi.
Aaho! Kamaro kaki ko twalonga?
Kundu tugweti tugayibiika haashi, si utatubwini."»
Kundu kwokwo, Nahano adetaga kwokuno:
«Ikyanya mugweti mugayishalisa, si mugweti mugayihahalira mwenyene,
munabe mugweti mugalyalyania abakozi biinyu.
4 Si mu zirya siku ngulu ziinyu, muli mu kizi hambanwa,
munagweti mugakizi lwa, iri munashulikana ibifune!
Iri mwangakizi giraga kwokwo,
mutashubi langaalira kwo ngayuvwa amahuuno giinyu.
5 Kulya kuyishalisa kwinyu, kutanzimisiizi.
Si muli mu teera imiregerege, mu kuhunika amatwe nga kibingu!
Munagweti mugakizi yambala ibyambalwa bye'kimombo,
iri munayivuruguuza mu munyota-kiiko.
Ikyanya mugweti mugaadeta mbu mwayishalisa, ka biri ukuli?
Yibyo byoshi, ka mutoniri kwo binjambaziizi? Nanga maashi!
6 Ukuyishalisa kwo ndi mu ba ndoziizi,
kuli kushwekuuza ábakashwekerwa ikimaama.
Mutanakizi koleesa abaja biinyu ku kahaati.
Ne'ri hangaba hali bo muvindagaziizi, mubaleke babe no'butoge.
Ee! Mujande ukukizi koleesania mu buja.
7 Ukuyishalisa kwo'kuli, kuli kushangiira ibyokulya na ábashalisiri.
Na ábabuziri inyumba, mubayegereze mu ze'mwinyu.
Ne'kyanya mwabonaga kwo batahiiti ibyambalwa, munabaheereze byo.
Kiri na beene winyu, nabo mukizi batabaala.*

8 «Iri mwangakizi gira kwokwo,
mugatanguula nga mulengeerwe gwa ku lukula.
Munayami kira, buzira kutindirira.
Imikolezi yinyu miija, igakizi gwanwa imbere liinyu,
naani na ngizi mu kulikira ngweti ngamùlanga no'bulangashane bwani.
9 Lyoki, mugakizi mbuuna, na ngizi mùyitaba.
Ee! Ikyanya mugakizi ndakira,
ninamùshuvye kwokuno: "Nie yono, ndi hano!"
Kwokwo, mulekage ukukizi kambalirana!
Mutanakizi ki tukana, kandi iri kugambana.
10 Si ábashalisiri, mu kizi bashaluula.
Na ábali mu libuzibwa, mukizi bakuya-kuya.
Kwokwo, lyo mugakizi moleka mu kihulu.
Ee! Mugakizi langashana, ngi'zuuba lya kalenge-renge.
11 Nie Nahano ngakizi mùrongoora.
Kundu mwangaba mutuuziri ku luumagu, ngakizi mùkania indege.
Mugaaba nga ndalo yo bali mu vwomerera,
munabe nga shyoko ya'miiji ágatâye kame.
12 Birya biguuka biinyu, mugashubi biyubakulula.
Muganayubakululira ku zeezirya ndaliro za kare.
Munabe mumenyekiini kwo mwe mukayubakulula inzitiro ze'biguuka,
na kwo mwe mukalingaania injira za mu kaaya.»

Imbembo yo úli mu simbaha ulusiku lwe'Sabaato

13 «Mukwaniini mukizi simbaha ulusiku lwe'Sabaato,
mutanakizi lukola kwo nga ngiisi kwo muloziizi.
Ee! Yulwo lusiku lwani lwe'sabaato, mukizi lushambaalira, mu kungolera.
Mukizi lusimbahiisa, iri munaleka ukulugira kwe'mikolwa yinyu.

* **58:7 58.7** Mataayo 25.35.

Munalekage ukukizi lulongoola kwo.
14 Iri mwangatuula kwokwo, lyo mugashambaala mu kati kaani.
Ngakizi mùkuza bweneene, ninamùgingike.
Ngiisi byo shokuluza winyu wa Yakobo âli kizi haabwa,
na niinyu ngashubi mùheereza byo lwoshi.»
Yago magambo, Nahano ye gadesiri.

59

Íbiri mu handula abandu na Rurema

1 Ku kasiisa, ukuboko kwa Nahano kutabuziri ubushobozi bwo'kumùkiza,
atanali bitwitwi mbu atamùyuvwirize.
2 Aaho! Kituma kiki Rurema winyu angamùyihandula kwo?
Mukuba mugweti mugayifunda mu byaha.
Byebyo, byo bitumiri akoli mùhinduliiri ingoto,
atanaki gweti agamùyuvwiriza.
3 Amaboko giinyu, si keera gakayitana,
ganakoli yulubiiri mu bindi íbitali nga byo!
Utunwa twinyu tuyamiri tuli mu deta ibinyoma,
tunali mu kizi ravwanga.

4 Kiri ne'kyanya muli mu buulana, muli mu kizi beesha-beesha naaho.
Muli mu banganizania amagambo go'busha-busha.
Munayamiri mushungisiri ukukola amabi, iri munagayushuula kwa'gandi.
5 Mulyagagi nga magi ágayaluka mwe'bihoma.
Yago magi, iri mwangagalya, muli mu yami fwa.
Ne'ri gangabereka, gali mu vulumuka mwe'bihoma.
Nga kwo nalutangulira ali mu luka ulutangula,
kwo na niinyu muli mu kizi besherana.
6 Inuzi za nalutangulira zitangahangwa mwo'mulondo,
na'bandu batangazikoleesa mu kuyibwika.
Kwo na kwokwo niinyu, ngiisi byo mugweti mugaagira, biryagagi bibi naaho,
munali mu komeresania.
7 Muyeshuhiri ukugendi kola amabi.
Munavwarusiri, kwo mugendi yita abandu bazira buhube.
Inzaliro ziinyu ziri mu lola ku mabi naaho.
Na ngiisi ho muli mu genda,
muli mu yita ha'bandu, munahasige mushaka.*
8 Ngiisi íbyangaleetaga umutuula, mutabiyiji.
Ne'maaja za Rurema, mutazitwaziizi.
Muli mu genda muganyooka-nyooka mu njira.
Na ngiisi ye muli mu zaatana, atâye longe umutuula.

Abandu bayiyubaara ku byaha byabo

9 Ndaaye úli mu twirana imaaja ku njira íkwaniini.
Amagambo miija gatakiri mu boneka.
Twâli langaliiri kwo tugalonga umulengeerwe.
Na kundu tugweti tugagushakula,
halikago, ikihulu naaho, kyo kiri ho buno.
10 Tuli mu genda tugamamaata ku kibambaazi nga mbumi.
Tunali mu genda tugajuba-juba, nga bandu bazira masu.
Ku kyanya kya'kalenge-renge, tuli mu siitaara-siitara ngo'mundu úli mu genda bushigi.
Kundu tukiri bagumaana, si tuli mu ba nga tukoli fwiri.
11 Tweshi tugweti tugalunduma nga dubu ízishalisiri,
tunali mu gongeera nga ngunde.
Kundu tulangaliiri kwo Rurema agakoleesa ibyo'kuli ha kati kiitu, shoobe!
Na kundu tuki lindiiri kwo atukize, halikago anatuyisunga hala.

12 E Nahano, twâli kizi kola amabi imbere lyawe.
Ibyaha biitu biyerekiini kwo twahuba, binagweti bigatulega.
Yibyo byoshi, tubiyiji-yiji ku bweranyange.

---

* **59:7 59.7** Barumi 3.15-17.

13 Tukakulahira, tutanâli kutwaziizi.
Twanakuhindulira ingoto, unali we Rurema witu.
Tuli mu kizi vyula ubuhuni, iri tunalibuzania.
Imitono ya mu mitima yitu, biri binyoma naaho, kiri na byo tuli mu deta.
14 Ngiisi bye'maaja za Rurema zidesiri, keera tukabijajaaka.
Kiri na íbikwaniini, keera twabijandagira.
Mu njira ziitu, abandu batakiri mu deta ukuli.
Ee! Íbiri byo'kuli, batatuhangwiri kwo tubidete mwo.
15 Yukwo kuli, kukoli bulisiri.
Ngiisi úli mu gira kwo ayiyeke amabi, ali mu yami teerwa.

Rurema ayitegaanura ukuguluula abandu baage

Yukwo kuli, ikyanya Nahano akakuloozagya mu bandu, atanakubona.
Kyanatuma agayagalwa bweneene.
16 Ne'ri akalooza umundu wo'kutabaala abandu baage, atanamúbona,
kyanatuma agasoomerwa.
Kwokwo, yenyene agakoleesa ubushobozi bwage,
mu kuyiji kiza abandu baage.
Ukuli kwage kwanamúsikamya,
17 kwanaba kyo kihazo kyo'kuyikinga mwi'zibo.
Anayambala no'bukize, bube yo ngofeera ye'kyuma.
Anayambala no'kuyihoola, libe li'kangaata.
Anayibwika no'kufiitirwa, libe li'kooti.
18 Mu kugira kwokwo, lyo agaahana abagoma baage, nga kwo bibakwaniini,
kiri na ábatuuziri i mahanga.
Ee! Ngiisi ábamúshombiri, agabarakarira.

19 Ku yikyo kyanya, Nahano agayija ali nga lwiji úlukundwiri.
Umuuka gwage gunabe guli mu luvwarusa.
Kwokwo, lya'bandu bagakizi simbaha Nahano,
banahuuze ubulangashane bwage, ukulyokera isheere, halinde imuga.
20 Nahano agayiji guluula abandu be'Yerusaleemu, balya beene Yakobo.
Mu kati kaabo, ngiisi ábakatwikira ku byaha byabo, bagaguluulwa.
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.†
21 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Ikihango kyo ngweti nganywana na niinyu, kyo kyekino: Umutima gwani guli hi'gulu liinyu, na mbiisiri amagambo gaani mu tunwa twinyu. Yago magambo gatâye mùlyoke mwo. Gatanâye lyoke kiri na mu tunwa twa bijukulu biinyu, ukulyokera buno, halinde imyaka ne'myakuula!»

60

I Yerusaleemu igatanguulira ikihugo
1 E bandu be'Yerusaleemu, muyimuke, munalangashane.
Ubulangashane bwa Nahano bukoli mùtundukiiri kwo,
halinde mukoli tuuziri mu mulengeerwe.
2 Lolagi! Ikihulu kya namudidi kikoli yidisiri mu mahanga gooshi,
kinakoli bwikiiri abandu baago booshi.
Haliko mwehe, Nahano ali mu mùtunduukira kwo.
No'bulangashane bwage bukoli mùbonesiri mwo.
3 Yugwo mulengeerwe gwinyu, ibinyamahanga bikola bigaguyijira.
Kiri na'baami bagayiji bona ngiisi kwo gwamùtunduukira.

4 Muyinamulage amasu, munalegamire imbande zooshi!
Abandu bakola mu mùkuumanira.
Bagala biinyu bakola mu lyoka mu mahanga.
Kiri na banyere biinyu, bali mu yija babegesirwi.
5 Ikyanya mugababona, imitima yinyu igashenguuka bweneene,
halinde munashambaale, munabe mukoli keyengiini.
Mukuba, abadandaza bagalyoka i kajabo ke'nyaaja,
baheesiri akanyamwala ke'bindu ukulyoka i mahanga.

† **59:20 59.20-21** Barumi 11.27; Hisaaya 27.9; Yeremiya 31.33-34.

6 Ubuso bwingi bwe'ngamiya, bugazinga mu kihugo kiinyu.
Zigalyoka i Sheeba, mu mulala gwa'Bamidyani, na mu gwa Hefa, bakuletiiri inooro no'mubadu.
Ne'kyanya bagayijaga, bagayimbira Nahano ku kisegengo.
7 Mugahaabwa no'buso bwe'bitugwa ukulyoka mu beene Kedaari,
munaleeterwe ne'bipanga bya beene Nebayoti.
Yibyo bitugwa, mugakizi bindangira, libe ituulo lyo'kusiriiza.
Mu kugira kwokwo, lyo mugakizi njambaaza,
halinde ubulangashane bunaboneke mu nyumba yani.

8 Banyandi yaba bandu ábakola mu mùyijira ku mulindi nga bibungu,
banali mu mùgalukira duba nga mahumba ágali mu balalira iwa ngisha zaago?
9 Abandu ba mu tulira, nie babiisiri kwo'mulangaaliro.
Amashuba ukulyoka i Tarasisi gagatee yija gaheesiri abaana biinyu, kuguma ne'harija zaabo ne'nooro.
Kwokwo, kwo bagagingika Rurema Nahamwinyu, bwo ali Mutaluule wa'Bahisiraheeri.
Niinyu, Rurema agweti agamùgingika.

10 Nahano adetaga kwokuno:
«E bandu be'Yerusaleemu, ibinyamahanga bigayubakulula inzitiro ziinyu.
Kiri na'baami baabo, bagakizi mùkolera.
Kundu n'gatee shavura, nanakizi mùkubula,
halikago buno, ngola ngamùyuvwirwa indengeerwa, iri ninamùgirira bwija.
11 Inyiivi ziinyu zigakizi yama ziri nyigule.
Zitanâye ki yigalwe, buba bushigi, kandi iri mwi'zuuba.
Kwokwo, lye'binyamahanga bigakizi yija bimùshegwiri ubugale bwabo.
Abaami baabo, banabe basholiirwi nga mbohe imbere liinyu.*
12 Mu ngiisi bwami na ngiisi butwali,
ngiisi ábagalahira mbu batamùkolere, bagayami zimiizibwa.
Yugwo mulala gugaminikwa lwoshi-lwoshi!

13 «Bagayiji mùheereza ibiti bya mu lubako lwe'Lebanooni,
nge'kiti kye'shindano, na kyo'muvinje, na kyo'musunobari.
Yibyo biti byoshi bigakoleesibwa mu kulimbiisa inyumba yani.
Mukuba, mu nyumba yani, mwo ngweti ngalaaviza amagulu.
Kwokwo iyo nyumba, ngagigingika bweneene.
14 Abagoma biinyu, kundu bâli kizi mùlibuza,
halikago, bagakizi yija bagosiri imbere liinyu.
Ee! Ngiisi ábâli kizi mùneguraga, leero bagakizi mùfukamira.
Bagakizi mùbuuza Kaaya ka Nahano,
banamùbuuze Sayuni, kaaya ko'Mutaluule wa'Bahisiraheeri.

15 «E bandu be'Yerusaleemu, mwâli kizi shombwa lwoshi, mwanâli jandagiirwi.
Ndaaye mundu úwâli kizi ki mùlenga mwo.
Haliko buno, ngamùgingika imyaka ne'myakuula!
Mukolaga mugashambaaza abandu be'bibusi byoshi.
16 Ibinyamahanga bigakizi mùleetera ibyokulya byabo,
mugaalerwa na'baami baabo.
Haaho lyo mugaamenya kwo nie Nahano, Lukiza winyu,
na kwo nie Rurema wa Yakobo, Mwene Ubushobozi.

17 «Ho nangamùletiiri umulinga, ngakizi mùleetera inooro.
Na ho nangamùletiiri ibyuma, ngamùleetera iharija.
Na ho nangamùletiiri ibiti, ngamùleetera imiringa.
Na ho nangamùletiiri amabuye, ngamùleetera ibyuma.
Ngakizi mùlanga, halinde munabe no'butoge,
na ngizi mùrongoora ku njira ízikwaniini.
18 Mu kihugo kiinyu, mutâye ki yuvwe kwa'bandu bakomeresania mwo.
Kitaganaki shereezibwa, kandi iri kisigwa mushaka.
Inzitiro ziinyu, mugakizi zideta Bukize.
Ne'nyiivi zaazo, mugakizi zideta Bwivuge.

* **60:11 60.11** Bwigule 21.25-26.

19 Mwi'zuuba, mutagaki ba ni'goorwa mbwi'zuuba likizi mùtanguulira.
Kiri na mu bushigi, mutagaki molekerwa no'mwezi.
Mukuba, ubulangashane bwa Rurema Nahamwinyu, bwo bugakizi mùtanguulira mwo imyaka ne'myakuula!†
20 Izuuba litâye ki mùsookere.
Kiri na bushigi, umwezi gutâye ki fwifwitire.
Mukuba, Nahano yenyene, ye gakizi mùtanguulira imyaka ne'myakuula!
Kinatume ukujengeerwa kwinyu kugaamala lwoshi-lwoshi.

21 «Mweshi mugakizi gira íbikwaniini,
munahyane ikihugo imyaka ne'myakuula!
Mugaaba ishibwe lyo n'gayibyalira.
Mukuba, n'gamùbumba na'maboko gaani, gira mukizi mbuuza.
22 Mu kati kiinyu, umundu we'mbaga niini agakizi buta abaana kihumbi.
Na kundu muki kehiirwi, haliko mugayiji hinduka mulala úguhimbiri.
Yibyo byoshi, ngabigira ku kyanya kyabyo, buzira kutindirira. Niehe nie Nahano.»

61

Nahano amenyeesa kwe'mbohe zigashwekuulwa

1 Umutima gwa Nahano Rurema gundi mwo.
Keera akandaluula, kwo ngizi menyeesa abakeni imyazi miija.*
Akananduma imwa ábavunisiri umutima, kwo mbaholeeze.
Akanduma ne'mwa'bashweke, ne'mwa ábakagwatwa imbira, gira mbamenyeese kwo bagashwekuulwa.
2 Ninamenyeese ábajengiirwi kwe'kyanya keera kyahika kyo Nahano agayerekana kwo'bwija bwage.
Si abagoma baage boohe, Rurema witu agabayihoola.
3 I Sayuni, kundu abandu bakola mu yibwandalika mu munyota-kiiko,
haliko agabaheereza ulushembe úlunonosiri.
Na kundu bajengiirwi,
agabashiiga amavuta, halinde balangashane.
Na ngiisi ábagaaba bavunisiri imitima,
agabashambaaza.
Yabo bandu, Nahano agababyala mu ndalo yage,
gira abayerekane mwo'bulangashane bwage,
Bagakizi gira íbikwaniini, bagaanaba bakaniri nge'biti bila bye'myalooni.
4 Utwaya útusigiiri biguuka,
leero bagatuyubakulula.
Na kundu twâli koli maziri imyaka mingi tusibiri,
si bagatushakuulula.

5 Ibinyamahanga bigakizi mùragirira ibitugwa,
binakizi mùlimira, iri binakuya-kuya imizabibu yinyu.
6 Munakizi detwa Bagingi ba Nahano,
na Bakozi ba Rurema witu.
Birya binyamahanga, ibindu byabo bigamùyegukira,
munakizi yiyuvwa hi'gulu lyabyo.

7 Nahano adeta kwokuno: «Abandu baani, kundu abagoma bâli kizi bateeza ishoni,
halikago, bagaki longa ibindu bingi ubugira kabiri,
banashambaalire ubuhyane bwabo.
Ee! Bagahaabwa amahyane gabiri,
halinde banashambaale imyaka ne'myakuula!
8 Nie Nahano, ikyanya abandu bali mu kulikiriza íbikwaniini,
lyo bali mu ba banzimiisa bweneene.
Si abandu babi, na'bazimba, boohe, mbashombiri ngana.
Abandu baani, ngabahemba ku njira íkwaniini,
tunanywane ikihango kye'myaka ne'myakuula.

---

† **60:19 60.19** Bwigule 21.23; 22.5. * **61:1 61.1-2** *akandaluula* akanjiiga amavuta. Luka 4.18-19; Mataayo 11.5; Luka 7.22.

9 «Bijukulu baabo, ngabalumbuusa mu mahanga.
Ee! Ngiisi mundu úgababanda kwi'su, agayami bamenya.
Yabo ábagababona, banayemeere, ti:
“Yaba, balyagagi bandu bo Nahano akagashaanira.”»

10 Ngweti ngashambaalira Nahano.
Ee! Umutima gwani guyamiri gumúshambaliiri.
Ye mu nyambika ubukize, nga mirondo,
anali mu ndimbiisa na íbikwaniini.
Ngoli limbisiibwi, ngo'muhya mushosi.
Na ndi nga muhya mukazi, úkoli limbisiibwi no'bungeni-ngeni.†
11 Mukuba, nga kwo uluvu luli mu kizi meza imbuto, zinakizi mera hooshi mu ndalo,
kwo na kwokwo Nahano Rurema agakiza abandu baage, halinde alonge ukuyivugwa mu bandu ba mu mahanga gooshi.

62

I Yerusaleemu yaguluulwa
1 Bwo nguuziri akaaya ke'Yerusaleemu bweneene,
ngagenderera ukukizi kadetera, ndanâye hulike.
Ee! Akaaya ke'Sayuni, ndagaleka ukukahuunira, halinde mbone kwo kaguluulwa,
kanatanguule nga mulengeerwe gwa ku lukula.
Íbikwaniini bikizi boneka mu kati kaako.
No'bukize bunakizi kayaka mwo ngi'tara.
2 E Yerusaleemu, ibinyamahanga byoshi bigaabona amiija gaawe.
Abaami baabo banabone ubulangashane bwawe.
Haaho, lyo Nahano yenyene aganakuyinika iziina lihyahya.
3 Unabe ukola ngo'lushembe lwe'kyami úlubuyahiri mu maboko gaage.
Mukuba ye Rurema wawe.
4 Nahano ayamiri akusiimiri.
Kiri ne'kihugo kyawe, kikola kigaaba nga muhya wage.
Ku yukwo, iziina lyawe, litagaki ba Mujandwa, kandi iri Mushaka.
Si we kola ugaaba «malega ga Nahano»,
ne'kihugo kyawe kigadetwa «muhya wa Nahano».
5 Nga kwo'musore mutabana ali mu ba mwene umuhya,
kwo na kwokwo ulya úkakubumba agaaba yibalo.
Na nga kwo'mushosi ali mu shambaalira mukaage,
Kwo na kwokwo Rurema wawe agakizi kushambaalira.

6 E bandu be'Yerusaleemu, inzitiro ziinyu keera nazibiika kwe'naazi.
Yizo naazi zigakizi mùhuunira ubushigi ni'zuuba.
E balaliizi, si mwe muli mu tabaaza Nahano! Aahago! Mutâye hulike.
7 Mutatooze Nahano iro, mútazi bona kwo asikamya akaaya ke'Yerusaleemu,
kanakizi huuzibwa na'bandu booshi mu kihugo.

8 Nahano akabiika indahiro ku bushobozi bwage kwokuno:
Ku kasiisa, ndâye ki heereze ingano zaawe, zibe za'bagoma biinyu.
Ndanâye ki leke ibinyamahanga kwo biyiji nywa ku divaayi yinyu,
keera mwanagiyitubanulira kwo.
9 Iyo ngano, bwo mwe mugweti mugagiyimbula,
mwenyene mugaagilya, iri munanyivuga.
Kiri ne'yo mizabibu, bwo mwe mugweti mugagikanda,
mwenyene mugaanywa idivaayi yayo mu mbuga ze'nyumba yani.
10 E batuulaga be'Yerusaleemu, muhuluke mu kaaya!
Ee! Muhulukage, mulingaanize abandu biinyu injira, gira bagaluke.
Ngiisi áhali ibihomogolo, muhaseemanie.
Na áhali amabuye, mugalyosagye.
Mubiike irembera, likizi languula abandu ho bagalenga.
11 Nahano agweti agabwira abandu ba'mahanga gooshi kwokuno:
«Mubwire abatuulaga be'Sayuni, kwo Lukiza wabo akolaga mu njira.
Anali ne'mbembo yage, gira abahembe.*»

† **61:10 61.10** Bwigule 21.2. * **62:11 62.11** Hisaaya 40.10; Bwigule 22.12.

12 Abandu ba Rurema bagakizi detwa Bataluule.
Banashubi detwa Bandu bo Nahano akaguluula.
Akaaya ke'Yerusaleemu kagakizi detwa Kaaya ko Rurema asiimiri,
na kandi Kaaya ákatakiri mu jajaakwa.

63

1 Hali ikikalage íkiri mu lyoka i Bosira, mu kihugo kye'Hedoomu.
Agweti aganooka-nooka, anayambiiti ikanju lye'bitorotonde bidukula.
Aahago! Uyo kikalage ali nyandi?

Nahano ashuvya: «Nie kikalage. Nie mu kizi deta íbikwaniini.
Mukuba nie shobwiri ukumùkiza.»

2 Hali úwangamúbuuza: «Aaho! Kituma kiki uyambiiti imirondo ye'bitorotonde bidukula,
nga yo mundu úli mu kanda imizabibu?»

3 Nahano naye, ti: «Njubi kaaziri imizabibu niengwa, ndanaaye gundi úwandabaala.
Ee! Mu buraakari bwani, keera nakanda-kanda ibinyamahanga.
Na bwo mbarakariiri bweneene,
keera nabahinyata-hinyata, halinde banaminikwa.
Kwokwo, imirondo yo nyambiiti, ikoli yijwiri umuko.*
Yayulubala ngana-ngana!
4 Ulusiku keera lwahikaga, lwo nayihoolera kwa'bandu baani,
nanabaguluula mu bagoma baabo.
5 Keera n'galangiiza hooshi,
haliko, ndaaye mundu ye n'gabona, úwangandabaala.
Ne'ri n'gabulaga umundu wo'kunjiga, nanasoomerwa bweneene.
Kundu kwokwo, nanakiza abandu baani ku bushobozi bwani nienyene.
Uburaakari bwani, bwo bukanzikamya.†
6 Ikyanya nâli rakiiri, nanakizi libata-libata ibinyamahanga,
halinde nanayona umuko gwabo.»

Rurema agirira Abahisiraheeri amiija
7 Ngamenyeesa ngiisi kwo Nahano ali mu nogerana,
ninamúyivuge ku byoshi byo âli kizi gira.
Âli kizi tukolera bwija.
Na buno, ngwiriiri ngizi múhuuza mu bandu.
Mukuba, agweti agatuyuvwirwa indengeerwa bweneene,
anali mu tukejeerera.

8 Nahano adetaga kwokuno: «Ku kasiisa, yaba Bahisiraheeri bali bandu baani,
ndaanakyo kyanya bâye nyihindulire.»
Kyo kitumiri Nahano agabakiza.
9 Ku kyanya Abahisiraheeri bâli kizi longa amakayu,
naye, bâli kizi galongera kuguma.
Anabakiza, mu kubalungikira umuganda.
Na bwo abakuuziri, kyanatuma agakizi bayuvwirwa indengeerwa, anabaguluula.
Âli kizi batengetera, iri anababetula.
10 Kundu kwokwo, balya Bahisiraheeri banakizi huna imbere lyage,
halinde banajengeeza Umutima gwage Mweru.
Kwokwo, Nahano anabahinduka, anaba mugoma wabo,
anakizi balwisa.

11 Iri hakatama, yabo Bahisiraheeri banakengeera ngiisi kwo Rurema akagira yaho keera, mu siku za Musa.
Banakizi yibuuza: «E balya, si Nahano ye kajabula Abahisiraheeri inyaaja, kuguma ne'birongoozi byabo!
Aaho! Buno, alyagagi hayi?
Si ye wâli kizi biika Umutima gwage Mweru mu kati kaabyo!

---

* **63:3 63.3** Bwigule 14.20; 19.13-15. † **63:5 63.5** Hisaaya 59.16.

12 Anali ye wâli kizi rongoora Musa, ku bushobozi bwage bwa'kahebuuza,
anabera inyaaja imbere lyabo, halinde iziina lyage lyanalumbuuka imyaka ne'myakuula.‡
13 Ikyanya akarongoora abandu baage, banalenga he'nyaaja iyisiri.
Bâli riiri nga fwarasi íziri mu lenga mwi'shamba buzira kudendebagana.
14 Banaba nga ngaavu íziragiiri mu ndekeera,
bwo'mutima gwa Nahano gwo gukabaluhuusa.»

E Nahano, kwokwo, kwo wâli kizi rongoora abandu baawe,
halinde iziina lyawe lyanakizi lumbuuka.

Ukutabaaza Nahano
15 E Nahano, kundu utuuziri mwi'gulu, utulangiize.
Utulangiizagye ukulyoka ahandu haawe hataluule,
hanali ha kahebuuza.
Ewe! Ka utaki fitiirwi ukutuyereka ubushobozi bwawe?
Si utaki tukuuziri, utanakiri mu tuyuvwirwa indengeerwa!
16 Si we Daata!
Kundu Hiburahimu na Yakobo bangaba batatutwaziizi,
halikago wehe, ukiri Daata.
Ukulyokera keera, uyamiri uli mu buuzibwa kwo we Lukiza witu.
17 E Nahano, si watulekeerera, halinde twahabuka mu njira zaawe.
Kituma kiki wanayumya imitima yitu, halinde tutaki kuyobohiri?
E maashi Rurema, si tuli bakozi baawe, tunali bandu baawe!
Ku yukwo, utugalukire.
18 Ku kyanya kiniini, twâli riiri beene inyumba yawe.
Halikago buno, abagoma biitu keera bakayiji gihongola,
19 tunakoli tuuziri nga bandu bo utazindi twala, kiri ne'hiniini.
Tunakolaga nga bandu ábatazindi menyeekana kwo tuli bandu baawe.
Twangasiimiri kwo ubere igulu,
unashonookere hano mu kihugo.
Si imigazi yangajugumbana imbere lyawe!

64

1 Nga wangabiiri nga kulya umuliro guli mu singoola ikishungu-shungu,
na nga kwo guli mu duusa amiiji ganashere.
Kwokwo, naawe bwangabiiri bwija ushonookage,
unayimenyeese mu bagoma baawe.
Ibinyamahanga bigakubona, binajugume.
2 Yaho keera, ikyanya wâli kizi shonooka,
imikolezi yawe yâli kizi tusoomeza.
Kiri ne'migazi yâli kizi jugumbana imbere lyawe!*
3 Ukulyokera keera, ndaaye mundu úkayuvwa kwo hali ugundi Rurema úli nga we.
Kiri no'kubona, ndaaye úkabona ugundi.
Mukuba, ikyanya abandu bali mu ba bakulangaliiri,
uli mu batabaala ngana.
4 Ikyanya bali mu ba bafitiirwi ku bikwaniini, uli mu batabaala.
Mukuba, bali mu ba bakengiiri ngiisi kwo bangatuula imbere lyawe.†
Haliko, ikyanya tukakuhubira, wanaturakarira.
Buno, keera twamala isiku nyingi, tuli mu huna imbere lyawe.
Aaho! Kutagi kwo twangaki kiziibwi?

5 Tweshi tukoli yulubiiri.
Na kundu twangatoniri kwo twagira íbikwaniini,
haliko imikolezi yitu yoshi, ikola nga mulondo úguyulubiiri naaho.
Ibyaha biitu keera byatuyumya,
tunakolaga nga bukere úbuli mu yehuulwa ne'mbuusi.
6 Mu kati kiitu, ndaaye úgweti úgahuuna kwi'ziina lyawe.
Ndaanaye uli mu kebukwa, mbu akuhuune ulukogo.
Si keera watuhindulira ingoto,

‡ **63:12 63.12** Kulyoka 14.21. * **64:2 64.2** 1 Bakorindo 2.9. † **64:4 64.4** 1 Bakorindo 2.9.

wanalekaga ibyaha biitu bitushereeze!

7 Kundu kwokwo, e Nahano! Si we Daata!
Tuli ngi'bumba. Naawe uli mubuuvi.
Tweshi, we katulema na'maboko gaawe.
8 Aahago! Utagenderere ukukizi turakarira.
Utakizi kengeera amabi giitu,
bwo tweshi tuli bandu baawe!
Utukejeerere, maashi!
9 Utwaya two ukataluula kare, buno tukola mushaka.
I Yerusaleemu nayo keera ikasherebera, inakola biguuka.
10 Inyumba yo bashokuluza biitu bâli kizi kuyikumbira mwo,
yâli ndaluule, yanâli limbiri bweneene.
Kundu kwokwo, keera ikasingoolwa.
Na byoshi byo twâli siimiri, bikola biguuka naaho.
11 E Nahano, ku yibyo byoshi, ka utagatutabaala?
Ka ugagenderera ukuhulika naaho?
Ka ugakizi tuhana ukuhima kwo tugaahasha?

65

Abandu bahuni, Rurema agabahana
1 Nahano adetaga kwokuno:
«Balya bandu, ikyanya batâli zaazi njakula, nâli mali yiyerekana imwabo.
Na kundu ndaaye úkandooza,
haliko nanababonekera.
Na kundu batâli kizi ndabaaza,
haliko nâli kizi babwira: "Ndi hano! Ndi hano!*"
2 Yabo bandu, ubwakya-ubwayira, nyamiri mbateziri amaboko mu kubayakiira.
Kundu kwokwo, baki genderiiri ukuyilala mu bitali nga byo.
Bakahinduka bagoma baani,
banali mu gira nga ngiisi kwo baloziizi.†
3 Bali mu ngyokola bweneene ubwakya-ubwayira.
Bali mu shiiba mu ndalo zaabo bagweti bagayikumba imigisi.
Banakizi giyokera umubadu ku tutanda tuyubake na'matafaari.
4 Banali mu genda mu maherero,
gira bagendi liira mwe'nyama ze'ngulube.
Ibirugu byabo, bali mu biyulubaza ne'byokulya byo'muziro.
5 Ha nyuma, banakizi bwirana:
"Uyisunge hala! Si ndi mutaluule! Utanyulubaze, maashi!"
Abandu mwene yabo, bagweti bagambayira, nga kyusi mu mazuulu.
Bayamiri barakiiri, nga muliro úgutali mu zima.
6 Lolagi! Keera nayandika hano kwokuno:
"Ndagahulika! Si ngayihoola ngana!
7 Ee! Ngayihoola ibyaha byabo, halinde kiri ne'byaha bya bashokuluza baabo.
Si bâli kizi yokera imizimu yabo umubadu ku migazi, na ku tugangazi,
banâli kizi ndeegeza he'shoni.
Kwokwo, ngabahana nga kwo bibakwaniini,
ukukulikirana na kwo bâli kizi gira yaho keera." Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.»

8 Nahano adetaga kwokuno:
«Umundu, nga angagwana umuzabibu úguhiiri,
abandu batangadeta mbu gushereezibwe.
Mukuba, gugaki kandwa mwe'divaayi nunu.
Kwo na kwokwo, ndagaki shereeza abakozi baani lwoshi-lwoshi.
9 Ngakizi gashaanira Abahisiraheeri, beene Yakobo.
Abaana baabo bagahyana ikihugo kyani.
Yikyo kihugo, ngiisi bo n'gatoola, bo bagakihyana.
Balyagagi bakozi baani, bo baganakituula mwo.
10 Haaho, bagakizi ragirira ibitugwa byabo mu ndekeera ye'Sharooni.
Ne'ngaavu zaabo, zigakizi vyagira mu ye'Hakoori.

* **65:1 65.1** Barumi 10.20. † **65:2 65.2** Barumi 10.21.

Yaho handu, hagasigala kihugo kya ngiisi ábaloziizi ukukizi ngulikira.

11 «Haliko mwe bandi, si mukola mu njajaaka nie Nahano,
munayibagire i Sayuni, umugazi gwani mutaluule.
Mukola mu yikumba ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa,
iri munabitangira ne'divaayi, mbu lyo mulonga umudaaho.

12 «Yayebe! Ngolaga ngamùyitiisa ne'ngooti.
Kwokwo mweshi, mugagooka, bakabuli mùtongeera.
Mukuba, ikyanya n'gamùhamagala, mutananyitaba.
Ikyanya n'gadetaga, mutanandwaza.
Mwanakizi yilala mu bitalaalwe imbere lyani.
Ee! Mukayitoolera ukukizi gira ibyagaza.

13 «Ku yukwo, nie Nahano Rurema, nadetaga kwokuno:
Ku kyanya abakozi baani bagalonga ibyokulya ne'binywebwa,
haliko mwehe kwo muli bandu babi, mugaaba muki shalisiri, iri munanyotiirwi.
Abakozi baani bagakizi ba bashambiiri,
haliko mwehe, munabe mujojobiiri.
14 Yabo bakozi baani, bagakizi yimba ku bushambaale.
Si mwehe, imitima yinyu inabe ishengusiri,
munakizi liruuka.
15 Balya bakozi baani, ngabayinika iziina lihyahya.
Si mwehe, Nahano Rurema agamùyita.
Ni'ziina liinyu, bagakizi likoleesa mu kudaakana.
16 Ikyanya abandu bagalooza ukugashanirana,
bagakizi koleesa iziina lya Rurema wo'kuli.
Ne'kyanya bagakizi biika indahiro,
bagakizi koleesa lyeryo iziina.
Amalibu gaabo ga keera, gagaaba keera gayibagirwa.
Nienyene ngagalyosa lwoshi-lwoshi.

17 «Lolagi! Nâye leme igulu lihyahya, ne'kihugo kihyahya.
Abandu batâye ki kengeere amagambo ga keera, batanâye ki gayitoneese kwo.‡
18 Ngolaga ngaagira i Yerusaleemu, kabe kaaya ka'malega.
Abatuulaga baamwo, bagashambaala ngana-ngana!
Yibyo ngola ngaagira, mukizi bishambaalira imyaka ne'myakuula!
19 Kiri na naani, ngashambaalira akaaya ke'Yerusaleemu.
Ngashambaala ngana hi'gulu lya'bandu baani.

«Mutâye ki yuvwikane ikimombo, kandi iri kigongeero.§
20 Hataganaki boneka akaanafu.
Kiri na'bandu bakulu batagakizi ki fwa, bátazi shaaja.
Umundu úwafwagaga mbura-kihe, agakizi fwa ne'myaka igana.
Ne'ri angafwa átazi hisa imyaka igana, agamenyeekana kwo ali munabyaha, na kwo adaasirwi.
21 Mu yako kaaya, abandu bagakizi yubaka inyumba, banazituule mwo.
Ngiisi ábagakizi lima imizabibu, boonyene bagagiyimbula, banagilye.
22 Ndaaye úgakizi yubaka inyumba,
mbu abandi bandu banayiji ziyifunda mwo.
Ndaanaye úgakizi lima indalo,
mbu inayimbulwe na'bandi-bandi bandu.
Abandu baani bagakizi lama bweneene, nge'biti.
Abataluule baani, ngiisi byo bagayitubaanulira kwo,
byebyo byo bagashambaalira.
23 Imikolwa yabo itâye ki fwagage ubusha.
Na'baana baabo batâye ki longe ubuhanya.
Abandu baani booshi, Nahano agakizi bagashaanira.
Kiri na'baana baabo, kwo na kwokwo.
24 Ku kyanya bagaaba batazi mbuuna,

‡ **65:17 65.17** Hisaaya 66.22; 2 Peturu 3.13; Bwigule 21.1. § **65:19 65.19** Bwigule 21.4.

ngakizi gwanwa keera nabayuvwa.
Ikyanya bagaaba batazi twisa ukumbuuna,
ngakizi bashuvya!
25 Yaho ku mugazi gwani mutaluule,
ndaaye úgakomeresibwa, kandi iri kuyitwa.
Imirunga ne'bibuzi bigaragirira kuguma.
Indare zigakizi yahirirwa nga ngaavu.
Halikago umujoka gwohe, ibyokulya byagwo, lugaaba luvu naaho.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!*

66

Nahano agaatwa imaaja za'bandu ba'mahanga gooshi

1 Nahano adetaga kwokuno:
«Igulu, kyo kitumbi kyani kyo'bwami.
Ne'kihugo, kyo ndi mu laaviza kwo.
Aaho! Hayagi ho mugaki nyubakira inyumba?
Ka hali ahandu ho nangaluhuukira?*
2 Yibyo byoshi, ka ndali nienyene nie kabibumba?
Ee! Birya byoshi, biri bye'mwani.»
Nahano adetaga na kwokuno:
«Umundu úli mu nzimiisa naaho, ali ulya mutuudu,
anabe anzimbahiri.
Ikyanya ndi mu múbwira igambo,
anayami lishishikala kwo.

3 «Si balya babi boohe, ikyanya bali mu ndangira ituulo lye'ngaavu,
lyo bali mu ba ngo'mundu úwayitana.
Ne'kyanya bali mu ndangira ituulo lye'bibuzi,
lyo bali mu ba nga úwasingula akabwa igosi.
Ikyanya bali mu ndangira ituulo lyo'mushyano,
bali mu ba nga bayiji mbeereza umuko gwe'ngulube.
Ne'kyanya bali mu nyokera umubadu,
bali mu ba nga bali mu yikumba imigisi.
Yaba bandu bakola mu yifunda mu ngiisi byo baloziizi.
Imitima yabo ikuuziri ukuyilala mu bitali nga byo.
4 Ku yukwo, nienyene ngatoola ibihano byabo.
Binalole ku biri mu bakanga bweneene.
Kundu ndi mu bahamagala,
si ndaaye úli mu kizi nyakula.
Na kundu ndi mu bahanuula, shoobe!
Si bagweti bagayilala mu bitali nga byo imbere lyani,
mu kulooza ukunyaagaza.»

5 Mwe musimbahiri amagambo ga Nahano!
Yuvwagwi ngiisi kwo akola mu mùbwira:
«Ikyanya mwâli kizi ngulikira,
beene winyu baguma bâli mùshombiri, banakizi mùyimula,
iri banamùhonyoleza, ti:
"Uyo Nahano winyu, ayerekanage ubulangashane bwage,
gira tubone ngiisi kwo mugaaba mukoli shambiiri!"
Yabo beene winyu, si bâye teezibwe ishoni!»
6 Yuvwagwi na ngiisi kwa'kaaya kakoli yijwiri mwo'lunganga.
Lulyosiri mu nyumba ya Nahano.
Mukuba, Nahano akola mu hana mwa'bagoma baage,
nga kwo bibakwaniini.

7 Umukazi atangabuta umwana wo'butabana,
átazi yuvwa umukero.†

* **65:25 65.25** Hisaaya 11.6-9. * **66:1 66.1-2** Mataayo 5.34-35; 23.22; Mikolezi 7.49-50. † **66:7 66.7** Bwigule 12.5.

8 Kwo na kwokwo, ndaaye mundu úkabona kwe'kihugo kyangatondeera ku lusiku luguma naaho.
Kiri no'mulala, ka gwangatondeera ku liguma? Nanga!
Halikago i Yerusaleemu, yo igatondeera ku lwolwo lusiku luguma.
Aahago! Amagambo mwene yago, ka keera mukagayuvwa?
Ka keera mukanagabona?
Ku kyanya i Sayuni ikiri mu tondeera ukuyuvwa umukero,
lyeryo ngana, igayami buta.
9 Rurema Nahamwinyu, adetaga kwokuno:
«Ka nangahisa umwana ku lusiku lwo'kubutwa kwo, na mbuli múhangirira kwo atabutwe? Nanga!
Kwokwo na niinyu, ndangahangirira kwo ikihugo kiinyu kitabutwe.»

10 Ku yukwo, mwe mukuuziri i Yerusaleemu, mushambaale!
Na niinyu mwe muvunikiiri Yerusaleemu!
Bwo mushuba mu kigandaaro hi'gulu lyayo, mutambe, munasheke.
11 Mugakizi holeera, munayigute, ngo'mwana úgweti úgayonga ibeere.
Mugakizi longa akanyabungaka ke'bindu byayo biija,
ubulangashane bwayo bunakizi mùshambaaza.

12 Nahano adetaga kwokuno:
«Akaaya ke'Yerusaleemu, ngakaleeta mwo'mutuula, gukizi hinga nga lwiji.
Ubugale bwe'mahanga, bugakizi mùyijira, nga lwiji úluyijuliiri.
Ngakizi mùkuya-kuya, nga kwo'mukazi ali mu kuya-kuya umwana mwanuke.
Ali mu múbiika ha kambokwa, anamúlere, iri anamúshaasa.
13 E Yerusaleemu, ngakizi mùholeeza,
nga kwo'mukazi ali mu holeeza umwana.
14 Yibyo byoshi, ikyanya mugabibona, imitima yinyu igashagaluka.
Indege ziinyu zigashubi kana, munakizi kula nga byasi.
Lyeryo, abandu banasobanukirwe kwo nie Nahano,
na kwo nie mu tabaala abakozi baani.
Haliko ábanjombiri, boohe, ndi mu barakarira ngana-ngana.»

15 Lolagi! Nahano akola mu yija alyagagi no'muliro,
gira ayiji yerekana uburaakari bwage.
Amagaare gaage gi'zibo, gali mu yija mulindi nga kihuhuuta.
Ku yikyo kyanya, imbigi zo'muliro zigaminika abandu.
16 Nahano agaahana abandu ku muliro, na ku ngooti.
Ehee! Na yabo ábagaminikwa, bagaaba kanyegete.

17 «Bandu baguma bagweti bagayitaluula, iri banayishukula, gira balonge ukuyikumba imizimu yabo ha kiteebo. Haaho, bali mu kulikira umugingi úli mu kati kaabo, banalye inyama ze'ngulube, na ze'mbeba, ne'bindi byokulya íbiri mu yagazania. Ku kasiisa, balya booshi, ukufwa, bagaafwa.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!

Ikihugo kihyahya

18 «Byoshi bya'bandu bagweti bagaakola, mbiyiji-yiji. Nyiji kiri ne'nzaliro zaabo. Buno, ngola mu kuumania abandu be'milala yoshi, na'be'ndeto zooshi, gira babone ubulangashane bwani.
19 Baguma baabo, ngabagira mwe'kisoomeza. Na ngiisi ábagaaba basigiiri, ngabatwala zibe ndumwa mu binyamahanga. Ngaatuma baguma i Tarasisi, na'bandi i Puuti, na'bandi i Luudi, he'bikalage biri mu fwora imiheto. Abandi banagende i Tubaali, na'bandi i Bugiriki, na'bandi mu gandi mahanga. Mukuba, iyo munda, abandu batazindi yuvwa imyazi yani, kandi iri ukubona ibitangaaza byani. Kwokwo, bagakizi gendi yereka ibinyamahanga ubulangashane bwani.
20 «Yabo bandu, kwokwo kwo bagagalula beene winyu booshi ukulyoka mu mahanga. Booshi banayije halinde i Yerusaleemu, ku mugazi gwani mutaluule. Baguma bagayijira ku fwarasi, na'bandi ku punda, na'bandi ku ngamiya, na'bandi mu magaare. Yabo booshi, bagaleetwa ngi'tuulo írikwaniini imwani.
21 Na mu yabo ábagayija, ngatoola baguma, babe bagingi, na'bandi babe Balaawi.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri!

22 Nahano adetaga kwokuno:
«Nâye bumbe igulu lihyahya, ne'kihugo kihyahya.
Yibyo byombi, bigaaba biyamiri ho imyaka ne'myakuula!
Kwo na kwokwo, amaziina giinyu, kiri na'bandu ba mu bibusi biinyu, bagaaba bayamiri ho.‡
23 Abandu booshi bakwaniini bakizi yiji nyikumba,
ku ngiisi lusiku lukulu lwe'mbaluko yo'mwezi, na ku ngiisi lusiku lwe'Sabaato.
24 «Abandu baani bagakizi huluka, banagendi gwana ibitumba byo ábakahuna imbere lyani. Biyamiri biri mu liibwa ne'bitwera íbitâye fwe. Binahiire no'muliro úgutâye zime. Abandu booshi, ikyanya bagaabona kwokwo, bagahuumirwa bweneene!§»

‡ **66:22 66.22** Hisaaya 66.17; 2 Peturu 3.13; Bwigule 21.1. § **66:24 66.24** Mariko 9.48.

Ikitaabo kyo'muleevi
Yeremiya
Indangiriro

Yeremiya âli yiji ukuyandika amagambo manunu-manunu, akanatuheereza imiziizi mingi ísimisiizi amatwiri.

Yiki kitaabo kikayandikwa ku kyanya Abayuda bâli kola bagatwalwa imbohe. Nahano akalahiza Yeremiya kwo atayange, atanabute. Mukuba ikyanya Nahano agaahana Abahisiraheeri, booshi bagaminikwa (16.1-4).

Ku ndondeko, Yeremiya âli riiri mwira wa mwami Yosiya. Haliko, ikyanya Yosiya âli mali fwa, Yeremiya analashwa mu nyumba ye'mbohe, kiri na mu kishimo. Ikyanya akatee yandika ikitaabo kyage kya mbere, mwami Yoyakimu anakikera-kera, anakisingoola mu muliro, kyanatuma Yeremiya agayandika ikindi íkiri nga kyo. Kundu âli kizi teerwa na'bagoma, haliko Igambo lya Rurema lyâli kizi yaka mu mutima gwage nga muliro, atanahasha ukulivunyira mwo (20.9).

Uyo muleevi akagwanwa ayerekana ngiisi kwo Rurema agayiji nywana ikihango kihyahya na'bandu baage. Yibyo, biri mu yerekanwa mu 31.33-34a: «Nahano ashubi detaga kwokuno: "Yikyo kyanya, ikihango kyo nganywana na'Bahisiraheeri, kyo kyekino: Imaaja zaani, ngola ngaziyandika mu menge gaabo, na mu mitima yabo. Ngaaba Rurema wabo. Nabo, banabe bandu baani. Ku yizo siku, ndaaye úwâye ki be ni'goorwa mbu ayigirize abaabo, kandi iri abatuulani baage, kwo bayige ibya Nahano. Si booshi bagaaba bakoli nyiji, ukulyokera ku batoohiri mwo, halinde ku bakulu. Naani, ngabakoga ibyaha byabo, ndanâye ki bikengeere."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Rurema ahamagala Yeremiya (1)
b) Abayuda bakengulwa (2–38)
c) Akaaya ke'Yerusaleemu kashereezibwa lwoshi-lwoshi (39–45)
d) Amaleevi go'kutuka Abafirisiti, na'Bamohabu, na'Bahamooni, na'Bahedoomu, na'Badamasiki, na'Bahelamu, na'Bababeeri (46–51)
e) Akaaya ke'Yerusaleemu kashereezibwa, Abayuda banatwalwa imbohe i Babeeri (52)

1 Yaga magambo gali ga Yeremiya, mugala Hirikiya. Yeremiya âli riiri wa mu bagingi
ba mu kaaya ke'Hanatooti, mu poroveesi ya Binyamiini.
2 Yaga magambo, ikyanya Nahano akatangi múyereka go, mwami Yosiya mugala
Hamooni âli mali hisa imyaka ikumi ni'shatu, atwaziri ikihugo kye'Buyuda.
3 Yeremiya anagenderera ukukizi gadeta ku kyanya mwami Yoyakimu mugala Yosiya
âli koli twaziri mu Buyuda, kiri na ku mwezi gwa kataanu gwo'mwaka gwi'kumi na
muguma gwo'gundi mugala Yosiya, Zedekiya. Ku yugwo mwezi kyo kyanya abatuulaga
be'Yerusaleemu bakatwalwa imbohe.

Nahano ahamagala Yeremiya kwo abe muleevi

4 Nie Yeremiya, Nahano akambwira kwokuno:
5 «Ikyanya ndazi kubumba mu nda ya nyoko, nâli koli kuyiji.
Ikyanya utâli zaazi butwa, nâli mali gwanwa nakutaluula,
nanakutoola kwo ugaaba muleevi mu binyamahanga.»
6 Naani, ti: «E Rurema Nahamwitu, si ngiri musore! Ndanazi hasha ukudeta bwija.»
7 Na wa Nahano, ti: «Nanga!
Utadete mbu ukiri musore.
Si ngiisi ho ngakulungika, ukwaniini ukuhagenda.
Na ngiisi magambo go ngakutekerera, ukwaniini ukukizi gadeta.
8 Hatanagire umundu yeshi ye ugakizi yoboha.
Si tuyamiinwi, nganakizi kulanga.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
9 Ha nyuma, Nahano anagolola ukuboko kwage, anambuma ku kanwa, anambwira:
«Lolaga! Amagambo gaani, ngola mu gabiika mu kanwa kaawe.
10 Buno, ngakuheereza ubushobozi hi'gulu lya'maami,
na hi'gulu lye'binyamahanga.
Ugakizi shikula, iri unahongola.
Uganakizi yondobeza, iri unasivya.
Na kwakundi, ugakizi yubaka, iri unabyala imbuto.»

Yeremiya abona amabone

11 Nahano anambuuzagya kwokuno: «E Yeremiya, biki ubwini?» Na wa naani, ti:
«Mbwini itavi lye'kiti kyo'bulaliizi, íkiri mu detwa Loozi.»
12 Nahano, ti: «Wabona bwija. Ngweti ngalaliira* bweneene, halinde ngiisi byo nadeta,
bikwirage.»
13 Nahano anashubi mbuuza: «Bikagi kandi ubwini?» Naani, ti: «Mbwini amiiji mu
nyungu, gali mu birira. Iyo nyungu iri ngunangulire imunda ndi, ukulyokera imbembe.»
14 Nahano, ti: «Yeyo munda imbembe, yo igalyokaga gobwe-gobwe, inashabukire ku
bandu booshi ba mu kino kihugo.
15 Abandu ba mu yago maami gooshi ge'mbembe, ngola ngababerangira.
Abaami baabo bagayiji tereka ibitumbi byabo byo'bwami hoofi ne'nyiivi za'kaaya
ke'Yerusaleemu. Yako kaaya, banakasokanane. Kiri no'tundi twaya twoshi twe'Buyuda,
banatuteere. Kwokwo kwo nie Nahano ndesiri.
16 «Yabo Bahisiraheeri keera bakanjanda. Banakola mu yokera imizimu umubadu, iri
banayikumba imigisi, kundu yibyo byoshi, boonyene bo bakagibaaja na'maboko gaabo.
Ku yukwo, ngola ngabatwira ulubaaja hi'gulu lya yago mabi gooshi go bali mu gira.
17 «E Yeremiya, uyibiikage ibiringiini, uyimuke! Na ngiisi magambo gooshi go
ngakutekerera, ukizi babwira go. Utagire mbu ukizi bayoboha! Mukuba iri wangabay-
oboha, naani ngayami kuhemula imbere lyabo.
18 «Si ukulyokera zeene, ngweti ngakusikamya, ube nga'kaaya kazitire. Unabe nga
lwingo lwe'kyuma, na nga nzitiro ze'miringa. Ugakizi hagana na'bandu be'kihugo
kyoshi, kiri na'baami be'Buyuda, na'batwali baabo, na'bagingi, na'bandi bandu booshi.
19 Na kundu bagakizi kuteera, ndaaye úgakuhima. Si nienyene tugakizi yamanwa, na
ngizi kukiza.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

2

Abahisiraheeri bakajanda Nahano

1 Nahano anashubi nduma,
2 kwo ngendi menyeesa abatuulaga be'Yerusaleemu, ti:
«Ngi kengiiri kwe'kyanya mwâli ki riiri nga muhya-kazi wani,
mwâli nvitiirwi kwo bweneene.
Mwâli njagalukiiri. Ne'kyanya n'gamùleeza mwi'shamba, mwanakizi ngulikira,
kundu ndaazo mbuto ízimeziri mwo.
3 Ku yikyo kyanya, mwe Bahisiraheeri mwâli talwirwi imwani,
mwanaba ngi'tomola lye'mimbu.
Ngiisi ábâli kizi kolwa mbu bamùhume kwo, banayami hanwa.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

4 Mwe milala yoshi ya'Bahisiraheeri! Mwe beene Yakobo!
Muyuvwe igambo lya Nahano.
5 Mukuba adetaga kwokuno:
«Bashokuluza biinyu, biki byo bakangayira, halinde bahabuke,
banakizi gendi yikumba imigisi?
Iyo migisi yabo, si ndaako kamaro ibahitiiri!
Kiri na boonyene, si ndaako bahiiti!
6 Bakaleka ukutee yisaliza, ti: "E balya! Kituma kiki tutakiri mu kulikira Nahano?
Si ye katulyosa mu kihugo kye'Miisiri,
anaturongoora mwi'shamba, áhâli yumagusiri,
hanâli yijwiri ibihomogolo!
Iyo munda mwi'shamba, yâli yidisiri ikihulu,
ndaanaye úwâli kizi gilenga, kandi iri agituula."
7 N'gabaleeta mu kihugo íkiyeziri,
gira bakizi lya mwe'bitumbwe, kiri ne'bije-bije byamwo.
Halikago, yikyo kihugo kyani, iri bakakihikaga mwo,
banakiyulubaza, halinde kyanakizi neenwa.
8 Mu bagingi nabo, ndaaye úkayisaliza, ti: "Kituma kiki tutakiri mu kulikira Nahano?"
Kiri na'bigiriza be'maaja, batâli nyiji.
Abimangizi ba'bandu, keera bakambindulira ingoto.
Abaleevi baabo banakizi tanga ubuleevi kwi'ziina lyo'muzimu Baali,

* **1:12 1.12** Mu kiheburaniya, igambo «kulaliira» liri mu yuvwikana nga «loozi».

iri banayikumba imigisi, kundu ndaako kamaro ibahitiiri.»

9 Nahano adetaga kwokuno: «Ngola ngamùlega.
Kiri na'bandu be'bibusi biinyu, nabo ngabalega.
10 Mutee jabukaga inyaaja, halinde mu kihugo kye'Kipuro,
kandi iri mulungike abandu mu kye'Kedaari, balangiize.
Mugendi sisa, iri igambo mwene yiri keera likaba.
11 Aahago! Ka hali abandu ábakagomboola imigisi yabo,
mbu bayabiirage igindi? Aahabi!
Iyo migisi, abandu batangagigomboola kundu yoshi iri ya busha-busha!
Halikago abandu baani boohe, keera bakanjanda,
na ndi nie mwene ubulangashane.
Bagweti bagakizi yikumba imigisi,
kundu ndaako kamaro ihiiti.
12 E igulu, yago mabi gooshi, bwo keera gakoleka,
ukizi huumirwa, unajugume ne'kyoba!»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
13 «Abandu baani, ibyaha byo bâli kizi gira, biri bibiri.
Ubwa mbere, bakanjanda, na ndi nie shyoko ya'magoloovi ágali mu leeta ubulamu.
No'bwa kabiri, banayihumbira ibishimo byo'kubiika mwa'miiji.
Haliko yibyo bishimo, keera byatulika-tulika, bitanakiri mu yijula mwa'miiji.»

Abahisiraheeri bayikululira ubuhanya

14 «Balya Bahisiraheeri, ka bakabutirwa mu buja, halinde banakiri baja? Nanga, maashi!
Aahago! Kituma kiki bakatwalwa imbohe?
15 Si abagoma baabo bagweti bagabalundumira nga ndare!
Emwe! Bakola mu balangamira.
Yabo bagoma, keera bakashereeza ikihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri,
banasiga utwaya twabo biguuka, bizira bandu.
16 Kiri na'Bamiisiri be'Mefiisi, na'be'Tapaneshi,
nabo keera bakamùteezagya ishoni, mu kumùnguula imishaku ku matwe.
17 E Bahisiraheeri, yubwo buhanya bwoshi,
ka mutali mwe mukabuyikululira, mu kunjanda?
Keera mukanjanda, na ndi nie Rurema Nahamwinyu.
Nie wâli kizi mùrongoora mu njira íkwaniini.
18 Si keera mukagendi nywana na'Bamiisiri!
Aahago! Ikyanya mukagendi nywa ku magoloovi go'lwiji Niire,
ka hali byo mukayunguka?
Na kwakundi, ikyanya mukagendi nywana na'Bahasuriya,
mbu mugendi nywa ku magoloovi go'lwiji Hefuraati, biki byo mukayunguka?
19 Aahago! Keera mukabihuuka, munakoli ba banangora-mabi.
Kwokwo, mukolaga mugaahanwa, gira mulonge ukuyiga.
Kundu nie Rurema Nahamwinyu,
si keera mukanjanda, mutanaki nzimbahiri.
Kyo kitumiri mukayikululira ubuhanya, mwanayingira mu makuba.
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu wo'bushobozi bwoshi ndesiri.

20 «Ukulyokera kare, muyamiri muli mu huna imbere lyani.
Kundu mwâli riiri bakozi baani, haliko mukanyihandula kwo.
Mwâli riiri nga shuuli íri mu twisa imigozi.
Mwanambwiraga, ti: "Twalahira, kwo tutagakizi kukolera!"
Mwanakizi gwejeraga lugali nga mushule, ku ngiisi higangazi,
na mwi'dako lya ngiisi biti íbidoohiri.
21 Ikyanya n'gamùbyala, nâli yiji kwo muli muzabibu nirizina, na kwo mukwaniini.
Aaho! Kutagi buno, keera mwahinduka milandira íkola mu landa-landa bwalaafwe?
Kiri ne'mizabibu íri mu mùtongeka kwo, si iryagagi mizabibu mibi ya mu kishuka?
22 Ibyaha biinyu, kundu mwangagira mbu mubishukiirize ne'saabuni,
haliko, biyamiri-yamiri biri imbere lyani.»
Kwokwo, kwo Rurema Nahamwitu adesiri.
23 «Kutagi mwangadeta, mbu: "Twehe tutali mu yikumba Baali.
Ku yukwo, ndaakyo ikyaha tuhiiti."
Mutee genda mu ndekeera,

lyo mubona ibyaha byo mwâli kizi girira mwo.
Mulyagagi ngi'buguma lye'ngamiya, írigweti ligahura-hura.
24 Munali ngi'buguma lya punda wa mu kishuka,
írikoli liiziri, linabe keera lyaleha imbuusi, mu kulooza ifiizi.
Aahago! Yiryo ibuguma, nyandagi úwangaki lihangirira?
Inviizi zitakiri mu yiluhya. Si ikyanya kyo'mulindo,
lyo ziri mu yami gendi yimya buzira igoorwa.
25 E Bahisiraheeri, muyitondage.
Si mu kulooza byo mugayikumba, mugweti mugatibita buzira biraato!
Kiri ne'mimiro yinyu, ikola mu hangalala.
Yoho wee! Si muli mu naaka, mbu:
"Ndaakwo kundi! Iyo migisi, tugisimiiri, tunakwaniini tukizi giyikumba."
26 Umuzimba, iri bangamùbirigisha, ali mu teteerwa.
Kwo na kwokwo niinyu mwe Bahisiraheeri, mwâye teteerwe.
Kiri na'baami biinyu, bagateteerwa ngana, kuguma na'batwali baabo,
na'bagingi baabo, na'baleevi baabo.

27 «Yehee! Mugweti mugakizi baaja imigisi mu biti,
munagibwire: "E waliha! We daata!"
Ne'migisi yi'buye kwakundi, munagibwire: "Ewe! We kambuta".
Aahabi! Ho mwangandoziri kwo, mukambindulira ingoto.
Halikago, ikyanya muli mu longa amakuba, lyoki munayami ndakira, ti:
"E maashi! Uyiji tukiza!"
28 Aahago! Iyo migisi yo mukayibaajira, hayagi iri?
Ngahwe! Ikyanya mugakizi goorwa, leka ibe yo igakizi mùkiza.
E Bayuda, imigisi yinyu iluguusiri bweneene,
nga kwo'twaya twinyu tuli.

29 «Aaho! Bikagi kandi muki gweti mugakizi ndakira kwo,
keera mukanahuna?»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
30 «Kundu n'gamùhaniiriza, ndaabyo bikamùgirira.
Si ikyanya mukahanwa, mutanangalukira.
Mwâli kizi minika abaleevi biinyu ku ngooti.
Mwehe, mulyagagi nga ndare ndangi íshalisiri, inakola mu janganulana.
31 Yemwe bandu ba zeene! Nie Nahano, nie wakyula.
Aaho! Mundegage amatwiri.
Ka ndi mu teera abandu ikyoba, nga úli mu lenga mwi'shamba,
kandi iri nge'kihugo íkiyidisiri mwe'kihulu namudidi?
Si muli baana baani!
Aahago! Kituma kiki mugweti mugaadeta:
"Leero buno, tugagenda ngiisi ho tuloziizi.
Tutagaki kugalukira!"
32 Umunyere, si atangayibagira ukuyilimbiisa no'bungeni-ngeni bwage!
No'muhya-kazi atangayibagira ukuyambala ikanju lyage lyo'buhya!
Halikago abandu baani boohe, bakoli hisiizi isiku kandaharuurwa banyibagiiri.

33 «Emwe! Muli beeshu bweneene mu kuyerura.
Ne'kyanya muli mu giraga amabi mwene yago, kiri na'babulambe ba'bakazi, muli mu baheta.
34 Na kwakundi, ibyambalwa biinyu bikoli yulubiiri no'muko,
bwo mugweti mugayita abakeni,
ndaanabwo buhube bwo bahiiti.
Yabo bandu, mutakagwana kwo bali mu mùzimba.
Ne'ngingwe ya yibyo,
35 mugweti mugayihaya, ti:
"Twehe, ndaabwo buhube tuhiiti! Nahano atangaki turakarira."
Si mwabeeshaga mu kudeta, mbu: "Twehe, ndaakyo kyaha tuhiiti!"
Kwokwo, ngamùhaniiriza ngana-ngana!

36 «Kutagi muli mu hindula-hindula imitono?
Aahago! Kiri na'Bamiisiri bagamùteeza ishoni,

nga kwa'Bahasuriya keera bakamùteeza zo.
37 Mugayiji lyoka mu kihugo kiinyu,
mukoli jojobiiri nga mbohe.
Abandu be'Miisiri, kundu mukola mu babiika kwo'mulangaaliro,
haliko nie Nahano keera n'gabajanda. Mutanâye longe ubutabaazi imwabo.»

3

Abahisiraheeri bakola ngo'mukazi mushule

1 Nahano adetaga kwokuno: «Tudete ngo'mushosi angayimula mukaage,
no'yo mukaage anagendi yangwa no'gundi.
Aaho! Ko'yo yiba angaki shubi múgalula? Nanga, maashi!
Iri angamúgalula, iri anayulubaza ikihugo kyoshi.
E Bahisiraheeri! Kwokwo, kwo niinyu mukoli kuuziri imigisi mingi-mingi.
Aaho! Kutagi buno, kwo mukoli loziizi ukungalukira?
Kwokwo kwo nie Nahano ndesiri.
2 Mutee legamira ku marango.
Ka hali ho mutazindi yiyulubaza ne'mizimu?
Si mugweti mugalindirira abashule ku butambi bwe'njira!
Muli ngo'Muharaabu úteziri abandu mwi'shamba.
Na bwo muli mu higula mu bushule, keera mwayulubaza ikihugo.
3 Kyo kitumiri keera nahangika invula.
Si invula ya mahona-nvula itakiri mu nia!
Kundu kwokwo, mukiri mu gokomoza ngo'mushule.
Ndaanazo shoni mugweti, kiri ne'hiniini!
4 Buno, mukola mu ndakira kwokuno:
"E daata, uyamiri uli mwira witu ukulyokera ubwanuke bwitu.
5 Aaho! Ka ugakizi turakarira halinde imyaka ne'myakuula?"
E Bayuda, kundu muli mu deta kwokwo,
si mugenderiiri naaho no'kukizi yifunda mu mabi, nga ngiisi kwo muloziizi.»

Ibyaha bya'Bahisiraheeri na'Bayuda

6 Ku kyanya mwami Yosiya âli twaziri, lyo Nahano akambwira: «Ka ubwini ngiisi kwo'muhemu Hisiraheeri agweti agaagira? Si ali mu gendi yikumba imigisi ku marango, na mwi'dako lya ngiisi kiti íkidohiri.
7 «Nanayidesa, ti: "Ikyanya Abahisiraheeri bagaaba keera bahuba, hali ikyanya bangaki shubi ngalukira. Haliko, shoobe! Yago mahube gaabo, beene wabo Abayuda, kwo bali banakuhambwa, nabo bakagabona."
8 «Uyo muhemu Hisiraheeri, ikyanya âli kizi gira ubushule, n'gamúyandikira amaruba go'kubonesa kwo keera n'gamúyimula. Kundu kwokwo, mulumuna wage wa Yuda atananyoboha. Si naye anakizi yifunda mu bwobwo bushule.
9 Ikyanya Abahisiraheeri bâli kizi yiyulubaza mu bushule, batâli kizi yiyubaara. Si bâli genderiiri ukukizi yikumba imigisi, kundu ikabaajwa mu mabuye naaho, na mu biti.
10 Kiri na beene wabo, ingulani za'Bayuda batakangalukira ku mitima íshenguusiri. Si bakakizi yihumeera ku bulyalya naaho, kwo bakoli jengiirwi.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
11 Nahano anashubi mbwira: «Yabo Bahisiraheeri, kundu bakambindulira ingoto, haliko bo babonesiri kwo bakwaniini ukuhima ingulani za'Bayuda.
12 Aahago! Ugendi babwira kwokuno:
"E Bahisiraheeri, si mutali bemeera! Mugirage mungalukire.
Ndagaki mùrakarira!
Si nyamiri ndi mu kejererana.
Niehe, ndaayo nziikira nduulana."»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
13 «Byo mukwaniini ukugira naaho, muyemeere ibyaha biinyu.
Ee! Muyemeerage kwo mukahuna imbere lyani, nie Rurema Nahamwinyu!
Mukuba, mukalahira kwo mutagakizi nzimbaha,
mwanakizi gendi yikumba imizimu mwi'dako lya ngiisi kiti íkidohiri.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

14 Nahano adetaga kwokuno: «E baana bahemu,
mugirage mugaluke. Si nie Nahamwinyu!

Kundu mushabukiiri mu mahanga,
ngagalula babiri-babiri ba mu ngiisi mbaga, na muguma-muguma wa mu ngiisi kaaya.
Balya booshi, na mbatwale ku mugazi Sayuni.
15 «Haaho, ngamùheereza abimangizi bahyahya, banabe banzimisiizi. Bagaaba benge, banabe basobanukiirwi bwija.»
16 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Ku yikyo kyanya, mugaaba keera mwayushuuka, munakwire mu kihugo kyoshi. Mutagaki kengeera ibya keera, mbu mukizi shubi deta hi'gulu lya'Kajumba ke'Kihango. Kiri no'kukakengeera, mutagakizi ki kakengeera. Mutaganakizi katwaza, kandi iri kugira mbu mulingaanie akandi.
17 Ku yikyo kyanya, i Yerusaleemu igakizi detwa Kitumbi kya Nahano. Abandu booshi bagakuumana yo, gira bakizi ngingika. Batagaki ba mindagabika. Si amabi ágalyagagi mu mitima yabo, bagagatwikira kwo.
18 Mu yizo siku, Abayuda baganywana na'Bahisiraheeri. Booshi banalyokage mu kihugo íkiri imbembe, banagalukire mu kihugo kyo n'gaheereza bashokuluza baabo.»

Abahisiraheeri bagalukira Rurema
19 Nahano adetaga kwokuno:
«E Bahisiraheeri, nâli toniri kwo nangamùgira nga muguma wa mu bagala baani.
Nanganamùhiiri ikihugo kiija ngana-ngana,
kinabe kya kahebuuza ukuhima ibindi byoshi íbiyimbwa ho.
Nanashubi tona kwo mwangakizi mbuuza "E Daata",
na kwo mutagaki mbindulira ingoto.
20 E Bahisiraheeri, kundu kwokwo, mutanaba bemeera imwani.
Si mukoli ba nga mukazi úwahemukira yiba.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

21 «Abandu bagweti bagayamuluka ku marango.
Yayewe! Bahisiraheeri, yabo.
Bakanyibagira, nie Rurema Nahamwabo,
banakizi vujuuka mu bitali nga byo.
Kyo kitumiri bakola mu bululuka, iri banahuuna kwo mbakejeerere.
22 Yohoo, e baana bahemu! Mungalukirage ngana,
halinde nimùkoge.»

Abandu banashuvya, ti: «We Rurema Nahamwitu.
Ku yukwo, tukolaga tugakugalukira.
23 Ku kasiisa, ikyanya twâli kizi yikumba imigisi ku tugangazi na ku migazi,
lyo twâli kizi tebeka bweneene.
Ku kasiisa, Rurema Nahamwitu, yehe ye mwene ubukize.
24 «Gulya muzimu Baali, ukulyokeraga ubwanuke bwitu, bashokuluza biitu bâli kizi gutangira ibibuzi ne'ngaavu. Banakizi gutangira kiri na'baana baabo bo'butabana na bo'bunyere. Kwokwo, kwe'misi yabo, bâli kizi gifwisa ubusha, mu kukizi hoza Baali.
25 «Ku yukwo, bikwiriiri ishoni zituyizingage kwo, zinatudeedeke haashi. Mukuba, tweshi na bashokuluza biitu, twâli kizi gira ikyaha imbere lya Rurema Nahamwitu. Ukulyokera ubwanuke bwitu halinde buno, ndaaye úkamúsimbaha.»

4

Nahano ahanuula Abahisiraheeri, kwo batwikire ku byaha
1 E Bahisiraheeri, Nahano adetaga kwokuno:
«Iri byangaziga, mungalukire!
Imigisi yinyu yoshi, si iri kyagaza imbere lyani!
Aaho! Mugijandage, munangalukire.
2 Munambiikire indahiro kwi'ziina lyani, ti:
"Nga kwo Nahano ayamiri ho".
Ne'ri mwangadeta kwokwo mu kati ko'kuli,
lye'gindi milala igakizi gashaanirwa.
Inakizi mùhuuza hi'gulu lya byoshi byo muli mu gira.»

3 Nahano abwira kiri na'batuulaga be'Yerusaleemu, na'bandi Bayuda kwokuno:
«Bwe'ndalo ziinyu keera zikashoosha, mukizi zishosholola.
Mutakizi shubi byala imbuto mu migenge.

4 Ee maashi! Nga kwo mutengwirwi mu magala giinyu, mutenguulwe na mu mitima
yinyu, halinde mukizi kolera Nahano naaho.
Buzira kwokwo, ibyaha biinyu bigayasa uburaakari bwage nga muliro,
ndaanaye úgaahasha ukubuhoohya!»

Abandu be'Buyuda balonga amakayu

5 «Mugendi menyeesa ábatuuziri i Yerusaleemu, kuguma na'bandi Bayuda,
kwo bakengule abandu, mu kudihiriza ikibuga mu kihugo kyoshi!
Muberangire kwi'zu lihamu kwokuno:
"Muyijage mweshi, tutibitire mu twaya tuzitire!"
6 Mushonie irembera i Sayuni, likizi yereka abandu ngiisi ho bagalenga.
Mutaki vwebeebe, si mutibitage.
Nahano akolaga agalyosa ikihano uluhande lwe'mbembe.
Yikyo kihano, igaaba nguuke yo'kushereeza ngana-ngana!
7 Abasirikaani bagahuluka,
nga ndare íkola mu vuvunyuka mwi'bundo lyayo.
Ee! Nakiminika keera akashaaga mu kihugo kyage, anakola mu njira,
gira ayiji shereeza ikihugo kiinyu.
Utwaya twinyu tugasigala biguuka,
ndaanaye mundu úgatutuula mwo.
8 Ku yukwo, mukenyerage amasuuzu, mu kuyerekana kwo mukoli jengiirwi.
Munabululuke ku kimombo.
Si uburaakari bwa Nahano butazi hooha hi'gulu liitu!»

9 Nahano adetaga kwokuno: «Yibyo byoshi, mango bikoleka, mwami agatwika indege,
kuguma na'batwali baage. Abagingi bagahuumirwa ngana, na'baleevi banashenguke.»
10 Haaho nanadeta, ti: «E Nahano Rurema, yaba bandu, si ukabateba! Ukabalagaania
kwo bagaaba no'mutuula. Halikago buno, ingooti yo ibakola mwi'gosi.»
11 Ku yikyo kyanya, Nahano agamenyeesa abandu be'Yerusaleemu, na'be'Buyuda
booshi kwokuno: «Imbuusi yi'duutu igalyoka ku migazi ya mwi'shamba, inayiji huutira
abandu ba Rurema. Iyo mbuusi itaganaba ndembu nga mbuusi yo'kuyeluula.
12 Si ngalungika imibangami. Leero, nienyene ngola ngabahaniiriza.»

Abagoma basokanana i Buyuda

13 «Lolagi! Umugoma agweti agatuyijira, akola mu tukanga nga kibungu íkiyidisiri.
Amagaare gaage gi'zibo gali mu suula umulindi, nga kihuhuuta.
Ifwarasi zaage zigweti zigaganga mulindi ukuhima utushuta.
Ala twe! Si tukolaga tugaahera!

14 «E bandu be'Yerusaleemu, iri mwangalooza ukukizibwa, muyiyeruuse,
mutanakizi shungika amagambo mabi.
15 Abandu be'Daani na'be'Hifurahimu, bakola mu menyeesania
kwo mukola mugashereezibwa.
16 Yago magambo, ugakengule ibinyamahanga, kiri na'bandu be'Yerusaleemu.
Ee! Ibinyamahanga bikolaga bigayiji tuteera.
Bigweti bigabanda induulu,
mu kushomboroza izibo mu twaya twe'Buyuda.
17 Abagoma bakoli sokaniini i Yerusaleemu, nga'balaazi be'ndalo.
Na íbitumiri bigaaba kwokwo,
bwa'bandu baani keera bahuna imbere lyani.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
18 «E Bayuda, si kino kihano kimùkayiri bweneene,
kinali mu mùsiriiza mu mitima!
Yikyo kihano, íbitumiri kigakoleka imwinyu,
bwo mukiri mu gira íbitali nga byo.»

Ingerania zalwaza Yeremiya

19 Umutima gwani gukola mu lyana!
Gukola mu lyana bweneene! Keera gwanatulagula!
Umutima gwani, gugweti gugapuupa-puupa ngana!
Si keera nayuvwa ibibuga bikola mu dihirizibwa,
kuguma no'lujongo lwe'kiteero.
Ku yukwo, ndagaki hulika.

20 Inguuke ziri mu kizi kulikirana,
halinde ikihugo kyoshi kinabe kikoli sherebiiri.
Abagoma keera bakashikula amaheema giitu,
ndanaki hiiti ho nangashumbika.
21 Yago marembera go'kuyerekana kwo halyagagi ikiteero,
ngagenderera ukukizi gabona-bona halinde mangoki?
Kiri na yibyo bibuga bi'zibo, ngakizi biyuvwa halinde mangoki?

22 Nahano adetaga kwokuno:
«Ku kasiisa, abandu baani bali bahwija.
Si batanyiji! Amenge gaabo, gakubisirwi.
Byo bayiji naaho, biri byebyo-byebyo byaha.
Si íbikwaniini, byohe batabisobanukiirwi.»
23 Nie Yeremiya, ikyanya n'galangiizagya mu kihugo,
nanabona kwo kikola kimaata.
Kiri ni'gulu, ikyanya n'galibona,
ndaagwo mulengeerwe úguliri kwo.
24 Ha nyuma, nanalangiiza ku migazi,
nanabona kwo ikola mu jugumbana, kuguma no'tugangazi.
25 Ikyanya n'galangiiza, ndaaye mundu ye n'gabona.
Kiri na mu kyanyaanya, utunyuni twoshi, ndaatwo.
26 Ikyanya n'galangiiza, nanabona kwi'daho írishuba ne'nagiira, likola ishamba.
Utwaya twoshi, tukola biguuka.
Na íbitumiri bigaaba kwokwo, bwo Nahano akoli turakariiri.

27 Nahano adetaga kwokuno:
«Ikihugo kyoshi kigashereezibwa.
Kundu kwokwo, ndagakishereeza lwoshi-lwoshi.
28 Abandu ba mu kihugo, bagaliruuka.
Ni'gulu ligayidika kwe'kihulu.
Keera nakyula, ndanganaki hinduka.
Keera n'gashungika, kwoshi kwokwo!»

29 Abasirikaani ábali mu gendera ku fwarasi, kiri na ábali mu hagata imiheto,
bagweti bagayija no'mululumo.
Kinatume abandu booshi ba mu twaya,
bagatibitira mu bishungu-shungu, na'bandi mu nyaajwe.
Yoho wee! Utwaya twoshi tukoli sigiiri tumaata.
Ndaaye úki tutuuziri mwo.
30 E bandu be'Yerusaleemu, kutagi leero mugaagira?
Si keera mwashereezibwa lwoshi-lwoshi!
E bandu be'Buyuda, kituma kikagi muki gweti mugayambala ibyambalwa byo'mulimbo?
Munakiri mu yilimbiisa no'bungeni-ngeni úbukatulwa mu nooro!
Na kituma kikagi mukiri mu yilaba ishalo nyiiru-nyiiru ku masu?
Yukwo kuyilimbiisa kwinyu, si kulyagagi kwa busha!
Si buno, biira biinyu keera bamùnenuuka,
banakoli mùhigiiri, kwo bamùyite!
31 Nyuvwiti akaamyo, nga ko'mukazi úgweti úgaabuta ulubuta lwa mbere.
Kiziga i Yerusaleemu yonyene, ye gweti igahemagira-hemagira!
Akola mu lambuula amaboko, iri anatakira Rurema kwokuno:
«Ala nie! Si abahulula bano, bakoli nyita!»

5

Abandu be'Yerusaleemu bahuna
1 Nahano adetaga kwokuno:
«Mugende mu njira za mu kaaya ke'Yerusaleemu,
munaloozagye mwo'mundu muguma naaho úli mu gira amiija,
anabe afitiirwi ku bikwaniini.
Mulenge hooshi, mu ngiisi mufulege, kiri na mu tuguliro.
Ne'ri mwangamúbona, lyoki kano kaaya, ngakakejeerera.»

2 Yabo bandu bali mu biika ndahiro, ti:

«Nga kwo Nahano ayamiri ho.»
Kundu kwokwo, iyo ndahiro yabo, iri mu ba ya bibeesha.
3 E Nahano, ka utayamiri uli mu looza íbiri byo'kuli?
Kundu ukahimbula abandu be'Buyuda, si batababiiri.
Na kundu ugweti ugabafuta-futa, mu kubayerekeza,
si batakusimbahiri.
Bakola mindagabika, banakoli yumuusiri ngi'buye.
Keera bakashiikiza lwoshi, kwo batangaki kugalukira.
4 Haaho, nâli toniri kwo íbitumiri balya bandu ba Rurema bagaagira íbitali nga byo,
mbu bwo bali bagunda naaho, banali bizeeze,
batanazi menya íbikwaniini imbere lya Rurema Nahamwabo.
Batanayiji ngiisi byo abaloziizi kwo.
5 Kwokwo, n'gatona kwo ngendi ganuuza abakulu baabo.
Mukuba n'gatona mbu boohe, ku kasiisa bo bayiji Rurema Nahamwabo.
Banayiji ngiisi byo asiimiri, na ngiisi íbikwaniini.
Yehee! Kiziga yabo booshi nabo, balyagagi babi!
Kundu bâli gweti ingoome na Nahano, halikago keera bakagihongola.
Na kundu bâli nywaniini bo naye, si keera bakamúyitwisa kwo.

6 Kyo kitumiri indare mu kishuka zigakizi yiji bateera.
Kiri ne'mirunga ikolaga igakizi yiji basimbukira kwo.
Ingwi zikoli bateziri ha nyuma lya'kaaya.
Ikyanya umundu ali mu gira mbu ahuluke, zinayami mújanganula.
Na íbitumiri biryagagi kwokwo, bwa'Bayuda bâli kizi yifunda mu byaha,
banakizi huna imbere lya Nahano.

7 Nahano adetaga kwokuno: «E batuulaga be'Yerusaleemu,
kituma kikagi nangaki mùkejeerera?
Si kiri na'baana biinyu keera bakanjanda!
Banakola mu kizi biika indahiro kwi'ziina lye'migisi,
itanakwiriiri ukuyikumbwa.
Kundu nâli kizi mùheereza ngiisi íbyâli kizi mùgoora,
halikago mwanakizi yifunda mu bushule.
Mwanâli kizi shiiba mu nyumba za'bashule.
8 Muli nga fwarasi za mu kishuka, ízifiisiri,
zinalungumiirwi.
Ngiisi muguma winyu ali mu yifwija naaho ukugwejera muka uwabo.
9 Aahago! Abandu mwene yabo, ka ndakwiriiri ukubahana?
Ka ndakwiriiri ukubayihoola?»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
10-11 Nahano adetaga kwokuno: «E bagoma,
Abahisiraheeri na'Bayuda booshi, mugendi bashooshola,
nga kwo bali mu shooshola amatavi ge'mizabibu.
Mubasivye, nga kwo bangasivya imigungira ye'mizabibu.
Mukuba, Abahisiraheeri na'Bayuda batakiri bandu baani nie Nahano!
Kundu kwokwo, mutabasivye lwoshi-lwoshi.»

Rurema akejeerera Abayuda
12 Si abaleevi bagweti bagabeesha, mbu Nahano atâye tuhane,
na mbu ndaayo nguuke tugalonga, ndaanalyo izibo, ndaanagwo mwena.
13 Yabo baleevi, si ngiisi byo bagweti bagaadeta,
biri nga kuteerera imbira mu munyaga naaho!
Igambo lya Rurema litabali mwo.
Yizo nguuke zooshi, lekaga zikizi bakoleka kwo!

14 Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
«Balya bandu, bali mu deta kwo ndagabahana.
Ngahwe! Amagambo go nakutekerera, gagabababula nga muliro.
Bagaaba nga shaali ízikola mu singooka.»
15 Nahano adetaga kwokuno: «E Bahisiraheeri, munyuvwirize.
Ngola ngaleeta ibinyamahanga, gira biyiji mùteera.
Yabo bandu, ikihugo kyabo kyâli yamiri ho ukulyokera kare.

Ne'ndeto yabo, mutangagimenya.
Ngiisi byo bali mu ganuula, mutagakizi biyuvwa.
16 Yabo booshi bali bikalage bya'basirikaani.
Ikyanya bali mu lasha imyambi, abandu bingi bali mu yami fwa.
17 Balya bagoma, ngiisi byo muli mu yimbula, bo bagakizi birya.
Bagakizi lya ibibuzi biinyu, ne'ngaavu ziinyu.
Bagakizi lya ne'mizabibu yinyu, ne'mitiini.
Bagakizi lya kiri na bagala biinyu, na banyere biinyu.
Utwaya twinyu tuzitire, muli mu tuyegamira.
Kundu kwokwo, yabo bagoma bagatushereeza ngana.»
18 Nahano adetaga kwokuno: «Ikyanya ngamùzimiiza, kutagaaba kwa lwoshi-lwoshi.
19 E Yeremiya, abandu bagakizi kubuuza: "Kituma kiki Rurema Nahamwitu agweti agatuyogogoza mwene yuku?" Naawe, unabashuvye: "Si keera mukamújanda! Na kundu mukoli tuuziri mu kihugo kiinyu, halikago mugweti mugayikumba imigisi ye'mahanga. Kyo kitumiri yibyo binyamahanga, mukola mugagendi kizi bikolera mu kihugo kyabo."»

Rurema akambira abandu baage
20 «Gano magambo, mugamenyeese Abayuda, beene Yakobo:
21 Si mulyagagi bahwija, munali bizeeze!
Aaho! Mundegage amatwiri.
Kundu muhiiti amasu, si mutabwini!
Na kundu muhiiti amatwiri, si mutayuvwiti.»
22 Nahano adetaga kwokuno: «Ku kasiisa, mukwaniini mukizi nzimbaha,
munakizi juguma imbere lyani.
Si nie n'gabiikira inyaaja umushenyu, lube lubibi lwayo!
Yulwo lubibi, lunayamiri ho imyaka ne'myakuula. Ne'nyaaja itangalutaluka.
Kundu imidunda yangalupukula-pukula, itangalubalala.
Na kundu yangakundula, itangalusooka.
23 Halikago mwehe, imitima yinyu keera mukagiyumya,
mwanahuna imbere lyani.
Mukakuuduka imbere lyani, mwanayigendera handi-handi.
24 Si mutali mu deta, ti: "Rurema Nahamwitu
ye mu tuniekeza invula ku kyanya íkikwaniini,
iba ya mbere kandi iri ya'makamuuka.
Ne'kyanya kyo'kuyimbula, ye gweti úgakizi tuheereza imimbu.
Ku yukwo, bitukwiriiri tukizi múyoboha."
25 Kundu kwokwo, yago miija gooshi, ibyaha biinyu keera bikagahangirira.
Byo binatumiri ndaabyo mugweti mugalonga.
26 Yoho wee! Si mu bandu baani, muli mwo banangora-mabi!
Yabo babi bagweti bagatega abaabo,
nga kwo'muhiivi ali mu tega utunyuni.
27 Inyumba zaabo ziyijwiri ibibeesha,
nga kitiri íkiyijwiri utunyuni útwagwatwa.
Yabo babi, keera bakagala ngana-ngana, banakola banamisi bweneene.
28 Bakoli jeziri, na'magala gakoli shogahiri.
Ibitalaalwe byabo, bitahiiti ho byangahekera.
Batali mu bulanira ifuuvi ku njira yo'kuli.
Na'bakeni, bali mu bayima ukuli kwabo.»
29 Nahano adetaga kwokuno:
«Aaho! Bwa'Bayuda bagweti bagaagira amabi,
ka bitangwiriiri kwo mbahane hi'gulu lyago?
Abandu mwene yabo, ka bitangwiriiri kwo mbayihoole?

30 «Yabo Bayuda, ikihugo kyabo kiyijwiri ibitalaalwe, binali bya kuyagazania.
31 Abaleevi bagweti bagatanga ubuleevi bwe'kinyoma.
Kiri na'bagingi bakola mu kizi yihahalira boonyene naaho.
Aahabi! Amabi mwene yago, abandu baani bakoli bwini kwo go gakwaniini.
Halikago, ku kyanya kye'mberuuka, kutagi bâye gire?»

6

Abagoma basokanana akaaya ke'Yerusaleemu

1 «E beene Binyamiini, mutibitage!
Si ikiteero kikola mu lyoka uluhande lwe'mbembe,
munakola mugashereezibwa lwoshi!
Mulyokage i Yerusaleemu, muhunge.
Mulakize ibibuga mu kaaya ke'Tekowa.
Munashonie irembera mu ke'Beeti-Hakeremu, gira likizi kengula abandu.
2 E kaaya ke'Sayuni, kundu uli nga munyere úsimisiizi, unanonosiri,
haliko ngola ngakushereeza.
3 Abangere bagakusokanana, bali no'buso bwabo bwe'bibuzi,
banashumbike ha butambi lyawe.
Ngiisi muguma agakizi teereza haage-haage.»
4 Yabo bangere bakola mu twa ikitambira, mbu:
«Muyilingikanie, tuteerage abatuulaga be'Sayuni.
Tuteere ku kyanya kya'kalenge-renge.»
Ha nyuma, banashubi deta: «Yayewe! Twakeereza! Si izuuba keera lyasooka!
Aaho! Kakola kabigingwe, ne'kihulu kyatoola.
5 Ku yukwo, tugirage tukabateere bwobuno bushigi.
Inyumba zaamwo nzitire, tukazishereeze lwoshi!»

6 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
«Muteme ibiti, munalunde no'luvu, bibe kishonero, halinde muteere akaaya ke'Yerusaleemu.
Ee! Yako kaaya kakwaniini kahanwe.
Mukuba, abandu baamwo bagweti bagavindagazania bweneene.
7 Amabi gakola mu hinga mwo,
nga kulya amiiji gali mu huluka mu kirigo.
Abandu baamwo bakola mu teerana, iri banayitana.
Akaaya kooshi kakolaga mwa'kamburugu.
Byo ngweti ngakabona mwo naaho, gali malwazi ne'nguma.
8 Ku yukwo, e Yerusaleemu! Bwo ngweti ngakuhanuula, unyuvwagwe!
Buzira kwokwo, ngakulyoka mwo,
na ngugire ishamba limaata,
halinde abandu batanaki kutuule mwo.»

9 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
«Ngiisi ábaki sigiiri, mubakuumanie.
Kubaagage nga kwo muli mu shondooza imizabibu mu ndalo.
Bali mu shondooza imihuli ku ngiisi itavi.»

Abandu be'Yerusaleemu batayuvwa Nahano
10 Nanashuvya: «Nyandagi ye nangakengula, halinde ananyuvwe?
Si yaba bandu booshi balyagagi babitwitwi!
Ikyanya ndi mu bakengula, batali mu nyuvwa.
Si igambo lyawe, bali mu lijambuura, batanalitwaziizi.
11 E Nahano, bwo ukoli rakiiri hi'gulu lya yaba bandu, naani, kwo na kwokwo.
Yubwo buraakari bwawe, ngoli luhiri no'kubuhangirira.»

Nahano anashubi mbwira: «Yubwo buraakari, ugendi buyonera ku baana mu njira,
kiri na ku misore, ngiisi ho ibwatiiri.
Kiri abashosi na bakaabo, ngakizi bashavurira,
kiri na'bashaaja kongotwe.
12 Inyumba zaabo, zigahaabwa abandi bandu,
kiri ne'ndalo zaabo, na bakaabo.
Ngabahana ngana-ngana ku bushobozi bwani.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
13 «Yabo bandu booshi bali bazizi be'bindu,
ukushaagira ku bagunda, halinde ku bakulu.
Kiri na'baleevi na'bagingi, booshi ziri ngunge naaho.
14 Yabo bandu, kundu abandu baani bakoli komeresiri bweneene,
si inguma zaabo bali mu zilunga ku maleeza kwo.
Bagweti bagaadeta, mbu: "Umutuula guli ho! Umutuula guli ho!"
Kiziga ndaagwo úguli ho!

15 Ibitalaalwe byo bali mu gira, ka bikabateera ishoni? Aahabi!
Kiri no'kuyiyubaara, ndaakwo!
Ku yukwo, ikyanya ngaahana abandi, nabo ngabahanira kuguma.
Balya booshi baganyanyagwa haashi.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!
16 Nahano adetaga kwokuno: «Muyimange mu mashangaaniza, muloleekeze bwija.
Irya njira nyiija ya kare, mubuuze ngiisi ho iri.
Ee! Irya njira nyiija, ibe yo mugakizi lenga mwo.
Iri mwangagira kwokwo, lyo mugaluhuuka.
Haliko, balya bandu banashuvya:
"Iyo njira nyiija, twalahira, kwo tutagagikulikira."
17 N'gabiika abalaliizi, bakizi mùbwira, ti:
"Yuvwi! Ikibuga kyo'kumùkengula keera kyalaka."
Halikago, mwanadeta: "Aahabi! Tutagatwaza!"
18 Ku yukwo, e binyamahanga mweshi! Mundegage amatwiri.
Yabo bandu be'Buyuda, mulolage bwija ngiisi kwo ngabagira.
19 Munyuvwirize bwija!
Yabo Bayuda, bwo bakoli higwiri, ngabayogogoza ngana-ngana!
Kundu nâli kizi bakengula,
nanakizi bayigiriza, haliko batanandwaza.
20 E bandu be'Buyuda, kituma kiki muki gweti mugandeetera umubadu ukulyoka i Sheeba?
Na kituma kiki mukiri mu gendi nzeehera amalaasi i mahanga?
Kundu mwangakizi nziriigiza amatuulo ge'bitugwa ku katanda,
haliko, ndagaki gayemeera!
Mukuba, gataki nzimisiizi.»
21 Ku yukwo, Nahano adetaga kwokuno:
«Yabo Bayuda, ngolaga ngabasiitaza.
Ngagwisa abashosi kuguma na bagala baabo,
na'batuulani, kiri na'biira. Booshi bagafwira kuguma.»

Ikiteero ukulyoka imbembe

22 Nahano adetaga kwokuno:
«Langiizi! Abasirikaani bakola mu lyoka imbande ze'mbembe.
Bali mulala úguhimbiri, banalyosiri mu mbeka ze'kihugo.
23 Yabo basirikaani bahagasiri imiheto na'matumu.
Balyagagi balangi, batanali mu yuvwirana indengeerwa.
Ikyanya bali ku fwarasi zaabo, bali mu yamuuka nga midunda mu nyaaja.
E bandu be'Sayuni! Yabo bagoma bakola ibiringiini, kwo bayiji mùteera.»

24 Abandu be'Yerusaleemu banadeta: «Yabo basirikaani, keera tukayuvwa imyazi hi'gulu lyabo, tunakoli shengusiri.
Ala twe! Tukolaga no'lushunguti ngo'mukazi úgweti úgaliibwa no'mukero.
25 Hatagire úgashubi hinga, kandi agenda mu mutalimbwa!
Si balya bagoma bakola yo, banali ne'ngooti!
Ngiisi ho twangalenga, bali mu tuteera ikyoba.»

26 Nahano adetaga kwokuno: «E bandu baani,
muyambale amasuuzu, munayivuruguuze mu munyota-kiiko.
Mubululuke nga úwafwirwa no'mwana we'kininga.
Mukuba, masaasa atabukwa, umushereeza akola agayija.

27 «E Yeremiya, keera nakubiika ukizi geza abandu baani,
nga kwo'mukozi ali mu geza ibyuma mu muliro.
28 Balya bandu baani, si booshi bali bahuni, banakola mindagabika.
Bagweti bagabanganizania.
Bali bakomu nga mulinga, kandi iri nga kyuma.
Booshi bali banangora-mabi.
29 Umuliro gwo'muduba, kundu guli mu duuta bweneene,
haliko ikikwi kitali mu lyoka ku miringa.
Kwokwo, abandu baani nabo, kundu bakola mu leezibwa mu muliro,
haliko ubuligo bwabo butali mu bamala kwo.

30 Kyo kitumiri bagakizi detwa kwo iri iharija íyajajaakwa.
Mukuba, Nahano keera akabajajaaka.»

7

Yeremiya ayigiriza mu nyumba ya Nahano

1 Nahano akatuma Yeremiya:
2 «Ewe! Ugendi yimanga ha mulyango gwe'nyumba ya Nahano, unabwire abandu kwokuno: E Bayuda! Mwe muli mu kizi yingira muno, mbu muyikumbe Nahano. Aahago! Muyuvwe igambo lyage.
3 Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: Mutwikire ku ngesho ziinyu mbi, gira nimùleke mugenderere ukutuula hano.
4 Mutanahendwe na'magambo ga'bandu bagweti bagakizi deta, mbu: Ino Nyumba ya Nahano, iri ye'mwage yenyene! Iri ye'mwage. Ee! Iryagagi ya Nahano!
5 «Si yizo ngesho ziinyu, muzitwikirage kwo, munakizi gira íbikwaniini. Ikyanya mugakizi twirana imaaja, mukizi kulikiriza íbikwaniini.
6 Hatanagire úgakizi libuza ibinyamahanga, kandi iri ifuuvi, kandi iri banamufwiri. Mutanakizi yitana. Ne'ngingwe, mutakizi yita abandu bazira buhube. Mutanakizi yikumba imizimu. Si iri mu mùleetera gobwe-gobwe naaho!
7 Iri mwanganyuvwa, lyo ngamùleka, munagenderere ukutuula mu kino kihugo kiinyu. Mukuba ukulyokera keera, nâli mali kiheereza bashokuluza biinyu, kibe kye'mwabo, halinde imyaka ne'myakuula.
8 «Lolagi! Muki biisiri umulangaaliro ku bye'binyoma, binalyagagi bya busha ngana.
9 Si mukiri mu zimba, iri munayitana! Munakiri mu shulehana, no'kubiika indahiro mu kubanganizania. Munakiri mu yokera umuzimu Baali umubadu, iri munakulikira igindi mizimu kwakundi.
10 «Ha nyuma, munashubi yija hano mu nyumba yani, munadete imbere lyani, ti: "Tukiri no'butoge!" Haaho-haaho, munashubi gendi gira byebirya bitalaalwe!
11 Aahago! Ino nyumba, kundu n'gagitoola, kwo ngizi yikumbirwa mwo, halikago, keera mwagigira kabe kabisho ka'banyazi. Byoshi byo mugweti mugaagira, mumenye kwo mbibwini.* » Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
12 «Aahago! Mugendi loleera akaaya ke'Shiilo. Mukuba ubwa mbere, nâli kizi yikumbirwa mwo. Kundu kwokwo, yako kaaya, ikyanya Abahisiraheeri bâli kizi yifunda mu byaha, nanakashereeza.
13 Kwo na kwokwo niinyu, mwe Bayuda, muki gweti mugaagira byebyo-byebyo byaha. Na kundu nâli kizi mùberangira, mutananyakula. Nanâli kizi mùkengula, mutanandwaza! Kwokwo nie Nahano ndesiri.
14 «Kwokwo, ino nyumba yani, kundu nie kagitoola, kwo ngizi yikumbirwa mwo, haliko ngagishereeza, nga kwo n'gashereeza yako kaaya ke'Shiilo. Kundu mugweti mugagibiika kwo'mulangaaliro, haliko ngagishereeza naaho!
15 Ngamùyimula mu masu gaani, nga kwo n'gayimula balya beene winyu, beene Hifurahimu.»

Nahano alahirira Yeremiya kwo atahuunire beene wabo

16 «E Yeremiya, yabo bandu, utakizi ki bahuunira imwani. Utanakizi balirira, hatanabe ikindu kyo ugakizi ndakira kwo hi'gulu lyabo. Kundu wangabahuunira, ndagayuvwa.
17 «Ka utabwinagi ngiisi byo bali mu gira mu njira ze'Yerusaleemu, na mu tundi twaya twabo?
18 Abaana bali mu sheenya ishaali. Bayishe banazitwane mwo'muliro, abakazi nabo banakizi kaata umushyano, banagulingaanie mwe'bitumbula, gira baholeze umuzimu mukazi Mugoli wa kwi'gulu. Banakola mu nyaagaza bweneene, mu kutangira imizimu yabo amatuulo ge'divaayi.
19 Kundu kwokwo, ndali nie bagweti bagaraakaza ma! Si bali mu yihigulira boonyene.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
20 Rurema Nahamwitu, adetaga kwokuno: «Yaka kaaya, ngakayonera mwo'buraakari bwani. Nganabuyonera ku bandu, na ku bitugwa, kiri na ku biti, na ku mimbu. Yubwo buraakari bwani, bugayaka nga muliro, ndaanaye úwangabuhoohya.»
21 Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: «Birya bitugwa byo mugweti mugatanga, mbu bibe matuulo go'kusiriiza lwoshi, kiri na'gandi matuulo, inyama zaabyo zooshi, muzilyagage mwenyene!

* **7:11 7.11** Mariko 11.17; Luka 19.46.

22 Mukuba ikyanya n'galyosa bashokuluza biinyu mu kihugo kye'Miisiri, nanaba-
heereza imaaja, kutâli riiri naaho hi'gulu lya'matuulo go'kusiriiza lwoshi, na'gandi
matuulo.
23 Halikago, n'gababwira na kwokuno: "Mugire mukizi nzimbaha, lyo mba Rurema
winyu. Na niinyu, munabe bandu baani. Ngiisi byo ndi mu mùbwira, mukizi
bikulikiriza, lyo mukizi genduukirwa."
24 «Haliko, yago magambo go n'gababwira, batanagatwaza. Si bâli riiri mindagabika,
banakizi gira naaho gaagalya mabi go bâli siimiri mu mitima yabo. Ahandu
bangagenderiiri imbere, banagalukira inyuma.
25 «Ukulyokera ho bashokuluza biinyu bakalyokera i Miisiri, halinde zeene, nâli kizi
mùlungikira abakozi baani, abaleevi.
26 Kundu kwokwo, mutâli kizi nyuvwa kandi iri kundwaza. Si mwanakaviiriza
ukuyumya imitima, kiri no'kuhima bashokuluza biinyu.
27 «E Yeremiya, yibyo byoshi, ugendi bibwira Abayuda. Kundu kwokwo, batagakut-
waza. Na kundu ugabahamagala, si batagayitaba.
28 Kwokwo, ugendi babwira kwokuno: "Kundu Rurema Nahamwitu agweti
agamùtegeka, si muli mulala úgatamúsimbahiri. Na kundu ndi mu mùyigiriza,
mutandwaziizi. Mutanakiri mu deta ukuli. Si yukwo kuli keera kwamala mu tunwa
twinyu."»

Indekeera ye'Hinoomu igahinduka maherero

29 Nahano adetaga kwokuno: «E batuulaga be'Yerusaleemu! Mukunguule imishaku
yinyu, munagikabulire, munazamuukire ku marango, gira mugendi bululukira yo.
Mukuba yaba bandu, keera bakandaakaza. Kwokwo naani, keera n'gabajanda.»
30 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Abayuda bagweti bagaagira íbitali nga byo
imbere lyani. Na kundu n'gatoola inyumba yani, kwo ngizi yikumbirwa mwo, haliko
keera bakagiyulubaza mu kugibiika mwe'migisi yo'kuyagazania.
31 Banagenda mu ndekeera ya mugala Hinoomu, i Tofeeti, banayubaka mwo'tutanda
twe'kipagaani. Na ku yutwo tutanda, bali mu kizi yabiira abaana baabo bo'butabana na
bo'bunyere, banabasiriigize kwo, libe ituulo. Ibitalaalwe mwene yibyo, ndabihangwiri,
ndanazindi tona mbu bagire kwokwo.
32 Kwokwo, mumenyage bwija! Mu siku ízigayija, iyo ndekeera itagakizi ki
hamagalwa "Tofeeti", kandi iri "ndekeera ya mugala Hinoomu". Si iziina lyayo likola
ligaaba ndekeera yo'Bwitani.» Kwokwo Nahano adesiri.
«Yaho i Tofeeti, ho bagakizi ziikira abandu, halinde hanayijule ibirunda. Yibyo
birunda, ikyanya bagaabula ho bangakizi biziikira,
33 bigakizi liibwa naaho no'tunyuni, ne'nyamiishwa. Ndaanaye mundu úgasigala,
mbu akizi biyimula ho.
34 Mu mitalimbwa ye'Yerusaleemu, kiri na hooshi mu tundi twaya twe'Buyuda,
hagasigala munyerere, shee! Ikisegengo kye'siku ngulu kigaamala, kiri ne'kya'mageni.
Ikihugo, kinasigale mushaka.»

8

1 Nahano adetaga kwokuno: «Ku yikyo kyanya, abandu bagazuula imigongolo
ya'baami be'Buyuda. Banazuule kiri ne'ya'batwali baabo, ne'ya'bagingi, ne'ya'baleevi,
ne'ya'bagunda.
2 Iyo migongolo, bagagikabulira mijande-mijande, inasigwe haaho ku kyanya ki'zuuba,
na kyo'mwezi, ne'ndonde. Mukuba, beene iyo migongolo bâli kuuziri ukukolera byebyo
bya mwi'gulu. Banâli kizi bihanuusa, iri banabiyikumba. Ku yukwo, imigongolo yabo,
ndaaye úgashubi yiji gikuumania, mbu agiziike. Si igasigala haashi mijande-mijande
ngi'sukiro.
3 Yabo banangora-mabi, ngiisi ábagaaba basigiiri, ngabashabulira hooshi mu ma-
hanga. Halikago iyo munda, batagalooza ukulama, si bagakizi yifwija naaho kwo
bafwe.» Kwokwo Nahano adesiri.

Abayuda balahira ukugalukira Nahano

4 «E Yeremiya, yabo bandu, ugendi babwira kwo Nahano adetaga kwokuno:
Ikyanya umundu ali mu gwa, ka atali mu shubi vyuka?
Ne'kyanya ali mu habuka, ka atali mu kebukwa, anashubi galukira mu njira?
5 Aahago! Yaba bandu be'Yerusaleemu boohe, kutagi keera bakajanda injira ítungiini?
Si bakola mu vujuuka mu binyoma, iri banalahira kwo batagangalukira.
6 Ngiisi byo bashuba mu deta, nabiyuvwa byoshi.
Si bashuba mu ravwanga ngana!

Mu kati kaabo, ndaaye úli mu jengeerwa hi'gulu lya'mabi gaage,
mbu atee yibuuza, ti: “Ala nie! Maki gano ngweti ngaagira?”
Si ngiisi muguma wabo, agweti agatibita bwalaafwe mu byaha,
nga fwarasi íri mu girigimba mwi'zibo.
7 Akabangarara kayiji-yiji ikyanya kyo'kubunga.
Kiri ni'humba, na'kalembe-rembe, no'tushuta,
nabyo biyiji ikyanya kyo biri mu bunga kwo.
Halikago, yabo bandu baani boohe, batayiji byo Nahamwabo aloziizi.

8 «Mugweti mugayihaya, mbu: “Twehe tuli bitegeereza,
tunakaniziizi imaaja za Nahano.”
Kundu kwokwo, abigiriza biinyu bagweti bagazishobania,
mu kukizi yandika ibinyoma.

9 «Yabo bitegeereza biinyu, si keera bakalahira igambo lya Nahano!
Aahago! Yubwo bwitegeereze bwabo, hayagi bwamalira?
Si bagashenguka ngana, banagwatwe mu mitego yabo boonyene!

10 «Balya bandu, booshi bagweti bagakubirira ibindu,
baba bato, kandi iri bakulu.
Ngiisi muguma wabo agweti agayihahalira yenyene.
Kiri na'baleevi, na'bagingi, ubulyalya bubayisiri.
Ku yukwo, bakaabo, ngabaheereza abandi bashosi.
Kiri ne'ndalo zaabo, ngaziheereza abandi.
11 Yabo bandu baani, ngiisi ábali mu komeereka mu kati kaabo,
bagweti bagabalunga inguma ku maleeza kwo.
Banakizi deta: “Umutuula guli ho! Umutuula guli ho!” Kiziga umutuula ndaagwo úguli ho!
12 Ikyanya bali mu gira ibitalaalwe, ka biri mu bateera ishoni? Aahabi!
Si boohe, ndaazo shoni bahiiti, kiri ne'hiniini.
Kiri no'kuteteerwa ndaakwo!
Ikyanya ngaahana abandi, nabo ngabanyanyaga haashi.
Ee! Bagaagwa mu yeyo nguuke.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!

13 «Imimbu yinyu, ngamùsaagiza yo.
Ku matavi ge'mizabibu, ndaayo mugaki longa kwo.
Ne'biti bye'mitiini, kwo na kwokwo.
Kiri ne'byasi byabyo, bigayumaguka.
Ngiisi byo nâli kizi mùheereza, ngabizimiiza lwoshi.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

14 Abandu ba Rurema banabuuza:
«E balya, kituma kiki tuki bwatiiri hano?
Leka tugendi yingira mu twaya tuzitire, mube mwo tugaafwira.
Si keera tukahubira Rurema Nahamwitu!
Keera anatwa uluhango, kwo atuminike.
Keera atuheereza amagoloovi ágali mwo kolobwe, mbu tunywe.
15 Twâli langaliiri kwo tugalonga umutuula, halinde tulonge ukukira, tunagenduukirwe.
Kundu kwokwo, ndaabyo twalonga.
Si byo tukalongaga naaho, kiri kihuumula.
16 Yuvwagwi ngiisi kwe'fwarasi za'bagoma zigweti zigafuura iriira munda imbembe, mu kihugo kya beene Daani!
Si zikola mu girigimba, halinde idaho linajugumbane!
Abagoma bakola mu njira, gira bagayiji shereeza ikihugo kiitu, na íbikiri mwo byoshi.
Bagashereeza utwaya twoshi, na booshi ábatutuuziri mwo.»

17 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Lolagi! Keera natuma imijoka, iyiji mùkoma.
Iyo mijoka, ndaaye úwangagikubika, mbu itamùkome.»

Yeremiya ajengeerwa

18 E Rurema, umutima gwani gukola mu siriira no'mwizingeerwe,
ndaanaye wo'kugungania.

19 Yuvwagwi ngiisi kwa'bandu baani bakola mu lira, kiri na ábali mu mahanga.
Bali mu buuza, ti: «Ka Nahano ataki tuuziri mu kaaya ke'Sayuni?
Ee! Ye mwami wamwo! Ka atakiri mwo?»

Nahano anashuvya: «Aahago! Kituma kiki bakandaakaza,
mu kukizi yibaajira imigisi ya íbiri mu yikumbwa mu mahanga, inali ya busha-busha?»

20 Yayewe! Ikyanya kyo'kuyimbula keera kyalenga, kiri ne'kikamo,
tutanazi kizibwa.
21 Ikyanya abandu baani bali mu yogogozibwa,
naani ndi mu yami twika indege.
Na ngweti ngababululukira, iri na njenguka hi'gulu lyabo.
22 E balya! Kituma kiki inguma za'bandu baani zitazi kira?
Mu kihugo kye'Giryadi, ka mutalyagagi umuti gwo'kuzilunga?
Ka ndaaye mufumu úki ba mwo?
23 Yoho wee! Nangaloziizi ngi'twe lyani lyangabiiri kirigo kya'miiji,
na'masu gaani, nga gangabiiri ishyoko ye'migenge.
Kwokwo, yabo bandu baani ábakayitwa,
nangayamiri ndi mu balirira ubushigi ni'zuuba.

9

Ndaaye mwemeera mu Bayuda

1 «Yaba bandu baani, balyagagi bahuni, banali bashule.
Aahago! Nangaloziizi ukubajanda, na nyigendere,
ngendi tuula ha'bageezi bali mu shumbika mwi'shamba.
2 Yaba bandu bali mu koleesa utunwa twabo nga muheto,
mu kulasha-lasha ibinyoma.
Ibibeesha, byo bikoli luguusiri mu kihugo.
Ikyanya bali mu mala ikyaha kiguma, banayami yifunda mu kindi.
Mukuba, batanyiji nga ngiisi kwo ndi.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
3 «Yehee! Ukizi yiyeka na'biira baawe.
Kiri na beene winyu, utayami bayitegera umulundi.
Kundu balyagagi beene winyu, si bagweti bamùlyalyania!
Kiri na ngiisi mwira, ali kateerania!
4 Ngiisi mundu agweti agaateba uwabo.
Ndaanaye úli mu deta ukuli.
Abayuda keera bakayikomeereza ukukizi beesha.
Na mu kukizi gira ibyaha, keera bayiluhya.
5 E Yeremiya! Ukoli tuuziri mu banabibeesha,
banalahiiri ukummenya nga ngiisi kwo ndi.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
6 Nahano wo'bushobozi bwoshi ashubi detaga kwokuno:
«Yabo Bayuda, ngola ngabagera,
nga kwo bali mu leeza ikyuma mu muliro.
Ndaakwo kundi nangabagirira,
bwo bakoli yifuuziri mu byaha.
7 Amagambo gaabo, gayugihiri bweneene nga myambi,
ganayijwiri mwo'bulyalya.
Ngiisi mundu, mu kuganuuza uwabo, ali mu deta amagambo manunu-manunu.
Kiziga mu mutima gwage, akoli shungisiri ukugendi múteera!
8 Aahago! Abandu mwene yabo, ka ndakwiriiri mbahane?
Ee ma! Ngwiriiri mbayihoole.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

Ikimombo mu kaaya ke'Yerusaleemu

9 Nie Yeremiya, ngweti ngabululukira imigazi,
kiri ne'ndagiriro za mwi'shamba.
Mukuba, byoshi keera byahangalala, ndaanaye úkiri mu bilenga mwo.
Kiri ne'ngaavu, ndaazo ízikiri mu yana mwo.
Byoshi keera byahera, kiri ne'bitugwa no'tunyuni.

10 Nahano adetaga kwokuno:
«Akaaya ke'Yerusaleemu, ngakagira bibe biguuka, gunabe mushaka,
halinde kanahinduke igomberano lye'mirunga.
Abandu ba mu twaya twe'Buyuda, ngabashaabula,
halinde yutwo twaya tusigale tuzira bandu.»
11 Aahago! Yibyo byoshi, nyandagi mwitegeereza, úwangabisobanukirwa? Na nyandi úkaganuuza Nahano, halinde anamúbishuuka íbitumiri ikihugo kyashereera? Kituma kikagi ikihugo kikola kimaata ngi'shamba? Na kituma kiki ndaaye mundu úkiri mu kilenga mwo?
12 Nahano anashubiza, ti: «Íbitumiri bikolaga kwokwo, bwe'kyanya n'gaheereza abandu baani imaaja, batakazitwaza, banazijajaaka.
13 Banali mu higa kwo bagire naaho ngiisi kwo baloziizi. Banakizi yikumba imigisi ya Baali, nga kwo bashokuluza baabo bakababeta.»
14 Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, ashubi detaga kwokuno: «Lolagi! Yabo bandu ngabaliisa ibyokulya bilulu, banakizi nywa na'miiji ágali mwo kolobwe.
15 Ngabashabulira mu mahanga gooshi, ngiisi ho batayiji. Kiri na bashokuluza baabo, batakahamenya. Ngabalandiriza nvumbiiti ingooti, halinde mbazimiize booshi-booshi.»
16 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
«Yaga magambo, mugirage mugayitoneese kwo!
Munalaalike abakazi ábayiji ukulira ku mabiihe,
banabe ngana bayiji umukolwa gwabo.
17 Mubabwire kwo bavwarukage, banakizi tulirira ku kimombo.
Kwokwo, kwa'masu giitu gagakereka mwe'migenge.
Ee! Mu ngohe ziitu, mugakizi jalabanda imigenge nga lwiji.»

18 Mu kaaya ke'Sayuni, abandu bakola mu bululuka, ti:
«Ala twe! Si twaheraga! Keera twayagagala lwoshi.
Inyumba ziitu, keera zahongolwa, tunakola mu yimulwa mu kihugo kiitu.»
19 Mwe bakazi, mutegage amatwiri,
gira muyuvwe ngiisi kwo Nahano adeta.
Mukizi komeereza banyere biinyu ukulira ku mabiihe.
Mukizi yigirizania luno lwimbo lwe'kimombo:
20 «Narufu keera asheshera mu twazo twitu,
anatuteera mu nyumba ziitu, kundu ziyamiri ziri nzitire.
Akola mu kumbulula abaana biitu mu njira,
ne'misore yitu mu mitalimbwa.»

21 «E Yeremiya, ubwire abandu kwo Nahano adetaga kwokuno:
"Ibirunda bya'bandu, bikoli lambamiri bwalaafwe.
Biryagagi nga nagiira íyafukwa mu ndalo.
Binakoli lambamiri nga mihuli ye'ngano,
ndaanaye mundu wo'kugikuumania."»

22 Nahano adetaga na kwokuno:
«Umwitegeereza atakizi yihaya mbu bwo ali no'bwitegeereze.
Ne'kikalage kitakizi yihaya mbu bwo ali no'bukalage.
No'mugale atakizi yihaya mbu bwo ali no'bugale.
23 Umundu, iri angagira mbu ayihaye, akizi yihaya naaho bwo akoli nyiiji, kwo nie Nahano,*
na kwo ndi mu kizi kundana mu kati ko'bwemeera,
na kwo ndi mu kizi twa imaaja mu kati ko'kuli.
Abandu ábali mu yihaya kwokwo, bo bali mu nzimiisa.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
24 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Mu siku ízigayija, kundu abandu bangaba batengwirwi ku magala, ngabahana ngana. Kuli kudeta,
25 Abamiisiri, na'Bayuda, na'Bahedoomu, na'Bahamooni, na'Bamohabu, kiri na'batuulaga booshi ba mwi'shamba, balya ábali mu kunguula imishaku mu mbengere. Balya booshi, batâli kizi tenguulwa nga kwo bibakwiriiri. Kiri na'Bahisiraheeri booshi, nabo batazindi tenguulwa ku biri mu mitima yabo.»

* **9:23 9.23, 24** 1 Bakorindo 1.31; 2 Bakorindo 10.17.

10

Nahano akambira abandu baage

1 E Bahisiraheeri, muyuvwagwe ngiisi byo Nahano amùbwira:
2 «Mutakizi hetwa ne'binyamahanga.
Ikyanya mugaabona íbiri kwi'gulu, bitakizi mùkanga.
Si muleke ibinyamahanga, babe bo gakizi kanguka hi'gulu lyabyo.
3 Si yibyo ibinyamahanga, ingesho zaabyo, ziryagagi za busha!
Bali mu gendi tema ibiti mu kishuka, banabibaaje mwe'migisi.
4 Ha nyuma, iyo migisi, bali mu gilimbiisa, mu kugibugiiriza kwe'harija ne'nooro,
banayabiire inyundo, banagikomere mwe'misumaari, gira itagwe.
5 Iyo migisi, ndaalyo igambo yangagira, liba liija, kandi iri libi.
Ku yukwo, mutalekage kwo ikizi mùhemura.
Iyo migisi, iri nga bikangiiso mu ndalo ye'ngukuma, kwo biri mu kanga utunyuni.
Iyo migisi itashobwiri ukudeta.
Na bwo itali mu genda yonyene, abandu bali mu genda bagibetwiri.»

6 E Nahano, ndaaye úkuhisiri kwo.
Mukuba, uli mukulu bweneene. Ni'ziina lyawe lyo liri mwo'bushobozi.
7 Uli mwami wa'mahanga gooshi. Unakwaniini bweneene ukugingikwa.
Mu milala yoshi, na mu maami gooshi, ndaaye mwitegeereza úli nga we.

8 Yabo banamigisi, booshi balyagagi bahwija, binali bizeeze.
Ngiisi byo bali mu yigiriza, bishaaziri naaho mu migisi íri mu baajwa mu biti.
9 Yabo bandu, bali mu leeta iharija ukulyoka i Tarasisi, ne'nooro ukulyoka i Hofiiri.
Ha nyuma, banabiheereze banaluganda, gira bagilimbiise.
Ha nyuma, banabuli giyambika ibyambalwa bye'kituku-tuku na byo'mugushe.
10 Kundu kwokwo, Nahano naaho, ye Rurema wo'kuli.
Yehe, ye Rurema úli mugumaana, anali ye mwami we'myaka ne'myakuula.
Ikyanya ali mu raakara, ikihugo kiri mu yami jugumbana.
Yubwo buraakari bwage, ibinyamahanga bitangabuyigenderera.
11 Yabo banamigisi, mugendi babwira kwokuno: «Iyo migisi, itali yo ikalema igulu ne'kihugo. Si igamalaga lwoshi, itanaki boneke mu kihugo, kandi iri mwi'gulu.»

Ulwimbo lwo'kuhuuza Rurema

12 Nahano ye kabumba ikihugo ku bushobozi bwage.
Ye kanakisikamya ku bwitegeereze bwage.
Anakoleesa ubwenge bwage mu kuyanuula igulu.
13 Ikyanya ali mu kyula, amiiji mwi'gulu gali mu yami yigusha haguma,
Ali mu kuumania ibibungu hooshi mu kihugo.
Ku kyanya kye'nvula, analyamuze ikiryamu.
Anahuuse ne'mbuusi ukulyoka mu bihinda byage.
14 Si abandu boohe, biri bizeeze, ndaanabyo bayiji!
Abatuzi, bali mu yagagala ngana mu kutula imigisi!
Si iri ya bibeesha ngana!
Ndaabwo bugumaana ihiiti.
15 Ndaako kamaro ko ihiiti. Si iri ya kuhonyoleza naaho.
Ikyanya Nahano agagihana, igaahera lwoshi!
16 Mukuba iyo migisi, Rurema wa Yakobo yehe atali nga yo.
Si ye kalema ibindu byoshi,
anatoola Abahisiraheeri kwo babe bo bandu baage.
Iziina lyage, ye Nahano wo'bushobozi bwoshi!

Abahisiraheeri bagatwalwa mu buja

17 Keera abagoma bamùsokanana.
Ku yukwo, mugirage muteekere ibindu biinyu, gira mulyoke hano.
18 Nahano adetaga kwokuno:
«Leero abatuulaga ba mu kino kihugo, ngabashuluguta i mahanga.
Ngolaga ngabalibuza bweneene, halinde banahambiri gwatwa imbira.»

19 Abandu i Yerusaleemu, ti:
«Ala nie! Ngoli komeresiri bweneene! Ne'kihando kijajagusiri ngana-ngana!
Ndaakwo kundi! Yago malibu, ngwiriiri ngagooyere naaho.

20 Iheema lyani, abagoma keera balishikula.
Ne'migozi yalyo, yoshi keera yaduuduka.
Bagala baani, keera banjanda ngana, banayigendera.
Yiryo iheema, ndaakiye wo'kulinjingira, mbu njubi yingira mwo.»

21 Nie Yeremiya, nanadetaga kwokuno:
«Abangere ba'bandu baani, batakiri mu hanuusa Nahano.
Si balyagagi bahwija ngana.
Kwokwo, batakiri mu genduukirwa.
Ne'bibuzi byabo, byoshi keera bikashaabuka.
22 Yuvwagwi! Umwazi gwayija!
Abasirikaani ukulyoka imbembe, bayiji teera utwaya twe'Buyuda.
Yutwo twaya, bagatusiga ishamba limaata, linabe igomberano lye'mirunga!»

23 E Nahano, umundu, nyiji kwe'kyanya ali mu ba ho, kutali hi'gulu lyage yenyene.
Ndaaye úwangahasha ukuyishungikira ngiisi kwo agaaba.
24 Aahago! Ikyanya ugambana, kutabe ku buraakari bwawe.
Ne'kyanya uganyerekeza, kube mu kati ko'kuli.
Buzira kwokwo, wangakengeera wanzimiiza.
25 Yubwo buraakari bwawe, ubuyonere ku bandi bandu ábatakuyiji.
Si boohe, batali mu kuyikumba.
Twe Bahisiraheeri, twe balya bandu bakaminika,
banatusivya lwoshi, banasigaga kihugo kiitu mushaka.

11

Abahisiraheeri bahongola ikihango

1 Nahano akandumira nie Yeremiya igindi ndumwa,
2 kwo nyuvwe amagambo ge'kihango, na ngendi gakengeeza Abayuda, kiri
na'batuulaga be'Yerusaleemu,
3 na kwo mbabwire kwokuno: «Nie Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, nadetaga kwo
yiki kihango, ngiisi útagakisimbaha, agaaba adaasirwi.
4 «Ee! Ikyanya n'galyosa bashokuluza biinyu mu kihugo kye'Miisiri, yikyo kihugo
kyâli riiri nga fuuru yo'muliro. Nanababwira: "Mugirage mukizi nzimbaha. Na ngiisi
byo ngakizi mùtegeka, mukizi bigira. Kwokwo, lyo mugaaba bandu baani, naani na
mbe Rurema winyu.
5 Na ngiisi byo n'galagaania bashokuluza biinyu, ngabikola. Mukuba, n'gabalagaania
kwe'kihugo kyo ngabaheereza, kiyeziri mwa'mata no'buuki. Kyo na kyekyo kihugo kyo
mukoli tuuziri mwo zeene."» Naani nanamúshuvya: «E Nahano, bikizi ba kwokwo.»
6 Nahano anashubi mbwira: «Abandu ba mu twaya twe'Buyuda, kiri na'ba mu
mitalimbwa ye'Yerusaleemu, utee bamenyeesa kwokuno: "Kirya kihango kya kare,
mukizi kisimbaha, munakizi gira nga kwo kidesiri.
7 Mukuba balya bashokuluza biinyu, ikyanya n'gabalyosa i Miisiri, n'gabakomeereza
kwo bakizi nzimbaha. Kiri na niinyu zeene, kwokwo ngi genderiiri ukumùkomeereza.
Byo ngakizi mùtegeka, mukizi bisimbaha!
8 «"Halikago, balya bashokuluza biinyu batanaki nzimbaha, batanandwaza. Ngiisi
muguma wabo anakizi gira nga ngiisi kwo aloziizi. Kyanatuma ngabahana, ukukuliki-
rana na kwo kirya kihango kidesiri."»
9 Nahano anashubi mbwira: «Abandu be'Yerusaleemu, kiri na'bandi Bayuda booshi,
bagweti bagahaasa-haasa kwi'gambi lyabo.
10 Keera banagalukira mu byebyo-byebyo bihigo bya bashokuluza baabo. Mukuba,
bakolaga mu yikumba ibindi-bindi íbiri mu yikumbwa, batanaki nzimbahiri. Balya
Bahisiraheeri na'Bayuda, ikihango kyo n'ganywana na bashokuluza baabo, keera
bakakihongola.
11 «Ku yukwo, nie Nahano nadetaga kwo ngola ngashereeza Abayuda. Mu kati kaabo,
ndaanaye úgafuushuka. Na kundu bagandakira, halikago ndagabatwaza.
12 Mango bashereezibwa, kundu bagakizi takira irya migisi yabo, iri banagiyokera
umubadu, si itagahasha ukubakiza.
13 «E Bayuda, muloleekeze bwija. Imigisi yinyu iluguusiri bweneene, nga kwo'twaya
twinyu tuli. Na niinyu, e batuulaga be'Yerusaleemu! Ututanda two'kuyokera
kwo'muzimu Baali umubadu, tuluguusiri, nga kwe'njira ziinyu ziri.

14 «Kwokwo, e Yeremiya! Yabo bandu, utakizi bahuunira imwani, utanakizi balirira.
Si kundu bangagoorwa, banandakire, halikago ndangabayuvwa.»
15 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Yaba bandu, kundu mbakuuziri, si bakiri mu
higula! Aaho! Kutagi kandi bakiri mu yifunda mu nyumba yani, nie Nahano? Ka
batoniri kwa'matuulo gaabo gangatuma ndagaki bahana? Si ikyanya bali mu gira amabi,
bali mu gashambaalira!
16 «Yaho kare, bwo bâli kizi tongeka kwe'bitumbwe biija, nâli kizi deta kwo bashushi-
ini no'muzehituuni úgudoohiri. Aaho! Kwokwo buno, ngola ngabalungikira abagoma
badali-daali, halinde birya byasi byoshi íbidoohiri, babisingoole, kiri na'matavi.
17 Iyo mizehituuni, kundu nie Nahano wo'bushobozi bwoshi nie kagibyala, haliko
Abahisiraheeri na'Bayuda, keera bakandaakaza, bwo bâli kizi higula mu kuyokera
umuzimu Baali umubadu.»

Beene wabo Yeremiya bamúbiika kwe'kikando

18 Iri hakatama, Nahano ananyereka ngiisi kwa'bagoma baani bakoli gweti bagaagira
igambi libi hi'gulu lyani.
19 Nâli riiri nga kibuzi íkiri mu sholerwa mu kugendi tongeerwa. Lirya igambi
lyabo, ndâli yiji kwo liri lya kulooza ukunyita. Banakizi yimokooza, ti: «Ehee! Ulya
mwene amagambo, tumúzimiizagye, halinde atakizi ki deta. Ee ma! Tumúyite, halinde
ayibagirwe lwoshi mu kihugo!»
20 Kwokwo, nanahuuna Rurema: «E Nahano wo'bushobozi bwoshi!
Si uyamiri uli mu twa imaaja mu kati ko'kuli,
unali mu geza bya'bandu bafundereziizi mu mitima yabo, na mu nzaliro zaabo!
Ku yukwo, ndoziizi mbonage ngiisi kwo ugabayihoola.
Keera nayibiika mu maboko gaawe.»
21 Si balya bashosi be'Hanatooti, bakoli shungisiri kwo banyite, banagweti bagamb-
wira: «Utakolwe kwo washubi tanga ubuleevi kwi'ziina lya Nahano. Ne'ri wangagen-
derera ukubutanga, tugakuyita nyene.»
Nahano wo'bushobozi bwoshi adetaga hi'gulu lyabo kwokuno:
22 «Yabo Bahanatooti, ngolaga ngabahana. Imisore yabo, abagoma bagagiminika
mwi'zibo. Bagala baabo na banyere baabo, ishali ligabamala.
23 Yako kaaya ke'Hanatooti, ikyanya ngakahana, ngakashereeza lwoshi. Ndaanaye
úgafuushuka.»

12

Ikibuuzo hi'gulu lya banangora-mabi

1 E Nahano, ngiisi kyanya ndi mu kuleetera ulubaaja,
unayamiri uli mu lutwa ku njira íkwaniini.
Aaho! Lekaga ngubuuze: Balya banangora-mabi, kituma kiki bakiri mu genduukirwa?
Si balyagagi ngalagaaja! Aaho! Kituma kiki bayamiri bajeberiiri?
2 Balya banabyaha booshi, si we kababyala, keera banayisa imizi bweneene!
Keera banagangaala, banakola mu tongeka kwe'bitumbwe.
Utunwa, kundu tuli mu kudeta bwija,
haliko mu mitima yabo, batakutwaziizi.

3 E Nahano, uyiji-yiji ngiisi byo ndi mu tona mu mutima gwani,
unali mu kizi bigeza.
Aahago! Yabo banangora-mabi, ubayobore, nga bibuzi íbigagendi tongeerwa.
Ee! Ubahandule, unabalindirize ku kyanya bagayitirwa kwo.
4 Kino kihugo kigayama kiyumagusiri halinde mangoki?
Si ibyasi keera bikahangalala!
Ibitugwa nabyo bikola bigaamala, kiri no'tunyuni.
Abandu banakola mu deta: «Si Rurema atabwini íbiri mu tukoleka kwo!»
Na íbitumiri yibyo byoshi bikola mu koleka, bwa'bandu bakoli bihuusiri.

5 Nahano anambwira: «Ikyanya ugweti ugaagira ndangwe na'bandu naaho, uli mu luha.
Aaho! Ikyanya ugayigereeraga ifwarasi, kuti kwo bigaaba?
Kwo na kwokwo, iri wangagwa mu kihugo kizira bihangatiizi,
kutagi kandi wangagenda mu lubako lwa ku ngombe yo'lwiji Yorodaani?
6 Si na beene winyu, kiri na'be'mbaga yawe, bali mu kutanga mu bagoma,
banali mu kuyamiriza, ti yuhuu!
Balya bandu, kundu bagweti bagakulyeryega, hatagire ye ugayemeera!»

Rurema ahala inyumba yage na'bandu baage
7 Nahano ashubi detaga kwokuno:
«Balya Bahisiraheeri, kundu bashuba be'mwani, si keera n'gabajanda.
Na kundu bashuba katoni kaani, keera n'gababiika mu maboko ga'bagoma.
8 Na kundu nâli mali batoola,
haliko bakoli gweti bagandundumira, nga ndare za mu lubako.
Kwokwo, ngoli bashombiri ngana-ngana!
9 Abandu baani bakola mu hindwa nga kanyuni ákali mu hindwa ngiisi luhande na banyunda.
Ngahwe! Mugendi kuumania inyamiishwa zooshi,
gira nazo ziyiji balya.
10 Abangere bingi, keera bayilala mu ndalo yani ye'mizabibu, banagishereeza.
Iyo ndalo, kundu ishuba nyiija, haliko bagagilibata-libata mwo,
banagihindula libe ishamba.
11 Keera bakanagisivya ngana-ngana,
inakola mushaka imbere lyani.
Yayewe! Kirya kihugo kyoshi, kikolaga ishamba, ndaanaye úkitwaziizi.

12 «Hooshi ku marango, abasirikaani bakola mu yiji shahula ibindu.
Yabo basirikaani, nienyene nie kabatumira, gira bashereeze ikihugo kyoshi,
ndaanaye mundu úgakituula mwo ku butoge.
13 Abandu baani, kundu bakabyala ingano,
si bakola bagayimbula imigenge.
Na kundu bâli kizi yitubanula mu kukola, ndaako kamaro balongaga.
Buno, mu kuyimbula, bakola bagateteerwa,
bwo ngoli barakariiri.»

Rurema agayimula ábali ha butambi lya'Bahisiraheeri
14 Nahano adetaga kwokuno: «Yibyo binyamahanga bibi íbituuziri ha butambi lya'bandu baani Abahisiraheeri, keera byashereeza ikihugo kyo n'gabaheereza. Ku yukwo, nabyo ngabishikula mu bihugo byabyo. Na ngize beene Yuda mu maboko gaabyo.
15 Si ikyanya ngaaba keera nabishikula, ngashubi bikejeerera, na mbigalulire mu bihugo byabyo, ngiisi mundu imwabo.
16 Yaho keera, bikayigiriza abandu baani ukubiika indahiro kwi'ziina lyo'muzimu Baali. Haliko ikyanya ngabigalulira imwabo, lyo bigaagira umwete gwo'kuyiga bwija ngiisi kwa'bandu baani bali mu nyikumba, binakizi biika indahiro kwi'ziina lyani, ti: "Nga kwo Nahano ayamiri ho." Aaho! Iri byanganyemeera, nabyo bikabuli tuulanwa na'bandu baani, binagenduukirwe.
17 Si ngiisi mulala úgutagaba gunzimbahiri, ngagushikula lwoshi, gunazimiire.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

13

Rurema abwira Yeremiya agule umukaba
1 Nahano akambwira kwokuno: «Ugendi gula umukaba úgukalukwa mu nuzi ze'kitaani unaguyambale. Si yugwo mukaba, utakolwe mbu ugujabike.»
2 Kwokwo, yugwo mukaba, nanagendi gugula, nanagira nga kwo akambwira, nanaguyambala.
3 Ikyanya n'gagira kwokwo, anashubi mbwira:
4 «Gulya mukaba, keera ukagugulaga, unakoli guyambiiti. Aaho! Uguyabiire, unagutwale ku lwiji Hefuraati, unagubishe mu lwajwe.»
5 Kwokwo, nanagutwala yaho ku lwiji Hefuraati, nanagubisha yaho, hoofi lyo'lwiji, nga kwokulya Nahano akambwira.
6 Isiku iri zikalumba, Nahano anambwiraga kwokuno: «Gulya mukaba gwo n'gakubwira kwo ugendi bisha ku lwiji Hefuraati, ushubi gendi guleeta.»
7 Kwokwo, nanagenda yo. Ne'ri n'gahumba halya, nanagwana keera gwabola. Ndaanako kamaro gwâli ki hiiti.
8 Lyeryo, Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
9 «Abandu be'Yerusaleemu, kiri na'bandi Bayuda, kwokwo kwo ngabashereeza. Si bagweti bagayikangaata bweneene,

10 banakoli bihuusiri, batanandwaziizi! Balyagagi mindagabika, iri banagira nga kwo
baloziizi. Bakola mu yikumba imizimu, iri banagikolera. Kwokwo, bagayiji ba nga gulya
mukaba, bazira kamaro kooshi-kooshi.
11 «Nga kwo'mundu ali mu shweka umukaba mu kibuno, kwo na kwokwo naani
n'gashweka Abahisiraheeri na'Bayuda, gira bakizi ba bandu baani. Kwokwo, lyo
bamenyekane kwi'ziina lyani, linakizi yivugwa mu kati ko'lushaagwa. Halikago,
batanandwaza.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

Uburaakari bwa Rurema buyijwiri indaha ze'mbu

12 «Yabo Bayuda, ubabwire kwo Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno:
"Indaha zooshi ze'mbu zikwaniini ziyijule mwe'divaayi." Haaho, abandu bagakushu-
vya, ti: "Ee ma! Si tuyiji-yiji kwo biri kwokwo."
13 «Unashubize kwo Nahano adetaga kwokuno: "Abatuulaga booshi be'Yerusaleemu,
ngabalalusa, kiri na'baami baabo, balya ba mwi'kondo lya mwami Dahudi, kiri
na'bagingi, na'baleevi, na'bagunda booshi.
14 Ha nyuma, ngakizi bateerania bongwa ku bongwa, kiri na'babusi na'baana baabo.
Ndaanaye kiri no'muguma ye ngakejeerera. Ndanâye bayuvwirwe indengeerwa, mbu
ndeke ukubaminika."» Kwokwo kwo Nahano adesiri.

Yeremiya akengula Abahisiraheeri

15 E Bahisiraheeri, si Nahano keera akamùganuuza.
Kwokwo, mumútegage amatwiri, munakizi ba batuudu.
16 Mukizi huuza Rurema Nahamwinyu, átazi mùyingiza mu kihulu,
mútanazi siitara mu migazi hi'gulu lye'kihulu.
Kundu mulangaalire kwo'mulengeerwe gugamùtanguulira,
haliko hali ikyanya angamùtumira ikibungu kiiru, ne'kihulu namudidi.
17 Keera namùkengula. Haliko, iri mutangandwaza, munabe mukiri no'bwikangaate,
iri ngakizi kungumira i mutima mu kumùlirira.
Ikyanya mugatwalwa imbohe, mwe bandu ba Nahano,
ngaliruuka ngana, imigenge yani inakereke.

Rurema alungikira mwami indumwa

18 «Mubwire mwami no'mugoli nyina kwokuno:
"Zirya njembe ziinyu, kundu zishubi limbiri, halikago keera zikatibuka.
Ku yukwo, mulyokage ku bitumbi biinyu.
19 Utwaya útuli mwi'shamba lye'kisaka, inyiivi zaatwo zikahamikwa,
ndaanaye úwangashubi ziyigula.
Abayuda booshi-booshi bakatwalwa imbohe,
ndaanaye úkasigala."»

20 «E bandu be'Yerusaleemu, mulegamire, mulangiize bwija.
Si abagoma biinyu bakola mu yija, ukulyoka uluhande lwe'mbembe.
Balya bandu bo Rurema akamùsikiiriza mbu mukizi balanga,
mwanakizi yiyuvwa hi'gulu lyabo, buno balyagagi hayi?

21 «Balya bandu, mwâli kizi baharuura mbu bali biira biinyu.
Aahago! Ikyanya bagayiji mùhima, banakizi mùtwala, bikagi mugaki deta?
Si mugakizi hindagala bweneene, ngo'mukazi úkola mu buta!
22 Hali ikyanya mwangayibuuza, ti:
"Yibi byoshi, kituma kiki bikola mu tuhikira?"
Íbitumiri biri kwokwo, bwo mukoli yifuuziri mu byaha.
Kyo kitumiri bakola mu mùkaturura imirondo, banamùgumbiire.

23 «Aahago! Umuhendyopiya, ka ashobwiri ukuyihindula uluhu lwage?
Ne'ngwi kwakundi, ka yangahindula ibikeba-bikeba byayo?
Kwo na kwokwo niinyu, bwo mukoli komiiri ukugira amabi,
ka mwangaki hasha ukuhinduka, mbu munakole amiija? Nanga, maashi!
24 Ngola ngamùshaabula,
nga kwe'byula biri mu shaabulwa ne'mbuusi ukulyoka mwi'shamba.»

25 Nahano adetaga kwokuno: «Mwe batuulaga be'Yerusaleemu, si keera mukanyibagira
lwoshi,
mwanabiika ubwemeere ku mizimu.

Kwokwo, Nahano anashungisiri kwe'kihano kimùlindiriiri.
26 Ngamùshemuula imirondo, halinde i malanga,
abandu booshi banabone ubukondwe bwinyu, munateezibwe ishoni.
27 Ngiisi byo mugweti mugaagira, kiri kyagaza bweneene imwani!
Mbwini ngiisi kwo mukoli yifuuziri mu busambani,
nga fiizi íri mu lungumirira ibuguma.
Munakola mu yilala mu bye'kipagaani, ku migazi, kiri na mu ndalo.
E bandu be'Yerusaleemu, yayewe imwinyu! Ka mutâye yeruusibwe?»

14

Rurema ahangika invula

1 Ku kyanya invula ikahangama,
Nahano anabwiraga Yeremiya kwokuno:
2 «Utwaya twe'Buyuda tukola mu fwifwitira, banakola mu gandaara.
Balya bandu booshi, bakoli shengusiri.
Ee! Abandu be'Yerusaleemu bagweti bagabululuka,
halinde amalira gaabo ganambikira mwi'gulu.
3 Ikyanya abakulu bali mu tuma abakozi baabo, kwo bagendi vwoma amiiji,
bali mu gwana ibirigo bikamiri ngenene.
Kinatume bagagalukana ibirugu bimaata, bakoli yinamiri.
Ee! Ishoni zinabagwate, banagire mbu bayibishe amalanga.
4 Bwo bakoli jondamiri, bakola mu bisha amalanga gaabo.
Mukuba invula keera ikahangama, ni'daho likoli hangaliiri.
5 Kiri ne'kishuka, ndaakikyo.
Ikyanya akasa kali mu buta, kali mu yami siga kajanda umwana mwi'shamba.
6 Na kwakundi, bapunda ba mu kishuka, bakolaga mu yimanga ku marango,
iri banakizi luhuukiza nga mirunga.
Na bwo babula ubwasi, bakoli humiri amasu.»

7 Abandu bakola mu yigaya, ti:
«E Nahano, íbitumiri twagooka kwokuno, biri hi'gulu lye'byaha biitu.
Mukuba, tukoli kuhubiiri, na'mahube giitu galuguusiri imbere lyawe.
Kundu kwokwo, ugirage ututabaale we kongwa, halinde iziina lyawe likizi lumbuuka!
8 E Nahano! Abahisiraheeri baki kubiisiri kwo'mulangaaliro.
Ikyanya bâli riiri mu makuba, wanakizi bakiza.
Aahago! Kutagi kandi ukola mu yigira nga kinyamahanga, íkigweti kigalenga naaho,
na nga mugeezi úwabashumbika mwo ku bushigi buguma naaho?
9 Si ubonesiri ngo'mundu úwakanguka ikiteero,
na nga ndwani ítaki hiiti imisi yo'kuguluula abandu!
E maashi Nahano! Si uki tuuziri mu kati kiitu, tunayijikiini kwo tuli bandu baawe!
We kongwa we! Buno, utatujandirire.»

10 Nahano adetaga kwokuno hi'gulu lya'bandu baage, Abayuda:
«Si mukuuziri ukugenda mugahabuka-habuka,
mutanali mu yihangirira!
Ngi kengiiri ngiisi kwo mukoli bihuusiri.
Na buno, ndagaki mùyakiira kwo muli bandu baani.
Si ngola ngamùhana ngana.»

11 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno: «E Yeremiya, utakolwe kwo wahuunira Abayuda mbu bagenduukirwe.
12 Na kundu boonyene bangayishalisa, ndagaki yuvwa amahuuno gaabo. Kundu bangandangira amatuulo go'kusiriiza, kiri na'gandi matuulo, ndagaki gayakiira. Si ngabaminika ku ngooti, na kwi'shali, na ku kiija.»
13 Naani, ti: «E Nahano Rurema, yabo bandu, abaleevi si bali mu babwira mbu: “Ndaakyo kiteero íkigaaba ho. Kiri ni'shali, ndaalyo. Ngiisi byo Nahano agamùheereza, guli mutuula naaho-naaho.”»
14 Nahano anashubi mbwira: «Balya baleevi, si bagweti bagaadeta ibinyoma kwi'ziina lyani. Ndali nie kabatuma, ndanali nie kabahanguula kwo badete. Ndaago n'gababwira. Si bagweti bagatanga ubuleevi bwe'bibeesha. Ubuleevi bwo bali mu tanga, bulyagagi buhwija naaho. Bali mu yihalangira bongwa, ndaanako kamaro buhiiti.

15 «Ku yukwo, nakyula kwokuno: Balya baleevi, kundu bangadetaga kwo bali mu
tanga ubuleevi kwi'ziina lyani, haliko ndali nie kabatuma. Bali mu bwira abandu kwo
ndaaye mugoma úgayiji teera kino kihugo. Banadesiragi na kwi'shali, ndaalyo! Yabo
baleevi boonyene, bagaafwa ni'shali, na ku ngooti.
16 «Kiri na'bashosi ábali mu yuvwa ubuleevi bwabo, nabo bagaafwa nyene, ku kiteero,
na ni'shali. Yabo bashosi, ibirunda byabo bigakabulirwa mu njira ze'Yerusaleemu,
kiri ne'birunda bya bakaabo, ne'bya'baana baabo bo'butabana na bo'bunyere. Galya
mahube gaabo, ngabahana hi'gulu lyago.
17 E Yeremiya, ugendi bwira Abayuda kwokuno:
"Ku kasiisa, muli bandu baani, ninamùkuuziri.
Kundu kwokwo, keera mukanyanyagwa haashi, munakola bu fwa.
Ala nie! Ngakizi mùlirira ubwakya-ubwayira. Ee! Imigenge yani, itagakama.
18 Ikyanya ndi mu genda mu mbingiro,
ndi mu gwana mwe'birunda bya ábakayitwa ne'ngooti.
Ne'kyanya ndi mu yingira mu kaaya kahamu
na ngwane mwa'bandi, bakola mu fwa ni'shali.
Kiri na'baleevi na'bagingi, keera bakatwalwa hala mu mahanga go batayiji."»

19 Yeremiya anashubi deta: «E Nahano, yabo Bayuda, ka wayami bajanda lwoshi-lwoshi?
Ewe! Ka ukoli shombiri abatuulaga be'Sayuni?
Kituma kiki ukayami tubeza inguma, halinde tutanakire?
Kundu twâli langaaliri kwo tugaramba mu butoge, si ndaabwo twalonga.
Twâli langaliiri kwo tugaakira, kiziga lyo twamu lengaga mwe'kinyukura.
20 E maashi Nahano! Twayemeera kwo tukoli bihuusiri.
Kiri na bashokuluza biitu, nabo bâli kizi yifunda mu bitalaalwe.
Ndaakwo kundi! Tweshi tukoli kuhubiiri bweneene.
21 Kundu kwokwo, utakolwe mbu utujandage. Tutaloziizi kwi'ziina lyawe lidukwe.
Si we gweti úgagingikwa ku kitumbi kyawe kye'kyami!
Kwokwo kirya kitumbi, utaki kijamburiise, kinali no'bulangashane.
Kirya kihango kyo tukanywana, ukikengeerage maashi,
utanaki shubi kihongola.
22 Irya migisi ya'gandi mahanga, si itashobwiri ukuniesa invula!
Ikyanyaanya kyonyene, kitangaginiesa.
Si we Rurema Nahamwitu, we gweti úgakizi giniesa!
Kwokwo, we tugweti tugabiika kwo'mulangaaliro.»

15

Abandu batakira Rurema

1 Ha nyuma, Nahano anambwira: «Yabo Bayuda, ndangaki bakejeerera, kundu Musa
na Samweri bangayijiri, banabahuunire imwani. Aahago! Bayami na njaaga mu masu!
Ubabwire kwo bagendage.
2 «Mango bakubuuza, ti: "Tugendage hayi?" unabashuvye kwo Nahano adetaga
kwokuno:
"Ngiisi ábashungikiirwi ukufwa, bagaafwa nyene.
Na ábashungikiirwi kwo bayitwe ne'ngooti, zo ziganabayitaga.
Na ábashungikiirwi kwo bayitwe ni'shali, lyo liganabayita.
Na ábashungikiirwi kwo batwalwe imbohe, baganagenda yo."
3 «Ngabalungikira abashereeza bana, bo baaba: ingooti, zikizi bayita. No'tubwa,
tubakululire ha butambi. Na banyunda, babajojomole. Ne'nyamiishwa, zijanganule
ibirunda byabo.» Kwokwo kwo Nahano adesiri.
4 «Yabo Bayuda, abandu ba'mahanga gooshi bagahuumirwa hi'gulu lyabo, bwo
mwami Manaasi âli kizi gira ibitalaalwe mu kaaya ke'Yerusaleemu. (Uyo Manaasi âli
riiri mugala mwami Hezekiya we'Buyuda.)»

5 Nahano anashubi detaga kwokuno: «E batuulaga be'Yerusaleemu, nyandi úgaki
mùhahalira?
Na nyandi úgamùtaaniza, mu kuyiji buuza imyazi yinyu?
6 Si keera mukanjanda, mwanambindulira ingoto!
Buno, ngoli luhiri no'kukizi mùyigenderera. Na ngolaga ngamùhana. Kwokwo
kwo Nahano adesiri.
7 Abandu baani, ngola mu bayeluula, iri na mbashabulira hala na'marembo gaabo.

Kundu balyagagi bandu baani, haliko batazi janda ibyaha byabo.
Kwokwo, ngabashereeza, na ndyose abaana baabo.
8 Bwa'bashosi bakola bagayitwa,
banamufwiri bagaluguuka ukuhima umushenyu kwi'buga.
Ngayitiisa kiri ne'misore ku kyanya bakiri bikalage.
Kwokwo, banyina bagashenguka, iri banabululuka.
9 Umukazi, kundu angaba abusiri abaana balinda, si booshi bagaahera.
Kwokwo, umukuume gunamúyite.
Yehe, agayirirwa hi'gulu lyo'mwizingeerwe, ni'zuuba liki yasiri.
Anabe akoli tetiirwi, iri anateziibwi ishoni.
Mu kati kiinyu, ngiisi ábagaaba bakiri ho,
nabo ngabatanga mu bagoma, banabayite ku ngooti.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

Yeremiya atakira Rurema

10 Haaho, nie Yeremiya nanadeta: «Ala nie! E maawe, kituma kiki ukambuta? Si abandu booshi bagweti bagandongooza! Si bali mu nduka, ndaanagwo mwenda gwo'mundu mbiiti. Na naani kwakundi, ndaaye mundu yeshi úgumbiiti.»
11 Nahano ananjuvya: «E Yeremiya, ngakizi kuhahalira. Kiri ne'kyanya kya'makuba na gobwe-gobwe, abagoma baawe bagakizi yiji kutabaaza.
12 «Aahago! Ikyuma kandi iri umulinga, iri byangaba bishaaziri imbande ze'mbembe, ndaaye mundu úwangabivuna-vuna.
13 Kundu kwokwo, ubugale bwinyu bwoshi, ngabuheereza abandi bandu, ku busha. Si mukola mu yifunda mu byaha hooshi mu kihugo!
14 Uburaakari bwo mbiiti hi'gulu liinyu, buyasiri bweneene, nga mbigi zo'muliro. Kwokwo, mugagendi ba baja, munakizi kolera abagoma biinyu i mahanga, mu kihugo kyo mutayiji.»
15 Nanashuvya: «E maashi Nahano, unyiji bwija.
Unayijagi ngiisi kwo ngweti ngateezibwa ishoni hi'gulu lyawe.
Aaho! Ungengeerage, unakizi mbahala.
Balya bagoma baani, ubahaniirize.
Si iri wangabayigenderera, hali ikyanya bangakengeera banyita.
16 Ikyanya ukambwira amagambo, nanagayuvwiriza bwija.
Na buno, gakiri mu njambaaza.
E maashi, Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi! Si ndi mu buuzibwa kwi'ziina lyawe.
17 Ikyanya abandu bâli kizi yifunda mu bitalaalwe, ndâli kizi bayibiika kwo.
Si nâli kizi bwatala nienyene, iri na mbona buligo hi'gulu lye'byaha byabo.
18 Aahago! Kituma kiki ngi yamiri ndi mu libuuka?
Na kituma kiki inguma zaani zikalahiraga ukukira?
Si ubutabaazi bwawe, buli naaho nga shyoko ya'miiji íkoli kamiri!»

19 Nahano naye, ti: «Iri wangangalukira,
lyo ngashubi kugalulira mu mukolwa gwawe.
Ne'ri wangaleka amadambwi-dambwi, unakizi deta íbitungiini,
lyo ugagaluka, unashubi ba muleevi wani.
Kwokwo, lya'Bayuda bagakugalukira,
si utali we gakizi bagwana.
20 Yabo bandu, kundu bagakizi yiji kuteera, mbu bakulwise, si batagakuhima.
Mukuba, ngakizi kusikamya, nga luzitiro úlukayubakwa ne'miringa.
Ee! Tugayamanwa, na ngizi kukiza.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.
21 Balya banangora-mabi, kundu balyagagi balangi bweneene,
haliko ngakizi kukiza mu maboko gaabo.»

16

Nahano alahiza Yeremiya kwo atayange

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «Wehe, ikyanya ugaaba utuuziri ahandu mwene hano, utakwaniini ukuyanga, utanabute abaana, baba batabana, kandi iri banyere.
3 Yabo bandu, yuvwa ngiisi kwo nie Nahano ngweti ngakyula hi'gulu lyabo, kiri na hi'gulu lya'babusi baabo:

4 Baguma, ikiija kigabaminika. Ndaanaye úgabalirira, kandi iri kubaziika. Abandi
bagayitwa mwi'zibo, kandi iri kwi'shali. Ibirunda byabo, bigaaba mijande-mijande nga
nagiira. Bigayiji liibwa no'tunyuni, ne'nyamiishwa.»
5 Nahano anashubi mbwira: «E Yeremiya, ikyanya abandu bagaaba bali ne'kigandaaro
mu nyumba ndebe, utakolwe mbu ugiyingire mwo! Utanakizi bayuvwirwa in-
dengeerwa. Mukuba, yabo bandu baani, ndagaki bagashaanira, ndaganaki bayereka
urukundo lwani, kandi iri indengeerwa zaani. Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.
6 «Mu kyekyo kihugo kye'Buyuda, mwa'banabushobozi bagaherera, kuguma
na'bagunda. Ndaanaye úgaagira mbu abaziike, kandi iri kubalirira. Ndaanaye
úgayibejanga, kandi iri kubegwa, mu kuyerekana umwizingeerwe.
7 Ndaanaye úgaleeta ibyokulya, kandi iri urusoozo lwe'divaayi, mbu aholeeze ábakola
mu lirira abafwiri, kandi iri nyina, kandi iri yishe.
8 «Emwe! Abandu, nga bangaba balyagagi no'bugeni, utakolwe mbu ugendi bakunga!
Hatagire hyo ugaalya mwo, kandi iri hyo ugaanywa.
9 Mukuba, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, na ndi mu
kyula kwokuno: "Mu kino kihugo, abandu batagaki shambaala, kandi iri kusheka.
Mutanaki yuvwe amazu ga'bahya, kandi iri ga ku kyanya kya'maganya. Yibyo byoshi
byo nadeta, bigakoleka mu masu giinyu."
10 «Yabo bandu, ikyanya ugababwira kwokwo, hali ikyanya bagakubuuza: "Aahago!
Kituma kiki Rurema Nahamwitu akoli higiiri kwo atuyogogoze? Mahube maki go
twagira? Kyaha kikagi kyo tukoziri imbere lyage?"
11 «Haaho, unabashuvye kwo nie Nahano nadeta kwokuno: "Bashokuluza biinyu
bakanjanda, banakizi kulikira imizimu ye'mahanga, iri banagikolera, banakizi na
giyikumba. Bakanjandaga, banajajaaka ne'maaja zaani.
12 Na buno, mwehe yo haahe! Si mukoli bihuusiri ukubahima! Mulyagagi
mindagabika, munali mu gira nga ngiisi kwo muloziizi, buzira kundwaza.
13 «"Ku yukwo, ngamùyimulaga mu kino kihugo, mugendi tuula mu kihugo
kye'mahanga, kyo mutayiji. Kiri na bashokuluza biinyu nabo, batâli kiyiji. Haaho,
mugakizi kolera imizimu, ubushigi ni'zuuba. Ndaganakizi mùhahala."» Kwokwo, kwo
Nahano adesiri.

Abandu balyoka mu buja

14 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Mu siku ízigayija, ndaaye mundu úgashubi biika
indahiro, mu kudeta: "Nga kwo Nahano ayamiri ho, ulya úkalyosa Abahisiraheeri mu
kihugo kye'Miisiri."
15 Si bagakizi deta: "Nga kwo Nahano ayamiri ho, ulya úkalyosa Abahisiraheeri
mu bihugo bye'mbembe, ngiisi ho bâli shabukiiri mu mahanga." Lyeryo, ngashubi
bagalulira mu kihugo kyabo, kirya nâli mali gwanwa naheereza bashokuluza baabo.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

Nahano ahana abandu baage

16 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Lolagi! Yabo Bayuda, keera nalungika abadubi
bingi, gira bayiji baloba. Nganaki lungika kiri na'bahiivi bingi, bayiji bahiiva ku
marango ge'migazi, na ku tugangazi, kiri na mu nyaala.
17 Ibyaha byoshi byo bagweti bagaagira, mbibwini. Batangabibisha, mbu ndabibone.
18 Yibyo byaha byabo, ngabiyihoola ubugira kabiri. Mukuba, keera bayulubaza
ikihugo kyani, mu kukiyijuza mwe'migisi. Iyo migisi, si iryagagi nga birunda, bwo itali
mwo'bugumaana! Inali mu yagazania bweneene!»

Umulangaaliro gwa Yeremiya

19 E Nahano! Wenyene we mu kizi nzikamya. We na luzitiro lwani.
Ikyanya ndi mu longa amakuba, we ndi mu tibitira mwo.
Abandu ba'mahanga gooshi, bagakizi kuyijira, iri banadeta:
«Bashokuluza biitu bâli kizi yikumba imigisi,
kundu ndaako kamaro kooshi yâli bahitiiri.
20 Aaho! Ka'bandu bangayibaajira byo'kuyikumba? Nanga, maashi!
Ibindu mwene yibyo, bitakwiriiri ukuyikumbwa.»
21 Nahano anadetaga: «Yabo bandu, bwo bali mu yigirira imigisi, buno, ngola
ngabayereka ubushobozi bwani, no'bukalage bwani. Haaho, lyo bagaamenya kwo nie
Nahano.»

17

Ibyaha bya'Bayuda

1 Nahano adetaga kwokuno: «Abayuda, ibyaha byabo, bitangahotolwa. Yibyo byaha,
keera bikahokoororwa mu mitima yabo na'kalamu ke'kyuma. Bikoli yandisirwi kiri na
ku tugongo two'tutanda two bali mu tangira imizimu kwa'matuulo.
2 Kiri na'baana baabo, bali mu genda ha yutwo tutanda, banakizi yikumba ho'muzimu
Hasheera. Yutwo tutanda, tukoli biisirwi mwi'dako lya ngiisi kiti, na ku ngiisi irango.
3 «E Bayuda, bwo mugweti mugaagira kwokwo, ngaheereza abagoma biinyu umugazi
gwani. Ngabaheereza no'bugale bwinyu bwoshi. Na íbitumiri ngaagira kwokwo, bwo
mukoli bihuusiri hooshi mu kihugo kiinyu.
4 Yikyo kihugo, kundu nâli mali gwanwa namùheereza kyo, si buno ngola
ngamùnyaga kyo, munagendi ba baja i mahanga. Mukuba, uburaakari bwani, bukoli
yasiri ngana nga muliro. Gutanâye zime, halinde imyaka ne'myakuula!»

Ukulangaalira Nahano, kandi iri abandu

5 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Ngiisi úbiisiri umulangaaliro ku bandu,
anabe ali mu yihega ku bushobozi bwabo, iri adaasirwi.
Mukuba, agaaba akoli jaaziri Nahano mu mutima gwage.
6 Uyo mundu, agaaba nga hishungu-shungu mwi'shamba, hazira mundu.
Yaho, hahangalusiri bweneene! No'luvu, lulyagagi lwa muloba.
Yabo bandu, ndaalwo lusiku bangagenduukirwa!
7 Haliko, ngiisi úbiisiragi umulangaaliro imwa Nahano,
yehe, agaaba agashaniirwi.
8 Umundu mwene uyo, agaaba nga kiti íkikabyalwa hoofi na'miiji,
halinde imizi yakyo iri mu yikira áhali amiiji.
Kiri ne'kyanya izuuba liri mu daruula, yikyo kiti kitangayoboha.
Ibyasi byakyo, biyamiri bidoohiri.
Kiri ne'kyanya invula iri mu ba yahangama, kitali mu gerania.
Si kiyamiri kiri mu tongeka kwe'bitumbwe.

9 «Umutima gwo'mundu, guli mu tebana bweneene, ukuhima ibindi byoshi,
gutanâye kire.*
Ndaaye úwangasobanukirwa ngiisi kwo guli.

10 «Kundu kwokwo, niehe Nahano, imitima ya'bandu, ndi mu giloleekeza.
Kiri ne'nzaliro zo'mundu, ndi mu zigahiriza,
ninamúhembe ukukulikirana na ngiisi kwo akakola.
11 Abandu, iri bangagala ku njira yo'kugungana,
bali mu ba nga kanyuni ákali mu laalira amagi go katakateera.
Ikyanya bali mu ba baki ryagagi misore, ibindu byabo biri mu yami bamalira.
Na mu kuheza, banaboneke ku bweranyange kwo bali bahwija.»

12 Ukulyokera ku ndondeko, inyumba ya Rurema iri mu gingikwa, nga kitumbi
kye'kyami.
Iyo nyumba, iri mwo'bulangashane, hanali handu hiitu heeru.
13 E Nahano! We Abahisiraheeri babiisiri kwo'mulangaaliro.
Halikago, ngiisi ábagakujajaaka, bagateezibwa ishoni.
Ee! Ngiisi ábagakuyihandula kwo,
boohe, baganyerera ngi'ziina íriyandisirwi mu luvu.
Yabo banakuhambwa, bagaaba bajaziiri Nahano,
anali ye shyoko íri mu leeta ubulamu.

Amahuuno ga Yeremiya

14 E Nahano! Ungizagye, lyo ngira lwoshi-lwoshi.
Unanguluule, lyo nguluulwa ngana-ngana.
Si wehe, we ngweti ngayivuga!
15 Abayuda bagweti bagambonyoleza mbu:
«Igambo lya Nahano, liryagagi hayi?
Ngahwe! Lekaga ngana likoleke, nga kwo ukagwanwa walideta.»
16 E Nahano! Si we kambiika mbe mungere, ndanali mu kutibita.
Lulya lusiku lwe'kihano, ndaluyifwijiri mbu luhike.
Aahago! Byoshi byo nâli kizi deta, wenyene ubiyiji-yiji.
17 Ku yukwo, utandeere ikyoba.

---

* **17:9 17.9** Ndondeko 6.5.

Si ku kyanya kya'makuba, wehe naaho, we ndi mu tibitira.
18 Balya bandu, bagweti baganvindagaza.
Aaho! Ubateezagye ishoni. Si ndabe nie ugaziteeza.
Boohe, babe bo ugaleeza mwe'kinyukura.
Si ndabe nie gakilenga mwo!
Balya bandu, ukizi bahaniiriza, unabazimiize lwoshi.

Amategeko hi'gulu lye'Sabaato

19 Nahano anambwira kwo ngendi yimanga kwi'rembo lya'kaaya ke'Yerusaleemu, na nyimangire ku mulyango gwo mwami ali mu lenga mwo, na ngenderere halinde ku gindi yoshi,
20 na ngendi menyeesa abandu kwokuno: «E baami be'Buyuda, muyuvwagwe igambo lya Nahano, kiri na mweshi mwe mutuuziri mu kaaya ke'Yerusaleemu, na mu kihugo kyoshi kye'Buyuda.
21 «Nahano adetaga kwokuno: "Ku lusiku lwe'Sabaato, mutakolwe kwo mwakizi betula imiteekerwa, mutanagiyingirane mu kaaya ke'Yerusaleemu.
22 Ku yulwo lusiku, hatagire úgahulukana umuteekerwa mu mwage. Hatanagire byoshi-byoshi byo mugalukola kwo. Si yulwo lusiku lwe'Sabaato, mukizi lundaluulira, nga kwo nâli kizi bwira bashokuluza biinyu.
23 Si boohe, batakanyuvwa, batananzimbaha. Bâli riiri mindagabika. Na kundu nâli kizi bahana, batanandwaza."
24 «Nahano ashubi detaga kwokuno: "Mwehe, mukwaniini mukizi nzimbaha. Iyo miteekerwa, mutakizi gibetula ulusiku lwe'Sabaato, mbu mugiyingirane mu kaaya. Hatanagire hyo mugalukola kwo. Haliko, lulya lusiku, mukizi lundaluulira.
25 «"Iri mwangakizi nzimbaha, abaami na'baluzi bagakizi yingira mu marembo ga kano kaaya kiinyu, halinde imyaka ne'myakuula! Ku kyekyo kitumbi kye'kyami, hagakizi yima abaami ba mwi'kondo lya Dahudi, banakizi yija, bashoniri ku fwarasi, na mu magaare gaabo, bali kuguma na'batuulaga be'Yerusaleemu, kiri na'bandi Bayuda booshi. Kwokwo, kano kaaya kagayama katuuziri mwa'bandu, halinde imyaka ne'myakuula.
26 Balya bandu bagakizi yija ukulyoka i Yerusaleemu, na mu tundi twaya twe'Buyuda, no'twa Binyamiini, kiri na mu tugangazi twe'muga, na mu migazi, no'luhande lwe'kisaka. Balya booshi, bagakizi yija mu nyumba ya Nahano, gira bayiji mútangira mwa'matuulo go'kusiriiza lwoshi, na'gandi matuulo. Bagatanga kiri no'mushyano, no'mubadu, na'gandi matuulo go'kutanga kongwa imwage.
27 «"Haliko, hali ikyanya mutangandwaza, munakizi koleesa ulusiku lwe'Sabaato nga zindi-zindi siku, munakizi lubetula kwe'miteekerwa mu kaaya. Iri mwangagira kwokwo, kano kaaya, ngaduulika imiryango yako kwo'muliro. Yugwo muliro, gunagendi jigiivya kiri ne'nyumba nyiija za'baami. Ndaanaye úgaahasha ukuguzimya."»

18

Nahano atuma Yeremiya imwo'mubuuvi

1 Nahano anashubi bwira Yeremiya kwokuno:
2 «Ewe! Umanukirage ngiisi ho bali mu bumba inyungu. Mango wahahika, lyo ngakuganuuza.»
3 Kwokwo, nanamanukira ho. Nanagwana umubuuvi agweti agabumbira ikirugu mu kibumbiro kyage kyo'kuzungulusa.
4 Yikyo kirugu, âli kizi kikuma na'maboko, imbumbo yakyo yanabiiha. Lirya ibumba, anashubi likaata buhyahya, gira abumbe mwe'kindi nga kwo aloziizi.
5 Haaho, Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
6 «E Bahisiraheeri, uyu mubuuvi, yuku akahindula ibumba, ka naani ndashobwiri ukumùhindula kwokwo? Si muli mu maboko gaani, nga ngiisi kwi'bumba liri mu maboko go'mubuuvi! Kwokwo nie Nahano ndesiri.
7 «Hali ikyanya nangadeta hi'gulu lya'bandu balebe, kandi iri bwami bulebe, kwo bashikulwe, banahongolwe, halinde banazimiire.
8 Kundu kwokwo, iri bangatwikira ku mabi gaabo, lyoki ndangaki baminika nga kwo nâli mali gwanwa nashungika.
9 «Hali ne'kyanya nangadeta kwo ngabyala bandu balebe, na mbayubake.
10 Halikago ha nyuma, banalekage ukunzimbaha, banatondeere ukugira amabi. Kwokwo, kundu n'gabalagaania ikindu kiija, ndangaki bagirira kyo.
11 «Aahago! Yabo batuulaga be'Yerusaleemu, kiri na'bandi Bayuda, ubabwire kwo Nahano adetaga kwokuno: "Keera namùteganulira ubuhanya. Ee! Ngoli mùshungikiiri

ubuhanya. Ku yukwo, mutwikirage ku mabi giinyu! Muhinduke ku ngesho ziinyu mbi,
munatondeere ukukizi gira amiija.”
12 «Kundu kwokwo, yabo Bayuda baganaaka, ti: “Aahabi! Yibyo wadeta, ndaabyo! Si
tulyagagi mindagabika! Tuganagenderera naaho ukukizi gira nga ngiisi kwo tuloziizi.”»

Abandu balahira Rurema

13 Nahano atubwiraga kwo tugendi buuza ibinyamahanga kwokuno:
«Ibala lya'Bahisiraheeri bakagira, ka keera mukaliyuvwa?
Si keera bakagira ibitalaalwe ngana-ngana!
14 Ulugungu lwa ku migazi ye'Lebanooni, ka lwâye nyote, lunabe lwamala? Aahabi!
Kiri na'miiji ágali mu hinga mwi'yo migazi, gatangakama.
15 Halikago abandu baani, boohe, keera bakanyibagira.
Bagweti bagayokera imizimu umubadu.
Injira nyiija yo bâli tuuziri mwo, keera bakagijanda,
banakola mu vujuuka mu mishodoko.
16 Ikihugo kye'Buyuda, keera bakihindula mushaka.
Na ngiisi úli mu kilenga mwo, ali mu zuuza itwe, mu kusoomerwa.
Mango kyashereezibwa, bagasoomerwa ngana-ngana!
17 Ikyanya abagoma bagayiji bateera,
ngaaleka babashaabule, nga kwo'lukungu luli mu twalwa ne'mbuusi.
Ikyanya bagateerwa, ndagaki tami balola kwo, si ngabahindulira ingoto.»

Abandu bagirira Yeremiya igambi lyo'kumúyita

18 Iri hakatama, abandu baguma banahanuusania, ti: «Tugirage igambi libi hi'gulu
lya Yeremiya. Si tuhiiti abagingi, kiri na'bitegeereza bo'kukizi tuhanuula, na'baleevi
bo'kutumenyeesa ngiisi byo Rurema adesiri! Aahago! Galya magambo gaage,
tutagatwaziizi. Muyije, tugendi múbangira ibinyoma.»
19 Kwokwo, nanahuuna: «E Nahano, unyuvwirize.
Uyuvwe ngiisi kwa'bagoma baani bakola mu nyigambira.
20 Aahago! Umundu, iri angagira amiija, ka akwaniini ukuhembwa amabi?
Si boohe, bagweti bagambumbira ubuhya, gira babunyitire mwo!
E maashi! Ukengeerage ngiisi kwo nâli kizi yimanga imbere lyawe,
mu kubahuunira, gira mbakize no'buraakari bwawe.

21 «Ku yukwo, ulekage abaana baabo bafwe ni'shali.
Nabo boonyene, uleke abagoma baabo babayite ne'ngooti.
Bakaabo bafwirwe na'baana, kiri na bayiba!
Abashaaja bafwe ne'kiija, ne'misore iyitwe ku ngooti mwi'zibo.
22 Ikyanya abanyazi bagayiji bateera, bateerere induulu mu nyumba zaabo.
Si bakambumbira ubuhya, mbu lyo bangwasa, banandega ne'mibashu!

23 «E Nahano! Uyiji kwo keera bakagira igambi, kwo banyite.
Ku yukwo, utabakoge ibyaha byabo.
Si ubanyanyage haashi, iri unabahaniiriza ku buraakari bwawe.»

19

Umugani gwa'kabindi ákabereka

1 Nahano anashubi mbwira: «E Yeremiya, ugendage imwo'mubuuvi, unagule
ya'kabindi. Ha nyuma, ugendi leeta abimangizi ba'bandu, na'bagingi.
2 Munalenge ku mulyango gwe'Ngyo, halinde mu ndekeera ya mugala Hinoomu.
«Mango mwahika ho, umenyeese abandu kwokuno:
3 E baami ba'Bayuda! Na niinyu mwe batuulaga booshi be'Yerusaleemu! Yuvwi!
Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga: Hano handu,
ngahashereeza lwoshi-lwoshi. Na ngiisi úgakizi yuvwa umwazi gwaho, agasoomerwa.
4 «Si yaba bandu, keera bakanjanda. Banahindula yaha handu, habe ho bagakizi
tangira amatuulo imwe'migisi. Ne'yo migisi, kiziga batagiyiji. Kiri na bashokuluza
baabo, na'baami be'Buyuda, nabo batagiyiji. Ne'ngingwe, bagweti bagayitira ha'bandu
bazira mahube.
5 «Keera bakayubakira umuzimu Baali ututanda, gira bakizi gutangira abaana baabo,
gabe matuulo go'kusiriiza. Si ibala mwene yiryo, ndakabahanguula kwo bakizi ligira,
litanazindi mba mu mutima!

6 Kwokwo, mu siku ízigayija, yaho handu, batagaki shubi hadeta “Tofeeti”, kandi
iri “ndekeera ya mugala Hinoomu”. Si bakola bagakizi hadeta “ndekeera yo'Bwitani”.
Kwokwo kwo Nahano adesiri.
7 «Haahano, ho ngashereegeza ishungi za'batuulaga be'Yerusaleemu, ne'za'bandu
booshi be'Buyuda. Ngahanguula abagoma baabo, bayiji baminika mwi'zibo. Ne'birunda
byabo, ngabileka bibe byokulya byo'tunyuni ne'nyamiishwa.
8 Kano kaaya, ngakashereeza lwoshi-lwoshi! Ikyanya abandu bagakizi lenga hoofi
lyako, banabone ngiisi kwo kasigala biguuka, bagahuumirwa, banasoomerwe.
9 «Abagoma ba kano kaaya, bagaaba bakasokaniini, gira bayite mwa'bandu.
Ibyokulya byamwo, bigaamala. Kwokwo, abatuulaga baamwo bagatondeera ukukizi
lya bagala baabo na banyere baabo, kiri na'biira baabo.»
10 «E Yeremiya, yabo bandu, ikyanya bagaaba bakiri mu kulola, uvungule yako kabindi
kaawe.
11 Ukabuli babwira kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi adetaga kwokuno: Abandu
ba mu kino kihugo, ngabavungula-vungula, na nvungule kiri na'kaaya kaabo. Ee!
Ngabavungula, nga kwo'mundu ali mu vungula ikirugu kyo'mubuuvi, halinde kitanaki
shubi shubaana. Ibirunda, hi'gulu lyo'kubula ahandi ho byangaziikwa, bigaziikwa
haahano i Tofeeti.
12 Kwokwo, kwo ngaagira hano handu, kuguma na'batuulaga baaho. Ngahagira nga
kano kaaya ke'Tofeeti.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
13 «Inyumba ze'Yerusaleemu, kiri no'tujumiro twa'baami be'Buyuda, bigayulubala
nga hano i Tofeeti. Mukuba abandu bâli kizi yokera umubadu ku nyumba zaabo, iri
banayikumba indonde. Banakizi tanga na'gandi matuulo ge'divaayi imwe'migisi.»
14 Haaho, Yeremiya analyoka yaho i Tofeeti, ahandu ho Nahano akamúlungika kwo
agendi tanga ubuleevi. Anagendi yimanga mu lubuga lwe'nyumba ya Nahano, anabwira
abandu booshi
15 kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno:
«Nga ngiisi kwo n'gagwanwa namùmenyeesa, kano kaaya ke'Yerusaleemu, ngola
ngakashereeza kuguma no'tundi twaya twako. Mukuba, abatuulaga baatwo balyagagi
mindagabika. Ikyanya ndi mu deta, batali mu ndwaza.»

20

Pashuuri abiika Yeremiya mu nyumba ye'mbohe

1 Bulya buleevi, ikyanya Yeremiya akabutangaga, umugingi muguma úwâli riiri
mukulu wa'balaliizi be'nyumba ya Nahano, iziina lyage Pashuuri mugala Himeeri,
anabuyuvwa.
2 Lyeryo, uyo Pashuuri anayami múgwatiisa, anamúhimbula. Anabuli múkonera ha
mulyango gwa Binyamiini, ha nyumba ya Nahano.
3 Iri bukakya shesheezi, uyo Pashuuri anabuli múshwekuula. Haaho, Yeremiya
anamúbwira: «Nahano keera ahindula iziina lyawe. Utagaki hamagalwa Pashuuri. Si
ukola ugakizi hamagalwa Magiri-Mishabibu (kuli kudeta: kuhuumirwa ngiisi luhande).
4 «Nahano akubwiraga kwokuno: “Ukola ugakizi huumirwa, mwe na'biira baawe
booshi. Ikyanya mugaaba muli mwi'zibo, yabo biira baawe ba'Bayuda bagaminikwa
mu masu gaawe ku ngooti. Na ábagasigala, ngabatanga booshi mu maboko ga mwami
we'Babeeri. Uyo mwami, anabatwale imbohe i Babeeri, anagendi basivya ne'ngooti.
5 «“Kano kaaya ke'Yerusaleemu, ibindu byamwo byoshi, ngolaga ngabiheereza
abagoma, nge'mimbu, ne'bindu byo'mulimbo, na byoshi íbiri mu bihinda bya'baami
be'Buyuda. Byoshi, abagoma bagabitwala i Babeeri.
6 «“Na naawe, e Pashuuri! Ugagwatwa imbohe, kuguma na'bandu ba mu mwawe
booshi, munatwalwe i Babeeri. Iyo munda, yo ugagendi fwira, unaziikirwe yo, mwe
na'biira baawe, kundu wâli kizi batangira ubuleevi kwo bagagenduukirwa.”»

Yeremiya atakira Rurema

7 E Nahano! Si ukandeba, nanayemeera kwo bibe kwokwo.
Bwo we mbimiri imisi, ndaakwo kundi.
Kwokwo, abandu bakola mu mbonyoleza ubwakya-ubwayira,
iri bananjekeereza.
8 Ngiisi kyanya ndi mu deta, na nyami yitulikania ku nduulu, mbu:
«Emwe! Kiteero ne'mishaabo!»
Yizo ndumwa za Nahano, ikyanya ndi mu zimenyeesa abandu,
bali mu nduka, iri banajambura.
9 Uyo Nahano, hali ikyanya ndi mu deta kwo ngamúyibagira,

na mbe ndakiri mu deta kwi'ziina lyage.
Haaho, igambo lyage liri mu yami nyaka mwo nga muliro.
Kundu nangayigumiiriza mbu niliyishwekere kwo, si liri mu huluka naaho!
10 Nyuvwiti ngiisi kwa'bandu bingi bakola mu hwehwetezania, mbu:
«Ngiisi luhande, hakola ikihuumula naaho! Aahago! Tugendi lega Yeremiya imwa'bakulu biitu!»
Kiri na'biira baani ba vyuka-ngwejere, bagweti bagaloleera,
babone ngiisi kwo nangatibukira haashi.
Bali mu nyigambira, ti: «Tugirage tumútebe, halinde tumúgwase.
Kwokwo, lyo twangamùyihoola!»
11 Kundu kwokwo, Nahano ayimaaziri ha butambi lyani, ali kikalage kye'ndwani.
Ku yukwo, balya booshi ábakola mu ndibuza, bagasiitara, banayideedeke haashi.
Ee ma! Bwo batashobwiri ukumbima, bagalonga ishoni,
banakizi teteerwa imyakuula, halinde ishoni zaabo zitâye yibagirwe.
12 E Nahano wo'bushobozi bwoshi! We mu geza ábakwaniini.
Uli mu loleekeza íbiyifundereziizi mu mitima yabo, kiri na mu menge gaabo.
Kwokwo, ngoli yibiisiri imwawe, gira umbulanire.
Yabo bagoma, lekaga mbone ngiisi kwo ugabayihoola.

13 Mukizi yimbira Nahano! Mukizi múhuuza!
Si ye mu kiza ábatashobwiri mu maboko ga banangora-mabi.

14 Ulusiku lwo n'gabutwa kwo, ludaakwe!
Hatanagire úgaadeta kwo luli lwe'migashani.
15 Kiri no'lya úkagendi menyeesa daata, ti: «Ewe! Wabuta umwana wo'butabana!»
16 Ulya mundu, abaagage ngo'twaya two Nahano akashereeza, buzira kutukejeerera.
Ku ngiisi mukyo, akizi yuvwa akashiba.
Na ngiisi kalenge-renge, akizi yuvwa ulujongo lwe'kiteero.
17 Aahago! Ikyanya n'gabutwa, kituma kiki Nahano atakayami nyita?
Nga Rurema ákinyitire mu nda ya maawe naaho!
Bwangábiiri bwija inda yage, ibaagage yo shinda yani.
18 Iyo nda ya maawe, kituma kiki n'gagilyoka mwo?
Si isiku zaani zooshi, ndi mu libuuka naaho, iri na njengeerwa!
Kiri na ku mbeka yo'burambe bwani, si ngagenderera naaho ukukizi negurwa!

21

Nahano alahiiri ukukiza Abayuda

1-2 Mwami Zedekiya akalungika Pashuuri mugala Malikiya, no'mugingi Sefaniya mugala Maseya, kwo bagende imwa Yeremiya. Bâli gweti bagamúganuuza kwokuno: «Mwami Nebukandeneza we'Babeeri akola mu tuteera. Aaho! Utuhunirage imwa Nahano, gira ayiji tutabaala. Hali ikyanya angayiji tukolera ibitangaaza, nga kwo âli kizi gira yaho kare.»
3 Yabo ábakatumwa, Yeremiya anabashuvya kwo bagendi bwira Zedekiya kwo
4 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: «Uyo mwami we'Babeeri, kundu mwangamúlwisagya, haliko, ibilwaniiso biinyu, ndaabyo bigaagira. Si yabo Bababeeri bakoli sokaniini inzitiro za'kaaya ke'Yerusaleemu, banakola bagakayifunda mwo.
5 Kiri na nienyene, nie Nahano, keera mwandaakaza bweneene. Kwokwo, naani ngamùlwisa, na ndi wo'bushobozi bweneene.
6 Mu yako kaaya kiinyu, ngayita mwa'bandu, kiri ne'bitugwa, ku njira ye'kiija.
7 «Nie Nahano nadeta na kwokuno: E mwami Zedekiya! Kundu uli kuguma na'bandi batwali be'Buyuda, na'bandi bandu baawe, halikago ngakubiika mu maboko ga mwami Nebukandeneza we'Babeeri. Yabo booshi, kundu bangafuushuka mu kirya kiija, ni'zibo, ni'shali, haliko ulya Nebukandeneza, ndaazo ndengeerwa zo agabayuvwirwa, mbu abakejeerere. Aahabi! Si agayami bayilala mwo, gira abayite.
8 «E Yeremiya, balya bandu booshi, ubabwire kwo nie Nahano nadeta kwokuno: Mutoolage! Ka muloziizi ukuba ho, kandi iri ukufwa?
9 Aaho! Ngiisi úgasigala mu Yerusaleemu, agaafwa nyene, iba kwi'zibo, kandi iri kwi'shali, kandi iri ku kiija. Haliko, ngiisi ábagahuluka mwo, banagendi yibiika mu maboko ga balya Bababeeri ábasokaniini akaaya kiinyu, booki bagafuuka, banabe bakiri bagumaana.»

10 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Yako kaaya, ngakabiika mu maboko ga mwami
we'Babeeri, anakajigiivye. Mukuba keera n'gashungika kwo ngakashereeza, ndanâye
ki katabaale.» Kwokwo kwo Nahano adesiri.

Ikikando ku baami be'Buyuda

11-12 «Ugendi bwira imbaga ya mwami we'Buyuda kwokuno: Emwe bandu ba
mwi'kondo lya mwami Dahudi! Muyuvwirize ngiisi kwo nadeta, nie Nahano:
Ngiisi shesheezi, mukizi twa imaaja za'bandu ku njira íkwaniini.
Iri umundu angaba anyagwa ibindu byage, mumúfuuse mu maboko ga'banyazi.
Ne'ri mwangalahira, ngaraakara ngana-ngana!
Si keera mukayifunda mu bitalaalwe!
Buno, uburaakari bwani bugakizi yaka nga muliro, ndaanaye úgabuhoohya.
13 E bandu be'Yerusaleemu, nie Nahano kwokwo kwo nadeta: Mutuuziri ku marango,
ku lwala úluli hi'gulu lye'ndekeera, munali mu yihaya, mbu:
"Ndaaye úwangayiji tuteera, mbu anayihandalike mu kaaya kiitu kazitire!"
Kundu muli mu deta kwokwo, nienyene ngakizi mùlwisa.
14 Ngamùhana ngana-ngana, nga ngiisi kwo bimùkwaniini.
Na nduulike ulubako lwinyu mwo'muliro,
halinde gunasingoole byoshi íbimùsokaniini.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

22

Ubuleevi imwa mwami we'Buyuda

1 Nahano anashubi mbwira kwo ngendi bwira mwami we'Buyuda kwokuno:
2 «Ewe! We twaziri ku kitumbi kya mwami Dahudi. Gano magambo ga Nahano, we
galoziri kuguma na'batwali baawe, kiri na'bagunda ábali mu yingira mu mwawe.
3 «Nahano adetaga kwokuno: "Mukizi gira íbikwaniini, mu kati ko'kuli. Umundu,
iri angaba anyagwa ibindu byage, mumúlyose mu maboko ga'banyazi. Mutanakizi vin-
dagaza ibinyamahanga, kandi iri ifuuvi, kandi iri banamufwiri, mutanakizi balyalyania.
Mutanakolwe mbu mukizi yita abandu bazira buhube.
4 «"Gano magambo gaani, iri mwangakizi gasimbaha, abaami ábagakizi yima ku
kitumbi kya mwami Dahudi, bagakizi lenga kwi'rembo lya'kaaya, bashoniri ku fwarasi,
na mu magaare, bali kuguma na'batwali baabo, kiri na'bagunda.
5 «"Halikago, nie Nahano nadeta kwokuno: iri mutangakizi ndwaza, nabiika indahiro
kwi'ziina lyani, kwe'no nyumba yinyu yo'mulimbo, ngagihindula bibe biguuka."
6 «Na ku biloziri akajumiro ka'Bayuda, Nahano adetaga kwokuno:
"Ino nyumba ibuyahiri bweneene ukuhima ikihugo kye'Giryadi,
kiri no'lubako lwe'migazi ye'Lebanooni.
Kundu kwokwo, ngagihindula libe ishamba,
ndaanaye úgashubi gituula mwo.
7 Keera nalingikania abandu, kwo bagendi gishereeza.
Ngiisi muguma wabo anakoli hagasiri ibilwaniiso byage.
Iyo nyumba, kundu inguliro zaayo zikalimbiisibwa ne'biti bye'myerezi, bagazishaaza,
banazilashe mu muliro."
8 «Abandu bingi be'mahanga, ikyanya bagakizi lengaga ha butambi lya kano kaaya,
bagakizi buuzania, ti: "E balya! Kano kaaya kiija, kituma kiki Nahano akakahaniiriza
mwene yuku?"
9 Abandi, ti: "Íbitumiri Rurema Nahamwabo akakahana kwokwo, mbu abatuulaga
baamwo bakahongola ikihango kyo bâli mali nywana bo naye. Banakizi gendi yikumba
imizimu, iri banagikolera."»

Ubuleevi hi'gulu lya Salumu

10 E Bayuda! Mwami Yosiya keera akafwa. Aaho! Mutaki múlirire mutanakizi
múgandaara.
Ho mwangamúlirira, munalirire ulya mwami úkola mu twalwa i mahanga zeene.
Mukuba yehe, atâye ki shubi galukira mu kihugo kyabo, mbu akibone.
11 Mukuba Salumu, mugala mwami Yosiya, ye kayima ahandu ha yishe, abe mwami
wa'Bayuda. Yoyo, keera bakamútwalaga imbohe. Nahano adeta kwokuno hi'gulu lyage:
«Kino kihugo, atâye ki kifine mwo.
12 Si imunda agatwalwa imbohe, yo na munda agagendi fwira, atanâye ki bone kino
kihugo kandi.»

Ubuleevi hi'gulu lya Yoyakimu

13 Nahano anadetaga kwokuno: «E mwami Yoyakimu, yayewe imwawe!
Si ugweti ugayiyubakira inyumba nyiija ku njira yo'kugungana!
Ugweti uganayubaka inyumba ízishoneriini kwo, mu kulyalyania abandi bandu.
Unali mu koleesania ku kimaama, buzira mbembo,
14 iri unayidesa, ti: "Ngayiyubakira nangungubanga we'nyumba,
inabe ihiiti izindi ízishoneriini kwo.
Nganagibiika kwo'twazo tuhamu, na ngilimbiise ne'biti biija bye'myerezi ku bibambaazi.
Ha nyuma, na ngibuge kwi'bara lidukula."
15 Aahago! Yukwo kuyiyubakira inyumba ne'biti bye'myerezi,
ka kwo kuyerekiini kwo uli mukulu mu bandi baami?
Si yisho Yosiya âli kizi lya, iri ananywa íbiri tiita, anâli kizi gira íbikwaniini!
Kyo kitumiri âli kizi genduukirwa.
16 Abakeni na ábatashobwiri, âli kizi batabaala.
Kyanatuma agakizi genduukirwa.
Umundu, iri angagira amiija mwene yukwo, iri anyiji.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
17 «Halikago wehe, ugweti ugayihahalira wenyene, mu kukizi gungana.
Unali mu yita abandu bazira buhube, mbu lyo ugala.
Si ubutwali bwawe, buli bwa kukandamirana naaho ku kahaati!»
18 Nahano anashubi detaga kwokuno hi'gulu lyo'lya Yoyakimu, mugala Yosiya we'Buyuda:
«Uyo mwami, ku kyanya agaafwa, ndaaye úgamúlirira, ti:
"Yayewe, e mwene witu! Yayewe, e mwali wani!"
Bataganamúlirira, ti: "Yayewe, e nahamwitu, we munalushaagwa! Si ulwawe keera lwahikaga!"
19 Si abandu bagamúziika nga punda.
Ikirunda kyage, bagakibulula haashi mu njira,
banagendi kikabulira inyuma lye'Yerusaleemu.»

Ubuleevi hi'gulu lya'kaaya ke'Yerusaleemu

20 «E beene Yuda, muzamuukire ku migazi ye'Lebanooni, iri munaliruuka.
Muyidehereze ku nduulu, halinde ihike i Bashaani.
Munagendi berangira uluhande lwe'migazi ye'Habariimu.
Si abiira biinyu booshi, keera bakaminikwa!
21 Ku kyanya mwâli ki riiri mu butoge, nâli mali gwanwa namùkengula,
haliko mwananjuvya: "Utatusuuze, maashi!"
Kwokwo, kwo mwâli kizi deta, ukulyokera ubwanuke bwinyu.
Ngiisi byo ngweti ngaadeta, mutabisimbahiri.
22 Abimangizi biinyu booshi, imbuusi igabahuusa kwo, inabashaaze.
Kiri na'biira biinyu, bagatwalwa imbohe.
Galya mabi gooshi go mwâli kizi kola, gagamùteeza ishoni.
23 E mwami, inyumba yawe iri nyiija, bwo ikayubakwa ne'myerezi ye'Lebanooni.
Buno, uki jeberiiri ngana-ngana.
Kundu kwokwo, ugakizi himbukira,
iri unabululuka ku mwizingeerwe, ngo'mukazi úkola úgaabuta.»

Ubuleevi hi'gulu lya mwami Koniya

24 Nahano adetaga kwokuno: «E Koniya, mugala mwami Yoyakimu we'Buyuda! Ngola ngakujanda! Nga kwo nyamiri ho, nahiga kwo kundu wangabiiri na'kamaro imwani nga mbete ya'kamangu ku kuboko kwani kwe'lulyo, haliko, nangaki kuyihogola.
25 Nganakutanga mu maboko ga mwami Nebukandeneza we'Babeeri, kuguma na'basirikaani baage. Mukuba, bo baloziizi ukukuyita, unabayobohiri.
26 Ngakuyimula hano, kuguma na nyoko, munagendi beera i mahanga, inabe yo munda mugafwira.
27 Na kundu mugakizi looza ukugalukira imwinyu, si mutâye galuke!»
28 Nanadeta: «Uyo mwami Koniya ali nga kirugu íkikabereka naaho, kyanakabulirwa!
Ndaanaye úki múloziizi.
Aaho! Uyo mwami, kituma kiki bakamúyimula,
mbu agende mu kihugo kyo atayiji, kuguma ne'mbaga yage?
29 E kihugo kye'Buyuda! E kihugo kye'Buyuda! E kihugo kye'Buyuda!
Uyuvwirize ngiisi kwo Nahano agweti agakubwira:
30 "Uyo Koniya, muyandike hi'gulu lyage kwo atahiiti ibuta, ataganagenduukirwa.

Mukuba mu kihugo kye'Buyuda, ndaaye wa mwi'kondo lyage úwâye yime mwo,
mbu atwale ku kitumbi kya Dahudi.”»

23

Abahisiraheeri, Nahano âye shubi bakuumania

1 Nahano adetaga kwokuno: «Yayewe imwe'birongoozi bya'bandu baani! Kundu
balyagagi bangere baabo, haliko, bagweti bagabashereeza, iri banabashaabula.»
2 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri ashubi detaga kwokuno: «E bimangizi, yabo
bandu baani, mukaleka ukukizi balanga. Si mukabajajaaka, halinde banashaabuka.
Bwo mwagiraga ibala mwene yiryo, ngamùhaniiriza.»
3-4 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Yabo bandu baani, kundu n'gabayimula mbu
bagendi tuula i mahanga, haliko ngiisi ábaki sigiiri yo, nienyene ngaki bakuumania,
na njubi bagalulira mu kihugo kyabo. Kwokwo, banashubi kizi buta, halinde
banayushuuke. Ha nyuma, mu bandu baani, na ndoole mwe'bindi birongoozi. Byohe,
bigakizi bahahala. Batagaki yoboha, kandi iri kuhuumirwa. Ndaanaye úgaki teereka.
5 «Mu siku ízigayija, mu kibusi kya Dahudi, ngameza mwe'shibwe liija. Uyo, ye
gayima, anabe mwami mwija, anabe ali mwitegeereza. Yeki, agatwala ikihugo ku njira
íkwaniini, na mu kati ko'kuli. Kwokwo kwo nie Nahano nadeta.
6 Mu butwali bwage, lye'kihugo kye'Buyuda kigakizibwa, halinde umunyerere
gunatoole mwo. Uyo mwami agakizi buuzibwa Nahano ye Lukiza Witu.
7-8 «Mu yizo siku, ikyanya abandu bagakizi biika indahiro, batagakizi ki deta, mbu:
“Nga kwo Nahano ayamiri ho, ulya úkalyosa Abahisiraheeri i Miisiri.” Si bagakizi deta:
“Nga kwo Nahano ayamiri ho, ulya úkalyosa Abahisiraheeri mu bihugo bye'mbembe,
na mu ngiisi gandi mahanga go bâli shabukiiri mwo.” Haaho, lya'Bahisiraheeri bagayiji
tuula mu kihugo kyabo.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

Imyazi ya'baleevi be'kinyoma

9 Gano magambo, galyagagi hi'gulu lya'baleevi be'kinyoma.
Umutima gwani gushengusiri, na ngola mu lenga mwo'musisi.
Ngolaga nga mulalwe, úkoli lalusiri.
Mukuba yabo baleevi be'kinyoma, Nahano keera akabakanukira ku njira
ya'magambo gaage meeru.
10 Kino kihugo kye'Buyuda, si abandu baki gweti bagashulehana mwo!
Banakoli bihuusiri, iri banakoleesa ubushobozi bwabo ku njira ítali nga yo.
Kyo kitumiri Nahano akoli kidaasiri.
Ikihugo kikoli ginunusiri bweneene, ne'ndagiriro zikoli yumagusiri.
11 Nahano adetaga kwokuno: «Balya baleevi, kuguma na'bagingi, booshi batandwaziizi.
Si bagweti bagayifunda mu mabi hooshi kiri na mu nyumba yani.
12 Ku yukwo, bagakizi mamaata mu kihulu.
Na ho bagakizi lenga, bagakizi gwana ho gobwe-gobwe naaho.
Kwokwo, bagagendi siitara, banagwe.
Ikyanya ngabahaniiriza, ngabaleetera ibala.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

13 «Abaleevi ba mu kihugo kye'Samariya, n'gabona kwo bakoli bihuusiri bweneene.
Ikyanya bâli kizi tanga ubuleevi,
bâli kizi butanga kwi'ziina lyo'muzimu Baali.
Banahubiisa abandu baani, halinde nabo banakizi yifunda mu byaha.
14 Kundu kwokwo, abaleevi be'Yerusaleemu, yo haahe!
Boohe, bagweti bagakizi shuleha, iri banadeta ikinyoma.
Na kwakundi, bali mu shimya banangora-mabi, kwo nabo bakizi kiyifunda mwo.
Ndaanaye úli mu kitwikira kwo.
Yabo booshi, bakolaga nga bandu be'Soodoma, na'be'Gomora.»
15 Yabo baleevi be'Yerusaleemu, Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno
hi'gulu lyabo:
«Yabo baleevi, bo batumiri abandu baani bakoli himbusiri mu kino kihugo kyoshi.
Kwokwo, ngabaliisa ibyokulya bilulu, na mbanywese umubamba.»
16 Nahano wo'bushobozi bwoshi ashubi detaga kwokuno: «Yabo baleevi be'bibeesha,
mutakizi batwaza. Si bagweti bagaagira mbu bamùtebe! Aahabi! Amabone gaabo, bali
mu gayihalangira boonyene, batanali mu galyosa imwani.

17 «Balya bandu banjombiri, banali mindagabika. Bali mu kizi gira nga ngiisi kwo baloziizi. Kundu kwokwo, bali mu hendana, ti: “Nahano adesiri kwo mugakizi longa umutuula! Ndaakyo kiteero mwâye longe!”
18 Aaho! Mu yabo baleevi, si ndaaye úkayimanga mu naama yani,
mbu anyuvwe ngiisi byo ndesiri!
Ndaanaye úli mu twaza amagambo gaani, mbu asobanukirwe.»

19 Lolagi! Nahano agaaba nga kihuhuuta kikayu, mu kuyiji mùhana.
Uburaakari bwage, bugamùteera nga mbuusi ya'kasuululu,
inayihwike ku matwe ga banangora-mabi.
20 Bulya buraakari bwa Nahano, butagahooha,
átazi gira nga ngiisi kwo akoli shungisiri.
Yibyo byoshi, mu siku ízigayija, lyo mwâye bisobanukirwe bwija.

21 Nahano anashubi detaga kwokuno: «Yabo baleevi, ndali nie kabatuma, ndaanabyo n'gababwira.
Kundu kwokwo, bakiri mu tibita-tibita,
iri banatanga ubuleevi bwo'kuyihalangira boonyene.
22 Bwangabiiri bwija, nga bangayimaziri imbere lyani, bananyuvwe.
Kwoki lyo bangabwiziri abandu baani ngiisi kwo nienyene ndoziizi.
Bangabalyosiizi mu njira zaabo mbi, halinde banatwikire ku mikolezi mibi.»

23 Nahano anashubi detaga kwokuno:
«Ka ndi Rurema wa hano hoofi naaho? Si nduuziri na'handi kwakundi!
24 Kwokwo, kundu umundu angagendi yibisha hala, ngaaba ngi múbwini. Kwokwo kwo nie Nahano ndesiri.
Mukuba, nyijwiri hooshi mwi'gulu, kiri na hano mu kihugo.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
25 «Yabo baleevi, keera nayiyuvwirwa kwo bali mu deta kwokuno: “Yuvwagwi, nimùbwire ibirooto byo nalonga imwa Rurema bigingo bushigi!” Kundu bagweti bagaadeta mbu kuli kwi'ziina lyani, si biri bya kinyoma!
26 Aahabi! Ibibeesha mwene yibyo, bagagenderera ukubideta halinde mangoki? Si ubuleevi bwabo, bulyagagi bwa kuyihalangira naaho!
27 Bali mu koleesa ibibeesha, mu kulooza kwa'bandu baani banyibagire, nga kwo bashokuluza baabo bakanyibagira, banakizi gendi yikumba umuzimu Baali.»
28 Nahano adetaga kwokuno: «Ka ndaalwo lubibi ha kati ke'byula ne'ngano?
Si luli ho! Aahago! Bwo baloziizi ukuyihalangira ibirooto byabo,
leka abaleevi baani bo'kuli, nabo bamenyeese abandu amagambo gaani, nga ngiisi kwo gali.»
29 Nahano adetaga kwokuno: «Igambo lyani, ka litalyagagi nga muliro?
Ka litanali nga nyundo ígweti igajajagula inyaala?
30 «Yabo baleevi, ngabahaga. Si bagweti bagazimbana amagambo mbu bwo galyosiri imwani.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
31 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Yabo baleevi be'bibeesha, bali mu yihalangira amagambo boonyene, mbu: “Kwokwo, kwo Nahano adesiri”. Ku yukwo, ngabahana.
32 Ee! Ngabahana ngana-ngana, bwo bagweti bagatanga ubuleevi bwe'bibeesha. Ne'kyanya bali mu buyigiriza, bali mu habura abandu baani. Ndanali nie kabatuma, mbu babudete. Ku yukwo, ndaabwo butabaazi bwo bangatanga imwa'Bayuda.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
33 Nahano anambwiraga, ti: «Ngeeka mu bandu, kandi iri mu baleevi, kandi iri mu bagingi, hali úwangakubuuza, ti: “E Yeremiya! Indumwa nyiki yo Nahano akutumaga leero, ibe nga muteekerwa gwo ugatubetuza?” Haaho, ubashuvye kwokuno: “Nahano adesiri kwokuno: Si mwehe mulyagagi muteekerwa muzito bweneene, munagweti muganduhya! Kwokwo, ngola ngamùnyanyaga haashi.”
34 «Yabo baleevi be'bibeesha, kandi iri bagingi, kandi iri gundi mundu yeshi, hali ikyanya bangakubwira, mbu: “Yaga magambo galyosiri imwa Nahano!” Nanga maashi! Balya bandu, umenye kwo ngabahaniiriza, kuguma ne'mbaga zaabo zooshi.
35 «Mwehe, mukwiriiri mukizi buuzania, ti: “Aahago! Kuti kwo Nahano ashuvya? Na kuti kwo aloziizi ukudeta?”
36 Halikago, lirya igambo “Yaga magambo galyosiri imwa Nahano”, mutakolwe mbu mushubi lideta. Si ngiisi byo muli mu deta, galyagagi magambo go mwayihalangira

mwenyene naaho. Muli mu hindula amagambo ga Rurema witu, úli mugumaana, ye
Nahano wo'bushobozi bwoshi.
37 «Yabo baleevi, mukizi babuuza kwokuno: “Kutagi kwo Nahano akushuvya? Kuti
kwo adesiri?”
38 Si mugweti mugaadeta, ti: “Yaga magambo galyosiri imwa Nahano!” Ndanali nie
n'gamùtuma, mbu mukizi gadeta. Mutakizi beesha, mbu: “Yaga magambo galyosiri
imwa Nahano.”
39 «Kwokwo, kano kaaya ke'Yerusaleemu, kundu n'gakaheereza bashokuluza biinyu,
haliko, ngola ngakalahira. Ngamùyimula imbere lyani.
40 Abandu bagakizi mùhonyoleza, iri banamùteeza ishoni. Yizo ishoni zigaaba
zo'kuyama ho, zitaganayibagirwa halinde imyaka ne'myakuula!»

24

Mu mabone, Yeremiya abona ibitiri bibiri bye'mitiini

1 Nahano akanyereka amabone, ku kyanya mwami Nebukandeneza we'Babeeri âli
mali twala mwami Yekoniya we'Buyuda imbohe i Babeeri. Akatwala ne'birongoozi
byage, na'batuzi be'byuma, kiri na'bandi banaluganda.
Mu yago mabone, nanabonaga ibitiri bibiri, biri mwe'bitumbwe bye'mitiini, bitere-
sirwi imbere lye'nyumba ya Nahano.
2 Mu kitiri kya mbere, mwâli riiri imitiini miija ngana-ngana. Si mu kyabo, mwâli riiri
imitiini íkoli boziri, halinde abandu batangaki gilya.
3 Nahano anambuuza: «E Yeremiya, biki wabona?» Na wa naani, ti: «Mbwini imitiini.
Miguma iri miija ngana-ngana. Si iyabo ikoli boziri, itanganaliibwa.»
4 Nahano anashubi mbwira:
5 «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: “Iyi mitiini ísimisiizi, guli
mugani gwa'Bayuda. Keera n'gabalungika, bagendi ba imbohe mu kihugo kye'Babeeri.
6 Yabo bandu, amasu gaani gayamiri gabali kwo. Na ha nyuma, ngabagalulira hano,
na mbayubake. Ndaanaye úgashubi bashaabula. Ngaaba mbabyaziri, ndaganashubi
bashikula.
7 Ngababiika mwe'kyedu kyo'kumenya kwo nie Nahamwabo. Bagangalukira lwoshi,
banabe bandu baani. Naani, na mbe ndi Rurema wabo.
8 «“Halikago, ulya mwami Zedekiya we'Buyuda, yehe alyagagi nge'rya mitiini íkoli
boziri, inabe itakiri ya kuliibwa. Kwokwo, ngamúhaniiriza, kiri na'batwali baage, bo
na'bandu booshi ábasigiiri i Yerusaleemu. Ngaahana kiri na ábakabungira mu kihugo
kye'Miisiri.
9 Abandu ba'mahanga gooshi, bagakizi bashomba, iri banabanegura. Ngiisi ho
ngabashabulira, abandu bagakizi bashekeereza, iri banabahonyoleza no'kubadaaka.
10 Na naani kwakundi, ngakizi balibuza na'mazibo, ni'shali, ne'kiija. Balya booshi,
ngabazimiiza, batanaki yimbwe mu kihugo, kundu nâli mali gwanwa nabaheereza kyo,
bo na bashokuluza baabo.”»

25

Abagoma ukulyoka imbembe

1 Nahano akayereka Yeremiya indumwa hi'gulu lya'Bayuda, ku kyanya mwami
Yoyakimu mugala Yosiya, âli mali hisa imyaka ina atwaziri. Mu gwogwo mwaka, lyo
mwami Nebukandeneza naye akayima mu kihugo kye'Babeeri.
2 Kwokwo, nie Yeremiya n'gabwira abatuulaga be'Yerusaleemu, kiri na'bandi Bayuda
booshi kwokuno:
3 «Hakoli hisiri imyaka makumi gabiri ni'shatu, Nahano ali mu mbeereza amagambo
gaage, mbu nimùmenyeese go. Akatangirira ku kyanya kya mwami Yosiya mugala
Hamooni. Yago magambo, kundu ngi genderiiri ukumùmenyeesa go, si mutagatwaziizi.
4 «Nahano anakizi mùlungikira na'bandi bakozi baage, abaleevi. Nabo kwakundi,
mutali mu batega amatwiri, mutanabatwaziizi.
5 Yabo baleevi, bâli kizi mùbwira: “Ngiisi muguma winyu ajandage amahimba gaage
mabi. Analeke ukukizi kola íbitali nga byo. Kwokwo, lyo mugalonga ukutuula mu
kirya kihugo kyo Nahano akamùheereza mwe na bashokuluza biinyu, kibe kye'mwinyu,
halinde imyaka ne'myakuula.
6 Mutakizi ndaakaza, mu kuyikumba imigisi. Si iyo migisi, mukagiyibaajira na'maboko
giinyu mwenyene. Yaga magambo gaani, iri mwangagasimbaha, naani ndagaki
mùhana.”

7 «Halikago, ikyanya n'gamùbwira kwokwo, mutanandega amatwiri. Si iyo migisi,
mwanagenderera ukukizi giyikumba. Kwokwo, nanaraakara, nanamùlekaga kwo
muyikululire ubuhanya mwenyene.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
8 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno: «Bwo mutakanzimbaha,
9 ngahamagala ibinyamahanga íbiri imbembe, kiri no'mukozi wani Nebukandeneza,
mwami we'Babeeri. Yabo booshi, ngabaleeta bayiji teera kino kihugo kye'Buyuda,
kuguma na'batuulaga baamwo, kiri na ábatuuziri ha butambi liinyu. Mweshi kuguma,
ngamùzimiiza. Ne'bihugo biinyu, binasigale mushaka, halinde imyaka ne'myakuula.
Kwokwo, abandu bagashenguka hi'gulu liinyu, banakizi mùnegura.
10 «Mutagakizi ki gira ibisegengo, mbu mushambaalire amageni. Yulwo lujongo
lugaamala, kiri ne'nyimbo zo'kulaaliza. Ndaaye úgashubi lasa ulushyo. Ndaanaye
úgaki shubi yasa itara.
11 Yiki kihugo kyoshi, kigahinduka mushaka. Abahisiraheeri, kiri na'batuulani baabo,
booshi bagaahisa imyaka makumi galinda, bagweti bagakolera mwami we'Babeeri.
12 «Iyo myaka makumi galinda, mango yamalaga, lyo ngaahana ulya mwami
we'Babeeri bo na'bandu baage. Ikihugo kyage, ngakihindula libe ishamba, halinde
imyaka ne'myakuula!» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
13 «Inguuke zooshi zo nâli mali gwanwa nadeta hi'gulu lye'Babeeri, ngazikoleesa.
Byebyo, byo Yeremiya âli mali gwanwa atangira ubuleevi mu kino kitaabo, hi'gulu
lya'mahanga gooshi.
14 Kiri na'Bababeeri, ngabahaniiriza ngana-ngana, ukukulikirana na ngiisi kwo bâli
kizi libuzania. Kwokwo, bagagendi ba baja mu gandi mahanga, halinde banakizi kolera
abaami baago bakulu.»

Ukuhana ibinyamahanga

15 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, anambwira: «Ewe! Uburaakari bwani, bukolaga
nga divaayi mu rusoozo. Aahago! Uluyabiire mu kuboko kwani, uginywese ngiisi mulala
gwo ngakulungika mwo.
16 Ngolaga ngabatumira abagoma, gira babalwise. Kwokwo, ikyanya bagaanywa iyo
divaayi yo'buraakari bwani, bagayami yibumbulika haashi, nga basire.»
17 Ikyanya n'gayuvwa kwokwo, nanayabiira yulwo rusoozo lwo Nahano âli fumbiiti,
nanalunywesa abandu be'milala yoshi, nga kwo akanduma.
18 Iyo divaayi, nanatangirira ku batuulaga be'Yerusaleemu, na ku bandu ba mu
tundi twaya twe'Buyuda, kiri na'baami na'bandi batwali baamwo. Yutwo twaya
twoshi, twanasigala mushaka. Ikyanya abandu bakabona kwokwo, banakanguka ngana,
banatondeera ukutunegura, iri banakizi tushekeereza, no'kutudaaka. Kwokwo, kwo
binali, halinde zeene.
19 Ha nyuma, yulwo rusoozo úluyijwiri mwo'buraakari bwa Nahano,
nanalunywesa mwami we'Miisiri, na'balemberezi baage,
na'batwali baage, na'bandi bandu baage booshi,
20 kiri ne'binyamahanga íbyâli koli tuuziri yo.
Nanalunywesa na'baami booshi ba mu kihugo kye'Huuzi,
na'bandu ba mu twaya twa'Bafirisiti, na'be'Hashikelooni, na'be'Gaza,
na'be'Hekurooni na ábakasigala mu Hashidoodi,
21 na'Bahedoomu, na'Bamohabu, na'Bahamooni,
22 na'baami booshi be'Tiiro, na'be'Sidooni,
na'baami be'kihugo íkiri i kajabo ke'Nyaaja Mediterane,
23 na'batuulaga be'Dedaani, na'be'Tema, na'be'Buuzi, na'bandu booshi ábali mu
kunguula imishaku mu mbengere,
24 na'baami booshi be'Buharaabu,
na'baami booshi be'milala ítuuziri mwi'shamba,
25 na'baami booshi be'Zimuri, na'be'Helamu, na'be'Mediya,
26 na'baami booshi ábatuuziri imbembe, ziba ngongo za hala, kandi iri za hoofi.
Yulwo rusoozo, nanalunywesa balya bandu ba'mahanga gooshi, muguma-muguma.
Na mu kuheza, mwami we'Babeeri naye, analunywa kwo.
27 Nahano anambwira: «Ugendi bwira abandu kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi,
Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno: "Ngolaga ngamùlwisa, halinde ni-
namùzimiize. Ku yukwo, mugire munywe bweneene, halinde munalaluke, munashale.
Munakizi gwa haashi, halinde mutanahashe ukuvyuka."
28 «Yulwo rusoozo, ikyanya ugabaheereza lwo, iri bangalahira kwo batagaluyakiira,
batanalunywe kwo, unababwire: "Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
Mugire ngana, mulunywe kwo!

29 Kirya kihano, keera kyatangirira mu kaaya kaani nienyene. Aahago! Ka mwe
mugakikenga? Aahabi! Mutagakikenga. Si ngalwisa abandu booshi ba mu kihugo.”»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
30 «Ku yukwo, e Yeremiya! Yibyo byoshi, ugendi bimenyeesa abandu, unababwire
kwokuno:
“Nahano mwi'gulu, agalunduma mu kulwisa abandu baage.
Ee! Agayamiza, ngo'mundu úgweti úgakanda imizabibu.
Agateera akaluulu hi'gulu lya booshi ábatuuziri mu kihugo.
31 Izu lyage, abandu ba'mahanga gooshi bagaliyuvwa.
Mukuba agakizi twa imaaja za'bandu be'milala yoshi.
Agabwiririra abandu booshi ngiisi kwo bahubiri.
Na banangora-mabi booshi, agabayita ku ngooti!”»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

32 Nahano wo'bushobozi bwoshi, anashubi detaga kwokuno: «Inguuke zigakizi libuza
abandu mu ngiisi mulala.
Ziganayija nga kihuhuuta ukulyokera he'kihugo kihekiiri.»
33 Ku kyanya Nahano agaminika abandu, ibirunda byabo bigashaabukira i bulambo,
binalambikwe hooshi mu kihugo nga nagiira. Ndaanaye úgabikuumania, ndaanaye
úgabalirira, mbu abiziike.
34 Mwe bangere! Mubandage akashiba ku kimombo!
E bimangizi ba'bandu! Muyibulage mu munyota-kiiko.
Bwobuno, bakolaga bagamùtongeera ku ngooti.
Mukola mugakizi yideedeka haashi, nga kirugu ki'bumba, ne'bigyo binashaabuke.

35 Ku yulwo lusiku, ibirongoozi bitagalonga ho bigayibisha,
ndaanaho byangatibitira.
36 Nayuvwa ngiisi kwe'birongoozi bigweti bigayamiza.
Bakola mu bululuka, bwo Nahano agweti agashereeza indagiriro zaabo.
37 Yizo ndangiriro, kundu zishuba mwo'mutuula,
haliko, Nahano keera azihindula, libe ishamba limaata.
Akoli rakiiri bweneene!
38 Keera akajanda abandu baage, nga kwe'ndare iri mu zira ibundo lyayo.
Hi'gulu lyo'buraakari bwage, kyanatuma agabaleetera izibo lye'ngunguula,
halinde ikihugo kyabo kikoli sigiiri ishamba limaata.

26

Yeremiya ahanwa

1 Yoyakimu mugala Yosiya, iri akayima mu kihugo kye'Buyuda, Nahano anabwira
Yeremiya kwokuno:
2 «Ugendage mu lubuga lwe'nyumba ya Nahano. Mukuba, Abayuda booshi ukulyoka
mu twaya twabo, mwo bagayiji nyikumbira. Kwokwo, ugendi yimanga imbere lyabo,
unabamenyeese inooka ngiisi byo ngakubwira. Hatanagire byo ugaasiga!
3 Mukuba, kundu nâli mali shungika kwo ngabahana, haliko hali ikyanya banganyu-
vwa, banajande amabi gaabo. Ne'ri bangagajanda, lyoki ndagaki bahana.
4 «Yabo bandu, ubabwire kwo Nahano adetaga kwokuno: “Mukwiriiri mukizi nyuvwa,
munakizi kania imaaja zaani, nga kwo nimùheziizi zo.
5 Ngiisi magambo go ndi mu mùmenyeesa ku njira ya'bakozi baani abaleevi, mukizi
gashishikala kwo. Si amagambo go nâli kizi mùheereza, mukiri mu gashemya-shemya!
6 Kwokwo iyo nyumba yani, ngagishereeza, nga kwo n'gashereeza iheema
lye'mihumaanano i Shiilo. Iziina lya kano kaaya, abandu ba'mahanga gooshi bagakizi
likoleesa naaho mu kudaakana.”»
7 Yago magambo, Yeremiya anagendi gadeta mu nyumba ya Nahano. Abagingi
banagayuvwa, kiri na'baleevi na'bandi bandu booshi.
8 Yago magambo gooshi, anabamenyeesa go, nga kwo Nahano akamúbwira.
Uyo Yeremiya, iri akayusa, balya booshi, kiri na'bagingi na'baleevi, banayami
múbirigisha, wa biri! Booshi kuguma, banakizi múlongooza, ti: «Ukwaniini uyitwe!
9 Wakuura ku biki, mu kutanga ubuleevi kwi'ziina lya Nahano, mbu ino nyumba ya
Nahano igashereezibwa nga lirya iheema lye'Shiilo! Kiri na kano kaaya, mbu kagasigala
mushaka, buzira bandu!» Yabo bandu booshi, banasokanana Yeremiya mwomulya mu
nyumba ya Nahano.

10 Abatwali be'Buyuda, mbu bayuvwe kwokwo, banalyoka mu kajumiro, banaza-
muukira ha nyumba ya Nahano. Banakuumana ha mulyango úgwâli kizi detwa
Mulyango Muhyahya.
11 Lyeryo, balya bagingi kuguma na'baleevi banatondeeraga ukudeta: «Uyo
nakuhambwa, si agweti agatanga ubuleevi bubi hi'gulu lya kano kaaya! Na mwenyene
keera mwabuyiyuvwirwa. Aahago! Akwaniini ayitwe!»
12 Yabo batwali, kuguma na'bandi booshi, Yeremiya anababwira kwokuno: «Yubwo
buleevi bwoshi, Nahano yenyene ye kanduma, kwo nimùmenyeese bwo. Yago gooshi
go mwayuvwa, Nahano yenyene ye kaganduma.
13 Ku yukwo, mujandage ingesho ziinyu mbi, munashubi gira amiija, iri munasimbaha
Rurema Nahamwinyu. Iri mwangagira kwokwo, kundu âli mali gwanwa adeta kwo
agamùhana, haliko angaki leka.
14 «Niehe ku luhande lwani, ngolaga mu maboko giinyu. Mungire nga ngiisi kwo
mubwini.
15 Halikago, iri mwanganyita, mumenye bwija kwo mugaaba mwayona umuko
gwo'mundu muzira buhube, munayiji kengeera mwayikululira idaaki bweneene. Ngiisi
ábatuuziri mu kano kaaya, mugaaba mwababetuza yiki kyaha. Mukuba yaga magambo
gooshi go nadeta hi'gulu lya kano kaaya, Nahano ye kanduma kwo nimùmenyeese go.»
16 Haaho, yabo batwali kuguma na'bandu booshi, banabwira balya bagingi na'baleevi:
«Uyo mundu, ataki kwiriiri ukuyitwa. Mukuba, yibyo atubwira, bilyosiri imwa Rurema
Nahamwitu.»
17 Haaho, mu yugwo muhumaanano, abashaaja baguma banayimuka, banabwira
abandu booshi:
18 «Ikyanya mwami Hezekiya âli twaziri Abayuda, hâli riiri umuleevi muguma
we'Moresheeti, iziina lyage Mika, anabwira Abayuda booshi, ti:
"Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
Kano kaaya ke'Sayuni kagahingwa nga ndalo.
Ee! I Yerusaleemu igahinduka biguuka.
Na ngiisi ho bayubasiri inyumba ya Nahano,
hooshi hagaamera ibishungu-shungu."
19 «Aahago! Ulya muleevi Mika, mwami Hezekiya, bo na'Bayuda booshi,
batanamúyita. Si Hezekiya akayoboha Nahano, anamúhuuna amúkoge. Kwokwo
ikihano kyo Nahano âli mali bashungikira, atanaki kikwiza. Kwokwo, uno mundu, iri
twangamúhana, tugaaba twayikululira ubuhanya bweneene!»
20 Na yaho, hâli riiri ugundi mundu úwâli kizi tanga ubuleevi kwi'ziina lya Nahano,
iziina lyage ye wâli Huriya mugala Shemaya, we'Kiryati-Yariimu. Uyo Huriya, âli
kizi tanga ubuleevi, mwene bwobulya bwa Yeremiya, kwa'bandu be'Yerusaleemu, kiri
na'be'Buyuda hooshi, bagalonga ubuhanya bweneene.
21 Yubwo buleevi, ikyanya Huriya âli kizi butanga, mwami Yoyakimu akabuyuvwa,
kuguma na'basirikaani baage, na'batwali baage. Ne'ri bakalooza ubulyo bwo'kumúyita,
Huriya anayoboha, anatibitira i Miisiri.
22 Haliko, uyo mwami Yoyakimu analungika yo Herinatani, mugala Hakiboori,
na'bandi bashosi.
23 Ulya Huriya, banagendi múgwata, banamúgalulira imunda Yoyakimu. Uyo mwami
anamúyitiisa ku ngooti, banaziika ikirunda kyage buligo, kuguma na'bandi bagunda.
24 Haliko Yeremiya, ku yikyo kyanya, Ahikaamu mugala Safanu âli kizi múlanga. Kyo
kitumiri balya bandu batakalonga ubulyo bwo'kumúyita.

27

Yeremiya ayambala ingata

1 Ku kyanya mwami Zedekiya, mugala Yosiya akatondeera ukutwala Abayuda, Nahano
anabwiraga Yeremiya kwokuno:
2 «Ewe! Uyabiire imigozi yo'luhu, ne'biti, unayilingaanize ingata nga yo bakizi
shwekera ku ngaavu zo'kulimiisa, unagiyishwekere mwi'gosi.
3 Haaho, unatume indumwa imwa mwami we'Hedoomu, na we'Mohabu, na
we'Hamooni, na we'Tiiro, na we'Sidooni. Iyo ndumwa, ubalungikire yo ku njira
ya'bandu baabo, ábakayija i Yerusaleemu hi'gulu lyo'kubonaana na mwami Zedekiya.
4 «Yabo bandu, unababwire kwo bagendi menyeesa banahamwabo kwokuno: "Na-
hano wo'Bushobozi Bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, amùbwiraga kwokuno:
5 Nie kalema ikihugo ku bushobozi bwani. Nanabumba mwa'bandu, kiri na íbiri
bigumaana byoshi. Yikyo kihugo, nanganakiheereza ngiisi ye nziimiri.

6 «“Buno, ngakiheereza umukozi wani, mwami Nebukandeneza we'Babeeri. Kiri
ne'nyamishwa, agakizi zikoleesa.
7 Uyo Nebukandeneza kuguma no'mugala, no'mwijukulu, bagakizi koleesa abandu
ba'mahanga gooshi. Haliko ha nyuma, ikihugo kye'Babeeri, nakyo kigateerwa,
kinahimwe. Abaami bahamu be'bihugo bingi-bingi bagayiji múkoleesa.
8 «“Haliko buno, uyo Nebukandeneza, mu bandu ba'mahanga gooshi na mu ngiisi
bwami, hali ábagalahira kwo batagamúkolera, banalahire na kwo batagahogeka
amagosi gaabo mu ngata yage. Kwokwo yabo, ngabahaniiriza mu kubaminika ku
ngooti, na kwi'shali, na ku kiija. Uyo Nebukandeneza, ngamúkoleesa halinde abazimiize
lwoshi-lwoshi.” Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.
9 «Ku yukwo, mutakolwe mbu mukizi yuvwiriza abaleevi be'bibeesha. Yabo baleevi
booshi, kundu bagweti bagakoleesa ibirooto, no'bulozi, na'maleere, haliko bali mu
gira naaho mbu bamùhende, ti: “Mutâye gwatwe, mbu mugendi ba baja ba mwami
we'Babeeri.”
10 Aahabi! Yibyo bagweti bagamùbwira, biryagagi binyoma naaho. Ne'ri
mwangabiyemeera, niinyu mugatwalwa imbohe, hala ne'kihugo kiinyu. Ngamùyimula,
mugendi fwira ku mbinga.
11 «Ngeeka mu yago mahanga, hali ábagayemeera, ti: “Ee ma! Ulya mwami
we'Babeeri, tuyemiiri kwo tugakizi músimbaha, tunakizi múkolera.” Yabo, ngabaleka
basigale mu kihugo kyabo, banakituule mwo, banakizi kihinga mwo.» Kwokwo, kwo
Nahano adesiri.
12 Yago magambo, nanagahikiza mwami Zedekiya, ti: «Uyemeere ukusimbaha
mwami we'Babeeri, mwe na'bandu baawe. Mukizi múkolera, halinde lyo mulonga
ukulama.
13 Ewe! Uyo mwami, si Nahano keera akakyula kwa'bandu ábagalahira
ukumúsimbaha, agabaminika mwi'zibo, na kwi'shali, na ku kiija! Aahago! Ka niinyu
muloziizi kwo amùminike?
14 «Yabo baleevi, mutabayuvwirize, kundu bali mu mùlyeryega mbu mutâye kolere
mwami we'Babeeri. Yubwo buleevi bwabo, bulyagagi bwe'kinyoma.
15 Hi'gulu lyabo, adesiri kwokuno: “Kundu ndali nie kabatuma, haliko, yubwo buleevi
bwabo, baki gweti bagabutanga kwi'ziina lyani. Ku yukwo, e Bayuda! Ngamùyimula
mweshi mu kino kihugo, halinde mugendi zimiirira kuguma, mwe na yabo baleevi
biinyu.”» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
16 Ha nyuma, nie Yeremiya nanabwira abagingi, na'bandi booshi, kwo Nahano adetaga
na kwokuno: «Yabo baleevi biinyu bagweti bagamùteba, mbu: “Ibirugu bya'Bababeeri
bakalyosa mu nyumba ya Nahano, bakola bagabigalula.” Aahabi! Yubwo buleevi bwo
bali mu tanga, buli bwe'kinyoma. Ku yukwo, mutakolwe kwo mwabayemeera.
17 Hatagirage úgabayemeera. Haliko, uyo mwami we'Babeeri, mukizi múkolera, lyo
mulonga ukuba ho. Aahago! Kituma kiki kano kaaya kangahindulwa biguuka?»
18 Yeremiya anagenderera ukudeta, ti: «Yabo baleevi, iri bangabiiri bali baleevi
nirizina, banabe balungikwa na Nahano wo'bushobozi bwoshi, leka bamúhuune,
halinde ibirugu íbiki sigiiri mu nyumba ya Nahano, ne'bya mu kajumiro ka mwami
we'Buyuda, ne'bya mu kaaya ke'Yerusaleemu, nabyo bitatwalwe i Babeeri.
19 Kwokwo, kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi adesiri hi'gulu lye'birugu íbikasigala
mu kaaya: nge'nguliro, na nangungubanga wo'mutanga úguli mu detwa Nyaaja,
ne'biterekero, ne'bindi birugu.
20 Yibyo byoshi, mwami Nebukandeneza akabisiga i Yerusaleemu ikyanya akatwala
Yekoniya mugala mwami Yoyakimu we'Buyuda, kuguma na'banalushaagwa booshi
be'Yerusaleemu.
21 «Muyuvwirize ngiisi kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri
agweti agaadeta hi'gulu lya íbyâli sigiiri mu nyumba ya Nahano, na mu kajumiro ka
mwami we'Buyuda, na mu kaaya ke'Yerusaleemu, ti:
22 “Birya byoshi nabyo, bigaki twalwa i Babeeri, binabeere yeyo munda, halinde
ku lusiku nienyene ngakyula kwo bigalulwe. Haaho kandi, lyo ngabigalulira i
Yerusaleemu.”» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

28

Yeremiya ahaliira no'muleevi Hananiya

1 Mwami Zedekiya âli koli hisiizi imyaka ina ne'myezi ina atwaziri Abayuda. Haaho,
umuleevi Hananiya mugala Hazuuru we'Gibyoni, anayingira mu nyumba ya Nahano.

Lyeryo, anayimanga imbere lya'bagingi, kuguma na'bandi bandu booshi, anambwira kwo
2 Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno: «Irya
ngata ya mwami we'Babeeri, ngamùvungulira yo.
3 Kiri na birya birugu byo akalyosa mu nyumba yani, ngabigalulira mwo, imyaka ibiri
ítazi mala.
4 Na kwakundi, ulya Yekoniya mugala mwami Yoyakimu we'Buyuda, naye
ngamúlyosa mu buja i Babeeri kuguma na'Bayuda booshi ábakatwalwa. Ne'kyanya
ngamùlyosa mu bushobozi bwo'lya mwami we'Babeeri, atagaki mùkandamira.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
5 Haaho mu nyumba ya Nahano, umuleevi Yeremiya anashuvya uyo Hananiya imbere
lya'bagingi, na'bandi bandu booshi, ti:
6 «Ee! Yibyo wadeta, Nahano abikwizagye. Birya birugu íbikalyosibwa mu nyumba
ya Rurema, bigalulwe! Kiri na'bandu booshi ábakatwalwa i Babeeri, nabo bagaluke!
7 «Kundu kwokwo, uyuvwirize bwija, kuguma na yaba booshi, ngiisi kwo ngola
ngamùbwira.
8 E Hananiya! Ikyanya twembi tutâli zaazi ba baleevi, hâli riiri abandi baleevi.
Nabo kwakundi, bâli kizi tanga ubuleevi, kwe'bihugo birebe kuguma na'baami baabo,
bigateerwa ni'zibo, ni'shali, ne'kiija.
9 Aaho! Umuleevi, iri angadeta kwo hagaaba umutuula, na yugwo mutuula gunayiji
ba ho, iri agaadetwa kwo akatumwa na Nahano.»
10 Lyeryo, irya ngata yo Yeremiya âli shwesiri mwi'gosi, umuleevi Hananiya
anagiyabiira, anagivuna.
11 Anashubi deta imbere lya'bandu booshi, kwo Nahano adetaga kwokuno: «Kwo
na kwokwo, ngamùlyosa mu buja bwa mwami Nebukandeneza we'Babeeri. Ulya
mwami, keera akayagagaza abandu be'bihugo byoshi. Haliko, leero naye ngabalyosa
mu bushobozi bwage, imyaka ibiri ítazi mala.» Ikyanya Hananiya akayusa ukudeta
kwokwo, Yeremiya anayami yigendera.
12 Umuleevi Yeremiya, ikyanya akayusa ukuhaliira na Hananiya, Nahano anashubi
múheereza indumwa kwokuno:
13 «Ugendi bwira Hananiya kwo Nahano adetaga kwokuno: “Iyo ngata ye'biti íshubi
shwesirwi mwi'gosi lya Yeremiya, kundu wagivuna, haliko igagomboolwa ne'ngata
ye'byuma.
14 «“Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, nakyula kwokuno:
Abandu ba mwi'yi poroveesi, ngabayambika ingata ye'kyuma ku magosi gaabo.
Yabo booshi, bagagendi kolera mwami Nebukandeneza we'Babeeri mu buja. Kiri
ne'nyamiishwa, zigakizi múkolera.”»
15 Haaho, umuleevi Yeremiya anashubi bwira Hananiya, ti: «E Hananiya, undegage
amatwiri. Atali Nahano ye kakutuma. Si ukayemeeza Abayuda kwo bakizi langaalira
ibinyoma.
16 Ku yukwo, Nahano adetaga kwokuno: “Yabo bandu, bwo we kabahidika kwo
bahune imbere lyani, ngakuzimiiza mu kihugo. Emwe! Umwaka gutagamala útazi
fwa.”»
17 Iri hakalengaga imyezi ibiri naaho, ulya muleevi Hananiya anafwa.

29

Yeremiya ayandikira Abayuda amaruba

1 Ikyanya umuleevi Yeremiya âli riiri i Yerusaleemu, anayandika amaruba, ana-
galungikira balya booshi bo mwami Nebukandeneza akatwala imbohe i Babeeri. Kuli
kudeta abatwali, na'bashaaja, na'baleevi, kiri na'bandi Bayuda booshi ábakatwalwa.
2 (Ku yikyo kyanya, mwami Yekoniya âli mali shaazibwa i Yerusaleemu, bo na
nyina, na'batwali baage, na'bakulu be'Yerusaleemu, na'batuzi be'byuma, kuguma na
banaluganda.)
3 Yago maruba, Zedekiya akagaheereza Herasa mugala Safanu, anagatwala, bo na
Gemariya mugala Hirikiya, banagahikiza mwami Nebukandeneza.
Yago maruba gâli desiri kwokuno:
4 «Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri adesiri kwokuno
imwa'bandu booshi ábatwalwa imbohe: “Nie kamùyimula i Yerusaleemu,
nanamùtwala imbohe i Babeeri. Na buno, nadetaga imwinyu kwokuno:
5 Mukizi yubaka inyumba, munazituule mwo. Mukizi byala ne'mbuto, halinde
mukakizi lya imimbu.

6 Mukizi yanga, munabute bayisho na banyoko. Kiri na bagala biinyu, mukizi
bayangira. Na banyere biinyu, mukizi bayangiisa, halinde lyo nabo bakakizi buta.
Mutagendi keehera mu kihugo kye'Babeeri, si mugendi luguukira mwo.
7 Yikyo kihugo, kundu n'gamùtuma mwo nga mbohe, haliko mukizi fiitirwa mu
kukikolera mwo, munakizi kihuunira imwa Nahano. Mukuba, yako kaaya, iri
kangatuuza, lyo na niinyu mugajeberera.”»
8 «Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: “Yabo
baleevi mu kati kiinyu, kiri na'balaguza, mutayemeere kwo bakizi mùteba. Kiri
ne'birooto byo bagweti bagamùlotololera, mutakizi bitwaza.
9 Aahabi! Yubwo buleevi bwo bagweti bagamùtangira, bali mu deta mbu bulyosiri
imwani. Kundu kwokwo, bulyagagi bwe'kinyoma. Ndali nie kabatuma.” Kwokwo, kwo
Nahano adesiri.
10 «Nahano ashubi detaga kwokuno: “Mugaahisa imyaka makumi galinda mutuuziri
mu kihugo kye'Babeeri. Si ha nyuma, ngayiji mùlyosa mwo, ninamùgalulire i
Yerusaleemu, nga kwo nâli mali gwanwa namùlagaania.
11 Ee ma! Ngiisi byo nimùshungikiiri, mbiyiji bwija. Yizo shungi zaani, zitali za
kumùlibuza, si ziri hi'gulu lyo'kumùgenduusa. Nie gaatuma mugaaba no'mulangaaliro,
halinde munagenduukirwe mu siku ízigayija.
12 «“Mu zirya siku, ikyanya mugakizi ndabaaza, ngakizi mùyuvwa.
13 Ee! Mugandooza ku mutima úgushenguusiri, halinde munambone.
14 Ne'kyanya mugambona, ngamùlyosa mu mbohe. Kundu nie kamùyimula mu
kino kihugo, na ndi nie wâli mùshabwiri, haliko ngashubi mùkuumania, na njubi
mùgalulira hano.” Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
15 «Hali ikyanya mwangadeta, ti: “Nahano keera akatuheereza abaleevi mu kihugo
kye'Babeeri.”
16 «Kundu kwokwo, Nahano ahiiti igambo hi'gulu lya mwami úkayima ku kitumbi
kya Dahudi, na'bandi booshi ábakasigala hano i Yerusaleemu, kuli kudeta booshi
ábatakatwalwa mu buja.
17 «Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno: “Ngabateera ku ngooti, na
kwi'shali, na ku kiija. Na mbagire babe nga mutiini mubolo, úgutangaliibwa.
18 Iyo ngooti, na yiryo ishali, kiri na kirya kiija, ngabikoleesa, mu kubashabulira
i mahanga. Ne'yo munda, ibinyamahanga bigakizi badaaka. Bagakizi banegura, iri
banabaneena, no'kukizi bahonyoleza, wa honyo!
19 «“Na íbitumiri bigaaba kwokwo, mukuba kundu nâli kizi batumira abakozi baani,
abaleevi, si batâli kizi batwaza.” Kiri na buno, kundu mukoli shwesirwi mu mbohe,
haliko mutandwaziizi.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
20 «“Ku yukwo, mweshi mukizi nyuvwa, mwe n'galyosa i Yerusaleemu, nanamùtwala
mu kihugo kye'Babeeri.
21 Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri. Halikago abaleevi
biinyu, Ahabu mugala Kolaya, na Zedekiya mugala Maseya, boohe, bali mu tanga
ubuleevi bwe'kinyoma kwi'ziina lyani. Ku yukwo, nakyula kwo ngababiika mu maboko
ga mwami Nebukandeneza, gira akabayitire imbere liinyu.
22 «“Kwokwo, Abayuda booshi ábakatwalwa imbohe i Babeeri, bagakizi daakana
kwokuno: ‘Nahano akujigiivye, nga kwo mwami we'Babeeri akajigiivya Zedekiya na
Ahabu.’
23 Bigaaba kwokwo, bwo mukahigula mu Bahisiraheeri. Mu kati kiinyu, umushosi
agweti agashuleha muka uwabo. Banali mu koleesa iziina lyani, mu kukizi tanga
ubuleevi bwe'kinyoma. Banali mu gendi deta kwo nie kabatuma, ndanali nie. Yibyo
byoshi, mbiyiji-yiji, na ndi nie kamasi kaabyo.” Kwokwo, kwo Nahano adesiri.»

Yeremiya ayandikira Shemaya amaruba

24 Nahano ananduma kwo mbwire Shemaya Umunehelamu
25 kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno:
«Ewe! Ukayihanguula wengwa kwo ulungikire abatuulaga booshi be'Yerusaleemu
amaruba. Yago maruba, wanagalungikira umugingi Sefaniya mugala Maseya, kiri
na'bandi bagingi booshi. Yago maruba, gâli desiri kwokuno:
26 “E Sefaniya, Nahano keera akakubiika, ube kigombo kyo'mugingi Yehoyada. We
kolaga úgayimangira inyumba ya Nahano. Mu baleevi, ngiisi ye ugakizi bona kwo ali
musire, ukwaniini ukumúkona amaboko na'magulu ne'mirinda.
27 «“Na buno, ulya muleevi Yeremiya we'Hanatooti agweti agayigira nga muleevi.
Aahago! Naye, kituma kiki mutamúkanukira?

28 Si yoyo keera akatulungikira amaruba ino munda i Babeeri, mbu: Iyo munda,
mugaki gituula ngana isiku nyingi. Ku yukwo, mukizi yubaka inyumba, munazituule
mwo. Mukizi hinga indalo no'kubyala imbuto, halinde mukakizi lya imimbu.”»
29 Haliko galya maruba, umugingi Sefaniya anagasomera umuleevi Yeremiya.
30 Haaho uyo Yeremiya, Nahano anamúbwira kwokuno:
31 «Balya booshi ábatwazirwi mu buja i Babeeri, ubalungikire iyi ndumwa: “Na-
hano adetaga kwokuno hi'gulu lya Shemaya Umunehelamu: Uyo Shemaya, kundu
akamùtangira ubuleevi, halikago ndali nie kamútuma. Si akamùyemeeza ikinyoma.
32 Ku yukwo, ngamúhaniiriza, bo na'bandu be'mbaga yage. Mu kati kaabo, ndaaye
úgasigala ho. Ndaanaye úgaabona amiija go ngakolera abandu baani. Uyo Shemaya,
si ye katuma abandu bagaahuna imbere lyani!” Kwokwo, kwo Nahano adesiri.»

30

Nahano âye ki galulire abandu baage imwabo

1-2 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, anashubi bwira Yeremiya kwokuno: «Ewe! Byo
ngolaga ngakubwira, ubiyandike mu kitaabo.
3 Mukuba, abandu baani Abahisiraheeri, mu siku ízigayija, ngabalyosa mu mbohe,
bali kuguma na'Bayuda booshi. Na njubi baheereza ikihugo kyo nâli mali gwanwa
naheereza bashokuluza baabo. Baabo, bo bagashubi kihyana.» Kwokwo, kwo Nahano
adesiri.
4 Yabo Bahisiraheeri, kiri na'Bayuda, Nahano ashubi detaga hi'gulu lyabo kwokuno:
5 «Keera tukayuvwa ngiisi kwo mugweti mugabanda akashiba, ku kyoba.
Mukoli humiirwi. No'mutuula, ndaagwo!
6 Ku yukwo, mutee yibuuzagya bwija, ti:
“Ko'mushosi angabuta?”
Aaho! Kutagi ngiisi mushosi akola mu yigwata ha kibuno,
iri anahinya ngo'mukazi úgweti úgaabuta ku bulyanirwe?
Na kituma kiki amalanga gaabo gakoli zizibiiri?
7 Yulwo lusiku, lukola lugaaba lwe'nguuke.
Beene Yakobo bagagooka ngana-ngana!
Yayewe! Ulusiku mwene yulwo, lutâye shubi ba ho.
Kundu kwokwo, ubuzinda, bâye kizibwe.»

8 Nahano wo'bushobozi bwoshi, ashubi detaga kwokuno:
«Yulwo lusiku mango lwahika, lye'rya ngata yo bashubi hogesirwi mu magosi,
ngagivungula, kiri ne'rya mirinda.
9 Bwo nie Rurema Nahamwabo, bakola bagakizi ngolera,
banakizi kolera no'mwami ye ngayimika, ulya wa mwi'kondo lya mwami Dahudi.

10 «E beene Yakobo, muli bakozi baani! Ku yukwo, mutayobohe.
E Bahisiraheeri! Mutavunike indege.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
«Ngamùlyosagya mu buja i mahanga.
Kiri na'baana biinyu, bagalyoka yo.
Beene Yakobo bagashubi tuula ku butoge, mu kati ko'mutuula.
Ndaanaye mugoma úgashubi bateera ikyoba.
11 Ee ma! Tuyamiinwi, nganakizi mùkiza.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
«Si binyamahanga bye'yo munda n'gamùshabulira, byohe ngabizimiiza lwoshi.
Haliko mwehe, ndagamùzimiiza lwoshi.
Kundu kwokwo, ndagamùlekeerera.
Si ngamùhana naaho nga kwo bimùkwiriiri.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

12 Nahano adetaga kwokuno: «Inguma ziinyu zikayiri bweneene, halinde zitangabukwa
mbu zikire.
13 Ndaanaye úgamùbulanira, ndaanagwo muti gwo'kumùbuka mwo inguma ziinyu.
Ku yukwo, ndaagwo mulangaaliro muhiiti kwo mugaakira.
14 Mu booshi ábashubi mùtabiiri, ndaaye úki mùtwaziizi.
Si booshi bakoli mùyibagiiri.
Amabi giinyu, gakoli leeziri ulugero bweneene.

Ne'byaha biinyu, bikoli luguusiri.
Kwokwo, ngola mu mùharuura nga bagoma baani,
keera nanamùhaniiriza, buzira kumùyuvwira indengeerwa.
15 Aahago! Yizo nguma, kundu mugweti mugalira-lira hi'gulu lyazo,
haliko ndaagwo muti úgwangazibuka.
Na íbitumiri n'gamùhana kwokwo, bwe'byaha biinyu bikoli luguusiri.
Mukoli ba banabyaha ba bweneene.
16 Kundu kwokwo, ngiisi ábali mu mùjanganula, nabo ngabajanganula.
Abagoma biinyu booshi, nabo kandi bagatwalwa imbohe mu mahanga.
Na ngiisi ábakamùshahula ibindu, nabo bagayiji bishahulwa.
Na ngiisi ábakamùteera, nabo bagayiji teerwa.
17 E bandu be'Sayuni, keera mukajandwa, ndaaye úmùtwaziizi.
Kundu kwokwo, ngola ngaakiza inguma ziinyu,
halinde munashubi ba bagumaana.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

18 Nahano adetaga kwokuno:
«Ngakejeerera abandu baani, na mbagalulire mu kihugo kyabo,
halinde bashubi tuula mwo.
Utwaya twabo, kundu twâli mali siba, bagashubi tusibuula.
Kiri na'kaaya ke'Yerusaleemu, bagashubi kayubaka mwe'nyumba zo'mulimbo, nga kwo kâli tuula.
19 Ngiisi ábagatuula mwo, bagashubi yimba inyimbo zo'bwivuge, iri banabanda akabuuli.
Ngaaluza abaana baabo, halinde banaluguuke ngana-ngana!
Ngabagingika bweneene, ndaanaye úgashubi banegura.
20 Abaana baabo bagakizi genduukirwa, nga kwo bâli tuula.
Nganashubi basikamya imbere lyani.
Haliko, ngiisi ábâli kizi gira mbu babakomeerese, boohe ngabahaniiriza.
21 Muguma wabo, ye gakizi barongoora.
Uyo mutwali, agalyoka mu kati kaabo.
Ikyanya ngakizi múhanguula kwo anyegeere, anayami gira kwokwo.
Mukuba, buzira kuhanguulwa, ndaaye úwangagira mbu anyegeere.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
22 «Kwokwo, mugashubi ba bandu baani,
naani na mbe nie Rurema winyu.»

23 Lolagi! Nahano agweti agahaniiriza abandu ku buraakari bwage,
bunakoli kayusiri nga kihuhuuta.
Buli mu yihwika ku banangora-mabi.
24 Bulya buraakari bwage, butaganahooha, átazi yusa ukugira byoshi byo keera ashungika.
Yibyo byoshi, mwâye bisobanukirwe mu siku ízigayija.

31

Abahisiraheeri bagalukira imwabo

1 Nahano adetaga kwokuno: «Ku yikyo kyanya, ngaaba nie Rurema we'milala yoshi ya'Bahisiraheeri. Nabo, banabe bo bandu baani.»
2 Nahano adetaga kwokuno:
«Yabo Bahisiraheeri, ngiisi ábakafuuka ulufu mwi'shamba,
ngababonera ulukogo, na mbaluhuule.
3 Yaho kishangi, nie Nahano n'gabahulukira kwo, nanababwira:
“Nyamiri nimùkuuziri halinde imyaka ne'myakuula!
Kyo kitumiri ngi genderiiri ukumùkejeerera.
4 E Bahisiraheeri! Ngashubi mùyubakulula,
halinde munabe kaaya ákalimbiri.
Mugashubi yabiira zirya ngoma ziinyu,
munagendi shambaalira kuguma na'bandi, iri munatamba.
5 Mugashubi kizi byala imizabibu mu migazi ye'Samariya.
Ee! Abalimi bagagibyala, banakizi gilya ku bushambaale.

6 Mu yizo siku, abalaliizi bagakizi yimanga mu migazi ya Hifurahimu, banatange
ikitambira, ti:
E balya! Mugire tuzamuukire ku mugazi Sayuni,
gira tugendi yikumba Rurema Nahamwitu.”»

7 Nahano adetaga kwokuno: «Mushambaale, munakizi yimba hi'gulu lya'Bahisiraheeri.
Munakizi babandira akabuuli, bwo bakoli himiri ibinyamahanga byoshi.
Mukizi balumbiisa, iri munabahuuza kwokuno:
“E Nahano! Ukizagye abandu baawe, balya ábasigiiri mu Bahisiraheeri!”
8 Lolagi! Ngabalyosa mu kihugo kye'mbembe,
na mbakuumanie ho batuuziri ku mbeka ze'kihugo.
Mu kati kaabo, baguma balyagagi mbumi ne'birema.
Abakazi baguma, bakola ne'nda, na'bandi bakola bu buta.
Yabo booshi, kwo bakoli luguusiri bweneene, bagagaluka.
9 Ikyanya bagagaluka, bagayija bakola mu lira,
iri banandabaaza.
Ngabaleeza mu njira ígolosiri, hoofi no'tudota,
bataganakizi siitara.
Ee ma! Yabo Bahisiraheeri, nyamiri ndi yishe, Hifurahimu ye fula yani.»

10 Mwe binyamahanga! Yuvwagwi ngiisi kwo Nahano atubwira.
Iyo ndumwa yage, mukizi gimenyeesa mu batuuziri hala, ha butambi lye'nyaaja.
Mukizi babwira: «Kundu Nahano akashabulira Abahisiraheeri mu mahanga,
halikago buno, akola agashubi bakuumania.
Agakizi bakuya-kuya, nga kwo'mungere ali mu kuya-kuya ibibuzi byage.»
11 Yabo Bahisiraheeri, abagoma baabo bakiri ne'misi mingi ukubahima.
Kundu kwokwo, Nahano agabakiza mu maboko gaabo.
12 Bagataaha bagweti bagayimba ku kisegengo ku mugazi Sayuni.
«Ngabaheereza ingano, ne'divaayi, na'mavuta, ne'bibuzi, kiri ne'ngaavu.
Yibyo byoshi, ikyanya ngabaheereza byo, imitima igashenguuka ne'bimwemwe.
Bagaaba nga ndalo yo bali mu nywisa, batanâye ki libuzibwe.
13 Ku yikyo kyanya, abanyere bagakizi tamba ku busiime, kiri ne'misore na'bashaaja.
Kundu bakiri mu jengeerwa, haliko ngaki bashambaaza.
Ngakizi baholeeza, halinde umwizingeerwe gwabo gunahinduke bushambaale.
14 Yabo bandu baani, ngabayigusa ku biija byani.
Kiri na'bagingi, ngakizi baheereza inyama íziri tiita.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

Rurema akejeerera Abahisiraheeri

15 Nahano adetaga kwokuno:
«Mu kaaya ke'Rama, abandu bakola mu bululuka ku kimombo,
munali mu yuvwikana uluhanga bweneene!
Ee! Laheeri ye gweti úgalirira abaana baage.
Atanaloziizi kwo hagire úgamúholeeza,
bwo batakiri ho.*
16 Nie Nahano, nadetaga kwokuno:
“Uhulikage ma! Uhotole imigenge.
Si ngaki kuhemba ku ngiisi byo wâli kizi kola.
Abaana biinyu, kundu bakiri mu maboko ga'bagoma biinyu,
bâye ki gafuushuke mwo.
17 Ee ma! Mu siku ízigayija, yabo baana bâye galukire mu kihugo kyabo,
banabe bakola no'mulangaaliro.”»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
18 «Nyuvwiti ngiisi kwa'Bahifurahimu bakola mu yidodomba, mbu:
“E Nahano! Twâli riiri nga nyana ítazi hetwa ukubetula ingata.
Watuhaniiriza bweneene, halinde twanagiyiga.
Aaho! Utugalulage, halinde tushubi ba bandu baawe.
Si wenyene naaho, we Rurema Nahamwitu!
19 E Nahano! Twâli mali habuka, twanayijamburiisa, iri tunayiteeza ishoni.
Ee! Ku kyanya twâli ki riiri baanuke, tukavujuuka mu bitali nga byo.
Halikago ha nyuma, twanatumburukwa, twanayemeera kwo tuli banabyaha.

* **31:15 31.15** Mataayo 2.18.

Na buno, tukolaga mu gerania, iri tunakugalukira.”»
20 Nahano adetaga kwokuno: «Hifurahimu ye fula yani, ninamúkuuziri bweneene.
Na kundu ngiri mu múkambira, haliko na njubi kizi múyidula.
Umutima gwani, gumúshengukiiri ngana-ngana,
na ndoziizi ukumúkejeerera.

21 «E Bahisiraheeri, irya njira yo mukalenga mwo, mu kulyosibwa mu kihugo kiinyu,
mugishakule bwija, munagibiike mwo'tulangikizo,
gira tukakizi yerekana injira yo mugagaluka mwo.
Yutwo twaya twoshi two mukashaaga mwo, mushubi tugalukira mwo.
22 E bahuni, mugagenderera ukuhabuka, halinde mangoki?
Si mu kihugo, Nahamwitu agakoleesa igambo lihyahya.
E ma! Abahisiraheeri bakolaga bagashubi hoobera Rurema wabo.»

Abayuda, Nahano âye shubi bagashaanira

23 Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: «Yabo Bayuda, ikyanya ngabagalula mu kihugo kyabo, na mu twaya twamwo, lya'bandu bagashubi kizi deta kwokuno:
“Nahano akizi gashaanira umugazi Sayuni!
Ee! Haaho, ho atuuziri.”
24 «Abayuda bagakizi tuulanwa mu kihugo kyabo, na mu twaya twamwo. Ee! Abalimi bagatuulanwa bwija kuguma na'bangere.
25 Ngiisi ábakoli luhiri, ngakizi bahembulula. Na ábakoli vunisiri indege, ngashubi basikamya.
26 Byo bigaatuma umundu agaaba ali mu deta kwokuno: “Iri nashaaga mwi'ro, nabona kwo njubi luhuusiri bwija bweneene!”»
27 Nahano adetaga kwokuno: «Ikihugo kye'Hisiraheeri ne'kya'Bayuda, mu siku ízigayija, ngashubi biyijuza mwa'bandu, kiri na mwe'bitugwa.
28 «Yaho keera, nienyene n'gabashikula, nanabahongola, halinde nanabasivya lwoshi. Halikago buno, ngola ngabakuya-kuya, ninashubi bashinga, no'kubayubakulula.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
29 «Mu yizo siku, ndaaye úgaki shubi twa yugu mugani:
“Ababusi bakalya imizabibu mibishi,
na'baana baabo banagwatwa ne'njijira.[†]”
30 «Yibyo bitumbwe bibishi, ngiisi úwabilya, ye ganayuvwa injijira. Umundu, iri angagira ibyaha, yenyene ye ganayitwa hi'gulu lyabyo.
31 «Mu siku ízigayija, ngashubi nywana ikihango kihyahya na'Bahisiraheeri, kiri na'Bayuda.
32 Kitaganaki ba nga kirya kyo n'gatangi nywana na bashokuluza baabo, ku kyanya n'gabarongoora no'kuboko kwani, mu kubalyosa i Miisiri. Mukuba kundu nâli bakuuziri, nga kwo'mushosi ali mu kunda mukaage, halikago kirya kihango, bakakihongola.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
33 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Ku yikyo kyanya, ikihango kyo nganywana na'Bahisiraheeri, kyo kyekino: Imaaja zaani, ngola ngaziyandika mu menge gaabo, na mu mitima yabo. Ngaaba Rurema wabo. Nabo, banabe bandu baani.
34 Ku yizo siku, ndaaye úwâye ki be ni'goorwa mbu ayigirize abaabo, kandi iri abatuulani baage, kwo bayige ibya Nahano. Si booshi bagaaba bakoli nyiji, ukulyokera ku batoohiri mwo, halinde ku bakulu. Naani, ngabakoga ibyaha byabo, ndanâye ki bikengeere.[‡]»
35 Rurema, iziina lyage ye Nahano wo'bushobozi bwoshi! Ye mu yasa izuuba ku bukiiri. Ye nali mu yasa umwezi ne'ndonde bushigi. Ali mu kizi yehuula imidunda, inakizi yipukula ku ngombe ye'nyaaja.
36 Yoyo ye wanadeta kwokuno: «Ngiisi byo njungisiri, ndaakyo kyanya byâye ki hinduke. Kwo na kwokwo na'Bahisiraheeri, ndaakyo kyanya ngabajandirira, mbu bataki be bandu baani.»
37 Nahano adetaga kwokuno: «Igulu litangagerwa. Kiri ni'daho, ndaaye úwangamenya byoshi íbilibishamiri mwo. Kwokwo na'Bahisiraheeri, kundu bakahuba, si bitangaziga kwo mbajande.»
38 Nahano adetaga kwokuno: «Mu siku ízigayija, bagashubi nyubakululira akaaya ke'Yerusaleemu. Bagatangirira ku lwingo lwe'Hananeeri, halinde ku lwivi úluli ha kakuma.

---

† **31:29 31.29** Hezekyeri 18.2-3. ‡ **31:34 31.31-34** Baheburaniya 8.8-12; 10.16-17.

39 Ikyanya bagakagera, bagatee golola umugozi uluhande lwe'mbembe halinde ku
mugazi Garebu, banagusoose, halinde i Goha.
40 «Irya ndekeera yoshi, bagagindaluulira, kuli kudeta halya hooshi ho bali mu
kabulira ibirunda no'munyota-kiiko. Bagandaluulira ne'ndalo zooshi, halinde mu
musima gwe'Kidorooni, kiri na'kakuma ákali hoofi ni'rembo lyo'mulyango gwe'Fwarasi,
úguloziri isheere. Yaho hooshi, ndaaye úgaki shubi hagwata, kandi iri ahahongola kiri
ne'hiniini!»

32

Yeremiya agula indalo

1 Nahano anabwira Yeremiya agandi magambo, ku kyanya mwami Zedekiya âli mali
hisa imyaka ikumi, atwaziri mu Buyuda. Na mwami Nebukandeneza naye, âli mali hisa
imyaka ikumi na munaana, atwaziri mu Babeeri.
2 Ku yikyo kyanya, abasirikaani ba mwami we'Babeeri banayiji sokanana akaaya
ke'Yerusaleemu. No'muleevi Yeremiya anaba aki shwekiirwi mu kajumiro, mu bululi
bwa'balaazi ba mwami we'Buyuda.
3 Na íbikatuma mwami Zedekiya agaalasha Yeremiya mu nyumba ye'mbohe, bwo
Yeremiya akatanga ubuleevi bwa Nahano kwokuno: «Kano kaaya ke'Yerusaleemu,
ngakaheereza mwami we'Babeeri. Ne'kyanya agakagwata,
4 agagwata kiri na mwami Zedekiya. Uyo Zedekiya, ikyanya bagaaba keera
bamúgwata, bagamútwala imbohe, halinde imbere lya mwami Nebukandeneza,
banaganuule kanwa ku kandi.
5 Ne'kyanya agaaba akolaga iyo munda, agabeera yo, halinde ukuhisa ku kyanya
nienyene ngamúhana. Yabo Bababeeri, mugaagira mbu mubalwise, si mutagabahasha!»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
6 Ku yikyo kyanya Yeremiya anadeta: «Nahano anambwira kwokuno:
7 "Lolaga! Mwene winyu wa Hanameri, mugala yisho wawe wa Salumu agayiji
kubwira: E Yeremiya! Si ulyagagi mwene witu! Ne'rya ndalo yani íri i Hanatooti, we
hangwirwi ukugiguluula. Aaho! Ugiguluulage."
8 «Ha nyuma, nga kwo Nahano akagwanwa ambwira, uyo Hanameri ananyijira
mu nyumba ye'mbohe, anambwira: "Irya ndalo yani íri i Hanatooti mu kihugo kya
Binyamiini, we hangwirwi ukugiguluula. Aaho! Ugiguluulage!"
«Ikyanya akadeta kwokwo, nanayami sobanukirwa kwo galya magambo go Nahano
ashuba mu mbwira, go gaago.
9 Kwokwo, iyo ndalo ya mwene witu, nanagigula ku bingorongoro bye'harija ikumi
na birinda.
10 Twanayandikirana amaruba imbere lyo'tumasi, go'kuyerekana kwo nagigula,
nanagabiika kwe'nungu. Yibyo bingorongoro, twanabuli bigera.
11-12 «Nanayabiira amaruba gabiri, go'kuyerekana kwo nagula indalo, nanagaheereza
Baruki, mugala Neriya, mwijukulu Mahiseya. (Maguma, nâli gabiisiri kwe'nungu,
nga kwe'maaja zidesiri. Agandi, nanagaleka kwokwo mayigule.) Yago maruba,
ikyanya n'gamúheereza go, uyo Hanameri âli riiri ho, bo no'tumasi. Yutwo tumasi,
kuguma na'bandi Bayuda ábâli bwatiiri mu lubuga, bâli bwinagi ngiisi kwa'maruba
gakayandikwa.
13 «Yabo booshi, ikyanya bâli ki gweti bagayuvwa, nanayami bwira Hanameri imbere
lyabo:
14 "Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno: Yago
maruba kwo gali gombi, ugayabiire, unagasingule mu kabindi, lyo gatuula ho.
15 Mukuba, Nahano wo'bushobozi, Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga na kwokuno:
Mu kino kihugo, abandu bâye ki shubi gula mwe'nyumba, kiri ne'ndalo ze'mizabibu,
kuguma ne'zindi ndalo."
16 «Galya maruba, ikyanya nâli mali gasikiiriza Baruki mugala Neriya, nanahuuna
Nahano kwokuno:
17 "E Nahano Rurema! Ikyanya ukalema igulu ne'kihugo, kwâli riiri ku bushobozi
bwawe bwe'kitangaaza. Ndaanabyo íbikuyabiiri.
18 Uli mu ba ukuuziri abandu bweneene, halinde ku bibusi bihumbi. Si ikyanya bali
mu ba bakuhubiiri, uli mu haniiriza kiri na'baana baabo. Ee! Uli Rurema mukulu, unali
kikalage. Ni'ziina lyawe, we Nahano wo'bushobozi bwoshi!
19 «"Uli mu shungika ku bwitegeereze, iri unakizi gira ibya kahebuuza. Ubwini-bwini
ngiisi kwa'bandu bali mu gira. Unali mu bahemba, ukukulikirana ne'mikolezi yabo.

20 Irya munda i Miisiri, wâli kizi gira ibitangaaza bya kahebuuza. Kiri na buno,
uki genderiiri ukubigira mu Bahisiraheeri, kiri na mu mahanga. Kyo kitumiri ukoli
menyekiini mu mahanga gooshi.
21 Balya bandu baawe, ukabalyosa i Miisiri ku bushobozi bweneene, ku njira
ye'kitangaaza. Haliko, balya Bamiisiri boohe, ukabahuumira ngana-ngana!
22 «"Balya bashokuluza biitu, ukabaheereza kino kihugo, íkiyeziri mwa'mata
no'buuki, nga kwo ukabalagaania.
23 Banayiji kiyabiira, banakituula mwo. Kundu kwokwo, batâli kizi kusimbaha,
mbu bakulikirize imaaja zaawe, batanakizi gira nga kwo ukababwira. Kyanatuma
ugabaleetera inguuke.
24 «"Lolaga! Abababeeri keera bayiji sokanana inzitiro za'kaaya, banaziyubaka
kwe'nyingo, gira bashonere kwo, banakagwate. Yoho wee! Kano kaaya, kagateerwa
kwi'zibo, na kwi'shali, kiri na ku kiija. Ubuzinda, kanahaabwe Abababeeri, nga
kwokulya ukagwanwa watanga ululeevi.
25 «"E Nahano Rurema! Ukambwira kwe'rya ndalo, ngigule mu harija, imbere
lyo'tumasi! Kundu kwokwo, buno kano kaaya kakolaga kagagwatwa na'Babababeeri."»
26 Haaho, Nahano anabwira Yeremiya:
27 «Ndi Nahano Rurema we'biremwa byoshi. Ee! Imwani, ndaabyo íbitaziziri.
28 «Kano kaaya, ngola ngakabiika mu maboko ga mwami Nebukandeneza we'Babeeri,
kuguma na'basirikaani baage. Ikyanya bagakagwata,
29 bagayami kayingira mwo, banabuli kaduulika mwo'muliro. Bagajigiivya na zirya
nyumba zo bâli kizi yokera mwo'muzimu Baali umubadu, iri batanga amatuulo
ge'divaayi imwe'mizimu. Yibyo byoshi, byâli kizi nyaagaza bweneene.
30 Balya Bahisiraheeri, kiri na'Bayuda, ukulyokera ho bâli ki riiri baanuke, bâli kizi
bihuuka imbere lyani, iri bananyaagaza. Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.
31 «Kalya kaaya ke'Yerusaleemu, ngakazimiiza lwoshi-lwoshi! Ukulyokera ho
kakayubakirwa halinde buno, kayamiri kali mu ndaakaza.
32 Ee! Abahisiraheeri na'Bayuda, bâli kizi gira íbitali nga byo. Mu kati kaabo,
hali abatuulaga be'Yerusaleemu, na'bandi Bayuda, baba bagunda, kandi iri baami, kiri
na'batwali, na'bagingi, na'baleevi. Yabo booshi bakandaakaza bweneene,
33 keera banambindulira ingoto. Na kundu n'gabayigiriza ubugira kingi, batananyu-
vwa. Yago migirizo gaani, batanagatwaza.
34 «Imigisi yabo, kundu yâli kizi yagazania, banakizi gibiika mu nyumba yani, halinde
yanayulubala.
35 Banayubakira umuzimu Baali akatanda mu ndekeera ya mugala Hinoomu. Hanaba
ho bagakizi yokera bagala baabo, na banyere baabo, gabe matuulo go'kusiriigiza
umuzimu Moleki. Ibala mwene yiryo, ndakabahanguula kwo bakizi ligira. Kiri
no'kulishungika, ndaalwo lusiku lwo n'galishungika, mbu nyulubaze Abayuda.
36 «Ukola mu mbwira kwa'kaaya ke'Yerusaleemu kagahaabwa mwami we'Babeeri, ku
njira yi'zibo, na kwi'shali, na ku kiija.
«Haliko, nie Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri nadetaga kwokuno:
37 Nâli rakariiri Abahisiraheeri bweneene, nanabashabulira mu mahanga. Kundu
kwokwo, ngola ngabagalula, halinde bashubi tuula mu kano kaaya, banakizi longa
mwo'mutuula.
38 Abahisiraheeri na'Bayuda bo bagaaba bandu baani, naani na mbe Rurema wabo.*
39 «Yabo bandu baani, ngababiika mwe'mitono miguma, ne'shungi nguma, halinde
booshi banalonge ukukizi nyikumba imyaka ne'myakuula! Kwokwo, lyo bagakizi
genduukirwa, kiri na'bandu booshi be'bibusi byabo.
40 Tuganywana ikihango kye'myaka ne'myakuula. Ndanâye ki shubi baheereza ingoto,
si ngakizi bagenduusa. Kwokwo lye'mitima yabo ikizi njenguukira, batanaki shubi
njanda.
41 Yukwo kugenduukirwa kwabo, kugakizi njambaaza. Ku kasiisa mu kino kihugo,
ngashubi babyala mwo, halinde banagenduukirwe.»
42 Nahano adetaga kwokuno: «Yabo bandu, keera n'gatee bayogogoza. Kundu
kwokwo, ngaki bagashaanira, nga kwo n'gabalagaania.
43 «E Bahisiraheeri, si mugweti muganaaka mbwe'kihugo kikola mushaka, na
kwo kilola kizira bandu, na kizira bitugwa, na mbwa'Bababeeri keera bakigwata!
Kundu kwokwo, mu siku ízigayija, abandu bagakizi shubi tanga iharija mu kugula
mwa'matongo.

* **32:38 32.38** Balaawi 26.12; Hezekyeri 37.27; 2 Bakorindo 6.16.

44 Banakizi shubi yandikirana amaruba ge'ngulo, banagabiike kwe'nungu, kiri
na'kamangu. Bagakizi tumira no'tumasi, ukulyoka i mahanga, na mu kihugo kya
Binyamiini, na mu Yerusaleemu, na mu twaya twe'Buyuda, na mu bihugo bya mu
migazi, na mu twaya twe'Shefela, no'twa mwi'shamba lye'Negebu. Mukuba abandu
be'yo munda booshi, ngaki shubi bagenduusa. Kwokwo, kwo Nahano adesiri.»

33

Nahano âye shubi gashaanira abandu baage

1 Ku yikyo kyanya, Yeremiya âli ki shwesirwi mu luzitiro lwa'balaliizi be'bwami.
Haaho, Nahano anashubi múbwira kwokuno:
2 «Niehe, iziina lyani nie Nahano. Nie kalema ikihugo. Ee! Nie kakibumba,
nanakisikamya. Kwokwo, namùbwiraga:
3 "Mukizi ndabaaza! Naani, ngakizi mùyitaba. Na ngizi mùbwira amagambo
ga'kahebuuza, kundu gashuba mabishe."
4 «Nie Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri. Zirya nyumba ze'Yerusaleemu,
keera mukazihongola kiri no'tujumiro twe'Buyuda, mbu lyo mulonge ukuyihaliza
na'Bababeeri.
5 Kundu kwokwo, bitagaaziga! Iyo munda, inyumba ízisigiiri yo, zigayijula
mwe'birunda bya'bandu. Mukuba ngabayitiisa ku buraakari bwani. Yaka kaaya,
bwa'bandu baako babihuusiri bwenene, ngatee kajandirira.
6 «Kundu kwokwo, kalya kaaya, nâye ki kakize. Abatuulaga baamwo, ngabalunga
inguma zaabo. Kwokwo, banashubi genduukirwa, banakizi tuula mu mutuula.
7 Ee! Balya Bayuda na'Bahisiraheeri, kundu bâli twazirwi imbohe, ngashubi bagalula.
Na njubi basikamya, halinde banabe nga kwo bâli tuula kare.
8 Ibyaha byabo byoshi, ngabiyeruusa. Na kundu bâli kizi mbubira, haliko ngaki
bakoga.
9 «Ku yikyo kyanya, iziina lya Yerusaleemu ligakizi njambaaza. Nganagingikwa
hi'gulu lyako, mu kati ko'bulangashane. Abandu ba mu kano kaaya, bagalumbuuka
mu mahanga gooshi. Amiija go ngabagirira, ikyanya ibinyamahanga bigakizi gayuvwa,
bigakizi juguma, iri binasoomerwa. Mukuba, bagaabona ngiisi kwo ngabagenduusa, mu
kati ko'mutuula.»
10 Nahano adetaga kwokuno: «Mugweti mugaadeta kwe'kihugo kye'Buyuda kikola
mushaka. Ee! Nayemeera! Abandu bataki tuuziri mwo. Kiri ne'bitugwa, ndaakibyo!»
Kundu kwokwo, Nahano adetaga kwokuno: «Buno, injira ze'Yerusaleemu, kiri ne'za
mu tundi twaya twe'Buyuda, zikiri shee! Abandu keera banyerera, kiri ne'bitugwa.
Kundu kwokwo, mugaki yuvwa mwo'lunganga.
11 Abandu bagakizi ba na'malega, iri banayimba ku kisegengo. Ee! Bagakizi huuza
Nahano, mu kumúyimbira inyimbo zo'bwivuge. Bagakizi yimba kwokuno:
"Mukizi tangira Nahano kongwa, bwo ali mwija!
Urukundo lwage, luyamiri ho, halinde imyaka ne'myakuula!"
«Kino kihugo, ngashubi kigenduusa, nga kwo kyâli tuula yaho kare.» Kwokwo, kwo
Nahano adesiri!
12 Nahano wo'bushobozi bwoshi agweti agaadeta na kwokuno: «Kino kihugo,
kikiryagagi mushaka, buzira bandu, kandi iri bitugwa. Kundu kwokwo, abangere bâye
kibe na'handu haabo ho bagakizi ragirira ibitugwa.
13 Yabo bangere, bagakizi gendi tanduula ibitugwa byabo mu twaya twa mu migazi,
na mu twa mu ndekeera, na mu twa mwi'shamba lye'Negebu, na mu kihugo kya
Binyamiini, na mu twaya útuyegeriiri i Yerusaleemu, na mu twe'Buyuda.» Kwokwo,
kwo Nahano adesiri.
14 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Mu siku ízigayija, yibyo nalagaania Abahisira-
heeri na'Bayuda, ngabikola.
15 Mu yizo siku, mu kibusi kya Dahudi, ngayimika mwo'mundu, libe ishibwe liija. Uyo
mundu, agatwala ikihugo ku njira íkwaniini, na mu kati ko'kuli.
16 Ku yikyo kyanya, abandu be'Yerusaleemu bagakizibwa, kuguma na'bandi Bayuda,
banakizi tuula ku butoge. Yako kaaya, bagakayinika iziina "Nahano ye mu tukiza."»
17 Nahano adetaga kwokuno: «Mwi'kondo lya Dahudi, mutâye bule umundu
wo'kubwatala ku kitumbi kyo'bwami bwa'Bahisiraheeri.
18 Na mwi'kondo lya Laawi, mwo mugakizi komooka abagingi. Bagakizi yimanga
imbere lyani, iri banakizi ndangira amatuulo go'kusiriiza, kiri na'gandi matuulo.»
19 Nahano anashubi bwira Yeremiya

20 kwo adetage kwokuno: «Keera n'ganywana ikihango no'bukiiri, no'bushigi, kwo
bikizi yija ku kyanya kyabyo. Yikyo kihango, kitanâye hongolwe.
21 «Na kwakundi, keera n'ganywana ikihango no'mukozi wani Dahudi. Nakyo,
kitâye hongolwe. Mukuba, tukalagaana kwo mwi'kondo lyage, mugakizi lyoka umundu
wo'kuyima ku kitumbi kyage. Nanashubi nywana ikihango na'bagingi ba mwi'kondo
lya Laawi. Nakyo, kitanâye hongolwe.
22 Yabo bandu ba mu kibusi kyo'mukozi wani Dahudi, na yabo beene Laawi, ngabaluza
nga ndonde kwi'gulu, na ngo'mushenyu kwi'buga, halinde banabe kandaharuurwa.»
23 Nahano anashubi bwiraga Yeremiya kwokuno:
24 «E Yeremiya, ka wayuvwa ngiisi kwa'bandu bakola mu deta? Si badesiri kwo
Nahano keera akajanda Abahisiraheeri, kiri na'Bayuda! Banagweti bagabanegura, mbu
batakiri mulala.
25 «Kundu kwokwo, Nahano adetaga kwokuno: "Keera n'ganywana ikihango
no'bukiiri no'bushigi! Keera n'gategeka imaaja ízigakizi twala igulu ne'kihugo.
26 Kwo na kwokwo, ngakizi simbaha ikihango kyo n'ganywana na Dahudi, kuguma
na'bandu ba mwi'kondo lya Yakobo. Keera n'gabalagaania kwo mwi'kondo lya Dahudi,
mwo mugakizi lyoka umundu wo'kutwala abandu ba mu kibusi kya Hiburahimu, na
Hisake, na Yakobo. Ku yukwo, ngabakejeerera, na njubi bagalulira mu kihugo kyabo,
ho bâli tuuziri kare."»

34

Yeremiya atumwa imunda Zedekiya

1 Mwami Nebukandeneza we'Babeeri na'basirikaani baage booshi, kuguma na'ba mu
gandi mahanga ga mu butwali bwage, bakagendi teera akaaya ke'Yerusaleemu, no'tundi
twaya twe'Buyuda.
Ku kyekyo kyanya, Nahano anabwira Yeremiya,
2 kwo agendi bwira mwami Zedekiya we'Buyuda kwokuno: «Kano kaaya, Nahano,
Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwo akola agakabiika mu maboko ga mwami
we'Babeeri, anakaduulike mwo'muliro.
3 Kiri na naawe, utagafuushuka mu maboko gaage. Si agakugwata mbira, anakutwale
imwage. Ee! Ulya mwami we'Babeeri, mugabonaana masu ku gandi, munaganuule
kanwa ku kandi. Ha nyuma, unabuli twalwa imbohe i Babeeri.
4 «Ku yukwo, e mwami Zedekiya! Uyuvwagwe ngiisi kwo Nahano akulagaania.
Mukuba utagayitwa mwi'zibo.
5 Si wâye fwe mu kati ko'mutuula. Ne'kyanya ugaziikwa, bagakugingika, mu
kukutwanira ikombe, nga kwo bâli kizi girira abahisi baami ábakatanga imbere lyawe.
Ku yikyo kyanya, bagakulirira, ti: "Ala twe! Uwitu mwami ashaajaga!" Kwokwo, kwo
Nahano adesiri.»
6 Yago magambo gooshi, Yeremiya anagendi gaganuulira mwami Zedekiya yaho i
Yerusaleemu.
7 Ku kyekyo kyanya, abasirikaani ba mwami we'Babeeri bâli gweti bagateera akaaya
ke'Yerusaleemu. Na mu kihugo kye'Buyuda, mwâli koli sigiiri utwaya tubiri naaho útuki
zitiirwi, akaaya ke'Lakishi, na'ke'Hazeeka.

Abayuda bahubira ulubaaja lwa'baja

8 Yeremiya, Nahano anashubi múheereza igindi ndumwa, ku kyanya mwami Zedekiya
âli mali lagaana na'bandu booshi be'Yerusaleemu, kwo bashwekuulage abaja baabo.
9 Ee! Akakyula kwa'bandu booshi bashwekuule abaja baabo ba'Baheburaniya, baba
bashosi kandi iri bakazi. Ndaanaye Muheburaniya, úwâli hangwirwi kwo ashweke
uwabo, abe muja wage.
10 Kwokwo, abatwali booshi banayemerezania kwa'baja bahanguulwe bataahe,
hatanagire úgaki shubi ba muja, kandi iri muja-kazi. Kwokwo, kwa'baja booshi,
bakashwekuulwa.
11 Haliko, iri hakatama, balya basheebuja banashubi hinduka, banashubi gwata balya
baja na'baja-kazi, banabagalulira mu buja.
12-13 Kwokwo, Nahano anashubi bwira Yeremiya kwokuno: «Ewe! Ikyanya n'galyosa
bashokuluza biinyu mu buja i Miisiri, nie Nahano n'ganywana ikihango twe nabo,
14 nanababwira: Ngiisi muja winyu úli Muheburaniya, iri angahisa imyaka ndatu
agweti agamùkolera, mukwaniini ukumúshwekuula. Kundu kwokwo, bashokuluza
biinyu batanandwaza.

15 «Haliko, mu yizi siku ízikalenga, mwanatwikira ku mabi giinyu, mwanagira
íbikwaniini, nga kwo n'gamùbwira. Mwanashwekuula abaja biinyu, mwananywana
ikihango imbere lyani, mu nyumba yani.
16 «Halikago zeene, keera kandi mwashubi balanduka! Balya baja na'baja-kazi, kundu
mwâli mali bahanguula kwo bataahe, mwashubi bahidika kwo bagalukire mu buja.
Kwokwo, kwo mukayulubaza iziina lyani.
17 «Ku yukwo, Nahano adetaga kwokuno: Bwo mutanzimbahiri, mutanashwekuula
beene winyu, kwokwo naani ngamùleka mugendi minikwa mwi'zibo, na ku kiija, na
kwi'shali. Ikyanya ngamùgira kwokwo, abandu ba'mahanga gooshi bagahuumirwa.
18-19 Abatwali be'Buyuda na'be'Yerusaleemu, na'bakulu booshi, na'bagingi, na'bandi
bandu booshi ábatali baja, twâli mali nywana ikihango. Bakabundula mwo kubiri
inyana yo'kutwa yikyo kihango, banalenga ha kati ka yibyo bitolo bibiri. Haliko, buno
keera bahongola yikyo kihango bakagira imbere lyani, mu kutaki kizi kola nga kwo
tukalagaana. Kwokwo, boohe, ngabagira nga kwo bakagirira irya nyana.
20 Ngamùbiika mu maboko ga'bagoma, banamùzimiize. Ibirunda biinyu, utunyuni
tugabilya, kiri ne'nyamiishwa.
21 «Kiri na mwami Zedekiya we'Buyuda, na'batwali baage booshi, ngababiika mu
maboko ga'bagoma baabo, abasirikaani ba mwami we'Babeeri. Yabo bagoma, kundu
bâli mali bashaaga mwo,
22 halikago ngabahamagala kwo bashubi galuka. Kwokwo, bagateera kano kaaya,
banakagwate, banakajigiivye lwoshi-lwoshi. Kiri no'tundi twaya twe'Buyuda, natwo
ngatushereeza, tunabe mushaka.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

35

Nahano atuma Yeremiya ageze Abarekabu

1 Ikyanya mwami Yoyakimu mugala Yosiya âli twaziri i Buyuda, Nahano anabwira
Yeremiya kwokuno:
2 «Ugendi laalika ikondo lya'Barekabu, kwo bayije mu nyumba ya Nahano, unabazi-
maane idivaayi, banywe.»
3 Kwokwo, nanagendi yabiira Yazaniya, mugala Yeremiya Umurekabu, mwijukulu
Habaziniya, bo na'bandi beene wabo, na bagala baage, kiri na'bandi Barekabu booshi.
4 Nanabaleeta ha nyumba ya Nahano, halinde mu bululi bwa'bigirizibwa bo'muleevi
Hanani, mugala Higidaliya. Yubwo bululi bwâli riiri hoofi no'bwabo bwa'bimangizi.
Bwanâli riiri hi'gulu lyo'bululi bwo'mulaliizi wo'lwivi, iziina lyage Maseya mugala
Salumu.
5 Nanabaleetera ibirugu íbiyijwiri idivaayi, nanabaheereza ne'nzoozo, nanababwira:
«Idivaayi ino, munywe!»
6 Haliko, bananjuvya: «Nanga! Idivaayi, twehe tutali mu ginywa. Mukuba, shokuluza
witu Yonadaabu, mugala Rekabu akatukomeereza kwokuno: "Mwe na'baana biinyu,
mutakolwe kwo mwakizi nywa idivaayi.
7 Mutanakizi yubaka inyumba, mutanakizi na lima indalo, mutanakizi byala imiz-
abibu. Si mukizi tuula mu maheema. Kwokwo lyo mulonga ukulama bwija mu kihugo,
kundu muki tuuziri mwo nga binyamahanga."
8 «Yago magambo ga shokuluza witu Yonadaabu, tugasimbahiri lwoshi. Tutali mu
nywa idivaayi. Kiri na bakiitu, na'baana biitu, batali mu ginywa.
9 Ndaanayo nyumba yo tuli mu yubaka, mbu tugituule mwo. Tutanali mu lima indalo,
iba ya mizabibu, kandi iri ya zindi mbuto.
10 Kwokwo, kwo tuli mu ba tusimbahiri ngiisi kwo Yonadaabu akatubwira, mu kutuula
mu maheema.
11 «Halikago, ikyanya mwami Nebukandeneza we'Babeeri akayiji teera ikihugo kiitu,
twanahungira i Yerusaleemu, gira tuyiyeke Abababeeri na'Baharaamu. Kiri na buno,
tuki tuuziri yeyo.»
12-13 Haaho, Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, anashubi bwira
Yeremiya kwo ábatuuziri i Yerusaleemu, kuguma na'bandi Bayuda, agendi babwira
kwokuno: «Nahano adeta kwokuno: Kituma kikagi mutandwaziizi, mutananzimbahiri?
14 Yabo Barekabu, si batali mu nywa idivaayi, halinde zeene, bwo'yo Yonadaabu
akabalahiza yo.
«Haliko niehe, kundu nyamiri ndi mu mùganuuza ubwakya-ubwayira, si mutali mu
ndwaza.
15 Ndi mu kizi mùtumira abakozi baani, abaleevi, ti: "Mutwikire ku mabi giinyu,
munakizi gira íbikwaniini. Mutwikire no'kuyikumba imizimu, halinde mulonge

ukutuula mu kihugo kyo nâli mali gwanwa namùheereza, mwe na bashokuluza biinyu.”
Kundu kwokwo, mutagweti mugandwaza, mutananzimbahiri.
16 Kundu mutanzimbahiri, si Abarekabu boohe, zirya maaja zo bakahaabwa na
shokuluza wabo Yonadaabu, baki zikaniziizi.
17 «Ku yukwo, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri nadetaga
kwokuno: “Mwe tuuziri i Yerusaleemu, kiri na'Bayuda booshi, ngamùhaniiriza, nga
kwo nâli mali gwanwa namùbwira. Mukuba, kundu n'gamùkengula, mwanalahira
ukunyuvwa. Na namùhamagala, mutananyitaba!”»
18 Ha nyuma, yabo Barekabu, Yeremiya anababwira kwo Nahano wo'bushobozi
bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno: «Mwe Barekabu, mukiri mu
simbaha imaaja za shokuluza winyu Yonadaabu. Munakiri mu kulikiriza amigirizo
gaage, iri munagira nga ngiisi kwo akamùbwira.
19 Ku yukwo, mu yiryo ikondo lya Yonadaabu mugala Rekabu, mutâye bule umundu
wo'kungolera.»

36

Baruki ayandika amagambo ga Yeremia mu kitaabo

1 Ikyanya mwami Yoyakimu, mugala Yosiya akahisa imyaka ina atwaziri mu Buyuda,
Nahano anabwiraga Yeremiya kwokuno:
2 «Uyabiirage ikitaabo, unakiyandike mwo ngiisi byo n'gakubwira hi'gulu
lya'Bahisiraheeri, na'Bayuda, na'bandu be'bindi bihugo kwakundi. Utondeerere ku
kyanya Yosiya âli twaziri, halinde zeene.
3 Ikyanya Abayuda bagayuvwa ngiisi kwo ndoziizi ukubahaniiriza, hali ikyanya
bangatwikira ku byaha byabo. Haaho, na ndonge ukubakoga.»
4 Kwokwo, Yeremiya anahamagala Baruki, mugala Neriya, anamúganuulira byoshi
byo Nahano akamúbwira. Birya byoshi, Baruki anabiyandika mu kitaabo.
5 Ha nyuma, Yeremiya anabwiraga Baruki: «Niehe njwesirwi, ndanahangwirwi kwo
ngende ha nyumba ya Nahano.
6 Aahago! Ku lusiku lwo'kuyishalisa kwo, we gayingira mwo. Ugendi yimanga
imbere lya'Bayuda, unabasomere ngiisi byo Nahano akanduma. Ugendi somera booshi
ábalyosiri mu twaya twe'Buyuda.
7 Mukuba, ibyaha byabo bikoli yagaziizi Nahano bweneene, keera anababiikira
ikikando kwo agabahaniiriza. Halikago, ikyanya bagayuvwa yago magambo, hali
ikyanya bagatwikira ku mabi gaabo, banahuune Rurema kwo abakoge.»
8 Yibyo byoshi byo'muleevi Yeremiya akabwira Baruki, Baruki anabigira. Anatwala
kirya kitaabo ha nyumba ya Nahano, anasomera abandu ngiisi íbyâli yandisirwi mwo.
9 Yukwo kubasomera, kwâli riiri ku kyanya mwami Yoyakimu we'Buyuda âli koli
hisiizi imyaka itaanu atwaziri. Mu mwezi gwo'mwenda, abandu booshi be'Yerusaleemu,
kiri na ábâli lyosiri mu twaya twe'Buyuda, banayishalisa imbere lya Nahano.
10 Kwokwo galya magambo go Yeremiya akadeta, Baruki anagendi gasoma imbere
lya'bandu booshi, nga kwo gakayandikwa mu kitaabo. Ku yikyo kyanya bâli kuumaniri
mu kisiika kyo'mwandisi Gemariya, mugala Safanu. Yikyo kisiika, kyâli riiri mu lubuga
úlwâli riiri ilugulu, ha Mulyango Muhyahya gwe'nyumba ya Nahano.

Abakulu basomerwa ikitaabo íkikayandikwa na Baruki

11 Yago magambo ga Nahano, ku kyanya bâli kizi gasoma, Mikaaya anakizi gayuvwi-
riza. Uyo Mikaaya âli riiri mugala Gemariya, mwijukulu Safanu.
12 Lyeryo, uyo Mikaaya anamanukira i bwami, anayingira mu kisiika kyo'mwandisi,
anagwana abatwali booshi bakumaniri mwo. Mwâli riiri no'mwandisi Herishama, na
Delaya mugala Shemaya, na Herinatani mugala Hakiboori, na Gemariya mugala Safanu,
na Zedekiya mugala Hananiya, kuguma na'bandi batwali booshi.
13 Yabo bakulu, Mikaaya anatondeera ukubaganuulira ngiisi byo akayuvwa, ku kyanya
Baruki âli kizi basomera ikitaabo.
14 Balya batwali, banatuma Yehudi imunda Baruki. (Uyo Yehudi, yishe ye wâli
Netaniya, na shokulu wage ye wâli Sheremiya, na shokuluza wage ye wâli Kuusi.)
Kwokwo banamútuma kwo abwire Baruki kwokuno: «Kirya kitaabo kyo wasomera
abandu, ukileetage.» Kwokwo, Baruki anakiyabiira, anabatwalira kyo.
15 Ikyanya akahika, banamúbwira: «Ngahwe! Bwatalaga hano, utusomere ágali mu
kitaabo.» Kwokwo, anashubi basomera go.
16 Yago magambo, mbu yabo bakulu bagayuvwe, banayoboha bweneene, bana-
tondeera ukulolana kwo, banabwira Baruki: «Gano magambo, tukwaniini tugendi
gaganuulira mwami.»

17 Banatee buuza Baruki, ti: «Ewe! Gano magambo, utubwire ngiisi kwo ukagayakiira.
Ka ukagayandika ku kyanya Yeremiya âli gweti agagadeta?»
18 Baruki ti: «Ee! Ikyanya âli kizi gadeta, naani nanakizi koleesa akalaamu mu
kugayandika mu kitaabo.»
19 Yabo batwali, ti: «Mwe na Yeremiya, mutee gendi yibisha! Hatanagire abandu
ábagaamenya ho muli.»

Mwami ayokya ikitaabo kya Yeremiya

20 Kwokwo, balya batwali banasiga yikyo kitaabo mu kisiika kyo'mwandisi Herishama,
banagendi ganuulira mwami byoshi.
21 Haaho, mwami anatuma Yehudi kwo agendi kiyabiira mu kirya kisiika. Ikyanya
akakileeta, anakisomera mwami, kiri na'batwali booshi bo bâli ririinwi.
22 Gwâli kola mwezi gwo'mwenda. Kwokwo, mwami âli bwatiri mu nyumba yage
ye'kyanya kye'mbondo, agweti agakaluuka umuliro úgwâli mu yaka mu mbabula.
23 Ulya Yehudi, iri âli kizi mala ukusoma nga bimaanye bishatu, kandi iri bina, mwami
anayami bibera-bera ni'keeta, anabilashe mu muliro. Anagenderera ukugira kwokwo,
halinde kirya kitaabo kyoshi kyanahiira.
24 Na kundu mwami na'batwali baage bakayuvwa ngiisi byo bakasoma, si batakay-
oboha, batanadaatula ibyambalwa byabo ku mwizingeerwe.
25 Herinatani, na Delaya, na Gemariya, kundu bakamúyinginga kwo atakiyokye,
haliko atanabatwaza.
26 Haaho mwami anayami tumaga mugala wage wa Yerameeri, na Seraya mugala
Haziryeri, na Sheremiya mugala Habudeeri, mbu bagendi gwata umwandisi Baruki bo
no'muleevi Yeremiya. Kundu kwokwo, Nahano âli mali babisha.

Yeremiya ashubi yandika agandi maruba

27 Kirya kitaabo kyo Yeremiya akayandikiisa na Baruki, kwokwo kwo mwami
Yoyakimu akakiyokya. Haliko ha nyuma, Nahano anashubi bwira Yeremiya kwokuno:
28 «Mwami Yoyakimu we'Buyuda keera ayokya kirya kitaabo kya mbere. Aaho!
Ushubi yabiira ikindi, unakiyandike mwo gaagalya-gaagalya magambo.
29 Na kwakundi, uyo Yoyakimu, umúbwire kwo Nahano adetaga kwokuno: “Keera
wayokya kirya kitaabo, mbu bwo Yeremiya akakiyandika mwo kwo mwami we'Babeeri
agateera kino kihugo, anaminike mwa'bandu, kiri ne'bitugwa. Ee! Kirya kitaabo,
ukakiyabiira, wanakilasha mu muliro.
30 «“Ku yukwo, Nahano adetaga kwokuno: Mwi'kondo lya mwami Yoyakimu, mutâye
ki lyoke umundu, mbu anayime ku kitumbi kya Dahudi. Kiri ne'kirunda kyage,
kigakabulirwa bwalaafwe. Mu bukiiri, izuuba ligakitwira kwo. Na mu bushigi, kigaaba
kwa'kajambi.
31 Bwo beene Yoyakimu bâli kizi yifundaga mu mabi, kyo kitumiri ngamúhana,
kuguma na'ba mu kibusi kyage, kiri na'bakozi baage. Kiri na'batuulaga be'Yerusaleemu,
ngabayogogoza kuguma na'bandi Bayuda booshi. Ee! Ngabahaniiriza, nga kwo nâli mali
gwanwa nabakengula. Mukuba batâli ndwaziizi.”»
32 Haaho, Yeremiya anayabiira ikindi kitaabo, anakiheereza umwandisi wage Baruki.
Ikyanya Yeremiya âli kizi deta, Baruki anashubi yandika mwa'magambo gooshi, nga
kwo byâli yandisirwi mu kitaazi, kirya mwami Yoyakimu akayokya. Anayushuula na
mwa'gandi magambo mingi.

37

Zedekiya agendi hanuusa Yeremiya

1 Ulya Zedekiya, mugala Yosiya, mwami Nebukandeneza we'Babeeri anamúyimika
kwo abe mwami we'Buyuda, ahandu ha Koniya mugala Yoyakimu.
2 Halikago uyo Zedekiya, ngiisi byo Nahano âli kizi tuma umuleevi Yeremiya, atâli kizi
bitwaza. Kiri na'batwali baage, na'Bayuda booshi, nabo batanabitwaza.
3 Uyo mwami Zedekiya, analungika Yehukali mugala Sheremiya, no'mugingi Sefaniya
mugala Maseya, imunda umuleevi Yeremiya, ti: «Maashi we kongwa we! Utuhuunire
tweshi imwa Rurema Nahamwitu».
4 Ku yikyo kyanya, Yeremiya atâli zaazi biikwa mu nyumba ye'mbohe. Si âli ki
hangwirwi ukuzaatira abandu nga ngiisi kwo aloziizi.
5 Abasirikaani be'Babeeri banaba bakoli sokaniini akaaya ke'Yerusaleemu. Iri bakayu-
vwa umwazi kwa'basirikaani be'Miisiri bayija, banalyoka i Yerusaleemu, banagendi
yisunga hala.

6-7 Haaho, uyo Yeremiya, Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri anashubi múbwira
kwokuno: «Ugendi bwira mwami Zedekiya kwa'basirikaani ba mwami we'Miisiri
bakola mu njira yo'kuyiji mùtabaala. Kundu kwokwo, baganayami galukira imwabo.
8 Ha nyuma, kano kaaya, Abababeeri bagashubi yiji kateera, banakagwate, banaka-
jigiivye.
9 «Nahano adetaga kwokuno: "E bandu be'Yerusaleemu! Mutatebeke mu kudeta
kwa'Bababeeri keera balyoka lwoshi. Nanga, maashi! Ku kasiisa bagaki galuka.
10 Kundu mwangahima akatundu ka'basirikaani baage, anasigalane abasirikaani
bagerwa naaho ábakomeresiri, haliko yabo bagerwa bangahuluka mu maheema gaabo,
banayiji jigiivya i Yerusaleemu."»

Yeremiya alashwa mu nyumba ye'mbohe

11 Kwokwo, yabo Bababeeri banalyokaga i Yerusaleemu, mbu bayiyeke abasirikaani
ba mwami we'Miisiri.
12 Haaho, Yeremiya naye anagira mbu alyoke yo, gira agende mu kihugo kya
Binyamiini. Mukuba, iyo munda yo âli kwaniini ukuhaabwa ubwage buhyane.
13 Haliko, mbu ahike ngana kwi'rembo lye'mwa Binyamiini, umulaliizi muguma, iziina
lyage Hirya anayami múgwata, biri! (Uyo Hirya âli mugala Sheremiya, mwijukulu
Hananiya). Kwokwo, Hirya anabwira Yeremiya: «Ugweti ugatibita, gira ugendi yibiika
ku Bababeeri!»
14 Yeremiya, ti: «Nanga maashi! Wambeeshera! Ndalyosiri hano, mbu ngendi yibiika
ku Bababeeri.»
Kundu Yeremiya akadetaga kwokwo, ulya Hirya atanamúyemeera, anamúbirigisha,
anamútwala imunda abimangizi baage.
15 Yeremiya, balya bimangizi banamúlangamira bweneene, banamúhimbula-
himbula, banabuli múlasha mu nyumba ye'mbohe, imwo'mwandisi Yonataani.
Mukuba iyo nyumba, bâli mali gihindula ibe nyumba ye'mbohe.
16 Na mwi'yo nyumba, Yeremiya anamala mwe'siku nyingi ashwesirwi.
17 Iri hakaba lusiku luguma, mwami Zedekiya anahisa Yeremiya mu mwage. Ne'ri
akaba akola mwo, anamúbuuza ku bumbishwa: «Ewe! Ka hali igambo lyo Nahano
adetaga hi'gulu lyani?»
Yeremiya, ti: «E mwami, liri ho. Ugabiikwa mu maboko ga'Bababeeri.»
18 Haaho, Yeremiya anamúbuuza: «E waliha, keera mukambiika mu nyumba
ye'mbohe. Aaho! Biki byo n'gakuhubira, mwe na'bakozi baawe, kiri na yaba bandu?
19 Na'baleevi baawe, hayagi bali? Si bali mu kizi lahira, mbu mwami we'Babeeri
atangakuteera, mbu atanganateera kino kihugo!
20 E mwami! Nakuyinginga unyuvwirize. Unyemeerere ku byo ngakuhuuna. Utaki
shubi ngalulira mulya mu nyumba ye'mbohe yo'mwandisi Yonataani. Si nangayiji
kengeera nafwira mwo!»
21 Kwokwo, mwami Zedekiya anakyulaga kwo Yeremiya abiikwe mu kisiika
kya'balaliizi. Na ngiisi lusiku, akizi leeterwa umukate ukulyoka imwa'badeesi baamwo,
halinde ku lusiku imikate igaamala lwoshi mu kaaya. Kwokwo, Yeremiya anatuula
mwomwo mu kisiika kya'balaliizi.

38

Yeremiya alashwa mu kirimbi-rimbi

1 Yeremiya âli kizi tanga ikitambira mu bandu. Umwazi gwanahikira Shefatiya mugala
Matani, na Gedaliya mugala Pashuuri, na Yukaali mugala Sheremiya, kiri na Pushuuri
mugala Malikiya. Mukuba Yeremiya âli kizi deta
2 kwo Nahano adetaga kwokuno: «Kano kaaya, ngiisi úgakasigala mwo, agaafwa,
kuba kwi'zibo, kandi iri kwi'shali, kandi iri ku kiija. Haliko, ngiisi úgayilubula mu
maboko ga'Bababeeri, yeki, agaaba ayikiza. Ee ma! Agaaba ho.»
3 Yeremiya anashubi yushuula, ti: «Nahano adeta na kwokuno: Ku kasiisa, kano kaaya
kagahaabwa abasirikaani be'Babeeri, banakagwate.»
4 Yabo bakulu, mbu bayuvwe kwokwo, banashavura, banagendi bwira mwami: «Uyo
mundu ataloziizi kwo tukizi genduukirwa. Si aloziizi naaho kwo tushereezibwe. Yibyo
agweti agaadeta, biri mu vuna abasirikaani indege, kiri ne'misigala ya'bandu. Akwiriiri
ayitwe.»
5 Mwami Zedekiya anabashuvya: «Kundu nie mwami, ndahiiti ubulyo
bwo'kumùhangirira. Aahago! Mumúgire nga ngiisi kwo muloziizi.»
6 Kwokwo, yabo batwali banayabiira Yeremiya, banamúlasha hala mu kirimbi-rimbi
kyo'muluzi Malikiya. Yikyo kirimbi-rimbi, kyâli riiri mu luzitiro lwa'balaliizi, kitanâli

riiri mwa'miiji. Si mwâli riiri umusaayo naaho. Ikyanya bakamútibulira mwo,
banakoleesa umugozi, halinde anayikira haashi, ananyika mu gulya musaayo.
7 Yaho i bwami, hâli riiri umukulu muguma we'Hendyopiya, iziina lyage ye Hebeedi-
Meleki. Uyo mushosi anayuvwa ngiisi kwo balasha Yeremiya mu kirimbi-rimbi. Na ku
yikyo kyanya, mwami âli kizi twa imaaja ha mulyango gwa Binyamiini.
8 Uyo Hebeedi-Meleki anagendi hwehuka mwami, ti:
9 «E nahamwitu, balya bandu bagira ibikoleere. Keera balasha umuleevi Yeremiya
mu kirimbi-rimbi. Na mu kano kaaya, ndaabyo byokulya íbikiri mwo. Angakengeera
afwira mwo ni'shali.»
10 Mwami, ti: «Mugirage mugendi múzuula mwo, átazi fwa. Mu bano bandu, utoole
mwa'makumi gashatu, munagendanwe.»
11 Lyeryo, Hebeedi-Meleki anagenda na yabo bandu mu kihinda kye'bwami,
anayabiira mwe'bishajiira bye'mirondo, binakoli shangusiri. Anakoleesa umugozi mu
kubishumbiriza Yeremiya mu kirimbi-rimbi.
12 Anamúbwira: «Yibyo bishajiira, ubibiikage mu maaha, unabileeze kwo'mugozi.»
Yukwo akabwira Yeremiya, Yeremiya anakugira.
13 Kwokwo, banamúkululira ku gulya mugozi, banamúlyosa mu kirimbi-rimbi,
banamútwala mu kisiika kya'balaliizi, mbu akizi beera mwo.

Zedekiya ashubi tumira Yeremiya

14 Lusiku luguma, mwami Zedekiya anatumira Yeremiya, anakyula kwo bamúyingize
halinde ku lwivi lwa kashatu lwe'nyumba ya Nahano.
Mwami anamúbwira, ti: «E Yeremiya, hali byo ndoziizi ukukubuuza. Kwokwo,
unjuvye ku bweranyange, buzira kumbisha igambo.»
15 Na wa Yeremiya, ti: «E waliha, iri nangakubwira ukuli, uganyita. Na kundu
nangakuhanuula, utagandwaza.»
16 Mwami anabiikira Yeremiya indahiro ku bumbishwa, ti: «Aahabi! Nga kwo Nahano
ayamiri ho, anali ye tuhiiri ubugumaana, ndagakuyita. Ndâye kutange mu bagoma, mbu
bakuyite.»
17 Yeremiya, ti: «Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga
kwokuno: "Iri wangayitanga wenyene mu maboko ga'batwali ba mwami we'Babeeri,
lyo ugaaba wayikiza, unakize kiri ne'mbaga yawe. Kiri na kano kaaya ke'Yerusaleemu,
batagaki kasingoola.
18 Si iri wangalahira ukuyitanga, lyo kano kaaya kagagwatwa, banakaduulike
mwo'muliro. E mwami! Kiri na wenyene, utagabayifuushula mwo."»
19 Mwami Zedekiya anabwira Yeremiya: «Hali Abayuda keera ábakayitanga imwa
Bababeeri. Kwokwo, ngoli yobohiri kwo bangagendi mbiika mu maboko gaabo, banakizi
ndibuza.»
20 Yeremiya, ti: «Nanga! Abababeeri batagakubiika mu maboko ga'Bayuda. Byo
Nahano akubwira, ubisimbahe naaho. Kwokwo lyo ugagenduukirwa, unabe ho.
21 Si iri wangalahira ukuyitanga imwabo, Nahano keera akanyereka ngiisi kwo
bigaaba.
22 Abakazi booshi bo usigiriini mu kajumiro, bagatwalwa imunda abakulu
ba'basirikaani be'Babeeri. Yabo bakazi, banakizi kuhonyoleza, ti:
"Honyo! Abiira baawe, kundu bali ba vyuka-ngwejere, si keera bakuteba.
Ikyanya ukayika mu bidaka, banakulekera mwomwo."
23 «Ee ma! Bakaawe, kiri na'baana baawe, bagatwalwa imunda abasirikaani
be'Babeeri, banabe bandu baabo. Kiri na wenyene, utagabayifuushula mwo. Si mwami
we'Babeeri agakutwala imbohe. Na'kaaya ke'Yerusaleemu, agakaduulika mwo'muliro.»
24 Zedekiya, ti: «Ewe! Gano magambo, hatagire umundu ye ugagabwira. Buzira
kwokwo, ugayitwa.
25 Na yabo batwali, iri bangamenya kwo nakuganuuza, bagayiji kubuuza, ti: "Ngiisi
magambo go mwaganuula na mwami, utubwire go. Hatanagire go ugatubisha. Kwokwo,
lyo tutagakuyita."
26 Iri bangakubuuza kwokwo, ukababwire, ti: "Njuba mu yinginga mwami kwo ataki
shubi ngalulira mu nyumba ye'mbohe, imwa Yonataani. Mukuba, nangayiji kengeera
nafwira mwo."»
27 Iri hakatama, yabo batwali banayiji buuza Yeremiya. Naye anabashuvya nga kwo
mwami âli mali gwanwa amúbwira. Kwokwo, bwo batakalonga ukumenya ngiisi kwo
bakaganuula, banamúleka.
28 Yeremiya anabeera mwomwo mu bululi bwa'balaliizi, halinde ukuhisa ku kyanya
akaaya ke'Yerusaleemu kakagwatwa.

39

Abababeeri bagwata akaaya ke'Yerusaleemu

1 Uyo Zedekiya, iri akahisa imyaka mwenda atwaziri, mwami Nebukandeneza
we'Babeeri anahika mu kaaya ke'Yerusaleemu mu mwezi gwi'kumi, ali na'basirikaani
baage booshi. Banakasokanana, gira bakateere.
2 Iri hakaba mu lusiku lwo'mwenda lwo'mwezi gwa kana, mu mwaka gwage gwi'kumi
na muguma, banahongola uluhande luguma lwo'luzitiro lwa'kaaya.
3 (Lyeryo, abatwali ba mwami we'Babeeri banayami yigogombeka mwo, halinde ku
lwivi lwa ha kati. Hâli riiri Nerigaali-Sharezeeri, na Shamigaari-Nebo, na Shareshekimu,
na'katoni ka mwami Nerigaali-Sharezeeri, kiri na'bandi batwali.)
4 Mwami Zedekiya, mbu abonage kwokwo, anapuumuka. Abasirikaani baage nabo,
banagira mbu batibite. Iri hakaba bukola bushigi, banahulukaana ku lwivi úluli ha kati
ke'ndalo ya mwami, banasebereza halinde mu ndekeera yo'lwiji Yorodaani.
5 Kundu kwokwo, abasirikaani be'Babeeri banabalandiriza, banagwatira mwami
Zedekiya mu ndekeera ye'Yeriko. Iri bakamúgwata, banamútwala áhali mwami
Nebukandeneza, i Ribila, mu kihugo kye'Hamaati. Haaho ho mwami Nebukandeneza
akatwira Zedekiya ulubaaja.
6 Haaho ha Ribila, mwami we'Babeeri anatee yita bagala Zedekiya imbere lya yishe,
kiri na'bandi batwali be'Buyuda.
7 Ulya Zedekiya yehe, banamújomola amasu, babuli múshweka utubangira, ba-
namútwala i Babeeri.
8 Iyo munda i Yerusaleemu, balya Bababeeri banasingoola ya'kajumiro, kiri ne'zindi
nyumba zooshi. Banahongola-hongola ne'nzitiro za'kaaya.
9 Iri hakatama, Nebuzaradani, umukulu wa'basirikaani be'Babeeri, anayabiira abandu
ábâli sigiiri mu kaaya, kiri na ábâli yitaaziri boonyene imwa mwami we'Babeeri,
anabatwala imbohe.
10 Haliko, mu kihugo kye'Buyuda, mwanasigala banakahuku, gira bakizi lima indalo
ze'mizabibu, ne'zindi ndalo.

Yeremiya ashwekuulwa

11 Uyo mukulu wa'basirikaani, Nebuzaradani, mwami Nebukandeneza anamúbwira
kwokuno:
12 «Ewe! Ku biloziri Yeremiya, umúkuye-kuye bwija. Utakolwe kwo wamúlibuza. Si
ngiisi byo agakizi kuhuuna, unamúheereze byo.»
13 Kwokwo uyo Nebuzaradani anatuma Nebushazibaani, na Nerigaali-Sharezeeri,
na'bandi batwali booshi ba mwami we'Babeeri.
14 Banagenda mu bulya bululi, banashwekuuza Yeremiya, banamúsikiiriza Gedaliya,
mugala Ahikaamu, mwijukulu Safanu, gira amúherekeze imwage. Kwokwo, Yeremiya
anashubi tuula kuguma na'bandu be'mwabo.

Hebeedi-Meleki aguluulwa

15 Ikyanya Yeremiya âli ki shwesirwi mu luzitiro lwa'balaliizi, Nahano anamúbwira
kwokuno:
16 «E Yeremiya, ugagendi bwira Umuhendyopiya Hebeedi-Meleki kwo Nahano
wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: "Lolaga! Nga kwo
n'gamùbwira, ndagaki genduusa kano kaaya. Si ngakashereeza ngana. Ne'kyanya
ngakashereeza, ugayibonera wenyene.
17 E Hebeedi-Meleki! Ku lwolwo lusiku, ngakukiza. Yabo bandu, kundu bakuteeziri
ikyoba, haliko ndagakubiika mu maboko gaabo.
18 Ku kasiisa, ngakukiza. Bwo ukambiika kwo'bwemeere, utagayitwa mwi'zibo."»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

40

Gedaliya ashwekuula Yeremiya

1 Uyo Nebuzaradani, umukulu wa'basirikaani ba mwami, anagwana Yeremiya i
Rama, ashwesirwi iminyororo kuguma na'bandi bandu be'Yerusaleemu na'be'Buyuda,
kwo batwalwe imbohe i Babeeri. Kwokwo, anamúshwekuuza. Ha nyuma, Yeremiya
analonga igambo imwa Nahano.
2 Iri Nebuzaradani akabona Yeremiya, anamúbwira: «Ewe! Si Rurema Nahamwinyu
âli mali gwanwa amùkengula, kwo kino kihugo kigashereezibwa!

3 Aaho! Buno, keera agiraga nga kwo akagwanwa adeta. Na íbitumiri kigashereezibwa, bwo mwe Bayuda mweshi mwâli kizi yifunda mu byaha imbere lyage, mutanâli kizi músimbaha.
4 «Kundu kwokwo, buno ino minyororo, ngakushwekuula yo, unagende ngiisi ho uloziizi. Iri wangasiima kwo tugendanwe i Babeeri, bwija naaho! Iyo munda, ngakizi kukuya-kuya. Ne'ri utangasiima kwo tugendanwe, uhangwirwi ukusigala hano. Kino kihugo kyoshi, kiryagagi imbere lyawe. Aaho! Ngiisi ho uloziizi ukugenda, ho na haaho.
5 «Iri wangasigala, ugalukirage Gedaliya mugala Ahikaamu, mwijukulu Safanu. Mukuba mwami Nebukandeneza keera akamútoola, anamúyimika kwo abe mutwali wa'Bayuda booshi ábakasigala mu kihugo kyabo. Ku yukwo, wangamúgwana, gira mutuulanwe na'bandi ábasigiiri. Ngiisi ho uloziizi ukugenda, ho na haaho.»
Haaho, uyo mukulu anaheereza Yeremiya indanda, kuguma no'lutengu, abuli múseezera.
6 Kwokwo, Yeremiya anashokola injira, halinde i Misipa, imunda Gedaliya mugala Ahikaamu. Banatuulanwa yo, kuguma na'bandi bandu ábâli sigiiri mu kihugo.
7 Mu kishuka, hâli ki riiri abasirikaani baguma ba'Bayuda, kuguma na'bakulu baabo. Banayuvwa kwo mwami we'Babeeri keera akatoola Gedaliya, kwo abe mutwali wa banakahuku ábâli sigiiri i Buyuda, kuli kudeta abashosi, na'bakazi, na'baana, balya ábatakatwalwa i Babeeri.
8 Kwokwo, yabo basirikaani banagendera Gedaliya iyo munda i Misipa. Mu kati kaabo, hâli riiri Hishimaheeri mugala Netaniya, na Yohanani, na Yonataani bagala Kareya, na Seraya mugala Tahumeti, na bagala Hefaayi umutuulaga we'Netofa, na Yezaniya mugala Makaati, kuguma na'bandu baabo.
9 Uyo Gedaliya anabiika indahiro imbere lyabo booshi, ti: «Yaba Bababeeri, mutakizi bayoboha! Si mubeere mwomuno mu kihugo, munakizi kolera mwami wabo. Kwokwo, lyo mugakizi genduukirwa.
10 Nienyene, ngabeera i Misipa. Ne'kyanya Abababeeri bagakizi yija, nie gakizi mùdetera. Si mujeberere mu twaya twinyu. Mukizi yimbula imizabibu, ne'bindi bitumbwe bye'kikamo, kiri na'mavuta, munakizi bisingula mu bihinda.»
11 Abandi Bayuda, imunda bâli shabukiiri i mahanga, banayuvwa kwo mwami we'Babeeri akasiga Abayuda baguma mu kihugo kyabo. Banayuvwa na kwo akayimika Gedaliya abe mutwali wabo. Hali ábâli riiri mu Bamohabu, na mu Bahamooni, na mu Bahedoomu, na mu gandi mahanga.
12 Yabo booshi, iri bakayuvwa kwokwo, banasholooloka imunda bâli shabukiiri, banayiji gwana Gedaliya iyo munda i Misipa, mu kihugo kye'Buyuda. Banakizi yimbula imizabibu mingi bweneene, ne'bindi bitumbwe bye'kikamo íbiri tiita, iri banabisingula mu bihinda.
13 Iri hakaba lusiku luguma, Yohanani mugala Kareya, analyokaga mu kishuka, ali kuguma na'bandi bakulu ba'basirikaani banahikira i Misipa, áhali Gedaliya.
14 Banamúbuuza: «Ewe! Ka utayiji kwo'mwami Balisi wa'Bahamooni alungika Hishimaheeri, mugala Netaniya, mbu ayiji kuyita?» Gedaliya, mbu ayuvwe kwokwo, atanayemeera.
15 Ha nyuma, Yohanani anaganuuza Gedaliya ku bumbishwa i Misipa, ti: «Ewe! Umbanguule ngendi yita Hishimaheeri, mugala Netaniya. Ndaaye mundu úgaamenya. Iri twangamúleka, yehe agayiji kuyita. Iri angagira kwokwo, lya'Bayuda booshi bo mukoli tuliinwi bagashubi shaabuka. Na ábagasigala banaminikwe.»
16 Haliko, Gedaliya anashuvya: «Utakolwe! Ngiisi byo udesiri hi'gulu lya Hishimaheeri, ugweti ugamúbangaaniza ngana.»

41

Gedaliya ayitwa
(2 Baami 25.25-26)

1 Iri hakaba mu mwezi gwa kalinda, uyo Hishimaheeri mugala Netaniya, mwijukulu Herishama, anagendaga i Misipa. Âli riiri wa mwi'kondo lye'kyami, anâli muguma wa mu bimangizi ba mwami. Kwokwo, uyo Hishimaheeri anahikaga imunda Gedaliya, ali na'bandu baage ikumi.
Iri bakaba bakiri mu zimaanwa,
2 ulya Hishimaheeri na yabo baabo ikumi banayimuka, banayami yomeka Gedaliya ingooti. Kwokwo, kwo akayitwa, anali ye mwami Abababeeri bâli tooziri, kwo abe mutwali we'kihugo.

3 Ulya Hishimaheeri anayitaga na'Bayuda booshi ábâli ririinwi na Gedaliya i Misipa.
Anayita kiri na'basirikaani be'Babeeri ábâli riiri ho.
4 Iri bukakya shesheezi, ku kyanya umwazi gwa kirya kiteero gukaba gutazi
menyekana,
5 abandu makumi galimunaana bakayija i Misipa bagweti ingano no'mubadu gira
babitange ituulo mu nyumba ya Nahano. Baguma baabo bâli lyosiri i Shekemu, na'bandi
i Shiilo, na'bandi i Samariya. Yabo booshi, bâli yikurungwiri inyanwa, no'kuyibejanga-
bejanga. Banâli yambiiti ubusanganira mu kuyerekana umwizingeerwe.
6 Uyo Hishimaheeri, mbu ababonage, anahuluka mu kaaya, anagendi basanganira,
iri analira. Anababwira: «E waliha, muyiji lola íbikakoleka ku Gedaliya, mugala
Ahikaamu.»
7 Ehee! Mbu bayingirage mu kaaya, ulya Hishimaheeri, kuguma na yabo baabo ikumi,
banabayubukira, banabayita. Ne'birunda byabo, banabitibulira mu kirimbi-rimbi.
8 Mu yabo bandu, ikumi likabwira Hishimaheeri: «E nahamwitu, utatuyite, we
kongwa! Si tuhiiti ingano nyingi, no'bulo, na'mavuta, kiri no'buuki. Yibyo byoshi,
tuki bibishiri mu kishuka.» Kwokwo, Hishimaheeri anabaleka, atanabayitira kuguma
na'baabo.
9 Yikyo kirimbi-rimbi, mwami Hasa ye wâli kihumbisiizi. Na mwomwo, mwa'Bayuda
bâli kizi yibisha, ku kyanya bâli kizi lwisa mwami Baasha we'Hisiraheeri. Kundu
kwokwo, uyo Hishimaheeri, anayiji kiyijuza mwe'birunda, halinde kyanayijulira.
10 Iyo munda i Misipa, hâli ki sigiiri abandi bandu bo Nebuzaradani âli mali
sikiiriza Gedaliya. Yabo booshi, Hishimaheeri anabatwala imbohe, kiri na'baluzi-nyere,
anabalengana mu Bahamooni.
11 Haliko, yibyo bitalaalwe byoshi byo Hishimaheeri akagira, umwazi hi'gulu lyabyo
gwanahikira Yohanani mugala Kareya, kuguma na'bakulu booshi ba'basirikaani.
12 Kwokwo, banakuumania abasirikaani baabo, gira bagendi lwisa Hishimaheeri,
banamúduukira ha kirigo kihamu kye'Gibyoni.
13 Balya bandu bo Hishimaheeri âli mali twala imbohe, iri bakalangiiza Yohanani, ali
na balya bakulu ba'basirikaani, banashambaala ngana-ngana!
14 Yabo booshi banafuushuka, banatondeera ukutabaala Yohanani.
15 Kundu kwokwo, uyo Hishimaheeri anafuushuka mu maboko ga Yohanani, ali
na'bandu munaana, banatibitira mu Bahamooni.
16 Kwokwo, balya bandu booshi bo Hishimaheeri âli gwasiri i Misipa ku kyanya akayita
Gedaliya, Yohanani na'bakulu ba'basirikaani banabafuusa. Mwâli riiri abasirikaani,
na'bakazi, na'batungule be'bwami. Kwo bâli booshi, anabagalula ukulyoka i Gibyoni.
17 Banagwanwa i Geruti-Kimuhamu, hoofi ne'Betereheemu, mu kuyibiika ibiringiini,
kwo batibitire mu kihugo kye'Miisiri.
18 Mukuba bâli koli yobohiri Abababeeri, bwo Hishimaheeri mugala Netaniya âli mali
yita Gedaliya. No'yo Gedaliya, mwami we'Babeeri ye kamútoola kwo ye gaaba mutwali
we'kihugo.

42

Abayuda bayinginga Yeremiya kwo abahuunire

1-2 Balya bandu booshi, banagendera Yeremiya. Hâli riiri Yohanani mugala Kareya,
na Hazariya mugala Hoshaya, bo na abandi bakulu booshi ba'basirikaani, kiri na'bandi
bandu booshi, abakulu na'bato. Banamúbwira: «We kongwa we! Ututegage amatwiri!
Ubwini kwo twâli riiri kandaharuurwa. Si buno, tukoli sigiiri bagerwa naaho. Ku
yukwo, twakuyinginga bweneene, ugendi tuhuunira imwa Rurema Nahamwinyu,
3 gira akizi turongoora mu njira yo aloziizi, anakizi tutegeka.»
4 Yeremiya anabashuvya: «Ee! Yibyo mwadeta, keera nabiyuvwa. Ngiisi byo
mwanyinginga, ngamùhuunira byo imwa Rurema Nahamwinyu. Ne'kyanya aganjuvya,
ngamùbwira byoshi, buzira kumùbisha kiri ni'gambo liguma.»
5 Na wa nabo, ti: «Ee! Ku kasiisa, ngiisi byo Rurema Nahamwinyu agatubwira,
tugabigira. Yiri igambo lyo twayemerezania kwo, yenyene abe ye kamasi kaalyo, bwo
ayamiri ali mwemeera.
6 Iri byangaba biri biija, kandi iri bibi, tugabisimbaha. Wehe, twakulungika naaho
imwage. Mukuba, ikyanya tugabisimbaha, tugakizi genduukirwa.»
7 Iri hakalengaga nga siku ikumi, Nahano anashuvya Yeremiya.
8 Kyanatuma Yeremiya agahamagala Yohanani, mugala Kareya, na'bakulu
ba'basirikaani, kiri na'bandi booshi, abakulu na'bato, anababwira:
9 «Mukanduma kwo ngendi mùhuunira imwa Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri.

«Na buno, Nahano adetaga kwokuno:
10 “Iri mwangagenderera ukutuula mu kino kihugo, ngamùsikamya, ndanâye ki
mùminike. Ho nangamùshereeza, ngamùmeza. Na kundu n'gatee mùyogogoza, haliko
buno ngola mu yishuhiza.
11 Ku yukwo, mutaki yobohe mwami we'Babeeri. Si tuyamiinwi. Ngakizi mùkiza, mu
kumùlyosa mu maboko gaage. Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.
12 «“Ngakizi mùkejeerera, mu kukizi biika ulya mwami mwe'ndengeerwa, halinde
anamùleke musigale mu kihugo kiinyu.”» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
13 Yeremiya anashubiza, ti: «Kino kihugo, tutaki loziizi kwo tukituule mwo, haaho
mugaaba mwahuna imbere lyani, Rurema Nahamwinyu.
14 «Ee! Hali ikyanya mwangadetaga, mbu: “Twehe, tugagendi tuula mu kihugo
kye'Miisiri. Mukuba iyo munda, ndaabyo bibuga byo'kukizi tukanga hi'gulu li'zibo. Kiri
ni'shali, ndaalyo!”
15 «E maashi misigala ya'Bayuda! Yuvwagwi ngiisi byo Nahano wo'bushobozi bwoshi,
Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga: “Iri mwangahiga kwo mugendi tuula iyo munda i
Miisiri,
16 ngamùminikira yo ku ngooti, kiri na kwi'shali. Byebyo byombi, byo munakoli
yobohiri.
17 Ngiisi úgahungira yo, agaafwa nyene, iba ku ngooti, kandi iri kwi'shali, kandi iri
ku kiija. Ngamùleetera inguuke, ndaanaye úgagifuuka mwo.”»
18 Yeremiya anashubi deta kwokuno: «Nahano wo'bushobozi, Rurema
wa'Bahisiraheeri anadeta na kwokuno: “Keera n'garakarira abandu booshi
be'Yerusaleemu. Kiri na niinyu, iri mwangagenda i Miisiri, ngamùrakarira. Abandu
bagakizi mùdaaka, iri banamùhuumira. Banakizi mùtuka, no'kumùshekeereza, ti
honyo! Na kino kihugo kye'mwinyu, mutâye shubi kifina mwo.”»
19 Balya bandu, Yeremiya anashubi bakomeereza: «E maashi misigala ya'Bayuda!
Nahano keera akamùlahiza lwoshi, kwo mutagende i Miisiri. Zeene, keera
namùkengulaga.
20 Ikyanya mukambuuna kwo ngendi hanuusa Rurema Nahamwinyu, lyo mukayikul-
ulira gobwe-gobwe. Si mukambwira kwo ngiisi kwo agaadeta, kwo muganasimbaha.
21 Aahago! Zeene byo anduma kwo nimùbwire, mutaki bisimbahiri.
22 Ku yukwo, mumenyage bwija kwo mu kirya kihugo kye'Miisiri, mugaherera mwo
ni'zibo, ni'shali, ne'kiija.»

43

Yeremiya atwalwa i Miisiri

1 Balya bandu booshi, Yeremiya anayusagya ukubaganuulira ngiisi kwo Nahano
Rurema akamútuma.
2 Lyeryo, Hazariya mugala Hoshaya, na Yohanani mugala Kareya, kiri na'bandi booshi,
banamúlangamira, ti: «Hafe! Nahano Rurema atakutuma, kwo utulahize tutagende i
Miisiri. Yago magambo gaawe, kiryagagi kinyoma kihalanga!
3 Aahabi! Baruki mugala Neriya akubulisiri, gira utuyitiise mu Bababeeri, kandi iri
tutwalwe imbohe imwabo.»
4 Kwokwo yabo Bayuda, kundu Nahano akabashungikira kwo babeere mu kihugo
kyabo, batanamúsimbaha.
5 Balya booshi ábâli lyosiri imunda bâli habukiiri i mahanga, Yohanani na'bakulu
ba'basirikaani, banabatwala i Miisiri.
6 Na mu yabo bandu, mwâli riiri abashosi, na'bakazi, na'baana, kiri na'baluzi-
nyere. Banatwala kiri no'muleevi Yeremiya, na Baruki mugala Neriya. Balya booshi,
Nebuzaradani âli mali basikiiriza Gedaliya.
7 Balya booshi, ikyanya bakabungira mu kihugo kye'Miisiri, banagendi tuula
mu kaaya ke'Tapaneshi. Kwokwo, kundu Nahano akababwira kwo batagende yo,
bakamútenguha.
8 Iri bakaba bakola mu kaaya ke'Tapaneshi, Nahano anabwiraga Yeremiya kwokuno:
9 «Mu kano kaaya, utoole mwa'mabuye mahamu nga ganga, unagendi gaziika ha
kisimba-lyango kye'bwami, unagafulire ho ni'bumba, imbere lya'Bayuda.
10 «Yabo Bayuda, unababwire kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema
wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno: “Ngalungika umukozi wani Nebukandeneza
we'Babeeri. Uyo mwami, ngamúgangaaza ku kitumbi kye'kyami. Na gano mabuye
go naziika hano, gali mu butwali bwage. Haaho ho'butwali bugahikira.

11 «“Mango ayija, agashereeza ikihugo kye'Miisiri. Ngiisi ábashungikiirwi kwo
bagaafwa ne'kiija, kiganabayita nyene! Na ngiisi ábashungikiirwi ukutwalwa imbohe,
bagatwalwa yo. Na ngiisi ábashungikiirwi kwo bayitwe ku ngooti, kwokwo kwo
baganayitwa.
12 «“Imbeero ze'Miisiri zooshi, mwami Nebukandeneza agazisingoola. Ne'migisi yazo,
agagitwala i Babeeri. Ubugale bwabo, agabukumbulula, nga kwo'mungere ali mu
londoola inda ku mulondo. Ne'kyanya agataaha, agagenda bwija, buzira kuhahazibwa.
13 Iyo munda i Heryopoli, mu kihugo kye'Miisiri, agaasiga ahongola ye'nguliro
ze'migisi yabo, no'kuduulika imbeero zaabo kwo'muliro.”»

44

Rurema aganuula hi'gulu lya ábali i Miisiri

1 Hâli riiri Abayuda ábâli tuuziri mu kihugo kye'Miisiri, mu kaaya ke'Migidoli, na
mu ke'Tapaneshi, na mu ke'Mefiisi, na'bandi uluhande lwe'Paturo. Ku yikyo kyanya,
Nahano anatuma Yeremiya kwo agendi babwira, kwo
2 Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno:
«Mwenyene mukayibonera ngiisi kwo n'gashereeza abandu be'Yerusaleemu, na'ba mu
tundi twaya twoshi twe'Buyuda. Na buno, yutwo twaya, tukola mushaka. Ndaanaye
mundu útutuuziri mwo, halinde zeene.
3 «Na íbitumiri n'gabashereeza, bwo bâli koli bihuusiri, banakizi ndaakaza, mu
kuyokera imigisi umubadu, iri banagiyikumba. Iyo migisi, boonyene batâli giyiji. Kiri
na bashokuluza baabo, kiri na mwehe mwenyene, kwo na kwokwo.
4 Nâli kizi mùtumira abakozi baani abaleevi, ti: “Ngiisi byo muli mu kola, binyagaziizi.
Ku yukwo, mubitwikirage kwo!”
5 «Haliko, mutâli kizi nyuvwa, mutanâli kizi ndwaza. Yibyo bikoleere, mwanashiikiza
kwo mutangabijanda. Mwanakaviiriza ukukizi hoza imizimu.
6 Kwokwo, nanamùrakarira bweneene, halinde nanasingoola utwaya twe'Buyuda, kiri
ne'njira ze'Yerusaleemu. Na buno, yaho hooshi bikola biguuka, na mushaka.
7 «Ku yukwo, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri nadetaga
kwokuno: “Si keera mwayikululira gobwe-gobwe! Aahago! Ka muloziizi kwa'Bayuda
booshi bahere? Ka munaloziizi kwo hataki sigale kiri na wo'muti, aba mushosi, kandi
iri mukazi, kandi iri mwana muto?
8 Si mugweti mugandaakaza, mu kuyokera imigisi umubadu! Aahago! Mwe
muhungiiri mu Bamiisiri, kutagi mukola mu hoza imigisi yabo? Si mugaahera lwoshi-
lwoshi, halinde ibinyamahanga byoshi binakizi mùdaaka, iri binamùhonyoleza!
9 «“Ka keera mwayibagira ngiisi kwo bashokuluza biinyu bâli kizi bihuuka, kuguma
na'baami biinyu, kiri na bakaabo. Yibyo bikoleere, byâli kizi kolerwa i Yerusaleemu,
kiri na mu Buyuda hooshi.
10 Kiri na zeene, mu Bayuda ndaaye úgweti úgayibiika haashi. Batali mu nzimbaha,
batanali mu kulikira amigirizo gaani. Si imaaja zo nâli heziizi bashokuluza baabo
batazitwaziizi!”
11 «Kwokwo, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, nadetaga
kwokuno: “Keera nashiikiza kwo ngamùshereeza. Ngiisi úyimbwa Muyuda yeshi,
ngamúminika.
12 Iyo misigala ya'Bayuda ábakoli hungiiri i Miisiri, ngabazimiigiza yo, baba bato,
kandi iri bakulu. Booshi bagaherera yo, kuba kwi'zibo, kandi iri kwi'shali. Ikyanya
ibinyamahanga bigayuvwa ngiisi íbyabakoleka kwo, bigasoomerwa, binakizi badaaka,
iri binabahonyoleza.
13 «“Ngiisi ábakahungira i Miisiri, ngabahaniiriza, nga kwo n'gahana be'Yerusaleemu,
kuba kwi'zibo, kandi iri kwi'shali, kandi iri ku kiija.
14 Mu misigala ya'Bayuda ábakagendi tuula i Miisiri, ndaaye úgafuushuka. Si booshi,
ngabahaniiriza. Na kundu bangalooza ukushubi galukira imwabo, ndaaye úgaahasha,
bátali bandu bagerwa naaho.”»
15 Na yaho, mu balya Bayuda ábâli tuuziri i Paturo mu kihugo kye'Miisiri, abingi
bâli koli kumaniri kuguma. Mu kati kaabo, mwâli riiri abakazi bingi ábâli kizi yokera
imizimu umubadu. Na bayiba bâli yiji-yiji kwo bagweti bagagihoza.
Kwo bali booshi, banayiji bwira Yeremiya:
16 «Aahabi! Yaga magambo, kundu galyosiri imwa Nahano, halikago tutaloziizi
ukugatwaza.
17 Twehe, ngiisi kwo twâli desiri, kwo tuganagira naaho! Tugakizi hoza Hashitarooti,
umugoli wa kwi'gulu. Tuganakizi múyokera umubadu, iri tunamútangira amatuulo

ge'divaayi, nga kwo twâli tuula tugira ukulyokera kare, mu kaaya ke'Yerusaleemu, kiri
na mu Buyuda hooshi. Ee! Yaho kare, kiri na'baami biitu, na'batwali biitu, kwokwo,
kwo bâli kizi gira. Mu yizo siku, twâli yeziizi ibyokulya, twanâli kizi genduukirwa.
Ndaanabwo buhanya bwo tukalonga.
18 «Halikago, ukulyokera ho tukalekera ukuhoza umugoli wa kwi'gulu, lyo tuka-
goorwa bweneene! Twanakizi yitwa mwi'zibo, kiri na kwi'shali.»
19 Abakazi nabo, banayushuula, ti: «Uyo mugoli wa kwi'gulu, ikyanya twâli kizi
múhoza, bayibatwe bâli yiji-yiji, banâli kizi tuhanguula. Twâli kizi múyokera umubadu,
iri tunamútangira amatuulo ge'divaayi. Ne'kyanya tuli mu kaata imikate, tuli mu gibiika
kwe'kishushanio kyage.»
20 Balya bandu booshi, abashosi na'bakazi, Yeremiya anababwira kwokuno:
21 «Yoho wee! Mweshi mwâli kizi yokera imizimu umubadu, kuguma na bashokuluza
biinyu, na'baami biinyu, na'batwali biinyu, kiri na'bagunda booshi. Mwanâli kizi
giholeza mu njira ze'Yerusaleemu, kiri na mu tundi twaya twe'Buyuda. Aahago! Ka
mutoniri kwo Nahano atâli yiji, kandi iri âli yibagiiri?
22 «Aahabi! Birya bikoleere byo mwâli kizi gira, byâli kizi yagaza Nahano bweneene!
Kyo kitumiri atakamùyigenderera, anahindula ikihugo kiinyu kibe mushaka. Kwokwo,
abandu bakola mu kizi kidaaka, halinde zeene.
23 Na íbitumiri mukalonga yubwo buhanya, bwo mwâli kizi yokera imigisi umubadu.
Mutanatwaza Nahano, mutanasimbaha amigirizo gaage, kandi iri imaaja zaage.
Mutanakizi simbaha ikihango kyo mukanywana mwe naye.»
24-25 Yeremiya anashubi yushuula, ti: «E Bayuda mweshi, mwe mukoli tuuziri mu
kihugo kye'Miisiri! Muyuvwagwe ngiisi kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema
wa'Bahisiraheeri amùbwira: "Mwe na bakiinyu, keera mukashiikiza kwo mugakizi
yokera umugoli wa kwi'gulu umubadu, iri munamútangira amatuulo ge'divaayi.
Aahago! Kalya kalaga ko mukabiika, mukizi kasimbaha.
26 «"Halikago, mweshi mwe mutuuziri i Miisiri, muyuvwagwe ngiisi kwo namùbwira:
Keera nayibiikira indahiro kwi'ziina lyani lya kahebuuza, kwa'Bayuda ábatuuziri i
Miisiri batâye ki shubi biika indahiro kwi'ziina lyani, mu kulagaania. Batanâye ki dete,
mbu: 'Nga kwo Nahano Rurema ayamiri ho!'
27 Mukuba, iri nangakizi mùlangiiza, kutakiri hi'gulu lyo'kumùgirira amiija. Si
kulyagagi hi'gulu lyo'kumùgirira amabi. Mweshi mwe mukoli tuuziri i Miisiri,
ngamùminika ku ngooti, na kwi'shali. Ndaanaye kiri no'muguma úgasigala.
28 «"Hali bagerwa naaho ábagafuushuka, banagalukire mu kihugo kye'Buyuda.
Haaho, lyo bagasobanukirwa ngiisi úgweti úgaadeta amagambo go'kuli, iri angaba ali
niehe, kandi iri boohe.
29-30 «"Ngamùhaniiriza mu kyekino kihugo kye'Miisiri, nga kwo n'gamùkengula.
Na íbiyerekiini kwo biri kwokwo, abagoma ba mwami Hofura we'Miisiri baloziizi
ukumùyita. Kwokwo, ngamùbiika mu maboko gaabo. Biri nga kwokulya n'gabiika
mwami Zedekiya we'Buyuda mu maboko ga mwami Nebukandeneza we'Babeeri."»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

45

Rurema atuma Yeremiya imwa Baruki

1 Ku kyanya mwami Yoyakimu mugala Yosiya, akahisa imyaka ina atwaziri mu
Buyuda, lyo Yeremiya akabwira Baruki mugala Neriya kwo ayandike gano magambo
mu kitaabo, ti:
2-3 «E Baruki, Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri ayuvwa ngiisi kwo ukadeta kwokuno:
"Yayewe imwani! Si Nahano akola mu shubi nyushuulira amalibu! Keera nagongeera,
na ngoli luhiri, ndaanaho nangaluhuukira."
4 «Ku yukwo, Nahano adeta kwo mbwire Baruki kwokuno: "Hooshi mu kino kihugo
kye'Buyuda, kundu n'gakiyubaka, haliko ngashubi kihongola. Ngiisi byo n'gabyala yo,
ngashubi bibyaluula.
5 «"E Baruki! Buno ukiri mu yifwija kwo nangakugenduusa. Aahabi! Si ngola
ngahaniiriza abandu booshi ba mu kino kihugo! Kundu kwokwo, ngiisi ho wenyene
ugagenda, ngaaleka ufuushuke."» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

46

Indumwa hi'gulu lye'Miisiri

1 Nahano anashubi bwira Yeremiya hi'gulu lye'binyamahanga.

2 Ku kyanya mwami Yoyakimu mugala Yosiya âli koli hisiizi imyaka ina atwaziri mu
Buyuda, lyo mwami Nebukandeneza we'Babeeri akagenda i Karikemishi, hoofi no'lwiji
Hefuraati, gira agendi teera Neko, mwami we'Miisiri, anamúhima. Ku yikyo kyanya,
Nahano anadetaga hi'gulu lya'Bamiisiri kwokuno:
3 «Mulingikanie isiribo ziinyu, ziba niini kandi iri mbamu,
gira mugende mwi'zibo.
4 Mwe muli mu gendera ku fwarasi,
muziyaje kwe'byajo, munazishonere kwo.
Muyambalage ingofeera ze'byuma, munayibiike ibiringiini.
Munatyaze na'matumu giinyu, munayambale ibihazo biinyu bye'byuma.

5 «Aahago! Biki byo mbwini? Si abasirikaani be'Miisiri bakoli humiirwi!
Keera bahimwa, banakolaga mu tibita.
Kiri ne'bikalage byabo, bikola mu puumuka,
buzira kukebaanuka.
Iri bali mu gira mbu balangiize ngiisi luhande, banateerwe ne'kyoba.
6 Kundu bangatibita mulindi, banabe bali bikalage bye'ndwani,
haliko batagafuushuka.
Bali mu bambaajira, banayami gwa haashi iyo munda imbembe, ha lwiji Hefuraati.

7 «Banyandi baliira ábali mu heema ngo'lwiji Niire?
Si bagweti bagasavya hooshi mu kihugo!
8 Abasirikaani be'Miisiri, bakoli kwiziri hooshi mu kihugo, banagweti bagayihaya mbu:
"Ngakwira mu kihugo kyoshi nga mwijulire gwa'miiji.
Ngayami shereeza utwaya twoshi, kiri na ábatutuuziri mwo.
9 Aahago! Mwe muli mu gendera ku fwarasi, na mu magaare gi'zibo!
Mugendi teera abagoma.
Si mwe ndwani ze'Miisiri!
Na niinyu mwe biira baabo ukulyoka i Hendyopiya ne'Puuti!
Ngahwe! Si mulyagagi bikalage mu kukoleesa isiribo!
Kiri na'Baluudi, muli bikalage mu kufwora imiheto."
10 Kundu kwokwo, luno lusiku lulyagagi lwe'mwa Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi!
Yabo booshi, mu siku ízigayija, agabayihoola.
Agahaniiriza abagoma baage, halinde anabaminike ku ngooti.
Abagoma baabo, bagabajiga, halinde abasirikaani bingi banayitwe.
Abandu ábatuuziri uluhande lwe'mbembe, hoofi no'lwiji Hefuraati,
bagaaba ngi'tuulo íryatangwa imwa Nahano wo'bushobozi bwoshi.
11 E Bamiisiri, kundu mwangazamuukira i Giryadi,
mbu mugendi leeta yo'muti gwo'kulunga mwe'nguma, ndaagwo úgwangamùkiza.
Mugasigala naaho balwazi.
12 Ibinyamahanga, keera bikayuvwa ngiisi kwo mukayagagala bweneene ne'shoni!
Si indwani ziinyu, zikayipukulana kwo, zanayami yibumbulika haashi.»

13 Mwami Nebukandeneza we'Babeeri, ikyanya akashungika ukuteera Abamiisiri,
Nahano anabwira Yeremiya kwokuno:
14 «Ugenderage balya Bamiisiri ábali i Migidoli,
na ábali i Mefiisi, na ábali i Tapaneshi, unababwire kwokuno:
"Ábamùsokaniini bakola mu mùteera!
Aahago! Muyibiike ibiringiini, gira mugendi lwa."
15 E Bamiisiri, kituma kiki ibikalage biinyu biri mu yibumbulika haashi?
Íbitumiri bali mu gwa haashi, bwo nie gweti ngabahirika.
16 Bali mu kizi hirimana kwo, boonyene ku boonyene.
Banashubi bwirana: "Muvyuke, maashi! Tugalukire imwitu, mu beene witu.
Yabo bagoma, tubaleke, gira batakengeere batuyita."
17 Bagayinika mwami we'Miisiri yiri iziina: Ihongo lya busha!
Mukuba keera akateera ubulyo bwo'kugenduukirwa!

18 «Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, nie na Mwami, nabiika indahiro:
Nga kwo nyamiri ho, umugoma akola agayiji mùteera.
Alyagagi mula ngo'mugazi Taboori,
anali nga kwo'mugazi Karimeeri guli ku nyaaja.

19 «E Bamiisiri, mumenye kwo mukola mugatwalwa imbohe.
Kwokwo, mushwekage ibindu biinyu.
Akaaya ke'Mefiisi kakola kagashereezibwa.
Ikihugo kyabo kinasigale biguuka.

20 «Ikihugo kye'Miisiri, kiryagagi nga nyana íshishiri.
Kundu kwokwo, ikibugu ukulyoka imbembe, kigayiji kiteera.
21 Abasirikaani be'Miisiri, bali ba kuhembwa naaho,
banakoli shishiri nga nyana.
Balya booshi, bagakebaanuka, banayami tibita.
Bakola bagahanirizibwa,
halinde banahanyagale lwoshi.
22 Abagoma bakola mu yegeera, bafumbiiti isheenyo nga'batemi be'biti.
Lyeryo, Abamiisiri bagalooza ukunyombooka, nga mujoka.
23 Yabo bagoma baabo, bagaaba kandaharuurwa nga nzige.
Kundu Abamiisiri balyagagi bingi, si baganyanyagwa haashi nga lubako luhamu úlutangatulwa.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
24 «Balya Bamiisiri, ikyanya bagabiikwa mu maboko ga'bandu be'mbembe,
lyo bagateezibwa ishoni.»
25 Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno: «Ngola ngaahana Hamooni, umugisi gwa mu kaaya ke'Tebeesi. Ngaahana Abamiisiri ne'migisi yabo, kiri na'baami baabo. Na ngiisi ábagaaba bayibiisiri ku'yo mwami, nabo ngabahana.
26 Balya Bamiisiri, ngababiika mu maboko ga'bagoma baabo, mwami Nebukandeneza we'Babeeri, na'basirikaani baage, gira bayitwe.
«Kundu kwokwo, mu siku ízigayija, Abamiisiri bagashubi tuula bwija mu kihugo kyabo, nga kwo bâli tuula.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

Abahisiraheeri, Nahano agabaguluula
27 «E bakozi baani, mwe beene Hisiraheeri! Mutayobohage, mutanavunike indege.
Kundu mukatwalwa hala mu mbohe, kiri na'baana biinyu,
haliko ngaki mùkiza, ninamùlyose yo.
Ikyanya mwâye galuke, lyo mugajeberera.
Ndaanaye úgashubi kizi mùkakaza.
28 E beene Yakobo! Si muli bakozi baani!
Tunayamiinwi. Aaho! Mutakizi yoboha!
Kundu n'gamùshaabula mu bihugo bingi-bingi,
haliko, ngaki bishereeza lwoshi-lwoshi.
Si mwehe, ndagamùminika lwoshi.
Ukumùhana, ngamùhana. Ndanganaleka ukumùhana.
Haliko, kugaaba naaho ku lugero úlumùkwiriiri.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

47

Indumwa imwa'Bafirisiti
1 Ikyanya mwami we'Miisiri atâli zaazi teera akaaya ke'Gaza, Nahano anabwira Yeremiya hi'gulu lya'Bafirisiti kwokuno:
2 «Abagoma bakola mu kuumana uluhande lwe'mbembe.
Bali ngo'lwiji úlukoli heemiri.
Bagaaba ngo'lwiji úlugweti lugasavya ngana-ngana!
Bagalenga mu ngiisi kaaya, banakumbulule íbiri mu kihugo byoshi.
Abandu bagakizi yidehereza mu nduulu,
ikihugo kyoshi kinayijule ikimombo.
3 Ifwarasi zigakizi girigimba.
Na'magaare gi'zibo, ganalase amapine.
Ababusi bagaabula ubulyo bwo'kutabaala abaana baabo,
banayami tibita, buzira kushubi balola.
4 Ikyanya kyo'kuminika kwa'Bafirisiti, keera kyahika.
Abandu be'Tiiro na'be'Sidooni, kundu bali mu bashiga,
si nabo booshi bagaminikirwa kuguma.
Ee! Yabo Bafirisiti booshi, Nahano agabaminika ngana,
kiri na ábasigiiri mu kalira ke'Kereete.

5 Balya bandu be'Gaza bagateezibwa ishoni,
banakizi begwa imishaku hi'gulu lyo'mwizingeerwe.
Kiri na'be'Hashikelooni, batagaki hulusa izu.
Mwe musigiiri mu ndekeera! Mugayama mujengiirwi halinde mangoki?
6 Mukola mu banda induulu, ti:
"E Nahano! Ingooti yawe igakizi tuteera halinde mangoki!
Ugirage ugigalulire mu kyubati kyawe, unatuuze, maashi!"
7 Iyo ngooti, kutagi kwo yangatuuza,
na Nahano aki gihangwiri kwo ikole?
Akiri mu gibwira kwo igendi teera akaaya ke'Hashikelooni,
na'bandi booshi ábatuuziri ku nyaaja.»

48

Nahano atumira Abamohabu indumwa

1 Ino ndumwa, iryagagi hi'gulu lye'kihugo kye'Mohabu. Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, agitangaga kwokuno:
«Ali yayewe, imwa'bandu ba'kaaya ke'Nebo!
Si bagashereezibwa lwoshi-lwoshi!
Kiri na'bandu be'Kiryatayimu, nabo akaaya kaabo kagagwatwa, banateezibwe ishoni.
Kiri ne'nzitiro zaako, abagoma bagazihongola.
2 Yabo Bamohabu, abandu batagaki bahuuza.
Mukuba Abaheshibooni bakola mu bagirira igambi, ti:
"E balya! Tugire tugendi baminika,
gira batakizi ki yimbwa mu milala."
E bandu ba mu kaaya ke'Madimeni! Na niinyu, bagamùguujika ingooti mu migongo,
mutanâye ki shubi deta.
3 Yuvwagwi! Abahoronayimu bakola mu shereezibwa,
banakola mu bululuka ku kimombo,
iri banayamuluka.
4 Yabo Bamohabu, bakola bagaminikwa.
Amalira gaabo gagayuvwikana halinde mu kaaya ke'Sowari.
5 Balya Bamohabu, akaaya kaabo keera kayihongoleka haashi.
Kyanatuma bagazamuukira i Luhiti, mu njira yo'kugenda i Horonayimu,
iri banabululuka ku kimombo.
6 E balya! Mutibitage, gira muyikize.
Mugendi yibisha mwi'shamba.
7 E Bamohabu, si mwâli kizi biika umulangaaliro ku bugale bwinyu,
na ku bukalage bwinyu!
Buno, abagoma bakola bagamùgwata imbira,
banamùtwale imbohe, kuguma no'mugisi gwinyu Kemooshi,
kiri na'bagingi baagwo, na'bakozi baagwo.
8 Utwaya twinyu twoshi tugaminikwa, ndaanako ákagafuuka.
Indekeera zigashereezibwa, kiri no'tugangazi kwakundi.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!
9 Ku kasiisa, yikyo kihugo kye'Mohabu, kigashereezibwa ngana-ngana!
Ku yukwo, munakihumbire ishinda, kinasigale ishamba limaata,
ndaanaye mundu úgaki kituula mwo.
10 Umundu, iri atangakoleesa ingooti yage mu kuminika Abamohabu, akwaniini adaakwe!
Ee! Byo Nahano adesiri, ngiisi úgabiyolohera akwiriiri adaakwe.

11 «Yabo Bamohabu, ukulyokera keera, bâli jeberiiri.
Balyagagi nga divaayi íri mu ndango imyaka mingi, buzira kutwangwa.
Ndaakyo kyanya bakatwalwa imbohe.
Kwokwo, bakiri mu ba no'muhongolo mwija,
banakiri mu simiisa.
12 Kundu kwokwo, Nahano adetaga:
"Mu siku ízigayija, ngamùlungikira abagoma,
bayiji mùyonera kwe'divaayi yinyu mwenyene.
Ha nyuma, banasige bavungula-vungula indango.
13 Abahisiraheeri bâli kizi tabaaza umuzimu gwa mu kaaya ke'Beteeri.

Ne'kyanya gutakabatabaala, banagwatwa ne'shoni.
Kwo na kwokwo, Abamohabu nabo bagateezibwa ishoni, hi'gulu lyo'muzimu gwabo Kemooshi.”

14 «E bandu be'Mohabu, kuti kwo mwangakizi yihaya, mbu:
“Tulyagagi bikalage bye'ndwani!
Ne'kyanya tulyagagi mwi'zibo, tuli mu zibiiriza.”
15 Ehee! Si abagoma biinyu bakola bagayiji mùshereeza!
Utwaya twinyu, tugahongolwa, kiri ne'misore yinyu inayitwe.»
Kwokwo, kwo Mwami adesiri. Ni'ziina lyage, ye Nahano wo'bushobozi bwoshi!

16 «E Bamohabu, ulwinyu lukola lugaahika.
Ee ma! Mukolaga mugaminikwa.
17 E batuulani ba'Bamohabu!
Na niinyu mwe mubayijiriiri! Mubalirire, ma!
Mukizi deta, ti: “Kino kihugo, kundu kishubi lumbuusiri,
haliko abagoma keera bakiyogogoza.
Ubulangashane bwakyo, no'bushobozi bwakyo, ndaakibyo!”

18 «Na niinyu, mwe batuulaga be'Dibooni! Mukizi yibiika haashi,
munayibodeke mu luvu.
Si ngiisi ábagaminika Abamohabu, na niinyu, bagayiji mùteera!
Inzitiro ziinyu, bagaasiga bazishereeza.
19 Na niinyu, mwe batuulaga be'Haroweri!
Mukizi yisunga ha butambi lye'njira, iri munaloleera.
Yabo bandu ábagweti bagatibita ukulyoka i Mohabu, mugendi babuuza:
“E balya! Bikagi íbyaba?”
20 Nabo, ti: “Si ikihugo kye'Mohabu keera kyashereezibwa!
Abandu baamwo, bakoli teziibwi ishoni.”
E Bamohabu, mulirage ku kimombo.
Mugendi yimangira ha lwiji lwinyu Harinooni,
iri munamenyeesania kwo keera mwasherebera lwoshi-lwoshi!
21 Abatuulaga ba mu ndekeera ya ha lugulu, keera bahanirizibwa,
kiri na'kaaya ke'Holooni, na'ke'Yahasa, na'ke'Mefaati,
22 na'ke'Dibooni, na'ke'Nebo, na'ke'Beeti-Dibilatayimu,
23 na'ke'Kiryatayimu, na'ke'Beeti-Gamuli, na'ke'Beeti-Mehoni,
24 na'ke'Keryoti, na'ke'Bosira.
Abandu booshi be'Mohabu keera bakahanirizibwa,
ngiisi ábatuuziri mu twaya twa hala, na ábatuuziri hoofi-hoofi.
25 Yabo Bamohabu, imisi yabo ikoli maziri.
Ee! Ukuboko kwabo, keera kwavunika.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
26 «Balya Bamohabu, bâli kizi yigereera Nahano.
Kwokwo, mukizi bahaniiriza, halinde banabambaajire nga balalwe.
Bagayibulaga haashi, banayivuruguuze mu bishazi byabo,
halinde abandu banakizi bahonyoleza, ti honyo!
27 E Bamohabu, si mwâli kizi honyoleza Abahisiraheeri!
Mwanakizi baharuura nga bakagwatwa mu biso bya'banyazi, mwanabazuugiza amatwe.

28 «Mwe batuulaga be'Mohabu! Mushaagage mu twaya,
munagendi tuula mu nyaala.
Ee! Mugendi tuula nga mahumba, bwo go gali mu yubaka ingisha mu nyaala.

29 «Twâli yuvwiti kwa'Bamohabu bâli kizi yikangaata bweneene.
Ee ma! Ubwikangaate bwabo bwâli leeziri ulugero.
Bâli kizi yiheemya bweneene mu mitima yabo,
mbu bo bali na'kamaro.
30 Nahano ashubi detaga kwokuno: “Ubwikangaate bwabo, mbuyiji-yiji.
Kundu kwokwo, ndaako kamaro buhiiti.
Kundu bagweti bagayihuuza,
ndaabyo bashobwiri ukukola.”

31 «Kwokwo, ngola mu geraniza Abamohabu booshi.
Ngolaga bu lira hi'gulu lya ábali mu kaaya ke'Kiiri-Heresi.
32 E bandu be'Shibima! Mwâli riiri nga mizabibu íjabusiri Inyaaja yo'Muunyu, halinde i Yazeeri.
Kundu kwokwo, irya mizabibu, umushereeza agamùnyaga yo,
kiri ne'bindi bitumbwe.
Kwokwo, ngamùlirira bweneene,
ukuhima kwo njuba mu lirira balya bandu be'Yazeeri.
33 Mwe Bamohabu, mwâli ne'ndalo ze'nagiira.
Kundu kwokwo, ibikandiro biinyu bitakiri mu lyosa idivaayi.
Mutanakiri no'bushambaale, kandi iri malega.
Ndaanaye úkiri mu kizi kanda imizabibu, iri anabanda akabuuli.
Kundu mukola mu yamiza, kutakiri ku bushambaale.
34 «Yabo Bamohabu, bakola mu bululuka mu twaya twabo, ukulyokera i Heshibooni, halinde i Heryari ne'Yahasa, no'kulyoka i Sowari halinde i Horonayimu, ne'Hegulaati-Sherishiya. Emwe! Kiri na'miiji ge'Nimurimu, keera gakama.
35 Yabo Bamohabu, bwo bali mu yokera imizimu umubadu ku marango, ngabazimiiza.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
36 «Umutima gwani, gukola mu lirira Abamohabu, kiri na beene Kiiri-Heresi. Gushushiini na gwo'mundu úkola mu lasa umuteera-teera ku kigandaaro. Mukuba ibindu byoshi byo bâli koli singwiri, keera babishahulwa.
37 Yabo bandu, mu kuyerekana kwo bajengiirwi, keera bakakunguulwa umushaku ku matwe, kiri ne'nyanwa. Keera banashaakirwa ku maboko, banakoli kenyiiri amasuuzu.
38 «Balya Bamohabu, keera nabavungula, nga kirugu kizira kamaro. Kwokwo, mu ngiisi nyumba, na mu ngiisi njira yabo, abandu bakola mu liruuka ku kimombo.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
39 «Yabo Bamohabu, keera bavunika. Bakola mu bululuka. Mulolage ngiisi kwo bagweti bagateezibwa ishoni. Abandu bakola mu bahonyoleza, keera banateteerwa ngana!»
40 Nahano adetaga kwokuno: «Lolagi!
Abagoma ba'Bamohabu bakola bagayija nga nyunda úli mu yihwika mu kihugo kyabo.
41 Utwaya twamwo tugagwatwa, kiri no'twaya tuzitire.
Ku yikyo kyanya, ibikalage bye'ndwani bigahuumirwa, ngo'mukazi úgweti úgaabuta.
42 Bwo bâli kizi yidundulika imbere lya Nahano,
bagashereezibwa, halinde batanaki be mulala.
43 E Bamohabu, buno, ikihuumula kikoli mùlindiriiri, kuguma ne'bishimo bila, ne'mibashu.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
44 «Ikyanya abandu bagakizi puumuka hi'gulu lye'kyoba,
bagakizi yami yihongoleka mu buhya.
Ne'kyanya bagalooza ukubushaaga mwo,
bagakizi yami bashwa no'mubashu.
Keera nashungika ngiisi kwo ngahaniiriza Abamohabu.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
45 «Abandu keera bakabatibita,
banagendi looza umutuula i Heshibooni.
Kundu kwokwo, yaho i Heshibooni, umuliro gwanahulukira mu kaaya, mu kajumiro ka Sihooni,
gwanasingoola ikihugo kyoshi kye'Mohabu,
kiri na balya banabwikangaate booshi.
46 E Bamohabu, yayewe imwinyu!
Bwo mwâli kizi yikumba umuzimu Kemooshi, keera mukashereezibwa.
Bagala biinyu na banyere biinyu, keera bakagwatwa,
banatwalwa imbohe.

47 «Kundu kwokwo, yabo Bamohabu, mu siku ízigayija, ngashubi bagenduusa.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
Ubuleevi hi'gulu lya'Bamohabu, kwokwo kwo bumaziri.

49

Nahano atumira Abahamooni indumwa

1 Nahano adetaga hi'gulu lya'Bahamooni kwokuno:
«Abahisiraheeri, bakolaga hayi?
Ka ndaaye úsigiiri, mbu ahyane ikihugo kyabo?
Aahago! Kituma kiki bakaleka Abahamooni bayabiire ikihugo kye'Giryadi?
Yabo Bahamooni, bagweti bagayikumba umuzimu Mirikomu,
bo banakoli tuuziri mu twaya twa'Bagaadi!»
2 Nahano anashubi detaga kwokuno:
«Mu siku ízigayija, kiri na'Bahamooni ba mu kaaya ke'Raba bagayuvwa akaluulu ki'zibo.
Ikyanya ligaamala, hagasigala ibiguuka naaho.
Kiri no'twaya twe'butambi, tugasingoolwa ku muliro.
Yabo bandu, kundu bakayimula Abahisiraheeri mu kihugo kyabo,
halikago leero Abahisiraheeri bo bagabayimula.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
3 «E bandu be'Heshibooni, mutondeere ukuliruuka.
Si akaaya ke'Hayi keera kashereezibwa!
E bandu be'Raba! Niinyu mubululukage!
Muyambale amasuuzu mu kuyerekana umwizingeerwe.
Mutibitage iyo munda ne'yo munda mu luzitiro lwinyu.
Si umuzimu gwinyu Mirikomu, gugatwalwa imbohe,
kiri na'bagingi, na'bandi bakulu baagwo.
4 Mugweti mugayiyuvwa hi'gulu lye'ndekeera ziinyu, mbu zikoli yeziri bweneene.
Kundu kwokwo, mulyagagi nga baana ábatatwaziizi Rurema,
iri munalangaalira kwe'bindu biinyu bigamùkiza.
Munadete, ti: "Nyandagi úgayiji gira mbu andeere?"
5 Kwokwo, ngamùteera ikyoba imbande zooshi.
Abatuulani biinyu bagakizi mu mùyimula mu kihugo kiinyu,
ndaanaye úgashubi mùkuumania.»
Kwokwo, kwo Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi adesiri.

6 «Haliko, mu siku ízigayija, yabo Bahamooni, ngashubi bagenduusa.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

Nahano atumira Abahedoomu indumwa

7 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga hi'gulu lya'Bahedoomu kwokuno:
«Mu kaaya ke'Temaani, ka ndaaye mwitegeereza úli mwo?
Abitegeereza baamwo, ka batakiri mu hanuulana?
Ko'bwitegeereze bwabo bukamala lwoshi-lwoshi?
8 E kibusi kya Hesahu, mwe na'batuulaga be'Dedaani! Mutibitage, mugendi yibisha mu nyaala.
Kikolaga kyanya kyo'kumùhaniiriza.
9 Abimbuzi be'mizabibu, ikyanya bali mu yiji yimbula,
bali mu siga imisigala ku mulandira.
Kiri na'bazimba, ikyanya bali mu yiji zimba bushigi,
bali mu yabiira naaho ngiisi íbyangabatabaala.
10 Haliko abandu be'kibusi kya Hesahu boohe, ngabanyaga ibindu byoshi-byoshi.
Kiri na ngiisi ho bali mu yibisha, ngababishuula,
gira batalonge ukuyibisha imwani.
Yabo Bahedoomu, abandu baabo booshi bagaminikwa.
Ndaanaye kiri no'muguma úgasigala.
11 Mundekere ifuuvi ízimùtuuziri mwo,
naani, ngakizi zikuya-kuya.
Kiri na banamufwiri biinyu, mbe nie bagakizi langaalira.»
12 Nahano adetaga kwokuno: «Abandu baguma, bâli kizi hanwa, kundu ndaabwo buhube bahiiti. Aahago! Mwe Bahedoomu, ka itali yo haahe, kwo niinyu mugaahanwa? Ukuhanwa, mugaahanwa ngana!»
13 Nahano adetaga kwokuno: «Ngweti ngabiika indahiro kwi'ziina lyani, kwa'kaaya ke'Bosira kagahongoka, kanasigale kilundo kya'mabuye. Ikyanya abandu bagaabona

ngiisi kwo kashereezibwa, bagasoomwerwa, banatondeere ukukahonyoleza, iri ba-
nakadaaka. Kiri no'tundi twaya twe'butambi, natwo tugashereezibwa, tunasigale
biguuka, halinde imyaka ne'myakuula!»
14 E Bahedoomu! Nahano akambwira kwo keera akalungika indumwa yage mu
mahanga,
kwo igendi bwira abandu kwokuno:
«Mukuumanie abasirikaani biinyu, gira mugendi teera Abahedoomu.»

15 «E Bahedoomu, ngamùniihya kwo, mube bagerwa ukuhima abandu be'bihugo byoshi.
Yabo bandi, banakizi mùnegura.
16 We bwatiiri mu nyaala za mu migazi,
we na twaziri amarango!
Kundu wangayubaka inyumba hi'gulu bweneene, nga ngisha yo'tushuuta,
ngaki kumanula ho.
Keera mukayingiza abandu be'bindi bihugo mwe'kinyukura.
Kundu kwokwo, ubwikangaate keera bwakuteba.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
17 Nahano anadetaga kwokuno: «Ikihugo kye'Hedoomu kigashereezibwa lwoshi.
Ikyanya abandu bagakizi lenga hoofi lyakyo, banabone ngiisi kwo kyasigala biguuka,
bagahuumirwa, banasoomerwe.
18 Nga kwe'Soodoma ne'Gomora no'twaya twe'butambi bikashereezibwa,
kwo na kwokwo i Hedoomu nayo igashereezibwa.
Ndaanaye mundu úgaki tuula yo kandi.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!
19 «Nga kwe'ndare iri mu vuvunyuka mu kishungu-shungu hoofi no'lwiji Yorodaani,
inayilale mu bibuzi i bungere, kwo naani ngayami yimula Abahedoomu mu kihugo
kyabo.
Ha nyuma, na ndoole ugundi mutwali, ninamúyimike mwo.
Aaho! Nyandi úshobwiri ukunyigereera?
Na nyandi úwangambuulania?
Na nyandi mutwali úwangagira mbu tuhagane?»

20 Yuvwagwi ngiisi kwo Nahano akoli shungisiri ukugira hi'gulu lya'Bahedoomu,
na'batuulaga be'Temaani.
Ku kasiisa, kiri na'baana baabo bato, bagayimulwa, banabululirwe hala.
Emwe! Utwaya twabo, ngiisi mundu agakizi tuhumirirwa.
21 Ikyanya bagaagwa, ikihugo kigajugumbana.
Ikyanya bagayidehereza mu nduulu, igayuvwikana halinde ku Nyaaja Ndukula.
22 Lolagi! Abagoma ba'bandu be'Bosira bakola bagayija
nga nyunda úli mu yami yihwika mu kaaya kaabo.
Yulwo lusiku, abasirikaani be'Hedoomu bagateerwa ne'kyoba,
nga mukazi úkola mu yuvwa umukero.

Nahano atumira abandu be'Damasiki indumwa

23 Nahano adetaga hi'gulu lye'Damasiki kwokuno:
«Abandu be'Hamaati na'be'Haripaadi, bakayuvwa umwazi mubi,
banakoli tetiirwi.
Bakoli shengusiri hi'gulu lye'kyoba,
banakoli hanamiri imitima, nga nyaaja íri mu birinduka.
24 Abandu be'Damasiki, keera bateerwa ne'kyoba,
ne'ndege zikoli teziri bweneene.
Bakoli yuvwiti ubulyaniirwe, ngo'mukazi úkola úgaabuta.
Banakoli loziizi ukutibita.
25 Balya bandu, bâli kizi shambaala ngiisi kyanya!
Kundu kwokwo, buno akaaya kaabo kakola kagajandwa.
26 Imisore yabo, igaagwa mu njira, inayitwe.
Yulwo lusiku, abasirikaani baamwo booshi bagayitwa.»
Kwokwo, kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi adesiri.
27 «Inzitiro ze'Damasiki, ngaziduulika kwo'muliro,
halinde inyumba nyiija za mwami Beni-Hadaadi zinasingooke.»

Nahano atumira abandu be'Kedaari na'be'Hazoori indumwa

28 Mwami Nebukandeneza we'Babeeri akahima beene Kedaari. Kiri ne'bihugo
bye'Hazoori âli bitwaziri. Yibyo bihugo, Nahano adetaga hi'gulu lyabyo kwokuno:
«Yabo bandu be'Kedaari, batuuziri uluhande lwe'sheere.
Aaho! Mugendi bateera, munabazimiize.
29 Mugendi gwata amaheema gaabo, na byoshi íbigali mwo.
Mukizi gwata ne'bitugwa byabo, kiri ne'ngamiya.
Mugendi bateerera induulu, ti: "Tukola mwe'kihuumula ngiisi luhande!"»
30 Nahano adetaga kwokuno: «E batuulaga be'Hazoori,
nie Nahano namùkengula kwo mutibitire hala, mugendi yibisha.
Mukuba, mwami we'Babeeri Nebukandeneza keera akagira igambi libi hi'gulu liinyu,
anakola agamùzimiiza.

31 «Yabo bandu baki jeberiiri mu kati ko'mutuula.
Aaho! Yimukagi, tugendi bashereeza.
Yabo bandu, batuuziri haabo-haabo.
Akaaya kaabo, katahiiti inyiivi, kandi iri migaliro.
32 Aahago! Mugendi shahula ingamiya zaabo, kiri na ngiisi bindi bitugwa byo bagweti.
Balya bandu, ábali mu kunguula imishaku yabo,
ngabashabulira hooshi mu kihugo.
Ngiisi ho bagakizi genda, ngabaleetera ubuhanya.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
33 «Akaaya ke'Hazoori kagasigala ishamba limaata.
Ndaaye umundu úwâye ki katuule mwo,
si ligaaba igomberano lye'mirunga.»

Nahano atumira abandu be'Helamu indumwa

34 Ikyanya Zedekiya akayima abe mwami we'Buyuda, haaho-haaho, indumwa ya
Nahano yanahikira umuleevi Yeremiya hi'gulu lye'kihugo kye'Helamu.
35 Nahano wo'bushobozi bwoshi anadeta kwokuno: «Ikihugo kye'Helamu, kundu kikoli
sikamiri bweneene hi'gulu lya ábali mu fwora imiheto,
haliko iyo miheto yoshi, ngagivungula-vungula.
36 Ngaleetaga abagoma ukulyoka imbande zooshi,
banabashabulire ngiisi he'mbuusi iri mu huusa.
Bagagendi twalwa imbohe mu mahanga gooshi.

37 «Yabo Bahelamu, ngabajungumbania imbere lya'bagoma baabo.
Yabo bagoma, kwo baloziizi ukubayita, bagagendi balandiriza bafumbiiti ingooti,
halinde banaminike booshi imbere lyani.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
38 Nahano ashubi detaga kwokuno:
«Iyo munda i Helamu, yo ngabiika ikitumbi kyani, mu kuyerekana kwo nie mwami,
na nzimiize mwami wabo, kiri na'bakulu baabo.»

39 Nahano ashubi detaga kwokuno:
«Balya bandu be'Helamu, iri hagalenga isiku,
ngashubi bagenduusa, nga ngiisi kwo bâli tuula.»

50

Nahano atumira Abababeeri indumwa

1 Nahano anabwiraga umuleevi Yeremiya, hi'gulu lye'Babeeri, na'batuulaga baayo
kwokuno:
2 «Mukizi menyeesa ibinyamahanga indumwa, buzira kubibisha umwazi.
Muyimusagye irembera,
mu kubamenyeesa kwa'Bababeeri bagwatwa imbira.
Imigisi yabo igateezibwa ishoni,
halinde inavungulwe.
Iyo migisi yabo Beeri, na Merodaaki, igateteerwa,
inahuumirwe bweneene.
3 Yikyo kihugo kye'Babeeri, abandu bakola mu yija ukulyoka imbembe,
gira bayiji kiteera, banakishereeze,
kinahinduke ishamba lizira bandu.
Abandu ne'bitugwa byoshi bigakitibita,

ndaanaye úgaki tuula mwo.»

Abahisiraheeri bâye ki galukire Rurema

4 Nahano Rurema, adetaga kwokuno:
«Ku yikyo kyanya, Abahisiraheeri na'Bayuda bagayija bali mu ndooza,
iri banalira bweneene.
5 Bagabuuza injira yo'kugenda i Sayuni.
Ne'kyanya bagabwirwa, bagayami tondeera ukugenda yo.
Tuganywana ikihango twe nabo, batanâye ki kihongole.
Ngaaba nie Nahamwabo, halinde imyaka ne'myakuula!
6 Abandu baani bâli riiri nga bibuzi íbikateereka.
Ibirongoozi byabo, bikabahabura,
halinde banayibagira ho bâli tuuziri, banakizi genda bagajeba-jeba mu migazi.
7 Ikyanya abagoma bâli kizi bagwana, banakizi bateera.
Banakizi deta, ti: "Balya bandu, mu kubateera, tutahubiri.
Si keera bakahubira Nahano yenyene!
Kundu bashokuluza baabo bâli kizi langaalira Nahano,
haliko, abaana baabo banakizi múhubira!"

8 «Mutibitage Abababeeri! Muhuluke mu kihugo kyabo.
Mukizi ba nga bihebe íbiri mu genda imbere lye'kiso.
9 Ngola ngaleeta abandu bingi ukulyoka imbembe, bayiji teera i Babeeri,
banagigwate.
Balyagagi bikalage mu kufwora imiheto,
batanâye galuke maboko mamaata.
10 Yabo bagoma bagagenda mu Babeeri,
banashahule mwo ngiisi byo baloziizi.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
11 «E Bababeeri, ikyanya mukagendi shahula abandu baani ibindu,
mwanaba mukoli shambiiri bweneene.
Mwanasimba-simba nga nyana íri mu ndagiriro.
Izu liinyu, likola nga lye'fiizi ye'fwarasi.
12 Kundu kwokwo, ikihugo kiinyu kigaki teezibwa ishoni bweneene,
kinasigale mwa'bandu bagerwa bweneene ukuhima ibindi byoshi,
kinahinduke ishamba íriyumagusiri.»

13 Na bwo Nahano agaaba akoli shavwiri,
yikyo kihugo, ndaaye mundu úwâye kituule mwo.
Si kigasigala biguuka.
Ngiisi úgakizi kilenga mwo, agahuumirwa.
Ikyanya abandu bagaabona ngiisi kwo kyashereezibwa, bagasoomerwa ngana-ngana!

14 «Mwe mufumbiiti imyambi mweshi! Musookanane akaaya ke'Babeeri, gira mukateere.
Na mu kulasha imyambi, mutasige kiri no'mundu muguma.
Mukuba keera bambubira, na ndi nie Nahano.
15 Mubandage akashiba ngiisi luhande!
Lolagi! Balya Bababeeri keera bakayibiika mu maboko ga'bagoma.
Inzitiro zaabo zooshi, keera zikayihongoleka haashi.
Balya bandu, Nahano keera akabahaniiriza, nga ngiisi kwo bibakwiriiri.
Aaho! Muyihoolage!
Ngiisi kwo bakagira abandi, kube kwo na niinyu mugabagira.
16 Yabo Bababeeri, mubahangirire batashubi byala imbuto, batanayimbule.
Mu balya basirikaani, ngiisi muguma agagwatwa ne'kyoba,
halinde anayami tibitira imwabo.

17 «Abahisiraheeri balyagagi nga bibuzi.
Indare zigweti zigabahiiva, iri zinabashaabula.
Ubwa mbere, bakashaabulwa na mwami we'Hasuriya.
No'buzinda, mwami Nebukandeneza we'Babeeri, ye kabavungula amavuha.»
18 Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno:

«Nga kwo keera n'gahaniiriza ulya mwami we'Hasuriya,
kwo na kwokwo, ngahaniiriza mwami we'Babeeri, kiri ne'kihugo kyage.
19 Ha nyuma, na ngalulire Abahisiraheeri mu kihugo kyabo.
Bagakizi lya imimbu ukulyoka ku mugazi Karimeeri, na ku Bashaani,
kiri ne'bya mu migazi ya Hifurahimu ne'Giryadi.
20 Mu yizo siku, kundu abandu bangalooza ukubona amabi mu kihugo kye'Hisiraheeri, batagagabona.
Ne'ri bangalooza ukubona ibyaha mu kye'Buyuda, batagabibona.
Mukuba, ngaasiga abandu baani bagerwa, na mbakejeerere.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

21 Nahano ashubi deta kwokuno:
«Muzamuuke, mugendi teera ikihugo kye'Meratayimu,
mugendi teera na'Bapekodi.
Mubalandirize, halinde mubaminike lwoshi-lwoshi!
Ngiisi byo ngola mu mùbwira, mubigirage.
22 Bakola mu shereeza ikihugo kyoshi,
akaluulu ki'zibo kayuvwikiini hooshi.
23 Ubwa mbere, Abababeeri bâli gweti bagahooja-hooja amahanga gooshi.
Halikago buno, nabo keera bahirikwa, banatwika.
Mu bihugo byoshi, i Babeeri yo ikoli sherebiiri bweneene.
24 E Babababeeri, mwâli kizi mbagala kwo, nie Nahano.
Kwokwo, nanamùtega, mwanayami gwatwa.

25 «Keera n'gayigula ikihinda kyani kye'bilwaniiso,
nanabilyosa, gira ngoleese uburaakari bwani.
Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi,
ngola mu gendi teera ikihugo kye'Babeeri.
26 E basirikaani, mulyokage ngiisi luhande, gira muyiji teera Abababeeri.
Muhongolage ibihinda byabo bye'byokulya.
Munabashahule ibindu, munabilunde indundo mbamu.
Kino kihugo, muyiji kishereeza lwoshi-lwoshi,
hatanagire umundu ye mugaasiga!
27 Muminikage abasirikaani baamwo booshi.
Mubayite nga kwo muli mu yita ibitugwa.
Yayewe imwabo! Si ulwabo keera lwahikaga!
Kikola kyanya kyo'kubahaniiriza.
28 Yuvwagwi! Abahisiraheeri ábafuushuka i Babeeri, keera bayija i Sayuni,
banakola mu menyeesa ngiisi kwo Rurema Nahamwitu, keera akayihoola Abababeeri.
Si bâli mali shereeza inyumba yage!
29 Ngiisi ábayiji ukufwora umuheto, mubabwire kwo bayiji teera akaaya ke'Babeeri.
Mukasokanane, hatagire umundu úgafuushuka mwo.
Ngiisi kwo bâli kizi gira abandi, kube kwo nabo mugabagira.
Yabo Abababeeri bâli kizi hagana na Nahano, Umutaluule wa'Bahisiraheeri, ku bwikangaate bweneene.
30 Ku yukwo, imisore yabo igayitirwa mu njira.
Abasirikaani baabo booshi, bagaminikwa ku lwolwo lusiku luguma.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

31 «E bandu bo'bwikangaate! Niehe, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi.
Na buno, ngola ngamùlwisa.
Ee! Kikola kyanya kyo'kumùhaniiriza.
32 Kundu mugweti mugayikangaata,
si mugasiitara, munagwe, ndaanaye úgamùvyula.
Ngayasa umuliro mu twaya twinyu,
halinde byoshi bisingooke ngiisi luhande.»

33 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
«Abahisiraheeri na'Bayuda, bakola baja.
Abagoma keera bakabagwata imbohe, banalahira kwo batagabaliika.
34 Kundu kwokwo, niehe, iziina lyani nie Nahano wo'bushobozi bwoshi.

Nie gaguluula abandu baani ku bushobozi bwani,
halinde ndeete umutuula mu kihugo kyabo.
Halikago, Abababeeri boohe, ndaagwo mutuula gwo bagalonga.»

35 Nahano ashubi detaga kwokuno:
«Balya Bababeeri bayitwe ku ngooti,
kuguma na'bakulu baabo, na'banabwenge baabo!
36 Yizo ngooti, leka ziyite na'baleevi baabo be'bibeesha,
halinde bahinduke bahwija.
Zeezo ngooti, ziyite na'basirikaani baabo,
halinde bahuumirwe.
37 Yizo ngooti, zikizi yita ne'fwarasi zaabo,
bashereeze na'magaare gaabo gi'zibo,
kiri na'basirikaani baabo be'mahanga, ábali mu hembwa.
Babe booba nga bakazi!
Zeezo ngooti, zikizi teera ibihinda byabo byoshi,
halinde ibindu íbiri mwo bishahulwe, binatwalwe i mahanga.
38 Zeezo ngooti, zikizi teera invula ihangame,
halinde amiiji gaamwo gakame.
Ikihugo kye'Babeeri, si kiyijwiri mwe'migisi!
Iyo migisi ikola mu teera abandu ikyoba bweneene, halinde banabe nga basire.
39 Ikyanya i Babeeri igaashaka, imirunga ne'hotirishe,
kiri ne'zindi nyamiishwa, bigayiji tuula mwo.
Haliko abandu boohe, ndaaye úgaki yiji tuula mwo, halinde imyaka ne'myakuula!
Ikihugo kye'Babeeri kigasigala biguuka naaho.
40 Ngiisi kwo n'gaminika i Soodoma ne'Gomora no'tundi twaya twe'butambi,
i Babeeri nayo, kwokwo kwo ngagishereeza.
Ndaanaye mundu úgaki tuula yo kandi.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
41 «Lolagi! Abasirikaani bakola mu lyoka imbande ze'mbembe.
Bali mulala úguhimbiri, kiri na'baami bingi, bakola mu yiji teera ukulyoka mu mbeka ze'kihugo.
42 Abasirikaani baabo, bahagasiri imiheto, na'matumu.
Balyagagi balangi, batanali mu yuvwirana indengeerwa.
Ikyanya bali ku fwarasi zaabo,
bali nga midunda mu nyaaja.
E Babeeri! Yabo bagoma bakola ibiringiini, kwo bayiji kuteera.
43 Yabo basirikaani, mwami we'Babeeri keera akayuvwa imyazi hi'gulu lyabo,
anayoboha, halinde amaboko gaage gakoli lebiiri.
Akoli shengusiri, anakola mu lyanirwa,
ngo'mukazi úgweti úgaliibwa no'mukero.
44 Nga kwe'ndare iri mu vuvunyuka mu kishungu-shungu hoofi no'lwiji Yorodaani,
inayilale mu bibuzi i bungere,
kwo naani ngayami yimula Abababeeri mu kihugo kyabo.
Ha nyuma, na ndoole ugundi mutwali, ninamúyimike mwo.
Aaho! Nyandi úshobwiri ukunyigereera?
Na nyandi úwangambuulania?
Na nyandi mutwali úwangagira mbu tuhagane?»

45 Yuvwagwi ngiisi kwo Nahano akoli shungisiri ukugira hi'gulu lye'kihugo kye'Babeeri,
na'batuulaga baamwo.
Ku kasiisa, kiri na'baana baabo bato, bagayimulwa, banabululirwe hala.
Emwe! Utwaya twabo, ngiisi mundu agakizi tuhumirirwa.
46 Ikyanya ikihugo kye'Babeeri kigagwatwa, abandu booshi bagateerera induulu bweneene,
ne'kihugo kinajugumbane.
Abandu ba mu mahanga gooshi bagayuvwa ngiisi kwa'Bababeeri bakola mu bululuka ku kimombo.

51

1 Nahano adetaga kwokuno:
«Ngaleeta abashereeza, bayije nga mbuusi,

banashereeze ikihugo kye'Babeeri, na'bandu baamwo.
2 Ngalungika ibinyamahanga, biyiji shereeza i Babeeri,
nga kwe'mbuusi iri mu yehuula ibyasi.
Ku lusiku abagoma bagakishereeza,
bagahuluka imbande zooshi, banayiji kiteera.»

3 «Utalekage kwa'basirikaani be'Babeeri bafwore imiheto yabo,
utanabaleke mbu bayambale ibihazo byabo.
Utakejeerere imisore yabo,
si uyami minika abasirikaani baabo lwoshi-lwoshi!
4 Yabo Bababeeri, bagateerwa mu kihugo kyabo,
banayitirwe mu mitalimbwa yabo.
5 Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, na ndi nie Rurema wa'Bahisiraheeri na'Bayuda.
Yabo bandu baani, ndakabajanda, kundu bâli kizi mbubira,
na ndi nie Mutaluule wa'Bahisiraheeri.»

6 Ngiisi mundu ashaagage i Babeeri,
gira alonge ukuyikiza.
Mutasigalage yo, mbu muyitirwe kuguma na'banabyaha.
Mukuba, kikola kyanya kyo'kubahaniiriza.
Ee! Nahano agabahaniiriza, nga ngiisi kwo bibakwiriiri.
7 Ikihugo kye'Babeeri, kyâli riiri nga rusoozo lwe'nooro mu maboko ga Nahano,
lwanâli kizi lalusa amahanga gooshi.
Ibinyamahanga byâli kizi nywa idivaayi yamwo,
byanakizi sireha.
8 Halikago buno, Babeeri naye keera akagwa, anavunika.
Ku yukwo, mumúlirire!
Mugendi leeta umuti, munamúlunge inguma.
Hali ikyanya angaki kira.
9 Ibinyamahanga byanashuvya:
«Tukagira mbu tukize i Babeeri, haliko shoobe!
Muleke, tuyigendere, ngiisi muguma mu kihugo kyabo.
Si Abababeeri, ibihano byabo bikoli luziri bweneene,
binahisiri mu kibungu!»
10 Abayuda bagweti bagaadeta:
«Nahano Rurema adesiri kwo ndaago mabi tugweti.
Aaho! Tugendage i Sayuni,
gira tugendi menyeesania ngiisi kwo âli kizi gira.»
11 Nahano akoli shungisiri ukushereeza i Babeeri,
kyo kitumiri akashigika abaami be'Mediya.
Yabo Bababeeri, bo bakashereeza inyumba yage.
Ku yukwo, agabayihoola, nga kwo bibakwaniini.
Aahago! Mutyaze imyambi yinyu! Muyabiire ne'siribo!
12 E bagoma be'Babeeri! Mushonie irembera li'zibo,
gira abasirikaani bateere inzitiro ze'Babeeri.
E Bababeeri! Muleetage abandi balaliizi, lyo mumenya ikihe kyo bagamùteera kwo ku bumbishwa.
Kundu mwangagira kwokwo, Nahano akoli shungisiri kwo agamùshereeza,
lyo akwiza ishungi zaage.
13 E Bababeeri! Ikihugo kiinyu kiyegiiri inyiiji nyingi-nyingi,
keera mwanagala bweneene.
Kundu kwokwo, ulwinyu keera lwahika.
Leero, mukola mugaamala.
14 Nahano wo'bushobozi bwoshi, keera akabiika indahiro kwi'ziina lyage kwokuno:
«E Babeeri, utwaya twawe, ngatuyijuza mwa'basirikaani ba'bagoma nga nzige,
banakubandire akabuuli, kwo bakuhimiri.»

15 Nahano ye kabumba ikihugo ku bushobozi bwage.
Ye kanakisikamya ku bwitegeereze bwage.
Anakoleesa ubwenge bwage mu kuyanuula igulu.
16 Ikyanya ali mu kyula, amiiji mwi'gulu, gali mu yami yigusha haguma.
Ali mu kuumania ibibungu hooshi mu kihugo.

Ku kyanya kye'nvula, analyamuze ikiryamu.
Anahuuse ne'mbuusi ukulyoka mu bihinda byage.
17 Si abandu boohe, biri bizeeze, ndaanabyo bayiji!
Abatuzi, bali mu yagagala ngana mu kutula imigisi.
Si iri ya bibeesha ngana!
Ndaabwo bugumaana ihiiti.
18 Ndaako kamaro ko ihiiti.
Si iri ya kuhonyoleza naaho.
Ikyanya Nahano agagihana, igaahera lwoshi.
19 Haliko, Rurema wa Yakobo, yehe atali nga yo.
Si ye kalema ibindu byoshi,
anatoola Abahisiraheeri kwo babe bo bandu baage!
Iziina lyage, ye Nahano wo'bushobozi bwoshi.

20 Nahano adetaga kwokuno:
«E Bababeeri, muli nyundo yani, yo ndi mu koleesa mu kulwa.
Ngweti ngamùkoleesa, gira nvungule ibinyamahanga,
halinde na njereeze kiri na'maami gaabo.
21 Ngamùkoleesa mu kuvungula ifwarasi, na ábali mu zigendera kwo.
Munavungule na'magaare go'kubululwa, na ábali mu garongoora.
22 Munavungule abashosi na'bakazi, kiri na'bashaaja ne'misore.
Mugavungula abatabana na'banyere.
23 Ngamùkoleesa mu kuvungula abangere ne'bitugwa byabo,
na'bahiizi, ne'bitugwa byabo byo'kulimiisa,
kiri na'bakulu na baguvuruneeri.»

24 Nahano ashubi detaga kwokuno: «Mwe Bababeeri, ngamùhana, kuguma na'bandu biinyu booshi, bwo mwâli kizi girira i Sayuni amabi.»
25 Nahano adetaga kwokuno: «E Babeeri,
uli mugazi gwo'bushereeze. Mukuba, ugweti ugashereeza amahanga gooshi.
Kundu kwokwo, ndyagagi mugoma wawe.
Ngakuhaga, na ngunyanyage haashi.
Hanatame, unasigale ugasingoolwa no'muliro.
26 Mu kati kaawe mutagaboneka kiri ni'buye lyo'kuyubaka ulutaliro.
Si ugasigala ishamba, halinde imyaka ne'myakuula!»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

27 Mugirage mushonie irembera lyo'kumenyeesa izibo!
Mulasagye ne'kibuga, gira ibinyamahanga byoshi bikiyuvwe.
Mukuumanie Abahararaati, na'Bamini, na'Bahashikenaazi,
gira bayiji teera Abababeeri.
Mutoolage umukulu wo'kurongoora abasirikaani.
Muleete ifwarasi kandaharuurwa nga nzige.
28 Mukuumanie abasirikaani be'mahanga,
gira bayiji teera i Babeeri.
Muleete abaami be'Mediya, na'batwali baabo, na baguvuruneeri baabo,
kuguma na'basirikaani booshi ba mu butwali bwabo.

29 Nahano ashungisiri kwo agahindula ikihugo kye'Babeeri libe ishamba,
ndaanaye mundu úgakituula mwo.
Kyo kitumiri kikola mu jungubana, iri kinagaaya-gaaya no'bulyanirwe.

30 Abasirikaani be'Babeeri batakiri mu lwa.
Si bakoli sigiiri mu nyumba zaabo nzitire.
Ubuhagarusi bwabo bwamala,
banakolaga booba nga bakazi.
Inyumba zaabo zikola mu singoolwa.
Ne'nyiivi za'kaaya zikola mu hongolwa.
31 Indumwa zigweti zigakulikirana muguma-muguma,
mu kugendi menyeesa mwami kwa'kaaya kaage ke'Babeeri keera kagwatwa.
32 Ngiisi ha'basirikaani bangalenga mu kutibita, abagoma keera bahagwata,
banahasingoola kuguma ne'nzitiro.

Buno, abasirikaani bakola mu lenga mwe'kinyukura.

33 Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno:
«Abababeeri, abagoma bakola mu bahinyata-hinyata,
nga kwo bali mu yeluula ingano ku kyanya kye'mimbu.
Ee! Ikyanya kyo'kuyimbula i Babeeri kikola kigaahika.»

34 «Twe bandu be'Yerusaleemu, mwami Nebukandeneza we'Babeeri akatuhima, anatushereeza.
Akatushahula ibindu, twanasigala nga nyungu maata,
anayami bimira nga mujoka muhamu.
Anayabiiraga ngiisi byo âli loziizi,
anabuli tuyimula mu kihugo kiitu.»
35 Ee! Abandu be'Sayuni badeta na kwokuno:
«Nga kwa'Bababeeri bakatuleeza mu malibu,
kwokwo nabo ubaleezagye mu go.
Si bakayita abandu biitu bingi! Aaho! Nabo ubahaniirize.»

36 Nahano adetaga kwokuno:
«E Bayuda, ngamùbulanira, na nyihoole abagoma biinyu.
Ngayumya inyaaja ze'Babeeri, kiri ne'shyoko zaazo.
37 Akaaya ke'Babeeri, ngakahindula bibe biguuka,
halinde linabe igomberano lye'mirunga.
Ikyanya abandu bagaabona kwokwo, bagakanguka.
Ndaanaye úgaki katuula mwo.
38 Buno, baki gweti bagalunduma nga ndare,
iri banamoka nga baana be'ndare.
39 Na bwo baki nyotiirwi,
ngabagirira ulusiku lukulu.
Emwe! Ngabalalusa,
halinde banalembwe ni'ro lya'kahondo-hondo, batanâye ki vyuke.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
40 «Balya Bababeeri, ngabayabiira, gira bagendi tongeerwa.
Bagabatongeera nga byanabuzi, ne'bipanga, ne'bihebe.
41 Yayewe! Akaaya ke'Babeeri, kundu kâli kizi huuzibwa mu mahanga gooshi,
haliko buno, keera kagwatwa!
Ikyanya abandi bali mu bonaga ngiisi íbyakakoleka kwo, banakanguke.
42 Inyaaja, keera zikaheema, zanabwikira i Babeeri.
Na buno, imidunda ikola mu kundula hi'gulu lyayo.
43 Utwaya twe'Babeeri, bikola biguuka,
tunakoli ba ishamba íriyumagusiri, ndaanaye mundu úki tuuziri mwo,
kandi iri wo'kulenga mwo.

44 «Gulya mugisi Beeri gwe'Babeeri, ngaguhaniiriza.
Ngiisi byo gwâli kizi mira-mira, gugabishala.
Ibinyamahanga bitanâye ki guyijire.
Kiri ne'nzitiro ze'Babeeri, zigahongoka.
45 E bandu baani, si ubute bwa Nahano bukoli kayiri!
Aahago! Muhuluke mu kaaya ke'Babeeri.
Mutibitage, lyo mufuuka.
46 Ikyanya mugayuvwa kwo mwami muguma agendi teera uwabo,
mutakanguke, mutanatwike indege.
Mukuba, umwazi mwene yugwo, guli mu kizi yija ngiisi mwaka.
47 Ku kasiisa, ngola ngahaniiriza imigisi ye'Babeeri,
halinde ikihugo kyoshi kinateteerwe.
Ibirunda bya'bandu baamwo, bigalambama hooshi.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
48 Nahano ashubi detaga kwokuno:
«Ha nyuma, igulu ne'kihugo, na byoshi íbibiri mwo, bigabanda akabuuli.
Mukuba, mu mbande ze'mbembe, mugahuluka abasirikaani,
banayiji shereeza i Babeeri.

49 «Balya Bababeeri, keera bakayita Abahisiraheeri,
kiri na'bandi bandu mu mahanga gooshi.
Kwokwo nabo, bakwaniini bayitwe.
50 Mwehe keera mukafuushuka, mutanayitwa.
Aaho! Mugirage mulyoke i Babeeri!
Mutanaki tindiirize!
Kundu mukoli tuuziri i mahanga, mukengeere Nahano,
mukengeere na'kaaya ke'Yerusaleemu.

51 «Mugweti mugaadeta, ti: "Twe Bayuda,
ibinyamahanga keera bikayifunda ahandu hataluule mu nyumba ya Nahano,
binali mu kizi tuhonyoleza.
Tukoli teziibwi ishoni, tunakoli tetiirwi bweneene."»

52 Nahano adetaga kwokuno:
«Mu siku ízigayija, ngahaniiriza imigisi ye'Babeeri.
Abandu baayo, ikyanya bagakomeereka, bagabululuka ku bulyanirwe.
Amazu gaabo ganayuvwikane hooshi mu kihugo.
53 Akaaya ke'Babeeri, kundu kanganunga halinde mwi'gulu,
banagire mbu basikamye inzitiro zaako, zibe ngomu,
halikago ngaki balungikira abagoma, bagendi kashereeza.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

54 «Yuvwagwi! Mu kihugo kye'Babeeri, abagoma bagweti bagashereeza bweneene.
Kyo kitumiri Abababeeri bakola mu bululuka!
55 Kalya kaaya ke'Babeeri, ngola mu kashereeza,
halinde akaluulu kamale.
Ikyanya abagoma bagweti bagakateera,
bali mu lunduma nga midunda mikayu.
56 Ee! Abagoma bagweti bagateera i Babeeri.
Abasirikaani baamwo keera bagwatwa imbohe, banavunirwa imiheto yabo.
Nie Nahano Rurema. Ikyanya abandu bagweti bagaagira amabi, ndi mu bahana.
Kwokwo, ngabahana ngana, ukukulikirana na'mabi gaabo.
57 Yabo Bababeeri, ngalalusa abakulu baabo, na'banabwenge baabo,
kiri na'batwali baabo, na baguvuruneeri na'basirikaani baabo.
Yabo booshi, bagagwejera mwi'ro lye'myaka ne'myakuula, batanâye ki vyuke.»
Kwokwo, kwo Mwami adesiri, anali ye Nahano wo'bushobozi bwoshi!

58 Nahano wo'bushobozi bwoshi, ashubi detaga kwokuno:
«Yabo Bababeeri, kundu inzitiro zaabo ziryagagi mbamu,
haliko zooshi zigaki hongolerwa haashi,
ne'nyiivi zaabo, nazo zinasingoolwe lwoshi!
Ehee! Kundu abandu be'bihugo bingi, bâli kizi kayubaka mwo, keera bahomba.
Kundu bâli kizi kayiluhya kwo, haliko, kagasingoolwa naaho.»

Yeremiya atuma indumwa ya Nahano imwa Bababeeri

59 Ku kyanya mwami Zedekiya akahisa imyaka ina atwaziri, anabalamira i Babeeri kuguma no'mulemberezi wage Seraya mugala Neriya, mwijukulu Mahiseya. Kwokwo uyo Seraya, nie Yeremiya nanamúheereza indumwa, kwo agindwalire iyo munda.
60 Iyo ndumwa yâli yandisirwi mu kitaabo. Na mu yikyo kitaabo, nâli yandisiri mwo'buhanya bwoshi úbwâye koleke ku Bababeeri. Amagambo gooshi go nâli looziri hi'gulu lye'Babeeri, go ganâli yandisirwi mwo.
61 N'gabwira Seraya kwokuno: «Ino ndumwa, ikyanya ugaahika i Babeeri, ukwaniini ukugisomera abandu booshi.
62 Ha nyuma, unahuunage Rurema kwokuno: "E Nahano! Ukagwanwa wadeta kwo ugashereeza hano handu, halinde hataki tuule abandu, kandi iri bindi biremwa. Si kino kihugo kigajandwa, kinasigale ngi'shamba halinde imyaka ne'myakuula!"
63 «Kino kitaabo, mango wayusagya ukubasomera kyo, ugakishwekera kwi'buye, unakitibulire mu lwiji Hefuraati,
64 unababwire kwokuno: "Ikihugo kye'Babeeri, kigaazika kuguma na'bandu baamwo, kitanâye ki shubi yulubuka. Mukuba ubuhanya bwo ngakileetera, bugaaba buhamu ngana-ngana!"»

Amagambo ga Yeremiya, hano ho gamaliiri.

52

I Yerusaleemu yahanwa
(2 Baami 24.18–25.7)

1 Mwami Zedekiya, ikyanya akayima, âli kola ne'myaka makumi gabiri na muguma.
Anahisa imyaka ikumi na muguma atwaziri i Yerusaleemu. Nyina, ye wâli Hamutali,
munyere Yeremiya, wa mu kaaya ke'Ribuna.
2 Uyo Zedekiya âli kizi gira amabi imbere lya Nahano, nga kwo Yoyakimu âli kizi gira.
3 Kyanatuma Nahano agarakarira bweneene abandu be'Yerusaleemu na'be'Buyuda,
anabahana halinde booshi banatwalwa i mahanga. Uyo Zedekiya, bwo akahuna imbere
lya mwami Nebukandeneza we'Babeeri,
4 kyanatuma uyo mwami agayijira akaaya ke'Yerusaleemu mu siku ikumi zo'mwezi
gwi'kumi, ali na'basirikaani baage booshi. Anashumbika imbere lya'kaaya, anakazinga.
Ku yikyo kyanya, Zedekiya âli koli hisiizi imyaka mwenda atwaziri.
5 Yabo Bababeeri banagenderera ukukasokanana, halinde Zedekiya anahisa imyaka
ikumi na muguma atwaziri.
6 Mu lusiku lwo'mwenda, lwo'mwezi gwa kana, mu kaaya ke'Yerusaleemu umwena
mukayu gwanagunuuza mwo, halinde hatanaboneka kiri na íhyangaliibwa.
7 Abababeeri banahongola uluhande luguma lwe'nzitiro za'kaaya. Haaho, mwami
Zedekiya bo na'basirikaani baage, banagira mbu batibite bushigi. Banalenga mwi'tongo
lya mwami, ku lwivi lwa ha kati ke'bigo bibiri, banapuumuka, halinde uluhande
lwe'ndekeera yo'lwiji Yorodaani.
8 Ulya Zedekiya, abasirikaani be'Babeeri banamúlandiriza, banamúgwatira mu
ndekeera ye'Yeriko. Abasirikaani baage booshi banamúhemukira, banashaabuka.
9 Yabo Bababeeri, ikyanya bakagwata mwami Zedekiya, banamútwala imunda
mwami wabo i Ribila, mu kihugo kye'Hamaati. Haaho, ho mwami Nebukandeneza
akatwira Zedekiya ulubaaja.
10 Anatee yitiisa bagala baage mu masu gaage, kiri na'bandi batwali be'Buyuda.
11 Ha nyuma, banamújomola amasu, babuli múshweka utubangira, banamútwala i
Babeeri. Anabeera mu nyumba ye'mbohe, halinde ku kyanya akashaaja.
12 Ikyanya mwami Nebukandeneza we'Babeeri âli kola ne'myaka ikumi na mwenda
atwaziri, mu lusiku lwi'kumi lwo'mwezi gwa kataanu, Nebuzaradani umukulu
wa'basirikaani baage, anayingira i Yerusaleemu.
13 Uyo mukulu anasingoola inyumba ya Nahano, na'kajumiro, ne'zindi nyumba zooshi
ze'Yerusaleemu. Ngiisi nyumba mbamu, akagisingoola.
14 Kiri ne'nzitiro zooshi ze'Yerusaleemu, anabwira abasirikaani be'Babeeri kwo
bazihongolere haashi.
15 Uyo Nebuzaradani akatwala imbohe abandu ábâli ki sigiiri i Yerusaleemu, mu
bagunda, kiri na'bandi booshi ábâli koli yitaaziri boonyene imwa mwami we'Babeeri,
na banaluganda.
16 Halikago, akasiga banakahuku baguma, gira bakizi lima indalo ze'mizabibu,
ne'zindi ndalo.
17 Yabo Bababeeri banagenda ha nyumba ya Nahano, banahooja-hooja zirya nguliro
mbamu ze'miringa zombi ízâli riiri imbere lyayo, na galya magaare ikumi ge'miringa,
kiri no'lya nangungubanga we'ndango ye'miringa. Iyo miringa, banagitwala i Babeeri.
18 Banatwala ne'nyungu, ne'mbahwa zo'kushamata, ne'mikasi, ne'nzoozo zo'kubiikira
umuko, ne'miiko yo bâli kizi koleesa mu kuyokya umubadu, ne'bindi birugu byoshi
bye'miringa íbyâli kizi koleesibwa mu nyumba ya Nahano.
19 Uyo mukulu wa'basirikaani, anatwala ngiisi kirugu kye'nooro muguuhya,
na ngiisi kirugu kye'harija: ngo'mutanga, ne'sheetezo, ne'nzoozo zo'kubiikira
umuko, ne'mbiikiro yo'munyota-kiiko, ne'nyungu, ne'biterekero bya'matara, ne'nzoozo
zo'kubiikira mwa'matuulo ge'divaayi.
20 Mwami Sulumaani âli kolesiizi imiringa mingi mu kuyubaka inyumba ya Nahano,
na mu kuyumaanania yizo nguliro zibiri, no'lya nangungubanga we'ndango, kuguma na
zirya fiizi ikumi na zibiri ze'miringa zo'kumútereka kwo, na yago magaare go'kutereka
kwe'mitanga. Iyo miringa yoshi, yanaba mizito bweneene, halinde itangagerwa.
21 Ngiisi nguliro yâli no'bula bwe'meetere mwenda. No'kuzunguluka, zâli meetere
ndatu. Ne'kita kyayo, zâli sendimeetere zirinda ne'kitolo. Na munda yazo, mwâli
muhokoorore.

22 Kwi'twe lya ngiisi nguliro, kwâli ulushembe lwe'miringa. No'bula bwa
ngiisi lushembe, zâli meetere zibiri ne'kitolo, lwanâli lusoose kwe'birimbiiso
bya'makomamanga bye'miringa.
23 Mu matambi, mwâli riiri amakomamanga makumi galimwenda na ndatu.
Ne'mbande za ha lugulu, hâli riiri amakomamanga igana.

Abandu be'Buyuda batwalwa i Babeeri
(2 Baami 25.18-21, 27-30)

24 Ha nyuma, Nebuzaradani, umukulu wa'balaliizi ba mwami, anatwala imbohe
umugingi mukulu Seraya, na Sefaniya umugingi wa kabiri, na'bakulu bashatu
ba'balaliizi be'nyiivi.
25 Abandi Bayuda bâli ki bishamiri mu kaaya. Mu kati kaabo, anagwata
mukulu muguma úwâli yimangiiri abasirikaani mwi'zibo kuguma na'bahanuuzi
balinda ba mwami. Anatwala no'mwandisi wo'mukulu wa'basirikaani úwâli kizi
yandika abasirikaani bahyahya, kuguma na'bandu makumi galindatu bo akagwana i
Yerusaleemu.
26 Yabo booshi, Nebuzaradani anabatwala imunda mwami Nebukandeneza
we'Babeeri, i Ribila.
27 Yeyo munda i Ribila mu kihugo kye'Hamaati, mwami anayami bayita booshi.
Kwokwo kwa'bandu be'Buyuda bakatwalwa imbohe, hala ne'kihugo kyabo.
28 Uyo Nebukandeneza, ikyanya âli koli hisiizi imyaka irinda atwaziri, lyo akatwala
imbohe Abayahudi bihumbi bishatu na makumi gabiri na bashatu.
29 Ne'ri akahisagya imyaka ikumi na munaana atwaziri, anatwala abandi magana
galimunaana na makumi gabiri na bashatu ukulyoka mu Yerusaleemu.
30 Iri akashubi hisa imyaka makumi gabiri ni'shatu atwaziri, Nebuzaradani naye
anatwala abandi Bayahudi magana galinda na makumi gana na bataanu. Kwokwo,
umuharuuro gwa'bandu booshi ábâli twazirwi imbohe, gwâli riiri bihumbi bina na
magana galindatu.
31 Uyo mwami Yoyakini we'Buyuda, iri akahisa imyaka makumi gashatu ni'rinda ali
mu nyumba ye'mbohe i Babeeri, mwami Heviri-Merodaaki anayima mu Babeeri. Mu
gwogwo mwaka, iri hakaba mu siku makumi gabiri na zitaanu zo'mwezi gwi'kumi na
kabiri, anakoga Yoyakini, anamúhulusa mu nyumba ye'mbohe.
32 Anakizi múganuuza ne'shagayo, anamúgingika ukuhima abandi baami bo bâli
ririinwi mu mbohe i Babeeri.
33 Kwokwo, Yoyakini anahogola imirondo yage ye'mbohe. No'kulyokera yaho, anakizi
shangiira ibyokulya na mwami we'Babeeri.
34 Mwami anakizi múheereza ugwage musheego ngiisi lusiku, halinde ku kyanya
akashaaja.

Ikitaabo kye'
Kimombo kya Yeremiya
Indangiriro

Yiki kitaabo kikayandikwa no'muleevi Yeremiya. Kiyerekiini ngiisi kwa'kaaya ke'Yerusaleemu kakashaka, na ngiisi kwo akakalirira. Abandu be'Yerusaleemu, bakalibuzibwa buligo bweneene. Abagoma bakayita abandu bingi, abatwali kiri na'baami (2.6), na'bashaaja (1.19), na'bagingi (1.4), na'baleevi (2.9), na'bagunda (2.10-12). Kundu bâli kizi liruuka bweneene (1.2), ndaaye úkabaholeeza (1.16). Utujumiro, kundu twâli limbiri, si tukahongolerwa haashi (2.5), kiri ne'nyumba ya Rurema yonyene (2.7). Abandu, ishali lyâli bayogogoziizi bweneene (2.12), ne'birunda bya'bandi byâli kizi lambama mu njira (2.21). Abakazi, kundu bâli riiri batuudu, si bâli kola mu lya abaana baabo (4.10). Abingi baabo, bâli kizi bimbiirwa ku misi (5.11). Na ábâli sigiiri, banatwalwa imbohe, banakizi gendi koleesibwa ku kahaati (5.13).

Ikitaabo kyoshi kiri kitengeke mwe'miteeko nga kwe'bigaajo biri. Umuteeko gwa mbere, no'gwa kabiri, no'gwa kana, no'gwa kataanu, byoshi biri mu ba mwe'miziizi makumi gabiri ni'biri, ukukulikirana ne'fwabe ze'kiheburaniya. Si umuteeko gwa kashatu, gwohe gugitalusiizi.

Kundu ikitaabo kidesiri hi'gulu lyo'kushereera kwa'Bahisiraheeri, haliko ha kati kaakyo, hali amagambo go'mulangaaliro (3.21-23): «Kundu kwokwo, hali igambo liguma lyo ngi kengiiri, linali lyo litumiri ngiri no'mulangaaliro. Urukundo lwa Nahano, lutali mu heka. Na bwo atukuuziri bweneene, tutazi mirwa lwoshi-lwoshi. Ee ma! Nahano atuula-tuula ali mwemeera ngana. Amiija gaage, gali mu ba mahyahya ngiisi shesheezi! Ndi mu yibwira kwokuno: "Ngiisi íbiri bye'mwa Nahano, ngaki bihyana. Kyo kitumiri ngakizi múbiika kwo'mulangaaliro."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Yeremiya ayerekana ngiisi kwe'Yerusaleemu igweti igalibuzibwa bweneene (1.1–3.18)
b) Yeremiya akiri mu langaalira ulukogo lwa Rurema (3.19-39)
c) Ukuyiganyira (3.40–4.22)
d) Abayuda bayinginga Rurema bweneene kwo abatabaale (5)

1

1 Mu mahanga gooshi, akaaya ke'Yerusaleemu ko kâli kizi huuzibwa bweneene.
Haliko buno, kakola nga namufwiri.
Yako kaaya kâli yijwiri mwa'bandu bingi,
si buno keera kasiba lwoshi.
Mu tundi twaya, kundu ye wâli muluzi-nyere,
si buno, kakolaga muja-kazi naaho.
2 Emwe! Yerusaleemu ali mu laala ubushigi bwoshi, agweti agabululuka,
halinde amatama gaage gakola mu hinga kwe'migenge.
Mu bakundwa baage, ndaaye úwangamúholeeza.
Kiri na'biira baage booshi, bakoli múheziizi ingoto,
banakoli ba bagoma baage.
3 Balya Bayuda, abagoma baabo keera bakabalandiriza, banabagwata.
Leero, bataki hiiti ho bagafushukira.
Keera bakatwalwa i mahanga, banakoli ba baja.
Bagweti bagaakola ku kahaati, batanali mu luhuuka.
4 Injira ízíloziri akaaya ke'Sayuni, zikoli jengiirwi.
Mukuba, abandu batakiri mu zilenga mwo, mbu bashambaalire isiku ngulu,
batanakiri mu lenga mu miryango yako.
Abagingi baamwo bakola mu gongeera.
Na'banyere bakola mu bululuka.
Kalya kaaya, kakola mu gooka ngana!
5 Emwe! Abandu baamwo bâli kizi yidulumbika mu byaha bweneene.
Kyo kitumiri Nahano yenyene, akola mu kalibuza.
Abagoma keera bakabagwata,
banatwala abandu hala bweneene i mahanga.
Yako kaaya, buno abagoma bo bakoli katwaziri.

Keera bakakashahula mwe'bindu, binakola mu bagenduukira.
6 Akaaya ke'Sayuni kataki buyahiri.
Na'batwali baako bali nga mbongo ízabula byo zigaalya.
Bataki hiiti kiri ne'misi yo'kutibita umugoma, si bakolaga jabati-jabati!
7 Yerusaleemu aki kengiiri ngiisi kwo âli jeberiiri mu bugale bwage.
Haliko buno, akola mu yangaara mu mwizingeerwe.
Ikyanya abandu bakagwatwa na'bagoma, ndaaye úkabatabaala.
Yabo bagoma, iri bâli kizi babona, banabahonyoleze, mbu:
«Honyo! Si akaaya kiinyu, ndaakiko!»
8 Yerusaleemu âli kizi yifunda mu byaha bweneene,
na buno, akoli yulubiiri.
Kundu âli kizi huuzibwa,
halikago leero, akola mu negurwa!
Abagoma keera bakabona ngiisi kwo akola bukondwe.
Buno, akola mu gongeera, iri anayibisha hi'gulu lye'shoni.
9 Kundu ibitalaalwe byage byâli kizi múkululira umwama, si atâli kizi gutwaza.
Kyanatuma agayiyulubaza bweneene.
Kwokwo, ikyanya akayihongoleka haashi, ndaaye úkayiji múholeeza.
Akolaga mu yinginga Nahano, ti:
«E Nahano, langiiza ngiisi kwo nalonga ubuhanya! Si abagoma keera bambima!»
10 Yabo bagoma, keera bakashahula ibindu byoshi bye'kishingo.
Na kundu Nahano akalahiza ibinyamahanga
kwo bitâye yifunde mu nyumba yage,
haliko, yenyene akayibonera ngiisi kwo bikagiyigogombeka mwo, byanagiyulubaza.
11 Abandu be'Yerusaleemu, booshi bakola mu genda bagalooza byo bagaalya,
iri banagongeera.
Keera bakanatanga ibindu byabo bye'kishingo, mbu lyo babilonge,
halinde bahembuluke.
Banakola mu banda akashiba, ti: «E Nahano, utulolage kwo we kongwa!
Si tukola mu negurwa bweneene!»

12 Akaaya ke'Yerusaleemu, kanadeta: «Mweshi, mwe muli mu lenga hano!
Kituma kiki mutatwaziizi gano malibu gaani?
Keera Nahano akandakarira, maashi!
Aahago! Ka keera mukabona agandi malibu ágali nga gano ge'mwani?
13 Nahano akalindimula umuliro ukulyoka mwi'gulu,
gwanayami njashaata mwo, halinde na mu mavuha.
Emwe! Akandega umubashu.
Ne'kyanya gukanganga, anayami ngalula kifudeete.
Ananziga mu kahumbwe, ngoli shengusiri.
14 Nahano akayabiira ibyaha byani, anabinjwekera mwi'gosi.
Na buno, ndaakiyo misi mbiiti.
Keera akandanga mu maboko ga'bagoma,
ndanaki hiiti ubulyo bwo'kubahaga.
15 Kundu njubi hiiti indwani zaani, haliko Nahano keera akazinenuuka.
Akabwira ikiso kihamu kya'bagoma, kwo bayiji minika imisore yani.
Bâli kizi hinyata-hinyata akaaya kaage kakunde,
nga kwo'mundu ali mu vunga ikikafi kye'mizabibu mu kikandiro.
16 Bwo keera n'galonga yago malibu gooshi, ngweti ngaliruuka.
Imigenge ikola mu mbunguluka mwo.
Ndaaye úwangamboleeza,
ndaanaye úwangambeereza ikise.
Bwa'bagoma bakoli tuhimiri,
abaana baani bataki hiiti umulangaaliro.»

17 Emwe! Kundu abandu be'Yerusaleemu bagweti bagagolola amaboko, mu kutabaaza-
nia,
halikago, ndaaye úkiri mu batabaala.
Nahano keera akabwira abatuulani ba'Bahisiraheeri kwo babayihindulire, babaagage
bagoma baabo.
Yayewe! Akaaya ke'Yerusaleemu, kakola nga myanda mu masu gaabo.

18 «Yibyo byoshi, ikyanya Nahano akabigira, âli kulikiiri íbikwaniini.
Mukuba, nie Yerusaleemu nâli kizi huna imbere lyage.
E bandu mweshi! Munyuvwirize ngana-ngana,
munaloleekeze ngiisi kwo ngola mu ganya.
Si banyere baani, na bagala baani, keera bakatwalwa hala mu mahanga!
19 N'gatabaaza biira baani ba mu bindi bihugo,
haliko, iri bakanyuvwa, bananyihindulira.
Abagingi baani, kiri na'bahanuuzi, bâli kizi jeba-jeba mu kulooza byo bagaalya.
Kwo bali booshi, banaholera mwomwo mu kaaya, banafwa.
20 E Nahano, langiizagya ngiisi kwo nashenguka bweneene.
Umutima gwani, keera gukavunika, gunakoli shengusiri.
Ala nie! Keera n'gahuna imbere lyawe.
Buno mu mitalimbwa, abandu baani bakola mu yitwa ku ngooti.
Kiri na mu nyumba, bayiji-yiji naaho kwo bakola bagaafwa.
21 Abandi bayuvwiti ngiisi kwo ngweti ngagongeera.
Kundu kwokwo, ndaaye úkangebagana, mbu ayiji mboleeza.
Abagoma baani, ikyanya bakayuvwa ngiisi kwo wandibuza,
banatondeera ukushambaala.
Ewe! Si keera ukatulagaania ulusiku lwa'bagoma biitu nabo bagalibuuka kwo!
Aaho! Yulwo lusiku, luhikage duba!
22 Yabo bagoma, ulangiize amahube gaabo, unabahaniirize,
nga kwo naani keera ukambaniiriza hi'gulu lya'mahube gaani.
Ubwinagi kwo ngweti ngasiriira bweneene.
Umutima gwani, gukoli vunisiri.»

2

Nahano ashomba akaaya ke'Yerusaleemu

1 Lolagi! Nahano akoli rakiiri,
keera anateeza abandu be'Yerusaleemu ishoni.
Kundu ubulangashane bwabo bwâli hikiiri mwi'gulu,
halikago, keera akabutibula haashi mu kihugo.
Kiri ne'nyumba yage, ikyanya âli koli rakiiri,
atanagikejeerera, si akagiyibagira.
2 Nahano atakayuvwirwa abandu baage ikimino,
si akayami bashereegeza inyumba zaabo.
Na bwo âli koli rakiiri,
anayami hongola inyumba zooshi za'Bayuda.
Ubwami bwabo, anabudeedeka haashi,
anabubonia ishoni, kiri na'batwali baabo.
3 Ikyanya Nahano akashavuraga,
anayami vuna-vuna imisi ya'Bahisiraheeri.
Kyo kitumiri abagoma bakabateera,
atanatami bashwira mbu abatabaale.
Yabo bandu baage, anayami basingoola mu muliro,
halinde ikihugo kyabo kyoshi, anakijigiivya.
4 Nahano akateera abandu baage, mu kubafworera kwo'muheto, nga kwo angateera umugoma.
Na kundu imisore yabo yâli nonosiri, akakoleesa ubushobozi bwage, mu kugi-minika.
Ku buraakari bwage, akayami mwagula umuliro,
mu kuyokya akaaya kaage ke'Sayuni.
5 Nahano akayihindulira Abahisiraheeri,
anayami bamirangusa.
Yoho wee! Akamirangusa kiri ne'nyumba zaabo zo'mulimbo,
anahongola ne'nzitiro zaabo ngomu.
Kwokwo, kwo agayushuulira Abayuda amalira ne'kimombo.
6 Ikyanya Nahano akahongola inyumba yage, ikayami yibumbulika haashi,
nga kulya ikitunda kiri mu hongolwa mu ndalo.
Akayami bayibagiza isiku ngulu, kiri no'lusiku lwe'Sabaato.
Na bwo âli rakiiri bweneene, anayami lahira mwami wabo, kiri na'bagingi.
7 Ku kasiisa, Nahano akazira akatanda kaage,

anazira ne'nyumba yage nyiija i Sayuni.
Analekeerera abagoma bayiji hongola inyumba nzitire.
Mwomwo mu nyumba yage, banakizi bandira mwa'kabuuli hi'gulu lyo'buhimi bwabo,
nga kwa'bandu ba Rurema bâli kizi gira mwo ku lusiku lukulu.
8 Nahano akashungika bweneene ngiisi kwo agahongola inzitiro ízizungulusiri akaaya ke'Sayuni.
Yizo nzitiro, kundu zâli shuumiri bweneene, zanayami yihongoleka haashi, buu!
9 Imiryango ya'kaaya, keera ikayihongoleka haashi.
Akayami vungula-vungula ibyuma byo'kugihamika.
Abaami baako, kuguma na'baluzi, keera bakatwalwa hala mu mahanga, bagendi ba baja.
Ne'maaja zaage zitakiri mu kola.
Kiri na'baleevi baage, batakiri mu bona amabone ga Nahano.
10 Abakulu be'Sayuni, bakoli yisiri haashi, bali kanyerere!
Bakoli yambiiti ibyambalwa byo'kugandaara, iri banayitumuulira ulukungu mu matwe.
Abanyere be'Yerusaleemu nabo, bakola mu hunika amatwe hi'gulu lye'shoni.

11 Keera nabululuka bweneene,
halinde amasu gaani ganayami konoka.
Umutima gwani gutakiri mu yika mu nda.
Ikyanya nabona ngiisi kwa'bandu baani bagweti bagaminikwa, emwe! Nanayabirwa ukuyihangirira.
Si kiri no'tuboojo, tukola mu fwira mu njira!
12 Abaana bagweti bagalirira banyina, iri banabatakira, ti:
«E maashi maawe, ibyokulya ne'binywebwa, biryagagi hayi?»
Balya baana, bakola mu lenguka mu kaaya,
nga musirikaani úwakomeresibwa mwi'zibo.
Yoho wee! Bakola mu fwira mu maboko ga banyina.

13 E Yerusaleemu! Kuti kwo nangaki deta hi'gulu lyawe?
Si ndaakyo nangakushushaania!
E kaaya ke'Sayuni! Kutagi kwo ngalonga ukukuholeeza?
Nga kwe'nyaaja iyisiri bweneene, kwo na kwokwo naawe ukoli sherebiiri ngana-ngana,
ndaanaye úwangaki kukiza.
14 Abaleevi biinyu, ikyanya bâli kizi bona amabone,
si gâli kizi ba ga bibeesha naaho, no'kuhendana!
Batâli kizi mùyereka ibyaha biinyu, mbu lyo mukizibwa.
Kyanatuma mugagendi twalwa i mahanga.
Bâli kizi mùhabura, mu kumùbikiisa umulangaaliro gwo'busha.
15 E Yerusaleemu! Ikyanya abagoma bali mu lenga imwawe,
bali mu kuhonyoleza, ti honyo!
Banali mu kulakiza inguuju, iri banazuuza amatwe gaabo, ti:
«Kano kaaya, si bashuba mu deta kwo ko kiija ukuhima utundi twoshi,
na kwo kali mu shambaaza abandu mu bihugo byoshi!»
16 Nanga, maashi! Abagoma baawe booshi, bakola mu mùfuka akahoogo,
banakola mu mùlakiza inguuju, iri banamùhinikira amiino ku buraakari.
Banakola mu mùkanukira, ti: «Leero twamùmirangusa.
Ee ma! Luno lusiku, twâli kizi lulindirira ku kyedu.
Na buno, keera lwahikaga.»
17 Yubwo buhanya, bukakoleka nga kwo Nahano âli mali gwanwa abushungika.
Kwokwo, kwo akatulagaania, keera anabukwizagya.
Akaaya ke'Yerusaleemu, ndaakyo kimino kyo akakayuvwirwa,
si akayami kahongola.
Buno, abagoma baage bakola mu kahonyoleza, ti honyo!
Yabo bagoma baawe, keera akababahemya amatwe!

18 Abandu be'Sayuni banatabaaza Nahano!
E luzitiro lwe'Sayuni! Leka imigenge ikizi kuhunguluka mwo nga lwiji.
Ugire ukizi lira imbere lya Nahano ubushigi ni'zuuba!
Utakizi yoherera, si ukizi bululuka ngana-ngana!

19 Ubushigi bwoshi ukizi yama ugweti ugaborooga.
Ngiisi byo ubishiri mu mutima gwawe, ubimenyeesagye Nahano.
Abaana baawe, bakola mu holera mu ngiisi njira hi'gulu li'shali.
Kwokwo, ukizi golola amaboko mu kumútabaaza.

20 E Nahano! Lolaga ngiisi kwo ugweti ugalibuza abandu baawe.
Si abakazi bakola mu lya abaana baabo,
kundu bo bakabayibutira, banabakuuziri bweneene!
Emwe! Kiri na'bagingi na'baleevi, ka byangaziziragi kwo bayitirwe mu nyumba yawe?
21 Imisore na'bashaaja, booshi keera bakayitwa ku ngooti.
Ibirunda bya'banyere na'batabana, bikoli lambamiri mu njira.
Si wenyene we kabayita ku buraakari bwawe,
buzira kubayuvwirwa ikimino!
22 Maama wee! Ku lusiku lwo wâli rakiiri,
ukalaalika banakuhambwa ukulyoka imbande zooshi, banayiji tujengeeza.
Wâli nga wabalaalika ku lusiku lukulu, bayiji tulya.
Mu bandu baawe, ndaaye úkafuuka.
Balya baana booshi, keera bakayitwa,
kundu n'gabalera, nanâli bakuuziri.

3

Ikihano kyahinduka ukuba mulangaaliro
1 Nahano keera andakarira,
anambimbula bweneene ne'ngoni.
2 Keera akanyimulaga imbere lyage, anambiika mu kihulu namudidi.
Umulengeerwe, ndaakigwo!
3 Anali mu shiiba agweti agakoleesa ukuboko kwage
mu kukizi ndimbagula.

4 Nahano keera anjaavya, nanahuguta.
Kiri na'mavuha gaani, agahooja.
5 Na bwo âli kizi ndeera, iri anandibuza,
kyanatuma ngoli shengusiri.
6 Akambwataza mu kihulu,
nga bandu ábakafwa kare.

7 Akanzokanania uluzitiro, gira lyo ndashaage mwo,
anangona ne'migufu mizito.
8 Kundu nâli kizi yamiza mu kumútabaaza,
si amahuuno gaani, atakagatwaza.
9 Akambangirira, mu kumbiikira uluzitiro lwe'mikungubwe, gira ndalenge mu njira.
Na kwakundi, akambushiisa ikirari.

10 Nahano âli yibishiri ha butambi lye'njira, nga dubu, kandi iri nga ndare,
gira akayiji ndeera.
11 Ne'kyanya akambabura mu njira, anayami njanganula,
ananziga yaho buzira butabaazi.
12 Akafwora umuheto gwage,
gira akizi njunguusa kwe'myambi.

13 Yoho wee! Nahano, akahambuula imyambi yage yoshi,
anagindungaania mu mafiko.
14 Abandu baani booshi, bâli kizi njekeereza.
Banakizi shiiba bagweti bagambonyoleza, wa honyo!
15 Emwe! Agweti agandibuza bweneene,
Isiku zaani ziyijwiri amalibu makayu naaho.

16 Keera akanvungula amiino, mu kungajiisa ulushegebwe,
anakizi ndibata-ndibata mu luvu.
17 Akambuliisa umutuula,
halinde nanayibagira amalega.
18 Nanadetaga kwokuno: «Si ngiisi byo nâli langaliiri imwa Nahano, keera bikateereka!

Ndaki yifwijiri kwo mbe ho!»

19 Ndi mu kengeera ngiisi kwo ngola mu yangaara, iri na ndibuzibwa.
Ukubikengeera kuli mu ndeetera ubululu bwingi.
20 Yaga malibu gooshi, ndâye gayibagire!
Umutima gwani, gukoli shengusiri ngana-ngana!
21 Kundu kwokwo, hali igambo liguma lyo ngi kengiiri,
linali lyo litumiri ngiri no'mulangaaliro.

22 Urukundo lwa Nahano lutali mu heka.
Na bwo atukuuziri bweneene, tutazi mirwa lwoshi-lwoshi.
23 Ee ma! Nahano atuula-tuula ali mwemeera ngana.
Amiija gaage, gali mu ba mahyahya ngiisi shesheezi!
24 Ndi mu yibwira kwokuno: «Ngiisi íbiri bye'mwa Nahano, ngaki bihyana.
Kyo kitumiri ngakizi múbiika kwo'mulangaaliro.»

25 Iri abandu bangabiika Nahano kwo'mulangaaliro, banabe bagweti bagamúlooza ngana,
ali mu bagirira amiija.
26 Kwokwo, buli bwija kwo tukizi tuuza,
mu kulindirira kwo agatukiza.
27 Bunali bwija, umundu ayemeere ukuyigenderera,
ku kyanya akiri musore.

28 Akizi yika haashi, iri anatuuza,
bwo Nahano yenyene, ye mu múbetuza umuteekerwa gwage.
29 Uyo mundu, akwaniini ayilambike haashi mu luvu.
Mukuba, hali ikyanya hangabiiri hakiri umulangaaliro.
30 Ikyanya umundu agweti agamoterwa mwi'tama liguma, akwiriiri atege ne'lyabo.
Ne'kyanya bali mu mútuka, akizi tuuza naaho.

31 Mukuba, Nahano atagayama amújandiriiri imyaka ne'myakuula.
32 Kundu angamújengeeza, si akiri mu múyuvwirwa ikimino.
Ayamiri amúkuuziri bweneene, buzira kumúlekeerera.
33 Atanali mu siima kwo akizi libuza abandu,
kandi iri akizi bajengeeza.
34 Imbohe za mu kihugo, ikyanya bali mu kizi zivindagaza,
Nahano ali mu ba abwini-bwini.
35 Abwinagi ne'kyanya bali mu yimwa ukuli kwabo kwo Rurema úli hi'gulu lya byoshi abaheziizi,
36 ne'kyanya abagoma bali mu shobania amagambo gaabo imbere lya'batwi be'maaja.
Yago gooshi, Nahano agabwini-bwini.
37 Ndaaye úwangadeta mbwi'gambo liguma likoleke,
Nahano yenyene átazi kyula kwo libe ho!
38 Amabi na'miija, byombi biri mu koleka naaho,
ku buhanguule bwa Rurema úli hi'gulu lya byoshi!
39 Aahago! Twe bandu ngana, ikyanya tuli mu hanwa hi'gulu lye'byaha biitu,
ka twangaki yidodombera Nahano? Nanga!

40 Si tukizi loleekeza ngiisi byo tuli mu gira,
tunakizi galukira Nahano.
41 Tukizi gololera amaboko giitu imwa Rurema úli mwi'gulu,
iri tunamútabaaza ku mitima yitu yoshi kwokuno:
42 «E Nahano, tukakuyihindulira ngana-ngana, twanakizi huba imbere lyawe.
Yago gooshi, uki gakengiiri.

43 «Kyo kitumiri uki rakiiri hi'gulu liitu, unakola mu tulandiriza,
wanatuminika, buzira kutukejeerera.
44 Uki bishamiragi mu kibungu,
mbu utayuvwe amahuuno giitu.
45 Ewe! Si keera ukatukabulira ngi'davwangira.
Mu gindi milala, tukola ngi'jolera naaho.

46 «Abagoma biitu booshi, bagweti bagatufuka akahoogo.
47 Keera twagwatwa mu mubashu, tunakoli humiirwi,
tunakoli shereezibwi lwoshi-lwoshi!»
48 Bwa'bandu baani keera bakaminikwa,
imigenge ikola mu vubuka mu masu gaani.

49 Iyamiri iri mu hunguluka, itanâye kame,
50 halinde Nahano úli mwi'gulu alangiize haashi, anatubone.
51 Ikyanya ndi mu bona ngiisi kwa'bakazi be'Yerusaleemu bakola mu libuzibwa,
umutima gwani guli mu shenguka ku mwizingeerwe.

52 Abagoma baani, kundu ndaabwo buligo n'gabagirira,
halikago bagambiiva nga kanyuni.
53 Emwe! Bakandibulira mu kishimo ngiri mugumaana,
banatondeera ukundunda kwa'mabuye.
54 Amiiji ganayami nzooka itwe,
kyanatuma ngayiganyira kwokuno: «Yoho wee! Ulwani, leero lwamalaga!»

55 E Nahano! Ikyanya nâli kola mu kishimo,
n'gakuberangira kwo undabaale.
56 Nâli gweti ngakutakira kwokuno:
«Unyuvwirize, we kongwa! Si ngweti ngakulirira, mu kukutabaaza!»
57 Ikyanya n'gakutabaaza, ukanyegeera,
wanayiji mbwira kwokuno: «Utayobohe!»

58 E Nahano! We kola mu mbulanira,
keera wanangiza mu lufu.
59 Ikyanya bâli kizi ngirira buligo, wanabubona.
Aahago! Undwire ulubaaja mu kati ko'kuli.
60 Ikyanya abagoma baani bâli kizi ngirira amagambi mabi,
ukagabona gooshi.

61 E Nahano! Ikyanya bâli kizi nduka, ukayuvwa!
Unayiji bwija ngiisi kwo bâli kizi njungikira amabi.
62 Yabo bagoma baani, bali mu shiiba mulege-rege gwoshi,
bagweti baganyimomootera, iri banangamba.
63 Ubalolage kwo, maashi! Si bali mu shiiba baganyamiriza naaho,
kuba ku kyanya babwatiiri, kandi iri bayimaaziri.

64 E Nahano! Ubanyihoolerage,
ukukulikirana na'mabi gooshi go bakangolera.
65 Uyumuusagye imitima yabo,
halinde amadaaki gaawe gakizi batibukira kwo.
66 Ikyanya ugaaba ukoli barakariiri, ubalandirize,
unayami bazimiiza, bataki boneke mu kihugo.

4

Uburaakari bwa Rurema bwahooha

1 Inooro, kundu ishuba njukiirize, inashubi keyengiini,
halikago keera yakulubuka.
Kiri na'mabuye ágakeyengiini ga mu nyumba ya Rurema,
keera gakashaabulwa bwalaafwe mu njira za'kaaya.
2 Abaana be'Sayuni bashuba mu huuzibwa,
mbu bo bali ne'kishingo ukuhima inooro muguuhya.
Halikago, buno bakola mu gayirizibwa
nga birugu bi'bumba bizira kishingo.
3 Kiri na banyambwe mu kuyoza abaana baabo, bali mu batega amabeere.
Haliko abandu baani boohe, ubulangi bubaleeziri.
Bali mu bajajaaka nga kulya kwa'kanyuni hotiriishe mwi'shamba.
4 Yabo bandu baani, abaana baabo baanuke, bakoli nyotiirwi bweneene,
halinde indimi zikola mu naniira ku lubanga.
Na kundu bagweti bagahuuna imikate,

si ndaaye úli mu baheereza yo, mbu bashaluuke.
5 Yaho kare, balya bandu baawe bâli kizi yambala imirondo yo'mulimbo,
banâli kizi lya ibyokulya binunu-binunu.
Halikago zeene, bakoli shalisiri mu njira,
banakola mu genda bagalooza ibyokulya i matongo.
6 Abandu be'Soodoma bâli koli bihuusiri,
kyanatuma bagashereera buzira kulonga wo'kubafuusa.
Kundu kwokwo, abandu baani yo haahe, amabi gaabo go gakolaga mingi bweneene!
7 Abaluzi be'Sayuni, bâli yeruusiri ukuhima ulugungu.
Bâli riiri beeru pepeepe, ukuhima amata.
Amagala gaabo, gâli lakusiri ukuhima amabuye miija ge'safiiri,
banâli nonosiri ngana-ngana!
8 Halikago buno, amalanga gaabo, gakoli yulubiiri, ganakola miiru-miiru, ukuhima amakala.
Ikyanya bali mu lenga mu njira, ndaaye úwangaki bamenya.
Uluhu lwabo, keera lwananiirana na'mavuha.
Keera lwanayumaguka nga lushaali.
9 Balya bandu, ho bangafwa no'mwena,
buli bwija bayitwe ku ngooti.
Ikyanya umundu ali mu fwa no'mwena,
ali mu fwifwitira luto-luto, mu kubula byo agaalya.
10 Bamaawe, kundu bayijwiri urukundo,
halikago, mu kulooza byo bagaalya, bâli kizi deeka abaana baabo.
Ku kyanya abandu bâli hanyagiiri hi'gulu li'zibo,
yabo banyina banakizi balya, gira balonge ukuba ho.

11 Ikyanya Nahano âli koli shavwiri,
anayami mwagula uburaakari bwage mu bandu baage.
Anayasa umuliro mu kaaya ke'Sayuni,
kanajigimba, halinde ku ndaliro zaako.
12 Mu kihugo, ndaaye mwami úwangayemiiri
kwa'bagoma bangayingira mu Yerusaleemu mu kulenga kwi'rembo.
13 Na íbitumiri bakalongaga ukuyingira mwo,
bwa'baleevi na'bagingi baamwo bâli kizi yidulumbika mu byaha,
mu kukizi yita abandu bazira buhube.
Kyanatuma akaaya kagasigala kayulubiiri.
14 Bwo yugwo muko gwâli mali bayulubaza,
kyanatuma bagakizi jeba-jeba mu njira nga mbumi.
Ndaanaye úkagira mbu ahume kiri ku byambalwa byabo.
15 Ikyanya bâli kizi lengaga, abandu banakizi bafuka akahoogo, ti:
«Muyiyeeke! Si bakoli yulubiiri! Muyiyeeke maashi, mutabahume kwo!»
Kyanatuma bagashaaga yaho, banatibitira mu mahanga.
Ne'yo munda, banakizi jeba-jeba,
ndaanaye úkabahanguula kwo babeere yo.
16 Nahano yenyene ye kabashaabula,
atanaki looza ukushubi balola kwo.
Kwokwo, yabo bagingi, abandu batanakizi ki bagingika,
kiri na'bashaaja batanakizi ki simbahwa.

17 Twâli kizi langiiza,
tulole iri abandu be'kindi kihugo bangayiji tutabaala,
kundu tukalangiiza bweneene,
ndaabo ábakaboneka.
18 Bitanazigaga kwo tutungaane mu njira ziitu,
bwo twâli yobohiri kwa'bagoma bagatuyitira mwo.
Ulwitu, lwâli kola lugaahika.
Twâli kola tugaahera ngana!
19 Emwe! Abagoma bâli kizi tulandiriza bweneene.
Bâli mulindi-mulindi nga nyunda, wa vwi!
Iri twâli kizi tibitira mu migazi, banatugwane mwo.
Ne'ri twâli kizi gendi yibisha mwi'shamba, banayiji tutega mwo.
20 Kiri na mwami witu, naye akagwatwa mu mutego gwabo,

anali ye Nahano akataluula, ye twanâli langaliiri.
Uyo mwami, twâli toniri kwo ye gakizi tulanga ne'gindi milala yoshi.

21 E bandu be'Hedoomu, mwe mutuuziri mu kihugo kye'Huuzi!
Kituma kiki mugweti mugashambaala?
Si kiri na niinyu, mugaki nywa ku rusoozo lwo'buraakari bwa Nahano!
Ne'kyanya mugalunywera kwo, mugalaluka,
halinde banamùhogole imirondo, munasigale bukondwe.
22 E bandu be'Sayuni! Si keera mukahanwa,
munakoli ba baja hi'gulu lye'byaha biinyu!
Kundu kwokwo, buno mukolaga mugalyoka yo.
Halikago mwe bandu be'Hedoomu, nanga!
Mwehe, Nahano agaki mùhaniiriza hi'gulu lye'byaha biinyu.
Ee ma! Yibyo byaha biinyu, agaki bibishuula!

5

Abahisiraheeri bahuuna ukukejeererwa

1 E Nahano! Ukengeerage ngiisi kwo twâli kizi libuuka!
Utuloleekeze maashi! Unabonage ngiisi kwo bagweti bagatuteeza ishoni.

2 Ngiisi byo tukahyana, ibinyamahanga keera bikatushahula byo,
byanatunyaga kiri ne'nyumba ziitu.
3 Bwo badaata batakiri ho, tukolaga fuuvi.
Kiri na bamaawe, nabo bakola banamufwiri.
4 Amagoloovi giitu, leero tukola mu gagula.
Kiri ne'shaali ziitu, zikola ne'kishingo kikayu.
5 Ikyanya bali mu tukoleesa ku kahaati, tuli mu himbuka.
Na kundu twangagagara, tutahangwirwi ukuluhuuka.
6 Keera tukayibiikaga mu maboko ga'Bamiisiri na'Bahasuriya,
lyo tulonga byo tugaalya.
7 Ala twe! Bashokuluza biitu, bo bâli kizi yifunda mu byaha.
Na bwo batakiri ho, twe tukolaga mu bibetuzibwa.
8 Abaja, bo bakoli ba batwali biitu,
ndaanaye úwangaki tuguluula mu maboko gaabo.
9 Mu kuloozagya ibyokulya biitu, tuli mu yibiika ho twangasiga amatwe.
Abiitani bagweti bagatuhinda-hinda mwi'shamba.
10 Buno, tukoli shalisiri bweneene,
halinde kiri no'luhu lwitu lukola mu gulumira nga muliro.
11 Mu kaaya ke'Sayuni, kiri na mu kihugo kyoshi kye'Buyuda,
bakiitu na banyere biitu, bakola mu higulirwa kwo.
12 Abatwali biitu bakagendi manikirwa ku maboko gaabo.
Kiri na'bashaaja biitu, bakola mu gayirizibwa.
13 Imisore iri mu hidikwa, mbu igendi shya ingano.
Abatabana nabo, bakola mu bambaajira, mu kubetula ishaali nzito.
14 Abashaaja batakiri mu kuumana, mbu bashubi hanuulana.
Kiri ne'misore itakiri mu yimba.
15 Imitima yitu itaki shambiiri.
Na'makina giitu, gakoli hindusiri kimombo.
16 Injembe, keera zanyugutulwa ku matwe giitu!
Yayewe imwitu, bwo twâli kizi yifunda mu byaha!
17 Imitima yitu ikoli vunisiri.
Kiri na'masu giitu gakoli fwifwitiiri.
18 Umugazi Sayuni gukolaga mushaka.
Imirunga naaho, yo yasigala ikola mu hinda-hinda mwo.

19 Kundu kwokwo, e Nahamwitu! We yamiri uli mwami.
Ikitumbi kyawe kyo'bwami, kigayama ho, ku bibusi byoshi.
20 Aahago! Kituma kiki uki tuyibagiiri?
Si keera wahisa ikyanya kila utujandiriiri!
21 E Nahano! Utugalulirage imwawe, tushubi ba bandu baawe!
Ushubi tushambaaza, nga kwo wâli kizi tushambaaza kare.

22 Aaho! Ka keera wayami tulahira lwoshi-lwoshi?
Ka uki turakariiri halinde ku kino kyanya?

Ikitaabo kyo'muleevi
Hezekyeri
Indangiriro

Yiki kitaabo, kikayandikwa na Hezekyeri. Na mu kati kaakyo, Rurema ayerekiini kwo ngiisi mundu agayimanga yenyene imbere lyage, mu kubulanira imikolezi yage yenyene, buzira kulola ku gundi.

Yiki kitaabo, kinali mu yerekana amagambo mingi ga'kahebuuza. Ku mugani, Rurema akakuumania imigongolo ya mu ndekeera, anagibiika mwo'muuka, yanashubi ba migumaana.

Hezekyeri âli yaziri. Na kundu âli kuuziri mukaage, haliko Rurema anamúbwira kwo'yo mukaage akola agaafwa. Anamúbwira kwo kiri ne'nyumba ya Rurema ikola igalyosibwa mu masu ga'Bahisiraheeri.

Hezekyeri anatanga ubuleevi bwo'kudaaka ibihugo birinda (25–32). Ee! Ulusiku lwo Rurema agayerekana kwo'buraakari bwage, lwâli kola lugaahika. Lutanâli lugahikira ikihugo kye'Hisiraheeri naaho.

Ikyanya Hezekyeri akayuvwa kwe'Yerusaleemu yoshi ikahongokera haashi, anatondeera ukuholeeza Abahisiraheeri mbu bagabiikwa ngiisi kwo bâli riiri ubwa mbere. Anayerekana kwakundi na ngiisi kwe'nyumba ya Rurema yâye shubi yubakwa mu kati ko'bulangashane.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Hezekyeri 22.30: «Nâli kizi looza umundu úgayubakulula inzitiro. Ne'kyanya angagwana áhahongosiri, anatee yimanga haaho, gira ndayiji kengeera nashereeza ikihugo. Haliko, ndaaye n'gabona.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Hezekyeri abona amabone ga mbere (1.1–3.27)
b) Abandu ba Rurema bagaahanwa (4–12)
c) Ngiisi kwa'bandu ba Rurema babihuuka (13–32)
d) Hezekyeri ali mulaliizi úkwaniini ukukengula (33)
e) Amaleevi go'kudaaka abangere ba'Bahisiraheeri, na'Bahedoomu, na Googi (34–36; 38–39)
f) Imigongolo mu ndekeera, yashubi zuuka, yanaba migumaana (37)
g) Amabone go'kuyerekana ubulangashane bwa Rurema úbugaki boneka (40.1–48.29)
h) Imiryango ikumi ni'biri ya'kaaya kahyahya (48.30-35)

Ikitumbi kyo'bwami kya Rurema

1-3 Mu mwaka gwo n'gahisa kwe'myaka makumi gashatu mbusirwi, lyo mwami Yoyakini âli mali hisa imyaka itaanu atwazirwi imbohe. Ku yugwo mwaka, mu siku zitaanu zo'mwezi gwa kana, nie Hezekyeri mugala wo'mugingi Buuzi, nâli ku ngombe yo'lwiji Kebaari kuguma na'Bayuda ábakahunga. Haaho, igulu lyanayanuulwa, Rurema ananyereka amabone. Ikyanya Nahano akanyereka igambo lyage, nanayuvwa kwo'bushobozi bwage bungola mwo.

4 Iri n'gaba ngiri mu langiizagya, haaho, nanayami bona imbuusi ngayu igweti igahuluka uluhande lwe'mbembe. Imbere lyayo, yâli riiri ikibungu kihamu, kisokaniinwi no'bulangashane. Na mu kati kaakyo, mwâli kizi lyamuza ibiryamu bweneene. Mu kati ka yikyo kibungu, mwâli yasiri umuliro. Na mu yugwo muliro, mwâli kizi kenyengana bweneene nga mulinga mu kiberekaana kyo'muliro.

5 Mu kyekyo kibungu, nanabonaga ibiremwa bina. Na kwo byâli bina, ngiisi kiguma kyâli bonesiri nga mundu.

6 Ngiisi kiremwa, kyâli hiiti amalanga gana-gana, ne'byubi bina-bina.

7 Amagulu gaabyo, gâli golosiri. Ne'shando zaabyo, zâli shushiri nga binogosho bye'nyana, zanakizi langashana bweneene nga mulinga mushukiirize.

8 Ee! Ngiisi kiremwa, kyâli hiiti amalanga gana-gana, ne'byubi bina-bina. Na mwi'dako lya ngiisi kyubi, nanabona mwa'maboko nga ga mundu.

9 Ngiisi kiremwa, ibyubi byakyo byâli kizi yikuumuza-kuumuza ku byubi bye'kyabo. Na mu kugenda, byâli kizi shonga imbere, buzira kushubi kebagana.

10 Ngiisi kiremwa, kyâli hiitagi amalanga gana-gana. Uluhande lwe'mbere, gâli riiri nga ga mundu. Na lwe'lulyo, gâli riiri nga ga ndare. Na lwe'lumosho, gâli riiri nga ge'ngaavu. No'luhande lwe'mugongo, gâli riiri nga ga nyunda.

11 Ngiisi kiremwa, ibyubi byakyo bibiri byâli kizi yikuumuza ku byubi bye'byabo.
Ibindi byubi bibiri, byâli kizi bwikira amagala gaakyo.
12 Ngiisi ho'mutima gwâli kizi bituma, ho byanâli kizi genda. Na ngiisi kiguma, iri
kyâli kizi shongaga imbere, ndaakwo kushubi kebagana.
13 Yibyo biremwa, byâli kizi boneka nga makala ágali mu tulika-tulika, kandi iri nga
bimole íbiyasiri. Nanabona kwo'mulavyo gukola mu lyamuza-lyamuza ha kati kaabyo.
14 Kiri na byonyene, byâli riiri nga mulavyo, byanakizi suula umulindi bweneene!
15 Yibyo biremwa, ikyanya nâli kizi bilangiiza, nanabonaga kandi amapine gana, gali
mu yikuumuza kwi'daho. Ngiisi pine, yâli riiri ha butambi lye'kiremwa kiguma.
16 Yago mapine kwo galyagagi gana, gooshi gâli shushiini, ganâli kizi keyengana
ngi'buye liija lye'kishingo. Na ngiisi pine yâli kizi boneka nga iri njogeke mu yabo.
17 Ikyanya gâli kizi genda gagakulumba, ngiisi nguma yanakizi ha lwayo luhande,
buzira kuhinduka.
18 Galya mapine kwo gali gana, amajandi gaago, gâli riiri mala, ganakizi teerana
ikyoba. Na kwakundi, gâli yijwiri amasu imbande zooshi.
19 Birya biremwa, ikyanya byâli kizi genda, galya mapine nago ganakizi genda ha
butambi lyabyo. Ne'kyanya byâli kizi balala, galya mapine nago, ganakizi yami balala.
20 Birya biremwa, umutima gwabyo, gwâli riiri mu yago mapine. Ku yukwo, ngiisi ho
gâli kizi genda, nabyo, ho byâli kizi genda.
21 Ne'kyanya byâli kizi genda, yago mapine nago ganakizi genda. Ne'ri byâli kizi
yimanga, kandi iri bibalala, nago kwo na kwokwo. Mukuba, yibyo biremwa, umutima
gwabyo gwâli riiri mu mapine gaabyo.
22 Birya biremwa bina, ku matwe gaabyo, kwâli riiri nga mutanga muhamu bweneene,
mukunangule. Gwâli keyengiini bweneene, gwanâli kizi teerana ikyoba.
23 Mwi'dako lyagwo, ngiisi kiremwa, ibyubi byakyo bibiri byâli yajwirwi, byanâli kizi
lolana. Ne'bindi byubi bibiri, byâli kizi bwikira amagala gaakyo.
24 Ikyanya byâli kizi balala, izu lye'byubi lyâli kizi shuuma nga lushuumo lwa'miiji
mingi. Yiryo izu, lyâli kizi gogoma ngi'zu lya Rurema wo'bushobozi bwoshi. Lyâli kizi
kungula nga bisindo bya'basirikaani. Yibyo biremwa, ikyanya byâli kizi yimanga, byâli
kizi funya ibyubi byabyo.
25 Birya biremwa, ikyanya byâli kizi funya ibyubi, nanayuvwa izu kulyoka hi'gulu
lyabyo mu kyanyaanya.
26 Mwomwo, nanabona íkiri nga kitumbi kye'kyami, kigizirwi ni'buye liija lye'safiiri.
Na ku yikyo kitumbi, kwâli bwatiiri úli nga mundu.
27 Hi'gulu lyage mu kyanyaanya, hâli kizi kenyengana nga mulinga. No'luhande
lwi'fwo, nanabonaga nga mulinga, gwanakizi langashana imbande zooshi.
28 Yubwo bulangashane bwanaboneka nga mukuruzi ku kyanya kye'nvula. Gwanakizi
langashana nga bulangashane bwa Nahano. Yibyo byoshi, iri n'gabibonaga, nanayami
gwa buubi, nanayuvwa izu lyo'mundu.

2

Hezekyeri ayuvwa imbira yo'kuba muleevi

1 Yiryo izu lyanambwira kwokuno: «E mwana wo'mundu, yimukaga, gira tuganuule.»
2 Ne'kyanya yiryo izu lyâli kiri mu nganuuza, Umutima gwa Rurema gwanayami
nyingira mwo, gwananyimusa.
Haaho, nanayuvwa kwo'Mutima gwa Rurema gwambwira kwokuno:
3 «E mwana wo'mundu, namu kutuma imunda Abahisiraheeri. Yabo bandu, kiri
na bashokuluza baabo, bayamiri bali mu mbubira halinde zeene. Batandwaziizi, si
balyagagi bahuni.
4 Banali mindagabika, batanzimbahiri.
«Ku yukwo, nakutuma imwabo, gira ukizi gendi babwira ngiisi kwo ngakubwira, iri
unadeta kwokuno: "Kwokwo, kwo Rurema Nahamwitu adesiri."
5 Hali ikyanya bangayuvwa. Hali ne'kyanya bangatenguha, bwo bali bahuni. Ku njira
zombi, bagaamenya ngana kwo'muleevi abahulukira kwo.
6 «E mwana wo'mundu, utabayobohage, utanakangwe, mbu bwo bakulangamira. Hali
ikyanya wangayuvwa kwa'magambo gaabo gakola mu shita nga migenge ne'mihanda-
njovu. Unabe uyiyuvwiti nga útuuziri ha kati ke'mina. Kundu kwokwo, utakangwe, mbu
bwo bakulangamira, kandi iri mbu bwa'malanga gaabo gazizibiiri. Si booshi bakolaga
bahuni naaho!
7 Kwokwo, iri bangakuyuvwa, kandi iri nanga, ngiisi byo ngakubwira, nabo, bibe byo
ugababwira. Kundu kwokwo, balyagagi bahuni.

8 «E mwana wo'mundu, ngiisi byo ndi mu kubwira, ubiyuvwirize bwija, utayiji
kengeera naawe waba muhuni. Ngiisi byo ndi mu kuheereza, uyashuule akanwa kaawe,
ubilye.»
9 Iri n'galangiizagya, nanabona kwo nagololerwa ukuboko. Kulya kuboko, kwâli
fumbiiti ikitaabo kibungirize.
10 Mwene kyo, anakibunguula mu masu gaani, nanabona kwo kyâli yandisirwi
mwa'magambo ge'kimombo, na ga'malira, na go'ruhombo. Yibyo byoshi, byâli
yandisirwi imbande zombi.

3

1 Ha nyuma, Nahano anashubi mbwira: «E mwana wo'mundu, ngiisi byo ndi mu
kuheereza, ubilye! Ha nyuma, ngiisi íbikiri mwo, ukagendi bibwira Abahisiraheeri.»
2 Kwokwo, nanayashuula akanwa, anakingombeka kwo.
3 Anashubi mbwira: «E mwana wo'mundu, nakuheereza yiki kitaabo, ukilye, gira
uhaage.» Kwokwo, nanakilya. Ikyanya kyâli ki riiri mu kanwa kaani, kyanaba kinunu
nga buuki.
4 Ha nyuma, anashubi mbwira kwokuno: «E mwana wo'mundu, ngiisi byo ngakub-
wira, ugendi bibwira Abahisiraheeri.
5 Ndakutumiri mu binyamahanga bye'gindi-gindi ndeto ngayu. Si nakutuma
imwa'Bahisiraheeri.
6 Nga nangakutumiri mu binyamahanga, binabe bihiiti indeto ngayu yo utasobanuki-
irwi, si bishuba bigakuyuvwiriza!
7 Halikago, Abahisiraheeri boohe, batangakuyuvwiriza. Kiri na nienyene, batandwazi-
izi. Mukuba, yabo booshi, balyagagi mindagabika, batanali mu yuvwa.
8 «Aahago! Na naawe, ngakayisa umutima gwawe, lyo ulonga ukuhagana
na'Bahisiraheeri.
9 Itwe lyawe, ngaliyumuusa, likomooke ukuhima amabuye gooshi. Kwokwo, utakizi
bayoboha. Ne'kyanya bagakizi zizibala, utanakangwe. Mukuba, boohe bakoli ba bahuni
naaho.»
10 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno: «E mwana wo'mundu, ngiisi magambo go
ngakubwira, ugasingule mu mutima gwawe, iri unakizi gayitoneesa kwo.
11 Ha nyuma, unagendage imunda abandu baawe, balya ábakatwalwa imbohe i
mahanga, unababwire kwokuno: “Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno”. Iri bangaba
bagakuyuvwa, kandi iri bagakutenguha, ndaakwo kundi. Kwokwo, kwo ugababwira
naaho.»
12 Iri hakatama, Umutima gwa Rurema gwanandengeza. Inyuma lyani, nanayuvwa izu
ligweti ligalunduma, lyanadeta kwokuno: «Muhuuzagye ubulangashane bwa Nahano,
bwo ali mwi'gulu.»
13 Nanashubi yuvwa kwe'byubi bya birya biremwa bigweti bigayihukuzania kwo.
Nanayuvwa ne'kisindo kya galya mapine, gakola mu kulumba.
14 Haaho, Umutima gwa Nahano gwanandengeza, twanayikondera hala. Ku yikyo
kyanya, nanayuvwa kwo'bushobozi bwa Nahano bungola mwo. Kundu kwokwo,
nanayuvwa ubululu, nanaba ngoli rakiiri mu mutima gwani.
15 Haaho, nanahikira balya Bayuda ábakatwalwa imbohe, banakoli tuuziri ha lwiji
Kebaari, i Teeri-Habibu. Nanahisa isiku zirinda, mbwatiiri ho, mukuba nâli koli
soomirwi bweneene.

Hezekyeri agirwa kimeme ku kyanya kigerwa
(Hezekyeri 33.1-9)

16 Yizo siku zirinda, iri zikamalaga, Nahano anashubi mbwira kwokuno:
17 «E mwana wo'mundu, keera n'gakubiika ube mulaliizi wa'Bahisiraheeri. Aaho!
Ikyanya ugayuvwa amagambo gaani, ugendi bayerekeza go.
18 Iri nangabwira umundu mubi kwo agaafwa, ukwaniini ugendi múyerekeza, gira
alonge ukulama. Mukuba, iri wangaleka ukumúbwira kwo atwikire ku mabi gaage,
ukufwa iri agaafwa hi'gulu lyago. Haliko, umenye-menye kwo'muko gwage, gugaaba
hi'gulu lyawe.
19 «Haliko, uyo mundu mubi, iri wangamúyerekeza kwo atwikire ku mabi gaage,
atanatwaze ukugajanda, gaago-gaago mabi gaage, agaafwa hi'gulu lyago. Haliko wehe,
ugaaba iri wakiza itwe lyawe.
20 «Hali ne'kyanya umundu angatee kizi gira íbikwaniini. Haliko ha nyuma, analeke
ukubigira, anatondeere ukuyifunda mu byaha. Uyo mundu, iri nangamúgeza, mbu
nimúsiitaze, iri agaafwa. Aaho! Iri wangaba utamúyerekeza, agaafwa hi'gulu

lye'byaha byage. Birya biija byage, bitanaki kengeerwe. Halikago wehe, umenye-menye
kwo ugabetula umuko gwage.
21 «Si iri wangayerekeza umundu wo'kuli kwo atakizi gira ibyaha, no'yo mundu
anakusimbahe, ku kasiisa agagenderera ukutuula ho. Mukuba agaaba asimbahiri ngiisi
kwo wamúyerekeza. Na naawe kwakundi, ugaaba wakiza itwe lyawe.»
22 Haaho, Nahano ananyijuza mwo'bushobozi bwage, anambwira: «Yimukaga,
ugende mu ndekeera. Mukuba iyo munda, yo ngakuganuuliza.»
23 Kwokwo, nanayami yimuka, nanagenda iwe'yo ndekeera. Nanabona ubulan-
gashane bwa Nahano, nga kwokulya n'gabubona ha lwiji Kebaari. Haaho-haaho,
nanayami gwa buubi, halinde nanahisa amalanga haashi.
24-25 Haaho, Umutima gwa Rurema gwananyingira mwo, gwananyimangisa, gwanan-
ganuuza kwokuno: «E mwana wo'mundu, ugendi yiyigalira mu nyumba yawe.
Mwomwo, abandu bagakukona ne'migozi, halinde utalonge ubulyo bwo'kukizi genda
mu bandi.
26 Kiri no'lulimi lwawe, ngalugoba, halinde utalonge ubulyo bwo'kubakanukira, mbu
bwo bakola bahuni.
27 Haliko, mango naaba ngola mu kuganuuza, ngashwekuula akanwa kaawe, unabuli
babwira: "Yago, go magambo Rurema Nahamwitu adeta!" Ngiisi ábagayuvwa,
bayuvwe. Na ngiisi ábagatenguha, uleke kwokwo. Si yabo bandu, balyagagi bahuni!»

4

Akaaya ke'Yerusaleemu kagateerwa

1 Nahano anashubi mbwira: «E mwana wo'mundu, yabiiraga itafaari, unalibiike
imbere lyawe, unalishoore kwa'kaaya ke'Yerusaleemu.
2 Ha nyuma, unayerekane ngiisi kwa'bagoma bakoli kasokaniini. Unakazunguluse
ibishimo. Unayubake ne'hishonero hyo'kushonera ku nzitiro zaako. Ha butambi lyako,
unashinge ha'maheema ga'basirikaani, no'buhiri buhamu bwo'kuhongola mwe'nzitiro.
3 Haaho, uyabiirage ikikalangiro kye'kyuma, unakitereke, kibe nga luzitiro lwe'kyuma
ha kati kaawe na yako kaaya. Unatungire yako kaaya, unayerekane ngiisi kwo
kagagooka mu kuteerwa. Yibyo byoshi, ko kagaaba kalangikizo imwa'Bahisiraheeri.
4-5 «Ha nyuma, unagendi gwejerera ulubavu lwawe lwe'lumosho, unayibetuze ibyaha
bya'Bahisiraheeri, halinde ukuhisa ku siku magana gashatu na makumi galimwenda.
Yizo siku, ziyumiini ne'myaka yo bakwaniini ukuhanwa. Ulusiku luguma luyumiini
no'mwaka muguma. Ku yizo siku zooshi, yikyo kihano kya'Bahisiraheeri, ugakizi
kibetula.
6 «Mango waba keera wamala yizo siku zooshi, lyo ugashubi gwejerera ulubavu
lwawe lwe'lulyo. Unahisagye izindi siku makumi gana, gira uyibetuze ibyaha
bya'Bayuda. Mukuba nashungika kwo'lusiku luguma lugaaba nga mwaka muguma.
7 «Ha nyuma, ikyanya akaaya ke'Yerusaleemu kagaaba kakola mu teerwa, ukizi kalola,
unakashonge mwo'kuboko kwawe, iri unakatangira ubuleevi kwo kagashereezibwa.
8 Leero, ngola ngakukona no'mugozi, gira ubule ubulyo bwo'kuhinduka uluhande
no'lundi, halinde uyuse ukukateera.
9 «Ugendi yabiiraga ne'ngano, no'bulo, ne'bishimbo, na'majeeri, na'mahemba,
no'gundi mulala gwe'ngano. Yibyo byoshi, ubifushe mu kirugu kiguma, gira ukizi
biyokera mwo'mukate. Ku kyanya kyoshi ugaaba ugwejeriiri ulubavu luguma, yugwo
mukate, byo bigaaba byokulya byawe, kuli kudeta ku siku magana gashatu na makumi
galimwenda.
10 Ngiisi lusiku, ugakizi lya ibyokulya bye'garama magana gabiri na makumi gashatu.
11 Kiri na'magoloovi, ugakizi nywa ilitiri nguma ngiisi lusiku.
12 Yibyo byokulya, ugakizi birya nga kwo wangalya umukate gwo'bulo. Haliko, ukizi
yabiira amavi go'mundu, unagayase kwo'muliro. Mu gwogwo muliro, mwo ugayokera
umukate, abandu babwini-bwini.»
13 Nahano anashubi mbwira: «Ikyanya Abahisiraheeri bagaaba batuuziri mu
mahanga, kwokwo kwo bagakizi lya ibyokulya íbiyulubiiri.»
14 Naani, ti: «Nanga e Rurema Nahamwitu! Ndaalwo lusiku, kiri no'luguma
lwo nzindi yiyulubaza mu kulya umukaafu, kandi iri inyama ze'kitugwa íkyayitwa
ne'nyamiishwa. Ukulyokera ubusore bwani halinde zeene, ndazindi toma inyama
mwene yizo ízaharuurwa kwo ziri zo'muziro.»
15 Nahano naye, ti: «Bwija! Ikyanya ugakoleesagya umuliro mu kuyokya umukate,
nakuhanguula kwo ukoleese amashe ge'ngaavu, ho wangakoleesa amavi.»

16 Anashubi mbwira: «E mwana wo'mundu, mu kaaya ke'Yerusaleemu, ngashereeza
mwe'kihinda kye'byokulya. Abandu, ikyanya bagakizi birya, bigakizi gerwa. Biganakizi
liibwa mu kati ke'kyoba. Kiri na'magoloovi nago, gagakizi gerwa, banakizi ganywa
bashengusiri.
17 «Na íbitumiri bagaagira kwokwo, bwo bagaaba babuziri ibyokulya na'magoloovi.
Ne'kyanya bagakizi lolana kwo, banabone ngiisi kwo bakoli jambiri, lyo bagakanguka.
Na íbitumiri bagaaba mwo'bukaholwe, bwo bâli kizi yifunda mu byaha.»

5

Hezekyeri ayibega

1 Rurema anambwira kwokuno: «E mwana wo'mundu, uyabiirage ingooti nyuugi,
unagikoleese nga higembe, mu kuyikunguula itwe no'lwanwa. Ikyanya ugaaba keera
wayibega umushaku, unagugere ku lugero, unagugabure mwe'miteeko ishatu.
2 Kwokwo, isiku zo'kuteera i Yerusaleemu, ikyanya zigaaba keera zamala, unayokere
umuteeko muguma gwo'mushaku ha kati ka'kaaya. Ugundi muteeko, unagulenganelengane mu kaaya, iri unagushulika-shulika ne'ngooti. No'muzinda, uguyehuule
ne'mbuusi. Mukuba ngashaabula abandu baani ku njira ye'ngooti.
3 «Ku yugwo mushaku gwawe, uyabiire utudende nga tunga, unatushwekere kwi'kano
lyo'mulondo gwawe.
4 Unashubi yabiira utundi tudende nga tunga, unatulashe mu muliro, gira tusiriire.
Yugwo muliro gugakwira mu Bahisiraheeri booshi.»
5 Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: «Kwokwo, kwo bigaaba mu kaaya
ke'Yerusaleemu. Yako kaaya, nâli kabiisiri mu kati ke'bihugo bingi, byanâli kazungulusiri.
6 Haliko, abandu baako balahiiri ukusimbaha imaaja zaani, keera banabihuuka
ukuhima ibinyamahanga. Yizo maaja zaani, kundu n'gabaheereza zo, mbu bazisimbahe,
haliko batazitwaziizi.»
7 Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: «Mwehe, muli mindagabika
ukuhima abandu ábamùzungulusiri. Mutatwaziizi imaaja zaani. Kiri ne'maaja
ze'binyamahanga, nazo mutazitwaziizi.
8 Kwokwo, nadetaga kwokuno: Ngola mugoma winyu, nganamùhana mu masu
ge'binyamahanga.
9 Nganamùhana ku gindi-gindi njira yo ndazindi mùhana kwo, bwo mugweti
mugaagira naaho ngiisi byo njombiri. Ndanâye ki mùhane kwokwo kandi.
10 «Abaviire bagakizi lya abaana baabo. Abaana nabo, bagakizi lya ababusi baabo.
Ngiisi ábagafuushuka ulufu, ngabashabulira mu mahanga gooshi.
11 Nga kwo nyamiri ho, nie Rurema Nahamwinyu nakyula kwokuno: Bwo keera
mukayulubaza inyumba yani, ku njira yo'kugibiika mwe'migisi, ne'bindi íbiri mu
yagazania, naani ndagaki mùkejeerera, ndaanaye ugatoloboka.
12 E Yerusaleemu! Mu bandu baawe, ikihande kiguma kya kashatu kigaafwa ku njira
ye'kiija, no'mwena. Ikindi kihande, kigayitirwa imbuga lye'nzitiro zaawe. Ne'kindi
íkisigiiri, ngakishabulira mu mahanga gooshi. Ngabalandiriza yo, gira ngendi bayita ku
ngooti.
13 «Haaho, lyo'bute bwani bugahooha, bunamale. Mukuba umutima gwani gugaaba
keera gwaholeera. Abandu banamenye kwo nie Nahano, na kwo ndi mu hana ku
buraakari bwani.
14 E Yerusaleemu! Ibinyamahanga íbimùsokaniini, bigaadeta kwo muli ba busha,
binakizi mùhonyoleza.
15 «Ngaaba keera namùhaniiriza ku buraakari bweneene, mu kuyagazania. Abagoma
biinyu bagakizi mùshekeereza, honyo! Ikyanya bagaabona ngiisi kwo mwahanwa,
bagalonga ukukengulwa, iri banahuumirwa. Ee! Bagaabona ngiisi kwo ndi mu hana
ikihugo. Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.
16 «Ku yikyo kyanya, ngamùshalisa, gira nimùshereeze. Ne'kyanya umwena
gugagunuuzagya, lyo mugayiyuvwa nga myambi ikola mu mùshita.
17 Na kwakundi, ngamùtumira inyamiishwa ndangi, gira zikayite abaana biinyu.
Mugakizi teerwa na'malwazi, kiri ni'zibo, halinde abagoma banakizi mùyita ku ngooti.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri!»

6

Ikihano ku bali mu yikumba imigisi

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:

2 «E mwana wo'mundu, uhindukire imigazi ye'Hisiraheeri, unagitangire ubuleevi, ti:
3 “E migazi ye'Hisiraheeri! Muyuvwirize bwija ngiisi kwo Rurema Nahamwitu adesiri:
Ngweti ngakyula hi'gulu lya ábatuuziri mu migazi, na mu tugangazi, na mu misima, kiri
na mu tubanda.
«“Yuvwagwi ngiisi kwo ndesiri: Ngamùteera ne'ngooti. Na ngiisi ho muli mu
yikumbira imigisi, ngahashereeza.
4 Ututanda two muli mu holeza kwe'migisi, tugahongolwa, kiri na ngiisi ho muli mu
giyokera umubadu. Abandu biinyu, ngabayitira haaho imbere lyayo.
5 Ibirunda bya'Bahisiraheeri, ngabilambika imbere lye'yo migisi yabo. Nganashabu-
lira imigongolo yabo haaho ha butambi lyo'tutanda twabo.
6 «“Ngiisi twaya two mutuuziri mwo, tugahinduka biguuka. Na ngiisi ho muli mu
yikumbira imigisi, hagahongolwa. Ututanda twayo, tugaashaka. Ne'migisi yinyu, igaki
vungulwa-vungulwa, halinde inamale lwoshi. Ngiisi ho muli mu giyokera umubadu,
hagahongolwa, na byoshi byo mwâli kizi kola, binashereezibwe.
7 Abandu biinyu bagayitwa, banagwe haashi imbere liinyu. Kwokwo, lyo mugaamenya
ku kasiisa kwo nie Nahano.
8 «“Kundu kwokwo, ngaaleka baguma biinyu bafuushuke ingooti, banagendi shabu-
lirwa mu mahanga.
9 Ikyanya bagatwalwa imbohe, bagakizi ngengeera. Banasobanukirwe ngiisi kwo bâli
kizi njengeeza. Mukuba, batâli riiri bemeera imwani, si bâli kizi njanda, banakizi
yikumba imigisi yabo. Hagaatama, boohe boonyene, bagayigaya hi'gulu lya'mabi gaabo,
bwo gâli kizi nyaagaza.
10 Haaho, banamenye ku kasiisa kwo nie Nahano. Ikyanya nâli kizi bakengula kwo
bagalonga gano makayu gooshi, kutâli riiri kwa malyogo.”»
11 Nie Hezekyeri, Rurema Nahamwitu, anambwira kwokuno: «Ukome amagasha,
unasirimbe iri unakizi yiberekaania, ti: “E Bahisiraheeri! Yayewe imwinyu!” Mukuba,
amabi gooshi go mwâli kizi gira mu kunyaagaza, gakola gagamùyitiisa mwi'zibo, na
kwi'shali, na ku kiija.
12 Ngiisi útuuziri hala mu mahanga, agaafwa ku kiija. Na ngiisi útuuziri hoofi,
agayitwa mwi'zibo. Na ngiisi úgaaba akiri ho, yehe agaafwa ni'shali. Kwokwo, kwo
bagayuvwa ngiisi kwo ngoli barakariiri.
13 «Ibirunda byabo, bigaaba bikoli lambisirwi imbere lye'migisi yabo, no'tutanda
twayo. Bigabeera kwi'rango lya ngiisi higangazi, na ngiisi mugazi, na mwi'dako lya ngiisi
kiti íkiyajabusiri, na ngiisi ho bâli kizi gendi tangira imigisi yabo amatuulo. Aahago!
Lyeryo, lyo bagaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.
14 «Ngagololaga ukuboko kwani, mu kushereeza ikihugo kyabo, ngiisi ho batuuziri.
Yikyo kihugo, kinasigale biguuka ukulyokera mwi'shamba, uluhande lwe'kisaka,
halinde i Dibula, uluhande lwe'mbembe. Haaho, lyo bagaamenya ku kasiisa kwo nie
Nahano.»

7

Ikihano kye'mbeka kya'Bahisiraheeri

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, Rurema Nahamwitu abwira Abahisiraheeri kwokuno:
Kikola kyanya kye'mberuuka!
Ee! Amahanga gooshi gahika ku mbeka!
3 Buno, ulwinyu lwamùhikira!
Na ngola ngamùhana ku buraakari bweneene.
Mukuba mwâli kizi nyaagaza, mu kukizi yifunda mu bitalaalwe.
4 Aahago! Bwo mukoli bihuusiri, ngamùhaniiriza,
naani ndagaki mùkejeerera, kandi iri kumùlekeerera.
Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.

5 «Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno:
Mugakizi teerwa ne'nguuke nyingi-nyingi!
6 Ulwinyu, lwamala,
ndaanakwo kundi! Keera lwamala lwoshi-lwoshi!
7 Mwe mutuuziri mu kino kihugo, mukola mugashereezibwa!
Ikyanya kiinyu, kyahikaga.
Ku migazi yinyu, mutagaki banda akabuuli ko'bushambaale,
si mukola mugashenguka!
8 Buno, ngola ngamùhaniiriza ku buraakari bwani.

Ee! Ngamùhana ngana-ngana, bwo mwâli kizi gira ibitalaalwe,
halinde mwananyaagaza bweneene.
9 Naani ndagaki mùkejeerera, kandi iri kumùlekeerera.
Si ngamùhana, ukukulikirana na'mabi go mwâli kizi yifunda mwo.
Yago mabi ngashombiri bweneene.
Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano,
na kwo ndi mu hana abandu babi.

10 «Lolagi! Lulya lusiku, keera lwahika! Ndaanakwo kundi!
Kundu kwokwo, mwehe, mukiri mu komeresania bweneene,
iri munayikangaata.
Ku yukwo, mukola mugashereezibwa.
11 Bwo mukola mu kizi yitana,
mukola mugaahanwa mu kuhimbulwa.
Ndaaye úgasigala! Mukuba mweshi mukoli bihuusiri.
Ubugale bwinyu, bugaamala, mutanâye ki yikangaate.
12 Ikyanya keera kyahikaga!
Ee! Lulya lusiku lukoli yegiiri.
Umuguzi, mutamúleke mbu ashambaale.
Umudandaza naye, atakwaniini ajengeerwe.
Si yabo booshi, uburaakari bwani bugabatibukira kwo.
13 Abadandaza, kundu bangafuushuka,
halikago, batâye galuke mu budandaza bwabo.
Mukuba, ngiisi byo Nahano ashungisiri,
biri hi'gulu lya booshi, bitaganahinduka.
Umundu, iri angaba keera abihuuka, atangaki yikiza.

14 «Ikibuga kigweti kigadihirizibwa,
na booshi banabe ibiringiini.
Kundu kwokwo, ndaaye úwangayifunda mwi'zibo,
mukuba yabo booshi, ngoli barakariiri bweneene.
15 Ngiisi ábatuuziri imbuga lya'kaaya, bagayitwa ku ngooti.
Na ábatuuziri mu kaaya, bo bakoli shalisiri, banakoli lwaziri.
Kwokwo kwo nabo, bagaminikwa.
16 Ngiisi ábakafuushukira mu migazi, ikyanya bagayiganyira hi'gulu lye'byaha byabo,
abandu bagabayuvwa bali nga ngunde za mu kabanda.
17 Amaboko ga ngiisi mundu, gakola gagalebera hi'gulu lye'kyoba.
Na'madwi gaabo, gagaanoga bweneene, nga miiji,
18 banayambale amasuuzu.
Kiri na'matwe gaabo, kwo bali booshi, ganakunguulwe,
mu kuyerekana ngiisi kwo bakoli jengiirwi.
Amalanga gaabo gagazizibala hi'gulu lye'shoni,
banakizi teteerwa lwoshi-lwoshi.
19 Ifwaranga zaabo, kiri ne'nooro, bagazikabulira mu njira,
nga kindu íkikoli yulubiiri.
Ehee! Ku lusiku lwo Nahano agabarakarira kwo,
ifwaranga zaabo ne'nooro zitagabakiza.
Batanganabikoleesa, mu kuyiliisa,
bitaganabayigusa.
Si yibyo byoshi, byo byâli kizi bahubiisa.
20 Yabo Bahisiraheeri, bâli kizi yiyuvwa hi'gulu lyo'bungeni-ngeni bwabo,
banakizi bukoleesa mu kutula imigisi, kundu yâli ya kuyagazania bweneene.
Yubwo bugale bwabo bwoshi, ngabuyulubaza.
21 Bulya bugale bwa'Bahisiraheeri, ibinyamahanga bigabushahula.
Banangora-mabi bagabubiika mu bihinda byabo, banakizi buyulubaza.
22 Abanyazi bagayifunda ahandu haani heeru,
banahayulubaze.
Ku yikyo kyanya, ndagatwaza Abahisiraheeri,
si ngabahindulira ingoto.
23 Mu kaaya ke'Yerusaleemu, abandu baani bali mu komeresania mwo.
Na'handi hooshi mu kihugo, bagweti bagayona umuko.
Aaho! Mukizi tulaga iminyororo, gira mubashweke.

24 Ngaleeta banakuhambwa ukulyoka mu mahanga,
gira bayiji hyana inyumba za'bandu baani.
Na kwakundi, ahandu haabo ho'kuyikumbira hagayulubazibwa.
Kwokwo, kwo'bwikangaate bwabo, bugaamala.
25 Abandu baani, ikyanya bagalibuuka, bagakizi shenguka.
Kundu bagalooza umutuula, ndaagwo bagalonga.
26 Bagakizi teerwa ne'nguuke,
halinde abandu banakizi balomboojera umwazi gwa kundi-kundi.
Bagalooza umuleevi wo'kubatangira ubuleevi.
Banabe keera bateera amigirizo ga'bagingi.
Kiri na'mahano ga'bashaaja, gagaaba gateereka.
27 Mwami agabululuka ku kimombo.
No'muluzi agavunika umutima.
Abandu bagakizi juguma hi'gulu lye'kyoba.
Mukuba ngabahaniiriza, ukukulikirana na'mabi gaabo.
Ngiisi kwo bakahana abandi, kwo na kwokwo nabo ngabahana,
halinde banamenye ku kasiisa kwo nie Nahano.»

8

Ukuyikumba imigisi mu kaaya ke'Yerusaleemu

1 Twâli mali hisa imyaka ndatu tutwazirwi imbohe mu mahanga. Mu siku zitaanu zo'mwezi gwe'ndatu, nâli bwatiiri mu mwani, kuguma na'bashaaja ba'Bayuda. Lyeryo, nanayami yuvwa kwo'bushobozi bwa Rurema Nahamwitu bungola mwo.

2 Iri n'galangiiza bwija, nanabona úwâli bonesiri nga mundu. Uluhande lwe'wa magulu, âli bonesiri nga muliro. No'luhande lwe'wa kikaraza, âli kizi keyengana nga mulinga.

3 Anagolola íbiri nga kuboko, anangwatira ku mushaku. Umutima gwa Rurema gwanandengeza hi'gulu lye'kihugo, gwanayami ndwala halinde i Yerusaleemu.

Nâli ki riiri mu kati ka'mabone ga Rurema. Nanahikaga ha mulyango gwe'mbembe, ho bali mu yingirira mu lubuga lwe'kati lwe'nyumba ya Rurema. Na mu yulwo lubuga, mwâli teresirwi umugisi, úgwâli tumiri Rurema agateerwa no'luugi.

4 Nanabona ubulangashane bwa Rurema wa'Bahisiraheeri, nga kwo n'gabubona irya munda mu ndekeera.

5 Ha nyuma, Nahano anambwira: «E mwana wo'mundu, ulangiize uluhande lwe'mbembe.» Ne'kyanya n'galangiizagya yo, haaho mu gulya mulyango gwe'mbembe gwo'kulola iwa katanda, nanabona gulya mugisi úgukateera Rurema uluugi.

6 Nahano anashubi mbwira: «E mwana wo'mundu, ka ubwini ngiisi byo bagweti bagaagira? Bino byagaza bya'Bahisiraheeri, si byo biganyimuliisa mu nyumba yani! Kundu kwokwo, uganaki bona agandi mabi go'kuyagazania ukuhima yaga.»

7 Ha nyuma, Nahano anashubi ndwala halinde ha mulyango go'kuyingirira mu lubuga. Ne'ri n'gayitegeereza bwija, nanabona mu kibambaazi kyalwo, muli ubutule.

8 Anambwira: «E mwana wo'mundu, yiki kibambaazi, ukitule.» Kwokwo, nanakitula, nanagwana hali umulyango.

9 Nahano, ti: «Yingiraga, gira ulangiize amabi go bagweti bagagirira mwo. Si gali ga kuyangazania bweneene!»

10 Ikyanya n'gayingira mwo, nanabona kwo ku bibambaazi kuli kushoore íbiri mu yibulula, ne'zindi nyamiishwa zo'kuyagazania bweneene! Nanabona ne'migisi yoshi ya'Bahisiraheeri.

11 Ne'mbere lya yibyo bindu byoshi, hali riiri abashaaja ba'Bahisiraheeri makumi galinda kuguma na Yazaniya mugala Safanu. Ngiisi muguma âli fumbiiti isheetezo yo'kuyokera kwo'mubadu. Ne'kyusi kyagwo, kyâli kizi tuuma hi'gulu.

12 Ha nyuma, Nahano anashubi mbwira: «E mwana wo'mundu, ka wabona ngiisi bya'bashaaja ba'Bahisiraheeri bakola mu gira ku bumbishwa imbere lye'migisi yabo mu bisiika? Banagweti bagayigamba, ti: "Rurema keera akasiga ajanda ikihugo. Aaho! Ataki tubwini."»

13 Ha nyuma, anashubi mbwira: «Uganaki bona agandi mabi go'kuyagazania ukuhima gano.»

14 Iri hakatama, Nahano anandwala ha mulyango gwe'mbembe gwe'nyumba ya Rurema. Na yaho, hâli bwatiiri abakazi, bagweti bagalirira umuzimu Tamuzi.

15 Nahano anambwira: «E mwana wo'mundu, yibyo byoshi, ka ubibwinagi? Uganaki bona agandi mabi go'kuyagazania ukuhima gano.»

16 Ha nyuma, Nahano anashubi ndwala, halinde mu lubuga lwe'kati lwe'nyumba ya
Rurema. Nanabona nga bashosi makumi gabiri na bataanu, bali ha kati ka'katanda,
no'bululi bwe'nyumba ya Rurema. Yabo bashosi, imigongo yabo yâli hindukiiri iwa
nyumba ya Rurema. Na'malanga gaabo, gâli kizi lola isheere. Bâli gweti bagafukamira
uluhande lwe'sheere, iri banayikumba izuuba.
17 Nahano anashubi mbwira: «E mwana wo'mundu, yibyo byoshi, ka ubibwini? Aaho!
Yaba Bayuda, kundu bagweti bagaagira íbiri mu yagazania, si batatwaziizi! Keera
bayijuza ikihugo mwo'bwitani, banakaviriziizi ukunyaagaza. Lolaga, ngiisi kwo bagweti
baganjologosa!
18 Yago mabi gaabo, go gatumiri ngabahana ku buraakari bwani. Naani ndagaki bake-
jeerera, kandi iri kubalekeerera. Kundu bangandakira kwi'zu lihamu, ndagabatwaza.»

9

Akaaya ke'Yerusaleemu kahanwa

1 Haaho, nanayuvwa Rurema agweti agateera umulaga kwokuno: «Mwehe, mwe
mukola mugaahana kano kaaya. Aahago! Muyegeere hano hoofi, mufumbiiti isiribo.»
2 Haaho, hanayijaga abandu ndatu, ukulyoka ha mulyango gwa ha lugulu, úguloziri
imbembe. Ngiisi muguma âli fumbiiti isiribo yage yo'kuminikana mwo. Mu balya
bandu, mwâli riiri ugundi úwâli yambiiti ikanju lye'kitaani, anâli hiiti irengo, liri
mwo'bwino bwo'kuyandika mwo. Yabo booshi, banayegeera ha nyumba ya Rurema,
banayimanga ha butambi lya'katanda ko'mulinga.
3 Haaho, ubulangashane bwa Rurema wa'Bahisiraheeri bwanatee lyokaga ho bwâli ri-
iri ku yabo bamakerubi, bwanagendi beera ku kihamambiro kyo'mulyango gwe'nyumba
ya Rurema. Ulya mundu úwâli yambiiti ikanju lye'kitaani, anâli hiiti irengo lyo'bwino,
Rurema
4 anamúbwira kwokuno: «Ugende ugalenga-lenga mu kaaya ke'Yerusaleemu, unabi-
ike akalangikizo ku malanga ga'bandu booshi ábali no'mwizingeerwe, banakola mu lira
hi'gulu lye'byagaza byoshi íbiri mu koleka mwo.»
5 Ku kyanya nâli ki mútéziri amatwiri, anabwira abandi bandu kwokuno: «Mugende
mugalenga-lenga mu kaaya, iri munayita abandu. Hatagire mundu yeshi ye mugaasiga,
kandi iri ye mugabonera ulukogo.
6 Muyite abashaaja booshi, na'bakazi, na'batabana, na'banyere, kiri na'baana bato
booshi. Haliko, ngiisi ábagweti akalangikizo, boohe mutakolwe kwo mwabahuma kwo.
Mutondeerere haahano mu nyumba yani.» Kwokwo, banatondeerera ku balya bashaaja
ábâli riiri imbere lye'nyumba ya Rurema.
7 Nahano anashubi babwira: «Inyumba ya Rurema, mugiyulubaze mu kuyijuza
ulubuga lwayo ibirunda. Ngahwe! Mutondeerage!» Kwokwo, banatondeera ukuyita
abandu mu kaaya.
8 Ikyanya bakaba bakiri mu yita balya bandu, nanasigwa nienyene. Lyeryo, nanayami
gwa buubi, nanalira, ti: «E Rurema Nahamwitu! Ikyanya ugayerekana uburaakari
bwawe hi'gulu lye'Yerusaleemu, ka ugaminika na'bandi Bahisiraheeri booshi ábaki
sigiiri?»
9 Naye, ti: «Amabi ga'Bahisiraheeri na'Bayuda, gakoli luguusiri bweneene! Hooshi mu
kihugo, abandu bakola mu yitana. Na mu Yerusaleemu, abandu batakiri mu kulikira
íbikwaniini. Si bakola mu deta, ti: "Nahano keera akatulekeerera. Aaho! Ataki
tubwini."
10 «Kwokwo, naani ndagaki bakejeerera, kandi iri kubakeerera. Si amabi go bâli kizi
girira abandi, go nabo ngakizi bagirira.»
11 Ha nyuma, ulya mundu úwâli yambiiti ikanju lye'kitaani, anâli hiiti irengo
lyo'bwino bwo'kuyandika mwo, anagaluka, analeeta iyi mishahu, ti: «Ngiisi byo
ukambwira, keera nabigira.»

10

Ubulangashane bwaboneka mu Nyumba ya Rurema

1 Mu galya mabone, nanalangiizagya mu kyanyaanya, nanabona íkyâli shushiri nga
kitumbi kye'kyami, kyanâli ni'bara nga li'buye liija lye'safiiri. Yikyo kitumbi, kyâli riiri
hi'gulu lya'matwe ga balya bamakerubi.
2 Nahano anabwira ulya mundu úwâli yambiiti ikanju lye'kitaani, ti: «Yingiraga mu
yago mapine ágali mwi'dako lya makerubi, unashamate amakala ágayasiri, gayijule
amaboko gaawe, unagashabulire hooshi mu kaaya.» Uyo mundu, nanabona ngiisi kwo
akayingira mwo.

3 Balya bamakerubi bâli yimaaziri uluhande lwe'lulyo lwe'nyumba ya Rurema. Ulya
mundu, iri akayingiraga mwo, ikibungu kyanayami zinga ulubuga lwoshi lwe'kati.
4 Na ngiisi ho birya biremwa byâli riiri, hanaboneka ubulangashane bwa Na-
hano, bwanagendi beera ku mulyango gwe'yo nyumba. Kirya kibungu kyanayami
kwira mwi'rya nyumba ya Rurema yoshi. Kiri no'lubuga lwanayami keyengana
no'bulangashane bwage.
5 Yibyo biremwa, ibyubi byabyo byanakizi laka, byanakizi yuvwikana halinde mu
lubuga lwe'mbuga. Yiryo izu, lyâli kizi gogoma ngi'zu lya Rurema wo'bushobozi bwoshi,
ikyanya ali mu deta.
6 Ulya mundu úwâli yambiiti ikanju lye'kitaani, Nahano anamúbwira: «Ugendage ha
kati ka birya biremwa, unashaaze umuliro mu galya mapine.» Kwokwo, ulya mundu
anagendi yimangira ha pine nguma.
7 Muguma wa balya bamakerubi anagolola ukuboko kwage, anayabiira amakala
magerwa ágayasiri anagafumbadika ulya mundu úwâli yambiiti ikanju lye'kitaani. Ulya
mundu, iri akagayakiiraga, anayigendera.
8 (Yibyo biremwa, mwi'dako lye'byubi byabyo, mwâli bonesiri nga maboko ga'bandu.)
9 Iri n'gayitegerezagya bwija, nanabona kwo ha butambi lya ngiisi biremwa kwo
biri bina, hâli riiri ipine nguma-nguma. Yago mapine gâli kizi keyengana ngi'buye
lye'kishingo.
10 Kwo gali gana, gooshi gâli shushiini. Na ngiisi pine yâli kizi boneka nga iri njogeke
mu yabo.
11 Yago mapine gâli kizi genda ngiisi luhande buzira kukebaanuka. Ee! Gooshi gâli
kizi kulikira imunda itwe lya bamakerubi liloziri.*
12 Yabo bamakerubi bâli yijwiri amasu mu migongo, na mu maboko, na mu byubi.
Galya mapine nago, gâli yijwiri kwa'masu.
13 Yago mapine, nanayuvwa kwo gali mu buuzibwa «Mapine ágali mu kulumba
mulindi-mulindi».
14 Ngiisi makerubi âli hiiti amalanga gana. Amalanga ga mbere, gâli riiri ga makerubi.
Na'ga kabiri, gâli riiri ga mundu. Na'ga kashatu, gâli riiri ge'ndare. Na'ga kana, gâli riiri
ga nyunda.†
15 Yabo bamakerubi bâli riiri baabalya bo n'gabona ha lwiji Kebaari. Kwokwo,
banabalala.
16 Ne'kyanya bâli kizi genda, galya mapine nago ganakizi genda ha butambi lyabo.
Ne'kyanya bâli kizi yajuula ibyubi byabo mbu babalale, bâli kizi balalana amapine.
17 Yabo bamakerubi, ikyanya bâli kizi yimuka, yago mapine nago gâli kizi yami
yimanga. Ne'kyanya bâli kizi balala, byâli kizi balalanwa. Mukuba, imitima ya yabo
bamakerubi yâli riiri mu yago mapine gaabo.
18 Ha nyuma, ubulangashane bwa Nahano bwanalyokaga ha mulyango gwe'nyumba
ya Rurema, bwanagendi yimanga hi'gulu lya yabo bamakerubi.
19 Ikyanya nâli gweti ngalangiizagya, yabo bamakerubi banayajuula ibyubi byabo,
banabalalira hi'gulu, bali na'mapine gaabo. Banagendi yimangira ha mulyango
gwe'sheere gwe'nyumba ya Nahano. No'bulangashane bwa Rurema wa'Bahisiraheeri,
bwâli riiri hi'gulu lyabo.
20 Yabo bamakerubi bali byebirya biremwa byo n'gabona mwi'dako lya Rurema
wa'Bahisiraheeri, ikyanya nâli riiri ha lwiji Kebaari. Nanayami menya kwo biri
byebirya.
21 Ngiisi kiremwa, kyâli hiiti amalanga gana, ne'byubi bina. Na mwi'dako lya ngiisi
kyubi, mwâli riiri íbiri mu boneka nga maboko go'mundu.
22 Amalanga gaabyo, gâli shushiini na gaagalya malanga go n'gabona ha lwiji Kebaari.
Ngiisi kiremwa, kyanakizi yami sholera imbere, liguma kwa liguma.

11

Ibyaha bya'bandu be'Yerusaleemu

1 Umutima gwa Rurema gwanandengeza, gwanandwala ha mulyango gwe'sheere
gwe'nyumba ya Nahano. Haaho, nanabonaga abandu makumi gabiri na bataanu. Mu
kati kaabo, mwâli riiri Yazaniya mugala Hazuuru, na Pelatiya mugala Benaya. Yabo
bombi, bâli riiri bakulu ba'Bahisiraheeri.
2 Nahano anambwira: «E mwana wo'mundu, yabo bombi, bakoli shungisiri amabi,
banali mu kizi hanuulana mu kano kaaya ku njira ítali nga yo.

* **10:11 10.11** Hezekyeri 1.17-18; Bwigule 4.6. † **10:14 10.10-14** Baheburaniya 9.5.

3 Bali mu deta, ti: “E balya! Ikyanya kyo'kuyubaka inyumba hano kitazi hika. Ee
ma! Kano kaaya, kalyagagi nga nyungu mbamu. Na twehe, tuli nga nyama ízasingulwa
mwo.*”
4 «Ku yukwo, e mwana wo'mundu! Ubatangirage ubuleevi! Ee! Ubatangire bwo!»
5 Ha nyuma, Umutima gwa Nahano gwanashubi nyingira mwo, gwanambwira kwo
nimenyeese abandu kwo adetaga kwokuno: «E Bahisiraheeri, ngiisi byo mugweti
mugaadeta, mbiyiji bwija. Na nyiji kwakundi, ngiisi byo muli mu tona mu mitima yinyu.
6 Si mu kano kaaya, keera mwayitira mwa'bandu katundu! Ne'birunda byabo, keera
mwabiyijuza mu njira.
7 «Ku yukwo, Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: Balya bandu, kundu mukabayita,
mwanakabulira ibirunda byabo mu njira, halikago boohe, bo bali nga nyama nyija. Na
kano kaaya, kali nga nyungu. Si mwehe, ngaki mùyimula mwo.
8 Kwoku mukoli yobohiri ingooti, yo nganamùleetera imùminike! Kwokwo, kwo nie
Rurema Nahamwinyu ndesiri.
9 «Ngamùyimulaga mu kano kaaya, ninamùtange mu binyamahanga. Kwokwo, kwo
ngamùhana.
10 Mugayitwa ku ngooti, halinde ukuhisa mu mbibi za'Bahisiraheeri. Kwokwo, lyo
mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.
11 «Kano kaaya ke'Yerusaleemu, katagaaba nga yo nyungu imwinyu. Na mwehe,
mutagaaba nga nyama ízisingwirwi mwo. Si nienyene, ngamùhana halinde ukuhisa
ku mbibi za'Bahisiraheeri.
12 Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano. Mukuba, ikyanya
mukalahira ukukizi simbaha imaaja zaani, kiri na'mahano gaani, haaho, mwanakizi
yiga ingesho ze'bihugo íbimùzungulusiri.»
13 Yubwo buleevi, ikyanya nie Hezekyeri nâli kiri mu butanga, lyeryo ulya Pelatiya
mugala Benaya anayami fwa. Kwokwo, nanayami gwa buubi, nanayamiza, ti: «E
Rurema Nahamwitu, ino misigala ya'Bahisiraheeri, ka uloziizi ukuyami gimaliiriza?»

Abahisiraheeri baki hiiti umulangaaliro

14 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
15 «E mwana wo'mundu, mwe na beene winyu, na'bandi bo muyimbanwa kwo,
kiri na'bandi Bahisiraheeri booshi ábatwazirwi imbohe, beene winyu ábaki sigiiri i
Yerusaleemu bakola mu deta hi'gulu liinyu, ti: “Yabo, si bakoli riiri hala bweneene na
Nahano! Aahago! Kino kihugo, twe keera tukakihaabwa, kwo bube buhyane bwitu.”
16 «Kwokwo, balya ábakatwalwa hala i mahanga, ugendi babwira kwokuno:
“Nienyene, nie kamùshabulira mu mahanga. Kundu kwokwo, iyo munda muli, tugaaba
tuyamiinwi, na mbe nga nyumba ya Nahano mu kati kiinyu.”
17 «Ku yukwo, ubabwire kwo Rurema Nahamwabo adetaga kwokuno:
Ngamùkuumania mu mahanga, ngiisi ho mushabukiiri. Ha nyuma, ninamùgalulire
mu kihugo kiinyu kye'Hisiraheeri.
18 Na mango mwaba keera mwakigalukira mwo, imigisi yoshi yo mugagwana mwo,
mukayami gilyosa.
19 «Kundu mwâli kizi ba ne'mitima mikayu íri ngi'buye, ngagilyosa, ninamùbiike
mwo'mutima munovu gwo'kukizi nzimbaha.
20 Mugakizi simbaha imaaja zaani, na'mahano gaani. Munabe muli bandu baani,
naani na mbe nie Rurema winyu.
21 Halikago, ngiisi ábaloziizi ukukolera imigisi yo'kuyagazania, boohe ngabahaniiriza,
ukukulikirana ne'mikolezi yabo mibi.» Kwokwo, kwo Rurema Nahamwitu adesiri.

Ubulangashane bwashaaga i Yerusaleemu

22 Ha nyuma, balya bamakerubi banayajuula ibyubi byabo, banatondeera ukubalala,
bali na galya mapine gaabo. Ubulangashane bwa Rurema wa'Bahisiraheeri bwâli riiri
hi'gulu lyabo.
23 Yubwo bulangashane bwanalyokaga yaho i Yerusaleemu, bwanagendi yimangira
ku mugazi uluhande lwe'sheere lwe'kaaya.
24 Ha nyuma, Umutima gwa Rurema gwanandengeza, gwanandwala i Babeeri, imunda
balya ábakatwalwa imbohe. Iri hakatama, galya mabone ganaba keera galenga.
25 Ha nyuma, balya ábakatwalwa imbohe, nanatondeera ukubamenyeesa ngiisi kwo
Nahano akanyereka.

---

* **11:3 11.3** Kandi iri: buli bwija ukulangwa mu kaaya ke'Yerusaleemu ho twangatwalwa mbohe i mahanga.

12

Umuleevi ali nga mubunga

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, utuuziri mu bandu babi. Kundu bahiiti amasu, si batabwini.
Na kundu bahiiti amatwiri, si batayuvwiti. Yabo bandu, si balyagagi bahuni!
3 Ku yukwo, e mwana wo'mundu! Uyigirage nga úkola mu tibitira i mahanga,
unashweke umuteekerwa, unahuluke mwi'zuuba, ku kyanya abandu bakubwini. Yabo
bandu, kundu balyagagi bahuni, haliko hali ikyanya bangakebukwa.
4 «Ikyanya kya mwi'zuuba, uhulukane yugwo muteekerwa gwawe, imbere lya'bandu
booshi. Na'kabigingwe, ikyanya bakiri mu kubona, wenyene unalyokage mu mwawe,
nga úli mu twalwa imbohe.
5 Ikyanya bagaaba bagweti bagakuhenekera, utule ikibambaazi kye'nyumba, unaleeze
mwo'muteekerwa gwawe, mu kuguhulukiza imbuga.
6 «Ne'kyanya bagaaba bakiri mu kuhenekera, unayibetuze umuteekerwa gwawe ku
kitugo, unaguhulukane mu bushigi. Ku yikyo kyanya, ugabwikira amalanga gaawe, gira
utabone ikihugo kyo ugagenda mwo. Mukuba, balya Bahisiraheeri, ndoziizi kwo ube
kalangikizo mu kati kaabo.»
7 Ngiisi byo Nahano akambwiraga, nanabigira. Ku kyanya kya mwi'zuuba, nanash-
weka umuteekerwa gwani, ngo'mundu úkola mu hunga. Na'kabigingwe, nanatula
ikibambaazi na'maboko. Ikyanya abandu bâli gweti bagambenekera, nanabetula
umuteekerwa gwani ku kitugo, nanayigendera.
8 Iri bukakya, Nahano anashubi mbwira:
9 «E mwana wo'mundu, yibi byoshi wagira, yabo Bahisiraheeri, kwo bali bahuni,
bakola mu kubuuza umugeeza gwabyo.
10 Aaho! Ubabwire kwo Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: "Gano magambo, gali
hi'gulu lyo'mutwali we'Yerusaleemu, kiri na'Bahisiraheeri ábatuuziri mwo."
11 Ubabwire kwo ngiisi kwo wagira, kali kalangikizo imwabo. Mukuba nabo, bakola
bagagwatwa imbira, banatwalwe i mahanga.
12 Kiri na mwami agatunguuka mu butule bushigi, abetwiri umuteekerwa gwage ku
kitugo. Agayibwika amalanga, gira atabone ngiisi ho agagenda.
13 «Kundu kwokwo, ngamúyajuulira kwo'lushenga lwani, lunamúgwate, ni-
namútwale mu kihugo kye'Babeeri. Na kundu atagakibona, si agafwira yeyo.
14 Abakozi baage, kiri na'basirikaani baage, ngabashabulira booshi mu mahanga
mingi. Na mbayimule, iri na nvumbiiti ingooti mu kuboko.
15 Ikyanya ngaaba keera nabashabulira mu mahanga, lyo bagaamenya ku kasiisa kwo
nie Nahano.
16 «Kundu kwokwo, ngakingira baguma baabo batafwire mwi'zibo, batanafwe ni'shali,
kandi iri ne'kiija. Kwokwo, ikyanya bagaahika mu mahanga go batwazirwi mwo, lyo
bagaamenya kwa'mabi gaabo gâli kizi nyaagaza, banalonge ubulyo bwo'kugayilega. Lyo
baganamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.»
17 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
18 «E mwana wo'mundu! Ikyanya ugakizi lya ibyokulya, unanywe na'magoloovi,
ugirage ukizi juguma.
19 Unabwire abandu be'Yerusaleemu, na'ba mu kihugo kyoshi kye'Buyuda, kwo
Rurema Nahamwinyu adetaga kwokuno: Mugakizi lya ibyokulya biinyu ku kyoba,
munakizi nywa amagoloovi mu kushenguka. Na bwo mwâli kizi komeresania, byoshi
íbiri mu kihugo kiinyu, bigashahulwa.
20 Utwaya twinyu, kundu tuki yijwiri abandu, tugasigala biguuka, halinde ikihugo
kinasigale kimaata. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.»

Ngiisi byo Rurema adesiri, bigakoleka

21 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
22 «E mwana wo'mundu! Kituma kiki muli mu deta yugu mugani mu Bahisiraheeri,
ti: "Isiku, kundu ziri ku lengerana, halikago ngiisi bya'baleevi bali mu deta, bitali mu
koleka!"?
23 «Kwokwo, ugendi babwiraga kwo Rurema Nahamwinyu adeta kwokuno: "Yugwo
mugani, ngaguyita. Kwokwo, mu Bahisiraheeri, ndaaye úgakizi ki gukoleesa." Ku
yukwo, ugendi babwira kwo leero, ikyanya keera kyahika, kya'magambo gooshi
ga'maleevi gakola gagakoleka.
24 «Mu kihugo kye'Hisiraheeri, batagaki tanga amabone ge'kinyoma, batanâye ki
gatange mu kulyeryegana.

25 Si nienyene ngakizi gwanwa nadeta íbigayiji koleka, bitaganakizi tindiriza. E
mindagabika! Ku kyanya mugaaba mukiri ho, byoshi byo n'gadeta, ngabigira.» Kwokwo,
kwo Rurema Nahamwitu adesiri.
26 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
27 «E mwana wo'mundu! Abahisiraheeri bali mu deta kwa'mabone na'maleevi gaawe,
galoziri naaho ikyanya íkyâye yije.
28 Ku yukwo, ubabwire kwo Rurema Nahamwinyu adetaga kwokuno: Amagambo
gaani gatagaki tinda. Ngiisi byo n'gamùkengula kwo, ngabigira bwobuno-bwobuno.
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.»

13

Abaleevi be'kinyoma

1 Nahano anashubi mbwira kwokuno:
2-3 «E mwana wo'mundu, utangage ubuleevi, mu kukanukira abaleevi
ba'Bahisiraheeri. Ngiisi ábali mu yihalangira amaleevi boonyene, ubabwire kwokuno:
"Muyuvwirize ngiisi kwo Rurema Nahamwitu adesiri: Si muli baleevi bahwija! Yayewe
imwinyu! Mugweti mugagayihalangira mwenyene, ndaanalyo igambo lyo mwalonga
imwani!"
4 «E Bahisiraheeri, abaleevi biinyu bali nga banyambwe ábatuuziri mu mishaka.
5 Kundu inzitiro ziinyu keera zikahongoka, si mutali mu zishakuulula, mutanali mu
ziba amatule gaazo. Aaho! Ikyanya nie Nahano ngayiji twa imaaja za'bandu, na'bagoma
banabe bagweti bagamùteera, kutagi kwo mwangaki bahangirira?
6 «Abaleevi biinyu bagweti bagatanga amabone ge'bibeesha, iri banadeta, ti: "Nahano
ye wadeta", kiziga ndanali nie wabalungika! Kundu kwokwo, baki hiiti umulangaaliro
kwo ngiisi byo badeta, bigayiji koleka.
7 Aaho! Si mugweti mugaadeta: "Gano magambo, galyosiri imwa Nahano." Kundu
kwokwo, galyagagi naaho ga bibeesha. Aahabi! Ngiisi byo mugweti mugaadeta, kiri
kinyoma kihalanga!
8 «Ku yukwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: "Bwa'mabone giinyu gali
ga bibeesha kuguma na'gandi magambo giinyu, ngolaga ngamùlwisa." Kwokwo, kwo
nie Rurema Nahamwinyu ndesiri!
9 «E baleevi, si muli mu deta amabone ge'kinyoma! Kiri no'buleevi bwinyu,
bulyagagi bwe'kinyoma. Kwokwo, ngola ngamùhaniiriza. Ku kyanya abandu baani
bagahumaanana mu kutwa imaaja, mutagababa mwo. Kiri mu kitaabo kiyandike
mwa'maziina ga'Bahisiraheeri, mwehe amaziina giinyu gatagaboneka mwo. Kiri
ne'kihugo kye'Hisiraheeri, mutâye kifine mwo. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa
kwo nie Rurema Nahamwinyu.
10 «Na íbitumiri mugaahanwa, bwo yabo baleevi babi bali mu habura abandu baani
mu kukizi babwira, mbu: "Umutuula guli ho", kiziga ndaanagwo. Abandu baani, iri
bangayubaka uluzitiro lwo'lunjega-njega, yabo baleevi banayiji lushiiga kwo'luhemba,
lyo bayerekana kwo lukomiri.
11 «Kwokwo yulwo luzitiro, ngiisi ábagweti bagalushiiga kwo'luhemba, ugendi
babwira kwo lugayihongoleka haashi. Invula yo'lugungu igaania, ne'kihuhuuta kikayu
kinahuuse. Haaho, lulya luzitiro lunayihongoleke haashi.
12 Yulwo luzitiro, ikyanya lugaaba keera lwayihongoleka haashi, abandu bagakizi
mùbuuza: "Lulya luhemba lwo mukalushiiga kwo, buno lulyagagi hayi?"
13 «Nie Rurema Nahamwinyu, nadeta kwokuno: "Lulya luzitiro lwinyu, ngola
ngaluhongola ne'kihuhuuta, ne'nvula yo'musiluula, na yo'lugungu. Mukuba, ngaaba
ngoli rakiiri bweneene.
14 Yulwo luzitiro, kundu bakalushiiga kwo'luhemba, si ngaki luhongolera haashi,
halinde ulutaliro lunasigale lumaata. Yikyo kyanya lugayihongoleka haashi, na niinyu,
lugamùvungula-vungula. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.
15 «"Ku lulya luzitiro, kwo'buraakari bwani bwoshi bugamalira, na ku booshi
ábakalushiiga kwo'luhemba. Ha nyuma, ninamùbwire: Lulya luzitiro lutakiri ho. Kiri
na ábakalushiiga kwo'luhemba, nabo batakiri ho.
16 Si balya baleevi be'bibeesha ndaakibo! Bâli kizi tanga ubuleevi, mbu mu
Yerusaleemu mugaaba umutuula! Kundu kwokwo, umutuula ndaagwo!" Kwokwo, kwo
nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
17 «Na buno, e mwana wo'mundu! Mu kati kiinyu, ulolage abakazi ábakola mu
yihalangira ukutanga ubuleevi. Aaho! Utangage ubuleevi mu kubakanukira,

18 kwo Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: “E bakazi! Ali yayewe imwinyu! Si
muli mu lukira ibiheeko mu mugozi, munabiyambale ku maboko, munali mu hangira
ibindi mu bihunika bya ngiisi kitirimo, lyo mulonga ukukizi kubika mwa'bandu. Aaho!
Ka mutoniragi kwo mu kukizi kubika abandi, lyo mwehe mugayikiza? Aahabi!
19 «“Si mukola mu ndeeza ishoni imbere lya'bandu baani, lyo mulonga ifune ngumanguma yo'bulo, kandi iri utukoojoka twe'mikate. Yabo bandu baani, si basiimiri
bweneene ukukizi yuvwiriza ibibeesha. Ne'kyanya muli mu babwira byo, iri mwabayita.
Kundu kwokwo, boonyene batashubi kwiriiri ukuyitwa. Na ábakwiriiri ukuyitwa,
boohe muli mu balanga.
20 «“Ku yukwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Yibyo biheeko biinyu,
muli mu biyambika abandu, gira mubahiive, nga kwo mwangahiiva akanyuni. Kundu
kwokwo, yibyo biheeko, ngabishanula-shanula mu maboko giinyu. Na yabo bandu bo
mushubi gwasiri, ngabalikuula.
21 Na yibyo bihunika byo muli mu koleesa mu maleere, ngabihogola mu matwe giinyu,
gira ngize abandu baani mu maboko giinyu. Abandu baani batagaki shubi gwatwa mu
maboko giinyu nga nyamiishwa. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.
22 «“Yabo bandu, kundu bâli kizi gira íbikwaniini, halikago ku njira ya birya bibeesha
biinyu, mwâli kizi bavuna imitima. Si nienyene, ndali nie wâli kizi bavuna yo. Na'bandu
babi nabo, mwanakizi bashimya kwo bagenderere mu mabi gaabo, halinde batanaki
longa ubulyo bwo'kuyikiza.
23 Ku yukwo, mutagaki shubi bona amabone ge'bibeesha. Si yabo bandu baani,
ngabafuushula mu maboko giinyu. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie
Nahano.”»

14

Rurema agaya ukuyikumba imigisi

1 Lusiku luguma, bashaaja baguma ba'Bahisiraheeri bakayiji nzaatira. Ne'kyanya
bakaba bakoli bwatiiri imbere lyani,
2 Nahano anambwira kwokuno:
3 «E mwana wo'mundu, yaba bandu, imitima yabo ikola mu yihega naaho ku migisi,
inakola mu bahubiisa, halinde bakizi gira ibyaha. Aaho! Ka nangaki yemeera kwo
bashubi kizi yiji ndabaaza?
4 «Buno, ugendi babwira kwo Nahano Rurema adetaga kwokuno: “Mu Bahisiraheeri,
hangaba hali úkola mu yihega ku migisi, inakola mu kizi múyingiza mu byaha. Na
ha nyuma, anagendere umuleevi, mbu agendi múhanuusa. Kwokwo, nie Nahano
ngamúshuvya ukukulikirana na ngiisi kwe'migisi yo ali mu yikumba iluguusiri.
5 «“Ha nyuma, abandu baani Abahisiraheeri, kundu bakanjanda, mbu bakizi yikumba
imigisi, haliko, nie Nahano ngabashimya, halinde bashubi ngalukira.”
6 «Ku yukwo, ugendi bwira Abahisiraheeri kwo Rurema Nahamwitu adeta kwokuno:
“Mutwikire ku byaha biinyu, munajande ukukizi yikumba imigisi. Mulekage ukukizi
nyaagaza!
7 «“Abahisiraheeri kandi iri ibinyamahanga íbibatuuziri mwo, hali ikyanya baganyilyosa kwo, banakizi yikumba imigisi, halinde banayidulumbike lwoshi mu byaha. Aaho!
Iri bangayijiraga umuleevi, mbu balonge igambo imwani, niehe nienyene ngabashuvya.
8 Yabo bandu, ngaabatwa! Na mbalyose lwoshi mu bandu baani, halinde babe
kalangikizo ka'bandi bagakizi yigira kwo'mugani. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa
kwo nie Nahano.
9 «“Ulya muleevi, iri angatebeka mbu atange ububleevi, iri nie wamúhabura.
Ngakoleesa ubushobozi bwani, mu kumúshaaza mu bandu baani, Abahisiraheeri.
10 Uyo muleevi, kiri na ngiisi ábagamúhanuusa, booshi ngabahanira kuguma.
11 «“Na íbitumiri ngabahana kwokwo, gira Abahisiraheeri bataki shubi njanda,
batanaki shubi gendi yiyulubaza mu byaha. Haliko, bagaaba bali bandu baani. Na
naani, na mbe ndi Rurema wabo.”» Kwokwo, kwo Rurema Nahamwitu adesiri.

Nuhu, na Danyeri, na Hayubu

12 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
13 «E mwana wo'mundu! Abandu be'kihugo kirebe, iri bangambubira, banabe
batali bemeera imwani, ngakoleesa ubushobozi bwani, mu kushereeza ibihinda byabo
bye'byokulya. Banabe bakoli shalisiri bweneene, halinde na mbaminike kuguma
ne'bitugwa byabo.

14 Yikyo kihugo, kundu kyangabiiri mwa'bandu bakulu, nga Nuhu, na Danyeri, na
Hayubu, bangakiziizi naaho amatwe gaabo goonyene, bwo bâli kizi gira íbikwaniini.
Kwokwo, kwo Rurema Nahamwitu adesiri.
15 «Yikyo kihugo, hali ikyanya nangatuma mwe'nyamiishwa, gira zikizi yita abandu,
kinasigale kimaata. Abandu batanaki bone ho bangalenga.
16 Aahago! Nga kwo nie Nahano Rurema nyamiri ho, yikyo kihugo, kundu kyangabiiri
mwo Nuhu, na Danyeri, na Hayubu, batangashobwiri ukukiza kiri bagala baabo, kandi
iri banyere baabo. Si bangayikiziizi boonyene naaho, yikyo kihugo kinabe kisigiiri
kimaata.
17 «Yikyo kihugo, hali ikyanya nangakivyula mwi'zibo, na mbanguule abagoma
bashereeze abandu baamwo, kuguma ne'nyamiishwa.
18 Aahago! Nga kwo nie Nahano Rurema nyamiragi ho, yikyo kihugo, kundu
kyangabiiri mwo yabo bashatu, batangashobwiri ukukiza kiri bagala baabo kandi iri
banyere baabo. Boonyene naaho bo bangakiziibwi.
19 «Yikyo kihugo, hali ikyanya nangaleetaga mwe'kiija. Na hi'gulu lyo'bute, ni-
naminike abandu booshi, kiri ne'nyamiishwa.
20 Aahago! Nga kwo nie Nahano Rurema nyamiragi ho, yikyo kihugo, iri kyangabiiri
kiri mwo Nuhu, na Danyeri na Hayubu, batangashobwiri ukukiza kiri na bagala
baabo, kandi iri banyere baabo. Bangakiziizi amatwe gaabo naaho, bwo bâli kizi gira
íbikwaniini.»
21 Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: «Kalya kaaya ke'Yerusaleemu, ngakahana
ku bihano bina bikayu: kwi'zibo, na kwi'shali, na ku nyamiishwa ndangi, na ku kiija.
Kwokwo, lyo ndonga ukuminika abandu baamwo, kiri ne'nyamiishwa.
22 «Kundu kwokwo, bandu baguma bagakafuushuka mwo, banakize na'baana baabo.
Boohe, bagamùyijira i Babeeri. Ne'kyanya mugayibonera ngiisi kwo bakoli bihuusiri
bweneene, lyo mugayemeera kwe'kihano kyo nahana mwe'Yerusaleemu kiri kyo'kuli.
23 Haaho, lyo mugaamenya kwo'ruhombo lwo naleetera yako kaaya, lutali lwa
kimaama. Kwokwo kwo nie Rurema Nahamwinyu, ndesiri.»

15

Umugani gwo'muzabibu

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, umulandira gwo'muzabibu, ka gwo mwija ukuhima ibiti bya
mu lubako?
3 Ka mwangagulyosagya mwe'mbahwa, munazilingaanie mwe'kindu kirebe? Abandu,
ka bangagukoleesa mu kugira imisumaari yo'kukizi manikira kwe'bindu? Nanga
maashi!
4 «Yugwo mulandira, gwangakoleesibwa naaho, mu kuyasa umuliro. Ne'kyanya
gwasingooka uluhande no'lundi, ikitolo kye'kati nakyo kinajigimbe, iri ndaako kamaro
guki hiiti.
5 Yugwo mulandira, ikyanya gutâli zaazi hiira, gutâli hiiti kamaro. Aahago! Ikyanya
umuliro gugaaba keera gwagusingoolaga, ka itali yo haahe?
6 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Mu biti byoshi bya mu lubako,
ndi mu koleesa umulandira gwo'muzabibu nga shaali zo'kuyasa mwo'muliro. Kwo na
kwokwo, kwo ngagirira abandu be'Yerusaleemu.
7 Ngabahana ngana-ngana! Na kundu bagaagira mbu batibite umuliro, si gugabajigi-
ivya naaho. Ne'kyanya ngaaba keera nabahana bweneene, lyo mugaamenya ku kasiisa
kwo nie Nahano.
8 Bwo batâli zaazi ba bemeera imwani, ngahindula ikihugo kyabo, kibe kimaata.»
Kwokwo, kwo Rurema Nahamwitu adesiri.

16

Abandu be'Yerusaleemu batali bemeera

1 Nahano anambwira kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, ubwirage abandu be'Yerusaleemu kwo keera bakanyaagaza.
3 Unashubi babwira kwo nie Rurema Nahamwinyu nadeta kwokuno: Ikihugo kiinyu
kye'nvuukira, iziina lyakyo Kaanani. Yisho, âli riiri Muhamoori. Na nyoko, âli riiri
Muhiti-kazi.
4 «Ulusiku ukabutwa, ikondo lyawe litakagenywa, batanakukaraba mbu uyeruuke.
Utanashiigwa umuunyu, kandi iri kubungirwa mu mirondo.

5 Ku yikyo kyanya ukabutwa, ndaaye mundu úkakubonera ulukogo, mbu akuhahalire.
Si ukakabulirwa mu kishuka, gira usigali fwira mwo.
6 «Ikyanya n'galenga ho uli, nanabonaga kwo ukola mu yivuruguuza-vuruguuza mu
muko gwawe, nanakubwira: "Ukire, unarambe!"
7 Nanakukuza nga kiti kya mu ndalo! Kwokwo, wanakula, wanalaaha, wanaba ukoli
buyahiri. Amabeere gaawe ganayifundika bwija. No'mushaku gwawe, gwanalaaha.
Kundu kwokwo, wâli ki riiri bukondwe lwoshi.
8 «Iri n'gashubi yiji lenga ho uli, nanabona kwo leero ukoli hisiizi imyaka yo'kukundwa
nga munyere. Kwokwo, nanakuyajuulira kwo'mulondo gwani, gira mbwikire ubusha
bwawe. Twananywana ikihango twembi, kwo ugaaba mukaanie. Kwokwo, kwo nie
Rurema Nahamwinyu ndesiri.
9 «Iri hakatamaga, nanayabiira amiiji, nanakukaraba gulya muko gwoshi, nanakushi-
iga amavuta.
10 Ha nyuma, nanakuyambika umulondo gwo'mulimbo kuguma ne'biraato íbigizirwi
no'luhu lukomu. Na kwakundi, nanakuyambika umukaba gwe'kitaani, kiri
ne'kitambala íkityeriiri.
11 Nanakuyambika íbiri mu keyengana, nga bikomo ku maboko gaawe, ne'migufu
yo'kulimbiisa igosi lyawe.
12 Nanakuyambika imbete kwi'zuulu, na'mahereeni ku matwiri. Na kwi'twe,
nanakuyambika ulushembe úlulangashiini bweneene.
13 «Kwokwo, wanalimbiisibwa ne'bikatulwa mu nooro, na mu miringa. Umulondo
gwawe, gukalimbiisibwa ngana-ngana, gwanâli gwa kitaani. Wanakizi lya umukate
mukande mu mushyano mwija, kiri no'buuki, na'mavuta ge'mizehituuni. Wanaba ukoli
buyahiri ngana-ngana, wanayiji ba mwami-kazi.
14 Na bwo wâli buyahiri bweneene, imyazi yawe yanayami lumbuuka halinde mu
mahanga. Ee ma! Nie kakulimbiisa, halinde wanaba no'bulangashane bweneene!
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
15 «Halikago, bwo wâli buyahiri bweneene, wanâli lumbuusiri kyanatuma ugaton-
deera ukukizi yidundulika. Kwokwo, wanakizi shulehana, halinde wanakizi gwejerwa
na ngiisi mulenga-njira.
16 Irya mirondo yo n'gakuheereza, wanayabiiraga miguma, wanagikoleesa mu kulim-
biisa uluheero lwo'kuyikumbira mwe'migisi. Haaho, ho wâli kizi girira ubusambani
bwawe. Ibala mwene yiryo, litakwiriiri ukukoleka.
17 «Bulya bungeni-ngeni bwe'nooro na bwe'miringa bwo n'gakuheerezagya mbu
uyilimbiise mwo, wanabuyabiira, wanabutuliisa mwe'migisi ya'bashosi, lyo ulonga
ukukizi sambana mwe nabo.
18 Ne'rya mirondo yo'mulimbo yo n'gakuheereza, yanaba yo ugabwikira mwe'yo
migisi yawe. Na galya mavuta na gulya mubadu gwani, wanagitangira byo.
19 Iyo migisi yawe wanagendi gitangira kiri ne'rya mikate mikande mu mushyano
mwija, kuguma na'mavuta no'buuki, gira umuhongolo gukizi gisimiisa. Kwokwo, kwo
nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
20 «Aahago! Ubusambani bwawe, ka utoniragi kwo liri igambo liniini naaho?
Bagala baawe, na banyere baawe, si nie wâli babutiiri. Kundu kwokwo, ukabayabiira,
wanabatanga imwe'yo migisi yawe.
21 Keera wanagibaagira bo, libe ituulo lyo'kusiriiza!
22 «Yikyo kyanya wâli kizi nyaagaza mu kukizi sambana, utâli ki kengiiri ibya mu
bwanuke bwawe, ngiisi kwo wâli bukondwe lwoshi, iri unayivuruguuza-vuruguuza mu
muko gwawe!
23 E bandu be'Yerusaleemu! Ali yayewe imwinyu! Kwokwo, kwo nie Rurema
Nahamwinyu ndesiri.
«Birya byoshi, wâli kizi bigira,
24 iri unayiyubakira kiri na'handu ho'kuyikumbira imigisi mu ngiisi kaaya.
25 Ku ngiisi mutalimbwa, wâli kizi yiyubakira ahandu áhayinamusiri. Kyanatuma
ugasheba mu masu ga'bandu. Wanakizi shuleha ngiisi mulenga-njira yeshi, halinde
ubushule bwawe bwanahebuuza.
26 «Kwakundi, wanakizi lungumirwa na'Bamiisiri, mwanakizi shulehana. Ikyanya
ubushule bwawe bukaleezagya ulugero kwokwo, nanavyula uburaakari bwani.
27 «Kwokwo, nanakoleesa ubushobozi bwani, mu kukuniihiza imbibi zaawe, nanaku-
biika mu maboko ga'bagoma baawe, Abafirisiti. Yabo Bafirisiti, ikyanya bakabonaga
ngiisi kwo ukola mu yidulumbika mu bitalaalwe, banakanguka bweneene.
28 «Yukwo kulungumirwa, iri ukabonaga kwo kwakavya, wanayilala mu kusambana
Abahasuriya, utanasirwa,

29 wanagendera abadandaza be'Babeeri, utanatuuza
30 Uki lungumiirwi ngana-ngana, unakoli yamiri uli mundagabika wo'musambani.
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
31 «Wâli kizi yiyubakira imbeero ku ngiisi mashangaaniza, na mu ngiisi lubuga
lwa'kaaya. Halikago, utâli riiri nga bulambe wo'mukazi, bwo wâli kizi lahira
ukuhongwa.
32 Wanayigira nga musambani, úli mu kundirira abashosi be'mbuga ahandu ha yiba.
33 «Si abashosi bo batuula baliha babulambe ba'bakazi! Halikago wehe, we mu honga
abashosi ukulyoka imbande zooshi, gira bakizi yiji kusambana.
34 Kwokwo, utakiri nga'bandi babulambe bo'kukizi hongwa. Mukuba, ndaaye mushosi
úkayiji kutiza mbu musambane mwe naye. Si we mu kizi bahonga ifwaranga. Wehe,
utali nga'bandi babulambe.»

Rurema atwa ulubaaja lwa'bandu be'Yerusaleemu

35 «E Musambani, yuvwiriza ngiisi kwo nie Rurema Nahamwinyu nadetaga:
36 Yayebe wee! Uli mu yiyashika, lyo uyereka abakundwa baawe ubukondwe bwawe.
Kiri ne'yo migisi yawe yoshi, uki genderiiri ukugiyikumba, iri unagitangira umuko
gwa'baana baawe.
37 «Yehee! Yabo bakundwa baawe booshi, uba uki bakuuziragi, kandi iri nanga,
ngabakuumania. Kwokwo, mango booshi bakuumana, na nguhogolage imirondo,
unayimange imbere lyabo uli busha.
38 Ha nyuma, na nguhaniirize mu kukuyita, nga kulya abakazi ábahongola ubun-
yumba bali mu hanirizibwa, kandi iri abiitani. Na íbitumiri ngakuyita, bwo ngoli
kurakariiri, keera nanateerwa no'luugi.
39 «Yabo bakundwa baawe, ngakutanga mu maboko gaabo, banahongole imbeero.
Banakuhogole kiri ne'mirondo, na bulya bungeni-ngeni bwawe, banakusige bukondwe
lwoshi-lwoshi.
40 Bagashimya utupere-pere, tuyiji kuvurumika amabuye, tunabuli kutema-tema
ne'ngooti.
41 Inyumba zaawe, bagaziduulika kwo'muliro, banakuhaniirize imbere lya'bakazi
bingi. Yubwo bushule bwawe, ugabutwikira kwo, kiri na yukwo kukizi hongana
ifwaranga.
42 Kwokwo, ubute bwani hi'gulu lyawe, no'luugi binamale, halinde na mboleere,
ndaganaki shubi gwatwa no'bute.
43 «Mu busore bwawe, nâli kizi kugirira amiija. Kundu kwokwo, utaki gakengiiri. Si
ukoli gweti uganyaagaza bweneene, mu kugira amabi. We yoyo, wanashubi gayushuula
kwo'bushule. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.

Umwana wo'mujoka, guli gundi mujoka

44 «E bandu be'Yerusaleemu, ngiisi úloziizi ukumùtwira kwo'mugani, angagutwa
kwokuno: "Umwana wo'bunyere, ali mu yigira ku nyina."
45 «Na niinyu, muli banyere bo'mukazi úkashomba yiba na'baana baage. Munali nga
mukulu winyu na mulumuna winyu, bwo nabo bâli shombiri bayiba na'baana baabo.
Nyoko ali Muhiti-kazi, na yisho Muhamoori.
46 «Mukulu winyu, iri i Samariya, uluhande lwe'mbembe, kuguma no'twaya twayo.
Na mulumuna winyu, iri i Soodoma, uluhande lwe'kisaka kuguma no'twaya twayo.
47 Aahago! Mwehe, mutakabayigira kwo'mugani, mu kukizi higula nga bo. Si
mukayami bihuuka ukubahima!
48 «Ku kasiisa, nie Rurema Nahamwinyu, nga kwo nyamiragi ho, mulumuna winyu wa
Soodoma na'baana baage, batâli kizi gira amabi mwene yago mwe na banyere biinyu
mukagira.
49 Uyo Soodoma na'banyere, ubuligo bwabo bwâli bwobu: ikyanya bâli kizi
gashaanirwa ibyokulya, banatondeere ukuyikangaata, batanaki twaze ukukizi tabaala
abakeni na ábatashobwiri.
50 Haaho, mu yukwo kuyikangaata, banakizi yifunda mu bitalaalwe imbere lyani.
Ne'ri n'gabibona, nanayami bashereeza, nga kwo mubwini.
51 «Abandu be'Samariya nabo, amabi gaabo gatâli kizi hika ku kitoolo kya'mabi giinyu.
Mwehe mwâli kizi gira ibikoleere, halinde abiinyu Soodoma na Samariya, banaboneke
nga bo bali shululu.
52 «Aaho! Bwe'byaha biinyu byo bikola bibi bweneene ukuhima ibya baali biinyu,
banakola mu boneka nga bazira buhube, ishoni zimùgwatage, munateteerwe. Yayewe
imwinyu! Si mwe mwatumaga yabo bakulu biinyu bakola mu boneka kwo bo bali
shululu!

Utwaya twe'Soodoma na twe'Samariya tugayubakululwa

53 «Utwaya twe'Soodoma na twe'Samariya ngashubi tugenduusa, kuguma no'tundi
twaya twatwo, nga kwo twâli riiri ubwa mbere. Na niinyu, ngashubi mùgenduusa mu
kati kaatwo.
54 Kwokwo, lyo mugagwatwa ne'shoni bweneene, hi'gulu lya byoshi byo mwâli kizi
gira. Mukuba, ibyaha biinyu, byo byâli tumiri balya beene winyu bagayibona kwo bali
bandu biija.
55 «Yabo beene winyu, Soodoma na Samariya, kuguma no'twaya twabo, bagashubi
tuula nga ngiisi kwo bâli tuuziri yaho keera. Kiri na niinyu, kuguma no'twaya twinyu,
kwo na kwokwo.
56 «Ikyanya mwâli kizi yikangaata, mwâli kizi gayiriza mulumuna winyu wa Soodoma.
57 Halikago buno, niinyu amahube giinyu keera gakayerekanwa ku bweranyange.
Kwokwo buno, abakazi be'Hedoomu bagweti bagamùteeza ishoni, kiri na'Bafirisiti-kazi.
Yabo booshi bakola mu mùnegura.
58 Kyekyo, kyo kihano kyo mwalongaga, bwo mukanyaagaza mu yifunda mu
bitalaalwe.» Kwokwo, kwo Nahano adesiri.
59 Rurema Nahamwitu, adetaga kwokuno: «Mwe bandu be'Yerusaleemu, ngamùgirira
nga kwo bimùkwiriiri. Mukuba kundu tukanywana ikihango na niinyu, haliko
mukakigayiriza, mwanakihongola.
60 «Kundu kwokwo, tukanywana ikihango na niinyu, ku kyanya mwâli ki riiri misore.
Na buno, tugaki shubi nywana ikindi kihyahya kye'myaka ne'myakuula.
61 Haaho, yago mabi gooshi go mwâli kizi gira, mugagakengeera, munagwatwe
ne'shoni. Yabo beene winyu, Soodoma na Samariya, ngamùheereza bo, babe nga
banyere biinyu, kundu batakanywana ikihango na naani, nga kwo mukagira.
62 Ee ma! Tugashubi nywana ikihango na niinyu, lyo mugaamenya kwo nie Nahano.
63 Ngamùkoga amabi gooshi go mwâli kizi gira. Ne'kyanya mugakizi gakengeera,
munagwatwe ne'shoni bweneene, munateteerwe. Mutaganaki shubi fyodoka ukudeta
irindi igambo.» Kwokwo, kwo Rurema Nahamwitu adesiri.

17

Umugani gwa nyunda no'muzabibu

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, utwire Abahisiraheeri guno mugani, kwo
3 Rurema Nahamwabo adetaga kwokuno:
"Hâli riiri bisitwe muguma wa nyunda, úkabalala halinde ku mugazi Lebanooni,
anagendi yineneka kwi'shako lye'kiti kyo'mwerezi.
Uyo nyunda âli ne'byubi bila-bila,
na'mashala mala-mala, ganâli riiri na'mabara mingi-mingi.
4 Yiryo ishako lya hi'gulu bweneene, analikoonyola,
analibalalana, halinde mu kaaya ka'badandaza.
5 Ha nyuma, anayabiira ikitombo mu kihugo kye'Hisiraheeri,
anakifulika mwi'daho lye'nagiira, áhali amiiji mingi.
6 Iri yikyo kitombo kikakula, kyanahinduka kya muzabibu mwija gwo'kulandira haashi.
Gwanagangaala, halinde amatavi ganakizi lola imunda ulya nyunda,
ne'mizi iri inayika bweneene mwi'daho.
Yugwo muzabibu, gwanatavika, halinde gwanashoga kwe'bihunda bingi.
7 Halikago, hanayija ugundi bisitwe wa nyunda,
naye âli ne'byubi bila-bila, na'mashala mingi-mingi.
Gulya mulandira gwanahindulira imizi ne'bihunda imunda ali,
gira agunywise.
8 Kundu kwokwo, ho gwâli shiizirwi, hâli riiri inagiira, na'miiji mingi,
lyo gugangaala, gunatongeke kwe'bitumbwe,
gunakizi yama gudehiri."

9 «Aaho! Rurema Nahamwitu amùbwiraga kwokuno:
"Yugwo mulandira, ka gwangasikama? Aahabi!
Mukuba ngagushikula ne'mizi ne'mizi.
Ibihunda byagwo kiri ne'bitumbwe, bigayuma.
Amatavi gaagwo, kundu gakiri mu mina, haliko gagayuma.
Gunayami shikulwa, buzira kukoleesa imisi mingi, kandi iri bandu bingi.
10 Yugwo mulandira, kundu gwangashubi byalwa,

haliko gutagaki kula!
Si uluhande lwe'sheere, lugahulukaga imbuusi ngayu,
inaguyumye, haahalya mu luvu lwo gukakulira mwo.”»

Umugeeza gwa yugwo muzabibu

11 Ha nyuma, Nahano anambwira
12 kwo mbwirage yabo bahuni kwokuno: «Yugwo mugani, ka mutasobanukiirwi
no'mugeeza gwagwo? Mwami we'Babeeri akahikiraga i Yerusaleemu, analyosa mwami
wayo kuguma na'bagingi baage, anabatwala booshi i Babeeri.
13 «Uyo mwami, anayabiiraga mundu muguma mu bwami bwe'Buyuda, anamúbikiisa
indahiro kwo akizi ba mwemeera imwage. Analyosa na'bandi batwali, anabatwala hala,
14 gira ubutwali bwabo butaki sikame. Kwokwo, lyo yubwo bwami bwe'Buyuda
bugenderera naaho ukukizi simbahiisa irya ndahiro yo bakalagaana na mwami
we'Babeeri.
15 «Haliko, ulya mwami we'Buyuda, anahuna imbere lyo'yo wabo we'Babeeri,
analungika indumwa i Miisiri, gira zigendi múhuunira ifwarasi, kuguma na'basirikaani
bingi. Aahago! Ka kwokwo uyo mwami we'Buyuda agaahima? Bwo keera akahongola
indagaano yage, ka agayiyeka ikihano? Aahabi!
16 «Nie Rurema Nahamwinyu, nga kwo nyamiragi ho, ngweti ngakyula kwo'yo mwami
agafwira mu kihugo kye'Babeeri. Mukuba, mwami wakyo, ye na yolya úkayimikwa abe
mwami we'Buyuda. Ee! Mwami we'Buyuda atakasiima umuhango gwo akalagaania
mwami we'Babeeri, anaguhongola.
17 «Ikyanya Abababeeri bagalwisa Abayuda, ulya mwami we'Miisiri, kundu ali
ne'bikalage bingi bya'basirikaani, haliko atagahasha ukubatabaala mwi'zibo. Mukuba
yabo Bababeeri bagasokanana kalya kaaya kooshi, halinde banayite mwa'bandu bingi.
18 «Uyo mwami we'Buyuda, kundu akatee biika indahiro kwo agakizi yihega ku
Bababeeri, haliko anayiji gigayiriza, mu kugihongola. Ku yukwo, atagafuushuka.
19 «Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: “Nga kwo nyamiragi ho, bwo'lya mwami
we'Buyuda akangayiriza, anahongola kirya kihango kyo tukanywana twe naye, ku
kasiisa, ukumúhana, ngamúhaniiriza.
20 Ngamúyajuulira kwo'lushenga lwani, halinde analugwatwe mwo. Ninamútwale
halinde i Babeeri. Haaho, lyo ngamúhana, mukuba atâli riiri mwemeera imwani.
21 Kundu ali ne'bihagange bya'basirikaani, bagayitwa ku ngooti. Na ábagafuushuka,
bagashabukira imbande zooshi. Kwokwo, lyo mugaamenya kwo nie Nahano, nie
wadeta.”

Umuhango gwa Rurema, guli mu tuleetera umulangaaliro

22 «Nie Rurema Nahamwinyu, nadetaga kwokuno: Nienyene, ngayabiira ihitavi
íhikamina ku kiti kyo'mwerezi. Yihyo hitavi, ngahitola ku matavi gaakyo hi'gulu, na
ngendi hishinga kwi'rango lila bweneene.
23 Ee! Ngahishinga mu kihugo kye'Hisiraheeri. Ha nyuma, higayasa, hinatongeke
kwe'bitumbwe, kinayiji ba kiti kiija kyo'mwerezi. Haaho, utunyuni twe'milala yoshi
tunayiji yubakira ingisha ku matavi gaakyo, tunakizi yegama mu kimbehwa.
24 «Kwokwo, lye'bindi biti byoshi íbiri mu yikyo kihugo bigaamenya ku kasiisa kwo
nie Nahano. Ee! Ibiti bila-bila, ndi mu kizi bimanula. Haliko, ibiti byofi-byofi byohe, na
mbiyinamule. Ibiti bibishi, ndi mu biyumya. Halikago ibiti byumu, na mbikuze. Yibi
byoshi, nie Nahano, nie wabideta, nie nganabigira.»

18

Rurema ali mu hana ngiisi mundu ukukulikirana ne'mikolezi yage

1 Nahano anashubi mbwira kwokuno:
2 «Kituma kiki mugweti mugagalukira-galukira mu yugu mugani hi'gulu lye'kihugo
kye'Hisiraheeri, ti:
“Ababusi bakalya imizabibu mibishi,
na'baana baabo banagwatwa ne'njijira.”
3 «Ehee! Nie Rurema Nahamwinyu, nga kwo nyamiri ho, ndesiri kwo yugu mugani
gutagaki shubi twibwa mu Bahisiraheeri.
4 Mumenyage kwo ngiisi mundu ali we'mwani, baba babusi, kandi iri baana. Ngiisi
úgweti úgaagira ikyaha, ye gakifwira mwo.
5 «Tudete kwo'mundu ali wo'kuli, anabe ali mu gira íbikwaniini.

6 Uyo mundu atagweti agaalya íbyatangwa imwe'migisi ya'Bahisiraheeri ku marango,
atanali mu giyikumba. Anabe atali mu shuleha muka umutuulani wage. Atanali mu
menyana no'mukazi ku kyanya ali mu lwa'bakazi.
7 Atanali vindagaza umundu yeshi, si ali mu kizi galula ingwati. Atanali mu zimba.
«Si iri abandu bangaba bashalisiri, ali mu baheereza byo bagaalya. Ne'ri bangaba
bali bukondwe, ali mu bayambika.
8 Ikyanya ali mu haana umwenda, atali mu langaalira ubunguke. Atali mu gira amabi,
si ali mu twa imaaja mu kati ko'kuli.
9 Ali mu kulikira imaaja zaani mu kati ko'bwemeere. Yago gooshi, ngiisi úgweti
úgagakulikira, ye mu kulikira ukuli, ye ganalama. Kwokwo, kwo nie Rurema
Nahamwinyu ndesiri.
10 «Halikago, uyo mundu wo'kuli, angaba ahiiti nakuhambwa wo'mwana, úli mu kizi
yitana, atanali mu twaza íbikwiriiri.
11 (Haliko yago mabi, yishe yehe atali mu gagira.) Uyo mwana, anabe ali mu kizi gendi
lya íbyatangwa imwe'migisi ku marango. Anabe agweti agashuleha muka umutuulani
wage.
12 Anabe agweti agalibuza abakeni na ábatashobwiri. Anabe ali mu zimba. Anabe
atali mu galula ingwati. Anabe ali mu tabaaza imigisi. Anabe agweti agaagira
ibitalaalwe, kundu biri kyagaza imwani.
13 Ali mu kaabana mu kulangaalira ubunguke. Aahago! Umundu mwene uyo, ka
agagenderera ukulama? Aahabi! Ku kasiisa, agayitwa. Yenyene, agabetula umuko
gwage.
14 «Uyo nakuhambwa, iri angaba agweti umwana, no'yo mwana anabone amabi ga
yishe, haliko atanamúyigaanie, uyo mwana atagaafwa hi'gulu lya'mabi ga yishe.
15 Mukuba yehe, atali mu gendi lya íbyatangwa imwe'migisi ku marango. Atanali mu
tabaaza imigisi. Atanali mu shuleha muka umutuulani wage.
16 Atanali mu vindagaza umundu yeshi, atanali mu beera ne'ngwati, atanali mu zimba.
«Haliko, iri ali mu bona abanamwena, ali mu baheereza byo bagaalya. Na ábali mu
bula imirondo, ali mu bayambika.
17 Ali mu yiyeka ukugira amabi. Ne'kyanya ali mu kaabana, atali mu huuna ubunguke.
Ali mu kizi simbaha imaaja zaani. Umundu mwene uyo, atagayitwa hi'gulu lye'byaha
bya yishe. Si yehe agakizi lama.
18 «Halikago yishe yehe, bwo ali gunge, anali mu kizi zimba ibya mwene wabo, anali
mu kizi gira amabi mu beene wabo, uyo mundu yehe, amabi gaage gagamúyitiisa.
19 «Hali ikyanya mwangabuuza: "Uyo mwana, kituma kiki atali mu hanwa hi'gulu
lya'mabi ga yishe?" Nangamùshyuvya kwokuno: "Uyo mwana, agweti agaagira
ibyo'kuli."
20 «Si umundu, iri angakizi gira ikyaha, yehe ye gayitwa. Umwana atangabetula
ibyaha bya yishe. Na yishe wo'mwana, naye atangabetula amahube go'mwana wage.
Ngiisi ábali mu gira ibyo'kuli, bagakizi genduukirwa. Halikago banangora-mabi boohe,
bo bagakizi libuuka hi'gulu lya'mabi gaabo.
21 «Halikago, tudete kwo'mundu mubi angaba keera akajanda ibyaha byage, anabe
akola mu simbaha imaaja zaani zooshi, iri anakizi kulikira íbikwaniini. Uyo mundu, ku
kasiisa agaramba, si atagayitwa,
22 bwa'mabi gaage gooshi, gagayibagirwa. Na bwo ali mu kizi gira ibyo'kuli, agalonga
ukulama.
23 «Aahago! Ikyanya abanabyaha bali mu yitwa, ka mutoniragi kwo ndi mu
shambaala? Nanga, maashi! Ngweti ngalooza kwo bajandage amabi gaabo, gira
bakalonge ukuramba. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
24 «Haliko, abandu bo'kuli, iri bangajanda ukuli kwabo, banatondeere ukugira amabi,
halinde banatondeere ukuyagazania nga'bandi babi, ka boohe, bangalonga ukuramba?
Aahabi! Si amagambo gaabo miija gooshi go bâli kizi gira, gagayibagirwa, mukuba batâli
riiri bemeera. Haliko, bali mu ba keera bakagira ibyaha, baganayitwa hi'gulu lyabyo.
25 «Hali ikyanya mwangadetaga kwo Nahano atagweti agaagira íbikwaniini. E
Bahisiraheeri! Muyuvwirize kwokuno: "Niehe ndi mu kizi gira amiija." Si mwehe,
ngiisi byo mugweti mugaagira, bitali nga byo.
26 «Abandu bo'kuli, iri bangajanda ukuli kwabo, banatondeere ukugira amabi,
bagaafwa ngana hi'gulu lye'byaha byabo. Na íbitumiri bagaafwa, bwo bâli kizi bigira.
27 «Halikago, abandu babi, iri bangajanda amabi gaabo, banatondeere ukugira
íbikwaniini, boohe bagaaba bakiza amatwe gaabo.
28 Kwokwo, ukulama, bagakizi lama ngana, bataganafwa. Mukuba bâli gweti
bagayitoneesa ku mabi gaabo, banagatwikira kwo.

29 «Haliko, mwe Bahisiraheeri, muki gweti mugaadeta: “Ngiisi byo Nahano agweti
agaagira, bitakwaniini!” E Bahisiraheeri! Niehe, nie ndi mu gira íbikwaniini. Si mwehe,
nanga!
30 «Kwokwo, e Bahisiraheeri! Ngaahana ngiisi muguma winyu, ukukulikirana na byo
agweti agaagira. Ku yukwo, mujandage amabi giinyu, gira mutayiji kengeera mwayitwa.
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
31 «Ibyaha byoshi byo mugweti mugaagira, muyami bitwikira kwo! Imitima yinyu,
ne'nzaliro ziinyu, mubihindule, bibe bihyahya. E Bahisiraheeri! Mugafwira bikagi?
32 Niehe, ndaloziizi kwo habe umundu úgaafwa. Ku yukwo, mutwikirage ku byaha
biinyu, lyo mulonga ukuramba. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.»

19

Ikimombo

1 Rurema akambwira kwo nyimbire abaluzi ba'Bahisiraheeri luno lwimbo
lwe'kimombo:
2 «Nyoko, yâli riiri ndare ye'kitangaaza mu zaabo ndare.
Kundu âli tuuziri mu ndare ndangi,
âli kizi heereza abaana baage ibyokulya.
3 Uyo mwana we'ndare, nyina anamúlera bwija,
halinde akizi ba kihagarusi.
Ne'kyanya bâli kizi hiiva,
nyina anakizi múheta ukujanganula-janganula inyamiishwa,
kiri na'bandu.
4 Ha nyuma, imyazi yage, ibinyamahanga, byanagiyuvwa.
Kwokwo, banamútega ubuhya, banamúgwasa,
banamútwala mu kihugo kye'Miisiri, bamúgwetiiri kwi'gera.
5 Uyo nyina, iri akabonaga kwo ataki hiiti umulangaaliro gwo'kushubi múbona,
anayabiira ugundi mwana wage, anamúyigiriza ukulangama.
6 Iyo ndare, nayo kwakundi yanakula, yanayiheta ku zaabo,
nayo yanatondeera ukukizi hiiva, iri inajanganula-janganula izindi nyamiishwa,
kiri na'bandu.
7 Ngiisi nzitiro za'bandu bâli kizi yibisha mwo,
iyo ndare yanakizi gendi ziteera, inashereeze kuguma no'twaya twamwo.
Ikyanya yâli kizi lunduma, ikihugo kinahuumirwe bweneene, kuguma na ábakituuziri
mwo.
8 Iyo ndare nayo, yibyo binyamahanga byanalyokaga imbande zooshi, gira biyiji giteera.
Byanagiyajuulira kwo'lushenga,
halinde lwanagigwata.
9 Byanagibiika mu kitiri, ishwesirwi ni'gera,
byanagitwala imunda mwami we'Babeeri.
Ne'yo munda, byanagilasha mu nyumba ye'mbohe,
gira ikilundumo kyayo kitaki shubi yuvwikana mu migazi ye'Hisiraheeri.»

10 «Uyo nyoko, âli riiri nga muzabibu mu ndalo, úgwâli byazirwi ha'miiji.
Yugwo muzabibu, ikyanya gukakizi longaga amiiji, gwanatongeka kwe'bitumbwe
bweneene.
11 Gwâli kizi tavika, halinde amatavi ganabaajwe mwe'ngoni ye'kyami.
Yugwo muzabibu, gukakulaga bweneene, ukuhima ibindi biti.
Na bwo gwâli riiri mula bweneene, gwanakizi tavika,
halinde abandu booshi banakizi gubona.
12 Kundu kwokwo, gulya muzabibu gwanayiji shikulwa ku buraakari,
gwanakabulirwa haashi.
Imbuusi ngayu ukulyoka isheere yanaguyumya.
Ibitumbwe byagwo, byanaholokera haashi,
na'matavi gaagwo makomu, ganayuma, ganasingoolwa.
13 Buno, yugwo muzabibu gwanagendi byalwa mwi'shamba,
mu kihugo íkiyumuusiri, kizira miiji.
14 Umuliro, keera gwahuluka mwi'sina lyagwo,
gwanayami jigiivya ibitumbwe byagwo byoshi.
Mu matavi gaagwo, ndaalyo íriki kaniri, mbu libaajwe mwe'ngoni ye'kyami.
Yulwo lwimbo, luli lwe'kimombo. Lunakwiriiri ukukizi yimbwa mu bigandaaro.»

20

Rurema arongoora Abahisiraheeri, kundu bali bahuni

1 Ikyanya tukahisa imyaka irinda tubungisiibwi, mu siku ikumi zo'mwezi gwa
kataanu, abashaaja baguma ba'Bahisiraheeri banayiji hanuusa Nahano, banabwatala
imbere lyani.
2 Haaho, Nahano anambwira kwokuno:
3 «E mwana wo'mundu, yaba bashaaja ba'Bahisiraheeri, ubabwire kwo nie Rurema
Nahamwinyu nadetaga kwokuno: "Ka mwayiji mbanuusa? Aahabi! Nga kwo nyamiragi
ho, ndangayemeera kwo mumbanuuse. Kwokwo kwo nie Rurema Nahamwinyu
ndesiri."
4 «E mwana wo'mundu, ka ukolaga ibiringiini ukuhana yaba bandu? Ngahwe,
ubahanage! Ubakengeeze ngiisi kwa'bashaaja baabo bâli kizi nyaagaza, mu kugira
amabi.
5 «Ubabwire kwo Rurema Nahamwinyu adetaga kwokuno: Ikyanya n'gatoola
Abahisiraheeri, nanabaheereza umuhango. Kiri na mu kihugo kye'Miisiri,
n'gayimenyeesa imwabo, nanababiikira indahiro kwokuno: "Niehe, nie Nahano Rurema
winyu."
6 Ku yikyo kyanya, n'gabalagaania kwo ngabahulusa mu Miisiri, na mbatwale mu
kihugo kyo n'gabatoolera. Yikyo kihugo, kiyeziri mwa'mata, no'buuki. Emwe! Kiri kiija
bweneene ukuhima ibindi bihugo byoshi.
7 Nanababwira na kwokuno: "Irya migisi yo'kuyagazania, si keera yamùhemura
bweneene! Aahago! Mugitwikire kwo, munagikabulire! Mutakizi yiyulubaza, mu
kuyikumba imigisi ye'Miisiri. Niehe, nie Nahano Rurema winyu."
8 «Kundu kwokwo, batanandwaza, si bâli kizi huna imbere lyani. Iyo migisi, kundu
yâli riiri kyagaza, bâli kizi gikundirira. Ndaaye kiri no'muguma wabo úkagitwikira kwo,
batanagihebuura. Ku yukwo, nanashungika kwo ngabahaniiriza ku buraakari bwani,
ku kyanya bâli ki riiri iyo munda i Miisiri.
9 Haliko, nanaleka ukugira kwokwo, gira iziina lyani litayiji kengeera lyagayirizibwa
mu bandu be'gindi milala bo batuliinwi. Mukuba, yabo bandu bakayibonera ngiisi kwo
n'gayitanga mu Bahisiraheeri, ku kyanya n'gabahulusa mu kihugo kye'Miisiri.
10 «Kwokwo, nanabahulusa mu kihugo kye'Miisiri, nanabatwala mwi'shamba.
11 Nanabaheereza ye'maaja zaani, gira bamenye ngiisi kwo bakwaniini ukutuula,
halinde banakizi lama.
12 Na kwakundi, nanabaheereza ne'siku ze'Sabaato zaani, zikizi ba kyo kimenyeeso ha
kati kiitu, halinde bamenye ku kasiisa kwo nie Nahano, na kwo ngweti ngabayeruusa.
13 «Kundu kwokwo, haaho mwi'shamba, balya Bahisiraheeri banahunaga imbere
lyani. Imaaja zaani, batâli kizi zikulikira, zinali zo zangabakiziizi. Batanakizi twaza
kiri na ngiisi byo n'gababwira. Banakizi gayiriza isiku zaani ze'Sabaato. Nanababwira
kwo ngabahaniiriza ku buraakari bwani, nanashungika na ngiisi kwo ngabaminikira
iyo munda mwi'shamba.
14 «Halikago, nanashubi shiginya ukubahaniiriza, gira iziina lyani litayiji kengeera
lyagayirizibwa mu binyamahanga. Mukuba, bikayibonera ngiisi kwo n'gahulusa
Abahisiraheeri mu kihugo kye'Miisiri.
15 «Iyo munda mwi'shamba, nanashubi shiikiza kwo ndagabayingiza mu kihugo kyo
n'gabaheereza, kinayeziri mwa'mata no'buuki, ukuhima ibindi byoshi.
16 Na íbitumiri n'gashiikiza kwokwo, bwo bâli kizi lahira imaaja zaani, batanazisim-
baha. Batanâli twaziizi isiku zaani ze'Sabaato, si bâli loziizi ukukizi yikumba imigisi.
17 Kundu kwokwo, nanayiji bayuvwira indengeerwa, ndanaki baminikira mu lirya
ishamba.
18 «Abaana baabo, n'gabahanuula mwi'shamba kwokuno: "Mutakolwe kwo mwaku-
likira imaaja za'bashaaja biinyu, mutanakizi kulikira imigeeza yabo. Mutanakizi
yiyulubaza mu kuyikumba imigisi.
19 Haliko, mukizi simbaha ngiisi kwo nimùbwiziri, munakizi simbaha imaaja zaani,
Nie Nahano Rurema winyu.
20 Yizo siku ze'Sabaato zaani, mukizi zisimbaha, halinde zinakizi mùkengeeza kwo
nie Nahano Rurema winyu."
21 «Kundu kwokwo, balya bandu ba yikyo kibusi, nabo bakahuna imbere lyani. Zirya
maaja zaani, batanakizi zisimbaha, zanganatumiri bagaalama. Batanatwaza kiri ne'siku
zaani ze'Sabaato. Kyanatuma ngaatwa uluhango mwi'shamba, kwo mbahaniirize ku
buraakari bwani.

22 «Kundu kwokwo, nanashubi shiginya ukubahana, gira iziina lyani litayiji kengeera
lyagayirizibwa mu binyamahanga. Mukuba, bikayibonera ngiisi kwo n'gahulusa
Abahisiraheeri mu kihugo kye'Miisiri.
23 «Yeyo munda mwi'shamba, n'gabiika indahiro kwo mbashaabulire mu mahanga.
24 Mukuba, batâli kulikiiri imaaja zaani, batanâli kizi simbaha ngiisi byo n'gababwira.
Batanâli twaziizi isiku zaani ze'Sabaato, si bâli kizi yikumba imigisi ya'bashaaja baabo.
25 «Nanabalereeja, halinde banakizi kulikira imaaja ízitakwaniini, ne'migeeza
ítangatumiri bagaalama.
26 Nanabalekaga bakizi yiyulubaza, mu kukizi tanga ifula zaabo, gabe matuulo
go'kusiriiza. Mukuba, nâli loziizi kwo bateteerwe, halinde bamenye ku kasiisa kwo
nie Nahano.
27 «Aaho, e mwana wo'mundu! Ubwire Abahisiraheeri, kwo Rurema Nahamwabo
adetaga kwokuno: "Abashaaja biinyu bakanjanda, banakizi nduka.
28 Mukuba, ikyanya n'gabatwala mu kihugo kyo n'gabalagaania, banabona amarango,
na ngiisi kwe'biti biri ne'bihunda bingi. Haaho-haaho, banakizi siriigiza imigisi
amatuulo, iri banagitangira agandi matuulo, kiri na ge'divaayi. Umuhongolo gwago
gwanakizi nyaagaza."
29 «Ha nyuma, nanabuuza: "Maki gano! Si mbwini kwo mugweti mugateramira
kwi'rango!" (Si halinde zeene, boohe bakiri mu lihamagala Ahandu Áhashuumiri.)
30 «Ku yukwo, ugendi bwira Abahisiraheeri kwo nie Rurema Nahamwinyu nade-
taga kwokuno: Ka mugayiyulubaza nga'bashaaja biinyu, mu kuyikumba imigisi
yo'kuyagazania?
31 Ku kyanya mukiri mu tanga abaana biinyu, gabe matuulo go'kusiriiza, mumenyage
kwo muki gweti mugayiyulubaza halinde zeene. Aahago e Bahisiraheeri! Ka ngaaleka
kwo mukizi mbanuusa? Nga kwo nyamiragi ho, bitangaziga kwo mumbanuuse.
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
32 «Si mugweti mugaadeta kwo muloziizi ukuyikumba ibiti na'mabuye
nge'binyamahanga! Aahago! Mumenye kwo ngiisi byo muloziizi mu mitima yinyu,
ndaalwo lusiku bigakoleka.
33 «Nga kwo nyamiragi ho, ngakoleesa ubushobozi bwani, mu kumùhaniiriza ku
buraakari. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
34 Ku bwobwo bushobozi bwa'kahebuuza, na ku buraakari, ngamùlyosa mu mahanga.
Nganashubi mùkuumania ukulyoka mu bihugo byo mwâli shabukiiri mwo,
35 ninamùtwale mwi'shamba, hala ne'binyamahanga. Yeyo munda, yo ngakizi
mùtwira ulubaaja, masu ku gandi.
36 Kiri na bashokuluza biinyu, kwokwo kwo n'gabatwira zo mwi'shamba, ku kyanya
n'gabalyosa i Miisiri. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
37 «Ngakizi mùrongoora no'buhiri bwani, na ngizi mùloleekeza bwija, halinde
mukizi simbaha ikihango kyani.
38 Ne'ri hangagira ábagalahira kwo bataganzimbaha, banambindulire ingoto, yabo,
kundu ngabahulusa ho bakashabukira, haliko batâye ki shubi fina mu kihugo
kye'Hisiraheeri. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa, kwo nie Nahano.
39 «E Bahisiraheeri, nie Rurema Nahamwinyu ngweti ngaadeta kwokuno: Mugender-
erage ngana no'kukizi yikumba imigisi yinyu. Haliko, hagaatama munashubi nzimbaha,
mutanaki shubi ndeeza ishoni, mu kutanga amatuulo giinyu imwe'migisi.
40 E Bahisiraheeri! Mweshi, mwâye gendi ngolera ku mugazi gwani mweru, gulya
mugazi gwa'Bahisiraheeri. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
«Ku yugwo mugazi, ho nâye mùyakiirire. Ho nganalinda kwo mundeetere amatuulo
giinyu gooshi, ngiisi ágakwaniini, ganabe mataluule.
41 Ne'kyanya ngamùlyosa imunda mukashabulirwa mu mahanga, ngamùyakiira nga
mubadu mwija, na njubi mùkuumania haguma. Kwokwo, lyo ngayerekana kwo ndi
Mweru, imbere lye'binyamahanga byoshi.
42 «Yikyo kihugo kye'Hisiraheeri, nâli kiheziizi bashokulu biinyu. Ne'kyanya
ngamùgalulira mwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Rurema Nahamwinyu.
43 Haaho, lyo mugakengeerera amabi go mwâli kizi gira, ganâli kizi mùyulubaza,
halinde munayishombe mwenyene.
44 «Ikyanya ngamùgalulira mwo, bitagaaba mbu bwo mukwaniini imbere lyani, kandi
iri mbu bwo muli mu kizi gira ibitanzimisiizi. Haliko, bigaaba kwokwo, li'ziina lyani
likizi gingikwa, halinde abandu bamenye kwo nie Nahano.» Kwokwo, kwo Rurema
Nahamwinyu adesiri.

21

Ngiisi kwa'Bahisiraheeri bagagooka

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, ulangiize uluhande lwe'kisaka, unatange ububleevi hi'gulu
lya'batuulaga ba mu mbako ze'Negebu.
3 Ugendi babwira: "Muyuvwirize ngiisi kwo Rurema Nahamwitu agweti agaadeta,
ti: Ngola ngayasa umuliro, gira nzingoole ibiti biinyu byoshi, ibyumu, kiri ne'bibishi.
Yibyo biti byoshi, ikyanya bigagulumira kwo'muliro, ndaaye úgaahasha ukuguzimya.
Si abandu booshi, ukulyokera ikisaka halinde imbembe, bagahiira.
4 Kwokwo, lyo booshi bagaamenya kwo nie Nahano, nie naguyasa, gutaganaki zima."»
5 Iri hakatama, nanamúshuvya: «E Nahano Rurema! Si abandu bagweti bagakizi
nyidodombera, iri banadeta, ti: "Uyo, byo ali mu deta, biri mu ba ku migani naaho."»
6 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
7 «E mwana wo'mundu, ulangiize i Yerusaleemu, iri unatanga ububleevi
bwo'kugikanukira, kundu ya'bandu bagweti bagakizi nyikumbira. Ewe! Ukizi kanukira
Abahisiraheeri!
8 Ubabwire kwo Rurema Nahamwabo adetaga kwokuno: "Ngola mugoma winyu!
Ngayomola ingooti yani, gira nimùmale mweshi, muba mukwaniini, kandi iri
banangora-mabi.
9 Ábakwaniini na banangora-mabi, nga kwo batuuziri ikisaka halinde imbembe,
booshi ngabayitira kuguma.
10 «"Haaho, lya'bandu booshi bagaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano, nayomola
ingooti mu kyubati, na kwo ndangashubi gigalulira mwo, ítazi yusa umukolwa gwayo."
11 «E mwana wo'mundu, uyigonyage nga útahiiti umulangaaliro, unatondeere ukulira
ku kimombo mu masu gaabo.
12 Ne'ri bangakubuuza, ti: "Ewe! Kituma kiki ugweti ugabululuka kwokwo?"
Unabashuvye: "Ngweti ngabululukira imyazi mibi íyadetwa kwo iri njira. Emwe! Iri ya
kushengula imitima, inali ya kulebeza amaboko na'madwi. Ngiisi úrambiri, agaahola.
Na yibyo byoshi, ukukoleka, bigakoleka ngana! Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu
ndesiri."»
13 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
14 «E mwana wo'mundu, ubwire Abahisiraheeri kwo nadeta kwokuno:
Abagoma, bagweti bagatyaza ingooti, iri banagiyeruusa.
15 Na íbitumiri bagweti bagagityaza, gira bakizi yitana mwo.
Banagiyeruuse, lyo ikizi kyemula nga mulavyo.
16 Ee ma! Iyo ngooti, ikola mu tyazibwa, iri inayeruusibwa, gira umwitani akizi
gikoleesa.
17 E mwana wo'mundu, uborooge, unabululuke ku kimombo.
Iyo ngooti, igayita abandu baani, kuguma na'batwali baabo. Emwe! Booshi
bagayitwa ngana!
Ku yukwo, mukizi yishulika ku bifuba hi'gulu lyo'mwizingeerwe!
18 Ehee! Abandu baani bagaki gezibwa.
Abayuda ka baganaba ho,
na'Bababeeri babashombiri bweneene?
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
19 E mwana wo'mundu, tangaga ububleevi, iri unakoma amagasha,
gira irya ngooti ikizi yitana, kiri no'bugira kabiri, kandi iri kashatu.
Iyo ingooti yabiikirwa ukuyitana, iganayitana ngana.
Izungulusiri abandu baani, gira ibayitage.
20 Yabo bandu bagashenguka bweneene,
na bingi baabo bagayami yitwa.
Nabiika ingooti ha miryango yabo yoshi.
Iyo ngooti, iri mu lyamuza nga mulavyo.
Bakoli gifumbiiti, gira bakizi yitana mwo.
21 E ngooti! Ukizi temaga ilulyo, ne'lumosho.
Ni'songo lyawe, ulihindize imbande zooshi.
22 Naani nie Nahano, ngakizi koma amagasha,
halinde uburaakari bwani bunamale.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri!»

Abandu be'Yerusaleemu bagashereezibwa

23 Nahano anashubi mbwira kwokuno:

24 «E mwana wo'mundu, uyerekane injira zibiri, ho mwami we'Babeeri agalenga
ne'ngooti yage. Yizo njira zombi, zibe zilyosiri mu kyekyo kihugo kiguma. Na ha
mashangaaniza, habiikwe ikimenyeeso, kikizi yerekana ho ngiisi nguma iri mu lola.
25 Nguma igaalola i Raba mu kaaya ka'Bahamooni. Ne'gindi inalole i Buyuda, kuguma
na'kaaya ke'Yerusaleemu, kwo kasokaniinwi ne'nzitiro ngomu.
26 «Buno, uyo mwami we'Babeeri ahika ha mashangaaniza, analaguza. Na mu kulooza
ho agalenga, ali mu shagania imyambi, iri anahanuusa imigisi yage. Anakizi loleekeza
kiri na madiku ge'bitugwa íbyatangwa amatuulo.
27 «Umwambi úgwatibukira iwa kuboko kwage kwe'lulyo, gwayerekana kwo
agendage i Yerusaleemu. Iyo munda, ya'basirikaani baage bagalunda ibilwaniiso
byo'kuhongola mwe'nyiivi za'kaaya. Bagateera akashiba, iri banalunda indundo
zo'luvu, banalushonere kwo, halinde ku nzitiro.
28 «Yugwo mwambi, ngiisi byo gugayerekana, balya bandu be'Yerusaleemu bagaatona
kwo biri bya bibeesha. Mukuba balya Bababeeri, Abahisiraheeri bâli mali biika indahiro
kwo bagakizi bakolera. Kundu kwokwo, uyo mwami agabakengeeza ngiisi kwo bâli kizi
huna imbere lyage. Ha nyuma, anabateere, anabagwate.
29 «Nie Nahano nadetaga kwokuno: Ibyaha biinyu, bikoli bonesiri ku bweranyange.
Ngiisi mundu akoli yiji kwo mugaahanwa. Ngiisi igambo lyoshi lyo mugweti
mugaagira, liri mu yami yerekana ibyaha biinyu. Ku yukwo, mugaahanwa ngana-ngana,
ninamùtange mu maboko ga'bagoma biinyu.
30 «Na naawe, e mutwali wa'Bahisiraheeri! Si ukoli bihuusiri, unakoli teeresiri lwoshi!
Ulusiku lwawe lwo'kuhanwa, lwahikaga!
31 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Umulondo gwawe gwo'kusoosa
kwi'twe, no'lushembe lwawe lwe'kyami, bagakuhogola byo. Mukuba byoshi bigahin-
duka. Ngiisi ábashuba bakulu, bakola bagabiikwa haashi. Na ábashuba bagunda, bo
bakola bagakuzibwa!
32 Bushereeze! Bushereeze! Kano kaaya, ngakashereeza. Kataganashubi yubakul-
ulwa, halinde ikyanya umukulu agayija, ulya úkwaniini ukuyimikwa abe mwami. Ee!
Kano kaaya, yoyo, ye ngakaheereza.

Ikihano kya'Bahamooni

33 «E mwana wo'mundu, Abahamooni bagweti bagashekeereza Abahisiraheeri, ti
honyo! Aaho! Yabo Bahamooni, utangage ubuleevi kwo nadeta hi'gulu lyabo kwokuno:
"Ingooti! Ingooti! Ingooti ikoli yomwirwi, keera yanatyazibwa, gira iyitane.
Ee! Igweti igakyemula nga mulavyo.
34 «"Abaleevi biinyu, amabone gaabo gali ga kutebana. Banagweti bagamùtangira
ubuleevi bwe'bibeesha. Kiri na niinyu, mukoli bihuusiri, munali banduuvwa. Kwokwo,
irya ngooti igamùsingula amagosi. Ee ma! Ulwinyu lwahikaga, munakola mugaahanwa
ngana.
35 «"Buno, ugayomekage ingooti mu kyubati kyayo! Mukuba, haahalya muk-
abumbirwa, mwanahabutirwa, ho nganamùhanira.
36 Ngamùhaniiriza ku buraakari bwani, ninamùfuuhire kwo'muliro gwabwo.
Ngamùbiika mu maboko ge'bikalage bya'biitani.
37 Mugasingoolwa mu muliro, halinde munafwire mu kyekirya kihugo. Ndaanaye
mundu úgashubi mùkengeera." Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.»

22

Amahube ga'bandu be'Yerusaleemu

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, abandu ba mu kano kaaya, bali biitani. Aaho! Bwo bagweti
bagayagazania, ubatwire ulubaaja.
3 «Ubabwirage kwo nie Rurema Nahamwinyu nadeta kwokuno: Si mugweti mugay-
itana, iri munayiyulubaza mu kukizi yikumba imigisi! Aahago! Keera mwayikululira
umwama.
4 Mukuba, keera mwayona umuko, munali mu kizi yiyulubaza mu kuyibaajira
imigisi. Kwokwo mwayegereza ulusiku lwe'kihano, ne'siku ziinyu zikola mbaruure. Kyo
kitumiri n'galeka ibinyamahanga bikizi mùshekeereza, ti honyo!
5 Abandu booshi, baba bali hoofi, kandi iri hala, bagweti bagakizi mùshekeereza bwo
muyijwiri mwa'kalugi.
6 «E Yerusaleemu, abatwali booshi ba'Bahisiraheeri, bagweti bagakizi yitana.
7 Abandu baawe bashombiri bayishe na banyina. Ibinyamahanga íbikutuuziri mwo,
biri mu kizi libuzibwa. Kiri na banamufwiri ne'fuuvi, bali mu kizi hubirwa.

8 Mugweti mugagayiriza ahandu haani hataluule, mutanali mu twaza isiku zaani
ze'Sabaato.
9 Abandu biinyu bagweti bagabanganizania, gira balonge ukuyitana. Banali mu lya
ibyokulya keera íbikatangwa imwe'migisi ku marango.
«Abandu baawe banagweti bagayifunda mu busambani.
10 Mu bashosi biinyu, baguma bali mu kizi gendi menyana na bamuka yishe.
Ne'kyanya abakazi bali mu ba mu lwa'bakazi, abashosi bali mu kizi gendi bagwejera ku
misi.
11 Abandi biinyu bagweti bagakizi shuleha bamuka abatuulani baabo. Abandi bagweti
bagakizi shuleha bali-kazi baabo. Abandi banakizi gendi gwejera baali baabo.
12 «Baguma biinyu bagweti bagakizi yitana, lyo bahaabwe imbuli. Banali mu kizi
haana umwenda, mu kulooza ubunguke bwingi! Banagweti bagakizi nyaga ibya beene
mu kugungana. Balya bandu, keera banyibagira lwoshi! Kwokwo, kwo nie Rurema
Nahamwinyu ndesiri.
13 «E bandu be'Yerusaleemu, bwo mugweti mugazimba, munagweti mugayitana,
naani ngamùhana, mu kumùhimbula ngana-ngana!
14 Aahago! Ikyanya ngayiji mùhana, ka mugaki ba bikalage, mbu mukanie imitima
yinyu? Aahabi! Yibyo byoshi, nie Nahano, nie wabideta, nganabikoleesa.
15 «Ngamùshabulira mu binyamahanga, halinde yibyo bitalaalwe biinyu binamale.
16 Mugaanaba mukoli yiyulubaziizi imbere lyabyo. Kwokwo, lyo mugaamenya ku
kasiisa kwo nie Nahano.»

Abahisiraheeri, ndaako kamaro bahiiti

17 Nahano anashubi mbwira kwokuno:
18 «E mwana wo'mundu, bano Bahisiraheeri, ndaako kamaro baki hiiti. Bakola
nge'ngamba ze'harija, kandi iri ze'miringa, kandi iri ze'kyuma, kandi iri ze'kyuma
kyo'lusasi, ku kyanya byayeruusibwa.
19 «Ku yukwo, Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: Mweshi, ndaako kamaro
muhiiti! Aaho! Ngola ngamùkuumaniza haguma mu kaaya ke'Yerusaleemu.
20 Abandu bali mu kizi kuumania iharija, ne'miringa, ne'byuma, ne'byuma byo'lusasi,
na'manjanja, banabibiike mu fuuru, gira babiyeruuse mu muliro. Kwo na kwokwo
niinyu ngamùkuumaniza i Yerusaleemu, ninamùjongolole ku buraakari bweneene.
21 Hi'gulu lyo'bute bwani, ngamùkuumaniza yo haguma, ninamùyakize kwo'muliro,
halinde munajongoloke.
22 Nga kulya iharija iri mu kizi jongolokera mu fuuru, kwo na niinyu mugajon-
golokera mu kaaya. Nie Nahamwinyu! Haaho, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie
kamùrakarira.»

Ibyaha bya'batwali ba'Bahisiraheeri

23 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
24 «E mwana wo'mundu, ugendi bwira Abahisiraheeri, kwe'kihugo kyabo kigash-
ereera hi'gulu lyo'buraakari bwani, nga kwe'kihugo kyangashereera hi'gulu lyo'kubula
invula isiku nyingi.
25 «Abatwali ba'Bahisiraheeri bali nga ndare íri mu genda igalunduma. Ne'kyanya iri
mu gwata inyamiishwa, iri mu yami gijanganula. Si yabo batwali bagweti bagakizi
yitana, iri banashahula ibindu bya beene! Banasige kiri na'bakazi bingi bakola
banamufwiri.
26 «Abagingi baabo bakola mu hongola imaaja zaani. Ne'birugu byani bitaluule, keera
babiyulubaza. Batakiri no'lushaagwa ku bindu bitaluule. Si bali mu bigira nga bitazi
taluulwa. Banagweti bagayigiriza kwo hatali ulubibi ha kati ke'byeru, na íbiyulubiiri.
Batanali mu twaza isiku ze'Sabaato, kiri no'kunzimbahiisa ndaakikwo.
27 Balya batwali baabo, balyagagi nga mirunga íri mu janganula-janganula inyami-
ishwa. Bagweti bagakizi yitiisa abaabo, lyo balonga ukugala.
28 «Yago mabi gooshi, abaleevi biinyu baloziizi ukukizi gabisha, nga úwashiiga
uluhemba áhagingiiri. Bali mu kizi menyeesania amabone ge'bibeesha, iri banalagula
ibinyoma. Bali mu kizi deta: "Yaga magambo, Rurema Nahamwitu ye wagadeta!" Kiziga
ndaalyo igambo lyoshi lyo nababwira.
29 Kiri na'bagunda bagweti bagakizi gungana, iri banazimbana. Bagweti bagakizi
nyukula ibya bakeni ábatashobwiri. Banagweti bagagunga kiri ne'binyamahanga,
buzira kuyiyubaara.
30 «Nâli kizi looza umundu úgayubakulula inzitiro. Ne'kyanya angagwana
áhahongosiri, anatee yimanga haaho, gira ndayiji kengeera nashereeza ikihugo. Haliko,
ndaaye n'gabona.

31 Ku yukwo, ngabarakarira, halinde uburaakari bwani bubasingoole. Kwokwo, kwo
ngabahaniiriza hi'gulu lya ngiisi byo bâli kizi gira.» Kwokwo, kwo Rurema Nahamwitu
adesiri.

23

Abandu be'Samariya bali bashule

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, hâli riiri mukazi muguma, úwâli hiiti abanyere babiri.
3 Yabo banyere, ikyanya bâli geeziri i Miisiri mu busore bwabo, banateerera
yo'bunyere bwabo, banatondeera ukuyifunda mu bushule. Ehee! Banayemeeraga
kwa'mabeere gaabo gakizi humwa-humwa kwo.
4 Umukulu ye wâli Ohola. No'muto, ye wâli Oholiba. Yabo banyere kwo bali
bombi, nanabayanga, banaba bakola bakaanie. Banambutira abaana bo'butabana na
bo'bunyere. Uyo Ohola, ko kaaya ke'Samariya. No'yo Oholiba, ko kaaya ke'Yerusaleemu.
5 «Uyo Ohola, kundu âli riiri mukaanie, halikago anakizi lungumirwa bweneene,
anakizi gendi shulehwa na'basirikaani be'Hasuriya.
6 Yabo basirikaani, imirondo yabo yâli midukula. Mu kati kaabo, mwâli riiri
baguvuruneeri, na'bakulu ba'basirikaani. Bâli ki riiri misore, banâli nonosiri ngana-
ngana, banâli bihagange, byo'kugendera ku fwarasi.
7 Kwo bâli batasumbwa mu Hasuriya, uyo Ohola ngiisi yâli kizi yifwija mu kati kaabo,
kwo anâli kizi yiyulubaza mu kuyikumba umugisi gwage.
8 «Yubwo bushule, akabutondeera mu busore bwage i Miisiri. Yabo bashosi
bakamúshereegeza ubusore, banakizi múhuma-huma ku mabeere, iri banamúheta mu
bushule.
9 «Ku yukwo, bwo âli kizi lungumirwa na'bakundwa baage be'Hasuriya, naani
nanayami bahebera ye.
10 Banamúkaturura ibyambalwa, banamúsiga bukondwe. Ha nyuma, banamúgwata
kuguma na bagala baage, na banyere baage, banabayita ku ngooti. Ikihano mwene
yikyo, kyanaba mugani ku baabo bakazi booshi mu kihugo.
11 «Yibyo byoshi, ikyanya bikakoleka, mulumuna wage wa Oholiba akabibona. Kundu
kwokwo, anaba ye gakizi lungumirwa ingingwe ukuhima mukulu wage wa Ohola.
Yubwo bushule, anabuyilalaga lwoshi.
12 Naye kwakundi, âli kizi vunikira bweneene abatuulani baabo Abahasuriya,
nga baguvuruneeri, na'batwi be'maaja, kiri na'basirikaani bo'kugendera ku fwarasi.
Mukuba, booshi bâli yambiiti imirondo yo'mulimbo, banâli nonosiri ngana-ngana.
13 «Uyo Oholiba, nanabonaga kwo agweti agayiyulubaza mu bushule, nga kwo mukulu
wage naye âli kizi gira.
14 Haliko, Oholiba yehe, anabukaviiriza mwo. Ehee! Akasimiisibwa ne'bishushanio
bya'Bababeeri ku bibambaazi, bwo bâli yambiiti imirondo miija-miija ye'bidukula.
15 Na mu bibuno, bâli kenyiiri imikaba milimbiise. Na ku matwe gaabo, bâli kusosiizi
ibihunika bila-bila. Byâli shushiini ne'bya'bakulu be'Babeeri, abatuulaga be'kihugo
kya'Bakalidaayo.
16 «Uyo Oholiba, iri akabonaga kwokwo, haaho anayami lungumirwa, analungika
abandu imwabo i Babeeri.
17 Kwokwo, banayiji múshuleha bweneene. Ne'kyanya bakaba bakoli múyulubaziizi,
anabanenuuka, anabayilyosa kwo.
18 «Uyo Oholiba, ikyanya akayiyerekana ku bweranyange imbere lya booshi, kwo ali
mushule, nanamúnenuuka, nga kwo nâli nenuusiri mukulu wage.
19 Kundu kwokwo, yubwo bushule bwage, anabukaviiriza mwo, nga kwo âli kizi
bugira mu busore bwage mu kihugo kye'Miisiri.
20 Âli lungumiirwi na ábali no'bushosi nga mishiri ya bapunda, banali mu yona nga
fiizi ye'fwarasi.
21 «E Oholiba, wâli loziizi ukushubi yifunda mu bwobwo bushule, nga kwo wâli kizi
bugira mu busore bwawe i Miisiri. Mukuba, yo munda abashosi bâli kizi kuhuma-huma
ku tubeere.
22 «Ku yukwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Balya bashosi baawe
bakundwa, ukoli banenuusiri. Kwokwo buno, ngolaga ngabaraakaza, banayiji kuteera
imbande zooshi.
23 Ngaleeta Abababeeri na'Bakalidaayo booshi, kuguma na'bandu be'Pekoodi,
na'be'Sowa, na'be'Kowa, na'be'Hasuriya. Ngakuumania abatwali baabo be'misore

miija-miija, na baguvuruneeri, na'batwi be'maaja, na'bakulu ba'basirikaani,
na'basirikaani. Kwo bali booshi, bagaaba bo'kugendera ku fwarasi.
24 «Yabo booshi kwo bali katundu, bagayiji kuteera, bali na'magaare gaabo gi'zibo,
ne'miteekerwa yabo. Bagaaba bakusokaniini imbande zooshi, balyagagi ne'siribo
mbamu ne'niini, kiri ne'ngofeera ze'byuma. Yabo basirikaani, keera n'gabaheereza
ubushobozi bwo'kukuhana, baganakuhana nga ngiisi kwo baloziizi.
25 Bwo ngoli kurakariiri, ngabaleka nabo bakuhane ku buraakari bwabo. Bagakutola
izuulu na'matwiri. Banyere baawe na bagala baawe bagatwalwa imbohe. Na
ábagasigala bagabajigiivya.
26 Bagakuhogola ibyambalwa, no'bungeni-ngeni bwawe bwo'kuyilimbiisa mwo, ban-
abitwale.
27 «Ikyanya ngakuhana kwokwo, lyo ngayami kutwikiza ku bushule bwawe. Kundu
wâli kizi buyifunda mwo mu kihugo kye'Miisiri, haliko utagaki buyifwija.
28 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Yabo bakundwa baawe, kundu wâli
koli banenuusiri, haliko ngola ngakubiika mu maboko gaabo.
29 Na bwo bakoli kushombiri, bakola bagakunyaga byoshi byo ukakolera, banakusige
bukondwe. Bwo ukolaga mushule, ishoni zigaboneka ku bweranyange. Yaga makuba,
ubusambani bwawe,
30 bwo bugakuleetera go. Mukuba, wâli kizi gira ubushule ne'binyamahanga, halinde
wanayiyulubaza, mu kuyikumba imigisi yabo.
31 Na bwo wâli kulikiiri ingesho za mukulu wawe, kwokwo naawe, ngola ngakunywesa
ku rusoozo lwo'buraakari bwani.
32 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno:
Urusoozo lwo mukulu wawe akanywa kwo, lwo na naawe ugaanywa.
Ee! Yulwo rusoozo luli luhamu, lunali lwa bukunda.
Na bwo lukoli yijwiri, abandu booshi bagakuhonyoleza, honyo!
33 Yulwo rusoozo, luli lwolulya mukulu wawe wa Samariya akalunywa kwo.
Lugakulalusa, halinde unagwatwe ne'kyoba, unashenguke.
Lunali lwa kushereezania.
34 Yulwo rusoozo, ugayami gotomera íbiri mwo.
Ha nyuma, lwonyene unaluvungule buvungu-vungu.
Hanatame, galya mabeere gaawe, unagaduutule-duutule ku mwizingeerwe.
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
35 «Buno, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Keera ukambeereza ingoto,
wanayami nyibagira. Wanakizi lungumirwa mu busambani bwawe. Kyo kitumiri ukola
mu hanirizibwa.»

Nahano ahana i Samariya ne'Yerusaleemu

36 Nahano akambwira na kwokuno: «E mwana wo'mundu, ukwaniini utwirage Ohola
na Oholiba ulubaaja. Ubalege ku ngiisi byo bâli kizi yagazania kwo.
37 Si bâli kizi sambana, iri banayitana! Bakasambana, mu kukizi yikumba imigisi
yabo. Banakizi yitana, mu kutanga abaana baabo imwe'migisi. Yabo baana, banakizi
bajigiivya mu muliro, kundu bo bakabayibutira.
38 Na kwakundi, banakizi yulubaza inyumba yani, banakizi gayiriza ne'siku zaani
ze'Sabaato.
39 Ku lwolulya lusiku lwo bakatangaga abaana baabo imwe'migisi, banayami yifunda
mu nyumba yani, lyo bagiyulubaza. Byebyo bitalaalwe, byo bâli kizi girira mu nyumba
yani.
40 «Hali ne'kyanya bakatumira abashosi ukulyoka i mahanga, banayija. Ohola na
Oholiba banagendi yikaraba, banayilaba ku bisike, banayambala no'bungeni-ngeni,
41 banabuli gendi bwatala ku ngingo nyija-nyija. Banabiika akashasha imbere lyabo,
banakatereka kwo'mubadu gwani, na'mavuta gaani.
42 «Haaho mu kaaya, mwanayuvwikana akalugi bweneene! Mukuba utupere-pere
tukakuumana ukulyoka mwi'shamba, tukoli lalusiri. Yabo bashosi banayambika yabo
bakazi bombi ibikomo ku maboko, ne'njembe nyiija ku matwe.
43 «Iri hakatama, nanadeta: "Ehee! Si baloziizi ukushuleha abakazi keera
ábakayiluhya mu bushule!"
44 Kwokwo, banakizi sambana yabo babulambe, Ohola na Oholiba.
45 Kundu kwokwo, ngiisi ábakwaniini, bo bagabahana, nga kwo batuula bahana
ngiisi ábayimbwa bashule na'biitani. Mukuba nabo, keera bakashulehana, keera
bakanayitana.

46 «Ku yukwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Mukuumanie utupere-
pere, tuyiji teera abandu be'Samariya na'be'Yerusaleemu. Babateere ikyoba, ban-
abashahule ibindu.
47 Yutwo tupere-pere, tubavurumike amabuye, tunabuli bayita ku ngooti, kuguma na
bagala baabo na banyere baabo. Kiri ne'nyumba zaabo, zisingoolwe.
48 Kwokwo, kwo ngatwikiza ubushule bwabo mu kihugo, halinde abakazi booshi
bakengulwe, batanakizi bakulikira.
49 «Na niinyu, e Ohola na Oholiba! Bwo mwâli kizi shulehana, mwanakizi yikumba
imigisi, kyo kitumiri ngamùhaniiriza. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie
Rurema Nahamwinyu.»

24

Imyazi ye'nyungu íri ne'ngishi

1 Ikyanya tukahisa imyaka mwenda tutwazirwi imbohe, mu siku ikumi zo'mwezi
gwi'kumi, Nahano anashubi mbwira kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, ulusiku lwa zeene, uluyandike. Mukuba, lwo lusiku mwami
we'Babeeri atondeera ukusokanana akaaya ke'Yerusaleemu.
3 Ha nyuma, unaheereze abahuni umugani, kwo nie Rurema Nahamwinyu nadetaga
kwokuno:
"Utereke inyungu ku masiga,
unagiyijuze mwa'miiji.
4 Iyo nyungu, utengere-tengere mwe'nyama,
ndongo nyiija-nyiija, ze'kisingiira, ne'za'kalambwe.
Unagiyijuze kwakundi mwa'mavuha miija-miija.
5 Yizo nyama nyiija, zibe za kibuzi.
Na mu kuzideeka, ubiike ishaali mu kiiko,
halinde inyama zihodoke kiri na'mavuha."
6 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Yayewe, imwa Yerusaleemu, akaaya
ko bali mu yitana mwo! Yako kaaya, kali nga nyungu ígishimiiri, itanganaki shukwa
mbu iyeruuke. Aahago! Yizo ndongo íziri mwo, muzishaaze nguma-nguma bwalaafwe.
7 Mukuba yako kaaya, abaami baamwo bakayona umuko, gunakiri mwo. Yugwo
muko, gwâli kizi yonerwa kwi'buye. Mukuba, nga gwangayoniirwi kwi'daho, nga keera
ulukungu lukaguzimangania.
8 Aaho! Yugwo muko, naani nagulekera ha bweruula kwi'buye, gira guvyule
uburaakari bwani, halinde na nyihoole.
9 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Yayewe, imwa'kaaya ka ábali mu
yitana! Naani, ngakalunda mwe'shaali nyingi.
10 Ngahwe! Mukaviirize ukukalunda mwe'shaali, munayase umuliro. Ha nyuma, irya
nyama, mugideeke ihodoke na'mavuha, na'mavuha, kiri no'mwita gukame.
11 Mutereke inyungu maata ku muliro, gira iduute bweneene, inadukule. Kwokwo,
lyo irya ngishi igajongoloka, inyungu inashubi yeruuka.
12 Haliko, kundu mugire kwokwo, iyo ngishi bwo ikoli datiiri, umuliro gutagagishaaza.
13 «E bandu be'Yerusaleemu, niinyu mumenyage kwe'byaha biinyu bikoli
mùyulubaziizi. Kundu nageregeza ukumùyeruusa, bitanaziga. Kwokwo, ngatee
mùhana ku buraakari bwani, lyoki, mukabuli yeruuka.
14 Nie Nahano, byo ngweti ngaadeta, ngabikola. Ndaganaki shiginya, kwo
nimùkejeerere. Si ngamùtwira ulubaaja, ukukulikirana na ngiisi byo mwâli kizi kola.
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.»

Ulufu lwa muka umuleevi

15 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
16 «E mwana wo'mundu, kundu uvunikiiri mukaawe, haliko buno, ngola ngakun-
yugutula ye. Na kundu agakinduka, utakolwe kwo waba no'mwizingeerwe mbu ulire,
kandi iri utonia kiri no'mugenge.
17 Si ukakizi kungumira i mutima, buzira kiri no'kumúgirira ikigandaaro. Utayibwike
amalanga, utanalye ibiryagu. Haliko, ugenderere ukukizi yambala ibiraato, unasoose
ne'kihunika kwi'twe.»
18 Kwokwo, iri n'gagendi ganuuza abandu shesheezi, kabigingwe mukaanie anafwa.
Ne'ri bukakya shesheezi, nanagira nga kwo n'gabwirwa.
19 Abandu banakizi mbuuza: «Ewe! Maki gano? Yibi wagira, umugeeza gwabyo guli
muki?»
20 Nanabashuvya: «Nahano keera akanganuuza, anambwira kwo

21 mbwire Abahisiraheeri kwokuno: “Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: Ngayu-
lubaza inyumba yani, kundu mugweti mugayikangaata hi'gulu lyayo, iri munagilan-
gaalira. Ne'kyanya muli mu kizi gilola-lola kwo, munashambaale bweneene! Kundu
kwokwo, bagala biinyu na banyere biinyu ábakasigala i Yerusaleemu, bagayitwa ku
ngooti.
22 «“Ne'kyanya yabo bagala biinyu na banyere biinyu bagayitwa, mukagire nga kwo
naani nagira. Mutakizi yibwika amalanga, kandi iri mulya ibiryagu.
23 Mukizi yisoosa ibihunika ku matwe, munayambale ne'biraato. Mutanakizi lira
ku kimombo, bwe'byaha biinyu byo bigamùhuumira, halinde munakizi yiganyira
mwenyene ku mwenyene.
24 Hezekyeri agaaba mugani gwo mugayigira kwo. Ngiisi kwo agaagira, kube kwo na
niinyu mugaagira. Yago gooshi, mango gakolekaga, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie
Rurema Nahamwinyu.”»
25 Rurema anashubi mbwiraga kwokuno: «E mwana wo'mundu, iyo nyumba yani,
bagibiisiri kwo'mulangaaliro, banali mu gilongera mwe'misi, iri banagishambaalira,
no'kugiyikangaatira. Banasiimiri kiri no'kukizi gilola kwo. Kundu kwokwo, yulwo
lusiku, ngabalyokeza yo, na ndyose kiri na bagala baabo na banyere baabo.
26 Na ngiisi úgalufuushuka mwo, agayiji mùmenyeesa imyazi.
27 «Ku lwolwo lusiku, utagaki ba kimeme. Haliko, ugatondeera ukuganuula. Kwokwo,
kwo ugaaba kalangikizo imwabo, halinde nabo banamenye ku kasiisa kwo nie Nahano.»

25

Ubuleevi hi'gulu lya'Bahamooni

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, ukebaanuke, unalole mu kihugo kya'Bahamooni, unatange
ubuleevi, mu kubakanukira:
3 “Muyuvwirize ngiisi kwo nie Rurema Nahamwinyu nadeta: Ikyanya abagoma
bakayulubaza inyumba yani, mwanashambaala. Ne'kyanya bakashereeza ikihugo
kye'Hisiraheeri, banatwala Abayuda imbohe mu mahanga, mwanaba na'malega.
4 «“Ku yukwo, ngola ngamùtanga mu bandu be'sheere. Bagashinga amaheema gaabo
ha kati kiinyu, banakizi mùlya imimbu, iri banamùnywa na'mata.
5 Akaaya ke'Raba ngakahindula kabe ka kukizi ragirira mwe'ngamiya. Ne'kihugo
kye'Hamooni ngakihindula kibe iruri lye'bibuzi. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa
kwo nie Nahano.
6 «“Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Ikyanya abandu baani bakashereez-
ibwa, mukakizi koma amagasha, iri munatamba ku busiime. Mwanakizi shekeereza
Abahisiraheeri bweneene.
7 Ku yukwo, ngakoleesa ubushobozi bwani, mu kumùhana. Ngaaleka ibinyamahanga
bimùgwate mbira, binamùminike, halinde mutanaki boneke mu kihugo kiinyu,
umulala gwinyu gunahere. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.”»

Ubuleevi hi'gulu lya'Bamohabu

8 «Nie Rurema Nahamwinyu, nadetaga kwokuno: Balya Bamohabu, bagweti
bagaadeta kwa'Bayuda bo baguma na'bandi bandu booshi.
9 Kwokwo, ngola ngahanguula abagoma bayiji teera utwaya twabo, nge'Beeti-
Yeshimooti, ne'Baali-Mehoni, ne'Kiryatayimu. Mukuba, two twaya tuzitire útuli mu
langa Abamohabu ku mbibi zaabo.
10 Yabo Bamohabu, na'Bahamooni, ngabatanga mu maboko ga'bagoma be'sheere.
Kwokwo, lyo batagaki yimbwa kwo bali bandu bo'mulala mulebe.
11 Ngabahaniiriza bweneene, banamenye ku kasiisa kwo nie Nahano.»

Ubuleevi hi'gulu lya'Bahedoomu

12 «Nie Rurema Nahamwinyu, nadetaga kwokuno: Yabo Bahedoomu, bakagira ikyaha
bweneene, mu kuyihoola beene Yuda.
13 Ku yukwo, nie Rurema Nahamwinyu ngweti ngaadeta kwokuno: Ngola ngakoleesa
ubushobozi bwani hi'gulu lye'kihugo kye'Hedoomu, mu kuyita abandu baamwo booshi
ku ngooti, kiri ne'bitugwa byoshi. Yikyo kihugo, ngakisiga kimaata, ukulyokera mu
kaaya ke'Temaani halinde mu ke'Dedaani.
14 Yabo Bahedoomu, ikyanya ngabayihoola, ngakoleesa abandu baani Abahisiraheeri,
banakizi balibuza bweneene ku bute bwani. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu
ndesiri.»

Ubuleevi hi'gulu lya'Bafirisiti

15 «Nie Rurema Nahamwinyu, nadetaga kwokuno: Abafirisiti keera bakayihoola
Abayuda, mu kukoleesa inzigo bweneene! Na bwo bayamiri-yamiri babashombiri,
bayami bazimiiza.
16 Ku yukwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Yabo Bafirisiti, ngola
ngabahaniiriza ku bushobozi bwani. Ngayita Abakereeti, kuguma na booshi ábasigiiri
ku ngombe ye'nyaaja.
17 Yukwo kubahana, kugaaba ku buraakari bwani. Mukuba ngabayihoola. Kwokwo,
lyo bagaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.»

26

Ubuleevi hi'gulu lya Tiiro

1 Ikyanya tukahisa imyaka ikumi na muguma tutwazirwi imbohe mu mahanga, mu
lusiku lwa mbere lwo'mwezi, Nahano anashubi mbwira kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, abandu be'Tiiro bagweti bagashekeereza akaaya
ke'Yerusaleemu, mbu kundu abadandaza bâli kizi lenga mwo, haliko leero
kashereezibwa. Banadete, mbu: "Bwe'Yerusaleemu ikola biguuka, twe tukola
tugaagala!"
3 «Ku yukwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: E bandu be'Tiiro! Buno,
ngola mugoma winyu! Ngalungika ibinyamahanga bingi, biyiji mùyubukira, nga
midunda mu nyaaja.
4 Binahongole inzitiro ziinyu, ne'nyumba ziinyu kundu zishuumiri. Ngakubuula kiri
no'luvu lwa'kaaya kiinyu, kanasigale lwala lumaata.
5 Yako kaaya ke'Tiiro, kagasigala ha kati ke'nyaaja, ha'badubi bagakizi yanikira injenga
zaabo. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
«E bandu be'Tiiro, ibinyamahanga bigamùgwata imbira.
6 Abandu bo'tundi twaya twinyu útuli ku ngombe, nabo bagaminikwa ku ngooti.
Haaho, lyo bagaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.»
7 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: E bandu be'Tiiro! Mu mbande
ze'mbembe, ngalyosa yo mwami Nebukandeneza we'Babeeri, gira ayiji mùteera. Uyo
mwami, ye sumbiri abaabo booshi. Aganamùyijira ali ne'fwarasi, na'basirikaani
bo'kuzigendera kwo, na'magaare gi'zibo, kuguma na'bandi basirikaani katundu.
8 «Uyo Nebukandeneza agatee shereeza utwaya twinyu útuli ku ngombe. Ha nyuma,
anayubake ikishonero, kinamúhise ku nzitiro ziinyu. Anayushuule no'luvu, luhike
hi'gulu lyazo. Kwokwo, abasirikaani baage banategaanure isiribo zaabo ku muzizi, gira
bamùlwise.
9 Yizo nyumba ziinyu ízishuumiri, bagakoleesa ibikolanwa byabo mu kuzihongola,
banakoleese ne'mingwaro mu kuhongola inyingo.
10 «Ulukuuli lwe'fwarasi zaage, lugayija lugweti lugagirigimba, halinde ulukungu
lwazo lunakusitire. Abasirikaani baage ábali mu zigendera kwo, ikyanya bagayija bali
mu magaare gi'zibo, inzitiro zigajugumbana, banayigogombeke mu kaaya kiinyu, nga
ábayifunda he'nzitiro zikoli hongosiri-hongosiri.
11 Yabo basirikaani, ifwarasi zaabo zigagirigimba-girigimba mu mifulege yinyu, iri
banaminika abasirikaani biinyu ku ngooti. Kiri na yizo nzitiro ziinyu ngomu bweneene,
zigayami yihongoleka haashi, buu!
12 «Ha nyuma, yabo basirikaani banayaduukire ku bindu biinyu, kiri na byo
mugweti mugadandaza, banabishahule. Inzitiro ziinyu, na zirya nyumba ziinyu nyija-
nyija, bagaasiga babihongolera haashi. Banavugumule amabuye gaazo mu nyaaja,
ne'mbahwa, kiri no'luvu.
13 Ehee! Ukuyimba kugaamala, kiri no'kulasa ibinanda.
14 Ngakuhindula ube nga lwala lumaata, ha'badubi bagakizi yanikira injenga zaabo.
Ndaanakyo kyanya wâye ki yubakululwe. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu
ndesiri.
15 «Nie Rurema Nahamwinyu nabwira abandu be'Tiiro kwokuno: Ngiisi ábatuuziri
ku butambi bwe'nyaaja, bagaabona ngiisi kwo mwabezibwa inguma, na ngiisi kwo
mugweti mugabanda akashiba mu kuyitwa. Ne'kyanya mugayideedeka haashi,
bagayami jungubana.
16 Yabo batwali ba ku ngombe ye'nyaaja, ikyanya bagaabona ngiisi kwo mwashereez-
ibwa, bagakanguka bweneene! Banalyoke ku bitumbi byabo bye'kyami, banakaturure
ibyambalwa byabo byo'mulimbo, banayibwandalike haashi, iri banajuguma ne'kyoba.
17 Haaho, banatondeere ukuyiganyira, iri banayimba ulwimbo lwo'kugandaara Tiiro
kwokuno:

“E kaaya ákalumbuusiri bweneene! Si abandu baawe bo bâli batwali ba ku nyaaja,
halinde abandu banakizi bayoboha.
Kundu kwokwo, ukoli shereziibwi.
Abandu baawe, keera bayimulwa áhali inyaaja!
18 Bwo keera mwagwa, mwanahimwa,
ngiisi ábatuuziri ha butambi lye'nyaaja, bagweti bagajuguma.
Kiri na ábatuuziri mu tulira bakoli yobohiri!”
19 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: E Tiiro! Ngakuhindula ube nga twaya útukasiba. Na ngubindikire na'miiji mingi, halinde ganakusooke itwe.
20 «Ne'ri hagaatama, na ngulindimulire i kuzimu, gira ugwane yo ábakafwa kare. Ugabeera yeyo imyaka ne'myakuula, kuguma na'bandi abafwiri. Utanâye ki lyoke yo, mbu ushubi tuula mu bagumaana.
21 Ugakizi teera abandi bandu ikyoba. Haaho, ho uganamalira. Kundu bagakizi kushakula, haliko batâye ki kubone. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.»

27

Ikimombo hi'gulu lya'kaaya ke'Tiiro

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, buno uyimbage ulwimbo lwo'kugandaara akaaya ke'Tiiro.
3 Yako kaaya, kali ku ngombe ye'nyaaja, hanali he'binyamahanga bingi biri mu yiji dandaliza. Yako kaaya, ukabwire kwo nie Rurema Nahamwabo nadetaga kwokuno:
“E Tiiro! Si wâli kizi yikangaata kwo uli mwija ngana-ngana!
4 Ukayami tabika halinde mu kati ke'nyaaja,
wanayiyuvwa bweneene, mbu bwo ukayubakwa ubuyahiri ngana-ngana!
5 Uyubasirwi nga mashuba mahamu malingaanie mu biti bye'shindano ukulyoka i Seniiri.
Banagalingaaniza inguliro ya'matanga,
mu biti bye'myerezi ye'Lebanooni.
6 Banagatwira ibiti bye'myalooni ukulyoka i Bashaani,
bakizi gashooja mwo.
Banabereesa ne'mbahwa mu biti bye'shindano za mu kalira ke'Kipuro,
banazilingaania mwe'bitumbi byo'kubwatala kwo,
banabilimbiisa na'mahembe ge'njovu.
7 Banakuhangira itanga mu mirondo ye'kitaani ukulyoka i Miisiri,
yanakizi tuma ugalangiika ku hala.
Wanakizi siikirwa no'mulondo gwi'bara lye'kituku-tuku ne'lidukula, ukulyoka mu tulira twe'Kipuro.
8 Wanaleeta abashooji ukulyoka mu kaaya ke'Sidooni na'ke'Harwadi.
Na ábâli kizi rongoora amashuba, bâli lyosiri i Tiiro yonyene.
9 Wâli kizi koleesa ibikalage bya'bashosi ukulyoka i Gebaali, kuguma na banaluganda baabo bo'kuziba amatule ga'mashuba.
Na'ba mu mashuba gooshi ga mu nyaaja, imwawe yo munda bali mu yiji dandaliza.
10 Abasirikaani baawe, wâli balyosiizi i Perisiya, ne'Luudi, ne'Puuti.
Isiribo zaabo, ne'ngofeera banayiji bimanika mu mwawe.
Kwokwo, kwo bakakugingika.
11 Inzitiro zaawe zooshi zâli kizi langwa na'bandu ukulyoka i Harwadi, kuguma na'basirikaani baawe. Na'be'Gamadi bâli kizi langa inyingo zaawe. Hooshi ku nzitiro zaawe, bâli kizi shasha he'siribo, halinde banakubuyahiisa ngana-ngana!
12 «“Na bwo wâli riiri mugale bweneene, wâli kizi dandaza na'bandu be'Tarasisi. Bâli kizi kuleetera iharija, ne'byuma, na'manjanja, ne'byuma byo'lusasi.
13 Ikyanya abandu be'Yavaani, na'be'Tubaali, na'be'Mesheki, bâli kizi yiji dandaza, bâli kizi kuleetera abaja, na íbikatulwa mu miringa.
14 Abadandaza be'Beeti-Togarima, nabo bâli kizi kuleetera ifwarasi zo'kuheeka imiteekerwa, na zo'kugenda mwi'zibo, ne'ngamiya, ne'biiza bya bapunda.
15 Abadandaza be'Dedaani, nabo bâli kizi yiji dandaza. Kiri na'bandi bandu bingi ukulyoka mu tundi tulira, bâli kizi yiji dandaza, banakuleetere amahembe ge'njovu, ne'biti biija-biija íbiri mu detwa: hebeene.
16 Abaharaamu nabo, banakizi yiji gula ibindu byawe bingi-bingi, banakizi kuleetera amabuye ge'kishingo ne'mirondo ítyeriiri, mihange mu nuzi ze'kitaani, inali kwe'birimbiiso bya'mabuye miija ágadukumbusiri, na'gandi mabuye madukula.

17 Abadandaza be'Buyuda na'be'Hisiraheeri, nabo bâli kizi yiji dandaza ingano
ze'Miniiti, na'mahemba, no'buuki, na'mavuta ge'mizehituuni, no'mubadu.
18-19 Abandu be'Damasiki, nabo bâli kizi yiji gula ibindu byawe bingi-bingi, ba-
nakuleetere idivaayi ukulyoka i Heribooni, no'bwoya bweru-bweru bwe'kibuzi uku-
lyoka i Zahari, ne'byuma bitule, ne'biti bya'malaasi, no'lusheke.
20 Abandu be'Dedaani nabo, mwâli kizi dandalizanwa ibyajo bye'fwarasi.
21 Abaharaabu na'batwali booshi be'Kedaari, mwâli kizi dandalizanwa. Bâli kizi
kuleetera ibyanabuzi, ne'bipanga, ne'mbene.
22 Abandu be'Sheeba, na'be'Rama, mwâli kizi kaburania ibindu. Bâli kizi kuleetera
ibilungo bye'byokulya, na'mabuye ge'kishingo, ne'nooro.
23 Abatuulaga be'Harani, na'be'Kane, na'be'Hedeni, na'be'Sheeba, na'be'Hashuuri,
na'be'Kirimadi, mwâli kizi dandalizanwa
24 imirondo miija ye'kituku-tuku, na íkahangirwa kwe'birimbiiso, ne'byajo
bya'mabara ga kwingi-kwingi, ne'ngoba ngomu, zinali nduke.
25 E Tiiro! Ibindu byawe byâli kizi seeherwa mu mashuba mahamu-mahamu.
Ee ma! Byâli yijwiri mwo.
26 Haliko lolaga! Abashooji baawe, bakakutwala i buziba,
yanatuza imbuusi yo'mulula ukulyoka isheere.
27 Yoho wee! Ku lusiku lwo ugashereezibwa kwo, byoshi bigatikirira mu nyaaja:
Ubugale bwo ukalonga mu budandaza,
na'bashooji ba'mashuba, kuguma ne'birongoozi,
na banaluganda bo'kugalingaania, na'badandaza baawe,
kiri na'basirikaani baawe.
28 Ikyanya abashooji baawe bagateera umulaga kwo batabaalwe,
abandu ku ngombe bagajuguma ne'kyoba.
29 Abashooji booshi, ne'birongoozi na'bandi bakozi, bagashonooka mu mashuba,
banabeere kwi'buga, bagweti gabaloleera.
30 Kwo bali booshi, bagabululuka hi'gulu lyawe,
iri banayifuka uluvu mu matwe, no'kuyivuruguuza mu munyota-kiiko.
31 Amatwe gaabo, bagagakunguula hi'gulu lyawe,
banayambale amasuuzu ku mwizingeerwe.
Banabululukage ku kimombo, iri banashenguka.
32 Bagakizi jengeerwa hi'gulu lyawe,
iri banakuyimbira ulwimbo lwe'kigandaaro, ti:
Ka hâli riiri akaaya ákali nga ke'Tiiro?
Si keera katikira mu nyaaja, i buziba!
33 Ibindu byawe, ikyanya byâli kizi hika mu bihugo bye'kajabo,
abandu bingi bâli kizi longa íbishubi bagooziri!
Kiri na'baami, nabo bikabagaza, bwo byâli riiri kanyamwala.
34 Halikago leero, keera wavungukira mu nyaaja,
wanazika mu mabenga, halinde wanayikira haashi.
Ubudandaza bwawe, kiri na'bandu booshi ábâli kuliiri mwo,
mweshi kuguma, mwazika.
35 Abatuulaga booshi ba ku nyaaja,
ikyanya bakabonaga íbikakukoleka kwo, banakanguka.
Abaami baabo banayoboha bweneene,
halinde amalanga gaabo ganayami zizibala ku mwizingeerwe.
36 Abadandaza be'mahanga bagakizi kuyamiriza!
Ehee! Keera waheraga,
utanâye ki boneke!”»

28

Ubuleevi hi'gulu lya mwami we'Tiiro

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, ubwire mwami we'Tiiro kwo nie Rurema Nahamwabo
nadetaga kwokuno:
“Si ugweti ugayikangaata bweneene, iri unayihaya, ti: ‘Niehe nie wo'kuyikumbwa!
Ngoli bwatiiri ku kitumbi kya íbiri mu yikumbwa, kinali ha kati ke'nyaaja.’
Kundu ugweti ugayidundulika kwo we wo'kuyikumbwa,
si ulyagagi mundu ngana, utanali wa kunyigereera.
3 Ugweti ugayitoneesa kwo we hiiti ubwitegeereze ukuhima Danyeri.

Unatoniragi kwo we yiji ubumbishwa bwoshi-bwoshi,
4 mbu ku bwitegeereze bwawe, na ku bwenge bwawe wayigaza,
wanayikumaniza inooro ne'harija, wanabilunda mu bihinda byawe.
5 Mbu na ku njira yo'kumenya ukudandaza, ukayilugiza ubugale bwawe.
Ehee! Si bwobwo bugale, bwo butumiri ukola mu yikangaata bweneene!

6 «“Ku yukwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno:
Bwo wayibona kwo ukola mwitegeereza nga Rurema,
7 kyo kitumiri ngola ngakuleetera ibinyamahanga,
banali balangi ukuhima igindi milala yoshi.
Bagayomola ingooti zaabo mu kyubati,
banakushereegeze byoshi byo ugaaba walonga ku bwitegeereze bwawe, na ku bulenga bwawe.
8 Bagakulindimulira mu kuzimu,
unafwire buligo mu kalingi ke'nyaaja.
9 Aahago! Ikyanya bagaaba bakoli gweti bagakuyita,
ka ugashubi yihaya, mu kudeta kwo uli wo'kuyikumbwa?
Ikyanya bagayiji kuyita,
ugayibona kwo uli mundu ngana, utanakwiriiri ukuyikumbwa!
10 Ukufwa kwawe, ugaafwa nga kabwa mu maboko ge'binyamahanga.
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.”»
11 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
12 «E mwana wo'mundu, uyimbire mwami we'Tiiro ulwimbo lwe'kigandaaro. Unamúbwire kwo nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno:
“Ushubi hiiti íbiri biija ngana,
wanayijula ubwitegeereze bwoshi,
unashubi nonosiri ngana-ngana!
13 Wâli jeberiiri bweneene, nga bandu ábâli i Hedeni, mwi'rya ndalo ya Rurema.
Wâli limbisiibwi na ngiisi mabuye ge'kishingo,
ngi'buye lye'saridwane, na lye'topaazi, na lye'dyama, na lye'kirisolite, na lye'yasipi, na lye'honikisi, na lye'safiiri, na lye'harija, na lye'sikaribukile.
Ubungeni-ngeni bwawe bwâli tuzirwi mu nooro naaho-naaho.
Yibyo byoshi, bikagirwa hi'gulu lyawe ku lulya lusiku lwo ukalemwa kwo.
14 N'gakubiikira makerubi, gira akizi kulanga,
wanaramba ku mugazi gwani mweru,
wanakizi zaatira mu mabuye ágakeyengiini nga muliro.
15 Wâli rambiri ku njira ítungiini ukulyokera ku lusiku lwo ukabumbwa kwo,
halinde ku kyanya ukatondeera ukugira amabi.
16 Iri ukabonaga kwe'bindu byawe byakugaza bweneene,
wanatondeera ukulangama, halinde wanayifunda mu byaha.
Na bwo wâli kola mubi, nanakuyimula ku mugazi gwani mweru.
No'lya makerubi úwâli kizi kulanga, naye anakuyimula mu yago mabuye ágakeyengiini nga muliro.
17 Emwe! Wâli buyahiri ngana-ngana, kyanatuma ugatondeera ukukizi yikangaata.
Na bwo wâli mukulu, wanashereeza ubwitegeereze bwawe.
Kwokwo, nanakunyanyaga haashi,
halinde abandu baani banakuyigira kwo.
18 Wâli kizi gira ibyaha bweneene, kiri no'kugungana,
halinde wanayulubaza ngiisi ho wâli kizi yikumbira.
Kwokwo, ngiisi ho wâli tuuziri, nanahayakiza umuliro,
halinde gwanahajigiivya.
Nanakuhindula ube munyota-kiiko mu masu ga'bandu booshi.
19 Ngiisi binyamahanga íbyâli kuyiji,
bigweti bigasoomerwa hi'gulu lyawe.
Ukumala kwawe, kwâli riiri kubi bweneene,
utanâye shubi boneka halinde imyaka ne'myakuula!”»

Ubuleevi hi'gulu lye'Sidooni

20 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
21 «E mwana wo'mundu, ulangiizagye uluhande lwe'Sidooni, unagitangire ubuleevi, mu kumenyeesa kwo
22 nie Rurema Nahamwabo nadetaga kwokuno:

"E bandu be'Sidooni! Ngolaga mugoma winyu!
Ne'kyanya ngamùhana, lyo ngamùyerekana mwo'bulangashane bwani,
lyo nganayerekana na kwo ndi mweru.
Kwokwo, abandu bagaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.
23 Ngamùlungikira amalwazi, halinde imiko mingi inagolombe mu njira zaawe.
Ugateerwa ne'ngooti imbande zooshi,
halinde abandu baawe banaminikwe.
Kwokwo, lyo mugaamenya kwo nie Nahano."»

Abahisiraheeri bagagashaanirwa

24 Nahano agweti agaadeta kwokuno: «Ibinyamahanga, balya ábatuuziri hoofi-hoofi na'Bahisiraheeri, bâli kizi balibuza nge'mishuugi, ne'migunga. Kundu kwokwo, batâye ki shubi balibuza. Haaho, lyo bagayiji menya kwo nie Rurema Nahamwabo.
25 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Yabo Bahisiraheeri, kundu bâli shabusiri, haliko ngashubi bakuumania booshi. Kwokwo, mango birya binyamahanga byabonaga ngiisi kwo ngagirira abandu baani, lyo bigaamenya kwo ndi mweru. Yabo Bahisiraheeri bagashubi tuula mu kihugo kyabo, kirya kyo n'gaheereza Yakobo, umukozi wani.
26 Bagakituula mwo mu kati ko'mutuula, banashubi yubaka inyumba, iri banabyale ne'mizabibu. Ee ma! Yibyo binyamahanga byo babibikiinwi, kundu bibashombiragi, haliko ngaki bihana byoshi, halinde Abahisiraheeri banashubi tuula mu mutuula. Haaho, lyo bagayiji menya kwo nie Rurema Nahamwabo.»

29

Ubuleevi hi'gulu lya'bandu be'Miisiri

1 Ikyanya tukahisa imyaka ikumi tutwazirwi imbohe mu mahanga, mu siku ikumi na zibiri zo'mwezi gwi'kumi, Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, ulangiize imunda mwami we'Miisiri, unatange yubu buleevi, mu kumúkanukira, kuguma ne'kihugo kyage kyoshi.
3 Umúbwire kwo nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno:
E mwami we'Miisiri! Ngolaga mugoma wawe.
Si ukola nga ngoona ígwejiri mu lwiji Niire!
Unagweti ugayikangaata, ti: Luno lwiji luli lwe'mwani!
Mukuba nie kalubiika kwo lube ho.

4 «"Ehee! Kundu ukadetaga kwokwo, si ngaki kufunda igera mu migeka,
na mbanguule ifwi ziyiji naniira ku magamba gaawe.
Ha nyuma, na nyiji kulyosa mu lwiji, na yizo fwi ziki kunaniiri kwo.
5 Haahago, na ngendi kulasha mwi'shamba, kuguma na zirya fwi zooshi.
Ugayideedeka haashi, ndaanaye úgakutoola, mbu agendi kuziika.
Si keera n'gatanga amagala gaawe,
bibe byokulya bye'nyamiishwa, na byo'tunyuni!
6 «"Haaho, lya'batuulaga booshi be'Miisiri bagaamenya kwo nie Nahano.
«"E bandu be'Miisiri! Ikyanya Abahisiraheeri bâli gweti bagamùlangaalira, mwanaba nga ngoni yi'sanga, inali nzira misi.
7 Iri bakagira mbu bamùgwate no'kuboko, mwanayami vunika, mwanabakomeeresa ku bitugo. Ne'ri bakamùshendamira mwanabajajagula imigongo.
8 «"E Bamiisiri! Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Ngamùlungikira abasirikaani, bamùteere ne'ngooti, halinde banamùyite kwo, kuguma ne'bitugwa biinyu byoshi.
9 Kinatumage ikihugo kiinyu kye'Miisiri kigahinduka ishamba limaata. Kwokwo, lyo mugaamenya kwo nie Nahano.
«"Bwo mwâli kizi deta kwo'lwiji Niire luli lwe'mwinyu, na mbu mwe mukalubiika ho,
10 ku kasiisia ngamùhanira kuguma na yulwo lwiji lwinyu. Yikyo kihugo kye'Miisiri, ngakishereeza, kisigale ishamba limaata, ukulyokera i Migidoli imbembe halinde ukuhisa i Sewene ikisaka, halinde kiri na ku mbibi ze'kihugo kye'Hendyopiya.
11 Ndaanaye mundu úgashubi yiji fina mwo, kandi iri nyamiishwa, halinde ukuhisa imyaka makumi gana.
12 Kigaashaka bweneene ukuhima ibindi bya'gandi mahanga gooshi. Utwaya twinyu tugasigala biguuka, halinde ukuhisa yeyo myaka makumi gana. Na balya Bamiisiri boonyene, ngabashabulira mu mahanga, banagendi shumbika mu bandi-bandi bandu.

13 «“Kundu kwokwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Iyo myaka
makumi gana, mango yakwira, ngashubi genda mu mahanga, na nguumanie balya
Bamiisiri, ngiisi ho bagaaba bashabukiiri.
14 Na njubi bagalulira mu kihugo kyabo kye'nvuukira kye'Paturo. Na kundu bagashubi
ba no'bwami, haliko bugaaba buzira misi.
15 Ee ma! Yubwo bwami, butagasikama, butanâye ki twale agandi maami. Bataganaki
shubi yiheemya hi'gulu lya'bandu be'gindi milala. Mukuba boonyene bagaaba bataki
sikamiri.
16 Yabo Bamiisiri, Abahisiraheeri batâye ki balangaalire, mbu babatabaale. Ikyanya
Abahisiraheeri bagabonaga ngiisi kwa'Bamiisiri bakoli hanirwi, bagakengeera ngiisi
kwo nabo bâli hubiri, mu kubalangaalira. Kwokwo, lyo bagayiji menya kwo nie Rurema
Nahamwabo.”»

Ikihugo kye'Miisiri kigahaabwa Abababeeri

17 Ikyanya tukahisa imyaka makumi gabiri ni'rinda tutwazirwi i Babeeri, mu lusiku
luguma lwo'mwezi gwa mbere, Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
18 «E mwana wo'mundu, ulya mwami Nebukandeneza we'Babeeri, abasirikaani baage
bakagendi teera ikihugo kye'Tiiro, anabahidika ngana-ngana, halinde amatwe gaabo
ganashyoka mwe'mbala. Ne'bitugo byabo byoshi, byanaba kwe'bishugule-shugule.
Kundu kwokwo, uyo mwami na'basirikaani baage, ndaabyo bindu bakalonga ukunyaga
i Tiiro.
19 «Kwokwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Kirya kihugo kye'Miisiri,
ngakiheereza Nebukandeneza, mwami we'Babeeri. Yehe, agashahula ibindu byamwo
byoshi, analonge byo agahemba mwa'basirikaani baage.
20 Yikyo kihugo kye'Miisiri, namúheereza kyo, bwo âli kizi ngolera. Kwokwo, kwo nie
Rurema Nahamwinyu ndesiri.
21 «Ku yikyo kyanya, ngashubi kania Abahisiraheeri indege. Na naawe, e Hezekyeri,
bakola bagasimbaha amagambo gaawe. Kwokwo, lyo nabo bagayiji menya kwo nie
Nahano.»

30

Rurema agaahana ikihugo kye'Miisiri

1 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, utange ubuleevi, mu kumenyeesa kwo nie Rurema Na-
hamwinyu nadetaga kwokuno:
“Mulire ku kimombo, iri munadeta, ti: Lulya lusiku, lugaaba lwa kuhumirana ngana!
3 Ee! Yulwo lusiku keera lwayegerera.
Nie Nahano ngola ngatwira abandu ulubaaja.
Ku yulwo lusiku, ibibungu bigazinga,
ne'binyamahanga binashenguke.
4 Umugoma agayiji teera ikihugo kye'Miisiri.
Yabo Bamiisiri, ikyanya bagayitwa, ibindu byabo bigashahulwa,
ne'ndaliro zo'twaya twabo zinahongolwe.
Haaho, Abahendyopiya bagajuguma ne'kyoba.
5 Abahendyopiya, na'bandu be'Puuti, na'be'Luudi, na'be'Buharaabu, na'be'Libiya,
kundu bakayibiika ku Bamiisiri, booshi bagayitirwa kuguma.”

6 «Nie Nahano nadetaga kwokuno:
“Ngiisi ábagweti bagashigikira Abamiisiri, bagaminikwa.
Na kundu bâli riiri bihagange, bagayitwa mwi'zibo.
Abamiisiri booshi bagayitwa, ukulyokera i Migidoli halinde i Sewene.
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
7 Ikihugo kye'Miisiri kigasigala ishamba limaata ukuhima ibindi bihugo byoshi.
Kiri no'twaya twamwo tugaasiba ngana-ngana!
8 Yikyo kyanya, ngajigiivya i Miisiri ku muliro,
na nvungule-vungule abatabaazi baabo booshi.
Haaho, lyo bagaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.
9 Ku yikyo kyanya, ngalungika indumwa, zigendi kanga Abahendyopiya.
Kundu bagweti bagayihenda, kwo baki tuuziri mu kati ko'mutuula,
haliko ikyanya Abamiisiri bagaminikwa, nabo bagalenga mwo'musisi.
Ee! Yulwo lusiku, ukuhika, lugaahika ngana!”

10 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno:
“Ngakoleesa mwami Nebukandeneza we'Babeeri,
mu kumala abandu katundu mu kihugo kye'Miisiri.
11 Uyo Nebukandeneza, na'bandu baage,
ndaabo ábali balangi ukubahima mu mahanga gooshi.
Bagaleetwa, gira bagendi shereeza i Miisiri.
Bagayomolaga ingooti zaabo, banayite Abamiisiri,
halinde ikihugo kyabo kinayijule mwe'birunda.
12 Lulya lwiji Niire, ngaluyumya.
Ne'kihugo íkiri ha butambi lyalwo, ngakiheereza abandu babi.
Kyoshi, ngakoleesa ibinyamahanga,
gira bikishereeze kuguma na ngiisi íbikiri mwo.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.”»

13 Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno:
«Ngashereeza imigisi ye'Miisiri, kiri ne'ya mu kaaya ke'Mefiisi.
Mu kihugo kyoshi kye'Miisiri, ndaaye úgaki ba mutwali.
Nganabiika mwe'kyoba kingi.
14 Ngashereeza akaaya ke'Paturo.
Na'kaaya ke'Sowani, ngakajiviivya ku muliro.
Nganahana akaaya ke'Tebeesi.
15 Akaaya ke'Siini, kundu ko kazitire mu Miisiri yoshi,
ngakahaniiriza ku buraakari bwani,
na nzimiize na'bandu katundu ba mu kaaya ke'No.
16 Ee! Ngajigiivya ikihugo kyoshi kye'Miisiri.
Abandu be'Siini bagateerwa ne'kyoba kingi bweneene.
Inzitiro ze'Mefiisi zigahongolwa.
Na'bandu baayo, bagakizi shenguka.
17 Imisore mitabana ye'Honi na ye'Pibeseeti, igayitwa ku ngooti.
Na ábagasigala, bagatwalwa imbohe mu mahanga.
18 Ikyanya ngayiji maliiriza ubushobozi bwe'Miisiri,
lye'kihulu kigabwikira i Tapaneshi, gunali mwi'zuuba.
Ikihugo kye'Miisiri kigayidika mwe'kihulu,
abandu mu twaya twakyo banagwatwe imbira,
banatwalwe i mahanga.
Haaho, lya'bandu be'Miisiri batagaki yikangaata hi'gulu lyo'bushobozi bwabo.
19 Kwokwo, kwo ngaahana ikihugo kye'Miisiri,
halinde abandu baamwo bamenye kwo nie Nahano.»

Abandu be'Miisiri batakiri bihagange

20 Ikyanya tukahisa imyaka ikumi na muguma tutwazirwi imbohe mu mahanga, mu lusiku lwa kalinda lwo'mwezi gwa mbere, Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
21 «E mwana wo'mundu, kundu ukuboko kwa mwami we'Miisiri kushuba no'bushobozi, haliko keera nakuvuna. Yukwo kuboko, ndaaye úkakubuka, ndaanaye úkakushweka ulushange. Kwokwo, kutâye longe ukukira, kutanâye ki fumbate ingooti.
22 «Kwokwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Ngola mugoma wa mwami we'Miisiri. Ngaavuna amaboko gaage gombi, kulya úkukiri kugumaana, no'kwabo keera úkukavunika. Kwokwo, irya ngooti yo ashubi fumbiiti mu kuboko kwage, igamútibuka.
23 «Yabo Bamiisiri, ngabashabulira mu mahanga gooshi.
24 Ngasikamya amaboko ga mwami we'Babeeri, ninamúfumbadike ingooti yani. Haliko, amaboko ga mwami we'Miisiri yehe, ngagavungula. Ne'kyanya agaaba imbere lyo'yo mwami, agagongeera ngana, ngo'mundu úkola úgaafwa.
25 Ee! Ngasikamya amaboko ga mwami we'Babeeri. Haliko, amaboko go'wabo we'Miisiri, goohe gagalebera. Mukuba, mango nafundaga irya ngooti yani mu kuboko kwa mwami we'Babeeri, anabe akola mu gikoleesa mu kulwisa ikihugo kye'Miisiri, lya'bandu bagaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.
26 «Yabo Bamiisiri, ngayami bashabulira mu mahanga, halinde banashabukire hooshi-hooshi. Haaho, lya'bandu bagaamenya kwo nie Nahano.»

31

I Miisiri iri nga kiti kyo'mwerezi

1 Ikyanya tukahisa imyaka ikumi na muguma tutwazirwi imbohe mu mahanga, mu
lusiku luguma lwo'mwezi gwa kashatu, Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, ubwire mwami we'Miisiri kuguma na'bandu baage kwokuno:
"Ewe! Si ulyagagi mukulu bweneene! Ndaaye gundi úgweti úgakuyigera.
3 Ee ma! Uli nga kiti kiija kyo'mwerezi gwe'Lebanooni.
Amatavi gaawe gabuyahiri bweneene,
ganali mu kizi leeta ikimbehwa mu kishuka.
Unashuumiri halinde mu bibungu.
4 Yikyo kiti, bwo kyâli byazirwi ha kadota ka'miiji mingi,
kyanadeha bweneene.
Inyiiji zâli kizi lenga mu matambi gaakyo,
iri zinahingira mu bindi biti bya mu kishuka.
5 Yikyo kiti kyanalahuuka ukuhima ibindi byoshi bya mu kishuka.
Na bwa'miiji mingi gâli kizi nywerera mu mizi,
kyanakaviiriza ukutavika.
6 Utunyuni twoshi, twâli kizi yiji yubaka ingisha mu matavi gaakyo.
Kiri ne'nyamiishwa zâli kizi butira mwi'dako lyakyo.
Abandu ba mu mahanga gooshi bâli kizi yiji vwagarara mu kimbehwa kyakyo.
7 Yikyo kiti kyâli riiri kihamu, kyanâli buyahiri ngana-ngana!
Amatavi gaakyo, gâli mala-mala.
Imizi yakyo, yâli yisiri hala bweneene mwi'daho,
halinde yanayikira áhali amiiji mingi.
8 Kiri na mu biti bye'myerezi ya mu ndalo ya Rurema,
ndaakyo kindi íkyangakiyigera.
Amatavi gaakyo, kiri na'matavi ge'biti bye'shindano gatagashushiri.
Kiri ne'biti íbiri mu detwa misunobari, bitâli hiiti mwene yago matavi.
Ee! Mu ndalo ya Rurema, ndaakyo kiti, íkibuyahiri nga kyo.
9 Mukuba, n'gakibuyahiisa bweneene,
mu kukiheereza amatavi mingi.
Ibindi byoshi bya mu ndalo ya Rurema, byanakiyuvwirwa uluugi."
10 «Ku yukwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Si yikyo kiti kiija
kyo'mwerezi gwe'Lebanooni kyâli kizi yikangaata, mbu kyo kilahuusiri bweneene
ukuhima ibyabo, na mbu kyo kishuumiri halinde ku bibungu!
11 Aaho! Bwo kikoli bihuusiragi, keera nakijanda. Na ngola ngakibiika mu maboko
ge'bihagarusi bye'mahanga, bikihane nga kwo bikikwiriiri.
12 «Abasirikaani balangi bweneene ukulyoka i mahanga bagakikubira haashi, ba-
nakisige haaho. Amatavi gaakyo, maguma gagagwira ku mugazi, na'gandi hooshi mu
ndekeera, kiri na mu tubanda twoshi. Abandu booshi ábashubi bwatiiri mu kimbehwa
kyakyo, bagalyoka yaho, banakisige kyonyene.
13 Utunyuni twa mu kyanyaanya, tunayiji twa ku matavi gaakyo. Ne'nyamiishwa
zinakizi yiji gafina kwo.
14 «Ikiti, kundu kyangalonga amiiji mingi, ndaakyo íkigashubi laaha kwokwo, halinde
kinahike ku bibungu. Kundu kwokwo, hagaatama, byoshi bigaafwa, binalindimukire i
kuzimu nga bandu.
15 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Kirya kiti, ulusiku kikalindimuki-
raga i kuzimu, haaho-haaho, hanaba ikigandaaro. Nanayami dagira utudota.
Nanayumya ne'nyiiji, halinde amiiji ganakama. Nanayambika Lebanooni imirondo
miiru, mu kuyerekana umwizingeerwe. Ne'biti byoshi bya mu kishuka, byanayuma.
16 «Yikyo kiti, ikyanya kikayibudika haashi, buu! Nanayami kilindimulira i kuzimu.
Ikyanya kikalindimukiraga yo, izu lyakyo lyanayami teera ibinyamahanga ikyoba.
Haliko, ibiti byoshi bye'Hedeni kuguma na birya biti biija bye'Lebanooni, kwo byâli
kizi nywisibwa, byoshi byanaholobezibwa i kuzimu, imunda abafwiri batuuziri.
17 «Yibyo bindi biti íbyâli kizi kitabaala, nabyo byanalindimukira yo, byanagendi beera
kuguma na ábâli bwatiiri mu kimbehwa kyakyo kihamu.
18 «Kwokwo, e Miisiri! Mu biti byoshi bya mu ndalo ye'Hedeni, ndaakyo íkiri nga we,
ku bukalage bwawe, na ku bulangashane bwawe. Kundu kwokwo, naawe ulyagagi nga
yibyo biti. Mukuba, naawe ugagendi lambama mu bafwiri, balya ábatatwaziizi Rurema,
banayitwe mwi'zibo. Bigaanaba kwokwo kiri ne'mwa mwami we'Miisiri, na'bandu
baage booshi. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.»

32

Mwami we'Miisiri bamúshushaania ne'ngoona

1 Ikyanya tukahisa imyaka ikumi ni'biri tutwazirwi imbohe mu mahanga, mu lusiku
lwa mbere lwo'mwezi gwi'kumi na kabiri, Nahano anambwira kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, uyimbage ulwimbo lwe'kimombo hi'gulu lya mwami
we'Miisiri, ti:
"E mwami we'Miisiri! Ugweti ugayikangaata mu binyamahanga nga mwana we'ndare,
unali naaho nga ngoona mu miiji.
Ugweti ugayoga mu miiji gaawe,
iri unagatwanga mu kugalibata-libata mwo, halinde gakundule.
3 Kundu kwokwo, Rurema Nahamwitu agweti agaadeta kwokuno: Ngakuyajuulira
kwo'lushenga lwani, na ngoleese abandu bingi, mu kukulyosa mu miiji.
4 Ngakukabulira i bulambo áhayumiri. Ne'kyanya ugaafwa, ngaleeta utunyuni
ne'nyamiishwa zooshi biyidagadule ikirunda kyawe.
5 Iminyofu yawe, ngagishabulira ku migazi. Ne'misigala na giyijuze mu tubanda.
6 Umuko gwawe, ngaguyonera mu kihugo, halinde ku migazi, kiri na mu tubanda.
7 Ikyanya ngakuzimiiza, ngayami bwikira igulu, halinde indonde zinayidike mwe'kihulu.
Izuuba nalyo, na ndeeze ikibungu imbere lyalyo. Kiri no'mwezi, gutagaki shubi yaka.
8 Imirengeerwe yoshi íri kwi'gulu, ngagiyidika mwe'kihulu. Ikihugo kiinyu kyoshi,
kigayidika mwe'kihulu. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
9 Imyazi yawe, ikyanya igamenyeekana i mahanga, kiri na mu bihugo byo utayiji,
lya'bandu bingi bagashenguka.
10 Ikyanya bagakizi yuvwa kwo wanyanyagwa haashi, bagalenga mwe'kinyukura. Ngiisi
mwami agakizi yitaaniza, mbu hali ikyanya naye angayitwa. Abandu booshi bagaaba
no'mwizingeerwe.
11 «"Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: Mwami we'Babeeri, ikyanya agakuteera
ne'ngooti,
12 ibihagange byage bye'ndwani bigaminika abandu kashenga. Yibyo bihagange
biryagagi bilangi bweneene ukuhima abandi booshi. Emwe! Bigaminika Abamiisiri,
halinde ukuyikangaata kwabo kunamale.
13 Kiri ne'bitugwa byawe, kwo biri mu ragira ha butambi lye'nyiiji, ngabiyita byoshi.
Kwokwo amiiji, ndaabyo íbigashubi gafina mwo mbu gatwange, gaba magulu ga'bandu
kandi iri ibinogosho bye'bitugwa.
14 Leero, ngaaleka amiiji ga'Bamiisiri gatwanguuke. Inyiiji zaabo zigakizi hinga bwija-
bwija nga mavuta. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
15 Ikyanya ngalyosa Abamiisiri mu kihugo kyabo, ngayami bayita, na njahule
mwe'bindu byoshi. Lyeryo, lyo bagaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano."
16 «Ee ma! Yulwo, lwo lwimbo abandu bagakizi yimba, mu kugandaara Abamiisiri.
Abakazi be'mahanga bagakizi luyimba hi'gulu lye'kihugo kye'Miisiri, na'batuulaga
baamwo booshi. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.»

Ikihugo kya'bahisi

17 Ikyanya tukahisa imyaka ikumi ni'biri tutwazirwi imbohe mu mahanga, ku lusiku
lwi'kumi na kataanu lwo'mwezi gwa mbere, Nahano anashubi mbwira kwokuno:
18 «E mwana wo'mundu, ulirire Abamiisiri booshi, gira yago malira gabamanulire
i kuzimu, bagwane ye'bindi bikalage keera íbikafwa. Kwokwo, bagendi beeranwa
na'baabo ábakoli gimanukiiri.
19 «Ugendi babwira kwokuno: "Ka mubwinagi kwo mwe mubuyahiri ukuhima
abandi? Aahago! Mugire mumanukire i kuzimu, gira mugendi lambikwa kuguma
na'bandi ábatayiji Rurema!"
20 «Balya bandu be'Miisiri baganyanyagwa haashi kuguma na'bandi ábakayitirwa
mwi'zibo. Ingooti ikoli yomwirwi. Ngahwe! Iminikage i Miisiri kuguma na'bandu
baamwo.
21 Iyo munda i kuzimu, ibyâli bikalage bi'zibo bigakizi honyoleza Abamiisiri kuguma
na'batabaazi baabo, ti: "Lolagi yaba! Nabo, batâli twaziizi Rurema! Bakayitirwa
mwi'zibo, banakoli lambisirwi kuguma hano mu bafwiri."
22 «Mwami we'Hasuriya, naye yo munda alambamiri kuguma ne'kiso kyage. Yikyo
kiso kyage, kwo bakayitwa mwi'zibo, ishinda zaabo zimúzungulusiri.
23 Yizo shinda ziyisiri bweneene, mwi'dako lya'bandi abafwiri. Iye'mwage izungu-
lusirwi na ze'kiso kyage. Ikyanya bâli ki riiri bagumaana, bâli kizi leeza abandi booshi
mwe'kinyukura. Halikago buno, nabo keera bakayitwa booshi mwi'zibo.

24 «Iyo munda i kuzimu, kiri na mwami we'Helamu naye, yo munda alambamiri,
ne'kiso kyage kimúzungulusiri. Yabo booshi, bakayitwa mwi'zibo, batanayiji Rurema.
Ikyanya bâli ki riiri bagumaana, bâli kizi leeza abandu mwe'kinyukura. Halikago buno,
bakoli fwiri, banalambamiri yaho mu kati ke'shoni.
25 Mwami we'Helamu keera akalambikwa mu bandi ábakayitirwa mwi'zibo, azun-
gulusirwi na'basirikaani baage. Yabo booshi, bakayitwa mwi'zibo, batanayiji Rurema.
Ikyanya bâli ki riiri bagumaana, bâli kizi leeza abandu mwe'kinyukura. Halikago buno,
balambamiri mu bafwiri. Bakoli teziibwi ishoni kuguma na'baabo keera ábakayitwa.
26 «Mwami we'Mesheki na we'Tubaali, nabo balyagagi i kuzimu, ne'biso byabo
bibazungulusiri. Yabo booshi bakayitwa mwi'zibo, batanayiji Rurema. Kundu kwokwo,
ikyanya bâli ki riiri bagumaana, bâli kizi leeza abandu mwe'kinyukura.
27 Batâli kizi ziikwa mu kati ko'lushaagwa, nga zirya ndwani za keera. Mukuba yabo
ba keera, ikyanya bakayikira mu shinda, banabwikirwa ne'siribo zaabo. Ne'ngooti
zaabo, bâli zishendamiiri. Ikyanya bâli ki riiri bagumaana, bâli kizi leeza abandu
mwe'kinyukura.
28 «Kwokwo, e Bamiisiri! Niinyu, mugashereezibwa, munalambikwe mu bandi
ábakayitirwa mwi'zibo, batanayiji Rurema.
29 «Abahedoomu nabo, bali i kuzimu kuguma na'baami baabo, na'batwali baabo
booshi. Ikyanya bâli ki riiri bagumaana, bâli bihagarusi. Halikago buno, keera bakay-
itirwa mwi'zibo, bakoli lambamiri kuguma na'baabo ábakaliyitirwa mwo, batanayiji
Rurema.
30 «Abatwali booshi ba'bandu be'mbembe, kiri na'Basidooni, nabo bakola i kuzimu.
Ikyanya bâli ki riiri bagumaana, bâli kizi leeza abandu mwe'kinyukura. Halikago buno,
keera bakayitwa, banamanulwa mu bafwiri, mu kati ke'shoni. Bakayitwa mwi'zibo,
banakoli lambamiri kuguma na'baabo ábakaliyitirwa mwo, batanayiji Rurema. Nabo
bakoli yuvwiti ishoni kuguma na'baabo ábakalindimukira i kuzimu.
31 «Mwami we'Miisiri kuguma na'basirikaani baage, ikyanya bagabonaga yabo booshi,
lyo bagaholeera, mu kubona kwo hali abandi ábakayitwa kwakundi.
32 N'galeka mwami we'Miisiri akizi leeza abandi mwe'kinyukura. Kundu kwokwo,
agagendi lambikwa mu bakayitirwa mwi'zibo kuguma na'basirikaani, batanayiji
Rurema. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.»

33

Hezekyeri agaaba naazi
(Hezekyeri 3.16-21)

1 Nahano anashubi mbwiraga:
2 «E mwana wo'mundu, ugendi bwira abandu baawe kwokuno: “Iri nangatuza izibo
mu kihugo kilebe, abandu baakyo bali mu toola muguma wabo kwo ibe naazi yabo.
3 Uyo mundu, iri angabona kwa'bagoma bakola mu yiji bateera, ali mu yami dihiriza
ikibuga, mu kukengula abaabo.
4 Ne'ri abaabo bangayuvwa yikyo kibuga, batanakebukwe, haaho abagoma bali mu
yiji bayita. Balya bandu, ulufu lwabo, lugaaba kwi'twe lyabo boonyene.
5 Mukuba, bakayuvwa kwe'naazi yalasa ikibuga, batanatwaza. Byebyo, byo bigaatuma
umuko gwabo, gugaaba kwi'twe lyabo boonyene. Haliko, bákiyuvwe izu lye'kibuga,
bangayikiziizi.
6 «“Irya naazi, iri yangabona kwa'bagoma bakola mu yija, itanadihirize ikibuga,
iri abandu batagakengulwa kwe'nguuke ikola igakoleka. Kwokwo, iri yabo bagoma
bangayiji yita ngiisi ye babona, uyo úwafwa, agaaba afwa hi'gulu lya'mahube ge'naazi.
Ee! Yulwo lufu, iyo naazi yo bagaludwika.”
7 «Na naawe, e mwana wo'mundu! Keera n'gakubiika, ukizi ba naazi mu
Bahisiraheeri. Aaho! Ikyanya ugakizi yuvwa amagambo gaani, unayami bakengula.
8 «Tudete kwo nangabwira umundu mubi, ti: “E nakuhambwa! Ukufwa, ugaafwa
nyene!” Kundu kwokwo, unabe ugweti ugayihulikira, utanamúkengule, mbu atwikire
ku mabi gaage. Kwokwo, uyo mundu agaafwa hi'gulu lya'mabi gaage. Si yulwo lufu
lwage, we ngaludwika.
9 «Haliko ulya mundu mubi, iri wangamúyerekeza kwo atwikire ku mabi gaage,
atanakutwaze, agaafwa hi'gulu lya'mabi gaage yenyene. Si wehe, ugaaba wayikiza.»

Ulukogo lwa Rurema

10 Nahano anashubi mbwira: «E mwana wo'mundu, ubwire Abahisiraheeri ngiisi kwo
bagweti bagayiganyira, ti: “Amahube giitu ne'byaha biitu, bikoli tuzidohiiri. Na buno,
keera byatuvuna indege! Aahago! Kuti kwo tugaramba?”

11 «Ubabwire, ti: “Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Nga kwo nyamiri
ho, ndagweti ngashambaalira ulufu lwa'bandu babi. Haliko, ndoziizi kwo batwikirage
ku mabi gaabo, lyo balonga ukulama. Aaho! Na nyinyu, e Bahisiraheeri! Mutwikirage
ku mabi giinyu! Kituma kiki mugweti mugayiloogeza ulufu?” Kwokwo, kwo nie Rurema
Nahamwinyu ndesiri.
12 «E mwana wo'mundu, ubwire abandu baawe kwokuno: “Umundu úkwaniini,
iri angagira amabi, yukwo kukwanana kwage kutangaki múkiza. Na nangora-mabi
kwakundi, iri angatwikira ku byaha byage, atangaki shubi bihanirwa kwo. Ee! Umundu
wo'kuli, ukukwanana kwage kutangaki múkiza, iri angatondeera ukugira ibyaha.
13 «“Umundu úkwaniini, iri nangamúbwira kwo agaalama, hali ikyanya angatona
kwo'kukwanana kwage kushobwiri. Kinatume agatondeeraga ukukola amabi. Kwokwo,
irya mikolezi yage miija ya keera, itagaki kengeerwa. Anayiji kengeera afwa mu mabi
gaage.
14 «“Na kandi, nangora-mabi, iri nangamúbwira ku bweranyange, ti: ‘Ukufwa,
ugaafwa!’ Hali ikyanya angatwikira ku byaha byage, anatondeere ukugira ibiija.
15 Ku mugani, hali ikyanya angagalula ingwati, kandi iri ayemeera ukugalula byo
ashubi zimbiri. Kwokwo, iri angakizi kulikiraga íbiri mu leeta ubulamu, anabe atakiri
mu gira ibyaha, ku kasiisa atagaki fwa. Si agaalama.
16 Birya byaha byage byoshi byo âli kizi kola yaho keera, bitagaki shubi kengeerwa.
Ee! Ali mu ba akola mu gira íbiri byo'kuli, kinatume akola agaalama.”
17 «Abiinyu bagweti bagaadeta, ti: “Aahabi! Yibyo Nahano agweti agaagira, bitali
biija!” Naani, ti: “Nanga maashi! Si boohe boonyene, bo batali mu gira ibiija.”
18 Umundu úkwaniini, iri angajanda ukukwanana kwage, anatondeere ukugira amabi,
ku kasiisa agaafwa hi'gulu lya yago mabi gaage.
19 Na nangora-mabi kwakundi, iri angajanda amabi gaage, anatondeere ukugira
íbikwaniini, uyo agaalama.
20 «Halikago mwehe, muki gweti mugashubi deta, ti: “Byo Nahano ali mu gira, bitali
biija!” E Bahisiraheeri! Mumenye kwo ngamùhana mweshi, ukukulikirana ne'ngesho
ziinyu.»

Akaaya ke'Yerusaleemu kagwatwa

21 Ikyanya tukahisa imyaka ikumi ni'biri tutwazirwi imbohe mu mahanga, ku lusiku
lwa kataanu lwo'mwezi gwi'kumi, mundu muguma úkafuushuka i Yerusaleemu, akayiji
mbwira: «Akaaya ke'Yerusaleemu keera kagwatwa!»
22 Mu lusiku lwa mbere, kabigingwe, Nahano anashubi mbiika mwo'bushobozi bwage,
halinde nanatondeera ukuganuula, ndanaki shubi ba kimeme.

Ibyaha bya'bandu

23 Nahano anashubi mbwiraga kwokuno:
24 «E mwana wo'mundu, Abayuda ábakasigala i Hisiraheeri mu twaya two'mushaka,
bagweti bagaadeta, ti: “Hiburahimu âli riiri yenyene. Kundu kwokwo, ye kayiji hyana
kino kihugo, kibe kye'mwage. Na twehe, tulyagagi bingi. Aaho! Ka itali yo haahe, kwo
nyiitu tukwaniini ukukihaabwa, kibe kye'mwitu?”
25 «Ku yukwo, ubabwire kwo Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: “Mwehe,
mugweti mugaalya inyama íkiri mwo'muko. Munagweti mugatabaaza imigisi, iri
munayitana. Aahago! Kino kihugo, ka muki kwaniini ukukihaabwa, kibe kye'mwinyu?
26 Si mulyagagi biitani, munali mu yagazania, munali mu gendi gwejera bamuka
abatuulani biinyu! Yikyo kihugo, ka muki kwaniini ukukihaabwa, kibe kye'mwinyu?
Aahabi!”
27 «E Hezekyeri, ugendi bwira Abahisiraheeri kwo nie Rurema Nahamwinyu nadetaga
kwokuno: “Nga kwo nyamiragi ho, ngiisi ábatuuziri mu twaya útukoli shasiri,
bagayitwa ku ngooti. Na ngiisi ábatuuziri mu mbingiro, bagaliibwa ne'nyamiishwa.
Na ngiisi ábatuuziri ku migazi, na mu nyaala, boohe bagaafwa ku kiija.
28 Yikyo kihugo, ngakihindula libe ishamba limaata. No'bushobozi bwo bâli kizi
yikangaata mwo, bugaamala. Imigazi ye'Hisiraheeri, igaashaka, ndaanaye mundu
úgagilenga mwo.
29 Keera bakagira íbiri mu yagazania, kyanatuma ngahindula ikihugo kyabo, libe
ishamba limaata. Lyo bagaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.”»
30 Rurema anashubi mbwira kwokuno: «E mwana wo'mundu, beene winyu, ikyanya
bali mu ba babwatiiri ku bibambaazi bye'nyumba zaabo, na kwi'rembo, we bali mu
ba bagweti bagagamba. Ha nyuma, banakizi bwirana: “Tugendi yuvwiriza ngiisi kwo
Nahano adesiri.”

31 «Ehee! Bali mu yiji kubwataza bali kigugu, banayigirage nga bandu baani. Kiziga
bali yuvwiriza naaho byo ugaadeta, bataganabisimbaha. Bali mu kizi deta naaho ku
tunwa kwo banguuziri, kiziga mu mitima yabo, bagenderiiri no'kukizi gungana.
32 Ku luhande lwabo, we Hezekyeri uli mu ba naaho nga mwimbi mwija, úyiji
ukulasa ibigaalaka ku njira nyiija! Ngiisi byo ugweti ugaadeta, bali mu kizi biyuvwiriza.
Halikago, ndaalyo igambo lyo basimbahiri.
33 Yubwo buhanya, ikyanya bugakolekaga, lyo bagayiji kebukwa ku kasiisa
kwo'muleevi abashuba mwo. Buganakoleka ngana.»

34

Abangere be'kihugo kye'Hisiraheeri

1 Nahano anashubi mbwira kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, utange ubuleevi hi'gulu lya'Bahisiraheeri, ubameny-
eese kwo nie Rurema Nahamwinyu ngweti ngabakanukira kwokuno: “E bangere
ba'Bahisiraheeri! Yayewe imwinyu! Si mugweti mugayiliisa mwenyene naaho! Aahago!
Ka mutakwiriiri ukuliisa ne'bibuzi?
3 Mugweti mugaanywa amata, munayambale ne'mirondo íyahangwa mu bwoya
bwe'bibuzi. Munagweti mugabaaga ibibuzi íbidehiri, munabilye.
«“Haliko, yibyo bibuzi byonyene, mutagweti mugabiliisa.
4 Ibibuzi íbivunisiri indege, mutagweti mugabihahalira. Na íbilwaziri, mutali mu
bibuka. Na íbiri mu vunika, mutali mu bishweka atushange. Na íbyahabuka, mutali
mu bigalula. Na íbiteresiri, mutagweti mugabilooza. Si ibibuzi, mugweti mugabitwala
ku kashuushi, iri munabilibuza bweneene.
5 «“Yibyo bibuzi, bwo bikabulaga umungere, kyo kitumiri byashaabulwa, binagweti
bigaliibwa ne'nyamiishwa.
6 Ibibuzi byani, keera bikahabukira ku migazi, na ku tugangazi, halinde byanashabu-
lirwa mu kihugo kyoshi. Ndaanaye mundu úkagendi bishakula, kandi iri abihahalira.
7 «“Ku yukwo, mwe bangere, muyuvwirize bwija ngiisi kwo nie Nahano nadeta:
8 Nga kwo nyamiri ho, nie Rurema Nahamwinyu, birya bibuzi byani, ndaaye mungere
ye biki hiiti. Inyamiishwa ndangi keera zikabiyilala mwo, zanakizi bijanganula. Na
kundu mwâli ho, mutâli kizi gendi bishakula. Ho mwangabishakuliiri ibyokulya,
mwanakizi yiliisa mwenyene.
9 «“Ku yukwo, mwe bangere, muyuvwirize ngiisi kwo nie Nahano nadeta:
10 Kundu nie Rurema Nahamwinyu, haliko buno, ngolaga mugoma winyu. Umukolwa
gwo'kulanga ibibuzi byani, ngola ngamùnyaga gwo. Ndanâye ki yemeere, kwo mushubi
bilanga. Kwokwo, mutagaki longa ubulyo bwo'kushubi biyungukira kwo. Yibyo bibuzi
byani, ngabifuushula mu tunywa twinyu, gira mutaki shubi birya.”»

Umungere mwija

11 «Ee! Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Niehe nienyene, ngashakula
ibibuzi byani, na ngizi bikuya-kuya.
12 Nga ngiisi kwo'mungere ali mu hahalira ibibuzi byage ku kyanya ali mu bilanga,
kwo na naani ngakizi hahalira ibibuzi byani. Kundu ibibungu byangazinga, ne'kihulu
kinayidike bweneene, ibibuzi binashaabuke, haliko ngashubi bikuumania, na ngizi
bihahalira.
13 «Ibibuzi byani, ngabilyosa mu mahanga, na mbikuumanie kuguma, halinde
mbigalukire mu kihugo kyabyo. Ngabiragirira ku migazi ye'mwabo, na ha butambi
lye'nyiiji, na ngiisi ha'bandu batuuziri.
14 Ngakizi bisholera mu ndagiriro nyiija za ku marango ge'Hisiraheeri, hanabe ho
bigakizi gwejera. Yaho handu hiija, bigakizi halongera ibyokulya biija.
15 Nienyene, ngakizi biragira, na ngizi bivyagiza. Kwokwo, kwo nie Rurema
Nahamwinyu ndesiri.
16 «Ikyanya bigakizi yangaara-yangaara, binabe bikoli teeresiri, ngakizi gendi
bishakula, halinde na mbigalukire i kaaya. Ne'kyanya bigakizi vunika, ngakizi bibuka.
Ne'kyanya bigaaba bikoli jehusiri, ngabikania indege. Halikago, ngiisi íbishishiri,
binabe biki kaniri, byohe, ngabishereeza. Na bwo ndi mungere, ngakizi bilanga byoshi
ku njira íkwaniini.
17 «Na niinyu mwe bibuzi byani! Nie Rurema Nahamwinyu, ngweti ngamùbwira
kwokuno: Bwo nie mungere winyu, ngakizi twa imaaja za ngiisi muguma winyu. Ee!
Ngakizi twa imaaja ha kati ke'bipanga ne'bihebe.

18 Baguma biinyu bagweti bagaliisa ubwasi bwija. Haliko, imisigala yabwo,
banagifine-fine. Na kwakundi, muli mu shyola amiiji miija. Haliko, amiiji ágasigiiri,
munakizi gatwanga mu kugafina-fina mwo!
19 Aahago! Ibindi bibuzi byani, ka bikwaniini ukukizi liisa ubwasi bwo keera mwafina-
fina mwo, bikizi na nywa amiiji go keera mwatwanga? Nanga, maashi!
20 «Ku yukwo, Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: “Nienyene, ngakizi twa imaaja
ha kati ke'bibuzi íbishishiri, na íbijambiri.
21 Yibyo bibuzi íbijambiri, si mwe bishishiri mugweti mugabitumikirira mu mbavu
na ku bitugo! Munagweti mugabitumita na'mahembe, binashabukire mu mbinga.
22 Kundu kwokwo, birya bibuzi, nienyene ngabikiza. Ndaanakyo íkigashubi
libuzibwa. Ngiisi kibuzi ne'kyabo, ngakizi bitwira ulubaaja.
23 «“Yibyo bibuzi, ngabiheereza umungere muguma naaho, ye mukozi wani Dahudi.
Yehe, agakizi biliisa, anakizi bahahalira.
24 Nie Nahano, kwokwo, ngaaba Rurema wabo. No'mukozi wani Dahudi, agaaba
kirongoozi kyabo. Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.
25 «“Kwokwo, twe na'bandu baani, tuganywana ikihango, halinde banatuule mu
mutuula. Ngabalyokeza inyamiishwa ndangi mu kihugo, lyo balonga ukuramba
mwi'shamba buzira mbuzi-mbuzi, banakizi gwejera mu kishuka.
26 «“Ee ma! Ngakizi gashaanira abandu baani, halinde banakizi tuula ku mugazi
gwani. Ngakizi baniekeza invula ku kyanya kyayo, halinde banakizi gashaanirwa.
27 Ibiti bya mu ndalo zaabo, bigakizi tongeka kwe'bitumbwe. Ne'ndalo zaabo zinayere
bweneene! Booshi banalongage ukuramba mu mutuula mu kihugo kyabo.
«“Na balya ábaki konirwi mu buja, ngavungula iminyororo yabo, na mbafuushule mu
bushobozi bwa basheebuja. Haaho, lyo bagaamenya ku kasisa kwo nie Nahano.
28 «“Batagaki shubi gwatwa imbira ne'binyamahanga. Kiri ne'nyamiishwa, zitagaki
shubi bajanganula. Haliko, bakola bagaramba mu mutuula, ndaanaye úgashubi
bakakaza.
29 Bigamenyeekana hooshi, ngiisi kwe'ndalo zaabo zikoli yeziri bweneene! Kwokwo,
abandu baani batâye ki shubi minikwa no'mwena. Batanâye ki honyolezibwe
ne'binyamahanga.
30 Kwokwo, lyo bagayiji menya ku kasiisa, kwo nie Nahano Rurema wabo, na kwo
tuyamiinwi. Baganamenya kwo balyagagi bandu baani. Kwokwo, kwo nie Rurema
Nahamwinyu ndesiri.
31 «“Mwe bandu baani, munali bibuzi byani. Ngweti ngamùhahalira. Na ndi nie
Rurema winyu Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.”»

35

Ubuleevi hi'gulu lye'Hedoomu

1 Nahano anashubi mbwira kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, uloleekeze uluhande lwe'Seyiri, unatange ubuleevi.
3 Ukanukirage abandu, kwo nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: E
Bahedoomu! Ngola mugoma winyu. Kwokwo buno, ngakoleesa ubushobozi bwani, gira
nyami hindula ikihugo kiinyu, kisigale ishamba.
4 Utwaya twinyu, ngola ngatushereeza, halinde tunashake. Kwokwo, lyo mugaamenya
ku kasiisa kwo nie Nahano.
5 «Mwe Bahedoomu, mwâli kizi shomba Abahisiraheeri. Ne'kyanya, n'gabahaniiriza
ubuzinda, kyanâli kola kyanya kyo'buhanya, mwanaleka bayiji yitwa ku ngooti.
6 Aahago! Niehe, nie Rurema Nahamwinyu. Nga kwo nyamiri ho, niinyu ngaaleka
muyitwe. Ndaanakwo kundi. Bwo mwe mwâli kizi yitana, na niinyu, mugakizi yitwa.
7 Yugwo mugazi gwe'Seyiri, ngaguhindula mushaka. Na ngiisi ábagalenga yo, nabo
ngabayita.
8 Iyo munda mu migazi, ngiisi ábagayitirwa yo, ibirunda byabo bigayijula yo. Ee!
Ngiisi ábagayitwa mwi'zibo, ibirunda byabo bikasigala mu tugangazi, na mu tubanda,
kiri na mu misima.
9 Ikihugo kiinyu kigasigala biguuka, halinde imyaka ne'myakuula! Ndaanaye úgaki
tuula mu twaya twinyu. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.
10 «E Bahedoomu, ikihugo kye'Buyuda, na kye'Hisiraheeri, mwâli gweti mugaadeta
kwo bikola bigaaba bye'mwinyu, mbu mwe mugabihyana. Si nie Nahano! Na mu yibyo
bihugo byombi, mwo nduuziri.
11 «E Bahedoomu, nie Rurema Nahamwinyu ngweti ngaadeta kwokuno: Yibyo
bihugo byombi, mwâli bishombiri bweneene, mwanakizi bilibuza ku bute, na ku nzigo.

Kwokwo, nga kwo nyamiri ho, ngamùyihoola. Ikyanya ngamùhaniiriza, lyo ngayereka
Abahisiraheeri ngiisi kwo ndi.
12 Haaho, lyo mugayiji menya kwo keera n'gayiyuvwirwa ngiisi kwo mugweti
mugahonyoleza imigazi ye'Hisiraheeri. Mukuba, mwâli kizi deta: "Balya Bahisiraheeri,
utwaya twabo keera twashaka! Na buno, twe tukola tugajanganula abandu baatwo!"
13 Ngiisi kwo mugweti mugayikangaata, iri munanduka, keera nabiyuvwa.
14 «Nie Rurema Nahamwitu nadetaga kwokuno: E Hedoomu! Ikyanya utwaya twinyu
tugaashaka, lya'bandu booshi mu mahanga bagashambaala.
15 E mugazi gwe'Seyiri, ne'kihugo kyoshi kya'Bahedoomu! Ku kyanya ikihugo
kye'Hisiraheeri kikashaka, mwanashambaala. Kwokwo niinyu, utwaya twinyu tugaki
shaka. Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.»

36

Rurema agashubi gashaanira Abahisiraheeri

1 Nahano anashubi mbwira kwokuno: «E mwana wo'mundu, utange ubuleevi
imwe'migazi ye'Hisiraheeri. Ugibwire,
2 kwo nie Rurema Nahamwinyu nyuvwiti ngiisi kwa'bagoma biinyu bâli kizi
mùshekeereza, mbu: "Yuuhu! Irya migazi íyâli riiri ya'Bahisiraheeri ukulyoka kare,
leero ikola ye'mwitu!"
3 «Ku yukwo, e Hezekyeri! Utangage ubuleevi, kwo nie Rurema Nahamwinyu
nadeta kwokuno: E migazi ye'Hisiraheeri! Abagoma biinyu ukulyoka i mahanga,
bâli kizi mùteera imbande zooshi. Na buno, mukola mu maboko gaabo. Bagweti
bagamùshembuula, iri banamùhonyoleza!
4 «Ku yukwo, e migazi ye'Hisiraheeri! Muyuvwirize ngiisi kwo nie Rurema
Nahamwinyu ndesiri. Biri ukuli, kwe'binyamahanga bikayiji mùshekeereza,
byanashekeereza ne'migazi, no'tugangazi, no'tubanda, kiri ne'biguuka, no'twaya
útukashahulwa.
5 Kundu kwokwo, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Yibyo binyamahanga,
ngoli gweti ngabirakarira. Ne'ngingwe, ngoli rakariiri Abahedoomu. Si bagweti
bagangayiriza, iri banayiraata, mu kudeta mbwe'kihugo íkishuba kye'mwani, keera
bakigwata, kinakola kye'mwabo!
6 «Ku yukwo, utangage ubuleevi hi'gulu lye'kihugo kye'Hisiraheeri. Ubwire imigazi
yamwo, kiri no'tugangazi, no'tubanda, ne'ndekeera, kwo nie Rurema Nahamwabo nade-
taga kwokuno: Ngoli rakiiri bweneene, bwe'binyamahanga bigweti bigamùhonyoleza.
7 «Kwokwo buno, nie Rurema Nahamwinyu nashiikiza, kwo yibyo binyamahanga
nabyo bikola bigashembuulwa.
8 Haliko, mwe migazi ye'Hisiraheeri, mugatavika kwe'biti, binatongekere abandu
baani ibitumbwe. Masaasa atabukwa, yabo bandu baani bakola bagataahira imwabo.
9 Lolagi! Ndi uluhande lwinyu, na ngweti ngamùhahala. Ku yukwo, mugakizi shubi
hinga indalo ziinyu, zinashubi byalwa mwe'mbuto.
10 «E Bahisiraheeri, ngola ngamùluza. Kundu abandu bakahongolerwa utwaya twabo,
banashaabuka, haliko yutwo twaya tugashubi yubakululwa.
11 E migazi! Ngamùluza kwa'bandu, kiri ne'bitugwa. Abandu baani, bagashubi
mùtuula mwo, nga kwo byâli riiri yaho kare. Munakizi genduukirwa ukuhima kare.
Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa, kwo nie Nahano.
12 «E migazi, abandu baani, Abahisiraheeri, ngabahanguula bakizi mùzaataga kwo,
banamùhyane. Ee! Mugaaba bindu byabo. Kwokwo, mutagashubi leka, mbu bashalike.
13 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Abandu bali mu deta kwe'kihugo
kye'Hisiraheeri kigweti kigayimalira abandu, kiri na'baana.
14 Kundu kwokwo, kitâye ki shubi sivya abandu, kandi iri kuyimalira abaana.
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
15 «Nie Rurema Nahamwinyu ngweti ngaadeta na kwokuno: Ndagaki shubi leka
ibinyamahanga, kwo bishubi kizi mùtuka, kandi iri bikizi mùhonyoleza. Abandu
batagaki fwa mu kati kiinyu.»

Uburambe buhyahya bwa'Bahisiraheeri

16 Nahano anashubi mbwira kwokuno:
17 «E mwana wo'mundu, Abahisiraheeri, ikyanya bâli ki tuuziri mu kihugo kyabo,
banakiyulubaza mu kukizi kigirira mwe'bitalaalwe. Byo bâli kizi gira, bikaba
byo'kuyulubaza nga kwo'kuhonerwa kwo'mukazi.
18 Kwokwo, n'gabahana ku buraakari bwani. Mukuba, bâli kizi yitana, banakizi
yulubaza ne'kihugo kyabo mu kuyikumba imigisi.

19 Kwokwo, n'gabashabulira mu mahanga, lyo ndonga ukubahaniiriza ku mikolezi
yabo mibi.
20 «Yabo bandu baani, ikyanya bâli kizi gendaga mu mahanga, banagenderera
ukukizi gayiriza iziina lyani, kundu liri lyeru. Kwokwo, birya binyamahanga byanakizi
bagamba, ti: "Ehee! Balya Bahisiraheeri, kundu balyagagi bandu ba Nahano, halikago
bakayimulwa mu kihugo kyage!"
21 Yiryo iziina lyani, kundu bâli kizi ligayiriza mu binyamahanga, haliko niehe, nâli
kizi lihahala.
22 «Kwokwo yabo Bahisiraheeri, ugendi babwira kwo nie Rurema Nahamwinyu
nadetaga kwokuno: Ikyanya mwâli kizi genda mu mahanga, mwanakizi gayiriza iziina
lyani. Kundu kwokwo, niehe ngakizi lisimbahiisa. Iri nangaba ngaagira kwokwo,
kutagaaba hi'gulu liinyu, si kugaaba hi'gulu lyani.
23 Yiryo iziina lyani, kundu mwâli kizi ligayiriza mu yibyo binyamahanga, haliko
ngaki yerekana ngiisi kwo liri lihamu. Kwokwo, lyo nabo bagaamenya kwo nie Nahano,
banamenye na ngiisi kwo ndi mweru. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri!
24 «Ngamùlyosa mu mahanga gooshi, ninamùkuumanie kuguma, halinde ni-
namùgalulire mu kihugo kiinyu.
25 Ha nyuma, ninamùyeruuse, mu kumùshaangira kwa'miiji meeru. Bwo muyulubi-
iri hi'gulu lyo'kuyikumba imigisi, ngamùyeruusa
26 Ngamùheereza umutima muhyahya, na'menge mahyahya. Imitima yinyu, kundu
ikiri ngi'buye, inali mindagabika, ngagilyosa, ninamùheereze imitima minovu, inabe iri
mu simbahana.
27 Ngamùbiika mwo'mutima gwani, gira mukizi simbaha imaaja zaani, iri munagira
ngiisi byo namùbwira.
28 «Kirya kihugo kyo n'gaheereza bashokuluza biinyu, niinyu mugakizi kituula mwo.
Mwehe, mugaaba bandu baani. Naani ngaaba nie Rurema winyu.
29 «Kundu muki yulubiiri, ngamùkiza. Na njubi kyula kwe'ngano iyere bwija.
Ndanaki leke kwo'mwena gushubi mùteera.
30 Si ngakizi yeza imimbu mu ndalo ziinyu, gira ibinyamahanga bitaki shubi
mùshembuula, mbu muli banamwena.
31 «Haaho, mugakengeera ngiisi kwo mwâli kizi gira amabi. Mugayigaya, mbu bwo
mwâli bihuusiri bweneene, halinde mwanakizi nyaagaza.
32 E Bahisiraheeri! Mumenye bwija kwo ngiisi byo ngamùtabaala, kutali hi'gulu
liinyu. Si ngamùtabaala naaho, gira lye'shoni zimùgwate, munayiji kengeera mwa-
teteerwa. Kwokwo, kwo Rurema Nahamwitu adesiri.
33 «Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: Ikyanya ngamùyeruusa ibyaha biinyu,
utwaya twinyu tugashubi tuula mwa'bandu. Na byoshi íbikahongolwa, binashubi
yubakululwa.
34 Ikyanya abandu bâli kizi genda ha butambi lye'ndalo ziinyu, banabona ngiisi kwo
zasiba. Kundu kwokwo, ngashubi mùleka mukizi zihinga.
35 «Leero, abandu bagaadeta, ti: "Kino kihugo kyâli riiri mushaka. Haliko buno,
kikola kandi nge'ndalo ye'Hedeni. No'twaya, kundu twâli kola biguuka, na mushaka,
leero buno, tukoli yijwiri mwa'bandu, tunakoli zungulusirwi ne'nzitiro".
36 «Haaho, ibinyamahanga íbigasigala bimùzungulusiri, bigaamenya ku kasiisa, kwo
nie Nahano, na kwo ndi mu yubakulula íbishubi sherebiiri. Na ndi mu byala imbuto
mu kihugo íkyâli mali shaka. Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri, kwo nganagira.
37 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Ikyanya Abahisiraheeri bagambu-
una kwo nyushuule ibibuzi byabo, ngayemeera, na mbiyondolose,
38 halinde binabe katundu. Bigaaba nga kwo byâli riiri ku kyanya bâli kizi bitwala
i Yerusaleemu ku siku ngulu. Na kundu utwaya twinyu twâli riiri tumaata, haliko
tugashubi yijula mwa'bandu bingi. Kwokwo, lyo bagaamenya ku kasiisa, kwo nie
Nahano.»

37

Amabone hi'gulu lye'migongolo íyumagusiri

1 Nie Hezekyeri, nanayuvwa kwo'bushobozi bwa Nahano bungola mwo. Haaho,
umutima gwage, gwanandwala mu ndekeera íyijwiri mwe'migongolo,
2 anandeeza mu kati kaayo. Iyo migongolo, nanabona kwo yâli luguusiri, yanâli mali
yumaguka.

3 Rurema anambuuza kwokuno: «E mwana wo'mundu, ino migongolo, ka yangaki
shubi biikwa mwo'bugumaana?» Na wa naani, ti: «E Rurema Nahamwitu, wenyene
naaho we yiji!»
4 Nahano, ti: «Utangage ubuleevi hi'gulu lyayo, mu kugibwira kwokuno: "E
migongolo mwe mukoli yumagusiri! Muyuvwirize ngiisi kwo Nahano adeta:
5 Nie Rurema Nahamwinyu, ngashubi mùfuuhira mwo'muuka, halinde munashubi ba
bagumaana.
6 Ninamùbiike kwe'minyofu, ninamùbwikire kwo'luhu. Ha nyuma, ninamùfuuhirage
mwo'muuka, mulonge ukushubi ba bagumaana. Haaho, lyo mugaamenya ku kasiisa
kwo nie Nahano."»
7 Lyeryo, nanatanga ubuleevi, nga kwo n'gabwirwa. Ikyanya n'gaba ngweti ngabu-
tanga, nanayami yuvwa kwe'rya migongolo ikola mu laka. Yanatondeera ukuyegeerana,
iri inayinanikana kwo.
8 Ne'ri n'gayitegeereza bwija, nanabona kwe'yo migongolo ikola kwe'minyofu, keera
yanabwikirwa kwo'luhu. Kundu kwokwo, ndaabwo bugumaana úbwâli giriiri mwo.
9 Ha nyuma, Nahano anashubi mbwira kwokuno: «E mwana wo'mundu, utange
ubuleevi ku mbuusi yo'mubangami, unagibwire kwo Rurema Nahamwitu adeta
kwokuno: "E mbuusi! Ushaagage mu mbande zooshi, unayiji fuuhira yaba abafwiri
umuuka, halinde balonge ukushubi ba bagumaana."»
10 Kwokwo, nanashubi tanga ubuleevi, nga kwo Nahano akambwira. Haaho, umuuka
gwanabayingira mwo, banashubi ba bagumaana, banayimanga. Kiziga, yabo bandu bâli
kandaharuurwa, nga kiso kihamu kya'basirikaani.
11 Lyeryo, Nahano anashubi mbwira kwokuno: «E mwana wo'mundu, iyo migongolo,
guli mugani gwa'Bahisiraheeri. Mukuba, bali mu deta, ti: "Keera twayumaguka ngana!
Ndaakigwo mulangaaliro tugweti. Buno, keera tukamala lwoshi-lwoshi!"
12 «Kwokwo, ugendi batangira ubuleevi, kwo nie Rurema Nahamwinyu nadeta
kwokuno: "E bandu baani! Ngayigula ishinda ziinyu, ninamùzuule mwo. Haaho,
ninamùgalulire mu nyumba ziinyu, mu kihugo kye'Hisiraheeri.
13 E bandu baani! Mango mwabonaga kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie
Nahano.
14 Ee ma! Ngabiika Umutima gwani mu kati kiinyu, munashubi longa ukuba
bagumaana, munagalukire mu kihugo kiinyu. Yago gooshi, mango nagagira, lyo
mugaamenya ku kasiisa, kwo nie gadesiri, na kwo keera nagagira. Kwokwo, kwo nie
Nahano ndesiri."»

Abayuda na'Bahisiraheeri bashubi ba kuguma

15 Nahano anashubi mbwira kwokuno:
16 «E mwana wo'mundu, uyabiire ihitolo hyo'lupahwa, unahiyandike kwo yaga
magambo: "Imwa'Bayuda na'Bahisiraheeri booshi kwo baliriinwi". Ha nyuma,
unayabiire ihindi, unahiyandike kwo yaga gandi magambo: "Imwa'Bahifurahimu
bagala Yusefu, bo na'Bahisiraheeri booshi kwo baliriinwi".
17 Mango wayusa, uyabiire yutwo tupahwa twombi, unatunanike kuguma, halinde
kibe kindu kiguma mu kuboko kwawe.
18 «Abiinyu bo mutuliinwi, bagayiji kubuuza: "Ewe! Yibi wagira, utuyereke umugeeza
gwabyo!"
19 Haaho, ubashuvye kwo nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Yi-
hyo hipahwa hyo Hifurahimu afumbiiti, hiri hye'mwa Yusefu, bo ne'milala yoshi
ya'Bahisiraheeri. Aaho! Ngahiyabiira, ninahishwekere kuguma na hirya hye'mwa Yuda.
Kwo tuli twombi, ngatuhindula hibe higuma naaho mu kuboko kwani.
20 «Ha nyuma, yutwo tupahwa tuyandike kwo, utufumbate mu kuboko kwawe,
halinde abandu booshi batuyibonere.
21 Unababwire kwo nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Yabo Bahisiraheeri,
bakoli tuuziri i mahanga. Kundu bakatwalwa yo, haliko, ngabalyosa yo, na mbakuman-
ize kuguma, halinde banagalukire mu kihugo kyabo.
22 «Balya Bahisiraheeri booshi, ngabakuumania, babe bandu bo'mulala muguma
naaho, banashubi tuula mu migazi yabo. Kwo bali booshi, bagaaba no'mwami muguma
naaho. Ee! Batâye ki shubi gabulikana mu maami gabiri.
23 «Yabo bandu, batagaki shubi yiyulubaza, mu kukizi yikumba imigisi. Mukuba, iyo
migisi iri mu yagazania. Batanâye ki kizi gira ibyaha mu buhuni bwabo. Mukuba
ngabakiza, halinde bayeruuke bwija. Kwokwo, lyo bagaaba bandu baani. Naani, na
mbe ndi Rurema wabo.

24 «Umukozi wani Dahudi ye gaaba mwami wabo, banabe bahiiti umungere muguma
naaho. Bagakizi simbaha imaaja zaani, iri banatuula nga ngiisi kwo n'gababwira.
25 Bagabeera mu kihugo kya bashokuluza baabo, kirya kyo n'gaheereza Yakobo.
Baganatuula yo, kuguma na'baana baabo, kiri na'bijukulu, halinde imyaka ne'myakuula.
Umwami wabo, ye mukozi wani Dahudi, halinde imyaka ne'myakuula.
26 «Tuganywana ikihango twe nabo, halinde bakizi longa umutuula gwe'myaka
ne'myakuula. Ee ma! Ngabagashaanira, banakizi luguuka. Na mbiike inyumba yani
ha kati kaabo, halinde imyakuula.
27 Ngatuula mu kati kaabo. Ngaaba nie Rurema wabo. Nabo, bagaaba bo bandu
baani.*
28 Ikyanya inyumba yani igabiikwa ha kati kaabo halinde imyakuula,
lye'binyamahanga bigaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano, na kwo ndi mu yeruusa
Abahisiraheeri.»

38

Mwami Googi, kiri kirugu kya Rurema

1 Nahano anashubi mbwira kwokuno:
2 «E mwana wo'mundu, ulolage imunda mwami Googi, we'kihugo kye'Magoogi. Uyo
mwami, ye mutwali mukulu we'Mesheki na we'Tubaali.
«Aaho! Utangage ubuleevi hi'gulu lyage,
3 kwo nie Rurema Nahamwinyu ngweti ngamúkanukira kwokuno: E Googi, we
mutwali mukulu we'Mesheki na we'Tubaali! Nie Nahano ngolaga mugoma wawe.
4 Ngakushakiza igera mu migeka, na ngutumikire ku misi. Ngakuhulukiza imbuga,
kuguma na'basirikaani baawe booshi, ne'fwarasi, na ábali mu zigendera kwo. Yabo
booshi, bagaaba bayambiiti imirondo yi'zibo, banabe bafumbiiti ne'siribo mbamu
ne'niini, kuguma ne'ngooti zaabo.
5 Mu yabo bandu, muli abasirikaani be'Perisiya, na'be'Hendyopiya, na'be'Puuti. Kwo
bali booshi, bahiiti isiribo ne'ngofeera ze'byuma.
6 «Na ha butambi lyabo, hagayiji yiguga Gomeeri, kuguma na'basirikaani baage
booshi, na'be'Beeti-Torigama, ukulyoka uluhande lwe'mbembe hala! Naye, agayija ali
na'basirikaani baage booshi. Hagayija na'bandi basirikaani bingi kwakundi.
7 Aaho! Uyiteganurage! Unayibiike ibiringiini, mwe na yabo basirikaani booshi.
Mukuba yabo booshi, we gabarongoora.
8 «Ha nyuma lye'myaka mingi, mwâye hamagalwe, mbu mugendi teera ikihugo
kye'Hisiraheeri. Yikyo kihugo, abandu baakyo bagaaba keera bakalyosibwa mu
mahanga, banabe bakoli tuuziri mu mutuula mu migazi yabo.
9 Haaho, mwe na'basirikaani baawe booshi, mugagendi bateera, munabazinge nga
kihuhuuta, halinde munabwikire ikihugo kyabo nga kibungu.
10 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Ku yikyo kyanya, mugakizi
yitoneesa buligo, iri munashungika ishungi mbi.
11 Munadetage, ti: "Ikihugo kyabo kitazitiirwi, ndaanayo miryango bagweti, kandi iri
bihamiko. Aaho! Tugagendi kiteera. Si batuuziri mwo mu mutuula, buzira ngerania!
12 Kundu utwaya twabo twâli mali shaka, haliko banalyosibwa mu mahanga,
banatuyubakulula. Na buno, bakoli hiiti inguuli nyingi ze'bitugwa, na'kanyamwala
ke'bindi bindu. Ku zeene, batoniragi kwo batuuziri ha kati ke'kihugo. Kundu kwokwo,
tugendi bishahuliisa."
13 «Halikago, abatuulaga be'Sheeba na'be'Dedaani, na'badandaza be'Tarasisi, kiri
no'twaya twayo, bagabuuzania, ti: "Ewe! Ka muhiiti ubushobozi bwo'kuyiji tunyagaza?
Yabo basirikaani biinyu bo mwakuumania, ka mutoniri kwo bagaahasha ukutushahula
inooro, ne'harija, ne'nguuli ze'bitugwa, ne'bindi bindu?"
14 «Ku yukwo, e mwana wo'mundu! Utange ubuleevi bwo'kukanukira Googi,
iri unamúbwira kwo nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Abandu baani
Abahisiraheeri, ikyanya bagaaba batuuziri mu mutuula, mugatondeera ulugeezi.
15 Mugalyoka imwinyu hala bweneene, uluhande lwe'muga, munayije muli
ne'bihagarusi bya'basirikaani katundu, bashoniri ku fwarasi.
16 Munagendi teera abandu baani Abahisiraheeri, mu kubazinga nga kulya ikibungu
kiri mu zinga ikihugo kyoshi. E Googi! Ku kyanya ngamùlungika kwo mugendi teera
ikihugo kyani, lye'binyamahanga bigaamenya kwo nie namùkoleesa, binayibonere
ngiisi kwo ndi mweru.

---

* **37:27 37.27** Balaawi 26.12; Yeremiya 32.38; 2 Bakorindo 6.16.

17 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Nâli mali gwanwa nadeta hi'gulu
lyawe yaho kare, ikyanya n'gadeta ku njira ya'bakozi baani abaleevi, kwo ikyanya
íkyâye yije, ngalungika abandu bo'kuyiji teera Abahisiraheeri.

Rurema agaahana Googi

18 «Nie Rurema Nahamwinyu ngweti ngaadeta kwokuno: Ikyanya ulya Googi âye yiji
teera Abahisiraheeri, lyo ngaaba ndakiiri bweneene.
19 «Ku yulwo lusiku, mu kihugo kye'Hisiraheeri, hagalenga sizigirye wo'musisi.
20 Abandu booshi ba mu kihugo, mango bambanda kwa'masu, bagayami lenga
mwe'kinyukura, kiri ne'fwi, no'tunyuni, ne'nyamiishwa, na íbiri mu yibulula. Imigazi
yoshi igayihongoleka haashi, kuguma ne'nzitiro, ne'bibambaazi.
21 «Haahago, mu migazi yoshi ya'Bahisiraheeri, ngahamagala abasirikaani, kwo bayiji
teera Googi. Abasirikaani baage bagatondeera ukulwisania ku ngooti zaabo boonyene
ku boonyene. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
22 «Uyo Googi, ngamúhaniiriza ku kiija, no'kuyitwa. Ngamúniekeza kwe'nvula ngayu
yo'lugungu, na yo'muliro. Yibyo byoshi, ngamútibulira ku byo, kuguma na'basirikaani
baage, na ngiisi milala ígamúyibiika kwo.
23 Kwokwo, lyo ngayereka ibinyamahanga ngiisi kwo ndi mukulu, na ngiisi kwo ndi
mweru. Kwokwo, lyo bagaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano.»

39

Ukuhimwa kwa Googi

1 Rurema anashubi mbwira kwokuno: «E mwana wo'mundu, utangire Googi ubuleevi,
mu kumúkanukira kwo nie Rurema Nahamwinyu nadeta kwokuno: Kundu we mutwali
mukulu wa'bandu be'milala ye'Mesheki na ye'Tubaali, haliko ngola mugoma wawe.
2 Ngakuhindula, gira ngurongoore halinde nguzamuulire hala imbembe, ugendi teera
imigazi ye'Hisiraheeri.
3 Ha nyuma, ngakushulika, umuheto gwawe gunavunikire mu kuboko kwawe
kwe'lumosho. Ne'myambi íri mu kwe'lulyo, nayo ngagitibulira haashi.
4 Mwe na'basirikaani baawe booshi, kiri na'batabaazi biinyu bo muliriinwi, mweshi
mugafwira ku migazi ye'Hisiraheeri. Ne'birunda biinyu, ngabiteereza utunyuni,
ne'nyamiishwa ndangi, bibilye.
5 Mugafwira mweshi mu mbingiro. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
6 Ikihugo kye'Magoogi, ngakiduulika mwo'muliro, gunajigiivye kiri na'batuulaga
booshi ba mu tulira, kundu bajeberiiri. Kwokwo, lyo booshi bagaamenya ku kasiisa
kwo nie Nahano.
7 Ngayereka abandu baani Abahisiraheeri ngiisi kwi'ziina lyani liri lyeru. Ndagaki
leka kwo likizi gayirizibwa. Haaho, lye'binyamahanga bigaamenya ku kasiisa kwo nie
Nahano, Rurema Mutaluule wa'Bahisiraheeri.
8 Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Lulya lusiku lwe'kihano, ukuyija,
lugayija ngana. Lunali lwolwo lwo nâli mali gwanwa nadeta.
9 Aahago! Ngiisi ábatuuziri mu twaya twa'Bahisiraheeri, bagatuhuluka mwo,
banagendi kuumania ibilwaniiso bya'bagoma bakasiga, banabiduulike kwo'muliro,
gunajigiivye isiribo, ne'miheto, ne'myambi, na'matumu, na'mahiri. Yibyo bilwaniiso
byoshi, bigakongeezibwa kwo'muliro nga shaali, binahise imyaka irinda biyasiri.
10 Yabo Bahisiraheeri batagaki ba ni'goorwa, mbu bagendi looza ishaali mu ndalo,
kandi iri bagendi sheenya mu kishuka. Mukuba yizo siribo ízigaaba zasigwa, zo
bagakizi koleesa zibe ngongeezo. Balya bagoma booshi ábakashahula ibya beene, nabo
bagabishahulwa. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
11 «Ku yikyo kyanya, ngalingaania ho mugaziikira ulya Googi, bo na'basirikaani baage.
Ee! Bagaziikwa yaho mu kihugo kye'Hisiraheeri, mu kabanda ka'Babalama, uluhande
lwe'sheere lwe'Nyaaja yo'Muunyu. Haaho, ho Googi agaziikirwa kuguma na yabo baabo.
Yako kabanda, kakola kagakizi detwa Kabanda ka'basirikaani bingi ba Googi.
12 Abahisiraheeri bagaahisa imyaka irinda bagweti bagaziika yibyo birunda, halinde
ikihugo kinabe kikoli yeruusiri.
13 Mu kubiziika, Abahisiraheeri booshi bagatabaalanwa, halinde banagingikwe.
Mukuba mu lwolwo lusiku, mwo ngayerekana ubulangashane bwani. Kwokwo kwo
nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
14 «Imyezi irinda, mango yamala, abashosi baguma bagalungikwa, mbu balenge-
lenge mu kihugo, bagende bagalooza ibirunda íbisigiiri, gira babiziike, halinde ikihugo
kiyeruuke lwoshi.

15 Ne'kyanya bagakilenga-lenga mwo, ho bagakizi gwana ivuha, bagalibiika
kwa'kalangikizo, gira ábali mu humba ishinda bakayiji liziika mu lirya ishamba mu
Kabanda ka'Basirikaani bingi ba Googi.
16 Ne'yo munda, hagaboneka akaaya ákali mu detwa "Kaaya ka'bandu bingi."
Kwokwo, kwa'bandu bagashubi yeruusa ikihugo.
17 «Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: E mwana wo'mundu! Uhamagalage
utunyuni twoshi, kuguma ne'nyamiishwa zooshi, bikuumane mu migazi ye'Hisiraheeri,
gira biyiji lya ibyokulya bi'tuulo byo ngweti ngabilingaaniza. Yibyo byokulya, bigaaba
katundu. Hagaliibwa inyama, hananywebwe umuko.
18 Yizo nyama, ziri ze'birunda bya'basirikaani, na yugwo muko guli gwa'baluzi
be'kihugo. Yabo bakulu booshi, bagatongeerwa nga bipanga, kandi iri ibyanabuzi, kandi
iri ibihebe, kandi iri shuuli ízishishiri ze'Bashaani.
19 Yabo basirikaani, ikyanya ngakizi bayita gabe matuulo, utunyuni ne'nyamiishwa
bikwiriiri bikizi lya inyama ze'binyule halinde binayigute. Binakizi nywa no'muko,
halinde gubilaluse.
20 Bigakizi lya ifwarasi, na'basirikaani ábali mu zigendera kwo, ne'bihagange byoshi,
na ngiisi mulala gwa'basirikaani. Emwe! Bigahaagira ku kashasha kaani. Kwokwo, kwo
nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.»

Abahisiraheeri bagagalukira mu kihugo kyabo

21 Nahano anashubi mbwira kwokuno: «Ngayerekana ubulangashane bwani mu
binyamahanga. Ikyanya ngabihaniiriza, lya'bandu bagaabona ubushobozi bwani.
22 Ukulyokera ku yikyo kyanya, Abahisiraheeri bagaamenya ku kasiisa kwo nie
Nahano Rurema wabo.
23 «Ibinyamahanga bigaamenya kwo íbitumiri Abahisiraheeri bakatwalwa imbohe
mu bindi bihugo, bwo bâli bihuusiri imbere lyani. Kwokwo naani, nanabahindulira
ingoto, nanaleka abagoma bakizi bayita mwi'zibo.
24 Bwo bâli bihuusiri, banakizi gira ne'bitalaalwe, kyanatuma ngabahindulira ingoto.
25 «Haliko, nie Rurema Nahamwinyu nadetaga kwokuno: Buno, ngola ngashubi
kejeerera Abahisiraheeri, na mbalyose mu buja. Kwokwo, li'ziina lyani lyeru lilonge
ukukizi gingikwa.
26 Ikyanya bagaaba bakoli tuuziri mu kati ko'mutuula mu kihugo kyabo, buzira
kushubi kakazibwa, lyo bagayami yibagira ngiisi kwo bakahuna imbere lyani, na ngiisi
kwo bakateezibwa ishoni.
27 «Yabo bandu baani, ngabalyosa mu mahanga, ngiisi ho bâli shabukiiri mu bagoma.
Kwokwo, lyo ngabakoleesa mu kuyereka ibinyamahanga kwo nyamiri ndi mweru.
28 Haaho, lyo bagaamenya ku kasiisa, kwo nie Nahano Rurema wabo. Mukuba nie
kabatwala imbohe mu mahanga. Nie nashubi na bagalulira mu kihugo kyabo. Ndaanaye
kiri no'muguma wabo ye ngaasiga.
29 Yabo Bahisiraheeri, ngabayijuza mwo'Mutima gwani, ndanâye ki shubi bahindulira
ingoto. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.»

Amabone hi'gulu lye'nyumba mbyahya ya Rurema

40

(40.1–48.35)

Hezekyeri atwalwa i Yerusaleemu mu mabone

1 Ikyanya tukahisa imyaka makumi gabiri ni'taanu tutwazirwi i mahanga, mu siku
ikumi zo'mwezi gwe'ndondeko za yugwo mwaka, akaaya ke'Yerusaleemu kanaba kahisa
imyaka ikumi ni'na kahongwirwi. Mu lwolwo-lwolwo lusiku, Nahano ananyijuza
mwo'bushobozi bwage, nanayuvwa kwo andwala i Yerusaleemu.
2 Mu yago mabone, nanabona kwo Rurema agweti agandwala mu kihugo
kye'Hisiraheeri, anambiika ku kanywangi-nywangi ko'mugazi, uluhande lwe'kisaka.
Kwokwo, nanabona ákali nga'kaaya.
3 Iri Rurema akaba keera andwala yaho, nanabona umundu ayimaaziri mu mulyango,
akeyengiini nga mulinga, anafumbiiti umugozi gwe'kitaani, ni'sanga. Yibyo byombi, âli
kizi bikoleesa mu kugera.
4 Uyo mundu anambwira kwokuno: «E mwana wo'mundu, uloleekeze bwija,
unayitegeereze. Ngiisi kyoshi kyo ngakuyereka, ukisingule mu mutima. Mukuba,
byebyo byo bitumiri waleetwa hano. Aaho! Byoshi byo ugaabona, ukwiriiri ugendi
bimenyeesa Abahisiraheeri.»

Ulubuga lwe'mbuga ne'miryango yalwo

5 Lyeryo, nanabona inyumba ya Rurema, imbuga, izungulusirwi ne'kibambaazi. Uyo
mundu anayabiiraga lirya isanga lyo'kugera mwo. Ubula-bula bwalyo, zâli hisiri
meetere zishatu. Kwokwo, analikoleesa mu kugera yikyo kibambaazi, anabona kwe'kita
kyakyo, zâli meetere zishatu, ne'kimango, zindi meetere zishatu.
6 Ha nyuma, anagenda iwa mulyango gwe'sheere, anashonera ku bishonero, anagera
ikihamambiro kyagwo. Mu matambi, kyanahisa imeetere zishatu.
7 Yaho, hâli riiri injira yo'kuyingirira. Ngiisi luhande, hâli riiri ibisiika bishatu-
bishatu bya'balaliizi. Na ngiisi kisiika, ibibambaazi byakyo byâli yumiini, byanâli
riiri bye'meetere zishatu-zishatu. Yibyo bisiika, byâli yihanduliini kwo ne'bibambaazi
bye'kita kye'meetere zibiri-zibiri ne'kitolo. Kwakundi, hâli riiri ubululi bwe'meetere
zishatu, úbwâli kizi lolana ne'kisiika kihamu kye'mbere lye'nyumba ya Rurema.
8 Yikyo kisiika, ulya mundu anakigera mu nda yakyo, anabona kwo kihisiizi imeetere
zina.
9 Ha nyuma, anagera ibibambaazi byakyo bye'mbuga, byanaba ne'kita kye'meetere
nguma-nguma. Iwa mulyango, uluhande lwa mu nda, ho hâli yegereriini bweneene
ne'nyumba ya Rurema.
10 Na birya bisiika ndatu bya'balaliizi bye'wa mulyango úguli isheere ye'nyumba ya
Rurema, kwo biri byoshi, byâli yumiini. Byâli bishatu-bishatu ngiisi luhande lwe'njira
yo'kuyingirira. Ne'bibambaazi íbyâli bihandwiri, nabyo byâli yumiini ikita.
11 Kwakundi, ulya mundu anagera injira yo'kugenda iwa mulyango, yanahisa imeetere
ndatu ne'kitolo, ku meetere zitaanu.
12 Imbere lya birya bisiika bya'balaliizi bye'meetere zishatu-zishatu, hâli riiri
ikibambaazi kyofi kyo'kukizi zibira. Ikimango kyakyo, zâli riiri sendimeetere makumi
gataanu, ne'kita kye'zindi sendimeetere makumi gataanu.
13 Ulya mundu anashubi gera ukulyokera ku kibambaazi kye'nyuma lye'kisiika
kiguma, halinde ku kibambaazi kye'nyuma kye'kindi kisiika, íkiri mu lolana na'handu
ho kulenga, analonga imeetere ikumi na zibiri ne'sendimeetere makumi gataanu.
14 Ikisiika kye'mbeka bweneene, kyâli zungulusirwi no'lubuga. Nakyo, anakigera,
kyanahisa imeetere ikumi.
15 Ukutondeerera ha njira yo'kugenda iwa mulyango, halinde ukuhisa ku bululi
bwe'kati, zâli riiri meetere makumi gabiri na zitaanu.
16 Birya bisiika byoshi, ku bihamambiro bye'mbuga, kwâli riiri utwazo tuniini-tuniini,
tulingaanie mu tuyungiro twe'byuma. Twanâli riiri kiri na ku bibambaazi íbyâli kizi
bihandula. Na ku bibambaazi bye'kati, kwâli kushoore ibiti bye'bigazi.

Ulubuga lwe'mbuga

17 Ulya mundu anandwala, halinde mu lubuga lwe'mbuga lwe'nyumba ya Rurema. Mu
yulwo lubuga, mwâli museemanie ne'shima. Lwanâli zungulusirwi ne'bisiika makumi
gashatu.
18 Kiri na ha miryango yoshi hâli haseemanie uluhande no'lundi. Yaho, ho hâli riiri
mwi'dako lyo'bululi bwe'kati.
19 Ulya mundu anagera injira íyâli kizi lyoka mu lubuga lwe'kati, ku luhande lwayo
lwi'fwo halinde imbuga, zâli meetere makumi gataanu.

Umulyango gwe'mbembe

20 Ha nyuma, ulya mundu anashubi gera umulyango úguli imbembe yo'lubuga
lwe'mbuga.
21 Yugwo mulyango, ngiisi luhande hâli riiri ibisiika bishatu bya'balaliizi. Ulugero
lwe'bihamambiro byagwo kuguma ne'nguliro zaagwo, byâli yumiini no'lugero
lwo'mulyango gwo'kuyingirira isheere. Injira yâli ye'meetere makumi gabiri na zitaanu,
ku meetere ikumi na zibiri ne'sendimeetere makumi gataanu.
22 Ikisiika kyo'kuyingirira, no'twazo twakyo, kiri na birya bishushanio bye'biti
bye'bigazi íbyâli bishoore ku bibambaazi, byoshi byâli shushiini ne'bya gulya mulyango
gwe'sheere. Hanâli riiri ibishonero birinda, ne'mitanda imbere lyabyo.
23 Ukulyokera yaho ku njira yo'kuyingirira uluhande lwe'mbembe, halinde ukuhu-
lukaana ububululi bwe'kati, hâli riiri ugundi mulyango gwo'kuyingirira. Iyo njira yâli kizi
lola iwa lubuga lwe'kati, nga kwo bikaba ku luhande lwe'sheere. Ulya mundu anagera
ha kati ke'yo miryango yombi, analonga imeetere makumi gataanu.

Umulyango gwe'kisaka

24 Ulya mundu anandwala uluhande lwe'kisaka. Iyo munda yâli riiri ugundi
mulyango. Mbu agere ibihamambiro byagwo, kuguma no'bululi bwayo, analonga
byebirya-byebirya bigero bye'bindi bihamambiro.

25 Imbande zooshi, yâli riiri utwazo, nga kwo twâli ku bindi bisiika. Yutwo twazo, twâli
twe'meetere makumi gabiri na zitaanu, ku meetere ikumi na zibiri, ne'sendimeetere
makumi gataanu.
26 Mu kuhika ha yugwo mulyango, hâli ibishonero birinda. Na ku mbeka yagwo, hâli
ulululi úbwâli kizi lolana no'lubuga. Ku kibambaazi kye'kati, akajabo na'kandi ke'njira
yo'kuyingirira, kwâli kushoore ibiti bye'bigazi.
27 Ku mbeka ye'yo njira yo'mulyango gwo'kuyingirira ikisaka, hâli ugundi mulyango
gwo'kuyingira mu lubuga lwe'kati. Ulya mundu anagera ha kati ke'yo miryango yombi,
analonga imeetere makumi gataanu.

Ulubuga lwe'kati ne'miryango yalwo

28 Ulya mundu anandeeza mu njira yo'kuyingirira mu mulyango gwe'kisaka,
twanahika mu lubuga lwe'kati. Iyo njira anagigera, anabona kwo iyumiini na zirya
zindi njira zo'kuhulukaana iwa bibambaazi bye'mbuga.
29 Ibisiika bya'balaliizi, no'bululi, kuguma ne'bibambaazi byo'kubihandula, byâli
yumiini na birya bindi bisiika. Iyo njira kuguma no'bululi, kwâli riiri utwazo. Yutwo
twazo, twâli twe'meetere makumi gabiri na zitaanu, ku meetere ikumi na zibiri
ne'sendimeetere makumi gataanu.
30 Mu matambi ge'yo njira yo'kuyingirira, mwâli ibisiika bye'meetere makumi gabiri
na zitaanu ku meetere ikumi na zibiri ne'sendimeetere makumi gataanu.
31 Bulya bululi, bwâli kizi lola uluhande lwe'wa lubuga lwe'mbuga. Iyo njira
yo'kuyingirira, ku nguliro zaayo za mu matambi, kwâli kushoore ibiti bye'bigazi. Ha
yugwo mulyango, mu kuhagenda, bâli kizi shona ku bishonero munaana.

32 Ha nyuma, ulya mundu anandeeza mu mulyango gwe'sheere, anandwala mu lubuga
lwe'kati. Anagera injira yo'kuyingirira, anabona kwo iyumiini ne'zaabo.
33 Ibisiika byayo bya'balaliizi, ne'nguliro zaayo ze'kati, kuguma no'bululi, byoshi byâli
yumiini ne'byabo. Iyo njira, imbande zaayo zooshi kiri ne'za yubwo bululi, zâli riiri
no'twazo. Zanâli ze'meetere makumi gabiri na zitaanu ku meetere ikumi na zibiri
ne'sendimeetere makumi gataanu.
34 Kirya kisiika kyo'kuyingirira, kyâli kizi lola iwa lubuga lwe'mbuga. Imbande
zooshi ze'bibambaazi bye'kati, kwâli kushoore ibiti bye'bigazi. Mu kugenda iwa yugwo
mulyango, bâli kizi shonera ku bishonero munaana.

35 Ha nyuma, ulya mundu anandeeza mu mulyango gwe'mbembe, anandwala mu
lubuga lwe'kati. Anagera injira yo'kuyingirira, anabona kwo iyumiini ne'zaabo.
36 Iyo munda nayo, yâli ibisiika bya'balaliizi, ne'bibambaazi bye'kati íbyâli limbisi-
ibwi ngana-ngana, hâli no'bululi bwo'kuyingirira, no'twazo ngiisi luhande. Yugwo
mulyango, gwâli gwe'meetere makumi gabiri na zitaanu, ku meetere ikumi na zibiri
ne'sendimeetere makumi gataanu.
37 Bulya bululi bwo'kuyingirira, bwâli kizi lola iwa lubuga lwe'mbuga. Imbande
zooshi ku bibambaazi bye'kati, kwâli kushoore ibiti bye'bigazi. Mu kugenda iwa yugwo
mulyango, bâli kizi shonera ku bishonero munaana.
38 Mu lubuga lwe'mbuga, hâli ikindi kisiika íkyâli nanisirwi ku njira yo'kuyingirira
uluhande lwe'mbembe. Yikyo kisiika, kyâli kizi lola iwa bululi bwo'kuyingirira, na yaho
ho bâli kizi yeruukiza ibitugwa byo bâli kizi baaga, bibe matuulo go'kusiriiza lwoshi.
39 Mu yubwo bululi, ngiisi luhande lwe'njira, hâli utushasha tubiri-tubiri. Ku yutwo
tushasha, kwo bâli kizi baagira amatuulo go'kusiriiza lwoshi, na'gandi go'kukogwa
ibyaha, na go'kuhyula.
40 Imbuga lya yubwo bululi, hâli utushasha tuna. Tubiri-tubiri, mu njira yo'kuyingirira
iwa mulyango gwe'mbembe.
41 Yutwo tushasha twoshi útukakoleesibwa mu kukizi baagira kwe'bitugwa
bya'matuulo go'kusiriiza, twâli riiri munaana. Tuna twâli mu bululi, no'tundi tuna
twâli imbuga lyabwo.
42 Kwakundi, mu yubwo bululi, mwâli utundi tushasha tuna, útwâli kizi koleesibwa
mu kutegaanura amatuulo go'kusiriiza. Yutwo tushasha twâli yubasirwi na'mabuye
mabaaje. Ngiisi kashasha, imbande zaako zâli yumiini. Ngiisi luhande, zâli
sendimeetere makumi galinda na zitaanu, ne'kimango kye'sendimeetere makumi
gataanu. Ku yutwo tushasha, kwo bâli kizi singula ibikolanwa byoshi íbyâli kizi
koleesibwa mu kutongeera amatuulo go'kusiriiza kuguma na'gandi.
43 Mu yubwo bululi, bâli humbiri ingera ye'ndambo nguma ye'kigasha. Iyo ngera, yâli
zungulusiri tulya tushasha, tunali two bâli kizi shasha kwo zirya nyama za'matuulo.

44 Imbuga lyo'lubuga lwe'kati hâli ibisiika bya'bimbi. Kisiika kiguma, kyâli hoofi
no'mulyango gwe'mbembe, kyanâli kizi lola ikisaka. Ikyabo, kyâli hoofi no'mulyango
gwe'kisaka, kyanâli kizi lola imbembe.
45 Kwokwo, ulya mundu anambwiraga kwokuno: «Yiki kisiika íkiri mu lola ikisaka,
kiri kya'bagingi ábali mu kola mu nyumba ya Rurema.
46 Ne'kisiika íkiri mu lola imbembe, kiri kya'bagingi ábali mu kola ha katanda. Na
yabo bagingi, bali balya ba mwi'kondo lya Saadoki naaho. Mukuba, mu mulala gwa
Laawi, bo bahangwirwi ukuyegeera Nahano.»

Uluubako lwe'nyumba ya Rurema

47 Ulya mundu anagera ulubuga lwe'kati, anabona kwe'mbande zooshi ziyumiini.
Ngiisi luhande zâli meetere makumi gataanu. Imbere lye'yo nyumba ya Rurema, hâli
riiri akatanda.
48 Ha nyuma, anandwala mu bululi bwo'kuyingirira mu nyumba ya Nahano. Iri
akagera umulyango, gwâli gwe'meetere zibiri ne'sendimeetere makumi gataanu ku
meetere zirinda. Ne'bibambaazi byalwo, ngiisi luhande, byâli hiiti ikita kye'meetere
nguma ne'sendimeetere makumi gataanu.
49 Ikisiika kyo'kuyingirira kyâli kye'meetere ikumi, ku meetere ndatu. Na ha ngiisi
luhande lwo'mulyango, hâli inguliro nguma. Mu kuyingira yaho, hâli ibishonero
byo'kushonera kwo.

41

1 Iri hakaba, ulya mundu anandwala mu nyumba ya Nahano, halinde mu bululi.
Inguliro zaamwo, iri akazigera uluhande no'lundi, zanahisa imeetere zishatu-zishatu.
2 Mu matambi namwo mwanahisa imeetere zibiri ne'kitolo. Ubululi bwoshi, bwâli
bwe'meetere makumi gabiri ku meetere ikumi.
3 Ha nyuma, anayingira mu kisiika kye'kati, anagera hi'tundukiro. Ikimango, yâli
meetere nguma, na mu matambi, zâli meetere zishatu ne'kitolo.
4 Yikyo kisiika kyonyene, anakigera. Ibigero bye'mbande zooshi, byâli yumiini. Zanâli
meetere ikumi. Yikyo kisiika kyâli imbere lyo'bululi bwe'kati. Kwokwo, anambwira:
«Yaho, ho Handu Heeru bweneene.»

Nyumba ízikayubakwa ha butambi lye'nyumba ya Nahano

5 Ulya mundu anagera ikibambaazi kya mu nyumba ya Nahano. Ikita kyakyo, zâli
meetere zishatu. Ne'nyumba ízâli mu matambi, ngiisi nguma yâli ne'meetere zibiri-
zibiri,
6 zanâli riiri kwe'zindi zishatu ízishoneriini-shoneriini kwo. Na ngiisi nguma yâli
mwe'bisiika makumi gashatu. Yibyo bisiika bitâli naniiri ku nyumba ya Nahano. Si
byâli sikamiiri ku bibambaazi bye'butambi.
7 Yizo nyumba, ngiisi kwo zâli kizi genda ziganunga, kwo ne'bisiika nabyo byâli kizi
genda bigafinduuka. Mukuba, mu kugishonera kwo, bâli kizi lenga ku bishonero, nga
kwo byâli gizungulusiri. Ku yukwo, inyumba ya kashatu hi'gulu yo yâli finduusiri
bweneene. Na mu kugenda yo, umundu âli kizi tee lenga ku ya ha kati.
8 Iri n'galoleekeza, nanabona kwo yizo nyumba ízâli zungulusiri inyumba ya Nahano
zo zâli shuumiri bweneene ukuhima izindi zooshi. Zâli sumbiri izaabo ku meetere
zishatu.
9 Yizo nyumba, ikibambaazi kyazo kye'mbuga kyâli ne'kita kye'meetere zibiri
ne'kitolo. Na ha kati ka birya bisiika,
10 ne'bisiika bya'balaliizi hâli sigiiri ulubuga lwe'meetere ikumi. Yulwo lubuga lwâli
zungulusiri inyumba ya Nahano yoshi.
11 Lwanâli yubakiirwi ikibambaazi kyofi, kye'meetere zibiri ne'kitolo. Na yizo
nyumba, kwo zâli zooshi, ngiisi nguma yâli hiiti imiryango ibiri. Muguma gwâli
uluhande lwe'mbembe, no'gundi uluhande lwe'kisaka. Yoshi yâli loziri mu yubwo
bululi.

Inyumba yo'luhande lwe'muga

12 Uluhande lwe'muga nayo, yâli igindi nyumba, ha kajabo ka lulya lubuga
úluzungulusiri inyumba ya Nahano. Yâli ne'meetere makumi gana na zitaanu, ku
meetere makumi gashatu na zitaanu. Ikita kye'bibambaazi, zâli meetere zibiri ne'kitolo.

Ibigero byoshi bye'nyumba ya Nahano

13 Ulya mushosi, iri akageraga ubula bwe'nyumba ya Nahano, anahisa imeetere
makumi gataanu. Anashubi hisa izindi meetere makumi gataanu, ukulyokera inyuma

lye'nyumba ya Nahano, unalenge ku lulya lubuga úlugizungulusiri, halinde ku mbeka, uluhande lwe'muga.
14 No'luhande lwe'mbere (kuli kudeta: isheere), anahisa izindi meetere makumi gataanu, ukulyokera ku mbeka, unalenge mu lulya lubuga, halinde ku gindi mbeka.
15 Anagera kiri ne'rya ye'nyuma lye'nyumba ya Nahano. Yoshi, kuguma na lulya lubuga, no'lukolongera, zâli zindi meetere makumi gataanu.

Isobaanuro hi'gulu lyo'lubako lwe'nyumba ya Nahano

Ibibambaazi byoshi bya mu nda, kuli kudeta, bya'Handu Heeru, ne'bya'Handu Heeru bweneene, kiri ne'byo'bululi bwayo, byoshi byâli limbisiibwi ne'mbahwa ze'biti.
16 Byebyo biti byo bâli limbisiizi kiri na mwe'bihamambiro, no'twazo, ne'rya njira yo'kugenda mu zirya nyumba za hi'gulu lye'zaabo. Hooshi, ukulyokera haashi, halinde ukuhisa ku twazo, bakahalimbiisa.
17 Banalimbiisa no'kulyokera hi'gulu, ku mulyango gwe'mbuga, halinde mu nda, kiri na ku bibambaazi bye'mbuga byoshi, na mu kisiika kye'kati. Hooshi, bâli halimbisiizi
18 mu kubaaja kwe'bishushanio bye'biti bye'bigazi, ne'bya bamakerubi. Ha kati ka yabo bamakerubi, hâli ikigazi. Na ngiisi makerubi âli gweti injusho zibiri:
19 Injusho nga ya mundu, yâli kizi lola uluhande luguma lwe'kigazi, ne'njusho nga ye'ndare yâli kizi lola ulundi luhande lwakyo. Kwo na kwokwo, kiri na ku nyumba yoshi.
20 Yibyo birimbiiso bya bamakerubi ne'bye'bigazi, byâli lyokiiri haashi, halinde hi'gulu ku bihamambiro bye'miryango.
21 Imiryango ya'handu Heeru, yâli yumiini mu bula-bula, na mu matambi.

Akashasha kalingaanie ne'biti

Iyo nyumba ya Nahano, ibihamambiro byayo byâli yumiini ubula na mu matambi. No'luhande lwe'mbere lwa halya Ahandu Heeru bweneene, hâli teresirwi ikindu kiguma.
22 Yikyo kindu kyâli riiri nga katanda kalingaanie ne'biti. Umujuuja gwakyo, gwâli ne'meetere nguma ne'kitolo. No'bula-bula, yâli meetere nguma. Ku tugongo, kwâli kulingaanie ne'biti, kiri ne'kitumbi, na ku mihiro. Kwokwo, ulya mundu anambwira: «Yako ko kashasha, ákayamiri kali imbere lya Nahano.»

Imiryango

23 Iyo nyumba ya Nahano yâli hiiti imiryango ibiri. Muguma gwâli tungiini mu bululi, ugundi gwâli tungiini Ahandu Heeru bweneene.
24 Ne'nyiivi zaayo, zâli riiri zibiri-zibiri, zanâli kizi yigukira uluhande no'lundi.
25 Ku lwivi lwa mu bululi, kwâli kulimbiise ne'bishushanio bya bamakerubi ne'bye'kigazi, nga kulya kwe'bibambaazi. No'luhande lwe'buga, ku kihamambiro, hâli ulupahwa.
26 Ku bibambaazi, kwâli utwazo tuniini, kwanâli kubaaje ibiti bye'bigazi.

42

Izindi nyumba zibiri

1 Ha nyuma, ulya mundu anambulukiza mu lubuga lwe'mbuga, halinde mu nyumba íyâli riiri uluhande lwe'mbembe. Ananyingiza mu bisiika íbyâli kizi lola iwa lulya lubuga lwe'nyumba ya Nahano, na iwe'rya gindi nyumba.
2 Iyo nyumba íyâli uluhande lwe'mbembe, yâli ye'meetere makumi gataanu ku meetere makumi gabiri na zitaanu.
3 Luhande luguma lwayo, lwâli yegiiri ubululi bwe'kati nga ku meetere ikumi. Ulundi luhande, yâli hisiri ku lulya lubuga luseemanie ne'shima, úluli imbuga. Hi'gulu lyayo, hâli riiri izindi nyumba zishatu ízishoneriini-shoneriini kwo.
4 Ne'mbere lyo'bululi bwo'lubuga lwe'mbuga, yâli injira yo'kulenga mwo, ye'meetere zitaanu ku meetere makumi gataanu. Imiryango yayo yâli uluhande lwe'mbembe.
5 Ne'bisiika bya mu nyumba ya kashatu hi'gulu lye'zaabo, byâli biniini ukuhima bye'zaabo. Mukuba injira ye'yo nyumba ikahamuuka bweneene ukuhima ye'zaabo.
6 Kwi'yo nyumba, kundu kwâli izindi zishatu ízishoneriini-shoneriini kwo, si zoohe, ndaazo nguliro zâli hiiti nge'ya haashi. Kiri ne'bisiika bye'rya ya haashi, byo byâli bihamu ku bye'za hi'gulu. Kwo na kwokwo, ku byo ígakulikira, halinde ku ye'mbeka.
7 Imbere lye'bisiika íbyâli uluhande lwo'lubuga lwe'mbuga, yâli uluzitiro, lwe'meetere makumi gabiri na zitaanu.
8 No'bula-bula bwe'bisiika, zâli meetere makumi gabiri. Si ibisiika íbyâli uluhande lwe'wa bululi bwe'mbuga, byohe, ubula-bula zâli meetere makumi gataanu.

9 Idako lya yibyo bisiika, hâli injira yo'kulenga mwo, ukulyokera mu lubuga lwe'mbuga.
10 Haaho ho'luzitiro lwâli tonderiiri.
Uluhande lwe'kisaka, lwâli igindi nyumba mwene irya yabo, yanâli yegiiri irya yo'luhande lwe'nyuma lye'nyumba ya Rurema.
11 Imbere lya yibyo bisiika, hâli injira nge'rya yo'luhande lwe'mbembe. Iyo nayo, ha mulyango gwayo hakayubakwa nge'rya yabo, kiri na ngiisi kwe'bisiika bitengesirwi.
12 Kwo na kwokwo, kiri ne'wa mulyango gwo'luhande lwe'kisaka. Mu njira yo'kuyingirira, uluhande lwe'sheere lwe'wa luzitiro, hâli ulwivi, ha'bandu bâli kizi lenga.
13 Ulya mundu anambwira kwokuno: «Yibi bisiika íbiri uluhande lwe'mbembe, na íbiri uluhande lwe'kisaka byoshi biri bitaluule. Yumwo, mwa'bagingi bali mu yingira mu kugenda imbere lya Nahano. Mwo banali mu liira amatuulo mataluule. Bwo ho handu heeru, ha'matuulo gooshi mataluule gali mu singulwa, gaba ge'byokulya, kandi iri go'kukogwa ibyaha, kiri na go'kuhyula.
14 Ku kyanya abagingi bagweti bagakolera yaho handu Heeru, iri bangaba bagagenda mu lubuga lwe'mbuga, bakwiriiri basige imirondo yo bashuba mu kola mwo imbere lya Rurema. Mukuba iyo mirondo yabo iri mitaluule. Bangatee yambala igindi mirondo, babuli hulukira imbuga, imunda abandu bakumaniri.»

Ibigero bya'handu ha mu nyumba ya Rurema

15 Ulya mundu, iri akaba keera ayusa ukugera bulya bululi bwa mu nyumba ya Rurema, anambulusa mu kundeeza mu mulyango úguli uluhande lwe'sheere. Ha nyuma, anagera ulubuga nalwo.
16 Anayabiira ulugero lwi'sanga, anagera uluhande lwe'sheere: imeetere magana gabiri na makumi gataanu.
17 Anagera no'luhande lwe'mbembe, nalwo zeezo-zeezo meetere magana gabiri na makumi gataanu.
18 Ha nyuma, anagera uluhande lwe'kisaka, nalwo zeezirya-zeezirya meetere magana gabiri na makumi gataanu.
19 Buzinda, anagera uluhande lwe'muga, nalwo zindi meetere magana gabiri na makumi gataanu.
20 Kwokwo, kwo akagera yizo mbande zooshi, zanâli meetere magana gabiri na makumi gataanu, ku meetere makumi gataanu. Ikibambaazi kyo kyâli kizi handula Ahandu Heeru na ha'bandu booshi.

43

Rurema agalukira mu nyumba yage

1 Ha nyuma, ulya mundu anandwala ha mulyango gwo'luhande lwe'sheere.
2 Ukulyokera iyo munda isheere, ubulangashane bwa Rurema wa'Bahisiraheeri bwanatanguula. Bwâli yijiri buli ne'bisindo byage, nga lwiji lwingi. Yubwo bulangashane bwanayami tanguulira ikihugo kyoshi.*
3 Yago mabone, gâli nga galya go n'gabona ku kyanya Rurema akayiji shereeza akaaya ke'Yerusaleemu. Ganashushiini kwakundi na go n'gabona ku ngombe yo'lwiji Kebaari. Lyeryo, nanayami fukama, nanahisa amalanga haashi.
4 Yubwo bulangashane bwa Nahano bwanalenga mu mulyango úguli uluhande lwe'sheere, halinde mu nyumba ya Rurema.
5 Ha nyuma, Umutima gwage gwananyisa halinde mu bululi bwe'kati. Nanabona kwe'nyumba ya Rurema yoshi ikoli yijwiri mwo'bulangashane.
6 Ku yikyo kyanya, uyo mundu âli nyimaaziri ha butambi. Lyeryo, nanayuvwa izu ukulyoka mu nyumba,
7 ti: «E mwana wo'mundu, hano ho handu ikiti kyani kyo'bwami kiri, hanali ho ndi mu laaviza amagulu gaani. Abahisiraheeri, tugatuulanwa imyakuula. Kwokwo, iziina lyani, batâye ki lidwakaze. Kiri na'baami baabo batagaki liyulubaza, mbu bakizi hayikumbira imigisi, kandi bahaziikira abaami baabo.
8 Yabo baami baabo, bakayubaka ibihamambiro byo'tujumiro twabo, kiri ne'mitondo yatwo hoofi ne'nyumba yani. Ku yukwo, ha kati ke'yo nyumba ne'ze'mwabo, hali ikibambaazi kyo'kutuhandula. Kwokwo, kwo bakayulubaza iziina lyani lyeru, mu kugira byo'kunyaagaza, byanatuma ngabarakarira, nanabashereeza.

* **43:2 43.2** Hezekyeri 10.3-4, 18-19; 11.22-23; Bwigule 1.15.

9 Na buno, bataki kolwe mbu bashubi yikumba imigisi. Kiri ne'birunda bya'baami
baabo, babilyose ha butambi lyani. Kwokwo, lyo tugatuulanwa imyakuula.
10 «Aahago e mwana wo'mundu! Iyo myazi hi'gulu lye'nyumba yani, ugiyigirize
Abahisiraheeri, bamenye na ngiisi kwoshi kwo iri nyubake. Kwokwo, lyo bagakebukwa
ku byo bâli kizi gira, binabateere ishoni.
11 Ne'ri bangabiyuvwirwa ishoni, unabasobanulire ngiisi kwe'nyumba ya Rurema
iri. Ubamenyeese ngiisi kwe'miryango yayo iri, yo'kuyingirira na yo'kuhulukira, na
ngiisi kwo ishushiri, na ngiisi kwe'bindu byoshi bitengesirwi, na ngiisi kwe'maaja zaayo
zidesiri kuguma na íbikwiriiri ukusimbahwa mwo. Yibyo byoshi, ubayandikire byo ku
bweranyange. Kwokwo, lyo bagalonga ubulyo bwo'kuyibonera ngiisi kindu, na kwo kiri
kitengeke. Yibyo, bigabatunda bakizi kulikira imaaja no'kuzisimbaha.
12 No'lubaaja hi'gulu lye'nyumba ya Rurema lwo lwoluno: Ahandu hooshi
áhazungulusiri inyumba ya Rurema ku mugazi, hakwiriiri habe hataluule.»

Ibiloziri akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo

13 Akatanda ko'kusiriigiza kwa'matuulo, ibigero byako byo byebino: Ulutaliro
lwako lugaaba lwe'sendimeetere makumi gataanu, ku sendimeetere makumi gataanu.
Bagakazungulusa ingera, nayo ukuyika zigaaba sendimeetere makumi gabiri na zitaanu.
14 Yako katanda, ikimango ki'siga lya haashi ku lutaliro igaaba meetere nguma. Ni'siga
írigalikulikira, mu matambi, zigaaba sendimeetere makumi gataanu, ne'kimango
kye'meetere zibiri. Ni'siga írigakulikira yiryo, mu matambi, zigaaba sendimeetere
makumi gataanu.
15 Yako katanda, hi'gulu lyako, ha'matuulo gagakizi siriizibwa. Ne'mbande zaaho
zooshi zigaaba ziyumiini, kuli kudeta meetere zibiri-zibiri. Ku ngiisi kagongo
kugayubakwa, halinde habe hashuumiri ukuhima ahandi.
16 Hi'gulu ku katanda, ngiisi ho bali mu twanira, hagaaba no'lugero luguma
lwe'meetere ndatu-ndatu imbande zooshi kwo ziri zina.
17 Isiga lya ha kati nalyo, ligaaba no'lugero luguma, lwe'sendimeetere zirinda-zirinda
imbande zooshi kwo ziri zina. Na ngiisi luhande hagasigala imihiro ye'sendimeetere
makumi gabiri na zitaanu. Haganaba ingera íyisiri ku sendimeetere makumi gataanu.
Haganaba kwakundi ne'bishonero uluhande lwe'sheere.

Ukuyeruusibwa kwa'katanda

18 Rurema Nahamwitu anambwira: «E mwana wo'mundu, nie Nahano nadeta
kwokuno: Ikyanya akatanda kagayubakwa, ugakayeruusa mu kutangira kwa'matuulo
go'kusiriiza lwoshi, na mu kukashaangira kwo'muko gwe'bitugwa íbyatangwa.†
19 Balya bagingi ba mu mulala gwa Laawi, ábakomoosiri mwi'kondo lya Saadoki, bo
bagakizi yegeera imbere lyani mu kungolera. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu
ndesiri.
Yabo bagingi, ugabaheereza ishuuli ye'njuuke, gira ibe yo bagatanga ituulo lyo'kukogwa
ibyaha byabo.
20 Umuko gwe'yo shuuli ugagushangira ku tulya tugongo tuna útushuumiri, na ku
tugongo twi'siga lya kabiri, kiri na mu matambi mwoshi. Kwokwo, lyo yako katanda
kagayeruusibwa, kanabe kakola kataluule.
21 Haaho, ugayabiira iyo ishuuli íyatangwa ituulo lyo'kukogwa ibyaha byabo, unagijigi-
ivize halya handu hashungike, ha mbuga lya'handu heeru.
22 «Ku lusiku úlugira izibiri, ugayabiira ikihebe kizira kashembo, nakyo, unakitange
libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Si ugatee yeruusa akatanda nga kwo ukakayeruusa
no'muko gwe'shuuli.
23 Ikyanya ugaaba keera wakayeruusa, ugayabiira inyana ye'njuuke nzira kashembo,
ne'kipanga kiguma kizira kashembo.
24 Kwokwo, unabileete imbere lyani, nie Nahano, gira abagingi babishiige
kwo'muunyu, babuli bindangira ituulo lyo'kusiriiza lwoshi.
25 «Ugaahisa isiku zirinda ugweti ugakizi tanga ituulo lyo'kukogwa ibyaha, kihebe
kiguma-kiguma, ne'shuuli nguma-nguma, ne'kipanga kiguma-kiguma, byoshi bizira
kashembo.
26 Kwokwo, mu yizo siku zirinda, ugaaba wagira umukolwa gwo'kunywaniisa, na
gwo'kuyeruusa. Na kwi'yo njira, kiri na'katanda nako kagaaba kayeruusibwa.
27 Mango yizo siku zirinda zalenga, ukulyokera ku lusiku lwo'munaana
no'kugenderera, abagingi bagakizi ba bagweti bagatangira abandu amatuulo

† **43:18 43.18-27** Kulyoka 29.35-37.

go'kusiriiza lwoshi, na go'kuyerekana ingoome. Kwokwo, lyo nimùyakiira. Kwokwo kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.»

44

Ukukoleesa umulyango gwe'sheere

1 Ulya mundu anangalulira iwa mulyango gwe'mbuga lya'handu heeru, úguli uluhande lwe'sheere. Yugwo mulyango, gwâli muhamike.
2 Nahano anambwira kwokuno: «Yugu mulyango, bwo gwo nayingirira mwo, nie Nahano, Rurema wa'Bahisiraheeri, ndaaye mundu yeshi úhangwirwi ukugulenga mwo. Ku yukwo, gukwiriiri guhamikwe, kwo guganayama-yama muhamike.
3 Kundu kwokwo, umwimangizi mukulu yeki ahangwirwi akizi genda imbere lyani, analiire ye'byokulya byage bitaluule. Yaho handu, mu kuhayingira na mu kuhahuluka, akwiriiri akizi lenga mu bululi úbuli hoofi no'mulyango gwo'kuyingirira.»

Imigeeza hi'gulu lyo'kuyingira mu nyumba ya Rurema

4 Ulya mundu anashubi ndeeza mu mulyango úguli imbembe, anandwala imbere lye'nyumba ya Rurema. Iyo nyumba, iri n'gayitegeereza, nanabona kwo iyijwiri ubulangashane bwa Nahano. Lyeryo, nanayami fukama, nanahisa amalanga haashi.
5 Nahano anambwira: «E mwana wo'mundu, uloleekeze, unatege amatwiri, gira uyuvwe imigeeza yoshi hi'gulu lye'nyumba yani, kuguma ne'maaja zaamwo zooshi. Iyo nyumba, umenye banyandi ábahangwirwi ukukizi giyingira mwo, no'kushubi huluka, na banyandi ábatahangwirwi.
6 Yabo Bahisiraheeri bahuni, ubambwirire kwokuno: Nie Rurema Nahamwinyu nadetaga: Imikolezi yinyu mibi, keera yangaara.
7 Mukuba, ikyanya muli muyiji ndangira amatuulo go'mushyano, ne'binyule, no'muko, muli mu yulubaza inyumba yani. Muli mu hanguula kwa'bandu bazira kutenguulwa bayingire ahandu haani heeru, batananzimbahiri. E bandu baani! Si hi'gulu lya yibyo bihigo biinyu, keera mwahongolaga ikihango kyo tukanywana!
8 Mutanaki twaziizi ukukizi ngolera ahandu haani heeru. Keera mwahateerezagya ibinyamahanga, bibe byo bigakizi ngolera.
9 Aaho! Niehe, nie Nahano Rurema. Buno, nakyula: Ikinyamahanga kizira kutenguulwa, kitananzimbahiri, kitaye ki shubi yingira ahandu haani heeru. Kundu angaba amùtuuziri mwo.

Abalaawi balyosibwa ku mukolwa gwo'bugingi

10 «Ku kirya kyanya Abahisiraheeri bakanyilyosa kwo, banakizi kulikira imigisi yabo, kiri na'Balaawi nabo banayami njanda. Ngahwe! Yibyo byaha byabo, bakola bagabihanirwa kwo.
11 Imikolwa yabo mu nyumba yani, ikola igaaba ya kukizi langa imiryango, no'kukizi kola igindi mikolwa ya kwingi-kwingi. Baganakizi baaga ibitugwa íbyatangwa ituulo lyo'kusiriiza lwoshi, kuguma na'gandi matuulo. Baganakizi kolera abandu bayimaaziri.
12 Haliko, nie Rurema Nahamwinyu nashiikiza kwo yibyo byaha byabo babihanirwe kwo. Mukuba bo bakakizi yimangira Abahisiraheeri mu kuyikumba imigisi, banakizi bashimya ukugira ibyaha.
13 Ku yukwo, batâye ki shubi nyegeera, mbu bangolere umukolwa gwo'bugingi. Batanâye ki shubi huma ku birugu byani byeruusibwa, kiri no'kuyingira ahandu haani heeru. Kwokwo, yibyo bitalaalwe bakagira, bikolaga bigabateeza ishoni, banateteerwe ngana.
14 Kundu kwokwo, ngabaleka bakizi kola imikolwa miniini-miniini mu nyumba yani. Baganakizi gikola yoshi nga kwo bibakwiriiri.

Imaaja hi'gulu lya'bagingi

15 «Halikago, ku yikyo kyanya Abahisiraheeri bakanyilyosa kwo, abagingi beene Laawi, balya bi'kondo lya Saadoki, booki bakagenderera ukukizi ngolera halya handu haani heeru. Kwokwo, boohe bagagenderera ukukizi ndangira ibinyule no'muko. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
16 «Yabo naaho, bo bagakizi yingira ahandu haani heeru, banayegeere akatanda kaani, mu kungolera.
17 Ne'kyanya bagakizi yingira mu lubuga lwe'kati, bagakizi tee yambala imirondo ye'kitaani. Mukuba, ku kyanya bagweti bagaakola mu lubuga lwe'kati, kiri na mu nyumba, batakwiriiri ukuyambala imirondo íkahangwa mu bwoya.

18 Ku matwe gaabo, bagakizi soosa kwe'mirondo ye'kitaani. Kiri no'tubutura two
bagakizi yambala tugaaba twe'kitaani. Si batagakizi yambala ibyambalwa byoshi
byo'kuleeta ikyuya.
19 Iyo mirondo yo bashuba mu kola mwo, bagakizi tee gihogola, banagisige mu bisiika
byeruusibwa. Kwokwo, banayambalage igindi, babuli huluka bagwane abandu mu
lubuga lwe'mbuga. Mukuba, iri abandu bangakengeera bagihuma kwo, iri bayitaluula.
20 Yabo bagingi, batakwiriiri ukukizi kunguulwa amatwe, bataganakizi leka
kwo'mushaku gulaahe. Haliko, bagakizi guniihya kwo.
21 Uyimbwa mugingi yeshi, ku kyanya agayingira mu bululi bwe'kati, atakwiriiri kwo
akizi genda anywa idivaayi.
22 Kwakundi, umugingi atakwiriiri kwo ayange namufwiri, kandi iri umukazi
úkasigaana na yiba. Haliko, akwiriiri ayange umuhyakazi útazindi yangwa, anabe
Muhisiraheeri-kazi, kandi iri ayange namufwiri úkasigwa no'gundi mugingi.
23 Yabo bagingi, bo bagakizi yigiriza abandu baani ukusobanukirwa ibindu bitaluule,
na bye'kyeye. Baganakizi bayereka ulubibi úluli ha kati ke'bindu byeruusibwa, na
íbiyulubiiri.
24 Abandu, iri bangahambanwa, abagingi bakwiriiri babahambuule mu kukulikiriza
amategeko gaani.
«Ikyanya bagakizi ba bali mu siku ngulu, bagakizi kulikira imaaja zaani, na'mategeko
gaani. Kiri ne'Sabaato zaani, bakizi ziyeruusa.
25 Batakizi yegeera ibirunda, gira batayiji kengeera bayiyulubaza. Halikago, bahang-
wirwi naaho ukuyegeera ikirunda, iri kyangaba kya yishe, kandi iri kya nyina, kandi iri
muguma wa mu baana baage, kandi iri kya mwene wabo ye babutanwa, kandi iri kya
mwali wage útazi yangwa.
26 Iri muguma wabo angayiyulubaza kwokwo, akwiriiri ayiyeruuse. Ha nyuma lya
yukwo kuyiyeruusa, agaamala isiku zirinda, akabuli tondeera umukolwa.
27 Ulusiku agayingira halya handu heeru, mu lubuga lwe'kati, gira agendi kola,
akwiriiri atee tanga ituulo lyo'kukogwa ibyaha. Kwokwo kwo nie Nahano Rurema
ndesiri.
28 Kwakundi, yabo bagingi, batakwiriiri kwo bakizi hyana ikihugo. Si bagakizi ngolera
naaho. Ku yukwo, mu kihugo kye'Hisiraheeri, ndaabwo buhyane bagalonga mwo. Si
ubuhyane bwabo, ali niehe.
29 Bagakizi lya amatuulo go'mushyano, na go'kukogwa ibyaha, na go'kuhyula. Kyoshi
kya'Bahisiraheeri bagakizi ndangira, kigakizi ba kye'mwabo.
30 Itomola lyoshi, liba lya mimbu, kandi iri lya bindi-bindi, yibyo byoshi, bigaaba
bya'bagingi. Kwakundi, mugakizi batomoza kiri na ku mushyano gwinyu, gira lyo
ndonga ukugashaanira inyumba ziinyu.
31 Abagingi batahangwirwi ukulya umukaafu. Guba gwa'kanyuni, kandi iri gwa
kitugwa íkyafwa kyonyene, kandi iri íkyayitwa ne'nyamiishwa.»

45

Ikimaanye kitaluule hi'gulu lye'nyumba ya Rurema

1 «Ikyanya mugagabulira imilala ya'Bahisiraheeri ikihugo, mukataluule ibilomeetere
ikumi na bibiri ne'kitolo, ku bilomeetere ikumi, kibe kimaanye kye'mwani nie Nahano.
Kwokwo yaho hooshi, hagaaba hataluule.
2 Mu kati-kati, hagaasigwa imeetere magana gabiri na makumi gataanu, ku magana
gabiri na makumi gataanu, habe he'nyumba yani igayubakirwa. Yaho naho, hagaasigwa
ulubuga lwe'meetere makumi gabiri na zitaanu.
3 Mu kyekyo kimaanye, ugashubi handula mwe'bilomeetere ikumi na bibiri ne'kitolo
ku bilomeetere bitaanu, habe ho Handu Heeru bweneene.
4 Yaho handu, ho hagaaba hataluule mu yikyo kihugo. Haganaba hataluule
imwa'bagingi, kwo bali mu kola imbere lyani. Ho nabo bagayubakira izaabo nyumba,
na'handi hagataluulwa habe ha nyumba yani.
5 Hali ibindi bilomeetere ikumi na bibiri ne'kitolo ku bilomeetere bitaanu,
áhagataluulwa imwa'Balaawi, kwo bali mu kola ha nyumba ya Nahano. Haaho, ho
nabo bagayubakirwa akaabo kaaya.
6 Kwokwo, ibilomeetere ikumi na bibiri ne'kitolo, ku bilomeetere bibiri ne'kitolo, hoofi
ne'kimaanye kitaluule imwani, ha kaaya ka'Bahisiraheeri booshi kagayubakwa.

Itongo lye'bwami

7 «Ku biloziri umutwali, naye agahaabwa ikimaanye kye'mwage uluhande lwe'muga
lwe'wa kimaanye kitaluule imwani nie Nahano. Ikimaanye kyage kigalyokera

imuga halinde ku nyaaja Mediterane. Kinashubi lyokera isheere, halinde ku lubibi lwa'Bahisiraheeri. Mu bula-bula, kigayumaana ni'tongo lya ngiisi mulala.
8 Yaho, lyo ligaaba itongo lya'baami mu kihugo kya'Bahisiraheeri. Na kwi'yo njira, batagakizi ki libuza abandu baani. Si bagalekera imilala ya'Bahisiraheeri ahandu áhasigiiri mu kihugo.»

Imikolwa yo mwami akwiriiri ukukizi gira

9 Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: «E batwali ba'Bahisiraheeri, ibyaha biinyu keera byakavya ma! Ku yukwo, muleke ukukizi shundeeza abandu, iri munabanyukula ibye'mwabo. Si mukizi fiitirwa mu kukizi gira íbikwaniini na íbitungiini imbere zaani. Muleke ukukizi zimba abandu baani. Kwokwo kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
10 «Ngiisi muguma winyu, akwiriiri akizi koleesa ibigerero íbikwaniini, biba bya heefa, kandi iri bye'baati.
11 Mukuba iheefa, kyo kigerero kyo'mushyano, ne'baati, kyo kigerero kya'mavuta. Kwo biri byombi, biyumiini ulugero. Ngiisi kiguma kiyumiini ne'kihande kiguma ki'kumi kye'homeeri.
12 Mu kugera ubuzito, igerahi makumi gabiri, ziri ne'shekeri nguma. Ne'shekeri makumi gataanu ziri ne'miina nguma.
13 Ikigerero kya'matuulo giinyu ge'byokulya kyo kyekino: Ikihande kiguma kya kalindatu kye'heefa kiri mwe'homeeri nguma ye'ngano, kandi iri yo'bulo.
14 Ikigerero kya'mavuta kyo'kyekino: Ikoori nguma iri mwe'baati ikumi za'mavuta (iyo koori yo nguma ne'homeeri. Ne'homeeri nguma iri mwe'baati ikumi).
15 Mu kiso kye'bibuzi magana gabiri byo'Muhisiraheeri, mugakizi tangwa ikibuzi kiguma. Habe na'matuulo go'mushyano, na go'kusiriiza lwoshi, na go'kuyerekana ingoome. Yago matuulo gooshi, akalimbi kaago, kuli kubanywaniisa na Rurema. Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.
16 «Mu kino kihugo, Abahisiraheeri booshi bakwiriiri bakizi tuula mwami.
17 Kwokwo, naye mwami agakizi leeta byoshi íbyatangwa amatuulo ku siku ngulu ze'mbaluko yo'mwezi, na ze'Sabaato, ne'zindi, nga kwo bitegesirwi mu Bahisiraheeri: nga'matuulo go'kusiriiza lwoshi, na go'mushyano, na ge'binywebwa, na go'kuyerekana ingoome. Kwokwo, lya'Bahisiraheeri booshi bagakizi ba banywaniisibwa.»

Ulusiku lukulu
(Kulyoka 12.1-20; Balaawi 23.33-43)

18 Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: «Ku lusiku lwa mbere, lwo'mwezi gwa mbere, mugakizi tanga ishuuli ye'njuuke nzira kashembo, libe ituulo lyo'kuyeruusa inyumba yani.
19 Umuko gwayo, umugingi agakizi guyabiira kwo, anagushangire ku bihamambiro bye'nyumba yani, na ku tugongo twa'katanda, na ku bihamambiro byo'mulyango gwo'bululi bwe'kati.
20 Ku lusiku úlugira izirinda, munashubi gira kwokwo, hi'gulu lyo'mundu úwagira ibyaha buzira kugiriirira. Kwokwo lye'nyumba yani, mugaaba mugweti mugagiyeruusa.
21 «Mu siku ikumi na zina za gwogwo mwezi gwa mbere, mugakizi gira ulusiku lukulu lwe'Pasaka. Iyo Pasaka, mugakizi gishambaalira isiku zirinda, mugweti mugaalya imikate mizira saama.
22 Ku lusiku lutaazi, mwami agakizi tanga ishuuli nguma, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha byage yenyene, ne'bya'Bahisiraheeri booshi.
23 Na mu yizo siku zirinda, ngiisi lusiku agakizi tanga ishuuli zirinda, ne'bipanga birinda, byoshi bizira kashembo, libe ituulo lyo'kusiriiza lwoshi. Agakizi tanga ne'kihebe, libe ituulo lyo'kukogwa ibyaha.
24 Ha nyuma, analingaanie ibilo ikumi byo'mushyano gwe'ngano ku ngiisi shuuli, ne'bindi ikumi ku ngiisi kipanga. Na mu ngiisi bilo ikumi byo'mushyano, agakizi biika kwe'litiri zishatu za'mavuta.
25 «Mu siku ikumi na zitaanu zo'mwezi gwa kalinda, mwami agakizi gira ulusiku lukulu lwe'bitunda. Nalwo lushambaalirwe siku zirinda nga lulya lwe'Pasaka. Na ngiisi lusiku hatangwe mwene gaagalya matuulo go'kukogwa ibyaha, na go'kusiriiza lwoshi, na go'mushyano, na ga'mavuta.»

46

Imigeeza ya mwami

1 Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: «Mu siku zooshi zo'mukolwa, kwo ziri ndatu,
umulyango gwo'bululi bwe'kati gugakizi yama guli muyigale. Si gugakizi yigulwa naaho
ku lusiku lwe'Sabaato na ku lwe'mbaluko yo'mwezi.
2 Amatuulo go'kusiriiza lwoshi, na go'kuyerekana ingoome, ikyanya abagingi bagakizi
ba bagweti bagagatanga, mwami agakizi lenga mu lubuga lwe'mbuga, anayingire
halinde ha kisimba-lyango. Haaho anafukame, anahise amalanga haashi mu kun-
yikumba, anabuli huluka. Yugwo mulyango gutayigalwe halinde kabigingwe.
3 Haaho ha yugwo mulyango, ha'bandu booshi bagakizi yiji nyikumbira ku ngiisi
lusiku lwe'Sabaato, na ku ngiisi lusiku lukulu lwe'mbaluko yo'mwezi.
4 Ku yulwo lusiku lwe'Sabaato, mwami agatangira Nahano ituulo lyo'kusiriiza lwoshi:
byanabuzi birindatu, ne'kipanga kiguma, byoshi bizira kashembo.
5 Na ngiisi ituulo lye'kipanga, agakizi liyushuula kwe'bilo makumi gashatu
byo'mushyano. Si ituulo lye'byanabuzi, agakizi lileeta no'mushyano gwo aloziizi
ukutanga. Na ku ngiisi bilo makumi gashatu byo'mushyano bigakizi yushuulwa
kwe'litiri ndatu za'mavuta.
6 Ku lusiku lukulu lwe'mbaluko yo'mwezi, agakizi tanga ishuuli ye'njuuke,
ne'byanabuzi birindatu, ne'kipanga kiguma, byoshi bizira kashembo.
7 Na ngiisi ituulo lye'shuuli kandi iri lye'kipanga, agakizi liyushuula kwe'bilo makumi
gashatu byo'mushyano. Si ituulo lye'byanabuzi, agakizi lileeta no'mushyano gwo
aloziizi. Na ku ngiisi bilo makumi gashatu byo'mushyano, kugakizi yushuulwa ilitiri
ndatu za'mavuta.
8 Ikyanya mwami agakizi ba akola agahuluka, akwiriiri ahulukire mu yerya-yerya
njira yo alenga mwo mu kuyingira.
9 «Ne'kyanya kye'siku ngulu, iri abandu bangayiji yikumba Nahano, ábayingirira mu
mulyango gwe'mbembe, bahulukire mu gwe'kisaka, na ábayingirira mu gwe'kisaka,
bahulukire mu gwe'mbembe. Hatagire mundu úgashubi hulukira mu mulyango gwo
akayingirira mwo. Haliko, bagakizi huluka mu guli imbere lyabo.
10 Yabo bandu, ikyanya bagakizi yingira, mwami naye bagayingiriranwa. Kiri na mu
kuhuluka, bagashubi hulukiriranwa.
11 «Ku kyanya kye'siku ngulu, na ku kye'siku ízikashungikwa, ituulo ligakizi ba bilo
makumi gashatu byo'mushyano ku ngiisi ituulo lye'shuuli kandi iri lye'kipanga. Si ku
byanabuzi agatwala ngiisi mushyano gwo aloziizi ukutanga. Na ku ngiisi bilo makumi
gashatu byo'mushyano, agakizi tanga ilitiri ndatu za'mavuta.
12 Iri mwami angasiima ukutangira Nahano ku bulooze bwage, liba ituulo lyo'kusiriiza
lwoshi, kandi iri lyo'kuyerekana ingoome, bagamúyigulira umulyango gwo'bululi úguli
uluhande lwe'sheere. Yiryo ituulo, agalitanga nga kwo ayamiri ali mu gira-gira ku lusiku
lwe'Sabaato. Ne'kyanya agahuluka, anahamike umulyango.

Amatuulo go'kusiriiza lwoshi ngiisi lusiku

13 «Ngiisi lusiku shesheezi, mugakizi tangira Nahano ikyanabuzi kizira kashembo,
kinabe kyo'mwaka muguma.
14 Na kwakundi, ngiisi shesheezi mugakizi tanga ibilo bibiri-bibiri byo'mushyano
mufushe mwe'litiri nguma ya'mavuta go'muzehituuni. Imaaja hi'gulu lyo'kutangira
Nahano yago matuulo, zigayama zikulikiirwi halinde imyakuula.
15 Ngiisi shesheezi, bakwiriiri bakizi tangira Nahano ituulo lye'kyanabuzi, na
lyo'mushyano, kuguma na'mavuta, halinde imyakuula.»

Ku biloziri ukugabirwa ikihugo na mwami

16 Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno: «Tudete nga mwami angagabira umwana
wage muguma ikimaanye kiguma kye'kihugo. Yikyo kimaanye, agakiyegukana kuguma
ne'mbaga yage, halinde imyakuula.
17 Halikago yikyo kimaanye, nga angaba akigabiiri umuja wage muguma, uyo muja
agakibeerana halinde ku mwaka agalyosibwa mu buja. Ha nyuma, kinashubi sigala
kye'mwa mwami. Mukuba, bagala baage naaho bo bakwiriiri ukumúhyana.
18 Mwami atahangwirwi ukukizi nyaga amatongo ga'bandu. Haliko, ngiisi kimaanye
kye'kihugo íkimúyegukiiri, kyangagabira bagala baage. Kwokwo, umundu atangagaaz-
ibwa ubuhyane bwage.»

Amasiga ge'nyumba ya Rurema

19 Ha nyuma, ulya mundu anandeeza mu njira ye'wa mulyango gwe'mbembe, halinde
mu bisiika bitaluule bya'bagingi. Ananyereka ahandu haguma, uluhande lwe'muga lwa
yibyo bisiika,

20 ti: «Hano, ha'bagingi bagakizi deekera inyama za'matuulo ágatangwa hi'gulu
lyo'kukogwa ibyaha na lyo'kuhyula. Ho baganakizi yokera amatuulo go'mushyano. Ku
yukwo, ndaakyo kindu kyoshi kyo bagakizi hulukana. Kwokwo, lyo batayiji kengeera
bataluula abandi ábangabihuma kwo.»
21 Ha nyuma, anashubi ndwala mu lubuga lwe'mbuga, anandeeza ha tukuma twalwo,
kwo tuli tuna. Ha ngiisi kakuma, hâli ulundi lubuga luniini.
22 Na yulwo lubuga luniini lwa ha ngiisi kakuma lwâli lwe'meetere makumi gabiri ku
meetere ikumi na zitaanu.
23 Na ngiisi bululi bwâli zungulusirwi ne'kibambaazi kya'mabuye. Ne'mbere lyakyo,
hâli riiri amasiga.
24 Kwokwo, uyo mundu anambwira: «Yaga, gali masiga ga'bakozi ábali mu kola mu
nyumba ya Rurema. Ho bagakizi deekera amatuulo ga'bandu bagakizi leeta.»

47

Mu nyumba ya Rurema mwashyoka amiiji

1 Ulya mundu anangalulira iwa mulyango gwe'nyumba ya Rurema. Yaho, nan-
abona amiiji gagweti gazununuka mwi'dako lye'kibambaazi íkiri uluhande lwe'sheere.
Mukuba, inyumba ya Rurema yâli kizi lola isheere. Yago miiji gâli kizi hinga
ukulyoka mwi'dako, uluhande lwe'lulyo lwo'mulyango, ganalenge uluhande lwe'kisaka
lwa'katanda.
2 Ha nyuma, anandeeza mu mulyango úguli imbembe, anambulusa imbuga, ananzun-
gulusa yo, halinde ha mulyango gwe'sheere. Galya miiji gâli gweti gagahinga uluhande
lwe'kisaka.
3 Ulya mundu anayisunga uluhande lwe'sheere, afumbiiti umugozi, anagera
ye'meetere magana gataanu. Ananjabula yago miiji, ganambikira mu bigere-gere.
4 Anashubi gera izindi meetere magana gataanu. Anashubi njabula yago miiji,
ganambikira mu madwi. Anagera izindi meetere magana gataanu. Anashubi njabula
yago miiji, ganambikira mu kibuno.
5 Anashubi gera izindi meetere magana gataanu. Leero, ulwiji lwanaba ni'benga
íriyisiri ngana-ngana, halinde ndanaki shobola ukulujabuka, ngeeka nyooge!
6 Kwokwo, anambwiraga: «E mwana wo'mundu, yago magambo, ka wagayitegeereza
bwija?» Anatee ndwala áhayiheriiri, abuli shubi ngalulira ku ngombe yo'lwiji.
7 Iri n'gahika ho, nanabona kwa'kajabo na'kandi ikoli meziri ibiti bingi bweneene.
8 Anashubi mbwira: «Yaga miiji gagweti gagalenga mu ndekeera ye'Yorodaani,
ganahingire isheere ye'kihugo, halinde mu nyaaja yo'Muunyu. Yumwo mu nyaaja,
ganahindule amiiji gaamwo, gabe miija.
9 Yulwo lwiji, ngiisi hooshi ho lugaahika, ikiyimbwa kiremwa kyoshi kigavubuka, kiri
ne'fwi zinaluguuke. Mukuba, yulwo lwiji, ngiisi hooshi ho lugaahika mwi'yo nyaaja,
lugayami hindula amiiji gaaho, ganabe magumaana.
10 «Ku yukwo, ku ngombe lye'yo nyaaja, ukulyokera i Heni-Gwedi halinde i Heni-
Hegilayimu, abadubi bagakizi yiji lambuulira he'njenga zaabo mu kuziyanika. Mukuba,
mugaaba imilala mingi ye'fwi, nga íziri mu nyaaja mbamu Mediterane.
11 Halikago, ibiziba byayo kuguma no'lujaga, byohe bitagaakira, si amiiji gaabyo,
gagasigala gali mwo'muunyu.
12 Ku ngiisi ngombe yalwo, kugaamera imilala ye'biti bya kwingi-kwingi, binali
mu tongeka kwe'bitumbwe byo'kuliibwa. Ibyasi byabyo, bitagakizi bogama, kiri
ne'bitumbwe byabyo bitâye humbuluke. Bwo bigakizi nywesibwa no'lwiji ukulyoka
mu nyumba ya Rurema, ngiisi mwezi bigakizi tongeka buhyahya. Ibitumbwe byabyo
bigaaba byokulya, ne'bibabi byabyo bigakizi ba muti.»

Imbibi mbyahya ze'kihugo

13 Rurema Nahamwitu adeta kwokuno: «Ikihugo kyo mugagabulira imilala ikumi
ni'biri ya'Bahisiraheeri, ngola ngamùyerekaga imbibi zaakyo. Haliko, umulala gwa
Yusefu, gugahaabwa imituli ibiri.
14 Yikyo kihugo, keera n'gashiikiza kwo nakiheereza bashokuluza biinyu. Aaho!
Mukigabure halinde mweshi muyumaane, bwo kikola buhyane bwinyu.
15 Ulubibi lwe'mbembe, lugatondeerera ku nyaaja Mediterane, lunakulikire injira íri
mu lola mu kaaya ke'Hetilooni, na'ke'Leno-Hamaati, no'kugenderera halinde i Zedadi.
16 Lunagenderere halinde mu kaaya ke'Berota, na mu ke'Siburahimu útuli ha kati
ke'kihugo kye'Damasiki na kye'Hamaati, halinde mu kaaya ke'Hazoori-Hatikooni. Yako
kaaya kali hoofi no'lubibi lwe'kihugo kye'Hahurani.

17 Yulwo lubibi, lugashubi lyokera ku nyaaja Mediterane, lunahike isheere ya'kaaya
ke'Hazori-Henani. Iyo munda imbembe, kigabibikanwa ne'kihugo kye'Damasiki na
kye'Hamaati. Kwokwo, kwo'lubibi lwe'mbembe luli.
18 «Ulubibi lwe'sheere, lugatondeerera yaho ha kati ke'Damasiki ne'Hahurani,
lunagenderere halinde mu ndekeera ye'Yorodaani, íri ha kati ke'poroveesi ye'Giryadi
ne'kihugo kye'Hisiraheeri. Na kwakundi, lunalenge i Tamaari, iwa nyaaja yo'Muunyu.
Kwokwo, kwo'lubibi lwe'sheere luli.
19 «Ulubibi lwe'kisaka, lugatondeerera yaho i Tamaari, lunagenderere halinde i
Kadeeshi, ha birigo bye'Meriba. Lunashubi tondeerera yaho i Meriba ye'Kadeshi,
lunahike ku lwiji Niire i Miisiri, halinde ku nyaaja Mediterane. Kwokwo, kwo'lubibi
lwe'kisaka luli.
20 «Uluhande lwe'muga, ulubibi lugabeera ku nyaaja Mediterane, ukutondeerera
ikisaka, halinde imbembe ye'Lebo-Hamaati. Kwokwo, kwo'lubibi lwe'muga luli.
21 Yikyo kihugo, kwokwo kwo mugakigabura mwenyene kwa mwenyene, ukukulikirana ne'milala ikumi ni'biri ya'Bahisiraheeri.
22 Mugakigabura mu kugira ikibare, gira kibe buhyane bwinyu kuguma
ne'binyamahanga íbimùtuuziri mwo, banabe keera bakabutira mwa'baana. Yabo
nabo, bakwiriiri baharuurwe nga Bahisiraheeri, na nga baguma ba mu milala yinyu,
banahaabwe ubwabo buhyane mu milala ya'Bahisiraheeri.
23 Kwokwo, ngiisi muguma analonge iryage itongo mu mulala gwo atuuziri mwo.
Kwokwo, kwo nie Nahano Rurema ndesiri.»

48

Ubuhyane bwe'milala yo'luhande lwe'mbembe

1 Gano, go maziina ge'milala ne'bimaanye byabo: Ikimaanye kya Daani, kigaaba
imbembe, ku butambi bwe'njira íri mu lola i Hetilooni, kinasooke i Lebo-Hamaati,
halinde i Hazori-Henani. Yutwo twaya, tubibikiinwi ne'kihugo kye'Damasiki na
kye'Hamaati. Kitonderiiri ku lubibi lwe'sheere halinde imuga, ku nyaaja Mediterane.
Kyekyo, kyo kimaanye kya Daani.
2 Ikimaanye íkigakulikira íkya Daani, kigaaba kya Hasheeri, ukulyokera isheere
halinde imuga.
3 Na íkigakulikira ikimaanye kya Hasheeri, kigaaba kya Nafutaali.
4 Na íkigakulikira ikimaanye kya Nafutaali, kigaaba kya Manaasi.
5 Na íkigakulikira ikimaanye kya Manaasi, kigaaba kya Hifurahimu.
6 Na íkigakulikira ikimaaye kya Hifurahimu, kigaaba kya Rubeni.
7 Na íkigakulikira ikimaanye kya Rubeni, kigaaba kya Yuda.

Ikimaanye kitaluule imwa Nahano

8 «Ikimaanye íkigakulikira íkya Yuda, ukutondeerera ku lubibi lwe'sheere halinde
lwe'muga ku nyaaja Mediterane, bagaasiga ikimaanye íkiyumiini ne'kya ngiisi mulala.
Kuli kudeta bilomeetere ikumi na bibiri kwi'kumi na bibiri. Ha kati kaakyo, he'nyumba
ya Rurema igayubakwa.
9 Yikyo kimaanye kya Nahano kigaaba bilomeetere ikumi na bibiri ne'kitolo ku
bilomeetere ikumi.
10 Ku yikyo kimaanye, mugataluula ibilomeetere ikumi na bibiri ne'kitolo, ukulyokera
isheere halinde imuga, ne'bitaanu, ukulyokera imbembe halinde ikisaka, habe handu
ha'bagingi. Ha kati-kati, he'nyumba ya Nahano igayubakwa.
11 Yaho, ho handu ha'bagingi bataluule naaho, balya ba mwi'kondo lya Saadoki.
Mukuba bo bakaba bemeera mu kungolera. Batakanahuna, nga kwa'Balaawi bakagira
ku kirya kyanya Abahisiraheeri bakahuna.
12 Kyo kitumiri yaho handu, bagalonga he'kye'mwabo kimaanye kya boonyene, hoofi
ne'kya'Balaawi.
13 Ikimaanye kya'Balaawi, kigayumaana ne'kya'bagingi. Kuli kudeta, ngiisi kiguma
bilomeetere ikumi na bibiri ne'kitolo ku bilomeetere bitaanu.
14 Yaho handu, hali ha'kamaro. Ku yukwo, ndaaye úhangwirwi ukuhakaburania
na'handi, kandi iri ahaguliisa, kandi iri ahahaana. Mukuba, hali hataluule imwa
Nahano.

Ikimaanye kye'bwami

15 «Ku halya handu hataluule, hali ibilomeetere ikumi na bibiri ne'kitolo, ku
bilomeetere bibiri ne'kitolo. Yaho handu, hoohe hatali hataluule. Si hali ha kukizi kolera

igindi-gindi mikolwa ya'kaaya, nge'nyumba, ne'mifulege. Ha kati-kati, ha kaaya kahamu kagaaba.
16 Yikyo kimaanye, imbande kwo ziri zina, kigaaba ne'bilomeetere bibiri ne'meetere magana gabiri na makumi gataanu.
17 Yako kaaya, imbande zaako kwo ziri zina, hagasigala imeetere igana na makumi gabiri na zitaanu ze'ndagiriro.
18 Na áhagasigala isheere ne'muga, mu matambi ge'kimaanye kitaluule imwa Nahano, ho ábagakizi kolera akaaya bagakizi lima, banalonge byo bagaalya. Hagaaba ibilomeetere bitaanu-bitaanu.
19 Yabo bakozi ábagakizi halima, babe balyosiri mu ngiisi mulala gwa'Bahisiraheeri.
20 Ku yukwo, ikimaanye kitaluule imwa Nahano, kuguma ne'kya'kaaya, hooshi, bigaaba bilomeetere ikumi na bibiri ne'kitolo. Akaaya kagayabiira ikihande kiguma kya'kana.
21 Ikimaanye íkigaaba kisigiiri imbande zooshi za kirya kye'mwa Nahano, ne'kya'kaaya, kigaaba kya mwami. Yikyo kihande, kyo kyekirya íkiyumiini imbande zooshi zaakyo kwo ziri zina. Ngiisi luhande, luli ne'bilomeetere ikumi na bibiri ne'kitolo, ukulyokera isheere halinde imuga, ku nyaaja Mediterane. Mukuba, halya handu hataluule, na áhagayubakwa inyumba ya Rurema, hagaaba ha kati.
22 Ku yukwo, ikimaanye kya'Balaawi, kuguma ne'kya'kaaya, bigaaba ha kati ke'kimaanye kya mwami. Yikyo kimaanye kya mwami, kigaaba ku lubibi lwe'kimaanye kya'bandu bo'mulala gwa Yuda, imbembe, na ku lubibi lwe'kimaanye kya'bandu bo'mulala gwa Binyamiini, ikisaka.

Ubuhyane bwe'milala íri ikisaka

23 «Abandu be'gindi milala, ibimaanye byabo byo byebi: Ikimaanye kyo'mulala gwa Binyamiini, kigatondeerera ku lubibi lwe'sheere, kinahekere ku nyaaja Mediterane, imuga.
24 Ikigakulikira íkya Binyamiini, kiri kye'mwa Simyoni. Kilyokiiri isheere halinde imuga.
25 Na íkigakulikira íkya Simyoni, kiri kye'mwa Hisakaari.
26 Na íkigakulikira íkya Hisakaari, kiri kye'mwa Zabulooni.
27 Na íkigakulikira íkya Zabulooni, kiri kye'mwa Gaadi.
28 Yikyo kye'mwa Gaadi, kyo kiri ku lubibi lwe'kisaka. Ne'sheere kibibikiinwi na'kaaya ke'Tamaari, ne'kirigo kye'Meriba i Kadeeshi. Kinakulikire ingombe yo'lwiji úluli ku lubibi lwe'Miisiri, halinde ku ngombe ye'nyaaja Mediterane.
29 Kwokwo, kwo yikyo kihugo kigagabulirwa imilala ya'Bahisiraheeri, mu kubatariisa ikibare, kinabe kikola buhyane bwabo. Kwokwo, kwo nie Nahano Rurema ndesiri.»

Imiryango ikumi ni'biri ye'Yerusaleemu

30-31 «Akaaya ke'Yerusaleemu, imiryango yako, kwo iri ikumi ni'biri yo'kuyingira, ngiisi muguma gugakizi detwa kwi'ziina lyo'mulala muguma gwa'Bahisiraheeri. Inali yo yeno: Imbembe, ubula bwe'kibambaazi kyayo, zigaaba meetere bihumbi bibiri na magana gabiri na makumi gataanu. Yulwo luhande, lugaaba imiryango ishatu: Umulyango gwa Rubeni, no'gwa Yuda, no'gwa Laawi.
32 Isheere nayo, ikibambaazi kyayo, kigaaba no'bula bwe'zindi meetere bihumbi bibiri na magana gabiri na makumi gataanu. Yulwo luhande nalwo, lugaaba imiryango ishatu: Umulyango gwa Yusefu, no'gwa Binyamiini, no'gwa Daani.
33 Ikisaka, nayo igaaba zeezo-zeezo meetere bihumbi bibiri na magana gabiri na makumi gataanu. Yo igaanaba umulyango gwa Hisakaari, no'gwa Simyoni, no'gwa Zabulooni.
34 Imuga nayo, igaaba zeezo-zeezo meetere bihumbi bibiri na magana gabiri na makumi gataanu. Yo igaanaba umulyango gwa Gaadi, no'gwa Hasheeri, no'gwa Nafutaali.
35 Yibyo bibambaazi byoshi kwo biri bina, ukubizunguluka, ziri meetere bihumbi mwenda. Ukulyokera ku yikyo kyanya, yaka kaaya kakola kagakizi detwa: Yaho ho Nahano ali.»

Ikitaabo kyo'muleevi
Danyeri
Indangiriro

Danyeri âli riiri muleevi mwemeera imbere lya Rurema. Kundu abagoma bakagira mbu bamúhubiise, haliko, anagenderera ukukolera Rurema wage. Ne'kyanya akalashwa mu kishimo kye'ndare, Rurema anamúlanga. Kiri na'biira baage bashatu, Rurema anabalanga mu kiberekaana kyo'muliro.

Kino kitaabo kiyerekiini amabone, ngiisi kwe'bihugo bingi byâye ki yiji teerana. Haliko ku mbeka, ubwami bwa Rurema bwo bugaahima byoshi.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Danyeri 10.12: «Uyo muganda anashubi mbwira: "E Danyeri! Utayobohe! Hakola ikyanya, ho ukatondeerera ukuhuuna Rurema kwo akuheereze ubwitegeereze, wanayibiika haashi imbere lyage. Yago mahuuno gaawe, agayuvwiti. Nayija, gira nyiji gashuvya."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ukuyerekana ngiisi kwo Rurema akalanga abandu baage i Babeeri (1–6)

b) Amabone go'kuyerekana íbigaki yija (7–12)

Danyeri na'baabo mu nyumba ye'bwami

1 Ikyanya mwami Yoyakimu akahisa imyaka ishatu atwaziri ikihugo kye'Buyuda, lyo mwami Nebukandeneza we'Babeeri akayija mu kaaya ke'Yerusaleemu, ali kuguma na'basirikaani baage, banakasokanana, gira bakagwate.

2 Ikyanya akakateera, Nahano anatanga uyo mwami Yoyakimu mu maboko gaage.

Mwami Nebukandeneza, ikyanya akagalukira mu kihugo kyage kye'Babeeri, anatwala ibikolanwa biguma bya mu nyumba ya Rurema, anagendi bisingula mu luheero lwe'mizimu yage.

3 Uyo Nebukandeneza anabwira Hashipenaazi, umwimangizi wa'bakozi baage, kwo agende mu Bahisiraheeri, amúloogeze mwa'batabana mu mbaga za'banalushaagwa, kiri na mu ze'kyami.

4 Yabo batabana babe bazira kashembo. Banabe banonosiri bweneene, na beeshu, na bitegeereza. Kwokwo, lyo bakalonge ukukizi kola mu kajumiro. Anakyula kwo bakizi yigirizibwa indeto ya'Bababeeri, halinde balonge ukukizi gisoma, kiri no'kugiyandika.

5 Yabo batabana, mwami anakyula kwo bakizi haabwa ku byokulya byage bye'kyami, kiri na ku divaayi. Bâli kwaniini ukuhisa imyaka ishatu, bagweti bagayigirizibwa. Na ha nyuma, banaleetwe mu mikolwa ye'bwami.

6 Mu yabo batabana, mwâli riiri Danyeri, na Hananiya, na Mishaheeri, na Hazariya. Yabo booshi, bâli riiri Bayuda.

7 Ulya mukulu wa'bakozi, anabayinika agandi maziina. Danyeri, anamúyinika iziina Beriteshaaza. Hananiya, anaba ye kola Shandaraki. Mishaheeri, anaba ye kola Meshake. Hazariya naye, anaba ye kola Habedinego.

8 Uyo Danyeri, iri akabonaga birya byokulya bye'kyami, ne'yo divaayi, anahiga kwo atagakizi birya kwo, atayiji kengeera ayiyulubaza. Kwokwo, anayinginga ulya mukulu, kwo amúheereze ibindi-bindi byokulya.

9 Danyeri, Rurema anamúgira ayemeererwe imbere lyo'yo mwimangizi.

10 Kundu kwokwo, anamúbwira: «E Danyeri, ngoli yobohiri mwami, nahamwitu. Mukuba, keera akakyula kwo mukizi lya bino byokulya, munakizi nywa na bino binywebwa. Aaho! Mango ayiji bonaga kwa'magala gaawe gataduziri nga ga'biinyu bo muyumiini, si uganzinguliisa itwe!»

11 Yabo Bayuda, ulya mwimangizi anababiikira umulaliizi. Kwokwo, Danyeri anagendi múganuuza kwokuno:

12 «E waliha, tuli bakozi baawe. Aaho! Utee hisa isiku ikumi, ugweti ugatuheereza ishogo nzobeera naaho, na'magaloovi.

13 Ha nyuma, unatushushaanie na yaba biitu ábagweti bagaalya ibyokulya bye'kyami, ukabuli twa uluhango wenyene.»

14 Uyo mulaliizi anayemeera, anahisa isiku ikumi, agweti agabageza.

15 Yizo siku iri zikamala, yabo Baheburaniya kundu bo bâli mu lya ishogo nzobeera, banaboneka kwo bo bakaniri ukuhima abaabo ábâli mu lya ku bye'kyami.

16 Kyanatuma uyo mulaliizi agashaaza ibyokulya byabo bye'kyami, kiri ne'divaayi, anakizi baheereza ishogo nzobeera.

17 Yabo batabana kwo bali bana, Rurema anabaheereza ubumenyi, halinde banalonga
ukusobanukirwa na'mandiko ga kwingi-kwingi ga'Bababeeri. Na kwakundi, anaheereza
Danyeri ikigabi kyo'kukizi sobaanura amabone ne'birooto bya kwingi-kwingi.
18 Danyeri na'baabo, iri bakahisagya irya myaka ishatu bagweti bagaasoma, ulya
mwimangizi wa'bakozi anabatwala imbere lya Nebukandeneza.
19 Ne'kyanya mwami akabaganuuza, ndaaye gundi ye akabona úshushiini na Danyeri,
na Hananiya, na Mishaheeri, na Hazariya. Kyanatuma yabo batabana bagabiikwa kwo
bakizi kolera mwami.
20 Uyo mwami, ikyanya akababuuza, gira amenye ngiisi kwo bali no'bwitegeereze, na
kwo basobanukiirwi, anayibonera kwo bo bahimiri abaabo booshi ubugira ikumi. Bâli
himiri kiri na'banamaleere, na'balaguza booshi ba mu butwali bwage.
21 Kwokwo, Danyeri anakizi kola mu kajumiro, halinde ukuhisa ku mwaka gwa mbere
gwa mwami Kiiro.

2

Mwami Nebukandeneza aloota

1 Ikyanya mwami Nebukandeneza akahisa imyaka ibiri atwaziri, analoota ibirooto.
Yibyo birooto, byanamúshengula bweneene, halinde atanaki toola iro.
2 Kwokwo, anatumira abanamaleere, na'bafumu, na'balozi, na'banabwenge
be'ndonde, gira bayiji múbwira umugeeza gwabyo. Yabo booshi, iri bakayiji yimanga
imbere lyage,
3 anababwira: «Ibirooto byo nalootaga, byanjengula ngana-ngana! Aaho! Ndoziizi
nimenye umugeeza gwabyo.»
4 Yabo banabwenge be'ndonde banamúshuvya mu ndeto ye'kiharaamu kwokuno: «E
mwami, ulame imyaka ne'myakuula! Twe tuli bakozi baawe. Aaho! Yibyo birooto,
utulotololere byo, gira tukubwire umugeeza gwabyo.»
5 Mwami anabashuvya: «Keera nahiga! Iri mutangambwira ibirooto byani, kiri
no'mugeeza gwabyo, mugayami singulwa bitolo-bitolo. Ne'nyumba ziinyu, zinahon-
golwe!
6 Haliko, iri mwangambwira byo, kuguma no'mugeeza gwabyo, ngamùheereza
indengu za kahebuuza, namùsimbahiise. Aahago! Yibyo birooto, mubimmenyeese
ngana, kuguma no'mugeeza gwabyo!»
7 Nabo, ti: «E waliha, tuli bakozi baawe. Utulotololere byo, maashi, lyo tukubwira
umugeeza gwabyo.»
8 Mwami anabashavurira kwokuno: «Ka mutakoli yuvwiti ngiisi kwo keera nahiga?
Mbwini naaho kwo muloziizi ukuyiyushuulira ikihe.
9 Aahago! Iri mutangambwira byo, mugalonga ikihano. Nabona kwo mukoli lagiini,
kwo mumbeeshe, mu kulindirira kwo ngeeka yiri igambo ligahinduka. Nanga! Mumb-
wirage ngiisi kwo naloota, lyo ngaamenya kwo mushobwiri ukumbwira no'mugeeza
gwabyo.»
10 Yabo banabwenge be'ndonde nabo, ti: «Yibyo ugweti ugatuhuunaga, mu mahanga
gooshi, ndaaye mundu úshobwiri ukubigira! Ndaanaye mwami úkahuuna igambo
mwene yiri, kundu angaba ali kikalage, anabe ali mukulu bweneene! Igambo mwene
yiryo, ndaaye úzindi libuuza mu banamaleere, kandi iri mu bafumu, kandi iri mu
banabwenge be'ndonde.
11 E muhaanyi! Yiri igambo, ndaaye úlishobwiri, ítali mizimu naaho, itanatuuziri mu
kati kiitu.»
12 Lirya ishuvyo lyabo, lyanaraakaza mwami bweneene, anayami kyula
kwa'bitegeereza booshi ba mu kihugo kyage bayami minikwa.
13 Mwami mbu akyulage kwokwo, banagendi looza abitegeereza booshi. Banagendi
looza kiri na Danyeri na'baabo, gira nabo bayitwe.

Danyeri ayigulirwa ibirooto

14 Mwami âli hiiti umwimangizi wa'balaliizi be'bwami, iziina lyage ye Haryoki.
Uyo Haryoki, mbu abwirwe kwo agendi yita abitegeereza be'Babeeri, Danyeri
anamúganuuza ku bwitegeereze, mu kati ko'bwitonde kwokuno:
15 «E waliha, kituma kiki mwami abiika ulubaaja lukayu kwoku?» Haryoki
anasobanurira Danyeri ngiisi kwo bikaba.
16 Uyo Danyeri ayami kwabadukira imunda mwami, anamúyinginga kwo
amúheereze ikyanya kirebe, halinde alonge ubulyo bwo'kumúbwira umugeeza
gwe'birooto byage.

17 Danyeri anagalukira mu mwage, anaganuulira Hananiya, na Mishaheeri, na
Hazariya ngiisi íbyakoleka.
18 Anabayinginga kwo bahuune Rurema úli mwi'gulu, gira abayuvwirwe indengeerwa,
halinde anamúbishulire umugeeza gwe'birooto, kundu gwâli mu kambishwa. Kwokwo,
lyo batayitirwa kuguma na'baabo bitegeereza be'Babeeri.
19 Lyeryo ngana mu bushigi, Danyeri anabona amabone. Mu kati kaago, anayigulirwa
kalya kambishwa. Iri akaba keera akagabona, anayivuga Rurema úli mwi'gulu,
20 ti:
«Tukizi huuza iziina lya Rurema, halinde imyaka ne'myakuula!
Mukuba, ye mwene ubwitegeereze no'buhagarusi.
21 Ye mu handulaga ikikamo ne'mbondo.
Ye mu lyosa abaami baguma, anashubi yimika abandi.
Ngiisi ábahiiti ubwitegeereze, ali mu bayushuulira ubundi.
Na ábasobanukiirwi, ali mu bayushuulira ubulenga.
22 Íbiri mu kihulu, binabe biki bishirwi, abiyiji-yiji byoshi.
Na kundu bibishamiri mu bumbishwa,
haliko, ayamiri ali mu bibishuula.
Mukuba, yenyene atuuziri mu mulengeerwe.

23 «E Rurema wa bashokuluza baani!
Nakutangira kongwa. Ee! Ngweti ngakuhuuza.
Mukuba, keera wambeereza ubwitegeereze no'buhagarusi.
Ngiisi byo tushuba mu kuhuuna, keera wabimmenyeesa.
Ee! Keera watumenyeesa ibirooto bya mwami!»

Danyeri adeta umugeeza gwe'birooto

24 Kwokwo, Danyeri anagendera Haryoki, ulya úwâli hangwirwi kwo aminike
abitegeereza be'Babeeri, anamúbwira: «E waliha, mu balya bitegeereza be'Babeeri,
hatagirage ye ugayita! Si undwale imunda mwami, gira ngendi múbwira umugeeza
gwe'birooto byage.»
25 Lyeryo, Haryoki anayami twala Danyeri imunda mwami. Ne'ri bakahikaga,
anamúbwira: «E mwami, mu birya binyamahanga bye'Buyuda, nalonga mwo'yu
mundu muguma, anashobwiri ukukubwira umugeeza gwe'birooto byawe!»
26 Mwami anabuuza Danyeri (ne'lindi iziina lyage, Beriteshaaza) kwokuno: «Ewe!
Birya birooto byani, ka wangahasha ukumbwira byo, kuguma no'mugeeza gwabyo?»
27 Danyeri, ti: «E mwami, amagambo mwene yago, ndaaye mundu úshobwiri
ukukulimbuulira go, baba bitegeereza, kandi iri balaguza, kandi iri banamaleere, kandi
iri ábali mu banda imbuko.
28 E mwami! Rurema alyagagi hi'gulu lya byoshi. Yehe ye mu bishuula íbishubi
bishamiri. Ye na keera úwakuyereka íbigakoleka mu siku ízigayija. Birya birooto
byawe, na'mabone gaawe, byo byebino:
29 «E mwami, ku kyanya ushubi gwejiiri, wanaloota hi'gulu lya íbigaki koleka. Ee!
Rurema, ulya úgweti úgamenyeesania utumbishwa, keera akuyereka íbigaki yija.
30 Kiri na naani, keera nabinyigulirwa. Kutali kudetaga mbu bwo nie mwitegeereza
ukuhima abandi booshi. Si nabiyigulirwa naaho, gira lyo ulonga ukumenya umugeeza
gwe'birooto byawe, ngiisi kwo bikalenga mwi'twe lyawe.
31 «E mwami, mu birooto byawe, ukabona kwe'mbere lyawe hayimaaziri nan-
gungubanga wo'mugisi. Yugwo mugisi, gwâli langashiini bweneene. Gwanâli riiri
gwa'kahebuuza, gwanâli kizi teerana ikyoba!
32 Itwe lyagwo, likatulwa mu nooro muguuhya. Ikifuba kyagwo, kuguma na'maboko,
bikatulwa mu harija. Ibunda lyagwo, kuguma ne'bibero, bikatulwa mu miringa.
33 Amagulu gaagwo, gakatulwa mu byuma. Ne'shando zaagwo, zâli gizirwi mu byuma
íbibushirwi mwi'bumba.
34 «E mwami, ku kyanya wâli gweti ugalangiiza, ibuye lyanayikuula lyonyene, buzira
mundu wo'kulihuma kwo. Yiryo ibuye lyanayiji yitimba ku magulu ga yugwo mugisi,
kwo gukatulwa mu byuma na mwi'bumba. Yago magulu ganavunguka-vunguka.
35 Lyeryo, yibyo byuma, na yiryo ibumba, ne'yo miringa, ne'yo harija, ne'yo nooro,
byoshi byanavunguka-vunguka. Byanaboneka nga byula íbiri ha kiyeruuliro ku
kyanya kye'kikamo. Imbuusi yanayija, yanabiyehuula. Hatanasigala kiri ne'hikoojoka.
Halikago, lirya ibuye lyohe, lyanagangaala, lyanaba mugazi muhamu bweneene, halinde
lyanakwira mu mahanga gooshi.

36 «E mwami, ibirooto byo waloota, byo byebyo. Na buno, namu kubwira umugeeza
gwabyo.
37 Wehe, we mwami úli hi'gulu lya'baami! Rurema keera akakuheereza ubwami,
no'bushobozi, no'bukalage, no'bulangashane.
38 Keera anakusikiiriza ubushobozi hi'gulu lya'bandu, na hi'gulu lye'nyamiishwa, na
hi'gulu lyo'tunyuni. Yibyo byoshi, ngiisi ho bituuziri, keera akakugira ube mutwali
wabyo byoshi! Aaho! Lirya itwe írikatulwa mu nooro, we wehe.
39 «Ha nyuma lyawe, hagayimikwa ubundi bwami. Yubwo bundi, butagaaba
bukulu, ngo'bwe'mwawe. Ha nyuma kandi, hagaboneka ubwami bwa kashatu,
buganashushaanibwa ne'miringa. Na mwami wabwo, ye gaaba mutwali wa'mahanga
gooshi.
40 «Ha nyuma kandi, hagayima umwami wa kana. Uyo, agasikama nga kyuma. Ee!
Nga kwe'byuma biri mu bera-bera byoshi, binabijajagule, kwo na kwokwo, agaabera
abaabo booshi ábakamútanga, anabajajagule-jajagule.
41 «Ishando na'mano ga gulya mugisi, ukabona ngiisi kwo byâli gizirwi mu byuma
íbibushirwi mwi'bumba. Kwo na kwokwo, yubwo bwami bugagabulikana. Bugaaba
ne'misi migerwa, nga kyuma kifushe mwi'bumba.
42 «Amano gaagwo, gâli bushirwi mwi'bumba ne'byuma. Kwo na kwokwo, yubwo
bwami bugaaba mwo'bushobozi, bunabe kwakundi mwo'bukaholwe.
43 Nga ngiisi kwo ukabona ikyuma kibushiini ni'bumba, kwo na kwokwo abaami
nabo bagabushaana, mu kukizi yangira mu bandu be'gindi milala. Kundu kwokwo,
bitagaaziga kwo babe bo baguma. Mukuba, kiri ne'kyuma nakyo kitangabushaana
ni'bumba.
44 «Ku kyanya kya yabo baami, Rurema úli mwi'gulu, agayimika ubwami úbutâye
minikwe, butanâye haabwe abandi-bandi bandu. Si galya gandi maami gooshi,
bugagavungula. Ubwami bwa Rurema naaho, bwo bugayama ho imyaka ne'myakuula!
45 «E mwami, ukayibonera ibuye írikakuulika ku mugazi, si ndaaye mundu
úkalihuma kwo. Yiryo ibuye, lyo likahooja-hooja gulya mugisi úgukagirwa mu byuma,
na mu miringa, na mwi'bumba, na mu harija, na mu nooro. Rurema úli hi'gulu lya
byoshi, ye kakuyereka íbyâye koleke mu siku ízâye yije. Kwokwo ngana, yibi birooto
biri byo'kuli, wanganayemeera umugeeza gwabyo.»

Danyeri ahembwa

46 Mwami Nebukandeneza, mbu ayuvwagwe kwokwo, anagwa buubi imbere lya Dany-
eri, iri anamúgingika. Anakyula kwo Danyeri atangirwe amatuulo, banamúyokeere
no'mubadu.
47 Mwami anabwira Danyeri: «Ku kasiisa, Rurema wawe alyagagi hi'gulu lya'baabo
booshi. Ye na Nahano hi'gulu lya'baami booshi. Kundu utumbishwa tushubi
bishamiri, haliko ye mu kizi tubishuula. Yaka kambishwa kaani, ye wakushoboleesa
ukukasobanura!»
48 Ha nyuma, mwami Nebukandeneza anagingika Danyeri bweneene, anamúkuza
abe mukulu, anamúheereza ne'ndengu nyingi ze'kishingo. Anamúyimika abe mutwali
we'kihugo kyage kyoshi kye'Babeeri. Na kwakundi, anamúyimika, abe mukulu
wa'bitegeereza baage booshi.
49 Ikyanya Danyeri akahuunaga mwami, mwami anabiika Shandaraki, na Meshake,
na Habedinego, bakizi yimangira imikolwa yoshi ya mu kihugo kye'Babeeri. Haliko
Danyeri yehe, anasigala yaho i bwami.

3

Nebukandeneza ayimangika umugisi

1 Ha nyuma, mwami Nebukandeneza anatuliisa nangungubanga wo'mugisi mu nooro.
Ikimango kya yugwo mugisi, zâli meetere makumi gabiri na zirinda. No'buhamu, zâli
meetere zishatu. Yugwo mugisi, anagutereka mu ndekeera ye'Duura, mu poroveesi
ye'Babeeri.
2 Uyo mwami anatumira abakulu ba mu poroveesi zaage zooshi, kwo bayije: abatwali,
na baguvuruneeri, na'bahanuuzi, na ábali mu langa ibihinda byo'twaya, na'batwi
be'maaja, na'bahambuuzi, kuguma na'bandi bakulu booshi. Mwami âli loziizi kwo bayiji
shambaalira ulusiku lwo'kuyimika umugisi gwage.
3 Yabo bakulu booshi, iri bakayijaga, banakuumana, banayimanga imbere lyo'mugisi.
4 Haaho, indesi nguma yanabamenyeesa kwi'zu lihamu kwokuno: «E bandu be'milala
yoshi, na'ba'mahanga gooshi, na'be'ndeto zooshi! Muyuvwirize ngiisi kwo mwami
Nebukandeneza akyula.

5 Mugayuvwa izu lye'kibuga, na lyo'muteera-teera, na lye'kinubi, na lye'nzeeze, na
lya'kashamba, kuguma na ge'bindi bikolanwa bye'nyimbo. Haaho-haaho, mukayami
gwa buubi, munayikumbe yugu mugisi gwe'nooro.
6 Na ngiisi útagaagwa buubi imbere lyagwo mbu aguyikumbe, yehe agaalashwa
mwi'bengesheeshe lyo'muliro!»
7 Yabo bandu, mbu bayuvwagwe izu lye'kibuga, na lyo'muteera-teera, na lye'kinubi,
na lye'nzeeze, na lya'kashamba, kuguma na ge'bindi bikolanwa bye'nyimbo, booshi
banayami gwa buubi imbere lyo'mugisi, banaguyikumba.

Abiira ba Danyeri balegwa

8 Ku yikyo kyanya, baguma mu banabwenge be'ndonde, banayija imbere lya mwami
Nebukandeneza, gira balegeereze Abayahudi,
9 ti: «E mwami, ulame imyaka ne'myakuula!
10 Keera ukakyula kwo ngiisi mundu, ikyanya agayuvwa kwi'zu lye'bikolanwa
bye'nyimbo lyatondeera, akwaniini ayami gwa buubi, anayikumbe yugu mugisi
úgwatulwa mu nooro.
11 Wanadeta kwo ngiisi útagaagwa buubi mbu aguyikumbe, akwaniini ayami lashwa
mwi'bengesheeshe lyo'muliro.
12 «Aaho! Halyagagi Abayahudi baguma bo ukatoola, kwo bakizi yimangira akaaya
ke'Babeeri. Amaziina gaabo, hali Shandaraki, na Meshake, na Habedinego. E
mwami! Yabo bandu batagweti bagatwaza ulubaaja lwawe. Mukuba, keera bakalahira
ukukizi kolera umugisi gwawe. Kiri ne'kyanya ukatereka gulya mugisi gwe'nooro,
batanagutwaza!»
13 Mwami Nebukandeneza, mbu ayuvwagwe kwokwo, anashavura ngana-ngana!
Anatuma kwo Shandaraki, na Meshake, na Habedinego baleetwe imbere lyage.
14 Ne'ri bakahikaga, anababuuza: «Ka biri ukuli, kwo mutagweti mugakolera imigisi
yani? Kiri na gulya mugisi gwe'nooro gwo n'gatereka, ka biri ukuli kwo mutagweti
mugagutwaza?
15 Lolagi! Mango leero mwayuvwa izu lye'kibuga, na lyo'muteera-teera, na lye'kinubi,
na lye'nzeeze, na lya'kashamba, kuguma na ge'bindi bikolanwa bye'nyimbo, haaho-
haaho, mukayami gwa buubi mu kuguyikumba. Ne'ri mwangalahira, mugayami lashwa
mu kiberekaana kyo'muliro. Aahago! Ka hakiri ugundi úli mu yikumbwa, úgamùkiza
mu maboko gaani?»
16 Shandaraki, na Meshake, na Habedinego, banamúshuvya kwokuno: «E mwami, mu
yaga magambo gooshi, twehe ndaalyo twangayibulanira kwo.
17 Tugweti tugakolera Rurema. Ne'ri twangakabulwa mu kiberekaana kyo'muliro, ali
no'bushobozi bwo'kutukiza mwo, anatubangatuule mu maboko gaawe.
18 Na kundu atangatukiza, e mwami! Tuloziizi umenyage bwija, kwo twehe
tutangakolera imigisi yawe. Kiri na gulya mugisi gwe'nooro gwo watereka, tutan-
gaguyikumba!»

Abiira ba Danyeri bahanwa

19 Lirya ishuvyo lya Shandaraki, na Meshake, na Habedinego, mwami Nebukandeneza
mbu aliyuvwe, anashavura bweneene, anabazizibalira! Anayami kyula kwo gulya
muliro guyasibwe, halinde guyake bweneene ubugira kalinda.
20 Anahanguulaga ibikalage biguma mu basirikaani baage, kwo bakone Shandaraki,
na Meshake, na Habedinego, banalashwe mu muliro.
21 Yibyo bikalage byanabakona, baki yambiiti amakanju, ne'mijwangi, no'mulondo
gwo'kusoosa mwi'twe, ne'bindi byambalwa. Banayami balasha mu muliro.
22 Uyo mwami, bwo akaraakara bweneene, kyanatuma yikyo kiberekaana kyo'muliro
kyâli koli yasiri ngana-ngana! Imbigi zâli kola mu yigwima-gwima, gwi-gwi! Yabo
basirikaani, mbu batibulirage balya Shandaraki, na Meshake, na Habedinego mu muliro,
imbigi zaagwo zanayami bashamula, zanayami bayita.
23 Ku yikyo kyanya Shandaraki, na Meshake, na Habedinego, bakalashwa mu muliro,
bâli ki konirwi.
24 Mwami Nebukandeneza, mbu alangiizagye mu muliro, anasoomerwa ngana,
anayami guruka, anabuuza abahanuuzi baage kwokuno: «Balya bandu bo twakonaga,
ka batashuba bandu bashatu?» Abagingi baage, ti: «Ee mwami, kwokwo!»
25 Naye, ti: «Aahago! Si ngoli bwini mwa'bandu bana ábagweti baganooka-
nooka. Batanaki konirwi. Na gulya muliro, gutagweti gugabayokya. No'liira wa kana,
ashushiini no'mwana wa bamungu!»

Imisore yashwekuulwa

26 Mwami Nebukandeneza anayegeeraga ha kanwa ka yikyo kiberekaana kyo'muliro,
anayamiza kwokuno: «E Shandaraki, na Meshake, na Habedinego, mwe bakozi ba
Rurema úli hi'gulu lya byoshi! Huluki, muyijage hano!» Lyeryo, banayami kondooka
mwo.
27 Haaho, abatwali banabazunguluka, kuguma na'batungwa, na baguvuruneeri,
na'bagingi be'bwami. Ne'ri bakabalolaga kwo, banabona kwo ndaakwo umuliro
gwabagira. Kiri ne'mishaku itakahiira. Ne'mirondo yabo, itakababuka, kandi iri ibaya
lyo'muliro ndaalyo bakayuvwa ku magala gaabo.
28 Kwokwo, Nebukandeneza anadeta: «Rurema wa Shandaraki, na Meshake, na
Habedinego, akizi huuzibwa! Mukuba, bali bakozi baage, banagweti bagamúbiika
kwo'mulangaaliro. Kyo kitumiri atuma umuganda wage, ayiji bakiza. Kundu n'gabiika
ulubaaja, halikago banalahira ukulusimbaha. Basiimiri naaho kwo bakizi yikumba
Rurema nirizina. Na ho bangayikumba ibindi íbiri mu yikumbwa, bâli riiri ibiringiini
ukutanga amatwe gaabo hi'gulu lyage.
29 «Ku yukwo, nabiikaga yulu lubaaja imwa'bandu ba ngiisi mulala, na'ba ngiisi
ndeto. Ngiisi ábagatuka Rurema wa Shandaraki, na Meshake, na Habedinego,
bakwaniini bayami tolwa bitolo-bitolo. Ne'nyumba zaabo zinahongolwe. Ndaaye gundi
wo'kuyikumbwa úwangakiza mwene yuku.»
30 Haaho, mwami anakuza Shandaraki, na Meshake, na Habedinego, anabagingika mu
butwali bwage mu poroveesi ye'Babeeri.

Mwami Nebukandeneza ashubi loota

31 Niehe mwami Nebukandeneza, nie namùtumira iyi ndumwa, mwe bandu ba
mu milala yoshi, na'ba'mahanga gooshi, na'be'ndeto zooshi. Nziimiri kwo mukizi
genduukirwa mu kati ka byoshi.
32 Keera nabona kwo buli bwija nimùmenyeese hi'gulu lye'bisoomeza byo Rurema
akangirira, binali bya kahebuuza.
33 Ee! Ibisoomeza byage, biri mu ba bihamu bweneene. Binali bya kahebuuza.
Ubwami bwage, bugayama buli ho imyaka ne'myakuula. Ne'kitumbi kyage kyo'bwami,
kigayama kiri ho halinde ku bibusi byoshi.

4

Nebukandeneza alonga ikihano

1 Niehe Nebukandeneza, nâli bwatiiri mu kajumiro. Nâli tuuziri mu mutuula, nanâli
kizi genduukirwa.
2 Iri n'gaba ngoli gwejiiri, nanaloota ibirooto, nanabona na'mabone. Birya byoshi,
ikyanya bikalenga-lenga mwi'twe lyani, byanandeera ikyoba bweneene!
3 Yibyo birooto, nanatumira abitegeereza booshi ba mu kihugo kye'Babeeri, gira bayiji
mbwira umugeeza gwabyo.
4 Kwokwo, balya banamaleere banayija kuguma na'balozi, na'banabwenge be'ndonde,
na ábali mu banda imbuko. Yabo booshi, nanabalotololera birya birooto. Kundu
kwokwo, ndaaye kiri no'muguma wabo úkahasha ukumbwira umugeeza gwabyo.
5 Iri hakatama, Danyeri anayija imbere lyani. Naye, nanamúlotololera byo. (Uyo
Danyeri, irindi iziina lyage, ye Beriteshaaza, ukukulikirana ni'ziina lyo'muzimu gwani.
Emwe! Umutima gwa íbiri mu yikumbwa gwâli múliiri mwo.)
6 Kwokwo, nanamúbwira: «E Beriteshaaza, mu banamaleere, we mukulu. Na
nyiji kwo'mutima gwa íbiri mu yikumbwa gukuli mwo. Ndaanabwo bumbishwa
úbwangakuyabira. Aaho! Ibirooto byani, byo byebi! Umbwirage umugeeza gwabyo.
7 «Ikyanya nâli gwejiiri, n'gabona amabone. Ne'kyanya n'galangiiza, nanabona
ingaaja-malungu ye'kiti, kimeziri ha kati ke'kihugo. Yikyo kiti, kyâli kila bweneene.
8 Emwe! Kyâli hamuusiri ngana-ngana! Amatavi gaakyo gâli kizi hika mu kyanyaanya.
Kwokwo, mu mahanga gooshi, bâli kizi kibona.
9 Ibyasi byakyo byâli dehiri. Kyanâli tongesiri bweneene, halinde ibitumbwe byakyo
byanakizi yigusa amahanga gooshi. Inyamiishwa zâli kizi yiji beera mu kimbehwa
kyakyo. No'tunyuni twâli kizi yiji beera mu matavi gaakyo. Yikyo kiti, ibiremwa byoshi
byâli kizi kilonga kwe'byokulya.
10 «Ikyanya nâli gwejiiragi yaho, mu kulola galya mabone, nanalangiiza, nanabona
umuganda mweru agweti agajooka ukulyoka mwi'gulu.
11 Uyo muganda anaberangira kwi'zu lihamu kwokuno: "Yiki kiti, ukikubage!
Na'matavi gaakyo, gashoosholwe. Ne'byasi bibugumulwe. Ne'bitumbwe bishaabulwe.
Inyamiishwa, zipuumuke mwi'dako lyakyo. No'tunyuni, tubalale mu matavi gaakyo.

12 Halikago, naludakwe yehe, umúlekere i kuzimu kuguma ne'mizi, akizi beera mu
byasi bya mu ndalo. Unamúzingire kwo'tubangira twe'byuma, na twe'miringa.
«"Uyo naludakwe, mulekage ikimi kya mwi'gulu kikizi múlovya. Anatuule kuguma
ne'nyamiishwa mu ndagiriro, gira akizi lya mwe'kishuka.
13 Ubwenge bwage bwe'kimundu, buhinduke bube nga bwa nyamiishwa, halinde
ukuhisa ku myaka irinda.
14 «"Yiki kihano, abaganda beeru bo bakakimenyeesa, lya'bandu booshi balonga
ukumenya kwo Rurema ye riiri hi'gulu lya byoshi. Bamenye na kwo ye gweti ubushobozi
hi'gulu lya'maami gooshi. Ye mu yimika ngiisi ye aloziizi. Ali mu yimika kiri
no'mugunda."
15 «Nie mwami Nebukandeneza, yibyo byo birooto n'galoota. Aahago! We
Beriteshaaza, umbwirage umugeeza gwabyo. Mukuba, mu bitegeereza booshi ba mu
bwami bwani, ndaaye úshobwiri ukumbwira gwo. Si we wangahasha, bwo'mutima
gwa íbiri mu yikumbwa, binali byeru gukuli mwo.»
16 Uyo Danyeri anamala ikyanya agweti agagangaanwa bweneene! Imitono yage
yanamúbuligania. Kwokwo, mwami anamúbwira: «E Beriteshaaza, yibi birooto
no'mugeeza gwabyo, bitakushengule.»
Beriteshaaza anamúshuvya: «E nahamwitu, yibi birooto no'mugeeza gwabyo, nga
byangabiiri ku bagoma baawe!
17 Kirya kiti ukabonaga kwo kiri ngaaja-malungu, kinasikamiri. Na'matavi gaakyo
gashuumiri halinde mu kyanyaanya. Abandu ba'mahanga gooshi bali mu kibona.
18 Ibyasi byakyo bidehiri ngana-ngana, kinatongesiri bweneene! Ne'bitumbwe byakyo,
biri mu yigusa ibiremwa byoshi. Inyamiishwa ziri mu kizi beera mu kimbehwa kyakyo.
No'tunyuni tuli mu kizi beera mu matavi gaakyo.
19 «E mwami, kirya kiti, alyagagi wehe. Keera ukakuzibwa, halinde wanagangaala.
Ubukulu bwawe, bwâli kizi kuzibwa halinde mwi'gulu. No'butwali bwawe, keera
bukamenyeekana mu mahanga gooshi.
20 «E mwami, ukabona umuganda mweru agweti agajooka ukulyoka mwi'gulu,
anadeta: "Kino kiti, mukikubage, kinasiriizibwe. Halikago, naludakwe alekerwe i
kuzimu kuguma ne'mizi, akizi beera mu byasi bya mu ndalo. Anabe azingiirwi
kwo'tubangira twe'byuma na twe'miringa. Uyo naludakwe, umúleke akizi loba ne'kimi
kya mwi'gulu. Atuulage kuguma ne'nyamiishwa, halinde ukuhisa ku myaka irinda."
21 «E mwami, umugeeza gwe'birooto byawe, gwo gwogu: Rurema keera akutwira
ulubaaja, anali hi'gulu lya byoshi!
22 Ugayimulwa mu bandu, unagendi tuula kuguma ne'nyamiishwa. Ne'yo munda,
ugakizi lya ubwasi nga ngaavu. Ikimi kinakizi lyoka mwi'gulu, kinakulovye. Ugaahisa
imyaka irinda uli kwokwo, halinde unayiji kebukwa kwo Rurema ye riiri hi'gulu lya
byoshi. Ye na gweti ubushobozi hi'gulu lya'maami gooshi. Yehe, ali mu yimika ngiisi ye
aloziizi.
23 «Na yulwo lubaaja, mbu nyaludakwe alekerwe i kuzimu kuguma ne'mizi, kuli
kudeta kwe'kyanya ugakebukwa kwo Rurema ye mutwali, na kwo ali hi'gulu lya byoshi,
lyo ugashubi yimikwa.
24 Ku yukwo, e mwami! Yiri ihano lyani, nakuyinginga ulisimbahe. Utwikirage ku
byaha byawe, na ku mabi gaawe, we kongwa! Na ngiisi bo wâli kizi libuza, leero ukizi
bagirira amiija. Ngeeka wangaki genduukirwa mu butwali bwawe.»
25 Uyo mwami Nebukandeneza, yibyo byoshi bikamúkoleka kwo.
26 Iri hakalenga mwaka muguma, Nebukandeneza anaba agweti agayihuguusa ku
kajumiro kaage mu kaaya ke'Babeeri,
27 iri anayidundulika, ti: «Niehe nie mwami! Ala yaka kaaya ke'Babeeri! Ka ndali nie
kakayubaka, gira kabe kaaya kaani kahamu ko ngatuula mwo? N'gakayubaka ku njira
yo'buhagarusi bwani. Na'kalimbi kaako, ngizi longa mwo'bulangashane bweneene!»
28 Ulya mwami, mbu ayusagye ukudeta kwokwo, izu lyanalyoka hi'gulu, lyanadeta:
«E mwami Nebukandeneza! Iyi ndumwa, we wagitumirwa. Ugiyuvwirizagye! Ubwami
bwawe, bwamala.
29 Ukolaga ugayimulwa mu bandu, unagendi tuula mu kishuka kuguma
ne'nyamiishwa. Unakizi lya ubwasi nga ngaavu. Ugaahisa imyaka irinda uli kwokwo,
halinde unakebukwe kwo Rurema ye riiri hi'gulu lya byoshi. Ye na gweti ubushobozi
hi'gulu lya'maami gooshi, anali mu yimika ngiisi ye aloziizi.»
30 Haaho-haaho, lirya igambo lyanayami kolekaga. Ulya mwami anayimulwa mu
bandu, anakizi gendi lya ubwasi nga ngaavu. Amagala gaage ganakizi loba ne'kimi
ukulyoka mwi'gulu. Umushaku gwage gwanalaaha nga mashala ga nyunda. Ne'nyunu
zaage zanalaaha, nga za kanyuni.

Nebukandeneza ahuuza Rurema

31 Iyo myaka irinda, iri hakaba keera yalengaga, niehe Nebukandeneza nanalegamira
mwi'gulu. Lyeryo, ubwenge bwanashubi ngalukira. Nanayami tanga kongwa imwa
Rurema, iri ninamúhuuza. Mukuba, yehe, ye riiri hi'gulu lya byoshi, ye na yamiri ho.
Ubutwali bwage buyamiri ho imyaka ne'myakuula.
No'bwami bwage, bugagenderera ku ngiisi kibusi.
32 Aba mu mahanga gooshi, bali mu boneka nga kindu busha.
Ali mu koleesa ubushobozi bwi'gulu, nga ngiisi kwo aloziizi.
Kwo anali mu koleesa na ábali mu kihugo.
Ndaaye úshobwiri ukuhagana bo naye!
Ndaanaye úwangamúbuuza, mbu: «Ewe! Maki gano wagiraga!»
33 Ku kyekyo kyanya, ubwenge bwanashubi ngalukira. Rurema anashubi ngingika,
anangalulira ubulangashane bwo'bwami bwani, no'bushobozi bwabwo. Abagingi baani,
kuguma na'bakulu ba'basirikaani, banayiji ndooza. Nanashubi yingira ku bwami bwani,
halinde nanashubi yiji gingikwa ukuhima ubwa mbere.
34 Kwokwo buno, ngola mu huuza Mwami wa mwi'gulu. Na ngweti ngamúyivuga,
no'kumúhimbaaza, iri ninamúgingika. Mukuba, imikolezi yage, iri yo'kuli. Si ngiisi
ábali mu yiheemya boohe, ali mu batindimaza.

5

1 Iri hakaba lusiku luguma, mwami Berishaaza analaalika abatwali baage kihumbi ku
lusiku lukulu. Yabo booshi, bananywa idivaayi bo naye.
2 Ku kyanya bâli ki gweti bagaginywa, mwami Berishaaza anakyula kwo bamúleetere
ibikombe íbikatulwa mu nooro, na mu harija, gira bayiji nywera mwa'maavu kuguma
na bakaage, na'bandi bakaage be'mbuga. (Yibyo bikombe, byo na byebirya yishe
Nebukandeneza akalyosa mu nyumba ya Rurema i Yerusaleemu.)
3 Ikyanya birya bikombe bikaleetwa, mwami anabinywera mwo, kuguma na'batwali
baage, na bakaage, na'bandi bakaage be'mbuga.
4 Ikyanya bâli kiri mu nywa, banakizi yivuga imigisi yabo íkatulwa mu nooro, na mu
harija, na mu biti, na mu mabuye.
5 Lyeryo, mwomwo mu kajumiro, iminwe yo'mundu yanayami boneka igweti
igayandika ku kibambaazi, hoofi ni'tara litereke. Ikyanya yâli kizi yandikaga, mwami
anakizi yitegeereza.
6 Ulya mwami, amalanga gaage ganahinduka meeru-meeru, anatondeera ukuyoboha.
Indege zaage zanavunika. Kiri na'madwi ganakizi lenga mwe'kinyukura.
7 Uyo mwami anakyula kwo abitegeereza booshi ba'Bababeeri baleetwe, kuli kudeta
abalozi, na'banabwenge be'ndonde, na'balaguza. Iri bakahikaga, anababwira: «Yaga
mandiko, ngiisi úgagasoma, anambwire umugeeza gwago, agayami yambikwa ikanju
lye'kituku-tuku. Na mwi'gosi lyage, agayambikwa umugufu úgukatulwa mu nooro. Mu
bwami bwani, agaaba kyegeera kyani kya kashatu.»
8 Yabo bitegeereza booshi ba mwami banahika. Haliko yago mandiko, ikyanya baka-
giraga mbu bagasome, ndaaye kiri no'muguma úkahasha. Batanahasha ukumúbwira
umugeeza gwago.
9 Ulya mwami, bwo âli ki shengusiri, ikikebe kyage kyanahinduka kyeru-kyeru. Kiri
na'batungwa baage banabula byo bagaadeta.
10 Nyina wa mwami, iri akayuvwa kwo mwami na'batwali baage bagweti bagaa-
gira ulunganga mu bululi, anayingira mwo, anadeta: «E mwami, ulame imyaka
ne'myakuula! Utakwaniini ukukanguka, utanakizi zizibala!
11 Si mu butwali bwawe, muli umundu úli mwo'mutima gwa íbiri mu yikumbwa
byeru! Yisho Nebukandeneza, ikyanya âli twaziri, uyo mundu anamenyeekana
kwo alyagagi no'bumenyi, no'bulenga, no'bwitegeereze, nga bya íbiri mu yikumbwa
byeru. Kyanatuma yisho agamúgira abe mukulu wa'banamaleere, na wa'bafumu, na
wa'banabwenge be'ndonde, na wa'balaguza.
12 «Uyo mundu, ye Danyeri. Na yisho akamúyinika iziina Beriteshaaza. Aaho! Uyo
mushosi aleetwe, gira yaga mandiko, ayiji kubwira umugeeza gwago. Mukuba, alyagagi
no'bwenge bweneene, anali no'bulenga bwo'kusobaanura ibirooto. Kiri ne'sakuuzo, ali
mu zisobaanura. Ngiisi íbiyabiriini, ali mu bisobaanura.»

Danyeri asobaanura amandiko

13 Uyo Danyeri, ikyanya bakamúleetaga imbere lya mwami, mwami anamúbuuza:
«Ka we Danyeri? Ka uli muguma wa mu balya bo daata akaleeta imbohe ukulyoka i
Buyuda?

14 Nayuvwa kwo'mutima gwa íbiri mu yikumbwa gukuli mwo. Nayuvwa na kwo uli
no'bwenge, no'bulenga, no'bwitegeereze bwe'kitangaaza.
15 «Aahago! Abitegeereza baani, kiri na'balaguza, keera baleetwa imbere lyani,
mbu basome yaga mandiko, banambwire umugeeza gwago. Halikago, booshi keera
bayabirwa.
16 Kundu kwokwo, keera nayuvwa kwo we hiiti ubushobozi bwo'kusobaanura
íbiyabiriini. Aahago! Yaga mandiko, iri wangahasha ukugasoma, unambwire
no'mugeeza gwago, ugayambikwa ikanju liija lye'kituku-tuku. Na mwi'gosi lyawe,
unayambikwe umugufu úgukatulwa mu nooro. Na mu bwami bwani, unabe we
kyegeera kyani kya kashatu.»
17 Danyeri anamúshuvya kwokuno: «E mwami, yibyo bihembo byawe byoshi,
wangabisigalana. Kandi iri, ubiheereze ugundi. Kundu kwokwo, yaga mandiko,
ngagasoma, na ngubwire umugeeza gwago.
18 «E mwami, Rurema alyagagi hi'gulu lya byoshi. Akaheereza yisho Nebukandeneza
ubwami, no'bukulu, no'buhagarusi, no'bulangashane.
19 Bulya bukulu, iri yisho akabulonga, abandu ba'mahanga gooshi, kiri na'be'ndeto
zooshi, bâli kizi lenga mwo'musisi, hi'gulu lye'kyoba. Mukuba yisho, ngiisi ye âli kizi
looza ukuyita, âli kizi yami múyita. Na ngiisi ye âli kizi looza ukukiza, anamúkize. Na
ngiisi ye âli kizi looza ukukuza, anamúkuze. Na ngiisi ye âli kizi looza ukushaaza ku
butwali, anamúshaaze ku bwo.
20 «Halikago ulya yisho, ikyanya akatondeera ukuyikangaata, iri anayumuusa
umutima gwage, lyeryo ngana analyosibwa ku kitumbi kyage kyo'bwami. No'lushaagwa
lwage, lwanamala.
21 Anayimulwa mu bandu. No'bwenge bwage, bwanaba nga bwe'nyamiishwa,
anagendi tuula mu kishuka kuguma na bapunda, anakizi liisa ikishuka nga ngaavu.
Na'magala gaage, ganakizi loba ne'kimi, halinde ukuhisa ku kyanya akayemeera kwo
Rurema ali hi'gulu lya byoshi. Ee! Rurema ye gweti ubushobozi hi'gulu lya'maami
gooshi. Na ngiisi ye aloziizi, ye ali mu yimika.
22 «E Berishaaza, bwo ulyagagi mugala wage, yibi byoshi, ubiyiji-yiji. Kundu kwokwo,
utakayibiika haashi.
23 Si keera ukayikuza, mu kuhagana na Nahano, anali ye tuuziri mwi'gulu! Kiri
na birya bikombe íbikalyosibwa mu nyumba ya Rurema, wabiyabiira, wanabinywera
mwe'divaayi mwe na'batwali baawe, na bakaawe, na'bandi bakazi baawe be'mbuga.
«Na kwakundi, wanakizi huuza imigisi, kundu ikatuulwa mu harija, na mu nooro,
na mu miringa, na mu byuma. Igindi yâli baajirwi mu biti, na mu mabuye. Wanakizi
gihuuza, kundu itali mu bona, itanali mu yuvwa, ndaanakyo kindu kyo iyiji. Utanali mu
twaza Rurema, kundu ye fumbiiti ubulamu bwawe mu maboko gaage, ye nayiji ngiisi
kwo akushungikiiri.
24 Kyanatuma Rurema agaatuma iminwe, gira iyandike yaga mandiko.
25 «Yago mandiko, gali MENE, MENE, TEKELI, PERESI.
26 Aahago!
MENE, umugeeza gwalyo: Isiku zo'bwami bwawe, Rurema keera aziharuura, anakola
bu ziheza.
27 TEKELI, umugeeza gwalyo: Keera wagerwa ku lugero, unakoli yanguhiri.
28 PERESI, umugeeza gwalyo: Ubwami bwawe, keera bukagabulikana, bunahaabirwi
Abameedi, na'Baperisiya.»
29 Uyo Danyeri, mbu ayuse ukudeta kwokwo, mwami Berishaaza anakyulaga kwo
ayambikwe ikanju liija lye'kituku-tuku. Na mwi'gosi lyage, ayambikwe imigufu
íkatulwa mu nooro, anayimikwe abe kyegeera kyage kya kashatu.
30 Mu bwobulya bushigi, Berishaaza mwami we'Babeeri anayitwa.

6

1 Yubwo bwami, mwami Dariyo we'Mediya anabuyabiira. Uyo Dariyo, âli kola
ne'myaka makumi galindatu ni'biri.

Igambi lyo'kuyita Danyeri

2 Mwami Dariyo anabiika abatwali igana na makumi gabiri, gira bakizi gendi kola mu
butwali bwage.
3 Anababiikira abimangizi bashatu. Muguma, ye wâli Danyeri. Yabo batwali igana na
makumi gabiri, banayimangirwa na yabo bashatu, bakizi leeterwa imishahu. Kwokwo,
lyo mwami alonge ukukizi genduukirwa.

4 Uyo Danyeri, mu kati ka'baabo booshi, ye wâli kizi kola bwija, halinde anamenyeekana kwo ye wa mbere. Uyo mwami analooza ukumúkuza, gira abe ye gaaba mukulu wo'butwali bwage bwoshi.
5 Yabo bandi bakulu na'batwali, mbu babonage ngiisi kwo Danyeri akuzibwa, banalooza igambo lyo bangamúlega kwo. Kyanatuma bagagahiriza mu mikolwa yo âli kizi gira i bwami. Haliko, batanalilonga. Mukuba âli kizi kola ku mwete bweneene, mu kati ko'bwemeera. Ndaanakyo kitulire kyo âli kizi lya.
6 Iri hakatama, banadeta: «Ulya Danyeri, ndaalyo igambo lyo twangamúlega kwo, lítali naaho hi'gulu lye'maaja za Rurema wage.»
7 Kwokwo, balya batwali na'bandi bakulu banagendaga imunda mwami, banamúbwira: «E mwami, ulame imyaka ne'myakuula!
8 Abatwali, na'bimangizi, na'batungwa, na'bagingi, na baguvuruneeri, tweshi keera twafundika igambo. Aaho! Ubiikage ulubaaja, kwa'bandu bamale isiku makumi gashatu, buzira kutabaaza gundi yeshi, útali wehe naaho. Yulwo lubaaja, lukwaniini lukizi simbahwa. Ngiisi úgatabaaza íbiri mu yikumbwa, kandi iri ugundi mundu yeshi, akwiriiri ayami lashwa mu kishimo kye'ndare.
9 E mwami! Ubiikage ulubaaja, unaluyandike, gira lutaki hindulwe! Kwokwo, kwo bali mu kizi gira mu Bameedi na mu Baperisiya, gira lutaki hindulwe.»
10 Kwokwo, lulya lubaaja, mwami Dariyo analuyandikiisa.
11 Ulya Danyeri, ikyanya akayuvwa kwo mwami keera ayandikiisa lulya lubaaja, anagendaga mu nyumba yage íyâli yubakiirwi hi'gulu lye'gindi. No'twazo twayo, twâli kizi yigulirwa uluhande lwe'Yerusaleemu. Anagenderera ukukizi fukama imbere lya Rurema ubugira kashatu ku lusiku, anakizi múhuuna, no'kumútangira kongwa, nga kwo'mugeeza gwage gwâli riiri.
12 Balya bakulu, iri bakagendaga mu mwage, banagwana agweti agahuuna Rurema, iri anamútabaaza.
13 Haaho-haaho, banayami tibitira imunda mwami, banamúkengeeza hi'gulu lya lulya lubaaja lwage, ti: «E mwami, ka utakabiika ulubaaja kwo ku siku makumi gashatu, hatagire mundu úgahuuna íbiri mu yikumbwa, kandi iri ahuuna imwo'mundu yeshi, ítali imwawe naaho? Na ngiisi útagalusimbaha, analashwe mu kishimo kye'ndare?»
Mwami, ti: «Ee! Biri kwokwo, ukukulikirana no'lubaaja lwa'Bameedi na'Baperisiya. Kwokwo, lutangaki hindulwa.»
14 Balya bakulu, banashubi deta: «E mwami, si Danyeri atakutwaziizi! Ali muguma wa balya Bayuda ábakagwatwa imbohe mu mahanga. Kundu ukayandika lulya lubaaja, haliko aki gweti agahuuna Rurema wage ubugira kashatu ku lusiku.»
15 Ulya mwami, iri akayuvwa kwokwo hi'gulu lya Danyeri, anayami shenguka bweneene, anahiga kwo agamúkiza. Izuuba lyanalindi sooka aki gweti agalooza ubulyo.
16 Balya balezi, banashubi gendera mwami Dariyo, banamúbwira: «E mwami, ukengeere bwija, kwo mu Bameedi na mu Baperisiya, iri mwami angaba keera abiika ulubaaja, ndaaye úwangaki luhindula!»
17 Uyo mwami anakyula kwo Danyeri aleetwe. Ne'kyanya akaleetwa, anayami lashwa mu kishimo kye'ndare. Mwami anamúbwira: «E Danyeri, si ugweti ugakolera Rurema wawe ngiisi kyanya! Aaho! Akukizagye!»
18 Banaleeta ibuye, banaliseeneka ha mulyango gwe'kishimo. Mwami analibiika kwa'kamangu kaage, na kwa'kamangu ka balya batungwa baage. Kwokwo, lirya ibuye, ndaaye úkashobola ukulishaaza, mbu ashaaze mwo Danyeri.
19 Uyo mwami anagalukira mu kajumiro kaage, anahisa ubushigi bwoshi agweti agayisaliza. Ndaanakyo kindu kyo akayiholeeza mwo, anahisa yubwo bushigi bwoshi átatoola iro.
20 Iri hakaba shesheezi kare-kare, mwami anavyuka, anakwabadukira iwa kishimo kye'ndare.
21 Iri akakiyegeera, anashubi shenguka, anahamagala: «E Danyeri, umukozi wa Rurema úli mugumaana! Ka ashobola ukukukiza mu yizo ndare?»
22 Danyeri anayitaba, ti: «E mwami, ulame imyaka ne'myakuula!
23 Rurema wani andumira umuganda wage, anafumba utunwa twazo, halinde zitanangomeeresa. Mukuba, Rurema ayiji kwo ndaako kashembo ko mbiiti imbere lyage. Kiri na naawe, ndaabwo buhube bwo n'gakugirira.»
24 Ulya mwami, iri akayuvwa kwokwo, anashambaala ngana-ngana! Anakyula kwo Danyeri ahulusibwe mu kishimo. Ne'kyanya bakamúhulusa mwo, ndaalwo luguma lwo bakabona ku magala gaage. Mukuba, âli biisiri umulangaaliro ku Rurema wage.
25 Ulya mwami anashubi kyula kwo balya ábakabangaaniza Danyeri bagwatwe, kuguma na bakaabo, na'baana baabo, banayami kabulwa mu kirya kishimo kye'ndare.

Bátazi hika haashi, ehee! Yizo ndare zanayami basama, zanajanganula kiri na'mavuha gaabo gooshi-gooshi.
26 Mwami Dariyo anayandikira abandu be'milala yoshi, na'ba'mahanga gooshi, na'be'ndeto zooshi kwokuno:
«Mukizi longa umutuula, munakizi genduukirwa!
27 «Kwokuno nabiika ulubaaja mu bandu ba mu maami gaani gooshi, kwo bakwaniini bakizi yoboha Rurema wa Danyeri, iri banamúsimbaha.
Mukuba, ye Rurema úli mugumaana,
anayamiri ho imyaka ne'myakuula!
Ubwami bwage butâye shereere.
Ubutwali bwage, butâye heke.
28 Ali mu guluula abandu, anabashwekuule.
Ali mu yerekana utulangikizo twe'bisoomeza kwi'gulu,
kiri na mu kihugo.
Keera akanakiza Danyeri mu tunwa twe'ndare.»
29 Kwokwo, Danyeri anakizi genduukirwa mu bwami bwoshi bwa Dariyo, kiri na mu bwa Kiiro we'Perisiya.

7

Ibirooto hi'gulu lye'nyamiishwa zina

1 Mwami Berishaaza we'Babeeri, âli ki riiri mu mwaka gwa mbere atwaziri. Lusiku luguma, iri Danyeri akaba agwejiiri ku ngingo yage, analoota ibirooto, anabona na'mabone. Ne'ri akaba keera abibona, anabiyandika kwokuno:
2 «Mu bushigi, n'gabona amabone. Ne'ri n'galangiiza, nanabona ibihuhuuta ukulyoka mu mbande zina zi'gulu, byâli gweti bigakunduza inyaaja.
3 Na mwi'yo nyaaja, mwanayogoroka inyamiishwa zina. Ngiisi nguma yayo, yâli bonesiri kwayo-kwayo.
4 «Inyamiishwa ya mbere, yâli shushiri nga ndare. Si yâli gweti ibyubi nga bya nyunda. Yibyo byubi, iri n'gaba ngi gweti ngabiyitegeereza, byanayami kuulwa. Iyo nyamiishwa, yanalengezibwa, halinde yanatondeera ukuyimangira ku magulu gabiri nga mundu. Yanahaabwa ubwenge nga bwo'mundu.
5 «Ha nyuma, nanashubi bona inyamiishwa ya kabiri iyimaaziri ha mbere lyani. Iyo nyamiishwa yohe, yâli shushiini nga dubu, yanâli tigaliiri luhande luguma. Na mu kanwa kaayo, yâli bangiiti mwe'mbavu zishatu. Nanayuvwa izu, lyanagibwira: "Yimukaga, ugendi vwajagira inyama, nga ngiisi kwo uloziizi!"
6 «Ha nyuma, nanashubi langiiza. Haaho ha mbere lyani, hanaboneka igindi nyamiishwa. Yohe, yâli shushiri nga ngwi. Na ku mugongo gwayo, kwâli riiri ibyubi bina nga bya tunyuni. Yâli gweti amatwe gana. Iyo nyamiishwa yâli hangwirwi kwo ikizi twala.
7 «Nanashubi langiiza, nanabona igindi nyamiishwa ya kana. Ehee! Yohe, yâli kizi shengulana bweneene. Yanâli teriini ikyoba, mukuba yâli riiri ndangi bweneene! Iyo nyamiishwa, amiino gaayo gâli riiri ge'byuma, ganâli riiri mahamu bweneene! Yanâli kizi duutulana, iri inamirangusania. Na ngiisi byo italya, yanakizi bilibata-libata. Iyo nyamiishwa ya kana, yâli riiri kwayo-kwayo, yanâli gweti amahembe ikumi.
8 «Yago mahembe, iri n'gaba ngi gweti ngagayitegeereza, nanabona ihindi hihembe higweti higazununuka ha kati kaago. Yihyo hihembe, hyanakuula amahembe gashatu. Hyâli hiiti amasu nga ga mundu. Na mu kanwa kaahyo, mwâli kizi huluka amagambo go'bwikangaate.

Ukushereezibwa kwa yizo nyamiishwa

9 «Ku kyanya n'gaba ngi gweti ngayitegeereza, nanabona ibitumbi bye'kyami biteresirwi yaho. Hanayija umushaaja we'myaka ne'myakuula, anayiji bwatala, gira atwe imaaja. Uyo mushaaja, ibyambalwa byage byâli byeru pepeepe, nga lugungu. Ne'nvwi zaage, zâli riiri nyeeru kahengura. Ikitumbi kyage kye'kyami, kyâli kizi yaka kwe'mbigi zo'muliro. Kiri na'mapine gaakyo, gâli mbu gwi-gwi!
10 Na ha mbere lyage, iri hanakizi golomba ulwiji, úlwâli nga muliro. Uyo mushaaja, ibinoono ne'binoono bya'baganda byâli kizi múkolera. Imbere lyage, hâli yimaaziri ikizimya-izuuba kya'bandu. Haaho, abatwi be'maaja banabwatala. Ne'bitaabo byanayajuulwa.
11 «Hirya hihembe, hyâli genderiiri ukukizi yihaya. Ikyanya nâli gweti ngayitegeereza, lyeryo ngana nanabona kwe'rya nyamiishwa ya kana yayitwa. Umutumba gwayo, gwanashereezibwa, gwanalashwa mu muliro.

12 (Izaabo nyamiishwa ízikasigala, zananyagwa ubushobozi bwazo. Kundu kwokwo,
zanahanguulwa kwo zibe ho ku kyanya kiniini.)
13 «Mu galya mabone gaani, bushigi, nanalangiiza. Yaho imbere lyani, nanabona
úshushiri umwana wo'mundu, agweti agayija mu bibungu, anayiji beera ha butambi
lyo'mushaaja we'myaka ne'myakuula.*
14 Uyo mwana wo'mundu, anahaabwa ubushobozi, no'bulangashane, no'buhagarusi,
gira abandu booshi bakizi múyikumba, baba be'milala yoshi, na'ba'mahanga gooshi,
na'be'ndeto zooshi. Ubutwali bwage, bugayama ho imyaka ne'myakuula! No'bwami
bwage, butâye shereezibwe.

Umugeeza gwa'mabone ga mbere

15 «Yago mabone, niehe Danyeri, mbu ngabonage, umutima gwanashenguka, nanay-
oboha bweneene.
16 Kwokwo, mu bâli yimaaziri yaho, nanayegeera muguma, nanamúbuuza: "Ewe!
Yibi byoshi, umbwire umugeeza gwabyo!"
«Ananzobanulira kwokuno:
17 "Yizo nyamiishwa mbamu kwo ziri zina, gali maami gana ágagaki yima hano mu
kihugo.
18 Kundu kwokwo, abataluule ba Rurema úli hi'gulu lya byoshi, bagayimikwa mu
bwami bwage, banakizi twala, halinde imyaka ne'myakuula!"
19 «Haaho nanasiima kwo nzobaanulirwe hi'gulu lye'rya nyamiishwa ya kana.
Mukuba, yâli riiri kwayo-kwayo, yanâli kizi teera ikyoba bweneene ukuhima izaabo.
Imihenga yayo, yâli riiri ya byuma. Ne'nyunu zaayo, zâli ze'miringa. Yâli kizi duutulana,
iri inamirangusania. Na íbikasigala, yanakizi bilibata-libata.
20 Nanasiima kwo nimenye na hi'gulu lya galya mahembe ikumi ágâli riiri kwi'twe
lyayo. Nimenye na hi'gulu lya hirya hihembe íhikamera, hyanakuula galya gashatu.
Mukuba, yihyo hihembe, hyâli riiri na'masu, na'kanwa ákâli kizi deta amagambo
go'bwikangaate.
21 «Ne'ri n'gaba ngi gweti ngayitegeereza, hirya hihembe hyanagira izibo na'bataluule
ba Rurema, hyanâli gweti higabahima.
22 Haliko, ulya mushaaja we'myaka ne'myakuula anayimuka, anatwa ulubaaja
lwa ábayemiiri Rurema mu kati ko'kuli. Kwokwo, iri hakazinda, yabo bemeera
banasikirizibwa ubwami.
23 «Uyo mundu ananzobanulira kwokuno: "Irya nyamiishwa ya kana, buli bwami bwa
kana úbugaki boneka mu kihugo. Yubwo bwami, butagashushaana na'gaabo maami.
Si bugavwajagira amahanga gooshi, bunagalibate-libate kwo, iri bunagafuta-futa.
24 Yago mahembe ikumi, bali baami ikumi ábagabuyima mwo.
«"Ha nyuma, hanayime ugundi mwami útali nga bo. Uyo mwami, anatindimaze yabo
baami bashatu.
25 Anakizi yihaya, iri anatuka Rurema úli hi'gulu lya byoshi, anakizi libuza ábayemiiri
Rurema. Anagire mbu ahindule imaaja, kuguma ne'siku zaabo ngulu, kundu byâli mali
biikwa. Yabo bemeera, agayami bagwata imbira, anabamalane imyaka ishatu ne'myezi
ndatu.
26 «"Haliko, ikyanya abatwi be'maaja bagakuumana, bagamúnyaga ubutwali bwage,
halinde bunasibe lwoshi-lwoshi.
27 Haaho, abemeera ba Rurema úli hi'gulu lya byoshi banahaabwe ubutwali,
no'buhagarusi, no'bukulu bwa'maami gooshi ga mu kihugo. Yubwo bwami bwabo,
buganayama ho imyaka ne'myakuula. Na yabo batwali booshi, bagakizi múyikumba,
iri banamúsimbaha."
28 «Haaho, ha'mabone gaani gakahekera. Nie Danyeri, nanashenguka bweneene mu
mutima gwani. Na'malanga gaani ganahinduka ikikebe. Kundu kwokwo, yago mabone,
ndaaye gundi mundu ye n'gabwira hi'gulu lyago.»

8

Ibirooto hi'gulu lye'kipanga ne'kihebe

1 «Mwami Berishaaza, iri akahisa imyaka ishatu atwaziri, nie Danyeri nanashubi bona
amabone.
2 Mu yago gandi, nanayibona kwo ngola mu kaaya kazitire ke'Susaani, mu kihugo
kye'Helamu. Nanâli koli yimaaziri ku ngombe yo'lwiji Hulayi.

* **7:13 7.13** Bwigule 1.13; 14.14.

3 «Iri n'gayinamula amasu ku butambi bwa yulwo lwiji, nanabona imbere lyani hakoli
yimaaziri ikipanga. Yikyo kipanga, kyâli hiiti amahembe gabiri, ganâli riiri mala.
Haliko, liguma lyo lyâli lira ku lyabo, lyo likanamera ubuzinda.
4 Yikyo kipanga, nanabona ngiisi kwo kigweti kigaagira izibo uluhande lwe'muga, na
lwe'mbembe, na lwe'kisaka. Ndaayo nyamiishwa íyâli kizi yikiza ku bushobozi bwakyo.
Kyanâli kizi gira nga ngiisi kwo kiloziizi, kyanayiji ba kikulu bweneene.
5 «Yibyo byoshi, iri n'gaba ngiri mu biyitoneesa kwo, haaho nanabona ikihebe kigweti
kigahuluka imuga, kyanalenga duba-duba, halinde amagulu gatakiri mu fina haashi. Ha
malanga gaakyo, hâli meziri ihembe lihamu bweneene!
6 «Yikyo kihebe, kyanagendi teera kirya kipanga íkigweti amahembe gabiri kyo
n'gabona ku butambi bwo'lwiji.
7 Nanabona kwo kyagenda kirakiiri bweneene! Kyanahikiri teera yikyo kipanga,
kyanakivuna galya mahembe gombi. Yikyo kipanga, kitanaki ba ne'misi yo'kulwa. Yikyo
kihebe kyanakitimba haashi, kyanakifina-fina, kitanabona kiri na úwangakikiza.
8 «Yikyo kihebe kyanayiji ba kihagarusi. Haliko, ikyanya kyâli kola ne'misi bweneene,
lirya ihembe lyakyo lihamu lyanatwika. Ahandu haalyo, hanamera amahembe gana
mahamu, ganaba gashooziri mu mbande zina ze'kihugo.
9 «Mu yago mahembe gana, liguma lyanamera kwe'hihembe hininiini. Yihyo hihembe
hyanakula, halinde hyanashonga uluhande lwe'kisaka, na lwe'sheere. Hyanâli kizi
shonga uluhande lwe'kihugo kye'Hisiraheeri, kwo kibuyahiri.
10 «Yihyo hihembe hyanakula bweneene, halinde hyanahika ku biremwa bya
mwi'gulu. Hyanamaanyula ku ndonde, hyanazitibulira hano mu kihugo, hyanakizi
zifina-fina.
11 Hyanakizi yihaya kwo hiri kuguma na Rurema, ulya Mutwali wa'basirikaani ábali
mwi'gulu. Mu yukwo kuyihaya, hyanabuza amatuulo kwo gatakizi ki tangwa ngiisi
lusiku. Hyanashereeza ne'nyumba ya Rurema yonyene.
12 «Kundu akagira yibyo byaha, haliko abasirikaani ba mwi'gulu, batanahanguulwa
kwo bamúsheereze. Kyanatuma amatuulo ágâli kizi tangwa imwa Rurema, ganahin-
duka ibala. Kiri no'kuli kwanajandwa. Yihyo hihembe, mu ngiisi byoshi byo hyâli kizi
gira, hyanakizi genduukirwa.
13 «Lyeryo, nanayuvwa umuganda muguma agweti agaganuuza uwabo, anamúbuuza:
"Ngiisi íbyamenyeesibwa mu yaga mabone, bigakoleka mangoki? Yukwo kuhuna, na
yiryo ibala, bigahisagya isiku zinga biri mu boneka? Iyo nyumba ya Rurema, kiri
na'basirikaani ba mwi'gulu, bigagenderera ukufinwa-finwa halinde mangoki?"
14 «Uwabo muganda, anamúshuvya: "Yibyo bigayabiira isiku bihumbi bibiri na
magana gashatu, shesheezi na'kabigingwe. Haaho, lye'nyumba ya Rurema igashubi
taluulwa."

Umuganda adeta umugeeza gwa'mabone

15 «Yago mabone, niehe Danyeri, nâli ki gweti ngagayisaliza kwo. Ne'kyanya
n'gaba ngweti ngamúbuuza hi'gulu lyo'mugeeza gwago, lyeryo ngana ha mbere lyani,
hanayimanga ikiremwa kiguma íkiri nga mundu.
16 Nanayuvwa izu lyo'mundu, ligweti ligahamagala ukulyoka ha lwiji Hulayi, ti: "E
Gabulyeri! Ubwirage uyu mundu umugeeza gwa'mabone."
17 «Ikyanya Gabulyeri akayegeera ho nâli yimaaziri, nanatondeera ukulenga
mwo'musisi, nanagwa buubi. Uyo Gabulyeri anambwira: "E mwana wo'mundu! Yaga
mabone go wabona, umenyage bwija kwo gali hi'gulu lye'siku ze'mberuuka."
18 «Ikyanya akaba akiri mu nganuulira yaho ndambamiri, iro lya'kahondo-hondo
lyanandemba. Kyanatuma agangwata, ananyimusa,
19 anashubi mbwira: "Lolaga! Ngola ngakumenyeesa ngiisi íbigakoleka mu kyanya
kyo'buraakari bwa Rurema. Yaga mabone gali hi'gulu lye'siku ze'mberuuka.
20 «"Aaho! Kirya kipanga íkigweti amahembe gabiri, gali maami gabiri: ubwami
bwa'Bameedi, no'bwa'Baperisiya.
21 Na kirya kihebe kye'bisagi, ali mwami we'Bugiriki. Lirya ihembe lihamu ha kati
ka'masu gaakyo, ali mwami wa mbere.
22 Na yago mahembe gana ágakamera he'rya mbere likatwika, gali gandi maami gana.
Yago maami gana, kundu gakashaaga mu bulya buguma, haliko gatagaaba no'bushobozi
bwalyo.
23 «"Yago maami, ikyanya ubuligo bwa'bahuni bugaaba bukoli leeziri ulugero, haaho,
hagayima ugundi mwami muhagarusi, anali mwenge-mwenge.
24 Uyo mwami, agaaba no'buhagarusi buhamu. Haliko, butagaaba bwe'mwage
yenyene. Uyo mwami agaatuma ikihugo kigashereezibwa bweneene, halinde abandu

banasoomerwe. Na ngiisi byo agakizi gira, agakizi bigenduukirwa mwo. Agaminika abanabushobozi, kiri na'bandu bataluule ba Rurema.

25 «“Uyo mwami agaaba mwenge bweneene mu kutebana, halinde anahime abandu bingi ku bulyalya bwage. Aganakizi yihaya, kwo ye mukulu, anashereeze abandu bingi, buzira kubakengula. Analooze ukulwisa kiri no'Mutwali Mukulu. Kundu kwokwo, agashereezibwa. Si kutagaaba ku bushobozi bwo'mundu.

26 «“Yaga mabone hi'gulu lya yutwo tubigingwe na yizo shesheezi, ku kasiisa gâye koleke.” Kundu kwokwo, byâye koleke ha nyuma bweneene. Ku yukwo, utalunguli bibwira abandi.

27 «Yago mabone, gananduhya bweneene, nanamala siku ngerwa ndwaziri. Ha nyuma kandi, nanavyuka, nanagenderera ukukolera mwami. Halikago yago mabone, gakanjengula bweneene! Ndanagasobanukirwa.»

9

Amahuuno ga Danyeri

1-2 «Yago magambo gakakoleka ku kyanya mwami Dariyo âli ki riiri mu mwaka gwa mbere atwaziri ubwami bwe'Babeeri. Âli mugala mwami Serikisi, anâli riiri Mumeedi. Ku yikyo kyanya, nie Danyeri nâli gweti ngasoma mu Mandiko Meeru. Nanabona lirya igambo lyo Nahano Rurema akabwira umuleevi Yeremiya, kwa'kaaya ke'Yerusaleemu kagaahisa imyaka makumi galinda, kali biguuka.

3 Kwokwo, nanakebagana imunda Nahano Rurema, nanakizi múhuuna, mu kati ko'kuyishalisa. Nâli kizi yambala ubusuuzu, iri ninayibwandalika mu munyota-kiiko.

4 «Nanayilega imbere lya Rurema kwokuno:

«“E Rurema Nahamwitu! Utuuziri hi'gulu bweneene, unali wa kahebuuza! Ngiisi ábakukuuziri, banakusimbahiri, uli mu nywana ikihango mwe nabo mu kati ko'rukundo, unali mu kizi kikengeera.

5 «“Haliko twehe, tukoli bihuusiri bweneene, tunakoli hubiri imbere lyawe. Tugweti tugayifunda mu byaha, iri tunakuhindulira ingoto. Keera tukajanda imaaja zaawe, ne'migeeza yawe.

6 «“Abakozi baawe, abaleevi, ikyanya bâli kizi tukengula kwi'ziina lyawe, tutâli kizi batwaza. Bâli kizi ganuuza kiri na'baami biitu, na'batwali biitu, na bashokuluza biitu, na ngiisi bandi ábatuuziri mu kihugo kiitu.

7 «“E Nahano! Ngiisi byo uli mu kizi gira, bikwaniini bweneene. Haliko twehe zeene, tukoli teziibwi ishoni. Tutakiri bemeera imbere lyawe. Kyo kyanatuma watuyimula mu kihugo kiitu, twanashabukira mu mahanga ga hoofi kiri na'ga hala. Yizo shoni, keera zatugwata, twe tutuuziri mu kihugo kye'Buyuda, mu na'handi mu Hisiraheeri, kiri na mu kaaya ke'Yerusaleemu.

8 «“E maashi Nahano! Tweshi tukoli teziibwi ishoni, kiri na'baami biitu, na'batwali biitu, na bashokuluza biitu. Mukuba, twâli kizi yifunda mu byaha imbere lyawe.

9 «“E Rurema Nahamwitu! Kundu tukahunaga imbere lyawe, haliko utuyereke kandi kwo uli munandengeerwa, na kwo uli mu kizi kogana.

10 Ikyanya ukatutumira imaaja zaawe ku njira ya'bakozi baawe, abaleevi, tu-tanazisimbaha.

11 Yizo maaja zaawe, twe Bahisiraheeri tweshi, tutâli zitwaziizi, twanalahira ukukusimbaha. Si tukakuhindulira ingoto.

«“Mu maaja za Musa, ukayandika kwo iri twangakizi yifunda mu byaha, lyo tugadaakwa ku ndahiro. Lyo na lyeryo idaaki keera tukalonga.

12 Ee! Ikyanya ukatushereeza, lyo ukakoleesa amagambo ágakagwanwa gadetwa hi'gulu liitu, kiri na hi'gulu lya'batwali biitu.

«“Ngiisi kwo ukahaniiriza akaaya kiitu ke'Yerusaleemu, ndaabo bandi ábakahanwa bukayu mwene kwokwo.

13 Nga kwo biri biyandike mu maaja za Musa, kwo na kwokwo ukatuhaniriza. Kundu kwokwo, e Rurema Nahamwitu, tutazi twikira ku byaha biitu, tutanazi kuhuuna ulukogo.

14 Ikyanya tukahuna imbere lyawe, utanatindiriza ukutuhana. Mukuba, ngiisi byo ugweti ugakizi kola, uli mu bikola ku njira íkwaniini.

15 «“E Rurema Nahamwitu! Yaho keera, ukalyosa abandu baawe mu kihugo kye'Miisiri mu kati ko'buhagarusi, kyanatuma iziina lyawe ligakizi huuzibwa, halinde zeene. Kundu kwokwo, tukoli yifuuziri mu byaha, tunakoli bihuusiri bweneene.

16 Yibyo byaha biitu, kuguma no'buligo bwa bashokuluza biitu, byo bitumiri akaaya
ke'Yerusaleemu kakola mu kizi gayirizibwa na'bandu ba'mahanga gooshi. Na'bandu
baawe, bagweti baganegurwa.
«"E Nahamwitu! Ukukulikirana na ngiisi kwo uli mu gira íbikwaniini, utaki gwatwe
no'bute hi'gulu liitu. Si akaaya kaawe Yerusaleemu, kali ku mugazi gwawe mweru!
17 «"E Rurema Nahamwitu! Inyumba yawe nyeeru, ikola mu siba. Na bwo ndi
mukozi wawe, ngweti ngakutakira. Kwokwo, yaga mahuuno gaani, ukizi gayuvwiriza,
unashubi kizi tutabaala.
18 E Rurema wani! Akaaya ke'Yerusaleemu, abandu booshi bayiji-yiji kwo
kali ke'mwawe. Halikago buno, kakoli hanyagiiri. Kwokwo, uyinamule amasu,
unakalangiize.
«"Íbitumiri tugweti tugakuhuuna, kutali mbu bwo tugweti tugaagira íbikwaniini.
Haliko tugweti tugakuhuuna, bwo we mwene ulukogo.
19 Ku yukwo e Nahano, utuyuvwirize, unatukoge! E maashi! Utuyuvwirize, unayami
kola buzira kutindirira. Mukuba, yako kaaya kaawe, na booshi ábali mwo, biri mu
buuzibwa mwi'ziina lyawe!"

Umuganda Gabulyeri adeta umugeeza gwa'mabone

20 «Kwokwo, kwo nâli gweti ngahuuna Rurema Nahamwitu mu kuyilega ibyaha byani,
kuguma ne'byaha bya'biitu Bahisiraheeri. Nanâli kizi huunira kiri no'mugazi gwage
mutaluule.
21 «Ne'ri n'gaba ngi genderiiri ukuhuuna, haaho-haaho umuganda Gabulyeri ananyi-
ijira ku kyanya kyo'kutanga ituulo lya'kabigingwe, agweti agabalala mulindi-mulindi.
(Ye yolya n'gabona mu galya gandi mabone.)
22 Uyo Gabulyeri anambwira kwokuno: "E Danyeri! Nayija, gira nguheereze
ubwitegeereze no'bumenyi.
23 Ikyanya ukatondeera ukuhuuna Rurema, lyeryo ngana anayami tanga ishuvyo,
linali lyo nayiji kubwira. Akukuuziri bweneene! Ku yukwo, galya mabone, utegage
amatwiri kwi'shuvyo lyage, unalonge ukugasobanukirwa.
24 «"E Danyeri! Rurema keera akabiika imyaka magana gana na makumi galimwenda.
Iyo myaka igaaba ya kumala amahube. Kwokwo, mutwikirage ku byaha, gira amabi
giinyu gakogwe, munakizi gira íbikwaniini. Kwokwo, lyo byoshi íbiri mu galya
mabone bikoleka. Kiri ne'Kisiika Kyeru Bweneene, kinalonge ukushiigwa amavuta mu
kuyeruusibwa.
25 «"Aaho! Umenyage, unasobanukirwe. Ukulyokera ku kyanya bagakyula kwa'kaaya
ke'Yerusaleemu kashubi yubakululwa, halinde ku kyanya kyo'lya mutwali úkashiigwa
amavuta agayijira kwo, hakwaniini habe imyaka makumi gana na mwenda. Hanaku-
likire ne'gindi myaka magana gana na makumi gashatu ni'na. Haaho ho yako kaaya
ke'Yerusaleemu kagashubi yubakululwa, kanabe ne'njira mbamu, kanazitirwe. Kundu
kwokwo, ku kyanya kagayubakwa, hagaaba hakola amakuba mingi.
26 «"Ha nyuma lye'yo myaka magana gana na makumi gashatu ni'na, ulya úkashiigwa
amavuta agayitwa. Binaboneke kwo ndaabyo akagira. Ee! Umukulu agayija, anayiji
shereeza akaaya kuguma na'Handu Heeru bweneene. Ne'kyanya kye'mberuuka,
kigayija duba-duba nga mwijulire. Hanakizi kungula amazibo no'bushereeze, nga kwo
Rurema akabishungika.
27 «"Uyo mutwali mubi aganywana ikihango na'bandu bingi. Yibyo, bigaahisa imyaka
irinda. Yikyo kyanya, mango kyahisa ikihande, agalahiza kwo batakizi ki tanga
amatuulo go'kusiriiza, kandi iri gandi matuulo. Na'Handu Heeru bweneene mu nyumba
ya Rurema, agahayimangika ikyagaza kyo'bushereeze. Yikyo kyagaza, kigabeera yaho,
halinde ukuhisa ku kyanya kigashereezibwa, nga kwo Rurema keera akashungika.*"»

10

1 Mwami Kiiro âli twaziri ikihugo kye'Perisiya. Ku yikyo kyanya, Danyeri âli ki
riiri ho. (Ne'rindi iziina lyage, ye Beriteshaaza.) Ne'kyanya Kiiro âli koli hisiizi
imyaka ishatu atwaziri, uyo Danyeri anayigulirwa ubwigule úbudesiri hi'gulu li'zibo
lye'ngunguula. Yubwo bwigule bwâli riiri bwa'kasiisa, na Danyeri âli sobanukiirwi
no'mugeeza gwabwo.
2 «Ku yikyo kyanya, nie Danyeri nâli koli hisiizi amayinga gashatu ndi
no'mwizingeerwe bweneene.

---

* **9:27 9.27** Mataayo 24.15; Mariko 13.14; Danyeri 11.31; 12.11.

3 Ku yago mayinga gashatu hungu-hungu, ndaahyo hyokulya hiija hyo n'galya.
Ndaanayo nyama kandi iri idivaayi íbikahika mu kanwa kaani. Ndakanayishiiga
amavuta.
4 «Mu siku makumi gabiri na zina zo'mwezi gwe'ndondeko, nâli yimaaziri ku butambi
bwo'lwiji Tigire.
5 Ne'ri n'gayinamula amasu, nanabona umundu, ayambiiti ibyambalwa bye'kitaani.
Na mu kibuno kyage, âli yambiiti umukaba gwe'nooro muguuhya.
6 Uyo mundu, amagala gaage gâli kizi keyengana ngi'buye írityeriiri. Na'malanga
gaage, gâli kizi keyengana nga kiryamu. Amasu gaage, gâli riiri nga mbigi za muliro,
kiri amaboko gaage na'magulu, byâli kizi keyengana nga miringa muguuhya. Ni'zu
lyage, lyâli kizi lunduma nga kizimya-izuuba kya'bandu.
7 «Yago mabone, nie Danyeri naaho nie kagabona, ndaanaye gundi. Balya bashosi bo
twâli ririinwi, boohe batakagabona. Kundu kwokwo, bakashenguka bweneene, halinde
banapuumuka, banagendi yibisha.
8 Nanasigala nienyene, ngweti ngagayitegeereza. Nanayami twika indege. Ne'kikebe
kyani, kyanahinduka kyeru pepeepe, nanayami shenguka.
9 «Ulya mundu, nanayuvwa ngiisi kwo agweti agaadeta. Ne'kyanya n'gayuvwiriza izu
lyage, nanayami gwa buubi, nanayingira mwi'ro lya'kahondo-hondo.
10 «Haaho, nanayuvwa ukuboko kugweti kugambuma kwo, kwanandengeza, halinde
nanasikamya amadwi na'maboko.
11 Anambwira: “E Danyeri! Rurema akukuuziri bweneene! Aaho! Uyimukage,
unandege amatwiri, gira uyuvwe byo ngakubwira. Mukuba, natumwa imwawe.”
Iri akaba keera ambwira kwokwo, nanayimuka, ngoli gweti ngalenga mwo'musisi
bweneene.
12 «Uyo muganda anashubi mbwira: “E Danyeri! Utayobohe! Hakola ikyanya, ho
ukatondeerera ukuhuuna Rurema kwo akuheereze ubwitegeereze, wanayibiika haashi
imbere lyage. Yago mahuuno gaawe, agayuvwiti. Nayija, gira nyiji gashuvya.
13 «“Haliko, umutwali we'Perisiya akamala isiku makumi gabiri na luguma agweti
agambuza. Ha nyuma, Mikaheeri, muguma wa mu baganda bakulu, anayiji ndabaala.
Nanamúsiga yaho kuguma no'lya mutwali we'Perisiya.
14 Na buno, nayiji kumenyeesa ngiisi íbigakoleka ku bandu baawe mu siku ízigayija.
Mukuba, yago mabone go wabona, gali hi'gulu lya íbigaaba mu siku ízâye yije.”
15 «Uyo muganda, iri akaba aki gweti agambwira kwokwo, nanayami gwa buubi,
ndanaki hasha ukudeta.
16 Ha nyuma, uyo úkashusha nga mundu, anambuma ku kanwa, nanatondeera
ukushubi deta.
«Nanabwira uyo úwâli yimaaziri imbere lyani kwokuno: “E nahamwitu! Yaga
mabone go nabona, ganjengula bweneene! Na buno, ngoli luhiri.
17 E nahamwitu! Ndi mukozi wawe! Aaho! Kuti kwo nangahasha ukukuganuuza? Si
buno ndaki yuvwiti indege. No'muuka, gukola mu hwerera.”
18 «Ulya úli nga mundu anashubi mbuma kwo, anangania indege,
19 anambwira: “Ewe! Rurema akukuuziri bweneene! Aaho! Ube no'mutuula!
Usikamage, unabe kikalage!”
«Ikyanya akambwira kwokwo, nanayami kana indege, nanamúbwira: “E nahamwitu!
Keera wanzikamya. Aaho! Ngiisi byo ushubi loziizi ukumbwira, ubimbwirage!”
20 «Ulya úli nga mundu, naye, ti: “E Danyeri! Ka uyiji íbitumiri nayija imwawe? Na
ngwaniini ngaluke bwobuno, gira ngendi lwisa ulya mutwali we'Perisiya. Ne'kyanya
ngagenda, umutwali we'Bugiriki agaahika.
21 Haliko, natee yija imwawe gira ngumenyeese íbiri biyandike mu kitaabo kyo'kuli.
(Mu kuhimana na yabo bombi, ndaaye úwangandabaala, átali ulya muganda mukulu
Mikaheeri.

11

1 Dariyo we'Mediya, ikyanya âli ki riiri mu mwaka gwa mbere atwaziri, n'gayibiika
ku Mikaheeri, nanakizi músikamya.)

Amaami ge'mbembe na ge'Bugiriki

2 «“E Danyeri! Umenyage kwo ngiisi go namu kumenyeesa, gali go'kuli. Lolaga!
Mu kihugo kye'Perisiya, mugaki yima abandi baami bashatu. Ha nyuma lyabo,
hagayima ugundi wa kana. Uyo muzinda, agaaba mugale bweneene, ukuhima yabo
baabo. Ne'kyanya ibindu byage bigaaba keera byaluguuka, agaaba no'buhagarusi

bweneene! Kwokwo, lyo alonga ukuvyula abandi booshi, halinde bagendi teera ubwami
bwe'Bugiriki.
3 «“Haaho, hagayimaga ikikalage kyo'mwami. Uyo, agaaba mutwali wa'mahanga
mingi, anakizi gira nga ngiisi kwo aloziizi.
4 Ikyanya agaaba keera asikama, ubutwali bwage bugashaabuka, bunagabulikane
mwe'bihande bina. Yubwo bwami, batali bagala baage ábagabuyabiira. Si
buganyagwa, bunahaabwe abandi. Kinatume ubushobozi bwabwo buganiiha.
5 «“Mwami we'kisaka agayiji longa imisi mingi. Kundu kwokwo, muguma wa mu
bakulu ba'basirikaani baage, agayiji múhima, anatwale mu kati ko'bukalage!
6 «“Ha nyuma, yabo bombi bananywane. Umuluzi-nyere wa mwami we'kisaka,
agagendi yangwa imwa mwami we'mbembe. Kundu kwokwo, uyo muluzi-nyere
atagamúvindagaza. Kiri na yishe, atagamúhasha. Uyo muluzi-nyere bo na yishe,
bagatangwa mu bagoma kuguma na úwâli múyibiisiri kwo.
7 «“Ha nyuma kandi, mundu muguma wa mwi'kondo lyo'yo muluzi-nyere agayima.
Mango ayima, agagendi teera abasirikaani ba mwami we'mbembe, anayifunde mu
kaaya kaage kazitire, anamúhime.
8 Ne'kyanya agataaha, agatwala imizimu, ne'migisi, ne'birugu íbikatulwa mu nooro,
na íbikatulwa mu harija. Yibyo byoshi, anabitwale imbohe halinde mu kihugo
kye'Miisiri. Uyo mwami we'kisaka, anahise imyaka migerwa atakiri mu gendi teera
uyo wabo we'mbembe.
9 «“Uyo mwami we'mbembe agagendi teera uwabo we'kisaka, haliko yenyene
agashubi galukira imwage.
10 «“Ha nyuma, abaana bo'yo mwami we'mbembe bagayibiika ibiringiini ukukunguza
izibo. Bagakuumania ikizimya-izuuba kya'basirikaani, banakwire hooshi mu kihugo
kye'kisaka. Ukukundula kwabo, kugaaba nga mwijulire, banagagike halinde na mu
kaaya kazitire.
11 «“Uyo mwami we'kisaka, agaraakara bweneene, anagendi lwisa uyo wabo
we'mbembe. Kundu uyo mwami we'mbembe agakuumania abasirikaani bingi, haliko
bagaahimwa naaho.
12 Yabo basirikaani ba mwami we'mbembe, ikyanya bagatwalwa imbohe, mwami
we'kisaka agatondeera ukuyihaya bweneene, anayite abandu binoono ne'binoono.
Kundu kwokwo, atagagenderera ukukizi hima.
13 «“Uyo mwami we'mbembe, agakuumania abandi basirikaani bingi, ukuhima balya
ba mbere. Ha nyuma lye'myaka migerwa, agashubi yija, akoli hiiti ikizimya-izuuba
kya'basirikaani, banali ne'siribo zooshi.
14 Ku yikyo kyanya, abandu bingi bagayihindulira uyo mwami we'kisaka. E Danyeri!
Abandu balangi be'kihugo kyawe bagaahuna, nga kwo bidesirwi mu yaga mabone.
Haliko batagaahima.
15 Haaho, mwami we'mbembe agayija, anazunguluke akaaya ákali mu langwa no'yo
wabo. Abasirikaani baage banakagwate imbira, anatwale abandu baamwo imbohe.
Yabo basirikaani be'kisaka, ikyanya bagateerwa, batagaahasha ukuhangirira abaabo
be'mbembe.
16 «“Uyo mugoma agakizi gira nga kwo aloziizi. Ndaanaye mundu úgakizi
múbuza. Agayisikamya mu kihugo kiija kya'Bahisiraheeri, akoli hiiti ubushobozi
bwo'kukishereeza.
17 Agayija ne'kizimya-izuuba kya'basirikaani, anayiji nywana ikihango no'yo mwami
we'kisaka. Anamúheereze munyere wage, agendi yangwa, anabe ashungisiri kwo
mango ayiji múteera, akamúhime. Haliko, yizo shungi zaage, ndaabyo zigamúgirira.
18 «“Ha nyuma, anateere agandi mahanga ágali ku ngombe ye'nyaaja, anahime amingi
gaago. Kinatume agayikangaata. Kundu kwokwo, ikirongoozi kiguma kya'basirikaani
kigamúhima, halinde anagaluke ne'shoni.
19 Ha nyuma, uyo mwami we'mbembe agashubi galukira mu kihugo kyage, mu kaaya
kaage kazitire. No'buzinda, anahimwe, halinde ubwami bwage bunasibe.
20 «“Kwokwo, hanayime ugundi mwami. Uyo gundi, anatume umundu wage wo'kukizi
genda agarambuliisa mu kihugo kyage kyoshi, gira akizi ba no'bulangashane. Si ha
nyuma lye'siku niniini, bagamúyita. Yulwo lufu lwage, lutagaaba ku njira yo'mujina,
kandi iri ku yi'zibo.

Umutwali mubi we'muga

21 «“Mwami úgayima ha nyuma lyage, agaaba kyagaza. Atagaanaba abusirwi
mu baana ba mwami. Ku kyanya abandu batalangaliiri, agayiji gira igambi libi,
anayihandalike mu kaaya ku bulyalya, ananyage ubwami.

22 Ikyanya agayijaga, agaminika akatundu ka'basirikaani. Kiri no'mugingi mukulu
úkabiikwa ku kihango, naye agayitwa.
23 Uyo mutwali mubi, agayinywaniisa na'bandu ba'mahanga mingi. Halikago kugaaba
ku bulyalya. Kundu agaaba ali na'bandu baage bagerwa naaho, haliko agayiji ba
kihagarusi.
24 Ikyanya ibihugo bigale bigayiyuvwa kwo bali no'mutuula, lyo'yo mutwali mubi
agagendi biteera. Na ngiisi byo agaagira, ndaaye mundu mu bashokuluza baage
úkabihasha. Agashahula iminyago ku bagale, anakizi giheereza ibyegeera byage.
25 «"Uyo mwami mubi agakuumania ikizimya-izuuba kya'basirikaani, halinde
anayiyuvwe kwo akola ne'misi, anabe akaniziizi umutima, halinde anabe ibiringiini
ukugendi teera mwami we'kisaka. Uyo mwami we'kisaka, naye agaaba ne'kizimya-
izuuba kya'basirikaani, nabo banabe no'bukalage. Kundu kwokwo, mu kumúlwisagya,
atagasikama. Mukuba, abaabo bagamúgirira igenya.
26 Ee! Ngiisi bo bali mu shangiira ibyokulya bagaagira mbu bamúyite. Abasirikaani
baage, bagashaabuka. Na'bandi banayitwe mwi'zibo.
27 Yabo baami bombi, ngiisi muguma agalooza kwo'wabo alonge uruhombo. Kwokwo,
ikyanya bagaaba baki bwatiiri kuguma ha kashasha, ngiisi muguma agakizi tonera
uwabo buligo, halinde banakizi tebana. Kundu kwokwo, bagaaba ndaabyo baagira.
Mukuba, ibye'mbeka keera bikashungikwa, bigaanaba.
28 «"Uyo mwami we'mbembe agashubi galukira imwage, akoli hiiti akatundu
ke'minyago. Si inzaliro zaage, zigaaba za kushereeza ikihango kyo Rurema akanywana
na'bandu baage. Kwokwo, yikyo kihango, anagire mbu akihangirire, akabuli galukira
mu kihugo kyage.
29 «"Ku kyanya íkikwaniini, uyo mwami we'mbembe agashubi teera ikihugo
kye'kisaka. Yikyo kiteero kyage, kitagaki ba nga kirya kya mbere.
30 Mukuba, amashuba ukulyoka i Kitimu gagayiji múlwisa. Kwokwo, anagwatwe
ne'kyoba kingi, anagaluke inyuma, akoli rakiiri, anashubi teera abandu ábakanywana
ikihango na Rurema. Na ngiisi ábagakihongola, anabahembe.
31 «"Uyo mwami we'mbembe, abasirikaani baage bagayiji teera inyumba ya
Rurema, banagiyulubaze. Kiri ni'tuulo lyo'kusiriiza lya ngiisi lusiku, yabo basirikaani
bagalilahiza. Na yaho, banahayimangike Ikyagaza kyo'Bushereeze.
32 Balya ábakahongola ikihango, agakizi balyeryega, halinde banayije uluhande
lwage. Haliko, ngiisi ábayiji Rurema wabo, bagasikama, banakizi múhaga.
33 «"Ngiisi ábali bitegeereza, bagakizi hanuula abandu bingi. Kundu kwokwo, baguma
baabo bagaahisa ikyanya, bali mu yitwa ku ngooti, kandi iri bali mu kabulwa mu muliro.
Abandi banagwatwe imbira, ne'bindu byabo binashahulwe.
34 Ikyanya bagayitwa, banalonge ubutabaazi buniini. Na'bandi bandu bingi
ábagabayibiika kwo, bagaaba balyalya.
35 Abitegeereza baguma bagalibuzibwa. Kwokwo, lyo balonga ukuyeruusibwa. Ee!
Bagashukwa, halinde babe bazira kashembo, banabe bali beeru ku kyanya kye'mbeka.
Yikyo kyanya, kiganayija ku kyanya kyakyo.
36 «"Uyo mwami agakizi gira nga ngiisi kwo aloziizi. Agakizi yikuza, mu kudeta kwo ye
himiri ngiisi íbiyimbwa ho, íbiri mu yikumbwa. Kiri na Rurema úli hi'gulu lya byoshi,
agakizi mútuka, mu kukizi deta íbitali nga byo. Uyo mwami agakizi genduukirwa,
halinde ku kyanya uburaakari bwa Rurema bugaaba keera bwakoleka. Mukuba, ngiisi
íbikashungikwa, bikwaniini bikoleke.
37 Uyo mwami atagatwaza imizimu ya bashokuluza baage. Kiri no'lya ya'bakazi bali
mu siima, atagamútwaza. Ee! Ndaagwo muzimu gwo agatwaza. Si agakizi yikuza
hi'gulu lyayo yoshi.
38 Na ho angasimbaha iyo mizimu, agakizi simbaha byo ali mu yikumba mu kaaya
kazitire. Ee! Kundu bashokuluza baage batâli kizi biyikumba. Haliko agakizi
bitangira ituulo lye'nooro, na lye'harija, na'mabuye ágakeyengiini, ne'bindi bihembo
bye'kishingo.
39 Na ku butabaazi bwa yibyo íbiri mu yikumbwa bye'mahanga, agakizi teera inzitiro
ízikaniri. Na ngiisi ábagakizi yemeera kwo ali mwami, anabaheereze ulushaagwa
bweneene! Na mu kubahemba, agakizi bakojolera ku kihugo.
40 «"Ku kyanya kye'mberuuka, mwami we'kisaka agagendi teera mwami we'mbembe.
Uyo mwami we'mbembe, ikyanya agateerwa, agahulukaga mulindi nga kihuhuuta.
Anakoleese amagaare gi'zibo, na'basirikaani ábali mu gendera ku fwarasi, na'mashuba
mingi bweneene! Agateera ibihugo bingi, anakizi bilenga mwo nga mwijulire.

41 Kiri ne'kihugo kye'Hisiraheeri, kundu kiri no'bulangashane, nakyo agagendi kiteera.
Haliko, ikihugo kye'Hedoomu kigakizibwa mu maboko gaage, kuguma na kye'Mohabu,
no'luhande luhamu lwe'kihugo kye'mwa Hamooni.
42 «"Ikyanya agateeraga yibyo bihugo, ikihugo kye'Miisiri kitagafuuka.
43 Agagendi nyaga inooro ne'harija mu bihinda, kuguma ne'bindi bindu bye'kishingo.
Kiri na'bandu be'Libiya, na'be'Hendyopiya, bagamúkolera.
44 «"Haliko, ikyanya agalonga imishahu ukulyoka isheere ne'mbembe, haaho lyo
agakanguka! Kinatume agayimuka akoli rakiiri, anagendi shereeza abandu bingi
bweneene.
45 Agayimanga ha kati ke'nyaaja, no'mugazi mweru úguli no'bulangashane. Hanali
ho agashinga amaheema gaage ge'kyami. Kundu kwokwo, agaaba akoli hisiri ku mbeka
yage. Ndaanaye úgamútabaala."»

12

Ikyanya kyo'kuheza

1 «Ulya úli nga mundu anashubi mbwira kwokuno: "Ku yikyo kyanya, umuganda
mukulu Mikaheeri* agayija. Ye nali mulaazi wa'bandu baawe. Mu yizo siku, hagaaba
ikyanya kya'kahenabwera bweneene! Hatanazindi boneka akahenabwera mwene
yako kushaagira ku milala mitaazi ya hano mu kihugo. Kundu kwokwo, ku yikyo
kyanya, abandu baawe bo maziina gaabo gakola mayandike mu kitaabo kyo'bulamu
kya Rurema, booshi bagakizibwa.
2 «"Mu bandu keera ábakafwa, banakoli ziisirwi, abingi baabo bagazuuka. Baguma,
banalonge ukulama imyaka ne'myakuula! Halikago, abandi banateezibwe ishoni, iri
banateteerwa imyaka ne'myakuula.
3 Abitegeereza bagakizi langashana nga íbiri kwi'gulu. Na ábâli kizi yerekeza
abandi kwo bagire íbikwaniini, nabo bagakizi langashana nga ndonde, halinde imyaka
ne'myakuula!
4 «"E Danyeri! Yaga magambo go'buleevi, bube bumbishwa. Ikitaabo kyago,
ukibungirize, unakibiike kwe'nungu, halinde ukuhisa ku lusiku lwe'mberuuka. Kundu
kwokwo, abandu bingi bagakizi yikabula iyo munda ne'yo munda, gira bagendi looza
ubumenyi úbukiri mwo."
5 «Ha nyuma, nanalangiiza, nanabona abandi bandu babiri bayimaaziri ku bikombo
byo'lwiji. Muguma, âli yimaaziri i kajabo, no'gundi akandi.
6 No'lya nga mundu úyambiiti imirondo ye'kitaani âli koli yimaaziri ha lugulu
lyo'lwiji. Nanamúbuuza: "Yaga magambo ágateeziri ikyoba, tugaahisa ikihe kiki,
halinde gakoleke?"
7 «Ulya mundu analengeza amaboko gombi hi'gulu. Lyeryo, nanayuvwa agweti
agabiika indahiro kwi'ziina lyo'lya úyamiri ho, ti: "Yago makuba, gagaamala imyaka
ishatu ne'myezi ndatu. Ne'kyanya imisi ya'bandu ba Rurema igaamala, lyo byoshi
bigaaba keera byakoleka."
8 «Yago magambo, kundu n'gagayuvwa, halikago ndakagasobanukirwa. Kyanatuma
ngashubi múbuuza: "E nahamwitu! Yibi byoshi, ukuheza kwabyo kugaaba kuti?"
9 «Naye, ti: "E Danyeri! Uyigenderage! Mukuba, yaga magambo, buli bumbishwa,
ganakoli shwesirwi ne'nungu, halinde ukuhisa ku lusiku lwe'mberuuka.
10 Abandu bingi bagayeruusibwa, halinde batanabe na'kashembo, banabe bakola
beeru. Si banangora-mabi boohe, bagagenderera ukukizi bihuuka. Mu kati kaabo,
ndaaye úgakizi sobanukirwa. Si abitegeereza boohe, bagasobanukirwa.
11 «"Lirya ituulo lya ngiisi lusiku, ligashereezibwa. Na ha nyuma lye'siku kihumbi
na magana gabiri na makumi galimwenda, kirya kyagaza kyo'kushereeza kinabe
kyayimangikwa.
12 Buhiirwa imwa ngiisi ábagalindirira, halinde mu siku kihumbi na magana gashatu
na makumi gashatu na zitaanu.
13 «"E Danyeri! Wehe, uyame uli mwemeera halinde ukufwa. Mukuba, ugatee
luhuuka. Na mango ikihe kyahikaga, ugazuuka, unagendi yakiira ikihembo kyo
ubikiirwi."»

---

* **12:1 12.1** Bwigule 12.7.

Ikitaabo kyo'muleevi Hosheya

Indangiriro

Yiki kitaabo, kiyerekiini ngiisi kwo Rurema ali mu kundana. Gomeeri, muka Hosheya, akajanda yiba, nga kwa'Bahisiraheeri nabo bakajanda Rurema. Kundu kwokwo, uyo Gomeeri Hosheya anamúguluula, anamúyegereza kandi imwage, nga kwo Rurema naye ali mu yegereza abandu baage kwo bamúgalukire.

Mu baleevi booshi, Hosheya naaho ye wâli shaaziri imbembe mu bwami bwa'Bahisiraheeri. Ku yikyo kyanya, bâli kola bagatwalwa mu mahanga. Umuleevi Hosheya âli kizi balangamira, mu kubamenyeesa hi'gulu lye'kihano, ngiisi kwo bagabiikwa mu maboko ga'bagoma baabo. Yabo bagoma, Hosheya anamenyeesa kwo bali Bahasuriya (7.11; 8.9; 10.6; 11.11).

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Hosheya 6.6: «Byo ndoziizi, kutali kutangirwa amatuulo. Si ndoziizi kwo mukizi kundana. Na ndoziizi mube munyiji bwija, kwo nie Rurema. Yukwo, kwo kuhimiri ukukizi ndangira amatuulo go'kusiriiza.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Umukazi útali mwemeera, na yiba ali mwemeera (1–3)
b) Kundu Abahisiraheeri batâli bemeera, haliko Rurema yehe ayamiri ali mwemeera (4–14)

1 Ino ndumwa, Nahano akagimenyeesa umuleevi Hosheya, mugala Beeri. Ikyanya akamúmenyeesa yo, kyâli riiri kyanya kyo'butwali bwa mwami Huziya, no'bwa mwami Yotamu, no'bwa mwami Ahaazi, no'bwa mwami Hezekiya. Yabo booshi, bâli baami ba mu kihugo kye'Buyuda. Mu kyekyo kyanya, mwami Yerobwamu, mugala Yohaashi âli riiri mwami wa mu kihugo kye'Hisiraheeri.

Muka Hosheya na'baana baage

2 Ino ndumwa, ikyanya Nahano akatondeera ukugimenyeesa mu Bahisiraheeri ku njira ya Hosheya, anamúbwira kwokuno: «Ugendi yanga umukazi mushule, gira akubutire abaana bo'bushule. Mu kugira kwokwo, ugayerekana ngiisi kwa'Bahisiraheeri nabo bakayigira bashule, mu kunjandagira nie Nahano, banakizi yikumba ibindi íbiri mu yikumbwa.»

3 Kwokwo, Hosheya anagendi yanga Gomeeri, munyere Dibulahimu. Uyo Gomeeri anaheeka inda, anabutira Hosheya umwana wo'butabana.

4 Nahano anabwira Hosheya: «Uyo mwana, umúyinike iziina Yezereheri. Mukuba mu ndekeera ye'Yezereheri, mwami Yehu akayita mwa'bandu bingi. Kwokwo mu siku niniini, imbaga yage, ngagihana. Kuguma na yibyo, ubwami bwa'Bahisiraheeri, nâye buhese.

5 Ku yikyo kyanya, imisi ya'basirikaani baabo, ngagivunira-vunira mu ndekeera ye'Yezereheri.»

6 Ha nyuma, Gomeeri anashubi heeka inda, anabuta umwana wo'bunyere. Rurema anabwira Hosheya: «Uyo mwana, umúyinike iziina Lo-Ruhama, (kuli kudeta: Ndakundwa). Mukuba, ndagaki kunda Abahisiraheeri, ndaganaki bakoga.

7 Haliko Abayuda boohe, ngaaba mbakuuziri, na mbakize mu bagoma baabo. Si kutagaaba ku miheto ya'basirikaani, kandi iri ku ngooti, kandi iri mu kukoleesa ifwarasi, kandi iri ábali mu zigendera kwo. Haliko nienyene, nie Rurema Nahamwabo, nie gabakiza.»

8 Uyo Gomeeri, iri akaba keera alyosa ulya munyere wage wa Ndakundwa kwi'beere, anashubi heeka inda, anabuta ugundi mwana wo'butabana.

9 Nahano anabwira Hosheya: «Uyo mwana, umúyinike iziina Lo-Hami, (kuli kudeta: atali we'mwani). Mukuba, Abahisiraheeri batakiri bandu baani. Naani, ndakiri Rurema wabo.*»

2

1 Hâye be ulusiku lwa'Bahisiraheeri bagaluguuka kwo, halinde banabe kandaharuurwa nga mushenyu kwi'buga. Haaho, lyo Rurema atagaki shubi kizi babwira, mbu: «Mutali bandu baani.» Si agakizi babwira: «Muli baana ba Rurema úli mugumaana.»

---

* **1:9 1.9** Barumi 9.26.

2 Ee! Abandu bo'bwami bwe'Buyuda na'bo'bwami bwe'Hisiraheeri bagashubi
nywana, banayitoolere umutwali wabo muguma. Kwokwo, bagaaba bakoli jeberiiri mu
kihugo kyabo. Emwe! Yulwo lusiku, lugaaba lwa'kahebuuza imwa Yezereheri.
3 Rurema anabwira Hosheya kwokuno: «Ku kirya kyanya, ugakizi buuza beene winyu
Hami, (kuli kudeta: bandu baani). Na baali biinyu, mugakizi babuuza Ruhama, (kuli
kudeta: bandu bo nguuziri).»

Umukazi mushule alegwa

4 «Buno, uyiji lega nyoko, kuli kudeta ikihugo kye'Hisiraheeri.
Si yikyo kihugo kitakiri mukaanie, na naani ndanakiri yiba!

«Aahago! Umúkanukire, alekage ubushule bwage.
Hataki gire imirondo yo'bushule yo agaki kizi yambala.
5 Ne'ri angalahira, ngamúhogola imirondo,
anasigale bukondwe, nga ngiisi kwo akabutwa,
ninamúsige mu kihugo íkiyumuusiri,
halinde afwire mwo ne'nyoota.

6 «Ndanaki yuvwirwe abaana baage indengeerwa.
Si babusirwi ku bushule naaho!
7 Nyina alyagagi mukazi kokobola ku bushule.
Inda zaabo, ukuziheeka kuli mu múteeza ishoni.
Si akadeta: "Ngatibitira naaho áhali abashosi bo nguuziri,
na mbayiguze, gira bambeereze ibyokulya, na byo ngakizi nywa.
Bambeereze kiri na'mavuta ge'mizehituuni, ne'divaayi,
kiri ne'mirondo mihange mu bwoya na mu kitaani."

8 «Ku yukwo, uyo mukazi, ngola ngazitira injira zaage ne'mishuugi.
Ngamúsokanania uluzitiro, halinde ataki bone ho agalenga.
9 Kundu angatibita, mbu akulikire abashosi bo akuuziri, atagaki longa ukubaduuka.
Na kundu angabashakula, atagaki babona.
Haaho, anayiji fololokwa, ti: "Ipwi! Lekaga ngalukire ngana imunda yibanie.
Si yaho kare, nâli kizi tuula bwija, ukuhima kwo ngoli tuuziri zeene."

10 «Uyo mukazi atayijagi kwo nie wâli kizi múheereza byoshi byo âli hiiti,
nge'ngano, ne'divaayi mbyahya, na'mavuta.
Nie wâli kizi múheereza kiri ne'harija, ne'nooro.
Kundu kwokwo, birya byoshi, âli kizi bitangira umuzimu Baali.
11 Kyo kitumiri byoshi, ngayiji múnyaga byo,
nge'ngano keera ízayera, ne'divaayi mbyahya.
Ngamúnyaga kiri ne'mirondo yo n'gamúheereza,
mbu akizi bisha mwo'bukondwe bwage.
12 Ngolaga ngamúhogola imirondo yoshi, anasigale bukondwe.
Balya bakundwa baage, banabe bagweti bagamúloleera.
Ikyanya agateezibwa ishoni kwokwo, ndaaye úgayiji múkiza.
13 Kundu aki gweti agayishambaaza mu siku ngulu,
halikago ngazitwikiza zooshi.
Kuli kudeta isiku ngulu za ngiisi mwaka,
na ze'mbaluko yo'mwezi, na ze'Sabaato.
14 Na kundu agweti agaadeta kwa'bakundwa baage bo bakamúheereza ibindu bingi,
nge'mizabibu, ne'biti byo'mutiini,
haliko byoshi, ngayiji bishereeza.
Ahandu haabyo, ngahahindula mushaka.
Inyamiishwa naaho, zo zigakizi birya kwo.
15 Uyo mukazi, ngola ngamúhaniiriza.
Mukuba, âli kizi yokera imigisi yo'muzimu Baali umubadu.
Anakizi yilimbiisa ne'mbete, no'buhembe,
anatibitire imunda balya bakundwa baage.
Si niehe, anayami nyibagira lwoshi-lwoshi!»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!

Nahano akuuziri abandu baage

16 «Uyo mukazi, ngola ngashubi mútiza.

Ngamútwala mwi'shamba, na ngizi múganuuza ku butuudu.
17 Ngamúgalulira indalo zaage ze'mizabibu.
Na njubi hindula Indekeera ya'Makuba, imúbeere nga mulyango gwo'kugenda iwa mulangaaliro.
Haaho, agakizi ngunda bweneene, nga kwo âli kizi gira mu busore,
ikyanya n'gamúguluula mu kihugo kye'Miisiri.»

18 Nahano adetaga kwokuno: «Yulwo lusiku, ugambuuza "Yibanie".
Si utâye ki shubi mbuuza "Baali witu".
19 E Bahisiraheeri! Kundu halyagagi amaziina ga kwingi-kwingi ge'migisi ya Baali, gooshi ngagashaaza mu tunywa twinyu,
halinde mutaki shubi gadeta.
20 Ku yulwo lusiku, tuganywana ikihango ne'nyamiishwa,
kiri no'tunyuni twa mu kyanyaanya, na byoshi íbiri mu yibulula, gira bitaki shubi mùteera.
Ngamùsaagiza kiri no'muheto, ne'ngooti, ne'zindi siribo zi'zibo,
lyo mulonga ukuramba mu mutuula.
21 Ngashubi kuyanga, halinde uyame uli mukaanie wa lwoshi-lwoshi.
Ugakizi tungaana imbere lyani, iri unakulikira ukuli, no'rukundo, ne'ndengeerwa.
22 Ngakizi yama ndi Rurema winyu.
Na niinyu, munamenye kwo nie Nahano.»
23 Nahano agweti agaadeta na kwokuno:
«Ku yulwo lusiku, ikyanya mugandabaaza, ngamùyitaba.
Ngaganuuza igulu, linashuvye mu kumùlungikira invula.
24 Haaho, idaho ligayeza ingano, ne'mizabibu, ne'biti bye'mizehituuni.
Yizo mbuto zooshi zigakizi deta "Yezereheri", kuli kudeta "Rurema ye mu byala imbuto".
25 Ku kyekyo kyanya, ngamùyibyalira nienyene mu kihugo.
Na kundu mwâli kizi buuzibwa Ndakundwa
haliko leero ngakizi mùkunda.
Na kundu nâli kizi mùbuuza Mutali Bandu Baani,
leero ngakizi deta Mukolaga be'Mwani.
Munayitabe, ti: "Ee ma! We Rurema witu.*"»

3

Hosheya no'mukazi mushule

1 Nahano anashubi mbwira: «Ushubi kunda mukaawe, kundu agweti ugundi mushosi we'mbuga. Mu kugira kwokwo, lyo ugayerekana ngiisi kwo naani ngi kuuziri Abahisiraheeri, kundu baki gweti bagayitanga imwe'bindi íbiri mu yikumbwa, iri banabitangira imikate ye'mizabibu.»
2 Iri n'gayuvwa kwokwo hi'gulu lya mukaanie, nanashubi gendi múgonda ibingorongoro ikumi na bitaanu, ne'ndengo katundu zo'bulo.
3 Ha nyuma, nanamúbwira: «Tukola tugatuulanwa lwoshi. Ku yukwo, utwikirage ku bushule bwawe. Buno, utaki kolwe kwo washubi gwejerwa no'gundi mushosi yeshi. Kiri na naani, ngola ngaaba mwemeera imbere lyawe.»
4 Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bagaramba isiku nyingi, buzira mwami, na buzira batwali. Kiri ukutanga amatuulo kugaaba ndaakikwo. Kwakundi, indundo za'mabuye, na'bagingi, ne'migisi, ne'bikolanwa byo'kukizi hanuusa Rurema, bigaaba ndaakibyo.
5 Si ha nyuma, Abahisiraheeri bagagalukira Rurema Nahamwabo, banashubi kizi múkulikira. Bagayiji yibiika na ku mwami, wa mwi'kondo lya Dahudi. Ee! Mu siku ízigayija, bagagalukira Nahano, iri banakizi juguma imbere lyage. Nahano anakizi bagashaanira.

4

Rurema alega abandu baage

1 E Bahisiraheeri! Muyuvwirizagye ngiisi kwo Nahano agweti agaadeta.
Si agweti agamùlega kwokuno: «Emwe! Mutali bemeera, mutanali mu kundana, ndaanaye úki kengiiri kwo nie Rurema ndi ho.
2 Si mugweti mugadaakana,

* **2:25 2.25** Barumi 9.25.

iri munabeesherana, no'kukizi yitana, no'kuyifunda mu bushule.
Mutakiri mu yihangirira, mugenderiiri naaho no'kukizi yitana.
3 Kyo kitumiri ikihugo kiinyu kikoli yumagusiri.
Ngiisi ábakituuziri mwo, bakola mu fwa.
Kiri ne'nyamiishwa, zikola mu hera, kuguma no'tunyuni, ne'fwi.»

Rurema alega abagingi baage

4 «Hatagirage umundu úgakizi lega uwabo, kandi iri amútwikiza ku byaha.
E bagingi! Nie gweti ngamùlega.
5 Si mugweti mugasiitara, gunakiri mwi'zuuba!
Ne'kyanya kya'kabigingwe, abaleevi biinyu be'bibeesha, nabo bagayibumbulika haashi.
Ubuzinda, nyoko Hisiraheeri, ngamúshereeza.
6 Na íbitumiri abandu baani bakoli gweti bagashereezibwa,
bwo babuziri ubumenyi.
E bagingi! Bwo mulahiiri ukummenya,
naani ngalahira kwo mutakiri bandu baani.
Na bwo mutaki twaziizi imaaja za Rurema winyu,
naani ndagaki twaza abaana biinyu.

7 «Balya bagingi, ikyanya bagweti bagayushuuka,
ibyaha byabo nabyo, iri binayushuuka.
Kwokwo, ngahindula ulushaagwa lwabo, zibe shoni.
8 Ikyanya abandu baani bali mu tanga amatuulo go'kukogwa ibyaha byabo,
abagingi banabuli longa byo bagaalya.
Kyo kinatumiri baloziizi kwa'bandu bingi bakizi yifunda mu byaha.

9 «Yabo bagingi, ngiisi byo bali mu gira,
byo na'bandi bandu nabo bakola mu kizi gira.
Kwokwo, bwo booshi bagweti bagayifunda mu byaha,
ngabahaniiriza.
10 Kundu bagakizi lya bweneene, halikago batagakizi yiguta.
Na kundu bagakizi shulehana, haliko batagakizi buta.
Mukuba, nie Nahano keera bakanjanda,
banakizi kulikira íbiri mu yikumbwa.
11 Ubushule ne'ndalwe,
keera byakubika amenge gaabo.»

Rurema adaaka ukuyikumba imigisi

12 «Abandu baani bagweti bagahanuusa umugisi gwe'kiti,
bali mu loogeza ishuvyo mu ngoni.
Bakoli ba bashule, bwo keera bakayihandula ku Rurema wabo,
banatibitira mu biri mu yikumbwa.
13 Bagweti bagazamuukira ku marango, na ku tugangazi,
banagendi tangira ye'mizimu yabo amatuulo, banagiyokere no'mubadu.
Bali mu holeza mwi'dako lye'kiti kyo'mwalooni, na kyo'mulubuna, na kyo'mushishi, kwo biri ne'kimbehwa kiija.
Kyo kitumiri banyere biinyu, na bali-kazi biinyu, bagakizi yifunda mu bushule.
14 Kundu kwokwo, yabo banyere biinyu na bali-kazi biinyu, ndagabahana hi'gulu lyo'bushule.
Mukuba, kiri na'bagingi bagweti bagaagira mwene byebyo byaha byo'kushulehana.
Bali mu kizi yibiika ku yabo bashule,
banagendi tangira imizimu amatuulo mu mbeero.
Yayewe! Abandu, ku kyanya bakoli kubisirwi,
iri ulwabo, keera lwamala!

15 «E Bahisiraheeri, kundu keera mwayifundaga mu bushule,
haliko Abayuda batakwaniini ukubuyifunda mwo! Nanga, maashi!
Mutakolwe kwo mwagenda i Girigaali,
mutanazamuukire i Beeti-Haweni.*

* **4:15 4.15** *Beeti-Haweni* mu kifuliiru: «Nyumba ya Mabi». Liri iziina lyo'kutuka i Beteeri hi'gulu lya gulya mugisi gwe'nyana úgwali riiri yo.

Mutanakolwe kwo mwabiika indahiro ye'bibeesha, mbu:
“Kwi'ziina lya Nahano úyamiri ho!”»
16 Mukuba, yabo Bahisiraheeri bakola mindagabika, nga ngaavu ye'njuuke.
Aaho! Kutagi kandi kwo Nahano angaki baragira, nga bibuzi mu ndaraara yo'muyonga?

17 Si balya beene Hifurahimu, imigisi keera ikabashika!
Kwokwo, ngabaleka ngana, bakizi gira nga kwo baloziizi.
18 Yabo beene Hifurahimu, ikyanya bali mu ba keera bayusa ukunywa amaavu gaabo,
banayami gendi yifunda mu bushule.
Emwe! Basiimiri íbyangabateeza ishoni naaho.
19 Ku yukwo, imbuusi ngayu ya'kasuululu igayami bayehuula.
Na yago matuulo go bagweti bagatangira imigisi, gagabateeza ishoni.

5

Rurema akengula Abahisiraheeri

1 «E bagingi ba Rurema, muyuvwirize bwija.
Na niinyu, mwe Bahisiraheeri! Mutegage amatwiri.
Kiri na niinyu, mwe mulyagagi ba mu mulala gwe'kyami! Muyuvwirize.
Si keera mukahubiisa abandu iriira munda i Misipa, kiri ne'Taboori,
kyanatuma bagamùtwira ulubaaja kwo mukahuba!
2 Keera mukabahumbira ikishimo kila, mbu bakitibukire mwo.
Kwokwo, ngamùhaniiriza mweshi.

3 «E beene Hifurahimu, e Bahisiraheeri! Ndaabyo mwangambisha.
Mukuba, byo mugweti mugaagira, byoshi mbiyiji-yiji ku bweranyange.
Keera mukanyiyogookola, nga mushule úgweti úgayiyogookola yiba.
Keera mukanayiyulubaza lwoshi-lwoshi!»

Hosheya ayerekeza Abahisiraheeri hi'gulu lye'migisi

4 Abahisiraheeri, ngiisi byo bagweti bagayidulumbika mwo,
bitangabazigira kwo bashubi galukira Rurema.
Mukuba, mu mitima yabo mukoli yamiri naaho zeezo nzaliro, batanaki yiji Nahano.

5 Balya Bahisiraheeri, beene Hifurahimu, ikyanya bali mu gira ibyaha, bali mu kizi yikangaata bweneene.
Binali byebyo byaha, byo bitumiri bali mu siitara.
Kiri na'Bayuda nabo, bagweti bagasiitara nga bo.
6 Bagweti bagakizi sholera ibitugwa byabo,
banagendi bitanga ituulo imwa Nahano.
Kundu kwokwo, batali mu múbona,
bwo keera akabayiyogookola.

7 Yabo Bahisiraheeri batakiri bemeera imwa Nahano,
si bagweti bagabuta abaana imbuga.
Na bwo bali mu yikumba bye'bibeesha,
ha nyuma lyo'mwezi muguma, bagashereezibwa kuguma ne'kihugo kyabo.

8 «Mukizi dihiriza ikibuga i Gibeya, kiri na mu kaaya ke'Rama.
Mukizi yamiza-yamiza mu kaaya ke'Beeti-Haweni, mu kubakengula.
Mwe basirikaani ba Binyamiini! Mushokolage injira, mu kugendi lwa.

9 «E beene Hifurahimu, ulusiku ngamùhaniiriza mwe milala ya'Bahisiraheeri, lyo mugayibonera kwo.
Ndaakwo kundi!
10 Abimangizi ba'Bayuda, bakolaga mu zimba amatongo ga beene.
Kinatume ngabafuka kwo'buraakari bwani nga mwijulire gwa'miiji.

11 «Yabo beene Hifurahimu, bwo baloziizi bweneene ukuyikumba imigisi,
kyo kitumiri bakola mu tindimazibwa bweneene.
Ee! Ikyanya bali mu hanwa, bagweti bagavunguka.

12 Ku yukwo, beene Hifurahimu, ngabashereeza nga kulya akashwa kali mu shereeza imirondo.
Abayuda nabo, bagabungwa nga mbahwa nzibule.

13 «Beene Hifurahimu na'Bayuda, ikyanya bakabona ngiisi kwo balwaziri,
banagendi tabaaza mwami mukulu we'Hasuriya.
Halikago, uyo Mwami atanahasha ukubabuka, atanabakiza.

14 «Niehe ngateera beene Hifurahimu na'Bayuda, nga ndare.
Ngaaba nga ndare mbamu, inalyagagi ndangi.
Ngabajanganula-janganula, na mbatwale ngiisi ho ndoziizi.
Ndaanaye úgayiji bafuusa.»

Rurema akyula kwo agabasiga

15 «Ha nyuma, ngagalukira ahandu haani,
na mbeere haaho, halinde ku kyanya bagayaga kwo balyagagi banabuhube, banandooze.
Ee! Ikyanya bagalonga amalibu, bagayami ndooza.»

6

Abahisiraheeri bayilega ku bulyalya

1 Haaho mugaadeta kwokuno: «E maashi, mugirage tugalukire Nahano!
Kundu akatujanganula-janganula, haliko ye ganashubi tukiza.
Na kundu akatubeza zirya nguma, haliko ye ganashubi tulunga zo.

2 «Ha nyuma lye'siku zibiri, agatuvyula tushubi ba bagumaana.
Ne'ri bwangakya, agashubi tugira ngiisi kwo twâli riiri,
gira tulonge ukuramba imbere lyage.

3 «Emwe! Bwangaba bwija tulongage ukumenya Nahano nga ngiisi kwo ali.
Ee! Tukizi gira umwete bweneene, halinde tumúmenye bwija.
Na kwo kali kasiisa kwi'zuuba liri mu kizi huluka,
kiri ne'nvula iri mu bombeesa idaho ku mahona-nvula,
kwo kanalyagagi kasiisa kwo agatushuvya.»

4 Nahano abuuza kwokuno: «E beene Hifurahimu, na mwe Bayuda! Nimùgirage kuti?
Si urukundo lwinyu, luli mu yami nyerera nga luuta lwa shesheezi!
Luli mu ba nga kimi íkiri mu mala duba-duba mwi'zuuba.
5 Kyo kitumiragi n'gamùtumira abaleevi baani, bamùkenguule kwo ngamùyita.
Ee! Ngamùyita ku njira ya'magambo gaani.
Ninayami mùhana duba, nga kwe'kiryamu kiri mu lyamuza.

6 «Byo ndoziizi, kutali kutangirwa amatuulo.
Si ndoziizi kwo mukizi kundana.
Na ndoziizi mube munyiji bwija, kwo nie Rurema.
Yukwo, kwo kuhimiri ukukizi ndangira amatuulo go'kusiriiza.*»

Amabi gakwira hooshi mu kihugo

7 «Kundu keera tukanywana ikihango twe na niinyu,
haliko mwanaba nga Hadamu, mwanakihongola.
Mutanaba bemeera imwani.

8 «Abandu be'Giryadi balyagagi banangora-mabi.
Ngiisi ho bagweti bagalenga, ishando zaabo ziri mu siga ho'muko naaho.

9 «Abagingi baani nabo, balyagagi nga banyazi,
bwo bagweti bagategeera abandu, gira babayite.
Ee! Ikyanya abalenga-njira bali mu genda i Shekemu, banayami bayita.
Banali mu teezania ishoni, mu kugira íbitali nga byo.

10 «Mu kihugo kye'Hisiraheeri, keera n'gabona amagambo ge'kisoomeza.

---

* **6:6 6.6** Mataayo 9.13; 12.7.

Mwe beene Hifurahimu! Si mugweti mugayiyulubaza nga bashule, mu kuyikumba imizimu!
11 E Bayuda! Kundu nâli loziizi ukushubi mùgenduusa,
haliko mukoli shungikiirwi ukuhanwa.»

7

1 Nahano anashubi deta kwokuno: «Ku kyanya ndi mu looza ukukiza Abahisiraheeri,
ibyaha bya beene Hifurahimu binabe byo bigashubi boneka.
Kiri na'mabi ga'Basamariya, nago ganayulubuke.
Mukuba, bali banabibeesha.
Abazimba bagweti bagatula inyumba.
Kiri ne'mbuga, abanyazi bagweti baganyagaza abandu.
2 Yabo bandu batayiji kwo ngweti ngabalangiiza.
Si ibyaha byabo, bikoli bazungulusiri.
Ee ma! Ngiisi byo bagweti bagaagira, ngoli bibwinagi.»

Igambi hi'gulu lya'baami

3 «Abandu bagweti bagaagira amabi, gira lyo basimiisa mwami.
Ikyanya bagweti bagabeesha, lya'bakulu bali mu sheka.
4 Balya booshi, si balyagagi bashule!
Bali mu lungumirwa bweneene nga muliro gwe'fuuru,
úguli mu yaka buzira kugusibwa ukulyoka ku kyanya umuyosi we'mikate ali mu kanda irobe halinde ku kyanya irobe ligaaba keera lyaheema.
5 Ku lusiku lukulu lwa mwami, abakulu bali mu lalusibwa na'maavu.
Mwami naye, anakomeerane ne'nzereezi.
6 Yabo bandu, si imitima yabo igweti igayaka nga fuuru!
Bushigi bwoshi, uburaakari bwabo buli mu hooha.
Halikago, iri buli mu kya, bunayami yaka bweneene nga mbigi zo'muliro, wa gwi-gwi!
7 Yabo booshi, ikyanya baki duusiri nga fuuru,
bali mu yami zimiiza abatwali baabo.
Bali mu yita abaami baabo booshi, muguma-muguma.
Kundu kwokwo, ndaaye kiri no'muguma wabo úli mu mbuuna ubutabaazi.»

Abahisiraheeri bayihega ku gindi milala

8 «Beene Hifurahimu bali mu komeerana ne'binyamahanga.
Bali bandu ba busha,
nga mukate úgwakalangwa buzira kuhindulwa.
9 Ibinyamahanga keera bikamúmala imisi, bátanamenya.
Yabo Bahisiraheeri, invwi keera zakwiraga itwe lyoshi, keera banaluha bweneene!
Kundu kwokwo, batali no'mwazi.
10 Bwo bagweti bagayikangaata bweneene, bakola bagaalegwa.
Kundu kwokwo, batagweti bagangalukira.
Batanagweti bagaagira, mbu banjakule.

11 «Beene Hifurahimu balyagagi nga ngunde íri mu hendwa duba-duba.
Bali mu tee tabaaza abandu be'Miisiri.
Ha nyuma, banabuli gendi tabaaza abe'Hasuriya.
12 Aahago! Ikyanya bagaaba baki gweti bagagenda yo,
ngayami batega no'lushenga,
na mbashungululire haashi nga tunyuni twa mu kyanyaanya.
Na bwo bagweti bagaagira amabi, ngayami bahaniiriza.
13 Yayewe imwabo, bwo bakanyiyogookola!
Kundu nâli kizi looza ukubakiza, haliko banakizi mbeeshera.
Aahago! Bwo keera bakandahira, leka ngana bafwe!

14 «Kundu bagweti bagandirira, halikago kuli mu ba naaho ku bulyalya.
Si bagweti bagayibulaga-bulaga ku ngingo zaabo.
Banali mu yikera-kera,
mu kuhuuna imizimu ye'mahanga kwo balonge ingano ne'divaayi.
Banaki genderiiri ukundahira.
15 Nie kabayigirizagya, nie kanababiika mwe'misi.
Kundu kwokwo, banagenderera naaho no'kunjungikira igambi libi.
16 Ikyanya bagweti bagalooza ubutabaazi,

batali mu bulooza imwani.
Balyagagi ba busha, nga muheto úguhengamiri.
Na bwo bagweti bagavwajagira byo'busha,
abimangizi baabo bagayitwa ku ngooti.
Abamiisiri bagakizi bashekeereza.»

8

Amahube mahamu ga'Bahisiraheeri

1 «Bwa'Bahisiraheeri bakahongolaga ikihango kyani, batanatwaziizi imaaja zaani,
abagoma bagayiji bayihwika kwo nga nyunda, mu kubateera, wa vwi!
Kwokwo, mugirage mudihirize ibibuga, mu kubakengula!
2 Yabo Bahisiraheeri, si bagweti bagandakira kwokuno:
"Si ulyagagi Rurema witu! Aahago! Ututabaale!"
3 Kundu kwokwo, baki genderiiri naaho no'kushemya íbiri biija.
Kyo kinatumiri abagoma bakola bagabahiiva.

4 «Yabo bandu, si bâli kizi yiyimikira abaami, buzira kumbanuusa!
Banatoolaga na'batwali, buzira kummenyeesa.
Bagweti bagakizi tula imigisi mu harija, na mu nooro,
kyo kitumiri bagashereezibwa.
5 E Basamariya! Gulya mugisi gwinyu úgushushiini ne'nyana,
ngushombiri ngana-ngana!
Uburaakari bwani bukoli yasiri hi'gulu liinyu.
Aahago! Mugagenderera ukuyiyulubaza halinde lihi?
6 Yugwo mugisi úgushushiini ne'nyana, si naluganda naaho ye kagutula,
gutanali ye Rurema yenyene!
Ku yukwo, iyo mugisi yinyu ye'Samariya, igahongolwa lwoshi.

7 «Yabo bandu, bakabyala imbuusi.
Si mu kuyimbula, bagakizi yimbula ikihuhuuta!
Imbuto ze'ngano, kundu zigweti zigakizi mera mu ndalo,
halikago, ndaayo mihuli igakizi bitongeka kwo.
Na kundu yangatongesiri kwe'mbuto,
si ibinyamahanga byo bigakizi zirya.
8 Abahisiraheeri keera bamirwa.
Banakoli kabuliirwi mu mahanga, nga kirugu íkitakiri mu koleesibwa.
9 Ikyanya bakagendi tabaaza Abahasuriya,
banaba nga punda úgweti úgayangaara.
Si keera bakatangira ibindi bihugo ibindu, mbu lyo babalanga.
10 Na kundu bakahaana indengu mu bandu ba'mahanga mingi-mingi,
si ngolaga ngabakuumania, gira bakozibwe ngana.
Ikyanya umwami mukulu agakizi balibuza,
bagakizi kandamirwa mwi'dako lyage.*

11 «Beene Hifurahimu bagweti bagayiyubakira ututanda twingi-twingi,
gira bayishaagize ibyaha.
Ehee! Ha yutwo tutanda, ha'bandu bagweti bagashubi girira ibindi byaha.
12 Kundu nâli kizi baheereza imaaja íziri tiita,
si batazitwaziizi.
13 Abahisiraheeri basiimiri naaho ukubaaga amatuulo ge'bitugwa,
gira lyo bakizi lya inyama.
Haliko, imwani yago matuulo gaabo galyagagi ga busha.
Bwo bâli gweti bagakizi yifunda mu mabi bweneene, ngakizi gakengeera,
na mbahanirize, mu kushubi bagalulira i Miisiri.

14 «Abahisiraheeri, keera bakayibagira Umulemi wabo,
banayiyubakira inyumba nyiija-nyiija za kahebuuza.
Abayuda nabo, keera bakayiyubakira inzitiro ngomu mu twaya twabo.
Kundu kwokwo, tulya twaya, ngatujigiivya twoshi, kuguma no'butibitiro bwabo.»

---

* **8:10 8.10** *umwami mukulu* kandi iri «umwami we'Hasuriya».

9

Hosheya amenyeesa kwa'Bahisiraheeri bagaahanwa

1 E Bahisiraheeri! Mutakizi shambaala, mutanakizi banda akabuuli, nga kwe'binyamahanga biri mu gira.
Si mutali bemeera imwa Rurema winyu!
Si keera mukayiguliisa, gira mubaagage bashule.
Musiimiri bweneene ukuhembwa ha ngiisi kiyeluuliro hi'gulu lyo'bushule bwinyu.

2 Aaho! Buno, imimbu yinyu igamùniihira.
Mugaabula imizabibu mihyahya yo'kukanda mwe'divaayi.
3 Mutagaki hanguulwa ukubeera hano mu kihugo kya Nahano,
si mugagalukiraga i Miisiri.
Kiri na mu kihugo kya'Bahasuriya, mugakizi lya íbitaluke naaho.

4 Mutagakizi ki tangira Nahano amatuulo ge'divaayi.
Kiri na'matuulo giinyu ge'bitugwa, gatagaki músimiisa.
Yago matuulo gooshi, gagaaba gakoli yulubiiri.
Gagaaba nga byokulya bye'kigandaaro.
Ngiisi úgaabilya kwo, naye agayami yulubala.
Ibyokulya mwene yibyo, bagakizi birya boonyene.
Halikago, bitakwiriiri bileetwe mu nyumba ya Nahano.

5 Aaho! Kutagi kwo mugaagira ku zirya siku ngulu za Nahano?
6 Kundu mwangakira Abahasuriya,
haliko ikihugo kye'Miisiri kigaki mùhima.
Ee! I Mefiisi, yo munda mweshi mugaziikirwa.
Kundu mushubi hiiti ibindu bye'kishingo,
halikago ikishuka kigabimera mwo.
Kiri ne'nyumba ziinyu, zigayijula mwe'migenge.

7 E Bahisiraheeri! Isiku zo mugaahanwa kwo, keera zahikaga.
Kikola kyanya kyo'kuyihoola ibyaha biinyu.
Yizo siku, mwe Bahisiraheeri mukwiriiri muzimenye bwija!
Bwe'byaha biinyu bikoli luguusiri, munakoli shombiini bweneene,
kyo kitumiri mugweti mugaadeta kwokuno:
«Si abaleevi bakoli sirehiri!
Abakozi ba Rurema, bakola mu deta íbitali nga byo!»

8 Umuleevi, kundu agweti agakolera Rurema mu kulaliira beene Hifurahimu,
halikago, abandu bagweti bagamútega ngiisi ho ali mu lenga.
Kiri na mu nyumba ya Rurema, bali mu ba bamúshombiri.
9 Mwehe, mugweti mugavwebeeba mu mabi,
nga kwa'bandu be'Gibeya bâli kizi gira kare.
Yago mabi giinyu, Rurema agakengiiri,
aganamùhana hi'gulu lyago.*

10 Nahano adetaga kwokuno:
«Ikyanya n'gatee bona Abahisiraheeri,
nanayiyuvwa nga mundu úwagwana imizabibu mwi'shamba.
Bashokuluza biinyu, bâli riiri nga bitumbwe bya mbere byo'mutiini.
Halikago, ikyanya bakahika i Baali-Pehoori,
banayami tondeera ukuyikumba umuzimu Baali, kundu guli mu teezania ishoni.
Buzira kutinda, banabihuuka,
banaba babi, nga gulya mugisi gwo bâli kizi yikumba.
11 Ku yukwo, ubulangashane bwa beene Hifurahimu bugabayisunga hala, nga hinyuni.
Abakazi batâye ki heekage inda, batanâye ki bute!
12 Na kundu bangabiiri na'baana,
si yabo baana, booshi bagaafwa.
Ikyanya ngabasigaga boonyene, agaaba yayewe imwabo!

---

* **9:9 9.9** Batwi be'maaja 19–21.

13 «Yaho keera, n'gabona ngiisi kwo beene Hifurahimu bâli biisirwi ahandu hiija bweneene.
Halikago buno, bakola bagatwala abaana baabo iwa kugendi yitwa.»

14 E Nahano! Kutagi kwo nangahuunira abandu baani?
Ngahuuna kwo bakaabo batakizi buta.
Amabeere gaabo, gatakizi yoza!

15 Nahano adetaga kwokuno: «Bakatondeerera ukugira amabi i Girigaali.
Haaho, ho n'ganatondeerera ukubashomba.
Na bwo baki gweti bagakizi gira amabi,
ngabayimula booshi mu kihugo kyabo.
Bwa'bimangizi baabo bakoli huniri booshi, ndagaaba ngi bakuuziri.
16 Beene Hifurahimu, keera bakanyanyagwa haashi.
Imizi yabo, ikoli yumiri, ndaanabyo bitumbwe byo bagatongeka.
Kundu bangabusiri abaana, banabe bakundwa baabo,
halikago ngabayita naaho.»

17 Yabo beene Hifurahimu, Rurema wani agabalahira, bwo batamúsimbahiri.
Bagaaba naaho bandu bo'kukizi zereera-zereera mu binyamahanga.

10

Abahisiraheeri, ibindu byabo byo'kuyikumba, byashereezibwa

1 Abahisiraheeri bâli riiri nga muzabibu mwija,
úgwali kizi joojeka bweneene.
Halikago, ikyanya bakalonga ibindu bingi,
banatondeera ukukizi yubaka ututanda twa kundi-kundi.
Na ngiisi kwe'kihugo kyabo kyâli kizi genderera ukugala,
banakizi limbiisa inguliro zaabo ndaluule zo'kuyikumbira kwo.
2 Balya bandu, imitima yabo ikoli tebesiri bweneene.
Bakoli kwaniini ukuhanwa.
Yutwo tutanda twabo, Nahano akola agatuhongola.
Na zirya nguliro zaabo ndaluule, akola agazivungula-vungula.

3 Ha nyuma, bagayiji deta, ti: «Íbitumiri tutahiiti mwami,
bwo tutâli simbahiri Nahano.
Na kundu uyo mwami angabiiri ho, bikagi byo angatugiriiri?»

4 Yabo Bahisiraheeri bagweti bagalagaania amagambo ga kwingi-kwingi,
banali mu gabiika kwe'ndahiro ze'kinyoma.
Kwokwo, mu kutwa imaaja, ukuli kukola mu bambalwa,
nga kishuka íkimeziri mu ndalo mbinge, kinali mwo kolobwe.

5 Abasamariya bakoli gweti bagajuguma hi'gulu lya gulya mugisi gwe'nyana, úguli i Beeti-Haweni.
Ee! Bakoli yobohiri íbigagukoleka kwo.
Yabo bandu bakola mu gulirira bweneene, kuguma na'bagingi baabo!
Kundu bâli kizi shambaala hi'gulu lyo'bulangashane bwagwo,
haliko, gukola guganyagwa, gunatwalwe i mahanga.
6 Yugwo mugisi gukola gugatwalwa mu kihugo kye'Hasuriya,
gunahaabwe mwami mukulu we'yo munda, libe ituulo lyage.
Yugwo mugisi, beene Hifurahimu bâli kizi gubiika kwo'mulangaaliro,
kyo kitumiri bagateezibwa ishoni.

7 Abasamariya kuguma na mwami wabo bagatwibwa,
banatwalwe nga hiti íhiri mu yehuulwa ku nyaaja.
8 Na bwo bâli kizi yifunda mu byaha mu mbeero ku marango,
yizo mbeero zooshi, Rurema agazihongola.
Kiri no'tutanda twazo tugamera kwe'migenge ne'bigunga.
Banatondeere ukubwira imigazi, ti: «Mutubindikire!»

Banakizi bwira no'tugangazi, ti: «Mutuhongokerage kwo!*»

9 «E Bahisiraheeri, ukulyokera ku kyanya mwâli ki riiri i Gibeya,
muyamiri mugweti mugayifunda mu byaha.
Kiri na buno, muki biyifuuziri mwo.†
Si balya banangora-mabi be'Gibeya bakaminikwa!
10 Ikyanya ngola ibiringiini, naani ngamùteera.
Ngakuumania ibinyamahanga, gira bimùlwise, binamùgire baja.
Mukuba, ibyaha biinyu, keera byaluguuka.

11 «Mwe beene Hifurahimu muli nga nyana íkomiiri ukukizi fina ingano,
iri inashambaalira umukolwa gwayo gwo'kugihungumula.
Halikago buno, kundu muhiiti igosi írinonosiri,
ngola ngalishwekera mwe'ngata ye'mbahwa.
Kwokwo, mwe na'Bayuda, kiri na'bandi beene Yakobo, mugakizi yitubanula mu kuhinga indalo,
kwi'daho íyumagusiri.
12 N'gamùbwira: "Mukizi byala íbikwaniini,
lyo mukizi yimbula ibitumbwe byo'rukundo.
Kundu imitima yinyu keera ikasiba, haliko mukizi gisibuulula.
Kikola kyanya kyo'kundoozagya nie Nahano,
halinde nyiji mùyonera íbikwaniini, binamùhikire nga nvula."

13 «Halikago mwehe, mwâli gweti mugakizi byala amabi,
ganali gaago-gaago go mukayimbula.
Ngiisi kwo mukabyala ikinyoma,
keera mwalyagaga ibitumbwe byakyo.
Mwâli kizi langaalira imisi ya'basirikaani biinyu,
iri munayitoneesa kwo bo bagakizi mùlanga.
14 Ku yukwo, mukola mugateerwa na'kashiba ki'zibo.
Inzitiro ziinyu zooshi, zigayami hongolwa,
nga kwo mwami Salimani akashereeza Beeti-Haribeeri.
Kiri na bamaawe, bakanyanyagwa haashi, banafwa kuguma na'baana baabo.

15 «E bandu be'Beteeri, maashi! Si mukoli bihuusiri.
Kwokwo, niinyu mugaminikwa ngana!
Mango ulusiku lwo'kutwibwa kwe'maaja lwahika,
lyo mwami wa'Bahisiraheeri naye agayami yitwa.»

11

Rurema âli kuuziri bweneene Abahisiraheeri

1 «Hisiraheeri, ikyanya âli ki riiri mwana mwanuke,
nâli múkuuziri bweneene.
Umwana wani, n'gamúhamagala kwo alyokage i Miisiri.*

2 «Haliko, ikyanya nâli genderiiri ukumúhamagala,
anakizi nyisunga hala.
Anakizi hoza imizimu ya Baali,
iri anayokera imigisi yayo umubadu.
3 Nienyene, nie kamúyigiriza ukugenda,
nanakizi músholera, mu kumúgwatira ku maboko.
Kundu kwokwo, ataki bwinagi kwo nie kamúlera!
Atanaki ndwaziizi.
4 Nâli kizi múrongoora, mu kukizi múgirira bwija.
Nanamúkombeera bweneene ku rukundo.
Nanamúsaagiza irya ngata mwi'gosi lyage.
Nanakizi goka, mu kumúheereza byo agaalya.

5 «Abahisiraheeri kundu bâli bandu baani, si bakalahira ukungalukira.
Kyo kitumiri mwami we'Miisiri ye gashubi ba mwami wabo.

---

* **10:8 10.8** Luka 23.30. † **10:9 10.9** Batwi be'maaja 19–21. * **11:1 11.1** Mataayo 2.15.

Baganakizi kolera na mwami we'Hasuriya.

6 «Ingooti zikolaga zigalavya-lavya mu twaya twabo.
Abagoma banakizi yifunda mu miryango yabo.
Mwomwo, mwe'shungi zaabo mbi zigahekera.
7 Abandu baani keera bakahiga kwo banjande.
Kundu bali mu kizi deta kwo nie riiri hi'gulu lya byoshi,
haliko ndaaye úli mu mbeereza ulushaagwa mu kati ko'kuli.

8 «E Bahisiraheeri, ka byanganzigira kwo nimùjande?
Kutagi kwo nangamùbiika mu maboko ga'bagoma?
Ka mubwini kwo nangamùshereeza,
nga kwo nâli sherezíizi akaaya ke'Hadima?
Ka nangamùhongolera akaaya,
nga kwo n'gahongola akaaya ke'Seboyimu? Nanga maashi!
Umutima gwani, gutaki yisiri mu nda!
Na ngweti ngamùyuvwirwa indengeerwa bweneene.
9 Aahago! Buno, ndagaki mùfuka kwo'buraakari bwani,
ndaganaki mùshereeza.
Si nie Rurema, ndali mundu wa kufwa naaho.
Niehe, ndi Mutaluule mu kati kiinyu, ndaganamùyijira mu buraakari.

10 «Bwo nie nahamwinyu, mugaki ngulikira.
Nâye ki lundume nga ndare.
Ne'kyanya ngalunduma,
abandu baani bagakizi nyijira ukulyoka imbembe bakoli yobohiri.
11 Na kwakundi, bagalyoka ne'Miisiri, bakoli jugumiri nga tunyuni.
Banalyokage mu kihugo kye'Hasuriya, bali nga ngunde.
Ngashubi bagalulira mu kihugo kyabo.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

12

1 Beene Hifurahimu keera bambetuza ikinyoma.
Abahisiraheeri, si bagweti bagandyalyania.
Abayuda nabo, batatwaziizi Rurema,
kundu alyagagi Mutaluule, anali mwemeera.

2 Emwe! Yabo beene Hifurahimu, bali mu shiiba bagweti bagalandiriza imbuusi ukulyoka isheere.
Bagweti bagakizi deteereza ibinyoma, iri banayitana.
Banagweti baganywana ikihango na'Bahasuriya.
Banagweti bagalungika amavuta ge'mizehituuni i Miisiri, lyo balonga yo'butabaazi.

3 Nahano agweti agalega Abayuda, beene Yakobo.
Anakola agabahana hi'gulu lyo'bulyalya bwabo.
Ee! Agabahaniiriza, ukukulikirana na ngiisi kwo âli kizi gira.

4 Uyo Yakobo, ikyanya âli ki riiri mu nda ya nyina,
anakizi zezeera umukulu ku kasiizira.
Ne'ri akaba akola mundu úkoli bwini,
anayiji hagana kiri na Rurema yenyene.
5 Ee! Anahagana no'muganda, anamúhima.
Yakobo anamúyinginga kwo amúgashaanire, iri anahonya imigenge.
Ha nyuma, ikyanya âli riiri i Beteeri, anabonaana na Rurema masu ku gandi.
Ikyanya âli riiri yaho, Rurema anamúganuuza.
6 Nahano, ye nali mu buuzibwa Rurema wo'bushobozi bwoshi.
Yenyene naaho, ye Nahano.

7 Kwokwo buno, mugalukirage Rurema winyu!
Munakizi múyegamira.
Mukizi kundana, iri munakizi gira íbikwaniini.

8 Abahisiraheeri basiimiragi ukukizi tebana.
Bagweti bagakizi koleesa ibigero byo'kugungana.
9 Yabo beene Hifurahimu bagweti bagayiraata kwokuno:
«Twehe, tuli bagale! Si tukoli yigaziizi!
Ndaaye úkabona ngiisi kwo tugweti tugagungana.
Ndaanalyo igambo lyo twangalegwa kwo.»

10 Nahano adetaga kwokuno: «Mumenyage kwo nie Rurema Nahamwinyu.
Nie kamùlyosagya mu kihugo kye'Miisiri.
Kundu kwokwo, mugaki gooka, mu kushubi tuula mu maheema,
nga kwo mwâli kizi gira ku siku ziinyu ngulu.
11 Nâli kizi ganuula na'baleevi,
nanakizi mùyigiriza ku njira ya'mabone.

12 «Halikago, abandu be'Giryadi boohe, balyagagi banangora-mabi,
banali ba busha-busha.
Kundu bagweti bagatanga amatuulo ge'shuuli i Girigaali,
halikago ututanda twabo tugahongoka,
tunasigale nga mbongolo mu ndalo.»

13 Yakobo akatibitira mu kihugo kye'Haraamu.
Ne'yo munda, anakolerana, gira lyo alonga umukazi.
Ee! Âli kizi ragirirana ibibuzi lyo amúgonda.

14 Ha nyuma, Nahano anakoleesa umuleevi mu kulyosa Abahisiraheeri mu kihugo kye'Miisiri.
Na ku njira yo'yo muleevi, Rurema anakizi balanga.

15 Si yabo beene Hifurahimu, banayagaza Nahano bweneene, mu kukizi yitana,
banakizi múgayiriza.
Kyo kitumiragi Nahano agabahaniiriza hi'gulu lye'byaha byabo.

13

1 Yaho keera, ikyanya Hifurahimu âli kizi deta,
abaabo booshi bâli kizi múyoboha, iri banajuguma.
Mukuba, yabo ye wâli kuliiri abaabo.
Halikago, ikyanya bakatondeera ukuyikumba umuzimu Baali,
lyo bakayiji yikululira ulufu.
2 Na buno, beene Hifurahimu bagenderiiri ukuyifunda mu byaha,
mu kukizi yitulira imigisi mu harija.
Bâli kizi koleesa ubuhinga na'maboko gaabo,
banakizi deta: «Iyo migisi, mukizi gitangira amatuulo!»
Banadete kandi: «Iyi migisi ye'nyana, mukizi ginyunyuguta!»

3 Yabo bandu, bwo bakagiraga kwokwo, baganyerera nga luuta lwa shesheezi,
banamale nga kimi, ku kyanya izuuba liri mu tunduuka.
Bagayeluulwa nga byula ha kiyeluuliro.
Banabe nga kyusi, íkiri mu huluka imbuga mu kulenga ha kaazo.

4 «Mumenyage kwo ho n'gamùlyokeza mu kihugo kye'Miisiri,
nie Nahano Rurema winyu.
Ndaanaye gundi Rurema, átali nienyene.
Ndaanaye gundi Lukiza ye mugweti.
5 Ikyanya mwâli riiri mwi'shamba, lyâli yumuusiri, halinde abandu banakizi nyooterwa.
Kundu kwokwo, nâli kizi mùkuya-kuya bweneene.

6 «Haliko, ikyanya n'gamùheereza ibyokulya, mwanayiguta.
Haahago, mwanatondeeza ukuyikangaata, mwanayami nyibagira lwoshi-lwoshi.
7 Ku yukwo, ngola ngamùteera nga ndare.
Ninamùtegeere ku njira nga ngwi.
8 Ninamùjanganule-janganule, nga nyamiishwa ndangi íyanyagwa abaana baayo.
Ninamùmiranguse nga ndare,

Ninamùgire buvungu-vungu nga nyamiishwa ya mu kishuka.

9 «E Bahisiraheeri, si mukola mugashereezibwa!
Kundu nie mutabaazi winyu, haliko nienyene nie gamùshereeza.
10 Aahago! Mwami winyu ali hayi?
Lekagi, abe ye gayiji mùkiza!
Mu kihugo kiinyu, abatwali biinyu bali hayi?
Si mwenyene mukambuuna bo, ti:
"Utuheerezagye mwami kuguma na'batwali biitu.
11 Kyanatuma ngamùheereza mwami,
haliko kukaba ku buraakari bwani.
Uyo mwami, ku bwobwo buraakari, nanashubi yiji múlyosa."

12 «Yabo beene Hifurahimu, amabi gaabo gakola masingule mu kihinda.
Ibyaha byabo, bikoli balindiriziizi ikihano.
13 Bakoli gweti bagalyanirwa, nga mukazi úkola mu liibwa no'mukero.
Banali kandi nga mwana muhwija.
Uyo mwana, si ikyanya kyo'kubutwa ali mu lahira ukuhuluka mu nda ya nyina!
14 Yabo bandu, ka ngwiriiri nyiji bakiza mu shinda?
Ka mbakize na Narufu? Nanga, maashi!
E Narufu! Uleetage ikiija!
Na naawe, e Nakuzimu! Uyiji bashereeza!
Ee! Ndagaki babonera kandi ulukogo!*»

15 Yabo Bahisiraheeri, bo bagendukiirwi bweneene mu bandu be'gindi milala!
Kundu kwokwo, Nahano agavyula ikihuhuuta ukulyoka isheere.
Kigahuluka mwi'shamba, kinayiji kamya ibirigo byalyo.
Kiri ne'shyoko zaalyo zinayume.
Yabo Bahisiraheeri, ibihinda byabo byoshi, agabishereeza ngana-ngana.

14

1 Abatuulaga be'Samariya bakahuba, banayiyogookola Rurema wabo,
kyanatuma bagaahanwa.
Bagayitwa ku ngooti.
Na'baana baabo, bagahondwa-hondwa.
Na bamaawe ábakoli hiiti inda, bagabunduulwa amabunda.

Ábali mu twikira ku byaha, bali mu gashaanirwa
2 E Bahisiraheeri! Si birya byaha biinyu byo bitumiri mukatindimazibwa!
Aaho! Mugalukirage Rurema Nahamwinyu!

3 Ne'kyanya mugamúgalukira, mumúhuune ulukogo, mu kumúbwira:
«Utukogage amabi giitu gooshi, unatuyakiire ku lukogo lwawe.
Kwokwo, lyo tugakuyivuga ku mitima yitu yoshi.
4 Abahasuriya boohe, batashobwiri ukutukiza.
Tutanganaki langaalira ifwarasi zi'zibo.
Kiri ne'yo migisi yo tukayibaajira twenyene,
tutagaki shubi gitabaaza, ti: "We Rurema witu!"
Si imwawe naaho, yo munda ifuuvi iri mu bonerwa indengeerwa!»

5 Nahano adetaga kwokuno:
«Kundu mutali bemeera, haliko ngamùkiza.
Na njubi mùkunda ku mutima gwani gwoshi.
Emwe! Ndâye ki mùrakarire kandi.
6 Imwa'Bahisiraheeri, ngayama ndi nga kimi.
Nabo, bagayasa nga muzabibu.
Bagayisa imizi mu luvu bweneene, nga kiti kyo'mwerezi gwe'Lebanooni.
7 Amatavi gaabo, gagayajabana bweneene,
nga matavi ge'biti bye'mizehituuni.
Banabe no'muhongolo mwija, nga gwa twaso two'mwerezi gwe'Lebanooni.
8 Bagashubi tuula mwi'dako lyo'bulaazi bwani,

* **13:14 13.14** 1 Bakorindo 15.55.

Bagakizi gangaala nga ngano,
Banayase bwija nga mizabibu.
Bagaaba no'muhongolo mwija, nga gwe'divaayi ye'Lebanooni.

9 «E beene Hifurahimu maashi! Mutwikire lwoshi ku migisi.
Ikyanya mugweti mugandabaaza, si nie mu mùshuvya,
na ndi mu kizi mùkuya-kuya.
Ngamùbeera nga kimbehwa kye'kiti íkiyamiri ne'bihunda.
Ne'bitumbwe biinyu byoshi, mugakizi bilongera imwani.»

10 Yago magambo, ngiisi úli no'bwitegeereze, akizi gasobanukirwa.
Anakizi gayuvwiriza ku bwitegeereze.
Bwe'njira za Nahano zigolosiri, abandu bo'kuli bali mu zikulikira.
Si abanabyaha boohe, bagweti bagazigwa mwo.

Ikitaabo kyo'muleevi Yuheeri

Indangiriro

Mu siku zo'muleevi Yuheeri, akanyamwala ke'nzige, zikayiji teera Abayuda, zanabashereegeza imbuto bweneene. Kwokwo, Yuheeri anabwira yabo booshi kwo batwikire ku byaha byabo. Mukuba Nahano akabwira Yuheeri kwo yizo nzige zikaba kimenyeeso kyo'kubakengula kwo akola agahaniiriza Abayuda.

Ku yukwo, Nahano akabwira yabo Bayuda kwo bakizi kuumana imbere lyage, booshi banatwikire ku byaha byabo (1.14; 2.15-16).

Ikyanya yabo Bayuda bâli kizi libuzibwa, banakizi daatula ibyambalwa byabo. Kundu kwokwo, Yuheeri akababwira kwokuno mu 2.13: «Mutakizi ki daatula naaho ibyambalwa biinyu, mu kuyerekana kwo mukoli jengiirwi. Si mukizi hindula imitima yinyu!»

Na kwakundi, Rurema akalagaania abandu baage ku njira ya Yuheeri ngiisi kwo booshi bâye longe Umutima Mweru. Yugwo muhango, gukayiji koleka ku lusiku lwe'Pendekosite.

Mu yiki kitaabo, Yuheeri ayerekiini ngiisi kwo'Mutima Mweru gugayija. Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Yuheeri 3.1-2 (Yaga magambo, Peturu anashubi gadeta mu Mikolezi ye'Ndumwa 2.16-18): «Nahano adetaga kwokuno: "Ha nyuma, nâye yonere Umutima gwani ku bandu booshi. Bagala biinyu na banyere biinyu, bagakizi tanga ububuleevi. Abashaaja biinyu, bagakizi loota ibirooto. Ne'misore yinyu, igakizi bona amabone. Mu yizo siku, ngayonera Umutima gwani kiri na ku bakozi, abashosi na'bakazi."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ikyanya Abayuda bakahanwa, lwanaboneka kwo lwo "Lusiku lwa Nahano" (1.1–2.17)

b) Ku Lusiku lwa Nahano, lya'Bayuda bagakizibwa (2.18–4.21)

1 Nahano akabwira Yuheeri, mugala Petweri kwokuno:

Imbuto zashereera hi'gulu lye'nzige no'kukena invula

2 E bashaaja! Muyuvwirize!
Mwe batuulaga booshi be'Buyuda, mutegage amatwiri!
Aaho! Mu siku ziinyu, kandi iri mu za bashokuluza biinyu,
igambo mwene lino, ka keera likakoleka?
3 Yiri igambo, muliganuulire abaana biinyu.
Nabo, bakaliganuulire abaana baabo.
Ee! Yiri igambo, mukakizi yiji liganuula mu bibusi byoshi!
4 Ngiisi mbuto ízikasigwa ne'migunga, zanaliibwa ne'nzige.
Na ízikasigwa ne'nzige, zanaliibwa na banamahingiri.
Na ízikasigwa na banamahingiri, zanaliibwa na'mahaazi.
5 Mwe mulalusiri! Muvyukage, munalire ku kimombo!
Mweshi mwe muli mu laluka idivaayi! Mukizi bululuka.
Imizabibu yoshi, keera yasherebera,
kyo kitumiri mutâye ki nywe ku divaayi nunu-nunu.
6 Ikihugo kiinyu, keera kikateerwa na'kanyamwala ke'nzige.
Yizo nzige, ziryagagi kandaharuurwa.
Amiino gaazo, gali nga mihenga ye'ndare,
kandi iri nga migeka ye'ndare yi'buguma.
7 Zirya nzige, keera zikateera imizabibu yitu,
Zanashereeza ne'biti biitu bye'mitiini.
Zanakizi bibunga, iri zinagimogolola ibyula byayo.
Zanasiga amatavi gaabyo meeru-meeru.
8 Kwokwo, mulirage!
Mukizi ba ngo'munyere úgweti úgabululuka mu kigandaaro kye'shasha yage.
9 Mu nyumba ya Nahano, abandu batakiri mu leeta amatuulo go'mushyano, kandi iri ge'divaayi.
Kyo kitumiri abagingi, balya bakozi ba Nahano, bakola mu lira.
10 Indalo, keera zasiba. Ni'daho keera lyayumaguka.

Ingano, ne'divaayi, kiri na'mavuta, byoshi byahumbuluka.
11 E bahiizi! Muvunikage indege!
Kiri na'balaazi be'mizabibu, mugire mubululuke.
Ingano no'bulo, byapiisibwa!
Imimbu yoshi ya mu ndalo, keera yashereera.
12 Imizabibu, keera yahangalala.
Ne'mitiini, keera gayumaguka.
Ibiti byoshi bye'bitumbwe, keera byayuma.
Kyanatuma abandu bataki shambiiri.

Abandu balaalikwa ukuyishalisa
13 Na niinyu, e bagingi! Muyambalage ibyambalwa byo'kugandaara.
Mwe mugweti mugaakola ha katanda ka Nahano, mulirage.
Mwe mugweti mugakolera Rurema, mulaale muyambiiti amasuuzu.
Mukuba abandu, ndaakiryo ituulo lyo'mushyano kandi iri lye'divaayi bakiri mu tanga mu nyumba ya Rurema.
14 Yumwo mu nyumba yage, mumenyeesanie ikyanya kyo'kuyishalisa.
Mukuumanie abandu booshi, kuguma na'bashaaja.
Yabo booshi, mubakuumanie ha nyumba ya Rurema, Nahamwitu.
Ne'kyanya bagaahika, munatondeere ukumútakira!

Ulusiku lwa Nahano
15 Lulya lusiku lwa Nahano wo'bushobozi bwoshi, keera lwayegerera,
Lunali lusiku lwo agayiji shereeza kwo.
Lulya lusiku, lugaleeza abandu mwe'kihuumula.
16 Ibyokulya biitu, bigweti biganyerera mu masu giitu.
Inyumba ya Rurema, itanakiri mwe'siku zo'kumúshambaalira.
17 Kundu tukabyala imbuto, haliko, zayumira mwi'daho.
Ibihinda, bikoli sigiiri bimaata peperege!
Ibitunda byo'kusingulira mwe'mbuto, keera byahongoka.
Ingano yamala ngana-ngana!
18 Yuvwirizi ngiisi kwe'bitugwa bigweti bigaborooga.
Ingaavu, zigweti zigayifuka iyo munda ne'yo munda, hi'gulu lyo'kubula indagiriro.
Kiri ne'bibuzi ne'mbene, bigweti bigalibuuka!

Umuleevi atakira Nahano
19 E Nahano! Uyiji tutabaala, maashi!
Si mwi'shamba, umuliro keera gwasingoola indagiriro zooshi.
Kiri na mu ndalo, imbigi keera zajigiivya ibiti byoshi.
20 Kiri inyamiishwa, zigweti zigakutabaaza,
bwe'nyiiji zikoli kamiri lwoshi!
Kiri na mu kishuka, umuliro gwayami singoola ibyasi.

2

Ukuyerekezibwa hi'gulu lyo'lusiku lwa Nahano
1 Mulasagye ikibuga mu kaaya ke'Sayuni!
Mubandire akashiba ku mugazi gwani mutaluule, gira abandu bayiji lwa.
E batuulaga be'Buyuda, mujugume mweshi!
Mukuba, ulusiku lwo Nahano agayiji twa kwe'maaja, lukola lugaahika.
2 Yulwo lusiku, luli mwe'kihulu kya namudidi, lunali lwe'bibungu bizito.
Aaho! Langiizi ngiisi kwe'kiso kihamu kye'bizimu kiri mu hika.
Kigweti kigayija ngana, nga kwi'zuuba liri mu tunduuka shesheezi.
Yibyo bizimu, biri kandaharuurwa, binali ne'misi bweneene.
Yiryo igambo, litazindi boneka, litanâye shubi boneka!
3 Yikyo kiso, umuliro guli mu singoola imbere lyakyo, kiri ne'nyuma lyakyo.
Ngiisi ho guli mu lenga, hanasigale bwanuula.
Yibyo bizimu, ikyanya bitâli zaazi lenga, ikihugo kyâli riiri kiija ngana nge'ndalo ye'Hedeni.
Haliko, iri bikaba keera byalenga, kyanasigala ngi'shamba lya tema-ndime.
Emwe! Ndaahyo íhiri mu fuuka imbere lyabyo.
4 Yibyo bizimu, biri mu boneka nga fwarasi zi'zibo,
binali nga fwarasi, mu kuyehuuka mulindi.
5 Ikyanya biri mu simba-simba ku migazi,

ikilundumo kyabyo, kiri nga kya'magaare gi'zibo,
kandi iri nge'mbigi zo'muliro úguli mu yigwima mu byasi byumu.
Yibyo bizimu, ikyanya biri mu yija, biryagagi nga kiso kya'basirikaani, ábagweti bagateera abagoma.
6 Ikyanya abandu bali mu bibona, bali mu gwatwa ne'kihuumula,
Ngiisi kikebe, kinayami hinduka.
7 Birya bizimu, biri mu teerana nga'basirikaani.
Binali mu shonera ku nzitiro nga'basirikaani.
Ngiisi kiguma, kiri mu kizi yitunda imbere, buzira kuyahuka,
8 bitali mu sindikira ibyabo,
Si ngiisi kiguma, kiri mukizi kulikira iyayo-yayo njira.
Biri mu hongola inzitiro zooshi,
ndaanakyo ikyangaki bihangirira.
9 Biri mu kizi shabukira hooshi mu kaaya, binakizi tibitira ku nzitiro.
Binakizi yigogombeka mu nyumba, mu kulenga mu twazo nga'bazimba.
10 Ikyanya biri mu yegeera, idaho liri mu yami jugumba, di-di-di!
Kiri ni'gulu, liri mu lenga mwe'kinyukura.
Izuuba no'mwezi, binazinge ikihulu,
Kiri ne'ndonde, zinayami zima.
11 Nahano ali mu sholera ikiso kyage, agweti agayiberekania kwi'zu.
Yibyo biso, kwo biri bikalage, biri mu músimbaha.
Lulya lusiku lwa Nahano, luli lwa'kahebuuza.
Emwe! Luli mu yobohya ngana-ngana.
Aaho! Nyandagi úwangaluyigenderera?

Nahano ahamagala abandu kwo bamúgalukire
12 Nahano adetaga kwokuno: «Bwo muki hiiti ikyanya,
mungalukirage ku mutima gwinyu gwoshi.
Si kikola kyanya kyo'kuyishalisa, na kyo'kulira, na kyo'kujengeerwa.
13 Mutakizi ki daatula naaho ibyambalwa biinyu, mu kuyerekana kwo mukoli jengiirwi.
Si mukizi hindula imitima yinyu.»
Mugalukire Nahano, Rurema winyu.
Mukuba, ali mu yuvwiranwa indengeerwa, anali mu kejererana.
Atali mu yagalwa duba, si ayijwiri urukundo bweneene.
Ayamiri ali ibiringiini ukuyishuhiza ku mabi.
14 Amagambo ga Nahano, Rurema winyu, ndaaye úgayiji.
Hali ikyanya agayishuhiza.
Na ho angamùsiga mwi'daaki, anamùgashaanire.
Haaho, munakizi longa ingano, ne'binywebwa,
halinde munabe no'bulyo bwo'kukizi mútangira mwi'tuulo.

Ikyanya kyo'kuyishalisa no'kuyinginga Rurema
15 Mulase ikibuga mu kaaya ke'Sayuni.
Mumenyeese ikyanya kyo'kuyishalisa.
Mulaalike abandu booshi, bakuumane kuguma.
16 Na mango bakuumana, munabayeruuse.
Mukuumanie abashaaja, na'baana, kiri no'tulenge.
Kiri na ábakiri bahya, nabo bahuluke mu bisiika byabo.
17 Kiri na'bagingi, kwo bali mu kolera Nahano,
nabo bayingire ha kati ke'kisiika kyo'kuyingira mu nyumba ya Rurema, na'katanda kaage.
Ee! Balirage, iri banakizi huuna Rurema, ti:
«E Nahano, si tulyagagi bandu baawe! Aaho! Utukejeerere, we kongwa.
Utanaki tubonie ishoni!
Utanaleke kwe'binyamahanga bikizi tuhonyoleza, mbu:
"Aaho! Rurema winyu, ali hayagi?"»

Nahano agagashaanira ikihugo
18 Haaho, Nahano agayuvwirwa abandu baage uluugi, anabakejeerere.
19 Anabashuvye, ti: «Buno, ngolaga ngashubi mùheereza ingano, ne'divaayi, na'mavuta.
Emwe! Mugayiguta ngana!
Ndagaki shubi mútanga mu binyamahanga,
mbu bashubi mùgayiriza.

20 Balya bagoma ábakalyoka imbembe,
ngabayimula, na mbashendekeze halinde mwi'shamba, áhayumagusiri.
Abasirikaani baabo ábali mu tee genda imbere,
ngabalasha mu Nyaaja yo'Muunyu.
Na ábali mu yija inyuma, ngabalasha mu Nyaaja Mediterane.
Ibirunda byabo, bigakizi huumura buligo,
halinde lirya ibaya lyabyo linakwire hooshi.»
Ku kasiisa, Nahano akamùgirira ibitangaaza.
21 E bandu baani, mutaki yobohe!
Haliko, mushambaalage, iri munabanda akabuuli.
Mukuba, Nahano akagira amagambo ga'kahebuuza.
22 Emwe nyamiishwa, mutaki yobohe.
Mukuba, mu kishuka, umuyonga gugaki mera.
Kiri ne'biti, bigatongeka kwe'bitumbwe.
Imizabibu ne'mitiini, keera byajoojeka ku bwingi.
23 Na niinyu mwe batuulaga be'Sayuni, mushambaalire Nahano, Rurema winyu.
Mukuba, agamùyerekana ngiisi kwo ali mwemeera.
Agakizi mùniekeza amahona-nvula, kiri ne'nvula yo'kuyeza.
24 Ibiyeluuliro, bigayaja mwe'ngano bweneene.
Kiri ne'ndango, zigakizi bogoka idivaayi, na'mavuta.
25 Nahano adetaga kwokuno: «Ngiisi bye'nzige zikasivya, ngola ngamùgalulira byo.
Nyiji kwo mukateerwa ne'migunga, ne'nzige, na banamahingiri, na'mahaazi.
Yibyo byoshi, nienyene, nie kabilungika gira biyiji mùteera.
26 Kundu kwokwo, mugakizi lya, munayigute.
Munakizi huuza iziina lyani, nie Nahano, Rurema winyu.
Mukuba, yibyo bitangaaza, nie gweti ngamùkolera byo.
E bandu baani, mutâye ki teezibwe ishoni.
27 Haaho, lyo mugasobanukirwa kwo ndi mu kati kiinyu,
na kwo nie Nahano, Rurema winyu. Ee! Ndaaye gundi.
Ku kasiisa, abandu baani, batâye ki teezibwe ishoni.»

3

Nahano alagaania kwo agalungika Umutima gwage

1 Nahano adetaga kwokuno:
«Ha nyuma, nâye yonere Umutima gwani ku bandu booshi.*
Bagala biinyu na banyere biinyu, bagakizi tanga ubuleevi.
Abashaaja biinyu, bagakizi loota ibirooto.
Ne'misore yinyu, igakizi bona amabone.
2 Mu yizo siku, ngayonera Umutima gwani
kiri na ku bakozi, abashosi na'bakazi.»
3 Ngakizi yerekana ibitangaaza ku biri kwi'gulu,
na ku biri mu kihugo.
Hagaboneka umuko, no'muliro,
halinde ikyusi kinakizi tutumuka hi'gulu.
4 Izuuba ligahindukaga kihulu.
No'mwezi gugadukula nga muko.
Yibyo byoshi, byo bigatee koleka,
ikyanya ulusiku luhamu lwa Nahano lutazi hika, lunali lwe'kihuumula.
5 Haaho, ngiisi úgahuuna ubutabaazi kwi'ziina lya Nahano, agakizibwa.
Mukuba, ku mugazi Sayuni, bandu baguma bagafuuka mwi'yo nguuke,
nga kwo Nahano âli mali agwanwa alagaania.
Ee! Ngiisi ábagasigala ha nyuma lya lulya lusiku, baabo bo Nahano akahamagala.

4

Rurema akoza ibinyamahanga

1 Nahano adetaga kwokuno:
«Ku yikyo kyanya, ngashubi genduusa ikihugo kye'Buyuda, kuguma na'kaaya ke'Yerusaleemu.
2 Ibinyamahanga ngabikuumania,

* **3:1 3.1-5** Mikolezi 2.17-21.

na mbilindimulire mu ndekeera íri mu detwa “Nahano atwa ulubaaja”.
Haaho, ngayiji bakoza, ku byoshi byo bakagirira abandu baani, Abahisiraheeri.
Ee! Si bakabashabulira mu gindi milala, banagabaana ikihugo kyabo.
3 Ee! Bakagabaana kiri na'bandu baani, mu kutaara ikibare.
Bâli kizi guliisa imisore mitabana, mbu balonge abashule.
Banakizi guliisa ne'misore minyere, mbu balonge idivaayi.
4 E bandu be'Tiiro na'be'Sidooni, na mweshi ba mu twaya twa'Bafirisiti,
Biki byo mundoziizi kwo? Ka muloziizi ukunyihoola?
Iri kwangiba kwokwo, ndagaki tindiriza ukuyihoola.
5 Si mukayabiira iharija yani ne'nooro, kiri ne'bindu byani bye'kishingo,
mwanabitwala mu ndaaro ziinyu.
6 Keera mwanaguliisa abatuulaga be'Buyuda na'be'Yerusaleemu, imwa'Bagiriki,
mbu lyo mubatwala hala ne'kihugo byabo.
7 Kundu kwokwo, ngola ngabagalula, balyoke ngiisi ho mukabaguliisa.
Ha nyuma, ngiisi byo mukabakolera, niinyu ngamùkolera byo.
8 Emwe! Bagala biinyu, na banyere biinyu, ngabaguliisa imwa'Bayahudi.
Ha nyuma, nabo, banabaguliise imwa'bandu be'Sheeba, kwo batuuziri hala bweneene.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.»

Izibo lizinda no'kutwirwa imaaja

9 Mumenyeese ibinyamahanga kwokuno:
«Muyilingikanie kwi'zibo, muvyule indwani ziinyu.
Abasirikaani biinyu booshi, bayegeerage, gira bayiji tuteera.
10 Ifuka ziinyu, muzitule, zihinduke ngooti.
No'tushibuulo twinyu, tuhinduke matumu.
Ábali no'bukaholwe mu kati kiinyu, mubakomeereze, bahinduke ndwani.
11 E milala yoshi mituulani! Mukwabadukage, munakorane mwi'yo ndekeera.»
E Nahano! Manulaga abasirikaani baawe, bayiji bateera.
12 Nahano adesiri kwokuno: «Yibyo binyamahanga, biyegeerage!
Bayije ha ndekeera íri mu detwa “Nahano atwa ulubaaja”.
Haaho, ho ngaaba mbwatiiri, mu kutwira booshi ulubaaja.
13 Muyabiire utushunguulo, munabazinge, mukuba umwimbu keera gwayera.
Muyiji bahonda-honda, nga muli mu kanda imizabibu íyijwiri mu mukenge.
Ee! Indango, zikoli yijwiri amabi gaabo.»
14 Kwokwo, abandu kandaharuurwa bagweti bagalindirira mu ndekeera yo'kutwira mwo'luhango.
Ee! Lulya lusiku lwo Nahano agaatwa kwe'maaja, keera lwayegerera.
15 Izuuba no'mwezi, bitakiri mu yaka.
Kiri ne'ndonde, nazo zigaazima.

Rurema agagashaanira abandu baage

16 Halya ku mugazi Sayuni, emwe! Nahano agweti agalunduma.
Izu lyage liri mu yuvwikana ukulyokera i Yerusaleemu.
Igulu ne'kihugo, bigweti bigajungubana!
Haliko yabo bandu ba Nahano, boohe ali mu balanga.
Ee! Ye butibitiro bwa'Bahisiraheeri.
17 «Haaho, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano, Rurema winyu.
Ee! Nduuziri i Sayuni, ku mugazi gwani mutaluule.
Akaaya ke'Yerusaleemu, kagayama kali ke'mwani imyakuula.
Abasirikaani be'mahanga bataye ki shubi kayifunda mwo.»

Abandu ba Rurema bagashubi ramba mu butoge

18 «Yulwo lusiku, imigazi igayeza imizabibu ku bwingi.
Kiri ne'bitugwa mu migazi, bigakizi kamwa bweneene.
Inyiiji zooshi ze'Buyuda, zigayijula mwa'miiji.
Ne'shyoko igazununuka mu nyumba ya Nahano,
inakizi nywisa indekeera ye'biti bya'kasiya.
19 Ikihugo kye'Miisiri, kigahinduka biguuka.
Ne'kihugo kye'Hedoomu kigahinduka shamba liyanuule,
Mukuba, yabo bandu bakateera abandu be'Buyuda,
banakizi bayita, kundu bâli bazira mahube.
20 Ikihugo kye'Buyuda, kigakizi tuula mwa'bandu imyaka ne'myakuula.

Akaaya ke'Yerusaleemu, kagayama ho, halinde ku bibusi byoshi.
21 Amahube ga'bandu baani, kundu ndazi gakoga,
haliko ngaki bakoga go.
Nie Nahano nganatuula i Sayuni mu kaaya ke'Yerusaleemu, twe na'bandu baani.»

Ikitaabo kyo'muleevi
Hamoosi
Indangiriro

Yiki kitaabo kikayandikwa na Hamoosi, kinayerekiini ngiisi kwo âli kizi kanukira Abahisiraheeri, bwo bâli kizi libuza abakeni, banâli kizi hambirira ukulonga amatongo mingi-mingi.

Hamoosi atâli muleevi, kandi iri mwana wo'muleevi (7.14). Si âli riiri mungere we'bibuzi, anâli kizi tanduula ibiti bye'kikuyu. Kundu kwokwo, Rurema akamútuma, ayiji menyeesa ngiisi kwo agahaniiriza abandu baage.

Hamoosi âli kizi menyeesa igambo lya Rurema, mu kukoleesa imigani. Ku mugani: «Ku byaha bishatu bye'Damasiki, kiri ne'bina…», (1.3; 1.6; 1.9; 1.11; 1.13; 2.1; 2.4; 2.6) Anakizi buuza ibibuuzo byo'kushembuulana (3.3-6). Akakoleesa imigani, nge'nzige (7.1-3), no'muliro (7.4-6), no'mugozi gwo'kugera mwo (7.7-9), no'lugega lwe'bitumbwe íbiyeziri (8.1-14). Âli loziizi kwo'kuli kukizi hinga «nga lwiji úluli mu golomba.» Anadeta: «Kwokwo balya beene Yusefu ábasigiiri, hali ikyanya Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi angabakejeerera.» (5.15b)

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Hamoosi 5.14: «Mukizi yiyeka no'kugira amabi. Si mube no'mwete gwo'kukizi gira amiija, lyo mulama. Haaho, lyo Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi agamùtabaala, nga kwokulya muli mu kizi deta.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Rurema agaahana ibihugo íbiri ha butambi lya'Bahisiraheeri (1.2–2.5)
b) Amagambo go'kudaaka Abahisiraheeri boonyene (2.6–5.17)
c) Abahisiraheeri bagatwalwa imbohe mu mahanga (5.18–6.14)
d) Amabone go'kuyerekana ngiisi kwo Rurema agahaniiriza abandu (7.1–9.10)
e) Mu siku ízâye yije, Abahisiraheeri bagaki galulirwa imwa Rurema (9.11-15)

1 Ino ndumwa, Rurema akagimenyeesa umuleevi Hamoosi. Âli riiri mungere wa mu
kaaya ke'Tekowa, mu kihugo kye'Buyuda. Inadesiri hi'gulu lye'kihugo kye'Hisiraheeri.
Ku kyanya uyo Hamoosi akagiyigulirwa, umusisi muhamu gwâli mali hisa imyaka ibiri
guleeziri. Kinali kyo kyanya Huziya âli twaziri mu kihugo kye'Buyuda. Yerobwamu
naye, mugala Yohaashi, ye wâli twaziri mu kihugo kye'Hisiraheeri.
2 Uyo Hamoosi anadeta kwokuno: «Nahano agweti agalunduma ku mugazi Sayuni.
Izu lyage ligweti ligayuvwikana mu Yerusaleemu.
Kyo kitumiri indagiriro nyija zikola mu yuma.
Kiri ni'rango lyo'mugazi Karimeeri, nalyo keera lyahangaluka.»

Rurema agaahana abatuulani ba'Bahisiraheeri

3 Nahano adetaga kwokuno: «Abandu be'Damasiki bagweti bagakizi yifunda mu byaha.
Aahago! Ukubahana, ngola ngabahana ngana-ngana!
Si bâli kizi kuba-kuba abandu be'Giryadi,
nga ábali mu komoolola indalo ne'fuka ya'miino.
4 Kwokwo, akajumiro ke'mbaga yo'muhisi mwami Hazaheeri, ngola ngakashonoolera
kwo'muliro.
Ee! Irya nyumba nyiija ya mwami Beni-Hadaadi, ngagisingoola lwoshi.
5 Kiri ne'migaliro ye'miryango ya'kaaya ke'Damasiki, ngagitwisa-twisa.
Ninaminike abandu ba mu ndekeera ye'Haweni.
Na nzimiize no'mutwali we'Beeti-Hedeni.
Kiri na'Baharaamu bagatwalwa imbohe i Kiiri.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!

6 Nahano adetaga kwokuno: «Abandu be'Gaza bagweti bagayifunda mu byaha.
Aahago! Ukubahana, ngola ngabahana ngana-ngana!
Si bakagwata abandu booshi mu twaya tulebe,
banabatwala imbohe, gira bagendi ba baja i Hedoomu.
7 Yako kaaya ke'Gaza, ngola ngakashonoolera kwo'muliro.
Gunasingoole kiri ne'nyumba zaamwo ngomu zooshi.
8 Abahashidoodi nabo, ngabazimiiza kuguma na mwami we'Hashikelooni.
Na mbuli hindukiraga akaaya ke'Hekurooni, na ngateere.
Ee! Abafirisiti booshi ábagaaba basigiiri, bagaminikwa ngana-ngana!»

Kwokwo, kwo Rurema Nahamwitu adesiri.

9 Nahano adetaga kwokuno: «Abandu be'Tiiro bagweti bagayifunda mu byaha.
Aahago! Ukubahana, ngola ngabahana ngana-ngana!
Kundu bakanywana ikihango na'Bahisiraheeri, si bakakihongola!
Banagwata abandu booshi mu twaya tulebe,
banabatwala imbohe, gira bagendi ba baja i Hedoomu.
10 Ku yukwo, inzitiro za'kaaya kaabo, ngola ngazishonoolera kwo'muliro,
gunasingoole kiri ne'nyumba zaamwo ngomu zooshi.»

11 Nahano adetaga kwokuno: «Beene Hedoomu bagweti bagayifunda mu byaha.
Aahago! Ukubahana, ngola ngabahana ngana-ngana!
Si bagweti bagahiiva beene wabo,* Abahisiraheeri,
iri banabayita ne'ngooti, buzira kubayuvwirwa indengeerwa!
Banayamiri bali mu savya-savya hi'gulu li'shavu, iri banalangama.
12 Ku yukwo, akaaya kaabo ke'Temaani, ngola ngashonoolera kwo'muliro,
gunasingoole kiri ne'nyumba ngomu zooshi za mu ke'Bosira.»

13 Nahano adetaga kwokuno: «Beene Hamooni bagweti bagayifunda mu byaha.
Aahago! Ukubahana, ngola ngabahana ngana-ngana!
Si bakateera beene Giryadi, mbu lyo bayajabula ikihugo kyabo!
Haaho-haaho, banakizi gwata abakazi ábâli kola ne'nda, banazibunduule.
14 Ku yukwo, inzitiro za'kaaya kaabo ke'Raba, ngola ngazishonoolera kwo'muliro,
gunasingoole kiri ne'nyumba zaamwo ngomu zooshi.
Emwe! Yulwo lusiku, izibo ligakungula ngana-ngana!
Hanabaagage ulunganga lwingi, nga lwe'kihuhuuta.
15 Mwami we'Hamooni agatwalwa imbohe, kuguma na'batwali baage booshi.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!

2

1 Nahano adetaga kwokuno: «Abandu be'Mohabu bagweti bagayifunda mu byaha.
Si bakayabiira imigongolo ya mwami we'Hedoomu,
banagisingoola, banagigira mwo'luhemba.
Aahago! Ukubahana, ngola ngabahana ngana-ngana!
2 Ku yukwo, ngola ngashonoolera ikihugo kyabo mwo'muliro,
gunasingoole inyumba ngomu za mu kaaya ke'Keryoti.
Yabo Bamohabu, bagaminikwa mu lunganga lwi'zibo.
Bagakizi banda akashiba, iri banadihiriza ibibuga.
3 Kiri na mwami wabo, ngamúyita kuguma na'batwali baage booshi.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!

4 Nahano adetaga kwokuno: «Abayuda, bagweti bagayifunda mu byaha.
Aahago! Ukubahana, ngola ngabahana ngana-ngana!
Si bâli kizi jajaaka imaaja zaani, batanakizi kulikira imigeeza yazo.
Ngiisi kwo bashokuluza baabo bâli kizi yikumba imizimu ye'bibeesha,
kwo nabo keera yabahabura.
5 Ku yukwo, ngola ngashonoolera ikihugo kyabo mwo'muliro,
gunasingoole inyumba ngomu zooshi za mu kaaya ke'Yerusaleemu.»

6 Nahano adetaga kwokuno: «Abahisiraheeri bagweti bagayifunda mu byaha.
Aahago! Ukubahana, ngola ngabahana ngana-ngana!
Mu kulooza ukugala, bagweti bagaguza abandu bazira buhube, babe baja mbu bwo batabayishula imyenda yabo.
Banagweti bagakizi guza umukeni ku kishingo kye'biraato naaho.
7 Babwinagi kwa'bakeni bali nga lukungu naaho,
banagweti bagakizi balibata-libata kwo.
Balya bakeni, ikyanya bali mu ba imbere lya'batwi be'maaja, bali mu bayima ukuli kwabo.
Lolaga ibala! Umwana na yishe, bagweti bagashangiira umukazi muguma.
Kwokwo, kwo bagweti bagatukiisa iziina lyani, na ndi nie Mutaluule.

* **1:11 1.11** *beene wabo* Abahisiraheeri bâli riiri ba mu kibusi kya Yakobo, mwene wabo Hesahu, shokuluza wa'Bahedoomu.

8 Bali mu nyaga abakeni imirondo, hi'gulu lyo'mwenda.
Ne'yo mirondo, ikyanya bali mu gendi yikumba ha tutanda twabo,
bali mu giyaja haashi, banagigwejere kwo.
Ne'kyanya bali mu ba mu ndaaro ze'mizimu yabo,
bali mu kizi nywa amaavu go bakagula ku ndiho ízitakwaniini.

9 «Abahamoori bâli bala-bala, nga biti bye'myerezi,
banâli ne'misi mingi, nga biti bye'myalooni.
Kundu kwokwo, n'gabaminika imbere lya'Bahisiraheeri.
N'gashereeza ibitumbwe ku matavi gaabyo, nanakuula kiri ne'mizi.
10 Nie kamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri,
nanahisa imyaka makumi gana, ngweti ngamùrongoora mwi'shamba.
Kwokwo, lyo mulonga ukuyabiira ikihugo kya'Bahamoori, kibe kye'mwinyu.
11 Mu baana biinyu, nanatoola mwo baguma babe baleevi.
Na'bandi, banaba bo Bataluule.
E Bahisiraheeri! Nie Nahano namùbuuzagya kwokuno: Bino ngweti ngamùbwira, ka bitali byo'kuli?
12 Kundu kwokwo, yabo Bataluule, mukabahubiisa mu kubanywesa idivaayi.
Ha nyuma, ikyanya abaleevi bakayija mbu bamùkanukire,
mwanakizi banaakira kwo bazibe utunwa!

13 «Buno, ngola ngamùhotamia,
ngi'gaare ku kyanya liyijwiri ingano.
14 Kundu abandu bangayihayiri kwo bo bali mu tibitaga mulindi,
si ndaaye kiri no'muguma úgafuushuka.
Kiri ne'bishugusha, imisi igabimalira.
Ne'bikalage bya'basirikaani, nabo bagayabirwa ukuyikiza.
15 Ábagweti bagafwora imiheto, batagazibiiriza.
Na ábayiji ukusuula umulindi, ndaaye úgayikiza.
Kiri na ábali mu gendera ku fwarasi, ndaaye úgafuushuka.
16 Yulwo lusiku, kiri ne'bikalage bya'basirikaani, bagatibita balyagagi bukondwe!»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

3

1 E Bahisiraheeri! Muyuvwagwe ngiisi kwo Nahano agweti agamùkanukira:
«Ubwa mbere, n'gamùlyosa i Miisiri.
2 Mu bandu booshi ba mu kihugo, mwehe naaho mwe nâli kizi hahala.
Halikago, bwo mwâli kizi gira ibyaha bweneene,
kyo kitumiri ngamùhaniiriza.»

Umukolwa gwo'muleevi

3 E balya! Abandu babiri batangabalamanwa,
bátanazi lagaana ho bali mu genda.
4 Indare nayo, itali mu lunduma mu kishuka, ítazi yita inyamiishwa.
Itanali mu bwija mwi'bundo, ítazi longa byo igaalya.
5 Akanyuni nako, katali mu gwatwa mu mutego buzira kyambo.
Gutanali mu huka, ndaanakyo kindu íkyaguhusa.
6 Ikibuga, iri kyangadihirizibwa mu kaaya, abandu baamwo bali mu yami yoboha.
Kwokwo, no'buhanya, butangagwata akaaya, Nahano átazi kyula.
7 Ku kasiisa, Rurema Nahamwitu atangagira igambo lyoshi,
átazi menyeesa abakozi baage, abaleevi.

8 Indare ku kyanya yalunduma, nyandi útangayoboha?
Buno, Rurema Nahamwitu naye keera adetaga.
Aaho! Nyandi úwangaki lahira ukutanga ubuleevi?

I Samariya yashereezibwa

9 Ino ndumwa, ugimenyeese mu batuuziri mu butwali bwe'Hashidoodi, na mu bwe'Miisiri:
«Mukuumanage ku migazi ízungulusiri i Samariya,
gira muyibonere ngiisi kwa'bandu bali mu kamburugu kingi,
na ngiisi kwo bagweti bagalibuzania.»
10 Nahano adetaga kwokuno:

«Abandu baani, bataki yiji ngiisi kwo bangagira íbikwaniini!
Inyumba zaabo ngomu, si ziyijwiragi mwe'bindu byo bakanyaga!»
11 Ku yukwo, Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno:
«Abagoma bakola bagayiji shereeza ikihugo kiinyu,
banahongolage inyumba ziinyu ngomu-ngomu.
Na íbiri mwo, banabishahule.»

12 Nahano adetaga kwokuno:
«Indare, ikyanya igweti ikibuzi mu kanwa kaayo,
umungere ali mu fuusa amagulu gabiri naaho, kandi iri ikihande kyo'kutwiri.
Kwokwo, kwa'Bahisiraheeri bagakizibwa mu kaaya ke'Samariya.
Biryagagi kwokwo, kundu baki gweti bagavwagarara ku bitumbi biija, na'bandi ku ngingo.
Si ábagasigala, bagaaba bagerwa naaho.»

13 Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
«Munyuvwirize bwija! Niinyu mukagendi bwira Abahisiraheeri booshi kwokuno:
14 Ngaki mùhana hi'gulu lya'mahube giinyu.
Ku lwolwo lusiku, ngashereeza no'tutanda útuli i Beteeri.
Yutwo tutanda, utugongo twatwo tugatolwa, tunatibukire haashi.
15 Ngahongola ne'nyumba zooshi za'bagale,
ziba za kutuula mwo ku kyanya kye'mbeho, kandi iri ku kyanya ki'duutu.
Ngahongolaga inyumba mbamu zooshi ízilimbisiibwi na'mahembe ge'njovu.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

4

1 E bakazi be'Samariya! Munyuvwirize bwija!
Si mujeziri ngana nga ngaavu ze'Bashaani!
Munagweti mugakizi vindagaza ábagoozirwi, kiri na'bakeni.
Mugweti mugakizi bwira bayibalo: «Mutuleterage idivaayi, tunywe!»
2 Rurema Nahamwitu keera ashiikiza ku bweru bwage kwokuno:
«Mu siku ízigayija, abandu bagakizi mùloba, banamùshibule nga fwi kwi'gera.
3 Bagamùlyosa mu kaaya, mu kumùleeza ha butule bwe'nzitiro.
Banamùshulugute imbuga, mwi'jagira.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

Abahisiraheeri batazi hinduka
4 Mwe Bahisiraheeri! Mugendi tanga amatuulo imwe'migisi i Beteeri.
Mugendererage ukukizi gatanga kiri ne'Girigaali.
Yago matuulo giinyu go'kusiriiza, mukizi gatanga ngiisi shesheezi.
Na ha nyuma lya ngiisi siku zishatu, munatange ne'kihande ki'kumi.
5 Muyokye imikate íri mwe'saama, libaagage ituulo lyo'kudeta kongwa.
Ha nyuma, munatangage agandi matuulo go'bulooze bwinyu, lyo mulonga ubulyo bwo'kukizi yikangaata hi'gulu lyago imbere lya'bandu!
Mukuba kwokwo, kwo muloziizi ukukizi gira.
Kwokwo, kwo nie Rurema Nahamwinyu ndesiri.

6 «Utwaya twinyu twoshi, nie katuyogogoza ni'shali.
Ndaahyo hyokulya hyo n'gamùheereza.
Kundu kwokwo, mutanangalukira.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.

7 «Kiri ne'nvula, nie kamùhangikira yo, myezi ishatu imbere li'yimbula.
N'gagihangika mu kaaya kaguma, nanaginyeesa mu kandi.
Indalo nguma, zanalonga invula.
Izindi zanagibula, zanayumaguka.
8 Kyanatuma, abandu bagakizi genda mu ngiisi kaaya,
gira balooze byo bagaanywa.
Yohoo! Galya miiji ga hala, gatatwa inyoota.
Kundu kwokwo, mutakangalukira.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.

9 «N'gamùyumagukiza idaho liinyu, halinde nanaboza kiri ne'mimbu yinyu.

Zirya ndalo, inzige zanazilya, ziba za mitiini, kandi iri za mizehituuni.
Kundu kwokwo mutakangalukira.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.
10 Nanamùbiika mwe'bihano, nga kwo n'gabibiika mu Bamiisiri kare.
Nanaminika imisore yinyu mwi'zibo.
Ne'fwarasi ziinyu zi'zibo, nanaleka zitwalwe.
Ibaya lye'birunda, nanaleka limùdugiirize.
Kundu kwokwo mutakangalukira.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.

11 «N'gamùminika, nga kwo n'gaminika abandu be'Soodoma na'be'Gomora.
Na ábakasigala mu kati kiinyu, bâli nga mubeza gwo'lushaali úgwashumbuulwa mu muliro.
Kundu kwokwo mutakangalukira.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.

12 «Inguuke zooshi zo n'gagwanwa namùmenyeesa, ngola ngamùleetera zo.
Kwokwo, e bandu be'Hisiraheeri! Muyibiikage ibiringiini ukuhumaanana na Rurema winyu!»

13 Nahano ye kalema imigazi. Ye nali mu husiisa imbuusi.
Ngiisi byo ali mu ba ashungisiri ukugira, ali mu gwanwa abimenyeesa abandu.
Ali mu hindula izuuba lyo'musasa, bube bushigi.
Anali mu hinyata-hinyata ku marango.
Iziina lyage, ye Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi!

5

Hamoosi ayamamaza

1 E Bahisiraheeri! Muyuvwirize bwija yulu lwimbo lwani lwe'kigandaaro:
Muyuvwagwe ngiisi kwo ngweti ngamùganyira.
2 Abahisiraheeri, kundu bashubi nonosiri,
halikago, keera bayibumbulika haashi, bataganaki yivyula.
Bakolaga ngo'munyere keera úwahola,
ndaanaye wo'kumútabaala avyuke.

3 Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno:
«Mu Bahisiraheeri, ikyanya abasirikaani kihumbi bagalyoka mu kaaya,
igana naaho bo bagagaluka.
Ne'kyanya abasirikaani igana bagalyoka mwo,
ikumi naaho, bo bagagaluka.»

4 Kwokwo, Nahano abwira Abahisiraheeri kwokuno:
«Mugalukirage imwani, lyo mulama!
5 Mutakizi gendi njakulira i Beteeri, kandi iri i Girigaali.
Mutanakizi manukira i Beeri-Sheba, mbu mundogeze yo.
Yabo bandu be'Girigaali, si bagagendi twalwa imbohe!
Kiri na'kaaya ke'Beteeri, si kagasigala mushaka!»

6 Aaho! Mugalukirage Nahano, lyo mulama.
Buzira kwokwo, agayilala mu beene Yusefu nga muliro.
Gulya muliro, gugajigiivya akaaya ke'Beteeri,
ndaanaye úgaahasha ukuguzimya.
7 Si mugweti mugashobania íbikwaniini,
Na ngiisi íbiri byo'kuli, mugweti mugabinyanyaga haashi.

8 Nahano ye kalema ikiso kye'ndonde íkiri mu buuzibwa Kirimya, ne'Horyoni.
Anagweti agalyosa ikihulu, mu kutanguula izuuba.
Izuuba nalyo, mu kabigingwe ali mu lihindula kihulu.
Kiri na'miiji ga mu nyaaja mbamu, ali mu gakuumania,
anashubi gayonera mu kihugo nga nvula.
Iziina lyage, ye Nahano!
9 Kundu abandu bangabiiri balyagagi bikalage, si ali mu yami bashereeza!

Na'kaaya kwakundi, kundu kangabiiri kali ne'nzitiro ngomu,
ali mu yami zihongola.

10 E Bahisiraheeri! Kundu abandu bali mu bulanira ukuli,
si mwehe muli mu ba mubashombiri bweneene.
Ne'kyanya bali mu deta ukuli,
si muli mu bagayiriza.

11 Ikyanya abandu bakeniri, muli mu shubi balibata-libata.
Si ikyanya muli mu batangiisa ingano ku kahaati, lyo muli mu bazimba.
Kundu mukakizi yubaka inyumba nyiija za'mabuye mabaaje,
mutâye zituule mwo!
Na kundu muli mu limiisa indalo ze'mizabibu miija,
ikyanya bâye gikande mwe'divaayi, mutâye ginywe kwo.
12 Ngoli yijagi inooka ngiisi kwo mugweti mugahuba.
Nyiji na ngiisi kwe'byaha biinyu keera byaluguuka bweneene.
Abandu, kundu bangabiiri balyagagi bazira buhube,
mugweti mugabalibuza mu kubahuuna ikitulire.
Ne'kyanya abakeni bali mu looza ukuli imbere lya'batwi be'maaja,
muli mu kizi bahangirira.

13 Ku kyanya kibi nga kyekino, ndaakwo kundi! Umwenge, ali mu hulika ngana.
14 Mukizi yiyeka no'kugira amabi.
Si mube no'mwete gwo'kukizi gira amiija, lyo mulama.
Haaho, lyo Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi agamùtabaala,
nga kwokulya muli mu kizi deta.
15 Ngiisi mabi, mukizi gashomba, munabe mukuuziri amiija.
Ikyanya mugakizi buulania abandu, mukizi kulikira ibyo'kuli.
Kwokwo, balya beene Yusefu ábasigiiri,
hali ikyanya Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi angabakejeerera.

16 Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi agweti agaadeta kwokuno:
«Abandu bagakizi liruuka mu tuguliro, na mu ngiisi injira.
Bagakizi bululuka kwokuno: “Ala twe! Ala twe!”
Bagakizi tabaaza abahiizi, banatange ifwaranga imwa'balizi,
gira bakizi yiji batabaala ukulira.
17 Mu ngiisi ndalo ze'mizabibu, mugaaba ikimombo naaho.
Balya booshi, ngabaminika ngana.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!

Ulusiku lwo Nahano agaatwa kwe'maaja
18 Si mugweti mugaadeta:
«Ulusiku lwo Nahano agaatwa kwe'maaja, tululindiiri ku kyedu bweneene!»
Yayewe imwinyu! Lulya lusiku, kundu mugweti mugalulindirira,
si lutagamùleetera umulengeerwe, lunabe lwa kihulu naaho.
19 Yulwo lusiku, ikyanya lugaahika, mugaaba ngo'mundu úgweti úgatibita indare,
kiziga, agendi yituruuza ku dubu.
Kandi iri, ikyanya agayingira mu mwage,
anayegamire ku kibambaazi, umujoka gunayami múkoma!
20 Ulusiku lwa Nahano, lutagaleeta umulengeerwe.
Si lugaaba naaho lwa kihulu namudidi, buzira kiri no'lukeera.

21 Nahano adetaga kwokuno:
«Iri ndi mu bona ngiisi kwo mugweti muganaaka-naaka ku siku ziinyu ngulu,
ndi mu yami zishomba bweneene!
Nyamiri nzinegwiri ngana.
22 Kundu mwangandangira amatuulo go'kusiriiza lwoshi, na go'mushyano,
ndagagayemeera!
Na kundu mwangandangira ibitugwa, mbu gabe matuulo go'kuyerekana ingoome,
ndagagatwaza kiri ne'hiniini!
23 Mulekage ukumbonga ulujongo, mbu mugweti muganyimbira!
Si ikyanya mugakizi lasa inyimbo, ndâye ziyuvwe!

24 «Niehe, byo ndoziizi naaho, kwo mulekage ukuli kukizi golomba nga lwiji. Kukizi
yama kuli mu golomba nga lwiji úlutâye kame.
25 E Bahisiraheeri, ikyanya mukahisa imyaka makumi gana muli mwi'shamba, ka nie
mwâli kizi tangira amatuulo ge'bitugwa, na'gandi matuulo?* Aahabi!
26 Si mwâli kizi kolera imizimu yinyu: ngo'muzimu Sakuti mwami winyu, no'muzimu
ndonde Kihuni. Iyo migisi, si mwenyene mwe mukagiyibaajira!
27 Aahago! Buno, ngola ngamùtwalaga imbohe,
mu mbinga za hala ukuhima i Damasiki.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri!
Ni'ziina lyage, ye Rurema wo'bushobozi bwoshi.

6

Nahano agaahana ábali mu vindagazania

1 Yayewe imwinyu, mwe mujeberiiri mu kaaya ke'Sayuni!
Yayewe ne'mwinyu, mwe mutuuziri ku butoge ku mugazi gwe'Samariya!
Buno, baki gweti bagamúgingika mu bwami bwinyu, munalumbuusiri.
Abahisiraheeri booshi, banagweti bagayiji mùtabaaza.

2 Mutee hikaga mu kaaya ke'Kaline, gira mulole ngiisi kwo kashereezibwa.
Mukabuli genderera halinde mu kaaya kahamu ke'Hamaati.
Ha nyuma, munamanukire mu kaaya ke'Gaati, mu Bafirisiti.
Aahago! Abandu ba mu yutwo twaya twoshi, si bo bâli mùsumbiri!
Ikihugo kiinyu, kitasumbiri ibye'mwabo.
3 Ulusiku lwe'nguuke, kundu lukolaga lugayija,
mutaloziizi ukukizi yitoneesa hi'gulu lyalwo.
Si ikyanya mugweti mugayifunda mu mabi,
lyo mugweti mugaluyegereza!
4 Si muli mu ba mugwejiiri ku ngingo ízilimbisiibwi na'mahembe ge'njovu,
munajeberiiri ku bitumbi biinyu biija-biija,
munagweti mugaalya inyama ze'bitugwa ibishishiri,
ziba ze'bibuzi, kandi iri ze'ngaavu.
5 Munakuuziri ukulasa inzeeze, mu kuyimba inyimbo za busha-busha.
Munayibwini kwo muli mu yimba nga mwami Dahudi.
6 Si munagweti mugakizi gotomera idivaayi, nga ngiisi kwo musiimiri!
Munali mu kizi yishiiga amalaasi go'muhongolo mwija.
Na kundu ikihugo kiinyu kikola kigaamala, si mutatwaziizi!

7 Ku yukwo, mwe mugashokola injira mu kugendi shwekwa mu mbohe.
Kulya kujeberera kwinyu, leero, lyo kugayami mala.

8 Rurema Nahamwitu ashiikiza kwokuno:
«Nga kwo nyamiragi nie Rurema,
yuku kuyikangaata kwa'Bahisiraheeri, keera kwanyaagaza ngana-ngana!
Inyumba zaabo, kundu ziryagagi ngomu, si keera zannenuuka.
Ku yukwo, yaka kaaya ke'Samariya, ngakabiika mu maboko ga'bagoma,
banakashereeze kuguma na íbikali mwo byoshi.»
9 Inyumba íshubi sigiiri mwa'bashosi ikumi, booshi bagaafwa.
10 Mwizo wa nakufwa, ikyanya agayiji hulusa ikirunda, anabuuze ngiisi ye angagwana
mwo: «Ka hali ugundi mundu ye muliriinwi?» Anamúshuvye: «Ndaaye!»
Haaho, ulya wa mbere anamútoleranie kwokuno: «Hulika! Utangadeta iziina lya
Nahano.»

11 Nahano, ikyanya agakyula naaho, inyumba zigayami yihongoleka haashi.
Kwokwo, kwo bigaaba ku nyumba zooshi, ziba nangungubanga, kandi iri niini.

12 Aahago! Ke'fwarasi zangagirigimba ku lwajwe?
Kandi iri, ka'bandu bangakoleesa ingaavu mu kululima kwo? Aahabi!
Haliko mwehe, keera mwahindula ukuli, kube nga kolobwe.
Na ngiisi íbikwaniini, mwabihindula bibe bilulu.
13 Ikyanya akaaya ke'Lodebaari kakagwatwa, mwanashambaala,

* **5:25 5.25-27** Mikolezi 7.42-43.

mwanayihaya, ti: «Kalya kaaya ke'Karinayimu,
si tukakagwata ku misi yitu twenyene!»
14 Haliko, Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
«E Bahisiraheeri, ngola ngaleeta abagoma mu mahanga, bayiji mùteera.
Yibyo binyamahanga bigamùlibuza ngana-ngana,
ukulyokera i Hamaati, uluhande lwe'mbembe,
halinde ku kyambu kye'Haraba, uluhande lwe'kisaka.»

7

Amabone hi'gulu lye'nzige

1 Gano mabone, Rurema Nahamwitu ye kaganyereka. Mu kati kaago, n'gabona kwo agweti agalingaania akanyegete ke'nzige. Yizo nzige, zanaboneka ku kyanya imimbu ya mwami yâli mali yimbulwa. Ne'gindi mimbu ya kabiri, ikiri mu yija.
2 Zirya nzige zanayami genda zigaasivya imbuto zooshi mu kihugo. Kyanatuma ngaadeta, ti: «E Rurema Nahamwitu! Si twe beene Yakobo, tukoli sigiiri bagerwa naaho! Aahago! Nakuyinginga bweneene utukejeerere. Buzira kwokwo, tutagaki ba ho!»
3 Kwokwo, Nahano anayishuhiza, anadeta, ti: «Byo njuba ngaagira, ngatee bileka!»

Amabone hi'gulu lyo'muliro

4 Ha nyuma kandi, Rurema Nahamwitu anashubi nyereka agandi mabone. Nanabona kwo akola agaahana abandu baage, mu kubajigiivya no'muliro. Yugwo muliro gwanasingoola kiri na'mabenga mahamu ge'nyaaja, gwanatondeera ukujigiivya ikihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri.
5 Kwokwo, nanadeta: «E Rurema Nahamwitu, si Abahisiraheeri bakoli sigiiri bagerwa naaho! Aahago! Nakuyinginga bweneene uyishuhizagye. Buzira kwokwo, tutagaki ba ho!»
6 Kwokwo, Nahano anashubi yishuhiza, anadeta, ti: «Byo njuba ngaagira, ngatee bileka.»

Amabone hi'gulu lye'nevu ya'buubasi

7 Ha nyuma, Nahano anashubi nyereka agandi mabone. Nanamúbona kwo ayimaaziri ha kibambaazi, afumbiiti inevu ya'buubasi.
8 Anambuuza: «E Hamoosi, biki wabona?» Na wa naani, ti: «Mbwini inevu ya'buubasi.» Anashubiza, ti:
«Abandu baani, Abahisiraheeri, keera nabonaga kwo bakoli hengamiri.
Ku yukwo, ngabagera ne'nevu ya'buubasi, mu kubayereka ngiisi kwo bali.
Ndagaki gooyera ibyaha byabo.
9 Ha yizo mbeero ze'mizimu, he'kibusi kya Hisake bali kizi gendi yikumba ku marango,
ngazishereeza lwoshi-lwoshi.
Kiri ne'nyumba zaabo ndaluule, nazo ngazihongola.
Ee ma! Imbaga yoshi ya mwami Yerobwamu, ikolaga igaminikwa.»

Imbamba ha kati ka Hamoosi na Hamaziya

10 Haaho, umugingi Hamaziya, wa mu kaaya ke'Beteeri, anatumira mwami Yerobwamu wa'Bahisiraheeri ino ndumwa, ti: «E mwami, ulya Hamoosi, keera akayibiika kuguma na'Bahisiraheeri, banagweti bagaagira igambi libi hi'gulu lyawe. Na'magambo go agweti agaadeta, ndaaye úwangagayigenderera.
11 Si agweti agaadeta mbu:
"Yerobwamu akolaga agayitwa ku ngooti.
Abahisiraheeri nabo, bagatwalwa imbohe mu mahanga."»
12 Ha nyuma, uyo Hamaziya anatumira Hamoosi ino ndumwa: «Ngahwe, e muleevi! Uyami shaagaga hano. Ugalukire mu kihugo kye'Buyuda. Iyo munda, ibe yo ugakizi yiloogeza ibyokulya byawe mu kutanga ubuleevi.
13 Si hano i Beteeri, hali handu he'bwami. Hanali ha'bandu bali mu yikumbira. Aahago! Yubwo buleevi bwawe, ugendi butangira handi-handi.»
14 Na wa Hamoosi, ti: «Ewe! Ndali muleevi. Ndanazindi yigirizibwa, mbu ndange ubuleevi. Si ndyagagi mungere, na ndi mu kizi tanduula ibiti bye'bikuyu.
15 Kundu kwokwo, Nahano akandyosa mu bibuzi, anambwira: "Ugendage mu bandu baani, Abahisiraheeri, unagendi batangira ubuleevi."
16 Aahago! Ino ndumwa, ilyosiri imwa Nahano. Ugiyuvwirize bwija!
Ugweti ugaadeta, ti: "Yubwo buleevi, utashubi butanga mu Bahisiraheeri.
Hatanagirage igambo lyo ugakanukira mwa'bandu baani."
17 Kundu kwokwo, Nahano adetaga kwokuno:

“Mu kaakano kaaya, mukaawe agakizi gira mwo'bushule.
Bagala baawe na banyere baawe, nabo bagayitwa ku ngooti.
Kiri na'matongo gaawe, bagaganyaga, banagagabulire abandi.
Na wenyene, ugagendi fwira ku mbinga.
Abahisiraheeri, ku kasiisa bagatwalwa imbohe, hala ne'kihugo kyabo.”»

8

Amabone hi'gulu lye'kitiri íkiri mwe'bitumbwe

1 Rurema Nahamwitu anashubi nyereka agandi mabone. Nanabona ikitiri, kiyijwiri mwe'bitumbwe íbihiiri.
2 Anambuuza: «E Hamoosi, biki wabona?» Na naani, ti: «Mbwini ikitiri íkiri mwe'bitumbwe íbihiiri.» Anashubiza kwokuno:
«Abahisiraheeri balyagagi nga bitumbwe íbihiiri.
Bakola bagaahanwa. Ndaganaki bayigooyera ibyaha byabo.
3 Ku yikyo kyanya, abandu bingi bagafwagaga.
Kundu bakiri mu gira ikisegengo ha kajumiro,
haliko bagaki liruuka.
Ibirunda byabo bigakizi kabulirwa bwalaafwe,
ndaanaye wo'kudeta kiri ni'gambo.»
Kwokwo, kwo Rurema Nahamwitu adesiri.

Rurema agaminika Abahisiraheeri

4 Munyuvwirize bwija! Si mugweti mugavindagaza abakeni,
lyo bataki be ho!
5 Munagweti mugaadeta mbu: «Ulusiku lukulu lwe'mbaluko yo'mwezi, lulengage duba,
kuguma no'lusiku lwe'Sabaato, lyo tukizi shubi guliisa ingano, iri tunagunga abakeni!
Tugakizi gungana ku bigero. Ne'kishingo, tugakishonia.
Ee! Ukulooza no'kutalooza, tugakizi gungana!
6 Si kiri ne'shekesheke ze'ngano,
tugazifusha mwe'ngano nyija, tunaguliise byoshi kuguma.
Tugagulaga abakeni ku biraato bibiri, kandi iri ku harija niini,
banabaagage baja biitu.»

7 Nahano agweti agashiikiza kwokuno kwi'ziina lyage:
«Yibyo bya'Bahisiraheeri bagweti bagaakola, ndâye biyibagire!»
8 Bwo keera mukakolaga ibitalaalwe mwene yibyo, ikihugo kigajugumbana!
Abandu hooshi, bakolaga bagabululuka mu kigandaaro.
Ikihugo kyoshi kigajungubana.
Kigakizi heema ngo'lwiji Niire ku kyanya kye'nvula.
Ha nyuma, kinashubi yema.

9 Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno:
«Yulwo lusiku, ngasoosagya izuuba, kanakiri kalenge-renge.
Haaho mu kalenge-renge, ikihulu kinayidike mu kihugo.
10 Isiku ziinyu ngulu, ngazihindula, zibe za kigandaaro.
Na kundu muli mu yimba ku kisegengo, halikago mukola mugaalira ku kimombo.
Mugayambala ibyambalwa bye'kigandaaro.
Na bwo mugaaba mukoli jengiirwi, mugakunguula amatwe giinyu.
Ku yikyo kigandaaro, mugaaba nga úwafwirwa ne'kininga.
Ulusiku lwo'kushibuuka, mugajengeerwa ngana-ngana!»
11 Rurema Nahamwitu adetaga kwokuno:
«Mu siku ízigaki yija, ngaleeta umwena mu kihugo.
Yugwo mwena, gutagaaba gwa kubula ibyokulya, kandi iri miiji.
Si mugaabula amagambo ga Nahano.
12 Yago magambo, abandu bagakizi gendi galooza,
bagalyoka ku nyaaja nguma, halinde ku yabo!
Banalyoke imbembe, halinde isheere, bataganalonga.

13 «Yulwo lusiku, abanyere, kundu bagaaba banonosiri, inyoota igabayandabusa.
Igayandabusa kiri ne'misore mitabana kwakundi.
14 Kundu imizimu ye'Samariya igweti igateezania ishoni,

si bagweti bagabiika indahiro ku maziina gaayo!
Baguma bali mu kizi deta: “Nga kwo'muzimu gwe'Daani ayamiragi ho!”
Abandi, ti: “Nga kwo'muzimu gwe'Beeri-Sheba ayamiragi ho!”
Yabo bandu, bagayitimbaga haashi, batanaki vyuke.»

9

Ikihano kya Rurema

1 Ha nyuma, nanabonaga Nahano, ayimaaziri ha butambi lya'katanda, anambwira:
«Ushulikage bukayu ku zirya nguliro ze'nyumba ya Rurema,
halinde indaliro zaayo zijugumbane.
Yizo nguliro, uzihongolere haashi, halinde zitibukire ku bandu.
Ngiisi ábagaaba baki sigiiragi, ngabayita ku ngooti.
Mu kati kaabo, ndaaye úgafuushuka, kiri no'muguma!
2 Kundu bangayihumbiraga halinde banahike i nakwere,
ngayisa ukuboko, ninashubi bakulula.
Na kundu bangashona mwi'gulu, ngabashungulula yo.
3 Kwakundi, kundu bangayibisha kwi'rango lyo'mugazi Karimeeri,
ngagendi bashakula yo, na mbabirigishe.
Na kundu bangagendi bishama mu tulingi twe'nyaaja,
ngahanguula kirya kihuume kyo'mujoka, kigendi bakoma mwo.
4 Kundu abagoma baabo bangabatwala imbohe,
ngakyula kwo babaminikire yeyo munda, ku ngooti.
Emwe! Ngabayuja-yuja. Si keera nahiga kwo ngabayogogoza!
Kutanali mbu mbagirire amiija!»

5 Nahano wo'bushobozi bwoshi, ikyanya ali mu huma ku kihugo,
kinayami jugumbana.
Ikihugo kiri mu yami heema ngo'lwiji Niire ku kyanya kye'nvula,
kinashubi yema.
Kwokwo, abandu booshi banayami bululuka mu kigandaaro.
6 Nahano ayubasiri akaaya kaage iriira munda mwi'gulu.
Anayaja ikyanyaanya hi'gulu lye'kihugo.
Ali mu kizi hamagala amiiji ge'nyaaja, mu kugakuumania.
Ne'kyanya kye'nvula, anashubi gayonera mu kihugo.
Ee ma! Iziina lyage, ye Nahano.

7 Nahano adeta kwokuno: «E Bahisiraheeri, lekagi nimùbuuze.
Ka mwe muli na'kamaro imbere lyani, ukuhima abandu be'Kuushi?
Biri ukuli kwo n'gamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri.
Si kiri na'Bafirisiti nabo, n'gabalyosa i Kereete.
Na'Baharaamu kwakundi, nanabalyosa i Kiiri.

8 «Nie Rurema Nahamwinyu, ngweti ngadetaga kwokuno:
Yaba Bahisiraheeri, beene Yakobo, si balyagagi banabyaha!
Kwokwo, ngweti ngabalangiiza, na mbaminike mu kihugo.
Haliko, ndagayami baminika lwoshi-lwoshi.
9 Ikyanya ngakyula, ibinyamahanga bigayiji yeluula-yeluula Abahisiraheeri,
nga kwo bali mu yeluula ingano, na ndyose mwo ábatakwaniini.
Na mu yabo ábatakwaniini, ndaaye kiri no'muguma úgafuuka.
10 Balya banabyaha booshi, bagayitwa ku ngooti.
Banali bo bâli gweti bagakizi ravwanga, ti: “Twehe, ubuhanya butâye tuhikire!”

11 «Irya nyumba ya Dahudi, kundu ikayihongoleka haashi,
halikago ku lulya lusiku, ngashubi giyubakulula.
Iyo nyumba, kundu gushuba mushaka, ngashubi giyubaka kandi,
inashubi longa ubulangashane, nga kwo yâli yamiri kare.
12 Haaho, Abahisiraheeri bagashubi hyana ngiisi twaya útukasigala mu kihugo kye'Hedoomu.
Banahyane kiri no'twaya twa'gandi mahanga gooshi.
Yaga gooshi, nie Nahano nie wagadeta, nganagakoleesa.* »

* **9:12 9.11-12** Mikolezi 15.16-18.

13 Nahano adetaga kwokuno:
«Mu yizo siku, mugaaba ne'byokulya íbiri tiita.
Ingano ne'mizabibu, bigayera duba bweneene,
halinde mutanabe ne'kyanya kyo'kuyimbula byoshi.
Imigazi igakizi hinga kwe'divaayi nunu, kiri na ku tugangazi.
14 Abandu baani, Abahisiraheeri, kundu bâli twazirwi imbohe mu buja,
halikago, ngabagalulira i kaaya.
Na kundu utwaya twabo twâli mali sherebera,
halikago, bagashubi tuyubakulula, banatutuule mwo.
Bagakizi byala imizabibu, banagikande mwe'divaayi, banaginywe.
Kiri ne'ndalo zaabo, bagakizi zilima. Ne'mimbu yazo, banakizi gilya.
15 Ngashubi basikamya mu kyekyo kihugo kyabo, banagangaale mwo.
Si keera nabaheereza kyo, batanâye ki simuulwe mwo.»
Kwokwo, kwo Rurema Nahamwinyu adesiri.

Ikitaabo kyo'muleevi
Hobadiya
Indangiriro

Ikitaabo kya Hobadiya kihiiti ikigaajo kiguma naaho. Kikayandikwa ku kyanya akaaya ke'Yerusaleemu kâli mali shereezibwa mu mwaka 586 Kirisito átazi butwa. Ku bwofi, kiyerekiini ubuligo bwa'Bahedoomu. Mukuba, ikyanya Abahisiraheeri bakatwalwa imbohe i Babeeri, yabo Bahedoomu banakizi bahonyoleza, ti niino! Na kwakundi, banayiji shahula ibindu bya'Bahisiraheeri.

Kwokwo, yabo Bahedoomu, kundu bâli yiyuvwiti kwo ndaaye úwangabateera mu nzitiro zaabo, haliko ubuzinda, banayiji minikwa lwoshi-lwoshi.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Hobadiya 10: «Íbitumiri mugateteerwa ne'shoni, munaminikwe halinde imyaka ne'myakuula, bwo mukateera beene winyu ba mu mbaga ya Yakobo.»

Íbiri mwo ku bwofi
a) Ngiisi kwa'Bahedoomu bagaahanwa (1-14)
b) Ulusiku lwa Nahano (15-21)

1 Gano mabone, Rurema Nahamwitu akagayigulira Hobadiya, ganaloziri abandu be'Hedoomu.

Nahano amenyeesa kwa'Bahedoomu bagashereezibwa
Keera tukalonga indumwa ukulyoka imwa Nahano,
nga kwo akagituma mu binyamahanga, ti:
«Yimuki! Tugendi teera Abahedoomu.»
2 Na'Bahedoomu boonyene, Nahano anababwira, ti:
«Mu mahanga gooshi, mwehe mwe ngatindimaza.
Mwe mugakizi tooherera, mwe muganakenekwa bweneene.
3 E Bahedoomu, si mwayibona, mbu bwo mutuuziri mu maala ga mu migazi,
na bwo muyubasiri inyumba ziinyu áhayinamusiri bweneene.
Mugweti mugayikangaata, ti: “Nyandagi úwangatushungulula hano?”
Kundu mugweti mugaadeta kwokwo, si mutebesiri!
4 Na kundu mugweti muganunga nga nyunda,
munagendi yubaka ingisha ziinyu hi'gulu bweneene, halinde ku ndonde,
haliko, ngaki mùshungulula yo!
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.
5 Abazimba kandi iri banyazi, nga bangamùhandira bushigi,
si bangamùnyaga ibindu byoshi byo baloziizi, banamùsigire ibindi!
Kiri na'bimbuzi be'mizabibu, nga bangamùyingirira mu ndalo, si bali mu siga ya'bakeni bangashondooza.
6 Haliko mwe bi'kondo lya Hesahu, ibindu biinyu byoshi bigashahulwa ngana-ngana!
Kundu mwangabisha ibihinda, bigabishuulwa.
7 Abaami bo mushuba mu kizi tabaalanwa keera bamùhinduka,
banamùyimula mu kihugo, kinali kye'mwinyu.
Bagweti bagamùhenduula, iri banamùvindagaza.
Kundu mushuba mu lyanwa akaholo na'kaduutu,
si keera bakamùtega imitego, mutanamenya.
8 Nie Nahano nadetaga kwokuno:
Ku yikyo kyanya, ngaminika abitegeereza booshi ba mu kihugo kye'Hedoomu.
Na kundu bangaba batuuziri hala mu migazi,
ndaaye mushosi mwitegeereza, ye ngaasiga mwo.
9 E kaaya ke'Temaani! Indwani ziinyu zigasigali huumirwa.
Abandu booshi ábatuuziri mu migazi yinyu, bagayitwa.»

Íbitumiri Abahedoomu bahanwa
10 «Íbitumiri mugateteerwa ne'shoni, munaminikwe halinde imyaka ne'myakuula,
bwo mukateera beene winyu ba mu mbaga ya Yakobo.
11 Ikyanya ibinyamahanga bikayingira i Yerusaleemu,
byanashahula ye'bindu byoshi,
byanabigabaana mu kutaara ikibare.

Ku yikyo kyanya, mwanayisunga hala naaho, mwanayigira nga muguma wa'bagoma.
12 E maashi Bahedoomu! Ikyanya mukabona kwo beene winyu bahanyagala,
si mutâli kwaniini ukubahonyoleza!
Kundu kwokwo, ikyanya bakashereezibwa, mwanashambaala ngana-ngana!
Ne'kyanya bâli gweti bagalibuzibwa, mukabashekeereza.
13 Ne'kyanya bakalonga ibala, mukayami yifunda mu kaaya kaabo.
Kundu bâli gweti bagashambuuka, mwanashubi gendi baloleera.
Beene winyu bakayiji shahulwa ibindu byabo.
Aahago! Kituma kiki niinyu, mukayiji binyaga?
14 Si mukagendi bayitega ha mashangaaniza,
lyo ngiisi ábagafuuka, mulonge ukubayihoola.
Ne'kyanya bakatibita yubwo buhanya,
balya ábakasigala, mukabatanga mu bagoma baabo.
15 Aaho! Ulusiku keera lwayegerera, lwo nie Nahano ngaahana kwe'binyamahanga byoshi.
Ku yukwo, ngiisi kwo mukagirira Abahisiraheeri, kwo na niinyu mugagirirwa.
Imikolezi mibi yo mukabagirira,
yoshi igatibukira ku matwe giinyu.»

Abahisiraheeri bahima Abahedoomu

16 «E Bahisiraheeri, ikyanya mwâli ki tuuziri ku mugazi gwani mutaluule,
n'gamùnywaniisa ku rusoozo lwo'buraakari bwani.
Si leero, ibinyamahanga, byo bigakizi lunywera kwo.
Bigalunywera kwo bweneene, halinde binalaluke.
No'buzinda, binazimiire lwoshi-lwoshi.
17 Mu bandu baani, baguma bagafushukira ku mugazi Sayuni.
Ho hagashubi ba handu haani heeru.
Abandu ba mu kibusi kya Yakobo bagashubi galukira mu kihugo kyabo.
18 Ku yikyo kyanya, Abahisiraheeri bagaaba nga muliro úguyasiri.
Bagasivya abandu be'mbaga ya Hesahu lwoshi-lwoshi, nga kishuka.
Ndaaye kiri wo'muti úgasigala.
Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri!»
19 Abandu bo'luhande lwe'kisaka kye'Buyuda, bagagendi gwata imigazi ye'Hedoomu.
Na'bandu ba ku higangazi bagagendi gwata ikihugo kye'Bufirisiti.
Ee! Bagagendi gwata iporoveesi ye'Hifurahimu, na ye'Samariya.
Beene Binyamiini nabo, bagagendi gwata iporoveesi ye'Giryadi.
20 Abahisiraheeri ábakoli tuuziri i buhungiro,
bagayiji gwata ikihugo kye'Kaanani, halinde i Sarepeta.
Ngiisi ábakalyoka i Yerusaleemu banahungira imbande ze'mbembe,
bagashubi galukira mu twaya twe'kisaka, i Negebu.
21 Indwani za'Bahisiraheeri zigaahima, zinashonere ku mugazi Sayuni,
banagendi twala imigazi ye'Hedoomu.
Nahano yenyene, ye gaaba mwami wabo!

Ikitaabo kyo'muleevi
Yona
Indangiriro

Yiki kitaabo kikayandikwa na Yona, kinayerekiini ngiisi kwo Rurema asiimiri abandu booshi, kiri na'bagoma.

Haliko uyo Yona, yehe âli shombiri abandu be'Ninaawi, bwo bâli bagoma balangi. Kwokwo, ikyanya Rurema akamúbwira kwo agendi bakengula, analahira, anagira mbu ayikondeere hala mu nyaaja. Kundu kwokwo, anayiji mirwa na bitaatalwe wo'lufwi, na ha nyuma lye'siku zishatu, anamúshalira i bulambo.

Leero, uyo Yona anagendi kengula abandu be'Ninaawi, banayami yilega ibyaha byabo. Kundu kwokwo, atanasiima, anashubi yagalwa imbere lya Rurema.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Yona 4.11: «Haliko yaka kaaya ke'Ninaawi, lolaga kwo kali kahamu bweneene! Kali mwa'bandu ingingwe ye'bihumbi igana na makumi gabiri. Yabo booshi, batasobanukiirwi ne'biija ne'bibi. Mulyagagi ne'nyamiishwa nyingi kwakundi. Aahago! Ka bitashubi ngwaniini kwo nyuvwirwe abandu baako indengeerwa?»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Rurema abwira Yona kwo akengule Abaninaawi (1-2)
b) Yona agendi kengula Abaninaawi (3)
c) Yona ashubi bona buligo (4)

Yona atibita Nahano

1 Lusiku luguma, Nahano akabwira Yona mugala Hamitaayi kwokuno:
2 «Yimuka duba, ugende mu kaaya kahamu ke'Ninaawi, unababwiririre kwo bakola bagaahanwa. Mukuba, bakoli bihuusiri bweneene!»
3 Yona, kundu akabwirwa kwokwo, halikago, anamanukira mu kaaya ke'Yopa, anagwana amashuba go'kugenda i Tarasisi. Kwokwo, anagashona mwo, gira atibite Nahano.

Ibinyamahanga byateeza Yona ishoni

4 Yago mashuba, ikyanya gâli kizi genda mu nyaaja, lyeryo ngana Nahano anayami vyula ikihuhuuta kikayu bweneene. Irya nyaaja yanabirinduka bweneene, halinde galya mashuba ganahambiri janganuka.
5 Abashooji baago, bâli koli yobohiri bweneene. Kyanatuma ngiisi muguma wabo agatondeera ukutakira ngiisi ye ali mu yikumba imwabo. Banalooza ukuyanguhya amashuba, kyanatuma bagavugumula imiteekerwa yoshi mu nyaaja.
Si Yona yehe, âli koli manukiiri i'fwo mu mashuba. Anâli mali gwatwa ni'ro lya'kahondo-hondo.
6 Kwokwo, umukulu wa'mashuba anamúgendera, anamúbuuza: «Ewe! Kutagi kuno uyigwejeriiri? Vyuka, maashi! Naawe, uhuune ye uli mu yikumba! Hali ikyanya angatubonera ulukogo, anatufuuse.»
7 Iri hakatama, balya bakozi banabwirana: «Muleke tubuuzagye kyula, tulonge ukumenya ngiisi úwatuyingiza mu buno buhanya.» Ne'ri bakabuuza, ikibare kyanagwata Yona.
8 Lyeryo, banamúbuuza: «Utubishuuke, maashi! Biki byo wagira, mu kutukululira yiki kihuhuuta? Aaho! Uli mu gira mukolwa muki? Na buno, walyoka hayi? Ikihugo kyawe, kiryagagi kihi? Abandu be'mwinyu, bali banyandi?»
9 Yona, ti: «Niehe ndi Muheburaniya. Na ndi mu yikumba Nahano, Rurema wa mwi'gulu. Ye kabumba inyaaja, ni'daho.
10 Halikago buno, ngoli gweti ngamútibita.»
Yabo bandu, mbu bayuvwe kwokwo, banahuumirwa ngana, banashubi múbuuza: «Bikagi byo wahanya?»
11 Irya nyaaja yanakaviiriza ukukundula, kyanatuma bagashubi múbuuza: «Aaho! Kutagi tugire, halinde iyi nyaaja ituuze?»
12 Na wa Yona, ti: «Munyabiire, munangabulire mu nyaaja. Haaho, lye'gatuuza. Mukuba, nyiji kwa íbitumiri twalonga kino kihuhuuta kye'ngunguula, biryagagi hi'gulu lyani.»
13 Balya bakozi banayihangaana mu kushooja, balole iri bangagendi yezeka kwi'buga, shoobe! Mukuba, irya nyaaja ikakaviiriza ukukundula.

14 Ubuzinda, banabwira Nahano kwi'zu lihamu kwokuno: «E Nahano, twakuyinginga,
we kongwa! Ka ugatubindikira, mbu bwo'yu mundu ahuba? Aaho! Ikyanya
tugamúkabulira mu nyaaja, utatulege mbu twayita umundu muzira mahube. E Nahano!
Yibyo byoshi, ngiisi kwo byakoleka, si wenyene ushubi bishungisiri!»
15 Kwokwo, banagwata Yona, banamúkabulira mu nyaaja. Irya nyaaja, kundu yâli
gweti igakundula bweneene, haliko lyeryo yanayami tuuza, shwaa!
16 Yabo bashooji, mbu babonage kwokwo, banatondeera ukuyoboha Nahano bwe-
neene, banayami mútangira ituulo, banalagaania kwo bagakizi múkolera.*

2

1 Uyo Yona, Nahano âli shungisiri kwo bitaatalwe wo'lufwi, agamúmira. Ne'ri akaba
keera amúmira, Yona anahisa isiku zishatu, ubushigi ni'zuuba, ali mwomwo mu nda
yage.

Yona ahuuna Rurema wage

2 Uyo Yona, iri akaba akiryagagi mu nda yo'yo bitaatalwe wo'lufwi, anatondeera
ukuhuuna Rurema Nahamwabo, ti:
3 «E Nahano, ikyanya nâli kola mu makuba, n'gakutabaaza,
wanayami nyuvwiriza.
N'gakubululukira ukulyokera i nakwere, wananyuvwa.
4 Si we wâli mali nyulubiza mwi'benga, ha kati ke'nyaaja!
Amiiji mingi, gananzokanana.
Imidunda yanakizi ndenga-ndenga kwo.
5 Nanatondeeraga ukusalira kwo wambindulira ingoto,
halinde ndaki bone inyumba yawe nyeeru!
6 Yago miiji gakahambiri nvumba umuuka.
Yiryo ibenga, lyâli loziizi ukuyami nyulubiza lwoshi-lwoshi.
Kiri ne'byasi bya mu nyaaja, byanakizi nyizingira-zingira kwi'twe.
7 Nâli mali manukaga, halinde i'dako ku ndaliro ze'migazi.
Nâli shwesirwi mu kihugo kya abafwiri.
Inyiivi zâli mali mbamikirwa, gira mbeere yo imyaka ne'myakuula.
E Rurema Nahamwitu! Kundu nâli kola mu miiji mingi,
halikago, wananyulubula, wanandyosa yo, ngiri mugumaana.
8 E Nahano, iri n'gabonaga kwo ngola ngaafwa, nanakukengeera.
Nanayami kutabaaza, kwo uli mu nyumba yawe ndaluule.
9 Abandu baguma bagweti bagayikumba imizimu ya kabusha-busha.
Mu kugira kwokwo, bali mu yibuliisa imigashani.
10 Si niehe, ngakizi kuyivuga ku nyimbo,
na ngutangire amatuulo go'kusiriiza.
Ngiisi byo n'gakulagaania, ngabikola.
Mukuba, we Nahano, we mu tukiza.»
11 Yona, iri akayusa ukudetaga kwokwo, Nahano anakyula kwo ulya bitaatalwe
wo'lufwi amúshalire i bulambo. Lyeryo, anayami gendi múshalira yo.

3

Yona asimbaha igambo lya Rurema

1 Nahano anashubi bwira Yona kwokuno:
2 «Yimukaga, ugende mu kaaya kahamu ke'Ninaawi, ubakengule nga ngiisi kwo keera
nakubwira.»
3 Lirya igambo lya Nahano, leero Yona analisimbaha, anagendaga i Ninaawi. Yako
kaaya ke'Ninaawi, kâli riiri kahamu bweneene. Abandu bâli kizi hisa isiku zishatu
zooshi bagweti bagakazunguluka mwo, bakabuli kahulukaana.
4 Kwokwo, iri Yona akahikaga i Ninaawi, anagira ulusiku lwoshi agweti agakazungu-
luka mwo, anakizi menyeesa abandu kwi'zu lihamu, ti: «Hakoli sigiiragi isiku makumi
gana naaho, kano kaaya ke'Ninaawi kanashereezibwe lwoshi-lwoshi!»
5 Balya bandu be'Ninaawi, mbu bayuvwagwe ngiisi kwo Rurema ababwira, banayami
múyemeera, banatwa uluhango kwo bagayishalisa. Booshi, banayambala amasuuzu,
ukulyokera ku mukulu halinde ku mugunda.

---

* **1:16 1.16** Mataayo 12.40.

6 Mwami we'Ninaawi, mbu ayuvwagwe kwo bakola bagaahanwa, naye anayami
shaaga ku kitumbi kyage kyo'bwami, anahogola imirondo yage miija, anayambala
ubusuuzu, anagendi yibwandalika mu munyota-kiiko.
7 Ha nyuma, mwami anakyula kwo baleeze imbira mu bandu booshi be'Ninaawi,
ti: «Nie mwami, kuguma na'bagingi baani, ngweti ngakyula kwokuno: "Hatagirage
umundu úgalabula ku kindu kyoshi. Batahangwirwi ukulya, kandi iri ukunywa. Kiri
ne'nyamiishwa, ne'ngaavu, ne'bindi bitugwa byoshi, kwo na kwokwo.
8 Si abandu booshi, kiri ne'bitugwa, bayambalage amasuuzu. Ngiisi mundu ajande
amabi gaage, analeke ukukizi komeresania, anayinginge Rurema amúkoge, halinde
anatukize.
9 Hali ikyanya Rurema angayishuhiza, analekage ukuturakarira, anatubonere ulukogo,
tutanaki minikwe!"»
10 Yabo bandu, iri bakayuvwa kwokwo, banajandaga amabi gaabo. Na Rurema anaba
ababwini. Kwokwo, anabayuvwirwa indengeerwa, atanaki bashereeza, nga kwo âli mali
gwanwa ashungika.

4

Yona ayagalwa bwo Rurema akogana

1 Ikyanya Rurema akashiginia ukuhana yabo bandu, uyo Yona atanasiima. Si
anaraakara ngana-ngana!
2 Kyanatuma Yona agabwira Nahano: «Ikyanya ndâli zaazi shaaga i kaaya, si byebyo
byo nâli toniri! Kyanatuma n'gaba na'kashuushi ko'kutibitira i Tarasisi. Mukuba, nâli
yiji-yiji kwo uli mu bonerana ulukogo, na kwo uli mwigenderezi. Utali mu yagalwa
mulindi, si uli mu kundana ngana-ngana! Nâli yiji-yiji kwo ugayami shiginya, utanaki
bahane.
3 E Nahano! Buno, nakuyinginga, undeke nvwagage. Ee ma! Bwangabiiri bwija nvwe,
ho nangaramba!»
4 Nahano, ti: «E maashi Yona, yuku ukoli yagiirwi, ka utoniragi kwo buli bwija?»
5 Ulya Yona anahulukaga mu kaaya, anagendi bwatala uluhande lwe'sheere,
anayiyubakira he'kitunda, anabwatala mu kimbehwa kyakyo. Analindirira abone ngiisi
íbigakoleka mu kaaya ke'Ninaawi.
6 Haahago, Nahano Rurema anayami meza ikiti ki'gaja. Yiryo igaja, lyanayami vulu-
muka ku mulindi, halinde lyanabwikira Yona. Ikimbehwa kyalyo, kyanamúshambaaza
bweneene, halinde umuluho gwage gwanamala.
7 Halikago, mbu bukye shesheezi kare-kare, yikyo kiti, Rurema analungika ikizimu,
kyanakibunga, kyanayuma.
8 Ikyanya izuuba likahuluka, Rurema anavyula imbuusi ye'dugumbo ukulyoka
uluhande lwe'sheere. Izuuba lyanadaruula, halinde Yona anayuvwa kwi'twe lyahiira
bweneene, anahambiri hola. Kwokwo, analooza ukufwa, anatulagula, ti: «Yoho wee!
Bulyagagi bwija nvwe ngana, ho nangaki ramba.»
9 Haliko, Rurema anamúbuuza: «Ewe! Ka ukwaniini ukuyagalwa, mbu bwo yiri igaja
lyayuma?»
Na wa Yona, ti: «Ee ma! Nyagiirwi ngana, nanganahambiri fwa!»
10 Nahano anamúbwira: «Yiri igaja, ndaabyo ukagira, mu kulimeza, kandi iri mu
kulikuza. Likayami mera mu bushigi buguma, lyanavulumuka. Na mu bundi bushigi,
lyanayami yuma. Aahago! Kituma kiki wajengeerwa?
11 «Haliko yaka kaaya ke'Ninaawi, lolaga kwo kali kahamu bweneene! Kali
mwa'bandu ingingwe ye'bihumbi igana na makumi gabiri. Yabo booshi, batasobanuki-
irwi ne'biija ne'bibi. Mulyagagi ne'nyamiishwa nyingi kwakundi. Aahago! Ka bitashubi
ngwaniini kwo nyuvwirwe abandu baako indengeerwa?»

Ikitaabo kyo'muleevi Mika

Indangiriro

Yiki kitaabo, kiyerekiini ubuligo bwa'baleevi be'bibeesha. Si Rurema, yehe aloziizi kwa'bandu bakizi girirana íbikwaniini, banabe bali mu kejererana mu kati ko'butuudu.

Uyo Mika akatanga ubuleevi kwo Masiya agabutirwa mu kaaya ke'Betereheemu.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Mika 6.8: «E mundu! Si keera Nahano akubwira ngiisi íbiri biija, na ngiisi byo akuloziizi kwo. Aloziizi ukizi girirana íbikwaniini, unabaagage ukuuziri ukukejererana, unakizi yerekana ubutuudu imbere lyage.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ngiisi kwa'Bahisiraheeri na'Bayuda bagaahanwa (1.1–7.7)

b) Ubwami bwa Rurema bwo bugaahima byoshi (7.8-20)

1 Ino ndumwa, Nahano akagiheereza umuleevi Mika we'Moresheeti ku kyanya mwami
Yotamu, na mwami Ahaazi, na mwami Hezekiya bâli twaziri i Buyuda. Ku yikyo kyanya,
Mika âli kizi bona amabone hi'gulu lye'Samariya na hi'gulu lye'Yerusaleemu.

Abahisiraheeri bahanwa

2 E bandu mweshi mwe muli mu kihugo! Yuvwi!
Na byoshi íbikiri mwo! Mundegage amatwiri!
Nahano Rurema, agweti agamùlega mu nyumba yage nyeeru.
3 Nahano agweti agashonooka ukulyoka imwage mwi'gulu,
halinde ku marango, gira akizi gagenda kwo.
4 Amalambo gakoli gweti gagajongoloka mwi'dako lya'magulu gaage,
iri ganahingira mu tubanda, nga bulembo úbwajongoloka.
Ganali nga miiji ágali mu golomba ku higangazi.
5 Na íbitumiri biri kwokwo, bwa'Bahisiraheeri, beene Yakobo bagweti bagaagira ibyaha.
Ee! Biri hi'gulu lye'byaha bye'kihugo kyabo kyoshi.
Aaho! Nyandagi útumiri Abahisiraheeri bakahuna?
Ka batali bandu ba mu kaaya kaabo kahamu ke'Samariya?
Abayuda nabo, bagweti bagayikumbira imigisi hayi?
Ka mutali mu kaaya kaabo ke'Yerusaleemu?
6 Kwokwo, ngahindula i Samariya ibe ndundo ya'mabuye.
Injira zaayo, leero zigalimwa, banakizi byala mwe'mizabibu.
Amabuye ágâli biisirwi mu nzitiro, ngagahirikira i kabanda,
halinde indaliro zisigale bwanuula.
7 Imigisi yamwo yoshi, igahoojwa-hoojwa.
Na ngiisi byo bâli kizi gitangira, ngabijigiivya no'muliro.
Iyo migisi yoshi, ngagishereeza.
Balya bandu be'Samariya, si bakalonga ifwaranga ku bushule bwabo!
Aaho! Si zeezo fwaranga, zo zigaaba mbembo za'bandi bashule.

Umwizingeerwe muhamu gwa Mika

8 Hi'gulu lya yubwo buhanya, ngagongeera no'kulira.
Na ngizi genda bukondwe, buzira kuyambala ibiraato, kandi iri mirondo yoshi.
Ngakizi moka nga nyambwe,
na ngizi gongeera nga nafufulu.
9 Si ikihando kya'bandu baani, kitagaki kira.
Yikyo kihando, keera kikahikira i Buyuda,
halinde ku nyiivi za'kaaya ke'Yerusaleemu.
10 Guno mwazi, utakolwe kwo wagubwira abatuulaga be'Gaati.
Kiri no'kulira, mutakizi lira.
Haliko, mukizi yivuruguuza mu luvu lwa mu kaaya ke'Beeti-Ryafura,
mu kuyerekana ngiisi kwo mukoli shengusiri.
11 Mwe mutuuziri i Shafiiri, ikyanya mugatwalwa i mahanga,
mugagenda mukola bukondwe, munakoli teziibwi ishoni.
Abatuulaga be'Zanaani balahiiri kwo batagahuluka mu luzitiro lwabo.
Abandu be'Beeti-Hezeeri, kundu bagweti bagaalira,
si ndaabwo butabaazi bagalonga.

12 Abandu be'Marooti, kundu bagweti bagalindirira kwo batabaalwe,
si bagalonga ubululu naaho.
Ikihano kya Nahano, kigahikira halinde ku nyiivi ze'Yerusaleemu.
13 Mwe batuulaga be'Lakishi! Mugirage mulingaanie ifwarasi ziinyu na'magaare giinyu gi'zibo, gira mupuumuke.
Mu Bayuda booshi, mwe mukatee kulikira Abahisiraheeri mu buhuni bwabo.
Ee! Ibyaha bya'Bahisiraheeri, byâli kizi boneka mu kati kiinyu.
14 Ku yukwo, museezere beene Moresheeti-Gaati mu kubaheereza indengu.
Ndaabwo butabaazi bwa'baami be'Hisiraheeri bagalongaga mu kaaya ke'Hakizibu.
15 Mwe mutuuziri mu Maresha, ngaleeta indwani ziyiji yabiira ikihugo kiinyu.
Mwami wa'Bahisiraheeri, kundu ashuba no'bulangashane,
haliko agagendi yibisha mu lwala lwe'Hadulaamu.
16 E Bayuda! Mubegeese imishaku yinyu mu kuyerekana umwizingeerwe.
Si mukola muganyagwa abaana biinyu bakundwa.
Muyibege, halinde amatwe giinyu gashushaane nga ga ngukuma.
Si abaana biinyu, bagatwalwa imbira i mahanga!

2

1 Yayewe imwinyu, mwe mugwejiiri ku ngingo,
iri munashungika kwo mugaakola ibitalaalwe.
Yibyo bitalaalwe, bwo muhiitagi ubulyo bwo'kubigira,
muli mu zinduka ku mutwezi, gira mugendi bikoleesa.
2 Ikyanya muli mu ba muyifwijiri indalo,
muli mu yami zinyaga.
Ne'ri mwangaloozagya inyumba za beene,
muli mu gungana mu kuzinyaga.
Muli mu gungana, mu kunyaga ibya beene,
kiri no'buhyane bwa beene.
3 Kyo kitumiri Nahano adetaga kwokuno:
«Ikyanya mugweti mugaagira amabi, niinyu, ngamùgirira go.
Umutego gugamùgwasa,
mutanashobole ukuguyifuushula mwo.
Mu kugenda, mutagaki yikangaata,
si kigaaba kikolaga kyanya kyo'kuhuumirwa.»
4 Yizo siku, abagoma bagakizi mùhonyoleza.
Banakizi yimba yulu lwimbo lwa'maganya hi'gulu liinyu, ti:
«Ala twe! Keera tukaherererekera,
twanamirwa lwoshi-lwoshi!
Nahano keera akatunyagaga ikihugo kiitu,
anakigabira abagoma biitu.»
5 Abandu ba Nahano, batagaki deta ngiisi kwe'kihugo kyabo kigagaburwa.
Si abandi bo bagabiika imbibi zaakyo.

Mika alahizibwa ukutanga ubuleevi

6 Abandi baleevi, badesiri ti: «Aahabi! Buno buleevi bwawe, ubutwikirage kwo!
Mutakizi lomboojera hi'gulu lyabwo!
Ibala mwene yiryo, bitaziziri kwo lyangatugwata!»
7 E beene Yakobo! Ka mukwaniini ukukizi deta kwokwo?
Ikyanya mukoli gweti mugaagira ibitalaalwe,
ka Nahano angaki mùyigenderera? Nanga, maashi!
Haliko, iri mwangakizi gira íbitungiini,
lyoki amagambo gaani gangamùholeeza.
8 Haliko Rurema adeta kwokuno: «Si mwehe, muki gweti mugalwisa abandu baani nga bagoma.
Ikyanya abandu bali mu lenga mu mutuula,
munayami bashulumula ibyambalwa byabo.
Banakola nga bandu ábali mu shaaga mwi'zibo.
9 Abakazi mu bandu baani, kundu bali mu ba bavwagariiri mu nyumba nyiija,
si muli mu bayimula mwo!
Na kundu ndoziizi ukugashaanira abaana baabo ne'bindu biija,
halikago mugweti mugabanyaga byo byoshi.
10 Aaho! Yimuki, mulyokage hano!

Kino kihugo kitakiri kye'mwinyu, mutaganaki kiluhuuka mwo.
Si keera mukakiyulubaza,
kinakoli lindiriiri naaho ukushereezibwa!»
11 Mwehe, muyamiri musiimiri naaho abaleevi be'bibeesha.
Bagweti bagakizi deta, ti: «Iri mwangambeereza idivaayi na'maavu,
lyo ngamùtangira amaleevi miija-miija.»
Haliibwi! Umuleevi mubi mwene uyo, ye musiimiri.

Nahano alagaania ukukiza abandu baage
12 «E bandu ba Yakobo, mwe musigiiri, ngamùkuumania kuguma.
Ee! Ngamùkuumania, munabeere mu lugo nga bibuzi,
munabe nga bitugwa íbiragiiri mu ndagiriro.
Ikihugo kiinyu kigashubi yijula mwa'bandu bingi.
13 Kundu mushuba mu gwatwa imbohe mu mahanga,
haliko ikirongoozi kiinyu kigahongola inyiivi za'bagoma, anamùlyose yaho.
Ee! Mwami winyu, agakizi mùrongoora.
Na Nahano yenyene, agakizi mùshokolera injira.»

3

Abimangizi ba'Bahisiraheeri bagira amabi
1 Nie nadetaga kwokuno:
«E bimangizi ba'Bahisiraheeri, yuvwagwi!
Mwe mukwaniini ukukizi twa imaaja mu kati ko'kuli.
2 Kundu kwokwo, si mwe mushombiragi amiija, munakuuziri amabi.
Mwe munagweti mugakizi shaaza uluhu ku bandu baani,
munagweti mugalyosa ne'minyofu ku mavuha gaabo, banakiri ho!
3 Mugweti mugakizi shulula iminyofu ya'bandu baani, no'luhu lwabo,
munavune na'mavuha gaabo.
Muli mu batenga-tenga nga nyama ízigadeekerwa mu nyungu.
Iyo iminyofu yabo, mukabuli kizi givwajagira.»
4 Aahabi! Mugweti mugakizi takira Nahano, gira amùtabaale.
Kundu kwokwo, atagamùyakula.
Bwo mwâli kizi gira ibitalaalwe,
akolaga agamùbisha amalanga gaage!
5 Nahano adetaga kwokuno:
«Mwe baleevi, si mulyagagi be'bibeesha naaho,
munagweti mugakizi yigiriza abandu íbitali nga byo.
Ikyanya muli mu ba muhaabirwi ibyokulya,
munayami deta kwokuno: “Hagaaba mutuula!”
Si iri abandu batangamùheereza byo muloziizi,
munayami deta kwa'bagoma baabo, bayami balwisa.
6 Ku yukwo, mukolaga mugayirirwa, ndaakigo mabone mugalonga.
Ikyanya ikihulu kigamùzinga, mutagaki longa ukulagula ku bigaaba.
Mwe baleevi, izuuba ligamùsookeraga,
halinde munabaagage mukola mu mamaata mu kihulu.
7 Abanamabone biinyu, bagagwatwa ne'shoni.»
Na ngiisi ábali mu gira mbu balagule, bagateteerwa ngana.
Mugaaba mutakiri mu longa ishuvyo imwa Rurema,
kinatume mweshi mugabwikira akanwa no'kuboko.

Mika, umuleevi mwemeera wa Rurema
8 Halikago niehe, nyijwiri mwe'misi,
na nyijwiri mwo'Mutima gwa Nahano, no'kuli kwage.
Kwokwo, njobwiri ukubwiririra Abahisiraheeri ngiisi kwo bakamúyihindulira,
iri banakizi yifunda mu byaha.

9 Mwe Bahisiraheeri, munyuvwagwe!
Muyamiri mushombiri íbikwaniini, iri munashobania ukuli.
10 Si mugweti mugayubaka i Yerusaleemu mu kuyitana!
Munali mu kizi yifunda mu bitalaalwe.
11 E batwi be'maaja! Si mu kukizi twa imaaja, mugweti mugalooza ibitulire.
Na niinyu, mwe bagingi! Si muli mu yigiriza naaho, mu kulooza imbembo.

Na niinyu, mwe baleevi! Si mutali mu tanga ubuleevi, buzira kuhembwa.
Kundu kwokwo, mweshi mudesiragi mbu: «Si tuyegamiiri Nahano.
Ali hano kuguma na nyiitu, ndaanayo nguuke yo tugalonga.»
12 Hi'gulu liinyu, kyo kitumiri akaaya ke'Yerusaleemu kagahingwa nga ndalo,
kanahinduke biguuka!
Na ngiisi ho bayubasiragi inyumba ya Nahano,
hooshi, hagaamera ibishungu-shungu.

4

Umugazi gwa Nahano
1 Mu siku ze'mberuuka, umugazi úguyubasirwi kwe'nyumba ya Nahano,
gwo gwâye gingikwe ukuhima igindi yoshi.
Gwâye shuume bweneene ukuhima utugangazi,
halinde abandu booshi banakizi gushololokera.
2 Ibinyamahanga bingi bigakizi guyija kwo, iri binadeta:
«Muyije, tuzamuukire ku mugazi gwa Nahano,
halinde mu nyumba ya Rurema wa Yakobo.
Mango twahika, agatuyigiriza injira zaage,
halinde tukizi zikulikira.»
Iyo munda i Sayuni, ya'migirizo hi'gulu lya Nahano gagakizi lyoka.
Ee! Igambo lya Nahano, haaho i Yerusaleemu ho tugaliyigirizibwa.

3 Yibyo binyamahanga bingi, kundu biryagagi mwo'bushobozi, binatuuziri hala,
haliko Nahano agakizi bihambuula.
Ingooti zaabyo zigaatulwa mwe'fuka zo'kuhinga.
Kiri na'matumu, gagaatulwa mwe'migushu.
Ndaagwo mulala úgugaki gendi lwisa ugwabo,
batanâye ki yikomereze kwi'zibo.
4 Si ngiisi mundu agakizi luhuukira mwi'dako lye'mizabibu yage, ne'mizehituuni yage.
Ndaakiye mundu úgaki bateera ikyoba.
Yaga gooshi, Nahano wo'bushobozi bwoshi, ye gadesiri.

5 Ibinyamahanga, kundu bagweti bagakulikira imizimu yabo,
haliko twehe tugakizi kulikira Rurema Nahamwitu, halinde imyaka ne'myakuula!

Ubutwali bwa Nahano bwasikama
6 Nahano adetaga kwokuno: «Ku yikyo kyanya, nâye kuumanie ibirema.
Na ngiisi ábakayimulwa, kundu nienyene n'gabayingiza mu makuba,
haliko ngashubi bakuumania.
7 Ee! Balya ábakalemaha, ngakizi balanga.
Na kundu bâli yimwirwi, ngashubi bakania, gube mulala gwe'misi.
Nie Nahano ngaaba mwami wabo ku mugazi gwe'Sayuni,
ukulyokera zeene, halinde imyaka ne'myakuula!
8 Na naawe, e mugazi gwe'Yerusaleemu, we mu laliira abandu,
ugashubi longa ubwami nga kwokulya kwa kare.
Unashubi twala hi'gulu lya'bandu.»

Kituma kiki Abahisiraheeri bakwaniini bagende i Babeeri
9 Aahago! Kituma kikagi mugweti mugabanda akashiba?
Ka mutaki hiiti mwami?
Ka keera mwateera abitegeereza?
Si mukoli lyaniirwi, nga mukazi úkoli gweti úgaliibwa no'mukero!
10 E batuulaga be'Yerusaleemu! Mugenderere no'kugongeera,
iri munabululuka nga mukazi úkola mu liibwa no'mukero.
Si mukola mugashaagaga mu kano kaaya,
munagendi tuula mu mbinga.
Ee! Mukola mugatwalwa hala, i Babeeri.

Halikago mango muba mukola iyo munda,
Nahano agayiji mùkiza, anamùguluule mu maboko ga'bagoma biinyu.
11 Si buno, ibinyamahanga bingi bigweti bigayiji mùteera.
Bagweti bagaadeta kwokuno: «E balya, tugendi shereeza akaaya ke'Yerusaleemu.
Ne'kyanya tugaaba keera twakasindaga,

tugakizi kaloleera, iri tunashambaala.»
12 Kundu kwokwo, yabo bandu batayiji ngiisi byo Nahano atoniri,
batanasobanukiirwi ne'shungi zaage.
Si Nahano agweti agabakuumania nga mihuli ye'mbuto ízigagendi komwa.
13 Nahano adetaga kwokuno: «E bandu be'Yerusaleemu,
muyimuke, gira mubakubule.
Ngamùshoboleesa, mube nga muhiiti amahembe ge'byuma
ne'binogosho byo'mulinga.
Kwokwo, yibyo binyamahanga mugabitema-tema bitolo-bitolo.
No'bugale bwabo, munayiji bundangira nie Nahano,
bwo nie ndwaziri amahanga gooshi.»
14 E Yerusaleemu, akaaya ke'ndwani!
Mukuumanie abasirikaani biinyu haguma!
Si abagoma bakoli kuzungulusiri, gira bayiji mùteera.
Bagakoleesa ingoni, mu kushulikira umutwali wa'Bahisiraheeri i malanga.

5

Umukulu agabutirwa i Betereheemu
1 Nahano adeta kwokuno: «E kaaya ke'Betereheemu ye'Hefurata!
Mu bandu be'Buyuda, wehe, we kaaya kaniini.
Kundu kwokwo, mu mwawe mwo mugalyokaga umutwali wa'Bahisiraheeri.*»
Invuuko yage iri ya mu bandu ba keera bweneene.
2 Nahano, agatanga abandu baage mu bagoma,
halinde ukuhisa ku kyanya umukazi agaabuta umwana wa'kalenge.
Haliko, hagaatama, beene wabo banahunguuke,
banagalukire mu kihugo kyabo kya'Bahisiraheeri.
3 Ku yikyo kyanya, umukulu wabo agayimanga,
anakizi hahalira abandu baage.
Agaaba ne'misi ya Nahano,
anabe no'bushobozi bwi'ziina lya Rurema Nahamwabo.
Kwokwo, Abahisiraheeri bagaramba mu kati ko'mutuula.
Mukuba, uyo mukulu agakuzibwa bweneene mu bihugo byoshi,
4 anakizi bileeta mwo'mutuula.

Ubukize no'kutwirwa imaaja
Abahasuriya bagayiji teera ikihugo kiitu,
banakizi libata ku nyumba ziitu mbamu.
Kinatume tugabiika abatwali balinda, bakizi tulanga.
Ee! Ibirongoozi munaana, byo bigaturongoora.
5 Yabo batwali, bagaminika Abahasuriya ku ngooti zaabo.
Bagagwata ikihugo kye'Hasuriya mbira ku ngooti zaabo nyomole.
Kwokwo, ikyanya yabo Bahasuriya bagayiji lenga ku mbibi ziitu,
gira bayiji tuteera mu kihugo kiitu,
yabo batwali bagatukiza mu maboko gaabo.

6 Abahisiraheeri ábagaaba basigiiri, bagayiji gingikwa mu mahanga.
Bagaaba nga kimi kya Nahano, kandi iri nga mitonyi ye'nvula ku byasi.
Ndaaye mundu úwangabahangirira,
kandi iri ukubatindiisa.
7 Yabo Bahisiraheeri ábasigiiri, bagayiji gingikwa mu mahanga.
Bagagingikwa nga ndare mu nyamiishwa za mu lubako,
na nga mwana we'ndare úwayilala mu kiso kye'bibuzi.
Iyo ndare, iri mu yami bisimbira kwo, inakizi bijanganula-janganula,
ndaanaye úwangabifuusa.

8 Kwokwo, lyo mugalonga ukuhima abagoma biinyu.
Ee! Yabo bagoma booshi, munakizi baminika.

9 Nahano adetaga kwokuno:
«Ku yikyo kyanya, ngashereeza ifwarasi ziinyu, kuguma na'magaare giinyu gi'zibo.
10 Ngahongola utwaya twinyu tuhamu, kiri no'twaya twinyu tuzitire twoshi.

* **5:1 5.1** Mataayo 2.6.

11 Ngashereeza ibiheeko biinyu byoshi,
halinde mutagaki ba no'mundu wo'kumùlagula.
12 Ngavungula ne'migisi yinyu yoshi,
kuguma ne'nguliro za'mabuye zo mugweti mugayikumba.
Yibyo byoshi byo mukabaaja na'maboko giinyu,
mutagaki ba no'bulyo bwo'kukizi biyikumba.
13 Ngahongolaga imigisi yinyu Hasheera,
na njereeze no'twaya twinyu.
14 Na bwe'binyamahanga bitaganyuvwiriza,
ngola ngabiyihoola ku buraakari bwani.»

6

Nahano alega abandu baage

1 Muyuvwirize! Si Nahano ambwira kwokuno:
«Yimuka, uyibulanire kwi'zu lihamu.
Ikyanya ugaadeta, utugangazi na'malambo tugaaba tumasi, banakuyuvwe.»
2 E malambo! Muyuvwagwe ngiisi kwo Nahano agalegana.
Na niinyu mwe'ndaliro ze'kihugo, muyuvwirize kwakundi.
Nahano agweti ulubaaja na'bandu baage.
Agweti agabuulania Abahisiraheeri.
3 Nahano adetaga kwokuno: «E maashi bandu baani!
Kuti kwo n'gamùhubira?
Na kituma kiki mukaluha hi'gulu lyani? Munjuvye!
4 Si n'gamùlyosa mu kihugo kye'Miisiri,
nanamùkiza mu buja.
N'galungika Musa, na Harooni, na Miryamu, gira bamùtabaale.
5 E maashi, bandu baani! Kengeeragi bwija
ngiisi kwo Balaaki, mwami we'Mohabu âli loziizi ukumùdaaka.
Mukengeere ngiisi kwo Balaamu, mugala Behoori akamúshuvya.
Kengeeri na ngiisi kwo nâli kizi mùkiza,
ukulyoka i Shitimu, halinde ukuhisa i Girigaali.
Munamenye kwo Nahano agweti agaagira íbikwaniini!»

Ngiisi byo Nahano aloziizi imwa'bandu baage

6 Mugweti mugayibuuza, mbu: «Nahano atuuziri hi'gulu lya byoshi.
Aahago! Ikyanya ngayiji fukama imbere lya Rurema úli mwi'gulu, ngamúleetera biki?
Ka nimúyijire na'matuulo ge'nyana yo'mwaka muguma?
7 Ka Nahano angasiima, mbu bwo namúleetera ibipanga bihumbi?
Kandi iri indango bihumbi ikumi za'mavuta?
Ka nangamútangira ifula yani yo n'gayibutira,
mbu lyo angoga ibyaha byani?»

Nahano ahana ubutebani

8 E mundu! Si keera Nahano akubwira ngiisi íbiri biija,
na ngiisi byo akuloziizi kwo.
Aloziizi ukizi girirana íbikwaniini,
unabaagage ukuuziri ukukejererana,
unakizi yerekana ubutuudu imbere lyage.

9 Iri mwangaba mulyagagi bitegeereza, mugasimbaha Nahano!
Ikyanya akola agaahana, mukizi múbiika kwo'butwaze.
Izu lyage ligweti ligaberangira mu kaaya ke'Yerusaleemu kwokuno:
10 E banangora-mabi, si nyumba ziinyu ziyijwiri ibindu bingi byo mukalonga mu kugungana!
Zinalyagagi mwe'bigero byo mugweti mugagungana mwo!

11 «Aahago! Ikyanya abandu bagweti bagalyalyania, ka nangabalekeerera?
Nanga, maashi! Si bali mu koleesa ingero zo'kugungana!
12 Abagale ba mu kaaya kiinyu, bagweti bagayitana.
Abandu biinyu bakoli komiiri ukukizi beesha,
batanganaki hasha ukudeta íbiri ukuli.

13 Bwo mukoli yifuuziri mu byaha,
ngamùhombeesa, n'gabuli mùshereeza.
14 Kundu mugakizi lya, si mutagaki yiguta.
Amabunda giinyu gagayama gali mamaata.
Na kundu mugakizi lunda ibindu, haliko bigakizi nyerera!
Ngiisi byo mwasingula, ngaaleka binyagwe ku ngooti.
15 Na kundu mugabyala imbuto, si mutagaziyimbula.
Na kundu mugalibata ku mizehituuni, si mugaabula amavuta.
Na kundu mugakandaga imizabibu, si ndaayo divaayi yo mugalonga.
16 Na íbitumiri bigaaba kwokwo,
bwo mukoli gweti mugakizi yifunda mu byaha bya mwami Homuri, na mwami Ahabu.
Ngiisi byo bagweti bagamùhanuula,
byo mugweti mugayami yifunda mwo.
Ku yukwo, ngamùleka musherezibwe.
E ma! Kundu abandu baki tuuziri mu kaaya kiinyu,
halikago, abagoma bagakizi mùshekeereza.
Ibinyamahanga bigakizi mùhonyoleza.»

7

1 Yayewe imwani! Ngola nga mundu úwagenda ha nyuma lya'bimbuzi iri anashondooza imisigala,
haliko, anabonaga ndaayo íki sigiiri.
Ndaagwo mutiini gwo nangalya, mbu njaluuke.
Kiri ne'bitumbwe bye'mizabibu, ndaabyo bikiri ho.
2 Yabo booshi ábâli simbahiri Rurema, batakiri ho.
Mu kihugo kyoshi, mutakiri mundu mwija.
Si abandu booshi bakola mu yitana.
Banagweti bagakizi tegana umubashu.
3 Balyagagi beeshu mu kukola amabi na'maboko gaabo.
Abimangizi, na'batwi be'maaja, bali mu huuna ikitulire.
Abagale, ngiisi byo baloziizi, kwo banali mu gira igambi lyo'kubilonga.
4 Mu kati kaabo, kundu bangadetwa kwo balyagagi biija, banabe bo'kuli,
si bakola mu shuta nga mishuugi.

Aaho! Ulusiku lwinyu lwo'kuhanwa, keera lwahika!
Ngiisi mundu agapumukira haage-haage.
5 Mutakolwe mbu mukizi biika umulangaaliro ku mutuulani,
kandi iri ku mwira wawe.
Hatanagire byo mugabwira kiri na bakiinyu.
6 Si umwana mutabana akoli gweti agagayiriza yishe.
No'munyere akola mu yihindulira nyina.
No'mwali-kazi naye, akola mu yihindulira navyala.
Abagoma bo'mundu bagaaba baabalya ba mu mbaga yage.*

7 Si Abahisiraheeri boohe, bagweti bagaadeta kwokuno:
Niehe, ngaloogeza ubutabaazi imwa Nahano.
Ngalindirira Rurema, bwo ye gangiza.
Ee! Rurema wani aganyuvwa!

8 E bagoma baani! Mutagaki mbonyoleza.
Mukuba, kundu nangaagwa, haliko ngaki vyuka.
Na kundu nangaba mbwatiiri mu kihulu,
haliko Nahano agaaba akiri mulengeerwe gwani.
9 Nâli gweti ngayifunda mu byaha imbere lya Nahano,
kyanatuma agandakarira.
Kundu kwokwo, agaki mbulanira imbere lya'batwi be'maaja.
Ee! Agandeetera ngiisi íbingwaniini.
Hanatame, anandwale mu mulengeerwe,
halinde na mbone ngiisi kwo angololera íbihengamiri.

---

* **7:6 7.6** Mataayo 10.35-36.

10 Yago gooshi, abagoma baani bagagabona, banateerwe ne'shoni.
Si bo bâli kizi deta, mbu: «Rurema Nahamwinyu, alyagagi hayi?»
Kundu bakadeta kwokwo, ngaki bona ngiisi kwo bagaagwa.
Banakizi libatwa-libatwa, nga bidaka bya mu njira.

Hisiraheeri ataaha

11 E Bahisiraheeri! Mu siku ízâye yije, inzitiro za mu twaya twinyu zigashubi yubakululwa.
Kiri ne'mbibi ze'kihugo kiinyu zigayajabulwa.
12 Yikyo kyanya, abandu biinyu bagayiji mùgalukira.
Bagalyoka i Hasuriya, halinde mu twaya twe'Miisiri, kiri ku lwiji Hefuraati.
Baganalyoka ku nyaaja, na ku migazi íri hala.
13 Ikihugo kigaashaka, kinabe kimaata,
mukuba ábakoli tuuziri mwo, keera babihuuka bweneene.

Abandu bahuuna Rurema

14 E Nahano! Ukizi langa abandu baawe.
Si biryagagi bibuzi byawe.
Na bwo bikoli rambiri byonyene mu lubako, ukizi bilanga ne'ngoni yawe.
Leka bikizi ragirira ubwasi, áhayeziri i Bashaani ne'Giryadi
nga kwo byâli kizi gira yaho keera.
15 E Nahano, utuyereke kandi ibitangaaza byawe,
nga kwo wâli kizi bigira, mu kutulyosa mu buja i Miisiri.
16 Yibyo bitangaaza, ikyanya ibinyamahanga bigabibona,
lyo bigateerwa ne'shoni hi'gulu lyo'bukaholwe bwabo.
Bagakizi biika ukuboko ku kanwa,
iri banaziba amatwiri.
17 Yibyo binyamahanga, bigakizi yibulula mu luvu, nga mujoka.
Binalyoke mu tuhonga twabo, mu kuyiji juguma imbere lya Rurema Nahamwitu.
Bagagwatwa ne'kyoba imbere lyage.

18 Aahago! Hayi ho twangashubi bona ugundi Rurema úkushushiri!
Si wehe naaho, we gweti úgakoga ibyaha bya'bandu!
Ee! Abandu baawe ábasigiiri, utagweti ugakizi loleekeza ibyaha byabo.
Utanayamiri ugarakarira abandu baawe halinde imyaka ne'myakuula.
Haliko, usiimiri ukuyerekana urukundo úlutâye male.
19 Uganashubi tuyuvwirwa indengeerwa.
Ibyaha biitu ugabilibata-libata mwi'dako lya'magulu gaawe,
ukabuli bilasha mu kalingi ke'nyaaja.
20 Ugatuyereka ngiisi kwo uli mwemeera,
unakizi tukunda ku rukundo úlutâye male.
Kwokwo, kwo ukalagaania bashokuluza biitu
Hiburahimu, na Yakobo ukulyokera keera.

Ikitaabo kyo'muleevi
Nahumu
Indangiriro

Mu yiki kitaabo kya Nahumu, muyandisirwi ngiisi kwo Rurema âli kola agaminika abandu ba'kaaya ke'Ninaawi, kaaya kahamu ke'Hasuriya, no'kuhongola yako kaaya kaabo. Akabarakarira hi'gulu lya ngiisi kwo bakateera Abahisiraheeri bukayu bweneene, banavindagaza kiri na'Bayuda. Na kwakundi, balya Baninaawi bakayikangaata bweneene, banayiyuvwa hi'gulu lye'migisi yabo, iri banadeta mbu yo yâli kizi baleetera ubuhimi. Kwokwo, Rurema akadeta kwo agabasivya lwoshi.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Nahumu 3.18-19: «E mwami we'Hasuriya! Si abakulu baawe keera bayitwa, banakoli lambamiri mu luvu. Abanalushaagwa baawe, batakiri mu shagala. Abagunda baawe, bashabukiiri mu migazi, ndaanaye wo'kushubi bakuumania! Keera wakomeresibwa. Na buno naawe, ukola ugafwagaga! Ikyanya abandu bali mu yuvwa ngiisi kwo wahanyagala, bali mu koma amagasha ngana mu kushagaluka. Si hi'gulu lyo'bulangi bwawe, yabo booshi bâli kizi libuuka. Butakanahooha!»

Íbiri mwo ku bwofi
a) Ngiisi kwo Nahano ayagalwa hi'gulu lye'Ninaawi (1)
b) Abaninaawi bakola bagashereezibwa (2–3)

1 Ino ndumwa, iyerekiini amabone go'muleevi Nahumu, wa mu kaaya ke'Herikoshi, inadesiri hi'gulu lya'kaaya ke'Ninaawi.

Nahano arakarira i Ninaawi
2 Nahano Rurema alyagagi munaluugi, anagweti agayihoola.
Ikyanya abagoma bagweti bagahagana naye, ali mu bahaniiriza ku buraakari bwage.
E ma! Balya bagoma, ayamiri abarakariiri, anagweti agabayihoola.
3 Nahano, kundu ayamiri agweti agayigenderera,
halikago ali mwene ubushobozi.
Atali mu lekeerera banangora-mabi, si agweti agabahana.
Ikyanya agweti agagenda, hali mu boneka imibangami ne'bihuhuuta.
Ishando zaage, ikyanya ziri mu tumuula ulukungu, luli mu boneka nga bibungu.
4 Ikyanya ali mu kyula, inyaaja ne'nyiiji zinayami kama.
Kiri ne'ndagiriro nyija ze'Bashaani, na ze'migazi ye'Karimeeri zinagubuuke.
No'twaso twe'Lebanooni, tunaholoke.
5 Hi'gulu lya Rurema, imigazi iri mu shagala,
no'tugangazi tunajongoloke, tunanyerere.
Ikihugo kiri mu jugumbana imbere lyage,
kuguma na booshi ábatuuziri mwo.
6 Ikyanya Nahano ali mu shavura, nyandagi úwangaki labuka imbere lyage?
Uburaakari bwage, ikyanya buli mu ba bukoli yasiri, nyandi úwangaki sigala?
Uburaakari bwage, buli mu siriiza ngana-ngana.
Kiri na'maala, gagweti gagabereka imbere lyage.
7 Nahano ali mwija.
Ikyanya abandu bali mu libuuka, bakwaniini batibitire imwage.
Ikyanya bali mu múbiika kwo'mulangaaliro, ali mu kizi bahahala.
8 Haliko abagoma boohe, agweti agabalandiriza, halinde anabaminike.
Ali mu yami bakumbulula nga mwijulire,
halinde banaherere mu kihulu, lwoshi-lwoshi.

9 Abandu, ikyanya bagweti bagaagira igambi hi'gulu lya Nahano, ali mu yami basivya.
Atagaaba ni'goorwa mbu ashubi bashulika ubwa kabiri!
10 Yabo bagoma bagaaba nga ábakoli lalusiri, banakizi bambaajira,
banajigimbe nga kishungu-shungu kyumu kye'migenge,
banasiriire lwoshi-lwoshi.

11 E Ninaawi! Si mwami winyu agweti agayiji gira igambi libi hi'gulu lya Nahano!
Ikyanya agweti agahanuulana, ali mu ba ashungisiri amabi naaho.

12 Kundu kwokwo, Nahano adetaga kwokuno:

«Kundu Abahasuriya bakoli luguusiri,
si bagaahera, batanaki shubi boneka.
E Bayuda! Kundu nâli kizi mùlibuza, leero ngamùleka.
13 Na kundu mwâli shwesirwi ne'minyororo yabo, ngagitwisa,
batanâye ki mùvindagaze.»

14 E Ninaawi! Keera Nahano akyula hi'gulu lyawe:
«Mutâye ki bute abandi abaana, mbu banashubi yinikwa amaziina giinyu.
Si mu ndaaro ze'mizimu yinyu, ngashaaza imigisi yoshi-yoshi.
Bwo mukoli bihuusiri bweneene,
ngweti ngamúhumbira ishinda.»

2

1 E Bayuda! Langiizi ku migazi!
Si hali mu yija indumwa ígweti igaleeta imyazi miija yo'mutuula!
Aaho! Mugirage isiku ngulu!
Na ngiisi byo mukalagaania Rurema, mubikwizagye.
Banangora-mabi, batâye ki teere ikihugo kiinyu.
Mukuba, ngabashereeza lwoshi-lwoshi!

2 E kaaya ke'Ninaawi! Langiiza! Abagoma bagayiji kuteera.
Mulangage akaaya kazitire! Mulaliire ku mitalimbwa!
E maashi! Mukenyere, munasikame, munayibiike ibiringiini ukulwa!
3 Ikyanya abanyazi bakateera Abayuda, banabasiga maboko mamaata,
banabashereegeza kiri ne'ndalo zaabo ze'mizabibu.
Kundu kwokwo, Rurema akalagaania Abahisiraheeri kwo agaki bagalulira ubulangashane bwabo.
Kiri na'Bayuda kwakundi, Nahano akola agabagalulira ubwe'mwabo.

4 E Baninaawi! Indwani za'bagoma biinyu, zifumbiiti isiribo ndukula, ne'byambalwa bidukula.
Ikyanya zikola mu yitegaanura, amagaare gaazo gi'zibo gali mu ba gakeyengiini.
Zifumbiiti amatumu gaazo, zinagalengeziizi hi'gulu.
5 Amagaare gaazo gi'zibo, gagweti gagasuula umulindi mu njira za mu kaaya, na mu ze'butambi lyako.
Zinagweti zigayilyemuza nga mbigi za muliro,
zinagweti zigasuula umulindi nga biryamu.
6 Mwami we'Ninaawi, agweti agatabaaza abakulu ba'basirikaani.
Na kundu bagweti bagatibitira imunda ali,
haliko bali mu genda bagasisiitwa.
Abagoma baabo bakwabadukira iwa luzitiro,
banalingaania ikindu kihamu kyo'kubakingira.
7 Lyeryo, imiryango yo'kugomera ulwiji, yanatikira.
Akajumiro, kanayami yihongoleka haashi.
8 Abagoma banashaaza umugisi gwo bâli kizi yikumba,
banagutwala i mahanga.
Kyo kitumiri abaja-kazi bakoli gweti bagalira-lira nga mahumba.
Banakizi yititimba-titimba ku bifuba, mu kuyerekana umwizingeerwe gwabo.
9 Si Abaninaawi bakola ngi'benga íryatulika.
Kundu bali mu deta: «Mulekage ukutibita, mulekage ukutibita!»
Haliko, ndaaye úli mu yimanga.
Si booshi bali mu tibita!
10 Emwe bagoma! Si mu kano kaaya, mulyagagi akanyabungaka ke'bindu.
Biri kandaharuurwa.
Kwokwo, mushahulage inooro, kuguma ne'harija!
11 Duba-duba, yibyo bindu byoshi, bigweti bigashahulwa mu kaaya.
Abandu be'Ninaawi, imitima yabo keera yahola.
Indege zitaki kaniri, si bakoli shengusiri ngana.
Banakoli yulubaliirwi i malanga!

12 Aahago! Akaaya kahamu ke'Ninaawi, kuti úkwaba?
Si kashuba nga lwala lwe'ndare!

Mwomwo, mwe'njuuke ze'ndare zishuba mu longera ibyokulya.
Ifiizi ye'ndare, ikyanya ishuba mu genda i ruhiiviro,
ndaaye mundu úshuba mu kakaza abaana baayo.
13 Ishuba mu genda, inayite inyamiishwa,
inazibaagire ibuguma lyayo, na'baana baayo.
Ee! Ikyanya yayita inyamiishwa,
inyama zaazo ziri mu yijula ibundo lyayo.
14 Nahano wo'bushobozi bwoshi adetaga kwokuno:
«E Ninaawi, ngola mugoma wawe.
Amagaare gaawe gi'zibo, ngagajigiivya, halinde ikyusi kyago kinatutumuke.
Imisore yawe, kundu ishuba nga njuuke ze'ndare, booshi bagafwira mwi'zibo,
utanâye gendi shahula ibya beene.
Kiri ne'ndumwa zaawe, zitâye shubi gendi teera abandu ikyoba.»

3

Abandu be'Ninaawi bahera

1 E kaaya ke'Ninaawi! Yayewe imwawe!
Si ulyagagi mwitani, unali mutebani!
Mu kati kaawe, muyijwiri ibindu byo ukashahula!
Si wâli kizi tindimaza abandi bweneene.
2 Yuvwiriza ngiisi kwe'ngoni, iri twa-twa!
Amagaare giinyu gi'zibo, gali mu girigimba,
Ne'fwarasi ziinyu, ziri wa giriti-giriti,
Na'magaare gi'zibo gagweti gagalunduma!
3 Abasirikaani ábali mu gendera ku fwarasi bayiji kuteera.
Ingooti zaabo, na'matumu gaabo, bigweti bigakyemula.
Keera bakamùyita mwa'bandu bingi.
Na buno, ibirunda bikoli ba kandaharuurwa,
halinde abasirikaani bagweti bagabisiitara-siitara kwo!

4 E Ninaawi! Ushuba bulambe wo'mukazi!
Ushubi gweti ugalungumirwa, iri unakoleesa amaleere gaawe.
Keera ukashweka abandu be'bihugo bingi,
mu busambani bwawe, na mu bulozi bwawe.
5 Kwokwo, Nahano wo'bushobozi bwoshi adetaga kwokuno:
«Umulondo gwawe, ngolaga ngagushonia halinde kwi'twe.
Kwokwo, lya'bandu ba'gandi maami gooshi babone ubukondwe bwawe, iri banakuteeza ishoni.
6 Ngakufuka kwi'jolera,
halinde abandu booshi banakuloleere, banakunenuuke.
7 Ngiisi ábagakubona, bagakutibita, iri banakushekeereza kwokuno:
“Niino! Leero, Ninaawi ahongolwa ngana!
Aahago! Nyandi úgamúlirira?
Hayi tugaki longa abandu bo'kumúholeeza?”»

8 E Ninaawi! Ka we himiri akaaya Tebeesi?
Si yako kaaya, kakayubakwa ha butambi lyo'lwiji Niire,
kanazungulusirwi na'miiji.
Ulwiji Niire, lwâli kizi kalanga bweneene.
Na'miiji gaalwo, lwo luzitiro lwako.
9 Abandu be'Tebeesi, bâli biisiri umulangaaliro ku bushobozi bwe'Kuushi, na ku bwe'Miisiri.
Bâli kizi tabaaza kandi na'bandu be'Puuti, na'be'Libiya,
10 Kundu kwokwo, yabo bandu be'Tebeesi nabo bakagwatwa imbohe, banatwalwa i mahanga.
Kiri na'baana baage baanuke, abagoma baabo bakabatenga-tenga,
halinde banafwira mu ngiisi mashangaaniza.
Abanalushaagwa baabo booshi, bakabagaba mu kubataarira ikibare.
Abatwali baage booshi, bakabashweka iminyororo.
11 E Ninaawi! Si na naawe, leero ugalaluka.
Ugagendi looza ukuyibisha, gira abagoma batakugwate.

12 Inzitiro zaawe zooshi zo'kukukingira, zigahongolerwa haashi,
zinagwe nga bitumbwe bye'mitiini keera íbyayera.
Ne'kyanya bigashaganizibwa,
biri mu yami tibukira mu kanwa ka úloziizi ukubimiragusa.
13 Abasirikaani baawe, honyo! Si booshi bakoli ba nga bakazi bazira misi!
Imiryango ye'kihugo kyawe, ikoli yanuusiri imbere lya'bagoma baawe.
Ee ma! Umuliro keera gukajigiivya inyigaliro zaayo.
14 E bandu be'Ninaawi! Muyibiikire ikihinda kya'miiji!
Munasikamye inzitiro ziinyu, lyo mulonga ukugooyera ikiteero.
Muyabiirage ibidaka, munabihonde na'magulu,
halinde lyo mubumba amatafaari, munagayokye.
15 Yibyo byoshi, kundu mugweti mugabigira,
si baguma biinyu bagasingoolwa ngana ku muliro,
na'bandi banayitwe ku ngooti.

Mugajanganula-janganula, nga kwe'nzige ziri mu piisa byoshi.
E bandu be'Ninaawi! Kundu mwangaluguuka nga mahaazi, mugashaganibwa naaho.
16 Mu mwawe, abadandaza keera bakaluguuka, banakoli ba bingi ukuhima indonde.
Ehee! Yabo bagatee lya byoshi íbiri mu kihugo,
bakabuli nyerera nga nzige íziri mu balala.
17 Abalaazi baawe, kuguma na'bakulu, bakaluguuka
nga'mahaazi ágali mu yiguga ku kibambaazi ku kyanya kye'mbeho.
Haliko, ikyanya kye'ndara, ikyanya izuuba liri mu tunduuka,
byoshi binayami guruka, gwi! Binayami yinywerereka.
Ndaanaye úyiji ngiisi ho biri mu genda!

Abahasuriya bahimwa lwoshi-lwoshi
18 E mwami we'Hasuriya! Si abakulu baawe keera bayitwa,
banakoli lambamiri mu luvu.
Abanalushaagwa baawe, batakiri mu shagala.
Abagunda baawe, bashabukiiri mu migazi, ndaanaye wo'kushubi bakuumania!
19 Keera wakomeresibwa. Na buno naawe, ukola ugafwagaga!
Ikyanya abandu bali mu yuvwa ngiisi kwo wahanyagala,
bali mu koma amagasha ngana mu kushagaluka.
Si hi'gulu lyo'bulangi bwawe, yabo booshi bâli kizi libuuka. Butakanahooha!

Ikitaabo kyo'muleevi Habakuki

Indangiriro

Yiki kitaabo kyo'muleevi Habakuki kiyerekiini ngiisi kwo âli kizi buuza Rurema mbu kituma kiki banangora-mabi batali mu hanwa.

Ubwa mbere, Habakuki anabuuza Rurema kituma kiki atali mu hana abandu be'Buyuda. Mukuba Abayuda bâli gweti bagayitana bweneene, no'kushobania imaaja. (1.1-4) Nahano anamúshuvya kwo akola agaleeta Abababeeri gira bateere ikihugo kye'Buyuda. (1.5b)

Habakuki anashubi yidodomba mbu iri Rurema angaba ali mweru, kuti kwo angaki yigenderera ku balya Bababeeri, kwo bali banangora-mabi ukuhima Abayuda. (1.12–2.1) Rurema anamúshuvya mu kudeta kwo'bute bwage bugahikira na'Bababeeri kwakundi, nabo bagahanwa bukayu hi'gulu lya'mabi gaabo gooshi. Anamúhooleza ku magambo mingi ágayijikiini bweneene: «Yago mabone… gagakoleka ngana...» (2.3) «Si abandu ábakwaniini boohe, bagaramba ku njira yo'kulangaalira Rurema.» (2.4b) «Nga kwa'miiji gayijwiri hooshi mu nyaaja, kwo na kwokwo, ubulangashane bwa Nahano bugamenyeekana hooshi mu bandu.» (2.14) «…Nahano atuuziri mu nyumba yage ndaluule. Abandu booshi ba mu kihugo bakizi beera munyerere imbere lyage!» (2.20)

Habakuki anabuli deta: «Aahago! Yibyo byoshi, ushubi bikolaga mu siku ziitu, halinde nyiitu tubimenye bwija.» (3.2b)

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Habakuki 3.17-18: «Ibiti bye'mitiini kundu bitahembiri, ne'mizabibu inabe ndaabyo bitumbwe byo itongesiri, ne'mizehituuni inabe ndaago mavuta ágayezirwi mwo, ne'ndalo, imimbu yazo inabe ndaayo, ne'bibuzi binabe bikakumbululwa mu lugo, ne'ngaavu mwi'ruli, banabe bazipiisa! Kundu kwokwo, niehe ngakizi shambaalira Nahano. Nyamiri ngakizi shagalukira Rurema Lukiza wani.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Habakuki ali mu tee yidodomba (1.1-11)
b) Habakuki ashubi yidodomba (1.12–2.20)
c) Habakuki akola mu langaalira Rurema, anaba no'bushambaale bweneene (3)

1 Ino ndumwa, Rurema akagiyigulira umuleevi Habakuki.

Habakuki atabaaza Rurema

2 E Nahano! Keera n'gakuyereka ngiisi kwa'bandu bali mu yitana.
Aaho! Ngwaniini ngizi kutabaaza halinde mangoki?
Si utazi nyitaba, utanazi tukiza!
3 Yibyo bihigo, ka ngwaniini ngizi bibona-bona?
Si abandu keera bahigula bweneene!
Ikyanya ndi mu bayitegeereza, ndi mu bona naaho kwo bagweti bagahambanwa, iri banalongoola.
Ee! Bali mu shereezania, iri banayitana.
4 Imaaja zitakiri mu simbahwa,
zitanakiri mu twibwa ku njira íkwaniini.
Halikago, abandu bakola mu zishobania,
kyo kitumiri banangora-mabi naaho bo bakola mu sinda.

Nahano ashuvya

5 Nahano anashuvya kwokuno: «Mutee lola mu binyamahanga.
Mulolage, munasoomerwe ngana!
Mu siku ziinyu, ngaagira ikitangaaza.
Yikyo kitangaaza, kundu umundu angagwanwa amùganuulira kyo, mutangakiyemeera!*
6 Ngola ngashimya Abababeeri,
kwo bali bandu bazira kimino, banateeziri ikyoba.
Bagweti bagalenga-lenga mu mahanga gooshi,
iri banagaaza ibihugo bya beene.
7 Yabo Bababeeri, bayijikiini kwo bali balangi,

---

* **1:5 1.5** Mikolezi 13.41.

banali mu leeza abandu mwe'kinyukura.
Bali mu gira ngiisi kwo baloziizi, buzira kutwaza ugundi mundu.
8 Emwe! Ifwarasi zaabo, ziri mu suula umulindi ukuhima ingwi.
Banali balangi, ukuhima imirunga ku kyanya ikoli shalisiri.
Abasirikaani baabo ábashoniri ku fwarasi, bashaaziri hala, banali mu yami yilala mu bagoma.
Bali mu ba nga nyunda, úli mu yihwika ku mutumba!
9 Yabo basirikaani booshi, bali balangi bweneene.
Baloziizi naaho, kwo bayiji tulwisa.
Abandu bo keera bakashweka,
bali kandaharuurwa, ngo'mushenyu.
10 Ikyanya bali mu gwana utwaya tuzitire,
bali mu tushekeereza naaho.
Bali mu shekeereza kiri na'baami na baguvuruneeri,
iri banabahonyoleza.
Yizo nzitiro, bali mu zilunda kwo'luvu,
lyo balonga ubulyo bwo'kuziyingira mwo.
11 Bali mu hinjuka nga kihuhuuta, banayigendere.
Imisi yabo, yo bali mu biika kwo'mulangaaliro,
kyo kitumiri keera bayikululira umwama!»

Umuleevi Habakuki ashubi zimuula

12 E Nahano! Si uyamiri uli Rurema, ulya Mutaluule, utanâye fwe!
We na butibitiro bwitu.
Balya Bababeeri, si we kabatoola gira batutwire imaaja,
banatuhane hi'gulu lye'byaha biitu!
13 Kundu kwokwo, ulyagagi mweru.
Utali mu kejeerera amabi, utali mu gooyera ibihigo.
Aaho! Kutagi wayihulikira, wanabalekeerera
baminike abandu ábakwaniini ukubahima?
14 Ka tulyagagi ifwi naaho, mbu tugwatwe, tunayami yitwa?
Ka tuli biremwa bya mu nyaaja, íbitahiiti umusholezi?
15 Si balya banangora-mabi, bali mu gwasa abandu kwi'gera,
banabakululire mu njenga zaabo.
Ha nyuma, banashambaale, ti awi yiyi yiyi!
16 Yizo njenga zaabo, bagweti bagaziyikumba, iri banazitumuulira umubadu.
Banadete: «Ee ma! Yizi njenga, ziri mu tugaza,
tunakola mu zilongera mwe'byokulya bingi.»
17 E maashi! Ka ugabalekeerera, bagenderere ukugira kwokwo?
Ka bagakizi minika abandu, buzira kubayuvwirwa ikimino?

2

1 Niehe ngashonera ku lwingo lwe'naazi, mbeere yo.
Ngakizi lindirira, nyuvwirize Nahano.
Mukuba keera n'gamúyidodombera, na ndoziizi ukumenya ngiisi kwo aganjuvya.

Rurema ashuvya Habakuki

2 Nahano ananjuvya kwokuno: «Gano mabone, ugayandikage!
Ugayandike ku mbahwa, ku fwabe ízigasomeka bwija.
Kwokwo, ngiisi úgagasoma, alonge ukuyami menyeesa abandi.
3 Yago mabone, galindiriiri ikyanya kyo gashungikiirwi kwo.
Gagweti gagaadeta hi'gulu lye'mberuuka, ganali go'kuli.
Na kundu gangatinda, ulindirire naaho.
Si gagakoleka ngana, gataganakeereza.
4 Uyandike kwokuno: "Ulolage yaba banabwikangaate.
Bagweti bagatuula ku gindi-gindi njira, ítakwaniini.
Si abandu ábakwaniini boohe,
bagaramba ku njira yo'kulangaalira Rurema.*
5 Nga kwe'divaayi iri mu teberezania,
kwo na kwokwo, ngiisi ábagweti bagayikangaata, batagayama ho.
Si bali nga nakuzimu, mu kulooza ukumirangusania.

---

* **2:4 2.3-4** Barumi 1.17; Bagalatiya 3.11; Baheburaniya 10.37-38.

Na nga kwo Narufu atali mu yiguta, nabo kwo na kwokwo.
Si bagweti bagayikumaniza abandu ba'gandi mahanga gooshi,
gira balonge ukubamirangusa.”
6 Abandu mwene yabo bagakizi mùhonyoleza, ti:
“Yayewe imwinyu! Mwe mugweti mugayilundira íbitali bye'mwinyu.

«“Munagweti mugayilugiza imyenda, mutanali mu giyishula!
Aahago! Amagambo mwene yago, ka gangagenderera? Nanga, maashi!”
7 Kundu mukayabiira ibindu byabo,
si lusiku luguma, bagayami mùyubukira, banamùtakamire.
Lyeryo niinyu, banamùshahule ibye'mwinyu.
8 Mwâli kizi shereeza ibihugo bingi, kuguma no'twaya twabyo,
iri munashahula ibindu byabo.
Na ngiisi ábâli tuuziri mwo, mwanakizi bayita.
Kwokwo, ibindu biinyu nabyo, ngiisi ábagaaba baki sigiiri, bagayiji bishahula.

9 «Yayewe imwinyu! Mwe mugweti mugahombeesa abandi, mbu lyo muyigaza.
Munagweti mugasalira ukugendi yubaka kwi'rango, mbu lyo mufuuka ubuhanya.
10 Si keera mukashungika kwo mugagendi shereeza abandu bingi.
Aahago! Mumenye kwo keera mwayiteeza ishoni imbere lya beene winyu.
Kwokwo, mukola mugaafwa.
11 Kyo kitumiri, kiri na'mabuye go muyubasiri mwe'nzitiro, gagateera akashiba mu kumùlega.
Emwe! Kiri ne'miganda, nayo igamùyimomootera!

12 «Yayewe imwinyu!
Si utwaya twinyu, mugweti mugatuyubaka mu kuyitana, na mu kuvindagazania!
13 Kundu kwokwo, Nahano wo'bushobozi bwoshi keera akalagaania
kwo ngiisi bya'bandu bali mu himbuukira kwo, bigaki herera mu muliro.
Haliibwi! Si yabo bandu bagweti bagayitubanulira ubusha!
14 Nga kwa'miiji gayijwiri hooshi mu nyaaja,
kwo na kwokwo, ubulangashane bwa Nahano bugamenyeekana hooshi mu bandu.

15 «Yayewe imwinyu, mwe mugweti mugalalusa abatuulani biinyu.
Mugweti mugakizi balungira kolobwe mu divaayi, gira balaluke,
lyo mulonga ukuloleera ubukondwe bwabo.
16 Aaho! Kundu mukiri mu longa ulushaagwa,
haliko masaasa atabukwa, mugaki teezibwa ishoni.
Niinyu, mugaanywa idivaayi, munakizi yibumbulika ne'ndalwe.
Emwe! Nahano yenyene agamùyijira ku buraakari bwage.
Kwokwo, niinyu, ubulangashane bunahinduke ishoni!
17 Si keera mukayita abandu bingi i Lebanooni, mu twaya twabo,
mwanayita kiri ne'nyamiishwa.
Buno niinyu, mukolaga mugayoboha, munakomeresibwe.
Ngiisi byo mukagirira abandi mu twaya twabo, niinyu, bigaamùba kwo.
18 Aahago! Ikyanya umundu agweti agayibaajira imigisi, ali mu longa akamaro kaki?
Si irya migisi iri mu tulwa mu byuma,
inali ya kutebana naaho!
Itashobwiri kiri no'kudeta!
Uyo mundu, si ali mu biika umulangaaliro ku kindu kyo akayigirira yenyene!

19 «Yayewe imwinyu! Si mugweti mugabwira umugisi mubaaje mu mbahwa, ti: “Vyukaga!”
Munabwire umugisi gwi'buye, ti: “Yimukaga!”
Aaho! Yugwo mugisi, ka gwangakuyigiriza? Nanga maashi!
Kundu gulyagagi mubugiirize kwe'nooro ne'harija, haliko gutali mugumaana!
20 Haliko, Nahano atuuziri mu nyumba yage ndaluule.
Abandu booshi ba mu kihugo bakizi beera munyerere imbere lyage!»

3

Rurema ashuvya amahuuno ga Habakuki

1 Umuleevi Habakuki akahuuna Rurema, kwokuno:

2 E Nahano! Keera n'gayuvwa hi'gulu lye'mikolezi yawe ya kahebuuza.
Ngiisi byo ukagira, keera byanzoomeza bweneene!
Aahago! Yibyo byoshi, ushubi bikolaga mu siku ziitu,
halinde nyiitu tubimenye bwija.
Kundu uki turakariiri, utuyuvwirwe indengeerwa, maashi!

3 Rurema Mutaluule agweti agayija,
ukushaaga i Temaani, na mu mugazi gwe'Paraani.
Ubulangashane bwage buyijwiri mwi'gulu!
Anagweti agayivugwa hooshi mu kihugo.
4 Agweti agayija alangashiini ngi'zuuba.
Mu kuboko kwage, mugweti mugalyoka umulengeerwe.
Mwomwo mwo anali mu bisha ubushobozi bwage.
5 Imbere lyage, ali mu tee lungika ikiija kikayu,
ubuhanya nabwo bunayije bumúshalagiiri.
6 Ikyanya ali mu yimanga, ikihugo kinajugumbane.
Ne'kyanya ali mu lyeguuza amasu, abandu banayami lenga mwe'kinyukura.
Kundu imigazi iyamiri-yamiri ho, ali mu givungula.
No'tugangazi, kundu tuyamiri ho, ali mu yami tuhongola.
Ee! Yehe ye tuuziri ho imyaka ne'myakuula.
7 N'gabona kwa'bandu be'Kushani bakongamiri mu maheema.
Na'be'Midyani nabo, bâli gweti bagalenga mwo'musisi hi'gulu lye'kihuumula.
8 E Nahano! Ka wâli rakariiri inyiiji?
Ka kiri ne'nyaaja ukazilangamira,
halinde uyije mu bibungu, nga úli mwi'gaare,
ne'fwarasi zaalyo zikola mu ganga hi'gulu lyo'buhimi?
9 Keera ukafwora umuheto gwawe, wanatungira ne'myambi yawe.
Emwe! Wanayanuula idaho, kiri ne'nyiiji zanahinga bweneene.
10 Ikyanya imigazi ikakuloleekeza, yanayami jugumbana,
inyiiji zanagolomba mwo.
Utulingi twe'nyaaja tukalunduma,
twanayami vubula imidunda.
11 Ikyanya irya myambi yawe ikayinywerereka, ikayami tanguula, waa!
Itumu lyawe, lyâli kizi kyemula!
Lyeryo, izuuba no'mwezi byanayami jingalala.
12 Wâli kizi lenga-lenga mu kihugo, iri unakoli rakiiri.
Wanaminika igindi milala yoshi hi'gulu lyo'bute.
13 Si abandu baawe boohe, ukagendi bakiza,
wanafuusa kiri no'lya mutaluule wawe.
Balya banangora-mabi, wanafuta umutwali wabo,
kiri na ábakamúyibiika kwo booshi.
14 Yabo bagoma, ikyanya bâli tuyijiiri, kwo batushaabule,
emwe! Bâli kasinge-singe nga kihuhuuta.
Banâli toniri kwo bagahikiri tuminika,
nga ábayiji nyomboola abakeni.
Kundu kwokwo, ukakoleesa amatumu gaabo, mu kutumita ikirongoozi kyabo mwi'twe.
15 Ukalenga mu nyaaja,
uli ku fwarasi zaawe, mu midunda mikayu.

16 Iri n'gayuvwa kwokwo, ibya mu nda byanalyamuza liguma, gyuu!
Akanwa kaani, kanakizi shushubira.
Ne'ndege zanayami tera!
Balya bandu bagweti bagatuteera,
kundu kwokwo, ngalindirira ku bwigenderezi, halinde balonge ukuminikwa.
17 Ibiti bye'mitiini kundu bitahembiri,
ne'mizabibu inabe ndaabyo bitumbwe byo itongesiri,
ne'mizehituuni inabe ndaago mavuta ágayezirwi mwo,
ne'ndalo, imimbu yazo inabe ndaayo,
ne'bibuzi binabe bikakumbululwa mu lugo,
ne'ngaavu mwi'ruli, banabe bazipiisa!

18 Kundu kwokwo, niehe ngakizi shambaalira Nahano.

Nyamiri ngakizi shagalukira Rurema Lukiza wani.
19 Nahano Rurema, ye misi yani.
Ali mu nzikamya amagulu, nga kasa.
Anali mu ndwala mu marango ge'migazi.

Isobaanuro imwa bali mu kizi rongoora abimbi: Luli mu yimbwa, mu kukoleesa ibikolanwa bye'mihungo.

Ikitaabo kyo'muleevi Sefaniya

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Sefaniya, kiyerekiini ngiisi kwo Rurema agaahana abandu be'kihugo kye'Buyuda hi'gulu lye'byaha byabo. Ne'kyanya agabahana, ikikembere naaho kyo kigasigala. Ha nyuma, yabo bandu ábagasigala, Rurema âye baholeeze no'kubagalulira ikihugo kyabo.

Yikyo kyanya kyo'kuhanwa, Sefaniya akakibuuza «ulusiku luhamu lwa Nahano». Anadeta kwo ku kyekyo kyanya, ibindi bihugo bingi bye'mahanga nabyo bigateerwa, nge'Bufirisiti, ne'Mohabu, ne'Hamooni, ne'Hendyopiya (i Kuushi), ne'Hasuriya.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Sefaniya 3.15: «Kundu Nahano âli kizi kuhana, haliko keera akaleka, anashaabula abagoma baawe. Nahano yenyene, ye mwami wa'Bahisiraheeri, aganayama amùtuuziri mwo. Mutanaki shubi yoboha, mbu mugalonga inguuke.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Sefaniya akengula booshi ábatuuziri mu kihugo (1.1-3)
b) Amaleevi go'kudaaka Abayuda (1.4-13)
c) «Ulusiku Luhamu lwa Nahano» (1.14–2.3)
d) Ngiisi kwo yaba bagoma bagaahanwa: Abafirisiti, na'Bamohabu, na'Bahendyopiya, na'Bahasuriya (2.4-15)
e) Abandu be'Yerusaleemu bagaahanwa, si ikikembere kigasigala (3.1-20)

1 Ino ndumwa, Nahano akagimenyeesa umuleevi Sefaniya, ku kyanya Yosiya mugala
Hamooni, âli riiri mwami we'Buyuda. Uyo Sefaniya, âli mugala Kuusi, mwijukulu
Gedaliya. Gedaliya naye, âli mugala Hamariya, wa mu kibusi kya mwami Hezekiya.*

2 Nahano adetaga kwokuno:
«Ngashereeza byoshi íbiri mu kihugo!
3 Ngaminika abandu, ne'nyamiishwa, no'tunyuni twa mu kyanyaanya, kiri ne'fwi mu nyaaja.
Ngiisi ábakoli bihuusiri, ngaasiga nabalunda nga ndundo za'mabuye.
Yabo bandu, ikyanya ngabaminika, batâye ki boneke mu kihugo.

4 «Ngahaniiriza ikihugo kye'Buyuda, kuguma na'bandu booshi be'Yerusaleemu,
na njaaze umuzimu Baali, gutaki boneke mu kihugo.
Na ndyose abaleevi be'bibeesha, halinde banayibagirwe lwoshi-lwoshi.
5 Ngashereeza ngiisi ábagweti bagashonera ku nyumba,
mbu bafukamire izuuba, no'mwezi, ne'ndonde.
Si bali mu kizi biika indahiro kwi'ziina lyani,
banakizi biika igindi kwi'ziina lyo'muzimu Mirikomu!
6 Kundu bâli nzimbahiri, haliko ha nyuma bananjanda.
Buno, batakiri mu ngulikira, batanakiri mu mbanuusa.

7 «Muhulikage imbere lya Rurema Nahamwinyu.
Si ulusiku lwo agayiji twa kwe'maaja, lukola bu hika.
Nahano keera akalingaania abandu baage, gira baminikwe, nga kwo'mundu angalingaania ibitugwa byo'kutangwa ituulo,
keera anatoola ngiisi ábagalaalikwa ukubayita.»

8 Nahano adetaga kwokuno: «Mu lulya lusiku lwo ngaatwa kwe'maaja,
ngaahana abakulu ba'Bayuda, na'baluzi baabo,
kiri na ngiisi ábagweti bagakulikira ingesho ze'kipagaani.
9 Ku lwolwo lusiku, ngaahana ngiisi ábagweti bagayikumba imizimu.
Banagweti bagayitana mu ndwaro zaabo, iri banalyalyania!»
10 Nahano adetaga kwokuno:
«Yulwo lusiku, hagayuvwikana ikimboloogo ukulyokera ku lwivi lwe'Fwi.
Bagakizi bululuka na mu luhande luhyahya lwa'kaaya.

---

* **1:1 1.1** 2 Baami 22.1–23.30; 2 Kutondobola 34.1–35.27.

No'lunganga lugayuvwikana mu tugangazi.
11 Mwe mutuuziri ha'kaguliro, mukizi bululuka!
Mukuba abadandaza booshi bagaminikwa, kuguma na ábali mu vuuja ifwaranga.
12 Yikyo kyanya, ngakoleesa itara, mu kulooza ábabishamiri mu Yerusaleemu.
Ne'kyanya ngagwana ábagweti bagayifunda mu mabi, ngabahana ngana-ngana.
Si bagweti bagayitoneesa kwokuno:
"Nahano yehe, ndaabyo angatugirira, kiba kiija kandi iri kibi!"
13 Ehee! Si abagoma baabo, bagayiji bashahula ibindu,
halinde inyumba zaabo zinasigale mishaka!
Kundu bagweti bagayiyubakira inyumba,
haliko batagazituula mwo!
Na kundu bagakizi byala imizabibu,
haliko batagakizi nywa ku divaayi yayo.»

14 Lulya lusiku lukulu lwa Nahano, keera lwayegerera.
E maashi! Si lugweti lugayija duba-duba.
Haaho, abandu bagakizi bululuka.
Kiri ne'bihagarusi, bigakizi lubanda kwa'kashiba.
15 Yulwo lusiku, uburaakari bwa Nahano bugayonerwa ku bandu,
banalibuuke, iri banashenguka bweneene.
Banashereezibwe, iri banasigwa mu mushaka.
Lulya lusiku, lugaaba lwe'kihulu, na lwo'mwizingeerwe,
lunayidike mwe'bibungu biiru, halinde kinabe kihulu kya namudidi.
16 Ku lwolwo lusiku, abandu bagadihiriza ibibuga hi'gulu li'zibo, iri banabanda akashiba.
Abagoma bagayiji hongola inzitiro zo'twaya, kiri ne'niizo zaatwo.

17 Abandu keera bakahubira Nahano,
kyo kitumiri bali mu kizi mamaata nga mbumi.
Umuko gwabo, gugayonwa nga luvu.
Ne'birunda byabo, bigakizi shemwa nga myanda.

18 Yulwo lusiku, Nahano agaaba akoli barakariiri bweneene,
batanaki kizibwe, mbu bwo batanga ifwaranga kandi iri inooro.
Mukuba agaaba akoli yuvwiti uluugi ngana, halinde ikihugo kyoshi kinasingooke.
Ee! Agaamala abandu booshi ba mu kihugo!

2

Imbira yo'kugalukira Nahano
1 Aahago! Si mutaki yuvwiti ishoni!
Mukuumane kuguma! Mukuumane kuguma!
2 Buzira kwokwo, mugayehuulirwa hala nga byula.
Mugire mukuumane, ku kyanya uburaakari bwa Nahano butazi mùhikira.
Mukuba, ukumùhana, agamùhana ku buraakari bwage!
3 Mweshi mwe mukiri mu yibiika haashi, mukizi looza Nahano,
munabe musimbahiiri imaaja zaage.
Mulooze ukukizi gira íbikwaniini, iri munayibiika haashi imbere lyage.
Kwokwo, ku yulwo lusiku lwo'buraakari bwage, hali ikyanya mwangafuushuka.

Abafirisiti bagaahanwa
4 Akaaya ke'Gaza, na'ke'Hashikelooni, twombi tugaasigwa mushaka.
Abatuulaga be'Hashidoodi bagayimulwa kalenge-renge, na'be'Hekurooni, nabo bagayami hongolwa.
5 E Bafirisiti, mwe mutuuziri ku butambi bwe'nyaaja, na mu kaaya ke'Kaanani!
Na niinyu kwakundi, mukolaga mugaahanwa.
Ee! Nahano akola agamùminika,
hataganasigala kiri na wo'muti!
6 E Bafirisiti! Yaho ku ngombe ye'nyaaja, hagahinduka ndagiriro ye'bibuzi.
Abangere bagakizi gisha ho, ne'bitugwa byabo.
7 Abayuda ábasigiiri, nabo bagakizi hashumbika.
Ee! Bagakizi ragirira he'bitugwa byabo.
Bushigi, bagakizi gwejera mu nyumba ízikasigwa mu kaaya ke'Hashikelooni.
Mukuba, Rurema Nahamwabo, agabatanduula, anakizi bagenduusa,

halinde banashubi tuula bwija nga kwo bâli tuuziri ubwa mbere.

8 «E bandu baani, ikyanya Abamohabu bâli kizi mùhonyoleza, nâli yuvwiti.
N'ganayuvwa ne'kyanya Abahamooni bâli kizi mùtuka.
Bâli gweti bagakizi gayiriza abandu baani,
iri banayiji bagaaza ikihugo kyabo.»
9 Nahano wo'bushobozi bwoshi, Rurema wa'Bahisiraheeri adetaga kwokuno:
«Nga kwo nyamiri ho, balya Bamohabu, na'Bahamooni, ngabashereeza lwoshi.
Ee! Ngabashereeza ngana, nga kwo n'gashereeza abandu be'Soodoma na'be'Gomora.
Ikihugo kyabo, kigahinduka ishamba lye'mishuugi, ne'binogo byo'muloba,
kinasigale mushaka, halinde imyaka ne'myakuula.
Abandu baani ábagaaba basigiiri, bagagendi shahula ngiisi byo baloziizi,
banayiji yabiira kiri ne'kihugo kyabo.»
10 Yabo Bamohabu, na'Bahamooni, si bâli kizi yikangaata.
Kyanatuma bagaahanwa nga kwo byâli bakwaniini.
Bâli kizi shekeereza abandu ba Nahano wo'bushobozi bwoshi.
11 Kwokwo, agababiika mwe'kyoba bweneene,
anashereeze imizimu yoshi mu kihugo kyabo.
Abandu ba'mahanga gooshi bagakizi yikumba Nahano,
ngiisi bandu mu kihugo kyabo.

12 Nahano adetaga kwokuno: «Mwe bandu be'Hendyopiya, niinyu ngamùyita ku ngooti.
13 Ngashereeza kiri ne'kihugo kye'Hasuriya, uluhande lwe'mbembe.
Akaaya kaakyo kahamu ke'Ninaawi, ngakahindula kabe mushaka,
kanasigale kayumiri lwoshi ngi'shamba.
14 Yako kaaya, kundu kâli gweti kagakizi yikangaata,
haliko ibitugwa byo bigasigala mwo, kuguma ne'nyamiishwa.
Banyunda, ne'nyange-nyange, no'tubangarara bigatuula ku nguliro zaako.
Banafufulu bagakizi lakira ku twazo twako,
kiri na banamujongo bagakizi lakira ku bihamambiro bye'miryango yako.
Ne'biti bye'myerezi, bigasigala bwalaafwe kwi'zuuba.»
15 Yako kaaya ke'Ninaawi, abandu bâli katuuziri mwo ku malega, na mu butoge.
Bâli kizi deta, ti: «E balya, si twe tushubi sumbiri abandi bandu booshi!»
Aaho! Kuti kuno ukolaga mushaka
unakoli ba igomberano lye'nyamiishwa!
Ikyanya abandu bagakizi lenga yaho, bagakizi kuhonyoleza,
iri banashagania amaboko, mu kukushekeereza.

3

Akaaya ke'Yerusaleemu kahanwa
1 Yayewe imwawe, e kaaya ke'Yerusaleemu! Si ulyagagi muhuni!
Abandu baawe bakoli bihuusiri, banagweti bagakizi komeresania.
2 Ikyanya abahanuuzi bali mu kizi kuhanuula, utali mu batwaza,
utali mu yemeera ukuyerekezibwa.
Utabiisiri Nahano kwo'mulangaaliro,
utanagweti ugamúyikumba.
3 Abatwali baawe, ziri ndare ízigweti zigalunduma.
Abatwi baawe be'maaja, bali nga mirunga ku kyanya ikoli shalisiri.
Bushigi bali mu gendi hiiva inyamiishwa,
ne'kyanya bali mu ba keera bazijanganula-janganula,
ndaahyo bali mu siga, kwo hya shesheezi.
4 Kiri na'baleevi baawe, bagweti bagayikangaata, iri banakizi lyalyania.
Abagingi nabo, bakoli gweti bagayulubaza inyumba ya Rurema,
iri banahongola imaaja zaage.
5 Kundu kwokwo, kalya kaaya, Nahano aki katuuziri mwo, anayamiri ali wo'kuli.
Yehe, ndaakyo kyanya ali mu gira igambo íritakwaniini.
Ngiisi lusiku shesheezi, ali mu twa imaaja mu kati ko'kuli, anayamiri ayemiirwi.
Halikago, abakozi ba'mabi boohe, ndaazo ishoni bayuvwiti, kiri ne'hiniini.

6 Nahano adetaga kwokuno:

«Keera najigiivya abandu ba mu mahanga mingi.
Inyumba zaabo, kundu zâli riiri ngomu, keera nazishereeza.
Injira zaabo, nazisiga mushaka, zitanakiri mu lenga mwo'mundu yeshi.
Utwaya twabo, keera tukasigwa mushaka, ndaanaye úki tutuuziri mwo.
7 Nâli gweti ngaadeta, ti: "Ku kasiisa, leero abe'Yerusaleemu bangakoli nzimbaha,
banayemeere ukuyerekezibwa.
Kwokwo, ndangaki bahana mu kushereeza inyumba zaabo."
Kundu kwokwo, boohe baki fitiirwi ukuyilala naaho mu bitalaalwe.»
8 Nahano adetaga kwokuno: «Mundindirire!
Ngoli shavwiri ngana!
Kyo kitumiri ngayiji yimanga, gira ndange ubumasi bwa'mabi gaabo.
Keera nashungika ukukuumania ibinyamahanga byoshi,
gira mbayonere kwo'buraakari bwani, na njigiivye ikihugo kyoshi no'muliro!
Ehee! Si ndi munaluugi!

9 «Haaho, amagambo ga'bandu bagweti bagaadeta, ngagayeruusa,
halinde booshi bakizi koleesa iziina lyani, mu kunyikumba ku mutima muguma.
10 Abandu baani, kundu bâli shabukiiri i kajabo ke'nyiiji ze'Kuushi,
haliko bagakizi yiji ndeetera amatuulo.

11 «E bandu be'Yerusaleemu, kundu mwâli kizi mbubira,
haliko ku yulwo lusiku, mutâye ki teerwe ne'shoni.
Mu kati kiinyu, ngiisi ábagweti bagayiheemya, no'kuyidundulika, ngabashaaza mu kati kiinyu.
Ndaanaye úgakizi yikangaata ku mugazi gwani mweru.
12 Ngiisi ábagasigala, bagaaba bali batuudu, iri banakizi yibiika haashi.
Boohe, bo bagaaba bakoli biisiri umulangaaliro imwa Nahano.
13 Abahisiraheeri ábagaaba basigiiri, batagaki huba,
batagaanaba banabibeesha, bataganaki henderezania.
Si bagakizi longa ibyokulya, banagwejere.
Ndaanaye mundu úgayiji bateera ikyoba.»

Ulwimbo lwo'mulengo

14 E bandu be'Sayuni! Mukizi yimba kwi'zu lihamu.
E Bahisiraheeri! Mukizi banda akabuuli, awi yiyi yiyi!
E Yerusaleemu! Ushambaale, unakizi shagaluka ku mutima gwoshi!
15 Kundu Nahano âli kizi kuhana, haliko keera akaleka,
anashaabula abagoma baawe.
Nahano yenyene, ye mwami wa'Bahisiraheeri, aganayama amùtuuziri mwo.
Mutanaki shubi yoboha, mbu mugalonga inguuke.
16 Si yulwo lusiku, abandu be'Yerusaleemu bagabwirwa, ti:
«E bandu be'Sayuni, mutaki yobohe. Mutanaki vunike umutima.
17 Rurema Nahamwinyu, mutuliinwi.
Ali kihagarusi! Aganamùhimira.
Ee ma! Agakizi mùsiimira bweneene, muganakizi luhuuka mu kati ko'rukundo lwage.
Agakizi mùshambaalira ku nyimbo, mu kati ko'mulengo.»

18 Nahano adetaga kwokuno: «Kundu mukalonga amakuba mingi,
haliko ngola ngagashaaza,
gira lyo mutaki teezibwe ishoni hi'gulu lyago.
19 Abandu booshi ábâli gweti bagakizi mùvindagaza,
ku yikyo kyanya, ngabahana ngana!
Ee! Ngiisi ábalemahiri, ngabakiza. Na ábakayimulwa, ngashubi bakuumania.
Na ngiisi ábâli teziibwi ishoni, ngabagingika,
halinde ubwivuge bwabo bunalumbuuke mu bihugo byoshi.
20 Yikyo kyanya ngamùkuumania, ninamùgalulire i kaaya.
Abandu ba'mahanga gooshi, bagakizi mùgingika, iri banamùyivuga.
Buno, ngola ngamùgira mugenduukirwe imbere lya'masu gaabo,
halinde mukizi tuula nga kwo mwâli tuuziri ubwa mbere.»
Kwokwo, kwo Nahano adesiri.

Ikitaabo kyo'muleevi
Hagayi
Indangiriro

Yiki kitaabo kya Hagayi, kiyerekiini ngiisi kwe'nyumba ya Rurema ikaba itazi yijula, kundu abandu bakaba bakoli hisiizi imyaka ikumi ni'taanu bagalusiri ukulyoka i Babeeri. Umuleevi Hagayi anabwira abandu kwo batwikire ukuyubaka inyumba zaabo, banatee yijuza inyumba ya Rurema.

Hagayi ali mu koleesa ibibuuzo mu kuyerekana byo aloziizi ukudeta (lola 1.4, 9; 2.3, 19). Anali mu galukira-galukira amagambo. Ku mugani, amagambo: «Muyitoneese bwija» gali mu boneka mu 1.5, 7; 2.15, 18. «Nyamiri ndi kuguma na niinyu» gali mu boneka mu 1.13; 2.4. «Ngashubi shagania igulu ne'kihugo» gali mu boneka mu 2.6, 21.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Hagayi 1.5-6: «Kwokwo, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi nadetaga kwokuno: "Ngiisi íbigweti bigamùkoleka kwo, mubiyitoneese kwo bwija! Kundu mukabyala imbuto nyingi, haliko mwanayiji yimbula biniini naaho. Na kundu mugweti mugaalya, si mutali mu yiguta. Na kundu mugweti mugaanywa, si muki nyotiirwi. Na kundu mugweti mugayambala, si muki kaywiri. Ne'kyanya muli mu longa imbembo, ziri mu yami mala, nga zikalokezibwa mu ludaha lutule."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Hagayi abwiririra Abahisiraheeri kwo bayubakulule inyumba ya Rurema (1.1–2.19)
b) Nahano agagingika Zurubaberi nga kamangu kaage ka yenyene (2.20-23)

Rurema akyula kwe'nyumba yage ishubi yubakululwa

1 Ikyanya mwami Dariyo we'Perisiya akahisa imyaka ibiri atwaziri, mu lusiku lwa mbere lwo'mwezi gwe'ndatu, Nahano anatuma umuleevi Hagayi imwa guvuruneeri Zurubaberi mugala Shalityeri, kuguma no'mugingi mukulu Yoshwa mugala Yozadaki.

2-3 Uyo Hagayi, anagendi bwira abandu kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi adetaga kwokuno: «Yaba bandu, bagweti bagaadeta kwe'kyanya kyo'kuyubakulula inyumba ya Nahano, kitazi hika.

4 Aaho! Ka bimùkwiriiri mutuule mu nyumba ndimbiise bwija, ne'nyumba ye'mwani iki shasiri?

5 «Kwokwo, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi nadetaga kwokuno: "Ngiisi íbigweti bigamùkoleka kwo, mubiyitoneese kwo bwija!

6 Kundu mukabyala imbuto nyingi, halikago mwanayiji yimbula biniini naaho.
Na kundu mugweti mugaalya, si mutali mu yiguta.
Na kundu mugweti mugaanywa, si muki nyotiirwi.
Na kundu mugweti mugayambala, si muki kaywiri.
Ne'kyanya muli mu longa imbembo, ziri mu yami mala, nga zikalokezibwa mu ludaha lutule."

7 «Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, nadetaga kwokuno: "Ngiisi íbigweti bigamùkoleka kwo, mubiyitoneese kwo bwija!"

8 «Muzamuukire mu migazi, munaleete ibiti, munayubakulule inyumba yani. Ee! Iyo nyumba, ngagishambaalira ngana, na ndonge ukukizi huuzibwa mwo.

9 «Mwehe, kundu mukalangaalira umwimbu mwingi, haliko mwanayiji yimbula muniini naaho. Gulya muniini, ikyanya mukagutaahana, n'gayami guyehuulira hala.

«Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, namùbuuza kwokuno: "Kituma kiki byaba kwokwo? Yuvwagwi! Inyumba yani iki shasiri. Kundu kwokwo, ngiisi muguma winyu agweti agahahalira iye'mwage naaho.

10 Kyo kitumiri igulu lyahangama, litananyeesa invula. Ni'daho likoli gubuusiri.

11 Mu kihugo, n'galeeta mwe'kikamo, gira kishereeze imigazi, ne'ngano, ne'mizabibu, ne'mizehituuni, kiri ne'zindi mbuto. Abandu bakola mu libuuka, kiri ne'bitugwa. Ngiisi kyo mwâli kizi yitubanula kwo, kikasherebera ngana."»

12 Ha nyuma, lirya igambo lyo Rurema Nahamwabo akababwira ku njira yo'muleevi Hagayi, uyo Zurubaberi mugala Shalityeri, no'yo mugingi mukulu Yoshwa, mugala Yozadaki, kuguma na'bandu booshi ábakahunguuka, banalisimbaha. Ee! Uyo Hagayi, Nahano ye kamútuma. Kwokwo, abandu banayoboha Nahano.

13 Ha nyuma, ulya Hagayi, indumwa ya Nahano, anabwira abandu kwokuno: «Nie Nahano nadetaga kwo nyamiri ndi kuguma niinyu.»

14 Kwokwo, guvuruneeri Zurubaberi we'poroveesi ye'Buyuda, Nahano anamúkania
umutima, kuguma no'lya mugingi mukulu Yoshwa, kiri na ngiisi ábakahunguuka.
Kyanatuma bagatondeera ukuyubakulula irya nyumba ya Rurema wabo, anali ye
Nahano wo'bushobozi bwoshi!
15 Ku kyanya bakatondeera, kwâli riiri mu siku makumi gabiri na zina zo'mwezi
gwe'ndatu, gwa gwogwo mwaka gwa kabiri gwo'butwali bwa mwami Dariyo.

2

Ubulangashane bwe'nyumba mbyahya ya Rurema

1 Mu siku makumi gabiri na luguma, zo'mwezi gwa kalinda, Nahano anashubi tuma
indumwa ku njira yo'muleevi Hagayi, ti:
2 «Ugendi mbwirira Zurubaberi mugala Shalityeri, guvuruneeri we'Buyuda, kuguma
no'mugingi mukulu Yoshwa, mugala Yozadaki, kiri na booshi ábakahunguuka, ti:
3 "Mu kati kiinyu, nyandi uki kengiiri ngiisi kwe'yi nyumba yâli langashiini bweneene?
Aaho! Kuti kwo mukoli gibwini? Hali ikyanya mwabona kwo'bwija bwayo ndaabwo!
4 Nie Nahano nadetaga kwokuno: E Zurubaberi, usikame! Na naawe, e mugingi
mukulu Yoshwa, mugala Yozadaki, usikame! Kiri na niinyu mweshi, mwe batuulaga
ba mu kino kihugo, musikame! Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, nadeta kwokuno:
Mukolage ngana-ngana! Haliko, tuyamiinwi!
5 «"Aaho! Ku kirya kyanya mukashaaga mu kihugo kye'Miisiri, n'gamùlagaania kwo
tugayamanwa. Ee! Umutima gwani gugamùyama mwo. Ku yukwo, mutayobohe!
6 Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi nadetaga kwokuno: Ha nyuma hiniini, ngashubi
shagania igulu ne'kihugo. Ee! Ngashagania inyaaja, kiri no'bulambo.*
7 Ku yikyo kyanya, ngashagania imilala yoshi. Leero, abandu be'yo milala yoshi
bagakizi leeta ubugale bwabo mwi'no nyumba. Naani ngagiyijuza kwo'bulangashane
ngana-ngana!
8 Iharija, biri bindu byani. Kiri ne'nooro, biri bye'mwani.
9 Ku yukwo, iyo nyumba mbyahya, igalangashana bweneene ukuhima irya ya mbere.
Ee! Hano handu, abandu bagahalongera umutuula. Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi,
nie ndesiri kwokwo."»

Abandu booshi bali ne'kikwi

10 Mwami Dariyo, ku mwaka gwa kabiri gwo'butwali bwage, mu siku makumi gabiri
na zina zo'mwezi gwo'mwenda, Nahano anashubi tuma umuleevi Hagayi kwokuno:
11 «Umbwirire abagingi, bashuvye ku kino kibuuzo:
12 "Tudete ngo'mundu angayabiira umulondo gwage, anagukenyerere mwe'ndongo
ye'nyama keera íyataluulwa. Ha nyuma, yugwo mulondo gunayileeze ku mukate,
kandi iri ku shogo nzobeera, kandi iri ku divaayi, kandi iri ku mavuta, kandi iri bindi
byokulya íbiyimbwa ho. Aaho! Ka kwokwo yibyo byokulya bigaaba bikoli talwirwi
imwa Rurema?"» Yabo bagingi, ti: «Aahabi!»
13 Hagayi anashubiza, ti: «Hali ikyanya umundu angadetwa kwo akola na'kashembo,
mbu bwo ahuma ku kirunda. Ha nyuma, uyo mundu anakengeere ashubi huma ku
byokulya. Aahago! Ka kwokwo birya byokulya bigayami ba bikola na'kashembo?» Na
wa nabo, ti: «Ee ma! Nabyo bigaaba bikoli yulubiiri!»
14 Haaho, Hagayi anashubi deta, ti: «Nahano agweti agakyula kwokuno: "Kwokwo,
kwo biri imwa'batuulaga ba mu kino kihugo. Byoshi byo bali mu gira, bikoli yulubiiri.
Na byoshi byo bali mu kizi ndangira ku katanda, nabyo biri na'kashembo."»

Ukulyokera zeene, mutegeereze bwija

15 Nahano anashubi deta: «Yiryo igambo, ukulyokera zeene, muliyitoneese kwo bwija.
Aaho! Ikyanya mutâli zaazi tondeera ukukuumania amabwe go'kuyubakulula inyumba
yani, kuti kwo bikaba?
16 Ikyanya mwâli langaliiri kwo mugalonga ibitiri makumi gabiri bye'ngano mu
kihinda, si mwâli kizi longa ibitiri ikumi naaho. Ne'kyanya mwâli kizi genda, mbu
muvunuulage ilitiri makumi gataanu ze'divaayi, mwâli kizi vunuula ilitiri makumi
gabiri naaho.
17 «Ikyanya mwâli kizi gira mbu mubyale imbuto, n'gazishereeza, mu kuziboza
halinde kwi'sina, nanakizi zifukumulira kwo'lugungu. Kundu kwokwo, mutanan-
galukira nie Nahano.

---

* **2:6 2.6** Baheburaniya 12.26.

18 «Zeene buno, ziryagagi siku makumi gabiri na zina zo'mwezi gwo'mwenda, lunali
lwo lusiku bakabiika kwo'lutaliro lwe'nyumba ya Nahano. Aaho! Ukulyokera zeene,
yaga magambo, mugayitoneese kwo bwija.
19 Birya bihinda biinyu bye'ngano, ka bitali peperege? Kiri ne'rya mizabibu, ne'rya
mitiini, na galya makomamanga, ne'rya mizehituuni, nabyo byafunyaala. Kundu
kwokwo, ukulyokera zeene, ngola ngakizi mùgashaanira.»

Rurema alagaania Zurubaberi ubugashaane

20 Ku lwolulya lusiku lwa makumi gabiri na zina lwo'mwezi gwo'mwenda, Nahano
anashubi bwira Hagayi ubugira kabiri kwokuno:
21 «Ugendi mbwirira Zurubaberi, guvuruneeri we'Buyuda kwokuno: "Ngola ngasha-
gania igulu ne'kihugo.
22 Abaami ba mu kihugo, ngola ngabanyanyaga haashi. Yabo baami, ngola ngabamala
imisi. Amagaare gaabo gi'zibo, ngagakunangulira haashi. Ngakabulira na ábali mu
gagendera kwo. Ifwarasi zaabo, zigayami fwa. Na ábali mu zigendera kwo, bagayitana
ku ngooti.
23 «"E Zurubaberi, mugala Shalityeri! Keera n'gakutoola, gira ungolere. Unakola
mukozi wani! Kwokwo, ku lwolwo lusiku, ngakutuma, na ngugire nga kamangu kaani
ka nienyene. Kwokwo, kwo ndesiri, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi!"»

Ikitaabo kyo'muleevi
Zakariya
Indangiriro

Mu yiki kitaabo, Zakariya aloziizi ukuheereza Abahisiraheeri ikise kwo bayuse ukuyubakulula inyumba ya Rurema. Na mu kugira kwokwo, bakizi langaalira ubushobozi bwa Rurema, si butabe bwe'mwabo.

Na mu kuyusa ikitaabo, aganwiri ngiisi kwo Masiya agaki yija ku lusiku lwe'mberuuka, anahime abagoma baage booshi, halinde Rurema alonge ukutwala ikihugo ku bukalage bwage.

Yiki kitaabo kyangagabulikana mwo kubiri:

Ibigaajo 1–8 biri mu yerekana amabone ga Zakariya.

Ibigaajo 9–14 biri mu yerekana ngiisi kwo'lya Masiya agayija, halinde abandu booshi banatwirwe ulubaaja ku lusiku lwe'mbeka.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Zakariya 4.6: «Haaho, ulya muganda anambwira: "Nahano agweti agabwira Zurubaberi kwokuno: Ukuhasha kwawe, kutagaaba ku misi yawe, kandi iri ku bushobozi bwawe. Si ugaahasha naaho ku butabaazi bwo'Mutima gwani."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro, no'kukengula abandu batwikire ku byaha (1.1-6)
b) Amabone munaana mu bushigi buguma (1.7–6.8)
c) Zakariya abwirwa kwo ayimike Yoshwa, abe Mugingi Mukulu (6.9-15)
d) Rurema ali mu siima ukuli no'lukogo, si kutali kuyishalisa (7)
e) Imihango ya Rurema (8–10)
f) Yayewe imwo'mungere muzira kamaro (11)
g) Ngiisi kwo Masiya agayija (12–13)
h) Nahano agayija, anatwale abwatiiri ku kitumbi kyage (14)

Nahano ahamagala Abahisiraheeri kwo bamúgalukire

1 Ikyanya Mwami Dariyo we'Perisiya akahisa imyaka ibiri atwaziri, mu mwezi gwo'munaana, ino ndumwa ya Nahano ikahikira umuleevi Zakariya mugala Berekiya, mwijukulu Hido. Nahano anadetaga, ti:

2-3 «N'garakarira bweneene bashokuluza biinyu. Ku yukwo, ugendi bwira Abahisira-heeri kwokuno: "Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi! Aaho! Mungalukirage, gira naani nimùgalukire."

4 «Mutakizi ba nga balya bashokuluza biinyu. Si yaho kare, abaleevi bâli kizi babwira, ti: "Nahano wo'bushobozi bwoshi, amùbwira kwokuno: Mutwikirage ku mabi giinyu! Mutanakizi ki gagira". Kundu kwokwo, batanalooza ukunyuvwa, batanandwaza.

5 Aahago! Buno, yabo bashokuluza biinyu balyagagi hayi? Si keera bakafwa, kuguma na'baleevi baabo.

6 «Ikyanya n'gagwanwa nakengula yabo bashokuluza biinyu ku bigaki yiji ba, byoshi byanakoleka, nga ngiisi kwo n'gababwira. Kyanatuma bagatwikira ku ngesho zaabo mbi, banadeta: "Ala twe! Ngiisi kwo Nahano akagwanwa atukengula, kwo byanakoleka. Keera akatuhana, ukukulikirana ne'ngesho ziitu mbi."»

Amabone ga mbere: Ifwarasi

7 Iri hakalenga igindi myezi ishatu, mu lusiku lwa makumi gabiri na zina zo'mwezi gwi'kumi na muguma, kuli kudeta umwezi gwe'Shebati, Nahano anashubi bwira umuleevi Zakariya igindi ndumwa. Kwokwo, Zakariya anadeta:

8 «Mu bushigi, n'gabona umundu ashoniri ku fwarasi ndukula, anayimaaziri mu ndeegu, ha kati ke'biti bye'mihadasi. Ha nyuma lyage, hâli riiri abandi bandu, bashoniri ku zindi fwarasi ndukula, na ku ze'kivuuzo, na ku ze'kitare.

9 Nanabuuza umuganda kwokuno: "E nahamwitu! Yizi fwarasi, zigweti migeeza miki?" Uyo muganda, ti: "Ngola ngakusobanulira."

10 «Ulya mundu úwâli yimaaziri mu biti bye'mihadasi, ananjuvya, ti: "Yaba bashoniri ku fwarasi, Nahano abalungika, gira bagendi tanduula íbiri mu kihugo."

11 «Kwokwo, ulya muganda wa Nahano, ngiisi ábâli shoniri ku yizo zindi fwarasi banamúbwira: "Keera twatanduulaga ikihugo. Emwe! Ikihugo kyoshi kituziizi."

12 «Ulya muganda, iri akayuvwa kwokwo, anabuuza: “E Nahano wo'bushobozi bwoshi! Si keera wahisa imyaka makumi galinda, ugweti ugarakarira akaaya ke'Yerusaleemu, kiri no'tundi twaya twa mu Buyuda. Aahago! Ugaahisa ikindi kyanya kihi, halinde unashubi tukejeerera?”
13 Nahano anashuvya umuganda ye twâli ririinwi. Yiryo ishuvyo, lyâli riiri liija, lyanamúholeeza.
14 «Uyo muganda anambwira kwokuno: “Uberangirage, halinde abandu booshi bakuyuvwe. Mukuba, Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
Akaaya ke'Yerusaleemu, kuguma no'mugazi Sayuni, mbikuuziri bweneene.
15 Si abandu be'gindi milala, kundu bayuvwiti kwo batuuziri ku butoge, boohe mbashavuriiri.
Irya gindi milala, ubwa mbere, nâli kizi barakarira hiniini naaho.
Halikago buno, keera baleezagya ulugero mu kukizi libuza abandu baani.
16 Ku yukwo, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, nadetaga kwokuno:
E bandu be'Yerusaleemu! Ngamùgalukira, ninamùyereke ulukogo lwani.
Inyumba yani igaki yubakululwa, kiri na'kaaya kooshi kwakundi.”»
17 Ha nyuma, ulya muganda anambwira mbu mbamenyeese kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi adetaga kwokuno:
«Ngashubi toola akaaya ke'Yerusaleemu, kabe ke'mwani,
na njubi holeeza abandu be'Sayuni.
Kiri no'tundi twaya twani twoshi, tugaki shubi gala ngana.»

2

Amabone ga kabiri: Amahembe na'batuzi

1 Haaho, nanashubi langiiza, nanabona amahembe gana.
2 Ulya muganda úwâli kizi nganuuza, nanamúbuuza, ti: «Yaga mahembe, biryagagi biki?» Na wa naye, ti: «Yaga mahembe, guli mugani gwe'binyamahanga íbiri no'bushobozi. Byo bikashaabula Abayuda, na'Bahisiraheeri, kiri na'bandu be'Yerusaleemu.»
3 Ha nyuma, Nahano anashubi nyereka abatuzi bana.
4 Nanashubi múbuuza: «Yaba bandu, bikagi byo bayiji gira?» Na wa naye, ti: «Yibyo binyamahanga íbikayiji teera ikihugo kye'Buyuda, yabo batuzi bayiji bileeza mwe'kinyukura, bakabuli biminika.»

Amabone ga kashatu: Umugozi gwo'kugera

5 Nanashubi langiiza, nanabona umundu afumbiiti umugozi gwo'kugera.
6 Nanamúbuuza: «Ewe! Ugweti ugagenda hayi?» Na wa naye, ti: «Ngweti ngagenda mu kaaya ke'Yerusaleemu, gira ngendi kagera ubula-bula na'matambi.»
7 Ulya muganda úwâli kizi nganuuza, anagendi sanganira uwabo úwâli kizi yija imunda ali.
8 Kwokwo, ulya muganda úwâli kizi nganuuza anabwira uwabo, ti: «Ukwabaduke, ugendi bwira guliira musore úgufumbiiti umugozi gwo'kugera: “Yako kaaya ke'Yerusaleemu, kagaaba kataki zungulusirwi ne'nzitiro. Kagaki yijula mwa'bandu ne'bitugwa, halinde abandu bataganaki kwirwa mwo. Ee! Bandu bingi bakola bagatuula inyuma lye'nzitiro zaako.”
9 «Nahano adesiri kwokuno: “Niehe nienyene, ngababeera nga luzitiro lwo'muliro, úluzungulusiri akaaya. Kiri na mu kati kaabo, ngayerekana mwo'bulangashane bwani!”»

Ábakahunga, Nahano abakengeera

10 Nahano adetaga kwokuno: «Mwe n'gashabulira mu mbande zooshi ze'kihugo! Ngahwe! Mutibitage, mulyoke i Babeeri, uluhande lwe'mbembe.
11 E bandu be'Yerusaleemu, mwe mukahungira i Babeeri! Muvwarukage maashi, gira muyifuuse!»
12 Nahano wo'bushobozi bwoshi, akanduma mu kati ko'bulangashane, kwo ndete hi'gulu lya yibyo binyamahanga, kundu bikamùshahula ibindu, ti: «Ku kasiisa, ngiisi úgamùhuma kwo, iri ahuma ku mboni yi'su lyani.
13 «Yibyo binyamahanga, ngamùyihoolera byo. Si abaja baabo, nabo bo bagayiji bashahula ibindu!» Haaho, lyo mugaamenya kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi, ye kandungika.
14 Nahano adetaga kwokuno:
«E bandu be'Yerusaleemu, mukizi yimba, iri munabanda akabuuli.

Mukuba, ngayiji mùtuula mwo.
15 Ku yikyo kyanya, ibinyamahanga bingi, bigayiji nyibiika kwo,
halinde nabo banabe bakola bandu baani.
Ee! Nienyene ngola ngayiji mùtuula mwo.»
Kwokwo, lyo mugaamenya kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi ye kandungika.
16 Nahano agashubi yabiira ikihugo kye'Buyuda, kibe kye'mwage,
anashubi toola na'kaaya ke'Yerusaleemu kwakundi.
17 Mwe bandu mweshi, mukwaniini muhulike imbere lya Nahano.
Si akola agavyuka, anahuluke ahandu haage heeru!

3

Amabone ga kana: Umugingi Mukulu Yoshwa

1 Haaho, uyo muganda ananyereka umugingi mukulu Yoshwa, akoli yimaaziri imbere lyo'muganda wa Nahano. Uyo Yoshwa, Shetaani anayiji yimanga ilulyo lwage, gira alonge ukumúlega.
2 Nahano, anabwira Shetaani kwokuno: «E Shetaani, nie Nahano ngweti ngakufumba akanwa. Ee! Keera n'gatoola i Yerusaleemu, na ngweti ngakufumba akanwa! Aahago! Uyo Yoshwa, ka atalyagagi nga mubeza gwo'lushaali úgwashumbuulwa mu muliro?»
3 Uyo Yoshwa, ikyanya âli yimaaziri imbere lyo'muganda, âli yambiiti ibyambalwa íbiri kwe'kikwi.
4 Uyo muganda, anabwira abaabo ábâli yimaaziri yaho, kwo bamúhogolage yibyo byambalwa. Ha nyuma, anabwiraga Yoshwa, ti: «Ibyaha byawe, keera nabishaazagya. Ngola ngakuyambika ibyambalwa biija byo'mulimbo.»
5 Naani, ti: «Mumúyambikage no'mulondo mweru gwo'kumúsoosa kwi'twe.» Kwokwo, ikyanya uyo muganda wa Nahano akaba ayimaaziri yaho, banamúsoosa ikitambala kwi'twe, kuguma ne'byambalwa byo'mulimbo.
6 Uyo muganda wa Nahano, anabwira Yoshwa kwokuno:
7 «Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno: "Iri wangakizi nzimbaha, unakizi ngolera ku bwitonde, haaho, ugayimangira inyumba yani, kuguma ne'bibaaja byayo. Na nguhanguule kwo ukizi yimanga kuguma na yaba bandi."»

Rurema agalungika umukozi wage

8 «E Yoshwa, ulyagagi mugingi mukulu. Na niinyu mwe baabo bagingi! Yuvwirizi!
Si mwe muyerekiini íbiki gweti bigayija.
Ngolaga ngaleeta umukozi wani, ulya úli mu buuzibwa Ishibwe.
9 Lolagi! Yiri ibuye írikeyengiini, ngweti ngalibiika imbere lya Yoshwa.
Kundu liri liguma naaho, halikago liri mwe'mbande zirinda ízikeyengiini.
Yiryo ibuye, ngola ngalihokoorora kwa'mandiko.
Na kwakundi, ku lusiku luguma naaho, ngayami shaaza ibyaha íbiri mu yulubaza kino kihugo.
Kwokwo, kwo ndesiri, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi!
10 Yulwo lusiku, ikyanya lugahikaga,
mugalalikana mwenyene kwa mwenyene, mu kati ko'mutuula,
munagendi shambaalira mu ndalo ziinyu ze'mizabibu, na mu bimbehwa bye'biti biinyu bye'mitiini.»

4

Amabone ga kataanu: Ikiterekero kya'matara

1 Ulya muganda úwâli nganuziizi, anayiji nzisimula, nga mundu úwalyoka mwi'ro,
2 anambuuza: «Biki ubwini?» Na wa naani, ti: «Mbwini ikiterekero kya'matara íkikatulwa mu nooro, kiteresirwi kwo'mutanga gwo'kubiikira kwa'mavuta. Yikyo kiterekero, kiri kwa'matara galinda. Na ngiisi itara lihiiti indambi zirinda.
3 Ha butambi lye'yo mbiikiro ya'mavuta, hali ibiti bibiri bye'mizehituuni, kiguma ilulyo, ne'kindi ilumosho.»
4 Nanashubi múbuuza, ti: «E nahamwitu, yibi byoshi, biloziizi ukudeta biki?»
5 Na wa naye, ti: «Ewe! Ka utayijagi?» Na wa naani, ti: «Nanga, e waliha!»

Rurema alagaania Zurubaberi ubutabaazi

6 Haaho, ulya muganda anambwira: «Nahano agweti agabwira Zurubaberi kwokuno: Ukuhasha kwawe, kutagaaba ku misi yawe, kandi iri ku bushobozi bwawe.
Si ugaahasha naaho ku butabaazi bwo'Mutima gwani.
7 Kiri na nangungubanga wo'mugazi, gutagakuhangirira.

Si ugagushaabula!
Ne'kyanya ugabiika ibuye lye'mbeka mu nyumba ya Rurema,
abandu bagakizi deta kiranga, ti: “Ibuyahiri! Ibuyahiri!”»
8 Nahano anashubi mbwira kwokuno:
9 «Zurubaberi ye kabiikaga ulutaliro lwe'nyumba ya Rurema,
ye ganagiyusa.»
Yibyo byoshi, mango biyiji kolekaga, lyo mugaamenya kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi ye kandungika imwinyu.
10 Mutakwaniini ukukizi gayiriza umukolwa, mbu bwo mwagutondeera ku bushobozi buniini. Si Nahano ashambiiri ukubona ngiisi kwo Zurubaberi akatondeera ukuyubakulula inyumba ya Rurema.
Haaho ulya muganda anambwira kwokuno: «Galya matara galinda, gayerekiini amasu galinda ga Nahano, ganali mu kizi langiiza hooshi mu kihugo.»
11 Nanashubi buuza uyo muganda: «Birya biti bibiri bye'mizehituuni íbiyimaaziri ku mbande zombi ze'mbiikiro, biryagagi biki?
12 Kiri na galya matavi gabiri ge'mizehituuni, biri biki? Si gabiisirwi ha butambi lye'rya misiho íkatulwa mu nooro. Na'mavuta gagweti gagakizi hunguluka mwo.»
13 Na wa naye, ti: «Ewe! Ka utayiji?» Na wa naani, ti: «Nanga, e waliha!»
14 Na wa naye, ti: «Yibyo biti bibiri, biyerekiini balya bandu babiri ábatalwirwi mu kushigwa amavuta gira bakizi kolera Nahano wa'mahanga gooshi.»

5

Amabone ga kalindatu: Ikitaabo íkiri mwi'daaki
1 Nanashubi langiiza, nanabona ikitaabo kibungirize, kigweti kigabalala mu kyanyaanya.
2 Ulya muganda, anambuuza, ti: «Biki ubwini?» Na wa naani, ti: «Mbwini ikitaabo kibungirize, kigweti kigabalala mu kyanyaanya. Ubula-bula bwakyo, ziri meetere ikumi, no'bwofi bwakyo, ziri meetere zitaanu.»
3 Ulya muganda, ti: «Mu kiriira kitaabo, muyandisirwi idaaki írigatibukira mu kihugo kyoshi. Yikyo kitaabo, ku luhande luguma kuyandisirwi kwa'bazimba booshi bagayimulwa mu kihugo. Na ku lundi luhande, kuyandisirwi kwo booshi ábagweti bagabiika indahiro ze'bibeesha, nabo bagayimulwa mwo.
4 «Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno: “Yiryo idaaki, ngalilungika mu nyumba ya ngiisi muzimba, na mu ya ngiisi úgweti úgakizi koleesa iziina lyani, mu kubiika indahiro ze'bibeesha. Lirya idaaki, ligabeera mwomwo, halinde iyo nyumba, linagijigiivye lwoshi-lwoshi, ukutondeerera ku miganda yayo, halinde ukuhisa ku mabuye gaayo.”»

Amabone ga kalinda: Umukazi úli mu kitiri
5 Ulya muganda úwâli gweti úganganuuza, ananyegeera, anambwira: «Yinamula amasu, halinde ubonage íbigweti bigayija.»
6 Na wa naani, ti: «Kikagi kiriira?»
Uyo muganda, ti: «Kiri kitiri íkiyijwiri amahube ga'bandu ba'mahanga gooshi.»
7 Yikyo kitiri, kyâli hiiti umutumbikizo úgukatulwa mu kyuma kyo'lusasi. Lyeryo, gwanatumbuulwa, nanayami bona umukazi akibwatiiri mwo.
8 Ulya muganda, ti: «Uyu mukazi, guli mugani gwe'bitalaalwe!» Kwokwo, anashubi mútunda mu kitiri, anakitumbikira.
9 Iri n'gashubi yinamula amasu, nanabonaga abakazi babiri bagatunduuka, bagweti bagabalala ku misi, nga ábali mu yehuulwa ne'mbuusi. Ibyubi byabo, byâli riiri ne'misi nga yo'tubangarara. Yabo bakazi, banayabiira kirya kitiri, banakibalalana mu kyanyaanya.
10 Nanabuuza ulya muganda, ti: «Kirya kitiri, hayagi bagweti bagakitwala?»
11 Na wa naye, ti: «Bagweti bagakitwala mu kihugo kye'Shinaari. Ne'yo munda, bagakiyubakira indaaro. Iyo ndaaro, ikyanya igaaba ikola ibiringiini, bagasingula mwo yikyo kitiri ho kitangashagana.»

6

Amabone go'munaana: Amagaare gi'zibo
1 Nanashubi langiiza, nanabonaga amagaare gi'zibo, gagweti gagatunduuka ha kati ke'migazi ibiri ye'miringa.

2 Igaare lya mbere, lyâli kizi kululwa ne'fwarasi ndukula. Ne'lya kabiri, lyâli kizi
kululwa ne'fwarasi nyiiru.
3 Ne'lya kashatu, lyâli kizi kululwa ne'fwarasi ze'kitare. Ne'lya kana, lyâli kizi kululwa
ne'fwarasi ndobeke mwe'kivuuzo.
4 Ulya muganda úwâli nganuziizi, nanamúbuuza ti: «E nahamwitu, yaga magaare,
gagweti migeeza miki?»
5 Uyo muganda, ti: «Yago, iri imitima ina. Iri mu ba iyimaaziri imbere lya Nahano
wo'bushobozi bwoshi. Na buno, igweti igagendi kola.»
6 Yiryo igaare íriri mu kululwa ne'fwarasi nyiiru, liloziri imbembe. Ne'lyabo íriri
mu kululwa ne'fwarasi ye'kitare, liloziri imuga. Ne'lyabo íriri mu kululwa ne'fwarasi
ndobeke, liloziri ikisaka.
7 Yizo fwarasi kwo zâli mbagarusi, zanatunduukaga, zanasara kwo zigende zigatandu-
ula ikihugo. Umuganda, ti: «Bwija! Mugendi kitanduula.» Kwokwo, zanayami genda.
8 Haaho, ulya muganda anambamagala, anambwira kwokuno: «Langiiza! Zirya
fwarasi ízikagenda imbembe, keera zikaluhuusa umutima gwani iriira munda.»

Umugingi mukulu Yoshwa ayambikwa ulushembe

9 Igambo lya Nahano lyanashubi nyijira kwokuno:
10 «Abandu ábali mu mbohe i Babeeri bakulungikira ulutengu, ku njira ya Heridayi,
na Tobiya, na Yedaya. Aaho! Uyami gendi luyabiira ngiisi ho bahikira, ha mwa Yosiya,
mugala Sefaniya.
11 Yizo harija ne'nooro, uziyabiire, unalingaanie mwo'lushembe, unaluyambike
umugingi mukulu Yoshwa, mugala Yozadaki.
12 Unamúbwire kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
"Hano, halyagagi umundu, úli mu buuzibwa Ishibwe.
Uyo mundu, halya ho atuuziri, agahagangaala, anayiji yubakulula inyumba yani.
13 Iyo nyumba yani, ye gagiyubakulula,
Agayambala ibyambalwa bye'kyami,
anabuli gingikwa ku kitumbi kyabwo, gira atwale abandu.
Ha butambi lyage, hagabwatala no'mugingi ku kye'mwage.
Yabo bombi, bagakizi yuvwanwa ngana-ngana.
14 «"Lulya lushembe, lugalangwa mu nyumba yani, mu kukizi kengeera ulushaagwa
lwa Heridayi, no'lwa Tobiya, no'lwa Yedaya, no'lwa Yosiya, mugala Sefaniya."»
15 Abandu bagakizi lyoka i mahanga, gira nabo bayiji tabaala ukuyubakulula irya
nyumba ya Nahano. Haaho, lyo niinyu mugaamenya kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi
ye kandungika imwinyu. Iri mwangasimbaha Rurema Nahamwinyu, yaga gooshi gagaki
yiji koleka.

7

Ihano hi'gulu lyo'kuyishalisa

1 Ikyanya mwami Dariyo akahisa imyaka ina atwaziri, mu siku zina zo'mwezi
gwo'mwenda, kuli ukudeta umwezi gwe'Kisirewi, Igambo lya Nahano lyanashubi hikira
Zakariya.
2 Abandu ba mu kaaya ke'Beteeri, bâli tumiri Sarezeri bo na Regemu-Mereki, kuguma
na'batabaazi baabo, kwo bagendi tabaaza Nahano.
3 Bâli kwiriiri ukugenda iwa nyumba ya Rurema, gira bagendi buuza abagingi ba
Nahano, kuguma na'baleevi, ti: «Ngiisi mwaka, mu mwezi gwa kataanu, ka tukwiriiri
tugenderere no'kukizi lira, iri tunayishalisa, nga kwo twâli yamiri tugweti tugaagira?»
4 Nahano wo'bushobozi bwoshi anashuvya, ti:
5 «Mushuvye abagingi, kuguma na'batuulaga booshi kwokuno: "Keera halenga
imyaka makumi galinda mugweti mugayishalisa, iri munayijengeeza ku ngiisi mwezi
gwa kataanu na gwa kalinda. Kundu kwokwo, ka biri ukuli kwo mwâli kizi yishalisa
hi'gulu lyani? Nanga, maashi!
6 Kiri na buno, ku kyanya muli mulya iri munanywa ku siku ziinyu ngulu, si muli mu
yisimiisa mwenyene naaho!"»
7 Si ukulyokera kishangi, abaleevi bâli kizi mùkanukira kwi'ziina lya Nahano. Ku
yikyo kyanya, abatuulaga be'Yerusaleemu, na'ba mu twaya útubazungulusiri, bâli
tuuziri mu butoge. Kiri ne'kihugo kya mwi'shamba, no'tugangazi twe'Buyuda, byâli
yijwiri abandu bingi.
8-9 Nahano wo'bushobozi bwoshi, anashubi bwira Zakariya kwokuno: «Mukizi twa
imaaja ku njira íkwaniini, munakizi yuvwirana indengeerwa, iri munakizi giririana
amiija.

10 Mutakizi libuza banamufwiri, kandi iri fuuvi, kandi iri binyamahanga, kandi iri abakeni. Mutanakizi shungika ukugirirana buligo.»
11 Bashokuluza biinyu, bâli kizi lahira ukunyuvwa. Bakambeereza ingoto, iri banaziba amatwiri gaabo, gira batayuvwe.
12 Emwe! Ikyanya âli mali baheereza Umutima gwage ku njira ya'baleevi, banakizi yumuusa imitima yabo, banaba mindagabika. Batanalooza ukuyigirizibwa na Nahano wo'bushobozi bwoshi! Kyo kikatuma agabarakarira.
13 Anakyulaga, ti: «Ikyanya n'gabahamagalaga, batanandwaza, kyanatuma nabo, ikyanya bakandabaaza, ndanabayakula.
14 Nanabashabulira hala mu mahanga, banagendi tuula yo nga binyamahanga. Ikihugo kyo bâli siziri, kyanahinduka mushaka. Ndaaye mundu úkakilenga mwo. Emwe! Kirya kihugo, kundu kyâli simisiizi, haliko kyanaba kikolaga ishamba naaho.»

8

I Yerusaleemu igashubi ba mwo'mutuula

1 Nahano wo'bushobozi bwoshi, anashubi mbwira kwokuno:
2 «Nguuziri i Yerusaleemu bweneene! Emwe! Yulwo rukundo, lulyagagi nga muliro úguyasiri mu kati kaani.
3 Kyo kitumiri nadetaga kwokuno: Ngagalukira i Yerusaleemu, na njubi tuula mwo. Iyo munda i Yerusaleemu igashubi detwa Kaaya kemeera. Umugazi gwani Sayuni, gugakizi detwa Mugazi mweruusibwa.»
4 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga na kwokuno: «Abashaaja biinyu, abashosi na'bakazi, kundu bakolaga mu shigira ku ngoni, haliko bagaki shubi bwatala ku njira mu kaaya.
5 Injira za yako kaaya, zigayijula ulukeme-keme lwa'batabana na'banyere ábagakizi zishaatira mwo.
6 «Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, nadetaga kwokuno: “Imwinyu mwe mukafuuka, yibyo byoshi, hali ikyanya byangabonekaga nga bitaziziri. Kundu kwokwo, imwani, bishobokiini.”
7 «Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, nadetaga kwokuno: “Ku kasiisa, abandu baani, ngabaguluula halinde banalyoke isheere ne'muga,
8 banayiji tuula i Yerusaleemu mu kati ko'butoge. Bagaaba bali bandu baani. Naani, na mbe Rurema wabo. Ngababeera mwemeera, na ngizi bagirira íbikwaniini.”»
9 Nahano wo'bushobozi bwoshi adeta kwokuno: «Muyihe ikise! Bwo keera mwatondeera ukuyubakulula inyumba yani, mugiyusagye. No'kulyokera ku lusiku bakatondeera ukuyubaka ulutaliro lwe'nyumba ya Rurema, mwâli kizi yuvwa ngiisi kwa'baleevi bagweti bagaadeta kwo mugiyusagye!
10 «Ikyanya batâli zaazi tondeera ukuyubakulula inyumba ya Rurema, ndaazo fwaranga zo bangahembiri kwa'bakozi, kandi iri zo'kukoleesa ibitugwa. Ndaanaye mugeezi úwâli kizi genda no'butoge. Si abagoma bâli riiri ngiisi luhande, nanashombania abandu booshi.
11 «Halikago buno, balya bandu baani ábasigiiri, ndagaki bahana, nga kwo nâli kizi bahana ubwa mbere.» Kwokwo, kwo Nahano wo'bushobozi bwoshi adesiri.
12 «Buno, mukolaga mugashubi byala imbuto mu kati ko'mutuula. Invula igashubi nia, halinde imizabibu inashubi tongeka ku bwingi. Ee ma! Idaho ligashubi yeza. Iyo migashani yoshi, abandu baani ábakoli sigiiri, bagaki gibona.
13 «E bandu be'Buyuda, na'be'Hisiraheeri, kundu amaziina giinyu gâli kizi koleesibwa mu gandi mahanga ngi'daaki, halikago buno, ngolaga ngamùkiza. Munaleete imigashani mu bandi bandu. Ku yukwo, mutaki yobohage! Si muyihe ikise!»
14-15 E bandu be'Yerusaleemu, na'be'kihugo kyoshi kye'Buyuda! Nahano wo'bushobozi bwoshi adeta kwokuno: «Yaho kare, ikyanya bashokuluza biinyu bakandaakaza, n'gahiga kwo ngamùhaniiriza, ndakanashiginya mu shungi zaani.
«Haliko buno, keera n'gahiga ukumùgashaanira. Kwokwo, mutaki yobohe.
16 Si mukizi gira kwokuno: Ngiisi muguma winyu, akizi deta ukuli imbere lyo'wabo. Ne'kyanya mugabuulania, mukizi twa imaaja ku njira íkwaniini, halinde abandu bakizi tuula mu mutuula!
17 Mutanakizi shungikirana amabi, kandi iri kukizi biika indahiro ze'bibeesha. Si yago mabi gooshi, ngashombiragi bweneene! Kwokwo, kwo nie Nahano ndesiri.»

Isiku zo'kuyishalisa zigahinduka ukuba siku ngulu

18 Nahano wo'bushobozi bwoshi, anashubi mbwira kwokuno:

19 «Mwâli kizi yishalisa mu kuyerekana umwizingeerwe, mu mwezi gwa kana, na
mu gwa kataanu, na mu gwa galinda, kiri na mu gwi'kumi. Kundu kwokwo, yugwo
mwizingeerwe gwoshi, keera gukamala! Mu yibyo byanya leero, Abayuda bakola
bagakizi shambaala, iri banagenda ku kisegengo. Kwokwo, mukizi kunda ukuli, mukizi
kunda no'mutuula!»
20 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno: «Ibinyamahanga, kiri
na'batuulaga ba mu tundi twaya twingi, bagaki shubi yiji tuula i Yerusaleemu.
21 Abandu ba'kaaya kaguma, bagagendi bwira abaabo, ti: "Twehe, tukola tugagenda
i Yerusaleemu, gira tugendi kizi yikumba Nahano wo'bushobozi bwoshi! Aahago!
Mugirage tugendanwe!"
22 Ku kasiisa, abandu bingi, kiri ne'milala íhimbiri, bagayija i Yerusaleemu, gira bayiji
ndooza, banakizi mbuuna kwo ngizi bagashaanira.»
23 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno: «Mu yizo siku, ibinyamahanga
ikumi, bigagwatira Umuyuda muguma ku byambalwa. Yabo booshi, banamúbwire, ti:
"Keera tukayuvwa kwo Rurema mutuliinwi. Aahago! Leka tukizi mùkulikira!"»

9

Ibinyamahanga bye'butambi byatwirwa ulubaaja

1 Ino ndumwa ya Nahano, iri mu hika mu kihugo kye'Hadiraki, na mu kaaya
ke'Damasiki. Mukuba, amasu ga Nahano gagweti gagakizi tanduula Abahisiraheeri. Na
kwakundi, gali mu lola ku bandi bandu booshi.
2 Nahano anagweti aganatuma indumwa hi'gulu lya'kaaya ke'Hamaati, ku mbande
ze'Damasiki,
kuguma no'twaya twe'Tiiro na twe'Sidooni.
Yutu twaya twoshi, kundu abandu baatwo balyagagi benge-benge,
halikago bagaki hanwa nyene.
3 Yako kaaya ke'Tiiro, keera kakayiyubakira inzitiro ngomu,
kanayilundiraga iharija ne'nooro, nga lukungu mu njira.
4 Kundu kwokwo, birya bindu byamwo byoshi, Nahano agaki binyaga.
Na zirya nzitiro zo'kuyisiikira mwo, agazitibulira mu nyaaja.
Kalya kaaya, umuliro gugakajigiivya lwoshi-lwoshi!

5 Abandu be'Hashikelooni, mango babonaga ngiisi kwe'Tiiro yashereera,
bagayami kanguka ne'kyoba.
Kiri na'bandu be'Gaza, na'be'Hekurooni, nabo bagayoboha, banateere umulangaaliro.
Mwami we'Gaza, agayami yitwa.
Na mu kaaya ke'Hashikelooni, ndaaye mundu úgasigalaga mwo.
6 Mu kaaya ke'Hashidoodi, ibinyamahanga byo bigayiji katuula mwo.
Kwokwo, kwo Nahano agaamala ubwikangaate bwa'Bafirisiti.
7 Inyama ze'bitugwa byo baniga, ngazinyugutula mu tunwa twabo,
kiri na íbikatangwa imwe'migisi.
Ngiisi ábagafuuka mu kati kaabo, bagayiji ba'bandu baani,
nga kwa'Bayuda nabo bali be'mwani.
Abafirisiti be'Hekurooni, bagayibiika ku bandu baani,
nga kwo balya Bayebuusi bakagira.
8 Inyumba yani, nienyene ngagilaliiraga,
gira abasirikaani batayiji giteera.
Ee ma! Yabo bandu baani, ngoli babiisiri kwa'masu,
hatayije ikinyamahanga íkigashubi yifunda mu kihugo kyabo.

Mwami wo'kuleeta umutuula

9 E bandu be'Sayuni! Mushambaalage!
E bandu be'Yerusaleemu! Mubandage akabuuli!
Langiizi! Mwami winyu agweti agamùyijira.
Uyo mwami, ye kwaniini, anali muhimi.
Kuguma na yibyo, ali mutuudu, anashoniri ku punda.
Punda wage, akiri mwanuke.*
10 Ngamúshaagiza amagaare gi'zibo, kuguma ne'fwarasi zo'kugakulula,
halinde bitaki bonekage mu kihugo kya Hifurahimu,† kandi iri mu Yerusaleemu.

* **9:9 9.9** Mataayo 21.5; Yohana 12.15. † **9:10 9.10** Hano Hifurahimu, buli bwami bwe'Hisiraheeri kandi iri bwe'mbembe.

Kiri ne'miheto yi'zibo, ngagivuna-vuna.
Umwami winyu, aganywaniisa ibinyamahanga byoshi kuguma, mu kati ko'mutuula.
Ubwami bwage, bugalyokera ku nyaaja nguma, halinde ku gindi,
bunalyokere ku lwiji Hefuraati, halinde ukuhisa he'kihugo kihekiiri.

Imbohe zaguluulwa

11 Nahano adetaga kwokuno: «Keera tukanywanaga ikihango,
twanakikwiza ku njira yo'muko.
Kyo kitumiri ngaguluula imbohe ziinyu,
zilyokage ho zishwekiirwi mu kirimbi-rimbi kizira miiji.
12 E mbohe, mwe muki langaliiri!
Mugalukirage mu kaaya kiinyu kazitire.
Buno, namùlagaania kwokuno: Ku ngiisi malibu gwo mwâli kizi longaga,
ngola ngamùgalulira amiija ubugira kabiri.
13 Ngolaga ngakoleesa Abayuda bakizi ba nga miheto yani.
Abahifurahimu nabo, nabagira babe nga myambi yani.
E Sayuni! Ulyagagi kikalage kyo'musirikaani!
Ngaatuma abandu baawe nga ngooti, gira bagendi teera Abagiriki.»

14 Nahano agahulukira ku bandu baage mu kibungu.
Irya myambi yage, agakizi givurumika nga mulavyo.
Rurema wo'bushobozi bwoshi, agadihiriza ikibuga.
Anayiji teera abagoma nga mbuusi ngayu ye'kisaka.
15 Nahano wo'bushobozi bwoshi, agakizi haliza abandu baage.
Si abagoma boohe, agabajiga, anabaminike lwoshi-lwoshi.
Yabo bagoma, bagakizi yamiza nga balaluka idivaayi,
baganayonwa umuko, gunakizi golomba,
nga muko gwi'tuulo úguli mu nzoozo,
gunali gwa kushangira ku tugongo twa'katanda.
16 Ku yikyo kyanya, Rurema Nahamwabo agaakiza abandu baage,
nga kwo'mungere agweti agaakiza ibibuzi byage.
Nabo, banalangashane mu kihugo,
nga mabuye ge'kishingo go bakalimbiisa mwo'lushembe.
17 Emwe! Bagaaba banonosiri ngana-ngana,
banalimbiisibwe bweneene!
Imisore yabo mitabana ne'minyere, igaafiika bweneene,
bwe'ngano ne'divaayi bigaaba bikoli luguusiri.

10

Tutakizi huuna imigisi, si tukizi huuna Nahano

1 Nahano, ye mu leeta invula ku njira ye'bibungu.
Ku yukwo, mumúhuunage invula yo'munjogi-njogi.
Agamùniekeza invula nyingi,
halinde imbuto zinayere mu ndalo ziinyu.
2 Kundu mugweti mugahanuusa imizimu, halikago igweti igakizi mùteba naaho.
Na kundu mugweti mugahanuusa abalaguza, si bagweti bagaadeta ibibeesha.
Kiri na ábali mu deta mbu bangasobaanura ibirooto,
nabo bagweti bagaadeta ibibeesha naaho, buzira kuholeezania.
Abandu baani, bali mu genda bagayangaara.
Bali mu teerwa nga bibuzi bizira mungere.

Rurema alagaania ukuguluula abandu

3 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno:
«Ngoli rakariiri abangere biinyu, ibirongoozi.
Na buno, ngolaga ngabahaniiriza.
Haliko abandu baani, Abayuda, boohe ngweti ngabalanga.
Ngabasikamya, halinde babe bikalage nga fwarasi mwi'zibo.
4 Mu Bayuda, mwo mugalyoka abatwali.
Bagakizi sikama ngi'buye lyo'kukania akagongo ko'lutaliro.
Banabaagage nga kaguli ko'kushwekera kwi'heema,
banabe bakomu nga muheto gwi'zibo.
5 Ee ma! Bagaaba ndwani ngana-ngana mwi'zibo.

Bagakizi genda bagakandagira abagoma baabo nga bidaka.
Bwo bali kuguma na Nahano, ikyanya bagakizi lwa,
bagakizi hima kiri na'bagoma ábali mu gendera ku fwarasi.
6 Yabo Bayuda, kuguma na'Bahisiraheeri, ngabasikamya, na mbakize.
Na bwo mbakuuziri, ngashubi bagalulira imwabo.
Ngaaba nga ndazindi balahira.
Si nie Rurema Nahamwabo.
Ne'kyanya bagambuuna, ngabashuvya.
7 Abahifurahimu bagaaba bakolaga ndwani.
Bagashambaala bweneene, nga ábakoli nywiri idivaayi.
Ikyanya abaana baabo bagakizi bona kwokwo, nabo banashagaluke.
Ee! Imitima yabo, igakizi shambaala mu kati ka Nahano.
8 Yabo bandu baani, ikyanya ngabahamagala, bagayija bandibitiiri,
bwo keera n'gabaguluula.
Kundu bakiri bagerwa naaho,
si bagashubi luguuka, nga kwo bâli luguusiri kare.
9 Kundu n'gabashabulira mu mahanga, nga kwo'mundu ali mu biba imbuto,
halikago bagakizi ngengeera iyo munda bali.
Ikyanya bagaaba keera bakira, kuguma na'baana baabo,
lyo bagashubi galuka mu kihugo kyabo.
10 Kundu n'gabashaaza i Miisiri, ne'Hasuriya, ngabagalulira imwabo.
Baganashubi tuula mu kihugo kye'Giryadi na mu kye'Lebanooni,
banaluguuke, halinde batanaki kwire mwo.
11 Bagalengaga mu makuba, nga bandu ábajabuka inyaaja.
Nie Nahano, ngashuuta imidunda yayo,
kiri no'tulingi two'lwiji Niire, ngatuyumya.
Kundu Abahasuriya bagweti bagayikangaata, si bagaki goka.
Kiri na'Bamiisiri kwakundi, ubutwali bwabo bugaasiba.
12 Abandu baani, ngakizi basikamya ku bushobozi bwani,
halinde banakizi genda ngiisi ho baloziizi.
Kwokwo, kwo nie Nahano, ndesiri.»

11

Abanabushobozi bashulikwa

1 E migazi ye'Lebanooni! Uyigulage imiryango yawe,
halinde umuliro guyiji jigiivya ibiti byawe bye'myerezi.
2 E biti bye'shindano, mubululukage.
Si ibiti bye'myerezi, kundu biryagagi bila bweneene,
haliko bikakunyuka naaho.
E migazi ye'Bashaani! Na niinyu, mubululuke!
Kundu ulubako lwinyu lushuba luhamu bweneene, buno keera lukatemwa.
3 Yuvwi ngiisi kwa'bangere bagweti bagabululuka,
bwe'ndagiriro zaabo keera zasherebera.
Yuvwi na ngiisi kwe'ndare zigweti zigalunduma,
bwe'bishungu-shungu byazo íbishuba ku ndekeera ye'Yorodaani keera byayanuuka.

Abangere babiri

4 Rurema Nahamwitu, adetaga kwokuno: «Ugendi ba mungere we'kiso kye'bibuzi íkishungisirwi ukugendi tongeerwa.
5 Ábali mu kizi bigula bali mu bitongeera, buzira kubona kwo bagira buligo. Na ábali mu kizi biguliisa nabo, bali mu deta: "Kongwa imwa Nahano! Buno, keera twagalaga!" Kiri na'bangere baabyo boonyene, ndaayo ndengeerwa babiyuvwitiiri.
6 «Kwokwo, nie Nahano nadetaga kwokuno: Kiri na naani, yabo bandu, ndagaki shubi bakejeerera. Si ngaaleka bakizi libuzibwa na'batuulani baabo, balibuzibwe kiri na mwami. Ikihugo kyabo, kigashereezibwa lwoshi-lwoshi. Ndaanaye mundu ye ngalekaga kwo atoloboke mu maboko gaabo.»
7 Kwokwo nanagendi ba mungere wa yibyo bibuzi byo yabo badandaza keera balingikania gira bigendi tongeerwa. Nanayabiiraga ingoni zibiri. Ngoni nguma, nanagihamagala Bugashaane. Ne'gindi, Buguma. Kwokwo, nanagendi langa ibibuzi.
8 Mu mwezi muguma naaho, nanayami yimula abangere baabyo bashatu.
Kundu kwokwo, birya bibuzi, ndanaki biyigenderera. Nabyo, byananjomba.

9 Kwokwo, nanabibwira: «Ndagaki genderera ukushubi ba mungere winyu. Iri mu-
gaafwa, mufwe! Ne'ri mugayitwa, muyitwe! Ne'bigafuuka, bilooza bikizi janganulana!»
10 Ha nyuma, nanayabiiraga irya ngoni yani Bugashaane, nanagivuna mwo kubiri.
Kwokwo, kwo n'gayerekana kwo keera n'gahongola ikihango, kundu twâli mali
kinywana na'bandu baani.
11 Ee! Ku kyekyo kyanya, lyo nayami kihongola. Ngiisi bibuzi íbiri mwo'bukaholwe,
byanayami sobanukirwa kwo Nahano ye wambwira ukugira kwokwo.
12 Ha nyuma, nanashubi babwira kwokuno: «Iri byangamùsimiisa, mundihe
ibihembo, nga kwo bingwiriiri. Kandi iri nanga, mulekage!» Kwokwo, banambaruurira
ibingorongoro makumi gashatu bye'harija, nga mbembo yani.
13 Ha nyuma, Nahano anambwira: «Irya mbembo, ka yo iyerekiini ikishingo
kyani? Aahago! Yutwo tufwaranga, utukabule umutuzi.» Kwokwo, nanatuyabiira,
nanatukabula umutuzi mu nyumba ya Nahano.
14 Ha nyuma, kandi, nanatoolaga irya ngoni ya kabiri íri mu buuzibwa Buguma,
nanagivunaga mwo kubiri, mu kuyerekana kwe'kihango kya'Bayuda bakanywana
na'Bahisiraheeri, nakyo keera kyahongolwa.
15 Nahano anashubi mbwira: «Leero, uyigirage nga kafwa-busha ko'mungere!
16 Kwokwo, kwo ugayerekana ngiisi kwo ngaheereza kino kihugo umungere
útagahalalira ibibuzi kandi iri ibyanabuzi, kundu bikola bigagendi tongeerwa. Kiri na
íbikomeresiri, atanakizi bibuka. Na íbikiri bigumaana kwakundi, atanakizi biragira. Si
ikyanya agaabona íbishishiri, lyoki agakizi birya. Anakizi janganula kiri ne'binogosho
byabyo.»

17 Yayewe imwa mungere kafwa-busha!
Si agweti agajandirira ibibuzi byage!
Aahago! Mwi'zibo, ingooti igayami singula ukuboko kwage,
inatumite kiri na mwi'su lyage lye'lulyo!
Kwokwo, yukwo kuboko kunayami nyaala.
Ni'su lyage lye'lulyo, linayami humaala lwoshi-lwoshi!

12

I Yerusaleemu igagwatwa, haliko Nahano agagiguluula

1 Nahano anadeta igindi ndumwa hi'gulu lya'Bahisiraheeri kwokuno: «Nie Nahano
n'gatabika igulu, n'ganabiika indaliro ze'kihugo. Na kwakundi, nie gweti ngakizi biika
umundu mwo'bugumaana.
2 «Ngahindula akaaya ke'Yerusaleemu, kabe nga kilalusa, gira kagendi lalusa
amahanga gooshi ga'batuulani. Ku kyanya gagazunguluka akaaya ke'Yerusaleemu, kiri
ne'kihugo kyoshi kye'Buyuda nakyo kigayibumbulika haashi.
3 Ku yulwo lusiku, ngaagira akaaya ke'Yerusaleemu, gube mukungubwe muzito
bweneene. Ne'kyanya abandu ba yago mahanga bagaagira mbu bagutelule, bagayami
guyikomeeresa kwo.
4 «Nie Nahano nadetaga kwokuno: "Ku lulya lusiku, ngaleezagya ifwarasi zaabo
mwe'kihuumula, kuguma na ábali mu zigendera kwo. Yizo fwarasi zaabo, ngazihu-
maaza. Halikago, abandu be'Buyuda boohe, ngakizi bahaliza.
5 Haaho, abatwali ba'Bayuda bagabwirana, ti: Abatuulaga be'Yerusaleemu keera
bakayikania mu kati ka Nahano wo'bushobozi bwoshi! Ee! Ye Rurema wabo."
6 «Ku yikyo kyanya, ngaaba nga nayasa yabo batwali ba'Bayuda, babe nga kivumbo
mu lubako, kandi iri nga ngoke nvunde mu biiro bye'ngano. Kwokwo, kundu abandu
bagaaba babazungulusiri, haliko, bagayami basivya, fye! Si abatuulaga be'Yerusaleemu
boohe, bagagenderera ukutuula mu kati ko'butoge.»
7 Nahano agatee himira abandu be'Buyuda, akabuli himira na'be'Yerusaleemu.
Kwokwo, lyo yabo bandu be'Yerusaleemu, kiri na'be'kibusi kya Dahudi, batayiji yihaya
kwo bo bakuliiri abaabo ábasigiiri mu kihugo kye'Buyuda.
8 Ku kyekyo kyanya, yabo batuulaga be'Yerusaleemu, Nahano agabasiikira. Ngiisi
úlyagagi mwolo mu kati kaabo, agaaba akola kikalage nga mwami Dahudi. Yabo beene
Dahudi nabo, bagaaba bakola nga Rurema yenyene! Bagaaba bashushiini no'muganda
wa Nahano, bwo ye gakizi barongoora.
9 Nahano adetaga kwokuno: «Ku yikyo kyanya, kundu ibinyamahanga bigayiji gira
mbu bibateere i Yerusaleemu, haliko nienyene ngayiji bisivya byoshi.

10 Beene Dahudi, ngabatabaala kuguma na'bandi booshi ábatuuziri i Yerusaleemu.
Bagakizi girirana amiija, iri banakizi huuna Rurema. Na bwo bakandumita, bagan-
doleera, banakizi nyimbira inyimbo ze'kigandaaro.* Bagandirira, ngo'mundu úgweti
úgalirira umwana wage we'kininga. Bagabululuka ngana, ngo'mundu úli mu kizi
bululukira ifula yage.
11 Lulya lusiku, abandu be'Yerusaleemu bagabululuka mu kigandaaro kihamu, nga
kwo bakagandaara Hadaadi-Rimooni, mu ndekeera ye'Megido.
12 «Abahisiraheeri booshi bagabululuka. Na ngiisi ikondo ligakizi gandaara ndalu-
ndalu. Abashosi bagalirira haabo, na'bakazi haabo. Kwokwo, beene Dahudi bagagan-
daara kwabo, na beene Natani kwabo.
13 Beene Laawi, bagagandaara kwabo, na beene Shimeyi kwabo.
14 Ngiisi ikondo mu Bayuda ligagandaara kwalyo-kwalyo. Abashosi bagabeera haabo,
na'bakazi haabo.

13

Rurema agasivya abaleevi be'bibeesha

1 «Ku yikyo kyanya, ishyoko igatondeera ukuhinga, gira iyeruuse ibyaha bya beene
Dahudi, ne'bya'batuulaga be'Yerusaleemu.»
2 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno: «Ku kirya kyanya, ngashaaza
imigisi mu Bahisiraheeri. Kiri na'maziina gaayo, gagayibagirwa lwoshi-lwoshi.
«Ngazimiiza abaleevi be'bibeesha, kiri ne'mizimu íri mu bakoleesa.
3 Iri umundu angashubi tanga ubuleevi bwe'bibeesha, emwe! Yishe bo na nyina
boonyene, bagamúbwira: "Si ufitiirwi ukubeesha kwi'ziina lya Nahano. Aahago!
Ukufwa, ugaafwa!" Ne'kyanya agaaba aki gweti agaadeta ubuleevi bwe'bibeesha, lyo
balya babusi boonyene, bagayami múyita ne'ngooti.
4 «Ku yikyo kyanya, umundu ukutanga ubuleevi bwe'bibeesha, kugamúteeza ishoni.
Batagaki yambala imirondo íyahangwa mu bwoya, mbu batebe abandu kwo balyagagi
baleevi.
5 Si ngiisi muguma, agakizi deta, ti: "Niehe ndalyagagi muleevi, nanga! Si ndi mulimi
naaho. Nyamiri ndi mulimi ukulyokera mu busore bwani!"
6 Ne'ri umundu angamúbuuzagya, ti: "Yizi nguma íziri mu boneka ku magala gaawe,
ziri za bikagi?", anashuvye, ti: "N'gakomerekera imwa mwira wani!"»

Ibibuzi byashaabuka

7 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adeta kwokuno:
«E ngooti, uvyukage, gira uteere uwitu.
Ee ma! Uyitage umungere, halinde ibibuzi biyami shaabuka.
Kiri na naani, ngateera ibyanabuzi.*»
8 Nahano anashubi detaga kwokuno:
«Mu bandu ba mu kino kihugo, ibimaanye bibiri bya'kashatu, bigaminikwa.
Kihande kiguma naaho, kyo kigasigala mwo.
9 Yabo ábagaaba bakoli sigiiri, ngabaleeza mu muliro, halinde banayeruuke.
Ikyanya ngabayeruusa mu muliro, kugaaba nga kuyeruusa inooro ne'harija.
Ikyanya bagaaba bakola beeru, bagandabaaza, naani na mbashuvye.
Ngaadeta, ti: "Bandu baani, yaba!"
Nabo, ti: "Nahano, ye Rurema witu!"»

14

Nahano agayiji twala ikihugo

1 Mulolage bwija! Si ulusiku lwo Nahano agaatwa kwe'maaja, ukuhika, lugaahika!
Haaho, mwe bandu be'Yerusaleemu, abagoma bagamùshahula ibindu munabwini.
2 Ee! Nahano agakuumania abandu ba'mahanga gooshi, gira bayiji teera akaaya
ke'Yerusaleemu. Yako kaaya, bagakagwata imbira, banamùshahule ibindu mu nyumba
ziinyu. Yoo! Kiri na bakiinyu, bagababimbiira ku misi. Ikimaanye kiguma kya'bandu
kigatwalwa i mahanga mu buja. Na ábagaaba baki sigiiri, bagahanguulwa kwo basigale
mu kaaya.
3 Ha nyuma, birya binyamahanga nabyo, Nahano agabuli gendi bilwisa. Agaalwa nga
kwo âli kizi gira kare.

---

* **12:10 12.10** Yohana 19.37. * **13:7 13.7** Mataayo 26.31; Mariko 14.27.

4 Lwolwo lusiku, amagulu gaage gagaafina ku mugazi gwe'Mizehituuni, isheere
ye'Yerusaleemu. Yugwo mugazi, gugayami bunduuka mwo kubiri. Ikimaanye kiguma
kigamwagukira imbembe. Ikindi kinamwagukire ikisaka. Indekeera mbamu igayami
boneka, ukulyokera isheere, halinde imuga.
5 Mwomwo mwi'yo ndekeera, mwo mugatibitira. Igayajabuka halinde i Hashali.
Mugatibita, nga kwo bashokuluza biinyu nabo bakatibita hi'gulu lyo'musisi, ku kyanya
kyo'mwami Huziya we'Buyuda. Haaho, lyo Nahano Rurema wani, agayija ali kuguma
na'baganda baage bataluule.
6 Yulwo lusiku, mutagaki ba no'mulengeerwe, kandi iri mbeho, kandi iri ndara.
7 Emwe! Lulya lusiku, lugaaba kwalwo-kwalwo. Nahano yenyene naaho ye
lusobanukiirwi. Si umulege-rege gutagaki ba no'bukiiri, kandi iri ubushigi. Ulukeera
lugakizi tanguula, kiri mu kabigingwe.
8 Lwolwo lusiku, ishyoko zigaabira mu kaaya ke'Yerusaleemu. Yago miiji, maguma
gagakizi hingira iwa Nyaaja yo'Muunyu. Agandi, ganakizi hingira iwa Nyaaja
Mediterane. Yago miiji, gagayama gali mu kizi hinga ngiisi mwaka, kiba kikamo, kandi
iri mbondo.
9 Nahano agaaba ye mwami we'bihugo byoshi. Yehe yenyene ye gakizi yikumbwa nga
Nahano. Ee! Iziina lyage naaho, lyo ligalumbuuka.
10 Iporoveesi yoshi ízungulusiri i Yerusaleemu, igahindulwa ndekeera, ukulyokera i
Geba uluhande lwe'mbembe, halinde i Rimooni uluhande lwe'kisaka. Haliko, akaaya
ke'Yerusaleemu kagabeera haaho-haaho, ku mugazi gwako. Kagaaba kayajabusiri, uku-
lyokera ku Mulyango gwa Binyamiini, halinde ku Mulyango gwa Mbere, no'Mulyango
gwe'wa Kagongo. Kagashubi lyokera ku lwingo lwa Hananeeri, halinde ha kikandiro
kya Mwami.
11 Yako kaaya, katâye ki shubi hongolwa. Si abandu bagayiji katuula mwo, banakizi
ramba no'butoge.
12 Halikago, ku luhande lwa ábakayiji teera i Yerusaleemu, Nahano agabaleeteraga
buno buhanya: Amagala gaabo gagaabola, banakiri bagumaana. Amasu gaabo,
gagavunda ganakiri mu bikangara byago. Indimi zaabo, zigaabola zinakiri mu tunwa.
13 Yulwo lusiku, Nahano agabahuumiza bweneene, banasigale bakoli shengusiri.
Banayihindulirane, halinde ngiisi muguma anagendi teera uwabo.
14 Balya Bayuda, bagaalwa ha Yerusaleemu. Baganashahula ibindu bya birya
binyamahanga batuliinwi, nge'nooro, ne'harija, ne'byambalwa bye'kishingo.
15 Yubwo buhanya, bugaboneka na ku fwarasi zaabo, na ku biiza bya bapunda, na ku
ngamiya, na ku punda, ne'bindi bitugwa bya mu shumbi za'bagoma.
16 Yubwo buhanya, ikyanya abagoma baguma bagagafuuka mwo, bagakizi zamuukira
i Yerusaleemu ngiisi mwaka, gira bakizi gendi yikumba Nahano, mwami wo'bushobozi
bwoshi, iri banakizi shambaalira ulusiku lukulu lwe'bitunda.
17 Ngiisi bandu ábagalahira ukuzamuukira yo, mbu batagayikumba uyo mwami
wo'bushobozi, boohe, invula igahangama mu kihugo kyabo.
18 Kiri Abamiisiri, iri batangakizi zamuukira i Yerusaleemu, gira bashambaalire
lulya lusiku lukulu lwe'bitunda, nabo bagalonga bwobwo buhanya, nge'binyamahanga
bye'gindi milala yoshi íbikalahira ukukizi genda yo.
19 Kwokwo, kwa'bandu be'Miisiri bagaahanwa, kuguma na'bandu ba'gandi mahanga,
bwo batagendi shambaalira lulya lusiku lukulu lwe'bitunda.
20 Yulwo lusiku, kiri ne'mbegere njwekere ku fwarasi, zigayandikwa kwo gano
magambo: «Zataluulwa imwa Nahano». Inyungu íziri mu nyumba ya Nahano, nazo
zigaaba zikoli talwirwi imwa Nahano, nga kwokulya kwe'nzoozo zo'kubiikira umuko
ziri ndaluule imbere lya'katanda.
21 Ngiisi nyungu íziri mu Yerusaleemu na mu kihugo kye'Buyuda kyoshi, zigaaba
zikoli talwirwi imwa Nahano wo'bushobozi bwoshi. Ngiisi ábagayiji tanga amatuulo
go'kusiriiza, bagakizi zikoleesa mu kudeeka inyama. Yulwo lusiku, mango lwahika,
abadandaza batagaki labuka mu nyumba ya Nahano wo'bushobozi bwoshi.

Ikitaabo kyo'muleevi
Malaki
Indangiriro

Yiki kitaabo, kikayandikwa ku kyanya Abayuda bâli mali lyoka mu buja i Babeeri, banaba keera bakayubakulula inyumba ya Rurema i Yerusaleemu. Kundu kwokwo, bâli koli teeziri umulangaaliro, mukuba: (a) Ikihugo kyabo kyâli riiri kiniini bweneene, kyanâli twaziri ne'bikalage bye'Perisiya, (b) Kundu abaleevi Hagayi na Zakariya bakatanga ubuleevi kwa'Bayuda bagatuula mu bulangashane, haliko batâli zaazi bubona.

Mu yiki kitaabo, Malaki ali mu tee yerekana ibibuuzo bya'Bahisiraheeri (1.2, 6-7; 2.14, 17; 3.7-8, 13). Ngiisi kyanya, Nahano ali mu bishuvya. Bibuuzo biguma biri byebi: (1) «Kuti kwo wâli kizi tukunda?» (2) «Kuti kwo twâli kizi kugayiriza?» (3) «Kuti kwo tukakushemya?» (4) «Kuti kwo tukakuluhya?» (5) «Kuti kwo tukakuzimba?» (6) «Kuti kwo tukakudetera buligo?»

Ngiisi kyanya, Nahano ali mu bashuvya ku bweranyange.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Malaki 3.10: «Aaho! Muleetage ikihande ki'kumi mu kihinda kyani, halinde ibyokulya biboneke mu nyumba yani. Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi! Haaho, munangeze, lyo nimùyigulira utwazo twa mwi'gulu. Ee ma! Ngamùgashaanira, munabe ne'bindu katundu, halinde munabule ibihinda byo mugabibiika mwo!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Bwa'Bahisiraheeri batali bemeera, bakanukirwa (1.1–2.16)
b) Malaki amenyeesa kwo Nahano agashubi yija (2.17–3.6)
c) Abayuda bazimba Rurema, bwo batali mu tanga ikihande ki'kumi (3.7-12)
d) Ulusiku lwa Nahano lugaki yija (3.13-24)

1 Ino ndumwa, Nahano akagitumira Abahisiraheeri ku njira yo'muleevi Malaki.

Nahano ye katoola Hisiraheeri

2 Nahano adeta kwokuno: «Nyamiri nimùkuuziri! Kundu kwokwo, mugweti mugannakira, ti: "Aahabi! Kutagi kwo utukuuziri?" Naani, ti: "Ulya Hesahu, ka atâli ye mwene wabo Yakobo? Kundu kwokwo, n'gakunda Yakobo.*
3 Haliko, Hesahu nanamúshomba. Kiri ne'kihugo kyage kya mu migazi, nakyo n'gakishereeza. Kundu kyâli riiri buhyane bwage, halikago nanakihindula libe ishamba lya banyambwe."
4 «Abahedoomu, ikibusi kya Hesahu bali mu deta, ti: "Kundu bakatushereegeza utwaya twitu, haliko tugashubi tuyubakulula."
«Aahabi! Si nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, nadetaga kwokuno: Tulya twaya, kundu bagashubi tuyubakulula, haliko ngashubi tuhongolera haashi. Balya Bahedoomu, bagamenyeekana kwo bali "Banabitalaalwe", na "Bandu bo Nahano ayamiri arakariiri".
5 «E Bahisiraheeri, ikyanya mugaabona kwokwo, lyo mugayidesa, ti: Ku kasiisa Nahano ali Mukulu. Ubushobozi bwage, butalusiri kiri ne'mbibi ze'kihugo kiitu!»

Nahano ayagalwa na ábali mu yikumba imigisi

6 Nahano wo'bushobozi bwoshi, agweti agabwira abagingi baage kwokuno: «Umwana ali mu simbaha yishe. Umukozi naye, ali mu simbaha nahamwabo. Aahago! Kituma kiki mwehe mutagweti muganzimbaha? Si nie Yisho, na ndi nie Nahamwinyu! Kundu kwokwo, mugweti mugagayiriza iziina lyani, iri munanguumira, ti: "Yiri iziina lyawe, kutagi kwo tukaligayiriza?"
7 «Ee ma! Si mugweti mugangayiriza, mu kundangira amatuulo ge'byokulya íbikoli yulubiiri! Haaho, munashubi deta, ti: "Ewe! Yago matuulo, kutagi kwo tukagayulubaza?"
«Yuvwagwi! Si muli mu kizi gayulubaza, mu kunegura akatanda ka Nahano mbu katahiiti kamaro!
8 Ubugira kingi, mugweti mugandangira amatuulo ge'bitugwa íbihumiri, kandi iri bilemahiri, kandi iri bilwaziri. Aahago! Mu kugira kwokwo, ka mutazi huba? Ibitugwa mwene yibyo, iri mwangagendi bituula guvuruneeri winyu, ka muyemiiri kwo

* **1:2 1.2-5** Barumi 9.13.

angamùyegereza ku bushambaale? Aahabi! Kwokwo, kwo nie Nahano wo'bushobozi
bwoshi, ndesiri.
9 «Aahago! Kundu mwanganyinginga kwo nimùkejeerere, haliko, munabe muki
gweti mugandangira amatuulo mabi, ka mutoniri kwo ngamùyakiira? Si bitaziziri!
10 «Nangaloziizi bweneene, kwo muguma winyu angayigiiri inyiivi ze'nyumba ya
Rurema. Kwokwo, lyo yago matuulo mazira kamaro, mutalonge ubulyo bwo'kukizi
gayakiriza umuliro ku katanda. Haliko mwehe, ndaki siimiri ukumùbona. Kiri
na'matuulo go mugweti mugandangira, nago, ndagagayakiira. Kwokwo, kwo nie
Nahano wo'bushobozi bwoshi, ndesiri.
11 «Iziina lyani, ligweti ligahuuzibwa mu mahanga gooshi, ukulyokera isheere halinde
imuga. Ee! Ngiisi hooshi, bagweti baganyokera umubadu, iri banandangira amatuulo
ágakwaniini. Kwokwo, lye'milala yoshi iri mu kizi huuza iziina lyani. Kwokwo, kwo
nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, ndesiri.
12 «Haliko, mwehe mugweti mugagayiriza iziina lyani. Muli mu deta, ti: "Kalya
katanda ka Nahano, si kakoli yulubiiri! Ne'byokulya íbikali kwo, si biri bya busha-
busha!"
13 Munagweti mugaadeta: "Ikyanya tuli mu kolera Nahano, ali mu tuluhya ngana-
ngana!"
«Keera mukannegura lwoshi-lwoshi! Si mugweti mugagendi nyukula ibitugwa,
munabuli yiji bindangira amatuulo! Munandangire na íbilemahiri, kandi iri bilwazi.
Aahago! Amatuulo mwene yago, ka ngwaniini ukugayakiira? Aahabi, bitangaziga!
Kwokwo, kwo nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, ndesiri.
14 «Umundu, nga angandagaania kwo agandangira ikitugwa kiija, anayiji ndangira
kya'kashembo, uyo adaakwe. Si nie mwami mukulu! Na'mahanga gooshi, gayamiri
ganyobohiri. Kwokwo, kwo nie Nahano wo'bushobozi bwoshi ndesiri.»

2

1-2 E bagingi! Nahano wo'bushobozi bwoshi, agweti agamùkengula kwokuno:
«Mu kati kiinyu, ndaaye kiri na wo'muti, úgweti úgatwaza imaaja zaani. Aahago!
Bimùkwiriiri mukizi nyuvwa, munakizi nzimbaha. Ne'ri kutali kwokwo, ngamùdaaka
ngana. Kundu n'gamùlagaania imigashani, halikago ngagihindula libe idaaki.
3 Ngakizi daaka na'baana biinyu. Na mwenyene, ngamùvugumula amashe i malanga.
Yago mashe, gaganashaaga mu byebirya bitugwa byo mugabaaga ku siku ziinyu ngulu.
Ha nyuma, mwe na yago mashe, munashulugutwe hala.
4 Kwokwo, lyo mugaamenya ku kasiisa kwo nie Nahano wo'bushobozi bwoshi! Nie
kamùkengula kwokwo, lye'kihango kyo n'ganywana na'Balaawi kiyame kigenderiiri.
5 «Íbitumiri tukanywana ikihango na'bagingi, gira abandu balonge ukukizi ba bagu-
maana, banabe no'mutuula. Kwokwo, yabo bagingi bâli kwaniini ukukizi nzimbaha.
Kunali kwo bâli kizi gira. Bâli kizi nzimbaha, iri bananyoboha.
6 Bâli kizi yigiriza mu kati ko'kuli, buzira kushobania. Banâli kizi gira íbikwaniini,
mu kati ko'kuli, iri banayagiisa abandu bingi, halinde batwikire ku mabi.
7 «Ngiisi mugingi, ali ndumwa yani, nie Nahano wo'bushobozi bwoshi! Kwokwo,
amigirizo gaabo hi'gulu lye'maaja, abandu bakwiriiri bakizi gakulikira. Na yago
migirizo, gakwiiri gakizi langa ukuli kwani.
8 «Si mwehe, mukajandagira injira zaani. Kirya kihango kyo tukanywana na'Balaawi,
mwanagendi kihongola. Na buno, amigirizo giinyu, gakoli gweti gagahabura abandu
bingi. Kwokwo, kwo nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, ndesiri.
9 «Mutakiri mu simbaha imaaja zaani. Ne'kyanya muli mu twa imaaja, mukola mu
kizi kundirira. Kyo kitumiri n'gamùteeza ishoni imbere lya'bandu booshi, halinde
banamùyamirize.»

Injira zo tuli mu kizi hongola mwe'kihango

10 Tweshi, ka tutali baana ba daata muguma? Ka atanali yolya Rurema muguma
úkatubuta? Aahago! Kituma kiki, tuki gweti tugasongerana, iri tunagayiriza kirya
kihango kyo Nahano akanywana na bashokuluza biitu?
11 Kirya kihango, Abayuda keera bakakihongolaga, banakizi higulira i Yerusaleemu,
kiri na mu Bahisiraheeri booshi. Bâli gweti bagayulubaza inyumba ya Nahano, inali yo
akuuziri. Banâli gweti bagakizi yanga abakazi ábali mu yikumba imizimu.
12 Yabo bandu ábakahigula kwokwo, kundu bangayiji tanga amatuulo imwa Nahano
wo'bushobozi bwoshi, haliko, bagayiji twibwa mu bandu baage!

13 Halyagagi ne'lindi igambo lyo mukoli gweti mugaagira, linali lyerino: Galya matuulo
go mugweti mugatangira Nahano, ikyanya atali mu gayemeera, muli mu yami bululuka,
iri munayijuza akatanda kaage kwe'migenge yinyu.
14 Munagweti mugabuuza kwokuno: «Yago matuulo, kituma kiki ataki gayemeera?»
Mukuba, kundu mukanywana ikihango mwe na mukaawe ku kyanya mwâli ki riiri
misore, halikago Nahano akoli yiji ngiisi kwo keera ukamúyimula. Ee! Mukaawe, kundu
muki yamiinwi, haliko, keera ukamúhemukira.
15 Kwo mulyagagi mwembi, si Nahano akamùgira mube magala maguma, munabe
mutima muguma. Aahago! Biki byo aloziizi? Si aloziizi kwo mubute abaana
ábamúsimbahiri! Ku yukwo, uyilangage, utanahemukire mukaawe, ulya ye ukayanga
mu busore bwawe.
16 Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, adetaga kwokuno: «Ikyanya ugweti ugayimula
mukaawe, uli mu nyaagaza. Ee! Ikyanya uli mu múgirira buligo kwokwo, naani ndi
mu ba mbwini buligo bweneene. Ku yukwo, muyilangage, mutakolwe kwo mwakizi
hemukira bakiinyu.»

Imyazi hi'gulu lyo'kutwirwa imaaja

17 Amagambo giinyu mazira kamaro, gagweti gagaluhya Nahano bweneene!
Na niinyu, ti: «Kutagi twamúluhya?»
Si mugweti mugamúluhya mu kudeta kwokuno:
«Umundu, kundu angaba akoli bihuusiri,
haliko imwa Nahano, akiri mwija, na Nahano aki múkuuziri.»
Munashubi deta na kwokuno: «Ulya Rurema wo'kuli, alyagagi hayi?»

3

1 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno: «Ngola ngalungika indumwa
yani, gira igwanwe yanjongaaniza injira. Iyo ndumwa, inayiji menyeesa ikihango kyo
tuganywana. Lolagi! Yoliira agweti agayija! Haaho, bwo mundindiriiri ku kyedu,
nienyene ngayami yija mu nyumba yani.*»
2 Aahago! Ikyanya Nahano agatuyijira, nyandi ugaki gooyera? Mango ahulukaana,
nyandi úgaki shobola ukuyimanga? Si agaaba akola ngo'muliro úgugweti gugashuka
ikyuma! Agaanaba nga saabuni ngayu yo'kufula mwo'mulondo.†
3 Nahano agayiji bwatala ngo'mundu úgweti úgashukiiriza inooro ne'harija mu
muliro. Kwokwo, kwo agayeruusa abandu be'kibusi kya Laawi, bakabuli mútangira
amatuulo ágakwaniini.
4 Yago matuulo, ikyanya abandu be'Yerusaleemu, na'be'Buyuda hooshi bagagatanga,
lyo Nahano agaaba agayemiiri, nga kwo âli kizi gasiima yaho kare.
5 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno: «Ha nyuma, ngayiji mùhana.
Ngayami yiji lega abanamaleere, na'bashule, na'banabinyoma, na ábagweti bagagunga
imbembo ya'bakozi, na ábali mu kizi libuza banamufwiri ne'fuuvi, na ábali mu nyima
ibinyamahanga ukuli kwabyo, na ngiisi ábatali mu ndwaza.
6 E beene Yakobo! Niehe nie Nahano! Ndanali mu hinduka. Kyo kitumiri
ndakamùminika lwoshi-lwoshi.»

Ukugalukira Nahano

7 Nahano wo'bushobozi bwoshi adetaga kwokuno: «Ukulyokera ku kyanya kya
bashokuluza biinyu, mwâli kizi bambala imaaja zaani. Aaho! Mungalukirage, lyo naani
nimùgalukire. Si mugweti mugayidodomba mbu: "Kuti kwo twangakugalukira?"
8 Naani, ti: "Ka bulyagagi bwija umundu azimbe Rurema? Kundu kwokwo, mwehe
mugweti muganzimba!" Munambuuze, ti: "Kutagi kwo twakuzimba?" Naani, ti:
"Mugweti mugakizi nzimba ku biloziri ikihande ki'kumi, kiri na'gandi matuulo."
9 Kwokwo, mweshi kwo mutuuziri mu kihugo kiinyu, mukoli daasirwi!
10 Aaho! Muleetage ikihande ki'kumi mu kihinda kyani, halinde ibyokulya biboneke
mu nyumba yani. Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi! Haaho, munangeze, lyo
nimùyigulira utwazo twa mwi'gulu. Ee ma! Ngamùgashaanira, munabe ne'bindu
katundu,‡ halinde munabule ibihinda byo mugabibiika mwo!
11 Kundu birya bizimu biri mu shereeza imimbu yinyu, si ngabihangirira, gira bitaki
shubi kizi gilya. Kiri ne'ndalo ziinyu ze'mizabibu, zitagaki leka ukutongeka. Kwokwo,
kwo nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, ndesiri.

---

* **3:1 3.1** Mataayo 11.10; Mariko 1.2; Luka 1.76; 7.27. † **3:2 3.2** Yuheeri 2.11; Bwigule 6.17. ‡ **3:10 3.10** Balaawi 27.30; Muharuuro 18.21-24; Bukengeeze 12.5-7; 14.22-29; Nehemiya 13.

12 Ku yikyo kyanya, amahanga gooshi gagakizi deta kwo muhiriirwi. Ikihugo kiinyu
kigasimiisa ngana-ngana!»

Ulusiku lwo Rurema agayerekana kwo akwaniini

13 Nahano adetaga kwokuno: «Si keera mwanduka bweneene! Na niinyu, ti: “Kutagi
kwo tukakutuka?”
14 Naani, nie Nahano, namùshuvya kwokuno: “Si keera mukadeta: Ukukolera Rurema
kutatuhitiiri akamaro. Ee ma! Kundu tusimbahiragi imaaja zaage, tunali mu múyereka
kwo twatwikira ku byaha biitu, si ndaabyo tuyungusiri!
15 Ukulyokera buno, tubwinagi kwa'banabwikangaate bo bahiriirwi. Si banangora-
mabi, bo bajeberiiri! Ee! Bagweti bagakizi naakira Rurema, kwo abahanage iri
angahasha. Kundu kwokwo, ndaabyo ali mu bagirira!”»
16 Haaho, ngiisi ábâli ki simbahiri Nahano, banaganuuzania, anakizi bayuvwiriza.
Kwokwo, banayandikaga amaziina ga ábamúyiji, na ábamúsimbahiri. Yago maziina,
banagatondobola mu kitaabo imbere lyage.
17 Nahano wo'bushobozi bwoshi, adetaga kwokuno: «Yabo bandu, bagaaba be'mwani.
Ikyanya ngatwira abandi ulubaaja, balya be'mwani, ngabaleka. Bigaaba nga kwo yishe
wo'mwana ali mu lereeja umwana wage úmúsimbahiri.
18 Haaho, lyo mugashubi bona ulubibi, úluli ha kati ko'mundu úkwaniini, no'mundu
mubi. Muganaki bona ulubibi ha kati ko'mundu úgweti úgakolera Rurema, na útali
mu twaza ukumúkolera.
19 Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, nadetaga kwokuno: Lolagi! Ulusiku lwo'kutwira
abandu imaaja, lukola bu yija, lunagweti lugayaka bweneene nga kiberekaana
kyo'muliro. Ku lwolwo lusiku, abanabwikangaate na banangora-mabi booshi, bagayami
singookera mwo, nga byasi byumu. Mu kati kaabo, ndaaye úgasigala. Si booshi,
bagaminikwa ngana.
20 Haliko, ngiisi ábagweti baganzimbaha, ubukize bugabatunduukira ngi'zuuba,
bunamùleetere ubugumaana. Munahulukage, mugweti mugatamba-tamba nge'nyana
íziri mu huluka mwi'ruli.
21 Ku lulya lusiku, balya banangora-mabi, mugabakandagira-kandagira. Bagaaba nga
munyota-kiiko mwi'dako lya'magulu giinyu. Kwokwo, kwo nie Nahano wo'bushobozi
bwoshi ndesiri.»

Ukugaluka kwa Hiriya

22 «Ngiisi byo'mukozi wani Musa akamùyigiriza, mukizi bikengeera. Ee maashi!
Imaaja na'mategeko byo n'gamúheereza ku mugazi Horebu, mukizi bikulikiriza. Si
biryagagi hi'gulu lya'Bahisiraheeri booshi.
23 «Lulya lusiku lwo Nahano agayoboheesania kwo, ikyanya lutazi hika, ngatee
mùlungikira umuleevi Hiriya.§
24 Uyo Hiriya, aganywaniisa ababusi na'baana baabo. Ananywaniise abaana na
bayishe. Buzira kwokwo, nangayami shereziizi ikihugo kiinyu, kinasigale mwi'daaki.»

§ **3:23 3.23** Mataayo 11.14; 17.10-13; Mariko 9.11-13; Luka 1.17; Yohana 1.21.

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Mataayo

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Mataayo, kiyandikiirwi Abayahudi. Ubugira kingi, kiri mu yerekana imiziizi ya mu Kihango kya Keera, mu kudeta kwokuno: «Yago gooshi, íbikatuma gagakoleka, gira lirya igambo likoleke, lyo Nahano âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi wage kwokuno.»

Yiki kitaabo, kiyerekiini kwo Yesu ali Mwigiriza Mukulu úhangwirwi ukuyerekana umugeeza muhyahya gwe'maaja za'Bayahudi. Ku mugani, ubugira kingi mu Mataayo 5, Yesu ali mu deta: «Mukayuvwa kwo bashokuluza ba keera bakabwirwa… Haliko, niehe namùbwiraga…» (5.21; 5.27; 5.31; 5.33; 5.38; 5.43). Kwokwo, Yesu âli loziizi kwa'bandu baage bakizi tuula bwija ukuhima balya ábâli tuuziri mwi'dako lye'Kihango kya Keera.

Amigirizo mingi ga Yesu, gayandisirwi mu miteeko itaanu mihamu (mu bigaajo 5–7; 10; 13; 18; 24–25). Ngiisi kyanya, gali mu yuta kwokuno: «Galya migirizo ga Yesu, iri akayusa ukugadeta…»

Mataayo ali mu yerekana ngiisi kwo bashokuluza ba Yesu bakalyoka (a) mwi'kondo lya Hiburahimu (ye daata wa'Bayuda), (b) na mwi'kondo lya Dahudi (ye mwami mukulu wa baami ba'Bahisiraheeri). Âli kizi deta na kwo Yesu ali «Mwana wa Dahudi.»

Abagoma ba Yesu, bâli riiri Abafarisaayo, na'bigiriza be'maaja. Yabo bagoma, Mataayo ali mu shembuula bweneene kwo bali babi (lola Mataayo 5.20; 9.11, 34; 12.2; 23.2-3; 27.62). Ali mu deta kwo bali «balyalya, banali birongoozi mbumi, banali mijoka, na bahwija…».

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Mataayo 1.22-23: «Yago gooshi, íbikatuma gagakoleka kwokwo, gira lirya igambo likolekage, lyo Nahano âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi wage, kwokuno: "Loli! Umunyere, kundu atazi menyana no'mushosi, haliko agaheeka inda, anabute umwana wo'butabana! No'yo mwana, bagamúyinika iziina Manweri, umugeeza gwalyo: Tutuliinwi na Rurema."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ngiisi kwo Yesu akayija mu kihugo (1–2)
b) Yesu atondeera umukolwa gwage i Galilaaya (3–14.12)
c) Yesu akola mu bihugo bye'butambi (14.13–17.20)
d) Imikolwa ye'mbeka ya Yesu i Galilaaya (17.22–18)
e) Yesu agendi kola i Buyuda ne'Pereya (19–20)
f) Iyinga lyo Yesu akayusa mwo'mukolwa gwage (21–27)
g) Yesu azuuka mu bafwiri, analungika indumwa zaage (28)

Ikondo lyo Kirisito akalyoka mwo
(Luka 3.23-38)

1 Yesu Kirisito, bashokuluza baage bo baaba: Yenyene, âli riiri wa mwi'kondo lya mwami Dahudi. Dahudi naye, âli riiri wa mwi'kondo lya Hiburahimu.
2 Hiburahimu akabuta Hisake.
Hisake naye, anabuta Yakobo.
Yakobo naye, anabuta Yuda na beene wabo.
3 Yuda naye, anabuta Pereesi na Zeera ku Tamaari.
Pereesi naye, anabuta Hesirooni.
Hesirooni naye, anabuta Haraamu.
4 Haraamu naye, anabuta Haminadabu.
Haminadabu naye, anabuta Nasooni.
Nasooni naye, anabuta Salumooni.
5 Salumooni naye, anabuta Bowazi ku Rahabu.
Bowazi naye, anabuta Hobedi ku Ruuti.
Hobedi naye, anabuta Yese.
6 Yese naye, anabuta mwami Dahudi.
Dahudi naye, anabuta Sulumaani ku muka Huriya.*
7 Sulumaani naye, anabuta Rehobwamu.

* **1:6 1.6** *muka Huriya* iziina lyage ye Batisheeba.

Rehobwamu naye, anabuta Habiya.
Habiya naye, anabuta Hasa.
8 Hasa naye, anabuta Yehoshafaati.
Yehoshafaati naye, anabuta Yoramu.
Yoramu naye, anabuta Huziya.
9 Huziya naye, anabuta Yotamu.
Yotamu naye, anabuta Ahaazi.
Ahaazi naye, anabuta Hezekiya.
10 Hezekiya naye, anabuta Manaasi.
Manaasi naye, anabuta Hamooni.
Hamooni naye, anabuta Yosiya.
11 Yosiya naye, anabuta Yekoniya na beene wabo, ku kyanya kya'Bahisiraheeri
bakagwatwa imbira, no'kutwalwa mu kihugo kye'Babeeri.
12 Ne'kyanya bakaba keera batwalwa yo,
uyo Yekoniya naye, anabuta Shalityeri.
Shalityeri naye, anabuta Zurubaberi.
13 Zurubaberi naye, anabuta Abihudi.
Abihudi naye, anabuta Heryakimu.
Heryakimu naye, anabuta Hazoori.
14 Hazoori naye, anabuta Saadoki.
Saadoki naye, anabuta Hakimu.
Hakimu naye, anabuta Herihudi.
15 Herihudi naye, anabuta Heryazaari.
Heryazaari naye, anabuta Matani.
Matani naye, anabuta Yakobo.
16 Yakobo naye, anabuta Yusefu, yiba Maryamu.
No'yo Maryamu, ye kabuta Yesu, úli mu buuzibwa Masiya.
17 Kwokwo, ukulyokera ku'yo Hiburahimu halinde ukuhisa ku mwami Dahudi,
hâli riiri ibibusi ikumi na bina. No'kulyokera ku'yo Dahudi halinde ku kyanya
Abahisiraheeri bakatwalwa imbohe i Babeeri, hâli riiri ibindi bibusi ikumi na bina.
No'kulyokera ku yukwo kutwalwa i Babeeri halinde ukuhisa ku kubutwa kwa Masiya,[†]
hâli riiri ibindi bibusi ikumi na bina kwakundi.

Ukubutwa kwa Yesu Kirisito
(Luka 2.1-7)

18 Ikyanya Yesu Kirisito akayiji butwa, bikaba kwokuno: Nyina Maryamu âli
fundisirwi na Yusefu. Halikago, ikyanya Yusefu atâli zaazi múhisa, uyo Maryamu
anayiji boneka kwo akola ne'nda. Ne'yo nda, akagiheeka ku njira yo'Mutima Mweru.
19 Uyo Yusefu, âli riiri mundu mwija imbere lya Rurema, atanalooza kwo abonie
Maryamu ishoni imbere lya'bandu,[‡] kyanatuma agashungika kwo agamúlahira ku
bumbishwa.
20 Yago magambo, ikyanya Yusefu akaba akiri mu gayitoneesa kwo, anahulukirwa kwo
no'muganda wa Nahano mu kati ke'birooto. Ulya muganda anamúbwira: «E Yusefu,
Mwana wa mwami Dahudi, utayobohe ukuhisa Maryamu. Iyo nda, akagiheeka ku njira
yo'Mutima Mweru.
21 Agagibuta mwo'mwana wo'butabana. No'yo mwana, ukamúyinike iziina Yesu,
mukuba ye gaakiza abandu baage mu byaha byabo.»
22 Yago gooshi, íbikatuma gagakoleka kwokwo, gira lirya igambo likolekage lyo
Nahano âli mali gwanwa adeta ku njira yo'muleevi wage kwokuno:
23 «Loli! Umunyere, kundu atazi menyana no'mushosi, haliko agaheeka inda, anabute
umwana wo'butabana! No'yo mwana, bagamúyinika iziina Manweri,[§] umugeeza
gwalyo: Tutuliinwi na Rurema.»
24 Iri Yusefu akasisimuka, anagira nga kwo'muganda wa Nahano amúbwira, anahisa
Maryamu.
25 Halikago, atakamúgwejera, halinde ku kyanya akabuta umwana. Ne'ri akaba keera
amúbuta, Yusefu anamúyinika iziina Yesu.

[†] **1:17 1.17** Iziina Kirisito liri lye'kigiriki. Na mu kiheburaniya: Masiya. [‡] **1:19 1.19** Ukukulikirana ne'migeeza ye'kiheburaniya, ngiisi úwaheekera inda ha kaaya, âli agavurumikwa amabuye, halinde anafwe. [§] **1:23 1.23** Hisaaya 7.14.

2

Abanabwenge be'ndonde bayiji yikumba Yesu

1 Yukwo kubutwa kwa Yesu, kwâli riiri mu kaaya ke'Betereheemu, mu poroveesi
ye'Buyahudi, ku kyanya mwami Heroode âli twaziri. Ku yikyo kyanya, mu kaaya
ke'Yerusaleemu mwanahulukira abanabwenge be'ndonde, ábâli lyosiri uluhande
lwe'sheere.
2 Yabo bahinga, banayiji buuza: «Umwana úkabutwa kwo agaaba mwami
wa'Bayahudi, alyagagi hayi? Si keera tukabona ngiisi kwe'ndonde yage ikatunduuka
uluhande lwe'sheere. Na buno twayija, gira tuyiji múyikumba.»
3 Mwami Heroode, mbu ayuvwe kwokwo, anayami jwangarara, kuguma na'bandu
booshi be'Yerusaleemu.
4 Kyanatuma agakuumania abakulu ba'bagingi booshi, na'bigiriza booshi be'maaja,
anababuuza: «Ulya Masiya, akwaniini abutwe hayi?»
5 Nabo, ti: «E mwami, umuleevi akagwanwa atubwira kwo Lukiza agabutirwa
i Betereheemu, mu poroveesi ye'Buyahudi. Ee! Akayandika mu Mandiko Meeru
kwokuno:
6 "Na naawe, e Betereheemu, mu poroveesi ye'Buyahudi!
Mu matwali gaayo gooshi, utali we toohiri, kiri ne'hiniini.
Ee! Mu mwawe mwo mugalyokaga umutwali,
agaanaba ye mungere wa'bandu baani, Abahisiraheeri.*"»
7 Uyo Heroode, iri akayuvwa kwokwo, anatumira yabo banabwenge be'ndonde ku
bumbishwa, gira bamúmenyeese ulusiku lwo bakatee bona kwi'yo ndonde.
8 Ha nyuma, anabatuma i Betereheemu, anababwira: «Ngahwe! Mugendi gahirizagya
bwija, halinde mumenye ngiisi ho'yo mwana ali! Na mango mwamúbona, munayiji
mmenyeesa duba, gira naani ngagendi múyikumba.»
9 Yabo banabwenge be'ndonde, iri bakayuvwa ngiisi kwo mwami ababwira, ba-
nashokola injira. Irya ndonde yanakizi genda imbere lyabo, yanayimanga hi'gulu lya
ho'yo mwana âli riiri.
10 Irya ndonde, mbu bashubi gibona, banashambaala ngana-ngana!
11 Balya banabwenge be'ndonde banayingira mu nyumba. Ne'ri bakabonaga ulya
mwana, ali kuguma na nyina Maryamu, banafukama imbere lyage, banamúyikumba.
Ha nyuma, banabohoola amafumba, banatengula umwana inooro, no'mubadu,
na'manemane.
12 Yabo banabwenge, Rurema anabakengula mu birooto kwo bataki galukire imunda
Heroode, kyanatuma mu kutaaha, bagalenga mu gindi-gindi njira.

Yesu agendi bishwa i Miisiri

13 Yabo banabwenge be'ndonde, iri bakaba keera bagenda, umuganda wa Nahano
anahulukira ku Yusefu mu birooto, anamúbwira: «E Yusefu, vyuka duba. Uyabiire
umwana na nyina, unabapumukane i Miisiri. Munabeere yeyo, halinde ukuhisa ku
kyanya ngayiji kubwira. Mukuba, uyu mwana, Heroode akola agayiji múhiiva, gira
amúyite.»
14 Mu bwobwo bushigi, Yusefu anavyuka, anayami yabiira umwana na nyina,
anabatibitana iyo munda i Miisiri.
15 Anabeera yeyo munda i Miisiri, halinde ukuhisa ku kyanya mwami Heroode
akashaaja. Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka, lyo Nahano âli mali gwanwa adeta ku
njira yo'muleevi kwokuno: «Umwana wani, n'gamúhamagala kwo alyokage i Miisiri.†»

Abaana bo'butabana be'Betereheemu bayitwa

16 Mwami Heroode, iri akabona kwa'banabwenge be'ndonde bamúteba, anakayuka
bweneene. Anayami kyula kwa'baana bo'butabana booshi be'Betereheemu bayitwe,
kuguma na'ba mu tundi twaya twa ha butambi, ukulyokera ku tulenge, halinde ukuhisa
ku baana be'myaka ibiri. Yukwo, kukakulikirana na kirya kyanya kyo akabuliriza ku
banabwenge be'ndonde.
17 Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka, lyo'muleevi Yeremiya âli mali gwanwa adeta
kwokuno:
18 «Mu kaaya ke'Rama, mwanayuvwikana ikimombo, no'luhanga!
Ee! Laheeri ye gweti úgalirira abaana baage ku kimombo!
Atanaloziizi kwo hagire úgamúholeeza, bwo batakiri ho.‡»

Yusefu na Maryamu bagalukana umwana Yesu

---

* **2:6 2.6** Mika 5.2. † **2:15 2.15** Hosheya 11.1. ‡ **2:18 2.18** Yeremiya 31.15.

19 Iri hakazinda, mwami Heroode anashaaja. Ne'kyanya Yusefu âli ki riiri i Miisiri,
umuganda wa Nahano anashubi múhulukira mu birooto kwokuno:
20 «E Yusefu, vyuka. Uyabiire umwana na nyina, unabagalukane mu kihugo
kye'Hisiraheeri. Mukuba, balya ábâli kizi gira mbu bamúyite, keera bafwa.»
21 Kwokwo, Yusefu anavyuka, anabayabiira bombi, anabagalukana mu kihugo
kye'Hisiraheeri.
22 Halikago, iri akayuvwa kwo Harikelayo ye wayima mu Buyahudi ahandu ha yishe
Heroode, anayoboha ukugenda yo. Uyo Yusefu, ikyanya akashubi kengulwa mu birooto,
anashaaga yaho, anagenda mu poroveesi ye'Galilaaya,
23 anagendi tuula mu kaaya ke'Nazareeti. Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka,
lya'baleevi bâli mali gwanwa badeta kwokuno: «Agakizi buuzibwa Munazareeti.»

3

Amigirizo ga Yohana wo'kubatiiza
(Mariko 1.1-8; Luka 3.1-18; Yohana 1.19-28)

1 Ku yikyo kyanya, mwi'shamba lye'Buyahudi, mwanayiji hulukira Yohana
wo'kubatiiza. Ulya Yohana, anakizi bwira abandu kwokuno:
2 «Ubwami bwa mwi'gulu, keera bwayegerera. Aaho! Mutwikirage ku byaha biinyu.»
3 Ye yolya Yohana, umuleevi Hisaaya âli mali gwanwa ayandika hi'gulu lyage mu
Mandiko Meeru kwokuno:
«Yuvwagwi! Umundu úli mwi'shamba, agweti agayiberekania kwi'zu lihamu, ti:
"Mushongaanize Nahano injira!
Ee! Ngiisi ho agakizi lenga, mumúgololere ho.*"»
4 Uyo Yohana, ibyambalwa byage bikalukwa mu bwoya bwe'ngamiya.† Anâli kizi
yishweka umukaba mu kibuno. Ne'byokulya byage, âli kizi lya inzige no'buuki.
5 Uyo Yohana, abandu bingi banakizi músholololokera. Bâli lyosiri i Yerusaleemu, na
mu poroveesi yoshi ye'Buyahudi, na mu mbande zooshi zo'lwiji Yorodaani.
6 Banakizi múhikira, iri banayilega ibyaha byabo. Yohana anakizi babatiiza mu lwiji
Yorodaani.
7 Ulya Yohana, iri akabona ngiisi kwa Bafarisaayona'Basadukaayo bagweti
bagamúyijira ku bwingi, mbu ababatiize, anakizi bakanukira kwokuno: «Haliibwi!
Si muli baana bo'mujoka! Nyandagi úwamùkengula kwo mutibite uburaakari bwa
Rurema, halinde butamùtibukire kwo?
8 Mukizi tuula ku njira íyerekiini kwo keera mwatwikira ku byaha biinyu.
9 Mutanakizi bwirana, mbu: "Twehe, shokuluza witu ye Hiburahimu." Namùbwira,
kwo Rurema ashobwiri ukulyokeza Hiburahimu abaana, kiri na mu yaga mabuye!
10 Ibiti bikoli banguliirwi isheenyo. Na ngiisi kiti íkitagatongeka kwe'bitumbwe biija,
kigaakubwa, kinaduulikwe mu muliro.
11 «Ikyanya mugweti mugatwikira ku byaha biinyu, ndi mu mùbatiiza ku miiji. Si ha
nyuma lyani, hagaki yija úmbimiri imisi bweneene. Ndanakwiriiri kiri no'kumúhogola
ibiraato. Yehe, ye gamùbatiiza ku Mutima Mweru, na ku muliro.
12 Akoli fumbiiti ulwibo, gira ayeruule ibyula mu ngano. Iyo ngano, agagikumaniza
mu kihinda kyage. Si ibyula byohe, agabiduulika mu muliro, úgutanâye zime.»

Yohana abatiiza Yesu
(Mariko 1.9-11; Luka 3.21-22)

13 Ku yikyo kyanya, Yesu analyoka i Galilaaya, anayijira Yohana ha lwiji Yorodaani,
gira Yohana amúbatiize.
14 Haliko, Yohana anagira mbu alahire, anamúbwira: «Si we kwaniini ukumbatiiza.
Aaho! Kuti kwo we wanyijiraga, mbu ngubatiize?»
15 Yesu anamúshuvya: «Tee leke kwokwo. Si bitukwiriiri tukizi gira byoshi
íbikwaniini imbere lya Rurema.» Yohana anayaga, anamúbatiiza.
16 Iri Yesu akabatiizibwa, analyoka mu lwiji. Lyeryo, igulu lyanayami yanuulwa,
anabona Umutima gwa Rurema gugweti gugamújookera kwo ngi'humba.
17 Mwomwo mwi'gulu, mwanalyoka izu, lyanadeta kwokuno: «Uyu, ye Mwana wani
mukundwa! Ye mu nzimiisa.»

---

* **3:3 3.3** Hisaaya 40.3. † **3:4 3.4** Yibyo byambalwa byo Yohana wo'kubatiiza âli kizi yambala, byâli riiri nga birya bya Hiriya. 2 Baami 1.8.

4

Yesu agezibwa
(Mariko 1.12-13; Luka 4.1-13)

1 Umutima Mweru gwanarongoora Yesu agende mwi'shamba, gira Shetaani amúgeze.
2 Yesu anamala mwe'siku makumi gana, ubushigi ni'zuuba, agweti agayishalisa. Ha
nyuma, ishali lyanamúyandabusa.
3 Ikyanya Shetaani akayiji múgeza, anamúbwira: «Ewe! Iri wangaba uli Mwana wa
Rurema, ubwirage yaga mabuye gahinduke mikate!»
4 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike kwokuno: "Bitali
byo'mundu ali mu lya naaho, byo bitumiri ali mu ba mugumaana. Si angalama naaho,
mu kukizi yuvwa amagambo ágalyosiri imwa Rurema![*]"»
5 Ha nyuma, Shetaani anatwala Yesu mu kaaya kataluule ke'Yerusaleemu,
anamúyimangika áhayinamusiri bweneene ku nyumba ya Rurema.
6 Anashubi múbwira: «Iri wangaba uli Mwana wa Rurema, simbukira haashi! Si mu
Mandiko Meeru, biri biyandike na kwokuno:
"Rurema agabwira abaganda baage, bakusame,
gira amagulu gaawe gatayitimbe ku mabuye![†]"»
7 Yesu anamúshuvya: «Si mwomwo mu Mandiko Meeru, biri biyandike na kwokuno:
"Utakizi geza Rurema Nahamwinyu![‡]"»
8 Ha nyuma, Shetaani anamútwala ku kanywangi-nywangi ko'mugazi, anamúyereka
amaami ga mu mahanga gooshi, no'bulangashane bwago.
9 Anamúbwira: «Yibi byoshi, iri wanganvukamira no'kunyikumba, ngakuheereza
byo.»
10 Yesu anamúshuvya: «E Shetaani, njagiraga yaha! Si mu Mandiko Meeru, biri
biyandike na kwokuno: "Ukizi yikumba Rurema Nahamwinyu, anabe yehe naaho, ye
ugakizi kolera.[§]"»
11 Iri hakatama, Shetaani anayigendera. Ne'kyanya Yesu âli ki sigiiri yaho, abaganda
ba Rurema, banayiji múkuya-kuya.

Yesu atondeera imikolwa yage i Galilaaya
(Mariko 1.14-15; Luka 4.14-15)

12 Iri Yesu akayuvwa kwo Yohana wo'kubatiiza keera alashwa mu nyumba ye'mbohe,
anashaaga yaho mwi'shamba, anagalukira i Galilaaya.
13 Kundu kwokwo, atanaki beera mu kaaya ke'Nazareeti, haliko, anagendi beera mu
ke'Kaperinahumu. (I Kaperinahumu, yâli riiri ku butambi bwe'nyaaja ye'Galilaaya,
uluhande lwe'poroveesi ya Zabulooni, na lwe'ya Nafutaali.)
14 Bikaba kwokwo, gira lirya igambo likolekage, lyo'muleevi Hisaaya âli mali gwanwa
adeta kwokuno:
15 «Ikihugo kya Zabulooni, ne'kya Nafutaali,
biri ku njira yo'kugenda iwa nyaaja, i kajabo ko'lwiji Yorodaani.
Iyo munda i Galilaaya, hatuuziri abandu be'gindi milala.
16 Yabo bandu, kundu bâli tuuziri mu kihulu,
haliko bakoli tundukiirwi no'mulengeerwe muhamu.
Kundu bâli tuuziri mu kihulu kyo'lufu, si buno bakolaga mu mulengeerwe.[*]»
17 Ukulyokera ku yikyo kyanya, Yesu anatondeera ukuyigiriza abandu: «Ubwami bwa
mwi'gulu, keera bwayegerera. Aaho! Mutwikirage ku byaha biinyu.»

Yesu atoola abigirizibwa baage
(Mariko 1.16-20; Luka 5.1-11)

18 Ikyanya Yesu âli kizi lenga ku ngombe ye'nyaaja ye'Galilaaya, anabona abadubi
babiri: Simooni (ye wâli kizi buuzibwa Peturu), na mwene wabo wa Handereya. Yabo
bombi, bâli gweti bagaaduba ifwi.
19 Yesu anababwira: «Mungulikire! Ngola ngamùgira mube badubi ba'bandu.»
20 Lyeryo, banayami siga injenga zaabo, banamúkulikira.
21 Iri Yesu akayegera ha mbere hiniini, anabona abandi babiri: Yakobo, na mwene
wabo wa Yohana. Bâli riiri mu bwato kuguma na yishe Zebedaayo, bagweti
bagashoboola injenga zaabo. Nabo kwakundi, Yesu anabahamagala.
22 Lyeryo, banayami siga yishe mu bwato, banakulikira Yesu.

---

[*] **4:4 4.4** Bukengeeze 8.3. [†] **4:6 4.6** Zaburi 91.11-12. [‡] **4:7 4.7** Bukengeeze 6.16. [§] **4:10 4.10** Bukengeeze 6.13. [*] **4:16 4.15-16** Hisaaya 9.1-2.

Yesu ayigiriza abandu, anakiza abalwazi
(Luka 6.17-19)

23 Yesu anakizi genda agalenga mu poroveesi yoshi ye'Galilaaya. Anakizi yingira
mu nyumba ze'mihumaanano za'Bayahudi, iri anamenyeesa mwa'bandu Imyazi Miija
yo'bwami bwa mwi'gulu. Na'bandu ba ngiisi malwazi, na'ba ngiisi bukaholwe, anakizi
bakiza.
24 Umwazi hi'gulu lya Yesu, gwanalumbuuka mu kihugo kyoshi kye'Siriya, kyanatuma
abandu bagakizi múleetera abalwazi booshi ba ngiisi malwazi. Mu kati kaabo, baguma
bâli lyaniirwi bweneene! Abandi, bâli bambwirwi ne'bisigo. Na'bandi bâli riiri
no'bufukunyi. Na'bandi bâli zingamiri. Yabo booshi, Yesu anakizi bakiza.
25 Kwokwo, abandu bingi bweneene banakizi músholololokera. Bâli lyosiri i Galilaaya,
ne'Dekapooli, ne'Yerusaleemu, ne'Buyahudi, kiri ne'kajabo ko'lwiji Yorodaani.

5

Yesu ayigiriza ku mugazi
(Luka 6.20-23)

1 Iri Yesu akabona ngiisi kwa'bandu bingi bagweti bagamúshololokera, anazamuukira
ku mugazi. Ne'ri akabwatala, abigirizibwa baage banamúyijira.
2 Anatondeera ukubayigiriza kwokuno:
3 «Bahiriirwi, ábali mu yimenya kwo bali bakeni ku byo'mutima!
Boohe, bo beene ubwami bwa mwi'gulu.
4 Bahiriirwi, ábagweti bagajengeerwa!
Boohe, Rurema agabaholeeza.
5 Bahiriirwi, ábali batuudu!
Boohe, bagahaabwa ikihugo.
6 Bahiriirwi, ábali no'mwena ne'nyoota ku bikwaniini imbere lya Rurema!
Boohe, Rurema agaki bayigusa.
7 Bahiriirwi, ábagweti bagakejererana!
Boohe, Rurema agabakejeerera.
8 Bahiriirwi, ábali no'mutima úguyeruusiri!
Boohe, bagaabona Rurema.
9 Bahiriirwi, ábagweti baganywaniisania!
Boohe, Rurema agababwira kwo bali baana baage.
10 Bahiriirwi, ábagweti bagalibuzibwa, mbu bwo bali mu gira íbikwaniini!
Boohe, ubwami bwa mwi'gulu, buli bwe'mwabo.
11 «Mwehe muhiriirwi, ku kyanya abandu bagakizi mùdeta buligo hi'gulu lyani,
banabe bagweti bagamùlibuza. Ee! Ikyanya bagamùbeeshera ku magambo ga kwingi-
kwingi,
12 mukizi shambaala! Munakizi shagaluka. Mukuba, mugaaba mukoli bikiirwi
imbembo mbamu mwi'gulu. Kiri na'baleevi ábakatanga imbere liinyu, kwokwo
kwa'bandu bâli kizi balibuza.»

Umuunyu no'mulengeerwe
(Mariko 9.50; Luka 14.34-35)

13 «Mwe mulyagagi muunyu mu kihugo. Haliko, iri umuunyu gwangaba keera
gwaginiinuka, ndaabyo kandi íbyangaki shubi gununiisa. Umuunyu mwene yugwo,
ndaakiko kamaro ko guki hiiti. Si gukola gwa kuyonerwa imbuga, abandu banakizi
gufina kwo.
14 «Mwe mulyagagi mulengeerwe mu kihugo. Ikyanya bali mu yubaka akaaya
kwi'rango, katangabishama!
15 Batanali mu yasa itara, mbu banalitumbikire kwe'kitiri. Si bali mu libiika ku
kiterekero, lyo likizi molekera booshi ábali mu nyumba.
16 «Kwokwo, na niinyu, mukizi ba mulengeerwe mu bandu. Imikolezi yinyu miija,
ikizi bamoleka mwo, halinde lyo bagibona, banakizi huuza Yisho úli mwi'gulu.»

Amigirizo hi'gulu lye'maaja za Musa

17 «Mutakizi tona kwo n'gayija mbu lyo njaaza Imaaja za Musa, kandi iri
íbikayandikwa na'baleevi, nanga! Ukuyija kwani, kutali mbu lyo mbihongola, haliko
hi'gulu lyo'kubikwiza.
18 Namùbwira ukuli, kwe'kyanya igulu ne'kihugo bikiri ho, ndaahyo hifwabe higuma
hya mu yizo Maaja íhigahodoka, kiri ne'hilabike hyazo, byoshi íbiziri mwo, bítazi
koleka.

19 «Yizo Maaja, iri umundu angagayiriza uluniini lwazo, anayigirize abandi kwo nabo
balugayirize, yehe agaharuurwa kwo ye muniini mu bwami bwa mwi'gulu. Haliko, iri
angakizi zisimbaha, anayigirize abandi kwo nabo bazisimbahe, yeki agaharuurwa kwo
ye mukulu mu bwami bwa mwi'gulu.
20 «Namùbwiraga, kwo ngiisi byo mugweti mugaagira, iri bitangakwanana imbere
lya Rurema ukuhima ibya Bafarisaayo, ne'bya bigiriza be'maaja, mutâye yingire mu
bwami bwa mwi'gulu, kiri ne'hiniini!»

Yesu ayigiriza hi'gulu lyo'bute
(Luka 12.57-59)

21 «Mukayuvwa kwo bashokuluza ba keera bakabwirwa kwokuno: "Utakizi yitana".*
Ne'ri umundu angaba keera ayita uwabo, akwiriiri ahanwe.
22 Haliko, niehe namùbwiraga, kwe'ri umundu angagwatwa no'bute hi'gulu lya
mwene wabo, akwiriiri atwirwe ulubaaja. Ne'ri angaduka mwene wabo kwo ali kafwa-
busha, akwiriiri akozibwe na'bakulu be'kihugo. Ne'ri angaduka mwene wabo kwo ali
muhwija, akwiriiri alashwe mu muliro gwe'nakwere!
23 «Ku yukwo, iri wangaba ugweti ugatanga ituulo ha katanda, unakengeere kwo
uhubiiri mwene winyu,
24 utee lisiga imbere lyako, ugendi yuvwanwa no'lya mwene winyu. Ha nyuma,
ukabuli yiji litanga.
25 «Umulezi wawe, ikyanya aki gweti agakutwala iwa kutwirwa ulubaaja, bwangaba
bwija uyami nywana mwe naye. Buzira kwokwo, hali ikyanya angakubiika imbere
lyo'mutwi we'maaja. Naye anakubiike kwo'mupolesi, gira akufunde mu nyumba
ye'mbohe.
26 Nakubwiraga ukuli, kwo utagashaaga mwo, útazi liha ulufwaranga luzinda
lwo'mwenda gwawe!»

Yesu ayigiriza hi'gulu lyo'busambani

27 «Mukayuvwa mu maaja kwo mutakizi sambana.†
28 Haliko, niehe namùbwiraga, kwe'ri mundu angaloleekeza umukazi mu
kumúyifwija, agaaba keera amúshuleha mu mutima gwage.
29 «Isu lyawe lye'lulyo, iri lyangakuhubiisa, ulijobole, unalikabulire! Bwangabiiri
bwija, kiguma kya mu birumbu byawe kiteereke, ha'magala gaawe gooshi gangalashirwi
i nakwere.
30 «No'kuboko kwawe kwe'lulyo, iri kwangakuhubiisa, ukutole, unakukabulire!
Bwangabiiri bwija, kiguma kya mu birumbu byawe kiteereke, ha'magala gaawe gooshi
gangalashirwi i nakwere.»

Yesu alahira kwo tutakizi yimula umukazi
(Mataayo 19.9; Mariko 10.11-12; Luka 16.18)

31 «Mukayuvwa mu maaja kwe'ri umundu angalooza ukuyimula mukaage,
amúheereze amaruba go'kumúlahira.‡
32 Haliko, niehe namùbwiraga kwe'ri umundu angayimula mukaage, atanamúgwata
ku bushule, agaaba amúgira abe musambani. Ne'ri umundu angayanga umukazi keera
úkayimulwa na yiba, iri naye asambana.»

Yesu ayigiriza kwo tutakizi biika indahiro

33 «Mukayuvwa kwo bashokuluza ba keera bakabwirwa kwe'kyanya mugabi-
ika indahiro imbere lya Nahano, mutagire mbu mushubi giyita! Si ngiisi byo
mukamúlagaania, mukizi bigira.
34 «Haliko, niehe namùbwiraga kwo hatagire indahiro yoshi yo mugabiika, kuba
kwi'gulu, bwo kyo kitumbi kya Rurema,
35 kandi iri kuba ku kihugo, bwo kyo Rurema ali mu laaviza kwo, kandi iri kuba ku
kaaya ke'Yerusaleemu, bwo ko kaaya ko'Mwami Mukulu.
36 Mutanakizi biika indahiro yo'kusinguliisa amatwe giinyu. Si mutashobwiri
ukuhindula kiri ne'hidende hyo'mushaku gwinyu hibe hivwi, kandi iri hibe hiiru.
37 Iri mwangayemeera igambo, muliyemeere naaho. Ne'ri mwangalinana, mulinane
naaho. Ngiisi byo mwangayushuulaga ku yibyo, iri bilyosiri imwo'lya mubi Shetaani.»

Yesu ayigiriza kwo tutakizi yihoola
(Luka 6.29-30)

38 «Mukayuvwa mu maaja na kwo bikadetwa: "Isu kwi'su, ne'liino ku liino.§"

---

* **5:21 5.21** Kulyoka 20.13. † **5:27 5.27** Kulyoka 20.14. ‡ **5:31 5.31** Bukengeeze 24.1. § **5:38 5.38** Kulyoka 21.24; Balaawi 24.20; Bukengeeze 19.21.

39 «Haliko, niehe namùbwiraga, kwo iri mwangagwana umundu mubi, mu-
tamúhange. Uyo mubi, iri angakumota mwi'tama lye'lulyo, umúhindulire ne'lindi.
40 Ne'ri angakulega, mbu lyo akuyabiira isimiisi yawe, umúleke ayabiire ni'kooti.
41 Ne'ri angakuhambaaza kwo ubetule umuteekerwa gwage halinde ku kilomeetere
kiguma, unaguhise ku bibiri.
42 Ne'ri angakuhuuna ikindu, uyami múheereza kyo. Ne'ri angalooza kwo umúkaabe,
utamúlahirire.»

Yesu ayigiriza kwo tukizi kunda abagoma
(Luka 6.27-28, 32-36)

43 «Mukayuvwa mu maaja kwo bikadetwa: "Ukizi kunda umutuulani wawe.* Si
abagoma boohe, mukizi bashomba."
44 Haliko, niehe namùbwiraga, kwo mukizi kunda kiri na'bagoma biinyu. Ikyanya
bagamùlibuza, mukizi bahuunira imwa Rurema.
45 Kwokwo, lyo mugaaba muli baana ba Rurema úli mwi'gulu. Ee! Yehe, agweti
agatwisa izuuba ku bandu biija, kiri na ku bandu babi kwakundi. Anagweti aganiesa
invula ku bakwaniini, kiri na ku batakwaniini!
46 «Aaho! Iri mwangakizi kundaga ábamùkuuziri naaho, mugalonga mbembo nyiki?
Si kiri na'babuguza nabo, bagweti bagakunda ábababakuuziri!
47 Ne'ri mwangalamusa beene winyu naaho, mugaaba mwagira biki ukuhima abandi?
Si kiri na'bapagaani nabo, bali mu lamusa beene wabo, ti: "Musingo!"
48 Kwokwo, mukizi ba mutungiini, nga kwo Yisho úli mwi'gulu, naye atungiini.»

6

Yesu ayigiriza ngiisi kwo tugakizi haana

1 «Mulolage bwija! Ikyanya mugakizi gira imikolezi miija, kutakizi ba mu
kuyiyeneneka! Iri mwangakizi yiyeneneka naaho, ndaakiyo mbembo yo mugalonga
imwa Yisho úli mwi'gulu.
2 «Ku yukwo, ikyanya mugakizi tabaala abakeni, mutakizi dihiriza ibibuga imbere
liinyu mu kuyiyerekana. Kwokwo, kwa'balyalya bagweti bagaagira mu nyumba zaabo
ze'mihumaanano, kiri na mu njira, mbu lya'bandu bakizi bahuuza. Namùbwira ukuli,
kwe'mbembo zaabo, keera bazilonga.
3 «Haliko wehe, ikyanya ugakizi tabaala abakeni, ukuboko kwawe kwe'lumosho,
kutakizi menya byo'kuboko kwawe kwe'lulyo kwagira!
4 Ukutabaalana kwinyu, kukizi ba ku bumbishwa. Kwokwo, lyo Yisho agakuhemba.
Mukuba, ngiisi byo mugweti mugaagira ku bumbishwa, abibwini-bwini.»

Yesu ayigiriza ngiisi kwo tugahuuna Rurema
(Luka 11.2-4)

5 «Ikyanya mugakizi huuna Rurema, mutakizi ba nga balyalya! Si boohe, ku kyanya
bali mu huuna Rurema mu nyumba zaabo ze'mihumaanano, bagweti bagamúhuuna
naaho, mu kukizi yiyeneneka. Kwokwo, kwo bali mu gira, kiri na mu mashangaaniza.
Namùbwira ukuli, kwe'mbembo zaabo, keera bazilonga.
6 «Haliko wehe, ikyanya ugakizi huuna Rurema, utee yingira mu kisiika, unayigale
ulwivi, unahuune Yisho, kundu atali mu boneka. Kwoki, lyo Yisho agakuhemba.
Mukuba, ngiisi byo mugweti mugaagira mu bumbishwa, abibwini-bwini.
7 «Ne'kyanya mugakizi huuna Rurema, mutakizi lomboojera. Kwokwo,
kwa'bapagaani bagweti bagaagira. Si batoniri kwo Rurema agabayuvwa hi'gulu
lya'magambo gaabo mingi-mingi.
8 «Si mwehe, mutakizi bayigira kwo'mugani. Yisho ayamiri akoli yiji íbimùgooziri,
kiri na ku kyanya mutazi múhuuna byo.
9 Mwehe, mukwiriiri mukizi huuna Rurema kwokuno:
"E Daata úli mwi'gulu!
Iziina lyawe, likizi haabwa ulushaagwa.
10 No'bwami bwawe, buyije!
Ngiisi byo uloziizi, bibe byo bigakizi koleka
hano mu kihugo, nga kwo biri mu koleka mwi'gulu.
11 Unatuheereze ibyo tugaalya zeene.
12 Unakizi tukoga amahube giitu,
nga kwo nyiitu tuli mu koga ábali mu tuhubira.
13 Utanakizi leka mbu tugezibwe,

* **5:43 5.43** Balaawi 19.18.

haliko, ukizi tukiza mu byo'lya Mubi.
[Mukuba, we mwene ubwami, no'bukalage, no'bulangashane, halinde imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!]”»
14 Yesu anashubi deta: «Iri mwangakizi koga abiinyu ku mahube gaabo, na niinyu, Yisho úli mwi'gulu agamùkoga.
15 Halikago, iri mutangakizi koga yabo biinyu, iri na niinyu, Yisho úli mwi'gulu atagaki mùkoga.»

Yesu ayigiriza ngiisi kwo tugayishalisa
16 «Ikyanya mugakizi yishalisa, mutakizi zizibala, nga kwa'balyalya bagweti bagaagira! Si boohe, bali mu funyaaza amalanga gaabo, mbu lyo bayerekana kwo bakoli yishalisiizi. Namùbwira ukuli, kwe'mbembo zaabo, keera bazilonga.
17 «Halikago wehe, ikyanya ugakizi yishalisa, ukizi leeza amiiji i malanga, unakizi nayishiiga amavuta mwi'twe.
18 Kwokwo, lya'bandu batamenya kwo ugweti ugayishalisa. Yisho, kundu utamúbwini, abe ye gaamenya naaho! Kwokwo, lyo agakuhemba, bwo yehe, abwinibwini íbigweti bigaagirwa mu bumbishwa.»

Yesu ayigiriza kwo tutayihege ku bugale
(Luka 12.33-34; 11.34-36; 16.13)
19 «Mutakizi yibiikira ibihinda hano mu kihugo. Si inyeeje ne'ngishi biri mu shereeza. Na'bazimba bagweti bagatula inyumba no'kuzimba.
20 Haliko, mukizi yibiikira ibihinda mwi'gulu. Mukuba, haaho, he'nyeeje ne'ngishi bitali mu shereeza, na'bazimba batashobwiri ukutula.
21 Ngiisi ho mubikiiri ibihinda biinyu, ho na haaho, he'mitima yinyu iri kwakundi.
22 «Amasu gaawe li'tara lya'magala. Ne'kyanya gali mu ba gakiri magumaana, amagala gaawe gooshi gali mu ba gaki yijwiri mwo'mulengeerwe.
23 «Haliko, yago masu gaawe, iri gangaba gakoli fwiri, iri amagala gaawe gooshi gakoli yidisiri mwe'kihulu. Ee! Iri umulengeerwe gwawe gwangabiiri gukola kihulu, iri unakola mu kihulu kya namudidi!
24 «Ndaaye mundu úshobwiri ukukolera banahamwabo babiri! Iri angakunda nahamwabo muguma, anakizi yitanga imwage, iri agashomba uwabo no'kukizi múgayiriza. Bitaziziri kwo mukizi kolera Rurema, mbu munashubi kizi kolera ne'fwaranga!»

Yesu ayigiriza kwo tutakizi gerania
(Luka 12.22-31)
25 «Ku yukwo namùbwiraga, kwo mutakizi ki gerania hi'gulu lyo'burambe bwinyu, mbu biki byo mugaalya, kandi iri biki byo mugaanywa, kandi iri biki byo mugayambala. Si uburambe bwonyene, bwo buli na'kamaro ukuhima ibyokulya! Na'magala kwakundi, go gali na'kamaro ukuhima ibyambalwa!
26 «Mulolere ku tunyuni, kwo tuli mu balala mu kyanyaanya. Si tutali mu byala, tutanali mu yimbula. Ndaanabyo bihinda byo tugweti. Kundu kwokwo, Yisho úli mwi'gulu, ali mu tuliisa. Aaho! Mwehe, ka mutali mwe muli na'kamaro bweneene ukuhima utunyuni?
27 «Mu kati kiinyu, nyandagi úwangayiyushuulira kiri ne'kihe kiguma ku bulamu bwage, ku njira yo'kuyigeraniza? Si ndaaye!
28 «Na kituma kiki muki gweti mugagerania ku byo mugayambala? Mulolere ku twaso twa mu kishuka, ngiisi kwo tuli mu kula. Si tutali mu himbuka, tutanali mu yihangira ibyambalwa.
29 Kundu kwokwo, namùbwiraga kwo kiri na mwami Sulumaani, kundu âli tuuziri mu bulangashane bwa'kahebuuza, haliko, atakayilimbiisa nga kaguma kaatwo!
30 «Kwokwo, kwo Rurema ali mu limbiisa ibyasi bya mu kishuka. Yibyo byasi, zeene biri ho. Na kusheezi, binakabulwe mu muliro. Aahago! Ka itali yo haahe kwo na niinyu agakizi mùyambika. Si ubwemeere bwinyu, buki niihiri bweneene!
31 «Kwokwo, mutakizi ki gerania, mbu: “Biki byo tugaalya”, kandi iri “Biki byo tugaanywa”, kandi iri “Biki byo tugayambala”.
32 Yibyo byoshi, abapagaani bo bagweti bagabilooza. Haliko mwehe, Yisho úli mwi'gulu, ayiji-yiji kwo bimùgooziri.
33 «Mwehe, mukizi hahaliraga ubwami bwa Rurema, munakizi gira íbikwaniini imbere lyage, lyo mugayushuulirwa yibyo bindi byoshi.

34 Mutakizi ki gerania ku bya kusheezi. Si ibya kusheezi bigayigeraniza byonyene.
Ngiisi lusiku, luhiiti agaalwo-gaalwo magoorwa!»

7

Yesu ayigiriza kwo tutakizi twirana imaaja
(Luka 6.37-38, 41-42)

1 «Mutakizi ki twirana imaaja, gira lyo niinyu, mutayiji zitwirwa!
2 Ngiisi kwo mugweti mugatwirana imaaja, kwo na niinyu mugayiji zitwirwa. Na ngiisi
lugero lwo mugweti mugagerera kwa'bandi, lwo na niinyu mugayiji gererwa kwo.
3 «Aahago! Kituma kiki ugweti ugahenekera ihidookozi íhiri mwi'su lyo'winyu,
utanali mu twaza ihibango íhiri mu lye'mwawe?
4 Na kutagi kwo wangabwira uyo winyu: "Leka ngudokoole ihidookozi íhiri mwi'su
lyawe!" Na wenyene, mu lye'mwawe, muli ihibango?
5 Si ulyagagi mulyalya! Utee shaaza ihibango íhiri mwi'su lwawe, lyo ugaabona bwija
ngiisi kwo ugadokoola ihidookozi íhiri mu lyo'winyu!
6 «Ngiisi íbikoli talwirwi imwa Rurema, mutakizi bitobera utubwa! Ne'mbembe
ziinyu, mutakizi zikabula ingulube. Si yizo ngulube, zigazikandagira naaho. Na ha
nyuma, kiri na mwenyene zinamùjanganule.»

«Muhuune, munashakule, munayiguze.»
(Luka 11.9-13)

7 «Mukizi huuna Rurema, lyo muhaabwa! Munakizi shakula, lyo mulonga. Munakizi
yiguza, lyo muyigulirwa.
8 Umundu, iri angahuuna, agahaabwa. Ne'ri angashakula, agalonga. Ne'ri angayiguza,
agayigulirwa.
9 «Nyandagi yishe wo'mwana mu kati kiinyu, yo'mwana wage angahuuna umukate,
anamúheereze ibuye? Si ndaaye!
10 Kandi iri amúhuuna ulufwi, anamúheereze umujoka?
11 Kundu mulyagagi babi, haliko muyiji ukukizi heereza abaana biinyu ibindu biija.
Aaho! Ka itali yo haahe kwe'ri mwangahuuna amiija imwa Yisho úli mwi'gulu, kwo
agamùheereza go!
12 «Mukizi girira abandi, nga kwo niinyu muloziizi bakizi mùgirira. Yiri igambo, lyo
lishwesiri byoshi íbiri biyandike mu maaja za Musa, na mu bitaabo bya'baleevi.»

Umulyango gwa'kafyenge, na úguyajabusiri
(Luka 13.24)

13 «Mukizi yingira mu mulyango gwa'kafyenge. Mukuba, umulyango úguloziri i
nakwere, gwohe guyajabusiri. Ne'njira yo'kugenda yo, ali namuhirye. Na ábali mu
gilenga mwo, bali katundu.
14 «Halikago, umulyango úguloziri iwa bulamu, gwohe guli gwa'kafyenge. Ne'njira
yo'kugenda yo, ifindiini. Na ábali mu gilenga mwo, bakeehiri.»

Ikiti kiri mu menyerwa ku bitumbwe byakyo
(Luka 6.43-44)

15 «Mukizi yilanga na'baleevi be'bibeesha! Ikyanya bagweti bagamùyijira, bali mu ba
nga bibuzi. Haliko mu mitima yabo, iri mirunga.
16 «Yabo baleevi, mugakizi bamenyera ku bitumbwe byabo! Aaho! Ka'bandu bali mu
yimbula ibitumbwe bye'mizabibu ku biti bye'migenge? Nanga! Batanali mu yimbula
ibitumbwe bye'mitiini ku biti bye'mihanda-njovu.
17 «Kwokwo, ngiisi kiti kiija, kiri mu tongeka kwe'bitumbwe biija. Na ngiisi kiti kibi,
kiri mu tongeka kwe'bitumbwe bibi.
18 Ndaakyo kiti kiija, íkyangatongeka kwe'bitumbwe bibi. Ndaanakyo kiti kibi,
íkyangatongeka kwe'bitumbwe biija.
19 Ngiisi kiti íkitali mu tongeka kwe'bitumbwe biija, kiri mu kubwa, kinalashwe mu
muliro!
20 «Kiri na yabo baleevi be'bibeesha, mugakizi bamenyera ku bitumbwe byabo!»

«Mwehe, ndazindi mùmenya!»
(Luka 13.25-27)

21 «Abandu bingi bagweti bagambwira: "E Nahano! E Nahano!" Kundu kwokwo,
batali booshi ábagayingira mu bwami bwa mwi'gulu. Ábagayingira naaho, bali
baabalya ábagweti bagaagira byo Daata úli mwi'gulu aloziizi.

22 «Ku lusiku úlwâye yije, abandu bingi bagambwira: “E Nahano! E Nahano! Ka kutali
kwi'ziina lyawe, kwo twâli kizi tanga mwo'buleevi! Twanakizi likoleesa, mu kuyimula
ibisigo, no'kukizi gira mwe'bitangaaza bingi!”
23 Kundu bagaadeta kwokwo, haliko ngabayagagaza kwokuno: “Mwehe, ndazindi
mùmenya! Njagiragi yaha, mwe banakuhambwa!”

Ukuyubakira ku lwala, na ku mushenyu
(Luka 6.47-49)

24 «Yaga magambo gaani, ikyanya umundu ali mu ba agayuvwiti, anabe agasimbahiri,
ali mu ba ngo'mwitegeereza úkayubakira inyumba yage ku lwala.
25 Invula yanania, ne'migezi yanagolomba, ne'kihuhuuta, byanayifuka kwi'yo
nyumba. Kundu kwokwo, itanayihongoleka haashi, mukuba yâli dediiri ku lutaliro.
26 «Halikago, iri umundu angaba ali mu yuvwa amagambo gaani, atanakizi
gasimbaha, ali mu ba ngo'muhwija úkayubakira inyumba yage ku mushenyu.
27 Ikyanya invula ikania, imigezi yanagolomba, ne'kihuhuuta, byanayifuka kwi'yo
nyumba. Haaho, yanayami yihongoleka haashi.»
28 Yago migirizo ga Yesu, iri akayusa ukugadeta, balya bandu booshi banasoomerwa
ngana.
29 Mukuba, âli kizi bayigiriza ku bushobozi. Gatâli riiri nga ga'bigiriza baabo be'maaja.

8

Yesu akiza umunamubembe
(Mariko 1.40-45; Luka 5.12-16)

1 Iri Yesu akaba akola mu manuka ku mugazi, abandu bingi bâli kizi músholoolokera.
2 Haaho, anayijirwa no'munamubembe muguma. Uyo munamubembe anafukama
imbere lyage, anamúbwira: «E Nahano, iri wangalooza, wangangiza.»
3 Ulya munamubembe, Yesu anagolola ukuboko mu kumúhuma kwo, anamúbwira:
«Ndoziizi! Ubaagage mugumaana!» Lyeryo, gulya mubembe, shululu!
4 Uyo mundu, Yesu anamúkomeereza kwokuno: «Hatagire umundu yeshi ye ugab-
wira kwo wakizibwa! Si ugendi yiyerekana naaho imwo'mugingi, unatange ni'tuulo
lyo'kuyerekana kwo keera wakira, nga kwo'lubaaja lwa Musa ludesiri! Kwokwo,
lya'bandu booshi bamenya kwo keera wakira.*»

Yesu akiza umukozi ku bwemeere bwa Nahamwabo
(Luka 7.1-10)

5 Iri Yesu akaba akola mu yingira mu kaaya ke'Kaperinahumu, anahulukirwa kwo
no'mukulu muguma wa'basirikaani. Uyo mukulu, anayiji tabaaza Yesu, ti:
6 «E Nahano, umukozi wani akoli zingamiri, anakola mu libuuka bweneene.»
7 Yesu anamúshuvya: «Ngayiji múkiza.»
8 Uyo mukulu, ti: «Nanga, e Nahano! Si ndakwiriiri kwo wangayingira mu mwani.
Udetage igambo naaho, no'mukozi wani agayami kira.
9 Mukuba, naani, ndi mwi'dako lya'bakulu. Na mbiiti abasirikaani mwi'dako lyani.
Ndi mu bwira muguma: “Genda!” naye anayami genda. Na mbwire ugundi: “Yija!”
naye anayami yija. No'muja wani, ngiisi kwo ndi mu múbwira, kwo anali mu gira.»
10 Galya magambo, iri Yesu akagayuvwa, anasoomerwa bweneene! Yabo ábâli
múkulikiiri, anababwira: «Namùbwiraga, kwo mu Bahisiraheeri booshi, ndazindi bona
umundu úbiisiri Rurema kwo'bwemeere ngo'yu.
11 «Namùbwira kwa'bandu bingi bagalyoka uluhande lwe'sheere, na lwe'muga.
Banayiji yingira mu bwami bwa mwi'gulu, banabwatale ha byokulya, kuguma na
Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo.
12 Halikago, ábakashungikwa kwo babe ba mu bwami, boohe, bagavugumulwa
imbuga mu kihulu namudidi! Banakizi bululukira mwo, iri banashya amiino.»
13 Kwokwo, ulya mukulu, Yesu anamúbwira: «Gendaga! Ngiisi kwo'bwemeere
bwawe buli, kube kwo bigaaba!» Ku kyekirya kyanya, uyo mukozi wage anayami kira.

Yesu akiza abalwazi bingi
(Mariko 1.29-34; Luka 4.38-41)

14 Yesu anayingira mu mwa Peturu, anagwana mwo navyala Peturu alambamiri ku
ngingo, akoli shushiirwi.
15 Ikyanya Yesu akabona kwokwo, anamúgwatira ku kuboko. Lyeryo, lirya ishuushira
lyanayami kanguuka. Uyo nyaama anavyuka, anatondeera ukumúkolera ibyokulya.

---

* **8:4 8.4** Balaawi 13.45-46; 14.1-31.

16 Iri hakaba kakola kabigingwe, banaleetera Yesu abandu bingi ábâli bambwirwi
ne'bisigo. Birya bisigo, anakizi biyimula mu kudeta igambo naaho. Na ngiisi ábâli
lwaziri, anakizi bakiza.
17 Ikyanya Yesu akagira kwokwo, lyo akakwiza lirya igambo, lyo'muleevi Hisaaya âli
mali gwanwa adeta kwokuno: «Akayabiira amalwazi giitu, anagabetula.[†]»

Yesu ahanuula ábaloziizi ukumúkulikira
(Luka 9.57-62)

18 Iri Yesu akabona kwa'bandu bingi bakoli músokaniini, anabwira abigirizibwa baage
kwo bajabuke inyaaja.
19 Mwigiriza muguma we'maaja anayegeera Yesu, anamúbwira: «E Mwigiriza, naani,
ngiisi ho ugakizi genda, ngakizi kukulikira.»
20 Yesu anamúshuvya: «Banyambwe, bali ne'myobo. No'tunyuni, tuli mu ba
ne'ngisha. Halikago, Umwana wo'Mundu yehe, atahiiti kiri ho angalambika itwe lyage!»
21 Ugundi mwigirizibwa wa Yesu, naye ti: «E Nahano, umbanguule ndee gendi ziika
daata.»
22 Yesu anamúbwira: «Uleke abafwiri babe bo bagaziika abafwiri baabo. Haliko
wehe, ukizi ngulikira!»

Yesu ahoohya ikihuhuuta ne'midunda
(Mariko 4.35-41; Luka 8.22-25)

23 Yesu anashonera mu bwato. Na'bigirizibwa baage banamúgwana mwo.
24 Yabo booshi, iri bakahika mu nyaaja, mwanayami tuza ikihuhuuta kikayu. Yubwo
bwato, bwanakizi sookwa-sookwa ne'midunda. Kundu kwokwo, Yesu âli huniiri naaho.
25 Balya bigirizibwa baage banayiji músisimula, banamúbwira: «E maashi Na-
hamwitu, utukizagye. Si tukola tugaholobera!»
26 Na wa naye, ti: «Kituma kiki mukoli yobohiri? Si ubwemeere bwinyu, bukiri
buniini!» Haaho anayimuka, anakanukira kirya kihuhuuta, ne'rya nyaaja, byanayami
ba, shwaa!
27 Balya bigirizibwa, mbu babone kwokwo, banasoomerwa bweneene, banabuuzania:
«Mundu muki uno? Si kiri ne'kihuhuuta ne'nyaaja bigweti bigamúsimbaha!»

Yesu akiza abasire babiri
(Mariko 5.1-20; Luka 8.26-39)

28 Iri Yesu akaba keera ajabuka inyaaja, anahika mu kihugo kya'Bageraasi. Anag-
wanana abandu babiri ábabambwirwi ne'bisigo, bashaaziri mu maherero.[‡] Yabo basire,
bâli riiri balangi bweneene! Ndaanaye mundu úwâli shobwiri ukulenga iyo munda bali.
29 Yabo basire, banabanda akashiba, ti: «E Mwana wa Rurema, biki byo utuloziizi
kwo? Ka wayiji tuyogogoza, ne'kihe kitanahika?»
30 Na ha mbere lya yaho, hâli ragiiri ulukuuli lwe'ngulube.
31 Kwokwo, birya bisigo byanayinginga Yesu, ti: «Iri ugatuyimula, utuhanguule
tugendi yingira mu luliira lukuuli lwe'ngulube.»
32 Na wa naye, ti: «Gendi!» Kwokwo, birya bisigo byanalyoka mu balya bombi,
byanagendi yifunda mu yizo ngulube. Lulya lukuuli lwoshi lwanayami gendi yilasha
mu nyaaja. Lwanaherera mwo.
33 Abangere baazo, ti yee! Banatibitira i kaaya. Na ngiisi íbyakoleka ku yabo basire,
banagendi bimenyeesa abaabo.
34 Yabo bandu booshi ba mu kaaya, banagumuukira imunda Yesu. Ne'ri bakamúbona,
banamúyinginga bweneene kwo ashaagage mu kihugo kyabo, ayigendere!

9

Yesu akiza umundu úzingamiri
(Mariko 2.1-12; Luka 5.17-26)

1 Yesu anashonera mu bwato. Ne'kyanya akaba keera ajabuka inyaaja, anagalukira
mu kaaya ke'mwabo.
2 Haaho, hanayija abandu, banamúleetera uluzingo, lugwejiiri ku kyajo. Iri Yesu
akabona ngiisi kwo bamúbiisiri kwo'bwemeere, anabwira lulya luzingo kwokuno: «E
mwana wani, ukanie umutima. Ibyaha byawe, keera byakogwa.»
3 Abigiriza be'maaja, iri bakayuvwa kwokwo, baguma banatondeera ukuyidodomba,
ti: «Si uyu mundu agweti agaadeta íbitali nga byo imbere lya Rurema!»

[†] **8:17 8.17** Hisaaya 53.4. [‡] **8:28 8.28** Abandu be'yo munda, mu kuziika abafwiri, bâli kizi bafundeereza mu nyaala.

4 Iyo mitono yabo mibi, Yesu anayami gimenya, kyanatuma agababuuza: «Kituma kiki
mugweti mugaatona amabi mu mitima yinyu?
5 Aaho! Lihi írivwarusiri? Ka kumúbwira: “Ibyaha byawe keera byakogwa!”, kandi
iri kumúbwira: “Yimukaga, ugende!”?
6 Ndoziizi mumenye bwija kwo'Mwana wo'Mundu agweti kiri no'bushobozi
bwo'kukizi koga ibyaha mu kihugo.»
Haaho, Yesu anabwira lulya luzingo: «Yimukaga, uyabiire ikyajo kyawe, utaahe.»
7 Lyeryo, ulya mundu, anayami yimuka, anataaha.
8 Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana! Banayivuga Rurema,
bwo akaheereza abandu ubushobozi mwene yubwo.

Yesu abwira Mataayo kwo akizi múkulikira
(Mariko 2.13-17; Luka 5.27-32)

9 Iri Yesu akaba akola mu lyoka yaho, anagwanana umubuguza muguma, iziina
lyage Mataayo. Uyo Mataayo, âli bwatiiri mu nyumba yo âli kizi buguliza mwo. Yesu
anamúbwira: «E Mataayo, ungulikire.» Mataayo anayami yimuka, anamúkulikira.
10 Uyo Mataayo, Yesu anagendi lya imwage. Na mwomwo mu nyumba, mwanayingira
ababuguza bingi, na'bandi banabyaha, banabwatala kuguma na Yesu na'bigirizibwa
baage.
11 Abafarisaayo, mbu babonage kwokwo, banabwira balya bigirizibwa, ti: «Maki
gano! Si mugweti mugashangiira ibyokulya kuguma na'babuguza, na'bandi ban-
abyaha!»
12 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anababwira: «Abagumaana batali mu ba ni'goorwa
lyo'kubukwa. Si abalwazi, booki bo balihiiti!
13 Mutee gendi yiga umugeeza gwa yaga Mandiko Meeru: “Byo ndoziizi, kutali
kutangirwa ituulo. Si ndoziizi mukizi yuvwirana indengeerwa.*” Kwokwo naani,
íbitumiri n'gayija, kutali mbu lyo mbamagala ábayibwini kwo bakwaniini imbere lya
Rurema. Si n'gayija, gira mbamagale abanabyaha.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyishalisa
(Mariko 2.18-22; Luka 5.33-39)

14 Abigirizibwa ba Yohana banayijira Yesu, banamúbwira: «Twe na'Bafarisaayo,
tugweti tugayishalisa. Aahago! Kituma kiki abigirizibwa be'mwawe boohe, bagenderiiri
naaho ukukizi lya?»
15 Yesu anabashuvya: «Kutagi kwo ábakalaalikwa bangajengeerwa, banaki ririinwi
na nahamwabo wo'buhya? Haliko, mu siku ízigayija, nahano wo'buhya agalyosibwa
mu kati kaabo. Mu yizo siku lyoki, bagayishalisa!»
16 Yesu anashubi deta: «Ndaaye mundu úwangayabiira ikitubiko íkitazi funyaala,
mbu anakihangire ku mulondo mukuluukulu. Si kirya kitubiko, yaho kyahangirwa,
kigahalandamula. Na yaho áhakoli huziri, hanalandamuke ingingwe.
17 «Na kwakundi, batali mu biikira amaavu ge'kishogwe mu ndaha ze'mbu njaaja.
Iri bangagira kwokwo, galya maavu gagapwamuula zirya ndaha, ganayoneke. Kiri na
yizo ndaha, nazo zinashereere. Si amaavu ge'kishogwe, gali mu tindikirwa mu ndaha
ze'mbu ízikiri mbyahya, halinde lyo byombi bibeera bwija!»

Yesu akiza umukazi, aholoolola no'munyere
(Mariko 5.21-43; Luka 8.40-56)

18 Ikyanya Yesu akaba akiri mu deta kwokwo, hanahulukira umutwali muguma,
anafukama imbere lyage, anamúbwira: «Munyere wani, afwa bwobuno. Kundu
kwokwo, ugendi múbiika kwa'maboko, lyo ashubi ba mugumaana.»
19 Yesu na'bigirizibwa baage, banagenda bamúkulikiiri.
20 Na mu kati kaabo, mwâli riiri umukazi úwâli mali hisa imyaka ikumi ni'biri ali
no'bulwazi bwo'mududu. Uyo mukazi anayija luto-luto ha nyuma lya Yesu, anahuma
kwi'kano lyo'mulondo gwage.
21 Mukuba, akayisaliza, ti: «Iri nangahuma naaho ku mulondo gwage, ngaakira.»
22 Ikyanya akaguhumaga kwo, e! Yesu anakebaanuka. Ne'ri akabona uyo mukazi,
anamúbwira: «E munyere wani, ukanie umutima. Bwo umbiisiri kwo'bwemeere, kyo
kyatuma wakira.» Lyeryo, ulya mukazi anayami kira.
23 Ikyanya Yesu akahika ha mwo'yo mutwali, anagwanana abandu bingi bweneene,
bayishumasiri yaho. Bâli gweti bagaalira ku kimombo! Na'bandi bâli kizi lasa imiteera-
teera!

---

* **9:13 9.13** Hosheya 6.6.

24 Yesu anababwira: «Shaagi! Uyu munyere atafwiri. Si ahuniiri naaho!» Yabo bandu,
mbu bayuvwe kwokwo, banamúshekeereza, ti shoshoo!
25 Kundu kwokwo, banahuluka booshi. Yesu anayingira mu kisiika, anagwatira uyo
munyere ku kuboko. Lyeryo, ulya munyere anayami vyuka.
26 Iri Yesu akagiraga kwokwo, umwazi gwage gwanayami lumbuuka mu kirya kihugo
kyoshi.

Yesu ahumuula imbumi zibiri

27 Iri Yesu akaba akola mu lyoka yaho, anakulikirwa ne'mbumi zibiri. Yizo mbumi,
zanayamiza-yamiza, ti: «E Mwana wa mwami Dahudi, utukejeerere, maashi!»
28 Ne'kyanya Yesu akaba keera ayingiraga mu nyumba, yizo mbumi zanamúyijira.
Kwokwo, anazibuuza: «Yiryo igambo, ka muyemiiri kwo njobwiri ukuligira?» Nazo, ti:
«E Nahano, tuyemiiri.»
29 Zirya mbumi, Yesu anazihuma ku masu, anazibwira: «Ngiisi kwo'bwemeere
bwinyu buli, kube kwo bigakoleka!»
30 Lyeryo, amasu gaazo ganayami humuuka, hwaa!
Yesu anabakomeereza, ti: «Yiri igambo, hatagire mundu yeshi ye mugalimenyeesa!»
31 Kundu kwokwo, banagenda bagalumbiisa umwazi hi'gulu lyage hooshi mu kihugo.

Yesu akiza ikimeme

32 Iri bakaba bakola mu lyoka yaho, Yesu analeeterwa umundu muguma úwâli
bambwirwi ne'kisigo kyo'kumemya.
33 Kirya kisigo, Yesu anakiyimula mu kati kaage, halinde uyo mundu anatondeera
ukushubi deta.
Abandu ábâli yiguziri yaho, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana, banadeta:
«E balya, mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, mutazindi boneka igambo mwene yiri!»
34 Haliko, Abafarisaayo banakuuma, ti: «Si agweti agayimula ibisigo ku bushobozi
bwo'mukulu wabyo!»

Abakozi baki keehiri

35 Yesu anakizi genda agalenga mu twaya tuhamu twoshi, kiri na mu twaya
twe'bishoola. Anakizi yingira mu nyumba ze'mihumaanano, iri anamenyeesa abandu
hi'gulu lye'Myazi Miija yo'bwami bwa mwi'gulu. Na ngiisi balwazi bo âli kizi gwana,
anakizi bakiza.
36 Balya bandu booshi, iri Yesu akababona, anabayuvwirwa indengeerwa bweneene.
Mukuba, bâli kizi hahazibwa, banabe babuziri wo'kubatabaala, nga bibuzi bizira
mungere.
37 Yesu anabwira abigirizibwa baage: «Indalo keera yayera bweneene, haliko
abimbuzi baki keehiri.
38 Aaho! Muhuunage mwene mimbu, atume abakozi mu ndalo yage!»

10

Yesu atuma indumwa zaage ikumi na zibiri
(Mariko 3.13-19; 6.7-13; Luka 6.12-16; 9.1-6)

1 Yesu anahamagala indumwa zaage ikumi na zibiri, anaziheereza ubushobozi
bwo'kukizi yimula ibisigo, banakize na ngiisi malwazi.
2 Na'maziina gaabo, uwa mbere ye Simooni (anali mu buuzibwa Peturu,) na mwene
wabo wa Handereya, na Yakobo mugala Zebedaayo, na mwene wabo wa Yohana,
3 na Firipo, na Batoromaayo, na Tomaasi, na Mataayo umubuguza, na Yakobo mugala
Halufaayo, na Tadaayo,
4 na Simooni ulya Zeloote, na Yuda Hisikaryote, ulya úkayiji tanga Yesu mu bagoma.
5 Yabo ikumi na babiri, Yesu anababwira kwokuno: «Mutakizi genda mu bandu
be'gindi milala, kandi iri mu twaya twa'Basamariya.
6 Si mukizi genda naaho mu Bahisiraheeri. Mukuba, bo bali nga bibuzi íbiteresiri.
7 Ne'kyanya mugakizi balenga mwo, munababwire: "Ubwami bwa mwi'gulu, keera
bwayegerera!"
8 Ngiisi ábalwaziri, munabakize! Na'bafwiri, mubaholoolole. Na'banamubembe,
munabakize. Na ábababambwirwi ne'bisigo, munabiyimule. Mukahaabwa ku busha.
Kwokwo na niinyu, mukizi haana ku busha!
9 «Hatagire byo mugatwala, ziba nooro kandi iri harija, kandi iri miringa.
10 Mutanakizi yitwaza uludaha, kandi iri kyambalwa kya kabiri, kandi iri bindi
biraato, kandi iri ngoni. Mukuba, umukozi akwiriiri akizi haabwa íbimúgooziri.

11 «Ngiisi kaaya ko mugayingira mwo, kaba kahamu kandi iri kaniini, muloozagye
mwo'mundu úkwaniini. Munashumbike mwomwo mu mwage, halinde ukuhisa ku
kyanya mugakalyoka mwo.
12 Ikyanya mugayingira mu nyumba, munalamuse, ti: "Mube no'mutuula!"
13 Yabo bandu, iri bangamùyegereza, munaleke umutuula gwinyu gubabeere mwo.
Haliko, iri batangamùyegereza, gugamùgalukira.
14 «Abandu be'yo munda, iri batangamùyegereza, kandi iri kumùyuvwiriza, mu
kulyoka yaho, munabugumule kiri no'lukungu úluli ku magulu giinyu, bube bumasi
kwo mushuba ha mwabo!
15 Namùbwira ukuli, kwo ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja, kiri ne'kihano kye'Soodoma
na kye'Gomora, kitagaaba kikayu, nge'kya yako kaaya!»

Ngiisi kwa'bandu bagalibuzibwa hi'gulu lya Yesu
(Mariko 13.9-13; Luka 21.12-17)

16 «Lolagi! Namùtuma nga bibuzi mu mirunga. Ku yukwo, mukizi ba benge nga
mujoka, munabe batuudu nga mahumba.
17 Mukizi yilanga na'bandu. Bagakizi mùtanga mu naama za'bakulu, ba-
namùhimbulire mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.
18 Banamùtwale imbere lya baguvuruneeri hi'gulu lyani, kiri ne'mbere lya'baami.
Kwokwo, lyo mulonga ukundangira ubumasi imbere lyabo, ne'mbere lya ábatali
Bayahudi kwakundi.
19 «Ikyanya mugatwalwa mu bakulu baabo, mutakizi gerania, mbu biki byo mu-
gaadeta, kandi iri kuti kwo mugabideta. Ku kyekyo kihe, lyo mugahaabwa ngiisi go
mugaadeta.
20 Mukuba, mutali mwe mugaadeta. Si Umutima gwa Yisho, gwo gugamùdeta mwo.
21 «Ku yikyo kyanya, umundu agayitiisa mwene wabo. Na yishe wo'mwana, anayitiise
umwana wage. Abaana nabo, bagayihindulira ababusi baabo, banabayitiise.
22 Abandu booshi, banakizi mùshomba hi'gulu li'ziina lyani. Kundu kwokwo, iri
umundu angahebera halinde ukuheza, agakizibwa.
23 «Ikyanya bagamùlibuza mu kaaya kaguma, munatibitire mu kandi! Namùbwira
ukuli, kwo mutagaamala ukulenga mu twaya twoshi twa'Bahisiraheeri, Umwana
wo'Mundu átazi yija.
24 «Umwigirizibwa atakuliiri umwigiriza wage. Kiri no'mukozi, atakuliiri na-
hamwabo.
25 Ku yukwo, umwigirizibwa akwiriiri akizi tuuza, akabe ngo'mwigiriza wage.
No'mukozi naye, atuuzagye, anabe nga nahamwabo. Umukulu we'nyumba, keera
akashokoorwa kwo ali Berizebuuli. Aaho! Ka itali yo haahe ku bandu ba mu nyumba
yage!»

Hatagire mundu ye mugakizi yoboha
(Luka 12.2-9)

26 «Yabo bandu, hatagire ye mugakizi yoboha! Ngiisi íbibwikiirwi, bigaki bwikuulwa.
Na ngiisi íbibishamiri, bigaki bishuulwa.
27 Ngiisi byo ngweti ngamùbwirira mu kihulu, mukizi bidetera mu mulengeerwe.
Na ngiisi byo mukayuvwa mu buhwehwe, mubidetere ku katwe ke'nyumba, mu
kuyiberekaania.
28 «Mutakizi yoboha ábagweti bagayita amagala, batanashobwiri ukuyita umutima.
Si ukuyoboha kwinyu, kukizi ba ku Rurema, bwo yehe ashobwiri ukushereeza amagala
no'mutima kuguma, byombi binalashwe i nakwere!
29-31 «Ko'tulembe-rembe tubiri tutali mu guliisibwa ku hingoro-ngoro higuma naaho?
Kundu kwokwo, ndaahyo higuma hyatwo íhyangatibukira haashi, Yisho átazi yemeera.
Na mwehe, mwe mulyagagi na'kamaro bweneene ukuhima utulembe-rembe! Kiri
no'mushaku ku matwe giinyu, guli muharuure. Ku yukwo, mutakizi ki yoboha.
32 «Umundu, iri anganyemeera imbere lya'bandu, naani ngamúyemeera imbere lya
Daata úli mwi'gulu.
33 Halikago, iri anganyiyogookola imbere lya'bandu, na naani, ngamúyiyogookola
imbere lya Daata úli mwi'gulu.»

Yesu ali mu tuma abandu bagayihandulana kwo
(Luka 12.51-53; 14.26-27)

34 «Ka mutoniri kwo n'gayija mu kihugo, mbu lyo ngileeta mwo'mutuula? Nanga!
Gulya mutuula, gutali gwo n'gayijira. Si íbitumiri n'gayija naaho, gira ngileete
mwe'ngooti!

35 Ee! N'gayija, gira ndeeranie umwana na yishe, no'munyere na nyina, no'mwali-kazi
na navyala.
36 Abagoma bo'mundu, banabe bali baabalya ba mu nyumba yage.*
37 «Umundu, iri angaba akuuziri yishe, kandi iri nyina, ukuhima kwo anguuziri, yehe
atakwaniini kwo abe we'mwani. Ne'ri angaba akuuziri mugala wage, kandi iri munyere
wage, ukuhima kwo anguuziri, yehe naye, atakwaniini kwo abe we'mwani.
38 «Ndaaye úwangaba we'mwani, átazi betula ikibambo kyage, anakizi ngulikira!
39 Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, ye galiteera. Haliko, iri angaliteera
hi'gulu lyani, lyoki agalikiza.»

Imbembo za ábagayegereza abigirizibwa ba Yesu
(Mariko 9.41)

40 «Umundu, iri angamùyegereza, iri nie ayegereza. Ne'ri anganyegereza, iri
ayegereza no'lya úkanduma.
41 Ee! Umundu, iri angayegerezagya umuleevi, mbu bwo ali muleevi, agahembwa
ngo'muleevi. Ne'kyanya agayegereza umundu úkwaniini imbere lya Rurema mbu bwo
akwaniini, naye agahembwa nga úkwaniini.
42 «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angabona muguma wa mu yaba baniini,
anamúheereze amagoloovi, mbu bwo ali mwigirizibwa wani, yehe atagabulirwa
ne'mbembo, kiri ne'hiniini!»

11

Yohana wo'kubatiiza atuma indumwa imunda Yesu
(Luka 7.18-35)

1 Iri Yesu akayusa ukubwira abigirizibwa baage ikumi na babiri ngiisi kwo bakwiriiri
ukugira, analyoka yaho, anagenda agalenga mu twaya twe'Galilaaya, iri anayigiriza
abandu Igambo lya Rurema.
2 Ikyanya Yohana wo'kubatiiza âli koli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe, anayuvwa
ngiisi kwo Kirisito ali mu gira. Kwokwo, anatuma baguma mu bigirizibwa baage, gira
bagendi buuza Yesu kwokuno:
3 «Ka we yolya Masiya úwâli úgayija, kandi iri tulindirire ugundi?»
4 Yesu anabashuvya: «Mugendi menyeesa Yohana ngiisi byo mwayibonera, na ngiisi
byo mwayiyuvwirwa.
5 Ábashuba mbumi, bakola mu bona. Na ábashuba tundende, bakola mu genda. Na
ábashuba no'mubembe, keera bakizibwa. Na ábashuba babitwitwi, bakola mu yuvwa.
Kiri na ábatákoli fwiri, bagweti bagazuulwa. Na'bakeni, bagweti bagamenyeesibwa
Imyazi Miija.
6 Aahago! Ahiriirwi ngiisi útagaaba ne'migangaanwe hi'gulu lyani!»
7 Yabo bigirizibwa ba Yohana, ikyanya bakaba bakola mu lyoka yaho, Yesu analola ku
yabo bandu, anatondeera ukudeta hi'gulu lya Yohana kwokuno: «Bikagi byo mwâli kizi
gendi loleera mwi'shamba? Ki'sanga íryâli kizi hunga-hunga ne'mbuusi? Nanga!
8 Aaho! Biki byo mwâli kizi gendi loleera? Ka mundu úyambiiti imirondo
yo'mulimbo? Nanga! Si ngiisi ábayambiiti imirondo mwene yo, bali mu ba batuuziri
mu tujumiro!
9 Aaho! Bikagi, byo mwâli kizi gendi loleera? Ka muleevi? Ee! Namùbwira kwo ali
muleevi! Bitanali byebyo naaho.
10 Ye yolya ye biyandisirwi hi'gulu lyage mu Mandiko Meeru kwokuno:
"Ngalungika indumwa yani imbere lyawe,
gira igwanwe yakushongaaniza injira.*"»
11 Yesu anashubi deta: «Namùbwira ukuli, kwo mu booshi ábakabutwa, ndaaye úkuliiri
Yohana wo'kubatiiza. Kundu kwokwo, ngiisi útoohiri mu bwami bwa mwi'gulu, yeki ye
múkuliiri!
12 «Ukulyokera ku siku za Yohana wo'kubatiiza halinde zeene, ubwami bwa mwi'gulu,
buki genderiiri ku bushobozi. Na'banabushobozi bagweti bagaagira mbu babuyabiire
ku misi.
13 «Íbiyandike mu maaja za Musa, na mu bitaabo byoshi bya'baleevi, byâli gweti
bigakizi tanga ubuleevi, halinde ukuhisa ku kyanya kya Yohana.
14 Ne'ri mwangabiyemeera, Yohana ye yolya Hiriya, úwâli desirwi kwo âye yije.
15 Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe!

---

* **10:36 10.35-36** Mika 7.6. * **11:10 11.10** Malaki 3.1.

16 «Bikagi byo nangashushaania na'bandu ba yiki kibusi? Si bali nga baana
ábabwatiiri mu kaguliro, banagweti bagashomborozania, ti:
17 “Si tukamùlakiza umuteera-teera, mutanakina!
Ne'kyanya tukamùyimbira ulwimbo lwa'maganya, mutanalira.”
18 Ikyanya Yohana akayija, atâli kizi lya, atanâli kizi nywa. Abandu banakizi múgamba
kwo abambwirwi ne'kisigo!
19 Si Umwana wo'Mundu yehe, ikyanya akayija, anakizi lya no'kunywa, banakizi
deta: “Lolagi! Si ali ruhogeza, anali ruganywa, anali mwira wa'babuguza, na'bandi
banabyaha!” Kundu kwokwo, ikyanya abandu bali mwo'bwitegeereze, lyo bali mu
yerekana kwo bo bakwaniini.»

Yesu azimula hi'gulu lyo'twaya útukamúlahira
(Luka 10.13-15)

20 Yesu anatondeera ukuzimulira utwaya two âli kizi gira mwe'bitangaaza bingi.
Mukuba, abandu baamwo batakatwikira ku byaha byabo. Anadeta:
21 «Yayewe imwawe, e kaaya ke'Koraziine! Yayewe ne'mwawe, e kaaya ke'Betesahida!
Birya bitangaaza byo nâli kizi gira imwinyu, íngibigirire mu kaaya ke'Tiiro na mu
ke'Sidooni, nga bandu be'yo munda keera bakayambala ubusanganira, banayishiige
no'munyota-kiiko, mu kuyerekana kwo keera batwikira ku byaha byabo.
22 Namùbwiraga kwo ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja, kiri ne'kihano kya'bandu
be'Tiiro na'be'Sidooni, kitagaaba kikayu nga kye'mwinyu!
23 «Na naawe, we kaaya ke'Kaperinahumu! Ka utoniri kwo ugakuzibwa halinde
mwi'gulu? Aahabi! Si ukola ugalindimulirwa i kuzimu! Mukuba, ibitangaaza
íbikagirwa imwinyu, bíkigirwe mu bandu ba mu kaaya ke'Soodoma, nga keera
bakatwikira ku byaha byabo! Nga na kalya kaaya kaabo kakiri ho, halinde zeene.
24 Namùbwiraga, kwo ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja, kiri ne'kihano kye'Soodoma,
kitagaaba kikayu nga kye'mwinyu!»

Tugende imwa Yesu, gira atuluhuule
(Luka 10.21-22)

25 Ku yikyo kyanya, Yesu anashubi deta: «E Daata, ngweti ngakuyivuga bweneene,
bwo we Nahano wa mwi'gulu na hano mu kihugo. Yaga magambo, ukagabisha
abanabwenge na ábasomiri, wanagabishuulira abagunda.
26 E Daata! Kwokwo, kwo ukasiima.
27 «Daata, keera akanzikiiriza byoshi. Ndaaye úyiji Umwana, átali Daata yenyene.
Ndaanaye úyiji Daata, átali Umwana, na ngiisi yo'lya Mwana aloziizi ukumúyereka.
28 «Muyijage imwani mweshi, mwe mukoli zidohiirwi, munakoli luhiri! Naani
ngamùluhuula.
29 Mukizi betulira ku ngata yani, na mbe nie mugakizi yigira kwo. Kwokwo, lye'mitima
yinyu ilonga ukuluhuuka. Mukuba, ndi mu nogerana, na ndi mutuudu.
30 Ingata yani, iri ndembu. No'muteekerwa gwani, guli mwangu.»

12

Yesu ye Nahano wo'lusiku lwe'Sabaato
(Mariko 2.23-28; Luka 6.1-5)

1 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli gweti agalenga mu ndalo ze'ngano. Na
bwa'bigirizibwa baage bâli koli shalisiri, kyanatuma bagakizi genda bagazihulumula,
iri banazilya.
2 Abafarisaayo, mbu babonage kwokwo, banabwira Yesu: «Kituma kiki abigirizibwa
baawe bagweti bagaagira íbitahangwirwi ku lusiku lwe'Sabaato?»
3 Yesu anabashuvya: «Ka mutazindi soma ngiisi kwo Dahudi akagira, ku kyanya âli
koli shalisiri kuguma na'baabo?
4 Si akayingira mu nyumba ya Rurema, anayabiira imikate íyâli mali taluulwa imwa
Rurema, anagilya kuguma na yabo baabo. Banali bagingi naaho, bo bâli hangwirwi
ukukizi gilya!
5 «Na kwakundi, ka mutazi soma mu maaja za Musa? Si abagingi, ikyanya bali mu
yingira mu nyumba ya Rurema ku lusiku lwe'Sabaato, lyo bali mu hubira imaaja zaalwo.
Kundu kwokwo, batali mu haruurirwa kwo bagira ikyaha.
6 Na hano, namùbwira kwo hali úkuliiri iyo nyumba ya Rurema!

7 «Mu Mandiko Meeru, muyandisirwi kwokuno: “Byo ndoziizi, kutali kutangirwa
ituulo. Si ndoziizi mukizi yuvwirana indengeerwa!*” Yaga magambo, múki menye
umugeeza gwago, mutashuba mugaatwa ulubaaja lwa yaba ábatahiiti amahube.
8 Kwokwo, ulusiku lwe'Sabaato, Umwana wo'Mundu, ye Nahano wa lwo!»

Yesu akiza umundu ku lusiku lwe'Sabaato
(Mariko 3.1-6; Luka 6.6-11)

9 Yesu analyoka yaho, anagendi yingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi.
10 Anagwana mwo'mundu muguma, úwâli niaziri ukuboko. Mwâli riiri na'bandu ábâli
loziizi ukulega Yesu. Kwokwo, banamúbuuza: «Ewe! Ko'lusiku lwe'Sabaato, ulubaaja
lutuhangwiri kwo tukize umundu?»
11 Yesu anabashuvya: «Ku lusiku lwe'Sabaato, nga muguma winyu angalokerwa
ne'kibuzi mu kishimo, ka atangakilyosa mwo?
12 Aahago! Si umundu ye riiri na'kamaro bweneene ukuhima ikibuzi! Ku yukwo,
ulubaaja lutuhangwiri kwo tukizi gira amiija ku lusiku lwe'Sabaato.»
13 Haaho, Yesu anabwira ulya mundu úwâli niaziri ukuboko: «Lambuula ukuboko
kwawe!» Uyo mundu, mbu akulambuule, kwanayami kira! Kwanaba ngo'kwabo.
14 Balya Bafarisaayo, iri bakabona ngiisi kwo Yesu agira, banalyoka yaho, banagendi
gira igambi lyo'kumúyita.

Yesu ye mukozi úkatoolwa na Rurema

15 Yiryo igambi lya'Bayahudi, Yesu âli liyiji, kyanatuma agalyoka yaho. Ku yikyo
kyanya, abandu bingi bweneene bâli kizi genda bamúkulikiiri. Na ngiisi ábâli lwaziri
mu kati kaabo, anakizi bakiza.
16 Kundu kwokwo, anabakanukira, kwo hatagire úgamúmenyeesa mu bandu.
17 Bikaba kwokwo, gira lirya igambo likoleke, lyo'muleevi Hisaaya âli mali gwanwa
adeta kwokuno:
18 «Lolagi! Uyu, keera n'gamútoola, anali ye mukozi wani mukundwa!
Agweti aganzimiisa bweneene!
Ngamúbiika mwo'mutima gwani,
halinde amenyeese ibinyamahanga ngiisi íbikwaniini imbere lyani.
19 Atagakizi haliira, ataganakizi yamiza.
Ndaanaye úgayuvwa izu lyage mu njira.
20 Isanga írikoli gingiiri, atagalidongoola.
Ni'tara, iri lyangaba likoli fwifwitiiri, atagalizimya.
Agayihangaana, halinde íbikwaniini bibe byo bigaahima.
21 Abapagaani booshi, bagakizi múbiika kwo'mulangaaliro.†»

Yesu adukwa kwo ali mukozi wa Berizebuuli
(Mariko 3.20-30; Luka 11.14-23)

22 Abandu banaleetera Yesu umundu úwâli bambwirwi ne'kisigo. Uyo mundu âli
humiri amasu, anâli memiri. Iri Yesu akamúbona, anamúkiza. Kwokwo, kwo akalonga
ukushubi bona, na ukushubi deta.
23 Ikyanya Yesu akamúkiza, abandu booshi banasoomerwa ngana, banadeta: «E balya,
uyu, ka atangaba ye Mwana wa Dahudi, ulya Masiya?»
24 Abafarisaayo, mbu bayuvwagwe kwokwo, banakuuma, ti: «Uyu mundu, ikyanya
agweti agayimula ibisigo, si kuli mu ba naaho ku njira yo'mukulu wabyo, Berizebuuli!»
25 Yago magambo go bâli kizi tona, Yesu âli koli gayiji, kyanatuma agababwira
kwokuno: «Abandu bo'bwami buguma, iri bangayihandulana kwo, iri yubwo bwami
bugaasiba. Kiri na'bandu ba'kaaya kaguma, kandi iri be'nyumba nguma, iri bangayi-
handulana kwo, iri iyo nyumba itagaki sikama.
26 «Aahago! Kiri na Shetaani kwakundi, iri angayihaga yenyene, kuti kwo'bwami
bwage bwangaki yimanga?
27 Yibyo bisigo, íngibe ndi mu biyimula ku njira ya Berizebuuli, abaana biinyu nabo
bali mu biyimula ku bushobozi bwa nyandi? Aaho! Kwokwo, bo bagamùyagiisa kwo
mwahuba ku ngiisi byo mwandega kwo.
28 Haliko, iri nangaba ngweti ngayimula ibisigo ku njira yo'Mutima gwa Rurema, iri
ubwami bwage keera bwamùhikira!
29 «Ndaaye mundu úwangayifunda mu nyumba ye'kihagange, anakishahule ibindu,
átazi kikona. Haliko, ámali kikona, lyoki angashahula íbiri mwo!

---

* **12:7 12.7** Hosheya 6.6. † **12:21 12.18-21** Hisaaya 42.1-4.

30 «Umundu, iri angaba atali uluhande lwani, iri ali mugoma wani. Ne'ri angaba atali
mu kuumania kuguma na naani, iri ali mu shaabula.
31 «Namùbwiraga kwa'bandu bangakogwa ngiisi bitusi, na ngiisi bindi byaha. Haliko,
iri umundu angatuka Umutima Mweru, lyoki atâye kogwe.
32 Na kundu umundu angatuka Umwana wo'Mundu, angakogwa. Haliko, iri angatuka
Umutima Mweru, lyoki atâye kogwe, kuba ku kino kyanya, kandi iri ku kyanya íkyâye
yije.»

Abandu bali mu menyerwa ku bitumbwe byabo
(Luka 6.43-45)

33 «Iri wangaba uli ne'kiti kiija, ne'bitumbwe nabyo bigaaba biija. Kandi iri wangaba
uli ne'kiti kibi, ne'bitumbwe nabyo, bigaaba bibi. Ee! Ngiisi kiti, kiri mu menyerwa ku
bitumbwe byakyo.
34 «Si mwehe muli baana bo'mujoka! Aahago! Bwo muli babi, kuti kwo mwangadeta
amagambo miija? Si amagambo go'mundu agweti agaadeta, gali mu lyoka mu biyijuliiri
mu mutima gwage!
35 «Umundu mwija, ali mu hulusa amiija ku masingule mu mutima gwage. Umundu
mubi naye, ali mu hulusa amabi mwomwo-mwomwo.
36 Namùbwiraga, kwe'kyanya abandu bagatwirwa imaaja, bagabuuzibwa hi'gulu lya
ngiisi igambo lyo bâli kizi fwolomboka kwo.
37 Amagambo gaabo boonyene, go gagaatuma bagaahanwa, kandi iri ukukira.»

Yesu ahuunwa ikyereso
(Mariko 8.11-12; Luka 11.29-32)

38 Baguma mu Bafarisaayo, na mu bigiriza be'maaja, banabwira Yesu: «E Mwigiriza,
twakuhuuna ikyereso kye'kitangaaza.»
39 Yesu anabashuvya: «Mwe bandu ba kino kibusi, mukoli bihuusiri, mutanatwaziizi
ibya Rurema. Kundu mugweti mugahuuna ikyereso kye'kitangaaza, si ndaakyo
mugayerekwa, kítali kyekirya kye'mwo'muleevi Yona naaho.
40 Mukuba, nga kwokulya Yona akamala isiku zishatu, ubushigi ni'zuuba, ali mu
nda yo'lya bitaatalwe wo'lufwi,‡ kwokwo kwo'Mwana wo'Mundu naye, agaamala isiku
zishatu, ubushigi ni'zuuba, ali mu kuzimu.
41 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, abandu be'Ninaawi nabo bagay-
imuka, banahaniise abandu ba kino kibusi. Mukuba, balya bandu be'Ninaawi,
ikyanya Yona akababwira Igambo lya Rurema, banayami twikira ku byaha byabo.
Munamenyage kwo buno, hali úkuliiri Yona!
42 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, mwami-kazi we'luhande lwe'kisaka,
naye agayimuka, anahaniise abandu ba kino kibusi. Mukuba, akalyokerera mu
mahanga ga hala, gira ayiji yuvwa amagambo go'bwitegeereze bwe'mwa Sulumaani.
Munamenyage kwo buno, hali úkuliiri Sulumaani!

Ukugaluka kwe'kisigo
(Luka 11.24-26)

43 «Hali ikyanya ikisigo kiri mu shaaga mu mundu, kinagende kigazumba-zumba
mwi'shamba, mu kulooza ho kigaluhuukira. Ne'kyanya kiri mu habula,
44 kinadete: "Aahago! Ngagalukira mu yerya nyumba yani yo n'galyoka mwo!"
Ne'kyanya kiri mu shubi gihika mwo, kinagwane ikiri maata, inakola mbiize, inakola
ndimbiise bwija.
45 «Lyeryo, kirya kisigo kinagendi leeta ibyabo bisigo birinda, íbibihuusiri ukukihima.
Byoshi binayami yifunda mu'lya mundu, binamútuule mwo. Kwokwo, ubuzinda, ulya
mundu anakalaalirwe bweneene, ukuhima kwo atákalaliirwi ubwa mbere. Kwo na
kwokwo kwo bigaaba, na mu bandu ba kino kibusi, bwo bakoli bihuusiri bweneene!»

Banyandi beene wabo Yesu?
(Mariko 3.31-35; Luka 8.19-21)

46 Ikyanya Yesu akaba akiri mu ganuuza yabo bandu bingi, beene wabo na nyina,
banaba bakoli yimaaziri ha mbuga, banamútumira.
47 Mundu muguma anamúbwira: «Nyoko na beene winyu, bakoli yimaaziri ha mbuga,
bakubuuza.»
48 Yesu anamúshuvya: «Nyandi maawe? Na banyandi beene witu?»
49 Lyeryo, anashonga ukuboko imunda abigirizibwa baage anadeta: «Mu baabano,
mwo mulyagagi maawe, mwo munali beene witu!

‡ **12:40 12.40** Yona 2.1.

50 Ee! Iri umundu angaba agweti agaagira ubulooze bwa Daata úli mwi'gulu, yoyo ye
mwene witu, ye na mwali wani, ye na maawe!»

13

Umugani gwo'mubibi
(Mariko 4.1-9; Luka 8.4-8)

1 Ku lwolwo lusiku, Yesu anahuluka mwi'yo nyumba, anagendi bwatala ku butambi
bwe'nyaaja.
2 Abandu bingi bweneene, banamúshololokera. Kyanatuma agashonera mu bwato,
anabubwatala mwo. Yabo bandu, banasigala bayimaaziri kwi'buga.
3 Yesu anabayigiriza amagambo mingi mu kubatwa imigani kwokuno: «Yuvwagwi!
Hâli riiri umuhiizi muguma, úkagendi biba imbuto zaage.
4 Ulya muhiizi, iri akaba akola mu zibiba, imbuto nguma zanakizi twa mu njira.
Utunyuni, twanayiji zirya.
5-6 «Izindi mbuto, zanatwa mu lushegebwe, áhazira luvu lwingi, zanayami mera duba.
Haliko, bwo'luvu lwâli riiri luniini, imizi yazo itâli yisiri. Ne'kyanya izuuba likadaruura,
zanayami bogama.
7 «Izindi mbuto, zanatwa mu migenge. Ne'kyanya ikakula, yanazishweshweteza.
8 «Izindi mbuto, zanatwa mu luvu lwija. Ne'kyanya zikayera, nguma zanakizi
yimbulwa kwe'ndete igana-igana. Ne'zindi, kwa makumi galindatu-galindatu. Ne'zindi,
kwa makumi gashatu-gashatu.
9 Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe!»

Íbikatuma Yesu agakizi twa imigani
(Mariko 4.10-12; Luka 8.9-10)

10 Abigirizibwa ba Yesu, banayiji múbuuza: «Ikyanya uli mu yigiriza bandu, kituma
kiki ugweti ugabatwa imigani?»
11 Yesu, anabashuvya: «Ngiisi íbyâli bishamiri mu bwami bwa mwi'gulu, mwehe
keera mukabimenyeesibwa. Haliko abandi, boohe, batakalonga ukubimenya.
12 Iri umundu angaba akoli hiiti ikindu, ye gayushuulirwa kwe'bindi, halinde
biluguuke. Haliko, iri angaba ndaakyo ahiiti, kiri na hyo atákoli hiiti, agahinyugutulwa!
13 «Kyo kitumiri ngweti ngabatwa imigani. Kundu bagweti bagaalola, haliko batab-
wini. Na kundu bagweti bagayuvwiriza, haliko batayuvwiti, batanali mu sobanukirwa.
14 Imwabo, lirya igambo lyo'muleevi Hisaaya keera likakoleka, nga kwo akalitanga
kwokuno:
"Ukuyuvwa, mugakizi yuvwa. Haliko, mutâye sobanukirwe!
Ukulola, mugakizi lola. Haliko mutâye bone!
15 Yaba bandu, keera bakayumuusa imitima yabo.
Banakoli ba babitwitwi, banakoli ba bandabona.
Nga bitangabiiri kwokwo, amasu gaabo gangabwini.
Na'matwiri gaabo, gangayuvwiti.
Ne'mitima yabo, yangasobanukiirwi, halinde bangangalukiiri, na mbakize.*"
16 «Halikago mwehe, mwe mukoli hiriirwi! Mukuba, amasu giinyu, gabwini.
Na'matwiri giinyu, gayuvwiti.
17 Namùbwira ukuli, kwo yibyo mukoli bwini, abaleevi bingi, na ábakwaniini imbere
lya Rurema, bâli kizi yifwija ukubibona, batanabibona. Kiri na byo mukola mu yuvwa,
bâli kizi yifwija ukubiyuvwa, bitanaziga.

Yesu alimbuula umugani gwo'mubibi
(Mariko 4.13-20; Luka 8.11-15)

18 «Gulya mugani gwo'mubibi, umugeeza gwagwo, gwo gwogu:
19 Imbuto nguma, ikyanya zikatwa ku butambi bwe'njira, biyerekiini umugani
gwo'mundu úli mu yuvwa Igambo lyo'bwami bwa Rurema. Halikago, atana-
sobanukirwe nalyo. Ulya mubi Shetaani anayiji lijobola mu mutima gwage.
20 «Zirya zindi ízikatwa mu lushegebwe, biyerekiini umugani gwo'mundu úli mu
yuvwa Igambo lya Rurema, analiyakiire ku bushambaale.
21 Haliko, ali mu ba nga mbuto ízitayisiizi imizi, kinatume yiryo igambo litali mu
múyama mwo. Ikyanya ali mu longa amakuba, kandi iri kulibuzibwa hi'gulu lyalyo,
anayami lijanda.

---

* **13:15 13.14-15** Hisaaya 6.9-10.

22 «Zirya zindi ízikatwa mu migenge, biyerekiini umugani gwo'mundu úli mu yuvwa
Igambo lya Rurema. Haliko, ikyanya ali mu hahalira amagoorwa gaage, anabe atebwa
no'bugale, kinatume lirya igambo ligamúshweshwetera mwo, litanabe ne'bitumbwe.
23 «Zirya zindi, ízikatwa mu luvu lwija, biyerekiini umugani gwo'mundu úli mu
yuvwa Igambo lya Rurema, anasobanukirwe nalyo, halinde linatongeke mu kati kaage.
Na íbiri mu yimbulwa, binabe ubugira igana-igana, kandi iri makumi galindatu-
galindatu, kandi iri makumi gashatu-gashatu.»

Umugani gwe'kishuka

24 Yesu, anatwa ugundi mugani kwokuno: «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuy-
erekana ku mugani gwo'mundu úkabyala imbuto nyiija mu ndalo yage.
25 Halikago, ikyanya abandu booshi bakaba bakoli huniiri, umugoma anayiji byala
ikishuka mu ngano, anayigendera.
26 «Iyo ngano, ikyanya ikamera, yanatondeera ukuheeka. Haliko, ikishuka nakyo
kyanakula.
27 Abakozi ba mwene indalo, banayiji múbuuza: "E nahamwitu! Ka itali imbuto nyiija
yo ukabyala mu ndalo yawe? Aaho! Kirya kishuka nakyo, kyalyokaga hayi?"
28 «Anabashuvya: "Umugoma, ye wagira kwokwo!" Nabo, ti: "Aaho! Ka uloziizi
tuyami gendi kirandura?"
29 «Naye, ti: "Nanga! Iri mwangakirandura, hali ikyanya mwangakengeera
mwakirandulira mwe'ngano.
30 Mulekage byoshi bikulire kuguma, halinde ukuhisa ku kyanya kyo'kuyimbula.
Haaho, lyo ngabwira abimbuzi, ti: Mutee kuumania ikishuka, munakishweke biiro-
biiro, gira kigendi lashwa mu muliro. Haliko ingano, zoohe, muzikumanize mu kihinda
kyani."»

Umugani gwe'hibuto hye'haradaali, na gwe'saama
(Mariko 4.30-34; Luka 13.18-21)

31 Yesu anabatwa ugundi mugani kwokuno: «Ubwami bwa mwi'gulu, bulyagagi nga
hibuto hye'haradaali, hyo'mundu akayabiira, anagendi hibyala mu ndalo yage.
32 Yihyo hibuto, hyo hiri hiniini ukuhima izindi zooshi íziri mu byalwa. Kundu
kwokwo, ikyanya hiri mu ba keera hyabyalwa, hinakule, hiri mu yiji ba mbuto mbamu
ukuhima izindi zooshi za mu ndalo. Kinayiji ba kiti, halinde utunyuni tunakizi yiji
yubaka ingisha mu matavi gaakyo.»
33 Yesu anashubi twa ugundi mugani, ti: «Ubwami bwa mwi'gulu, bushushiini
ne'saama yo'mukazi akayabiira, anagendi gifusha mu bitiri bishatu byo'mushyano. Irya
saama yanaguhemeesa gwoshi.»
34 Yabo bandu, bâli riiri bingi bweneene. Ne'kyanya Yesu akababwira yibyo byoshi,
âli kizi koleesa imigani. Ndaanalyo igambo lyo akababwira, buzira kugikoleesa.
35 Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka, lyo'muleevi âli mali gwanwa adeta kwokuno:
«Mu kudeta, ngakizi koleesa imigani.
Ee! Na mbabwire íbyâli bishamiri ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa.[†]»

Yesu alimbuula umugani gwe'kishuka

36 Ha nyuma, Yesu anasiga balya booshi, anayingira mu nyumba. Abigirizibwa baage,
banayiji múbwira: «E Mwigiriza, gulya mugani gwe'kishuka íkyâli riiri mu ndalo,
utulimbuulire gwo.»
37 Yesu, anabashuvya: «Ulya úkabyala imbuto nyiija, ali Mwana wo'Mundu.
38 Ne'rya ndalo, kiri kihugo. Na zirya mbuto nyiija, bali bandu ba mu bwami bwa
Rurema. Na kirya kishuka, bali bandu bo'lya Mubi Shetaani.
39 No'lya mugoma úkayiji kibyala, ali Shetaani yenyene. Na kulya kuyimbula,
ye'mberuuka ye'kihugo. Na balya bimbuzi, bali baganda ba Rurema.
40 Aaho! Nga kwe'kishuka kiri mu randurwa, kinalashwe mu muliro, kwokwo kwo
bigaaba na ku mberuuka ye'kihugo.
41 «Mukuba, Umwana wo'Mundu agatuma abaganda baage, banashaaze mu bwami
bwage ngiisi ábagweti bagahubiisania, na banangora-mabi booshi.
42 Yabo baganda, banabalashe mu kiberekaana kyo'muliro! Munali mwo bagakizi
bululukira, iri banashya amiino.
43 Haliko, ngiisi ábakwaniini imbere lya Daata, boohe, bagakizi langashana mu bwami
bwage ngi'zuuba. Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe!

Imigani ye'bindu bye'kishingo kihamu

---

† **13:35 13.35** Zaburi 78.2.

44 «Ubwami bwa mwi'gulu, buli nga kindu kye'kishingo kihamu bweneene, íkyâli
bishamiri mu ndalo. Ne'kyanya umundu akakihulukira kwo, ti yee! Anashambaala
bweneene! Lyeryo, anashubi kibisha mwomwo mwi'yo ndalo, anatee gendi guliisa
byoshi byo âli gweti, anayiji gigula.
45 «Na kwakundi, ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku mugani
gwo'mudandaza muguma, úwâli kizi genda agalooza imbembe ze'kishingo.
46 Ne'kyanya akabona uluhembe lwe'kishingo kihamu bweneene, ti yee! Anagendi
guliisa byoshi byo âli gweti, anayiji lugula.

Umugani hi'gulu lyo'kulondoola ifwi

47 «Na kwakundi, ubwami bwa mwi'gulu, buli ngo'lushenga lwo bakakabula mu
nyaaja, lwanakuumania ngiisi mulala gwe'fwi.
48 Ne'kyanya lukaba keera lwayijula, banalubwegera kwi'buga. Haaho, banabwatala,
banakumaniza ifwi nyiija mu bisamba. Halikago, ifwi mbi, zoohe, banazikabulira.
49 «Kwokwo, kwo bigaaba na ku mberuuka ye'kihugo. Abaganda, bagayiji londoola
abandu babi mu bakwaniini imbere lya Rurema.
50 Balya babi, banabalashe mu kiberekaana kyo'muliro! Munali mwo bagakizi
bululukira, iri banashya amiino.»

Amigirizo mahyahya, na'ga keera

51 Yesu anabuuza abigirizibwa baage kwokuno: «Yaga gooshi, ka mukoli gasobanuki-
irwi?» Nabo, ti: «Ee! Tusobanukiirwi!»
52 Naye, ti: «Kwo na kwokwo, ngiisi mwigiriza we'maaja úkoli ba mwigirizibwa wa
mu bwami bwa mwi'gulu, ali nga mwene inyumba. Mu bihinda byage, ali mu hulusa
ibindu bihyahya, kiri ne'bya keera.»

Yesu agayirizibwa imwabo
(Mariko 6.1-6; Luka 4.16-30)

53 Iyo migani yoshi, iri Yesu akayusa ukugitwa, analyoka yaho,
54 anataahira imwabo, anatondeera ukuyigiriza abandu mu nyumba yabo
ye'mihumaanano.
Balya bandu, iri bakamúyuvwa, banasoomerwa ngana, banabuuzania: «Uyu mundu,
hayagi ho akalyosa yubu bwitegeereze? Na kuti kwo agweti agaagira yibi bitangaaza?
55 Ka atali ye mwana wo'lya mubaaji we'biti? Na nyina, ka atali ye Maryamu? Na
beene wabo, ka atali Yakobo, na Yusefu, na Simooni, na Yuda?
56 Na baali baage booshi, ka tutatuliinwi hano? Aaho! Uyu mundu, hayagi akashaaza
yibi byoshi?»
57 Kwokwo, banamúbona buligo.
Kundu kwokwo, Yesu anababwira: «Umuleevi, atali mu bula ulushaagwa, mútali mu
kaaya kaabo, na mu mwage!»
58 Bwo yabo bandu batakamúbiika kwo'bwemeere, kyanatuma atagaki gira
ye'bitangaaza bingi-bingi.

14

Heroode ayita Yohana wo'kubatiiza
(Mariko 6.14-29; Luka 9.7-9)

1 Ku yikyo kyanya, umutwali Heroode naye anayuvwa ngiisi kwa'bandu bakola mu
deta hi'gulu lya Yesu.
2 Kyanatuma agabwira abalemberezi baage, ti: «Ulya mundu, nyiiji kwo ali Yohana
wo'kubatiiza! Ee! Ye wazuuka mu bafwiri, kyo kitumiri ali mwo'bushobozi bwo'kukizi
gira ibitangaaza.»
3 Mukuba, uyo Heroode âli mali gwanwa agwatiisa Yohana, anamúlasha mu nyumba
ye'mbohe. Akagira kwokwo hi'gulu lya Herodiya, muka mwene wabo wa Firipo.
4 Mukuba, Yohana âli gweti agabwiririra Heroode kwokuno: «Uyo Herodiya, si
utahangwirwi ne'maaja kwo umúyange!»
5 Kwokwo, Heroode analooza ukuyita Yohana. Haliko, âli yobohiri abandu, bwo bâli
bwini kwo Yohana ali muleevi.
6 Ulusiku lukulu lwo'kukengeera ukubutwa kwa Heroode, lwanahika. Haaho
Herodiya, munyere wage, anayiji kina imbere lya'balaalike. Yukwo kukina kwage,
kwanasimiisa Heroode ngana-ngana,
7 anayami múlagaania ku ndahiro kwo ngiisi byoshi byo agamúhuuna,
agamúheereza byo.

8 Uyo munyere anatee gendi hanuusa nyina. Ne'kyanya akaba keera amúhanuula,
anayiji bwira Heroode, ti: «E mwami, umbiikire itwe lya Yohana wo'kubatiiza ku
sahaani.»
9 Ulya mwami, mbu ayuvwe kwokwo, anashenguka bweneene. Haliko, âli mali
gwanwa abiika indahiro imbere lya ábalaalike, atanaki ba na kundi kwo agaagira.
10 Kwokwo, anakyula kwo Yohana agendi singulwa itwe mu nyumba ye'mbohe.
11 Iri bakaba keera bamúsingula lyo, banalileeta ku sahaani, banalifumbadika ulya
munyere. Naye analiheereza nyina.
12 Ha nyuma, abigirizibwa ba Yohana banayiji yabiira ikimbiri-mbiri, banagendi
kiziika. Yibyo byoshi, ikyanya bikakoleka, banagendi bimenyeesa Yesu.

Yesu ayigusa abandu bihumbi bitaanu
(Mariko 6.30-44; Luka 9.10-17; Yohana 6.1-14)

13 Yiryo ibala, iri Yesu akayuvwa hi'gulu lyalyo, anayingira mu bwato, analyoka
yaho, gira agende áhayiheriiri. Kundu kwokwo, abandu banayuvwa ngiisi kwo agenda,
banalyoka mu twaya, gira bamúgwane imunda agenda.
14 Iri Yesu akashonooka mu bwato, anagwana kandi abandu bingi bweneene,
anabayuvwirwa indengeerwa. Ne'ri akabona abalwazi mu kati kaabo, anakizi bakiza
booshi.
15 Iri hakaba kakola kabigingwe, abigirizibwa baage banayiji múbwira: «Hano tuli,
muli mu kishuka, keera twanayirirwa. Aaho! Uhanguulage yaba bandu booshi bagende
mu twaya, gira bagendi gula byo bagaalya.»
16 Yesu anabashuvya: «Nanga! Batakwiriiri ukugenda. Mwehe, mubaheereze byo
bagaalya!»
17 Nabo, ti: «Twehe, tuhiiti imikate itaanu naaho, ne'fwi zibiri.»
18 Yesu naye, ti: «Mubindeetere hano.»
19 Haaho, anabwira abandu kwo babwatale ku bweyo, anayabiira irya mikate itaanu,
na zirya fwi zombi. Analegamira mwi'gulu, anatanga kongwa imwa Rurema. Ne'ri
akabikoojola-koojola, anabiheereza abigirizibwa baage. Nabo banabigabulira abandu.
20 Balya booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa.
Ikyanya abigirizibwa bakakuumania imisigala, yanayijuza ingega ikumi na zibiri,
nywe!
21 Na balya bandu, ngiisi kwo bakalya, bâli hisiri abashosi nga bihumbi bitaanu, buzira
kuharuura abakazi na'baana.

Yesu atondagira hi'gulu lye'nyaaja
(Mariko 6.45-52; Yohana 6.15-21)

22 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwo bashonere mu bwato, gira bagwanwe i
kajabo ke'nyaaja. Yehe, anasigala agweti agaseezera abandu.
23 Ne'ri akaba keera abaseezera, anazamuukira ku mugazi áhayiheriiri, gira agendi
huunira ho Rurema. Ubushigi bwanamúgwatira yo.
24 Iri abigirizibwa ba Yesu bakahikaga i buziba, bulya bwato bwanakizi yehuulwa-
yehuulwa ne'mbuusi wa vuu, vuu! Ne'midunda yâli kizi bupukula-pukula.
25 Ne'ri hakaba ku mbazi, Yesu anayijaga imunda bali, agweti agatondagira hi'gulu
lye'nyaaja.
26 Balya bigirizibwa baage, mbu bamúbone kwo agweti agagitondagira kwo, banahu-
umirwa, banayidehereza ku nduulu: «Yee! Kishu kiriira!»
27 Haliko, Yesu anababwira: «Mukanie umutima! Ndi niehe. Muleke ukuyoboha.»
28 Peturu anamúshuvya: «E Nahamwitu, iri wangaba uli wehe, umbwire naani nyije
ngweti ngatondagira ku miiji.»
29 Naye, ti: «Yija!» Kwokwo, Peturu anashonooka mu bwato, anayija imunda Yesu
agweti agatondagira ku miiji.
30 Haliko, mbu abonage ngiisi kwe'rya mbuusi igweti igahuusa, anayoboha, anaton-
deera ukuholobera. Anayamiza ti: «E Nahamwitu, ungize, maashi!»
31 Yesu anayami golola ukuboko, anamúgwata, anamúbwira: «E Peturu, kituma kiki
wajuba? Si ubwemeere bwawe buli buniini!»
32 Iri Yesu na Peturu bakaba keera bashonera mu bwato, irya mbuusi yanayami hooha,
shee!
33 Balya bigirizibwa ba Yesu ábâli riiri mu bwato, banamúyikumba, iri banadeta: «Biri
ukuli! Uli Mwana wa Rurema!»

Yesu akiza abalwazi
(Mariko 6.53-56)

34 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka inyaaja, banahika mu kihugo
kye'Genezareeti.
35 Abandu be'yo munda, iri bakamenya kwo Yesu, banatumiraga abalwazi ba mu
mbande zooshi, banamúleetera bo.
36 Balya balwazi, banamúyinginga kwo abahanguule bakizi huma naaho kwi'kano
lyo'mulondo gwage. Na ngiisi ábakalihuma kwo, banayami kizibwa.

15

Imigeeza íkabiikwa na'bandu
(Mariko 7.1-13)

1 Abafarisaayo banalyoka i Yerusaleemu, kuguma na'bigiriza be'maaja, banayiji buuza
Yesu.
2 «Aahago! Kituma kiki abigirizibwa baawe bagweti bagahubira imigeeza yo
tukasigirwa na bashokuluza biitu? Si ku kyanya kyo'kulya, boohe, batagweti bagakaraba
amaboko!»
3 Yesu anabashuvya: «Na niinyu, kituma kiki mugweti mugahubira imaaja za Rurema,
mbu lyo mukulikiriza imigeeza ye'mwinyu?
4 Si Rurema akadeta: "Ukizi simbaha yisho na nyoko!*" Anashubi deta: "Umundu, iri
angaduka yishe, kandi iri nyina, akwiriiri ayitwe.†"
5 «Kundu kwokwo, mwehe mugweti mugaadeta kwo'mundu ahangwirwi abwire
yishe, kandi iri nyina, ti: "Ibindu byo nangakutabiiri mwo, keera nabitanga imwa
Rurema!"
6 «Aahago! Ikyanya mugweti mugayemeera kwo'mundu akizi kulikiriza imigeeza
yinyu, lyo muli mu ba mwadeta kwo agayirize yishe! Kwokwo, kwo mugweti mugalahira
Igambo lya Rurema.
7 Haliko muli balyalya! Hisaaya akadeta ukuli, mu kutanga ubuleevi hi'gulu liinyu
kwokuno:
8 "Yaba bandu, bagweti baganzimbaha ku tunwa naaho.
Si imitima yabo, ikoli yisuuziri hala!
9 Ukunyikumba kwabo, kulyagagi kwa busha!
Ne'mihango yo bagweti bagayigiriza, ikabiikwa naaho na'bandu.‡"»

Íbiri mu yulubaza abandu
(Mariko 7.14-23)

10 Yesu anashubi hamagala yabo bandu, anababwira: «Muyuvwirize bwija, lyo
musobanukirwa!
11 Ndaaye mundu úwangayiyulubaza, mbu bwo ayingiza ikindu kirebe mu kanwa
kaage. Halikago, ukuyiyulubaza kwage, kuli mu ba naaho ku biri mu kahuluka mwo!»
12 Haaho, abigirizibwa baage banayiji múbwira: «Yibi byo ugweti ugadeta, ka utayiji
kwo byayagaza Abafarisaayo?»
13 Na wa naye, ti: «Ngiisi mbuto ítakabyalwa na Daata wa mwi'gulu, igaki shikulwa.
14 Ku yukwo, yabo Bafarisaayo, mutakizi batwaza! Si biri birongoozi íbihumiri!
Imbumi, iri yangarongoora iyabo, si zombi zigatibukira mu kishimo!»
15 Peturu anamúbwira: «Yugwo mugani, utulimbuulire gwo.»
16 Yesu anamúshuvya: «Ka kiri na niinyu muki kubisirwi?
17 Ka mutayiji kwo ngiisi íbiri mu yingira mu kanwa, biri mu yikira mu nda, bikabuli
lyoka mu magala?
18 «Halikago, ngiisi bya'bandu bagweti bagaadeta, byohe biri mu lyoka mu mutima,
byo binali mu bayulubaza.
19 Mu mutima gwo'mundu, mwo muli mu lyoka imitono mibi, no'bwitani, no'bushule,
no'bweruzi, no'buzimba, ne'bibeesha, no'lugamba.
20 Byebyo, byo biri mu yulubazania! Si atangayulubazibwa, mbu bwo alya buzira
kukaraba.»

Yesu akiriza Mukaanani-kazi umwana
(Mariko 7.24-30)

21 Yesu analyoka yaho, anagenda mu mbande ze'Tiiro na ze'Sidooni.
22 Ne'yo munda, anahulukirwa kwo no'Mukaanani-kazi muguma we'yo munda. Uyo
mukazi, anayamiza: «E Nahano, Mwana wa Dahudi, ungejeerere. Munyere wani, agweti
agalibuzibwa bweneene ne'kisigo.»

---

* **15:4 15.4** Kulyoka 20.12; Bukengeeze 5.16. † **15:4 15.4** Kulyoka 21.17; Balaawi 20.9. ‡ **15:9 15.8-9** Hisaaya 29.13.

23 Haliko Yesu, ndaalyo igambo lyo akamúshuvya. Ha nyuma, abigirizibwa baage
banayiji múbwira: «Uyimulage uyu mukazi. Mukuba agweti agabanda-banda ulubi
inyuma liitu.»
24 Naye, ti: «N'galungikwa mu Bahisiraheeri naaho, bwo bakoli teeresiri nga bibuzi.»
25 Uyo mukazi anayiji fukama imbere lyage, anamúyinginga: «E Nahano, undabaale
maashi!»
26 Yesu, ti: «Bitakwiriiri ukuyabiira ibyokulya bya'baana, mbu bikabulwe utubwa!»
27 Ulya mukazi, ti: «E Nahano, biri kwokwo. Haliko, kiri no'tubwa tuli mu kizi lya ku
biri mu tibuka ku tushasha twa basheebuja!»
28 Yesu anamúshuvya: «E mukazi, ubwemeere bwawe, buli bwa'kahebuuza! Ngiisi
kwo uloziizi, kube kwo bigaaba.» Ku kyekyo-kyekyo kyanya, ulya munyere wage
anayami kira.

Yesu akiza abalwazi bingi

29 Yesu analyoka yaho, anagenda agalenga ku ngombe ye'nyaaja ye'Galilaaya. Ha
nyuma, anateramira áhali umugazi, anabwatala.
30 Abandu bingi bweneene banamúshololokera, banamúleetera ibirema, ne'mbumi,
no'tundende, ne'bimeme, na'bandi balwazi bingi. Yabo booshi, ikyanya bâli kizi biikwa
mu magulu ga Yesu, anakizi bakiza.
31 Balya bandu booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana! Mukuba, birya
bimeme byâli kola mu deta. Ne'birema no'tundende, bâli kola mu genda bagolosiri.
Ne'mbumi, zâli kola mu bona. Kyanatuma bagakizi yivuga Rurema wa'Bahisiraheeri.

Yesu ayigusa abandu bihumbi bina
(Mariko 8.1-10)

32 Yesu anahamagala abigirizibwa baage, anababwira: «Yaba bandu booshi, nabayu-
vwirwa indengeerwa. Si keera bamala isiku zishatu tuliriinwi, batanahiiti byo bagaalya.
Ndaloziizi ukubaseezera, banakoli shalisiri. Hali ikyanya ishali lyangakengeera
lyabaholeza mu njira!»
33 Yabo bigirizibwa baage, ti: «Aahago! Mu lino ishamba lya tema-ndime, hayi ho
twangalyosa ibyokulya byo'kuyigusa yaba bandu booshi kwoku?»
34 Yesu naye, ti: «Muhiitagi imikate inga?» Nabo, ti: «Tuhiiti imikate irinda, ne'bisara-
ngege bigerwa naaho.»
35 Yabo bandu booshi, Yesu anababwira kwo babwatale haashi.
36 Anayabiira irya mikate irinda, na birya bisara-ngege. Ne'ri akatanga kongwa imwa
Rurema, anabikoojola-koojola, anabiheereza abigirizibwa baage. Ne'ri bakabiyabiira,
banabagabulira byo.
37 Balya booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa.
Balya bigirizibwa baage, ikyanya bakakuumania imisigala, yanayijuza ingega zirinda,
nywe!
38 Na ábakalya, bâli riiri mwa'bashosi bihumbi bina, buzira kuharuura abakazi
na'baana.
39 Iri Yesu akaba keera abaseezera, anashonera mu bwato, anagenda mu mbande
ze'Magadaani.

16

Yesu ahuunwa ikyereso
(Mariko 8.11-13; Luka 12.54-56)

1 Abafarisaayona'Basadukaayo, banashubi yijira Yesu, banamúgeza, mu kumúhuuna
ikyereso kye'kitangaaza ukulyoka mwi'gulu.
2 Yesu anabashuvya: «Ku kyanya kya'kabigingwe, muli mu deta: "Bwi'gulu liri
kwo'mugushe, kusheezi bugaakya bwija."
3 Haliko, ku kyanya kya shesheezi, muli mu deta: "Igulu likola kwo'mugushe, linakoli
yulubiiri. Aaho! Zeene, invula igaania!"
«Ikyanya muli mu bona íbiri kwi'gulu, muli mu yami sobanukirwa na íbigaaba.
Kundu kwokwo, mutagweti mugasobanukirwa ne'byereso bya mu zino siku!
4 Mwe bandu ba kino kibusi, mukoli bihuusiri, mutanatwaziizi ibya Rurema. Kundu
mugweti mugahuuna ikyereso, si ndaakyo mugayerekwa, kítali kyekirya kye'mwa Yona
naaho!» Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anasiga booshi, anayigendera.

Isaama ya'Bafarisaayo, ne'ya'Basadukaayo
(Mariko 8.14-21)

5 Ikyanya abigirizibwa ba Yesu bakajabuka inyaaja, banayibagira ukutwala imikate.

6 Ha nyuma, Yesu anabakengula: «Mukizi yilanga ne'saama ya'Bafarisaayo,
ne'ya'Basadukaayo.»
7 Yabo bigirizibwa, banatondeera ukuganuuzania, ti: «Íbitumiri adeta kwoku, bwo
ndaayo mikate twaleeta.»
8 Yibyo bakadetaga, Yesu anabimenya, kyanatuma agababwira: «Si ubwemeere
bwinyu, buli buniini! Kituma kiki muki gweti mugaganuuzania mbu mutahiiti imikate?
9 Si mutazi sobanukirwa! Ka mutaki kengiiri ngiisi kwo balya bandu bihumbi bitaanu
bakayiguta kwi'rya mikate itaanu naaho? Aaho! Ikyanya mukakuumania imisigala,
ikayijuza ingega zinga?
10 Na balya bandu bihumbi bina nabo, ka mutaki kengiiri ngiisi kwo bakayiguta
kwe'rya mikate irinda naaho? Nabo kwakundi, mukakuumania imisigala ngega zinga?
11 «Aaho! Yibyo nadeta, kutagi mutangamenya kwo bitali hi'gulu lyo'mukate?
Kwokwo, mukizi yilanga ne'saama ya'Bafarisaayo, ne'ya'Basadukaayo!»
12 Leero, abigirizibwa baage banasobanukirwa kwo yago magambo gaage, kutali
kudeta mbu bakizi yilanga ne'saama yo'kuheemya imikate. Si bakizi yilanga na'migirizo
ga'Bafarisaayo, na'ga'Basadukaayo.

Peturu adeta kwo Yesu ye Mwana wa Rurema
(Mariko 8.27-30; Luka 9.18-21)

13 Ikyanya Yesu akagenda mu mbande ze'Kahisariya Firipi, anabuuzagya abigirizibwa
baage: «Aaho! Abandu bali mu deta kwo'Mwana wo'Mundu ali nyandi?»
14 Nabo, ti: «Baguma bali mu deta kwo uli Yohana wo'kubatiiza. Na'bandi, kwo we
Hiriya. Na'bandi, kwo uli Yeremiya, kandi iri muguma wa mu baleevi.»
15 Yesu anashubi babuuza: «Halikago mwehe, mugweti mugaadeta kwo ndi nyandi?»
16 Simooni Peturu anamúshuvya: «Wehe, we ulya Masiya! Unali mwana wa Rurema
úli mugumaana!»
17 Yesu anamúbwira: «E Simooni mugala Yona, uhiriirwi! Yaga magambo, atali
umundu úwakuyigulira go, si Daata úli mwi'gulu.
18 Nakubwiraga kwo we Peturu.* Na ku yiri ibuye, kwo ngayubakira ishengero lyani!
Na lirya ishengero, Narufu atanâye lisinde!
19 «Ngakuheereza inyiguzo zo'bwami bwa mwi'gulu. Ngiisi byo ugalahiza hano mu
kihugo, iri byalahizibwa na mwi'gulu. Na ngiisi byo ugahanguula hano mu kihugo, iri
byahanguulwa na mwi'gulu.»
20 Haaho, Yesu anakengula abigirizibwa baage kwo hatagire mundu ye bagabwira kwo
ye Masiya.

Yesu adeta kwo agaafwa, anazuuke
(Mariko 8.31–9.1; Luka 9.22-27)

21 Ukulyokera ku yikyo kyanya, Yesu anatondeera ukumenyeesa abigirizibwa baage
ku bweranyange kwo bimúkwiriiri agende i Yerusaleemu. Analonge ya'malibu
mingi imwa'bashaaja, ne'mwa'bakulu ba'bagingi, ne'mwa'bigiriza be'maaja, halinde
anayitwe. Halikago, ku lusiku úlugira izishatu, anazuuke.
22 Peturu anamúhengukana, anatondeera ukumúkanukira, ti: «E Nahamwitu, yaga
gooshi, Rurema akubulize go! Gatâye kube kwo.»
23 Yesu anakebaanuka, anamúbwira: «E Shetaani, njaaga ha butambi! Si ulyagagi
kisiitazo imwani. Si ho wangayitoneesa ku bya Rurema, ugweti ugayitoneesa ku
bya'bandu naaho!»
24 Yesu anabwira abigirizibwa baage: «Umundu, iri angalooza ukungulikira, akwiriiri
ayilahire yenyene. Ee! Abetule ikibambo kyage, abuli ngulikira.
25 «Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, ye galiteera. Haliko, iri angaliteera
hi'gulu lyani, lyoki agalikiza.
26 Umundu, iri angalonga íbiri mu kihugo byoshi, anayiteere yenyene, bikagi byo
agaaba ayunguka? Na biki byo angatanga, lyo ayikiza? Si ndaabyo!
27 «Umwana wo'Mundu âye yije mu bulangashane bwa Yishe, ali kuguma na'baganda
baage, anahembe ngiisi mundu, ukukulikirana na íbyâli kizi kola.
28 Namùbwira ukuli, kwo mu yaba ábayimaaziri hano, baguma batagaafwa, bátazi
bona Umwana wo'Mundu agweti agayija mu bwami bwage.»

---

* **16:18 16.18** *Peturu* umugeeza gwi'ziina lyage: ibuye.

17

Yesu ahinduka ikikebe
(Mariko 9.2-13; Luka 9.28-36)

1 Iri hakalenga isiku ndatu, Yesu anayabiira Peturu, na Yakobo, na Yohana mwene
wabo Yakobo, anabateramana ku kanywangi-nywangi ko'mugazi, áhayiheriiri.
2 Ne'ri bakaba keera bahika, Yesu anayami hinduka ikikebe imbere lyabo. Amalanga
gaage, ganalangashana ngi'zuuba. Ne'mirondo yage, yanaba myeru pepeepe nga
mulengeerwe.
3 Lyeryo, banabona Musa na Hiriya bagweti bagaganuuza Yesu.
4 Kwokwo, Peturu anahababa, ti: «E Nahamwitu, buli bwija bwo tuli hano. Aaho! Iri
wangalooza, nangayubaka he'bitunda bishatu: kiguma kye'mwawe, ne'kindi kye'mwa
Musa, ne'kindi kye'mwa Hiriya.»
5 Iri Peturu akaba akiri mu deta, hi'gulu lyabo, hanahulukira ikibungu, kyanabazinga.
Kyâli riiri pee! Mu kirya kibungu, mwanahuluka izu, lyanadeta kwokuno: «Uyu, ye
Mwana wani mukundwa! Ye mu nzimiisa. Aaho! Mukizi múyuvwiriza!»
6 Balya bigirizibwa ba Yesu, mbu bayuvwagwe kwokwo, banahuumirwa, banagwa
buubi.
7 Yesu anabayegeera, anabahuma kwo, anababwira: «Muyimukage, mutayobohe!»
8 Iri bakalabagania amasu, banabona Yesu akoli sigiiri yenyene.
9 Ikyanya bakaba bakola mu manuka ku mugazi, Yesu anabakomeereza, ti: «Yibi byo
mwabona, hatagire ye mugabibwira, halinde ukuhisa ku kyanya Umwana wo'Mundu
agaaba keera azuulwa mu bafwiri!»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyija kwa Hiriya

10 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbuuza, ti: «Kituma kiki abigiriza be'maaja bali mu
deta kwo Hiriya akwiriiri atee yija?»
11 Yesu, anabashuvya: «Biri ukuli kwo Hiriya akwiriiri atee yija, agwanwe ategeka
ibindu byoshi.
12 Namùbwiraga, kwo Hiriya keera akayija. Haliko, abandu batanamúmenya,
banamúgira nga ngiisi kwo bâli loziizi. Kiri no'Mwana wo'Mundu naye, bagakizi
múlibuza kwakundi.»
13 Lyeryo, abigirizibwa ba Yesu banalonga ukumenya kwo'yo ye ashuba mu baganu-
ulira, ali Yohana wo'kubatiiza.

Yesu ayimula ikisigo kyo'bufukunyi mu mwana
(Mariko 9.14-29; Luka 9.37-43a)

14 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakagalukira áhali yabo bandu bingi, mundu muguma
anayiji fukama imbere lyage,
15 iri anamúbwira: «E Nahano, umwana wani alwaziri ubufukunyi. Umúkejeerere
maashi, bwo bumúkalaliiri bweneene, halinde ali mu yitumbika mu muliro, kiri na mu
miiji.
16 N'gamúleetera abigirizibwa baawe, gira bamúkize, shoobe!»
17 Yesu anabashuvya: «Mwe bandu ba kino kibusi, si mutabiisiri Rurema
kwo'bwemeere, munakoli bihuusiri! Aahago! Tugayamanwa halinde mangoki?
Nganakizi mùgooyera, halinde mangoki? Ndeeteri uyo mwana!»
18 Ikyanya bakamúleetera ye, Yesu anakanukira ikisigo íkyâli múliiri mwo. Kirya
kisigo, kyanamúshaaga mwo, anayami kira.
19 Ha nyuma, abigirizibwa ba Yesu banamúyijira áhayiheriiri, banamúbuuza: «Kirya
kisigo, kituma kiki tutahasha ukukiyimula?»
20 Anashuvya, ti: «Ubwemeere bwinyu buki ryagagi buniini. Namùbwira ukuli,
kundu ubwemeere bwinyu bwangaba buli buniini nga hibuto hye'haradaali, mwangab-
wira yugu mugazi: “Shaaga yaha, ugende haliira!” nagwo gunahagende! Hatanabe
ikindu kyoshi íkitangamùzigira. [
21 Kuguma na yibyo, ikisigo mwene yiki, kitangayimulwa, kútali ku njira yo'kuhuuna
Rurema, no'kuyishalisa.]»

Yesu ashubi deta kwo agaafwa, anazuuke
(Mariko 9.30-32; Luka 9.43b-45)

22 Ikyanya Yesu âli riiri kuguma na'bigirizibwa baage i Galilaaya, anababwira:
«Umwana wo'Mundu agatangwa mu maboko ga'bandu,
23 banamúyite. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira izishatu, agazuuka.» Abigirizibwa
baage, iri bakayuvwa kwokwo, banajengeerwa bweneene!

Ukutanga ikitoolo hi'gulu lye'nyumba ya Rurema

24 Ikyanya Yesu na'bigirizibwa baage bakaba keera bahika i Kaperinahumu, Peturu anayijirwa na ábâli kizi genda bagatangiisa ikitoolo kye'fwaranga zibiri-zibiri,* gira zigendi kola mu nyumba ya Rurema. Yabo bandu, banamúbuuzagya: «Umwigiriza winyu naye, ka atagweti agatanga ikitoolo kya mu nyumba ya Rurema?»

25 Peturu anabashuvya: «Ee! Ali mu kitanga.»

Ikyanya Peturu akayingira mu nyumba, Yesu anaba ye gatangi múdesa, ti: «E Simooni, kuti kwo ubwini? Abaami ba mu kino kihugo, ikyanya bali mu tangiisa ikitoolo, ka bali mu tangiisa abandu baabo, kandi iri ibinyamahanga?»

26 Peturu, ti: «Bali mu tangiisa ibinyamahanga naaho.»

Yesu anamúbwira: «Kwokwo, abandu bo'bwami, batali mu tanga ikitoolo.

27 Kundu kwokwo, yaba bandu, tutaloziizi kwo tukizi bayagaza. Ku yukwo, utwalage igera iwa nyaaja, unalobe. Na ngiisi fwi yo ugatangi shibula, ugiyayule akanwa. Ugaabona mwe'kingorongoro íkigavuujwa mwe'darakima zina. Kirya kingorongoro, ubaheereze kyo, ku kitoolo kye'mwani, na kye'mwawe.»

18

Nyandi úkuliiri abaabo?
(Mariko 9.33-37; Luka 9.46-48)

1 Ku yikyo kyanya, abigirizibwa ba Yesu banamúyijira, banamúbuuza: «Mu bwami bwa mwi'gulu, nyandi úkuliiri abaabo?»

2 Yesu anahamagala umwana mwanuke, anamúyimangika ha kati kaabo.

3 Anababwira: «Namùbwira ukuli, iri mutangahinduka, munabe nga baana baanuke, mutâye yingire mu bwami bwa mwi'gulu!

4 Haliko, iri umundu angayibiika haashi, anabe ngo'yu mwana mwanuke, lyoki ye gaaba mukulu mu yubwo bwami.

5 Na kwakundi, iri angayegereza umwana mwanuke úli ngo'yu kwi'ziina lyani, iri nie ayegereza.»

Amigirizo hi'gulu lyo'kuhubiisania
(Mariko 9.42-48; Luka 17.1-2)

6 «Yaba baniini, bakoli nyemiiri. Aaho! Ho'mundu angahubiisagya muguma wabo, byangamúberiiri bwija ashwekerwe ulushyo mwi'gosi, anaholobezibwe mu kalingi ke'nyaaja.

7 Yayewe imwe'kihugo, hi'gulu lya íbigweti bigahubiisania! Ukuba ho, bigaaba ho. Halikago, yayewe imwo'mundu ye bigahuluka kwo!

8 «Ukuboko kwawe, kandi iri ukugulu kwawe, iri kwangakuhubiisa, ukutole, unakukabulire! Byangakuberiiri bwija ulonge ukuyingira ho ugaalama uli kirema, ho wangaba na'maboko gombi, kandi iri magulu gombi, unakabulwe mu muliro gwe'myaka ne'myakuula!

9 «Ni'su lyawe kwakundi, iri lyangakuhubiisa, ulijobole, unalikabulire! Byangakuberiiri bwija uyingire ho ugaalama uli ni'su liguma naaho, ho wangaba na'masu gombi, unalashwe mu muliro gwe'nakwere!»

Umugani gwe'kibuzi íkyâli teeresiri
(Luka 15.3-7)

10 «Yabo baniini, hatagirage muguma wabo ye mugagayiriza! Namùbwira kwa'baganda baabo bayamiri mwi'gulu, bali imbere lya Daata. [

11 Na íbitumiri Umwana wo'Mundu akayija, gira ayiji kiza ábateeresiri.]

12 «Aahago! Kuti mubwini? Umundu, iri angaba ali ne'bibuzi igana, kiguma kinateereke, ka atangatee siga yibyo makumi galimwenda na mwenda ku mugazi, gira agendi looza kirya kiguma íkyateereka?

13 «Namùbwira ukuli, kwo kirya kibuzi, mango akibona, agakishambaalira bweneene, ukuhima kwo ayamiri ali mu shambaalira yibyo bibuzi makumi galimwenda na mwenda íbitashubi teeresiri.

14 Kwo na kwokwo, na balya baniini, Daata úli mwi'gulu ataloziizi kwo hagire kiri no'muguma wabo úgateereka.»

Íbikwaniini mu kuyerekeza úwakuhubira

---

* **17:24 17.24** Ngiisi mushosi mu Bayahudi, ku ngiisi mwaka âli kizi tangiisibwa ifwaranga zibiri-zibiri ze'darakima zo'kukola mu nyumba ya Rurema. Yizo fwaranga zâli riiri za kuhemba umukozi ku siku zibiri.

15 «Mwene winyu, iri angakuhubira, ugendi múyerekeza, muli mwe naye naaho.
Ne'ri angakuyuvwa, iri mugashubi yijibana.
16 «Haliko, iri atangakuyuvwa, ugendi leeta ugundi mundu muguma, kandi iri babiri,
gira lyo ngiisi igambo litangirwe ubumasi bwa'bandu babiri, kandi iri bashatu.*
17 «Yabo nabo, iri atangabayuvwa, unagendi bwira ishengero. Ne'ri atangayuvwa kiri
ni'shengero, munakizi múharuura nga mubuguza, kandi iri gundi mupagaani.»

Ubushobozi bwo'kushweka no'kushwekuula

18 «Namùbwira ukuli, kwo ngiisi byo mugalahiza hano mu kihugo, iri byalahizibwa
na mwi'gulu. Na ngiisi byo mugahanguula mu kihugo, iri byahanguulwa na mwi'gulu.
19 «Namùbwiraga kandi, kwo mu kati kiinyu hano mu kihugo, iri babiri ban-
gayemerezania ku byo bagahuuna Daata wa mwi'gulu, agabagirira byo.
20 Ngiisi ha'bandu babiri, kandi iri bashatu bagakizi ba bakumaniri kwi'ziina lyani,
naani haaho ngakizi beera mu kati kaabo.»

Umugani gwo'mundu útakakogana

21 Peturu anayijira Yesu, anamúbuuza: «E Nahamwitu, mwene witu, iri angakizi
mbubira, ngwiriiri nimúkoge ubugira kanga? Ka halinde ubugira kalinda?»
22 Yesu anamúshuvya: «Nanga! Nakubwira kwo katali yako kalinda naaho. Si yako
kalinda ubugira makumi galinda!
23 «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku mugani gwo'mwami muguma,
úkalooza kwa'bakozi baage bamúmenyeese umuharuuro gwe'bindu byage.
24 Uyo mwami, iri akatondeera ukubahamagala, muguma analeetwa imbere lyage. Âli
múliiri mu mwenda gwe'fwaranga ízangagula ibinoono bye'ngaavu.†
25 «Uyo mukozi, iri akagiraga mbu aguyishule, anayabirwa lwoshi-lwoshi. Kyanatuma
ulya nahamwabo agaadeta kwo aguliisibwe, kuguma na mukaage, na'baana baage, na
ngiisi bindu byo âli gweti, halinde lyo'mwenda guyishulwa.
26 «Uyo mukozi, anafukama, anamúyigonga, ti: "E maashi nahamwitu! Unyigen-
derere! Ngakuyishula ibindu byawe byoshi."
27 Ulya nahamwabo, anamúyuvwirwa indengeerwa, anamúhebera umwenda gwoshi,
anamúhanguula kwo agende.
28 «Ulya mukozi, mbu ahulukage, anahumaanana no'wabo mukozi, úwâli múliiri mu
mwenda gwe'fwaranga ízangagula ingaavu nguma naaho.‡ Anayami mútakamira,
anamúbwira: "Nyishula ibindu byani!"
29 «Uyo wabo mukozi, anafukama imbere lyage, anamúyigonga, ti: "Unyigenderere
maashi! Ngakuyishula ibindu byawe."
30 Kundu kwokwo, ulya wabo analahira, anagendi múshwekeesa mu nyumba
ye'mbohe, anabeere mwomwo, halinde ukuhisa ku kyanya agayishula.
31 «Abaabo bakozi, iri bakabonaga íbyakoleka, banagarwa, banagendi menyeesa
byoshi imwa nahamwabo.
32 «Nahamwabo, mbu ayuvwe kwokwo, anatumira uyo mukozi, anamúbwira:
"Si uli mukozi mubi! Ikyanya ukanyigonga kwo ngukejeerere ku mwenda gwani,
nanakuhebera gwo lwoshi!
33 Aahago! Ka naawe utashubi kwiriiri ukukejeerera uwinyu mukozi, nga kwo naani
ndámali kukejeerera?"
34 «Ulya nahamwabo, anayishoza, anadeta kwo'lya mukozi mubi alashwe mu nyumba
ye'mbohe, anabeere mwomwo, halinde ukuhisa ku kyanya agayishula ibindu byoshi.»
35 Yesu anashubi deta: «Na niinyu, kwokwo kwo Daata úli mwi'gulu agamùgira, iri
ngiisi muguma winyu atangakizi koga mwene wabo ku mutima gwage gwoshi.»

19

Hatagire úgayimula mukaage
(Mariko 10.1-12)

1 Ikyanya Yesu akayusa ukudeta kwokwo, analyoka i Galilaaya, anagenda mu
poroveesi ye'Buyahudi, i kajabo ko'lwiji Yorodaani.
2 Abandu bingi bweneene, bâli kizi genda bamúkulikiiri. Na mu kati kaabo, ngiisi
ábâli lwaziri, anakizi bakiza.
3 Abafarisaayo baguma banamúyijira, banagira mbu bamútebe, ti: «Ko'mundu
ahangwirwi ne'maaja kwo ayimule mukaage ku ngiisi igambo?»

---

* **18:16 18.16** Bukengeeze 19.15. † **18:24 18.24** Mu kigiriki, bihumbi ikumi bye'talanda. ‡ **18:28 18.28** Mu kigiriki, dinaari igana.

4 Yesu anabashuvya: «Aaho! Ka mutazi soma mu Mandiko Meeru kwa'bandu ku
ndondeko, Rurema akababumba mushosi no'mukazi?*
5 Anashubi deta: "Yibyo, byo bitumiri umushosi agaasiga yishe na nyina, anayibiike
ku mukaage. Na bombi banabe bakola magala maguma.†"
6 Ee! Bali mu ba bataki ryagagi babiri, si bakola muguma! Ku yukwo, ngiisi bo Rurema
keera akabiika kuguma, hataki gire umundu úgashubi bahandula!»
7 Yabo Bafarisaayo, banashubi buuza: «Aaho! Kituma kikagi Musa akahanguula
umushosi kwo angaheereza mukaage amaruba go'kumúlahira, abuli múyimula?»
8 Yesu anabashuvya: «Íbikatuma Musa agamùhanguula kwo mukizi yimula bakiinyu,
bwo mwâli kizi yumya imitima yinyu. Haliko, kutali kwo byâli riiri ku ndondeko.
9 Namùbwira kwe'ri umundu angayimula mukaage, buzira kumúgwata ku bushule,
anagendi yanga ugundi, iri ashuleha.»
10 Abigirizibwa baage, ti: «Iri byangabiiri biri kwokwo imwo'mushosi na mukaage,
kiziga ukutayanga, kwo kukulu!»
11 Yesu anabashuvya: «Yiri igambo, batali abandu booshi ábangalihasha, si ngiisi
naaho bo Rurema ali mu shoboleesa.
12 Bandu baguma batashobwiri ukuyanga, bwo bakabutwa kwokwo. Abandi, batali
mu yanga, bwo bakatungulwa. Kiri na'bandi, batali mu yanga hi'gulu lyo'bwami bwa
mwi'gulu. Aaho! Ngiisi úshobwiri ukuyakiira yiri igambo, aliyakiirage!»

Yesu agashaanira abaana baanuke
(Mariko 10.13-16; Luka 18.15-17)

13 Abandu banaleetera Yesu abaana baanuke, gira ababiike kwa'maboko, anabahuu-
nire imwa Rurema. Abigirizibwa baage, mbu babonage kwokwo, banabakuumira, ti:
«Shaagi!»
14 Kundu kwokwo, Yesu anababwira, ti: «Yabo baana baanuke, mubaleke banyijire,
mutanakizi bahangirira. Si ngiisi ábali mu ba nga yaba, boohe bo beene ubwami bwa
mwi'gulu!»
15 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anabiika yabo baana kwa'maboko, anaba-
gashaanira. Ha nyuma, anayigendera.

Umugale muguma ayiji hanuusa Yesu
(Mariko 10.17-31; Luka 18.18-30)

16 Musore muguma, gwanayijiraga Yesu, gwanamúbuuza: «E Mwigiriza, ngwiriiri
ngire biija biki, halinde lyo ndonga ukulama imyaka ne'myakuula?»
17 Yesu anagushuvya: «Kituma kiki wambuuza hi'gulu lye'biri biija? Si ndaaye mwija,
átali Rurema naaho! Iri wangalooza ukuyingira ho ugaalama, ukizi simbaha imaaja
zaage.»
18 Yugwo musore, ti: «Imaaja zihi?» Yesu, ti: «Utakizi yitana! Utanakizi shuleha.
Utanakizi zimba. Utanakizi besherana.
19 Unakizi simbaha yisho na nyoko.‡ Unakizi kunda umutuulani wawe, nga kwo
uyikuuziri wenyene.§»
20 Yugwo musore, ti: «E waliha, yizo maaja zooshi, nyamiri ngweti ngazisimbaha.
Aaho! Biki byo ngi buziri?»
21 Yesu, ti: «Iri wangalooza ukutungaana lwoshi, ugendi guliisa ngiisi byo ugweti.
Ne'byo ugabilonga kwo, ubigabulire abakeni. Kwokwo, lyo ugaaba ukoli bikiirwi
ikihinda mwi'gulu! Ee! Lyoki, ukabuli yiji ngulikira.»
22 Gulya musore, mbu guyuvwe kwokwo, gwanalyoka yaho gukoli jengiirwi. Mukuba,
gwâli gweti ibindu bingi bweneene.
23 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Namùbwiraga, kwo'mugale ukuyin-
gira mu bwami bwa mwi'gulu, biri bikayu bweneene.
24 Umugale, ho angayingira mu bwami bwa Rurema, bivwarusiri imwe'ngamiya
ukusheshera mu butule bwe'nanda.»
25 Yago magambo, ganasoomeza abigirizibwa bweneene, banadeta: «Aaho! Nyandagi
úwangaki kizibwa?»
26 Yesu anabalola kwo, anababwira: «Lirya igambo, imwa'bandu litangaziga. Haliko
imwa Rurema, byoshi biziziri!»
27 Peturu anamúbwira: «Lolaga! Keera tukasiga byoshi, twanakukulikira. Aaho! Biki
byo tugalonga?»

---

* **19:4 19.4** Ndondeko 1.27. † **19:5 19.5** Ndondeko 2.24. ‡ **19:19 19.19** Kulyoka 20.12-16; Bukengeeze 5.16-20.
§ **19:19 19.19** Balaawi 19.18.

28 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'kyanya ibindu byoshi bigaaba bikola
bihyahya, no'Mwana wo'Mundu anabe abwatiiri ku kitumbi kyage kyo'bulangashane,
lyo na niinyu mugaaba mukoli bwatiiri ku bitumbi ikumi na bibiri. Mugakizi twa imaaja
za'Bahisiraheeri, kwo iri milala ikumi ni'biri!
29 «Umundu, iri angaba asiga inyumba hi'gulu lyani, kandi iri asiga beene wabo,
kandi iri baali baage, kandi iri yishe, kandi iri nyina, kandi iri baana baage, kandi iri
ndalo, uyo, ku ngiisi byo akasiga, agayakiira ubugira kali igana. Na ha nyuma, analonge
ukulama imyaka ne'myakuula!
30 Abingi, kundu baki ryagagi ba mbere buno, bagayiji ba be'nyuma. Na ábakiri
be'nyuma buno, bagayiji ba be'mbere.»

20

Umugani gwo'kuhembwa kwa'bakozi

1 Yesu anashubi deta: «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku mugani gwa
mwene indalo ye'mizabibu. Uyo mundu, akahuluka shesheezi kare-kare, gira agendi
biika abakozi mu ndalo yage.
2 Anayemeera kwo agahemba ngiisi muguma wabo ulufwaranga luguma-luguma
lwe'dinaari* ku mulege-rege, anabuli batuma mu ndalo.
3 «Iri hakaba ku musasa, anashubi huluka, anabona abandu banangariiri mu kaguliro,
4 anababwira: "Na niinyu, mugendi kola mu ndalo yani! Ngamùhemba ngiisi
íbimùkwaniini."
5 Kwokwo, nabo, banagenda. Ne'ri hakaba kakola kalenge-renge, anashubi hulukaga,
mu kuyohereza abandi bandu mu ndalo yage. Anagira kwokwo-kwokwo, na ku kyanya
izuuba lyâli mali hengama.
6 «Ne'ri hakaba kakola kabigingwe, anashubi huluka, anabona abandi bayimaaziri,
anababuuza: "Kituma kikagi mwashiiba munangariiri yaha?"
7 Nabo, ti: "Ndaaye úwatubiika mu mukolwa." Anababwira: "Na niinyu, mugendi
kola mu ndalo yani!"
8 «Iri hakaba kakola kahuuna-huuna, mwene indalo anabwira umwimangizi
we'mikolwa yage, ti: "Ufulusagye abakozi! Na mu kubahemba, utondeerere ku bazinda,
unayukize ku bataazi."
9 «Balya bakozi ábakatumwa mu ndalo kabigingwe, banayija. Ngiisi muguma wabo,
anahembwa ulufwaranga luguma-luguma lwe'dinaari.
10 «Balya ábakazinduka mu ndalo, iri nabo bakayijaga, banaba no'mulangaaliro
kwo boohe, bagahaabwa ibye'ngingwe. Haliko nabo kwakundi, ngiisi muguma wabo,
anahembwa lwolwo lufwaranga luguma-luguma lwe'dinaari.
11 «Mbu baziyakiirage, e! Banatondeera ukulukumbira mwene indalo, ti:
12 "Yaba wazindi biika mu mukolwa, si bakola kihe kiguma naaho! Wanatuyumaania
imbembo, twe twashiiba tugweti tugahimbuka ku kirugu-rugu ki'zuuba!"
13 «Ulya mwene indalo anashuvya muguma wabo, ti: "E mwira! Ndakugunga. Si
twalagaana kwo ugakolera ulufwaranga luguma lwe'dinaari!
14 Yabiira ulufwaranga lwawe yulu, ugende! Yibi nakuhemba, nasiima kwo bibe byo
ngahemba no'yu ye nabiika ubuzinda.
15 Aaho! Ka ndahangwirwi ukukoleesa ibindu byani nga ngiisi kwo ndoziizi? Kandi,
ka wagwatwa no'bulire, bwo ngweti ngahaana bweneene?"»
16 Yesu anashubi deta: «Abingi ábaki ryagagi be'nyuma, bagayiji ba be'mbere. Na
ábakiri ba mbere, bagayiji ba be'nyuma.»

Yesu adeta ubwa kashatu ngiisi kwo agaafwa
(Mariko 10.32-34; Luka 18.31-34)

17 Ikyanya Yesu akaba akola mu njira yo'kuzamuukira i Yerusaleemu, anahengukana
balya bigirizibwa baage ikumi na babiri, anababwira:
18 «Lolagi! Tukola mu zamuukira i Yerusaleemu. Ne'yo munda, Umwana wo'Mundu
agatangwa mu bakulu ba'bagingi, na mu bigiriza be'maaja. Bagamútwira ulubaaja
lwo'kuyitwa,
19 babuli mútanga mu bapagaani. Yabo bapagaani, bagamútyoza, banamúkubule
ingoni, babuli múyitira ku kibambo. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira izishatu,
agazuuka.»

---

* **20:2 20.2** *ulufwaranga luguma-luguma lwe'dinaari* lwâli riiri lwa kuhemba umukozi ku mulege-rege.

Bagala Zebedaayo baloogezibwa ubukulu
(Mariko 10.35-45)

20 Muka Zebedaayo, anayija na bagala baage, anayiji fukama imbere lya Yesu, gira
amútabaaze.
21 Yesu anamúbuuza: «E maawe, biki byo uloziizi?» Naye, ti: «E waliha, yaba baana
baani kwo bali bombi, udete kwo babe bo bagabwatala ha butambi lyawe mu bwami
bwawe, muguma uluhande lwe'lulyo, no'gundi lwe'lumosho.»
22 Yesu anashuvya: «Yibi byo mugweti mugambuuna, mutabiyiji! Aaho! Ka
mugaahasha ukunywa ku rusoozo lwa'malibu lwo nganywera kwo?» Nabo, ti: «Ee!
Tugaahasha!»
23 Yesu anababwira: «Lulya rusoozo, ukulunywera kwo, mugalunywera kwo! Haliko,
ukubwataza abandu uluhande lwani lwe'lulyo, kandi iri ulwe'lumosho, ndali nie
gakyula. Si ngiisi ábagabwatazibwa ho, Daata keera akagwanwa abategeka.»
24 Abaabo bigirizibwa ikumi, mbu bayuvwagwe ngiisi kwo bagala Zebedaayo bahuuna
Yesu, banabona buligo bweneene!
25 Yesu, anabahamagala booshi kuguma, anababwira: «Muyiji kwo mu bapagaani,
abatwali bagweti bagakambalirana, banali mu twirana imaaja ku kanyaaro.
26 Haliko mwehe, kutabe kwo bigaaba imwinyu! Si mu kati kiinyu, iri umundu
angalooza kwo abe mukulu, akwiriiri akizi ba mukozi winyu.
27 Ne'ri angalooza ukuba uwa mbere, akizi ba muja winyu.
28 Kiri no'Mwana wo'Mundu naye, ukuyija kwage, kutâli mbu lyo akizi kolerwa. Si
akayija, gira lyo akizi kolerana, akanayitange ayitwe, halinde aguluule abandu bingi.»

Yesu ahumuula imbumi zibiri
(Mariko 10.46-52; Luka 18.35-43)

29 Yesu na'bigirizibwa baage, banalyoka mu kaaya ke'Yeriko. Abandu bingi bweneene,
banagenda bamúkulikiiri.
30 Na ku butambi bwe'njira, kwâli bwatiiri imbumi zibiri. Yizo mbumi, mbu ziyuvwe
kwo Yesu ye kola mu lenga, zanakizi yiberekaania kwi'zu, ti: «E Nahano, Mwana wa
mwami Dahudi, utukejeerere, maashi!»
31 Yizo mbumi, abandu banazikanukira kwo zihulike. Haliko zanakaviiriza ukuyamiza
bukayu, ti: «E Nahano, Mwana wa Dahudi, utukejeerere, maashi!»
32 Yesu anayimanga, anazihamagala. Ne'ri zikayijaga, anazibuuza: «Biki byo muloziizi
nimùgirire?»
33 Nazo, ti: «E Nahano, tuloziizi amasu giitu gahumuulwe.»
34 Yesu mbu ayuvwagwe kwokwo, anaziyuvwirwa indengeerwa, anazihuma ku masu.
Lyeryo, amasu gaazo ganayami humuuka, hwaa! Zanagenda zikulikiiri Yesu.

21

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mariko 11.1-11; Luka 19.28-40; Yohana 12.12-19)

1 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bayegerera i Yerusaleemu, banahika mu
kaaya ke'Betefaage, ku Mugazi gwe'Mizehituuni. Yesu anatuma babiri baabo,
2 anababwira: «Mugende mu kaliira kaaya ákali imbere liinyu. Mugagwana
mwo punda no'mwana wage, bali bashweke. Yabo bapunda, mubashwekuule,
munabandeetere!
3 Ne'ri umundu angamùbuuza hi'gulu lyabo, munamúshuvye, ti: "Nahamwitu akola
ni'goorwa lyabo." Lyeryo, uyo mundu agamùheereza bo.»
4 Yibyo byoshi, kwokwo kwo bikanaba, gira lirya igambo likolekage, lyo'muleevi âli
mali gwanwa adeta kwokuno:
5 «Mubwire abandu ba mu kaaya ke'Sayuni:
"Lolagi! Mwami winyu ali mutuudu,
agweti agamùyijira ashoniri ku punda.
No'yo punda, akiri mwanuke.*"»
6 Yabo bigirizibwa ba Yesu bombi, banagendi gira nga ngiisi kwo bakabwirwa.
7 Ne'ri bakamúleetera uyo punda, kuguma no'mwana wage, banabayaja
kwe'mirondo. Yesu anabwatala hi'gulu lyayo.
8 Iri Yesu akaba akola mu genda, abandu bingi bweneene banakizi yaja imirondo yabo
mu njira. Na'bandi, banakizi vuna amatavi ge'biti, banakizi gayaja haashi.

* **21:5 21.5** Zakariya 9.9.

9 Balya bandu booshi, bâli gweti bagakunga Yesu imbere ne'nyuma, iri banabanda
akabuuli, mu kumúyikumba kwokuno:
«Awi yiyi yiyi! Umwana wa mwami Dahudi, akizi huuzibwa!
Anakizi gashaanirwa, bwo ayija kwi'ziina lya Nahano![†]
Ee! Akizi huuzibwa, bwo ali hi'gulu lya byoshi!»
10 Iri Yesu akaba keera ayingira i Yerusaleemu, akaaya kooshi kanaba
mwa'kamburugu. Abandu banakizi buuzania: «Nyandagi uyu?»
11 Yabo bandu ábâli shololokiiri yaho, banashuvya: «Uyu ye Yesu. Ali muleevi
we'Nazareeti, mu poroveesi ye'Galilaaya.»

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mariko 11.15-19; Luka 19.45-48; Yohana 2.13-22)

12 Yesu anayingira mu bululi bwe'nyumba ya Rurema. Ne'ri akagwanaga abandu bag-
weti bagadandaliza mwo, na ábâli kizi gula, anatondeera ukubayimula! Anasandaaza
utushasha twa ábâli kizi kaburania ifwaranga, kiri ne'bitumbi bya ábâli kizi dandaza
amahumba.
13 Balya booshi, anababwira kwokuno: «Biyandisirwi mu Mandiko Meeru: "Inyumba
yani, igakizi buuzibwa nyumba ya'mahuuno.[‡]" Si mwehe, keera mwagihindula kabisho
ka'banyazi!»
14 Yaho mu nyumba ya Rurema, Yesu anayijirwa ne'mbumi, ne'birema. Ne'kyanya
bakamúyijiraga, anabakiza.
15 Ikyanya Yesu âli gweti agaagira ibitangaaza mu nyumba ya Rurema, abaana
banakizi banda akabuuli, ti: «Awi yiyi yiyi! Umwana wa Dahudi, ahuuzibwe!» Yago
miivuge, ikyanya abakulu ba'bagingi bakagayuvwa, bali kuguma na'bigiriza be'maaja,
banagarwa bweneene.
16 Banabuuza Yesu: «Ka utayuvwiti ngiisi kwo yaba baana bagweti bagaadeta?»
Yesu anabashuvya: «Ee ma! Mbayuvwiti. Na niinyu, ka mutazindi soma mu Mandiko
Meeru áhayandisirwi kwokuno:
"Keera wayigiriza abaana baanuke, no'tulenge,
ngiisi kwo bagakuyivuga[§]"?»
17 Yabo bakulu, Yesu anabasiga yaho, anagendi laala mu kaaya ke'Betaniya.

Yesu adaaka ikiti kyo'mutiini
(Mariko 11.12-14, 20-24)

18 Iri bukakya, ku kyanya Yesu âli kola mu galukira i Yerusaleemu, anashalika.
19 Na ku butambi bwe'njira, anabona ikiti kyo'mutiini. Haliko, iri akakiyegeera,
ndaabyo byo akakigwana kwo, ha nyuma lye'bihunda naaho. Kirya kiti, Yesu
anakibwira: «E kiti, hataki gire ibitumbwe byo wâye ki tongeke.» Lyeryo, kirya kiti
kyanayami yumaguka.
20 Balya bigirizibwa ba Yesu, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa bweneene,
banamúbuuza: «Kuti kwo yiki kiti kyo'mutiini kyayami yuma kwoku?»
21 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'ri mwangabiika Rurema
kwo'bwemeere, mutanabe ne'mbuzi-mbuzi, na niinyu mwangakizi gira nga kwoku
nagira ku yiki kiti kyo'mutiini. Kiri na yugu mugazi kwakundi, iri mwangagubwiraga,
ti: "Ugendi yihongoleka mu nyaaja", gugayami yidulumbika mwo!
22 Ee ma! Iri mwangabiika Rurema kwo'bwemeere, ngiisi byo mugamúhuuna,
agamùheereza byo!»

Yesu abuuzibwa hi'gulu lyo'buhanguulwe
(Mariko 11.27-33; Luka 20.1-8)

23 Yesu, anashubi yingira mu nyumba ya Rurema. Ne'kyanya akaba akola mu yigiriza
mwa'bandu, hanayija abakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi, banamúbuuza:
«Ewe! Bino byo ugweti ugaagira, wabigira ku buhanguule buki? Nyandagi
úkakuheereza bwo?»
24 Yabo bakulu, Yesu anabashuvya: «Naani, namu mùbuuza igambo liguma. Iri
mwanganjuvya, naani ngamùmenyeesa ubuhanguule bwo ndi mu gira mwo yibi.
25 Aaho! Kulya kubatiiza kwa Yohana, ka kukalyoka mwi'gulu, kandi iri mu bandu?»
Balya bakulu banahanuusania: «E balya, iri twangashuvya kwo kukalyoka mwi'gulu,
agatubuuza: "Aahago! Kituma kiki mutakamúyemeera?"
26 Ne'ri twangashuvya kwo mu bandu, twangakengeera twayanga ulubaaja. Mukuba,
yaba booshi, bali na'kasiisa kwo Yohana âli riiri muleevi.»

[†] **21:9 21.9** Zaburi 118.26. [‡] **21:13 21.13** Hisaaya 56.7. [§] **21:16 21.16** Zaburi 8.2.

27 Kyanatuma bagashuvya, ti: «Tutayiji.» Yesu naye, ti: «Naani, ubuhanguule bwo
ngweti ngaagira mwo yibi, ndagamùmenyeesa bwo.»

Umugani gwo'mwana mutengu, na úkasimbaha

28 Yesu anashubi deta kwokuno: «Kuti mutoniri? Hâli riiri mushosi muguma úwâli
riiri na bagala babiri. Uyo mushosi, anagendi bwira ifula: "E mwana wani! Zeene,
ugendi shiiba ugaakola mu ndalo ye'mizabibu."
29 Iyo fula, yanatee lahira. Haliko ha nyuma, yanayishungula, yanagendi kola.
30 «Ha nyuma, yishe anagendi bwira mulumuna wage gaago-gaago magambo. Uyo wa
kabiri, anadeta: "E waliha! Ngagenda!" Haliko yehe, atanagenda.
31 «Aahago! Mu yaba bombi, nyandi úkagira ngiisi kwo yishe aloziizi?» Nabo,
ti: «Irya fula.» Yesu anababwira: «Namùbwira ukuli, kwa'babuguza, na'bashule, bo
bagweti bagayingira mu bwami bwa Rurema imbere liinyu.
32 Mukuba, ikyanya Yohana akamùyijira, gira ayiji mùyereka íbikwaniini im-
bere lya Rurema, mutanamúyemeera. Halikago, ababuguza na'bashule, boohe,
bakamúyemeera! Yibyo byoshi, kundu mwâli koli bibwini, haliko mutanatwikira ku
byaha biinyu, mbu mumúyemeere.»

Umugani gwa'bahiizi babi
(Mariko 12.1-12; Luka 20.9-19)

33 Yesu anashubi babwira kwokuno: «Muyuvwirize ugundi mugani. Hâli riiri mundu
muguma úkabyala indalo yage mwe'mizabibu. Uyo mundu, anagizungulusa ikyogo,
anagihumba mwe'kishimo kyo'kukizi kandira mwo, anagiyubaka na mwe'kitunda
kya'balaazi íkishuumiri. Ha nyuma, anagitiiza abahiizi, anabalamira i mahanga.
34 «Isiku zo'kuyimbula, iri zikahika, anatuma abakozi baage imunda yabo bahiizi, gira
bagendi múleetera ugwage mutuli.
35 Haliko, yabo bahiizi banabagwata. Muguma, banamúlimbagula. No'gundi,
banamúyita. Ugundi naye, banamúvurumika amabuye.
36 «Uyo mwene indalo anashubi batumira abandi bakozi. Boohe, bâli riiri bingi
ukuhima balya bo atátumiri. Yabo bandi nabo, banabagirira buligo, nga kwokulya
bakagira aba mbere.
37 «Iri hakatama, ulya mwene indalo anabatumira mugala wage yenyene, iri
anayidesa: "Uyu, ye mugala wani. Yeki, bagamúsimbaha!"
38 «Halikago, balya bahiizi mbu balangiize ulya mwana, banahwehwetezania: "Si
uliira, ye gahyana ibindu bya yishe! Aaho! Mugire tumúyite, gira tukabe twe
tugabisigala mwo!"
39 Ulya mwana, banamúfyedekania, banamútwala inyuma lye'ndalo, banamúyita.»
40 Yesu anababuuza: «Aahago! Balya bahiizi, ikyanya mwene indalo agabalamuka,
kuti kwo agabagira?»
41 Na wa nabo, ti: «Balya banakuhambwa, agabayogogoza, anabuli bayita! Ne'yo
ndalo yage, anagitiize abandi bahiizi, gira bakakizi múheereza ugwage mutuli ku
kyanya kyagwo.»
42 Yesu anashubi babwira: «Ka mutazindi soma mu Mandiko Meeru, áhayandisirwi
kwokuno:
"Ibuye lya'buubasi bakalahira,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.
Nahano, ye kagira kwokwo,
kunali kwa'kahebuuza imwitu!*"
43 «Namùbwiraga, kwo'bwami bwa Rurema, mugabuyabiirwa, bunahaabwe abandi
ábagayerekana ibitumbwe byabwo. [
44 Na lirya ibuye, iri umundu angaligwa kwo, agavunika buhoojo-hoojo. Ne'ri
lyangamútibukira kwo, ligamúhotamya.]»
45 Iyo migani, ikyanya Yesu akagitwira abandu, Abafarisaayo na'bakulu ba'bagingi
banagiyuvwa, banayami menya kwo bo bagitwibwa.
46 Kyanatuma bagalooza ubulyo bwo'kuyami múgwata. Haliko, bâli yobohiri, bwo
yabo bandu bâli bingi, banâli bwini Yesu kwo ali muleevi.

22

Umugani gwa ábakagayiriza umulaali
(Luka 14.15-24)

1 Yesu anatwira abandu igindi migani kwokuno:

* **21:42 21.42** Zaburi 118.22-23.

2 «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku mugani gwo'mwami muguma,
úkategekera umugala ubuhya.
3 Uyo mwami anatuma abakozi baage imwa ábakalaalikwa, bagendi babwira kwo
bayijage ku buhya. Haliko yabo balaalikwa, ikyanya bakayuvwa, banatenguha.
4 «Uyo mwami anatuma abandi bakozi, ti: "Yabo bo n'galaalika, mugendi babwira:
Lolagi, maashi! Keera nabaaga ishuuli zaani, kiri ne'nyana ízidehiri! Buno, byoshi
bikola ibiringiini. Aaho! Muyijage ku buhya!"
5 «Kundu kwokwo, balya balaalikwa batanatwaza. Muguma, anayigendera iwa ndalo
yage, no'gundi iwa kudandaza.
6 Ábâli sigiiri, banagwata yabo bakozi baage, banabafutiiriza, babuli bayita.
7 «Ulya mwami, mbu abonage kwokwo, anashavura bweneene, anayami tuma
abasirikaani baage, bagendi minika balya biitani, banajigiivye na'kaaya kaabo.
8 «Ha nyuma, mwami anabwira abakozi baage: "Ibyokulya byo'buhya, bikola ngandanganda. Si balya bo n'galaalika, batâli kwaniini kwo babuyije kwo.
9 Aaho! Mulunguule mu mashangaaniza! Na ngiisi bo mugagwana mwo, mubabwire
kwo bayijage."
10 «Balya bakozi, banagenda mu njira. Na ngiisi bo bakakizi gwana mwo, ababi
na'biija, banakizi baleeta, halinde iyo nyumba yo'buhya yanayijula.
11 «Ulya mwami anayingiraga mu nyumba, gira abone ábakayiji shambaalira ubuhya.
Haaho, anabona mwo'mundu muguma, útayambiiti imirondo yo'buhya,
12 anamúbuuza: "E mwira! Kuti wayingira muno, utanayambiiti imirondo yo'buhya?"
Uyo mundu anatibaalirwa, anabula byo agaadeta.
13 «Ulya mwami anabwira abakozi baage: "Uyu mundu, mumúkone amagulu
na'maboko, munamúvugumule ha mbuga mu kihulu! Agakizi bululuka, iri anakizi shya
amiino."
14 «Kwokwo, ábakalaalikwa, balyagagi bingi. Haliko ábakatoolwa, boohe, bali
bagerwa naaho.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kurambulira imwa Kahisaari
(Mariko 12.13-17; Luka 20.20-26)

15 Yabo Bafarisaayo, banashaaga yaho, banagendi yiga ngiisi kwo bangagwakiza Yesu
ku byo agaadeta.
16 Banamútumira abigirizibwa baabo, kuguma na'bandu ba mwi'banga lya Heroode,
banagira mbu bayiji mútata, ti: «E Mwigiriza, tuyiji kwo uli mundu wo'kuli, na kwo uli
mu yigiriza ibya Rurema mu kati ko'kuli. Ndaanaye mundu ye uyobohiri, utanagweti
ugakangwa no'bukulu bwo'mundu yeshi.
17 Aahago! Utubwire ngiisi kwo ubwini. Ka tukwiriiri tukizi rambulira imwa
Kahisaari, kandi iri nanga?»
18 Balya Bafarisaayo, Yesu anayami menya kwo baloziizi ukumúhendereza. Kyana-
tuma agabashuvya: «Si mulyagagi balyalya! Aaho! Kituma kiki mugweti mugandenga
mwo?
19 Nyereki ulufwaranga lwo muli mu tanga ku murambu.» Iri bakamúleetera lwo,
20 anababuuza: «Iyi njusho íri kwo, na yiri iziina, biri bya nyandi?»
21 Nabo, ti: «Biri bye'mwa Kahisaari.»
Yesu ti: «Aahago! Mukizi heereza Kahisaari ibye'mwage. Na Rurema naye, mukizi
múheereza ibye'mwage.»
22 Yabo bakulu, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu abashuvya, banasoomerwa bweneene!
Banamúsiga yaho, banayigendera.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buzuule
(Mariko 12.18-27; Luka 20.27-40)

23 Ku lwolwo lusiku, Abasadukaayo baguma banayijira Yesu. (Bo bâli kizi lahira kwo
abafwiri batagazuuka.) Banamúbuuza:
24 «E Mwigiriza, Musa akasiga atubwira kwo iri umundu angafwa, anasige mukaage
átanamúbuta kwo, bikwiriiri mulumuna wage amúhyane, gira abutire uyo mukulu
wage abaana.
25 «Aahago! Mu kati kiitu, mwâli riiri batabana balinda ábabutanwa. Ifula
yanayanga umukazi, yanafwa ítamúbuta kwo. Mulumuna wage úgamúlonda,
anamúhyana, naye anafwa.
26 Byanaba kwokwo-kwokwo na ku wa kashatu, halinde ukuhisa ku wa kalinda.
27 «Ne'ri hakazinda, uyo mukazi naye, anafwa.
28 Aahago! Ku lusiku lwa'bandu bâye zuuke kwo, ulya mukazi agaaba muka nyandi?
Si balya bashosi kwo bâli riiri balinda, booshi bakamúyanga!»

29 Yesu anabashuvya: «Si mudorongiiri bweneene! Mutayiji íbiri biyandike mu
Mandiko Meeru, mutanayiji ngiisi kwo'bushobozi bwa Rurema buli.
30 Balya bafwiri, ikyanya bagazuuka, batagaki yanga kandi iri kuyangwa. Bagaaba
bakola nga baganda ba mwi'gulu!
31 «Na hi'gulu lyo'kuzuuka kwa abafwiri, ka mutazindi soma ngiisi byo Rurema
akamùbwira kwokuno:
32 "Nie Rurema wa Hiburahimu, na wa Hisake, na wa Yakobo.*" Kwokwo, Rurema
atalyagagi Rurema wa'bafwiri. Si ali Rurema wa'bagumaana!»
33 Balya bandu, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu abayigiriza, banasoomerwa ngana!

Ulubaaja úlukuliiri izaabo
(Mariko 12.28-34; Luka 10.25-28)

34 Yabo Bafarisaayo, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu keera ayamulula Abasadukaayo,
banakuumana kuguma.
35 Muguma wabo wo'kubulanira abandu, anayiji tata Yesu, ti:
36 «E Mwigiriza, mu maaja zooshi, luhagi úlukuliiri izaabo?»
37 Yesu anamúshuvya: «"Ukizi kunda Rurema Nahamwinyu ku mutima gwawe
gwoshi, na ku nzaliro zaawe zooshi, na ku bwenge bwawe bwoshi.†"
38 Yulu lubaaja, lwo lwa mbere, lunali lwo lukuliiri izaabo zooshi.
39 Na úlugalulonda, lulushushiri: "Ukizi kunda umutuulani wawe, nga kwo uyikuuziri
wenyene.‡"
40 Yizi maaja zombi, zo zishwesiri byoshi íbiri biyandike mu maaja za Musa, kiri na
mu bitaabo bya'baleevi.»

Yesu afindikira Abafarisaayo ifindo
(Mariko 12.35-37; Luka 20.41-44)

41 Yabo Bafarisaayo, iri bakaba baki kumaniri yaho, Yesu anababuuza:
42 «Kutagi mubwini hi'gulu lya Masiya? Agalyoka mwi'kondo lya nyandi?» Nabo, ti:
«Agalyoka mwi'kondo lya mwami Dahudi.»
43 Yesu anababwira: «Aaho! Kutagi kwo Dahudi angaki deta kwo Masiya ali
Nahamwabo! Si Dahudi, mu kurongoorwa no'Mutima Mweru, akadeta kwokuno:
44 "Nahano akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe!§"
45 Kwoku, Dahudi akadeta kwo'lya Masiya ye Nahamwabo. Aaho! Kutagi kwo'yo Masiya
angashubi lyoka mwi'kondo lyage?»
46 Yikyo kibuuzo, ikyanya Yesu akakibuuza, ndaaye úkashobola ukukishuvya.
Ukulyokera ku yulwo lusiku, ndaaye úkashubi gira mbu amúbuuze ibibuuzo.

23

Yesu ayoboola abigiriza be'maaja, na'Bafarisaayo
(Mariko 12.38-40; Luka 11.39-44, 46-52; 20.45-47)

1 Yesu analola ku bigirizibwa baage, na'bandi bandu bingi, anababwira kwokuno:
2 «Abigiriza be'maaja na'Bafarisaayo, bo babiisirwi hi'gulu lyo'kukizi sobanulira
abandu Imaaja za Musa.
3 Ku yukwo, ngiisi byo bagakizi mùbwira, mukizi bisimbaha! Halikago, ngiisi byo bali
mu gira, mutakolwe mbu mukizi biyigira kwo'mugani! Si byo bagweti bagaadeta, bitali
byo bali mu gira.
4 Bali mu lulungira abandu imiteekerwa mizito, banababetuze yo. Si boonyene,
batagweti bagagihisa kiri na kwo'munwe!
5 «Ngiisi byo bagweti bagaagira, biri mu ba naaho hi'gulu lyo'kuyiyeneneka. Ikyanya
bali mu yambala utujumba* two'kubiika mwa'Mandiko Meeru, bali mu tuyajabula.
Ne'mirembeezo† ye'mirondo yabo nayo, bali mu gijolobola.
6 «Ku siku ngulu, basiimiri bweneene ukukizi yigangaaza ku bitumbi bye'mbere.
Banagweti bagakizi biyigangaaza kwo, na mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.
7 Banasiimiri bweneene ukulamusibwa no'lushaagwa mu tuguliro. Ni'ziina lyo bali
mu siima ukulamusibwa mwo "E mwigiriza!"

---

* **22:32 22.32** Kulyoka 3.6. † **22:37 22.37** Bukengeeze 6.5. ‡ **22:39 22.39** Balaawi 19.18. § **22:44 22.44** Zaburi 110.1. * **23:5 23.5** *tujumba* Abayahudi bâli kizi tubiika mwe'miziizi miguma yi'Gambo lya Rurema, banatuyambale ha malanga, na ku maboko. † **23:5 23.5** *mirembeezo* Abayahudi bâli kizi gihangira ku matwe ge'mirondo yabo, kibe kyereso kyo'kuyerekana kwo bali bataluule imwa Rurema.

8 «Haliko mwehe, mutayemeere kwo mukizi lamusibwa “Musingo, e Mwigiriza!” Si
muhiitagi Mwigiriza muguma naaho. Na mweshi, muli mwe baguma.
9 Hatanagire mundu hano mu kihugo, ye mugakizi lamusa “Musingo, e daata!” Si
muhiiti Yisho muguma naaho, ulya wa mwi'gulu.
10 Mutanayemeere kwo mukizi lamusibwa “Musingo, e Nahamwitu!” Si muhiiti
Nahano muguma naaho, ye Masiya.
11 «Umundu, iri angaba ali mukulu mu kati kiinyu, akizi yigira abe mukozi winyu.
12 Mukuba, umundu, iri angayikuza, agabiikwa haashi. Haliko, iri angayibiika haashi,
lyoki lyo agakuzibwa.
13 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya!
Umulyango gwo'kuyingira mu bwami bwa mwi'gulu, mugweti mugaguyigalira abandu!
Mwenyene, mutali mu buyingira mwo. Ne'kyanya abandi bagweti bagaagira mbu
bayingire mwo, muli mu bahangirira.
[
14 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya!
Mugweti mugakizi nyaga inyumba za banamufwiri. Na ha nyuma munakizi huuna
Rurema ulundatwika, mu kuyiyeneneka. Ku yukwo, mwe mugahanirizibwa ingingwe.]
15 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya!
Mugweti mugakizi kundagula mu bihugo bye'mahanga, kiri na mu nyaaja, halinde lyo
mulonga umundu muguma úgayemeera ibanga liinyu. Ne'kyanya muli mu ba keera
mwamúlonga, muli mu múgira akwanane ubugira kabiri kiinyu ukulashwa mu muliro
gwe'myaka ne'myakuula!
16 «Yayewe imwinyu! Si mulyagagi birongoozi íbihumiri! Muli mu deta, ti: “Umundu,
iri angabiika indahiro ku nyumba ya Rurema, iyo ndahiro, iri ndaayo! Haliko, iri
angagibiika ku nooro ígiri kwo, lyoki iri akwiriiri ukugira byo akalagaania.”
17 Nanga, maashi! Si muli bahwija, munahumiri! Aaho! Biki íbikuliiri ibyabo? Ke'yo
nooro íri ku nyumba ya Rurema, kandi iri inyumba yonyene? Si irya nyumba, ye tumiri
iyo nooro ikola ndaluule!
18 «Munali mu deta, ti: “Iri umundu angabiika indahiro ku katanda ko'kutangira
kwi'tuulo, iyo iri ndaayo! Haliko, iri angagibiika kwi'tuulo lyonyene, lyoki akwiriiri
ukugira byo akalagaania.”
19 Si mulyagagi imbumi! Aaho! Biki íbikuliiri ibyabo? Ka lirya ituulo, kandi iri
akatanda ko liri kwo? Si yako katanda ko katumiri yiryo ituulo likola litaluule!
20 Ku yukwo, ikyanya umundu ali mu biika indahiro ku katanda ko'kutangira
kwi'tuulo, iri keera agibiika na ku byoshi íbikali kwo.
21 «Kwo na kwokwo, ikyanya umundu ali mu biika indahiro ku nyumba ya Rurema,
iri keera agibiika na ku Rurema yenyene, bwo atuuziri mwo.
22 Ne'kyanya umundu ali mu gibiika kwi'gulu, iri keera agibiika na ku kitumbi kya
Rurema, kiri na ku Rurema yenyene, bwo akibwatiiri kwo.
23 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si muli balyalya!
Mugweti mugatangira Rurema ihihande higuma hi'kumi hyo'tulungo, munajandagire
íbiri na'kamaro mu Maaja, ngo'kukizi gira íbikwaniini imbere lyage, no'kukizi
kejererana, no'kukizi ba bemeera. Yibyo, byo mushubi kwiriiri ukukizi gira, buzira
kuleka ukumútangira na ku yutwo tuniini.
24 E birongoozi íbihumiri! Si muli mu shongoola ihituuku mu magoloovi, munagweti
mugaganywera mwe'ngamiya!
25 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya!
Mugweti mugakizi shukiiriza inyuma lyo'rusoozo, ne'nyuma lye'sahaani. Haliko munda
liinyu, muyijwiri byo mugweti muganyaga hi'gulu lya'mahuku giinyu.
26 E Bafarisaayo! Si muhumiri! Mutee yeruusa munda lyo'rusoozo, lye'mugongo nayo
iba nyeeru!
27 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya!
Muli nga shinda íziri njiige kwo'luhemba. Imbuga, zibuyahiri. Si munda lyazo,
muyijwiri imigongolo, na íbigweti bigahooka!
28 «Kwokwo, kwo biri mu ba ne'mwinyu. Mu masu ga'bandu, muli mu boneka nga
mukwaniini imbere lya Rurema. Haliko, munda liinyu, muyijwiri ubulyalya, na ngiisi
gandi mabi.
29 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja na'Bafarisaayo! Si mulyagagi balyalya!
Mugweti mugakizi yubaka ishinda za'baleevi, ne'za'bandi bandu ábâli kwaniini imbere
lya Rurema, munali mu zilimbiisa.
30 Munali mu deta, ti: “Bashokuluza biitu, ikyanya bâli kizi yona imiko ya'baleevi, nga
twâli kola ho, tutâli riiri tugabayibiika kwo!”

31 Si mu kudeta kwokwo, keera mwayiyerekana kwo muli baana ba ábâli kizi yita
abaleevi!
32 Kwokwo, yibyo byo bashokuluza biinyu bakatondeera, mugenderere ukubimalii-
riza!
33 «Si mulyagagi mijoka, baana be'bihoma! Kutagi kwo mugafuuka, halinde
mutalashwe i nakwere?
34 Mumenye bwija kwo ngamùtumira abaleevi, na'bitegeereza, na'bigiriza. Baguma
baabo, mugabahimbulira mu nyumba ziinyu ze'mihumaanano. Munabe mugweti
mugabalandiriza mu ngiisi kaaya. Na'bandi, munabayite mu kubabambira ku bibambo.
35 «Abandu bingi, kundu bakayitirwa imbalanga, umuko gwabo, mwe mugagubuuz-
ibwa. Ee! Mugagubuuzibwa, kutondeerera ku gwa Habeeri, ulya úwâli kwaniini imbere
lya Rurema, halinde ukuhisa ku gwa Zakariya mugala Barakiya, ulya mukayitira ha kati
ke'nyumba ya Rurema, na'katanda ko'kutangira kwa'matuulo.‡
36 Namùbwira ukuli, kwo yibyo byoshi, abandu ba kino kibusi, bo bagabuuzibwa
hi'gulu lyabyo!»

Yesu ajengeerwa hi'gulu lye'Yerusaleemu
(Luka 13.34-35)

37 «E Yerusaleemu, e Yerusaleemu! Si we gweti ugayita abaleevi! Ee ma! Ngiisi ábali
mu tumwa imwawe, uli mu balasha amabuye. Nâli loziizi ukukuumania abandu baawe,
nga kwe'ngoko iri mu vumbeera ibyanagoko byayo. Haliko mutanalooza!
38 Aahago! Mumenye bwija, kwe'nyumba yinyu, ikola igaasigwa mushaka!
39 Namùbwiraga, kwo mutagaki shubi mbona, mútazi deta: "Ulya úwayija kwi'ziina
lya Nahano, agashaanirwe!§"»

24

Yesu amenyeesa kwe'nyumba ya Rurema igahongolwa
(Mariko 13.1-2; Luka 21.5-6)

1 Iri Yesu akaba akola mu huluka mu nyumba ya Rurema, abigirizibwa baage
banamúyijira, gira bamúyereke inyubako ndebe, ízâli riiri ha butambi lyayo.
2 Yesu anababwira: «Namùbwira ukuli, kwo yibi byoshi byo mubwini hano, byoshi,
bigahongolerwa haashi. Ndaalyo ibuye írigasigala ku lyabo.»

Ibyereso bye'siku ze'mberuuka
(Mariko 13.3-13; Luka 21.7-19)

3 Yesu âli koli bwatiiri ku Mugazi gwe'Mizehituuni, áhayiheriiri. Abigirizibwa
baage banamúyijira, banamúbuuza: «E waliha, utubwirage! Yibyo byoshi bigakoleka
mangoki? Ne'kyereso kiki, íkigayerekana kwo ikola mberuuka ye'kihugo, na kwo ukola
ugayija?»
4 Yesu anabashuvya: «Mukizi ba masu! Hatagire mundu yeshi úgamùteba!
5 Si hagayija abandu bingi kwi'ziina lyani, banakizi deta: "Nie yolya Masiya!" Balya
bandu, bagaateba abandu bingi.
6 Mugakizi yuvwa imyazi ya'mazibo, no'lunganga lwago. Kundu kwokwo, mutakizi
hemuka! Yibyo byoshi, bikwiriiri bitee ba. Haliko itagaaba yo mberuuka.
7 «Ikihugo kiguma kigagendi teera ikindi. No'bwami buguma bugagendi teera ubundi.
Ibihugo biguma bigateerwa no'mwena. Ne'misisi igakizi bilenga mwo.
8 Yibyo byoshi, bigaaba nga ndondeko yo'mukero!
9 «Mu zirya siku, mugashombwa na'bandu be'milala yoshi hi'gulu li'ziina lyani.
Bagamùtanga, gira mulibuzibwe bweneene, halinde munayitwe.
10 Ku yikyo kyanya, abandu bingi bagajandagirira ubwemeere bwabo, banakizi
shombana, no'kukizi songerana.
11 Hanakizi hulukira abaleevi bingi be'bibeesha, banatebe abandu bingi.
12 Na bwa'mabi gagaaba galuguuka bweneene, urukundo lwa'bandu bingi lu-
gafwifwitira.
13 «Kundu kwokwo, iri umundu angakizi hebera halinde ukuheza, agakizibwa.
14 Imyazi Miija yo'bwami bwa mwi'gulu, igatee menyeesibwa mu bandu be'milala
yoshi, bube bumasi imwabo, imberuuka ikabuli ba.

Isiku ze'mberuuka
(Mariko 13.14-23; Luka 21.20-24)

‡ **23:35 23.35** Mu Mandiko Meeru ga'Bayahudi, uyo úkayitwa ubwa mbere, âli Habeeri. Na úkayitwa ubuzinda, âli umuleevi Zakariya. Ndondeko 4.2; 2 Kutondobola 24.20-22. § **23:39 23.39** Zaburi 118.26.

15 «Ku yikyo kyanya, mugaabona Ibala lyo'Kushereeza* likoli yimaaziri Ahandu Heeru.
Yiryo ibala, lyo lyerirya írikagwanwa lyadetwa no'muleevi Danyeri. (Umundu, ikyanya
agaasoma yaga magambo, agasobanukirwe!)
16 Haaho, abandu ábali i Buyahudi, batibitirage mu migazi!
17 Umundu, iri angaba ashoniri ku nyumba, atashonooke mbu ayabiire mwe'kindu.
18 Ne'ri angaba ali mu ndalo, atagalukire ho asiga ikooti lyage.
19 «Mu yizo siku, agaaba yayewe imwa'bakazi ábagaaba bali ne'nda, ne'mwa'baviire,
ábagaaba bakiri mu yoza!
20 Yukwo kutibita kwinyu, muhuunage Rurema kwo kutabe ku kyanya kye'mbeho,
kandi iri ku lusiku lwe'Sabaato!
21 «Yizo siku zigaaba za kahenabwera. Amalibu mwene yago, gatazindi ba ho,
ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa halinde zeene! Gatanâye ki shubi ba ho!
22 Yizo siku, nga Rurema atangazinihiziizi kwo, nga ndaaye mundu úwangaki kiziibwi!
Haliko, Rurema agaziniihya kwo, hi'gulu lya'bandu bo âli mali gwanwa atoola.
23 «Hali ikyanya umundu angamùbwira: “Lolagi! Masiya yono hano!” kandi iri
“Langiizi! Yoliira haliira!” Umundu mwene uyo, mutamúyemeere.
24 Hagahulukira abandu baguma, banayidete kwo boohe, bo Bamasiya.
«Hagahulukira na'baleevi be'bibeesha. Yabo banabibeesha, bagakizi yerekana
ibyereso bihamu bye'bitangaaza, mbu lyo bateba kiri na ábâli mali gwanwa batoolwa
na Rurema, nga byangaziziri.
25 Yuvwagwi! Yibyo byoshi, keera nagwanwa namùmenyeesa byo!
26 «Ku yukwo, iri umundu angamùbwira: “Langiizi! Akola mwi'shamba!” hata-
girage úgagenda yo. Kandi iri angamùbwira: “Lolagi! Akola hano mu kisiika!”
mutamúyemeere.
27 Umwana wo'mundu, ikyanya agayija, agayami rasuka nga kiryamu, lya! Kiri mu
lyamuza uluhande lwe'sheere, kinayami boneka imuga.
28 Biri nga kwo'mugani gudesiri: “Ngiisi áhali umutumba, ho banyunda bagweti
bagahuutira.”

Íbigaaba, mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu
(Mariko 13.24-27; Luka 21.25-28)

29 «Yizo siku za kahenabwera, mango zamala,
izuuba ligayami yidika mwe'kihulu, no'mwezi gutagaki tanguula.
Kiri ne'ndonde zigakizi tibuka!
Ee! Íbiri kwi'gulu byoshi bigajugumbana.†
30 «Haaho, ikyereso kyo'Mwana wo'Mundu, kigaboneka kwi'gulu. Abandu be'milala
yoshi, banatondeeze ukubululuka. Bagaabona Umwana wo'Mundu, agweti agayija mu
bibungu, mu kati ko'bukalage, na mu bulangashane bwingi!
31 Ikibuga kigadihirizibwa. Haaho, lyo agaatuma abaganda baage, bagende mu
mbande zooshi, gira bagende bagweti bagakuumania abatoolwa baage, ukulyokera ku
mbeka ye'kihugo, halinde ukuhisa ku mbeka yi'gulu.

Umugani gwe'kiti kyo'mutiini
(Mariko 13.28-31; Luka 21.29-33)

32 «Muyigirage ku kiti kyo'mutiini! Ikyanya ibitombo biri mu mina, ne'byasi
binadohe, lyo muli mu menya kwa'mahona-nvula keera gayegerera.
33 Kwo na kwokwo, yibyo byoshi, mango mwabibona, lyo mugaamenya kwe'kihe
kikola hoofi bweneene!
34 «Namùbwira ukuli, kwo yiki kibusi kitagaahera, yibyo byoshi bítazi koleka.
35 Igulu ne'kihugo, bigaahera. Haliko amagambo gaani, goohe gatâye here!

Ulusiku lwe'mberuuka, Rurema naaho ye luyiji
(Mariko 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

36 «Yibyo byoshi, ulusiku lwo bigakoleka kwo, ne'kihe kyabyo, ndaaye úbiyiji, ha
nyuma lya Daata naaho. Kiri abaganda ba mwi'gulu, no'Mwana wage yenyene,
batabiyiji.
37 Nga kwo byâli riiri mu siku za Nuhu, kwokwo kwo bigaanaba, na mu kuyija
kwo'Mwana wo'Mundu.
38 «Ikyanya umwijulire gutâli zaazi hikaga, abandu bâli kizi lya no'kunywa. Banâli
kizi yanga no'kuyangwa, halinde ukuhisa ku lusiku lwo Nuhu akayingira mu'lya
nangungubanga wa'mashuba.

---

* **24:15 24.15** Danyeri 9.27; 11.31; 12.11. † **24:29 24.29** Hisaaya 13.10; 34.4.

39 Ngiisi íbyâli kola bigakoleka, batâli biyiji. Gulya mwijulire gwanayiji babindikira
booshi.
«Kwokwo, kwo bigaaba, na mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu.
40 Abandu babiri, bagaaba bakola mu ndalo. Muguma, agatwalwa. No'wabo,
anasigwe.
41 Abakazi babiri, bagaaba bali mu huulira haguma. Muguma, agatwalwa. No'wabo,
anasigwe.
42 «Ku yukwo, mukizi ba masu! Mukuba, lulya lusiku lwo Nahamwinyu agayija kwo,
mutaluyiji.
43 Mumenye bwija, mwene inyumba, ákimenye ikihe kyo'muzimba agayija kwo, nga
akalaliira inyumba yage, itayiji tulwa.
44 Kwokwo, na niinyu, mukizi yama muyiteganwiri! Mukuba, Umwana wo'Mundu
agayija ku kyanya mutalangaliiri.

Umugani gwo'mukozi mwemeera, na útali mwemeera
(Luka 12.41-48)

45 «Nyandagi mukozi úli mwemeera, anali mwitegeereza? Umukozi mwene uyo, ye
nahamwabo agabiika abe ye gayimangira abaabo, anabe ye gakizi baheereza ibyokulya
ku kyanya íkikwaniini.
46 Ikyanya nahamwabo agabalamuka, iri angagwana ulya mukozi wage aki gweti
agaagira kwokwo, iri uyo mukozi agaaba ahiriirwi!
47 Namùbwira ukuli, kwo'lya nahamwabo agamúbiika, abe ye gayimangira ibindu
byage byoshi.
48 «Haliko, tudetage ngo'yo mukozi wage angaba ali mubi, anayigambe: "Si
Nahamwitu, keera atindaga bweneene!"
49 Ulya mukozi, anatondeere ukulimbagula abaabo bakozi. Anakizi lya no'kunywa
kuguma na'balalwe, iri anayifunda mu bitalaalwe.
50 «Uyo nahamwabo mu kugaluka, agayija ku lusiku, na ku kihe ulya mukozi
atalangaliiri.
51 Anamútenge-tenge, anamúlashe i nakwere kuguma na'balyalya. Na yaho,
banakizi bululuka, iri banashya amiino!

25

Umugani gwa'banyere ikumi

1 «Ku lulya lusiku, ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana ku mugani gwa'banyere
ikumi. Yabo banyere, bakayabiira amatara gaabo, banagendi tegeera nahano wo'buhya.
2 Abataanu baabo, bâli riiri bitegeereza. Si abandi bataanu, bâli riiri bahwija.
3 Yabo bahwija, bakatwala amatara gaabo, halikago banaleka ukutwala ne'bindi bitoro
ha butambi.
4 Yabo bitegeereza, boohe, bakatwala amatara, kuguma ne'bindi bitoro mu malengo.
5 «Uyo nahano wo'buhya, ikyanya akatinda, yabo banyere booshi banalembwa ni'ro,
banahunira.
6 Ne'ri ubushigi bukaba bukola ha kati, abandu banayiberekaania kwi'zu, ti: "Langiizi!
Nahano wo'buhya, yoliira! Mugirage tugendi músanganira!"
7 Yabo banyere booshi banayami vyuka, banayasa amatara gaabo.
8 «Balya bahwija banabwira abitegeereza: "Amatara giitu, gakola mu zimuuka.
Mutuheereze ku bitoro!"
9 Nabo, ti: "Nanga! Yibi bitoro tuhiiti, bitangatukwira tweshi! Mugende ho bali mu
bidandaliza, gira mugendi gula ibye'mwinyu."
10 «Balya bahwija, ikyanya bakaba bakiri mu genda iwa kugula ibitoro, ehee! Ulya
nahano wo'buhya anahikaga. Yabo banyere bataanu ábâli riiri ibiringiini, banayami
yingira mu buhya, kuguma no'yo nahano wabwo. Ulwivi, lwanahamikwa, wa paa!
11 «Ha nyuma, balya bahwija nabo banayijaga, banadeta, ti: "E nahano! E nahano!
Utuyigulire, maashi!"
12 Haliko, anabashuvya: "Namùbwira ukuli, ndamùyiji!"»
13 Yesu anashubi deta: «Ku yukwo, mukizi ba masu! Mukuba, ulusiku lwo ngagalukira
kwo, ne'kihe kyalwo, mutabiyiji.

Umugani hi'gulu lyo'bukozi
(Luka 19.11-27)

14 «Ubwami bwa mwi'gulu, twangabuyerekana na ku mugani gwo'mundu úwâli kola
agabalama. Ikyanya atâli zaazi genda, anatumira abakozi baage, anabasikiiriza ibindu.

15 «Umukozi muguma, anamúheereza indaha zitaanu ze'nooro.* Ugundi,
anamúheereza indaha zibiri. No'gundi, anamúheereza uludaha luguma. Uyo
nahamwabo, mu kugira kwokwo, akakulikira ubushobozi bwa ngiisi mukozi wage. Ha
nyuma, anabalama.
16 «Uyo mukozi úkahaabwa indaha zitaanu ze'nooro, anazitwala iwa budandaza,
anayiji yunguka izindi zitaanu.
17 No'yo úkahaabwa indaha zibiri ze'nooro, naye anazitwala iwa budandaza, anayiji
yunguka izindi zibiri.
18 Haliko, uyo úkahaabwa uludaha luguma, yehe anagendi luhumbira i kuzimu,
analubisha yo.
19 «Isiku, iri zikalengerana, uyo nahamwabo anabalamuka, anatumira yabo bakozi
baage, gira bamúmenyeese umuharuuro gwe'bindu byage.
20 Ulya mukozi úkahaabwa indaha zitaanu ze'nooro, analeeta na yizo zindi zitaanu,
anamúbwira ti: "E nahamwitu! Ukanzikiiriza zino ndaha zaawe zitaanu. Lola! Keera
zayunguka zino zindi zitaanu."
21 «Uyo nahamwabo, ti: "Uli mukozi mwija, unali mwemeera! Ukagira bwija ngana.
Bwo ukaba mwemeera ku biniini, namu kubiika ube mwimangizi we'bindu bingi.
Uyijage, tushambaalire kuguma!"
22 «Ulya mukozi úkahaabwa indaha zibiri ze'nooro, naye anayija, ti: "E nahamwitu!
Ukanzikiiriza zino ndaha zibiri. Lolaga! Keera zayunguka zino zindi zibiri."
23 «Uyo nahamwabo, ti: "Uli mukozi mwija, unali mwemeera! Ukagira bwija ngana.
Bwo ukaba mwemeera ku biniini, namu kubiika ube mwimangizi we'bindu bingi.
Uyijage, tushambaalire kuguma!"
24 «Ulya mukozi úkahaabwa lulya ludaha luguma, iri akayijaga, anadeta, ti: "E
Nahamwitu! Nyiji kwo uli munakadali. Ugweti ugakizi yimbula ho utakabyala! Unali
mu kuumania ho utakabiba.
25 Aaho! Nanayoboha, nanagendi bisha uludaha lwawe mu kuzimu. Ala! Uludaha
lwawe, lwolu!"
26 «Ulya nahamwabo anamúshuvya: "Ewe! Si ulyagagi kafwa-busha ka mukozi, unali
mufuulwa! Ka uyiji kwo ngweti ngayimbula ho ndakabyala, na kwo ndi mu kuumania
ho ndakabiba?
27 Aaho! Kituma kiki utakambiikira ibindu byani mwi'benge, gira mango ngaluka,
ngayiji biyabiira, kuguma no'bunguke bwabyo?"
28 Anabwira abandi bakozi: "Mumúnyugutule yulu ludaha, munaluheereze uyu úhiiti
ikumi!"
29 «Iri umundu angaba akoli hiiti ikindu, ye gayushuulirwa kwe'bindi, halinde
biluguuke! Haliko, iri angaba ndaakyo ahiiti, kiri na hyo atákoli hiiti, agahinyugutulwa.
30 «Aahago! Uyu nakuhambwa, mumúlashe imbuga mu kihulu namudidi! Haaho,
ha'bandu bagakizi bululukira, iri banashya amiino.

Ngiisi kwo Rurema âye twe imaaja

31 «Ikyanya Umwana wo'Mundu agayijaga mu bulangashane bwage, kuguma
na'baganda baage booshi, haaho lyo agabwatala ku kitumbi kyage kye'kyami, mu kati
ko'bulangashane bwa mwi'gulu.
32 Ne'mbere lyage, hagakumanibwa abandu be'milala yoshi. Yabo booshi, agabahan-
dula, nga kwo'mungere ali mu handula imbene mu bibuzi.
33 Ibibuzi, agabibiika uluhande lwage lwe'lulyo. Si imbene, zoohe, agazibiika
ulwe'lumosho.
34 «Ngiisi ábali uluhande lwage lwe'lulyo, agababwira: "Yijagi! Daata amùgashaniiri!
Muyakiire ubwami bwo mukategekerwa ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa.
35 Mukuba, nâli shalisiri, mwanambeereza byo ngaalya. Nanâli nyotiirwi, mwanam-
beereza byo ngaanywa. Ne'kyanya nâli riiri mundamenywa mu kati kiinyu,
mwananyegereza.
36 Nanâli buliirwi ne'byambalwa, mwanabimbeereza. Ne'kyanya nâli lwaziri,
mwanayiji ndola. Ne'kyanya nâli riiri mu nyumba ye'mbohe, mwanayiji ndanduula."
37 «Lyeryo, balya bandu ábakwaniini imbere lyage, bagamúshuvya: "E Nahamwitu!
Kyanya kihi kyo tukakubona ushalisiri, twanakuheereza byo ugaalya? Kandi iri wâli
nyotiirwi, twanakuheereza byo ugaanywa?
38 Na kyanya kihi kyo tukakuyegereza, tutanakuyiji? Kandi, wâli buziri ibyambalwa,
twanakuheereza byo?

---

* **25:15 25.15** Ngiisi ludaha lwâli riiri mwe'talanda nguma. Yanâli riiri yo'kugula ingaavu zitaanu.

39 Na kyanya kihi kyo tukakubona ulwaziri, kandi iri ushwesirwi, twanayiji kulola?”
40 «Uyo mwami, ti: “Namùbwira ukuli, ngiisi byo mukagirira umuniini wa mu yaba
beene witu, ali nie mukabigirira.”
41 «Haliko, ngiisi ábagaaba bali uluhande lwe'lumosho, boohe, agababwira kwokuno:
“Munjaagirage hano! Mukuba mukoli daasirwi! Mugende mu muliro gwe'myaka
ne'myakuula, gulya úgukabiikirwa Shetaani na'baganda baage.
42 «“Mukuba, nâli shalisiri, mutanambeereza byo ngaalya. Nanâli nyotiirwi, mu-
tanambeereza byo ngaanywa.
43 Nâli riiri mundamenywa mu kati kiinyu, mutananyegereza mu nyumba. Ne'kyanya
n'gabula byo ngayambala, mutanabimbeereza. Ne'kyanya nâli lwaziri, kandi iri nâli riiri
mu nyumba ye'mbohe, mutanayiji ndola.”
44 «Balya bandu, bagamúshuvya: “E Nahano, maashi! Kyanya kihi kyo wâli shalisiri,
kandi iri wâli nyotiirwi, kandi iri wâli riiri mundamenywa mu kati kiitu, kandi iri
wâli buziri ibyambalwa, kandi iri wâli lwaziri, kandi iri wâli shwesirwi mu nyumba
ye'mbohe, tutanayiji kutabaala?”
45 Naye, ti: “Namùbwira ukuli, ngiisi byo mutakagirira umuniini wa mu yaba, ali nie
mutakabigirira.”
46 «Lyeryo, balya bandu bagayami shaazibwa yaho, banagendi hanwa ikihano
kye'myaka ne'myakuula! Haliko, balya ábakwaniini imbere lyage, boohe, bagayingira
ho bagaalama imyaka ne'myakuula.»

26

Igambi lyo'kuyita Yesu
(Mariko 14.1-2; Luka 22.1-2; Yohana 11.45-53)

1 Yago magambo gooshi, iri Yesu akayusa ukugadeta, anabwira abigirizibwa baage:
2 «Muyiji kwe'nyuma lye'siku zibiri, tukola tugaaba no'lusiku lukulu lwe'Pasaka.
Haaho, lyo'Mwana wo'Mundu agatangwa, anayitirwe ku kibambo.»
3 Ku kyekyo kyanya, abakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi, bâli koli kumaniri
mu nyumba yo'mugingi mukulu Kayafa.
4 Balya bakulu booshi, banagira igambi lyo'kuyongolola Yesu, gira bakamúyite.
5 Haliko, banadeta: «Yukwo kumúyita, kutabe ku siku ngulu ze'Pasaka, hatayiji ba
akamburugu mu bandu.»

Yesu ayonerwa kwa'malaasi
(Mariko 14.3-9; Yohana 12.1-8)

6 Ikyanya Yesu âli kola mu kaaya ke'Betaniya, anayingira mu mwa Simooni,
umunamubembe.
7 Ne'ri akaba akoli bwatiiri ha byokulya, mukazi muguma anamúyijira, ali na'malaasi
ge'kishingo kikayu bweneene. Yago malaasi gâli biisirwi mu njebe íkabaajwa mwi'buye
liija lye'halibasita. Yago malaasi, anakizi gafukumulira Yesu mwi'twe.
8 Abigirizibwa baage, mbu babone kwokwo, banagarwa bweneene, ti: «Yaga malaasi,
kituma kiki agayonoona kwoku?
9 Si tushuba tugagaguliisa ifwaranga nyingi, zinahaabwe abakeni!»
10 Iyo midodombo yabo, Yesu anayami gimenya, anababwira kwokuno: «Uyu mukazi,
kituma kiki mumúsuuziizi? Si yibi byo angirira, binzimisiizi bweneene!
11 Balya bakeni, si muyamiinwi isiku zooshi. Haliko niehe, tutagayamanwa.
12 Yaga malaasi, ikyanya agayonera ku magala gaani, lyo andingikania ku lusiku lwo
ngaziikwa kwo.
13 «Namùbwira ukuli, kwo yiri igambo lyo angirira, ligakizi detwa mu mahanga
gooshi, ngiisi he'Myazi Miija igakizi menyeesibwa, halinde anakizi kengeerwa.»

Yuda Hisikaryote ayihindulira Yesu
(Mariko 14.10-11; Luka 22.3-6)

14 Yuda Hisikaryote, kundu âli riiri muguma wa mu bigirizibwa ba Yesu ikumi na
babiri, haliko anagendera abakulu ba'bagingi,
15 anababuuza: «Ulya Yesu, biki byo mwangambeereza, halinde nimútange
imwinyu?» Banayami múheereza ibingorongoro makumi gashatu.
16 No'kulyokera ku kirya kyanya, Yuda anatondeera ukulooza ubulyo bwo angabatan-
gira mwo Yesu.

Akashasha ka Nahano
(Mariko 14.12-26; Luka 22.7-23; Yohana 13.21-30; 1 Bakorindo 11.23-25)

17 Ulusiku lwa mbere lwa mu siku ngulu ze'mikate mizira saama, abigirizibwa ba
Yesu banamúyijira, banamúbuuza, ti: «Hayi ho uloziizi tugendi kukolera ibyokulya
bye'Pasaka?»
18 Anabashuvya: «Mugende mu kaaya,* imwo'mundu mulebe, munamúbwire:
"Umwigiriza atutuma, ti: Ikyanya n'gashungikirwa, keera kyayegerera! Ku yukwo,
ngaliira ibyokulya bye'Pasaka mu mwawe, kuguma na'bigirizibwa baani."»
19 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, abigirizibwa baage banagendi gira ngiisi kwo
akababwira, banalingaania ibyokulya bye'Pasaka.
20 Iri kakaba kakola kabigingwe, Yesu anabwatala ha byokulya, na'bigirizibwa baage
ikumi na babiri.
21 Ne'kyanya bakaba bakola mu lya, anababwira: «Namùbwira ukuli, kwo muguma
winyu, ye gandanga mu bagoma!»
22 Balya bigirizibwa baage, ikyanya akadeta kwokwo, banajengeerwa bweneene!
Banatondeera ukumúbuuza muguma-muguma: «E nahamwitu, ka niehe?»
23 Anabashuvya: «Ngiisi ye twatwegeza kuguma, ye gandanga mu bagoma.
24 Umwana wo'Mundu, agagendi yitwa, nga kwo biri biyandike mu Mandiko Meeru
hi'gulu lyage. Kundu kwokwo, ulya úgamútanga mu bagoma, ali yayewe imwage! Uyo
mundu, byangamúberiiri bwija, nga atangabusirwi!»
25 Haaho Yuda, ulya úkayiji tanga Yesu mu bagoma, naye anabuuza: «E Mwigiriza, ka
niehe?» Yesu anamúshuvya: «Si wenyene keera wadeta!»
26 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba bakola mu lya, anayabiira umukate. Ne'ri
akatanga kongwa imwa Rurema, anagugabaanula, anabaheereza gwo, anababwira
kwokuno: «Yugu mukate, muguyabiire, munagulye! Galyagagi magala gaani.»
27 Anayabiira no'rusoozo lwe'divaayi. Ne'ri akatanga kongwa imwa Rurema,
anabaheereza lwo, anababwira: «Munywe mweshi!
28 Yibi, guli muko gwani. Gugayoneka hi'gulu lya'bandu bingi, mu kukwiza ikihango,
halinde balonge ukukogwa ibyaha byabo.
29 Namùbwira, kwo ndagaki shubi nywa idivaayi, halinde ukuhisa ku lusiku lwo
tugaginywa buhyahya tweshi mu bwami bwa Daata.»
30 Haaho, banayimba ulwimbo lwo'kuyivuga Rurema.† Ne'ri bakalyoka yaho,
banagenda ku Mugazi gwe'Mizehituuni.

Yesu amenyeesa kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mariko 14.27-31; Luka 22.31-34; Yohana 13.36-38)

31 Yesu anabwira abigirizibwa baage, ti: «Mu bwobuno bushigi bwa zeene, mweshi
muganjandirira. Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
"Ngayita umungere we'bibuzi.
Yibyo bibuzi, binayami shaabuka.‡"
32 «Kundu kwokwo, ngazuuka mu bafwiri, ninamùtange i Galilaaya.»
33 Peturu anamúbwira: «Kundu abandi booshi bangakujandirira, haliko niehe, ndâye
kujandirire!»
34 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, mu bwobuno bushigi bwa zeene, uluhazi
lútazi bika, ugaaba keera wanyiyogookola ubugira kashatu!»
35 Peturu, anakitwa, ti: «Kundu kwangaba kuyitirwa kuguma, haliko niehe ndâye
kuyiyogookole!» Balya baabo bigirizibwa, nabo banadeta kwokwo-kwokwo.

Yesu ahuuna Rurema i Getesemaane
(Mariko 14.32-42; Luka 2.39-46)

36 Yesu na'bigirizibwa baage, banagenda áhali mu buuzibwa Getesemaane, anabab-
wira: «Sigalagi hano! Niehe, ngagenda haliira, gira ngendi huunira ho Rurema.»
37 Yesu anatwala Peturu, na bagala Zebedaayo bombi, anatondeera ukujengeerwa,
anaba akoli shengusiri bweneene!
38 Yabo bashatu, anababwira: «Guno mwizingeerwe úgukoli nyijwiri mwo, gugaham-
biri nyita! Sigali hano, mulaliire kuguma na naani.»
39 Yesu, anashegera ha mbere hiniini, anagwa buubi, halinde amalanga ganahika
haashi, anatondeera ukuhuuna Rurema kwokuno: «E Daata, luno rusoozo lwa'malibu,
maashi, iri byangaziga, ulunjaagize! Kundu kwokwo, ngiisi byo uloziizi, bibe byo
bigakoleka. Si bitabe byo ndoziizi!»
40 Yesu, mbu agalukage, anagwana yabo bigirizibwa baage keera bahunira. Yesu
anabwira Peturu: «Ka mwayabirwa ukulaliira kuguma na naani, kiri ne'kihe kiguma?

* **26:18 26.18** Yako kaaya, iri Yerusaleemu. † **26:30 26.30** Abayahudi, ikyanya bâli kizi yusa ukulya ibyokulya bye'Pasaka, bâli kizi yimba Izaburi 115-118. ‡ **26:31 26.31** Zakariya 13.7.

41 Leero, mulaliirage mu kuhuuna Rurema, mutayiji kengeera mwahimwa na'magezo!
Umutima, guloziizi! Si amagala, goohe gali mu ba mu bukaholwe!»
42 Yesu anashubi basiga, anagendi huuna Rurema ubwa kabiri, ti: «E Daata, luno
rusoozo, luyijwiragi amalibu. Kundu bitangaziga kwo gashaazibwe buzira kuganywa,
haliko ngiisi byo uloziizi, bibe byo bigakoleka!»
43 Ne'ri akashubi galukira áhali abigirizibwa baage, anagwana kandi keera bahunira.
Mukuba, iro lyâli kola lingi mu masu gaabo.
44 Kwokwo, anashubi basiga, anagendi huuna Rurema ubwa kashatu, mu kudeta
gaago-gaago magambo.
45 Ne'ri akagalukira ho bali, anababwira: «Ka muki gweti mugaluhuukira mwi'ro?
Lolagi! Ikihe keera kyahika. Umwana wo'Mundu akola agatangwa mu maboko
ga'banabyaha.
46 Vyukagi, tugende! Ulya wo'kundanga mu bagoma, yoliira akola hoofi!»

Yesu agwatwa
(Mariko 14.43-50; Luka 22.47-53; Yohana 18.3-12)

47 Iri Yesu akaba akiri mu deta, lyeryo ngana anahulukirwa kwo na Yuda, muguma
wa mu yabo bigirizibwa baage ikumi na babiri. Yuda, âli riiri kuguma na'bandu
bingi ábafumbiiti ingooti na'mahiri. Yabo booshi, bâli tumirwi na'bakulu ba'bagingi,
na'bashaaja ba'Bayahudi.
48 Yuda, âli mali gwanwa abamenyeesa ikyereso kyo agabasongera mwo Yesu, mu
kubabwira: «Ngiisi ye nganyunyuguta, iri ye yehe. Munamúgwatage!»
49 Kwokwo, Yuda anayami yegeera Yesu, anamúbwira: «E Rabi, nalamusa!»
Anamúnyunyuguta.
50 Yesu anamúshuvya: «E mwira wani, ngiisi byo wayijira, ubigirage!» Lyeryo, balya
bandu banayami gugumira Yesu, banamúkona.
51 Haaho-haaho, muguma wa mu bigirizibwa ba Yesu, anayami yomola ingooti,
anagibaajika umukozi wo'mukulu wa'bagingi, yanamútola ukutwiri.
52 Halikago, Yesu anamúbwira: «Yomeka ingooti yawe mu kyubati! Abandu, iri
bangayitana ku ngooti, nabo ye mu bayita!
53 Ka mutayiji kwo nangatabaziizi Daata, anayami ndumira abaganda baage ingingwe
ye'binoono ikumi na bibiri?§
54 Haliko, iri angabandumiiri, kuti kwo íbiyandike mu Mandiko Meeru byangaki
kolesiri? Si bidesiri kwo yibi byoshi bikwaniini bikoleke kwoku!»
55 Haaho, Yesu anabwira balya bandu booshi: «Kituma kiki mwanyijira ne'ngooti
na'mahiri, mbu lyo mumbirigisha nga kwo muli mu birigisha umunyazi! Aaho! Ngiisi
lusiku, njuba mu shiiba ngayigiriza abandu mu nyumba ya Rurema, mutanangwata!
56 Haliko, byakoleka kwoku, gira lyo byoshi bikoleka, nga ngiisi kwa'baleevi bâli
mali gwanwa babiyandika.» Yesu, mbu adete kwokwo, balya bigirizibwa baage booshi,
banapuumuka, banayami músiga.

Yesu imbere lye'naama ya'bakulu ba'Bayahudi
(Mariko 14.53-65; Luka 22.54-55, 63-71; Yohana 18.13-14, 19-24)

57 Ikyanya bakagwata Yesu, banatee mútwala imwa Kayafa, umukulu wa'bagingi. Na
yaho, hâli koli kumaniri abigiriza be'maaja, na'bashaaja ba'Bayahudi.
58 Peturu anaba akulikiiri Yesu luto-luto, halinde naye anayingira mu lubuga lwa ha
mwo'yo mugingi mukulu. Ne'ri akaluyingira mwo, anabwatala kuguma na'balaliizi, gira
abone ngiisi kwa'magambo ga Yesu gagaamala.
59 Yabo bakulu ba'bagingi, kuguma na'bandi bakulu booshi ba'Bayahudi, bâli gweti
bagalooza utumasi twe'bibeesha, gira balonge ubulyo bwo'kuyitiisa mwo Yesu.
60 Kyanatuma bagaleeta abandu bingi bo'kumúbangaaniza. Kundu kwokwo, batana-
longa igambo íryangamúyitiisa.
Iri hakatama, abandu babiri banayiji deta:
61 «Uyu mundu, akadeta: "Njobwiri ukuhongola inyumba ya Rurema. Na ha nyuma
lye'siku zishatu, na mbe keera nashubi giyijuza!"»
62 Haaho, ulya mukulu wa'bagingi anayimuka, anabuuza Yesu: «Yutu tumasi, si
tugweti tugakulegeereza. Aahago! Ka ndaalyo igambo lyo wangatushuvya?»
63 Haliko, Yesu, atanamúyakula.

§ **26:53 26.53** Yibyo binoono ikumi na bibiri byâli riiri mwa'basirikaani nga bihumbi makumi galinda na bibiri.

Ulya mugingi mukulu anashubi múbuuza: «Nakubwira kwi'ziina lya Rurema úli
mugumaana! Utubwire mu kushiikiza, iri wangaba we ulya Masiya, Umwana wa
Rurema.»
64 Yesu anamúshuvya: «Si wenyene keera wadeta! Namùbwira mweshi kwo
mukola mugaabona Umwana wo'Mundu, abwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema
wo'bushobozi bwoshi! Munamúbone agweti agayija mu bibungu mwi'gulu.»
65 Ulya mukulu wa'bagingi, anayama agadaatula imirondo yage, wa lala-lala! Anadeta:
«Tundi tumasi tukagi two twangaki looza? Si keera adeta íbitali nga byo imbere lya
Rurema. Na mwenyene keera mwabiyiyuvwirwa!
66 Aaho! Kutagi kwo mukoli bwini?» Banashuvya: «Akwaniini ayitwe!»
67 Balya bandu banatondeera ukutwira Yesu amate i malanga, banakizi mútitimba
ibifune. Na'bandi, banakizi múhatuula imbi.
68 Banamúnaakira, ti: «Ka we Masiya? Aaho! Utangage ubuleevi! Nyandi
úwakushulika?»

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mariko 14.66-72; Luka 22.56-62; Yohana 18.15-18, 25-27)

69 Peturu âli ki bwatiiri ha mbuga mu lubuga. Haaho, hanayija mukozi muguma
munyere, anamúbwira: «Na naawe, ushuba kuguma na Yesu we'Galilaaya!»
70 Peturu, analahira imbere lyabo, ti: «Yibi byo udesiri, ndabiyiji!»
71 Lyeryo, anashaaga yaho, anagenda ha mulyango gwo'luzitiro. Ugundi mukozi mun-
yere, mbu amúbone, anadeta: «Uyu mundu ashuba kuguma na Yesu we'Nazareeti!»
72 Peturu anakitwa, anakimanika: «Uyo mundu, ndamúyiji.»
73 Ha nyuma hiniini, balya ábâli yimaaziri yaho, banayegeera Peturu, banamúbwira:
«Ku kasiisa, uli muguma wabo. Si ukudeta kwawe, kwakubishuula!»
74 Peturu anashubi kitwa mu kudeta: «Iri nabeesha, ndaakwe! Uyu mundu,
ndamúyiji!» Haaho-haaho, uluhazi lwanabika!
75 Peturu anayami kengeera galya magambo go Yesu âli mali gwanwa amúbwira:
«Uluhazi lútazi bika, ugaaba keera wanyiyogookola ubugira kashatu.» Lyeryo, anayami
pumukira imbuga, anatondeera ukubululuka.

27

Yesu imbere lya guvuruneeri Pilaato
(Mariko 15.1; Luka 23.1-2; Yohana 18.28-32)

1 Iri hakaba shesheezi kare-kare, abakulu booshi ba'bagingi, kuguma na'bashaaja
ba'Bayahudi, banagiraga inaama, banatwa uluhango kwo Yesu ayitwe.
2 Kyanatuma bagamúkona, banamútwala imunda guvuruneeri Pilaato, ba-
namúsikiiriza ye.

Yuda ayimanika
(Mikolezi 1.18-19)

3 Yuda, âli mali tanga Yesu mu bagoma. Ne'kyanya akabonaga kwo Yesu keera atwirwa
ulubaaja kwo ayitwe, anayishuhiza. Anayabiira birya bingorongoro makumi gashatu
íbikatulwa mu harija, anabitwalira balya bakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi.
4 Anababwira: «Yoo! Keera nagira ikyaha! Nayoneesa umuko gwo'mundu muzira
buhube.» Banamúshuvya: «Yibi, bitaki tuloziri! We bikoli loziri.»
5 Yuda anayami shahika birya bingorongoro mu nyumba ya Rurema, anakuuduka,
anayami gendi yimanika.
6 Yibyo bingorongoro, abakulu ba'bagingi banabitoola, banadeta: «Yizi fwaranga,
keera zayoneesa umuko. No'lubaaja lutaki tuhangwiri kwo tuzibiike mu mbiikiro ya
mu nyumba ya Rurema.»
7 Kwokwo, banatwa uluhango kwo bazigule mwi'tongo lyo'mubuuvi, habe ho bagakizi
ziikira ibinyamahanga.
8 Kyo kitumiri liri mu buuzibwa Itongo lyo'Muko halinde zeene.
9 Kwokwo, kwo lirya igambo likakoleka, lyo'muleevi Yeremiya âli mali gwanwa
adetaga kwokuno: «Bakayabiira ibingorongoro makumi gashatu íbikatulwa mu harija.
Ye'mbuli ya'Bahisiraheeri bakashingira itwe lyage.
10 Banazigula mwi'tongo lyo'mubuuvi, nga kwo Nahano akambwira.*»

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mariko 15.2-15; Luka 23.2-3, 18-25; Yohana 18.29–19.16)

* **27:10 27.9-10** Zakariya 11.12-13; Yeremiya 19.1-13; 32.6-9.

11 Ikyanya Yesu âli koli yimaaziri imbere lya guvuruneeri Pilaato, Pilaato
anamúbuuza: «Aahago! Ka we mwami wa'Bayahudi?» Yesu anamúshuvya: «Si
wenyene keera wadeta!»
12 Haaho, balya bakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi, banatondeera
ukulegeereza Yesu. Kundu kwokwo, atanabayakula.
13 Kyanatuma guvuruneeri Pilaato agamúbuuza: «Aaho! Yago gooshi go bagweti
bagakulegeereza kwo, ka utagayuvwiti?»
14 Haliko Yesu, ndaalyo igambo lyo akamúyakula, kyanatuma guvuruneeri aga-
soomerwa bweneene!
15 Ku ngiisi lusiku lukulu lwe'Pasaka, guvuruneeri âli kizi ba no'mugeeza
gwo'kushwekuulira abandu mundu muguma ye bahuuna.
16 Na ku yikyo kyanya, hâli shwesirwi mundu muguma, iziina lyage ye Baraba. Uyo
Baraba, âli yijikiini kwo ali nakuhambwa.
17 Ikyanya abandu bakaba bakoli kumaniri ha nyumba ya Pilaato, anababuuza:
«Aaho! Nyandi, ye muloziizi nimùshwekuulire? Ka Baraba? Kandi iri Yesu, ulya úli
mu buuzibwa Masiya?»
18 Na íbikatuma agabuuza kwokwo, bwo âli yiji kwo bakatanga Yesu imwage hi'gulu
lyo'luugi.
19 Ikyanya Pilaato âli ki bwatiiri ku kitumbi kyage kyo'kutwira kwe'maaja, mukaage
anamútumira indumwa, ti: «Uyo mundu, buno bushigi, nalibuuka bweneene ku birooto
byo naloota hi'gulu lyage! Aaho! Bwo alyagagi muzira buhube, hatagire igambo lyoshi
lyo ugaagira hi'gulu lyage!»
20 Abakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi, banashimya yabo bandu kwo
bahuune Baraba abe ye bagashwekuulirwa. Na Yesu abe ye gayitwa.
21 Guvuruneeri Pilaato, anashubi babuuza: «Mu yaba bombi, nyandagi ye muloziizi
nimùshwekuulire?» Nabo, ti: «Baraba!»
22 Pilaato anashubi babuuza: «Kwokwo, uyu Yesu, úli mu buuzibwa Masiya, nimúgire
kuti?» Booshi kuguma, ti: «Ayitirwe ku kibambo!»
23 Pilaato anashubi babuuza: «Aahago! Mabi maki go akagira?» Haliko, banakaviiriza
ukuyamiza: «Ayitirwe ku kibambo, maashi!»
24 Pilaato anabonaga kwo ndaabyo agira, anabona na kwa'bandu bakola bagaleeta
akamburugu mu kaaya, kyanatuma agayabiira amiiji, anakaraba amaboko imbere lya
booshi, iri anadeta: «Umuko gwo'yu mundu, gutagaki ba kwi'twe lyani. Si mwe
mugagubuuzibwa!»
25 Balya booshi, ti: «Umuko gwage, gukizi ba ku matwe giitu, kiri na ku ga'baana
biitu!»
26 Kwokwo, Pilaato anashwekuula Baraba, anakyula kwo Yesu ahimbulwe. Ne'ri
bakamúhimbula, anamútanga, kwo agendi yitirwa ku kibambo.

Abasirikaani bashekeereza Yesu
(Mariko 15.16-20; Yohana 19.2-3)

27 Abasirikaani ba guvuruneeri banatee twalaga Yesu mu nyumba yabo mbamu,
banagendi múkumaniza abaabo booshi.
28 Banakatuula Yesu imirondo, banamúyambika ikanju lye'kituku-tuku.
29 Banagonya-gonya ne'mishuugi, lube lushembe, banamúyambika yo kwi'twe,
banamúfumbasa no'mulonge mu kuboko kwe'lulyo. Banakizi fukama imbere lyage,
iri banamúshekeereza, ti: «E mwami wa'Bayahudi, twakulamusa!»
30 Banakizi mútwira na kwa'mate. Ha nyuma, banamúyabiira gulya mulonge,
banakizi múhuula gwo mwi'twe.
31 Ne'ri bakayusa ukumúshekeereza, banamúhogola ikanju, banashubi múyambika
ibyambalwa byage, babuli mútwala ho bagagendi múyitira ku kibambo.

Yesu abambwa
(Mariko 15.21-32; Luka 23.26-43; Yohana 19.17-27)

32 Yabo basirikaani, iri bakaba bakola mu lyoka yaho, banagwanana na mundu
muguma wa mu kaaya ke'Kureene, iziina lyage ye Simooni, banamúbetuza ikibambo
kya Yesu.
33 Ha nyuma, banahika áhali mu buuzibwa Goligota (umugeeza gwaho: Ha Kahanga.)
34 Banagira mbu baherezagye Yesu amaavu mafushe mwe'nduza. Haliko, iri
akagalabula, anagalahira.
35 Haahago, banamúbamba ku kibambo. Ne'byambalwa byage, banabitaara, mu
kubigaba.†

† **27:35 27.35** Zaburi 22.18.

36 Banabwatala yaho, gira bamúloleere.
37 Na hi'gulu li'twe lyage, banabiikaga ha'magambo go akalegwa kwo kwokuno: «Uyu
ye Yesu, Mwami wa'Bayahudi.»
38 Hâli riiri na'banyazi babiri, banabambwa ha butambi lyage, muguma uluhande
lwe'lulyo, no'gundi ulwe'lumosho.
39 Abo'kulenga yaho, banakizi mútukiiriza, iri banashagania amatwe gaabo.
40 Banakizi múbwira: «Shoshoo! Ka utali we shuba ugahongola inyumba ya Rurema,
na ha nyuma lye'siku zishatu, unabe keera kandi wagiyijuza? Aaho! Iri wangaba uli
Mwana wa Rurema, uyikizagye! Uyishonoole ku kibambo!»
41 Kwo na kwokwo, abakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, kuguma na'bashaaja
ba'Bayahudi, nabo banamúshekeereza, ti:
42 «Yuuhu! Ashubaga mu kiza abandi. Si yenyene atashobwiri ukuyikiza! Ka
atali ye mwami wa'Bahisiraheeri? Aaho! Ayishonoolage ku kibambo, lyo na nyiitu
tukamúyemeere!
43 Si agweti agayihega ku Rurema, anashuba mu deta kwo ali Mwana wage! Leka uyo
Rurema wage amúkize buno, iri angaba amúsiimiri!»
44 Yabo banyazi ábakababambwa ha butambi lya Yesu, nabo banakizi múshekeereza.

Yesu afwa
(Mariko 15.33-41; Luka 23.44-49; Yohana 19.28-30)

45 Iri hakaba bikola bihe ndatu bya mwi'zuuba, ubwire bwanayidika mu kihugo
kyoshi, halinde ukuhisa ku bihe mwenda.
46 Ne'ri hakaba nga ku bihe mwenda, Yesu anayamiza kwi'zu lihamu kwokuno:
«Helohi! Helohi! Lama sabakitani?» Umugeeza gwago, «E Rurema wani, e Rurema
wani! Kituma kiki wanjandirira?‡»
47 Baguma mu bâli yimaaziri yaho, iri bakayuvwa kwokwo, banadeta: «Agweti
agahamagala Hiriya.»
48 Muguma wabo anayami tibita, analeeta ikinyuka, anakijabika mu maavu
go'lukalishi, anakitunga ku mulonge, anagira mbu aganywese Yesu.
49 Haliko, abandi banadeta: «Hafe! Leka tulole iri Hiriya agayiji múkiza!»
50 Yesu anashubi yamiza kwi'zu lihamu, umutima gwanayami deruuka!
51 Mu nyumba ya Rurema, mwâli manisirwi umulondo, úgwâli giziri ikisiika. Lyeryo,
gulya mulondo gwanayami lalaanuka mwo kubiri, ukulyokera hi'gulu halinde haashi.
Na kwakundi, ikihugo kyanajugumba. Kiri na'mabuye, ganabereka.
52-53 Ishinda nazo, zanayanuuka! Abandu ba Rurema bingi, kundu bâli mali fwa,
banaziikwa mu shinda, haliko banashubi ba bagumaana, banazilyoka mwo. Ne'kyanya
Yesu naye akaba keera azuuka, banayingira mu Yerusaleemu, akaaya kataluule,
banahulukira ku bandu bingi.
54 Balya basirikaani, bâli gweti bagalanga Yesu, kuguma na nahamwabo. Mbu
babonage ngiisi kwe'kihugo kyajugumba, babona ne'bindi byoshi íbikakoleka, banay-
oboha bweneene, banadeta kwokuno: «Ku kasiisa, uyu mundu ashuba Mwana wa
Rurema!»
55 Na yaho, hâli riiri bakazi bingi. Yabo bakazi, bâli yisuuziri hala hiniini, bagweti
bagalangiiza. Yabo bakazi, bo bakayija bakulikiiri Yesu ukulyoka i Galilaaya, bo banâli
kizi múkolera.
56 Mu kati kaabo, mwâli riiri Maryamu we'Magadala, na Maryamu nyina wa Yakobo
na Yusefu, na nyina wa bagala Zebedaayo.

Yesu aziikwa
(Mariko 15.42-47; Luka 23.50-56; Yohana 19.38-42)

57 Iri hakaba kakola kabigingwe, hanayijaga mwigirizibwa muguma wa Yesu, iziina
lyage ye Yusefu, umugale wa mu kaaya ke'Harimateya.
58 Uyo Yusefu, anagendaga imwa Pilaato, anamúhuuna kwo ahaabwe ikirunda kya
Yesu. Ne'ri Pilaato akayemeera,
59 Yusefu anagendi yabiira ikirunda, anakizingira-zingira kwo'mulondo mweru.
60 Ha nyuma, anakilambika mu shinda yage mbyahya. Mukuba, âli mali gwanwa
agibajiisa mu lwala. Na ha mulyango gwe'yo shinda, anaseeneka ha'kabururunge
ki'buye, abuli lyoka yaho.
61 Ku yikyo kyanya, Maryamu we'Magadala, no'yo gundi Maryamu, bâli bwatiiri hoofi
lye'shinda.

Ishinda ya Yesu yalaliirwa

‡ **27:46 27.46** Zaburi 22.1.

62 Yulwo lusiku lwo'kuyitegaanura kwo, lwanalenga. Ne'ri bukakya, abakulu
ba'bagingi, na'Bafarisaayo, banakuumana imwa Pilaato,
63 banamúbwira: «E Nahano, irya ngalagaaja, twakengeera kwe'kyanya yâli ki riiri
ngumaana, ikadeta: "Ngayitwa. Haliko, ku lusiku úlugira izishatu, ngazuuka!"
64 «Aaho! Ukyulage kwe'yo shinda ikanibwe, halinde ukuhisa ku lusiku úlugira
izishatu. Kwokwo, lya'bigirizibwa baage batayiji múzimba, banagendi bwira abandu
kwo azuuka mu bafwiri. Yubwo butebani buzinda, bwo bwangaba bubi ukuhima bulya
bwa mbere!»
65 Pilaato anashuvya: «Mutwalage yaba basirikaani iwa shinda! Bagendi gilanga nga
ngiisi kwo bashobwiri.»
66 Kwokwo, balya basirikaani banagendaga iwe'yo shinda, banagikania, mu kunaniiriza lirya ibuye kwe'nungu. Banasiga ho baguma, gira bagilaliire.

28

Yesu azuuka mu bafwiri
(Mariko 16.1-10; Luka 24.1-12; Yohana 20.1-10)

1 Yulwo lusiku lwe'Sabaato, lwanalenga. Ne'ri bukakya ku lukula lwo'lusiku lwi'yinga,
Maryamu we'Magadala, kuguma no'lya gundi Maryamu, banagendi tanduula ishinda ya
Yesu.
2 Lyeryo mu kihugo, mwanalenga umusisi muhamu bweneene. Mwi'gulu,
mwanashonooka umuganda wa Nahano, anayegeera iyo shinda, anahirikira lirya ibuye
ha butambi, analibwatala kwo.
3 Uyo muganda âli langashiini bweneene nga mulavyo. Ne'byambalwa byage, byâli
riiri byeru pepeepe, nga lugungu.
4 Yabo balaliizi, iri bakamúbonaga, banatondeera ukujuguma, banaba nga abafwiri.
5 Uyo muganda, anababwira kwokuno: «Mutayobohe! Ulya Yesu ye bakayitira ku
kibambo, nyiji kwo mwayiji múlooza.
6 Kundu kwokwo, atakiri hano! Keera azuuka, nga kwo âli mali gwanwa adeta. Muyiji
lola ho batámúlambisiri!
7 Mukwabadukire imwa'bigirizibwa baage, munababwire, ti: "Yesu, keera azuuka mu
bafwiri, anagwanwa i Galilaaya. Ee! Yeyo munda, yo mugamúbonera." Aaho! Keera
namùbwira. Muyuvwagwe bwija!»
8 Lyeryo, balya bakazi bombi banayami lyoka ha shinda, bakola ne'kyoba. Na
kwakundi, bâli koli shambiiri bweneene. Banatibitira imunda abigirizibwa ba Yesu,
gira bagendi bamenyeesa byoshi.
9 Haahago, Yesu yenyene anabahulukira kwo, anabalamusa: «Musingo!» Banamúyegeera, banamúgwata ku shando, iri banamúyikumba.
10 Yesu anababwira: «Mutayobohe! Mugendi bwira beene witu kwo bangwane i
Galilaaya. Yeyo munda, yo bagambonera.»

Abalaliizi be'shinda babeesha

11 Ku kyanya yabo bakazi bakaba bakiri mu gendaga, baguma ba mu balaliizi,
banayami lyoka yaho, banagenda mu kaaya ke'Yerusaleemu. Yibyo íbikakoleka, yabo
balaliizi banagendi biganuulira abakulu ba'bagingi.
12 Balya bakulu banagira inaama, kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi. Ne'ri bakagilyoka mwo, banagendi tulira abasirikaani ifwaranga nyingi,
13 banababwira: «Mudetage, ti: "Bushigi, ku kyanya tutákoli huniiri, abigirizibwa
baage bayiji múzimba."
14 Yugu mwazi, iri gwangahikira guvuruneeri, twenyene tugamúhoohya. Hatagire
íbigamùhahaza!»
15 Ikyanya bakayabiiraga zirya fwaranga, banagendi gira nga ngiisi kwo babwirwa.
Yugwo mwazi, gwanalumbuuka mu Bayahudi, gunaki bali mwo, halinde zeene.

Yesu aseezera abigirizibwa baage
(Mariko 16.14-18; Luka 24.36-49; Yohana 20.19-23; Mikolezi 1.6-8)

16 Balya bigirizibwa ba Yesu ikumi na muguma, banagenda i Galilaaya, banazamuukira ku mugazi, nga kwo Yesu âli mali gwanwa ababwira.
17 Ne'ri bakamúbona, banamúyikumba. Kundu kwokwo, baguma baabo banaba
bakiri ne'mbuzi-mbuzi.
18 Haaho, Yesu anabayegeera, anababwira kwokuno: «Niehe, mbaabirwi ubushobozi
bwoshi bwa mwi'gulu, na bwa hano mu kihugo!

19 Ku yukwo, mugendage mu bandu be'milala yoshi, munakizi bagira babe bigirizibwa
baani. Mukizi babatiiza kwi'ziina lya Daata, na lyo'Mwana, na lyo'Mutima Mweru.
20 Birya byoshi byo keera n'gamùbwira, mubayigirize kwo nabo bakizi bisimbaha.
Munamenyage bwija kwo tuyamiinwi, halinde ukuhisa ku mberuuka ye'kihugo.»

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Mariko

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Mariko, abanabumenyi bali mu deta kwo akalyosa amagambo mingi imwa Peturu. Ingingwe, kiyerekiini ngiisi kwo Yesu âli kizi kola bweneene. Ku yukwo, kiri mu tondobola ibitangaaza bingi, kwo biri makumi gabiri.

Ubushobozi bwa Yesu, buli mu boneka mu migirizo gaage, na mu bushobozi bwage hi'gulu lya Shetaani. Yesu yenyene ali mu deta: «Ndi Mwana wo'Mundu, úkayija mu kihugo, gira nyiji kiza abandu mu byaha byabo.»

Ubugira kingi, Mariko yenyene ali mu yerekana ngiisi kwo Yesu âli kizi yiyuvwa mu mutima gwage. Bitanali mu boneka mu Mataayo, kandi iri mu Luka. Ku mugani, Yesu akayuvwa indengeerwa (1.41); akabona buligo bweneene (1.43); anatangaalwa (6.5); anayidungeera (8.12); anaraakara (10.14); anakundana (10.21).

Na kwakundi, Mariko ali mu yerekana ngiisi kwa'bandu be'mbaga yage bakatee gira mbu bamúlahire. Ali mu yerekana na ngiisi kwa'bigirizibwa baage bâli mwo'bukaholwe. Ku mugani, beene wabo bâli toniri kwo asirehiri. Mu Mariko 4.13 batali mu sobanukirwa. Mu Mariko 4.40 batali mwo'bwemeere. Mu Mariko 6.52 batasobanukiirwi, bwo bâli yumiri mu mitima yabo. Mu Mariko 8.18-19 kundu bahiiti amasu, si batali mu bona, na kundu bali na'matwiri, si batali mu yuvwa.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Mariko 11.23-24: «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angabwira yugu mugazi kwo gugendi yihongoleka mu nyaaja, anabe ali no'bwemeere kwo bigakoleka, atanabe ne'mbuzi-mbuzi mu mutima gwage, iri bigamúkolekera! Namùbwiraga kwo ngiisi byo mugahuuna imwa Rurema, mukizi yemeera kwo mugabiyakiira, lyo muganabihaabwa.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ngiisi kwe'mikolwa ya Yesu ikatondeera (1.1-13)
b) Yesu atondeera umukolwa gwage i Galilaaya (1.14–6.29)
c) Yesu alyoka i Galilaaya, anagenda mu mahanga (6.30–9.29)
d) Yesu agalukira i Galilaaya (9.30-50)
e) Yesu agira umukolwa mu Buyuda, ne'Pereya (10.1-52)
d) Iyinga lyo Yesu akayusa kwo'mukolwa gwage (11.1–16.8)
e) Ahulukira ku bigirizibwa baage, abuli twalwa mwi'gulu (16.9-20)

Yohana wo'kubatiiza ashongaaniza Yesu injira
(Mataayo 3.1-11; Luka 3.2-16)

1 Hano, tugweti tugayerekana ngiisi kwe'Myazi Miija ya Yesu Kirisito ikatondeera. Ulya Yesu, ye Mwana wa Rurema.

2 Umuleevi Hisaaya, âli mali gwanwa ayandika hi'gulu lyage mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Ngalungika indumwa yani imbere lyawe,
gira igwanwe yakushongaaniza injira.*
3 Yuvwagwi! Umundu úli mwi'shamba, agweti agayiberekania kwi'zu lihamu, ti:
“Mushongaanize Nahano injira!
Ngiisi ho agakizi lenga, mumúgololere ho.†”»

4 Irya indumwa, ye wâli riiri Yohana wo'kubatiiza. Âli tuuziri mwi'shamba lya temandime lye'Buyahudi, anakizi bwira abandu kwokuno: «Mutwikirage ku byaha biinyu, munabatiizibwe, halinde lyo Rurema amùkoga.»

5 Uyo Yohana, abandu bingi bweneene bâli kizi músholololokera ukulyoka i Yerusaleemu, kiri na hooshi mu poroveesi ye'Buyahudi. Banakizi múhikira, iri banayilega ibyaha byabo. Yohana anakizi babatiiza mu lwiji Yorodaani.

6 Uyo Yohana, ibyambalwa byage bikalukwa mu bwoya bwe'ngamiya, anâli kizi yishweka umukaba mu kibuno. Ne'byokulya byage, âli kizi lya inzige no'buuki.

7 Âli kizi menyeesa abandu kwokuno: «Ha nyuma lyani, hagaki yija úmbimiri imisi. Ndanakwiriiri kiri no'kuyinama imbere lyage, mbu njwekuule imigozi ye'biraato byage.

---

* **1:2 1.2** Malaki 3.1. † **1:3 1.3** Hisaaya 40.3.

8 Niehe, ngweti ngamùbatiiza ku miiji. Halikago yehe, agakizi mùbatiiza ku njira
yo'Mutima Mweru!»

Yesu, abatiizibwa, anagezibwa
(Mataayo 3.13–4.11; Luka 3.21-22; 4.1-13)

9 Mu yizo siku, Yesu akalyokaga i Nazareeti, mu poroveesi ye'Galilaaya, anayijira
Yohana ha lwiji Yorodaani. Ne'ri akahika ho, Yohana anamúbatiiza.
10 Ikyanya Yesu akaba akiri mu lyoka mu lwiji, anabona kwi'gulu lyayami yanuuka.
Umutima Mweru gwanamújookera kwo ngi'humba.
11 Mwomwo mwi'gulu, mwanalyoka izu, lyanadeta kwokuno: «Wehe, we Mwana wani
mukundwa! We gweti uganzimiisa.»
12 Buzira kutinda, Umutima Mweru gwanatwalaga Yesu mwi'shamba.
13 Yesu anamala mwe'siku makumi gana, Shetaani agweti agamúgeza, anabeera
mwomwo kuguma ne'nyamiishwa. Ku yikyo kyanya, abaganda ba Rurema bâli kizi
múkuya-kuya.

Yesu abiika abigirizibwa baguma
(Mataayo 4.12-22; Luka 4.14-15; 5.1-11)

14 Ha nyuma, Yohana analashwa mu nyumba ye'mbohe, kyanatuma Yesu agagenda
i Galilaaya. Ne'kyanya akaba iyo munda, anakizi genda agamenyeesa abandu Imyazi
Miija ya Rurema,
15 iri anababwira kwokuno: «Ikyanya, keera kyahika! Ee! Ubwami bwa Rurema,
keera bwayegerera. Kwokwo, mutwikirage ku byaha biinyu, munayemeere Imyazi
Miija!»
16 Ikyanya Yesu âli kizi lenga ku ngombe ye'nyaaja ye'Galilaaya, anabona abadubi
babiri, Simooni, na mwene wabo wa Handereya. Yabo bombi, bâli gweti bagaaduba
ifwi.
17 Yesu anababwira: «Mungulikire! Ngola ngamùgira mube badubi ba'bandu!»
18 Lyeryo, banayami siga injenga zaabo, banamúkulikira.
19-20 Iri Yesu akayegera ha mbere hiniini, anabona abandi babiri: Yakobo, na mwene
wabo wa Yohana, bagala Zebedaayo. Yabo bombi, bâli riiri mu bwato kuguma na yishe
Zebedaayo, bagweti bagashoboola injenga zaabo. Yabo nabo, Yesu anabahamagala.
Lyeryo, banayami siga yishe mu bwato, ali kuguma na'bakozi, banakulikira Yesu.

Yesu ayimula ikisigo mu mundu
(Luka 4.31-37)

21 Yesu na yabo baabo, banayingira mu kaaya ke'Kaperinahumu. Na ku lusiku
lwe'Sabaato, Yesu anayingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anatondeera
ukuyigiriza mwa'bandu.
22 Galya migirizo gaage, iri bakagayuvwa, ganabasoomeza bweneene! Mukuba, âli
gweti agabayigiriza ku bushobozi, si amagambo gaage gatâli riiri nga ga'bigiriza baabo
be'maaja.
23 Mwi'yo nyumba ye'mihumaanano, mwâli riiri mundu muguma úwâli bambwirwi
ne'kisigo. Uyo musire, anayiberekaania kwi'zu lihamu, ti:
24 «E Yesu we'Nazareeti, bikagi byo utuloziizi kwo? Ka wayija, gira lyo utushereeza?
Nguyiji, kwo we yolya Mutaluule wa Rurema!»
25 Yikyo kisigo, Yesu anakikanukira, ti: «Hafe! Shaaga mu'yu mundu!»
26 Kirya kisigo, mbu kiyuvwagwe kwokwo, kyanayami mútukumula, kyanamúlyoka
mwo kigweti kigayamuluka.
27 Balya bandu booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa bweneene, ba-
nabuuzania, ti: «E balya, biki yibi? Yaga migirizo galyagagi mahyahya, ganali
mwo'bushobozi! Kiri ne'bisigo, ali mu bihamuliza, binayami músimbaha!»
28 Umwazi gwa Yesu, gwanayami lumbuuka mu poroveesi yoshi ye'Galilaaya.

Yesu akiza abalwazi bingi
(Mataayo 8.14-17; Luka 4.38-41)

29 Yesu anahuluka mwi'yo nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, ali kuguma na
Yakobo na Yohana, banayingira mu nyumba ya Simooni, na Handereya.
30 Ne'kyanya âli kolaga mwo, anabwirwa kwo navyala Simooni alambamiri ku ngingo,
akoli shushiirwi.
31 Yesu anamúyegeera, anamúgwatira ku kuboko, anamúvyula. Lyeryo, lirya
ishuushira lyanayami kanguuka. Uyo nyaama anatondeera ukubakolera ibyokulya.
32 Iri izuuba likaba keera lyasooka, banaleetera Yesu abalwazi booshi, kiri na booshi
ábâli bambwirwi ne'bisigo.

33 Abandu booshi ba mu kaaya, banazinga ha mulyango gwe'yo nyumba.
34 Balya balwazi booshi, Yesu anabakiza amalwazi gaabo ga kwingi-kwingi. Ne'bisigo íbyâli babambwiri, anakizi biyimula. Yibyo bisigo, bwo byâli múyiji, kyanatuma agabilahiza kwo bitadete.

Yesu ayigiriza abandu i Galilaaya
(Luka 4.42-44)

35 Iri hakaba shesheezi kare-kare, bútazi tejuukana, Yesu anavyuka, anahuluka mu nyumba, anagendi huuna Rurema áhayiheriiri.
36 Simooni na'baabo banagenda bagamúlooza.
37 Ne'ri bakamúbona, banamúbwira: «Si abandu booshi, bagweti bagakulooza!»
38 Yesu anabashuvya: «Tugendage mu tundi twaya twe'no munda, gira abandu baatwo nabo, ngendi bayigiriza Igambo lya Rurema. Mukuba, byebyo, byo n'gayijira.»
39 Kwokwo, Yesu anakizi genda agalenga mu poroveesi yoshi ye'Galilaaya, anakizi yigiriza abandu mu nyumba zaabo ze'mihumaanano. Na ábâli bambwirwi ne'bisigo, anakizi biyimula.

Yesu akiza umunamubembe
(Mataayo 8.1-4; Luka 5.12-16)

40 Yesu anayijirwa no'munamubembe muguma. Uyo munamubembe anafukama imbere lyage, anamúyinginga, ti: «Iri wangalooza, wangangiza.»
41 Ulya mulwazi, Yesu anamúyuvwirwa indengeerwa. Kwokwo, anagolola ukuboko mu kumúhuma kwo, anamúbwira: «Ndoziizi! Ubaagage mugumaana!»
42 Lyeryo, gulya mubembe, shululu!
43 Ne'ri Yesu akamúhanguula kwo ayigendere, anamúkomeereza, ti:
44 «Hatagire umundu yeshi ye ugabwira kwo wakizibwa! Si ugendi yiyerekana naaho imwo'mugingi, unatange ni'tuulo lyo'kuyerekana kwo keera wakira, nga kwo'lubaaja lwa Musa ludesiri.»
45 Kundu Yesu akamúkomereza kwokwo, haliko ulya mundu anagenda agatyabiriza ululimi, mu kubwira abandu ngiisi kwo Yesu akamúkiza. Kyanatuma Yesu atagaki shobola ukuyingira mu kaaya ku bweranyange, anagendi beera inyuma lyako áhayiheriiri. Abandu banakizi shololokera yaho bali.

2

Yesu akiza umundu úzingamiri
(Mataayo 9.1-8; Luka 5.17-26)

1 Iri hakalenga isiku ngerwa, Yesu anashubi galukira mu kaaya ke'Kaperinahumu. Ne'ri abandu bakayuvwa kwo akola mu nyumba,
2 banayiji gishololokera mwo. Yabo bandu, banafindana mwo bweneene, halinde hatanaki boneka ho'gundi mundu angabeera, kiri na ha mulyango. Yabo booshi, Yesu âli gweti agabayigiriza Igambo lya Rurema.
3 Haaho, hanayija abandu bana, babetwiri umundu úzingamiri.
4 Uyo mulwazi, yabo bandu banagira mbu bamúleete imbere lya Yesu, haliko batanashobola. Mukuba, abandu bâli koli findiini bweneene! Kyanatuma bagatula ku katwe,* mu kutungaania áhali Yesu. Banashonoolera ho'yo wabo, agwejiiri ku kyajo.
5 Iri Yesu akabonaga ngiisi kwo bamúbiisiri kwo'bwemeere, anabwira lulya luzingo kwokuno: «E mwana wani, ibyaha byawe, keera byakogwa.»
6 Na yaho, hâli bwatiiri abigiriza baguma be'maaja. Yabo bigiriza, banatondeera ukuyibuuza mu mitima yabo, ti:
7 «Kituma kikagi uyu mundu agweti agaadeta íbitali nga byo imbere lya Rurema? Si ndaaye úshobwiri ukukoga ibyaha, átali Rurema yenyene!»
8 Iyo mitono yabo mibi, Yesu anayami gimenya, kyanatuma agababuuza: «Kituma kiki mugweti mugaatona kwoku?
9 Aaho! Lihi írivwarusiri ukubwira yulu luzingo? Ka kumúbwira: "Ibyaha byawe, keera byakogwa", kandi iri kumúbwira: "Yimukaga, uyabiire ikyajo kyawe, ugende"?
10 Ndoziizi mumenye bwija kwo'Mwana wo'Mundu agweti kiri no'bushobozi bwo'kukizi koga ibyaha hano mu kihugo.» Haaho, Yesu anabwira lulya luzingo:
11 «Nakubwira, uyimuke! Uyabiire ikyajo kyawe, utaahe!»
12 Lyeryo, ulya mundu wa guru! Anayabiira ikyajo kyage imbere lya yabo booshi, anahulukira imbuga.

---

* **2:4 2.4** Abayahudi baguma bâli kizi vimba inyumba zaabo mu kutambika amatavi hi'gulu, banagabaraate kwe'nzizi, no'kugahoma kwo'bulongo.

Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana! Banayivuga Rurema, ti: «E balya, igambo mwene yiri, tutazindi libona!»

Yesu abwira Laawi kwo amúkulikire
(Mataayo 9.9-13; Luka 5.27-32)

13 Yesu anashubi manukira iwa nyaaja. Ne'kyanya abandu bakashololokera ho ali,
anatondeera ukubayigiriza booshi.
14 Ne'ri akaba akola mu genda, anabona Laawi mugala Halufaayo, abwatiiri mu
nyumba yo âli kizi buguliza mwo. Yesu anamúbwira: «E Laawi, ungulikire!» Ulya
Laawi anayami yimuka, anamúkulikira.
15 Uyo Laawi, Yesu anagendi lya imwage. Na mwomwo mu nyumba, mwâli bwatiiri
ababuguza bingi, na'bandi banabyaha, bagweti bagashangiira ibyokulya kuguma na
Yesu na'bigirizibwa baage. Mukuba, abingi baabo, bâli kizi múkulikira.
16 Mu bigiriza be'maaja, baguma bâli riiri ba mwi'banga lya'Bafarisaayo. Mbu
babonage kwo Yesu agweti agaalya kuguma na'babuguza na'bandi banabyaha, banab-
wira abigirizibwa baage: «Maki gano! Si mugweti mugashangiira ibyokulya kuguma
na'babuguza, na'bandi banabyaha!»
17 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anababwira: «Abagumaana batali mu ba ni'goorwa
lyo'kubukwa. Si abalwazi, booki bo balihiiti! Íbitumiri n'gayija, kutali mbu
lyo mbamagala ábayibwini kwo bakwaniini imbere lya Rurema. Si n'gayija, gira
mbamagale abanabyaha.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyishalisa
(Mataayo 9.14-17; Luka 5.33-39)

18 Abigirizibwa ba Yohana, na'Bafarisaayo, bâli kizi yishalisa. Lusiku luguma, abandu
banayijira Yesu, banamúbuuza, ti: «Abigirizibwa ba Yohana, na ba'Bafarisaayo, bagweti
bagayishalisa. Aahago! Kituma kiki abe'mwawe, boohe, bagenderiiri naaho ukukizi
lya?»
19 Yesu anabashuvya: «Kutagi kwo ábalaalikwa bangayishalisa, banakiri kuguma na
nahamwabo wo'buhya? Ku kyanya baki ririinwi, bitangaziga kwo bayishalise.
20 Halikago, mu siku ízigayija, nahano wo'buhya agalyosibwa mu kati kaabo. Mu yizo
siku, lyoki bagayishalisa!
21 «Ndaaye mundu, úwangayabiira ikitubiko íkitazi funyaala, mbu anakihangire ku
mulondo mukuluukulu. Mukuba, iri angagira kwokwo, kirya kitubiko kyo'mulondo
muhyahya, kigadaatula yaho kyahangirwa ku mukuluukulu. Na yaho áhakoli huziri,
hanalandamuke ingingwe.
22 «Na kwakundi, ndaaye mundu, úwangabiikira amaavu ge'kishogwe mu ndaha
ze'mbu nguluukulu. Iri angagira kwokwo, galya maavu gagapwamuula zirya ndaha,
ganafwe ubusha. Na yizo ndaha, nazo zinashereere. Si amaavu ge'kishogwe, gali mu
tindikirwa mu ndaha ze'mbu ízikiri mbyahya!»

Yesu ye Nahano wo'lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.1-8; Luka 6.1-5)

23 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli gweti agalenga mu ndalo ze'ngano. Abigiriz-
ibwa baage banakizi genda bagazihulumula.
24 Abafarisaayo, mbu babonage kwokwo, banabwira Yesu: «Kituma kiki abigirizibwa
baawe bagweti bagaagira íbitahangwirwi ku lusiku lwe'Sabaato?»
25 Yesu anabashuvya: «Ka mutazindi soma ngiisi kwo Dahudi akagira, ku kyanya âli
koli shalisiri kuguma na'baabo.
26 Si ku kyanya Habyataari âli riiri mukulu wa'bagingi, Dahudi akayingira mu nyumba
ya Rurema, anayabiira imikate íyâli mali taluulwa imwa Rurema, anagilya. Anaheereza
na kwo yabo baabo. Banali bagingi naaho, bo bâli hangwirwi ukukizi gilya![†]»
27 Yesu anashubi babwira: «Ulusiku lwe'Sabaato, lukagirwa hi'gulu lya'bandu. Si
abandu, batakabumbwa hi'gulu lyalwo.
28 Kwokwo, ulusiku lwe'Sabaato, Umwana wo'Mundu, ye Nahano wa lwo!»

3

Yesu akiza umundu ku lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.9-14; Luka 6.6-11)

1 Ulundi lusiku, Yesu anayingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anag-
wana mwo'mundu úwâli niaziri ukuboko.

[†] **2:26 2.26** Balaawi 24.5-9.

2 Abagoma ba Yesu, bâli gweti bagamúgandiiza, gira babone iri agamúkiza ku lusiku
lwe'Sabaato. Mukuba, bâli loziizi igambo lyo bangamúlegera kwo.
3 Uyo mundu, Yesu anamúbwira ti: «Yimuka! Uyimangage yaha ha kati.»
4 Ne'ri akayija, Yesu anababuuza: «Aahago! Ku lusiku lwe'Sabaato, biki bye'maaja
zituhangwiri ukukizi gira? Ka'miija, kandi iri amabi? Ka zituhangwiri kwo tukizi
lukizania kwo, kandi iri tukizi luyitana kwo?» Balya bandu, banayihulikira!
5 Yesu, anabaleeza-leeza mwa'masu, anajengeerwa bweneene, bwo bâli yumusiizi
imitima yabo. Ulya mundu, Yesu anamúbwira: «Lambuula ukuboko kwawe!» Ne'ri
akakulambuula, kwanayami kira!
6 Balya Bafarisaayo, iri bakabona kwokwo, banalyoka yaho, banagendi gira igambi
na'bandu ba Heroode, lyo'kuyita Yesu.

Abandu bingi basholoolokera áhali Yesu

7 Yesu analyoka yaho, na'bigirizibwa baage, banashubi genda iwa nyaaja. Abandu
bingi bweneene banakizi genda bamúkulikiiri. Yabo booshi, bâli lyosiri i Galilaaya,
8 ne'Buyahudi, ne'Yerusaleemu, ne'Hidumeya, ne'kajabo ko'lwiji Yorodaani, na mu
mbande ze'Tiiro na mu ze'Sidooni. Na íbikatuma bagamúyijira, bwo bâli yuvwiti
hi'gulu lye'bitangaaza byoshi byo âli kizi gira.
9 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwo bagwanwe bamúbiikira ubwato hoofi,
lya'bandu batamúfindirize.
10 Mukuba, âli mali kiza abandu bingi. Na'balwazi âli gweti bagakubirira mbu nabo
bamúhume kwo.
11 Kiri na ábâli bambwirwi ne'bisigo, ikyanya bakabona Yesu, banayibulaga imbere
lyage. Birya bisigo byanakizi yamiza, ti: «Si we Mwana wa Rurema!»
12 Kundu kwokwo, Yesu anabikanukira, kwo hatagire íkigamúmenyeesa mu bandu.

Yesu atoola indumwa ikumi na zibiri
(Mataayo 10.1-4; Luka 6.12-16)

13 Yesu anazamuukira ku mugazi, anahamagala ngiisi bo âli loziizi. Ne'ri bakamúyijira,
14 anabiika ikumi na babiri, anabayinika iziina Ndumwa. Yizo ndumwa, anazibwira
kwo bakizi gendanwa. Anazituma, gira zikizi gendi menyeesa Imyazi Miija.
15 Anaziheereza no'bushobozi bwo'kukizi yimula mwe'bisigo.
16 Zirya ndumwa ikumi na zibiri, zo zeezi: Simooni (ye Yesu akayinika iziina lya
Peturu),
17 na Yakobo, na Yohana. (Yabo bombi bâli riiri bagala Zebedaayo, banali bo Yesu
akayinika iziina Bowanerige, kuli kudeta Baana be'mikungulo.)
18 Anabiika na Handereya, na Firipo, na Batoromaayo, na Mataayo, na Tomaasi, na
Yakobo mugala Halufaayo, na Tadaayo, na Simooni úwâli kizi buuzibwa Zeloote,
19 na Yuda Hisikaryote, ulya úkayiji tanga Yesu mu bagoma.

Beene wabo Yesu bamúgayiriza

20 Ha nyuma, Yesu na'bigirizibwa baage banayingira mu nyumba, banagwana
mwa'bandu bingi bweneene, halinde batanalonga kiri no'bulyo bwo'kulya.
21 Beene wabo Yesu, mbu bayuvwagwe kwokwo, banadeta, ti: «Ehee! Si akoli
sirehiri!» Kyanatuma bagagenda imunda ali, gira bagendi múyabiira.

Yesu ashembwa kwo abambwirwi ne'bisigo
(Mataayo 12.22-32; Luka 11.14-23; 12.10)

22 Abigiriza be'maaja, banalyoka i Yerusaleemu, banayiji deta: «Si Yesu abambwirwi
no'mukulu we'bisigo, Berizebuuli! Kunali ku njira yage, kwo agweti agayimula
mwe'byabo.»
23 Balya bigiriza be'maaja, Yesu anabahamagala. Ne'ri bakahikaga, anabatwa imigani
kwokuno: «Kutagi kwo Shetaani angayiyimula?
24 Abandu bo'bwami buguma, iri bangayihandulana kwo, iri yubwo bwami bugaasiba.
25 Kiri na'bandu be'nyumba nguma, iri bangayihandulana kwo, iri iyo nyumba itagaki
sikama.
26 «Aahago! Kiri na Shetaani kwakundi, iri angayiha, naye kwakundi atangasikama.
No'lwage, lunabe keera lwahika.
27 Ndaaye mundu, úwangayifunda mu nyumba ye'kihagange, anakishahule ibindu,
átazi kikona. Haliko, ámali kikona, lyoki angashahula íbiri mwo!
28 «Namùbwira ukuli, kwa'bandu bangakogwa ngiisi bitusi, na ngiisi bindi byaha
byoshi.

29 Haliko, iri angatuka Umutima Mweru, lyoki atâye kogwe! Si agaaba agira ikyaha
kyo'kuyama ho imyaka ne'myakuula!»
30 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwokwo, bwo bakadeta kwo ali mwe'kisigo.

Banyandi beene wabo Yesu?
(Mataayo 12.46-50; Luka 8.19-21)

31 Beene wabo Yesu, na nyina, banayija imunda ali. Ne'kyanya bakaba baki yimaaziri
ha mbuga, banamútumira.
32 Na yumwo Yesu âli riiri, mwâli bwatiiri abandu bingi bamúfindiriziizi. Yabo bandu
banamúbwira: «Nyoko, na beene winyu, bakoli yimaaziri ha mbuga, bakubuuza.»
33 Yesu anabashuvya: «Nyandi maawe? Na banyandi beene witu?»
34 Balya bandu, Yesu anabaleeza-leeza mwa'masu, anadeta kwokuno: «Mu baabano,
mwo mulyagagi maawe, mwo munali na beene witu!
35 Ee! Iri umundu angaba agweti agaagira byo Rurema aloziizi, yoyo ye mwene witu,
ye na mwali wani, ye na maawe.»

4

Umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.1-9; Luka 8.4-8)

1 Yesu anashubi genda iwa nyaaja. Ne'ri akaba akola kwi'buga, anatondeera ukushubi
yigiriza abandu. Abandu bingi bweneene, banamúshololokera. Kyanatuma agashonera
mu bwato, anabubwatala mwo, anashegera hiniini mu nyaaja. Na'bandu banasigala
bayimaaziri kwi'buga.
2 Yesu anabayigiriza amagambo mingi mu kubatwira imigani.
Na mu yago migirizo, anababwira kwokuno:
3 «Yuvwagwi! Hâli riiri umuhiizi muguma, úkagendi biba imbuto zaage.
4 Ulya muhiizi, iri akaba akola mu zibiba, imbuto nguma zanakizi twa mu njira.
Utunyuni twanayiji zirya.
5-6 «Izindi mbuto, zanatwa mu lushegebwe, áhazira luvu lwingi, zanayami mera duba.
Haliko, bwo'luvu lwâli riiri luniini, imizi yazo, itâli yisiri. Ne'kyanya izuuba likadaruura,
zanayami bogama.
7 «Izindi mbuto, zanatwa mu migenge. Ikyanya ikakula, yanazishweshweteza,
zitanaki ba kwe'mimbu.
8 «Izindi mbuto, zanatwa mu luvu lwija. Ne'kyanya zikayera, nguma zanakizi
yimbulwa kwe'ndete makumi gashatu-gashatu. Ne'zindi, kwa makumi galindatu-
galindatu. Ne'zindi, kwi'gana-igana.
9 Ngiisi úhiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!»

Íbikatuma Yesu agakizi twa imigani
(Mataayo 13.10-17; Luka 8.9-10)

10 Iri Yesu akaba akola yenyene, abigirizibwa baage ikumi na babiri, kuguma na'bandi
bo bâli ririinwi, banayiji múbuuza hi'gulu lye'yo migani.
11 Anabashuvya, ti: «Ngiisi íbyâli bishamiri mu bwami bwa Rurema, mwehe keera
mukabimenyeesibwa. Haliko, abe mbuga boohe, ngweti ngababwira byo ku migani,
gira:
12 "Ukulola, bagakizi lola. Haliko, batâye bone!
Ukuyuvwa, bagakizi yuvwa. Haliko, batâye sobanukirwe!
Nga bitangabiiri kwokwo,
bangagalukiiri Rurema, banakogwe![*]"»

Yesu alimbuula umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.18-23; Luka 8.11-15)

13 Ha nyuma, Yesu anababuuza: «Ka mutashobwiri ukusobanukirwa na yugu mugani?
Aaho! Kutagi kwo mugaki sobanukirwa ne'gindi yoshi?
14 Yizo mbuto, liri Igambo lya Rurema.
15 Zirya mbuto ízikatwa ku butambi bwe'njira, biyerekiini umugani gwa ábali mu
yuvwa Igambo lya Rurema. Haaho-haaho, Shetaani anayiji lijobola mu mitima yabo.
16 «Zirya zindi ízikatwa mu lushegebwe, ziyerekiini umugani gwa ábali mu yuvwa
Igambo lya Rurema, banaliyakiire ku bushambaale.

---

[*] **4:12 4.12** Hisaaya 6.9-10.

17 Haliko, bali mu ba nga mbuto ízitayisiizi imizi, kinatume yiryo igambo litali mu
bayama mwo. Ikyanya bali mu longa amakuba, kandi iri kulibuzibwa hi'gulu lyalyo,
banayami lijanda.
18 «Zirya zindi ízikatwa mu migenge, biyerekiini umugani gwa ábali mu yuvwa
Igambo lya Rurema.
19 Haliko, ikyanya bali mu hahalira amagoorwa gaabo, banabe bali mu tebwa
no'bugale, banali mu mirwa na'mifwije, kinatume lirya igambo ligabashweshwetera
mwo, litanabe ne'bitumbwe.
20 «Zirya mbuto ízikatwa mu luvu lwija zoohe, biyerekiini umugani gwa ábali mu
yuvwa Igambo lya Rurema, banaliyemeere, halinde linatongeke mu kati kaabo. Na íbiri
mu yimbulwa, binabe ubugira makumi gashatu-gashatu, kandi iri makumi galindatu-
galindatu, kandi iri igana-igana.»

Umugani gwi'tara
(Luka 8.16-18)

21 Yesu anashubi babwira kwokuno: «Ko'mundu angayasa itara, analitumbikire
kwe'kitiri, kandi iri alifunda mu ngologooshi? Nanga! Si ali mu libiika ku kiterekero!
22 «Kwo na kwokwo, ngiisi íbiki bishamiri, bigaki yerekanwa ku bweranyange. Na
kundu biki bwikiirwi, bigaki biikwa ha bweruula.
23 Umundu, iri angaba ahiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!»
24 Yesu anashubi babwira: «Ibyo muli mu yuvwa, mubiyuvwirize bwija! Mukuba,
ngiisi lugero lwo mugweti mugagerera kwa'bandi, lwo na niinyu mugayiji gererwa kwo,
kiri ne'ngingwe yalwo!
25 «Na kwakundi, iri umundu angaba akoli hiiti ikindu, ye gayushuulirwa kwe'bindi.
Haliko, iri angaba ndaakyo ahiiti, kiri na hyo atákoli hiiti, agahinyugutulwa!»

Umugani gwo'kumera kwe'mbuto

26 Yesu anashubi deta: «Ubwami bwa Rurema, twangabuyerekana ku mugani
gwo'muhiizi úkagendi biba imbuto.
27 Zirya mbuto, zanamera, zanakizi kula úbwakya-úbwayira, kuba ku kyanya ali mu
ba ahuniiri, kandi iri avyusiri. Na íbiri mu zimeza, no'kuzikuza kwokwo, atabiyiji.
28 Uluvu lwonyene, lwo luli mu zimeza, halinde zinashinge. Ne'kyanya ziri mu ba
keera zakula, zinaleete akashala, imihuli ibuli ba.
29 Ne'kyanya ziri mu ba keera zayeraga, anagendi zigesha. Ee! Kiri mu ba kikola
kyanya kyo'kuziyimbula.»

Umugani gwe'hibuto hye'haradaali
(Mataayo 13.31-32, 34; Luka 13.8-19)

30 Yesu anabuuza kwokuno: «Ubwami bwa Rurema, buli kuti? Twangabushushaania
na biki?
31 Yubwo bwami, bulyagagi nga hibuto hye'haradaali. Yihyo hibuto, hyo hiri hiniini
ukuhima izindi zooshi íziri mu byalwa.
32 Kundu kwokwo, ikyanya hiri mu ba keera hyabyalwa, hinakule, hiri mu yiji ba
mbuto mbamu ukuhima izindi zooshi za mu ndalo. Amatavi gaahyo ganayajabuke,
halinde utunyuni tunakizi yiji twa mu kimbehwa kyago.»
33 Yesu, anayushuula igindi migani mingi mwene iyo. Kwokwo, kwo akayigiriza
abandu Igambo lya Rurema, nga kwo bâli shobwiri ukulisobanukirwa.
34 Ndaanalyo igambo lyo akababwira, buzira kukoleesa imigani. Haliko, ikyanya bâli
kizi ba bayiheriiri, lyoki lyo âli kizi basobanulira byoshi.

Yesu ahoohya ikihuhuuta ne'midunda
(Mataayo 8.23-27; Luka 8.22-25)

35 Lwolwo lusiku, iri kakaba kakola kabigingwe, Yesu anabwira abigirizibwa baage
kwo: «Tujabukage inyaaja!»
36 Kwokwo, banasiga yabo bandu booshi, banagwana Yesu mu bwato, banagenda
bakulikiirwi na'gandi maato.
37 Mwi'yo nyaaja, mwanayami tuza ikihuhuuta kikayu. Yubwo bwato, bwanakizi
sookwa-sookwa ne'midunda, halinde bwanahambiri yijula mwa'miiji.
38 Kundu kwokwo, Yesu âli huniiri mwi'twe lye'nyuma, abiisiri itwe lyage ku mushego.
Balya bigirizibwa baage, banayiji músisimula, banamúbwira: «E maashi mwigiriza, ka
utabwinagi kindu bwo twamu kamira muno!»
39 Yesu anavyuka. Ne'ri akabona kirya kihuhuuta, anakikanukira. Kiri ne'rya nyaaja
nayo, anagibwira kwokuno: «Hulika! Uhoge!» Lyeryo, umunyerere gwanatoola.

40 Yesu anabuuza abigirizibwa baage, ti: «Kituma kiki mukoli yobohiri kwoku? Ka
mutabiisiri Rurema kwo'bwemeere?»
41 Na íbikatuma agababwira kwokwo, bwo bâli koli somiirwi bweneene! Banabuuza-
nia: «Mundu muki uno? Si kiri ne'kihuhuuta ne'nyaaja, bigweti bigamúsimbaha!»

5

Yesu akiza umusire we'Geraasi
(Mataayo 8.28-34; Luka 8.26-39)

1 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka inyaaja, banahika mu kihugo
kya'Bageraasi.
2 Ne'ri Yesu akashonooka mu bwato, anagwanana no'musire muguma, úshaaziri mu
maherero.
3 Munali mwomwo, mwo âli tuuziri. Ndaaye mundu úwâli shobwiri ukumúshweka,
kiri ne'minyororo.
4 Mukuba, kundu bâli kizi giraga mbu bamúshweke ne'minyororo, ne'mirinda,
batanahasha. Birya byoshi, âli kizi bitwisa. Ndaanaye mundu úwâli shobwiri
ukumúvindagaza.
5 Uyo mundu, âli yamiri ubushigi ni'zuuba agweti agakeya-keya mu maherero, kiri na
mu migazi, anakizi banda-banda akashiba. Anakizi yibejanga-bejanga na'mabuye.
6 Ulya musire, mbu alangiize Yesu ku hala, anayami tibitira imunda ali, anafukama
imbere lyage.
7-8 Yesu anayami deta: «E kisigo, shaagaga mu'yu mundu!» Ulya musire, anayamiza,
ti: «E Yesu, Mwana wa Rurema úli hi'gulu lya byoshi! Bikagi byo undoziizi kwo? Ukitwe
kwi'ziina lya Rurema, kwo utaganyogogoza!»
9 Yesu anamúbuuza: «Iziina lyawe, we nyandi?» Umusire, ti: «Iziina lyani, nie
Binoono. Ee! Tulyagagi bingi bweneene.»
10 Birya bisigo byanamúyinginga bweneene, kwo atabiyimule mu yikyo kihugo.
11 Na yaho ku higangazi, hâli ragiiri ulukuuli lwe'ngulube.
12 Kwokwo, yibyo bisigo, byanayinginga Yesu: «Utuhanguule tugendi yifunda mu
ziriira ngulube. Mube mwo ugatutuma.»
13 Ne'ri akabihanguula, byanalyoka mu'lya mundu, byanagendi ziyifunda mwo. Lulya
lukuuli lwoshi lwa nayami gendi yilasha mu nyaaja. Lwanakamira mwo. No'muharuuro
gwazo, gwâli hisiri nga bihumbi bibiri.
14 Abangere baazo, ti yee! Banatibitira i kaaya, kiri na mu mbingiro, banagendi
menyeesa abandu ngiisi íbyakoleka. Kyanatuma abandu bagagumukira imunda Yesu,
gira nabo bagendi biyibonera.
15 Ne'ri bakahika áhali Yesu, banagwana ulya mundu keera alyosibwa mwe'bisigo.
Âli koli bwatiiri yaho, ayambiiti, anakola mugumaana. Balya bandu, mbu babonage
kwokwo, banagwatwa ne'kyoba.
16 Balya ábakayibonera ngiisi íbyakoleka ku'yo musire na ku yizo ngulube, banaba-
ganuulira byo.
17 Yabo bandu, banayinginga Yesu bweneene kwo ashaagage mu kihugo kyabo!
18 Ne'ri akaba akola mu shonera mu bwato, uyo mundu úshubi sirehiri,
anamúyinginga kwo bagendanwe.
19 Haliko, Yesu ti: «Nanga! Ugalukire i kaaya! Ugendi ganuulira beene winyu ngiisi
kwo Nahano akukejeerera, na ngiisi kwo akugirira.»
20 Ulya mundu, analyoka yaho, anagenda agaganuulira abandu ba mu mbande
ze'Dekapooli ngiisi kwo Yesu amúgirira. Balya bandu booshi, ikyanya bakayuvwa,
banasoomerwa!

Yesu akiza umukazi, anaholoolola no'munyere
(Mataayo 9.18-26; Luka 8.40-56)

21 Yesu anashubi yingira mu bwato. Ne'ri akaba keera kandi ajabuka inyaaja, abandu
bingi bweneene banashololokera ho ali kwi'buga.
22 Hanayijaga mundu muguma, iziina lyage ye Yahiro, wa mu bakulu be'nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Uyo Yahiro, iri akabonaga Yesu, anafukama imbere
lyage,
23 anamúyinginga bweneene, ti: «Munyere wani, akola bu fwa. Uyiji múbiika
kwa'maboko, gira alonge ukukira, anashubi ba mugumaana!»
24 Kwokwo, Yesu na Yahiro banagendanwa. Yabo bandu booshi, banagenda
bashoshiiri Yesu, iri banamúfindiriza.

25 Na mu kati kaabo, mwâli riiri umukazi, úwâli mali hisa imyaka ikumi ni'biri ali
no'bulwazi bwo'mududu.
26 Uyo mukazi âli gweti agalibuuka bweneene! Anakizi bukwa na'bafumu bingi-
bingi. Na kundu âli mali mala ibindu byage byoshi, atanakira. Si ubulwazi bwanakavya
ukumúkalaalira ukuhima ubwa mbere.
27 Uyo mukazi âli mali gwanwa ayuvwa hi'gulu lya Yesu, kyanatuma agagenda ali mu
sheshera mu bandu. Ne'ri akahika ha nyuma lyage, anahuma ku mulondo gwage.
28 Mukuba, akayisaliza, ti: «Iri nangahuma naaho ku mulondo gwage, ngaakira.»
29 Kwokwo, mbu aguhumage kwo, gulya mududu gwage gwanayami kama! Ulya
mukazi anayiyuvwa mu magala gaage, kwo keera akira lwoshi.
30 Yesu anayiyuvwa kwe'misi yamúlyoka mwo, kyanatuma agakebaanuka, anabuuza
abandu: «Nyandi úwambuma ku byambalwa?»
31 Abigirizibwa baage, banamúshuvya: «E maashi mwigiriza, si wenyene ubwini
ngiisi kwo yaba bandu bagweti bagakuyisiriita-siriita kwo! Aaho! Kutagi ukiri mu
tubuuza: "Nyandi úwambuma kwo?"»
32 Kundu kwokwo, Yesu anabaleeza-leeza mwa'masu, gira abone ngiisi úwamúhuma
kwo.
33 Ulya mukazi âli yiji ngiisi byo akizibwa, kyanatuma agayiji fukama imbere lya Yesu,
akoli jugumiri mu kati ke'kyoba. Ngiisi íbikamúkoleka kwo, anayami múbwira byo ku
bweranyange.
34 Yesu anamúbwira: «E munyere wani, bwo umbiisiri kwo'bwemeere, kyo kyatuma
wakira. Ugendage no'mutuula! Galya malibu gataki shubi kugalukira.»
35 Iri Yesu akaba akiri mu deta, hanayija abandu ukulyoka imwo'yo mukulu Yahiro,
banamúbwira: «E waliha! Munyere wawe, keera afwa. Utaki tami luhya umwigiriza!»
36 Ikyanya bakayiji bwira Yahiro kwokwo, Yesu atanatwaza, anamúbwira: «Utay-
obohe! Ubiike Rurema kwo'bwemeere naaho.»
37 Yesu anakumiira yabo bandu kwo hatagirage gundi mundu ye bagagendanwa, átali
Peturu, na Yakobo, na Yohana mwene wabo no'yo Yakobo.
38 Ne'ri bakahika ha mwo'yo mukulu Yahiro, banagwana abandu bakola mu bululuka.
39 Yesu anayingira mu nyumba, anababwira: «Biki byo mugweti mugabululukira? Uyu
mwana atafwiri. Si ahuniiri naaho!»
40 Yabo bandu, banamúshekeereza, ti shoshoo! Yabo booshi, Yesu anabahulukiza
imbuga, anasigala na yishe wo'yo munyere, na nyina, kuguma na'bigirizibwa baage bo
bâli ririinwi. Ne'ri akayingira mu kisiika kyo'lya mwana âli riiri mwo,
41 anamúgwatira ku kuboko, anamúbwira: «Talita kumu!», umugeeza gwago: «E
munyere, vyuka!»
42 Lyeryo, ulya munyere anayami vyuka, anatondeera ukugenda.
Balya bandu, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa bweneene! (No'yo munyere âli
kola ne'myaka ikumi ni'biri.)
43 Ikyanya Yesu akamúvyula, anabakomeereza kwo hatagirage mundu ye bagabib-
wira. Abuli deta kwo'yo munyere ahaabwe byo agaalya.

6

Yesu agayirizibwa imwabo
(Mataayo 13.53-58; Luka 4.16-30)

1 Yesu analyoka yaho, anataahira imwabo kuguma na'bigirizibwa baage.
2 Na ku lusiku lwe'Sabaato, anatondeera ukuyigiriza abandu mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Ne'ri bakamúyuvwa, abingi baabo banasoomerwa!
Yabo bandu banabuuzania, ti: «E balya, yibi byoshi, hayi ho akabilyosa? Na yubu
bwitegeereze bwo ahaabirwi, buli bukagi? Kiri na yibi bitangaaza, agweti agabigira ku
njira nyiki?
3 Aahago! Ka atali ulya mubaaji we'biti? Na nyina, ka atali ye Maryamu? Na beene
wabo, ka atali Yakobo, na Yose, na Yuda, na Simooni? Na baali baage, ka tutatuliinwi
hano?» Yabo bandu, ehee! Banayuvwa buligo hi'gulu lyage.
4 Kundu kwokwo, Yesu anababwira: «Umuleevi atali mu bula ulushaagwa, mútali mu
kaaya kaabo, na mu beene wabo, na mu mwage!»
5 Yesu atanaki shobola ukukizi gira ibitangaaza yaho imwabo, ha nyuma lyo'kukiza
abalwazi bagerwa ku njira yo'kubabiika kwa'maboko.
6 Anasoomerwa ngana, bwo bâli lahiiri ukumúbiika kwo'bwemeere.

Yesu atuma indumwa zaage ikumi na zibiri
(Mataayo 10.5-15; Luka 9.1-6)

Yesu anakizi genda agalenga mu twaya, iri anayigiriza abandu.
7 Anahamagala indumwa zaage kwo ziri ikumi na zibiri, gira azitume zibiri-zibiri,
anaziheereza ubushobozi bwo'kukizi yimula ibisigo.
8 Anazibwira kwokuno: «Hatagirage kindu kyo mugatwala ku lugeezi lwinyu, guba
mukate, kandi iri ludaha. Mutanakizi shwekera ifwaranga mu kibuno. Mukizi genda
mufumbiiti ingoni naaho,
9 iri munayambiiti ne'biraato. Mutanakizi yitwaza ikyambalwa kya kabiri.
10 Ikyanya mugahikaga mu nyumba ndebe, mukizi beera mwomwo, halinde ukuhisa
ku lusiku lwo mugalyoka yaho.
11 «Abandu ba'handu halebe, iri bangalahira ukumùyegereza, kandi iri
kumùyuvwiriza, mu kulyoka yaho, munabugumule kiri no'lukungu úluli ku magulu
giinyu. Bube bumasi kwo mushuba ha mwabo!»
12 Kwokwo, yizo ndumwa za Yesu zanalyoka yaho, zanakizi genda zigayigiriza abandu
kwo batwikire ku byaha byabo.
13 Zanagwana abandu bingi babambwirwi ne'bisigo, zanakizi biyimula. Na'balwazi
bingi kwakundi, zanakizi bakiza, mu kubashiiga amavuta.

Heroode ayita Yohana wo'kubatiiza
(Mataayo 14.1-12; Luka 9.7-9)

14 Umwazi gwa Yesu, gwanalumbuuka bweneene mu bandu. Kiri na mwami Heroode
naye anaguyuvwa. Bandu baguma, banakizi deta: «E balya, Yohana wo'kubatiiza, ye
wazuuka mu bafwiri! Kyo kitumiri ali no'bushobozi bwo'kukizi gira ibitangaaza.»
15 Abandi nabo, ti: «Nanga! Ye Hiriya.» Na'bandi, ti: «Alyagagi muguma wa mu
baleevi ba keera.»
16 Iri mwami Heroode akayuvwa kwokwo, naye anadeta: «Ulya Yohana, kundu
n'gamúsingula itwe, haliko akola mugumaana kandi!»
17 Mukuba, uyo Heroode yenyene âli mali gwanwa agwatiisa Yohana, anamúlasha mu
nyumba ye'mbohe. Akagira kwokwo hi'gulu lya Herodiya. Mukuba, kundu Herodiya
âli ryagagi muka mwene wabo wa Firipo, haliko uyo Heroode anayiji múyanga.
18 Kyanatuma Yohana agabwiririra Heroode, ti: «E maashi mwami! Si imaaja
zitakuhangwiri kwo uhulusagye muka mwene winyu, mbu umúyange!»
19 Yiryo igambo, lyanatuma uyo Herodiya agajinikira Yohana, analooza ukumúyita,
haliko, atanalonga ubulyo.
20 Na kwakundi, uyo Heroode âli yobohiri Yohana, anakizi múlanga, bwo âli yiji kwo
Yohana ali mundu mwija, anakwaniini imbere lya Rurema. Ee! Uyo Heroode, âli kizi
siima ukuyuvwiriza amagambo ga Yohana, kundu gâli kizi múteera ulushunguti.
21 Iri hakatama, Herodiya analonga ubulyo. Ulusiku lwo'kukengeera ukubutwa kwa
Heroode, iri lukahikaga, Heroode anagira ulusiku lukulu, analaalika abatwali, kuguma
na'bakulu ba'basirikaani, na'bandi bakulu be'Galilaaya.
22 Uyo Herodiya, munyere wage anayingira, anatondeera ukukina. Yukwo kukina
kwage, kwanasimiisa mwami Heroode ngana-ngana, kiri na yabo baabo. Mwami
anayami múbwira: «Umbwire ngiisi byo uloziizi! Ngakuheereza byo!»
23 Heroode anashubiza, mu kushiikiza, ti: «Nakitwa! Ngiisi byoshi byo ugambuuna,
ngakuheereza byo, kundu kwangahisa ku luhande lwo'bwami bwani.»
24 Ulya munyere anatee huluka, anagendi buuza nyina ti: «E maawe, mbuunage biki?»
Lyeryo nyina, ti: «Uhuune itwe lya Yohana wo'kubatiiza!»
25 Ulya munyere, anayami galukira imunda mwami, anamúbwira: «E mwami,
bwobuno, ndoziizi umbiikire itwe lya Yohana wo'kubatiiza ku sahaani!»
26 Ulya mwami, mbu ayuvwagwe kwokwo, anashenguka bweneene! Haliko,
atanalooza ukumúlahirira, bwo âli mali gwanwa abiika indahiro imbere lya'balaalike.
27 Kwokwo, anayami tuma umusirikaani, anamúbwira kwo agendi múleetera itwe lya
Yohana. Uyo musirikaani, anagenda mu nyumba ye'mbohe. Ne'ri akasingula Yohana
itwe,
28 analileeta ku sahaani, analifumbadika ulya munyere. Naye, analiheereza nyina.
29 Abigirizibwa ba Yohana, iri bakayuvwa kwokwo, banayiji yabiira ikimbiri-mbiri,
banagendi kilambika mu shinda.

Yesu ayigusa abandu bihumbi bitaanu
(Mataayo 14.13-21; Luka 9.10-17; Yohana 6.1-14)

30 Indumwa za Yesu, iri zikagalukira imunda ali, zanamúganuulira ngiisi byo zâli kizi
kola, na ngiisi kwo zâli kizi yigiriza abandu.

31 Haaho-haaho, abandu bingi banayijira Yesu mihiza-mihiza, halinde Yesu
ne'ndumwa zaage, batanalonga kiri ne'kyanya kyo'kulya. Kyanatuma agazibwira:
«Tugendage áhayiheriiri, gira lyo mulonga ukuluhuuka hiniini!»
32 Kwokwo, banagendaga no'bwato áhayiheriiri.
33 Kundu kwokwo, abandu bingi banababona, banayami bamenya. Kwokwo, abandu
ba mu twaya twoshi, banagumuukira ho bâli kizi genda, banagwanwa yo.
34 Iri Yesu akashonooka mu bwato, anashubi gwana abandu bingi bweneene! Yabo
booshi, anabayuvwirwa indengeerwa. Mukuba, bâli buziri wo'kubatabaala, nga bibuzi
bizira mungere.
35 Ne'ri bukaba keera bwayira, abigirizibwa baage banayiji múbwira: «Hano tuli,
mulyagagi mu kishuka, keera twanayirirwa.
36 Aaho! Uhanguulage yaba bandu bagende mu bishoola, kiri na mu tundi twaya
twe'no munda, gira bagendi gula byo bagaalya.»
37 Yesu anabashuvya: «Nanga! Mwehe, mubaheereze byo bagaalya!» Nabo, ti: «Si
ibyokulya byo'kuyigusa yaba booshi, byangayabiira ifwaranga íziri tiita, nga magana
gabiri ge'dinaari!* Aaho! Ka uloziizi tuyabiire ifwaranga nyingi mwene yizo, gira
tugendi basumira byo bagaalya?»
38 Yesu naye, ti: «Mugweti mikate inga? Mutee gendi lola.» Ne'ri bakaba keera
bamenya, banayiji múbwira: «Tuhiiti mikate itaanu, ne'fwi zibiri.»
39 Yesu anadeta kwo babwataze yabo bandu ndeeko-ndeeko, ku bweyo bubishi.
40 Kwokwo, banabwatala, baguma indeeko ya'bandu igana-igana, na'bandi indeeko
ya'bandu makumi gataanu-gataanu.
41 Yesu anayabiira irya mikate itaanu, na zirya fwi zombi, analegamira mwi'gulu,
anadeta kongwa imwa Rurema. Ne'ri akakoojola-koojola irya mikate, anagiheereza
indumwa zaage, gira zigigabulire yabo bandu. Na yizo fwi kwakundi, banazigabulira
bo.
42 Balya booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa!
43 Ikyanya abigirizibwa bakakuumania imisigala ye'mikate ne'fwi, yanayijuza ingega
ikumi na zibiri, nywe!
44 Na'bashosi ábakalya iyo mikate, bâli hisiri bihumbi bitaanu.

Yesu atondagira hi'gulu lye'nyaaja
(Mataayo 14.22-33; Yohana 6.15-21)

45 Haaho, Yesu anabwira abigirizibwa baage kwo bashonere mu bwato, gira bag-
wanwe i kajabo ke'nyaaja, mu kaaya ke'Betesahida. Yehe, anasigala agweti agaseezera
abandu.
46 Ne'ri akayusa ukubaseezera, anazamuukira ku mugazi, gira agendi huunira ho
Rurema.
47 Ubushigi bwanagwata, yabo bigirizibwa baage banaba bakola i buziba. Naye, anaba
akiri i bulambo yenyene.
48 Yabo bigirizibwa, anabona ngiisi kwo bagweti bagahimbuka mu kushooja. Mukuba,
imbuusi yâli gweti igabahangirira bweneene. Ne'ri hakaba ku mbazi, Yesu anayijaga
imunda bali, agweti agatondagira hi'gulu lye'nyaaja, analoozi bahinjuka.
49-50 Balya bigirizibwa, mbu bamúbonage kwo akola mu tondagira ku nyaaja,
banahuumirwa, banayami yidehereza ku nduulu, ti: «Yee! Kishu kiriira!» Haliko,
anayami babwira: «Mukanie umutima. Ndi niehe! Muleke ukuyoboha.»
51 Ne'ri akashonera mu bwato, irya mbuusi yanayami hooha! Balya bigirizibwa
banasoomerwa bweneene!
52 Mukuba, imitima yabo yâli kubisirwi, batanâli sobanukiirwi ne'kisoomeza
íkikakoleka kwi'yo mikate.

Yesu akiza abalwazi be'Genezareeti
(Mataayo 14.34-36)

53 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka inyaaja, banahika mu kihugo
kye'Genezareeti, banakululira ubwato bwabo ku ngombe, banabushweka.
54 Ne'ri bakabushonooka mwo, abandu banayami menyaga kwo Yesu.
55 Kyanatuma bagatibitira mu mbande zooshi, gira bagendi múleetera abalwazi.
Na mu ngiisi twaya two bâli kizi yuvwa kwo akola mwo, banakizi múleetera abalwazi,
bali ku byajo byabo.
56 Na ngiisi ho âli kizi lenga, muba mu twaya tuhamu, kandi iri mu tuniini, kiri na mu
bishoola, banakizi biika abalwazi baabo mu tuguliro, gira akizi bakiza. Balya balwazi,

* **6:37 6.37** *magana gabiri ge'dinaari:* Zâli riiri fwaranga zo'kuhemba umukozi nga ku myezi munaana.

banamúyinginga kwo abahanguule bakizi huma naaho kwi'kano lyo'mulondo gwage.
Na ngiisi ábakalihuma kwo, banayami kizibwa.

7

Imigeeza íkabiikwa na'bandu naaho
(Mataayo 15.1-9)

1 Abafarisaayo, na'bigiriza baguma be'maaja, banalyoka i Yerusaleemu, banayiji
kuumana áhali Yesu.
2 Banabonaga kwo baguma ba mu bigirizibwa baage bakalunguula bagaalya, buzira
kutee yikaraba amaboko.
3 (Yabo Bafarisaayo, kuguma na'bandi Bayahudi booshi, batali mu lya, bátazi
yikaraba amaboko. Yibyo, bikulikiriini ne'migeeza yo'kuyiyeruusa yo bakasigirwa na
bashokuluza baabo.
4 Kiri ne'kyanya bali mu lyoka mu tuguliro, batali mu lya, bátazi yikaraba. Bali mu
kulikiriza ne'gindi migeeza mingi-mingi, nga kushukiiriza inzoozo, no'tubindi, ne'birugu
íbikatulwa mu miringa.)
5 Balya Bafarisaayo, kuguma na'bigiriza be'maaja, banayiji buuza Yesu: «Kituma
kikagi abigirizibwa baawe, batasimbahiri imigeeza yo tukasigirwa na bashokuluza
biitu? Si bagweti bagaalya ibyokulya, na'maboko gaki yulubiiri!»
6 Yesu anabashuvya: «Si mulyagagi balyalya! Hisaaya akadeta ukuli, mu kutanga
ubuleevi hi'gulu liinyu, kwokuno:
"Yaba bandu, bagweti baganzimbaha ku tunwa naaho.
Si imitima yabo, ikoli yisuuziri hala!
7 Ukunyikumba kwabo, kulyagagi kwa busha!
Ne'mihango yo bagweti bagayigiriza, ikabiikwa naaho na'bandu.*"
8 «Mwehe, si muli mu janda imaaja za Rurema, mbu lyo mukulikiriza imigeeza yo
mukasigirwa na'bandu!
9 Ee! Mulyagagi beeshu bweneene, mu kujanda ize'mwage, mbu lyo mukulikiriza
iye'mwinyu!
10 «Mukuba, Musa akadeta: "Ukizi simbaha yisho na nyoko.†" Anashubi deta:
"Umundu, iri angaduka yishe kandi iri nyina, akwiriiri ayitwe.‡"
11 Kundu kwokwo mwehe, mugweti mugaadeta kwo'mundu ahangwirwi abwire yishe,
kandi iri nyina, ti: "Ibindu byo nangakutabiiri mwo, bikola Koribaani. (Kuli kudeta kwo
keera byataluulwa imwa Rurema)".
12 «Kwokwo, kwo mugweti mugalahiza umundu kwo atakizi tabaala yishe, kandi iri
nyina.
13 Iyo migeeza yo mukasigirwa na'bandu, ikyanya muli mu gikulikiriza, lyo mugaaba
mugweti mugahongola igambo lya Rurema! Halyagagi na'gandi mabi mingi mwene
yago go muli mu gira.»

Íbiri mu yulubaza abandu
(Mataayo 15.10-20)

14 Ha nyuma, Yesu anashubi hamagala yabo bandu, anababwira: «Mweshi, munyu-
vwirize bwija, lyo musobanukirwa!
15 Ndaaye mundu úwangayiyulubaza, mbu bwo ayingiza ikindu kirebe mu magala
gaage. Halikago, ukuyiyulubaza kwage, kuli mu ba naaho ku biri mu múhuluka mwo.
[
16 Umundu, iri angaba ahiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!]»
17 Haaho yabo booshi, Yesu anabasiga, anayingira mu nyumba. Yugwo mugani,
abigirizibwa baage banamúbuuza hi'gulu lyagwo.
18 Yesu, anabashuvya: «Ka kiri na niinyu muki kubisirwi? Ka mutayiji kwo ndaakyo
kindu íkyangayulubaza umundu ku njira yo'kumúyingira mwo?
19 Si ngiisi íbiri mu yingira mu kanwa, biri mu yikira mu nda, bikabuli lyoka mu
magala, bitanalenge mu mutima gwage!» (Mu kudeta kwokwo, lyo Yesu akayerekana
kwo ndaabyo byokulya íbyangayulubaza umundu.)
20 Yesu anashubi deta: «Ngiisi íbiri mu huluka mu mundu, byohe byo biri mu
múyulubaza!
21 Ee! Mu mutima gwo'mundu, mwo muli mu huluka imitono mibi, no'bweruzi,
no'buzimba, no'bwitani,

---

* **7:7 7.7** Hisaaya 29.13. † **7:10 7.10** Kulyoka 20.12; 21.17; Balaawi 20.9; Bukengeeze 5.16. ‡ **7:10 7.10** Kulyoka 21.17; Balaawi 20.9.

22 no'bushule, no'kuziga ibindu, ne'nzigo, no'bulyalya, ne'bihigo, no'luugi,
no'lugamba, no'bwikangaate, ne'bimbalambala.
23 Byebyo, byo biri mu huluka mu mutima gwo'mundu, byo binamúyulubaziizi!»

Yesu akiza umunyere úbambwirwi ne'kisigo
(Mataayo 15.21-28)

24 Yesu analyoka yaho, anagenda mu mbande ze'Tiiro. Iri akahikaga yo, anayingira
mu nyumba, analooza ukubisha kwo ali mwo, bitanashoboka.
25 Mukazi muguma anayuvwa umwazi hi'gulu lyage. Na bwo'munyere wage âli
bambwirwi ne'kisigo, kyanatuma agayiji fukama imbere lya Yesu,
26 anamúyinginga, ti: «E waliha, unyimulire ikisigo mu munyere wani.» No'yo
mukazi, âli riiri Mugiriki-kazi úkabutirwa mu kihugo kye'Siriya Foyiniki.
27 Yesu anamúshuvya: «Utee leka abaana bayigute! Bitakwiriiri ukuyabiira ibyokulya
bya'baana, mbu bikabulwe utubwa!»
28 Ulya mukazi, ti: «E Nahano, biri kwokwo. Haliko, kiri no'tubwa tuli mu kizi lya ku
bya'baana batibula ku kashasha!»
29 Yesu anamúshuvya: «Bwo washuvya kwokwo, nakuhanguula ugendage. Ikisigo
íkishubi bambwiri munyere wawe, keera kyamúshaaga mwo!»
30 Uyo mukazi, anataaha, anayiji gwana munyere wage agwejiiri ku ngingo, keera
ikisigo kyamúshaaga mwo.

Yesu akiza ikimeme, íkifwiri amatwiri

31 Yesu analyoka mu mbande ze'Tiiro, analenga mu kaaya ke'Sidooni, mu kugenda
iwa nyaaja ye'Galilaaya mu poroveesi ye'Dekapooli.
32 Ne'yo munda, abandu banamúleetera umundu úfwiri amatwiri, anâli riiri wa
kikukumizi. Yabo bandu, banayinginga Yesu kwo amúbiike kwa'maboko.
33 Uyo mundu, Yesu anatee múshaaza mu yabo baabo. Ha nyuma, anamúbiika
iminwe mu matwiri. Na kandi, anatwira amate, anamúhuma ku lulimi.
34 Haaho, analegamira mwi'gulu, anagongeera kwi'zu lihamu, anabwira ulya mundu:
«Hefata!» (kuli kudeta: Yiguka!)
35 Lyeryo, ulya mundu, amatwiri gaage ganayami zibuuka! No'lulimi lwage,
lwanayami gobooka, anatondeera ukudeta bwija.
36 Yesu, iri akayusa ukumúkiza, anakomeereza abandu kwo hatagire mundu ye
bagabibwira. Kundu kwokwo, balya bandu banagenderera ukulumbiisa imikolezi yage
mu bandu.
37 Balya bandu, banasoomerwa ngana, banakizi deta: «Uyu mundu, ngiisi byo agweti
agaagira, ali mu bigira bwija! Kiri na'bafwiri amatwiri, agweti agabazibuula go!
Ne'bimeme, bikola mu deta.»

8

Yesu ayigusa abandu bihumbi bina
(Mataayo 15.32-39)

1 Mu yizo siku, abandu bingi bweneene banashubi shololokera áhali Yesu. Yabo bandu
bâli buziri byo bagaalya, kyanatuma agahamagala abigirizibwa baage, anababwira:
2 «Yaba bandu booshi, keera bamala isiku zishatu tuliriinwi, batanahiiti byo bagaalya.
Nabayuvwirwa indengeerwa,
3 ndanaloziizi ukubaseezera, banakoli shalisiri. Mukuba, baguma baabo bakalyoka
hala. Hali ikyanya ishali lyangakengeera lyabaholeza mu njira.»
4 Yabo bigirizibwa baage, ti: «Mu lino ishamba lya tema-ndime, hayi ho'mundu
angalyosa imikate ígayigusa yaba booshi?»
5 Yesu anababuuza: «Muhiitagi imikate inga?» Nabo, ti: «Tuhiiti imikate irinda.»
6 Yabo bandu booshi, Yesu anababwira kwo babwatale haashi. Irya mikate,
anagiyabiira. Ne'ri akatanga kongwa imwa Rurema, anagikoojola-koojola, anagiheereza
abigirizibwa baage, gira bagigabulire abandu. Ne'ri bakabiyabiira, banabagabulira byo.
7 Bâli hiiti ne'bisara-ngege bigerwa. Yesu anashubi tanga kongwa imwa Rurema
hi'gulu lyazo. Nazo, anashubi deta kwo bazigabulire abandu.
8 Yabo booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa. Balya bigirizibwa baage,
ikyanya bakakuumania imisigala, yanayijuza ingega zirinda, nywe!
9 Na ábakalya, bâli riiri nga bihumbi bina.
Iri Yesu akaba keera abaseezera,
10 anayami shonera mu bwato, kuguma na'bigirizibwa baage, banagenda mu mbande
ze'Dalimanuta.

Yesu ahuunwa ikyereso
(Mataayo 16.1-4)

11 Abafarisaayo banayijira Yesu, banamúgeza, mu kumúhuuna ikyereso
kye'kitangaaza ukulyoka mwi'gulu.
12 Yesu anakungumira i mutima bweneene, anadeta kwokuno: «Mwe bandu ba kino
kibusi, kituma kiki mugweti mugalooza ikyereso kye'kitangaaza? Namùbwira ukuli,
kwo ndaakyo mugayerekwa!»
13 Iri Yesu akadeta kwokwo, anabasiga, anashubi shonera mu bwato, anajabuka
inyaaja.

Isaama ya'Bafarisaayo ne'ya Heroode
(Mataayo 16.5-12)

14 Abigirizibwa ba Yesu, ikyanya bâli riiri mu bwato, bâli hiiti mukate muguma naaho.
Mukuba, bakayibagira ukutwala igindi.
15 Yesu anabakengula kwokuno: «Mukizi yilanga ne'saama ya'Bafarisaayo, ne'ya
Heroode.»
16 Yabo bigirizibwa, banatondeera ukuganuuzania, ti: «Íbitumiri adeta kwoku, bwo
ndaayo mikate tuhiiti.»
17 Yibyo badeta, Yesu anabimenya, kyanatuma agababwira: «Kituma kiki muki gweti
mugaganuuzania kwo mutahiiti imikate? Ka mutazi menya? Ka mutanazi sobanukirwa?
Si muyumusiizi imitima yinyu!
18-19 Amasu go muhiiti, gatali mu bona! Na'matwiri giinyu, gatali mu yuvwa.
«Ikyanya n'gakoojola irya mikate itaanu, ikayigusa abandu bihumbi bitaanu.
Ne'kyanya mukakuumania imisigala, ka muki kengiiri ikayijuza ingega zinga?» Nabo,
ti: «Ikayijuza ingega ikumi na zibiri.»
20 Anashubi babuuza: «Na balya bandu bihumbi bina nabo, ka mutaki kengiiri ngiisi
kwo bakayiguta kwe'rya mikate irinda naaho? Mu yabo kwakundi, mukakuumania
imisigala ngega zinga?» Nabo, ti: «Ikayijuza ingega zirinda.»
21 Yesu anababuuza: «Aahago! Ka halinde buno mutazi sobanukirwa?»

Yesu akiza imbumi mu kaaya ke'Betesahida

22 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakahika mu kaaya ke'Betesahida, abandu ba-
namúleetera imbumi, banamúyinginga kwo agihume kwo.
23 Iyo mbumi, Yesu anagigwatira ku kuboko, anagihengukana inyuma lya'kaaya. Ne'ri
Yesu akagitwira amate ku masu, anabuli gibiika kwa'maboko, anagibuuza: «Ka hali
kindu kyo wabona?»
24 Irya mbumi, yanayinamula amasu, yanadeta: «Ngoli bwini abandu. Si babonesiri
nga biti íbigweti bigagenda.»
25 Yesu anashubi gihuma ku masu. Leero, yanalangiiza bweneene, yanahumuuka,
yanabona ibindu byoshi ku bweranyange.
26 Yesu anamúbwira: «Ulunguulage imwawe! Utaki lenge mu kaaya.»

Peturu adeta kwo Yesu ye Kirisito
(Mataayo 16.13-20; Luka 9.18-21)

27 Yesu analyoka yaho na'bigirizibwa baage, anagenda agalenga mu twaya twa mu
mbande ze'Kahisariya Firipi. Ne'kyanya bakaba bakiri mu njira, anababuuza: «Aaho!
Abandu bagweti bagaadeta kwo ndi nyandi?»
28 Banamúshuvya: «Baguma, bali mu deta kwo we Yohana wo'kubatiiza. Na'bandi,
kwo we Hiriya. Na'bandi, kwo uli muguma wa mu baleevi.»
29 Yesu anashubi babuuza: «Halikago mwehe, mugweti mugaadeta kwo ndi nyandi?»
Peturu, anamúshuvya: «Wehe, we ulya Masiya!»
30 Haaho, Yesu anabakomeereza kwo hatagire mundu ye bagamenyeesa hi'gulu lyage.

Yesu adeta ngiisi kwo agaafwa, anazuuke
(Mataayo 16.21-28; Luka 9.22-27)

31 Yesu anatondeera ukuyigiriza abigirizibwa baage kwokuno: «Umwana wo'mundu,
akwiriiri akizi libuzibwa ku njira nyingi. Agalahirwa na'bashaaja ba'Bayahudi,
na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, anayitwe. Halikago, ku lusiku úlugira
izishatu, anazuuke.»
32 Ikyanya Yesu akabwira abigirizibwa baage kwokwo, leero kwâli kola ku bwer-
anyange. Kwokwo, Peturu anamúhengukana, anatondeera ukumúkanukira.
33 Haliko, Yesu anakebaanuka, analola ku bigirizibwa baage, anakanukira Peturu
kwokuno: «E Shetaani, njaaga ha butambi! Si ho wangayitoneesa ku bya Rurema,
ugweti ugayitoneesa ku bya'bandu naaho!»

34 Yesu anahamagala yabo bandu booshi, kuguma na'bigirizibwa baage, anababwira
kwokuno: «Umundu, iri angalooza ukungulikira, akwiriiri ayilahire yenyene. Ee!
Abetulage ikibambo kyage, abuli ngulikira.
35 «Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, ye galiteera. Haliko, iri angaliteera
hi'gulu lyani, na hi'gulu lye'Myazi Miija, lyoki agalikiza.
36 «Umundu, iri angalongaga íbiri mu kihugo byoshi, anayiteere yenyene, bikagi byo
agaaba ayunguka?
37 Na biki byo angatanga, lyo ayikiza? Si ndaabyo!
38 «Abandu ba kino kibusi kibi, batatwaziizi Rurema! Aaho! Umundu, ikyanya agaaba
ali imbere lyabo, anafwagage ishoni hi'gulu lyani, na hi'gulu lya'magambo gaani, uyo,
yo'Mwana wo'Mundu naye agazifwira ku kyanya âye yije mu bulangashane bwa Yishe,
ali kuguma na'baganda baage bataluule!»

9

1 Yesu anashubi bwira abandu: «Namùbwira ukuli, kwo mu bandu ábayimaaziri
hano, baguma baabo batagaafwa, bátazi bona ubwami bwa Rurema kwo bugweti
bugayija mu kati ko'bukalage!»

Yesu ahinduka ikikebe
(Mataayo 17.1-13; Luka 9.28-36)

2 Iri hakalenga isiku ndatu, Yesu anayabiira Peturu, na Yakobo, na Yohana, anabatera-
mana ku kanywangi-nywangi ko'mugazi, áhayiheriiri. Ne'ri bakaba keera bahika, Yesu
anayami hinduka ikikebe imbere lyabo.
3 Imirondo yage, yanaba myeru pepeepe, yanalangashana bweneene! Ndaanaye
mundu hano mu kihugo úwangafula imirondo, mbu inabe myeru mwene kwokwo!
4 Lyeryo, hanayami boneka abashosi babiri, Musa na Hiriya, bâli gweti
bagamúganuuza.
5-6 Peturu na'baabo banayoboha bweneene, banabula byo bagaadeta. Kwokwo, Peturu
anahababa, ti: «E Rabi, buli bwija bwo tuli hano. Aaho! Tuyubakage he'bitunda bishatu,
kiguma kye'mwawe, ne'kindi kye'mwa Musa, ne'kindi kye'mwa Hiriya.»
7 Haaho hi'gulu lyabo, hanahulukira ikibungu, kyanabazinga. Na mu kirya kibungu,
mwanahuluka izu, lyanadeta kwokuno: «Uyu, ye Mwana wani mukundwa! Mukizi
múyuvwiriza!»
8 Yabo bigirizibwa, mbu balabaganie amasu, banabona Yesu akoli sigiiri yenyene.
9 Ne'ri bakaba bakola mu manuka ku mugazi, Yesu anabakomeereza, ti: «Yibi byo
mwabona, hatagire mundu ye mugabibwira, halinde ukuhisa ku kyanya Umwana
wo'Mundu agaaba keera azuulwa mu bafwiri.»
10 Yibyo byoshi, banabimira. Kundu kwokwo, banabuuzania: «E balya, yukwo
kuzuuka mu bafwiri, kuli kudetaga kuti?»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyija kwa Hiriya

11 Yabo bigirizibwa ba Yesu, banatondeera ukumúbuuza, ti: «Kituma kiki abigiriza
be'maaja bali mu deta kwo Hiriya* akwaniini atee yija?»
12 Yesu anabashuvya: «Biri ukuli kwo Hiriya akwiriiri atee yija, agwanwe ategeka
ibindu byoshi. Kuguma na yibyo, kituma kiki biyandisirwi kwo'Mwana wo'Mundu
akwaniini akizi longa amalibu mingi, anakizi gayirizibwa bweneene?
13 «Namùbwiraga, kwo Hiriya keera akayija! Na keera bakamúgira nga ngiisi kwo
bâli loziizi, nga kwo byâli mali gwanwa byayandikwa mu Mandiko Meeru hi'gulu lyage.»

Yesu ayimula ikisigo kyo'kumemania
(Mataayo 17.14-21; Luka 9.37-43a)

14 Yesu na yabo bigirizibwa bashatu, iri bakamanukira áhali yabo baabo, banabona
abandu bingi bweneene babazungulusiri, bagweti bagahambanwa na'bigiriza be'maaja.
15 Balya bandu booshi, iri bakabonaga kwo Yesu, banasoomerwa bweneene! Banati-
bitira imunda ali, gira bagendi músanganira.
16 Yesu anababuuza: «Aaho! Biki byo mushuba mu hambanwa kwo?»
17 Mu yabo bandu, muguma anamúshuvya: «E Mwigiriza, nakuleetera umwana wani,
bwo abambwirwi ne'kisigo kyo'kumúmemya.

---

* **9:11 9.11** *Hiriya* âli riiri muleevi wa keera mu Bayahudi. Bâli langaliiri kwo agagaluka, anategaanure abandu hi'gulu lyo'kuyija kwa Lukiza wabo. Uyo ye Yesu adeta hano, ye Yohana wo'kubatiiza.

18 Na ku kyanya kigweti kigamútukumula, kiri mu múnyanyaga haashi. Umwana
anakizi tutumuka ifulo mu kanwa, iri anashya amiino, anayumirire. Keera nahuuna
abigirizibwa baawe kwo bakiyimule, haliko batashobola.»
19 Yesu anashuvya: «Mwe bandu ba kino kibusi, si mutabiisiri Rurema
kwo'bwemeere! Aahago! Tugayamanwa halinde mangoki? Nganakizi mùgooyera
halinde mangoki? Ndeeteri uyo mwana!»
20 Ne'ri bakamúleetera ye, kirya kisigo kyabonaga Yesu. Lyeryo, kyanatukumula
umwana, anayitimba haashi. Anakizi balanduka-balanduka, iri anatutumuka ifulo mu
kanwa.
21 Yesu anabuuza yishe wo'mwana: «Uyu mwana, akaba kwoku ukulyokera lihi?»
Naye, ti: «Ukulyokera ubwanuke bwage.
22 Ubugira kingi, kigweti kigamútumbika mu muliro, kiri na mu miiji, gira kimúyite.
Kwokwo, utuyuvwirwe indengeerwa! Ututabaale, maashi, iri wangashobola!»
23 Yesu, ti: «Kituma kikagi wambuuza iri nangashobola? Si iri umundu angabiika
Rurema kwo'bwemeere, byoshi biri mu múzigira!»
24 Uyo yishe anayami yiberekaania kwi'zu, ti: «Mbiisiri Rurema kwo'bwemeere,
haliko buki niihiri. Undabaale, buyushuuke maashi!»
25 Yesu, mbu abonage kwa'bandu bingi bakola mu guumukira yaho, anakanukira
kirya kisigo kwokuno: «E kisigo kyo'kumemya, na kyo'kuziba amatwiri! Nakubwira,
ushaagage mu'yu mwana! Utanaki shubi múgalukira mwo!»
26 Kirya kisigo, kyanayamuluka, kyanatukumula uyo mwana bweneene, kyabuli
múshaaga mwo. Uyo mwana, anaba nga akoli fwiri, kyanatuma abandu bingi
bagaadeta kwo keera afwa.
27 Haliko, Yesu anamúgwatira ku kuboko, anamúvyula. Uyo mwana, anayimuka.
28 Iri Yesu akaba keera ayingira mu nyumba, abigirizibwa baage banamúbuuza mu
kahwehwe: «Kirya kisigo, kituma kiki tutahasha ukukiyimula?»
29 Anabashuvya: «Ikisigo mwene kirya, kiri mu yimulwa naaho ku njira yo'kuhuuna
Rurema.»

Yesu ashubi deta ngiisi kwo agaafwa, anazuuke
(Mataayo 17.22-23; Luka 9.43b-45)

30 Yesu na'bigirizibwa baage, banalyoka yaho, banagenda bagalenga mu mbande
ze'Galilaaya. Yesu atâli loziizi kwo hagire umundu úgaamenya ho bali,
31 bwo âli gweti agayigiriza abigirizibwa baage. Kyanatuma agababwira: «Umwana
wo'Mundu, agatangwa mu maboko ga'bandu, banamúyite. Kundu kwokwo, ku lusiku
úlugira izishatu, agazuuka!»
32 Yibyo byo Yesu akababwira, batanabisobanukirwa, banayoboha ukumúbuuza.

Nyandi úkuliiri abaabo?
(Mataayo 18.1-5; Luka 9.46-48)

33 Yesu na'bigirizibwa baage, banayija mu kaaya ke'Kaperinahumu. Ne'kyanya akaba
akola mu nyumba, anashubi babuuza: «Ikyanya mushuba mu njira, biki byo mushuba
mu hambanwa kwo?»
34 Yabo booshi, banahulika! Mukuba, ku kyanya bâli ki riiri mu njira, bâli gweti
bagahambanwa mbu nyandi mu kati kaabo úkuliiri abaabo.
35 Yesu anabwatala, anabakuumania kwo bali ikumi na babiri, anababwira:
«Umundu, iri angalooza kwo abe wa mbere, akwiriiri abe we'nyuma, anabe ye mukozi
wa booshi!»
36 Yesu, anayabiira umwana mwanuke, anamúyimangika ha kati kaabo. Uyo mwana,
anamúbegeta, iri anababwira:
37 «Umundu, iri angayegereza umwana mwanuke úli ngo'yu kwi'ziina lyani, iri nie
ayegereza. Ne'kyanya anyegereza, iri ndali niehe naaho nie ayegereza. Si ayegereza kiri
na Daata, ulya úkanduma.»

«Ngiisi útali mu tuhangirira, iri ali uluhande lwitu.»
(Luka 9.49-50)

38 Yohana anabwira Yesu: «E Mwigiriza, tukabona mundu muguma, agweti agayimula
ibisigo kwi'ziina lyawe, twanamúlahiza, bwo atali muguma witu.»
39 Yesu anashuvya: «Nanga! Mutaki shubi múbuza! Iri umundu angaba keera agira
ikitangaaza kwi'ziina lyani, atangaki shubi ndeta buligo.
40 Ee! Umundu, iri angaba atali mu tuhangirira, iri ali uluhande lwitu.
41 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angamùheereza urusoozo lwa'magoloovi, mbu
bwo muli bandu ba Kirisito, yehe atagaabula imbembo, kiri ne'hiniini!

Amigirizo hi'gulu lyo'kuhubiisania
(Mataayo 18.6-9; Luka 17.1-2)

42 «Yaba baniini, bakoli nyemiiri. Kwokwo, ho'mundu angahubiisagya muguma wabo,
byangamúberiiri bwija ashwekerwe ulushyo mwi'gosi, anatibulirwe mu nyaaja.
43 «Ukuboko kwawe, iri kwangakuhubiisa, ukutole! Byangakuberiiri bwija ulonge
ukuyingira ho ugaalama uli kirema, ho wangabiiri na'maboko gombi, unakabulwe i
nakwere! Ee! Umuliro gwayo, gutâye hote! [
44 Ne'mivuuzi yayo itali mu fwa!]
45 «No'kugulu kwawe kwakundi, iri kwangakuhubiisa, ukutole! Byangakuberiiri
bwija ulonge ukuyingira ho ugaalama uli kirema, ho wangabiiri na'magulu gombi,
unakabulwe i nakwere! [
46 Ee! Imivuuzi yayo itali mu fwa! No'muliro, gutâye hote.]
47 «Ni'su lyawe kwakundi, iri lyangakuhubiisa, ulijobole! Byangakuberiiri bwija
uyingire mu bwami bwa Rurema uli ni'su liguma, ho wangabiiri na'masu gombi,
unalashwe i nakwere!
48 Ee! Imivuuzi yayo itali mu fwa! No'muliro, gutâye hote.†»
49 «Ngiisi mundu agaaba nga alungwa kwo'muunyu, mu kuleezibwa mu muliro.‡
50 «Umuunyu, kiri kindu kiija. Halikago, iri gwangaba keera gwaginiinuka, ndaabyo
kandi íbyangaki shubi gununiisa! Kwokwo, na niinyu, mukizi ba nga muunyu úguki
nuniri, halinde munakizi ba no'mutuula mu kati kiinyu.»

10

Hatagirage úgayimula mukaage
(Mataayo 19.1-12; Luka 16.18)

1 Yesu analyoka yaho, anagenda mu mbande ze'Buyahudi, i kajabo ko'lwiji Yorodaani.
Abandu bingi bweneene, banamúshololokera yaho. Anashubi bayigiriza, nga kwo âli
komiiri.
2 Abafarisaayo baguma, banamúyijira, banagira mbu bamútebe, ti: «Ko'mundu
ahangwirwi ne'maaja, kwo ayimule mukaage?»
3 Yesu anabashuvya: «Biki byo Musa ayandisiri mu maaja?»
4 Nabo, ti: «Musa akahanguula umushosi, kwo angayandika amaruba go'kulahira
mukaage, abuli múyimula.»
5 Yesu anabashuvya: «Íbikatuma Musa agamùyandikira kwokwo, bwo mwâli kizi
yumya imitima yinyu.
6 Haliko, ikyanya Rurema akabumba byoshi ku ndondeko, abandu, akababumba
mushosi no'mukazi.*
7 Kyo kitumiri umushosi agaasiga yishe na nyina, anayibiike ku mukaage.
8 Yabo bombi banabe bakola magala maguma.† Ee! Bali mu ba bataki ryagagi babiri,
si bakola muguma!
9 Ku yukwo, ngiisi bo Rurema keera akabiika kuguma, hataki gire umundu úgashubi
bahandula!»
10 Yiryo igambo, iri Yesu na'bigirizibwa baage bakaba bakola mu nyumba kandi,
banamúbuuza hi'gulu lyalyo.
11 Yesu anabashuvya: «Umundu, iri angayimulaga mukaage, anayange ugundi
mukazi, iri asambana.
12 Ne'ri umukazi angahuluka imwa yiba, anagendi yangwa no'gundi mushosi, iri naye
asambana.»

Yesu agashaanira abaana baanuke
(Mataayo 19.13-15; Luka 18.15-17)

13 Abandu banaleetera Yesu abaana baanuke, gira ababiike kwa'maboko. Abigirizibwa
baage, mbu babonage kwokwo, banabakuumira: «Shaagi!»
14 Yesu, mbu abonage kwokwo, anayagalwa, anababwira kwokuno: «Yabo baana
baanuke, mubaleke banyijire, mutanakizi bahangirira. Si ngiisi ábali mu ba nga yaba,
boohe bo beene ubwami bwa Rurema.
15 Namùbwira ukuli, iri umundu atangayakiira ubwami bwa Rurema nga mwana
mwanuke, atâye buyingire mwo!»

---

† **9:48 9.48** Hisaaya 66.24. ‡ **9:49 9.49** Ikyanya Abahisiraheeri bâli kizi tangira Rurema amatuulo ge'byokulya, bâli kizi gayeruusa ku njira yo'kugalunga umuunyu. Balaawi 2.13. * **10:6 10.6** Ndondeko 1.27. † **10:8 10.8** Ndondeko 2.24.

16 Kwokwo, balya baana, Yesu anababegeta, anababiika kwa'maboko, iri anaba-
gashaanira.

Mugale muguma ayiji hanuusa Yesu
(Mataayo 19.16-30; Luka 18.18-30)

17 Iri Yesu akaba akola mu lyoka yaho, mundu muguma anatibitira ho ali, anafukama
imbere lyage, anamúbuuza: «E Mwigiriza mwija, biki byo ngwiriiri ukugira, halinde
lyo ndonga ukulama imyaka ne'myakuula?»
18 Yesu anamúshuvya: «Kituma kikagi wadeta kwo ndi mwija? Si ndaaye mwija, átali
Rurema naaho!
19 Si uyiji-yiji ngiisi kwe'maaja zidesiri: "Utakizi yitana. Utanakizi shuleha. Utanakizi
zimba. Utanakizi besherana. Utanakizi gungana. Ukizi simbaha yisho na nyoko.[‡]"»
20 Uyo mundu, ti: «E mwigiriza, yizo maaja zooshi, nyamiri ngweti ngazisimbaha
ukulyokera ubwanuke bwani.»
21 Yesu analola ku'yo mundu mu kati ko'rukundo, anamúshuvya: «Haki ryagagi
igambo liguma lyo uki buziri. Ngiisi byo ugweti byoshi, utee gendi biguliisa. Na íbyo
ugabilonga kwo, unabigabulire abakeni. Kwokwo, lyo ugaaba ukoli bikiirwi ikihinda
mwi'gulu! Lyoki, ukabuli yiji ngulikira.»
22 Ulya mundu, mbu ayuvwagwe kwokwo, anazizibala, analyoka yaho akoli jengiirwi.
Mukuba, âli riiri mugale bweneene.
23 Yesu analeeza-leeza amasu mu balya bigirizibwa baage, anababwira: «Umugale,
ukuyingira mu bwami bwa Rurema, biri bikayu bweneene!»
24 Yago magambo ga Yesu, ganasoomeza abigirizibwa, kyanatuma agashubi babwira:
«E baana baani, biri bikayu bweneene ukuyingira mu bwami bwa Rurema.
25 Umugale, ho angayingira mu bwami bwa Rurema, bivwarusiri imwe'ngamiya
ukusheshera mu butule bwe'nanda!»
26 Balya bigirizibwa baage, mbu bayuvwagwe kwokwo, banakaviiriza ukusoomerwa,
banabwirana, ti: «Aaho! Nyandagi úwangaki kizibwa?»
27 Yesu anabalola kwo, anabashuvya: «Lirya igambo, imwa'bandu, litangaziga. Haliko,
Rurema alishobwiri. Mukuba imwage yehe, byoshi biziziri!»
28 Peturu anamúbwira: «Lolaga! Twehe, keera tukasiga byoshi, twanakukulikira.»
29 Yesu anamúshuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angaba keera akasiga
inyumba hi'gulu lyani, na hi'gulu lye'Myazi Miija, kandi iri asiga beene wabo, kandi
iri baali baage, kandi iri nyina, kandi iri yishe, kandi iri abaana baage, kandi iri indalo,
30 uyo, ku kyanya akiri hano mu kihugo, agabiyakiira ubugira kali igana (inyumba, na
beene wabo, na baali baage, na banyina, na'baana, ne'ndalo.) Na kwakundi, agalonga
na'malibu. Na ku kyanya íkyâye yije, analongage ukulama imyaka ne'myakuula.
31 «Abandu bingi, kundu baki ryagagi ba mbere, haliko bagayiji ba be'nyuma. Na
ábakiri be'nyuma buno, bagayiji ba ba mbere.»

Yesu amenyeesa ubwa kashatu kwo agaafwa, anazuuke
(Mataayo 20.17-19; Luka 18.31-34)

32 Yesu anashokola injira yo'kuzamuukira i Yerusaleemu. Abigirizibwa baage bâli
koli somiirwi. Na'bandi bakulikizi, bâli yobohiri. Yesu anashubi hengukana balya
bigirizibwa baage ikumi na babiri, anatondeera ukubamenyeesa íbigamúkoleka kwo,
ti:
33 «Lolagi! Tukola mu zamuukira i Yerusaleemu. Ne'yo munda, Umwana wo'Mundu
agatangwa mu bakulu ba'bagingi, na mu bigiriza be'maaja. Bagamútwira ulubaaja
lwo'kuyitwa, babuli mútanga mu bapagaani.
34 Yabo bapagaani, bagamútyoza, iri banamútwira amate, banamúkubule ingoni,
babuli múyita. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira izishatu, agazuuka!»

Yakobo na Yohana, bayiloogeza ubukulu
(Mataayo 20.20-28)

35 Ha nyuma, Yakobo na Yohana, bagala Zebedaayo, banayijira Yesu, banamúbwira:
«E Mwigiriza, tuloziizi utugirire ngiisi byo tugakuhuuna.»
36 Anababuuza: «Bikagi byo muloziizi nimùgirire?»
37 Nabo, ti: «Ikyanya ugaaba mu bulangashane bwawe, utuhanguule tukabwatalanwe,
muguma uluhande lwe'lulyo, no'gundi lwe'lumosho.»

---

‡ **10:19 10.19** Kulyoka 20.12-16; Bukengeeze 5.16-20.

38 Yesu anabashuvya: «Yibi byo mugweti mugambuuna, mutabiyiji! Aaho! Ka
mwangahasha ukunywa ku rusoozo lwa'malibu lwo nganywera kwo? Ka mwangan-
abatiizibwa mu bubatiizo§ bwo ngabatiizibwa mwo?»
39 Nabo, ti: «Ee! Tugaahasha!»
Yesu anababwira: «Lulya rusoozo lwa'malibu lwo nganywera kwo, niinyu mugalun-
ywera kwo. No'bubatiizo bwo ngola ngabatiizibwa, niinyu mugabubatiizibwa mwo.
40 Halikago, ukubwataza abandu uluhande lwani lwe'lulyo, kandi iri ulwe'lumosho,
ndali nie gakyula. Si ngiisi ábagahabwatala, keera bakahategekerwa.»
41 Abaabo bigirizibwa ikumi, mbu bayuvwagwe ngiisi kwo bagala Zebedaayo bahuuna
Yesu, banabona buligo bweneene!
42 Yesu anabahamagala booshi kuguma, anababwira: «Muyiji kwo mu bapagaani,
abatwali bagweti bagakambalirana. Na'bakulu baabo, bali mu bakoleesa ku kahaati.
43 «Haliko mwehe, kutabe kwo bigaaba imwinyu! Si mu kati kiinyu, iri umundu
angalooza kwo abe mukulu, akwiriiri akizi ba mukozi winyu.
44 Ne'ri angalooza ukuba uwa mbere, akizi ba muja wa booshi.
45 Kiri no'Mwana wo'Mundu, ukuyija kwage, kutâli mbu lyo akizi kolerwa. Si akayija,
gira akizi kolerana, akanayitange ayitwe, halinde aguluule abandu bingi.»

Yesu ahumuula Baritimaayo
(Mataayo 20.29-34; Luka 18.35-43)

46 Yesu na'bigirizibwa baage, banahika mu kaaya ke'Yeriko. Ne'ri bakaba bakola
mu kalyoka mwo, abandu bingi bweneene banagenda bamúkulikiiri. Na ku butambi
bwe'njira, kwâli bwatiiri imbumi nguma íyâli gweti igahuuna-huuna ibindu, iziina lyayo
Baritimaayo (kuli kudeta: mwana wa Timaayo).
47 Uyo Baritimaayo, mbu ayuvwagwe kwo Yesu we'Nazareeti, anayiberekaania kwi'zu,
ti: «E Yesu, Mwana wa mwami Dahudi! Ungejeerere, maashi!»
48 Uyo Baritimaayo, abandu bingi banamúkanukira kwo ahulike. Halikago, anakavii-
riza ukuyamiza kwi'zu lihamu, ti: «E Mwana wa Dahudi, ungejeerere maashi!»
49 Yesu anayimanga, anadeta: «Mumúhamagale!» Kwokwo, banamúhamagala,
banamúbwira: «Agweti agakubuuza. Aaho! Yimukaga, unashagaluke!»
50 Irya mbumi, yanayami kabulira ikooti lyayo, yanayija áhali Yesu.
51 Yesu anagibuuza: «Biki byo uloziizi ngugirire?» Nayo, ti: «E Rabi, ndoziizi amasu
gaani gahumuulwe.»
52 Yesu anamúbwira: «Utaahage. Bwo ubiisiri Rurema kwo'bwemeere, keera
wakizibwa.» Lyeryo ulya Baritimaayo, amasu gaage ganayami humuuka, hwaa!
Anagenda mu wi'yo njira, akulikiiri Yesu.

11

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mataayo 21.1-11; Luka 19.28-40; Yohana 12.12-19)

1 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bayegerera i Yerusaleemu, banahika
mu kaaya ke'Betefaage, na mu ke'Betaniya, ku Mugazi gwe'Mizehituuni. Yesu anatuma
babiri baabo,
2 anababwira: «Mugende mu kaliira kaaya ákali imbere liinyu. Mugagwana
mwo'mwana wa punda, ashwesirwi. Ndaanaye mundu úzindi múshonera kwo. Uyo
punda, mumúshwekuule, munamúndeetere.
3 Ne'ri umundu angamùbuuza: "Kituma kiki mugweti mugamúshwekuula?" Mu-
namúshuvye, ti: "Nahamwitu, akola ni'goorwa lyage, aganashubi múgalula duba."»
4 Yabo bigirizibwa, banagendi gwana uyo mwana wa punda mu njira, ashwekiirwi ha
mulyango, banamúshwekuula.
5 Mu bâli yimaaziri yaho, baguma banababuuza: «Kituma kiki mugweti mugashweku-
ula uyo mwana wa punda?»
6 Banashuvya nga ngiisi kwo Yesu âli mali gwanwa ababwira. Kwokwo, banabaleka
bamútwale.
7 Uyo punda, iri bakaba keera bamúhisa áhali Yesu, banatee múyaja kwe'mirondo
yabo, Yesu anabuli bwatala kwo.
8 Iri Yesu akaba akola mu genda, abandu bingi banakizi genda bagayaja imirondo
yabo mu njira. Na'bandi, banakizi vuna amatavi mu ndalo, banakizi gayaja haashi.
9 Balya bandu, bâli gweti bagakunga Yesu imbere ne'nyuma, iri banabanda akabuuli
mu kumúyimbira kwokuno:

§ **10:38 10.38** Yubwo bubatiizo, gali malibu go Yesu akayiji longa ku kibambo.

«Awi yiyi yiyi! Rurema ahuuzibwe!
Bwo wayija kwi'ziina lya Nahano, akugashaanire!*»
10 «Ubwami bwa shokuluza witu Dahudi bugweti bugayija!
Aaho! Rurema akizi bugashaanira!»
«Rurema akizi huuzibwa, bwo ali hi'gulu lya byoshi!»
11 Iri Yesu akaba keera ayingira mu kaaya ke'Yerusaleemu, anagendi yingira mu nyumba ya Rurema, analeeza-leeza amasu mu byoshi íbiri mwo. Na mukuba kâli kola kabigingwe, kyanatuma agalyoka yaho, anatee genda mu kaaya ke'Betaniya, kuguma na'bigirizibwa baage ikumi na babiri.

Yesu adaaka ikiti kyo'mutiini
(Mataayo 21.18-19)
12 Iri bukakya, ku kyanya Yesu na'bigirizibwa baage bâli kola mu lyoka i Betaniya, anashalika.
13 Ne'ri akalangiiza ikiti kyo'mutiini ku hala kidohiri, anakiyegeera, gira alole iri angakigwana kwe'bitumbwe. Haliko, iri akakiyegeera, ndaabyo byo akakigwana kwo, ha nyuma lye'bihunda naaho. Mukuba, kitâli riiri kyo kyanya kye'mitiini ukutongeka.
14 Kirya kiti, Yesu anakibwira: «E kiti! Hataki gire umundu úwâye shubi lya ku bitumbwe byawe!» Yibyo byo Yesu akadeta, abigirizibwa baage banabiyuvwa.

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mataayo 21.12-17; Luka 19.45-48; Yohana 2.13-22)
15 Iri Yesu akahika mu kaaya ke'Yerusaleemu, anayingira mu bululi bwe'nyumba ya Rurema. Ne'ri akagwana abandu bagweti bagadandaliza mwo, na ábâli kizi gula, anatondeera ukubayimula booshi. Anasandaaza utushasha twa ábâli kizi kaburania ifwaranga, kiri ne'bitumbi bya ábâli kizi dandaza amahumba.
16 Atanahanguula kwo hagire mundu úgaki shubi leeza mwe'kindu,
17 anabakomeereza ti: «Si biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
“Inyumba yani, igakizi buuzibwa nyumba ya'mahuuno
imwa'bandu be'milala yoshi.†”
Si mwehe, keera mwagihindula kabisho ka'banyazi!‡»
18 Abakulu ba'bagingi na'bigiriza be'maaja, mbu bayuvwagwe ngiisi kwo Yesu adeta, arara-rara! Banalooza ubulyo bwo'kumúyita. Haliko, bâli múyobohiri, mukuba ikyanya âli gweti agayigiriza abandu, booshi banakizi soomerwa ngana.
19 Ne'ri kakaba kakola kabigingwe, Yesu na'bigirizibwa baage banagendi laala ha nyuma lya'kaaya.

Ukuhuuna Rurema ku bwemeere
(Mataayo 21.20-22)
20 Iri bukakya shesheezi, Yesu na'bigirizibwa baage banalenga ha kirya kiti kyo'mutiini. Yikyo kiti, banagwana keera kyayuma, halinde ukuhisa ku mizi.
21 Peturu, anakengeera ngiisi kwo Yesu akakidaaka, anamúbwira: «E Rabi, lolaga! Kirya kiti kyo'mutiini, keera kyayuma lwoshi.»
22 Yesu anashuvya: «Mukizi biika Rurema kwo'bwemeere!
23 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angabwira yugu mugazi kwo gugendi yihongoleka mu nyaaja, anabe ali no'bwemeere kwo bigakoleka, atanabe ne'mbuzi-mbuzi mu mutima gwage, iri bigamúkolekera!
24 Namùbwira kwo ngiisi byo mugahuuna imwa Rurema, mukizi yemeera kwo mugabiyakiira, lyo muganabihaabwa.
25 «Ikyanya mugaaba muyimaaziri mu kuhuuna Rurema, hanabe hali umundu úmùhubiiri, mutee múkoga. Kwokwo lyo niinyu, Yisho úli mwi'gulu, agamùkoga amahube giinyu. [
26 Mukuba, iri mutangakogana, na niinyu, Yisho úli mwi'gulu atagaki koga ibyaha biinyu.]»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buhanguule bwa Yesu
(Mataayo 21.23-27; Luka 20.1-8)
27 Yesu na'bigirizibwa baage, banashubi yingira mu kaaya ke'Yerusaleemu. Ne'ri akaba akola mu lenga ha nyumba ya Rurema, abakulu ba'bagingi banamúyijira. Bâli riiri kuguma na'bigiriza be'maaja, na'bashaaja ba'Bayahudi. Kwokwo, banamúbuuza:
28 «Bino ugweti ugaagira, wabigira ku buhanguule buki? Nyandi, úkakuheereza bwo?»

---

* **11:9 11.9** Zaburi 118.25-26. † **11:17 11.17** Hisaaya 56.7. ‡ **11:17 11.17** Yeremiya 7.11.

29 Yesu anabashuvya: «Naani, namu mùbuuza igambo liguma. Iri mwanganjuvya,
naani ngamùmenyeesa ubuhanguule bwo ndi mu gira mwo yibi.
30 Aahago! Kulya kubatiiza kwa Yohana, ka kukalyoka mwi'gulu, kandi iri mu bandu?
Munjuvye!»
31 Balya bakulu banahanuusania: «Iri twangashuvya kwo kukalyoka mwi'gulu,
agatubuuza: "Aahago! Kituma kiki mutakamúyemeera?"
32 Ne'ri twangashuvya kwo mu bandu, bigatukayira!» (Bakadeta kwokwo, bwo bâli
yobohiri abandu. Mukuba, yaba booshi bâli na'kasiisa kwo Yohana âli riiri muleevi.)
33 Kyanatuma bagashuvya, ti: «Tutayiji.» Yesu naye, ti: «Naani, ubuhanguule bwo
ngweti ngaagira mwo yibi, ndagamùmenyeesa bwo.»

12

Umugani gwa'bahiizi babi
(Mataayo 21.33-46; Luka 20.9-19)

1 Yesu anatondeera ukudeta na yabo bandu ku njira ye'migani, anababwira kwokuno:
«Hâli riiri umundu muguma úkabyala indalo yage mwe'mizabibu. Uyo mundu, ana-
gizungulusa ikyogo, anagihumba mwe'kishimo kyo'kukizi kandira mwo, anagiyubaka
na mwe'kitunda kya'balaazi íkishuumiri. Ha nyuma, anagitiiza abahiizi, anabalamira i
mahanga.
2 «Isiku zo'kuyimbula, iri zikahikaga, uyo mwene indalo anatuma umukozi imunda
abahiizi, gira agendi bahuuna ugwage mutuli.
3 Haliko, yabo bahiizi banamúgwata, banamúlimbagula, banamúgalula maboko
mamaata.
4 «Uyo mwene indalo anashubi batumira ugundi mukozi. Uyo gundi naye, ba-
namúbeza uluguma mwi'twe. Banamúgira buligo bweneene.
5 «Ha nyuma, anashubi batumira ugundi. Uyo yehe, banayami múyita. Anagenderera
ukukizi batumira abakozi bingi. Baguma baabo, banabalimbagula. Na'bandi,
banabayita.
6 «Iri hakatama, anaba âli koli sigiriini mugala wage naaho, anâli múkuuziri bwe-
neene! Kwokwo, anamútuma, iri anadeta: "Uyu mugala wani, yeki bagamúsimbaha!"
7 «Halikago, balya bahiizi mbu balangiize ulya mwana, banahwehwetezania: "Si
uliira, ye gahyana ibindu bya yishe. Aahago! Mugire tumúyite, gira tukabe twe
tugabisigala mwo!"
8 Ulya mwana, banamúfyedekania, banamúyita, banavugumula ikirunda inyuma
lye'ndalo!
9 «Aahago! Balya bahiizi, kuti kwo'yo mwene indalo agabagira? Si agayami bayita.
Ne'yo ndalo, anagiheereze abandi.
10 «Ka mutazindi soma mu Mandiko Meeru áhayandisirwi kwokuno:
"Ibuye lya'buubasi bakalahira,
lyeryo, lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro!
11 Nahano ye kagira kwokwo,
kunali kwa'kahebuuza imwitu.*"»
12 Gulya mugani, ikyanya Yesu akagutwira yabo bakulu, banayami menya kwo agutwa
hi'gulu lyabo. Kyanatuma bagalooza ubulyo bwo'kuyami múgwata. Haliko, bâli
yobohiri, bwo yabo bandu bâli bingi, banatee músiga, banayigendera.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kurambulira imwa Kahisaari
(Mataayo 22.15-22; Luka 20.20-26)

13 Abakulu ba'Bayahudi, banatumira Yesu baguma ba mu Bafarisaayo, na'ba
mwi'banga lya Heroode, gira bamúgwakize ku magambo gaage.
14 Banayiji múbuuza: «E Mwigiriza, tuyiji kwo uli mundu wo'kuli, na kwo uli mu
yigiriza ibya Rurema mu kati ko'kuli. Ndaanaye mundu ye uyobohiri, utanagweti
ugakangwa no'bukulu bwa'bandu. Aahago! Ka tukwiriiri tukizi rambulira imwa
Kahisaari, kandi iri nanga?
15 Yugwo murambu, ka tukwiriiri tukizi gutanga?»
Balya Bayahudi, Yesu anayami menya ubulyalya bwabo. Kyanatuma agabashuvya:
«Kituma kiki mugweti mugandenga mwo? Ndeeteri ulufwaranga lwe'dinaari, ndulole.»
16 Ne'ri bakamúleetera lwo, anababuuza: «Iyi njusho íri kwo, na yiri iziina, biri bya
nyandi?» Nabo, ti: «Biri bye'mwa Kahisaari.»

---

* **12:11 12.10-11** Zaburi 118.22-23.

17 Yesu naye, ti: «Aahago! Mukizi heereza Kahisaari ibye'mwage. Na Rurema naye, mukizi múheereza ibye'mwage!» Balya bakulu, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu abashuvya, banasoomerwa ngana!

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buzuule
(Mataayo 22.23-33; Luka 20.27-40)

18 Abasadukaayo baguma banayijira Yesu. (Bo bâli kizi lahira kwo abafwiri batagazuuka.) Banamúbwira:
19 «E Mwigiriza, Musa akasiga atuyandikira ulubaaja, kwe'ri umundu angafwa, anasige umukazi átamúbuta kwo, bikwiriiri mulumuna wage amúhyane, gira abutire mukulu wage abaana.
20 «Aahago! Hâli riiri batabana balinda ábabutanwa. Ifula yanayanga umukazi. Haliko, yanafwa, ítamúbuta kwo.
21 Mulumuna wage úgamúlonda, anamúhyana. Naye anafwa, buzira kumúbuta kwo. Ha nyuma, uwa kashatu naye anamúhyana. Byanashubi ba kwokwo-kwokwo,
22 halinde ku wa kalinda. Yabo batabana kwo bâli riiri balinda, booshi bakamúhyana, haliko ndaaye úkamúbuta kwo.
«Ne'ri hakazinda, uyo mukazi naye anafwa.
23 Aahago! Ku lusiku lwa'bandu bâye zuuke kwo, ulya mukazi agaaba muka nyandi? Si balya bashosi kwo bâli riiri balinda, booshi bakamúyanga!»
24 Yesu anabashuvya: «Si mudorongiiri bweneene! Mutayiji íbiri biyandike mu Mandiko Meeru, mutanayiji ngiisi kwo'bushobozi bwa Rurema buli.
25 Abafwiri, ikyanya bagazuuka, batagaki yanga kandi iri kuyangwa. Si bagaaba bakola nga baganda ba mwi'gulu!
26 «Kiri na Musa akamenyeesa kwa'bafwiri bagazuuka. Mukuba, ikyanya akayandika hi'gulu lya kirya kishungu-shungu, anayandika kwo Rurema akamúbwira kwokuno: "Nie Rurema wa Hiburahimu, na wa Hisake, na wa Yakobo.[†]"
27 Kwokwo, Rurema atalyagagi Rurema wa'bafwiri. Si ali Rurema wa'bagumaana! Ku yukwo, muhubiri bweneene!»

Ulubaaja úlukuliiri izaabo
(Mataayo 22.34-40; Luka 10.25-28)

28 Ikyanya Yesu âli gweti agaganuula na yabo bandu, umwigiriza muguma we'maaja, anayuvwa kwo abashuvya bwija. Kyanatuma agamúbuuza: «Aaho! Mu maaja zooshi, luhi ulwa mbere?»
29 Yesu anamúshuvya: «Ulwa mbere, lwo lwolu: "E Bahisiraheeri! Muyuvwagwe! Nahano, Rurema witu ali muguma naaho, ndaanaye gundi.
30 Kwokwo, ukizi múkunda ku mutima gwawe gwoshi, na ku nzaliro zaawe zooshi, na ku bwenge bwawe bwoshi, na ku misi yawe yoshi![‡]"
31 No'lubaaja úlugalulonda, lwo lwolu: "Ukizi kunda no'mutuulani wawe, nga kwo uyikuuziri wenyene!" Yizi maaja zombi, ndaalwo lundi úluzikuliiri![§]»
32 Uyo mwigiriza we'maaja, anamúshuvya: «E mwigiriza, washuvya bwija! Wanadeta ukuli kwo hali Nahano, Rurema muguma naaho, na kwo ndaaye gundi, átali yehe.
33 Ee! Umundu akwiriiri akizi kunda Rurema ku mutima gwage gwoshi, na ku bwenge bwage bwoshi, na ku misi yage yoshi. Anakwiriiri akizi kunda no'mutuulani wage, nga kwo ayikuuziri yenyene. Umundu, iri angaba ali mu gira kwokwo, lyo ahimiri úwatanga amatuulo go'kusiriiza, na'gandi matuulo gooshi.»
34 Yesu, mbu ayuvwagwe ngiisi kwo amúshuvya ku bwitegeereze, anamúbwira: «Utali hala no'bwami bwa Rurema.» Ukulyokera ku kirya kyanya, ndaaye mundu úkashubi gira mbu abuuze Yesu ikibuuzo.

Yesu afindikira abandu ifindo
(Mataayo 22.41-46; Luka 20.41-44)

35 Ikyanya Yesu akaba akiri mu yigiriza abandu mu nyumba ya Rurema, anababuuza kwokuno: «Kutagi kwa'bigiriza be'maaja bagweti bagaadeta kwo'lya Masiya ali Mwana wa mwami Dahudi?
36 Si Dahudi yenyene, mu kurongoorwa no'Mutima Mweru, akadeta kwokuno:
"Nahano, akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe."

[†] **12:26 12.26** Kulyoka 3.6. [‡] **12:30 12.29-30** Bukengeeze 6.4-5. [§] **12:31 12.31** Balaawi 19.18.

37 «Kwoku, Dahudi yenyene akadeta kwo'lya Masiya ye Nahamwabo. Aaho! Kutagi
kwo'yo Masiya angaki lyoka mwi'kondo lyage?»

Yesu ayoboola abigiriza be'maaja
(Mataayo 23.1-36; Luka 20.45-47)

Yabo bandu, bingi banakizi siima ukumúyuvwiriza.
38 Ne'ri akaba akiri mu bayigiriza, anababwira kwokuno: «Mukizi yilangaga
na'bigiriza be'maaja. Si basiimiri bweneene ukukizi genda bayambiiti amakanju
go'kuyoleka-yoleka, banasiimiri ukukizi lamusibwa no'lushaagwa mu tuguliro.
39 Banagweti bagakizi yigangaaza ku bitumbi bye'mbere mu nyumba
ze'mihumaanano, na ku siku ngulu.
40 «Kundu kwokwo, baabalya bigiriza be'maaja bo bagweti baganyaga inyumba za
banamufwiri! Na ha nyuma, banagendi huuna Rurema ulundatwika mu kuyiyeneneka
imbere lya'bandu. Abandu mwene yabo, bo Rurema agahaniiriza ingingwe!»

Ituulo lya namufwiri
(Luka 21.1-4)

41 Yaho mu nyumba ya Rurema, Yesu anabwatala ha butambi lye'mbiikiro, anakizi
lola ngiisi kwa'bandu bagweti bagalokeza mwe'fwaranga. Abagale bingi, bâli gweti
bagalokeza mwe'fwaranga katundu.
42 Ha nyuma, hanayijaga namufwiri úkekeriiri. Uyo namufwiri, analokeza
mwo'tungoro-ngoro tubiri twe'miringa,* útwâli riiri ne'kishingo kininiini bweneene!
43 Iri Yesu akabona kwokwo, anahamagala abigirizibwa baage, anababwira:
«Namùbwira ukuli, kwo'yu namufwiri, kundu akekeriiri, haliko ye watanga ibindu
bingi ukuhima yaba booshi.
44 Mukuba, boohe, amatuulo go batanga, gasaaguka ku kanyamwala ke'bindu byabo.
Haliko yehe, ayami kunangulira mwo byoshi íbyangamútabiiri mu bukeni bwage.»

13

Yesu amenyeesa kwe'nyumba ya Rurema igahongolwa
(Mataayo 24.1-2; Luka 21.5-6)

1 Iri Yesu akalyoka mu nyumba ya Rurema, muguma wa mu bigirizibwa baage
anamúbwira: «E Mwigiriza, lolaga! Uluubako lwa'kahebuuza, yulu! Lola banangun-
gubanga ba'mabuye ágaluli kwo!»
2 Yesu anamúshuvya: «Ka mubwinagi yulu luubako lwa'kahebuuza? Si ndaalyo ibuye
írigasigala ku lyabo. Si gooshi gagahongolerwa haashi.»

Ibyereso bye'siku ze'mberuuka
(Mataayo 24.3-14; Luka 21.7-19)

3 Yesu âli koli bwatiiri ku Mugazi gwe'Mizehituuni áhayiheriiri, uluhande
lwo'kulangiiza iwa nyumba ya Rurema. Haaho Peturu, na Yakobo, na Yohana, na
Handereya, banamúyijira, banamúbuuza:
4 «E waliha, yibyo byoshi, utubwirage bigakoleka mangoki? Ne'kyereso kiki,
íkigayerekana kwo bikola bu koleka?»
5 Yesu anatondeera ukubabwira kwokuno: «Mukizi ba masu! Hatagire mundu yeshi
úgamùteba!
6 Si hagayija abandu bingi kwi'ziina lyani, banakizi deta: "Nie yolya Masiya!" Balya
bandu, bagaateba abandu bingi.
7 «Ku yikyo kyanya, mugakizi yuvwa imyazi ya'mazibo, no'lunganga lwago. Kundu
kwokwo, mutakizi hemuka! Yibyo byoshi, bikwiriiri bitee ba. Haliko itagaaba yo
mberuuka.
8 Ikihugo kiguma kigagendi teera ikindi. No'bwami buguma bugagendi teera ubundi.
Ibihugo biguma, bigateerwa no'mwena. Ne'misisi, igakizi bilenga mwo. Yibyo byoshi,
bigaaba nga ndondeko yo'mukero.
9 «Ku yikyo kyanya, mukakizi ba masu! Mugakizi tangwa mu naama za'bakulu.
Munakizi himbulirwa mu nyumba ze'mihumaanano. Muganayimanga imbere lya
baguvuruneeri hi'gulu lyani, ne'mbere lya'baami. Kwokwo, lyo mulonga ukundangira
ubumasi imbere lyabo.
10 Ee! Bikwiriiri Imyazi Miija itee menyeesibwa mu mahanga gooshi.

---

* **12:42 12.42** *tungoro-ngoro tubiri twe'miringa* two twâli riiri ne'kishingo kiniini ku fwaranga zooshi ze'yo munda.

11 «Ikyanya bagamùgwata, banamùtwale mu batwi be'maaja, mutakizi genda
mugagerania mbu biki byo mugaadeta! Si ku kyekyo kihe, lyo mugahaabwa ngiisi go
mugaadeta. Mutali mwe mugaadeta, si Umutima Mweru, gwo gugamùdeta mwo.
12 «Umundu, agayitiisa mwene wabo. Na yishe wo'mwana, anayitiise umwana wage.
Abaana nabo, bagayihindulira ababusi baabo, banabayitiise.
13 Abandu booshi, bagakizi mùshomba hi'gulu li'ziina lyani. Kundu kwokwo, iri
umundu angakizi hebera halinde ukuheza, agakizibwa.»

Isiku ze'mberuuka
(Mataayo 24.15-28; Luka 21.20-24)

14 «Ku yikyo kyanya, mugaabona Ibala lyo'kushereeza* likoli yimaaziri ho litangay-
imangiiri. (Umundu, ikyanya agaasoma yaga magambo, agasobanukirwe.) Haaho,
abandu ábali i Buyahudi, bakatibitire mu migazi.
15 Umundu, iri angaba ashoniri ku nyumba, atashonooke, mbu ayabiire mwe'kindu.
16 Ne'ri angaba ali mu ndalo, atagalukire ho asiga ikooti lyage.
17 «Mu yizo siku, agaaba yayewe imwa'bakazi ábagaaba bali ne'nda, ne'mwa'baviire
ábagaaba bakiri mu yoza!
18 Yibyo byoshi, mukizi huuna Rurema kwo bitabe ku kyanya kye'mbeho!
19 Yizo siku zigaaba za kahenabwera. Amalibu mwene yago, gatazindi ba ho,
ukulyokera ho Rurema akabumbira ikihugo halinde zeene, gatanâye ki shubi ba ho!
20 Yizo siku, nga Nahano atangazinihiziizi kwo, nga ndaaye mundu úwangaki kiziibwi.
Haliko, akaziniihya kwo, hi'gulu lya'bandu bo âli mali gwanwa atoola.
21 «Ku yikyo kyanya, iri umundu angamùbwira: "Lolagi! Ulya Masiya yono hano!",
kandi iri "Langiizi! Yoliira haliira!". Umundu mwene uyo, mutamúyemeere!
22 Hagahulukira abandu, banayidete kwo boohe, bo Bamasiya. Hagahulukira
na'baleevi be'bibeesha. Balya, bagakizi yerekana ibyereso bye'kitangaaza, mbu lyo
bateba kiri na ábâli mali gwanwa batoolwa na Rurema, nga byangaziziri.
23 Yuvwagwi! Yibyo, keera nagwanwa namùmenyeesa byo!»

Ibigaaba mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu
(Mataayo 24.29-31; Luka 21.25-28)

24 «Mu yizo siku, ha nyuma lye'kyanya kya'kahenabwera,
izuuba ligayami yidika mwe'kihulu.
No'mwezi gutagaki tanguula.
25 Kiri ne'ndonde zigakizi tibuka!
Ee! Íbiri kwi'gulu, byoshi bigajugumbana.†
26 «Haaho, lya'bandu bagabona Umwana wo'Mundu agweti agayija mu bibungu, mu
kati ko'bukalage, na mu bulangashane bwingi.
27 Agaatuma abaganda baage, bagende mu mbande zooshi, gira bagende bagweti
bagakuumania abatoolwa baage, ukulyokera ku mbeka ye'kihugo, halinde ukuhisa ku
mbeka yi'gulu.

Umugani gwe'kiti kyo'mutiini
(Mataayo 24.32-35; Luka 21.29-33)

28 «Muyigire ku kiti kyo'mutiini! Ikyanya ibitombo biri mu mina, ne'byasi binadohe,
lyo muli mu menya kwa'mahona-nvula keera gayegerera.
29 Kwo na kwokwo, yibyo byoshi, mango mwabibona, lyo mugaamenya kwe'kihe
kikola hoofi bweneene!
30 Namùbwira ukuli, kwo yiki kibusi kitagaahera, yibyo byoshi bítazi koleka.
31 Igulu ne'kihugo, bigaahera. Haliko, amagambo gaani, goohe gatâye here!

Ulusiku lwe'mberuuka, Rurema naaho ye luyiji
(Mataayo 24.36-44)

32 «Yibyo byoshi, ulusiku lwo bigakoleka kwo, ne'kihe kyabyo, ndaaye úbiyiji, ha
nyuma lya Daata naaho. Kiri abaganda ba mwi'gulu, no'Mwana wage yenyene,
batabiyiji!
33 Na bwo mutayiji ulusiku lwabyo, mukizi ba masu!
34 «Yibyo, twangabiyerekana ku mugani gwo'mundu úkola úgabalama. Ikyanya
átazi genda, anasiga abiika ngiisi mukozi mu gwage mukolwa, anabwire no'mulaliizi
wo'mulyango kwo akizi ba masu.

---

* **13:14 13.14** Danyeri 9.27; 11.31; 12.11. † **13:25 13.24-25** Hisaaya 13.10; 34.4.

35 «Kwokwo, na niinyu, mukizi ba masu! Mukuba, mutayiji ikyanya mwene inyumba
agagaluka kwo, kaba kabigingwe, kandi iri ha kati ko'bushigi, kandi iri ku mbazi, kandi
iri ku mutwezi.
36 Ku kyanya agayiji mùtubiira, atamùgwane mukoli huniiri!
37 Yibi namùbwiraga, nabwira na'bandi booshi, kwo mukizi ba masu!»

14

Igambi lyo'kuyita Yesu
(Mataayo 26.1-5; Luka 22.1-2; Yohana 11.45-53)

1 Hâli koli sigiiri isiku zibiri imbere lye'siku ngulu ze'Pasaka, na ze'mikate mizira
saama. Abakulu ba'bagingi, kuguma na'bigiriza be'maaja, bâli gweti bagalooza ubulyo
bwo'kuyongolola mwo Yesu, gira bakamúyite.
2 Haliko, banadeta: «Yukwo kumúyita, kutabaagage ku siku ngulu ze'Pasaka, gira
hatayiji ba akamburugu mu bandu.»

Yesu ayonerwa kwa'malaasi
(Mataayo 26.6-13; Yohana 12.1-8)

3 Ikyanya Yesu âli kola mu kaaya ke'Betaniya, anayingira mu mwa Simooni,
umunamubembe. Ne'ri akaba akoli bwatiiri ha byokulya, mukazi muguma anamúyijira,
ali na'malaasi ágakayengwa mu narido muguuhya. Yago malaasi gâli riiri ge'kishingo
kikayu bweneene, ganâli biisirwi mu njebe íkabaajwa mwi'buye liija lye'halibasita. Uyo
mukazi anakizi gafukumulira Yesu mwi'twe.
4 Bandu baguma, mbu babonage kwokwo, banagarwa bweneene, ti: «Yaga malaasi,
kituma kiki agayonoona kwoku?
5 Si tushuba tugagaguliisa ku dinaari ingingwe ya magana gashatu, zinahaabwe
abakeni!» Balya bandu, banatondeera ukumúkanukira bweneene!
6 Yesu anababwira kwokuno: «Uyu mukazi, kituma kiki mugweti mugamúsuuza?
Mumúleke maashi! Si yibi byo angirira, bisimisiizi bweneene!
7 Balya bakeni, muyamiinwi isiku zooshi, mwanganabatabaala ngiisi kyanya muloziizi.
Haliko niehe, tutagayamanwa.
8 «Yaga malaasi, ikyanya agayonera ku magala gaani, agira nga kwo ashobwiri, lyo
andingikania ku lusiku lwo ngaziikwa kwo.
9 Namùbwira ukuli, kwo yiri igambo lyo angirira, ligakizi detwa mu mahanga gooshi,
ngiisi he'Myazi Miija igakizi menyeesibwa, halinde anakizi kengeerwa.»

Yuda Hisikaryote ayihindulira Yesu
(Mataayo 26.14-16; Luka 22.3-6)

10 Yuda Hisikaryote, kundu âli riiri muguma wa mu bigirizibwa ba Yesu ikumi na
babiri, haliko anagendera abakulu ba'bagingi, gira agendi tanga Yesu imwabo.
11 Yabo bakulu, iri bakayuvwa ngiisi kwo akoli shungisiri, banashambaala bweneene,
banamúlagaania kwo bagamúbulika ifwaranga. Kwokwo, anatondeera ukulooza
ubulyo bwo angabatangira mwo Yesu.

Akashasha ka Nahano
(Mataayo 26.17-30; Luka 22.7-23; Yohana 13.21-30; 1 Bakorindo 11.23-25)

12 Ulusiku lwo'kutondeera isiku ngulu ze'mikate mizira saama, lwanahika. (Lwo
lusiku lwe'byanabuzi bye'Pasaka bikwiriiri bibaagwe.) Abigirizibwa ba Yesu, ba-
namúbuuza: «E waliha, hayi ho uloziizi tugendi kukolera ibyokulya bye'Pasaka?»
13 Yesu anatuma babiri baabo, iri anababwira: «Mugendage mu kaaya.* Mugahu-
maanana no'mushosi muguma abetwiri akabindi ka'miiji, munamúkulikire.
14 Na ngiisi nyumba yo agayingira mwo, munabwire mwene iyo nyumba, ti:
"Umwigiriza abuuza, mbu hayi ulululi buli, bwo ngaliira mwe'byokulya bye'Pasaka
kuguma na'bigirizibwa baani."
15 «Haaho, agamùtwala mu nyumba íri hi'gulu lye'yabo, anamùyereke mwo'bululi
buhamu. Muganagwana ibirugu byoshi bikola mwo. Ne'bindi byoshi binabe bikola
ibiringiini. Mwomwo, mwo mugatukolera ibyokulya bye'Pasaka.»
16 Yabo bigirizibwa bombi banagendi yingira mu kaaya, banagwana byoshi biri nga
kwo Yesu ababwira, banatondeera ukulingaania ibyokulya bye'Pasaka.
17 Iri hakaba kakola kabigingwe, Yesu anayija yaho, ali kuguma na'bigirizibwa baage
ikumi na babiri.

---

* **14:13 14.13** *kaaya* Yerusaleemu.

18 Ne'ri bakaba bakoli bwatiiri ha byokulya, anababwira: «Namùbwira ukuli, kwo
kundu tugweti tugashangiira ibyokulya, haliko muguma winyu agandanga mu bagoma.»
19 Iri Yesu akadeta kwokwo, balya bigirizibwa baage banajengeerwa bweneene!
Banatondeera ukumúbuuza muguma-muguma: «Ka niehe?»
20 Yesu anabashuvya: «Uyo mundu ali muguma wa mu bigirizibwa baani ikumi na
babiri, anali ye tugatwegeza kuguma.
21 Umwana wo'Mundu, agagendi yitwa, nga kwo biri biyandike mu Mandiko Meeru
hi'gulu lyage. Kundu kwokwo, ulya úgamútanga mu bagoma, ali yayewe imwage! Uyo
mundu, byangamúberiiri bwija, nga atangabusirwi!»
22 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba bakola mu lya, anayabiira umukate. Ne'ri
akatanga kongwa imwa Rurema, anagugabaanula, anabaheereza gwo, anababwira
kwokuno: «Muyabiire yugu! Galyagagi magala gaani.»
23 Anayabiira no'rusoozo lwe'divaayi. Ne'ri akatanga kongwa imwa Rurema,
anabaheereza lwo. Ngiisi muguma wabo, analunywera kwo.
24 Yesu anababwira: «Iyi divaayi, gulyagagi muko gwani. Gugayoneka hi'gulu
lya'bandu bingi, mu kukwiza ikihango kihyahya.
25 Namùbwira ukuli, kwo ndagaki shubi nywa idivaayi, halinde ukuhisa ku lusiku lwo
ngashubi ginywa buhyahya mu bwami bwa Rurema.»
26 Haaho, banayimba ulwimbo lwo'kuyivuga Rurema.
Ne'ri bakalyoka yaho, banagenda ku Mugazi gwe'Mizehituuni.

Yesu amenyeesa kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mataayo 26.31-35; Luka 22.31-34; Yohana 13.36-38)

27 Yesu anabwira abigirizibwa baage, ti: «Mweshi, muganjandirira. Mukuba,
biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
"Ngayita umungere we'bibuzi.
Yibyo bibuzi, binayami shaabuka.[†]"
28 Kundu kwokwo, ngazuuka mu bafwiri, ninamùtange i Galilaaya.»
29 Peturu, anamúbwira: «Kundu abandi booshi bangakujandirira, haliko niehe, ndâye
kujandirire!»
30 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, mu bwobuno bushigi bwa zeene, uluhazi
lútazi bika ubugira kabiri, ugaaba keera wanyiyogookola ubugira kashatu!»
31 Peturu anakitwa: «Nanga! Kundu kwangaba kuyitirwa kuguma, niehe ndâye
kuyiyogookole!» Balya baabo bigirizibwa nabo, booshi banadeta kwokwo-kwokwo.

Yesu ahuuna Rurema i Getesemaane
(Mataayo 26.36-46; Luka 22.39-46)

32 Yesu na'bigirizibwa baage, banagenda áhali mu buuzibwa Getesemaane. Haaho,
anababwira: «Sigalagi hano! Niehe, ngagenda haliira, gira ngendi huunira ho Rurema.»
33 Yesu anatwalaga Peturu, na Yakobo, na Yohana. Umutima gwage, gwanahanama
ngana, anashenguka.
34 Yesu anababwira: «Guno mwizingeerwe úgukoli nyijwiri mwo, gugahambiri nyita!
Sigali hano, mulaliire kuguma na naani.»
35 Yesu anashegera ha mbere hiniini, anagwa buubi, anatondeera ukuhuuna Rurema
kwe'ri byangaziga, ibya yikyo kihe bimúlengage.
36 Anadeta kwokuno: «Aba![‡] E Daata! Byoshi, biri mu kuzigira. Luno rusoozo
lwa'malibu, maashi, ulunjaagize! Kundu kwokwo, ngiisi byo uloziizi, bibe byo
bigakoleka. Si bitabe byo ndoziizi!»
37 Yesu, mbu agalukage, anagwana abigirizibwa baage keera bahunira. Anabwira
Peturu: «E Simooni, ka wahunira? Ka wayabirwa ukulaliira, kiri ne'kihe kiguma?
38 Leero, mulaliirage mu kuhuuna Rurema, mutayiji kengeera mwahimwa na'magezo!
Umutima, guloziizi. Si amagala, goohe gali mu ba mu bukaholwe.»
39 Yesu anashubi gendi huuna Rurema, mu kudeta gaago-gaago magambo.
40 Ne'ri akashubi galukira áhali balya bigirizibwa baage, anagwana kandi keera
bahunira. Mukuba, iro lyâli kola lingi mu masu gaabo. Batanamenya ngiisi kwo
bagamúshuvya.
41 Ne'ri Yesu akashubi bagalukira ubwa kashatu, anababwira: «Ka muki gweti
mugaluhuukira mwi'ro? Muleke kwokwo! Ikihe, keera kyahika. Umwana wo'Mundu,
akola agatangwa mu maboko ga'banabyaha.
42 Vyukagi, tugende! Loli! Ulya wo'kundanga, yoliira akola hoofi!»

[†] **14:27 14.27** Zakariya 13.7. [‡] **14:36 14.36** *Aba* umugeeza gwalyo: daata.

Yesu agwatwa
(Mataayo 26.47-56; Luka 22.47-53; Yohana 18.3-12)
43 Iri Yesu akaba akiri mu deta, lyeryo ngana anahulukirwa kwo na Yuda, muguma
wa mu bigirizibwa baage ikumi na babiri. Uyo Yuda, âli reesiri abandu bingi, banâli
fumbiiti ingooti na'mahiri. Yabo booshi, bâli tumirwi na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza
be'maaja, na'bashaaja ba'Bayahudi.
44 Yuda, âli mali gwanwa abamenyeesa ikyereso kyo agabasongera mwo Yesu, mu
kubabwira: «Ngiisi ye nganyunyuguta, iri ye yehe. Aaho! Mumúgwatage, munagende
mumúgweteriiri!»
45 Kwokwo, Yuda anayami yegeera Yesu, anamúbwira: «E Rabi!» Anamúnyunyuguta.
46 Lyeryo ngana, balya bandu banayami gugumira Yesu, banamúkona.
47 Mu yabo bandu, muguma anayomola ingooti yage, anagibaajika umukozi
wo'mukulu wa'bagingi, yanamútola ukutwiri.
48 Yesu anababwira: «Kituma kiki mwanyijira ne'ngooti na'mahiri, mbu lyo mumbi-
rigisha, nga kwo muli mu birigisha umunyazi?
49 Si ngiisi lusiku, tushuba mu shiibanwa mu nyumba ya Rurema, mutanangwata!
Kundu kwokwo, ngiisi íbyâli mali gwanwa byayandikwa mu Mandiko Meeru, bikwiriiri
bikoleke.»
50 Yesu, mbu adetage kwokwo, abigirizibwa baage booshi banapuumuka, banayami
músiga.
51 Umusore muguma, gwanakulikira Yesu guyambiiti ulubega lwa'kalikopo naaho.
Ne'kyanya balya bandu bakagugwata,
52 gwanabasigira lwo, gwanapuumuka bukondwe.

Yesu imbere lya'bakulu ba'Bayahudi
(Mataayo 26.57-68; Luka 22.54-55, 63-71; Yohana 18.13-14, 19-24)
53 Yabo bandu, banatwala Yesu imwo'mukulu wa'bagingi. Hâli koli kumaniri abaabo
bagingi booshi, na'bigiriza be'maaja, na'bashaaja ba'Bayahudi.
54 Peturu anaba akulikiiri Yesu luto-luto, halinde anayingira mu lubuga lwa ha
mwo'mukulu wa'bagingi. Anabwatala kuguma na'balaliizi, anakizi kaluuka umuliro.
55 Yabo bakulu ba'bagingi, kuguma na'bandi bakulu booshi ba'Bayahudi, bâli gweti
bagalooza utumasi útwangadeta igambo lyo'kuyitiisa mwo Yesu, batanatulonga.
56 Tulya tumasi, kundu twâli twingi, twanaba tugweti tugamúbangaaniza, haliko
ubumasi bwatwo, butanaba bwo buguma.
57 Iri hakatama, baguma baabo banayimuka, banabangaaniza Yesu, ti:
58 «Tukayiyuvwirwa kwo akadeta: "Iyi nyumba ya Rurema, íkayubakwa na'maboko
ga'bandu, ngagihongola. Na ha nyuma lye'siku zishatu, na mbe keera nashubi yijuza
igindi ítayubakwa na'maboko gaabo."»
59 Yutwo tumasi, kundu tukabangaaniza Yesu kwokwo, haliko ubumasi bwatwo
butanaba bwo buguma.
60 Mwi'yo naama, ulya mukulu wa'bagingi anayimuka, anabuuza Yesu: «Keera
bakulegeereza. Aahago! Ka ndaalyo igambo lyo wangatushuvya?»
61 Haliko Yesu, atanamúyakula.
Ulya mugingi mukulu anashubi múbuuzagya: «Ka we ulya Masiya, Mwana wa
Rurema wo'bugashaane?»
62 Yesu anashuvya: «Nie yehe! Muganabona Umwana wo'Mundu abwatiiri uluhande
lwe'lulyo lwa Rurema wo'bushobozi bwoshi! Munamúbone agweti agayija mu bibungu
mwi'gulu.»
63 Ulya mugingi mukulu, anayami daatula imirondo yage, wa la-la! Anadetaga, ti:
«Tundi tumasi tuki two twangaki looza?
64 Si mwenyene keera mwayiyuvwirwa ngiisi kwo adeta íbitali nga byo imbere lya
Rurema! Aaho! Kutagi kwo mukoli bwini?» Yabo booshi, banatwa ulubaaja kwo Yesu
akwaniini ayitwe.
65 Mu balya bakulu, baguma banatondeera ukutwira Yesu amate, banamúbwikira
amalanga no'kukizi mútitimba ibifune. Abalaliizi nabo, banamútitimba byebyo bifune,
iri banamúbwira: «Utangage ubuleevi! Nyandi úwakushulika?»

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mataayo 26.69-75; Luka 22.56-62; Yohana 18.15-18, 25-27)
66 Peturu âli ki riiri mu lubuga lwo'butwali, mwi'dako lye'nyumba. Haaho, hanayija
munyere muguma wa mu bakozi bo'mugingi mukulu.
67 Uyo munyere, mbu abone Peturu agweti agakaluuka umuliro, anamúyitegeereza,
anamúbwira: «Na naawe, ushuba kuguma no'lya Munazareeti Yesu!»

68 Peturu analahira, ti: «Yibyo byo ugweti ugaadeta, ndabiyiji. Ndanasobanukiirwi
nabyo.» Lyeryo, anashaaga yaho, anagenda ha mulyango gwo'luzitiro. Uluhazi
lwanabika.
69 Ulya munyere, mbu ashubi bonaga Peturu ha mulyango, anabwira abaloleezi, ti:
«Uyu mundu alyagagi muguma wabo!»
70 Haliko, Peturu anashubi lahira.
Ha nyuma hiniini, balya baloleezi nabo banabwira Peturu: «Ku kasiisa uli muguma
wabo. Si uli Mugalilaaya!»
71 Peturu anakitwa, ti: «Iri nabeesha, ndaakwe! Uyu mundu ye mugweti mugaadeta,
ndamúyiji!»
72 Haaho-haaho, uluhazi lwanabika ubwa kabiri. Peturu anayami kengeera galya
magambo go Yesu âli mali gwanwa amúbwira ti: «Uluhazi lútazi bika ubugira kabiri,
ugaaba keera wanyiyogookola ubugira kashatu.» Peturu, anayami tulikira mu malira.

15

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mataayo 27.1-2, 11-26; Luka 23.1-5, 13-25; Yohana 18.28–19.16)

1 Iri hakaba shesheezi kare-kare, yabo bakulu ba'bagingi banagira inaama, bali
kuguma na'bigiriza be'maaja, na'bashaaja booshi ba'Bayahudi. Ne'ri bakaba keera
bafundika igambo, banashweka Yesu, banamútwala imunda Pilaato, banamúsikiiriza
ye.
2 Pilaato, anamúbuuza: «Aahago! Ka we mwami wa'Bayahudi?» Yesu, anamúshuvya:
«Si wenyene keera wadeta!»
3 Lyeryo, balya bakulu ba'bagingi, banayami tondeera ukulegeereza Yesu ku magambo
mingi-mingi.
4 Pilaato anashubi múbwira: «Si bagweti bagakulegeereza ku yaga gooshi! Aahago!
Ka ndaabyo ugashuvya?»
5 Haliko, Yesu atanamúyakula, kyanatuma Pilaato agasoomerwa bweneene!
6 Ku ngiisi lusiku lukulu lwe'Pasaka, Pilaato âli kizi ba no'mugeeza gwo'kushwekuulira
abandu mundu muguma ye bahuuna.
7 Na mu nyumba ye'mbohe, mwâli shwesirwi umundu muguma, iziina lyage ye
Baraba. Mwâli shwesirwi na'bandi bahuni hi'gulu lyo'kuyitana.
8 Haaho-haaho, abandu bingi banazamuukira imunda Pilaato, banamúhuuna kwo
abashwekuulire mushweke muguma, ukukulikirana no'mugeeza gwage.
9 Anababuuza: «Ka muloziizi nimùshwekuulire mwami wa'Bayahudi?»
10 Na íbikatuma agabuuza kwokwo, bwo âli yiji kwa'bakulu ba'bagingi bakaleeta Yesu
imwage hi'gulu lyo'luugi.
11 Balya bakulu ba'bagingi, banashimya bandu, kwo bahuune Baraba, abe ye
bagashwekuulirwa.
12 Pilaato anashubi babuuza: «Kwokwo, uyu mundu ye mugweti mugaadeta kwo ali
mwami wa'Bayahudi, nimúgirage kuti?»
13 Booshi kuguma, banashuvya kwi'zu lihamu: «Umúyitire ku kibambo!»
14 Pilaato, anababuuza kandi: «Aahago! Mabi maki go akagira?» Banakaviiriza
ukuyamiza: «Umúyitire ku kibambo, maashi!»
15 Na mukuba Pilaato âli loziizi ukubasimiisa, kyanatuma agabashwekuulira Baraba,
anakyula kwo Yesu ahimbulwe. Ha nyuma, anamútanga agendi yitirwa ku kibambo.

Abasirikaani bashekeereza Yesu
(Mataayo 27.27-31; Yohana 19.2-3)

16 Abasirikaani banatwala Yesu mu nyumba yabo mbamu, banahamagala abaabo
booshi kwo bayijage.
17 Balya basirikaani, banayambika Yesu ikanju lye'kituku-tuku, banagonya-gonya
ne'mishuugi lube lushembe, banamúyambika yo.
18 Banatondeera ukumúshekeereza: «Yuuhu! E mwami wa'Bayahudi! Twakula-
musa!»
19 Yabo basirikaani, banakizi múhuula-huula umulonge mwi'twe. Banakizi
mútwira na kwa'mate. Banakizi fukama imbere lyage, mu kuyigira nga bagweti
bagamúyikumba.
20 Ne'ri bakayusa ukumúshekeereza, banamúhogola ikanju lye'kituku-tuku, ba-
nashubi múyambika ibyambalwa byage. Babuli mútwala ho bagagendi múyitira ku
kibambo.

Yesu abambwa ku kibambo
(Mataayo 27.32-44; Luka 23.26-43; Yohana 19.17-27)

21 Yabo basirikaani, banagwanana na mundu muguma úgweti úgalyoka mu mbingiro,
iziina lyage ye Simooni, banamúbetuza ikibambo kya Yesu. (Simooni âli wa mu kaaya
ke'Kureene. Ye wanâli riiri yishe wa Halegizandere na Rufu.)
22 Yabo booshi, banatwala Yesu áhali mu buuzibwa Goligota, umugeeza gwaho: Ha
kahanga.
23 Banagira mbu bamúheereze amaavu mafushe mwe'manemane, haliko anagalahira.
24 Haahago, banabamba Yesu ku kibambo. Ne'ri bakamúbamba, banataara imirondo
yage, mu kugigaba, lyo bamenya byo ngiisi muguma wabo agatwala.
25 Ikyanya bakabamba Yesu ku kibambo, byâli riiri bihe bishatu bya shesheezi.
26 Na'karataasi ko'kumenyeesa ngiisi byo Yesu alegwa kwo, kâli yandisirwi kwokuno:
«Mwami wa'Bayahudi.»
27 Abanyazi babiri, bakabambwa ha butambi lya Yesu, muguma uluhande lwe'lulyo,
no'gundi lwe'lumosho. [
28 Kwokwo, kwi'gambo likakoleka, íryâli mali gwanwa lyayandikwa mu Mandiko
Meeru kwokuno: «Akaharuurirwa mu banangora-mabi.»]
29 Abandu, ikyanya bâli kizi lengaga yaho, banakizi tuka Yesu, iri banashagania
amatwe gaabo, banakizi múbwira: «Shoshoo! Ka utali we shuba ugahongola inyumba
ya Rurema. Na ha nyuma lye'siku zishatu, unabe keera kandi wagiyijuza?
30 Aaho! Uyikizagye wenyene, mu kuyishonoola ku kibambo!»
31 Abakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, nabo banakizi shekeereza Yesu mu
kubuuzania: «Yuhuu! Uyu mundu, kundu ashuba mu kiza abandi, si yenyene
atashobwiri ukuyikiza!
32 Ka alyagagi ye ulya Masiya, mwami wa'Bahisiraheeri? Aaho! Leka ayishonoolage ku
kibambo, gira tuyibonere! Nyiitu, tukabuli múyemeera.» Balya banyazi ábakabambwa
ha butambi lya Yesu, nabo banakizi múshekeereza!

Yesu afwa
(Mataayo 27.45-56; Luka 23.44-49; Yohana 19.28-30)

33 Iri hakaba bikola bihe ndatu bya mwi'zuuba, ubwire bwanayidika mu kihugo
kyoshi, halinde ukuhisa ku bihe mwenda.
34 Ne'ri hakaba ku bihe mwenda, Yesu anayamiza kwi'zu lihamu kwokuno: «Helohi!
Helohi! Lama sabakitani?» Umugeeza gwago: «E Rurema wani, e Rurema wani! Kituma
kiki wanjandirira?*»
35 Baguma mu bâli yimaaziri yaho, iri bakayuvwa kwokwo, banadeta: «Yuvwi! Agweti
agahamagala Hiriya.»
36 Muguma wabo anayami tibita, anajabika ikinyuka mu maavu go'lukalishi, anaki-
tunga ku mulonge, anagira mbu aganywese Yesu. Uyo mundu, anadeta: «Lekaga tulole,
iri Hiriya agayiji múshonoola.»
37 Yesu, anayamiza kwi'zu lihamu, umutima gwanayami deruuka.
38 Mu nyumba ya Rurema, mwâli manisirwi umulondo, úgwâli giziri ikisiika. Lyeryo,
gulya mulondo gwanayami lalaanuka mwo kubiri, ukulyokera hi'gulu halinde haashi.
39 Umukulu wa'basirikaani âli yimaaziri imbere lya Yesu. Ne'ri akabonaga ngiisi kwo
Yesu afwa, anadeta, ti: «Ku kasiisa, uyu mundu ashuba Mwana wa Rurema!»
40 Na yaho, hâli riiri bakazi baguma. Bâli yisuuziri hala hiniini, bagweti bagalangiiza.
Mu kati kaabo, mwâli riiri Maryamu we'Magadala, na Saloomi, na Maryamu nyina wage
Yakobo, na wa Yose.
41 Yabo bakazi, bo bâli kizi kulikira Yesu ku kyanya âli ki riiri i Galilaaya. Bo banâli
kizi múkolera. Hâli riiri na'bandi bakazi bingi, bo bakazamuukanwa mu kugenda i
Yerusaleemu.

Yesu aziikwa
(Mataayo 27.57-61; Luka 23.50-56; Yohana 19.38-42)

42 Lwâli kola lusiku lwo'kuyitegaanura kwo, imbere lyo'lusiku lwe'Sabaato. Ne'ri
kakaba kakola kabigingwe,
43 hanayija umundu wa mu kaaya ke'Harimateya, iziina lyage ye Yusefu. Uyo
Yusefu, âli riiri munalushaagwa wa mu bakulu ba'Bayahudi, anâli rindiriiri kwo'bwami

* **15:34 15.34** Zaburi 22.1.

bwa Rurema bugayija. Uyo Yusefu anakania umutima, anagendaga imunda Pilaato,
anamúhuuna kwo ahaabwe ikirunda kya Yesu.†
44 Pilaato, mbu ayuvwe kwo Yesu keera afwa, anagangaanwa, anatumira umukulu
wa'basirikaani, amúbuuze iri byangaba biri kwokwo.
45 Ne'ri akayemeera, Pilaato anahanguula Yusefu kwo agendi yabiira ikirunda.
46 Uyo Yusefu, anatee gendi gula umulondo. Ha nyuma, anabuli gendi shonoola
ikirunda ku kibambo, anakizingira-zingira kwo'mulondo, anakilambika mu shinda
íkabaajwa mu lwala. Na ha mulyango gwe'yo shinda, anaseeneka ha'kabururunge
ki'buye.
47 Ku yikyo kyanya, Maryamu we'Magadala, na Maryamu nyina wa Yose, banayibon-
era ngiisi he'kirunda kyalambikwa.

16

Yesu azuuka
(Mataayo 28.1-8; Luka 24.1-12; Yohana 20.1-10)

1 Yulwo lusiku lwe'Sabaato, iri lukaba keera lwalenga, Maryamu we'Magadala, na
Maryamu nyina wa Yakobo, na Saloomi, banagendi gula amalaasi, gira bakagashangire
ku kirunda kya Yesu.
2 Ne'ri hakaba ku lukula lwo'lusiku lwi'yinga, yabo bakazi banashokola injira
yo'kugenda iwa iyo shinda.
3 Iri bakaba bakiri mu njira, banabuuzania: «Lirya ibuye íriseenesirwi ha mulyango
gwe'shinda, nyandagi úgatushaagiza lyo?»
4 Na íbikatuma bagabuuza kwokwo, bwo lyâli riiri lihamu bweneene. Halikago, mbu
bayinamule amasu, banabona kwo keera lyahirikirwa ha butambi!
5 Ne'ri bakayingiraga mwi'yo shinda, banagwana mwo'musore muguma guyambiiti
ikanju lyeru, gubwatiiri uluhande lwe'lulyo. Yabo bombi, mbu bamúbonage, banakan-
guka.
6 Gulya musore, gwanababwira kwokuno: «Mutakanguke, maashi! Mugweti
mugalooza Yesu we'Nazareeti, ye bayitira ku kibambo. Si atakiri hano, haliko keera
azuuka! Muyilolere mwenyene ho batámúlambisiri.
7 Aaho! Mugendi bwira abigirizibwa baage, kuguma na Peturu, kwo keera agwanwa
i Galilaaya. Ne'yo munda, yo mugamúbonera, nga kwo âli mali gwanwa amùbwira.»
8 Balya bakazi banayami huluka mu shinda ku mulindi. Mukuba, bâli koli gangaanirwi
bweneene, iri banajuguma ku kyoba. Na bwo bâli koli yobohiri, kyanatuma ngiisi byo
bakabona, ndaaye mundu ye bakabibwira.

Yesu ahulukira ku Maryamu we'Magadala
(Mataayo 28.9-10; Yohana 20.11-18)

[
9 Iri Yesu akaba keera azuuka shesheezi kare-kare ku lusiku lwi'yinga, anatangi
hulukira ku Maryamu we'Magadala, ulya ye akayimula mwe'bisigo birinda.
10 Maryamu anagendi menyeesa abakulikizi ba Yesu, ku kyanya bâli ki gweti
bagamúlirira ku mwizingeerwe.
11 Ne'ri bakayuvwa umwazi kwo akola mugumaana, na kwo Maryamu keera
amúbona, batanagutwaza.

Yesu ahulukira ku bandi babiri
(Luka 24.13-35)

12 Ha nyuma, ikyanya babiri ba mu bigirizibwa ba Yesu bâli gweti bagagenda mu
mbingiro, Yesu yenyene anabahulukira kwo. Haliko, injusho yage yâli kola gindi-gindi.
13 Yabo bombi, iri bakamenya kwo yehe, banagendi menyeesa abaabo. Kundu
kwokwo, yabo baabo, batanabayemeera.

Yesu ahulukira ku bigirizibwa baage ikumi na muguma
(Mataayo 28.16-20; Luka 24.36-49; Yohana 20.19-23; Mikolezi 1.6-8)

14 Mu kuheza, Yesu anahulukira ku bigirizibwa baage ikumi na muguma, ku kyanya
bâli bwatiiri ha byokulya. Anabakanukira, bwo batâli biisiri Rurema kwo'bwemeere,
banabe bayumusiizi imitima yabo. Mukuba, kundu abandi bâli mali yibonera ngiisi kwo
akazuuka mu bafwiri, haliko boohe, bakalahira mbu Yesu atazuusiri mwo.

---

† **15:43 15.43** Ulusiku lwo'kuluhuuka lwa'Bayahudi lwâli kizi tondeera ulwa kataanu, ku kyanya izuuba liri mu sooka. Na mukuba yabo Bayahudi batâli hangwirwi ukukola ku lusiku lwo'kuluhuuka, kyanatuma Yusefu agaaba ne'ngungu yo'kuyami shaaza ikirunda kya Yesu ku kibambo.

15 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Mugendage mu mahanga gooshi, iri
munamenyeesa abandu booshi Imyazi Miija!
16 Yabo bandu, iri batangagiyemeera, bagatwirwa ulubaaja kwo bahanwe. Haliko,
ngiisi ábagagiyemeera, banabatiizibwe, boohe, bagakizibwa.
17 «Na ábagayemeera Imyazi Miija, bagakizi yerekana yibi byereso. Bagakizi yimula
ibisigo mu bandu kwi'ziina lyani. Banakizi deta ku zindi-zindi ndeto.
18 Na kundu bangagwata imijoka, kandi iri kunywa kolobwe, ndaakwo bagaaba.
Ne'kyanya bagakizi biikaga amaboko ku balwazi, yabo balwazi banakizi kira.»

Yesu alengezibwa mu kugenda mwi'gulu
(Luka 24.50-53; Mikolezi 1.9-11)

19 Nahano Yesu, iri akayusa ukubwira abigirizibwa baage kwokwo, analengezibwa
ukugenda mwi'gulu, anagendi bwatala uluhande lwe'lulyo lwa Rurema.
20 Balya bigirizibwa baage, banakizi genda bagalenga ngiisi handu, banakizi menyeesa
abandu Imyazi Miija. Nahano Yesu, âli gweti agabakola mwo, anakizi yerekana
kwa'magambo gaabo gali go'kuli, mu kukizi bayerekana mwe'bitangaaza.]

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Luka

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Luka, kiyerekiini ngiisi kwo Yesu âli kuuziri abakazi, na'baana, na'bakeni. Na kwakundi, Luka ali mu yerekana ngiisi kwo'Mutima Mweru guli mu kola mu kati ka Yesu, ukulyokekera ku ndondeko ye'kitaabo, halinde na ku mbeka.

Luka ali mu yandika ku yage njira kwokuno:

- Ayerekiini ngiisi kwo Yesu akabutwa, kiri no'mwazi gwo'busore bwage.
- Ayerekiini bweneene ngiisi kwo ali mu kiza abandu.
- Âli mu deta ngiisi kyanya hi'gulu lya'bakazi.
- Ayerekiini ngiisi kwo akejeeriiri abanabyaha bweneene.
- Ayerekiini Umutima Mweru, ku ndondeko ye'kitaabo halinde ukuyusa.
- Ayerekiini imigani mingi-mingi.
- Âloziizi ukudeta hi'gulu lyo'kuhuuza Rurema.
- Ayerekiini ngiisi kwo Yesu âli kizi yibonesa ku kyanya âli mali zuuka mu bafwiri.

Mu kitaabo kya Luka, muli imigani ikumi na munaana ítali mu boneka ahandi mu Bibiriya. Ku mugani, hali Umusamariya Mwija (10.25-37), ne'bibuzi íbiteresiri (15.4-7), no'mwana úkagendi teereka mu byaha (15.11-32).

Ku luhande lwa'bakazi, ali mu deta hi'gulu lya Maryamu na Ruzabeeti (1–2). Na mu Luka 8.1-3, tubwini ngiisi kwa'bakazi bâli kizi mútabaala ku magoorwa gaage. Anali mu menyeesa ngiisi kwo bakamúkulikira ku kyanya akatwalwa ho agayitirwa ku kibambo (23.49). Luka yenyene ayerekiini ngiisi kwo Yesu akatee yibonesa imwo'mukazi, ku kyanya âli mali zuuka mu bafwiri (24.1-10).

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Luka 10.36-37: «Iri Yesu akayusa yugwo mugani, anabuuza ulya mwigiriza we'maaja kwokuno: “Aahago! Mu kati ka yabo bashatu, nyandi ye wabona, umutuulani wo'yo úkabirigishwa na'banyazi?” Naye, ti: “Ulya úkamúyuvwirwa indengeerwa.” Yesu anamúbwira: “Aaho! Genda, naawe ukizi gira kwokwo!”»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ukubutwa kwa Yohana, no'kwa Yesu (1.1–2.52)
b) Rurema abiika Yesu mu mukolwa gwage (3.1–4.13)
c) Yesu atee kola i Galilaaya (4.14–9.9)
d) Ajabuka inyaaja, mu kugenda i Kahisariya Firipi (9.10-50)
e) Yesu akola mu Buyuda, ne'Pereya (9.51–18.34)
f) Yesu ahumuula imbumi (18.35-43)
g) Umwazi gwa Zakaayo, no'mugani gwa'bakozi balebe (19.1-27)
h) Iyinga lyo Yesu akayusa mwo'mukolwa gwage (19.28–23.56)
i) Yesu azuuka mu bafwiri (24.1-12)
j) Yesu ashubi yiyerekana, anatwalwa mwi'gulu (24.13-53)

Indangiriro

1 E munalushaagwa Tehofilo, Rurema keera akakoleesa imikolezi yage mu kati kiitu.
Na'bandu bingi keera bakagira umwete gwo'kuyandika hi'gulu lyayo.
2 Ee! Boonyene bo bakatangi giyibonera, banakizi gimenyeesania. Na nyiitu, keera
banatumenyeesa hi'gulu lyayo.
3 Kiri na naani kwakundi, keera n'gagibuliriza bwija, nga kwo yâli kizi koleka
ukulyokera ku ndondeko. Nanabona kwo buli bwija nguyandikire yo ku bwitonde.
4 Kwokwo, galya magambo go keera ukayigirizibwa, ukizi ba na'kasiisa hi'gulu lyago.

Umuganda ahulukira Zakariya

5 Ku kyanya Heroode âli riiri mwami we'Buyahudi, hâli riiri umugingi muguma, iziina
lyage ye Zakariya, wa mu bagingi be'mwa Habiya. Mukaage Ruzabeeti naye, âli riiri wa
mwi'kondo lyo'mugingi Harooni.
6 Bombi, bâli kwaniini imbere lya Nahano Rurema, banâli simbahiri imaaja zaage
zooshi, iri banakizi gira ngiisi kwo akababwira.
7 Kundu kwokwo, ndaaye mwana ye bâli gweti. Mukuba, Ruzabeeti âli gumbiri. Na
bombi, bâli kola bashaaja kongotwe.

8 Lusiku luguma, Zakariya âli kola mu gira umukolwa gwage gwo'bugingi imbere lya
Rurema. Mukuba, kyo kyâli kola kyanya kye'kiso kyage.
9 No'kukulikirana ne'migeeza ya'bagingi, abaabo banataara ikibare, kyanagwata
Zakariya kwo ye gayingira mu nyumba ya Nahano, abe ye gayokya mwo'mubadu.
10 Ne'kyanya âli gweti agaguyokya, ha mbuga hâli kumaniri abandu bingi, bagweti
bagahuuna Rurema.
11 Masaasa atabukwa, ulya Zakariya, umuganda wa Nahano anayami múhulukira
kwo! Uyo muganda, âli yimaaziri uluhande lwe'lulyo lwa'katanda ko'kuyokera
kwo'mubadu.
12 Zakariya, mbu amúbonage, anakanguka, anayoboha bweneene!
13 Haliko, uyo muganda anamúbwira, ti: «E Zakariya, utayobohe! Galya magambo
go ukahuuna Rurema, keera agayuvwa. Mukaawe Ruzabeeti, agakubutira umwana
wo'butabana. No'yo mwana, ukamúyinike iziina Yohana.
14 Uyo mwana, agakizi mùshambaaza, halinde munakizi ba na'malega. Kiri na'bandi
bingi, yukwo kubutwa kwage, kugabashambaaza ngana.
15 Uyo Yohana, agaaba mukulu imbere lya Nahano. Atakizi nywa idivaayi, kandi
iri ikindi kilalusa kyoshi! Mukuba, ukulyokera ukubutwa kwage, agaaba ayijuziibwi
mwo'Mutima Mweru.
16 «Ulya Yohana, agagalulira Abahisiraheeri bingi imunda Rurema Nahamwabo.
17 Umutima gwage, no'bushobozi bwage, bigaaba nge'bya Hiriya. Agayija imbere lya
Nahano, gira agwanwe amúteganulira abandu. Ee! Aganywaniisa abaana na bayishe.
Kiri na ábatasimbahiri Rurema, agabagira bakizi ba bitegeereza, nga'bandi ábakoli
kwaniini imbere lyage.»
18 Zakariya, ti: «Yibi byoshi, kutagi kwo ngaamenya kwo biri byo'kuli? Si twe na
mukaanie, tukola bashaaja kongotwe.»
19 Ulya muganda anamúshuvya: «Niehe, nie Gabulyeri! Nie nyamiri nyimaaziri
imbere lya Rurema. Iyi myazi miija, Rurema ye kaginduma imwawe, gira nyiji
kumenyeesa yo.
20 Halikago, bwo utagiyemeera, ukola ugaaba kimeme. Utagaahasha ukudeta, halinde
ukuhisa ku kyanya igakoleka. Ee! Ukukoleka, igakoleka ku kyanya kyayo!»
21 Yabo bandu, bâli gweti bagalindirira kwo Zakariya agahuluka mu nyumba ya
Rurema. Ne'ri bakabona kwo atinda mwo, banagangaanwa.
22 Iri hakatama, anagihuluka mwo, haliko atanaki shobola ukubadesa, anatondeera
ukukizi bayereka na'maboko. Banayami menya kwo akagibona mwa'mabone. Anagen-
derera ukuba kimeme.
23 Isiku zaage zo'kukola mwo, iri zikamala, anataaha.
24 Uyo Zakariya, mukaage Ruzabeeti anaheeka inda, anamala imyezi itaanu
abishamiri, anadeta, ti:
25 «Bino byoshi, Nahano ye wabingirira! Leero naani angengeera, ananjaaza ishoni
mu bandu!»

Umuganda ahulukira Maryamu

26 Iyo nda ya Ruzabeeti, ikyanya ikahisagya imyezi ndatu, Rurema anatuma yoyo
muganda Gabulyeri i Nazareeti, mu poroveesi ye'Galilaaya.
27 Gabulyeri, akatumwa kwo agendi ganuuza munyere muguma, iziina lyage
Maryamu. Âli koli fundisirwi na Yusefu, wa mwi'kondo lya mwami Dahudi.
28 Uyo muganda Gabulyeri, anayiji múbwira kwokuno: «E Maryamu, nakulamusa!
We gashaniirwi bweneene. Nahano, muyamiinwi.»
29 Maryamu, mbu ayuvwagwe kwokwo, umutima gwage gwanajwangarara, anayibu-
uza: «Musingo muki yugu?»
30 Uyo muganda anashubi múbwira: «E Maryamu, utayobohe! Rurema akoli
kugashaaniri bweneene.
31 Lolaga! Ukola ugaheeka inda! Unagibute mwo'mwana wo'butabana, ukamúyinike
iziina Yesu.
32 «Uyo Yesu, agaaba mutwali, anakizi buuzibwa Mwana wa Rurema úli hi'gulu lya
byoshi. Nahano Rurema anamúyimike ku kitumbi kyo'mwami Dahudi, shokuluza wage.
33 Anabe ye mwami wa beene Yakobo, halinde imyaka ne'myakuula! Yubwo bwami
bwage, butanâye sibe.»
34 Maryamu, ti: «Kutagi yibi bigaaba, ndanazi gwejerwa no'mushosi?»
35 Ulya muganda, anamúshuvya: «Rurema, ye riiri hi'gulu lya byoshi! Kwokwo,
Umutima gwage Mweru, gugakushonookera, gunabeere hi'gulu lyawe nga kimbehwa.

Ulya mwana ye ugaabuta, agaaba mutaluule, anakizi buuzibwa kwo ali Mwana wa
Rurema.
36 Kiri na muvyala wawe wa Ruzabeeti, naye akola ne'nda ye'myezi ndatu. Iyo nda,
agilonga, kundu akola mugiikulu, anashuba mu detwa kwo ali ngumba.
37 Imwa Rurema, ndaabyo íbitangaziga!»
38 Ulya Maryamu, ti: «Ndyagagi mukozi wa Nahano. Ngiisi kwo wadeta, kube kwo
bigaaba!» Lyeryo, umuganda anayigendera.

Maryamu agendi lamusa Ruzabeeti

39 Mu zeezo siku, Maryamu anayami gira ulugeezi lwo'kugenda imwa Ruzabeeti, mu
kaaya kaguma ka mu migazi ye'Buyahudi.
40 Ne'ri akayingiraga imwa Zakariya, analamusa Ruzabeeti.
41 Uyo Ruzabeeti, mbu ayuvwagwe umusingo gwa Maryamu, umwana anashabira mu
nda yage. Lyeryo, Ruzabeeti anayijuzibwa mwo'Mutima Mweru,
42 anayami detaga kwi'zu lihamu kwokuno: «E Maryamu, mu bakazi booshi, wehe,
we gashaniirwi! No'mwana ye ugaabuta, naye agashaniirwi!
43 Aaho! Niehe ndi nyandi, halinde nyina wa Nahamwitu ayiji ndamusa?
44 Ikyanya nayuvwa umusingo gwawe, umwana ayami shabira ku bushambaale mu
nda yani.
45 Ulyagagi muhiirwa bweneene! Mukuba, ikyanya Nahano akakuheereza umuhango,
wanayemeera kwo gugakoleka!»

Ulwimbo lwa Maryamu

46 Maryamu anadeta kwokuno:
«Umutima gwani, gugweti gugayivuga Nahano!
47 Gugweti gugashambaalira Rurema, Lukiza wani.
48 Mukuba, kundu ndyagagi mugunda, haliko angengeera, nie mukozi wage.
No'kulyokera buno, abandu be'bibusi byoshi, bagakizi ndeta kwo ndi muhiirwa.
49 Rurema wo'bushobozi bwoshi, keera angirira amagambo ga'kahebuuza.
Iziina lyage, liryagagi litaluule!
50 Ikyanya abandu bali mu ba bamúsimbahiri,
ayamiri ali mu bakejeerera, halinde ibibusi byabo byoshi.
51 Haliko balya banabwiheemye, boohe,
anakoleesa ubushobozi bwa'kahebuuza mu kubashaabula.
52 Kundu abatwali bagweti bagatwala ku bushobozi bwingi,
ali mu batungulula ku bitumbi byabo.
Haliko abatuudu, boohe, keera akabakuza.
53 Abanamwena nabo, keera akabayigusa ne'biija.
Si abagale, boohe, akabayimula maboko mamaata.
54 Keera akatabaala umukozi wage Hisiraheeri,
anakengeera ukukizi kejeerera
55 Hiburahimu na'bandu booshi ba mwi'kondo lyage, halinde imyaka ne'myakuula!
Ee! Ngiisi kwo âli mali gwanwa alagaania bashokuluza biitu, kwokwo kwo binali.»
56 Maryamu anatee mala nga myezi ishatu ali yaho imwa Ruzabeeti, abuli taaha.

Yohana wo'kubatiiza abutwa

57 Uyo Ruzabeeti, iri isiku zaage zo'kubuta zikahika, anabuta umwana mutabana.
58 Abatuulani baage, na beene wabo, banayuvwa ngiisi kwo Nahano akamúbonera
ulukogo, banayiji shambaalira kuguma!
59 Ulya mwana, iri akahisagya isiku munaana abusirwi, banayiji mútenguula,
banagira mbu bamúyinike iziina lya yishe Zakariya.
60 Halikago, nyina analahira, ti: «Uyu mwana agayinikwa iziina Yohana.»
61 Banamúshuvya: «Si mu beene wabo, ndaaye úyinisirwi yiri iziina!»
62 Yabo bandu banabuuzagya yishe, mu kumúyereka na'maboko, gira abamenyeese
iziina lyo aloziizi ukuyinika mugala wage.
63 Ulya Zakariya, anabahuuna ikibahwa, anakiyandika kwo kwokuno: «Iziina lyage,
ye Yohana!» Yabo booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana!
64 Lyeryo ngana, uyo Zakariya, ululimi lwage lwanayami gobooka, anatondeera
ukushubi deta, iri anayivuga Rurema.
65 Abatuulani booshi, iri bakayuvwa kwokwo, banasoomerwa! Yugwo mwazi,
gwanalumbuuka bweneene mu migazi yoshi ye'Buyahudi.
66 Uyo mwana, ubushobozi bwa Nahano, bwâli múliiri mwo. Ikyanya abandu bâli kizi
yuvwa hi'gulu lyage, banayibuuza: «Uyu mwana agaaba mundu muki?»

Ulwimbo lwa Zakariya

67 Zakariya, yishe wo'yo mwana, anayijuzibwa mwo'Mutima Mweru, anatangaga
ubuleevi kwokuno:
68 «Nahano Rurema wa'Bahisiraheeri, akizi huuzibwa!
Mukuba, keera ayiji tanduula abandu baage, anabaguluula.
69 Atuyimangikira Lukiza wo'bushobozi wa mwi'kondo lyo'mukozi wage mwami
Dahudi.
70 Biri nga kwo âli mali gwanwa adeta yaho keera ku njira ya'baleevi baage beruuka.
71 Mukuba, akatulagaania kwo agatukiza mu bagoma biitu,
na mu maboko ga ngiisi ábatushombiri.
72 Akanadeta na kwo agakizi kejeerera bashokuluza biitu,
iri anakengeera ikihango kyage kyeru.
73 Âli mali gwanwa abiikira shokuluza witu Hiburahimu indahiro
74 kwo agatuguluula mu maboko ga'bagoma biitu,
halinde tunakizi múkolera buzira kyoba.
75 Isiku ziitu zooshi, tugaaba bandu biija,
tunabe tuli mu gira íbikwaniini imbere lyage.
76 Na naawe, e mwana wani! Ugakizi detwa kwo uli muleevi wa Rurema úli hi'gulu lya
byoshi!
Ee! Ugagwanwa imbere lya Nahano, gira ukizi múlingaaniza injira,
77 unamenyeese abandu baage ngiisi kwo bangakogwa ibyaha byabo,
halinde banakizibwe.
78 Rurema witu atuyuvwitiiri indengeerwa bweneene!
Ku lukogo lwage luhamu, agatutunduukira ukulyoka mwi'gulu.
79 Ee! Kundu twangaba tutuuziri mu kihulu,
tunabe tutundamiri mu kimbehwa kyo'lufu, haliko agatutanguulira,
anaturongoore, halinde tukizi lenga mu njira zo'mutuula.»
80 Uyo mwana Yohana, anakizi kula, iri anakana mu mutima gwage. Anagendi tuula
mwi'shamba, halinde ukuhisa ku kyanya kyo akahulukira ku Bahisiraheeri.

2

Yesu abutwa
(Mataayo 1.18-25)

1 Mu yizo siku, umwami mukulu wa'Barumi Kahisaari Hagusito, anakyula kwa'bandu
booshi ba mu bihugo byage bagendi yiyandikiisa.
2 Yukwo kuyiyandikiisa, kwo kwâli riiri kwa mbere, kukanaba ku kyanya Kureniyo
âli riiri guvuruneeri we'Siriya.
3 Kyanatuma abandu booshi bagagendi yiyandikiisa, ngiisi mundu mu kaaya
ke'mwabo.
4 Yusefu naye, akalyokaga mu kaaya ke'Nazareeti, mu poroveesi ye'Galilaaya,
anazamuukira i Buyahudi, mu kaaya ke'Betereheemu. Mukuba, i Betereheemu, ko
kaaya ka mwami Dahudi. Na Yusefu, âli riiri wa mwi'kondo lyage.
5 Ku yikyo kyanya, Yusefu anagendi yiyandikiisa kuguma na Maryamu, bwo âli koli
múfundisiri. Na Maryamu, âli kola ne'nda.
6 Ikyanya bâli ki riiri yaho i Betereheemu, uyo Maryamu, ikyanya kyage kyo'kubuta
kyanahika,
7 anabuta umwana mutabana we'fula, anamúbungira mu mirondo, anamúgwejeza
mu muvuli. Mukuba, yaho i Betereheemu, bakabula ho bagahanda mu nyumba
za'bageezi.

Abaganda bahulukira abangere

8 Mu ndagiriro ze'Betereheemu, mwâli riiri abangere, bali mu laliira ibitugwa byabo
bushigi.
9 Masaasa atabukwa, yabo bangere banayami hulukirwa kwo no'muganda muguma
wa Nahano! Ubulangashane bwa Nahano, bwanabatanguulira imbande zooshi,
banayoboha bweneene.
10 Ulya muganda, anababwira kwokuno: «Mutayobohe! Nayiji mùmenyeesa imyazi
miija, ígashambaaza bweneene abandu booshi.
11 Ee! Zeene buno mu kano kaaya ka mwami Dahudi, keera Lukiza abutwa hi'gulu
liinyu. Uyo Lukiza, alyagagi ye Nahano ulya Masiya!
12 Na'kalangikizo ko mugamúmenyera kwo, ko kaaka: mugagwana umwana
wa'kalenge abungiirwi mu mirondo, anagwejeziibwi mu muvuli.»

13 Ulya muganda, lyeryo ha butambi lyage, hanahulukiraga ibinoono bya'baabo
baganda ukulyoka mwi'gulu. Kwo bali booshi, banakizi yivuga Rurema kwokuno:
14 «Rurema úli mwi'gulu akizi huuzibwa!
Kiri na mu kihugo, umutuula gukizi ba mwo, imwa'bandu bo asiimiri!»
15 Yabo baganda, iri bakaba keera bagalukira mwi'gulu, yabo bangere banabwirana,
ti: «Tugendage i Betereheemu. Yibi byo Nahano ayiji tumenyeesa, tugendi biyibonera.»
16 Ne'ri bakahikaga i Betereheemu, banagwana Yusefu, na Maryamu, no'yo mwana
wa'kalenge, agwejiiri mu muvuli.
17 Ne'ri bakamúbonaga, banamenyeesa ngiisi byo'yo muganda ababwira hi'gulu
lyage.
18 Ne'ri abandu bakayuvwa hi'gulu lyabyo, banasoomerwa bweneene!
19 Birya byoshi, Maryamu anabisingula mu mutima gwage, anakizi biyitoneesa kwo.
20 Ha nyuma, yabo bangere banagalukira iwa bitugwa byabo, bagweti bagayivuga
Rurema. Banamúhuuza ku byoshi byo bakayiyuvwirwa, na ku byoshi byo bakayibonera.
Mukuba, ngiisi kwo bakabwirwa, kwo bakanabigwana.

Yesu atangwa imwa Rurema

21 Ulya mwana, iri akahisagya isiku munaana abusirwi, banamútenguula, ba-
namúyinika iziina Yesu. Mukuba, li'ziina lyo'lya muganda akagwanwa amúyinika, ku
kyanya nyina atâli zaazi heeka inda.
22 Ulusiku lwanahikaga lwo Yusefu na Maryamu bagagendi yiyeruusa kwo, nga kwo
bidesirwi mu maaja za Musa. Kwokwo, banatwala umwana Yesu i Yerusaleemu, gira
bamútange imwa Nahano.*
23 Mukuba, ulubaaja lwa Nahano ludesiri: «Abaana biinyu be'fula bo'butabana,
mukizi batanga imwa Nahano, gira bataluulwe imwage.»
24 Banatanga na lirya tuulo lyo'kuyiyeruusa íridesirwi kwokuno mu maaja za Nahano:
«Mukizi tanga ituulo lya'mahumba gabiri, kandi iri lye'byananyuni bibiri bye'ngunde.†»
25 Haaho i Yerusaleemu, hâli tuuziri mundu muguma, iziina lyage ye Simyoni. Uyo
Simyoni, âli kwaniini imbere lya Rurema, anâli músimbahiri. Anâli gweti agalindirira
ukubona ngiisi kwa'Bahisiraheeri bagaguluulwa. Uyo Simyoni, Umutima Mweru gwâli
mútuuziri mwo,
26 gwanâli mali múmenyeesa kwo atagaafwa, átazi bona ngiisi kwo Nahano agaatuma
Masiya.
27 Ikyanya ababusi ba Yesu bakamútwalaga mu nyumba ya Rurema, gira bagire
nga kwe'Maaja zidesiri, uyo Simyoni naye, Umutima Mweru gwanamúrongoora kwo
ayingire mwo.
28 Ne'ri akahikaga áhali Yesu, anamútengetera, iri anayivuga Rurema kwokuno:
29 «E Nahano, we mutwali wa byoshi! Naani, ndi mukozi wawe.
Aaho! Wangakoli mbanguula, nvwagage mu kati ko'mutuula,
nga kwo ukagwanwa wambwira.
30 Mukuba, keera nayibonera ubukize bwawe,
31 bunali bwo ukategaanura imbere lya'bandu booshi.
32 Yubwo bukize guli mulengeerwe gwo'kuyerekana injira yawe mu batali Bayahudi,
halinde abandu baawe Abahisiraheeri bagingikwe.»
33 Galya magambo go Simyoni akadeta hi'gulu lyo'yo mwana, ganasoomeza bweneene
yishe na nyina!
34 Haaho, Simyoni anabagashaanira, anabwira Maryamu kwokuno: «Lolaga! Uyu
mwana, ashungisirwi kwo agagwisa Abahisiraheeri bingi. Na'bandi bingi kwakundi,
anabakuze. Uyu mwana, Rurema amútumiri, abaagage kyereso imwawe. Kundu
kwokwo, abandu bingi bagakizi múlahira.
35 Íbishubi bishamiri mu mitima yabo, bigabishuulwa ku bweranyange. Na naawe
mu mutima gwawe, ugalyanirwa bweneene nga úwayomekwa mwe'ngooti.»
36 Mwomwo mu nyumba ya Rurema, mwâli riiri no'muleevi mugiikulu, iziina lyage
Hana, munyere Fanweri wa mu mulala gwa Hasheeri. Uyo Hana, bakatuulanwa na yiba
imyaka irinda naaho, yiba anafwa.
37 Anasigala akola namufwiri, halinde anahisa imyaka makumi galimunaana ni'na. Âli
kizi beera mwomwo mu nyumba ya Rurema, agweti agamúhuuna úbwakya-úbwayira,
mu kati ko'kuyishalisa.

---

* **2:22 2.22-23** Kulyoka 13.2, 12. † **2:24 2.24** Balaawi 12.8.

38 Ku kyekyo kyanya, uyo Haana naye anabayegeera, anatondeera ukuyivuga Rurema,
iri anamenyeesa abandu hi'gulu lyo'yo mwana. Mukuba, bâli langaliiri kwo Rurema
akola agaguluula abandu be'Yerusaleemu.
39 Yusefu na Maryamu, iri bakakoleesa byoshi bye'maaja za Nahano ziloziizi,
banataahira imwabo i Nazareeti, mu poroveesi ye'Galilaaya.
40 Uyo mwana Yesu anakizi kula, iri anasikama, anayijuzibwa mwo'bwitegeereze. Na
Rurema anakizi múgashaanira.

Umwana Yesu mu nyumba ya Rurema

41 Ababusi ba Yesu, bâli kizi zamuukira i Yerusaleemu ngiisi mwaka, gira bagendi
shambaalira isiku ngulu ze'Pasaka.
42 Ne'ri Yesu akahisa imyaka ikumi ni'biri, banamúzamuukana yo, ukukulikirana
no'mugeeza gwabo.
43 Yizo siku ngulu, iri zikaba keera zamala, ababusi baage banashokola injira
yo'kutaaha. Si yehe, anayisigaza, bátanamenya.
44 Bâli toniri naaho kwo ali kuguma na'baabo.
Ne'ri bakaba keera bamala ulusiku lwoshi bali mu njira, banatondeera ukumúloogeza
mu beene wabo, kiri na mu biira.
45 Iri bakamúbula, banayami galukira i Yerusaleemu, gira bagendi múloogeza yo.
46 Banamala isiku zishatu bagweti bagamúlooza.
Iri hakatamaga, banagwana Yesu mu nyumba ya Rurema, abwatiiri ha kati ka'bigiriza,
agweti agabayuvwiriza, iri anababuuza ibibuuzo.
47 Balya bandu booshi, ikyanya bakayuvwa ngiisi kwo agweti agaadeta, bana-
soomerwa ngana. Mukuba, ikyanya akabashuvya, âli kizi koleesa amagambo ku
bwitegeereze.
48 Balya babusi baage, mbu bamúbonage, banatibaalirwa! Nyina anatondeera
ukumúkanukira, ti: «E maashi mwana wani, kituma kikagi watulibuza kwoku? Si twe
na yisho, ikyanya tushuba mu kulooza, tutákola no'luhahalizi bweneene!»
49 Yesu, anamúshuvya: «E maawe, biki ushuba mu ndoogeza? Ka mutayiji kwo
bishubi ngwiriiri njiibe mu nyumba ya Daata?»
50 Lirya ishuvyo lya Yesu, ababusi baage batanalisobanukirwa.
51 Ha nyuma, Yesu, ababusi baage banamútaahana i Nazareeti, anakizi basimbaha.
Birya byoshi íbikakoleka, nyina âli kizi bisingula mu mutima gwage.
52 Yesu anagenderera ukukizi kula, iri anayushuuka mwo'bwitegeereze, anakizi
simiisa Rurema na'bandu.

3

Amigirizo ga Yohana wo'kubatiiza
(Mataayo 3.1-12; Mariko 1.1-8; Yohana 1.19-28)

1 Kahisaari Tiberyo, âli kola ne'myaka ikumi ni'taanu atwaziri. Pondyo Pilaato naye,
âli riiri guvuruneeri we'Buyahudi. Heroode naye, ye wâli twaziri i Galilaaya. Firipo
naye, mwene wabo uyo Heroode, ye wâli twaziri ikihugo kye'Tureya, na kye'Tarakoniti.
Lusaanya naye, ye wâli twaziri ikihugo kye'Habireene.
2 Na Hanaasi, kuguma na Kayafa, bo bâli riiri bakulu ba'bagingi.
Ku yikyo kyanya, igambo lya Rurema lyanahikira Yohana mugala Zakariya,
mwi'shamba.
3 Uyo Yohana, âli kizi lenga ha butambi lyo'lwiji Yorodaani hooshi, anakizi bwira
abandu kwokuno: «Mutwikirage ku byaha biinyu, munabatiizibwe, halinde lyo Rurema
amùkoga.»
4 Yolya Yohana, umuleevi Hisaaya âli mali gwanwa ayandika hi'gulu lyage mu
Mandiko Meeru kwokuno:
«Yuvwagwi! Umundu úli mwi'shamba, agweti agayiberekania kwi'zu lihamu, ti:
"Mushongaanize Nahano injira!
Ee! Ngiisi ho agakizi lenga, mumúgololere ho.
5 Ngiisi kabanda, kakizi fulirwa!
Na ngiisi mugazi, na ngiisi higangazi, bimanulwe.
Injira ízihengamiri, zihengamulwe.
Na ngiisi áhali ibihomogolo, hasimaanibwe.
6 Abandu booshi banabonage ngiisi kwo Rurema agabakiza.*"»

* **3:6 3.4-6** Hisaaya 40.3-5.

7 Uyo Yohana, abandu banakizi músholololokera, gira ababatiize. Kundu kwokwo,
anakizi bakanukira, ti: «Haliibwi! Si muli baana bo'mujoka! Nyandagi úwamùkengula
kwo mutibite uburaakari bwa Rurema, halinde butamùtibukire kwo?
8 E maashi, mukizi tuula ku njira íyerekiini kwo keera mwatwikira ku byaha biinyu!
Mutanakizi bwirana, mbu: "Twehe, shokuluza witu, ye Hiburahimu!" Namùbwira kwo
Rurema ashobwiri ukulyokeza Hiburahimu abaana, kiri na mu yaga mabuye!
9 «Ibiti bikoli banguliirwi isheenyo. Na ngiisi kiti íkitagatongeka kwe'bitumbwe biija,
kigaakubwa, kinaduulikwe mu muliro!»
10 Yabo bandu booshi, banabuuza Yohana: «Aaho! Tugirage kuti?»
11 Anabashuvya: «Umundu, iri angaba ahiiti ibyambalwa bibiri, ahaane kiguma imwa
útakihiiti! Na úhiiti ibyokulya, naye abishangiire no'wabo.»
12 Ababuguza nabo, banayijira Yohana, gira ababatiize, banamúbuuza: «E mwigiriza,
na nyiitu, tugirage kuti?»
13 Naye, ti: «Ikyanya mugakizi buguza, mutakizi ki gungana!»
14 Abasirikaani nabo, banamúbuuza: «Na nyiitu, tugirage kuti?» Naye, ti: «Kiri
na niinyu, hatagire mundu ye muganyaga ibindu byage, kandi iri ukumúbangaaniza!
Haliko, mukizi tuugiza imitima yinyu ku bihembo biinyu.»
15 Ulya Yohana, abandu booshi bâli riiri no'mulangaaliro kwo ngeeka ye ulya Masiya.
Banâli gweti bagayibuuza hi'gulu lyage.
16 Haliko, Yohana yenyene anababwiririra, ti: «Niehe, ngweti ngamùbatiiza ku miiji
naaho. Si hagaki yija úmbimiri imisi. Ndanakwiriiri kiri no'kushwekuula imigozi
ye'biraato byage. Yehe, ye gamùbatiiza ku Mutima Mweru, na ku muliro!
17 Akoli fumbiiti ulwibo, gira ayeruule ibyula mu ngano. Irya ngano, agagikumaniza
mu kihinda kyage. Si ibyula byohe, agabiduulika mu muliro, gutanâye zime.»
18 Yohana anagenderera ukuhanuula yabo bandu ku gandi magambo mingi, iri
anabamenyeesa Imyazi Miija ya Rurema.
19 Ha nyuma, Yohana anakanukira umutwali Heroode, bwo'yo Heroode akahulusa
Herodiya, muka mwene wabo, anamúyanga. Yohana, anamúkanukira na ku gandi
mabi gooshi go âli kizi gira.
20 Ne'ri hakazinda, Heroode anakaviiriza ku mabi gaage, mu kulasha Yohana mu
nyumba ye'mbohe.

Yesu abatiizibwa
(Mataayo 3.13-17; Mariko 1.9-11)

21 Yabo bandu booshi, ikyanya bâli kizi batiizibwa, Yesu naye anayiji batiizibwa.
Ne'kyanya âli ki gweti agahuuna Rurema, igulu lyanayami yanuuka!
22 Umutima Mweru, gwanamújookera kwo ngi'humba. Mwomwo mwi'gulu, mw-
analyoka izu, lyanadeta kwokuno: «Wehe, we mwana wani mukundwa! We gweti
uganzimiisa!»

Ikondo lyo Kirisito akalyoka mwo
(Mataayo 1.1-17)

23 Yesu, ikyanya akatondeera imikolwa yage, âli kola ne'myaka nga makumi gashatu.
Abandu bâli toniri kwo ali mugala Yusefu.
Yusefu naye, âli riiri mugala Heeri.
24 Heeri naye, âli riiri mugala Mataati.
Mataati naye, âli riiri mugala Laawi.
Laawi naye, âli riiri mugala Mereki.
Mereki naye, âli riiri mugala Yanayi.
Yanayi naye, âli riiri mugala Yusefu.
25 Yusefu naye, âli riiri mugala Matatiya.
Matatiya naye, âli riiri mugala Hamoosi.
Hamoosi naye, âli riiri mugala Nahumu.
Nahumu naye, âli riiri mugala Hesiri.
Hesiri naye, âli riiri mugala Nagayi.
26 Nagayi naye, âli riiri mugala Mati.
Mati naye, âli riiri mugala Matatiya.
Matatiya naye, âli riiri mugala Semeyi.
Semeyi naye, âli riiri mugala Yoseki.
Yoseki naye, âli riiri mugala Yuda.
27 Yuda naye, âli riiri mugala Yonana.
Yonana naye, âli riiri mugala Resa.
Resa naye, âli riiri mugala Zurubaberi.

Zurubaberi naye, âli riiri mugala Shalityeri.
Shalityeri naye, âli riiri mugala Neeri.
28 Neeri naye, âli riiri mugala Mereki.
Mereki naye, âli riiri mugala Hadi.
Hadi naye, âli riiri mugala Kosamu.
Kosamu naye, âli riiri mugala Herimadamu.
Herimadamu naye, âli riiri mugala Heeri.
29 Heeri naye, âli riiri mugala Yoshwa.
Yoshwa naye, âli riiri mugala Heryezeeri.
Heryezeeri naye, âli riiri mugala Yorimu.
Yorimu naye, âli riiri mugala Mataati.
Mataati naye, âli riiri mugala Laawi.
30 Laawi naye, âli riiri mugala Simyoni.
Simyoni naye, âli riiri mugala Yuda.
Yuda naye, âli riiri mugala Yusefu.
Yusefu naye, âli riiri mugala Yonamu.
Yonamu naye, âli riiri mugala Heryakimu.
31 Heryakimu naye, âli riiri mugala Mereya.
Mereya naye, âli riiri mugala Mena.
Mena naye, âli riiri mugala Mataata.
Mataata naye, âli riiri mugala Natani.
Natani naye, âli riiri mugala Dahudi.
32 Dahudi naye, âli riiri mugala Yese.
Yese naye, âli riiri mugala Hobedi.
Hobedi naye, âli riiri mugala Bowazi
Bowazi naye, âli riiri mugala Salumooni.
Salumooni naye, âli riiri mugala Nasooni.
33 Nasooni naye, âli riiri mugala Haminadabu.
Haminadabu naye, âli riiri mugala Hadimini.
Hadimini naye, âli riiri mugala Harini.
Harini naye, âli riiri mugala Hesirooni.
Hesirooni naye, âli riiri mugala Pereesi.
Pereesi naye, âli riiri mugala Yuda.
34 Yuda naye, âli riiri mugala Yakobo.
Yakobo naye, âli riiri mugala Hisake.
Hisake naye, âli riiri mugala Hiburahimu.
Hiburahimu naye, âli riiri mugula Teera.
Teera naye, âli riiri mugala Nahoori.
35 Nahoori naye, âli riiri mugala Serugi.
Serugi naye, âli riiri mugala Reehu.
Reehu naye, âli riiri mugala Peregi.
Peregi naye, âli riiri mugala Hebeeri.
Hebeeri naye, âli riiri mugala Sheela.
36 Sheela naye, âli riiri mugala Kahinani.
Kahinani naye, âli riiri mugala Harifakisadi.
Harifakisadi naye, âli riiri mugala Sheemu.
Sheemu naye, âli riiri mugala Nuhu.
Nuhu naye, âli riiri mugala Laameke.
37 Laameke naye, âli riiri mugala Metuseela.
Metuseela naye, âli riiri mugala Hinoki.
Hinoki naye, âli riiri mugala Yareedi.
Yareedi naye, âli riiri mugala Mahalaleeri.
Mahalaleeri naye, âli riiri mugala Kahinani.
38 Kahinani naye, âli riiri mugala Hinoshi.
Hinoshi naye, âli riiri mugala Seeti.
Seeti naye, âli riiri mugala Hadamu.
Hadamu naye, âli riiri mugala Rurema.

4

Yesu agezibwa
(Mataayo 4.1-11; Mariko 1.12-13)

1 Yesu analyokaga ha lwiji Yorodaani, ayijwiri mwo'Mutima Mweru. Gwogwo Mutima,
gwanamúrongoora halinde mwi'shamba,
2 anamala mwe'siku makumi gana, Shetaani agweti agamúgeza. Na mu yizo siku
zooshi, ndaabyo byo âli kizi lya. Ne'ri akaba keera azimala, ishali lyanamúyandabusa.
3 Kwokwo, Shetaani anamúbwira: «Iri wangaba uli Mwana wa Rurema, ubwirage yiri
ibuye lihinduke mukate!»
4 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike kwokuno: "Bitali
byo'mundu ali mu lya naaho, byo bitumiri ali mu ba mugumaana.*"»
5 Ha nyuma, Shetaani anatwala Yesu áhayinamusiri bweneene, anayami múyereka
amaami ga'mahanga gooshi kinaliguma.
6 Anashubi múbwira: «Yibi byoshi, nangakuheereza byo, ube mutwali wabyo, halinde
unakizi gingikwa bweneene. Ee! Nie bihaabirwi, nanganabiheereza ngiisi ye ndoziizi!
7 Yibi byoshi, iri wanganyikumba, ngakuheereza byo.»
8 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike kwokuno: "Ukizi
yikumba Rurema Nahamwinyu, anabe yehe naaho ye ugakizi kolera!†"»
9 Ha nyuma, Shetaani anatwalaga Yesu i Yerusaleemu, anamúyimangika
áhayinamusiri bweneene ku nyumba ya Rurema, anamúbwira: «Iri wangaba uli
Mwana wa Rurema, simbukira haashi!
10 Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike kwokuno:
"Rurema agabwira abaganda baage, bakizi kulanga,
11 banakusame, gira amagulu gaawe gatayitimbe ku mabuye.‡"»
12 Yesu anamúshuvya: «Si mu Mandiko Meeru, biri biyandike na kwokuno: "Utakizi
geza Rurema Nahamwinyu!§"»
13 Shetaani, iri akaba keera ayusa ukuleeza Yesu mu yago magezo gooshi, anatee
músiga, halinde ku kyanya agalonga ubundi bulyo.

Yesu agayirizibwa imwabo
(Mataayo 4.12-17; 13.52-58; Mariko 1.14-15; 6.1-6)

14 Yesu anagalukira i Galilaaya, akola mwo'bushobozi bwo'Mutima Mweru. Umwazi
hi'gulu lyage, gwanalumbuuka mu kihugo kyoshi.
15 Anatondeera ukugenda agayigiriza abandu mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.
Na ngiisi ábakamúyuvwa, banakizi múhuuza bweneene.
16 Ha nyuma, Yesu anataahira i Nazareeti, ko kaaya ko akalererwa mwo. Na ku lusiku
lwe'Sabaato, anayingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, nga kwo âli komiiri.
Anayimuka, gira asome Igambo lya Rurema.
17 Ne'ri akahaabwa ikitaabo kibungirize kyo'muleevi Hisaaya, anakibunguula, anahu-
lukira áhayandisirwi kwokuno:
18 «Umutima gwa Nahano, gundi mwo!
Keera akandoola kwo ngizi menyeesa abakeni Imyazi Miija.
Akanduma ne'mwa'bashweke,
mbamenyeese kwo bagashwekuulwa.
Akananduma ne'mbumi, nzimenyeese kwo zigahumuulwa.
Na ábakandamiirwi kwakundi, mbaguluule.
19 Ninamenyeese abandu umwaka gwo Nahano agababonera ulukogo.*»
20 Yikyo kitaabo, Yesu anashubi kibunga, anakigalulira umukozi, anabwatala. Abandu
booshi ba mwi'yo nyumba, banamútungira.
21 Haaho, anababwira: «Yaga Mandiko Meeru go mwayuvwa, zeene lyo gakolekaga
mu kati kiinyu!»
22 Yago magambo go'bugashaane, ikyanya Yesu âli kizi gadeta, balya bandu booshi
banamúhuuza, iri banasoomerwa! Banatondeera ukubuuzania: «Emwe! Uyu, ka atali
ye yolya mugala Yusefu?»
23 Yesu anababwira: «Ku kasiisa, mugandwira yugu mugani: "E mufumu, uyikizagye
wenyene. Na byoshi byo twayuvwa wagira mu kaaya ke'Kaperinahumu, ubigirage na
hano mu kaaya ke'mwinyu!"
24 Namùbwira ukuli, kwo ndaaye muleevi úgweti úgayemeerwa mu kaaya kaabo!
25 «Ku kyanya kyo'muleevi Hiriya, mu kihugo kyoshi kya'Bahisiraheeri, invula
ikamala imyaka ishatu ne'myezi ndatu ihangamiri. Umwena mukayu, gwanakiteera.
Mumenyage bwija kwo ku yikyo kyanya, mwâli riiri banamufwiri bingi mu kihugo
kyabo.

---

* **4:4 4.4** Bukengeeze 8.3. † **4:8 4.8** Bukengeeze 6.13. ‡ **4:11 4.11** Zaburi 91.11-12. § **4:12 4.12** Bukengeeze 6.16. * **4:19 4.18-19** Hisaaya 61.1-2.

26 Kundu kwokwo, ndaaye muguma wabo ye Hiriya akatumwa kwo. Si akatumwa
naaho imwa namufwiri muguma wa mu kaaya ke'Sarepeta, mu mahanga ge'Sidooni!
27 «Na ku kyanya kyo'muleevi Hirisha kwakundi, mu kihugo kye'Hisiraheeri, mwâli
riiri abanamubembe bingi. Kundu kwokwo, ndaaye muguma wabo ye akakiza. Akakiza
Namaani naaho, umundu wa mu mahanga ge'Siriya!»
28 Balya bandu booshi, mbu bayuvwagwe ngiisi kwo Yesu adeta, banashavura
bweneene! Na kundu bâli kumaniri mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi,
29 haliko, banayami yimuka, banagenda bagweti bagamútumikira, halinde ha membo
íyâli ha nyuma lya'kaaya, gira bamúsindikire.
30 Kundu kwokwo, Yesu anabalenga mwo, anayigendera.

Yesu ayimula ikisigo mu mundu
(Mariko 1.21-28)

31 Ha nyuma, Yesu anamanukira mu kaaya ke'Kaperinahumu, mu poroveesi
ye'Galilaaya. Na ku lusiku lwe'Sabaato, anayingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, anatondeera ukuyigiriza mwa'bandu.
32 Galya migirizo gaage, ganabasoomeza ngana, bwo âli gweti agabayigiriza ku
bushobozi.
33 Mwi'yo nyumba ye'mihumaanano, mwâli riiri mundu muguma úwâli bambwirwi
ne'kisigo. Yikyo kisigo, kyanayideehereza ku nduulu, ti:
34 «E Yesu we'Nazareeti, biki byo utuloziizi kwo? Ka wayija, gira lyo utushereeza?
Nguyiji, kwo we yolya Mutaluule wa Rurema!»
35 Kirya kisigo, Yesu anakikanukira, ti: «Hafe! Shaaga mu'yu mundu!» Lyeryo,
kyanatimba ulya mundu haashi imbere lya booshi, kyabuli múshaaga mwo, buzira
kumúkomeeresa.
36 Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa bweneene, banabuuzania,
ti: «Bikagi yibi? Yaga migirizo gali mahyahya, ganali mwo'bushobozi! Kiri ne'bisigo,
agweti agabihamuliza, binayami músimbaha!»
37 Umwazi gwa Yesu, gwanayami lumbuuka bweneene mu poroveesi yoshi
ye'Galilaaya.

Yesu akiza abalwazi bingi
(Mataayo 8.14-17; Mariko 1.29-34)

38 Yesu anahuluka mwi'yo nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anayingira mu
mwa Simooni, anagwana mwo navyala Simooni akoli shushiirwi. Banahuuna Yesu kwo
amúkize.
39 Yesu anayiji yimanga ha butambi lyage, anakanukira ishuushira. Ne'ri akagira
kwokwo, lyanayami kanguuka. Uyo nyaama anayami vyuka, anatondeera ukubakolera
ibyokulya.
40 Iri izuuba likaba likola bu sooka, abandu banaleetera Yesu abalwazi booshi
ba'malwazi ga kwingi-kwingi. Balya booshi, Yesu anakizi babiika kwa'maboko, mu
kubakiza.
41 Hâli riiri na'bandu bingi ábâli bambwirwi ne'bisigo. Na bwo byâli yiji kwo Yesu ye
Masiya, byanakizi yamuluka: «Si ulyagagi Mwana wa Rurema!» Haliko, Yesu anakizi
bikanukira kwo bitashubi deta, anakizi biyimula.

Yesu ayigiriza abandu i Buyahudi
(Mariko 1.35-39)

42 Iri bukakya shesheezi, Yesu analyokaga yaho, anagenda áhayiheriiri. Abandu
banagenda bagamúlooza. Ne'ri bakamúbona, banagira mbu bamúhangirire, atabasige.
43 Haliko, Yesu anababwira: «Bingwiriiri ngendage na mu tundi twaya, gira ngizi
genda ngamenyeesa abandu baatwo Imyazi Miija yo'bwami bwa Rurema. Mukuba,
byebyo byo n'gatumwa.»
44 Kwokwo, Yesu anakizi genda agalenga mu poroveesi ye'Buyahudi, iri anayigiriza
abandu mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.

5

Yesu abiika abigirizibwa baguma
(Mataayo 4.18-22; Mariko 1.16-20)

1 Lusiku luguma, Yesu âli yimaaziri ku butambi bwe'nyaaja ye'Galilaaya,* agweti
agayigiriza abandu Igambo lya Rurema. Banakizi múyegeera, gira bamúyuvwe bwija.
Ne'ri hakatama, banamúfindiriza.
2 Yaho ku butambi bwe'nyaaja, Yesu anabona amaato gabiri, gâli sizirwi na'badubi,
bwo bakagendi shoboola injenga zaabo.
3 Anashonera mu bwe'mwa Simooni, anamúhuuna kwo abutundire hiniini mu nyaaja.
Ne'ri akagira kwokwo, Yesu anabubwatala mwo, anagenderera ukuyigiriza abandu.
4 Ne'ri akayusa ukubayigiriza, anabwira Simooni, ti: «E Simooni, shoojaga, tugende i
buziba. Mugendi tibula ye'njenga ziinyu, mudube ifwi!»
5 Simooni, ti: «E maashi, nahamwitu, si buno bushigi bwoshi bwakya tugweti
tugahiduukira mu kuduba, ndaanakyo kindu kyo twalonga! Kundu kwokwo, bwo we
wambwira, namu gendi zitibulira mwo.»
6 Kwokwo, Simooni na'baabo, banagendi kabula yizo njenga zaabo mu nyaaja. Leero,
banayita ifwi nyingi bweneene, halinde injenga zanahambiri bereka.
7 Banayami kema abaabo ábâli riiri mu bundi bwato, gira bayiji batabaala. Ne'ri
bakayija, banayijuza galya maato gombi ifwi, halinde ganaloozi zika.
8 Simooni, mbu abonage kwokwo, anafukama imbere lya Yesu, anamúbwira: «E
Nahamwitu, ushaage hano ndi! Si ndi munabyaha!»
9 Na íbikatuma Simooni agaadeta kwokwo, mukuba yehe, kuguma na'baabo booshi,
ikyanya bakabona ngiisi kwo bayita yizo fwi nyingi, banasoomerwa ngana.
10 Yakobo na Yohana, bagala Zebedaayo, bâli kizi dubira kuguma na Simooni. Nabo,
banasoomerwa bweneene!
Yesu anabwira Simooni kwokuno: «E Simooni, utayobohe! Ukulyokera buno, ukola
ugakizi duba abandu.»
11 Lyeryo, Simooni na balya baabo banayami dubuuka, banasiga byoshi, ba-
namúkulikira.

Yesu akiza umunamubembe
(Mataayo 8.1-4; Mariko 1.40-45)

12 Ikyanya Yesu âli riiri mu kaaya kaguma, hanayija mundu muguma úwâli mali
birukwa kwo no'mubembe. Uyo mundu, mbu abonage Yesu, anafukama imbere lyage,
anahisa amalanga haashi, anamúyinginga, ti: «E Nahano, iri wangalooza, wangangiza.»
13 Ulya mundu, Yesu anagolola ukuboko mu kumúhuma kwo, anamúbwira: «Ndozi-
izi! Ubaagage mugumaana!» Lyeryo gulya mubembe, shululu!
14 Uyo mundu, Yesu anamúkomeereza, ti: «Hatagire umundu yeshi ye ugabwira
kwo wakizibwa! Si ugendi yiyerekana naaho imwo'mugingi, unatange ni'tuulo
lyo'kuyerekana kwo keera wakira, nga kwo'lubaaja lwa Musa ludesiri!»
15 Kundu Yesu akadeta kwokwo, haliko umwazi gwage gwanakaviiriza ukulumbuuka
mu bandu, kyanatuma abandu bingi bweneene bagakizi músholololokera. Bâli loziizi
ukuyuvwa amigirizo gaage. Na'malwazi gaabo, ganakizibwe.
16 Kyanatuma Yesu agakizi bayongoloka, anagende áhayiheriiri, gira agendi huunira
ho Rurema.

Yesu akiza umundu úzingamiri
(Mataayo 9.1-8; Mariko 2.1-12)

17 Lusiku luguma, Yesu âli gweti agayigiriza abandu. Na mu kati kaabo, mwâli bwatiiri
Abafarisaayo, kuguma na'bigiriza be'maaja. Baguma baabo, bâli shaaziri mu ngiisi
kaaya ke'Galilaaya. Na'bandi, bâli shaaziri i Buyahudi, kiri ne'Yerusaleemu. Na bwo
Yesu âli riiri mwo'bushobozi bwa Nahano, anakizi bakiza mwa'balwazi.
18 Haaho, hanayija abashosi, babetwiri umundu úzingamiri, agwejiiri ku kyajo kyage.
Banagira mbu bamúyingirane mu nyumba, gira bamúbiike imbere lya Yesu.
19 Haliko, bitanaziga, bwa'bandu bâli koli findiini bweneene.
Kyanatuma bagamúshonana hi'gulu lye'nyumba, banananuula ku matibura, ba-
namúshonoolera imbere lya Yesu, agwejiiri ku kyajo kyage, ha kati ka yabo bandu
booshi.
20 Iri Yesu akabonaga ngiisi kwo bamúbiisiri kwo'bwemeere, anabwira lulya luzingo
kwokuno: «E mwira wani, ibyaha byawe, keera byakogwa!»
21 Balya bigiriza be'maaja, na'Bafarisaayo, mbu bayuvwagwe kwokwo, banatondeera
ukuyimomoota, ti: «Uyu mushosi ali nga nyandi? Na kituma kiki agweti agaadeta
íbitali nga byo imbere lya Rurema? Si ndaaye úshobwiri ukukoga ibyaha, átali Rurema
yenyene!»

---

* **5:1 5.1** *inyaaja ye'Galilaaya* irindi iziina lyayo: Inyaaja ye Genezareeti.

22 Iyo mitono yabo mibi, Yesu anayami gimenya, kyanatuma agababuuza: «Kituma
kiki mugweti mugaatona kwoku?
23 Aaho! Lihi, írivwarusiri? Ka kumúbwira: “Ibyaha byawe, keera byakogwa”, kandi
iri kumúbwira: “Yimukaga, ugende”?
24 Ndoziizi mumenye bwija kwo'Mwana wo'Mundu agweti kiri no'bushobozi
bwo'kukizi koga ibyaha hano mu kihugo.» Haaho Yesu anabwira lulya luzingo:
«Nakubwira, uyimuke! Uyabiire ikyajo kyawe, utaahe.»
25 Lyeryo, ulya mundu wa guru! Anayami yimuka imbere lyabo, anayabiira ikyajo
kyage, anataaha agweti agayivuga Rurema.
26 Balya booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana, banagwatwa
ne'kyoba. Na kwakundi, banayivuga Rurema kwokuno: «Emwe! Zeene, twabona
amagambo ge'kisoomeza!»

Yesu abwira Laawi kwo amúkulikire
(Mataayo 9.9-13; Mariko 2.13-17)

27 Ha nyuma, Yesu anahuluka mwi'yo nyumba, anabona umubuguza muguma, iziina
lyage Laawi, abwatiiri mu nyumba yo âli kizi buguliza mwo. Yesu anamúbwira: «E
Laawi, ungulikire!»
28 Lyeryo, Laawi anayami yimuka, anasiga byoshi, anagenda amúkulikiiri.
29 Uyo Laawi anagirira Yesu ulusiku lukulu mu mwage. Mwomwo, mwâli kuumaniri
ababuguza bingi, na'bandi bandu, bâli gweti bagashangiira ibyokulya.
30 Balya Bafarisaayo, na'bigiriza baabo be'maaja, banagendi yidodombera abigi-
rizibwa ba Yesu, ti: «Maki gano! Si mugweti mugashangiira ibyokulya kuguma
na'babuguza, na'bandi banabyaha! Munagweti muganyweranwa.»
31 Yesu anabashuvya: «Abagumaana batali mu ba ni'goorwa lyo'kubukwa. Si
abalwazi booki, bo balihiiti!
32 Íbitumiri n'gayija, kutali mbu lyo mbamagala ábayibwini kwo bakwaniini imbere
lya Rurema. Si n'gayija, gira mbamagale abanabyaha, batwikire ku byaha byabo.»

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kuyishalisa
(Mataayo 9.14-17; Mariko 2.18-22)

33 Abandu banabwira Yesu: «Abigirizibwa ba Yohana, ikyanya bagweti bagahuuna
Rurema, bali mu yishalisa. Kiri na'bigirizibwa ba'Bafarisaayo nabo, bayamiri bali mu
gira kwokwo. Si abe'mwawe, boohe, bagweti bagaalya naaho, no'kunywa!»
34 Yesu anabashuvya: «Ka mwangashalisa ábalaalikwa, banakiri kuguma na na-
hamwabo wo'buhya? Nanga!
35 Halikago, mu siku ízigayija, uyo nahano wo'buhya agalyosibwa mu kati kaabo. Mu
yizo siku lyoki, bagayishalisa!»
36 Yesu anashubi deta: «Ndaaye mundu úwangakera ikitubiko ku mulondo
muhyahya, mbu anakihangire ku mulondo mukuluukulu. Iri angagira kwokwo,
angakengeera ashereeza yugwo muhyahya. Kiri na yikyo kitubiko, kitaganywana
no'mulondo mukuluukulu.
37 «Na kwakundi, ndaaye mundu úwangabiikira amaavu ge'kishogwe mu ndaha
ze'mbu nguluukulu. Iri angagira kwokwo, galya maavu gagapwamuula zirya ndaha,
ganayoneke. Kiri na zirya ndaha, nazo zinashereere.
38 Si amaavu ge'kishogwe, gali mu tindikirwa mu ndaha ze'mbu ízikiri mbyahya!
39 «Iri umundu angaba keera anywa amaavu ge'nguliira, atangashubi sara ukunywa
ikishogwe. Ali mu deta kwo yago ge'nguliira, go miija.»

6

Yesu ye Nahano wo'lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.1-8; Mariko 2.23-28)

1 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli gweti agalenga mu ndalo ze'ngano. Abigirizibwa
baage banakizi genda bagazihulumula, banakizi zivunga, iri banazilya.
2 Abafarisaayo baguma, mbu babonage kwokwo, banabwira Yesu: «Ewe! Kituma kiki
mugweti mugaagira íbitahangwirwi ku lusiku lwe'Sabaato?»
3 Yabo Bafarisaayo, Yesu anabashuvya: «Ka mutazindi soma ngiisi kwo Dahudi
akagira, ku kyanya âli koli shalisiri kuguma na'baabo?
4 Si akayingira mu nyumba ya Rurema, anayabiira imikate íyâli mali taluulwa imwa
Rurema, anagilya! Anaheereza na kwo yabo baabo. Banali bagingi naaho, bo bâli
hangwirwi ukukizi gilya!»

5 Yesu anashubi babwira: «Ulusiku lwe'Sabaato, Umwana wo'Mundu, ye Nahano wa
lwo!»

Yesu akiza umundu ku lusiku lwe'Sabaato
(Mataayo 12.9-14; Mariko 3.1-6)

6 Ku lundi lusiku lwe'Sabaato, Yesu anayingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, anatondeera ukuyigiriza mwa'bandu. Mwomwo, mwâli riiri mundu
muguma úwâli niaziri ukuboko kwe'lulyo.
7 Abafarisaayo, na'bigiriza be'maaja, bâli gweti bagagandiiza, gira babone iri Yesu
agamúkiza ku lusiku lwe'Sabaato. Mukuba, bâli loziizi igambo lyo bangamúlegera kwo.
8 Yabo booshi, ikyanya bâli gweti bagamúgandiiza, Yesu anayami menyaga ngiisi
kwo batoniri, anabwira uyo mundu, ti: «Yimuka! Uyimange yaha ha kati.» Kwokwo,
anayimanga ha kati kaabo.
9 Haaho, Yesu anababuuza: «Aahago! Ku lusiku lwe'Sabaato, biki bye'maaja
zituhangwiri ukukizi gira? Ka'miija, kandi iri amabi? Ka zituhangwiri kwo tukizi
lukizania kwo, kandi iri tukizi luyitana kwo?»
10 Yesu anabaleeza mwa'masu, abuli múbwira: «Lambuula ukuboko kwawe!» Ulya
mundu, mbu akulambuulage, kwanayami kira!
11 Balya Bafarisaayo, iri bakabona ngiisi kwo Yesu agira, arara-rara! Banagendi gira
igambi lyo'kumúyita.

Yesu atoola indumwa ikumi na zibiri
(Mataayo 10.1-4; Mariko 3.13-19)

12 Mu yizo siku, Yesu anagenda ku mugazi, gira agendi huunira ho Rurema. Bwanakya
aki gweti agamúhuuna.
13 Ne'ri hakaba shesheezi, anahamagala abigirizibwa baage, anabatoola mwi'kumi na
babiri, anabayinika iziina Ndumwa. Zirya ndumwa, zo zeezi:
14 Simooni (ye Yesu akayinika iziina Peturu) na Handereya mwene wabo Simooni, na
Yakobo, na Yohana, na Firipo, na Batoromaayo,
15 na Mataayo, na Tomaasi, na Yakobo mugala Halufaayo, na Simooni (úwâli kizi
buuzibwa Zeloote)
16 na Yuda mugala Yakobo, na Yuda Hisikaryote, ulya úkayiji tanga Yesu mu bagoma.

Yesu akiza abalwazi
(Mataayo 4.23-25)

17 Yesu, anamanuka ku mugazi, kuguma na'bigirizibwa baage. Ne'ri akahikaga áhali
indekeera, anatee yimanga, anagwana abigirizibwa baage bingi bweneene, kuguma
na'bandi bandu bingi. Bâli lyosiri mu kihugo kyoshi kye'Buyahudi, na mu ndekeera
ye'kyambu kye'Tiiro na kye'Sidooni, kiri ne'Yerusaleemu.
18 Balya booshi, íbikatuma bagayija yaho, gira bayiji yuvwiriza Yesu, banakizibwe
amalwazi gaabo. Kiri na ábâli bambwirwi ne'bisigo, nabo anakizi bakiza.
19 Yabo bandu booshi, bâli loziizi kwo bahumage naaho ku Yesu. Mukuba, imisi yâli
kizi múlyoka mwo, yanakizi bakiza booshi.

Amigirizo hi'gulu lyo'buhiirwa, na hi'gulu lyo'buhanya
(Mataayo 5.1-12)

20 Yesu, analola ku bigirizibwa baage, anababwira kwokuno:
«Muhiriirwi, mwe bakeni!
Mwe beene ubwami bwa Rurema.
21 Muhiriirwi, mwe muli no'mwena buno!
Mugaki yiguta.
Muhiriirwi, mwe mugweti mugaalira buno!
Mugaki sheka.
22 «Bagakizi mùtwa, iri banamùtuka, no'kukizi deta buligo hi'gulu lya'maziina
giinyu. Abandu bagakizi mùshomba hi'gulu lyo'Mwana wo'Mundu. Kundu kwokwo,
muhiriirwi bweneene!
23 Ku yulwo lusiku, mukizi shambaala, iri munatamba. Mumenye bwija kwo mugaaba
mukoli bikiirwi imbembo mbamu mwi'gulu. Kiri na bashokuluza baabo, kwokwo kwo
bâli kizi libuza abaleevi.
24 Haliko mwe bagale, yayewe imwinyu!
Ubwinyu buholeeze, keera mwabulonga.
25 Yayewe imwinyu, mwe muyigusiri buno!
Si mugaki shalika.
Yayewe imwinyu, mwe mugweti mugaasheka buno!

Si mugaki lira ku kimombo.
26 Yayewe imwinyu, ku kyanya abandu booshi bagweti bagamùhuuza!
Si kwokwo kwo bashokuluza baabo bâli kizi girira abaleevi be'bibeesha.»

Amigirizo hi'gulu lyo'kukunda abagoma
(Mataayo 5.38-48; 7.12)

27 «Mwe mugweti muganyuvwa, namùbwira kwo mukizi kunda abagoma biinyu! Yabo bagoma, ikyanya bagaaba bamùshombiri, mukizi batabaala.
28 Ne'kyanya bagaaba bagweti bagamùdaaka, mukizi bagashaanira. Ne'kyanya bagakizi mùlibuza, mukizi bahuunira imwa Rurema.
29 «Umundu, iri angakumota mwi'tama liguma, umúhindulire ne'lindi! Ne'ri angakunyaga ikooti lyawe, umúleke ayabiire ne'simiisi.
30 Ne'ri angakuhuuna ikindu, unayami múheereza kyo. Ne'ri angakunyaga ikindu kyawe, utaki múbuuze kyo.
31 Mukizi girira abandi, nga kwo niinyu muloziizi bakizi mùgirira.
32 «Aaho! Iri mwangakizi kundaga ábamùkuuziri naaho, mugaaba mwagira amiija maki? Si kiri na'banabyaha, bagweti bagakunda ábabakuuziri!
33 «Ne'ri mwangatabaala naaho ábali mu mùtabaala, mugaaba mwagira amiija maki? Si kiri na'banabyaha, bagweti bagaagira kwokwo!
34 «Ne'ri mwangakaaba naaho, bo mulangaliiri kwo bagamùkabuula, mugaaba mwagira miija maki? Si kiri na'banabyaha, bagweti bagakaaba abaabo! Ee! Balangaliiri kwo yabo baabo bagabakabuula ibindu byabo byoshi.
35 «Halikago mwehe, mukizi kunda kiri na'bagoma biinyu, iri munakizi batabaala! Munakizi kaabana, buzira kulangaalira kwo mugakabuulwa. Kwokwo, lyo mugalonga imbembo mbamu, munabe muli baana ba Rurema úli hi'gulu lya byoshi. Rurema agweti agatabaala kiri na'bandasiima, na'banakuhambwa.
36 Mukizi kejererana, nga kwo Yisho naye agweti agakejererana.

Amigirizo hi'gulu lyo'kutwirana ulubaaja
(Mataayo 7.1-5)

37 «Mutakizi ki twirana imaaja, gira lyo niinyu mutayiji zitwirwa! Mutanakizi deta kwa'bandi bahanwe, lyo na niinyu mutayiji hanwa. Halikago, mukizi kogana, lyo na niinyu muyiji kogwa.
38 «Mukizi haana, lyo niinyu muhaabwa! Ne'byo mugahaabwa, bigaaba ku lugero lwija. Ee! Lugashaganibwa, lunasindagiirwe, halinde luyijulire, lunabe lugombe. Ngiisi lugero lwo mugweti mugagerera kwa'bandi, lwo na niinyu, mugakizi gererwa kwo.»
39 Yesu anabatwira na yugu mugani: «Imbumi, ka yangarongoora iyabo mbumi? Si zombi zangayihongoleka mu kishimo!
40 «Umwigirizibwa atakuliiri umwigiriza wage. Haliko, iri umundu angaba keera ayusa ukuyigirizibwa lwoshi, iri akoli yumiini no'mwigiriza wage.
41 «Aahago! Kituma kiki ugweti ugahenekera ihidookozi íhiri mwi'su lyo'winyu, utanali mu twaza ihibango íhiri mu lye'mwawe?
42 «Na kutagi kwo wangabwira uyo winyu: "Leka ngudokoole íhiri mwi'su lyawe!" Na wenyene, mu lye'mwawe, muli ihibango?
«Si uli mulyalya! Utee shaaza ihibango íhiri mwi'su lwawe, lyo ugaabona bwija ngiisi kwo ugadokoola íhiri mu lyo'winyu!»

Abandu bali mu menyerwa ku mikolezi yabo
(Mataayo 7.16-20; 12.33-35)

43 «Ndaakyo kiti kiija íkyangatongeka kwe'bitumbwe bibi! Ndaanakyo kiti kibi, íkyangatongeka kwe'bitumbwe biija.
44 Abandu batali mu yimbula ibitumbwe bye'mitiini, ku biti bye'migenge. Batanali mu yimbula ibitumbwe bye'mizabibu, ku biti bye'mishuugi. Si ngiisi kiti, kiri mu menyerwa ku bitumbwe byakyo.
45 «Kwokwo, no'mundu mwija, amiija go agweti agaagira, gali mu lyoka mu miija masingule mu mutima gwage. No'mundu mubi naye, amabi go ali mu gira, gali mu lyoka mu mabi masingule mu mutima gwage. Ee! Amagambo go'mundu agweti agaadeta, gali mu lyoka mu biyijuliiri mu mutima gwage.

Ukuyubakira ku lwala, na ku mushenyu
(Mataayo 7.24-27)

46 «Kituma kikagi mugweti mugambwira: "E Nahano, e Nahano!", mutanali mu gira byo ndi mu mùbwira?

47 Yaga magambo gaani, iri umundu anganyijira, anagayuvwe, anabe agasimbahiri,
ngamùyereka ngiisi kwo ali.
48 Ali mu ba nga mundu úkalooza ukuyubaka inyumba. Uyo mundu anatee
humba haashi bweneene, halinde anahike ku lwala, abuli luyubakira kwo'lutaliro.
Ne'kyanya ulwiji lukayijula, amiiji ganayipukula kwi'yo nyumba, puku! Kundu kwokwo,
itanashagana, bwo yâli dediiri.
49 «Halikago, iri umundu angaba ali mu yuvwa amagambo gaani, atanakizi
gasimbaha, ali nga úkayubakira inyumba ku luvu lumaata, buzira lutaliro. Ne'kyanya
imigezi ikagiyifuka kwo, yanayami yihongoleka haashi. Yanashereera lwoshi.»

7

Umukozi akizibwa hi'gulu lyo'bwemeere bwa Nahamwabo
(Mataayo 8.5-13)

1 Galya migirizo gooshi, ikyanya Yesu akayusa ukubabwira go, anagenda mu kaaya
ke'Kaperinahumu.
2 Na mwomwo, mwâli riiri mukulu muguma wa'basirikaani, úwâli hiiti umukozi
muguma mukundwa! Si uyo mukozi, âli lwaziri bweneene, anâli kola bu fwa.
3 Uyo mukulu, iri akayuvwa imyazi hi'gulu lya Yesu, anatuma abashaaja baguma
ba'Bayahudi, gira bagendi múbwira kwo ayiji múkiriza umukozi.
4 Ne'ri bakahikaga áhali Yesu, banamúyinginga, ti: «E maashi! Uyo mundu, yiri
igambo lyo atutuma, ukwaniini umúgirire lyo!
5 Akuuziri umulala gwitu bweneene, anali ye katuyubakira inyumba yitu
ye'mihumaanano.»
6 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, banagendanwa. Ne'ri bakayegeera ha mwo'lya mukulu,
anatuma abiira baage, kwo bagendi bwira Yesu kwokuno: «E Nahano, we kongwa!
Utayisuuze! Bitakwaniini kwo uyingire mu nyumba yani.
7 Kyo kyatuma nabona kwo ndakwaniini ukuyija imunda uli. Udetage igambo naaho,
umukozi wani agaakira!
8 «Mukuba, naani, ndi mwi'dako lya'bakulu. Na mbiiti abasirikaani ábali mwi'dako
lyani. Ndi mu bwira muguma: “Genda!”, anayami genda. Na mbwire ugundi: “Yija!”,
naye anayami yija. No'muja wani, ngiisi kwo ndi mu múbwira, kwo anali mu gira.»
9 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anasoomerwa bweneene! Anakebaanuka, anabwira
balya booshi kwokuno: «Namùbwiraga, kwo mu Bahisiraheeri booshi, ndazindi bona
umundu úbiisiri Rurema kwo'bwemeere ngo'yu!»
10 Balya bandu ábakatumwa no'yo mukulu, banagalukira imwage, banagwana
umukozi keera akira.

Yesu aholoolola umwana úwâli mali fwa

11 Mu zeezo siku, Yesu na'bigirizibwa baage, anagenda mu kaaya ke'Nahini, âli
kulikiirwi na'bandu bingi.
12 Ne'ri akayegereraga irembo lya'kaaya, anagwanana ne'kigugu kya'bandu kiri mu
hulukana ikirunda kyo'mwana mutabana. Uyo mwana, âli riiri kininga. Na nyina, âli
riiri namufwiri.
13 Uyo namufwiri, ikyanya Nahano akamúbona, anamúyuvwirwa indengeerwa,
anamúbwira: «E maawe, ulekage ukulira!»
14 Haaho, anayegeera kirya kipoyo kyo bâli betwiri kwe'kirunda. Abandu ábâli
kibetwiri, banayimanga. Kirya kipoyo, Yesu anakihuma kwo, anadeta kwokuno: «E
mutabana, nakubwira, uvyuke!»
15 Ulya mutabana, kundu atákoli fwiri, haliko anayami vyuka, anatondeera ukushubi
deta. Yesu anamúsikiiriza nyina.
16 Balya bandu booshi, mbu babonage kwokwo, banasoomerwa ngana! Banatondeera
ukuyivuga Rurema, ti: «Umuleevi mukulu, ahulukira mu kati kiitu!» Banashubi deta:
«Emwe! Rurema, ayiji tabaala abandu baage!»
17 Umwazi gwo'kuholoololwa kwo'yo mwana, gwanalumbuuka mu Buyahudi, kiri na
mu gandi mahanga kwakundi.

Yohana wo'kubatiiza atuma indumwa imunda Yesu
(Mataayo 11.2-19)

18 Yibyo byoshi byo Yesu âli kizi gira, abigirizibwa ba Yohana banayiji múmenyeesa
byo. Kyanatuma agahamagala babiri baabo,
19 anabatuma kwo bagendi buuza Nahano, ti: «Ka we yolya Masiya úwâli úgayija,
kandi iri tulindirire gundi?»

20 Yabo bombi, iri bakahika áhali Yesu, banamúbwira: «Yohana wo'kubatiiza atutuma
imwawe, tukubuuze, ti: “Ka we yolya Masiya úgayija, kandi iri tulindirire gundi?”»
21 Ku kyekyo kyanya, Yesu âli gweti agaakiza abalwazi bingi, anakizi kiza kiri na ábâli
bambwirwi ne'bisigo. Anâli gweti agahumuula ne'mbumi nyingi.
22 Kyanatuma agabashuvya, ti: «Mugendi menyeesa Yohana ngiisi byo mwayibonera,
na ngiisi byo mwayiyuvwirwa. Ee! Ábashuba mbumi, bakolaga mu bona! Na ábashuba
tundende, bakola mu genda. Na ábashuba no'mubembe, keera bakizibwa. Na ábashuba
babitwitwi, bakola mu yuvwa. Kiri na ábatákoli fwiri, bagweti bagaholoololwa.
Na'bakeni, bagweti bagamenyeesibwa Imyazi Miija.
23 Aahago! Ahiriirwi ngiisi útagaaba ne'migangaanwe hi'gulu lyani!»
24 Yizo indumwa za Yohana, iri zikaba keera zalyoka yaho, Yesu anatondeera ukubwira
abandu hi'gulu lya Yohana kwokuno: «Bikagi byo mwâli kizi gendi loleera mwi'shamba?
Ki'sanga íryâli kizi hunga-hunga ne'mbuusi? Nanga!
25 Aaho! Biki byo mwâli kizi gendi loleera? Ka mundu úyambiiti imirondo
yo'mulimbo? Nanga! Si ngiisi ábayambiiti imirondo mwene iyo, bali mu ba batuuziri
mu tujumiro! Na mwomwo, mwo bali mu yisimiisa mu kanyabungaka ke'bindu byabo.
26 «Aaho! Bikagi byo mwâli kizi gendi loleera? Ka muleevi? Ee! Namùbwira kwo ali
muleevi! Bitanali byebyo naaho.
27 Uyo Yohana, biri biyandike hi'gulu lyage mu Mandiko Meeru kwokuno:
“Ngalungika indumwa yani imbere lyawe,
gira igwanwe yakushongaaniza injira.*”»
28 Yesu anashubi deta: «Namùbwira, kwo mu booshi ábakabutwa, ndaaye úkuliiri
Yohana wo'kubatiiza! Kundu kwokwo, útoohiri mu bwami bwa Rurema, yeki ye
múkuliiri!»
29 Yabo booshi, kuguma na'babuguza, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu adeta, ba-
nayemeera kwo Rurema ali wo'kuli. Mukuba, bo bâli mali batiizibwa na Yohana.
30 Haliko, Abafarisaayo na'bigiriza be'maaja, boohe, bakalahira ishungi za Rurema,
bakanalahira kwo Yohana atababatiize.
31 Yesu anashubi deta: «Bikagi byo nangashushaania na'bandu ba yiki kibusi? Kuti
kwo bali?
32 Si bali nga baana ábabwatiiri mu kaguliro bagweti bagashomborozania, ti:
“Si tukamùlakiza umuteera-teera, mutanakina!
Ne'kyanya tukamùyimbira ulwimbo lwa'maganya, mutanalira!”
33 «Ikyanya Yohana wo'kubatiiza akayija, atâli kizi lya imikate, atanâli kizi nywa
ne'divaayi, mwanakizi múgamba kwo abambwirwi ne'kisigo!
34 Si Umwana wo'Mundu yehe, ikyanya akayija, anakizi lya imikate, no'kunywa idi-
vaayi, mwanadeta: “Lolagi! Ali ruhogeza, anali ruganywa! Anali mwira wa'babuguza,
na'bandi banabyaha!”
35 Kundu kwokwo, iri abandu bangaba bali mwo'bwitegeereze, lyo bali mu yerekana
kwo bo bakwaniini.»

Yesu ayonerwa kwa'malaasi

36 Mufarisaayo muguma, akalaalika Yesu kwo ayiji lya imwage. Ne'ri Yesu akahika yo,
anabwatala ha byokulya.
37 Na mu yako kaaya, mwâli riiri mukazi muguma, úwâli kokobola ku byaha. Uyo
mukazi, iri akayuvwa kwo Yesu ali mu lya imwo'yo Mufarisaayo, anayija ne'njebe
ya'malaasi íkabaajwa mwi'buye liija lye'halibasita.
38 Uyo mukazi, anayimanga ha nyuma lya Yesu, ha butambi lya'magulu gaage, ana-
tondeera ukulira. Analovya amagulu ga Yesu ne'migenge, anakizi gihotola no'mushaku
gwage. Anakizi nyunyuguta amagulu ga Yesu, anagashiiga kwa'malaasi.
39 Ulya Mufarisaayo úkalaalika Yesu, mbu abonage kwokwo, anatona, ti: «Uyu
mukazi, si agweti agamúhera-hera. Uyu mundu, nga angabiiri muleevi, ashuba
agaamenya kwo ali kokobola ku byaha!»
40 Uyo Mufarisaayo, Yesu anamúbwira: «E Simooni, ndi ni'gambo lyo ngakubwira.»
Naye, ti: «E Mwigiriza, limbwire!»
Yesu anadeta kwokuno:
41 «Hâli riiri bandu babiri, ábâli riiri mu mwenda gwo'mukaabani muguma. Muguma,
âli kaabiri idinaari† magana gataanu. No'wabo, âli kaabiri idinaari makumi gataanu
naaho.

* **7:27 7.27** Malaki 3.1. † **7:41 7.41** *idinaari* Ulufwaranga luguma lwe'dinaari lwâli riiri lwo'kuhemba umukozi ku mulege-rege muguma.

42 Yabo bombi, iri bakabula ifwaranga zo'kuyishula, uyo úkabakaaba anabakoga.
Aaho! Mu balya bombi, nyandi úgamúkunda ingingwe?»
43 Simooni, ti: «Natona kwo'yo úkakogwa umwenda muhamu.» Yesu anamúbwira:
«Washuvya bwija.»
44 Haaho, Yesu analolaga ku'yo mukazi, anabwira Simooni kwokuno: «Ka ubwini uyu
mukazi? Ikyanya nayingira muno mu mwawe, utambeereza amiiji go nangayishuka
mwa'magulu. Si yehe, keera agandovya ne'migenge yage, anagihotola no'mushaku!
45 «Ne'kyanya wandamusa, utannyunyuguta. Haliko yehe, ukulyokera ho nayingirira
muno, atazi luha ukukizi nnyunyuguta ku magulu!
46 «Utanjiiga amavuta mwi'twe. Haliko yehe, keera anjiiga amalaasi ku magulu!
47 Ku yukwo, nakubwira. Uyu mukazi, ibyaha byage kwo bishuba bingi, keera
byakogwa, bwo'rukundo lwage lulyagagi lwingi. Haliko, iri umundu angakogwa ibyaha
biniini, uyo ali mu ba no'rukundo luniini naaho.»
48 Ulya mukazi, Yesu anamúbwira kwokuno: «Ibyaha byawe, keera byakogwa!»
49 Mwomwo mu mwa Simooni, mwâli riiri abandi balaalike. Mbu bayuvwagwe
kwokwo, banatondeera ukubuuzania, ti: «Nyandagi uyu? Kuti kwo angayiji koga
ibyaha!»
50 Ulya mukazi, Yesu anashubi múbwira: «E maawe, bwo wabiika Rurema
kwo'bwemeere, keera wakizibwa. Ugendage no'mutuula!»

8

Abakazi ábâli kizi tabaala Yesu

1 Ha nyuma, Yesu anakizi lenga mu twaya tuhamu, kiri na mu twaya twe'bishoola,
iri anamenyeesa abandu hi'gulu lye'Myazi Miija yo'bwami bwa Rurema. Ne'kyanya âli
kizi genda, âli riiri ne'ndumwa zaage ikumi na zibiri.
2 Hâli riiri na'bakazi baguma, bo Yesu akakiza amalwazi gaabo, anabayimula na
mwe'bisigo. Mu kati kaabo, mwâli riiri Maryamu we'Magadala, ye akalyosa mwe'bisigo
birinda.
3 Mwâli riiri na Yowana, muka Kuza, ye wâli yimangiiri ibindu bya Heroode. Mwâli
riiri na Suzaana, na'bandi bakazi bingi. Yabo bakazi, bâli kizi tanga ku bindu byabo,
mu kukizi tabaala Yesu na'bigirizibwa baage.

Umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.1-9; Mariko 4.1-9)

4 Abandu bingi bweneene banalyoka mu twaya twabo, banashololokera áhali Yesu.
Iri bakahika, anabatwira umugani kwokuno:
5 «Hâli riiri umuhiizi muguma, úkagendi biba imbuto zaage. Ulya muhiizi, iri akaba
akola mu zibiba, nguma zanakizi twa mu njira, zanafinwa. Utunyuni twanayiji zirya.
6 «Izindi zanatwa mu lushegebwe. Kundu zikayami mera duba, haliko zanabula amiiji,
zanabogama.
7 «Izindi zanatwa mu migenge. Iyo migenge, ikyanya ikakula, yanazishweshweteza.
8 «Izindi zanatwa mu luvu lwija. Ne'kyanya zikayera, zanakizi yimbulwa kwe'ndete
igana-igana.» Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anadeta kwi'zu lihamu: «Ngiisi úhiiti
amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!»

Yesu alimbuula umugani gwo'mubibi
(Mataayo 13.10-23; Mariko 4.10-20)

9 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbuuza: «E mwigiriza, yugwo mugani, guloziizi
ukudeta kuti?»
10 Anabashuvya: «Íbyâli bishamiri mu bwami bwa Rurema, mwehe keera mukabi-
menyeesibwa. Halikago abandi, ngweti ngababwira byo ku migani. Ku yukwo,
"ukulola, bagakizi lola. Haliko, batâye bone!

Ukuyuvwa, bagakizi yuvwa. Haliko, batâye sobanukirwe.*"

11 «Gulya mugani, umugeeza gwagwo gwo gwogu: Zirya mbuto, liri Igambo lya
Rurema.
12 Zirya mbuto nguma, ikyanya zikatwa ku butambi bwe'njira, biyerekiini umugani
gwa ábali mu yuvwa Igambo lya Rurema. Haaho-haaho, Shetaani anayiji lijobola mu
mitima yabo. Kwokwo, batanaki liyemeere, batanakizibwe.
13 «Zirya zindi ízikatwa mu lushegebwe, biyerekiini umugani gwa ábali mu yuvwa
Igambo lya Rurema, banaliyakiire ku bushambaale. Haliko, bali mu ba nga mbuto
ízitayisiizi imizi. Ha nyuma hiniini, bali mu gezibwa, banayami lijanda.

* **8:10 8.10** Hisaaya 6.9.

14 «Zirya zindi, ikyanya zikatwa mu migenge, biyerekiini umugani gwa ábali mu
yuvwa Igambo lya Rurema. Haliko, ikyanya bali mu gerania, banabe bali mu yiloogeza
ubugale, banali mu mirwa na'mifwije, kinatume lirya igambo ligabashweshwetera mwo,
litanabe ne'bitumbwe.
15 «Zirya zindi, ikyanya zikatwa mu luvu lwija, biyerekiini umugani gwa ábali mu
yuvwa igambo lya Rurema ku mutima mwija, banabe bashenguusiri. Boohe, bali mu ba
balikaniziizi, iri banaliyihangaana mwo, halinde linatongeke mu kati kaabo.

Byoshi bigamenyeekana ku bweranyange
(Mariko 4.21-25)

16 «Ndaaye úwangayasa itara, mbu analitumbikire kwe'kitiri, kandi iri alifunda mu
ngologooshi. Si ali mu libiika ku kiterekero. Kwokwo, ikyanya abandu bagayingira,
bayami bona ulukereera.
17 «Kwo na kwokwo, ngiisi íbiki bishamiri buno, bigaki yerekanwa ku bweranyange.
Na kundu biki bwikiirwi, bigaki biikwa ha bweruula.
18 «Ngiisi byo mugweti mugayuvwa, mubiyuvwirize bwija! Mukuba, iri umundu
angaba akoli hiiti ikindu, ye gayushuulirwa kwe'bindi. Haliko, iri angaba ndaakyo ahiiti,
kiri na hyo atoniri kwo akoli hiiti, agahinyugutulwa.»

Banyandi beene wabo Yesu?
(Mataayo 12.46-50; Mariko 3.31-35)

19 Beene wabo Yesu, na nyina, banahika imunda ali, gira bamúbone, batanashobola
ukumúyegeera, bwa'bandu bâli findiini bweneene!
20 Kyanatuma abandu baguma bagabwira Yesu: «Nyoko na beene winyu, bakoli
yimaaziri ha mbuga. Baloziizi ukukubona.»
21 Yesu anabashuvya: «Abandu, iri bangayuvwa Igambo lya Rurema, banabe bagweti
bagaagira nga kwo lidesiri, baabo bo bamaawe, bo na beene witu!»

Yesu ahoohya ikihuhuuta ne'midunda
(Mataayo 8.23-27; Mariko 4.35-41)

22 Lusiku luguma, Yesu anashonera mu bwato kuguma na'bigirizibwa baage, anabab-
wira: «Tujabukage inyaaja!» Kwokwo, banayitundira mu nyaaja.
23 Ne'ri bakaba bakiri mu genda, Yesu anahunira. Yumwo mu nyaaja, mwanatuza
ikihuhuuta kikayu. Yubwo bwato, bwanatondeera ukuyingira mwa'miiji, halinde
bwanahambiri zika.
24 Balya bigirizibwa ba Yesu, banayija ho ali, banamúsisimula, banamúbwira: «E
nahamwitu, e nahamwitu! Tukola tugaakama, maashi!» Yesu anavyuka. Ne'ri akabona
kirya kihuhuuta, anakikanukira. Anabwira ne'rya midunda, kwo ihoge. Lyeryo,
byanayami hoga, hanaba umunyerere, shwaa!
25 Yesu anabuuza abigirizibwa baage: «Aahago! Ka mutabiisiri Rurema
kwo'bwemeere?» Iri bakayuvwa kwokwo, banayoboha, iri banasoomerwa! Banabu-
uzania, ti: «Mundu muki uno? Si agweti agakanukira kiri ne'kihuhuuta ne'midunda,
binayami músimbaha!»

Yesu akiza umusire we'Geraasi
(Mataayo 8.28-34; Mariko 5.1-20)

26 Yesu na'bigirizibwa baage, iri bakaba keera bajabuka inyaaja ye'Galilaaya, banahika
mu kihugo kya'Bageraasi.
27 Ne'ri Yesu akashonooka mu bwato, anagwanana no'mundu muguma we'yo munda
úwâli bambwirwi ne'bisigo. Uyo musire, atâli tuuziri i kaaya. Si âli kola isiku nyingi,
ali mu maherero, anali bukondwe.
28-29 Na bwo yikyo kisigo kyâli kizi múbambura, kyanatuma abandu bagakizi gira
mbu bamúlange. Na kundu bâli kizi múshweka iminyororo ne'mirinda, batanashobola.
Birya byoshi, âli kizi biduutula! Yikyo kisigo, kinayami múhabulira mu kishuka.
Uyo mundu, mbu abonage Yesu, Yesu anabwira kirya kisigo kwo kimúshaage mwo.
Lyeryo, kyanabanda akashiba, uyo mundu, anagwa mu magulu ga Yesu, anamúbwira
kwi'zu lihamu, ti: «E Yesu, Mwana wa Rurema úli hi'gulu lya byoshi! Bikagi byo ndoziizi
kwo? Nakuyinginga, utanyogogoze, maashi!»
30 Yesu anamúbuuza: «Iziina lyawe, we nyandi?» Umusire, ti: «Iziina lyani, nie
Binoono.» Mukuba, ibisigo íbyâli múliiri mwo, byâli kanyegete.
31 Birya bisigo, byanayinginga Yesu kwo atabiyimule, mbu bigendi yiholobeka mu
kirimbi-rimbi kye'nakwere.
32 Na yaho ku higangazi, hâli ragiiri ulukuuli lwe'ngulube. Kwokwo, yibyo bisigo
byanayinginga Yesu kwo abihanguule bigendi ziyifunda mwo. Ne'ri akabihanguula,

33 byanalyoka mu'lya mundu, byanagendi yifunda mu lukuuli lwe'ngulube. Lulya
lukuuli lwoshi lwanayami gendi yilasha mu nyaaja. Lwanakamira mwo.
34 Abangere baazo, ti yee! Banatibitira i kaaya, kiri na mu mbingiro, banagendi
menyeesa abandu ngiisi íbyakoleka.
35 Kyanatuma abandu bagagumukira imunda Yesu, gira nabo bagendi biyibonera.
Ne'ri bakahikaga ho ali, banagwana ulya mundu keera alyosibwa mwe'bisigo, akoli
bwatiiri ha magulu gaage. Akoli yambiiti, anakola mugumaana. Yabo bandu, ikyanya
bakabona kwokwo, banagwatwa ne'kyoba,
36 banabaganuulira ngiisi kwo'yo musire akizibwa.
37 Balya bandu booshi ba mu kihugo kya'Bageraasi, banagwatwa ne'kyoba! Banahu-
una Yesu kwo ashaagage mu kihugo kyabo. Kwokwo, anashonera mu bwato, anagaluka.
38 Ulya úshuba musire, anayinginga Yesu kwo bagendanwe. Halikago, anamúgalula,
ti:
39 «Ugalukire i kaaya! Ugendi ganuulira abandu ngiisi kwo Rurema akugirira.» Ulya
mundu, analyoka yaho, anagenda agaganuulira abandu booshi ba mu kaaya ngiisi kwo
Yesu amúgirira.

Yesu akiza umukazi, aholoolola no'munyere
(Mataayo 9.18-26; Mariko 5.21-43)

40 Iri Yesu akaba keera agaluka, anagwana abandu bingi bweneene bakoli múyiteziri,
banamúyegereza.
41 Haaho, hanahulukira mundu muguma, iziina lyage ye Yahiro, umukulu we'nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi.
Uyo Yahiro, anafukama imbere lya Yesu, anamúyinginga kwo ayije mu mwage.
42 Mukuba, munyere wage we'kininga, âli kola bu fwa. Anâli riiri we'myaka
ikumi ni'biri naaho. Iri Yesu akaba akola mu gendaga yo, abandu booshi banagenda
bagamúfindiriza bweneene.
43 Na mu kati kaabo, mwâli riiri umukazi, úwâli mali hisa imyaka ikumi ni'biri, ali
no'bulwazi bwo'mududu. Na kundu âli mali mala ibindu byage byoshi ku bafumu,
ndaaye úkashobola ukumúkiza.
44 Uyo mukazi anayija luto-luto ha nyuma lya Yesu. Ne'ri akahuma kwi'kano
lyo'mulondo gwa Yesu, lyeryo, gulya mududu gwage gwanayami kama!
45 Yesu anabuuza: «Nyandi, úwambuma kwo?» Yabo bandu booshi, bananana kwo
ndaaye úwamúhuma kwo. Peturu anabwira Yesu: «E maashi nahamwitu, si abandu
bakoli kufindiriziizi, banagweti bagakuyisiriita kwo!»
46 Haliko, Yesu anadeta: «Ee! Halyagagi umundu úwambuma kwo! Nyuvwiti
kwe'misi keera yanjaaga mwo.»
47 Ulya mukazi, mbu abone kwo ataki hiiti ubulyo bwo'kuyibisha, anayija imbere lya
Yesu agweti agajuguma, anagwa mu magulu gaage. Ne'ri akaba akola imbere lya'bandu
booshi, anamúbwira íbyatuma amúhuma kwo, na ngiisi kwo ayami kizibwa.
48 Yesu anamúbwira: «E munyere wani, bwo umbiisiragi kwo'bwemeere, kyo
kyatuma wakira. Ugendage no'mutuula!»
49 Iri Yesu akaba akiri mu deta, hanayija umundu ukulyoka imwo'yo mukulu Yahiro,
anamúbwira: «E waliha, munyere wawe, keera afwa. Utaki tami luhya umwigiriza!»
50 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, anabwira uyo Yahiro: «Utayobohe! Ubiike Rurema
kwo'bwemeere naaho. Munyere wawe agaakira.»
51 Ne'ri Yesu akahika ha mwo'yo Yahiro, atanahanguula kwo habe ugundi ye
bagayingiranwa, átali Peturu, na Yohana, na Yakobo, na yishe wo'yo munyere, na nyina.
52 Na bwo'yo munyere âli mali fwa, abandu booshi bâli gweti bagamúlirira ku
kimombo. Haliko, Yesu anababwira: «Mulekage ukulira! Uyu munyere atafwiri. Si
ahuniiri naaho!»
53 Yabo bandu, iri bakayuvwa kwokwo, banatondeera ukumúshekeereza, ti shoshoo!
Mukuba, bâli yiji kwo keera afwa.
54 Ulya munyere, Yesu anamúgwatira ku kuboko, anamúbwira: «E mwana wani,
vyuka!»
55 Lyeryo ulya munyere, umutima gwanagaluka, anayami yimuka. Yesu anababwira
kwo bamúheereze byo agaalya.
56 Balya babusi baage, iri bakabona kwokwo, banasoomerwa bweneene! Haliko, Yesu
anabakomeereza kwo hatagirage mundu ye bagabibwira.

9

Yesu atuma indumwa zaage ikumi na zibiri
(Mataayo 10.5-15; Mariko 6.7-13)

1 Yesu anahamagala indumwa zaage ikumi na zibiri, anaziheereza ubushobozi,
anabahanguula kwo bakizi yimula ibisigo, banakize na'balwazi.
2 Anazituma, gira zikizi genda zigayigiriza abandu hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema,
zinabe ziri mu kiza na'balwazi.
3 Yesu anazibwira kwokuno: «Hatagirage kindu kyo mugatwala ku lugeezi, iba ngoni,
kandi iri ludaha, kandi iri mukate, kandi iri fwaranga, kandi iri kyambalwa kya kabiri.
4 «Ngiisi nyumba yo mugayingira mwo, munabeere mwomwo, halinde ku lusiku lwo
mugalyoka yaho.
5 Ne'ri abandu bangalahira ukumùyegereza, ikyanya mugalyoka mu yako kaaya
kaabo, munabugumule ulukungu úluli ku magulu giinyu!* Bube bumasi kwo mushuba
yaho ha mwabo!»
6 Kwokwo, yizo ndumwa zanakizi genda zigalenga mu twaya, iri zinamenyeesa
abandu Imyazi Miija. Zanakizi kiza abalwazi ba ngiisi handu.

Heroode agangaanwa hi'gulu lya Yesu
(Mataayo 14.1-12; Mariko 6.14-29)

7 Yibyo byoshi, ikyanya Yesu âli kizi bigira, umutwali Heroode anabiyuvwa,
byanamúgangaana. Mukuba, abandu baguma, bâli gweti bagaadeta kwo Yohana
wo'kubatiiza ye wazuuka mu bafwiri.
8 Abandi, mbu'muleevi Hiriya ye wayija. Na wa'bandi, mbu gundi wa mu baleevi ba
keera ye wazuuka.
9 Haliko, Heroode anadeta: «Si keera n'gasingula Yohana itwe! Aaho! Nyandagi uyo
gundi, ye ngweti ngayuvwa kwe'myazi mwene iyo?» Kwokwo, Heroode anakizi gira
kwo abonaane na Yesu.

Yesu ayigusa abandu bihumbi magana gataanu
(Mataayo 14.13-21; Mariko 6.30-44; Yohana 6.1-14)

10 Indumwa za Yesu, zanagalukira imunda ali, zanamúganuulira ngiisi byo zikagira.
Haaho, anazitwala áhayiheriiri mu kaaya ke'Betesahida.
11 Ne'ri abandu bakamenya ngiisi kwo agenda, banamúgwana yo. Anabayegereza
bwija, anatondeera ukubaganuulira hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema. Na ngiisi ábâli
lwaziri mu kati kaabo, anakizi bakiza.
12 Iri hakaba kakola kabigingwe, abigirizibwa baage ikumi na babiri, banayiji
múbwira: «E mwigiriza, hano tuli, muli mu kishuka. Aaho! Uhanguule yaba bandu,
bagende mu twaya útuli hoofi, kiri na mu bishoola, gira lyo balonga ho bagahanda,
balonge ne'byo bagaalya.»
13 Yesu anabashuvya: «Nanga! Mwehe mubaheereze byo bagaalya!» Nabo: «Si
ndaabyo tuhiiti, ha nyuma lye'mikate itaanu, ne'fwi zibiri naaho. Ka uloziizi tugendi
sumira yaba bandu booshi?»
14 Na mu yabo bandu, mwâli hisiri abashosi nga bihumbi bitaanu.
Yesu anababwira: «Mubwataze yaba bandu ndeeko-ndeeko, nga ya'bandu makumi
gataanu-gataanu.»
15 Ne'ri bakababwataza,
16 Yesu, anayabiira irya mikate itaanu, na zirya fwi zombi, analegamira mwi'gulu,
anadeta kongwa imwa Rurema. Ne'ri akabikoojola-koojola, anabiheereza abigirizibwa
baage, gira nabo babigabulire abandu.
17 Balya booshi, banalya bweneene, halinde banadadaarwa. Ne'kyanya abigirizibwa
bakakuumania imisigala, yanayijuza ingega ikumi na zibiri, nywe!

Peturu adeta kwo Yesu ye Kirisito
(Mataayo 16.13-28; Mariko 8.27–9.1)

18 Lusiku luguma, ikyanya Yesu âli gweti agahuuna Rurema áhayiheriiri, anabuuza
abigirizibwa baage: «Aaho! Abandu bagweti bagaadeta kwo ndi nyandi?»
19 Banamúshuvya: «Baguma, bali mu deta kwo we Yohana wo'kubatiiza. Na'bandi,
kwo we Hiriya. Na'bandi, kwo uli muguma wa mu baleevi ba keera úkazuuka.»
20 Yesu anashubi babuuza: «Haliko mwehe, mugweti mugaadeta kwo ndi nyandi?»
Peturu anamúshuvya: «Wehe we ulya Masiya! Ee ma! Rurema ye kakutuma.»
21 Haaho, Yesu anabakomeereza kwo hatagire mundu ye bagabwira kwokwo.

---

* **9:5 9.5** Kubugumula ulukungu úluli ku magulu, kuli kuyerekana kwo babatwikira kwo hi'gulu lyo'buligo bwabo.

22 Anababwira: «Umwana wo'Mundu, akwiriiri akizi libuzibwa ku njira nyingi.
Agalahirwa na'bashaaja ba'Bayahudi, na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, anay-
itwe. Halikago, ku lusiku úlugira izishatu, anazuuke.»
23 Ha nyuma, Yesu anabwira booshi kwokuno: «Umundu, iri angalooza ukungulikira,
akwiriiri ayilahire yenyene. Abetulage ikibambo kyage ngiisi lusiku, abuli ngulikira.
24 «Umundu, iri angalooza ukukizagya itwe lyage, ye galiteera. Haliko, iri angaliteera
hi'gulu lyani, lyoki agalikiza.
25 Umundu, iri angalonga íbiri mu kihugo byoshi, anayiteere yenyene, bikagi byo
agaaba ayunguka? Si ndaabyo!
26 «Umundu, iri angafwa ishoni hi'gulu lyani, na hi'gulu lya'magambo gaani, uyo
yo'Mwana wo'Mundu naye agazifwira ku kyanya âye yije mu bulangashane bwage, na
mu bwa Yishe, na mu bwa'baganda baage bataluule.
27 «Namùbwira ukuli, kwo mu yaba bandu ábayimaaziri hano, baguma batagaafwa,
bátazi bona ubwami bwa Rurema!»

Yesu ahinduka ikikebe
(Mataayo 17.1-8; Mariko 9.2-8)

28 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, hanalenga nga siku munaana. Ha nyuma,
anayabiira Peturu, na Yohana, na Yakobo, anabateramana ku mugazi, gira agendi
huunira ho Rurema.
29 Ne'kyanya akaba akola mu múhuuna, lyeryo ngana anayami hinduka ikikebe!
Imirondo yage, yanaba pepeepe, yanalangashana bweneene!
30 Hanayami bonekaga abashosi babiri mu kati ko'bulangashane, Musa na Hiriya.
Yabo bombi, bâli gweti bagamúganuuza.
31 Banamúbwira ngiisi byo Rurema akamúshungikira, na ngiisi kwo agagendi fwira
i Yerusaleemu.
32 Ku kyekyo kyanya, Peturu na yabo baabo bâli mali lembwa ni'ro, haliko, iri
bakasisimuka, banabona kwo Yesu akola mu bulangashane! Banabona na yabo bashosi
bombi, bakoli yimaaziri ha butambi lyage.
33 Yabo bombi, iri bakaba bakolaga mu músiga, Peturu anamúbwira: «E Nahamwitu,
buli bwija bwo tuli hano. Aaho! Tuyubakage he'bitunda bishatu: kiguma kye'mwawe,
ne'kindi kye'mwa Musa, ne'kindi kye'mwa Hiriya.» Yibyo byo Peturu âli desiri, kwâli
nga kudaada.
34 Ikyanya Peturu akaba akiri mu deta, hi'gulu lyabo, hanajooka ikibungu, kyan-
abazinga. Yabo bigirizibwa, banatondeera ukuyoboha bweneene!
35 Mu kirya kibungu, mwanahuluka izu, lyanadeta kwokuno: «Uyu ye Mwana wani.
Nie kamútoola. Aaho! Mukizi múyuvwiriza.»
36 Yiryo izu, iri likayusa ukudeta, abigirizibwa ba Yesu banabona kwo akoli sigiiri
yenyene.
Mu yizo siku, yibyo byoshi byo bakabona yaho, ndaaye mundu ye bakabiganuulira.
Si banayihulikira naaho.

Yesu ayimula ikisigo mu mwana
(Mataayo 17.14-18; Mariko 9.14-27)

37 Iri bukakya, Yesu na'baabo banalyokaga ku mugazi, banagwanana abandu bingi
bweneene.
38 Mu kati kaabo, mwâli riiri mundu muguma, anayiberekaania kwi'zu, ti: «E
Mwigiriza, we kongwa! Nakuyinginga undolere uno mwana wani we'kininga.
39 Ikisigo kiri mu múbambura, iri kinamúyamulula mu mútukumula. Ni'fulo linakizi
mútutumuka mu kanwa. Kigweti kigamúfuta-futa, kitanali mu múshagirira mwo.
40 Keera n'gayinginga abigirizibwa baawe kwo bakiyimule, banayabirwa.»
41 Yesu anadeta: «Mwe bandu ba kino kibusi, si mutabiisiri Rurema kwo'bwemeere,
munakoli bihuusiri! Aahago! Tugayamanwa halinde mangoki? Nganakizi mùgooyera,
halinde mangoki? Ndeetera uyo mwana wawe.»
42 Uyo mwana, mbu abaagage akiri mu yegeera Yesu, lyeryo ngana kirya kisigo
kyanayami múnyanyaga haashi. Kyanamútukumula. Kundu kwokwo, Yesu
anakikanukira, kyanatuma ulya mwana agayami kira. Yesu anamúgalulira yishe.
43 Balya bandu booshi, mbu babonage ubushobozi bwa Rurema kwokwo, bana-
soomerwa bweneene!

Yesu agwanwa adeta hi'gulu lyo'kufwa kwage
(Mataayo 17.22-23; Mariko 9.30-32)

Ikyanya yabo bandu bâli ki somiirwi, hi'gulu lya Yesu, anabwira abigirizibwa baage kwokuno:
44 «Ngiisi byo namumùbwira, mubiyuvwirize bwija! Umwana wo'Mundu agatangwa mu maboko ga'bandu.»
45 Yibyo Yesu akababwira, batanabisobanukirwa. Bâli bishirwi umugeeza gwabyo, banayoboha ukumúbuuza byo.

Nyandi úkuliiri abaabo?
(Mataayo 18.1-5; Mariko 9.33-37)
46 Mu bigirizibwa ba Yesu, mwanayimuka imbamba, mbu nyandi mu kati kaabo úkuliiri abaabo.
47 Ikyanya bâli gweti bagahambanwa, Yesu anayami menya ngiisi byo bâli toniri. Kyanatuma agayabiira umwana mwanuke, anamúyimangika ha butambi lyage.
48 Anababwira kwokuno: «Umundu, iri angayegereza umwana mwanuke kwi'ziina lyani, iri nie ayegereza. Ne'ri anganyegereza, iri ayegereza no'lya úkanduma. Ngiisi útoohiri mu kati kiinyu, yoyo ye mùkuliiri!»

Ngiisi útali mu tuhangirira, iri ali uluhande lwitu
(Mariko 9.38-40)
49 Yohana anabwira Yesu: «E Mwigiriza, tukabona mundu muguma, agweti agayimula ibisigo kwi'ziina lyawe. Twanamúlahiza, bwo atali muguma witu.»
50 Yesu anamúshuvya: «Mutaki shubi múbuza! Iri umundu angaba atali mu tuhangirira, iri ali uluhande lwitu.»

Abasamariya baguma balahira ukuyegereza Yesu
51 Yesu, ikyanya kyage kyo'kugalukira mwi'gulu kyâli koli yegeriiri. Kyanatuma agahiga kwo agendage i Yerusaleemu.
52 Anatuma indumwa mu kaaya kaguma ka'Basamariya, gira zigwanwe zamúteganulira ngiisi íbigamúgoora.
53 Haliko, yabo bandu be'yo munda banalahira ukumúyegereza, bwo âli riiri mu njira yo'kugenda i Yerusaleemu.
54 Abigirizibwa baage, Yakobo na Yohana, mbu babonage kwokwo, banamúbuuza: «E Nahamwitu, ka uloziizi tuhuune umuliro mwi'gulu, gubatibukire kwo, halinde gubajigiivye?»
55 Yesu anakebaanuka, anabakanukira.
56 Haaho, banagenda mu kandi kaaya.

Yesu ahanuula ábaloziizi ukumúkulikira
(Mataayo 8.19-22)
57 Yesu na yabo baabo, iri bakaba bakiri mu njira, mundu muguma anamúbwira: «Ngiisi ho ugakizi genda, ngakizi kukulikira!»
58 Yesu anamúshuvya: «Banyambwe, balyagagi ne'myobo. No'tunyuni, tuli mu ba ne'ngisha. Haliko, Umwana wo'Mundu, yehe atahiiti kiri na ho angalambika itwe lyage!»
59 Yesu anabwira ugundi mundu: «Ungulikire!» Haliko uyo mundu, ti: «E Nahano, umbanguule ndee gendi ziika daata.»
60 Yesu anamúshuvya: «Uleke abafwiri babe bo bagaziika abafwiri baabo. Haliko wehe, ugendi menyeesa abandu hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema.»
61 Ugundi naye, ti: «E Nahano, ngakizi kukulikira. Haliko umbanguule ndee gendi seezera imbaga yani i kaaya.»
62 Yesu anamúshuvya: «Umundu, iri angaba keera atondeera ukulima, anakebagane, iri ataki kwiriiri ukukola mu bwami bwa Rurema.»

10

Yesu, atuma abigirizibwa makumi galinda na babiri
1 Ha nyuma, Nahano anatoola abandi bigirizibwa makumi galinda na babiri. Yabo bandi, anabatuma babiri-babiri, bagwanwe mu ngiisi kaaya, na mu ngiisi handu, ho âli koli shungisiri kwo agaahika yenyene.
2 Anababwira kwokuno: «Indalo, keera yayera bweneene, haliko abimbuzi baki keehiri. Aaho! Muhuunage mwene mimbu, atume abakozi mu ndalo yage!
3 «Mugendage! Haliko, mumenye bwija kwo ngweti ngamùtuma nga byanabuzi mu mirunga!
4 Hatagire uludaha lwe'fwaranga lwo mugatwala, kandi iri fumba, kandi iri biraato! Ne'kyanya mugaaba mukola mu njira, hatagire mundu ye mugalamusa.

5 «Ikyanya mugayingira mu nyumba, mudete, ti: “Ino nyumba, ikizi ba
mwo'mutuula!”
6 Ne'ri mwangaba muli abandu bo'mutuula, muleke umutuula gwinyu gubabeere
mwo. Haliko, iri kwangaba ndaaye, iri gugamùgalukira.
7 «Mutagende mugalaaluka-laaluka. Si ngiisi nyumba yo mwayingira mwo, mukizi
shumbika mwomwo. Munakizi lya no'kukizi nywa ngiisi byo mugahaabwa mwo.
Mukuba, umukozi, akwaniini akizi hembwa.
8 Ee! Ngiisi kaaya ko mugayingira mwo, banamùyegereze, mukizi lya ngiisi byo
bagamùheereza!
9 Na ngiisi balwazi ábalyagagi mwo, munakizi bakiza. Munababwire kwo'bwami bwa
Rurema keera bwabahikira.
10 «Haliko, iri mwangayingira mu kaaya, batanamùyegereze, mulenge mu njira
zaako, iri munadeta kwokuno:
11 “Kiri no'lukungu lwa mu kano kaaya kiinyu, twalubugumula, lutagaki tutumuukira
ku magulu giitu. Kundu kwokwo, mumenyage bwija, kwo'bwami bwa Rurema keera
bwayegerera!”
12 Namùbwiraga, kwo ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja, kiri ne'kihano kye'Soodoma,
kitagaaba kikayu, nga kya yako kaaya!»

Yesu azimula hi'gulu lyo'twaya útukamúlahira
(Mataayo 11.20-24)

13 «Yayewe imwawe, e kaaya ke'Koraziine! Yayewe ne'mwawe, e kaaya ke'Betesahida!
Birya bitangaaza byo nâli kizi gira imwinyu, íngibigirire mu kaaya ke'Tiiro na mu
ke'Sidooni, nga bandu be'yo munda keera bakayambala ubusanganira, banayibwan-
dalike mu munyota-kiiko, mu kuyerekana kwo keera batwikira ku byaha byabo.
14 Ku yukwo, ku lusiku lwo'kutwa kwe'maaja, kiri ne'kihano kya'bandu be'Tiiro,
na'be'Sidooni, kitagaaba kikayu, nga kye'mwinyu!
15 «Na naawe, we kaaya ke'Kaperinahumu! Ka utoniri kwo ugakuzibwa halinde
mwi'gulu? Aahabi! Si ukola ugalindimulirwa i kuzimu!»
16 Yesu anashubi bwira abigirizibwa baage: «Umundu, iri angamùyuvwa, iri nie
ayuvwa! Haliko, iri angamùlahira, iri nie alahira. Ne'kyanya andahiiri, iri alahira kiri
no'lya úkanduma.»

Abigirizibwa bagaluka

17 Ha nyuma, yabo bigirizibwa ba Yesu makumi galinda na babiri banagaluka, bakoli
shambiiri, banamúbwira: «E Nahamwitu, kiri ne'bisigo, ikyanya tuli mu biyimula
kwi'ziina lyawe, bikola mu tusimbaha!»
18 Anabashuvya: «N'gabona kwo Shetaani ashunguluka mwi'gulu nga mulavyo!
19 Mumenye bwija, kwo keera n'gamùheereza ubushobozi bwo'kusinda ubugoma. Ee!
Mugakizi fina kiri ne'mijoka no'tumini! Ndaanakyo kindu kyoshi íkigamùkomeeresa.
20 «Kundu kwokwo, ukushambaala kwinyu, kutakizi ba mbu bwo yibyo bisigo bikoli
mùsimbahiri. Haliko, mukizi shambaala, bwa'maziina giinyu keera gakayandikwa
mwi'gulu!»

Yesu ashambaala
(Mataayo 11.25-27; 13.16-17)

21 Ku yikyo kyanya, Yesu anashambaala ngana-ngana mu kati ko'Mutima Mweru,
anadeta kwokuno: «E Daata, ngweti ngakuyivuga bweneene, bwo we Nahano wa
mwi'gulu, na hano mu kihugo. Yaga magambo, ukagabisha abanabwenge na ábasomiri,
wanagabishuulira abagunda. E daata, kwokwo, kwo ukasiima.
22 «Daata, keera akanzikiiriza byoshi. Ndaaye úyiji Umwana, átali Daata yenyene.
Ndaanaye úyiji Daata, átali Umwana, na ngiisi yo'lya Mwana aloziizi ukumúyereka.»
23 Lyeryo, Yesu analolaga ku bigirizibwa baage, anababwira mu buhwehwe, ti:
«Muhiriirwi, bwo mukola mu bona yibi!
24 Namùbwiraga, kwo yibyo byo mukoli bwini, abaleevi bingi, kiri na'baami bingi,
bâli kizi yifwija ukubibona, batanabibona. Kiri na byo mukola mu yuvwa, bâli kizi
yifwija ukubiyuvwa, bitanaziga.»

Umugani gwo'Musamariya Mwija

25 Umwigiriza muguma we'maaja anayimuka, gira atate Yesu, ti: «E Mwigiriza, biki
byo ngwiriiri ukugira, halinde lyo ndonga ukulama imyaka ne'myakuula?»
26 Uyo mwigiriza, Yesu anamúshuvya: «Biki íbiyandisirwi mu maaja? Na biki byo
ubwini byo ziloziizi?»

27 Anamúshuvya: «Ukizi kunda Rurema Nahamwinyu ku mutima gwawe gwoshi, na
ku nzaliro zaawe zooshi, na ku misi yawe yoshi, na ku bwenge bwawe bwoshi.* Ukizi
kunda no'mutuulani wawe, nga kwo uyikuuziri wenyene.†»
28 Yesu anamúbwira: «Ee! Washuvya bwija! Ukizi giraga kwokwo, lyo naawe ulonga
ukulama.»
29 Ulya mundu, analooza ukuyigira nga ye kwaniini imbere lya Rurema, kyanatuma
agashubi buuza Yesu, ti: «Aahago! Uyo mutuulani wani, ali nyandi?»
30 Yesu anamúshuvya: «Hâli riiri mundu muguma, úwâli lyosiri i Yerusaleemu,
anamanukira mu kaaya ke'Yeriko. Ne'ri akaba akiri mu njira, anabirigishwa na'banyazi,
banamúhogola ibyambalwa, banakizi múlimbagula. Banamúsiga yaho, akola nga
úfwiri.
31 «Mu yeyo njira, mwanayiji manuka umugingi muguma. Uyo mugingi, iri akabona
uyo mundu, anamúbambala.
32 Kwokwo no'Mulaawi‡ naye, iri akahika yaho, mbu amúbonage, naye
anamúbambala.
33 «Ha nyuma, mwanayija no'Musamariya§ muguma, abalamiri. Ulya Musamariya,
mbu ahike áhali ulya mundu, yoho wee! Anamúyuvwirwa indengeerwa,
34 kyanatuma agamúyegeera. Ne'ri akabonaga inguma zaage, anaziyonera
mwe'divaayi na'mavuta, anazishweka bwija. Ha nyuma, anamúshoneza ku punda
wage, anamútwala mu nyumba ya'bageezi, anamúkuya-kuya.
35 «Iri bukakya, uyo Musamariya anahambuula ibingorongoro bibiri bye'dinaari,*
anabiheereza mwene inyumba, anamúbwira: "Uyu mundu, umútabaalage! Na ngiisi
byo ugaamala bye'ngingwe hi'gulu lyage, mango ngaluka, ngakugalulira byo."»
36 Iri Yesu akayusa yugwo mugani, anabuuza ulya mwigiriza we'maaja kwokuno: «Aa-
hago! Mu kati ka yabo bashatu, nyandi ye wabona, umutuulani wo'yo úkabirigishwa
na'banyazi?»
37 Naye, ti: «Ulya úkamúyuvwirwa indengeerwa.» Yesu anamúbwira: «Aaho! Genda,
naawe ukizi gira kwokwo!»

Yesu mu nyumba ya Marita na Maryamu

38 Yesu na'bigirizibwa baage, ikyanya bâli ki riiri mu njira, banahika mu kaaya
kaguma. Ne'ri bakaba bakola mwo, mukazi muguma, iziina lyage ye Marita,
anamúyegereza mu mwage.
39 Uyo Marita, âli riiri na mwene wabo wa Maryamu. No'yo Maryamu âli bwatiiri ha
butambi lya'magulu ga Nahano, agweti agamúyuvwiriza.
40 Uyo Marita anabona kwe'mikolwa yage iri mingi, na kwo ikola mu múhahaza
bweneene, kyanatuma agagwatwa na kashiiga, anayiji bwira Yesu, ti: «E Nahamwitu,
ka utabwini kindu kwoku mwene witu anjandira imikolwa nienyene? Umúbwire
andabaale, maashi!»
41 Nahano anamúshuvya: «E Marita, e Marita, ugweti ugagerania ku bingi-bingi,
unakola no'lushunguti.
42 Si halyagagi igambo liguma naaho írikwaniini, linali lyo liija. Lirya igambo,
Maryamu ye walitoola, atanâye liyabiirwe!»

11

Amigirizo hi'gulu lyo'kuhuuna Rurema
(Mataayo 6.9-13; 7.7-11)

1 Lusiku luguma, Yesu âli riiri ahandu halebe ali mu huuna Rurema. Ne'ri akayusa,
muguma mu bigirizibwa baage anamúbwira: «E Nahamwitu, Yohana, keera akayigiriza
abigirizibwa baage ukuhuuna Rurema. Aaho! Na nyiitu, utuyigirize ngiisi kwo tugakizi
múhuuna.»
2 Yesu anababwira: «Ikyanya mugakizi huuna Rurema, mukizi deta kwokuno:
"E Daata, iziina lyawe, likizi haabwa ulushaagwa!
No'bwami bwawe, buyije.
3 Unakizi tuheereza byo tugaalya ku ngiisi lusiku.
4 Unakizi tukoga ibyaha biitu,

---

* **10:27 10.27** Bukengeeze 6.5. † **10:27 10.27** Balaawi 19.18. ‡ **10:32 10.32** *Mulaawi* Abalaawi bâli riiri bakozi ba Rurema. Bâli kizi kola mu nyumba yage. Yibyo, wangabisoma mu Muharuuro 3. 1-13. § **10:33 10.33** *Musamariya* Abayahudi bâli kizi neena Abasamariya mbu bwo bagweti bagayikumba Rurema ku njira ítali nga yo. Kwokwo, abandu be'yo milala yombi bâli kizi gayirizania. * **10:35 10.35** *ibingorongoro bibiri bye'dinaari* zâli riiri zo'kuhemba umukozi ku mirege-rege ibiri.

nga kwo nyiitu tuli mu koga ábali mu tuhubira.
Utanakizi leka mbu tugezibwe.”»
5 Yesu anashubi babwira: «Tudetage nga muguma winyu angagendi yiguza mwira
wage ha kati ko'bushigi, anamúbwire: “E mwira wani, ungaabage imikate ishatu.
6 Mukuba, mwira wani akola mu lugeezi, keera anandaalira. Na buno, ndahiiti byo
ngamúzimaana.”
7 «Uyo mwira wage, anamúshuvye: “Ewe! Utanzuuze! Si keera nayigala, tunakoli
gwejiiri na'baana. Ndangaki vyuka, mbu lyo nguheereza ikindu!”
8 «Namùbwira kwo'yo mundu, kundu atangavyuka no'kuheereza uwabo umukate,
mbu bwo ali mwira wage, haliko agavyuka ngana, anamúheereze ngiisi íbimúgooziri.
Mukuba, uyo wabo, atayoyerera ukumúyiguza.
9 «Kwokwo, namùbwiraga. Mukizi huuna Rurema, lyo muhaabwa! Munakizi
shakula, lyo mulonga. Munakizi yiguza, lyo muyigulirwa.
10 Umundu, iri angahuuna, agahaabwa. Ne'ri angashakula, agalonga. Ne'ri
angayiguza, agayigulirwa.
11 «Nyandagi yishe wo'mwana mu kati kiinyu, yo'mwana wage angahuuna ulufwi,
anamúheereze umujoka? Si ndaaye!
12 Kandi iri amúhuuna igi, anamúheereze akamini?
13 «Kwokwo, kundu muli babi, haliko muyiji ukukizi heereza abaana biinyu ibindu
biija. Aahago! Ka itali yo haahe kwe'ri mwangahuuna Umutima Mweru imwa Yisho úli
mwi'gulu, kwo agamùheereza gwo!»

Yesu adukwa kwo ali mu kolera kuguma na Berizebuuli
(Mataayo 12.22-30; Mariko 3.22-27)

14 Lusiku luguma, Yesu akagwana umundu úwâli mwe'kisigo kyo'kumúmemya. Ne'ri
akamúyimulira kyo, anatondeera ukushubi deta. Abandu ábâli kuumaniri yaho, mbu
babonage kwokwo, banasoomerwa ngana!
15 Haliko, baguma baabo banadeta: «Ehee! Si agweti agayimula ibisigo ku njira ya
Berizebuuli, umukulu wabyo!»
16 Abandi, banageza Yesu, mu kumúhuuna ikyereso kye'kitangaaza ukulyoka
mwi'gulu.
17 Yago magambo go bâli kizi tona, Yesu âli koli gayiji, kyanatuma agababwira
kwokuno: «Abandu bo'bwami buguma, iri bangayihandulana kwo, iri yubwo bwami
bugaasiba. Na'bandu be'nyumba nguma, iri bangayihandulana kwo, iri bagashaabuka.
18 Aahago! Kiri na Shetaani, iri angayihaga yenyene, kuti kwo'bwami bwage bwangaki
yimanga?
«Keera mwadeta kwo ngweti ngayimula ibisigo ku njira ya Berizebuuli.
19 Íngibe ndi mu biyimula ku njira yage, abaana biinyu nabo, bali mu biyimula ku
bushobozi bwa nyandi? Aaho! Kwokwo, bo bagamùyagiisa kwo mwahuba ku ngiisi
byo mwandega kwo.
20 Halikago, iri nangaba ngweti ngayimula ibisigo ku bushobozi bwa Rurema, iri
ubwami bwage keera bwamùhikira!
21 «Ikishugusha, iri kyangaba kiri mu langa inyumba yakyo, kinabe kifumbiiti
ibilwaniiso, iri ibindu byakyo bitagaahumwa kwo.
22 Haliko, umundu úmúhimiri imisi, iri angayiji múteera, anamúhime, lyoki,
angamúnyaga ibilwaniiso byo ashubi sikamiiri kwo, anashahule íbiri mu nyumba,
anabigabure.
23 «Umundu, iri angaba atali uluhande lwani, iri ali mugoma wani. Ne'ri angaba atali
mu kuumania kuguma na naani, iri ali mu shaabula.

Ukugaluka kwe'kisigo
(Mataayo 12.43-45)

24 «Hali ikyanya ikisigo kiri mu shaaga mu mundu, kinagende kigazumba-zumba ku
luumagu, mu kulooza ho kigaluhuukira. Ne'kyanya kiri mu habula, kinadete: “Aahago!
Ngagalukira mu yerya nyumba yani yo n'galyoka mwo.”
25 «Ne'kyanya kiri mu shubi gihika mwo, kinagwane ikola mbiize, inakola ndimbiise
bwija.
26 Lyeryo, kirya kisigo kinagendi leeta ibyabo bisigo birinda, íbibihuusiri ukukihima.
Byoshi, binayami yifunda mu'lya mundu, binamútuule mwo. Kwokwo, ubuzinda, ulya
mundu anakalaalirwe bweneene, ukuhima kwo atákalaliirwi ubwa mbere.»

Banyandi ábahiirwa?

27 Iri Yesu akaba akiri mu bwira abandu kwokwo, mukazi muguma anayitalukiza mu
kudeta: «E waliha, ahiriirwi, umukazi úkakubuta, anakuyoza!»
28 Yesu anamúshuvya: «Nanga! Si bahiriirwi, ngiisi ábagweti bagayuvwa Igambo lya
Rurema, banakizi lisimbaha!»

Abandu bahuuna Yesu ikyereso
(Mataayo 12.38-42)

29 Ikyanya abandu bakakungamira Yesu, anatondeera ukudeta kwokuno: «Abandu ba
kino kibusi, keera babihuuka! Kundu bagweti bagambuuna ikyereso kye'kitangaaza, si
ndaakyo bagayerekwa, kítali kyekirya kye'mwa Yona.
30 Ee! Nga kwokulya Yona akaba kyereso mu bandu ba mu kaaya ke'Ninaawi, kwokwo
kwo'Mwana wo'Mundu naye, agaaba kyereso mu bandu ba kino kibusi.
31 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, mwami-kazi we'luhande lwe'kisaka
naye agayimuka, anahaniise abandu ba kino kibusi. Mukuba, akalyokerera mu
mahanga ga hala, gira ayiji yuvwa amagambo go'bwitegeereze bwe'mwa Sulumaani.
Munamenyage kwo buno, hali úkuliiri Sulumaani!
32 «Ku lusiku lwa'bandu bâye twirwe kwe'maaja, abandu be'Ninaawi nabo, bagay-
imuka, banahaniise abandu ba kino kibusi. Mukuba, balya bandu be'Ninaawi, ikyanya
Yona akababwira igambo lya Rurema, banayami twikira ku byaha byabo. Munamenyage
kwo buno, hali úkuliiri Yona!

Itara lya'magala
(Mataayo 5.15; 6.22-23)

33 «Ndaaye úwangayasa itara, mbu analifunde áhabishamiri, kandi iri alitumbikira
kwe'kitiri. Si ali mu libiika ku kiterekero. Kwokwo, ikyanya abandu bagayingira mu
nyumba, bayami bona ulukereera lwalyo.
34 «Amasu giinyu, galyagagi ngi'tara lya'magala. Ne'kyanya gali mu ba gakiri
magumaana, amagala giinyu gooshi gali mu ba gaki yijwiri mwo'mulengeerwe. Haliko,
iri amasu giinyu gangaba gakoli fwiri, lya'magala giinyu gali mu ba gakoli yijwiri
mwe'kihulu.
35 «Ku yukwo, mukizi yilanga bwija, halinde mukizi yijula mwo gulya mulengeerwe!
Si mutabe mwe'kihulu.
36 Amagala giinyu, ikyanya gali mu ba mwo'mulengeerwe, na buzira kihulu kyoshi,
lyo mugamolekerwa lwoshi, nge'kyanya muli mu molekerwa ni'tara.»

Yesu ayoboola Abafarisaayo
(Mataayo 23.1-36; Mariko 12.38-40)

37 Ikyanya Nahano Yesu akayusa ukudeta kwokwo, Umufarisaayo muguma
anamúlaalika kwo ayiji lya mu mwage. Kwokwo, Yesu anayingira mwo, anabwatala
ha byokulya.
38 Uyo Mufarisaayo, ikyanya akabonaga ngiisi kwo Yesu alunguula agaalya, buzira
kutee karaba, anasoomerwa ngana.
39 Haliko, Nahano anamúbwira kwokuno: «Mwe Bafarisaayo, mugweti mugakizi
shukiiriza inyuma lyo'rusoozo, ne'nyuma lye'sahaani. Haliko imitima yinyu, iki yijwiri
mwo'bunyazi, na'gandi mabi.
40 Si mulyagagi bahwija! Ikyanya Rurema akabumba i mugongo, ka atakabumba na
mu nda?
41 Aaho! Ngiisi íbiri mu birugu biinyu, mutee kizi tabaala mwa'bakeni, lyo byoshi
bigamùbeera byeru.
42 «Yayewe imwinyu, mwe Bafarisaayo! Mugweti mugatangira Rurema ihihande
higuma hi'kumi hyo'tulungo, ne'shogo nzobeera, munajandagire ukugira íbikwaniini
imbere lyage, no'kumúkunda. Yibyo, byo mushubi kwiriiri ukukizi gira, buzira kuleka
ukumútangira na ku yutwo tuniini.
43 «Yayewe imwinyu, mwe Bafarisaayo! Si musiimiri bweneene ukukizi yigangaaza
ku bitumbi bye'mbere mu nyumba ze'mihumaanano. Munasiimiri no'kukizi lamusibwa
no'lushaagwa mu tuguliro.
44 Yayewe imwinyu! Muli mu ba nga shinda keera ízabuba. Si abandu bali mu zifina
kwo, buzira kumenya.»
45 Lyeryo, muguma wa mu bigiriza be'maaja, anabwira Yesu: «E Mwigiriza, ikyanya
uli mu detaga yaga magambo, na nyiitu, uli mu ba keera watutuka!»
46 Yesu anamúshuvya kwokuno: «Na niinyu, mwe bigiriza be'maaja, yayewe
imwinyu! Si muli mu lulungira abandu imiteekerwa mizito. Na mwenyene, mutagweti
mugagihisa kiri na kwo'munwe!

47 «Yayewe imwinyu! Balya baleevi ba keera, bashokuluza biinyu bo bakabayita! Na
mwehe mukoli gweti mugabayubakira ishinda zo'mulimbo!
48 Kwokwo, kwo mugweti mugayerekana kwo musiimiri ngiisi byo bashokuluza biinyu
bakagira. Mukuba, balya bashokuluza biinyu, bo bakabayita, na niinyu mwe mugweti
mugayubaka ishinda zaabo.
49 «Kyo kikatuma Rurema agaadeta kwokuno ku bwitegeereze bwage: "Ngabatumira
abaleevi ne'ndumwa. Kundu kwokwo, baguma baabo, bagakizi bayita. Na ábagasigala,
banakizi balibuza."
50 «Ku yukwo, abandu ba kino kibusi bagabuuzibwa hi'gulu lyo'muko gwa'baleevi
booshi ábakayitwa, ukulyokera ku ndondeko ye'kihugo.
51 Yukwo, kugatondeerera ku muko gwa Habeeri, halinde ukuhisa ku gwa Zakariya,*
ulya úkayitirwa ha kati ke'nyumba ya Rurema, na'katanda ko'kutangira kwa'matuulo.
Namùbwira ukuli, kwo yibyo byoshi, abandu ba kino kibusi bo bagabuuzibwa hi'gulu
lyabyo!
52 «Yayewe imwinyu, mwe bigiriza be'maaja! Si mukayima abandu ulwiguzo
lwo'kuyingira ho bangalongera ubumenyi. Mwehe mwenyene, mutakahayingira.
Ne'kyanya abandi bâli kizi gira mbu bahayingire, mwanabahangirira.»
53 Iri Yesu akalyoka yaho, balya Bafarisaayo, na'bigiriza be'maaja, bâli koli rakiiri
bweneene! Banakizi kulikira Yesu bagweti bagamúkayira! Banamúbuuza ibibuuzo
bingi-bingi,
54 mu kulooza igambo lyo bangamúgwakiza kwo.

12

Amigirizo hi'gulu lyo'bulyalya

1 Ku yikyo kyanya, ibinoono ne'binoono bya'bandu byanashololokera áhali Yesu,
halinde banafindana bweneene. Yesu anatee bwira abigirizibwa baage kwokuno:
«Mukizi yilanga no'bulyalya bwa Bafarisaayo! Si bugweti bugashashaata nga saama.
2 «Ngiisi íbibwikiirwi, bigaki bwikuulwa. Na ngiisi íbibishamiri, bigaki bishuulwa.
3 Ngiisi byo mukadetera mu kihulu, bigaki yuvwikana mu mulengeerwe. Na ngiisi byo
mukadeta mu kisiika, bigaki detwa kwi'zu lihamu hi'gulu lye'nyumba.

Ngiisi úkwiriiri ukuyobohwa
(Mataayo 10.28-31)

4 «E biira baani, mutakizi yoboha ábagweti bagayita amagala! Ha nyuma lyo'kuyita
amagala giinyu, ndaakibyo bindi bashobwiri ukugira.
5 «Buno, ngamùyerekaga ngiisi ye mukwiriiri ukukizi yoboha. Mukizi yoboha
Rurema! Mukuba, yehe, alyagagi no'bushobozi bwo'kutee yita amagala go'mundu,
akabuli múlasha i nakwere. Namùbwiraga, kwo yoyo ye mukwiriiri ukukizi yoboha!
6 «Ko'tulembe-rembe tutaanu tutali mu guliisibwa ku tungoro-ngoro tubiri naaho?
Kundu kwokwo, ndaahyo higuma hyatwo, hyo Rurema ali mu yibagira.
7 Na mwehe, mwe mulyagagi na'kamaro bweneene ukuhima utulembe-rembe twingi!
Kiri no'mushaku ku matwe giinyu, guli muharuure. Ku yukwo, mutakizi ki yoboha!

Ukuyemeera Yesu imbere lya'bandu
(Mataayo 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 «Niehe, nie Mwana wo'Mundu, namùbwira, kwe'ri umundu anganyemeera imbere
lya'bandu, naani ngamúyemeera imbere lya'baganda ba Rurema.
9 Haliko, iri anganyiyogookola imbere lya'bandu, na naani ngamúyiyogookola imbere
lya'baganda ba Rurema.
10 «Umundu, iri angatuka Umwana wo'Mundu, angakogwa. Haliko, iri angatuka
Umutima Mweru, lyoki atâye kogwe!
11 «Ikyanya mugatwalwa mu nyumba ze'mihumaanano, ne'mbere lya'batwali,
ne'mbere lya baguvuruneeri, mbu muyibulanire, mutakizi gerania, mbu biki byo
mugaadeta!
12 Ku kyekyo kihe, lyo'Mutima Mweru gugamùyereka ngiisi byo mukwiriiri ukudeta.»

Ubuhwija bwo'mugale muguma

13 Mu yabo bandu bingi, muguma anabwira Yesu: «E Mwigiriza, ubwirage mwene
witu, kwo tugabe ibindu byo tukasigirwa.»

---

* **11:51 11.51** Mu Mandiko Meeru ga'Bayahudi, úkayitwa ubwa mbere, âli riiri Habeeri. Na úkayitwa ubuzinda, âli riiri muleevi Zakariya. Ndondeko 4.8; 2 Kutondobola 24.20-22.

14 Yesu anamúshuvya: «Nyandi úkambiika kwo mbe muhambuuzi mu kati kiinyu,
kandi iri mutwi we'maaja ziinyu?»
15 Lyeryo, Yesu anabwira balya bandu: «Mutakizi hemuka, mbu mulonge ibindu bingi!
Tutangadeta kwo'mundu ali mugumaana, mbu bwo ahiiti ibindu bingi.»
16 Yesu anabatwira umugani kwokuno: «Hâli riiri umugale muguma, ye'ndalo zaage
zâli yeziri bweneene!
17 Uyo mugale, anayibuuza, ti: "Kutagi kwo namu gira? Si ino mimbu yoshi, ndaki
hiiti ho ngagilunda!"
18 «Anayidesa: "Ngoli yiji kwo ngaagira. Namuhongola ibihinda byani, na nyubake
ibihamu. Mwomwo, mukabe mwo ngalunda ino mimbu yani yoshi, ne'bindi bindu
byani.
19 Haaho, lyo ngayidesa mu mutima gwani: Aa! Ukoli yisinguliiri akanyamwala
ke'bindu biija! Bigakuhisa ku myaka mingi. Aaho! Uvwagarare! Ukizi lya, no'kunywa,
iri unashambaala."
20 «Kundu kwokwo, Rurema anayiji múbwira: "Ewe! Ulyagagi muhwija! Si mu
bushigi bwa zeene, lyo ugaafwa! Aahago! Yibyo bindu byoshi byo wayilundira, bigaaba
bye'mwa nyandi?"»
21 Yesu, anayusa, mu kudeta: «Kwokwo, kwo bigaaba, iri umundu angayilundira
ibindu halwage yenyene, atanabe mugale ku bya Rurema.»

Tutakizi gerania
(Mataayo 6.25-34)

22 Yesu anashubi bwira abigirizibwa baage kwokuno: «Mutakizi ki gerania hi'gulu
lyo'burambe bwinyu, mbu biki byo mugaalya, kandi iri biki byo mugayambala.
23 Si uburambe bwonyene, bwo buli na'kamaro ukuhima ibyokulya! Na'magala
kwakundi, go gali na'kamaro ukuhima ibyambalwa.
24 «Mulolere ku banamujongo! Si batali mu byala, batanali mu yimbula. Ndaanabyo
bihinda byo bagweti. Kundu kwokwo, Rurema ali mu baliisa. Aaho! Mwehe, ka mutali
mwe muli na'kamaro bweneene ukuhima utunyuni!
25 «Mu kati kiinyu, nyandagi úwangayiyushuulira kiri ne'kihe kiguma ku bulamu
bwage, ku njira yo'kuyigeraniza? Si ndaaye!
26 Na bwo mutashobwiri ukugira íhiniini nga yihi, kituma kiki muki gweti mugagera-
nia ku bindi?
27 «Mulolere ku twaso, ngiisi kwo tuli mu kula. Si tutali mu himbuka, tutanali mu
yihangira ibyambalwa. Kundu kwokwo, namùbwiraga kwo kiri na mwami Sulumaani,
kundu âli tuuziri mu bulangashane bwa'kahebuuza, haliko, atakayilimbiisa nga kaguma
kaatwo!
28 «Kwokwo, kwo Rurema ali mu limbiisa ibyasi bya mu kishuka. Yibyo byasi, zeene
biri ho, na kusheezi, binakabulwe mu muliro. Aahago! Ka itali yo haahe kwo na niinyu,
agakizi mùyambika. Si ubwemeere bwinyu, buki niihiri bweneene!
29 «Kwokwo, mutakizi ki yihahalira ku byo mugaalya, kandi iri ku byo mugaanywa!
Mutanakizi ki gerania.
30 Yibyo byoshi, abapagaani bo bagweti bagabilooza. Haliko mwehe, Yisho úli
mwi'gulu ayiji-yiji kwo bimùgooziri!
31 Kwokwo, mukizi hahalira ubwami bwa Rurema, lyo mugayushuulirwa ne'bindi
byoshi.

Ubugale bwa mwi'gulu
(Mataayo 6.19-21)

32 «Mutakizi yoboha, kundu mulyagagi kikembere kiniini. Mukuba, mwehe, yisho úli
mwi'gulu akasiima ukumùheereza ubwami bwage.
33 «Muguliisagye ibindu biinyu! Na byo mugabilonga kwo, munabiheereze abakeni.
Muyibiikire indaha ízitagahula. Munabe ne'bihinda mwi'gulu, íbitali mu shereera.
Yaho mwi'gulu, ndaaye muzimba úwangabiyegeera. Ndaanazo nyeeje ízangayiji
bifuuha.
34 Ee! Ngiisi ho mubiisiri ibihinda biinyu, ho na haaho he'mitima yinyu iri.

Mukizi yama muyiteganwiri

35 «Mukizi yama muyiteganwiri! Na'matara giinyu, gakizi yama gayasiri.
36 Mube nga'bakozi ábayiteganwiri, mu kulindirira nahamwabo alyoke ku buhya.
Mango ayiji yiguza, bakavwaruke ukumúyigulira.
37 «Ikyanya nahano agayija, bahiriirwi, ngiisi bakozi bo agagwana baki laliiri!
Namùbwira ukuli, agakenyera, anababwataze ha byokulya, anabahakulire byo.

38 «Yukwo kugaluka kwage, kundu kwangaba kuli ku kyanya kya kahola-masiga, kandi
iri ku mutwezi, balya bakozi bagaaba bahiriirwi, iri nahamwabo angabagwana bali
ibiringiini.
39 «Mumenye bwija, mwene inyumba ákimenye ikihe kyo'muzimba agayija kwo, nga
akayitegaanura, halinde inyumba yage itayiji tulwa.
40 «Kwokwo, na niinyu, mukizi yama muyiteganwiri. Mukuba, Umwana wo'Mundu
agayija ku kyanya mutalangaliiri.»

Umugani gwa'bakozi
(Mataayo 24.45-51)

41 Peturu anabuuza: «E Nahamwitu, ikyanya watwa yugu mugani, ka guli hi'gulu liitu
naaho, kandi iri na hi'gulu lya'bandi booshi?»
42 Nahano anamúshuvya: «Nyandagi mukozi úli mwemeera, anali mwitegeereza?
Umukozi mwene uyo, ye nahamwabo agabiika abe ye gayimangira abaabo, anabe ye
gakizi baheereza ibyokulya ku kyanya íkikwaniini.
43 «Ikyanya nahamwabo agabalamuka, iri angagwana ulya mukozi wage aki gweti
agaagira kwokwo, iri uyo mukozi agaaba ahiriirwi!
44 Namùbwira ukuli, kwo'lya nahamwabo agamúbiika, abe ye gayimangira ibindu
byage byoshi.
45 «Haliko, tudetage ngo'yo mukozi angayigamba, ti: "Si Nahamwitu, keera atinda
bweneene!" Ulya mukozi, anatondeere ukulimbagula abaabo bakozi, abashosi
na'bakazi. Anakizi lya no'kunywa, halinde analaluke.
46 «Kwokwo, uyo nahamwabo, mu kugaluka, agayija ku lusiku na ku kihe ulya mukozi
atalangaliiri. Anamútenge-tenge, anamúlashe mu bapagaani.
47 «Umukozi, iri angaba akoli yiji ubulooze bwa nahamwabo, atanabugire, agashu-
likwa ingoni nyingi.
48 «Haliko, iri angagira amabi go'kumúkululira ikihano, anabe atayiji ngiisi kwo
Nahamwabo aloziizi, yehe agakubulwa ingoni ngerwa naaho.
«Umundu, iri angahaabwa ibingi, ye ganabuuzibwa ibingi. Ne'ri angasikirizibwa
akanyamwala, ye gabuuzibwa bye'ngingwe bweneene!

Yesu agaleeta ukuyihandulana kwo
(Mataayo 10.34-36)

49 «N'gayija hano mu kihugo, gira nyiji yasa mwo'muliro. Na nziimiri bweneene
ukubona ngiisi kwo gugayaka!
50 Kiri na nienyene, ngwiriiri ndenge mu bubatiizo. Na ngoli gweteriirwi, halinde ku
kyanya bugaamala!
51 «Ka mutoniri kwo n'gayija mu kihugo, mbu lyo ngileeta mwo'mutuula? Nanga!
Leka nimùbwirage! Íbikatuma ngayija, gira abandu bayihandulane kwo.
52 Ukulyokera buno, iri inyumba yangaba mwa'bandu bataanu, abashatu bagayihan-
dula ku babiri. Balya babiri, nabo banayihandule ku yabo bashatu.
53 Umushosi agayihandula ku mugala wage. No'yo mugala wage, naye anayihandule
ku yishe. Umukazi agayihandula ku munyere wage. No'yo munyere, anayihandule
ku nyina. Umukazi agayihandula ku mwali-kazi. No'yo mwali-kazi, anayihandule ku
navyala.»

Tumenye ibyereso bye'bihe
(Mataayo 16.2-3)

54 Yabo bandu booshi, Yesu anababwira kwokuno: «Ikyanya muli mu bona kwe'kitu
kyateramira uluhande lwe'muga, muli mu yami deta kwe'nvula ikola igaania. Ha
nyuma, inanie.
55 Ne'kyanya muli mu bona kwe'mbuusi yahuluka uluhande lwe'kisaka, munayami
deta kwo igaaba ndugumbo. Kwokwo, inabe ho.
56 «Si mulyagagi balyalya! Ikyanya muli mu bona íbiri kwi'gulu na íbiri mu kihugo,
munayami menya ngiisi íbigakoleka. Aaho! Kituma kiki mutali mu sobanukirwa na
íbigweti bigakoleka mu zino siku!

Tukizi yuvwikana no'mugoma
(Mataayo 5.25-26)

57 «Mwenyene, mukwaniini mukizi twa ulubaaja ku njira íkwaniini.
58 Umulezi wawe, ikyanya aki gweti agakutwala iwa kutwirwa ulubaaja, umúyigonge
bweneene ku kyanya mukiri mu njira. Buzira kwokwo, hali ikyanya angakukululira
imbere lyo'mutwi we'maaja. Naye anakubiike kwo'mupolesi, gira akufunde mu nyumba
ye'mbohe.

59 Nakubwiraga, kwo utagashaaga mwo, útazi liha ulufwaranga luzinda lwe'kiiru!»

13

Tutwikire ku byaha!

1 Ku yikyo kyanya, abandu banayiji bwira Yesu ngiisi kwo Pilaato akayitiisa
Abagalilaaya baguma, ku kyanya bâli gweti bagabaaga ibitugwa byo'kutangwa ituulo
imwa Rurema.
2 Yesu anabashuvya: «Yabo Bagalilaaya ábakayitwa, ka mutoniri kwo bo bâli riiri
banabyaha ukuhima abaabo Bagalilaaya booshi?
3 Namùbwiraga, kwo bitali kwokwo! Kiri na niinyu, iri mutangatwikira ku byaha
biinyu, mugaki shereezibwa mweshi!
4 «Na kutagi kandi, imwa balya ikumi na munaana? Si bakahongokerwa kwo
na'kanywangi-nywangi ke'nyumba ye'Silwamu, banabindikwa? Ka kwokwo mutoniri
kwo bo bâli riiri banabyaha ukuhima abaabo booshi ábatuuziri i Yerusaleemu?
5 Namùbwiraga, kwo bitali kwokwo! Kiri na niinyu, iri mutangatwikira ku byaha
biinyu, mugaki shereezibwa mweshi!»

Umugani gwe'kiti íkitakatongeka

6 Yesu anatwira abandu yugu mugani: «Hâli riiri mundu muguma, úwâli byaziri ikiti
kyo'mutiini mu ndalo yage ye'mizabibu. Ha nyuma, anayiji kilooza kwe'bitumbwe,
haliko atanabigwana kwo.
7 Kwokwo, anabwira umulaazi we'ndalo: "Lolaga! Ikola imyaka ishatu ino, ngweti
ngayiji looza ibitumbwe ku yiki kiti kyo'mutiini, ndaanabyo ndi mu kigwana kwo. Aaho!
Ukikubage, gira kitagenderere ukugaaza yiri idaho ku busha!"
8 «Halikago, uyo mulaazi anashuvya: "E Nahamwitu, kino kiti, utee kileka ugundi
mwaka muguma naaho. Ngakifuluulira, na ngifukire hi'jolera.
9 Iri kyangakoli tongeka ku mwaka úgugayija, bwangaba bwija! Kandi iri nanga,
tukabuli kikuba."»

Yesu akiza umukazi ku lusiku lwe'Sabaato

10 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu âli riiri mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi, agweti agayigiriza abandu.
11 Na mwomwo, mwâli riiri mukazi muguma, úwâli kola ne'myaka ikumi na munaana
abambwirwi ne'kisigo kyo'kufumbika. Atanâli ki shobwiri ukuyinamuka, kiri ne'hiniini.
12 Uyo mukazi, iri Yesu akamúbona, anamúhamagala, anamúbwira: «E maawe,
ubulwazi bwawe, keera bwakira!»
13 Ulya nyaama, Yesu anamúbiika kwa'maboko. Lyeryo, anayami goloka, anayivuga
Rurema.
14 Uyo mukazi, bwo akakizibwa ku lusiku lwe'Sabaato, kyanatuma umukulu we'yo
nyumba agaraakara! Anabwira abandu, ti: «Si mu ngiisi iyinga, muli isiku ndatu
zo'kukola! Aaho! Mu zeezo siku naaho, mube mwo mugakizi kizibwa mwo. Si kutakizi
ba ku lusiku lwe'Sabaato!»
15 Nahano anamúshuvya: «Si mulyagagi balyalya! Ka ngiisi muguma winyu atali
mu yigulira ingaavu zaage mwi'ruli, kandi iri punda wage, gira azitwale iwa kushoola,
kundu kuli mu ba ku lusiku lwe'Sabaato?
16 Uyu mukazi, ali wa mwi'kondo lya Hiburahimu, keera anamala imyaka ikumi na
munaana ashwesirwi na Shetaani. Aahago! Ku lusiku lwe'Sabaato, ka naye atakwiriiri
ashwekuulwe?»
17 Yesu, mbu adetage kwokwo, balya bagoma baage booshi, banayami teteerwa.
Haliko, abandi booshi banashambaala, mu kubona amiiga gooshi go Yesu âli kizi gira.

Umugani gwe'hibuto hye'haradaali, na gwe'saama
(Mataayo 13.31-33; Mariko 4.30-32)

18 Yesu anabuuza kwokuno: «Ubwami bwa Rurema, bulyagagi kuti? Yubwo bwami,
nangabushushaania na biki?
19 Bulyagagi nga hibuto hye'haradaali, hyo'mundu akagendi byala mu ndalo yage.
Yihyo hibuto, hyanakula, hyanayiji ba kiti, halinde utunyuni twanayiji yubaka ingisha
mu matavi gaakyo!»
20 Yesu anashubi deta: «Ubwami bwa Rurema, nangashubi bushushaania na biki?
21 Bushushiini ne'saama yo'mukazi akayabiira, anagendi gifusha mu bitiri bishatu
byo'mushyano. Irya saama, yanahemeesa umushyano gwage gwoshi!»

Íbyâye be ku bandu babi
(Mataayo 7.13-14, 21-23)

22 Iri Yesu akaba akola mu njira yo'kugenda i Yerusaleemu, anakizi genda agalenga
mu twaya tuhamu, kiri no'twa mu bishoola, iri anakizi yigiriza abandu.
23 Ku yikyo kyanya, mundu muguma anamúbuuza: «E Nahano, ikyanya abandu
bagakizibwa, ka bagaaba bagerwa naaho?» Yesu, anashuvya:
24 «Mukizi gira umwete gwo'kulenga mu mulyango gwa'kafyenge! Namùbwiraga,
kwa'bandu bingi bagaagira mbu bagulenge mwo, banayabirwe.
25 «Ikyanya mwene inyumba agaaba keera ayimuka, anahamike ulwivi, lyo mugaaba
mukoli yimaaziri ha kisimba-lyango, munatondeere ukuyiguza. Mugamúyigonga, ti:
"E Nahano, utuyigulire." Haliko, agamùshuvya: "Ndamùyiji! Kiri na ho mulyosiri,
ndahayiji!"
26 «Haaho, munamúshuvye: "Si twâli kizi shangiira no'kunywa kuguma! Na mu njira
za mu twaya twitu, mwo wâli kizi tuyigiriza."
27 Haliko, agamùbwira: "Nanga! Si keera namùbwira kwo ndamùyiji! Ndayiji na ho
mukalyoka! Njagiragi yaha, mwe banakuhambwa!"
28 «Ku yikyo kyanya, mugakizi bululuka, iri munakizi shya amiino. Mukuba,
mugaabona Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo, na'baleevi booshi, balyagagi mu bwami
bwa Rurema. Si mwehe munabe mukoli yigaliirwi ha mbuga!
29 Abandu bagayija ukulyoka isheere, ne'muga, ne'mbembe, ne'kisaka, banababwataze ha byokulya mu bwami bwa Rurema.
30 «Munamenye bwija, kundu bandu baguma baki ryagagi be'nyuma buno, si bagayiji
ba, ba mbere. Na kundu abandi bakiri ba mbere buno, haliko bagayiji ba be'nyuma.»

Yesu ajengeerwa hi'gulu lye'Yerusaleemu
(Mataayo 23.37-39)

31 Ku yikyo kyanya, Abafarisaayo baguma banayiji bwira Yesu: «Ewe! Ulyokage hano,
ugendi beera ahandi! Si Heroode akoli loziizi ukukuyita!»
32 Yesu, anabashuvya: «Ulya nyambwe, mugendi múbwira kwokuno: "Lolaga! Zeene
na kusheezi, ngi gweti ngayimula ibisigo mu bandu, na mbakize na'malwazi gaabo.
No'lundi, lyo ngaahisa ku kalimbi kaani."
33 Kuguma na yibyo, bingwiriiri ngenderere na luno lugeezi lwani zeene, na kusheezi,
no'lundi, halinde mbike i Yerusaleemu. Mukuba, abaleevi batangafwira ahandi, ítali i
Yerusaleemu!
34 «E Yerusaleemu, e Yerusaleemu, si we gweti ugayita abaleevi! Ee ma! Ngiisi ábali
mu tumwa imwawe, uli mu balasha amabuye. Nâli loziizi ukukuumania abandu baawe,
nga kwe'ngoko iri mu vumbeera ibyanagoko byayo. Haliko mutanalooza.
35 «Aahago! Mumenye bwija kwe'nyumba yinyu, ikola igaasigwa mushaka!
Namùbwiraga, kwo mutagaki shubi mbona, mútazi deta: "Ulya úwayija kwi'ziina lya
Nahano, agashaanirwe!*"»

14

Yesu akiza umulwazi ku lusiku lwe'Sabaato

1 Lusiku luguma lwe'Sabaato, Yesu akayiji lya imwo'mukulu muguma wa'Bafarisaayo.
Ne'kyanya âli riiri mwo, abandu bâli gweti bagamúgandiiza bweneene!
2 Na yaho imbere lyage, hâli riiri mundu muguma, ya'magala gaage gâli koli heemiri.
3 Yesu anabuuzagya Abafarisaayo, na'bigiriza be'maaja, ti: «Ku lusiku lwe'Sabaato, ka
tuhangwirwi ne'maaja kwo tukizi kiza?»
4 Balya bakulu, batanamúyakula. Lyeryo ulya mulwazi, Yesu anamúhuma kwo,
anamúkiza, abuli múhanguula kwo ataahage.
5 Yesu anashubi babuuza kwokuno: «Ku lusiku lwe'Sabaato, nga muguma winyu
angalokerwa no'mwana mu kishimo, kandi iri ingaavu, ka atangayami múshaaza
mwo?»
6 Balya bandu, ikyanya bakayuvwa kwokwo, banateteerwa.

Tutakizi yiloogeza ulushaagwa

7 Yesu iri akabona ngiisi kwo ábalaalike bâli gweti bagakubirira ukubwatala ku
bitumbi bye'mbere, anababwira kwokuno:
8 «Ikyanya ugalaalikwa ku buhya, utahikiri bwatala ku kitumbi kye'mbere! Mukuba,
hali ikyanya bangaba balalisiri úkukuliiri.

---

* **13:35 13.35** Zaburi 118.26.

9 Na úkamùlaalika, anayiji kubwira: “Ewe! Yimukaga yaha! Uyu abe ye
gahabwatala!” Unagwatwe ne'shoni bweneene, mu kugendi bwatala inyuma lya'bandi.
10 «Ku yukwo, ikyanya ugakizi laalikwa, utee bwatala ku kitumbi kye'nyuma.
Kwokwo, ulya úkakulaalika, mango ayija, akakubwirage, ti: “E mwira, uyiji bwatala
hano ha mbere! Ho hiija!” Kwokwo, lyo ugahaabwa ulushaagwa bweneene imbere
lya'biinyu balaalike booshi.
11 Ee! Umundu, iri angayikuza, agabiikwa haashi. Haliko, iri angayibiika haashi, lyoki
lyo agakuzibwa.»
12 Haaho, Yesu anabwira úkamúlaalika kwokuno: «Ikyanya ugaagira ibyokulya
byo'lusiku lukulu, biba bya mwi'zuuba, kandi iri bya mu kabigingwe, utagire mbu
ulaalike abiira baawe, kandi iri abandu be'mbaga yawe, kandi iri beene winyu, kandi
iri abatuulani baawe, abagale. Yabo booshi, hali ikyanya bangashubi kulaalika, unabe
keera wagalulirwa ngiisi byo wabaheereza.
13 «Haliko, ikyanya ugaagira ibyokulya byo'lusiku lukulu, ulaalikage abakeni,
ne'birema, no'tundende, ne'mbumi.
14 Kwokwo, lyo ugaaba muhiirwa! Kundu batahiiti byo bangakugalulira, haliko
Rurema agakugalulira byo, ku kyanya agazuula ábakwaniini.»

Umugani gwa ábakatenguha umulaali
(Mataayo 22.1-10)

15 Mundu muguma mu bâli bwatiiri ha byokulya, iri akayuvwa ngiisi kwo Yesu adeta,
anamúbwira: «E mwigiriza, bahiriirwi, ábagavutaala ha byokulya mu bwami bwa
Rurema!»
16 Yesu anamúshuvya: «Hâli riiri mundu muguma, úkategeka ibyokulya byo'lusiku
lukulu, analaalika abandu bingi.
17 Yulwo lusiku, iri lukahikaga, anatuma umukozi wage, agendi laluula ábalaalike
booshi. Uyo mukozi, anababwira: “Muyijage! Byoshi bikola ibiringiini!”
18 «Yabo balaalike booshi, banakizi múhenduula. Uwa mbere, anamúbwira: “Keera
nagulaga indalo. Binangwiriiri ngendi gitanduula. Nakuyinginga, utambone buligo!”
19 «Ugundi, ti: “Nagula ingaavu ikumi zo'kulima. Na buno, ngola ngagendi zigera.
Nakuyinginga, utambone buligo!”
20 «Ugundi naye, ti: “Keera nahisa umukazi, bitagananzigira kwo nimúsige.”
21 «Uyo mukozi, anagalukira imwo'lya nahamwabo. Yibyo byoshi, anamúmenyeesa
byo. Uyo nahamwabo, anaraakara bweneene, anabwira ulya mukozi wage: “Ulungu-
ulage mu njira mbamu za mu kano kaaya, kiri na mu ze'mishodoko. Unakuumanie
mwa'bakeni, ne'birema, ne'mbumi, no'tundende. Yabo booshi, ubaleete!”
22 «Ha nyuma, uyo mukozi anayiji múbwira: “E nahamwitu, birya byo wanduma,
keera nabigira. Kundu kwokwo, mukiri ha'bandi bangabwatala.”
23 Uyo nahamwabo, anamúbwira: “Aaho! Ugende na mu njira za mu bishoola, na
mu za mu mbingiro. Ugendi kuumania abandu, unabaleete mu nyumba yani, halinde
iyijule.
24 Halikago, balya bo n'gatee laalika ku lusiku lwani lukulu, nakubwira kwo ndaaye
kiri no'muguma wabo úgalabula ku byokulya byalwo!”»

Íbikwaniini mu bagakulikira Yesu
(Mataayo 10.37-38)

25 Yesu âli kulikiirwi ne'binoono bya'bandu. Yabo booshi, anabakebagana, anabab-
wira kwokuno:
26 «Kundu umundu aganyijira, halikago atangaba ali mwigirizibwa wani, átazi
shomba yishe, na nyina, na mukaage, na'baana baage, na beene wabo, na'baali baage,
halinde anayishombe na yenyene!
27 Umundu atangaba mwigirizibwa wani, átazi betula ikibambo kyage, anakizi
ngulikira.
28 «Tudete nga muguma winyu angalooza ukuyubaka inyumba íshuumiri. Aaho! Ka
atangatee yika haashi, anatondobole ngiisi byo agagikoleesa kwo? Kwokwo, lyo alonga
ukumenya iri angaba ahiiti ibindu íbyangagiyijuza.
29 Mukuba, iri angalunguli yubaka ulutaliro, anayabirwe ukuluyijuza kwe'nyumba,
ikyanya abandu bagakizi lenga yaho, bagakizi mútyoza, ti:
30 “Yuuhu! Ka yo miihe! Uyu mundu, akatondeera uluubako, si lwanamúyabira!”
31 «Tudetage kwakundi, nga baami babiri bangaba bakola bagaalwa. Muguma wabo
anabe ahiiti ibihumbi ikumi naaho bya'basirikaani, no'wabo, anamúyijire ne'bihumbi
makumi gabiri. Aaho! Uyo wa'basirikaani ibihumbi ikumi, ka atangatee yika haashi,
anayisalize iri agashobola ukugagika?

32 Ne'ri angabonaga kwo bitagaaziga, agayami tuma abatungwa baage, bagende duba
imunda ulya wabo, gira balonge ukuyuvwanwa ku kyanya akiri hala.
33 «Kwokwo, ne'mwinyu, umundu atangaba ali mwigirizibwa wani, átazi hala byoshi
byo agweti!

Umuunyu muzira kamaro
(Mataayo 5.13; Mariko 9.50)

34 «Umuunyu, kiri kindu kiija. Halikago, iri gwangaba keera gwaginiinuka, ndaabyo
kandi íbyangaki shubi gununiisa.
35 Umuunyu mwene yugwo, gutaki hiiti kamaro mwi'daho, kiri na mu nagiira. Gukola
naaho gwa kuyonwa. Umundu, iri angaba ahiiti amatwiri go'kuyuvwa, ayuvwe!»

15

Umugani gwe'kibuzi íkyâli teeresiri
(Mataayo 18.12-14)

1 Ababuguza, na'bandi banabyaha, booshi bâli kuumaniri áhali Yesu, gira
bamúyuvwirize.
2 Kyanatuma Abafarisaayo na'bigiriza be'maaja, bagatondeera ukuyidodomba, ti:
«Uyu mundu, si agweti agayegereza abanabyaha! Banagweti bagashangiira.»
3 Yesu anabatwira yugu mugani kwokuno:
4 «Muguma winyu, iri angaba ali ne'bibuzi igana, kiguma kinateereke, kuti kwo
angagira? Ka atangatee siga birya makumi galimwenda na mwenda i bungere, anagende
agalooza kirya kiguma íkyateereka, halinde akibone?
5 «Kirya kibuzi, ikyanya agaaba keera akibona, agakibetula ha lutugo ku bushambaale.
6 Anakitaahane, anahamagale abiira baage na'batuulani baage, anababwire: "E balya,
tushambaalire kuguma! Kirya kibuzi kyani íkishubi teeresiri, keera nakibonaga."
7 «Namùbwira, kwokwo na mwi'gulu, muli mu ba ubushambaale bwingi ku kyanya
umunabyaha muguma atwikira ku byaha byage, ukuhima ubushambaale úbutuula
ho, hi'gulu lya'bandu biija makumi galimwenda na mwenda ábataki hiiti igoorwa
lyo'kuyilega.

Umugani gwe'kingorongoro íkyâli teeresiri

8 «Tudete ngo'mukazi angaba ahiiti ibingorongoro ikumi,* anateerage kiguma. Aaho!
Ka atangakongeeza itara, anabiize mu nyumba mwoshi, angalinguuza bwija, halinde
akibone!
9 Ulya mukazi, ikyanya agaaba keera akibona, agahamagala abiira baage, na'batuulani
baage, anababwire: "E balya, tushambaalire kuguma! Kirya kingorongoro kyani
íkishubi teeresiri, keera nakibonaga."»
10 Yesu anashubi deta: «Namùbwira, kwokwo kwa'baganda ba Rurema bali mu ba
bashambiiri, ku kyanya umunabyaha muguma atwika ku byaha byage.»

Umugani gwo'mwana úwâli teeresiri

11 Yesu anashubi deta kwokuno: «Hâli riiri mundu muguma, úwâli hiiti bagala babiri.
12 Lusiku luguma, umuto anayiji múbwira: "E daata, ibindu byo ngayiji hyana,
umberezagye ulwani luhande!" Uyo yishe, anagabulira yabo baana baage bombi ibindu
byage.
13 «Ha nyuma lye'siku ngerwa, uyo muto anateekeraga ibindu byage byoshi,
anabihabukana i mahanga. Yeyo-yeyo, anagendi bishahuliisa. Anakizi laluka, iri anakizi
yifunda mu bitalaalwe.
14 «Birya bindu byage, iri bikaba keera byamúsirira, umwena mukayu gwanagunuuza
mu kihugo kyoshi, halinde uyo mwana anayingira ngana mu makuba.
15 Kyanatuma agagendera mundu muguma we'yo munda, anamúyinginga kwo abe
mukozi wage. Uyo mundu, anamútuma mu ndagiriro ze'ngulube† zaage, gira akizi
zitobera.
16 Ne'kyanya âli kizi zitobera, anakizi sara bweneene ukulya ku byula byo zâli kizi
lya. Halikago, ndaaye úkamúhanguula kwo akizi birya kwo!
17 «Mbu hatame, ulya muto anatumburukwa, anatondeera ukuyisaliza, ti: "Abakozi ba
daata, si booshi bagweti bagaalya, ne'bindi binasigale kwo! Haliko niehe, ngola ngafwira
hano no'mukubo.

---

* **15:8 15.8** *ibingorongoro ikumi* mu kigiriki: darakima ikumi. Kiguma kyâli kizi hembwa umukozi ku mulege-rege.

† **15:15 15.15** Abayahudi bali mu neena bweneene ingulube.

18 Kwokwo, namu galukira imwa daata, ninamúbwire, ti: E daata, n'gahubira Rurema,
na naawe kwakundi.
19 Ndanakwiriiri ukudetwa kwo ndi mugala wawe. Ungirage naaho mbe muguma wa
mu bakozi baawe."
20 «Kwokwo, uyo mwana analyokaga yaho, anagalukira imwa yishe. Ne'ri akaba akola
mu yegeera ha kaaya, yishe anamúlangiiza, yoho wee! Anamúyuvwirwa indengeerwa.
Uyo yishe, anayami tibitira imunda ali, anamúhoobera, iri anamúnyunyuguta. 21 Uyo
mwana, anabwira yishe: "E daata, n'gahubira Rurema, na naawe kwakundi! Ndanaki
kwiriiri ukudetwa kwo ndi mugala wawe."
22 «Haliko yishe, anabwira abakozi baage: "Mutebuukane lirya ikanju lyo'mulimbo,
munamúyambike lyo! Mumúyambike ne'mbete ku munwe, mumúyambike ne'biraato.
23 Muleete ne'rya shuuli ídehiri, munagibaage. Tugirage ulusiku lukulu
lwo'kumúshambaalira.
24 «"Mukuba, uyu mwana wani ashubi teeresiri. Haliko yono, keera aboneka. Na
kundu atákola nga akoli fwiri, haliko akiri mugumaana." Yabo booshi, banatondeera
ukushambaalira kuguma.
25 «Ku kyekyo kyanya, mukulu wo'yo mwana âli ki riiri iwa ndalo. Ne'ri akafulukaga,
anayuvwa ha mwabo kwa'bandu bakola mu yimba no'kukina.
26 Anahamagala muguma mu bakozi baabo, anamúbuuza: "Ewe! Biki íbiri hano?"
27 «Anamúshuvya: "Mulumuna wawe, keera agaluka. Na bwo akiri mugumaana,
yisho amúbaagira irya shuuli ídehiri."
28 «Ulya mwana mukulu, anayagalwa bweneene, analahira kwo atagayingira mu
nyumba. Kyanatuma yishe agahuluka, anagendi múyinginga kwo ayingire.
29 Haliko, anamúshuvya: "Si ikolaga myaka mingi, ngweti ngakukolera, ndanazindi
kutenguha! Kundu kwokwo, utazindi mbeereza kiri ne'hyanahene, mbu njambaale
kuguma na'biira baani.
30 Si uyu mugala wawe, keera ashahuliisa ibindu byawe mu bushule! Ne'kyanya ayija,
wayami múbaagira ishuuli ídehiri."
31 «Yishe anamúshuvya: "E mugala wani, wehe, tutuliinwi hano. Ibindu byoshi byo
mbiiti, biri bye'mwawe.
32 Haliko, uyu mulumuna wawe, bitukwiriiri tumúgirire ulusiku lukulu ku busham-
baale. Mukuba, kundu ashubi teeresiri, yono keera aboneka. Na kundu atákola nga
úkoli fwiri, haliko akiri mugumaana!"»

16

Umugani gwe'ngengya yo'mwimangizi

1 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Hâli riiri mugale muguma,
yo'mwimangizi wage akalegwa kwo agweti agamúshahuliikiza ibindu.
2 Uyo mugale, anamútumira, anamúbwira: "Ewe! Maki gano, go nguyuvwiti kwo?
Unyerekage umuharuuro gwe'bindu byani! Bitaki ziziri kwo ube mwimangizi wabyo!"
3 «Uyo mwimangizi, anayibuuza, ti: "Kutagi kwo namu gira? Si nahamwitu keera
andyosa mu mukolwa, ndanaki shobwiri ukukizi humba ibishimo. No'kukizi genda
ngahuuna-huuna, byangandeeza ishoni.
4 Aaho! Ngoli yiji kwo ngaagira, gira ikyanya ngaaba keera nayimulwa mu guno
mukolwa, lya'bandu bakakizi nyakiira mu nyumba zaabo!"
5 «Uyo mwimangizi, anatumira ngiisi ábâli riiri mu mwenda gwa nahamwabo,
anabuuza uwa mbere: "Wehe, uli mu mwenda gwe'zinga imwa Nahamwitu?"
6 Anamúshuvya: "Ndi mu mwenda gwe'ngungulu igana za'mavuta ge'mizehituuni."
Ulya mwimangizi, anamúbwira: "Kano karataasi, kayandisirwi kwo'mwenda gwawe.
Aaho! Ukayabiirage, unabwatale, unayami kayandike kwo makumi gataanu."
7 «Ha nyuma, anabuuza ugundi: "Na naawe, uli mu mwenda gwa zinga?" Na wa
naye, ti: "Masuuzu kihumbi ge'ngano." Anamúbwira: "Yabiira kano karataasi kaawe!
Unayandike kwo magana galimunaana."
8 «Irya ngengya yo'mwimangizi, nahamwabo anagihuuza ku bulya bweshu bwayo.
Ee! Abandu be'kihugo, bo bali mu ba beeshu bweneene mu kukoleesa ibindu byabo
boonyene kwa boonyene, ukuhima abandu bo'mulengeerwe.
9 «Namùbwiraga, ibindu bya mu kino kihugo mukizi bikoleesa mu kugwata
mwa'biira! Ikyanya bigaaba keera byamalaga, mukalonge ukuyegerezibwa mu kaaya
ke'myaka ne'myakuula!
10 «Umundu, iri angaba ali mwemeera ku biniini, ye mu ba mwemeera na ku bingi.
Ne'ri angaba ali ngunge ku biniini, ye nali mu ba ngunge na ku bingi.

11 «Ku yukwo, iri mwangaba mutali bemeera mu kukoleesa ubugale bwe'kihugo,
nyandagi úgamùyemeera ku bugale nirizina?
12 Ne'ri mwangaba mutali bemeera ku bindu byo'gundi, nyandi úgamùheereza ibindu
bya mwenyene?
13 «Ndaaye mukozi úshobwiri ukukolera banahamwabo babiri! Iri angakunda
nahamwabo muguma, anakizi yitanga imwage, iri agashomba uwabo, no'kukizi
múgayiriza. Bitaziziri kwo mukizi kolera Rurema, mbu munashubi kizi kolera
ne'fwaranga!»
14 Abafarisaayo, mbu bayuvwagwe byoshi byo Yesu akadeta, banatondeera
ukumúshekeereza, wa yuuhu! Mukuba, boohe, bâli kuuziri ifwaranga bweneene.
15 Yesu anababwira: «Mwehe, mugweti mugayigira imbere lya'bandu nga mwe
mukwaniini. Kundu kwokwo, Rurema ayiji-yiji íbiri mu mitima yinyu. Ee! Ngiisi
bya'bandu bali mu huuza, byebyo byo Rurema ali mu negura!»

Amigirizo malebe ga Yesu
(Mataayo 11.12-13; 5.31-32; Mariko 10.11-12)

16 Yesu anashubi deta kwokuno: «Abandu bâli kizi kulikira Imaaja za Musa, na
íbikayandikwa na'baleevi, halinde ukuhisa ku kyanya kya Yohana. Na ha nyuma,
Imyazi Miija yo'bwami bwa Rurema, yabuli kizi menyeesibwa. Na buno, abandu booshi,
bagweti bagalwira ukubuyingira mwo.
17 Kundu kwokwo, yizo maaja, bivwarusiri kwi'gulu ne'kihugo byanganyerera,
he'hilabike higuma hyazo, hyangahodoka.
18 «Umundu iri angayimula mukaage, anayange ugundi, iri asambana! Ne'ri umundu
angayanga umukazi keera úkayimulwa na yiba, iri naye asambana.

Umugale muguma na Laazaro

19 «Hâli riiri mugale muguma, úwâli kizi yisimiisa mu bindu byage, anâli kizi
yilimbiisa ne'mirondo miija ye'kituku-tuku.
20 «Hâli riiri no'mukeni muguma, iziina lyage ye Laazaro. Uyo Laazaro, âli kizi biikwa
ha mulyango gwo'mugale. Amagala gaage gooshi, gâli dunduusiri no'luhere,
21 halinde utubwa twanakizi yiji múlamba-lamba. Anâli yamiri ashalisiri. Ne'kyanya
âli kizi bona íbiri mu tibuka ku kashasha ko'yo mugale, anakizi sara ukubilya kwo.
22 «Mbu hatamage, uyo mukeni Laazaro anafwa. Abaganda banamútwala mwi'gulu,
ha butambi lya Hiburahimu. Uyo mugale naye anafwa, anaziikwa.
23 «Ulya mugale, iri akaba agweti agalibuukira bweneene i nakwere, analegamira,
anabona Hiburahimu ku hala, na Laazaro ali ha butambi lyage.
24 Uyo mugale, anaberangira, ti: "E daata Hiburahimu, unyuvwirwe indengeerwa,
maashi! Si ngweti ngalibuukira bweneene mu luno lubigi! Undumirage Laazaro, aleeze
umunwe mu miiji, anagandonyeze ku lulimi, gira luhole."
25 «Hiburahimu anamúshuvya: "E mwana wani, ukengeere kwe'kyanya wâli ki
tuuziri mu kihugo, kwo we wâli kizi longa ibiija. No'yo Laazaro, ye wâli kizi longa
ibibi. Haliko buno, yehe ye kola mu holeezibwa hano. Na wehe, we kolaga mu libuuka.
26 «"Ne'ngingwe, ha kati kiitu, hali namweshwe we'membo! Kundu umundu
angalooza ukulyoka ino munda, mbu ajabukire iyo munda, bitagaaziga. Na ábali iyo
munda kwakundi, ndaaye úwangajabukira hano."
27-28 «Uyo úshuba mugale, anashubi deta: "E daata, imwitu, iki ryagagi balumuna
baani bataanu. Kwokwo, nakutendeera utumage yo Laazaro, gira agendi bakengula,
batayiji kengeera bangwana hano i nakwere."
29 Hiburahimu naye, ti: "Yabo balumuna baawe, bahiiti amagambo ágakayandikwa
na Musa na'baleevi. Bakizi yuvwa gaago!"
30 «Ulya úshuba mugale, ti: "Nanga, maashi daata Hiburahimu! Si iri bangahikirwa
na úwazuuka mu bafwiri, lyoki bangatwikira ku byaha byabo."
31 Hiburahimu, naye, ti: "Kutali kwo biri! Balumuna baawe, iri batangatwazagya
íbikayandikwa na Musa na'baleevi, batanganatwaza kiri na úwazuuka mu bafwiri!"»

17

Tutakizi hubiisania
(Mataayo 18.6-7, 21-22; Mariko 9.42)

1 Yesu anabwira abigirizibwa baage kwokuno: «Ibyo'kuhubiisa abandu, ukuyija,
bigayija. Haliko, yayewe imwo'mundu ye bigahuluka kwo!
2 Umundu, ho angahubiisagya muguma wa mu yaba baniini, bwangabiiri bwija
ashwekerwe ulushyo mwi'gosi, anatibulirwe mu nyaaja.

3 Ku yukwo, mukizi yilanga bwija!
«Mwene winyu, iri angakuhubira, umúyerekeze! Ne'ri angatwikira ku byo akuhubira
kwo, umúkoge.
4 Na kundu angakuhubira ubugira kalinda ku lusiku luguma, anakizi kuhuuna ulukogo
ubugira yako kalinda, ugenderere naaho ukukizi múkoga!»

Tukizi biika Rurema kwo'bwemeere

5 Indumwa za Nahano, zanamúbwira: «E mwigiriza, utuyushuulirage ubwemeere!»
6 Anazishuvya kwokuno: «Kundu ubwemeere bwinyu bwangaba bulyagagi buniini
nga hibuto hye'haradaali, mwangabwiziri yiki kiti kye'kikuyu kwo kishikuke, kigendi
yishinga mu nyaaja, nakyo kinayami mùsimbaha.

Abakozi ba Yesu, bakwaniini bayibiike haashi

7 «Tudete nga muguma winyu angaba ali no'mukozi úwafuluka mu ndalo, kandi iri i
bungere. Aaho! Ka angayami bwira umukozi wage kwo alunguule ha byokulya? Nanga!
8 Si agamúbwira: "Utee mbaliza byo ngasheega. Ee! Ukenyere umulondo, unakizi
njumbiriza byo ngaalya, na byo ngaanywa. Ha nyuma, naawe, ukabuli lya no'kunywa."
9 «Uyo mukozi, ikyanya agaagira byo nahamwabo amúbwira, ka nahamwabo
angamútangira kongwa? Nanga!
10 «Kwokwo, na niinyu, ikyanya mugayusa ukugira byoshi byo mukabwirwa,
mudetage kwokuno: "Twehe, tulyagagi bakozi naaho. Twakola naaho nga ngiisi kwo
bitukwaniini."»

Yesu akiza abanamubembe ikumi

11 Iri Yesu akaba akola mu genda i Yerusaleemu, analenga mu lubibi lwe'kihugo
kye'Samariya, na kye'Galilaaya.
12 Ne'ri akaba akola mu yingira mu kaaya kaguma, anabona abanamubembe ikumi.
Bâli yimaaziri hala,
13 bagweti bagayiberekaania kwi'zu, ti: «E Nahano Yesu, utuyuvwirwe indengeerwa!»
14 Yabo banamubembe, Yesu anababanda kwa'masu, anababwira: «Mugendi yiy-
erekana mu bagingi!» Balya banamubembe, ikyanya bakaba bakiri mu njira yo'kugenda
yo, banayami kizibwa.
15 Muguma wabo, mbu abonage kwo keera akira, anayami galukira imunda Yesu,
agweti agayivuga Rurema kwi'zu lihamu.
16 Ulya mundu, anahikiri gwa mu magulu ga Yesu, agweti agamútangira kongwa.
No'yo mundu, âli riiri Musamariya.
17 Yesu anashubi deta, ti: «Balya balwazi, ikyanya n'gabakiza, ka batâli riiri ikumi!
Aahago! Hayi, umwenda guli?
18 Ka ndaaye gundi úwagaluka ukuyiji yivuga Rurema, ha nyuma lya yiki kinyama-
hanga naaho?»
19 Ulya Musamariya, Yesu anamúbwira: «Bwo wambiika kwo'bwemeere, keera
wakizibwa. Aaho! Yimukaga, utaahe.»

Íbigaaba mu siku ze'mberuuka
(Mataayo 24.23-28, 37-41)

20 Abafarisaayo, banayiji buuza Yesu: «Ubwami bwa Rurema, bugayija mangoki?»
Anabashuvya: «Ukuyija kwo'bwami bwa Rurema, kutali mu boneka ku masu.
21 Abandu batagaadeta: "Lolaga! Bukola hano!", kandi iri: "Langiizi! Bwobuliira!"
Nanga! Ubwami bwa Rurema, buli mu kati kiinyu.»
22 Haaho, Yesu anabwira abigirizibwa baage: «Mu siku ízigayija, mugayifwija
ukubona ulusiku luguma lwa mu siku zo'Mwana wo'Mundu, mutanalubone.
23 Abandu bagamùbwira: "Langiizi! Yoliira haliira!", kandi iri: "Lolagi! Yono hano!"
Yabo bandu, mutakizi guumukira ho bali!
24 «Umwana wo'Mundu ku lusiku lwage, agayami rasuka nga kiryamu, lya! Kiri mu
lyamuza, kinayami tanguulira imbande zooshi.
25 Kundu kwokwo, uyo Mwana wo'Mundu akwiriiri atee longa amalibu mingi,
analahirwe na'bandu ba kino kibusi.
26 «Nga kwo byâli riiri mu siku za Nuhu, kwokwo kwo bigaanaba, na mu siku
zo'Mwana wo'Mundu.
27 Mukuba, ku kyanya kyo'yo Nuhu, abandu bâli kizi lya no'kunywa. Banâli kizi yanga
no'kuyangwa, halinde ukuhisa ku lusiku lwo Nuhu akayingira mu'lya nangungubanga
wa'mashuba. Haaho, umwijulire gwanayijaga, gwanababindikira booshi!
28 «Kwokwo, kwo bikaba na mu siku za Luutu. Mukuba, abandu bâli kizi lya
no'kunywa. Banâli kizi gula no'kuguliisa. Banâli kizi byala imbuto, no'kuyubaka.

29 Halikago, ku lusiku lwo'yo Luutu akashaaga i Soodoma, umuliro gwe'kibiriiti
gwanayami tibuka ukulyoka mwi'gulu, gwanabajigiivya lwoshi!
30 «Na ku lusiku lwo'Mwana wo'Mundu agayerekanwa kwo, kwokwo kwo byâye be.
31 Ku yulwo lusiku, umundu iri angaba ashoniri ku nyumba, atashonooke, mbu lyo
bafuusa ibindu byabo! Ne'ri angaba ali mu ndalo, atagalukire i kaaya.
32 Mukizi kengeera ngiisi kwo muka Luutu akayami fwa!
33 Umundu, iri angalooza ukukiza itwe lyage, agaliteera. Haliko, iri angaliteera, lyoki
agalikiza.
34 «Namùbwira kwo mu bushigi bwa yulwo lusiku, abandu babiri bagaaba bagwejiiri
haguma. Muguma agatwalwa, no'wabo anasigwe.
35 Abakazi babiri bagaaba bali mu huulira haguma. Muguma agatwalwa, no'wabo
anasigwe. [
36 Abashosi babiri, bagaaba bali mu ndalo. Muguma agatwalwa, no'wabo anasigwe.]»
37 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbuuza: «E Nahamwitu, yibyo byoshi, bigakolekera
hayi?» Anabatwira yugu mugani: «Ngiisi áhali umutumba, ho na haaho banyunda
bagweti bagahuutira.»

18

Umugani gwa útakayoyerera ukuhuuna Rurema

1 Yesu anatwira abigirizibwa baage yugu mugani, mu kubayereka kwo bakwiriiri
bakizi huuna Rurema, buzira kuhebuura.
2 Anababwira kwokuno: «Mu kaaya kaguma, mwâli riiri umutwi we'maaja muguma.
Uyo mundu atâli yobohiri Rurema, atanâli twaziizi ugundi yeshi.
3 «Mu kaako kaaya, mwâli riiri na namufwiri muguma. Uyo namufwiri, âli mali
shya injira hi'gulu lyo'kukizi gendi múyinginga, ti: "E maashi! Yulu lubaaja lwo mbiiti
no'mugoma wani, ulundwire ku njira íkwaniini!"
4 Uyo mutwi we'maaja, analeeza isiku nyingi agweti agalahira.
«Mbu hatamage, ulya mutwi we'maaja anayisaliza, ti: "Ndayobohiri Rurema, ndanali
mu twaza ugundi mundu yeshi.
5 Kundu kwokwo, uyu namufwiri, mu kukizi nyijira, agweti aganzuuza bweneene!
Aahago! Leka nimúheereze ukuli kwage, átazi nduhya!"»
6 Nahano anashubi deta kwokuno: «Ngiisi byo'lya mutwi we'maaja mubi akadeta,
mubiyuvwirize bwija!
7 Kiri na'bandu bo Rurema akatoola, ka itali yo haahe kwo agabaheereza ukuli kwabo!
Si bayamiri bagweti bagamútakira úbwakya-úbwayira, kwo abatabaale. Aaho! Ka
agashubi tindiriza mu kubatabaala? Nanga!
8 Namùbwiraga, kwo agabaheereza ukuli kwabo duba. Kundu kwokwo, ikyanya
Umwana wo'Mundu agayija mu kihugo, ka agaki gwana abandu ábabiisiri Rurema
kwo'bwemeere?»

Umugani gwo'Mufarisaayo, no'mubuguza

9 Abandu baguma, bâli kizi yibona kwo bo bakwaniini imbere lya Rurema. Banane-
gura abandi booshi, kwo bali tufwa-busha. Iri Yesu akabonaga kwokwo, anabatwira
yugu mugani:
10 «Hâli riiri abandu babiri, banazamuukira iwa nyumba ya Rurema, gira bagendi
múhuuna. Muguma, âli riiri Mufarisaayo. No'gundi, âli riiri mubuguza.
11 «Ulya Mufarisaayo, anayimuka, anatondeera ukuhuuna Rurema, ti: "E Rurema,
ngweti ngakutangira kongwa! Mukuba, ndali mubi nga'bandi booshi. Ee! Baguma
bali mu zimba. Na'bandi ziri ngunge. Na'bandi bali bashule. Halyagagi kiri no'yu
mubuguza.
12 Si niehe, ngweti ngayishalisa kabiri kwi'yinga. Na ku byoshi bwo ndi mu longa,
ngweti ngakutangira ikihande kiguma ki'kumi!"
13 «Ulya mubuguza, yehe anayisunga hala. Atanalooza kiri no'kuyinamula amasu
hi'gulu. Si anayinama mu kati ke'shoni, anahahala bweneene hi'gulu lye'mikolezi yage
mibi, anadeta: "E Rurema maashi, ndyagagi munabyaha! Ungejeerere, we kongwa!"»
14 Yesu anashubi deta: «Namùbwiraga kwo'lya mubuguza, ikyanya akataahira i
kaaya, ye kagaluka akoli kwaniini imbere lya Rurema. Si uwabo, nanga! Kwokwo,
iri umundu angaba agweti agayikuza, agabiikwa haashi. Haliko, iri angayibiika haashi,
lyoki lyo agakuzibwa.»

Yesu agashaanira abaana baanuke
(Mataayo 19.13-15; Mariko 10.13-16)

15 Abandu banaleetera Yesu abaana baanuke, gira ababiike kwa'maboko. Abigirizibwa
baage, mbu babonage kwokwo, banabakuumira, ti: «Shaagi!»
16 Kundu kwokwo, Yesu anahamagala balya baana, anadeta: «Yabo baana baanuke,
mubaleke banyijire, mutanakizi bahangirira. Si ngiisi ábali nga yaba, boohe bo beene
ubwami bwa Rurema.
17 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu atangayakiira ubwami bwa Rurema nga mwana
mwanuke, atâye buyingire mwo!»

Umugale muguma ayiji hanuusa Yesu
(Mataayo 19.16-30; Mariko 10.17-31)

18 Umutwali muguma, akayiji buuza Yesu: «E mwigiriza mwija, biija biki byo ngwiriiri
ukugira, halinde lyo ndonga ukulama imyaka ne'myakuula?»
19 Yesu anamúshuvya: «Kituma kiki wadeta kwo ndi mwija? Si ndaaye mwija, átali
Rurema naaho!
20 Si uyiji-yiji ngiisi kwe'maaja zidesiri: "Utakizi shuleha! Utanakizi yitana. Utanakizi
zimba. Utanakizi banganizania. Ukizi simbaha yisho na nyoko.*"»
21 Uyo mutwali, ti: «E waliha, yizo maaja zooshi, nyamiri ngweti ngazisimbaha
ukulyokera ubwanuke bwani.»
22 Yesu, mbu ayuvwagwe kwokwo, anamúshuvya: «Haki ryagagi igambo liguma
naaho lyo uki buziri. Ugendi guliisa ngiisi byo ugweti! Ne'byo ugabilonga kwo,
unabigabulire abakeni. Kwokwo, lyo ugaaba ukoli yibikiiri ikihinda mwi'gulu, ukabuli
yiji ngulikira.»
23 Ulya mutwali, mbu ayuvwagwe kwokwo, anajengeerwa bweneene! Mukuba, âli
riiri mugale bweneene.
24 Yesu, iri akabonaga ngiisi kwo agenda, anadeta: «Umugale, ukuyingira mu bwami
bwa Rurema, biri bikayu bweneene!
25 Umugale, ho angayingira mu bwami bwa Rurema, bivwarusiri imwe'ngamiya
ukusheshera mu butule bwe'nanda!»
26 Abandu, mbu bayuvwagwe kwokwo, banabuuza: «Aaho! Nyandagi, úwangaki
kizibwa?»
27 Anabashuvya: «Lirya igambo, imwa'bandu litangaziga. Haliko imwa Rurema,
byoshi biziziri!»
28 Peturu anabwira Yesu: «Lolaga! Twehe, keera tukasiga byoshi byo twâli gweti,
twanakukulikira.»
29 Yesu anashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angaba asiga inyumba yage
hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema, kandi iri asiga mukaage, kandi iri beene wabo, kandi
iri babusi baage, kandi iri baana baage,
30 uyo, ku kyanya akiri hano mu kihugo, agayushuulirwa ibye'ngingwe bweneene,
ukuhima byo akasiga. Na ha nyuma, analonge ukulama imyaka ne'myakuula!»

Yesu agwanwa ashubi deta hi'gulu lyo'kufwa kwage
(Mataayo 20.17-19; Mariko 10.32-34)

31 Yesu anatwala abigirizibwa baage ikumi na babiri ihwe, anababwira kwokuno:
«Lolagi! Tugweti tugazamuukira i Yerusaleemu. Ne'yo munda, yo byoshi bigakoleka
ku Mwana wo'Mundu, nga kwa'baleevi bâli mali gwanwa babiyandika hi'gulu lyage.
32 Agatangwa mu bapagaani, banamúshekeereze no'kumútuka, iri banamútwira
amate.
33 Banamúkubule ingoni, babuli múyita. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira izishatu,
agazuuka.»
34 Yago magambo go Yesu akabwira abigirizibwa baage, batakasobanukirwa nago.
Mukuba, bâli bishirwi umugeeza gwago. Batanâli yiji ngiisi byo aloziizi ukudeta.

Yesu ahumuula imbumi i Yeriko
(Mataayo 20.29-34; Mariko 10.46-52)

35 Yesu anayegerera akaaya ke'Yeriko. Na ku butambi bwe'njira, kwâli bwatiiri
imbumi nguma, íyâli gweti igahuuna-huuna ibindu.
36 Iyo mbumi, mbu iyuvwe kwa'bandu bakola mu lenga yaho, yanabuuza: «E balya,
biki yibyo?»
37 Nabo, ti: «Yesu we'Nazareeti ye kola mu lenga.»
38 Lyeryo, iyo mbumi yanayiberekaania kwi'zu, ti: «E Yesu, Mwana wa Mwami
Dahudi, ungejeerere, maashi!»

---

* **18:20 18.20** Kulyoka 20.12-16; Bukengeeze 5.16-20.

39 Iyo mbumi, iri ikadeta kwokwo, abandu ábâli riiri ha mbere, banagikanukira kwo
ihulike. Haliko, yanakaviiriza ukuyamiza: «E Mwana wa Dahudi, ungejeerere, maashi!»
40 Yesu anayimanga, anadeta kwi'yo mbumi ireetwe. Ne'ri ikamúyegeera, anagibu-
uza:
41 «Biki byo uloziizi ngugirire?» Nayo, ti: «E Nahano, amasu gaani, gahumuulwe.»
42 Yesu anagibwira kwokuno: «Ushubi bona, bwo ubiisiri Rurema kwo'bwemeere,
keera wakizibwa.»
43 Lyeryo iyo mbumi, amasu gaayo, ganahumuulwa, hwaa! Anayami bona bwija.
Anagenda akulikiiri Yesu, iri anayivuga Rurema. Balya bandu booshi, mbu babonage
kwokwo, nabo banatondeera ukuyivuga Rurema.

19

Yesu agendi yingira imwa Zakaayo

1 Yesu, anayingira mu kaaya ke'Yeriko, anagenda agakalenga mwo.
2 Mwomwo mu kaaya, mwâli riiri mundu muguma, iziina lyage ye Zakaayo. Âli riiri
muguma wa mu bakulu ba'babuguza, anâli riiri mugale bweneene.
3 Zakaayo, âli loziizi kwo naye abone ngiisi kwo Yesu ali. Haliko, atanashobola
ukumúbona, bwo âli riiri mwofi, na'bandu bingi bweneene bâli kizi músiika.
4 Kyanatuma agakwabadukira imbere lyabo, anashonera ku kiti kye'kikuyu, gira
alonge ukubona Yesu ku kyanya agalenga yaho.
5 Yesu, iri akahikaga ho, analegamira, anadeta: «E Zakaayo, shonooka duba!
Bingwiriiri tushiibanwe mu mwawe zeene.»
6 Zakaayo, anayami shonooka, anagendi yegereza Yesu mu mwage ku bushambaale
bweneene.
7 Abandu booshi, mbu babonage kwokwo, banatondeera ukuyidodomba, ti: «Yohoo!
Si agendi lya imwo'munabyaha!»
8 Zakaayo anayimuka, anamúbwira: «E Nahano, lolaga! Bwobuno, ngola ngaheereza
abakeni uluhande lwe'bindu byani. Ne'ri hangaba hali mundu ye n'gagunga ibindu
byage, ngamúgalulira byo ubugira kana!»
9 Yesu anamúbwira: «Zeene, lyo'bukize bwayingira mwi'no nyumba! Ee! Uno
mundu, naye ali wa mwi'kondo lya Hiburahimu.
10 Na íbitumiri Umwana wo'Mundu akayija, gira ayiji looza ábateeresiri, halinde
abakize.»

Umugani gwa'bakozi ábakasikirizibwa ifwaranga
(Mataayo 25.14-30)

11 Yesu âli mali yegerera i Yerusaleemu. Ne'kyanya abandu bâli kizi múyuvwiriza,
banayikeeka kwo ngeeka ubwami bwa Rurema bukola bugayami bayijira haaho-haaho.
Kyanatuma agabatwira yugu mugani, ti:
12 «Hâli riiri mundu muguma, úkabutwa mwi'kondo lye'kyami. Uyo mundu, âli riiri
agabalamira mu kihugo kye'mahanga, gira agendi yimikwa yo. Na ha nyuma, akabuli
galuka.
13 «Uyo mundu, anatumira abakozi ikumi, anaheereza ngiisi muguma ulufwaranga
luguma-luguma.* Yabo bakozi, anababwira: "Yabiiri! Musigale mugweti mugadandaza
yibi bindu, halinde ukuhisa ku kyanya ngagaluka."
14 «Uyo mundu, abandu ba mu kihugo kyage bâli múshombiri bweneene! Kyanatuma
bagamúkulikiza kwe'ndumwa, ti: "Uyu mundu, tutaloziizi kwo abe mwami witu!"
15 Kundu kwokwo, anagendi yimikwa abe mwami. Ne'ri akagaluka, anatumira yabo
bakozi bo akasigira ifwaranga, gira alongage ukumenya ngiisi kwo bayunguka.
16 «Umukozi wa mbere anayija, anamúbwira: "E Nahamwitu, lulya lufwaranga
lwawe, keera lwayunguka ikumi."
17 Nahamwabo, ti: "Uli mukozi mwija, wanagira bwija ngana! Bwo ukaba mwemeera
ku biniini, namu kubiika uyimangire utwaya ikumi."
18 «Umukozi wa kabiri naye anayija, anadeta: "E Nahamwitu, lulya lufwaranga
lwawe, keera lwayunguka izitaanu."
19 Nahamwabo, anamúshuvya: "Naawe, namu kubiika uyimangire utwaya tutaanu."
20 «Ugundi mukozi, iri akayija, anadeta: "E Nahamwitu, ala! Ulufwaranga lwawe,
lwolu. N'galufundikira ku mulondo, nanalufundeereza ho lutangateereka.
21 Si nguyobohiri, bwo uli munakadali. Ugweti ugayabiira byo utakabiika, unali mu
yimbula byo utakabyala."

---

* **19:13 19.13** *ulufwaranga luguma-luguma* lwo'mukozi âli kizi hembwa ku myezi ishatu.

22 «Ulya nahamwabo, anamúshuvya: “Ewe, si ulyagagi kafwa-busha ka mukozi!
Buno, ngola ngakutwira ulubaaja, ukukulikirana na'magambo go wadeta wenyene. Ka
uyiji kwo ndi munakadali, na kwo ngweti ngayabiira byo ndakabiika, na kwo ndi mu
yimbula byo ndakabyala?
23 Aahago! Kituma kiki utakambiikira yulu lufwaranga lwani mwi'benge,† gira mango
ngaluka, ngayiji luyabiira kuguma no'bunguke bwalwo!”
24 «Lyeryo, ulya nahamwabo anabwira ábâli yimaaziri yaho: “Mumúnyugutule yulu
lufwaranga, munaluheereze uyu úhiiti ikumi.”
25 Na wa nabo, ti: “E nahamwitu, si uyu akoli gweti ikumi!”
26 «Anabashuvya: “Namùbwira, kwe'ri umundu angaba akoli hiiti ikindu, ye
gayushuulirwa kwe'bindi. Haliko, iri angaba ndaakyo ahiiti, kiri na hyo atákoli hiiti,
agahinyugutulwa.
27 «“Aahago! Balya bagoma baani ábakalahira kwo ndayimikwe, mubaleetage hano!
Munayami bayitira haaha imbere lyani!”»

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mataayo 21.1-11; Mariko 11.1-11; Yohana 12.12-19)

28 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anashokola injira yo'kuteramira i Yerusaleemu.
29 Ne'ri akayegerera akaaya ke'Betefaage, na'ke'Betaniya, ku Mugazi gwe'Mizehituuni,
anatuma babiri ba mu bigirizibwa baage, ti:
30 «Mugende mu kaliira kaaya ákali imbere liinyu. Mugagwana mwo'mwana
wa punda ashwesirwi, ndaanaye mundu úzindi múshonera kwo. Uyo punda,
mumúshwekuule, munamúndeetere hano!
31 Ne'ri umundu angamùbuuza: “Kituma kiki mugweti mugamúshwekuula?”,
munamúshuvye, ti: “Nahamwitu akola ni'goorwa lyage.”»
32 Yabo bigirizibwa, banagendi gwana byoshi biri nga ngiisi kwo âli mali gwanwa
ababwira.
33 Ne'ri bakaba bakola mu shwekuula uyo mwana wa punda, beene ye banababuuza:
«Kituma kiki mugweti mugashwekuula uyo mwana wa punda?»
34 Banabashuvya: «Nahamwitu akola ni'goorwa lyage.»
35 Uyo mwana wa punda, banamúleetera Yesu, banatee múyaja kwe'mirondo yabo.
Yesu anabuli bwatala hi'gulu lyage.
36 Ikyanya Yesu akaba akola mu genda, abandu banakizi genda bagayaja imirondo mu
njira.
37 Ne'ri akaba keera ayegeera he'njira idulumusiri ku Mugazi gwe'Mizehituuni,
yabo bigirizibwa baage booshi kuguma, bâli kizi múkunga, banatondeera ukubanda
akabuuli, mu kuyivuga Rurema ku bushambaale. Mukuba, keera bakabona ibisoomeza
byage byoshi, banakizi deta kwi'zu lihamu kwokuno:
38 «Awi yiyi yiyi! Mwami ayija kwi'ziina lya Nahano!‡ Kwokwo, agashaanirwe!
Mwi'gulu, mukizi ba umutuula!
Ee! Rurema akizi huuzibwa, bwo ali hi'gulu lya byoshi!»
39 Mu yabo booshi, mwâli riiri Abafarisaayo, banabwira Yesu: «E maashi, mwigiriza,
kanukiraga yaba bigirizibwa baawe, bahulike!»
40 Yesu anabashuvya: «Namùbwira, iri bangahulika, amabuye gagayiberekaania
kwi'zu!»

Yesu alirira akaaya ke'Yerusaleemu

41 Yesu anayegerera akaaya ke'Yerusaleemu. Ne'ri akakabandaga kwa'masu, anaton-
deera ukukalirira,
42 anadeta: «Nga wangamenyiri zeene íbyangakuletiiri umutuula! Haliko buno,
amasu gaawe gabibishirwi.
43 «Mu siku ízigayija, abagoma baawe bagakusokanania uluzitiro lukayu, lyo hatagire
umundu úgafuushuka.
44 Balya bagoma bagakuhongolera haashi. Ndaanalyo ibuye írigasigala ku lyabo. Kiri
na ábakutuuziri mwo, nabo bagabindikwa! Mukuba, ikyanya Rurema akakuleetera
ubukize, utakakimenya!»

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mataayo 21.12-17; Mariko 11.15-19; Yohana 2.13-22)

45 Yesu anayingira mu bululi bwe'nyumba ya Rurema. Ne'ri akagwana abandu
bagweti bagadandaliza mwo, anatondeera ukubayimula.

---

† **19:23 19.23** *benge* inyumba ya'bandu bingi bali mu biikira mwe'fwaranga, gira bakalonge ubunguke. ‡ **19:38 19.38** Zaburi 118.26.

46 Anababwira kwokuno: «Si biyandisirwi mu Mandiko Meeru: “Inyumba yani,
igaaba nyumba ya'mahuuno!§” Si mwehe, keera mwagihindula ibe “kabisho
ka'banyazi!*”»
47 Mu zeezo siku, Yesu âli gweti agayigiriza abandu mu nyumba ya Rurema. Abakulu
ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, kiri na'batwali, banashavura bweneene! Bâli gweti
bagalooza ubulyo bwo bangamúyita mwo,
48 haliko batanabubona. Mukuba, abandu booshi bâli teziri Yesu amatwiri bweneene!

20

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buhanguulwe bwa Yesu
(Mataayo 21.23-27; Mariko 11.27-33)

1 Lusiku luguma, Yesu âli riiri mu nyumba ya Rurema, agweti agayigiriza abandu
hi'gulu lye'Myazi Miija. Haaho, anayijirwa na'bakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja,
kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi.
2 Banamúbuuza: «Ewe! Bino ugweti ugaagira, utubwire wabigira ku buhanguule
buki? Nyandi úkakuheereza bwo?»
3 Anabashuvya: «Naani, namu mùbuuza igambo liguma. Mumbwirage,
4 iri kulya kubatiiza kwa Yohana kukalyoka imwa Rurema, kandi iri mu bandu.»
5 Balya bashaaja, banahanuusania: «Iri twangashuvya kwo bukalyoka imwa Rurema,
agatubuuza: “Aahago! Kituma kiki mutakamúyemeera?”
6 Ne'ri twangashuvya kwo bukalyoka mu bandu, iri yaba bandu bagatulasha amabuye.
Mukuba, bali na'kasiisa kwo Yohana âli riiri muleevi.»
7 Kyanatuma bagashuvya, ti: «Tutayiji.»
8 Yesu naye, ti: «Naani, ubuhanguule bwo ngweti ngaagira mwo yibi,
ndagamùmenyeesa bwo.»

Umugani gwa'bahiizi babi
(Mataayo 21.33-46; Mariko 12.1-12)

9 Yesu anatwira abandu umugani kwokuno: «Hâli riiri mundu muguma, úkabyala
indalo yage mwe'mizabibu. Uyo mundu anagitiiza abahiizi, anabalamira i mahanga,
anamala ye'siku nyingi.
10 «Isiku zo'kuyimbula, iri zikahika, anatuma umukozi imunda abahiizi, gira
bamúheereze ugwage mutuli. Haliko uyo mukozi, banamúlimbagula, banamúgalula
maboko mamaata.
11 «Uyo mwene indalo, anashubi tuma ugundi mukozi. Naye, banamúlimbagula,
banamúgira buligo bweneene, banamúgalula maboko mamaata.
12 Ha nyuma, anabatumira umukozi wa kashatu. Yehe, banamúkomeeresa, ba-
namúkabula inyuma lye'ndalo.
13 «Iri hakatama, ulya mwene indalo anayidesa: “Kutagi namu gira? Leero, namu
tuma mugala wani ye nguuziri! Ngeeka yeki, bangamúsimbaha.”
14 «Haliko balya bahiizi, mbu balangiize ulya mwana, banahwehwetezania: “Si uliira,
ye gahyana ibindu bya yishe. Aahago! Mugire tumúyite, gira tukabe twe tugabisigala
mwo!”
15 Ulya mwana, banamútwala inyuma lye'ndalo, banamúyita.
«Aaho! Balya bahiizi, kuti kwo'yo mwene indalo agabagira?
16 Si agayami bayita! Ne'yo ndalo, anagiheereze abandi.»
Ikyanya bakayuvwa kwokwo, banashubi deta: «Yibyo, bitakolwe mbu byaba!»
17 Yesu anabalola kwo, anababuuza kwokuno: «Yaga Mandiko Meeru, galoziizi
ukudeta kuti?
“Ibuye lya'buubasi bakalahira,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.*”
18 Iri umundu angaligwa kwo, agavunika buhoojo-hoojo! Ne'ri lyangamútibukira kwo,
ligamúhotamya.»
19 Yugwo mugani, ikyanya Yesu akagutwa, abigiriza be'maaja, na'bakulu ba'bagingi,
banayami menya kwo bo bagutwibwa. Kyanatuma bagalooza ubulyo bwo'kuyami
múgwata. Haliko, bâli yobohiri, bwo yabo bandu bâli bingi.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'kurambulira imwa Kahisaari
(Mataayo 22.15-22; Mariko 12.13-17)

§ **19:46 19.46** Hisaaya 56.7. * **19:46 19.46** Yeremiya 7.11. * **20:17 20.17** Zaburi 118.22.

20 Yabo bakulu ba'Bayahudi, banakizi gandiiza Yesu, banamúbiika na kwe'naazi ízâli
gweti zigayihumeeera kwo bali bandu bo'kuli. Zâli kizi looza ukugwakiza Yesu ku
magambo go agaadeta, gira lyo balonga ukumútanga imwa guvuruneeri.
21 Yizo naazi, zanayiji múbuuza: «E Mwigiriza, ngiisi byo ugweti ugaadeta, na ngiisi
byo uli mu yigiriza, tuyiji kwo bikwaniini. Ee! Uli mu yigiriza ibya Rurema mu kati
ko'kuli, buzira kuyoboha umundu yeshi.
22 Aahago! Ka tukwiriiri tukizi rambulira imwa Kahisaari, kandi iri nanga?»
23 Balya Bayahudi, Yesu anayami menyaga ubulyalya bwabo. Kyanatuma agabashu-
vya:
24 «Nyereki ulufwaranga lwe'dinaari. Aaho! Iyi njusho íri kwo, na yiri iziina, biri
bye'mwa nyandi?» Nabo, ti: «Biri bye'mwa Kahisaari.»
25 Yesu naye, ti: «Aahago! Mukizi heereza Kahisaari ibye'mwage! Na Rurema naye,
mukizi múheereza ibye'mwage.»
26 Yabo bandu, ikyanya Yesu akabashuvya kwokwo, banasoomerwa ngana! Banaba
shee! Batanahasha ukumúgwakiza ku byo adeta imbere lya'bandu.

Ikibuuzo hi'gulu lyo'buzuule
(Mataayo 22.23-33; Mariko 12.18-27)

27 Abasadukaayo baguma, nabo banayijira Yesu. (Bo bâli kizi lahira kwo abafwiri
batagazuuka.) Banabuuza Yesu:
28 «E Mwigiriza, Musa akasiga atuyandikira ulubaaja, kwe'ri umundu angafwa,
anasige mukaage átamúbuta kwo, bikwiriiri mulumuna wage amúhyane, gira abutire
mukulu wage abaana.
29 «Aahago! Hâli riiri abatabana balinda ábabutanwa. Ifula yanayanga umukazi,
yanafwa ítamúbuta kwo.
30 Mulumuna wage úgamúlonda, anamúhyana. Naye anafwa, buzira kumúbuta kwo.
31 Ha nyuma, uwa kashatu naye anamúhyana. Byanashubi ba kwokwo-kwokwo,
halinde ukuhisa ku wa kalinda. Yabo batabana kwo bâli riiri balinda, booshi
bakamúhyana, haliko ndaaye úkamúbuta kwo.
32 Ne'ri hakazinda, uyo mukazi naye anafwa.
33 Aahago! Ku lusiku lwa'bandu bâye zuuke kwo, ulya mukazi agaaba muka nyandi?
Si balya bashosi kwo bâli riiri balinda, booshi bakamúyanga!»
34 Yesu anashuvya: «Abashosi ba kino kihe, bagweti bagayanga. Na'bakazi, bali mu
yangwa.
35 Halikago, ngiisi ábali mu haruurwa kwo bakwaniini ukuzuulwa mu bafwiri,
banalame ho, yabo batagaki yanga, kandi iri kuyangwa.
36 Bitanazige kwo bashubi fwa. Si bagaaba bakola nga baganda, banabe baana ba
Rurema. Ee! Bagaaba keera bazuulwa.
37 «Kiri na Musa akamenyeesa kwa'bafwiri bagazuuka. Mukuba, ikyanya akayandika
hi'gulu lya kirya kishungu-shungu, Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo bâli mali fwa.
Kundu kwokwo, akadeta kwo Nahano ye Rurema wabo.†
38 Kwokwo, Rurema atalyagagi Rurema wa'bafwiri. Si ali Rurema wa'bagumaana!
Imwage, booshi bakiri ho!»
39 Mu yabo bigiriza be'maaja, baguma banateteerwa, banadeta: «E Mwigiriza,
washuvya bwija!»
40 Ndaanaye úkagira mbu ashubi múbuuza irindi igambo.

Yesu afindikira Abayahudi ifindo
(Mataayo 22.41-46; Mariko 12.35-37)

41 Yabo Bayahudi, Yesu anababuuza, ti: «Kutagi kwo'lya Masiya ali mu detwa kwo ali
Mwana wa mwami Dahudi?
42 Si Dahudi yenyene, mu kitaabo kye'Zaburi, akadeta kwokuno:
"Nahano akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
43 halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe, unakizi balaaviza
kwo.‡"
44 Kwoku, Dahudi akadeta kwo'lya Masiya ye Nahamwabo. Aaho! Kutagi kwo'yo Masiya
angaki lyoka mwi'kondo lyage?»

Yesu ayoboola abigiriza be'maaja
(Mataayo 23.1-36; Mariko 12.38-40)

---

† **20:37 20.37** Kulyoka 3.6. ‡ **20:43 20.43** Zaburi 110.1.

45 Ku kyanya abandu bâli gweti bagayuvwiriza Yesu, anabwira abigirizibwa baage
kwokuno:
46 «Mukizi yilangaga na'bigiriza be'maaja! Si basiimiri bweneene ukukizi genda
bayambiiti amakanju go'kuyoleka-yoleka, banasiimiri ukukizi lamusibwa no'lushaagwa
mu tuguliro. Banagweti bagakizi yigangaaza ku bitumbi bye'mbere mu nyumba
ze'mihumaanano, na ku siku ngulu.
47 «Kundu kwokwo, baabalya bigiriza be'maaja bo bagweti baganyaga inyumba za
banamufwiri! Na ha nyuma, banagendi huuna Rurema ulundatwika mu kuyiyeneneka
imbere lya'bandu. Abandu mwene yabo, bo Rurema agahaniiriza ingingwe!»

21

Ituulo lya namufwiri
(Mariko 12.41-44)

1 Yesu anayinamula amasu, anabona abagale bagweti bagalokeza amatuulo gaabo mu
mbiikiro ya mu nyumba ya Rurema.
2 Anabona na namufwiri muguma úkekeriiri, alokeza mwo'tungoro-ngoro tubiri
twe'miringa.*
3 Iri Yesu akabona kwokwo, anadeta: «Namùbwira ukuli, kwo'yu namufwiri, kundu
akekeriiri, haliko ye watanga ibindu bingi ukuhima yaba booshi!
4 Mukuba, boohe, amatuulo go batanga, gasaaguka ku kanyamwala ke'bindu byabo.
Haliko uyu namufwiri yehe, ayami kunangulira mwo byoshi íbyangamútabiiri mu
bukeni bwage.»

Yesu amenyeesa kwe'nyumba ya Rurema igahongolwa
(Mataayo 24.1-2; Mariko 13.1-2)

5 Abandu baguma, bâli gweti bagaadeta ngiisi kwa'mabuye miija gâli limbisiizi
inyumba ya Rurema. Ee! Hâli bindu bingi bweneene íbikatangwa, gira inyumba yage
ibuyahe. Haliko, Yesu anadeta, ti:
6 «Yibi byo mubwini, mu siku ízigayija, byoshi bigahongolerwa haashi. Ndaalyo ibuye
írigasigala ku lyabo.»

Ibyereso bye'siku ze'mberuuka
(Mataayo 24.3-14; Mariko 13.1-13)

7 Abandu, banabuuza Yesu: «E mwigiriza, yibyo, bigakoleka mangoki? Ne'kyereso
kiki, íkigayerekana kwo bikola bu koleka?»
8 Anabashuvya: «Mukizi ba masu! Hatagire mundu yeshi úgatebwa! Si hagayija
abandu bingi kwi'ziina lyani, banakizi deta: "Nie yolya Masiya!" Banashubi deta: "Yoho
wee! Kirya kihe, keera kyayegerera!" Balya bandu, mutakizi genda mugabakulikira!
9 «Ku yikyo kyanya, mugakizi yuvwa imyazi ya'mazibo, na ye'biteero bya'bahuni.
Kundu kwokwo, mutakizi hemuka! Yibyo byoshi, bikwiriiri bitee ba. Haliko, itagayami
ba yo mberuuka.
10 «Ikihugo kiguma kigagendi teera ikindi. No'bwami buguma, bugagendi teera
ubundi.
11 Hagakizi lenga ne'misisi mihamu bweneene. Ibihugo biguma, bigateerwa
no'mwena, kiri ne'kiija. Na kwi'gulu, kugakoleka ibyereso bye'kitangaaza. Yibyo byoshi,
bigakizi huumira abandu bweneene.
12 «Yago malibu gooshi, ikyanya gatazi koleka, mugagwatwa, munakizi libuzibwa.
Bagakizi mùtwala mu nyumba ze'mihumaanano, na mu nyumba ze'mbohe. Mu-
natwalwe ne'mbere lya'baami, ne'mbere lya baguvuruneeri hi'gulu li'ziina lyani.
13 Na mu yukwo kutwalwa kwinyu, lyo mugalonga ukundangira ubumasi.
14 «Mugwanwe mwahiga kwe'kyanya mugaalegwa, mutagagerania hi'gulu
lya'magambo go mugayibulanira mwo!
15 Nienyene, ngamùheereza ubwitegeereze, kiri na'magambo go mugaadeta.
Kwokwo, lya'bagoma biinyu batalonge ukumùyagiisa, kandi iri ukumùshona kwo.
16 «Ku yikyo kyanya, mugasongerwa na'babusi biinyu, kiri na beene winyu, na'bandu
be'mbaga ziinyu, na'biira biinyu. Baguma biinyu, bagayitwa!
17 Na ábagasigala, abandu booshi bagakizi bashomba hi'gulu lyani.
18 Kundu kwokwo, ndaahyo kiri ne'hidende higuma hyo'mushaku gwinyu,
íhigateereka.
19 Na ku njira yo'kuhebera kwinyu, kwo mugakizibwa.

---

* **21:2 21.2** *tungoro-ngoro tubiri twe'miringa* two twâli riiri ne'kishingo kiniini ku fwaranga zooshi ze'yo munda.

Yesu amenyeesa kwe'Yerusaleemu igashereezibwa
(Mataayo 24.15-21; Mariko 13.14-19)

20 «Mango mwabona kwa'kaaya ke'Yerusaleemu kakoli sokaniinwi na'basirikaani, lyo
mugaamenya kwo kakola kagashereezibwa.
21 Ku yikyo kyanya, abandu ábali i Buyahudi, bakatibitire mu migazi! Na ábali mu
kaaya ke'Yerusaleemu, bakayami kapuumuka mwo. Na ábagaaba bakola mu mbingiro,
batakolwe mbu bashubi galukira i kaaya.
22 «Mukuba, mu yizo siku, abandu bagahanirizibwa, ukukulikirana na'magambo
gooshi ágakagwanwa gayandikwa mu Mandiko Meeru.
23 Mu yizo siku, agaaba yayewe imwa'bakazi ábagaaba bali ne'nda, ne'mwa'baviire
ábagaaba bakiri mu yoza! Haganaba akahenabwera, bwo Rurema agaaba akola mu
haniiriza abandu ku buraakari bwage.
24 «Abandu baguma, bagayomekwa ingooti. Na'bandi, bagagwatwa imbira, banat-
walwe mu mahanga gooshi. Kiri ne'Yerusaleemu yonyene, ibinyamahanga bigayiji
gikandagira, halinde isiku zaabo zimale.

Íbigaaba mu kuyija kwo'Mwana wo'Mundu
(Mataayo 24.29-31; Mariko 13.24-27)

25 «Hagaaba ibyereso bya kundi-kundi kwi'zuuba, na ku mwezi, kiri na ku ndonde.
Hano mu kihugo, inyaaja zigakundula bweneene, iri zinakungula. Kinatume abandu
bagakizi gangaanwa, banaluluukire.
26 Yago malibu gooshi, ikyanya abandu bagaaba bakoli toniri hi'gulu lyago, bagaahola
hi'gulu lye'kihuumula. Íbiri kwi'gulu byoshi bigajugumbana.
27 «Haaho, lya'bandu bagaabona Umwana wo'Mundu, agweti agayija mu bibungu,
mu kati ko'bukalage, na mu bulangashane bwingi.
28 Yibyo byoshi, mango bikoleka, munayimuke, munalegamire hi'gulu! Ku kyekyo
kyanya, lyo mugaguluulwa.»

Umugani gwe'kiti kyo'mutiini
(Mataayo 24.32-35; Mariko 13.28-31)

29 Yesu anatwira abandu umugani kwokuno: «Muyigire ku kiti kyo'mutiini, na ku
bindi biti byoshi.
30 Ikyanya mubwini kwo bikola mu shoga, lyo muli mu menya kwa'mahona-nvula
keera gayegerera.
31 «Kwo na kwokwo, yibyo byoshi, mango mwabibona, lyo mugaamenya kwo'bwami
bwa Rurema keera bwayegerera.
32 «Namùbwira ukuli, kwo yiki kibusi kitagaahera, yibyo byoshi bítazi koleka.
33 Igulu ne'kihugo, bigaahera. Haliko amagambo gaani, goohe gatâye here!

Mukizi ba masu

34 «Mukizi ba masu! Mutazidoherwe no'bushule, kandi iri indalwe, kandi iri
ingerania. Buzira kwokwo, hali ikyanya ibya yulwo lusiku byangayiji mùkanga, nga
íbyabashwa no'mubashu.
35 Yulwo lusiku, lugahikira abandu ba'mahanga gooshi.
36 «Ku yukwo, mukizi yama muli masu! Yaga malibu gooshi ágagayija, mukizi huuna
Rurema kwo mulonge ukugafuuka mwo. Kwokwo, lyo mukalonga ukuyimanga imbere
lyo'Mwana wo'Mundu.»
37 Mu yizo siku, Yesu anakizi shiiba mu nyumba ya Rurema, agweti agayigi-
riza mwa'bandu. Na ku kyanya kya'kabigingwe, anakizi gendi laala ku Mugazi
gwe'Mizehituuni.
38 Abandu booshi, banakizi zinduka yaho mu nyumba ya Rurema, gira lyo balonga
ukumúyuvwiriza.

22

Yuda ayihindulira Yesu
(Mataayo 26.1-5, 14-16; Mariko 14.1-2, 10-11; Yohana 11.45-53)

1 Ulusiku lukulu lwe'mikate mizira saama, lwanayegerera. (Lwo lunali mu buuzibwa
Pasaka.)
2 Abakulu ba'bagingi, kuguma na'bigiriza be'maaja, bâli gweti bagalooza ubulyo bwo
bangayita mwo Yesu. Haliko, bâli yobohiri kwa'bandu bangagira akamburugu.
3 Haaho, Shetaani anayingiraga mu Yuda, ulya úwâli kizi buuzibwa Hisikaryote. Na
kundu âli riiri muguma wa mu bigirizibwa ba Yesu ikumi na babiri,

4 haliko, anagenda imwa'bakulu ba'bagingi, na'bakulu ba'balaazi be'nyumba ya
Rurema, anabamenyeesa ngiisi kwo agatanga Yesu imwabo.
5 Yiryo igambo, lyanabasimiisa bweneene, banamúlagaania kwo bagamúbulika
ifwaranga.
6 Yuda anayemeera, anatondeera ukulooza ubulyo bwo angabayongololera mwo Yesu.

Akashasha ka Nahano
(Mataayo 26.17-30; Mariko 14.12-26; Yohana 13.21-30; 1 Bakorindo 11.23-25)

7 Ulusiku lukulu lwe'mikate mizira saama, lwanahika. (Lwo lusiku lwe'byanabuzi
bye'Pasaka byâli kwiriiri bibaagwe.)
8 Kwokwo, Yesu anatuma Peturu na Yohana, anababwira: «Mugendi tukolera
ibyokulya bye'Pasaka, gira tukayiji birya.»
9 Banamúbuuza: «Hayi ho uloziizi tubikolere?»
10 Naye, ti: «Ikyanya mugayingira i Yerusaleemu, mugahumaanana no'mushosi
úbetwiri akabindi ka'miiji. Munamúkulikire, halinde mu nyumba yo agayingira mwo.
11 Munabwire mwene iyo nyumba, ti: "Umwigiriza abuuza, mbu hayi ululi buli,
bwo ngaliira mwe'byokulya bye'Pasaka kuguma na'bigirizibwa baani."
12 «Uyo mushosi agamùtwala mu nyumba íri hi'gulu lye'yabo, anamùyereke
mwo'bululi buhamu. Muganagwana ibirugu byoshi bikola mwo. Mwomwo, mwo
mugatukolera ibyokulya bye'Pasaka.»
13 Yabo bigirizibwa bombi, banalyoka yaho, banagwana byoshi biri nga kwo Yesu
ababwira, banatondeera ukulingaania ibyokulya bye'Pasaka.
14 Ikihe kyo'kulya, iri kikahika, Yesu anabwatala ha byokulya kuguma ne'ndumwa
zaage.
15 Anazibwira: «Yibi byokulya bye'Pasaka, ndákola mu biyidula bweneene kwo
tubishangiire, índazi libuuka!
16 Namùbwiraga, kwo ndagaki shubi lya ibyokulya bye'Pasaka, byoshi
íbikashungikwa mu bwami bwa Rurema, bítazi koleka!»
17 Lyeryo, Yesu anayabiira urusoozo. Ne'ri akatanga kongwa imwa Rurema, anadeta
kwokuno: «Iyi divaayi, mugiyabiirage, muginywe!
18 Namùbwira, kwo ndagaki shubi nywa idivaayi, halinde ukuhisa ku kyanya ubwami
bwa Rurema bugayija.»
19 Yesu anayabiira no'mukate. Ne'ri akashubi tanga kongwa imwa Rurema, anagu-
gabaanula, anaguheereza indumwa zaage, anazibwira: «Yugu mukate, muguyabiire!
Galyagagi magala gaani, ágagatangwa hi'gulu liinyu. Mukizi gira kwoku, hi'gulu
lyo'kungengeera!»
20 Iri bakayusa ukusheega, Yesu anashubi yabiira urusoozo, anadeta kwokuno: «Luno
rusoozo, lulyagagi lwe'kihango kihyahya. Rurema agakikwiza mu kuyona umuko gwani
hi'gulu liinyu.
21 «Haliko lolagi! Umundu wo'kundanga mu bagoma, tuliriinwi hano ku kashasha!
22 Umwana wo'Mundu, agagendi yitwa, nga kwo âli mali gwanwa ashungikirwa.
Kundu kwokwo, ulya úgamútangaga mu bagoma, ali yayewe imwage!»
23 Haaho, zirya ndumwa za Yesu, zanatondeera ukubuuzania, mbu nyandagi mu kati
kaabo úwangagira ibala mwene yiryo.

Amigirizo hi'gulu lyo'bukulu

24 Hanayimuka imbamba mu bigirizibwa ba Yesu, mbu nyandi mu kati kaabo úkuliiri
abaabo.
25 Kyanatuma Yesu agababwira kwokuno: «Mu bapagaani, abaami bagweti bagakam-
baalira abandu. Na'bakulu baabo, bagweti bagahuuzibwa kwo bo balyagagi bahaanyi.
26 «Haliko mwehe, kutabe kwo bigaaba imwinyu! Si mu kati kiinyu, iri umundu
angaba akuliiri abaabo, akizi ba nga ye toohiri. Ne'ri umundu angaba atwaziri, akizi ba
nga ye mukozi.
27 «Aaho! Nyandi úkuliiri uwabo, ka ubwatiiri ha byokulya, kandi iri úgweti
úgamúleetera byo? Si umukulu, ye gweti úgabwatala ha byokulya. Kundu kwokwo,
niehe mu kati kiinyu, ndi mu ba nga mukozi.
28 «Mwehe, ikyanya nâli kizi libuuka, mwâli kizi ngunga.
29 Ku yukwo, ngamùyimika mu bwami, nga kwo naani, Daata keera akanyimika.
30 Mu yubwo bwami bwani, tugakizi shangiira ibyokulya, iri tunanywera kuguma.
Mugabwatala ku bitumbi byo'bwami, iri munatwa imaaja za'Bahisiraheeri, kwo iri
milala ikumi ni'biri.»

Yesu amenyeesa kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mataayo 26.31-35; Mariko 14.27-31; Yohana 13.36-38)

31 Yesu anadeta, ti: «E Simooni, e Simooni, umenyage bwija kwo Shetaani akoli
hangwirwi kwo amùgeze, nga kwa'bandu bali mu yeluula ingano.
32 Kundu kwokwo, keera n'gagwanwa nakuhuunira imwa Rurema, gira utayabirwe
mu kumúbiika kwo'bwemeere. Ne'kyanya ugaaba keera wangalukira, ukakanie abiinyu
imitima.»
33 Simooni, ti: «E Nahamwitu, ndi ibiringiini ukugendi shwekwa kuguma na naawe
mu nyumba ye'mbohe. Kiri no'kuyitwa, twangayitirwa kuguma!»
34 Yesu anamúshuvya: «E Peturu, nakubwira kwo'luhazi lútazi bika zeene, ugaaba
keera wanyiyogookola ubugira kashatu.»

Tukizi yibiika ibiringiini

35 Ha nyuma, Yesu anabuuza abigirizibwa baage, ti: «Ikyanya nâli kizi mùtuma buzira
ludaha lwe'fwaranga, na buzira ifumba, na buzira biraato, ka hali íbikamùgoora?»
Banamúshuvya: «Ndaabyo!»
36 Yesu, anashubi babwira: «Leero buno, iri umundu angaba ahiiti uludaha
lwe'fwaranga, kandi iri ifumba, abiyabiire! Ne'ri angaba abuziri ingooti, aguliise ikooti
lyage, gira agigule.
37 Mukuba, biyandisirwi, ti: "Akaharuurirwa kuguma na banangora-mabi.*" Yago
magambo, gakayandikwa hi'gulu lyani. Ee! Gakwiriiri gangoleke kwo, ganakolaga bu
koleka.»
38 Abigirizibwa ba Yesu, banamúbwira: «E Nahamwitu, lolaga! Hano hali ingooti
zibiri.» Naye, ti: «Yizo zishobwiri!»

Yesu ahuuna Rurema i Getesemaane
(Mataayo 26.36-46; Mariko 14.32-42)

39 Yesu analyoka yaho, anagenda ku Mugazi gwe'Mizehituuni, nga kwo âli komiiri,
anâli kulikiirwi na'bigirizibwa baage.
40 Ne'ri akahika ho, anababwira: «Muhuune Rurema, gira mutayiji yingira mu
magezo!»
41 Yesu, anabasiga yaho, anashegera ha mbere hiniini, ho'mundu angalasha ibuye,
anafukama, anahuuna Rurema kwokuno:
42 «E Daata, luno rusoozo lwa'malibu, iri wangalooza, ulunjaagize! Kundu kwokwo,
ngiisi byo uloziizi, bibe byo bigakoleka. Si bitabe byo ndoziizi!» [
43 Haaho, umuganda ukulyoka mwi'gulu, anamúhulukira kwo, anamúkania indege.
44 Yesu, âli koli shengusiri bweneene! Kyanatuma agakaviiriza ukuhuuna Rurema.
Ingeeshe yage, yanashusha nga muko, yanakizi toonyera haashi.]
45 Ne'ri akaheza ukuhuuna Rurema, anayimuka, anagalukira ho akasiga abigirizibwa
baage, anagwana keera bahunira. Mukuba, bâli kola no'mwizingeerwe.
46 Anababuuza: «Kituma kiki mwahunira? Vyuki, muhuune Rurema, gira mutayiji
yingira mu magezo.»

Yesu agwatwa
(Mataayo 26.47-56; Mariko 14.43-50; Yohana 18.3-11)

47 Iri Yesu akaba akiri mu deta kwokwo, anayijirwa na'bandu bingi. Bâli rongwirwi
na Yuda, kundu âli riiri muguma wa mu bigirizibwa baage ikumi na babiri. Yuda
anayegeera Yesu, gira amúnyunyugute.
48 Yesu anamúbuuza: «E Yuda, ka ugweti ugatanga Umwana wo'Mundu mu bagoma
ku njira yo'kumúnyunyuguta?»
49 Yabo bigirizibwa ba Yesu, mbu babonage íbikola bigakoleka, banamúbuuza: «E
Nahamwitu, ka tubashooshe-shooshe ne'ngooti?»
50 Lyeryo, muguma wabo anayami gibaajika umukozi wo'mukulu wa'bagingi,
yanamútola ukutwiri kwe'lulyo.
51 Yesu anadeta: «Lekagi kwokwo!» Uyo mukozi, Yesu anahuma ku kutwiri kwage,
anamúkiza.
52 Ikyanya abandu bakayiji gwata Yesu, banamútwala imwa'bakulu ba'bagingi,
na'bakulu ba'balaazi be'nyumba ya Rurema, kuguma na'bashaaja ba'Bayahudi.
Yesu anababuuza, ti: «Kituma kiki mwanyijira ne'ngooti na'mahiri nga kwo muli mu
gendi birigisha umunyazi!
53 Ngiisi lusiku tushuba mu shiibanwa mu nyumba ya Rurema, mutanangwata!
Halikago buno, kikola kihe kiinyu. Ne'mikolezi ye'kihulu, yo ikoli twaziri.»

---

* **22:37 22.37** Hisaaya 53.12.

54 Yabo bandu, banayami gugumira Yesu, banamútwala halinde mu nyumba
yo'mukulu wa'bagingi. Peturu anabakulikira luto-luto.

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mataayo 26.57-58; Mariko 14.53-54, 66-72; Yohana 18.12-18, 25-27)

55 Abandu banatwana umuliro mu lubuga lwe'nyumba, banabwatala. Peturu naye,
anayiji bwatala ha butambi lyabo.
56 Na hi'gulu lyo'lukeera lwo'muliro, kyanatuma umukozi muguma munyere
agamúbona, anamúyitegeereza, anadeta: «Uyu mundu, naye ashuba kuguma na
Yesu!»
57 Haliko, Peturu analahira: «E mukazi, ndamúyiji!»
58 Ha nyuma hiniini, ugundi mundu anabona Peturu, anamúbwira: «Na naawe,
si ulyagagi muguma wabo!» Haliko, anamúshuvya: «E mushosi, twira haashi, ndali
niehe!»
59 Iri hakalenga nga kihe kiguma, ugundi mundu anamúkekereza, ti: «Ku kasiisa uyu
mundu, bashubanwa. Si ali Mugalilaaya!»
60 Haliko, Peturu anashuvya: «E mushosi, yibyo byo ugweti ugaadeta, ndabiyiji.» Iri
akaba akiri mu deta kwokwo, lyeryo ngana uluhazi lwanabika.
61 Nahano anakebaanuka, anatungira Peturu. Peturu anayami kengeera galya
magambo go Nahano âli mali gwanwa amúbwira: «Zeene, uluhazi lútazi bika, ugaaba
keera wanyiyogookola ubugira kashatu.»
62 Haaho, Peturu anayami hulukira imbuga, anatondeera ukubululuka.

Yesu ashekerezibwa
(Mataayo 26.67-68; Mariko 14.65)

63 Abashosi ábâli kizi langa Yesu, banakizi múshekeereza, iri banamúhimbula.
64 Banamúbwikira amasu, iri banamúbwira: «Utangage ubuleevi! Aaho! Nyandi,
úwakushulika?»
65 Banayushuula na'gandi magambo mingi go'kumútukiiriza.

Yesu alegwa imbere lya'bakulu
(Mataayo 26.59-66; Mariko 14.55-64; Yohana 18.19-24)

66 Iri bukatejuukana, abashaaja ba'Bayahudi banagira inaama, bali kuguma na'bakulu
ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja. Ne'ri bakaba keera balegeereza Yesu,
67 banamúbuuza: «Iri wangaba we yolya Masiya, utubwirage!»
Yesu anashuvya: «Kundu nangamùbwira, mutangayemeera.
68 Na kundu nangamùbuuza igambo, mutanganjuvya.
69 Haliko, ukulyokera buno, Umwana wo'Mundu, agaaba abwatiiri uluhande
lwe'lulyo† lwa Rurema wo'bushobozi bwoshi!»
70 Yabo booshi, banashubi múbuuza: «Ka kwokwo, ulyagagi Mwana wa Rurema?»
Anabashuvya: «Si mwenyene keera mwadeta kwo ndi ye!»
71 Balya bakulu banayami yamuluka, ti: «Tundi tumasi tuki two twangaki looza? Si
yiri igambo, keera twaliyiyuvwirwa ku kanwa kaage yenyene!»

23

Yesu alegwa imbere lya Pilaato
(Mataayo 27.1-2, 11-14; Mariko 15.1-5; Yohana 18.28-38)

1 Ha nyuma, abakulu booshi ba'Bayahudi banayimuka, banatwala Yesu imunda
Pilaato.
2 Banatondeera ukumúlegeereza, ti: «Uyu mushosi, twamúgwana agweti agash-
erebeza umulala gwitu. Si agweti agalahiza abandu kwo batakizi ki rambulira imwa
Kahisaari, anagweti agayideta kwo ye Masiya, kwo kudeta kwo ali mwami.»
3 Pilaato anabuuza Yesu: «Ka we mwami wa'Bayahudi?» Anamúshuvya: «Si wenyene
keera wadeta!»
4 Balya bakulu ba'bagingi, kuguma na ábâli yiguziri yaho, Pilaato anababwira
kwokuno: «Uyu mundu, ndaabwo buhube bwoshi bwo namúbona kwo!»
5 Yabo bandu, banakaviiriza ukudeta: «Si ku migirizo gaage, agweti agalugiza abandu!
Akatondeerera iyo munda i Galilaaya. Na buno, keera agakwiza kiri na mu kihugo
kyoshi kye'Buyahudi.»
6 Iri Pilaato akayuvwa kwokwo, anabuuza iri Yesu ali Mugalilaaya.

---

† **22:69 22.69** Ukubiikwa uluhande lwe'lulyo, kuli kuhaabwa ubushobozi no'lushaagwa.

7 Ne'ri akamenya kwo ali Mugalilaaya wa mu butwali bwa Heroode, anamútuma
imwage. Mukuba, mu yizo siku, Heroode naye âli kola i Yerusaleemu.

Heroode abuliriza Yesu

8 Heroode, mbu abonage Yesu, anasiima bweneene. Mukuba, âli mali yuvwa imyazi
hi'gulu lyage. Anâli kola siku nyingi agweti agalooza ukumúbona, bwo âli loziizi
ukuyibonera yenyene ikitangaaza kyo Yesu agaagira.
9 Uyo Heroode, anabuliriza Yesu ku magambo mingi-mingi. Haliko, Yesu
atanamúyakula.
10 Abakulu ba'bagingi, na'bigiriza be'maaja, nabo banakaviiriza ukulegeereza Yesu.
11 Heroode, na'basirikaani baage, banatondeera ukutyoza Yesu, no'kumúshekeereza,
shoshoo! Banamúyambika imirondo yo'mulimbo, babuli múgalulira imunda Pilaato.
12 No'kulyokera ku yulwo lusiku, Heroode anayijibana na Pilaato, kundu ubwa mbere
bâli shombiini.

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mataayo 27.15-26; Mariko 15.6-15; Yohana 18.38–19.16)

13 Ha nyuma, Pilaato anakuumania abakulu ba'bagingi, na'batwali ba'Bayahudi,
kuguma na'bandu ba mu kaaya.
14 Anababwira: «Mwandeetera uyu mundu, mbu bwo agweti agahuniisa abandu.
Aaho! Mumenyage bwija kwo keera namúbuliriza imbere liinyu. Na ku byoshi byo
mwamúlega kwo, ndaabwo buhube bwoshi bwo namúbona kwo!
15 Kiri na Heroode naye, ndaabwo buhube bwa'múbona kwo. Kyo kyatuma atugalulira
ye. Mumenye bwija kwo ndaalyo igambo lyo'yu mundu agiziri, íryangatuma agayitwa.
16 Ku yukwo, namu múhimbuliisa, mbulagi múshwekuula.»
[
17 Pilaato, ku ngiisi lusiku lukulu lwe'Pasaka, âli kwiriiri ashwekuulire abandu
umushweke muguma.]
18 Yabo bandu booshi, banayamiza kiranga, ti: «Uyu mundu, umúzimiize! Baraba,
abe ye ugatushwekuulira!»
19 No'yo Baraba, âli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu lyo'kuleeta akamburugu
mu yako kaaya, na hi'gulu lyo'kuyitana.
20 Pilaato âli loziizi ukushwekuula Yesu, kyanatuma bagashubi hambanwa.
21 Halikago, banakaviiriza ukuyamiza: «Nanga! Umúyitire ku kibambo! Umúyitire
ku kibambo!»
22 Anashubi babwira ubwa kashatu: «E maashi, mabi makagi go akagira? Si ndaabyo
namúbona kwo, íbyangatuma agayitwa! Ku yukwo, namu múhimbuliisa, mbuli
múshwekuula.»
23 Haliko, balya bandu banakaviiriza ukuyamiza kwo Yesu ayitirwe ku kibambo. Ne'ri
hakatama, yukwo kuyamiza kwabo kwanamúyagiisa!
24 Kyanatuma Pilaato agahanguula Abayahudi kwo bagirage ngiisi kwo bamúhuuna.
25 Anabashwekuulira ulya Baraba, nga kwo bakamúhuuna, kundu âli shwesirwi
hi'gulu lyo'kuleeta akamburugu mu kaaya, na hi'gulu lyo'kuyitana. Anabaheereza Yesu,
kwo bamúgirire ngiisi kwo baloziizi.

Yesu abambwa
(Mataayo 27.32-44; Mariko 15.21-32; Yohana 19.17-27)

26 Iri bakaba bakola mu twala Yesu ho bagagendi múyitira, banagwanana no'mundu
muguma ashaaziri mu mbingiro, iziina lyage ye Simooni we'Kureene. Uyo Simooni,
banamúgwata, banamúbetuza ikibambo kya Yesu, anagenda amúkulikiiri, akibetwiri.
27 Abandu bingi bâli kulikiiri Yesu. Mu kati kaabo, mwâli riiri abakazi, bagweti
bagamúlirira ku kimombo.
28 Yesu, anakebaanuka, anababwira kwokuno: «E banyere be'Yerusaleemu, mu-
tandirire. Haliko, muyilirire mwenyene, mulirire na'baana biinyu!
29 Mumenyage bwija, kwo mu siku ízigayija, abandu bagatulagula, ti: "Bahiriirwi,
abakazi ábakagumba, batanayoza!"
30 Ku yikyo kyanya:
"Bagabwira imigazi: Mutuhongokere kwo!
Bagabwira no'tugangazi: Mutubindikire!*"
31 Amagambo mwene yaga, iri gangagirika ku kiti kibishi, ku kyumu kyohe, ka itali yo
haahe!»

* **23:30 23.30** Hosheya 10.8.

32 Ku kyanya abasirikaani bakatwala Yesu, bakatwala na'biitani babiri, gira nabo
bagendi bayita.
33 Ne'ri bakahikaga áhali mu buuzibwa Kahanga, banabamba Yesu ku kibambo.
Banabamba na yabo banakuhambwa bombi, muguma uluhande lwe'lulyo, no'gundi
lwe'lumosho.
34 Yesu anadeta: «E Daata, ubakoge! Yibi byo bagweti bagaagira, batabiyiji.»
Yabo basirikaani, banataara imirondo ya Yesu, mu kugigaba.
35 Abandu, bâli yimaaziri yaho bagweti bagaloleera. Abakulu ba'Bayahudi, banaton-
deera ukushekeereza Yesu, ti: «Yuhuu! Si ashuba mu kiza abandi! Aahago! Ayikizagye
yenyene, iri angaba ye Masiya úkatoolwa na Rurema!»
36 Abasirikaani nabo, banatondeera ukumútyoza, banamúyegeera, gira
bamúheereze amaavu go'lukalishi.
37 Banamúbwira: «Shoshoo! Iri wangaba we mwami wa'Bayahudi, uyikizagye!»
38 Na hi'gulu lyage, hâli biisirwi ikimenyeeso íkyâli yandisirwi kwokuno: «Uyu, ye
Mwami wa'Bayahudi.»
39 Mu yabo biitani bombi, muguma anatuka Yesu, ti: «Ka utali we ulya Masiya?
Aahago! Uyikizagye! Na nyiitu, utukize!»
40 Haliko, uwabo anamúkanukira, ti: «Ka utayobohiri Rurema? Yiki kihano kyo
twahanwa, kyo na kyekyo kyo'yu mundu ahanwa.
41 Si twehe, twahanwagwa ku njira íkwaniini, ukukulikirana na'mabi go tukagira.
Haliko yehe, ndaago mabi go akagira!»
42 Uyo mwitani, anashubi deta: «E Yesu, ikyanya ugayingira mu bwami bwawe,
ukangengeere, maashi!»
43 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, kwo zeene tugaaba twembi mu Paradiizo.»

Yesu afwa
(Mataayo 27.45-56; Mariko 15.33-41; Yohana 19.28-30)

44-45 Iri hakaba bikola nga bihe ndatu bya mwi'zuuba, izuuba lyanazima, ubwire
bwanayidika mu kihugo kyoshi, halinde ukuhisa ku bihe mwenda. No'mulondo gwo
bâli manisiri mu nyumba ya Rurema, lyeryo, gwanayami lalaanuka mwo kubiri, la-la-
la.
46 Yesu, anayamiza kwi'zu lihamu kwokuno: «E Daata, nasikiiriza umutima gwani mu
maboko gaawe!» Ne'ri akayusa ukudeta kwokwo, umutima gwanayami deruuka.
47 Umukulu wa'basirikaani, mbu abonage kwokwo, anayivuga Rurema kwokuno: «Ku
kasiisa, uyu mundu ashubi kwaniini imbere lya Rurema!»
48 Abandu booshi ábakayiji loleera, iri bakabona íbyakoleka, banataaha bagweti
bagakomomba mu bifuba byabo hi'gulu lyo'mwizingeerwe.
49 Booshi ábâli yijiini na Yesu, kuguma na'bakazi ábâli kizi genda bamúkulikiiri
ukulyokera i Galilaaya, bâli yisuuziri hala hiniini. Yibyo byoshi íbikakoleka, banakizi
bilangiiza.

Yesu aziikwa
(Mataayo 27.57-61; Mariko 15.42-47; Yohana 19.38-42)

50-51 Hâli riiri mundu muguma, iziina lyage ye Yusefu, wa mu kaaya ke'Harimateya,
mu poroveesi ye'Buyahudi. Uyo Yusefu, âli riiri muguma wa mu bakulu ba'Bayahudi.
Haliko, atakayemerezania na'baabo kwi'gambi lyo'kuyitiisa Yesu. Mukuba, âli riiri
mundu mwija úkwaniini imbere lya Rurema. Anâli kizi lindirira kwo'bwami bwa
Rurema bugayija.
52 Kwokwo, Yusefu anagendi huuna Pilaato kwo amúheereze ikirunda kya Yesu.
53 Ne'ri akayemeera, anagendi kishonoola ku kibambo, anakizingira-zingira
kwo'mulondo, anakilambika mu shinda íkabaajwa mu lwala. Na mwi'yo shinda, ndaaye
gundi mundu úwâli mali ziikwa mwo.
54 Yulwo lusiku, lwâli kola lwo'kuyitegaanura kwo.† No'lusiku lwe'Sabaato, lwâli kola
bu hika.
55 Abakazi ábakayija kuguma na Yesu mu kulyoka i Galilaaya, banakulikira Yusefu,
banayibonera ishinda, na ngiisi kwe'kirunda kya Yesu kikalambikwa mwo.
56 Ha nyuma, banataahaga, banategaanura amavuta na'malaasi. Haliko, banatee
luhuuka ku lusiku lwe'Sabaato, nga kwe'maaja zidesiri.

† **23:54 23.54** Yulwo lusiku, lwa'Bayahudi bâli kizi yitegaanura kwo, gira babe ibiringiini ku lusiku lwabo lwe'Sabaato.

24

Yesu azuuka
(Mataayo 28.1-10; Mariko 16.1-8; Yohana 20.1-10)

1 Iri hakaba ku lukula lwo'lusiku lwi'yinga, yabo bakazi banazinduka iwa shinda,
babetwiri amalaasi go bâli mali tegaanura.
2 Mbu bahikage yo, banagwanana ibuye lihamu íryâli giyigiiri, keera lyahirikirwa ha
butambi.
3 Banayingira mu shinda, haliko batanagwana mwe'kirunda kya Nahano Yesu.
4 Ne'ri bakaba bakiri mu gangaanwa, lyeryo ngana ha butambi lyabo, hanayimanga
abashosi babiri, bayambiiti ibyambalwa íbigweti bigalangashana!
5 Yabo bakazi, yayewe! Banayami gwatwa ne'kyoba kingi, banayinama, halinde
ukuhisa amalanga haashi.
Balya bashosi, banababwira: «Kituma kiki mugweti mugaloogeza umugumaana mu
bafwiri?
6 Atakiri hano. Si keera azuuka! Mukengeere galya magambo go akamùbwira
kwokuno ku kyanya âli ki riiri i Galilaaya:
7 "Umwana wo'Mundu, akwiriiri atangwe mu maboko ga'banabyaha, banamúyitire
ku kibambo. Kundu kwokwo, ku lusiku úlugira izishatu, agazuuka."»
8 Yago magambo ga Yesu, haaho lyo yabo bakazi bakagakengeera.
9 Kwokwo, banalyoka ha shinda. Na ngiisi byo bakabona, banagendi biganuulira
indumwa za Yesu ikumi na nguma, kuguma na'bandi booshi.
10 Yabo bakazi ábakayiji bwira yizo ndumwa kwokwo, âli Maryamu we'Magadala, na
Yowana, na Maryamu nyina wa Yakobo, kuguma na'bandi bakazi bo bâli ririinwi.
11 Ikyanya bakabwira zirya ndumwa ngiisi íbyakoleka, zanabanegura. Zanabibona
kwo biri bya busha-busha, zitanabiyemeera.
12 Kundu kwokwo, Peturu anayami yimuka, anatibitira iwa shinda. Ne'ri akagilin-
gulira mwo, anabona irya mirondo yo bâli ziisiri mwo Yesu, ikoli lambamiri yonyene.
Iri akaba keera abona íbyakoleka, analyoka yaho, akoli gangaanirwi.

Yesu mu njira yo'kugenda i Hemahu
(Mariko 16.12-13)

13 Ku lwolwo lusiku lwi'yinga, babiri mu bigirizibwa ba Yesu, bâli riiri mu lugeezi
lwo'kugenda mu kaaya ke'Hemahu. Kâli riiri nga ku bilomeetere ikumi na kiguma
ukulyoka i Yerusaleemu.
14 Yabo bombi, bâli kizi genda bagaganuula hi'gulu lya byoshi íbyakoleka.
15 Ne'ri bakaba bakiri mu biganuulaga, lyeryo Yesu anayami bayegeera, banagen-
danwa.
16 Haliko, banaba nga bakubikwa, batanamenya kwo yehe.
17 Yesu anababuuza: «Bikagi byo mugweti mugaganuula?» Yabo bombi, banayimanga
bakoli zizibiiri.
18 Muguma wabo, iziina lyage ye Kiryopa, anashuvya: «Mu bandu booshi ábatuuziri
i Yerusaleemu, ka wehe, naaho, we tamenya íbyakoleka mwo mu zino siku?»
19 Yesu, ti: «Biki yibyo?»
Banamúshuvya: «Tuli mu ganuula hi'gulu lya íbyakoleka ku Yesu we'Nazareeti.
Abandu booshi, kiri na Rurema, bashubi múbwini kwo ali muleevi wo'kukola no'kudeta
ku bukalage bweneene!
20 Haliko, abakulu ba'bagingi, na'batwali biitu, banamútanga, gira atwirwe ulubaaja
lwo'kuyitwa, banamúyitira ku kibambo.
21 Anali ye tutákoli langaliiri kwo ye gatuguluula, twe Bahisiraheeri. No'kulyokera ho
yibyo byoshi bikakolekera, buno lukolaga lusiku úlugira izishatu.
22 «Na kwakundi, abakazi baguma mu kati kiitu, keera batukanga! Mukuba, zeene,
batágeeziri ku lukula iwa shinda yage.
23 Banagwana kirya kirunda kitakiri mwo, banayiji tubwira na kwo babona abaganda
mu mabone. Yabo baganda, banababwira kwo Yesu akola mugumaana.
24 «Haaho, baguma biitu banagenda iwa shinda, banagwana byoshi biri nga
kwa'bakazi batámali tuganuulira. Nabo kwakundi, ndaakyo kirunda kyo babona.»
25 Yesu anababwira: «Si mulyagagi bahwija! Ne'mitima yinyu, iki kubisirwi! Ngiisi
íbikadetwa na'baleevi, mutabiyemiiri!
26 Aaho! Ulya Masiya atákwiriiri atee lenga mu galya malibu gooshi, akabuli yingira
mu bulangashane bwage!»

27 Haaho, Yesu anabasobanulira ngiisi byoshi íbikayandikwa mu Mandiko Meeru
hi'gulu lyage. Akatondeerera mu bitaabo bya Musa, halinde na mu bitaabo byoshi
bya'baleevi.
28 Ne'ri bakaba keera bayegeera akaaya ko bâli kizi genda mwo, Yesu anayigira nga
agaki genderera no'lugeezi.
29 Haliko, banamúyinginga bweneene, ti: «Tutee beeranwa hano. Si keera
twayirirwa! Ne'kihulu keera kyagwata.» Kwokwo, Yesu anayingira mu nyumba, gira
babeeranwe.
30 Ne'ri bakabwatala ha byokulya, Yesu anayabiira umukate, anadeta kongwa imwa
Rurema, anagugabaanula, anabaheereza gwo.
31 Haaho-haaho, balya bombi banayami kebukwa, banabona kwo Yesu. Haliko, Yesu
anayami nyerera!
32 Yabo bombi, banabuuzania: «Ikyanya Yesu ashuba mu tuganuulira mu njira,
anatusobanulira íbiri mu Mandiko Meeru, ka tutayuvwa nga muliro gukoli yasiri mu
mitima yitu?»
33 Ku kyekyo kihe, banayami yimuka, banagalukira i Yerusaleemu, banagwanana yizo
ndumwa za Yesu ikumi na nguma bakumaniri kuguma na'bandi.
34 Yabo booshi, banabwira yabo bombi, ti: «Biri ukuli kwo Nahamwitu azuuka. Keera
anahulukira ku Simooni!»
35 Yabo bombi nabo, ti ee! Banaganuulira yabo baabo ngiisi íbikakoleka mu njira, na
ngiisi kwo bakalonga ukumenya Yesu ku kyanya akabagabanulira umukate.

Yesu ahulukira mu bigirizibwa baage
(Mataayo 28.16-20; Mariko 16.14-18; Yohana 20.19-23; Mikolezi 1.6-8)

36 Yabo bigirizibwa ba Yesu, iri bakaba bakiri mu ganuula, lyeryo ngana Yesu anayami
yimanga ha kati kaabo, anababwira: «Mube no'mutuula!»
37 Balya bigiriza, ikyanya bakamúbona, banayikeeka kwo kishu. Kyanatuma
bagakanguka, banagwatwa ne'kyoba.
38 Haliko, Yesu anababwira: «Kituma kiki imitima yinyu ikola lujungwa? Na kituma
kiki muki ganganirwi!
39 Mulolage mu maboko gaani na ku magulu, lyo mumenya kwo niehe! Mumbume
kwo, muyibonere mwenyene. Si ikishu kitahiiti iminyofu, kitanahiiti na'mavuha, nga
kwo mumbwini mbihiiti.»
40 Iri Yesu akayusa ukubabwira kwokwo, anabayereka amaboko na'magulu.
41 Balya bigirizibwa baage, ti: «Yehe!» Banashambaala bweneene! Na kwakundi, bâli
somiirwi, banaba bakola no'bungisi-ngisi. Kwokwo, Yesu anababuuzagya: «Ka hano
hali byo nangalya?»
42 Ne'ri bakamúheereza ikitolo kye'fwi nyokya,
43 anakiyabiira, anakilya imbere lyabo.
44 Balya bigiriza, Yesu anababwira kwokuno: «Yibi, byo byebirya byo nâli kizi
mùbwira ku kyanya nâli ki riiri kuguma na niinyu. Ee! Byoshi íbiyandisirwi hi'gulu
lyani, bikwaniini bikoleke. Biba bya mu maaja za Musa, kandi iri bya mu bitaabo
bya'baleevi, kandi iri bya mu kitaabo kye'Zaburi.»
45 Haaho, Yesu anabashoboleesa ukusobanukirwa na'Mandiko Meeru gooshi.
46 Anashubi babwira: «Biyandisirwi kwo'lya Masiya agatee libuzibwa. Halikago, ku
lusiku úlugira izishatu, anazuuke mu bafwiri.
47 Abandu be'milala yoshi, ukutondeerera ku be'Yerusaleemu, banayigirizibwe kwo
batwikire ku byaha byabo, halinde bakogwe.
48 Ee! Ngiisi íbyakoleka, mwe mugaaba tumasi twabyo.
49 «Lolagi! Umutima Mweru gwo Daata âli mali gwanwa amùlagaania, ngola
ngamùtumira gwo.* Ku yukwo, mutee lindirira mu kano kaaya,† halinde ikyanya
mugayambikwa ubushobozi ukulyoka mwi'gulu.»

Yesu alengezibwa mu kugenda mwi'gulu
(Mariko 16.19-20; Mikolezi 1.9-11)

50 Ha nyuma, Yesu anatwalaga balya bigirizibwa baage hoofi na'kaaya ke'Betaniya,
analengeza amaboko gaage hi'gulu, mu kubagashaanira.
51 Ne'ri akaba akiri mu bagashaanira, haaho anayami basiga, analengezibwa mu
kugenda mwi'gulu.

---

* **24:49 24.49** Yibyo byo Daata akabalagaania, guli Umutima Mweru. Yibyo, wangabisoma mu Mikolezi ye'Ndumwa 1.4-5. † **24:49 24.49** *kano kaaya* Yerusaleemu.

52 Yabo bigirizibwa, banayikumba Yesu, banabuli galukira i Yerusaleemu, bakoli
shambiiri bweneene!
53 Banakizi shiiba mu nyumba ya Rurema, bagweti bagamúhuuza.

Imyazi Miija ya Yesu nga kwo ikayandikwa na Yohana

Indangiriro

Yiki kitaabo kya Yohana, kiyerekiini ku bweranyange kwo Yesu ye Mwana wa Rurema, anali yi'Gambo lyage. Amandiko ga Yohana, gali mu deta kwago-kwago, ganayerekiini ibitangaaza munaana. Na ha nyuma lya ngiisi kitangaaza, Yohana ali mu yerekana umugeeza gwakyo.

Mu yiki kitaabo, Yesu ali mu yimenyeesa ku yaga magambo galinda: «Niehe nie mulengeerwe gwe'kihugo», na «Niehe nie mungere mwija», na «Niehe nie njira no'bulamu no'kuli», na «Niehe, nie mulyango», na «Niehe, ni'sina lyo'muzabibu», na «Niehe, nie mukate gwo'bulamu», na «Niehe nie njira, na ndi nie kuli, na ndi nie bulamu.»

Mu yiki kitaabo, muli amigirizo galinda: Tukwaniini tubutwe buhyahya (3.1-36); Amiiji ágali mwo'bulamu (4.1-42); Yesu ali Mwana wa Rurema yenyene (5.19-47); Yesu ye Mukate úguli mwo'bulamu (6.22-66); Umutima Mweru gwo guli mu haana ubugumaana (7.1-52); Yesu ye mulengeerwe gwe'kihugo (8.12-59); Yesu ye mungere mwija (10.1-42).

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Yohana 3.3: «Yesu anamúshuvya: "Nakubwira íbiri ukuli, umundu atangayingira mu bwami bwa Rurema, átazi butwa ubwa kabiri."»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro: Yesu yi'Gambo lya Rurema (1.1-18)
b) Yohana wo'kubatiiza, na'bigirizibwa ba mbere (1.19-51, 3.22-36)
c) Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema (2.12-24)
d) Ibitangaaza birinda byo Yesu akagira:
- Ikitangaaza kya 1: Ahindula amiiji gayiji ba divaayi (2.1-11)
- Ikitangaaza kya 2: Akiza umwana wo'mukulu (4.43-54)
- Ikitangaaza kya 3: Akiza ikirema i Betisaada (5.1-15)
- Ikitangaaza kya 4: Ayigusa abandu bihumbi bitaanu (6.5-14)
- Ikitangaaza kya 5: Agenda hi'gulu lya'miiji (6.16-24)
- Ikitangaaza kya 6: Akiza úkabutwa ali mbumi (9)
- Ikitangaaza kya 7: Azuula Laazaro (11)

e) Amigirizo ga Yesu (3–10)
f) Yesu atondeera iyinga lyo agayitwa kwo (12–14)
g) Yesu mu njira yo'kugenda i Getesemaane (15–17)
h) Yesu agwatwa, anatwirwa ulubaaja, anayitirwa ku kibambo (18-19)
i) Yesu azuuka mu bafwiri, anayiyerekana imwa'bigirizibwa baage (20)
j) Yesu atabaala abigirizibwa ukuduba ifwi, anagalula Peturu mu mukolwa (21)

Indangiriro

1 Ku ndondeko, Igambo* âli kola ho. Uyo Igambo bâli tuliinwi na Rurema, anâli ye
Rurema yenyene.
2 Ee! Ku ndondeko, bâli yamiinwi.
3 Ibindu byoshi, uyo Igambo ye kabibumba. Ndaanakyo kindu íkiri ho, kyo
atakabumba.
4 Yehe, âli riiri mwo'bugumaana, bwanakizi tanguula mu bandu booshi.
5 Ee! Bwo âli riiri mulengeerwe, anakizi tanguula mu kihulu. Ne'kihulu, kitanâye
múhime.
6 Uyo mulengeerwe, Rurema akatuma Yohana wo'kubatiiza,
7 gira ayiji múmenyeesa mu bandu booshi, halinde lyo bamúyemeera.
8 Yohana yenyene, atâli ye mulengeerwe. Akayija naaho, gira ayiji mútangira
ubumasi.
9 Uyo mulengeerwe nirizina, akayija mu kihugo, anatanguulira abandu booshi.
10 Ikyanya akayija mu kihugo, abandu baamwo batakamúmenya, anali ye kakibumba.

---

* **1:1 1.1** *Igambo* Mu kati ki'Gambo, mwo Rurema ali mu bumbira, mwo anali mu kiriza, no'kukizi yerekana mwo'bwitegeereze bwage. (Zaburi 33.6; 9.10; 7.19-20; Migani 8.22-31.) Yiryo Igambo lyage, lyo likanayiji ba mundu mu kati ka Yesu Kirisito. (Yohana 1.14.)

11 Kundu akayija imwabo, haliko beene wabo batanamúyakiira.
12 Kundu kwokwo, ngiisi ábakamúyakiiraga, banamúbiika kwo'bwemeere, anabashoboleesa ukuba abaana ba Rurema.
13 Ne'kyanya bakagirwa baana baage, kutakaba ku njira ya'bandu, kandi iri ku bwifwije bwa'magala, kandi iri ku shungi zo'mundu yeshi. Si Rurema yenyene, ye kababuta.
14 Ulya Igambo, akayiji ba mundu, anayiji tuula mu kati kiitu. Twanabona ubulangashane bwage. Mukuba, âli kininga kya Yishe, anâli yijwiri mwo'bugashaane, no'kuli.
15 Ikyanya Yohana akatanga ubumasi hi'gulu lyage, anayiberekaania kwi'zu kwokuno: «Uyu, ye yolya nâli mali gwanwa nadeta, kwo agayija ha nyuma lyani, anali ye nguliiri. Ikyanya ndâli zaazi butwa, yehe âli koli yamiri ho.»
16 Ulya Igambo, bwo alyagagi mwo'bugashaane, kyo kitumiri tweshi tugweti tugagashaanirwa.
17 Imaaja, zikatangwa ku njira ya Musa. Haliko yubwo bugashaane na yukwo kuli, byohe bikayija ku njira ya Yesu Kirisito.
18 Ndaaye mundu úzindi bona Rurema. Kundu kwokwo, ulya mwana wage we'kininga, ye kayiji tumenyeesa ye, bwo bayamiinwi.

Yohana wo'kubatiiza atangira Yesu ubumasi
(Mataayo 3.1-12; Mariko 1.1-8; Luka 3.1-18)

19 Uyo Yohana akatanga ubumasi ku bweranyange. Mukuba, ikyanya abakulu ba'Bayahudi be'Yerusaleemu bakamútumira abagingina'Balaawi, mbu bagendi múbuuza kwo ali nyandi,
20 atanalahira ukubashuvya, si anababwira ku bweranyange, ti: «Niehe, ndali nie ulya Masiya.»
21 Balya bandu, banashubi múbuuza: «Aaho! Uli nyandagi? Ka we Hiriya?» Naye, ti: «Ndali nie yehe.» Banashubi múbuuza: «Ka we ulya gundi muleevi wa Rurema?» Naye, ti: «Nanga!»
22 Na wa nabo kandi: «Aaho! Uli nyandagi? Wehe wenyene, ugweti ugayideta kuti? Utushuvye, gira lyo nyiitu tulonga igambo lyo tugagendi bwira ábatutuma.»
23 Yohana anabashuvya, mu kukoleesa galya magambo go'muleevi Hisaaya: «Niehe, ngweti ngaadeta kwi'zu lihamu mwi'shamba, ti: "Mugololere Nahano injira![†]"»
24 Yabo bandu ábâli tumirwi imwa Yohana, bâli riiri Bafarisaayo.
25 Kyanatuma bagashubi múbwira: «Keera walahira kwo utali we ulya Masiya, na kwo utanali we Hiriya, kandi iri ulya gundi muleevi. Aahago! Kituma kiki uki gweti ugabatiiza abandu?»
26 Yohana, ti: «Niehe, ndi mu batiiza abandu ku miiji. Haliko mu kati kiinyu, mukoli yimaaziri ye mutayiji.
27 Anali ye gayija ha nyuma lyani. Yehe, ndanakwiriiri kiri no'kushwekuula imigozi ye'biraato byage.[‡]»
28 Ikyanya bakaganuuza Yohana kwokwo, âli gweti agabatiiza abandu mu kaaya ke'Betaniya, ha kajabo ko'lwiji Yorodaani.

Yesu ye Kyanabuzi kya Rurema

29 Iri bukakya, Yohana anabonaga Yesu agweti agamúyijira, anadeta: «Lolagi! Uyu, ye Kyanabuzi kya Rurema. Yehe, ye gashaaza ibyaha mu kihugo.
30 Ye yolya nâli mali gwanwa nadeta kwo agayija ha nyuma lyani, anali ye nguliiri. Ikyanya ndâli zaazi butwa, âli koli yamiri ho.
31 Nienyene, ndâli múyiji. Kundu kwokwo, ye tumiri ngakizi batiiza abandu ku njira ya'miiji, gira akalonge ukuyerekanwa mu Bahisiraheeri.»
32 Yohana anashubi deta hi'gulu lya Yesu kwokuno: «N'gabona Umutima Mweru gugweti gugajooka ngi'humba ukulyoka mwi'gulu, gwanayiji múbeera kwo.
33 Niehe, ndâli ngamúmenya. Haliko, ikyanya Rurema akanduma kwo ngizi batiiza abandu mu miiji, âli mali gwanwa ambwira kwo ngiisi ye ngaabona kwo'Mutima Mweru gwamújookera kwo, gunamúbeere kwo, yoyo, ye gakizi batiiza abandu ku njira yo'Mutima Mweru.
34 «Ee! Birya byoshi, keera nabonaga kwo byamúkoleka kwo. Na buno, ngweti ngamútangira ubumasi kwo ye Mwana wa Rurema.»

Abigirizibwa ba Yesu be'ndondeko

[†] **1:23 1.23** Hisaaya 40.3. [‡] **1:27 1.27** Abaja bo bâli kizi hogola banahamwabo ibiraato, banagendi bibiika.

35 Iri bukashubi kya, Yohana âli yimaaziri yaho kandi, na'bigirizibwa baage babiri.
36 Ne'ri akabona Yesu akola mu lenga, anadeta: «Loli! Yoyu, ye Kyanabuzi kya
Rurema!»
37 Yabo bombi, mbu bayuvwagwe kwokwo, banayami kulikira Yesu.
38 Yabo bombi, Yesu anakebaanuka, anabona kwo bakoli múkulikiiri, anababuuza:
«Biki byo muli mu genda mugalooza?» Nabo, ti: «E Rabi, hayi ho utuuziri?»
(No'mugeeza gwa Rabi: Mwigiriza.)
39 Yesu anabashuvya: «Yijagi! Mugaabona.» Kwokwo, banagendi bona ho Yesu âli
tuuziri, banayirirwa kuguma. Mukuba, byâli kola nga bihe ikumi bya'kabigingwe.
40 Yabo bombi, ikyanya bakayuvwa amagambo ga Yohana, banakulikira Yesu.
Muguma wabo ye Handereya, mwene wabo Simooni Peturu.
41 Handereya anayami gendi looza mwene wabo wa Simooni, anamúbwira: «Keera
twabonaga Masiya» (kuli kudeta Kirisito).
42 Haaho, Handereya anatwala Simooni imunda Yesu. Ne'ri Yesu akamúbona,
anamúbwira: «We Simooni mugala Yohana. Halikago, ukola ugakizi buuzibwa Keefa.»
(Na yiryo iziina Keefa, mu gindi ndeto, Peturu.§)

Yesu ahamagala Firipo na Natanaheri

43 Iri bukashubi kya, Yesu anashungika kwo agende i Galilaaya. Ne'ri akagwanana yo
Firipo, anamúbwira: «Ungulikirage!»
44 (Firipo, âli riiri wa mu kaaya ke'Betesahida, ko na'kaaya ke'mwabo Handereya na
Peturu.)
45 Uyo Firipo, anakwabadukira imunda Natanaheri, anamúbwira: «Keera twabonaga
ulya mundu úkayandikwa mu maaja za Musa, na mu bitaabo bya'baleevi. Ye Yesu,
mwana wa Yusefu, we'Nazareeti.»
46 Natanaheri, anabuuza Firipo ti: «Yako kaaya ke'Nazareeti, bikagi biija
íbyangakalyoka mwo?» Firipo, ti: «Yija! Ugamúyibonera.»
47 Uyo Natanaheri, iri Yesu akamúbona agweti agamúyijira, anadeta: «Lolagi! Uyu,
ali Muhisiraheeri nirizina. Ndaanabwo bulyalya úbumúli mwo.»
48 Natanaheri anamúbuuza, ti: «Kutagi, kwo wammenya?» Yesu, ti: «Ikyanya Firipo
atataazi kuhamagala, ndámali kubona mwi'dako lya kirya kiti kyo'mutiini.»
49 Natanaheri ti: «E Rabi! Ulyagagi Mwana wa Rurema! We na Mwami
wa'Bahisiraheeri!»
50 Yesu anamúshuvya: «Ka wayemeera kwokwo, bwo nakubwira kwo ndámali
kubona mwi'dako lye'kiti kyo'mutiini? Ugaki bona íbihimiri yibi.»
51 «Namùbwira ukuli, mugaabona kwi'gulu lyayanuuka. Na'baganda ba Rurema
banakizi shonookera ku Mwana wo'Mundu, banakizi shubi galukira mwo.»

2

Yesu ahindula amiiji ibe divaayi

1 Iri hakalenga isiku zibiri, hanaba ubuhya i Kana, mu poroveesi ye'Galilaaya. Nyina
wa Yesu, âli riiri ho.
2 Na Yesu kuguma na'bigirizibwa baage, nabo bâli bulalisirwi kwo.
3 Iri hakatama, idivaayi yanamala. Kwokwo, nyina wa Yesu anamúbwira: «E mwana
wani, si bataki hiiti idivaayi.»
4 Yesu anamúshuvya: «E maawe, biki byo ndoziizi kwo? Si kihe kyani kitazi hika.»
5 Nyina, anabwira abakozi: «Ngiisi byo agamùbwira, munabigire.»
6 Na yaho, hâli teresirwi indango ndatu ízikabaajwa mu mabuye. (Na mu ndango
mwene yizo, mwa'Bayahudi bâli kizi biikira amiiji go'kuyiyeruusa mwo, ukukulikirana
ne'migeeza yi'banga lyabo. Na mu ngiisi ndango, mwâli kizi genda utubindi tuna-tuna,
kandi iri tulindatu-tulindatu.)
7 Yesu, anabwiraga abakozi: «Yizi ndango, muziyijuze amiiji.» Banaziyijuza bulembe-
rembe.
8 Yesu, anashubi babwira: «Yago miiji, mugashamatage kwo, munagatwalire
úyimangiiri ubuhya.» Ne'kyanya bakamútwalira go,
9 galya miiji, gâli mali hinduka divaayi.
Uyo mwimangizi wo'buhya, ikyanya akagalabula kwo, anayuvwa kwo divaayi. Haliko,
atakamenya ho ikalyoka. Balya bakozi naaho, bo bâli hayiji.
Kwokwo, uyo mwimangizi anatumira umuhya mushosi,

§ **1:42 1.42** *Keefa* liri iziina lya mu kiheburaniya. Na Peturu liri lya mu kigiriki. Na yago maziina kwo gali gombi, gahiiti mugeeza muguma: ibuye.

10 anamúbwira: «Abandi booshi, bali mu tee leeta idivaayi nunu. Ne'kyanya
ábalaalike bali mu ba keera banywagaga bweneene, babuli leeta íshukulusiri. Si wehe,
ino nunu, yo waleeta ubuzinda.»
11 Kirya kisoomeza kyo Yesu akagira yaho i Kana, kyo kikaba kya mbere mu bindi byo
akayiji yerekana ha nyuma. Kwokwo, kwo akayerekana ubulangashane bwage, halinde
abigirizibwa baage banamúyemeera.

Yesu ayimula abadandaza mu nyumba ya Rurema
(Mataayo 21.12-13; Mariko 11.15-17; Luka 19.45-46)

12 Ha nyuma, Yesu anamanukira mu kaaya ke'Kaperinahumu, ali kuguma na nyina,
na beene wabo, na'bigirizibwa baage. Yabo booshi, banabeera yo siku ngerwa.
13 Ne'kyanya isiku ngulu ze'Pasaka zikayegerera, Yesu anazamuukira i Yerusaleemu.
14 Iri akahikaga mu bululi bwe'nyumba ya Rurema, anagwana abandu bagweti
bagadandaliza mwe'ngaavu, ne'bibuzi, na'mahumba. Na'bandi bâli bwatiiri ha
tushasha, bagweti bagakaburania ifwaranga.
15 Iri Yesu akabona kwokwo, anayabiira imigozi, anagiluka mwo'lukoba, anagenda
agweti agayimula balya booshi, kuguma ne'ngaavu zaabo, ne'bibuzi.
Na ngiisi ábâli gweti bagakaburania ifwaranga, anakizi genda agahirika utushasha
twabo, halinde ifwaranga zooshi zanakizi mwagukira haashi, mwa!
16 Kiri na ábâli gweti bagadandaliza mwa'mahumba, Yesu anababwira: «Shaazi yaga
mahumba yaha! Mutakolwe kwo mwaki gira inyumba ya Daata kabe kaguliro!»
17 Yabo bigirizibwa baage, iri bakayuvwa kwokwo, banakengeera ngiisi kwo bidesirwi
mu Mandiko Meeru kwokuno: «E Rurema, uluugi lwo mbiiti hi'gulu lye'nyumba yawe,
lugahambiri nyusa.*»
18 Abakulu ba'Bayahudi, iri bakabonaga kwokwo, banayiji múbuuza: «Ewe! Yibi
byoshi byo ugweti ugaagira, kyereso kiki kyo ugatuyereka, halinde tumenye kwo
Rurema akuhangwiri ukubigira.»
19 Yesu anabashuvya: «Iyi nyumba ya Rurema, mutee gihongola. Na ha nyuma lye'siku
zishatu, ngaaba keera nagiyijuza kandi.»
20 Yabo bakulu, ti: «Yehee! Mu kuyijuza iyi nyumba, si ikamala imyaka makumi gana
na ndatu! Aahago! Ka ugagiyijuzagya ku siku zishatu naaho?»
21 Haliko, ikyanya Yesu akadeta yago magambo, gâli loziri ku magala gaage.
22 Ne'kyanya akaba keera azuuka mu bafwiri, lya'bigirizibwa baage bakasobanukirwa
kwo âli mali gwanwa agadeta. Haaho, banayemeera íbiyandisirwi mu Mandiko Meeru,
banayemeera na'magambo gaage kwakundi.

Yesu ayiji íbiri mu mitima ya'bandu

23 Ikyanya Yesu âli riiri i Yerusaleemu ku siku ngulu ze'Pasaka, anakizi gira
ibitangaaza, kyanatuma abandu bingi bagamúyemeera.
24 Kundu kwokwo yabo bandu, Yesu atanabashenguukira, bwo âli yiji ngiisi mundu,
25 atanâli riiri ni'goorwa lyo'kumenyeesibwa hi'gulu lyabo. Ee! Ngiisi íbyâli baliiri
mwo, âli biyiji-yiji.

3

Yesu aganuula na Nikodeemu

1 Hâli riiri Mufarisaayo muguma, iziina lyage ye Nikodeemu, wa mu batwali
ba'Bayahudi.
2 Bushigi buguma, uyo Nikodeemu anayijira Yesu, anamúbwira: «E Rabi, tuyiji kwo
uli mwigiriza úkatumwa na Rurema. Yibi bitangaaza byo ugweti ugaagira, ndaaye
úwangahasha ukubigira, Rurema batayamiinwi.»
3 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira íbiri ukuli, umundu atangayingira mu bwami bwa
Rurema, átazi butwa ubwa kabiri.»
4 Uyo Nikodeemu, ti: «Aaho! Umundu, iri angaba akola mushaaja, kutagi kwo angaki
shubi butwa? Ka angaki galukira mu nda ya nyina, gira ashubi butwa?»
5 Yesu anamúshuvya: «Nakubwira ukuli, bitangazigira umundu kwo ayingire mu
bwami bwa Rurema, átazi butwa ku njira ya'miiji, na ku yo'Mutima Mweru.
6 Abandu, ikyanya bali mu buta, biri ku bya'magala naaho. Halikago, ibyo'Mutima
gwa Rurema byohe, Umutima gwage gwonyene gugweti gugakizi bibuta.
7 «Kundu nakubwira kwo mukwaniini mushubi butwa ubwa kabiri, utasoomerwe.

* **2:17 2.17** Zaburi 69.9.

8 Kiri ne'mbuusi, iri mu huukiza-huukiza ngiisi ho iloziizi. Na kundu wangayuvwa
ulushuumo lwayo, haliko utangamenya ho iri mu lyoka, kandi iri ho iri mu genda.
Kwokwo, kwo biri, ikyanya umundu ali mu butwa no'Mutima Mweru.»
9 Uyo Nikodeemu, ti: «Yee! Amagambo mwene yaga, kutagi kwo gangaziga?»
10 Yesu anamúshuvya: «Ka uli mwigiriza wa'Bahisiraheeri, utanagayiji?
11 Nakubwiraga ukuli, kwo ngiisi byo tugweti tugaadeta, tubiyiji-yiji. No'bumasi bwitu,
tuli mu butanga ku byo tukayibonera. Kundu kwokwo, mutabutwaziizi.
12 «Keera n'gamùbwira hi'gulu lye'bya mu kihugo, mutananyemeera. Aaho! Kutagi
kwo mwangaki yemeera, iri nangamùbwira hi'gulu lya íbiri mwi'gulu?
13 Ndaaye mundu úzindi genda mwi'gulu, átali Mwana wo'Mundu. Ee! Mwomwo,
mwo alyosiri.
14 «Nga kwo Musa akamanika kirya kishushanio kyo'mujoka ku kiti* mwi'shamba,
kwo na kwokwo Umwana wo'Mundu naye akwiriiri amanikwe.
15 Ne'ri umundu angamúbiika kwo'bwemeere, agalonga ukulama imyaka
ne'myakuula.
16 «Rurema akakunda bweneene aba mu kihugo, kyanatuma agatanga Umwana wage
we'kininga. Ulya mwana, iri umundu angamúbiika kwo'bwemeere, atagaki shereera,
haliko âye longe ukulama imyaka ne'myakuula.
17 «Íbikatuma Rurema agaatuma Umwana wage mu kihugo, kutali mbu lya'bandu
bayiji hanwa. Haliko, akamútuma mwo, gira lyo ayiji bakiza.
18 «Ee! Iri umundu angabiika Umwana wa Rurema kwo'bwemeere, atagaki hanwa.
Haliko, iri umundu angalahira ukumúyemeera, yehe iri akoli hanirwi. Mukuba,
atakayemeera Umwana we'kininga wa Rurema.
19 «Na íbigaatuma abandu bagaahanwa, bwo'mulengeerwe gukayija mu kihugo,
halikago batanagusiima. Ikihulu, kyanaba kyo bagakizi siima, bwe'mikolezi yabo yâli
riiri mibi.
20 «Umundu, iri angaba agweti agaagira amabi, iri ashombiri umulengeerwe, atanali
mu guyegeera. Mukuba, ayobohiri kwo yago mabi gaage gagayiji menyeekana ha
bweruula.
21 «Haliko, iri umundu angaba agweti agaagira ibyo'kuli, yehe ye mu yegeera
umulengeerwe, gira lye'mikolezi yage iboneke ku bweranyange kwo iri mu girwa mu
kati ka Rurema.»

Yohana wo'kubatiiza atangira Yesu ubumasi

22 Ha nyuma, Yesu anagenda i Buyahudi, na'bigirizibwa baage, anakizi batiiza
ya'bandu, banabeeranwa ye'siku ngerwa.
23 Ku kyekyo kyanya, Yohana naye âli gweti agabatiiza abandu mu kaaya ke'Hayinoni,
hoofi na Salimu, bwo ho hâli riiri amiiji mingi. Kwokwo, abandu banakizi múyijiraga,
gira ababatiize.
24 (Ku yikyo kyanya, Yohana atâli zaazi lashwa mu nyumba ye'mbohe.)
25 Ku kyekyo kyanya, hanaba ibihaali mu bigirizibwa baguma ba Yohana no'Muyahudi
muguma, hi'gulu lyo'kuyeruusa.
26 Yabo bigirizibwa ba Yohana, banamúyijira, banamúbwira: «E Rabi! Ulya mundu
ye mwâli ririinwi i kajabo ko'lwiji Yorodaani, lolaga yoyo naye, akoli gweti agabatiiza
abandu. Abandu booshi, banakola mu múkulikira. Kiziga, ye yolya Masiya úkagwana
watangira ubumasi.»
27 Yohana anabashuvya: «Ndaakyo kindu kyo'mundu angayakiira, átakihaabirwi na
Rurema.
28 Mwenyene, mwangandangira ubumasi kwo keera n'gadeta: "Niehe, ndali nie ulya
Masiya. Na íbitumiri n'gatumwa, gira ngwanwe imbere lyage."
29 «Yiba wo'muhya, ye mu ba mwene ye. Na kashooshole naye, ali mu ba ayimaaziragi
ha butambi lyage, iri anamútega amatwiri. Ne'kyanya ali mu yuvwa izu lyage, ali mu ba
ashambiiri bweneene. Kwokwo, na naani, ngoli hiiti ubushambaale, bunakoli dimiriiri.
30 Uyo mundu ye mwadeta, ye kwaniini akizi kuzibwa. Haliko niehe, ngizi biikwa
haashi.

Ulya úkalyoka mwi'gulu

31 «Ulya úlyosiri mwi'gulu, ali hi'gulu lya byoshi. Haliko, niehe ndi wa mwomuno mu
kihugo. Ee! Bwo ye lyosiri mwi'gulu, ali hi'gulu lya byoshi.

---

* **3:14 3.14** *kishushanio kyo'mujoka* Lusiku luguma yaho keera, Abahisiraheeri ábakakomwa ne'mijoka mwi'shamba bâli kwiriiri bakizi langiiza ku yikyo kishushanio kyo'mujoka íkikatulwa mu miringa, gira lyo bakizibwa. Muharuuro 21.9.

32 «Uyo, ngiisi byo akayiboneraga, anabiyiyuvwirwa, byebyo byo agweti agatubwira.
Kundu kwokwo, ndaaye úgweti úgamútwaza.
33 Si umundu, iri angamúyemeera, iri keera ayerekana kwo Rurema ali wo'kuli.
34 «Yehe, bwo akatumwa na Rurema, agweti agaadeta amagambo gaage. Mukuba,
Rurema agweti agamúheereza Umutima Mweru buzira kumúgerera.
35 «Daata akuuziri Umwana wage, keera anamúsikiiriza byoshi.
36 Uyo Mwana, iri umundu angamúbiika kwo'bwemeere, agaalama imyaka
ne'myakuula. Halikago, iri angamúlahira, iri atâye lame. Si yehe, Rurema ayamiri
amúrakariiri.»

4

Yesu aganuula no'Musamariya-kazi

1 Abafarisaayo, banayuvwa kwo Yesu ye kola mu longa abigirizibwa bingi ukuhima
Yohana, na kwo agweti agababatiiza.
2 (Kundu kwokwo, atali Yesu yenyene ye wâli kizi babatiiza. Si abigirizibwa baage, bo
bâli kizi babatiiza.)
3 Iri Yesu akayuvwa kwokwo, analyoka i Buyahudi, anashokola injira yo'kushubi
galukira i Galilaaya.
4 Na mu kugalukira yo, âli kwiriiri atee lenga i Samariya,
5 mu kaaya ke'Sukari. (Yako kaaya, kâli riiri hoofi ne'ndalo yo Yakobo akaheereza
umwana wage Yusefu.
6 Na yaho, hâli riiri ikirigo kya Yakobo.) Kâli kola nga kalenge-renge, na Yesu âli mali
jagabuka no'lugeezi, kyanatuma agatee bwatala ha kirigo.
7-8 Abigirizibwa baage, nabo bâli mali yingira mu kaaya, gira bagendi gula ibyokulya.
Haaho ha kirigo, hanayija Umusamariya-kazi muguma, úwâli vwoma. Yesu, mbu
amúbonage, anamúbwira: «Umbeereze amagoloovi, ninywe.»
9 Uyo mukazi, ti: «Si wehe, uli Muyahudi. Na naani, ndi Musamariya-kazi. Aaho!
Kutagi kwo wangambuuna amagoloovi?» (Na íbikatuma agabwira Yesu kwokwo,
bwa'Bayahudi batâli komeriinwi na'Basamariya.)
10 Yesu, anamúshuvya: «Nga wangamenyiri ikigabi kyo Rurema agweti agahaana,
unamenye kwo ndi nyandi, ushuba ugambuuna amiiji. Naani, na nguheereze
amagoloovi ágali mwo'bulamu.»
11 Ulya mukazi, ti: «E Nahamwitu, si ndaakyo kirugu kyo uhiiti, na yaga miiji galyagagi
i kuzimu bweneene. Yago magoloovi ágali mwo'bulamu, ugagashaaza hayi?
12 Ka we kuliiri shokuluza witu wa Yakobo? Si ye katusigira yiki kirigo. Âli kizi nywa
amiiji gaakyo, kuguma na bagala baage kwakundi, kiri ne'bitugwa byage.»
13 Yesu anamúshuvya: «Umundu, iri angaba ali mu nywa ku yaga magoloovi, akiri
mu shubi nyooterwa.
14 Halikago, iri angakizi nywa ku magoloovi go ndi mu haana, yehe atâye kinyooterwe!
Galya magoloovi, igaaba ishyoko mu kati kaage, ganamúleetere ubulamu bwe'myaka
ne'myakuula.»
15 Ulya mukazi, ti: «E Nahamwitu, umbeerezagye naani ku yago magoloovi, gira lyo
ndaki shubi nyooterwa. Ndanashubi ba ni'goorwa lyo'kukizi yiji vwomera hano.»
16 Yesu, ti: «Utee gendi bwira yibalo, munayijanwe hano.»
17 Uyo mukazi, ti: «E waliha, ndaaye yibanie ye mbiiti.»
Yesu anamúbwira: «Mu kudeta kwokwo, wadeta bwija.
18 Si keera ukahulukaga imwa'bashosi bataanu. No'yo ye muliriinwi, atali ye yibalo.
Ee! Yukwo wadeta, kwo binali!»
19 Ulya mukazi, ti: «E Nahamwitu, keera nabonaga kwo uli muleevi.
20 Aaho! Bashokuluza biitu, bâli kizi yikumbira Rurema ku guno mugazi. Haliko mwe
Bayahudi, mudesiri kwo tukwiriiri tukizi gendi múyikumbira i Yerusaleemu.»
21 Yesu anamúshuvya: «E mukazi, unyemeere kwo mu kyanya íkigayija, mutagakizi
ki yikumbira Daata ku guno mugazi, kandi iri i Yerusaleemu.
22 «Mwe Basamariya, kundu hali byo mugweti mugayikumba, haliko mutabiyiji. Si twe
Bayahudi, ngiisi byo tugweti tugayikumba, tubiyiji-yiji. Ubukize bwa Rurema, bulyosiri
imwitu.
23 «Kundu kwokwo, mu kyanya íkigayija, na buno keera kyahikaga, abikumbi nirizina
bagakizi yikumbira Daata ku byo'mutima, na mu kati ko'kuli. Abikumbi mwene yabo,
baabo bo Daata aloziizi.
24 Rurema gulyagagi mutima. Ne'ri abandu bangamúyikumba, bakwiriiri bakizi
múyikumbira mu byo'mutima, na mu kati ko'kuli.»

25 Ulya mukazi, ti: «Nyiji kwo Masiya agaki yija, ulya úli mu buuzibwa Kirisito. Na
mango ayija, lyo agatumenyeesa byoshi.»
26 Yesu anamúshuvya: «Nie ngweti ngakuganuuza, nie yehe.»

Abasamariya bingi bayemeera Yesu

27 Haaho-haaho, abigirizibwa ba Yesu banagaluka. Ne'ri bakagwana Yesu agweti
agaganuula no'yo mukazi, banateteerwa. Kundu kwokwo, ndaaye kiri no'muguma
wabo úkamúbuuza mbu biki byo aloziizi, kandi iri kituma kiki agweti agamúganuuza.
28 Uyo mukazi anasiga akabindi yaho, anayami galukira i kaaya, anagendi bwira
abandu, ti:
29 «Ngiisi byo n'gakola, muyiji lolaga umundu úkabimbwira. Uyu, ka atangaba ye
ulya Masiya?»
30 Balya bandu banayami lyoka mu kaaya, banahuutira imunda Yesu.
31 Ku kyekyo kihe, abigirizibwa baage banamúyinginga, ti: «E Rabi, utee lya.»
32 Haliko, Yesu anabashuvya: «Ngoli hiiti ibyokulya byo mutayiji.»
33 Iri akadeta kwokwo, banatondeera ukubuuzania, ti: «Nyandagi keera
úwamúleetera ibyokulya?»
34 Yesu anababwira kwokuno: «Ibyokulya byani, kuli kukizi gira ubulooze bwo
úkanduma, halinde nyuse umukolwa gwo akambiika kwo.
35 «Ka mutali mu deta: "Imyezi ina naaho, imbuto zinayere?" Haliko niehe,
namùbwira kwokuno: Mubandage amasu mu ndalo. Si imbuto keera zayera, zikola
za kuyimbulwa.
36 Bwobuno, umwimbuzi akola mu hembwa. Ee! Agweti agakuumania abandu
nga mwimbu, gira bakalonge ukulama imyaka ne'myakuula. Kwokwo, umubyazi
no'mwimbuzi bagashambaalira kuguma.
37 «Muyiji ngiisi kwo bali mu twa umugani, ti: "Muguma, ali mu byala. No'gundi, ali
mu yimbula." Yugu mugani, guli gwo'kuli.
38 Kwokwo na niinyu, n'gamùtuma mugendi yimbula byo mutakakolera. Ee! Abandi,
bakagwanwa keera babiyitubanula kwo. Na mwehe, mwe mukola mu genduukirwa
kwi'yo mitubanulo yabo.»
39 Mu kalya kaaya ke'Sukari, Abasamariya bingi banayemeera Yesu. Mukuba, uyo
mukazi akababwira: «Ngiisi byo n'gakola, keera abimbwira.»
40 Ikyanya Abasamariya bakaba keera bahika áhali Yesu, banamúyinginga kwo
babeeranwe. Kwokwo, Yesu anagira ye'siku zibiri.
41 Ne'kyanya âli kizi baganuulira, abingi baabo banamúyemeera.
42 Banabwira uyo mukazi, ti: «Íbyatuma twamúyemeera, kutakiri naaho ku magambo
gaawe. Haliko, twenyene keera twayiyuvwirwa amagambo gaage. Tunakoli yiji ku
kasiisa kwo alyagagi ye Lukiza we'kihugo.»

Yesu akiza umwana wo'mukulu muguma

43 Iri Yesu akaba keera amala yizo siku zibiri, analyoka yo, anagenda i Galilaaya.
44 (Mukuba, yenyene âli mali gwanwa adeta kwo ndaalwo ulushaagwa umuleevi ali
mu longa mu kihugo kyabo.)
45 Iri Yesu akaba keera ahika i Galilaaya, abandu be'yo munda banamúyakiira bwija.
Mukuba, nabo, bâli geeziri i Yerusaleemu kwi'yo Pasaka, banabona byoshi byo âli kizi
gira yo.
46 Yesu anashubi galukira i Kana, mu poroveesi ye'Galilaaya, halya ho akahindula
amiiji ibe divaayi. Ne'yo munda, hâli riiri mukulu muguma we'bwami. No'mwana
wage âli koli kalaliirwi no'bulwazi mu kaaya ke'Kaperinahumu.
47 Uyo mukulu, iri akayuvwa kwo Yesu keera alyoka i Buyahudi, na kwo akola
i Galilaaya, anamúgendera. Anamúyinginga kwo amanukire i Kaperinahumu, gira
agendi múkiriza umwana wage. Mukuba, uyo mwana, âli kola bu fwa.
48 Yesu anamúshuvya: «Mwehe, mutangayemeera, mútazi bona ibitangaaza!»
49 Ulya mukulu, ti: «E Nahamwitu, ugirage tuyami manukira yo, umwana wani átazi
fwa.»
50 Yesu anamúshuvya: «Utaahage. Umwana wawe akola mugumaana.» Ikyanya Yesu
akadeta kwokwo, ulya mukulu anamúbiika kwo'bwemeere, analyoka yaho.
51 Ne'ri akaba akiri mu njira, anagwanana na'bakozi baage, banamúbwira: «E waliha,
umwana akola mugumaana.»
52 Ulya mukulu, anababuuza: «Umwana akiraga kihe kiki?» Banamúshuvya:
«Ishuushira lyamúshaaga mwo bigingo, ku bihe birinda bya mwi'zuuba.»

53 Uyo mukulu anayami kengeera kwo kishuba kyekyo kihe kyo Yesu amúbwira
kwo'mwana wage akola mugumaana. Kyanatuma agayemeera Yesu, kuguma na'bandu
booshi ba mu nyumba yage.
54 Yikyo, kyo kikaba kitangaaza kya kabiri kyo Yesu akagira i Galilaaya, ku kyanya âli
lyosiri i Buyahudi.

5

Yesu akiza ikirema hi'benga Betisaada

1 Ha nyuma, Yesu anazamuukira i Yerusaleemu, gira agendi shambaalira ulundi lusiku
lukulu lwa'Bayahudi.
2 Na yaho, hali ibenga Betisaada. Liri ha Mulyango gwe'Bibuzi, linazungulusirwi
ne'mitanda itaanu.
3 Na mwi'yo mitanda, mwâli kizi lambama abalwazi bingi, nge'mbumi, no'tundende,
na ábâli zingamiri. [Yabo balwazi, bâli kizi beera yaho, hi'gulu lyo'kulindirira kwa'miiji
gagabirinduka.
4 Mukuba, ku kyanya kiguma-kiguma, umuganda wa Rurema âli kizi shonookera
mwo, anagabirindule. Ne'kyanya gâli kizi birinduka, ngiisi mulwazi úwâli kizi tanga
ukugayingira mwo, ye wâli kizi kizibwa.]
5 Yaho hi'benga, hâli riiri mundu muguma, úwâli kola ne'myaka makumi gashatu na
munaana alwaziri.
6 Uyo mundu, Yesu anamúbona agwejiiri yaho. Na bwo Yesu âli yiji kwo akola siku
nyingi alwaziri, anamúbuuza: «Ka uloziizi ukukira?»
7 Ulya mulwazi, ti: «E Nahamwitu, bitagaaziga. Ikyanya amiiji gali mu birinduka,
ndi mu bula umundu wo'kuganyikiza mwo. Ne'kyanya ndi mu yihangaana kwo
nangagayikira mwo, ugundi mundu anakizi yami ndanga.»
8 Yesu, ti: «Vyukaga, uyabiire ikyajo kyawe, ugende.»
9 Iri Yesu akadeta kwokwo, ulya mulwazi anayami kira, anayabiira ikyajo kyage,
anatondeera ukugenda. Na yulwo lusiku, lwâli riiri lwe'Sabaato.
10 Ikyanya Yesu akagira kwokwo, kyanatuma abakulu ba'Bayahudi bagayiji múbwira:
«Ewe! Si zeene lulyagagi lusiku lwe'Sabaato. No'lubaaja lutakuhangwiri kwo'lubetule
kwe'kyajo kyawe.»
11 Uyo mundu, ti: «Úwangiza, ye wambwira kwo nyabiirage ikyajo kyani, ngende.»
12 Abayahudi, ti: «Ali nga nyandagi, úwakubwira kwokwo?»
13 Haliko, uyo mundu atâli múyiji. Mukuba, hâli riiri abandu bingi, na Yesu âli mali
balyoka mwo.
14 Ha nyuma, ulya mundu, Yesu anamúgwana mu nyumba ya Rurema, anamúbwira:
«Lola! Ukola mugumaana. Utwikirage ku byaha byawe, utayiji kengeera wakalalirwa
ingingwe.»
15 Lyeryo, ulya mundu, anayami lyoka yaho, anagendi bwira abakulu ba'Bayahudi
kwo Yesu ye wamúkiza.
16 Kyanatuma balya Bayahudi bagatondeera ukusuuza Yesu, mbu bwo âli gweti
agaakola imikolwa mwene iyo ku lusiku lwe'Sabaato.
17 Haliko, Yesu anababwira: «Daata ayamiri akiri mu kola, halinde buno. Na naani
kwakundi, ngi genderiiri ukukola.»
18 Iri Yesu akadetaga kwokwo, balya bakulu, arara-rara! Banahiduukira bweneene
kwo bamúyite. Kutâli riiri naaho, mbu bwo âli kizi hubira ulubaaja lwo'lusiku
lwe'Sabaato. Haliko ingingwe, mbu bwo akayigereera Rurema, mu kudeta kwo Rurema
ye Yishe.

Yesu ahiiti ubushobozi bweneene

19 Balya bakulu ba'Bayahudi, Yesu anababwira kwokuno: «Namùbwira ukuli,
kwo'Mwana, ndaabyo byo ashobwiri ukugira halwage. Agweti agaagira naaho, ngiisi
byo abona Yishe ali mu gira. Ee! Ngiisi byo Yishe agweti agaagira, byebyo byo'Mwana
wage naye, ali mu gira.
20 «Yishe, akuuziri Umwana wage, anali mu múyereka ngiisi byo agweti agaagira.
Aganaki múyereka kiri na íbihimiri yibi, halinde lyo musoomerwa!
21 Nga kwo Yishe agweti agazuula abafwiri, banabe bagumaana, kwo na kwokwo
Umwana wage naye, agweti agabiika ubugumaana mu ngiisi ye aloziizi.
22 «Ndaaye mundu ye Yishe ali mu twira ulubaaja. Haliko, keera abiika Umwana
wage, abe ye gakizi zitwa zooshi.

23 Kwokwo, lya'bandu booshi bakizi simbaha Umwana wage, nga kwo basimbahiri
Yishe. Haliko, iri umundu angaba atasimbahiragi Umwana wage, iri na Yishe, atakiri
mu músimbaha. Mukuba, uyo Yishe ye kamútuma.
24 «Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angaba ali mu yuvwa amagambo gaani,
anayemeerage na Rurema, ulya úkanduma, iri agaalama imyaka ne'myakuula! Atanâye
ki twirwe ulubaaja kwo ahanwe. Ali mu ba akoli lyosiri mu lufu, anabe akola
mugumaana.
25 «Namùbwira ukuli, kwe'kyanya kigayija, keera kyanahika, kya abafwiri bagayuvwa
izu lyo'Mwana wa Rurema. Ne'kyanya bagaliyuvwa, bagaalama.
26 «Nga kwo Yishe ye shyoko yo'bulamu, kwo akanagira Umwana wage naye, abe
shyoko yabwo.
27 Anamúheereza no'bushobozi bwo'kukizi twa imaaja, bwo'yo Mwana ali Mwana
wo'Mundu.
28 «Yaga magambo, gatamùsoomeze! Ku kyanya íkigayija, abandu booshi ábali mu
maheero, bagayuvwa izu lyage,
29 banazuuke. Yabo bandu, iri bangaba bâli kizi gira amiija, bagalonga ubulamu.
Haliko, iri bangaba bâli kizi gira amabi, bagaahanwa ngana-ngana.

Íbiri mu tangira Yesu ubumasi

30 «Niehe, ndaakyo kindu kyo njobwiri ukugira ha lwani. Kiri ne'kyanya ndi mu twa
imaaja, ndi mu zitwa naaho, nga kwo nabwirwa. Ku yukwo yizo maaja, ndi mu zitwa
mu kati ko'kuli. Ndagweti ngalooza ukugira ubulooze bwani. Si ndi mu looza ukugira
ubulooze bwa Rurema, bwo ye kanduma.
31 «Nga nangabiiri ngweti ngayitangira ubumasi nienyene, butangabiiri bwo'kuli.
32 Haliko, hali ugundi úgweti úgabundangira. Na nyiji kwo ngiisi kwo ali mu
bundangira, kulyagagi kwo'kuli.
33 «Kiri ne'kyanya mukatuma abandu imwa Yohana, akandangira ubumasi bwo'kuli.
34 Kutali kudeta kwo ndi ni'goorwa lyo'kutangirwa ubumasi no'mundu yeshi. Haliko,
ngweti ngamùbwira yaga magambo, gira lyo mulonga ukukizibwa.
35 Yohana, âli riiri ngi'tara íriyasiri. Na ku kyanya kiniini, mwanayemeera
ukushambaalira ulukeera lwage.
36 «Kundu kwokwo, ngi hiiti ubundi bumasi, bunahimiri bulya bwa Yohana. Daata
keera akambiika ku mukolwa, kwo nguyuse. Na bwo ngweti ngagugira, gwonyene guli
mu ndangira ubumasi kwo ye kanduma.
37 «Na Daata, bwo akanduma, naye ali mu ndangira ubumasi. Halikago mwehe,
mutazindi yuvwa izu lyage, mutanazindi bona ngiisi kwo ashushiri.
38 Kiri ni'gambo lyage, litamùtuuziri mwo. Mukuba, mutayemiiri, ulya ye akatuma.
39 «Mushishikiiri bweneene ukukizi gahiriza mu Mandiko Meeru, bwo mutoniri kwo
mwo mugalongera ubulamu bwe'myaka ne'myakuula. Ganali go gali mu deta hi'gulu
lyani!
40 Kundu kwokwo, mutaloziizi ukunyijira, mbu mukalonge ukulama.
41 «Niehe, ndali mu looza mbu nyivugwe na'bandu.
42 Halikago mwehe, nimùyiji bwija. Nyiji kwo mutali mwo'rukundo lwa Rurema.
43 «Niehe, n'gayija kwi'ziina lya Daata, mutananyakiira. Haliko, iri umundu angayija
kwi'ziina lyage yenyene, yeki mugamúyakiira.
44 Mugweti mugayemerezania ku miivuge giinyu, mutanagweti mugalooza
ukuyivugwa na Rurema yenyene. Aaho! Kutagi kwo mwangaki yemeera?
45 «Mutakizi tona kwo nie gamùlega imwa Daata. Si Musa ye gamùlega yo, anali ye
mugweti mugayihega kwo!
46 Múki yemeerage Musa, na naani mushuba muganyemeera. Mukuba, amagambo go
akayandika, gadesiri hi'gulu lyani.
47 Na bwo mutayemiiri amagambo gaage, kuti kandi mwangaki yemeeraga
age'mwani?»

6

Yesu ayigusa abandu bihumbi bitaanu
(Mataayo 14.13-21; Mariko 6.30-44; Luka 9.10-17)

1 Ha nyuma, Yesu analyoka yaho, anajabuka inyaaja ye'Galilaaya. (Iyo nyaaja yo inali
mu buuzibwa Nyaaja ye'Tiberiya.)
2 Abandu bingi bweneene, bâli mali bona ngiisi kwo âli kizi kiza abalwazi ku njira
ye'kitangaaza. Kyanatuma bagakizi múshooshera.

3 Yabo booshi, iri bakamúkumanira, Yesu na'bigirizibwa baage, banazamuukira ku
mugazi, banabwatala haashi.
4 (Na ku yikyo kyanya, ulusiku lukulu lwa'Bayahudi lwe'Pasaka, lwâli kola bu
yegerera.)
5 Iri Yesu akalangiiza, anabona ngiisi kwa'bandu bingi bweneene bakola mu
múhuutira. Kyanatuma agabuuza Firipo, ti: «Yaba bandu bingi, hayi ho tugabagulira
imikate, halinde booshi banalye?»
6 Na íbikatuma Yesu agamúbuuza kwokwo, bwo âli loziizi ukuyuvwa ngiisi kwo
agamúshuvya. Kundu kwokwo, Yesu yenyene âli koli yiji ngiisi kwo agaagira.
7 Firipo, anamúshuvya: «Kundu twangakola imyezi mingi,* mbu lyo tulonga
ifwaranga zo'kubasumira imikate, si ngiisi muguma wabo angalonga ihikoojoka naaho!»
8 Ugundi mwigirizibwa wa Yesu, Handereya, mwene wabo Simooni Peturu, anadeta:
9 «Hano, hali mutabana muguma. Agweti imikate itaanu íkagirwa mu bulo. Ahiiti
ne'fwi zibiri. Haliko, yaba bandu balyagagi binoono ne'binoono. Aaho! Biki byo
byangaki bagirira?»
10 Yesu anamúshuvya: «Yaba bandu, mutee babwira kwo babwatale haashi!» Na bwo
hâli riiri ubweyo bwingi, booshi banabwatala. Na mu yabo bandu, mwâli hisiri abashosi
nga bihumbi bitaanu.
11 Yesu anayabiira irya mikate itaanu, anatanga kongwa imwa Rurema. Balya booshi,
anabagabulira yo. Na zirya fwi zombi kwakundi, anazigira kwokwo-kwokwo. Ngiisi
mundu, anakizi haabwa nga ngiisi kwo âli loziizi.
12 Yabo bandu booshi, iri bakaba keera badadaarwa, Yesu anabwira abigirizibwa
baage kwo bakuumanie ibikoojoka byoshi íbisigiiri, hatanagire íbigaafwa ubusha.
13 Birya bikoojoka, ikyanya bakabikuumania, byanayijuza ingega ikumi na zibiri,
nywe!
14 Balya bandu, mbu babonage ngiisi kwo Yesu agira ikitangaaza, banatondeera
ukudeta, ti: «E balya, ku kasiisa, uyu ye yolya Muleevi, ye tulindiriiri kwo agayija mu
kihugo.»
15 Yesu, anayami menya kwo bakoli loziizi ukumúyimika ku misi, abe mwami wabo.
Kyanatuma agalyoka yaho, anagenda yenyene ku mugazi áhayiheriiri.

Yesu atondagira hi'gulu lye'nyaaja
(Mataayo 14.22-33; Mariko 6.45-52)

16 Iri hakaba kakola kabigingwe, abigirizibwa ba Yesu banashubi manukira iwa
nyaaja.
17 Ne'ri bakashonera mu bwato, banatondeera ukugijabuka, gira bagende mu kaaya
ke'Kaperinahumu. Ikihulu kyâli mali gwata, na Yesu atâli zaazi bahikiira.
18 Lyeryo, imbuusi ngana yanatondeera ukuhuusa, inyaaja yanakundula bweneene!
19 Abigirizibwa ba Yesu, iri bakashooja nga bilomeetere bitaanu, kandi iri birindatu,
e! Banamúbona agweti agatondagira hi'gulu lye'nyaaja! Ne'ri akaba keera ayegeera
ubwato bwabo, banahuumirwa ngana!
20 Haliko, Yesu anababwira: «Muleke ukuyoboha. Ndi niehe.»
21 Kwokwo, banayemeera kwo ayingire mu bwato. Lyeryo, banaba keera bahika ho
bâli kizi genda.

Abandu bagenda bagalooza Yesu

22 Iri bukakya, abandu ábâli sigiiri ku butambi bwe'nyaaja, bâli kengiiri kwo yaho bali,
hashuba ubwato buguma naaho. Banâli yiji na kwo abigirizibwa ba Yesu bakabushonera
mwo boonyene, banamúsiga.
23 Lyeryo, hanayezeka agandi maato kulyoka i Tiberiya. (Ne'yo munda, ho balya
bandu bingi bakaliira iyo mikate, ikyanya Nahano akaba keera atanga kongwa imwa
Rurema hi'gulu lyayo.)
24 Ikyanya abandu bakamenya kwo Yesu na'bigirizibwa baage batakiri ho, banashon-
era mu yago gandi maato, gira bajabukire mu kaaya ke'Kaperinahumu, bagendi
múloogeza yo.

Yesu gwo mukate úguli mwo'bulamu

25 Yabo bandu, iri bakaba keera bagwana Yesu i kajabo ke'nyaaja, banamúbuuza: «E
Rabi, wahika hano mangoki?»

---

* **6:7 6.7** *twangakola imyezi mingi*kandi iri: «twangaba na'magana gabiri ge'dinaari». Yizo fwaranga zâli riiri zo'kuhemba umukozi nga ku myezi munaana.

26 Yesu anabashuvya, ti: «Namùbwira ukuli, kundu mugweti muganjakula, haliko
kutali mbu bwo mukabona ibitangaaza. Ehee! Si íbitumiri mugweti muganjakula, bwo
mukalya irya mikate, mwanadadaarwa!
27 «Mutakizi ki kola hi'gulu lye'byokulya íbiri mu gaga! Haliko, mukizi kola
hi'gulu lye'byokulya íbigayama ho. Byebyo, byo bigamùleetera ubulamu bwe'myaka
ne'myakuula. Binali byokulya byo'Mwana wo'Mundu agamùheereza. No'yo Mwana
wo'Mundu, Rurema Yishe keera akamúbiika kwe'kyereso, mu kuyerekana kwo
amúyemiiri.»
28 Yabo bandu, banabuuza Yesu: «Aaho! Mukolwa muki gwo tugakizi gira, halinde
lyo tukolera Rurema?»
29 Anabashuvya: «Umukolwa gwa Rurema, kuli kuyemeera ulya ye akatuma.»
30 Nabo, ti: «Aahago! Kitangaaza kiki kyo ugatuyereka, tukabuli kuyemeera?
31 Bashokuluza biitu, boohe, bâli kizi lya imana mwi'shamba, nga kwo biyandisirwi
mu Mandiko Meeru kwokuno: "Âli kizi baheereza umukate ukulyoka mwi'gulu, gira
bakizi gulya.[†]"»
32 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, atali Musa ye kamùheereza umukate
ukulyoka mwi'gulu. Si umukate nirizina úgulyosiri mwi'gulu, Daata ye gweti
agamùheereza gwo.
33 Ee! Umukate gwo Rurema ali mu haanaga, ye yolya úkalyoka mwi'gulu, analeeta
ubulamu mu kihugo.»
34 Nabo, ti: «E Nahano, yugwo mukate, ukizi yama uli mu tuheereza gwo!»
35 Yesu anababwira kwokuno: «Niehe, nie mukate úguli mu leeterana ubulamu.
Umundu, iri angayija imwani, ananyemeere, atâye ki shalike, atanâye kinyooterwe.
36 «Si mwehe, kundu mumbwini, haliko mutanyemiiri! Biri nga kwo keera
n'gamùbwira.
37 Kundu kwokwo, ngiisi bo Daata agweti agambeereza, bali mu nyijira. Na naani,
ndagabakumuula, kiri ne'hiniini!
38 «Na íbikatuma n'galyoka mwi'gulu, kutali mbu lyo nyiji gira ubulooze bwani. Si
n'gayija hano, ukugira ubulooze bwa daata. Mukuba, ye kanduma.
39 No'bulooze bwage, kwo ndateerage kiri no'muguma mu bo akambeereza. Na ku
lusiku lwe'mberuuka, n'ganabazuule.
40 «Ee! Daata ashungisiri kwo ngiisi úgweti úgaalola ku Mwana wage,
anamúyemeere, akalonge ubulamu bwe'myaka ne'myakuula. Na ku lusiku
lwe'mberuuka, ninamúzuule.»
41 Bwo Yesu akadetaga kwo ye mukate gwa mwi'gulu, kyanatuma Abayahudi
bagatondeera ukumúyidodombera,
42 ti: «Uyu mundu, ka atali ye Yesu mugala Yusefu? Si tuyiji yishe! Tuyiji na nyina!
Aaho! Kutagi buno, agweti agaadeta kwo akalyoka mwi'gulu?»
43 Yesu anababwira kwokuno: «Mulekage ukuyidodomba.
44 Umundu atangayija imwani, Daata átazi múleeta yo. Daata ye kanduma. Ne'ri
umundu angayija imwani, ngamúzuula ku lusiku lwe'mberuuka.
45 «Mu bitaabo bya'baleevi, muli muyandike kwokuno: "Balya booshi, Rurema
yenyene ye gabayigiriza.[‡]" Kwokwo, iri abandu bagayuvwiriza amagambo ga Daata,
banagayige, baabo bo bali mu yija imwani.
46 «Ndaaye mundu úzindi bona Daata, átali niehe, nie lyosiri imwage. Ee! Niehe
naaho, nie kabona Daata.
47 Namùbwira ukuli, kwe'ri umundu angaba anyemiiri, agaaba akola no'bulamu
bwe'myaka ne'myakuula.
48 «Niehe, nie mukate gwo'bulamu.
49 Bashokuluza biinyu, kundu bâli kizi lya imana mwi'shamba, haliko bâli kizi fwa.
50 Si umukate gwa mwi'gulu gwohe, iri umundu angagulya, atâye fwe!
51 «Niehe, nie mukate gwa mwi'gulu, gunali mwo'bulamu. Ne'ri umundu angagulya
kwo, agaalama imyaka ne'myakuula. Yugwo mukate, gali magala gaani go ngatanga,
gira lyo ngiisi ábali mu kihugo, bakalonge ukulama.»
52 Lyeryo, Abayahudi banatondeera ukuyilongooza, banabuuzania, ti: «E balya, kuti
kwo'yu mundu angatuheereza amagala gaage, mbu tugalye?»
53 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, iri mutangaalya amagala go'Mwana
wo'Mundu, mutananywe no'muko gwage, iri ndaabwo bulamu bwo muhiiti.

[†] **6:31 6.31** Kulyoka 16.4; Zaburi 78.24. [‡] **6:45 6.45** Hisaaya 54.13.

54 «Halikago, iri umundu angaba agweti agaalya ku magala gaani, ananywe na ku
muko gwani, uyo ye galonga ubulamu bwe'myaka ne'myakuula! Naani, ninamúzuule
ku lusiku lwe'mberuuka.
55 «Amagala gaani, byo byokulya nirizina. No'muko gwani nagwo, kyo kinywebwa
nirizina.
56 Kwokwo, iri umundu angaba agweti agaalya ku magala gaani, ananywe na ku muko
gwani, uyo ye koli nduuziri mwo. Na naani, ngoli mútuuziri mwo.
57 «Daata úmulamu, ye kanduma! Anali ye tumiri ndamiri. Kwo na kwokwo, iri
umundu angaba agweti agaalya ku magala gaani, yoyo ye gaalama hi'gulu lyani.
58 Gwogwo, gwo mukate gwa mwi'gulu. Si irya mana yohe, kundu bashokuluza biinyu
bâli kizi gilya mwi'shamba, haliko bâli genderiiri ukukizi fwa naaho. Si yugu gundi
mukate, ikyanya abandu bagaagulya, boohe bagaalama imyaka ne'myakuula.»
59 Yago magambo, Yesu akagadeta ku kyanya âli gweti agayigiriza abandu mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi ya mu kaaya ke'Kaperinahumu.

Abigirizibwa bingi ba Yesu basiga bamújanda

60 Abigirizibwa ba Yesu, iri bakayuvwa kwokwo, abingi baabo banatondeera ukudeta:
«E balya, yaga migirizo gaage, leero gakola makayu. Nyandagi úwangaki gayemeera?»
61 Yesu anayami menya ngiisi kwa'bigirizibwa baage bâli yidodombiri. Kyanatuma
agababuuza kwokuno: «Yaga migirizo, ka gamùyagaza?
62 Aaho! Kutagi bigaaba, ku kyanya mugaabona Umwana wo'Mundu agweti
agalengezibwa mu kugalukira imunda âli tuuziri?
63 «Amagala gatahiiti akamaro. Si Umutima gwa Rurema gwohe, gwo gugweti
gugabiikana mwo'bulamu. Amagambo go njuba mu mùbwira, goohe gali mwo'Mutima
gwa Rurema, ganali mwo'bulamu.
64 Kundu kwokwo, baguma biinyu batagayemiiri.» (Na íbikatuma Yesu agaadeta
kwokwo, bwo âli koli yiji ukulyokera ku ndondeko ngiisi ábatamúyemiiri, na ngiisi
úgayiji mútanga mu bagoma.)
65 Yesu, anashubi deta: «Yibyo, byo byatuma namùbwira kwo'mundu atangayija
imwani, Daata átazi múshoboleesa.»
66 Ukulyokera ku yikyo kyanya, abigirizibwa baage bingi, banasiga bamújanda.
Batanakizi ki genda bamúshoshiiri.
67 Kyanatuma Yesu agabuuza abigirizibwa baage ikumi na babiri: «Aaho! Na niinyu,
ka mukoli loziizi ukunziga?»
68 Simooni Peturu anamúshuvya: «E Nahamwitu, nyandi gundi ye twangagendera?
Wehe naaho, we hiiti amagambo ágangatuleetera bulamu bwe'myaka ne'myakuula!
69 Tukuyemiiri, tunayiji kwo we yolya úkataluulwa na Rurema.»
70 Yesu anabashuvya: «Ka ndali nie n'gamùtoola kwo muli ikumi na babiri? Kundu
kwokwo, muguma winyu ali shetaani!»
71 Ikyanya Yesu akadeta kwokwo, kwâli riiri hi'gulu lya Yuda mugala Simooni
Hisikaryote. Mukuba, kundu Yuda âli riiri muguma wa mu bigirizibwa baage ikumi
na babiri, haliko ye kayiji mútanga mu bagoma.

7

Beene wabo Yesu batamútwaziizi

1 Ha nyuma, Yesu analenga mu poroveesi ye'Galilaaya, anayiyeka ukushubi genda i
Buyahudi, bwa'bakulu ba'Bayahudi bâli loziizi ukumúyita.
2 Ku yikyo kyanya, isiku ngulu za'Bayahudi ze'bitunda, zâli mali yegerera.
3 Kwokwo, beene wabo Yesu banamúbwira: «Ulyokage hano! Ugende i Buyahudi,
gira lya'bigirizibwa baawe bakalonge ukukizi bona ibitangaaza byawe.
4 Ndaaye mundu úloziizi ukumenyeekana, mbu anakizi girira imikolwa yage mu
bumbishwa. Kwokwo, na naawe, bwo uli mu gira ibitangaaza mwene yibyo, ugendi
yiyerekana ku bweranyange mu bandu booshi ba mu kihugo.»
5 (Na íbikatuma yabo beene wabo Yesu bagamúnaakira kwokwo, bwo nabo, batâli
múyemiiri.)
6 Yesu anabashuvya: «Ikyanya íkingwaniini, kitazi hika. Si mwehe, ngiisi kyanya kiri
mu ba kimùkwaniini!
7 Mwehe, bitangaziga kwa'bandu be'kihugo bamùshombe. Halikago niehe, bakoli
njombiri, bwo ngweti ngayerekana kwe'mikolezi yabo iri mibi.
8 «Ku yukwo mwehe, mube mwe mugatee zamuukira iyo munda i Buyahudi, gira
mugendi shambaalira ye'siku ngulu. Haliko niehe, ndagalunguli zamuukira yo. Ikyanya
íkingwaniini kitazi hika.»

9 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anabeera haaho i Galilaaya.

Yesu agenda ku siku ngulu ze'bitunda

10 Kwokwo, beene wabo Yesu banagenda ku zirya siku ngulu. Ha nyuma, Yesu naye
anazamuukira yo. Kundu kwokwo, atakazamuukira yo ku bweranyange, si akagenda
yo ku bumbishwa.
11 Ku yizo siku, abakulu ba'Bayahudi bâli gweti bagalooza-looza, iri Yesu akola yaho,
banakizi buuzania: «E balya, ulya mundu alyagagi hayi?»
12 Ikyanya abandu bingi bakayiguga yaho, banakizi hwehwetezania hi'gulu lya Yesu.
Baguma, banakizi deta: «Uyo mundu, ali mwija!» Abandi, ti: «Aahabi! Si agweti
agahabura abandu!»
13 Ikyanya bâli kizi deta hi'gulu lya Yesu, ndaaye úwâli kizi bideta ku bweranyange,
bwo bâli yobohiri abakulu ba'Bayahudi.
14 Yizo siku ngulu, iri zikaba zikola ha kati, Yesu anayiji hika mu nyumba ya Rurema,
anatondeera ukuyigiriza abandu.
15 Galya migirizo gaage, ganasoomeza abakulu ba'Bayahudi, banabuuzania: «Yaga
magambo gooshi, kutagi kwo'yu mundu akagamenya, atakanalenga ku masomo?»
16 Yesu, anabashuvya: «Yaga magambo go ndi mu mùyigiriza, gatalyosiri imwani
nienyene. Si galyosiri imwa daata, bwo ye kanduma.
17 Umundu, iri angaba ashungisiri ukugira byo Rurema aloziizi, yoyo ye gaamenya iri
amigirizo gaani galyosiri imwa Rurema, kandi iri gali ga kuyihalangira.
18 «Umundu, iri angaba ali mu yihalangira amagambo, ali mu yiloogeza ulushaagwa
yenyene. Haliko, iri angalooza kwo'lya úkamútuma abe ye galonga ulushaagwa, yehe
ye mu ba wo'kuli. Ndaanabwo bulyalya úbumúli mwo.
19 «Mwehe, kundu mukasigirwa imaaja na Musa, haliko ndaaye kiri no'muguma
winyu úzisimbahiri. Aahago! Kituma kiki muloziizi ukunyita!»
20 Nabo, ti: «Ngeeka usirehiri! Nyandagi úli mu gira mbu akuyite?»
21 Yesu anabashuvya: «N'gagira ikitangaaza kiguma, mweshi mwanayami soomerwa!
22 Bwo Musa akamùsigira ulubaaja lwo'kutenguula abaana biinyu, kyo kitumiri
mugakizi lukulikira, kundu kwangaba kuli ku lusiku lwe'Sabaato. (Haliko ku kuli,
yulwo lubaaja lutakalyoka imwa Musa. Si lukalyoka mu bandi bashokuluza biinyu,
ábakatanga imbere lyage.)
23 «Kwokwo, hali ikyanya mugweti mugatenguula umwana ku lusiku lwe'Sabaato,
mbu lyo mutahubire imaaja za Musa. Aaho! Kituma kiki muki gweti mugaganganwa
hi'gulu lyani, mbu bwo nakiza umundu amagala gaage gooshi ku lwolwo lusiku?
24 Ikyanya mugakizi twa imaaja, mutakizi lolaga naaho ku biri mu boneka ku masu.
Si mukizi zitwa ku njira yo'kuli!»

Abandu bayibuuza iri Yesu ye Kirisito

25 Abandu baguma be'Yerusaleemu banatondeera ukubuuzania, ti: «Uyu mundu, ka
atali ye yolya ye baloziizi ukuyita? Aahago! Si yoyo kandi, agweti agaadeta ha bweruula,
ndaanalyo igambo lyo bamúlahiza kwo!
26 Ka leero yaba bakulu nabo, bakoli bwini kwo ye yolya Masiya?
27 Uyu mundu, twehe tuyiji-yiji ho alyosiri! Si mango ulya Masiya ayija, ndaaye
úgaamenya ho alyosiri.»
28 Ku yikyo kyanya, Yesu âli ki gweti agayigiriza abandu mwomwo mu nyumba ya
Rurema. Lyeryo, anayiberekaania kwi'zu lihamu kwokuno: «Ha lwinyu kwo munyiji,
munayiji ne'munda n'galyoka! Si ndakayija ha lwani nienyene. Ulya úkanduma,
mutamúyiji, anali wo'kuli.
29 Haliko niehe, nimúyiji. Ee! Ndyosiri imwage, anali ye kanduma.»
30 Ikyanya Yesu akadetaga kwokwo, abandu baguma, arara-rara! Banagira mbu
bamúgwate. Kundu kwokwo, ndaaye mundu úkamúbiika kwa'maboko. Mukuba, ikihe
kyage, kitâli zaazi hika.
31 Kuguma na yibyo, mu balya bandu, abingi baabo bâli koli múyemiiri, banakizi
deta: «E balya, mango ulya Masiya ayija, ka agakizi yerekana ibitangaaza bingi ukuhima
byo'yu mundu?»

Abalaazi batumwa kwo bagendi gwata Yesu

32 Ikyanya abandu bâli kizi hwehwetezania hi'gulu lya Yesu, Abafarisaayo banayuvwa,
kyanatuma bo na'bakulu ba'bagingi, bagaatuma abalaliizi kwo bagendi múgwata.
33 Yesu anadeta: «Ngiri na niinyu ku hyanya hiniini, n'gabuli galukira imwo'lya
úkanduma.

34 Kundu muganjakula, haliko mutagaki mbona. Ee! Ngiisi ho ngaaba, bitagamùzigira
kwo muhike ho.»
35 Balya bakulu ba'Bayahudi, banatondeera ukubuuzania: «Hayagi ho'yu mundu
akola agagenda, halinde tutagaki múbona? Ka akola agagenda mu beene witu
ábakashabukira mu Bagiriki, mbu lyo agendi yigiriza Abagiriki nabo?
36 Biki byo aloziizi ukudeta mbu: "Kundu muganjakula, haliko mutagaki mbona. Ngiisi
ho ngaaba, bitagamùzigira kwo muhike ho"?»

Amagoloovi ágali mwo'bulamu

37 Ulusiku lwo'kuheza yizo siku ngulu, lwanahikaga. Lunali lwo lusiku lukulu mu
zaabo. Kwokwo, Yesu anayimuka, anayiberekaania kwi'zu lihamu kwokuno: «Umundu,
iri angaba anyotiirwi, ayije imwani, anywe!
38 Umundu, iri anganyemeera, mu nda lyage mugakizi shyoka amagoloovi go'bulamu,
nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru.»
39 Yago magambo ga Yesu, gâli riiri hi'gulu lyo'Mutima Mweru. Mukuba, ngiisi
ábâli koli múyemiiri, bâli kola bagayiji guyakiira. Haliko, ku kyanya Yesu akagadeta,
Umutima Mweru gutâli zaazi tumwa. Mukuba, Yesu yenyene atâli zaazi kuzibwa.

Abandu bagabulikana hi'gulu lya Yesu

40 Yabo bandu, iri bakayuvwa ngiisi kwo Yesu adeta, baguma baabo banakizi deta:
«Ku kasiisa, uyu mundu ye yolya Muleevi!»
41 Abandi, ti: «Nanga! Uyu mundu, ye yolya Masiya yenyene!»
Abandi, banabuuza: «Aaho! Ko'lya Masiya angalyokaga i Galilaaya?
42 Si biyandisirwi mu Mandiko Meeru, kwo Masiya agalyoka mwi'kondo lya mwami
Dahudi, na mu kaaya kaage ke'Betereheemu!»
43 Yabo bandu, banagabulikana hi'gulu lya Yesu.
44 Baguma baabo, banaloozi gira mbu bamúgwate. Haliko, ndaaye úkamúbiika
kwa'maboko.

Abakulu baguma batayemeera Yesu

45 Ikyanya abalaliizi bakagalukira imunda abakulu ba'bagingi na'Bafarisaayo, ban-
ababuuza: «Kituma kiki mutaleeta Yesu?»
46 Banabashuvya: «Ndaaye úzindi deta ngo'yo mundu!»
47 Yabo Bafarisaayo, ti: «E ma! Ka na niinyu keera amùlyeryega?
48 Si ndaaye kiri no'mutwali muguma, kandi iri Mufarisaayo muguma, úmúyemiiri!
49 Yaba bandu ábakungamiiri yaha, batayiji bye'maaja za Musa zidesiri. Si
badaasirwi!»
50 Nikodeemu, ulya úkagendera Yesu, anâli riiri muguma wa mu Bafarisaayo,
anabuuza abaabo, ti:
51 «E balya, ke'maaja ziitu zituhangwiri kwo tutwire umundu ulubaaja kwo ahanwe,
útanazi múbuuza, gira tumenye bwija ngiisi byo akagira?»
52 Banamúshuvya: «Kazibe! Ka na naawe, uli gundi Mugalilaaya? Utee gendi soma
mu Mandiko Meeru, lyo ugaabona kwo ndaaye muleevi úzindi lyoka i Galilaaya!» [
53 Iri akadeta kwokwo, yabo booshi banataaha.

8

Yesu akejeerera umukazi mushule

1 Yesu anagenda ku Mugazi gwe'Mizehituuni.
2 Ne'ri bukakya, anashubi genda mu nyumba ya Rurema. Abandu booshi ábâli riiri
yaho, iri bakamúkumanira, anabwatala, anatondeera ukubayigiriza.
3 Iri akaba akiri mu deta, hanayija abigiriza be'maaja na'Bafarisaayo, bagweti
bagaleeta mukazi muguma úkagwatwa ku bushule, banamúyimangika imbere
lya'bandu.
4 Yabo Bafarisaayo, banabuuzagya Yesu: «E Mwigiriza, uyu mukazi keera agwatwa ku
bushule.
5 Na mu maaja za Musa, mudesirwi kwa'bakazi mwene yaba, tukizi bayita mu
kubalasha amabuye. Aaho! Naawe, wadeta kuti?»
6 Na íbikatuma bagabuuza Yesu kwokwo, bwo bâli loziizi ukumúgwakiza ku
magambo ga'gaadeta, halinde balonge ukumúlega hi'gulu lyago.
Yesu anayinama, anatondeera ukuyandika haashi no'munwe.
7 Yabo Bafarisaayo, iri bakagenderera ukumúbuuza, anayinamuka, anababwira: «Mu
kati kiinyu, ngiisi umuzira kyaha, abaagage ye gatangi múlasha ibuye!»
8 Lyeryo, Yesu anashubi yinamaga, anagenderera ukuyandika haashi.

9 Balya Bafarisaayo, abashaaja mu kati kaabo iri bakayuvwa ngiisi kwo adeta,
banatondeera ukulyoka yaho, muguma-muguma. Na ábâli sigiiri ho, nabo babuli genda.
Uyo mukazi naaho, anaba ye sigiiri yaho, ayimaaziri imbere lyage.
10 Yesu anayinamuka, anamúbuuza: «E mukazi, ábakulega, balyagagi hayi? Ka
ndaaye úwaki deta kwo uhanwe?»
11 Ulya mukazi, ti: «E nahano, ndaaye.»
Yesu anamúbwira: «Aaho! Kiri na naani, ndagadeta kwo uhanwe. Uyigendere. Si
ukulyokera buno, utaki shubi yifunda mu byaha.»]

Yesu ye mulengeerwe gwe'kihugo

12 Yesu anashubi bwira abandu: «Niehe, nie mulengeerwe gwe'kihugo! Umundu, iri
angaba angulikiiri, atâye ki gende mu kihulu. Si agaaba akola no'mulengeerwe úguli
mu leeta ubugumaana.»
13 Balya Bafarisaayo banashuvya Yesu, ti: «Kazibe! Si ugweti ugayitangira ubumasi
wenyene! Yubu bumasi bwawe, ndaabwo.»
14 Yesu anabashuvya: «Kundu ndi mu yitangira ubumasi nienyene, haliko bulyagagi
bwo'kuli. Ee! Nyiji ho n'galyoka, nyiji na ho ngagenda. Si mwehe, yaho n'galyoka, na
ho ngagenda, mutahayiji.
15 «Mwehe, mugweti mugaatwa imaaja ku bye'kihugo. Haliko niehe, ndaaye mundu
ye ndi mu twira ulubaaja.
16 Na kundu nangaba ndi mu zitwa, kuli mu ba mu kati ko'kuli. Mukuba, ndali
nienyene. Si tuli na Daata, ulya úkanduma.
17 Kiri na mu maaja ziinyu, muyandisirwi kwo'bumasi bwa'bandu babiri bulyagagi
bwo'kuli.
18 Kwokwo, nienyene ndi mu yitangira ubumasi. Na Daata, bwo ye kanduma, naye
agweti agabundangira kwakundi.»
19 Yabo Bafarisaayo, ti: «Uyo Yisho ali hayagi?» Yesu naye ti: «Mwehe mutanyiji. Kiri
na Daata kwakundi, mutamúyiji. Nga mushubi nyiji, mushuba mugaamenya na Daata.»
20 Ikyanya Yesu akadeta kwokwo, âli ki riiri mu nyumba ya Rurema, hoofi lye'mbiikiro
ya'matuulo. Kundu kwokwo, ndaaye úkamúgwata. Mukuba, ikihe kyage kitâli zaazi
hika.
21 Yesu anashubi babwira: «Ngalyoka hano. Na kundu muganjakula, mutagaki
mbona. Si mugasigali fwira mu byaha biinyu! Yaho ngagenda, mutashobwiri
ukuhahika.»
22 Balya bakulu ba'Bayahudi, banabuuzania: «Galya magambo gaage, mbu tutashob-
wiri ukuhikaga ho agagenda, ka kwo kudeta kwo agagendi yiyita?»
23 Yesu, anashubi babwira: «Mwehe, mulyagagi ba hano haashi mu kihugo. Haliko
niehe ndali wamwo, si ndi wa mwi'gulu.
24 Kyo kyatuma namùbwira kwo mugasigali fwira mu byaha biinyu. Mwomwo mwo
mugafwira, iri mutangayemeera kwo Nie Ndi ho.*»
25 Balya bakulu ba'Bayahudi, banabuuza Yesu: «Kwokwo, uli nyandagi?» Naye, ti:
«Ndi yolya nie gweti ngamùbwira ukulyokera ku ndondeko.
26 Hali amagambo mingi go nangadesiri mu kumùtwira ulubaaja. Haliko, ndi mu deta
naaho ngiisi byo n'gatumwa. No'lya úkanduma, ali wo'kuli.»
27 Batakamenya kwo Yesu agweti agababwira hi'gulu lya Yishe.
28 Kyanatuma agababwira kwokuno: «Ikyanya mugaaba keera mwalengeza Umwana
wo'Mundu, lyoki lyo mugaamenya kwo nie yolya nie ndi mu mùbwira. Munamenye na
kwo ndaakyo kindu kyo ndi mu gira ha lwani. Na'magambo go ngweti ngaadeta, ndi
mu gadeta naaho nga ngiisi kwo Daata akaganyigiriza.
29 Yehe ye kanduma, atanazi njanda. Si tuyamiinwi. Naani, nyamiri ndi mu gira
íbigweti bigamúsimiisa.»
30 Ku kyanya Yesu âli kizi deta kwokwo, abandu bingi banamúbiika kwo'bwemeere.

Abaana ba Hiburahimu, na'be'mwa Shetaani

31 Balya Bayahudi ábâli koli yemiiri Yesu, anababwira: «Iri mwangakizi simbaha
amigirizo gaani, lyo mugaaba bigirizibwa baani nirizina.
32 Mugaaba mukoli yiji ukuli. Na ku njira yakwo, munashwekuulwe.»
33 Yabo Bayahudi, ti: «Twehe tuli ba mwi'kondo lya Hiburahimu, tutanazindi ba baja
ba mundu yeshi! Aahago! Kuti kwo ugweti ugaadeta kwo twangaki shwekuulwa?»
34 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, iri umundu angaba agweti agayifunda mu
byaha, iri ali muja wabyo.

---

* **8:24 8.24** *Nie Ndi ho* liri iziina liguma mu maziina ga Rurema. Yibyo, wangabisoma mu Kulyoka 3.14.

35 No'muja, atayamiri atuuziri mu nyumba ya sheebuja. Haliko umwana wa mu
nyumba, yeki ayamiri ali mwomwo.
36 Ku yukwo, iri Umwana angamùshwekuula, mugaaba mushwekwirwi lwoshi-
lwoshi!
37 «Nyiji-nyiji kwo muli ba mwi'kondo lya Hiburahimu. Kundu kwokwo, mutatwaziizi
amigirizo gaani. Si muloziizi ukunyita.
38 «Ngweti ngamùbwira ngiisi byo Daata akanyereka. Na niinyu kwakundi, mugweti
mugaagira ngiisi byo mukayuvwa imwa yisho.»
39 Yabo Bayahudi, ti: «Si Daata, ye Hiburahimu!»
Yesu anabashuvya, ti: «Múkibe muli baana ba Hiburahimu, mwangagiziri nga ngiisi
kwo naye âli kizi gira.
40 Haliko buno, keera n'gamùbwira amagambo go'kuli go n'gayuvwa imwa Rurema,
munakoli fitiirwi ukunyita. Si Hiburahimu yehe, atâli kizi gira kwokwo!
41 Mwehe, yibyo byo muli mu gira, byo na byebyo byo yisho naye ayamiri ali mu
gira.» Yabo Bayahudi nabo, ti: «Twehe, tutali baana be'mbuga. Si tuhiiti Daata muguma
naaho, ye Rurema!»
42 Yesu anabashuvya: «Rurema ákibe ye Yisho, mushuba mugangunda. Si n'galyoka
imwage mu kuyija hano. Na bwo ye kanduma, ukuyija kwani hano, kutakaba kwa
kuyihalangira.
43 Na íbitumiri mutasobanukiirwi na'magambo gaani, bwo gahimiri ubwenge bwinyu.
44 «Mwehe, yisho ye Shetaani! Ngiisi byo agweti agayifwija, byo na niinyu muloziizi
ukugira. Yehe, ayamiri ali mwitani ukulyokera ku ndondeko. Atanagweti agakulikira
ukuli, bwo ndaakwo úkumúli mwo. Ikyanya agweti agabeesha, ali mu ba adeta naaho
indeto ye'mwabo. Mukuba, ali munabibeesha, anali ye yishe wa banabibeesha.
45 «Haliko niehe, nyamiri ngweti ngaadeta ukuli. Kyo kinatumiri mutagweti
muganyemeera!
46 Mu kati kiinyu, ndaaye úwangahasha ukuyerekana kwo ndi mu gira ibyaha!
Aahago! Bwo ndi mu deta íbyo'kuli, kituma kiki mutanyemiiri?
47 Abandu ba Rurema, bali mu yuvwiriza amagambo gaage. Si mwehe, mutagatwazi-
izi, bwo mutali ba mu bandu baage.»
48 Balya Bayahudi, ti: «Ikyanya tukadeta kwo uli Musamariya, na kwo wasireha, si
byâli riiri byo'kuli!»
49 Yesu naye ti: «Ndali musire! Si nzimbahiri Daata! Kundu kwokwo, muki
ngayiriziizi.
50 Niehe, ndagweti ngayiloogeza ubwivuge, si Rurema ye mu bundoogeza. Leka abe
ye gaatwa imaaja.
51 Namùbwira ukuli, iri umundu angayama asimbahiri amagambo gaani, uyo atâye
fwe.»
52 Balya Bayahudi, ti: «Leero tukola na'kasiisa kwo wasireha! Si shokuluza witu
wa Hiburahimu keera akafwa! Kiri na'baleevi nabo keera bakafwa! Aaho! Kuti kwo
wangaki deta kwe'ri umundu angasimbaha amagambo gaawe, atâye fwe!
53 Ka we kuliiri shokuluza witu wa Hiburahimu? Si keera akafwa! Kiri na'baleevi,
nabo keera bakafwa! Kwokwo, ugweti ugayigira nga nyandi?»
54 Yesu anabashuvya: «Nga nangayihuziizi nienyene, yukwo kuyihuuza kwani
kwangabiiri kwa busha. Haliko Daata, ye gweti úganguza, anali ye mugweti mugaadeta
kwo ye Rurema winyu!
55 Si mutamúyiji! Haliko niehe nimúyiji! Ne'ri nangadesiri kwo ndamúyiji, iri naaba
munabibeesha nga mwehe. Haliko nimúyiji, na nyamiri nzimbahiri amagambo gaage.
56 Shokuluza winyu wa Hiburahimu âli kizi shambaalira ukubona ulusiku lwo'kuyija
kwani. Ne'kyanya akaba keera alubona, anashambaala bweneene!»
57 Balya Bayahudi, ti: «Ka keera ukabona Hiburahimu, we tazi hisa kiri ne'myaka
makumi gataanu?»
58 Yesu anabashuvya: «Namùbwira ukuli, kwe'kyanya Hiburahimu atâli zaazi butwa,
niehe nâli kola ho!»
59 Balya Bayahudi, banayami shavura kandi, banatoola amabuye, gira bamúlashe.
Kundu kwokwo, Yesu anayinyovya-nyovya mu bandu, analyoka yaho mu nyumba ya
Rurema.

9

Yesu ahumuula imbumi

1 Iri Yesu akaba akola mu lenga yaho, anabona umundu úkabutwa ali mbumi.

2 Abigirizibwa baage banamúbuuza, ti: «E Rabi, nyandi úkagira ibyaha, halinde uyu
mundu akabutwa ali mbumi? Ka yehe yenyene, kandi iri ababusi baage?»
3 Yesu anabashuvya: «Íbitumiri uyu mundu ali mbumi, kutali hi'gulu lye'byaha,
biba bye'mwage, kandi iri bya'babusi baage. Halikago, akabutwa ali mbumi, gira
lyo'bushobozi bwa Rurema bumúyerekanwa kwo.
4 «Ku kyanya buki bwini, tukwiriiri tukizi gira imikolwa yo'lya úkanduma. Mukuba,
bukola mu yira. Ne'kyanya bugaaba keera bwayira lwoshi, ndaaye mundu úgaki
shobola ukukola.
5 Haliko, ku kyanya ngiri mu kihugo, ndi mulengeerwe gwakyo.»
6 Yesu, mbu ayusagye ukudeta kwokwo, anatwira amate haashi, anagatoba
mwe'hidaka, anahishiiga ku masu ge'yo mbumi.
7 Anagibwira: «Ugendage ha kirigo kye'Silwamu (kuli kudeta: úkatumwa), un-
akarabe ku malanga.» Ulya mundu anagendi karaba. Ne'ri akaba akola mu taaha,
analonga ukubona, hwaa!
8 Abatuulani bo'yo mundu, kiri na'bandi bandu, bâli kizi bona ngiisi kwo ashuba mu
huuna-huuna ibindu, kyanatuma bagabuuzania, ti: «E balya, uyu mundu, ka atali ye
yolya úshuba mu shiiba abwatiiri, iri anahuuna ibindu?»
9 Baguma baabo, ti: «Ee! Yoyu!» Abandi, ti: «Nanga! Atali yehe. Si amúbiisiri naaho
kwe'kikebe.»
Haaho, ulya mundu úkakizibwa, anayidetaga yenyene kwo ye yehe.
10 Kyanatuma yabo bandu bagamúbuuza, ti: «Aaho! Kuti kwo wahumuulwa?»
11 Anabashuvya: «Ulya úli mu buuzibwa Yesu atoba ihidaka, anahinjiiga ku masu,
anambwira kwo ngendage ha kirigo kye'Silwamu, na ngarabe ku malanga. Kwokwo,
nanagenda yo. Ne'ri nakaraba, lyeryo nanayami bona!»
12 Yabo bandu banamúbuuza: «Uyo mundu, alyagagi hayi?» Na wa naye, ti:
«Ndayiji.»

Abafarisaayo bagaaha uyo úshuba mbumi

13 Uyo mundu, abandu banamútwala imunda Abafarisaayo.
14 No'lusiku lwo Yesu akamúhumuula kwo, lwâli riiri lwe'Sabaato.
15 Kyanatuma balya Bafarisaayo bagamúbuuza: «Kutagi kwo walonga ukubona?»
Naye, ti: «Yesu anjiiga ihidaka ku masu. Nanagendi yikaraba ku malanga. Na buno,
ngola mu bona!»
16 Baguma baabo banadeta: «Uyo mundu, si tuyiji-yiji kwo atalyosiri imwa Rurema.
Si agweti agahubira ulubaaja lwe'Sabaato!»
Abandi, ti: «Kutagi kwo angaba ali munabyaha, anakizi yerekana ibitangaaza mwene
yibi?» Balya bandu, banagabulikana.
17 Iri hakatama, Abafarisaayo banabuuza kandi uyo mundu: «We wahumuulwa,
kutagi naawe wadeta hi'gulu lyage?» Naye, ti: «Ali muleevi.»
18 Yabo Bayahudi, batanayemeera kwo'yo mundu ashuba mbumi, na kwo keera alonga
ukubona. Bakayiji yemeera naaho, ku kyanya
19 bakatumira ababusi baage, banababuuza, ti: «Uyu, ka ye yolya mugala winyu,
ye mudesiri kwo akabutwa ali mbumi? Ne'ri byangaba kwokwo, kutagi kwo alonga
ukubona?»
20 Balya babusi baage, ti: «Tuyemiiri kwo ali mugala witu, tunayiji kwo akabutwa ali
mbumi.
21 Haliko, yuku kuhumuulwa kwage, tutayiji kuti kwaba. Kiri na úwamúhumuula,
tutamúyiji. Mumúbuuze yenyene! Si akola mushosi, agayidetera!»
22 Na íbikatuma bagashuvya kwokwo, bwo bâli yobohiri abakulu ba'Bayahudi.
Mukuba, Abayahudi bâli mali biika uluhango kwe'ri umundu angadeta kwo Yesu ye
yolya Masiya, agayami twibwa mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.
23 Kyanatuma bagaadeta: «Mumúbuuze yenyene. Si akola mushosi, agayidetera!»
24 Balya Bafarisaayo banashubi tumiraga uyo mundu, banamúbwira: «Huuzagya
Rurema,* mu kudeta ukuli! Si ulya mundu ye udesiri kwo akukiza, tuyiji-yiji kwo ali
munabyaha!»
25 Ulya mundu, ti: «Iri angaba ali munabyaha, ndayiji. Byo nyiji naaho, njuba mbumi.
Na buno, ngola mu bona!»
26 Banamúbuuza: «Bikagi byo akugirira, mu kukuhumuula?»

---

* **9:24 9.24** *Huuzagya Rurema* Yaga magambo, ga'Bayahudi bâli kizi koleesa mu kubeshuuza abandu. Yibyo, wangabisoma na mu Yoshwa 7.19.

27 Ulya mundu, ti: «Si keera namùbwira, mutanayuvwiti! Ka muloziizi kwo njubi
mùbwira gaago-gaago magambo? Ka na niinyu muloziizi ukuba bigirizibwa baage?»
28 Balya Bafarisaayo, banatondeera ukumúluluukiza ne'bitusi, ti: «Wehe we mwigi-
rizibwa wo'yo mundu! Si twehe tuli bigirizibwa ba Musa!
29 No'yo Musa, tuyiji kwo Rurema âli kizi múganuuza. Haliko ulya mundu, tutayiji
kiri ne'munda akalyoka.»
30 Na wa naye, ti: «Kitangaaza kiinyu yikyo! Mbu mutayiji imunda akalyoka, keera
anambumuula!
31 Tuyiji-yiji kwo Rurema atali mu yuvwiriza abanabyaha. Ali mu yuvwiriza umundu
naaho, iri angaba amúsimbahiri, anabe agweti agaagira byo aloziizi.
32 Aahago! Ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa, tutazindi yuvwa kwo hali úkabutwa
ali mbumi, mbu anahumuulwa.
33 Ulya mundu átaki be alyosiri imwa Rurema, ndaakyo kindu kyo angahashiri.»
34 Balya bakulu ba'Bayahudi, banaraakara bweneene, banamúbwira: «Hafe! Ka
uloziizi ukutuyigiriza, we kabutirwa mu byaha bya lwoshi!» Lyeryo, banayami
múyimula mu nyumba yabo ye'mihumaanano.

Ukuhuuta kwo'mutima

35 Uyo úshuba mbumi, Yesu anayuvwa kwo keera bamúyimula mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Ne'ri bakahumaanana, anamúbuuza: «Ka uyemiiri
Umwana wo'Mundu?»
36 Naye, ti: «E Nahamwitu, umwana wo'Mundu ali nyandi? Umúmbwire, gira lyo
naani nimúyemeera.»
37 Yesu anamúshuvya: «Keera wamúbona, anali ye mugweti mugaganuula mwe
naye.»
38 Ulya mundu, naye ti: «E Nahano, nguyemiiri.» Haaho anamúyikumba.
39 Yesu anadeta: «Íbitumiri n'gayija mu kihugo, hi'gulu lyo'kuyiji twa imaaja.
Kwokwo, ngiisi ábali mu bona, bahinduke imbumi. Ne'mbumi kwakundi, zibaagage
zo zigalonga ukubona.»
40 Abafarisaayo baguma, mbu bayuvwe kwokwo, banamúbuuza: «Ka kwokwo uloziizi
ukudeta kwo nyiitu tuli mbumi?»
41 Yesu anabashuvya, ti: «Múkibe mbumi, mutangabiiri ne'byaha. Haliko, bwo
mudesiri kwo muli mu bona, kyo kitumiri muki ryagagi ne'byaha!»

10

Yesu ye mungere mwija

1 Yesu anadeta: «Hali ikyanya umundu angaleka ukulenga mu mulyango gwo'lugo
lwe'bibuzi, anashone ku kyogo, mu kulutibukira mwo. Namùbwira ukuli, kwo'mundu
mwene uyo, alyagagi muzimba, anali munyazi.
2 Haliko, iri umundu angakizi lenga mu mulyango, yehe ye mungere wo'kuli.
3 Umungere mwene uyo, umulaliizi ali mu múyigulira ulwivi.
«Ikyanya umungere ali mu hamagala ibibuzi byage, biri mu múmenyera kwi'zu lyage.
Anahamagale ngiisi kiguma mwi'ziina lyakyo, mu kubihulukiza imbuga.
4 Ne'kyanya ali mu ba keera ahulusa ibye'mwage byoshi, anashokole injira. Nabyo
binakizi genda bimúkulikiiri. Mukuba, birya bibuzi biri mu ba bikoli komiiri izu lyage.
5 Halikago, iri byangaba bitayiji umundu, bitangamúkulikira, kiri ne'hiniini! Umundu
mwene uyo, bitayiji izu lyage, kyo kitumiri biri mu mútibita.»
6 Yugwo mugani, ikyanya akababwira gwo, batakagusobanukirwa.
7 Kyanatuma agababwira kandi kwokuno: «Namùbwira ukuli, niehe nie mulyango
gwe'bibuzi.
8 Si abandi booshi ábakatanga imbere lyani, boohe, bâli riiri bazimba na'banyazi.
Kyo kikatuma ibibuzi bitâli kizi batwaza.
9 «Niehe nie mulyango. Umundu, iri agayingira ku njira yani, agakizibwa. Uyo
mundu, agaaba nga kibuzi íkiri mu huluka mu lugo, kinagendi longa ibyokulya mu
ndagiriro. Kinashubi yiji yingira.
10 «Haliko, umuzimba yehe, ali mu yija naaho hi'gulu lyo'kuzimba, na hi'gulu
lyo'kushereeza, na hi'gulu lyo'kuyitana. Si niehe n'gayijaga, gira abandu balonge
ubugumaana. Yubwo bugumaana, bunayame bubadimiriiri mwo!
11 «Niehe, nie mungere mwija. Umungere mwija ali mu ba ibiringiini ukufwa hi'gulu
lye'bibuzi byage.

12 «Halikago, umungere wo'kulola naaho ku mbembo, yehe atali ye mungere nirizina.
Ne'bibuzi, bitali bye'mwage. Ikyanya ali mu bonaga imirunga igweti igayija, anayami
bijandirira, anayipuumukire, halinde imirunga inabiyilale mwo, inabishaabule.
13 Na íbitumiri uyo mungere we'mbembo ali mu yipuumukira, bwo agweti agaalola
ku mbembo naaho. Si atali mu hahalira ibibuzi byonyene.
14 «Niehe, nie mungere mwija. Ibibuzi byani, mbiyiji. Nabyo binyiji.
15 Biri nga kwo Daata naye anyiji, na naani nimúyiji. Ibibuzi byani, ndi mu ba
ibiringiini ukufwa hi'gulu lyabyo.
16 «Ngi hiiti ne'bindi bibuzi íbitali bya mu kino kiso. Bingwiriiri nabyo, ngendi bileeta.
Nabyo kwakundi, bigakizi yuvwiriza izu lyani, halinde byoshi binakumaanibwe mu kiso
kiguma. Binabe no'mungere muguma.
17 «Daata anguuziri. Mukuba, ngola ibiringiini ukufwa, na njubi ba mugumaana.
18 Ndaaye mundu úwanganyita, si ngweti ngayitanga ha lwani nienyene. Mbiiti
ubushobozi bwo'kuyitanga nyitwe. Mbiiti no'bushobozi bwo'kushubi ba mugumaana.
Yibyo, Daata ye kanduma kwo mbigire.»
19 Ikyanya Yesu akadeta kwokwo, kyanatuma Abayahudi bagashubi gabulikana kandi.
20 Abingi baabo banakizi deta: «Hafe! Si kisigo keera kyamúbambura! Kinakola mu
múluluuvya! Aahago! Kituma kiki muki múteziri amatwiri?»
21 Haliko abandi, ti: «Nanga! Yaga magambo, gatali go'mundu úbambusiri. Si ikisigo
kitangashobola ukuhumuula imbumi.»

Abayahudi balahira Yesu

22 Yaho i Yerusaleemu, ulusiku lukulu lwanahika lwo'kukengeera ngiisi kwe'nyumba
ya Rurema ikashubi yeruusibwa. Kyanâli kola ikyanya kye'mbeho.
23 Ku yikyo kyanya, Yesu âli kizi lenga ha nyumba ya Rurema, mu mbarazaani ya
Sulumaani.
24 Lyeryo, balya Bayahudi banamúkumanira, banatondeera ukumúbuuzagya:
«Ugakizi tuhanamya imitima, halinde mangoki? Iri wangaba we Kirisito, utubwirage
ku bweranyange!»
25 Yesu anabashuvya: «Si keera n'gamùbwira kwo nie yehe, mutananyemeera! Kiri
ne'bitangaaza byo ngweti ngaagira kwi'ziina lya Daata, nabyo bigweti bigandangira
ubumasi.
26 «Kundu kwokwo, mutanyemiiri. Mukuba, mutali ba mu bibuzi byani.
27 Ibibuzi byani, mbiyiji-yiji. Biri mu nyuvwiriza, binali mu ngulikira.
28 Ngweti ngabiheereza ubulamu bwe'myaka ne'myakuula, bitanâye teereke.
Ndaanaye mundu úshobwiri ukubinyugutula.
29 Mukuba, Daata ye kabimbeereza, anali ye kuliiri booshi. Naye kwakundi, ndaaye
úshobwiri ukumúnyugutula byo.
30 Niehe na Daata, tuli muguma.»
31 Lyeryo, balya Bayahudi, arara-rara! Banashubi toola amabuye, gira bamúlashe go.
32 Haliko anababwira: «Keera n'gagira imikolezi mingi miija imbere liinyu ku
bushobozi bwa Daata. Aahago! Guhagi gwo muloziizi ukundashira kwa'mabuye?»
33 Banamúshuvya: «Tutagakulasha go mbu bwo uli mu gira imikolezi miija. Si
tugakulasha go, bwo we mundu ngana keera wadeta íbitali nga byo imbere lya Rurema,
mu kumúyigereera.»
34 Yesu anabashuvya: «Si biyandisirwi kwokuno mu maaja ziinyu: "Nadeta kwo muli
bamungu!*" Kwokwo,
35 yabo bandu ábakayakiira Amandiko Meeru, Rurema ababwira kwo bali bamungu.
Tunayiji kwo mu kati kaago, ndaalyo igambo íryangahotolwa.
36 «Kwokwo, naani, Daata keera akandoola, ananduma mu kihugo. Aahago! Kituma
kiki mukiri mu mbwira kwo nadeta íbitali nga byo imbere lya Rurema, mbu bwo nadeta
kwo ndi Mwana wage?
37 «Iri nangaba ndali mu gira imikolwa ya Daata, mutakolwe mbu munyemeere!
38 Halikago, bwo ngweti ngagigira, mukwiriiri mugiyemeere, kundu nienyene
mutanyemiiri. Kwokwo, lyo mwangalonga ukusobanukirwa kwo Daata andi mwo. Na
naani, nimúli mwo.»
39 Lyeryo, balya Bayahudi, banashubi shavura bweneene, banagira kandi mbu
bamúgwate. Haliko anabafuushuka.
40 Yesu anashubi galukira i kajabo ko'lwiji Yorodaani, haahalya ho Yohana âli kizi
batiigiza abandu, anabeera ho.

---

* **10:34 10.34** Zaburi 82.6.

41 Abandu bingi banamúgwana ho, banakizi deta: «Kundu ndaakyo kyereso kyo
Yohana akayerekana, haliko amagambo gooshi go âli kizi deta hi'gulu lyo'yu mundu,
gâli riiri go'kuli.»
42 Abandu bingi be'yo munda, banayemeera Yesu.

11

Laazaro afwa

1-2 Mu kaaya ke'Betaniya, mwâli tuuziri mundu muguma, iziina lyage Laazaro. (Uyo
Laazaro, âli gweti baali baage babiri, Maryamu na Marita. Uyo Maryamu, ye kayonera
amalaasi ku magulu ga Nahano, anakizi ganywereza no'mushaku gwage.)
Uyo Laazaro, âli koli lwaziri,
3 kyanatuma yabo baali baage bagatumira Yesu indumwa, ti: «E Nahano, umukundwa
wawe akoli lwaziri.»
4 Yesu, mbu ayuvwe kwokwo, anadetaga, ti: «Yubwo bulwazi bwage, butagamúyita.
Si abulongaga naaho, gira lyo Rurema ahuuzibwa. Kiri no'Mwana wage naye, analonge
ukuhuuzibwa ku njira yabwo.»
5 Uyo Laazaro, kuguma na baali baage bombi, Yesu âli bakuuziri bweneene.
6 Kundu kwokwo, ikyanya akalonga indumwa kwo Laazaro alwaziri, anatee hisa izindi
siku zibiri haaho, buzira kugenda yo.
7 Ha nyuma, anabuli bwira abigirizibwa baage, ti: «Tugalukirage i Buyahudi.»
8 Na wa nabo, ti: «E Rabi, si mu zeezi siku ízitáki mala, Abayahudi be'yo munda
bashuba mu gira mbu bakuyite mu kukulasha amabuye! Aahago! Ka ugagendi
bayisheegula?»
9 Yesu anabashuvya: «Umulege-rege muguma guli mwe'bihe ikumi na bibiri. Aaho!
Ikyanya umulengeerwe gukiri ho, umundu angagenda buzira kusiitara, bwo ali mu ba
abwinagi ku mulengeerwe gwe'kihugo.
10 Haliko, ikyanya umundu ali mu genda bushigi, lyoki ali mu siitara,
bwo'mulengeerwe ndaagwo.»
11 Iri Yesu akadeta kwokwo, anashubi babwira: «Mwira witu wa Laazaro akoli huniiri.
Haliko, namu gendi múvyula.»
12 Na wa nabo, ti: «E Nahamwitu, iri angaba ahuniiri naaho, agaki kira.»
13 Bakashuvya kwokwo, mu kutona kwo Yesu adeta kwo Laazaro ahunira. Kiziga âli
desiri hi'gulu lyo'kufwa kwage!
14 Ubuzinda, anababwira ku bweranyange, ti: «Laazaro keera afwagaga.
15 Buno, njambiiri hi'gulu liinyu, bwo ndashuba yo ku kyanya afwa. Kwokwo, lyo
mukalonge ukunyemeera. Aaho! Mugire tugende yo!»
16 Tomaasi (úwâli kizi buuzibwa Wi'Hasha) anabwira abaabo bigirizibwa, ti: «E balya,
mugire tugende na Yesu, gira lyo nyiitu tukagendi fwira kuguma.»

Yesu ye buzuule, ye na bugumaana

17 Iri Yesu akaba keera ayegeera akaaya ke'Betaniya, anagwana Laazaro keera amala
siku zina akola mu shinda.
18 Na bwo yako kaaya kâli riiri nga ku bilomeetere bishatu naaho ukulyoka i
Yerusaleemu,
19 Abayahudi bingi banayija ha mwa Marita na Maryamu, gira babaholeeze ku
kigandaaro kya mushija wabo.
20 Uyo Marita, iri akayuvwa kwo Yesu akola bu yegeera ha mwabo, anagendi
músanganira. Haliko, Maryamu anasigala mu nyumba.
21 Marita, anabwira Yesu: «E Nahano, nga úshubaga hano, nga mushija wani atafwa.
22 Kundu kwokwo, nyiji kwo kiri na buno, ngiisi byo ugahuuna Rurema, agakugirira
byo.»
23 Yesu anamúshuvya: «Mushija wawe, agazuuka.»
24 Marita, ti: «Nyiji kwo agazuuka, ikyanya abafwiri booshi bagazuuka ku lusiku
lwe'mberuuka.»
25 Yesu anamúbwira: «Niehe nie buzuule, na ndi nie bugumaana. Umundu, iri angaba
anyemiiri, kundu angafwa, haliko agaaba akiri mugumaana.
26 Ne'ri umundu angaba akiri mugumaana, anabe anyemiiri, atâye fwe. Aahago! Yago
magambo, ka ugayemiiri?»
27 Marita anamúshuvya: «E Nahano, ngayemiiri. Na nyemiiri kwo uli Mwana wa
Rurema. Unali we Masiya, ulya úkadetwa kwo agayija mu kihugo!»
28 Iri Marita akayusa ukudeta kwokwo, analyoka yaho, anagendi bwira mwene wabo
wa Maryamu mu kahwehwe, ti: «Umwigiriza akolaga hano, akutumira.»

29 Maryamu, mbu ayuvwe kwokwo, anayami yimuka, gira agende imunda Yesu.
30 Mukuba, Yesu atâli zaazi yingira mu kaaya, haliko âli ki riiri haaho Marita akagendi
músanganirira.
31 Abayahudi bâli gweti bagaholeeza Maryamu mu nyumba ye'kigandaaro. Ne'ri
bakabona ngiisi kwo ayimuka, no'kuyami hulukira imbuga, banamúkulikira. Mukuba,
bâli toniri kwo agendi lirira iwa shinda.
32 Maryamu, mbu ahikage áhali Yesu, anayibulaga mu magulu gaage, anamúbwira:
«E Nahamwitu, nga úshuba hano, nga mushija wani atafwa.»
33 Iri Yesu akabona ngiisi kwo Maryamu agweti agabululuka, kuguma na'Bayahudi
ábâli múherekeziizi, anayuvwa ikifufu bweneene! Umutima gwanashenguka.
34 Anabuuza: «Hayi ho mwamúziika?» Banamúshuvya: «E Nahano, yija ulole.»
35 Yesu anatondeera ukulira.
36 Kyanatuma yabo Bayahudi bagaadeta: «Mulole ngiisi kwo ashubi múkuuziri!»
37 Baguma baabo, ti: «Uyu mundu, si keera akahumuula irya mbumi! Aaho! Ka
atangalahiriiri Narufu atatwale Laazaro?»

Yesu azuula Laazaro

38 Yesu, anashubi yuvwa ikifufu bweneene! Anagendaga he'yo shinda. Yâli baajirwi
mu lwala, yanâli kola mbamike ni'buye.
39 Yesu anadeta: «Mushaaze ibuye!» Marita, mwali wa nakufwa, anamúshuvya: «E
maashi Nahamwitu! Keera amala mwo isiku zina. Si akola mu baya!»
40 Yesu anamúbwira: «Ka ndakubwira kwe'ri wangayemeera Rurema, ugaabona
ubulangashane bwage?»
41 Kwokwo, banashaaza ibuye. Yesu analegamira mwi'gulu, anadeta, ti: «E Daata,
natanga kongwa imwawe, bwo keera wanyuvwa.
42 Nyiji-nyiji kwo uyamiri uli mu nyuvwa. Kundu kwokwo, nadeta kwokwo hi'gulu
lya bano ábanzungulusiri, gira balonge ukuyemeera kwo we kanduma.»
43 Yesu, mbu ayusagye ukudeta kwokwo, anayiberekaania kwi'zu lihamu, ti: «E
Laazaro, hulukaga!»
44 Lyeryo, ulya Laazaro anahuluka mu shinda, aki zingiirwi mu mirondo. Kiri
na'malanga gaage, gâli ki bungiirwi kwo'mulondo. Yesu, anababwira: «Mumúzinguule
kwe'mirondo, munamúleke agende.»

Igambi lyo'kuyita Yesu
(Mataayo 26.1-5; Mariko 14.1-2; Luka 22.1-2)

45 Abayahudi ábakayija ha mwa Maryamu, iri bakabona ngiisi kwo Yesu azuula
Laazaro, abingi baabo banamúyemeera.
46 Haliko baguma baabo, banayami gendi bwira Abafarisaayo ngiisi kwo Yesu agira.
47 Kyanatuma abakulu ba'bagingi na'Bafarisaayo bagaagira inaama kuguma na'bandi
bakulu, banabuuzania: «E balya, kutagi kwo tugaagira? Si uyu mundu agweti
agayerekana ibitangaaza bingi.
48 Ne'ri twangamúlekeerera, abandu booshi bagamúyemeera. Hali ikyanya Abarumi
bangakengeera bayiji tushereegeza iyi nyumba ya Rurema, banabindike no'mulala
gwitu.»
49 Mwi'yo naama, mwâli riiri Kayafa, umukulu wa'bagingi ku yugwo mwaka. Uyo
Kayafa, anabwira abaabo kwokuno: «Si mwehe, ndaabyo muyiji!
50 Ha'bandu booshi bo'mulala gwitu bangayiji bindikwa, bikwiriiri habe umundu
muguma úgafwira booshi.»
51 Lirya igambo lyo Kayafa akadeta, atakalideta halwage yenyene. Si akalideta
mu kutanga ubuleevi. Mukuba, ye wâli riiri mukulu wa'bagingi ku yugwo
mwaka. No'mugeeza gwo'buleevi bwage, kwo Yesu akola agayitwa hi'gulu lyo'mulala
gwa'Bayahudi.
52 Kutanali hi'gulu lya'Bayahudi naaho. Haliko na hi'gulu lya'bandi bandu ba Rurema
ba mu gindi milala ábashabukiiri mu mahanga. Kwokwo, lyo booshi, abakuumania,
babe bo baguma.
53 Ukulyokera ku yulwo lusiku, abakulu ba'Bayahudi banashungikaga ngiisi kwo
bagayita Yesu.
54 Kyanatuma atagaki genda mu Bayahudi ku bweranyange. Kwokwo, analyoka
yaho, anagenda mu kaaya ke'Hifurahimu, hoofi ni'shamba, anabeera yeyo kuguma
na'bigirizibwa baage.
55 Isiku ngulu ze'Pasaka, iri zikayegerera, Abayahudi bingi banatondeera ukulyoka
mu twaya twabo, banakizi zamuukira i Yerusaleemu, gira bagwanwe bayiyeruusa.

56 Balya Bayahudi, iri bakaba bakola yaho, banatondeera ukushakula ho Yesu,
banakuumana mu nyumba ya Rurema, iri banabuuzania, ti: «Ewe! Kutagi mwabona?
Ka atagayija ku zino siku ngulu?»
57 Mu yizo siku, abakulu ba'bagingi na'Bafarisaayo bâli mali bwira abandu kwo ngiisi
úgabonaga ho Yesu ali, ayiji bamenyeesa, gira bakayami yiji múgwata.

12

Maryamu ayonera Yesu kwa'malaasi
(Mataayo 26.6-13; Mariko 14.3-9)

1 Iri hakaba haki buziri isiku ndatu imbere lye'Pasaka, Yesu anagalukira mu kaaya
ke'Betaniya, anayingira mu mwa Laazaro, ulya ye akazuula mu bafwiri.
2 Mwomwo, banamúzimaana. Na Marita ye wâli gweti úgabakolera. Laazaro naye,
âli riiri mu bâli bwatiiri mwo.
3 Uyo Maryamu anayabiira injebe, nga ya litiri nguma. Iyo njebe, yâli riiri
mwa'malaasi ge'kishingo kikayu ágakayengwa mu narido muguuhya. Yago malaasi,
Maryamu, anagafukumulira ku magulu ga Yesu, anakizi ganywereza no'mushaku
gwage. Umuhongolo gwago, gwanayijula mwi'yo nyumba yoshi.
4 Yuda Hisikaryote, kundu âli riiri muguma wa mu bigirizibwa ba Yesu, haliko ye
kayiji mútanga mu bagoma. Haaho Yuda, ti:
5 «Gano malaasi,* si ifwaranga zaago zishuba za kuhemba umukozi ku mwaka gwoshi!
Aahago! Kituma kiki gatagulisibwa, ne'fwaranga zinahaabwe abakeni?»
6 Na íbikatuma Yuda agaadeta kwokwo, kutali mbu bwo âli hahaliiri abakeni. Si
âli riiri muzimba. Na kundu ye wâli biisirwi kwo ye mulaazi wo'ludaha, si âli kizi
lukomoola kwo.
7 Uyo Yuda, Yesu anamúshuvya, ti: «Uyu mukazi, umúleke! Si âli shungikiirwi kwo
alange yaga malaasi, halinde ku lusiku lwo ngaziikwa kwo.
8 Abakeni, mugayamanwa. Si niehe, tutagayamanwa!»

Igambi lyo'kuyita Laazaro

9 Abayahudi bingi banayuvwa umwazi kwo Yesu akola i Betaniya. Kwokwo, nabo
banagenda yo. Atanâli riiri Yesu naaho ye bâli gendiiri ukubona. Haliko, bâli loziizi
ukubona na Laazaro kwakundi, bwo Yesu âli mali múzuula mu bafwiri.
10 Balya bakulu ba'bagingi banagira igambi lyo'kuyita na Laazaro kwakundi.
11 Mukuba, hi'gulu lyage, kyo kikatuma Abayahudi bingi bagabajanda, banayemeera
Yesu.

Abandu bashambaalira Yesu ku kisegengo
(Mataayo 21.1-11; Mariko 11.1-11; Luka 19.28-40)

12 Iri bukakya, abandu bingi bweneene bâli vyeziri i Yerusaleemu ku Pasaka,
banayuvwa kwo Yesu naye akola mu njira yo'kuyija yo.
13 Kyanatuma yabo bandu bagagendi tema amatavi ge'bigazi. Banagendi
músanganira, iri banabanda akabuuli, mu kumúyivuga kwokuno:
«Rurema ahuuzibwe! Uyu mundu, bwo ayijaga kwi'ziina lya Nahano, agashaanirwe!†
Ee! Mwami wa'Bahisiraheeri agashaanirwe!»
14 Iri Yesu akalonga umwana wa punda, anamúbwatala kwo, nga kwo byâli mali
gwanwa byayandikwa hi'gulu lyage kwokuno:
15 «E bandu be'Sayuni, mutayobohe!
Lolagi! Mwami winyu agweti agayija ashoniri ku mwana wa punda.‡»
16 Balya bandu, ikyanya bakayivuga Yesu kwokwo, abigirizibwa baage batanayami
bisobanukirwa. Halikago, ku kyanya Yesu akaba keera akuzibwa mu bulangashane,
lyabuli ba lyo bagakengeera kwo byâli mali yandikwa hi'gulu lyage. Keera byanakolek-
era mu masu gaabo.
17-18 Na íbikatuma yabo booshi bagayiji sanganira Yesu kwokwo, bwo bâli mali yuvwa
hi'gulu lye'kitangaaza kyo akagira, mu kuhamagala Laazaro alyoke mu shinda. Yikyo
kitangaaza, iri bakakiyibonera, banagenda bagakilumbiisa mu bandu.
19 Balya Bafarisaayo banabwirizania, ti: «Ngiisi byo twashungika hi'gulu lyage, ka
mutabwinagi kwo bigaafwa ubusha? Lolagi ngiisi kwa'bandu booshi ba mu kihugo
bakola mu genda bamúshoshiiri!»

Yesu agwanwa adeta hi'gulu lyo'kufwa kwage

---

* **12:5 12.5** *za kuhemba umukozi ku mwaka gwoshi* Mu kigiriki: 300 ge'dinaari.

† **12:13 12.13** Zaburi 118.25-26.

‡ **12:15 12.15** Zakariya 9.9.

20 Ikyanya abandu bâli zamukiiri i Yerusaleemu, gira bayikumbe Rurema ku Pasaka,
Abagiriki baguma nabo banayija yo.
21 Yabo Bagiriki banayijira Firipo. (Âli riiri we'Betesahida mu poroveesi ye'Galilaaya.)
Banamúbwira: «E waliha, tuloziizi tubonaane na Yesu.»
22 Ikyanya Firipo akayuvwa kwokwo, anagendi bwira Handereya. Yabo bombi, babuli
gendi ganuuza Yesu.
23 Yesu anabashuvya: «Ikihe kyo'Mwana wo'Mundu akola agakuzibwa kwo, keera
kyahikaga.
24 Namùbwira ukuli, kwo'ludete lwe'ngano, iri lutangatibukira mu luvu, lunabe nga
lwafwa, iri lugayama lulyagagi lwonyene. Haliko, iri lwangayingira mu luvu, lyoki
lugayiji yera kwe'zindi nyingi.
25 «Umundu, iri angalooza ukukizagya itwe lyage, ye galiteera. Haliko, iri angal-
ishomba ku kyanya akiri mu kino kihugo, lyoki, iri alilaaziri. Aganalama, halinde
imyaka ne'myakuula!
26 «Umundu, iri angaloozagya ukuba mukozi wani, akwiriiri akizi ngulikira. Kwokwo,
ngiisi ho ngaaba, ho mukozi wani naye agaanaba. Uyo mundu, bwo agweti agangolera,
Daata agamúheereza ulushaagwa.
27 «Buno, umutima gwani gukoli hanamiri. Aaho! Ndetage kuti? Ka mbuune Daata
kwo angize mu bya kino kihe? Nanga! Si byebyo byo n'gayijira!
28 E Daata! Uhuuzagye iziina lyawe!» Lyeryo mwi'gulu, mwanayuvwikana izu,
lyanadeta: «Keera nalihuuza! Nganaki shubi lihuuza.»
29 Yabo bandu ábâli yimaaziri yaho, iri bakayuvwa kwokwo, baguma banadeta:
«Mukungulo yugwo.» Abandi, ti: «Nanga! Umuganda ye wamúdesa.»
30 Haliko, Yesu anababwira kwokuno: «Yiri izu, litaba hi'gulu lyani, si lyaba hi'gulu
liinyu!
31 Buno, kikolaga kihe kyo'kutwa imaaja za ábali mu kihugo. No'mutwali wakyo,§
akola agayimulwa ku butwali bwage.
32 Ikyanya ngalengezibwa mu kino kihugo, lyo ngakumaniza abandu booshi imwani.»
33 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwokwo, gira agwanwe abamenyeesa ngiisi kwo
agaafwa.
34 Yabo bandu, banamúshuvya: «Si tukayigirizibwa mu Mandiko Meeru kwo'lya
Masiya agayama ho imyaka ne'myakuula! Kutagi kandi kwo wadeta kwo'Mwana
wo'Mundu akwiriiri alengezibwe? Uyo Mwana wo'Mundu, ali nyandagi?»
35 Yesu anashuvya, ti: «Umulengeerwe, muki guhiiti ku hyanya hininiini naaho.
Na bwo muki guhiitagi, mukwiriiri mukizi gugenda mwo. Kwokwo, lye'kihulu
kitamùzinga. Umundu, iri angagenda mu kihulu, atangabona ho ali mu genda.
36 Aaho! Bwo mukiri no'mulengeerwe, muguyemeere, lyo mulonga ukuba bandu
baagwo.» Iri Yesu akayusa ukubwira abandu kwokwo, anagendi bayibisha.

Abingi mu Bayahudi batatwaziizi Yesu

37 Kundu Yesu âli mali yerekana ibitangaaza bingi imbere lya'bandu, halikago
batanamúyemeera.
38 Bikaba kwokwo, gira amagambo gakoleke, nga kwo'muleevi Hisaaya akagwanwa
adeta, kwokuno:
«E Nahano, ka batali baabano bandu bo ukayereka ubushobozi bwawe?
Aahago! Ikyanya tukabamenyeesa galya magambo, nyandagi úkagayemeera?*»
39 Yibyo, byo bikatuma yabo bandu batagashobola ukuyemeera Yesu, nga kwo
biyandisirwi mu kitaabo kya Hisaaya kwokuno:
40 «Keera n'gabahumaaza amasu, halinde batabonage.
Nanabahutiisa ne'mitima yabo, halinde batakizi sobanukirwa.
Nga bitangabiiri kwokwo, hali ikyanya bangayiji hinduka,
banabe bandu baani, na mbakize.†»
41 Na íbikatuma Hisaaya agaadeta kwokwo, bwo âli mali gwanwa abona ubulangashane
bwa Yesu, anadeta hi'gulu lyage.
42 Mu bakulu ba'Bayahudi, abingi banayemeera Yesu. Kundu kwokwo, batanakizi
yerekana ku bweranyange kwo bamúyemiiri. Mukuba, bâli yobohiri kwa Bafarisaayo
bagaabatwa mu nyumba zaabo ze'mihumaanano.
43 Bâli siimiri ukukizi huuzibwa na'bandu, ho bangahuuzibwa na Rurema.

Abandu bagahanirwa ku magambo ga Yesu

§ **12:31 12.31** *mutwali wakyo* Shetaani. * **12:38 12.38** Hisaaya 53.1. † **12:40 12.40** Hisaaya 6.10.

44 Yesu anayiberekaania kwi'zu kwokuno: «Umundu, iri angaba ambiisiri
kwo'bwemeere, ndali nienyene naaho nie ali mu ba ayemiiri. Si ali mu ba ayemiiri
kiri na Rurema, ulya úkanduma.
45 Ee! Ikyanya muli mu mbona, iri mwabona no'lya úkanduma.
46 Niehe n'gayija mu kihugo ndi mulengeerwe gwakyo. Kwokwo, iri umundu angaba
ambiisiri kwo'bwemeere, atâye kituule mu kihulu.
47 «Iri umundu angayuvwa amagambo gaani, haliko atanagasimbahe, ndali nie
gamútwira ulubaaja. Mukuba, íbitumiri n'gayija mu kihugo, kutâli riiri hi'gulu
lyo'kuhana ábaki tuuziri mwo. Si n'gayija mwo, hi'gulu lyo'kuyiji bakiza.
48 «Iri umundu agandahiraga, analahire na'magambo gaani, agatwirwa ulubaaja ku
lusiku lwe'mberuuka. Gaago magambo go n'gadeta, go gagamútwira ulubaaja kwo
ahanwe.
49 «Ikyanya ndi mu detaga amagambo, gatali ga kuyihalangira. Si Daata ye kaganduma
kwo ngadete.
50 Na nyiji kwe'maaja zaage ziri mu tuma umundu agaalama imyaka ne'myakuula.
Ku yukwo, ngiisi magambo go ngweti ngaadeta, ndi mu gadeta naaho, nga kwo Daata
akaganduma.»

13

Yesu ashuka abigirizibwa baage amagulu

1 Ulusiku lwe'Pasaka, lwâli kola bu yegerera. Yesu âli yiji kwe'kyanya keera kyahika,
kyo agalyoka mu kihugo, anagalukire imunda Yishe. Na bwo âli kuuziri abandu baage
mu kihugo, anagenderera ukubakunda, halinde ukuheza.
2 Kyâli kola kihe kya'masheega. Na Shetaani âli mali biika inzaliro mbi mu mutima
gwa Yuda Hisikaryote mugala Simooni, kwo atangage Yesu mu bagoma.
3 Yesu âli yiji-yiji kwo Yishe keera akamúheereza ubushobozi hi'gulu lya byoshi. Anâli
yiji kwo akalyoka imwa Yishe, na kwo agashubi galukira yo.
4 Yesu anayimuka ha byokulya, anahogola ibyambalwa íbyâli riiri hi'gulu lye'byabo,
anakenyera umulondo mu kibuno.
5 Anafuka amiiji mu mutanga, anatondeera ukushuka abigirizibwa baage amagulu,
muguma-muguma. Anakizi bahotola amiiji, mu kukoleesa gulya mulondo gwo âli
kenyiiri.
6 Iri Yesu akahika áhali Simooni Peturu, Peturu anamúbwira: «E maashi Nahamwitu,
ka uganjukaga amagulu?»
7 Yesu anamúshuvya: «Yibi byo ngweti ngaagira, utazi bisobanukirwa. Haliko ha
nyuma, lyo ugabisobanukirwa.»
8 Peturu naye, ti: «Nanga, maashi! Wehe, utâye njuke amagulu, kiri ne'hiniini!»
Yesu anamúshuvya: «Iri ndangakushuka go, iri ndaayo ngoome yo tuliinwi.»
9 Ulya Peturu, ti: «E Nahamwitu, gataki baagage amagulu naaho go uganjuka.
Ungarabe na'maboko, kiri ni'twe!»
10 Yesu anashuvya: «Nanga! Ikyanya umundu ali mu ba keera ayikaraba amagala
gooshi, atangaki gakaraba kandi. Si ali mu ba akoli yeruusiri. Uyu mundu, ali mu shuka
amagulu naaho. Kwokwo, na niinyu, mukoli yeruusiri. Halikago, mutali mweshi.»
11 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwo batali booshi ábakoli yeruusiri, mukuba âli koli
yiji ngiisi úgayiji mútanga mu bagoma.
12 Iri Yesu akayusa ukushuka yabo bigirizibwa baage amagulu, anashubi yambala
birya byambalwa byage, anabwatala ho ashuba mu liira.
Yesu anababuuza kwokuno: «Yibi byo namùgirira, ka mwabisobanukirwa?
13 Muli mu mbuuza kwo ndi Mwigiriza, na kwo ndi Nahamwinyu, kunali kwo ndi.
14 «Na kundu nie Nahamwinyu, na ndi Mwigiriza winyu, haliko keera namùshuka
amagulu. Kwokwo, na niinyu, mukwiriiri mukizi gashukana.
15 Keera namùyerekaga umugani, gira mukizi gukulikira.
16 Namùbwira ukuli, kwo ndaaye mukozi úwangakulira nahamwabo. Ndaanaye
úwatumwa, úwangakulira úwamútuma.
17 Yago magambo, mukoli gayiji. Aaho! Mugasimbahe, halinde lyo mukizi
gashaanirwa!

Yesu adeta kwo Yuda ye gamútanga mu bagoma
(Mataayo 26.20-25; Mariko 14.17-21; Luka 22.21-23)

18 «Ikyanya ndi mu deta yaga magambo, gatali hi'gulu liinyu mweshi. Nyiji bwija
ngiisi bo n'gatoola. Si lirya igambo likwiriiri likoleke, íriyandisirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno: "Ulya ye twashangiira umukate, keera anyihindulira.*"
19 Yibyo byoshi, keera nagwanwa namùbwira byo, ku kyanya bitazi koleka. Kwokwo,
mango bikoleka, lyo mulonga ukuyemeera kwo Nie Ndi ho.†
20 «Namùbwira ukuli, iri nangatuma umundu, ngiisi úwangamúyegereza, iri nie
ayegereza. Ne'ri anganyegereza, iri ayegereza no'lya úkanduma.»
21 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, anashenguka, anababwira ku bweranyange:
«Namùbwira ukuli, muguma winyu agandanga mu bagoma!»
22 Balya bigirizibwa baage, banalolana-lolana kwo, batanamenya nyandagi ye adeta.
23 Muguma wabo, âli bwatiiri ha butambi lyage (anali ye Yesu âli kuuziri bweneene).
24 Simooni Peturu anayeheza uyo wabo, anamúbwira: «Umúbuuze, adetaga hi'gulu
lya nyandi!»
25 Ulya wabo, anayihega imunda Yesu, anamúbuuza: «E Nahamwitu, nyandi ulya
wadeta?»
26 Yesu ti: «Ngiisi ye ngatwegeza ikikoojoka kyo'mukate, ninamúfumbadike kyo, iri
ye yoyo.» Yesu anadweza ikikoojoka kyo'mukate, anakifumbadika Yuda Hisikaryote
mugala Simooni.
27 Uyo Yuda, mbu akiyakiire, Shetaani anayami múyifunda mwo. Yesu anamúbwira:
«Ngiisi byo ugaagira, ubigirage duba!»
28 Yabo bigirizibwa, kwo bâli riiri ha byokulya, iri bakayuvwa kwokwo, ndaaye
úkasobanukirwa.
29 Baguma baabo, bakatona kwo ngeeka Yesu abwira Yuda kwo agendi gula
íbikwaniini ku lusiku lwe'Pasaka, kandi iri mbu agendi tabaala abakeni. Mukuba, ye
wâli riiri mulaazi wabo wo'ludaha lwe'fwaranga.
30 Uyo Yuda, mbu ayabiire kirya kikoojoka kyo'mukate, anayami hulukira imbuga.
Bwanâli mali yira.

Ulubaaja luhyahya, kwo tukizi kundana

31 Ikyanya Yuda akaba keera ahulukira imbuga, Yesu anabwira abigirizibwa baage
kwokuno: «Buno, Umwana wo'Mundu akola agalonga ubulangashane. Rurema naye,
akola agabulonga mu kati ko'yo Mwana.
32 Na bwo Rurema agabulonga mu kati kaage, kyo kitumiri naye, Rurema
agamúheereza bwo, ataganatinda.
33 «E baana baani, ngiri na niinyu ku hyanya hiniini naaho. Ha nyuma, mugakizi
njakula. Haliko namùbwira, nga kwo keera n'gabwira balya Bayahudi, kwo ngiisi ho
ngola ngagenda, mutashobwiri ukuhahika.
34 «Namùheerezagya ulubaaja luhyahya, kwo mukizi kundana. Nga kwo
nimùkuuziri, kube kwo na niinyu mugakizi kundana.
35 Ne'ri mwangakizi kundana, lya'bandu booshi bagaamenya kwo muli bigirizibwa
baani.»

Yesu adeta kwo Peturu agamúyiyogookola
(Mataayo 26.31-35; Mariko 14.27-31; Luka 22.31-34)

36 Simooni Peturu anabuuza Yesu: «E Nahamwitu, hayagi ho ukola ugagenda?» Yesu,
anamúshuvya: «Ngiisi ho ngola ngagenda, buno utashobwiri ukuhangulikira. Si ha
nyuma, lyo ugangulikira.»
37 Peturu naye, ti: «E Nahamwitu, kituma kiki ndashobwiri ukukukulikira buno? Si
ngolaga ibiringiini kiri no'kutanga itwe lyani hi'gulu lyawe!»
38 Yesu anamúshuvya: «Ka ukola ibiringiini ukulitanga hi'gulu lyani? Nakubwira
ukuli, kwo'luhazi lútazi bika, ugaaba keera wanyiyogookola ubugira kashatu!»

14

Yesu ye njira yo'kugenda imwa Daata

1 «Mutakizi gerania mu mitima yinyu! Mukizi yemeera Rurema, na naani mukizi
nyemeera.
2 Mu nyumba ya Daata mulyagagi ahandu hingi ho'kutuula. Nga hatangabiiri ho,
nangamùbwiziri. Na buno, ngola ngagenda yo, gira ngendi mùlingaaniza ho mugayiji
tuula.

---

* **13:18 13.18** Zaburi 41.9. † **13:19 13.19** *Nie Ndi ho* liri iziina liguma mu maziina ga Rurema. Kulyoka 3.14.

3 Na bwo ngagendi mùlingaaniza ho, ngashubi galuka, gira nimùtwale iyo munda
imwani. Kwokwo, ngiisi ho ngaaba, na niinyu hakabe ho mugaaba.
4 Ne'yo munda ngola ngagenda, muyiji injira yo'kugenda yo.»
5 Tomaasi, ti: «E Nahamwitu, si iyo munda ugagenda, yonyene tutagiyiji! Aaho! Kutagi
kwo tugaamenya ne'njira yo'kugenda yo?»
6 Yesu anamúshuvya: «Niehe nie njira, na ndi nie kuli, na ndi nie bulamu. Ndaaye
mundu úwangayija imwa Daata, kútali ku njira yani.
7 Nga mwangammenyiri, mwangamenyiri na Daata kwakundi. No'kulyokera buno,
mukoli múyiji, keera mwanamúbona!»
8 Firipo, ti: «E Nahamwitu, utuyerekage Yisho. Kwokwo, lye'mitima yitu iyika mu
nda.»
9 Yesu anamúshuvya: «E Firipo, ka halinde buno utazindi mmenya! Si tukoli yamiinwi
siku nyingi! Umundu, iri angaba keera ambona, iri keera abona na Daata! Aaho! Kutagi
kandi kwo uki gweti ugambwira kwo nimùyereke Daata?
10 Ka utayemiiri kwo ndi mu Daata, na kwo Daata andi mwo?
«Gano magambo go ndi mu mùbwira, gatali ga kuyihalangira. Si Daata anduuziri
mwo, ye na gweti úgaagira imikolwa yage mu kati kaani.
11 Bwo namùbwira kwo ndi mu Daata, na Daata andi mwo, muyemeere! Kandi iri,
munyemeerere ku mikolwa yo ndi mu gira.
12 «Namùbwira ukuli, iri umundu angaba ambiisiri kwo'bwemeere, ngiisi byo ngweti
ngaagira, naye agakizi bigira, aganakizi gira na íbibihimiri. Ngola ngagenda imwa
Daata.
13 Ngiisi byo mugakizi huuna kwi'ziina lyani, ngakizi bigira. Kwokwo, lyo Daata akizi
huuzibwa mu kati kaani, nie Mwana wage.
14 Ee! Ngiisi byoshi byo mugakizi mbuuna kwi'ziina lyani, ngakizi bigira!

Umuhango gwo'kulonga Umutima Mweru

15 «Iri mwangaba munguuziri, mugakizi simbaha ne'maaja zaani.
16 Naani, na mbuunage Daata amùtumire ugundi Mutabaazi, halinde mukizi ya-
manwa.
17 Uyo ye Mutima gwo'kuli. Abandu be'kihugo, batangaguyakiira. Mukuba, batali mu
gubona, batanali mu gumenya. Haliko, mwehe muguyiji, gunamùtuuziri mwo, gwanâye
mùyame mwo.
18 «Ndagamùsiga nga fuuvi! Si ngaki shubi galukira imwinyu.
19 Ha nyuma hiniini, ábali mu kihugo batagaki mbona. Haliko mwehe, mugakizi
mbona. Na bwo ndi mulamu, kyo kitumiri na niinyu mugaalama.
20 Ku yikyo kyanya, lyo mugaamenya bwija kwo ndi mu Daata, na kwo niinyu mundi
mwo, na kwo naani nimùli mwo.
21 «Umundu, iri angaba ayemiiri imaaja zaani, agakizi zisimbaha. Uyo ye nguuziri.
Na bwo anguuziri, Daata naye agamúkunda. Na naani kwakundi ngamúkunda, na ngizi
yiyerekana imwage.»
22 Haaho, Yuda (atali Yuda Hisikaryote) anabuuza Yesu, ti: «E Nahamwitu, kituma kiki
ugayiyerekana imwitu naaho, utaganaki yiyerekana mu bandu be'kihugo?»
23 Yesu anamúshuvya: «Umundu, iri angaba anguuziri, ali mu simbaha na'magambo
gaani. Daata agamúkunda. Twe na Daata tugayiji mútuula mwo.
24 «Haliko iri angaba atanguuziri, iri na'migirizo gaani nago, atagasimbahiri. Gano
magambo go ngweti ngamùbwira buno, gatali ge'mwani. Haliko, galyagagi ge'mwa
Daata, ulya úkanduma.
25 «Yago magambo gooshi, namùbwira go, bwo ngiri kuguma na niinyu.
26 Haliko ha nyuma, Daata agamùtumira Umutima Mweru kwi'ziina lyani, gira
gukizi mùtabaala. Gunakizi mùyigiriza byoshi, iri gunakizi mùkengeeza ngiisi byo
n'gamùbwira.
27 «Namùsigira umutuula. Gulya mutuula, gulyagagi gwe'mwani. Gutanali
ngo'mutuula úgushaaziri mu kihugo. Ku yukwo, mutakizi ki gerania mu mitima yinyu!
Mutanakizi ki yoboha.
28 «Keera mwayuvwa ngiisi kwo namùbwira kwo ngalyoka hano, na kwo nâye ki
mùgalukire. Nga mushubi nguuziri, mushuba mugashambaala mu kuyuvwa kwo ngola
ngagenda imwa Daata. Mukuba, Daata ye nguliiri.
29 Yaga magambo gooshi, nagwanwa namùbwira go, ku kyanya gátazi koleka.
Kwokwo, mango gakoleka, mukalonge ukumbiika kwo'bwemeere.
30 «Ndagaki mùbwira agandi magambo mingi-mingi. Mukuba, umutwali wa kino
kihugo akola mu yija. Kundu kwokwo, ndaabwo bushobozi bwo ahiiti hi'gulu lyani.

31 Abandu ba mu kihugo, bakwaniini bamenye kwo nguuziri Daata, na kwo ngweti
ngaagira ngiisi kwo akanduma. Kwokwo, mugire tulyokage hano!

15

Yesu yi'sina lyo'muzabibu

1 «Niehe ni'sina nirizina lyo'muzabibu. Na Daata ye muhiizi.
2 Ngiisi itavi írindi kwo, linabe litali mu tongeka, ali mu litemera haashi. Haliko yiryo
itavi, iri lyangaba ligweti ligatongeka, ali mu lihahuulira, gira lyo litongeke ingingwe!
3 «Kwokwo, na niinyu, mukoli yeruusiri hi'gulu lya'magambo go n'gamùbwira.
4 Kwokwo, munyame mwo. Na naani ngamùyama mwo. Ee! Ndaalyo itavi
íryangatongeka lyonyene, lítali kwi'sina. Kwokwo, na niinyu, mutangaba ne'bitumbwe,
mútanyamiri mwo.
5 «Niehe ni'sina lyo'muzabibu, na niinyu mwe matavi. Umundu, iri angaba anyamiri
mwo, na naani ninamúyame mwo, iri agatongeka kwe'bitumbwe bingi.
«Si iri mwanganyihandula kwo, ndaabyo mushobwiri ukugira.
6 Iri umundu atanganyama mwo, agaalashwa imbuga, ngi'tavi íryakabulirwa, linayume. Amatavi mwene yago, gali mu toolwa, ganaduulikwe ku muliro, ganasin-
gooke.
7 «Haliko, iri mwanganyama mwo, na'magambo gaani ganamùyame mwo, mugahu-
una ngiisi byo muloziizi, munabihaabwe.
8 Iri mwangakizi tongeka kwe'bitumbwe bingi, lyo Daata agahuuzibwa. Lyo
muganayiyerekana kwo mulyagagi bigirizibwa baani.
9 «Nga kwo Daata anguuziri, kwo na niinyu nimùkuuziri. Kwokwo buno, mukizi
yama muli mu rukundo lwani.
10 Ne'ri mwangakizi simbaha imaaja zaani, lyo mugaaba muyamiri mu rukundo lwani,
nga kwo naani nzimbahiri imaaja za Daata, na nyamiri mu rukundo lwage.
11 Na íbyatuma namùbwira kwokwo, gira ubushambaale bwani bumùyame mwo,
bunamùdimirire mwo.
12 «Ulubaaja lwani lwo lwolu: mukizi kundana, nga kwo naani n'gamùkunda.
13 Ndaaye mundu úhiitagi urukundo luhamu ukuhima úwayitanga ayitwe hi'gulu
lya'biira baage.
14 Na mwehe, mukola biira baani, iri mwangakizi gira byo ndi mu mùbwira.
15 «Ndakiri mu mùbuuza bakozi. Mukuba, ikyanya nahamwabo ali mu gira igambo,
umukozi atali mu limenya. Haliko, ngola mu mùbuuza biira baani. Mukuba, byoshi byo
n'gayuvwa imwa Daata, keera n'gamùmenyeesa byo.
16 Mutali mwe mukandoola. Haliko nie n'gamùtoola. Nanamùtuma kwo mukizi
gendi tongeka kwe'bitumbwe, binayame ho. Kwokwo, ngiisi byo mugakizi huuna Daata
kwi'ziina lyani, agakizi mùheereza byo.
17 Ulubaaja lwani lwo lwolu: mukizi kundana.

Abigirizibwa ba Yesu bagashombwa

18 «Iri abandu be'kihugo bangamùshomba, mukengeere kwo nie bakatee shomba.
19 Nga mwangabiiri be'kihugo, abandu baakyo bashuba bagamùkunda nga beene
wabo. Halikago, keera n'gamùtoola mu kati kaabo, mutanaki bali mwo. Kyo kitumiri
bagweti bagamùshomba.
20 «Mukizi kengeera lirya igambo lyo n'gamùbwira, kwo "Ndaaye mukozi
úwangakulira nahamwabo." Nga bangasimbahiri amagambo gaani, na ge'mwinyu
kwakundi, bangagasimbahiri. Halikago, bagweti bagakizi ndibuza. Kwokwo, na niinyu,
bagakizi mùlibuza.
21 «Na íbitumiragi bagakizi mùlibuza, bwo muli bandu baani. Batayiji Daata, kundu
ye kanduma.
22 Ndákibe keera n'gayiji baganuulira, batangabiiri ne'byaha. Ku yukwo buno, bataki
hiiti ubulyo bwo bangayifwongooza mwo.
23 «Umundu, iri angaba anjombiri, iri na Daata kwakundi, amúshombiri.
24 Ndákibe ndi mu gira ibitangaaza mu kati kaabo íbitazindi girwa no'gundi mundu,
batangabiiri ne'byaha. Haliko buno keera babibona, banaki gweti bagatushomba, twe
na Daata.
25 Na íbitumiri bigaaba kwokwo, gira lirya igambo likolekage, írikayandikwa mu
maaja zaabo, ti: "Bakanjombera ubusha.*"

* **15:25 15.25** Zaburi 35.19; 69.4.

26 «Kundu kwokwo, ngamùtumira Umutabaazi ukulyoka imwa Daata, gulya Mutima
gwo'kuli. Ne'kyanya gugayija, gugakizi ndangira ubumasi.
27 Kiri na niinyu kwakundi, mugakizi bundangira. Mukuba, mwe twâli ririinwi
ukulyokera ku ndondeko.

16

1 «Yago magambo gooshi, nagwanwa namùbwiraga go, gira mutayiji habuka.
2 Mukuba, bagakizi mùtwa mu nyumba zaabo ze'mihumaanano. Na mu siku ízigayija,
iri umundu angamùyita, agaatona kwo akolera Rurema.
3 «Na íbigaatuma bagakizi mùgirira mwene yukwo, bwo batayiji Daata. Na naani
kwakundi, batanyiji.
4 Nagwanwa namùbwira kwokwo, gira mango bikoleka, mukakengeere kwo nâli mali
gwanwa namùkengula hi'gulu lyabyo.

Umukolwa gwo'Mutima Mweru

«Yaga magambo, ndakamùbwira go ku ndondeko, bwo nâli ki riiri kuguma na niinyu.
5 Halikago buno, ngola ngagalukiraga imwo'lya úkanduma. Ndaanaye kiri
no'muguma winyu úwambuuza: "Hayi ho ukola ugagenda?"
6 «Na bwo keera namùbwira kwokwo, mukoli jengiirwi bweneene!
7 Kundu kwokwo, namùbwira íbiri ukuli, kwo yukwo kulyoka kwani,
kugamùgenduukira. Iri ndangamùlyoka mwo, uyo Mutabaazi atangaki mùyijira.
Haliko, mango ngenda, lyo ngamùtumira ye.
8 «Ikyanya agaaba keera amùyijiraga, agayagiisa abandu be'kihugo hi'gulu lye'byaha,
na hi'gulu lya íbikwaniini imbere lya Rurema, na hi'gulu lyo'kutwirwa ulubaaja.
9 «Agabayagiisa hi'gulu lye'byaha, bwo bakalahira ukunyemeera.
10 Agabayagiisa na hi'gulu lya íbikwaniini imbere lya Rurema, bwo ngaki genda imwa
Daata, mutaganaki shubi mbona.
11 Agabayagiisa na hi'gulu lyo'kutwirwa ulubaaja, bwo'mutwali wa kino kihugo, keera
akatwirwa ulubaaja lwo'kuhanwa.
12 «Nangaki mùbwiziragi amagambo mingi-mingi. Si ku buno, gangamùluluuvya.
13 Haliko, mango Umutima gwo'Kuli guhikaga, gugakizi mùrongoora mu kuli kwoshi.
Mukuba, gwonyene, gulyagagi gwo'kuli. Gutagaadeta halwagwo. Si gugakizi deta naaho
byo gwabwirwa. Gunakizi mùmenyeesa íbigayiji ba.
14 «Ne'kyanya gugakizi yabiira amagambo imwani no'kukizi mùmenyeesa go, lyo
gugandeetera ubulangashane.
15 Ibye'mwa Daata byoshi, biri bye'mwani kwakundi. Kyo kyatuma namùbwira
kwo'Mutima Mweru gugakizi yabiira amagambo imwani, gunakizi mùmenyeesa go.

Umwizingeerwe gugakihinduka mushambaalo

16 «Ha nyuma hiniini, mutagaki mbona. Na ha nyuma hiniini kandi, mugashubi
mbona.»
17 Iri akadeta kwokwo, baguma ba mu bigirizibwa baage banabuuzania, ti: «Galya
magambo go atubwira, galyagagi no'mugeeza muki? Si adeta: "Ha nyuma hiniini,
mutagaki mbona. Na ha nyuma hiniini kandi, mugashubi mbona." Anadeta kwakundi,
kwo akola agagenda imwa yishe.
18 Yago magambo mbu "ha nyuma hiniini", kuli kudeta kuti? Mu yibi byoshi byo adeta,
ndaabyo tusobanukiirwi!»
19 Yago magambo, Yesu anayami menya kwa'bigirizibwa baage bâli loziizi
ukumúbuuza hi'gulu lyago, kyanatuma agababuuza kwokuno: «Ka mukola mu
buuzania hi'gulu li'gambo lyo namùbwira, kwo: "Ha nyuma hiniini, mutagaki mbona.
Na ha nyuma hiniini kandi, mugashubi mbona"?
20 «Namùbwira ukuli, kwo mugaliruuka ku mwizingeerwe. Si abandu be'kihugo,
boohe, bagakizi shambaala. Kundu kwokwo, yugwo mwizingeerwe gwinyu, gugaki yiji
hinduka mushambaalo.
21 «Kiri no'mukazi, ikyanya akola agaabuta, ali mu liibwa no'mukero, bwe'kyanya
kyage kyahikaga. Kundu kwokwo, ikyanya ali mu ba keera abuta, yugwo mukero, ali
mu yami guyibagira, bwo ali mu ba keera abuta umwana mu kihugo, anabe akola mu
yuvwa amalega naaho.
22 «Kwokwo, na niinyu buno, mukiri no'mwizingeerwe. Halikago ha nyuma, ngashubi
yiji mùbona. Haaho, lyo mugashambaala. Yugwo mushambaalo gwinyu, ndaaye mundu
úwangamùlyokeza gwo.
23 «Ku yulwo lusiku, ndaabyo byo mugakizi ki mbuuna. Namùbwira íbiri ukuli, kwo
ngiisi byo mugakizi huuna Daata kwi'ziina lyani, agakizi mùheereza byo.

24 Halinde buno, ndaakyo kindu muzindi huuna kwi'ziina lyani. Kwokwo, mukizi
huuna, lyo muhaabwa, halinde lyo'bushambaale bwinyu bulonge ukudimirira!

Yesu adeta kwo agagalukira imwa Yishe

25 «Yaga magambo go namùbwira, namùbwira go, mu kugafindika. Haliko ku kyanya
íkigayija, ndagaki shubi mùfindikira go. Si ngakizi mùmenyeesa hi'gulu lya Daata ku
bweranyange.
26 «Ku kirya kyanya, mwenyene mugakizi huuna Daata kwi'ziina lyani. Ndadesiri kwo
nie ngakizi ki mùhuunira imwage.
27 Mukuba, Daata yenyene amùkuuziri. Keera mukangunda, mwanayemeera kwo
n'galyoka imwage.
28 Ee! N'galyoka imwa Daata, nanayija mu kihugo. Na buno, ngola ngakisiga, na njubi
galukira imwage.»
29 Iri Yesu akadetaga kwokwo, abigirizibwa baage banamúshuvya: «Emwe! Leero
buno, ukoli gweti ugaadeta ku bweranyange! Utakiri mu tubwira amagambo mu
kugafindika.
30 Keera twamenya kwo uyijagi byoshi, na kwo utali ni'goorwa lyo'kubuuzibwa-
buuzibwa ibibuuzo. Yibyo, byo byatuyemeeza kwo ukalyoka imwa Rurema.»
31 Yesu anabashuvya: «Ka leero buno mwanyemeera?
32 Lolagi! Ikyanya kikola mu yija, keera kyanahikaga, kyo mukola mugashaabulwa
kwo, munasige mwanjanda nienyene. Ngiisi muguma winyu, anayitaahire. Kundu
kwokwo, ndagasigala nienyene. Mukuba, Daata tuyamiinwi.
33 «Keera nagwanwa namùbwira kwoku, gira lyo mulonga umutuula mu kati kaani.
Mu kihugo, mugakizi longa mwa'malibu. Halikago, mukizi kania imitima! Mukuba,
kino kihugo, keera nakihima.»

17

Yesu ayihuunira imwa Rurema

1 Iri Yesu akayusa ukudeta kwokwo, analegamira mwi'gulu, anadeta kwokuno: «E
Daata, ikyanya keera kyahika. Uheerezagye Umwana wawe ubulangashane, gira lyo
naawe akuheereza bwo.
2 Keera ukamúheereza ubushobozi hi'gulu lya'bandu booshi. Kwokwo, ngiisi bandu
bo ukamúheereza, akabashoboleese ukulama imyaka ne'myakuula.
3 «Yubwo bulamu bwe'myaka ne'myakuula, bwo bwobu: bakumenye, kwo we Rurema
nirizina. Bamenye na Yesu Kirisito, ulya ye ukatuma.
4 Ee! Umukolwa gwo ukanduma kwo ngugire, keera naguyusa. Kwokwo, naawe
wanagulonga mwo'bulangashane hano mu kihugo.
5 «E Daata, buno ungalulire ubulangashane imbere lyawe, bulya bwo nâli hiiti-hiiti
kuguma na naawe, ku kyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa.

Yesu ahuunira abigirizibwa baage imwa Rurema

6 «E daata, ukanzikiiriza abandu ba mu kihugo, keera nanakumenyeesa imwabo. Bâli
riiri-riiri bandu baawe, wanabanzikiiriza. Nabo, banakizi simbaha amagambo gaawe.
7 Kwokwo, byoshi byo ukambeereza, bakoli yiji kwo we kabimbeereza.
8 Amagambo go ukanduma, go n'ganabamenyeesa. Keera bakanagayakiira. Kwokwo,
bakoli yiji ku kasiisa kwo n'galyoka imwawe, banayemiiri na kwo we kanduma.
9 «Yabo bo ukanzikiiriza, buno ngweti ngabahuunira, bwo bali bandu baawe. Si
ndagweti ngahuunira abe kihugo!
10 «Ngiisi byo mbiitagi byoshi, biri bye'mwawe. Ne'byo uhiiti byoshi kwakundi, biri
bye'mwani. Nabo, keera nalonga ubulangashane mu kati kaabo.
11 «Ndagaki beera hano mu kihugo, si ngola ngagalukira iyo munda uli. Haliko boohe,
bagaki sigala mu kihugo. Ku yukwo, e Daata Mweru! Ukizi balanga ku bushobozi
bwi'ziina lyawe, lirya lyo ukambeereza. Kwokwo, lyo bagakizi tuula mu kati ko'buguma,
nga kwo twembi tuli muguma.
12 «Ikyanya tushubanwa nabo, njuba mu balanga ku bushobozi bwi'ziina lyawe, linali
lyo ukambeereza. Ndaanaye kiri no'muguma wabo úkateereka, ha nyuma lyo'lya
naaho úwâli mali gwanwa ashungikwa kwo ali wa kuteereka. Bikaba kwokwo, halinde
lyo ngiisi íbikagwanwa byayandikwa mu Mandiko Meeru, bilonga ukukoleka.
13 «Ngolaga ngagalukira iyo munda uli. Haliko ku kyanya ngiri mu kihugo, ngi gweti
ngaadeta kwoku, gira lyo'bushambaale bwani bubadimirira mwo.
14 «Ikyanya n'gabaganuulira amagambo gaawe, abandu be'kihugo banabashomba.
Mukuba, abandu baawe, batali be'kihugo, nga kwokuno naani ndali wakyo.

15 «Amahuuno gaani, gatali mbu ubalyose mu kihugo. Halikago, nakuhuuna kwo ukizi
balanga no'lya mubi.
16 Mukuba, batali be'kihugo, nga kwo naani ndali wakyo.
17 «Ukizi bayeruusa ku njira yo'kuli kwawe. Ee! Igambo lwawe liryagagi lyo'kuli.
18 Nga kwo ukanduma mu kihugo, kwokwo naani kwo keera nabatuma mwo.
19 Ngweti ngayitanga imwawe hi'gulu lyabo, gira lyo nabo bakalonge ukuyitanga
imwawe.

Yesu ahuunira na'bandi bandu baage imwa Rurema

20 «E Daata, batali yaba bandu baawe naaho, bo ngweti ngahuunira. Si ngweti
ngahuunira na'bandi ábagaki nyemeera hi'gulu lyo'bumasi bwo yaba bagandangira.
21 «Kwokwo, e Daata! Nakuhuunaga kwo booshi bakizi tuula mu buguma, nga kwoku
unyamiri mwo, na naani nguyamiri mwo. Nakuhuuna kwo nabo batuyame mwo, gira
lya'bandu be'kihugo bakalonge ukuyemeera kwo we kanduma.
22 «Bulya bulangashane bwo ukambeereza, keera nabo n'gabaheereza bwo. Kwokwo,
nabo babaagage no'buguma, nga kwoku twembi tuli muguma.
23 Kwokwo, ngabatuula mwo. Na naawe unanyame mwo. Yubwo buguma bwabo,
nakuhuuna kwo budimirize, halinde lya'bandu be'kihugo bakalonge ukumenya kwo
we kanduma! Bamenye na kwo ukuuziri yabo bandu baawe, nga kwo naani unguuziri.
24 «E Daata, balya bo ukanzikiiriza, ndoziizi kwo bakabeere kuguma na naani ngiisi
ho ngaaba, halinde lyo babona ubulangashane bwani. Bunali bwo ukambeereza, bwo
ukangunda ku kyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa.
25 «E Daata, we kwaniini! Abandu be'kihugo, kundu bangaba batakuyiji, haliko niehe
nguyiji. Na yaba bo ukanzikiiriza, bakoli yiji kwo we kanduma.
26 Mukuba, keera n'gakumenyeesa mu kati kaabo. Nganagenderera ukukizi kumeny-
eesa imwabo, halinde yulwo rukundo lwo unguuziri, nabo lubayame mwo. Na naani
nienyene, mbayame mwo.»

18

Yesu agwatwa
(Mataayo 26.47-56; Mariko 14.43-50; Luka 22.47-53)

1 Iri Yesu akayusa ukuhuuna Rurema, analyoka yaho kuguma na'bigirizibwa baage,
banajabuka umusima gwe'Kidorooni, banayami yingira mu ndalo ye'biti.
2 Haaho, ho Yesu na'bigirizibwa baage bâli kizi gendi kuumana. Na Yuda, ulya
wo'kuyiji tanga Yesu mu bagoma, âli hayiji bwija.
3 Uyo Yuda, abakulu ba'bagingi na'Bafarisaayo bâli mali múheereza ikiso
kya'basirikaani, kuguma na'balaazi. Yabo booshi, anabaleeta yaho, bayasiizi amatara
ne'bimole, bafumbiiti ne'byugi.
4 Yesu âli koli yiji byoshi íbigamúkoleka kwo, kyanatuma balya basirikaani, agayami
bayegeera, anababuuza: «Nyandi ye mugweti mugalooza?»
5 Yabo bandu, banamúshuvya: «Tugweti tugalooza Yesu we'Nazareeti.» Yesu
anababwira: «Nie yono.» Na Yuda, ulya wo'kutanga Yesu mu bagoma, âli yimaaziri
haaho-haaho kuguma na'basirikaani.
6 Yesu, mbu abwirage abasirikaani kwo ye yehe, banayami galuka kifudeete, banagwa
haashi.
7 Yesu anashubi babuuza: «Nyandagi ye mugweti mugalooza?» Banashubi
múshuvya: «Tugweti tugalooza Yesu we'Nazareeti.»
8 Anababwira kwokuno: «Si keera namùbwira kwo nie yehe. Na bwo nie mugweti
mugalooza, muleke yaba bayigendere.»
9 Bikaba kwokwo, gira lirya igambo likolekage, lyo Yesu âli mali gwanwa adeta ti: «Mu
ngiisi bo ukanzikiiriza, ndaaye kiri no'muguma ye n'gateera.*»
10 Lyeryo, Simooni Peturu anayami yomola ingooti, anagibaajika umukozi wo'mukulu
wa'bagingi, yanamútola ukutwiri kwe'lulyo. No'yo mukozi, iziina lyage ye Maliko.
11 Yesu, anamúbwiraga: «E Peturu, yomeka ingooti yawe mu kyubati! Si Daata keera
akambeerezagya urusoozo lwa'malibu. Aaho! Ka ndagalunywa?»

Yesu imbere lyo'mukulu Hanaasi

12 Yabo basirikaani, kuguma no'mukulu wabo, kiri na'balaazi be'nyumba ya Rurema,
banavumbeteera Yesu, banamúshweka.
13 Banatee mútwala imwo'mukulu Hanaasi, shevyala Kayafa. Na ku yugwo mwaka,
uyo Kayafa ye wâli riiri mukulu wa'bagingi.

---

* **18:9 18.9** Yohana 6.39.

14 Anali ye wâli mali gwanwa ahanuula abakulu ba'Bayahudi kwo bikwiriiri habe
umundu muguma úgafwira abandu booshi.†

Peturu ayiyogookola Yesu
(Mataayo 26.69-70; Mariko 14.66-68; Luka 22.55-57)

15 Simooni Peturu, kuguma no'gundi mwigirizibwa, banagenda bakulikiiri Yesu. Na
mukuba uyo wabo âli yijikiini imwo'mukulu wa'bagingi, kyanatuma agayami yingira
mu lubuga lwage, kuguma na Yesu.
16 Haliko Peturu yehe, anasigala ayimaaziri ha mbuga ku mulyango, kyanatuma uyo
wabo agashubi galukira ha mbuga. Ne'ri akaba keera aganuuza umunyere wo'kukizi
langa umulyango gwo'luzitiro, anayingiza Peturu.
17 Ulya munyere anabuuza Peturu, ti: «Ka naawe utali wa mu bigirizibwa baage?»
Peturu, ti: «Nanga! Ndali muguma wabo!»
18 Ku yikyo kyanya, abakozi na'balaazi bâli mali kayula, kyanatuma bagatwana
umuliro, banakizi gukaluuka buyimanga. Peturu naye âli bayimaaziri mwo, agweti
agakaluuka.

Umukulu wa'bagingi abuliriza Yesu
(Mataayo 26.59-66; Mariko 14.55-64; Luka 22.66-71)

19 Uyo mukulu wa'bagingi, anatondeera ukubuliriza Yesu hi'gulu lya'bigirizibwa
baage, na hi'gulu lya ngiisi kwo âli kizi yigiriza.
20 Yesu anamúshuvya: «Njuba mu kizi yigiriza abandu booshi ku bweranyange mu
nyumba ze'mihumaanano, kiri na mu nyumba ya Rurema. Mwomwo, mwa'Bayahudi
booshi bali mu kuumana. Ndaanalyo igambo lyo n'gadetera mu bumbishwa.
21 Aahago! Kituma kiki uki gweti ugambuliriza? Ngiisi ábakayuvwa amigirizo gaani,
bo wangabuziizi. Boohe bo bagayiji bwija.»
22 Yesu mbu adetage kwokwo, umulaazi muguma úwâli yimaaziri ha butambi lyage,
anamúhatuula uluhi, twa! Anamúbuuza: «Ka kwoku kwo ukwiriiri ukushuvya
umukulu wa'bagingi?»
23 Yesu anamúshuvya: «Iri nangaba nadeta buligo, ubuyerekane! Kandi iri nangaba
nadeta bwija, biki byo wambatuulira?»
24 Haaho, Hanaasi anatuma Yesu imwo'mukulu wa'bagingi Kayafa, aki shwesirwi.

Peturu ashubi yiyogookola Yesu
(Mataayo 26.71-75; Mariko 14.69-72; Luka 22.58-62)

25 Ikyanya Simooni Peturu âli ki yimaaziri yaho, agweti agakaluuka umuliro, anashubi
buuzibwa: «Ka na naawe utali wa mu bigirizibwa bo'yu mundu?» Peturu analahira:
«Nanga, maashi! Ndali muguma wabo!»
26 Na yaho, hâli yimaaziri no'mukozi muguma wo'mukulu wa'bagingi. Anâli riiri
mwene wabo ulya mundu ye Peturu akatola ukutwiri. Ulya mukozi, naye anabuuzagya
Peturu, ti: «Ka utali we yolya nabona, mushubanwa mwi'rya ndalo ye'biti?»
27 Peturu anashubi shiikiza. Na lyeryo, uluhazi lwanayami bika.

Yesu imbere lya Pilaato
(Mataayo 27.1-2; Mariko 15.1-5; Luka 23.1-5)

28 Iri bukaba keera bwatejuukana, abakulu ba'Bayahudi banalyosa Yesu imwa
Kayafa, banamútwala mu nyumba yo'butwali ya guvuruneeri Pilaato. Kundu kwokwo,
Abayahudi boonyene batanayingiraga mwi'yo nyumba. Mukuba, batâli loziizi ukuyi-
hemba ikyeye‡ kyo'kubabuza kwo batalye ibyokulya bye'Pasaka.
29 Ku yukwo, Pilaato anabagwanaga ha mbuga, anababuuza: «Biki byo mugweti
mugalega kwo'yu mundu?»
30 Yabo Bayahudi banamúshuvya: «Átaki be ali nangora-mabi, tutashuba
tugamútanga imwawe.»
31 Pilaato anababwira: «Aaho! Mumúyabiire mwenyene, munagendi mútwira
ulubaaja ukukulikirana ne'maaja ziinyu.» Nabo, ti: «Aahabi! Twehe, tutahangwirwi
kwo tutwire umundu ulubaaja lwo'kuyitwa.»
32 Na íbikatuma bigaaba kwokwo, gira lirya igambo likolekage, lyo Yesu âli mali
gwanwa adeta, írikayerekana ngiisi kwo agaafwa.§

---

† **18:14 18.14** Yohana 11.49-50. ‡ **18:28 18.28** *ikyeye* Abayahudi, ikyanya bâli kizi yingira mu nyumba za'bapagaani, iri keera bayishiiga ikyeye. § **18:32 18.32** Abayahudi, mu kuyita abandu babi, bâli kizi balasha amabuye. Si Abarumi bâli kizi babamba ku kibambo. Kwokwo, bwa'Barumi bo bakayita Yesu, lyo akabetula idaaki liitu mu kumanikwa ku kiti. Bukengeeze bwe'Maaja 21.22-23.

33 Haaho, Pilaato anashubi yingira mwi'rya nyumba yo'butwali, anahamagala Yesu,
anamúbuuza: «Aaho! Ka we mwami wa'Bayahudi?»
34 Yesu anamúshuvya: «Ka wadeta kwoku halwawe wenyene, kandi iri hali bandi
ábakumenyeesa hi'gulu lyani?»
35 Pilaato, ti: «Ka ndyagagi Muyahudi? Si balya bandu bo'mulala gwawe boonyene,
na'bakulu biinyu ba'bagingi, bo bakutanga imwani! Aaho! Bikagi byo wagira?»
36 Yesu anamúshuvya: «Ubwami bwani, butali bwa mu kihugo. Nga bwangabiiri
bwamwo, abakozi baani bashuba bagandwira, gira ndatangwe mu maboko ga'Bayahudi.
Haliko ubwami bwani, butali bwa hano.»
37 Pilaato anashubi múbuuza: «Aaho! Ka kwo kudeta kwo uli mwami?»
Yesu, ti: «Si wenyene keera wadeta kwo ndi mwami! Na íbikatuma n'gabutwa hano
mu kihugo, gira ngizi tanga ubumasi hi'gulu lyo'kuli. Ne'ri umundu angaba ali wo'kuli,
ali mu nyuvwiriza.»
38 Pilaato anamúbuuza: «Ewe! Yukwo kuli, biryagagi biki?»

Pilaato ahanguula kwo Yesu ayitwe
(Mataayo 27.15-31; Mariko 15.6-20; Luka 23.13-25)

Pilaato anashubi hulukira ha mbuga, anabwira balya Bayahudi: «Niehe, ndaalyo
igambo lyo nabona ku'yu mundu. Atakwaniini ukuhanwa.
39 No'kukulikirana no'mugeeza gwinyu, ndi mu mùshwekuulira mundu muguma
ku ngiisi lusiku lwe'Pasaka. Aaho! Ka muloziizi nimùshwekuulire uyu mwami
wa'Bayahudi?»
40 Balya bandu, banayami yamiza, ti: «Nanga! Atali uyo! Utushwekuulire Baraba!»
No'yo Baraba âli riiri nakuhambwa.

19

1 Pilaato anabwira abasirikaani kwo bayabiire Yesu, bamúhimbule.
2 Kwokwo, banagonya-gonya imishuugi lube lushembe, banamúkangadika yo
kwi'twe, banamúyambika ni'kanju lye'kituku-tuku.
3 Banakizi múyegeera, iri banamúshekeereza, ti: «E mwami wa'Bayahudi, twakula-
musa!» Banakizi mútitimba ibifune.
4 Ha nyuma, Pilaato anashubi hulukira ha mbuga, anabwira balya Bayahudi kwokuno:
«Lolagi! Namùleetera ye hano imbere liinyu. Kwokwo, mumenyage kwo ndaalyo
igambo lyoshi lyo namúbona kwo, íryangatuma agaahanwa.»
5 Yesu anahulukira ha mbuga aki yambiiti lulya lushembe lwe'mishuugi, ayambiiti na
lirya ikanju lye'kituku-tuku. Pilaato anabwira yabo bandu: «Lolagi! Umundu winyu,
ye yoyu!»
6 Balya bakulu ba'bagingi, na'balaazi, mbu babonage Yesu, banayami yamiza, ti:
«Umúyitire ku kibambo! Umúyitire ku kibambo!»
Pilaato anabashuvya: «Nanga, maashi! Mwenyene mugendi múyitira ku kibambo!
Si niehe, ndaalyo igambo lyo namúbona kwo, íryangamúhaniisa!»
7 Balya Bayahudi, ti: «Twehe tuhiiti ulubaaja. Na yulwo lubaaja ludesiri kwo akwiriiri
ayitwe. Mukuba, keera ayideta kwo ali Mwana wa Rurema.»
8 Ikyanya Pilaato akayuvwa kwokwo, anahuumirwa!
9 Anashubi yingira mwi'yo nyumba yo'butwali, anabuuza Yesu: «Hayi ukalyoka?»
Haliko Yesu atanamúyakula.
10 Kwokwo, Pilaato anamúbuuza: «Ka utaganjuvya? Ka utayiji kwo nie gweti
ubushobozi bwo'kukushwekuula, na bwo'kukuyitiisa ku kibambo?»
11 Yesu anamúshuvya: «Utangaba no'bushobozi hi'gulu lyani, útakibe wabuhaabwa
na Rurema. Ku yukwo, ulya úkandanga imwawe, ye hiiti ikyaha ukukuhima.»
12 Ukulyokera yaho, Pilaato analooza ubulyo bwoshi bwo angashwekuula mwo Yesu.
Haliko, balya Bayahudi banakaviiriza ukuyamiza, ti: «Iri wangashwekuula uyu mundu,
iri utakiri mwira wa Kahisaari. Si ngiisi úwangayigira kwo ye mwami, iri akola mu
hagana na Kahisaari yenyene.»
13 Pilaato, iri akayuvwa kwokwo, anashubi hulukiza Yesu ha mbuga, anabwatala ku
kitumbi kyage kyo'kutwira kwe'maaja. (Hali mu buuzibwa Hayaje Amabuye. Ni'ziina
mu kiheburaniya, Gabata.)
14 Yibyo bikakoleka ku kihe nga kya'kalenge-renge. Lwanâli kola lwo lusiku
lwo'kuyitegaanura kwo, hi'gulu lyo'lusiku lukulu lwe'Pasaka.
Haaho, Pilaato anabwiraga Abayahudi, ti: «Lolagi! Mwami winyu uno!»
15 Lyeryo, yabo booshi banayitulikania, mu kuyamiza, ti: «Umúzimiize! Umúzimiize!
Umúyitire ku kibambo!»

Pilaato anababuuza: «Ka nimúyitire ku kibambo, anali mwami winyu?» Abakulu
ba'bagingi banamúshuvya: «Ndaaye gundi mwami ye tugweti, átali Kahisaari naaho!»
16 Iri hakatamaga, Pilaato anabaheereza Yesu, gira agendi yitirwa ku kibambo.

Yesu abambwa
(Mataayo 27.32-44; Mariko 15.21-32; Luka 23.26-43)

Yabo basirikaani banayabiira Yesu.
17 Na yenyene anagenda abetwiri ikibambo kyage, halinde banahika áhali mu
buuzibwa Kahanga. (Na yiryo iziina mu kiheburaniya, Goligota.)
18 Iri bakahika yaho, banamúbamba. Hâli na'bandi babiri ábakabambwa yaho,
muguma uluhande lwe'lulyo, no'gundi lwe'lumosho. Na Yesu âli riiri ha kati kaabo.
19 Pilaato anayandikiisa ikimenyeeso kyo'kugendi manika ku kibambo kya Yesu,
íkidesiri kwokuno: «Yesu we'Nazareeti, Mwami wa'Bayahudi.»
20 Yikyo kimenyeeso, Abayahudi bingi banakizi lenga bagakisoma. Mukuba, yaho Yesu
akabambirwa, hâli riiri hoofi ne'Yerusaleemu. Yikyo kimenyeeso, kyâli yandisirwi mu
kiheburaniya, na mu kilatiini,* na mu kigiriki.
21 Balya bakulu ba'bagingi ba'Bayahudi, banagendi bwira Pilaato, ti: «Utashuba
ugayandika mbu: "Mwami wa'Bayahudi". Si uyandike, ti: "Uyu mundu ashuba mu
yideta kwo ali mwami wa'Bayahudi."»
22 Pilaato anabashuvya: «Nanga! Ngiisi byo keera nayandikaga, byo na byebyo!»
23 Abasirikaani, ikyanya bakabamba Yesu ku kibambo, banayabiira imirondo yage,
banagigaba mwe'miteeko ina, gira ngiisi muguma wabo ayabiire muguma-muguma.
Banayabiira ni'kanju lyage. Lyâli lusirwi ukulyokera hi'gulu, halinde ukuhisa ku
magulu, buzira kuhangwa.
24 Yabo basirikaani banasalizania, ti: «Yiri ikanju, tutalibere! Haliko, tulitaare, gira
tumenye úgalitwala.» Bikaba kwokwo, gira lirya igambo likolekage, íryâli mali gwanwa
lyadetwa mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Ibyambalwa byani, bagweti bagabigabaana.
Ikanju lyohe, banalitaara.†»
Kunali kwokwo kwo bakagira.
25 Ha butambi lye'kibambo kya Yesu, hâli yimaaziri nyina, na nyina wage, na Maryamu
muka Kilopa, na Maryamu we'Magadala.
26 Ne'ri Yesu akabonaga nyina ayimaaziri ha butambi lyo'lya mwigirizibwa ye âli
kuuziri bweneene, anamúbwira: «E maawe, lolaga! Uyu, ye kola mwana wawe.»
27 No'yo mwigirizibwa naye, anamúbwira: «Lolaga! Uyu, ye kola nyoko.»
No'kulyokera ku yulwo lusiku, ulya mwigirizibwa anamútwala imwage.

Yesu afwa
(Mataayo 27.45-56; Mariko 15.33-41; Luka 23.44-49)

28 Ha nyuma, Yesu anabonaga kwo byoshi keera byakoleka. Kwokwo, anadeta:
«Nanyooterwa!» Na íbikatuma agaadeta kwokwo, gira igambo likolekage, nga kwo
lyâli mali gwanwa lyadetwa mu Mandiko Meeru.
29 Na yaho hâli riiri ikirugu íkyâli yijwiri mwa'maavu go'lukalishi. Kwokwo,
abasirikaani banagaleeza mwe'kinyuka, banakitunga kwi'tavi lye'hisopo, banakibiika
ku kanwa ka Yesu.
30 Ne'ri akagamiima kwo, anadeta kwokuno: «Byoshi, keera byayuta!» Lyeryo,
anayinika itwe. Umutima gwanaderuuka.

Yesu atumitwa mu lubavu

31 Yulwo lusiku, lwâli kola lusiku lwo'kuyitegaanura kwo, ku lusiku lwe'Sabaato. Na
bwo'lusiku lwe'Sabaato lwo lwâli riiri lukulu ku zaabo, kyanatuma Abayahudi bata-
galooza kwe'birunda bibeere-beere ku bibambo. Ku yukwo, banagendi huuna Pilaato
kwo ábababambwa bayami vunwa amagulu, gira ibirunda byabo biyami shonoolwa ku
bibambo.
32 Kyanatuma abasirikaani bagagenda áhali yabo bombi ábakabambwa ha butambi
lya Yesu, banatee vuna amagulu ga muguma. Babuli vuna na go'wabo.
33 Haliko, iri bakahika áhali Yesu, banagwana keera afwa. Kyanatuma batagaki
múvuna amagulu.
34 Kundu kwokwo, muguma wabo anayabiira itumu, anatumita Yesu mu lubavu.
Lyeryo, mwanayami jalabanda umuko na'miiji.

---

* **19:20 19.20** *kilatiini* indeto ya'Barumi. † **19:24 19.24** Zaburi 22.18.

35 Na úkabiyibonera, ye gweti úgabitangira ubumasi. No'bumasi bwage, buli
bwo'kuli. Ali na'kasiisa kaabyo, anagweti agabitangira ubumasi, gira lyo niinyu
mukalonge ukubiyemeera.
36 Bikakoleka kwokwo, gira lirya igambo likolekage, nga kwo lyâli mali gwanwa
lyayandikwa mu Mandiko Meeru kwokuno: «Ndaalyo ivuha lyage írigavunwa.‡»
37 Binayandisirwi mu gandi Mandiko Meeru na kwokuno:
«Ulya ye bakatumita, bagaki múlangiiza.§»

Yesu aziikwa
(Mataayo 27.57-61; Mariko 15.42-47; Luka 23.50-56)

38 Ha nyuma, mundu muguma wa mu kaaya ke'Harimateya, iziina lyage ye Yusefu,
anagendi huuna Pilaato, alonge ukuyabiira ikirunda kya Yesu. Uyo Yusefu, âli riiri
muguma wa mu bigirizibwa ba Yesu. Si kwâli riiri ku bumbishwa, bwo âli yobohiri
abakulu ba'Bayahudi.
Uyo Yusefu, iri Pilaato akaba keera amúyemeerera, anagendi yabiira ikirunda.
39 Ku yikyo kyanya, uyo Yusefu âli riiri kuguma na Nikodeemu, ulya úkayijira
Yesu bushigi. Nikodeemu âli betwiri ifumba lyo'mubadu gwe'manemane umufushe
mwo'mubadu gwe'huudi. Yiryo ifumba, lyâli hisiri nga bilo makumi gashatu.
40 Balya bombi, banagendi yabiiraga ikirunda kya Yesu, banakizingira-zingira
kwo'mulondo, kuguma no'mubadu. Mukuba, kwokwo kwa'Bayahudi bali mu tegaanura
ibirunda, mu kubiziika.
41 Yaho Yesu akabambirwa, hâli riiri ha butambi lye'ndalo. Na mwi'yo ndalo, mwâli
mubaaje ishinda mbyahya ítâli zaazi ziikwa mwo'mundu.
42 Kwokwo, balya bombi banayami lambika ikirunda kya Yesu mwi'yo shinda, bwo
yo yâli riiri hoofi. Yulwo lusiku, lwâli kola bu mala. Lunali lwa'Bayahudi bali mu
yitegaanura kwo, ku lusiku lwe'Sabaato.

20

Ishinda ya Yesu ikola maata
(Mataayo 28.1-8; Mariko 16.1-8; Luka 24.1-12)

1 Iri lukaba lukola lusiku lwi'yinga ku himbuza-mbuza, Maryamu we'Magadala
anazindukiri genda iwa shinda ya Yesu. Ne'ri akahikaga yo, anagwana lirya ibuye
írishubi giyigiiri, keera lyashaazibwa.
2 Kwokwo, Maryamu anayami tibitiraga imunda Simooni Peturu, ne'mwo'lya mwig-
irizibwa ye Yesu âli kuuziri bweneene! Anababwira: «Kirya kirunda kya Nahamwitu,
keera bakishaaza mu shinda. Tutanayiji ho bakitwala!»
3 Peturu no'yo wabo, banayami tibitira yo.
4 Uyo wabo anasuula umulindi, anaba ye gatangi hika yo,
5 anayinama. Ne'ri akalingulira mwo, anabona mwe'rya mirondo ikola milambike.
Haliko yenyene, atanayingira mwo.
6 Simooni Peturu, mbu ahikage yaho, yehe anayami yitunga mwi'rya shinda. Naye
anabona ngiisi kwe'mirondo ikola milambike mwo.
7 Anabona na gulya mulondo gwo bashubi bungiiri Yesu kwi'twe, gukola mugonyere
haagwo-haagwo.
8 Haaho, ulya wabo úkatangi hika ho, abuli yingira naye. Ne'ri akabonaga íbiri mwo,
anabiika Yesu kwo'bwemeere.
9 (Mukuba, ku yikyo kyanya, abigirizibwa batâli zaazi sobanukirwa na íbiyandisirwi
mu Mandiko Meeru, kwo Yesu akwiriiri azuuke mu bafwiri.)
10 Yabo bombi, banabuli taaha.

Yesu ahulukira ku Maryamu we'Magadala
(Mataayo 28.9-10; Mariko 16.9-11)

11 Ku yikyo kyanya, Maryamu we'Magadala âli yimaaziri ha shinda ya Yesu, agweti
agaalira. Ne'ri akaba aki gweti agaalira, anayinama. Mbu agilingulire mwo,
12 anabonaga mwa'baganda babiri, bayambiiti imirondo myeru. Yabo baganda,
bâli bwatiiri he'kirunda kya Yesu kishuba kilambike, muguma uluhande lwe'wi'twe.
No'wabo lwe'wa magulu.
13 Balya baganda, banabuuza Maryamu, ti: «E maawe, bikagi byo ugweti ugalirira?»
Naye, ti: «Bashaaza ikirunda kya Nahamwitu hano, ndanayiji imunda bakitwala.»

‡ **19:36 19.36** Kulyoka 12.46; Muharuuro 9.12; Zaburi 34.20. § **19:37 19.37** Zakariya 12.10.

14 Maryamu, iri akayusa ukudeta kwokwo, anakebagana, anabonaga kwo Yesu akoli
yimaaziri yaho. Kundu kwokwo, atanamenya kwo yehe.
15 Yesu anamúbuuza: «E maawe, biki byo ugweti ugalirira? Na nyandi ye ugweti
ugalooza?» Maryamu anatona kwo'yo úwamúbuuza kwokwo, ye mulaazi we'ndalo,
kyanatuma agamúshuvya: «E daata, iri wangaba we watwala ikirunda kyage, umbwire
ngiisi ho wakibiika, gira ngendi kiyabiira.»
16 Yesu anamúbwira: «E Maryamu!» Lyeryo, Maryamu anakebaanuka, anamúbwira
mu ndeto yabo ye'kiheburaniya kwokuno: «E Rabuni!» (kuli kudeta: E Mwigiriza!)
17 Yesu anamúbwira: «Utagire mbu umbume kwo! Mukuba, ndazi galukira mwi'gulu
imwa Daata. Haliko, utee gendi bwira beene witu kwo ngola ngagalukira yo. Uyo Daata,
ye na Yisho. Ye Rurema wani, anali ye Rurema winyu.»
18 Uyo Maryamu anagendi bwira abigirizibwa baage, ti: «Keera nabona Nahamwitu!»
Anabamenyeesa na'magambo go Yesu akamútuma.

Yesu ahulukira ku bigirizibwa baage
(Mataayo 28.16-20; Mariko 16.14-18; Luka 24.36-49)

19 Iri kakaba kakolaga kabigingwe ka yulwo lusiku lwi'yinga, abigirizibwa ba Yesu
bâli kuumaniri mu nyumba nguma. Inyiivi zooshi, zâli kola mbamike. Mukuba, bâli
yobohiri abakulu ba'Bayahudi.
Lyeryo ngana, Yesu anayami bahulukira mwo! Anayimanga ha kati kaabo, anabab-
wira: «Mube no'mutuula!»
20 Mbu adetage kwokwo, anabayereka amaboko gaage, na mu lubavu. Balya
bigirizibwa, iri bakashubi bona Nahamwabo, banashambaala bweneene.
21 Yesu anashubi babwira: «Mube no'mutuula! Nga kwo Daata akanduma, kwokwo
na niinyu, ngweti ngamùtuma.»
22 Yesu, iri akadetaga kwokwo, anabafuuhira, anababwira: «Muyakiirage Umutima
Mweru!
23 Ngiisi bo mugaakoga ibyaha byabo, iri keera babikogwa. Na ngiisi bo mutagabikoga,
iri bataganabikogwa.»

Yesu ahulukira ku Tomaasi

24 Tomaasi (ulya úwâli kizi buuzibwa Wi'Hasha), âli riiri muguma wa mu bigirizibwa
ikumi na babiri. Haliko, ikyanya Yesu akabahulukira kwo, atâli riiri kuguma na'baabo.
25 Ne'ri bakamúbwira kwo keera babona Nahamwabo, anakuuma: «Niehe yibyo,
ndagabiyemeera, índazi yibonera invigo mu bigasha byage, áhakatulwa ne'rya mis-
umaari! Na nziyihumire kwo no'munwe gwani. Na nyihumire kiri na mu lubavu
lwage.»
26 Iri hakalenga isiku munaana, abigirizibwa ba Yesu banashubi kuumana mwi'yo
nyumba. Leero, Tomaasi naye âli riiri kuguma na'baabo. Ne'nyiivi zâli hamisirwi kandi.
Lyeryo kandi, Yesu, anayami bahulukira mwo, anayimanga ha kati kaabo, anababwira:
«Mube no'mutuula!»
27 Anabwira Tomaasi, ti: «Lola hano mu bigasha byani! Unahumage mwo no'munwe
gwawe. Ugolole no'kuboko, gira uyihumire na mu lubavu. Utakizi ki hizaanwa! Si
unyemeere!»
28 Tomaasi ti: «Uli Nahamwitu! Unali we Rurema wani!»
29 Yesu anamúshuvya: «Bwo ukoli mbwini, ka kyo kyatuma wanyemeera? Bahiriirwi,
ngiisi ábagweti baganyemeera, batanazindi mbona!»

Akalimbi ka kino kitaabo

30 Halyagagi ibindi bitangaaza bingi byo Yesu akayereka abigirizibwa baage, haliko
bitakayandikwa mu kino kitaabo.
31 Si ngiisi íbikayandikwa mwo, bikayandikwa, gira lyo mulonga ukuyemeera kwo
Yesu ye Masiya, Umwana wa Rurema. Na ku njira yo'kumúyemeera, munalonge
ukulama kwi'ziina lyage.

21

Yesu ahulukira ku bigirizibwa baage iwa nyaaja

1 Ha nyuma, Yesu anashubi hulukira ku bigirizibwa baage, ku butambi bwe'nyaaja
ye'Galilaaya.* Bikakoleka kwokuno:

* **21:1 21.1** *nyaaja ye'Galilaaya* irindi iziina lyayo, Nyaaja ye'Tiberiya.

2 Simooni Peturu âli riiri yaho, kuguma na Tomaasi (úwâli kizi buuzibwa Wi'Hasha,)
na Natanaheri we'Kana, mu Galilaaya. Bagala Zebedaayo, na'bandi bigirizibwa baage
babiri, nabo bâli riiri ho.
3 Ku yikyo kyanya, Simooni Peturu akabwira abaabo, ti: «Ngola ngagendi duba.»
Nabo, ti: «Na nyiitu, tugagendanwa.» Kwokwo, yabo booshi banagendi shonera mu
bwato buguma, banalaala ubushigi bwoshi bagweti bagaaduba, banagosha.
4 Ne'ri hakaba shesheezi kare-kare, banabona Yesu akoli yimaaziri ku butambi
bwe'nyaaja. Haliko, batanamenya kwo yehe.
5 Yesu anababuuza: «E baana baani, ka ndaazo fwi zo mwayita?» Banamúshuvya:
«Nanga! Twagosha.»
6 Yesu anababwira: «Mukabulage ulushenga lwinyu uluhande lwe'lulyo, lyo mugayita
ifwi.» Ne'ri bakalukabula yo, banayita ifwi nyingi bweneene, halinde banayabirwa
ukukululira ulushenga mu bwato.
7 Ulya mwigirizibwa ye Yesu âli kuuziri bweneene, anabwira Peturu, ti: «Nahamwitu
uliira!» Simooni Peturu mbu ayuvwagwe kwo Nahamwabo, anayami yambala
umulondo gwage gwa mu kifuba (mukuba âli guhogwiri), anayidumbika mu nyaaja.
8 Yabo baabo, banayija bamúkulikiiri no'bwato, iri banabwega ulushenga. Mukuba,
lwâli koli yijwiri ifwi, batanâli ki riiri hala ni'buga. Si bâli kola nga ku meetere igana
naaho.
9 Ne'ri bakaba keera badubuuka, banagwana ibengesheeshe lyo'muliro liri kwe'fwi
no'mukate.
10 Yesu anababwira: «Mu yizo fwi zo mutáki yita, muzindeetere kwo.»
11 Simooni Peturu anashubi shonera mu bwato, gira abwegere ulushenga kwi'buga.
Lwanâli yijwiri ifwi mbamu igana na makumi gataanu na zishatu. Na kundu zâli riiri
nyingi bweneene kwokwo, haliko ulushenga lwabo lutanabereka.
12 Yesu anababwira: «Muyiji yikula.» Ndaanaye kiri no'muguma wabo úkaki kolwa
mbu amúbuuze, kwo we nyandi? Mukuba, bâli koli yiji kwo Nahamwabo.
13 Kwokwo, Yesu anabayegeera, anayabiira umukate, anabaheereza gwo, anaba-
heereza na yizo fwi.
14 Yukwo kuhulukira kwa Yesu ku bigirizibwa baage, kwâli kola kwa kashatu
ukulyokera ho akazuukira mu bafwiri.

Yesu abwira Peturu kwo amúkolere

15 Iri bakayusagya ukuyikula, Yesu anabuuza Simooni Peturu, ti: «E Simooni mugala
Yohana! Ka we nguuziri bweneene ukuhima yaba?[†]» Naye, ti: «E Nahamwitu, uyiji kwo
ngukuuziri.» Yesu, ti: «Ukizi heereza ibyanabuzi byani byo bigakizi lya.»
16 Yesu anashubi múbuuza: «E Simooni mugala Yohana! Ka unguuziri?» Naye, ti: «E
Nahamwitu, uyiji-yiji kwo ngukuuziri.» Yesu, ti: «Ukizi langa ibibuzi byani.»
17 Yesu anashubi múbuuza ubwa kashatu: «E Simooni mugala Yohana! Ka unguuziri?»
Peturu anajengeerwa bweneene, bwo Yesu keera amúbuuza ubugira kashatu: «Ka
unguuziri?» Kyanatuma agamúshuvya, ti: «E Nahamwitu, si uyiji byoshi! Uyiji-yiji
kwo ngukuuziri.»
Yesu anadeta kwokuno: «Ukizi heereza ibibuzi byani byo bigakizi lya.
18 «Nakubwira ukuli, kwe'kyanya wâli ki riiri musore, wâli kizi yishweka umukaba
wenyene, unagende ngiisi ho uloziizi. Halikago, mango washaaja, ugagolola amaboko
gaawe, ugundi anakuyambike, anakutwale ho utaloziizi.»
19 Na íbikatuma Yesu agaadeta kwokwo, gira lyo ayerekana ngiisi kwo Peturu
agayitwa, mu kuheereza Rurema ubulangashane. Haaho, Yesu anamúbwira: «Kwokwo,
ungulikire!»

Yesu atwanganula umwazi gwa Yohana

20 Peturu anakebagana, anabona uwabo mwigirizibwa ye Yesu âli kuuziri bweneene,
abakulikiiri. (Uyo wabo ye na yolya úkahengamira imunda Yesu ku kyanya bâli kizi
sheega ibyokulya bye'Pasaka, anali ye kamúbuuza: «E Nahamwitu, nyandi úgakutanga
mu bagoma?»)
21 Kwokwo, iri Peturu akaba keera abona uyo wabo, anabuuza Yesu: «E Nahamwitu,
uyu naye, kuti?»
22 Yesu, ti: «Iri nangalooza kwo'yu ayame ho, halinde ukuhisa ku kyanya ngashubi
galuka, yibyo bitakuloziri. Si wehe, ukizi ngulikira!»
23 Yiryo igambo lyo Yesu akabwira Peturu, lyanatuma umwazi gugalumbuuka mu
baabo bigirizibwa kwo'yo wabo atâye fwe. Kundu kwokwo, bitali byo Yesu akabwira

---

[†] **21:15 21.15** Mataayo 26.33.

Peturu. Si akamúbwira naaho: «Iri nangalooza kwo'yu ayame ho, halinde ukuhisa ku kyanya ngashubi galuka, yibyo bitakuloziri.»

Amagambo go'kuyusa

24 Uyo mwigirizibwa, ngiisi íbiyandike hano, ye wabitangira ubumasi. Tunayiji kwo'bumasi bwage buli bwo'kuli.

25 Hakiri na'gandi magambo mingi bweneene go Yesu akagira. Ne'ri gangayandisirwi gooshi mu bitaabo, natona kwo mu kihugo kyoshi, mutangabonesiri he'bitaabo bigalundwa.

Ikitaabo kye'
Mikolezi ye'Ndumwa
Indangiriro

Yiki kitaabo kye'Mikolezi ye'Ndumwa, kikayandikwa na Luka, kinayerekiini ngiisi kwi'shengero likatondeera. Ikyanya Yesu âli mali galukira mwi'gulu, Umutima Mweru gwanayija ku lusiku lukulu lwe'Pendekosite. Haaho, abigirizibwa ba Yesu, banahaabwa ubushobozi buhyahya, banatondeera ukuyigiriza hi'gulu lya Yesu mu kihugo kye'Palesitina, banagenderera halinde i Siriya, ne'Bugiriki, kiri na mu kaaya ke'Rumi.

Abandu bingi bakayemeera Yesu. Na kundu abagoma bâli kizi gira mbu bamúhangirire, haliko ishengero lyage lyanagenderera ukukula ku bushobozi bwo'Mutima Mweru.

Mu yiki kitaabo, tuli mu gwana mwa'migirizo mingi hi'gulu lya Yesu. Muli amigirizo mwenda ágakatangwa na Pahulu (gataanu mu bigaajo 13, 14, 17, 20, 28, na'gandi gana mu kuyibulanira, mu bigaajo 22–26). Muli na'migirizo munaana ga Peturu (mu bigaajo 1, 2, 3, 4, 5, 10, 11, 15). Muli amigirizo maguma-maguma ágakatangwa na Setefaano na Yakobo (mu bigaajo 7 na 15). Mu yago migirizo gooshi, ngiisi maguma gakadetwa kwago-kwago, ukukulikirana na ha'bandu bâli tuuziri.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Mikolezi 26.19-20: «E mwami Hagiripa, ikyanya n'gabona yago mabone ukulyoka mwi'gulu, ndanagatenguha. Nanayami tondeera ukuyigiriza abandu be'yo munda i Damasiki, kwo batwikirage ku byaha byabo, babe bandu ba Rurema. Banakizi gira imikolezi miija yo'kuyerekana kwo keera babitwikira kwo. Ha nyuma, nanagendi yigiriza gaago-gaago magambo na mu bandu be'Yerusaleemu, na'ba mu poroveesi yoshi ye'Buyahudi, halinde na mu bandu be'gindi milala kwakundi.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Ishengero lihyahya i Yerusaleemu na mu Buyahudi (1–7)
b) Ishengero lihyahya i Samariya ne'Damasiki (8–9.31)
c) Ishengero lihyahya i Fonikiya, ne'Kipuro, ne'Handyokiya (9.32–12)
d) Ishengero lyagenderera ukukwira halinde mu kaaya ke'Rumi (13–28)

Indangiriro

1 E Tehofilo, mu kirya kitaabo kyani kya mbere,* n'gayandika mwo ngiisi byo Yesu âli
kizi kola, na ngiisi byo âli kizi yigiriza. Bikatondeerera ku ndondeko,
2-3 halinde ukuhisa ku lusiku lwo akalengezibwa mu kugenda mwi'gulu. Ikyanya âli
mali lyoka mu lufu, anatee mala isiku makumi gana agweti agayibonesa mu ndumwa
zaage, zirya zo akatoola. Anakizi ziyereka ku bweranyange kwo akola mugumaana,
iri anakizi ziyigiriza hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema. Ne'kyanya âli kola agazisiga,
anagwanwa azibwira ku njira yo'Mutima Mweru ngiisi kwo zigaagira.
4 Lusiku luguma, ku kyanya Yesu âli gweti agaalya kuguma ne'ndumwa za-
age, anazikomeereza kwokuno: «Mutalunguli lyoka i Yerusaleemu! Si mutee
lindirira mwomwo, halinde mukahaabwe kirya kigabi kyo Daata keera akagwanwa
amùlagaania. Kinali kyekyo naani nâli kizi mùganuulira.
5 Mukuba, Yohana âli kizi batiiza abandu ku njira ya'miiji. Haliko, ha nyuma lye'siku
niini, mwehe mukola mugabatiizibwa ku njira yo'Mutima Mweru!»

Yesu alengezibwa mu kugenda mwi'gulu

6 Ikyanya indumwa za Yesu zikakuumana kuguma naye, zanamúbuuza: «E Na-
hamwitu, ka kino kyanya kyo ugagalulira Abahisiraheeri ubwami bwabo?»
7 Anazishuvya: «Zirya siku, na birya byanya, mutangabimenya. Si Daata naaho ye
kagwanwa abishungika ku bushobozi bwage yenyene.
8 «Kundu kwokwo, Umutima Mweru gugayiji beera hi'gulu liinyu, halinde munalonge
ubushobozi. Munakizi ndangira ubumasi i Yerusaleemu, na mu poroveesi yoshi
ye'Buyahudi, na mu ye'Samariya, halinde ukuhikiza ku mbeka ye'kihugo.»
9 Yesu mbu ayusagye ukubwira indumwa zaage kwokwo, lyeryo anayami lengezibwa
mu masu gaazo, anagenda mwi'gulu. Ikibungu kyanamúbisha, halinde zitanashubi
múbona.

---

* **1:1 1.1** *ikitaabo kyani kya mbere* ikitaabo kya Luka.

10 Ku kyanya yizo ndumwa zikaba zikiri mu henekera mu kyanyaanya, lyeryo ha
butambi lyazo, hanayami yimanga abandu babiri bayambiiti imirondo myeru, pee!
11 Banazibuuza: «E bashosi be'Galilaaya! Kituma kiki muki yimaaziri hano mugweti
mugalangiiza mu kyanyaanya? Yesu, keera alyosibwa imwinyu mu kugenda mwi'gulu.
Na ngiisi kwo mwamúbona agweti agagenda yo, kwo na kwoku kwo âye shubi galuke!»

Matiya atoolwa kwo abe ndumwa

12 Ha nyuma, yizo ndumwa za Yesu, zanalyoka ku mugazi gwe'Mizehituuni, zana-
galukira mu kaaya ke'Yerusaleemu. (Kâli riiri nga ku kilomeetere kiguma ukulyoka ku
mugazi.)
13 Ne'ri zikaba keera zayingira mu kaaya, zanagenda mu kisiika kya mu nyumba íyâli
riiri hi'gulu lye'yabo. Mukuba, haaho ho zâli koli shumbisiri.
Zirya ndumwa za Yesu, zo zeezi. Peturu, na Yohana, na Yakobo, na Handereya, na
Firipo, na Tomaasi, na Batoromaayo, na Mataayo, na Yakobo mugala Halufaayo, na
Simooni Zeloote, na Yuda mugala Yakobo.
14 Yabo booshi, bâli kizi kuumana hi'gulu lyo'kuhuuna Rurema, kuguma na Maryamu
nyina wa Yesu, na'bandi bakazi, na beene wabo Yesu kwakundi.
15 Iri hakalenga siku niini, abandu ba Yesu bâli kumaniri kuguma, bakola nga bandu
igana na makumi gabiri. Haaho, Peturu anayimuka ha kati kaabo,
16 anababwira: «E beene witu, ngiisi íbikayandikwa mu Mandiko Meeru hi'gulu lya
Yuda, byâli kwiriiri bikoleke, birya byo'Mutima Mweru akadeta ku kanwa ka mwami
Dahudi. Mukuba, Yuda ye karongoora abandu, halinde banayiji gwata Yesu.
17 Akagira kwokwo, kundu ashuba muguma witu, tunashuba mu kolera yugu mukolwa
kuguma. (
18 Ne'kyanya akaba keera abulikwa ifwaranga, anagendi zigula mwe'ndalo, munali
mwomwo mwo akayiji gwa buubi. Ibunda lyanapwamuuka, ne'bya mu nda byoshi,
byanamwagukira haashi.
19 Lirya igambo, likamenyeekana mu bandu booshi be'Yerusaleemu. Kyanatuma
iyo ndalo, bagagiyinika iziina Hakeledama mu ndeto yabo† umugeeza gwalyo: Indalo
yo'Muko).»
20 Peturu anagenderera no'kudeta kwokuno: «Mu kitaabo kye'Zaburi, biyandisirwi
kwokuno:
"Inyumba yage, ibaagage mushaka,
hatanabe umundu úgashubi gibeera mwo.‡"
Biyandisirwi na kwokuno:
"Umukolwa gwage guhaabwe ugundi.§"
21-22 Ku yukwo, twe ndumwa za Yesu, tukwaniini tuyushuulwe ugundi mundu muguma.
Uyo mundu, abe ye twâli kizi gendanwa, mu kukizi tanga ubumasi kwo Nahamwitu Yesu
keera akazuuka mu bafwiri. Anabe âli kizi ba ho, ukulyokera ku kyanya Yohana âli kizi
batiiza abandu, halinde ukuhisa ku lusiku lwo Yesu akalyosibwa imwitu mu kugenda
mwi'gulu.»
23 Yabo bandu ba Yesu, banadeta amaziina ga'bandu babiri. Muguma, ye wâli riiri
Yusefu. (Âli kizi buuzibwa Barisaba, kandi iri Yusito.) No'wa kabiri, ye wâli Matiya.
24 Haaho, banahuuna Rurema, ti: «E Nahano, we yiji-yiji íbiri mu mitima ya'bandu
booshi. Aaho! Mu yaba bombi, utuyerekage ngiisi ye watoola,
25 gira agomboole Yuda ku mukolwa gwage gwe'ndumwa. Mukuba, Yuda keera
akagusiga, anagenda ngiisi áhamúkwaniini.»
26 Yabo bandu banagirira yabo bombi ikibare, kyanagwata Matiya. Kyanatuma Matiya
agabiikwa abe ndumwa, kuguma na zirya zaabo ikumi na nguma.

2

Umutima Mweru gwayija ku Pendekosite

1 Ulusiku lwe'Pendekosite, iri lukahikaga, abandu ba Yesu booshi banakuumana mu
nyumba nguma.
2 Ne'ri bakaba bakoli bwatiiri mwo, lyeryo ngana, hanayami yuvwikana ulushuumo
ukulyoka hi'gulu. Lwâli riiri nga lwe'kihuhuuta, lwanakwira mwi'yo nyumba yoshi.
3 Lyeryo, hanaboneka íbiri nga mbigi zo'muliro. Yizo mbigi, zanagabulikana,
zanabeera ku ngiisi muguma wabo.

---

† **1:19 1.19** *ndeto yabo* kiheburaniya. ‡ **1:20 1.20** Zaburi 69.25. § **1:20 1.20** Zaburi 109.8.

4 Balya booshi, banayami yijuzibwa mwo'Mutima Mweru, banatondeera ukudeta ku
zindi-zindi ndeto! Mukuba, Umutima Mweru gwo gukabashoboleesa.
5 Na yaho i Yerusaleemu, hâli riiri Abayahudi ábâli simbahiri Rurema, ábâli lyosiri
mu mahanga gooshi.*
6 Yabo Bayahudi, iri bakayuvwa ngiisi íbigweti bigakoleka, banayami shololokera
yaho. Ne'ri bakahikaga, ngiisi muguma wabo, anayuvwa kwa'bandu ba Yesu bagweti
bagaadeta mu ndeto yage! Balya bandu, e! Banagangaanwa,
7 iri banasoomerwa, banabwirana, ti: «E balya, yaba bandu, kuti bagweti bagaadeta
kwoku, banali babutirwa be'Galilaaya!
8 Si ngiisi muguma witu ayuvwiti kwo bagweti bagaadeta mu ndeto yage!
9 «Na mu kati kiitu, baguma balyosiri mu kihugo kya'Bapariti, na mu kye'Mediya,
na mu kye'Helamu. Na'bandi bali ba mu poroveesi ye'Mezopotamiya, na'ba mu
ye'Buyahudi, na'ba mu ye'Kapadokiya, na'ba mu ye'Pondo, na'ba mu ye'Haziya,
10 na'ba mu ye'Furigiya, na'ba mu ye'Pamufiriya, na'ba mu ye'Miisiri. Hali na
ábalyosiri mu mbande ze'kihugo kye'Libiya íziri hoofi na'kaaya ke'Kureene.
«Hali na'babalama ábalyosiri mu kaaya ke'Rumi.
11 Baguma baabo, bali Bayahudi bi'sina. Na'bandi, bali ba mu gindi milala ábakoli
yemiiri ibanga liitu lye'Kiyahudi.
«Hali kiri na'Bakereete, na'Baharaabu. Kwo tulyagagi tweshi, tugweti tugayuvwa
kwo bakola mu deta mu ndeto ziitu! Banagweti bagayivuga Rurema ku mikolezi yage
mihamu!»
12 Yabo bandu booshi, bâli ganganirwi, iri banasoomerwa bweneene, banadeta, ti: «E
balya, maki gano?»
13 Baguma baabo, banatondeera ukushekeereza yabo bandu ba Yesu, mu kudeta kwo
keera balaluka.

Peturu ayigiriza abandu hi'gulu lyo'Mutima Mweru

14 Lyeryo, Peturu anayimuka, kuguma ne'zaabo ndumwa kwo zâli riiri ikumi na
nguma. Anatondeera ukubwira abandu kwi'zu lihamu ti: «E Bayahudi, na niinyu
mweshi, mwe mukoli tuuziri hano i Yerusaleemu, munyuvwirizagye bwija! Yibi byoshi,
leka nimùsobanulire byo!
15 E balya, Kundu mwatona kwo yaba bandu bakoli lalusiri, si kutali kwokwo. Buno
tukiri ku musasa!
16 Haliko, yiri igambo, lyo lyerirya lyo'muleevi Yuheeri âli mali gwanwa adeta, ti:
17 “Rurema adeta: Mu siku ze'mberuuka,
nâye yonere Umutima gwani ku bandu booshi.
Bagala biinyu na banyere biinyu, bagakizi tanga ubuleevi.
Imisore yinyu, igakizi bona amabone.
Na'bashaaja biinyu, bagakizi loota ibirooto.
18 Mu yizo siku, ngayonera Umutima gwani ku bakozi baani, abashosi na'bakazi,
halinde nabo, bagakizi tanga ubuleevi.
19 Ngakizi yerekana ibitangaaza ku biri kwi'gulu,
na ngire ibyereso ku biri hano mu kihugo.
Hagaboneka umuko, no'muliro,
halinde ikyusi kinakizi tutumuka ku bwingi.
20 Izuuba ligahinduka kihulu.
No'mwezi gugadukula nga muko.
Yibyo byoshi, byo bigatee koleka, ikyanya ulusiku luhamu lwo'bulangashane bwa
Nahano lutazi hika.
21 Umundu, iri angahuuna ubutabaazi
kwi'ziina lya Nahano, agakizibwa.†”»
22 Peturu anashubi deta: «E bashosi be'Hisiraheeri, munyuvwirize bwija! Rurema,
akayerekana kwo agweti agaakola mu kati ka Yesu we'Nazareeti. Mukuba, mu kati
ko'lya Yesu, mwo âli kizi yerekana ibitangaaza bya kwingi-kwingi mu kati kiinyu, nga
kwo mwenyene muyiji bwija.
23 «Ha nyuma, Yesu anatangwa imwinyu, nga kwo Rurema âli mali gwanwa
abimenya-menya, anâli koli bishungisiri. Niinyu, mwanamúyitiisa ku kibambo, ku njira
yo'kukoleesa abandu babi.

---

* **2:5 2.5** Ku yikyo kyanya, Abayahudi bingi bâli shabukiiri mu mahanga. † **2:21 2.17-21** Yuheeri 3.1-5.

24 «Na kundu Yesu akaba akola mu libuuka mu lufu, haliko Rurema anamúkiza mwo.
Ee! Akamúzuula mu bafwiri. Mukuba, bitangaziziri kwo Narufu angaheza Yesu i
kuzimu.
25 «Kiri na mwami Dahudi, âli mali gwanwa adeta hi'gulu lya Yesu kwokuno:
"Nâli mali gwanwa nabona kwo Nahano tuyamiinwi isiku zooshi.
Na bwo ali uluhande lwani lwe'lulyo, ndâye shaganibwe!
26 Ku yukwo, umutima gwani gushagalusiri.
Na'kanwa kaani kakoli shambiiri!
Kiri na'magala gaani, gagatuula mu kati ko'mulangaaliro.
27 Mukuba, utagandekera i kuzimu.
Ee! Nie mutaluule wawe, utagayemeera kwo mbolere yo.
28 Keera ukanyereka injira zo ngalongera mwo'bulamu.
Na bwo tugayamanwa, ngayijuzibwa mwo'bushambaale.‡"»
29 Peturu, anashubi deta: «E beene witu, namùbwira ku bweranyange, kwo shokuluza
witu Dahudi keera akafwa, anaziikwa. Ne'shinda yage, ikiri hano halinde zeene.
30 «Kundu kwokwo, Dahudi âli riiri muleevi. Âli yiji kwo Rurema akamúlagaania ku
ndahiro, kwo agamúyimikira umundu muguma wa mwi'kondo lyage.
31 Na mukuba Dahudi âli mali gwanwa abona íbigayiji ba, kyo kikatuma agaadeta
hi'gulu lyo'kuzuuka kwa Masiya kwo atakalekeererwa i kuzimu! Na'magala gaage
gatakabolera yo.§
32 «Uyo Yesu Kirisito, Rurema keera akamúzuula mu bafwiri. Lirya igambo, tweshi
twangalitangira ubumasi.
33 Ne'ri akakuzibwa mu kubiikwa uluhande lwe'lulyo lwa Yishe Rurema, anayakiira
Umutima Mweru imwage, ukukulikirana no'muhango. Anatuyonera gwo, nga kwoku
mukoli bibwini, munabiyuvwiti.
34 «Dahudi yenyene, atali ye kagenda mwi'gulu. Kundu kwokwo, akagwanwa adeta
kwokuno:
"Nahano, akabwira Nahamwitu:
Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
35 halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe,
unakizi balaaviza kwo.*"
36 «Ku yukwo, Abahisiraheeri booshi bakwiriiri bamenye bwija, kwo Rurema keera
akagira Yesu abe Nahano, anabe ye ulya Masiya, kundu mukamúyitiisa ku kibambo.»
37 Yabo Bayahudi, mbu bayuvwagwe yago magambo, ganabababaza bweneene mu
mitima yabo. Kyanatuma bagabuuza Peturu ne'zaabo ndumwa kwokuno: «E beene
witu, kwokwo, tugirage kuti?»
38 Peturu anabashuvya: «Ngiisi muguma winyu, atwikirage ku byaha byage,
anabatiizibwe kwi'ziina lya Yesu Kirisito. Kwokwo, lyo alonga ukukogwa, anahaabwe
Umutima Mweru.
39 Mukuba, umuhango gwo Nahano Rurema witu akatulagaania, gulyagagi imwinyu.
Guli ne'mwa baana biinyu. Guli ne'mwa'bandi booshi ábali hala, na ngiisi bo agaki
hamagala.»
40 Peturu anagenderera no'kubakengula ku gandi magambo mingi, anabayinginga
ti: «Abandu ba kino kibusi, bakoli bihuusiri. Aaho! Mubayilyose mwo, halinde lyo
mukizibwa!»
41 Yago magambo ga Peturu, abandu nga bihumbi bishatu banagayemeera, banabati-
izibwa ku lwolwo lusiku. Kwokwo, kwa'bandu ba Yesu bakayushuuka bweneene.

Abandu ba Yesu bagira ingoome

42 Abandu ba Yesu, bâli fitiirwi bweneene mu ngoome yabo. Indumwa za Yesu, zâli
kizi bayigiriza Igambo lya Rurema. Banâli kizi koojola umukate kuguma,† iri banahuuna
Rurema.
43 Indumwa za Yesu, zâli kizi gira ibitangaaza bingi, halinde booshi banasoomerwa
bweneene!
44 Ikyanya abandu bâli koli yemiiri Yesu, booshi bâli yamiri mwi'yo ngoome yabo. Kiri
ne'bindu byabo, byâli yamiri mu lushangi.
45 Bâli kizi guliisa ibindu byabo. Ne'fwaranga zo bakabilonga kwo, banakizi zigabaana,
ukukulikirana na'magoorwa ga ngiisi muguma wabo.

---

‡ **2:28 2.25-28** Zaburi 16.8-11. § **2:31 2.31** Zaburi 16.10. * **2:35 2.34-35** Zaburi 110.1. † **2:42 2.42** *koojola umukate kuguma* kwâli kizi girwa ku kyanya kya'Kashasha ka Nahano.

46 Abandu ba Yesu, bâli kizi kuumana ngiisi lusiku mu nyumba ya Rurema. Banâli
kizi kuumana na mu nyumba zaabo, hi'gulu lyo'kukoojola umukate kuguma. Bâli kizi
shangiira ibyokulya ku mitima íshenguusiri mu kati ko'mushambaalo.
47 Banâli kizi yivuga Rurema. Abandu booshi, bâli basiimiri. Na ngiisi lusiku,
Nahano anakizi kiza abandi bandu, halinde umuharuuro gwa'bandu baage, gwanakizi
yushuuka.

3

Peturu akiza uluzingo

1 Lusiku luguma, Peturu na Yohana banagenda iwa nyumba ya Rurema ku bihe
mwenda bya mwi'zuuba, bwo kyâli riiri kihe kyo'kuhuuna Rurema.
2 Banahumaanana umundu úzingamiri ukulyokera ukubutwa kwage. Uyo mundu,
âli kizi biikwa ha mulyango gwe'nyumba ya Rurema úguli mu buuzibwa Gubuyahiri.
Ne'kyanya abandu bâli kizi lenga yaho mu kuhika ha nyumba ya Rurema, anakizi
bahuuna-huuna ibindu.
3 Uyo mundu, mbu abonage kwo Peturu na Yohana bakola bu yingira mu nyumba ya
Rurema, anabahuuna ibindu.
4 Peturu na Yohana banamútungira. Peturu anamúbwira: «Ewe! Utulole kwo!»
5 Anabalola kwo, akola no'mulangaaliro, ti: «Hali byo bagamba!»
6 Haliko, Peturu anamúbwira: «Ndahiiti fwaranga, kandi iri nooro. Haliko byo ngweti,
byo namu kuheereza. Nakubwira kwi'ziina lya Yesu Kirisito we'Nazareeti, yimuka
ugende!»
7 Peturu anamúgwatira ku kuboko kwe'lulyo, anamúyimusa. Lyeryo ngana, ibigere-
gere byage, kiri ne'shando zaage, byanayami kana.
8 Anayami guruka, anatondeera ukugenda yenyene. Anayingira mu nyumba ya
Rurema kuguma na Peturu na Yohana, agweti agatamba-tamba, iri anayivuga Rurema.
9 Abandu booshi, banabona ngiisi kwo'yo mundu akola mu genda na'magulu gaage
yenyene, iri anayivuga Rurema.
10 Banayami múmenya kwo ye yolya úshubi bwatiiri, ali mu huuna-huuna ibindu ha
mulyango úguli mu buuzibwa Gubuyahiri. Balya booshi, iri bakabona íbyamúkoleka
kwo, banasoomerwa bweneene!

Peturu amenyeesa abandu hi'gulu lya Yesu

11 Ku yikyo kyanya, uyo mundu âli ki gwasiri ku Peturu na Yohana. Abandu booshi,
bâli soomirwi bweneene, banasholoolokera yaho bali, áhali mu buuzibwa Mbarazaani
ya Sulumaani.
12 Iri Peturu akababona, anababwira: «E bashosi be'Hisiraheeri, yiri igambo, kituma
kiki ligweti ligamùsoomeza? Na kituma kiki mukoli tuhenekiiri? Tutali twe tushobwiri
ukukiza umundu! Kutanali mbu bwo twe tukwaniini imbere lya Rurema!
13 «Rurema wa bashokuluza biitu, Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo, keera akakuza
umukozi wage Yesu. Anali yoyo Yesu ye mukatanga mu maboko ga'bagoma. Ne'kyanya
Pilaato âli mali shungika kwo agamùshwekuulira ye, mwanalahira.
14 Mwanahuuna kwo'mwitani abe ye mugashwekuulirwa. Kiziga ulya Yesu, ye
wo'kuli, ye na kwaniini imbere lya Rurema.
15 Kundu ye shyoko yo'bulamu, mwanamúyitiisa ku mbalanga. Haliko, Rurema
anamúzuula mu bafwiri. Yiri igambo, tulyagagi tumasi twalyo.
16 «Kwo na kwokwo, no'yu mundu ye mubwini hano, munamúyiji-yiji, keera alonga
ukuyami kanibwa indege ku njira yo'kubiika ubwemeere kwi'ziina lya Yesu. Ee! Lyeryo
iziina lya Yesu, kuguma no'kulibiika kwo'bwemeere, kyo kyatuma akola mugumaana,
nga kwo mukoli múbwini mweshi.
17 «Na buno, e beene witu! Yibyo byoshi byo mukagirira Yesu, mwe na'batwali biinyu,
nyiji kwo mukabigiriirira ku buhwija.
18 Na íbikatumaga bigakoleka, gira Rurema akoleese amagambo go âli mali gwanwa
adeta ku njira ya'baleevi baage booshi, kwo Masiya wage akwaniini alibuzibwe.
19 «Ku yukwo, mutwikirage ku byaha biinyu! Munahinduke bandu ba Rurema, gira
lye'byaha biinyu bihotolwa.
20 Kwokwo, lyo Nahano agakizi mùluhuula, anamùlungikire Yesu. Yoyo Yesu, ye yolya
Masiya ye âli mali gwana amùbiikira.
21 Yesu, akwaniini atee beera mwi'gulu, halinde ukuhisa ku kyanya Rurema agashubi
lingaania ibindu byoshi. Kwokwo, kwo âli mali gwanwa adeta ukulyokera keera ku njira
ya'baleevi baage beeru.

22 «Mukuba, Musa akadeta kwokuno: “Nahano, Rurema winyu agamùtumira
umuleevi úli nga nie, anabe alyosiri mu kati kiinyu. Na ngiisi magambo go'yo muleevi
agamùbwira, mukakizi gatega amatwiri!
23 Ne'ri mundu atangagatwaza, agatwibwa lwoshi mu bandu ba Rurema!*”
24 «Ngiisi íbigweti bigakoleka mu zino siku, abaleevi booshi, bâli mali gwanwa
babitangira ubuleevi. Yukwo, kukatondeerera ku muleevi wage Samweri, halinde
ukuhisa ku ngiisi bandi baleevi. Balya booshi bakagwanwa badeta hi'gulu lyabyo.
25 «Birya byoshi byo Rurema akagwanwa adeta ku njira ya'baleevi, na niinyu,
biryagagi hi'gulu liinyu! Kiri ne'kihango kyo akagira na bashokuluza biinyu, nakyo
kwakundi, kiri hi'gulu liinyu. Mukuba, Rurema akalagaania Hiburahimu kwokuno: “Ku
njira ya'bandu ba mwi'kondo lyawe, kwa'mahanga gooshi gagalonga ukugashaanirwa.†”
26 «Ikyanya Rurema akazuula umukozi wage Yesu mu bafwiri, akatee mútuma
imwinyu. Mukuba, âli loziizi ukukizi mùgashaanira, halinde munalongage ukufu-
ushuka mu mabi giinyu.»

4

Abakulu babiika Peturu na Yohana kwe'kikando

1 Peturu na Yohana, iri bakaba baki gweti bagaganuuza yabo bandu, lyeryo banayami
hikirwa na'bagingi, na'Basadukaayo, kuguma no'mukulu wa'balaazi be'nyumba ya
Rurema.
2 Yabo bakulu booshi, bakayija keera bagarwa. Mukuba, Peturu na Yohana bâli kizi
yigiriza abandu kwo abafwiri bagazuuka mu kati ka Yesu.
3 Yabo bakulu, banagwata Peturu na Yohana. Na mukuba kâli kola kabigingwe,
kyanatuma bagatee balaaza mu nyumba ye'mbohe, kwo bugaakya.
4 Kundu kwokwo, ikyanya Peturu na Yohana bakabwira yabo bandu hi'gulu lya
Yesu, abingi baabo bakamúyemeera. Umuharuuro gwa'bashosi ábâli koli yemiiri Yesu,
gwanahika nga bihumbi bitaanu.
5 Iri bukakya, abatwali ba'Bayahudi banagira inaama yaho i Yerusaleemu, bali
kuguma na'bashaaja baabo, kiri na'bigiriza baabo be'maaja.
6 Na mwi'yo naama, mwâli riiri no'mukulu wa'bagingi Hanaasi, na Kayafa, na Yohana,
na Halegizandere, na'bandi beene wabo Hanaasi.
7 Yabo bakulu booshi, banatumira Peturu na Yohana. Ne'ri bakahika, banabay-
imangika imbere lyabo, banatondeera ukubabuuza, ti: «Aaho! Yibyo mwagiraga,
mwabigira ku bushobozi buki, na kwi'ziina lya nyandi?»
8 Uyo Peturu, anaba akoli yijwiri mwo'Mutima Mweru, anabashuvya: «E batwali, na
niinyu mwe bashaaja!
9 Zeene, tugweti tugabulirizibwa, bwo twatabaala uyu mundu úshuba kirema, mbu
na kutagi kwo akizibwa.
10 «Aaho! Mweshi mumenyage bwija, kuguma na ngiisi bandi Bahisiraheeri booshi,
kwo'yu mundu úyimaaziri imbere liinyu, akola mugumaana ku bushobozi bwi'ziina lya
Yesu Kirisito we'Nazareeti! Uyo Yesu, ye yolya mukayitira ku kibambo. Kundu kwokwo,
Rurema keera akamúzuula mu bafwiri.
11 Uyo Yesu, ye yolya biyandisirwi hi'gulu lyage, ti:
“Ibuye lyo mukalahira, mwe buubasi,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.*”
12 «Ndaaye gundi ye twangalongera mwo'bukize. Mu kihugo kyoshi, ndaalyo lindi
iziina lya'bandu bahaabirwi, lyo tukwiriiri ukukizibwa mwo.»
13 Yabo bakulu, iri bakabona ngiisi kwo Peturu na Yohana bagweti bagashuvya ku
bukaruuke, banâli bayiji, kwo batakalenga mu masomo. Kyanatuma bagasoomerwa
bweneene, banakengeera kwo Peturu na Yohana bâli komeriini na Yesu.
14 Yabo bakulu, iri bakabona kwo'yo mushosi keera akizibwa, anayimaaziri kuguma
na Peturu na Yohana, banabula byo bagaadeta.
15 Kyanatuma bagababwira bombi kwo batee lyoka mu naama yabo. Nabo, banasigala
bagahanuusania.
16 Ne'ri bakabashaaga mwo, yabo bakulu banabuuzania: «Aaho! Yaba bandu, kuti
kwo twamu bagira? Si abandu booshi be'Yerusaleemu, bakoli yiji kwo keera bakola
ikitangaaza kihamu, tutanganakilahira.
17 Ku yukwo, tubabiike kwe'kikando, kwo batwikirage ukukizi deta lirya iziina lya Yesu
mu bandu. Yiki kitangaaza kyo bagira, kitagenderere no'kukizi balumbuuka mwo.»

---

* **3:23 3.23** Bukengeeze 18.15, 18, 19. † **3:25 3.25** Ndondeko 22.18; 26.4. * **4:11 4.11** Zaburi 118.22.

18 Ha nyuma, banashubi tumira Peturu na Yohana, banabakaanya, ti: «Yuvwagwi!
Yiryo iziina lya Yesu, mutashubi ki kolwa mbu mwayigiriza hi'gulu lyalyo! Kiri
no'kudeta, hatagire úgashubi lideta!»
19 Peturu na Yohana, banabashuvya: «Mwenyene, mutwe uluhango, iri bikwaniini
imbere lya Rurema kwo mube mwe tugakizi simbaha, ho twangakizi simbaha Rurema
yenyene.
20 Birya byoshi, tukabiyibonera twenyene, no'kubiyiyuvwirwa, bitanganaziziri kwo
tuleke ukukizi bideta!»
21-22 Peturu na Yohana, mbu badetage kwokwo, yabo bakulu banabula byo bagaba-
hanira kwo. Abandu booshi bâli gweti bagayivuga Rurema, bwo yabo bombi bagira
ikitangaaza kyo'kukiza uyo luzingo. Anâli kola ne'myaka ingingwe ya makumi gana
ukulyokera ukubutwa kwage, azingamiri. Kyanatuma bagashubi biika Peturu na
Yohana kwe'kikando, babuli bahanguula kwo bagende.

Abandu ba Yesu bahuuna Rurema ubutabaazi

23 Peturu na Yohana, iri bakaba keera bashwekuulwa, banagalukira imunda abaabo.
Banabaganuulira byoshi byo babwirwa na'bakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi.
24 Ne'ri abaabo bakaba keera bayuvwa kwokwo, booshi banahuugiza kuguma mu
kuhuuna Rurema, ti: «E Nahano, we mukulu wa byoshi! We kabumba igulu, ne'kihugo,
ne'nyaaja, na íbibiri mwo byoshi.
25 We kanadeta ku kanwa ka shokuluza witu Dahudi, umukozi wawe, ku kyanya
akadeta ku njira yo'Mutima Mweru kwokuno:
"Kituma kiki ibinyamahanga bigweti bigaraakara?
Kundu biyamiri biri mu gira igambi libi, si liryagagi lya busha!
26 Abaami be'kihugo, kuguma na'batwali baabo, keera bayibiika kuguma,
banakoli yiteganwiri, gira balahire Nahano,
balahire na Masiya wage ye akatoola.[†]"
27 «Binabonekeriiri kwo kiri na Heroode na Pondyo Pilaato, nabo keera bakakuumana
mu kano kaaya, kuguma na'Bahisiraheeri na'bapagaani, gira balahire Yesu. Anali ye
mukozi wawe ye ukataluula kwo abe ye Kirisito.
28 «Ngiisi kwo bakagira, byo na byebyo naawe wâli mali gwanwa washungika
ukulyokera keera, ku bukalage bwawe, kwo bigaaba.
29 «Na buno, e Nahano! Ulolage ngiisi kwo keera batubiika kwe'kikando! Tunali
bakozi baawe. Aaho! Utushoboleese, halinde tulonge ukukizi deta igambo lyawe ku
bukaruuke.
30 Unakizi golola ukuboko kwawe mu kukizi kiza abandu. Ukizi yerekana ibisoomeza
bya kwingi kwi'ziina lya Yesu, umukozi wawe mweru.»
31 Yabo bandu, mbu bayusagye ukuhuuna Rurema kwokwo, yaho bâli kumaniri,
hanajugumba! Balya booshi, banayijuzibwa mwo'Mutima Mweru. Banatondeera
ukuyigiriza abandu igambo lya Rurema ku bukaruuke.

Ulushangi lwa'bandu ba Yesu

32 Abemeezi booshi, banaba no'mutima muguma. Ne'nzaliro zaabo, zâli kizi huugiza
kuguma. Ndaaye mundu úwâli desiri kwo ali ne'bindu byage bya yenyene. Mukuba,
ibindu byabo byoshi, byâli kola bya lushangi.
33 Indumwa za Yesu, zanakizi tanga ubumasi ku bukalage, iri banayerekana kwo
Nahano Yesu keera akazuuka mu bafwiri. Na booshi, banakizi gashaanirwa bweneene!
34 Mu kati kaabo, ndaaye úkaniihirwa ne'kindu. Mukuba, ikyanya abandu bâli hiiti
amatongo, kandi iri inyumba, bâli kizi biguliisa.
35 Ne'fwaranga zo bakabilonga kwo, banakizi gendi zisikiiriza indumwa za Yesu. Yizo
fwaranga, zanakizi gabwa, ukukulikirana ni'goorwa lya ngiisi mundu.
36 Hâli riiri no'Mulaawi muguma, iziina lyage ye Yusefu, mubutirwa wa mu poroveesi
ye'Kipuro. Anali ye ndumwa za Yesu zikayinika iziina lya Barinaaba, (kuli kudeta:
wo'kukizi kanania umutima).
37 Barinaaba naye, anaguliisa itongo lyage. Ne'fwaranga zo akalilonga kwo, anayiji
zisikiiriza indumwa.

5

Ubulyalya bwa Hananiya na Safira

1 Hâli riiri mundu muguma, iziina lyage Hananiya. Yehe, bo na mukaage wa Safira,
nabo banaguliisa itongo lyabo.

---

† **4:26 4.25-26** Zaburi 2.1-2.

2 Halikago, ifwaranga zo bakalilonga kwo, yee! Hananiya anazikomoola kwo. Na
mukaage akamenya. Na ízikasigala, Hananiya anagendi zisikiiriza indumwa za Yesu.
3 Uyo Hananiya, ikyanya akahikaga, Peturu anamúbwira: «E Hananiya, maki gano
wagira! Kituma kiki waleka Shetaani ayifunda mu mutima gwawe? Ikyanya ukasigalana
ku fwaranga zo walonga kwi'tongo lyawe, lyo wabeesha Umutima Mweru yenyene!
4 Ikyanya utazi liguliisa, si bishuba bindu byawe! Kiri ne'kyanya keera waliguliisa,
ushubi hangwirwi ukukoleesa ifwaranga zo walilonga kwo, nga kwo utáloziizi! Aahago!
Biki íbyakushimya kwo ugire ibala mwene yiri? Batali bandu bo wabeesha, si wabeesha
Rurema yenyene!»
5 Uyo Hananiya, mbu ayuvwagwe kwokwo, anayami yidikuula haashi. Anayami fwa.
Abandu booshi, iri bakayuvwa ngiisi kwo afwa, banayoboha bweneene.
6 Hanayija imisore, yanayiji zingira ikirunda kyage mu mirondo. Yanakihulukana,
yanagendi kiziika.
7 Iri hakalenga nge'bihe bishatu, muka Hananiya naye anayingira mu nyumba, buzira
kumenya kwo yiba keera afwa.
8 Peturu, anamúbuuza: «Umbwire! Ifwaranga zo mwaguliisa kwi'tongo liinyu, ka
zooshi zeezi?» Na wa naye, ti: «E waliha, zooshi zeezo!»
9 Peturu anamúbwira: «Hafe! Kituma kiki mwalagaana mwe na yibalo kwo mugeze
Umutima Mweru gwa Nahano? Lolaga! Ábashubi ziika yibalo, baabo kandi bakola ha
mulyango. Na naawe, bakola bagakutwala!»
10 Lyeryo ngana, Safira anayitimba mu magulu ga Peturu. Naye anayami fwa. Irya
misore, iri ikashubi yingira, yanagwana Safira naye keera afwa. Yanahulukana ikirunda
kyage, yanagendi kiziika ha butambi lye'shinda ya yiba.
11 Abandu booshi bi'shengero, kiri na'bandi booshi, ikyanya bakayuvwa kwokwo,
banagwatwa ne'kyoba kingi.

Indumwa za Yesu zagira ibitangaaza bingi

12 Indumwa za Yesu, zâli gweti zigaagira ibitangaaza bingi mu bandu. Abandu ba
Yesu, booshi banakizi kuumana mu Mbarazaani ya Sulumaani.*
13 Banakizi huuzibwa bweneene. Kundu kwokwo, mu batâli yemiiri Yesu, ndaaye
úkagira mbu abayibiike mwo.
14 No'muharuuro gwa'bandu ábâli koli yemiiri Nahano, gwanakizi yushuuka bwe-
neene, mwa'bashosi na'bakazi.
15 Abalwazi bâli kizi tangirizibwa mu njira. Banakizi biikwa ku ngingo, na ku birago,
gira mango Peturu alenga, kiri ne'kizunguza kyage kikakizi hika ku baguma baabo.
16 Abandu bingi bweneene, banakizi lyoka mu twaya twe'butambi, banakizi yiji
shololokera yaho i Yerusaleemu. Banaleeta abalwazi baabo, kuguma na ábâli kizi
bamburwa ne'bisigo. Balya booshi, banakizi kizibwa.

Indumwa za Yesu zalibuzibwa

17 Umukulu wa'bagingi, kuguma na'baabo booshi bi'banga lya'Basadukaayo, banag-
watwa no'luugi bweneene hi'gulu lye'ndumwa za Yesu.
18 Kyanatuma bagagendi zigwata, banazilasha mu nyumba ye'mbohe.
19 Halikago bushigi, umuganda wa Nahano anayiji yigula inyiivi ze'yo nyumba,
anazihulukiza ha mbuga, anazibwira:
20 «Mugendi yimanga ha nyumba ya Rurema, munamenyeese ha'bandu ngiisi kwo
bangatuula ku njira mbyahya.»
21 Kwokwo, indumwa za Yesu zanazinduka ha nyumba ya Rurema, nga kwo zabwirwa,
zanatondeera ukuyigiriza ha'bandu.
Ku kyekyo kyanya, uyo mukulu wa'bagingi, kuguma na yabo baabo, banakuumania
abakulu booshi ba'Bayahudi. Banatuma abalaazi iwa nyumba ye'mbohe, gira bagendi
leeta indumwa za Yesu.
22 Haliko, mbu bayingirage mwo, banagwana zirya ndumwa, ndaazo. Banagalukira
imunda abakulu, banababwira:
23 «E banahamwitu, ikyanya twahika ha nyumba ye'mbohe, twagwana inyiivi ziri
mbamike, na'balaazi bayimaaziri ha butambi lyazo. Halikago, iri twaziyigula, ndaaye
mundu ye twagwana mwo.»
24 Ulya mukulu wa'balaazi, kuguma na yabo bakulu ba'bagingi, mbu bayuvwe
kwokwo, banagangaanwa, banabuuzania: «E balya, maki gano?»

* **5:12 5.12** *Mbarazaani ya Sulumaani* yâli riiri ha nyumba ya Rurema.

25 Lyeryo, hanayija mundu muguma, anababwira: «Lolagi! Balya bandu bo mushubi
lashiri mu nyumba ye'mbohe, baabo kandi bakoli yimaaziri ha nyumba ya Rurema
bagweti bagayigiriza ha'bandu.»
26 Lyeryo, umukulu wa'balaazi, kuguma na'balaazi baage, banagendi zileeta. Haliko,
batanayija bagweti bagazitumikira. Mukuba, bâli yobohiri kwa'bandu bangakoli
balasha amabuye.
27 Ne'ri bakaba keera bazihisa mu naama ya'bakulu, uyo mukulu wa'bagingi
anatondeera ukuzibwira:
28 «Si keera tukamùkaanya kwo mutakizi ki yigiriza abandu hi'gulu li'ziina lyo'lya
mundu! Kundu kwokwo, mukiri mu genda mu kano kaaya kooshi ke'Yerusaleemu,
mugweti mugakwiza amigirizo giinyu. Keera mwanahiga kwo mutubetuze umuko
gwage!»
29 Peturu ne'zaabo ndumwa, zanashuvya, ti: «Bitukwiriiri tukizi simbaha Rurema, ho
twangakizi simbaha abandu!
30 Kundu mukayita Yesu ku njira yo'kumúmanika ku kibambo, halikago Rurema wa
bashokuluza biitu anamúzuula.
31 Anamúkuza mu kumúbiika uluhande lwage lwe'lulyo, abe Mutwali, abe na Lukiza.
Kwokwo, lya'Bahisiraheeri baba no'bulyo bwo'kutwikira ku byaha byabo, banakogwe.
32 Birya byoshi, twenyene tukabiyibonera. Kiri no'Mutima Mweru, nagwo gugweti
gugabitangira ubumasi. Gwogwo Mutima Mweru, gwo Rurema ali mu heereza ngiisi
ábamúsimbahiri.»
33 Yabo bakulu, mbu bayuvwagwe kwokwo, arara-rara! Banalooza kwo babayite.
34 Mwi'yo naama, mwanayimuka Umufarisaayo muguma, iziina lyage Gamalyeri. Âli
riiri mwigiriza we'Maaja, anâli kizi haabwa ulushaagwa mu bandu booshi. Anadeta
kwe'ndumwa za Yesu zitee hulusibwa.
35 Iri zikaba keera zahuluka, anabwira abaabo bakulu, ti: «E bashosi be'Hisiraheeri,
yiri igambo lyo mukoli loziizi ukugirira yaba bandu, muliyitonde kwo!
36 «Ku siku ízikalenga, hakahulukira mundu muguma, iziina lyage Tehuda. Âli gweti
agakizi yihaya kwo ali mugangambale. Na'bandu nga magana gana banamúyibiika kwo.
Haliko, iri hakazinda, anayitwa. Na booshi ábâli múkulikiiri, banashaabuka. Ne'byage
byoshi, byanamalira haaho.
37 «Na ku kirya kyanya kya'bandu bakaharuurwa kwo, hanahulukira Umugalilaaya
muguma, iziina lyage Yuda. Uyo Yuda, naye anaba ne'kiso kyage kya'bahuni. Halikago,
naye anayitwa. Na ábâli kizi múkulikira booshi, nabo banashaabuka.
38 «Kwokwo, buno namùbwira, amagambo ga yaba bandu, hatagire úgagayifunda
mwo. Mubaleke! Ishungi zaabo, na ngiisi byo bagweti bagaagira, iri byangaba bilyosiri
mu bandu, bigaafwa ubusha.
39 Haliko, iri byangaba bilyosiri imwa Rurema, mutagaahasha ukubahangirira.
Munayiji kengeera mukola mu hagana na Rurema yenyene!»
40 Yiryo ihano lya Gamalyeri, abaabo banaliyemeera. Kwokwo, banashubi tumira yizo
ndumwa. Ne'ri zikahikaga, banadeta kwo zihimbulwe. Ha nyuma, banazikaanya kwo
zitashubi ki deta hi'gulu li'ziina lya Yesu. Babuli zihanguula kwo zitaahe.
41 Yizo ndumwa, zanahuluka mwi'yo naama ya'bakulu, zishambiiri. Mukuba, Rurema
akabona kwo zikwaniini ukugayirizibwa hi'gulu li'ziina lya Yesu.
42 Zitanatwikira ukukizi menyeesa abandu Imyazi Miija kwo Yesu ye ulya Masiya.
Zanakizi giyigiriza ngiisi lusiku mu nyumba ya Rurema, kiri na mu nyumba za'bandu.

6

Abatabaazi balinda batoolwa

1 Mu yizo siku, umuharuuro gwa'bigirizibwa ba Yesu gwanagenderera ukukizi
yushuuka. Halikago mu kati kaabo, mwanavyuka imidodombo. Ikyanya kyo'kukizi gaba
ibyokulya bya ngiisi lusiku, Abayahudi ábâli kola mu deta indeto ye'kigiriki,* bakabona
kwa'baabo be'Buyahudi bataki gweti bagatwaza abanamufwiri baabo.
2 Yizo ndumwa za Yesu kwo ziri ikumi na zibiri, zanakuumania abemeezi baabo
booshi, zanababwira: «Bitakwaniini kwo tukizi janda ukuyigiriza Igambo lya Rurema,
mbu lyo tukizi shiiba tugagabulira abandu ibyokulya.
3 «E beene witu, mu kati kiinyu, mutoole mwa'bashosi balinda. Babe bayijikiini kwo
bali mu detwa bwija, banayijwiri mwo'Mutima Mweru, banabe bitegeereza. Baabo, bo
tugabiika ku mukolwa gwo'kukizi gaba ibyokulya.

* **6:1 6.1** *kigiriki* Abayahudi ábâli shabukiiri mu mahanga batâli ki yiji indeto yabo. Si bâli kola mu deta izindi.

4 Kwokwo, lyo nyiitu tukizi yitanga mu kuhuuna Rurema, na mu kukizi yigiriza
abandu Igambo lyage.»
5 Yabo booshi, iri bakayuvwa kwokwo, banasiima. Banatoola Setefaano, umundu
úwâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, anâli yijwiri mwo'Mutima Mweru. Banatoola
na Firipo, na Porokoro, na Nikanora, na Timooni, na Parimena, na Nikolayo
we'Handyokiya, úkatee yemeera ibanga lye'Kiyahudi, anabuli yiji yemeera Yesu.
6 Yabo bashosi balinda, bo bakatwalwa imbere lye'ndumwa za Yesu. Zanabahuunira
imwa Rurema, mu kubabiika kwa'maboko.
7 Igambo lya Rurema, lyanagenderera no'kukizi kwira mu bandu. Mu kaaya
ke'Yerusaleemu, umuharuuro gwa'bandu ba Yesu, gwanakizi yushuuka bweneene! Kiri
na'bagingi ba'Bayahudi, abingi baabo nabo banayemeera Yesu.

Setefaano agwatwa

8 Ulya Setefaano, Rurema âli múgashaniiri bweneene, anâli múyijwizi
mwo'bushobozi bwage. Kyanatuma agakizi gira ibitangaaza bya kahebuuza mu
bandu.
9 Halikago, Abayahudi baguma banayiji múhaliiza. Bâli riiri ba mu nyumba nguma
ye'mihumaanano yo bâli kizi buuza Inyumba ya'Bashwekuule. Baguma baabo, bâli
shaaziri i Kureene, ne'Halegizanderiya. Na'bandi baabo, bâli shaaziri i Kirikiya,
ne'Haziya. Yabo Bayahudi, kundu bâli kizi haliiza Setefaano,
10 haliko anakizi bayumuusa, anakizi deta ku bwitegeereze na ku bushobozi
bwo'Mutima Mweru.
11 Yabo Bayahudi, iri bakabona kwokwo, banabulika bandu baguma, gira bagendi
bangaaniza Setefaano kwo atuka Musa, atuka na Rurema.
12 Yago magambo, ikyanya bakagendi gadeta, ganaraakaza bweneene abashaaja
ba'Bayahudi, na'bigiriza be'maaja, kiri na'bagunda. Yabo booshi, arara-rara! Banagendi
birigisha Setefaano, banamúgogombeka mu naama ya'bakulu baabo,
13 banaleeta na mwo tulya tumasi twe'bibeesha.
Yutwo tumasi, twanatondeera ukubangaaniza Setefaano, ti: «Uyu mundu, atali mu
leeza ukutyoza iyi nyumba nyeeru ya Rurema, kiri ne'maaja za Musa!
14 Keera tukayuvwa ngiisi kwo akadeta kwo Yesu we'Nazareeti agahongola iyi nyumba
ya Rurema, anahindule ne'migeeza yo tukasigirwa na Musa.»
15 Yabo bakulu ba'Bayahudi, ngiisi kwo bâli bwatiiri yaho, banatungira Setefaano. Yee!
Banabonaga kwa'malanga gaage gakoli shushiri nga go'muganda.

7

Setefaano ayibulanira mu naama ya'bakulu

1 Uyo mukulu wa'bagingi, anabuuza Setefaano: «Ewe! Yibi byoshi byo bakulega kwo,
ka kwokwo kwo biri?»
2 Setefaano, anashuvya: «E beene witu na badaata! Munyuvwirize! Rurema
wo'bulangashane, akahulukira ku shokuluza witu wa Hiburahimu mu poroveesi
ye'Mezopotamiya, ku kyanya atâli zaazi bungira i Harani.
3 Rurema anamúbwira: "Ushaagage mu kino kihugo kyawe. Usige mwo beene winyu,
unagende mu kihugo kyo ngakuyereka.*"
4 «Kyanatuma Hiburahimu agabunga mu kihugo kyabo kye'Bukalidaayo, anagendi
tuula i Harani. Ne'ri yishe akaba keera afwira yo, Rurema anashubi múbungiisa.
Anamúleeta mu kino kihugo kyo niinyu mukoli tuuziri mwo buno.
5 «Kundu kwokwo, mu kino kihugo, Rurema atakaheereza Hiburahimu mwi'tongo
íryangahisa kiri no'lushando luguma! Si akamúlagaania naaho kwo kigaaba kiri
kye'mwage, kuguma na'bandu ba mwi'kondo lyage. E balya! Akamúbwira kwokwo,
kundu ndaaye mwana ye Hiburahimu âli gweti.
6 «Rurema anashubi bwira Hiburahimu, ti: "Abandu ba mwi'kondo lyawe, bâye gendi
shumbika mu kihugo kye'mahanga. Ne'yo munda, bagaagirwa baja, banahise ye'myaka
magana gana bagweti bagalibuzibwa bweneene!
7 Haliko yabo basheebuja, ngayiji bahana. Na ha nyuma, abandu baawe, banalyoke
mu galya mahanga, banayiji nyikumbira hano.†"
8 «Ha nyuma, Rurema ananywana ikihango na Hiburahimu, kyanâli kizi koleesibwa
ku njira yo'kutenguula. Hiburahimu akayiji buta Hisake. Ne'ri Hisake akahisa isiku
munaana, Hiburahimu anamútenguula. Uyo Hisake naye, anabuta Yakobo. No'yo
Yakobo, naye anabuta abatabana ikumi na babiri, banali bo bashokuluza biitu.

---

* **7:3 7.3** Ndondeko 12.1. † **7:7 7.7** Ndondeko 15.13-14.

9 «Yabo bashokuluza biitu, bakagwatwa no'luugi bweneene hi'gulu lya mwene wabo
wa Yusefu! Kyanatuma bagamúguliisa, agendi ba muja mu mahanga ge'Miisiri. Kundu
kwokwo, Rurema bâli yamiinwi,
10 anakizi múkiza mu malibu gaage gooshi. Anamúbiika mwo'bwitegeereze, halinde
Faraho, mwami we'Miisiri, anamúsiima. Ulya Faraho anamúbiika abe mutwali mukulu
mu kihugo kyabo kyoshi kye'Miisiri, kiri na mu nyumba yage ye'kyami.
11 «Ha nyuma, umwena gwanagunuuza mu kihugo kye'Miisiri, kiri na mu kihugo
kye'Kaanani, halinde abandu banayingira mu makuba bweneene! Bashokuluza biitu,
nabo banabula byo bagaalya.
12 Yakobo, iri akayuvwa kwo mu kihugo kye'Miisiri mukiri ingano, analungika yo yabo
bashokuluza biitu. Yulwo lugeezi lwabo, lwâli riiri lwa mbere lwo'kuhika yo.
13 «Na ku lugeezi lwa kabiri, Yusefu anayimenyeesa imwabo. Nabo kwakundi,
banamenyeekana imwo'yo mwami we'Miisiri.
14 Yusefu, anatuma indumwa imunda yishe Yakobo, kwo ayije iyo munda i Miisiri,
kuguma ne'mbaga yage yoshi kwo bâli riiri bandu makumi galinda na bataanu.
15 «Kwokwo, Yakobo anamanukira iyo munda i Miisiri, inali yeyo munda yo akafwira.
Kiri na bashokuluza biitu ábakasigwa, nabo bakafwira yeyo munda.
16 Ibirunda byabo byanayiji leetwa imwabo mu kaaya ke'Shekemu, byanagendi ziikwa
mu shinda yo Hiburahimu akagula ku fwaranga ndebe imwa'baana ba Hamoori.
17 «Rurema, iri akaba keera agira kwo âli mali gwanwa alagaania Hiburahimu,
Abahisiraheeri bâli kola kandaharuurwa i Miisiri.
18 «Iri hakatamaga, mwanayima ugundi mwami, útâli yiji Yusefu.
19 Uyo mwami, anakizi lyalyania bashokuluza biitu. Âli gweti agabatindimaza, mu
kukyula kwo bakizi kabulira utulenge twabo two'butabana, gira bafwe.
20 «Ku kyekyo kyanya, Musa naye anabutwa, anâli riiri mwana mwija ngana! Iri
akaba keera alererwa mu mwabo myezi ishatu,
21 anagendi biikwa ha mbuga. Muluzi-nyere wo'mwami Faraho, anayiji mútoola,
anagendi lerwa nga mwana wage.
22 Kwokwo, Musa akayigirizibwa amenge gooshi ga'Bamiisiri. Anaba kikalage mu byo
âli kizi deta, na mu byo âli kizi kola.
23 «Ikyanya Musa akaba akola ne'myaka makumi gana, anakumbula ukubona abaabo
Bahisiraheeri.
24 Anagendi gwana Mumiisiri muguma agweti agakomeeresa uwabo muguma. Lyeryo
Musa, anagendi múlwira. Na mu kumúyihoolera, anamúyita.
25 Âli toniri kwa'baabo bagaamenya kwo Rurema agabakiza ku njira yage, batana-
menya.
26 «Ne'ri bukakya, anahulukira ku Bahisiraheeri babiri ábâli kola mu lwa, anagira
mbu abafunge, ti: "E bashosi, maashi! Si mwe baguma! Aahago! Kituma kiki mugweti
mugakomeresania?"
27 «Halikago, uyo úwâli gweti úgakomeeresa uwabo, anasindikira Musa, ti: "Nyandi
úkakubiika kwo ube mutwali witu, unabe mutwi we'maaja ziitu?
28 Ka naani uloziizi ukunyita, nga kwo walaala wayita ulya Mumiisiri?‡"
29 «Musa, mbu ayuvwagwe kwokwo, anatondeera ukuyoboha, anayama agapumukira
i Midyani. Ne'ri akaba akoli shumbisiri yo, anabutira ya'baana babiri.
30 Anamala igindi myaka makumi gana atuuziri yo.
«Lusiku luguma, ku kyanya âli riiri mwi'shamba, hoofi no'mugazi Sinaayi, anahu-
lukirwa kwo no'muganda muguma. Uyo muganda akaboneka mu kishungu-shungu
íkyâli kizi gulumira kwe'mbigi.
31 Musa, mbu agibonage, anasoomerwa ngana! Anagiyegeera luto-luto, gira
agiyitegeereze bwija.
«Lyeryo ngana, anayuvwa izu lya Nahano, lyanadeta kwokuno:
32 "Nie Rurema wa bashokuluza baawe, Hiburahimu, na Hisake, na Yakobo.§"
Musa, mbu ayuvwe kwokwo, analenga mwo'musisi, anayoboha ukushubi lola mwi'yo
ngulumira.
33 «Nahano anashubi múbwira: "Uhogole ibiraato byawe, bwo yaho uyimaaziri, hali
handu hataluule.
34 Niehe, keera nabona ngiisi kwa'bandu baani bagweti bagatindimazibwa i Miisiri.
Keera nanayuvwa ne'kigongeero kyabo. Kwoku nayija ukulyoka mwi'gulu, gira nyiji
bakiza mu buja. Na buno, yijaga! Ngakutuma iyo munda i Miisiri.*"

‡ **7:28 7.28** Kulyoka 2.14. § **7:32 7.32** Kulyoka 3.6. * **7:34 7.34** Kulyoka 3.1-10.

35 «Yoyo Musa, ye bashokuluza biitu bakalahira mu kumúbwira: “Nyandagi úkakubiika kwo ube mutwali witu, unabe mutwi we'maaja ziitu?” Kundu kwokwo, Rurema yenyene ye kamútuma, gira abe ye mutwali wabo, abe na Lukiza wabo, ukukulikirana na ngiisi kwo'lya muganda akagwanwa amúbwira mu kishungu-shungu.
36 «Ha nyuma, Musa anabarongoora, mu kubalyosa i Miisiri. Akahisa imyaka makumi gana, agweti agayerekana ye'bitangaaza bingi. Anakizi bigira ku Nyaaja Ndukula, kiri na mwi'shamba.
37 «Ulya Musa, anali ye yolya úkabwira Abahisiraheeri, ti: “Rurema agamùtumira umuleevi úli nga nie, anabe alyosiri mu kati kiinyu.[†]”
38 Uyo Musa, bâli yamiinwi na bashokuluza biitu mwi'shamba. Anali ye kaganu-ulirwa no'muganda ku mugazi Sinaayi. Anayakiira amagambo ágali mwo'bulamu, anatuleetera go.
39 «Kundu bikaba kwokwo, bashokuluza biitu banalahira mbu batagamúsimbaha, banayifwija mu mitima yabo mbu bagalukire i Miisiri.
40 Banabwira Harooni, ti: “Ewe! Utugirire imigisi, ibe ye gakizi turongoora mu njira. Si uyo Musa yehe, kundu akaturongoora mu kulyoka mu kihugo kye'Miisiri, tutamenya ngiisi kwo aba![‡]”
41 «Mu yizo siku, Abahisiraheeri banagira umugisi úgushushiini ne'nyana. Ba-nagutangira amatuulo, iri banagushambaalira mu kugugirira ulusiku lukulu! Kyanâli kindu naaho kyo bakayigirira na'maboko gaabo.
42 Kyanatuma Rurema, agabarakarira, anabalyoka mwo. Anabaleka bakizi yikumba indonde, nga kwo biyandisirwi mu kitaabo kya'baleevi kwokuno:
“E Bahisiraheeri, ikyanya mukahisa imyaka makumi gana muli mwi'shamba,
ka nie mwâli kizi baagira ibitugwa, mbu lyo mubindangira amatuulo?
43 Nanga! Si mwâli kizi genda mubetwiri uluheero lwo'muzimu Moloki!
Mwanâli kizi betulaga ne'ndonde yo'muzimu gwinyu Refani.
Iyo migisi, yo mukayigirira, mbu lyo mugiyikumba.
Ku yukwo, ngamùgwatiisa imbira,
munatwalwe halinde mu mahanga ágali hala ukuhima i Babeeri.[§]”»
44 Setefaano anashubi deta: «Iyo munda mwi'shamba, bashokuluza biitu bâli yamiini na lirya iheema lye'mihumaanano na Rurema. Likagirwa nga ngiisi kwo Rurema âli mali gwanwa ayereka Musa.
45 «Lyanasigirwa bashokuluza biitu ábâli riiri kuguma na Yoshwa, ikirongoozi kyabo. Nabo, banaliyingirana mu kihugo kyo bakanyaga abandu be'gindi milala. (Mukuba, Rurema yenyene akabayimulira bo.) Lyanabeera mwomwo mu kihugo kyabo, halinde ukuhisa ku kyanya kya Dahudi.
46 «Ne'kyanya Dahudi akabona kwo Rurema amúsiimiri, anamúhuuna ti: “E Rurema wa Yakobo! Umbanguule, maashi! Nguyubakire inyumba.”
47 «Haliko, mugala wage Sulumaani ye kayiji giyubaka.
48 Kundu kwokwo, Rurema ali hi'gulu lya byoshi. Atanatuuziri mu nyumba íziri mu yubakwa na'bandu, nga kwo'muleevi adesiri ti:
49 “Nahano adesiragi kwokuno:
Igulu, kyo kitumbi kyani kyo'bwami.
Ne'kihugo, kyo ndi mu laaviza mwo.
Aaho! Nyumba nyikagi yo mwangaki nyubakira?
Ka hali ahandu ho nangaluhuukira?
50 Birya byoshi, ka ndali nie kabibumba?[*]”»
51 Setefaano anagenderera no'kudeta: «Si muli mindagabika! Imitima yinyu, kiri na'matwiri giinyu, biri nga bya kipagaani. Muyamiri muli mu gahaasa-haasa ku byo'Mutima Mweru, nga kwo bashokuluza biinyu nabo bâli kizi gira!
52 Ka hali muleevi ye batakalibuza? Si bâli kizi yita abaleevi, kundu yabo baleevi bo bâli kizi tanga ubuleevi hi'gulu lyo'kuyija kwo'lya úkwaniini imbere lya Rurema!
«Uyo úkwaniini, ye na yoyo niinyu, keera mukatanga mu bagoma, mwanamúyitiisa.
53 Kundu mwe mukaleeterwa Imaaja za Rurema ku njira ya'baganda baage, haliko mutakazitwaza.»

Setefaano ayitwa

54 Abakulu ba'Bayahudi, mbu bayuvwe amagambo ga Setefaano, arara-rara! Banaton-deera ukushya imihondo hi'gulu lyage.

[†] **7:37 7.37** Bukengeeze 18.15. [‡] **7:40 7.40** Kulyoka 32.1. [§] **7:43 7.42-43** Hamoosi 5.25-27. [*] **7:50 7.49-50** Hisaaya 66.1-2.

55 Kundu kwokwo, Setefaano âli yijwiri mwo'Mutima Mweru. Ne'ri akalegamira hi'gulu, yee! Anabona ubulangashane bwa Rurema, na Yesu ayimaaziri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema.
56 Haaho, anadeta: «Lolagi! Ngoli bwini kwi'gulu lyayiguka! No'Mwana wo'Mundu ayimaaziri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema!»
57 Lyeryo, yabo bakulu ba'Bayahudi banaziba amatwiri gaabo, iri banayamuluka. Booshi, banayami yadukira ku Setefaano.
58 Banamúhalamulira inyuma lya'kaaya, banatondeera ukumúvurumika amabuye. Utumasi twa yibyo, twanabiika imirondo yatwo ha magulu ga musore muguma, iziina lyage Sahuli.
59 Ne'kyanya bakaba baki gweti bagavurumika Setefaano amabuye, anadeta: «E Nahamwitu Yesu, uyakiire umutima gwani!»
60 Lyeryo, anayifudika haashi, anayamiza na kwokuno: «E Nahamwitu, kino kyaha kyabo, utakizi bashumuza kyo.» Mbu ayusagye ukudeta kwokwo, anayami fwa.

8

1-2 Sahuli naye, âli riiri mu bakayemeera kwo Setefaano ayitwe. Ha nyuma, abandu ábâli simbahiri Rurema, banagendi múziika. Ne'kyanya bakamúkengeera mu kigandaaro kyage, banajengeerwa bweneene.
Ku lwolwo lusiku lwo Setefaano akayitwa kwo, abandu bi'shengero lye'Yerusaleemu, banatondeera ukulibuzibwa bweneene. Kyanatuma yabo booshi banashabukira i Buyahudi, ne'Samariya. Indumwa za Yesu naaho, zo zikasigala i Yerusaleemu.
3 Sahuli naye anatondeera ukunyagaza abandu bi'shengero. Anakizi genda agayifunda mu nyumba zaabo, iri anahalamula mwa'bashosi na'bakazi. Ne'kyanya âli kizi bagwata, anakizi gendi balasha mu nyumba ze'mbohe.

Firipo ayigiriza mu kaaya ke'Samariya

4 Yabo bandu ba Yesu, ikyanya bakashaabuka, banakizi genda bagamenyeesa Imyazi Miija mu bandu.
5 Firipo naye, anamanukira mu kaaya kaguma ke'Samariya, anatondeera ukumenyeesa abandu hi'gulu lya Kirisito.
6 Yabo bandu, iri bakayuvwa amagambo ga Firipo, babona ne'bitangaaza byo âli gweti agaagira, banakizi mútega amatwiri bweneene!
7 Mukuba, âli kizi yimula ibisigo mu bandu bingi. Yibyo bisigo, mu kushaaga, byâli kizi yamuluka. Anakizi kiza ne'birema bingi, kiri no'tundende twingi kwakundi.
8 Kwokwo, mu yako kaaya, awi yiyi yiyi! Mwanaba umushambaalo ngana!

Peturu akanukira Simooni munamaleere

9 Yaho mu kaaya ke'Samariya, mwâli riiri umunamaleere muguma, iziina lyage Simooni. Uyo Simooni, âli mali soomeza abandu booshi be'yo munda, mu kukizi gira ibya maleere. Anâli gweti agayihaya kwo ali ndabalalwa.
10 Abandu booshi, abagunda na'batwali, bâli kizi múyuvwiriza, iri banadeta: «E balya, uyu ye bushobozi bwa'bamungu, úbuli mu detwa Bushobozi Bukulu!»
11 Na íbikatuma bagakizi múyuvwiriza, bwo âli kola siku nyingi ali mu basoomeza na'maleere gaage.
12 Haliko, ikyanya Firipo akayiji bamenyeesa Imyazi Miija hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema, na hi'gulu li'ziina lya Yesu Kirisito, banagiyemeera, abashosi na'bakazi, banabatiizibwa.
13 Simooni naye, anayemeera Yesu, anabatiizibwa, anakizi genda akulikiiri Firipo. Ne'ri akabonaga ibitangaaza bihamu byo Firipo âli kizi gira, ehee! Anasoomerwa ngana!
14 Indumwa za Yesu ízâli sigiiri i Yerusaleemu, iri zikayuvwa ngiisi kwa'bandu be'Samariya nabo keera bakayemeera Igambo lya Rurema, zanabalungikira Peturu na Yohana.
15 Ne'ri bakahika, banahuunira yabo bandu, gira nabo bayakiire Umutima Mweru.
16 Mukuba, ndaaye kiri no'muguma wabo úwâli mali guyakiira. Bâli ki batiziibwi naaho kwi'ziina lya Nahano Yesu.
17 Peturu na Yohana, mbu babababiikage kwa'maboko, lyeryo nabo banayami yakiira Umutima Mweru!
18 Simooni, mbu abonage ngiisi kwa'bandu keera bayakiira Umutima Mweru ku njira yo'kubiikwa kwa'maboko, anayami shonga Peturu na Yohana ifwaranga, anababwira:
19 «Yubu bushobozi, mubumbeereze, gira naani, ngiisi ye ngakizi biika kwa'maboko, anayami yakiira Umutima Mweru!»

20 Peturu, anamúshuvya: «Hafe! Wehe ne'fwaranga zaawe, mufwirage ku mbinga!
Si utoniri kwo wangagula ikigabi kya Rurema ku fwaranga!
21 Nanga! Ndaayo ngoome yo uhiiti mu yugu mukolwa gwa Rurema. Si umutima
gwawe guhengamiri bweneene imbere lyage.
22 Aahago! Yubu buligo bwawe, ubutwikire kwo. Unahuune Nahano ulukogo, gira
akukoge ku mitono yawe mibi.
23 Nabona kwo ukiri mwo'luugi! Ne'byaha byawe, bikoli kushwesiri.»
24 Simooni naye, ti: «E maashi! Mumbuunire imwa Nahano, gira mu gano magambo
mwadeta, ndayiji gwatwa kiri ne'liguma lyago!»
25 Ikyanya Peturu na Yohana bâli riiri i Samariya, nabo banatanga ubumasi hi'gulu
lya Nahano Yesu, banayigiriza abandu hi'gulu li'Gambo lyage. Ne'kyanya bakagalukira
i Yerusaleemu, banagenda bagamenyeesa Imyazi Miija na mu tundi twaya twingi twe'yo
munda.

Firipo aganuuza umukulu we'Hendyopiya

26 Umuganda wa Nahano, anabwira Firipo ti: «Ushokole injira íleeziri mwi'shamba,
uluhande lwe'kisaka, irya ílyosiri i Yerusaleemu mu kugenda i Gaza.»
27 Kwokwo, Firipo anayimuka, anashokola njira.
Ne'ri akaba akiri mu njira, banagwanana no'mukulu muguma wa mu kihugo
kye'Hendyopiya úwâli riiri mutungule.* Anali ye wâli yimangiiri ibindu byoshi bya
Kandaake, mwami-kazi we'yo munda. Uyo mukulu, âli geeziri i Yerusaleemu hi'gulu
lyo'kugendi yikumbira yo Rurema.
28 Âli kola mu taaha, abwatiiri mwi'gaare lyage, agweti agaasoma mu kitaabo
kyo'muleevi Hisaaya.
29 Lyeryo, Umutima Mweru gwanabwira Firipo: «Uduukage yiri igaare, unaliku-
likire!»
30 Firipo, analitibita kwo, analiduuka. Ne'ri akayuvwa kwo'yo mukulu ali mu soma
mu kitaabo kyo'muleevi Hisaaya, anamúbuuza: «Yago magambo go ugweti ugaasoma,
ka ugasobanukiirwi?»
31 Anamúshuvya: «Kutagi kwo nangasobanukirwa nago, ndaanaye mundu
wo'kuganzobanulira? Nakuhuuna, ushonerage muno, tubwatalanwe!»
32 Yago Mandiko Meeru go âli gweti agaasoma, go gaaga:
«Akasholerwa nga kibuzi íkigagendi tongeerwa.
Kundu kwokwo, anahulika naaho,
nga kwe'kyanabuzi kiri mu hulika ku kyanya kiri mu kemwa ubwoya.
33 Akagayirizibwa mu kunyagwa ukuli kwage.
Ndaanaye mundu úwangaganuula imyazi ye'kibusi kyage,
mukuba uburambe bwage bukagitulwa hano mu kihugo.†»
34 Uyo mukulu, anabwira Firipo: «E waliha, nakuyinginga umbwire. Yago magambo
go'buleevi, galyagagi hi'gulu lya nyandi? Ka hi'gulu lyage yenyene, kandi iri hi'gulu
lyo'gundi?»
35 Lyeryo, Firipo anatondeerera ku gaago magambo ga Hisaaya, anamúmenyeesa
hi'gulu lye'Myazi Miija ya Yesu.
36 Ne'ri bakaba baki genderiiri mu njira, banahika áhali amiiji. Uyo mukulu
anamúbwira: «Kundi kutagi? Amiiji yaga. Aaho! Biki íbyangaki mbuza kwo
ndabatiizibwe?» [
37 Firipo anamúshuvya: «Iri wangayemeera Yesu Kirisito ku mutima gwawe gwoshi,
lyo wangabatiizibwa.» Uyo mukulu, ti: «Ee! Nayemeera kwo Yesu Kirisito ali Mwana
wa Rurema.»]
38 Lyeryo, uyo mukulu anadeta kwi'gaare lyage liyimangikwe. Haaho, yabo bombi
banayegeera amiiji. Ne'ri bakagayikira mwo, Firipo anamúbatiiza.
39 Ikyanya bakalyoka mu miiji, Firipo, Umutima gwa Nahano gwanamúhunguukana.
Uyo mukulu atanaki shubi múbona, anagenderera no'lugeezi lwage akoli shambiiri.
40 Firipo anayiji boneka mu kaaya ke'Hazoto. Anagenda agalenga mu twaya twoshi
twe'yo munda, agweti agamenyeesa ye'Myazi Miija, halinde anahika na mu kaaya
ke'Kahisariya.

9

Sahuli akizibwa

---

* **8:27 8.27** *mutungule* Mu yizo siku, hali ikyanya abatungule bakabiikwa mu bakulu ba mu tujumiro. † **8:33 8.32-33** Hisaaya 53.7-8.

1 Mu yizo siku, Sahuli anagenderera ukubiika ikikando mu bigirizibwa ba Nahano.
Anababwira kwe'ri bangagenderera ukukulikira Yesu, agakizi bayita. Kwokwo,
anagendera umukulu wa'bagingi,
2 anamúhuuna amaruba go agakizi gendana mu nyumba ze'mihumaanano
ze'Damasiki. Ngiisi bakulikizi ba Yesu bo agakizi gwanaga mwo, baba bashosi kandi
iri bakazi, akizi bashweka, anabaleete i Yerusaleemu.
3 Iri Sahuli akaba keera alonga amaruba, anashokola injira yo'kugenda i Damasiki.
Haliko, mu kalenge-renge, mbu bayegererage yo, ulukeera lukayu úlulyosiri mwi'gulu,
lwanamúyakira imbande zooshi, ngaa!
4 Ulya Sahuli anayibumbulika haashi, anayuvwa izu ligweti ligamúbuuza, ti: «E
Sahuli, e Sahuli! Kituma kiki ugweti ugandibuza?»
5 Sahuli, ti: «E Nahano, we nyandi?» Anamúshuvya: «Nie Yesu, nie ugweti ugalibuza.
6 Aaho! Yimuka! Yingira mu kaaya. Mwomwo, mwo ugabwirirwa ngiisi byo ukwiriiri
ukugira.»
7 Abandu ábâli balamiinwi na Sahuli, mbu babonage kwokwo, banajingalala. Mukuba,
yiryo izu, nabo bakaliyuvwa. Haliko, umundu yenyene, ndaaye bakabona.
8 Kwokwo, Sahuli anayinamuka. Ne'ri akazibuula amasu, ndaakyo kindu kyo akashubi
bona! Balya baabo, banagenda bamúgwetiiri ku kuboko, banamúyingiza mu kaaya
ke'Damasiki.
9 Anahisa isiku zishatu átabona, átanalya, átananywa.
10 Ne'yo munda i Damasiki, hâli riiri mwigirizibwa muguma wa Nahano, iziina
lyage Hananiya. Uyo Hananiya, Nahano anamúhamagala kwokuno mu mabone: «E
Hananiya!» Naye, ti: «E Nahano, nguteziri amatwiri.»
11 Nahano anamúbwira: «Ugendage mu nyumba ya Yuda, ku njira íri mu buuzibwa
Ngolole. Unabuuze mwo'mundu wa mu kaaya ke'Tariso, iziina lyage Sahuli. Na buno,
uyo Sahuli agweti agahuuna Rurema.
12 Keera anabona amabone. Mu kati kaago, abona umundu úli mu buuzibwa Hananiya
ayingira mu nyumba yo ali mwo, anamúbiika kwa'maboko, gira alonge ukushubi bona.»
13 Hananiya anashuvya: «E maashi Nahano, si bandu bingi keera bakanganuulira
ngiisi kwo'yo Sahuli akanyagaza abandu baawe iyo munda i Yerusaleemu!
14 Na buno akolaga hano! Anakoli hangwirwi na'bakulu ba'bagingi kwo ayiji shweka
ngiisi ábali mu huuna Rurema kwi'ziina lyawe.»
15 Nahano, ti: «Gendaga naaho! Uyo mundu, nienyene keera namútoola kwo abe
mukozi wani. Agakizi genda ali mu menyeesa iziina lyani mu batali Bayahudi, na mu
baami baabo, kiri na mu Bayahudi kwakundi.
16 Ngaki múyereka ngiisi kwo agakizi libuuka bweneene hi'gulu li'ziina lyani.»
17 Uyo Hananiya, mbu ayingirage mu nyumba, anabiika Sahuli kwa'maboko,
anamúbwira: «E mwene witu Sahuli, Nahamwitu Yesu ye wanduma imwawe,
gira ulonge ukushubi bona, unayijuzibwe mwo'Mutima Mweru. Anali ye yolya
úwakuhulukira kwo mu njira, ku kyanya ushuba mu yija hano.»
18 Lyeryo ngana, yee! Mu masu ga Sahuli, mwanatibuka íbiri nga magamba. Haaho,
anatondeera ukushubi bona. Kwokwo, anayimuka, anabatiizibwa.
19 Ne'ri akaba keera alya, anashubi kana indege.

Sahuli akolera Yesu i Damasiki

Sahuli, anagira siku ngerwa mu kaaya ke'Damasiki, ali kuguma na'bigirizibwa ba
Yesu.
20 Anayami tondeera ukukizi genda mu nyumba ze'mihumaanano za'Bayahudi, iri
anabayigiriza kwo Yesu ye Mwana wa Rurema.
21 Abandu booshi, iri bakayuvwa amigirizo gaage, banasoomerwa bweneene, banabu-
uzania: «E balya, uyu mundu, ka atali ye yolya úshuba mu genda aganyagaza abandu
ba Yesu iriira munda i Yerusaleemu? Ka bitanali byo byamúleeta hano, gira abururunge
abandu ba Yesu, anabatwale mu bakulu ba'bagingi?»
22 Kundu kwokwo, Sahuli anakaviiriza ukukizi yigiriza abandu hi'gulu lya Yesu ku
bukalage. Anakizi yereka Abayahudi ku bweranyange kwo Yesu ye ulya Masiya, halinde
anakizi bayumuusa.
23 Ne'ri hakalenga isiku nyingi, Abayahudi banagira igambi lyo'kumúyita.
24 Ubushigi ni'zuuba, banakizi yama bagamúyitegeera ku miryango ya'kaaya, gira
bakamúyitire ho. Haliko, yiryo igambi lyo'kumúyita, analihwehukwa.
25 Kyanatuma abakulikizi baage bagamúhamba mu kitiri bushigi, banamúleeza mu
kaazo ákâli riiri ku luzitiro lwa'kaaya, banamúshonoolera imbuga.

Sahuli agenda i Yerusaleemu

26 Ha nyuma, Sahuli anagenda i Yerusaleemu, anagira mbu ayibiike ku bigirizibwa ba
Yesu. Haliko, booshi banakizi ba makengwa-makengwa hi'gulu lyage, bwo batâli zaazi
yemeera kwo akola mukulikizi wa Yesu.
27 Kundu kwokwo, Barinaaba yehe anatwala Sahuli imunda indumwa za Yesu.
Anaziganuulira ngiisi kwo Sahuli akabona Nahano mu njira yo'kugenda mu kaaya
ke'Damasiki, na ngiisi byo Nahano akamúbwira. Anazimenyeesa na ngiisi kwo Sahuli
akayigiriza abandu be'yo munda hi'gulu lya Yesu, buzira kyoba.
28 Kwokwo, Sahuli anabeera kuguma ne'ndumwa za Nahano. Anakizi genda
agazunguluka i Yerusaleemu, iri anayigiriza abandu hi'gulu lya Nahano ku bukaruuke.
29 Yago magambo ga Yesu, anagaganuula na mu Bayahudi baguma ábâli kola mu deta
indeto ye'kigiriki. Haliko banakizi hambanwa. Ne'ri hakatamaga, nabo banaloozi gira
mbu bamúyite.
30 Iri abandu ba Yesu bakamenya kwokwo, banayami múherekeza halinde mu kaaya
ke'Kahisariya. Banamútuma mu kaaya ke'Tariso.*
31 Mu yizo siku, ishengero lyanaba no'mutuula hooshi mu poroveesi ye'Buyahudi,
kiri na mu ye'Galilaaya, na mu ye'Samariya. Abandu bi'shengero banakizi kanibwa, iri
banakizi simbaha Nahano. Umutima Mweru, gwanakizi batabaala, halinde umuharuuro
gwabo gwanakizi yushuuka.

Peturu akiza uluzingo Hayineya

32 Ikyanya Peturu akaba akola mu lenga ngiisi handu, anamanukira na mu kaaya
ke'Luuda, gira agendi lamusa abandu ba Rurema be'yo munda.
33 Na mu yako kaaya, anagwana mwo'mundu úzingamiri, iziina lyage Hayineya. Âli
kola myaka munaana ali ha ngingo.
34 Peturu anamúbwira: «E Hayineya, Yesu Kirisito keera akukiza. Vyukaga, uyaje
ingingo yawe!» Lyeryo ngana, Hayineya anayami vyuka.
35 Yabo bandu be'Luuda, na'ba mu muhyahya gwe'Sharooni, mbu babonage ngiisi kwo
Hayineya akizibwa, booshi banayemeera Nahano.

Peturu aholoolola Dorokaasi

36 Mu kaaya ke'Yopa, mwâli riiri mukazi muguma, mwigirizibwa wa Yesu, iziina lyage
Tabita. (Na mu gindi ndeto, yiri iziina liri mu detwa Dorokaasi.†) Uyo Dorokaasi, âli
yamiri ali mu tabaala abakeni. Anâli kizi gira igindi mikolezi miija.
37 Mu zeezo siku, Dorokaasi anakayirwa no'bulwazi. Ne'ri hakatama, anafwa. Abandu
banakaraba ikirunda, banagendi kilambika mu kisiika kya mu nyumba íyâli riiri hi'gulu
lye'yabo.
38 Abigirizibwa be'yo munda, mbu bayuvwe kwo Peturu akola mu kaaya ke'Luuda,
banayami mútumira ya'bandu babiri. (Mukuba, yako kaaya kâli riiri hoofi ne'Yopa.)
Yabo bombi, iri bakahika ha mwa Peturu, banamúyinginga, ti: «E Peturu, we kongwa!
Twakuyinginga, uyije imwitu buzira kutinda!»
39 Iri Peturu akayuvwa kwokwo, banagendanwa. Ne'ri bakahikaga i Yopa, ba-
namútwala mwi'banda lya mu nyumba íri hi'gulu lye'yabo. Banamufwiri booshi,
banamúsokanana, bagweti bagaalira ku kimombo. Banakizi múyereka amakanju,
ne'gindi mirondo yo Dorokaasi akabahangira, ku kyanya âli ki riiri mugumaana.
40 Yabo booshi, Peturu anababwira: «Hulukiri imbuga!» Anatee fukama, anahuuna
Rurema. Anabuli hindukira imunda yikyo kirunda, anadeta: «E Tabita, vyukaga!» Iri
Peturu akadeta kwokwo, Tabita analambuula amasu. Ne'ri akabona Peturu, anavyuka,
anabwatala!
41 Peturu, anamúgwatira ku kuboko, anamútabaala, gira ayimange bwija. Anaham-
agala banamufwiri, na'bandi bandu ba Yesu, ti: «Muyabiiri!» Anabahikiiriza ye, akola
mugumaana!
42 Ikyanya Dorokaasi akakizibwa, umwazi gwanayami lumbuuka mu kaaya kooshi
ke'Yopa. Kyanatuma abandu bingi bagayemeera Nahano.
43 Peturu, anahisa isiku nyingi, atuuziri yaho, ashumbisiri mu nyumba ya'maziina
gaage Simooni, umuhuzi we'mbu.

10

Korineryo atumira Peturu

---

* **9:30 9.30** *Tariso* ye'mwabo Pahulu. † **9:36 9.36** *Dorokaasi* umugeeza gwalyo: mbongo.

1 Mu kaaya ke'Kahisariya, mwâli riiri mukulu muguma wa'basirikaani, iziina lyage Korineryo. Uyo Korineryo, âli yimangiiri ikiso kya'basirikaani igana, íkyâli kizi buuzibwa Kiso kya'Bahitalyana.
2 Âli riiri mundu wa Rurema, anaba amúsimbahiri, kuguma na'bandu booshi ba mu nyumba yage. Âli kizi múhuuna ngiisi kyanya, anâli kizi tabaala abakeni.
3 Lusiku luguma, nga ku bihe mwenda bya mwi'zuuba, Korineryo anabonaga amabone. Mu kati kaago, anabona kwo'muganda wa Rurema amúhulukira kwo, anamúbwira: «E Korineryo!»
4 Korineryo anamúhenekera hi'gulu lye'kyoba, anamúbuuza: «E Nahano, biki?»
Uyo muganda, ti: «Rurema keera ayuvwa amahuuno gaawe, anabwini na ngiisi kwo uli mu kizi tabaala abakeni. Ee! Yibyo byoshi, aki bikengiiri mwi'gulu.
5 Ku yukwo buno, utumage abandu mu kaaya ke'Yopa, bagendi leeta Simooni Peturu.
6 Ashumbisiri imwa mazina gaage Simooni, umuhuzi we'mbu. Ne'nyumba yage, iri ku butambi bwe'nyaaja.»
7 Uyo muganda, ikyanya akayusa ukubwira Korineryo kwokwo, anayigendera. Korineryo, anahamagala babiri mu bakozi baage, kuguma no'mulemberezi wage muguma úwâli simbahiri Rurema.
8 Ne'ri akayusa ukubaganuulira ngiisi íbyakoleka, anabatuma i Yopa.
9 Iri bukakya, banashokolaga injira. Ne'ri kakaba kakola nga kalenge-renge, banayegerera i Yopa.

Peturu abona amabone

Ku kyekyo kihe, Peturu anaba keera ashonera hi'gulu lye'nyumba,* gira agendi huunira ho Rurema.
10 Âli koli shalisiri, anasara bweneene ukulya.
Ne'ri bakaba bakiri mu múkolera ibyokulya, anabonaga amabone.
11 Mu kati kaago, anabona kwi'gulu lyayiguka. Ne'kindu íkiri nga mulondo muhamu kigwetiirwi ku mitwe yakyo ina, kyanajookera hano mu kihugo.
12 Na mu nda lyakyo, mwâli riiri ngiisi mulala gwe'nyamiishwa, na íbiri mu yibulula, kiri no'tunyuni two'kubalala mu kyanyaanya.
13 Peturu anayuvwa izu, lyanamúbwira: «E Peturu, yimuka! Ubaage yibi, ulye!»
14 Peturu naye, ti: «E Nahamwitu, nanga! Si ndazindi lya ibyokulya byoshi byo'muziro, kandi iri íbiyulubiiri!»
15 Yiryo izu, lyanashubi múbwira: «Ngiisi byo Rurema keera ayeruusa, utakizi ki bishembuula kwo biri no'muziro!»
16 Yiryo igambo, iri likaba keera lyakoleka ubugira kashatu, lyeryo umulondo gwanashubi kululirwa mwi'gulu.
17 Ikyanya Peturu akaba aki gangaanirwi hi'gulu lya'mabone, yabo bandu ba Korineryo, banaba keera bayerekwa áhali inyumba ya Simooni, banâli koli yimaaziri ha mulyango gwayo.
18 Banaberangira mu kubuuza: «Ka hano, ho Simooni Peturu ashumbisiri?»
19 Ne'kyanya Peturu akaba akiri mu tona hi'gulu lya'mabone, Umutima Mweru gwanamúbwira: «Yuvwagwa! Ha mbuga, hakola abandu bashatu, bakuloziizi.
20 Aaho! Ushonooke, munagendanwe buzira kusisiitwa. Mukuba, niehe nienyene, nie wabatuma.»
21 Iri Peturu akaba keera ashonookera haashi, anabwira yabo bandu, ti: «Nie yono nie mugweti mugalooza. Aaho! Bikagi byo mugweti mugandoogeza?»
22 Nabo, ti: «Twatumwa no'mukulu muguma wa'basirikaani, iziina lyage Korineryo. Uyo Korineryo, agweti agahuuzibwa na'Bayahudi booshi. Mukuba, asimbahiri Rurema, anali mu gira íbikwaniini imbere lyage. Na buno, umuganda amúbwira kwo akutumire, gira akayuvwe ngiisi byo ugamúganuulira.»
23 Peturu anayami bayegereza mu nyumba, anabahandiisa.

Peturu mu nyumba ya Korineryo

Iri bukakya, Peturu na yabo bashatu banalyoka i Yopa, banagenda baherekeziibwi na'bandu ba Yesu be'yo munda.
24 Ne'ri bukashubi kya, banahika mu kaaya ke'Kahisariya. Banagwana Korineryo akoli balindiriiri. Keera akuumania beene wage, kuguma na'biira baage ba vyuka-ngwejere.
25 Peturu, mbu ahikage ha mwa Korineryo, Korineryo anagendi músanganira. Anafukama imbere lyage, mu kumúheereza ulushaagwa.

---

* **10:9 10.9** Abayahudi baguma bâli kizi vimba inyumba zaabo mu kutambika amatavi hi'gulu, banagabaraate kwe'nzizi, no'kugahoma kwo'bulongo. Na yaho ho bâli kizi luhuukira. 1 Samweri 9.25.

26 Haliko, Peturu anamúyimusa, anamúbwira, ti: «E waliha, yimuka! Si naani ndi
mundu nga we!»
27 Lyeryo, Peturu na Korineryo banayingira mu nyumba bagweti bagaganuula.
Banayiji gwana mukoli kumaniri abandu bingi.
28 Peturu anababwira: «Muyiji-yiji kwo twe Bayahudi tutahangwirwi ne'maaja
ziitu kwo tukizi komeerana na'bandu be'gindi milala. Kiri no'kugendi balamusa,
tutahangwirwi! Kundu kwokwo, Rurema keera anyereka kwo hatagire mundu yeshi
ye ngakizi ki shembuula kwo ali ne'kizira, kandi iri kwo ayulubiiri.
29 Kyo kyatuma ikyanya mwandumira, nanayami yija, buzira kusisiitwa. Aaho! Bikagi
byo mwandumirira?»
30 Korineryo anamúshuvya: «Keera halenga isiku zishatu, ukulyokera ho njuba
mu huuna Rurema mwi'no nyumba yani, ku kihe nga kyekino kye'bihe mwenda
bya mwi'zuuba. Lyeryo, nanabona umundu akoli yimaaziri imbere lyani, ayambiiti
imirondo ígweti ígalangashana.
31 «Anambwira: "E Korineryo! Rurema keera ayuvwa amahuuno gaawe. Anakengiiri
ngiisi kwo uli mu tabaala abakeni.
32 Kwokwo, utumire Simooni Peturu. Ashumbisiri i Yopa, imwa mazina gaage Simooni,
umuhuzi we'mbu. Ne'nyumba yage iri ku butambi bwe'nyaaja."
33 Kwokwo, nanayami kutumira. Naawe, wagira bwija bwo wayija. Aahago! Tweshi
tukola imbere lya Nahano Rurema, gira tuyuvwe ngiisi ga'kutekerera.»
34 Peturu anababwira: «Buno, lyo ngi menyaga kwo biri ukuli, Rurema atali mu gira
indoola mu bandu!
35 Si ali mu yemeera abandu ba ngiisi mulala ábamúsimbahiri, banabe bali mu gira
íbikwaniini imbere lyage.
36 Lyeryo igambo, lyo Rurema keera akatumira Abahisiraheeri. Mukuba, nabo,
akabamenyeesa Imyazi Miija kwo bangalonga umutuula mu kati ka Yesu Kirisito. Uyo
Yesu, ye na Nahano wa'bandu booshi.
37 «Mwenyene, muyiji ngiisi íbikakoleka mu kihugo kyoshi kye'Buyahudi. Bikaton-
deerera i Galilaaya, ku kyanya Yohana âli mali yigiriza abandu kwo babatiizibwe.
38 Uyo Yesu we'Nazareeti, Rurema akamútaluula, anamúbiika mwo'Mutima Mweru,
no'bushobozi. Na bwo Rurema bayamiinwi, kyanatuma agakizi genda ali mu gira amiija
mu bandu. Na ngiisi ábâli gandamiirwi no'bushobozi bwa Shetaani, anakizi bakiza.
39 «Byoshi byo Yesu akagira mu poroveesi ye'Buyahudi, ne'Yerusaleemu, twâli kizi
biyibonera. Ha nyuma, anayitwa ku njira yo'kubambwa ku bibambo.
40 Haliko, ku lusiku úlugira izishatu, Rurema anamúzuula, anamúyerekana mu
bandu.
41 «Kundu kwokwo, batali booshi ábakamúbona. Si twehe naaho, twe tukamúbona.
Mukuba, twâli mali gwanwa twatoolwa na Rurema kwo tugaaba tumasi twage. Ku
kyanya Yesu akaba keera azuuka mu bafwiri, twe twâli kizi lyanwa no'kunyweranwa.
42 Anasiga atubwira kwo tukizi menyeesa abandu Imyazi Miija. Tukizi tanga
no'bumasi kwo ye kabiikwa na Rurema, halinde akizi twa imaaja za'bagumaana, ne'za
abafwiri.
43 «Uyo Yesu, abaleevi booshi bâli mali gwanwa badeta hi'gulu lyage, kwe'ri umundu
angamúyemeera, agaakogwa ibyaha ku njira yi'ziina lyage.»

Ábatali Bayahudi nabo bayakiira Umutima Mweru

44 Peturu mbu abe aki gweti agaadeta kwokwo, lyeryo ngana yabo booshi, banashon-
ookerwa kwo no'Mutima Mweru.
45 Abemeezi be'Kiyahudi ábâli herekeziizi Peturu, iri bakabonaga kwo kiri na'bandu
be'gindi milala nabo, keera bayonerwa kwo'Mutima Mweru, banasoomerwa bweneene!
46 Mukuba, bâli yuvwiti ngiisi kwa'bandu be'gindi milala bakola mu deta ku zindi-
zindi ndeto, mu kuhuuza Rurema.
Haaho, Peturu anadeta:
47 «Si yaba bandu nabo keera bayakiira Umutima Mweru, nga kwokulya nyiitu
tukaguyakiira! Aahago! Nyandi úwangaki babuza, kwo bataki batiizibwe ku njira
ya'miiji!»
48 Peturu anadeta kwo Korineryo na'baabo babatiizibwe kwi'ziina lya Yesu Kirisito.
Ha nyuma, banahuuna Peturu kwo batee beeranwa yaho siku ngerwa.

11

Peturu amenyeesa íbikakoleka mu batali Bayahudi

1 Indumwa za Yesu, na'bandi bandu baage be'yo munda i Buyahudi, banayiji yuvwa
kwo ábatali Bayahudi nabo keera bayakiira igambo lya Rurema.
2 Kwokwo, ikyanya Peturu akazamuukira i Yerusaleemu, Abayahudi ábâli koli yemiiri
Yesu, banatondeera ukumúlega, ti:
3 «Si ushuba mu yifunda mu nyumba za'bandu be'gindi milala, iri munashangiira
ibyokulya!»
4 Haaho, Peturu anabatondobolera ngiisi íbikakoleka, anababwira:
5 «Lusiku luguma, nâli riiri mu kaaya ke'Yopa. Ne'ri n'gaba ngweti ngahuuna Rurema,
nanabonaga amabone. Na mu kati kaago, nanabona ikindu íkiri nga mulondo muhamu
kigwetiirwi ku mitwe yakyo ina. Kyâli gweti kigajoolerwa hano mu kihugo, kyanayikira
ha butambi lyani.
6 Ne'ri n'gakiyitegeereza mwo bwija, nanabona muli ngiisi nyamiishwa, na íbiri mu
yibulula, kiri no'tunyuni two'kubalala mu kyanyaanya.
7 «Haaho, nanayuvwa izu, lyanambwira: "E Peturu! Yimuka, ubaage yibi, ulye!"
8 Naani, ti: "E Nahamwitu! Nanga! Si ndaakyo kindu kyoshi kyo'muziro, kandi iri
íkiyulubiiri, íkizindi yingira mu kanwa kaani!"
9 «Lirya izu lyanashubi mbwira: "Ngiisi byo Rurema keera ayeruusa, utakizi ki
bishembuula kwo biri no'muziro!"
10 Yiryo igambo, iri likaba keera lyakoleka ubugira kashatu, yibyo byoshi byanashubi
kululirwa mwi'gulu.
11 «Lyeryo, abandu bashatu be'Kahisariya, banaba bakoli yimaaziri imbere
lye'nyumba yo nâli shumbisiri mwo.
12 Umutima Mweru, gwanambwira kwo tugendanwe, buzira kusisiitwa. Kwokwo,
twanagenda yo tuli kuguma na yaba biitu balindatu.
«Mbu tuyingire mu nyumba ya Korineryo,
13 anatuganuulira ngiisi kwo akahulukirwa kwo no'muganda mu mwage, na ngiisi
kwo'yo muganda akamúbwira: "Utumire Simooni Peturu. Akola mu kaaya ke'Yopa.
14 Ye gayiji kubwira amagambo go ugakizibwa mwo, kuguma na'bandu booshi ba mu
nyumba yawe."
15 «Aaho! Iri n'gaba ngi tondiiri ukuganuulira yabo bandu, lyeryo ngana Umutima
Mweru gwanabashonookera kwo, nga kwokulya nyiitu, gukatushonookera kwo ku
ndondeko.
16 Nanakengeera igambo lyo Nahamwitu âli mali gwanwa atubwira: "Yohana âli gweti
agabatiiza abandu ku njira ya'miiji. Haliko mwehe, mugabatiizibwa ku njira yo'Mutima
Mweru!"
17 «E balya, yikyo kigabi kyo Rurema akatuheereza ku kyanya tukayemeera Na-
hamwitu Yesu Kirisito, kyo na kyekyo nabo keera abaheereza. Aahago! Niehe, nâli
riiri nga nyandi, halinde nangahagiini na Rurema?»
18 Yabo Bayahudi, mbu bayuvwagwe kwokwo, banayeguka, banayivuga Rurema, ti:
«Kiziga Rurema keera aheereza abandu be'gindi milala nabo ubulyo bwo bangatwikira
ku byaha byabo, banalonge ubulamu!»

Ishengero lye'Handyokiya lyagashaanirwa

19 Ikyanya Setefaano akayitwa, yabo bandu ba Yesu banakizi libuzibwa. Kyanatuma
bagashaabuka, banatibitira halinde mu poroveesi ye'Foyinikiya, na mu ye'Kipuro, na
mu kaaya ke'Handyokiya. Ne'yo munda yoshi, banakizi yigiriza yi'gambo lya Rurema
mu Bayahudi naaho.
20 Haliko, mu kaaya ke'Handyokiya, mwanayija abandu ukulyoka mu kihugo
kye'Kipuro, na mu kaaya ke'Kureene. Boohe, banatondeera ukumenyeesa Imyazi Miija
ya Nahamwitu Yesu, kiri na mu batali Bayahudi kwakundi.
21 Ubushobozi bwa Nahano, bwâli baliiri mwo, halinde abandu bingi banayemeera
Nahano, banaba bandu baage.
22 Abandu bi'shengero lye'Yerusaleemu, ikyanya bakayuvwa ngiisi íbikakoleka i
Handyokiya, banatuma yo Barinaaba.
23 Ne'ri akaba keera ahika yo, anabona ngiisi kwo Rurema keera agashaanira
abandu. Kwokwo, anashambaala bweneene, anababwira booshi kwo bakizi fiitirwa
ukugenderera mu kati ka Nahano.
24 Barinaaba, âli riiri mundu mwija, anâli yijwiri mwo'Mutima Mweru, no'bwemeere.
Kwokwo, umuharuuro gwa'bandu ba Nahano, gwanayushuuka bweneene!
25 Ha nyuma, Barinaaba anagenda mu kaaya ke'Tariso, gira agendi looza yo Sahuli.
26 Ne'ri akaba keera amúbona, anamúleeta i Handyokiya. Yabo bombi, banamala
yo'mwaka gwoshi, bagweti bagakuumana na'bandu bi'shengero. Banakizi yigiriza

abandu bingi bweneene hi'gulu lya Yesu. Na yaho i Handyokiya, mwa'bigirizibwa ba
Yesu bakatondeerera ukubuuzibwa Bakirisito.
27 Mu zeezo siku i Handyokiya, yanamanukira abaleevi baguma ukulyoka i
Yerusaleemu.
28 Muguma wabo, iziina lyage Hagabo. Uyo Hagabo anayimuka, anatanga ubuleevi ku
njira yo'Mutima Mweru kwo'mwena mukayu gugateera mu mahanga gooshi. (Kwokwo,
kwo bikanaba ku ndwaro ya Kahisaari Kilodyo.)
29 Kyanatuma Abakirisito bagaatwa uluhango, kwo ngiisi muguma wabo akizi
tanga ibindu, ukukulikirana na kwo abihiiti, gira bigendi tabaala abaabo Bakirisito
be'Buyahudi.
30 Ne'ri bakaba keera babikuumania, banabiheereza Barinaaba na Sahuli, gira bagendi
bisikiiriza abashaaja bi'shengero lye'Buyahudi.

12

Peturu afuusibwa mu nyumba ye'mbohe

1 Mu yizo siku, mwami Heroode anatondeera ukulibuza bandu baguma bi'shengero.
2 Anayitiisa Yakobo* mwene wabo Yohana, ne'ngooti.
3 Ne'ri akabonaga kwo asimiisa Abayahudi, anagwatiisa na Peturu. Kyanâli kola
kyanya kye'siku ngulu ze'mikate mizira saama.
4 Uyo Heroode, mbu agwatiise Peturu, anamúlasha mu nyumba ye'mbohe,
anamúsikiiriza mu biso bina bya'basirikaani bana-bana, gira bakizi múlanga bwija.
Âli shungisiri kwe'nyuma lye'Pasaka, lyo agatwira Peturu ulubaaja imbere lya'bandu.
5 Na mu siku Peturu âli koli shwesirwi mwi'yo nyumba ye'mbohe, abandu bi'shengero,
banakizi gira umwete bweneene gwo'kumúhuunira imwa Rurema.
6 Ubushigi bwo'lusiku lwo Heroode âli kola agatwira kwo Peturu ulubaaja, Peturu
âli ki shwesirwi mu nyumba ye'mbohe, anâli gwejiiri ha kati ka'basirikaani babiri,
anâli shwesirwi ne'minyororo ibiri. Na ha mulyango gwe'nyuma, hâli biisirwi abandi
basirikaani.
7 Ikyanya Peturu akaba aki huniiri mu kisiika, lyeryo ngana, mwanahulukira
umuganda wa Nahano. Yikyo kisiika, kyanayami tanguula mwo'mulengeerwe. Uyo
muganda, anakomomba Peturu mu lubavu mu kumúsisimula, anamúbwira: «Vyuka
duba!» Lyeryo, iyo minyororo, kundu bâli gishwesiri ku maboko gaage, yanatibukira
haashi.
8 Uyo muganda anamúbwira: «Ewe! Kania umukaba gwawe, uyambalage
ne'biraato!» Ne'ri Peturu akagira kwokwo, anashubi múbwira: «Uyitumbike ni'kooti
lyawe! Ungulikire!»
9 Peturu anamúkulikira, mu kuhuluka mu nyumba ye'mbohe. Haliko, byoshi
íbikakoleka ku njira yo'muganda, Peturu anatona kwo biryagagi bya'mabone naaho.
Kiziga, kwokwo kwo biri!
10 Peturu no'yo muganda, iri bakahinjukaga áhali abalaazi ba mbere, na áhali
aba kabiri, banahika ku lwivi lwe'kyuma lwo'kuyingira mu kaaya. Yulwo lwivi,
lwanabayigukira lwonyene, banahulukira imbuga. Ne'ri bakaba keera batambuka
umutalimbwa muguma, uyo muganda anayami músiga.
11 Peturu anayami hababuka, anayidesa, ti: «Ngoli yiji ku kasiisa kwo Nahamwitu ye
wandumira umuganda wage. Ee! Âli loziizi ukungiza mu maboko ga Heroode, na mu
byoshi bya'Bayahudi batákoli langaliiri kwo bagangira.»
12 Peturu, mbu abaagage keera amenya kwokwo, anakwabadukira ha nyumba ya
Maryamu, nyina wa Yohana Mariko. Na mwi'yo nyumba, mwâli kumaniri abandu bingi,
bagweti bagahuuna Rurema.
13 Peturu anayiguza-yiguza ku lwivi lwo'luzitiro lwe'nyumba. Munyere muguma
mukozi, iziina lyage Rooda, anayiji yuvwiriza.
14 Uyo Rooda, mbu ayuvwagwe kwo liri izu lya Peturu, anashambaala bweneene!
Anakwabadukira mu nyumba, buzira kusiga amúyigulira. Anagendi bwira abaabo:
«Peturu, akoli yimaaziri ku mulyango!»
15 Yabo baabo, ti: «E munyere, ka wasireha?» Kundu kwokwo, uyo munyere
anakaviiriza ukudeta kwo ayuvwa izu lya Peturu. Kyanatuma bagashubi múbwira:
«Ngeeka muganda wage, uyo.»
16 Peturu anagenderera no'kuyiguza. Ne'ri bakaba keera bayigula, banamúbona,
banakanguka bweneene!

---

* **12:2 12.2** *Yakobo* âli riiri mugala Zebedaayo. Anâli riiri wa mu bigirizibwa ba Yesu kwo bâli riiri ikumi na babiri.

17 Peturu, anatee bayeheza no'kuboko kwo bahulike. Anabaganuulira ngiisi kwo
Nahano amúhulusa mu nyumba ye'mbohe, anashubi babwira: «Yiri igambo, mugendi
limenyeesa Yakobo na'bandi beene witu.» Lyeryo, Peturu analyoka yaho, anayami
genda ahandi.
18 Iri bukakya, yabo basirikaani banaba mwa'kayaya bweneene, banabuuzania: «E
balya, hayagi Peturu agenda?»
19 Heroode anakyula kwo Peturu aloozibwe. Ne'ri bakamúbula, anabuliriza yabo
balaazi. Haaho abuli kyula kwo bagendi yitwa. Ha nyuma, analyoka i Buyahudi,
anagendi beera siku ngerwa mu kaaya ke'Kahisariya.

Mwami Heroode afwa

20 Heroode, âli mali gwatwa no'bute bweneene, hi'gulu lya'bandu ba mu kaaya
ke'Tiiro, na'ba mu ke'Sidooni. Na mukuba yutwo twaya twombi twâli kizi longa
ibyokulya ukulyoka mu kihugo kyage, kyanatuma bagamútumira abatungwa. Yabo
batungwa, banatee gendi rembereza Bulasito, bwo ye wâli yimangiiri akajumiro. Ha
nyuma, babuli genda imwa mwami yenyene, gira bagendi múhuuna umutuula.
21 Banashungika ulusiku lwo'kuganuula. Ne'ri lukahikaga, Heroode anayambala
imirondo yage ye'kyami, anagendi bwatala ku kitumbi kyage. Anatondeera ukudeta
imbere lya'bandu.
22 Yabo booshi, banayami yamiza, ti: «Litakiri izu lya mundu, yiri! Si leero likola izu
lya Rurema yenyene!»
23 Yubwo bwivuge, Heroode atanabuheereza Rurema. Kyanatuma umuganda wa
Nahano agayami múlambika kwo'bulwazi bwo'kuliibwa ne'bijoka, anafwa.
24 Igambo lya Rurema, lyanagenderera no'kukwira mu bandu, iri linabakula mwo.
25 Barinaaba na Sahuli, iri bakaba keera bayusa umukolwa gwabo i Yerusaleemu,
banayabiira Yohana Mariko, banamúgalukana.

13

Sahuli na Barinaaba babiikwa mu mukolwa

1 Mwi'shengero lya mu kaaya ke'Handyokiya, mwâli riiri abaleevi, na'bigiriza,
bo baaba: Barinaaba, na Simyoni Nigeeri, na Lukiyo we'Kureene, na Manaheni
(úkalererwa kuguma no'mutwali Heroode), na Sahuli.
2 Yabo booshi, bâli gweti bagayishalisa, iri banayikumba Nahano. Haaho, Umutima
Mweru gwanababwira: «Mumbiikirage Barinaaba na Sahuli ku mukolwa gwo keera
n'gabahamagalira.»
3 Iri bakayusa ukuyishalisa* no'kuhuuna Rurema, banabiika Barinaaba na Sahuli
kwa'maboko, babuli bahanguula kwo bagende.

Herima, umuleevi we'bibeesha

4 Bwo Barinaaba na Sahuli bâli mali tumwa no'Mutima Mweru, banamanukira mu
kaaya ke'Selukiya. Banalyoka yaho na'mashuba, banagenda mu kalira Kipuro.
5 Ne'ri bakaba mu kaaya ke'Salami, banakizi genda mu nyumba ze'mihumaanano
za'Bayahudi, iri banayigiriza mwi'Gambo lya Rurema. Bâli gendiinwi na Yohana Mariko,
umutabaazi wabo.
6 Ne'ri bakaba keera bahulukaana mu kalira kooshi, banahika mu kaaya ke'Pafo.
Banagwana mwo'Muyahudi muguma, iziina lyage Bariyesu, úwâli munamaleere.
Kundu kwokwo, âli kizi yihunda kwo ali muleevi wa Rurema.
7 Uyo Bariyesu, âli riiri mulemberezi wa guvuruneeri Serugyo Pahulu. No'yo
guvuruneeri, âli riiri munabwenge bweneene, kyanatuma agatumira Barinaaba na
Sahuli, gira naye alonge ukuyuvwa Igambo lya Rurema.
8 Halikago, ikyanya bakatondeera ukudeta hi'gulu lya Yesu, ulya munamaleere
(ne'rindi iziina lyage Herima, kuli kudeta: munamaleere) anakizi bahaliiza. Anagiraga
mbu atirike guvuruneeri kwo atayemeere Yesu.
9 Sahuli (ne'lindi iziina lyage Pahulu†) âli yijwiri mwo'Mutima Mweru. Anafutulira
Herima amasu, anamúbwiririra.
10 «Si ulyagagi mwana wa Shetaani! Unali mugoma wa byoshi íbikwaniini imbere
lya Rurema! Uyamiri uli mu teberezania ku ngiisi bulyalya. Aaho! Ka utâye twikire
ukuvujuuka mu njira za Nahano ízitungiini?

---

* **13:3 13.3** *ukuyishalisa* kwâli riiri hi'gulu lyo'kuyegerera Rurema. † **13:9 13.9** *Sahuli* liri iziina lye'kiheburaniya. No'mugeeza gwalyo: úkahuuna Rurema. Na yiryo iziina Pahulu, lyohe lyâli riiri lye'kirumi. No'mugeeza gwalyo: muniini.

11 Lolaga buno! Nahano, akola agakuhana, mu kukuhumaaza! Ugaahisa isiku ndebe,
utakiri mu bona umulengeerwe gwi'zuuba.» Lyeryo ngana, uluuta lwanayami múziba
amasu, anaba mu kihulu, namudidi! Anatondeera ukububuuta-bubuuta, mu kulooza
umundu wo'kumúgwatira ku kuboko, mbu amúrongoore.
12 Ulya guvuruneeri, mbu abonage kwokwo, anayami yemeera Nahano. Âli koli
somiirwi bweneene hi'gulu lya'migirizo go akayuvwa hi'gulu lyage.

Pahulu amenyeesa abandu be'Pisidiya hi'gulu lya Yesu

13 Pahulu na'baabo, banalyoka yaho i Pafo, banagenda na'mashuba, halinde i Periga,
mu poroveesi ye'Pamufiriya. Halikago, Yohana Mariko yehe, anabasiga yo, anagalukira
i Yerusaleemu.
14 Pahulu na Barinaaba, banalyoka i Periga, banagenderera, halinde i Handyokiya,
mu poroveesi ye'Pisidiya. Na ku lusiku lwe'Sabaato, banayingira mu nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi, banabwatala.
15 Abandu banatee soma amagambo ga mu maaja za Musa, na'ga mu bitaabo
bya'baleevi. Ha nyuma, abakulu be'yo nyumba, banatuma umundu áhali Pahulu na
Barinaaba, ababwire: «E beene witu, iri mwangaba muli ni'gambo lyo'kukania yaba
bandu imitima, mwangalideta.»
16 Pahulu anayimuka, analengeza ukuboko, gira bahulike, anababwira: «E bashosi
be'Hisiraheeri, kiri na mwe bandu be'gindi milala mwe mukoli simbahiri Rurema,
munyuvwirize!
17 Rurema wa guno mulala gwitu gwa'Bahisiraheeri, ye katoola bashokuluza biitu.
Ne'kyanya bâli shumbisiri mu kihugo kye'Miisiri, anabaluza bweneene, halinde banaba
kandaharuurwa!
«Ha nyuma, anabalyosa i Miisiri ku bukalage bwage.
18 Anamala imyaka makumi gana agweti agabagooyera mwi'shamba.
19 Ne'ri akaba keera ashereeza imilala irinda mu kihugo kye'Kaanani, anabaheereza
kyo, kibe kihugo kyabo.
20 Yibyo byoshi, bikakoleka ku myaka nga magana gana na makumi gataanu.
«Ha nyuma, Rurema anakizi biikira bashokuluza biitu abatwi be'maaja, halinde
ukuhisa ku kyanya kyo'muleevi Samweri.
21 Ne'ri bakahuuna kwo nabo bahaabwe umwami, anabayimikira Sahuli, mugala
Kishi, wa mu mulala gwa Binyamiini. Uyo Sahuli anahisa imyaka makumi gana ali
mwami.
22 «Ne'ri Rurema akaba keera amúshaaza, anayimika Dahudi, abe ye gaaba mwami
wabo. Uyo Dahudi, Rurema anadeta hi'gulu lyage, ti: "Keera nabona kwo Dahudi,
mugala Yese, ye nzimisiizi. Ye ganakizi gira ngiisi byo ndoziizi."
23 «Na mwi'kondo lya Dahudi, mwo Rurema akayiji lyokeza Abahisiraheeri Lukiza
Yesu, nga kwo âli mali gwanwa abalagaania.
24 Ikyanya Yesu atâli zaazi tondeera umukolwa gwage, Yohana âli kizi yigiriza
Abahisiraheeri booshi kwo batwikirage ku byaha byabo, banabatiizibwe.
25 «Uyo Yohana iri akaba akola bu yusa umukolwa gwage, anadeta: "Mutoniri kwo
ndi nyandi? Ndali nie ulya Masiya! Si yehe agaki yija ha nyuma lyani. Ndanakwaniini
kiri no'kushwekuula imigozi ye'biraato byage!"
26 «E beene witu, mwe bandu ba mwi'kondo lya Hiburahimu, kuguma na'be'gindi
milala, mwe mukoli simbahiri Rurema! Twehe, twe tukatumirwa imyazi miija
yo'bukize.
27 Kundu kwokwo, abandu be'Yerusaleemu, na'batwali baabo, batakamenya kwo Yesu
ye Lukiza, banamútwira ulubaaja lwo'kuyitwa. Mu kugira kwokwo, lyo bakakoleesa
amagambo ágâli mali gwanwa gayandikwa hi'gulu lyage mu bitaabo bya'baleevi, go
ganali mu somwa ku ngiisi lusiku lwe'Sabaato.
28 «Na kundu abandu be'Yerusaleemu batakalongaga igambo lyo'kuli lyo'kuyitiisa
Yesu, haliko banagendi huuna Pilaato kwo amúyite.
29 Yibyo byoshi, byâli mali gwanwa byayandikwa hi'gulu lyage. Ne'ri bakaba keera
babikoleesa, banamúshonoola ku kibambo, banamúlambika mu shinda.
30 «Kundu kwokwo, ikyanya Yesu âli kolaga mu bafwiri, Rurema anamúzuula mwo!
31 Anamala siku nyingi agweti agayiyerekana mu bandu. Yabo bandu, bo bakaza-
muukanwa mu kulyoka i Galilaaya, no'kugenda i Yerusaleemu. Tunali two tumasi twage
mu mulala gwitu gwa'Bahisiraheeri.
32 «Na buno, tugweti tugamùmenyeesa Imyazi Miija. Birya byo Rurema âli mali
gwanwa alagaania bashokuluza biitu,

33 keera byakoleka imwitu, twe baana baabo! Mukuba, Rurema keera akazuula Yesu,
nga kwo biyandisirwi mu Zaburi ya kabiri kwokuno:
“Wehe, we Mwana wani.
Zeene, lyo naaba yisho.[‡]”
34 Amagambo ágayerekiini kwo Rurema akazuula Yesu mu bafwiri gira atabole, go gaaga:
“Imigashani mitaluule yo nâli mali lagaania Dahudi,
yo na yeyo naawe ngakugashaanira kwo.
Yiryo igambo, linali lya'kasiisa.[§]”
35 Yiryo igambo liyandisirwi na'handi kwokuno:
“Umutaluule wawe, utagayemeera kwo abolere i kuzimu.[*]”
36 «Ikyanya Dahudi akaba keera akolaga byoshi byo Rurema âli múshungikiiri ku kibusi kyage, anafwa. Anaziikwa ha butambi lya bashokuluza baage, anabola.
37 Halikago, ulya ye Rurema akazuula, yehe ataboziri!
38 «Ku yukwo, e beene witu! Mumenye kwo ku njira ya Yesu, kwo muli mu menyeesibwa ubulyo bwo'kukogwa mwe'byaha biinyu.
39 Ee! Kuli ku njira yo'kumúbiika kwo'bwemeere naaho, kwo muli mu longa ukukwanana imbere lya Rurema. Si imaaja za Musa zoohe, zitâli shobwiri ukugira kwokwo.
40 Ku yukwo, muloleekeze bwija, mutayiji kengeera mwagwatwa na'magambo ágayandisirwi mu bitaabo bya'baleevi kwokuno:
41 “Mwe mugweti mugashekerezania, mulole bwija!
Musoomerwe, munafwirage ku mbinga.
Mukuba, ngiisi byo ngola mu gira mu zino siku ziinyu,
mutangabiyemiiri kundu umundu angamùsobanuliiri byo.[†]”»
42 Pahulu na Barinaaba, iri bakahuluka mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, abandu banabayinginga kwo bakashubi galuka ku lundi lusiku lwe'Sabaato, gira bakashubi yiji baganuulira gaago-gaago magambo.
43 Ne'ri abandu bakaba keera bataaha, Pahulu na Barinaaba banakulikirwa na'Bayahudi bingi, kuguma na'bandu be'gindi milala ábâli koli yemiiri ibanga lye'Kiyahudi. Yabo bombi, banakizi genda bagabakania imitima, gira bagenderere no'kutuula mu lukogo lwa Rurema.
44 Lulya lundi lusiku lwe'Sabaato, iri lukahika, hoofi abandu booshi ba mu yako kaaya ke'Handyokiya banayiji yuvwiriza igambo lya Nahano.
45 Balya Abayahudi, iri bakabonaga ngiisi kwa'bandu bingi bweneene keera bashololokera yaho, arara-rara! Banatondeera ukukizi haliiza Pahulu, iri banamútuka.
46 Kundu kwokwo, Pahulu na Barinaaba banabashuvya ku bukaruuke, ti: «Mwe Bayahudi, igambo lya Rurema lishubi kwiriiri litee menyeesibwa imwinyu. Haliko, keera mwalilahira, mutanayibwini kwo mukwaniini ukulama imyaka ne'myakuula. Aaho! Lolagi! Tukola tugayigendera mu bandu be'gindi milala.
47 Mukuba, Nahano akatubwira:
“Keera n'gakubiika ube mulengeerwe mu batali Bayahudi,
gira uhise ubukize, halinde ku mbeka ye'kihugo.[‡]”»
48 Yago magambo, iri ábatali Bayahudi bakagayuvwa, banashambaala bweneene, banahuuza Igambo lya Nahano. Na ngiisi ábâli mali gwanwa bashungikwa kwo bagaalama imyaka ne'myakuula, banabiika Yesu kwo'bwemeere.
49 Kwokwo, kwi'Gambo lya Nahano likakwira mu yikyo kihugo kyoshi.
50 Kundu kwokwo, Abayahudi banashimya abakazi bo'lushaagwa ábâli koli simbahiri Rurema. Banashimya na'bakulu ba mu kaaya, halinde banatondeera ukulibuza Pahulu na Barinaaba. Ne'ri hakatama, banabayimula mu poroveesi yabo.
51 Yabo bombi, banababugumulira ulukungu úlwâli tumukiiri ku magulu gaabo, kabe kalangikizo ko'kubakengula. Babuli genda mu kaaya ke'Hikonyo.
52 Abigirizibwa ba Yesu be'Handyokiya, bâli shambiiri bweneene, banayijuzibwa mwo'Mutima Mweru.

14

Abandu be'Hikonyo bagabulikana mwo kubiri

[‡] **13:33 13.33** Zaburi 2.7. [§] **13:34 13.34** Hisaaya 55.3. [*] **13:35 13.35** Zaburi 16.10. [†] **13:41 13.41** Habakuki 1.5. [‡] **13:47 13.47** Hisaaya 49.6.

1 Ikyanya Pahulu na Barinaaba bâli riiri mu kaaya ke'Hikonyo, banayingira mu
nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, nga kwo'mugeeza gwabo gwâli riiri. Ba-
nayigiriza mwa'bandu hi'gulu lya Yesu ku bukalage, halinde Abayahudi bingi ba-
namúyemeera, kuguma na'bandi bingi be'gindi milala.
2 Halikago, Abayahudi baguma bâli lahiiri Yesu. Yabo Bayahudi, banatondeera
ukushombania ábatali Bayahudi, gira balahire Abakirisito.
3 Kundu kwokwo, Pahulu na Barinaaba banamala siku nyingi i Hikonyo, bag-
weti bagabwira abandu ku bukaruuke hi'gulu lya Nahano, na hi'gulu lyo'lukogo
lwage. Rurema, anakizi yerekana kwa'magambo gaabo gali go'kuli, mu kubaheereza
ubushobozi bwo'kukizi gira mwe'bitangaaza bingi.
4 Abandu ba mu yako kaaya, banagabulikana. Baguma baabo, banayibiika ku
Bayahudi. Na'bandi, banayibiika ku ndumwa za Yesu.
5 Ne'ri hakatama, yabo Bayahudi, kuguma na'bandu be'gindi milala, kiri na'batwali
baabo, banagira igambi lyo'kuyita Pahulu na Barinaaba, ku njira yo'kubalasha amabuye.
6 Yabo bombi, iri bakamenyaga kwokwo, banatibitira mu kaaya ke'Lisitira, na mu
ke'Deribe, twa mu poroveesi ye'Likahoniya. Banagenda na mu tundi twaya twe'yo
munda,
7 bagweti bagamenyeesa ya'bandu Imyazi Miija ya Yesu.

Pahulu asigwa nga úfwiri i Lisitira

8 Yaho i Lisitira, hâli riiri mundu muguma, úkabutwa ali luzingo, lutâli kizi tagula,
kiri ne'hiniini.
9 Ikyanya Pahulu âli kizi deta, uyo mundu naye âli bwatiiri ho, agweti
agamúyuvwiriza. Pahulu, anamútungira, anabonaga kwo ahiiti ubwemeere
bwa'ngakizibwa mwo.
10 Kyanatuma agaadeta kwi'zu lihamu, ti: «Yimukaga, uyimangire ku magulu gaawe!»
Lyeryo ngana, uyo mundu anayami yimuka, anatondeera ukugenda yenyene.
11 Abandu bo bâli ririinwi, bâli bingi. Na mbu babonage ngiisi kwo Pahulu akiza uyo
mundu, banatondeera ukuyamiza mu ndeto yabo ye'Kilikahoniya, ti: «Yoo! Mizimu ino!
Keera yatushonookera mu njusho ya'bandu!»
12 Banayinika Barinaaba iziina lyo'muzimu gwabo muguma Zehu. Na Pahulu,
banamúyinika iziina lyo'gundi muzimu wabo Herime.* Mukuba, Pahulu ye wâli kizi
deta bweneene.
13 No'yo Zehu, indaaro yage yâli riiri inyuma lya'kaaya.
Umugingi wa Zehu, kiri na'bandi bandu, bâli loziizi ukubaagira Pahulu na Barinaaba
ishuuli, libe ituulo. Kwokwo uyo mugingi, anahuluka kwi'rembo lya'kaaya, ali ne'shuuli,
afumbiiti ne'njembe ízalukwa mu twaso.
14 Barinaaba na Pahulu, mbu balongage ukuyuvwa kwokwo, banabona buligo.
Banayami daatula imirondo yabo, banayitunga mu yabo bandu, banababwira kwi'zu
lihamu, ti:
15 «E bashosi, lekagi maashi, mwe kongwa mwe! Si na nyiitu tuli bandu nga mwe!
Tunali mu mùmenyeesa Imyazi Miija, gira mutwikire ku magambo mwene yaga ga
busha-busha! Munabaagage bandu ba Rurema úli mugumaana. Si ye kabumba igulu,
ne'kihugo, ne'nyaaja, na íbibiri mwo byoshi.
16 «Yaho keera, akalekeerera abandu be'milala yoshi, bakizi vujuuka mu ngiisi byo
baloziizi.
17 Kundu kwokwo, âli kizi yerekana kwo ali ho, na kwo ali mwija, mu kukizi
mùniekeza invula, halinde mukizi yeza ku kyanya íkikwaniini, munayigute. Kwokwo,
lye'mitima yinyu, iyijuzibwa mwo'bushambaale.»
18 Kundu Pahulu na Barinaaba bakadeta kwokwo, yuu! Byâli riiri bikayu ukuhangirira
yabo bandu, kwo batabatangire amatuulo.
19 Ha nyuma, hanayija Abayahudi baguma, ábâli lyosiri mu kaaya ke'Handyokiya,
na mu ke'Hikonyo. Balya Bayahudi, banatondeera ukutirika balya Balisitira. Ne'ri
hakatama, banayegukira uluhande lwabo. Balya booshi, banatondeera ukuvurumika
Pahulu amabuye. Ne'ri bakatona kwo keera afwa, banabululira amagala gaage inyuma
lya'kaaya.
20 Kundu kwokwo, ikyanya abigirizibwa ba Yesu bakayiji sokanana Pahulu, anavyuka,
anagalukira mu kaaya. Ne'ri bukakya, anayami lyoka yaho, anagenda kuguma na
Barinaaba mu kaaya ke'Deribe.

---

* **14:12 14.12** Mu mizimu ya'Bagiriki, uyo Zehu ye wâli kuliiri abaabo booshi. No'yo Herime ye wâli riiri indumwa.

Pahulu na Barinaaba bagalukira imunda ábakabatuma

21 Pahulu na Barinaaba, iri bakaba bakola i Deribe, banamenyeesa ya'bandu Imyazi
Miija ya Yesu, halinde abingi baabo banagiyemeera. Ha nyuma, banagalukira mu kaaya
ke'Lisitira, na mu ke'Hikonyo, na mu ke'Handyokiya.
22 Ne'yo munda hooshi, banakizi genda bagaakania Abakirisito imitima. Banababwira
kwo bakizi yihangaana mu kuyemeera Yesu. Banababwira na kwokuno: «E balya, iri
twangayingira mu bwami bwa Rurema, bitukwiriiri tukizi longa amalibu mingi.»
23 Mu ngiisi ishengero, Pahulu na Barinaaba banakizi siga balibiika mwa'bashaaja.
Banabahuunire imwa Nahano, iri banayishalisa, babuli basikiiriza imwa Nahano.
Mukuba, ye bâli koli biisiri kwo'bwemeere.
24 Ha nyuma, Pahulu na Barinaaba banalenga mu poroveesi ye'Pisidiya, babuli yingira
mu ye'Pamufiriya.
25 Ne'ri bakaba keera bayigiriza igambo lya Rurema mu kaaya ke'Periga, bana-
manukira mu ke'Hataliya.
26 Banalyoka yaho na'mashuba, banalindi galukira mu kaaya ke'Handyokiya. Haaho,
ho bakahuunirwa imwa Rurema ku mukolwa, banaba keera baguyusa.
27 Ne'ri bakaba bakola kandi i Handyokiya, banakuumania abandu bi'shengero.
Banabaganuulira ngiisi kwo Rurema âli kizi kola ku njira yabo, na ngiisi kwo akayigulira
ábatali Bayahudi nabo umulyango gwo'kuyemeera Yesu.
28 Banamala siku nyingi yaho i Handyokiya, bali kuguma na'bigirizibwa ba Yesu.

15

Ukutwa uluhango hi'gulu lya ábatali Bayahudi

1 Abandu baguma, banalyoka i Buyahudi, banamanukira mu kaaya ke'Handyokiya,
banatondeera ukuyigiriza Abakirisito, ti: «Iri mwangaba mutatengwirwi ukukulikirana
no'mugeeza gwo tukasigirwa na Musa, mutangaki kizibwa!»
2 Yiryo igambo, lyanatumaga Pahulu na Barinaaba na yabo baabo, bagakizi ham-
banwa. Emwe! Banakizi haliira bweneene!
Yiryo igambo, bwo likakaya, abandu bi'shengero lye'Handyokiya banatwa uluhango
kwo baguma baabo bazamuukire i Yerusaleemu kuguma na Pahulu na Barinaaba, gira
bagendi hanuusa indumwa za Yesu, na'bashaaja bi'shengero.
3 Ne'ri abandu bi'shengero lye'Handyokiya bakabaseezera, banagenda bagalenga
mu poroveesi ye'Foyinikiya, na mu ye'Samariya. Bâli kizi ganuulira ya'bandu ngiisi
kwo ábatali Bayahudi nabo keera bayemeera Yesu. Yugwo mwazi, gwanashambaaza
bweneene abaabo Bakirisito booshi be'yo munda.
4 Pahulu na'baabo, iri bakahika i Yerusaleemu, indumwa za Yesu zanabayegereza
bwija, kuguma na'bashaaja bi'shengero, na'bandi bandu baalyo. Banatondeera
ukubaganuulira ngiisi kwo Rurema âli kizi kola ku njira yabo.
5 Halikago, Abakirisito baguma ábâli lyosiri mwi'banga lya'Bafarisaayo, banayimuka,
banakuuma, ti: «Si ábatali Bayahudi, nabo bakwiriiri bakizi tenguulwa! Banabwirwe
kwo bakizi simbaha ne'zindi maaja zooshi za Musa.»
6 Yiryo igambo, indumwa za Yesu, kiri na'bashaaja bi'shengero, banagira inaama
hi'gulu lyalyo.
7 Ne'ri bakaba keera bahisa ikyanya kingi bagweti bagalihambanwa kwo, Peturu
anayimuka, anababwira: «E beene witu! Muyiji kwo hakola siku nyingi Rurema
andooziri mu kati kiinyu, gira nimenyeese ábatali Bayahudi Imyazi Miija, halinde
bamúyemeere.
8 «Rurema, ye yiji ngiisi íbiri mu mitima ya'bandu, keera akanayerekana kwo
ábatali Bayahudi nabo, abayemiiri. Mukuba, nabo, akoli bahiiri Umutima Mweru, nga
kwokulya nyiitu, keera akatuheereza gwo.
9 Kwokwo, ndaayo ndoola yo Rurema akagira ha kati kiitu na boohe. Si nabo,
kulyagagi ku yeyo njira yo'kuyemeera Yesu, kwo ali mu yeruusa imitima yabo.
10 «Aahago! Kituma kiki mukiri mu geza Rurema, mu kubetuza Abakirisito
yugu muteekerwa? Si twenyene gutuyabiiri! Kiri na bashokuluza biitu kwakundi,
gukabayabira!
11 Twehe, tuyemiiri kwo tuli mu kizibwa ku lukogo lwa Nahamwitu Yesu naaho. Lunali
lwolwo lukogo, lwo nabo bali mu kizibwa mwo.»
12 Haaho, abandu booshi ba mwi'yo naama, banahulika, shee! Barinaaba na Pahulu,
nabo babuli baganuulira ngiisi kwo Rurema âli kizi yerekana ibitangaaza bingi ku njira
yabo, mu batali Bayahudi. Ikyanya Barinaaba na Pahulu bakadeta kwokwo, yabo booshi
banabayuvwiriza.

13 Ne'ri bakayusa ukudeta, Yakobo naye, ti: «E beene witu, munyuvwirize!
14 Simooni, keera atuganuulira ngiisi kwo Rurema akahahalira ábatali Bayahudi nabo,
mu kutoola baguma baabo babe mu bandu baage.
15 Yibyo, byo biguma na íbiyandisirwi mu bitaabo bya'baleevi, ti:
16 “Nahano, adesiri kwokuno:
Ha nyuma, ngagaluka.
Na kundu inyumba ya Dahudi ikahongoka, ngashubi giyubaka.
Iyo nyumba yage, kundu ikoli ba mushaka,
ngashubi gishakuulula.
17 Kwokwo, lya ábatali Bayahudi booshi, bagandooza.
Mukuba, keera n'gahamagala booshi kwo nabo babe bandu baani.
Yaga magambo, niehe nie gweti ngagagira.
18 Ganali go n'gamenyeesa ukulyokera keera.*”»
19 Yakobo, anashubi deta: «Ku yukwo, ábatali Bayahudi, iri bangahinduka bandu ba
Rurema, niehe mbwini kwo tuleke ukukizi basuuza.
20 Tukwiriiri naaho tubayandikire amaruba go'kubabwira kwo batakizi ki lya
ibyokulya íbyagirwa miziro hi'gulu lye'migisi. Batanakizi ki sambana. Batanakizi ki
lya ne'nyama za íbyanigwa.† Batanakizi ki lya no'muko.
21 «Mukuba, ukulyokera keera, Imaaja za Musa ziri mu yigirizibwa mu ngiisi
kaaya. Zinali mu somwa mu nyumba ze'mihumaanano za'Bayahudi ku ngiisi lusiku
lwe'Sabaato.»

Amaruba go'kutumwa mu Bakirisito

22 Yizo ndumwa za Yesu, kuguma na'bashaaja bi'shengero, kiri na'bandi Bakirisito
booshi be'Yerusaleemu, banatwa uluhango kuguma, kwo batoole baguma baabo
bagendanwe na Pahulu na Barinaaba mu kaaya ke'Handyokiya. Mu kati kaabo,
banatoola mwe'birongoozi bibiri. Muguma ye Yuda (âli kizi buuzibwa Barisaba).
No'gundi, ye Siira.
23 Yabo bombi, banatumwa na'maruba, ti: «Twe ndumwa, kuguma na'bashaaja
bi'shengero, twe biinyu Bakirisito, twamùlamusa, mwe mutali Bayahudi ba mu kaaya
ke'Handyokiya, na'ba mu poroveesi ye'Siriya, na'ba mu ye'Kirikiya.
24 Keera twayuvwa kwo baguma biitu bakayiji mùbwira ibyo kumùhahaza, halinde
imitima yinyu inabe ikoli hanamiri. Kundu kwokwo, tutali twe tukabatuma.
25 «Kwokwo, twanayemerezania kwo tutoole abandu bo tugaatuma iyo munda, bayije
kuguma na'bakundwa biitu Barinaaba na Pahulu.
26 Yabo bombi, bayitaaziri bweneene mu kukizi kolera Nahamwitu Yesu Kirisito, kiri
na ho bangasiga amatwe gaabo.
27 «Na yabo bandi bo tugweti tugamùtumira, ali Yuda na Siira. Yaga magambo go
twamùyandikira, yabo bombi bo bagaaba tumasi twago.
28 Ee! Byasimiisa Umutima Mweru, na nyiitu kwakundi, kwo hataki gire igindi
miteekerwa yo tugakizi mùbetuza, ha nyuma lya zeezi maaja naaho.
29 Mutakizi ki lya ibyokulya keera íbyatangwa imwe'migisi! Mutanakizi ki lya
no'muko, kandi iri inyama za íbyanigwa. Mutanakizi ki sambana. Ne'ri mwangakizi
simbaha yizi maaja, mugaaba mwagira bwija. Baaba.»
30 Yabo ábakatumwa, banasigaana na'baabo, banamanukira iyo munda i Handyokiya.
Ne'ri bakahika yo, banakuumania Abakirisito, banabafumbadika amaruba.
31 Yabo Bakirisito, iri bakaba keera bagaasoma, ganabakania imitima, ganabasham-
baaza.
32 Uyo Yuda, bo na Siira, bâli riiri baleevi. Kyanatuma bagabwira abaabo Bakirisito
amagambo mingi go'kubakania imitima, halinde banasikama.
33 Ne'ri bakaba baki maziri yo siku ngerwa, Abakirisito banabahanguula kwo bagaluke
mu kati ko'mutuula. [
34 Haliko Siira yehe, anabona kwo buli bwija asigale.]
35 Pahulu na Barinaaba, nabo banasigala iyo munda i Handyokiya. Yabo bombi,
kuguma na'bandi bandu bingi, banakizi yigiriza abandu Igambo lya Nahano.

Pahulu na Barinaaba bayihandulana kwo

36 Iri hakalenga isiku, Pahulu anabwira Barinaaba, ti: «E yaga, tushubi galukira mu
tulya twaya two keera tukayigiriza mwi'Gambo lya Nahano, gira tukizi tanduula mwo
beene witu.»

---

* **15:18 15.16-18** Hamoosi 9.11-12. † **15:20 15.20** *nyama za íbyanigwa* Abayahudi bali no'lubaaja kwe'kyanya bagayita ibitugwa, bakwiriiri babitongeere, halinde umuko gwabyo guyami yoneka.

37 Mu yulwo lugeezi, Barinaaba âli loziizi kwo bagendanwe na Yohana Mariko.
38 Halikago, Pahulu anabona kwo butali bwija kwo bashubi mútwala. Mukuba, akasiga abajandirira mu poroveesi ye'Pamufiriya, ho angagenderiiri ukukizi kola kuguma.
39 Yiryo igambo, lyanatuma bombi bagahaliira bweneene, halinde banayihandulana kwo. Barinaaba anayabiira Mariko, banagendanwa na'mashuba, halinde banahika mu kalira Kipuro.
40 Pahulu naye anayabiira Siira. Yabo bombi, iri abaabo Bakirisito bakaba keera babasikiiriza mu maboko ga Nahano, banalyoka yaho.
41 Banagenda bagalenga mu poroveesi ye'Siriya, na mu ye'Kirikiya, bagweti bagasikamya mwa'mashengero.

16

Pahulu ayabiira Timoteyo kwo bakizi gendanwa

1 Pahulu, anagenda mu kaaya ke'Deribe, na mu ke'Lisitira. Ne'yo munda, yâli riiri mwigirizibwa muguma wa Yesu, iziina lyage Timoteyo. Nyina, âli riiri Muyahudi-kazi úwâli koli yemiiri Yesu. Haliko, yishe âli riiri Mugiriki.
2 Timoteyo, âli huziibwi mu Bakirisito be'yo munda i Lisitira, na'be'Hikonyo.
3 Pahulu, analooza kwo bagendanwe mu lugeezi. Haliko, Abayahudi booshi be'yo munda bâli yiji kwo yishe ali Mugiriki. Kyanatuma agatee mútenguula, gira batayagalwe.
4 Ha nyuma, Pahulu na'baabo banalenga mu twaya twe'yo munda. Banakizi menyeesa Abakirisito zirya maaja ízikabiikwa ne'ndumwa za Yesu, na'bashaaja bi'shengero be'Yerusaleemu, gira lyo nabo bakizi zisimbaha.
5 Kwokwo, kwa'mashengero ge'yo munda gakagenderera no'kusikama mu kuyemeera Yesu. Umuharuuro gwa'Bakirisito, gwanakizi yushuuka ngiisi lusiku.

Amabone ga Pahulu hi'gulu lya'Bamakedoniya

6 Pahulu na'baabo, banagenda bagalenga mu poroveesi ye'Furigiya, na mu ye'Galatiya. Mukuba, Umutima Mweru âli mali balahiza kwo batagendi yigiriza igambo lya Rurema mu ye'Haziya.
7 Ne'ri bakahikaga ku lubibi lwo'kuyingira mu poroveesi ye'Misiya, banagira mbu basookere mu ye'Bitiniya. Haliko, Umutima gwa Yesu, gutanabahanguula.
8 Kwokwo, banalungushuka mwi'yo poroveesi ye'Misiya, banamanukira mu kaaya ke'Torowa.
9 Bwobwo bushigi, Pahulu anabona amabone. Anabona mu poroveesi ye'Makedoniya muyimaaziri mundu muguma, agweti agamúyinginga bweneene, ti: «E waliha, ujabukire ino munda, uyiji tutabaala.»
10 Yago mabone, ikyanya Pahulu akagabona, lyeryo twanayami yitegaanura ukugenda iyo munda i Makedoniya. Ee! Twâli bwini kwo Rurema keera atuhamagala kwo tugendi menyeesa Imyazi Miija, kiri na mu bandu be'yo munda.

Lidiya ayemeera Yesu

11 Kwokwo, twanalyoka i Torowa na'mashuba, twanayami genda halinde mu kalira Samotirake. Ne'ri bukakya, twanahika mu kaaya ke'Nehapoli.
12 No'kulyoka yaho, twanagenda halinde mu kaaya ke'Firipi. (Na yaho i Firipi, ko kaaya kahamu ka mu poroveesi ye'Makedoniya, kanali ka'Barumi.) Twanahabeera siku ngerwa.
13 Ku lusiku lwe'Sabaato, twanasooka inyuma lya'kaaya, hoofi no'lwiji. Mukuba, twâli toniri kwo ho tugagwana abandu bo'kuhuuna Rurema. Ne'ri tukahikaga ho, twanagwana hakoli kumaniri abakazi. Kwokwo, nyiitu twanahabwatala, twanatondeera ukubaganuulira hi'gulu lya Yesu.
14 Na mu bâli kizi tuyuvwiriza, mwâli riiri mukazi muguma we'Tyatira, iziina lyage Lidiya. Âli riiri mudandaza we'mirondo miija ye'kituku-tuku, anâli simbahiri Rurema. Ne'kyanya Pahulu akabamenyeesa Imyazi Miija ya Yesu, Nahano anayigula umutima gwage, halinde naye anamúyemeera.
15 Uyo Lidiya, ikyanya akaba keera abatiizibwa, kuguma na'bandu ba mu nyumba yage, anatuyinginga, ti: «E waliha, iri mwangambona kwo naani ngoli yemiiri Nahano, muyiji handa imwani!» Ne'ri hakatama, anatuyemeeza.

Pahulu na Siira bafuusibwa mu mbohe

16 Lusiku luguma, iri tukagenda yaho handu ho kuhuunira Rurema, twanahulukirwa kwo no'munyere muguma, muja. Uyo munyere, âli riiri mwe'kisigo

kyo'kumúshoboleesa ukubona imbuko. Na ku njira yakyo, banahamwabo bâli kizi yondoola ifwaranga nyingi.

17 Uyo munyere, anakizi tukulikira, twe na Pahulu, iri anayamiza-yamiza, ti: «Yaba bandu, balyagagi bakozi ba Rurema úli hi'gulu lya byoshi! Bayiji mùmenyeesa injira yo mwangakizibwa mwo.»

18 Anamala siku nyingi agweti agayamiza-yamiza kwokwo. Iri hakatama, Pahulu anagarwa, anakebagana uyo munyere, anabwira ikisigo íkyâli múliiri mwo, ti: «Nakubwira kwi'ziina lya Yesu Kirisito, shaaga mu'yu munyere!» Lyeryo, kyanayami múshaaga mwo.

19 Banahamwabo bo'yo munyere, iri bakabonaga kwo bataki hiiti ubulyo bwo'kukizi longa mwe'fwaranga, ehee! Banayami birigisha Pahulu na Siira, banabakululira ha'batwali bâli kizi twa imaaja.

20 Banabwira abatwali, ti: «Yaba bashosi, bali Bayahudi. Keera banabiika kano kaaya kiitu mwa'kamburugu bweneene!

21 Si bagweti bagatubwira kwo tukizi kulikiriza imigeeza ye'mwabo. Ne'maaja ziitu twe Barumi, zitatuhangwiri kwo tugikulikire.»

22 Lyeryo, ikigugu kya'bandu kyanayami bimbira ku Pahulu na Siira. Yabo batwali, banabahogoleesa ibyambalwa byabo, banadeta kwo bahimbulwe.

23 Yabo bombi, banabahimbula. Ne'ri bakaba bakola ne'miviivi, banalashwa mu nyumba ye'mbohe. Abatwali, banakomeereza umulaazi kwo abalange bwija, batatoloke.

24 Kwokwo, anabafunda mu kisiika kye'kati, anabahagika amagulu mu bisito bihamu.

25 Ha kati ko'bushigi, Pahulu na Siira bâli gweti bagahuuna Rurema. Banakizi múyimbira ne'nyimbo zo'kumúyivuga. Abaabo bashweke, bâli bayuvwiriziizi.

26 Kibande-bande, mu kihugo mwanalenga sizigirye wo'musisi. Gwanajungubania ulutaliro lwe'rya nyumba. Inyiivi zooshi, zanayami yiguka. Ne'minyororo íyâli shwesiri abashweke booshi, yanashwekuuka.

27 Umulaazi we'yo nyumba, anasisimuka. Ne'ri akabona kwe'nyiivi zikola nyigule, anayomola ingooti yage, gira ayiyite. Mukuba, âli toniri kwo abashweke booshi keera batibita.

28 Haliko, Pahulu anayami múyamiira, ti: «Utayiyite, maashi! Si tweshi tukiri muno!»

29 Uyo mulaazi anadeta kwa'matara galeetwe. Ne'ri gakaleetwa, anayami yitunga mu nyumba. Anahikiri gwa imbere lya Pahulu na Siira agweti agalenga mwo'musisi.

30 Ha nyuma, anabahulukiza ha mbuga, anababuuza: «E banahamwitu, ngwiriiri ngirage kuti, halinde ngizibwe?»

31 Nabo, ti: «Uyemeere Nahano Yesu! Kwokwo, lyo ugakizibwa, kuguma na'bandu ba mu nyumba yawe.»

32 Haaho, Pahulu na Siira banamúyigiriza Igambo lya Nahano, kuguma na'bandu booshi ba mu nyumba yage.

33 Ku kyekyo kyanya kyo'bushigi, anashuka Pahulu na Siira inguma zaabo. Anabuli batiizibwa, na beene wage booshi.

34 Ha nyuma, anatwala Pahulu na Siira mu mwage, anabazimaana. Anashambaala ngana-ngana, kuguma na beene wabo booshi, bwo bâli koli yemiiri Rurema.

35 Iri bukakya, balya batwali banatuma abalemberezi imwo'yo mulaliizi, banayiji múbwira: «Balya bandu, ubashwekuulage.»

36 Uyo mulaazi anagendi bwira Pahulu, ti: «Abatwali, keera batuma kwo nimùshwekuule. Ku yukwo mwangakoli taaha. Mugendage mu mutuula.»

37 Haliko, Pahulu anababwira: «Si keera batuhimbulira imbere lya'bandu buzira kutubuulania, tunali Barumi!* Keera banatulasha na mu nyumba ye'mbohe. Aahago! Ka bakoli loziizi ukutushaaza mwo ku bumbishwa? Nanga! Muleke boonyene babe bo bagayiji tushwekuuza!»

38 Yago gooshi, abalemberezi banagendi gaganuulira abatwali. Ne'ri bakayuvwa kwo Pahulu na Siira bali Barumi, banayoboha.

39 Kyanatuma bagayiji balembereza. Na boonyene, banabahulusa mu nyumba ye'mbohe, banabayinginga kwo bashaagage mu yako kaaya kaabo.

40 Pahulu na Siira, iri bakaba keera bahuluka mwi'yo nyumba, banagenda imwa Lidiya. Banakuumania mwa'baabo Bakirisito, iri banabakania imitima. Ha nyuma, banalyoka yaho.

---

* **16:37 16.37** Abarumi batâli hangwirwi kwo bahimbule uwabo Murumi.

17

Abatesaloniki bagira akamburugu

1 Pahulu na Siira, banalenga mu kaaya ke'Hamufipoli, na mu ke'Hapoloniya, halinde
banahika i Tesaloniki. Na yaho, hâli riiri inyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi.
2 Pahulu anakulikiriza isiku zishatu ze'Sabaato ayingiiri mwi'yo nyumba, nga
kwo'mugeeza gwage gwâli riiri. Anakizi sobanulira abandu Amandiko Meeru.
3 Anabayereka ku bweranyange kwo Masiya âli kwiriiri atee libuzibwa, anayitwe.
Haliko ha nyuma, anazuuke mu bafwiri. Pahulu, anashubi babwira: «Uyo Masiya, ye
na yolya Yesu ye ngweti ngamùmenyeesa.»
4 Ikyanya Pahulu akababwira kwokwo, baguma ba mu Bayahudi banakorwa
ni'gambo. Banayemeera Yesu, kuguma na'bandu bingi be'gindi milala ábâli koli
simbahiri Rurema. Kiri na'bakazi bingi bo'lushaagwa, nabo banamúyemeera. Yabo
booshi, banayibiika ku Pahulu na Siira.
5 Halikago, Abayahudi baguma, banashubi gwatwa no'luugi, arara-rara! Banagenda
mu kaguliro, gira bagendi leeta utupere-pere. Ne'ri tukaba keera twayilunda yaho,
twanatondeera ukugira akamburugu mu kaaya. Twanalunguula imwa Yasooni, gira
tulooze mwo Pahulu na Siira, tubaleete imbere lya'bandu.
6 Tulya tupere-pere, iri tukababula, twanayami yabiira Yasooni yenyene, kuguma
na'bandi Bakirisito. Twanabakululira imbere lya'bakulu ba'kaaya, tugweti tugayamiza,
ti: «Yaba bandu, si keera babiika akamburugu mu mahanga gooshi. Na baabano,
bakolaga na hano mu kaaya kiitu!
7 Uyo Yasooni, ye bahandisiizi. Ne'ngingwe, yaba booshi bakoli gayiriziizi imaaja
ízikabiikwa na mwami witu Kahisaari. Banali mu yihaya kwo bagweti ugundi mwami
wabo, mbu ye Yesu.»
8 Yabo bakulu ba'kaaya, kuguma na'bandi bandu, mbu bayuvwagwe kwokwo,
banayami gira ulujongo bweneene!
9 Banatangiisa Yasooni na'baabo ingwati, babuli bahanguula kwo batee taaha.

Ababeroya bagira ubwitonde

10 Iri bukayira, Abakirisito banayongolosa Pahulu na Siira, banabatwala mu kaaya
ke'Beroya. Ne'ri bakahika yo, banagendi yingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi.
11 Abandu be'yo munda i Beroya, bâli riiri bo'bwitonde ukuhima abaabo be'Tesaloniki.
Kyanatuma ikyanya Pahulu akabaganuulira Igambo lya Rurema, banaliyakiira ku
mwete gwoshi. Banakizi yitegeereza mu Mandiko Meeru ngiisi lusiku, gira basise
amagambo ga Pahulu, bamenye iri gali go'kuli.
12 Mu kati kaabo, Abayahudi bingi banayemeera Yesu, kuguma na'bandu bingi
be'gindi milala, abashosi na'bakazi bo'lushaagwa.
13 Balya Bayahudi be'Tesaloniki, iri bakamenyaga kwo Pahulu akola mu yigiriza
igambo lya Rurema ne'yo munda i Beroya, yehee! Banayami genda yo, banashimya
abandu bingi be'yo munda, halinde hanashubi ba akamburugu.
14 Lyeryo, abaabo Bakirisito banayami yabiira Pahulu, banamútwala halinde ku
kyambu. Haliko, Siira na Timoteyo boohe, banasigala i Beroya.
15 Banaherekeza Pahulu, banamúhisa halinde mu kaaya ke'Hateene. Ne'kyanya bâli
kola bagagaluka, anabatuma babwire Timoteyo na Siira kwo bamúgwane duba.

Pahulu aganuuza abandu be'Hateene

16 Ikyanya Pahulu âli ki gweti agalindirira Siira na Timoteyo mu kaaya ke'Hateene,
yee! Anagarwa bweneene, mu kubona kwa'kaaya kooshi kaboziri ne'migisi!
17 Anakizi yingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi. Na ngiisi Bayahudi bo
âli kizi gwana mwo, kuguma na'bandu be'gindi milala ábâli koli simbahiri Rurema,
anakizi basobanulira hi'gulu lya Yesu. Na ngiisi lusiku, ikyanya âli kizi yingira mu
tuguliro, anakizi menyeesa abandu hi'gulu lya Yesu.
18 Abanabumenyi baguma bi'banga lye'kihepikuriyo,* kuguma na bi'banga
lye'kisitohiko,† banatondeera ukuhaliiza Pahulu. Baguma baabo, banadeta: «Bikagi
byo'yu malabi aloziizi ukudeta?» Abandi, ti: «Byaboneka kwo agweti agadetera imigisi
yage ye'mahanga.» Na íbikatuma bagaadeta kwokwo, bwo Pahulu âli kizi baganuulira
hi'gulu lya Yesu, na hi'gulu lyo'kuzuuka kwa abafwiri.

---

* **17:18 17.18** *bi'banga lye'kihepikuriyo* bâli toniri kwa'kalimbi ka'bandu kuli kukizi yisimiisa. † **17:18 17.18** *bi'banga lye'kisitohiko* bâli kizi deta kwo ngiisi íbigaaba, iri kwoshi kwokwo, batanâli kizi twaza ku byo'busiime, kandi iri ku byo'bulyanirwe.

19 Yabo banabumenyi, banatwalaga Pahulu imbere lye'naama ngulu ye'Hareyopago.
Abakulu be'yo naama banamúbwira: «Yago migirizo mahyahya go ukola mu menyeesa
mu bandu, na nyiitu wangatubwira go.
20 Twagayuvwa kwo gakola gandi-gandi, na nyiitu twanganasiima kwo tusobaanulire
go.»
21 (Na íbikatuma bagaadeta kwokwo, bwa'bandu be'yo munda i Hateene, kuguma
ne'binyamahanga íbyâli tuuziri yo, bâli kizi siima naaho ukuyuvwiriza amagambo
mahyahya, iri banakizi gaganuula-ganuula.)
22 Kwokwo, Pahulu anayimanga mwi'yo naama ngulu, anadeta: «E bashosi
be'Hateene! Keera nabonaga kwo mugweti mugakulikiriza bweneene ibya mabanga
giinyu!
23 Ikyanya njuba mu genda ngalenga mu kano kaaya, nabona ngiisi byo muli mu
yikumba. Nanabonaga kiri na'katanda ko'kutangira kwa'matuulo, ákayandisirwi kwo
yaga magambo: “Imwa úli mu yikumbwa útayijikiini”. Aaho! Uyo ye mugweti
mugayikumba buzira kumúmenya, ye na yoyu ye ngweti ngamùmenyeesa.
24 «Rurema, ali Nahano wi'gulu na we'kihugo. Ye kabumba ikihugo, na íbikiri mwo
byoshi. Atanatuuziri mu ndaaro, kwo iri mu girwa na'maboko ga'bandu.
25 Ndaanabyo íbiri mu múgoora, mbu abandu bangamúkolera byo. Si ye mu biika
abandu booshi mwo'muuka, halinde babe bagumaana. Ye na gweti úgabaheereza
ne'bindi byoshi.
26 «Mu mundu muguma, mwo Rurema akalyosa imilala yoshi ya'bandu, gira bakwire
mu mahanga gooshi. Anababiikira ne'byanya byo âli mali gwanwa abatengekera.
Anababiikira ne'mbibi za'ho bagakizi tuula.
27 Na íbikatuma Rurema agaagira kwokwo, gira abandu bakamúlooze, kundu
kwangaba ku njira yo'kumamaata, halinde banamúbone. Atanali hala na ngiisi
muguma witu.
28 Mukuba, ye tumiri tuli ho, tunali bagumaana, tunali mu yishagania. Biri nga kwo
baguma ba mu bandisi biinyu keera bakadeta: “Kiri na nyiitu, tulyagagi baana baage!”
29 «Ku yukwo, bwo tuli baana ba Rurema, tutakwiriiri ukutona kwo ashushiini
ne'migisi íri mu tulwa mu nooro, kandi iri mu harija, kandi iri imigisi íri mu baajwa
mu mabuye. Si yibyo byoshi, biri mu girwa naaho ku bulenga bwa'bandu.
30 «Yaho keera, ku kyanya abandu bâli kizi gira ibitalaalwe mu buhwija, Rurema âli
kizi yigira nga atabibwini. Halikago buno, akola mu bwira abandu booshi ba ngiisi
handu kwo babitwikire kwo.
31 Mukuba, keera akabiika ulusiku lwo agatwira kwa'bandu booshi ulubaaja mu kati
ko'kuli. Kugaaba ku njira yo'mundu muguma, ye âli mali gwanwa atoola. Keera
akanayereka abandu booshi akasiisa kaabyo, mu kumúzuula mu bafwiri.»
32 Yabo bakulu, mbu bayuvwe kwo Pahulu akola mu deta hi'gulu lyo'kuzuuka kwa
abafwiri, baguma baabo banatondeera ukumúhonyoleza, ti yuuhu! Haliko, abandi
banamúbwira: «Yiri igambo, tugaki shubi kuyuvwiriza hi'gulu lyalyo.»
33 Pahulu anahuluka mwi'yo naama.
34 Abandu baguma, banayemeera Yesu, banayibiika ku Pahulu. Mu kati kaabo, mwâli
riiri Dyonisiyo, muguma wa mu naama ye'Hareyopago. Mwâli riiri no'mukazi muguma,
iziina lyage Damaari, kuguma na'bandi bandu kwakundi.

18

Pahulu mu kaaya ke'Korindo

1 Ha nyuma, Pahulu analyoka i Hateene, anagenda mu kaaya ke'Korindo.
2 Anahumaanana mwo'Muyahudi muguma, iziina lyage Hakila, mubutirwa we'Pondo.
Uyo Hakila, bo na mukaage wa Pirisila, lyo bâli ki shaaga i Rumi, mu poroveesi
ye'Hitaliya. Mukuba, mwami mukulu Kilodyo âli mali kyula kwa'Bayahudi booshi
bayimulwe mwo. Kwokwo, Pahulu anagendi lamusa Hakila bo na mukaage.
3 Na bwo Pahulu âli kizi gira umukolwa gwo'kuhanga amaheema, nga kwo nabo bâli
kizi gira, kyanatuma agabeera mwomwo mu mwabo, banakizi kolera kuguma.
4 Ku ngiisi lusiku lwe'Sabaato, Pahulu anakizi yingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi. Anakizi sobaanura mwe'Myazi Miija ya Yesu mu Bayahudi, kuguma
na'bandu be'gindi milala, gira nabo bamúyemeere.
5 Ha nyuma, Siira na Timoteyo banahika yaho ukulyoka i Makedoniya. Pahulu
anatondeera ukukizi tanga ikyanya kyage kyoshi mu kukizi yigiriza igambo lya Rurema
mu Bayahudi naaho. Âli gweti agabatangira ubumasi kwo Yesu ye ulya Masiya.

6 Halikago, balya Bayahudi banatondeera ukumúhaliiza, iri banamútukiiriza.
Kyanatuma agababugumulira ibyambalwa byage, bube bumasi imwabo, anababwira:
«Umuko gwinyu, gukolaga gugaaba hi'gulu liinyu mwenyene! Niehe, ndaalyo igambo
lyo ngaki buuzibwa hi'gulu lyagwo. No'kulyokera buno, ngolaga ngakizi genda mu
bandu be'gindi milala.»
7 Lyeryo, Pahulu anahuluka mwi'yo nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anayami
yingira mu nyumba íyâli riiri ha butambi lyayo. Iyo gindi nyumba, yâli riiri ye'mwa
Tiito Yusito, umundu úwâli kizi yikumba Rurema.
8 Haliko, umukulu we'yo nyumba ye'mihumaanano, iziina lyage ye Kirisipo. Naye,
âli yemiiri Nahano, kuguma na'bandu booshi ba mu nyumba yage. Abandi Bakorindo
bingi, ikyanya bakayuvwa amagambo ga Pahulu, nabo banagayemeera, banabatiizibwa.
9 Mu bushigi buguma, Nahano anabwira Pahulu mu kati ka'mabone, ti: «Utakizi
yoboha mbu uhulike! Nanga! Si ugenderere naaho ukukizi deta.
10 Mukuba, tuliinwi. Ndaanaye mundu úgayiji kuhuma kwo, mbu akukomeerese. Mu
kano kaaya, mbiitagi abandu bingi.»
11 Kwokwo, Pahulu anamala mwaka muguma ne'kitolo akoli tuuziri i Korindo, anakizi
yigiriza ya'bandu Igambo lya Rurema.
12 Ku kyanya Gaalyo âli twaziri ikihugo kye'Hakaya, Abayahudi booshi kuguma,
banagendi gwata Pahulu, banamúleeta imbere lya'batwi be'maaja,
13 banadeta: «Uyu mundu, agweti agalyeryega abandu kwo bakizi yikumba Rurema
ku gindi-gindi njira. Ne'yo njira, twehe tutagihangwirwi ne'maaja ziitu!»
14 Pahulu, iri akaba akola agaadeta, Gaalyo anabwira Abayahudi, ti: «Mwe Bayahudi,
múkilege uyu mundu ku buhube buhamu, kandi iri ku mahube go'kugiriirira, lyoki
nangamùteziri amatwiri!
15 Haliko, bwo mugweti mugahambanwa ku magambo naaho, na ku maziina, na ku
bye'maaja ziinyu, mugendi bimala mwenyene! Niehe, mwene yibi, ndagaatwa ulubaaja
lwabyo!»
16 Haaho, Gaalyo anakyula kwo bayimulwe imbere lya'batwi be'maaja.
17 Lyeryo, booshi banayami gugumira Sositeene, umukulu we'nyumba
ye'mihumaanano ya'Bayahudi, banatondeera ukumútitimba. Na kundu bâli gweti
bamúgire buligo imbere lya'batwi be'maaja, Gaalyo atanabitwaza.

Pahulu ashubi galukira i Handyokiya

18 Pahulu anashubi gira izindi siku nyingi mu kaaya ke'Korindo. Ha nyuma,
anaseezera abaabo Bakirisito be'yo munda, anagenda mu ke'Kengereya. Na bwo âli mali
gwanwa alagaania Rurema ku magambo malebe, anaba keera agakoleesa, kyanatuma
agayibegeesa akahala.* Ha nyuma, banashonera mu mashuba, kuguma na Pirisila na
Hakila, banagenda mu poroveesi ye'Siriya.
19 Iri bakahika i Hefeso, Pahulu anasigaana na Pirisila na Hakila. Yenyene, anagendi
yingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anabasobanulira mwe'Myazi Miija.
20 Yabo Bayahudi, banahuuna Pahulu kwo ayushuule ku siku zo ashuba agabeera
imwabo. Haliko atanayemeera.
21 Kundu kwokwo, ikyanya akabaseezera, anababwira: «Ngaki shubi galukira hano,
iri Rurema angalooza.» Anabuli lyoka yaho na'mashuba.
22 Ne'ri Pahulu akaba keera ahika mu kaaya ke'Kahisariya, anateramira i Yerusaleemu,
anagendi lamusa yi'shengero. Ha nyuma, anamanukira mu kaaya ke'Handyokiya.
23 Ne'ri akamala ye'siku ngerwa, anashubi lyoka yaho. Anagenda agalenga mu
poroveesi ye'Galatiya, na mu ye'Furigiya, agweti agasikamya ya'Bakirisito booshi.

Hapoolo ayumuusa Abayahudi

24 Ku kyekyo kyanya mu kaaya ke'Hefeso, mwanahika Umuyahudi muguma, iziina
lyage Hapoolo, mubutirwa wa mu kaaya ke'Halegizanderiya. Uyo Hapoolo, âli koli
somiri bweneene, anâli yiji Amandiko Meeru.
25 Kiri ne'bya Nahano, âli mali biyigirizibwa. Naye kwakundi, âli kola mu biyigiriza
mu bandu ku buhagarusi, na mu kati ko'kuli. Si ku luhande lwo'bubatiizo, âli ki yiji
naaho hi'gulu lyo'bubatiizo bwa Yohana.
26 Uyo Hapoolo anayingira mu nyumba ye'mihumaanano ya'Bayahudi, anatondeera
ukuyigiriza mwe'Myazi Miija ya Yesu ku bukaruuke. Pirisila na Hakila, iri bakayuvwa
yago migirizo gaage, banamútwalaga imwabo, banamúyerekeza igambo lya Rurema
ku bwitonde, nga ngiisi kwo liri.

---

* **18:18 18.18** *agayibegeesa akahala* Abayahudi, ikyanya bâli kizi lagaania Rurema igambo lirebe banabe keera balikoleesa, lyo bâli kizi yibegeesa akahala mu kuyerekana kwo keera lyakoleka.

27 Ha nyuma, Hapoolo analooza ukugenda mu poroveesi ye'Hakaya. Abakirisito
be'Hefeso, banamúyemeerera, banayandikira abaabo Bakirisito be'yo munda amaruba
kwo bamúyakiire bwija.
Ne'ri akahikaga yo, anagwana ábâli koli yemiiri Yesu ku lukogo lwa Rurema,
anabatabaala bweneene.
28 Ehee! Ulya Hapoolo âli gweti agayumya Abayahudi imbere lya'bandu ku
buhagarusi. Anakizi koleesa Amandiko Meeru, mu kubayereka kwo Yesu ye Masiya.

19

Pahulu amenyeesa abandu booshi be'Haziya hi'gulu lya Yesu

1 Ku kyanya Hapoolo âli ki riiri i Korindo, Pahulu naye anakizi lenga mu twaya
twa mu migazi, abuli manukira mu ke'Hefeso. Ne'kyanya akaba yaho, anahumaanana
mwa'bigirizibwa baguma ba Yesu,
2 anababuuza: «Ikyanya mukayemeera Yesu, ka mukayakiira no'Mutima Mweru?»
Nabo, ti: «Nanga! Kiri no'kuyuvwa kwo guba ho, tutazindi yuvwa!»
3 Anashubi babuuza: «Aahago! Bubatiizo buki bwo mukabatiizibwa mwo?» Na wa
nabo, ti: «Ku bwa Yohana.»
4 Anababwira: «Yohana, ikyanya abandu bakatwikira ku byaha byabo, anakizi
babatiiza. Anababwira kwo ha nyuma lyage, hagaki yija ugundi, ye Yesu. Ne'kyanya
agayija, bakamúyemeere.»
5 Yabo bandu be'Hefeso, iri bakayuvwa kwokwo, nabo banabatiizibwa kwi'ziina lya
Nahano Yesu.
6 Ne'ri Pahulu akaba aki gweti agababiika kwa'maboko, lyeryo ngana Umutima
Mweru gwanayami bashonookera kwo. Banatondeera ukudeta ku zindi-zindi ndeto,
iri banatanga ububeevi.
7 Yabo bandu, umuharuuro gwabo, gwâli hisiri abashosi ngi'kumi na babiri.
8 Pahulu, anahisa myezi ishatu ali mu yingira mu nyumba ye'mihumaanano
ya'Bayahudi. Anakizi sobanulira mwa'bandu ku bukaruuke hi'gulu lyo'bwami bwa
Rurema, gira babuyemeere.
9 Halikago, baguma baabo banayumya imitima yabo. Ikyanya bakayigirizibwa
ibya Yesu, banalahira ukubiyemeera, banatondeera ukubishemba imbere lya'baabo.
Kyanatuma Pahulu agabayilyosa mwo, anatwala Abakirisito mu nyumba ya Tirano.
Mukuba, mwa'bandu bâli kizi kuumana. Na ngiisi lusiku, anakizi baganuulira hi'gulu
lya Yesu.
10 Pahulu, anahisa imyaka ibiri agweti agamenyeesa abandu hi'gulu lya Yesu.
Kwokwo, kwa'batuulaga booshi ba mu poroveesi ye'Haziya bakalonga ukuyuvwa
Igambo lya Nahano, Abayahudi, kuguma na'bandu be'gindi milala.

Abaana ba Sikewa bahondwa ne'kisigo

11 Rurema âli kizi gira ibitangaaza bya kahebuuza ku njira ya Pahulu.
12 Kiri ne'bihunika, no'tundi tulondo, ikyanya bâli kizi bihisagya ku magala gaage,
binatwalirwe abalwazi, banayami kira. Ne'bisigo kwakundi, byâli kizi balyoka mwo.
13 Hâli riiri na'Bayahudi baguma, bâli kizi genda bagayimula ibisigo mu bandu. Yabo
nabo, banatondeera ukukizi koleesa iziina lya Nahano Yesu, mu kubwira ibisigo, ti:
«Kwi'ziina lya Yesu ye Pahulu agweti agayigiriza, twamùbwira kwo mulyoke mu'yu
mundu!»
14 Na mu bâli kizi gira kwokwo, mwâli riiri abaana balinda ba Sikewa, mukulu
muguma wa'bagingi.
15 Lusiku kuguma, iri bakagira mbu bayimulage ikisigo kwokwo, kyanabashuvya:
«Hafe! Nyiji Yesu, nyiji na Pahulu! Haliko mwehe, mwe banyandi?»
16 Lyeryo ngana, uyo mundu anayami bayaduka, anabahima imisi, anabahonda-
honda. Ehee! Banapuumukira imbuga bakola bukondwe, banakola ne'nguma!
17 Yibyo íbikakoleka, byanalumbuuka mu Bayahudi be'Hefeso, kiri na mu bandu
be'gindi milala kwakundi. Yabo booshi, banagwatwa ne'kyoba. Ni'ziina lya Nahano
Yesu, lyanakizi huuzibwa.
18 Abandu be'yo munda, iri bakaba bakoli yemiiri Yesu, banayiji yilega imbere
lya'bandu. Mukuba, bâli mali gira amabi ga kwingi-kwingi.
19 Abingi baabo, bâli kizi gira ibya maleere. Kwokwo, banaleeta ibitaabo byo bâli kizi
gagira mwo, banabiduulika kwo'muliro imbere lya'bandu booshi. Ne'ri bakaharuura

ikishingo kyabyo, banabona kwo byâli hisiri ifwaranga nyingi bweneene, bihumbi makumi gataanu ge'darakima.*
20 Kwokwo, kwi'Gambo lya Nahano likakwira mu bandu, lyanakizi yushuuka mwe'misi.

Akamburugu mu kaaya ke'Hefeso

21 Ha nyuma, Pahulu anashungika kwo agalenga mu poroveesi ye'Makedoniya, na mu ye'Hakaya, akabuli genda i Yerusaleemu. Akanadeta, ti: «Ha nyuma lyo'kuhika i Yerusaleemu, bigambuuna kwo mbike na mu kaaya ke'Rumi.»
22 Kwokwo, anayabiira abandu babiri mu batabaazi baage, Timoteyo na Herasito, anabatuma kwo bagwanwe iyo munda i Makedoniya. Yehe, anatee sigala mu poroveesi ye'Haziya.
23 Ku kyekyo kyanya mu kaaya ke'Hefeso, hanaba akamburugu bweneene hi'gulu lya'bandu ba Yesu.
24 Mwâli riiri mutuzi muguma we'harija, iziina lyage Demeteryo, úwâli kizi tula imigisi íshushiini ne'mbeero zo'muzimu gwabo Haritemi. Anâli kizi tundira abaabo banaluganda imikolwa mingi.
25 Lusiku luguma, Demeteryo anakuumania abaabo banaluganda, kuguma na'bandi bakozi ábâli kizi gira mwene yugwo mukolwa, anababwira: «E bashosi, muyiji bwija kwo mu yugu mukolwa, mwo tuli mu yungukira bwija.
26 Haliko buno, keera mwayuvwa, keera mwanabona ngiisi kwo Pahulu agweti agatirika abandu bingi ba hano i Hefeso, kuguma na'bandu ba mu mbande zooshi za mu poroveesi ye'Haziya. Agweti agababwira kwe'migisi itakwiriiri ukuyikumbwa, mbu bwo iri mu girwa naaho na'maboko ga'bandu.
27 «Kwokwo buno, ngolagi yobohiri kwo guno mukolwa gwitu gukola gugagayirizibwa. No'luheero lwo'muzimu gwitu mukulu Haritemi, nayo igayiji kengeera yakenekwa. Kiri na Haritemi yenyene, kundu ali muzimu mukulu, angayiji tungululwa ku bukulu bwage. Ye na gweti úgayikumbwa mu poroveesi yoshi ye'Haziya, kiri na mu gandi mahanga gooshi.»
28 Yago magambo ga Demeteryo, mbu abaabo banaluganda bagayuvwe, banayami tondeera ukuyamiza, ti: «Haritemi wa'Bahefeso, ye mukulu!»
29 Lyeryo, kalya kaaya kooshi ke'Hefeso, kanayijulaga mwa'kamburugu. Abandu banagendi birigisha abandu babiri be'Makedoniya, Gaayo na Harisitariko, bwobâli balamiinwi na Pahulu. Banabayitungana bombi mu nangungubanga we'nyumba yo bâli kizi kuumana mwo.
30 Pahulu analooza kwo naye agendi yimanga ha kati kaabo. Haliko, abaabo Bakirisito batanamúhanguula.
31 Kiri na'biira baage baguma ba mu bakulu be'yo munda i Haziya, nabo banamútumira indumwa yo'kumúyinginga kwo atabayisheegule.
32 Yabo bandu, kwo bâli kumaniri yaho, banatondeera ukuyogora bweneene! Ngiisi baguma banakizi yamiza kwabo-kwabo. Abingi baabo, batâli yiji kiri na íbyabakuumania.
33 Balya Bayahudi banatundira Halegizandere imbere lyabo. Haaho, bandu baguma banakizi yamiza mu kumúshungula amagambo. Halegizandere, anabayeheza booshi no'kuboko kwo bahulike. Mukuba, âli loziizi ukuyibulanira imbere lyabo.
34 Haliko, mbu bamenye kwo ali Muyahudi, lyeryo booshi banashubi tondeera ukuyamiza kiranga, ti: «Haritemi wa'Bahefeso ye mukulu!» Banamala bihe bibiri, bagweti bagayamiza-yamiza kwokwo.
35 Iri hakazindaga, umwandisi mukulu wa'kaaya anayihangaana, halinde anabahoohya. Anababwira: «E bashosi be'Hefeso! Mu mahanga gooshi, nyandi útayiji kwo kano kaaya ko kali mu langa uluheero lwo'muzimu mukulu Haritemi? Kanali mwo'mugisi gwage, gulya úgukahona mwi'gulu.
36 Aahago! Mukwiriiri mutuuze. Hatanagire igambo lyo mugaagira ku ngungu.
37 «Yabo bandu bo mwaleeta hano, ndaakyo kindu kyo bazimba mu mbeero ziitu. Kiri no'muzimu gwitu Haritemi yenyene, batamútusiri.
38 Tuli na'handu ho'kukizi twira imaaja. Na'batwi be'maaja bayamiri ho. Haaho, ho Demeteryo na'baabo bakwiriiri bagendi legera yaba bandu, iri bangaba bali ni'gambo hi'gulu lyabo!
39 Ne'ri mwangaba mukiri ne'bindi bibuuzo, mugendi bitwala mu mihumaanano íhangwirwi ne'maaja ziitu.

---

* **19:19 19.19** *bihumbi makumi gataanu ge'darakima* zâli za kugula ingaavu nga magana gabiri na makumi gataanu.

40 «Bino byo twagira zeene, byangakoli tuma tugaalegwa kwo twagira akamburugu.
Ne'ri twangalegwa kwokwo, tutahiiti igambo lyo twangayifwongooza mwo. Si kano
kamburugu, kalyagagi ka busha!»
41 Uyo mwandisi mukulu, iri akayusa ukubabwira kwokwo, anababwira kwo
bataahage.

20

Pahulu mu poroveesi ye'Makedoniya, na mu ye'Bugiriki

1 Yako kamburugu ke'Hefeso, iri kakaba keera kamala, Pahulu anatumira Abakirisito
be'yo munda. Ne'ri akaba keera abakania imitima, anabaseezera, anagenda mu
poroveesi ye'Makedoniya.
2 Anakizi genda agalenga iyo munda, iri anabwira Abakirisito amagambo mingi
go'kubakania imitima. Ha nyuma, anahika na mu poroveesi ye'Bugiriki,
3 anamala mwe'myezi ishatu.
Ne'kyanya âli kola agagaluka na'mashuba i Siriya, Abayahudi banashubi gira igambi
libi hi'gulu lyage. Kyanatuma agashungika kwo ashubi lenga yeyo munda i Makedoniya.
4 Ku yikyo kyanya, Pahulu âli balamiinwi na Sopateeri, mugala Piiro we'Beroya,
kuguma na'bandu babiri be'Tesaloniki, Harisitariko na Sekundo. Hâli riiri na Gaayo
we'Deribe, na Timoteyo, kuguma na'bandu babiri be'Haziya, Tukiko na Torofimo.
5 Yabo booshi, banagwanwa mu kaaya ke'Torowa, banatulindirira yo.
6 Isiku ngulu ze'mikate mizira saama, iri zikaba keera zamala, twanalyoka mu kaaya
ke'Firipi na'mashuba. Twanagira ulugeezi lwe'siku zitaanu, halinde twanahika mu
ke'Torowa. Ne'yo munda, yo tukagwana yabo biitu, twanatee beera ho siku zirinda.

Pahulu aholoolola Heyutiko

7 Ulusiku lwi'yinga, iri lukahika, twanakuumana, gira tukoojolere umukate kuguma.
Pahulu anatondeera ukuganuulira abandu, anayidungeera bweneene, halinde ukuhisa
ubushigi ha kati. Mukuba, âli kola agazindukiri lyoka yaho.
8-9 Yaho twâli kumaniri, mwâli riiri mu kisiika kya mu nyumba íyâli yubakiirwi hi'gulu
lye'zindi zibiri. Mwanâli yasiri amatara mingi.
Mu kaazo ke'kisiika, mwâli bwatiiri mutabana muguma, iziina lyage ye Heyutiko. Na
bwo Pahulu âli gweti agadeteereza bweneene, uyo Heyutiko anatondeera ukuyitumikira
hi'gulu li'ro. Ne'ri akaba akola mwi'ro lya'kahondo-hondo, anatulubuka mu kaazo,
anayitimba haashi. Abandu banagendi mútoola, banagwanana keera afwa.
10 Pahulu naye, anashonooka. Anayubama ku'yo mutabana, anamúfumbatira.
Anabwira abandu, ti: «Mutayobohe! Akola mugumaana!»
11 Ha nyuma, Pahulu anashubi shonera mu kisiika, anakoojola umukate, anagulya.
Anashubi genderera no'kudeta bweneene, halinde bwanakya, abuli lyoka yaho.
12 Abandu banayabiira ulya mutabana, banamútwala i kaaya akola mugumaana.
Banaholeezibwa ngana-ngana!

Pahulu aseezera abashaaja be'Hefeso

13 Pahulu anagenda agalenga i bulambo, mu kugenda mu kaaya ke'Hasoosi. Na nyiitu,
twanagenda yo na'mashuba, gira atugwane yo. Mukuba, ho twâli mali lagaana kwo
tugalengi múyabiirira.
14 Ne'kyanya akatugwana yo, twanamúyakiira mu mashuba, twanagendanwa mu
kaaya ke'Mitireene.
15 Iri bukakya, twanagenderera na'mashuba, twanalenga ku butambi bwa'kalira Kiyo.
Ne'ri bukashubi kya, twanajabukira mu kalira Samoosi. Ne'ri bukashubi kya kandi,
twanahikaga mu kaaya ke'Mireto.
16 Mukuba, Pahulu âli shungisiri kwo atagalenga i Hefeso, gira atayiji kengeera
atinda mu poroveesi ye'Haziya. Mukuba, âli kola ne'ngungu yo'kugwanwa ahika i
Yerusaleemu, ulusiku lwe'Pendekosite lútazi hika, iri byangaziga.
17 Ne'kyanya Pahulu akaba akola i Mireto, anatumira abashaaja bi'shengero
lye'Hefeso.
18 Iri bakahika imunda ali, anababwira: «E balya, muyiji ngiisi kwo nâli tuuziri
imwinyu, ukulyokera ku lusiku lwo n'gatee hika hano mu poroveesi ye'Haziya.
19 Na kundu Abayahudi bâli kizi ndibuza, mu kukizi ngirira amagambi mabi, haliko
nâli kizi kolera Nahano mu kati ko'butuudu bwoshi, na mu kati ke'migenge.
20 «Ngiisi magambo gooshi ágangamùtabaala, muyiji kwo ndaalyo kiri ne'liguma lyo
n'gamùbisha! Halikago, nâli kizi mùyigiriza go ha bweruula, kiri na mu nyumba ziinyu.

21 Nâli kizi bwiririra Abayahudi, kuguma na'bandu be'gindi milala, kwo batwikirage
ku byaha byabo, banayemeere Nahamwitu Yesu.
22 «Buno, Umutima Mweru gugweti gugambidika kwo ngende i Yerusaleemu. Yo na
munda ngola mu genda, kundu ndayiji íbigagendi mba kwo.
23 Nyiji naaho kwo mu ngiisi kaaya ko ndi mu lenga mwo, Umutima Mweru gugweti
guganyereka kwo ngalashwa mu nyumba ye'mbohe, na ngizi longa amakuba.
24 «Kundu nangafwagaga, imwani kitali kindu! Ndoziizi naaho kwo nyuuse umukolwa
gwo Nahano Yesu akambiika kwo. Na yugwo mukolwa, kuli kumenyeesa abandu Imyazi
Miija kwo bangakizibwa ku lukogo lwa Rurema.
25 «Mweshi, nâli kizi genda ngamùlenga mwo. Nanakizi mùyigiriza hi'gulu
lyo'bwami bwa Rurema. Halikago buno, ngoli yiji kwo mutagaki shubi mbona.
26 Kwokwo buno, namùbwiraga ku bweranyange, iri muguma winyu agateereka,
umuko gwage gutagaki ba hi'gulu lyani.
27 Mukuba, ngiisi byo Rurema ashungisiri, nâli kizi mùmenyeesa byo, buzira
kusisiitwa.
28 «Mwehe, Umutima Mweru keera gukamùbiika mube bimangizi bi'shengero lya
Rurema. Ku yukwo, mukizi yilanga mwenyene. Mukizi langa ni'shengero lyage.
Mukuba, yiryo ishengero, Yesu yenyene keera akatanga umuko gwage mu kuliguluula.
29 «Ngoli yiji kwe'kyanya ngaaba keera namùlyoka mwo, abandu balangi nga mirunga
bagamùyilala mwo, bataganamùkejeerera!
30 Kiri na mu kati kiinyu mwenyene, mugaki yimuka abandu, banashobanie
amagambo go'kuli mu kutirika Abakirisito, gira babakulikire.
31 «Ku yukwo, mukizi ba masu! Mukizi yama mukengiiri kwo n'gamala myaka ishatu
ngweti ngahanuula ngiisi muguma winyu, úbwakya-úbwayira, mu kati ke'migenge.
32 «Na buno, namùsikiiriza imwa Rurema, abe ye gakizi mùlanga. Mukizi langwa
ni'gambo lyo'lukogo lwage. Ee! Igambo lyage, lyo lishobwiri ukukizi mùyubaka, halinde
mukalonge ku migashani yo abikiiri abataluule baage booshi.
33 «Niehe, ndakayifwija ifwaranga za mundu yeshi, kandi iri inooro zaage, kandi iri
ibyambalwa byage.
34 Mwenyene, muyijagi ngiisi kwo nâli kizi yikolera na gano maboko gaani, hi'gulu
lya'magoorwa gaani, na hi'gulu lya'magoorwa ga'bo tuliriinwi.
35 «Mu kati ka byoshi, nâli kizi mùyereka kwo tukwiriiri tukizi yitubanula mu kukola.
Kwokwo, lyo tulonga byo tugatabaala mwo ábatashobwiri. Mukizi kengeera amagambo
go Nahano Yesu yenyene akadeta: “Ngiisi ábagweti bagahaana, bo bahiriirwi, ukuhima
ábali mu haabwa.”»
36 Iri Pahulu akayusa ukudeta kwokwo, anafukama kuguma na yabo booshi, anahuuna
Rurema.
37 Ha nyuma, booshi banakizi múhoobera, iri banakizi múnyunyuguta mu kati
ke'migenge.
38 Na íbikatuma bagajengeerwa, hi'gulu li'gambo lyo akadeta, kwo batagaki shubi
múbona. Kwokwo, banamúherekeza, halinde banamúhisa áhali amashuba.

21

Pahulu agenda i Yerusaleemu

1 Iri tukaba keera twaseezerana na'bashaaja be'Hefeso, twanashonera mu mashuba.
Twanagenda liguma na liguma, halinde twanahika mu kalira Koosi. Ne'ri bukakya,
twanagenda mu kalira Roodo. No'kulyokera yaho, twanagenda kandi, halinde
twanahika mu kaaya ke'Patara.
2 Na yaho, twanagwana ha'gandi mashuba go'kujabukira mu poroveesi ye'Foyinikiya.
Kwokwo, twanagashonera mwo, twanagenda.
3 Ne'ri tukaba tukola mu langiiza akalira Kipuro, twanakasiga uluhande lwe'kisaka.
Twanagenderera, halinde twanahika mu poroveesi ye'Siriya.
Iri tukahika mu kaaya ke'Tiiro, twanashonooka mu mashuba. Mukuba, haaho, ho
mashuba gâli riiri gagahambuulira imiteekerwa.
4 Kwokwo, twanagendi bonaana na'Bakirisito be'yo munda, twanamala he'siku
zirinda tuhaaziri imwabo. Yabo Bakirisito, banayinginga Pahulu ku njira yo'Mutima
Mweru kwo atazamuukire i Yerusaleemu.
5 Kundu kwokwo, iri tukaba keera twamala he'siku zirinda, twanahalyoka. Abakirisito
booshi be'yo munda i Tiiro, banatuherekeza, abashosi, na bakaabo, kiri na'baana baabo.
Banatutambusa inyuma lya'kaaya, halinde banatuhisa ku kyambu. Twanafukama,
twanahuuna Rurema.

6 Ne'ri tukaba keera twaseezerana, twanashubi shonera mu mashuba. Nabo
banagalukira i kaaya.
7 Iri tukalyoka i Tiiro, twanagenderera no'lugeezi, halinde twanahika mu kaaya
ke'Tolemayi. Twanalamusa mwa beene witu, twanamala yo'lusiku luguma.
8 Ne'ri bukakya, twanalyoka yaho, twanagenda halinde mu kaaya ke'Kahisariya.
Twanahanda mu nyumba ya Firipo. Âli riiri mwigiriza we'Myazi Miija ya Yesu. Anâli
riiri muguma wa mu balya batabaazi balinda ábakatoolwa i Yerusaleemu.
9 Firipo, âli gweti banyere bana ábatâli yazirwi. Banâli gweti ikigabi kyo'kukizi tanga
ubuleevi.
10 Ne'ri tukaba keera twamala isiku ngerwa i Kahisariya, hanahulukira umuleevi
ukulyoka i Buyahudi, iziina lyage Hagabo.
11 Uyo Hagabo, anatuyijira. Anayabiira umukaba gwa Pahulu, anaguyizongeza ku
magulu na ku maboko. Anadeta: «Alagi! Umutima Mweru, gwadeta, ti: "Mwene
yugu mukaba, kwoku kwa'Bayahudi be'Yerusaleemu bagamúkona. No'buzinda,
banamútange mu maboko ga'bandu be'gindi milala."»
12 Mbu tuyuvwe kwokwo, twe na'biitu be'Kahisariya, twanayinginga Pahulu bwe-
neene kwo ataki yisheegule i Yerusaleemu.
13 Haliko anatushuvya, ti: «Kituma kiki mugweti mugalira-lira, halinde munaloozi
nvuna umutima! Si ngola ibiringiini ukugendi shwekwa i Yerusaleemu hi'gulu li'ziina
lya Nahano Yesu. Kiri no'kuyitwa, ngolaga ibiringiini ukugendi yitirwa yo hi'gulu lyage.»
14 Twanagira mbu tumúyemeeze, analahira. Iri hakatama, twanamúleka ngana,
twanadeta: «Ndakundi! Ubulooze bwa Nahano, bubaagage bwo bugakoleka.»
15 Ha nyuma, twanateekera imiteekerwa, twanayiteera mu njira yo'kuzamuukira i
Yerusaleemu.
16 Abakirisito baguma be'Kahisariya, banatuherekeza, halinde banatuhisa mu nyumba
ya Munasoni. Hanali ho twâli riiri tugahanda. Uyo Munasoni, âli riiri mundu wa mu
kalira Kipuro, anâli riiri muguma wa mu Bakirisito be'ndondeko.

Pahulu asimbaha imigeeza ya'Bayahudi

17 Iri tukahikaga i Yerusaleemu, beene witu be'yo munda, banatuyegereza ku
bushagaluke.
18 Ne'ri bukakya, twanagenda na Pahulu, mu kugendi lamusa Yakobo. Abandi
bashaaja booshi bi'shengero, nabo bâli riiri yaho.
19 Pahulu anabalamusa, anabatondobolera ngiisi byo Rurema akagira mu batali
Bayahudi ku njira yage.
20 Iri bakayuvwa kwokwo, banayivuga Rurema, banabwira Pahulu, ti: «E mwene
witu, ubwini ngiisi kwe'binoono ne'binoono bya'Bayahudi keera bayemeera Yesu. Yabo
booshi, bafitiirwi bweneene mu kukulikiriza Imaaja za Musa.
21 Keera bakanabwirwa kwo uli mu genda ugayigiriza Abayahudi booshi ba mu
mahanga kwo batakizi zitwaza. Mbu keera ukabalahiza kwo batakizi ki tenguula abaana
baabo, kandi iri ukukizi kulikira igindi migeeza ye'Kiyahudi.
22 Yabo Bayahudi booshi, bakola bagayuvwa kwo ukola hano. Aahago! Kuti kwo
tugaagira?
23 «Aaho! Ugirage ngiisi kwo tugakubwira! Hano mu kati kiitu, muli bashosi bana.
Keera bakabiika indahiro imbere lya Rurema.
24 Kwokwo, mugendanwe! Munagendi yiyeruusa kuguma. Na ngiisi byo bagahuunwa,
ube we gabalihira byo, halinde lyo balonga ukubegwa akahala.* Kwokwo, lya'bandu
booshi bagaamenya ku kasiisa kwo ngiisi byo ushuba mu detwa kwo, bitali byo'kuli.
Bamenye na kwo wenyene uki genderiiri no'kusimbaha Imaaja za Musa.
25 «Na ku luhande lwa ábatali Bayahudi ábakoli yemiiri Yesu, keera tukabayandikira
ngiisi kwo tukatwa uluhango, kwo batakizi ki lya ibyokulya keera íbyatangwa
imwe'migisi. Batanakizi ki lya no'muko, kandi iri inyama za íbyanigwa. Batanakizi
ki sambana.»
26 Iri bukakya, Pahulu anatwala yabo bashosi bana, banagendi yiyeruusa. Ha
nyuma, anagenda ha nyumba ya Rurema, gira amenyeese ulusiku lwo bagayusa
kwo'kuyeruusibwa kwabo, ni'tuulo linatangwe hi'gulu lya ngiisi muguma wabo.

Pahulu abirigishwa

27 Isiku zirinda zo'kuyiyeruusa, iri zikaba zikola bu mala, Abayahudi ba mu poroveesi
ye'Haziya banabonaga Pahulu ha nyumba ya Rurema. Ne'ri bakamúbona, banayami
múbirigisha, banabiika akamburugu mu bandu booshi, mu kuyamiza, ti:

---

* **21:24 21.24** *ukubegwa akahala* Mikolezi 18.18.

28 «E bashosi be'Hisiraheeri, mututabaale, maashi! Uyu umundu ali mu genda
agayigiriza abandu booshi ba ngiisi handu kwo bakizi tugayiriza. Bakizi gayiriza
ne'maaja za Musa, kiri ne'no nyumba nyeeru ya Rurema. Ye uno kandi, keera ayifunda
na ábatali Bayahudi ha nyumba ya Rurema! Keera ayulubaza hano handu heeru.»
29 Na íbikatuma bakadeta kwokwo, bwo bâli mali gwanwa babona Pahulu i
Yerusaleemu, ali kuguma na Torofimo, umundu we'Hefeso. Banatona kwo keera
ayingiza Torofimo ha nyumba ya Rurema.
30 Kalya kaaya kooshi ke'Yerusaleemu kanayijula mwa'kamburugu. Abandu ba-
nayami gumuukira áhali Pahulu ha nyumba ya Rurema. Banamúvumbeteera,
banamúhalamulira imbuga. Ne'nyiivi zaayo, zanayami hamikwa.
31 Yabo bandu, banatondeera ukulimbagula Pahulu, gira bamúyite. Haaho, umwazi
gwanahikira umukulu wa'basirikaani be'kirumi kwa'kaaya kooshi keera kayijula
mwa'kamburugu.
32 Uyo mukulu anayami yabiira abasirikaani baage kuguma na'bimangizi baabo,
banatibitira iwa yabo bandu. Balya bandu, mbu babonage abasirikaani bali kuguma
no'mukulu wabo, banayikaania ukulimbagula Pahulu.
33 Uyo mukulu wa'basirikaani anabayegeera, anayami gwata Pahulu. Anakyula kwo
ashwekwe ne'minyororo ibiri. Ha nyuma, anabuuza: «Nyandagi uyu? Na biki byo
agira?»
34 Balya bandu banatondeera ukuyogora bweneene! Kyanatuma uyo mukulu atalonga
ukumenya íbyaba. Anakyula kwo Pahulu aleetwe mu luzitiro lwabo lwa'basirikaani.
35 Ne'ri Pahulu akaba akola ku bushonero bwo'luzitiro, abandu banashubi múkayira
bweneene! Kyanatuma abasirikaani bagamútelula, gira bamúfuuse.
36 Kundu kwokwo, balya bandu banagenda bashoshiiri Pahulu, iri banayamiza, ti:
«Umúzimiizagye, maashi!»

Pahulu ayidetera imbere lya'Bayahudi

37 Ikyanya abasirikaani bâli kola bagayingiza Pahulu mu luzitiro lwabo, anabuuza
umukulu wabo, ti: «Ka nangahanguulwa ngubwire igambo?»
Na wa naye, ti: «Ka naawe uyiji ukudeta ikigiriki?
38 Ka utali we yolya Mumiisiri úwâli ki leeta ubuhuni, anagendana abiitani bihumbi
bina mwi'shamba?»
39 Pahulu, ti: «Nanga! Ndi Muyahudi, mubutirwa wa mu kaaya kahamu ke'Tariso, ka
mu poroveesi ye'Kirikiya. Nakuyinginga maashi, umbanguule ndetage na yaba bandu.»
40 Ne'ri akamúhanguula, Pahulu anayimanga ku bushonero, anayeheza abandu
no'kuboko, kwo bahulike. Ne'ri booshi bakaba keera bahulika, anababwira kwokuno
mu ndeto yabo ye'kiheburaniya.

22

1 «E beene witu, na badaata! Munyuvwirize! Ngola ngayidetera imbere liinyu.»
2 Yabo bandu, iri bakayuvwa kwo Pahulu akola mu baganuulira mu ndeto yabo
ye'kiheburaniya, umunyerere gwanatoola, shee!
Pahulu, anagenderera, ti:
3 «Ndi Muyahudi, mubutirwa we'Tariso, mu poroveesi ye'Kirikiya. Haliko,
n'galererwa haahano i Yerusaleemu. Gamalyeri, ye kanyigiriza imaaja zooshi zo
tukasigirwa na bashokuluza biitu. Nanâli fitiirwi bweneene ku bya Rurema, nga kwoku
niinyu mubifitiirwi kwo zeene.
4 «Na ku luhande lwa'bakulikizi ba Yesu, nâli kizi genda ngabalibuza bweneene,
abashosi na'bakazi. Nanakizi bagwata, na mbalashe mu nyumba ze'mbohe, halinde
baguma baabo, banakizi yitwa.
5 Yibyo namùbwira, kiri no'mukulu wa'bagingi, kuguma na'baabo bakulu booshi,
bangabitangira ubumasi kwo biri byo'kuli.
«Yabo bakulu, bo bakambeereza amaruba go'kutwalira abiitu Bayahudi ba mu kaaya
ke'Damasiki, gira ikyanya ngagenda yo, n'gagendi shweka mwa'Bakirisito be'yo munda,
na mbaleete hano i Yerusaleemu, gira bayiji hanwa.
6 «Kwokwo, ku kihe íkiri nga kya'kalenge-renge, nanaba keera nayegeera i Damasiki.
Lyeryo ngana, ulukeera lukayu ukulyoka hi'gulu, ngaa! Lwanayami nyakira bweneene
imbande zooshi.
7 Nanayibumbulika haashi, nanayuvwa izu ligweti ligambwira: “E Sahuli! E Sahuli!
Kituma kiki ugweti ugandibuza?”
8 «Nanabuuza: “E Nahano! We nyandi?” Naye, ti: “Nie Yesu we'Nazareeti! Nie ugweti
ugalibuza.”

9 Abiitu bo twâli balamiinwi, banabona yulwo lukeera. Haliko yiryo izu, batakaliyuvwa.
10 «Kwokwo, nanabuuza: “E Nahano! Kutagi kwo ngaagira?” Naye, ti: “Yimuka, uyingire mu yaka kaaya ke'Damasiki. Mwomwo, mwo ugabwirirwa ngiisi mikolwa yo Rurema âli mali gwanwa akushungikira.”
11 «Ku yikyo kyanya, nanaba ndakiri mu bona, bwo yulwo lukeera lwâli mali mbumaaza amasu. Kyanatuma abiitu bagangwatira ku kuboko, bananyingiza mu kaaya.
12 «Na yaho, hâli riiri mundu muguma, iziina lyage Hananiya. Uyo Hananiya, âli riiri no'mwete bweneene gwo'kukizi simbaha Imaaja ziitu. Anâli kizi huuzibwa na'Bayahudi booshi be'yo munda kwo ali mundu mwija.
13 «Uyo Hananiya, anayiji yimanga ha butambi lyani, anambwira: “E mwene witu Sahuli! Ulonge ukushubi bona!” Lyeryo ngana, amasu gaani ganahumuuka, nanamúbona.
14 «Haaho, Hananiya anambwira: “Rurema wa bashokuluza biitu, âli mali gwanwa akutoola. Kwokwo, lyo umenya ngiisi kwo aloziizi. Unayibonere Ulya úkwaniini imbere lyage, unamúyiyuvwirwe ni'zu lyage yenyene.
15 Na ngiisi byo wabona na byo wayuvwa, ugakizi genda uli mu bimenyeesa mu bandu booshi. Ee! Ugaaba kamasi kaage.
16 Na buno, uki rindiriiri biki? Yimuka, ubatiizibwe, unahuune ubutabaazi imwa Rurema, halinde uyeruusibwe ibyaha byawe.”
17 «Ha nyuma, nanagalukira i Yerusaleemu. Ne'ri n'gaba ngola mu huuna Rurema mu nyumba yage, nanabona amabone.
18 Mu yago mabone, nanabona Nahano agweti agambwira: “Ugire ulyokage duba i Yerusaleemu! Ubumasi bwo ugakizi tanga hi'gulu lyani, abandu ba mu kano kaaya batagabuyemeera.”
19 «Nanashuvya: “E Nahano! Si abandu bayiji-yiji kwo nâli kizi genda ngalenga mu nyumba ze'mihumaanano za'Bayahudi, mu kuhiiva ábakuyemiiri! Na ngiisi bo nâli kizi gwana mwo, nanakizi bashweka, iri na mbalimbaguliisa.
20 Kiri ne'kyanya bakayona umuko gwa'kamasi kaawe Setefaano, na naani nâli yimaaziri ho, ngweti ngayemeera kwo ayitwe. Ne'mirondo ya ábakamúyita, nie kagilanga.”
21 «Haaho, Nahano ananjuvya: “Ugende! Mukuba, ngakutuma ugende mu batali Bayahudi ábatuuziri mu mahanga ga hala.”»
22 Yago magambo gooshi ga Pahulu, abandu bâli kizi gayuvwiriza bwija. Haliko, ikyanya akadeta yago mazinda, lyeryo banayami tondeera ukuyamiza, ti: «Uyu mundu, ashaazibwe mu kihugo! Atakwiriiri ukushubi boneka mwo!»
23 Yabo bandu, banakizi yamiza-yamiza, iri banayehuula imirondo yabo, wa hwe-hwe! Banakizi tumuula no'lukungu.
24 Lyeryo, uyo mukulu wa'basirikaani, anabwiraga abasirikaani baage kwo bayingize Pahulu mu luzitiro lwabo, banamúhimbule, gira lyo ababishuuka íbyatuma bagweti bagamúyamiriza.
25 Ne'kyanya abasirikaani bakaba bakola mu kona Pahulu, gira bamúhimbule, anabona umukulu wabo ayimaaziri yaho, anamúbuuza: «Ka muhangwirwi ne'maaja kwo muhimbule Umurumi, átanazi twirwa ulubaaja kwo ahuba?»
26 Uyo mukulu, mbu ayuvwe kwokwo, anagendi bwira nahamwabo: «E Nahamwitu, ulya mundu, kiziga ali Murumi. Aaho! Kutagi kwo wamu múgira?»
27 Lyeryo, nahamwabo anakwabadukira áhali Pahulu, anamúbuuza: «Ewe! Umbwire, iri uli Murumi.» Pahulu anamúshuvya: «Ee! Ndi Murumi.»
28 Uyo mukulu, anamúbwira: «Niehe, n'galonga ukuba Murumi mu kutanga akanyamwala ke'bindu.» Pahulu, ti: «Niehe, ndi Murumi wi'sina.»
29 Yabo basirikaani, kundu bâli kolaga bagahimbula Pahulu, haliko banayami yikaania. Nahamwabo, anayoboha bweneene, mu kuyuvwa kwo Pahulu ali Murumi, keera anamúshweka ne'minyororo.

Abakulu ba'Bayahudi bagabulikana hi'gulu lya Yesu

30 Iri bukakya, ulya mukulu wa'basirikaani analooza ukumenya ngiisi bya'Bayahudi bagweti bagaalega kwo Pahulu. Kyanatuma agamúshwekuula, anadeta kwa'bakulu ba'bagingi bakuumane kuguma na'baabo bakulu booshi. Ha nyuma, analeeta Pahulu, anamúyimangika ha kati kaabo.

23

1 Pahulu anatungira yabo bakulu, iri anababwira: «E beene witu, halinde zeene,
nyamiri nduuziri bwija imbere lya Rurema. Ndaabyo bihamba byo nyuvwiti mu mutima
gwani.»
2 Umukulu wa'bagingi Hananiya, mbu ayuvwagwe kwokwo, anabwira ábâli yimaaziri
ha butambi lya Pahulu kwo bamúmotere ku kanwa.
3 Pahulu anabwira Hananiya, ti: «Naawe, Rurema agakuhatuula! Si uli nga
kigo kibugiirize kwo'luhemba! Kundu ubwatiiri yaha mbu lyo undwira ulubaaja
ukukulikirana ne'maaja, haliko wenyene keera wazihongola mu kudeta kwo nimotwe!»
4 Ábâli yimaaziri ha butambi lya Pahulu, banamúbwira: «Ewe! Ka utafwiri ishoni
zo'kutuka umukulu wa'bagingi ba Rurema?»
5 Pahulu anabashuvya: «E beene witu, ndashubi yiji kwo ye mukulu wa'bagingi.
Mukuba, biyandisirwi kwokuno: "Utanadaake útwaziri abandu baawe.*"»
6 Mu yabo bakulu, Pahulu âli yiji kwo muli Abasadukaayo, muli na'Bafarisaayo.
Kyanatuma agayami yiberekaania kwi'zu lihamu, ti: «E beene witu, niehe ndi
Mufarisaayo, umwana wa'Bafarisaayo. Na íbitumiri ngweti ngatwirwa ulubaaja, bwo
ndangaliiri kwo abafwiri bagazuuka.»
7 Pahulu mbu adetage kwokwo, hanayami ba imbamba mu Bafarisaayo
na'Basadukaayo. Kyanatuma bagagabulikana mwo kubiri.
8 (Mukuba, Abasadukaayo, bali mu lahira kwo'buzuule, ndaabwo. Na'baganda nabo,
ndaabo. Kiri ne'bisigo kwakundi, ndaabyo. Haliko, Abafarisaayo boohe, bali mu
yemeera kwo byoshi biri ho.)
9 Mu yabo bakulu, mwanaba ulujongo bweneene! Abigiriza baguma be'maaja ba mu
Bafarisaayo, banayimuka, banayikuutuza mu kudeta: «Uyu mundu, ndaabwo buligo
bwo twamúbona kwo! Ngaba kisigo, kandi iri muganda, byo byamúdesa!»
10 Ehee! Yabo bakulu ba'Bayahudi, banahalizania bweneene, halinde umukulu
wa'basirikaani anayoboha kwo bangakoli janganula Pahulu. Kyanatuma agabwira
abasirikaani baage kwo bayami yifunda mu yabo Bayahudi ku misi, lyo bafuuse Pahulu.
Banashubi mútwala mu luzitiro lwabo.
11 Mu bushigi bwa lwolwo lusiku, Nahano anayiji yimanga ha butambi lya Pahulu,
anamúbwira: «Ukanie umutima! Nga kwo keera wandangira ubumasi hano i
Yerusaleemu, kwo na kwokwo ukwiriiri ugendi bundangira kiri ne'Rumi.»

Igambi lyo'kuyita Pahulu

12 Iri bukakya shesheezi, Abayahudi banagira igambi libi hi'gulu lya Pahulu.
Banabiikaga indahiro kwo batagaalya, bataganaanywa, bátazi múyita.
13 Banâli tambusiri abandu makumi gana.
14 Kwokwo, banagendera abakulu ba'bagingi, na'bashaaja ba'Bayahudi, banababwira:
«Keera twakitwa kwo ndaahyo tugaalya, tútazi yita Pahulu.
15 Ku yukwo buno, mwe na'biinyu bakulu, mugendi huuna umukulu wa'basirikaani
amùleetere Pahulu. Munayigire nga muloziizi ukusisa bwija amagambo go alegwa kwo.
Na nyiitu, tugagwanwa tumúyitegiiri mu njira, gira ikyanya agalenga mwo, tukayami
múyita, átazi hika hano.»
16 Yiryo igambi libi lya'Bayahudi, kiziga mwihwa wa Pahulu aliyuvwa! Anayami genda
mu luzitiro lwa'basirikaani, anagendi lihwehuka mwizo wage.
17 Haaho, Pahulu anahamagala mukulu muguma wa mu basirikaani, anamúbwira:
«Yugu musore guhiiti igambo lyo gugamùbwira. Umútwalage imunda nahamwinyu.»
18 Uyo mukulu, ikyanya akamútwala imunda nahamwabo, anamúbwira: «Ulya
mushweke Pahulu, ambamagala, anambuuna kwo nguleetere yugu musore, mbu guhiiti
igambo lyo gugakubwira.»
19 Uyo mukulu wa'basirikaani, anagwatira yugwo musore ku kuboko, anagutwala
ihwe, anagubuuza: «Aaho! Biki byo uloziizi ukumbwira?»
20 Yugwo musore, gwanamúshuvya: «Ka uyijagi! Abayahudi, keera bagira igambi kwo
bayiji kuhuuna ubaleetere Pahulu kusheezi imbere lya'bakulu baabo. Bagayiji kuteba
kwo baloziizi ukusisa amagambo go alegwa kwo.
21 Haliko e waliha, utayemeere! Si hali Abayahudi ábatambusiri makumi gana bakoli
yitegiiri Pahulu mu njira, gira ikyanya agalenga mwo, bakamúyite. Keera banakitwa
kwo batagaalya, bataganaanywa, bátazi múyita. Aaho! Buno, keera bayitegaanura.
Bakoli lindiriiri naaho ubayemeerere.»

---

* **23:5 23.5** Kulyoka 22.28.

22 Yugwo musore, iri gukadeta kwokwo, ulya mukulu wa'basirikaani anagubwiririza:
«Yugu mwazi, hatagirage mundu yeshi yo ugabwira kwo keera wagumbwehuka!» Abuli
guhanguula kwo gugende.

Pahulu atwalwa imwa guvuruneeri Feriki

23 Ha nyuma, uyo mukulu anahamagala abimangizi babiri ábali mwi'dako lyage,
anababwira: «Giri! Mutegaanure abasirikaani magana gabiri bo'kugenda na'magulu,
kuguma na'bandi makumi galinda bo'kugendera ku fwarasi. Na'bandi magana gabiri
bo'kugenda bafumbiiti amatumu. Yabo booshi, bagalyoka hano ku bihe bishatu
byo'bushigi, gira bagende mu kaaya ke'Kahisariya.
24 Pahulu naye, akahaabwe iyage fwarasi yo agagendera kwo, gira ahike bwija imwa
guvuruneeri Feriki.»
25 Uyo mukulu wa'basirikaani, anayandika na'maruba ágadesiri, ti:
26 «E munalushaagwa guvuruneeri Feriki! Niehe Kilodyo Lusiya, nakulamusa.
27 Uyu mundu, akagwatwa na'Bayahudi, banagira mbu bamúyite. Ne'kyanya
n'gamenya kwo ali Murumi, nanayami twala abasirikaani baani imunda ali,
nanamúkiza.
28 Nanalooza ukumenya ngiisi bya'Bayahudi bamúlega kwo. Kyanatuma ngamúleeta
imbere lya'bakulu baabo.
29 «E waliha, ikyanya bakayiji múlega, nanabona kwo bagweti bagamúlegera naaho
ku bibuuzo íbiri hi'gulu lye'maaja zaabo. Ndaanalyo igambo lyo badeta íryangatumiri
agayitwa, kiri no'kushwekwa.
30 «Ne'kyanya n'gahwehukwa umwazi kwo hakola igambi libi hi'gulu lyage, kyana-
tuma ngayami mútuma iyo munda imwawe. Nanabwira abalezi baage kwe'yo munda
ibaagage yo bagayiji múlegera.»
31 Kwokwo, abasirikaani banayabiira Pahulu nga kwo bakabwirwa. Banamútwala mu
bwobwo bushigi, halinde mu kaaya ke'Handipatiri.
32 Ne'ri bukakya, abasirikaani bo'kugenda na'magulu banagalukira mu luzitiro lwabo.
Banasiga abaabo bo'kugenda ku fwarasi, babe bo bagagenderera na Pahulu.
33 Yabo baabo, iri bakahika mu kaaya ke'Kahisariya, banafumbadika guvuruneeri
amaruba, banamúsikiiriza na Pahulu.
34 Ne'ri akayusa ukugasoma, anabuuza: «Uyu mundu, ali wa mu poroveesi nyiki?»
Ne'ri akabwirwa kwo Pahulu ali wa mu poroveesi ye'Kirikiya,
35 anamúbwira: «Amagambo gaawe, ngagayuvwiriza ku kyanya abalezi baawe
bagaahika.»
Haaho, guvuruneeri anakyula kwo Pahulu alangwe mu nyumba yo'butwali ye'mwa
Heroode.

24

Pahulu alegwa imbere lya guvuruneeri Feriki

1 Iri hakalenga siku zitaanu, umukulu wa'bagingi Hananiya, anamanukira mu
kaaya ke'Kahisariya, ali kuguma na'bashaaja baguma ba'Bayahudi, no'mundu muguma
wo'kubulanirana, iziina lyage Terituulo. Yabo booshi, banayiji menyeesa guvuruneeri
Feriki amagambo go bagweti bagalegera kwo Pahulu.
2 Ne'ri Pahulu akaleetwa, Terituulo anatondeera ukudeta: «E munalushaagwa Feriki,
we tumiri tuli mu yama tuli no'mutuula mu yizi siku zooshi. Na bwo uli mu gwanwa
wabona íbihengamiri mu kino kihugo, uli mu tuhengamulira byo.
3 Biri kwokwo, mu ngiisi handu, na ku ngiisi njira. E waliha! Ku yibyo byoshi,
twakutangira kongwa bweneene!
4 Na buno, ndaloziizi kwo ngushibirize. Kwokwo, nakuyinginga utuyuvwirize ku
bwigenderezi ku magambo giitu magerwa.
5 «Uyu mundu, keera twabonaga kwo ali mudali-daali. Ali mu kizi genda agaashimya
Abayahudi ba mu mahanga gooshi, iri anababiika mwa'kamburugu. Na kwakundi, ali
mukulu wa mwi'banga lye'bibeesha lya'Banazareeti.
6 «Ne'ri akagira mbu ayulubaze kiri ne'nyumba ya Rurema, leero twanamúgwata.
[Twanalooza ukumútwira ulubaaja ukukulikirana ne'maaja ziitu.
7 Haliko, ulya mukulu wa'basirikaani Lusiya, anayiji tunyugutula ye ku misi.
8 Anadeta kwa'balezi baage bayiji múlegera ino munda imwawe.] Ne'kyanya
wenyene ugamúbuliriza, lyo ugaamenya akasiisa ka'magambo gooshi go twamúlega
kwo.»
9 Ikyanya Terituulo akadeta kwokwo, abaabo Bayahudi banadumeereza, ti, «Ee,
kwokwo»!

Pahulu ayibulanira imbere lya guvuruneeri Feriki

10 Uyo guvuruneeri anashonga Pahulu umunwe. Kwokwo, Pahulu naye anadeta
kwokuno: «E waliha, nyiji kwo ukola myaka mingi ugweti ugaatwa imaaja mu kino
kihugo. Kyo kitumiri ngayibulanira imbere lyawe ku busiime.
11 «Wenyene, wangasisa bwija kwo hatazi lenga ingingwe ye'siku ikumi na zibiri,
ukulyokera ho n'gateramira i Yerusaleemu, hi'gulu lyo'kugendi yikumbira yo Rurema.
12 Yaba, kundu bagweti bagandegereeza, haliko batakangwana ndi mu haliira
na'bandu, kandi iri kubiika abandu mwa'kamburugu, haba ha nyumba ya Rurema,
kandi iri mu nyumba zaabo ze'mihumaanano, kandi iri handi hooshi-hooshi mu kaaya.
13 Yaga magambo go bagweti bagandega kwo buno, batangahasha ukuyerekana kwo
gali go'kuli.
14 «Ibyo nayemeera imbere lyawe, kwo ndi mu yikumba Rurema wa bashokuluza
biitu, mu kukulikira Yesu. Biri kwokwo, kundu badesiri kwo liri ibanga lye'bibeesha.
Na kwakundi, ndi mu yama nyemiiri byoshi íbikulikiriini ne'maaja za Musa, na
íbiyandisirwi mu bitaabo bya'baleevi.
15 «Naani mbiisiri umulangaaliro imwa Rurema, nga kwoku yaba bandu nabo
bagubiisiri yo, kwo Rurema agazuula abafwiri booshi, ábakwaniini imbere lyage, kiri
na'bakozi ba'mabi.
16 Ku yukwo, ndi mu fiitirwa ukukizi gira amiija, hatagire igambo íryangandeera
ibihamba imbere lya Rurema, kandi iri imbere lya'bandu.
17 «Ikyanya n'gahisa imyaka mingi índahika i Yerusaleemu, nanashubi galukira
yo. Nâli loziizi ukutwala ye'bindu byo'kutabaala abandu ba mu mulala gwitu
ábatashobwiri. Na ndange na'matuulo imwa Rurema.
18 «Ikyanya yaba bandu bakangwana ndi mu gira kwokwo mu nyumba ya Rurema,
nâli koli yerusiibwi. Ndanâli yingiriini mwa'bandu bingi-bingi. Ndaanako kamburugu
kooshi ko n'gagira mwo.
19 Si haaho mu nyumba ya Rurema, hâli riiri Abayahudi baguma ba mu poroveesi
ye'Haziya. Yabo, bo bashubi kwiriiri ukuyiji ndega hano imwawe, nga bangabiiri
ni'gambo hi'gulu lyani.
20 «Kiri na yaba hano, badetage ngiisi buligo bwo bakambona kwo, ku kyanya nâli
yimaaziri mu naama yabo.
21 Ngeeka bakabona buligo ku kyanya n'gayiberekaania kwi'zu lihamu imbere lyabo,
ti: "Íbitumiri ngweti ngatwirwa ulubaaja imbere liinyu zeene, bwo ndangaliiri kwo
abafwiri bagazuuka!"»
22 Feriki, âli koli yiji umwazi gwa'Bakirisito. Kyanatuma agabwira abalezi ba Pahulu,
ti: «Yulu lubaaja lwinyu, ngaalutwa ikyanya ulya mukulu wa'basirikaani Lusiya
agamanukira hano.»
23 Haaho, Feriki anabwira umukulu wa'basirikaani, ti: «Ulangage Pahulu! Si utakizi
múshwekeereza bukayu. Na'biira baage, bakizi hanguulwa kwo bakizi yiji mútabaala
ku magoorwa gaage.»

Pahulu imbere lya guvuruneeri Feriki bo na Durusiila

24 Iri hakalenga isiku ngerwa, Feriki anashubi yija bo no'mugoli Durusiila, umunyere
wa'Bayahudi. Haaho, anashubi tumira Pahulu.
Ne'ri Pahulu akahikaga, anatondeera ukubaganuulira injira ya'bandu bangayemeera
mwo Yesu Kirisito.
25 Anagenderera no'kubamenyeesa na ngiisi íbikwaniini imbere lya Rurema, na ngiisi
kwa'bandu bakwiriiri ukukizi yihangirira ku mabi, na ngiisi kwo Rurema âye twe
imaaja za'bandu.
Yago gooshi, iri Feriki akagayuvwa, anatondeera ukuyoboha, anabwira Pahulu, ti:
«Wangakoli tee genda. Mango ndonga ikyanya, ngashubi kutumira.»
26 Uyo Feriki, anagenderera no'kukizi tumira Pahulu, gira akizi múganuuza. Mukuba,
âli riiri no'mulangaaliro kwo ngeeka Pahulu angamútulira.
27 Ne'ri hakalenga myaka ibiri, Feriki anagomboolwa na Porikiyo Fesito. Na mukuba
Feriki âli loziizi ukuyisimiisa imwa'Bayahudi, kyanatuma agaasiga Pahulu mwomwo
mu nyumba ye'mbohe.

25

Pahulu ayibulanira imbere lya guvuruneeri Fesito

1 Iri Fesito akaba aki maziri isiku zishatu naaho mu yikyo kihugo, anayami lyoka i
Kahisariya, anazamuukira i Yerusaleemu.

2 Ne'ri akaba akolaga yaho, abakulu ba'bagingi, na'bandi bakulu ba'Bayahudi,
banayija imunda ali, gira bayiji múmenyeesa ngiisi byo bagweti bagaalega kwo Pahulu.
Banamúyinginga bweneene,
3 kwo abatabaale, ashubi bagalulira Pahulu i Yerusaleemu. Mukuba, bâli mali gwanwa
bagira igambi kandi lyo'kumúyitira mu njira.
4 Fesito, anabashuvya: «Pahulu, agweti agalangwa iyo munda i Kahisariya. Na naani
nienyene, ngola ngagalukira yo.
5 Ku yukwo, mugirage baguma mu bakulu biinyu, tumanukanwe iyo munda, ibe yo
mugamúbuulania. Ne'ri hangaba hali igambo libi lyo akakola, lyo tulonga ukulimenya.»
6 Fesito anamala izindi isiku íziri nga munaana, kandi iri ikumi, baliriinwi, abuli shubi
galukira i Kahisariya. Ne'ri bukakya, anabwatala ku kitumbi kyage, anadeta kwo Pahulu
aleetwe.
7 Iri Pahulu akahika yaho, anagwana Abayahudi keera bamanukira yaho ukulyoka i
Yerusaleemu. Banayami músokanana, banatondeera ukumúlega ku mabi mingi-mingi
ágatali nga go. Kundu kwokwo, banayabirwa no'kuyerekana akasiisa kaago.
8 Ha nyuma, Pahulu naye anatondeeraga ukuyibulanira, ti: «Niehe, ndaalwo
lubaaja lwa'Bayahudi lwo n'gahubira. Ndakanahubira inyumba ya Rurema, kandi iri
Kahisaari.»
9 Fesito, âli loziizi kwo ayisimiise imwa'Bayahudi. Kyanatuma agabuuza Pahulu, ti:
«Ka wangayemeera ukuzamuukira i Yerusaleemu, ibe yo ugagendi twirwa luno lubaaja
lwawe imbere lyani?»
10 Pahulu, anamúshuvya: «Yaba batwi be'maaja bakabiikwa na Kahisaari, na ngoli
yimaaziri imbere lyabo. Haahano ho'lubaaja lwani lukwiriiri ukutwibwa. Wenyene
uyiji bwija kwo ndaalyo igambo lyo n'gahubira kwa'Bayahudi.
11 Íngibe ni'gambo íryangatumiri ngayitwa, ndashuba ngalahira ukuyitwa. Si yaba
Bayahudi, bagweti bagambangaaniza ngana, ndaanaye mundu úhangwirwi ukumbiika
mu maboko gaabo. Ku yukwo, nahuuna kwo'lubaaja lwani lugendi twibwa na Kahisaari
yenyene!*»
12 Fesito na'bagingi baage, iri bakashola ulubaaja lwa Pahulu, banabuli múshuvya,
ti: «Keera wahuuna kwo'lubaaja lwawe lugendi twibwa na Kahisaari. Aaho! Ye kolaga
úgalutwa!»

Guvuruneeri Fesito ahanuusa mwami Hagiripa

13 Iri hakalenga siku ngerwa, mwami Hagiripa, bo na Berenike, banayija i Kahisariya,
gira bagendi lamusa Fesito.
14 Yabo bombi, banamala yo siku nyingi. Ne'ri bakaba bakiri iyo munda, Fesito
anamenyeesa mwami umwazi gwa Pahulu. Anamúbwira: «Hano, hali mundu muguma
ye Feriki akasiga afunda mu nyumba ye'mbohe.
15 Ne'kyanya nâli geeziri i Yerusaleemu, abakulu ba'bagingi, kuguma na'bashaaja
ba'Bayahudi, banammenyeesa amagambo go bâli múleziizi kwo, banambuuna kwo
nimúhane.
16 «Nanabashuvya kwo twe Barumi tutakizi hana umundu, átanazi yibulanira imbere
lya'balezi baage.
17 Kwokwo, nanagalukira hano ngola kuguma na'balezi ba Pahulu. Ne'ri bukakya,
ndanaki tindiriza. Nanabwatala ku kitumbi kyani kyo'kutwira kwe'maaja, nanadeta
kwo Pahulu aleetwe.
18 «Ne'ri bakamúleeta, abalezi baage banayimuka, banatondeera ukumúlega. Haliko,
amagambo go bakamúlega kwo, gatâli riiri mabi bweneene, nga kwo nâli langaliiri.
19 Si bâli gweti bagahambanwa naaho hi'gulu lye'bibuuzo bi'banga lyabo, na hi'gulu
lyo'mundu muguma keera úkafwa, iziina lyage Yesu. Anali ye Pahulu adesiri kwo akola
mugumaana.
20 «Amagambo mwene yago, ndanabona ubulyo bwo'kugasisa mwo bwija. Kyana-
tuma n'gabuuza Pahulu iri angayemeera ukugenda i Yerusaleemu, ibe yo'lubaaja lwage
lugagendi twibwa.
21 «Haliko, Pahulu anahuuna kwo atee langwa, halinde ku kyanya ulubaaja lwage
lugagendi twibwa imwa Kahisaari. Nanayemeera kwo alangwe, halinde ndonge ubulyo
bwo'kumútuma yo.»
22 Mwami Hagiripa anabwira Fesito: «Uyo mundu, kiri na naani nangasiima
ukumúyiyuvwirwa.» Fesito anamúshuvya: «Ugamúyuvwa kusheezi.»

---

* **25:11 25.11** Ngiisi úwâli riiri Murumi, âli riiri no'buhanguule bwo'kutwala ulubaaja lwage i Rumi, imbere lya mwami mukulu úwâli kizi buuzibwa Kahisaari.

Pahulu imbere lya mwami Hagiripa

23 Iri bukakya, Hagiripa bo na Berenike banayija bagweti baganooka-nooka. Banayingira ha'bakulu bâli kizi yakiirirwa. Bâli kulikiirwi na'bakulu ba'basirikaani, na'bandi bakulu ba mu kaaya.

Ne'ri Fesito akakyula kwo Pahulu aleetwe,

24 anatondeera ukudeta: «E mwami Hagiripa, na niinyu mweshi mwe tuliinwi! Uyu mundu ye mubwini, Abayahudi booshi keera bakamúlega imbere lyani iyo munda i Yerusaleemu. Banamúlega na hano kwakundi, iri banayamiza-yamiza kwo ataki kwiriiri abe ho.

25 «Aahago! Nienyene, ndaalyo igambo lyo n'gamúbona kwo, íryangatumiri agayitwa. Haliko, keera akambuuna kwo'lubaaja lwage lugendi twibwa i Rumi, imwo'mwami witu mukulu. Kyanatuma ngashungika kwo ngamútuma yo.

26 «Kundu kwokwo, ndazi ba ni'gambo lya'kasiisa hi'gulu lyage lyo nangayandikira mwami witu mukulu. Kyo kyatuma namúleeta hano imbere liinyu mweshi. Ne'ngingwe, namúleeta imbere lyawe, e mwami Hagiripa, gira mango tuyusa ukumúbuliriza, lyo ngaaba ni'gambo lyo ngayandika hi'gulu lyage.

27 Mukuba, iri nangatuma umushweke buzira kumenyeesa ngiisi byo alegwa kwo, iri ndaabyo nagira!»

26

Pahulu ayibulanira imbere lya'bakulu

1 Mwami Hagiripa, anabwira Pahulu kwo akoli hangwirwi ukuyidetera. Kwokwo, Pahulu anagolola ukuboko, anatondeera ukudeta kwokuno:

2 «E mwami Hagiripa, zeene nyiyuvwiti kwo ndi no'buhiirwa. Mukuba, nyimaaziri imbere lyawe mu kuyibulanira ku byoshi bya'Bayahudi bagweti bagandega kwo.

3 Na íbyatuma nadeta kwokwo, bwo nyiji bwija imigeeza yoshi ya'Bayahudi, na ngiisi byo bali mu paapana kwo. Ku yukwo, nakuyinginga utee nyuvwiriza ku bwigenderezi!

4 «Abayahudi booshi, bayiji-yiji ngiisi kwo nduuziri, ukulyokera mu bwanuke bwani iyo munda imwitu, halinde ukuhisa ku kyanya nâli tuuziri i Yerusaleemu.

5 Keera halenga imyaka mingi banyiji. Ne'ri bangasiima, boonyene bangandangira ubumasi kwo nâli kizi kulikiriza imigeeza yoshi ya'Bafarisaayo. Ee! Abafarisaayo, bo bagweti bagafiitirwa bweneene ku bya Rurema, ukuhima agandi mabanga giitu gooshi.

6 «Na íbitumiri bagweti bagambuulania zeene, bwo mbiisiri umulangaaliro ku gulya muhango gwo Rurema âli mali gwanwa alagaania bashokuluza biitu.

7 Kiri na'bandu be'milala yitu kwo iri ikumi ni'biri, nabo balangaliiri kwo Rurema agabakwigiza gwogwo muhango. Kyo kitumiri bayamiri bagweti bagamúyikumba úbwakya-úbwayira. Kiziga gwo na gwogwo mulangaaliro, gwa'Bayahudi bagweti bagandegera kwo zeene!

8 E mwami! Kituma kiki mugweti mugalahira kwo Rurema atangazuula abafwiri?

9 «Kiri na naani, nâli bwini kwo bingwiriiri ngoleese injira zooshi, mu kubuza iziina lya Yesu we'Nazareeti.

10 Kwokwo, kwo nâli kizi gira iyo munda i Yerusaleemu. Nâli kizi lasha abandu baage bingi mu nyumba ze'mbohe, nga kwo nâli koli hangwirwi na'bakulu ba'bagingi. Ne'kyanya baguma baabo bâli kizi twirwa ulubaaja lwo'kugendi yitwa, naani nâli riiri mu bâli kizi batwira lwo.

11 «Nanakizi genda ngabahanira mu nyumba ze'mihumaanano ya'Bayahudi, gira lyo balahira Yesu. Nâli bajinikiiri bweneene, halinde nanakizi genda ngabahiiva kiri na mu twaya twe'mahanga.

12 «Lusiku luguma, nâli kolaga mu njira yo'kugendi balibuza kandi mu kaaya ke'Damasiki, nga kwo nâli koli hangwirwi na'bakulu ba'bagingi.

13 «E mwami, iri n'gaba ngiri mwi'yo njira, ku kyanya íkiri nga kya'kalenge-renge, lyeryo ngana, nanayami bona ulukeera lukayu ukulyoka hi'gulu, ngaa! Lwâli yasiri bweneene ukuhima izuuba! Lwanatuyakira imbande ziitu zooshi, twe na'biitu bo twâli balamiinwi.

14 «Tweshi twanayami yibumbulika haashi. Haaho, nanayuvwa izu ligweti ligambwira mu ndeto yitu ye'kiheburaniya, ti: “E Sahuli! E Sahuli! Kituma kiki ugweti ugandibuza? Si uli nga ngaavu ígweti ígasiriba urubaare ku rusongo lwe'ngoni ya sheebuja!”

15 «Nanabuuza: “E Nahano! We nyandagi?” Ananjuvya: “Nie Yesu, nie ugweti ugalibuza.

16 Aaho! Uvyuke, unayinamuke! Nakuhulukira kwo, gira ngubiike ube mukozi wani,
halinde ukizi tanga ubumasi ku byo keera wabona, na ku ngiisi byo ngaki kuyereka.
17 Ngakizi kukiza mu maboko ga'biinyu Bayahudi, kiri na mu be'gindi milala
kwakundi. Kwokwo, nakutuma imwabo,
18 gira ubazibuule amasu, halinde balyoke mu kihulu, na mu bushobozi bwa Shetaani.
Banayiji tuula mu mulengeerwe gwa Rurema. Kwokwo, lyo bagaakogwa ibyaha byabo,
banabe kuguma na'bandi booshi keera ábakayeruusibwa ku njira yo'kunyemeera."
19 «E mwami Hagiripa, ikyanya n'gabona yago mabone ukulyoka mwi'gulu, ndana-
gatenguha.
20 Nanayami tondeera ukuyigiriza abandu be'yo munda i Damasiki, kwo batwikirage
ku byaha byabo, babe bandu ba Rurema. Banakizi gira imikolezi miija yo'kuyerekana
kwo keera babitwikira kwo. Ha nyuma, nanagendi yigiriza gaago-gaago magambo
na mu bandu be'Yerusaleemu, na'ba mu poroveesi yoshi ye'Buyahudi, halinde na mu
bandu be'gindi milala kwakundi.
21 «Byebyo, byo bikatuma Abayahudi bagangwata ku kyanya bakangwana ha nyumba
ya Rurema, banahambiri nyita.
22 Kundu kwokwo, Rurema agweti agandabaala, halinde zeene. Kyo kitumiri ngoli
yimaaziri hano imbere lya'bakulu, ne'mbere lya'bagunda kwakundi, mu kutanga
ubumasi.
«Ndaanago gandi magambo go ndi mu deta, gátali gaagalya ágâli mali gwanwa
gadetwa na'baleevi. Kiri na Musa akadeta kwo gâye be.
23 Ee! Yabo booshi, bâli mali gwanwa badeta kwo'lya Masiya akwiriiri alibuzibwe.
Anabe ye gatangi zuuka mu bafwiri, gira lyo amenyeesa ubwami bwo'mulengeerwe mu
Bayahudi, kiri na mu bandu be'gindi milala kwakundi.»
24 Ikyanya Pahulu akaba akiri mu yibulanira, Fesito anamútolerania, mu kuyamiza, ti:
«E Pahulu, si keera wasireha! Ukusoma kwawe kwa bweneene, keera kwakusirehya!»
25 Pahulu anamúshuvya: «E munalushaagwa Fesito, ndali musire, e waliha! Yaga
magambo go ngweti ngaadeta, gali go'kuli, ganayuvwikiini.
26 Kiri na mwami, agayiji-yiji. Na ndi na'kasiisa kwo ndaalyo kiri ne'liguma lyago
írikamúlenga. Mukuba, gatâli kizi girirwa mu bumbishwa. Kwokwo, nangamúbwira
go buzira kusisiitwa.
27 «E mwami Hagiripa, byoshi íbikadetwa na'baleevi, ka ubiyemiiri? Nyiji bwija kwo
ubiyemiiri.»
28 Uyo Hagiripa, ti: «Hafe! Ka utoniri kwo ugayami mbindula mbe Mukirisito ku
kyanya kiniini nga kino?»
29 Na wa Pahulu, ti: «Kuba ku kyanya kiniini, kandi iri ku kila, ndi mu huuna
Rurema hi'gulu lyawe, na hi'gulu lya yaba booshi ábagweti baganyuvwiriza zeene. Ee!
Mubaagage nga kwokuno ndi, haliko buzira kushwekwa ne'no minyororo.»
30 Haaho, mwami anayimuka, kuguma na guvuruneeri Fesito, na Berenike, na yabo
bandi bo bâli bwataliinwi.
31 Ne'ri bakaba keera balyoka yaho, banaganuuzania, ti: «Uyu mundu, si ndaalyo
igambo lyo ali mu gira, íryangatuma agayitwa, kandi iri ukushwekwa.»
32 Hagiripa anabwira Fesito, ti: «Uyu mundu, átaki be keera ahuuna kwo'lubaaja
lwage lugendi twibwa imwa Kahisaari, angashwekwirwi!»

27

Pahulu atwalwa mu kaaya ke'Rumi

1 Ha nyuma, byanashungikwa kwo tugendage mu poroveesi ye'Hitaliya na'mashuba.
Kyanatuma Pahulu na'bandi bashweke, bagasikirizibwa imwo'mukulu muguma
wa'basirikaani, iziina lyage Yuliyo. Âli riiri mukulu muguma wa'basirikaani, ábâli kizi
kolera Mwami Mukulu.
2 Twanashonera mu mashuba maguma ge'Hadiramiti. Gâli kizi genda gagayimanga-
yimanga mu byambu bya mu poroveesi ye'Haziya. Ne'kyanya tukalyoka yaho, twâli
kola kuguma na Harisitariko, we'Tesaloniki, mu poroveesi ye'Makedoniya.
3 Iri bukakya, twanayezeka mu kyambu kya mu kaaya ke'Sidooni. Na yaho, Yuliyo
anagirira Pahulu bwija, mu kumúhanguula kwo agendi bonaana na'biira baage, gira
bakamútabaale ku ngiisi íbimúgooziri.
4 Ne'ri tukashubi yimuka yaho, twanasooka inyuma lyo akalira Kipuro, gira tu-
takayirwe bweneene ne'mbuusi.
5 Twanajabuka inyaaja, mu kulenga ku butambi bwe'kihugo kye'Kirikiya, na ku
bwe'Pamufiriya. Twabuli hika mu kaaya ke'Mira, mu poroveesi ye'Rikiya.

6 Na yaho, umukulu wa'basirikaani, anagwana ha'mashuba ga mu kaaya
ke'Halegizanderiya, go'kugenda mu poroveesi ye'Hitaliya. Anatushoneza mwo.
7 Twanamala isiku nyingi mu mashuba, tuli mu genda tugayisindoola mu kati
ka'malibu. Ubuzinda, twanalindi yegeera i Kinido. Haaho, ikihuhuuta kyanatubuza
ukulenga ho twâli riiri tugalenga. Kyanatuma tugasooka inyuma lya'kalira Kereete,
uluhande lwe'Salumooni.
8 Twanagenda tugalenga ku ngombe ku ngombe mu kati ka'malibu. Twanalindi hika
áhali mu buuzibwa Byambu Biija, hoofi lye'Laseya.
9 Twâli kola siku nyingi tuli mu lugeezi, halinde kiri no'lusiku lukulu lwo'kuyishalisa
lwanaba keera lwalenga. Byanaboneka kwe'ri twangagenderera no'lugeezi, twangakoli
lulongera mwo gobwe-gobwe.
Kyanatuma Pahulu agahanuula abaabo, ti:
10 «E bashosi, keera nabona kwo yulu lugeezi lugatuleetera ibala. Yaga mashuba,
kuguma ne'yi miteekerwa, byoshi bigatikirira mwi'no nyaaja. Baguma biitu, ba-
nakengeere basiga mwa'matwe gaabo.»
11 Yiryo ihano lya Pahulu, umukulu wa'basirikaani anabona kwo liri ndaalyo.
Anasiima amagambo ge'kirongoozi kya'mashuba, na mwene go.
12 Na kwakundi, yikyo kyambu kyâli kizi hahaza abandu bweneene ku kyanya
kye'mbeho. Kyanatuma abandu bingi mu mashuba bagaatwa uluhango kwo balyoke
yaho, balole iri bangaki hika mu kyambu kye'Foyiniki, kya mu kalira ke'Kereete, gira
habe ho bagatee beera ku kyanya kye'mbeho. Yikyo kyambu kye'Foyiniki, kishooziri
mu mbande ze'munda izuuba liri mu sookera.

Pahulu na'baabo bahimbuka mu nyaaja

13 Ha nyuma, ihihuusi hiija hyanatondeera ukuhuusa ukulyoka uluhande lwe'kisaka.
Kyanatuma beene mashuba bagaatona kwo keera balonga ubulyo bwo'kugenderera
no'lugeezi lwabo, nga kwo bâli koli loziizi. Kwokwo, banazamuula inanga ya'mashuba,
banayimuka yaho. Banagenda bagalenga ku ngookolo ku ngookolo ya'kalira Kereete.
14 Ha nyuma hiniini, mu migazi ya mu yako kalira, mwanayami huluka ikihuhuuta
kikayu bweneene. Yikyo kihuhuuta, kyâli kizi buuzibwa Ehurakilo.
15 Kirya kihuhuuta, kyanakizi yipukula-pukula ku kibavu kya'mashuba. Na kundu
tukakihagala kwo, kyanatuyumuusa. Ne'ri hakatama, twanaleka kyatuhunguukana i
buziba.
16 Twanasooka inyuma lye'hirira hiniini Kahuda, hyanatukingira hiniini ku kirya ki-
huhuuta. Haaho, twanalolaga ku bwato bwo'kukizi kululwa na'mashuba. Twanakubira
mu kubushweka kwe'migozi,
17 gira tubulengereze mu mashuba. Ne'ri tukaba keera twabulengereza mwo,
abashooji banasoosa amashuba goonyene kwe'migozi, gira gatabereke.
Na mukuba bakayoboha kwo hali ikyanya bangagendi hangatiira mu mushenyu gwa
mu kihugo kye'Libiya, kyanatuma bagashonoola amatanga ga'mashuba, banagaleka
gagende kwokwo.
18 Imidunda, yanakizi pukula-pukula ku mashuba. Ne'ri bukakya, abashooji
banatondeera ukukabulira imiteekerwa mu nyaaja.
19 Ne'ri bukashubi kya, banashaaza na'matanga mahamu ga'mashuba, kuguma
ne'nguliro yago. Ehee! Yibyo byoshi, banabitibulira mu nyaaja na'maboko gaabo
boonyene.
20 Hanalenga isiku nyingi izuuba ne'ndonde bítaboneka. Ne'yo nyaaja iki genderiiri
ukukundula-kundula. Twanayihebuura kwo tutagaki kira.
21 Yabo bashosi, iri bakaba keera bamala siku nyingi mu nyaaja, bátalya kindu,
Pahulu anayimanga ha kati kaabo, anababwira: «E bashosi, ku kyanya n'gamùhanuula
i Kereete kwo tutalunguli lyoka yo, mwâli kwiriiri munyuvwe. Múki nyuvwe, nge'bindu
biinyu bitatikira kwoku.
22 Kundu kwokwo, namùyinginga kwo mukanie imitima! Mukuba, ndaaye kiri
no'muguma winyu úgashereera. Si yaga mashuba naaho go gagagendi jajagulika.
23 «Niehe, ndi mundu wa Rurema. Na bwo ndi mukozi wage, zeene bushigi,
umuganda wage ashubi yimaaziri ha butambi lyani,
24 anambwira: "E Pahulu! Utayobohe! Si ushungisirwi kwo ugagendi yimanga imbere
lya Kahisaari. Na kwakundi, umenye bwija kwo yaba booshi bo mubalamiinwi, Rurema
agakukiriza bo ku lukogo lwage."
25 «Ku yukwo, e bashosi, mukanagye imitima! Ngiisi kwo Rurema ambwira, nyemiiri
kwo bigakoleka ngana.
26 Kundu kwokwo, tugaki gendi seenekwa mu kalira kalebe.»

Pahulu na'baabo bahushwa ne'nyaaja

27 Twanamala isiku ikumi na zina tugweti tugahunguukanwa ne'kihuhuuta mu nyaaja
ye'Hadiriya. Ne'ri hakaba ha kati ko'bushigi ko'lusiku lwi'kumi na zina, balya bashooji
banayiyuvwa kwo ngeeka keera bayegerera ibuga lirebe.
28 Kyanatuma bagatibulira ulugero mu miiji, banabona kwo'kuhika haashi, zikiri
meetere makumi gana. Ne'ri bakashegera ha mbere hiniini, banashubi tibulira ulugero
mu miiji, banabona kwo'kuhika haashi, zikola meetere makumi gashatu.
29 Banayoboha kwa'mashuba gangakoli gendi yitumikira ku maala. Kyanatuma
bagayami gayimangika, mu kukabula inanga zina mu miiji inyuma lyago. Banayifwija
kwo bukye duba.
30 Balya bashooji banalooza ukutibita amashuba. Kyanatuma bagashubi shonoolera
ubwato mu miiji, banayigiriisa nga bagakabula mwe'nanga ze'mbere.
31 Lyeryo, Pahulu anabwira umukulu wa'basirikaani, kuguma na'basirikaani baage ti:
«Yaba bashooji, iri tutangabeeranwa mu gano mashuba, mutagaki kira!»
32 Kyanatuma abasirikaani bagatola imigozi íyâli gwasiri ubwato. Banaleka inyaaja
ibutwale.
33 Ne'ri bukaba bukola mu tejuukana, Pahulu anabwira abaabo booshi, kwokuno:
«Zeene, keera mwamala isiku ikumi na zina mugweti mugatulagula, ndaanakyo kindu
kyo mushuba mu lya.
34 Aahago! Namùyinginga bweneene mulye, gira lyo mulonga ubulyo bwo'kukira.
Mukuba, ndaaye muguma winyu úgateera, kiri ne'hidende higuma hyo'mushaku úguli
kwi'twe lyage.»
35 Iri Pahulu akayusa ukudeta kwokwo, anayabiira umukate, anatanga kongwa imwa
Rurema imbere lya booshi. Anagukoojola, anatondeera ukulya.
36 Lyeryo, booshi banakana imitima, nabo banalya.
37 Na tweshi kwo twâli riiri mu mashuba, twâli hisiri bandu magana gabiri na makumi
galinda na ndatu.
38 Yabo booshi, iri bakaba keera bashaluuka, banakabulira ingano mu nyaaja, gira
bashubi yanguhya amashuba.
39 Ne'ri bukakya bwija, abashooji banabona ikoona íriri kwo'mushenyu. Haliko,
batanamenya liri lya mu kihugo kihi. Banashungika kwo baleke amashuba gagendi
yiseeneka mu kati kaalyo, iri byangaziga.
40 Kwokwo, banashulumula imigozi ye'nanga ízâli tibuliirwi mu miiji. Banashulumula
ne'migozi íyâli shwesiri ibiti byo'kugarongoora. Babuli shonia ihitanga hye'mbere, gira
lye'mbuusi igendi gaseeneka mwi'koona.
41 Haliko yago mashuba, ikyanya gakashegera ha mbere hiniini, itwe lyago lye'mbere
lyanayami yifunda mu mushenyu gwa mu miiji, lyanahangatiira mwo. Itwe lyago
lye'nyuma, lyanakizi pukulwa-pukulwa ne'midunda, lyanatondeera ukubereka.
42 Haaho, abasirikaani ábâli riiri mu mashuba, banashungika kwo bayite abashweke
booshi, gira hatagire kiri no'muguma wabo úgatibita ku njira yo'kuyoga.
43 Haliko, umukulu wabo atanalooza kwo Pahulu ayitwe, kyanatuma agababuza.
Haaho, anadetaga kwo ngiisi ábayiji ukuyoga, babe bo bagatee yikabula mu miiji, gira
bagwanwe bayogoroka.
44 Na ábagasigala, bayabiire imbahwa, kandi iri ibihande bya'mashuba, bibe byo
bagayogorokera kwo. Kwokwo, kwo tweshi tukayogoroka tuli bagumaana.

28

Pahulu azibatiirwa no'mujoka i Merita

1 Iri tukaba keera twahushwa ne'nyaaja, twabuli menya kwo tukola mu kalira
ke'Merita.
2 Abatuulaga be'yo munda, kundu batâli tuyiji, haliko banatuyegereza bwija ngana,
banatutwanira umuliro, banatubwira tweshi kwo tukaluuke. Mukuba, kyâli kola kyanya
kye'mbeho, ne'nvula yâli kola mu nia.
3 Pahulu anashamata umubega gwe'shaali, anagubiika ku muliro. Yizo shaali, ikyanya
zikaduuta, haaho, mwanayami jalabuka ikiloba. Yikyo kiloba, kyanazibatiira Pahulu ku
kuboko.
4 Balya batuulaga, mbu babonage kwe'kiloba kigweti kigalembeera ku kuboko kwage,
banabwirana, ti: «Uyu Pahulu, kiziga ali mwitani! Kundu ahushwa ne'yi nyaaja,
Rurema uno úkoli gweti úgamúhana.»
5 Lyeryo kirya kiloba, Pahulu anayami kibugumulira mu muliro. Ndaanakwo kwo
akaba.

6 Yabo bandu, banakizi loleera iri Pahulu agaheema, kandi iri agayidikuula haashi,
anayami fwa. Banamala ikyanya kingi bagweti bagaloleera ngiisi kwo agaaba. Ne'ri
bakabona kwo ndaakwo aba, banatondeera ukudeta kwo ali muguma wa mu byo bali
mu yikumba.

Pahulu akiza yishe wo'mukulu we'Merita

7 Yaho tukayogorokera, hâli riiri hoofi li'tongo lyo'mukulu wa'kalira, iziina lyage
Pubulyo. Uyo Pubulyo, anatuyegereza bwija mu mwage, twanamala mwe'siku zishatu.
8 Ku yikyo kyanya, yishe wa Pubulyo âli lambamiri ku ngingo. Âli kalaliirwi
ni'shuushira, anâli kizi huruza umuko.
Uyo mulwazi, Pahulu, anagendi yingira mwo ali. Ne'ri akamúhuunira imwa Rurema,
anamúbiika kwa'maboko, anamúkiza.
9 Mu kalya kalira, abandi balwazi nabo, kalema ne'ngombo! Banakizi yija. Yabo
booshi, Pahulu anakizi bakiza.
10 Yabo bandu, banakizi tuheereza ulushaagwa ku ngiisi njira. Ne'ri tukaba tukola
tugalyoka na'gandi mashuba, banatutabaala ku ngiisi magoorwa giitu.

Pahulu ahika mu kaaya ke'Rumi

11 Iri tukaba keera twamala he'myezi ishatu, twanahalyoka na'mashuba maguma ágâli
kola yaho, hi'gulu lyo'kulindira kwe'kyanya kye'mbeho kigalenga. Yago mashuba, gâli
riiri ge'Halegizanderiya. Ni'ziina lyago Mizimu ya'Mahasha.
12 Ha nyuma, twanahika i Sirakusi. Ne'ri tukahamala isiku zishatu, twanahalyoka,
13 twanajabukira i Regiyo. Ne'ri bukakya, imbuusi yanatangira ukuhuusa uluhande
lwe'kisaka. Kyanatuma úbugaakya bwa lwolwo lusiku, tugayami hika i Puteholi.
14 Na yaho, twanagwana mwo beene witu, banatuyinginga kwo tutee beeranwa isiku
zirinda.
Ha nyuma, twanashokola injira yo'kugenda mu kaaya ke'Rumi.
15 Beene witu be'yo munda i Rumi, mbu bayuvwe kwo tukola mu njira yo'kugenda yo,
banayiji tusanganira mu Kaguliro ke'Hapiyo, na áhali mu buuzibwa Nyumba Zishatu
za'bageezi. Pahulu, mbu ababande kwa'masu, anadeta kongwa imwa Rurema, anakana
indege.

Pahulu amenyeesa abandu be'Rumi hi'gulu lya Yesu

16 Iri tukaba keera twahika mu kaaya ke'Rumi, Pahulu anahanguulwa kwo ahandis-
ibwe mu nyumba ya yenyene. Anahaabwa umusirikaani wo'kukizi múlanga.
17 Iri akamala mwe'siku zishatu, anatumira abakulu ba'Bayahudi be'yo munda. Ne'ri
bakakuumana, Pahulu anababwira: «E beene witu, ndaaye mundu wo'mulala gwitu ye
n'gahubira. Kiri ne'migeeza yo tukasigirwa na bashokuluza biitu, ndaagwo n'gahubira.
Kundu kwokwo, Abayahudi banambirigisha i Yerusaleemu, banandanga mu maboko
ga'Barumi.
18 Ne'ri Abarumi bakaba keera bambuliriza bwija, banaloozi gira mbu banjwekuule.
Mukuba, ndaabyo byo n'gagira íbyangatumiri ngayitwa.
19 «Haliko, ikyanya Abayahudi bakalahira kwo ndashwekuulwe, nanabulaga kwo
ngaagira. Kyanatuma ngahuuna kwo'lubaaja lwani luyiji twibwa ino munda imwa
Kahisaari. Yukwo, kutali kudeta kwo ndoziizi ukuyiji lega yabo beene witu.
20 «Kwokwo, byo bitumiri ngamùtumira, gira tuganuulire kuguma. Mukuba, igambo
lyo njwekiirwi, lyo na lyeryo, lya'biitu Bayahudi booshi bagweti bagalangaalira.»
21 Yabo bakulu ba'Bayahudi, nabo ti: «Twehe, ndaago maruba go tukalonga ukulyoka
i Buyahudi hi'gulu lyawe. Ndaanaye muguma witu úkalyoka yo, mbu ayiji kudetera
igambo libi.
22 Tugweti tugalindirira naaho ukuyuvwa ngiisi byo utoniri. Mukuba, yiri ibanga lyo
ukulikiiri, tuyiji kwo ligweti ligashembuulwa-shembuulwa ngiisi handu.»
23 Yabo bakulu, banalagaana na Pahulu ulusiku lwo bagashubi yiji kuumana kwo,
mwi'yo nyumba yo ahaaziri mwo.
Yulwo lusiku, iri lukahika, Abayahudi banayiji kuumana ku bwingi ukuhima ubwa
mbere. Pahulu, anamala umulege-rege gwoshi, agweti agabamenyeesa ku bwitonde
hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema. Na mukuba âli loziizi kwo nabo bayemeere Yesu,
kyanatuma agabayereka amagambo ágadesiri hi'gulu lya Yesu. Maguma, gayandisirwi
mu maaja za Musa, na'gandi mu bitaabo bya'baleevi.
24 Yago magambo go Pahulu akadeta, baguma baabo banagayemeera. Haliko abandi,
banagalahira.

25 Ne'kyanya Pahulu akayushuula kwa'gandi magambo, yabo Bayahudi ba-
nashaabuka, iri banapaapana. Mukuba, akababwira: «Umutima Mweru gukadeta ukuli,
mu kubwira bashokuluza biinyu kwokuno ku njira yo'muleevi Hisaaya.
26 “Ugendage imwa yaba bandu, unababwire kwokuno:
Ukuyuvwa, mugakizi yuvwa.
Haliko, mutâye sobanukirwe!
Ukulola, mugakizi lola.
Haliko, mutâye bone.
27 Yaba bandu, keera bakayumuusa imitima yabo.
Banakoli ba babitwitwi,
banakoli ba bandabona.
Nga bitangabiiri kwokwo, amasu gaabo gangabwini.
Na'matwiri gaabo, gangayuvwiti.
Ne'mitima yabo, yangasobanukiirwi,
halinde bangangalukiiri, na mbakize.*”»
28 Pahulu anashubi deta: «Aaho! Mumenyage kwo'bukize bwa Rurema keera
bukatwalwa mu bandu be'gindi milala. Boohe, bagagenderera no'kukizi buyakiira!»
[
29 Iri Pahulu akayusa ukudeta kwokwo, balya Bayahudi banagenda bagahaliizania
bweneene.]
30 Pahulu, anamala myaka ibiri ahaaziri mwi'yo nyumba ya yenyene. Ne'kyanya
abandu bâli kizi múyijira, anakizi bayegereza mwo.
31 Anakizi yigiriza abandu ku bukaruuke hi'gulu lyo'bwami bwa Rurema, na hi'gulu
lya Nahano Yesu Kirisito, buzira kubuzibwa.

* **28:27 28.26-27** Hisaaya 6.9-10.

Amaruba ga Pahulu imwa'
Barumi
Indangiriro

Yaga maruba ga Pahulu, gayerekiini ku bwitonde ngiisi kwe'Myazi Miija ya Yesu iri, halinde abemeezi balonge ukukizi gimenyeesa mu bandi bandu.

Ubwa mbere, gayerekiini ngiisi kwa'bandu booshi bashwesirwi mu byaha. Kundu kwokwo, Rurema ayerekiini injira yo bangakizibwa mwo, mu kubiika Yesu kwo'bwemeere.

Ikyanya tuli mu batiizibwa mu kati ka Yesu, tuli mu yerekana ngiisi kwo tuli mu fwa ku byaha biitu, tunabe bagumaana mu kati kaage. Pahulu atuyeresiri ngiisi kwo twangatuula buhyahya, buzira kushubi shwekwa ne'byaha. Mukuba, Umutima Mweru gwo gukoli tutuuziri mwo. Kwokwo, tukola bahimi ba bweneene, ndaabyo íbyangaki tuhandula no'rukundo lwa Rurema.

Ha nyuma, Pahulu atuyeresiri ngiisi kwa'Bayahudi bagaki shubi yemeera Yesu, kundu bakatee múlahira.

Ku mbeka ya'maruba, Pahulu ayerekiini ngiisi kwa'Bakirisito bakwaniini ukuramba imbere lya Rurema. Anayandika na ngiisi kwo tukwaniini ukusimbaha abakulu be'kihugo. Na kwakundi, tukwaniini tukizi simbahana mu kati ko'rukundo.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Barumi 8.28: «Tuyiji kwe'kyanya abandu bali mu ba bakuuziri Rurema, ali mu bakolera amiija mu kati ka byoshi. Mukuba, akabahamagala yenyene ku shungi zaage.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-17)
b) Abandu booshi babihuusiri imbere lya Rurema (1.18–3.20)
c) Abandu bali mu haruurirwa ukuli naaho mu kuyemeera Yesu (3.21–5)
d) Kirisito ye mu tuyeruusa (6–8)
e) Ngiisi kwo Rurema ashungikiiri Abahisiraheeri (9–11)
f) Ukutuula buhyahya mu kati ka Yesu (12–15.13)
g) Pahulu ali mu gendi kolera ábatali Bayahudi, ho Kirisito atayijikiini (15.14-33)
h) Pahulu alamusa abandu bingi, anasezerana (16)

Indangiriro

1 Gano maruba, galyosiri imwani nie Pahulu, umukozi wa Yesu Kirisito. Rurema yenyene, ye kandaluula kwo mbe ndumwa. Anambamagala kwo ngizi menyeesa Imyazi yage Miija mu bandu.
2 Iyo Myazi Miija, yo yerya yo akagwanwa alagaania abandu mu Mandiko Meeru, ku njira ya'baleevi baage.
3-4 Iyo Myazi Miija, idesiragi hi'gulu lya Nahamwitu Yesu Kirisito, Umwana wage. Ku bya'magala, Yesu akabutwa mwi'kondo lya mwami Dahudi.* Si ku byo'Mutima Mweru, akayerekanwa ku bushobozi kwo ali Mwana wa Rurema, mu kuzuuka mu bafwiri.
5 Ku njira ya Yesu Kirisito, n'gabonerwa ulukogo, nanatoolwa kwo mbe ndumwa yage. Kwokwo, lyo ngizi múmenyeesa mu bandu ba'mahanga gooshi, gira bamúyemeere, banakizi músimbaha, halinde analonge ubulangashane.
6 Na niinyu kwakundi, Rurema akamùhamagala kwo mube mu bandu ba Yesu Kirisito.
7 Kwokwo, ngweti ngamùyandikira, mwe bandu be'Rumi. Rurema amùkuuziri, keera akanamùhamagala kwo mube bandu baage bataluule. Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula.

Pahulu akumbula Abakirisito be'Rumi

8 Ubwa mbere, ndoziizi ukutanga kongwa imwa Rurema wani hi'gulu liinyu, mu kati ka Yesu Kirisito. Mukuba, umwazi gwo'bwemeere bwinyu, keera gwalumbuuka mu mahanga gooshi.
9 Rurema ayiji ngiisi kwo nyamiri ndi mu mùhuunira imwage. Na ndi mu múkolera ku mutima gwani gwoshi, mu kukizi menyeesa abandu Imyazi Miija yo'Mwana wage.
10 Kwokwo, nyamiri ndi mu huuna Rurema, kwo leero anyigulire injira yo'kuyija ne'yo munda imwinyu, iri angalooza.

---

* **1:3-4 1.3-4** *Dahudi* Abahisiraheeri bâli kizi langaalira kwo Rurema agabatumira Lukiza wa mwi'kondo lya mwami Dahudi.

11 Ndyagagi ne'kyedu bweneene kyo'kuyiji mùbona, lyo mulonga ukugashaanirwa mu
mitima yinyu, munakanibwe.
12 Ndoziizi kwo nimùkanie mu bwemeere bwinyu. Na naani kwakundi, na nganibwe
no'bwe mwinyu.
13 E beene witu! Ndoziizi mumenye bwija kwo'bugira kingi, nâli kizi shungika kwo
ngayija iyo munda imwinyu. Haliko, nâli kizi hangirirwa. Kiri na buno, ngi hangiriirwi.
Na íbitumiri ndoziizi ukuyija yo, gira ngalonge umwimbu mu kati kiinyu, nga kwo keera
n'gagulonga na mu bandi ábatali Bayahudi.
14 Bingwiriiri ngizi kolera abandu booshi, baba ábakoli genderiiri, kandi iri ábatazi
genderera. Baba ábakoli somiri, kandi iri ábatasomiri.
15 Kwokwo, na niinyu mwe mutuuziri mu kaaya ke'Rumi, ndi ne'kyedu bweneene
kyo'kuyiji mùyigiriza Imyazi Miija.

Imyazi Miija, buli bushobozi bwa Rurema

16 Iyo Myazi Miija, ndagweti ngaafwa ishoni hi'gulu lyayo! Mukuba, iri
mwo'bushobozi bwa Rurema. Ku njira yayo, agweti agaakiza ngiisi úli mu múbiika
kwo'bwemeere, ukutondeerera ku Bayahudi, halinde ukuhisa na ku bandu be'gindi
milala.
17 Iyo myazi miija iri mu yerekana ngiisi kwa'bandu bangakwanana imbere lyage.
Kuli ku njira yo'bwemeere naaho, ukulyokera ku ndondeko halinde ukuheza. Biri nga
kwo bikayandikwa, ti: «Umundu, iri angaba akwaniini imbere lya Rurema, agaramba
ku njira yo'kumúbiika kwo'bwemeere.[†]»

Rurema arakarira abandu

18 Yaho mwi'gulu, Rurema akolaga mu yerekana uburaakari bwage. Mukuba, abandu
bagweti bagamúgayiriza, iri banakizi yifunda mu bikoleere. Yibyo ibikoleere byabo,
byo biri mu buza ukuli kwage kutamenyeekane.
19 Ngiisi byo bangamenya hi'gulu lyage, keera abayereka byo ku bweranyange,
binakoli bonekeriiri imwabo.
20 Ukulyokera ho Rurema akabumbira ikihugo, abandu bashobwiri ukumenya bwija
hi'gulu lyo'bushobozi bwage bwe'myakuula. Bashobwiri ukumenya na ngiisi kwo
ali. Kundu ubushobozi bwage, no'kundu kwage, bitali mu boneka, haliko abandu
bangabimenyera bwija ku njira yo'kuyitegeereza ku byo akabumba. Ku yukwo, batahiiti
igambo lyo bangayifwongooza mwo.
21 Yabo bandu, kundu bâli yiji-yiji Rurema, haliko batakamúhuuza kwo ye Rurema.
Batanamútangira kongwa. Si nzaliro zaabo, zanaba za busha. Imitima yabo,
yanahwijikala, yanayidika mwe'kihulu.
22 Kundu bâli kizi yihaya kwo bali banabwenge, kiziga bo bahwija ábaheka!
23 Yabo bandu bakaleka ukuhuuza Rurema, anali ye tâye fwe. Banakizi yikumba
imigisi íkagirwa ku njusho ya'bandu, banali ba kufwa. Banakizi yikumba na íshushiini
no'tunyuni, na íshushiini ne'nyamiishwa, na íshushiini na íbiri mu yibulula.
24 Kyanatuma Rurema agabaleka bakizi yidulumbika mu ngiisi mabi go bayifwijiri mu
mitima yabo, halinde banakizi yeruzania mu bihigo.
25 Bakaleka ukukulikira ukuli kwa Rurema, banakizi yifunda mu bibeesha. Banakizi
yikumba íbikalemwa, iri banakizi bikolera, ho bangayikumbiri Umulemi yenyene. Anali
ye kwiriiri ukukizi yivugwa imyaka ne'myakuula. Bikizi ba kwokwo!
26 Kwokwo, Rurema anabaleka, bakizi yifwija íbiri mu teezania ishoni. Abakazi
banaleka ukukizi menyana na bayiba, banakizi girirana kwe'bihigo boonyene kwa
boonyene.
27 Abashosi nabo, bakakizi leka ukumenyana na bakaabo, banakizi lungumirirwa
abaabo bashosi, iri banakizi girirana kwe'bihigo. Kyo kitumiri bali mu longa ikihano
íkibakwaniini.
28 Aahago! Bwo bakalahira ukumenya Rurema nga ngiisi kwo ali, kyanatuma naye
agabaleka bakizi kulikira inzaliro zaabo ízisherebiiri, halinde banakizi yifunda mu
bitali nga byo.
29 Bakoli yijwiri mwo ngiisi bihigo, na ngiisi mabi. Balyagagi bazizi be'bindu, na
banabitalaalwe. Banayijwiri mwo ngiisi luugi, no'bwitani, ne'milongwe, no'bulyalya,
no'mujina. Bagweti bagakizi gambana,
30 no'kukizi yunulana. Banashombiri Rurema. Banakoli ba mbara, iri banayidundu-
lika no'kuyihaya. Bagweti bagakizi yiga izindi-zindi njira zo bangakizi kola mwa'mabi.
Batagweti bagasimbaha ababusi baabo.

[†] **1:17 1.17** Habakuki 2.4.

31 Bakoli ba bishuzi. Banakoli ba ngalagaaja. Batanahiiti ikimino, batanali mu
bonerana ulukogo.
32 Bayiji-yiji kwo Rurema abiisiri ulubaaja, kwe'kyanya abandu bagweti bagayifunda
mu mwene yibyo, bakwiriiri bayitwe. Kundu kwokwo, baki genderiiri ukukizi bigiriirira
naaho. Ne'kyanya abandi nabo bali mu bigira, bali mu badumeereza.

2

Ngiisi kwo Rurema agaatwa imaaja za'bandu

1 Ewe! Kundu ugweti ugatwira uwinyu ulubaaja, haliko na wenyene ulyagagi muhubi!
Ee! Ikyanya ugweti ugatwira uwinyu ulubaaja kwo agira amabi malebe, uli mu ba
waluyitwira wenyene. Mukuba, na naawe uli mu gira gaago-gaago!
2 Tuyiji kwe'kyanya Rurema ali mu twa imaaja za ábali mu gira amabi mwene yago,
ali mu batwira zo mu kati ko'kuli.
3 Si uli mundu ngana! Aaho! Ikyanya uli mu twiraga abiinyu ulubaaja mbu bagira
amabi, unabe uki gweti ugaagira gaago-gaago, ka utoniri kwo ugakenga ikihano kya
Rurema? Aahabi! Bitagaaziga!
4 Si Rurema, agweti agakugirira bwija mu kukizi kugooyera ku bwigenderezi
bwoshi. Kundu kwokwo, utamútwaziizi! Aahago! Ka utayiji kwo'bwija bwage, bwo
bwangatuma ugatwikira ku byaha byawe?
5 Si ulyagagi mundagabika! Keera wanayumya umutima gwawe! Ku yukwo,
ugweti ugayibiikira ikihano kihamu ngana-ngana ku lusiku lwo Rurema agayerekana
uburaakari bwage. Ee! Rurema agaatwa imaaja za'bandu ku njira íkwaniini.
6 «Aganahemba ngiisi mundu ukukulikirana na ngiisi byo âli kizi kola.*»
7 Baguma bali mu fiitirwa mu kukizi gira amiija, bwo baloziizi kwo bâye longe
ubulangashane, no'lushaagwa, no'bulamu úbutâye male. Yabo, bo Rurema aye heereze
ubulamu bwe'myaka ne'myakuula.
8 Abandi bagweti bagayikundirira. Batanali mu twaza ibyo'kuli. Si bagweti
bagayifunda naaho mu mabi. Yabo bandu, Rurema agabahaniiriza ku buraakari bwage.
9 Ikyanya bali mu yifunda mu mabi, bamenye kwo bâye ki gookere mu malibu,
ukutondeerera ku Bayahudi, halinde ukuhisa ku bandu be'gindi milala.
10 Haliko, ikyanya bali mu gira amiija, bâye longe ubulangashane, no'lushaagwa,
no'mutuula, ukutondeerera ku Bayahudi, halinde ukuhisa ku bandu be'gindi milala.
11 Mukuba, Rurema, ndaayo ndoola ahiiti.
12 Ikyanya abandu bali mu gira ibyaha buzira kumenya Imaaja za Musa, bâye teereke
buzira kuzilegwa kwo. Haliko abaabo, ikyanya bagweti bagayifunda mu byaha, banakoli
yiji Imaaja zaage, boohe, bagatwirwa ulubaaja ukukulikirana na ngiisi kwo zidesiri.
13 Ee! Yabo ábali mu yuvwa Imaaja naaho, batali bo bakwaniini imbere lya Rurema.
Si ngiisi ábagweti bagazisimbaha, booki bo bakwaniini imbere lyage!
14 Balya ábatali Bayahudi, batahiiti Imaaja za Musa. Kundu kwokwo, hali ikyanya
ingesho zaabo ziri mu ba zikulikiriini na yizo maaja. Ee! Bali mu ba bakoli zihiiti,
kundu bataziyiji.
15 Banabe bakoli yerekiini kwo bye'maaja ziloziizi, bikoli yandisirwi mu mitima yabo.
Kiri ne'mitono yabo, nayo iri mu yerekana kwo zibakola mwo. Mukuba, hali ikyanya
imitono yabo iri mu balega. Hali ne'kyanya iri mu babwira kwo bagira bwija.
16 Yibi byoshi, kwokwo kwo bigaaba, ku lusiku lwo Rurema âye twe imaaja za
íbibishamiri mu mitima ya'bandu. Agaazitwa ku njira ya Yesu Kirisito, ukukulikirana
ne'Myazi Miija yo ndi mu yigiriza.

Ubulyalya bwa'Bayahudi baguma

17 Aaho! Kutagi naawe? Ugweti ugayihaya kwo uli Muyahudi, na kwo uli mundu wa
Rurema. Mbu unagweti ugayihega ku maaja za Musa.
18 Unagweti ugadeta kwo uyiji ngiisi byo Rurema aloziizi. Na kwo usobanukiirwi na
ngiisi íbikwaniini, bwo keera ukabiyigirizibwa mu maaja zaage.
19 Unagweti ugayiyuvwa kwo we mu rongoora imbumi, na kwo we mu molekera
ábakiri mu kihulu.
20 Unali mu yiyuvwa kwo we mu yigiriza abahwija, na'baana. Mbu bwo mu yizo
Maaja mwo uhiiti ubumenyi bwoshi, no'kuli kwoshi.
21 Aahago! Bwo uli mu yigiriza abandi, ka utangayiyigiriza wenyene? Si ugweti
ugayigiriza abandi kwo batakizi zimba. Aaho! Ka na naawe utakiri mu zimba?

---

* **2:6 2.6** Zaburi 62.12; Migani 24.12.

22 Unagweti ugabwira abandi kwo batakizi shuleha. Ka na naawe utakiri mu shuleha?
Unagweti ugashombereza imigisi. Si wehe, ka utakiri mu genda ugazimba íbiri mu
mbeero zaayo?
23 Unagweti ugayihaya bweneene kwo uhiiti Imaaja za Rurema. Aahago! Ikyanya uli
mu zihubira, ka utagweti ugamúgayiriza?
24 Biri nga kwo biyandisirwi, ti: «Mwe Bayahudi, mwe mutumiri iziina lya Rurema
ligweti ligashembuulwa mu bandu be'gindi milala.†»
25 Iri wangakizi simbaha Imaaja za Rurema, lyoki ukutenguulwa kwawe, kugaaba
na'kamaro. Haliko, iri wangakizi zihubira, ugaaba ngo'mundu útakatenguulwa.
26 No'mundu útakatenguulwa kwakundi, iri angaba ali mu simbaha imaaja, ka
atangaharuurwa ngo'mundu keera úkatenguulwa?
27 Ee! Umundu mwene uyo, kundu atatengwirwi ku magala, si ali mu gira ngiisi
kwe'maaja ziloziizi. Yehe, ye gaatuma ugatwirwa ulubaaja kwo wazihubira, kundu we
hiiti amandiko gaazo, we na koli tengwirwi.
28 Umuyahudi, atangaharuuragwa kwo ali Muyahudi nirizina ku bikagirwa ku magala
gaage. No'kutenguulwa kwa nirizina, nakwo kutali mu ba ku byagirwa ku magala.
29 Si Umuyahudi nirizina, ali mu ba Muyahudi ku biri mu mutima gwage.
No'kutenguulwa kwage, nakwo kuli mu girwa mwomwo mu mutima, ku njira
yo'Mutima Mweru. Si kutakulikiriini na íbiyandisirwi mu maaja! Umuyahudi nirizina,
atali mu huuzibwa na'baabo bandu. Si yehe ali mu huuzibwa na Rurema yenyene!

3

Rurema ayamiri ali mwemeera

1 Balya Bayahudi, ka ndaakiko kamaro ko bahiiti? Kandi iri, ka ndaakiko kamaro mu
kutenguulwa?
2 Ee! Yibyo byombi, bikiri mu ba na'kamaro bweneene mu kati ka byoshi! Ubwa
mbere, Abayahudi bo bakasikirizibwa amagambo ga Rurema.
3 Aaho! Kutagi kwo bigaaba, bwo baguma baabo batakaba bemeera? Ka byangakoli
tuma Rurema naye atagaki ba mwemeera?
4 Nanga! Rurema, ayamiri amenyekiini kwo ali wo'kuli, kundu ngiisi mundu ali
munabibeesha, nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Ngiisi kyanya uli mu deta,
ukizi yerekana kwo uli wo'kuli!
Na ngiisi kyanya kyo uli mu legwa,
ukizi ba ni'gambo lye'kisindiro!*»
5 Hali ikyanya umundu angabuuza kwokuno: «Ikyanya tuli mu gira amabi, lyo
Rurema alonga ukuyerekanwa ku bweranyange kwo ali mu gira íbikwaniini. Aahago!
Ka kwokwo twangadeta mbu Rurema keera ayanga ulubaaja mu kutuhana?»
6 Naani, ti: «Nanga! Nga Rurema angabiiri atali wo'kuli, kuti kwo angaki twa imaaja
za ábali mu kihugo?»
7 Ulya mundu, hali ikyanya angashubi buuza, ti: «Ibibeesha byani, byo bitumiri ukuli
kwa Rurema kuli mu boneka ku bweranyange, halinde alonge mwo'bwivuge. Aaho!
Kituma kikagi ngiri mu twirwa ulubaaja kwo ndi munabyaha?»
8 Iri byangabiiri kwokwo, abandu bangadesiri kiri na kwokuno: «E balya, tukizi
yifunda mu mabi, gira lya'miija gaba.» Bandu baguma, bali mu genda bagatubangaaniza
mbu tugweti tugaadeta kwokwo. Yabo, ehee! Bagaki hanwa, nga kwo bibakwaniini.

Ndaaye mundu úkwaniini imbere lya Rurema

9 Aahago! Ka kwokwo kuli kudeta kwo twe Bayahudi twe biija ukuhima abandu
be'gindi milala? Nanga! Kiri ne'hiniini! Si keera twamùyereka ku bweranyange
kwa'Bayahudi, kuguma na'bandu be'gindi milala, booshi bali mwi'dako lyo'bushobozi
bwe'byaha,
10 nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Ndaaye mundu úkwaniini, kiri no'muguma.
11 Ndaanaye úsobanukiirwi ne'bya Rurema.
Ndaanaye úli mu múlooza.
12 Si booshi keera bakahabuka,
banakoli sherebiiri.
Ndaaye úli mu gira amiija, kiri no'muguma.†»

---

† **2:24 2.24** Hisaaya 52.5; Hezekyeri 36.22. * **3:4 3.4** Zaburi 51.4. † **3:12 3.12** Zaburi 14.1-3; 53.1-3; Mwigiriza 7.20.

13 «Ibikorokoro byabo, biri mu ba nge'shinda íziyanuusiri.
Ne'ndimi zaabo, ziri mu kizi deta amagambo go'bulyalya.‡»
«Amagambo gaabo, gali mu yitana nga manjoka-njoka ge'bihoma.§»
14 «Utunwa twabo, tuyijwiri mwa'madaaki, na'magambo go'kushombana.*»
15 «Bali mu tibitira iwa kuyona umuko.
16 Ngiisi ho bali mu lengaga, bali mu yangaaza abandu, banabasige mu makuba.
17 Ibyangaleeta umutuula, batabiyiji.†»
18 «No'kuyoboha Rurema, kutabali mwo.‡»
19 Tuyiji kwe'Maaja zidesiri imwa ábali mwi'dako lyazo, gira lya'bandu booshi bakatwirwe ulubaaja imbere lya Rurema. Hataganaba umundu úgaaba ni'gambo lyo agayifwongooza mwo imbere lyage.
20 Ndaaye mundu úwangaharuurwa kwo akoli kwaniini imbere lya Rurema, mbu bwo agweti agakulikiriza Imaaja. Si umukolwa gwazo, guli gwa kuyereka abandu kwo bali banabyaha.

Tuli mu kwanana imbere lya Rurema ku bwemeere

21 Buno, keera Rurema akayerekana injira ya'bandu bangakwanana kwo imbere lyage. Kutanali ku njira ya zirya maaja za Musa, kundu ziri mu gitangira ubumasi, kuguma na íbikayandikwa mu kati kaazo, na mu bitaabo bya'baleevi.
22 Mukuba, ikyanya abandu bali mu biika Yesu Kirisito kwo'bwemeere, lyoki lyo Rurema agweti agabaharuura kwo bakoli kwaniini imbere lyage. Ndaanayo ndoola yo Rurema ali mu gira ha kati ka'bandu.
23 Si abandu booshi keera bakagira ibyaha, banakoli buliirwi no'bulangashane bwa Rurema.
24 Kwokwo, na booshi bangakoli kwanana imbere lyage, ku njira yo'lukogo lwage. Ee! Yesu Kirisito ye mu tulyosa mu bushobozi bwe'byaha biitu.
25 Rurema akatanga Kirisito, libe ituulo lyo'kuyonwa umuko hi'gulu lye'byaha bya'bandu. Kwokwo, ikyanya abandu bagamúbiikaga kwo'bwemeere, bagalonga ukukogwa. Mu kugira kwokwo, Rurema akayerekana kwo ali mu gira íbikwaniini. Mukuba, yaho keera, âli kizi yigenderera, buzira kutwaza ibyaha bya'bandu bâli kizi gira.
26 Haliko buno, akola mu biloleekeza, gira ayiyerekane ku bweranyange kwo ali mu gira íbikwaniini, na kwo ali wo'kuli. Mukuba, ikyanya abandu bagaaba babiisiri Yesu kwo'bwemeere, lyoki lyo ali mu baharuura kwo bakoli kwaniini imbere lyage.
27 Kwokwo, bikagi byo twangaki yihayira kwo? Si ndaabyo! Kituma kiki? Mukuba, ikyanya tuli mu gira mbu tusimbahe imaaja, Rurema atatutwaziizi. Si ali mu lola ku bwemeere bwitu naaho!
28 Keera twamùyereka kwa'bandu ábabiisiri Rurema kwo'bwemeere, bo bakoli kwaniini imbere lyage. Si kutali ku njira yo'kukulikiriza Imaaja.
29 Aahago! Ka Rurema, ali Rurema wa'Bayahudi naaho? Nanga! Si ali Rurema na wa'bandu be'gindi milala kwakundi! Ee! Nabo, ali Rurema wabo!
30 Mukuba, hali Rurema muguma naaho. Ne'kyanya abandu bali mu múbiika kwo'bwemeere, lyo bali mu ba bakoli kwaniini imbere lyage, baba Bayahudi, kandi iri abandu be'gindi milala.
31 Aahago! Ikyanya tuli mu biika Yesu kwo'bwemeere, ka kwo kudeta kwo twayita Imaaja zaage? Nanga! Ikyanya tuli mu ba no'bwemeere, lyo tuli mu ba no'bushobozi bwa ukugira ngiisi bye'Maaja ziloziizi!

4

Ukukwanana kuli ku bwemeere

1 Aaho! Tudete kutagi hi'gulu lya shokuluza witu Hiburahimu?
2 Nga angabiiri akwaniini imbere lya Rurema ku byo âli kizi gira, angabiiri ni'gambo lyo angayihayiri kwo. Kundu kwokwo, atagayihaya imbere lya Rurema!
3 Si mu Mandiko Meeru, biyandisirwi kwokuno: «Hiburahimu âli yemiiri Rurema, kyanatuma Rurema agamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage.*»
4 Ikyanya umukozi ali mu ba keera akola, imbembo yage itangaki haruurwa kwo agihaabwa ku busha. Si iri mu haruurwa nga mwenda úgwayishulwa.

---

‡ **3:13 3.13** Zaburi 5.9. § **3:13 3.13** Zaburi 140.3. * **3:14 3.14** Zaburi 10.7. † **3:17 3.15-17** Zaburi 59.7-8.
‡ **3:18 3.18** Zaburi 36.1. * **4:3 4.3** Ndondeko 15.6.

5 Kundu kwokwo, hali ikyanya umundu atakiri mu lola ku mikolezi yage, anabe
akoli yemiiri Rurema, kwo Rurema ali mu koga abanabyaha. Bwo'mundu mwene uyo
ayemiiri Rurema, kigaatuma agaharuurwa kwo akoli kwaniini imbere lyage.
6 Mwami Dahudi akadeta gaago magambo, kwo'mundu ahiriirwi, ikyanya Rurema
agweti agamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage. Umundu mwene uyo, Rurema
atali mu lola ku mikolezi yage, nga kwo biyandisirwi kwokuno:
7 «Bahiriirwi, ngiisi ábakakogwa amahube gaabo.
Ne'byaha byabo, byanatumbikirwa.
8 Ahiriirwi, ye Nahano atâye ki múharuurire ibyaha byage.[†]»
9 Aahago! Yabo bahiirwa, ka bali mu ba mu batengwirwi naaho? Nanga!
Bali mu ba kiri na mu batatengwirwi kwakundi. Mukuba, keera twadeta kwo
Hiburahimu akaharuurwa kwo akoli kwaniini imbere lya Rurema hi'gulu lyo'kumúbiika
kwo'bwemeere.
10 Ikyanya akakwanana imbere lya Rurema, kukaba ku kyanya kihi? Ka ku kyanya âli
mali tenguulwa, kandi iri ku kyanya atâli zaazi tenguulwa? Atakakwanana ku kyanya
âli mali tenguulwa. Nanga! Si kukaba ku kyanya atâli zaazi tenguulwa!
11 Kwokwo, yukwo kutenguulwa kwa Hiburahimu, kyâli riiri kyereso naaho,
kyo'kuyerekana ku kasiisa kwo âli mali kwanana imbere lya Rurema ku kyanya atâli
zaazi tenguulwa, bwo âli kola no'bwemeere. Ku yukwo, Hiburahimu ye yishe wa booshi
ábabiisiri Rurema kwo'bwemeere buzira kutenguulwa, halinde lyo nabo, balonga
ukukwanana imbere lyage.
12 Hiburahimu, ye na yishe wa ábali mu tenguulwa kwakundi. Si kutali yukwo
kutenguulwa kwabo, kwo kutumiri ali yishe. Si ali yishe, bwo nabo bali mu ba
no'bwemeere, nga kwo naye âli mali gwanwa abuhiiti ku kyanya atâli zaazi tenguulwa.

Ubwemeere bwa Hiburahimu

13 Rurema akalagaania Hiburahimu, kuguma na'bandu ba mwi'kondo lyage, kwo
agabaheereza amahanga gooshi, gabaagage ge'mwabo. Yugwo muhango, íbitumiri
Hiburahimu akaguhaabwa, kutali mbu bwo âli kizi kulikiriza imaaja. Si akaguhaabwa,
bwo âli koli kwaniini imbere lya Rurema hi'gulu lyo'kumúbiika kwo'bwemeere.
14 Iri abandu bangahaabwa byo Rurema ali mu balagaania ku njira yo'kukulikiriza
imaaja, iri ndaakiko kamaro ko'kuba no'bwemeere. Iri kiri ne'mihango yage, iri ya
busha.
15 Mukuba, imaaja ziri mu leetera abandu ikihano. Haliko, áhatali imaaja, iri ndaazo
zo'mundu angahubira.
16 Kwokwo, bwo tukoli biisiragi Rurema kwo'bwemeere, kyo kitumiri tuli mu haabwa
umuhango. Yugwo muhango, tuli mu guhaabwa nga kigabi, gunayame guhaabirwi
abandu booshi ba mwi'kondo lyage, baba ábakayiji yakiira Imaaja za Musa, kandi iri
abandu be'gindi milala ábakola no'bwemeere nga bwobulya bwa Hiburahimu. Mukuba,
tweshi, Hiburahimu ye daata.
17 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno: «Keera n'gakubiika ube
yishe we'milala mingi.[‡]» Kwokwo, bwo Hiburahimu akabiika Rurema kwo'bwemeere,
kyo kitumiri ye daata wa tweshi imbere lyage. Yoyo Rurema, ali mu holoolola abafwiri,
bashubi ba bagumaana. Ye nali mu gwanwa adeta hi'gulu lya íbitazindi ba ho, nga
bikoli ba ho!
18 Ikyanya Hiburahimu âli langaliiri Rurema, byâli riiri ku bitangalangaliirwi.
Kyanatuma ye gayiji ba yishe we'milala mingi, nga kwo âli mali gwanwa abwirwa
kwokuno: «Abandu ba mwi'kondo lyawe bagaluguuka bweneene![§]»
19 Hiburahimu, ikyanya âli yemiiragi, atakayoloha, kundu âli kola mushaaja bweneene
nga we'myaka igana. Ee! Âli bwini kwa'magala gaage gakola nga gafwiri. Kiri na
mukaage Saara, âli gumbiri.
20 Kundu kwokwo, ikyanya Hiburahimu akalonga umuhango imwa Rurema, atanaba
ne'mbuzi-mbuzi hi'gulu lyagwo. Si âli kaniriiri mu kubiika Rurema kwo'bwemeere, iri
anakizi múyivuga.
21 Mukuba, ngiisi byo Rurema akamúlagaania, âli riiri na'kasiisa kwo Rurema ali
no'bushobozi bwo'kumúgirira byo.
22 Kyanatuma Rurema «agamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage.»
23 Yago magambo «mbu âli koli kwaniini imbere lyage», gatakayandikwa hi'gulu lya
Hiburahimu naaho.

[†] **4:8 4.7-8** Zaburi 32.1-2. [‡] **4:17 4.17** Ndondeko 17.5. [§] **4:18 4.18** Ndondeko 15.5.

24 Si na nyiitu, gakayandikwa hi'gulu liitu! Mukuba, na nyiitu, tuyemiiri kwo Rurema
akazuula Nahamwitu Yesu mu bafwiri, kinatumiri Rurema agatuharuura kwo tukoli
kwaniini imbere lyage.
25 Yesu akatangwa ayitwe hi'gulu lye'byaha biitu. Anazuulwa, gira lyo nyiitu tukalonge
ukukwanana imbere lya Rurema.

5

Tukola no'mutuula imwa Rurema

1 Bwo tukoli biisiri Rurema kwo'bwemeere, tukoli kwaniini imbere lyage. Na buno,
tukoli ba no'mutuula twe naye, ku njira ya Nahamwitu Yesu Kirisito.
2 Na ku njira ya bwobwo bwemeere bwitu, Yesu akatugashaanira mu lukogo lwa
Rurema, lunali lwo tuki tuuziri mwo buno. Tunakoli shambiiri mu kulangaalira kwo
twâye ki shangiire ku bulangashane bwa Rurema.
3 Tugweti tugashambaala kiri na mu malibu giitu. Mukuba, tuyiji kwo yago malibu,
gali mu tutabaala ukuyihangaana.
4 Na bwo tuyihangiini, kyo kitumiri tukoli tungiini. Na bwo tukoli tungiini, tukola
no'mulangaaliro.
5 Na yugwo mulangaaliro, gutagweti gugatuhebuuza. Mukuba, Rurema, keera
akatuheereza Umutima Mweru, iri anayonera urukundo lwage mu mitima yitu.
6 Yaho keera, twâli ki tuuziri buzira Rurema, na buzira ubulyo bwo twangayitabaala
mwo. Haaho, Kirisito anayiji tufwira, ku kyanya íkikwaniini.
7 Biri mu ba bikayu bweneene, mbu'mundu afwire uwabo, kundu uyo wabo angaba
ali mundu úkwaniini. Ngeeka umundu angayihebuura mu kufwira uwabo, iri uyo wabo
angaba ali mundu mwija bweneene.
8 Haliko, Rurema akayerekana ngiisi kwo atukuuziri bweneene, bwo akatuma Kirisito
ayiji tufwira, ku kyanya twâli ki tuuziri mu byaha.
9 Na bwo tukoli kwaniini imbere lya Rurema hi'gulu lyo'muko gwa Yesu, ka itali yo
haahe kwo Yesu âye tukize mu buraakari bwa Rurema!
10 Ee! Ikyanya twâli ki riiri bagoma ba Rurema, tukanywaniisibwa na Rurema ku njira
yo'lufu lwo'Mwana wage. Aaho! Ka itali yo haahe kwo tugakizibwa, bwo'yo Mwana
wage akola mugumaana!
11 Tukola mu kizi shambaalira Rurema mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito, bwo Yesu
keera akatunywaniisa twe naye.

Hadamu na Kirisito

12 Ibyaha bikayingiraga mu kihugo ku njira ya Hadamu.* Ne'kyanya bikaba bikola
mwo, byanakileeta mwo'lufu. Kwokwo, kwo'lufu lukakwira mu bandu booshi, bwo
booshi bâli kizi gira ibyaha.
13 Yibyo byaha, byâli kola mu kihugo, kiri na ku kyanya Musa atâli zaazi haabwa
imaaja. Ku yikyo kyanya, Rurema atâli kizi biloleekeza, bwe'maaja zitâli zaazi ba ho.
14 Kundu kwokwo, Narufu âli kizi ba no'bushobozi hi'gulu lya'bandu, ukulyokera
ku kyanya kya Hadamu, halinde ukuhisa ku kyanya kya Musa. Yubwo bushobozi
bwage, bwâli kizi ba hi'gulu lya'bandu booshi, kiri na ábatakahubira ulubaaja, nga kwo
Hadamu akaluhubira imbere lya Rurema. No'yo Hadamu, âli riiri mugani gwo'gundi
mundu úwâli lindiriirwi kwo agayija, ye Yesu.
15 Ku yukwo, halyagagi ulubibi. Mukuba, ubuhube bwa Hadamu, butashushiini
ne'kigabi kyo Rurema ali mu haana ku busha. Mukuba, yubwo buhube bwa Hadamu,
bwo bukaleeta ulufu mu bandu booshi. Haliko, ibyo tuli mu longa ku lukogo ukulyoka
Rurema byo bihimiri ulufu. Mukuba, abandu bingi bakalonga ikigabi kyo'kulama ku
lukogo lwo'yo gundi mundu muguma, Yesu Kirisito!
16 Kwo na kwokwo, umwama úgukaleetwa ne'kyaha kya Hadamu, nagwo gutali
nge'kigabi kyo Rurema ali mu haana. Mukuba, ikyaha kiguma kya Hadamu, kyo
kikatuma abandu booshi bagakizi twirwa ulubaaja kwo bahanwe. Haliko, ikyanya
amahube ga'bandu gakaba gakoli luguusiri, Rurema anabaheereza ikigabi ku busha
kwo bangakoli kwanana imbere lyage.
17 Ikyanya ulya mundu muguma Hadamu akagiraga ubuhube, kyanatuma Narufu
agalonga ubulyo bwo'kutwala hi'gulu lya'bandu booshi. Kundu kwokwo, ikyanya
abandu bali mu yakiira ubugashaane bwa Rurema, halinde banabe bakoli kwaniini
imbere lyage ku busha, lyoki bagakizi twala mu bulamu, ku njira yo'lya gundi mundu
muguma, Yesu Kirisito!

---

* **5:12 5.12** *Hadamu* mu kigiriki: mundu muguma.

18 Yubwo buhube buguma, bwo bukatuma abandu booshi bagatwirwa ulubaaja kwo
bahanwe. Kwo na kwokwo no'mukolezi muguma úgukwaniini, gwanayiji tuma abandu
booshi bangakoli kwanana imbere lya Rurema, banalonge ukulama.
19 Bwo'yo mundu muguma akatenguha imbere lya Rurema, kyanatuma yabo bandu
bingi bagaaba banabyaha. Kundu kwokwo, uyo gundi mundu muguma, yeki akasim-
baha Rurema. Kyanatuma abandu bingi bagaharuurwa kwo bakoli kwaniini.
20 Zirya maaja, zikabiikwa mu bandu, gira lye'byaha bibaluga mwo. Na kundu ibyaha
bikabaluga mwo, haliko ulukogo lwa Rurema nalwo lwanakaviiriza ukuluguuka.
21 Mu kusiguusa, ibyaha byâli kizi kandamira abandu, halinde abandu banakizi fwa.
Haliko buno, ulukogo lwa Rurema lwo lukoli twaziri. Kwokwo, tukoli kwaniini imbere
lya Rurema, twanâye longe ukulama imyaka ne'myakuula ku njira ya Nahamwitu Yesu
Kirisito.

6

Tukizi fwa ku byaha, tunalame ku Kirisito

1 Kwokwo, tudetage kuti? Bwo'lukogo lwa Rurema lukoli tuluguusiri mwo, ka
tugenderere ukukizi yifunda mu byaha?
2 Nanga! Si ku luhande lwe'byaha, tukoli fwiri! Aaho! Kuti kandi kwo twangaki
genderera ukubituula mwo?
3 Aaho! Ka mutayiji kwe'kyanya tukabatiizibwa mu kati ka Yesu Kirisito, lyo
tukabatiizibwa mu lufu lwage?
4 Ee! Ho na haaho, lyo tukaziikwa kuguma naye. Kwokwo, lyo tukalonge ukulama ku
njira mbyahya, nga kwo Kirisito naye akalonga ukulama buhyahya mu kuzuulwa mu
bafwiri ku bushobozi bwa'kahebuuza bwa Yishe!
5 Bwo tukoli fwiri kuguma na Kirisito, twâye lamanwe, mu kuzuuka mu bafwiri.
6 Tunayijagi kwe'ngesho ziitu za keera, nazo keera zikayitirwa ku kibambo kuguma
na Kirisito, gira lyo'bushobozi bwe'byaha bushereezibwe. Kwokwo, lyo tutaki be baja
be'byaha.
7 Ee! Umundu, iri angaba keera afwa, iri atakiri mu bushobozi bwe'byaha.
8 Kwokwo, na nyiitu, bwo tukoli fwiri mu kati ka Kirisito, tuyemiiri kwo tuganala-
manwa.
9 Mukuba, tuyiji kwo Kirisito keera akazuulwa mu bafwiri, atanâye shubi fwa. Na
Narufu, ataki hiitagi ubushobozi hi'gulu lyage!
10 Ikyanya Kirisito akafwa, akafwa lyeryo liguma naaho hi'gulu lye'byaha. Na buno,
akoli lamiri hi'gulu lya Rurema.
11 Kwokwo, na niinyu, ku luhande lwe'byaha, mukizi yiharuura kwo mukoli fwiri, na
kwo mukoli lamiri hi'gulu lya Rurema, mu kati ka Yesu Kirisito.
12 Mutanakizi ki leka ibyaha bikizi twala mu magala giinyu go'kufwa, mbu mukizi
kulikira amifwije gaago mabi!
13 Mutanakizi kitanga ibirumbu bya'magala giinyu mu byaha, mbu bikizi gira íbitali
nga byo. Si mukizi yitanga imwa Rurema! Kwokwo, lye'birumbu bya'magala giinyu
bikizi múkolera ku njira íkwaniini. Mukuba, keera mukalyosibwa mu lufu, munakoli
ba bagumaana.
14 Aaho! Mutakizi ki leka ibyaha mbu bikizi mùtwala. Mukuba, mutaki tuuziri
mwi'dako lye'maaja. Si mukoli tuuziri mu lukogo!

Tukizi ba baja bo'kukizi gira íbikwaniini

15 Buno tukoli tuuziri mu lukogo lwa Rurema, tutanaki tuuziri mwi'dako lye'maaja.
Kutagi buno? Ka byangakoli tuma tugakizi giriirira ibyaha? Nanga!
16 Si muyiji-yiji, kwe'ri mwangayitanga mube baja bo'kusimbaha mundu mulebe,
iri mukola baja baage! Kwokwo, iri mwangayitanga mube baja be'byaha, lyo
mugayikululira ulufu! Haliko, iri mwangakizi simbaha Rurema, lyoki lyo mugalonga
ukukwanana imbere lyage.
17 Rurema akizi huuzibwa bweneene! Mukuba, kundu mwâli riiri baja be'byaha,
haliko buno, keera mukayigirizibwa hi'gulu lya Yesu. Munakoli músimbahiri ku mitima
íshenguusiri.
18 Mukoli shwekwirwi mu buja bwe'byaha, mukolaga baja bo'kukizi kola íbikwaniini
imbere lya Rurema.
19 Yiri igambo lyo'buja, íbitumiri ngweti ngalikoleesa buno, biri hi'gulu lyo'bukaholwe
bwinyu. Yaho keera, mwâli kizi tanga ibirumbu bya'magala giinyu mu buja bwo'kukizi
gira íbitali nga byo. Yee! Mwanagenderera ukukizi bihuuka mu bitalaalwe. Halikago

buno, mukwiriiri mukizi tanga yibyo birumbu biinyu, bibe mu buja bwo'kukizi kolera
Rurema ku njira íkwaniini, halinde lyo muyeruusibwa.
20 Ku kyanya mwâli ki riiri baja be'byaha, ngiisi íbikwaniini imbere lya Rurema,
mutâli kizi bitwaza.
21 Aahago! Bunguke buki bwo mwâli kizi longa mu kuyifunda mu byaha? Si ndaabwo!
Biri mu ba naaho bya kuleetera abandu ulufu! Na buno, birya byaha byo mwâli kizi
gira, bikola mu mùteeza ishoni!
22 Buno, mutaki ryagagi mu buja bwo'kukizi gira ibyaha, si mukoli ba baja ba Rurema.
Na bwo mukoli yerusiibwi, mukola mu longa ubunguke, halinde munalame imyaka
ne'myakuula.
23 Imbembo ye'byaha, lulyagagi lufu. Haliko, Rurema ali mu tuheereza ikigabi kwo
tulonge ukulama imyaka ne'myakuula, mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito!

7

Umugani gwo'mukazi muyange

1 E beene witu! Muyiji-yiji ngiisi kwe'maaja zidesiri. Ikyanya umundu ali mu ba akiri
ho, lyo ali mu ba akiri mwi'dako lye'maaja.
2 Yiryo igambo, twangalitwira umugani ku mukazi muyange. Ikyanya yiba ali mu ba
akiri ho, lyo'yo mukazi ali mu ba aki shwesirwi no'lubaaja kwo bayamanwe. Halikago,
ikyanya yiba ali mu ba keera afwa, lyoki uyo mukazi ataki shwesirwi no'lubaaja.
3 Na kwakundi, iri yiba angaba akiri ho, no'yo mukazi anagendi yangwa no'gundi
mushosi, iri agakizi buuzibwa kwo akola mushule. Halikago, ikyanya yiba ali mu ba
keera afwa, lyoki uyo mukazi atagaki ba ashwesirwi no'lubaaja. Ne'ri angagendi yangwa
no'gundi mushosi, atagaki detwa kwo akola mushule.
4 E beene witu! Na niinyu, keera mukafwagaga ku Maaja ku njira ya Kirisito, gira lyo
mulonga ukuba bandu baage. Mukuba, akazuulwa mu bafwiri, halinde imikolezi yitu
ikizi ba na'kamaro imwa Rurema.
5 Ikyanya twâli ki kuliirwi na'mifwije giitu mabi, imaaja zâli kizi gavyula mu magala
giitu, halinde twanakizi kengeera twakolera ibyo kutuleetera ulufu.
6 Haliko buno, keera tukafwa ku byoshi íbyâli tushwesiri, tunakoli shwekwirwi kiri
na mu yizo Maaja. Kwokwo, tutakiri mu kolera Rurema ku njira yazo. Si tukoli gweti
tugamúkolera ku njira mbyahya mu kati ko'Mutima Mweru!

Imaaja zo ziri mu yerekana ibyaha

7 Kwokwo, tudetage kuti? Ke'maaja zo nguma ne'byaha? Nanga! Haliko, imaaja
zítakibe ho, ndangamenyiri ibyaha biri biki! Ku mugani, ndashuba ngaamenya
kwo'kuyifwija ibya beene biri biki, hátakibe hali ulubaaja úludesiri: «Utakizi yifwija
ibya beene.*»
8 Kwokwo, ku njira yo'lubaaja, kwe'byaha bikalonga ubulyo bwo'kukizi ndunda,
halinde nanakizi yifwija ibya beene. Si áhatali imaaja, iri byaha bikoli fwiri!
9 Yaho keera, ku kyanya imaaja zitâli zaazi ndola, nâli ki riiri mugumaana. Haliko,
ikyanya yulwo lubaaja lukanyijira, lyeryo lwananvyula mwe'kyaha,
10 nanayami fwa. Kwokwo, nanayiji bona kwo kundu ulubaaja lwâli riiri lugandeetera
ubugumaana, lwanaba lwo lugandeetera ulufu!
11 Kwokwo, kuli ku njira yo'lubaaja, kwe'byaha bikalonga ubulyo bwo'kundeba,
halinde byananyita.
12 Kundu kwokwo, Imaaja ziki ryagagi ndaluule. Kiri na yulwo lubaaja luguma nalwo,
luli lutaluule, lunakwaniini, lunali lwija!
13 Aaho! Yibyo íbiri biija, ka byo bikayiji ndeetera ulufu? Nanga! Si íbikandeetera
ulufu, biri byaha. Yibyo byaha biri mu koleesa ibiija, halinde lye'byaha biyerekanwe ku
bweranyange ngiisi kwo biri bibi bweneene.

Amifwije giitu mabi, gali mu tulwisa

14 Tuyiji kwe'Maaja zikulikiriini ne'byo'mutima. Haliko niehe, ngiri mu lola ku
bya'magala. Keera n'gaguliisibwa, nanaba muja we'byaha.
15 Kwokwo, ndali mu sobanukirwa na byo ndi mu gira. Mukuba, byo ndoziizi ukukizi
gira, bitalyagagi byo ndi mu gira. Si byo njombiri, byebyo byo ndi mu kizi gira!
16 Na bwo ndi mu gira byo ndaloziizi ukugira, kuyerekiini kwo nyemiiri kwe'Maaja
ziri nyiija.
17 Kwokwo, ngiisi byo ndi mu gira, ndalyagagi nie kiri mu bigira. Si byaha íbinduuziri
mwo, byo biri mu ngoleesa!

---

* **7:7 7.7** Kulyoka 20.17; Bukengeeze 5.21.

18 Nyiji kwo mu kati kaani, ndaakyo kindu kiija íkinduuziri mwo. Si mutuuziri amabi naaho! Ee! Kundu ndoziizi ukukizi gira amiija, haliko ndashobwiri ukugagira.
19 Kwokwo, amiija go ndoziizi ukugira, gatali go ngweti ngaagira. Si amabi go ndaloziizi ukugira, gaago go ndi mu kizi gira!
20 Na bwo ndi mu gira byo ndaloziizi ukugira, bibonekeriiri kwo ndali nie kiri mu bigira. Si byaha íbinduuziri mwo, byo biri mu gagira!
21 Ku yukwo, keera nabonaga kwo hali igambo íriri mu ngoleesa, lyo lyeri: ikyanya ndi mu looza ukugira amiija, amabi ganabaagage go gagayami yitangiriza.
22 Mu mutima gwani, ndi mu simiisibwa bweneene ne'maaja za Rurema.
23 Kundu kwokwo, hali ubundi bushobozi úbugweti bugaakola mu magala gaani. Bunali mu lwisa byo ndi mu shungika mu nzaliro zaani. Bwobwo bushobozi bubi, bwo buli mu kola mu magala gaani, bunali mu ngwata imbira.
24 Yoho wee! Ndi muhanya bweneene! Gano magala gaani, gali mu ndeetera naaho ulufu! Aahago! Nyandi úgangiza?
25 Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ye mu ngiza mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito!

Mu kusiguusa, ngiisi bye'maaja za Rurema zidesiri, ndi mu bikolera ku nzaliro zaani naaho. Si amifwije gaani mabi, goohe gali mu ngira mbe muja wo'kukizi kolera ibyaha.

8

Tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru

1 Ikyanya abandu bali mu ba bakoli tuuziri mu kati ka Yesu Kirisito, batagaki twirwa ulubaaja kwo bahanwe!
2 Ee! Umutima Mweru, keera gukatuleetera ubugumaana mu kati ka Yesu Kirisito. Tutaki tuuziri mu bushobozi bwe'byaha, kandi iri mu bwa Narufu.
3 Na bwo tulyagagi mwa'mifwije mabi, kyo kitumiri Imaaja za Musa zitâli mwo'bushobozi bwo'kutushaagiza ibyaha. Kundu kwokwo, Rurema anahasha. Mukuba, akatwa ulubaaja lwabyo, mu kututumira Umwana wage, ayije mu njusho yitu twe banabyaha. Uyo Mwana, anatangwa, libe ituulo lyo'kuyitwa hi'gulu liitu.
4 Na íbitumiri akagira kwokwo, halinde ngiisi kwe'Maaja ziloziizi, kulonge ukukoleka mu kati kiitu. Tutanakiri mu rongoorwa no'bushobozi bwe'byaha biitu. Si tukola mu rongoorwa no'Mutima Mweru!
5 Ngiisi ábatwazirwi na'mifwije gaabo mabi, bayamiri bali mu yitoneesa naaho ku byo galoziizi. Haliko, ikyanya abandu bakola mu rongoorwa no'Mutima Mweru, boohe, bali mu yitoneesa ku byo'Mutima Mweru guloziizi.
6 Ikyanya abandu bali mu yitoneesa ku mifwije gaabo mabi, bali mu yikululira ulufu. Si ikyanya bali mu yitoneesa ku byo'Mutima Mweru guloziizi, bali mu bilongera mwo'bugumaana no'mutuula.
7 Ikyanya abandu bali mu yitoneesa ku mifwije gaabo mabi, lyo bali mu ba bagoma ba Rurema. Batasimbahiri imaaja zaage, batanashobwiri ukuzisimbaha.
8 Bwo bagweti bagatwalwa na'mifwije gaabo mabi, batashobwiri ukusimiisa Rurema.
9 Ee! Umundu, iri angaba atali mwo'Mutima gwa Kirisito, iri atali mundu wage. Halikago mwehe, mutali mu twalwa na'mifwije giinyu mabi. Si mukola mu rongoorwa no'Mutima gwa Rurema, iri gwangaba gukoli mùtuuziri mwo.
10 Amagala giinyu, gakoli fwiri hi'gulu lye'byaha biinyu. Kundu kwokwo, iri Kirisito angaba akoli mùtuuziri mwo, lyo mugaaba mukoli kwaniini mu kati kaage, halinde ne'mitima yinyu inabe ikola migumaana.
11 Rurema keera akazuulaga Yesu Kirisito mu bafwiri. Ne'ri Umutima gwa Rurema gwangamùtuula mwo, kiri na niinyu, Rurema agabiika amagala giinyu mwo'bugumaana.
12 Ku yukwo, e beene witu, tutakiri mu mwenda gwo'kukizi kulikira amifwije giitu mabi.
13 Mukuba, iri gangaba go gali mu mùrongoora, mugaafwa. Haliko, iri mwangagayita ku njira yo'Mutima Mweru, lyoki mugaaba mukola bagumaana.
14 Ee! Abandu, iri bangarongoorwa no'Mutima gwa Rurema, iri bakola baana baage.
15 Kwokwo, ikyanya ali mu mùheerezagya Umutima Mweru, gutali mu mùgira baja, mbu mushubi yoboha. Si guli mu mùgira mube baana baage. Na ku njira yagwo, tuli mu hamagala Rurema «Aba», kwo kudeta «E daata».
16 Umutima gwa Rurema yenyene, guli mu tanga ubumasi mu mitima yitu, kwo tukola baana baage.

17 Na bwo tukolaga baana baage, tukola tugalonga ngiisi byo atubikiiri. Kiri na ngiisi
byo abikiiri Kirisito kwakundi, na nyiitu tugabilonga kwo. Mukuba, iri twangakizi
libuuka kuguma na Kirisito, lyo tugalonga ubulangashane bwage.

Ubulangashane bwo twâye longe imwa Rurema

18 Amalibu go tukiri mu longa buno, nabona kwo kitali kindu, iri nangagashushaania
no'bulangashane bwa Rurema. Mukuba, yubwo bulangashane, Rurema âye buyerekane
mu kati kiitu!
19 Ee! Íbikabumbwa byoshi, bigweti bigalindirira ukubona ngiisi kwo Rurema
agayerekana abaana baage ngiisi kwo bali.
20 Byoshi íbikabumbwa, bikashungikirwa kwo biri bya kulenga naaho. Yukwo
kulenga, kutali ku bulooze bwabyo byonyene. Si Rurema ye kabishungikira kwokwo,
nga ngiisi kwo âli loziizi. Kundu kwokwo, hakiri umulangaaliro
21 kwo kiri na íbikabumbwa nabyo, bigaki shwekuulwa mu buja bwabyo
bwo'kubola. Nabyo binalonge ukushwekuulwa kuguma na'baana ba Rurema mu kati
ko'bulangashane.
22 Byoshi íbikabumbwa, tuyiji kwo biki gweti bigagongeera bweneene halinde zeene,
ngo'mukazi úgweti úgaliibwa no'mukero.
23 Bitali byebyo naaho. Si kiri na nyiitu, twe keera tukahaabwa Umutima Mweru
ngi'tomola, tuki gweti tugakungumira i mutima, mu kulindirira kwo Rurema atugire
baana baage, halinde aguluule na'magala giitu.
24 Gwogwo mulangaaliro, gwo tukakizibwa mwo. Aaho! Iri twangabiikaga umulan-
gaaliro ku byo tukoli bwini, yugwo iri gutakiri mulangaaliro. Mukuba, iri twangaba
tukoli gweti ikindu kirebe, tutangaki kibiika kwo'mulangaaliro.
25 Haliko, ikyanya tuli mu biika umulangaaliro ku byo tutazi longa, lyoki tuli mu
bilindirira ku bwigenderezi.
26 Na kwakundi, Umutima Mweru gugweti gugatutabaala mu bukaholwe bwitu.
Kwokwo, kundu tutayiji ukuhuuna Rurema ku njira íkwaniini, halikago, Umutima
gwage guli mu tuhuunira imwage, mu kugongeera ku njira yo tutangamenyi deta.
27 Ayamiri ayiji-yiji íbiyifundereziizi mu mitima yitu. Kwokwo, ngiisi byo'Mutima
Mweru guli mu deta, Rurema ali mu ba abiyiji bwija. Mukuba, guli mu tuhuunira
ukukulikirana no'bulooze bwa Rurema.

Ndaabyo íbyangatuhandula ku rukundo lwa Rurema

28 Tuyiji kwe'kyanya abandu bali mu ba bakuuziri Rurema, ali mu bakolera amiija
mu kati ka byoshi. Mukuba, akabahamagala yenyene ku shungi zaage.
29 Ee! Rurema âli mali gwanwa amenya abandu baage ku kyanya batâli zaazi ba ho.
Akanagwanwa ashungika kwo bashushaane no'Mwana wage. Kwokwo, uyo Mwana
wage, abe ye gaaba fula mu beene wabo bingi!
30 Na bwo Rurema âli mali batoola, anabahamagala. Na bwo akabahamagala,
anabaharuura kwo bakoli kwaniini. Na bwo bakoli kwaniini, anababiika na
mwo'bulangashane bwage.
31 Aahago! Biki byo twangashubi deta? Bwo Rurema alyagagi uluhande lwitu, nyandi
úwangaki tuhangirira? Si ndaaye!
32 Rurema atakashiginia ukutanga Umwana wage. Si akamútanga hi'gulu liitu tweshi.
Na bwo akatutangira Umwana wage, ka itali yo haahe kwo agatuheereza ne'bindi
byoshi, ku mutima úgushenguusiri!
33 Abandu, iri bangaba keera bakatoolwa na Rurema, nyandi úwangaki balega?
Ndaaye! Si Rurema yenyene, ye mu bakwanania imbere lyage!
34 Na kandi, nyandagi úwangaki tutwira ulubaaja kwo tuhanwe? Ndaaye! Si Yesu
Kirisito keera akatufwira, keera akanazuuka mu bafwiri! Na buno, akola uluhande
lwe'lulyo lwa Rurema, agweti agatuhuunira.
35 Aahago! Biki íbyangaki tuhandula no'rukundo lwa Kirisito? Ka kuhahazibwa?
Ka makuba? Ka kulibuzibwa? Ka mwena? Ka kubula ibyambalwa? Ka kuzeera ho
twangasiga itwe? Ka kuyitwa?
36 Biri nga kwo biyandisirwi, kwokuno:
«Hi'gulu lyawe, tuli mu mala umulege-rege gwoshi ho twangasiga amatwe giitu.
Tuli mu girwa nge'bibuzi íbikola bigagendi baagwa.*»
37 Mu kati ka yago gooshi, tuli mu hima bweneene ku njira ya Rurema. Mukuba,
atukuuziri!

---

* **8:36 8.36** Zaburi 44.22.

38-39 Na ndi na'kasiisa kwo ndaakyo kindu kyoshi íkyangatuhandula no'rukundo lwa
Rurema, kuba kufwa, kandi iri buba bugumaana. Baba baganda, kandi iri mizimu,
kandi iri bandi banabushobozi ba mu kyanyaanya. Biba bya mu zino siku, kandi iri
bya mu siku ízâye yije. Biba bya mwi'gulu, kandi iri bya mu kuzimu. Mu bikabumbwa
byoshi, ndaakyo kindu íkyangatuhandula no'rukundo lwa Rurema, kwo luli mu kati ka
Nahamwitu Yesu Kirisito!

9

Umwizingeerwe gwa Pahulu hi'gulu lya'Bahisiraheeri

1 Amagambo go ngola ngaadeta buno, mumenyage bwija kwo gali go'kuli mu kati ka
Kirisito! Kiri no'Mutima Mweru, gugweti guganyereka mu mutima gwani kwo gatali ga
bibeesha.
2-3 Ndi mu ba no'mwizingeerwe bweneene hi'gulu lya beene witu Bahisiraheeri! Na
nyamiri ndi mu lyanirwa mu mutima gwani hi'gulu lyabo. Nanganaloziizi kwo ndaakwe
hi'gulu lyabo, halinde na ndwibwe kiri ku Kirisito. Yabo beene witu, tuli mu mulala
muguma
4 gwa'Bahisiraheeri. Banali bo Rurema akagira babe bandu baage. Banali bo
akayerekana mwo'bulangashane bwage. Banali bo akanywana ibihango. Banali bo
bakahaabwa ne'maaja zaage, ne'mihango yage. Banali bo akayereka ngiisi kwo bagakizi
múyikumba mu nyumba yage.
5 Yabo Bahisiraheeri, bo balyosiri mwi'kondo lya bashokuluza biitu ba keera, nga kwo
Kirisito naye âli balyosiri mwo. Uyo Kirisito, analyagagi ye Rurema úli hi'gulu lya byoshi.
Tukizi múyivuga imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!
6 Aahago! Ka kuli kudeta kwo'muhango gwa Rurema gukafwa ubusha? Nanga!
Mukuba, mu bandu ábali mu butwa mu mulala gwa'Bahisiraheeri, batali booshi kwo
bali Bahisiraheeri nirizina!
7 Na kundu bakalyoka mwi'kondo lya Hiburahimu, kutali kwo booshi bali baana
baage. Si Rurema akabwira Hiburahimu kwokuno: «Mwi'kondo lya Hisake, mwo
mugalyoka abandu be'kibusi kyawe.*»
8 Ku yukwo, abandu batangaharuurwa kwo bali bandu ba Rurema, ukukulikirana
no'kubutwa kwa'magala. Si ikyanya bali mu butwa ku muhango gwa Rurema, lyoki
bali mu haruurwa kwo bali baana baage.†
9 Yugwo muhango, ikyanya Rurema akaguheereza Hiburahimu, akadeta kwokuno:
«Ku kyanya íkikoli shungisirwi, ngagaluka. Na ngwane Saara keera abuta umwana
wo'butabana!‡»
10 Na kwakundi, Rebeka âli riiri na'baana babiri ba'mahasha. Yabo baana, akababuta
ku mushosi muguma, shokuluza witu wa Hisake.
11-12 Kundu kwokwo, Rurema akadeta: «Ngulwe, ye gakizi kolera Butooto.§» Akadeta
kwokwo, ku kyanya yabo baana batâli zaazi butwa, batanâli zaazi gira amiija, kandi
iri amabi. Bikaba kwokwo, gira lyo'kutoola kwa Rurema, kuyimangire ku shungi zaage
yenyene. Si kutabe hi'gulu lye'mikolezi ya'bandu!
13 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno: «N'gakunda Yakobo. Haliko, Hesahu
nanamúshomba.*»
14 Aaho! Tudete kutagi? Ka Rurema atali mu gira íbikwaniini? Kutali kwokwo!
15 Si akabwira Musa: «Ngiisi ye ndoziizi ukukejeerera, ndi mu múkejeerera. Na ngiisi
ye ndoziizi ukuyuvwirwa indengeerwa, ndi mu múyuvwirwa zo.†»
16 Ku yukwo, ukutoola kwa Rurema kutali mu kulikirana no'bulooze bwa'bandu, kandi
iri ku mikolezi yabo. Si ali mu batoola, ukukulikirana no'lukogo lwage yenyene!
17 Biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwo Rurema akabwira Faraho, ti: «Íbitumiri
n'gakuyimika, gira lyo n'gayerekane ubushobozi bwani ku byo ngakugirira, halinde
li'ziina lyani likizi lumbuuka mu mahanga gooshi.‡»
18 Kwokwo, ngiisi ye Rurema aloziizi ukukejeerera, ye anagweti agakejeerera. Na
ngiisi ye aloziizi ukuyumuusa umutima, kwa na gweti agamúyumuusa gwo.
19 Ngaba muguma winyu angambuuza: «Aahago! Kituma kiki Rurema aki gweti
agatulega kwo twahuba, ndaanaye mundu úwangahagana no'bulooze bwage?»

---

* **9:7 9.7** Ndondeko 21.12Uyo Hisake, Hiburahimu akamúbuta ku mukaage Saara, ku kyanya âli mali buta Hishimaheeri ku muja wage Hagaari. † **9:8 9.8** Mu bagala Hiburahimu, Hishimaheeri ye kabutwa nga kwa'bandi bandu bali mu butwa. Si Hisake yehe akabutwa ukukulikirana no'muhango. Ndondeko 17.19-21. ‡ **9:9 9.9** Ndondeko 18.10, 14. § **9:11-12 9.11-12** Ndondeko 25.23. * **9:13 9.13** Malaki 1.2-3. † **9:15 9.15** Kulyoka 33.19. ‡ **9:17 9.17** Kulyoka 9.16.

20 Naani, ti: «Uli nga nyandagi we mundu ngana, halinde ugweti ugahaliiza Rurema?
Ke'nyungu yi'bumba yangabuuza umubuuvi: “Kituma kiki wambumba kwoku?§”
21 Si mwi'bumba liguma, umubuuvi ahangwirwi ukugira mwe'nyungu zibiri! Nguma,
iri mu koleesibwa mu kati ko'lushaagwa. Ne'yabo, inakizi koleesibwa bwalaafwe.»
22 Kwokwo, kwo biri, na ku byo Rurema akagira. Mukuba, ngiisi ábâli kwiriiri
ukuhanwa, âli loziizi ukubashereeza, gira lyo ayerekana uburaakari bwage mu kati
ko'bushobozi. Kundu kwokwo, âli kizi bayigenderera bweneene!
23 Na nyiitu kwakundi, Rurema âli loziizi ukutuyereka ngiisi kwo'bulangashane bwage
buli bwa'kahebuuza. Akanashungika kwo tugabulonga ku lukogo lwage.
24 Twehe, twe Rurema akahamagala. Kutakaba mu Bayahudi naaho, si kukaba kiri na
mu bandu be'gindi milala kwakundi.
25 Biri nga kwo Rurema adesiri mu kitaabo kya Hosheya, kwokuno:
«Abandu, kundu bangaba batali be'mwani,
haliko ngabahamagala kwo bali bandu baani.
Kiri no'mulala gwo ndakuuziri buno,
ngaki deta kwo bakola bakundwa baani.*»
26 «Bakatee bwirwa: “Mutali bandu baani.”
Haliko ha nyuma, banahamagalwa kwo bakola “baana ba Rurema úli mugu-
maana.†”»
27 Hisaaya naye, adesiri kwi'zu lihamu hi'gulu lya'Bahisiraheeri kwokuno:
«Kundu Abahisiraheeri bangaluguuka nga mushenyu kwi'buga,
halikago ikikembere naaho kyo kigakizibwa.
28 Mukuba, Nahano, mu kuhana abandu ba mu kihugo,
atagatindiriza, ataganashiginya.‡»
29 Hisaaya âli mali gwanwa adeta na kwokuno:
«Nahano wo'bushobozi bwoshi, átaki tusigirage bandu bagerwa mu kibusi,
twangabiiri nga bandu ba mu kaaya ke'Soodoma, na'ba mu ke'Gomora.§»

Abahisiraheeri batakayemeera Yesu

30 Yibi byoshi biloziizi ukudeta kuti? Biri byebi: ubwa mbere, ábatali Bahisiraheeri,
batâli kizi gira umwete gwo'kukwanana imbere lya Rurema. Kundu kwokwo, bo bakoli
kwaniini imbere lyage hi'gulu lyo'bwemeere bwabo.
31 Na ku luhande lwa'Bahisiraheeri, kundu bâli kizi kulikiriza imaaja mbu balonge
ukukwanana imbere lya Rurema, haliko bitakaziga!
32 Kituma kiki? Mukuba, bâli kizi looza ukukwanana imbere lyage ku njira ye'mikolezi
yabo. Si kutakaba ku njira yo'kubiika Rurema kwo'bwemeere. Kyanatuma bagasiitara
kwi'buye lyo'kusiitaza,
33 nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru:
«Lolagi! Mu kaaya ke'Sayuni, keera nabiika
mwi'buye lyo'kusiitaza, no'lwala lwo'kugwisania.
Kundu kwokwo, iri umundu angamúbiika kwo'bwemeere,
atâye boneesibwe ishoni!*»

10

1 E beene witu! Balya Bahisiraheeri, ndoziizi ku mutima gwani gwoshi kwo bakizibwe.
Kunali kwo ngweti ngabahuunira imwa Rurema.
2 Nangabatangira ubumasi kwo bali no'mwete bweneene ku bya Rurema. Si yugwo
mwete gwabo, gutali mwo'bumenyi!
3 Yabo Bayahudi, kundu Rurema akayerekana injira yo bangakwanana mwo imbere
lyage, haliko batanagitwaza. Batâli sobanukiirwi nayo, banagira mbu baleete igindi-
gindi njira ye'mwabo.
4 Kundu kwokwo, zirya Maaja zaabo, si zikaheka ku njira ya Kirisito. Buno, kuli ku
njira yo'kubiika ubwemeere ku Kirisito, kwa'bandu bangalonga ukukwanana imbere
lya Rurema.

Ngiisi úgayemeera Yesu, agakizibwa

5 Musa akayandika kwokuno hi'gulu lyo'kukwanana imbere lya Rurema ku njira
yo'kukulikiriza imaaja: «Umundu, iri angagira ngiisi kwe'maaja zidesiri, agakizi lama
ku njira yazo.*»

---

§ **9:20 9.20** Hisaaya 29.16; 45.9. * **9:25 9.25** Hosheya 2.23. † **9:26 9.26** Hosheya 2.1. ‡ **9:28 9.28** Hisaaya 10.22-23. § **9:29 9.29** Hisaaya 1.9. * **9:33 9.33** Hisaaya 8.14; 28.16. * **10:5 10.5** Balaawi 18.5.

6 Si hi'gulu lyo'mundu úkwaniini imbere lya Rurema ku njira yo'bwemeere, bidesirwi
kwokuno: «Utakizi yibuuza mu mutima gwawe mbu: “Nyandi úgazamuukira
mwi'gulu?”» (Umugeeza gwa yiri igambo, kuli kugenda mwi'gulu, gira tukashonoolere
Kirisito haashi mu kihugo.)
7 «Mutanakizi yibuuza mbu: “Nyandi úgayikira i kuzimu?”» (Umugeeza gwalyo, kuli
kugendi lyosa Kirisito mu bafwiri.)
8 Si mu Mandiko Meeru bidesirwi kwokuno: «Yiryo igambo, liri hoofi lyawe. Ee! Liri
mu kanwa kaawe, na mu mutima gwawe.[†]» Yiryo igambo liri lyo'bwemeere. Linali lyo
tuli mu genda tugamenyeesa mu bandu.
9 Kwokwo, iri wangadeta na'kanwa kaawe kwo Yesu ye Nahano, unayemeerage mu
mutima gwawe kwo Rurema akamúzuula mu bafwiri, lyo ugakizibwa.
10 Mukuba, tuli mu yemeera Rurema mu mitima yitu, kiri na ku tunwa twitu, halinde
tunabe tukoli kwaniini imbere lya Rurema, tunakizibwe.
11 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno: «Ngiisi umúyemiiri, atâye
boneesibwe ishoni.[‡]»
12 Ndaanalwo lubibi ha kati ka'Bayahudi na'bandu be'gindi milala. Mukuba, yabo
booshi bahiiti Nahano muguma naaho. Ne'kyanya bali mu mútabaaza, ali mu
bagashaanira bweneene!
13 Biri nga kwo bidesirwi mu Mandiko Meeru, kwokuno: «Umundu, iri angahuuna
ubutabaazi kwi'ziina lya Nahano, agakizibwa.[§]»
14 Aaho! Kuti kwa'bandu bangahuuna Nahano ubutabaazi, batanamúyemiiri? Na
kutagi kwo bangalonga ukumúyemeera, batanazindi yuvwa imyazi hi'gulu lyage? Na
kutagi kwo bangagiyuvwa, buzira bandu bo'kubamenyeesa yo?
15 Na kutagi kwa'bandu bangagendi bamenyeesa yo, buzira kutumwa? Biri nga kwo
biyandisirwi: «Buli bwija ngana ukubona ábali mu yija bagamenyeesa imyazi miija![*]»
16 Kundu kwokwo, ikyanya abandu bakamenyeesibwa iyo Myazi Miija, batali booshi
ábakagisimbaha. Biri nga kwo Hisaaya akadeta: «E Nahano, ikyanya tukabamenyeesa
galya magambo, nyandagi úkagayemeera?[†]»
17 Kwokwo, kuli ku njira yo'kumenyeesa abandu hi'gulu lya Kirisito, kwo bangayuvwa
hi'gulu lyage. Ne'kyanya bagayuvwa hi'gulu lyage, lyo bangamúyemeera.
18 Nashubi buuza: Ka kwokwo Abahisiraheeri batakayuvwa hi'gulu lya Kirisito?
Ishuvyo: Si keera bakayuvwa hi'gulu lyage, nga kwo bidesirwi mu Mandiko Meeru
kwokuno:
«Indumwa yabo, keera ikayuvwikana mu mahanga gooshi.
Amagambo gaabo, keera gakahika ku mbeka ye'kihugo.[‡]»
19 Nabuuzagya kandi: Balya Bahisiraheeri, ka batakasobanukirwa? Tutee lola ku
magambo go Musa akadeta, kwokuno:
«Ngakoleesa abandu ábatali ba mu mulala nirizina,
banabe ndaabyo bayiji,
gira lyo nimùvyule mwo'luugi, munayagalwe.[§]»
20 Hisaaya naye adesiri ku bukaruuke kwokuno:
«Bandu baguma, kundu batashuba mu ndooza, haliko n'gaboneka imwabo.
Nganayiyerekana imwabo, kundu batashuba mu mbuuza.[*]»
21 Haliko hi'gulu lya'Bahisiraheeri, adesiragi kwokuno:
«Yabo bandu, njuba mu shiiba umulege-rege gwoshi mbateziri amaboko.
Kundu kwokwo, batandwaziizi, banayamiri bali mindagabika.[†]»

11

Abahisiraheeri, Rurema atakabatwa lwoshi

1 Nabuuzagya: Balya Bahisiraheeri, ka kwokwo Rurema keera akabatwa lwoshi?
Nanga! Si kiri na naani nienyene, ndyagagi muguma wabo, Umubinyamiini wa
mwi'kondo lya Hiburahimu!
2 Rurema, atakatwa abandu baage. Si ku kyanya batâli zaazi ba ho, âli mali gwanwa
abatoola! Ka mutayiji ngiisi kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru hi'gulu lya Hiriya?
Si akalega Abahisiraheeri imbere lya Rurema, kwokuno:

[†] **10:8 10.6-8** Bukengeeze 30.12-14. [‡] **10:11 10.11** Hisaaya 28.16. [§] **10:13 10.13** Yuheeri 3.5. [*] **10:15 10.15** Hisaaya 52.7. [†] **10:16 10.16** Hisaaya 53.1. [‡] **10:18 10.18** Zaburi 19.4. [§] **10:19 10.19** Bukengeeze 32.21. [*] **10:20 10.20** Hisaaya 65.1. [†] **10:21 10.21** Hisaaya 65.2.

3 «E Nahano, keera bakaminika abaleevi baawe, banahongola no'tutanda two uli mu
tangirwa kwa'matuulo. Nienyene naaho, nie koli sigiiri. Na naani buno, bakoli loziizi
ukunyita.* »
4 Aaho! Kutagi kwo Rurema akamúshuvya? Akadeta: «Ngi yibikiiri abandu bihumbi
birinda ábatazi fukamira umuzimu Baali.†»
5 Kwokwo, kwo biri, kiri na zeene. Mukuba, haki sigiiragi ikikembere kya'bandu, kyo
Rurema akagwanwa atoola ku lukogo lwage.
6 Na yukwo kubatoola, kutali hi'gulu lye'mikolezi yabo. Mukuba, ákibe ali mu batoola
hi'gulu lyayo, iri ulukogo lwage lutangaki biiri lukogo nirizina!
7 Aaho! Tudetage kuti? Ngiisi bya'Bahisiraheeri bâli kizi fiitirwa kwo, batakabilonga.
Haliko, balya bandu naaho bo Rurema akatoola, boohe, bakabilonga. Abandi baabo
booshi, banaba mindagabika,
8 nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Rurema anababiika mwo'mutima gwo'buyingi-yingi.
Amasu gaabo, anagahumaaza.
Na'matwiri gaabo, anagamana.
Kunali kwo bakiri, halinde zeene.‡»
9 Dahudi naye adesiri kwokuno:
«Yabo bandu, ibyokulya bye'siku zaabo ngulu, bikizi ba mitego yo'kubagwasa,
halinde bakizi yitimba haashi, banahanwe.
10 Amasu gaabo, gayidike mwe'kihulu,
halinde bataki shubi bona.
Ne'migongo yabo, ikizi yama igondamiri.§»
11 Nashubi buuzagya: Ikyanya Abayahudi bakasiitara, banagwa, ka bakayami hera
lwoshi? Nanga! Ikyanya bakahuba, kyo kitumiri ábatali Bayahudi bakalonga
ukukizibwa, halinde balya Bayahudi bavyulwe mwo'luugi.
12 Kwokwo, yukwo kuhuba kwa'Bayahudi, no'kuyabirwa kwabo, kyo kikatuma
Rurema agagashaanira bweneene abandu be'gindi milala. Aaho! Ikyanya Abayahudi
bagakizibwa, no'muharuuro gwabo gunabe keera gwakwira, ka itali yo haahe
kwo'bugashaane bugaaba bwe'ngingwe!

Umugani gwa'matavi ágakayiji nanikwa ku lindi isina

13 Buno, ngola ngaadeta imwinyu, mwe mutali Bayahudi. Bwo ndi ndumwa íyatumwa
imwinyu, kyo kitumiri ngweti ngahuuza umukolwa gwo ndi mu mùgira mwo.
14 Kwokwo, lyo ndonga ukuvyula uluugi mu beene witu Bayahudi, halinde baguma
baabo bakalonge ukukizibwa.
15 Abayahudi, bwo bakalahirwa, kyo kitumiri mwe bandu be'gindi milala mukany-
waniisibwa na Rurema. Aahago! Mango Abayahudi nabo bashubi yemeerwa, ka
batagaaba nga balyosiri mu bafwiri?
16 Ikihande ki'robe, iri kyangataluulwa imwa Rurema, iri irobe lyoshi keera lyatalu-
ulwa yo. Ni'sina lye'kiti kwakundi, iri lyangataluulwa kwo likola lya Rurema, iri amatavi
gaakyo nago, gakola ge'mwage.
17 Abahisiraheeri bali nge'kiti kyo'muzehituuni íkiri mu ndalo,* keera kyanakoony-
olwa kwa'matavi. Na mwehe, muli ngi'tavi lyo'muzehituuni gwa mu kishuka, mwanayiji
nanikwa ku kiti kya mu ndalo, ha kati ka'gandi matavi gaakyo. Na buno, mukola mu
longa imisi ku malembo gaakyo.
18 Ku yukwo, utakizi yihaya, mbu we himiri amatavi ágakakoonyolwa! Ne'ri
wangagira mbu uyihaye, ukengeere kwo yiryo isina litakumeziri kwo. Si wehe, we
limeziri kwo!
19 Ngeeka wangadetaga: «Galya matavi, íbitumiri gakakoonyolwa, gira lyo niehe nyiji
nanikwa ahandu haago.»
20 Ee! Biri kwokwo! Yabo Bahisiraheeri, bwo batabiisiri Rurema kwo'bwemeere,
kyanatuma bagashaazibwa. Na naawe, unabe ukoli yimaaziri ahandu haabo hi'gulu
lyo'bwemeere bwawe. Kundu kwokwo, utakizi yidundulika! Si ukizi yoboha.
21 Mukuba, Rurema atakashiginia galya matavi ge'kiti íkiri mu ndalo! Aaho! Ka utoniri
kwo wehe, agakushiginia?

---

* **11:3 11.3** 1 Baami 19.10, 14. † **11:4 11.4** *Baali* gwâli riiri muzimu gwa'bapagaani ábâli tuuziri mu kihugo kye'Kaanani. 1 Baami 19.18. ‡ **11:8 11.8** Bukengeeze 29.4; Hisaaya 29.10. § **11:10 11.10** Zaburi 69.22-23.

* **11:17 11.17** *ikiti kyo'muzehituuni íkiri mu ndalo* guli mugani gwa'Bayahudi. Na ikya mu kishuka, guli mugani gwa'bandu be'gindi milala.

22 Ulolage ngiisi kwo Rurema ashobwiri ukugirira abandu amiija, na ngiisi kwo
ashobwiri ukubakayira. Ikyanya bakagwa mu byaha, anabakayira. Na mwehe, akola mu
mùgirira amiija. Kundu kwokwo, iri mutangagenderera mu miija gaage, iri na niinyu,
mugatwibwa.
23 Yabo Bahisiraheeri kwakundi, iri bangashubi yemeera Rurema, agashubi bananika
kandi. Mukuba, Rurema ashobwiri ukushubi bananika.
24 Wehe, ukakoonyolwa ku kiti kyo'muzehituuni kya mu kishuka. Wanayiji nanikwa
ho utakamera ku kiti kyo'muzehituuni kya mu ndalo. Aahago! Ka itali yo haahe kwo
boohe, bangashubi nanikwa haaho-haaho ku kiti kye'mwabo!

Abahisiraheeri bagaki kizibwa

25 E beene witu! Mu yibi byoshi, mulyagagi ubumbishwa. Na ndoziizi kwo niinyu
mubumenye, gira lyo mutayiji kengeera mwayibona kwo mwe muli no'bwitegeereze.
Na yubwo bumbishwa bwo bwobu: Ikyanya Abahisiraheeri bakayumuusa imitima
yabo, kutâli riiri kwa lwoshi! Si kukaba naaho, halinde abandu be'gindi milala nabo
bakizibwe, no'muharuuro gwabo gutee kwira.
26 Kwokwo, lya'Bahisiraheeri booshi, nabo bagakizibwa, nga kwo biyandisirwi mu
Mandiko Meeru, kwokuno:
«Mu kaaya ke'Sayuni, mugalyoka Lukiza.
Agagalulira beene Yakobo imwa Rurema.
27 Ne'kyanya ngabalyokeza ibyaha byabo,
lyo ngabanywaniisa ku njira ye'kihango.[†]»
28 Kwokwo, Abayahudi bakalahira Imyazi Miija, banahinduka bagoma ba Rurema, lyo
niinyu mugenduukirwa. Kundu kwokwo, baki ryagagi bakundwa baage, bwo Rurema
âli mali gwanwa atoola bashokuluza baabo.
29 Ne'ri Rurema angaba keera ahamagala abandu, anabaheereze ibigabi, atangaki
bayihindulira.
30 Na mwe mutali Bayahudi, yaho keera mutâli kizi simbaha Rurema. Haliko buno,
bwa'Bayahudi batamúsimbahiri, kyo kitumiri mwe mukalonga ukubonerwa ulukogo.
31 Na bwo mukola mu lubonerwa, kyo kitumiri boohe, batali mu músimbaha, halinde
lyo nabo, bakalonge ukulubonerwa.
32 Kwokwo, Rurema akaleka abandu booshi bashwekerwe mu bwobwo buhuni
buguma, gira lyo akalonge ukubakejeerera booshi.

Amagambo go'kuyivuga Rurema

33 Ubugale bwa Rurema, no'bwitegeereze bwage, no'bumenyi bwage, biryagagi bya
kahebuuza!
Ikyanya ali mu twa imaaja,
ndaaye úwangasobanukirwa na ngiisi kwo agweti agaazitwa.
Ne'njira zo ali mu lenga mwo, ndaaye úwangazimenya!
34 «Nyandi keera úkamenya inzaliro za Nahano?
Kandi iri, nyandi keera úkamúhanuula?[‡]
35 Na kwakundi, nyandagi keera úkamúkaaba ikindu,
halinde anabe mu mwenda gwo'yo mundu?[§]»
36 Íbiri ho byoshi, Rurema ye kabibumba,
binakiri ho ku bushobozi bwage,
binali ho hi'gulu lyage.
Kwokwo, abe ye gakizi huuzibwa imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!

12

Tukizi yitanga, mu kukolera Rurema

1 Ku yukwo, e beene witu! Bwo Rurema keera akatukejeerera, namùyinginga
bweneene kwo mukizi yitanga imwage! Mukizi ba ituulo íriri ligumaana. Linabe
litalwirwi imwage. Linabe limúsimisiizi. Kwokwo, lyo'kuyikumba kwinyu kugaaba
kukwaniini.
2 Mutakizi ki yiga ingesho za mu kino kihugo! Si muhindulwe mu kukizi tona imitono
mihyahya. Kwokwo, lyo mugalonga ukumenya ngiisi byo Rurema amùloziizi kwo:
Musobanukirwe na íbiri biija, na ngiisi íbimúsimisiizi, na ngiisi íbitungiini imbere
lyage.

[†] **11:27 11.27** Hisaaya 59.20-21; 27.9; Yeremiya 31.33-34. [‡] **11:34 11.34** Hisaaya 40.13. [§] **11:35 11.35** Hayubu 41.11.

3 Ukukulikirana na ngiisi kwo Rurema akangashaanira, namùbwiraga mweshi:
Mutakizi yiyuvwa ukuhima kwo muli! Haliko, ngiisi muguma winyu, akizi yi-
menya ku bwitonde ngiisi kwo ali, ukukulikirana na ngiisi kwo Rurema akamúbiika
mwo'bwemeere.
4 Ngiisi muguma witu, kundu ahiiti amagala maguma naaho, haliko gali ne'birumbu
bingi. Na ngiisi kirumbu kiri mu ba no'mukolwa gwakyo.
5 Kwokwo, na mu kati ka Kirisito, kundu tulyagagi bingi, haliko, tukola magala
maguma. Na ngiisi muguma witu akola kirumbu kya'baabo.
6 Ibigabi byo tuhiiti, biri bya kwingi-kwingi, ukukulikirana na ngiisi kwo tugashani-
irwi. Kwokwo, iri umundu angahaabwa ikigabi kyo'kutanga ubuleevi, akizi butanga
nga kwo'bwemeere bwage buli!
7 Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kukola, akizi kolerana. Ne'ri angaba ahaabirwi ikigabi
kyo'kuyigiriza, akizi yigiriza.
8 Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kukanania imitima, akizi gikanania. Ne'ri
angahaabwa ikigabi kyo'kutabaalana ku magoorwa, akizi tabaalana ku mutima
úgushenguusiri. Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kuyimangira, akizi yitanga mu
bwimangizi bwage. Ne'ri angahaabwa ikigabi kyo'kutabaala abandi mu makuba, akizi
batabaala ku bushagaluke.

Tukizi tuula ku rukundo

9 Mukizi kundana ku mutima úgushenguusiri. Ibibi, mukizi bishomba. Haliko ibiija
byohe, mukizi bikania.
10 Mukizi kundana, nga baguma! Munakizi fiitirwa mu kuherezania ulushaagwa. Si
mutakizi luyiheereza mwenyene.
11 Mutakizi yoloha mu kukolera Nahano! Si mukizi múkolera ku mitima yinyu yoshi.
12 Umulangaaliro gwo mukoli hiiti, mukizi shambaala mu kati kaagwo! Ne'kyanya
mugaaba mu malibu, munagooyere. Munakizi huuna Rurema ngiisi kyanya.
13 Ne'kyanya abandu ba Rurema bagaaba mu magoorwa, munakizi batabaala!
Na'bageezi kwakundi, mukizi bayegereza.
14 Ikyanya abandu bagakizi mùlibuza, munakizi bagashaanira! Ee! Kukizi ba
kubagashaanira! Si kutakizi ba kubadaaka.
15 Ikyanya abandu bali mu shambaala, munakizi shambaalira kuguma! Ne'kyanya
bali mu lira, munakizi lirira kuguma.
16 Mutakizi yiheemya, mutanakizi yibona kwo mwe muli banabwenge! Haliko, mukizi
yuvwanwa, munakizi yibiika haashi mu kukomeerana na'bagunda.
17 Mutakizi galulirana ubuligo ku bundi! Si mukizi ba no'mwete gwo'kugira íbiri biija
imbere lya'bandu booshi.
18 Munakizi ba no'mutuula na'bandu booshi, nga kwo mushobwiri ku luhande lwinyu.
19 E bakundwa baani! Mutakizi yihoola! Si muleke Rurema akabe ye gamùyihoolera
ku buraakari bwage. Mukuba, biyandisirwi kwo Nahano adesiri kwokuno: «Niehe, nie
mwene ukuyihoola, nganaki yihoola.*»
20 Ku yukwo, mukizi gira nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Umugoma wawe, iri angaba ashalisiri, umúheereze byo agaalya.
Ne'ri angaba anyotiirwi, umúheereze byo agaanywa.
Ikyanya ugaagira kwokwo, lyo ugamúteeza ishoni, nga kumútereka amakala go'muliro
kwi'twe.†»
21 Kwokwo, utakizi himwa na'mabi! Si ukizi gahima mu kugira amiija.

13

Mukizi simbaha abatwali

1 Ngiisi mundu, akwiriiri akizi simbaha abatwali be'kihugo! Mukuba, amatwali gooshi,
gakabiikwa na Rurema. Ndaanabwo butwali úbuli ho, bwo atakabiika.
2 Kwokwo, iri umundu angaba ali mu hagana na'batwali, iri agweti agahagana na byo
Rurema yenyene ashungisiri. Ne'kyanya bagahagana kwokwo, bagaaba bayikululira
ikihano.
3 Ikyanya abandu bali mu gira amiija, abatwali batangabateera ikyoba. Si ikyanya bali
mu gira amabi, lyoki bangakizi teerwa ne'kyoba hi'gulu lyabo! Ka muloziizi ukutuula
bwija, buzira kukizi teerwa ikyoba no'mutwali? Kwokwo, mukizi gira amiija, lyo naye
akizi mùhuuza.

---

* **12:19 12.19** Bukengeeze 32.35. † **12:20 12.20** Migani 25.21-22.

4 Uyo mutwali, ali mukozi úkabiikwa na Rurema, gira akizi mùgirira bwija. Kundu
kwokwo, ikyanya muli mu gira amabi, mukwiriiri mumúyobohe! Mukuba, ali mukozi
ye Rurema akabiika hi'gulu lyo'kukizi hana banangora-mabi. Atanahagatiiri ingooti
ubusha.
5 Ku yukwo, mukwiriiri mukizi simbaha abatwali! Kutanabe naaho hi'gulu
lyo'kuyoboha kwo bangamùhana. Si mukizi basimbaha bwo kwokwo kwo bimùkwiriiri.
6 Byebyo byo binatumiri muli mu rambura. Mukuba abatwali, bali bakozi ba Rurema,
banali mu fiitirwa ku mukolwa gwabo.
7 Ku yukwo, mukizi heerezagya ngiisi mundu íbimúkwaniini! Umundu, iri
angaba akwaniini ukuhaabwa umurambu,* mukizi rambulira imwage. Ne'ri angaba
akwaniini ukubugulwa, mukizi múheereza ikibugulo. Ne'ri angaba akwaniini ukusim-
bahwa, mukizi músimbaha. Ne'ri angaba akwiriiri ukuhaabwa ulushaagwa, mukizi
múgingika.

Tukundane mu kati ko'mulengeerwe

8 Mutakizi hera mu mwenda gwo'mundu yeshi, ha nyuma lyo'mwenda gwo'kukizi
kundana naaho. Mukuba, iri umundu angaba ali mu kundana, iri keera agira bye'maaja
ziloziizi.
9 Mu maaja muli ízidesiri kwokuno: «Utakizi shuleha. Utanakizi yitana. Utanakizi
zimba. Utanakizi yifwija ibya beene.†» Yizi maaja, kuguma ne'zindi zooshi, zishwesirwi
mu lubaaja luguma úluyandisirwi kwokuno: «Ukizi kunda umutuulani wawe nga kwo
uyikuuziri wenyene!‡»
10 Umundu, iri angaba ali mu kundana, agaaba keera agira ngiisi bye'maaja ziloziizi,
atangaki girira umutuulani wage ubuligo.
11 Kuguma na yibyo, muyiji ikyanya tukola mwo buno. Ee! Hakola siku nyingi
ukulyokera ho tukayemeerera Yesu. Na buno, ulusiku lwo tugakizibwa kwo, lukola
hoofi. Ku yukwo, mukwiriiri muvyukage mwi'ro!
12 Mukuba, ubushigi bukola bugaakya. Na lukula, akola bu tema. Kwokwo,
tutwikirage ku mikolezi ye'kihulu! Tunayambale ibilwaniiso byo'mulengeerwe.
13 Tukizi tuula ku njira íkwaniini, nga bandu bo'mulengeerwe. Si tutakizi ki yifunda
mu bitalaalwe, kandi iri mu bulalwe! Tutanakizi ki yeruzania mu kuyidulumbika
kuguma mu biteeziri ishoni. Tutanakizi longoozania, kandi iri kugirirana uluugi.
14 Mutanakizi yitoneesagya ngiisi kwo mwangasimiisa amifwije giinyu mabi. Si mukizi
yigira umugani ku Nahano Yesu Kirisito.

14

Tutakizi ki twirana ulubaaja

1 Iri mwene winyu angaba atakaniri mu bwemeere, mukizi múyegereza naaho, buzira
kumútwira ulubaaja ku byo ayemiiri.
2 Ngeeka mundu mulebe angaba ayemiiri ukukizi lya ibyokulya byoshi. No'gundi,
anabe atakaniri mu bwemeere bwage, anali mu lya ishogo nzobeera naaho.
3 Kwokwo, iri umundu angaba ali mu lya ibyokulya byoshi, atakwiriiri ukugayiriza
uwabo, mbu bwo ali mu lya ishogo nzobeera naaho! Ne'ri angaba ali mu lya ishogo
nzobeera naaho, naye kwakundi, atakwiriiri akizi twira uwabo ulubaaja, mbu bwo ali
mu lya byoshi. Mukuba, naye, Rurema keera akamúyemeera.
4 Aahago! Uli nga nyandi, we gweti ugatwira umukozi wo'gundi ulubaaja? Si
Nahamwabo yenyene ye wangadeta iri umukozi wage ayimaaziri bwija, kandi iri
ayabiirwi. Aganayimanga bwija, bwo Nahano agamútabaala.
5 Ngeeka mundu muguma agweti agaharuura ulusiku lulebe kwo lwo lukuliiri izaabo.
No'gundi anabe ali mu haruura isiku zooshi kwo zo nguma. Kwi'gambo mwene yiri,
ngiisi mundu akwiriiri abe na'kasiisa ku byo ayemiiri yenyene.
6 Iri umundu angaba ali mu haruura ulusiku lulebe kwo lwo lukuliiri izaabo, ali mu
luharuura kwokwo hi'gulu lya Nahano. No'wabo, iri angaba ali mu lya ibyokulya byoshi
kwakundi, ali mu gira kwokwo hi'gulu lya Nahano, iri anakizi bitangira kongwa imwa
Rurema. Kiri na úli mu neena ibyokulya birebe, naye ali mu gira kwokwo hi'gulu lya
Nahano, iri naye anatanga kongwa imwa Rurema.
7 Mu kati kiitu, ndaaye úli ho halwage yenyene! Ndaanaye, úli mu fwa halwage.

---

* **13:7 13.7** *umurambu* ziri fwaranga íziri mu tangwa na ngiisi mundu ku ngiisi mwaka. Ne'fwaranga ze'kibugulo nazo, ziri mu tangwa gira umundu ahanguulwe ukulengana ne'bya ali mu dandaza, kandi iri kulenga mu mbibi ze'bihugo. † **13:9 13.9** Kulyoka 20.13-15, 17; Bukengeeze 5.17-19, 21; Balaawi 19.18. ‡ **13:9 13.9** Balaawi 19.18.

8 Iri twangaba tuli ho, tuli ho hi'gulu lya Nahano. Ne'ri twangafwa, tugaafwa hi'gulu
lyage. Ku yukwo, tuba ho, kandi iri tufwa, tuli mu ba bandu ba Nahano.
9 Byebyo, byo bikatuma Kirisito akafwa, anazuuka. Kwokwo, lyo aba Nahano wa
abafwiri, na wa'bagumaana kwakundi.
10 Aaho! Kituma kiki uki gweti ugatwira mwene winyu ulubaaja? Na kituma kiki
ugweti ugamúshembuula? Si tweshi tugayimanga imbere lya Rurema, gira atutwire
ulubaaja!
11 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru, kwokuno:
«Nahano adetaga kwokuno: "Nga kwoku nyamiri ho,
kwo na kwokwo ngiisi mundu agaki fukama imbere lyani,
iri anadeta kwo nie Rurema.*"»
12 Kwokwo, ngiisi muguma witu, agayishuviza yenyene imbere lya Rurema.

Tutakizi hubiisa mwene witu

13 Ku yukwo, tutakizi ki twirana ulubaaja. Muhige naaho, kwo hatagire ikindu kyo
mugakizi siitazania kwo, kandi iri kuhubiisania kwo.
14 Nienyene, nduuziri mu kati ka Nahano Yesu. Na ndi na'kasiisa kwo ndaabyo
byokulya íbiri no'muziro. Kundu kwokwo, iri umundu angabona kwe'kindu kirebe kiri
kya muziro, iri kinali kya muziro imwage.
15 Ne'ri wangajengeeza mwene winyu mu kukizi lya ibyokulya mwene yibyo, iri
utakiri mwo'rukundo. Ku yukwo, utakizi ki lya ibyokulya íbyangashereeza mwene
winyu, na keera Kirisito akamúfwira.
16 Ngiisi byo mubwinagi kwo biri biija, mutaleke biyiji shokoorwa.
17 Mukuba, ubwami bwa Rurema butaloziri ku byo muli mu lya, kandi iri ku byo muli
mu nywa. Si buloziri naaho ku bikwaniini imbere lya Rurema, na ku mutuula, na ku
mushambaalo mu kati ko'Mutima Mweru.
18 Umundu, iri angaba ali mu kolera Kirisito kwokwo, ye mu simiisa Rurema. Kiri na
mu bandu, bagakizi múyemeera.
19 Ku yukwo, tukizi fiitirwa mu kukizi looza íbigaleeta umutuula mu kati kiitu, halinde
tunakizi tabaalana.
20 Tutanakizi leka ibyokulya bikizi shereeza umukolwa gwa Rurema. Kundu ibyokulya
biri biija, haliko, iri mwene witu angahubiisibwa hi'gulu lye'byo tuli mu lya, iri twagira
buligo.
21 Ngiisi íbyangahubiisa mwene winyu, mukizi bileka, kuba kulya inyama, kandi iri
kunywa idivaayi, kandi iri ngiisi kindi kyoshi íkyangamúhubiisa.
22 Ku magambo mwene yago, ngiisi byo uyemiiri hi'gulu lyago, ubileke bube
bumbishwa mwe na Rurema. Buhiirwa, ikyanya umundu atali mu teerwa ibihamba
ku byo ali mu yemeera ukugira.
23 Ne'ri umundu angakizi lyagaga ikindu kirebe, anakizi ba ne'migangaanwe hi'gulu
lyakyo, iri keera atwirwa ulubaaja kwo ahanwe. Mukuba, yukwo kukilya kwage,
kutalyosiri mu bwemeere. Na ngiisi íbitalyosiri mu bwemeere, biri byaha.

15

Tutakizi yisimiisa twenyene

1 Twehe, twe tukoli kaniri mu Yesu, tukwiriiri tukizi yigenderera ku bakiri mu ba mu
bukaholwe! Tutanakizi giraga mbu tuyisimiise twenyene.
2 Ngiisi muguma witu, akwiriiri akizi simiisa umutuulani wage, gira lyo naye akizi
genduukirwa, analonge ukukana mu kati ka Nahano.
3 Kiri na Kirisito yenyene, atâli kizi gira mbu ayisimiise, nga kwo biyandisirwi mu
Mandiko Meeru kwokuno: «Ikyanya bakakutuka, na naani, yibyo bitusi bikaba na
hi'gulu lyani.*»
4 Na ngiisi íbikayandikwa yaho keera mu Mandiko Meeru, bikayandikwa hi'gulu
lyo'kutuyigiriza, gira lyo tuba bigenderezi, tunakanibwe mu mitima, halinde lyo tuba
no'mulangaaliro.
5 Na bwo Rurema ali mu biika abandu mwo'bwigenderezi, anabakanie mu mitima,
na niinyu, akizi mùshoboleesa ukuhuugiza kuguma, nga kwo Yesu Kirisito aloziizi.
6 Kwokwo, lyo mweshi mugaaba no'mutima muguma, munakizi yivugira Rurema
kuguma. Ee! Ali yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito.
7 Kirisito keera akamùyegereza. Ku yukwo, niinyu mukizi yegerezania, halinde lyo
Rurema akizi yivugwa.

---

* **14:11 14.11** Hisaaya 45.23. * **15:3 15.3** Zaburi 69.9.

8 Namùbwiraga, kwo Kirisito akayiji ba mukozi wa'Bayahudi, gira lyo ngiisi byo
Rurema âli mali gwanwa alagaania bashokuluza baabo, bilonge ukukoleka, banabone
kwo ali mwemeera.
9 Kiri na'bandu be'gindi milala, nabo bakalonge ukukizi yivuga Rurema hi'gulu
lyo'lukogo lwage, nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Ku yukwo, ngakizi kuyivuga mu batali Bayahudi.
Na ngizi kuyimbira inyimbo zo'kuyivuga iziina lyawe.[†]»
10 Biyandisirwi kandi kwokuno:
«Mwe mutali Bayahudi,
mukizi shambaalira kuguma na'bandu ba Rurema![‡]»
11 Binali biyandike kandi:
«E bandu be'bihugo byoshi! Mweshi mukizi huuza Nahano.
Mwe bandu ba mu mahanga gooshi! Mukizi múyivuga.[§]»
12 Hisaaya naye adesiri:
«Mwi'kondo lya Yese, mwo mugalyoka mundu muguma.
Ye gayimikwa abe mutwali wa ábatali Bayahudi,
halinde bakizi múbiika kwo'mulangaaliro.[*]»
13 Rurema, ye mu tuma tukola no'mulangaaliro. Kwokwo, ngweti ngamúhuuna,
kwo akizi mùyijuza mwo'bushambaale, no'mutuula, munabe mugweti mugamúbiika
kwo'bwemeere. Kwokwo, lyo'mulangaaliro gwinyu gumùdimirira mwo ku bushobozi
bwo'Mutima Mweru!

Umukolwa gwa Pahulu mu batali Bayahudi

14 E beene witu! Nienyene nyiji ku kasiisa kwo mukoli yijwiri mwa'miija. Munakoli
ba no'bumenyi mu kati ka byoshi. Munakoli shobwiri ukuyigirizania.
15 Kundu kwokwo, namùyandikira magambo maguma ku bukaruuke, gira njubi
mùkengeeza go. Rurema akangashaanira,
16 mu kumbiika mbe mukozi wa Yesu Kirisito mu batali Bayahudi. Na buno, ngola mu
kolera Rurema, mu kukizi genda ngamenyeesa Imyazi yage Miija mu kati kaabo, halinde
babe ituulo lyo Rurema agayemeera, linabe keera lyataluulwa no'Mutima Mweru.
17 Umukolwa gwo ndi mu kolera Rurema, ngweti ngagushambaalira bweneene mu
kati ka Yesu Kirisito.
18 Kundu kwokwo, ndangaguyihaya kwo, ha nyuma lya ngiisi byo Kirisito yenyene âli
kizi kola mu kati kaani. Ku njira yage, nâli kizi deta, nanâli kizi kola kwakundi, halinde
ábatali Bayahudi banasimbahe Rurema.
19 Ku bushobozi bwo'Mutima Mweru, nâli kizi gira ibisoomeza ku bukalage. Nâli
kizi genda ngalenga mu bihugo bingi, mu kumenyeesa abandu Imyazi Miija ya Kirisito,
ukutondeerera i Yerusaleemu, halinde ukuhika hala bweneene mu kihugo kye'Ririko.
20 Nyamiragi ndi mu fiitirwa ukugenda ngamenyeesa abandu Imyazi Miija ya Kirisito
ngiisi naaho hi'ziina lyage litazi menyeekana. Kwokwo, ndayiji kengeera nayubakira ku
lutaliro keera úlukabiikwa no'gundi mundu.
21 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Abandu, kundu batazindi bwirwa imyazi yage, bagagibona.
Na kundu batakagiyuvwa, bagagisobanukirwa.[†]»

Pahulu ashungisiri ukugenda i Rumi

22 Na bwo nâli kizi yigiriza abandu ba mu poroveesi nyingi, kyo kitumiri nâli kizi
hangirirwa kwo ndayije imwinyu.
23 Halikago buno, ndaaho nangaki kola mu poroveesi ze'no munda. Na bwo keera
halenga myaka mingi nimùkumbwiri,
24 kyo kitumiri ngoli shungisiri kwe'kyanya ngagenda mu kihugo kye'Hisipaniya,
ngatee lenga iyo munda imwinyu. Tunashagalukire kuguma ku siku ngerwa, mukabuli
ndabaala ku lugeezi.
25 Haliko buno, ngi gweti ngagenda i Yerusaleemu, gira ngendi tabaala ya'bandu ba
Rurema.
26 Mukuba, abandu ba mu kihugo kye'Makedoniya, na'ba mu kye'Hakaya bakabona
kwo buli bwija bakuumanie ibindu byo'kugendi tabaala Abakirisito be'Yerusaleemu
ábakekeriiri.
27 Bakasiima boonyene, kwo batabaalane kwokwo. Kuguma na yibyo, kukaba nga
kuyishula umwenda. Mukuba, Abayahudi bo bakatee gwanwa bashangiira na'bandu

---

[†] **15:9 15.9** 2 Samweri 22.50; Zaburi 18.49. [‡] **15:10 15.10** Bukengeeze 32.43. [§] **15:11 15.11** Zaburi 117.1.
[*] **15:12 15.12** Hisaaya 11.10. [†] **15:21 15.21** Hisaaya 52.15.

be'gindi milala ku bugashaane bwo'mutima. Kyo kitumiri abe gindi milala, nabo bakwiriiri batabaale Abayahudi ku bibagooziri ku magala gaabo.‡
28 Yibyo bindu byoshi íbikakumanibwa, mango nyusa umukolwa gwo'kubilubula, ngabuli yija iyo munda imwinyu mu kugenda mu poroveesi ye'Hisipaniya.
29 Na nyiji kwo mango mbika imwinyu, ngamùleetera imigashani yoshi íri mu kati ka Kirisito.
30 E beene witu! Namùyinginga kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu Kirisito, na ku rukundo lwo'Mutima Mweru, kwo mukizi ndabaala, mu kukizi mbuunira imwa Rurema, ku mwete gwoshi!
31 Mukizi múhuuna kwo mango mbika i Buyahudi, n'gakizibwe mu maboko ga ábatayemiiri Kirisito. Mukizi mbuunira na ku mukolwa gwo ngaagira i Yerusaleemu, halinde abandu ba Rurema be'yo munda bakaguyemeere.
32 Kwokwo, iri Rurema angalooza, lyo ngayija iyo munda imwinyu mu kati ko'bushambaale, tunaluhuukire kuguma.
33 Rurema wo'mutuula, akizi ba kuguma na niinyu mweshi. Bikizi ba kwokwo!

16

Imisingo imwa'bandu balebe

1 Ndoziizi ukumùmenyeesa mwali witu wa Fwebe, kwo ali mukozi mwija wa mwi'shengero lya mu kaaya ke'Kengereya.
2 Uyo Fwebe, mumúyakiirage kwi'ziina lya Nahano, ku njira íkwaniini mu bandu ba Rurema. Na ngiisi íbigamúgoora, mukizi mútabaala byo. Mukuba, naye keera akatabaala abandu bingi. Kiri na naani, keera akandabaala.
3 Mundamukize Pirisila na Hakila, bo tuli mu kolera Yesu Kirisito kuguma.
4 Yabo bombi, bâli riiri ibiringiini ukusiga amatwe gaabo hi'gulu lyani. Ku yukwo, ngweti ngabatangira kongwa. Ndanali nienyene naaho. Kiri na'bandu ba mu mashengero gooshi ga mu batali Bayahudi, nabo bagweti bagabatangira kongwa.
5 Abandu bi'shengero, ikyanya bagakuumana mu mwa Pirisila na Hakila, nabo mubandamukize.
Mundamukize no'mukundwa wani Hepeneeto. Mu bandu booshi ba mu kihugo kye'Haziya, ye kaba wa mbere ukuyemeera Kirisito.
6 Mundamukize na Maryamu. Yehe, âli kizi yitubanula mu kukizi mùkolera.
7 Mundamukize na beene witu Handoroniko na Yuniya, bo twâli shwekiirwi kuguma mu nyumba ye'mbohe. Yabo bombi, bayijikiini bweneene mu ndumwa za Yesu. Bo bakanagwanwa keera bayemeera Kirisito ku kyanya ndâli zaazi múyemeera.
8 Mundamukize na Hambulyato, umukundwa wani mu kati ka Nahano.
9 Mundamukize na Huribaano, ye tuli mu kolera Kirisito kuguma. Mundamukize no'mukundwa wani Sitaaku.
10 Mundamukize na Hapeere. Uyo, ikyanya akalenga mu magezo, akayerekana ku kasiisa kwo ali Mukirisito mwemeera. Mundamukize na'bandu ba mu nyumba ya Harisitobulo.
11 Mundamukize na mwene witu wa Herodiyo. Mundamukize na'bandu ba mu nyumba ya Narikiso ábakola bandu ba Nahano.
12 Mundamukize na Tirifena na Tirifosa, abakazi ábâli kizi yitubanula mu kukolera Nahano. Mundamukize no'mukundwa wani Pereesi. Uyo Pereesi naye, ali mukazi úwâli kizi yitubanula mu kukolera Nahano.
13 Mundamukize na Rufu, ikikalage kyo'mukozi wa Nahano. Mundamukize na nyina, ye naani ndi mu haruura kwo ali maawe.
14 Mundamukize na Hasingirito, na Fulego, na Herime, na Patoroba, na Herima, na'bandi beene witu bo baliriinwi.
15 Mundamukize na Filologo, na Yuliya, na Nereyo bo na mwali wage, na Holimba, na'bandi bandu ba Rurema booshi bo baliriinwi.
16 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini* mu kati ko'rukundo.† Na kwakundi, amashengero gooshi ga Kirisito gamùlamusa.

Mukizi yiyeka na'balyalya

‡ **15:27 15.27** Yabo Bakirisito be'Makedoniya na'be'Hakaya, batâli riiri Bayahudi. Si be'Yerusaleemu, boohe, bâli riiri Bayahudi. * **16:16 16.16** Mu kigiriki, kunyunyuguta. † **16:16 16.16** Mu kigiriki, mu kunyunyugutana mu kati ko'bweru. Yabo bandu ba keera, mu kulamusania, bâli kizi nyunyugutana.

17 E beene witu! Namùyinginga bweneene, mukizi yilanga na ábali mu gira mbu
bamùshombanie! Bali mu gira mbu bamùteere mu kumùhabura ku migirizo go keera
mukayigirizibwa. Yabo bandu, mukizi bayiyeka.
18 Abandu mwene yabo, atakiri Nahamwitu Kirisito ye bali mu kolera. Si bagweti
bagakolera amabunda gaabo boonyene! Na ku magambo gaabo manunu-manunu, bali
mu lyeryega mwe'bizeeze.
19 Haliko mwehe, abandu booshi keera bakayuvwa ngiisi kwo musimbahiri. Kyo
kitumiri ngweti ngashambaala bweneene hi'gulu liinyu. Na ndoziizi kwo mukizi ba
bandu bo'kumenya íbiri biija. Si ku mabi, mukizi ba nga bahwija.
20 Rurema, ye shyoko yo'mutuula, anakola bu futira Shetaani mwi'dako lya'magulu
giinyu. Kwokwo, mukizi yama mutuuziri mu lukogo lwa Nahamwitu Yesu.

Imisingo ukulyoka imwa'bandu balebe

21 Timoteyo amùlamusa, ye tuli mu kolera kuguma. Na kwakundi, beene witu Lukiyo,
na Yasooni, na Sosipateeri, nabo bamùlamusa.
22 Na naani, nie Teritiiyo, nie mwandisi wa gano maruba, naani namùlamusa
kwi'ziina lya Nahano.
23 Gaayo naye, amùlamusa, ye mbaaziri mu mwage. Mwomwo mu mwage,
mwa'bandu bi'shengero bali mu kuumana. Herasito naye, amùlamusa, ye mwimangizi
we'bindu bya mu kano kaaya. Na mwene witu wa Kwarito, naye amùlamusa.
[
24 Mukizi yama mutuuziri mu lukogo lwa Nahamwitu Yesu Kirisito. Bikizi ba kwokwo!]

Ubwivuge imwa Rurema

25 Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ye shobwiri ukukizi mùsikamya mu kati ke'Myazi
Miija ya Yesu Kirisito. Iyo Myazi Miija, yo ndi mu yigiriza mu bandu, kundu yâli yamiri
ibishamiri ukulyokera keera.
26 Kundu kwokwo, Rurema ayamiri ho imyaka ne'myakuula, keera anakyula kwo
bulya bumbishwa bubishuulwe ku njira ya íbikayandikwa na'baleevi. Kwokwo, abandu
be'milala yoshi bakalongage ukumúyemeera, banakizi músimbaha.
27 Rurema naaho ye hiiti ubwitegeereze bwoshi. Akizi yama ali mu huuzibwa imyaka
ne'myakuula mu kati ka Yesu Kirisito! Bikizi ba kwokwo!

Amaruba ga mbere ga Pahulu imwa'
Bakorindo
Indangiriro

Yaga maruba, gakayandikirwa Abakorindo. Abandu ábâli lyosiri i Korindo bakaleetera Pahulu amaruba go'kumúhanuusa ku magambo malebe. Na mu kubashuvya, ali mu kizi tondeera kwokuno: «Buno, ngola ngamùshuvya ku byo mukanyandikira.» Kwokwo, kwo ali mu bashuvya hi'gulu lyo'kuyangana (7.1, 7.25), na hi'gulu lye'byokulya íbiri mu tangwa imwe'migisi (8.1), na hi'gulu lyo'kukoleesa ibigabi byo'Mutima Mweru (12.1), na hi'gulu lyo'kukuumania ibindu byo'kugendi tabaala abandu ba Rurema (16.1).

Ku yikyo kyanya, Pahulu akalonga umwazi kwa'Bakorindo batâli kaniri mu Yesu, na kwo batâli rongwirwi no'Mutima Mweru (3.1-4). Haliko bâli kola mu yikangaata, banalekeerera abashule, banakizi legana. Kundu kwokwo, bâli riiri bikalage, banâli haabirwi ibigabi byo'Mutima Mweru (1.4-7).

Kwokwo, Pahulu anahanuula Abakorindo kwo bataki gabulikane. Analahira kwo batakizi legana. Anabahanuula ngiisi kwo bagakizi yangana. Banayiyeke ukulya íbiri mu tangwa imwe'migisi. Banakizi rongoorwa no'Mutima Mweru. Anabayereka na ngiisi kwo twâye zuuke mu bafwiri.

Pahulu anabayigiriza kwo bakwaniini ukukizi kolera Rurema, buzira kukizi lungumirwa na'mifwije, na buzira kuyifunda mu bitalaalwe, na buzira kuhambirira ibindu.

Ha nyuma, Pahulu anabayereka ngiisi kwo bangatuula mu kati ka Yesu. Na bwo tukoli shwesirwi mu kati ka Yesu, tutakizi ki yisimiisa twenyene, mu kulya ngiisi kwo tuloziizi, na mu kuyanga ngiisi ye tuloziizi, na mu kuhembwa ku mukolwa gwitu. Si bwo tukoli shwesirwi mu kati ka Yesu, tukoli kwaniini ukukizi kolerana.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Bakorindo 6.19-20: «Ka mutayiji kwa'magala giinyu, iri nyumba yo'Mutima Mweru? Ee! Rurema keera akamùheereza gwo, gunakoli mùtuuziri mwo. Kwokwo, mutakiri bandu ba ha lwinyu mwenyene! Si keera mukagulwa ku kishingo kikayu! Ku yukwo, mukizi koleesa amagala giinyu ku njira yo Rurema agakizi yivugwa mwo.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-9)
b) Ukugabulikana mwi'shengero (1.10–4)
c) Ibitalaalwe mwi'shengero (5–6)
d) Amigirizo hi'gulu lyo'kuyangana (7)
e) Tutakizi hubiisania (8–10)
f) Ngiisi kwo twangayikumba Rurema mwi'shengero (11–14)
g) Bwo Yesu akazuuka mu bafwiri, na nyiitu twâye zuuke mwo (15)
h) Ngiisi kwo bagatanga íbyo kugendi tabaala Abakirisito mu Buyahudi (16.1-4)
i) Pahulu anasezerana (16.5-24)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyosiri imwani, nie Pahulu. Rurema akambamagala ku bulooze bwage kwo mbe ndumwa ya Yesu Kirisito. Twe na mwene witu wa Sositeene, twe twamùyandikira,
2 mwe bandu bi'shengero lya Rurema lya mu kaaya ke'Korindo. Mwehe, keera mukataluulwa mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito. Mwanahamagalwa kwo mube bandu baage bataluule, kuguma na'bandi booshi ba ngiisi handu ábali mu múhuuna kwi'ziina lyage. Uyo Yesu Kirisito, ye kola Nahamwabo, anali ye Nahamwitu tweshi.
3 Kwokwo, Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Bakizi mùheereza no'mutuula.

Pahulu atanga kongwa imwa Rurema

4 Nyamiri ndi mu tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu liinyu. Mukuba, keera akamùgashaanira mu kati ka Yesu Kirisito.
5 Ee! Mu kati ka Kirisito, mwo keera mukagazibwa ku byoshi, ku ngiisi byo muli mu deta, na ku ngiisi byo mukoli yiji.
6 Yibyo, biyerekiini kwo ngiisi byo tukamùyigiriza hi'gulu lya Yesu Kirisito, biryagagi byo'kuli.

7 Ngiisi bigabi byo'Mutima Mweru, mukoli bihiiti. Munakoli lindiriiri bweneene kwo
Nahamwitu Yesu Kirisito agayerekanwa.
8 Aganakizi mùsikamya halinde ukuheza, gira mukagwanwe muli bazira buhube ku
lusiku lwo agagaluka kwo.
9 Rurema, ye kamùhamagala kwo mube ne'ngoome no'Mwana wage Nahamwitu Yesu
Kirisito, anali mwemeera.

Ihano hi'gulu lyo'kuyihandulana kwo

10 E beene witu! Namùyinginga kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu Kirisito kwo mukizi
yuvwikana mweshi. Munakizi huugiza kuguma mu mitono yinyu, halinde mutakizi ki
yihandulana kwo.
11 E maashi beene witu! Keera nayuvwa umwazi ukulyoka beene Kilowe, kwo mu kati
kiinyu, mukola imilongwe.
12 Byo ndoziizi ukudeta byo byebi: Muguma winyu, ali mu deta: «Niehe, ndi wa
Pahulu!» Ugundi, ti: «Niehe, ndi wa Hapoolo!» No'gundi, ti: «Niehe, ndi wa Keefa!»
No'gundi, ti: «Niehe, ndi wa Kirisito!»
13 Aaho! Ka Kirisito keera agabulikana mwo kwingi-kwingi? Nanga! Ka Pahulu, ye
kayitirwa ku kibambo hi'gulu liinyu? Ka na kwi'ziina lya Pahulu, kwo mukabatiizibwa?
14 Ngweti ngatanga kongwa imwa Rurema, bwo ndaaye muguma winyu ye n'gabatiiza,
ha nyuma lya Kirisipo na Gaayo naaho.
15 Ku yukwo, ndaaye muguma winyu úwangadeta kwo akabatiizibwa kwi'ziina lyani.
16 (Keera nakengeera kwo n'ganabatiiza na'bandu ba mu nyumba ya Setefaano. Ha
nyuma lya yabo, ndaki kengiiri iri hali ugundi mundu ye n'gabatiiza.)
17 Ikyanya Kirisito akanduma, kutakaba mbu lyo ngizi batiiza abandu. Si akanduma,
kwo ngizi genda ngabamenyeesa Imyazi Miija. Atakanduma, mbu ngizi koleesa
amagambo go'bwenge-bwenge. Iri nangagira kwokwo, ikibambo kya Kirisito kyangayiji
kengeera kyateera imisi yakyo.

Kirisito ye riiri mwo'bushobozi no'bwitegeereze

18 Igambo hi'gulu lyo'kuyitwa kwa Kirisito ku kibambo, abandu bo'kuteereka, bali mu
libona ngi'gambo lyo'buhwija. Halikago imwitu, twe tuli mu kizibwa, ikibambo kyage
kyo kiri mwo'bushobozi bwa Rurema.
19 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Amenge ga'banabwenge, ngagashereeza.
No'bweshu bwa'beeshu, ngabugadikira.*»
20 Aaho! Kutagi kwo bigaaba imwo'munabwenge, ne'mwo'munamasomo, ne'mwe'ndesi
ya mu kino kihugo? Si amenge gooshi ga mu kihugo, keera Rurema akagagira bube
buhwija!
21 Ee! Rurema akagwanwa ashungika ku bwitegeereze bwage kwa'bandu
batangamúmenya mu kukoleesa amenge gaabo. Anasiima kwo agakizi kiza ngiisi
ábagabiika Yesu kwo'bwemeere. Asiima ukukoleesa amagambo go tuli mu yigiriza,
kundu gali mu gayirizibwa, mbu ga buhwija.
22 Abayahudi bali mu huuna ibyereso bye'bisoomeza. Na Bagiriki, bali mu looza kwo
bayerekwe amagambo go'bwenge.
23 Halikago twehe, tuli mu yigiriza abandu hi'gulu lyo'kuyitwa kwa Kirisito ku
kibambo. Biri kwokwo, kundu mu Bayahudi, yiryo igambo kiri kisiitaza. Na mu bandu
be'gindi milala, liri mu bonwa kwo buhwija.
24 Kundu kwokwo, imwa ngiisi bo Rurema akahamagala, baba Bayahudi, kandi iri
bandu be'gindi milala, Kirisito ye bushobozi bwa Rurema, anali ye bwitegeereze bwage.
25 Ngiisi bya'bandu bali mu bona kwo bwo'buhwija bwa Rurema, byebyo, byo biri
mwo'bwitegeereze ukuhima ubwe'mwabo. Na ngiisi byo bali mu bona kwo bwo
bukaholwe bwa Rurema, byebyo byo biri mwo'bushobozi ukuhima ubwe'mwabo.
26 E beene witu! Mukizi kengeera ngiisi kwo mwâli riiri ku kyanya Rurema
akamùhamagala. Mu kati kiinyu, mutâli riiri abandu bingi ábâli kizi detwa mu kihugo
kwo banabwenge. Mutanâli riiri na'bagangambale bingi, kandi iri abanalushaagwa
bingi.
27 Si ngiisi íbiri mu bonerwa mu kihugo kwo biri byo'buhwija, byebyo byo Rurema
akatoola, gira lyo abonia abanabwenge ishoni. Akatoolaga na íbiri mu bonerwa mu
kihugo kwo biri bukaholwe, gira lye'byo'bushobozi nabyo, abibonie ishoni.

---

* **1:19 1.19** Hisaaya 29.14.

28 Akanatoola na íbiri mu shembwa kwo biri bya kabusha-busha, na íbiri mu
gayirizibwa, na íbiri mu bonerwa kwo ndaabyo. Kwokwo, lyo alonga ukuyerekana kwo
íbiboniirwi mu kihugo byo biri na'kamaro.
29 Kwokwo, ndaaye mundu úwangaki yihaya imbere lya Rurema.
30 Si mukoli tuuziri mu kati ka Yesu Kirisito hi'gulu lya Rurema. Ee! Rurema, akagira
Yesu abe bwitegeereze bwitu. Na ku njira ya Kirisito, kwo tuli mu guluulwa. Tunali mu
yeruusibwa. Tunali mu longa ukukwanana imbere lya Rurema.
31 Ku yukwo, tukizi simbaha igambo íriyandisirwi kwokuno: «Umundu, iri angagira
mbu ayihaye, akizi yihaya naaho ku bya Nahano![†]»

2

Pahulu ayihega ku Kirisito naaho

1 E beene witu! Ikyanya n'gayiji mùyigiriza ubumbishwa bwa Rurema, ndâli kizi
buleeza mwa'magambo go'kubununiisa, kandi iri amagambo go'bwenge-bwenge.
2 Ku yikyo kyanya twâli riiri kuguma, n'gahiga kwo hatagire agandi-gandi magambo
go ngakizi mùyigiriza, gátali gaagalya ágali hi'gulu lya Yesu Kirisito naaho. Ne'ngingwe,
n'gamùyigiriza ngiisi kwo akayitwa ku kibambo.
3 Ku yikyo kyanya, nâli kolaga mu bukaholwe. Nanâli kizi juguma ne'kyoba.
4 Ikyanya n'gamùyigiriza Igambo lya Rurema, ndâli kizi gira mbu nimùyemeeze ku
magambo go'bwenge bwani. Si nâli kizi mùyigiriza lyo, mu kuyerekana ubushobozi
bwo'Mutima Mweru.
5 Kwokwo, lyo'bwemeere bwinyu buyimangira ku bushobozi bwa Rurema naaho. Si
kutabe ku menge ga'bandu.

Ubwitegeereze bwa Rurema

6 Halikago, ikyanya tuli mu ba mu bakoli kaniri, lyoki lyo tuli mu yigiriza amagambo
go'bwitegeereze. Si butali nga bwenge bwa kino kihugo, kandi iri nga bwenge
bwa'batwali baakyo. Mukuba, boohe, bakola mu mala lwoshi-lwoshi.
7 Yago magambo go tuli mu deta, buli bwitegeereze bwa Rurema, bwo âli bishiri.
Kundu kwokwo, ukulyokera ikyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa, âli mali gwanwa
ashungika kwo mu kati kaabwo, mwo tugalongera ubulangashane.
8 Yubwo bulangashane, mu batwaziri ikihugo, ndaaye kiri no'muguma wabo
úkabusobanukirwa. Báki busobanukirwe, nga batakayitira Nahano wo'bulangashane
ku kibambo.
9 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno:
«Ibya'bandu batazindi bona, batanazindi biyuvwa,
batanazindi bisalira kwo,
byebyo byo Rurema keera akagwanwa ateganulira ngiisi ábamúkuuziri.[*]»
10 Byo na byebyo, byo Rurema keera akatubishuulira, ku njira yo'Mutima Mweru.
Mukuba, Umutima Mweru guli mu gahiriza byoshi, kiri na íbiyifundereziizi mu kati
ka Rurema.
11 Mu bandu, ngiisi byo'mundu ali mu tona, biri mu menyeekana naaho mu mutima
gwage. Ndaanaye gundi úwangabimenya. Kwo na kwokwo, ndaaye úwangamenya
byo Rurema atoniri, gútali Umutima gwage naaho.
12 Kwokwo, keera tukayakiira Umutima úgulyosiri imwage, gira tulongage uku-
sobanukirwa na ngiisi byo Rurema akatuheereza ku lukogo lwage. Si tutakayakiira
umutima gwa mu kihugo.
13 Kwo na kwokwo, na'magambo go tuli mu deta, tutakagayigirizibwa ku menge
ga'bandu. Si tukagayigirizibwa no'Mutima Mweru gwonyene! Ne'kyanya tuli mu
yigiriza amagambo gaagwo, tuli mu gayigiriza mu bandu bo gukola mwo.
14 Iri umundu angaba atali mwo'Mutima gwa Rurema, atashobwiri ukuyakiira íbiri
mu lyoka imwagwo. Biri mu ba nga buhwija imwage. Atanashobwiri ukusobanukirwa
nabyo. Si Umutima Mweru naaho gwo gwangamúsobanulira byo.
15 Kuguma na yibyo, iri umundu angaba akola mwo'Mutima Mweru, ali mu
sobanukirwa na byoshi. Si yenyene, abandu batangasobanukirwa naye!
16 «Nyandi keera úkamenya inzaliro za Nahano?
Kandi iri, nyandi keera úkamúhanuula?[†]»
Halikago twehe, tukoli ba mwe'nzaliro za Kirisito.

[†] **1:31 1.31** Yeremiya 9.24. [*] **2:9 2.9** Hisaaya 64.4. [†] **2:16 2.16** Hisaaya 40.13.

3

Ndaaye nabwigira mu mukolwa gwa Rurema

1 E beene witu! Ku kirya kyanya, bitakanzigira kwo ngizi mùyigiriza nga bandu
ábakola mwo'Mutima Mweru. Si byâli ngwiriiri ngizi mùyigiriza nga bandu be'kihugo,
nga na'baana baanuke ku bya Kirisito.
2 Ngiisi byo n'gamùyigirizagya, byâli riiri nga mata. Si bitâli riiri nga byokulya
bikomu. Mukuba, mutâli zaazi ba ibiringiini ukuyakiira amagambo makomu. Halinde
na zeene, mutangahasha ukugayakiira,
3 bwo muki tuuziri nga bandu be'kihugo! Na íbiyerekiini kwokwo, bwo mukiri
mu girirana uluugi, iri munalongoozania. Aaho! Ka kwokwo mutaki yifuuziri mu
bya'magala, nga bandu be'kihugo?
4 Muguma winyu, agweti agaadeta kwo ali wa Pahulu. No'gundi, mbu ali wa Hapoolo.
Aaho! Ka kwokwo mutakiri nga bandu be'kihugo?
5 Aahago! Hapoolo, ali nyandi? Na Pahulu, naye ali nyandi? Si tuli bakozi ba Rurema
naaho! Na ku njira yitu, kwo mukalonga ukumúyemeera. Ee! Twe no'yo witu, Nahano
keera akagabulira ngiisi muguma ugwage mukolwa.
6 Niehe, nie kabyala imbuto. Na Hapoolo, ye wâli kizi zinywisa. Haliko, Rurema
yenyene ye kazimeza!
7 Kwokwo, umundu úli mu byala imbuto, na úli mu zinywisa, bombi, ndaako kamaro
ko bahiiti. Si Rurema naaho ye hiiti akamaro, bwo ye mu zimeza.
8 Umundu úgweti úgabyala imbuto, na úgweti úgazinywisa, bombi bo baguma. Na
ngiisi muguma wabo, agahembwa, ukukulikirana na ngiisi kwo akakola.
9 Kwokwo, tulyagagi bakozi ba Rurema, tunali mu kola twe naye. Na niinyu, mwe
ndalo yage.
Na kwakundi, mwe nyumba yage.
10 No'kukulikirana na ngiisi kwo Rurema akangashaanira, nanaba naluganda
wo'bulenga, nanagwanwa nayubaka ulutaliro lwija. Na buno, ugundi akola mu
luyubakira kwo. Kundu kwokwo, ngiisi mundu akwiriiri amenye bwija ngiisi kwo
agakizi luyubakira kwo!
11 Mukuba, yulwo lutaliro, keera lukagwanwa lwabiikwa, anali ye Yesu Kirisito
yenyene. Ndaanaye mundu úwangahasha ukuluyubakira kwo'lundi.
12 Ngeeka mundu muguma angaluyubakira kwo ne'nooro, ne'harija, na'mabuye miija
go'kukeyengana. No'gundi, anayiji luyubakira kwo ne'biti, ne'shodu, kandi iri ubundi-
bundi bukere.
13 Kundu kwokwo, imikolwa ya ngiisi muguma, igaki boneka ku bweranyange
ku kyanya igabishuulwa ku lusiku lwe'mberuuka. Ee! Imikolwa ya ngiisi mundu
igagezibwa ku muliro, halinde iyerekanwe ku bweranyange nga ngiisi kwo iri.
14 Umundu, iri angaba akayubaka inyumba, inabe itakasingooka, uyo ye galonga
ibihembo.
15 Halikago, uyo wabo, iri yangamúsingookera, ye gayingira mu ruhombo. Yehe
yenyene, agaakira. Haliko agaaba nga úwayihuka mu muliro.
16 Ka mutayiji kwo mwe mukola nyumba ya Rurema? No'Mutima gwage, gukoli
mùtuuziri mwo?
17 Umundu, iri angashereezagya inyumba ya Rurema, naye Rurema agamúshereeza!
Mukuba, inyumba ya Rurema, iri ndaluule. Munali mwe iyo nyumba.
18 Hataki gire mundu úgayiteba. Mu kati kiinyu, iri umundu angaba ayibwini kwo
ali munabwenge ku bye'kihugo, akwiriiri ayigire nga muhwija, gira lyo alonga ukuba
mwitegeereza nirizina.
19 Ee! Ubwenge bwa mu kihugo, imbere lya Rurema, buli buhwija nga kwo
biyandisirwi kwokuno: «Abanabwenge, ali mu bagwakiza mu bulyalya bwabo.*»
20 Biyandisirwi na kwokuno: «Ngiisi bya'bitegeereza bali mu salira, Nahano ayiji-yiji
kwo biri bya busha-busha.†»
21 Ku yukwo, hataki gire umundu úgaki yihayira ku bya'bandu, bwo byoshi bikola
bye'mwinyu.
22 Aba Pahulu, kandi iri Hapoolo, kandi iri Keefa. Kiba kihugo, kandi iri ubugumaana,
kandi iri ulufu. Biba bya kino kihe, kandi iri bye'kihe íkyâye ki yije. Yibyo byoshi bikola
bye'mwinyu.
23 Na mwehe, mukolaga ba Kirisito. Na Kirisito, ali wa Rurema.

---

* **3:19 3.19** Hayubu 5.13. † **3:20 3.20** Zaburi 94.11.

4

Indumwa za Kirisito zabonerwa

1 Mukwiriiri mukizi tubona kwo tuli bakozi ba Kirisito. Mutubone, na kwo twe
tukasikirizibwa utumbishwa twa Rurema!
2 Ikyanya abandu bali mu biikwa ku bwimangizi, bakwiriiri bakizi ba bemeera.
3 Kwokwo, kundu mwangandwira ulubaaja, kitali kindu imwani! Ndanganabona
kindu, kundu nangatwirwa ulubaaja na'batwi be'maaja be'kihugo. Kiri na nienyene,
ndali mu yitwira ulubaaja!
4 Mu mutima gwani, ndaabyo bihamba byo ndi mu yuvwa. Kundu kwokwo, yibyo
bitayerekiini kwo ndahiiti buhube. Si Nahano naaho, ye wangandwira ulubaaja!
5 Ku yukwo, mutalunguli twa ulubaaja lwo'mundu yeshi. Si mukizi lindira, halinde
ku lusiku lwo Nahano agayija kwo. Mukuba, ngiisi íbiki bishirwi mu kihulu,
agabitanguulira. Anabishuule na ngiisi bya'bandu bashungisiri mu mitima yabo. Ku
lwolwo lusiku, iri abandu bangaba bakwaniini ukuhuuzibwa, lyo Rurema agabahuuza.
6 E beene witu! Yaga magambo go njuba mu mùbwira, nagayitwira kwo'mugani, twe
na Hapoolo, gira lyo mulonga ukusobanukirwa na guno mugani: «Ngiisi íbiyandisirwi
mu Mandiko Meeru, mutakizi bibambala!» Ku yukwo, hataki girage umundu mu kati
kiinyu úgakizi yikangaata kwo ali mundu wa kirage, iri anagayiriza ugundi.
7 Aaho! Nyandi úkakugira kwo we kuliiri abandi? Na biki byo uhiitagi, byo Rurema
atakakuheereza? Na bwo ubihaabirwi, kituma kiki uki gweti ugabiyihayira kwo nga
utakabihaabwa?
8 Bikoli bonesiri kwo keera mukalonga byoshi íbimùgooziri! Keera mwanagala!
Munakola baami! Mbu na twehe, tutali mu bwami bwinyu! Yehee! Nangaloziizi kwo
mwangabiiri baami nirizina, gira lyo tukalonge ukutwala kuguma!
9 Twehe twe ndumwa, ngoli bwini kwo Rurema akatubiika ku mbeka, nga ábali mu
gendi yitirwa imbere lya'bandu! Tuli mu loleerwa na booshi mu kihugo, kiri na'baganda
booshi.
10 Kwokwo, tuli nga bahwija hi'gulu lya Kirisito. Mbu na mwehe, mwe muli
bitegeereza mu kati kaage! Twehe, twe tukola mu bukaholwe. Mbu na mwehe,
mwe banabushobozi! Twehe, twe tukola mu gayirizibwa. Na mwehe, mwe mukolaga
banalushaagwa!
11 Halinde ku kino kihe, tuki genderiiri ukushalika! Tunaki nyotiirwi! Tunaki yambiiti
ubusanganira! Tunakiri mu tumikirwa. Tunabuziri ishumbi.
12 Tuli mu yitubanula mu kukizi yikolera twenyene. Ikyanya abandu bali mu tudaaka,
tuli mu bagashaanira. Ne'kyanya bali mu tulibuza, tuli mu gooyera.
13 Ne'kyanya bali mu tudetera buligo, tuli mu bashuvya mu kati ko'butuudu. Halinde
buno, tukiri mu bonwa ngi'davwangira lya mu kihugo, nga ni'shingwe lyamwo.
14 Yaga magambo gooshi, íbyatuma namùyandikira go, kutali hi'gulu lyo'kumùbonia
ishoni. Si ndoziizi ukumùhanuula, mwe baana baani bakundwa!
15 Ee! Kundu mwangaba na'bandu bihumbi ikumi bo'kukizi mùlera mu kati ka
Kirisito, haliko muli na yisho muguma naaho, anali ye niehe. Mukuba, ikyanya
n'gamùmenyeesa Imyazi Miija, lyo n'gaba yisho mu kati ka Kirisito Yesu.
16 Aaho! Namùyinginga, mukizi nyigira kwo'mugani!
17 Byebyo, byo bikatuma n'gamùtumira Timoteyo, umwana wani mukundwa, anali
mwemeera mu kati ka Nahano. Nâli loziizi akizi mùkengeeza ngiisi byo ngulikiiri mu
kati ka Yesu Kirisito. Binali byo ndi mu genda ngayigiriza abandu ba mu mashengero
gooshi.
18 Baguma biinyu bakola mu yiheemya, mbu ndagaki yija iyo munda imwinyu.
19 Kundu kwokwo, ngayija yo duba, iri Nahano angalooza. Ne'ri abandu bangaba
bagweti bagayiheemya, lyo ngayibonera ubushobozi bwabo. Ndagalola naaho ku
magambo go bali mu pupiriza kwo.
20 Mukuba, ubwami bwa Rurema, butayimangiiri ku magambo mamaata. Si
buyimangiiri ku bushobozi bwage!
21 Kwokwo, bikagi byo muloziizi? Ka nimùyijire ne'ngoni? Kandi iri nimùyijire mu
kati ko'rukundo, na mu kati ko'butuudu?

5

Abanabikoleere bakizi twibwa mwi'shengero

1 Umwazi, keera gwakwira mu bandu, kwo mu kati kiinyu, muli ubushule. No'bushule
mwene yubwo, kiri na'bapagaani batangabuyifunda mwo! Mukuba, mu kati kiinyu,
mulyagagi umundu úkoli tuuziri na muka yishe.

2 Munaki gweti mugayikangaata! Si mwangagwasirwi no'mwizingeerwe! No'yo
mundu úgweti úgaagira ibikoleere kwokwo, nga keera mukamútwa!
3 Kundu tutali kuguma buno, si ndi kuguma na niinyu ku byo'mutima. Kwokwo,
uyo mundu úgweti úgaagira yibyo bikoleere, keera namútwira ulubaaja nga kwo
nangamútwiriiri lwo, íngibe iyo munda.
4 Ku yukwo, ikyanya mugakuumana kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu, naani ngaaba ndi
haaho mu mutima. No'bushobozi bwa Nahamwitu Yesu, nabwo bunabe ho.
5 Haaho uyo mundu, munamútange imwa Shetaani, gira amagala gaage gashereez-
ibwe! Haliko, umutima gwage gwohe, gukalonge ukukizibwa ku lusiku lwo Nahano
agagaluka kwo.
6 Ukuyihaya kwinyu, kutali kwija. Ka mutayiji kwe'saama niniini, iri mu heemya irobe
lyoshi?
7 Ku yukwo na niinyu, muyilyose mwe'saama keera íyaleeza isiku nyingi.* Munabe
ngi'robe lihyahya íritabiikwa mwe'saama. Kunali kwo mukola. Mukuba, Kirisito ye
kyanabuzi kiitu kye'Pasaka, keera akanatangwa ayitwe hi'gulu liitu.
8 Ku yukwo, ikyanya tugakizi kengeera yulwo lusiku lukulu, kutabe mu kati ke'nzigo,
kandi iri mu bitalaalwe! Mukuba yibyo, byo biryagagi nge'saama keera íyaleeza isiku. Si
mukizi lukengeera mu kati ko'kuli, na buzira bulyalya! Mukuba, byebyo, byo biryagagi
nga mikate mizira saama.
9 Mu galya maruba ga mbere, n'gamùyandikira kwo mutakizi komeerana na'bashule.
10 Yukwo, kutali kudeta kwo mutakizi komeerana na'bapagaani, mbu bwo bali
bashule, kandi iri bazizi be'bindu, kandi iri banyazi, kandi iri bo'kukizi yikumba imigisi.
Abandu mwene yabo, ndaakwo kubayiyeka, kútali kushaaga mu kihugo.
11 Halikago buno, namùyandikira kwo mutakizi komeerana na ábali mu yideta kwo
bali beene witu mu kati ka Kirisito, banakiri bashule, kandi iri bazizi be'bindu, kandi
iri bo'kuyikumba imigisi, kandi iri bagambani, kandi iri balalwe, kandi iri ingunge.
Abandu mwene yabo, kiri ne'byokulya, mutakizi shangiira!
12-13 Yabo bapagaani, ndakwiriiri kwo ngizi twa imaaja zaabo. Si Rurema yenyene,
ye gabatwira zo! Haliko, ku luhande lwa ábali mwi'shengero, mukwiriiri mukizi twa
imaaja zaabo, nga kwo biyandisirwi kwokuno: «Abanabikoleere mu kati kiinyu, mukizi
batwa!†»

6

Mutakizi legana imbere lya'bapagaani

1 Iri muguma winyu angaba ali mu hambanwa no'wabo, ka bimúkwiriiri atwale
ulubaaja mu bapagaani, mbu bamútwire lwo? Ka atangaleka abaabo Bakirisito babe
bo bagaalutwa?
2 Ka mutayiji kwa'bandu ba Rurema, bo bâye twe imaaja za íbiri mu kihugo? Aaho!
Bwo biryagagi kwokwo, kituma kiki mukiri mu yabirwa ukutwa imaaja za'magambo
go'busha-busha?
3 Ka mutayiji kwo twe tugaatwa kiri ne'maaja za'baganda? Aaho! Ka itali yo haahe,
kwo twangakizi twa ne'maaja za íbiri mu kihugo!
4 Ku yukwo, ikyanya mugakizi hambanwa ku bya mu kihugo, mutakwiriiri ukutwala
imaaja ziinyu mu batayijikiini mwi'shengero.
5 Nadeta kwokwo, hi'gulu lyo'kumùteeza ishoni. Ka byangaziga kwo mu kati kiinyu,
mutali kiri no'mundu muguma wo'bwitegeereze úwangakizi hambuula abaabo?
6 Si mwehe, Umukirisito muguma ali mu gendi lega uwabo Mukirisito, kunali imbere
lya'bapagaani!
7 Yukwo kulegana kwinyu, ehee! Kwonyene, kuyerekiini kwo keera mwayabirwa
lwoshi! Ho mwangakizi legana kwokwo, ka mutangayemeera ukuhubirwa, kandi iri
ukulyalyanibwa?
8 Si mwehe, mukiri mu hubirana, no'kukizi lyalyanania. Munali mu beene winyu
Bakirisito!
9 Ka mutayiji kwo banangora-mabi batâye fine mu bwami bwa Rurema? Mutakizi
ki yiteba! Si ndaaye munabihigo úgaafina mu yubwo bwami bwa Rurema, kandi iri
mwikumbi we'migisi, kandi iri bashule, kandi iri bo'kugirirana kwe'bikoleere boonyene
kwa boonyene. Baba bashosi ku baabo bashosi, kandi iri abakazi ku baabo bakazi.
10 Ndaanabo bazimba ábagabufina mwo, kandi iri bazizi be'bindu, kandi iri balalwe,
kandi iri bagambani, kandi iri ingunge.

---

* **5:7 5.7** Nga ngiisi kwe'saama niini iri mu heemya irobe lyoshi, kwo na kwokwo umundu muguma mubi angayulubaza abandu bingi. † **5:12-13 5.12-13** Bukengeeze 17.7; 19.19; 24.7.

11 Mwene yibyo, baguma biinyu nabo bâli kizi bigira. Halikago buno, keera
bakabishukwa. Munakola bataluule ba Rurema. Munakoli kwaniini imbere lyage mu
kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito, na mu kati ko'Mutima gwa Rurema witu.

Tutwikire ku bushule

12 Ngeeka muguma winyu angadeta: «Niehe, mbangwirwi ku byoshi!» Ee! Biri
kwokwo! Kundu kwokwo, bitalyagagi byoshi íbyangatugenduukira! Na kundu
mbangwirwi ku byoshi, haliko, ndangayemeera kwo hagire kindu íkigangira mbe muja
wakyo.
13 Ugundi, ti: «Ibyokulya, bikagirwa hi'gulu li'bunda! Ni'bunda, likagirwa hi'gulu
lye'byokulya.» Kundu kwokwo, yibyo byombi, Rurema agaki bishereeza. Kwokwo,
na'magala giitu kwakundi, gatakagirwa hi'gulu lyo'bushule. Si gakagirwa hi'gulu
lyo'kukizi kolera Nahano. Ee! Nahano ali mu gahahalira.
14 Rurema, keera akakoleesa ubushobozi bwage mu kuzuula Nahano. Kwokwo, na
nyiitu, âye tuzuule.
15 Ka mutayiji kwa'magala giitu biryagagi birumbu bya'magala ga Kirisito? Aaho! Ka
nangatwala ibirumbu bya'magala gaage imwo'mushule, mbu naye bigendi ba birumbu
byage? Nanga!
16 Ka mutayiji kwo ngiisi úli mu genda agashuleha, ali mu ba akola magala maguma
no'yo mushule wage? Mukuba, biyandisirwi kwokuno: «Yabo bombi, bagaaba bakola
magala maguma.*»
17 Kwokwo, umundu, ikyanya ali mu yinywaniisa na Nahano, iri bakoli tuliinwi ku
byo'mutima.
18 Ku yukwo, mukizi yiyeka lwoshi no'bushule! Ngiisi bindi byaha bya'bandu bali mu
gira, bali mu bigirira inyuma lya'magala gaabo. Si ngiisi úli mu shuleha, yehe ali mu ba
keera ahubira amagala gaage!
19 Ka mutayiji kwa'magala giinyu, iri nyumba yo'Mutima Mweru? Ee! Rurema keera
akamùheereza gwo, gunakoli mùtuuziri mwo. Kwokwo, mutakiri bandu ba ha lwinyu
mwenyene!
20 Si keera mukagulwa ku kishingo kikayu! Ku yukwo, mukizi koleesa amagala giinyu
ku njira yo Rurema agakizi yivugwa mwo.

7

Amahano hi'gulu lyo'kuyanga

1 Buno, ngola ngamùshuvya ku byo mukanyandikira. Umushosi, bulyagagi bwija
atuule buzira kuyanga.
2 Haliko, bwo'bushule bukoli leeziri ulugero, kyo kitumiri ngiisi mushosi akwiriiri
ayange! Na ngiisi mukazi, naye akwiriiri ayangwe.
3 Ngiisi mushosi akwiriiri akizi bonaana na mukaage, nga kwo bimúkwiriiri.
No'mukazi kwakundi, akwiriiri akizi bonaana na yiba.
4 Mukuba, amagala go'mukazi, gatakiri ga halwage yenyene. Si yiba, ye koli
gayimangiiri. Kwokwo, no'mushosi, amagala gaage, gatakiri ga halwage yenyene. Si
mukaage, ye koli gayimangiiri.
5 Kwokwo, yabo bombi, hataki gire úgakizi lahirira uwabo, kútali ku kyanya kigerwa
naaho kyo keera balagaana kwo, hi'gulu lyo'kuhuuna Rurema. Ha nyuma, munashubi
yegeerana. Kwokwo, lyo Shetaani atalonge ubulyo bwo angamùgeza mwo. Mukuba,
hali ikyanya mutaki shobwiri ukuyihangaana ku mifwije giinyu.
6 Yago magambo go namùbwira, gatali ga kumùhamuliza. Si gali ga kumùhanguula
naaho.
7 Nangaloziizi kwa'bashosi booshi bangabiiri nga kwokuno ndi. Haliko, ngiisi mundu
ahiiti ikyage-kyage kigabi, kyo ahaabirwi na Rurema. Muguma, ahiiti kirebe. No'gundi,
kirebe.
8 Na buno, ngola ngaadeta imwa ábakiri bashumba, ne'mwa banamufwiri. Yabo, buli
bwija bayame-yame nga ngiisi kwo bali, nga kwokuno naani ndi.
9 Haliko, iri batangashobola ukuyihangirira ku mifwije ga'magala gaabo, buli bwija
abashosi bayange. Na'bakazi, nabo bayangwe, ho bangakizi lungumirwa.
10 Ne'ri umundu angaba keera akayanga, kandi iri akayangwa, mbiitagi ulubaaja.
Ndanali nie kalubiika. Si Nahano yenyene ye kalubiika! Na yulwo lubaaja, lulahiziizi
kwo'mukazi atahuluke imwa yiba.

---

* **6:16 6.16** Ndondeko 2.24.

11 Ne'ri umukazi angaba keera ahuluka imwa yiba, akwiriiri atuule kwokwo buzira
kushubi yangwa. Kandi iri ashubi galukira imwa yiba, halinde banywane. Na kwakundi,
umushosi, atakwiriiri ayimule mukaage.
12 Imwa'bandi, ngi hiiti irindi igambo. Si lyohe, ndalitumwa na Nahano. Linali lyo
lyeri: Umushosi, iri angaba akoli yemiiri Yesu, anabe ayaziri umukazi mupagaani, no'yo
mukaage anayemeere kwo bagatuulanwa, uyo Mukirisito, atagire mbu amúyimule!
13 Kwokwo, no'mukazi, iri angaba akoli yemiiri Yesu, anabe ayazirwi no'mushosi
mupagaani, no'yo mushosi anayemeere kwo bagatuulanwa, uyo mukazi naye, atagire
mbu ahuluke imwa yiba.
14 Mukuba, umushosi mupagaani agaaba akoli talwirwi imwa Rurema hi'gulu lya
mukaage. No'yo mukazi mupagaani, naye agaaba akoli talwirwi imwa Rurema hi'gulu
lya yiba. Nga bitangabiiri kwokwo, abaana baabo bangayulubiiri. Haliko buno, bakoli
talwirwi imwa Rurema.
15 Kundu kwokwo, iri umupagaani angalooza ukulekana no'Mukirisito, uyo Mukirisito
angamúhanguula kwo agende. Kwi'gambo mwene yiri, ndaalwo lubaaja úluki shwesiri
uyo Mukirisito kwo ayame no'yo wabo. Mukuba, Rurema akamùhamagala kwo mukizi
tuula mu mutuula.
16 E mukazi Mukirisito! Si hali ikyanya wangakengeera wakiza yibalo! Na naawe, e
mushosi Mukirisito! Si hali ikyanya wangakengeera wakiza mukaawe!

Ngiisi kwo ukagwanwa, kube kwo ugayama

17 Ngiisi mundu akwiriiri ayame nga ngiisi kwo akagwanwa ku kyanya Nahano
Rurema akamúhamagala. Yukwo, kukulikiriini na ngiisi kwo Rurema âli mali gwanwa
amúshungikira. Luno luhango, ndi mu lubiika mu mashengero gooshi.
18 Ko'mundu akagwanwa keera atenguulwa ku kyanya Rurema akamúhamagala?
Uyo, ataki shubi yigira nga atakatenguulwa. Kandi, ka hali mundu úkagwanwa atazi
tenguulwa ku kyanya Rurema akamúhamagala? Uyo naye, ataki shubi gira, mbu
atenguulwe.
19 Mukuba, iri umundu angaba atengwirwi, kandi iri atatengwirwi, kitali kindu. Si
íbiri na'kamaro naaho, kuli kukizi simbaha imaaja za Rurema!
20 Ku yukwo, ngiisi kwo'mundu akagwanwa ali ku kyanya Rurema akamúhamagala,
ayame-yame kwokwo.
21 Ku kyanya Rurema akakuhamagala, ka akakugwana uli muja? Yibyo, bitakuteere
ulushunguti. Kuguma na yibyo, iri wangalonga ubulyo bwo'kushwekuulwa mu buja
bwawe, ubukoleese!
22 Mukuba, umundu, ikyanya Nahano akamúhamagala, iri akagwanwa ali muja, uyo
buno, akolaga mushwekuule mu kati ka Nahano. Na ngiisi úkagwanwa atali muja, uyo
naye buno, akola muja wa Kirisito.
23 Mwehe, Rurema keera akamùgula ku kishingo kikayu. Ku yukwo, mutakizi ki
yemeera kwo mukizi girwa baja ba'bandu.
24 Kwokwo, e beene witu! Ngiisi muguma winyu ayame-yame imbere lya Rurema, nga
kwo akagwanwa ku kyanya Rurema akamúhamagala.

Amahano imwa'bashumba, ne'mwa banamufwiri

25 Ne'mwa ábatazi yangwa, ndaalwo lubaaja lwo Nahano ambiiri hi'gulu lyabo.
Kundu kwokwo, ngola ngamùbwira ngiisi kwo mbwini. Na ngwaniini ukuyemeerwa,
bwo Nahano angashaniiri.
26 Hi'gulu lya'makuba ágakola ho buno, ndoniri kwo buli bwija ngiisi mundu ayame-
yame nga ngiisi kwo ali.
27 Iri umundu angaba akoli yaziri, ataki gire mbu ayimule mukaage. Ne'ri angaba
atazi yanga, naye ataki gende agalooza umukazi wo'kuyanga.
28 Kundu kwokwo, iri wangayanga umukazi, ndaakyo kyaha kyo ugaaba wagira.
No'munyere kwakundi, iri angayangwa, naye ndaakyo kyaha kyo agaaba agira. Haliko,
ikyanya abandu bali mu yangana, bagaki ba na'maganya hano mu kihugo. Na ndoziizi
ukumùkengula hi'gulu lyago.
29 E beene witu! Byo ndoziizi ukudeta, kwe'kyanya íkikoli sigiiri, kikola kiniini.
Ukulyokera buno, iri abandu bangaba bakoli yaziri, bakwiriiri bakizi ba nga batayaziri.
30 Na ábagweti bagaalira, babe nga batali mu lira. Na ábagweti bagashambaala
kwakundi, babe nga batashambiiri. Na ábagweti bagaagula ibindu, babe nga
batabigweti.
31 Na ábagweti bagadandaza, nabo batabuyitange mwo lwoshi. Mukuba, kino kihugo
nga kwo kiri, kikola kigaamala.

32 Na ndoziizi kwo mutakizi yama muli no'luhahalizi. Iri Umukirisito angaba atayaziri,
ali mu yama agweti agahahalira ibya Nahano, gira lyo alonga ukumúsimiisa.
33 Si Umukirisito, iri angaba akoli yaziri, yehe ali mu yama agweti agahahalira
ibye'kihugo, mu kukizi looza íbigasimiisa namwage.
34 Anabe nga keera ayigabura mwo kubiri. Kwokwo, kwo biri ne'mwa'Bakirisito
banyere ábakiri mu viruuka, kandi iri keera ábakuluuduka. Mukuba, bayamiri bali mu
yitanga imwa Nahano ku bya'magala, kiri na ku byo'mutima. Haliko, iri umukazi angaba
akoli yazirwi, yehe ayamiri ali mu hahalira ibye'kihugo, mu kukizi looza íbigasimiisa
namwage.
35 Yaga magambo, namùbwira go hi'gulu lyo'kumùtabaala. Si kutali mbu lyo
nimùbiika mwe'bihangatiizi bingi-bingi! Ndoziizagi kwo mukizi tuula mu njira
íkwaniini, iri munakizi kolera Nahano buzira kulubaganibwa.
36 Iri umunyere angaba keera akuluuduka, anabaagage akoli loziizi ukuyangwa, yishe
anabe akoli bwini kwo agirira munyere wage buligo mu kumúlahirira kwo atayangwe,
uyo yishe angakoli gira nga kwo aloziizi, halinde uyo munyere wage ayangwe. Uyo
yishe, ndaakyo kyaha kyo agaaba agira.*
37 Haliko, hali ikyanya umundu angaba keera ashungika ku mutima gwage kwo
atagagondeesa munyere wage, kutanabe kwa kutundwa no'gundi. Uyo naye, agaaba
agira bwija.
38 Ku yukwo, ikyanya umundu agondeesa munyere wage, agira bwija. Haliko, iri
angaba atamúgondeesa, iri agira bwija bwe'ngingwe.
39 Na kwakundi, ikyanya umukazi ali mu ba ayazirwi, na yiba anabe akiri ho, ali mu
ba aki shwekiirwi imwo'yo yiba. Haliko, ikyanya uyo yiba agaaba keera afwa, lyoki
uyo mukazi angakoli hanguulwa kwo ayangwe na ngiisi mushosi ye asiimiri. Si uyo
mushosi, akwiriiri abe mundu wa Nahano.
40 Kundu kwokwo, mbwini kwo'yo namufwiri, iri angayama nga kwo akasigwa, iri
agaaba ali muhiirwa we'ngingwe. Na nyemiiri kwo naani, Umutima gwa Rurema gundi
mwo.

8

*Inyama ízatangwa imwe'migisi**

1 Na buno, ngolaga ngaadeta hi'gulu lye'nyama íziri mu tangwa imwe'migisi. Tuyiji-
yiji kwo tweshi tuhiiti ubumenyi. Kundu kwokwo, ubumenyi bwo buli mu tuma abandu
bagayiheemya. Si urukundo, lwohe lwo luli mu bayubaka!
2 Umundu, iri angayibona kwo ye yiji ikindu, iri atazi menya ngiisi byo akwiriiri
ukumenya.
3 Halikago, iri umundu angaba akuuziri Rurema, yoyo ye nayijikiini imwage!
4 Ikyanya imigisi iri mu tangirwa inyama, tuyiji-yiji kwo kitali kindu. Tuyiji na kwo
ndaaye gundi Rurema, átali yolya muguma naaho.
5 Bandu baguma bali mu deta kwe'mizimu iba ho, iba ya mwi'gulu, kandi iri ya mu
kihugo. Banali mu deta kwe'mizimu iri mingi-mingi, na kwo banahano bali bingi-bingi.
6 Kundu kwokwo, twehe tuhiiti yolya Rurema muguma naaho, anali ye Daata. Yehe,
ye kabumba ibindu byoshi. Tunali ho hi'gulu lyage. Hanali na Nahano muguma naaho,
ye Yesu Kirisito. Yehe, ye tumiri ibindu byoshi biri ho! Ye na tumiri tuli ho.
7 Yiryo igambo, tutangadeta kwa'bandu booshi baliyiji. Mukuba, bandu baguma
bakomiiri bweneene ibye'migisi. Kiri na zeene, ngiisi kyanya bali mu lya inyama, bali
mu yami gwatwa ne'bihamba, mu kukengeera kwo zatangwa imwe'migisi. Banabe
keera bayiyulubaza, bwo batasobanukiirwi ne'bibi ne'biija.
8 Kundu kwokwo, ibyokulya bitali byo byangatuyegeza áhali Rurema. Kundu
twangaleka ibyokulya, ndaabyo tugahomba. Na kundu twangabilya, ndaabyo tugagen-
duukirwa kwo.
9 Kwokwo, mwe mukoli hangwirwi ku birebe, mukizi lola bwija, mutayiji kengeera
mwasiitaza ábatakaniri!
10 Tudete kwo'winyu atasobanukiirwi ne'bibi ne'biija. Anakubonage, we munabu-
menyi, ukoli bwatiiri mu luheero lwe'migisi. Unabe ugweti ugaliira mwe'byokulya keera
íbyatangwa imwayo. Haaho, naye agayami bilya.
11 Kwokwo, uyo mwene winyu útazi kana, agayiji kengeera ateereka hi'gulu
lyo'bumenyi bwawe, na Kirisito keera akamúfwira!

---

* **7:36 7.36-38** Ino miziizi 36-38, hali bandu baguma ábali mu sobanukirwa kwo Pahulu agweti agaadeta ku mutabana úki fundisiri. * **8: 8.0** *Inyama ízatangwa imwe'migisi* Mu yizo siku, inyama nyingi zâli kizi tee tangwa imwe'migisi, zikabuli twalwa mu kaguliro.

12 Si ikyanya uli mu hubiraga beene winyu kwokwo, halinde banakizi teerwa
ne'bihamba, iri keera wahubira na Kirisito yenyene!
13 Ku yukwo, iri mwene witu Mukirisito angagwa mu byaha hi'gulu lye'nyama zo ndi
mu lya, ndâye ki zilye, gira ndayiji kengeera namúsiitaza.

9

Pahulu atahuuna íbimúkwaniini

1 Niehe ndashwesirwi. Si ndi ndumwa ya Nahamwitu Yesu, keera n'ganamúyibonera.
Na mwehe, mulyagagi bitumbwe bye'mikolwa yo n'gamúkolera.
2 Kundu abandi bandu batangayemeera kwo ndi ndumwa yage, haliko mwehe mwe
mukwaniini mumenye! Ee! Ngiisi kwo mukoli ba, kuyerekiini kwo ndi ndumwa mu
kati ka Nahano.
3 Ikyanya abandu bali mu ndega, ndi mu bashuvya, ti:
4 Ka tutakwaniini tukizi haabwa byo tugaalya, na byo tugaanywa?
5 Ka tutanakwaniini ukukizi balamana na bakiitu Bakirisito, nga kwo Keefa ali mu
gira, ne'zindi ndumwa, kiri na beene wabo Nahano?
6 Ka niehe na Barinaaba naaho, twe tukwiriiri ukukizi yikolera ku magoorwa giitu?
7 Si ndaaye úli mu gira umukolwa gwo'busirikaani ku fwaranga ze'mwage yenyene!
Ndaanaye úli mu byala indalo ye'mizabibu, mbu atanalye ku mbuto zaayo. Ndaanaye
úli mu ragira ibitugwa, mbu atananywe ku mata gaabyo.
8 Yaga magambo, ndagadeta ha lwani nienyene. Si gadesirwi kiri na mu Maaja!
9 Mukuba, mu maaja za Musa bidesirwi kwokuno: «Ikyanya ugakoleesa ingaavu mu
kubugumula ingano, utakolwe kwo wakizi gishweka ikinwanwa, mbu itagilye kwo.*»
Yaga magambo, ka Rurema akagadeta hi'gulu lyo'kuhahalira ingaavu naaho?
10 Ka atadesiri na hi'gulu liitu? Ee! Na nyiitu, galyagagi hi'gulu liitu! Mukuba, iri
umundu angalima indalo, kandi iri kuhungumula imbuto ízayimbuka mwo, booshi bali
mu gira kwokwo mu kulangaalira kwo bagalonga ku mwimbu.
11 Kwokwo, na nyiitu, keera tukagwanwa twabyala ibyo'mutima mu kati kiinyu.
Aaho! Ka mwangaki soomerwa, iri twangamùyimbula mwe'bindu byo'kututabaala ku
magoorwa ga'magala giitu?
12 Si abandi, mubwini kwo bakwaniini ukukizi haabwa ku bindu biinyu! Aaho! Ka
twehe, itali yo haahe kwo twe tukwaniini ukubihaabwa kwo?
Kundu tubikwaniini, tutali mu mùhuuna byo. Na ho twangagira kwokwo, tuli mu
gooyera mu kati ka byoshi, gira lyo tutayiji kengeera twabuliisa abandu ubulyo bwo
bangayakiira mwe'Myazi Miija ya Kirisito.
13 Kiri ne'kyanya abandu bali mu kolaga mu nyumba ya Rurema, ka mutayiji kwo
mwomwo, mwo bali mu longera ibyokulya byabo? Ee! Ikyanya bali mu kola ha katanda
ko'kutangira kwa'matuulo, haaho ho nabo bali mu longera ku byatangwa.
14 Kwo na kwokwo, Nahano keera akadeta kwe'kyanya abandu bali mu genda
bagamenyeesa Imyazi Miija, bakwaniini bakizi gilongera mwo íbigabatabaala ku
magoorwa gaabo.
15 Haliko niehe, kundu bingwaniini, ndaakyo kiri ne'kiguma kyo ndi mu huuna!
Na íbitumiri namùyandikira kwokwo, kutali mbu lyo mubimbeereza. Mukuba, ho
nangabuliisibwa ubulyo bwo'kuyiyuvwa ku yibyo, na nvwe kwo kukulu!
16 Kundu kwokwo, ndangakizi yihaya, mbu bwo ndi mu menyeesa abandu Imyazi
Miija. Mukuba, guli mukolwa gwo n'gatumwa. Ne'ri ndangakizi bamenyeesa yo, agaaba
yayewe imwani!
17 Íngibe nie n'gashungika kwo ngizi gimenyeesa mu bandu, lyoki nangagihembiirwi
kwo. Haliko, bwo gulyagagi mukolwa gwo Rurema akanzikiiriza, bingwiriiri naaho kwo
ngizi gukola.
18 Aaho! Kwokwo, imbembo yani, biryagagi biki? Imbembo yani, kuli kukizi menyeesa
abandu Imyazi Miija ku busha, buzira kukizi bahuuna íbingwaniini hi'gulu lyayo.
19 Kundu ndali muja wa mundu yeshi, haliko keera n'gayigira kwo mbe muja
wa'bandu booshi. Kwokwo, lyo ndonga ukukizi leeta abandu bingi imwa Yesu.
20 Ku kyanya nâli riiri mu Bayahudi, nâli tuuziri nga Muyahudi, halinde lya'Bayahudi,
balonga ukuyemeera Kirisito. Nienyene ndaki tuuziri mwi'dako lye'maaja za Musa.
Kundu kwokwo, ikyanya nâli tuuziri mu bali mwi'dako lyazo, nâli kizi yigira nga naani
ndi mwi'dako lyazo, halinde lyo nabo, balonga ukuyemeera Kirisito.

---

* **9:9 9.9** Bukengeeze 25.4.

21 Ne'kyanya nâli tuuziri mu batayiji Imaaja, nanakizi yigira nga naani ndaziyiji, gira
lyo nabo, balonga ukuyemeera Kirisito. (Kutali kudeta kwo ndaki simbahiri imaaja za
Rurema. Si nyamiri ndi mwi'dako lye'maaja za Kirisito.)
22 Na kwakundi, ikyanya nâli tuuziri mu bali mu bukaholwe, nanakizi yigira nga
naani bundi mwo, gira lyo nabo, balonga ukuyemeera Kirisito. Nâli kizi koleesa injira
zooshi mu bandu booshi mu kukizi yigira nga ngiisi kwo bali, halinde lyo baguma baabo,
ndonge ukubakiza.
23 Yibyo byoshi, ndi mu bigira hi'gulu lye'Myazi Miija, gira lyo naani ndonga ukukizi
gashaanirwa mu kati kaayo.
24 Ka mutayiji kwe'kyanya abandu bali mu gira indangwe, kwo booshi bali mu kubiriza
mu kutibita? Kundu kwokwo, muguma naaho, ye mu haabwa imbembo yo'buhimi.
Kwokwo, niinyu, mukizi kubiriza, halinde lyo niinyu mukahaabwe imbembo zo'buhimi.
25 Ikyanya abandu bali mu himana mu ndangwe, booshi bali mu hatiriza amagala
gaabo. Bali mu gira kwokwo, hi'gulu lyo'kulonga ulushembe, lunali lwa kushereera
naaho. Si twehe tuli mu yihangaana, gira tukahaabwe ulushembe lwo'kuyama ho!
26 Na bwo mbiiti akalimbi, ndi mu tibita, halinde mbike ho kali. Ndanali mu shulika
ibifune mu kyanyaanya.
27 Ndi mu himbiisa amagala gaani bweneene, gabe nga ga muja, gira Rurema atayiji
kengeera andahira, na ndi nie shuba mu menyeesa abandi hi'gulu lyage.

10

Tutayagaze Rurema nga'Bahisiraheeri

1 E beene witu! Ndoziizi mumenyage bwija kwe'kyanya bashokuluza biitu bâli riiri
mwi'shamba, booshi bâli kizi rongoorwa na kirya kibungu. Ne'kyanya injira ikabereka
mu nyaaja, booshi banalenga mwo.
2 Ku kyanya bakarongoorwa ne'kibungu, no'kujabuka iyo nyaaja, lyo bakabatiizibwa,
mu kugirwa bakulikizi ba Musa.
3 Yabo booshi, bâli kizi lya byebirya byokulya byo'Mutima.
4 Banakizi nywa na kyekirya kinywebwa kyagwo. Mukuba, Rurema âli kizi balyokeza
amiiji mu lwala, lwanakizi bakulikira. Na yulwo lwala, ye Kirisito yenyene.
5 Kundu kwokwo, abingi baabo batakasimiisa Rurema. Kyanatuma ibirunda byabo,
bigaaba mijande-mijande mwi'shamba.
6 Yabo bandu, bâli kizi hemurwa na'mabi. Ne'ri bakagira kwokwo, gwanaba mugani
gwo'kutukengula, gira nyiitu tutakizi hemurwa.
7 Ku yukwo, mutakizi ki yikumba imigisi, nga kwo baguma baabo bâli kizi
gira. Mukuba, biyandisirwi kwokuno: «Yabo bandu, banatondeera ukuvwajagira, iri
bananywa bweneene. Ha nyuma, banayimuka, banatondeera ukukina bwalaafwe, mu
kugira íbitali nga byo.*»
8 Tutanakizi ki yifunda mu bushule, nga kwo baguma baabo bâli kizi gira, halinde
mu kati kaabo, ku lusiku luguma, mwanayami fwa abandu bihumbi makumi gabiri na
bishatu.
9 Tutanakizi ki gezagya Nahano, nga kwo baguma baabo bâli kizi gira, halinde
banakomwa ne'mijoka, banafwa.
10 Mutanakizi ki yidodombera Rurema, nga kwo baguma baabo bâli kizi gira,
banayitwa no'muganda Nakiminika.
11 Yibyo byoshi, ikyanya bikakoleka imwabo, byanayandikwa, gubaagage mugani
gwo'kutukengula, twe tukoli tuuziri mu siku ze'mberuuka.
12 Ku yukwo, ngiisi útoniri kwo asikamiri, ayiloleekeze bwija, atayiji kengeera agwa!
13 Mu magezo go muli mu longaga, ndaago ga'bandi batazindi longa. Na bwo Rurema
ali mwemeera, atangaleka mbu mugezibwe kwo mutashobwiri. Ee! Ikyanya mugakizi
gezibwa, Rurema agamùshoboleesa ukuyihangaana, halinde munagafuuke mwo.

Akashasha ka Nahamwitu, na'ke'mizimu

14 Ku yukwo e bakundwa baani! Mukizi yiyeka lwoshi ukuyikumba imigisi!
15 Bwo niinyu muhiiti ubwenge, mwenyene mugere ngiisi kwo namùbwira.
16 Ikyanya tuli mu tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu lyo'rusoozo lwo'bugashaane,
lyo tuli mu ba ne'ngoome mu muko gwa Kirisito. Na mu kukoojola umukate, lyo tuli
mu ba ne'ngoome na mu magala gaage.
17 Na kwo tulyagagi bingi, tweshi tuli mu shangiira gwogwo mukate muguma, kyo
kitumiri tweshi tuli mu ba magala maguma.

---

* **10:7 10.7** Kulyoka 32.6.

18 Mulolere umugani ku Bahisiraheeri. Mukuba, ikyanya bali mu tangira Rurema
amatuulo ku katanda, banagalye kwo, bali mu ba ne'ngoome ku byakoleka hi'gulu lyako.
19 Ka ndoziizi ukudeta kwa'matuulo, ngiisi kwo gali mu tangwa imwe'migisi, kiri
kindu? Nanga! Si kiri ne'migisi yonyene, kitali kindu!
20 Kundu kwokwo, ikyanya abapagaani bali mu tanga amatuulo gaabo, atakiri Rurema
ye bali mu gatangira. Si bali mu gatanga imwe'mizimu! Ndanaloziizi kwo mukizi ba
ne'ngoome ne'mizimu.
21 Bitamùzigiiri kwo mukizi nywa ku biri mu rusoozo lwa Nahano, mbu munashubi
nywa na ku biri mu rusoozo lwe'mizimu. Mutangakizi shangiira ku bya'kashasha ka
Nahano, mbu munashubi shangiira na ku bya'kashasha ke'mizimu!
22 Ka tuloziizi ukuteera Nahano uluugi? Kandi iri, ka mutoniri kwo twe tuhiiti imisi
ukumúhima?

Ngiisi kwo tugakoleesa ubushwekuule bwitu

23 Baguma, bali mu deta: «Twehe, tuhangwirwi ku byoshi!» Kundu kwokwo, bitali
byoshi íbiri mu gendukirana! Na kundu mwangahanguulwa ku byoshi, si byoshi bitali
mu tabaalana.
24 Hatagire mundu úgayihahalira yenyene. Si mukizi hahalira abandi.
25 Ngiisi nyama íziri mu guliisibwa mu tuguliro, mwangakizi zirya, mutanakizi
hizaanwa kwo ngeeka mwagira buligo.
26 Mukuba, «Ikihugo, na byoshi íbikiri mwo, biri bya Nahano.[†]»
27 Hali ikyanya umupagaani angamùlaalika kwo mugendi lya imwage, munabe
muloziizi ukugenda yo. Aaho! Mugendi lya ngiisi byo bagamùhakira! Mutanabe
ne'migangaanwe mbu ngeeka mwagira buligo, nanga!
28 Haliko, hali ikyanya umundu angamùbwira: «Iyi nyama, keera yatangwa ituulo
imwe'migisi.» Lyoki, mutaki gilye, gira lyo'yo mundu, atasigale ateezirwi ne'bihamba.
29 Yibyo bihamba, ndadeta kwo mwehe mwe mugabiteerwa. Si nadeta kwo hali
ikyanya uyo gundi ye wangabiteerwa.
Ngeeka, umundu angambuuza: «Kituma kiki ngweti ngatwirwa ulubaaja kwi'gambo
lirebe, na ngoli hangwirwi ukuligira? Uyo gundi, kundu agweti agateerwa ibihamba
hi'gulu lyabyo, bitandoziri!
30 Si byo ndi mu lya, ndi mu tanga kongwa hi'gulu lyabyo! Aahago! Kituma kiki ngi
gweti ngashembuulwa hi'gulu lyabyo?»
31 Nangashuvya: «Ngiisi byo ugakizi gira, kuba kulya, kandi iri kunywa, kandi iri
ngiisi bindi byoshi, ukizi bigira ku njira yo Rurema agakizi yivugwa mwo.»
32 Mu byoshi byo ugaagira, utakizi hubiisa umundu yeshi, aba Muyahudi, kandi iri
mupagaani, kandi iri mundu wa mwi'shengero lya Rurema.
33 Kiri na nienyene, ndi mu gira umwete gwo'kusimiisa abandu booshi, mu kati ka
byoshi. Ndanali mu yihahalira nienyene. Si ndi mu hahalira abandi booshi, gira lyo
nabo balonga ukukizibwa!

11

1 Kwokwo, mukizi nyigira kwo'mugani, nga kwo naani ndi mu guyigira ku Kirisito.

Ngiisi kwa'bakazi bagakizi huuna Rurema

2 Ngweti ngamùhuuza, bwo mukiri mu ngengeera mu kati ka byoshi. Kwokwo,
ikyanya n'gahaabwa amigirizo, na niinyu, nanayiji mùyigiriza go. Halinde buno, muki
gakulikiiri bwija.
3 Na buno, ndoziizi mumenye kwo Kirisito yi'twe lya ngiisi mushosi. Na ngiisi mushosi,
yi'twe lya mukaage. Na Rurema, yi'twe lya Kirisito.
4 Ku yukwo, iri umushosi angabwikira itwe ku kyanya ali mu huuna Rurema, kandi
iri ku kyanya ali mu tanga ubuleevi, iri keera ateeza Kirisito ishoni.
5 No'mukazi naye, iri angahuuna Rurema, kandi iri kutanga ubuleevi, buzira
kubwikira itwe lyage, iri naye keera ateeza yiba ishoni, anabaagage nga mukazi
úbezirwi akahala.
6 Ee! Iri umukazi atangabwika itwe lyage, akwiriiri akunguulwe akahala! Na
bwo'mukazi, ukubegwa akahala kuteeziri ishoni, kyo kitumiri akwiriiri akizi bwikira
itwe lyage.
7 Haliko umushosi, yehe atakwiriiri ukukizi libwikira, bwo ye riiri ne'njusho ya
Rurema. Ye nali mwo'bulangashane bwage. Si umukazi, yehe ali mu boneka
mwo'bulangashane bwa yiba!

[†] **10:26 10.26** Zaburi 24.1.

8 Ikyanya Rurema akabumba umushosi, atakamúlyosa mu mukazi. Si umukazi, ye
kalyosibwa mu mushosi.
9 Na kwakundi, umushosi atakabumbwa hi'gulu lyo'mukazi. Si umukazi, ye
kabumbwa hi'gulu lyo'mushosi.
10 Kyo kitumiri umukazi akwiriiri akizi bwikira itwe lyage, kibe kyereso kwo ali
mwi'dako lya yiba. Akizi libwikira, na bwa'baganda bamúbwini.
11 Na kwakundi, mu kati ka Nahano, umukazi ali mu yihega ku mushosi. No'mushosi
naye, ali mu yihega ku mukazi.
12 Mukuba, nga kwo'mukazi akalyosibwa mu mushosi, kwo na kwokwo no'mushosi
naye ali mu butwa no'mukazi. Na byoshi biri mu lyoka imwa Rurema.
13 Mutwagage uluhango mwenyene, iri umukazi akwaniini ukukizi huuna Rurema,
atanabwikiiri itwe lyage.
14 Kiri no'mushosi naye, ukukulikirana nga kwo akabumbwa, biteeziri ishoni ukukizi
hindiza umushaku.
15 Si ku mukazi, ukuhindiza umushaku, bwo bulangashane bwage! Mukuba,
akahaabwa umushaku hi'gulu lyo'kukizi bwikira itwe lyage.
16 Ne'ri umundu angalooza ukuhaliira ku yiri igambo, akwiriiri amenye kwo ndaagwo
gundi mugeeza gwo tuhiiti. Kiri na mu mashengero gooshi ga Rurema, ndaagwo gundi
mugeeza úguli ho.

Amahano hi'gulu lya'kashasha ka Nahano
(Mataayo 26.26-29; Mariko 14.22-25; Luka 22.15-20)

17 Na buno, ngola ngamùbiikira uluhango hi'gulu lye'mihumaanano yinyu. Si
hi'gulu lyayo, ndaakyo kindu kyo nangamùhuugiza kwo. Si imihumaanano yinyu, ho
yangamùtabiiri, ye kola mu mùshereeza!
18 Ubwa mbere, n'gayuvwa kwe'kyanya muli mu kuumana mwi'shengero, muli mu
yihandulana kwo. Nanayemeera kwo byangaba kwokwo.
19 Emwe! Yukwo kuyihandulana kwo, ku luhande luguma, kukwiriiri kumùbe mwo,
gira hayerekane ku bweranyange ngiisi ábakwaniini mu kati kiinyu!
20 Ikyanya muli mu kuumana, bitakiri byokulya bya'kashasha ka Nahano, byo muli
mu lya.
21 Mukuba, ikyanya muli mu birya, mutali mu lindirana. Si ngiisi muguma winyu
ali mu lunguula agaalya ibye'mwage yenyene! Kinatume baguma biinyu bali mu taaha
bashalisiri. Na'bandi, banataahe bakoli lalusiri.
22 Aaho! Ka mutahiiti inyumba zo mwangakizi liira mwo, no'kunywera mwo? Si
baguma biinyu, ikyanya batahiiti byo bagaalya, muli mu babonia ishoni, iri munakizi
gayiriza ni'shengero lya Rurema! Ndetage kuti? Ka nangamùhuuza ku byo muli mu
gira? Nanga! Bitangaziga!
23 Amigirizo go n'gahaabwa na Nahano, go na gaago niinyu, n'gamùyigiriza: Mu bulya
bushigi bwo Nahamwitu Yesu akatangwa mu bagoma baage, akayabiira umukate.
24 Ne'ri akaba keera atanga kongwa imwa Rurema, anagukoojola. Anadeta: «Yugu,
galyagagi magala gaani ágagatangwa hi'gulu liinyu. Mukizi gira kwoku, hi'gulu
lyo'kungengeera!»
25 Kwo na kwokwo, iri bakaba keera bayusa ukusheega, anayabiira no'rusoozo.
Anadeta: «Luno rusoozo, lulyagagi lwe'kihango kihyahya. Rurema agakikwiza mu
kuyona umuko gwani hi'gulu liinyu. Ngiisi kyanya mugakizi nywa íbiri mwo, mukizi
gira kwoku hi'gulu lyo'kungengeera!»
26 Kwokwo, ngiisi kyanya mugakizi lya umukate, munanywe na ku rusoozo, lyo
mugaaba mwamenyeesa ngiisi kwo Nahano akafwa, halinde ukuhisa ku kyanya agayija
kwo.
27 Kwokwo, iri umundu agaalya ku mukate gwa Nahano, kandi iri anywa ku rusoozo
lwage ku njira ítakwaniini, agaaba keera ahubira amagala ga Nahano, no'muko gwage.
28 Ngiisi mundu, akwiriiri atee yibuliriza bwija, abuli lya ku mukate, no'kunywera ku
rusoozo.
29 Mukuba, iri umundu angaba ali mu lya no'kunywa, anabe atanasobanukiirwi kwo
biri bya'magala ga Nahano, iri ayikululira ikihano yenyene.
30 Kyo kitumiri mu kati kiinyu, abandu bingi bakola mu jeejera, banakoli lwaziri.
Na'bandi keera bakafwa!
31 Haliko, iri twangagwanwa twayibuliriza twenyene, lyoki Rurema atangaki tuhana.
32 Na kwakundi, ikyanya Nahano ali mu tuhana, kuli mu ba naaho hi'gulu
lyo'kutukengula. Kwokwo, ikyanya abandu be'kihugo bagayiji hanwa, tutayiji kengeera
twahanirwa kuguma.

33 E beene witu! Ikyanya mugakizi kuumana hi'gulu lyo'kushangiira ibyokulya, mukizi
lindirana.
34 Ne'ri hangaba hali umundu úkoli shalisiri, akwiriiri atee lya imwage. Kwokwo,
lyo'kukuumana kwinyu kutayiji tuma mugaahanwa.
Amagambo ágasigiiri, ngayiji mùshuvya, mango nayija iyo munda imwinyu.

12

Ibigabi íbilyosiri imwo'Mutima Mweru

1 E beene witu! Ndoziizagi mumenye bwija hi'gulu lye'bigabi íbilyosiri imwo'Mutima
Mweru.
2 Muyiji kwe'kyanya mwâli ki riiri bapagaani, mwâli kizi haburwa, halinde mwanakizi
twalwa mu bye'migisi. Kundu kwokwo, iyo migisi imemiri.
3 Kwokwo, mukwaniini mumenye bwija, kwo ndaaye mundu úrongwirwi no'Mutima
gwa Rurema, mbu anaki dete kwo Yesu adaakwe! Ndaanaye úwangadeta kwo Yesu ye
Nahano, kútali ku njira yo'Mutima Mweru.
4 Ibigabi íbilyosiri imwo'Mutima Mweru, biri mwo kwingi-kwingi. Haliko Umutima
Mweru guli gwogwo-gwogwo.
5 Abandu banali mu kolera Nahano ku njira nyingi-nyingi. Haliko, Nahano ye yoyo
naaho.
6 Na kundu imikolwa ya Rurema iri mu kolwa ku njira nyingi, haliko yoyo Rurema ye
mu koleesa byoshi mu bandu booshi.
7 Umutima Mweru guli mu koleesagya ngiisi mundu kwage-kwage, halinde booshi
banakizi genduukirwa kuguma.
8 Muguma, Umutima Mweru guli mu múshoboleesa ukukizi deta amagambo
go'bwitegeereze. Gwogwo Mutima Mweru guli mu shoboleesa ugundi ukukizi deta
amagambo go'bumenyi.
9 No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi ba no'bwemeere. No'gundi,
gunamúshoboleese ukukizi kiza abalwazi.
10 No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi gira ibitangaaza. No'gundi, gu-
namúshoboleese ukukizi tanga ubuleevi. No'gundi, gunamúshoboleese ukukizi
sobaanura amagambo ágalyosiri imwa Rurema, na ágalyosiri handi-handi. No'gundi,
gunamúshoboleese ukukizi deta ku zindi-zindi ndeto. No'gundi, gunamúshoboleese
ukukizi sobaanura íbiri mu detwa mu kati kaazo.
11 Yibyo bigabi byoshi, biri mu koleesibwa na gwogwo Mutima Mweru muguma naaho.
Gunali mu bigabulira abandu nga ngiisi kwo guli mu shungika gwonyene.

Abakirisito bakizi kolerana nga magala maguma

12 Amagala, kundu gali mu ba gali maguma naaho, si gali mu ba ne'birumbu bingi. Na
kundu yibyo birumbu biri bingi, haliko biri mu ba bya magala maguma naaho. Kwokwo,
kwo biri na ku bya Kirisito.
13 Mukuba, tweshi tukagirwa magala maguma, mu kubatiizibwa ku gwogulya Mutima
Mweru muguma, tuba Bayahudi, kandi iri bandu be'gindi milala, tuba baja, kandi iri
tutali baja. Ee! Tweshi tukayonerwa kwo gwogwo Mutima Mweru muguma naaho.
14 Amagala, gatali mu ba ne'kirumbu kiguma naaho. Si gali mu ba ne'birumbu bingi.
15 Ngeeka ukugulu kwangadetaga: «Bwo niehe ndali kuboko, ndali kirumbu kya yaga
magala.» Aaho! Ikyanya kuli mu deta kwokwo, ka byangakoli tuma yukwo kugulu
kutagaki ba kirumbu kya'magala? Nanga!
16 Kandi, ngeeka ukutwiri kwangadetaga: «Bwo niehe ndali isu, ndali kirumbu kya
yaga magala.» Yibyo nabyo, bitangatuma ukutwiri kutagaki ba kirumbu kyago.
17 Amagala gooshi, nga gangabiiri isu, kuti kwo'mundu angaki yuvwa? Kandi iri
gangabiiri kutwiri, kuti kwo'mundu angaki bayiza?
18 Haliko, ibirumbu byoshi bya'magala, Rurema akatengeka ngiisi kiguma nga kwo
akalooza.
19 Nge'birumbu byoshi bya'magala byangabiiri kirumbu kiguma naaho, nga ndaakigo
magala ágakiri ho.
20 Si kwoku ibirumbu biryagagi bingi, na'magala gali maguma naaho.
21 Kwokwo, bitangaziga kwi'su libwire ukuboko mbu: «Ndali ni'goorwa lyawe!»
Ni'twe kwakundi, litangabwira amagulu mbu: «Ndali ni'goorwa liinyu!»
22 Si ibirumbu bya'magala íbiri mu boneka kwo biri mu bukaholwe, byebyo byo biri
mu ba na'kamaro ke'ngingwe.

23 Na ngiisi birumbu byo tuli mu bona kwo bitahiiti ulushaagwa, byebyo byo tuli mu
heereza ulushaagwa lwe'ngingwe. Ne'birumbu byo tuli mu bonaga kwo biri mu teezania
ishoni, byebyo byo tuli mu bwikiriza ingingwe.
24 Haliko, ibindi birumbu, bitali mu tuteeza ishoni, bitanahiiti igoorwa mwene
yiryo. Mukuba, ikyanya Rurema akabiika ibirumbu byoshi bya'magala kuguma, ngiisi
birumbu íbitâli hiiti ulushaagwa, byanaba byo agaheereza ulushaagwa lwe'ngingwe.
25 Kwokwo, ibirumbu bya'magala, bitakwiriiri ukukizi yihandulana kwo. Si bikwiriiri
bikizi hahalirana.
26 Ikyanya ikirumbu kiguma kiri mu libuuka, ne'byabo byoshi biri mu libuukira
kuguma. Ne'kyanya ikirumbu kiguma kiri mu kuzibwa, ne'byabo byoshi binasham-
baalire kuguma nakyo.
27 Kwokwo, na niinyu, mukola magala ga Kirisito. Na ngiisi muguma winyu akola
kirumbu kyago.
28 Mwi'shengero, Rurema akatee biika mwe'ndumwa. Ubwa kabiri, analibiika
mwa'baleevi. Ubwa kashatu, analibiika mwa'bigiriza. Ha nyuma, analibiika
mwa'bandu bo'kukizi gira ibitangaaza. Abuli libiika na mu bali ne'kigabi kyo'kukiza
abalwazi. Analibiika na mwa'bandu bo'kutabaalana. Analibiika na mwa'bimangizi.
Analibiika na mu bali mu deta ku zindi-zindi ndeto.
29 Aaho! Ka booshi ziryagagi ndumwa? Ka booshi bali baleevi? Ka booshi bali bigiriza?
Ka booshi bali mu giraga ibitangaaza?
30 Ka booshi bahiiti ikigabi kyo'kukiza abalwazi? Ka booshi bali mu deta ku zindi-zindi
ndeto? Ka booshi bali mu sobaanura íbiri mu detwa mu kati kaazo?
31 Si mwehe, mukizi fiitirwa mu kulooza ibigabi íbikuliiri ibyabo.
Na buno, ngola ngamùyereka injira nyiija bweneene íhimiri izaabo zooshi.

13

Tukizi kundana

1 Hali ikyanya nangakizi deta ku ndeto za'bandu, na ku za'baganda. Haliko, iri
nangaba mbuziri urukundo, ngaaba no'lubi nga lwa ngengere, kandi iri lwe'binjanja
íbiri mu jalala!
2 Hali ne'kyanya nangaba ne'kigabi kyo'kukizi tanga ubuleevi. Na mbe no'bumenyi
bwoshi, halinde na nzobanukirwe na ngiisi bumbishwa. Na mbe no'bwemeere bwo
nangabungiisa kiri na mwe'migazi. Haliko, iri nangaba mbuziri urukundo, ndali kindu!
3 Hali ne'kyanya nangatanga ibindu byani byoshi imwa'bakeni, na ndange kiri
na'magala gaani goonyene mbu gasingooke. Haliko, iri nangaba mbuziri urukundo,
iri ndaabyo nayunguka!
4 Uwo rukundo, ali mu yigendererana. Anali mu girirana bwija. Atali mu gwatwa
no'luugi. Atanali mu yihaya. Atanali mu yikangaata.
5 Uwo rukundo, ali mu shaagana. Si atali mu yikundirira. Atanali mu yagalwa duba.
Atanali mu biikirana umujina.
6 Atali mu siimira amabi, si ali mu shambaalira ibyo'kuli.
7 Ali mu gooyera mu kati ka byoshi. Anali mu yemeerana mu kati ka byoshi. Ali mu
langalirana mu kati ka byoshi. Anali mu yihangaana mu kati ka byoshi.
8 Urukundo, lutâye here! Si ukutanga ubuleevi, kwoki kwâye ki here. No'kudeta ku
zindi-zindi ndeto, nakwo kwâye ki here. No'bumenyi, nabwo bwâye ki here.
9 Mukuba, byo tuyiji buno, biri bya miharwa naaho. Ne'byo tuli mu tangirwa
kwo'buleevi, nabyo biri bya miharwa.
10 Si ikyanya íbitungiini bigayija, lyo íbitatungiini bigaahera.
11 Ikyanya nâli ki riiri mwana mwanuke, nâli kizi deta nga mwanuke. Ne'nzaliro
zaani, zâli ki riiri za'kaanuke. Na kundu nâli kizi tona nga mwanuke, haliko ikyanya
n'gaba ngola mushosi, yibyo byoshi bya'kaanuke nanabijanda.
12 Buno tukiri mu bona ngo'mundu wo'kuyiringuuza mu kilolero. Haliko ha nyuma,
twâye bone masu ku gandi! Buno byo nyiji, bikiri bya miharwa naaho. Haliko ha nyuma,
ngaamenya byoshi, nga kwo Rurema anyiji lwoshi.
13 Kwokwo, halyagagi amagambo gashatu ágagayama ho: ubwemeere,
no'mulangaaliro, no'rukundo. Haliko írikuliiri yago gaabo, urukundo.

14

Ukutanga ubuleevi kuhimiri ukudeta ku zindi-zindi ndeto

1 Mukizi gira umwete gwo'kukundana! Na kwakundi, mukizi looza ibigabi íbilyosiri
imwo'Mutima Mweru, ne'ngingwe, ikigabi kyo'kutanga ubuleevi.

2 Umundu, iri angaba ali mu deta ku zindi-zindi ndeto, atali mu zideta na'bandu.
Ndaanaye mundu úwangabisobanukirwa, bwo bibishamiri. Si ali mu zideta na Rurema
yenyene, mu kati ko'mutima.
3 Haliko, iri umundu angatanga ubuleevi, yeki ali mu ba abwira abandu amagambo
go'kubayubaka. Ganali ga kubakania umutima, no'kubaholeeza.
4 Umundu, iri angadeta ku zindi-zindi ndeto, ali mu yiyubaka yenyene. Si iri angakizi
tanga ubuleevi, yehe ali mu ba ayubaka ishengero lyoshi.
5 Nangaloziizi kwo mweshi mukizi deta ku zindi-zindi ndeto. Haliko ingingwe,
nangalooza kwo mweshi mukizi tanga ubuleevi. Ee! Umundu, iri angaba ali mu tanga
ubuleevi, ye kuliiri úli mu deta ku zindi-zindi ndeto. Kundu kwokwo, iri umundu
angazideta, anayami zisobaanura, halinde ni'shengero linayubakwe, kwoki zangaba
na'kamaro.
6 E beene witu! Nga nangayija iyo munda imwinyu, na ndondeere ukudeta ku
zindi-zindi ndeto, bikagi byo mwangaki genduukirwa mwo? Si ndaabyo! Haliko, iri
nangayiji mùbishuulira íbishubi bishamiri, lyoki mwangagenduukirwa! Mwangana-
genduukirwa, iri nangamùleetera ubumenyi, kandi iri ubuleevi, kandi iri amigirizo.
7 Kiri ne'birugu íbitali mwo'bugumaana, nga muteera-teera kandi iri ululanga, iri
batangabilasa bwija, umundu atangamenya ulwimbo lwo bagweti bagaalasa.
8 Ne'kibuga kwakundi, iri kitangalongeera bwija, ndaaye úwangayitegaanura mbu
agende mwi'zibo.
9 Kwokwo, kwo biryagagi ne'mwinyu. Kuti kwa'bandu bangasobanukirwa ne'byo muli
mu deta, mutanali mu deta amagambo ágayijikiini? Si mugaaba nga muli mu teerera
imbira mu munyaga!
10 Mu mahanga gooshi, muli indeto za kwingi-kwingi. Na ngiisi nguma iri mu
menyeekana imwa beene yo.
11 Umundu, iri angadeta indeto yo ndayiji, iri aba kinyamahanga imwani. Na naani,
na mbe kinyamahanga imwage.
12 Kwokwo, na niinyu, bwo mukoli fitiirwi mu kukizi looza ibigabi íbilyosiri
imwo'Mutima Mweru, mukizi fiitirwa bweneene mu kukoleesa ibigabi íbigayubaka
ishengero.
13 Umundu, iri angakizi deta ku zindi-zindi ndeto, akwiriiri ahuune Rurema
amúheereze ne'kigabi kyo'kukizi zisobaanura.
14 Mukuba, iri nangadeta na Rurema ku zindi-zindi ndeto, iri umutima gwani gwo
gwamúdesa. No'bwenge bwani, bunabe ndaabyo bwagira.
15 Kwokwo, ngirage kuti? Ngakizi huuna Rurema ku mutima gwani. Na mbuune na
ku bwenge bwani kwakundi. Na ku luhande lwo'kuyimba, ngakizi yimba ku mutima
gwani. Ngakizi yimba na ku bwenge bwani kwakundi.
16 Hali ikyanya wangaba uli mu yivuga Rurema ku mutima gwawe naaho, iri unatanga
kongwa. Na yaho, hanabe ugundi útakaniri. Aaho! Iri angaba atasobanukiirwi na byo
uli mu deta, kutagi kwo angadeta «Bikizi ba kwokwo!»
17 Kundu wangaba ugweti ugatanga kongwa bwija, uyo winyu atangayubakwa.
18 Nayivuga Rurema bwo ndi mu deta ku zindi-zindi ndeto bweneene ukumùhima
mweshi.
19 Kundu kwokwo, ku kyanya ngola mwi'shengero, nangasiima ukubwira abandu
amagambo gataanu go bagayuvwa, banalonge ukuyigirizibwa, ho nangadeta amagambo
bihumbi ikumi ge'zindi-zindi ndeto.
20 E beene witu! Mutakizi ki yitoneesa nga baana baanuke! Ku luhande lwa'mabi,
kube kwo mugakizi yigira nga baana baanuke. Si ku nzaliro ziinyu, mukizi yisaliza nga
ábakoli kaniri.
21 Mu Maaja biyandisirwi kwokuno:
«Nahano adesiragi kwokuno:
“Yaba bandu, ngabaganuulira ku njira ye'binyamahanga.
Ee! Bali bandu bo'kudeta ku zindi-zindi ndeto.
Kundu kwokwo, bataganyuvwiriza.*”»
22 Ku yukwo, izindi-zindi ndeto kiri mu ba kyereso imwa ábatayemiiri Rurema. Si
zitali mu ba hi'gulu lya ábakoli múyemiiri. Haliko ukutanga ubuleevi, kwohe kuli mu
yubaka ábakoli múyemiiri. Si kutali mu yubaka ábatamúyemiiri.
23 Hali ikyanya abandu bi'shengero bangakuumana, na booshi banatondeeze ukudeta
ku zindi-zindi ndeto. Hanayiji yingira ábatakaniri, kandi iri abapagaani. Aaho! Ikyanya
bamùyuvwa, ka batangadeta kwo mukoli sirehiri!

---

* **14:21 14.21** Hisaaya 28.11-12.

24 Haliko, iri umundu angagwana abandu booshi bagweti bagatanga ubuleevi, ka
yubwo buleevi butangayami múyemeeza kwo ali munabyaha? Mukuba, byoshi byo
agayuvwa bigayami mútwira ulubaaja.
25 Uyo mundu, iri angaba abishiri ubumbishwa, yubwo buleevi bunabubishuule,
halinde anafukame, anayikumbe Rurema, iri anadeta: «Ku kasiisa Rurema ali mu kati
kiinyu!»

Tukizi yitonda mu kukoleesa ibigabi byo'Mutima Mweru

26 E beene witu! Kwokwo, tudetage kuti? Ikyanya muli mu kuumana, muguma
winyu angaba ali no'lwimbo lwo'kuyimba. Ugundi anabe ni'gambo lyo'kuyigiriza.
Ugundi anamenyeese íbishubi bishamiri. Ugundi anadete ku zindi-zindi ndeto. Ugundi
anazisobaanure. Yibyo byoshi, mukizi bigira ku njira yo byangayubaka mwi'shengero.
27 Ne'ri hangaba hali abandu bo'kudeta ku zindi-zindi ndeto, hatabe ingingwe
ya'babiri, kandi iri bashatu. Na mu kuzideta, bakwiriiri bakizi deta muguma-muguma.
Hanabe no'mundu wo'kuzisobaanura.
28 Uyo wo'kuzisobaanura, iri atangaboneka, uyo wo'kuzideta akwiriiri ahulike,
anazidetere mu mutima gwage naaho, bo na Rurema.
29 Ne'kyanya bagatanga ubuleevi kwakundi, habe babiri, kandi iri bashatu. Yubwo
buleevi bwabo, abandi banabugere ku bwitonde.
30 Na mu babwatiiri, iri umundu angayigulirwa igambo, uyo wabo úgweti úgaadeta,
akwiriiri ahulike.
31 Mweshi mwangatanga ubuleevi. Haliko, abe muguma-muguma, halinde lya'bandu
booshi bakizi yigirizibwa, banakanibwe imitima.
32 Abaleevi ba Rurema, bakwiriiri bakizi yitegeereza ku buleevi bwabo.
33-34 Mukuba, Rurema atali wa kuleeta ulunganga. Si ali wa kuyerekana ingoome!
Ikyanya mugakizi kuumana mwi'shengero, abakazi bakwiriiri bakizi hulika, nga kwo
biri mu ba mu gandi mashengero gooshi ga Rurema. Batahangwirwi ukukizi deta mwo.
Bakizi yama basimbahiri, nga kwo bidesirwi mu Maaja.
35 Ne'ri bangaba bali ne'kibuuzo, bakwiriiri bagendi kibuuza bayiba mu nyumba
zaabo. Mukuba, umukazi ukukizi deta mwi'shengero, ziri ishoni.
36 Aaho! Ka mutoniri kwi'gambo lya Rurema likatondeerera imwinyu? Kandi iri, ka
mwehe naaho mwe likahikira?
37 Iri wangayibona kwo uli muleevi, kandi kwo uli ne'kigabi kirebe íkilyosiri
imwo'Mutima Mweru, ukwiriiri umenye kwo ngiisi byo namùyandikira hano, luli
lubaaja ukulyoka imwa Nahano yenyene.
38 Iri umundu atangalutwaza, naye mutakizi mútwaza.
39 Kwokwo, e beene witu! Mukizi fiitirwa mu kutanga ubuleevi. Na kwakundi,
mutakizi lahiza abandu kwo batadete ku zindi-zindi ndeto.
40 Byoshi bikwiriiri bikizi girwa ku njira íkwaniini, na mu kati ko'bwitonde.

15

Akasiisa ko'kuzuuka kwa Kirisito

1 E beene witu! Keera n'gamùyigiriza hi'gulu lye'Myazi Miija, mwanagiyakiira. Yo
munakoli sikamiri mwo. Kwokwo buno, ndoziizi ukumùkengeeza yo.
2 Ne'ri mwangakizi gikania, ukukulikirana na ngiisi kwo n'gamùyigiriza yo,
igamùkiza. Buzira kwokwo, ukugiyemeera kwinyu, kugaaba kwa busha.
3 Amigirizo mahamu go n'gahaabwa, go na gaago niinyu n'gayiji mùyigiriza, kwo
Kirisito akafwa hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha biitu, ukukulikirana na íbiyandisirwi mu
Mandiko Meeru.
4 Anaziikwa. Halikago, ku lusiku úlugira izishatu, anazuuka. Bikaba nga kwo
biyandisirwi mu Mandiko Meeru.
5 Anatee hulukira ku Keefa. Abuli hulukira na ku ndumwa zooshi kwo zâli riiri ikumi
na zibiri.
6 Ha nyuma, anahulukira na ku bandi beene witu kinaliguma, banâli tambusiri
magana gataanu. Mu kati kaabo, abingi bakiri ho. Haliko, abandi keera bakafwa.
7 Ha nyuma, anahulukira na ku Yakobo. Abuli hulukira na ku zindi ndumwa zooshi.
8 Ne'ri hakazinda, naani anambulukira kwo. Nanaba nga úkabutwa ku kyanya íkitali
nga kyo.
9 Mukuba, mu kati ke'ndumwa zooshi, nie toohiri. Ndanakwiriiri kiri no'kudetwa kwo
ndi mu kati kaazo. Mukuba, nâli kizi libuza ishengero lya Rurema.
10 Halikago, Rurema anambonera ulukogo, kyanatuma ngaaba nga kwokuno ndi.
No'lukogo lwo akambonera, lutakafwa ubusha. Mukuba, nie ndi mu yitubanula mu

kukolera Rurema, ukuhima izindi ndumwa zooshi. Kundu kwokwo, ndâli nienyene nie
wâli kizi kola. Si Rurema ye wâli kizi ngashaanira mu kukola.
11 Gaago migirizo, go tuli mu yigiriza, ímba niehe, kandi iri yizo zindi ndumwa. Go
na gaago, go mukanayemeera.

Nyiitu tugazuuka mu bafwiri

12 Bwo tuli mu yigiriza kwo Kirisito keera akazuuka mu bafwiri, kutagi baguma biinyu
bakiri mu deta kwo abafwiri batagazuuka?
13 Nga kwangabiiri kwo abafwiri batagazuuka, iri kiri Kirisito naye atakazuuka.
14 Ne'ri Kirisito angabiiri atakazuuka, kiri no'kuyigiriza kwitu hi'gulu lyage, kulyagagi
kwa busha. Kiri no'kumúyemeera kwinyu, nakwo kwangabiiri kwa busha!
15 Na kwakundi, twangabonesiri kwo tuli mu tanga ubumasi bwe'bibeesha hi'gulu
lya Rurema. Mukuba, tuli mu deta kwo keera akazuula Kirisito mu bafwiri. Haliko iri
kwangabiiri kwo abafwiri batagazuuka, iri Kirisito naye, Rurema atakamúzuula.
16 Ee! Nga kwangabiiri kwo abafwiri batagazuuka, iri Kirisito naye atakazuuka.
17 Ne'ri Kirisito angaba atakazuuka, iri yukwo kumúyemeera kwinyu kuli kwa busha.
Nga munaki terekiiri mu byaha biinyu.
18 Kiri na booshi ábakoli gwejiiri mu lufu mu kati ka Kirisito, nga nabo bateresiri
lwoshi.
19 Nga twangalangaliiri Kirisito ku bya mu burambe bwitu hano mu kihugo naaho,
nga bangatuboniiri indengeerwa ukuhima abandi booshi!
20 Halikago, ku kasiisa Kirisito keera akazuuka mu bafwiri. Ee! Mu booshi ábagwejiiri
mu lufu, ye katangi tee zuuka.
21 Mukuba, nga kwo'lufu lukaleetwa no'mundu muguma, kwo na kwokwo no'kuzuuka
kwa abafwiri nakwo kukaleetwa no'gundi mundu muguma.
22 Nga kwo Hadamu ye tumiri abandu booshi bali mu fwa, kwo na kwokwo Kirisito
naye ye tumiragi abandu booshi bagaaba bali bagumaana.
23 Ngiisi muguma ali ne'kyanya kyage kyo'kuzuuka. Mukuba, Kirisito ye katangi
zuuka. Ne'kyanya agashubi yija, abandu baage nabo bakabuli zuuka.
24 Yibyo, bigakoleka ku lusiku lwe'mberuuka. Haaho, Kirisito agashereeza abatwali
booshi, na'banabushobozi booshi, na'banamisi booshi. Akabuli sikiiriza Yishe Rurema
ubwami.
25 Bikwiriiri Kirisito agenderere ukukizi twala, halinde ukuhisa ku kyanya Rurema
agabiika abagoma baage booshi mwi'dako lya'magulu gaage.
26 No'mugoma úgazindi shereezibwa, ye Narufu.
27 Mukuba, «Rurema akabiika byoshi mwi'dako lya'magulu gaage.*» Kundu
biyandisirwi kwo byoshi bikabiikwa mwi'dako lya Kirisito, halikago bibonekeriiri kwo
Rurema yenyene atali mwi'dako lyage. Mukuba, Rurema yenyene ye kabiika byoshi
mwi'dako lya Kirisito.
28 Ne'kyanya Rurema agaaba keera abibiika mwi'dako lyo'Mwana wage, lyo'yo Mwana
naye agayibiika mwi'dako lya Rurema, gira lyo Rurema aba ye gatwala lwoshi, hi'gulu
lya byoshi.
29 Aaho! Nga kwangabiiri kwa'bafwiri batagazuuka, kutagi kwo bigaaba imwa ábali
mu batiizibwa hi'gulu lyabo? Na kituma kiki abandu bakiri mu batiizibwa hi'gulu lya
abafwiri?
30 Kiri na twenyene, kituma kikagi twangaki zeera ho twangasiga amatwe giitu?
31 E beene witu! Mumenye bwija kwo ndi mu zeera ho nangasiga itwe lyani. Yibi biri
ukuli, nga kwo biri byo'kuli kwo nimùshambaliiri mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito.
32 Kiri ne'kyanya n'galwa na zirya nyamiishwa ndangi mu kaaya ke'Hefeso, bikagi byo
nangaki yungusiri, íngilwe nazo hi'gulu lye'bya hano mu kihugo naaho?
Nga kwangabiiri kwo abafwiri batagazuuka,
«Tukizi lya, iri tunanywa!
Si kusheezi tugaafwa!†»
33 Mutakizi ki haburwa! «Abandu biija, ikyanya bali mu komeerana na'babi, lyo bali
mu sherebera.»
34 Kwokwo, mukebukwe nga kwo bimùkwiriiri. Munatwikire ku byaha! Mukuba, mu
kati kiinyu, mukiri bandu baguma ábatayiji Rurema. Na íbitumiri nadetaga kwoku,
hi'gulu lyo'kumùbonia ishoni.

Ngiisi kwa'magala giitu gagaaba mu kuzuuka

---

* **15:27 15.27** Zaburi 8.6. † **15:32 15.32** Hisaaya 22.13.

35 Ngeeka mundu muguma angabuuza: «Ikyanya abafwiri bagazuuka, kugaaba kuti?
Baganazuuka na'magala maki?»
36 Yibyo bibuuzo, biri bya buhwija! Si imbuto zo muli mu byala zitangazuuka, zítazi
ba nga zafwa!
37 Na kwakundi, tutali mu byala imbuto ízikoli meziri. Si tuli mu byala indete, ziba za
ngano, kandi iri za zindi mbuto.
38 Na ha nyuma, Rurema anaziyambike kwa'magala nga kwo ali mu shungika. Na
ngiisi mbuto, ali mu giyambika gaayo-gaayo magala.
39 Iminyofu kwo iri yoshi, itali yo miguma. Iminyofu ya'bandu, iri kwayo. Na
ye'nyamiishwa, iri kwayo. Na yo'tunyuni, iri kwayo. Na ye'fwi, iri kwayo.
40 Na kwakundi, íbiri kwi'gulu bihiiti agaabyo magala. Na íbiri hano mu kihugo,
nabyo bihiiti agaabyo magala kwakundi. Amagala ge'biri kwi'gulu, gahiiti ubwago
bulangashane. Na'magala ge'biri mu kihugo, nago gahiiti ubwago.
41 Hali ubulangashane bwi'zuuba. Hali na bwo'mwezi. Hali na bwe'ndonde. Na ngiisi
ndonde, nayo ihiitagi ubwayo-bwayo bulangashane.
42 Kwokwo, kwo bigaaba na mu kuzuuka kwa abafwiri. Ikyanya amagala gali mu
ziikwa, gali mu ba ga kushereera. Si mu kuzuulwa, gâye be ga kulama!
43 Mu kuziikwa, gali mu ba ga kunenuukwa. Si mu kuzuulwa, gâye be
no'bulangashane! Mu kuziikwa, gali mu ba mu bukaholwe. Si mu kuzuulwa, gâye
be no'bukalage.
44 Mu kuziikwa, gali mu ba gakiri magala ga hano mu kihugo. Si mu kuzuulwa, gâye
be gakola ge'byo'mutima!

Halyagagi amagala ga mu kihugo. Hali na ge'byo'mutima.
45 Biri nga kwo biyandisirwi kwokuno: «Umundu wa mbere Hadamu, akaba kiremwa
kigumaana.[‡]» Halikago «Hadamu muzinda»[§] yehe akaba mutima, ye nali mu haana
ubugumaana.
46 Kwokwo, ibyo'mutima bitali byo bikatangi ba ho. Si ibya mu kihugo, byo bikatangi
ba ho. Yibyo byo'mutima, nabyo byabuli ba ho.
47 Uyo mundu wa mbere, akalyosibwa mu luvu. Si uwa kabiri, yehe akalyoka
mwi'gulu!
48 Kwokwo, booshi aba mu kihugo, bali nga Hadamu, bwo akalyosibwa mu luvu. Si
ngiisi aba mwi'gulu, boohe, bali nga Kirisito, bwo akalyoka mwi'gulu.
49 Nga kwoku tuki shushiini na Hadamu, bwo akalyoka mu luvu, kwokwo twâye ki
shushaane na Kirisito, bwo akalyoka mwi'gulu.
50 E beene witu! Namùbwira ku bweranyange kwo ngiisi íbiri ne'minyofu no'muko,
bitangaziga kwo biyingire mu bwami bwa Rurema. Mukuba, ibyo kushereera,
bitangaziga kwo bikizi yama ho.
51 Yuvwagwi! Ngola ngamùmenyeesa íbishubi bishamiri. Tutali tweshi kwo
tugagwejera mu lufu. Si baguma biitu bagayami hindulwa
52 ku hyanya hiniini. Bigaaba nga kugohya, ku kyanya ikibuga kizinda kigadihirizibwa.
Na mango ikibuga kidihirizibwa, lyo abafwiri bagazuuka. Banabe batakiri bo'kushubi
fwa. Tweshi tunahindulwe!
53 Mukuba, ibyo kushereera, bikwiriiri biyambikwe amagala ágatâye ki shereere. Na
kundu byâli riiri bya kufwa, haliko bigayama ho.
54 Ikyanya ibyo kushereera no'kufwa bigaaba keera byayambikwa amagala go'kuyama
ho, li'gambo ligaaba keera lyakoleka, íriyandisirwi kwokuno: «Narufu keera amirwa!
Anahimwa lwoshi![*]»
55 «E Narufu, leero kuhima kwawe kulyagagi hayi?
No'bushobozi bwawe bwo'kukomana, nabwo buli hayagi?[†]»
56 Ulufu, luli mu longa ubulyo bwo'kutukoma ku njira ye'byaha. Ne'byaha nabyo, biri
mu longa imisi ku njira ye'Maaja.
57 Haliko Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ali mu tuhimira ku njira ya Nahamwitu Yesu
Kirisito!
58 Kwokwo, e beene witu bakundwa! Mukizi yama musikamiri! Hatanagire kindu
íkigamùjungubania. Mukizi fiitirwa lwoshi mu kukolera Nahano, bwo muyiji-yiji kwo
ngiisi byo muli mu yitubanula kwo mu kati kaage, bitagaafwa ubusha.

---

‡ **15:45 15.45** Ndondeko 2.7. § **15:45 15.45** *Hadamu muzinda* Yesu Kirisito. * **15:54 15.54** Hisaaya 25.8.
† **15:55 15.55** Hosheya 13.14.

16

Ibindu byo'kugendi tabaala Abakirisito

1 Na buno, namu detaga hi'gulu lye'kitoolo kyo'kugendi tabaala abandu ba Rurema.
Mukizi gira nga kwokulya keera n'gabwira abandu ba mu mashengero ge'Galatiya.
2 Ku ngiisi ulwi'yinga, ngiisi muguma winyu akizi handula ku bindu byo alonga,
anabisingule. Kwokwo, mango nayija iyo munda imwinyu, hataki be igoorwa
lyo'kubikuumania.
3 Ku yikyo kyanya, mutoolage abandu mu kati kiinyu. Naani, na mbaheereze amaruba
go'kugendi bamenyeesa. Niinyu, mukabaheereze kirya kitoolo, bagendi kisikiriza
abandu be'Yerusaleemu.
4 Ne'ri byangaboneka kwo naani ngwiriiri ngende yo, tunagendanwe.

Ishungi za Pahulu

5 Ngayija iyo munda imwinyu. Haliko ngatee lenga i Makedoniya. Mukuba, ho ngoli
shungisiri kwo ngalenga.
6 Na mango nahika imwinyu, hali ikyanya nangamala ye'siku. Ee! Nangamalira
ye'kyanya kyoshi kye'mbeho. Kwokwo, lyo mukalonge ukundabaala ku lugeezi lwani,
ngiisi ho nangayiji genda.
7 Si buno, ndaloziizi ukulunguli yiji mùbona. Mukuba, hali ikyanya lwangaba lugeezi
lwa mulindi-mulindi. Na ndangaliiri kwo ngaki yiji mala isiku nyingi iyo munda, iri
Nahano angambanguula.
8 Ngiri hano mu kaaya ke'Hefeso, halinde ukuhisa ku lusiku lwe'Pendekosite.
9 Mu kano kaaya, ngoli yiguliirwi mwo'mulyango gwo'kukola mwo'mukolwa muhamu.
Gunalyagagi gwa kamaro bweneene, kundu abandu bingi bagweti bagaagira mbu
bambangirire.
10 Ikyanya Timoteyo agayija imwinyu, hatagire mundu yeshi úgamúyobohya.
Mukuba, naye ali mu kolera Nahano, nga kwokuno naani ndi mu múkolera.
11 Ku yukwo, mutamúgayirize! Haliko mukamútabaale ku lugeezi lwage mu kati
ko'mutuula, halinde akalonge ukugalukira ino munda ndi. Mukuba, twe na beene witu,
tumúlindiriiri.
12 Mwene witu wa Hapoolo kwakundi, keera namúyinginga bweneene kwo ayije
iyo munda imwinyu, kuguma na'bandi beene witu. Halikago, analahira lwoshi kwo
atagayija yo buno. Kundu kwokwo, agaki yija yo naaho, mango alonga ubulyo.

Amagambo go'kusezerana

13 Mukizi ba masu! Munabe musikamiri mu bwemeere! Munayamage muli bikalage,
buzira kuyoboha.
14 Ngiisi byo mugakizi gira, mukizi bigira mu kati ko'rukundo.
15 Muyiji kwo mu kihugo kyoshi kye'Hakaya, Setefaano kuguma na'bandu ba mu
nyumba yage, bo bakaba ba mbere ukuyemeera Yesu. Banafitiirwi bweneene mu kukizi
kolera abandu ba Rurema. E beene witu! Namúyinginga,
16 abandu mwene yabo, mukizi basimbaha! Mukizi simbaha na'bandi booshi bo tuli
mu yitubanula kuguma mu kukola guno mukolwa.
17 Nashambaala bweneene, bwo Setefaano akolaga hano, kuguma na Foritunato, na
Hakahiko. Mukuba, bo bagweti bagandabaala ho mwangandabiiri.
18 Keera banamboleeza mu mutima. Baholeeza ne'mitima yinyu kwakundi. Abandu
mwene yabo, bakwiriiri bamenyeekane.
19 Abandu ba mu mashengero ge'Haziya bamùlamusa. Hakila na Pirisila, nabo
bamùlamusa bweneene kwi'ziina lya Nahano, kuguma na'bandu bi'shengero ábali mu
kuumana mu nyumba yabo.
20 Abandi beene witu booshi, kwo bali hano, nabo bamùlamusa. Mukizi lamusania
ku njira íkwaniini, mu kati ko'rukundo.*
21 Niehe Pahulu, nie namùyandikira guno musingo no'kuboko kwani.
22 Umundu, iri angalahira ukukunda Nahano, adaakwe!
E Nahamwitu! Uyijage!
23 Nahano Yesu akizi yama, ali mu mùgashaanira!
24 Urukundo lwani, luyamiri kuguma na niinyu mweshi, mu kati ka Yesu Kirisito.

---

* **16:20 16.20** *mu kati ko'rukundo*Mu kigiriki bidesiri «Mukizi lamusania mu kunyunyugutana».

Amaruba ga kabiri ga Pahulu imwa' Bakorindo

Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini ngiisi kwo Pahulu akola mu yibulanira yenyene imbere li'shengero, mu kubayereka ngiisi kwo âli kizi libuuka hi'gulu lya Kirisito, ganali mu yerekana ngiisi kwo ali Mukirisito wo'kuli.

Ganayerekiini ngiisi kwo tuli mu longa ubulangashane mu kunywana na Kirisito. Na kundu tuli mu ba nga birugu bi'bumba, haliko Rurema angaki gira umukolwa gwage mu kati kiitu.

Yaga maruba, ganganatengekwa mwe'miteeko ishatu:

Mu bigaajo 1–7, Pahulu ali mu menyeesa ngiisi kwo aholeezibwa, mu kuyakiira amaruba ga'Bakorindo ku njira ya Tiito. Anali mu yerekana ubulangashane bwe'Kihango Kihyahya.

Mu bigaajo 8–9, Pahulu ayereka Abakorindo ngiisi kwo bakwaniini ukuyusa ukukuumania ibindu, bibe ibiringiini ku kyanya agayija.

Mu bigaajo 10–13, Pahulu ali mu yibulanira imbere lya'Bakorindo, buzira kuyoboha. Ayerekana ngiisi kwo agayija ngana, buzira kutinda.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 2 Bakorindo 4.7-9: «Ibya Kirisito, biryagagi bya'kamaro bweneene! Kundu kwokwo, bitutuuziri mwo nga mu birugu bi'bumba. Kwokwo, lyo'bushobozi bwage bwa'kahebuuza buyerekanwa ku bweranyange kwo bulyosiri imwa Rurema. Si butalyosiri imwitu! Twehe, kundu tuli mu humbatazibwa imbande zooshi, si tutali mu humbatala! Na kundu tuli mwe'migangaanwe, si tutali mu yihebuura! Na kundu tuli mu libuzibwa bweneene, si Rurema atali mu tujandirira! Na kundu tuli mu gomoolwa haashi, si tutali mu fwa!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro: Pahulu ayerekana ngiisi kwo aholeezibwa, na ngiisi kwo ali ndumwa (1–7)

b) Abakirisito bakwaniini batabaale abaabo Bakirisito i Yerusaleemu (8–9)

c) Pahulu ayerekana ngiisi kwo ali ndumwa yo'kuli (10–13)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyosiri imwani, nie Pahulu. Ndi ndumwa ya Yesu Kirisito ku bulooze
bwa Rurema. Twe na mwene witu wa Timoteyo, twe twamùyandikira, mwe bandu
bi'shengero lya Rurema lya mu kaaya ke'Korindo, kuguma na'bandu booshi ba Rurema
ba mu poroveesi ye'Hakaya.
2 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Banakizi
mùheereza no'mutuula!

Pahulu aholeezibwa

3 Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito, ahuuzibwe! Mukuba, ye na daata. Ali
mu kizi yuvwiranwa indengeerwa, anali mu holeezania.
4 Ngiisi kyanya tuli mu longa amakuba, Rurema ali mu tuholeeza. Kwokwo, nyiitu,
ikyanya abandi bali mu galonga, lyo nabo tuli mu baholeeza.
5 Kundu tuli mu longaga amalibu mingi bweneene mu kati ka Kirisito, haliko tunali
mu holeezibwa bweneene mu kati kaage.
6 Ikyanya tuli mu ba tukoli shengusiri, biri mu ba hi'gulu liinyu, halinde mukalonge
ukuholeezibwa, munakizibwe. Mukuba, ikyanya tuli mu holeezibwa, lyo na niinyu muli
mu holeera. Kyo kitumiri mugalonga ukugooyera mu malibu. Ganali gaago nyiitu tuli
mu longa.
7 Tukoli hiiti umulangaaliro hi'gulu liinyu, gunasikamiri bweneene. Mukuba, kundu
mugweti mugalibuuka kuguma na nyiitu, tuyiji kwo muganaholeezibwa, nga kwo nyiitu
tuli mu holeezibwa.
8 E beene witu! Tuloziizi mumenyage bwija ngiisi kwo tukalibuuka bweneene mu
poroveesi ye'Haziya. Yago malibu gâli tukayiri bweneene, halinde twenyene tutangaki
gagooyera mwo! Twanayami yihebuura kwo tukola tugaasiga ya'matwe giitu.
9 Ee! Twâli langaliiri kwo tugayitwa naaho. Bikaba kwokwo, gira lyo Rurema abe ye
tugakizi yegamira, bwo ye mu zuula abafwiri. Si tutakizi yiyegamira twenyene.
10 Ku kyanya twâli kolaga imbere lyo'lufu, Rurema anatukiza. Ye tunabiisiri
kwo'mulangaaliro kwo agagenderera ukutukiza.

11 Na niinyu, mugweti mugatutabaala mu kutuhuunira imwa Rurema. Yago mahuuno,
Rurema agagashuvya, mu kukizi tulanga, halinde lya'bandu bingi bagakizi múyivuga
hi'gulu liitu.

Íbikatuma Pahulu agahindula ishungi zaage

12 Twehe, halyagagi byo tuli mu yiyuvwa kwo. Mukuba, imitima yitu igweti
igatutangira ubumasi kwo tutuuziri ku njira íkwaniini imbere lya Rurema. Tutanali
balyalya. Kwokwo, kwo tutuuziri mu kihugo, ne'ngingwe mu kati kiinyu. Tutali mu
koleesa ubwenge bwe'kihugo. Si tulangaliiri kwo tugakizi gashaanirwa na Rurema
yenyene!

13-14 Kiri na mu maruba giitu, tugweti tugamùyandikira naaho amagambo go
mwangasoma, munayami gasobanukirwa. Kundu mutazi tumenya nga ngiisi kwo tuli,
ndangaliiri kwo mugaki tumenya lwoshi. Kwokwo, ikyanya Nahamwitu Yesu agagaluka,
lyo mulonga ukuyiyuvwa hi'gulu liitu, nga kwo nyiitu tugayiyuvwa hi'gulu liinyu.

15 Bwo nâli langaliiri kwokwo, kyanatuma ikyanya nâli riiri mu lugeezi, nanashungika
kwo ngatee lenga iyo munda imwinyu, gira lyo mukalonge ukugashaanirwa ubugira
kabiri.

16 Ee! Nâli shungisiri kwo ngatee lenga imwinyu, mu kugenda i Makedoniya. Na
mu kugaluka, na njubi yiji lenga yo, gira mulonge ukundabaala ku lugeezi lwani
lwo'kugenda i Buyahudi.

17 Aaho! Ka mutoniri kwo kushungika kwani, kwâli riiri kwa lujandi-jandi? Ka ngweti
ngashungika nga bandu be'kihugo, mu kutee yemeera igambo, mbu na njubi lityogoola
kwo?

18 Nga kwo Rurema alyagagi wo'kuli, kwo binali ukuli kwo tutali mu mùyemeerera
igambo, mbu tunashubi rilahira.

19 Byo tukamùyigiriza, twe na Siira na Timoteyo, byâli riiri hi'gulu lya Yesu Kirisito,
Mwana wa Rurema. Ne'bye'mwage, bitali byo'kuyemeerwa, mbu binashubi tyogoolwa
kwo. Si biri mu ba byo'kuyemeerwa naaho!

20 Ngiisi kyanya Rurema ali mu tuheereza imihango, ali mu gikwiza mu kati ka Kirisito.
Kyo kitumiri tuli mu deta «Bikizi ba kwokwo» mu kati ka Yesu, halinde lyo Rurema
ahuuzibwa.

21 Twe na niinyu, Rurema ali mu tusikamya mu kati ka Kirisito. Mukuba, keera
akatutaluula,

22 anatubiika kwa'kamangu kwo tukola bandu baage, anatubiika na mwo'Mutima
Mweru, ibe ngwati ya íbyâye yije.

23 Kwokwo, íbikatuma ndakaki galukira iyo munda i Korindo, kuli hi'gulu
lyo'kumùkejeerera. Ikyanya nadetaga yiryo igambo, Rurema yenyene ye kamasi kaani.

24 Tutaloziizi ukukizi mùkayira ku bwemeere bwinyu, munakoli busikamiri mwo.
Haliko tuli mu kolera kuguma, halinde lyo mulonga ukushambaala.

2

1 Kwokwo, nanahiga kwo ndagaki lenga iyo munda imwinyu iri kwangayiji
mùjengeeza.

2 Mukuba, iri nangamùjengeeza, nyandi kandi úwangaki njagalusa?

3 Kyanatuma n'gamùyandikira galya maruba. Kwokwo, mango nayija, mutayiji
kengeera mwanjengeeza, munali mwe mukwaniini ukunjagalusa. Nâli riiri na'kasiisa
hi'gulu liinyu, kwo twe na niinyu, tugashambaalira kuguma.

4 Ikyanya n'gamùyandikira galya maruba, umutima gwani gwâli koli hanamiri.
Nanâli shengusiri bweneene mu kati ke'migenge mingi. Kundu kwokwo, galya maruba
gatâli riiri hi'gulu lyo'kumùjengeeza. Si gâli riiri hi'gulu lyo'kumùyereka ngiisi kwo
nimùkuuziri bweneene!

Pahulu adeta kwo munabyaha akogwe

5 Ulya mundu, iri angabiiri akajengeezania, ndangadeta kwo nie akanjengeeza naaho.
Si na niinyu mweshi, akamùjengeeza. Kundu kwokwo, ikyanya akajengeezania,
kutakaba kwa lwoshi.

6 Keera ahaabwa ikihano na'bandu bingi mu kati kiinyu, kinakoli múkwaniini.

7 Na buno, mukoli kwiriiri mumúkoge, munamúholeeze, atayiji kengeera ashenguka
ingingwe, halinde anahebuure lwoshi.

8 Ku yukwo, namùyingingaga bweneene, mumúyereke kwo muki múkuuziri!

9 Galya maruba, íbikatuma n'gamùyandikira go, gira lyo ndonga ukumenya ku kasiisa
iri mwangakizi nzimbaha mu kati ka byoshi.

10 Kwokwo, ikyanya muli mu kogaga umundu, iri na naani keera namúkoga. Mukuba,
iri hangaba hali igambo írikwaniini ukukogwa, ndi mu likoga imbere lya Kirisito hi'gulu
liinyu.
11 Kwokwo, lyo Shetaani atalonge ubulyo bwo'kutuhima mwo. Tuyiji-yiji ngiisi kwo
ali mutebani.

Pahulu atagwana Tiito i Torowa

12 Ikyanya n'gahika mu kaaya ke'Torowa hi'gulu lyo'kumenyeesa abandu Imyazi Miija
ya Kirisito, nanagwana Nahamwitu keera anyigulira umulyango gwo'kumúkolera.
13 Kundu kwokwo, umutima gwani gutanayika mu nda. Mukuba, ndakagwana yo
mwene witu wa Tiito, kyanatuma ngaseezera abandu be'yo munda, nanayami genda i
Makedoniya.

Abakozi be'kihango kihyahya

14 Rurema ahuuzibwe, bwo ayamiri ali mu turongoora mu mulengo gwa Kirisito, mu
kuyerekana kwo tuli bahimi. Na ku njira yitu, Rurema ali mu kwiza Imyazi Miija ya
Yesu ahandu hooshi, nga muhongolo mwija.
15 Tuli mu tanga amarambe giitu imwa Rurema, ganali no'muhongolo mwija gwa
Kirisito. Yugwo muhongolo guli mu yuvwikana ku njira nguma mu bakiziibwi, na ku
gindi-gindi mu bateresiri.
16 Imwa ábateeresiri, tuli mu babayira nga Nakuzimu, kinatume bagaafwa. Haliko,
imwa'bandu ábali mu kizibwa, tuli mu huumura bwija nga kindu kigumaana, halinde
nabo babe bagumaana. Aaho! Nyandi úwangahasha ukugira umukolwa mwene
yugwo?
17 Abandi bingi bali mu genda bagadandaza igambo lya Rurema! Haliko twehe, nanga!
Si tuli mu deta Igambo lyage buzira bulyalya mu kati ka Kirisito. Rurema yenyene ye
katutuma, tunagweti tugalideta imbere lyage.

3

1 Ka kwokwo tukwiriiri ukumùleteera amaruba go'kuyimenyeesa imwinyu, nga
kwa'bandi bali mu gira? Kandi, ka twangaki mùhuuna amaruba go'kugendi yimenyeesa
mu bandi? Nanga!
2 Si mwenyene mukoli yandisirwi mu mitima yitu! Na bwo mukolaga maruba giitu,
abandu booshi bangagasoma, banayami menya íbiri mwo.
3 Ukukulikirana no'mukolwa gwo tukagira mu kati kiinyu, bibonekeriiri kwo muli nga
maruba ágalyosiri imwa Kirisito yenyene. Gatali nga maruba ga'bandu bali mu yandika
no'bwino, kandi iri ku mabuye mabaaje. Si mukoli yandisirwi mu mitima ya'bandu, ku
njira yo'Mutima gwa Rurema úli mugumaana.
4 Na íbitumiri twangadeta kwokwo, bwo tubiisiri Rurema kwo'mulangaaliro mu kati
ka Kirisito.
5 Ee! Umukolwa gwo tuli mu gira, tutangadeta kwo tugushobwiri twenyene. Si Rurema
ye mu tushoboleesa,
6 ye kanatubiika tubaagage bakozi be'kihango kihyahya. Yikyo kihango, kitanaku-
likiriiini na íbiyandisirwi mu Maaja. Mukuba, zoohe, ziri za kuleetera abandu ulufu.
Si ikihango Kihyahya, kikulikiriini ne'byo'Mutima Mweru. Gwo gunali mu baleetera
ubugumaana.

Tukola mwo'bulangashane bwa Rurema

7 Imaaja zikayandikwa mu kuhokoorora amabuye, zanâli kizi leetera abandu ulufu.
Kundu kwokwo, zâli riiri mwo'bulangashane bwingi bwa Rurema, halinde amalanga ga
Musa ganakizi langashana. Kyanatuma Abahisiraheeri batagaahasha ukugalangiiza. Ha
nyuma, yubwo bulangashane bwanafwifwitira.
8 Aaho! Gulya mukolwa gwo'Mutima Mweru, ka itali yo haahe kwo gwo gugaaba
no'bulangashane bweneene?
9 Yizo maaja, kundu zâli kizi leetera abandu ikihano, haliko, zâli yijiri
no'bulangashane. Aaho! Ka itali yo haahe kwe'kihango kihyahya kyo kiri
no'bulangashane bwe'ngingwe, bwo kiri mu kwanania abandu imbere lya Rurema?
10-11 Imaaja za keera, kundu zikayija no'bulangashane, haliko bwâli riiri bwa kulenga
naaho. Na buno, tukoli bubwini nga ndaakibwo! Aaho! Ka itali yo haahe kwe'kihango
kihyahya kigakizi ba no'bulangashane bwe'ngingwe, bwo kigayama ho! Ubwa zeene
bwo buhimiri bweneene bulya bwa keera.
12 Bwo tukoli hiiti yugu mulangaaliro, tukoli ba no'bukaruuke.

13 Tutanali nga Musa. Mukuba, yehe akabwikira amalanga gaage, mbu
lya'Bahisiraheeri batakizi bona ubulangashane úbugali kwo. Bwanâli riiri bwa
kufwifwitira naaho.
14 Yaho keera, yabo Bahisiraheeri bâli yumusiizi imitima. Kiri na zeene, ku kyanya
bali mu somaga amagambo ge'kihango kya keera, bakiri nga babwikiirwi no'mulondo.
Batanazi gubwikuulwa. Gwangabwikuulwa naaho ku njira ya Kirisito.
15 Ee! Kiri na zeene, ikyanya bali mu soma Imaaja za Musa, imitima yabo iki bwikiirwi
no'mulondo.
16 Halikago, iri umundu angabiika Nahano kwo'bwemeere, lyoki angagubwikuulwa!
17 Nahano ye Mutima. Na ngiisi ho'Mutima gwa Nahano guli, ho na'bandu bakoli
shwekwirwi.
18 Kwokwo, tweshi, amalanga giitu gakola mabwikuule, tunakola mu bonekaga
mwo'bulangashane bwa Nahano! Tunali mu hindulwa, halinde tumúshushe, iri
tunakizi yushuuka mwo'bulangashane bwage. Yubwo bulangashane, bulyosiri imwa
Nahano, anali ye Mutima.

4

Ibiri na'kamaro, tubihiiti mu birugu bi'bumba

1 Bwo Rurema ye katubiika mu yugu mukolwa ku lukogo lwage, tutali mu yihebuura.
2 Ngiisi bya'bandi bali mu gira mu bumbishwa, binali bya kuteezania ishoni,
tukabilahira lwoshi! Si twenyene, tutali balyalya, tutanali mu shobania Igambo lya
Rurema. Tuli mu yigirizania ibyo'kuli ku bweranyange, halinde lyo booshi babona kwo
tutuuziri bwija imbere lya Rurema.
3 Imyazi Miija yo tuli mu menyeesania, kundu ibishamiri, ibishamiri naaho imwa
ábateeresiri.
4 Boohe, Shetaani keera ahutiisa amenge gaabo, batanayemiiri Yesu. Kundu
umulengeerwe gwe'Myazi Miija gulangashiini mu kati ka Kirisito, na Kirisito ashushiini
na Rurema yenyene, haliko boohe, batashobwiri ukugubona.
5 Ikyanya tuli mu yigiriza abandu, gutalyagagi mwazi hi'gulu liitu. Si tuli mu bayigiriza
hi'gulu lya Yesu Kirisito, kwo ye Nahano, na kwo tuli bakozi biinyu hi'gulu lyage.
6 Rurema akadeta: «Umulengeerwe, gutanguule mu kihulu!*» Ye na yoyo ye
katanguula mu mitima yitu. Kwokwo, tukoli yiji hi'gulu lyo'bulangashane bwage, kwo
buli ku malanga ga Kirisito.
7 Ibya Kirisito, biryagagi bya'kamaro bweneene! Kundu kwokwo, bitutuuziri mwo nga
mu birugu bi'bumba. Kwokwo, lyo'bushobozi bwage bwa'kahebuuza buyerekanwa ku
bweranyange kwo bulyosiri imwa Rurema. Si butalyosiri imwitu!
8 Twehe, kundu tuli mu humbatazibwa imbande zooshi, si tutali mu humbatala! Na
kundu tuli mwe'migangaanwe, si tutali mu yihebuura!
9 Na kundu tuli mu libuzibwa bweneene, si Rurema atali mu tujandirira! Na kundu
tuli mu gomoolwa haashi, si tutali mu fwa!
10 Mu magala giitu, tuyamiri tubetwiri mwo'lufu lwa Yesu, gira lyo'bugumaana bwage
bukizi tuyerekanwa mwo.
11 Ee! Kundu tukiri bagumaana, halikago tuli mu twalwa imbere lyo'lufu hi'gulu lya
Yesu. Kwokwo, lya'magala giitu go'kufwa, gakizi yerekanwa mwo'bugumaana bwage.
12 Twehe, ulufu lwo lugweti lugaakola mu kati kiitu. Si mwehe, ubugumaana bwo buli
mu mùkola mwo.
13 Tugenderiiri ukuyigiriza hi'gulu lya Yesu, bwo tubiisiri Rurema kwo'bwemeere.
Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno: «N'gayemeera, kyanatuma
ngaadeta.†»
14 Tuyiji kwo Rurema keera akazuula Nahamwitu Yesu mu bafwiri. Kwokwo, na nyiitu,
tuyiji kwo âye tuzuule mwo mu kati ka Yesu, anatutwale na niinyu ngiisi ho atuuziri.
15 Yibyo byoshi, biryagagi hi'gulu liinyu, gira lye'migashani ya Rurema igen-
derere ukukwira mu bandu bingi. Kwokwo, akizi yivugwa bweneene, analonge
mwo'bulangashane bwe'ngingwe!

Tugahaabwa amagala ga mwi'gulu

16 Ukukulikirana na yibyo byoshi, tutali mu yihebuura. Kundu amagala giitu gali mu
fwifwitira, haliko mu mitima yitu tuli mu girwa bahyahya ngiisi lusiku.

---

* **4:6 4.6** Ndondeko 1.3. † **4:13 4.13** Zaburi 116.10.

17 Yago malibu giitu, kitali kindu, ganali ga kulenga naaho. Go na gaago go gâye
tuleetere ubulangashane bwe'myaka ne'myakuula! Ee! Ubulangashane bwitu, bwo
buhimiri bweneene yago malibu gooshi.
18 Ku yukwo, tutali mu biika inzaliro ziitu ku biri mu boneka, bwo biri mu ba bya
kulenga naaho. Si tuli mu zibiika ku bitali mu boneka! Mukuba, byo bigayama ho
imyaka ne'myakuula!

5

1 Yaga magala go tuki tuuziri mwo hano mu kihugo, galyagagi ngi'heema
naaho. Tunayiji kwe'kyanya gagashereera, Rurema agatuheereza inyumba mwi'gulu,
itanayubasirwi na'maboko ga'bandu. Haaho, ho tugatuula mwe'myaka ne'myakuula!
2 Kundu kwokwo buno, tukiri mu gongeera, iri tunayifwijaga bweneene kwo tuhaabwe
irya nyumba ya mwi'gulu.
3 Mukuba, ikyanya tugaaba tukoli gihaabirwi, bigaaba nga twayambikwa, tutaganaki
gwanwa tuli bukondwe.
4 Si ikyanya tuki ryagagi mu gano magala, tukiri mu zidoherwa, tunali mu gongeera.
Kutali kudeta kwo tuloziizi ukushaaga mu magala giitu, mbu tufwe. Si ibyo tuloziizi, kwo
tuyambikwe amagala ga mwi'gulu. Ee! Tuloziizi kwo gano magala ga kufwa, gamirwe
na íbigayama biri bigumaana!
5 Byebyo, byo Rurema akatubumbira. Keera anatubiika mwo'Mutima Mweru, ibe
ngwati ye'byo twâye longe.
6 Kwokwo, tuyamiri tukaniziizi imitima. Tuyiji kwe'kyanya tuli mu ba tukiri mu gano
magala giitu, tukiri hala lya Nahano.
7 Kinatume tutuuziri mu kubiika Rurema kwo'bwemeere. Si tutaki tuuziri ku byo tuli
mu bona!
8 Nadetaga kwo tukoli kaniziizi imitima. Tunakoli bwini kwo bwangaba bwija tulyoke
mu gano magala giitu, tugendi tuulanwa na Nahano.
9 Kundu kwokwo, tufitiirwi bweneene ukukizi simiisa Nahano, tuba tuki tuuziri mu
gano magala, kandi iri mu gandi.
10 Tweshi, tukwiriiri tuyimange imbere lya Kirisito, gira tutwirwe ulubaaja! Ngiisi
muguma witu anahembwe ku byo âli kizi gira ikyanya âli ki tuuziri mu magala, biba
biija, kandi iri bibi.

Tunywaniisibwe na Rurema

11 Bwo tuyijagi kwo Nahano akwiriiri ukuyobohwa, tugweti tugayinginga abandu
bweneene kwo bamúyemeere. Rurema atuyiji bwija nga ngiisi kwo tuli. Na ndangaliiri
kwo na niinyu mukoli tuyiji bwija mu mitima yinyu.
12 Kutali kudeta kwo tuloziizi ukushubi yimenyeesa imwinyu. Si tuloziizi naaho kwo
tumùheereze ubulyo bwo mwangayiyuvwa mwo hi'gulu liitu. Kwokwo, iri abandu
bangaba bagweti bagayihaya ku biri mu boneka ku masu, mulonge ukukizi bashuvya.
Kundu kwokwo boohe, batabwini íbiri mu mutima.
13 Iri twangaba nga twasireha, kulyagagi hi'gulu lya Rurema. Ne'ri amenge giitu
gangaba gali magumaana, kuli hi'gulu liinyu.
14 Urukundo lwa Kirisito, lwo lugweti lugaturongoora. Mukuba, tuyemiiri kwo Kirisito
akafwira abandu booshi. Na buno, booshi bakoli fwiri mu kati kaage.
15 Na íbitumiri akafwira booshi, gira ikyanya bali mu ba bakiri ho, batakizi tuula
hi'gulu lyabo boonyene. Si bakizi tuula hi'gulu lya Yesu, bwo akabafwira, anazuuka.
16 Ku yukwo, ndaaye mundu ye tukiri mu bona ku bye'kihugo! Biri ukuli kwo yaho
keera, twâli kizi bona Kirisito ku bye'kihugo. Haliko buno, tutakiri mu múbona kwokwo.
17 Umundu, iri angaba akoli tuuziri mu kati ka Kirisito, akola kiremwa kihyahya. Ibya
keera, biri mu ba keera byalenga. Ibihyahya, byo bikola ho!
18 Yibyo bihyahya byoshi, biri mu lyoka imwa Rurema, bwo keera akayinywaniisa
na nyiitu, ku njira ya Kirisito. Na nyiitu kwakundi, anatubiika ku mukolwa gwo'kukizi
múnywaniisa na'bandi.
19 Na bwo Rurema keera akayinywaniisa na'bandu ku njira ya Kirisito, atakiri
mu baharuurira amahube gaabo. Kwokwo, nyiitu, keera akatuheereza umukolwa
gwo'kuyereka abandu ngiisi kwo banganywana bo naye.
20 Tuli bandu bo Kirisito yenyene akatuma. Ne'kyanya tuli mu mùyinginga, ali nga
Rurema yenyene ye mu deta mu kati kiitu. Kwokwo, twamùyinginga kwi'ziina lya
Kirisito, kwo munywane na Rurema!

21 Mukuba, uyo Kirisito, kundu ndaabyo byaha byo akakola, haliko Rurema akamúgira
abe munabyaha hi'gulu liitu. Kwokwo, tukalonge ukukwanana imbere lya Rurema mu
kati kaage.

6

1 Bwo Rurema keera akamùgashaanira, twamùyinginga bweneene, twe tuli mu
kolanwa, kwo mutalekage imigashani yage ifwe ubusha.
2 Rurema yenyene akadeta:
«Ku kyanya íkyâli kwaniini, n'gakuyuvwa.
Ku lwolwo lusiku, n'gakukiza, nanakutabaala.*»
Yikyo kyanya íkikwaniini, namùbwira kwo kiryagagi zeene. Ee! Ulusiku lwa zeene, lwo
mwangakizibwa kwo!

Amalibu ga Pahulu mu bukozi bwage

3 Tutaloziizi kwe'mikolwa yitu iyiji kengeera yashembuulwa. Kyo kitumiri tutali mu
siitazania.
4 Si tuli mu yerekana mu kati ka byoshi, kwo tuli bakozi ba Rurema. Ikyanya tuli mu
longa amalibu, na'magoorwa, na'makuba, tuli mu gooyera bweneene.
5 Tuli mu himbulwa, no'kulashwa mu nyumba ze'mbohe. Tunali mu guumukirwa
kwo. Tuli mu yitubanula bweneene mu kukola. Tunali mu bula iro, kiri ne'byo tugaalya.
6 Tuyerekiini kwo tuli bakozi ba Rurema, mu kutuula ku njira nyeeru, na mu bumenyi,
na mu kuyigenderera, iri tunagirirana bwija. Tutuuziri mu kati ko'Mutima Mweru.
Tunali mu kundana buzira bulyalya.
7 Ngiisi byo tugweti tugaadeta, biyamiri biri byo'kuli. Tunali mu ba mwo'bushobozi
bwa Rurema. Tunali mu gira íbikwaniini imbere lyage. Yibyo byoshi, byo bilwaniiso
byo tufumbiiti mu maboko giitu.
8 Bandu baguma bali mu tugingika, iri banatuyivuga. Abandi bali mu tuteezagya
ishoni, iri banatudetera buligo. Na kundu tuli bandu bo'kuli, haliko tuli mu haruurwa
nga ndyalya.
9 Na kundu tumenyekiini bweneene, si tuli mu girwa nga mindamenywa. Tuli mu
boneka nga tukoli fwiri, tunakiri ho. Tuli mu himbulwa, haliko tutazi yitwa.
10 Na kundu tuli mu jengeezibwa, si tuyamiri naaho tushambiiri. Na kundu tulyagagi
bakeni, si tuli mu gaza abandu bingi. Na kundu ndaabyo tuhiiti, si twe tukoli hiiti byoshi.
11 E Bakorindo! Keera twamùganuulira ku bweranyange, na ku mitima íshenguusiri.
12 Twehe, ukumùkunda, tumùkuuziri. Aaho! Kutagi mwehe, mwe mulahiiri
ukutukunda!
13 Bwo tumùshagalukiiri, na niinyu buno, namùyinginga nga baana baani, mugire
niinyu mutushagalukire!

Mutakizi yibiika ku batali Bakirisito

14 Mutakwaniini ukukizi yibiika ku batayemiiri Kirisito. Íbikwaniini imbere lya
Rurema, ka byangalola ku mabi? No'mulengeerwe, ka gwangaba ne'ngoome ne'kihulu?
15 Ka Kirisito angayuvwanwa na Shetaani?† Umundu úkoli yemiiri Kirisito
no'mupagaani, hayagi bagwaniini?
16 Inyumba ya Rurema úli mugumaana, ka yangagira mbu ihuugize kuguma ne'migisi?
Ne'yo nyumba yage, twe twehe! Biryagagi nga kwo Rurema yenyene adesiri kwokuno:
«Ngatuula mu kati kaabo, na ngizi balenga-lenga mwo.
Na mbe Rurema wabo. Nabo banabe bandu baani.‡»
17 Nahano adetaga kwokuno:
«Mugire mubayilyose mwo, munabayihandule kwo!
Hatagire ikindu kyo'muziro kyo mugakizi huma, gira lyo nimùyakiira.§»
18 «Ngaaba nie yisho. Na niinyu, mugaaba mwe bagala baani, na banyere baani.
Nie Nahano wo'bushobozi bwoshi, nie wadeta kwokwo.*»

7

1 E bakundwa baani! Bwo tukoli hiiti iyo mihango, tuyiyeruusagye na ngiisi
íbyangayulubaza amagala ne'mitima. Ee! Bwo tukoli simbahiri Rurema, tufiitirwe
ukukwanana imbere lyage.

---

* **6:2 6.2** Hisaaya 49.8. † **6:15 6.15** *Shetaani* Mu kigiriki: «Beryari», umugeeza gwalyo: úli mu buliisania umutuula. Liri liguma mu maziina ga Shetaani. ‡ **6:16 6.16** Balaawi 26.12; Yeremiya 32.38; Hezekyeri 37.27. § **6:17 6.17** Hisaaya 52.11; Hezekyeri 20.34, 41. * **6:18 6.18** 2 Samweri 7.14; 7.8.

Pahulu ashambaala

2 Twehe, ndaaye mundu ye tukahubira! Ndaanaye ye tukahabura mu bwemeere
bwage. Ndaanaye ye tukalyalyania. Ku yukwo, mukizi tushagalukira.
3 Ikyanya nadeta yaga magambo, kutali mbu nimùlege. Si keera namùbwira kwo
nimùkuuziri bweneene! Ee! Twangayamanwa, tuba tukoli fwiri, kandi iri tukiri ho.
4 Ngoli mùbiisiri kwo'mulangaaliro bweneene! Na ngolaga mu yiyuvwa bweneene
hi'gulu liinyu. Na kundu tutuuziri mu yaga malibu gooshi, keera mukangania bweneene
mu mutima gwani! Na ngweti ngashambaala hi'gulu liinyu.
5 Ikyanya tukahikaga i Makedoniya, tutakamira ya'mate. Si twâli kizi hahazibwa
imbande zooshi. Ku luhande lwa'bandu, bâli kizi longoozania. Na mu mitima yitu
twâli yobohiri.
6 Haliko, ikyanya Tiito akayija, lyo Rurema akatuholeeza. Ee! Ikyanya abandu bali
mu vunika imitima, Rurema ali mu baholeeza.
7 Kutanali ukuyija kwa Tiito naaho kwo kukatuholeeza. Si tukaholeezibwa na mu
kuyuvwa ngiisi kwo yenyene, mukamúholeeza. Akatuganuulira ngiisi kwo mukoli
ngumbwiri, na ngiisi kwo mukola mu yishuhiza ku bikakoleka, na ngiisi kwo mugweti
mugambahalira. Yibyo byoshi byanatuma ngakaviiriza ukushambaala.
8 Galya maruba go n'gamùtumira, kundu gakatee mùjengeeza, ndakiri mu yishuhiza
hi'gulu lyago. Ubwa mbere, ikyanya n'gabona ngiisi kwo gakamùjengeeza, nanatee
gayishuhiza kwo, kundu kwâli riiri ku kyanya kiniini.
9 Haliko buno, ngoli shambiiri. Kutanali mbu bwo mukajengeezibwa. Si njambiiri,
bwo mwizingeerwe gwinyu gukatuma mugatwikira ku mabi. Na buno, tukoli bwini
kwo yugwo mwizingeerwe gwinyu gwâli kulikiriini no'bulooze bwa Rurema. Mukuba,
ndaalyo igambo lyo tukamùshereeza kwo.
10 Ikyanya abandu bali mu jengeerwa mu kati ka Rurema, lyo bali mu twikira ku mabi
gaabo, banakizibwe. Kwokwo, hatanaki sigale na byo bangaki yishuhiza kwo. Haliko,
umwizingeerwe gwe'kihugo, nanga! Si gwohe guli mu leeterana ulufu!
11 Yugwo mwizingeerwe gwinyu, Rurema ye wâli loziizi kwo muguyuvwe. Aaho! Lo-
lagi ngiisi kwo mukayunguka. Si mukoli fitiirwi ukugira íbikwaniini, iri munayerekana
kwo ndaabwo buhube bwo muhiiti. Mukatee kanguka, mwanayoboha bweneene! Na
kwakundi, mwananyikumbula, iri munambahalira. Mwanagira no'mwete bweneene
mu kulooza kwo íbikwaniini bibe byo bigakoleka. Ku luhande lwa yiryo igambo, keera
mukayerekana kwo ndaabwo buhube bwo mugweti hi'gulu lyalyo!
12 Na kundu n'gamùyandikira galya maruba, kutâli riiri hi'gulu lyo'lya úkahuba,
kandi iri hi'gulu lyo'lya úkahubirwa. Haliko ingingwe, gakayandikwa, gira biyerekanwe
ku bweranyange imbere lya Rurema ngiisi kwo mukoli fitiirwi hi'gulu liitu.
13 Yibyo byoshi bigweti bigatukania imitima.
Na kwakundi, twanaba na'malega na hi'gulu lya Tiito. Mukuba, naye, mweshi
mukamútuuza umutima, halinde anashambaala bweneene!
14 Nâli mali gwanwa namùhuuza imbere lyage. Na'magambo go n'gamùhuugiza kwo,
gatanayiji ndeera ishoni. Si gakayiji boneka kwo gali go'kuli, nga kwa'magambo go twâli
kizi mùbwira, nago gâli kizi ba go'kuli.
15 Kwokwo, Tiito akoli mùkuuziri ingingwe! Aki kengiiri ngiisi kwo mukamúyakiira,
mwanamúsimbaha. Mwanamúheereza ulushaagwa, mu kati ko'kujuguma.
16 Na naani kwakundi, njambiiri bweneene, bwo njobwiri ukumùlangaalira mu kati
ka byoshi!

8

Ukuyusa umukolwa gwo'kutabaalana

1 E beene witu! Buno tuloziizi ukumùmenyeesa ngiisi kwo Rurema akagashaanira
abandu ba mu mashengero ge'Makedoniya.
2 Kundu bakakuba bweneene, haliko baki shambiiri! Na kundu balyagagi ba-
nakahuku, haliko bakatanga ibindu byabo ku mutima úgushenguusiri.
3 Ngweti ngabatangira ubumasi kwo bakatanga ibindu bingi, ukukulikirana
no'bushobozi bwabo. Bakatanga kiri ne'ngingwe!
4 Boonyene, bakatuyinginga bweneene kwo nabo babe mu ngoome ya ábali mu
tabaala abandu ba Rurema.
5 Yukwo kutanga kwabo, kwâli himiri ngiisi kwo twâli langaliiri. Mukuba, bakatee
yitanga imwa Nahano, banabuli yitanga ne'mwitu, nga ngiisi kwo aloziizi.
6 Kwokwo, niinyu, bwo Tiito ye katee mùbwira kwo mutange ubutabaazi mu kati
ko'lukogo, kyanatuma n'gamúyinginga kwo ayiji mùtabaala, gira muguyukize kuguma.

7 Mwehe, mukola bikalage mu kati ka byoshi. Mu kulangaalira Rurema, na mu
kudeta bwija, na mu kusobanukirwa, na mu kufiitirwa ku miija, na ku rukundo lwo
mutukuuziri. Kwokwo, mubaagage bikalage na ku mukolwa gwo'kutabaalana!
8 Ikyanya ndi mu mùyereka ngiisi kwa'bandi bakola no'mwete, kutali hi'gulu
lyo'kumùhambaaza. Si ndoziizi naaho ukusisa ngiisi kwo'rukundo lwinyu luli.
9 Muyiji ngiisi kwo Nahamwitu Yesu Kirisito keera akamùgashaanira. Mukuba, kundu
âli yamiri ali mugale, haliko akayigira mukeni hi'gulu liinyu. Na ku njira ya yubwo
bukeni bwage, analonge ukumùgaza.
10 Ku yukwo, ihano lyani ku yiri igambo lyo lyeri. Ukulyokera ku yugu mwaka
úgwamala, mwe mukaba ba mbere mu kutanga ibindu. Kiri no'kusiima ukubitanga,
mwe mukaba ba mbere.
11 Kwokwo buno, mugirage muguyuse! Ngiisi kwo mwâli riiri no'mwete gwo'kugugira,
kube kwo muganaguyusa, ukukulikirana no'bushobozi bwinyu.
12 Mukuba, iri wangalooza ukutanga ituulo, Rurema agaliyemeera ukukulikirana na
ngiisi byo muhiiti. Si atangalola ku byo mutahiiti!
13 Byo ndoziizi, kutali kwo muyingire mu makuba, mbu lya'bandi batabaalwa. Si
ndoziizi naaho kwo mwe na yabo bandi, mukizi yumaana.
14 Ku kino kyanya, mwe muhiiti ibindu bingi íbyangagendi tabaala abiitu mu makuba
gaabo. Ne'kyanya nabo bagaaba bo bakola ne'bindu bingi, munabe mwe mukolaga mu
makuba, lyo na niinyu bagamùtabaala. Kwokwo, lyo mugakizi yumaana mwe nabo.
15 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Umundu, iri akakuumania ibingi, atakaba ne'bingi ukuhima ulugero. Ne'ri akakuu-
mania ibiniini naye, ndaabyo byo akaniihirwa kwo.*»

Tiito atumwa mu Bakorindo

16 Rurema ahuuzibwe! Mukuba, ye tumiri Tiito akola no'luhahalizi hi'gulu linyu, nga
kwokuno naani lundi mwo.
17 Ikyanya tukamúyinginga kwo ayije iyo munda imwinyu, anayemeera ku busha-
galuke. Na kwakundi, yenyene akola ne'kyedu bweneene kyo'kuyija yo.
18 Twamútuma no'gundi mwene witu. Uyo gundi, agweti agahuuzibwa mu
mashengero gooshi, ku njira yo ali mu genda agamenyeesa Imyazi Miija.
19 Ikyanya tukaloozagya ugundi wo'kututabaala mu kutwala ituulo, naye,
amashengero gakamútoola kwo tugakizi gendanwa. Na íbitumiri tugaagira yugwo
mukolwa, gira nyiitu tuyerekane umwete gwo tuhiiti mu kutabaalana, halinde Nahano
yenyene ayivugwe!
20 Ikyanya tugatwala yako kanyamwala ke'bindu, tutaloziizi ukuheereza abandu
ubulyo bwo'kutuyidodombera kwo.
21 Ku yukwo, tugweti tugaagira umwete gwo'kugira íbikwaniini imbere lya Nahano,
ne'mbere lya'bandu kwakundi.
22 Kuguma na yabo bombi, twamùtumira no'gundi mwene witu ye keera tukageza
ubugira kingi ku ngiisi njira, twanabona kwo ayamiri ali mundu wo'mwete. Na buno,
umwete gwage gukoli yushuusiri, bwo akola no'mulangaaliro bweneene hi'gulu liinyu.
23 Ku luhande lwa Tiito, ye tuyamiinwi tuli mu kolanwa mu kati kiinyu. Na ngiisi bo
bagayijanwa, batumirwi na'mashengero. Na Kirisito yenyene ali mu huuzibwa hi'gulu
lyabo.
24 Ku yukwo, yabo bandu, mubayerekage ngiisi kwo muli mu kundana. Kwokwo,
ubwija bwinyu bwo tuli mu mùhuugiza kwo, babuyibonere boonyene, halinde abandu
ba'mashengero gooshi nabo babumenye.

9

Ngiisi kwo bagatabaala abe'Yerusaleemu

1 Birya bindu byo'kugendi tabaala abandu ba Rurema, mutaki hiiti igoorwa mbu
nimùyandikire hi'gulu lyabyo.
2 Nyiji bwija ngiisi kwo mukoli fitiirwi ukutabaalana, keera n'ganagwanwa
namùhuuza mu bandu be'Makedoniya. Mukuba, ukulyokera ku mwaka úgukalenga,
mwe bandu be'Hakaya mukoli ba ibiringiini ukutabaalana, kyanatuma nabo, abingi
baabo bagatabaalana.
3 Ku yukwo, namùtumira yaba beene witu, gira mukagwanwe muli ibiringiini
ukutabaala, nga kwo keera n'gabwira abandu be'Makedoniya. Kwokwo, amagambo
go keera n'gamùhuugiza kwo imbere lyabo, gatayiji boneka kwo ga busha.

* **8:15 8.15** Kulyoka 16.18.

4 Mukuba, iri nangayijaga iyo munda imwinyu tuli kuguma na'biitu be'Makedoniya,
tunayiji gwana mutazi yitegaanura, iri tugagwatwa ne'shoni hi'gulu lyo'mulangaaliro
gwo tukoli mùbiisiri kwo. Kiri na niinyu mwenyene, munayiji gwatwa ne'shoni
kwakundi.
5 Ku yukwo, bwo keera mukalagaania kwo mugatangaga yibyo bindu, n'gabona
kwo nyinginge yaba beene witu bagwanwe iyo munda imwinyu keera babikuumania.
Kwokwo, mango nyiija, ngagwane bikola ibiringiini. Kwokwo, lyo bigatangwa ku mitima
íshenguusiri. Si kutabe ku miishozo!

Tutange amatuulo ku mutima úgushenguusiri

6 Mukengeerage kwe'ri umundu angabyala imbuto niini, ali mu yiji longa umwimbu
muniini. Haliko, iri angabyala imbuto nyingi, lyoki ali mu yiji longa umwimbu mwingi.
7 Kwokwo, ngiisi mundu akwiriiri atangage nga kwo keera agwanwa ashungika mu
mutima gwage. Kutanabe ku njira yo'kusisiitwa, kandi iri ku yo'kuhidikwa. Mukuba,
Rurema akuuziri umundu úgweti úgatanga ku mutima úgushenguusiri.
8 Anashobwiri ukumùgashaanira bweneene mu kati ka byoshi, halinde munakizi
yama muli na ngiisi íbyangamùtabaala ku magoorwa giinyu gooshi. Kwokwo, lyo
mugalonga ukukizi kola ngiisi mukolwa mwija.
9 Biri nga kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Keera akayonera ibindu mu bakeni.
Anayamiri ali mu gira íbikwaniini,
halinde imyaka ne'myakuula!*»
10 Rurema ye mu heereza ababyazi imbuto, bazibyale. Ye nali mu heereza abandu
imikate, balye. Kwokwo, na niinyu, ngiisi byo mugakizi byala, agamùyushuulira byo,
mu kubihembeesa. Ku yukwo, ikyanya mugahaanaga ku bindu biinyu, munalonge
mwe'mimbu mingi!
11 Agakizi mùgaza mu kati ka byoshi, gira lyo niinyu mukalonge ukukizi tanga ibindu
bingi. Na birya bindu byo mugatanga ku njira yitu, Rurema agakizi yivugwa hi'gulu
lyabyo.
12 Bwo muli mu tanga yibyo bindu, bigatabaala abandu ba Rurema ku magoorwa
gaabo. Na kwakundi, abandu bingi bagakizi tanga kongwa bweneene imwa Rurema.
13 Mukuba, ikyanya muli mu tanga kano kanyamwala ke'bindu imwabo, kiri ne'mwa
abandi, muyerekiini kwo mugweti mugasimbaha Imyazi Miija ya Kirisito. Kinatume
abandu bingi bagakizi yivuga Rurema.
14 Ne'kyanya bagakizi mùhuunira imwa Rurema, mugaaba muli mu mitima yabo. Ee!
Mugaaba keera mukabagashaanira ku bugashaane bwa'kahebuuza.
15 Na nyiitu, Rurema keera akatuheereza ikigabi kya kahebuuza. Kwokwo, tukizi
múhuuza hi'gulu lyakyo!

10

Pahulu ashuvya ku byo akalegwa kwo

1 Niehe Pahulu, namùyinginga ku mutima mwija, mu kati ko'butuudu bwa Kirisito.
Baguma bali mu ndetaga kwo ndi mu ba mutuudu ku kyanya naaho tuli mu ba tuliriinwi.
Mbu ne'kyanya ndi mu ba hala, lyo ndi mu ba mukayu!
2 Yabo bandu iri bangatutonera kwo tutuuziri ku bya'magala, ku kasiisa
nangamùyijira ku bulangi. Kundu kwokwo, namùyinginga buno kwo mu kati kiinyu,
hatagire íbyangatuma ngamùyijira kwokwo.
3 Kundu tutuuziri mu kihugo, si tutagweti tugaagira izibo ku bye'kihugo.
4 Ne'bilwaniiso byo tuli mu lwa mwo, nabyo bitali mu ba bya mu kihugo. Si biri mu
ba mwo'bushobozi bwa Rurema, halinde tulonge ukuhongola mwo ngiisi bya'bagoma
basikamiiri kwo. Tunagweti tugashereeza inzaliro íziri mu yimangira ku menge
ge'kihugo.
5 Tunahongole na ngiisi bya'bandu bali mu yiheemya kwo, mu kuhangirira abaabo
kwo batamenye Rurema. Inzaliro zooshi, tuli mu zigwata imbira, halinde zikizi simbaha
Kirisito.
6 Kwokwo, ikyanya mugaaba musimbahiri lwoshi, lyo tugaaba ibiringiini ukuyiji hana
ngiisi ábakiri mu goma.
7 Buno, mukwiriiri mukizi lolera amagambo nga ngiisi kwo biri. Iri mwangayibona
kwo muli bandu ba Kirisito, mukwiriiri muyitoneese bwija, mulonge ukumenya kwo na
nyiitu tuli bandu baage.

---

* **9:9 9.9** Zaburi 112.9.

8 Nahano akambeereza ubushobozi. Ne'kyanya ndi mu yihaya hi'gulu lyabwo, ngeeka
ngola mu leeza ulugero. Kundu kwokwo, ndagagwatwa ne'shoni. Mukuba, ngweti
ngakoleesa ubushobozi bwani mu kukizi mùyubaka. Si kutali hi'gulu lyo'kumùhongola.
9 Ndaloziizi ukuboneka kwo ndi mu mùyandikira amaruba hi'gulu lyo'kumùkanga.
10 Baguma biinyu bagweti bagangamba, ti: «Amaruba gaage, galyagagi
mwa'magambo makayu-makayu. Si ikyanya ali mu ba ha kati kiitu, ali mu ba
lumbeho-mbeho! Na'magambo gaage, ganabe nga ndaago.»
11 Yabo bandu, bakwiriiri bamenye bwija kwo ngiisi kwo tuli mu ba ku kyanya tukiri
hala mu kumùyandikira amaruba, kwokwo kwo tugaaba na ku kyanya tugaaba iyo
munda imwinyu.
12 Iri abandu bangaba bali mu yihuuza boonyene, tutangagira mbu tubayigerere kwo.
Si boohe, ndaabyo bayiji! Bali mu lolerana kwo, mu kuyigererana kwo boonyene ku
boonyene!
13 Si twehe, nanga! Tutangayihaya ukuhima ulugero. Twangayihaya naaho ku biri
mu mbibi zo'mukolwa gwo Rurema yenyene keera akatubiika mwo.
Yugwo mukolwa gwitu, guhisiragi halinde ne'yo munda imwinyu.
14 Mukuba, ikyanya tukayiji mùmenyeesa Imyazi Miija ya Kirisito, mwâli riiri mu
mbibi zo'mukolwa gwitu. Kyo kitumiri tutakazitambuka.
15 Twehe, ikyanya tuli mu menyeesa Imyazi Miija ya Yesu, tutanganaleeza ulugero mbu
tuyihayirage ku mukolwa keera úgukagirwa na'bandi. Si umulangaaliro gwo tuhiiti,
kwo mugagenderera ingingwe mu kuyemeera Yesu. Kwokwo, lyo'mukolwa gwo tugaki
gira mu kati kiinyu, gugakizi yushuuka.
16 Ha nyuma, tunagendi menyeesa Imyazi Miija na mu bindi bihugo íbiri imbere
lye'kye'mwinyu. Umukolwa gwo tugakizi yihayira kwo, gutabe mu mbibi zo'gundi
mundu keera akagwanwa abiikwa mwo.
17 «Umundu, iri angagira mbu ayihaye, akizi yihaya naaho ku bya Nahano.*»
18 Si iri bangayihuuza boonyene, batangayemeerwa. Íbiri na'kamaro naaho, kwo
Nahano akizi bayemeera kwo bali bandu biija.

11

Indumwa ze'bibeesha

1 Mwe mukongwa! Nangasiima kwo munyigenderere, kundu ngola mu deta nga
muhwija.
2 Ngoli gwasirwi no'luugi bweneene hi'gulu liinyu, lunalyosiri imwa Rurema yenyene.
Mukuba, mulyagagi nga shasha ndaluule yo n'gagondeesa imwo'mushosi muguma, ye
Kirisito.
3 Na buno, nyobohiri kwe'nzaliro ziinyu zangakoli haburwa, munabe mutaki fitiirwi
ku Kirisito ku mutima gwoshi. Si mwangateberezibwa na'balyalya, nga kwo Heeva naye
akateberezibwa no'mujoka.
4 Ikyanya umundu ali mu yiji mùyigiriza ibya Yesu ku gindi-gindi njira, itanabe
ye'mwitu, yehe muli mu múlekeerera. Ehee! Muli mu yakiira ugundi-gundi mutima,
ne'gindi-gindi Myazi Miija, bitanali byo mukayakiira imwitu.
5 Birya «bikalage bye'ndumwa» ziinyu, ndabwini kwo hali kindu kyo bimbimiri kwo.
6 Kundu ndali ndesi, si ku luhande lwo'bumenyi, nzobanukiirwi bweneene. Kiri
ne'kyanya twâli riiri imwinyu, twâli kizi yerekana kwokwo ngiisi kyanya.
7 Ka bikaba byaha, bwo nâli kizi mùyigiriza Imyazi Miija ya Rurema buzira
kumùhuuna imbembo? Si mu kugira kwokwo, nâli kizi yibiikaga haashi, mbu lyo mukizi
kuzibwa!
8 Nâli kizi hembwa na'gandi mashengero, mbu lyo ndonga ukumùkolera. Yago gandi,
byâli riiri nga nâli kizi gazimba!
9 Ku kyanya nâli riiri mu kati kiinyu, ndaaye muguma winyu ye nâli kizi zidohera ku
magoorwa gaani. Si beene witu ábâli lyosiri i Makedoniya, bo bâli kizi ndabaala hi'gulu
lyago. Mukuba, nâli mali higa kwo ndaalyo igoorwa lyoshi lyo ngakizi mùzidohera kwo.
Buno, kwo nganagenderera.
10 Nga kwo ngweti ngaadeta ukuli mu kati ka Kirisito, kwo na kwokwo, ndaaye
mundu wa mu poroveesi yinyu ye'Hakaya úgambuza kwo ndakizi genderera mu yukwo
kuyihaya.
11 Kituma kikagi? Ka mbu bwo nimùshombiri? Nanga! Si Rurema yenyene ayiji kwo
nimùkuuziri!

---

* **10:17 10.17** Yeremiya 9.24.

12 Íbitumiri ngagenderera ukukizi mùkolera buzira kuhembwa, gira lyo zirya zindi-
zindi ndumwa zitalonga ubulyo bwo'kuyihaya, mbu nazo zigweti zigaakola nga ngiisi
kwo tuli mu kola.
13 Si ndumwa mwene yizo, ziryagagi za bibeesha! Kundu zigweti zigayigira kwo ziri
ndumwa za Kirisito, haliko ziri mu kola ku bulyalya!
14 Yibyo bitangatusoomeza. Si kiri na Shetaani yenyene agweti agayihunda kwo ali
muganda wo'mulengeerwe.
15 Kwokwo, tutangasoomerwa bwa'bakozi baage nabo bagweti bagayihunda kwo bali
mu kola ku njira íkwaniini. Kundu kwokwo, mu kuheza, yabo banabibeesha bâye longe
ikihano íkikwaniini ku mikolezi yabo.

Pahulu ayihaya hi'gulu lya'malibu gaage

16 Namùbwira kandi: Hatagire umundu úgambona kwo ndi muhwija! Kandi, iri
mwangakoli mbona kwo ndi ye, mutee nyabiira kwokwo nga muhwija, halinde naani
ndonge ukuyihaya hiniini.
17 Na'magambo go ngola ngayihayira kwo, atali Nahano ye wanduma kwo ngadete. Si
namu gadeta nga muhwija naaho.
18 Bwa'bandi bingi bagweti bagayihayira ku bya'magala, leka na naani ndee biyihayira
kwo.
19 Mwehe, bwo mwe mukola banabwenge, muli mu yigenderera bweneene ku
bahwija!
20 Mukoli yigendiriiri kiri na ku bandu ábagweti bagamùgira baja, banali mu
mùlyalyania, no'kumùsiviza ibindu! Banagweti bagamùbonera, iri banamùshulikira
mu masu, moto!
21 Halikago twehe, tubuziri ubushobozi bwo'kukizi mùlibuza kwokwo! Ee! Nan-
gayemiiri ukuteezibwa ishoni mwene yukwo!

Kwokuno buno, ngola ngaadeta nga muhwija. Ngiisi bya'bandi bagweti bagayihayira
kwo ku bukaruuke, byo na byebyo naani ngola ngayihayira kwo!
22 Ka boohe balyagagi Baheburaniya? Si na naani ndi gundi Muheburaniya! Ka bali
Bahisiraheeri? Na naani ndi muguma wabo! Ka banali ba mwi'kondo lya Hiburahimu?
Na naani kwakundi ndi wamwo.
23 Ka bali bakozi ba Kirisito? Bwija! Haliko niehe nie mbahimiri mu kumúkolera!
(Si leero ngola mu deta nga musire!) Niehe, ngweti ngakoleereza ukubahima. Mutee
nyuvwa! Keera n'ganalashwa mu nyumba ze'mbohe ubugira kingi ukubahima. Na ndi
mu himbulwa bweneene ukubahima. No'bugira kingi ndi mu zeera ho nangasiga itwe.
24 Ubugira kataanu, Abayahudi bakanjulika ingoni makumi gashatu na mwenda,*
25 Abarumi nabo, bakanjulika ne'ngoni ubugira kashatu. N'ganavurumikwa amabuye
liguma. N'ganavungukirwa kwo na'mashuba mu nyaaja ubugira kashatu. Keera
n'ganamala ubushigi ni'zuuba, ndi mu nyaaja.
26 Ndi mu yama mbimbusiri mu lugeezi. Ndi mu hushwa ne'nyiiji. Na ndi mu hushwa
na'banyazi. Ndi mu hushwa mu beene witu Abayahudi, na mu bandu be'gindi milala
kwakundi. Ndi mu hushwa mu twaya, na mu mbingiro, kiri na mu nyaaja. Ndi mu
hushwa kwakundi na ábali mu yiyerekana kwo bali beene witu.
27 Ndi mu himbukaga mu kukizi koleereza. No'bugira kingi ndi mu bula iro,
ne'byokulya, ne'binywebwa. Keera nanakayula bweneene, no'kubula ibyambalwa.
28 Kuguma na yibyo byoshi, ndi mu yama nzidohiirwi hi'gulu lyo'kukizi taaniza
amashengero gooshi.
29 Iri umundu angaba ali mu bukaholwe, iri na naani mbuyuvwiti. Ne'ri angahubiis-
ibwa, iri naani ndyaniirwi mu mutima.
30 Iri byangambuuna kwo nyihaye, ngayihayira naaho ku biri mu yerekana ubuka-
holwe bwani.
31 Mukuba, Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu, yehe naaho ye kwaniini ukukizi
yivugwa imyaka ne'myakuula. Ye nayiji kwo ndagweti ngabeesha.
32 Ikyanya nâli riiri mu kaaya ke'Damasiki, guvuruneeri úli mwi'dako lya mwami
Hareta, akabiika abalaliizi mu marembo gaako, gira bakangwate.
33 Haliko nanaleezibwa mu kaazo ko'luzitiro lwako, nanashonoolerwa imbuga mu
kitiri. Kwokwo, kwo n'gafuushuka mu maboko gaage.

---

* **11:24 11.24** Abayahudi, mu kuhana umundu, batâli hangwirwi kwo bamúkubule ingingwe lye'ngoni makumi gana. Bukengeeze 25.3. Na mu kuyoboha kwo batataluse yago makumi gana, kinatume ndaaye ye bakashulika ingingwe ya makumi gashatu na mwenda.

12

Amabone ga Pahulu, no'bukaholwe bwage

1 Bingwiriiri ngenderere ukuyihaya, kundu ndaabyo bigaagira. Buno, ngola ngayihaya
hi'gulu lya'mabone na'miigule íbikalyoka imwa Nahano.
2-3 Nyiji kwo keera hakalenga imyaka ikumi ni'na, n'gatwalwa halinde mu Paradiizo,
mwi'gulu lya kashatu.* Ne'kyanya n'gatwalwa yo, ndayijagi iri kukaba mu magala,
kandi iri mu mabone. Si Rurema yenyene ye yiji.
4 Na yumwo mwi'gulu, nanayuvwa mwa'magambo ga'kahebuuza, ga'bandu batahang-
wirwi ukudeta.
5 Na bwo n'gatwalwa mwi'gulu, buno leero nangakoli yihaya! Kundu kwokwo,
ukuyihaya kwani, kubaagage ku bukaholwe bwani naaho.
6 Iri nangaloziizi ukuyihaya, ndangabiiri muhwija. Si nangabiiri ngweti ngaadeta
ibyo'kuli! Kundu kwokwo, yukwo kuyihaya, ngakuleka, hatabe úgabonera ubwija
bwani ukuhima ngiisi kwo buli. Abubonerage naaho ku byo ngweti ngaagira naaho,
na ku byo ngakizi deta.
7 Yago mabone ga'kahebuuza, ikyanya n'gagayerekwa, Rurema atâli loziizi kwo
nangakizi yiheemya hi'gulu lyago, kyanatuma agambiika mwo'bulyanirwe bwa'magala,
ganakizi shuta nga mugenge. Yago malibu iri ndumwa ílyosiri Shetaani, gira ikizi
nyogogoza.
8 Keera n'ganayinginga Nahano ubugira kashatu kwo agandyose mwo.
9 Halikago ananjuvya: «Ugaahasha ku njira yo'lukogo lwani naaho. Ee! Ikyanya
ugakizi ba mu bukaholwe, mwo'bushobozi bwani bugakizi kukola mwo.»
Ku yukwo, yubwo bukaholwe bwani, bwo ngasiimaga ukukizi yihayira kwo, halinde
lyo'bushobozi bwa Kirisito bukizi nyama mwo.
10 Ngweti ngashagaluka mu bukaholwe bwani hi'gulu lya Kirisito. Ndi mu shagaluka
kiri na mu bitusi, na mu makuba, na mu kulibuzibwa, na mu kuhahazibwa. Ee! Ikyanya
ndi mu ba mu bukaholwe, lyo ndi mu ba mwo'bushobozi!

Pahulu ataaniza Abakorindo

11 Keera nayigiraga nga muhwija. Si yubwo buhwija, mwe mukatuma ngabuyifunda
mwo. Munali mwe mutákwaniini ukunyivuga! Kundu nienyene ndali kindu, si ndaabyo
byo birya bikalage biinyu bye'ndumwa bimbimiri kwo!
12 Ku kyanya nâli riiri mu kati kiinyu, nâli kizi yerekana ku bwigenderezi bwoshi kwo
ndi ndumwa. Nâli kizi mùgira mwe'bitangaaza bya kwingi-kwingi.
13 Ndaanakyo kindu kyo n'gagirira agandi mashengero, kyo na niinyu ndakamùgirira.
Ngeeka n'gamùhubira naaho, bwo ndâli kizi mùzidohera ku magoorwa gaani. Aaho!
Iri nangaba n'gagiraga buligo, mungoge!
14 Mumenyage bwija kwo ngola ibiringiini ukugira ulugeezi lwani lwa kashatu
lwo'kuyija imwinyu. Ne'kyanya ngaaba yo, ndagamùzidohera ku magoorwa gaani.
Mukuba, bitali bindu biinyu byo ndoziizi. Si nimùloziizi mwenyene! Bitanakwiriiri
kwa'baana babe bo bagakizi biikira ababusi baabo ibihinda. Si ababusi bo bakwiriiri
bakizi bibiikira abaana baabo!
15 Ku yukwo, ngakoleesa ibindu byani byoshi hi'gulu liinyu ku bushagaluke. Kiri
na nienyene, ngayitanga hi'gulu liinyu. Aahago! Bwo ngaviriziizi ukumùkunda, ka
byangakoli tumaga urukundo lwo munguuziri luganiiha?
16 Kundu bibonesiri kwo ndakamùzidohera ku magoorwa gaani, haliko baguma
biinyu bakiri mu ndeta kwo n'gamùlonga ku bulyalya.
17 Ka n'gamùlyalyania ku njira ya balya bandu bo n'gamùtumira? Nanga!
18 Si n'gayinginga Tiito bweneene kwo ayije iyo munda imwinyu, kuguma no'lya gundi
mwene witu. Ka Tiito akamùlyalyania? Si tugweti tugakolanwa ku mutima muguma!
Ne'ngesho ziitu, zo nguma.
19 Ngeeka mutoniri kwo tugweti tugayibulanira imbere liinyu. E bakundwa biitu, bitali
kwokwo! Si tugweti tugaadeta imbere lya Rurema mu kati ka Kirisito! Na byoshi byo
tuli mu gira, tuli mu bigira hi'gulu lyo'kumùyubaka.
20 Ngoli yobohiri kwe'kyanya ngayija iyo munda imwinyu, nangakoli mùgwana
mutakiri nga kwo ndoziizi. Na niinyu kwakundi, munambone buligo. Nyobohiri kwo
nangakoli mùgwana mukiri mu longoozania no'kuvyulana mwo'luugi. Munabe mukiri
mu yigurumura, no'kuyihandulana kwo. Munabe mukiri mu gambana no'kuyunulana.
Munabe mukiri mu yikangaata, iri munagira ulunganga.

---

* **12:2-3 12.2-3** *mwi'gulu lya kashatu* mwo Rurema yenyene atuuziri.

21 Ku kyanya ngagalukira imwinyu, ngoli yobohiri kwo Rurema wani angambonia
ishoni imbere liinyu. Hali ikyanya nangajengeezibwa mu kubona kwa'bandu bingi
mu kati kiinyu baki yifuuziri mu byaha, banabe batazi bitwikira kwo, banabe bagweti
bagayeruzania no'kusambana, iri banakizi yidulumbika mu bitalaalwe.

13

Amahano mazinda

1 Yulwo lugeezi lwani lwo'kuyija imwinyu, lwo lugaaba lwa kashatu. (Na nga
kwo biyandisirwi mu Mandiko Meeru: «Ngiisi igambo likwiriiri litangirwe ubumasi
na'bandu babiri, kandi iri bashatu.*»)
2 Ku lulya lugeezi lwani lwa kabiri, n'gakengula ngiisi ábâli gweti bagaagira ibyaha. Na
buno ku kyanya ndazi galukira yo, nagwanwa namùkengulaga kandi, kuguma na'bandi
booshi, kwe'ri umundu angaba agweti agabiyifunda mwo, ndagaki múlekeerera.
3 Aaho! Bwo muloziizi ukumenya kwo Kirisito ali mu deta mu kati kaani, leero
mugayimenyera mwenyene! Uyo Kirisito, ikyanya ali mu mùtanduula, kutali mu ba
mu bukaholwe. Si kuli mu ba mu bukalage!
4 Uyo Yesu, ku kyanya akayitirwa ku kibambo, lyo âli riiri mu bukaholwe. Halikago
buno, ayamiri ali mugumaana ku bushobozi bwa Rurema. Kiri na nyiitu, kundu tuli
mu ba mu bukaholwe mu kati ka Kirisito, haliko ikyanya tugaaba kuguma na niinyu,
tugaaba tuli bagumaana mu kati kaage, tunabe mwo'bushobozi bwa Rurema.
5 Kwokwo, muyigere mwenyene, lyo mulonga ukumenya iri mubiisiri Rurema
kwo'bwemeere. Si muyiji bwija kwo Yesu Kirisito amùtuuziri mwo, iri mwangaba
mutayabiirwi.
6 Kiri na nyiitu kwakundi, ndangaliiri mugayiji menya kwo tutayabiirwi.
7 Tugweti tugamùhuunira imwa Rurema, hatagirage ubuhube bwoshi bwo mugaagira.
Kutali mbu lyo tuboneka kwo twe tuli biija. Si tuloziizi naaho kwo mwehe mukizi gira
íbikwaniini, kundu twehe byangakizi boneka nga twayabirwa.
8 Ngiisi igambo lyo tugweti tugaagira, likulikiriini no'kuli. Ee! Ukuli naaho, kwo
tushobwiri ukukizi kulikira.
9 Tuli mu ba tushambiiri naaho, ku kyanya tuli mu bukaholwe, na mwehe munabe
mukaniri. Kyo kitumiri tuli mu huuna Rurema kwo amùtungaanie.
10 Kyo kinatumiri ngweti ngamùyandikira yaga maruba ku kyanya ndazi hika iyo
munda imwinyu. Kwokwo, mango mbikaga yo, ndagwane íbyangatuma ngamùkayira,
na mbe ngiri mu koleesa ubushobozi bwo Nahano akambeereza. Mukuba, yubwo
bushobozi, ndabuhaabirwi, mbu lyo nimùhongola. Si mbuhaabirwi, gira ngizi
mùyubaka.

Amagambo go'kusezerana

11 Na buno, e beene witu, namùseezera. Baaba! Mukizi giraga umwete gwo'kukana
mu kati ka Kirisito. Yaga magambo go namùyinginga mwo, mukizi gasimbaha.
Munakizi yihuugiza kuguma mu kati ko'mutuula. Kwokwo, lyo Rurema agaaba ali
kuguma na niinyu, munabe mutuuziri mu mutuula, iri munakundana.
12 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini† mu kati ko'rukundo.‡ Abandu ba Rurema
booshi, bamùlamusa.
13 Nahamwitu Yesu Kirisito akizi mùgashaanira mweshi! Munabe mukundiini mu
kati ka Rurema! Munakizi ba ne'ngoome mu kati ko'Mutima Mweru!

---

* **13:1 13.1** Bukengeeze 19.15. † **13:12 13.12** Mu kigiriki, kunyunyuguta. ‡ **13:12 13.12** Yabo bandu ba keera, mu kulamusania bâli kizi nyunyugutana.

Amaruba ga Pahulu imwa'
Bagalatiya
Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini injira yo tuli mu haruurirwa mwo'kuli imbere lya Rurema. Abayahudi baguma, bâli gweti bagaadeta kwa'Bakirisito bakwiriiri bakizi kulikira imaaja za Musa, nga kukizi tenguulwa. Haliko Pahulu anabalahirira, anabayereka ngiisi kwo tuli mu kizibwa ku njira yo'kuyemeera Yesu naaho. Ho twangakulikira imaaja, tukwaniini tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru, halinde lye'misi ye'byaha itumale mwo.

Mu bigaajo 5-6, Pahulu ali mu tuyigiriza kwo tuleke ukurongoorwa na'mafwije mabi ga'magala giitu. Si tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru mu kati ka byoshi.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Bagalatiya 5.16: «Kwokwo, namùbwiraga, mukizi rongoorwa no'Mutima Mweru. Lyoki, lyo mutagaki koleesa amifwije giinyu mabi!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-5)
b) Ndaagwo gundi mwazi mwija ngo'gwa Yesu (1.6-10)
c) Pahulu ayerekana ku bweranyange kwo ali ndumwa ya Yesu (1.11–2)
d) Tukoli shwesirwi mu bye'maaja, tunakoli ba bandu ba Yesu (3–4)
e) Tukwaniini tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru (5–6)

Indangiriro

1-2 Yaga maruba, galyosiri imwani, nie Pahulu, kuguma na beene witu booshi bo tutuliinwi. Gatumwa imwinyu, mwe bandu ba mu mashengero ge'Galatiya. Niehe, nie ndumwa. Ikyanya n'gatoolwa, kutakaba ku njira ya'bandu, ndaanaye mundu úkambiika. Si n'gabiikwa na Yesu Kirisito yenyene, bo na Daata Rurema. Anali Rurema úkazuula Kirisito mu bafwiri!

3 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Bakizi mùheereza no'mutuula!

4 Kirisito keera akafwa, gira atuguluule mu byaha, tunalonge ukukizibwa mu mabi, bwo gakoli luguusiri mu kihugo. Biri nga kwo Daata Rurema âli mali gwanwa ashungika.

5 Kwokwo, akizi yama ali mu huuzibwa imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Ndaayo gindi Myazi Miija ya Kirisito íri ho

6 Mwehe, mwanzoomeza bweneene! Rurema akamùhamagala ku lukogo lwa Kirisito. Aaho! Si mukola mu shubi yami mújandirira, iri munayifunda mu gindi-gindi myazi! Iyo myazi, kundu iri mu detwa mbu ya Kirisito,

7 haliko itali yo yohe. Imyazi Miija ya Kirisito, bandu baguma bali mu gira mbu bamùshovyeze yo. Kyo kitumiri mukola no'lushunguti!

8 Aahago! Iri umundu angamùyigiriza igindi-gindi myazi hi'gulu lya Kirisito, ítali yerya yo keera tukagwanwa twamùyigiriza, uyo ayame adaasirwi imyaka ne'myakuula! Adaasirwi ngana, kundu twangaba twehe, kandi iri muganda ukulyoka mwi'gulu.

9 Namùbwiraga kandi: Iri umundu angamùyigiriza igindi-gindi myazi hi'gulu lya Kirisito, ítali yerya yo keera mukagwanwa mwayakiira, uyo ayamage adaasirwi!

10 Ka mubwini kwo namùbwira kwokwo, mbu lyo nyemeerwa na'bandu? Nanga! Haliko ndoziizi kwo Rurema abe ye ganyemeera! Íngi girage mbu ngizi simiisa abandu, ndangaki biiri mukozi wa Kirisito.

Rurema ye kabiika Pahulu kwo abe ndumwa

11 E beene witu! Irya Myazi Miija yo n'gamùmenyeesa, ndoziizagi mumenye bwija kwo itali ya kuyihalangira.

12 Ndakagilyosa imwo'mundu yeshi. Ndaanaye mundu úkaginyigiriza. Si Yesu Kirisito yenyene ye kagimmenyeesa ku njira yo'bwigule!

13 Keera mukayuvwa kwe'kyanya nâli ki riiri mwi'banga lye'Kiyahudi, kwo nâli kizi genda nganyagaza ishengero lya Rurema, mbu litaki be ho.

14 Ku yikyo kyanya, mwi'banga liitu lye'Kiyahudi, nie wâli kuliiragi abiitu bingi bo twâli yumiini. Kiri ne'migeeza yoshi yo tukasigirwa na bashokuluza biitu, nie nâli fitiirwi bweneene mu kukizi gikulikiriza.

15 Kundu kwokwo, ukulyokera ku kyanya ndâli zaazi butwa, Rurema âli mali gwanwa
andaluula, anambamagala ku lukogo lwage. Anasiima
16 ukuyerekana Umwana wage mu kati kaani, gira lyo ngizi genda ngamúmenyeesa
mu batali Bayahudi.
Ku yikyo kyanya, ndaaye mundu ye n'gagendi hanuusa.
17 Na kundu abiitu bâli mali biikwa kwo zibaagage ndumwa, ndakayami zamuukira
imunda bali i Yerusaleemu, mbu tugendi bonaana. Si n'gatee yami genda mu kihugo
kye'Buharaabu. Na ha nyuma, nanagalukira mu kaaya ke'Damasiki.
18 Ne'ri hakalenga imyaka ishatu, lyoki nanazamuukira i Yerusaleemu, gira ngendi
yimenyeesa imwa Peturu. Twanabeeranwa yo siku ikumi na zitaanu.
19 Na mu yizo siku, ndaayo gindi ndumwa ye n'gabonaana, ha nyuma lya Yakobo,
mwene wabo Nahamwitu.
20 Yaga magambo go namùyandikira, namùbwiraga imbere lya Rurema kwo gatali
ge'bibeesha.
21 Ha nyuma, nanagenda mu poroveesi ye'Siriya, na mu ye'Kirikiya.
22 Ku yikyo kyanya, ndâli menyekiini mu mashengero ga Kirisito ge'Buyahudi.
23 Abakirisito be'yo munda, bâli kizi yuvwa naaho kwo'lya úshuba mu genda
aganyagaza abandu ba Yesu mbu bajande ubwemeere bwabo, leero yoyo ye kolaga mu
genda agayigiriza abandu kwo babukulikire!
24 Kyanatuma bagayivuga Rurema hi'gulu lyani.

2

Pahulu ayemeerwa ne'zaabo ndumwa

1 Iri hakaba keera halenga imyaka ikumi ni'na, nanashubi zamuukira i Yerusaleemu,
ngolaga na Barinaaba na Tiito.
2 Mukuba, Rurema âli mali mbwira ku njira yo'bwigule kwo ngende yo. Ne'ri
n'gahikaga yo, twanakuumana áhayiheriiri, kuguma na ábâli yijikiini kwo birongoozi
bya'mashengero. Yibyo birongoozi, nanabiyereka Imyazi Miija yo ndi mu genda
ngamenyeesa mu batali Bayahudi. Mukuba, nâli loziizi kwo'mukolwa gwo ndi mu yama
nvukeriiri kwo, gutayiji kengeera gwafwa ubusha.
3 Ku yikyo kyanya, twâli riiri kuguma na Tiito. Na kundu âli riiri Mugiriki, haliko
yibyo birongoozi bitakamúhambaaza kwo atenguulwe.
4 Yee! Ku yikyo kyanya, mu kati kiitu mwâli mali yishesheza inaazi. Yizo naazi, kundu
zikayihunda kwo bali baguma biitu mu kati ka Yesu, si zâli gweti zigagandiiza naaho,
gira zimenye ngiisi byo tukoli hangwirwi kwo, bwo tukolaga mu kati ka Yesu Kirisito.
Ee! Zâli loziizi ukushubi tuyingiza mu buja.
5 Kundu kwokwo, tutanabayemeerera, kiri ne'hiniini! Si twâli loziizi ukumùlangira
ukuli kwe'Myazi Miija.
6 Balya bashosi, kundu bâli menyekiini kwo bakulu, ndaakyo kindu kyo bakayushuula
ku magambo go ndi mu genda ngayigiriza! Na kundu bo bali mu yimbwa mbu balyagagi
bakulu, haliko imwani, ubukulu bwabo, kitâli kindu. Mukuba, Rurema, ndaayo indoola
yo ahiiti.
7 Yabo bakulu, bakabona kwo Rurema ye kambiika kwo ngizi genda ngamenyeesa
Imyazi Miija mu batali Bayahudi. Peturu naye, keera akabiikwa kwo abe ye gakizi
gimenyeesa mu Bayahudi.
8 Ee ma! Rurema akabiika Peturu abe ndumwa mu Bayahudi, nga kwoku naani,
akambiika kwo mbe indumwa mu bandu be'gindi milala.
9 Yakobo, na Peturu, na Yohana, bo bâli menyekiini kwo byo birongoozi. Ne'ri
bakabonaga ngiisi kwo Rurema âli mali ngashaanira, banatuhuma mu maboko twe na
Barinaaba, banatuyegereza mu ngoome yabo. Twanalagaana kwo twe tugakizi kola mu
batali Bayahudi. Nabo banakizi kola mu Bayahudi.
10 Hali igambo liguma naaho lyo bakatuhuuna, kwo tukizi kengeera abakeni. Byebyo,
byo na naani nâli koli fitiirwi kwo.

Ngiisi kwo Pahulu akayagagaza Peturu

11 Ikyanya Peturu akahika mu kaaya ke'Handyokiya, twanamúgwana akoli hubiri.
Bulya buhube bwâli bonesiri-bonesiri, kyanatuma ngamúyagagaza hi'gulu lyabwo!
12 Mukuba, Peturu âli koli komiiri ukushangiira ibyokulya na ábatali Bayahudi.
Haliko, ikyanya Abakirisito baguma be'Kiyahudi bakayija ukulyoka imwa Yakobo,
leero, Peturu anayama agayiyeka ku batali Bayahudi, anabayihandula kwo. Âli
yobohiri Abayahudi, bwo bâli kizi hagika kwa'bandu be'gindi milala nabo bakwiriiri
ukutenguulwa.

13 Yubwo bulyalya bwa Peturu, abandi Bakirisito be'Kiyahudi bâli gweti bagabuyi-
funda mwo. Kiri na Barinaaba naye, anabuyingira mwo.
14 Yabo booshi, ikyanya n'gabonaga kwo bataki kulikiiri Imyazi Miija mu kati ko'kuli,
nanayagagaza Peturu imbere lya'baabo booshi kwokuno: «Kundu ulyagagi Muyahudi,
utaki tuuziri ngo'Muyahudi. Si ukoli tuuziri ngo'mundu we'gindi milala. Aahago!
Kituma kiki uki gweti ugahagika kwa'bandu be'gindi milala bakizi kulikiriza imigeeza
ya'Bayahudi?»

Ukukwanana kwitu kukizi ba ku bwemeere

15 Twehe, tuli Bayahudi nirizina! Ee! Tutali bandu be'gindi-gindi milala, abakozi
be'byaha.
16 Kundu kwokwo, tuyiji kwo ndaaye mundu úwangakwanana imbere lya Rurema,
mbu bwo ali mu simbaha Imaaja za Musa. Si angalonga ukukwanana naaho, ku
njira yo'kubiika Yesu Kirisito kwo'bwemeere. Kwokwo na nyiitu, ikyanya tuloziizi
ukukwanana imbere lyage, kulyagagi ku njira yo'kumúyemeera. Si kutali ku njira
yo'kusimbaha Imaaja. Ndaaye úwangakwanana imbere lya Rurema, mbu bwo ali mu
zisimbaha.
17 Ikyanya tuli mu loozagya ukukwanana imbere lya Rurema ku njira ya Kirisito, lyo
tuli mu yerekana kwo na nyiitu tulyagagi banabyaha. Aaho! Ka kuli kudeta kwo Yesu
ye mu tuhubiisa? Nanga!
18 Zirya maaja za keera, ndakiri mu ziyihega kwo. Ne'ri nangashubi gira mbu
nzikulikirize, iri nienyene nayiyerekana kwo ndi muhubi.
19 Yizo Maaja ziri nga keera zikanyita. Na ngoli zifwiri kwo, halinde lyo ndonga ukuba
ho hi'gulu lya Rurema. Keera n'gayitirwa ku kibambo kuguma na Kirisito.
20 Ndanali nie ki tuuziri ho. Si Kirisito ye koli tuuziri mu kati kaani. Na bwo nduuziri
ho buno, kulyagagi ku njira yo'kuyemeera Umwana wa Rurema, bwo keera akangunda,
anayitanga afwe hi'gulu lyani.
21 Kwokwo, ndakiri mu jandagira ulukogo lwa Rurema. Mukuba, abandu, nga
bangalonga ukukwanana imbere lyage ku njira yo'kukizi kulikiriza Imaaja za Musa,
nga yukwo kufwa kwa Kirisito, kukola kwa busha!

3

1 E maashi Bagalatiya! Ka mwashikwa, halinde mukolaga bahwija kwoku? Si keera
mukamenyeesibwa ku bweranyange ngiisi kwo Yesu Kirisito akayitirwa ku kibambo!
2 Ndoziizi mumbwire igambo liguma. Ka mukayakiira Umutima Mweru ku njira
yo'kukulikiriza Imaaja? Nanga! Si mukaguyakiira ku njira yo'kuyuvwa Imyazi Miija,
mwanagiyemeera!
3 Kutagi kandi mwayifunda mu buhwija mwene yubu? Si mukatondeerera mu kati
ko'Mutima Mweru! Aaho! Ka mukoli loziizi ukuyukiza ku misi yinyu mwenyene?
4 Ikyanya mukalengaga mu galya malibu gooshi, ka kwâli riiri kwa busha? Nanga!
Bitangaziziri!
5 Ikyanya Rurema ali mu mùbiika mwo'Mutima Mweru, anakizi mùgiraga
mwe'bitangaaza, ka biri mu ba, mbu bwo mwâli kizi kulikiriza Imaaja zaage? Si bikaba
kwokwo, bwo mukayuvwa Imyazi Miija, mwanagiyemeera!
6 Kiri na Hiburahimu, «Âli yemiiri Rurema, kyanatuma Rurema agamúharuura kwo
akoli kwaniini imbere lyage.*»
7 Munamenyage bwija, kwe'kyanya abandi bali mu ba bayemiiri Rurema, iri bakola
baana ba Hiburahimu.
8 Ukulyokera keera, ábatali Bayahudi nabo bakatangirwa ubuleevi mu Mandiko
Meeru, kwe'ri bangayemeera Rurema, bagaharuurwa kwo bakoli kwaniini imbere lyage.
Mu gaago Mandiko Meeru, Hiburahimu naye akabwirwa Imyazi Miija kwokuno: «Mu
kati kaawe, mwa'bandu ba'mahanga gooshi bagakizi gashaanirwa!†»
9 Kwokwo, ikyanya abandu bali mu ba bayemiiri Rurema, lyo bali mu gashaanirwa,
nga kwo Hiburahimu naye akagashaanirwa, bwo âli múyemiiri.
10 Haliko, iri abandu bangayihega ku Maaja, mbu lyo bakwanana imbere lya Rurema,
iri badaasirwi! Si biri biyandike kwokuno: «Iri umundu atangasimbaha byoshi
íbiyandisirwi mu yizi maaja, adaakwe!‡»
11 Kwokwo, bibonekeriiri kwo ndaaye mundu úwangakwanana imbere lya Rurema,
mbu bwo asimbahiri Imaaja zaage. Mukuba, bidesirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Iri wangalooza ukukwanana imbere lya Rurema, ukwaniini umúyemeere.§»

---

* **3:6 3.6** Ndondeko 15.6. † **3:8 3.8** Ndondeko 12.3; 18.18; 22.18. ‡ **3:10 3.10** Bukengeeze 27.26. § **3:11 3.11** Habakuki 2.4.

12 Si yizo Maaja zaage, zoohe zitali mu lola ku bwemeere. Mukuba, zidesiri
kwo'mundu iri angagira ngiisi kwe'maaja zidesiri, agakizi lama ku njira yazo.*
13 Yiryo idaaki, kundu liri mu leetwa ne'Maaja, haliko keera Yesu akatuguluula mu
kati kaalyo. Mukuba yehe akadaakwa, ho twangadaasirwi. Biri nga kwo biyandisirwi
mu Mandiko Meeru kwokuno: «Iri umundu angamanikwa ku kiti,† iri adaasirwi.‡»
14 Yesu akatuguluula. Kwokwo, irya migashani yo Rurema akalagaania Hiburahimu,
ilongage ukukwira kiri na mu batali Bayahudi ku njira ya Yesu Kirisito. Kiri no'Mutima
Mweru, Rurema akatulagaania kwo agatuheereza gwo. Kwokwo, nagwo, tuli mu
guhaabwa ku njira yo'bwemeere!

Imihango ya Rurema itakayitwa ne'Maaja

15 E beene witu! Tutee twira umugani ku bituula-tuula ho. Iri abandu bangaba keera
banywana ikihango, keera banakiyemerezania kwo, iri ndaakiye mundu úwangashubi
kibalala! Ndaanalyo igambo lyo angashubi kiyushuula kwo.
16 Kwokwo, ne'mihango yo Rurema akalagaania Hiburahimu, akalagaania no'lya
mundu muguma wa mwi'kondo lyage. Mukuba, mu Mandiko Meeru, mutadesiri kwo
Rurema akagilagaania abandu bingi-bingi ba mwi'kondo lya Hiburahimu. Si bidesiri
naaho kwo akalagaania Hiburahimu kuguma no'gundi mundu muguma wa mwi'kondo
lyawe.§ No'yo mundu muguma, ye Kirisito.
17 Byo ndoziizi ukudeta, byo byebi: Rurema akanywana ikihango bo na Hiburahimu,
anakibiika kwo'muhango. Ne'ri hakalenga imyaka magana gana na makumi gashatu,
Imaaja za Musa zabuli yija. Kundu kwokwo, yizo Maaja zitangayita ikihango, kandi iri
umuhango gwo Rurema akakibiika kwo.
18 Mukuba, ngiisi byo Rurema akaheereza Hiburahimu, akamúheereza byo ku lukogo
lwage, ukukulikirana na ngiisi kwo âli mali gwanwa amúlagaania. Si byo Rurema ali
mu haana, iri twangabilongaga mu kusimbaha Imaaja, bitangaki yimangira ku muhango
gwage!
19 Aaho! Imaaja zikabiikirwa biki? Zikabiikwa gira zikizi yereka abandu amahube
gaabo. Zanakizi kola naaho, halinde ukuhisa ku kyanya kyo'kuyija kwo'lya mundu
muguma wa mwi'kondo lya Hiburahimu. Mukuba, Rurema âli mali gwanwa amúbiika
kwo'muhango. Yizo Maaja, ikyanya zikayijaga, zikaleetwa na'baganda. Nabo,
banazisikiiriza umutungwa muguma, ye Musa, gira naye azitwalire abandu.
20 Ikyanya abandu babiri bali mu nywana, lyo bali mu ba ni'goorwa lyo'mutungwa.
Haliko Rurema, ikyanya akalagaania Hiburahimu, âli kola halwage yenyene.
21 Aaho! Ka kwo kudeta kwe'Maaja ziloziizi ukuhangana ne'mihango ya Rurema?
Nanga! bitangaziga! Imaaja, nga zangashobwiri ukuleetera abandu ubugumaana,
bashuba bagakwanana imbere lya Rurema ku njira yo'kukizi zisimbaha.
22 Haliko, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwa'bandu booshi bashwesirwi mu
bushobozi bwe'byaha. Kwokwo, halyagagi injira nguma naaho yo'kulonga byo Rurema
akatulagaania. Kuli ku njira yo'kuyemeera Yesu Kirisito naaho.
23 Ikyanya tutazi longa ubulyo bwo'kuyemeera Yesu, twâli yamiri tushwesirwi mu
bushobozi bwe'Maaja.
24 Zanâli kizi tulera, halinde ukuhisa ku kyanya Yesu akayija kwo. Kwokwo, tuli mu
longa ukukwanana imbere lya Rurema ku njira yo'kuyemeera Kirisito.
25 Ee! Tukola mu yemeera Yesu, tutanakiri mwi'dako lye'Maaja.

Tukola baana ba Rurema

26 Bwo mweshi mukoli yemiiri Yesu Kirisito, mukola baana ba Rurema.
27 Mukuba, keera mukabatiizibwa mu kati ka Kirisito, munakoli múshushiri.
28 Ndanakilwo lubibi mu Bayahudi na'bandu be'gindi milala, kandi iri mu baja na
ábatali baja, kandi iri mu bashosi na'bakazi. Mweshi, mukola mwe baguma mu kati ka
Yesu Kirisito!
29 Na bwo mukola bandu ba Kirisito, buno na niinyu mukolaga ba mwi'kondo
lya Hiburahimu. Kwokwo, ngiisi byo Rurema akagwanwa amùlagaania, na niinyu
mugabilonga.

4

1 Tutee deta hi'gulu lyo'mwana muguma úwâye longe ku bindu bya yishe. Uyo mwana,
ikyanya ali mu ba akiri mwanuke, ali mu ba nga muja, kundu ye mwene ibindu byoshi.

---

* **3:12 3.12** Balaawi 18.5. † **3:13 3.13** *manikwa ku kiti* Yesu akamanikwa ku kiti mu kubambwa ku kibambo.
‡ **3:13 3.13** Bukengeeze 21.23. § **3:16 3.16** Ndondeko 12.7.

2 Ali mu ba akiri mwi'dako lya ábali mu múlera, na mwi'dako lya'bimangizi ba yibyo
bindu, halinde ukuhisa ku kyanya yishe âli mali múshungikira kwo agaaba keera atwa.
3 Kwokwo, na nyiitu, twâli ki riiri nga baana baanuke. Mukuba, twâli ki riiri baja
bo'kuhemukira amabi ga mu kihugo.
4 Haliko, ikyanya íkikwaniini, iri kikahikaga, Rurema anatuma Umwana wage, ayiji
butwa no'mukazi. Uyo mwana wage, anatuula mwi'dako lye'Maaja,
5 gira lyo alonga ukuguluula ngiisi ábatuuziri mwi'dako lyazo. Kwokwo, lyo nabo
baba baana ba Rurema.
6 Na bwo nyiitu tukolaga baana ba Rurema, kyo kitumiri akabiika Umutima
gwo'Mwana wage mu kati kiitu. Yugwo Mutima, guli mu tudeta mwo: «Aba!* E Daata!»
7 Kwokwo, mutakiri baja. Si mukola baana ba Rurema! Na bwo mukola baana baage,
niinyu mugalonga ngiisi byo abikiiri abaana baage.

Pahulu ataaniza Abagalatiya

8 Yaho keera, ku kyanya mutâli zaazi menya Rurema, mwâli ki riiri baja ba íbiri mu
detwa kwo bamungu, bitanali ye Rurema nirizina.
9 Halikago buno, mukoli yiji Rurema. Kandi nangadesiri kwo Rurema ye mùyiji!
Aaho! Kuti kandi mugweti mugashubi hemurwa na'mabi ga mu kihugo? Si gatahiiti
akamaro, ganalyagagi ga busha! Ka mwangasiima kandi kwo gashubi mùshwekera mu
buja bwago?
10 Si mukiri mu kulikiriza isiku ngulu, ziba za mwaka, kandi iri ze'myezi, kandi iri
ze'bihe, kandi iri ze'zindi-zindi siku ngulu.
11 Ngolaga mu mùtaaniza kwo ngeeka imikolwa yoshi yo nâli kizi fukerera kwo mu
kati kiinyu, ikola igaafwa busha!
12 E beene witu! Namùyinginga bweneene, mukizi yigira nga kwoku ndi. Mukuba,
naani keera n'gayigira nga kwoku muli. Ndaanabwo buligo bwo muzindi ngirira!
13 Muyiji bwija kwo bulya bulwazi bwani, bwo bukatuma ngalonga ubulyo bwo'kuyiji
mùyigiriza Imyazi Miija ya Yesu.
14 Na kundu bwâli kizi mùhahaza, haliko mutakagwatwa na'kanyenywe hi'gulu
lyani, mutakananjokoora. Si mukanyakiira nga muganda wa Rurema, nga kwo
mwangayakiira Yesu Kirisito yenyene!
15 Aahago! Kulya kunjagalukira kwinyu, leero kuti kwaba? Nangamùtangira ubumasi
kwe'kyanya nâli riiri iyo munda imwinyu, mwâli riiri mugajobola kiri na'masu giinyu,
munagambeereze, nga byangaziziri.
16 Aaho! Bwo ngweti ngamùbwira ibyo'kuli, ka byangakoli tuma mugambona nga
mugoma?
17 Balya bandu, ikyanya bagweti bagamùhahalira, si kuli ku njira yo'kumùlyeryega
naaho! Baloziizi ukutushombania, gira lyo baba bo mugakizi hahalira.
18 Aaho! Ukuhahalirana kwonyene, kuli kwija. Ne'ngingwe, ku kyanya tutaki ririinwi!
19 E baana baani bakundwa! Ngola mu siriira kandi hi'gulu liinyu, nga mukazi úgweti
úgaliibwa no'mukero. Bigaaba kwokwo, halinde ukuhisa ku kyanya Kirisito agaboneka
mu ngiisi muguma winyu.
20 Na ndoziizi kwo twangaberiinwi buno, halinde lyo ndonga ukuhindula ngiisi kwo
ngweti ngamùganuulira. Si keera mwangangaana bweneene!

Saara na Hagaari

21 Mwe mukoli zibatiiri Imaaja za Musa. Aaho! Ka mwenyene muyiji ngiisi kwo
zidesiri? Mumbwirage!
22 Si biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwo Hiburahimu akabuta abaana babiri
bo'butabana. Muguma, akamúbuta ku muja-kazi wage, no'gundi ku mukaage.
23 Ikyanya akabuta umwana ku muja-kazi wage, akabutwa nga kwa'bandi bali mu
butwa. Halikago, ikyanya akabuta umwana ku mukaage, uyo mwana akabutwa ku
muhango gwo Rurema âli mali gwanwa amúlagaania.
24 Yabo bakazi kwo bali bombi, ngiisi muguma ali mugani gwe'kihango kiguma-
kiguma. Ee! Umuja Hagaari, guli mugani gwe'kihango kyo Rurema akagira na'bandu
baage ku mugazi Sinaayi. Kyo kitumiri yikyo kihango, ikyanya bali mu kikulikiriza,
nabo bali mu ba nga baja.
25 Uyo Hagaari, anali mugani gwo'mugazi Sinaayi mu kihugo kye'Buharaabu. Yugwo
mugazi Sinaayi nagwo, guli mugani gwa'kaaya ke'Yerusaleemu, kanakiri ho buno.
Mukuba, yako kaaya nako, katuuziri mu buja, kuguma na'bandu baako.

---

* **4:6 4.6** *Aba* liri igambo lye'Kiyahudi. Kuli kudeta daata.

26 Haliko twehe, maawe kali kaaya ke'Yerusaleemu ákali mwi'gulu. Na koohe
katatuuziri mu buja!
27 Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«E ngumba, we tazindi buta! Ugire naawe ushambaale!
Kundu utazindi yuvwa umukero gwo'kubuta, unabande akabuuli, awi yiyi yiyi!
Mukuba, umukazi úkakorora, ye gaaba na'baana bingi
ukuhima nakiriri.[†]»
28 E beene witu! Mwehe muli ngo'mwana Hisake,[‡] bwo mukolaga baana ba Rurema
ukukulikirana no'muhango gwage.
29 Si Hishimaheeri, ali mwana ye Hiburahimu akabuta nga kwa'bandi baana bali mu
butwa. Ku yikyo kyanya, ye wâli kizi hahaza uwabo Hisake, kundu Hisake akabutwa ku
bushobozi bwo'Mutima Mweru.[§] Kwokwo, kwo binakiri halinde zeene.
30 Aahago! Kuti kwo bidesirwi mu Mandiko Meeru? Bidesirwi kwokuno: «Uyu
muja-kazi, umúyimulage, kuguma no'mwana wage! Uyo mwana atâye hyane kuguma
no'wabo ye ukabuta ku mukaawe.[*]»
31 Ku yukwo, e beene witu! Na nyiitu, tutakiri baana bo'muja-kazi. Si tukolaga baana
bo'mukazi mwene inyumba!

5

Tukola bashwekuule mu kati ka Kirisito

1 Íbikatuma Kirisito akatushwekuula, gira tukizi yama tutuuziri mu bwobwo
bushwekuule. Ku yukwo, mukizi yama musikamiri! Mutanaki yemeerage kwo mushubi
shwekerwa mu buja.
2 Munyuvwirize bwija! Niehe Pahulu nagwanwa namùbwira kwe'ri mwangakizi
yemeera ukutenguulwa, iri ndaakiko kamaro ko mugalonga mu kati ka Kirisito!
3 Namùbwira kandi, kwe'ri mwangayemeera ukutenguulwa, iri bikoli múkwiriiri
mukizi simbahaga ne'zindi maaja zooshi za Musa.
4 Aahago! Iri mwangalooza ukukwanana imbere lya Rurema ku njira yo'kukulikiriza
Imaaja, iri keera mukatwibwa ku Kirisito. Munabe mutaki tuuziri mu lukogo lwage!
5 Halikago twehe, tukoli yemiiri Yesu, tunakoli lindiriiri mu kati ko'Mutima Mweru,
kyo kitumiri tulangaliiri kwo tugakwanana imbere lya Rurema.
6 Ikyanya abandu bakoli tuuziri mu kati ka Yesu Kirisito, kitakiri kindu iri bangaba
batengwirwi, kandi iri batatengwirwi. Íbiri na'kamaro naaho, kuli kuyerekana kwo
tumúyemiiri, mu kukizi kundana.
7 Si mwâli kizi fukerera ku bya Yesu mu kati ko'kuli! Aahago! Nyandi
úkamùtebeereza, halinde mutaki músimbahiri?
8 Rurema, atali ye kamùtebeereza kwokwo, anali ye kamùhamagala!
9 Biri nga kwo bidesirwi kwokuno: «Isaama niniini, iri mu hemeesa irobe.»
10 Yaga magambo gooshi, ngoli hiiti umulangaaliro mu kati ka Nahano kwo mutagaaba
ne'gindi-gindi mitono hi'gulu lyabyo. Halikago, iri umundu angamùlugiza, Rurema
agaki múhana, kundu angaba ali nyandi.
11 E beene witu! Nga nangabiiri ndi mu yigiriza abandu kwo bakizi tenguulwa,
ndangaki libuziibwi! Na'bandu batangaki mbwini buligo, bwo ndi mu bayigiriza hi'gulu
lye'kibambo kya Kirisito.
12 Ikyanya abandu bali mu mùlugiza, nangasiimiri kwo boonyene bangayitengwiri
lwoshi, halinde bayitungule!

Tukizi rongoorwa no'Mutima Mweru

13 E beene witu! Rurema keera akamùhamagala kwo mukizi yama mushwekwirwi.
Kundu kwokwo, yukwo kushwekuulwa, kutali kudeta kwo mukoli hangwirwi ukukizi
koleesa amifwije giinyu mabi. Si mukwiriiri mukizi kolerana mu kati ko'rukundo.
14 Imaaja kwo ziryagagi zooshi, zishwesirwi mu lubaaja luguma, lunadesiri kwokuno:
«Ukizi kunda umutuulani wawe, nga ngiisi kwo uyikuuziri wenyene![*]»
15 Haliko, iri mwangakizi duutulana no'kujanganulana, muloleekeze bwija mutayiji
kengeera mwamalana!
16 Kwokwo, namùbwiraga, mukizi rongoorwa no'Mutima Mweru. Lyoki, lyo mutagaki
koleesa amifwije giinyu mabi!

[†] **4:27 4.27** Hisaaya 54.1. [‡] **4:28 4.28** *Hisake* ye Hiburahimu akabuta ku mukaage ukukulikirana no'muhango gwa Rurema. [§] **4:29 4.29** Uyo mwana úwâli kizi hahaza Hisake, ye mukulu wage Hishimaheeri, ulya úkabutwa no'muja. [*] **4:30 4.30** Ndondeko 21.10. [*] **5:14 5.14** Balaawi 19.18.

17 Si yago mifwije mabi, gali mu hangana no'Mutima Mweru. No'Mutima Mweru nagwo, guli mu hangana na'mifwije mabi. Yibyo byombi, bwo biri mu hangana kwokwo, kyo kitumiri ngiisi byo muloziizi ukugira, bitali byo muli mu gira.
18 Halikago, iri mwangakizi rongoorwa no'Mutima Mweru, iri mutakiri mwi'dako lye'Maaja.
19 Amifwije mabi ga'bandu, ngiisi kwo gali mu kola, kuli mu boneka ku bweranyange: mu bushule, na mu bweruzi, na mu bitalaalwe,
20 na mu kuyikumba imigisi, na mu bulozi, na mu bushombani, na mu milongwe, na mu luugi, na mu kuyigurumura, na mu kuhambirira ubukulu, na mu kuyihindulirana, na mu kuyihandulana kwo,
21 na mu bulire, na mu bulalwe, na mu kuyidulumbikira mu biteeziri ishoni, na mu gandi mabi mwene yago. Buno namùkengula, nga kwo n'gamùkengula ubwa mbere, kwe'ri mwangakizi yifunda mu mabi mwene yago, mutâye yingire mu bwami bwa Rurema.
22 Si bitumbwe byo'Mutima Mweru, lulyagagi urukundo, no'bushambaale, no'mutuula, no'bwigenderezi, no'kunogerana, no'kugirirana amiija, no'kuba mwemeera,
23 no'butuudu, no'kukizi yihangirira. Amagambo mwene yaga, imaaja zitali mu galahiza!
24 Abandu ba Yesu Kirisito, keera bakayitira amifwije gaabo mabi ku kibambo. Kwokwo, batakiri mu lungumirwa, batanali mu hemukira amabi.
25 Bwo tukoli tuuziri mu kati ko'Mutima Mweru, tukwiriiri tukizi gukulikira.
26 Tutanakizi ki yikangaata! Tutanakizi shomborozania. Tutanakizi girirana uluugi.

6

Tutakizi luha mu kugira amiija

1 E beene witu! Iri umundu angagwa mu kyaha kirebe, mwe mukoli kaniri mu byo'mutima, mukwiriiri mumúyerekeze mu kati ko'butuudu bwoshi. Kuguma na yibyo, mukizi yiloleekeza mwenyene, mutayiji kengeera na niinyu mwayingira mu magezo.
2 Mukizi tabaalana mu magoorwa giinyu, lyo mugaaba musimbahiri ulubaaja lwa Kirisito.
3 Iri wangayibonaga kwo ukuliiri abiinyu, unabe utali kindu, iri wayihenda wenyene!
4 Ee! Ngiisi mundu akwiriiri akizi lola bwija ku mikolezi yage, ibe yo agakizi yiyuvwa kwo. Si kutabe mu kuyishushirania no'gundi!
5 Ngiisi mundu, akwiriiri akizi vigalala ku muteekerwa gwage yenyene.
6 Iri umundu angayigirizibwa Imyazi Miija, akwiriiri akizi heereza umwigiriza wage ku ngiisi bindu biija byo ahiiti.
7 Mutakizi yiteba, mbu mwangahenduula Rurema! Ngiisi byo'mundu ali mu byala, byo na byebyo byo ali mu yimbula.
8 Umundu, iri angakizi hemurwa na'mifwije gaage mabi, ali mu gayimbulira mwo'bushereere. Haliko, iri angakizi simiisa Umutima Mweru, lyoki agayimbula ubulamu bwe'myaka ne'myakuula. Ee! Agabulonga imwa gwogwo Mutima Mweru.
9 Ikyanya muli mu gira amiija, mutakizi luha! Mukuba, iri twangakizi yihangaana mu kugira amiija, twâye galongere mwe'mimbu ku kyanya íkikwaniini.
10 Kwokwo, ku kyanya tugaaba tukiri no'bulyo, tukizi girira abandu amiija. Ne'ngingwe, tukizi gagirira beene witu ábayemiiri Yesu.

Amagambo go'kuheza

11 MULOLE NGIISI KWO NAYANDIKAGA YAGA MARUBA NA YIZI FWABE MBAMU! NIE NAGAYANDIKA NIENYENE!
12 Ikyanya abandu bali mu daalika kwo mukizi tenguulwa, baloziizi naaho kwo balonge ukukizi yihayira ku bya'magala. Na kwakundi, iri batangakizi mùtenguula, bayobohiri kwo bagayiji libuzibwa hi'gulu lye'kibambo kya Kirisito.
13 Yabo bandu, kundu bakatenguulwa, haliko ndaazo zindi maaja za Musa zo bagweti bagasimbaha! Íbitumiri bali mu looza kwo mukizi tenguulwa, mbu lyo balongaga ubulyo bwo'kukizi yihayira ku byakoleka ku magala giinyu!
14 Haliko niehe, ndaabyo nangayihayira kwo, kútali ku kibambo kya Nahamwitu Yesu Kirisito naaho! Mukuba, ku njira yakyo, ibye'kihugo keera byayitwa imwani. Na naani, keera n'gabifwa kwo.
15 Kwokwo, iri twangaba tutengwirwi, kandi iri tutatengwirwi, kitali kindu. Íbiri na'kamaro naaho, kwo tukizi ba biremwa bihyahya!

16 Yaga magambo, ikyanya abandu bali mu gasimbaha, bagakizi galongera
mwo'mutuula, no'lukogo, kuguma na'bandi bandu booshi ba Rurema.
17 Ukulyokera buno, hataki gire mundu úgashubi njomboroza. Si ngoli hiiti invigo
nyingi ku magala gaani, hi'gulu lya Yesu.
18 E beene witu! Nahamwitu Yesu Kirisito akizi mùgashaanira mu mitima yinyu.
Bikizi ba kwokwo!

Amaruba ga Pahulu imwa'
Bahefeso
Indangiriro

Yaga maruba gayerekiini ngiisi kwo tuli mu longa imigashani ye'kitangaaza mu kati ka Yesu. Ganayerekiini kwakundi, na ngiisi kwo tuli mu kizibwa ku lukogo, si kutali ku mikolezi yitu. Ku yukwo, tukwiriiri tukizi simbaha Rurema mu kutuula mu buguma, mu kati ko'mulengeerwe. Si tutakizi yifunda mu bitalaalwe.

Ha nyuma, Pahulu anahanuula abashosi na bakaabo, na'babusi na'baana baabo, na'baja na'basheebuja baabo.

Na ku mbeka, Pahulu ali mu yerekana ngiisi kwo tukwaniini ukukizi hagana na Shetaani, mu kuloleesa ibilwaniiso byo'mutima: ukuli, no'kugira íbikwaniini, no'bwemeere, no'bukize, ni'Gambo lya Rurema, no'kukizi múhuuna.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Bahefeso 3.20: «Rurema, ikyanya ali mu koleesagya ubushobozi bwage mu kati kiitu, ashobwiri ukugira ibye'ngingwe bweneene ukuhima byo twangamúhuuna! Anganagira kiri na íbitali mu mitono yitu.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Ngiisi kwo tukwaniini ukumenya (1.3–3)
c) Ngiisi kwo tukwaniini ukukizi gira (4–6.20)
d) Pahulu asezerana (6.21-24)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, nie ndumwa ya Yesu Kirisito, nga kwo Rurema âli loziizi. Nie ngweti
ngamùyandikira, mwe bandu ba Rurema ba mu kaaya ke'Hefeso, mwe muli bemeera
mu kati ka Yesu Kirisito.
2 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Banakizi
mùheereza no'mutuula!

Tukoli gashaniirwi mu kati ka Kirisito

3 Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito, akizi huuzibwa! Mukuba, mu kati ka
Kirisito, Rurema keera akatugashaanira ku ngiisi migashani yoshi ya mwi'gulu.
4 Ikyanya Rurema atâli zaazi bumba ikihugo, anatutoola mu kati ka Kirisito kwo tube
bandu baage bataluule, tunabe bazira buhube imbere lyage. Na bwo âli tukuuziri,
5 anagwanwa ashungika kwo agatugira tube baana baage ku njira ya Yesu Kirisito.
Ee! Kwokwo, kwo âli siimiri.
6 Na bwo Rurema akatubonera ulukogo lwa'kahebuuza mu kati ka Kirisito, Umwana
wage mukundwa, kyo kitumiri tugweti tugamúhuuza.
7 Uyo Kirisito, ye katuguluula, mu kuyona umuko gwage, halinde twanakogwa ibyaha
biitu. Kwokwo, kwo akatubonera ulukogo lwa'kahebuuza.
8 Anagweti agatugirira amiija bweneene, mu kutuheereza ubwitegeereze bwoshi,
halinde tulonge ukusobanukirwa bwija.
9 Ngiisi byo Rurema âli mali gwanwa ashungika mu Kirisito, byâli bishamiri. Kundu
kwokwo, anasiima ukutumenyeesa byo.
10 Na íbyâli bishamiragi, byo byebi: Ku kyanya íkikwaniini, Rurema agabiika byoshi
mwi'dako lya Kirisito, gira abe hi'gulu lya byoshi, biba bya mwi'gulu, kandi iri bya hano
mu kihugo.
11 Ngiisi byo Rurema ali mu gira, ali mu gwanwa abishungika. Kwokwo, na nyiitu,
akatutoola kwo tube be'mwage mu kati ka Kirisito.
12 Na bwo tukashungikirwa kwo tube ba mbere mu kubiika Kirisito kwo'mulangaaliro,
tukwaniini tukizi huuza Rurema, tunamúheereze ubulangashane!
13 Kiri na niinyu, ikyanya mukayuvwa Imyazi Miija yo'kuli, mwanamenya ngiisi kwo
mwangakizibwa, mwanagiyemeera. Kirisito keera anamùheerezagya Umutima Mweru,
kabe kamangu, nga kwo âli mali tulagaania.
14 Yugwo Mutima Mweru, yo ngwati kwo twâye ki longe ngiisi byo Rurema
akatulagaania twe bandu baage, halinde tunashwekuulwe lwoshi. Kwokwo, Rurema,
akizi huuzibwa bweneene mu kati ko'bulangashane bwage!

Ibyo Pahulu ahuunira Abahefeso

15 Keera nayuvwa ngiisi kwo mukoli yemiiri Nahamwitu Yesu, na ngiisi kwo mukoli
kuuziri abandu baage booshi.
16 Kwokwo, ikyanya ndi mu huuna Rurema, nyamiri ndi mu tanga kongwa hi'gulu
liinyu.
17 Ndi mu mùhuunira imwa Rurema wa Nahamwitu Yesu Kirisito, anali Daata
wo'bulangashane, kwo akizi mùbiika mwo'Mutima gwo'bwitegeereze, halinde munabe
mukoli sobanukiirwi, munalongage ukumenya Rurema nga ngiisi kwo ali.
18 Rurema keera akatuhamagala halinde tukoli ba no'mulangaaliro. Kwokwo, ngweti
ngamúhuuna kwo amùsobanulire, mulongage ukumenya ingingwe ngiisi kwo ali mu
gashaanira abandu baage bweneene ku njira ya kahebuuza.
19 Mulonge ukumenya na ngiisi kwo Rurema ali mu koleesa ubushobozi bwage
buhamu mu kati kiitu, twe tukoli múyemiiri.
Yubwo bushobozi bwage buhamu, keera akabukoleesa
20 mu kuzuula Kirisito mu bafwiri, anamúbwataza uluhande lwage lwe'lulyo
mwi'gulu.
21 Kwokwo, Kirisito ye kuliiri bweneene abatwali booshi, na'banabushobozi booshi,
na'banamisi booshi, na banahano booshi, kuguma na ngiisi banalushaagwa, baba ba
mu kino kyanya, kandi iri ba mu kyanya íkyâye yije.
22 Rurema akanabiika byoshi mwi'dako lya Kirisito, halinde lyo Kirisito abe yi'twe lya
byoshi hi'gulu li'shengero.
23 Mukuba, ishengero go magala gaage. Kirisito yenyene alituuziri mwo, analikwiziri
mwo. Kiri na'handi hooshi, ahakwiziri lwoshi.

2

Ukukizibwa kwitu kuli ku lukogo

1 Mu siku ízikalenga, mwâli fwiriiri mu mahube giinyu, na mu byaha biinyu.
2 Mwâli ki tuuziri mu mabi ge'kihugo, mwanakizi simbaha Shetaani, ulya mukulu
mubi útwaziri mu kyanyaanya. Ye gweti agaakola mu batasimbahiri Rurema.
3 Kiri na nyiitu tweshi twâli tuuziri kwokwo, mu kukizi koleesa amifwije mabi
ga'magala giitu, na ge'mitono yitu. Twâli tugahanirizibwa ku buraakari bwa Rurema,
kuguma na'bandi bandu booshi.
4 Kundu kwokwo, Rurema ayijwiri ulukogo, anatukuuziri bweneene!
5 Kyanatuma ku kyanya twâli ki fwiriiri mu byaha biitu, anatuvyula buhyahya mu
kati ka Kirisito. Kwokwo, ukukizibwa kwinyu, kukaba ku lukogo lwage naaho.
6 Rurema anatulengeza kuguma na Yesu Kirisito, anatubwataza twe naye mwi'gulu.
7 Kwokwo, ku kyanya íkyâye yije, alonge ukuyerekana ulukogo lwage lwa'kahebuuza,
mu kukizi tugirira amiija mu kati ka Yesu Kirisito.
8 Ee! Mukakizibwa ku lukogo lwa Rurema naaho, mu kumúbiika kwo'bwemeere.
Yukwo kukizibwa kwinyu, kutalyosiri imwinyu, si kiryagagi kigabi ukulyoka imwage.
9 Bitanakulikiriini ne'mikolezi yinyu, gira mutalonge ubulyo bwo mwangayihayira
kwo.
10 Rurema ye katuhindula, halinde twanaba nga ngiisi kwo tukola. Mu kati ka Yesu
Kirisito, akatugira tube bandu bahyahya, halinde lyo tulonga ukukizi gira imikolezi
miija, nga kwo âli mali gwanwa ashungika.

Tukizi ba baguma mu kati ka Kirisito

11 Mwehe mwe mutali Bayahudi, mukengeere kwa'Bayahudi bâli kizi mùshembuula
kwo mutali batenguule, mbu na boohe, bo batenguule. Kundu kwokwo, yukwo
kutenguulwa, kuli mu girwa naaho ku magala.
12 Mukengeerage kwo yaho keera mwâli ki handwirwi ku Kirisito. Mwâli handwirwi
na ku bandu ba Rurema, Abahisiraheeri. Boohe, bo Rurema akabiika kwe'bihango,
anabibiika kwe'mihango. Haliko mwehe, ndaayo ngoome yo mwâli gweti mu kati
kaabyo. Si mwâli tuuziri mu kino kihugo buzira Rurema, na buzira mulangaaliro.
13 Kundu mwâli tuuziri hala ngana na Rurema, haliko buno, mukola hoofi lyage mu
kati ka Yesu Kirisito. Mukuba, umuko gwa Kirisito, keera gukayoneka hi'gulu liinyu.
14 Kirisito yenyene, ye mutuula gwitu. Mukuba, yaho keera hâli riiri ikizibi íkyâli kizi
handula Abayahudi na'bandu be'gindi milala. Haliko buno, Kirisito keera akakihongola
mu kutanga amagala gaage ku kibambo. Kwokwo, yabo bandu booshi bo baguma,
batanaki ba no'bushombani mu kati kaabo.
15 Imaaja za'Bayahudi, zâli riiri ne'migeeza mingi-mingi. Haliko, Kirisito anagimala
yoshi. Kwokwo, lya'Bayahudi na'bandu be'gindi milala, booshi banalongage ukuba
bandu ba mulala muguma mu kati kaage, halinde bakizi ba no'mutuula mu kati kaabo.

16 Kirisito, ikyanya akayitirwa ku kibambo, lyo akanywaniisa Abayahudi kuguma na
Rurema. Ho na haaho, akanywaniisa kiri na'bandu be'gindi milala yoshi kwakundi,
anashaaza ubushombani mu kati kaabo, halinde banaba bo baguma.
17 Kirisito akayiji menyeesania Imyazi Miija kwa'Bayahudi bangalonga umutuula, bwo
bâli riiri hoofi na Rurema. Kiri na'bandu be'gindi milala, nabo bangagilonga, kundu bâli
ki riiri hala.
18 Mukuba, tweshi, kuli ku yeyo njira ya Kirisito, kwo tuli mu longa ukuyija imwa
Daata mu kati ko'Mutima Mweru muguma.
19 Ku yukwo, mwe mutali Bayahudi, Rurema atakiri mu mùharuura kwo muli
binyamahanga. Si mukoli ba mu bandu baage, munakola ba mu mbaga yage!
20 Munakoli ba nga luubako úluyubasirwi ku lutaliro lwe'ndumwa na'baleevi. Na
Yesu Kirisito yenyene, yi'buye lyo'kukania akagongo kaalwo.
21 Mu kati kaage, mwo'luubako lwoshi lukoli naniriini bwija, halinde inakolaga
nyumba yage ndaluule.
22 Kwokwo, mwe mutali Bayahudi mukoli gweti mugayubakwa mu kati ka Yesu, lyo
niinyu muba kwi'yo nyumba ya Rurema, kuguma na'Bayahudi, halinde amùtuule mwo
ku njira yo'Mutima Mweru.

3

Rurema ayerekana ishungi zaage mu Bayahudi

1 Niehe Pahulu, ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu lya Yesu Kirisito, gira
lyo ndonga ukumùtabaala, mwe mutali Bayahudi.
2 Ku kasiisa, keera mukayuvwa ngiisi kwo Rurema akanzikiiriza guno mukolwa ku
lukogo lwage, halinde ndonge ukumùtabaala.
3 Mukuba, íbyâli bishamiri, Rurema keera akabimbishuulira, nga kwo keera
n'gamùyandikira ku bwofi mu galya gandi maruba.
4 Ne'ri mwangashubi gasoma, lyo mugaamenya bwija ngiisi kwo ngoli sobanukiirwi
ne'bya Kirisito, kundu byâli bishamiri.
5 Yako kambishwa hi'gulu lya Kirisito, yaho keera Rurema atâli zaazi kabishuulira
abandu. Haliko buno, keera abimenyeesagya indumwa zaage ndaluule, kuguma
na'baleevi baage, ku njira yo'Mutima Mweru.
6 Na íbyâli bishamiragi, byo byebi: kwo ábatali Bayahudi nabo bagalonga kuguma
na'Bayahudi ku biri mu Myazi Miija. Kwokwo, lyo nabo baba mu magala ga Kirisito,
banabe bakola mu longa ku ngiisi byo Rurema akagwanwa alagaania abandu mu kati
ka Yesu Kirisito.
7 Iyo Myazi Miija, Rurema akambiika kwo mbe mukozi wayo, anangashaanira ku
lukogo lwage, ukukulikirana no'bushobozi bwage bwingi.
8 Kundu nie toohiri mu bandu baage booshi, haliko ku lukogo lwage anambiika kwo
ngizi menyeesa ábatali Bayahudi Imyazi Miija hi'gulu lya Kirisito, inali mwo'bugale
bwa'kahebuuza!
9 Rurema, ye kabumba ibindu byoshi. Kundu kwokwo, ngiisi byo akashungika,
byâli yamiri bibishirwi. Halikago yako kambishwa kaage, anambeereza umukolwa,
gwo'kumenyeesa abandu ku bweranyange ngiisi kwo agakakoleesa.
10 Kwokwo buno, ashungisiri kwo agakoleesa ishengero, halinde lya'batwali ba mu
kyanyaanya, kiri na'banabushobozi baamwo, bamenye bwija ngiisi kwo ali mu koleesa
ubwitegeereze bwage ku njira za kwingi-kwingi.
11 Yibyo byoshi, kwokwo kwo Rurema âli mali gwanwa abishungika ukulyokera keera.
Na buno keera abikoleesa mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito.
12 Na bwo tukoli yemiiri Kirisito, tukola no'bulyo bwo'kuyegeera Rurema ku
bukaruuke, iri tunakania imitima.
13 Kundu ngweti ngalibuukaga hi'gulu liinyu, namùyinginga kwo mutavunike
imitima. Mukuba, yaga malibu gaani, go gali mu mùleetera ubulangashane.

Ibyo Pahulu ahuunira Abahefeso

14 Ngweti ngafukama imbere lya Daata.
15 Mukuba, ye shyoko ye'milala yoshi íri mwi'gulu, na íri hano mu kihugo.
16 Ngweti ngamúhuuna kwo akizi mùsikamya mu mitima yinyu ku bushobozi bwage,
mu kukizi koleesa ubugale bwage bwa'kahebuuza ku njira yo'Mutima gwage.
17 Kirisito akizi tuula mu mitima yinyu, iri munakizi múlangaalira.
Na kwakundi, ngweti ngahuuna Rurema kwo akizi mùsikamya mu rukundo lwage.

18 Mwehe, kuguma na'bandi bandu baage booshi, mushobole ukumenya ngiisi
kwo'rukundo lwa Kirisito luli luhamu bweneene: mu butambi-tambi, na mu bula-bula,
na mu kugenda hi'gulu, na mu kuyika haashi.
19 Ee! Bwo'rukundo lwa Kirisito lulyagagi lwa'kahebuuza, mulonge ukukundana mu
kati kaage. Kwokwo, ngiisi íbiyijwiri mu Rurema, na niinyu bimùyijule mwo!
20 Rurema, ikyanya ali mu koleesagya ubushobozi bwage mu kati kiitu, ashobwiri
ukugira ibye'ngingwe bweneene ukuhima byo twangamúhuuna! Anganagira kiri na
íbitali mu mitono yitu.
21 Kwokwo, abandu be'bibusi byoshi bakizi yama bagweti bagamúhuuza
mwi'shengero, mu kati ka Yesu Kirisito. Bikizi ba kwokwo, halinde imyaka ne'myakuula!

4

Tuli magala maguma mu kati ka Kirisito

1 Ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu lya Nahano. Na bwo ngola mushweke,
namùyinginga kwo mutuule ku njira yo mukahamagalirwa!
2 Mukizi nogerana mu kati ko'butuudu bwoshi! Munakizi yigendererana, iri munakizi
gooyerana mu kati ko'rukundo.
3 Mukizi gira umwete gwo'kuhuugiza kuguma mu kati ko'Mutima Mweru, halinde
mukizi ba mwe baguma mu kati ko'mutuula.
4 Amagala galyagagi maguma. No'Mutima Mweru guli muguma. Hali no'mulangaaliro
muguma naaho, gunali gwo Rurema akamùhamagalira kwo.
5 Nahamwitu naye, ali muguma. No'bwemeere buli buguma. No'bubatiizo nabwo,
buli buguma.
6 Rurema yenyene alyagagi muguma, ye na yishe wa'bandu booshi. Ye riiri hi'gulu lya
booshi. Ye nali mu kola mu booshi. Ye nali mu kati ka booshi.
7 Kundu kwokwo, Kirisito akagashaanira ngiisi muguma witu, mu kumúheereza
ikyage-kyage kigabi.
8 Kyo kitumiri biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Ikyanya akazamuukiraga mwi'gulu, anatwala abandu bo akagwata imbira,
abuli heereza abandu ibigabi.*»
9 Yukwo kuzamuukira mwi'gulu, kuli kudetaga kuti? Kuli kudeta kwo Kirisito akatee
gwanwa amanukira hano mu kihugo, halinde anahika i kuzimu.
10 Uyo úkatee manukira mu kihugo, ye kashubi zamuukira mwi'gulu. Anahika áhali
hi'gulu lya byoshi, halinde analonga ukukwira hooshi.
11 Yoyo Kirisito, ye kagabulira abandu ibigabi. Baguma, anababiika zibaagage
ndumwa. Na'bandi, anababiika babe baleevi. Anabiika na'bandi, kwo bakizi menyeesa
abandu Imyazi Miija. Na'bandi, kwo babe bangere ba'mashengero. Na'bandi, kwo babe
bigiriza.
12 Rurema akagira kwokwo, lyo alonga ukutegaanura abandu baage, balonge ukukizi
múkolera bwija, halinde amagala ga Kirisito gayubakwe.
13 Kwokwo, lyo tweshi tugaaba tukola no'buguma mu kuyemeera Umwana wa Rurema
na mu kumúmenya ne'nooka. Lyo tugaanaba tukoli kaniri mu kati kaage, tunabe
tutungiini lwoshi, nga kwo Kirisito naye atungiini.
14 Abalyalya bali mu genda bagatebeereza abandu, mu kubalyeryega ku gandi-gandi
migirizo. Yago migirizo gaabo, tutaleke kwo gakizi tuhabura. Tutakizi kiba nga baana
baanuke, bwo bali mu ba, nga midunda íri mu kizi birindulwa ne'mbuusi.
15 Haliko twehe, tukizi deta ibyo'kuli mu kati ko'rukundo, halinde tube tukoli kaniri
mu Kirisito. Mukuba, yehe yi'twe liitu.
16 Ye na tumiri amagala gooshi gali mu biikwa kuguma, mu kunanikwa na ngiisi
luningo lwago. Na bwo ngiisi kirumbu kiri mu kola, kyo kitumiri amagala gooshi gali
mu kula, iri ganayiyubaka mu kati ko'rukundo.

Tukizi tuula mu mulengeerwe

17 Kwokwo, namùkomeereza mu kati ka Nahano, kwo mutakizi ki tuula nga bandu
be'kihugo! Si boohe, inzaliro zaabo ziryagagi za busha-busha.
18 Na'menge gaabo, gayidisiri mwe'kihulu. Batakiri bagumaana mu kati ka Rurema.
Si keera bakayumuusa imitima yabo, banakola bahwija.
19 Batakiri mu yuvwa ishoni. Kyo kitumiri bali mu yidulumbika mu bushule, na mu
ngiisi bikoleere. Bayamiri bali no'lulehe-lehe lwo'kugira ngiisi gandi mabi.
20 Si mwehe, ngiisi byo mukayiga mu kati ka Kirisito, bitâli byebyo!

---

* **4:8 4.8** Zaburi 68.18.

21 Mukuba ku kasiisa, mukayuvwa imyazi yage nga Bakirisito, mwanayigirizibwa
hi'gulu lyage ukukulikirana no'kuli úkuliiri mu kati ka Yesu.
22 Yaho kare, mwâli kizi sherebera, mu kutebwa na'mifwije giinyu. Haliko buno, keera
mukayigirizibwa kwo mutwikirage ku ngesho ziinyu za keera.
23 Mukizi tona imitono mihyahya.
24 Munabe biremwa bihyahya mu kati ka Rurema, halinde mube bandu baage
bataluule, munabe mugweti mugaagira ngiisi íbikwaniini mu kati ko'kuli.
25 Kwokwo, mutwikire ku bibeesha! Ngiisi muguma winyu akizi bwira uwabo
ibyo'kuli. Mukuba, tweshi tukolaga birumbu bya magala maguma.
26 Iri mwangagwatwa no'bute, mutakizi leka mbu bumùyingize mu byaha.† Mu-
tanakizi soosa izuuba muki rakiiri.
27 Mutakizi heereza Shetaani ubulyo bwo'kumùkola mwo!
28 Iri umundu angaba akiri mu zimba, atwikire ku buzimba bwage, anakizi gira
imikolwa íkwaniini na'maboko gaage, halinde lyo akalonge ibindu byo agakizi tabaala
mwo ábagoozirwi.
29 Mutanakizi ki deta amagambo ágatali nga go. Si mukizi deta naaho amagambo
miija, ágangakizi tabaala abandi ku magoorwa gaabo. Kwokwo, ikyanya abandu
bagamùyuvwiriza, bakalonge ukukana mu mitima yabo.
30 Mutanakizi ki jengeeza Umutima Mweru gwa Rurema. Mukuba, gwohe, yo ngwati
yo'kuyerekana kwo mwâye ki guluulwe ku lusiku lwe'mberuuka.
31 Mutakizi ki jinikirana, mutanakizi ki rakarirana. Hatagire úgakizi yigurumura,
kandi iri kutukana. Mutanakizi girirana buligo.
32 Si mwehe, mukizi girirana amiija, iri munayuvwiranwa indengeerwa. Mukizi
kogana, nga kwo Rurema naye keera akamùkoga mu kati ka Kirisito.

5

1 Bwo mukolaga baana bakundwa ba Rurema, mukizi múyigira kwo'mugani!
2 Mukizi kundana, nga kwo Kirisito naye keera akatukunda. Mukuba, akayitanga
ayitwe hi'gulu liitu, libe ituulo lyo'kuhuumura bwija imbere lya Rurema.
3 Kwokwo, mutakizi shulehana, kandi iri kuyeruzania, kandi iri kuziga ibindu. Si
amagambo mwene yago, gatakwaniini mu bandu beeru ba Rurema.
4 Mutakizi deta amagambo ge'shoni, kandi iri go'buhwija, kandi iri go'kuyerura. Yago
gooshi, gatakwaniinagi mu bandu ba Rurema. Si mwehe, mukizi mútangira kongwa!
5 Mu bwami bwa Rurema, bunali bwa Kirisito, mumenyage bwija kwo mutâye fine
umushule, kandi iri munabihigo, kandi iri muzizi we'bindu. (Umuzizi we'bindu, ye
muguma no'mwikumbi we'migisi.)
6 Hataki gire úgatebeka ku magambo go'busha-busha! Iri abandu bangagayiriza
Rurema, mu kukizi gira mwene kwokwo, bagaki hanirizibwa ku buraakari bwage.
7 Yabo bandu, hatagire ye mugakomeeranwa.
8 Yaho keera, mwâli ki riiri bandu be'kihulu. Haliko buno, mukolaga bandu
bo'mulengeerwe mu kati ka Nahano. Ku yukwo, mutuulage nga bandu bo'mulengeerwe.
9 Umundu úli no'mulengeerwe, ali mu gira ngiisi miija, na ngiisi íbikwaniini, na ngiisi
byo'kuli.
10 Ku yukwo, mukizi ba no'mwete gwo'kumenya íbigasimiisa Nahamwitu.
11 Si ibye'kihulu, mubitwikirage kwo lwoshi! Si ndaako kamaro ko mwangabilonga
mwo. Kwokwo, mukizi bitetereza.
12 Íbiri mu girwa mu bumbishwa, kiri no'kubideta, biri mu teezania ishoni.
13 Ikyanya umulengeerwe guli mu moleka mu kihulu, guli mu yerekana ngiisi íbiri
mwo.
14 Na byoshi, ikyanya biri mu ba bikola mu mulengeerwe, iri nabyo gukolaga
mulengeerwe. Kyo kitumiri bidesirwi kwokuno:
«We gwejiiri mu bafwiri, uvyukage, unabazuuke mwo!
Kwokwo, lyo Kirisito agakutanguulira.»
15 Ku yukwo, mukizi lolaga bwija ngiisi kwo mutuuziri! Mutakizi tuula nga bahwija.
Si mukizi tuula mu bwitegeereze.
16 Ikyanya muli mu longa ubulyo, mukizi bukoleesa bwija. Mukuba, zino siku zo
tukola mwo buno, zikola mbi bweneene.
17 Kwokwo, mutakizi ba bahwija, si mukizi menya byo Nahamwitu aloziizi.
18 Mutakizi laluka! Mukuba, ikyanya abandu bali mu laluka, lyo bali mu yidulumbika
mu bitalaalwe. Si mwehe, mukizi yijuzibwa mwo'Mutima Mweru.

---

† **4:26 4.26** Zaburi 4.4.

19 Mukizi yimbirana inyimbo ze'Zaburi, ne'zindi nyimbo zo'kuyikumba Nahano,
íziri mu leetwa no'Mutima Mweru. Mukizi yimba imbere lya Nahano ku mitima
íshenguusiri!
20 Munakizi yama muli mu tanga kongwa imwa Daata Rurema mu kati ka byoshi,
kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu Kirisito.

Íbikwaniini mu bashosi na bakaabo

21 Mukizi simbahana mwenyene kwa mwenyene, mu kusimbaha Kirisito.
22 Mwe bakazi, mukizi simbaha bayibalo, nga kwo musimbahiri Nahano.
23 Mukuba, umushosi, yi'twe lya mukaage, nga kwo Kirisito naye yi'twe li'shengero.
Ishengero liri magala gaage, anali ye Lukiza walyo.
24 Na nga kwi'shengero liri mu simbaha Kirisito, kwokwo na niinyu mwe bakazi,
mukwiriiri mukizi simbaha bayibalo mu kati ka byoshi.
25 Na niinyu mwe bashosi! Mukizi kunda bakiinyu, nga kwo Kirisito naye akakunda
ishengero, anayitanga ayitwe hi'gulu lyalyo.
26 Akagira kwokwo, gira aliyeruuse. Na yukwo kuliyeruusa, kukaba ku njira ya'miiji,
na kwi'Gambo lya Rurema.
27 Kwokwo, lyo alonga ukuliyakiira likola mwo'bulangashane, linakola lyeru. Linabe
buzira hitorotonde hyoshi, kandi iri hifunye, kandi iri tundi tushembo twoshi.
28 Abashosi bakwiriiri bakizi kunda bakaabo, nga kwo bakuuziri amagala gaabo
boonyene. Ee! Iri umundu angaba akuuziri mukaage, iri ayikuuziri yenyene.
29 Ndaaye mundu úwangashomba amagala gaage! Haliko ali mu gahahalira, iri
anagaheereza ibyokulya, nga kwo Kirisito naye ali mu girira ishengero.
30 Na twehe, tukolaga birumbu bya'magala gaage.
31 «Kyo kitumiri umushosi agaasiga yishe na nyina, anayibiike ku mukaage. Bombi,
banabe bakola magala maguma.*»
32 Mu yaga magambo, mubishamiri igambo lihamu. Haliko niehe, ngi gweti ngaadeta
hi'gulu lya Kirisito ni'shengero.
33 Kwokwo, ngiisi mushosi akwiriiri akizi kunda mukaage, nga kwo ayikuuziri
yenyene. Na ngiisi mukazi akwiriiri akizi simbaha yiba.

6

Íbikwaniini mu baana, na mu babusi baabo

1 E baana! Mukizi simbahaga ababusi biinyu mu kati ka Nahano! Kwokwo, kwo
bikwaniini.
2 Kiri na mu maaja, ulwa mbere úluli no'muhango ludesiri kwokuno: «Ukizi simbaha
yisho na nyoko.
3 Kwokwo, lyo mugakizi gashaanirwa, munalonge ukulama siku nyingi hano mu
kihugo.*»
4 Na niinyu mwe bayishe ba baana, mutakizi yagaza abaana biinyu. Haliko, mukizi
balera bwija mu kati ka Nahano, iri munakizi bahanuula ku magambo gaage.

Íbikwaniini mu baja, na mu banahamwabo

5 Na niinyu mwe baja, mukizi simbaha banahamwinyu, munakizi baheereza
ulushaagwa mu kuyibiika haashi. Yukwo kubasimbaha, kube ku mutima muguma, nga
kwo mwangasimbaha Kirisito yenyene.
6 Kutanabe naaho ku kyanya bamùbwini, mbu lyo mubalyeryega. Si mukizi gira byo
Rurema yenyene aloziizi, ku mitima yinyu yoshi. Mukuba, mukola baja ba Kirisito.
7 Kwokwo, yabo banahamwinyu, mukizi bakolera ku mutima úgushenguusiri, nga
kwo mwangakolera Nahano yenyene! Si kutakizi ba nga muli mu kolera abandu naaho.
8 Ngiisi miija go'mundu ali mu gira, muyiji kwo Nahamwitu agamúhemba hi'gulu
lyago, aba muja, kandi iri atali muja.
9 Na niinyu, mwe banahamwabo, yaga magambo gali ne'mwinyu. Yabo baja biinyu,
mutakizi ki babiika kwe'bikando! Si muyiji kwo Nahamwinyu ali mwi'gulu. Nabo, ye
na Nahamwabo, ndaanayo ndoola yo ahiiti.

Tukizi yambala ibilwaniiso bya Rurema

10 Mu kuyusa, namùbwira: Mukizi sikamaga mu kati ka Nahano, na mu bushobozi
bwage bwa'kahebuuza!
11 Mukizi yambala ibilwaniiso byoshi bya Rurema, gira lyo mulonga ukuhagana
no'buhenderezi bwa Shetaani.

---

* **5:31 5.31** Ndondeko 2.24. * **6:3 6.3** Bukengeeze 5.16.

12 Mukuba, ikyanya tuli mu gira izibo, litali lya mu bandu, kwo bali ne'minyofu
no'muko. Si tuli mu ligira ne'mizimu ya mu kyanyaanya. Kuli kudeta abatwali,
na'banabushobozi, na'banamisi kwo bakoli twaziri kino kihugo kye'kihulu.
13 Ku yukwo, mukizi yabiira ibilwaniiso byoshi bya Rurema, gira mango ulusiku
lwa'mabi luhikaga, mukalonge ukuhangana nago. Ne'kyanya mugaaba keera mwayusa
ukulwa, munabe muki sikamiri.
14 Kwokwo, mukizi sikama mu kati ko'kuli! Kukizi ba nga mukaba gwo'kukizi
mùkania mu nda. Munakizi gira na íbikwaniini imbere lya Rurema! Bikizi ba zo siribo
zo'kuyambala mu bifuba.
15 Munakizi gira umwete gwo'kugenda mugamenyeesa abandu Imyazi Miija
yo'mutuula! Gukizi ba byo biraato ku magulu giinyu.
16 Na kwakundi, mukizi ba no'bwemeere! Mukizi bukoleesa nga siribo yo'kushuuta
mwe'myambi yo'muliro yo'lya mubi, Shetaani.
17 Munakizi kania ubukize bwinyu! Bukizi ba yo ngofeera ye'kyuma ku matwe giinyu.
Mukizi kania ni'Gambo lya Rurema! Mukuba, Igambo lyage yo ngooti yo'Mutima
Mweru.
18 Mukizi yama muli mu huuna Rurema mu kati ko'Mutima Mweru, mu kukoleesa
amahuuno ga kwingi-kwingi! Muyihangaane mu kulaliira, iri munahuunira abandu
booshi ba Rurema.
19 Na naani kwakundi, mukizi mbuunira imwa Rurema, gira ngizi haabwa amagambo
go nangamenyeesa mwe'Myazi Miija, kundu ishuba mu bumbishwa. Ee! Ndonge
ukukizi gadeta ku bukaruuke.
20 Iyo Myazi Miija, ndi ndumwa yayo. Inali yo itumiri ngoli shwesirwi. Kwokwo,
mukizi mbuunira imwage, gira ngizi gimenyeesa mu bandu ku bukaruuke, nga kwo
bingwaniini.

Amagambo go'kusezerana

21 Mwene witu mukundwa Tukiko, ali mukozi mwemeera wa Nahamwitu,
aganamùmenyeesa imyazi yani yoshi. Kwokwo, lyo mulonga ukumenya ngiisi kwo
ndi, mumenye na ngiisi kwo ndi mu gira.
22 Namùtumira ye, gira amùmenyeese imyazi yitu. Kwokwo, lyo mukalonge
ukuholeezibwa mu mitima yinyu.
23 E beene witu! Mukizi tuula mu mutuula, munakizi kundana, munakizi biikaga
Rurema kwo'bwemeere. Yibyo byoshi, bilyosiri imwa Daata Rurema, ne'mwa Na-
hamwitu Yesu Kirisito!
24 Rurema akizi mùgashaanira mweshi, mwe mukuuziri Nahamwitu Yesu Kirisito ku
rukundo úlutâye male.

Amaruba ga Pahulu imwa'
Bafiripi
Indangiriro

Mu yaga maruba, Pahulu ali mu yandika ubugira kingi ngiisi kwo tukwaniini tukizi shambaala mu kati ka Kirisito.

Pahulu anali mu tanga kongwa imwa'Bafiripi, bwo bâli kizi mútabaala ku magoorwa ga'magala gaage. Na kwakundi, anababwira kwo bakizi tuula ku butuudu buzira kuyidodomba. Banakizi yibagira keera íbikalenga, banabe bafitiirwi ku bya Rurema.

Yaga maruba gali mu yerekana ngiisi kwa'Bakirisito bakwaniini ukutuula: (a) Tukizi yibiika haashi (2.1-4); (b) Tukizi fiitirwa ku kalimbi ákakiri ha mbere (3.13-14); (c) Tukizi tuula mu kati ko'mutuula (4.6); (d) Tugire byoshi ku bushobozi bwa Rurema (4.13).

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu Bafiripi 4.4: «Mukizi yama mushambiiri mu kati ka Nahano! Namùbwira kandi, mukizi shambaala!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Pahulu atanga kongwa hi'gulu lya'Bafiripi, anabahuunira (1.3-11)
c) Kundu Pahulu ashwekwa, Umwazi Mwija gugenderiiri (1.12-20)
d) Ukuhanuula (2.1-18)
e) Pahulu ayivuga abaabo bakozi ba Rurema (2.19-30)
f) Ngiisi byo Pahulu ali mu fiitirwa kwo (3–4.1)
g) Tukwaniini tukizi yuvwikana, tunabe tushambiiri (4.2-9)
h) Pahulu adeta kongwa ku lutengu (4.10-20)
i) Pahulu anasezerana (4.21-23)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, twe na Timoteyo, twe bakozi ba Yesu Kirisito. Twe tunagweti tugamùyandikira, mwe bandu ba Yesu Kirisito mweshi ba mu kaaya ke'Firipi, kuguma na'bangere biinyu bi'shengero, na'batabaazi baabo.
2 Daata Rurema na Nahamwitu Yesu Kirisito bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula!

Ibyo Pahulu ahuunira Abafiripi

3 Ngiisi kyanya ndi mu mùkengeera, ndi mu tanga kongwa imwa Rurema wani hi'gulu liinyu.
4 Ne'kyanya ndi mu mùhuunira mweshi imwage, kuli mu ba ku bushambaale bweneene.
5 Mukuba, muyamiri muli mu ndabaala mu guno mukolwa gwe'Myazi Miija, ukulyokera ku lusiku lwo n'gatondeerera kwo, halinde zeene.
6 Rurema keera akatondeera umukolwa mwija mu kati kiinyu. Na ndi na'kasiisa kwo agagugendereza, halinde aguyuse ku lusiku lwo Yesu Kirisito agagaluka kwo.
7 Bingwaniini ngizi yiyuvwa hi'gulu liinyu mweshi, bwo mundi ku mutima. Mweshi muli mu longaga ku bugashaane bwa Rurema kuguma na naani, kuba ku kyanya ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe, kandi iri ku kyanya ndi mu genda ngabulanira Imyazi Miija, mu kuyerekana kwo iri yo'kuli.
8 Rurema, ko kamasi kaani kwo ngoli mùkumbwiri mweshi mu kati ko'rukundo lwa Yesu Kirisito.
9 Ngweti ngamùhuunira imwa Rurema, kwo'rukundo lwinyu lukizi yushuuka bweneene mu kati ko'bumenyi bwoshi. Kwokwo, lyo mulonga ukukizi sobanukirwa na byoshi,
10 halinde mumenye íbiri biija. Mugayama muli beeru, munabe buzira buhube, halinde ukuhisa ku lusiku lwo Yesu Kirisito agagaluka kwo.
11 Na ku njira yage, munabe mukola mu gira byoshi íbikwaniini. Kwokwo, Rurema akizi huuzibwa mu kati ko'bulangashane!

Pahulu ayemiiri kwo agagenderera mu mukolwa

12 E beene witu! Ndoziizagi mumenye bwija kwo kundu ngola mushweke, haliko, Imyazi Miija iki gweti igagenderera.
13 Abasirikaani booshi ábali mu langa mwami, kuguma na'bandi booshi, bakoli yiji kwo njwesirwi hi'gulu lya Kirisito.

14 Na kwakundi, kuno kushwekwa kwani, kwo kutumiri beene witu Bakirisito bingi
bakoli kaniziizi imitima. Banali mu menyeesa abandu igambo lya Rurema buzira kyoba,
mu kati ko'bukaruuke bwoshi!
15 Biri ukuli kwo baguma bagweti bagayigiriza Igambo lya Kirisito hi'gulu lyo'luugi,
na mu kati ke'mbamba. Kundu kwokwo, abandi bali mu liyigiriza ku mutima mwija,
16 na mu kati ko'rukundo. Mukuba, bayiji bwija kwo Rurema akambiika hano, gira
ngizi bulanira Imyazi Miija.
17 Si yabo banakuhambwa, boohe, bagweti bagayigirizagya Igambo lya Kirisito ku
bulyalya, mu kuhambirira ubukulu. Banaloziizi ukumbuliisa umutuula ku kino kyanya
ngi shwesirwi.
18 Kundu kwokwo, imwani kitali kindu. Íbiri na'kamaro naaho, bwi'gambo lya Kirisito
ligweti ligayigirizibwa, kuba ku bulyalya, kandi iri mu kati ko'kuli. Kyo kitumiri
njambiiri. Nganagenderera ukushambaala.
19 Kundu n'galongaga amakuba, nyiji kwo ngaki kizibwa mu kati kaago. Mukuba,
mugweti mugambuunira imwa Rurema. No'Mutima gwa Yesu Kirisito, gugweti
gugandabaala kwakundi.
20 Ndangaliiri kwo ndaabyo íbyangandeera ishoni. Si ngakizi yama nganiri mu
mutima, halinde Kirisito agenderere ukukizi huuzibwa mu magala gaani, kuba mu
kukira kwani, kandi iri mu kufwa.
21 Niehe, ukuba ho, kulyagagi hi'gulu lya Kirisito! Ne'ri nangafwa, lyo ngagen-
duukirwa.
22 Ikyanya ngi tuuziri mu gano magala, ngaki genderera ukukola imikolwa miija.
Aaho! Lihi lyo nangatoola? Ndayiji!
23 Ngweti ngakwegwa imbande zombi. Ku luhande luguma, ngola mu yifwija
ukushaaga hano, ngendi beera kuguma na Kirisito. Iri kwangakoleka, kwo kukulu
bweneene!
24 Haliko hi'gulu liinyu, ngwiriiri ndee beera mu magala.
25 Ndi na'kasiisa kwo ngagenderera ukutuula ho. Kwokwo, tunabeeranwe, halinde
mugenderere mu bwemeere bwinyu, munabe mubushambiiri mwo.
26 Ne'kyanya tugashubi yiji beeranwa, mugashambaala bweneene hi'gulu lyani, mu
kati ka Yesu Kirisito.
27 Mwehe, mukizi tuula naaho ukukulikirana na kwe'Myazi Miija ya Kirisito idesiri.
Ne'ri nangayiji mùtanduula, kandi iri nyuvwa naaho imyazi yinyu ku hala, lyo ngaaba
nyiji kwo muki sikamiri ku mutima muguma, iri munaguguma kuguma, munabe muli
mu lwira Imyazi Miija.
28 Na kundu abagoma biinyu bangagira mbu bamùhangirire, mutaleke mbu
bamùteere ikyoba. Yibyo, kyo kigaaba kyereso imwabo kyo'kuyerekana kwo bagaki
shereezibwa. Ne'mwinyu, kinayerekane kwo mugakizibwa. Kugaanaba ku njira ya
Rurema yenyene.
29 Mukuba, keera mukahaabwa ubulyo bwo'kuyemeera Kirisito. Munakoli ba no'bulyo
kwakundi bwo'kulibuuka hi'gulu lyage.
30 Amalibu go mugweti mugahagana mwo, go na gaago naani nâli kizi hagana mwo,
nga kwo mwenyene mwâli kizi bona. Kiri na buno, mukiri mu yuvwa kwo ngi gweti
ngakizi gahagana mwo.

2

Tukizi yiga ibya Kirisito ku butuudu

1 Ka mukoli kaniziibwi imitima mu kati ka Kirisito? Ka munakoli holeziibwi mu
rukundo lwage? Ka munakola ne'ngoome mu kati ko'Mutima Mweru? Ka munali mu
yuvwirana indengeerwa mu kati ke'kimino?
2 Iri byangaba kwokwo, munjambaaze lwoshi mu kukizi yuvwanwa, iri munakizi
kundana mu kati ko'buguma! Munabe mwe baguma mu mitima yinyu, iri munakizi
huugiza kuguma.
3 Mutakizi ki kubirira ubukulu! Mutanakizi yikangaata. Si mukizi ba batuudu!
Munakizi bona kwa'bandi bo bamùkuliiri.
4 Mutakizi ki yihahalira! Si mukizi hahalira na'bandi kwakundi.
5 Mukizi ba ne'mitono íri nga ya Yesu Kirisito:
6 Kirisito, kundu âli yamiri nga ngiisi kwo Rurema ali,
halikago atanagira mbu amúyigereere.
7 Si akayigira nga atali kindu, anaba mukozi.
Ee! Anaba akola mundu ngana.

Na bwo âli kola ne'njusho ya'bandu,
[8] anayibiika haashi bweneene,
anasimbaha halinde ukufwa,
kiri na mu kuyitirwa ku kibambo!
[9] Yibyo, byanatuma Rurema agamúkuzagya abe hi'gulu lya byoshi,
anamúyinika iziina írihimiri agandi gooshi.
[10] Kwokwo, ikyanya iziina lya Yesu ligaadetwa,
ibiremwa byoshi biyame bigafukama,
biba bya mwi'gulu, kandi iri bya mu kihugo, kiri ne'bya mu kuzimu.
[11] Ngiisi lulimi lunadete kwo Yesu Kirisito ye Nahano,
halinde Daata Rurema anayivugwe!

Tukizi kania ubukize ku bushambaale

[12] E bakundwa baani! Mwâli kizi nzimbaha ku kyanya twâli ki ririinwi, kiri na ku kyanya n'gaba ngola hala. Kwokwo, na buno, mukizi ba no'mwete gwo'kukizi yikwanania mu bukize bwinyu. Mukizi yoboha, iri munajuguma!
[13] Mukuba, Rurema ye mu kola mu kati kiinyu, halinde ngiisi byo aloziizi, binabe byo niinyu mugakizi looza, munakizi bigira.
[14] Ku yukwo, ngiisi byo mugaagira, mukizi bigira buzira kuyidodomba, na buzira kupaapana!
[15] Kwokwo, lyo muba baana bataluule ba Rurema, munabe bazira mahube. Abandu ba kino kibusi bakoli sherebiiri, keera banabihuuka bweneene. Kundu kwokwo, mwehe mukizi ba nga ndonde íziyasiri mu kati kaabo!
[16] Munakizi bayereka Igambo íriri mwo'bugumaana. Kwokwo, lyo'mukolwa gwo nâli kizi himbukira kwo mu kati kiinyu, gutayiji kengeera gwafwa ubusha. Na ku lusiku lwo Kirisito agagaluka kwo, na ndonge ukushambaala hi'gulu liinyu.
[17] Mwehe, mu kuyemeera Kirisito, mukayitanga ngi'tuulo imwa Rurema. Kwokwo, na naani buno, hali ikyanya nangatangwa ituulo lyo'kuyitwa hi'gulu lyage. Kundu kwokwo, ngashagaluka naaho, na njambaale kuguma na niinyu mweshi.
[18] Na niinyu kwakundi, mukwiriiri mukizi shagaluka, iri tunashambaalira kuguma.

Umwazi gwa Timoteyo na Hepafurodito

[19] Ndangaliiri mu kati ka Nahano Yesu kwo ngola ngamùtumira Timoteyo, gira akayiji mmenyeesa imyazi yinyu, inamboleeze.
[20] Yehe, ye mu mùhahalira bweneene.
[21] Si abandi booshi, bakolaga mu yihahalira boonyene. Batanakiri mu hahalira ibya Yesu Kirisito.
[22] Haliko Timoteyo yehe, muyiji ngiisi kwo keera akayerekana akamaro kaage mu kukolera Imyazi Miija twe naye, ngo'mwana na yishe.
[23] Ku yukwo, mango mbonaga ngiisi kwe'bya hano bigambeera, ngoli shungisiri kwo ngamútuma iyo munda imwinyu.
[24] Ndi no'mulangaaliro mu kati ka Nahano kwo kiri na nienyene, ngola ngayija iyo munda.
[25] Haliko buno, mbwini kwo bingwiriiri ndee mùgalulira mwene witu wa Hepafurodito, ulya ye mukandumira ne'bindu byo'kundabaala ku magoorwa gaani. Yehe, ye tugweti tugaakola kuguma hi'gulu lye'Myazi Miija, tunali mu gilwira kuguma.
[26] Na buno, uyo Hepafurodito akoli mùkumbwiri mweshi. Umutima gwage, gutanakiri mu nda, bwo mukayuvwa kwo akalwala.
[27] Biri ukuli kwo âli lembiri bweneene! Anâli kola bu fwa. Kundu kwokwo, Rurema anamúbonera ulukogo. Atanali yehe naaho. Si kiri na naani, akalumbonera, gira umwizingeerwe gwani gutayiji kengeera gwayushuulirwa kwo'gundi.
[28] Kyo kitumiri ngoli loziizi bweneene ukumùtumira Hepafurodito, gira mango mwashubi múbona, mukalonge ukushambaala. Na naani, umutima gunayike mu nda.
[29] Mumúyakiire mu kati ka Nahamwitu ku bushambaale bwingi. Na ngiisi mundu úlyagagi ngo'yu, mukizi múheereza ulushaagwa.
[30] Umukolwa gwa Kirisito, gwo gukatuma agayija ho angasiga itwe. Anâli kola agalisiga ho, mu kumbikiza ubutabaazi, bwo mwenyene mutâli shobwiri ukubuleeta.

3

Pahulu akoli fitiirwi ku bya Kirisito

1 E beene witu! Mu kuyusa, namùbwira kwo mukizi shambaala mu kati ka Nahano!
Yaga magambo go keera n'gagwanwa namùyandikira, ndaluhiri ukushubi mùyandikira
go. Mukuba, gali ga kumùlanga.
2 Mukizi ba masu mu yabo banangora-mabi. Mukuba, bali tubwa two'kuyonoona
amagala!
3 Halikago, twehe, twe tutengwirwi ku njira yo'kuli. Mukuba, twe tuli mu yikumba
Rurema ku njira yo'Mutima gwage, iri tunashambaalira Yesu Kirisito. Si tutakiri mu
yegamira ibya magala.
4 Yibyo bya'magala, kiri na naani nangabiyegamiiri kwo, iri nangaloziizi. Aaho!
Umundu nga angayihumeera kwo hali íbyangatuma agayegamira ku bya'magala, si
niehe yo ingingwe!
5 Ndyagagi wa mu mulala gwa'Bahisiraheeri. Na ndi Muheburaniya nirizina wa
mwi'kondo lya Binyamiini. Ne'ri n'gahisa isiku munaana mbusirwi, nanatenguulwa. Ku
luhande lwe'Maaja za'Bayahudi, nâli kizi zikania bweneene, bwo nâli riiri Mufarisaayo.
6 Ndaanabwo buhube bwo nâli kizi zihubira. Na bwo nâli fitiirwi bweneene,
kyanatumaga ngakizi libuza kiri ni'shengero.
7 Yibyo byoshi, kundu byâli mbitiiri akamaro, halikago hi'gulu lya Kirisito, ngoli
bibwini kwo byâli riiri bya kumbombeesa naaho!
8 Bitanali byebyo naaho. Si ne'bindi byoshi kwakundi, ngoli bibwini nga ruhombo.
Keera nanabihomba kwo hi'gulu lya Nahamwitu Yesu Kirisito. Ukumenya Kirisito, kwo
kuhimiri byoshi! Kwokwo, birya bindi, ngoli biharwiri ngi'jolera, gira lyo ndonga ibya
Kirisito,
9 na mboneke mu kati kaage. Ndaki yegamiiri Imaaja za'Bayahudi, mbu lyo ndonga
ukukwanana imbere lya Rurema ku njira yazo. Si ukukwanana kwani, kube ku njira
yo'kubiika Kirisito kwo'bwemeere. Mukuba, ukukwanana mwene yukwo, kwo kulyosiri
imwa Rurema. Kunali mu ba ku njira yo'bwemeere.
10 Ndoziizi ukumenya Kirisito, na menye no'bushobozi bwo akazuuka mwo mu
bafwiri. Na kwakundi, ndoziizi mbe ne'ngoome mu malibu gaage, ninamúshushe na
mu lufu lwage,
11 halinde ngalonge ukuzuuka mu bafwiri, kuba ku njira nyiki!

Tukizi yihangaanira akalimbi

12 Yibyo byoshi, ndadesiri kwo keera n'gabigira. Ndanadesiri kwo ngoli tungiini ku
byoshi. Kundu kwokwo, ngiri mu yihangaana, gira lyo ndonga ukuyakiira byo Yesu
Kirisito naye keera akangwakiza kwo.
13 E beene witu! Yibyo byoshi, ndabwini kwo keera n'gabilonga. Ndi mu fiitirwa
kwi'gambo liguma naaho. Byoshi keera íbikalenga, ndi mu biyibagira. Na ngweti
ngakubiriza ku kalimbi ákakiri ha mbere.
14 Ngoli fukeriiri, gira ngakahike kwo, halinde ngalongage imbembo yani. Inali yo
Rurema akambamagalira mu kati ka Yesu Kirisito, kwo nâye gendi gilonge mwi'gulu!
15 Ngiisi kwo namùbwira buno, iri abandu bangaba bakoli kwaniini, nabo bakwiriiri
bakizi biyitoneesa kwo. Ne'ri mwangaba mukiri ne'gindi-gindi mitono kwi'gambo
lirebe, Rurema agaki mùtwanganulira lyo.
16 Íbiryagagi na'kamaro naaho, tugenderere ukukizi tuula mu ngiisi byo tukoli hisiri
kwo!

Abagoma be'kibambo kya Kirisito

17 E beene witu! Mukizi nyigiraga kwo'mugani, nga kwa'bandi keera bakagunyigira
kwo. Nabo kwakundi, yugwo mugani gwabo, mukizi balolera kwo.
18 Abandu bingi, bakolaga bagoma be'kibambo kya Kirisito. Keera n'gagwanwa
namùbwira kwokwo. Na buno, amasu gaani gakoli keresiri mwe'migenge, mu kushubi
mùbwira byo.
19 Emwe! Yabo bagoma, byo bali mu yikumba, galyagagi mabunda gaabo. Ngiisi
íbyangabateziizi ishoni, byo banagweti bagayikangaata mwo. Imitono yabo, iyamiri
naaho ku bye'kihugo. No'kuheza kwabo, bagashereezibwa.
20 Haliko twehe, imwitu muli mwi'gulu! Tunakoli rindiriiri ku kyedu bweneene kwo
Nahamwitu Yesu Kirisito, Lukiza witu, agashubi lyoka yo,
21 anahindule amagala giitu. Kundu gakiri mu bukaholwe, haliko gagaki ba
no'bulangashane nga ge'mwage. Mukuba, ye hiitagi ubushobozi, bunali bwo atwaziri
mwe'bindu byoshi.

4

1 E beene witu bakundwa! Ngoli mùkumbwiri! Munali mwe bushambaale bwani, kiri
no'lushembe lwani. Kwokwo, e bakundwa baani! Mukizi yamaga musikamiri mu kati
ka Nahano!

Amahano ga Pahulu

2 Heyudiya na Sindike, bali baali biitu mu kati ka Nahano. Kwokwo, nabayinginga
bweneene kwo bakizi yuvwanwa mu kati kaage.
3 Na naawe, we witu mukozi mwemeera, nakuhuuna kwo yabo bamaawe, ubatabaale.
Mukuba, yabo bombi twâli kizi himbukira kuguma, mu kukizi kolera Imyazi Miija.
Twanâli kizi gikolera kuguma na Kerema, na'biitu bakozi. Yabo booshi, amaziina gaabo
gakola mayandike mu kitaabo kyo'bulamu.
4 Mukizi yama mushambiiri mu kati ka Nahano! Namùbwira kandi, mukizi
shambaala!
5 Ubutuudu bwinyu, bukizi menyeekana mu bandu booshi. Mukengeere kwo Nahano
akola bu galuka.
6 Hatagirage igambo lyo mugakizi ki gerania kwo. Si mu kati ka byoshi, mukizi huuna
Rurema, mu kumúyereka amagoorwa giinyu. Munakizi mútangira kongwa.
7 Kwokwo, lyo'mutuula gwa Rurema gugakizi mùlanga mu mitima yinyu, na mu
nzaliro ziinyu, mu kati ka Yesu Kirisito. Ee! Umutuula gwage, guli gwa'kahebuuza.
8 E beene witu! Mu kuyusa, namùbwira kwo mukizi yisaliza ku ngiisi íbiri byo'kuli,
na ku ngiisi íbiri byo'lushaagwa, na ku ngiisi íbikwaniini, na ku ngiisi íbiri byeru, na
ku ngiisi íbisimisiizi, na ku ngiisi íbiri mu detwa bwija. Iri hangaba hali íbitungiini,
kandi iri íbikwiriiri ukuyivugwa, byebyo bibe byo mugakizi yisaliza kwo!
9 Ngiisi byo mukayiga imwani, na ngiisi byo n'gamùsigira, mukizi bikulikira, biba
byo mukayuvwa imwani, kandi iri byo mukambona kwo. Kwokwo, lyo'mutuula gwa
Rurema gugamùyama mwo.

Pahulu adeta kongwa imwa'Bafiripi

10 Ngoli shambiiragi bweneene mu kati ka Nahano. Mukuba, ha nyuma lye'siku
nyingi, keera kandi mwashubi mbahalira. Ku kasiisa mwâli kizi yama muli no'mwete
gwo'kumbahalira. Si mwâli buziri ubulyo bwo'kuguyerekana.
11 Íbitumiri nadeta kwokwo, kutali mbu bwo ndi mu magoorwa. Keera n'gayiga
ukuyituugiza mu kati ka byoshi.
12 Ngoli komiiri ubukeni. Na ngoli komiiri ukutuula mu biri tiita. Ndaanabyo íbikiri
mu mbuga, kuba kushalika, kandi iri kuyiguta. Ee! Nangatuula mu biri tiita, kandi iri
mu magoorwa.
13 Njobwiri ukukizi gira byoshi ku njira ya Kirisito. Mukuba, ye mu mbiika mwe'misi.
14 Kundu kwokwo, e Bafiripi, mukagiraga bwija mu kundabaala mu makuba gaani.
15 Ngi kengiiri ulusiku lwo tukatondeera ukumenyeesa abandu Imyazi Miija.
Ikyanya n'galyoka mu kihugo kiinyu kye'Makedoniya, ndaalyo lindi ishengero írikaba
ne'ngoome na naani mu kundangira ibindu, mútali mwehe naaho, nga kwo muyiji
bwija.
16 Ne'kyanya n'galonga amakuba mu kaaya ke'Tesaloniki, mwâli kizi ndumira
yo'butabaazi ubugira kingi.
17 Íbyatuma ngaadeta kwokwo, kutali mbu lyo mukizi ndabaala. Si ndoziizi naaho
kwo mukizi yushuulirwa ubunguke.
18 Kwokwo, birya bindu byoshi byo mukandumira ku njira ya Hepafurodito, keera
n'gabiyakiira. Byananyukiza amagoorwa gaani gooshi, ne'bindi byanasigala kwo. Yibyo
bindu, liri ituulo íriryagagi mu huumura bwija. Keera byayemeerwa, binasimisiizi
Rurema.
19 Kwokwo, niinyu, Rurema witu agakizi mùtabaala ku ngiisi magoorwa giinyu,
ukukulikirana no'bugale bwage bwa'kahebuuza úbuli mu kati ka Yesu Kirisito!
20 Daata Rurema, ayamage ali mu huuzibwa imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Amagambo go'kusezerana

21 Mundamukize abandu booshi ba Rurema mu kati ka Yesu Kirisito! Na beene witu
bo tuliriinwi hano, nabo bamùlamusa,
22 kuguma na'bandi bandu ba Rurema booshi kwakundi. Ne'ngingwe, ábali mu kolera
mu nyumba ya Kahisaari.
23 Mukizi yama mugashaniirwi mu mitima yinyu mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito!

Amaruba ga Pahulu imwa'
Bakolosaayi
Indangiriro

Pahulu akabwirwa kwo hali abigiriza be'bibeesha mwi'shengero lye'Kolosaayi, ábâli desiri kwe'ri abandu bangamenya Rurema bwija bakwaniini:

bakizi yikumba ibirongoozi bya mu kyanyaanya, kiri na'baganda ba Rurema (2.18);
banayemeere kwo batenguulwe (2.11; 3.11);
banakizi yiyeka ne'byokulya birebe, ne'gindi miziro (2.16-17; 2.21, 23);
bamenye íbibishamiri, íbiri mu menyeekana imwabo naaho (2.4, 8, 18);
banakizi shembuula Kirisito (1.15-20; 2.2–3.9).

Haliko, Pahulu akabayereka ngiisi kwo Kirisito ayamiri ali ho, ukulyokera ku ndondeko. Kwokwo, kwo akanyomoosa abanabinyoma mu Bakolosaayi. Na mu kugira kwokwo, anatee huuza Yesu kwo ali mu boneka ku njusho ya Rurema yenyene (1.15); anali ye Rurema (1.16); anali ye tumiri byoshi bikiri ho (1.17); anali yi'twe li'shengero (1.18); ye kanatee zuulwa mu bafwiri (1.18); kundu ali Rurema, âli kizi tuula mu magala ágali nga ge'mwitu (1.19; 2.9). Kwokwo, kwo Kirisito atungiini mu kati ka byoshi.

Yaga maruba, gadesiri na ngiisi kwo Yesu ali no'bushobozi bwoshi. Na kwakundi, ali hi'gulu li'shengero. Ku yukwo, tutakizi kulikira imaaja ízikagirwa na'bandu, si tukizi tuula ku njira nyija mu kati ka Kirisito.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Bakolosaayi 3.1-3: «Mwehe, keera mukazuulwa kuguma na Kirisito. Kwokwo, mukizi fiitirwa ku bya mwi'gulu. Mukuba, ho Kirisito abwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema! Yibyo bya mwi'gulu, bibaagage byo mugakizi yisaliza kwo. Si mutakizi yisaliza ku bya mu kihugo. Keera mukafwa. Na buno, ubugumaana bwinyu bukoli singwirwi mu kati ka Kirisito imwa Rurema.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-14)
b) Kirisito ye riiri hi'gulu lya byoshi (1.15-23)
c) Ngiisi kwo Pahulu ali mu himbukirira ishengero (1.24–2.7)
d) Bwo tukoli shwekiirwi mu kati ka Yesu, tutakiri baja be'maaja za'magala (2.8-23)
e) Ngiisi kwo tukwaniini ukutuula mu njira íyerusiri (3–4)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyosiri imwani nie Pahulu, indumwa ya Yesu Kirisito ku bulooze bwa Rurema. Twe na mwene witu wa Timoteyo,
2 twe tugweti tugamùyandikira, mwe bandu ba Rurema ba mu kaaya ke'Kolosaayi, mwe beene witu bemeera mu kati ka Kirisito.
Daata Rurema akizi mùgashaanira! Anakizi mùheereza no'mutuula!

Ibyo Pahulu ahuunira Abakolosaayi

3 Tuyamiri tuli mu mùhuunira imwa Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito. Tunali mu tanga kongwa imwage.
4 Mukuba, keera tukayuvwa ngiisi kwo mubiisiri Yesu Kirisito kwo'bwemeere, na ngiisi kwo mukoli kuuziri abandu baage booshi.
5 Na íbitumiri mukoli tuuziri kwokwo, bwo mukoli hiiti umulangaaliro ku byo amùbikiiri mwi'gulu. Yugwo mulangaaliro, mukoli guhiiti ukulyokera ku kyanya Imyazi Miija yo'kuli
6 ikatee mùhikira.
Na buno, iyo Myazi Miija, inakola mu kwira mu bandu ba'mahanga gooshi. Iri mu hindula abandu babe bahyahya. Ee! Kiri na niinyu, mukoli ba bahyahya, ukulyokera ku lusiku lwo mukatangi giyuvwa, munabe musobanukiirwi ngiisi kwo Rurema ali mu tugashaanira.
7 Iyo Myazi Miija ya Yesu, Hepafura, uwitu mukozi mukundwa, ye kamùmenyeesa yo. Uyo Hepafura, ali mwemeera mu kati ka Kirisito, anagweti agaakola mu kati kiinyu, ho twenyene twangamùkola mwo.
8 Keera anayiji tumenyeesa ngiisi kwo mukola mu kundana mu kati ko'Mutima Mweru.
9 Kwokwo, ukulyokera ku lusiku lwo tukayuvwa hi'gulu liinyu, tuli mu mùhuunira imwa Nahano Rurema. Akizi mùmenyeesa ngiisi byo aloziizi. Munakizi ba no'bwitegeereze bwoshi mu kati ko'Mutima Mweru, halinde lyo musobanukirwa lwoshi.

10 Kwokwo, lyo mulonga ukutuula ku njira íkwaniini imbere lyage. Munalonge
no'kukizi músimiisa mu kati ka byoshi. Munabe muli mu tabaala abandu baage, iri
munakaviiriza ukumenya Rurema.
11 Ee! Rurema amùbiikage mwe'misi mingi ku bushobozi bwage bwa'kahebuuza,
halinde mulonge ukukizi yihangaana bweneene ku bwigenderezi bwoshi, na mu kati
ko'mushambaalo.
12 Munabe muli mu tanga kongwa imwa Daata Rurema. Mukuba, ye kamùshoboleesa
ukulonga ku byo abikiiri abandu baage bataluule, mu bwami bwo'mulengeerwe.
13 Rurema keera akatukiza mu bwami bwe'kihulu, anatuleeta mu bwami bwo'Mwana
wage mukundwa.
14 Na ku njira yo'yo Mwana wage, ali mu tuguluula, anali mu koga ibyaha biitu.

Kirisito ye riiri hi'gulu lya byoshi

15 Kirisito ye mu boneka mwe'njusho ya Rurema, kundu Rurema atali mu boneka.
Ku kyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa, Kirisito ye wâli riiri ho. Kwokwo, ye kuliiri
íbikabumbwa byoshi.
16 Ku njira ya Kirisito, kwe'bindu byoshi bikabumbwa, biba bya mwi'gulu, kandi iri
bya mu kihugo. Ye kabumba íbiri mu boneka, kiri na íbitali mu boneka, gaba maami,
kandi iri matwali, kandi iri bakulu, kandi iri banabushobozi. Ee! Byoshi íbiryagagi ho,
Kirisito ye kabibumba. Binali ho hi'gulu lyage.
17 Yibyo byoshi, ikyanya bitâli zaazi bumbwa, Kirisito âli kola ho. Na hi'gulu
lyo'bushobozi bwage, biki genderiiri ukuba ho.
18 Ishengero, galyagagi magala gaage. Naye, yi'twe lyalyo. Ye katangi tee zuuka mu
bafwiri, gira abe ye wa mbere mu kati ka byoshi.
19 Ngiisi íbiyijwiri mu Rurema, akasiima kwo Kirisito naye bimúyijule mwo.
20 Akasiima kwo ku njira ya Kirisito, kube kwo agayinywaniisa na byoshi, biba bya
mu kihugo, kandi iri bya mwi'gulu. Kyanatuma Kirisito agayonwa umuko ku kibambo,
mu kutuleetera umutuula.
21 Yaho keera, mwâli ki handwirwi na Rurema. Mwâli riiri ne'nzaliro mbi, ne'mikolezi
mibi. Ee! Mwâli ki ryagagi bagoma baage.
22 Haliko buno, Rurema keera akayinywaniisa kuguma na niinyu ku njira ya'magala
ga Kirisito. Mukuba, Kirisito akayitwa, gira mukaleetwe imbere lya Rurema mukoli
yerusiibwi. Munabe buzira buhube, halinde mutanâye ki legwe.
23 Kwokwo, mugendererage ukukizi kana mu bwemeere bwinyu, halinde lyo
musikama lwoshi. Ikyanya mukayuvwa Imyazi Miija, mwanalonga umulangaaliro.
Kwokwo, mutakizi jungubana hi'gulu lyagwo. Iyo myazi Miija yo yerya íri mu
menyeesibwa mu bandu ba'mahanga gooshi. Na naani nie Pahulu, ngolaga mukozi
wayo.

Ukuhimbuka kwa Pahulu hi'gulu li'shengero

24 Kundu ngolaga mu longa amalibu hi'gulu liinyu, njambiiri hi'gulu lyago. Ikyanya
ndi mu longa amalibu ku magala gaani, lyo ndi mu kwiza amalibu ga Kirisito. Ee!
Yukwo kulibuuka kwani, kulyagagi hi'gulu li'shengero, amagala gaage.
25 Rurema yenyene ye kambiika kwo mbe mukozi wi'shengero, gira nimùmenyeese
Igambo lyage lyoshi, nga ngiisi kwo liri.
26 Yiryo Igambo lyage, ukulyokera ku ndondeko âli yamiri alibishiri. Haliko buno,
keera akalibishuulira abandu baage.
27 Na íbitumiri akalooza ukubabishuulira lyo, gira lya'bandu ba mu mahanga gooshi
nabo bamenye ngiisi kwo biri mwo'bugale, no'bulangashane. Na íbyâli bishamiragi,
byo byebi: Kirisito amùkola mwo. Munakola no'mulangaaliro kwo mwâye longe
ubulangashane.
28 Kyo kitumiragi tuli mu menyeesa abandu booshi hi'gulu lya Kirisito. Tuli mu
bayigiriza ku bwitegeereze bwoshi, iri tunabahanuula. Kwokwo, lyo booshi, tukalonge
ukubaleeta imbere lya Rurema, bakoli tungiini mu kati ka Kirisito.
29 Yugu mukolwa, ndi mu yitubanula hi'gulu lyagwo. Na ndi mu gugaagala kwo, bwo
Rurema ali mu koleesa ubukalage bwage mu kati kaani.

2

1 Ndoziizi mumenye bwija ngiisi kwo ngweti ngakoleereza bweneene hi'gulu liinyu,
na hi'gulu lya'bandu be'Lahodikiya, kiri ne'mwa'bandi booshi ábatazi mbona.
2 Ndoziizi kwo mweshi mukizi ba no'mwete mu mitima yinyu. Mukizi kundana nga
baguma. Munabaagage no'bumenyi bwoshi, halinde lyo musobanukirwa lwoshi ne'byo

Rurema âli bishiri, halinde mube na'kasiisa kaabyo. Ne'byo âli bishiri, ali Kirisito yenyene.
3 Mukuba, mu kati ka Kirisito, mwo musingwirwi ubwitegeereze bwoshi bwa'kahebuuza, no'bumenyi bwoshi.
4 Na íbitumiri namùbwira kwokwo, hatagirage mundu úgayiji mùtebeereza ku magambo go'kumùlyeryega.
5 Kundu ndi hala na niinyu ku magala, si mu mutima gwani, tutuliinwi. Keera nabona ngiisi kwo muki gweti mugayitonda, na ngiisi kwo muki sikamiri mu kuyemeera Kirisito. Kwokwo, njambiiri bweneene.

Ukutuula buhyahya mu kati ka Kirisito

6 Bwo keera mukayemeeraga kwo Yesu Kirisito abe ye Nahamwinyu, mukizi genderera ukutuula mu kati kaage!
7 Abe ye mizi yo'kumùsikamya, anabe ye mugakizi yubakira kwo. Mukizi yama mukaniri mu kumúyemeera, nga kwo keera mukayigirizibwa. Munakaviirize ukukizi tanga kongwa.
8 Hatagire umundu úgamùgwata imbira, mu kumùteba ku magambo go'kumúlyeryega, ganali ga busha! Amagambo mwene yago, gali mu lyoka naaho mu bwenge bwa'bandu, na mu mabi ágatwaziri kino kihugo. Si gatalyosiri imwa Kirisito!
9 Ngiisi íbiyijwiri mu Rurema, byo na byebyo íbiri na mu Kirisito, mu magala gaage.
10 Kwokwo, niinyu, mukoli kwaniini mu kati ka Kirisito. Yolya Kirisito, ali hi'gulu lya ngiisi mutwali, na ngiisi banabushobozi.
11 Mu kati ka Kirisito, mwo mukatenguulwa. Si kutakagirwa ku maboko ga'bandu. Ee! Mukatenguulwa na Kirisito yenyene mu kushaazibwa amifwije giinyu mabi.
12 Ikyanya mukabatiizibwa, lyo mukaziikwa mwe naye. Mwanazuulwa mu bafwiri mwe naye ku njira yo'kubiika ubwemeere ku bushobozi bwa Rurema. Ee! Bwobwo bushobozi, bwo akazuulaga mwo Kirisito mu bafwiri.
13 Yaho keera, mwâli fwiriiri mu byaha biinyu. Mwanâli twazirwi na'mifwije giinyu mabi. Haliko, Rurema keera akamùgira mube bagumaana mu kati ka Kirisito. Na tweshi, keera akatukoga ibyaha byoshi.
14 Ikyanya imaaja zâli gweti zigatulega, Rurema anazibiika ha butambi. Na ngiisi byo zikatulega kwo, anatushaagiza byo, mu kubikomerera kuguma na Yesu ku kibambo.
15 Haaho ku kibambo, lyo akamalaga ne'misi ya íbitwaziri, na ngiisi íbiri no'bushobozi, anabibonia ishoni mu kubitwala imbohe imbere lya'bandu.
16 Ku yukwo, mutakizi ki yemeera ukutwirwa ulubaaja ku byo muli mu lya, kandi iri ku byo muli mu nywa. Mutanayemeere ukutwirwa ulubaaja, mbu mutasimbahiri isiku ngulu zo'mwaka, kandi iri zo'kubaluka kwo'mwezi, kandi iri imaaja zo'lusiku lwe'Sabaato.
17 Yibyo byoshi, iri migani naaho ya íbyâli riiri bigayija, keera byanaboneka mu kati ka Kirisito.
18 Mutanakizi ki yemeera ukutwirwa ulubaaja na ábali mu siima ukuyibiika haashi mu kati ko'bulyalya. Boohe, bagweti bagayikumba abaganda, banali mu lomboojera bweneene ku mabone go bali mu bona. Banali mu yiheemya ku magambo go'busha-busha, gatanalyosiri imwa Rurema.
19 Abandu mwene yabo, bataki yimangiiri ku Kirisito, itwe lya'magala. Mukuba, mu kati ka Kirisito, mwa'magala gooshi gali mu biikwa kuguma. Gali mu nanikwa ne'ningo ne'misi, halinde ganakulage nga ngiisi kwo Rurema aloziizi.
20 Ikyanya mukafwa mu kati ka Kirisito, lyo mukafwa na ku mabi ge'kihugo. Aahago! Kituma kiki muki tuuziri nga bandu baakyo, mu kusimbaha imaaja ízilahiziizi kwokuno:
21 «Mutakizi gwata kirebe! Mutanakizi labula kirebe! Mutanakizi huma ku kirebe!»
22 Imaaja mwene yizo, zilyosiri naaho mu maaja za'bandu, na mu migirizo gaabo. Ne'kyanya tuli mu bikoleesa, haaho lyo biri mu yami shereera!
23 Yizo maaja, zangakoli boneka kwo ziri za bwitegeereze. Mukuba, ikyanya abandu bali mu zikoleesa, biri mu boneka kwo bagweti bagayikumba Rurema. Kundu kwokwo, ikyanya bali mu yibiikaga haashi, kuli mu ba naaho mu kati ko'bulyalya, na mu kuhatiriza amagala. Na kundu bali mu kulikiriza imaaja kwokwo, si zitali mu hoohya amifwije gaabo, banagenderere ukuyeruzania!

3

Íbikwaniini imbere lya Rurema

1 Mwehe, keera mukazuulwa kuguma na Kirisito. Kwokwo, mukizi fiitirwa ku bya mwi'gulu. Mukuba, ho Kirisito abwatiiri uluhande lwe'lulyo lwa Rurema!

2 Yibyo bya mwi'gulu, bibaagage byo mugakizi yisaliza kwo. Si mutakizi yisaliza ku
bya mu kihugo.
3 Keera mukafwa. Na buno, ubugumaana bwinyu bukoli singwirwi mu kati ka Kirisito
imwa Rurema.
4 Kirisito ye kolaga bugumaana bwinyu. Ne'kyanya agaboneka, lyo na niinyu
mugaboneka mwe naye, mu bulangashane bwage.
5 Ku yukwo, mukizi yitaga amabi go muli mu yifwija. Mutakizi ki shulehana, kandi iri
kuyeruzania, kandi iri kukizi gira ibikoleere, kandi iri kulungumirwa. Mutanakizi ziga
ibindu. Si umuzizi we'bindu, ye muguma no'mwikumbi we'migisi.
6 Hi'gulu lya yago mabi gooshi, kyo kitumiri Rurema agahaniiriza abandu ku
buraakari bwage.
7 Kiri na niinyu, yaho keera mwâli kizi yifundaga mu mabi mwene yago.
8 Haliko buno, mukwiriiri mutwikire ku ngiisi mabi mwene yaga: ubute, no'buraakari,
no'mujina, no'kutukana. Hatanagire igambo lyo'bweruzi írigalyoka mu tunwa twinyu.
9 Mutanakizi ki besherana. Mukuba, keera mukatwikira ku ngesho ziinyu mbi za
keera.
10 Na buno, mukoli ba bandu bahyahya. Ee! Rurema akola mu mùgira bahyahya,
halinde mube ne'njusho yage, munamúmenye bwija nga ngiisi kwo ali.
11 Na bwo mukola bahyahya, ndaakilwo lubibi mu Bayahudi na'bandu be'gindi
milala, kandi iri mu bakatenguulwa na ábatakatenguulwa, kandi iri mu binyamahanga
na'be'rukiga, kandi iri mu baja na ábatali baja. Mukuba, Kirisito ye riiri hi'gulu lya
byoshi. Ye nalyagagi mu kati ka byoshi!
12 Rurema keera akamùtoola kwo mube bandu baage beeru, anamùkuuziri. Ku
yukwo, mukizi yuvwiranwa indengeerwa, iri munagirirana bwija! Mukizi ba batuudu
mu kunogerana, na mu kuyigendererana.
13 Ikyanya muli mu hubirana, mukizi gooyerana, iri munakizi kogana. Mukwiriiri
mukizi kogana, nga kwo niinyu, Nahano keera akamùkoga.
14 Ne'ngingwe ya byoshi, mukizi kundana. Mukuba, urukundo lwo luli mu tushweka
mu buguma úbutungiini.
15 Umutuula gwa Kirisito, gukizi twala mu mitima yinyu, bwo mukola magala maguma,
na Rurema keera akamùhamagala kwo mutuulage mu mutuula.
Muyamage muli mu kizi tanga kongwa!
16 Na'magambo ga Kirisito, gakizi mùyama mwo. Mukizi yigirizania no'kuhanuulana
ku bwitegeereze bwoshi. Munakizi yimba inyimbo ze'Zaburi, ne'zindi nyimbo
zo'kuyikumba Rurema, nga kwo ziri mu leetwa no'Mutima Mweru. Munakizi
mútangira kongwa mu mitima yinyu.
17 Ngiisi byo mugakizi detaga, na byo mugakizi gira, mukizi bigira byoshi kwi'ziina
lya Nahamwitu Yesu. Ku lyeryo iziina lyage, mukizi tanga kongwa imwa Daata Rurema.

Íbikwaniini mu mbaga za Bakirisito

18 E bakazi, mukizi simbaha bayibalo, nga kwo bimùkwiriiri mu kati ka Nahano.
19 Na niinyu mwe bashosi, mukizi kunda bakiinyu. Mutanakizi balangamira.
20 Na niinyu mwe baana! Mukizi simbahaga ababusi biinyu mu kati ka byoshi.
Kwokwo, lyo mugasimiisa Nahano.
21 Na niinyu mwe bayishe ba baana! Mutakizi yagaza abaana biinyu, gira batayiji
kengeera bavunika imitima.
22 Na niinyu mwe baja! Mukizi simbahaga banahamwinyu mu kati ka byoshi.
Kutanakizi ba naaho ku kyanya bamùbwini, mbu lyo muyisimiisa imwabo. Si mukizi
basimbaha ku mutima úgushenguusiri, mu kusimbaha Nahano yenyene!
23 Ngiisi byo mugakizi kola, mubikolage ku mutima úgushenguusiri. Nahano yenyene,
abe ye mugweti mugakolera, si batabe bandu naaho.
24 Muyiji bwija kwo Nahano Kirisito, ye muli mu kolera, ye ganamùhemba.
25 Ne'kyanya umundu agakizi gira amabi, nago agahembwa hi'gulu lyago. Mukuba,
Rurema, ndaayo ndoola yo ahiiti.

4

1 Na niinyu, mwe banahamwabo ba'baja! Mukizi hemba abaja biinyu nga kwo
bibakwaniini mu kati ko'kuli! Mukuba, na niinyu, muyiji kwo muhiiti nahamwinyu
mwi'gulu.

Amahano

2 Mukizi huunaga Rurema! Na mu kumúhuuna, mukizi ba masu, iri munamútangira
kongwa.

3 Na nyiitu, mukizi tuhuunira kwakundi, gira atuyigulire injira yo'kukizi yigiriza
mwi'gambo lya Kirisito. Kwokwo, ngiisi íbishubi bishamiri mu kati kaage, tukalonge
ukubibishuulira abandu. Ee! Byebyo byo ngoli shwekiirwi mwi'no nyumba ye'mbohe.
4 Kwokwo, mumbuunire, halinde ndonge ukukizi yigiriza Igambo lyage ku bwer-
anyange, nga kwo bingwiriiri.
5 Mukizi yitegeereza ngiisi kwo mugatuula mu batali Bakirisito, halinde lyo mulonga
ukukoleesa bwija ngiisi bulyo bwo muhiiti.
6 Amagambo giinyu, gakizi ba ga kuleeterana imigashani. Ganabe manunu nga
muunyu. Kwokwo, ikyanya mugakizi buuzibwa, lyo mugaamenya ukushuvya bwija
ngiisi mundu.

Amagambo go'kusezerana

7 Tukiko, mwene witu mukundwa, agayiji mùmenyeesa imyazi yani yoshi. Ali uwitu
mukozi mwemeera mu kati ka Nahano.
8 Namùtumira ye, gira amùmenyeese imyazi yitu. Kwokwo, lyo muholeezibwa mu
mitima yinyu.
9 Ikyanya agayija imwinyu, agaaba bo na mwene witu mukundwa Honesimo, umundu
we'yo munda imwinyu, anali mwemeera. Yabo bombi, bagayiji mùmenyeesa imyazi
yoshi ya hano.
10 Harisitariko amùlamusa, ye tushwesirwi kuguma mwi'no nyumba ye'mbohe.
Mariko, muvyala wa Barinaaba, naye amùlamusa. Keera mwabwirwa ngiisi kwo
mugamúgirira. Kwokwo, mango ayijaga, mumúyakiire bwija.
11 Yesu úli mu buuzibwa Yusito, naye amùlamusa. Mu Bayahudi booshi ábakoli
yemiiri Kirisito, yabo bashatu naaho bo tuli mu kolera ubwami bwa Rurema kuguma.
Keera bakanamboleeza.
12 Hepafura, umundu we'mwinyu, amùlamusa kwakundi. Naye ali mukozi wa Yesu
Kirisito, anayamiri agagiiri bweneene mu kumùhuunira imwa Rurema, gira Rurema
amùsikamye mu ngiisi byo aloziizi, halinde munakizi bitungaana mwo.
13 Uyo Hepafura, ngweti ngamútangira ubumasi kwo ali mu yitubanula hi'gulu liinyu,
na hi'gulu lya'bandu ba mu kaaya ke'Lahodikiya, na'ba mu ke'Hiryapoli.
14 Umufumu witu mukundwa Luka, bo na Deema, nabo bamùlamusa.
15 Mutulamukize beene witu be'Lahodikiya. Mutulamukize na mwali witu wa Nimufa,
kuguma na'Bakirisito ábali mu yingirira mu nyumba yage.
16 Mango muba keera mwasomerwa yaga maruba, munagatume gagendi somwa
na mwi'shengero lye'Lahodikiya. Na'maruba go n'gabatumira, niinyu kwakundi
mugasomage.
17 Mubwire Harikipo kwo agenderere ukukizi gira gulya mukolwa gwo Nahano
akamúheereza, halinde aguyuse.
18 GUNO MULAMUSO, NIEHE PAHULU NIE NAGUYANDIKA NO'KUBOKO KWANI
NIENYENE. Mukizi kengeera kwo ngi shwesirwi ne'minyororo.
Rurema akizi mùgashaanira.

Amaruba ga mbere ga Pahulu imwa' Batesaloniki

Indangiriro

Yaga maruba, gali mu holeeza Abakirisito ábakola mu libuzibwa. Gali mu bayereka ngiisi kwo bakwiriiri ukukizi kola hi'gulu lya'magoorwa gaabo, iri banatuula ku njira nyeeru. Ganali mu yerekana ngiisi kwo abafwiri bagazuuka ku mberuuka.

Pahulu ye katondeera ishengero lya mu kaaya ke'Tesaloniki. Haliko, Abayahudi baguma banatondeera ukugira mbu bamúhangirire. Mukuba bâli yuvwiti uluugi, bwa'bandu bingi bâli mali yemeera Yesu. Kwokwo Pahulu anayimulwa yaho, na'Batesaloniki banasigala boonyene mu kati ka'malibu.

Yaga maruba, gâli loziizi ukuholeeza Abakirisito (3.3-5). Kwokwo, anabayivuga ku bwemeere bwabo, na ku rukundo lwabo. Anabahanuula ngiisi kwo bangatuula bwija mu kati ka Yesu (4.1-12). Na mu kuheza, anabayereka ngiisi kwa'Bakirisito bagazuuka (4.13-18).

Mu yaga maruba, ukushubi galuka kwa Yesu kuli mu detwa bweneene (1.9-10; 2.19-20; 3.13; 4.13-18; 5.23-24).

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Batesaloniki 4.16-18: «Ku yikyo kyanya, hâye yiberekaanie izu lyo'kuhamuliza! No'muganda mukulu anateerere umulaga. Ne'kibuga kya Rurema kinadihirizibwe. Haaho Nahano yenyene agashonooka ukulyoka mwi'gulu. Na ngiisi ábakafwa mu kati kaage, banazuuke. Boohe, banabe bo bagatangi lengezibwa. Na nyiitu, twe tugaaba tukiri bagumaana, tukabuli lengezibwa twe nabo mu bibungu. Hanali ho tugagendi sanganira Nahamwitu, tunayamanwe imyaka ne'myakuula! Bwo biryagagi kwokwo, mukizi holeezania.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1)
b) Pahulu adeta kongwa hi'gulu lya'Batesaloniki (1.2–1.10)
c) Ngiisi kwo Pahulu akumbwiri Abatesaloniki (2–3)
d) Ukuhanuulana (4.1–5.11)
e) Pahulu asezerana (5.12-28)

Indangiriro

1 Yaga maruba galyosiri imwa Pahulu, bo na Siira na Timoteyo. Ganatumirwi imwinyu, mwe bandu bi'shengero lye'Tesaloniki. Mukola bandu ba Daata Rurema, na'ba Nahamwitu Yesu Kirisito. Kwokwo, mukizi gashaanirwa! Munakizi longa no'mutuula!

Abatesaloniki bahuuzibwa

2 Tugweti tugatanga kongwa imwa Daata Rurema hi'gulu liinyu mweshi. Ne'kyanya tuli mu múhuuna, na niinyu, tuli mu mùkengeera.
3 Ee! Ikyanya tuli mu múhuuna, tukengiiri imbere lyage ngiisi kwo mukoli múbiisiri kwo'bwemeere, halinde munakizi múkolera. Na bwo muli mu kundana, kyo kitumiri muli mu yitubanula. Na bwo munali no'mulangaaliro mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito, kyo kitumiri muli mu yihangaana.
4 E beene witu! Tuyijagi kwo Rurema keera akamùtoola kwo mube bandu baage, anamùkuuziri.
5 Mukuba, ikyanya tukamùleetera Imyazi Miija, kutâli riiri naaho mu kudeta-deta amagambo. Haliko, yâli kizi mùyijira mu kati ko'bushobozi. Umutima Mweru gwanasisa ngana-ngana kwo iri yo'kuli. Munayijagi bwija na ngiisi kwo twâli tuuziri mu kati kiinyu, mu kukizi mùtabaala.
6 Niinyu, mukatuyigira kwo'mugani, mwanaguyigira na ku Nahano kwakundi. Ku kyanya mukayakiira Imyazi Miija, mwâli kizi libuuka bweneene. Kundu kwokwo, mwanagiyakiira ku bushambaale, mu kati ko'Mutima Mweru.
7 Kwokwo, mwanaba mugani mwija mu Bakirisito booshi ba mu poroveesi ye'Makedoniya, na'ba mu ye'Hakaya.
8 Mukuba, ikyanya Igambo lya Nahano likalyoka imwinyu, lyanakwira mu yizo poroveesi zombi. Na buno, abandu ba'handi hooshi bakoli yiji ngiisi kwo mukoli biisiri Rurema kwo'bwemeere. Ku yukwo, tutahiiti igoorwa lyo'kushubi babwira hi'gulu liinyu.
9 Yabo bandu boonyene, bali mu menyeesania ngiisi kwo mukatuyakiira bwija. Bali mu deta, na ngiisi kwo mukatwikira ku migisi, mwanayiji ba bandu ba Rurema. Ye Rurema nirizina, anali ye mugumaana.

10 Na buno, mukoli lindiriiri kwo Yesu agagaluka ukulyoka mwi'gulu. Uyo Yesu, ye
mwana wa Rurema. Na bwo Rurema akamúzuula mu bafwiri, naye agatufuusa mu
buraakari bwa Rurema úbugayija.

2

Pahulu akengeera Abatesaloniki

1 E beene witu! Muyijagi mwenyene kwo'lugeezi lwo tukagira imwinyu lutakafwa
busha.
2 Munayiji kwakundi kwe'kyanya tutâli zaazi hika iyo munda, twâli mali libuuka
no'kutukwa mu kaaya ke'Firipi. Yabo bandu, kundu bakagira umwete bweneene mbu
batuhangirire, haliko twanaba no'bukaruuke mu kati ka Rurema. Kwokwo, na niinyu,
twanayiji mùyigiriza Imyazi yage Miija.
3 Ikyanya tuli mu hanuula abandu, tutali mu bahenduula. Tutanali mu balyalyania,
mbu tubatebe.
4 Mukuba, iyo Myazi Miija ikalyoka imwa Rurema yenyene. Ye kayemeera kwo tukizi
genda tugagimenyeesania. Kwokwo, tutali mu gira mbu tusimiise abandu. Si tuloziizi
ukukizi simiisa Rurema yenyene. Mukuba, ye mu loleekeza íbiri mu mitima yitu.
5 Muyiji bwija kwo tutâli kizi mùlyeryega, mbu lyo tumùhenduula, kandi iri mbu
tumùlyalyanie ku bindu biinyu. Rurema yenyene ye kamasi kiitu!
6 Na kwakundi, tutakalola ku bandu, mbu babe bo bagakizi tuhuuza, muba mwehe,
kandi iri abandi booshi.
7 Ku kirya kyanya, twangámùzidohiiri ku magoorwa giitu, bwo tuli ndumwa za
Kirisito. Kundu kwokwo, twâli kizi mùnogera naaho, nga muviire úgweti úgahahalira
abaana baage.
8 Ee! Ikyanya tukamùmenyeesa Imyazi Miija ya Rurema, twanasiima ukuyitanga kiri
na twenyene imwinyu. Mukuba, mwâli kola bakundwa biitu ba bweneene!
9 E beene witu! Ka mutakengiiri ngiisi kwo twâli kizi koleereza mu kati kiinyu,
ubushigi ni'zuuba? Ikyanya twâli kizi mùyigiriza Imyazi Miija ya Rurema, tutâli loziizi
kwo tuzidohere umundu yeshi ku magoorwa giitu.
10 Mwe Bakirisito, mulyagagi tumasi twitu, kwo twâli tuuziri mu kati kiinyu ku njira
nyeeru, ínakwaniini. Ndaabwo buhube bwoshi bwo tukamùgirira. Kiri na Rurema, ali
kamasi kiitu.
11 Muyiji kwe'kyanya twâli riiri mu kati kiinyu, twâli riiri nga yishe wa'baana mu
baana baage.
12 Twâli kizi mùkania imitima, iri tunamùholeeza. Twanakizi mùyinginga kwo
mutuule ku njira íkwaniini imbere lya Rurema. Mukuba, agweti agamùhamagala kwo
muyingire mu bwami bwage, na mu bulangashane bwage.
13 Tuyamiri tuli mu tanga kongwa imwa Rurema. Mukuba, ikyanya tukamùleetera
Igambo lyage, mwanayami liyakiira kwo liri lye'mwage. Si mutakaliyakiira nga
lya'bandu naaho. Ne'kyanya mukaliyemeera, lyanamùkola mwo bweneene.
14 E beene witu! Mukalibuzibwa na'bandu be'mwinyu, nga kwa'Bakirisito ba mu
mashengero ge'Buyahudi, nabo bakalibuzibwa na'baabo Bayahudi.
15 Bo na'baabo Bayahudi, ábakayita Nahamwitu Yesu! Bo banâli kizi yita na'baleevi.
Kiri na nyiitu kwakundi, bakatuyimula mu kihugo kyabo. Bagweti bagayagaza Rurema,
banali mu kayira abandu booshi!
16 Bali mu gira mbu batuhangirire kiri na ku kyanya tuli mu looza ukutwala
amagambo go'bukize mu bandu be'gindi milala. Ikyanya bagweti bagaagira kwokwo,
bali mu yilugiza ibyaha. Ee! Keera uburaakari bwa Rurema bukola bu batibukira.

Pahulu akumbula Abatesaloniki

17 E beene witu, ikyanya tukalyokaga imwinyu, hanalenga ikyanya kiniini naaho,
twanaba ne'ngumbu bweneene zo'kushubi mùbona, kyanatuma tugaagira umwete
gwoshi gwo'kushubi yiji mùtanduula. Mukuba, kundu tukasigaana ku magala, haliko
tukiri mu kengeerana mu mitima yitu.
18 Twâli loziizi ukushubi galukira iyo munda. No'bugira kingi, niehe Pahulu nâli kizi
shungika kwo nyije yo. Halikago, Shetaani anakizi tuhangirira.
19 Mwehe, mwe mutumiri tulyagagi no'mulangaaliro, tunali mu shambaala bweneene.
Kwokwo, mwe lushembe lwo twâye yiyuvwe mwo imbere lya Nahamwitu Yesu ku
kyanya âye yije.
20 Mwe munatumiri tuli mu shambaala mu kati ko'bulangashane.

3

1-2 Ikyanya tukabonaga kwo tutangaki gooyera, twanabona kwo buli bwija tutee
mùtumira mwene witu wa Timoteyo. Na twenyene tunasigale mu kaaya ke'Hateene.
Mukuba, Timoteyo ye tuli mu kolera Rurema kuguma, mu kugenda tugamenyeesa
abandu Imyazi Miija ya Kirisito. Kyo kikatuma tukamùtumira ye, gira ayiji mùkania
mu bwemeere bwinyu.
3 Kwokwo, ikyanya muli mu longa amalibu, mutakizi shenguka hi'gulu lyago. Yago
malibu, mwenyene muyijagi bwija kwo tukagashungikirwa.
4 Kiri na ku kyanya twâli ki ririinwi, twâli kizi mùbwira kwo tugakizi libuzibwa.
Kunali kwo bikaba, nga kwo muyiji bwija.
5 Kwokwo, ikyanya n'gabona kwo ndashobwiri ukushubi gooyera, nanamùtumira
Timoteyo, halinde ndonge ukumenya iri muki kaniri mu bwemeere bwinyu. N'gayoboha
kwo ngeeka mukagezibwa no'lya mulyeryeezi Shetaani, halinde umukolwa gwo n'gagira
mu kati kiinyu, gufwe ubusha.

Imishahu miija ya Timoteyo hi'gulu lya'Batesaloniki

6 Timoteyo keera akalyoka imwinyu. Na buno, akola hano. Keera akatuleetera umwazi
mwija, kwo muki biisiri Yesu kwo'bwemeere, na kwo mukiri mu kundana. Anatubwira
kwo kiri na nyiitu muki tukumbwiri, na kwo mulyagagi ne'kyedu kyo'kushubi tubona,
nga kwo nyiitu tuli ne'kyedu kiinyu.
7 Kwokwo, e beene witu! Tukoli holeziibwi bweneene, kundu tugweti tugaakuba,
tunakiri mu libuzibwa. Mukuba, keera twayuvwa ngiisi kwo muki yemiiri Nahamwitu,
8 na ngiisi kwo muki sikamiri mu kati kaage. Kwokwo, tuyiyuvwiti kwo tukola
bagumaana kandi.
9 Ndanayijagi ngiisi kwo twangatanga kongwa imwa Rurema hi'gulu lyo'bushambaale
bwo tukoli hiiti imbere lyage hi'gulu liinyu!
10 Tuli mu huuna Rurema bweneene úbwakya-úbwayira, gira tukalonge ukushubi
bonaana, halinde tunamùtabaale ku ngiisi byo muki buliirwi mu bwemeere bwinyu.
11 Daata Rurema yenyene, na Nahamwitu Yesu, batuyigulire injira yo'kuyija imwinyu.
12 Bakizi mùyushuulira urukundo lwo muli mu kundana mwo mwenyene kwa
mwenyene. Lunali lwo muli mu kunda mwa'bandi booshi. Na nyiitu kwakundi,
tumùkuuziri bweneene!
13 Kwokwo, Nahamwitu Yesu amùsikamagye mu mitima yinyu, gira mango ayija
kuguma na'bataluule baage booshi, amùgwane mukiri beeru, munabe buzira buhube
bwoshi imbere lya Daata Rurema.

4

Tukizi tuula ku njira ísimisiizi Rurema

1 E beene witu! Mu kuyusagya, twamùyinginga bweneene mu kati ka Nahano Yesu
kwo mukizi tuula ku njira yo'kusimiisa Rurema. Kwokwo, kwo tukamùyigiriza, kunali
kwo mukoli tuuziri. Na buno tugweti tugamùyinginga kwo mukaviirize ukutuula
kwokwo.
2 Muyijagi ngiisi kwo tukasiga twamùbwira kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu.
3 Rurema aloziizi kwo mube bandu beeru. Ku yukwo, mutakizi ki shulehana.
4 Ngiisi mushosi ayige ngiisi kwo agakizi tuula na mukaage ku njira nyeeru, mu kati
ko'lushaagwa.
5 Atanakizi lungumirwa, nga kwa'bapagaani bali mu gira, bwo batayiji Rurema.
6 Ku yiri igambo, hatagire mundu úgahubira mwene wabo mu kumúhongolera
inyumba. Mukuba, ikyanya abandu bagweti bagayifunda mu mwene yibyo, Nahano
agabahaniiriza bweneene, nga kwo keera tukagwanwa twamùkengula.
7 Ikyanya Rurema akatuhamagala, kutâli riiri mbu tukizi yifunda mu bushule. Si
akatuhamagala kwo tukizi tuula tuli bandu beeru.
8 Umundu iri agagayiriza yiri ihano, atali mundu ye agaaba agayiriza. Si agaaba
agayirizagya Rurema yenyene, anali ye mu mùbiika mwo'Mutima gwage Mweru.
9 Na hi'gulu lyo'kukunda beene winyu, mutali ni'goorwa mbu tushubi mùyandikira
kandi. Mukuba, Rurema yenyene, keera akamùyigiriza ngiisi kwo mukwiriiri mukizi
kundana.
10 E beene witu, bwo mukoli kuuziri beene witu booshi ba mu mbande ze'Makedoniya,
buno twamùyinginga kwo mukaviirize ukukizi kundana!
11 Mukizi gira umwete gwo'kukizi tuuza. Mutanakizi genda mugayitabula-tabula mu
bya'bandi. Halikago, mukizi yikolera na'maboko giinyu mwenyene, nga kwo keera
tukamùbwira.

12 Iri mwangatuula kwokwo, mutagakizi suuza abandi ku magoorwa giinyu.
Ne'kyanya mugaaba mu batayemiiri Yesu, banamùheereze ulushaagwa.

Ngiisi kwo Nahano agagaluka

13 E beene witu! Tuloziizi mumenye bwija hi'gulu lya ábakoli gwejiiri mu lufu, gira
mutakizi ki jengeerwa. Mutanabe nga bapagaani, bwo babuziri umulangaaliro.
14 Twehe, tuyemiiri kwo Yesu akafwa, anazuuka. Kwokwo, ikyanya abandu bali mu
fwa mu kati kaage, tuyemiiri kwo nabo, Rurema âye bazuule, banagendi tuulanwa na
Yesu.
15 Ukukulikirana na'magambo go Nahano yenyene akadeta, twamùbwira kwe'kyanya
agagaluka, twe tukiri bagumaana, tutali twe tugatangi lengezibwa imbere lya abafwiri.
16 Ku yikyo kyanya, hâye yiberekaanie izu lyo'kuhamuliza! No'muganda mukulu
anateerere umulaga. Ne'kibuga kya Rurema kinadihirizibwe. Haaho Nahano yenyene
agashonooka ukulyoka mwi'gulu. Na ngiisi ábakafwa mu kati kaage, banazuuke. Boohe,
banabe bo bagatangi lengezibwa.
17 Na nyiitu, twe tugaaba tukiri bagumaana, tukabuli lengezibwa twe nabo mu bi-
bungu. Hanali ho tugagendi sanganira Nahamwitu, tunayamanwe imyaka ne'myakuula!
18 Bwo biryagagi kwokwo, mukizi holeezania.

5

Tukizi tuula mu mulengeerwe

1 E beene witu! Hi'gulu lye'kyanya kyo'kugaluka kwa Nahamwitu, mutali ni'goorwa
lyo'kuyandikirwa hi'gulu lyakyo.
2 Si mwenyene muyijagi kwo'lusiku lwa Nahamwitu lugatutubiira, nga kwo'muzimba
ali mu tubiirana bushigi.
3 Ne'kyanya abandu bagaaba bakiri mu deta: «Tuli no'mutuula, tuli no'butoge», lyeryo
lyo bagayami shereezibwa. Bigaaba nga kwo'mukazi we'nda ali mu yami hikirwa
no'mukero. Yabo bandu batagafuushuka, kiri ne'hiniini!
4 E beene witu! Mwehe, yulwo lusiku lutagamùtubiira nga muzimba. Mukuba, mutaki
tuuziri mu kihulu.
5 Si mweshi mukola bandu bo'mulengeerwe, munakoli tuuziri mu bukiiri. Tutakiri
bandu bo'bushigi, kandi iri be'kihulu.
6 Ku yukwo, tutakizi ki tuula nga bandu ábahuniiri. Si tukizi laliira, iri tunakizi
yitonda.
7 Mukuba, ikyanya abandu bali mu hunira, bali mu hunira bushigi. Ne'kyanya bali
mu laluka kwakundi, bali mu laluka bushigi.
8 Haliko twehe, bwo tukola bandu bo'bukiiri, tukizi ba no'bwitonde. Tukizi biika
Rurema kwo'bwemeere, iri tunakizi kundana. Tubaagage nga bandu ábahiiti isiribo
zo'kutushuutira ibifuba. Tunakizi ba no'mulangaaliro gwo'kukizibwa, gukizi ba yo
ngofeera ye'kyuma.
9 Mukuba, ngiisi byo Rurema atushungikiiri, kutali kwo twâye hanirizibwe ku
buraakari bwage. Si ashungisiri kwo tweshi tukizibwe ku njira ya Nahamwitu Yesu
Kirisito.
10 Kyo kitumiri Nahamwitu Yesu akayiji tufwira. Kwokwo, mango agaluka, tukalon-
gage ukugendi lama kuguma naye, tuba tukiri bagumaana ku yikyo kyanya, kandi iri
tuba tuki gwejiiri mu lufu.
11 Bwo biri kwokwo, mugenderere ukukizi kanania imitima, iri munakizi tabaalana,
nga kwo mugweti mugaagira.

Amahano mazinda

12 E beene witu! Twamùyinginga kwo mukizi simbaha abimangizi biinyu mu kati ka
Nahano! Mukuba, bali mu koleereza mu kati kiinyu, iri banamùyigiriza.
13 Na bwo bali mu kola kwokwo, mukizi baheereza ulushaagwa bweneene mu
kati ko'rukundo. Mukizi gira umwete na gwo'kutuula mu mutuula mwenyene kwa
mwenyene.
14 E beene witu! Twamùyinginga kwo mukizi kengula aboolo! Na ábali mu yibumba-
bumba, mukizi bakania imitima. Na ábali mu bukaholwe, mukizi batabaala. Mukizi
yigenderera ku bandu booshi.
15 Mu kati kiinyu, hatagirage mundu úgagalula ubuligo ku bundi! Haliko, mukizi
fiitirwa mu kugirirana amiija mwenyene kwa mwenyene. Mukizi gagira imwa'bandi
booshi kwakundi.
16 Mukizi yama mushambiiri!

17 Munakizi yama mugweti mugahuuna Rurema,
18 iri munakizi tanga kongwa imwage mu kati ka byoshi. Mukuba, byebyo, byo Rurema
aloziizi imwinyu mu kati ka Yesu Kirisito.
19 Ibyo'Mutima Mweru, mutakizi bizimya!
20 Mutanakizi gayiriza amaleevi.
21 Si mukizi gera ngiisi igambo. Iri mwangabona kwi'gambo liri liija, mukizi likania.
22 Si ngiisi mabi, mukizi gayiyeka.

Amagambo go'kusezerana

23 Rurema ye mu tuleetera umutuula. Kwokwo, yenyene akizi mùyeruusa lwoshi!
Akizi langa imitima yinyu, ne'nzaliro ziinyu, kiri na'magala giinyu. Tukizi yamaga tuli
beeru, halinde Nahamwitu Yesu Kirisito agagaluka.
24 Rurema agakizi mùtabaala. Mukuba, ye mu mùhamagala, anali mwemeera.
25 E beene witu! Na nyiitu, mukizi tuhuunira imwa Rurema.
26 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini* mu kati ko'rukundo.†
27 Namùbwira mu kati ka Nahano, kwo musome yaga maruba imbere lya beene witu
booshi.
28 Mukizi gashaanirwa mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito.

* **5:26 5.26** Mu kigiriki, kunyunyuguta. † **5:26 5.26** Yabo bandu ba keera, mu kulamusania bâli kizi nyunyugutana.

Amaruba ga kabiri ga Pahulu imwa' Batesaloniki

Indangiriro

Yaga maruba gayerekiini ngiisi kwa'Batesaloniki bâli riiri ne'migangaanwe hi'gulu lyo'kugaluka kwa Kirisito, halinde ishengero lyâli mali shenguka.

Kwokwo, Pahulu ayerekiini kwo Yesu atagayija, Nangora-mabi átazi boneka. Anayerekiini ngiisi kwo banangora-mabi bagabihuuka bweneene ku siku ze'mberuuka. Gali mu tubwira kwo tuyimange ibiringiini no'kukizi kola hi'gulu lya'magoorwa giitu.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 2 Batesaloniki 1.3: «E beene witu! Tukwiriiri tukizi tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu liinyu. Mukuba, mukaviriziizi ukubiika Rurema kwo'bwemeere, munakiri mu kundana.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Pahulu adeta kongwa hi'gulu lya'Batesaloniki, anabahuunira imwa Rurema (1.3-12)
c) Ukuyigiriza (2.1-17)
d) Pahulu abayinginga kwo bamúhuunire imwa Rurema (3.1-5)
e) Pahulu abakengula kwo bakizi fiitirwa mu mikolwa (3.6-15)
f) Pahulu aseezerana (3.16-18)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, na Siira, bo na Timoteyo twe tugweti tugamùyandikira yaga maruba,
mwe bandu bi'shengero lya mu kaaya ke'Tesaloniki. Mukoli ba bandu ba Daata Rurema,
na ba Nahamwitu Yesu Kirisito.
2 Kwokwo, yabo bombi bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula.

Ukuyihangaana kwa'Batesaloniki

3 E beene witu! Tukwiriiri tukizi tanga kongwa imwa Rurema hi'gulu liinyu. Mukuba,
mukaviriziizi ukubiika Rurema kwo'bwemeere, munakiri mu kundana.
4 Kyo kitumiri tugweti tugayihaya hi'gulu liinyu mu mashengero ga Rurema.
Kundu mugweti mugalibuzibwa, munali mu longa amakuba mingi-mingi, haliko muki
yihangaaniri, iri munabiika Rurema kwo'bwemeere.
5 Ikyanya mugweti mugalibuzibwa, mugaharuurwa kwo mukwaniini ukuyingira mu
bwami bwage. Kwokwo, kwo Rurema ali mu yerekana kwo ali mu twa imaaja ku njira
íkwaniini.
6 Na bwo Rurema ali mu gira íbikwaniini, yabo bandu ábali mu mùlibuza, agaki
mùyihoolera bo.
7 Kwokwo, kundu muki ryagagi mu hahazibwa buno, agaki mùluhuula. Kiri na nyiitu
kwakundi, agatuluhuula. Yukwo kuluhuuka, tugakulonga ku kyanya Nahamwitu Yesu
âye yije ukulyoka mwi'gulu. Agaboneka mu mbigi zo'muliro íziri mu yigwima. Anabe
ali kuguma ne'bikalage bya'baganda baage.
8 Kwokwo, ngiisi ábakalahira ukumenya Rurema, banabe batasimbahiri Imyazi Miija
ya Nahamwitu Yesu, agabahana ngana-ngana.
9 Ne'kyanya bagaahanwa, bagayama basheriiri imyaka ne'myakuula, banatwibwe ku
Nahano, na ku bushobozi bwage úbuli mwo'bulangashane.
10 Haliko, abandi bakayemeera Nahamwitu Yesu, banaba bandu baage bataluule.
Boohe, ikyanya agagaluka, bagamúheereza ubulangashane. Banamúloleere ku mu-
lengo! Na niinyu mugaaba mwo. Mukuba, ikyanya tukatanga ubumasi hi'gulu lyage,
mukabuyemeera.

Ibyo Pahulu ahuunira Abatesaloniki

11 Kwokwo, tuyamiri tugweti tugamùhuunira imwa Rurema, halinde akizi
mùkwanania ku byo akamùhamagalira. Anakoleese ubushobozi bwage mu
kumùshoboleesa ukukola imikolezi miija, ukukulikirana no'bwemeere bwinyu.
12 Tuli mu mùhuunira kwokwo, gira li'ziina lya Nahamwitu Yesu likizi longa
ubulangashane mu kati kiinyu. Na niinyu kwakundi, mulonge ubulangashane mu kati
kaage. Yubwo bulangashane, tuli mu bulonga imwa Rurema witu, na Nahano Yesu
Kirisito, ukukulikirana nga ngiisi kwo ali mu tugashaanira.

2

Íbigaaba, ku kyanya Yesu atazi yija

1 E beene witu! Ikyanya Nahamwitu Yesu Kirisito agayija, tugakumanibwa imwage.
Ku yukwo, twamùyingingaga
2 kwo mutakizi ki ba no'lushunguti. Mutanakangwe, mbu ngeeka ulusiku lwo Nahano
agagaluka kwo, keera lwayija. Ngeeka mukakangwa ku njira yo'buleevi bulebe, kandi
iri ku migirizo malebe, kandi iri ku maruba go bakabeesha mbu gakalyoka imwitu.
3 Mutayemeere kwo hagire úgamùteba ku njira yoshi! Mukuba, Yesu atagayija,
ulya nangora-mabi átazi boneka mu buhuni bwage, ulya úkashungikirwa kwo
agashereezibwa.
4 Uyo nangora-mabi, agahangirira ngiisi bya'bandu bali mu yikumba, na ngiisi byo
bali mu haruura kwo bamungu. Agayihaya kwo ye mukulu wabyo. Agayigogombeka
kiri na mu nyumba ya Rurema, iri anayihaya kwo ye Rurema yenyene.
5 Ka mutaki kengiiri kwe'kyanya nâli riiri kuguma na niinyu, kwo nâli kizi mùbwira
hi'gulu lyage?
6 Uyo nangora-mabi, buno akiri mu buzibwa kwo atalunguli boneka, nga kwo
mwenyene muyiji. Agabonekaga naaho, ku kyanya íkikoli kwaniini.
7 Kundu kwokwo, keera imikolezi yage yatondeera ukukoleka ku bumbishwa.
Igagenderera kwokwo, halinde ukuhisa ku kyanya kyo'lya úgweti úgamúhangirira,
agaaba keera asheguuka.
8 Haaho, lyo'yo nangora-mabi agaboneka ku bweranyange. Kundu kwokwo, ikyanya
Nahamwitu Yesu agayija mu bulangashane bwage, lyo agamúshereeza lwoshi, mu
kumúfuuhira umuuka.
9 Uyo nangora-mabi, ikyanya agayijaga, agakizi kola ku bushobozi bwa Shetaani,
anakizi bugira mwe'bitangaaza bya kwingi-kwingi, mu kutebana.
10 Agakoleesa ngiisi mabi, halinde anatebe ngiisi ábakashungikirwa ukushereera. Na
íbigaatuma bagashereera, bwo bakalahira ukukunda ibyo'kuli, binali byo byangabak-
iziizi.
11 Kwokwo, Rurema akababiika mwo'mutima gwo'kutebeka, halinde banayemeera
ibibeesha.
12 Yabo booshi, bagatwirwa ulubaaja kwo bahanwe. Mukuba, batakayemeera
ibyo'kuli, si banakizi yisimiisa mu byaha.

Mukizi sikama

13 E beene witu! Nahano Rurema amùkuuziri! Tukwiriiri tukizi tanga kongwa imwage
hi'gulu liinyu. Mukuba, ukulyokera ku ndondeko, âli mali gwanwa amùtoola kwo
mukizibwe ku njira yo'kuyemeera ukuli, munayeruusibwe no'Mutima Mweru.
14 Ikyanya tukamùleetera Imyazi Miija, anamùhamagala kwo mukizibwe ku njira
yayo. Kwokwo, lyo niinyu mukalonge ku bulangashane bwa Nahamwitu Yesu Kirisito.
15 Ku yukwo, e beene witu! Mukizi sikamaga. Galya migirizo go tukamùyigiriza,
mukizi gakania, gaba migirizo go tukamùyigiriza ku kyanya twâli ki ririinwi, kandi iri
go tukamùyandikira mu maruba.
16 Daata Rurema keera akatukunda. Na ku lukogo lwage, anatuholeeza ku buholeeze
úbutâye male. Akatuheereza umulangaaliro kwo twâye lame imyakuula. Kwokwo,
yehe, bo na Nahamwitu Yesu Kirisito,
17 bakizi mùholeezagya mu mitima yinyu, banakizi mùkania mu ngiisi miija go
mugaagira, na go mugaadeta.

3

Pahulu alooza kwo bamúhuunire imwa Rurema

1 E beene witu! Mu kuyusagya, twamùyinginga kwo mukizi tuhuunira imwa Nahano,
gira li'Gambo lyage ligenderera ukukwira duba mu bandu. Linakizi longa ulushaagwa,
nga kwokulya likalulonga mu kati kiinyu.
2 Na kwakundi, mukizi múhuuna kwo atukize mu bandu babi, ábakoli bihuusiri.
Mukuba, batali booshi ábabiisiri Rurema kwo'bwemeere.
3 Kundu kwokwo, Nahano alyagagi mwemeera. Agakizi mùkania, iri anamùlanga
no'lya mubi.
4 Na ngiisi byo tukamùhamuliza kwo, tuli na'kasiisa mu kati ka Nahamwitu kwo muki
gweti mugabigira, na kwo mugagenderera ukukizi bigira.
5 Nahamwitu, akizi mùrongoora mu mitima yinyu! Kwokwo, lyo mukizi yihangaana
mu kati ka Kirisito, iri munaba mwo'rukundo lwa Rurema.

Tutakizi ba boolo

6 E beene witu! Twamùbwiraga kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu Kirisito, kwo mukizi
yiyeka na ngiisi mwene winyu mwolo. Mukuba, kundu tukasiga twamùyigiriza ngiisi
byo mugaagira, si abandu baguma batali mu bitwaza.
7 Mwenyene muyiji kwo mukwiriiri mukizi tuyigira kwo'mugani. Ne'kyanya twâli
riiri mu kati kiinyu, tutâli kizi ba boolo.
8 Ikyanya twâli kizi lya ibyokulya, twâli kizi bigula. Twanâli kizi koleereza ubushigi
ni'zuuba ku nduubano, lyo hatagira mundu mu kati kiinyu ye tugazidohera ku
magoorwa giitu.
9 Twe ndumwa, tukwiriiri ukukizi tabaalwa ku magoorwa giitu. Kundu kwokwo,
tukalooza ukumùyereka umugani gwo mugakizi tuyigira kwo.
10 Ikyanya twâli ki riiri iyo munda imwinyu, tukamùbwira yulu luhango: Iri umundu
angaba ataloziizi ukukola, atahanguulwe mbu alye!
11 Keera twayuvwa kwo mu kati kiinyu, bandu baguma balyagagi boolo. Kwo na
ndaabyo byo bali mu gira, ha nyuma lyo'kushiiba naaho bagweti bagajeba-jeba mu
bitabaloziri.
12 Kwi'ziina lya Nahamwitu Yesu Kirisito, twakengula abandu mwene yabo.
Twabakomeereza kwo batuuzagye. Ngiisi byo bagaalya, bakizi biyikolera!
13 E beene witu! Ku luhande lwinyu, mutakizi luha mu kugira amiija.
14 Ngiisi byo twamùyandikira mu yaga maruba, iri umundu atangabitwaza, mu-
namúyiyeke. Mutanakizi ki komeerana mwe naye, gira agwatwe ne'shoni.
15 Kundu kwokwo, mutamúharuurage nga mugoma. Si mukizi múkengula nga
mwene winyu.

Amagambo go'kusezerana

16 Nahano wo'mutuula, akizi yama ali mu mùheereza umutuula gwage mu kati ka
byoshi, na ku ngiisi njira, anakizi yama alyagagi kuguma na niinyu mweshi.
17 YAGO MAGAMBO GO'KUSEZERANA, NIEHE PAHULU NIE NGOLA MU GAYANDIKA
NO'KUBOKO KWANI NIENYENE. KUNALI KWOKU KWO NDI MU YANDIKA AMARUBA
GAANI GOOSHI, GIRA MUMENYE KWO GALYOSIRI IMWANI.
18 Mwehe mweshi, Nahamwitu Yesu Kirisito akizi mùgashaanira!

Amaruba ga mbere ga Pahulu imwa Timoteyo

Indangiriro

Yaga maruba, Pahulu akagayandikira Timoteyo. Uyo Timoteyo bâli kizi gendanwa na Pahulu mu mikolwa, iri anakizi mútabaala. Pahulu âli siimiri Timoteyo bweneene. Kwokwo mu kuyandika amaruba, Timoteyo ali mu detwa mu maruba galindatu kwo naye ali mwandisi (2 Abakorindo, Abafiripi, Abakolosaayi, 1 na 2 Abatesaloniki, na Firimooni). Na kwakundi, ali mu yivuga Timoteyo mu maruba imwa'Bafiripi (2.19-22).

Yaga maruba ga mbere imwa Timoteyo gadesiri hi'gulu lya'magambo gashatu:

Gali mu kengulana hi'gulu lya'migirizo ge'bibeesha mwi'shengero. Mukuba abandu baguma bâli gweti bagaadeta kwe'kihugo ngiisi kwo kiri mu boneka na'masu, kiri kibi, na kwo'mundu angakizibwa naaho ku njira yo'bumenyi úbubishamiri, na mu kuyiyeka ne'byokulya birebe, na mu kuleka ukuyanga.

Gali mu yerekana ngiisi kwo agabiika abakozi mwi'shengero, na ngiisi kwa'bandu bakwaniini ukukizi yivuga Rurema.

Timoteyo ali mu hanuulwa kwo abe mukozi mwija wa Yesu Kirisito. Anali mu yerekwa ngiisi kwo akwaniini ukukizi kolera Abakirisito balebe.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Timoteyo 1.15-16: «Hali igambo lyo'kuli lyo tukwiriiri ukukizi yemeera lwoshi, kwo Yesu Kirisito akayija hano mu kihugo hi'gulu lyo'kukiza abanabyaha. Na niehe, nie munabyaha ukuhima abandi booshi! Na bwo nie wa mbere mu banabyaha, kyo kikatuma Yesu Kirisito akambonera ulukogo. Kwokwo, lyo ali mu yerekana mu kati kaani ngiisi kwo ali mu yigenderera ngana, halinde abandi bambonere kwo'mugani. Kwokwo, nabo banamúyemeere, banalongage ukulama imyaka ne'myakuula!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Pahulu akengula Timoteyo hi'gulu lya'bigiriza be'bibeesha (1.3-11)
c) Ngiisi kwo Nahano âli kizi gashaanira Pahulu (1.12-17)
d) Íbikwaniini mwi'shengero (2–4)
e) Amigirizo hi'gulu lya'bandu balebe (5.1–6.2)
f) Ngiisi byo Timoteyo angayiyeka kwo (6.3-10)
g) Pahulu ashubi hanuula Timoteyo (6.11-19)
h) Pahulu aseezerana (6.20-21)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, indumwa ya Yesu Kirisito, n'gabiikwa ukukulikirana na ngiisi kwo
Rurema, Lukiza witu, akakyula kuguma na Yesu Kirisito. Uyo Yesu, ye na tumiri tuhiiti
umulangaaliro. Kwokwo, nakuyandikira,
2 e Timoteyo, we mwana wani nirizina mu kuyemeera Yesu.
Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi kugashaanira! Bakizi kuboneraga
no'lukogo! Banakizi kuheereza no'mutuula.

Pahulu akengulana hi'gulu lya'migirizo ge'bibeesha

3 Ndoziizi kwo ubeere yeyo munda mu kaaya ke'Hefeso, nga kwo n'gakuhanuula ku
kyanya n'gagenda i Makedoniya. Unabwire abandu balebe be'yo munda kwo batwikire
ku migirizo gaabo ge'bibeesha.
4 Ubalahize na kwo batakizi teera ikihe mu kukulikira ifumo, kandi iri mu kukizi
tondobola amaziina ga'bahisi. Yibyo, biri bya kuleetaga naaho ibihaali mu bandu.
Bitanahiiti ho byangayutira, bitanali mu gendereza imikolwa ya Rurema. Mukuba,
imikolwa yage iyimangiiri naaho ku kubiika Yesu kwo'bwemeere.
5 Akalimbi ka yiri ihano, gira lya'bandu bakizi kundana. Mukuba, ngiisi ábakundiini,
imitima yabo iyeruusiri, banabaagage bali mu yiyeka ku mabi, banabe babiisiri Rurema
kwo'bwemeere, buzira bulyalya.
6 Yibyo byoshi, bandu baguma, keera babiyahuka kwo, banakoli terekiiri mu magambo
go'kuvujuuka.
7 Baloziizi kwo babe bo bigiriza be'Maaja za Rurema. Kundu kwokwo, amagambo go
boonyene bali mu deta ku bukaruuke, si batali mu gasobanukirwa!

8 Twehe tuyiji kwe'maaja ziryagagi nyiija, ngo'mundu angakizi zikoleesa ku njira
íkwaniini.
9 Tunayiji kwe'kyanya zikabiikwa, kutâli riiri hi'gulu lya'bandu biija. Si imaaja ziri mu
lola ku bahuni, na ku banakuhambwa. Ziri mu lola na ku bapagaani, bwo bagayiriziizi
Rurema, iri banakizi yifunda mu byaha. Ziri mu lola na ku bali mu yita bayishe na
banyina, na ku bandi biitani booshi.
10 Ziri mu lola na ku bashule, na ku bali mu yeruzania mu bihigo, na ku bali mu
dandaza abaja, na ku banabinyoma, na ku ngiisi ábali mu tanga ubumasi bwe'bibeesha,
na ku ngiisi bandi ábali mu hangirira amigirizo go'kuli.
11 Yago migirizo go'kuli, galyosiri mu Myazi Miija yo'bulangashane. Ne'yo Myazi Miija,
Rurema wo'bugashaane akaginzikiiriza.

Ngiisi kwo Pahulu akabonerwa ulukogo

12 Natanga kongwa bweneene imwa Nahamwitu Yesu Kirisito. Mukuba, ye kabona
kwo ngwiriiri ukubiikwa mu mukolwa gwage, anakizi mbeereza ne'misi yo'kukizi
gukola.
13 Kundu ubwa mbere nâli kizi mútuka, nanâli kizi libuza abandu baage mu kukizi
bakayira, haliko Rurema akangejeerera. Ikyanya n'gagiraga kwokwo, ndâli biyiji, bwo
ndâli zaazi yemeera Yesu.
14 Kundu kwokwo, Nahamwitu akangashaanira! Ananyonera mwo'bwemeere
no'rukundo íbiri mu kati ka Yesu Kirisito.
15 Hali igambo lyo'kuli lyo tukwiriiri ukukizi yemeera lwoshi: kwo Yesu Kirisito
akayija hano mu kihugo hi'gulu lyo'kukiza abanabyaha. Na niehe, nie munabyaha
ukuhima abandi booshi!
16 Na bwo nie wa mbere mu banabyaha, kyo kikatuma Yesu Kirisito akambonera
ulukogo. Kwokwo, lyo ali mu yerekana mu kati kaani ngiisi kwo ali mu yigenderera
ngana, halinde abandi bambonere kwo'mugani. Kwokwo, nabo banamúyemeere,
banalongage ukulama imyaka ne'myakuula!
17 Rurema, ye Mwami we'myaka ne'myakuula, atanâye fwe! Ndaaye úshobwiri
ukumúbona. Ndaanaye gundi úli ha butambi lyage. Kwokwo, akizi haabwa ulushaagwa
no'bulangashane, halinde imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!
18 E mwana wani, Timoteyo! Bulya buleevi bwo bakatangaga hi'gulu lyawe kare,
nakuhanuula kwo ukizi bukulikira, lyo ulonga ukukizi gira izibo liija.
19 Unakizi kana mu kubiika Yesu kwo'bwemeere! Unakizi yiyeka ku mabi. Yaga mag-
ambo, baguma batakagatwaza, kyanatuma ubwemeere bwabo, keera bukasherebera
lwoshi!
20 Mu kati kaabo muli Himenaayo, na Halegizandere. Yabo bombi, keera n'gabatanga
imwa Shetaani, halinde bayigirizibwe kwo batakizi ki tuka Rurema.

2

Íbikwaniini mwi'shengero

1 Ihano lyani lya mbere, kwo mukizi huuniraga abandu booshi imwa Rurema ku ngiisi
mahuuno ga kwingi-kwingi! Munakizi mútangira kongwa hi'gulu lyabo.
2 Mukizi huunira abaami, na'bandi batwali booshi, gira lyo tulonga ukutuula mu
kati ko'mutuula, na mu butoge. Tunabe tugweti tugasimbaha Rurema iri tunagira
íbikwaniini imbere lyage.
3 Ukukizi gira kwokwo, biri biija, byo binasimisiizi Rurema, Lukiza witu.
4 Mukuba, Rurema aloziizi kwa'bandu booshi balongage ukumenya ibyo'kuli, banakiz-
ibwe.
5 Halyagagi Rurema muguma naaho. Hali no'mundu muguma úli mu múnywaniisa
na'bandu, ye Yesu Kirisito.
6 Yesu akayitanga ayitwe, gira aguluule abandu booshi. Kwokwo, ku kyanya
íkikwaniini, Rurema akayerekana ngiisi kwo âli tushungikiiri.
7 Kyo kikatuma Yesu agambiika kwo mbe ndumwa yage, gira ngizi genda ngayigiriza
ábatali Bayahudi ngiisi kwo bagamúyemeera mu kati ko'kuli. Yibi nadeta, biryagagi
byo'kuli, bitanali bibeesha!
8 Ku yukwo, ndoziizi kwa'bashosi ba ngiisi handu bakizi huuna Rurema, mu kulengeza
amaboko gaabo mu kati ko'bweru. Si kutabe mu bute, kandi iri mu mbamba.
9 Na ku luhande lwa'bakazi, ndoziizi kwo bakizi yitonda mu kuyambala imirondo.
Kube ku njira íkwaniini, buzira kuteezania ishoni. Ukuyilimbiisa kwabo, kutakizi ba mu
kulukiisa imishaku, kandi iri mu kuyambala imbembe, kandi iri íbyatulwa mu nooro.
Batanakizi yambala imirondo ye'kishingo kikayu.

10 Haliko, bakizi gira imikolezi miija. Ee! Mu bakazi ábali mu yideta kwo basimbahiri
Rurema, kwokwo kwo bibakwaniini.
11 Na kandi, abakazi bakwiriiri bakizi yiga buzira kudeta-deta, mu kati ko'kusimbaha
lwoshi.
12 Niehe, ndali mu hanguula kwo hagire umukazi úgakizi yigiriza umushosi, kandi iri
kumúyimangira. Si akwaniini akizi hulika.
13 Hadamu ye katee bumbwa, Heeva abulagi bumbwa.
14 Atanali Hadamu ye katebwa. Si Heeva ye katebwa, anatangi ba munabyaha.
15 Kundu kwokwo, abakazi bagakizi kizibwa ku njira yo'kubuta kwabo, iri bangaba
babiisiri Rurema kwo'bwemeere, banabe no'rukundo, iri banayitooziri mu kati
ko'bweru.

3

Íbikwaniini mu bimangizi bi'shengero

1 Hali igambo lyo tukwaniini ukuyemeera, kwe'ri umundu angalooza ukubiikwa abe
mwimangizi wi'shengero, iri alooza umukolwa mwija.
2 Umundu, iri angabiikwa abe mwimangizi wi'shengero, atabe ni'gambo lyo an-
galegwa kwo. Anabe ayaziri mukazi muguma naaho. Anabe mundu wo'kuyitonda, na
wo'kuyihangirira, na wo'kusimbahwa. Anabe wo'kushagalukira abageezi. Anabe ayiji
ukuyigiriza.
3 Atanabe mulalwe, kandi iri wo'kukizi shulika abandu, kandi iri munambamba.
Atanabe muzizi we'bindu. Uyo mwimangizi, abaagage wo'kunogerana.
4 Abe ayimangiiri inyumba yage bwija. Na'baana baage, babe bali mu músimbaha
mu kati ko'lushaagwa lwoshi.
5 Mukuba, umundu iri angayabirwa ukuyimangira inyumba yage, kutagi kwo angaki
yimangira ishengero lya Rurema?
6 Ulya mundu, atanabe mundu útáki kizibwa. Mukuba, hali ikyanya angayiheemya,
anayiji kengeera atwirwa ulubaaja. Lwolwo lubaaja, lwo Shetaani naye akatwirwa.
7 Abe mundu wo'kukizi detwa bwija, kiri na mu batali bandu bi'shengero. Iri
angatuulaga kwokwo, atagaki gwatwa mu mutego gwa Shetaani, mbu ateezibwe ishoni.

Íbikwaniini mu batabaazi bi'shengero

8 Kwokwo, kwo biryagagi, na ku bandu ábangabiikwa kwo babe batabaazi
mwi'shengero. Bakwiriiri babe bandu bo'kusimbahwa. Batabe balyalya, kandi iri
balalwe, kandi iri bazizi be'bindu.
9 Babe babiisiri Rurema kwo'bwemeere. Na'magambo go Rurema akatuyigulira, babe
bagweti bagagakania, banabe bali mu yiyeka ku mabi.
10 Ikyanya batazi biikwa, bakwaniini batee gerwa. Ne'ri bangabula igambo
lyo'kubalega, bakabuli biikwa babe batabaazi mwi'shengero.
11 Yabo batabaazi, bakaabo nabo babaagage ba kukizi simbahwa. Batabe bo'kukizi
gambana. Si babe bayitooziri, banabe bali bemeera mu kati ka byoshi.
12 Ngiisi mutabaazi wi'shengero abe ayaziri mukazi muguma naaho. Anabe
ayimangiiri abaana baage bwija, kuguma na'bandi booshi ba mu nyumba yage.
13 Ikyanya bali mu ba keera bakolaga bwija, bali mu longa ulushaagwa. Na ngiisi byo
bayemiiri mu kati ka Yesu Kirisito, bali mu ba na'kasiisa kaabyo.

Íbyo Rurema keera akatuyigulira

14 Ndi no'mulangaaliro kwo ngola ngayija iyo munda uli. Kundu kwokwo, natee
gwanwa nakuyandikira yaga magambo.
15 Mukuba, hali ikyanya nangakoli tinda. Na ndoziizi kwo umenye bwija ngiisi
íbikwaniini mu bandu ba Rurema. Mukuba, abandu baage, li'shengero lya Rurema úli
mugumaana. Ni'shengero, liri mu sikamya ukuli. Liryagagi lutaliro lwakwo, ne'nguliro
yakwo.
16 Ku kasiisa, ngiisi byo Rurema akatuyigulira, biri bya kahebuuza!
Akayerekanwa ali na'magala.
No'Mutima Mweru gwanaboneesa kwo ali wo'kuli.
Abaganda banamúbona.
Imyazi yage, yanayigirizibwa mu bandu ba'mahanga gooshi,
halinde banamúyemeera.
Abulagi lengezibwa mu kugenda mwi'gulu mu bulangashane.

4

Pahulu ahanuula hi'gulu lya'migirizo ge'bibeesha

1 Umutima Mweru, guli mu tubwira ku bweranyange kwo mu siku ze'mberuuka,
abandu baguma batagaki yemeera Yesu. Banayitangage imwe'mizimu, banabe bakoli
kulikiiri amigirizo gaayo, kundu iyo mizimu iri ya kutebana naaho.
2 Yago migirizo gaayo, gagaleetwa na'banabibeesha, mu kati ko'bulyalya.
Yabo balyalya, batakiri mu yiyeka ku mabi, bwe'mitima yabo ikoli hiiziri.
3 Bagweti bagalahiza abashosi kwo batakizi yanga, na'bakazi kwo batakizi yangwa.
Banali mu bwiraga abandu kwo bakizi neena ibyokulya birebe. Na Rurema yenyene ye
kabibumba, gira abandu baage bakizi birya, banakizi tanga kongwa hi'gulu lyabyo, bwo
bakoli yiji ukuli.
4 Ngiisi byo Rurema akabumba, biryagagi biija. Ndaanabyo byo tukwaniini ukuneena.
Abandu bakwiriiri bakizi biyakiira naaho, iri banadeta kongwa.
5 Ee! Biri mu ba keera byayeruusibwa kwi'Gambo lya Rurema, mu kati ka'mahuuno.

Umukozi úkwaniini imbere lya Rurema

6 Yaga mahano, iri wangagamenyeesa beene witu, lyo ugaaba mukozi mwija wa Yesu
Kirisito. Mukuba, wenyene, keera ukalerwa na'migirizo miija go'kuli. Wanagayemeera,
unakoli gakulikiiri.
7 Halikago, utakizi teera ikihe mu kugambana ku bye'kipagaani, kandi iri ku fumo
za'bagiikulu. Si wehe, ukizi yikomeereza, halinde ulonge ukukizi kolera Rurema.
8 Iri umundu angakizi hatiriza amagala gaage mbu lyo gafiika, angaba na'kamaro
kagerwa naaho. Halikago, iri angakizi fiitirwa ku bya Rurema, lyo agakizi longa
akamaro mu kati ka byoshi. Agaaba alonga umuhango ku bya hano mu kihugo, kiri
na ku byâye yije kwakundi.
9 Yago twadeta, galyagagi go'kuli, ganakwaniini ukuyemeerwa lwoshi-lwoshi.
10 Kyo kitumiri tufukeriiri mu kukoleereza. Mukuba, tukoli biisiri umulangaaliro
gwitu imwa Rurema úli mugumaana, anali ye Lukiza wa'bandu booshi, ne'ngingwe
imwa ábamúyemiiri.
11 Yibyo nakubwira, ukizi biyigiriza abandu, iri unabakomeereza byo!
12 Utayemeere kwo'mundu akugayirize, mbu bwo ukiri musore. Haliko ukizi tuula
bwija, halinde Abakirisito bakizi kuyigira kwo'mugani. Bakizi guyigira ku byo uli mu
deta, na ku ngesho zaawe, na ku ngiisi kwo uli mu kundana, na ku ngiisi kwo ubiisiragi
Rurema kwo'bwemeere, na ku ngiisi kwo uli mu langa ubweru bwawe.
13 Ukizi fiitirwa, mu kusomera abandu Amandiko Meeru. Ukizi bayigiriza go, iri
unabahanuula mwo. Ugenderere ukukizi gira kwokwo, halinde ukuhisa ku kyanya
ngayija iyo munda.
14 Keera wahaabwa ikigabi ku njira yo'buleevi, ku kyanya abashaaja bakakubiika
kwa'maboko. Aaho! Yikyo kigabi, utalekage ukukikoleesa.
15 Yaga magambo, ukizi gafiitirwa kwo, halinde abandu booshi babone ku bwer-
anyange ngiisi kwo ugenderiiri.
16 Ukizi loleekeza ngiisi kwo utuuziri. Ne'kyanya uli mu yigiriza amagambo, nago
ugaloleekeze bwija. Mukuba, ikyanya ugakizi yihangaana kwokwo, lyo ugayikiza.
Unakize na ábali mu kuyuvwa kwakundi.

5

Amahano hi'gulu lya'bandu bi'shengero

1 Abashosi ábakoli kaniri, hatagirage ye ugakanukira. Si ukizi bahanuula nga bayisho.
Ne'misore mitabana kwakundi, ukizi giba mwo nga beene winyu.
2 Abakazi ábakoli bwini, bakizi ba nga banyoko. Na'bahya-kazi, ukizi babeera mwo
nga baali baawe, mu kati ko'bweru bwoshi.

Íbikwaniini mu banamufwiri

3 Abanamufwiri ábataki hiiti imbere ne'nyuma, babaagage bo ugakizi lola kwo.
4 Haliko, iri namufwiri angaba ahiiti abaana, kandi iri bijukulu, yabo batee yiga ngiisi
kwo bagakizi tabaala abe mbaga yabo. Kwokwo, lyo bagaaba nga bayishula ababusi
baabo, halinde banasimiise Rurema yenyene.
5 Haliko, iri namufwiri angaba atahiiti imbere ne'nyuma, yehe ali mu ba akoli biisiragi
umulangaaliro gwage imwa Rurema naaho, anali mu mútabaaza úbwakya-úbwayira.
6 Si namufwiri, iri angaba ayisimisiizi mu bye'kihugo, emwe! Yehe ali mu ba akoli
fwiri, kundu angaba akiri ho.
7 Yaga mahano, ukizi gamenyeesa Abakirisito, batayiji kengeera balegwa.

8 Ne'ri umundu angaba atali mu tabaala beene wabo ku magoorwa, ne'ngingwe aba
mu mbaga yage, uyo ali mu ba keera alahira ubwemeere bwage, anabe akoli bihuusiri
ukuhima abapagaani!
9 Hatagirage namufwiri ye ugayandika mu muharuuro gwa'baabo, átazi hisa imyaka
makumi galindatu, anabe âli yazirwi no'mushosi muguma naaho.
10 Anabe ayijikiini kwo âli kizi gira imikolezi miija, nga kulera abaana baage bwija,
anabe âli kizi shagalukira abageezi, no'kukizi karaba amagulu ga'bandu ba Rurema,
no'kukizi tabaala ábali mu malibu, no'kukizi fiitirwa mu ngiisi gindi mikolezi miija.
11 Haliko, iri banamufwiri bangaba baki ryagagi bahya-kazi, boohe, utakizi bayandika
mu banamufwiri bo'kutabaalwa. Mukuba, hali ikyanya bangakayirwa na'mifwije
ga'magala gaabo, halinde banasare ukushubi yangwa, banabe bataki yitaaziri lwoshi
imwa Kirisito.
12 Boohe, kundu bakatanga umuhango kwo bagaaba bandu ba Kirisito, hali ikyanya
bangaguhinduka kwo. Na ha nyuma, banayiji kengeera bayikululira ikihano.
13 Mu kati kaabo, baguma balyagagi boolo, banakomiiri ukugenda bagajeba-jeba mu
nyumba za beene. Na kandi, bali mu genda bagagambana, iri banayitabula-tabula mu
bitabaloziri, banakizi tyabiriza ululimi mu kudeta íbitali nga byo.
14 Kwokwo, iri banamufwiri bangaba bakiri bahya-kazi, nangalooza kwo bashubi
yangwa, banakizi buta abaana, iri banakizi kania inyumba zaabo. Batayiji kengeera
baheereza abagoma biitu ubulyo bwo'kukizi tudeta mwo'buligo.
15 Ee! Banamufwiri, baguma keera bakahabuka, banakoli kulikiiri ibya Shetaani.
16 Kwokwo, nasiguusa. Iri mukazi Mukirisito angaba ali na banamufwiri mu mbaga
yage, akwiriiri akizi batabaala, gira batakizi zidohera ishengero. Kwokwo, li'shengero
ligakizi longa ubulyo bwo'kutabaala mwa'banamufwiri ábataki hiiti imbere ne'nyuma.

Íbikwaniini mu bashaaja bi'shengero

17 Ikyanya abashaaja bali mu yimangira ishengero bwija, bakwaniini bakizi haabwa
ubugira kabiri ku mukolwa gwabo. Ne'ngingwe, iri bangaba bakoli fukeriiri mu
kumenyeesa abandu Igambo lya Rurema, no'kubayigiriza lyo.
18 Mukuba, biri biyandike mu Mandiko Meeru: «Ikyanya ugakoleesa ingaavu mu
kubugumula ingano, utakolwe kwo wakizi gishweka ikinwanwa, mbu itagilye kwo.*»
Biri biyandike na kwokuno: «Umukozi akwaniini akizi hembwa.†»
19 Ikyanya umushaaja wi'shengero alegwa ku magambo malebe, utalunguli
gayemeera, gátazi tangirwa ubumasi na'bandu babiri, kandi iri bashatu.
20 Halikago, iri wangagwana keera bayifunda mu byaha, ukizi bayerekeza imbere
lya'bandu booshi, gira lyo ábasigiiri bakizi yoboha ukubigira.
21 Yaga mahano, nakubwiraga imbere lya Rurema, ne'mbere lya Yesu Kirisito,
ne'mbere lya'baganda baage bataluule, kwo ukizi gakoleesa buzira kukundirira, na
buzira ndoola!
22 Utakizi lunguli biika abandu kwa'maboko. Mukuba, hali ikyanya wangakengeera
wayibiikaga mu byaha byabo. Si ukizi yama uli mweru.
23 Utakizi ki nywa amagoloovi naaho. Si ukizi nywa ku divaayi, gira ikizi tubereza mu
nda. Mukuba, utali mu leeza ukulwala.
24 Ibyaha bya'bandu baguma, bibonekeriiri. Binali mu batanga ho bagagendi twirwa
ulubaaja. Halikago, ibyaha bya'bandi, biri mu tee heba isiku, bikabuli bishuuka.
25 Kwokwo, kwo biri na ku mikolezi miija. Miguma ikoli bonesiri-bonesiri. Ne'gindi,
igaki yiji menyeekana ha nyuma.

6

Íbikwaniini mu baja

1 Ngiisi baja, bakwiriiri bakizi simbaha banahamwabo no'lushaagwa lwoshi. Kwokwo,
abandu batalongage ubulyo bwo'kutuka iziina lya Rurema, kandi iri amigirizo go tuli
mu yigiriza hi'gulu lyage.
2 Na kundu banahamwabo bangaba balyagagi Bakirisito, abaja baabo batabagayirize,
mbu bwo bakola beene wabo mu kati ka Kirisito. Si bakwiriiri bakaviirize ukubakolera
bwija. Basheebuja baabo, bali baabo Bakirisito, banakola bakundwa baabo, banali mu
genduukirwa ku mukolwa gwabo.

Tutakizi kunda ifwaranga

Yaga magambo, ukizi gayigiriza abandu, unakizi bakomeereza go.

---

* **5:18 5.18** Bukengeeze 25.4. † **5:18 5.18** Luka 10.7.

3 Ne'ri umundu angaba ali mu yigiriza agandi-gandi magambo, anabe atatwaziizi
amagambo go'kuli ga Nahamwitu Yesu Kirisito, kandi iri amigirizo ágalyosiri imwa
Rurema,
4 uyo, iri ali wa kuyiheemya naaho. Ndaanabyo asobanukiirwi kwo. Ali mu loozagya
naaho ukuhambanwa ku magambo ga busha-busha, anayamiri ali mwo'luugi, na
mwe'milongwe, na mwe'bitusi, na mwo'mujina.
5 Anali mu haliiza abaabo. Abandu mwene yabo, inzaliro zaabo zikoli sherebiiri,
banakoli yabiirwi no'kuli. Batoniri kwo mu bya Rurema mwo bagalongera ubugale.
6 Biri ukuli, kwe'ri abandu bangaba bakulikiiri Rurema, bali mu longa ubunguke
buhamu. Halikago, bakwaniini bakizi tuugiza umutima ku byo bagweti.
7 Mukuba, mu kuyija mu kihugo, ndaabyo tukayijana. Na mu kulyoka mwo, ndaabyo
tugatwala.
8 Haliko, iri twangaba tulyagagi ne'byokulya ne'byambalwa, tutuugize imitima yitu ku
byebyo.
9 Abandu, iri bangaba baloziizi ukugala, bali mu yifundaga mu magezo, halinde
banagwatwe na'mifwije mingi-mingi go'buhwija. Yago mifwije ganabatwale kasinge-
singe, halinde banayifunde mu bushereere, banabugatire mwo.
10 Ukukundaga ifwaranga, li'sina lya ngiisi mabi. Abandu baguma, bâli ziziri
ifwaranga. Na buno, bataki yemiiri Yesu. Keera banalyaniisa imitima yabo ku
mizingeerwe mingi-mingi.

Timoteyo abwirwa kwo akizi yihangaana

11 Yago mabi gooshi, we mundu wa Rurema, ukizi gatibita! Ukizi yama ufitiirwi ku
bikwaniini imbere lya Rurema. Ngiisi byo aloziizi, bibe byo ugakizi gira. Unabaagage
umúbiisiri kwo'bwemeere. Unabe uli mu kundana, unakizi yihangaana, unakizi
nogerana.
12 Ukizi gaagala mwi'zibo liija lyo'kulwira ubwemeere, halinde ukalonge ubulamu
bwe'myaka ne'myakuula! Ee! Yibyo, byo ukahamagalirwa ku kyanya ukayemeera Yesu
imbere lyo'tumasi twingi.
13 Nakukomeereza imbere lya Rurema, bwo ye mu biika ibiremwa byoshi
mwo'bugumaana. Nakukomeereza ne'mbere lya Yesu Kirisito, bwo akatanga ubumasi
bwija imbere lya Pondyo Pilaato.
14 Yaga mahano gooshi, ukizi gasimbaha! Ukizi yama utuuziri buzira kashembo, na
buzira buhube, halinde ukuhisa ku lusiku lwo Nahamwitu Yesu Kirisito agagaluka kwo.
15 Ikyanya Yesu agagalukaga, kugaaba ku kyanya Rurema yenyene akamúshungikira.
Rurema ye mwene imigashani! Ye na twaziri yenyene! Ye Mwami wa baami, na Nahano
wa banahano!
16 Yehe naaho ye yamiri ho, anatuuziri mu mulengeerwe gwo tutangayegeera. Ndaaye
mundu úzindi múbona. Ndaanaye úshobwiri ukumúbona. Akizi yama ali mu haabwa
ulushaagwa no'bukalage imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Íbikwaniini mu bagale

17 Iri abandu bangaba bali bagale mu kino kihugo, ubabwire kwo batakizi yikangaata.
Ibindu byabo bitabaagage byo bagakizi biika kwo'mulangaaliro. Mukuba, ibya mu kino
kihugo, biri bya kulenga naaho. Ku yukwo, ubabwire kwo bakizi biika umulangaaliro
gwabo imwa Rurema. Mukuba, ye mu tuvwangulira ibindu byoshi, gira tukizi
bishambaala mwo.
18 Yabo bagale, ukizi babwiraga kwo bakizi gira imikolezi miija, ibe yo bagakizi galira
kwo. Ubabwire kwo bakizi tabaalana ku bindu byabo, ku mitima íshenguusiri.
19 Kwokwo, lyo bagaaba bayibiikira ibihinda ku kyanya íkyâye yije. Binabe byo
bagasikamira kwo, halinde bakalonge ubulamu bwa nirizina.

Amagambo go'kusezerana

20 E Timoteyo! Ngiisi byo ukasikiirizibwa, ukizi bilanga bwija! Unakizi yiyeka
na'magambo go'lujandi-jandi. Mukuba, yago magambo gatalyosiri imwa Rurema.
Kundu gali mu detwa mbu bumenyi, si galyagagi ga ndetera-habiri.
21 Abandu baguma, kundu bali mu yideta kwo bakola banabumenyi, haliko keera
bwanabahabura, halinde bataki kulikiiri Yesu.
Mweshi mukizi yamaga mugashaniirwi!

Amaruba ga kabiri ga Pahulu imwa Timoteyo

Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini ngiisi kwo Pahulu akalaga Timoteyo ku kyanya Pahulu âli kola bu fwa. Pahulu anadeta kwo kundu abagoma bâli gweti bagaagira mbu bamúhangirire, haliko âli kizi fiitirwa ku bya Yesu. Anayereka Timoteyo amabi ágagaki koleka ku siku ze'mberuuka. Na kwakundi, ali mu múyereka kwo akizi yiyeka ne'mbamba, iri anagira naaho íbitukwaniini.

Pahulu anakengeeza Timoteyo ngiisi kwo âli kizi biika Yesu kwo'bwemeere, iri anayigenderera, no'kukundana, no'kuyihangaana mu kati ka'malibu.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 2 Timoteyo 2.15: «Wehe, ulyagagi mukozi wa Rurema. Kwokwo, ukizi gira umwete gwo'kusobaanura Igambo lyage ku bweranyange. Utanagwatwe ne'shoni ku mukolwa gwawe. No'buzinda, Rurema anakuyemeere kwo uli mukozi mwija.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1)
b) Pahulu ahanuula Timoteyo (2)
c) Pahulu akengula Timoteyo hi'gulu lye'siku ze'mberuuka (3)
d) Pahulu alaga Timoteyo (4.1-18)
e) Pahulu aseezerana (4.19-22)

Indangiriro

1 Niehe Pahulu, nie ndumwa ya Yesu Kirisito, nga kwo Rurema aloziizi. N'gatumwa
kwo ngizi menyeesa abandu hi'gulu lyo'kulama mu kati ka Yesu Kirisito, ukukulikirana
no'muhango gwa Rurema. Kwokwo, nakuyandikira,
2 e Timoteyo, we mwana wani mukundwa. Daata Rurema na Nahamwitu Yesu Kirisito
bakizi kugashaanira! Banakizi kubonera ulukogo! Banakizi kuheereza no'mutuula!

Tukizi kulikira Kirisito ku njira íkwaniini

3 Mu kukolera Rurema, ngweti ngayiyeka ku mabi, nga kwo bashokuluza baani nabo
bâli kizi gira. Kwokwo, na naawe, ngweti ngakukengeera mu mahuuno gaani, ubushigi
ni'zuuba. Na ndi mu tanga kongwa imwage hi'gulu lyawe.
4 Ngi kengiiri ngiisi kwo ukalira hi'gulu lyani. Na ngola ne'kyedu kyo'kushubi kubona,
halinde ndonge ukushambaala ngana.
5 Ngengiiri ngiisi kwo wâli kizi biika Rurema kwo'bwemeere, buzira bulyalya.
Ndyagagi na'kasiisa kwo kiri na buno, kwokwo kwo ukiri mu gira. Bwobwo bwemeere,
kiri na nyoko Ehunike, na nyokokulu Lohisi, nabo bwo bâli múbisiiri kwo.
6 Ikyanya n'gakubiikaga kwa'maboko, haaho lyo ukahaabwa kirya kigabi na Rurema.
Kwokwo, nakukengeeza kwo ukiyakirize!
7 Mukuba, Rurema atakatubiika mwo'mutima gwo'kuyoboha. Si akatubiika
mwo'mutima gwo'bukalage. Gunali gwo'kukundana. Gunali gwo'kuyitonda.
8 Kwokwo, utakizi fwa ishoni mu kutanga ubumasi hi'gulu lya Nahamwitu. Utanakizi
fwa ishoni na hi'gulu lyani, mbu bwo njwesirwi hi'gulu lyage. Haliko na naawe,
uyemeerage ukukizi libuuka hi'gulu lye'Myazi Miija, ku bushobozi bwo uhaabirwi na
Rurema.
9 Rurema keera akatukiza, anatuhamagala kwo tube bandu baage beeru. Na íbitumiri
agatukiza, kutali mbu bwo twakola bwija. Si bikulikiriini na ngiisi kwo âli mali gwanwa
ashungika yenyene. Ikyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa, akalooza ukutubonera
ulukogo ku njira ya Yesu Kirisito.
10 Na buno keera lukayerekanwa ku bweranyange mu kuyija kwage. Yesu ye Lukiza
witu, keera anasindaga Narufu, anayerekana ngiisi kwa'bandu bangalama imyaka
ne'myakuula, ku njira ya íbiri mu Myazi Miija.
11 Iyo Myazi Miija, Rurema keera akambiika, mbe ndumwa yayo. Aloziizi kwo ngizi
genda ngagimenyeesa mu bandu, na mbayigirize yo.
12 Yo na yeyo, yo itumiri ngweti ngalongaga yaga malibu.* Kundu kwokwo, ndayuvwiti
ishoni. Nyiji Yesu bwija, ninamúbiisiri kwo'bwemeere. Na ndi na'kasiisa kwo ngiisi byo
akanzikiiriza, ashobwiri ukukizi bilanga, halinde ukuhisa ku lusiku lwo agagaluka kwo.

* **1:12 1.12** Ku yikyo kyanya, Pahulu âli gweti agalibuukira mu nyumba ye'mbohe.

13 Ngiisi magambo go ukayuvwa imwani, ukizi gakania, bwo galyagagi go'kuli. Na
kwakundi, ukengeere ukukizi biika Yesu Kirisito kwo'bwemeere, iri unakundana mu
kati kaage.
14 Kwokwo naawe, ngiisi byo Rurema akusikiiriza, ukizi bilanga ku butabaazi
bwo'Mutima Mweru, bwo gwo gukoli tutuuziri mwo.
15 Uyiji kwo abiitu booshi ba mu poroveesi ye'Haziya, bakasiga banjanda. Mu kati
kaabo muli Fugelo, na Herimojene.
16 Haliko, abandu ba mu nyumba ya Honesifooro, Nahano akizi bakejeerera! Mukuba,
yehe, âli kizi yiji ndabaala mu makuba gaani. Atanagwatwa ne'shoni, mbu bwo
njwesirwi ne'no minyororo.
17 Ikyanya akahikaga mu kaaya ke'Rumi, anayami gira umwete gwo'kunjakula,
halinde anambona.
18 Uyiji bwija na ngiisi kwo âli kizi ndabaala na mu kaaya ke'Hefeso kwakundi. Ee!
Ikyanya Nahano agagaluka, amúkejeerere!

2

Tukizi yihangaana mu kati ka Yesu Kirisito

1 E mwana wani! Leka Yesu Kirisito akizi kusikamya mu lukogo lwage!
2 Amagambo go nâli kizi deta imbere lyo'tumasi twingi, na naawe ukagayuvwa. Na
buno, ugasikiirizagye imwa'bandu bo uyemiiri, banabe bashobwiri ukukizi gayigiriza
mu bandi.
3 Ukizi ba musirikaani mwija wa Yesu Kirisito, mu kukizi gooyera mu malibu kuguma
na nyiitu.
4 Umusirikaani, iri angaba ali mu mukolwa gwage, atangashubi yifunda mu bindi-
bindi. Si ali mu looza naaho ukusimiisa nahamwabo.
5 Kiri no'mundu úli mu kubiriza mu ndangwe kwakundi, iri angagira mbu ahime ku
njira ítali nga yo, atangaki yambikwa ulushembe lwo'buhimi.
6 No'mulimi naye, ikyanya ali mu fukerera mu kukola, ye kwiriiri atee toma ku
mwimbu.
7 Yibi byo nakubwira, ukizi biyitoneesa kwo, halinde lyo Nahano akusobanulira
byoshi.
8 Mukizi kengeera kwo Yesu Kirisito akabutwa mwi'kondo lya mwami Dahudi, na
ha nyuma lyo'kufwa, anazuuka mu bafwiri. Yeyo ye'Myazi Miija yo ndi mu genda
ngamenyeesa mu bandu.
9 Yo na yeyo yo itumiri ngweti ngalonga gano malibu, na ngoli shwesirwi ne'minyororo
nga mwitani. Kundu kwokwo, igambo lya Rurema litashwesirwi.
10 Ngweti ngagooyera mu kati ka byoshi. Na íbitumiri ndi mu gooyera kwokwo, gira
abandu bo Rurema keera akatoola, nabo bakalonge ukukizibwa mu kati ka Yesu Kirisito,
banalongage no'bulangashane bwe'myakuula!
11 Yiri igambo likwaniini ukuyemeerwa:
Iri twangafwagaga twe naye, tuganalamanwa.
12 Ne'ri twangakizi gooyera, tugatwala twe naye.
Haliko, iri twangamúyiyogookola, iri naye agatuyiyogookola.
13 Na kundu twangaba tutali bemeera,
si yehe ayamiri ali mwemeera. Mukuba, atashobwiri ukuyilahira.

Umukozi úkwaniini imbere lya Rurema

14 Yaga mahano, ukizi gakengeeza abandu. Unabakengule imbere lya Rurema kwo
batakizi hambanwa-hambanwa ku migeeza ya'magambo. Si imbamba mwene yizo,
ziryagagi za busha! Ikyanya abandu bali mu ziyuvwa, ziri mu basherebeza naaho.
15 Wehe, ulyagagi mukozi wa Rurema. Kwokwo, ukizi gira umwete gwo'kusobaanura
Igambo lyage ku bweranyange. Utanagwatwe ne'shoni ku mukolwa gwawe.
No'buzinda, Rurema anakuyemeere kwo uli mukozi mwija.
16 Ikyanya abandu be'kihugo bali mu vujuuka mu bitali nga byo, ukizi biyiyeka.
Mukuba, ikyanya bali mu biyifunda mwo, biri mu bahabura hala na Rurema.
17 Amigirizo gaabo, gali mu ba nga kihando íkigweti kigayenguula. Mu kati kaabo,
muli Himenaayo na Fireeto.
18 Yabo bombi, bakahusha ukuli, mu kudeta kwo abafwiri keera bakazuuka. Na hi'gulu
lyabo, abandu baguma batakiri mu yemeera Rurema.

19 Kundu kwokwo, ibya Rurema biyamiri bisikamiri. Biryagagi nga lutaliro lukomu
úluyimangisirwi kwo yaga magambo: «Nahano ayijagi ábali be'mwage.*» Lunali
luyandike na kwokuno: «Umundu, iri angayideta kwo ali mundu wa Nahano, akwiriiri
atwikire ku mabi gaage.»
20 Mu nyumba, muli mu ba ibirugu bya kwingi-kwingi. Biguma biri mu tulwa mu
nooro, na mu harija. Byo biri mu koleesibwa kwabyo-kwabyo mu kati ko'lushaagwa.
Muli ne'bindi íbikabaajwa mu biti, na íbikabumbwa mwi'bumba. Si byohe, biri mu
koleesibwa ngiisi kyanya, buzira ulushaagwa.
21 Kwo na kwokwo, iri umundu angayiyeruusa ku mabi, lyo agaaba akolaga kirugu
íkiri mu koleesibwa ku lushaagwa. Ee! Agaaba keera ataluulwa na Nahano. Na
ngiisi mikolwa miija yo akashungikirwa, anabe ali mu gigira, halinde anabe na'kamaro
bweneene imwa Nahamwabo.
22 Ukizi tibitaga amifwije mabi ga'kasore! Ahandu haago, ukizi fiitirwa ku bikwaniini
imbere lya Rurema, na mu kubiika Rurema kwo'bwemeere, na mu kukundana, na mu
kutuula mu mutuula, kuguma na ngiisi bandi ábagweti bagahuuna Nahano ku mutima
úguyeruusiri.
23 Ikyanya abahwija bagavujuuka mu mbamba, ukizi bayiyeka. Uyijagi kwe'kyanya
abandu bali mu hambanwa, bali mu longa naaho mwe'milongwe.
24 No'mukozi wa Nahano atakwaniini ukukizi longoozania. Si akwiriiri akizi nogera
abandu booshi, anabe ayiji ukubayigiriza ku bwigenderezi.
25 Umukozi wa Nahano, ikyanya abandu bali mu giraga mbu bamúhangirire, akwiriiri
akizi bayerekeza mu kati ko'butuudu. Mukuba, hali ikyanya Rurema angaki batabaala,
halinde banatwikire ku buligo bwabo, banasobanukirwe ne'byo'kuli.
26 Ne'kyanya bagaaba keera batumburukwa, lyo bagaaba bafuushuka mu mutego gwa
Shetaani. Mukuba, yabo, keera Shetaani akabagwata imbohe, anakola mu bakoleesagya
nga ngiisi kwo aloziizi.

3

Amabi ga mu siku ze'mberuuka

1 Umenye bwija kwo mu siku ze'mberuuka, hagabaagaga amalibu makayu.
2 Abandu bagakizi yikundirira boonyene. Banakizi kunda ne'fwaranga. Banakizi
yihaya no'kuyiheemya, iri banatukana. Bagaaba batakiri mu simbaha ababusi baabo,
kandi iri kutwaza ibya Rurema. Bataganakizi tanga kongwa.
3 Bagaaba batakiri mu kundana, kandi iri kukogana. Baganakizi gambana. Na ho
bangayihangirira, bagakizi langama. Banakizi shomba amiija,
4 banakizi songerana. Bagaaba banamuhagi mu kati ko'kuyidundulika. Na ho
bangakunda Rurema, bagakizi yisimiisa mu bya'magala.
5 Kundu bagaboneka nga bandu ba Rurema, haliko bagakizi lahira ubushobozi bwage.
Abandu mwene yabo, hatagirage ye mugakomeeranwa.
6 Baguma baabo, bali mu genda bagayinyovya-nyovya mu nyumba za beene,
iri banagwataga imbira ibikazi bizeeze íbikoli zidohiirwi ne'byaha. Binabe bikoli
lungumiirwi na'mifwije mabi ga kwingi-kwingi.
7 Kundu biri mu yama biloziizi ukuyigirizibwa, haliko bitashobwiri ukusobanukirwa
ne'byo'kuli.
8 Yabo bandu, bali mu hangirira abandu ku byo'kuli, nga kwo Yane na Yambure
bakahangirira abandu ku magambo ga Musa. Amenge gaabo, gakoli sherebiiri. Na
ku luhande lwo'bwemeere, ehee! Keera bakayabirwa lwoshi-lwoshi.
9 Ubuhwija bwabo, bugaki yerekanwa ku bweranyange. Ee! Abandu booshi bagaki
yibonera ibimbalambala byabo, nga kwa'bandu ba keera bakayibonera ibya Yane na
Yambure.

Tukizi sikama mu Mandiko Meeru

10 Haliko wehe, uyijagi ngiisi kwo ndi mu yigiriza, na ngiisi kwo nduuziri. Uyiji ngiisi
kwo ndi mu shungika, na ngiisi kwo mbiisiri Rurema kwo'bwemeere. Uyiji na ngiisi kwo
ndi mu yigenderera, na ngiisi kwo ndi mu kundana, na ngiisi kwo ndi mu yihangaana.
11 Na kwakundi, uyijagi na ngiisi kwo ndi mu libuzibwa, na kwo ndi mu longa
amakuba. Uyiji ngiisi íbikamba kwo mu kaaya ke'Handyokiya, na mu ke'Hikonyo, na
mu ke'Lisitira. Ikyanya n'galibuzibwa iyo munda, nâli kizi gooyera. Yago gooshi, Nahano
akagangiza mwo.

---

* **2:19 2.19** Muharuuro 16.5.

12 Biryagagi ukuli, kwe'kyanya abandu bali mu ba baloziizi ukusimbaha Rurema mu
kati ka Yesu Kirisito, bagakizi libuzibwa.
13 Abandu babi nabo, kuguma na'balyalya, boohe, bagagenderera ukukizi bihuuka.
Bagakizi tebana, iri nabo banakizi tebwa.
14 Si wehe, amagambo go ukayigirizibwa, ulyagagi na'kasiisa kwo gali go'kuli.
Kwokwo, gabe go ugakizi genderera mwo. Mukuba, balya bandu ábakakuyigiriza go,
ubayiji bwija.
15 Ukulyokera ubwanuke bwawe, wâli koli yiji Amandiko Meeru. Gaago mandiko,
gashobwiri ukukugira ube mwitegeereza, halinde ulongage ukukizibwa mu kubiika Yesu
Kirisito kwo'bwemeere.
16 Amandiko Meeru gooshi, gakayandikwa ku burongoozi bwa Rurema. Ganali
na'kamaro mu kuyigiriza abandu. Ikyanya abandu bali mu giraga amahube, galya
Mandiko gali mu bayerekeza, no'kubahubuula. Ganali mu bayereka ngiisi íbikwaniini
imbere lya Rurema.
17 Ku njira yo'kukoleesa Amandiko Meeru, umundu wa Rurema agaaba akoli tungiini,
anabe no'bulyo bwo'kukola ngiisi mikolwa miija.

4

1 Ndi ni'gambo lyo'kukukomeereza imbere lya Rurema, ne'mbere lya Yesu Kirisito.
Uyo Yesu, ye gashubi galukaga mu kihugo, anayimangike ubwami bwage, anatwe imaaja
za'bagumaana, ne'za abafwiri.
2 Kwokwo, nakukomeereza kwo ukizi fiitirwa mu kuyigiriza abandu Igambo lyage,
kuba ku kyanya kiija, kandi iri ku kibi. Ikyanya bali mu huba, ukizi bayerekeza, unakizi
batetereza hi'gulu lyago. Na kwakundi, unakizi bakania imitima, iri unabayigiriza ku
bwigenderezi bwoshi.
3 Mukuba, ku kyanya íkigayija, abandu batagaki yemeera ukuyuvwiriza amigirizo
go'kuli. Ikyanya bagakayirwa na'mifwije mabi, bagayikumaniza abigiriza bingi-bingi.
Bagalooza mbu bakizi babwira amagambo go'kubayagaaga ulununiirizi lwa mu matwiri
gaabo.
4 Bagalahira ukuyuvwiriza amagambo go'kuli, banakizi yidulumbika mu fumo za
keera.
5 Haliko wehe, ukizi ba masu mu kati ka byoshi! Ne'kyanya ugalongaga amalibu, ukizi
gagooyera mwo. Na kandi, ukizi menyeesa abandu Imyazi Miija. Mu bukozi bwawe,
ukizi kola ngiisi íbikwaniini.
6 Niehe, ngolaga bu tangwa ituulo lyo'kuyonwa umuko. Ikyanya kyani kyo'kulyoka
mu kihugo keera kyahika.
7 Nâli kizi gaagala mwi'zibo liija. Na ngiisi byo nâli kizi kubiriza kwo, keera nabiyusa.
Na buno buzinda, ngi kaniri mu kuyemeera Yesu.
8 Buno, ngoli bikiirwi ulushembe, bwo ngoli kwaniini imbere lya Nahano. Yulwo
lushembe, agambeereza lwo ku lusiku lwo agagaluka kwo, anabe ali mu twa imaaja ku
njira yo'kuli. Ndanali nienyene naaho nie galongaga ulushembe. Si agaluheereza na
ngiisi bandi ábali ne'kyedu kyo'kubona ngiisi kwo agagaluka.

Amagambo go'kusezerana

9 Ugirage umwete gwo'kuyija ino munda duba.
10 Mukuba, Deema akasiga anjanda hi'gulu lyo'kukunda ibye'kihugo, anagenda mu
kaaya ke'Tesaloniki. Kereseke naye keera agenda i Galatiya. Na Tiito anagenda i
Dalimatiya.
11 Luka naaho ye tukoli sigaliinwi hano. Ikyanya ugayijaga, mukayije na Mariko.
Mukuba, ambitiiri akamaro mu mukolwa gwani.
12 Tukiko, keera n'gamútuma mu kaaya ke'Hefeso.
13 Mu kuyija, ukandeetere na lirya ikooti lyo n'gasiga imwa Karipo, mu kaaya
ke'Torowa. Unandeetere na birya bitaabo. Ne'ngingwe, birya íbikagirwa mu mbu.
14 Halegizandere, ulya mutuzi we'miringa, akangirira buligo bweneene! Nahano agaki
múhaniiriza ngana.
15 Ukizi ba makengwa hi'gulu lyage! Mukuba, âli kizi kayuka bweneene mu kugira
mbu atuhangirire ku migirizo giitu.
16 Ku kyanya n'gatondeeraga ukuyibulanira, ndaaye mundu úkayiji ndabaala. Si
booshi bakasiga banjanda. Rurema abakejeerere!
17 Kundu kwokwo, Nahano âli kizi ba kuguma na naani, anambiika mwe'misi.
Kwokwo, nanamenyeesa Imyazi Miija mu batali Bayahudi, halinde booshi banagiyuvwa.
Na kandi, akangizagya na mu kanwa ke'ndare.

18 Na ngiisi ábaloziizi ukungirira agandi mabi, Nahano agagenderera ukukizi ngiza
mu kati kaago. Ubuzinda, âye mbise mu bwami bwage mwi'gulu, mu kati ko'mutuula.
Ayamage ali mu huuzibwa imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!
19 Undamukize Pirisila na Hakila, na'bandu ba mu nyumba ya Honesifooro.
20 Herasito akasigala mu kaaya ke'Korindo. Na Torofimo kwakundi, n'gamúsiga
alwaziri mu kaaya ke'Mireto.
21 Ugirage umwete gwo'kuyija hano duba, ku kyanya isiku ze'mbeho zítazi hika.
Heyubulo akulamusa, kuguma na Puude, na Liino, na Kilodya, na'bandi beene witu
booshi.
22 Nahano akizi beera mu mutima gwawe! Mweshi mukizi yamaga mugashaniirwi!

Amaruba ga Pahulu imwa
Tiito
Indangiriro

Yaga maruba, Pahulu akagayandikira Tiito. Ubwa mbere, uyo Tiito atâli busirwi mu Bayahudi, si akayiji yemeera Rurema ha nyuma, anabuli tabaala Pahulu, mu kukolera Rurema. Ne'kyanya Tiito akasigala mu kihugo kye'Kereete, Pahulu anamúyigiriza kwo akizi kundana, iri anayigiriza íbiri biija (1.8, 16; 2.3, 7, 14; 3.1, 8, 14)

Yaga maruba gali mu lola amagambo gashatu:

- Pahulu akengeeza Tiito ngiisi kwe'birongoozi bi'shengero bakwaniini bakizi tuula ku njira nyiija, ne'ngingwe bwa'Bakereete bingi bâli ngalagaaja, banâli kizi lya nga lwiji, banâli boolo-boolo (1.12).

Tiito anahanuulwa ngiisi kwo agatuula mu bandu balebe mwi'shengero, nga'bashaaja, na'bakazi ábakoli bwini. Anabwirwa na ngiisi kwo agatuula mu bahya-kazi, ne'misore, kiri na mu baja.

Pahulu anahanuula Tiito kwo akizi tuula ku njira íkwaniini. Ne'ngingwe, akizi ba mundu wo'mutuula, iri anayiyeka no'bushombani, ne'mbamba, no'kugabulikana.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Tiito 2.11-12: «Rurema keera akayerekana ulukogo lwage mu bandu booshi, halinde balonge ukukizibwa. Ku yulwo lukogo, tuli mu yerekwa ngiisi kwo twangatwikira ku bitali bya Rurema, na ku mifwije mabi ge'kihugo. Tuli mu yerekwa na ngiisi kwo tugakizi yihangirira ku mabi, halinde tulonge ukukizi tuula mu kino kihugo ku njira íkwaniini imbere lya Rurema.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-4)
b) Ngiisi kwo Tiito agatoola abashaaja mwi'shengero (1.5-9)
c) Pahulu ahanuula Tiito ngiisi kwo agatuula mu bandu babi be'Kereete (1.10-16)
d) Pahulu ahanuula Tiito hi'gulu lya'bandu balebe (2.1-10)
e) Ukutuula mu miija, no'kuyiyeka na'mabi (2.11–3.11)
f) Pahulu aseezerana (3.12-15)

Indangiriro

1 Yaga maruba galyoka imwani nie Pahulu, mukozi wa Rurema, na ndi ndumwa ya Yesu Kirisito. N'gatumwa mu bandu ábâli mali toolwa na Rurema, gira nibakanie mu bwemeere. Kwokwo, banamenye ukuli kwoshi, banalongage ukutuula mu kati kaage.
2 Ee! Ubwemeere bwitu no'bumenyi bwitu, biyimangiiri ku mulangaaliro kwo twâye longage ukulama imyaka ne'myakuula. Ikyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa, Rurema âli mali gwanwa abiika umuhango kwo tugaalama imyakuula, atanali mu beesha.
3 Rurema, ikyanya kyo akashungika, iri kikahikaga, akanzikiiriza Igambo lyage, mbu ngendi limenyeesa mu bandu. Rurema Lukiza witu, yenyene ye kakyula kwo bibe kwokwo.
4 Yaga maruba, gatumwa imwawe, e Tiito, we mwana wani nirizina. Mukuba, twembi kuguma tubiisiri Rurema kwo'bwemeere. Daata Rurema, na Yesu Kirisito, Lukiza witu, bakizi kugashaanira! Banakizi kuheereza umutuula.

Umukolwa gwa Tiito i Kereete

5 N'gakusiga iyo munda i Kereete, gira uyusagye íbyâli sigiiri, halinde ubilingaanie bwija. Kwokwo, mu ngiisi kaaya, ukizi biika mwa'bashaaja bi'shengero, nga kwo n'gasiga nakuyereka.
6 Iri umundu angabiikwa kwo abe mushaaja wi'shengero, atakwiriiri kwo abe ni'gambo lyo bangamúshumuza kwo. Akizi ba ayaziri mukazi muguma naaho. Abaana baage, banakwiriiri bayemeere Yesu, batanabe mindagabika yo'kuyifunda-funda mu bitali nga byo.
7 Umwimangizi wi'shengero ali mu ba akoli sikiriziibwi umukolwa gwa Rurema. Kwokwo, atakwiriiri kwo abe ni'gambo lyo bangamúshumuza kwo. Atanabe ndashungulwa, kandi iri wa kuyagalwa duba. Atanabe mulalwe. Atanabe wo'kukizi shulika abandu. Atanabe muzizi we'bindu.
8 Si umushaaja wi'shengero abaagage mundu wo'kukizi yegereza abageezi, anabe akuuziri íbiri biija, anabe wa kuyihangirira ku mabi, iri anafiitirwa ku bikwaniini, anabe mundu mweru, úyitooziri.

9 Anabe wa kukizi kania amagambo go'kuli, nga kwo tukagayigirizibwa. Kwokwo,
lyo alongaga ukusikamya abandi mu kati kaago. Ne'ri abandu bangagira mbu
bagahangirire, ashobole ukubayumuusa.
10 Abandu bingi batali mu simbahana, ne'ngingwe Abakirisito ábakalyoka mwi'banga
lya'Bayahudi. Amagambo gaabo, gali ga kujejemba-jejemba naaho, iri banatebana.
11 Mwene yabo, bakwiriiri bazibwe utunwa twabo! Si bagweti bagayigiriza amagambo
ágatali ngaago, halinde banayami sherebeza abandu booshi ba mu mbaga ndebe. Yabo
batebani, ehee! Íbitumiri bali mu gira kwokwo, gira bakizi longa ifwaranga!
12 Yabo Bakereete, muguma wa mu baleevi baabo akadeta: «Abakereete bayamiri
banabibeesha. Balyagagi birara bibi, banali boolo. Si banagweti bagaalya nga lwiji.»
13 Yaga magambo, ikyanya gakadetwa hi'gulu lyabo, kwokwo kwo biri! Aaho! Ukizi
bakanukira ngana, halinde bakalonge ukukana mu kati ko'bwemeere.
14 Bakwiriiri batwikirage ku fumo za'Bayahudi. Batwikire na ku magambo ga'balyalya
bali mu hamuliza-hamuliza kwo, kiziga na boonyene keera bakalahira ukuli!
15 Imwa'bandu beeru, byoshi biryagagi byeru! Haliko, iri abandu bangaba bakoli
sherebiiri, banabe batakiri mu biika Rurema kwo'bwemeere, iri ndaakikyo kindu kyeru
mu kati kaabo. Amenge gaabo, gali mu ba gakoli sherebiiri. Ee! Batanakiri mu yiyeka
ku mabi.
16 Kundu bali mu yideta kwo bakoli yiji Rurema, haliko bakola mu kizi yifunda mu
mabi naaho, kinatume bakola mu múlahira. Bali mu yagazania bweneene, mu kuhaasa-
haasa. Ndaanagwo mukolwa mwija gwo bakwiriiri kwo.

2

Íbikwiriiri mu ngiisi bandu

1 Halikago wehe, ukizi yigiriza abandu igambo lya Rurema ku njira íkwaniini.
2 Abashosi ábakoli kaniri, ubayigirize kwo bakizi yitonda, halinde bakizi shaagana.
Bakizi tuula ku bwitegeereze. Banabe babiisiri Rurema kwo'bwemeere. Banabe
bakundiini. Banabe bali mu yihangaana.
3 Na'bakazi ábakoli bwini kwakundi, ubayigirize kwo bakizi tuuzagya, nga kwo
bikwaniini mu bandu ba Rurema. Batakizi gambana, batanakizi laluka. Si bakwiriiri
bakizi yigiriza íbiri biija,
4 halinde lyo balonga ukuhanuula abahya-kazi ngiisi kwo bagakizi kunda bayiba,
na'baana baabo.
5 Babahanuule na ngiisi kwo bagakizi yihangirira ku mabi mu kati ko'bweru bwoshi.
Babahanuule na ngiisi kwo bagaakania inyumba zaabo, na ngiisi kwo bagakizi girirana
amiija, na ngiisi kwo bagasimbaha bayiba. Kwokwo, li'Gambo lya Rurema litayiji
kengeera lyadetwa buligo hi'gulu lyabo.
6 Na'batabana, ukizi bahanuula kwo bakizi yihangirira lwoshi ku mabi.
7 Wehe wenyene, ukizi gira bwija mu kati ka byoshi, halinde lyo ugaaba mugani mwija
imwabo. Ne'kyanya ugakizi yigiriza abandu, ukizi bayigiriza mu kati ko'kuli, na buzira
malyogo.
8 Amagambo gaawe, gakizi yama gakaniri. Kwokwo, ikyanya abandu bagaagira mbu
bakuhangirire, lyo bagwatwa ne'shoni, banabule igambo lyo bangatushemba kwo.
9 Abaja, ubayigirize kwo bakizi simbaha banahamwabo mu kati ka byoshi, iri
banabasimiisa. Ne'kyanya bagakizi bwirwa igambo, batakizi banaakira.
10 Hatagirage muja úgazimba ibindu bya banahamwabo. Haliko, bakizi yerekana kwo
bakwiriiri ukuyemeerwa mu kati ka byoshi. Kwokwo, ikyanya abandu bagahaabwa
amigirizo hi'gulu lya Rurema Lukiza witu, galonge ukukizi basimiisa mu kati ka byoshi.
11 Rurema keera akayerekana ulukogo lwage mu bandu booshi, halinde balonge
ukukizibwa.
12 Ku yulwo lukogo, tuli mu yerekwa ngiisi kwo twangatwikira ku bitali bya Rurema,
na ku mifwije mabi ge'kihugo. Tuli mu yerekwa na ngiisi kwo tugakizi yihangirira
ku mabi, halinde tulonge ukukizi tuula mu kino kihugo ku njira íkwaniini imbere lya
Rurema.
13 Tunalangaliiri kwo Yesu Kirisito agagaluka mu kati ko'bulangashane bwingi. Ee! Ye
Lukiza witu, anali ye Rurema witu mukulu!
14 Yesu ye kayitangaga ayitwe hi'gulu liitu, gira atuguluule mu mabi gooshi. Kwokwo,
lyo tuyeruusibwa, tunabe bandu baage ba yenyene, tunabe tufitiirwi mu kugira ngiisi
miija.
15 Yaga magambo gooshi, gabaagage go ugakizi yigiriza abandu. Ukizi bakania
imitima, iri unakizi bayerekeza ku bukaruuke. Utanaleke kwo'mundu akugayirize.

3

Tukizi looza umutuula

1 Ukengeeze abandu kwo bakizi yibiikaga mwi'dako lya'batwali, na mwi'dako
lya'bakulu, mu kukizi basimbaha. Banakizi ba ibiringiini ukukola ngiisi mikolwa miija.
2 Hatanabe mundu ye bagakizi gamba. Si bakizi tuula mu mutuula, banakizi nogerana
mu kati ko'butuudu mu bandu booshi.
3 Mukuba, kiri na nyiitu, yaho keera, twâli riiri bahwija, twanakizi haasa-haasa. Na
bwo twâli tebesiri, twâli shwekiirwi mu mifwije mabi ga kwingi-kwingi, twanakizi
lungumirirana. Na kwakundi, twâli yamiri mwo'mujina no'luugi. Twanakizi shombwa,
iri tunashombana.
4 Haliko, iri hakatama, Rurema Lukiza witu anayerekana ulukogo lwage mu kati
ko'rukundo,
5 anatukiza. Kutanâli mbu bwo twâli kizi gira imikolezi miija. Si akatukiza ku lukogo
lwage naaho. Anatushuka ibyaha biitu, halinde twanaba bahyahya mu kati ko'Mutima
Mweru.
6 Yugwo Mutima Mweru, Rurema akatuyonera gwo bweneene, ku njira ya Yesu
Kirisito, Lukiza witu.
7 Na hi'gulu lyo'lukogo lwage, twanalongaga ukukwanana imbere lyage. Twanaba
tubikiirwi ubulamu bwe'myaka ne'myakuula. Bunali bwo tukoli langaliiri.
8 Yaga magambo gooshi, galyagagi go'kuli. Ee! Gali miija ngana. Ganali na'kamaro
mu bandu booshi. Kwokwo, ngiisi ábakoli biisiri Rurema kwo'mulangaaliro, ndoziizi
ukizi bakomeereza go. Bakizi fiitirwa mu kukola imikolwa miija.
9 Na kwakundi, utakizi hambanwa mu magambo go'buhwija, kuba kutondobola
amaziina ga'bahisi, kandi iri ukuhambanwa ku biri mu Maaja, kandi iri igindi milongwe.
Si mwene yibyo byoshi, biryagagi ndaabyo, binali bya busha!
10 Umundu, iri angaba kateerania, umúyerekeze, kiri no'bugira kabiri. Ne'ri
atangakutwaza, unamútwe.
11 Umundu mwene uyo, uyiji bwija kwo akoli sherebiiri, anakola mukozi we'byaha.
Ali mu ba keera ayitwira ulubaaja lwo'kuhanwa.

Amagambo go'kusezerana

12 Njungisiri kwe'kyanya kye'mbeho, ngagendi beera mu kaaya ke'Nikopooli. Mango
nakutumira Haritema, kandi iri Tukiko, unayami banguka ukunyijira ino munda i
Nikopooli, gira tukahumaanane yo.
13 Ugire imisi yoshi yo'kutabaala Hapoolo na Zenaasi, ulya wo'kubulanira abandu.
Hatanagire kindu kyo bagaabula ku lugeezi lwabo.
14 Abandu biitu, bakwiriiri bayige ngiisi kwo bagakizi kola imikolwa miija, halinde lyo
balongaga ukuyitabaala ku magoorwa gaabo. Batanabe mifoolwa.
15 Abandu booshi bo tuliinwi, bakulamusa. Na naawe, utulamukize ngiisi
ábatukuuziri mu kati ka Kirisito. Rurema, akizi mùgashaanira mweshi!

Amaruba ga Pahulu imwa Firimooni

Indangiriro

Yaga maruba, Pahulu akagayandikira Firimooni. Uyo Firimooni, âli yemiiri Yesu, anâli kizi koleesa abaja. Muguma wabo, Honesimo, akamúzimba (18), anabuli toloka. Ukukulikirana ne'maaja za'Barumi, Honesimo âli kwaniini ukuyitwa. Kundu kwokwo, Honesimo akabonaana na Pahulu, anayiji yemeera Kirisito (10). Ne'kyanya akalooza ukugalukira nahamwabo, Pahulu anamúyandikira, anamúyinginga kwo leero agayemeera ukuyakiira Honesimo nga mwene wabo mu kati ka Kirisito (16).

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Firimooni 8-10: «Mukati ka Kirisito, mbangwirwi ukukubwira ku bukaruuke ngiisi kwo ukwiriiri ukugira. Kundu kwokwo, ngakuyinginga mu kati ko'rukundo. Yaga mahuuno, ugayakiire imwani nie Pahulu, nie ngola mushaaja, na ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu lya Yesu Kirisito. Kwokwo, nakuyinginga hi'gulu lyo'mwana wani Honesimo. Mukuba, ku kino kyanya ngoli shwesirwi ne'minyororo, aba mwana wani.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1-3)
b) Firimooni (4-21)
c) Pahulu aseezerana (22-25)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyoka imwani nie Pahulu, umushweke hi'gulu lya Yesu Kirisito. Twe na mwene witu wa Timoteyo, twe twakuyandikira, e Firimooni, we witu mukozi mukundwa.
2 Twayandikira na'bandu bi'shengero, ábali mu kuumana mu nyumba yawe, mwe na mwali witu wa Hafya, na Harikipo, uwitu musirikaani wa Rurema.
3 Daata Rurema, na Nahamwitu Yesu Kirisito, bakizi mùgashaanira! Banakizi mùheereza no'mutuula!

Ibyo Pahulu ahuunira Firimooni

4 Ikyanya ndi mu huuna Rurema, ndi mu tanga kongwa imwage hi'gulu lyawe.
5 Mukuba, keera nayuvwa ngiisi kwo ubiisiri Nahamwitu Yesu kwo'bwemeere, na ngiisi kwo uli mu kunda abandu baage booshi.
6 Ndi mu huuna Rurema, kwe'kyanya uli mu yigiriza abandi kwo babiike Yesu kwo'bwemeere, kwo wenyene ulongage ukumenya ngiisi kwo tuli mu gashaanirwa mu kati kaage.
7 E mwene witu! Ikyanya mbwini ngiisi kwo uli mu kundana, na ngiisi kwo uli mu kania abandu ba Rurema mu mitima yabo, kuli mu njagalusa, na mbe ngoli holeziibwi.

Pahulu ahuunira Honesimo ulukogo

8 Mu kati ka Kirisito, mbangwirwi ukukubwira ku bukaruuke ngiisi kwo ukwiriiri ukugira.
9 Kundu kwokwo, ngakuyinginga mu kati ko'rukundo. Yaga mahuuno, ugayakiire imwani nie Pahulu, nie ngola mushaaja, na ngoli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe hi'gulu lya Yesu Kirisito.
10 Kwokwo, nakuyinginga hi'gulu lyo'mwana wani Honesimo. Mukuba, ku kino kyanya ngoli shwesirwi ne'minyororo, aba mwana wani.
11 Mu siku ízikalenga, ndaabyo âli kizi kutabaala kwo. Halikago buno, akoli kuhitiiri akamaro. Kiri na naani, akoli kambitiiri kwakundi.
12 Ku yukwo, kundu andyagagi ku mutima, nakugalulira ye.
13 Njubi loziizi kwo twangaberiinwi hano. Kwokwo, bwo ngi shwesirwi hi'gulu lye'Myazi Miija, angandabaala, ho wangandabiiri.
14 Kundu kwokwo, ndaabyo nangagira, útanazi mbanguula. Iri wangandabaala, kubaagage ku bulooze bwawe. Si kutabe ku njira yo'kuhambaazibwa.
15 Ngeeka íbikatuma Honesimo akatee lyokaga imwawe ku kyanya kiniini, gira lyo mukalonga ukubeeranwa isiku zooshi.
16 Na buno, atagaaba nga muja wawe naaho. Haliko, akola agaaba nga mwene witu mukundwa mu kati ka Yesu. Ee! Bwo angola ku mutima, ka itali yo haahe kwo naawe

agaaba mu mutima gwawe, mu kati ko'buja bwage, ne'ngingwe, bwo akola mwene witu
mu kati ka Nahano kwakundi.
17 Ku yukwo, iri wangaba uyibwini kwo tuli ne'ngoome twembi, umúyakiire bwija,
nga kwo wanganyakiira nienyene.
18 Ne'ri hangaba hali igambo lyo akakuhubira kwo, kandi iri akuli mu mwenda, mbe
nie ugayisuza.
19 NIEHE PAHULU, NIE NAYANDIKA YIBI NO'KUBOKO KWANI NIENYENE, KWO NIE
GAGUYISHULA. Kuguma na yibyo, nakukengeeza kwo ukiri no'mwenda gwani, nagwo
gwangatumiri wenyene ushuba ugayitanga imwani.
20 Ku yukwo e mwene witu, undabaale mu kati ka Nahamwitu Kirisito! Unanjagaluse
mu kati kaage.
21 Yaga mahuuno go nakuyandikiraga hano, ndangaliiri kwo uganzimbaha. Nyiji kwo
ugaagira kiri ne'ngingwe yago.
22 Na kwakundi, nakuhuuna ugwanwe wandingaaniza ho ngayiji handa. Mukuba,
ndangaliiri kwo Rurema agaki ngalulira iyo munda imwinyu, ukukulikirana
na'mahuuno giinyu.

Amagambo go'kusezerana

23 Mwene witu Hepafura akulamusa. Ye tushwesirwi kuguma mwi'no nyumba
ye'mbohe hi'gulu lya Yesu Kirisito.
24 Na'biitu bakozi, nabo bakulamusa. Mariko, na Harisitariko, na Deema, na Luka.
25 Nahamwitu Yesu Kirisito akizi mùgashaanira mweshi, mu mitima yinyu!

Amaruba imwa'
Baheburaniya
Indangiriro

Umwandisi wa yaga maruba atayijikiini, tutanayiji ábakayandikirwa. Yago maruba gali mu tuyigiriza kwo tukizi biika Yesu kwo'bwemeere, buzira kukulikira imigeeza ya'Bayahudi.

Yaga maruba gali mu yerekana ngiisi kwo Yesu ye himiri byoshi bya'Bayahudi bâli kizi kulikira. Gali mu yerekana kwo Yesu ahimiri abaleevi ba keera, ahimiri na'baganda, na Musa, ne'Kihango kya keera, no'mugingi Harooni, na ngiisi bagingi ábakamúgomboola.

Umwandisi ali mu tukengula ubugira kataanu kwo Rurema ali mu hana abandu ábali mu mújandirira, nga ngiisi kwo akahaniiriza Abahisiraheeri mwi'shamba (2.1-4); (3.7–4.13); (5.11–6.12); (10.26-31); (12.14-17).

Umwandisi ali mu koleesa ikigaajo kyoshi, mu kuyerekana ngiisi kwe'bikalage bingi mu Bahisiraheeri byâli kizi biika Rurema kwo'bwemeere (11). Ha nyuma, anahanuula abasomi kwo nabo bakizi yama bali bemeera halinde ukuheza. Banakizi lola ku Yesu, iri banahebera ku malibu.

Muziizi muguma gwi'sikamiro guli Baheburaniya 11.6: «Ndaaye mundu úwangasimiisa Rurema, átazi múbiikaga kwo'bwemeere. Umundu, iri angalooza ukuyegeera Rurema, akwiriiri ayemeere kwo ali ho, na kwo ali mu hemba ngiisi ábali mu múlooza.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Kirisito ye himiri abaganda ba Rurema (1–2)
b) Kirisito ye himiri Musa (3.1–4.13)
c) Kirisito ye himiri abagingi ba mu Kihango kya Keera (4.14–7.28)
d) Ibya Kirisito, byo bihimiri ibya bandi bagingi (8.1–10.18)
e) Tuli mu hanuulwa kwo tukizi yihangaana (10.19–12.28)
f) Ngiisi kwo'Mukirisito akwaniini ukutuula (13.1-17)
g) Amagambo mazinda (13.18-25)

Ubukulu bwo'Mwana wa Rurema

1 Yaho keera, Rurema âli kizi deta na bashokuluza biitu ku njira ya'baleevi, kwanaba ku njira za kwingi-kwingi.
2 Halikago, mu zino siku ze'mberuuka, akoli gweti agaadeta na nyiitu ku njira yo'Mwana wage yenyene. Kutanali kwokwo naaho. Si ku njira yo'yo Mwana wage, kwo akabumba mwe'bindu byoshi. Ye na koli bihaabirwi.
3 Na bwo'yo Mwana aki gweti agaadeta ku bukalage, kyo kitumiri ibindu byoshi bikiri ho. Uyo Mwana, alyagagi mwo'bulangashane bwa Yishe, anamúshushiri ku byoshi. Uyo Mwana, ikyanya akaba keera ayeruusa abandu mu byaha byabo, anagendi bwatala mwi'gulu, uluhande lwe'lulyo lwa Yishe. No'yo Yishe, ye riiri no'bushobozi bwoshi.

Umwana wa Rurema ye kuliiri abaganda

4 Umwana wa Rurema akakuzibwa, halinde akuliiri abaganda bweneene! Kiri ni'ziina lyo akahaabwa, lyo likuliiri amaziina ge'mwabo.
5 Mukuba, ndaaye muganda ye Rurema azindi bwira kwokuno:
«Wehe, we Mwana wani.
Zeene lyo naaba yisho.*»
Adesiri na kwokuno:
«Niehe ngaaba nie yishe.
Naye anabe ye mugala wani.†»
6 Ikyanya Rurema akatumaga Umwana wage we'fula hano mu kihugo, anakyula kwokuno:
«Abaganda baani booshi bakwiriiri bakizi múyikumba!‡»
7 Si hi'gulu lya yabo baganda baage, Rurema adesiri kwokuno:
«Rurema ali mu gira abaganda baage, babe nga mbuusi.
Ali mu gira abakozi baage, babe nge'mbigi zo'muliro.§»
8 Halikago, hi'gulu lyo'Mwana wage yenyene, Rurema akadeta kwokuno:

---

* **1:5 1.5** Zaburi 2.7. † **1:5 1.5** 2 Samweri 7.14; 2 Kutondobola 17.13. ‡ **1:6 1.6** Bukengeeze 32.43. § **1:7 1.7** Zaburi 104.4.

«We Rurema! Ubwami bwawe, buyamiri ho imyaka ne'myakuula!
Uganakizi twala ku njira íkwaniini.
9 Ukuuziri íbikwaniini. Haliko amabi goohe, ugashombiri.
Kyo kikatuma Rurema wawe akakukuza ube hi'gulu lya'biinyu.
Anakushiiga amavuta mu kati ko'bushambaale.*»
10 Rurema akadeta na kwokuno:
«E Nahano, ku ndondeko, we kabumba ikihugo.
Kiri ni'gulu, we kalibumba na'maboko gaawe.
11 Yibyo byombi, biganyerera, haliko wehe ugayama ho.
Si bigahula nga mirondo,
12 unabigushe-gushe ngi'kanju, binahindulwe nga bishajiira.
Wehe, uyamiri uli we yolya-yolya.
Ne'myaka yawe itâye heke!†»
13 Si abaganda boohe, ndaaye ye Rurema azindi bwira kwokuno:
«Ubwatalage uluhande lwani lwe'lulyo,
halinde mbiike abagoma baawe mwi'dako lya'magulu gaawe,
unakizi balaaviza kwo.‡»
14 Kwokwo, bibonekeriiri kwo abaganda booshi balyagagi bakozi ba Rurema, banali mitima naaho. Bali mu tumwa-tumwa, gira bakizi gendi tabaala ngiisi bandu ábagakizibwa.

2

Tutakizi gayiriza ubukize bwitu

1 Keera tukayuvwa amigirizo go'kuli. Kwokwo, tukwiriiragi tukizi gakania bweneene, tutayiji kengeera twahabuka.
2 Mukuba, imaaja zikaleetwa na'baganda, zanâli gwasiri. Ngiisi mundu, úwâli kizi zihaasa-haasa kwo mu kuzihubira, anayami hanwa nga kwo byâli múkwaniini.
3 Na buno, nyiitu kwakundi keera tukalonga ubukize bwa'kahebuuza! Ne'ri twangakizi bugayiriza, kutagi kwo twangaki fuuka? Ee! Yubwo bukize bwitu, Nahano yenyene ye katee bumenyeesa mu bandu. Ne'ri bakamúyuvwa, nabo banayiji butangira ubumasi mu kati kiitu.
4 Kiri na Rurema yenyene, akabutangira ubumasi, mu kukizi buyerekana mwe'bisoomeza bya kwingi-kwingi. Anakizi gabulira abandu ibigabi byo'Mutima Mweru, nga ngiisi kwo âli loziizi.

Yesu akayiji ba mundu

5 Yaga magambo, tugweti tugagadeta hi'gulu lye'kihugo íkyâye yije. Batanali baganda bo Rurema akabiikaga kwo babe batwali baakyo.
6 Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Umundu alyagagi nyandi, halinde uki múkengiiri?
Na kituma kiki uli mu hahalira umwana wo'mundu?
7 Ukatee múbiika mwi'dako lya'baganda ku kyanya kiniini,
wabuli múkuza, mu kumúyambika ulushembe lwo'bulangashane no'lushaagwa.
8 Wanabiika byoshi mwi'dako lyage.*»
Ku kyanya Rurema akagira umundu abe mutwali hi'gulu lya byoshi, ndaakyo kindu kyo atakabiika mwi'dako lyage. Kundu kwokwo, ibindu byoshi nga kwo biri ho zeene, tutabwini kwo'mundu abitwaziri byoshi.
9 Si tukoli bwini Yesu! Akatee biikwa mwi'dako hiniini lya'baganda. Na ku lukogo lwa Rurema, analibuuka mu kuyitwa, ha'bandu booshi bangayisirwi. Kyanatuma agakuzibwa, mu kuyambikwa ulushembe lwo'bulangashane no'lushaagwa.
10 Rurema ye kabumba byoshi. Binali ho hi'gulu lyage. Na íbikatuma âli kwaniini atee leeza Yesu mu malibu, gira lyo Yesu akalonge ukutungaana ku njira yago. Abuli ba kirongoozi wo'kukiza abaana ba Rurema, halinde nabo babaagage no'bulangashane bwage.
11 Yesu na'bandu bo ali mu yeruusa, booshi bahiiti yishe muguma. Kyo kitumiragi Yesu atali mu gwatwa ne'shoni mu kudeta kwo bali beene wabo.
12 Mukuba, adesiri kwokuno:
«E Rurema, ngakizi menyeesa iziina lyawe mu beene witu, bwo liri lya kahebuuza.
Ee! Mu bandu baawe booshi, ngakuyivuga ku nyimbo.†»

---

* **1:9 1.8-9** Zaburi 45.6-7. † **1:12 1.10-12** Zaburi 102.25-27. ‡ **1:13 1.13** Zaburi 110.1. * **2:8 2.6-8** Zaburi 8.4-6. † **2:12 2.12** Zaburi 22.22.

13 Adesiri na kwokuno:
«Ngabiika Rurema kwo'mulangaaliro.‡»
Akashubi deta na kwokuno:
«Ndyagagi hano, kuguma na'baana bo Rurema akambeereza.§»
14 Yabo ábakadetwa kwo abaana, bali mu ba na'magala ágahiiti iminyofu no'muko.
Kyo kitumiri Yesu naye akayija ali na'magala no'muko. Kwokwo, ikyanya akafwagaga,
lyo akalonga ukushereeza Shetaani, ulya úwâli hiiti ubushobozi hi'gulu lyo'lufu.
15 Kwokwo, abandu batangaki tuula mu buja bwo'kukizi luyoboha.
16 Kwokwo, bibonekeriiri kwo batali baganda bo Yesu ali mu tabaala. Si agweti
agatabaala abandu ba mwi'kondo lya Hiburahimu.
17 Kyo kitumiri âli kwiriiri ashushaane na yabo beene wabo mu kati ka byoshi, gira
lyo aba mugingi wabo mukulu, anabe ali mu bayuvwirwa indengeerwa. Na kwakundi,
anabe mwemeera mu kukolera Rurema, halinde lyo abaguluula mu byaha byabo.
18 Ikyanya Yesu akagezibwa, âli kizi libuuka bweneene. Kyo kitumiri ashobwiri
ukukizi tabaala na ngiisi bandi ku kyanya bali mu gezibwa.

3

Yesu ye kuliiri Musa

1 E beene witu bataluule! Mukolaga ne'ngoome kuguma na'bandi, mu kuhamagalirwa
ibya mwi'gulu. Ku yukwo, mukizi yitoneesa ku Yesu. Mukuba, ye ndumwa ya Rurema,
ye na mugingi mukulu. Anali ye tuyemiiri imbere lya'bandu.
2 Uyo Yesu, ikyanya Rurema akamúbiikaga mu mukolwa, anaba mwemeera, nga kwo
Musa naye akaba mwemeera mu kukizi kolera Rurema mu nyumba yage.
3 Kundu kwokwo, Yesu ye kaharuurwa kwo ye hiitagi ulushaagwa ukuhima Musa, nga
kwo muubasi ye mu haabwa ulushaagwa lwingi ukuhima inyumba yo akayubaka.
4 Ee! Ngiisi nyumba ihiiti úkagiyubaka. Halikago, Rurema ye kabumba byoshi!
5 Musa âli riiri mwemeera mu nyumba yoshi ya Rurema. Akanagwanwa ayerekana
amagambo go Rurema âye ki dete. Kundu kwokwo, âli riiri mukozi naaho.
6 Haliko Kirisito yehe, ye Mwana mwemeera, anayimangiiri inyumba ya Yishe. Na
twehe twe tulyagagi iyo nyumba, iri twangaba tuli mu kania imitima yitu. Tukanie
no'mulangaaliro gwitu gwo tukoli shambiiri mwo.

Mutakizi ba banduuvwa

7 Biri nga kwo'Mutima Mweru gudesiri:
«Zeene, iri mwangayuvwa izu lyage,
8 mutayumuuse imitima yinyu,
nga kwo bashokuluza biinyu bakagira
ku kyanya bakaba bahuni mwi'shamba, mu kizi geza Rurema.
Kyanatuma agaadeta:
9 Kundu bashokuluza biinyu bakamala imyaka makumi gana
bali mu bona ibitangaaza byo nâli kizi bagirira,
haliko bâli kizi ngeza-ngeza naaho, iri banambigiiriza.
10 Kyanatuma yikyo kibusi, ngakirakarira, nanadeta:
"Yaba bandu, imitima yabo iyamiri iri mu habuka-habuka,
batanasobanukiirwi na íbikwaniini imbere lyani."
11 Kyo kitumiri n'gashiikiza ku buraakari bwani kwokuno:
"Yabo bandu batâye yingire mu buluhuukiro bwani!*"»
12 Kwokwo, e beene witu! Mukizi yilanga bwija, hatagire muguma winyu úgaaba
no'mutima gwa'kazingati. Mutabe bandu bazira bwemeere, mbu mujandagire Rurema
úli mugumaana.
13 Halikago, ikyanya igambo «zeene» likiri mu detwa, mukizi kanania imitima.
Hatagire muguma winyu úgaaba mundagabika hi'gulu lyo'kutebwa ne'byaha.
14 Mukuba, twehe, tukola ne'ngoome na Kirisito. Kundu kwokwo, tukwaniini tukizi
kania umulangaaliro gwo tukalonga ku ndondeko. Tunakizi gufiitirwa kwo, halinde
ukuheza.
15 Biri nga kwo bidesirwi kwokuno:
«Zeene, iri mwangayuvwa izu lyage,
mutayumuuse imitima yinyu,
nga kwo bashokuluza biinyu bakagira ku kyanya bakaba bahuni.†»

‡ **2:13 2.13** Hisaaya 8.17. § **2:13 2.13** Hisaaya 8.18. * **3:11 3.7-11** Zaburi 95.7-11. † **3:15 3.15** Zaburi 95.7-8.

16 Aaho! Yabo bandu, ikyanya bâli kizi yuvwa izu lya Rurema, banahuna, balyagagi
banyandi? Ka batali baabalya booshi bo Musa akarongoora mu kushaaga mu kihugo
kye'Miisiri?
17 Na banyandi kandi ábakatuma Rurema agaamala imyaka makumi gana abarakari-
iri? Si baabalya ábâli kizi yifunda mu byaha, halinde ibirunda byabo byanaba mijande-
mijande mwi'shamba!
18 Na banyandi bo Rurema akabiikiraga indahiro kwo batâye yingire ahandu haage
ho'kuluhuukira? Si baabalya keera ábakahuna imbere lyage!
19 Kwokwo, bibonekeriiri kwo íbikatuma batakayingira ahandu haage
ho'kuluhuukira, bwo bakalahira ukubiika Rurema kwo'bwemeere.

4

Ukuluhuuka kwa'bandu ba Rurema

1 Rurema keera akatulagaania kwo tugayingira mu buluhuukiro bwage. Kwokwo,
tukizi ba masu! Hatagirage kiri no'muguma witu úgaabula ukubuyingira mwo!
2 Mukuba na nyiitu, keera tukamenyeesibwa Imyazi Miija, nga kwo bashokuluza
biitu nabo bakagimenyeesibwa. Si boohe, ikyanya bakagiyuvwa, ndaako kamaro ko
bakagilonga mwo. Mukuba batakagiyemeera.
3 Haliko twehe, tukoli giyemiiri. Kyo kitumiri tugayingira mu buluhuukiro bwa
Rurema.
Haliko abandi, Rurema akadeta kwokuno hi'gulu lyabo:
«Yabo bandu, keera n'gashiikiza ku buraakari bwani,
kwo batâye yingire mu buluhuukiro bwani!*»
Umukolwa gwa Rurema, gwâli mali yuta ukulyokera ho akabumbira ikihugo.
4 Mukuba, biyandisirwi hi'gulu lyo'lusiku lwa kalinda kwokuno: «Ku lusiku lwa kalinda,
Rurema analuhuuka ku mikolwa yage yoshi.†»
5 Haliko ahandi, hayandisirwi mu Mandiko Meeru kwo Rurema akadeta na kwokuno:
«Batâye yingire mu buluhuukiro bwani!‡»
6 Íbitumiragi bashokuluza ba keera batakalonga ukuyingira mu buluhuukiro bwa
Rurema, mukuba kundu bakamenyeesibwa Imyazi Miija, haliko batanagitwaza. Kundu
kwokwo, yubwo buluhuukiro bwa Rurema, abandi bandu bagaki buyingira mwo.
7 Mukuba, iri hakalengaga myaka mingi ha nyuma lya balya bashokuluza, Rurema
anabiika ulundi lusiku, mu kudeta mbu «Zeene». Mukuba, akadeta ku njira ya Dahudi
kwokuno:
«Zeene, iri mwangayuvwa izu lyage,
mutayumuuse imitima yinyu.§»
8 Bashokuluza biitu ba keera, Yoshwa atakabayingiza mu buluhuukiro. Ákibayingize
mwo, nga Rurema atakaki detaga hi'gulu lyo'lundi lusiku lwo'kuluhuuka.
9 Ku yukwo, abandu ba Rurema baki bikiirwi ubuluhuukiro ha nyuma lye'mikolwa
yabo.
10 Ikyanya umundu agayingira mu buluhuukiro bwa Rurema, iri aluhuuka ku mikolwa
yage, nga kwo Rurema naye akaluhuuka ku ye'mwage.
11 Ku yukwo, tukizi gira umwete gwoshi gwo'kuyingira mu buluhuukiro bwa Rurema.
Hatanagire kiri no'muguma witu úgaabula ukubuyingira mwo. Tutakizi tenguha, nga
kwo bashokuluza ba keera bakagira.
12 Igambo lya Rurema liri ligumaana. Linali mu kola. Liyugihiri bweneene, ukuhima
ingooti zooshi za'muugi gabiri. Linali mu beruuza-beruuza, halinde he'nzaliro zihu-
maniini no'mutima, na he'ningo zihumaniini ne'misokoororo. Liri mu sobaanura ngiisi
bya'bandu bagweti bagaatona mu mitima yabo, na ngiisi byo bagweti bagashungika
mwo.
13 Mu byoshi íbiryagagi ho, ndaakyo íki bishamiri mu masu ga Rurema. Si byoshi biri
mu ba ku bweranyange imbere lyage! Aganaki tubuuza hi'gulu lyabyo.

Yesu ye mugingi mukulu

14 Ku yukwo, bwo tuyemiiragi ubwemeere bwitu imbere lya'bandu, tukizi bukania!
Tukoli hiiti mugingi witu mukulu, ye Yesu. Yehe, ye Mwana wa Rurema, keera
akanagenda mwi'gulu.

---

* **4:3 4.3** Zaburi 95.11. † **4:4 4.4** Ndondeko 2.2. ‡ **4:5 4.5** Zaburi 95.11. § **4:7 4.7** Zaburi 95.7-8.

15 Na ku luhande lwo'bukaholwe bwitu, ashobwiragi ukutuyuvwirwa indengeerwa.
Mukuba, ngiisi kwo tuli mu gezibwa, kwo naye akagezibwa. Si yehe, ndaakyo kyaha
kyo akagira.
16 Ku yukwo, tukizi yegeera ikitumbi kya Rurema buzira kyoba! Mukuba, haaho ho
tuli mu gashaanirwa. Ho tunali mu bonerwa ulukogo. Ne'kyanya tuli mu ba tugoozirwi,
anatutabaale, mu kutugashaanira.

5

1 Ngiisi mugingi mukulu, ali mu toolwa mu bandu, anabiikwe, gira akizi kolera Rurema
hi'gulu lyabo. Ali mu kizi tanga amatuulo, kuguma ne'bitugwa bi'tuulo lyo'kukogwa
ibyaha byabo.
2 Na bwo'yo mugingi mukulu yenyene ali mu ba mu bukaholwe, kyo kitumiri
ashobwiri ukukizi yuvwa indengeerwa hi'gulu lya'bahwija, ikyanya bali mu habuka.
3 Yubwo bukaholwe bwage, kyo kitumiri ikyanya ali mu tangaga amatuulo hi'gulu
lye'byaha bya'bandi, naye yenyene, ali mu gatanga na ku bye'mwage.
4 Ndaaye mundu úli mu yiloogeza ulushaagwa yenyene, mbu ayigirage mugingi
mukulu. Si Rurema ye mu mútoola! Kiri no'mugingi Harooni, kwokwo kwo Rurema
akamútoola.
5 Kwokwo, Kirisito naye atakayiloogeza ulushaagwa yenyene, mbu ayigire mugingi
mukulu. Si Rurema akamúbwira kwokuno:
«Wehe, we Mwana wani. Zeene lyo naaba yisho.*»
6 Hali na'handi, áhadesiri kwokuno:
«Wehe ugayama ulyagagi mugingi we'myaka ne'myakuula,
ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.†»
7 Ikyanya Yesu âli ki riiri hano mu kihugo, âli kizi huuna Rurema kwi'zu lihamu.
Âli kizi lira, iri anamútakira ku migenge mingi. Mukuba, Rurema, ye wâli shobwiri
ukumúkiza mu lufu. Na bwo Yesu âli kizi músimbaha ku butuudu bwoshi, kyanatuma
Rurema agayuvwa amahuuno gaage.
8 Kundu Yesu âli riiri Mwana wage, haliko âli kizi yiga ukumúsimbaha mu kati
ka'malibu gaage.
9 Yesu âli koli tungiini ku byoshi. Ne'kyanya abandu bakamúsimbaha, anaba akola
ishyoko yo'kubakiza, halinde imyaka ne'myakuula.
10 Ee! Rurema akamúbiikaga, kwo ye gaaba mugingi mukulu ukukulikirana
no'bugingi bwa Merikisedeeki.

Hatagirage úgajandagirira Rurema

11 Mu yaga magambo, hakiri agandi go twangamùbwiziri. Haliko, biryagagi bikayu
ukumùsobanulira go, bwe'mitima yinyu iki kubisirwi.
12 Mwehe, bwo mutákolaga Bakirisito be'siku nyingi, mutákoli kwiriiri ukuyigiriza
Igambo lya Rurema. Si buno, mwenyene mukiri ni'goorwa lyo'kushubi yigirizibwa
gaago-gaago magambo ga'bigiriza bali mu tondeerera kwo. Munakiri nga baana
bo'kuyonga, bwo mutashobwiri ukukaaja ibyokulya bikomu!
13 Ne'kyanya umundu ali mu ba nga mwana mwanuke wo'kuyonga, atangamenya
íbikwaniini imbere lya Rurema.
14 Halikago, ikyanya abandu bali mu ba bakoli kaniri, bali mu lya ibyokulya bikomu.
Kiri na ku luhande lwe'nzaliro zaabo, bakola mu sobanukirwa ne'biija ne'bibi.

6

1 Ku yukwo, tukizi tona nga bandu ábakoli kaniri mu kati ka Kirisito! Si galya migirizo
go tukayigirizibwa hi'gulu lyage ku ndondeko, tutakizi galenga-lenga mwo. Si gali nga
lutaliro naaho. Kwokwo, tutakizi gagalukira-galukira mwo, gaba hi'gulu lyo'kutwikiraga
ku mikolezi yo'kuleeta ulufu. Kandi iri, hi'gulu lyo'kubiika Rurema kwo'bwemeere.
2 Kandi iri, hi'gulu lyo'kubatiizibwa. Kandi iri, hi'gulu lyo'kubiika abandu
kwa'maboko. Kandi iri, hi'gulu lyo'kuzuuka kwa abafwiri. Kandi iri hi'gulu lya ngiisi
kwo twâye twirwe imaaja lwoshi.
3 Yago magambo, gatali go tugayama-yama mwo, iri Rurema angalooza.
4-6 Iri abandu bangaba keera bamolekerwa no'mulengeerwe, banashubi gujandagirira,
iri bataki hiiti ubulyo bwo bangashubi galukira imwa Rurema. Mukuba, bali mu ba
batámali tomeesibwa ku bugashaane bwa mwi'gulu. Batánakoli hiiti ne'ngoome ku
byo'Mutima Mweru. Batánamali yiyuvwirwa no'bununu bwi'Gambo lya Rurema, iri
banayibonera boonyene ubushobozi bwo'bwami bwage, kwo bugayija. Abandu mwene

* **5:5 5.5** Zaburi 2.7. † **5:6 5.6** Zaburi 110.4.

yabo, iri bangaba keera bajandagirira umulengeerwe, batangaki galukira imwo'Mwana
wa Rurema. Si bali mu ba nga keera bashubi múyitira ku kibambo, no'kumúbonia
ishoni.
7 Kiri ni'daho, ikyanya liri mu ba keera lyanyerwa ubugira kingi, na'bahiizi banabe
keera bayeza, Rurema ali mu ligashaanira.
8 Haliko idaho, iri lyangamezagya ibiti bye'migenge ne'mihanda-njovu naaho, iri litaki
hiiti kamaro. Hali ikyanya lyangadaakwa. No'buzinda, linasingoolwe.
9 E bakundwa biitu! Kundu twadetaga hi'gulu lya'magambo mwene yaga, haliko
mwehe, tuli na'kasiisa kwo gatamùloziri. Mukuba, mwehe mushungikiirwi ukukizibwa.
10 Rurema ayamiri alyagagi wo'kuli. Atanganayibagira imikolwa yinyu, kandi iri ngiisi
kwo mukakundana, mu kutabaala abandu baage. Kiri na buno, muki genderiiri ukukizi
batabaala.
11 Tunaloziizi kwo ngiisi muguma winyu angagenderera ukukizi gira kwokwo halinde
ukuheza, gira lyo akalonga byo alangaliiri.
12 Tutaloziizi kwo mukizi ba boolo. Halikago, muyigire umugani ku ngiisi ábayemiiri
Yesu ku bwigenderezi, bakanalonge ngiisi byo Rurema akabalagaania.

Umuhango gwa Rurema gutangahinduka

13 Ikyanya Rurema akaheerezagya Hiburahimu umuhango, anagubiika na
kwe'ndahiro, mu kukoleesa iziina lyage yenyene. Ndaanaye úmúkuliiri.
14 Anamúbwira: «Umenyage ku kasiisa kwo ngakugashaanira, halinde abandu ba
mwi'kondo lyawe baluguuke.*»
15 Galya magambo go Hiburahimu akalagaanibwa, anagalindirira ku bwigenderezi,
halinde anagalonga.
16 Na íbitumiri abandu bali mu biika indahiro kwi'ziina lya ábabakuliiri, gira lye'yo
ndahiro ileeta akasiisa ku byadetwa. Kwokwo, batanaki be ne'mbamba hi'gulu lyabyo.
17 Kwo na kwokwo, ikyanya abandu bâli bikiirwi umuhango gwa Rurema, âli loziizi
ukubayereka kwe'shungi zaage zitâye hinduke, kyanatuma agabiika umuhango gwage
kwe'ndahiro.
18 Yugwo muhango, ne'yo ndahiro, bitâye hinduke. Bitanganaziga kwo Rurema
abibeeshe kwo. Kyo kitumiri tuli mu holeezibwa bweneene! Tunakoli tibitiiri imwage,
gira akizi tulanga. Tunakoli langaliiri imihango yage buzira kusisiitwa.
19 Ee! Yugwo mulangaaliro gwitu, guli mu tusikamya mu mitima yitu nge'nanga.
Keera gwanagwanwa mu Kisiika Kyeru Bweneene† mu nyumba ya Rurema, halya handu
áhasiisirwi no'mulondo mula.
20 Yesu yenyene keera akagwanwa ayingira ho, hi'gulu liitu, anakolaga mugingi
mukulu we'myaka ne'myakuula, ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.

7

Ubugingi bwa Merikisedeeki

1 Merikisedeeki, âli riiri mwami wa mu kaaya ke'Saleemu. Anâli riiri
mugingi wa Rurema úli hi'gulu lya byoshi. Lusiku luguma, ikyanya Hibu-
rahimu akatabaaluka mwi'zibo lyo akasinda mwa'baami, Merikisedeeki anagendi
músanganira, anamúgashaanira.
2 Haaho Hiburahimu anamúheerezagya ikihande kiguma ki'kumi ku byo akanyaga.
Uyo Merikisedeeki, umugeeza gwi'ziina lyage: Mwami wo'kukizi gira íbikwaniini. Na
bwo âli riiri mwami we'Saleemu, kwo kudeta kwo ali Mwami wo'mutuula.
3 Merikisedeeki atahiitagi yishe, kandi iri nyina, kandi iri ikondo lyo akalyoka mwo.
Isiku zaage, zitanahiiti indondeko kandi iri imbeka. Si ali ngo'Mwana wa Rurema, bwo
ayamiri ali mugingi we'myaka ne'myakuula.
4 Mumenyage bwija ngiisi kwo Merikisedeeki âli riiri mukulu bweneene! Kiri
na shokuluza witu wa Hiburahimu akamúheereza ikihande kiguma ki'kumi kye'yo
minyago.
5 No'kukulikirana ne'Maaja, abagingi ba mwi'kondo lya Laawi, bo bakwaniini ukukizi
kuumania ikihande kiguma ki'kumi mu Bahisiraheeri. Biri kwokwo, kundu yabo
Balaawi na yabo baabo Bahisiraheeri, booshi balyagagi ba mu lyeryo ikondo lya
Hiburahimu.

---

* **6:14 6.14** Ndondeko 22.17. † **6:19 6.19** *Kisiika Kyeru Bweneene* ho bulangashane bwa Rurema bwâli kizi yama. No'mukulu wa'bagingi naaho ye wâli hangwirwi ukukizi yingira mwo. Kwokwo, mu guno muziizi, yaho handu hali mu shushaanibwa na íbiri mwi'gulu, mwo Yesu akayingira úmuli Rurema.

6 Halikago Merikisedeeki yehe, atâli riiri wa mwi'kondo lya Laawi. Kundu kwokwo,
akatangiisa Hiburahimu ikihande kiguma ki'kumi. Na kandi, kundu Hiburahimu ye
wâli haabirwi gulya muhango na Rurema, si Merikisedeeki ye kamúgashaanira.
7 Tunayiji-yiji kwo'mukulu ye mu kizi gashaanira úli mwi'dako lyage.
8 Yabo bagingi ba mwi'kondo lya Laawi, kuguma na Merikisedeeki, booshi bakatangi-
isa ikihande kiguma ki'kumi. Si Abalaawi boohe, bâli yamiri-yamiri ba kufwa. Na
Merikisedeeki akadetwa kwo ayamiri ho.
9 Ikyanya Hiburahimu akaheereza Merikisedeeki ikihande kiguma ki'kumi, twangade-
taga kwo Laawi ye kakitanga.
10 Mukuba, ikyanya Merikisedeeki akagendi sanganira Hiburahimu, kundu Laawi atâli
zaazi butwa, haliko twangadeta kwo âli nga âli kola ho. Mukuba, âli riiri mu magala ga
Hiburahimu.

Yesu ali wa mu bugingi bwa Merikisedeeki

11 Ikyanya Abahisiraheeri bakahaabwa imaaja yaho keera, zâli yimangiiri ku bugingi
bwa'Balaawi. Haliko yubwo bugingi, ndaabyo bwâli kizi tungaania. Nga byangabiiri
ho, hatangabiiri igoorwa lyo'kuyimangika ugundi mugingi wa mu bugingi bwa
Merikisedeeki, uyo útakiri wa mu bugingi bwa Harooni.
12 Ne'kyanya ubugingi buli mu gomboolwa, bikwiriiri ne'maaja zaabwo, zigomboolwe.
13-14 Yibi tushuba mu deta, bidesiri hi'gulu lya Nahamwitu. Mukuba, naye, atalyagagi
wa mu mulala gwo'mugingi Harooni. Si âli riiri wa mu mulala gwa'Bayuda. Tunayiji-yiji
kwo ndaaye gundi mundu wa mu mulala gwa'Bayuda úwâli kizi kola nga mugingi ha
katanda ko'kutangira kwa'matuulo. Kiri ne'kyanya Musa akadeta hi'gulu lya'Bayuda,
ndaalyo igambo lyoshi lyo akadeta hi'gulu lya'bagingi.
15 Yibyo bibonekeriiri, bwo Nahamwitu keera ayija alyagagi gundi mugingi, anashushi-
ini na Merikisedeeki.
16 Nahamwitu atanali nga'Balaawi. Mukuba, boohe, bâli kizi biikwa ku bugingi
ukukulikirana no'lubaaja úludesiri hi'gulu li'kondo lyabo. Si yehe akabubiikwa kwo,
bwo ali no'bushobozi bwo'kulama imyaka ne'myakuula.
17 Mukuba, bidesirwi kwokuno:
«Ugayama uli mugingi imyaka ne'myakuula,
ukukulikirana no'bugingi bwa Merikisedeeki.*»
18 Yizo Maaja za keera, keera zikagomboolwa. Mukuba, zâli riiri mu bukaholwe.
Ndaanako kamaro ko zâli hiiti.
19 Ndaanakyo kindu kyo zâli kizi tungaania. Halikago buno, keera Rurema
akatuleetera ugundi mulangaaliro, úguhimiri gulya gwa keera. Gunali gwo tukola mu
múyegeera mwo.
20 Abagingi ba mu mulala gwa'Balaawi, ikyanya bâli kizi biikwa ku bugingi, ndaayo
indahiro yo bâli kizi biikwa kwo. Haliko Yesu, mu kubiikwa ku bugingi, yehe akabiikwa
kwe'ndahiro.
21 Mukuba, ikyanya akabiikwa ku bugingi, Rurema akabiika indahiro kwokuno:
«Nahano ashiikiza kwo ugayama
uli mugingi wage imyaka ne'myakuula.
Atanâye yishuhize.†»
22 Na bwo Yesu akabiikirwa indahiro, kyo kitumiri ikihango kyage, kyo kikuliiri íkya
keera, anali ye ngwati yakyo.
23 Yabo bagingi ba'Balaawi, bakalugaga. Mukuba, bâli kizi gomboolana hi'gulu
lyo'kufwa.
24 Haliko Yesu yehe, ayamiragi ho imyaka ne'myakuula! Atanâye gomboolwe mu
bugingi bwage.
25 Kyo kitumiri, ikyanya bali mu yegeera Rurema ku njira yage, ashobwiri ukubakiza
lwoshi-lwoshi. Mukuba, ayamiri ali mu bahuunira imwage.
26 Ku yukwo, Yesu ye mugingi mukulu, anashobwiri ukukizi tutabaala mu magoorwa
giitu. Ayamiragi ali mweru. Ndaanabyo byo ahubiri kwo, kandi iri byo ayulubiiri kwo.
Keera akanakuzibwa mwi'gulu, ho akoli handwirwi na'banabyaha booshi.
27 Abandi bagingi bakulu, boohe, bakwiriiri bakizi tangaga amatuulo ngiisi lusiku,
ubwa mbere hi'gulu lye'byaha byabo boonyene, na'kandi, hi'gulu lye'byaha bya'bandi.
Si Yesu atali ni'goorwa lyo'kukizi tanga amatuulo mwene yago. Mukuba, yehe,
akayitanga liguma naaho, lyo aba ituulo lyo'kushaagiza abandu ibyaha byabo.

---

* **7:17 7.17** Zaburi 110.4. † **7:21 7.21** Zaburi 110.4.

28 Abagingi bakulu, bâli kizi biikwa ku njira ye'maaja za Musa, banâli riiri mu
bukaholwe. Halikago ha nyuma, Rurema anabiika umwana wage yenyene, anamúbiika
na kwe'ndahiro. Ku yukwo, uyo Mwana wage ayamiri atungiini imyaka ne'myakuula!

8

Yesu ye mugingi we'kihango kihyahya

1 Byo tuloziizi ukudeta, byo byebi: Umugingi witu mukulu, akoli bwatiiri mwi'gulu,
uluhande lwe'lulyo lwa Rurema, kwo ali hi'gulu lya byoshi.
2 Na yaho, ho ali mu girira umukolwa gwage gwo'bugingi halya Handu Heeru
bweneene. Hanali hi'heema nirizina literesirwi na Nahano yenyene, si litakaterekwa
na'bandu.
3 Ngiisi mugingi mukulu ali mu biikwa hi'gulu lyo'kukizi tanga amatuulo ge'bitugwa
bibaage, na'gandi matuulo. Kyo kikatuma no'yo mugingi mukulu Yesu, naye âli kwiriiri
abe ne'byo agatanga.
4 Si Yesu, ákibe akiri hano mu kihugo, atangaki biiragi mugingi! Mukuba, hano mu
kihugo hakola abandi bagingi, banali mu tanga amatuulo, nga ngiisi kwe'maaja za Musa
ziloziizi.
5 Kundu kwokwo, imikolwa yo bagweti bagaagira, kiri kiiza naaho. Kinalyagagi na
kizunguza kya íbiri mwi'gulu. Kyo kikatuma ikyanya Musa âli kola agahangiisa lirya
iheema lye'mihumaanano, Rurema akamúkomereza kwokuno: «Usise bwija, halinde
ulingaanie byoshi, ukukulikirana na ngiisi kwo n'gagwanwa nakuyereka ku mugazi.*»
6 Yubwo bugingi bwo Yesu akahaabwa, bwo buhimiri bulya bugingi bwa keera. Kiri
ne'kihango kyo akola mu nywaniisa mwa'bandu na Rurema, nakyo kyo kihimiri kirya
kya keera. Mukuba, ikihango kihyahya, kiyimangiiri ku mihango miija ukuhima iya
keera.
7 Yikyo kihango kya mbere,† nga kitanganihiirwi, hátashubaga hagaloozibwa ikindi
kyo'kukigomboola.
8 Haliko, Rurema anabona kwa'bandu baage bakiri mu huba, kyanatuma agaadeta:
«Nie Nahano nadeta kwokuno:
Mu siku ízigayija, ngashubi nywana ikihango kihyahya
na'Bahisiraheeri, kiri na'Bayuda.
9 Kitaganaki ba nga kirya kyo n'gatangi nywana na bashokuluza baabo,
ku kyanya n'gabarongoora no'kuboko kwani mu kubalyosa i Miisiri.
Mukuba, yikyo kihango kya keera, bakakihongola,
kyanatuma ngabajanda. Nie Nahano nie wadeta.
10 Si ikihango kyo nganywana na'Bahisiraheeri mu siku ízigayija kyo kyeki:
Ngayandika imaaja zaani mu mitima yabo,
halinde banakizi zisalira kwo.
Ngaaba Rurema wabo, nabo banabe bandu baani.
11 Hatagaki ba mundu úgayigiriza umutuulani wage,
kandi iri mwene wabo, ti: "Umenyage Nahano."
Mukuba, booshi bagaaba bakoli nyiji,
ukulyokera ku batoohiri mwo, halinde ku bakulu.
12 Na'mabi go bâli kizi gira, ngagakoga.
Ne'byaha byabo, ndâye ki bikengeere!‡»
13 Rurema, mu kudeta hi'gulu lye'kihango kihyahya, kuli kudeta kwo akahindula kirya
kya mbere kibe kishaaja. Na ngiisi íkiri mu ba kikolaga kishaaja, kinabe kikuluukulu,
iri kikola kigaamala.

9

Ukuyikumba Rurema mwi'heema lyage

1 Kirya kihango kya mbere, kyâli riiri ni'heema lye'mihumaanano. Na mu kati kaalyo,
mwa'bandu ba Rurema bâli kizi múyikumbira, ukukulikirana ne'migeeza yalyo.
2 Yiryo iheema, lyâli kizi terekwa. Lyanâli riiri mwo'bululi úbwâli kizi buuzibwa
Ahandu Heeru. Na mu kati kaabwo, mwo mwâli kizi terekwa itara, kuguma na'kashasha
ko'kukizi biikwa kwe'mikate íyataluulwa imwa Rurema.

---

* **8:5 8.5** Yugwo mugazi, guli mugazi Sinaayi. Kulyoka 25.40. † **8:7 8.7** *yikyo kihango kya mbere* kyo Rurema akagira na'Bahisiraheeri ku kyanya bâli lyagaga kuguma na Musa mwi'dako lyo'mugazi Sinaayi. ‡ **8:12 8.8-12** Yeremiya 31.31-34.

3 Mu yiryo iheema, mwâli kizi yajuulwa umulondo mula gwa kabiri, gwanâli siisiri
Ikisiika Kyeru Bweneene.
4 Yumwo, mwâli kizi terekwa akatanda ko'kukizi yokera kwo'mubadu. Kâli kabugi-
irize kwe'nooro. Mwâli kizi terekwa na'Kajumba ke'Kihango. Nako, kâli kabugiirize
kwe'nooro imbande zaako zooshi. Na mu kati kaako, mwâli singwirwi inyungu íkatulwa
mu nooro, íyâli mbiike mwe'mana.* Mwâli riiri ne'rya ngoni ya Harooni íkashoga,
kuguma na galya mabuye gabiri ge'kihango.
5 Na ku kalya kajumba, kwâli kangariiri bamakerubi† babiri. Bâli riiri
mwo'bulangashane bwa Rurema. Ibyubi byabo, byâli kangariiri he'byaha byâli kizi
kogerwa. Si yaga magambo gooshi, buno tutaki hiitagi ikihe kyo twangagenderera
ukukizi kigatondobola.
6 Yibyo byoshi bya mwi'heema lye'mihumaanano, ikyanya byâli kizi ba keera
byatengekwa kwokwo, lya'bagingi bâli kizi yingira mu bululi, gira bakizi gira
mwo'mukolwa gwabo.
7 Haliko, mu kisiika mwohe, mwâli kizi yingiraga umugingi mukulu naaho. Kwanâli
kizi ba liguma naaho ku mwaka. Atanganayingira mwo, buzira kuba no'muko
gwo'kutanga ituulo lyo'kukogwa ibyaha byage yenyene, ne'bya'bandi, kundu bâli kizi
huba buzira kumenya.
8 Mu kati ka yibyo byoshi, Umutima Mweru gwâli kizi yerekana kwe'kyanya
yiryo iheema lye'mihumaanano liki ryagagi ho, abandu batangaki biiri no'bulyo
bwo'kuyingira Ahandu Heeru bweneene.
9 Yibyo, gwâli riiri mugani gwa íbikola ho buno. Bikanayerekana kwo'mwikumbi
atangalonga ukuyeruusibwa mu mutima gwage, mbu bwo ali mu tanga amatuulo
ge'bitugwa bibaage, kandi iri agandi-gandi matuulo.
10 Si yibyo byoshi, byâli kulikiriini naaho ne'byokulya, ne'kinywebwa, ne'njira ndebe
zo'kuyiyeruusa. Yâli riiri migeeza naaho ye'bya'magala. Byanâli kizi kola naaho, halinde
ukuhisagya ku kyanya Rurema akabigomboola na íbiri bihyahya.

Kirisito akatangwa hi'gulu liitu

11 Haliko buno, umugingi mukulu Kirisito keera akayijaga. Na ngiisi kwo agweti
agaakola, kuli ku bindu biija. Ee! Keera bikayija. Kiri na yaho handu heeru ho agweti
agabikolera, hahimiri bweneene lirya iheema lya keera. Hanali ho hatungiini. Mukuba,
hatakagirwa na'maboko ga'bandu. Hatanali mu bikabumbwa hano mu kihugo.
12 Ne'kyanya Yesu akayingiraga mu Kisiika Kyeru Bweneene,‡ atakayingira ho ku njira
yo'kutanga imiko ye'mbene, kandi iri ye'nyana. Si akahayingira ku njira yo'kutanga
umuko gwage yenyene! Na mu kuhayingira lyeryo liguma naaho, lyo akatuleetera
ubukize úbuli mu yama ho imyaka yoshi!
13 Ikyanya abandu bali mu ba ne'miziro, abagingi bali mu bayeruusa ku njira
yo'kubashangira imiko ye'mbene ne'ye'shuuli. Bali mu batumuulira na kwo'munyota
gwe'nyana.
14 Aaho! Ka itali yo haahe kwo'muko gwa Kirisito gwo gugakizi yeruusa imitima yitu
ku mikolezi íyatudwakaza, halinde lyo tukizi kolera Rurema úli mugumaana! Mukuba,
Kirisito akayitanga ku njira yo'Mutima Mweru, gira lyo aba ituulo lizira kashembo.
No'yo Mutima Mweru, ayamiri ho.
15 Abandu, ikyanya bâli tuuziri mu kihango kya mbere, bâli yamiri bashwekiirwi mu
byaha byabo. Halikago buno, Kirisito keera akabashwekuula mwo, ku njira yo'kufwa
kwage. Kwokwo, lyo akabanywaniisa kuguma na Rurema ku njira ye'kihango kihyahya.
Na bwo bahamagiirwi na Rurema, bâye longe imigashani ye'myaka ne'myakuula, nga
kwo akabalagaania!
16 Ibindu bi'ragi bitangahyanwa, bítazi yerekana ku kasiisa kwo'mundu úkalibiika
keera afwagaga.
17 Mukuba, iragi liri mu kola naaho, ku kyanya umundu úkalibiika keera afwa.
Ndaanabwo bulyo bwo lyangakola mwo, ku kyanya akiri ho.
18 Kyo kitumiri kiri ne'kihango kya mbere, kitakakola buzira kuyona umuko.
19 Mukuba, ikyanya Musa akaba keera amenyeesa Abahisiraheeri booshi ngiisi
bye'maaja zidesiri, anayabiira amatavi ge'hisopo ámashwekere kwi'pamba lidukula.
Analijabika mu muko gwe'nyana mufushe mwa'miiji, anagushangira ku kitaabo íkiri
mwe'maaja. Abuli gushangiraga na ku Bahisiraheeri booshi.

---

* **9:4 9.4** *mana* biri byokulya byo Rurema âli kizi heereza Abahisiraheeri mwi'shamba. † **9:5 9.5** *bamakerubi* bingisho-ngisho íbigweti ibyubi. Hezekyeri 10.10-14. ‡ **9:12 9.12** *Kisiika Kyeru Bweneene* bidesiri hi'gulu lya'handu ho Rurema yenyene atuuziri.

20 Haaho anadeta: «Yugu muko, gwo gwakwiza ikihango kya Rurema. Keera anakyula
kwo mukizi kisimbaha!§»
21 Yugwo muko, Musa anashubi gushangira na ku lirya iheema lye'mihumaanano
kwakundi, na ku birugu byoshi íbyâli kizi koleesibwa mwo.
22 Ukukulikirana na yizo Maaja, hoofi ibindu byoshi bikwiriiri bikizi yeruusibwa ku
njira yo'muko. Na buzira kuyonwa kwo'muko, ndaakwo kukogwa kwe'byaha.
23 Yibyo bindu byoshi, byâli riiri migani naaho ya íbiri mwi'gulu. Kundu kwokwo,
byâli kwiriiri ukukizi yeruusibwa ku njira yo'kutanga amatuulo. Aaho! Ka itali yo
haahe, kwe'bya mwi'gulu byonyene bikwiriiri bikizi yeruusibwa ku njira ya'matuulo
ágahimiri galya ga mbere!
24 Yaho Handu Heeru ho Kirisito akayingira, hatali ho haguma na lirya iheema
írikagirwa na'maboko ga'bandu. Mukuba, lirya iheema lyâli riiri kiiza naaho
kya'Handu Heeru nirizina. Na bwo Kirisito akayingiraga mwi'gulu mwonyene, buno
akola imbere lya Rurema hi'gulu liitu.
25 Umugingi mukulu, ali mu yingira mu Kisiika Kyeru Bweneene ngiisi mwaka, ali
ne'miko ítali ye'mwage. Haliko Kirisito yehe, atâli kizi yitanga ubugira kingi ngi'tuulo
lyo'kuyitwa.
26 Nga byangabiiragi kwokwo, nga Kirisito ali mu genderera ukukizi libuuka
ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa. Haliko buno, keera akayija mu kihugo ku kihe
kye'mberuuka, gira ayitange yenyene lyeryo liguma naaho, libe ituulo lyo'kushaaza
ibyaha.
27 Bishungisirwi kwo ngiisi mundu ali mu ba wa kufwa liguma naaho. Ha nyuma,
Rurema anamútwire ulubaaja.
28 Kyo kitumiri Kirisito naye akatangwa, gira ayitwe lyeryo liguma naaho hi'gulu
lyo'kushaaza ibyaha bya'bandu bingi. Aganaki shubi yija mu kihugo ubwa kabiri. Si
kutagaki ba hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha. Si leero kukolaga kugaaba hi'gulu lyo'kuyiji
kiza ngiisi ábagweti bagamúlindirira.

10

Kirisito ye ituulo írikwaniini

1 Imaaja za'Bayahudi, zâli riiri kizunguza naaho kye'biija íbyâli riiri bigayija ha
nyuma. Zitanâli riiri byo yibyo biija byonyene! Zâli desiri kwo gaagalya matuulo gakizi
tangwa ngiisi mwaka. Kwokwo, ikyanya abandu baloziizi ukuyegeera Rurema, zirya
maaja zitâye shobole ukubatungaania.
2 Yago matuulo, gáki shobole ukubayeruusa, nge'mitima yabo itashuba igakizi gwatwa
ne'bihamba hi'gulu lye'byaha. Na goonyene gatashuba gagakizi ki tangwa.
3 Si yukwo kukizi tangwa kwa'matuulo ngiisi mwaka, kuli mu bakengeeza naaho kwo
baki ryagagi ne'byaha.
4 Mukuba, bitangaziga kwe'miko ye'shuuli ne'ye'mbene yangashaaza ibyaha.
5-6 Kyo kikatuma ikyanya Kirisito akayijaga mu kihugo, akabwira Rurema:
«Byo uloziizi, kutali mbu ukizi tangirwa amatuulo
ge'bitugwa, kandi iri gandi-gandi matuulo.
Utakanasiima ukutangirwa amatuulo go'kusiriiza,
kandi iri go'kukogwa ibyaha.
Halikago, ukandingaaniza amagala.
7 Haaho, n'ganakubwira:
"E Rurema, keera nayijaga, gira nyiji gira ngiisi byo uloziizi.
Biri nga kwo biyandisirwi hi'gulu lyani mu Mandiko Meeru.*"»
8 Ubwa mbere, Kirisito akadeta: «Byo uloziizi, kutali mbu ukizi tangirwa amatuulo
ge'bitugwa bibaage, kandi iri agandi matuulo. Utanasiimaga amatuulo go'kusiriiza,
kandi iri go'kushaaza mwe'byaha.» Akadeta kwokwo, kundu Imaaja zidesiri kwo yago
matuulo gooshi gakizi tangwa.
9 Ha nyuma, anadeta na kwokuno: «Keera nayijaga, gira nyiji gira ngiisi byo uloziizi.»
Mu kudeta yago magambo, lyo Yesu akahongola amatuulo ga mu maaja za Musa.
Mukuba, âli loziizi ukugagomboola ku njira yo'kuyitanga yenyene.
10 Na bwo Yesu Kirisito akagira byo Rurema âli loziizi, mu kutanga amagala gaage
gayitwe, kyanatuma twehe tugayeruusibwa lyeryo liguma, buzira kushubi yeruusibwa-
yeruusibwa.

§ **9:20 9.20** Kulyoka 24.8. * **10:7 10.5-7** Zaburi 40.6-8.

11 Ngiisi mugingi, ayamiragi ayimaaziri mu mukolwa gwage gwo'bugingi ngiisi lusiku.
Atanali mu yoyerera mu kukizi tanga gaago-gaago matuulo, kundu gatâye shobole
ukushaaza ibyaha.
12 Halikago umugingi witu Kirisito, yehe akayitanga hi'gulu lye'byaha lyeryo liguma
naaho, libe ituulo lyo'kuyama ho imyaka ne'myakuula. Ha nyuma, abuli gendi bwatala
uluhande lwe'lulyo lwa Rurema.
13 Na yaho, akoli rindiriiri kwa'bagoma baage bagabiikwa mwi'dako lya'magulu gaage,
halinde akizi balaaviza kwo.
14 Kwokwo, Kirisito, ikyanya akayitangaga lirya liguma, lyo akayeruusa abandu,
halinde banaba bakoli tungiini imbere lya Rurema imyaka ne'myakuula!
15 Yago magambo, Umutima Mweru nagwo, gugweti gugatanga ubumasi hi'gulu lyago.
Ubwa mbere gukadeta:
16 «Nie Nahano nadeta:
Mu siku ízigayija, tuganywana ikihango, kinali kyo kyeki:
Ngayandika imaaja zaani mu mitima yabo,
halinde banakizi zisalira kwo.[†]»
17 Gudesiri na kwokuno:
«Ibyaha byabo, na'mabi gaabo,
ndâye ki bikengeere.[‡]»
18 Ne'ri abandu bangaba keera bakakogwa ibyaha byabo, iri batakiri ni'goorwa
lyo'kukizi tanga amatuulo hi'gulu lyabyo.

Tukizi yihangaana

19 E beene witu! Bwo Yesu keera akayonwa umuko gwage hi'gulu liitu, tukola no'bulyo
bwo'kuyami yingira Ahandu Heeru buzira kyoba.
20 Mukuba Yesu, mu kutanga amagala gaage, lyo akatuyiguliraga injira mbyahya, inali
ngumaana. Kwokwo, tuli mu yami yiyomeza Ahandu Heeru bweneene, halya áhâli
siisirwi na gulya mulondo.
21 Yesu ye kolaga mugingi witu mukulu, anayimangiiri inyumba ya Rurema.
22 Kwokwo, tuyegeere Rurema ku bushagaluke, mu kumúbiika kwo'bwemeere. Kundu
ibyaha byâli kizi tuteera ibihamba mu mitima yitu, haliko keera bikayeruusibwa. Kiri
na'magala giitu kwakundi, gakola mashuke na'miiji meeru.
23 Ku yukwo, bwo tukolaga no'mulangaaliro ku byo tuyemiiri imbere lya'bandu,
tukizi fiitirwa mu kugukania. Yugwo mulangaaliro, Rurema ye katuheereza gwo, anali
mwemeera.
24 Tuyigage na ngiisi kwo tugakizi vyulana mwo'rukundo, iri tunagira imikolezi miija.
25 Tutanajande ukukizi kuumana kuguma, nga kwa'bandu baguma bakoli komiiri.
Halikago, tukizi kanania imitima. Ne'ngingwe, bwo mubwini kwo'lusiku keera
lwayegerera, lwo Yesu agagaluka kwo.
26 Iri twangaba keera tukamenyeesibwa íbiri byo'kuli, tunashubi haasa-haasa mu
byaha, iri ndaakiryo ituulo íryangatushaagiza ibyaha.
27 Tunasigalage naaho mu kyoba, mu kulindirira kwo tugatwirwa ulubaaja imbere
lya Rurema, tunalashwe mu muliro úguli mu yigwima bweneene. Mwomwo, mwo
agasingoolera abagoma baage!
28 Ikyanya umundu ali mu haasa-haasa mu kuhubira Imaaja za Musa, anatangirwe
ubumasi na'bandu babiri kandi iri bashatu kwo azihubira, lyeryo anayami yitwa, buzira
kubonerwa ulukogo.
29 Aaho! Kutagi kwo bigaaba, iri umundu angaba ali mu kandagira Umwana
wa Rurema yenyene? Anabe agayiriziizi no'muko gwe'kihango, kundu keera
gukamúyeruusa. Anabe adusiri kiri no'Mutima Mweru gwo'bugashaane. Umundu
mwene uyo, ka itali yo haahe kwo agahanirizibwa bweneene!
30 Tuyiji kwo Rurema akadeta: «Niehe, nie mwene ukuyihoola, nganaki yihoola![§]»
Akadeta na kwokuno: «Nahano agaatwa imaaja za'bandu baage.[*]»
31 Umundu, iri angatibukaga mu maboko ga Rurema úli mugumaana, uyo agaaba
ahuumirwa lwoshi!
32 Mukengeere isiku za mbere, ngiisi kwo mukamolekerwa no'mulengeerwe.
Ne'kyanya mukateerwa na'malibu, mwanagaguguma mwo, iri munasikama.
33 Abandu bâli kizi mùlibuza, iri banamùyamiriza. Ne'kyanya abiinyu nabo
bakalibuzibwa, mutakabahemukira.

[†] **10:16 10.16** Yeremiya 31.33. [‡] **10:17 10.17** Yeremiya 31.34. [§] **10:30 10.30** Bukengeeze 32.35. [*] **10:30 10.30** Bukengeeze 32.36; Zaburi 135.14.

34 Ikyanya bâli kizi libuukira mu nyumba ze'mbohe, na niinyu mwâli kizi libuukira
kuguma. Kiri ne'kyanya mukanyagwa ibindu biinyu, mwâli kizi leka bigendage naaho,
iri munashambaala. Mukuba, mwâli yiji kwo mukoli bikiirwi íbigayama ho. Binali byo
biija ukuhima birya byo mukanyagwa.
35 Ku yukwo, bwo mukoli hiiti umulangaaliro, mutagukabulire! Ikyanya mugakizi
gukania, mwâye longe imbembo mbamu.
36 Mukwiriiri mukizi yihangaana, halinde lyo mushobola ukukizi gira byo Rurema
aloziizi. Munayakiire ngiisi byo akamùlagaania.
37 Mukuba, ha nyuma hiniini,
«Ulya wo'kuyijaga, agayija ngana, ataganatinda.
38 Ne'ri umundu angaba akwaniini imbere lyani,
agaramba ku njira yo'kumúbiika kwo'bwemeere.
Haliko, iri angagaluka kifudeete, atangaki nzimiisa![†]»
39 Kundu kwokwo twehe, tutalyagagi mu bandu bo'kugaluka kifudeete, tunashereez-
ibwe. Si tuli bandu bo'kubiika Rurema kwo'bwemeere, tunakizibwe.

11

Ábâli kizi biika Rurema kwo'bwemeere

1 Umundu, iri angabiika Rurema kwo'bwemeere, ali mu ba na'kasiisa ku byo
alangaliiri, kundu atazi bibona.
2 Bwobwo bwemeere, bwo bashokuluza biitu ba keera bâli kizi hugizibwa kwo.
3 Ku njira yo'bwemeere, kwo tuyijagi kwe'bindu byoshi bikabumbwa mu kukyula kwa
Rurema. Ee! Byoshi íbiri mu boneka, akabibumba mu bitâli bonesiri.
4 Habeeri, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma ikyanya akamútangira
ituulo, lyo likaba liija ukuhima lirya lye'mwa Kahini. Na hi'gulu lyo'bwemeere bwage,
kyanatumaga Rurema agayemeera ituulo lyage, anamúhuuza kwo akoli kwaniini
imbere lyage. Bwobwo bwemeere bwage, bwo bunatumiri Habeeri akiri mu deta, kundu
akoli fwiri.
5 Na bwo Hinoki naye âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma atagaafwa.
Rurema anamútwala akiri mugumaana. Na kundu abandu bakakizi múshakula,
batanamúbona. Mukuba, Rurema yenyene âli mali mútwala. Binadesirwi hi'gulu lyage
kwe'kyanya atâli zaazi twalwa, âli koli simisiizi Rurema.
6 Ndaaye mundu úwangasimiisa Rurema, átazi múbiikaga kwo'bwemeere. Umundu,
iri angalooza ukuyegeera Rurema, akwiriiri ayemeere kwo ali ho, na kwo ali mu hemba
ngiisi ábali mu múlooza.
7 Nuhu naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma agamúsimbaha mu
kuyubaka ulya nangungubanga wa'mashuba, halinde anakiza abandu be'mbaga yage.
Mukuba, Rurema âli mali gwanwa amúkengula hi'gulu lyo'mwijulire, ku kyanya atâli
zaazi gubona. Na ku bwobwo bwemeere bwage, kwo akahaniisa abandi booshi.
Kwokwo, kwo Nuhu akaharuurirwa kwo ye kwaniini imbere lya Rurema.
8 Hiburahimu naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma agamúsimbaha,
mu kugenda ho atâli yiji. Mukuba, Rurema âli mali múhamagala, anamúbwira kwo
agende mu kihugo kye'mahanga, anamúlagaania kwo agamúheereza kyo, kibaagage
kye'mwage.
9 Ku bwobwo bwemeere, Hiburahimu anagendi shumbika mu kihugo kya beene, akola
kinyamahanga. Kinali kihugo kyo Rurema âli mali gwanwa amúlagaania! Hiburahimu
âli yamiri atuuziri yo mu maheema, nga kwo Hisake na Yakobo nabo bakagira. Mukuba,
bâli mali longa gwogwo muhango kwo nabo bagalonga ku byo Hiburahimu âli bikiirwi.
10 Hiburahimu âli riiri no'mulangaaliro kwo âye ki tuule mu kaaya ko Rurema yenyene
akategeka, keera anayubaka, ko kanali ku ndaliro ngomu.
11 Saara[*] naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere. Kwokwo, kundu âli riiri mushaaja
bweneene, halikago analonga ukubuta umwana. Mukuba, akabona kwo Rurema ali
mwemeera, na kwo aganamúgirira ngiisi byo akamúlagaania.
12 Kwokwo, kwo'yo mundu muguma Hiburahimu, akayiji ba shokuluza wa'bandu
bingi, kundu âli kola nga úfwiri. Yabo bandu banayija ba kanyegete nge'ndonde íziri
kwi'gulu. Banaba kandaharuurwa, nga mushenyu gwa kwi'buga.

[†] **10:38 10.37-38** Habakuki 2.3-4. [*] **11:11 11.11** Guno muziizi gwi'kumi na muguma, hali bandu baguma ábali mu sobanukirwa kwo'bwemeere bwa Hiburahimu bwo buli mu detwa.

13 Yabo bandu booshi bâli kizi fwa bali no'bwemeere. Kundu kwokwo, batakalonga
byo akabalagaania. Si bâli kizi bilangiiriza ku hala, iri banabishambaalira. Banakizi
yemeera kwo bali binyamahanga mu kihugo, na kwo bashumbisiri mwo naaho.
14 Ikyanya abandu bali mu detaga amagambo mwene yago, bibonekeriiri kwo bagweti
bagalooza ikihugo kyabo kya boonyene.
15 Nga bâli ki kumbwiri ikihugo kyo bakabunga mwo, bangabunguusiri.
16 Haliko, bâli kola mu yikumbula akaaya ka mwi'gulu. Ko kanahimiri akaaya ko
bakabunga mwo. Kyo kitumiri Rurema atali mu fwa ishoni zo'kudetwa kwo ali Rurema
wabo. Keera akanabalingaaniza akaaya.
17-18 Ha nyuma, uyo Hiburahimu, Rurema anamúgeza, mu kumúbwira kwo
amútangire umwana wage Hisake, libe ituulo lyo'kuyitwa. Na bwo Hiburahimu âli
biisiragi Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma agamútanga, kundu uyo mwana âli riiri
kininga, na kundu Rurema âli mali gwanwa amúlagaania: «Mwi'kondo lya Hisake,
mwo mugalyoka abandu be'kibusi kyawe.[†]»
19 Uyo Hiburahimu, akayitoneesa kwo Rurema ashobwiri ukumúzuulira Hisake mu
bafwiri. Kunali nga kwo bikaba. Mukuba, ikyanya akashubi yakiira uyo mwana wage,
akaba nga úwagalulwa mu bafwiri.
20 Hisake naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma agagashaanira Yakobo
na Hesahu ku byâye ki yije.
21 Yakobo naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma ikyanya âli kola bu fwa,
agagashaanira bagala Yusefu, iri anayikumba Rurema, asikamiiri ku ngoni yage.
22 Ha nyuma, Yusefu naye, anafwa. Na bwo naye âli biisiragi Rurema kwo'bwemeere,
kyanatuma agagwanwa adeta hi'gulu lyo'kubunguuka kwa'Bahisiraheeri mu kihugo
kye'Miisiri. Anasiga abalagiiriza ngiisi kwo bagatwala imigongolo yage.
23 Ababusi ba Musa, nabo bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma ikyanya
akabutwa, bagaamala myezi ishatu bagweti bagamúbisha. Mukuba, bakabona kwo ali
mwana mwija. Na kundu mwami âli mali gwanwa akyula kwa'baana ba'Bahisiraheeri
bayitwe, batâli múyobohiri.
24 Musa naye, âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma ikyanya akaba akola
mushosi, agalahira kwo atakizi ki buuzibwa mwana wo'muluzi-nyere wa Faraho.
25 Anatoola ukulibuukira kuguma na'bandu ba Rurema, ho angayisimiisa mu byaha
ku kyanya kiniini.
26 Âli langaliiri kwo Rurema agamúhemba. Kyo kikatumaga agaabona kwo kugayiriz-
ibwa hi'gulu lya Kirisito, kwo kuli na'kamaro bweneene ukuhima ubugale bwoshi bwa
mu kihugo kye'Miisiri.
27 Na bwo'yo Musa âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma agalyoka i Miisiri
buzira kuyoboha uburaakari bwo mwami wayo. Anakizi yihangaana, bwo âli riiri nga
akoli bwini Rurema, kundu Rurema atali mu boneka.
28 Bwobwo bwemeere bwage, bwo bukanatuma agagiriisa ulusiku lukulu lwe'Pasaka
mu Bahisiraheeri. Anababwira kwo bashangire imiko ye'bibuzi ku bihamambiro
bye'nyumba zaabo. Kwokwo, ikyanya ulya muganda nakiminika agalengaga, atayiji
kengeera ayita ifula zaabo.
29 Yabo Bahisiraheeri, nabo bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma baga-
jabuka Inyaaja Ndukula nga ábagweti bagalenga áhakamiri. Haliko Abamiisiri boohe,
iri bakagira mbu nabo bagijabukage, yanayami babindikira.
30 Bwobwo bwemeere bwa'Bahisiraheeri, bwanatumaga bagaamala isiku zirinda bag-
weti bagazunguluka uluzitiro lwa'kaaya ke'Yeriko, halinde lwanayihongoleka haashi,
buu!
31 Umushule Rahabu, naye âli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma agayegereza
balya bagahirizi. Kwokwo, kundu abandu ba mu kaaya kaage bakayitwa mukuba batâli
simbahiri Rurema, halikago yehe, atanaki yitirwa kuguma nabo.
32 Bikagi byo nangaki deta? Si ndaakikyo kihe kyo nangaki deta mwe'myazi ya
Gidyoni, ne'ya Baraka, ne'ya Samusooni, ne'ya Yefuta, ne'ya Dahudi, ne'ya Samweri,
kiri na'bandi baleevi.
33 Yabo booshi bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma baguma baabo
bagasinda ubugoma bwa'gandi maami. Abandi, banakizi twa imaaja ku njira íkwaniini.
Abandi banayakiira byo Rurema âli mali gwanwa abalagaania. Abandi banafumba
utunwa twe'ndare.

[†] **11:17-18 11.17-18** Ndondeko 21.12.

34 Abandi, banazimya umuliro, kundu gwâli gweti gugayigwima bweneene! Abandi,
banahushwa ne'ngooti. Na kundu bâli riiri mu bukaholwe, haliko banalongaga imisi,
banaba ndwani mwi'zibo, banahaviiriza abasirikaani be'mahanga.
35 Abakazi baguma, banazuulirwa abafwiri baabo, bakola bagumaana.
Abandi baabo, ikyanya bakagomoolwa bweneene, banalahira ukushwekuulwa. Ba-
naguguma naaho halinde ukufwa, gira lyo bakalonge ukuzuukira mu biri biija ukuhima
íbiri ho.
36 Abandi baabo, banakubulwa ingoni iri banafukwa akahoogo. Abandi, banash-
wekwa ne'minyororo, banalashwa mu nyumba ze'mbohe.
37 Abandi, banayitwa mu kulashwa amabuye. Abandi, banatolwa mwe'bitolo bibiri-
bibiri ne'misumeeni. Abandi, banayitwa ku ngooti. Baguma baabo bâli tuuziri mu
bukeni, banakizi genda bayambiiti imbu ze'bibuzi ne'ze'mbene. Bâli kizi libuzibwa, iri
banagayirizibwa.
38 Bâli kizi genda bagayangaara mwi'shamba, na mu migazi. Banayifunde mu myobo,
na mu bikombo. Kino kihugo kibi, kitâli kwaniini kwo bakituule mwo.
39 Yabo bandu booshi, bwo bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kyanatuma bagahu-
uzibwa. Kundu kwokwo, birya byo Rurema âli mali gwanwa alagaania, ndaaye kiri
no'muguma wabo úkabilonga.
40 Mukuba, Rurema akashungika kwo twe tugalonga ibiija ukubahima.
Akanashungika kwo'kutungaana kwabo, kugaaba naaho kuguma na kwe'mwitu.

12

Ukuyerekezibwa kwa'baana ba Rurema

1 Yutwo tumasi twoshi, bwo tukoli tuzungulusiri nga kibungu, tukizi yihangaana ku
byo tushungikiirwi! Tutuulage nga ábali mu tibita mu ndangwe. Tunayishaaze mwo
ngiisi íbyangatuhangirira, na ngiisi byaha íbiri mu tuyizingira kwo.
2 Tukizi lola ku Yesu. Mukuba, ubwemeere bwitu, buli mu múyegamira kwo,
ukulyokera indondeko, halinde ukuyusa. Yenyene akagooyera, mu kuyitirwa ku
kibambo. Na kundu akakilongeraga kwe'shoni, atanazitwaza. Mukuba, âli bikiirwi
ubushambaale. Na buno, akoli bwatiiri uluhande lwe'lulyo lwe'kitumbi kya Rurema.
3 Abagoma ba Yesu, bâli kizi gira mbu bamúhangirire. Kundu kwokwo, mukizi
kengeera ngiisi kwo akabagooyera. Kwokwo, niinyu mutayiji yoloha, mbu muhebuure.
4 Mukuba, kundu muli mu hangana na'banabyaha, si umuko gwinyu gutazi yonwa.
5 Ka keera mwayibagira ngiisi kwo Rurema ali mu mùhanuula nga baana baage? Si
akadeta kwokuno:
«E mugala wani! Ikyanya Nahano akuleeza mu kihano,
utakizi kigayiriza.
Ne'kyanya agakukanukira, utavunike umutima.
6 Mukuba, ngiisi ye Nahano akuuziri,
anabe ayemiiri kwo ali mugala wage,
ye na yoyo ye ali mu hana.*»
7 Ku yukwo, ikyanya mugakizi longaga amalibu, mukizi gagooyera mwo. Mukuba,
kwokwo lyo Rurema ali mu mùgira mube baana baage. Ngiisi yishe wo'mwana, ali mu
hana umwana wage.
8 Aaho! Iri Rurema angaleka ukumùhana nga kwo ali mu hana abandi booshi, iri
mutakiri baana baage nirizina. Munabe mukola baana be'mbuga.
9 Badaata, ikyanya bâli kizi tuhana, twâli basimbahiri. Aahago! Ka itali yo haahe kwo
tukwiriiri tukizi simbaha na Daata we'mitima yitu, gira lyo tuba bagumaana!
10 Badaata, ikyanya bâli kizi tuhana, kwâli kizi ba naaho nga ngiisi kwo bâli
bwini. Haliko Daata Rurema yehe, ikyanya ali mu tuhana, kuli mu ba ku njira yo
twangagenduukirwa mwo. Kwokwo, lyo tuba beeru, nga kwo naye ali mweru.
11 Ikyanya abandu bali mu longa ibihano, batali mu siima. Si bali mu jengeerwa naaho.
Kundu kwokwo, ha nyuma bali mu yiji biyimbula mwo'mutuula, banayigirizibwe
ukugira íbikwaniini imbere lya Rurema.
12 Ku yukwo, kundu mukoli yolohiri, musikamagye amaboko giinyu, kiri na'madwi
giinyu!
13 Na bwo mukola mu shunuka, «mukizi lenga mu njira ízishongiini,†» gira lyo
mukalonga ukukizibwa. Mutayiji kengeera mwalunguluka.

Mutakolwe kwo mwalahira Rurema

* **12:6 12.5-6** Migani 3.11-12. † **12:13 12.13** Migani 4.26.

14 Mukizi fiitirwa, mu kulooza umutuula na'bandu booshi. Munakizi ba bandu beeru!
Mukuba, umundu, iri angaba atayerusiibwi, atangabona Nahano.
15 Mukizi ba masu! Hatagirage muguma winyu úgateera ubugashaane bwa Rurema!
Mutanaleke umundu abe ngi'sina lilulu mu kati kiinyu. Mukuba, mwene uyo, angaleeta
akalugi mu bandu bingi, anabayulubaze.
16 Hatanagirage úgakizi sambana. Hatanagire úgaaba agayiriziizi Rurema. Si
Hesahu akagayiriza Rurema, mu kuguliisa ubugashaane bwage bwe'fula ku byokulya
bye'liguma naaho.
17 Munayiji kwo ha nyuma âli loziizi ukushubi buyakiira. Kundu kwokwo, yishe
anamúlahirira. Na kundu akayigonga yishe ku migenge, haliko atakalonga ukuhindula
ngiisi kwe'migashani yâli mali gwanwa yadetwa.
18 Mwehe, umugazi gwo mukayegeera mutangaguhumiri kwo ngo'mugazi Sinaayi.
Mukuba, ikyanya Abahisiraheeri bakaguyegeeraga, gwâli kizi yigwima kwo'muliro.
Gwanâli koli yidisiri kwe'kihulu kya namudidi. Gwanaba na kwe'kihuhuuta.
19-20 Ku yugwo mugazi, kwanadihirizibwa ikibuga. Kwanayuvwikana no'mulaga,
úgudesiri kwokuno: «Ngiisi íkigaafina ku yugu mugazi, munayame mugakiyita mu
kukilasha amabuye, kundu kyangaba kiri kitugwa kiinyu![‡]» Yabo Bahisiraheeri, ikyanya
bakabwirwa kwokwo, banahuumirwa, banayinginga Musa kwo yiryo izu litaki shubi
badesa.
21 Yibyo byoshi, bikabaleezagya mwe'kinyukura, halinde kiri na Musa yenyene
anadeta: «Ngweti ngajuguma ne'kyoba.[§]»
22 Haliko, mwehe keera mukahikaga ku Mugazi gwe'Sayuni, i Yerusaleemu ya
mwi'gulu. Kanali ko kaaya ka Rurema úli mugumaana. Munakola imbere lye'binoono
ne'binoono bya'baganda ábakumaniri mu kati ko'mushambaalo.
23 Keera mukagwana ya'bandu bi'shengero, zo fula za Rurema. Na'maziina gaabo
gakoli yandisirwi yumwo mwi'gulu. Mwo mukanagwana na Rurema yenyene. Ye mu
twa imaaja za'bandu booshi. Mwo mukanagwana ne'mitima ya'bandu ábakoli kwaniini
imbere lyage, banakoli tungiini.
24 Mwo mukagwana na Yesu yenyene. Ye kanywaniisa abandu kuguma na Rurema
ku njira ye'kihango kihyahya. Mwo mukagwana no'muko úguli mu deta hi'gulu
lya'magambo miija, ukuhima ugwe'mwa Habeeri.
25 Ku yukwo, bwo Rurema aki gweti agadeta, mutakolwe mbu mumúlahire! Mukuba,
akabiika ikikando mu Bahisiraheeri hano mu kihugo. Ne'kyanya bakakigayiriza, ndaaye
úkafuuka. Aaho! Ka itali yo haahe, kwo na nyiitu tutagafuuka, iri twangayihindulira
Rurema, anagweti agatukengula ukulyoka mwi'gulu mwonyene!
26 Yaho keera, izu lya Rurema likashagaania ikihugo! Halikago buno, keera
akagwanwa abiika umuhigo kwokuno: «Ngaki shubi shagania ikihugo lindi liguma.
Kitanali kyonyene naaho. Si leero ngashagania kiri ni'gulu![*]»
27 Yiryo igambo «lindi liguma» liyerekiini kwo íbikabumbwa byoshi bigaki sha-
ganibwa, binashaazibwe, halinde íbitangashaganibwa bibaagage byo bigasigala.
28 Kwokwo, bwo tugayakiiraga ubwami úbutagashaganibwa, tukwiriiri tukizi yivuga
Rurema. Ee! Tukizi múyikumba ku njira íkwaniini mu kati ko'lushaagwa lwoshi, na
mu kati ke'kyoba.
29 Mukuba «Rurema witu, guli muliro gwo'kujigiivya![†]»

13

Amahano go'kuyusa

1 Mugenderere ukukizi kundana nga baguma!
2 Munakizi kengeera ukuyegereza abageezi. Mukuba, mu kubayegereza, baguma
keera bakayegereza abaganda buzira kumenya.
3 Na ábashwesirwi mu nyumba ze'mbohe, nabo mukizi bakengeera. Munabe nga
mushwesirwi kuguma. Na ábali mu libuzibwa kwakundi, mukizi ba nga muli mu
libuukira kuguma.
4 Umundu, iri angaba ahisiizi umukazi, abandu booshi bakwaniini bamúheereze
ulushaagwa. Na ngiisi mukazi keera úwahisibwa, kwo na kwokwo! Na boonyene,
bakizi yitaluula imwa Nahano. Hatanagirage úgakizi sambana, kandi iri kuyeruzania.
Mukuba, mwene yabo, Rurema agaki bahaniiriza.

---

‡ **12:19-20 12.19-20** Kulyoka 19.12-13. § **12:21 12.21** Bukengeeze 9.19. * **12:26 12.26** Hagayi 2.6. † **12:29 12.29** Bukengeeze 4.24.

5 Mutanakizi kundaga ifwaranga! Si mukizi tuugiza imitima yinyu ku byo mugweti.
Mukuba, Rurema akadeta kwokuno:
«Ndâye kusige, ndanâye kuhemukire.*»
6 Kyo kitumiri tuli mu deta buzira kyoba:
«Nahano ye mutabaazi wani! Ku yukwo, ndagayoboha.
Kuti kwo'mundu angaki ngira?†»
7 Mukizi kengeeraga abimangizi biinyu. Mukuba, bâli kizi mùyigiriza Igambo lya
Rurema. Mukizi kengeera ngiisi byo bâli kizi gira, na ngiisi kwo bikabagenduukira.
Ngiisi kwo bâli biisiri Rurema kwo'bwemeere, kube kwo na niinyu mugakizi múbiika
ku bwo.
8 Yesu Kirisito ye yolya ukulyokera bigingo, na zeene, halinde imyaka ne'myakuula!
9 Ikyanya mugayijirwa na'gandi-gandi migirizo, mutayemeerage kwo gamùhabure.
Mutanakizi kangwa ne'maaja zo'kulahira ibyokulya birebe. Ikyanya abandu bali mu
kulikiriza imaaja mwene yizo, ndaako kamaro ko bali mu zilonga mwo. Si twehe, tukizi
sikamya imitima yitu ku lukogo lwa Rurema.
10 Ituulo liitu keera likayitwa ku katanda. Si abagingi ábali mu kola mwi'heema
lye'mihumaanano lya Rurema batahangwirwi ukulilya kwo.
11 Umukulu wa'bagingi, ali mu twala imiko ye'bitugwa Ahandu Heeru Bweneene,
hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha bya'bandu. Haliko imitumba, bali mu gitwala inyuma
lya'kaaya, gira bagendi gisiriigiza yo.
12 Kyo kitumiri Yesu naye akagendi yitirwa inyuma lya'kaaya,‡ halinde analonge
ukuyeruusa abandu baage ku njira yo'kuyonwa umuko gwage.
13 Ku yukwo na nyiitu, tugwanage Yesu inyuma lya'kaaya. Nga ngiisi kwo akalonga
ishoni, na nyiitu tugendi zilonga.
14 Mukuba, hano mu kihugo, tutahiiti akaaya ko tugayama mwo. Si tulangaliiri kwo
twâye ki tuule mu kaaya ákâye yije.
15 Kwokwo, tukizi yamaga tuli mu yivuga Rurema mu kati ka Yesu. Ee! Libe li'tuulo
lyo tugakizi mútangira. Mukuba, ngiisi ábayemiiri iziina lya Yesu, yubwo bwivuge, byo
bitumbwe byo'tunwa twabo.
16 Mutanakizi yibagira ukugirirana amiija. Si mugenderere ukukizi tabaalana. Mu
kugira kwokwo, lyo mugaaba mwatanga amatuulo go'kusimiisa Rurema.
17 Mukizi simbaha abimangizi biinyu, iri munayibiika mwi'dako lyabo! Mukuba, bo
bali mu yama balaaziri imitima yinyu. Na ngiisi byo bali mu giraga, Rurema agaki
babuuza byo. Ku yukwo, mukizi basimbaha, gira lyo balonga ukukizi shagaluka mu
mukolwa gwabo. Gutayiji kengeera gwabazidohera. Mukuba, iri gwangabazidohera,
mutangaki gugenduukirwa mwo.
18 Na nyiitu, mukizi tuhuunira imwa Rurema. Mukuba, tuli na'kasiisa kwo tuli mu
yiyeka ku ngiisi mabi. Tunali mu looza ukukizi gira íbikwaniini mu kati ka byoshi.
19 Namùyinginga kwo muhuunage Rurema ashubi ngalulira iyo munda imwinyu
duba.
20 Nahamwitu Yesu, ye mungere mukulu we'bibuzi. Keera akanayonwa umuko gwage
mu kukwiza ikihango kye'myaka ne'myakuula. Na buno, Rurema keera akamúzuula
mu bafwiri, halinde twanalonga umutuula.
21 Kwokwo na niinyu, Rurema akizi mùtungaania mu miija gooshi, halinde lyo
mulonga ukukizi kola ngiisi byo aloziizi. Yehe yenyene, abe ye gakizi tukola mwo,
halinde tukizi gira íbimùsimisiizi mu kati ka Yesu Kirisito. Yesu akizi yama ali mu
huuzibwa imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Amagambo go'kusezerana

22 E beene witu! Yaga maruba, go n'gamùyandikira hano, biri ku bwofi naaho. Na
bwo keera namùhanuulaga, namùyinginga kwo mugayakiire ku bwigenderezi.
23 Ndoziizi mumenye kwo mwene witu wa Timoteyo keera ashwekuulwa. Ne'ri
angayija hano duba, tugayijanwa ku kyanya ngayiji mùbona.
24 Mundamukize ibirongoozi biinyu byoshi, kuguma na'bandi bandu booshi ba
Rurema. Na'biitu ba mu kihugo kye'Hitaliya, nabo bamùlamusa.
25 Mukizi yama muli mu gashaanirwa mweshi!

---

* **13:5 13.5** Bukengeeze 31.6. † **13:6 13.6** Zaburi 118.6-7. ‡ **13:12 13.12** *kaaya* Yerusaleemu.

Amaruba ga Yakobo Indangiriro

Yago maruba, Yakobo akagayandikira Abayahudi ábâli shabukiiri mu mahanga. Âli riiri mwene wabo Yesu, anâli riiri kirongoozi kihamu mwi'shengero lye'Yerusaleemu. Yaga maruba gatuyeresiri kwe'ri twangaba tuli no'bwemeere, tukwaniini ukubuyerekana mu kukizi gira imikolezi miija. Buzira kwokwo, ubwemeere bwitu iri bunali bwa busha.

Mu yaga maruba, Yakobo ayandikiiri abandu ba kwingi-kwingi: abandu ábali mu gaya ukugezibwa, na'bagale ábali mu yikangaata, na ábali mu yikundirira, na ábali mu koleesa utunwa buligo, na'balyalya, na ábali mu hambanwa, na ábali mu twirana imaaja.

Mu yaga maruba, Yakobo ali mu kizi galukira-galukira mu magambo. Ku mugani, ali mu kizi yerekana ngiisi kwa'bagale bali mu tebwa no'bugale bwabo. Gaago magambo gali mu tee detwa mu 1.9-11, ganali mu shubi detwa mu 2.1-13 na 5.1-6. Kwo na kwokwo na ku gandi kwakundi.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu Yakobo 2.20-22: «E muhwija, ka uki loziizi ukuyerekwa kwo'bwemeere buzira mikolezi miija butahiiti kamaro? Si shokuluza witu Hiburahimu, ikyanya akagira imikolezi miija, lyo Rurema akamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage. Mukuba, akatanga umwana wage Hisake abe ituulo lyo'kuyitwa ku katanda. Ka utabwini kwo'bwemeere bwa Hiburahimu bwâli kizi kolekera kuguma ne'mikolezi yage. Ee! Ubwemeere bwage, bwanatungaana hi'gulu lyayo.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1)
b) Ukugezibwa no'kutebwa (1.2-18)
c) Ngiisi byo tuli mu yuvwa, tukwaniini no'kubigira (1.19-27)
d) Tutakizi yikundirira (2.1-13)
e) Ubwemeere bukwaniini bukizi kana mu mikolezi yitu (2.14-26)
f) Tukwaniini tukizi hangirira utunwa twitu (3.1-12)
g) Tukizi ba bitegeereza, tutanakizi kulikira ibye'kihugo (3.13–4.17)
h) Yakobo akengula abagale ábali mu libuzania (5.1-6)
i) Ikyanya tuli mu libuuka, tukizi yihangaana (5.7-11)
j) Tutakizi biika ikikando (5.12)
k) Ikyanya tuli mu huuna Rurema, tukizi múbiika kwo'bwemeere (5.13-18)
l) Ikyanya abandi bali mu hababuka mu bwemeere, tukizi bagalula (5.19-20)

Indangiriro

1 Niehe Yakobo, ndi mukozi wa Rurema na wa Nahamwitu Yesu Kirisito. Namùlamusa, mwe milala ikumi ni'biri, kwo mushabukiiri mu mahanga.

Tukizi yihangaana mu magezo

2 E beene witu! Ikyanya mugakizi longa amagezo ga kwingi-kwingi, mukizi gabona kwo gali ga kushambaala mwo!
3 Ee! Muyiji kwe'kyanya ubwemeere bwinyu bugweti bugagezibwa, lyo muli mu longa ukuyihangaana.
4 Kwokwo, mukizi yihangaana, halinde ku mbeka, lyo mulonga ukutungaana mu kati ka byoshi. Munabe mukoli kwaniini, buzira kubulirwa ne'kindu kyoshi.
5 Muguma winyu, iri angabulirwa no'bwitegeereze, akwiriiri abuhuunage imwa Rurema. Na Rurema, agamúheereza bwo. Mukuba, ikyanya Rurema ali mu buhaana, kuli mu ba ku mutima úgushenguusiri, na buzira kukanukirana.
6 Halikago, ikyanya agabuhuuna imwa Rurema, akwaniini amúbiike kwo'bwemeere, na buzira kugangaanwa. Mukuba, iri umundu angaba ali ne'migangaanwe, ali mu ba nge'midunda ígweti ígayehuulwa-yehuulwa, mu kufukwa iyo munda ne'yo munda!
7 Umundu mwene uyo, atasalire kwo agalonga ikindu imwa Nahano.
8 Bwo ali ne'mitima ibiri, ndaanaho ho ayimangiiri.

Amahano imwa'bakeni ne'mwa bagale

9 Umundu, iri angaba ali mukeni, atahubagale, bwo akoli kuziibwi mu kati ka Rurema.

10 Haliko ngiisi mugale, ukuyiyuvwa kwage, kube bwo abiisirwi haashi. Mukuba,
agaki lenga naaho, nga twaso twa mu kishuka.
11 Ikyanya izuuba liri mu ba keera lyatwa, ikyuka kyalyo kiri mu bogamya imbuto.
Utwaso tunaholoke, tunabe tutaki buyahiri. Kwokwo, no'mugale naye, ikyanya ali mu
ba akiri mu hiduukira mu mikolwa yage, mwomwo mwo ali mu fwira.

Rurema atali mu yingiza abandu mu magezo

12 Umundu ahiriirwi, ikyanya ali mu yihangaana mu magezo! Mukuba, ikyanya
agaaba keera agahima, Rurema agamúhemba ubulamu, lube lushembe lwage. Ngiisi
ábamúkuuziri, kwokwo kwo âli mali gwanwa abalagaania.
13 Ikyanya umundu agagezibwa, atadete kwo Rurema ye wamúgeza. Mukuba,
Rurema atangagezibwa na'mabi. Ndaanaye mundu ye angageza.
14 Si ikyanya umundu ali mu gezibwa, ali mu kululwa na'mifwije mabi ga yenyene.
Ne'kyanya gali mu ba keera gamúhemuraga,
15 gali mu ba nga keera gaheeka inda mu kati kaage, ganayiji múbuta mwe'byaha.
Ne'kyanya ibyaha biri mu ba keera byamúkulaga mwo, binamúyite.
16 E beene witu bakundwa! Mutakizi tebeka.
17 Ngiisi kindu kiija kyo tuli mu longa, kinabe kitungiini, kyohe kiri mu lyoka mwi'gulu
imwa Rurema. Yehe, ali Yishe we'mirengeerwe, atanali mu hinda-hinda nga bimbehwa.
18 Ukukulikirana na kwo akashungika, akatugiraga tube baana baage ku njira
yi'Gambo lyage lyo'kuli. Kwokwo, lyo tuba ba mbere mu byoshi byo akabumba.

Tukizi yuvwa Igambo lya Rurema, no'kulisimbaha

19 E beene witu bakundwa! Munyuvwirizagye bwija! Hatagire úgakizi deta ku
mulindi! Haliko mukizi ba beeshu mu kuyuvwiriza. Mutanakizi ki yagalwa duba.
20 Mukuba, kutali ku njira yo'kuyagalwa, kwo'mundu angagira íbikwaniini imbere lya
Rurema.
21 Ngiisi bikoleere íbimùli mwo, mubishaazagye, kuguma na ngiisi mabi, kwo
gakoli luguusiri. Mukuba, Rurema keera akabiika igambo lyage mu mitima yinyu.
Kwokwo, muliyakiire mu kati ko'butuudu. Mukuba, yiryo igambo lyage, lyo lishobwiri
ukumùkiza.
22 Mutakizi yiteba mbu mukizi yuvwa naaho igambo lya Rurema! Si mukizi gira nga
kwo lidesiri.
23 Mukuba, ikyanya tuli mu yuvwa naaho igambo lyage, tunabe tutali mu gira kwo
lidesiri, tuli mu ba ngo'mundu úgweti úgayilolera mu kilolero.
24 Ne'kyanya ali mu ba keera ayilola, anashaage ho kiri, ali mu yami yibagira ngiisi
kwo ashushiri.
25 Haliko, imaaja za Rurema zitungiini, zinali no'bushobozi bwo'kushwekuula abandu.
Ne'ri umundu angakizi ziyitegeereza, anazikulikire, buzira kuyibagira byo akayuvwa,
uyo, ku ngiisi byo ali mu gira, ali mu gashaanirwa.
26 Iri umundu angayibona kwo ali mundu wa Rurema, anabe atagweti agalanga
ululimi lwage, uyo ali mu yiteba. Ee! Kundu ali mu yigira mbu akulikiiri Rurema,
si kuli kwa busha.
27 Abandu bo Daata Rurema ali mu bona kwo bali beeru na bazira buhube, bali mu
tabaala ifuuvi na banamufwiri mu makuba gaabo, banali mu yilanga ne'bye'kihugo,
gira bitakizi bayulubaza.

2

Mutakizi gira indoola

1 E beene witu! Bwo mukoli yemiiri Nahamwitu Yesu Kirisito wo'bulangashane, hataki
gire ndoola yo mugakizi gira mu bandu!
2 Tudete ngo'mundu angayingira mu muhumaanano gwinyu, anabe ayambiiti
imirondo yo'mulimbo, ayambiiti ne'mbete ye'nooro ku munwe. Mwomwo, munayin-
girage no'mukeni, úyambiiti ubusanganira.
3 Haaho, ulya úyambiiti bwija, munamúyegereze mu kati ko'lushaagwa, mu-
namúbwire: «E waliha, bwatala hano! Ho hiija.» Haliko uyo mukeni yehe,
munamúbwire: «Ewe! Ugendi yimanga haliira.» Kandi iri, «Bwatala yaha haashi ha
magulu gaani.»
4 Ikyanya mwagira kwokwo, ka mutagaaba mwagira indoola mu bandu? Si mulyagagi
ne'mitono mibi! Aaho! Ka mutali mu twirana ulubaaja?

5 E beene witu bakundwa! Munyuvwirize bwija! Ngiisi ábali mu bonerwa mu kihugo
kwo bali bakeni, baabo bo Rurema keera akatoola kwo bo bagaaba bagale ku bwemeere.
Ee! Bwo bakuuziri Rurema, bagahaabwa ubwami bwo akatulagaania.
6 Kundu kwokwo, mwehe muki gweti mugabakeneka. Yabo bagale, ka batali bo bali
mu mùtindimaza? Si bagweti bagamùkululira imbere lya'batwi be'maaja.
7 Banali mu tuka iziina liija lya Yesu, lirya lyo muhaabirwi.
8 Mu Mandiko Meeru, ulubaaja lwa Rurema úluli luhamu, ludesiri kwokuno: «Ukizi
kunda umutuulani wawe nga ngiisi kwo uyikuuziri wenyene.*» Iri mwangakizi
kundana kwokwo, iri mwagira bwija.
9 Halikago, iri mwangakizi gira indoola mu bandu, iri muki tuuziri mu byaha.
Ne'maaja, zinabe zikiri mu mùlega kwo muli bahubi.
10 Umundu iri angasimbaha Imaaja zooshi, anabe akiri mu hubira luguma lwazo, iri
agaharuurwa kwo ahubira zooshi.
11 Mukuba, Rurema úkabiika ulubaaja úludesiri «Utakizi shuleha.†» Yoyo, ye kabiika
na úludesiri «Utakizi yitana.‡» Kundu wangaba utali mu shuleha, haliko unabe keera
ukayitana, iri ugaharuurwa kwo uli mu hubira Imaaja zooshi.
12 Ku yukwo, ku ngiisi byo mugadeta, na ku byo mugakizi gira, mukizi kengeera
kwo Rurema agaki mùtwira ulubaaja. Na íbitumiri ulubaaja luli ho, kuli kugira kwo
lutushwekuule.
13 Iri abandu bangaba batali mu bonerana ulukogo, iri nabo batagalubonerwa. Haliko,
iri bangaba bali mu lubonerana, iri nabo, mu kutwirwa ulubaaja, bagaakogwa.

Tukizi ba no'bwemeere, ne'mikolezi miija

14 E beene witu, halyagagi ikyanya umundu angayideta kwo abiisiri Rurema
kwo'bwemeere, haliko anabe atali ne'mikolezi miija. Aaho! Yubwo bwemeere, ka
bwangaba na'kamaro? Si ubwemeere mwene yubwo, butangaki múkiza!
15 Tudete nga mwene witu, kandi iri mwali witu, angaba abuliirwi ne'mirondo kandi
iri ne'byokulya.
16 Na muguma winyu anamúbwire: «Ewe, ugendage no'mutuula. Ukizi yuvwa ikyuya,
unayigute.» Haliko atanamútabaale ku magoorwa gaage. Aaho! Ko'yo mundu angaba
akiri wa'kamaro? Nanga!
17 Kwo na kwokwo, iri mwangaba muli no'bwemeere, haliko mutanabe ne'mikolezi
miija, iri ubwemeere bwinyu bukoli fwiri.
18 Ngeeka umundu angadeta: «Wehe ubiisiri Rurema kwo'bwemeere. Na naani ndi
ne'mikolezi miija.» Uyo, nangamúshuvya: «Keera wanyereka ngiisi kwo wangabiika
Rurema kwo'bwemeere buzira mikolezi miija. Si niehe, kuli ku njira ye'mikolezi miija,
kwo ngakuyereka ngiisi kwo'bwemeere bwani buli.»
19 Ka uyemiiragi kwo hali Rurema muguma naaho? Si kiri ne'mizimu iyemiiri
kwokwo! Inagweti igajuguma ku kyoba.
20 E muhwija, ka uki loziizi ukuyerekwa kwo'bwemeere buzira mikolezi miija butahiiti
kamaro?
21 Si shokuluza witu Hiburahimu, ikyanya akagira imikolezi miija, lyo Rurema
akamúharuura kwo akoli kwaniini imbere lyage. Mukuba, akatanga umwana wage
Hisake abe ituulo lyo'kuyitwa ku katanda.
22 Ka utabwini kwo'bwemeere bwa Hiburahimu bwâli kizi kolekera kuguma
ne'mikolezi yage. Ee! Ubwemeere bwage, bwanatungaana hi'gulu lyayo.
23 Bikakoleka, nga kwokulya byâli mali gwanwa byayandikwa mu Mandiko Meeru
kwokuno: «Hiburahimu âli yemiiri Rurema, kyanatuma Rurema agamúharuura kwo
akoli kwaniini imbere lyage.§» Hiburahimu ye wanâli kizi detwa kwo ali mwira wa
Rurema.
24 Kwokwo, keera mwabona kwo'mundu atangakwanana imbere lya Rurema, mbu
bwo amúyemiiri naaho. Si angakwanana imbere lyage, na hi'gulu lye'mikolezi yage
kwakundi!
25 Kiri no'lya mushule Rahabu naye, ikyanya akagira imikolezi miija, akaharuurwa
kwo akoli kwaniini imbere lya Rurema. Mukuba, akayegereza balya bagahirizi mu
mwage. Na ha nyuma, anabayongolosa, mu kubaleeza mu gindi njira.
26 Ku yukwo, iri umundu angaba abiisiri Rurema kwo'bwemeere, anabe atali
ne'mikolezi miija, iri yubwo bwemeere bwage bukoli fwiri. Ali mu ba nga magala mazira
muuka. Mukuba, nago, gali mu ba gakoli fwiri lwoshi!

---

* **2:8 2.8** Balaawi 19.18. † **2:11 2.11** Kulyoka 20.14; Bukengeeze 5.18. ‡ **2:11 2.11** Kulyoka 20.13; Bukengeeze 5.17. § **2:23 2.23** Ndondeko 15.6.

3

Tukizi langa indimi ziitu

1 E beene witu! Mu kati kiinyu, mutakizi ba na'bigiriza bingi-bingi. Mukuba twe
bigiriza, twe tugayiji buuzibwa bweneene mu kutwirwa ulubaaja.
2 Tweshi tuli mu huba ku njira nyingi-nyingi. Kundu kwokwo, iri umundu angaba
atali mu huba ku byo ali mu deta, uyo, iri atungiini lwoshi! Anabe akoli shobwiri
ukuyihangirira ku magala gaage gooshi.
3 Kiri ne'fwarasi, tuli mu zisimbahya mu kutambika ibyuma biniini mu binwanwa
byazo. Kwokwo, lyo tulonga ukurongoora amagala gaazo gooshi.
4 Na'mashuba kwakundi, kundu gali mu ba mahamu bweneene, ganabe gali mu
tundwa ne'mbuusi ngayu, haliko gali mu rongoorwa ku lupahwa luniini naaho.
Ganagende ngiisi he'kirongoozi kiloziizi.
5 Kwokwo, no'lulimi, kundu kiryagagi kirumbu kiniini kya'magala, haliko luli mu
yihaya ku magambo mahamu. Mukengeere kwo kiri ne'hiriro hiniini hiri mu yiji boyola
namuhirye wo'lubako!
6 No'lulimi nalwo, luli mu gulumira nga muliro. Mu birumbu byoshi bya'magala,
ululimi lwo luyijwiragi bweneene mwa'mabi. Luli mu sherebeza umundu lwoshi, iri
lunamúyasa mwo'muliro mu kati ka byoshi. Na lwonyene, luli mu yasibwa no'muliro
gwe'nakwere.
7 Abandu bali mu komoola imilala yoshi ye'nyamiishwa, na yo'tunyuni, na ya íbiri mu
yibulula, kiri na ya íbiri mu nyaaja.
8 Si ululimi lwohe, ndaaye mundu úwangalukomoola! Luli lubi ngana-ngana! Lunali
ludaali-daali. Lunayijwiri mwo kolobwe.
9 Tugweti tugakoleesa indimi ziitu mu kuyivuga Daata Nahamwitu. Zinali zo tuli mu
daaka mwa'bandu, kundu Rurema akababumba ku njusho yage.
10 Mu kanwa kaguma, mwo muli mu lyoka amagambo go'kuyivuga, na go'kudaaka. E
beene witu, mwene yibyo bitakwaniini kwo bibe ho!
11 Si ndaakyo kirigo íkyangalyoka mwa'miiji miija, mbu kinalyoke na mwa'malulu!
12 E beene witu! bitangaziga kwe'kiti kyo'mutiini kyangatongeka kwe'bitumbwe
bye'mizehituuni. No'muzabibu kwakundi, gutangatongeka kwe'bitumbwe byo'mutiini.
Kiri ne'kirigo kya'miiji go'muunyu, kitangalyoka mwa'miiji miija.

Ubwitegeereze nirizina

13 Mu kati kiinyu, ka muli umwitegeereza, anali mu sobanukirwa? Aaho! Akizi
yerekana ubwitegeereze bwage, mu kukola mu kati ko'butuudu. Ee! Ubutuudu, bube
bwo bugayerekana ubwitegeereze bwage!
14 Haliko, iri mitima yinyu yangaba mwo'bululu, no'luugi, munabe mukiri mu
kubirania, haaho mutakizi ki yihaya mbu mwe muli no'bwitegeereze! Mutanakizi
beesha, mbu muli bandu bo'kuli.
15 Ubwitegeereze mwene yubwo, butalyosiri mwi'gulu. Si buli bwe'kihugo! Bunali
bwa'magala. Bunalyosiri imwa Shetaani yenyene.
16 Mukuba, ngiisi ha'bandu bali mu ba no'luugi, banabe bali mu kubirania, haaho ho
hali akalugi, na ngiisi gandi mabi.
17 Haliko, iri abandu bangaba bali no'bwitegeereze ukulyoka mwi'gulu, boohe, bali mu
ba beeru, banali bandu bo'mutuula, banali mu nogerana no'kusimbahana, banayijwiri
mwo'lukogo ne'bitumbwe biija. Batali mu gira indoola. Batanali mwo'bulyalya.
18 Abandu bo'mutuula, ngiisi byo bali mu byala, bali mu yiji biyimbula mwo
íbikwaniini imbere lya Rurema.

4

Tukizi yibiika mwi'dako lya Rurema

1 Bikagi íbitumiri muli mu longoola no'kuhambanwa? Si biri mu leetwa na'mifwije
giinyu mabi! Go ganagweti gagamùululuuvya!
2 Ngiisi byo muli mu yifwija, ikyanya muli mu bibula, muli mu hambiri yitana. Muli
mu gwatwa no'luugi ku bya beene. Ne'kyanya mutahiiti ubulyo bwo'kubilonga, muli
mu tondeera ukubihambirira, no'kubilwira. Ngiisi byo muloziizagi, mutali mu bilonga,
mukuba mutali mu bihuuna imwa Rurema!
3 Kiri ne'kyanya muli mu múhuuna byo, mutali mu bilonga, mukuba muli mu
múhuuna buligo, mbu lyo mubikoleesa mu kuyisimiisa mu bya'magala.

4 Si muli bashule! Ka mutayiji kwe'kyanya muli mu gwata ubwira ne'kihugo, lyo muli
mu shombana na Rurema? Umundu, iri angalooza ukuyijibana ne'kihugo, iri akola
mugoma wa Rurema.
5 Amandiko Meeru, galoziizi ukudeta kuti, ikyanya gali mayandike kwokuno:
«Umutima gwo Rurema akatubiika mwo, guli mu looza bweneene, kwo tube bemeera!»
6 Kuguma na yibyo, Rurema ali mu tuyushuulira ulukogo. Kyo kitumiri biyandisirwi
mu Mandiko Meeru na kwokuno:
«Ikyanya abandu bali mu yiheemya, Rurema ali mu batindimaza.
Si abatuudu boohe, ali mu bagashaanira.*»
7 Ku yukwo, mukizi yibiika haashi imbere lya Rurema. Haliko Shetaani, mukizi
múhaga, lyo amùtibita.
8 Mukizi yegeera Rurema, lyo naye amùyegeera. E banabyaha! Mukarabage amaboko
giinyu! Ne'mitima yinyu, bwo iri kubiri, mugiyeruuse!
9 Mujengeerwe, iri munalira ku kimombo! Amasheka giinyu, gahinduke malira.
No'mushambaalo gwinyu, guhinduke muhuni.
10 Mukizi yibiika haashi imbere lya Nahano, lyo naye amùkuza.

Tutakizi ki gambana

11 E beene witu! Mutakizi ki gambana! Mukuba, iri umundu angaba ali mu
gamba uwabo, kandi iri ukumútwira ulubaaja, iri keera ashokoora Imaaja zoonyene,
no'kuzitwira ulubaaja. Ne'kyanya uli mu zishokoora, iri utakiri mu zisimbaha. Unabe
keera wayigira mutwi wazo.
12 Rurema naaho, ye mu biika imaaja, ye na mutwi wazo. Ye shobwiri ukukiza, ye na
shobwiri ukushereeza. Haliko wehe, uli nga nyandagi, we gweti ugatwira umutuulani
wawe ulubaaja?

Tutakizi yihayira ku bitazi ba ho

13 Buno, munyuvwirizagye bwija, mwe mugweti mugaadeta: «Zeene, kandi iri
kusheezi, tugabalamira mu kaaya kalebe, tunamale yo'mwaka gwoshi tugweti tugadan-
daliza yo. Tugayunguka ngana-ngana!»
14 Si mutayiji íbigamùkoleka kwo, kiri na kusheezi! Uburambe bwinyu, bulyagagi
buki? Si buli nga luuta! Luli mu boneka ku hyanya hiniini, lunayami nyerera!
15 Mukwiriiri mukizi deta kwokuno: «Iri Nahano angalooza, tugaaba tukiri ho,
tunagire birebe, kandi iri birebe.»
16 Si mwehe buno, mugweti mugayishingirana, no'kuyihaya. Ukuyihaya kwoshi
mwene yukwo, kuli kubi.
17 Aaho! Iri umundu angasobanukirwa ne'biija, atanabigire, iri agira ikyaha.

5

Ihano imwa'bagale

1 Na niinyu mwe bagale! Munyuvwirize bwija! Mukizi lira ku kimombo, iri
munabululuka! Mukuba mugaki yingira mu makuba.
2 Ibindu byo'bugale bwinyu, keera byabola. Ne'mirondo yinyu, keera yaliibwa
ne'nyeeje.
3 Inooro ziinyu ne'harija, keera byagishimala. Iyo ngishi, bwo bugaaba bumasi
bwo'kumùlega, halinde amagala giinyu ganajigivibwe no'muliro. Si mugweti mugay-
ilundira ibindu mu bihinda biinyu, zinakola siku ze'mberuuka!
4 Yuvwagwi ngiisi kwa'bakozi biinyu bagweti bagayamiza! Keera bakakola mu ndalo
ziinyu, mutanabahemba. Ne'kyanya bali mu mùyimbulira imimbu, nabo ukuyamiza
kwabo keera kwayuvwikana mu matwiri ga Nahano wo'bushobozi bwoshi!
5 Mwâli kizi yisimiisa hano mu kihugo mu kanyabungaka ke'bindu biinyu. Kundu
kwokwo, mukoli jeziri nga bitugwa, íbirindiriiri ulusiku lwo'kugendi baagwa.
6 Kundu abandu bâli riiri bazira mahube, haliko mukabahaniisa. Mwanabayihoola
ubusha, kundu batâli kizi mùhangirira.

Tukizi gooyera mu malibu

7 E beene witu! Mukizi yigenderera, halinde ukuhisa ku kyanya Nahano agagaluka!
Mulolere ubwigenderezi ku muhiizi, ngiisi kwo ali mu kizi lindirira invula yo'kumeza
imbuto, kiri na yo'kuziyeza. Yizo mbuto, ziri na'kamaro imwage. Kyo kitumiri ali mu
yigenderera bweneene, halinde zikomere mwi'daho.

---

* **4:6 4.6** Migani 3.34.

8 Kwokwo, na niinyu, mukizi yigenderera. Munakizi sikama mu mitima yinyu.
Mukuba, ikyanya Nahano agayija, keera kyayegerera.
9 E beene witu, mutakizi yidodomberana, mutayiji kengeera mwahanwa. Langiizi!
Umutwi we'maaja, akoli yimaaziri ha mulyango!
10 E beene witu, mulolere umugani ku baleevi, ngiisi kwo bâli kizi deta kwi'ziina lya
Nahano. Kundu bakalonga amalibu, haliko bâli kizi gagooyera mwo.
11 Na hi'gulu lya yukwo kugooyera kwabo, kyo kitumiri tuli mu deta kwo bahiriirwi.
Keera mukayuvwa na hi'gulu lyo'bwigenderezi bwa Hayubu. Mwayuvwa, na ngiisi kwo
Nahano akayiji mútabaala. Mukuba, Nahano, ali mu yuvwa indengeerwa, anali mu
nogerana.
12 E beene witu, ingingwe ya byoshi, mutakizi biika indahiro, kuba kwi'gulu, kandi iri
ku kihugo, kandi iri ku kindu kyoshi. Iri mwangayemeera igambo, kube kuliyemeera
naaho! Kandi iri mwangalinana, kube kulinana naaho. Iri mwangayushuulaga
kwe'bindi-bindi, mugayiji hanwa.

Tukizi huuna Rurema mu kati ko'bwemeere

13 Mu kati kiinyu, ka muli umundu úgweti úgalibuuka? Uyo, akwiriiri atabaaze
Rurema! Ka muli na úshambiiri? Uyo naye, ayimbe inyimbo zo'bwivuge.
14 Ka muli na úlwaziri? Uyo, atumire abashaaja bi'shengero, gira bayiji múshiiga
amavuta kwi'ziina lya Nahano, banamúhuunire imwage.
15 Ne'kyanya bagamúhuunira, banabe babiisiri Rurema kwo'bwemeere, lyo'yo
mulwazi agaakira. Ee! Nahano agamúyinamula. Na ngiisi byaha byo akagira,
binakogwe.
16 Ku yukwo, mukizi yilegerana ibyaha biinyu, iri munakizi huunirana imwa Rurema,
halinde lyo mulonga ukukizibwa amalwazi giinyu.
Umundu, iri angaba akwaniini imbere lya Rurema, amahuuno gaage gali mu ba
mwo'bushobozi, ganali mu kola.
17 Hiriya âli riiri mundu ngana, mwene kwokuno kwitu. Ne'kyanya akahuuna Rurema
kwe'nvula itanie, hanamala imyaka ishatu ne'myezi ndatu invula ihangamiri mu kihugo
kyoshi.
18 Ha nyuma, anashubi huuna Rurema kwe'nvula ihanguuke, yanashubi nia, halinde
ikihugo kyanashubi yera.
19 E beene witu, iri muguma winyu angahabuka mu kusiga ukuli, uwabo akwiriiri
anashubi múgalula.
20 Haaho, mumenyage bwija kwe'ri umundu angaba keera alyosa umunabyaha mu
mahube, ali mu ba akiza umutima gwo'yo wabo mu lufu. Ne'byaha byage kundu biri
bingi, biri mukogwa.

Amaruba ga mbere ga Peturu

Indangiriro

Yaga maruba, ábâli gayandikiirwi, bâli Abakirisito ábakatoolwa na Rurema, banashabukira mu mbande ze'mbembe ze'Haziya, banâli kizi libuzibwa hi'gulu lyo'bwemeere bwabo. Ganabayigiriza kwo bakizi yigenderera mu malibu, iri banasimbahana.

Mu yaga maruba, Peturu anakengeeza Abakirisito ngiisi kwo Yesu akabaleetera umulangaaliro, mu kufwa hi'gulu liitu, no'kushubi zuuka mu bafwiri. Na bwo tuhiiti umulangaaliro, tugahembwa ku lusiku lwo Yesu agagaluka.

Yaga maruba, gali mu tuyereka ngiisi kwo tukwaniini ukutuula mu kati ka Kirisito. Na bwo tushumbisiri naaho mu kihugo, tutakwaniini ukuyihandulana kwo.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli mu 1 Peturu 4.19: «Kwokwo, iri abandu bangalibuzibwa ukukulikirana no'bulooze bwa Rurema, bakwiriiri bayihangaane mu kukizi gira amiija. Banayisikiirize mu maboko gaage. Mukuba, ye kababumba, anali mwemeera.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Uburambe bwitu buhyahya (1.3–2.12)
c) Kuhanuula abandu balebe (2.13–3.7)
d) Ngiisi kwo twangayihangana mu malibu (3.8–4.19)
e) Peturu ahanuula abandu balebe (5.1-11)
f) Peturu aseezerana (5.12-14)

Indangiriro

1 Yaga maruba galyoka imwani, nie Peturu, indumwa ya Yesu Kirisito. Gatumwa imwinyu, mwe mukatoolwa na Rurema. Na buno, mukoli shabukiiri mu mahanga ge'Pondo, na mu ge'Galatiya, na mu ge'Kapadokiya, na mu ge'Haziya, na mu ge'Bitiniya.
2 Daata Rurema keera akamùtoola, ukukulikirana na ngiisi kwo âli mali gwanwa ashungika. Umutima Mweru nagwo, gukanamùtaluula, halinde mwanasimbaha Yesu Kirisito, mwanalonga ukuyeruusibwa ku njira yo'muko gwage.

Mukizi yama mugashaniirwi bweneene! Munakizi ba no'mutuula mwingi!

Umulangaaliro gwo tukoli hiiti

3 Rurema, Yishe wa Nahamwitu Yesu Kirisito, ahuuzibwe! Akatuyereka ulukogo lwage, mu kuzuula Yesu Kirisito mu bafwiri, halinde anatubuta buhyahya. Kwokwo, tukoli ba no'mulangaaliro úguyamiri ho.
4 Tunakoli bikiirwi byo twâye longe mwi'gulu. Bitâye shereere, bitanâye vunde, bitanâye fwifwitire.
5 Na bwo tukoli biisiragi Rurema kwo'bwemeere, ali mu tulanga ku bushobozi bwage, halinde ukuhisa ku lusiku lwo tugakizibwa kwo. Ee! Yubwo bukize bwitu bukoli teganwirwi, buganayerekanwa ku lusiku lwe'mberuuka.
6 Yago magambo, gali mu mùshambaaza, kundu mukiri mu hahazibwa ku kyanya kiniini na'magezo ga kwingi-kwingi.
7 Akalimbi ka yago magezo, kuli kuyerekana ku kasiisa kwo'bwemeere bwinyu buli bwo'kuli. Kiri ne'nooro, iri mu gezibwa ku njira yo'kukalangwa, inali ya kulenga naaho. No'bwemeere bwinyu, bwo bulyagagi na'kamaro bweneene ukuhima inooro. Kyo kitumiri mugahuuzibwa ku kyanya Yesu agagaluka. Munalonge no'bulangashane no'lushaagwa.
8 Kundu mutazi bona Yesu, haliko mukoli múkuuziri. Na kundu mutamúbwini, haliko mukoli múbiisiri kwo'bwemeere. Munakoli yijuziibwi mwo'bushambaale bwa'kahebuuza, bwo tutangamenyi deta.
9 Na bwe'mitima yinyu keera ikakizibwa, kwokwo, keera mwahikiira akalimbi ko'bwemeere bwinyu.
10-11 Yubu bukize bwinyu, abaleevi bâli loziizi ukumenya bwija hi'gulu lyabwo, gira basobanukirwe bwija. Banatanga ubuleevi kwa'bandu bagakizibwa ku njira yo'lukogo. Na bwo'Mutima gwa Kirisito gwâli baliiri mwo, gwanagwanwa gwabayereka ngiisi kwo âye libuuke. Na ha nyuma, akabuli longa ubulangashane.

Yago magambo gooshi, abaleevi bâli kizi gagahiriza ku mwete bweneene, gira balonge
ukumenya ikyanya bigakoleka kwo. Bamenye ne'njira yo bigakoleka mwo.
12 Ikyanya yabo baleevi bâli kizi deta ububleevi, bakayerekwa kwo butâli riiri hi'gulu
lyabo bonyene. Si bwâli riiri hi'gulu liinyu. Na buno, keera mukabumenyeesibwa,
mu kubwirwa Imyazi Miija. Kukanaba ku njira yo'Mutima Mweru, kwo gukatumwa
ukulyoka mwi'gulu. Yago magambo, kiri na'baganda bali mu yifwija kwo nabo
bangagamenyiri bwija.

Tukizi ba beeru

13 Ku yukwo, mukizi yisaliza ku bwitonde, gira lyo mukizi ba ibiringiini. Munakizi
ba masu, iri munabiika umulangaaliro gwinyu gwoshi ku migashani ya Yesu. Mukuba,
ikyanya Yesu Kirisito agayerekanwa, lyo mwâye gashaanirwe.
14 Na bwo mukolaga baana ba Rurema, munakoli músimbahiri, mutayemeere
ukushubi twalwa na'mifwije mabi. Si yago mifwije mabi, go mwâli kizi koleesa ku
kyanya mwâli ki tuuziri mu buhwija.
15 Rurema ye kamùhamagala, anali mweru. Kwokwo, na niinyu, mu byoshi byo
mugaagira, mukizi ba beeru.
16 Mukuba, biyandisirwi kwokuno: «Niehe ndi mweru. Ku yukwo niinyu, mukizi ba
beeru.*»
17 Muli mu bwira Rurema «E Daata!» Anali ye mu kizi twa imaaja za'bandu booshi
ukukulikirana ne'mikolezi yabo. Ndaanayo ndoola yo ahiiti. Ku yukwo, ikyanya
mugaaba muki tuuziri mu kihugo, mukizi yoboha, bwo mukishumbisiri mwo naaho.
18 Mwehe, bashokuluza biinyu ba keera bakamùsigira ingesho za busha-busha.
Kundu kwokwo, mukoli yiji kwo keera mukaguluulwa mu kati kaazo. Ne'kyanya
mukaguluulwa, kutanaba ku njira ya íbiri mu shereera, nge'nooro, kandi iri harija.
19 Si mukaguluulwa ku muko gwa Kirisito. Gunali ne'kishingo bweneene. Mukuba, ye
kyanabuzi íkizira kashembo kooshi, kandi iri bulema bwoshi.
20 Uyo Kirisito, Rurema âli mali gwanwa amútoola ku kyanya ikihugo kitâli zaazi
bumbwa. Anayiji múyerekana mu zino siku ze'mberuuka hi'gulu liinyu.
21 Kunali ku njira ya Kirisito kwo muyemiiri Rurema. Ne'kyanya Rurema akamúzuula
mu bafwiri, anamúkuza mu bulangashane. Kwokwo, mubiikage ubwemeere bwinyu,
no'mulangaaliro gwinyu, imwa Rurema.
22 Keera mukayiyeruusa ku njira yo'kusimbaha ibyo'kuli. Munakoli kuuziri beene
winyu ku mutima úgushenguusiri. Ku yukwo, mukaviirizagye ukukizi kundana ku
mitima yinyu yoshi.
23 Mukuba, keera mukabutwa buhyahya. Kutakanaba ku njira ya'babusi biinyu, banali
ba kufwa. Si kukaba ku njira yi'Gambo lya Rurema, bwo litâye fwe. Yiryo Igambo lyage,
liri ligumaana, liganayama ho.
24 Mukuba biyandisirwi kwokuno:
«Abandu booshi, bali nga byasi.
No'bulangashane bwabo, buli nga bwa'kaaso naaho.
Ibyasi biri mu bogama, na'kaaso kanabugumuke.
25 Haliko Igambo lya Nahano lyohe, liyamiri ho imyaka ne'myakuula.†»
Yiryo Igambo lyage, yo na yerya Myazi Miija yo mukamenyeesibwa.

2

1 Ku yukwo, mutwikirage ku ngiisi mujina, na ku ngiisi butebani, na ku ngiisi bulyalya,
na ku ngiisi luugi, na ku ngiisi lugamba.
2 Mukizi yidula ibya Rurema, nga kwa'baana baanuke bali mu yidula ibeere. Kwokwo,
lyo mulonga ukukana mu kati kaage, munakizibwe.
3 Mukuba, keera mukayibonera mwenyene ngiisi kwo Nahano ali mwija.

Tukola bataluule imwa Rurema

4 Muyegeerage Nahano, bwo yi'buye ligumaana. Kundu abandu bakamúlahira, haliko
Rurema keera akamútoola kwo ye riiri na'kamaro.
5 Kiri na niinyu, mukola mabuye magumaana ágayubasiri inyumba ya Rurema.
Munakoli biisirwi mwi'yo nyumba nga bagingi baage beeru. Kwokwo, lyo mukizi
mútangira amatuulo ge'byo'mutima. Ali mu gayemeera mu kati ka Yesu Kirisito.
6 Mukuba, biyandisirwi mu Mandiko Meeru kwokuno:
«Lolagi! Keera n'gatoola ibuye lya'kamaro.
Linali lyo ngayubaka mwa'kagongo ko'lutaliro mu kaaya ke'Sayuni.

---

* **1:16 1.16** Balaawi 11.44-45; 19.2; 20.7. † **1:25 1.24-25** Hisaaya 40.6-8.

Umundu, iri angamúyemeera, atâye boneesibwe ishoni.*»
7 Imwinyu mwe mukola no'bwemeere, yiri ibuye liri lya'kamaro bweneene. Haliko imwa ngiisi ábatayemiiri,
«Ibuye, kundu likalahirwa na'buubasi,
lyeryo lyo ligweti ligakania akagongo ko'lutaliro.†»
8 Biyandisirwi na kwokuno:
«Yiri ibuye, lyo ligakizi siitaza abandu.
Lyo liganakizi bagwisa.‡»
Na íbitumiri abandu bali mu siitaraga, bwo batali mu simbaha igambo lya Rurema. Byo na byebyo byo bâli mali gwanwa bashungikirwa ukulyokera keera.
9 Haliko mwehe, Rurema keera akamùtoola, anamùhamagala kwo mulyoke mu kihulu, munayingire mu mulengeerwe gwage gwa'kahebuuza. Na buno, mukolaga bandu baage. Mukola bagingi mu bwami bwage, munakola mulala mutaluule. Kwokwo, mukwaniini mukizi múhuuza.
10 Yaho keera, mutâli riiri bandu baage. Haliko buno, mukolaga be'mwage. Na kundu mutâli kizi bonerwa ulukogo, haliko mukoli luboniirwi.
11 E bakundwa baani! Bwo mushumbisiri mu kino kihugo nga binyamahanga, namùyinginga kwo mutwikirage ku mifwije mabi ga'magala giinyu! Mukuba, yago mifwije, go gali mu lwisa imitima yinyu.
12 Mukizi tuula mu bapagaani ku njira íkwaniini. Kundu bagweti bagamùlega kwo muli bakozi ba'mabi, haliko boonyene bagakizi yibonera imikolezi yinyu miija. Kwokwo, ne'kyanya Rurema agayija, bagayiji múyivuga.

Tukizi simbaha abatwali

13 Ngiisi butwali úbuli mu bandu, mukizi busimbaha, hi'gulu lyo'kusimbaha Nahano yenyene. Mukizi simbaha mwami mukulu, bwo ye riiri hi'gulu lya booshi.
14 Mukizi simbaha na baguvuruneeri. Mukuba, bo mwami mukulu akabiika, gira bakizi hana abakozi ba'mabi. Haliko, ikyanya abandu bali mu gira amiija, lyo bagakizi bahuuza.
15 Yago miija, Rurema aloziizi kwo mukizi gagira. Kwokwo, ikyanya abahwija bagadumbagula, lyo mugalonga ukukizi bayagagaza.
16 Mwehe mukizi ba nga bandu ábakoli shwekwirwi. Na yukwo kushwekuulwa kwinyu, mutakizi kukoleesa mbu lyo mubisha mwa'mabi. Si mukizi ba bakozi nga ba Rurema.
17 Mukizi heereza abandu booshi ulushaagwa. Abiinyu Bakirisito, mukizi bakunda. Na mwami, mukizi múheereza ulushaagwa. Na Rurema, mukizi múyoboha.

Tukizi gooyera, kiri mu mbalanga

18 Mwe baja, mukizi simbaha banahamwinyu mu kati ko'lushaagwa lwoshi. Kutanabe naaho ku kyanya bali mu nogerana mu kati ko'butuudu. Si mukizi simbaha kiri na'balangi.
19 Iri mwangalibuzibwa ku mbalanga, munabe mugweti mugagooyera hi'gulu lyo'kusimiisa Rurema, kwokwo mwangahuuzibwa.
20 Halikago, iri mwangagira ubuligo, munagooyere mu kuhimbulwa, lyoki mutangaki huuzibwa. Ukugooyera kwo Rurema angahuuza naaho, kuli mu kulibuzibwa hi'gulu lyo'kugira amiija.
21 Binali byebyo byo mukahamagalirwa. Mukuba, Kirisito naye akalibuzibwa hi'gulu liinyu. Guli mugani gwo akamùsigira, gira mukizi gukulikira.
22 «Ndaakyo kyaha kyo akagira.
Ndaanalyo igambo lyo'bulyalya írikalyoka mu kanwa kaage.§»
23 Ikyanya bakamútukiiriza, atanabashuvya ku bitusi byabo. Ne'kyanya bakamúlibuza, atakabikirana ikikando. Si akayibiika mu maboko ga Rurema, bwo ye mu twa imaaja ku njira íkwaniini.
24 Kirisito yenyene, akabetula ibyaha biitu mu magala gaage. Anayitirwa ku kibambo, gira nyiitu ku luhande lwe'byaha, tube tukoli fwiri. Tunabe tuli ho, hi'gulu lyo'kukizi gira íbikwaniini. Mukuba, mu nguma za Yesu, mwo mukakirira.
25 Mwâli riiri nga bibuzi íbyâli habusiri. Haliko buno, keera mukagalukira imwo'Mungere we'mitima yinyu. Anali ye Mulaazi wayo.

---

* **2:6 2.6** Hisaaya 28.16. † **2:7 2.7** Zaburi 118.22. ‡ **2:8 2.8** Hisaaya 8.14. § **2:22 2.22** Hisaaya 53.9.

3

Íbikwaniini mu bashosi na bakaabo

1 Mwe bakazi, mukizi simbaha bayibalo. Kundu bangaba batasimbahiri Igambo lya
Rurema, halikago hali ikyanya bangayiji liyemeera hi'gulu lyo'kubona ngiisi kwo mwe
bakaabo mutuliinwi bwija. Ee! Kundu mwangaba ndaalyo igambo lyo mwababwira,
2 haliko bagayibonera boonyene ngiisi kwo mutuuziri mu kati ko'bweru, mu
kusimbaha Rurema.
3 Ikyanya mugayilimbiisa, kutakizi ba ku bya'magala naaho, ngo'kulukiisa imishaku,
kandi iri kukizi yambala íbiri mu tulwa mu nooro. Kutanabe mu kuyambala imirondo
yo'mulimbo.
4 Haliko, ikyanya mugayilimbiisa, kukizi ba ku bisingwirwi mu mitima yinyu. Mukizi
ba ne'mitima yo'butuudu, inatuziizi. Mukuba, mwene yibyo, bitâye fwifwitire. Binali
byo biryagagi na'kamaro bweneene imbere lya Rurema.
5 Abakazi beeru ba keera, kwokwo kwo nabo bâli kizi yilimbiisa mu kukizi simbaha
bayiba. Boohe, bâli biisiri umulangaaliro gwabo imwa Rurema.
6 Muguma wabo ye Saara. Ali gweti agakizi simbaha Hiburahimu, iri anakizi
múbuuza: «E nahamwitu!» Na niinyu buno, mukola banyere bo'yo Saara, iri
mwangakizi gira amiija buzira kugwatwa ne'kyoba.
7 Na niinyu mwe bashosi, mukizi tuulaga bwija na bakiinyu. Mukizi bagirira nga ngiisi
kwo bibakwaniini. Bwo bali no'bukaholwe, mukizi baheereza ulushaagwa. Mukizi
gira kwokwo, lyo hatagira kindu íkyangahangirira amahuuno giinyu imwa Rurema.
Mukuba, mwe na bakiinyu, Rurema ali mu mùheereza ubugumaana ku lukogo lwage.

Tukizi yiyeka amabi

8 Mu kuheza, namùbwiraga mweshi: Mukizi huugiza kuguma, iri munayuvwiranwa
indengeerwa. Mukizi kundana nga baguma, mu kati ko'kukizi yuvwiranwa ulukogo, na
mu kati ko'butuudu.
9 Hatabaagage úgakizi galulirana ubuligo ku bundi, kandi iri ibitusi ku bindi.
Si ikyanya abandu bagakizi mùtuka, mukizi bagashaanira. Byebyo, byo Rurema
akamùhamagalira. Kwokwo, lyo niinyu mukizi longa ubugashaane.
10 Mukuba,
«Iri umundu angalooza ukutuula bwija,
anakizi bona isiku nyiija,
akwiriiri akizi hangirira akanwa kaage katakizi deta amabi,
atanakizi lyalyania.
11 Atwikire ku mabi, anakizi gira amiija.
Anakizi fiitirwa ku byangaleeta umutuula, binabe byo agakizi kulikiriza.
12 Mukuba, ikyanya abandu bali mu gira íbikwaniini,
amasu ga Nahano gali mu yama gali mu balola kwo.
Ne'kyanya bali mu mútabaaza, ali mu bayuvwa.
Si abakozi ba'mabi boohe, ali mu bahindulira ingoto.* »
13 Iri mwangaba mufitiirwi mu kukizi gira amiija, nyandagi úwangaki mùgira buligo?
14 Na kundu mwangalibuzibwa hi'gulu lya'miija, muhiriirwi. «Mutakizi bayoboha,
mutanakizi gerania.† »
15 Kirisito ayame alyagagi Nahamwinyu mu mitima yinyu. Ikyanya abandu bagakizi
mùbuuza hi'gulu lyo'mulangaaliro gwinyu, mukizi yama muli ibiringiini mu kubashu-
vya.
16 Si yukwo kushuvya kwinyu, kukizi ba mu kati ko'butuudu, mu kusimbahana.
Munakizi yamaga muli mu yiyeka ku ngiisi mabi. Kwokwo, ikyanya bagamùgamba
ku miija go mugweti mugaagira mu kati ka Kirisito, bakagwatwe ne'shoni hi'gulu
lyo'lugamba lwabo.
17 Iri umundu angalibuzibwa hi'gulu lyo'kugira amiija, kunabe ku bulooze bwa
Rurema, yukwo kwo kukulu, ho angalibuzibwa hi'gulu lyo'kugira amabi.
18 Kirisito akafwa hi'gulu lye'byaha biinyu lyerirya liguma naaho, gira akamùtwale
imwa Rurema. Yehe, kundu âli kwaniini imbere lya Rurema, haliko anayiji fwira
abandu babi. Ku luhande lwa'magala gaage, akayitwa. Haliko ku byo'mutima, Rurema
anamúgira akizi ba mugumaana.
19 Na ku bushobozi bwo'mutima gwage, anagendi yigiriza igambo lya Rurema
imwe'mitima íyâli shwesirwi mu nyumba ye'mbohe.

---

* **3:12 3.10-12** Zaburi 34.12-16. † **3:14 3.14** Hisaaya 8.12.

20 Mukuba, ku kyanya kya Nuhu, iyo mitima ikagoma imbere lya Rurema. Kukaba
ku kyanya Rurema âli gweti agalindirira ku bwigenderezi kwo'lya nangungubanga
wa'mashuba ayijule. Ne'kyanya ikihugo kyoshi kikabindikwa na'miiji, abandu munaana
naaho, bo bakakira ku njira yago.
21 Yago miiji, gulyagagi mugani gwa'miiji go muli mu batiizibwa mwo. Na yubwo
bubatiizo butali hi'gulu lyo kumùshuka ikikwi kya'magala. Si guli nga mugani
gwo'kuyerekana kwo keera mukayitanga imwa Rurema gira lyo amúyeruuse mu mitima
yinyu. Ikyanya muli mu gira kwokwo, lyo muli mu kizibwa. Na yukwo kukizibwa kuli
ku njira yo'kuzuuka kwa Yesu Kirisito mu bafwiri.
22 Buno, Yesu keera akagenda mwi'gulu, anakoli bwatiiri uluhande lwe'lulyo
lwa Rurema. Ye nali hi'gulu lya'baganda booshi, na'batwali ba mu kyanyaanya,
na'banabushobozi baamwo.

4

Tukizi tuula mu byo Rurema aloziizi

1 Bwo Kirisito keera akalibuzibwa ku magala gaage, na niinyu muyikanagye, mu
kukizi tona nga kwokulya naye âli kizi tona. Mukuba, ikyanya umundu ali mu ba keera
alibuzibwa ku magala, iri atakiri ne'byaha.
2 Mwehe, mu siku ízimùsigaliiri, mutakizi ki yisimiisa mu mifwije mabi ga'magala.
Si mukizi tuula mu kugira byo Rurema aloziizi.
3 Mukuba, keera mukateera ikihe kingi mu bya'bapagaani bali mu yisimiisa mwo.
Mwâli kizi yifunda mu busambani, mu kati ko'kulungumirwa. Mwanâli kizi na yifunda
mu bulalwe, na mu bindi íbitali nga byo, binateeziri ishoni. Mwanâli kizi yikumba
imigisi, kundu biri bya kuneenwa.
4 Yibyo bitalaalwe byoshi, buno, abapagaani bakola mu soomerwa mu kubona kwo
mutakiri mu biyifunda mwo nga bo. Banakola mu mùtuka.
5 Kundu kwokwo, bagaki buuzibwa imbere lya Rurema. Ee! Akola ibiringiini ukutwa
imaaja za'bagumaana, ne'za abafwiri.
6 Kyo kitumiri balya keera ábakafwa, bakamenyeesibwa Imyazi Miija. Ku kyanya
bâli ki riiri mu magala, bakatwirwa ulubaaja nga kwa'bandi bandu bali mu lutwirwa.
Haliko, ku luhande lwo'mutima, bakalonge ukulama mu bya Rurema.
7 Ukuheza kwa byoshi, kukolaga hoofi. Ku yukwo, mukwiriiri mukizi ba masu.
Munakizi yihangirira, halinde lyo mushobola ukukizi huuna Rurema.
8 Ne'ngingwe ya byoshi, mukizi kundana bweneene ku mitima yinyu yoshi. Mukuba,
ikyanya abandu bali mu kundana, lyo bali mu bwikira amahube mingi.
9 Mukizi yegerezania mu nyumba ziinyu, buzira kuyidodomba.
10 Ngiisi muguma winyu, akwiriiri akizi tabaalana ku ngiisi kigabi kyo ahaabirwi. Ee!
Abaagage mukozi mwija mu kukoleesa imigashani ya Rurema, kwo iri ya kwingi-kwingi.
11 Umundu, iri angaba ali mu yigiriza amagambo ga Rurema, akizi gayigiriza nga ngiisi
kwo galyosiri imwa Rurema yenyene. Ne'ri angaba ali mu kolerana, akizi kolerana ku
misi yo Rurema amúhiiri. Kwokwo, lyo Rurema alonga ukukizi yivugwa mu kati ka
byoshi, ku njira ya Yesu Kirisito. Mukuba, Yesu Kirisito ye mwene ubulangashane. Ye
na mwene ubukalage, halinde imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Tuyemeere ukulibuzibwa hi'gulu lya Kirisito

12 E bakundwa baani! Mutakizi soomerwa, bwo mukolaga mu longa amalibu makayu-
makayu. Mutanagabone kwo gali ga kundi-kundi.
13 Haliko, mukizi shambaala! Mukuba, na niinyu mukola ne'ngoome mu malibu ga
Kirisito. Ne'kyanya ubulangashane bwage bugayerekanwa, lyo na niinyu, ubusham-
baale bwinyu bugadimirira.
14 Ikyanya mugadukwa hi'gulu li'ziina lya Kirisito, iri muhiriirwi. Mukuba, haaho
lyo'Mutima gwa Rurema gugaaba hi'gulu liinyu. Gunali Mutima gwo'bulangashane.
15 Mu kati kiinyu, hatagire úgakizi libuzibwa, mbu bwo ali mwitani, kandi iri
muzimba, kandi iri nangora-mabi, kandi iri nabwihalalika.
16 Halikago, iri angalibuzibwa mbu bwo ali Mukirisito, atagwatwe ne'shoni. Si akizi
yivuga Rurema naaho, bwo akoli haabirwi iziina lya Kirisito.
17 Kikola kyanya kyo'kutwibwa kwe'maaja. Kuganatondeerera imwitu, twe bandu ba
Rurema. Na bwo twe tugatondeererwa kwo, kutagi kwo bigaaba imwa ábali mu lahira
ukusimbaha Imyazi Miija ya Rurema?
18 Na kandi,
«Kundu umundu angaba akwaniini imbere lya Rurema, haliko bikiri bikayu ukukiz-
ibwa.

Aaho! Kutagi kwo bigaaba imwa nangora-mabi, ne'mwo'munabyaha?*»
19 Kwokwo, iri abandu bangalibuzibwa ukukulikirana no'bulooze bwa Rurema,
bakwiriiri bayihangaane mu kukizi gira amiija. Banayisikiirize mu maboko gaage.
Mukuba, ye kababumba, anali mwemeera.

5

Íbikwaniini mu bashaaja, na mu misore

1 Na buno, mwe bashaaja bi'shengero, namùyinginga munyuvwirize. Mukuba, naani,
ndyagagi uwinyu mushaaja. N'gabona ngiisi kwo Kirisito akalibuuka. Ngaanaba
ne'ngoome mu bulangashane bwage, ku kyanya bwâye yerekanwe.
2 Rurema keera akamùsikiiriza abandu baage. Yabo bandu, namùyinginga kwo
mukizi balanga bwija. Ne'kyanya mugabalanga, kutabe mu kubahidika. Haliko mukizi
balanga mu kushagaluka, nga kwo Rurema aloziizi. Kutanabe mbu lyo mulonga
ukubalyalyania mwe'bindu. Si mukizi balanga ku mutima úgushenguusiri.
3 Na bwo Rurema akamùsikiiriza bo, mutakizi bakambaalira. Si mubaagage mugani
mwija gwo bagakizi kulikira.
4 Ikyanya Umungere Mukulu agaboneka, lyo mugahaabwa ulushembe
lwo'bulangashane, lutanâye fwifwitire.
5 Na niinyu mwe'misore, mukizi simbaha abashaaja. Mweshi, mukizi ba batuudu
mwenyene kwa mwenyene. Mukuba,
«Ikyanya abandu bali mu yiheemya, Rurema ali mu batindimaza.
Si abatuudu boohe, ali mu bagashaanira.*»
6 Kwokwo, mukizi yibiika mwi'dako lyo'bushobozi bwa Rurema. Ye mwene ubukalage,
aganamùkuza ku kyanya íkikwaniini.
7 Kwokwo, ngiisi íbiri mu mùteera ingerania, mukizi múbetuza byo. Mukuba, ali mu
mùhahalira.
8 Mukizi ba masu, munakizi laliira. Umugoma winyu Shetaani ali nga ndare ígweti
ígalunduma. Ali mu genda agalooza ye agavwajagira.
9 Ku yukwo, mukizi múhaga, iri munabiika Yesu kwo'bwemeere. Mukuba, amalibu
go muli mu longa, muyijagi kwo beene winyu ba mu mahanga gooshi, gaago go nabo
bali mu longa.
10 Rurema ye mwene ulukogo lwoshi. Ye kanamùhamagala kwo mulamage mu
bulangashane bwage bwe'myaka ne'myakuula mu kati ka Kirisito! Ne'kyanya mugaaba
keera mwalibuuka ku kyanya kiniini, yenyene agamùgira mushubi ba bagumaana.
Anamùkanie halinde musikame, munabe mukoli dediiri.
11 Rurema ayamiri ali no'bukalage imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Amagambo go'kusezerana

12 Yaga maruba moofi, ikyanya namùyandikira go, nagayandika ku butabaazi bwa
Siira. Ye mbwini kwo ali mwene witu mwemeera. Na íbitumiri namùyandikira go,
gira nimùkanie imitima yinyu. Namùtangira ubumasi kwo yaga magambo go gali
mwo'lukogo nirizina lwa Rurema. Ku yukwo, mukizi gasikama mwo.
13 Abandu ba Rurema ba mu kaaya ke'Babeeri, bamùlamusa. Nabo, Rurema keera
akabatoola, nga kwo niinyu akamùtoola. No'mwana wani Mariko, naye amùlamusa.
14 Mukizi lamusania ku njira íkwaniini† mu kati ko'rukundo.‡
Mweshi mwe muli mu kati ka Kirisito, mukizi ba no'mutuula.

---

* **4:18 4.18** Migani 11.31. * **5:5 5.5** Migani 3.34. † **5:14 5.14** Mu kigiriki: kunyunyuguta. ‡ **5:14 5.14** Yabo bandu ba keera, mu kulamusania bâli kizi nyunyugutana.

Amaruba ga kabiri ga Peturu

Indangiriro

Yaga maruba, gayerekiini ngiisi kwo tukwaniini ukukana mu kati ka Kirisito, buzira kuhaburwa na'migirizo ge'bibeesha.

Mu maruba gaage ga mbere, Peturu akayereka Abakirisito ngiisi kwo bangayihangaana mu malibu ágalyosiri imbuga li'shengero (1 Peturu 4.12). Mu yaga maruba ga kabiri, ali mu yerekana ngiisi kwo tukwaniini ukukizi yilanga na'bigiriza be'bibeesha, ábakoli yingiiri mwi'shengero lyonyene (2.1; 3.3-4).

Na kundu abandu baguma bâli kizi beesha kwo Kirisito atâye ki galuke, haliko anadeta ku bweranyange kwo agaki galuka.

Muziizi muguma gwi'sikamiro guli 2 Peturu 3.8: «E bakundwa baani, hali igambo liguma lyo mukwiriiri ukukengeera: kwe'mwa Nahano, ulusiku luguma lulyagagi nga myaka kihumbi. Ne'myaka kihumbi kwakundi, iri nga lusiku luguma.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-2)
b) Tukwaniini tukizi kula mu kati ka Yesu (1.3-21)
c) Abigiriza be'bibeesha (2.1-22)
d) Tukwaniini tukizi lindirira ukugaluka kwa Nahano (3.1-16)
e) Peturu aseezerana (3.17-18)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyoka imwani, nie Simooni Peturu. Ndi mukozi wa Yesu Kirisito, na
ndi ndumwa yage. Gatumwa imwinyu, mwe mukalonga ubwemeere úbuli ne'kishingo
kihamu nga bwe'mwitu. Mukuba, Rurema witu, kuguma na Lukiza witu Yesu Kirisito,
bali mu gira íbikwaniini.
2 Mukizi yama mugashaniirwi bweneene! Munakizi ba no'mutuula mwingi! Yibi
byoshi bikizi ba bye'mwinyu mukati ko'kumenya bwija Rurema kuguma na Nahamwitu
Yesu Kirisito.

Tukizi sikama mu byo Rurema akatuhamagalira

3 Rurema keera akatuhamagala kwo tukizi ba ne'ngoome mu bulangashane bwage,
na mu miija gaage. Na ku bushobozi bwage bwa mwi'gulu, keera akatuheereza
ngiisi íbyangatutabaala, halinde tulongage ukumúmenya ngiisi kwo ali, tunakoli ba
bagumaana mu kati kaage.
4 Mu kati ka yibyo, Rurema akatulagaania imihango miija ya kahebuuza. Kwokwo,
kundu kino kihugo kikoli sherebiiri hi'gulu lya'mifwije mabi, haliko twehe keera
tukalonga ubulyo bwo'kukifuushuka mwo. Tunakoli tuuziri mu kati ka Rurema, iri
tunamúshusha nga ngiisi kwo ali.
5 Ku yukwo, bwo mukoli yemiiri Yesu, mukizi natabaalana. Ne'kyanya mugaaba
mukola mu gatabaalana, mukizi na sobanukirwa ne'bya Rurema.
6 Ne'kyanya mugaaba mukoli sobanukiirwi ne'bya Rurema, mukizi nayihangirira
ku mifwije mabi. Ne'kyanya mugaaba mukoli yihangiriiri ku mifwije mabi, mukizi
nayihangaana. Ne'kyanya mugaaba mukola mu yihangaana, munakizi gira umwete
ku bya Rurema.
7 Ne'kyanya mugaaba mukola mu gira umwete ku bya Rurema, mukizi nahahalirana
nga baguma. Ne'kyanya mugaaba mukola mu kuhahalirana nga baguma, mukizi na
kundana.
8 Yago miija gooshi, iri mwangakaviiriza ukugakulikira, lyo mugagenduukirwa,
munabe bandu ba'kamaro. Na bwo mukoli yijagi Nahamwitu Yesu Kirisito, mugaaba
mukola bandu bo'kumúkolera bwija.
9 Halikago yago miija gooshi, iri umundu angaba atagatwaziizi, iri aba mbuuta, anabe
ahumiiri lwoshi. Anabe keera ayibagira kwo akayeruusibwa ibyaha byage bya keera.
10 Ku yukwo, e beene witu, bwo Rurema keera akamùtoola, anamùhamagala, mukizi
kaviiriza ukuyama mu kati kaage. Iri mwangakizi gira kwokwo, mutâye gwe.
11 Na ha nyuma, munayiji yegerezibwa bwija mu bwami bwe'myaka ne'myakuula
bwa Nahamwitu Yesu Kirisito, Lukiza witu.
12 Yaga magambo, ngayama ndi mu mùkengeeza go, kundu mukoli gayiji, munakoli
sikamiri mu kuli.

13 Mbwinagi kwo bingwiriiri ngizi mùkengeeza go, ku kyanya ngi tuuziri mu gano
magala.
14 Nyiji bwija kwo ngola ngagashaaga mwo, nga kwo Nahamwitu Yesu Kirisito keera
akanyereka ku bweranyange.
15 Kyo kitumiri yaga magambo, ngakizi gira umwete gwoshi gwo'kumùkengeeza go.
Kwokwo, ikyanya ngaaba keera nafwa, mukalonge ukukizi gakengeera.

Utumasi two'bulangashane bwa Yesu

16 Ku kyanya tukamùmenyeesa hi'gulu lyo'bushobozi bwa Nahamwitu Yesu Kirisito,
na ngiisi kwo agagaluka, tutâli kizi kulikiraga ifumo za'bandu bali mu yihalangira ku
menge gaabo. Si twenyene tukayibonera ubukulu bwage.
17-18 Ikyanya twâli riiri ku gulya mugazi mweru, Daata Rurema akaheereza Yesu
ulushaagwa no'bulangashane. Ku yikyo kyanya, twenyene twâli ririinwi. Tukayiyu-
vwirwa ngiisi kwi'zu lya Rurema likalyoka mwi'gulu, mu bulangashane bwa'kahebuuza,
lyanadeta kwokuno: «Uyu ye Mwana wani mukundwa. Ye mu nzimiisa.*»

Ubuleevi bwa mu Mandiko Meeru

19 Amagambo ágakagwanwa gadetwa na'baleevi, tulyagagi na'kasiisa ngana-ngana
kwo gali go'kuli. Na niinyu, iri mwangagakania, mugaaba mwagira bwija. Mukuba,
yago magambo gali mu ba ngi'tara íriyasiri mu kihulu, halinde bukye. Umulengeerwe,
gunabuli mùtanguulira mu mitima yinyu, nge'ndonde ya shesheezi.
20 Ne'ngingwe ya byoshi, mumenyage bwija kwo ndaabwo buleevi bwa mu Mandiko
Meeru úbukayija mbu bwo muleevi yenyene akabusobanukirwa.
21 Ndaanabwo úbukayija ku bulooze bwo'mundu. Si abandu, ikyanya bâli kizi
rongoorwa no'Mutima Mweru, banakizi deta amagambo ga Rurema yenyene.

2

Tukizi yiyeka na'bigiriza be'bibeesha

1 Mu bandu ba keera, mwâli yamiri abaleevi be'bibeesha. Kiri na buno, hagaki
boneka abigiriza be'bibeesha mu kati kiinyu. Bagakizi mùyigiriza amagambo gaabo
ge'bibeesha, ganali go'kushereezania. Bagalahira kiri na Nahano wo'bushobozi bwoshi,
anali ye kabaguluula. Yabo, ehee! Bagayikululira gobwe-gobwe, banayami minikwa
lwoshi.
2 Yabo be'kinyoma, abandu bingi bagakizi bakulikiraga mu bitalaalwe byabo, halinde
kiri ne'byo'kuli binakizi tukwa.
3 Na bwo bali bazizi be'bindu, bagakizi yibangira ibibeesha, mbu lyo bakizi
mùlyalyania mwo. Ukulyokera keera, Rurema âli kizi balindiriza ikihano. Na buno,
akolaga ibiringiini ukubaminika.
4 Kiri na'baganda, ikyanya bakagiraga ibyaha, Rurema atakabashiginia. Si akayami
balasha i nakwere, anabashwekera yo mu kihulu. Ne'yo munda, yo abalindiriziizi
ukuyiji bahana.
5 Kwokwo, kwo bikaba, na ku yabo bandu ba keera, bwo batâli twaziizi Rurema.
Mukuba, nabo Rurema atakabashiginia. Si akakoleesa umwijulire, mu kubabindikira
booshi. Halikago Nuhu ye wâli kizi menyeesa abandu hi'gulu lya íbikwaniini imbere
lya Rurema. Kwokwo, Rurema anamúlanga, kuguma na'bandi bandu baage balinda.
6 Abandu be'Soodoma, na'be'Gomora, nabo Rurema akabahana, mu kubajigiiviza
mu twaya twabo. Na íbitumiri akagiraga kwokwo, gube mugani imwa ngiisi
ábatamútwaziizi.
7 Haliko Luutu yehe, anamúkiza. Mukuba, Luutu ye wâli kwaniini imbere lyage.
Ne'kyanya balya banangora-mabi bâli kizi yifundaga mu bikoleere, âli kizi bibona,
anashenguke hi'gulu lyabo.
8 Yabo babi na Luutu, bâli tuliinwi. Ne'kyanya bâli kizi giraga ibikoleere ngiisi lusiku,
anakizi bibona, no'kubiyuvwa. Na bwo âli kwaniini imbere lya Rurema, kyanatuma
bigakizi múlibuza bweneene mu mutima gwage.
9 Kwokwo, ikyanya abandu ba Nahano bali mu gezibwa, twabona kwo ayiji ngiisi kwo
agabakiza. Na'bandu babi kwakundi, ayiji ngiisi kwo agakizi bahana, halinde ukuhisa
ku lusiku lwo agabatwira kwe'maaja.
10 Emwe! Agabahaniiriza ingingwe, bwo bagweti bagayidulumbika mu mifwije mabi,
banagayeruzanie mwo, banagweti bagagayiriza ubutwali bwa Rurema.

---

* **1:17-18 1.17-18** Mataayo 17.1-5; Mariko 9.2-7; Luka 9.28-35.

Yohoo! Yabo bigiriza be'bibeesha, bali mu yikangaata buzira kyoba, banali mu tuka
kiri ne'biremwa bya mwi'gulu, binali no'bulangashane.
11 Birya biremwa, kiri na'baganda batangabirega, mu kubituka imbere lya Nahano. Si
bihiitagi ubushobozi no'bukalage bweneene, ukuhima balya bigiriza be'bibeesha.
12 Yabo bigiriza be'bibeesha, bali mu tuka byo batayiji. Bali mu ba nga nyamiishwa
nzira bwenge, kwo ziri mu genda zigakulikiriza naaho ingesho zo zikabutanwa. Ziri mu
butirwa ukugwatwa, no'kuyitwa. Kwokwo, kwo yabo bigiriza be'bibeesha nabo, bagaki
shereezibwa.
13 Ikyanya bali mu girira abandi ubuligo, nabo bwobwo buligo, bagashubi bugalulirwa.
Mu kuyisimiisa, bali mu yerulira ha bweruula. Bali mu ba kashembo ko'kuteerana
ishoni. Kiri ne'kyanya bali mu shangiira ibyokulya kuguma na niinyu ku siku ngulu,
naho kwakundi, bali mu hayerulira.
14 Amasu gaabo, gayamiri galyagagi ku bakazi bashule. Bali mu yama bagenderiiri
ukukizi yifunda mu byaha. Ne'kyanya bali mu gwana abandu ábatazi kana, bali
mu balyeryega. Banali mu ba beeshu bweneene, mu kukubirania ku bindu. Yabo
banakuhambwa, si badaasirwi!
15 Balya babi, keera bakasiga injira ígolosiri. Banakoli habukiiri mu bya'Balaamu
mugala Behoori. Mukuba, uyo Balaamu, akakunda imbuli yo'kugendi kola amabi.
16 Ikyanya akagendi gira ibala, punda wage ye kamúkanukira. Kundu bapunda
batakizi deta, haliko leero, uyo punda akadeta ni'zu nga lya mundu. Anahangirira
Balaamu ku bimbalambala byage, halinde atanaki bigira.
17 Balya babi, si bali nga shyoko ízikoli kamiri. Banali nga bibungu íbigweti
bigatwalwa ne'kihuhuuta, buzira kulyoka mwe'nvula! Yabo, Rurema akoli balindiriziizi
ikihulu kya namudidi.
18 Balya babi, bali mu ravwanga amagambo, mu kuyihaya. Bali mu deta-deta
amagambo go'bweruzi, mu kushubi tiza ábaki lyosiri mu mahube.
19 Yabo bigiriza be'bibeesha, bali mu balagaania kwo bagaaba bashwekuule. Si na
boonyene bakiri baja be'bitalaalwe! Iri umundu angaba keera ahimwa ne'kindu kirebe,
iri akola muja wakyo.
20 Ku ndondeko, yabo bigiriza be'bibeesha, bâli yiji Nahamwitu Yesu Kirisito, Lukiza
witu, banâli mali fuushuka mu bushereere bwe'kihugo. Halikago ha nyuma, banashubi
yizingirwa kwo na bwobwo bushereere, bwanashubi bagwata imbira. Na buno buzinda,
ngiisi kwo bakolaga, bakoli bihuusiri bweneene ukuhima ubwa mbere.
21 Yabo, bâli koli yiji ngiisi íbikwaniini imbere lya Rurema, banâli koli haabirwi
ne'maaja zaage nyeeru. Yibyo byoshi, byangababeriiri bwija batabimenye, ho
bangabimenya, babuli biheereza ingoto.
22 Yabo bandu, bayerekiini kwo'mugani úgudesiri kwokuno guli gwo'kuli: «Akabwa
kali mu shubi lya ibishazi byako.*» Na kandi: «Ingulube, kundu wangagishuka, iri mu
shubi gendi yivuruguuza mu bidaka.»

3

Imberuuka ya byoshi

1 E bakundwa baani, yaga maruba go namùyandikira, gakola ga kabiri. Mu gombi,
ndoziizi ukumùkengeeza amagambo ágakwaniini, gira mukizi gayitoneesa kwo.
2 Ndoziizi mukizi kengeera íbikadetwa na'baleevi beeru ba keera. Mukizi kengeera
no'lubaaja lwo Nahamwitu Lukiza akamùbwira ku njira ye'ndumwa ziinyu.
3 Imbere lya byoshi, mukwiriiri mumenyage kwo mu siku ze'mberuuka, hagaaba
abandu bo'kuyifunda mu ngiisi bitalaalwe byo bayifwijiri. Yabo bandu, bagakizi
mùshekeereza,
4 ti: «Si akamùlagaania kwo agagaluka. Aaho! Hayagi ahwera? Si ukulyokera ho
bashokuluza biitu bakafwira halinde zeene, byoshi bikiri nga ngiisi kwo byâli yamiri
ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa!»
5 Kundu kwokwo, bali mu yiyibagiza kwo yaho keera Rurema akabumba igulu
ne'kihugo ku njira yo'kukyula kwo bibe ho. Ee! Akabilyosa mu miiji. Kuli ku njira
ya'miiji kwo akabibumba.
6 Na ku yeyo njira ya'miiji, kwo akabindikira mwe'kihugo ku mwijulire.
7 Mu kwokwo kukyula kwa Rurema, igulu ne'kihugo, nga ngiisi kwo biri ho buno,
bilindiriziibwi ulusiku lwo'kutwa kwe'maaja. Ku lwolwo lusiku, bigasingoolwa, halinde
abandu ábatakatwazagya Rurema banayami minikwa.

---

* **2:22 2.22** Migani 26.1.

8 E bakundwa baani, hali igambo liguma lyo mukwiriiri ukukengeera: kwe'mwa
Nahano, ulusiku luguma lulyagagi nga myaka kihumbi. Ne'myaka kihumbi kwakundi,
iri nga lusiku luguma.
9 Nahano atanagweti agatindiriza mu kugira byo akalagaania, nga kwo baguma
batoniri. Si aki gweti agamùyigenderera bweneene. Mukuba, ataloziizi kwo hagirage
kiri no'muguma winyu úgashereera. Si aloziizi kwa'bandu booshi bangatwikira ku
byaha byabo.
10 Lulya lusiku lwo Nahano agagalukaga kwo, lugatutubiira nga muzimba. Igulu
ligayami nyerera ku kilundumo kihamu. Na byoshi binasiriizibwe ku muliro. Kwokwo,
ikihugo na íbiri mwo byoshi, binasigale bwanuula.
11-12 Ku yulwo lusiku, igulu ligasiriizibwa. Ne'bindu byoshi binajongoloke. Bwe'bindu
byoshi bigashereezibwa mwene kwokwo, kutagi kwo mukwiriiri ukutuula? Mukizi
tuula mu kati ko'bweru, ku njira ísimisiizi Rurema. Munakizi lindirira ulusiku
lwo'kugaluka kwage, iri munakizi gira íbyangatuma lugayija duba.
13 Tulindiriiragi igulu lihyahya, ne'kihugo kihyahya. Bigaaba nga kwo Rurema
akatulagaania. Na byoshi bigaaba bikoli tungiini imbere lyage.
14 Ku yukwo, e bakundwa baani, bwo mugweti mugalindiriraga kwokwo, mukizi gira
umwete gwo'kuyama muyerusiibwi. Mukizi beera buzira buhube imbere lya Rurema,
iri munatuula mu mutuula gwage.
15 Mukizi kengeera kwa íbitumiri Nahano akiri mu tuyigenderera, gira lyo tukizibwa.
Kwokwo, kwo mwene witu mukundwa Pahulu naye akamùyandikira, ku bwitegeereze
bwo Rurema akamúheereza.
16 Kunali kwokwo kwo ali mu deta mu maruba gaage gooshi. Amagambo maguma mu
maruba gaage, abandu batali mu gasobanukirwa duba-duba. Yago magambo, abahwija
ábatakaniri, bali mu gashobania, nga kwo bali mu shobania na'gandi Mandiko Meeru
gooshi. Mu kugira kwokwo, lyo bali mu yikululira gobwe-gobwe.
17 Ku yukwo e bakundwa baani, yaga gooshi, bwo mukoli gayiji, mukizi ba masu,
gira lyo banangora-mabi batalongage ubulyo bwo'kumùlyosa mu byo musikamiiri mwo.
Kundu mukoli sikamiri mu bya Yesu, haliko boohe, baloziizi kwo bamùhabure.
18 Mugenderere ukukizi yiga ingingwe hi'gulu lya Nahamwitu Yesu Kirisito, Lukiza
witu. Munakizi genderera mu lukogo lwage. Abe ye gakizi longa ubulangashane,
ukulyokera buno, halinde imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

Amaruba ga mbere ga Yohana
Indangiriro

Yaga maruba ga Yohana, gali mu sobaanura amagambo mingi, ku mugani:

Iri tugagenda mu mulengeerwe, tukwaniini tukizi yilega ibyaha biitu. Ne'ri tutangabiyilega, iri tutaki tuuziri mu mulengeerwe.

Hali ulubibi luhamu ha kati ko'rukundo no'bushombani. Ngiisi úli mu shomba mwene wabo atangaba ali mundu wa Rurema. Mukuba Rurema ye rukundo.

Abigiriza be'bibeesha, bâli kizi yigiriza kwa'mabi galyosiri mu kuhuma ku biri mu boneka, mbu Yesu, bwo ali Mwana wa Rurema, atangaba ali na'magala nga ge'mwitu. Yago migirizo, Yohana akagalahira, anadeta ku bweranyange kwo Yesu Kirisito âli riiri mundu nga'bandi.

Imiziizi miguma yi'sikamiro, iri mu 1 Yohana 1.8-9: «Iri twangayihumeeraga kwo ndaabyo byaha tuli mu gira, iri twayiteba twenyene. No'kuli, iri kutatuli mwo. Haliko, iri twangayilega ibyaha biitu, Rurema agatukoga. Na ngiisi mabi giitu, anatuyeruuse go. Mukuba, ali mwemeera, anali mu gira íbikwaniini.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro: Yesu âli riiri mundu úli no'muko na'magala (1.1-4)
b) Ngiisi kwo twangamenya iri tutuuziri mu kati ka Rurema (1.5–2.14)
c) Ngiisi kwo tukwaniini ukuyiyeka (2.15-27)
d) Ngiisi kwo tukwaniini ukutuula (2.28–3.24)
e) Tukizi hima (4.1–5.12)
f) Akamaro ko tuli mu longa mu kuyemeera Rurema (5.13-15)
g) Tutwikire ku byaha biitu (5.16-21)

Indangiriro

1 Twamùyandikira hi'gulu li'Gambo lyo'bulamu. Uyo Igambo, âli kola ho ukulyokera
ku ndondeko. Keera tukamúyiboneraga twenyene na'masu giitu, twanamúyitegeereza
bwija. Twanamúyiyuvwirwa, twanamúyihumira kwo na'maboko giitu.
2 Uyo Bulamu, âli riiri kuguma na Daata Rurema. Na buno, keera akayiyerekana
imwitu. Keera tukamúbonaga, tunagweti tugamútangira ubumasi kwo ye riiri
mwo'bulamu bwe'myaka ne'myakuula!
3 Keera tukamúyibonera, twanamúyiyuvwirwa. Kwokwo, na niinyu, tugweti
tugamùmenyeesa ye, halinde lyo niinyu muba mu ngoome yo tukoli hiiti kuguma na
Daata, no'Mwana wage Yesu Kirisito.
4 Twamùyandikira kwokwo, gira lyo'bushambaale bwitu, budimirire!

Tukizi tuula mu mulengeerwe

5 Indumwa yo tukayuvwa imwage, yo na niinyu tugweti tugamùmenyeesa, kwo
Rurema ye mulengeerwe. Ndaanakyo kihulu íkimúli mwo.
6 Iri twangadetaga kwo tuli ne'ngoome kuguma na Rurema, tunabe tuki tuuziri mu
kihulu, iri twabeesha. Tutanali mu kulikira ibyo'kuli.
7 Haliko, iri twangaba tutuuziri mu mulengeerwe, nga kwo Rurema agutuuziri mwo,
lyo tugaaba ne'ngoome twenyene kwa twenyene. No'muko gwo'Mwana wage Yesu,
gunayeruuse ibyaha biitu byoshi.
8 Iri twangayihumeeraga kwo ndaabyo byaha tuli mu gira, iri twayiteba twenyene.
No'kuli, iri kutatuli mwo.
9 Haliko, iri twangayilega ibyaha biitu, Rurema agatukoga. Na ngiisi mabi giitu,
anatuyeruuse go. Mukuba, ali mwemeera, anali mu gira íbikwaniini.
10 Iri twangayihumeera kwo ndaabyo byaha tukagira, iri twagira Rurema abe
munabibeesha. Ni'gambo lyage, iri litatuli mwo.

2

1 E baana baani bakundwa! Namùyandikiraga yaga magambo, gira mutakizi gira
ibyaha. Kundu kwokwo, iri mwangabigira, tuhiiti wo'kutudetera imbere lya Daata. Ye
Yesu Kirisito, bwo ye kwaniini imbere lyage.
2 Yesu ye kaba ituulo lyo'kuyitwa, hi'gulu lyo'kushaaza ibyaha biitu. Bitanali hi'gulu
lye'byaha biitu naaho. Si kiri na hi'gulu bya'bandi booshi ba mu kihugo.
3 Iri twangaba tusimbahiri imaaja za Rurema, lyo tugaaba na'kasiisa kwo tumúyiji.

4 Haliko, iri umundu angadetaga kwo ayiji Rurema, anabe atasimbahiri imaaja zaage,
iri ali munabibeesha. No'kuli, iri kutamúli mwo.
5 Umundu, iri angaba asimbahiri Igambo lya Rurema, iri urukundo lwa Rurema
lumúdimiriiri mwo. Ne'njira yo twangamenyera kwo tutuuziri mu kati ka Rurema,
yo yeyi.
6 Umundu, iri angadeta kwo atuuziri mu kati ka Rurema, akwiriiri akizi tuula nga kwo
Yesu âli tuuziri.

Ulubaaja luhyahya, kwo tukizi kundana

7 E bakundwa baani! Ulubaaja lwo namùyandikira hano, lutali luhyahya. Si luli lwa
keera, lunali lwo mwâli yamiini ukulyokera ku ndondeko. Yulwo lubaaja lwa keera, lwo
lwolulya keera mukayuvwa.
8 Kundu kwokwo, ulubaaja lwo namùyandikira hano, lulyagagi luhyahya. No'kuli
kwalwo, tuli mu kubonera mu kati ka Kirisito, kiri na mu kati kiinyu kwakundi. Mukuba,
ikihulu kikola mu mala. No'mulengeerwe gwo'kuli, gukoli tangwiri.
9 Iri umundu angadetaga kwo atuuziri mu mulengeerwe, anabe aki shombiri mwene
wabo, iri aki tuuziri mu kihulu halinde buno.
10 Haliko umundu, iri angaba akuuziri mwene wabo, yeki ye tuuziri mu mulengeerwe.
Na íbimúli mwo, bitangamúhubiisa.
11 Si iri angaba ashombiri mwene wabo, yehe akiri mu kihulu. Anakiri mu kibubuuta
mwo, buzira kumenya ho ali mu genda. Ee! Ikihulu, kiri mu ba keera kyamúhumaaza.
12 Namùyandikiraga mwe baana baani, bwe'byaha biinyu keera bikakogwa hi'gulu
li'ziina lya Yesu Kirisito.
13 Namùyandikira na niinyu mwe badaata, bwo muyiji Ulya wo'kuyama ho ukulyok-
era ku ndondeko.
Namùyandikira na niinyu mwe'misore, bwo keera mukasinda ulya mubi.
14 Namùyandikiraga mwe baana baani, bwo mukoli yiji Daata.
Namùyandikira na niinyu mwe badaata, bwo muyiji Ulya wo'kuyama ho ukulyokera
ku ndondeko.
Namùyandikira na niinyu mwe'misore, bwo mukaniri. Ni'gambo lya Rurema, limùli
mwo. Keera mukanasinda ulya mubi.

Tutakizi kunda ibye'kihugo

15 Mutakizi kunda ikihugo, kandi iri ngiisi íbikiri mwo. Iri umundu angaba akuuziri
ikihugo, atangaki kunda Daata.
16 Mukuba, ibye'kihugo byoshi, bitalyosiri imwa Daata. Si bilyosiri mwomwo mu
kihugo, gaba mifwije mabi ga'magala, kandi iri, bya'masu gali mu hemukira, kandi iri,
bya'bandu bali mu yiheemya kwo.
17 Ikihugo, ne'bya'bandu bali mu yifwija, byoshi bigalenga. Si iri umundu angagira
byo Rurema aloziizi, yehe agaalama imyaka ne'myakuula.

Tukizi yilanga na'bagoma ba Kirisito

18 E baana baani! Kikolaga kyo kihe kye'mberuuka. Mukayuvwa kwo'Mugoma wa
Kirisito agayija. Na buno, keera haboneka abagoma baage bingi. Kyo kitumiri tukoli yiji
kwo kikola kihe kye'mberuuka.
19 Yabo bandu, kundu bakalyokaga ha kati kiitu, haliko batâli riiri ne'ngoome na
nyiitu. Bákitube mwo, nga batakatuyihandula kwo. Yibyo, biyerekiini kwo ndaaye
kiri no'muguma wabo úshuba ne'ngoome na nyiitu.
20 Haliko mwehe, mukoli haabirwi ibyo'Mutima Mweru. Na kwo mukola mweshi,
mukoli yiji ibyo'kuli.
21 Íbitumiri namùyandikira yaga maruba, kutali mbu bwo mutayiji ukuli. Si
namùyandikira go, bwo mukoli kuyiji. Ndaabyo bibeesha íbikulyosiri mwo.
22 Kwokwo, umunabibeesha ali nyandagi? Ngiisi úli mu lahira kwo Yesu atali ye
Kirisito. Umundu mwene uyo, ye Mugoma wa Kirisito, bwo agweti agalahira Daata.
Agweti agalahira no'mwana wage kwakundi.
23 Mukuba, iri umundu angalahira uyo Mwana, iri ataki hiiti ingoome na Yishe. Haliko,
iri angaba ayemiiri Umwana wage, iri ahiiti ingoome na Yishe kwakundi.
24 Kwokwo, galya magambo go mukayuvwa ukulyokera ku ndondeko, muyamage
mugakaniziizi mu mitima yinyu. Iri gangamùyama mwo, iri na niinyu mugaaba
muyamiri mu kati ko'yo Mwana, na mu kati ka Yishe.
25 Na yibyo byo akatulagaania, byo byebi, kwo tugalonga ubulamu bwe'myaka
ne'myakuula!
26 Namùyandikiraga yibi, bwa'bandu baguma bagweti bagaagira mbu bamùhabure.

27 Haliko mwehe, mukoli haabirwi ibyo'Mutima Mweru. Binakoli mùyamiri mwo.
Kwokwo, mutakiri ni'goorwa lyo'kuyigirizibwa na mundu yeshi. Mukuba, ibyo'Mutima
Mweru, byo bikola mu mùyigiriza. Na ngiisi byo gugweti gugamùyigiriza, biri byo'kuli,
bitanali bya bibeesha. Ku yukwo, mukizi gira nga ngiisi kwo keera gukamùyigiriza,
munabe muyamiri mu kati ka Kirisito.
28 E baana baani! Mugenderere ukukizi yama mu kati ka Kirisito, gira ikyanya
agayerekanwa, mutayuvwe ikyoba, kandi iri ishoni.
29 Mukoli yiji kwo Kirisito ayamiri akwaniini imbere lya Rurema. Mukwiriiri
mumenye kwakundi, kwe'ri umundu angagira íbikwaniini imbere lya Rurema, iri akola
mwana wage.

3

Tukizi tuula nga baana ba Rurema

1 Mulolage ngiisi kwo Daata atukuuziri bweneene, bwo tukola mu buuzibwa baana
baage! Kunali kwo tuli. Na íbitumiri abandu be'kihugo batatuyiji, bwo na Daata
yenyene, batamúyiji.
2 E bakundwa baani! Buno tukola baana ba Rurema. Haliko, ngiisi kwo twâye be,
bitazi menyeekana. Tuyijagi naaho kwe'kyanya Kirisito agaboneka, tugamúshusha,
tunamúbone nga ngiisi kwo ali.
3 Umundu, iri angaba ahiiti umulangaaliro mu kati ka Kirisito, ali mu yiyeruusa.
Mukuba, Kirisito yenyene ali mweru.
4 Umundu, ikyanya ali mu giriirira ibyaha, iri ahubiraga imaaja za Rurema. Mukuba,
ukugira ibyaha, kwo kuhubira imaaja.
5 Munayiji kwo Kirisito akayija, gira ayiji tushaagiza ibyaha biitu. Na yenyene,
ndaakyo kyaha íkimúli mwo.
6 Ku yukwo, ikyanya abandu bakoli tuuziri mu kati kaage, ndaaye úki genderiiri
ukukizi giriirira ibyaha. Haliko, iri umundu angaba akiri mu bigiriirira, iri atazindi
múbona, atanamúyiji.
7 E baana baani! Mutayemeerage kwo'mundu amùhabure. Si Kirisito naaho ye
kwaniini. Kwokwo, iri hangaba umundu úli mu gira íbikwaniini nga Kirisito, iri
anakwaniini.
8 Haliko, iri umundu angakizi gira ibyaha, iri alyagagi wa Shetaani. Mukuba, Shetaani
ayamiri agweti agaagira ibyaha ukulyokera ku ndondeko. Na íbikatuma Umwana wa
Rurema akayija, gira ayiji shereeza ngiisi byo Shetaani agweti agaagira.
9 Iri umundu angaba akola mwana wa Rurema, atangaki genderera ukukizi gira
ibyaha. Mukuba, ngiisi kwo Rurema ali, kwo no'yo mundu naye, akola agaaba mu kati
kaage. Na bwo akola mwana wa Rurema, bitangaziga kwo agenderere ukukizi yifunda
mu byaha.
10 Kwokwo, kwo twangamenyera abaana ba Rurema, na'baana ba Shetaani. Mukuba,
iri umundu angaba atali mu gira íbikwaniini imbere lya Rurema, iri atali mwana wage.
Ne'ri atangakunda mwene wabo, iri naye atali we'mwage.

Tukizi kundana

11 Ukulyokera ku ndondeko, mwâli kizi bwirwa kwo tukizi kundana.
12 Kwokwo, mutabaagage nga Kahini. Mukuba, yehe âli riiri mundu wo'lya mubi,
anayita mulumuna wage. Aaho! Bikagi byo akamúyitira? Akamúyita, bwe'mikolezi
yo'yo mulumuna wage yâli riiri miija. Ne'ye'mwage yo yâli riiri mibi.
13 Kwokwo, e beene witu! Iri abandu be'kihugo bangamùshomba, mutakizi ki
soomerwa.
14 Twehe twenyene tukoli kundiini. Tutaki tuuziri mu lufu. Si tukoli yiji kwo tukola
bagumaana. Haliko, iri abandu bangaba batakundiini, boohe, bakiri mu lufu.
15 Umundu, iri angaba ashombiri mwene wabo, iri alyagagi mwitani. Munayiji kwo
ndaaye mwitani úgalama imyaka ne'myakuula.
16 Twehe, tuli mu menyera urukundo ku yibi: bwo Kirisito keera akayitangaga hi'gulu
liitu. Kwokwo, na nyiitu, tukwiriiri tukizi yitanga hi'gulu lya'biitu.
17 Iri umundu angaba ahiiti ibindu, anabonage mwene wabo agoozirwi, haliko
atanamúyuvwirwe indengeerwa, kutagi kwo twangaki deta kwo ali mwo'rukundo lwa
Rurema?
18 E baana baani! Ukukundana kwitu, kutakizi ba kwa ku kanwa naaho. Si tukizi
kundana mu kati ko'kuli, mu kukizi girirana amiija.
19 Kwokwo, kwo twangamenyera akasiisa kwo tuli bandu bo'kuli, halinde imitima yitu
inatuuze imbere lya Rurema.

20 Kundu imitima yitu yangatulega, haliko Rurema ye gihimiri. Yehe, ayiji byoshi.
21 E bakundwa baani! Iri imitima yitu itangatulega, iri tugakizi tuula imbere lya
Rurema buzira kyoba.
22 Na ngiisi byo tugakizi múhuuna, tugakizi biyakiira. Tugaaba tusimbahiri imaaja
zaage, iri tunakizi gira íbimúsimisiizi.
23 No'lubaaja lwage, lwo lwolu: kwo tukizi yemeera iziina lyo'Mwana wage Yesu
Kirisito, iri tunakizi kundana, nga kwo Yesu akatubwira.
24 Iri umundu angaba ali mu simbaha imaaja za Rurema, iri atuuziri mu kati kaage.
Na Rurema naye, iri amútuuziri mwo. Na íbiri mu tumenyeesa akasiisa kwo Rurema
atutuuziri mwo, kuli ku njira yo'Mutima Mweru. Mukuba, keera akatuheereza gwo.

4

Ibyo twangamenyera kwa'baleevi be'bibeesha

1 E bakundwa baani! Mutalunguli yemeeraga ngiisi mutima. Si imitima yoshi, mukizi
gigera, lyo mulonga ukumenya iri ilyosiri imwa Rurema, kandi iri nanga. Mukuba, mu
kihugo, mukoli shabukiiri abaleevi bingi be'bibeesha.
2 Hali injira yo mwangamenyera kwo'Mutima gwa Rurema. Iri umundu angaba
ayemiiri kwo Yesu Kirisito akayija ali na'magala, uyo ali mwo'Mutima gwa Rurema.
3 Haliko, iri umutima gutangayemeera kwokwo, iri gutali gwa Rurema. Si gulyagagi
gwo'Mugoma wa Kirisito! Keera mukayuvwa kwo'Mugoma wage agayija. Na buno,
akola mu kihugo.
4 E baana baani! Mukola bandu ba Rurema. Keera mwanasinda balya babi. Mukuba,
Umutima úgumùli mwo, ye kuliiri umutima gwa mu kihugo.
5 Yabo babi, balyagagi be'kihugo. Kyo kitumiri bali mu deta amagambo gaakyo.
Na'bandu baakyo nabo, banakizi batega amatwiri.
6 Si twehe, tuli bandu ba Rurema. Ne'ri umundu angaba ayiji Rurema, ali mu tutega
amatwiri. Haliko, iri abandu bangaba batali ba Rurema, boohe, batali mu tutwaza.
Kwokwo, kwo tuli mu menya umutima gwo'kuli, na gwe'bibeesha.

Tukizi ba bandu bo'rukundo

7 E bakundwa baani, tukizi kundana! Mukuba, urukundo luli mu lyoka imwa Rurema.
Ne'ri umundu angaba agweti agakundana, iri akola mwana wage, anakoli múyiji.
8 Si iri angaba atali mu kundana, yehe atayiji Rurema. Mukuba, Rurema ali rukundo.
9 Rurema yenyene keera akatuyereka urukundo lwage, mu kutulungikira Umwana
wage we'kininga hano mu kihugo. Kwokwo, lyo tulonga ukulama ku njira yo'yo Mwana
wage.
10 Na íbiyerekiini urukundo, kutali kudeta mbu twe tukatangi tee kunda Rurema.
Haliko, ye katee tukunda, anatulungikira Umwana wage, libe ituulo lyo'kuyitwa hi'gulu
liitu, halinde atushaagize ibyaha.
11 E bakundwa baani! Bwo Rurema keera akatukunda kwokwo, na nyiitu tukwiriiri
tukizi kundana!
12 Ndaaye mundu úzindi bonaga Rurema. Haliko, iri twangaba tukundiini, iri Rurema
akoli tutuuziri mwo. No'rukundo lwage, iri lukoli dimiriiri mu kati kiitu.
13 Tuli mu ba na'kasiisa kwo tukoli tuuziri mu kati ka Rurema, na kwo akoli tutuuziri
mwo, mukuba keera akatubiika mwo'Mutima gwage.
14 Twenyene, keera tukayibonera kwo Daata akatanga Umwana wage, gira lyo aba
Lukiza we'kihugo. Tunagweti tugatanga ubumasi kwo biri kwokwo.
15 Umundu, iri angaba ayemiiri kwo Yesu ali Mwana wa Rurema, uyo, ye Rurema akoli
tuuziri mwo. Naye, iri akoli tuuziri mu kati ka Rurema.
16 Kwokwo, kwo tukoli yiji kwo Rurema atukuuziri. Tunali na'kasiisa ko'rukundo
lwage.
Rurema alyagagi rukundo. Ne'ri umundu angaba ali mu kundana, iri atuuziri mu kati
ka Rurema. Na Rurema naye, iri amútuuziri mwo.
17 Yulwo rukundo, akalimbi kaalwo, kali mu koleesibwa mu kati kiitu. Kwokwo,
tutagaki yoboha ku lusiku lwo'kutwibwa kwe'maaja. Mukuba, ngiisi kwo tuli mu boneka
mu kino kihugo, tukoli shushiini na Yesu.
18 Umundu, iri angaba akundiini, atakiri mu yoboha. Si urukundo úlutungiini, luli
mu lyosa ikyoba. Kwokwo, iri umundu angaba akiri ne'kyoba, iri atazi tungaana mu
kati ko'rukundo. Haliko, abandu ábalindiriiri ukuhanwa, booki bo bali mu gwatwa
ne'kyoba.
19 Íbitumiri tukola mu kundana, bwo Rurema ye katee tukunda.

20 Ne'ri umundu angadeta kwo akuuziri Rurema, anabe aki shombiri mwene wabo,
iri ali munabibeesha. Mukuba, ikyanya umundu atali mu kunda mwene wabo,
anamúbwini, kutagi kwo angaki kunda Rurema, atanazi múbona?
21 Kirisito yenyene, akatuheereza ulubaaja kwe'ri umundu angaba akuuziri Rurema,
akwiriiri akizi kunda na mwene wabo kwakundi.

5

Tukizi yemeera Umwana wa Rurema

1 Umundu, iri angaba ayemiiri kwo Yesu ye ulya Masiya, iri akola mwana wa Rurema.
Ne'ri angaba akuuziri yishe wo'mwana, iri akuuziri no'mwana wage kwakundi.
2 Tuli mu menya kwo tukoli kuuziri abaana ba Rurema, mu kukunda Rurema yenyene,
na mu kukizi simbaha imaaja zaage.
3 Mukuba, iri twangakunda Rurema, tukwaniini tukizi simbaha ne'maaja zaage. Na
zoonyene zitali ngayu,
4 bwe'kyanya umundu akola mwana wa Rurema, iri keera asinda bye'kihugo. Ne'njira
yo tuli mu bisinda mwo, kuli kubiika Rurema kwo'bwemeere.
5 Nyandi úhimiri bye'kihugo? Ngiisi naaho úkoli yemiiri kwo Yesu ali Mwana wa
Rurema.

Ubumasi hi'gulu lya Yesu Kirisito

6 Ikyanya Yesu Kirisito akayijaga, kukaba ku njira ya'miiji, na ku yo'muko. Kutakaba
ku miiji naaho. Si kukaba na ku muko kwakundi. No'Mutima Mweru nagwo,
gukamútangira ubumasi, gunali gwo'kuli.
7 Kwokwo, halyagagi utumasi tushatu:
8 Umutima Mweru, na'miiji, no'muko. Na kwo biri bishatu, ubumasi bwabyo bwo
buguma.
9 Ikyanya abandu bali mu tangaga ubumasi, tuli mu buyemeera. No'bumasi bwa
Rurema, bwo bukuliiri bwa'bandu. Mukuba, Rurema yenyene, ye kabutanga, bunali
hi'gulu lyo'Mwana wage.
10 Kwokwo, iri umundu angaba ayemiiragi Umwana wa Rurema, ali mu ba akola
no'bumasi mu mutima gwage. Haliko, iri angaba atabuyemiiri, iri agira Rurema abe
munabibeesha. Mukuba, ali mu ba atayemiiri ubumasi bwo Rurema yenyene akatanga
hi'gulu lyo'Mwana wage.
11 No'bumasi bwage bwo bwobu: Rurema keera akatuheereza ubulamu bwe'myaka
ne'myakuula! Bunali mu kati ko'Mwana wage.
12 Ku yukwo, iri umundu angaba akola ne'ngoome no'Mwana wage, iri akola
no'bulamu. Haliko, iri angaba atagihiiti, iri na yubwo bulamu nabwo, atabuhiiti.

Amagambo go'kuyusa

13 Yaga magambo, nagayandikaga hi'gulu liinyu, mwe mukoli yemiiri iziina lyo'Mwana
wa Rurema. Kwokwo, lyo mulonga ukumenya ku kasiisa kwo mukola no'bulamu
bwe'myaka ne'myakuula!
14 Ikyanya tuli mu yegeera Rurema, tutakiri ne'migangaanwe. Tuyiji kwo ngiisi byo
twangamúhuuna ukukulikirana no'bulooze bwage, ali mu tuyuvwa.
15 Na bwo tukoli yiji kwo ali mu tuyuvwa ku byoshi byo tuli mu múhuuna, tuyiji na
kwo tuli mu bihaabwa.
16 Iri umundu angabonaga mwene wabo agweti agaagira ikyaha íkitangaleeta
ulufu, akwiriiri amúhuunire imwa Rurema. Kwokwo, lyo Rurema agamúgira abe
mugumaana. Bigaaba kwokwo naaho, imwa ábali mu gira ibyaha íbitangaleeta ulufu.
Mukuba, hali ne'byaha íbiri mu leeta ulufu. Si ndagweti ngaadeta kwo muhuune
Rurema hi'gulu lyabyo.
17 Iri umundu angahuba, iri keera agira ibyaha. Kuguma na yibyo, hali ibyaha íbitali
mu leeta ulufu.
18 Tuyiji kwe'ri umundu angaba akola mwana wa Rurema, atangaki genderera ukukizi
giriirira ibyaha. Mukuba, Umwana wa Rurema akoli múlaaziri. No'lya mubi, ndaakwo
kwo angamúgira.
19 Tuyiji kwo tukola baana ba Rurema. Tuyiji na kwa'bandu be'kihugo booshi
batwazirwi no'lya mubi.
20 Tuyiji kwakundi kwo'Mwana wa Rurema keera akayija, anatuheereza ubumenyi,
gira lyo tulonga ukumenya Rurema nirizina. Na buno, tukoli tuuziri mu kati kaage,
bwo tukoli tuuziri mu kati ko'Mwana wage Yesu Kirisito. Yehe ye Rurema nirizina.
Anali ye ryagagi mwo'bulamu bwe'myaka ne'myakuula.
21 E baana baani! Mukizi yilanga ne'migisi!

Amaruba ga kabiri ga Yohana
Indangiriro

Yaga maruba ga Yohana, gayerekiini kwe'kyanya abigiriza be'bibeesha bagayija, tuleke ukubayakiira, kiri na mu nyumba ziitu.

Ku kirya kyanya, abigiriza bâli kizi genda bagayigiriza Umwazi Mwija gwa Yesu. Abakirisito bâli kizi bayegereza mu nyumba zaabo. Ne'kyanya bakashubi genda, banabaheereza indanda.

Abigiriza be'bibeesha nabo bâli kizi gira kwokwo. Kwokwo, yaga maruba gakayandikwa, gira abandu bakizi yitonda mu kutabaalana. Buzira kwokwo, bangakengeera batabaala abigiriza be'bibeesha.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli gwa 7: «Mu kihugo, mukoli shabukiiri abatebani bingi. Yabo batebani, batayemiiri kwo Yesu Kirisito akayija hano mu kihugo ali na'magala. Abandu mwene yabo, balyagagi batebani naaho, banali bagoma ba Kirisito.»

Íbiri mwo ku bwofi
a) Indangiriro (1-3)
b) Ngiisi íbikwaniini (4-11)
c) Yohana aseezerana (12-13)

Indangiriro

1 Nie mushaaja, nie nakuyandikiraga, e maawe mutoolwa,* kuguma na'baana baawe!
Niehe mushaaja, nimùkuuziri bweneene mu kati ko'kuli. Ndanali nienyene naaho. Kiri
na'bandi booshi ábayiji ukuli, nabo bamùkuuziri.
2 Na íbitumiri tumùkuuziri, bwo tuli mwo'kuli. Yukwo kuli, kugatuyama mwo imyaka
ne'myakuula.
3 Daata Rurema, no'Mwana wage Yesu Kirisito, bakizi tugashaanira! Banakizi
tukejeerera! Banakizi tuheereza no'mutuula, mu kati ko'kuli, na mu kati ko'rukundo!

Tukizi tuula mu kati ko'kuli

4 N'gashambaala bweneene, mu kuyuvwa kwa'baana baawe baguma batuuziri mu
kati ko'kuli, nga kwo Daata akatubwira.
5 E maawe! Mu gano mandiko, nakuhuuna kwo ukizi simbaha ulubaaja lwo'kukizi
kundana. Yulwo lubaaja, lutali luhyahya. Si luli lwolulya lwo tuyamiinwi ukulyokera
ku ndondeko.
6 Ikyanya tuli mu kundana, lyo tuli mu simbaha imaaja za Rurema. Mukuba,
akamùheereza ulubaaja kwo mukizi kundana, nga kwo mukayuvwa ukulyokera ku
ndondeko.

Tutakizi yegereza abalyalya

7 Mu kihugo, mukoli shabukiiri abatebani bingi. Yabo batebani, batayemiiri kwo Yesu
Kirisito akayija hano mu kihugo ali na'magala. Abandu mwene yabo, balyagagi batebani
naaho, banali bagoma ba Kirisito.
8 Ku yukwo, mukizi yilanga, mutayiji teera imbembo, keera mwanagihimbukira kwo.
Haliko, mugirage imisi yoshi, halinde mulonge imbembo íkwiziri!
9 Umundu, iri angaba atali mu kania amigirizo ga Kirisito, anabe ayifuuziri mu gandi-
gandi, uyo atakiri ne'ngoome na Rurema. Haliko, iri angaba agenderiiri mu gaago
migirizo ga Kirisito, iri ali ne'ngoome na Rurema, kuguma no'Mwana wage.
10 Ku yukwo, iri mwangayijirwa no'mundu, atanali mu yigiriza gaago-gaago migirizo
hi'gulu lya Kirisito, hatagirage úgamúyegereza mu nyumba yage. Kiri no'kumúlamusa,
mutamúlamuse!
11 Umundu mwene uyo, ngiisi úgamúlamusa, iri akola ne'ngoome mu mabi gaage.
12 Ngiryagagi na'magambo mingi go nangaki mùyandikiiri. Haliko, mu kukumenyeesa
go, ndaloziizi ukukoleesa kano karataasi no'bwino. Ndangaliiri kwo ngaki yija iyo
munda imwinyu, tunabonaane amasu ku gandi. Kwokwo, lyo'bushambaale bwitu
budimirira!
13 Abaana ba mwali winyu mutoolwa, bakulamusa!

---

* **1:1 1.1** Bandu baguma batoniri kwo'yo maawe, liri ishengero lirebe. Na yabo baana baage kwakundi, bo bandu ba mu yiryo ishengero.

Amaruba ga kashatu ga Yohana

Indangiriro

Yaga maruba, Yohana akagayandikira ikirongoozi kiguma ki'shengero, Gaayo. Ganayerekiini ngiisi kwa'Bakirisito bakwaniini bakizi yegereza abigiriza bo'kuli. Si abigiriza be'bibeesha, boohe, bakizi bayiyeka, nga Diyotereefe.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli gwa 2: «E mukundwa wani, ndi mu huuna Rurema kwo ukizi genduukirwa mu kati ka byoshi. Kiri na'magala gaawe, gakizi yama galyagagi magumaana, nga kwo'mutima gwawe nagwo guli mugumaana.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1-4)
b) Ngiisi íbikwaniini (5-12)
c) Yohana aseezerana (13-15)

Indangiriro

1 E mukundwa wani Gaayo! Niehe mushaaja, nie nakuyandikiraga, we nguuziri mu kati ko'kuli.
2 E mukundwa wani! Ndi mu huuna Rurema kwo ukizi genduukirwa mu kati ka byoshi. Kiri na'magala gaawe, gakizi yama galyagagi magumaana, nga kwo'mutima gwawe nagwo guli mugumaana.
3 N'gashambaala bweneene, ikyanya beene witu baguma bakayiji mbwira ngiisi kwo uyamiri mwemeera mu kati ko'kuli, unaki genderiiri ukutuula mu kati kaakwo.
4 Ndaanabwo bushambaale bwo mbiiti, ukuhima bwo'kuyuvwa kwa'baana baani baki tuuziri mu kati ko'kuli.

Tukizi tabaala abakozi ba Rurema

5 E mukundwa wani! Uli mwemeera mu kukizi tabaala beene witu, kundu utabayiji.
6 Keera bakayijagi ganuulira ishengero lya hano ngiisi kwo ukundiini. Kwokwo, ubatabaale ku lugeezi lwabo, ku njira íkwaniini imbere lya Rurema.
7 Mukuba, ulugeezi lwabo, lulyagagi hi'gulu lyo'kugendi kolera iziina lya Kirisito. Batanali mu longa ikindu kyoshi mu bapagaani.
8 Abandu mwene yabo, tukwiriiri tukizi batabaala, lyo tukomeerana, mu kukizi kolera ukuli.

Dyoterefe na Demeteryo

9 Keera n'gayandikira ishengero amaruba. Haliko, ikyanya tuli mu detaga, Dyoterefe atali mu twaza. Aloziizi naaho, kwo abe ye mukulu.
10 Ku yukwo, ikyanya ngayija iyo munda, ngayiji yerekana ku bweranyange ubuligo bwoshi bwo agweti agaagira. Ali mu tugamba hi'gulu lyo'mujina. Na kwakundi, ikyanya beene witu bali mu balamiraga iyo munda, ali mu lahira ukubayegereza. Kiri na'bandi be'yo munda, ikyanya bali mu gira mbu babayegereze, Dyoterefe ali mu bahangirira, anabayimule mwi'shengero!
11 E mukundwa wani! Utakizi yigira umugani ku bali mu gira amabi. Si ukizi guyigira ku bali mu gira amiija. Mukuba, iri umundu angaba ali mu gira amiija, uyo ali wa Rurema. Halikago, iri angaba ali mu gira amabi, iri atazindi múbona.
12 Ku luhande lwa Demeteryo, abandu booshi bali mu mútangira ubumasi kwo ali mwija. Yubwo bumasi, bulyagagi bwo'kuli. Kiri na nyiitu, tuli mu mútangira bwo kwo ali mundu mwija. Unayiji kwo yubwo bumasi bwitu, buli mu ba bwo'kuli.

Amagambo go'kuyusa

13 Ngiri na'magambo mingi go nangaki kuyandikiiri. Haliko, mu kukumenyeesa go, ndaloziizi ukukoleesa kano kalaamu no'bwino.
14 Mukuba, ngi langaliiri kwo ngola ngayiji kubona, tunaganuule amasu ku gandi.
15 Kwokwo, ukizi ba no'mutuula. Abiira biitu ba hano, bakulamusa! Na naawe, utulamukize ngiisi mwira witu yeshi we'yo munda.

Amaruba ga Yuda
Indangiriro

Yaga maruba ga Yuda, gayerekiini ngiisi kwa'bigiriza be'bibeesha bali mu kizi yifunda mu bitalaalwe. Bali mu kizi tebeereza kiri ne'bizeeze. Kundu kwokwo, Rurema agaki bahaniiriza.

Ikyanya abandu bali mu giriirira amabi mwene yago, ulukogo lwa Yesu lutangaki batabaala. Yuda anabahanuula kwo bakizi ba makengwa ku bandu mwene yabo, iri banakizi bayigiriza amagambo ku njira yo'kuli.

Muziizi muguma gwi'sikamiro, guli gwa 24-25: «Rurema ye shobwiri ukukizi mùlanga, gira mutagwe. Anamùyimangike imbere lyage mu kati ko'bulangashane. Munashambaale ngana-ngana! Munabe buzira kashembo kooshi. Yehe naaho, ye Rurema witu na Lukiza witu. Akizi yama alyagagi no'bulangashane, no'bukulu, no'bukalage, no'bushobozi mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito! Bikizi ba kwokwo, ukulyokera ku kyanya ikihugo kitazi bumbwa, halinde buno, halinde ukuhisa imyaka ne'myakuula!»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1-2)
b) Ngiisi íbitumiri Yuda âli loziizi ukuhangana na'banabitalaalwe (3-4)
c) Ngiisi kwo Rurema akahana abanabitalaalwe baguma mu Bibiriya (5-7)
d) Ngiisi kwa'bandu bâli bihuusiri bweneene ku kyanya kya Yuda (8-13)
e) Ikihano kyabo, kikagwanwa kyadetwa ukulyokera kare (14-16)
f) Tukizi shomba amabi, iri tunarongoorwa no'Mutima Mweru (17-23)
g) Yuda agashaanira abasomi, mu kusezerana (24-25)

Indangiriro

1 Yaga maruba, galyoka imwani, nie Yuda. Ndi mukozi wa Yesu Kirisito, na ndi
mwene wabo Yakobo. Gatumwa imwinyu, mwe Daata Rurema keera akahamagala,
anamùkuuziri. Yesu Kirisito naye, agweti agamùlanga.
2 Mukizi bonerwa ulukogo, munakizi longa no'mutuula, no'rukundo ku bwingi!

Íbigaaba ku batatwaziizi Rurema

3 E bakundwa baani! Ndákola no'mwete gwo'kumùyandikira amaruba hi'gulu
lyo'bukize bwitu tweshi. Halikago buno, bikoli ngwiriiri ndee mùyandikira yaga
magambo hi'gulu lyo'kumùsikamya. Kwokwo, lyo mulonga ukulwira ubwemeere bwo
Rurema akasikiiriza abandu baage. Yubwo bwemeere, mukabusikiirizibwa lyerirya
liguma naaho. Kukanaba ku lwoshi.
4 Abandu babi ábatatwaziizi Rurema, keera bakamùyishesheza mwo ku bumbishwa.
Banakolaga mu shobania amigirizo go'lukogo lwa Rurema, mbu lyo balonga mwo'bulyo
bwo'kukizi sambana. Bagweti bagalahira Yesu Kirisito, ndaanaye gundi Nahamwitu
mukulu ye tugweti. Yabo bandu, bakoli rindiriiri ikihano. Keera kikanagwanwa
kyayandikwa hi'gulu lyabo!
5 Ndoziizi ukumùkengeeza ngiisi byo Nahano akagirira Abahisiraheeri, kundu
mutuula mubiyiji-yiji. Kundu Nahano akabalyosa mu kihugo kye'Miisiri, haliko ikyanya
bakalahira ukumúbiika kwo'bwemeere, anabaminika.
6 Kiri na'baganda baguma, ikyanya akabaheereza ubutwali, banabugayiriza. Banaty-
oza na ho bâli tuuziri. Kwokwo, Rurema anabadendeka ne'mirinda halinde imyakuula,
banabeera mu kihulu. Anabalindiriziizi ulusiku lukulu lwo bagatwirwa kwe'maaja.
7 Mukengererage na ku bandu ba mu kaaya ke'Soodoma, na'ba mu ke'Gomora, na'ba
mu twaya twe'butambi. Mukuba, nabo, bâli kizi yidulumbika mu bitalaalwe. Abashosi
banakizi higula, mu kushulehana boonyene kwa boonyene. Kyanatuma bagalibuukira
mu muliro gwe'myaka ne'myakuula. Abandu ba zeene, bakwiriiri bakizi balolera
kwo'mugani.
8 Yabo bandu babi, bagweti bagafundaga amagala gaabo mu byaha, hi'gulu lye'birooto
byabo. Bagweti bagagayiriza ubutwali bwa Rurema, iri banatuka ibiremwa bya
mwi'gulu.
9 Si kiri na Mikaheeri, umuganda mukulu, ikyanya akahambanwa na Shetaani hi'gulu
lye'kirunda kya Musa, atanagira mbu alege Shetaani ku bitusi. Si akamúbwira naaho:
«Nahano abe ye gakukanukira!»

10 Yabo bandu babi, bali mu tukaga byo batayiji. Kiri ne'byo bayiji, babiyiji naaho ku
bwenge bwe'nyamiishwa ízitali mu yisaliza. Binali byo biri mu bashereeza.
11 Yayewe imwabo, bwe'mikolezi yabo yo miguma ne'ye'mwa Kahini. Banagweti
bagakulikira amahube ga Balaamu, mu kukizi tibitira imbembo zo'kugendi kola amabi.
Banakolaga bahuni, nga kwo Koora akahuna. Na ngiisi kwo akashereezibwa, kwo nabo
bagaki shereezibwa.
12 Ikyanya muli mu shangiira ibyokulya mu kati ko'rukundo, yabo banakuhambwa
bali mu mùyifunda mwo buzira shoni. Banabe tushembo mu kati kiinyu. Balyagagi
bangere babi, banagweti bagayihahalira boonyene. Banali nga bibungu biiru íbiri mu
yehuulwa iyo munda ne'yo munda, buzira kulyoka mwe'nvula. Banali nga biti íbikoli
hangaliiri. Bitali kwe'bitumbwe, keera byanakuulwa.
13 Bagweti bagagirira ibikoleere ha bweruula, nga kwe'midunda mikayu iri mu
birindula ibitwange mu nyaaja. Banali nge'ndonde ízikoli habusiri. Kyo kitumiri
Rurema akoli balindiriziizi ho bagabeera imyaka ne'myakuula, mu kihulu kya namu-
didi!
14 Hinoki, shokuluza witu wa kalinda ukulyokera ku Hadamu, âli mali gwanwa
atanga ubuleevi hi'gulu lyabo kwokuno: «Lolagi! Nahano agweti agayija ne'binoono
bya'baganda baage beeru,
15 gira ayiji twa imaaja za booshi. Ne'ri abandu bangaba bakamúgayiriza, agabahanii-
riza ku byaha byabo. Mukuba, ikyanya bâli kizi biyifunda mwo, lyo bâli kizi múgayiriza.
Agabahaniiriza na ku magambo go bâli kizi mútuka kwo ku buraakari.»
16 Yabo bandu babi, bali mu lukumba, no'kuyidodomba. Bayamiragi bali mu yifunda
mu bya'mifwije gaabo mabi. Banali mu yihaya, iri banakizi vugiiriza abaabo, mu
kubalyeryega.

Mukizi yama musikamiri

17 E bakundwa baani! Mukizi kengeera amagambo ge'ndumwa za Nahamwitu Yesu
Kirisito. Mukuba, keera zikamùbwira kwokuno:
18 «Mu siku ze'mberuuka, hagahulukiraga abandu bo'kushekerezania, mbu yuuhu!
Bagakizi yifunda mu mifwije gaabo ge'kipagaani.»
19 Yabo babi, bali mu teerania Abakirisito. Na bwo bakabutirwa mu mabi, gali mu
batwala kasinge-singe. Batanali mwo'Mutima Mweru.
20 Haliko mwehe, mwe bakundwa baani, mukizi yiyubaka mu bwemeere bwinyu, bwo
buli bweru pepeepe! Munakizi huuna Rurema mu kati ko'Mutima Mweru.
21 Mukizi yama mutuuziri mu rukundo lwa Rurema, iri munalindirira kwo Na-
hamwitu Yesu Kirisito agamùleetera ubulamu bwe'myaka ne'myakuula ku lukogo
lwage.
22 Iri umundu angaba ali ne'migangaanwe, mukizi múyuvwirwa ulukogo.
23 Na'bandi, mukizi bakondoola mu muliro, gira mubakize. Abandi, keera bakayiyu-
lubaza. Yabo nabo, mukizi bakejeerera. Kuguma na yibyo, mukizi ba makengwa mu kati
kaabo. Mukizi shombaga bweneene kiri ne'mirondo yo bayiyulubaza mwo, mu kugira
ibitalaalwe.

Ubwivuge imwa Rurema

24 Rurema ye shobwiri ukukizi mùlanga, gira mutagwe. Anamùyimangike imbere
lyage mu kati ko'bulangashane. Munashambaale ngana-ngana! Munabe buzira
kashembo kooshi.
25 Yehe naaho, ye Rurema witu na Lukiza witu. Akizi yama alyagagi no'bulangashane,
no'bukulu, no'bukalage, no'bushobozi mu kati ka Nahamwitu Yesu Kirisito! Bikizi ba
kwokwo, ukulyokera ku kyanya ikihugo kitazi bumbwa, halinde buno, halinde ukuhisa
imyaka ne'myakuula!

Ikitaabo kyo'
Bwigule
Indangiriro

Yaga maruba ga Yohana, gali mu yerekana ngiisi íbyâye be mu siku ze'mbeka. Kwokwo, lyo tulonga ukukizi yihangaana, kiri mu malibu giitu.

Mu yaga maruba, Yohana ayandika hi'gulu lya'mabone go akabona yenyene. Mu yaga mabone, hali bindu bingi byo'muharuuro gwa bulinda-bulinda. Iyo miharuuro, yâli mu yerekana ibindu íbikwiziri ku muharuuro. Ku mugani, muli imigashani irinda (1.3), na'mashengero galinda (1.4, 11), ne'mitima irinda (1.4), na'matara galinda (1.12), ne'ndonde zirinda (1.16), na'mahemba galinda, na'masu galinda (5.6), ne'bibuga birinda (8.2), ne'mikungulo irinda (10.3), ne'byereso birinda (12.1, 3; 13.13-14; 15.1; 16.14; 19.20), ne'njembe zirinda (12.3), na'malibu galinda (15.6), ne'mitanga irinda (15.7), na'baami balinda (17.10).

Amagambo ágali mu yaga maruba, kundu abandu bali mu gasobaanura ku njira ya kwingi-kwingi, haliko akalimbi kaago kabonekeriiri: Ku lusiku lwe'mberuuka, Kirisito agaahima abagoma baage booshi, kiri na Shetaani. Abafwiri bagatwirwa ulubaaja (20.11-14), na'bandu ba Rurema bagagendi tuula mwi'gulu (21–22).

Imiziizi miguma yi'sikamiro iri mu Bwigule 21.1-2: «Haaho, nanabonaga igulu lihyahya, ne'kihugo kihyahya. Mukuba, igulu lya mbere, ne'kihugo kya mbere, byâli mali lenga. Kiri ne'nyaaja, zitâli ki riiri ho. Nanabona i Yerusaleemu mbyahya, akaaya keeru, kagweti kagajooka ukulyoka mwi'gulu imwa Rurema. Kâli limbisiibwi nga muhya keera úwayinyanyaaza mu kugenda imwa yiba.»

Íbiri mwo ku bwofi

a) Indangiriro (1.1-8)
b) Ubulangashane bwa mwi'gulu (1.9-20; 4–5)
c) Amaruba imwa'mashengero galinda (2.1–3.22)
d) Inungu zirinda (6.1–8.5)
e) Ibibuga birinda (8.6–11.19)
f) Idaragooni mwi'gulu (12–13)
g) Ikyanabuzi na'baganda (14)
h) Imitanga irinda (15–16)
i) Bulambe wo'mushule atuka Rurema (17)
j) Akaaya ke'Babeeri katibukira haashi, abadandaza banakalirira (18)
k) Shetaani ahimwa (19.1–20.10)
l) Íbyâye be mwi'gulu (20.11–22.20)
m) Yohana aseezerana (22.21)

Indangiriro

1 Yubu bwigule, bulyosiri imwa Yesu Kirisito. Rurema yenyene, ye kamúheereza bwo, gira agwanwe amenyeesa abakozi baage íbikola bu koleka. Yubwo bwigule, Yesu anabuyereka umukozi wage Yohana, mu kumútumira umuganda wage.
2 Uyo Yohana naye, ikyanya akabubona, anatanga ubumasi hi'gulu li'Gambo lya Rurema, na hi'gulu lya Yesu Kirisito.
3 Gano magambo go'buleevi ágayandisirwi hano, bahiriirwi ngiisi ábagagasoma! Bahiriirwi ne'kyanya bagagayuvwa, banakizi gasimbaha. Ne'kyanya gagakolekaga kwo, kikola hoofi.

Umusingo imwa'mashengero galinda

4 Yaga maruba, galyoka imwani, nie Yohana. Ganatumwa mu mashengero galinda ga mu kihugo kye'Haziya. Kwokwo, mukizi longa ubugashaane no'mutuula, imwo'lya úli ho, ye wanâli yamiri ho, ye ganaki yija. Mukizi bilonga ne'mwe'mitima irinda íri imbere lye'kitumbi kyage kyo'bwami.
5 Mukizi bilongaga ne'mwa Yesu Kirisito. Yehe ye kamasi kemeera. Mukuba, ye kanatangi zuuka mu bafwiri. Ye na twaziri abaami booshi be'kihugo.

Yesu Kirisito atukuuziri. Akayonwa umuko gwage, gira lyo atuguluula mu byaha biitu.
6 Anatuyingiza mu bwami bwa Daata Rurema, halinde tube bagingi bo'kukizi múkolera. Akizi yama ali no'bulangashane no'bukalage, halinde imyaka ne'myakuula! Bikizi ba kwokwo!

7 Lolagi! Yesu akola agayija mu bibungu!
Abandu booshi banamúbone,
kiri na balya ábakamútumita.
Abandu be'milala yoshi íri mu kihugo bagaalira ku kimombo hi'gulu lyage!
Bikizi ba kwokwo!
8 Nahano Rurema adesiragi kwokuno: «Nie Rurema wo'bushobozi bwoshi! Nie Halifa, na ndi nie Homega.* Nie ndi ho. Nie wanâli yamiri ho. Nie ganaki yija.»

Yohana abona Kirisito mu kati ka'mabone

9 Niehe Yohana, nie mwene winyu mu kati ka Yesu. Mu kati kaage, mwo tuli mu longera amalibu. Munali mwo tuli mu yihangaanira, halinde tunalongere mwo'bwami. Na mukuba nâli kizi yigiriza Igambo lya Rurema, nanakizi tanga ubumasi hi'gulu lya Yesu, kyo kikatuma n'gagendi lashwa mu kalira Patimo.
10 Ku lusiku luguma lwa Nahano,† nâli kolaga mu kati ko'Mutima Mweru. Lyeryo, ha nyuma lyani nanayuvwa izu lihamu ligweti ligadihiriza nga lya kibuga.
11 Yiryo izu, lyanambwira: «Ngiisi byo ugaabona, ubiyandike mu kitaabo! Unakitume mu yaga mashengero galinda: ishengero lye'Hefeso, ne'rye'Simirina, ne'rye'Perigaamo, ne'rye'Tyatira, ne'rye'Saridi, ne'rye'Filaderifiya, ne'rye'Lahodikiya.»
12 Ikyanya n'gakebaanuka, gira mbone ngiisi úgweti úgandesa, nanabonaga amatara galinda. Yago matara, gakatulwa mu nooro, ganali matereke ku bigingi.
13 Na mu kati kaago, mwâli yimaaziri úli «ngo'Mwana wo'Mundu.‡»
Uyo Mwana wo'Mundu, ikanju lyage lyâli hisiri ku shando. Na mu kifuba, âli yambiiti umukaba gwe'nooro.
14 Itwe lyage no'mushaku gwage, byâli riiri byeru kahengura ngi'pamba, kandi iri nga lugungu. Na'masu gaage, gâli kizi kyemula, nga ngulumira yo'muliro.
15 Amagulu gaage, gâli kizi langashana nga miringa ígweti ígashukwa mu kiberekaana kyo'muliro! Ni'zu lyage, lyâli kizi luluma, nga miiji mingi ágagweti gagaahona ku shalalo!
16 Mu kuboko kwage kwe'lulyo, âli fumbiiti mwe'ndonde zirinda. Na mu kanwa kaage, âli bangisiri mwe'ngooti. Iyo ngooti, yâli ryagagi nyugi bweneene! Amalanga gaage, gâli langashiini bweneene, pepeepe, gâli riiri ngi'zuuba keera íryadaruula.
17 Ulya Mwana wo'Mundu, iri n'gamúbonaga, nanayami gwa mu magulu gaage, nanaba nga úkoli fwiri. Haliko, anambuma kwo no'kuboko kwage kwe'lulyo. Anambwira: «Utayobohe! Nie Ndangiro. Na ndi nie Nyukizo.
18 Na ndi nie Mulamu. Kundu nâli fwiri, mumenye bwija kwo nyamiri ndi mugumaana, halinde imyaka ne'myakuula! Nie na mbiiti ubushobozi hi'gulu lya Narufu, na hi'gulu lya Nakuzimu.
19 «Kwokwo, yibi byo ugweti ugaabona, ubiyandike. Ibya buno, na íbyâye yije.
20 Aaho! Zirya ndonde zirinda zo wabona nvumbiiti mu kuboko kwe'lulyo, namu kumenyeesa umugeeza gwazo, kundu gushubi bishamiri. Na ngubwire no'mugeeza gwa yaga matara galinda ágakatulwa mu nooro. Zirya ndonde zirinda, balyagagi baganda ba yago mashengero galinda. Na galya matara galinda, nago gali gaago mashengero galinda.»

2

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Hefeso

1 «Imwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Hefeso, uyandikage kwokuno:
«Yaga magambo, galyosiri imwo'lya úfumbiiti zirya ndonde zirinda mu kuboko kwe'lulyo. Anagweti agalenga-lenga mu galya matara galinda ágakatulwa mu nooro:
2 «Nyiji ngiisi kwo mugweti mugayitubanula mu mikolwa yinyu, na ngiisi kwo mugweti mugayihangaana. Nyiji na kwo mutagweti mugalekeerera abandu babi. Kiri na ábali mu yihunda kwo ziri ndumwa zaani, keera mukabagera, mwanabanyomoosa.
3 Na kundu muli mu himbuka hi'gulu li'ziina lyani, halikago, muki gweti mugagooyera ku bwigenderezi, buzira kugagara.
4 «Kundu kwokwo, mu kati kiinyu mukiri igambo íritanzimisiizi. Lulya rukundo lwinyu lwa mbere, keera mukalujandirira.

---

* **1:8 1.8** *Halifa, na ndi nie Homega* Halifa lwo lufwabe lwa mbere mu kigiriki. Na Homega lwo lufwabe lwo'kuheza. Kuli kudeta kwo Rurema ye Ndangiro, anali ye Yukizo. Hisaaya 44.6 «Niehe nie ndangiriro, na ndi nie nyukizo».

† **1:10 1.10** *lusiku luguma lwa Nahano* ulwi'yinga. ‡ **1:13 1.13** Danyeri 7.13.

5 Mukengeere ngiisi kwo mwâli riiri, na ngiisi kwo keera mwatirigania bweneene!
Mutwikirage ku byaha biinyu! Munakizi gira galya miija go mwâli kizi gira ubwa mbere.
Ne'ri mwangalahira ukubitwikira kwo, ngayiji lyosa itara liinyu ahandu haalyo.
6 Kundu kwokwo, hakiri igambo lyo nimùsimiiri kwo. Mukuba, mushombiragi
bweneene imikolezi ya'Banikolayi, nga kwo naani ngishombiri.
7 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gugweti gugabwira
amashengero! Umundu, iri angahima, ngamúhanguula kwo alye ku bitumbwe bye'kiti
kyo'bulamu, kirya kya mu Paradiizo ya Rurema.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Simirina

8 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Simirina, uyandikage kwokuno:
«Yaga magambo galyosiri imwo'lya úli Ndangiriro, anali ye Nyukizo. Kundu akafwa,
haliko akazuuka:
9 «Nyiji ngiisi kwo mugweti mugalibuzibwa, na ngiisi kwo mukekeriiri. Kundu
kwokwo, mulyagagi mwe bagale! Nyiji na ngiisi kwo muli mu banganizibwa na ábali
mu yihunda kwo bali Bayahudi, batanali boohe. Si bali ba mu nyumba ya Shetaani!
10 Mumenye bwija kwo baguma biinyu, Shetaani akola agabalasha mu nyumba
ze'mbohe, banalonge mwa'malibu ge'siku ikumi. Kundu mugalibuzibwa, mutayobohe.
Na kundu mwangayitwa hi'gulu lyani, mukizi ba bemeera. Naani, ninamùheereze
ulushembe lwo'bulamu.
11 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gugweti gugabwira
amashengero! Umundu, iri angahima, atagaki shereezibwa no'lufu lwa kabiri.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Perigaamo

12 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Perigaamo, uyandikage kwokuno:
«Yaga magambo, galyosiri imwo'lya úgweti ingooti íyugihiri bweneene:
13 «Nyiji kwo mutuuziri ho Shetaani ateresiri ikitumbi kyage kyo'bwami. Kundu
kwokwo, muki kaniziizi iziina lyani. Na kundu Shetaani atuuziri yaho imwinyu, haliko
mutananyiyogookola, kiri na ku kyanya bakayitaga ya'kamasi kaani kemeera Handipa.
14 «Haliko mu kati kiinyu, mulyagagi amagambo maguma ágatanzimisiizi. Baguma
biinyu bakulikiiri amigirizo ga Balaamu, ulya úkayigiriza Balaaki ngiisi kwo agahubiisa
Abahisiraheeri kwo bakizi lya ibyokulya keera íbyatangwa imwe'migisi. Akabahubiisa,
halinde banakizi gira no'bushule.
15 Na kwakundi, hali abandi biinyu ábagweti bagakulikira amigirizo mabi
ga'Banikolayi.
16 Yibyo byoshi, mubitwikirage kwo! Buzira kwo, ngayija duba, na ndwise ngiisi bandu
babi mu kati kiinyu. Ngakoleesa ino ngooti yo mbangisiri mu kanwa.
17 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gugweti gugabwira
amashengero! Umundu, iri angahima, ngamúheereza ku byokulya íbibishirwi, binali
mu buuzibwa Mana. Ninamúheereze ni'buye lyeru íriyandisirwi kwi'ziina lihyahya.
Yiryo iziina, ndaaye gundi úgalimenya, átali yolya úlihaabirwi.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Tyatira

18 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Tyatira, uyandikage kwokuno:
«Yaga magambo, galyosiri imwo'Mwana wa Rurema. Amasu gaage gali mu keyengana
bweneene, nga ngulumira yo'muliro, na'magulu gali mu langashana nga miringa keera
íyaseenwa:
19 «Nyiji ngiisi kwo muli mu kola, na ngiisi kwo mukundiini, na ngiisi kwo mukoli
biisiri Rurema kwo'bwemeere. Nyiji na ngiisi kwo muli mu kolerana, no'kuyihangaana.
Ngiisi byo mugweti mugaagira buno, nyiji kwo byo bihimiri byo mwâli kizi gira ubwa
mbere.
20 «Halikago, mu kati kiinyu mukiri igambo íritanzimisiizi. Mukuba, mugweti
mugalekeerera ulya bulambe wo'mukazi Yezebeeri. Kundu agweti agabeesha kwo ali
muleevi, halikago ku njira ya'migirizo gaage, ali mu habura abakozi baani, halinde
banakizi shuleha, banakizi lya ne'byokulya keera íbyatangwa imwe'migisi.
21 Hakolaga siku nyingi, ngweti ngamúloleera, kwo ngeeka angaki twikira ku bushule
bwage. Haliko atandwaziizi.
22 Ku yukwo, ngamúbiika kwo'bulwazi. Bunamúlambike ku ngingo, halinde
anahalibuukire bweneene!
«Na booshi bo akayigiriza yubwo bushule, iri batangatwikiraga ku bushule bwabo, iri
nabo bagalibuuka bweneene nga ye.

23 Abakulikizi baage, ngabayita. Kwokwo, lya'bandu ba mu mashengero gooshi
bagaamenya kwo nie mu loleekeza íbiyifundereziizi mu mitima ya'bandu. Ngiisi
muguma winyu, ngamúhemba ukukulikirana na ngiisi kwo âli kizi gira.
24 «Haliko, yaho mwi'shengero lya mu kaaya kiinyu ke'Tyatira, mukiri abandi biinyu
ábatahiiti igambo lyo nangabashumuza kwo. Boohe, batakatwaza galya migirizo mabi
go'yo Yezebeeri. Batakanayiga amagambo ágali mu detwa mbu bumbishwa bwa
Shetaani.
25 Kwokwo, bagenderere ukukizi sikama mu byo bakoli hiiti, halinde ukuhisa ku
kyanya ngayija.
26-28 «Umundu, iri angahima, anakizi gira byo ndoziizi halinde ukuheza, ngamúbiika
akizi twala imilala yoshi, nga kwo naani, Daata keera akambiika ngitwale:
"Agabatwala ne'ngoni ye'kyuma, anabavungule-vungule,
nga kwo bangavungula ibirugu bi'bumba.*"
«Umundu iri angahima, ngamúheereza indonde íri mu yaka ku lukula.
29 Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gugweti gugabwira
amashengero!»

3

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Saridi

1 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Saridi, uyandikage kwokuno:
«Yaga magambo, galyosiri imwo'lya úgweti irya mitima irinda ya Rurema. Anali ye
gweti na zirya ndonde zirinda:
«Ngiisi byo mugweti mugaagira, mbiyiji. Na kundu muli mu huuzibwa kwo muli
bagumaana, si mukoli fwiri.
2 Ku yukwo musisimukage! Mukanie ngiisi byo muki hiiti, bítazi fwa lwoshi! Ngiisi
byo mugweti mugaagira, nabona kwo bitatungiini imbere lya Rurema wani.
3 Galya migirizo go keera mukayuvwa, mwanagayakiira, mukizi gakengeera, iri
munagasimbaha. Ne'byaha biinyu, mubitwikire kwo. Mukuba, iri mutangasisimuka,
ngamùyijira ku kyanya mutayiji. Ee! Ngamùtubiira nga muzimba.
4 Kundu kwokwo, mu kati kiinyu i Saridi, bandu bagerwa batazi yulubaza imirondo
yabo. Yabo bandu, bo tugakizi gendanwa, bayambiiti imirondo myeru. Mukuba, bo
bakwaniini imbere lyani.
5 «Umundu, iri angahima, agayambikwa imirondo myeru. Ni'ziina lyage, ndâye
lihotole mu kitaabo kyo'bulamu. Si ngaliyemeera imbere lya Daata, ne'mbere
lya'baganda baage.
6 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gugweti gugabwira
amashengero.»

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Filaderifiya

7 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Filaderifiya, uyandikage kwokuno:
«Yaga magambo galyosiri imwo'lya úli mweru, anali wo'kuli. Ye na fumbiiti ulwiguzo
lwa Dahudi. Ngiisi byo agweti agayigula, ndaaye úwangabiyigala. Na ngiisi byo agweti
agayigala kwakundi, ndaaye úwangabiyigula:
8 «Nyiji ngiisi kwo mugweti mugaagira. Nyiji na kwo mukoli jejagiiri. Kundu kwokwo,
muki gweti mugasimbaha Igambo lyani, mutanali mu nyiyogookola. Na buno, keera
namùyigulira ulwivi, ndaanaye úwangaluyigala.
9 «Yuvwagwi! Abandu ba mu kiso kya Shetaani bagweti bagabeesha mbu
bali Bayahudi. Kundu kwokwo, ngabafukamya imbere liinyu, banayemeere kwo
nimùkuuziri.
10 Na bwo mukagooyera ku bwigenderezi, nga kwo n'gamùbwira, ngamùlanga ku
malibu, kundu gagateera abandu booshi ba mu kihugo, mu kubageza.
11 Ngola ngayija! Ku yukwo, mugenderere ukusikama mu byo mukoli hiiti. Hatagirage
mundu úgayiji mùnyaga ulushembe.*
12 «Umundu, iri angahima, ngamúbiika abe nguliro mu nyumba ya Rurema wani.
Atanâye gilyoke mwo. Nganamúyandika kwi'ziina lya Rurema wani, na kwi'ziina
lya'kaaya kaage. Na yako kaaya, iri i Yerusaleemu mbyahya ígajooka ukulyoka imwage
mwi'gulu. Kiri ni'ziina lyani lihyahya, nalyo ngaliyandika hi'gulu lyage.
13 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gugweti gugabwira
amashengero.»

---

* **2:26-28 2.26-28** Zaburi 2.9.

* **3:11 3.11** Kuyambikwa ulushembe, kuli mu yerekana kwo'mundu ahima.

Amaruba go'kugenda mwi'shengero lye'Lahodikiya

14 «Ne'mwo'muganda wi'shengero lya mu kaaya ke'Lahodikiya, uyandikage kwokuno:
Yaga magambo, galyosiri imwo'lya úli mu buuzibwa “Bibe kwokwo”. Ye kamasi
kemeera, kanali ko'kuli. Anali ye shyoko ya byoshi byo Rurema akabumba:
15 «Mwehe, ngiisi byo mugweti mugaagira, mbiyiji-yiji. Mubuziri ukuba mbeho,
munabuziri ukuba iduutu. Mu kati ka yibyo byombi, nangaloziizi kwo mube ne'kiguma
kyabyo!
16 Haliko, bwo mulyagagi nga miiji malangu, ngola ngamùshala, mushaage mu kanwa
kaani!
17 «Mwehe mugweti mugayihaya kwo mukola bagale. Mbu keera mwanayilundira
akanyabungaka ke'bindu. Mbu ndaakyo kindu íkiki mùgooziri. Mutayijagi kwo muli
banakahuku! Munali tufwa-busha. Munakekeriiri. Munali mbumi. Munali bukondwe.
18 «Namùhanuula, muyiji gulira imwani inooro keera íyashukwa mu muliro, lyo
muba bagale nirizina. Mugulirage na ye'mirondo myeru, munagiyambale, gira lyo
mutakizi ki gwatwa ne'shoni, mu kukizi lenga bukondwe imbere lya'bandu. Mugulire
na yo'muti gwo mugabuka mwa'masu giinyu, halinde lyo mulonga ukubona.
19 «Ngiisi bo nguuziri, ndi mu bakanukira, iri na mbahana. Ku yukwo, mutwikirage
ku byaha biinyu. Mukizi ba baduutu.
20 «Lolagi! Ngoli yimaaziri ha mulyango ngweti ngayiguza. Ne'ri umundu angayuvwa
izu lyani, ananyigulire, ngayingira mu mwage, tunashangiire ibyokulya twe naye.
21 «Umundu, iri angahima, ngamúhanguula kwo tubwatalanwe ku kitumbi kyani
kyo'bwami, nga kwo naani keera n'gahima, twanabwatalanwa na Daata ku kitumbi
kyage kyo'bwami.
22 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe ngiisi kwo'Mutima Mweru gugweti gugabwira
amashengero!»

4

Ngiisi kwo bali mu yikumba mwi'gulu

1 Ha nyuma, nanalangiiza, nanabona mwi'gulu, ulwivi lukola luyigule. Nanayuvwa
lirya izu írikadihiriza nga lye'kibuga. Lirya izu, lyanashubi mbwira: «Uyijage ino
munda, gira nguyereke ngiisi íbigaki koleka!»
2 Lyeryo, nanaba mu kati ko'Mutima. Nanabonaga mwi'gulu muteresirwi ikitumbi
kyo'bwami. Na úwâli kibwatiiri kwo,
3 âli kizi keyengana bweneene, ngi'buye yasipi,* kandi iri saridwane.† Kirya
kitumbi kyage, kyâli soosirwi no'mukuruzi, gwâli kizi langashana bweneene ngi'buye
sikaribukile.‡
4 Kyanâli sokaniinwi ne'bindi bitumbi byo'bwami makumi gabiri na bina. Ku yibyo
bitumbi, kwâli bwatiiri abashaaja makumi gabiri na bana. Bâli yambiiti imirondo
myeru. Na ku matwe gaabo, bâli yambiiti injembe ízikatulwa mu nooro.
5 Mu kirya kitumbi kyo'bwami, mwanakizi lavya ibiryamu. Hâli riiri ne'milavyo,
ne'mikungulo. Ne'mbere lyakyo, hâli riiri amatara galinda, ágâli yasiri bweneene! Yago
matara, inali yo mitima irinda ya Rurema.
6 Haaho imbere lye'kitumbi kyo'bwami, hâli yajabiini nga nyaaja. Iyo nyaaja yâli
shushiri nga kilolero íkitwanganusiri bweneene, íkiri mwe'nyezi-nyezi!
Kirya kitumbi kyo'bwami, ngiisi kwo kyâli riiri yaho ha kati, kyâli zungulusirwi
ne'bingisho-ngisho bina bigumaana. Yibyo bingisho-ngisho, byâli yijwiragi kwa'masu
imbere ne'mugongo.
7 Ikingisho-ngisho kya mbere, kyâli shushiini ne'ndare. Ne'kya kabiri, kyâli shushiini
ne'shuuli. Ne'kya kashatu, amalanga gaakyo gâli riiri nga ga mundu. Ne'kya kana, kyâli
shushiini na nyunda úgweti úgabalala.
8 Ngiisi kingisho-ngisho, kyâli hiiti ibyubi birindatu-birindatu. Yibyo byubi, byâli
yijwiri kwa'masu mu nda ne'mugongo. Yibyo bingisho-ngisho, biyamiri biri mu yimba
kwokuno úbwakya-úbwayira:
«Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi, ali mweru! Ali mweru! Ali mweru!
Ye kiri ho, ye wanâli yamiri ho! Ye ganaki yija!»
9 Ulya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami, ye yamiragi ho imyaka ne'myakuula. Na
ngiisi kyanya birya bingisho-ngisho bina biri mu yimba inyimbo zo'kumúheereza
ubulangashane, no'lushaagwa, no'bwivuge,

---

* **4:3 4.3** *yasipi* ibuye íriri mu gira inyezi-nyezi, nga dyama. † **4:3 4.3** *saridwane* ibuye íriri mu ba nga mugushe. Haliko liri mu ba ne'nyezi-nyezi bweneene. ‡ **4:3 4.3** *sikaribukile* ibuye írishushiini ne'kyasi kibishi. Haliko liri mu ba ne'nyezi-nyezi bweneene.

10 lyeryo balya bashaaja makumi gabiri na bana banayami múfukamira. Ba-
namúyikumba, iri banalambika ne'njembe zaabo imbere lyage, ti:
11 «E Rurema, Nahamwitu, we kwaniini ukuhaabwa
ubulangashane, no'lushaagwa, no'bushobozi.
Mukuba, byoshi íbiri ho,
we kalooza kwo bibaagage ho, we kanabibumba.»

5

Ikyanabuzi kyabunguula ikitaabo kibungirize

1 Ulya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami, mu kuboko kwage kwe'lulyo, nanabonaga kwo afumbiiti ikitaabo kibungirize. Yikyo kitaabo, kyâli yandisirwi mu nda ne'mugongo. Kyanâli nungisirwi kwe'nungu zirinda.
2 Nanabona ne'kihagarusi kyo'muganda, kigweti kigateerera umulaga ti: «Zirya nungu zirinda íziri ku yiki kitaabo kibungirize, nyandagi úkwaniini ukuzinunguula, gira akibunguule?»
3 Yikyo kitaabo, ndaaye úwâli shobwiri ukukibunguula mbu alole íbikiri mwo, aba wa mwi'gulu, kandi iri wa mu kihugo, kandi iri wa mu kuzimu.
4 Na bwo ndaaye wo'kukibunguulaga no'kukilola mwo, kyanatuma ngaliruuka.
5 Mu balya bashaaja, muguma anambwira: «Uleke ukulira! Lolaga! Indare yo'mulala gwa Yuda, ulya wa mwi'kondo lya Dahudi, keera akasinda ubugoma. Yehe, ye shobwiri ukununguula yizo nungu zirinda, anabunguule ikitaabo.»
6 Ha kati ke'kitumbi kyo'bwami, nanabona hayimaaziri Ikyanabuzi. Kirya Kyanabuzi, kyâli zungulusirwi na birya bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, kizungulusirwi na balya bashaaja. Yikyo Kyanabuzi, kikabonekaga nga kyâli tongiirwi. Kyanâli riiri na'mahembe galinda, na'masu galinda. Yago masu gaakyo, yo yerya mitima irinda ya Rurema yo akatuma mu mahanga gooshi.
7 Yikyo kitaabo kibungirize, kyâli ki riiri mu kuboko kwe'lulyo kwo'lya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami. Kwokwo, kirya Kyanabuzi kyanayijagi kiyabiira.
8 Lyeryo, birya bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, kuguma na balya bashaaja makumi gabiri na bana, booshi banayami fukama imbere lyakyo. Ngiisi muguma wabo, âli gweti ululanga. Âli fumbiiti ne'mibangala íkatulwa mu nooro, yanâli yijwiri mwo'mubadu. Na yugwo mubadu, galyagagi mahuuno ga'bandu ba Rurema.
9 Yabo booshi, bâli gweti bagayimba ulwimbo luhyahya kwokuno:
«Yiki kitaabo, we kwaniini ukukiyabiira, unakinunguule kwe'nungu.
Mukuba, we wâli tongiirwi.
Na ku muko gwawe, kwo ukaguluulira Rurema abandu,
ukulyoka mu milala yoshi, na mu ndeto zooshi, na mu makondo gooshi, na mu bihugo byoshi.
10 Balya booshi, ukabayegereza mu bwami bwa Rurema witu,
babe bagingi bo'kukizi múkolera, banakizi twala ikihugo.»
11 Lyeryo, nanalangiiza, nanayuvwa izu lye'binoono ne'binoono bya'baganda. Yabo baganda, bâli zungulusiri ikitumbi kyo'bwami, na yibyo bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, na yabo bashaaja.
12 Yibyo binoono bya'baganda, byanayimba kwi'zu lihamu kwokuno:
«Ikyanabuzi kyâli tongiirwi.
Kwokwo, ye kwaniini ukuhaabwa ubushobozi, no'bugale,
no'bwitegeereze, ne'misi,
no'lushaagwa, no'bulangashane, no'bwivuge!»
13 Haaho, nanayuvwa ibiremwa byoshi íbiri mwi'gulu, na íbiri mu kihugo, na íbiri mu kuzimu, na íbiri mu nyaaja. Byoshi íbiri ho, byâli kizi yimba kwokuno:
«Ulya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami
na kirya Kyanabuzi, bakizi longa ubwivuge,
no'lushaagwa, no'bulangashane, no'bushobozi,
halinde imyaka ne'myakuula!»
14 Birya bingisho-ngisho bina bigumaana, byanadumeereza: «Bikizi ba kwokwo!» Balya bashaaja nabo, banafukamaga, banayikumba Rurema.

6

Ikyanabuzi kyanunguula inungu ndatu

1 Mu yizo nungu zirinda, kirya Kyanabuzi kyanunguula iya mbere. Na mu birya
bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, nanayuvwa kwo kiguma kyabyo kyateerera
umulaga. Yugwo mulaga, gwâli riiri nga mukungulo. Anadeta: «Uyijage!»
2 Ne'ri n'galangiiza, nanabona ifwarasi ye'kitare yayija! Na úwâli gishoniri kwo, âli
fumbiiti umuheto, anahaabwa no'lushembe. Lyeryo, anayami gendaga mwi'zibo, gira
agendi sinda ubugoma.
3 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kabiri, nanayuvwa kirya
kingisho-ngisho kigumaana kya kabiri nakyo kyadeta: «Uyijage!»
4 Lyeryo, hanahulukira ifwarasi yo'mugushe! Na úwâli gishoniri kwo, anahaabwa
akalamba-lamba ke'ngooti. Anahaabwa no'bushobozi bwo'kuteerania abandu mu
kihugo, gira bakizi yitana.
5 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kashatu, nanayuvwa kwo
kirya kingisho-ngisho kigumaana kya kashatu nakyo kyadeta: «Uyijage!» Ne'kyanya
n'galangiiza, nanabonaga ifwarasi yo'mukara! Na úwâli gishoniri kwo, âli fumbiiti
ulugero.
6 Mu kati ke'bingisho-ngisho bina íbiri mwo'bugumaana, nanayuvwa íriri ngi'zu lig-
weti ligaadeta: «Ibindu, keera byahuuma bweneene. Lufwaranga luguma lwe'dinaari,*
lukola lugahwanwa ne'litiri nguma naaho ye'ngano, kandi iri litiri zishatu zo'bulo.
Halikago amavuta ne'divaayi byohe, utabishereeze!»
7 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kana, lyeryo nanayuvwa yikyo
kingisho-ngisho kya kana íkiri mwo'bugumaana. Nakyo kyanadeta: «Uyijage!»
8 Nanalangiiza, nanabona ifwarasi ye'kivuuzo! Na úwâli gishoniri kwo, iziina lyage ye
Narufu. Âli kulikiirwi na Nakuzimu. Yabo bombi, banahaabwa ubushobozi bwo'kuyita
ikihande kiguma kya kana kya'bandu booshi ba mu kihugo, kuba ku njira ye'ngooti,
kandi iri ku mwena, kandi iri ku kiija, kandi iri ku nyamiishwa.
9 Kirya Kyanabuzi, ikyanya kikanunguula inungu ya kataanu, yee! Nanayami bona
imitima ya'bahisi, iri mwi'dako lya'katanda ko bâli kizi tangira kwa'matuulo. Iyo
mitima, iryagagi ya'bandu ábakayitwa hi'gulu li'Gambo lya Rurema, mbu bwo bâli kizi
litangira ubumasi.
10 Iyo mitima yabo, yanateerera umulaga kwokuno: «E Nahano wo'bushobozi bwoshi!
Ulyagagi mweru, unali wo'kuli. Aaho! Ugalindirira halinde mangoki ukatuyihoolere, mu
kutwa imaaja za'bandu be'kihugo? Si bo bakatuyita!»
11 Haaho, ngiisi muguma wabo, anahaabwa ikanju lyeru. Banabwirwa kwo batee
lindirira hiniini. Abaabo bakozi ba Rurema ábagaki yitwa, umuharuuro gutee kwira,
kuguma no'muharuuro gwa beene wabo.
12 Ha nyuma, Ikyanabuzi kyananunguula inungu ya kalindatu. Lyeryo mu kihugo,
mwanalenga sizigirye wo'musisi. Izuuba lyanayulubala, lyanashushaga nga busuuzu
úbukalukwa mu bwoya bwo'mukara. No'mwezi gwanadukula nga muko.
13 Kiri ne'ndonde, zanabugumukira mu kihugo, nga kwe'bishulu byo'mutiini biri mu
bugumulwa ne'kihuhuuta!
14 Igulu lyanabungwa-bungwa, nga kwo bali mu bunga-bunga ikitaabo kibungirize,†
lyananyerera! Imigazi yoshi, na ngiisi tulira twoshi, nabyo byanashaazibwa ho byâli
riiri!
15 Abaami booshi ba mu kihugo banakizi tibitiraga mu nyaala, na mu bikombo,
gira bagendi yibisha. Bâli riiri kuguma na'batwali baabo, na'bagale, na'bakulu
ba'basirikaani, ne'bihagange, kiri na'bagunda, halinde ukuhisa na ku baja.
16 Yabo booshi, banakizi yinginga imigazi na'mabuye kwi'zu lihamu, ti: «Yayewe!
Mutubindikire, halinde tutaboneke mu masu go'lya úbwatiiri ku kitumbi kyo'bwami,
tunalangwe no'buraakari bwa kirya Kyanabuzi!
17 Mukuba, ulusiku lwo bagayerekana kwo'buraakari bwabo, keera lwahikaga.
Ndaanaye úwangaluyitega!»

7

Abandu bihumbi igana na makumi gana na bina babiikwa kwa'kamangu ka Rurema

1 Ha nyuma, nanabonaga abaganda bana, bayimaaziri mu mbande zina ze'kihugo.
Balya baganda, bâli gweti bagahangirira imbuusi, gira zitakizi ki huusa mu nyaaja, kandi
iri mu malambo. Zitakizi ki shagania kiri ne'biti.

---

* **6:6 6.6** *Lufwaranga luguma lwe'dinaari* lwâli kizi hembwa umukozi ku mulege-rege gwoshi. Kuli kudeta kwo ku yikyo kyanya ibindu byâli mali gaaba bweneene! † **6:14 6.14** Ibitaabo bya keera byâli kizi girwa na'makarataasi mala ágâli kizi bungwa.

2 Nanabonaga ugundi muganda agweti agalyoka uluhande lwe'sheere, afumbiiti
akamangu ka Rurema úli mugumaana. Ulya muganda, anakoobeza yabo baabo bana,
balya ábakahaabwa ubushobozi bwo'kushereeza amalambo ne'nyaaja.
3 Anababwira: «Mutalunguli shereeza amalambo, kandi iri inyaaja, kandi iri ibiti,
útazi biikaga akamangu ha malanga ga'bakozi ba Rurema witu!»
4 Yabo bakozi, ikyanya bakabiikwa kwa'kamangu, nanayuvwa kwo'muharuuro gwabo
gwâli hisiri bandu bihumbi igana na makumi gana na bina, ukulyoka mu milala yoshi
ya'Bahisiraheeri.
5 Mu kati kaabo, mwâli riiri abandu bihumbi ikumi na bibiri ba mu mulala gwa Yuda,
ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Rubeni, ne'bindi bihumbi ikumi
na bibiri bya mu mulala gwa Gaadi,
6 ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Hasheeri, ne'bindi bihumbi
ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Nafutaali, ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu
mulala gwa Manaasi,
7 ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Simyoni, ne'bindi bihumbi
ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Laawi, ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu
mulala gwa Hisakaari,
8 ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Zabulooni, ne'bindi bihumbi
ikumi na bibiri bya mu mulala gwa Yusefu, ne'bindi bihumbi ikumi na bibiri bya mu
mulala gwa Binyamiini.

Ikizimya-izuuba kya'bandu imbere lya Rurema

9 Ha nyuma, nanabonaga ikizimya-izuuba kya'bandu íkitangaharuurwa! Yabo bandu
booshi, bâli yimaaziri imbere lye'kitumbi kyo'bwami, ne'mbere lya kirya Kyanabuzi.
Yabo bandu, bâli lyosiri mu bihugo byoshi, na mu milala yoshi, na mu makondo gooshi,
na mu ndeto zooshi. Bâli yambiiti amakanju meeru, kahengura! Banâli fumbiiti amatavi
ge'bigazi.
10 Bâli gweti bagaadeta kwi'zu lihamu kwokuno: «Rurema witu, úbwatiiri ku kitumbi
kyage kyo'bwami, ye mwene ubukize! Ne'Kyanabuzi, nakyo kyo kyene bwo!»
11 Abaganda booshi, bâli sokaniini ikitumbi kyo'bwami, na'bashaaja, ne'bingisho-
ngisho bina íbiri mwo'bugumaana. Balya baganda, banafukamaga imbere lye'kitumbi
kyo'bwami. Banahisa amalanga gaabo haashi, iri banayikumba Rurema kwokuno:
12 «Bikizi ba kwokwo!
Rurema witu ye mwene ubwivuge!
Ye na mwene ubulangashane.
Ye na mwene ubwitegeereze.
Ye na mwene ukutangirwa kongwa.
Ye na mwene ukugingikwa.
Ye na mwene ubushobozi ne'misi,
halinde imyaka ne'myakuula!
Bikizi ba kwokwo!»
13 Mu yabo bashaaja, muguma wabo anambuuzagya, ti: «Yaba bandu, kwo bayambiiti
amakanju meeru, ka ubayiji? Ka unayiji ho balyosiri?»
14 Nanashuvya: «E Nahano, yibyo byoshi, wehe, we biyiji.» Anambwira: «Yaba bandu,
bo balyokaga mu nguuke ya'malibu. Na'makanju gaabo, keera bakagafula mu muko gwa
kirya Kyanabuzi, halinde gakoli yeruusiri bweneene!
15 Kyo kitumiri: Bakoli yamiri muno mu nyumba ya Rurema, imbere lye'kitumbi
kyage, bagweti bagamúyikumbira mwo úbwakya-úbwayira. Kwokwo, agakizi balanga.
16 Batâye ki shalike, batanâye ki nyoterwe. Batanâye ki hiire ne'ndugumbo yi'zuuba.
17 Mukuba, kirya Kyanabuzi, ngiisi kwo kiri ha kati ke'kitumbi kya Rurema, kyo
kigakizi baragira. Kinakizi barongoora ha shyoko za'miiji go'bulamu. Imigenge yoshi
íkeresiri mu masu gaabo, Rurema agagihotola.»

8

Ikyanabuzi kyanunguula inungu ya kalinda

1 Kirya Kyanabuzi kyananunguulaga inungu ya kalinda. Yumwo mwi'gulu, mwanaba
umunyerere, shee! Gwanahisa ku binyerere nga makumi gashatu.
2 Ha nyuma, nanabonaga abaganda balinda ábayimaaziri imbere lya Rurema.
Banahaabwa ibibuga birinda.
3 Hanayija no'gundi muganda, âli fumbiiti umubangala úgukatulwa mu nooro. Uyo
muganda anayiji yimanga imbere lye'kitumbi kya Rurema, ha katanda ko'kutangira

kwa'matuulo ákakagirwa mu nooro. Anahaabwa umubadu mwingi, gira agutange ituulo ku katanda, gubaagage kuguma na'mahuuno ga'bandu ba Rurema.
4 Lyeryo, mu maboko go'lya muganda, mwanayami lenga ikyusi kya gulya mubadu! Kyanatuumira áhali Rurema, kuguma na'mahuuno ga'bandu baage.
5 Ulya muganda, anayabiiraga umuliro mu katanda. Anaguyijuza ku mubangala, anaguvugumula mu kihugo. Lyeryo, hanaba ibiryamu, ne'milavyo, ne'mikungulo. Hanalenga no'musisi.

Amalibu ágaleetwa ne'bibuga bina

6 Balya baganda balinda ábâli fumbiiti ibibuga birinda, banayitegaanura, gira babidihirize.
7 Umuganda wa mbere, anadihiriza ikye'mwage. Lyeryo mu kihugo, mwanavudukira invula yo'lugungu no'muliro, invushe mwo'muko. Ikihande kiguma kya kashatu kye'kihugo kyanayami singooka, kuguma ne'kihande kiguma kya kashatu kye'biti, ne'byasi bibishi byoshi.
8 Umuganda wa kabiri naye anadihiriza ikye'mwage. Hanabonekaga ikindu íkiri nga nangungubanga wo'mugazi. Yugwo mugazi, gwâli gweti gugayigwima kwo'muliro. Gwanatibulirwa mu nyaaja. Ikihande kiguma kya kashatu kye'rya nyaaja, kyanayami hinduka muko.
9 Haaho, ngiisi íbituuziri mwo, ikihande kiguma kya kashatu kyanayami fwa. Kiri na'mashuba ágâli riiri mwo, ikihande kiguma kya kashatu nakyo kyanayami shereezibwa.
10 Umuganda wa kashatu naye, anadihiriza ikye'mwage. Mu kyanyaanya mwanatibukaga nangungubanga we'ndonde, ígweti igagulumira nga kimole. Iyo ndonde, yanahonera mu kihande kiguma kya kashatu kye'nyiiji, na mu kye'shyoko!
11 Ni'ziina lye'rya ndonde, Bululu. Ikihande kiguma kya kashatu kya yizo nyiji na yizo shyoko kyanayami lula. Abandu bingi, ikyanya bâli kizi nywa ku galya miiji, banayami fwa. Gâli kola malulu bweneene!
12 Umuganda wa kana naye, anadihiriza ikye'mwage. Lyeryo ikihande kiguma kya kashatu ki'zuuba kyanatutumbwa, halinde ikihande kiguma kya kashatu kyo'mulegerege kyanaba kihulu. Ikihande kiguma kya kashatu kyo'mwezi na kye'ndonde nabyo byanatutumbwa! Halinde ikihande kiguma kya kashatu kyo'bushigi kyanabula umulengeerwe gwakyo.
13 Ku kyanya nâli gweti ngalangiiza, nanayuvwa nyunda agweti agabalala mu kyanyaanya. Âli gweti agateerera umulaga kwokuno: «Yayewe! Yayewe imwa'bandu ábatuuziri mu kihugo. Abaganda bashatu ábaki sigiiri, bagaki dihiriza ibibuga byabo!»

9

Ikibuga kya kataanu kyaleeta gobwe-gobwe

1 Umuganda wa kataanu naye, akadihiriza ikibuga kye'mwage. Nanabona indonde keera íkahonera mu kihugo. Iyo ndonde yanahaabwa ulwiguzo lwo'kufuunula ikirimbirimbi kye'kuzimu.
2 Iri ikakifuunulaga, mwanayami tutumuka ikyusi kingi bweneene, nga kya kiberekaana kyo'muliro. Kirya kyusi, kyanazinga mu kyanyaanya, halinde izuuba ne'kyanyaanya, byanayidika kwe'kihulu.
3 Na mu kirya kyusi, mwanahulukaga inzige. Yizo nzige, zanayikira mu kihugo, zanahaabwa ubushobozi nga bwa tumini, halinde zanakizi komana.
4 Yizo nzige, zanabwirwa kwo zitakizi shereeza ibyasi, kandi iri biti, kandi iri izindi mbuto. Si zikahanguulwa naaho kwo zikizi teera abandu, balya ábatakabiikwa kwo kalya kamangu ka Rurema ku malanga gaabo.
5 Kutali mbu zikizi bayita. Si zikahanguulwa naaho, kwo zihise ku myezi itaanu, zigweti zigabayogogoza. Ne'kyanya abandu bagakizi komwa na yizo nzige, banakizi lyanirwa nga bakomwa no'tumini.
6 Mwi'yo myezi itaanu, abandu bagakizi loozagya ulufu, bataganalubona. Na kundu bagalusara bweneene, lugabatibita!
7 Zirya nzige, zâli shushiini ne'fwarasi ízâli koli tegesirwi kwo ziguumukire mwi'zibo. Ku matwe gaazo, zâli yambiiti íbiri nga njembe ízikatulwa mu nooro. Amalanga gaazo, gâli riiri nga ga'bandu.
8 Na ku matwe gaazo, kwâli riiri imishaku mingi, nga ya'bakazi. Na'miino gaazo, gâli riiri nga mihenga ye'ndare.

9 Na mu bifuba byazo, zâli yambiiti isiribo íziri nga za byuma. Ne'kyanya ziri
mu shagania amashala gaazo, hali mu yuvwikana nga mugulimbo gwe'fwarasi nyingi
ízigweti zigakulula amagaare go'kugendi teera abagoma.
10 Zirya nzige, zâli kizi komana ne'mikira íri nga ya tumini. Na mwi'yo mikira yazo,
mwâli riiri ubushobozi bwo'kukizi libuza abandu, halinde ukuhisa ku myezi itaanu.
11 Mwami wazo, âli riiri muganda wo'kuyimangira kirya kirimbi-rimbi kye'kuzimu.
Iziina lyage mu kiheburaniya Habadoni. Na mu kigiriki Hapolyoni.
12 Kwokwo, kwe'rya nguuke ya mbere ikalenga. Haganaki yija izindi nguuke zibiri.
13 Ha nyuma, umuganda wa kalindatu naye anadihiriza ikibuga kye'mwage.
Nanayuvwa izu lyahuluka mu mahembe ga kalya katanda ko'kutangira kwa'matuulo
ákakatulwa mu nooro, kalya ákali imbere lya Rurema. Yiryo izu, lyanabwira umuganda
úwâli fumbiiti ikibuga:
14 «Balya baganda bana, ábashwekiirwi ha lwiji luhamu Hefuraati, ubashwekuulage!»
15 Lyeryo, balya baganda bana banashwekuulwa. Bâli koli yiteganwiri, gira bakayitage
ikihande kiguma kya kashatu kya'bandu booshi, ku gwogwo mwaka, na ku gwogwo
mwezi, na ku lwolwo lusiku, na ku byeyo bihe.
16 Balya baganda, bâli gweti abasirikaani bo'kushona ku fwarasi. No'muharuuro
gwabo, nanayuvwa kwo bâli hisiri miryoni magana gabiri.
17 Mu yago mabone gaani, yabo basirikaani booshi, kuguma ne'fwarasi zo bâli shoniri
kwo, nanabonaga kwo bâli yambiiti isiribo zo'kushuutira ibifuba byabo. Yizo siribo, zâli
riiri ndukula nge'mbigi zo'muliro. Zanâli riiri ni'bara lya'mageere ágakoli hiiri. Zanâli
riiri ni'bara lya namuheehe. Na'matwe gaazo, gâli riiri nga ga ndare. Na mu tunwa
twazo, mwâli kizi tutumuka umuliro, ne'kyusi, no'buganga bwe'kibiriiti.
18 Gulya muliro, ikyanya gwâli kizi huluka mu tunwa twa yizo fwarasi, kuguma
ne'kyusi no'buganga bwe'kibiriiti, byâli kizi libuza abandu bweneene! Byanayita
ikihande kiguma kya kashatu kyabo.
19 Yizo fwarasi, ubushobozi bwazo bwâli riiri mu tunwa twazo, na mu mikira yazo.
Mukuba, iyo mikira, yâli riiri nga mijoka. Yanâli riiri na'matwe go zâli kizi komana
mwo.
20 Yabo bandu ábâli sigiiri, kundu bakahushwa na yago malibu, haliko batakatwikira
ukukizi yikumba imizimu. Batanatwikira ukukizi yikumba ne'migisi, kundu bo
bakagiyitulira boonyene. Bâli kizi gitula mu nooro, na mu harija, na mu miringa.
Bakagibaaja na mu mabuye, na mu biti. Iyo migisi yabo, itali mu bona, itanali mu
yuvwa, itanali mu genda.
21 Yabo bandu bakagenderera naaho ukuyitana, no'kulogana, no'kushulehana,
no'kuzimbana.

10

Ihitaabo mu kuboko kwo'muganda

1 Ha nyuma, nanabonaga ikindi kihagarusi kyo'muganda, kigweti kigayika ukulyoka
mwi'gulu. Uyo muganda, âli sokaniinwi ne'kibungu. Na hi'gulu li'twe lyage, hâli soosiri
umukuruzi. Amalanga gaage, gâli kizi langashana ngi'zuuba, ngaa! Amagulu gaage, gâli
riiri nga nguliro zo'muliro.
2 Uyo muganda, mu kuboko kwage, mwâli riiri ihitaabo hibunguule. Anabiika ukugulu
kwage kwe'lulyo ku nyaaja. Na kwe'lumosho, anakubiika i bulambo.
3 Anateerera umulaga nga gwa kilulumbo kye'ndare. Ne'kyanya akaguteerera,
imikungulo irinda yanayuvwikana.
4 Ne'ri n'gaba ngola ngayandika bye'yo mikungulo ikadeta, lyeryo nanayuvwa irindi
izu ukulyoka mwi'gulu, lyanambwira: «Yaga magambo, ngiisi kwo gadetwa ne'yi
mikungulo irinda, utakolwe mbu ugayandike! Ulekage naaho bube bumbishwa.»
5 Haaho, ulya muganda ye n'gabona atambaraziizi ku nyaaja na ku bulambo,
anatigalika ukuboko kwage.
6 Anabiika indahiro kwi'ziina lya Rurema úyamiri ho imyaka ne'myakuula, anali ye
kabumba igulu ne'kihugo, ne'nyaaja, na íbibiri mwo byoshi. Ulya muganda anadeta:
«Ikyanya kyo'kulindirira, keera kyamala!
7 Mukuba, ikyanya umuganda wa kalinda agadihiriza ikibuga kyage, lyeryo lyo ngiisi
byo Rurema âli koli shungisiri ku bumbishwa bigakoleka. Bigaaba nga kwo âli mali
gwanwa amenyeesa abaleevi baage, balya ábâli kizi múkolera.»
8 Yiryo izu ukulyoka mwi'gulu, lyanashubi mbwira: «Ugendi yabiiraga hiriira hitaabo
hibunguule, íhiri mu kuboko kwo'liira muganda útambaraziizi amagulu ku nyaaja na
ku bulambo.»

9 Kwokwo, nanayegeera uyo muganda. Ne'ri n'gamúhuuna hyo, anambwira: «Yihi
hitaabo, uhiyabiire, unahilye. Ikyanya higaaba hikiri mu kanwa, higaaba hinunu nga
buuki. Haliko, mango hiyikiraga mu nda, higalula.»
10 Kwokwo, yihyo hitaabo, nanahiyabiira mu kuboko kwage, nanahirya. Ikyanya
hikaba hikiri mu kanwa, nanayuvwa kwo hiri hinunu nga buuki. Haliko, iri n'gaba
keera nahimira, mu nda mwanatondeera ukulyana bweneene.
11 Haaho nanabwirwa, ti: «Uki kwiriiri ushubi tanga ubuleevi hi'gulu lye'milala mingi,
ne'bihugo bingi, ne'ndeto nyingi, na'baami bingi.»

11

Utumasi tubiri twayitwa

1 Nanahaabwa umulonge gwo'kugera mwo. Nanabwirwa: «Ugendi gera inyumba
ya Rurema! Ugere na'katanda kaayo ko'kutangira kwa'matuulo. Na ngiisi ábali mu
yikumba mwo Rurema, ubaharuure.
2 Halikago, ulubuga lwayo lwohe, utalugere! Keera lukahaabwa ibinyamahanga.
Biganamala imyezi makumi gana ni'biri bigweti bigakandagira akaaya keeru.*
3 Na naani, ngaatuma utumasi twani tubiri. Tugaahisa isiku kihumbi na magana gabiri
na makumi galindatu, tugweti tugayambala amasuuzu, iri tunakizi tanga ubuleevi.»
4 Yutwo tumasi twombi, byo byebirya biti bibiri bye'mizehituuni íbiyimaaziri imbere
lya Nahano wa'mahanga gooshi. Tunali go gaagalya matara gabiri ágateresirwi imbere
lyage.
5 Ne'kyanya umugoma angagira mbu atugire buligo, umuliro gugahuluka mu tunwa
twatwo, gunayami bajigiivya. Ee! Umundu, iri angalooza ukutugira buligo, kwokwo
kwo agayitwa.
6 Yutwo tumasi tuli no'bushobozi bwo'kuhangika invula ku kyanya kyoshi kyo tugakizi
tanga ubuleevi. Tunali no'bushobozi bwo'kuhindula amiiji gabe muko, na bwo'kukizi
leeta ngiisi kiija mu kihugo ku ngiisi kihe kyo tuloziizi.
7 Tulya tumasi, ikyanya tugaaba keera twayusagya ukutanga ubumasi, ikirara
kigayami tulwisa, kirya íkiri mu lyoka mu kirya kirimbi-rimbi kye'nakwere. Yikyo
kirara kinatuvindagaze, kinatuyite.
8 Ibirunda byatwo, bigabeera-beera mu njira ya mu kaaya kahamu ákakola mu
buuzibwa Soodoma, kandi iri Miisiri. Kiri na Nahamwabo naye, mwomwo mwo
akayitirwa ku kibambo.
9 Birya birunda bigaamala isiku zishatu ne'kitolo, abandu bagweti bagabiloleera, iri
banalahira kwo bitaziikwe. Yabo bandu bagaaba balyosiri mu mahanga gooshi, na mu
milala yoshi, na mu ndeto zooshi, na mu bihugo byoshi.
10 Ibirunda bya yabo baleevi bombi, abandu booshi bagakizi bishemanga. Na mu
kushambaalira ukufwa kwabo, bagakizi tengulana. Mukuba, yabo baleevi bombi, bo
bâli kizi leeta amalibu mu kihugo.
11 Yizo siku zishatu ne'kitolo, iri zikaba keera zalenga, Rurema anashubi yingiza yabo
baleevi bombi mwo'muuka. Banashubi ba bagumaana, banayimuka. Ikyanya abandu
bakabonaga kwokwo, booshi banahuumirwa.
12 Yabo bombi, banayuvwa izu lihamu ukulyoka mwi'gulu, lyanababwira: «Muyijage
ino munda!» Lyeryo, banayami genda mwi'gulu mu kibungu. Abagoma baabo, bâli
gweti bagabalangiiza.
13 Ku kyekyo kihe, mu kihugo mwanalenga sizigirye wo'musisi. Ikihande kiguma
ki'kumi kya yako kaaya kyanayami yihongoleka haashi. Hanayami fwa abandu bihumbi
birinda. Na ábakafuuka, banahuumirwa ngana. Banatondeera ukuhuuza ubukulu bwa
Rurema úli mwi'gulu.
14 Kwokwo, inguuke ya kabiri yanaba keera yalenga. Ne'ya kashatu ikola bu yija.

Amalibu ágakaleetwa ne'kibuga kya kalinda

15 Umuganda wa kalinda anadihiriza ikibuga kyage. Lyeryo, mwi'gulu mwanayu-
vwikana amazu mahamu, ganadetaga: «Ubwami bwa kino kihugo, Nahano ye kola
mwene bwo, bo no'lya Kirisito wage. Aganayama atwaziri imyaka ne'myakuula!»
16 Nanabonaga balya bashaaja makumi gabiri na bana, babwatiiri imbere lya Rurema
ku bitumbi byabo byo'bwami. Banafukama imbere lyage, banahisa amalanga haashi,
iri banamúyikumba.
17 Banadeta kwokuno:
«E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi!

* **11:2 11.2** *akaaya keeru* Yerusaleemu.

We riiri ho, we wanâli yamiri ho.
Twadeta kongwa imwawe,
bwo keera wakoleesa ubushobozi bwawe buhamu,
wanatondeera ukutwala.
18 Ibinyamahanga byâli kizi raakara.
Halikago buno, we kola ugaaba no'buraakari!
Kikola kyanya kyo'kutwa imaaja za abafwiri.
Na booshi ábâli kizi shereeza ikihugo, buno nabo ukola ugabashereeza.
Haliko, abakozi baawe abaleevi, ukola ugabahemba,
kuguma na'bataluule baawe, bwo bali mu simbaha iziina lyawe,
ukutondeerera ku bagunda, halinde ukuhisa ku banalushaagwa.»
19 Haaho, inyumba ya Rurema íri mwi'gulu, yanayiguka. Na kalya Kajumba ke'Kihango kyage kanaboneka. Lyeryo, mwanaba ibiryamu, ne'milavyo. Mwanaba ne'mikungulo, iri munavuduka invula nyingi yo'lugungu. Mwanalenga no'musisi.

12

Umukazi ateerwa ne'daragooni

1 Mwomwo mwi'gulu, mwanabonekaga ikyereso kihamu. Nanabona umukazi úwâli sokaniinwi ni'zuuba nga kyambalwa. Uyo mukazi, umwezi gwâli riiri mwi'dako lya'magulu gaage. Na kwi'twe lyage, âli yambiiti kwo'lushembe úlwâli riiri kwe'ndonde ikumi na zibiri.
2 Uyo mukazi, âli kola ne'nda ndeera ho, anakola mu liibwa no'mukero, anateerera akashiba.
3 Yumwo mwi'gulu, mwanaboneka ikindi kyereso. Nanabonaga nangungubanga we'daragooni* ye'nduku. Iyo daragooni, yâli hiiti amatwe galinda, na'mahembe ikumi. Na ku ngiisi itwe lyayo, kwâli riiri ulushembe.
4 Irya daragooni, yanazunguza umukira. Gwanayami maanyula ikihande kiguma kya kashatu kye'ndonde. Yanazivugumulaga mu kihugo. Yanagenda áhali uyo mukazi, gira itegeere umwana ye agaabuta, ikamúbakule.
5 Uyo mukazi, ikyanya akabuta, anabutaga umwana wo'butabana. No'yo mwana, agakizi twala abandu ba'mahanga gooshi ne'ngoni ye'kyuma. Uyo mwana, mbu abutwe, anayami shamulwa, wa vwi, anatwalwa ho Rurema abwatiiri ku kitumbi kyage kyo'bwami.
6 Uyo mukazi, naye anayami puumukira mwi'shamba. Anahika ho Rurema âli mali gwanwa amúteganulira. Hanali ho agakizi múlangira, halinde ukuhisa ku siku kihumbi na magana gabiri na makumi galindatu.
7 Mwi'gulu mwanakungula izibo likayu. Mikaheeri,† bo na'baabo baganda, banagendi teera iyo daragooni. Nayo, bo na'baganda baayo, yanatondeeraga ukulwa kwakundi.
8 Kundu kwokwo, irya daragooni yanahimwa, kyanatuma igaabula ho igabeera mwi'gulu kuguma na'baganda baayo,
9 banavugumulwa mu kihugo! Ne'yo daragooni, gwo gwogulya mujoka gwa keera, iziina lyagwo Shetaani, kandi iri Namugomora. Ye yolya úli mu kizi genda agaateba abandu ba mu mahanga gooshi.
Ne'kyanya ikaba keera yavugumulwa mu kihugo, bo na'baganda baayo,
10 nanayuvwa mwi'gulu mwayiberekaania izu. Lyanadeta: «Buno, Rurema akolaga mu tukiza! No'bwami bwage, keera bwayija mu kati ko'bushobozi bwage. Kirisito wage, ye koli twaziri. Mukuba, ulya úwâli gweti úgaalega beene witu imbere lya Rurema úbwakya-úbwayira keera avugumulwa haashi.
11 Balya biitu, bakamúhima ku njira yo'muko gwe'Kyanabuzi, na ku bumasi bwo bâli kizi tanga. Batanâli kizi kundirira uburambe bwabo. Si bâli kizi ba ibiringiini ukuyitwa.
12 Ku yukwo, igulu likizi shambaala, kuguma na byoshi íbituuziri mwo. Si yayewe imwe'kihugo, ne'mwe'nyaaja! Mukuba, Shetaani keera abiyikira kwo. Anakoli rakiiri bweneene! Akoli yiji kwe'siku ízikoli músigaliiri, zikolaga ngerwa naaho.»
13 Irya daragooni, ikyanya ikayiji bona kwo keera yavugumulirwa mu kihugo, ararara-rara! Ulya mukazi úkabuta umwana wo'butabana, yanamúbingiriza.
14 Haliko, ulya mukazi anahaabwa ibyubi bibiri íbiri nga bya nyunda-mashiiji, gira abalalire mwi'shamba he'yo daragooni itangahika. Hanali ho Rurema âli mali gwanwa amúteganulira, kwo ho agakizi múlangira ku myaka ishatu ne'myezi irindatu.

---

* **12:3 12.3** *Daragooni* Kiri kihuume kye'nyamiishwa íshushiini ne'ngoona; no'bugira kingi mu kanwa kaakyo, muli mu shaaga umuliro. † **12:7 12.7** *Mikaheeri* ali ndwani ngulu yo'muganda. Mu Danyeri 12.1, bidesiri ngiisi kwo ali mu langa Abahisiraheeri.

15 Lyeryo, irya daragooni yanahulusa amiiji mingi bweneene mu kanwa,
ganagolomba. Yago miiji, gâli riiri no'muhuusi nga gwa lwiji, gira uyo mukazi,
gamútwale.
16 Haliko uyo mukazi, idaho lyanamúfuusa mu kugaaguka. Yago miiji gooshi, ikyanya
gakakizi lyoka mu kanwa ke'yo daragooni, ganakizi yilongera i kuzimu.
17 Ulya mukazi, iyo daragooni yanamúrakarira bweneene! Yanayikuutuza, gira igendi
gira izibo na'bandu booshi ba mwi'kondo lyage ábâli sigiiri. Yabo bandu baage, bo bali
mu simbaha imaaja za Rurema, banali bemeera ku bumasi bwo bali mu tangira Yesu.
18 Iyo daragooni yanagendi yimanga ku butambi bwe'nyaaja.

13

Ikirara íkyazununuka mu nyaaja

1 Nanabona mwi'yo nyaaja mugweti mugazununukaga ikirara íkyâli hiiti amatwe
galinda, na'mahembe ikumi. Ku ngiisi ihembe, kwâli riiri ulushembe. Na ku ngiisi
itwe, yee! Kwâli kuyandike iziina lyo'kutukiisa Rurema.
2 Kirya kirara, kyâli shushiini ne'ngwi. Haliko amagulu gaakyo, gâli shushiini nga
ga dubu.* Na'kanwa kaakyo, kâli riiri nga ka ndare. Irya daragooni, yanakiheereza
ubushobozi bwayo bwoshi, kiri ne'kitumbi kyayo kyo'bwami, gira kitwale mu butwali
bwayo buhamu.
3 Kirya kirara, mu matwe gaakyo, liguma lyâli beziibwi uluguma úlwangakiyisiri.
Haliko, lwâli kola nvigo. Kyanatuma abandu ba'mahanga gooshi bagasoomerwa hi'gulu
lyakyo, banakizi genda bakikulikiiri.
4 Na bwe'yo daragooni ikaheereza yikyo kirara ubushobozi bwayo, kyanatuma balya
bandu booshi bagakizi giyikumba. Banakizi yikumba na kirya kirara kwakundi, iri ba-
nakihuuza, ti: «Yiki kirara, nyandagi úwangakiyigera? Na nyandi úwangakiyibanga?
Si ndaaye!»
5 Kirya kirara, kyanahanguulwa ukukizi yidundulika, no'kukizi tuka Rurema. Kyana-
hanguulwa na kwo kihise imyezi makumi gana ni'biri kitwaziri.
6 Kwokwo, kyanatondeera ukutuka Rurema ti: «Uli ndaaye!» Kyanatuka ni'ziina lyage,
kiri na ho atuuziri mwi'gulu, kuguma na'bandi booshi bo batuliinwi mwo.
7 Yikyo kirara, kikahanguulwa ukulwisa abandu ba Rurema, halinde kyanabahima.
Kyanahaabwa no'bushobozi hi'gulu lya'bandu be'milala yoshi, na'ba'mahanga gooshi,
na'be'ndeto zooshi, na'be'bihugo byoshi.
8 Yikyo kirara, abandu booshi ba mu mahanga banakizi kiyikumba, bátali naaho
ba'maziina gaabo gakoli yandisirwi mu kitaabo kyo'bulamu kye'mwa kirya Kyanabuzi,
kirya íkikayitwa ku kyanya ikihugo kitâli zaazi bumbwa.
9 «Ngiisi úhiiti amatwiri, ayuvwe!
10 Umundu, iri akashungikirwa kwo agagwatwa imbira, iri aganagigwatwa nyene. Na
ngiisi úkashungikirwa kwo agayitwa ku ngooti, iri aganagiyitwa kwo. Bwo biryagagi
kwokwo, kyo kitumiri abandu ba Rurema bakwiriiri bakizi gooyera, iri banayama bali
bemeera.»

Ikindi kirara kyalibuza abandu ba Rurema

11 Nanabona mu kuzimu, mugweti mugazununuka ikindi kihuume kye'kirara. Kyohe,
kyâli riiri na'mahembe gabiri ágali nga ga Kyanabuzi. Halikago, izu lyakyo lyâli kizi
shamiira nga lye'rya daragooni, shwaa!
12 Yikyo kirara kya kabiri, kyanakizi koleesa ubushobozi bwoshi bwa yikyo kyabo,
kirya íkikakira lulya luguma úlwangakiyisiri. Kyanahambaaza ikihugo, na booshi
ábakituuziri mwo, kwo bakizi yikumba yikyo kyabo.
13 Kyanakizi gira ne'byereso bihamu bye'kitangaaza, halinde kyanakizi lyosagya kiri
no'muliro kwi'gulu, kinaguhoneze mu kihugo imbere lya'bandu booshi!
14 Na bwo kyâli riiri no'bushobozi bwo'kukizi gira ibyereso hi'gulu lye'kyabo,
kyanatuma kigakizi teba booshi ábatuuziri mu kihugo. Kyanababwira kwo bagire
umugisi gwe'kyabo, gira yikyo kyabo kikizi haabwa ulushaagwa. Mukuba, kundu yikyo
kyabo kikabezibwa uluguma, haliko kyâli mali kira.
15 Kirya kirara kya kabiri, kyanahaabwa ubushobozi bwo'kufuuhira umuuka mu
mugisi úgushushiini na yikyo kyabo, gira gube mugumaana, halinde gwanashobola
ukudeta. Ne'kyanya abandu bagalahira ukuguyikumba, kyanahaabwa ubushobozi
bwo'kubayitiisa.

---

* **13:2 13.2** *dubu* iri inyamiishwa ndangi bweneene inali mbamu nga ngaavu. Halikago amalanga gaayo gali nga ga'kabwa. Ne'nyunu zaayo ziri nyila-nyila.

16 Na kandi, kyanahambaaza abandu booshi kwo babiikwe kwa'kamangu ku maboko gaabo ge'lulyo, kandi iri ku malanga gaabo, baba bakulu kandi iri bagunda, baba bagale kandi iri bakeni, baba baja kandi iri batali baja.
17 Ndaanaye mundu úwâli hangwirwi ukugula ikindu, kandi iri ukukiguliisa, átazi biikwa kwa'kamangu.
Na ku yako kamangu, kwâli kuyandike iziina lya kirya kirara. Lyanâli riiri mwo'muharuuro.
18 Umundu, iri angasobanukirwa na yibi, akwiriiri ayitegeereze bwija, halinde yikyo kirara, alonge umuharuuro gwakyo. Mukuba, umuharuuro gwakyo, gulyagagi muharuuro gwo'mundu. Guli magana galindatu na makumi galindatu na ndatu.

14

Ikibuzi na'bandu bihumbi igana na makumi gana na bina

1 Ha nyuma, nanabonaga kirya Kyanabuzi kiyimaaziri imbere lyani ku mugazi gwe'Sayuni. Kyâli riiri kuguma na balya bandu bihumbi igana na makumi gana na bina. Na ku malanga gaabo, kwâli kuyandike iziina lyakyo, ni'ziina lya Yishe yenyene.
2 Nanayuvwa izu ukulyoka mwi'gulu, lyanakizi luluma. Yiryo izu, lyâli riiri nga lya'miiji mingi ágali mu hona ku shalalo, jala-lala! Lyanâli kizi tulagiza nga milavyo. Lyanakizi yuvwikana nga lya nanga ízigweti zigalasibwa.
3 Yabo bandu bihumbi igana na makumi gana na bina, bâli yimaaziri imbere lye'kitumbi kyo'bwami, ne'mbere lya birya bingisho-ngisho bina íbiri bigumaana, ne'mbere lya balya bashaaja. Yabo booshi, bâli gweti bagayimba ulwimbo luhyahya. Ndaanaye úwâli shobwiri ukuluyiga, bátali baabalya bandu bihumbi igana na makumi gana na bina naaho, kwo bakaguluulwa mu kihugo.
4 Mu kati kaabo, ndaaye úkayiyulubaza mu bakazi, si balyagagi beeru. Na ngiisi he'Kyanabuzi kiri mu genda, nabo ho bali mu genda bakikulikiiri. Yabo, keera bakaguluulwa mu bandu. Bo bakanatangi taluulwa imwa Rurema, ne'mwa yikyo Kyanabuzi.
5 Mu kati kaabo, ndaaye úwâli kizi beesha. Ndaanabwo buhube úbubali mwo.

Abaganda bashatu

6 Ha nyuma, nanabonaga umuganda agweti agabalala mu kyanyaanya. Uyo gundi, âli hiiti Imyazi Miija íyamiri ho imyaka ne'myakuula, gira agendi gimenyeesa mu bandu ba mu bihugo byoshi, na'ba mu milala yoshi, na'ba mu ndeto zooshi, na'ba mu mahanga gooshi.
7 Uyo muganda, anadeta kwi'zu lihamu kwokuno: «Mukizi simbaha Rurema! Munakizi múhuuza! Mukuba, ikyanya kyo agaatwa kwe'maaja, keera kyahikaga. Kwokwo, mukizi múyikumba! Mukuba, ye kabumba igulu, ne'kihugo, ne'nyaaja, ne'shyoko ze'nyiiji.»
8 Uyo muganda, anakulikirwa no'wabo. Naye anadetaga kwokuno: «Akaaya kahamu ke'Babeeri, keera kalalusa abandu ba'mahanga gooshi ku bushule bwako. Buli nga maavu ge'ngangu! Halikago buno, keera kayihongoleka haashi! Ee! Kayihongoleka haashi.»
9 Uyo muganda wa kabiri, anakulikirwa no'wa kashatu. Naye anayidehereza kwi'zu kwokuno: «Ikyanya umundu agayikumba kirya kirara, no'mugisi gwakyo, anabiikwe na kwo kalya kamangu ku malanga gaage, kandi iri ku kuboko kwage,
10 uyo, Rurema agamúniesa ku buraakari bwage, kwo buli nga maavu ge'ngangu. Keera anabufuka mu rusoozo, buzira kubushukira. Uyo mundu agakizi libuukira mu muliro, imbere lya'baganda beeru, ne'mbere lya kirya Kyanabuzi.
11 Ne'kyanya yabo bandu bagagulibuukira mwo, ikyusi kyagwo kigayama kiri mu tutumuka, halinde imyaka ne'myakuula. Na íkitumiri biri kwokwo, mukuba bagweti bagayikumba yikyo kirara no'mugisi gwakyo, banabe babiisirwi na kwa'kamangu ki'ziina lyakyo. Kinatume, baganayama-yama ubushigi ni'zuuba bali mu libuuka, buzira kuluhuuka.»
12 Kwokwo, abandu ba Rurema bakwiriiri bakizi yihangaana ku bwigenderezi, iri banakizi simbaha imaaja zaage! Bakizi yama bali bemeera imwa Yesu.
13 Ha nyuma, nanayuvwa irindi izu ukulyoka mwi'gulu. Yiryo izu, lyanambwira: «Uyandikage kwokuno: Ukulyokera buno, bahiriirwi ngiisi ábali mu fwa mu kati ka Nahano!» Umutima Mweru nagwo gwanadeta: «Ee! Bagaluhuuka ku mitubanulo yabo. Ne'mikolezi yabo igagenda ibakulikiiri.»

Umuganda aleeza umugushu mu kihugo

14 Ha nyuma, nanabonaga ikibungu kyeru. Na ku yikyo kibungu, kwâli bwatiiri úwâli
shushiini no «Mwana wo'Mundu.*» Kwi'twe lyage, kwâli biisirwi ulushembe lwe'nooro,
âli fumbiiti no'mugushu muugi.
15 Mu nyumba ya Rurema, mwanahuluka ugundi muganda, anateerera umulaga mu
kubwira uyo wabo kwokuno: «Imimbu mu kihugo, keera yayera. Aaho! Ubangulage
umugushu gwawe, ugendi giyimbula!»
16 Lyeryo, ulya úwâli bwatiiri ku kibungu, anayami hwaguula umugushu gwage mu
kihugo, anayimbula mwe'yo mimbu.
17 Mu yeyo nyumba ya Rurema íri mwi'gulu, mwanahulukaga ugundi muganda. Naye
âli fumbiiti ugundi mugushu muugi.
18 Mwanahuluka no'muganda wa kashatu, akalyoka ha katanda ko'kutangira
kwa'matuulo. Ye wanâli yimangiiri umuliro. Ulya wa kashatu, anateerera umulaga, mu
kubwira uyo wabo úwâli fumbiiti umugushu muugi kwokuno: «Imihuli ye'mizabibu
íri mu kihugo, keera yayera. Kwokwo, ugihwaguulage na yugwo mugushu gwawe,
unagikuumanie!»
19 Lyeryo, ulya muganda anayami hwaguula umugushu gwage ku mizabibu íri mu
kihugo, anagikuumania. Anagilasha mu namweshwe wo'mukenge, úli mwo'buraakari
bwa Rurema.
20 Ne'kyanya iyo mizabibu ikakandirwa mwo inyuma lya'kaaya, mwanahuluka
umuko. Yugwo muko, gwanakizi golomba, halinde ukuhisa ku bilomeetere magana
gashatu. Ni'benga lyagwo, lyâli kizi hikira ifwarasi mu migeka.

15

Ulwimbo lwa Musa, na lwe'Kyanabuzi

1 Yaho mwi'gulu, nanabonaga mwe'kindi kyereso kihamu kya kahebuuza. Mwâli riiri
abaganda balinda, bâli hiiti amalibu galinda mazinda. Yago malibu, gali go'kukwiza
uburaakari bwa Rurema.
2 Nanabona kwo habatamiri íkiri nge'nyaaja ye'kiyo, íyâli nvushe mwo'muliro. Na ha
butambi lyayo, hâli yimaaziri ngiisi ábakahima kirya kirara, no'mugisi gwakyo, na gulya
muharuuro úguli kwi'ziina lyakyo. Yabo booshi, bâli hiitagi inanga zo bakahaabwa na
Rurema.
3 Bâli gweti bagayimba ulwimbo lwo'mukozi wage Musa, no'lwimbo lwa kirya
Kyanabuzi. Yulwo lwimbo, ludesiri kwokuno:
«E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi!
Ibyo uli mu gira, biryagagi mwo'bukalage! Binali bya kahebuuza.
Biyamiri bikwaniini, binali byo'kuli.
4 E Nahano! We Mwami wa'mahanga gooshi.
Nyandi útangakusimbaha? Na nyandi útangahuuza iziina lyawe?
Wenyene, ulyagagi mweru. Ne'mikolezi yawe íkwaniini.
Keera wanagiyerekana ku bweranyange.
Kyo kitumiri abandu ba'mahanga gooshi bagakizi yiji kuyikumba.»

Abaganda balinda ábahiiti amalibu galinda

5 Ha nyuma, mwi'gulu nanabonaga inyumba ya Rurema iyigwirwi. Iyo nyumba, linali
li'heema lyo agweti agayiyerekana mwo.
6 Na mwi'yo nyumba, mwanahuluka balya baganda balinda, bahiiti amalibu galinda.
Yabo baganda, bâli yambiiti imirondo myeru íkeyengiini. Na mu bifuba byabo, bâli
yambiiti mwe'mikaba ye'nooro.
7 Mu birya bingisho-ngisho bina, kiguma kyanafumbasa yabo baganda balinda
imitanga irinda íkatulwa mu nooro. Iyo mitanga, yâli yijwiri mwo'buraakari bwa
Rurema. Anali ye yolya úyamiri ho imyaka ne'myakuula!
8 Lyeryo, mwi'yo nyumba ya Rurema, mwanazinga ikyusi, nywe! Yikyo kyusi,
kikalyoka mu bulangashane bwage, na mu bushobozi bwage. Ndaanaye mundu
úkashobola ukuyingira mwo, halinde ukuhisa ku kyanya amalibu galinda ga yabo
baganda balinda, gakaba keera gamala.

16

Imitanga irinda íri mwo'buraakari bwa Rurema

---

* **14:14 14.14** Danyeri 7.13.

1 Mu nyumba ya Rurema, mwanayiberekaania izu, lyanabwira yabo baganda
balinda kwokuno: «Uburaakari bwa Rurema, úbuli mwi'yo mitanga irinda, mugendi
bumwagulira mu kihugo!»
2 Kwokwo, umuganda wa mbere anagendi mwaguliraga íbiri mu mutanga gwage
mu malambo. Yabo bandu booshi ábakabiikwa kwo kalya kamangu ka kirya kirara
no'kuyikumba umugisi gwakyo, banayami gwatwa ne'birole, byanâli kizi jamula
bweneene.
3 Umuganda wa kabiri, naye anamwaguliraga íbiri mu mutanga gwage mu nyaaja.
Lyeryo, inyaaja yanahinduka muko nga gwa kirunda. Ibiremwa byoshi íbyâli riiri mwo,
byanayami hunguka.
4 Umuganda wa kashatu, naye anamwagulira íbiri mu mutanga gwage mu nyiiji, na
mu shyoko. Nabyo, byanayami hinduka muko.
5 Nanayuvwa umuganda úyimangiiri amiiji gooshi, agweti agaadeta kwokuno: «E
Mweru, we wâli yamiri ho, unakiri ho! Yizi maaja, ngiisi kwo wazitwa, wazitwa ku
njira íkwaniini.
6 Yaba babi, bo bakayonaga umuko gwa'baleevi baawe, na gwa'bandi bandu baawe.
Na buno, keera wabanywesa umuko, nga kwo bibakwaniini.»
7 Ha nyuma, nanayuvwa izu ukulyoka mu katanda ko'kutangira kwa'matuulo, ligweti
ligayemeereza kwokuno: «E Nahano Rurema wo'bushobozi bwoshi! Imaaja zo ugweti
ugatwagaga, uli mu zitwa ku njira íkwaniini! Inali yo'kuli.»
8 Umuganda wa kana, naye anamwaguliraga íbiri mu mutanga gwage kwi'zuuba.
Izuuba lyanahanguulwa kwo likizi yokya abandu.
9 Kyanatuma abandu bagahiira ngana ne'ndugumbo yalyo. Kundu kwokwo, yabo
bandu batanatwikira ku byaha byabo, mbu bahuuze Rurema. Halikago, banatondeera
ukutuka iziina lyage. Mukuba, yago malibu, ye wâli no'bushobozi bwo'kugahamuliza.
10 Umuganda wa kataanu, naye anamwaguliraga íbiri mu mutanga gwage ku kitumbi
kyo'bwami kya kirya kirara. Lyeryo, ubwami bwakyo bwanayami yidika mwe'kihulu
kya namudidi! Abandu banakizi sisimira, iri banakaaja indimi zaabo.
11 Kundu kwokwo, batanatwikira ku byaha byabo. Na bwo bâli kola ne'birole,
banatondeera ukutuka Rurema úli mwi'gulu. Mukuba, byâli kizi jamula!
12 Umuganda wa kalindatu, naye anamwaguliraga íbiri mu mutanga gwage mu lwiji
luhamu Hefuraati. Yulwo lwiji lwanakama, gira habe injira ya'baami bagalenga mwo.
Yabo baami, bâli lyosiri uluhande lwe'sheere.
13 Nanabona imizimu ishatu íshushiini na bakere. Iyo mizimu, yâli gweti igahuluka
mu kanwa ke'rya daragooni, na mu kanwa ka kirya kirara, na mu kanwa ko'muleevi
we'bibeesha.
14 Iyo mizimu, ikalyoka imwa Shetaani. Inali ye mu kizi gira ibyereso bye'kitangaaza.
Ye mu genda mu mahanga gooshi, gira igendi kuumania abaami, bayitegaanure kwi'zibo
írigakungula ku lusiku lukulu lwa Rurema. Anali wo'bushobozi bwoshi!
15 «Mumenyage bwija kwo ngamùtubiira nga muzimba! Ahiriirwi ngiisi úli mu
yama alaliiri. Anayame ayambiiti ikyambalwa kyage, atayiji kengeera agenda bukondwe
imbere lya'bandu, ishoni zinamùtetereze.»
16 Kwokwo, iyo mizimu, ikyanya ikaba keera yakuumania yabo baami, yanabatwalaga
ahandu áhali mu buuzibwa Harimagedooni* mu kiheburaniya.
17 Umuganda wa kalinda, naye anamwaguliraga íbiri mu mutanga gwage mu
kyanyaanya. Mu kitumbi kya Rurema íkiri mu nyumba yage, mwanayiberekaania izu,
lyanadeta: «Byoshi, keera byakoleka!»
18 Hanakizi ba ibiryamu, ne'milavyo, ne'mikungulo. Mu kihugo, mwanalenga sizigirye
wo'musisi. No'kulyokera ha'bandu bakatuulira mu kihugo halinde zeene, ndaagwo
gundi musisi úguzindi shagania ikihugo nga gwo.
19 Lyeryo, kalya kaaya kahamu kanapwamuuka mwe'bihande bishatu. Kiri no'tundi
twaya twa mu mahanga gooshi, natwo twanayihongoleka haashi. Yako kaaya
kahamu ke'Babeeri, Rurema akakakengeera, mu kukanywesa ku rusoozo úluyijwiri
mwo'buraakari bwage. Yubwo buraakari bwage, bwanakalalusa nga maavu ge'ngangu!
20 Utulira twoshi twanayami nyerera. Ne'migazi, itanaki boneka.
21 Mwi'gulu, mwanavuduka amabuye mahamu go'lugungu. Yago mabuye, gâli riiri
no'buzito nga bwa bilo makumi gana. Ne'kyanya yago mabuye go'lugungu gâli kizi
yideedeka ku bandu, banakizi tuka Rurema. Mukuba, yago malibu, gakabayogogoza
bweneene!

---

* **16:16** *Harimagedooni* hiri higazi íhiri mu kihugo kye'Palesitina, ha'Bahisiraheeri bâli kizi lwira amazibo ge'ngunguula.

17

Bulambe wo'mukazi

1 Mu yabo baganda balinda ábâli riiri ne'rya mitanga irinda, mwanayija umuganda muguma. Anayiji mbwira: «Yijaga, nguyereke ikihano kyo'lya bulambe wo'mukazi, ulya úbwatiiri hi'gulu lye'nyiiji nyingi.
2 Ye na yolya úkagira ubushule na'baami booshi ábatuuziri mu kihugo. Balya booshi, keera bakalalusibwa bweneene no'bushule bwage.»
3 Lyeryo, uyo muganda anandwala mu kati ko'mutima, halinde mwi'shamba. Na mwomwo, mwo'lya mukazi abwatiragi ku kirara kye'nduku. Yikyo kirara, kyâli riiri na'matwe galinda, na'mahembe ikumi. Na ku magala gaakyo gooshi, kwâli kuyandike amaziina go'kutukiisa Rurema.
4 Uyo mukazi âli yambiiti imirondo ye'kituku-tuku, ne'midukula. Anâli yilimbisiizi no'bungeni-ngeni. Yubwo bungeni-ngeni, bukagirwa mu nooro, na mu mabuye miija ge'kishingo, na mu mbembe. Anâli fumbiiti no'rusoozo úlukatulwa mu nooro. Yulwo rusoozo, lwâli yijwiri ubweruzi ne'bitalaalwe. Mukuba, byebirya byo âli kizi yilala mwo.
5 Na ku malanga gaage, kwâli kuyandike iziina lya'kambishwa íridesiri kwokuno: «Akaaya kahamu ke'Babeeri, nyina wa babulambe booshi. Ye na nyina wa banabitalaalwe ba mu mahanga gooshi.»
6 Nanabonaga kwo'yo mukazi âli koli lalusiri umuko gwa'bandu ba Rurema. Yabo bandu, bakayitwa, bwo bâli kizi tangira Yesu ubumasi.

Ulya mukazi, ikyanya n'gamúbona, nanasoomerwa ngana-ngana!
7 Uyo muganda anambuuza: «Biki íbyakusoomeza? Ngola ngakubishuulira ubumbishwa bwo'yo mukazi, na bwa yiki kirara kyo abwatiiri kwo, kwo kihiiti amatwe galinda, na'mahembe ikumi.
8 Kirya kirara kyo wabona, kyâli riiri kigumaana, keera kikanafwa. Haliko, kikolaga kigazununuka mu kirimbi-rimbi kye'kuzimu, kikabuli gendi shereezibwa. Hali abandu ábatuuziri mu kihugo, ba'maziina gaabo gatazi yandikwa mu kitaabo kyo'bulamu ukulyokera he'kihugo kikabumbirwa. Balya, ikyanya bagaabona yikyo kirara, bagasoomerwa! Mukuba, kyâli riiri ho. Keera kikanafwa. Haliko kigaki shubi boneka.
9 «Yibyo byoshi, iri umundu agasobanukirwa nabyo, akwiriiri ayitegeereze bwija. Mukuba, yago matwe galinda, iri migazi irinda yo'yo mukazi abwatiiri kwo. Banali bo baami balinda.
10 Abataanu baabo, ubwami bwabo keera bukasiba. Ugundi ye gaki twala. No'wa kalinda, atazi yimikwa. Ne'kyanya agayimikwa, atagalegama.
11 Yikyo kirara íkyâli riiri ho, keera kikanafwa, ye gundi mwami wo'munaana. Uyo, alyagagi muguma wa mu baabo balinda. Naye, agagendi shereezibwa.
12 «Yago mahembe ikumi go wabonaga, bo baami ikumi, ábatazi yimikwa. Bagahaabwa ubushobozi bwo'kutwala ku kihe kiguma, kuguma na yikyo kirara.
13 Yabo baami kwo bali booshi, bali na'kalimbi kaguma naaho. Baganaheereza kirya kirara imisi yabo, no'bushobozi bwabo.
14 Yabo booshi, bagagendi lwisa yikyo Kyanabuzi. Haliko, kigabahima. Mukuba, yikyo Kyanabuzi, ye Nahano wa banahano. Anali ye Mwami wa baami. Ne'kyanya kigaahima yabo baami ikumi, kigaaba kuguma na'bakulikizi baakyo bemeera, balya bo kikatoola, keera kikanabahamagala.»
15 Uyo muganda, anashubi mbwira: «Yizo nyiji zo wabona, zigweti zigagolombera ho'yo bulambe wo'mukazi abwatiiri. Kwo ziri zooshi, ziryagagi kizimya-izuuba kya'bandu ba mu mahanga gooshi, na'ba mu bihugo byoshi, na'ba mu ndeto zooshi!
16 Na yikyo kirara kyo wabona, kuguma na yago mahembe ikumi, bigayiji shomba uyo bulambe wo'mukazi. Binamúkumbulule byoshi byo ahiiti, halinde anasigale bukondwe. Bigaamúlya inyama, bikabuli músingoolera mu muliro.
17 Mukuba, yabo baami ikumi, Rurema ye kabagira babe na'kalimbi kaguma, gira bakaheereze yikyo kirara ubushobozi bwabo bwo'kutwala, halinde ngiisi byo âli mali gwanwa ashungika, bikakoleke.
18 «No'lya mukazi ye ukabona, ko kaakalya kaaya kahamu. Katwaziri abaami ba mu mahanga gooshi.»

18

Akaaya ke'Babeeri kayihongoleka haashi

1 Ha nyuma, nanabonaga ugundi muganda agweti agayija ukulyoka mwi'gulu.
Uyo muganda, âli riiri no'bushobozi bwingi bweneene! No'bulangashane bwage,
bwanatanguulira amahanga gooshi.
2 Uyo muganda, anayiberekaania kwi'zu kwokuno: «Akaaya kahamu ke'Babeeri keera
kayihongoleka haashi! Ee! Kayihongoleka haashi. Na buno, likolaga igomberano
lye'mizimu, ne'bisigo, kuguma na ngiisi kanyuni ko'muziro ákali mu yagazania.
3 Abaami ba mu mahanga gooshi keera bakakashuleha. Yubwo bushule bwako
bwanalalusa abandu be'yo munda hooshi nga maavu ge'ngangu. Abadandaza ba mu
yago mahanga gooshi, keera bakagala ku kanyabungaka ke'bindu ko kâli kizi yisimiisa
mwo.»
4 Lyeryo, nanayuvwa irindi izu ukulyoka mwi'gulu, lyanadeta: «E bandu baani,
muyame mugalyoka mu yako kaaya, gira mutabe ne'ngoome mu byaha byako. Mutayiji
kengeera mwahanirwa kuguma.
5 Mukuba, ibyaha byako, keera byayilunda-lunda halinde ukuhika mwi'gulu. Halinde
buno, Rurema aki bikengiiri.
6 Ngiisi kwo kakagirira abandi, kube kwo niinyu mugakagirira, kiri no'bugira kabiri
kaakwo.
7 Nga kwo kâli kizi yidundulika bweneene mu kanyabungaka ke'bindu bingi, kwo na
kwokwo kube kwo mugakayogogoza, iri munakajengeeza. Mu mutima gwako, kagweti
kaganina kwokuno: "Niehe, nie mwami-kazi. Ngoli gangaziizi! Ndali namufwiri,
ndanâye lire ku kimombo."
8 Kundu adetaga kwokwo, kalya kaaya kagayami teerwa na yaga malibu gooshi ku
lusiku luguma: umwena, no'lufu, ne'kigandaaro. Haaho, yako kaaya kanabuli singooka!
Mukuba, Nahano Rurema, ye gakatwira ulubaaja yenyene. Anali kihagarusi!»
9 Yabo baami ba mu mahanga gooshi, bâli kizi kashuleha, banakizi yisimiisa mu
kanyabungaka ke'bindu byako. Halikago, ku kyanya kagasingooka, bagaabona ngiisi
kwe'kyusi kyakazinga mwo, nywe! Haaho, bagakalirira ku kimombo!
10 Na hi'gulu lyo'kulibuzibwa kwako, bagahuumirwa. Banayisunge hala nako, iri
banayiganyira kwokuno: «Yayewe imwawe! Yayewe imwawe, e kaaya kahamu
ke'Babeeri, we shuba kikalage! Si ku kino kihe kiguma naaho, keera walonga ikihano
kyawe!»
11 Abadandaza ba mu mahanga gooshi, nabo bagakaliriraga ku kimombo. Mukuba,
ibindu byo bali mu dandaza, ndaakiye mundu úgaki bagulira.
12 Na mu yibyo bindu byabo, muli inooro, ne'harija, na'mabuye miija ge'kishingo,
ne'mbembe. Muli ne'mirondo miija ítyeriiri, ne'gindi mirondo miija ye'kituku-tuku
ne'midukula. Muli na ngiisi biti íbiri mu baya bwija. Muli na íbikabaajwa mu mahembe
ge'njovu. Muli ne'birugu íbikabaajwa mu biti bikomu. Muli na ngiisi birugu íbikatulwa
mu miringa, na mu byuma, na íbikabaajwa mu tushangalibwe.
13 Muli na'mavuta go'muhongolo mwija, ngo'lusheke, no'mudalasini, no'mubadu,
na'gandi malaasi. Muli na'maavu, na'mavuta, no'mushyano, ne'ngano. Muli ne'ngaavu,
ne'bibuzi, ne'fwarasi. Muli na'magaare go'kukululwa ne'fwarasi. Muli kiri na'baja.
Mukuba, bâli kizi dandazibwa mwo kwakundi!
14 Ku yikyo kyanya, abadandaza bagadetaga kwokuno: «E Babeeri, ubugale bwo
ushuba mu yisimiisa mwo, keera bwakumalira! Kundu wâli kizi bisara, keera
byakunyerera, utanâye ki bisooke.»
15 Abadandaza, ikyanya bâli kizi dandaza yibyo byoshi, bâli kola bagale. Kundu
kwokwo, ikyanya bagabonaga ngiisi kwo kagweti kagalibuzibwa, bagahuumirwa ngana.
Banayisunge hala, iri banabululuka ku kimombo!
16 Bagayamiza kwokuno: «Yayewe imwawe! Yayewe imwawe, e kaaya kahamu! Mu
mwawe, abandu bâli kizi yambala imirondo miija ítyeriiri, ne'mirondo ye'kituku-tuku,
ne'midukula. Banashuba mu yilimbiisa no'bungeni-ngeni úbukagirwa mu nooro, na
mu mabuye miija ge'kishingo, na mu mbembe.
17 Haliko, ku kino kihe kiguma naaho, akanyabungaka ke'bindu byawe byoshi, keera
byashereezibwa lwoshi!»
Ngiisi birongoozi bya'mashuba, nabyo bigayisunga hala na yako kaaya, kuguma
na'bashooji booshi, na ngiisi ábali mu genda na'mashuba, na ngiisi bandi ábali mu
kola mu bye'nyaaja.
18 Bagaabona ngiisi kwo kasingooka, ne'kyusi kinabe kigweti kigakatuuma mwo.
Haaho, bagayamiza kwokuno: «Mu mahanga gooshi, ndaako kandi kaaya ákazindi ba
kahamu nga kano!»
19 Yabo booshi, bagayitumuulira ulukungu mu matwe gaabo, iri banabululuka ku
kimombo. Banayamize kwokuno: «Yayewe imwawe! Yayewe imwawe, e kaaya

kahamu! Ikyanya beene amashuba booshi bâli kizi koleesa amashuba gaabo mu nyaaja, bâli kizi galira ku bugale bwako. Halikago, ku kino kihe kiguma naaho, keera kano kaaya kayami shereezibwa lwoshi!»
20 We igulu, ushambaalage! Mukuba, keera kashereera! Na niinyu mwe ndumwa, kuguma na'baleevi, na'bandi bandu ba Rurema booshi, niinyu mushambaale kwakundi! Mukuba, kundu yako kaaya kâli kizi mùgirira amabi, haliko, keera Rurema akatwira ulubaaja hi'gulu lyago.
21 Haaho, ikihagarusi kyo'muganda kyanalengeza akabururunge ki'buye. Kâli yumiini no'lushyo luhamu. Haaho, kyanalilasha mu nyaaja. Anadeta: «Kwoku, kwa'kaaya kahamu ke'Babeeri kaganyaanyagwa haashi. Katanâye ki boneke!
22 E kaaya ke'Babeeri, mu mwawe, mutâye ki yuvwikane inyimbo ízigweti zigalasibwa ne'nanga, kandi iri mu miteera-teera, kandi iri mu bibuga, kandi iri íziri mu yimbwa na'bajoborozi. Utanâye ki yuvwikane mwe'kigugunyulo kyo'lushyo. Ndaanaye naluganda úwâye ki kuboneke mwo.
23 Ndaanalwo lukeera lwi'tara úlwâye ki kumoleke mwo. Mu kati kaawe, mutanâye ki yuvwikane ikiririmbo kyo'buhya. Abadandaza baawe, bo bashuba bagangambale ba mu mahanga gooshi. Na ku njira yo'bulozi bwawe, keera ukahabura abandu ba'mahanga gooshi.»
24 Mu yako kaaya ke'Babeeri, mwâli kizi boneka imiko ya'baleevi ba Rurema, ne'ya'bandi bandu baage, kiri ne'ya'bandi booshi ábakayitwa mu kihugo.

19

Inyimbo zo'buhimi mwi'gulu

1 Ha nyuma, mwi'gulu nanayuvwa izu lihamu. Yiryo izu, lyâli riiri nga lya kizimya-izuuba kya'bandu, lyanadeta kwokuno: «Haleluya! Rurema witu, ye mwene ubukize, no'bulangashane, no'bushobozi!
2 Ali mu twa imaaja ku njira íkwaniini, mu kati ko'kuli. Keera atwagaga ulubaaja lwo'kuhana ulya bulambe wo'mukazi. Mukuba, akasherebeza abandu ba'mahanga gooshi ku njira yo'bushule bwage. Uyo bulambe, akanayita abakozi baage. Kwokwo, kiri no'muko gwabo, nagwo keera akaguyihoolera.»
3 Yabo booshi banashubi deta kwokuno: «Haleluya! Ikyusi kigayama kigweti kigatumuuka mu kalya kaaya, halinde imyaka ne'myakuula!»
4 Balya bashaaja makumi gabiri na bana, kuguma na birya bingisho-ngisho bina íbiri bigumaana, banafukama imbere lye'kitumbi kyo'bwami bwa Rurema, banamúyikumba, iri banadeta kwi'zu lihamu kwokuno: «Haleluya! Bikizi ba kwokwo!»
5 Lyeryo, mu kitumbi kyo'bwami, mwanayiberekaania izu, lyanadetaga kwokuno: «E bakozi ba Rurema witu, mwe mugweti mugamúsimbaha! Mumúhuuze mweshi, ukulyokera ku bagunda halinde ku bakulu!»
6 Haaho, nanayuvwa izu lihamu íriri nga lya kizimya-izuuba kya'bandu. Lyâli gweti ligabubula nga miiji mingi ágali mu hona ku shalalo. Lyanâli gweti ligaturagaza nga milavyo! Yabo bandu, bâli gweti bagaadeta kwokuno: «Haleluya! Nahamwitu Rurema wo'bushobozi bwoshi, ye twaziri.
7 Tukizi shagaluka no'kushambaala, iri tunakizi múhuuza! Mukuba, ubuhya bwe'Kyanabuzi, keera bwahika! No'muhya keera ayitegaanura.
8 Uyo muhya, akoli haabirwi imirondo myeru ítyeriiri, inakeyengiini.» (Iyo mirondo, guli mugani gwe'mikolezi miija ya'bandu ba Rurema. Boohe, bo bakwaniini imbere lyage!)
9 Ulya muganda anambwira: «Uyandike kwokuno: Bahiirwa, ngiisi ábakalaalikwa ku buhya bwe'Kyanabuzi!» Anashubi mbwira: «Yaga magambo go nakubwira, galyagagi go'kuli! Gashaaziri imwa Rurema yenyene.»
10 Lyeryo uyo muganda, nanafukama imbere lyage, gira nimúyikumbe. Haliko anambwira: «Ulekage! Si naani ndi mukozi wa Yesu nga wehe, kuguma na'bandi beene winyu, kwo bali mu mútangira ubumasi. Rurema abe ye ugakizi yikumba! Mukuba, ngiisi ábali mu tangira Yesu ubumasi, baabo bo bali mu ba mwo'mutima gwo'buleevi.»

Úshoniri ku fwarasi ye'kitare asinda ubugoma

11 Ha nyuma, nanabonaga igulu likoli yanuusiri. Hanaboneka ifwarasi ye'kitare. Na úwâli gishoniri kwo, ali mu buuzibwa Mwemeera, na Wo'Kuli. Uyo, ali mu koleesa ukuli mu kutwa imaaja, na mu kugira izibo.
12 Amasu gaage gâli riiri nge'mbigi zo'muliro. Na kwi'twe lyage, kwâli riiri injembe nyingi. Anâli yandisirwi kwi'ziina, na yenyene naaho, ye wâli liyiji.

13 Anâli yambiiti ikanju írikajabikwa mu muko. Ne'rindi iziina lyage: «Igambo lya
Rurema».
14 Abasirikaani ba mwi'gulu, bâli múshalagiiri biso-biso, bashoniri nabo ku fwarasi
ze'bitare. Bâli yambiiti imirondo ye'kitaani, myeru kahengura.
15 No'yo úwâli barongwiri, mu kanwa kaage, mwâli mubangikage ingooti nyugi.
Agagikoleesa, mu kuminika abandu ba'mahanga gooshi: «Agabatwala ne'ngoni
ye'kyuma.*» No'buraakari bwa Rurema wo'bushobozi bwoshi, agabuyerekana mu
kubukandagirira mu mukenge.
16 Na ku yiryo ikanju lyage, na ku kibero kyage, kwâli kuyandike iziina íridesiri
kwokuno:
«Mwami wa baami, na Nahano wa banahano».
17 Ha nyuma, mwi'zuuba nanabonaga muyimaaziri ugundi muganda. Anateerera
umulaga, mu kubwira utunyuni twoshi útuli mu balala mu kyanyaanya, kwokuno:
«Muhuutirage ino munda, gira muyiji lya byo Rurema agamùyigusa mwo!
18 Mugaalya ibirunda bya'baami, ne'bya'bakulu ba'basirikaani, ne'bye'bikalage.
Mugaalya ne'mitumba ye'fwarasi, ne'birunda byo ábashubi zishoniri kwo. Mugaalya
ibirunda bya'bandu booshi: abaja na ábatali baja, abagunda ku bakulu.»
19 Haaho, kirya kirara kyanakuumana kuguma na balya baami ba mu mahanga
gooshi na'basirikaani baabo, gira bagendi lwisa ulya úbwatiiri ku fwarasi ye'kitare
na'basirikaani baage.
20 Haliko, yikyo kirara, ikyanya kikalwa, kyanagwatwa imbira, kuguma no'lya muleevi
we'bibeesha. Uyo muleevi, ye wâli kizi gira ibyereso bye'kitangaaza hi'gulu lyakyo, mu
kukizi teba balya bandu ábakabiikwa kwo yako kamangu kaakyo, no'kukizi yikumba
yugwo mugisi gwakyo.
Kwokwo, kirya kirara, no'yo muleevi we'bibeesha, ku kyanya byâli ki bwinagi,
byanalashwa mu nyenga yo'muliro. Gunali mu yaka bweneene nge'kibiriiti!
21 Balya basirikaani baabo nabo, booshi banaminikwa ne'rya ngooti íyâli mbangike
mu kanwa ko'lya úwâli shoniri ku fwarasi ye'kitare. Ibirunda byabo, utunyuni twoshi
twanayiji birya.

20

Ubutwali bwe'myaka kihumbi

1 Ha nyuma, nanabonaga umuganda agweti agajooka ukulyoka mwi'gulu. Uyo
muganda, âli fumbiiti ulwiguzo lwo'kuyigula kirya kirimbi-rimbi kye'kuzimu. Anâli
fumbiiti no'munyororo muhamu bweneene.
2 Lyeryo, uyo muganda anagugumira irya daragooni! Iyo daragooni, gwo gwogulya
mujoka gwa keera. Ni'ziina lyagwo, Shetaani, kandi iri Namugomora. Uyo muganda
anagikona, gira imale imyaka kihumbi ikola njweke.
3 Anagiholobeka mu kirya kirimbi-rimbi kye'kuzimu. Anahamika ulwivi lwakyo,
analunungika kwe'nungu, gira itashubi yiji teba abandu, halinde ukuhisa kwi'yo myaka
kihumbi. Na ha nyuma lyayo, ikwaniini ishwekuulwe ku kyanya kiniini naaho.
4 Haaho, nanabonaga ibitumbi byo'bwami. Na ábâli bibwatiiri kwo, bâli haabirwi
ubushobozi bwo'kutwa imaaja. Nanabona ne'rya mitima ya'bandu ábakatolwa amatwe
hi'gulu li'Gambo lya Rurema, na hi'gulu lyo'kukizi tangira Yesu ubumasi. Balya bandu,
batâli riiri mu bâli kizi yikumba kirya kirara na gulya mugisi gwakyo. Batakanabiikwa
kwo kalya kamangu kaakyo ku malanga gaabo, kandi iri ku maboko gaabo. Yabo bandu
banashubi longa ubugumaana. Banahisagya kwi'yo myaka kihumbi, bagweti bagatwala
kuguma na Kirisito.
5 Yukwo kuzuuka kwabo, kwo'kuzuuka kwa mbere. Haliko abandi abafwiri, boohe,
batakazuuka. Mukuba, iyo myaka kihumbi itâli zaazi kwira.
6 Yabo ábakazuuka mu buzuulwe bwa mbere, bo bahiriirwi! Banali bataluule. Ulufu
lwa kabiri, lutagaaba no'bushobozi hi'gulu lyabo. Boohe, bagaaba bagingi ba Rurema
na ba Kirisito. Baganatwala kuguma bo naye, halinde ukuhisa kwi'yo myaka kihumbi.

Shetaani alashwa mu nyenga yo'muliro

7 Iyo myaka kihumbi, mango ikwiraga, Shetaani agashwekuulwa mu nyumba yage
ye'mbohe.
8 Anayami yilagala mu mahanga gooshi, gira agendi teba mwa'bandu, anabakuumanie
hi'gulu li'zibo. Bagaluguuka bweneene nga mushenyu kwi'buga. Na'maziina ga galya
mahanga gooshi, gagabuuzibwa Googi, na Magoogi.

---

* **19:15 19.15** Zaburi 2.9.

9 Yabo bandu bakalenga hooshi, mu kuyiji sokanana ha'bandu ba Rurema
bashumbisiri mu kaaya ko akuuziri. Haliko mwi'gulu mwanahonaga umuliro,
gwanayami bajigiivya!
10 Lyeryo Shetaani, ulya wo'kubahendereza, analashwa mwi'rya nyenga yo'muliro!
Iyo nyenga iri mu yaka bweneene. Munali mwo kirya kirara no'lya muleevi we'bibeesha
nabo bâli kola balashe. Baganayama bagweti bagalibuukira mwo, ubushigi ni'zuuba,
halinde imyaka ne'myakuula!

Abafwiri batwirwa ulubaaja

11 Nanabonaga ikitumbi kihamu kyo'bwami, kyeru pepeepe! Nanabona na úwâli
kibwatiiri kwo. Ikihugo ni'gulu byanayami nyerera imbere lyage. Mukuba, hatakaki
boneka ho bigabeera.
12 Nanabona na ábakafwa, abagunda na'bakulu, bayimaaziri imbere lye'kitumbi
kyo'bwami. Haaho, ibitaabo byanayajuulwa. Ne'kitaabo kyo'bulamu nakyo kyanayaju-
ulwa. Yabo ábakafwa, banatwirwa ulubaaja ukukulikirana ne'mikolezi yabo, nga kwo
byâli yandisirwi mu bitaabo.
13 Ngiisi ábakafwira mu nyaaja, zikabayulubula. Narufu na Nakuzimu nabo,
banatanga bo bâli gweti. Ngiisi mundu anatwirwa ulubaaja ukukulikirana ne'mikolezi
yage.
14 Narufu na Nakuzimu, nabo banalashwa mwi'rya nyenga yo'muliro. Ne'yo nyenga
yo'muliro, lwo lufu lwa kabiri.
15 Ngiisi mundu yi'ziina lyage litakaboneka mu kitaabo kyo'bulamu, iri akalashwa
mwo.

21

I Yerusaleemu mbyahya

1 Haaho, nanabonaga igulu lihyahya, ne'kihugo kihyahya. Mukuba, igulu lya mbere,
ne'kihugo kya mbere, byâli mali lenga. Kiri ne'nyaaja, zitâli ki riiri ho.
2 Nanabona i Yerusaleemu mbyahya, akaaya keeru, kagweti kagajooka ukulyoka
mwi'gulu imwa Rurema. Kâli limbisiibwi nga muhya keera úwayinyanyaaza mu
kugenda imwa yiba.
3 Mu kirya kitumbi kyo'bwami, mwanayiberekaania izu, lyanadeta: «Lolagi! Rurema
akoli tuuziri kuguma na'bandu. Baganayamanwa. Bagaaba bo bandu baage. Naye
agaaba ye Rurema wabo. Yenyene, bagatuulanwa.
4 Imigenge yoshi, kundu igakereka mu masu gaabo, agagihotola. Hatagaki ba ulufu,
kandi iri ikigandaaro, kandi iri amalira, kandi iri ubulyanirwe. Mukuba, ibya keera
byoshi, bigaaba keera byalenga.»
5 Ha nyuma, ulya wo'kubwatala ku kitumbi kyo'bwami, anadeta kwokuno: «Lolagi!
Byoshi íbiri ho, ngweti ngabihindula bibaagage bihyahya!» Haaho anambwira: «Yaga
magambo, ugayandike! Mukuba, gali go'kuli, ganakwiriiri ukuyemeerwa.»
6 Anashubi mbwira na kwokuno: «Byoshi keera byakoleka! Niehe nie Alifa, na Omega!
Nie Ndangiriro, na Nyukizo. Umundu, iri angaba anyotiirwi, ngamúheereza amagoloovi
ku busha. Ganali mu bira mu shyoko ya'miiji go'bulamu.
7 Yibyo byoshi, umundu iri angahima, agabihaabwa. Niehe, ngaaba Rurema wage,
naye agaaba mwana wani.
8 Haliko, abahemu boohe, ahandu haabo hagaaba mwi'rya nyenga yo'muliro kwo guli
mu yaka bweneene. Bagalashwa mwo, kuguma na ábatali mu mbiika kwo'bwemeere,
na'banabitalaalwe, na ábali mu yitana, na ábali mu yerula, na ábali mu logana, na ábali
mu yikumba imigisi, na ábali mu beesha booshi. Yulwo, lwo lugaaba ulufu lwa kabiri.»
9 Haaho, nanayijirwa no'muganda muguma wa mu balya balinda. Âli hiiti irya
mitanga irinda íyâli yijwiri mwa'malibu galinda mazinda. Uyo muganda, anambwira:
«Yija! Nguyereke umuhya we'Kyanabuzi.»
10 Uyo muganda anandwala mu kati ko'mutima ku kanywangi-nywangi ko'mugazi.
Ananyereka kalya kaaya keeru, Yerusaleemu. Yako kaaya kâli gweti kagajooka ukulyoka
mwi'gulu imwa Rurema,
11 kanâli tangwiri bweneene no'bulangashane bwa Rurema. Kanâli keyengiini
ngi'buye liija lye'kishingo, yasipi. Kâli twanganusiri nga kiyo.
12 Yako kaaya, kâli zungulusirwi no'luzitiro luhamu bweneene, lwanâli riiri lula!
Lwâli riiri ne'miryango ikumi ni'biri. Na kwi'yo miryango, kwâli biisirwi aba-
ganda ikumi na babiri. Na ngiisi mulyango gwâli laliirwi no'muganda muguma-
muguma. Ngiisi mulyango gwanâli yandisirwi kwi'ziina lyo'mulala muguma-muguma
gwa'Bahisiraheeri, kwo iri ikumi ni'biri.

13 Imiryango ishatu yâli kizi langiiza uluhande lwe'sheere, ne'gindi ishatu, uluhande
lwe'muga, ne'gindi ishatu, uluhande lwe'mbembe, ne'gindi ishatu, uluhande lwe'kisaka.
14 Yulwo luzitiro luhamu lwa'kaaya, lwâli yubakiirwi ku ndaliro ikumi na zibiri. Na ku
ngiisi lutaliro, kwâli kuyandike iziina lya ngiisi ndumwa ye'Kyanabuzi, kwo ziri ikumi
na zibiri.
15 Uyo muganda úwâli kizi nganuuza, âli fumbiiti ingoni íkatulwa mu nooro, gira
agere yako kaaya, kuguma ne'miryango yako, no'luzitiro lwako.
16 Yako kaaya, kâli riiri ne'mbande zina. Na zooshi zâli yumiini. Ne'kyanya ulya
muganda akazigera ne'yo ngoni, anabona kwo'bula-bula bwa ngiisi luhande buhisiri
nge'bilomeetere bihumbi bibiri na magana gana. Ne'kimango kyako nakyo, kyâli hisiri
byebyo-byebyo bilomeetere bihumbi bibiri na magana gana.
17 Ulya muganda, anagera ne'kita kya yulwo luzitiro. Anabonaga kwo luhisiizi
indambo makumi galinda na zibiri.* No'lugero lwo'yo muganda akakoleesa, lwo luguma
na lwa'bandu bali mu koleesa.
18 Kalya kaaya, kâli yubasirwi ne'nooro muguuhya! Yanâli twanganusiri bweneene
nga kiyo. No'luzitiro lwako lukayubakwa na'mabuye ágali mu buuzibwa yasipi.†
19 Indaliro zo'luzitiro zâli limbisiibwi na ngiisi mulala gwa'mabuye áganonosiri.
Ulutaliro lwa mbere lwâli limbisiibwi na'mabuye ágali mu buuzibwa yasipi. No'lwa
kabiri lwâli limbisiibwi na ágali mu detwa safiiri. No'lwa kashatu, lwâli limbisiibwi
ne'kalikedoni. No'lwa kana, lwâli limbisiibwi ne'sikaribukile.
20 No'lwa kataanu, lwâli limbisiibwi ne'saridoniki. No'lwa kalindatu, lwâli limbisiibwi
ne'saridwane. No'lwa kalinda, lwâli limbisiibwi ne'kirisolite. No'lwo'munaana, lwâli
limbisiibwi ne'beriri. No'lwo'mwenda, lwâli limbisiibwi ne'topaazi. No'lwi'kumi, lwâli
limbisiibwi ne'kirisoparaso. No'lwi'kumi na luguma lwâli limbisiibwi ne'hiyakindo.
No'lwi'kumi na zibiri lwâli limbisiibwi ne'hametisito.
21 Inyiivi za yako kaaya kwo zâli riiri ikumi na zibiri, zâli riiri mbembe ikumi na zibiri.
Ngiisi lwivi lwâli gizirwi mu luhembe luguma. Ne'njira mbamu ya mu yako kaaya, yâli
yajirwi mwe'nooro muguuhya! Ee! Yâli langashiini bweneene nga kiyo.
22 Mu yako kaaya, ndaayo nyumba ya Rurema yo n'gabonaga mwo. Mukuba, Nahano
Rurema wo'bushobozi bwoshi, kuguma ne'Kyanabuzi, boohe, boonyene yo nyumba ya
Rurema.
23 Yako kaaya katalyagagi ni'goorwa mbu kayakirwe ni'zuuba, kandi iri mwezi.
Mukuba, ubulangashane bwa Rurema, bwo buli mu katanguula mwo. Kirya Kyanabuzi,
lyo ni'tara lyamwo.
24 Na mu mulengeerwe gwakyo, mwa'bandu be'milala yoshi bagakizi genda. Abaami
ba mu mahanga gooshi, bagakizi yiji kalunda mwe'bindu byabo byo'bulangashane.
25 Inyiivi za mu kaaya, zitâye yigalwe. Mukuba, mutâye be bushigi.
26 Ibindu bya'mahanga gooshi íbyâli kizi kaleetera ubulangashane no'lushaagwa, byo
bigakizi leetwa mwo.
27 Haliko, mu bidwakiiragi, ndaakyo íkyâye yingire mwo. Ndaanaye umunabihigo
yeshi, úwâye fine mwo, kandi iri umutebani. Ábagakayingira mwo naaho, bali
baabalya ba'maziina gaabo gali mayandike mu kitaabo kyo'bulamu kye'Kyanabuzi.

22

Ulwiji lwo'bulamu

1 Uyo muganda, ananyerekaga ulwiji úluli mwa'miiji go'bulamu. Yulwo lwiji, lwâli
twanguusiri bweneene nga kiyo! Lwâli kizi huluka mu kitumbi kye'kyami kya Rurema,
na mu kye'Kyanabuzi.
2 Lwanakizi hinga ha kati ke'njira ya namuhirye ya mu kaaya. Na ku ngiisi ngombe
yalwo, kwâli riiri ikiti kyo'bulamu. Birya biti, byâli kizi tongeka ngiisi mwezi, halinde
byanakizi hisa ubugira ikumi na kabiri ku mwaka. Ne'bihunda byabyo, guli muti
gwo'kukizi kiza abandu be'milala yoshi.
3 Mu yako kaaya, mutagaki bonekaga íbidaasirwi. Ikitumbi kya Rurema kyo kigaaba
mwo, ne'kya yikyo Kyanabuzi. Abakozi baage bagakizi múyikumba,
4 iri banakizi múbona amasu ku gandi. Ni'ziina lyage, ligayandikwa ku malanga
gaabo.

---

* **21:17 21.17** *indambo makumi galinda na zibiri* mu kigiriki, biri mu detwa makubiti igana na makumi gana na gana.

† **21:18 21.18** Yago mabuye gooshi ágayandisirwi hano, gâli riiri amabuye áganonosiri. Ganali mu keyengana bweneene!

5 Mu yako kaaya, mutagaaba ubushigi. Batagaanaba ni'goorwa lyo'kukizi yakirwa
ni'zuuba, kandi iri lyo'kukizi molekerwa ni'tara. Mukuba, Nahano Rurema, yenyene ye
gakizi batanguulira. Baganayama batwaziri imyaka ne'myakuula!

Yesu akola agayija

6 Uyo muganda anambwira: «Yago magambo, galyagagi go'kuli, ganakwiriiri
ukuyemeerwa. Nahano Rurema âli kizi deta mu mitima ya'baleevi. Anali ye katuma
umuganda wage, gira agendi menyeesa abakozi baage ngiisi íbikola bigakoleka.»
7 «Mumenyage bwija, ngola bu galuka! Amagambo go'buleevi ágayandisirwi mu kino
kitaabo, bahiriirwi ngiisi ábali mu gasimbaha!»
8 Yibi byoshi, nie Yohana n'gabiyiyuvwirwa, n'ganabiyibonera. Ne'kyanya uyo
muganda akabinyereka, nanaba keera nabiyuvwa no'kubibona, nanafukama mu
magulu gaage, gira nimúyikumbe.
9 Haliko anambwira: «Uleke! Si twembi tuli bakozi ba Yesu, tuli kuguma na'bandi
beene winyu abaleevi, kiri na'bandi booshi ábasimbahiri yaga magambo ámayandike
mu kino kitaabo. Rurema naaho, abe ye ugakizi yikumba!»
10 Uyo muganda, anashubi mbwira: «Yaga magambo go'buleevi, kwo gali mayandike
mu kino kitaabo, utagayifundeereze kwo wenyene. Mukuba, ikyanya gagakoleka kwo,
keera kyayegerera.
11 Umundu, iri angaba ali mu gira amabi, agendererage no'kukizi gagira! Ngiisi
munabihigo, naye agendererage ukuhigula! Ne'ri umundu angaba ali mu gira
íbikwaniini imbere lya Rurema, naye agenderere ukubigira! Umundu, iri angaba akoli
yerusiibwi, agenderere ukuyeruuka.
12 «Mumenye bwija kwo ngola bu galuka! Ne'kyanya ngagaluka, na mbe ngola
ne'mbembo, lyo ngahemba ngiisi bandu, ukukulikirana na ngiisi kwo bâli kizi gira.
13 Niehe nie Alifa na Omega! Nie Ndangiriro na Nyukizo. Nie Ndondeko na wo'Kuheza.
14 «Bahiriirwi ngiisi ábagweti bagaafula ibyambalwa byabo, gira lyo bahanguulwa
ukulenga mu miryango ya yako kaaya. Banagendi lya ku bitumbwe bya kirya kiti
kyo'bulamu.
15 Haliko, utubwa tugasigala imbuga lyako, kuguma na'balozi, na'bashule, na'biitani,
na ábali mu yikumba imigisi, na ngiisi ábakuuziri ibibeesha, no'kukizi bideta-deta.
16 «Niehe Yesu, keera namùtumira umuganda wani, gira amùmenyeese yaga
magambo mu mashengero. Niehe ni'Sina wi'Kondo lya mwami Dahudi. Mwomwo,
mwo n'galyoka. Na ndi nie Ndonde íri mu yaka bweneene ku lukula.»
17 Umutima Mweru, kiri no'muhya, bagweti bagaadeta: «Uyijage!» Umundu, iri
angayuvwa yaga magambo, naye akwiriiri adete: «Uyijage!» Umundu, iri angaba
anyotiirwi, ayije! Ayiji yabiira amagoloovi go'bulamu ku busha, nga ngiisi kwo aloziizi.

Amagambo go'kuheza

18 Abandu, iri bagayuvwa gano magambo go'buleevi ágayandisirwi mu kino kitaabo,
nabakengula kwokuno: Iri hangaba úgayushuula kwa'gandi, Rurema agamúyushuulira
ku malibu ágakiyandisirwi mwo.
19 Ne'ri hangaba úgashaaza ku magambo go'buleevi ágayandisirwi mu kino kitaabo,
Rurema naye agamúshaaza mu ngoome ya kirya kiti kyo'bulamu, na mu ngoome ya
mu kalya kaaya keeru, nga kwo biyandisirwi mu kino kitaabo.
20 Ulya úgweti úgatanga ubumasi hi'gulu lya yaga magambo, adesiri kwokuno:
«Ngola bu yija!» E Nahano Yesu, bibe kwokwo! Uyijage!
21 Nahano Yesu, akizi mùgashaanira mweshi!